Exeg. 14 b

EXPOSITIO LITTERALIS ET MORALIS IN SANCTI EVANGELII

Ad Bibliothecam Monasticon Inotten.

R. P. FR. NATALIS ALEXANDRO IN QUATUOR EUANGELISTAS.

APUD PALMAM BIBLIOPOLAM

M. DCC. IV.

EUANGELISTAS

IN QUATTUOR

ALEXANDRO

K. P. ERK. NATALIS

EXPOSITIO
LITTERALIS ET MORALIS
SANCTI
EUANGELII
JESU CHRISTI
SECUNDUM
QUATUOR EUANGELISTAS,

AUCTORE R. P.

FR. NATALI ALEXANDRO

Ordinis Fratrum Prædicatorum, in ſacra Facultate Pariſienſi Doctore, & emerito Theologiæ Profeſſore.

VENETIIS,

Apud PAULUM BALLEONIUM.

M. DCCIV.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

EXPOSITIO
LITTERALIS ET MORALIS
SANCTI
EUANGELII
JESU CHRISTI
SECUNDUM
QUATUOR EUANGELISTAS.

AUCTORE R. P.

FR. NATALI ALEXANDRO

Ordinis Fratrum Prædicatorum, in Sacra Facultate Parisiensi
Doctore, & emerito Theologiæ Professore.

VENETIIS,

Apud PAULUM BALLEONIUM.

M. DCC. IV.

SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVILEGIIS.

Bayerische Staatsbibliothek München

SANCTISSIMO
AC BEATISSIMO PATRI
ET DOMINO NOSTRO
CLEMENTI XI.
PONTIFICI MAXIMO,

F. NATALIS ALEXANDER,
ORDINIS FRATRUM PRÆDICATORUM PROFESSOR,
Sempiternam Felicitatem.

DUDUM mihi in votis erat, BEATISSIME PATER, ſummam venerationem obſervantiamque meam in Romanam Eccleſiam publico monumento in totius orbis Chriſtiani luce profiteri, ac intimos animi mei ſenſus ære perennioribus inſcribere tabulis ad fidelium ædificationem, cui conſulere in primis Catholici Doctores debent. Hanc ut agnovi ſemper & colui, ita magna cum animi alacritate prædicare geſtio Matricem religionis & fidei, omnium Eccleſiarum Matrem & Magiſtram, Columnam & firmamentum veritatis: In qua ſemper conſervata eſt traditio & doctrina, quam ipſi totam Apoſtoli cum ſanguine profuderunt: Ad quam & eo nomine, & propter potentiorem principalitatem, omnem

Ecclesiam, seu fideles universos, undique convenire oportet. Hoc centrum Ecclesiasticæ unitatis, cui indivulso communionis vinculo cohærere omnia Ecclesiæ membra necesse est. Hìc in Apostolica sua Sede vivit, & præsidet S. Petrus, & à CLEMENTE XI. Successore suo, Christique pariter Vicario, quærentibus præstat fidei veritatem. Hìc non modò ovium Christi, sed & Pastorum omnium unus est Pastor, vocatus non in partem solicitudinis, ut cæteri; sed in plenitudinem potestatis. Hunc ut omnium Christianorum Patrem, ac Doctorem revereri, audire; ejusque auctoritati de Scripturis sanctis depromptæ, ejus Constitutionibus, ac Decretis spiritualem Ecclesiæ statum & animarum salutem spectantibus parere necesse est omnes, qui salvi per Christum esse velint.

Hæc ad pedes Sanctitatis tuæ provolutus sincera animi devotione ut profiteri valeam, BEATISSIME PATER, suavissimæ clementiæ tuæ debeo, qua & ad me, & ad litterarium Theologiæ Dogmaticæ, & Moralis munusculum tenuitatis meæ nomine Tibi oblatum, cum litteris observantiæ meæ, ac devotissimæ reverentiæ in Sedem Apostolicam & Sanctitatem tuam testibus, respicere dignatus es; & dulcissimæ benevolentiæ memor, qua me licèt immeritum prosequi cœperas; cùm adhuc Cardinalem ageres, paternum Pontificiæ benignitatis sinum mihi peramanter expandisti. Indulgentiæ tuæ debeo, SANCTISSIME PATER, quòd elucubratum à me in quatuor Euangelia Commentarium Pontificiæ Majestati, Nominique tuo gentibus omnibus venerando dicatum prodire in publicum permiseris, ut justæ reverentiæ, ac pietatis officium (quod vehementer optabam) Apostolicæ Sanctitati tuæ persolverem.

Nemini convenientiùs offerri poterat, & consecrari hoc Opus, quàm tibi, MAXIME ET OPTIME PONTIFEX, cujus vita spirans est Euangelii Commentarius. Euangelium Fidei doctrinam Morumque documenta ab ipso Christo summo Legislatore & Magistro tradita complectitur: Tu fidei puritati, ac Morum disciplinæ vindicandis, asserendis, propagandis, & olim constanti sedulitate adlaborasti,

cùm

cùm Romanæ Ecclesiæ in majoris dignitatis, præcipuique momenti Officiis operam navares; & nunc studio, zeloque ferventiore adlaboras in celsiore fastigio speculæ Pastoralis. Humilitatem singulariter commendat Euangelium, honores dignitatesque fugere docet: Tua hæc, BEATISSIME PATER, ut Christi cujus vices geris, charissima virtus; cujus admirandum sæculis omnibus exemplum præbuisti, cùm ad summum Pontificatum ferventibus omnium votis expetitus, nihil non egisti, ut electionem tui Eminentissimis Patribus dissuaderes: & summo consensu electus, expavisti ad onus angelicis humeris formidandum. Neque verò illud magnanima humilitas tua subiisset, nisi doctorum, ac spiritualium virorum adducta consiliis, quorum sententiam rogare voluisti, tuis ipse, tametsi superioribus, luminibus diffidens. Cessisti tandem gemens, intellecta Dei voluntate & vocatione, Te summæ imparem Dignitati difficillimis temporibus contestatus; dum omnes solam CLEMENTIS XI. mentem tantæ molis capacem ob insignem pietatem, ob exquisitam eruditionem, ob prudentiam longo rerum usu comparatam, in florente vividaque ætate; ob patientiam laboris, ob constans boni & æqui studium, ob magnanimitatem, ob amorem pacis, alienumque à partibus animum; ob propensam ad benefaciendum omnibus voluntatem, ob modestiam, ac mansuetudinem eximiam, consensione summa conclamabant.

Charitas Euangelii finis, sacri Ministerii tui, ac Apostolici Principatus anima est, BEATISSIME PATER: Hac incensus, ad unam Dei gloriam, ad unam Ecclesiæ utilitatem, ad unam ovium Christi sanguine redemptarum, & tuæ curæ Pastorali commissarum salutem intendis. Hæc pias ex sacris oculis lacrymas elicit, quas Deo jugiter offers quasi Pontificii sanguinem cordis ad eum placandum, & flagella iræ ejus à Christiani populi cervicibus avertenda. Cœlestis hæc virtutum regina facundissimum os tuum aperit, & flexanimam linguam movet, ut florentissimum Romanæ Ecclesiæ Clerum, Populumque ad pietatem, & pœnitentiam, ad vitam secundùm Euangelium insti-

tuen-

tuendam, doctis, elegantibus, ac mirifica ſancti Spiritus unctione perfuſis Homiliis, pro more Sanctorum priſci ævi Pontificum, in maximis Solemnitatibus, & publicis calamitatibus, commoveas & inflectas. Hæc manus liberaliſſimas expandit, ut pauperum non urbanorum modò, ſed provincialium & exterorum, neceſſitatibus ſubvenias, & ærumnas ſubleves. Nullis ſumptibus parcis, ubi de charitatis & miſericordiæ operibus agitur: in propinquos dumtaxat tuos, pro ſingulari animi tui modeſtia, beneficia temperare didiciſti. Hac impulſus charitate, Epiſcopos & Euangelicos Operarios in Orientem mittis, quos Euangelium prædicare, & Eccleſias inſtituere, ac regere jubes eo ſpiritu, eaque fidei, ac diſciplinæ puritate, quam Catholica Romana Eccleſia ab Apoſtolis accepit, quam Apoſtoli à Chriſto didicerunt, quam Chriſtus à Deo tradidit. Hac incitatus charitate, gentes à Sedis Apoſtolicæ communione luctuoſo dudum ſchiſmate diſtractas, ad Eccleſiæ unitatem; Catholicos Principes ad pacem & concordiam, per litteras, Nuntioſque, viros induſtria, prudentia, negotiorumque difficillimorum tractandorum peritia non minùs, quàm dignitate excellentiſſimos, adhortaris, urges, obſecras. Te denique divina illa charitas ad majores ſanctæ Eccleſiæ toto orbe diffuſæ cauſas, & difficiliora negotia aſſiduè applicat: Te ſacris Cardinalium Congregationibus præſentem, ad ea ſecundùm jus & æquum finienda; Te ad medendum malis omnibus, quæ Chriſtianam Rempublicam undique infeſtant; Te ad providendum Urbi, totique Romanæ Ditioni, inſtar optimi parentis potiùs quàm imperioſi Principis, promptiſſimum facit.

In hoc tanto tamque immenſo laudum tuarum campo longiùs & alacriùs excurrerem, BEATISSIME PATER, niſi humilitas modeſtiaque tua prohiberent; quarum, ut & omnium heroicarum virtutum, non minùs quàm ſupremæ Poteſtatis Primatu, toti orbi Chriſtiano venerandus affulges. Ad gratias potiùs Deo Optimo Maximo agendas me converto, qui tantum Eccleſiæ ſuæ Pontificem dedit, Gregorio Magno eruditione, ſapientia, charitate, man-

ſuetudine, zelo Apoſtolico ſimillimum; ſingulis compaſſione proximum, præ cunctis contemplatione ſuſpenſum; qui nec interiorum curam in exteriorum occupatione minuit, nec exteriorum providentiam in internorum ſolicitudine relinquit. Gratiarum actioni preces adjungo ferventiſſimas, quibus flagito SANCTITATI TUÆ vitam prolixam, Clerum ubique canonica diſciplina florentem, domum tutam, Principatum ſecurum, Populum probum, ac fidelem; Orbem Chriſtianum ex omni parte quietum & pacatum, & quæcumque Optimi Pontificis vota ſunt. Servet Populo ſuo ad multos annos ſoſpitem incolumemque Deus Pontificem ſanctum, qui in tempore iracundiæ factus eſt reconciliatio, ſtans juxta Aram impavidus, dum terra motibus inſolitis terribilem in modum quateretur; precibus ſuis Templum Urbemque ſuffulciens, trepidantem plebem confirmans, Dei miſericordiam ſecum implorare docens, pœnitentiam dedicans in ſemetipſo; Romam advocato de cœlis Dei Spiritu renovans, ut ſit modis omnibus civitas ſancta. Servet Dominus Epiſcopum Epiſcoporum, à quo ut ab exemplari diſcunt per ſemetipſos paſcere gregem Sacramentorum miniſterio, prædicationis verbo, eleemoſynarum abundanti ſubſidio, ſanctæ converſationis exemplo. CLEMENTEM XI. ſervet, ut ſalva ſit Roma ejus pietate, ac regimine diutiſſimè felix. Quod enim de Alexandro Imperatore Mammeæ filio profanus olim Hiſtoricus adulatoriè ſcripſit, *Salva Roma quia ſalvus Alexander*: id citra ſuſpicionem ullam adulationis de Pontifice noſtro dicere licebit: *Salva Roma quia ſalvus Clemens*.

Dum verò Sanctitati tuæ hos in Euangelia Commentarios tota animi devotione, ac demiſſione nuncupo; cætera etiam Opera, quæ in hanc uſque diem in publicum emiſi, ſacris pedibus ſupponens, & Apoſtolico judicio, ac cenſuræ in omnibus ſubjiciens, humillimè precor, BEATISSIME PATER, ut me Pontificia benedictione digneris conſolari.

PRÆ-

PRÆFATIO.

MULTIS variisque Operibus publicam in lucem editis, in Scripturæ sacræ lectione quiescere decrevi, in ejus meditatione consenescere. Sanctum Euangelium in manus sumpsi, ut Christi Jesu Domini ac Salvatoris nostri præcepta relegens & exempla, iis animum nutrirem, roborarem, consolarerque meum. Sacrum illud studium, tam suave mihi est, ut aliorum fastidium quoddam mihi creet; penéque me in alia incubuisse pœniteret, nisi & illa sacra essent, eoque animo suscepta, ut Ecclesiæ quoquomodo serviant. Quid dulcius, quàm Deum loquentem audire, & ex ejus verbo argumenta haurire sacrorum cum divina ejus Majestate colloquiorum? Observationes porrò meas scriptis commendans, Expositionem continuam adornavi S. Euangelii secundùm quatuor Euangelistas, litteralem sensum ac moralem seorsim, quantùm potui, elucidans. Ex parallelis sacræ Scripturæ locis, & ex SS. Patrum commentariis explicationes hausi, quas in publicam utilitatem effundo. Nihil enim in hoc studii laborisque genere licere existimo novitati, quia nihil detrahi convenit vetustati. Quod in Ecclesiæ Catholicæ, Apostolicæ, Romanæ schola didici, non quod à me ipso inveni, me in hoc Opus contulisse profiteor; res non ingenioli mei, sed antiquæ doctrinæ; non privatæ usurpationis, sed venerandæ Traditionis. Vulgatam Versionem Latinam Ecclesiæ Decretis usuque consecratam religiosè secutus sum; quamvis & Græci Textus, & Orientalium Versionum vim (sicubi opus erat) adnotare non neglexerim. Nullus mihi, ut existimo, præteriit locus, dogmatibus Fidei aut regulis Morum fundandis seu firmandis idoneus, cujus sensum non attigerim, finem non indicaverim. Hanc enim insistere viam Catholicos Scripturæ sacræ Interpretes debere, mihi planè persuasum est. Quatuor Euangelistarum concordiam & harmoniam, quam Eruditi plerique Viri data opera illustrarunt, passim attingere, & breviter exponere satis habui. Exquisitas licèt, ex profanis Oratoribus, Poetis, & Philosophis sententias corrogare ad commentationem Euangelii, dignum non duxi tam sacri Operis gravitate. Ex Rabbinorum officinis, aut Heterodoxorum Auctorum, seu Catholicorum etiam quorumdam, studio novitatis in transversum abreptorum penu, absit ut novas, & Antiquis incognitas Scripturæ sacræ explicationes hauserim ad vanam singularis & abstrusioris eruditionis ostentationem, & ad humanam gloriolam aucupandam, quod Christi Sacerdote indignissimum est: immò verò eorum errores notavi, confutavi, confixi. Videar minùs eruditus iis qui novitatem etiam in doctrina sacra, & divinarum interpretatione Litterarum amant; dummodò in iis exponendis eum sensum sequar, quem tenuit & tenet sancta Mater Ecclesia, cujus est de vero illarum sensu judicare; nec transversum unguem ab unanimi Patrum consensu discedam.

Moralem verò sensum studiosè prosecutus sum & illustravi ex ipsis sacrarum Litterarum & SS. Patrum fontibus, ut divini verbi Prædicatoribus & Pastoribus Animarum consulam, quibus Euangelium Christiano Populo explicare ex officio incumbit. Existimavi è re Ecclesiæ esse, quæ Euangelii prædicatione propagata est, eaque filiorum suorum fidem nutrit, mores ædificat, uberem sacrarum Concionum materiam subministrare ex ipso Euangelii fundo depromptam. Veterem concionandi rationem, quam sancti Patres & antiqui Episcopi sectati sunt, in Ecclesiam revocari, optandum certè esset; ut nempè totius Euangelicæ lectionis, quam fidelibus proponit, series explicaretur; sensuque litterali, quantùm necesse est, expositio, Moralis erueretur, cui potissimùm Ecclesiastes insisteret. Expendant sacræ Eloquentiæ Magistri, primique ordinis Concionatores, an huic Patrum usu consecratæ methodo anteponi debeat nova concionandi ratio, quæ unica Euangelii sententia pro themate assumpta (extrà quam divagatur ut plurimùm Concionator, ejusque se velut immemorem in progressu Sermonis ostendit,) humanis conceptibus, ingeniosis certè, sed sterilibus & exsuccis; & elegantibus quidem, sed sæpiùs infructuosis morum humanorum picturis, auditorum pascit, seu potiùs jejunos dimittit animos; ac molli eloquentia, comptæque orationis ornatu ac leporibus demulcet, non instruit, non movet, non flectit. Quo fit, ut tam infrequentes sint peccatorum conversiones, cùm nunquam tantus fuerit Concionatorum numerus, numquam major Concionum frequentia. Utinam Ecclesiæ ædificationi & utilitati serviat Commentarium istud, quod fortè postremum erit Operum meorum! Ultra

sexa-

ſexagenariam enim provectus ætatem, laſſeſcere incipio. Nullos tamen refugiam pro Dei gloria & Eccleſiæ obſequiis labores, quamdiù vires ſuppetent, ſi ab iis qui Dei vice mihi præſunt, imperentur.

Hos Commentarios ut Summo Pontifici dicem & conſecrem, una me Religio, fons obſervantiæ, reverentiæ ac devotionis erga Sedem Apoſtolicam, & ſedentem in ea digniſſimum Sancti Petri ſucceſſorem CLEMENTEM XI. impellit. Poſtquam ex immenſo & ſcrupuloſis cotibus infeſto, ſcopuliſque, ad quos non offendere, non allidi, difficillimum eſt, Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ pelago enavigavi: poſtquàm vaſtum Theologiæ Dogmaticæ & Moralis gurgitem, obmurmurantibus ex adverſo ventis ſuperavi: in altum Scripturæ ſacræ aſpirante Deo ductus, naviculam ſolis Euangelii opibus onuſtam ad Romanæ Eccleſiæ & Sedis Apoſtolicæ portum appello, ſub S. Petri navi colloco; ad Petram immobilem & inconcuſſam alligo, ſuprà quam fundata eſt Eccleſia; ut in ea ceu tutiſſima ſtatione conquieſcat, ad ejus nutum ſolvenda, cui à Domino dictum eſt, *Duc in altum;* cum quo qui non colligit, ſpargit. Quod me ſemper ſenſiſſe & conſtanter ſentire conteſtor; nec unquam dubitaſſe, aut ſalva fide in dubium revocari poſſe exiſtimaſſe, quin famoſæ illæ Propoſitiones quinque ab Innocentio X. & Alexandro VII. in ſenſu Janſenii damnatæ hæreticæ ſint; juſtèque in ejuſdem Auctoris ſenſu, quem verba præ ſe ferunt, confixæ ac proſcriptæ: quin Summorum illorum Pontificum Conſtitutionibus, aliiſque ad illarum confirmationem editis Sedis Apoſtolicæ Decretis, parem debeant Fideles omnes, tam oves quàm Paſtores, non exteriorem ſolùm, ſed internam obedientiam, ſimplicemque & abſolutam mentis & cordis adhæſionem. Qua ſine, externa ſpecies obedientiæ mera ſimulatio eſt, illuſio, hypocriſis, mendacium adversùs Spiritum ſanctum, ſacrilego etiam perjurio confirmatum ab iis qui credere ſe vel ſentire jurant ſuper ſancta Euangelia, quod reipſa non credunt vel ſentiunt: ſeque parere Conſtitutionibus Apoſtolicis profitentur, quibus animo contradicunt. Hanc fidei doctrinæque meæ integritatem, ex Operibus etiam à me editis Eminentiſſimo Cardinali Noalio Archiepiſcopo Pariſienſi approbatam, coram Summo Pontifice, cujus ad pedes hoc Opus, cæteraque humiliter depono, & coram Eccleſia Catholica toto orbe diffuſa vindicare neceſſarium duxi adversùs maledicorum libellorum anonymos Auctores, & inquietos homines; qui in via qua ambulabam confidenter, quia ſimpliciter, abſconderunt laqueum mihi. Nemo tamen exiſtimet, me à Sanctorum Doctorum Auguſtini & Thomæ tutiſſimis & inconcuſſis dogmatibus de Gratia per ſe efficaci, & omninò gratuita Prædeſtinatione Sanctorum, à Sede Apoſtolica approbatis & commendatis; aut à ſanioris Moralis defenſione, vel latum unguem unquam deflexurum. Theologis omnibus eumdem ſenſum adprecor; neceſſariamque nobis intet tot humanæ vitæ & rei litterariæ ſcopulos cautionem & prudentiam Spiritus (nam prudentia carnis, mors eſt) à Deo ſupplex eſtlagito; ut velificata Spiritu Dei fides naviget tuta, ſi cauta; ſecura, ſi attonita. Votis ferventiſſimis exopto & precor, ut omnes homines litterati privatos ſenſus ſuos & opiniones Sedis Apoſtolicæ & Epiſcoporum judicio in rebus Fidem aut Diſciplinam quovis modo ſpectantibus religioſè ſubjiciant & conforment: Eccleſiæque ordini, paci, unitati, propriæ ſententiæ amorem ſacrificent. Cujus quidem pacis & unitatis bono Epiſcopos ipſos propriam immolare Dignitatem, ſuiſque Cathedris cedere debere (ſi opus foret) Catholicæ Eccleſiæ Africanæ Præſules, S. Auguſtino duce, aſſerere non dubitarunt, ad idque ſe animo paratos profeſſi ſunt. Oro tandem, ut omnibus Theologis, in variarum, quas tolerat Eccleſia, opinionum diſſidio & conflictu, charitatem ſcientiæ ſupereminentem Deus largiatur; charitatem veritatis; veritatem charitatis. Minùs aſſequatur illa quæ inflat, modò omnium animis dominetur illa quæ ædificat. Omnium hæreat animis penitus defixa illa S. Auguſtini ſententia: *Ideo plerumque doctioribus minùs aliquid revelatur, ut eorum patiens & humilis charitas, in qua fructus eſt major, comprobetur: vel quo modo teneant unitatem, cùm in rebus obſcurioribus diverſa ſentiunt: vel quo modo accipiant veritatem, cùm contra id quod ſentiebant, declaratum eſſe cognoſcunt.* Traditam denique à Ferrando Carthaginenſi regulam viri Theologi religioſè amplectantur, perſuaſumque habeant, ſanctæ Epiſcoporum unanimitati & Romani præſertim Pontificis judicio, in omnibus cauſis Eccleſiaſticis aſſentiendum eſſe & acquieſcendum. *Loquantur & prædicent* (inquiebat eruditus ille Diaconus) *quibus honor Sacerdotii docendi auctoritatem tribuit; nos diſcere parati ſumus, docere alios non præſumimus. Interroga igitur, ſi quid veritatis cupis audire, principaliter Apoſtolicæ Sedis Antiſtitem, cujus ſana doctrina conſtat judicio veritatis, & fulcitur munimine auctoritatis. Interroga plurimos per diverſa terrarum loca Pontifices.* Hac ſimplicitate nihil tutius; nihil ad litium aliàs interminabilium ultimas fibras revellendas & præcidendas conducibilius; nihil ad litigandi pruriginem, qua eximia cæteroquin ingenia interdum laborant, omninò ſanandam convenientius; nihil ad os occludendum inſidioſis & importunis verborum & ſyllabarum aucupibus accommodatius.

Lib. 2. de Baptiſmo, contra Donatiſt. c. 5.

Epiſt. ad Severum Scholaſt.

Appro-

Approbatio Clarissimi viri D.C.GALLIOT in Sacra Facultate Parisiensi Doctoris, Collegii Thesaurarii Moderatoris, & Regii Librorum Examinatoris ac Censoris.

LEgi Librum cui titulus: *Expositio Litteralis & Moralis S. Euangelii secundùm quatuor Euangelistas*, idque ex Illustrissimi Domini Franciæ Cancellarii mandato. In quo quidem libro nihil animadverti, quod fidei Catholicæ seu bonis moribus esset adversum. Datum Parisiis anno Domini 1703. die 18. Junii.

GALLIOT.

Approbatio altera.

EGo infra scriptus in sacra Facultate Parisiensi Doctor, & in majori Conventu & Collegio generali S. Jacobi Ordinis FF. Prædicatorum Theologiæ Professor, studiique Regens, legi Librum cui titulus est: *Expositio Litteralis & Moralis S. Euangelii Iesu Christi secundùm quatuor Euangelistas*, editum à R. P. F. NATALI ALEXANDRO, in eadem sacra Facultate Doctore & emerito Professore: in quo nihil Catholicæ Fidei aut Christianæ morum disciplinæ contrarium animadverti. Datum Parisiis die 28. Junii 1703.

F. G. DESLONDES.

NOI RIFORMATORI

Dello Studio di Padova.

HAvendo veduto per la fede di revisione, & approvazione del P. Fr. Raimondo Asperti Inquisitore, nel Libro intitolato: *Expositio Litteralis & Moralis S. Euangelii Iesu Christi secundùm Quatuor Euangelistas, Auctore R. P. F. Natali Alexandro Ordinis Prædicatorum*, non esservi cos'alcuna contro la Santa Fede Cattolica, e parimenti per attestato del Segretario nostro niente contro Prencipi, e buoni costumi, concediamo licenza à Paolo Baglioni, che possi esser stampato, osservando gl ordini in materia di Stampe, e presentando le solite Copie alle Publiche Librarie di Venezia, e di Padova.

Dat. 14. Settembre 1703.

{ Ferigo Marcello Proc. Riform.

{

{ Marin Zorzi Riform.

Agostino Gadaldini Segret.

EXPO-

EXPOSITIO LITTERALIS ET MORALIS SANCTI EUANGELII SECUNDUM MATTHÆUM.

I. SANCTUM *Iesu Christi Euangelium secundùm Matthæum*. Hunc Titulum apposuit Ecclesia, cùm ut Libro conciliaret auctoritatem, tum ut Euangelium istud à tribus aliis, & ab apocryphis discerneret. *Marcionem* Hæresiarcham reprehendit *Tertullianus*, quòd *S. Lucæ* Euangelium solum recipiens, *Nullam fidem repromittat de plenitudine Tituli, & professione debita auctoris*. Auctoritas Ecclesiæ proponentis Euangelium, velut sigillum est quo obsignatur. *Euangelio non crederem*, (inquit S. Augustinus) *nisi me Catholicæ Ecclesiæ commoveret auctoritas*.

Tert. l. 4. cont. Marc. c. 2.

S. Aug. l. cont. Epist. Manich. c. 5.

II. *Euangelium* definiri solet ab Ecclesiasticis Tractatoribus, Bonum nuntium quo peccatores ad indulgentiam per Christum vocantur. Cùm verò interdum sumatur in Novo Testamento Euangelii nomen pro re ipsa læta quæ nuntiatur, quandoque pro doctrina Christi, aliàs pro prædicatione: hic usurpatur pro Historia, quæ Euangelium, id est, Christi ad homines adventum, & inter homines conversationem, vitam, gesta, miracula, legem ac præcepta, passionem, mortem, Resurrectionem describit, & narrat.

Inter omnes Divinas auctoritates, quæ sanctis litteris continentur, Euangelium merito excellit. Quod enim Lex, & Prophetæ futurum prænuntiaverunt, hoc redditum, atque completum in Euangelio demonstratur; (ait S. Augustinus.)

S. Aug. l. 1. de consensu Euangelistarum, c. 1.

Euangelii finis est humani generis cum Deo reconciliatio per Jesum Christum, perductio ad cognitionem veritatis, ad consecutionem beatæ æternitatis. *Vt ergo ab imis ad summa revocemur* (inquit S. Augustinus,) *atque id quod ortum est, recipiat æternitatem, per fidem veniendum est ad veritatem. Et quia omnia quæ in contrarium pergunt, per aliquid medium reducuntur, & ab æterna justitia temporalis iniquitas nos alienabat: opus ergo erat media justitia temporali, quæ medietas, temporalis esset de imis, justa de summis, atque ita se nec abrumpens à summis, & contemperans imis, ima redderet summis. Ideò Christus Mediator Dei, & hominum dictus est, inter Deum immortalem, & hominem mortalem, Deus, & homo, reconcilians hominem Deo, manens id quod erat, factus quod non erat. Ipse est nobis fides in rebus ortis, qui est veritas in æternis. Hoc magnum & inenarrabile sacramentum, hoc regnum & sacerdotium Antiquis per prophetiam revelabatur, posteris eorum per Euangelium prædicatur. Oportebat enim, ut aliquando in omnibus Gentibus redderetur, quod diù per unam Gentem promittebatur. Proinde qui Prophetas ante descensionem suam præmisit, ipse & Apostolos post ascensionem suam misit.*

Idem c. 35.

Euangelium omnes Apostoli prædicarunt, duo tantùm scripserunt, scilicet *S. Matthæus, & S. Ioannes*. Constituimus imprimis (inquit Tertullianus) *Euangelicum instrumentum Apostolos auctores habere, quibus hoc munus Euangelii promulgandi ab ipso Domino sit impositum. Si & Apostolicos, non tamen solos, sed cum Apostolis, & post Apostolos. Quoniam prædicatio Discipulorum suspecta fieri posset de gloriæ studio, si non adsistat illi auctoritas Magistrorum, imò Christi, qui Magistros Apostolos fecit. Denique, nobis fidem ex Apostolis Ioannes & Matthæus insinuant: ex Apostolicis Lucas & Marcus instaurant, iisdem regulis exorsi, quantum ad unicum Deum attinet Creatorem, & Christum ejus, natum ex Virgine, supplementum Legis, & Prophetarum.*

Tert. l. 4. cont. Marc. c. 2.

III. *Sanctum* est Euangelium ratione auctoris & objecti, qui Christus est, *Sanctus sanctorum*; ratione materiæ, quia illius documentis, & verbis constat adorandis; ratione finis, quia homines ad sanctitatem informat: *Lex Domini immaculata convertens animas*. Quamobrem à Sancto Matthæo vocatur *Euangelium*

Matt. 4.

gelium regni, Dei ſcilicet; quod quidem regnum intra nos eſt per charitatem, quam Spiritus ſanctus in corda noſtra diffudit. *Euangelium gratiæ Dei*, à S. Paulo; *Euangelium pacis*; item, *Verbum veritatis*, *Euangelium ſalutis noſtræ*, *in quo & credentes ſignati ſumus Spiritu promiſſionis ſancto, qui eſt pignus hæreditatis noſtræ.* Act. 10. Epheſ. 6. Epheſ. 1.

Chriſtus corpus ſuum nobis dedit in ſacratiſſimo Euchariſtiæ Sacramento, ut nobiſcum maneat uſque ad conſummationem ſæculi, noſque ex ſubſtantia ſua nutriat: vitam ac verba ſua, atque documenta nobis reliquit in Sacramento Euangelii, ut per ſe ipſum nos erudiat. Deus enim qui multifariàm multiſque modis nobis locutus eſt in Prophetis, *noviſſimè nobis locutus eſt in Filio ſuo*, & in Euangelio loqui non ceſſat. *Nos itaque ſic audiamus Euangelium, quaſi præſentem Dominum; nec dicamus, O illi felices qui eum videre potuerunt! quia multi in eis qui viderunt, & occiderunt; multi autem in nobis qui non viderunt, & crediderunt. Quod enim pretioſum ſonabat de ore Domini, & propter nos ſcriptum eſt, & nobis ſervatum, & propter nos recitatum. Surſum eſt Dominus; ſed etiam hic eſt veritas Dominus.* Sanctificat animam frequens Euangelii Lectio, ejuſdemque in tabulis cordis deſcriptio. *Nam ſi in quacumque domo Euangelium eſt, illuc diabolus ingredi non audet: quantò minus animam ei aſſiduis lectionibus familiarem, neque dæmon, neque peccatum attinget? Sanctifica igitur animum, ſanctifica corpus: hoc continget, ſi Euangelium ſemper, & animo habueris, & lingua. Quòd ſi linguæ obſcœnitas animam coinquinet, ſi dæmones vocet, perſpicuum eſt, ſpirituali lectione eam ſanctificari, & gratiam Spiritus ſancti affatim infundi.* Ne igitur in noſtras ipſi animas crudeles ſimus, ſpirituali illa fame eas occidendo, de qua Dominus per Prophetam: *Ecce dies veniunt, & mittam famem in terram, non famem panis, neque ſitim aquæ, ſed audiendi verbum Domini.* Hebr. 1. S. Aug. tr. 30. in Joa. S. Joa. Chr. h. 31. in Mat. Amos 8.

IV. Euangelium eſt *Jeſu Chriſti*, non ſolùm quia ejus geſta, miracula, verba, documenta, paſſionem, mortem, Reſurrectionem, populique novi, nimirùm Eccleſiæ, ab illo regenerationem commemorat: verùm etiam quia ita ſuſcipiendum, & colendum eſt, quaſi ipſius Chriſti Domini manu ſcriptum eſſet. *Omnibus enim Diſcipulis ſuis per hominem quem aſſumpſit, tamquam membris ſui corporis caput eſt. Itaque cum illi ſcripſerunt, quæ ille oſtendit & dixit, nequaquam dicendum eſt, quod ipſe non ſcripſerit: quandoquidem membra ejus id operata ſunt, quod dictante capite cognoverunt. Quidquid enim ille de ſuis factis, & dictis legere nos voluit, hoc ſcribendum illis tamquam ſuis manibus imperavit. Hoc unitatis conſortium, & in diverſis officiis concordium membrorum ſub uno capite miniſterium quiſquis intellexerit, non aliter accipiet, quod narrantibus Diſcipulis Chriſti in Euangelio legerit, quàm ſi ipſam manum Domini, quam in proprio corpore geſtabat, ſcribentem conſpexerit.* Quàm pudendum eſt, ut Chriſtiani ad theatra, & ſpectacula confluant, fabulas & res inanes à ſcenicis hominibus, & mimis audituri; ad Eccleſiam verò ire negligant, Chriſtum in Euangelio loquentem audituri! Quàm indignum, ut libros non ſolùm inutiles legant, ſed noxios, Euangelii verò lectionem prætermittant! S. Joan. Chryſoſtom. Hom. 2. in Matth. *Non ſum* (inquit) *ego Monachus, uxorem habeo, & filios, & curam domus gero. Hoc eſt quod omnia quaſi una quadam peſte corrumpit, quoniam lectionem divinarum Scripturarum ad ſolos putatis Monachos pertinere, cùm multò magis vobis, quàm illis ſit neceſſaria. Qui enim verſantur in medio, & vulnera qsotidie accipiunt, magis indigent medicamine. Itaque multò eſt gravius, atque deterius, rem ſuperfluam eſſe Legem Dei putare, quàm illam omninò non legere. Hæc enim verba ſunt, quæ de diabolica prorsùs meditatione promuntur.* S. Aug. l. 1. de conſenſu Euang. c. 35. S. Iren. l. 3. c. 1. Euſeb. l. 3. c. 24. S. Hieron. in catal. Vir. illuſt. & Præf. in Matt. S. Joa. Chryſ. h. 1. in Matt. S. Epiph. Hæreſ. 51.

V. *Secundum Matthæum*. Matthæus, qui & *Levi*, Galilæus, ex Publicano Apoſtolus, primus in Judæa Euangelium Chriſti Hebraicis litteris edidit, propter eos maximè, qui ex Circumciſione in Jeſum credidérant. Exemplar Hebraicum S. Hieronymi ætate in Cæſareenſi bibliotheca adhuc ſervabatur. Exinde periit. Græca verſio ab aliquo temporum Apoſtolicorum interprete facta habetur. Quis fuerit illius Verſionis Autor, incertum eſt, S. Hieronymo judice. Minùs enim probabile videtur, quod habet additio Synopſi Sancti Athanaſii aſſuta, Sanctum Jacobum Jeroloſymorum Epiſcopum Euangelium Matthæi interpretatum fuiſſe. Qua enim neceſſitate, vel qua occaſione ipſe Hebræis regendis ab Apoſtolis præpoſitus, Euangelium eorum lingua vernacula ſcriptum Græco ſermone donaſſet? *Matthæus* primus Euangelii ſcribendi provinciam nactus eſt (inquit Sanctus Epiphanius) *oportebat enim eum ipſum, qui ad conciliandam humano generi ſalutem advenerat, quique dixerat: Non veni vocare juſtos, ſed peccatores ad pœnitentiam; ad eorum qui ſervandi erant exemplum, ei homini potiſſimùm prædicandæ ſalutis munus injungere, qui ab innumeris peccatis converſus, & à Telonia ſuſcitatus fuerat, ut ab illo, quanta ſibi eſſet Adventu Chriſti humanitas collata, mortales diſcerent. Quippè poſt peccatorum condonationem, hoc eidem conceſſit, ut & mortuos excitare poſſet ad vitam, morbos depellere, purgare lepram dæmoneſque propulſare: ne dicendo ſolùm perſuaderet auditoribus; ſed Euangelicam Doctrinam factis etiam ipſis prædicaret, ac perditis hominibus annunciaret, poſſe illos pœnitendo recuperari; & iis qui ceciderant, reſurrecturos ſe eſſe.* Euangelium verò Librum ſuum appoſitè vocavit, (inquit Sanctus Joannes Chryſoſtomus) *Siquidem pœnarum ſublationem, veniam peccatorum, ſanctificationem atque juſtitiam, redemptionem, adoptionem etiam filiorum, & cœlorum hæreditatem, & cum Dei Filio fraternitatem omnibus, tum inimicis, tum improbis, & in tenebris ſedentibus nuntiavit.* Quid tam fauſtis nuntiis melius, ac felicius nuntiari poſſit? Propterea *Euangelium* vocatur hæc Hiſtoria, quaſi omnia alia verba inania doceantur & vacua, quibus ſolent præſentia promitti, ut copia divitiarum, potentiæ magnitudo, gloria, honores, & quæcumque alia bona eſſe homines arbitrantur: *Quæ verò piſcatorum ſunt annuntiata verbis, propriè, ac verè Euangelia nominantur, non tantùm quia firma ſunt, ac penitùs immobilia, ſupraque noſtram eminentia dignitatem: ſed quia cum omni etiam facilitate nobis donata ſunt. Non enim laboribus noſtris, atque ſudoribus, ſed per Dei tantùm in nos charitatem, tam grandia hæc promiſſa ſuſcepimus.* Ho. 1. in Mat.

VI. In Euangelio, aliiſque canonicæ Scripturæ Libris nonnulla ſunt humanæ menti ad intelligendum difficilia; quæ tamen ab Euangelii lectione Chriſtianos homines, quantumvis ſimplices, & Theologica Doctrina deſtitutos, deterrere non debent. Non enim legent vel audient ſine fructu, etſi non capiant omnia quæ legunt vel audiunt, modò cum fide, pietate, & humilitate legant, vel audiant. *Valdè cautè hæc audire debemus* (inquit Sanctus Auguſtinus) *ad quæ capienda parvuli ſumus; & corde pio, & cum tremore, ſicut ſcriptum eſt; hanc tenentes regulam ſanitatis, ut quod ſecundùm fidem qua imbuti ſumus, intelligere valuerimus, tamquam de cibo gaudeamus: quod autem ſecundùm ſanam fidei regulam intelligere nondum potuerimus, dubitationem auferamus, intelligentiam differamus; hoc eſt, ut etiam ſi quid ſit neſcimus, bonum tamen & verum eſſe minimè dubitemus. Et ego, Fratres, qui ſuſcepi loqui vobis, cogitandus ſum à vobis qui ſuſceperim, & quæ ſuſceperim: Suſcepi enim tractanda divina homo, ſpiritalia carnalis, æterna mortalis. Etiam à me, cariſſimi, longè ſit vana præſumptio, ſi volo ſanus in domo Dei converſari, quæ eſt Eccleſia Dei vivi, columna & firmamentum veritatis; pro modulo meo capio, quod vobis appono: ubi aperitur, paſcor vobiſcum; ubi clauditur, pulſo vobiſcum.* Surgamus, quæramus, ſuſpiremus, anhelemus deſiderio, & ad clauſa pulſemus. *Extorqueatur tamquam pueris ludicrum neſcio quid, quo ſe malè avocant, ut poſſint inſeri utiliora grandioribus, ut poſſint profice-* Tr. 18. in Joa. 1. Timot. 3.

ficere qui repebant in terra..... Mores perducunt ad intelligentiam: genus vitæ perducit ad genus vitæ. Alia vita terrena, alia vita cœlestis; alia vita hominum, alia Angelorum. Vita pecorum terrenis voluptatibus æstuat, sola terrena conquirit, in ea prona atque projecta est: Vita Angelorum sola cœlestis: Vita hominum media. Si vivit homo secundùm carnem, pecoribus comparatur: Si vivit secundùm spiritum, Angelis sociatur. Quando secundùm spiritum vivis, quære etiam in ipsa Angelica vita, utrum parvus, an grandis sis. Si enim adhuc parvus es, dicunt tibi Angeli, Cresce, nos panem manducamus, tu lacte nutrire, lacte fidei, ut pervenias ad cibum speciei.... Desideremus, quam hìc plenè non habemus, mysteriorum, ac rerum divinarum, latentiumque Scripturę sensuum intelligentiam. *Multum interest inter aversantem, & desiderantem, & iterum multum interest inter desiderantem, & fruentem. Vivis ut pecora, aversaris: Angeli perfruuntur. Tu autem si non vivis ut pecora, jam non aversaris: desideras aliquid, & non capis: inchoasti ipso desiderio vitam Angelorum. Crescat in te, & perficiatur in te: & capias hoc non à me, sed ab illo qui & me fecit, & te.*

CAPUT PRIMUM.

Sensus Litteralis.

I. *Liber generationis.* Faustus Manichæus insigni impietate negavit, Genealogiam Christi Euangelium esse, vel ad Euangelium pertinere; cujus errorem, non tam rationibus, quàm cavillis & inanibus argutationibus defensum, *Sanctus Augustinus* refellit.

Lib.2.3.7. & 33.cont. Faust. *Liber generationis*, id est, series progenitorum, sive majorum Christi secundùm carnem. Liber scilicet interdum usurpatur Scripturæ phrasi pro descriptione quavis, narratione, sive catalogo, sive justo volumine, sive schedula tantùm, vel Epistola contineatur. Hinc Matt.19. *Libellus repudii;* & Jerem. 32. *Liber emptionis, & possessionis.* Vel *Liber generationis Iesu Christi*, id est, Liber de Vita Christi. Non solùm enim generationis actum, aut genealogiæ seriem nomen Hebræum *Tholedah* significat, sed totum vitæ cursum, & quicquid homini accidit in vita. Hoc sensu Noe dicitur: *Vir justus atque perfectus in generationibus suis.* Egregiam antithesim innuit Euangelista inter Catalogum generationis primi Adam, & secundi Adam, cùm ab utroque originem trahamus, ab illo naturæ, ab isto gratiæ. Gen.5. vers. 1. *Hic est Liber generationis Adam.* Nam *totum genus humanum* (inquit S. Augustinus) *quodammodo sunt homines duo, primus & secundus.... Per unum venundati sumus sub peccato, per alterum redimimur à peccatis; per unum præcipitati sumus in mortem, per alterum liberamur ad vitam; quorum ille nos in se perdidit, faciendo voluntatem suam, non ejus à quo factus est; iste nos salvos fecit, non faciendo voluntatem suam, sed ejus à quo missus est: in horum ergo duorum hominum causa propriè fides Christiana consistit. Vnus est enim Deus, unus & mediator Dei, & hominum homo Christus Iesus. Quoniam non est aliud nomen sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri.* Hinc subdit Euangelista.

Gen.6.

Lib.2.op.imperf. cont. Jul. c.163. & l.de peccato orig.c.24.

1.Tim.2.5. Act.4.12.

II. *Iesu Christi.* Salvatoris & Messiæ à Deo promissi, qui Spiritu sancto unctus est præ consortibus suis, non aliqua spiritalis unguenti participatione delibutus, sed totius gratiæ plenitudine, & Divinitatis inhabitatione, ac unione personali sanctificatus. *Invenimus Messiam, quod est interpretatum Christus;* (inquit Andreas Simoni fratri.) *Scio quia Messias venit* (inquit mulier Samaritana) *qui dicitur Christus.* Jesus dicitur & ille, qui post Moysem populum in terram promissam introduxit. Typus ille, hic veritas. Ille in terram repromissionis, hic in cœlum, & ea quæ sunt in cœlis bona. Ille postquam Moyses mortuus est, iste postquam Lex per Moysem data cessavit. Ille Ducis dignitate, iste Regis majestate præfulgens. Sed ne Jesum audiens, de societate nominum patereris errorem, continuò subjúnxit & *Christum*; ait S. Joannes Chrysost. *Christus*, id est *unctus*, ut Rex, Sacerdos, Propheta. Rex, *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion Montem sanctum ejus.* Sacerdos, *Tu es sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.* Propheta, *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui; & ponam verba mea in ore ejus, loquetur ad eos omnia, quæ præcepero illi...* Et, *Hic est Iesus propheta à Nazareth Galilææ.* Et, *Quem scripsit Moyses in Lege, & Prophetæ, invenimus Iesum filium Ioseph à Nazareth:*

Joa.1.41. Joa.4.25.

III. *Filii David, filii Abraham.* Hi duo potissimùm ex Christi progenitoribus à S. Matthæo memorantur, quia alter caput erat gentis Judaicæ, ex qua Christus, alter familiæ. 2. Quia Abrahamo & Davidi potissimæ, & frequentissimæ de Messia venturo factæ erant promissiones. Abrahamo, *In semine tuo benedicentur omnes gentes:* quod S. Paulus de Christo intelligendum esse docet: *Abrahæ dictæ sunt promissiones, & semini ejus. Non dicit, & seminibus, quasi in multis; sed quasi in uno: Et semini tuo, qui est Christus.* Davidi verò: *Suscitabo semen tuum post te, quod egredietur de utero tuo, & firmabo Regnum ejus. Ipse ædificabit domum nomini meo: & stabiliam thronum Regni ejus usque in sempiternum. Ego ero ei in Patrem, & ipse erit mihi in filium.* Quæ promissio etsi ad Salomonem typicè pertineat, Christum tamen spectat propheticè, de quo dictum est ab ipsomet: *Ecce plusquam Salomon hic.* Qui domum, id est, Ecclesiam ædificavit, in qua Deus in spiritu & veritate adoratur: cujus regnum *in domo Iacob* æternum est, & *Regni ejus non erit finis.* Qui Dei Filius est, secundùm æternam generationem, de qua Propheta, *Generationem ejus qui enarrabit?* Idemque Davidis filius, secundùm generationem temporalem. Hic *Altissimi Filius*, cui dedit Dominus *sedem David Patris ejus*, ut Angelus Mariæ ejus matri castissimæ nuntiavit: Quod & in Psalmis ipse David prædixerat: *Iuravit Dominus David veritatem, & non frustrabitur eam: de fructu ventris tui ponam super sedem tuam.* Porrò Davidem Abrahamo premittit Euangelista, quia recentior erat, specialior, & honorificentior Davidi facta promissio, omniumque ore magis celebrata, ut S. Joa. Chrysostomus observat; omnesque etiam vulgò sciebant, Messiam Davidis filium esse oportere. Hinc turba ipsa popularis, visis admirabilibus Christi factis, dicebat: *Numquid hic est filius David?* Et eo Jerusalem ineunte triumphantis instar, acclamavit, *Osanna Filio David*, Populares etiam homines erant, qui dicebant: *Nonne Scriptura dicit, Quia de semine David, & de Bethleem castello, ubi erat David, venit Christus?* Hinc omnes qui à Christo beneficia petebant, filium Davidis appellabant, ut Messiam illum esse significarent, qui populum suum omni beneficiorum genere cumulaturus esset. *Miserere nostri, fili David. Miserere mei Domine fili David.* Interrogati denique à Christo Pharisæi, *Quid vobis videtur de Christo, cujus filius est?* absque hæsitatione respondent, *David.* Quibus ille reponit: *Quomodo ergo David vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis; donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum? Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est?*

Gen.12.13. & 22.18. Gal.3.16. 2.Reg.12. & 13. Luc.1. Isa.53. Luc.1. Luc.1. Ps.131.11. ho.1.in Mat. Mat.12.23. Mat.21.9. 1.Joa.7.42. Mat.9.27. & 15.22. Mat.22.

IV. *Iacob autem genuit Iudam, & fratres ejus.* Non solus Judas, à quo Christus genus duxit, & de cujus tribu ortus est, quique toti genti nomen dedit,

Mat. Ps.6. Ps.9.4. Deut.18. Mat.21. Joa.1.45.

dit, cui promiſſus eſt Chriſtus, & cui benedicendo inſigne vaticinium de adventu Meſſiæ Jacob edidit: *Non auferetur ſceptrum de Iuda, & Dux de fœmore ejus, donec veniat qui mittendus eſt: & ipſe erit expectatio gentium*. Sed & Judæ fratres in Chriſti genealogia recenſentur, non tamquam Chriſti parentes, ſed tamquam regni ejus, & reipublicæ conditores: Fuerunt enim ſuæ quiſque tribus Patriarchæ. Horum etiam mentione humiliatur immodica de progenitorum nobilitate jactantia, ut Sanct. Chryſoſtom. obſervat; multi enim ex ancillis matribus nati ſunt, & tamen pariter Patriarchæ, Tribuumque principes extiterunt. Privilegium Eccleſiæ iſta deſignat æqualitas. Hæc quippè noſtræ nobilitatis prærogativa eſt, ut nulla ſit inter ſervos, & nobiles in Regno Dei diſparitas, niſi & gratia & virtute. Omnes ex Deo nati, omnes filii Dei & hæredes, fratres autem & cohæredes Chriſti.

Gen.49.

V. *Iudas autem genuit Phares, & Zaram de Thamar.* Zaram cum Phares nominatus, propter eventum ſingularem, & admirabilem, qui in eorum ortu contigit: Neque enim erat conſequentiæ naturalis, ut is qui manum emiſiſſet, eamdem, poſtquam filo coccineo alligata erat, retraheret, alterique primas nativitatis cederet. *Non fit lege naſcentium, ſed ex Dei gratia, quæ tunc pueris aderat iſta diſpenſans, & nobis quandam imaginem futurorum in eorum nativitate depingens.* Duorum populorum typus fuere hi pueri, Judaici ſub Moſaica, & Gentilis ſub Chriſtiana Lege viventis. Poſterioris ſtatus præluxit ortui prioris. Nam Republica illa ſpirituali, quæ temporibus Abrahæ fuit, illuceſcente, & deinde medio curſu ſubitò revocata, Judæorum populus ortus eſt, & Reſpublica condita, cui data eſt Legis ſepes, ſpiritualis illius Reipublicæ libertatem, (quæ manum, id eſt, opera fidem in Chriſtum teſtificantia, ejuſque ſanguinis pretio, ac virtute ad meritum inſignia produxerat) intercludens. Quod nomine *Phares* ſignificatum, qui cùm ex utero matris prior egreſſus eſſet, dixit obſtetrix: *Quare diviſa eſt propter te maceria?*

Gen.38.

§.Joa. Chryſ. h.3. in Mat.

Thamar, aliaſque famoſas mulieres in Genealogia Salvatoris Euangeliſta commemorat, nullam cæterarum; quia cùm Judææ eſſent, ac legitimæ uxores, eas nominari minimè opus erat, quia nemo dubitare poterat, filios, quos recenſebat, ex illis fuiſſe genitos. At de *Thamar* dubitari potuiſſet, quia extra legitimum conjugium conceperat; de *Rahab*, quia fuerat meretrix, & alienigena; de *Ruth*, quia Moabitis; de *Betſabee*, quia adultera. Ideò ſpecialis eorum mentio facta. Rationem affert alteram *Sanctus Hieronymus*; obſervatque, excepta Matre Domini, in Genealogia Salvatoris nullam ſanctarum mulierum nominari, ſed eas quas Scriptura reprehendit, *Vt qui propter peccatores venerat, de peccatoribus naſcens, omnium peccata deleret.* Tertiam addit S. Joannes Chryſoſt. Id factum ad reprimendam Judæorum ſuperbiam, qui nobilitatis illius, quæ ad animam pertinet, inſignia negligebant, & nimiùm inſolenter de Abrahæ ſtirpe gloriabantur, virtutem parentum defenſionem eſſe rati vitiorum ſuorum. Ideò nec parentum virtutibus gloriandum, nec de illorum vitiis erubeſcendum eſſe docet, modò ipſi virtutem ſectemur, quæ una & vera eſt nobilitas.

S.Hier.in c.2. S.Mat. Theodoret. in lib. Ruth. S.Joa. Chryſ. h.3.in Matt.

VI. *Salmon genuit Booz de Rahab. Booz* ille in ſacro libro *Ruth*, & 1. Paralipom. 2. celebratus. Rejiciendum namque *Lyrani*, interpretis alioquin eruditi, figmentum, tres *Booz* admittentis contra Scripturæ fidem. Nec verò incredibile eſt, quatuor homines, nempè *Salomonem*, *Booz*, *Obed*, & *Ieſſe*, trecentorum ſexaginta ſex annorum ſpatium inter ſe vivendo fuiſſe partitos, eo præſertim tempore, quo hominum vita, ſive naturæ vi, ſive temperantia, longiùs protendebatur.

VII. *Ieſſe autem genuit David Regem.* Hæc Radix ex qua Chriſtum oriturum Iſajas prænuntiaverat: *Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice ejus aſcendet.*

Iſai.11.1.

VIII. *Ioram autem genuit Oziam.* Tres ibi Reges prætermiſſi. Joram enim immediatè non genuit Oziam, ſed Ochoziam, Ochozias Joam, Joas Amaſiam, ut conſtat ex libris Regum, & Paralipomenon. Ideò verò prætermiſſi ſunt, quia conſtitutum fuit Spiritui ſancto, totam ſeriem progenitorum Chriſti tribus teſſaradecadibus, id eſt numero quatuordecim perſonarum ter repetito complecti. Hos verò potiùs quàm alios prætermiſit Euangeliſta, ob maledictionem in domum Achabi latam 3. *Regum* 21. & 4. *Reg.*9. quicquid videlicet Achabi eſſet, exciſum iri uſque ad mingentem ad parietem; Ochozias enim à Joramo ex Athalia Achabi filia genitus fuit. Ideò tres illi Reges ex Chriſti progenitorum catalogo expuncti ſunt, quaſi capite minuti, ſicut & Tribus Dan ex ſignatorum albo eraſa eſt, ſive in eo prætermiſſa, *Apocal.* 7. quòd à Dei cultu ad idola jam olim defeciſſet, ſeque cum Gentibus permiſcuiſſet, ut refertur *Iudic.* 18. Prætermiſſi verò cæteri non fuere, qui in eadem linea ab Achabo mediatè deſcenderunt, quia Dei maledictio in puniendis filiis ob peccata parentum, ultra tertiam, vel quartam generationem extendi non ſolet, ſecundùm Legis effatum, *Exod.*20.

SS. Hilarius & Hier.in c. 1.Matt.

Ochozias quidem genitus dicitur ex *Athalia* filia *Amri* Regis Iſrael, 4. *Reg.*8.26. ſed hæc *Amri* filia vocatur, hoc eſt neptis, Hebræorum more. Fuiſſe autem reverà filiam Achab, qui erat filius Amri, conſtat ex 3. *Regum c.*16. *v.*28.29. & 30. & 4. *Reg. c.*8. *verſ.* 16. & 27.

IX. *Ioſias autem genuit Iechoniam, & fratres ejus in tranſmigratione Babylonis.* Ex libris Regum & Paralipom. conſtat, Joſiam habuiſſe filios quatuor, diverſorum planè nominum; *Iohanam*, qui & *Ioachas*; *Ioachim*, qui & *Eliachim*; *Sedechiam*, qui & *Mathanias*, & *Sellum*. Qua ergo ratione Joſias dicitur genuiſſe Jechoniam? Probabilis reſponſio eſt, Joachim Joſiæ filium fuiſſe binomium, & dictum etiam Jechoniam, ut *SS. Epiphanio* Hæreſi 6. *S. Ambroſio* in cap.3. S. Lucæ, & *S. Hieronymo* viſum eſt; & duos Jechonias fuiſſe, unum ante tranſmigrationem, alterum in ipſa tranſmigratione genitum, patrem & filium; Euangeliſtam neutrum ſuppreſſiſſe, ſed utrumque uno nomine indicaſſe euphoniæ gratia; patrem in fine ſecundæ teſſaradecadis, filium initio tertiæ, ut S. etiam *Auguſtino* placet. *Ioachim* certè Joſiæ filium Autor Libri 3. *Eſdræ* cap.1. verſ.34. *Iechoniam* vocat. Vel dicendum cum *S. Epiphanio*, generationem unam ſcriptorum incuria prætermiſſam fuiſſe, poſt hæc nimirùm verba, *Iechoniam & fratres ejus in tranſmigratione Babylonis*, hæc intercidiſſe, *Iechonias autem genuit Iechoniam.* Sed prior Reſponſio melior eſt: Vulgata enim lectio veteſtiſſima eſt, emendatio mera conjectura, nullius Codicis auctoritate nititur: nec tantùm permittendum eſt conjecturis noſtris in Libros ſacros, ne infirmis vacillandi, procacibus inſultandi, omnibus de ſacri Textus auctoritate dubitandi detur occaſio.

Reg.24.&25. 1.Paralip.3. 2.Paral.34. & 35. Jerem.22.

S.Aug.l.2. de conſenſu Euang.c.4.

Et fratres ejus. Jechonias pater plures fratres habuit, Jechonias filius nullos. Ideò porrò fratrum Jechoniæ prioris in Genealogia Salvatoris facta mentio, vel quòd omnes ad Regiam dignitatem evecti fuerint, primò *Ioachas*, deindè *Ioachim*, tertiò *Sedechias*: vel quòd in illorum tempora inſignes, & extraordinariè prorsùs mutationes inciderint, & omnes eandem cum *Iechonia* patre ſortem experti fuerint, tragicos nimirùm exitus. Omnes enim à Regibus exteris ſolio avito exturbati, & quidam hac, quidam illac captivi abducti fuere. Unde non ſine cauſa tranſmigrationis meminit Sanctus Matthæus. Joachas enim in carcerem conjectus à *Pharaone*, Sedechias à *Nabuchodonoſore* Babylonem pertractus narratur ibidem; æquè ac *Iechonias* nepos, *Iechonias* pater, ſive *Ioachimus* vinctus dicitur à Nabuchodonoſore, ut in Babylonem deportaretur, *ibid.* & *Ezech.*19. Tranſmigrationis autem mentio-

tione divinarum promissionum de Messia venturo firmitas demonstratur, quæ tot mutationibus, & casibus non obstantibus, adimpletæ nihilominùs fuerint.

In transmigratione Babylonis. Id est, imminente transmigratione, quæ facta est tertio mense Regni Jechoniæ filii Joachim, ut habetur 4. *Regum* 24. Una verò dicitur transmigratio, quamvis plures fuerint, eò quòd intra paucos annos omnes acciderint, & potiùs una quàm diversæ videantur, cœpta scilicet sub Joachimo, continuata sub Jechonia, consummata sub Sedechia.

X. *Et post transmigrationem Babylonis.* Tempore scilicet exilii, in ipsa captivitate Babylonica, *Iechonias genuit Salathiel.* Quamvis enim Deus denuntiaverit eum futurum sterilem, *Ierem.* 22. non orbitatem certè prolis, sed regni, prosperitatisque negationem divina illa maledictio significat. *Hæc dicit Dominus : Scribe virum istum sterilem, virum qui in diebus suis non prosperabitur. Nec enim erit de semine ejus vir, qui sedeat super solium David, & potestatem habeat ultra in Iuda.* Jechoniam filios habuisse, testatur *Ieremias* c. 18. Sed ii è regio fastigio exciderunt, & in statum inferiorem sunt redacti, illumque maximam partem luctuosum, & variis calamitatibus insignem.

XI. *Salathiel autem genuit Zorobabel.* Non de Salathiele, sed de Phadaja Salathielis fratre ortum Zorobabelem legimus 1. *Paral.* 3. *v.* 19. An alius *ab isto* Zorobabel Matthæi, ut *Tostato* Abulensi Episcopo visum? Id quidem probabile: Nam Zorobabel Matthæi genuisse dicitur filium *Abiud.* Loco verò Paralip. mox laudato inter filios Zorobabelis nullus nominatur *Abiud.* An *Salathiele*, absque liberis defuncto, *Phadajas* frater ejus, jure Levitatus, ducta ejus uxore, semen ei suscitavit; ob idque Zorobabel ex eo genitus censetur filius Salathielis, non Phadajæ, quamvis ab hoc propriè genitus fuerit? An Sanctus Matthæus Abiud & ejus posteros, non ex Paralipomenon quidem libris, sed ex Tabulis Genealogicis recensuit, quæ apud Judæos maxima cura servabantur? An fortè binomines fuere majores illi Christi, quorum nomina cum iis, qui in Libris Paralipomenon recensentur, non conveniunt? Probabiles quidem responsiones illæ, sed difficultatem omnem, ac scrupulum non eximunt.

§ Joa. Chrys. h. 3. in Mat. S. Ambr. l. 3. in Lucam. S. Hier. in c. 1. S. Mat. S. Aug. l. 1. de consensu Euang. c. 2. & qu. 47. in lib. Jud. cum.

XII. *Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ.* Genealogia Joseph, non *Mariæ* à Matthæo descripta est, tum quòd fœminarum genealogiæ in Scripturis describi non solerent: Unde Axioma illud Judaicum, *Familia matris non familia.* Tum quòd ex una tribu fuerint Joseph & Maria: unde satis fuit Josephi Genealogiam contexi, ut inde Mariæ genus dignosceretur. Nuptiæ enim non quærebantur extra Tribus, ex quo ea de re lata lex est, *Numer.* 36. præsertim à justis, qualis erat Joseph. Lata quidem lex est, ut caveretur confusio possessionum, ne illæ transferrentur de tribu in tribum, cum nuberent puellæ, quibus ex obitu patrum, & fratrum obtigerant fundi hæreditarii. Quamvis autem hæc fuerit ferendæ legis ratio, cui occasionem dederunt filiæ Salphaad, & querela patrum Tribus Manasses, lex tamen postea universalis fuit, & à piis communiter observata; quia tametsi pauperes actu transferre possessiones per nuptias non possent, illis tamen ex obitu fratrum, aut agnatorum fundi, & possessiones hæreditario jure obtingere poterant, quarum alienatio cavenda esset. Mariæ igitur paupertas ratio non fuit, cur ipsa legis observantissima nuberet viro alterius Tribus. Accedit, Sanctam Virginem hæredem fuisse revera, quamvis tenuis esset illius hæreditas. Unde *Sanctus Epiphanius* Hæresi 78. quæ est *Antidicomarianitarum*, Num. 7. ait: *Beata Virgo Iosepho tradita est, quo illam jura hæreditatis, quam possidebat, adegerant.* Joseph igitur, & Maria erant ex una Tribu Juda; addiderim, & ex una familia David. Matthæus igitur Genealogiam Christi à Davide ad Josephum per Salomonem perducens, satis ostendit genus Mariæ. Unde ait: *Iacob autem genuit Ioseph virum Mariæ, de qua natus est Iesus.* Ita Christus ex Tribu Juda ortus demonstratur per Matrem Virginem. Unde Apostolus ad *Hebræos* 7. ait: *Manifestum est, quod ex Iuda ortus sit Dominus noster, in qua Tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est.* Nec refert, quòd Maria cognata esset Elisabethæ ex filiabus Aaron: Hinc enim rectè non colligitur, Mariam fuisse ex Tribu Levi, sed aliquem ex Tribu Juda, & familia Davidis aliquam ex Tribu Levi duxisse uxorem, unde Virgo Deipara originem traxit.

Ioseph virum Mariæ. Vero scilicet Matrimonio conjuncti erant Maria & Joseph. Neque fas erat, ut ob hoc eum à conjugio Mariæ separaret Evangelista, quòd Virgo peperit Christum. *Hoc enim exemplo magnificè insinuatur fidelibus conjugatis, etiam servata pari consensu continentia posse permanere, vocarique conjugium, non permixto corporis sexu, sed custodito mentis affectu. Neque enim propterea non erat appellandus Ioseph Pater Christi, quia non eum concumbendo genuerat, quandoquidem rectè Pater esset etiam ejus, quem non ex sua conjuge procreatum aliundè adoptasset* (inquit Sanctus Augustinus....) *Erat* planè *illa Virgo ideò sanctius, & mirabilius jucunda suo viro, quia etiam fœcunda sine viro, prole dispar, fide compar. Propter quod fidele conjugium parentes Christi vocari ambo meruerunt, & non solum illa mater, verum etiam ille pater ejus, sicut conjux matris ejus, utrumque mente, non carne. Sive tamen ille pater sola mente, sive illa mater & carne, parentes tamen ambo, humilitatis ejus, non sublimitatis; infirmitatis, non divinitatis.* Unde in Evangelio dicitur: *Et erant pater ejus, & mater mirantes super his quæ dicebantur de illo,... Et ibant parentes ejus per omnes annos in Ierusalem.* Et paulò post: *Et dixit Mater ejus ad illum, Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus, & ego dolentes quærebamus te.* Sed cùm ex semine viri Maria non peperisset, profectò nec ipsius formæ servi parentes ambo essent, nisi inter se etiam sine carnis commixtione conjuges essent. Unde series generationum usque ad Joseph erat perducenda, *ne in illo conjugio, virili sexui utique potiori fieret injuria, cùm veritati nihil periret, quia ex semine David, ex quo venturus prædictus est Christus, & Ioseph erat & Maria. Omne itaque Nuptiarum bonum impletum est in illis parentibus Christi, proles, fides, sacramentum: prolem cognoscimus ipsum Dominum Iesum: Fidem, quia nullum adulterium: Sacramentum, quia nullum divortium.... Sicut castè conjux illa, sic ille castè maritus; & sicut illa caste mater, sic ille castè pater. Qui ergo dicit, Non debuit dici pater, quia non sic genuerat filium, libidinem quærit in procreandis filiis, non charitatis affectum. Melius ille, quod alius carne implere desiderat, animo implebat. Nam & qui adoptant filios, castius eos corde gignunt, quos carne non possunt... Numeremus ergo per Ioseph, quia sicut castè maritus, sic pater est. Sed præponamus virum fœminæ ordine naturæ, & legis Dei. Nam si remoto illam constituamus; dicit ille, & rectè dicit, Quare me separastis? Quare non per me generationes ascendunt vel descendunt? An dicitur ei, Quia non tu genuisti opere carnis tuæ? sed respondebit, Numquid & illa opere carnis suæ peperit? Quod Spiritus sanctus operatus est, utriusque operatus est. Spiritus sanctus in amborum justitia requiescens, ambobus filium dedit; sed in eo sexu quem parere decebat, operatus est hoc, quod etiam marito nasceretur.*

S. Aug. l. 2. de consensu Euang. c. 1. Idem l. 1. de nuptiis & concupis. c. 11.

S. Aug. ser. 1. de Conc. Matt. & Luc. dit. postremæ Paris. c. 20.

XIII. *De qua natus est Iesus.* Omnes beatissimæ Virginis Mariæ laudes hoc uno continentur elogio, omnis ejus dignitas his verbis exprimitur. Vetus Orator *Philippo* Macedoni adulatus dixit: Sufficiat tibi filium habuisse *Alexandrum*. Beatæ Mariæ Virgini citra

S. Bernardus, ho. 1. super Euang. Missus est.

tra adulationem dicimus: *Sufficit tibi filium habuiſſe Ieſum*. A ſæculo non eſt auditum (inquit Sanctus Bernardus) ut aliqua ſimul mater eſſet & virgo. Quòd ſi & cujus mater attendas, quò te tua ſuper ejus mirabili celſitudine ducet admiratio? Nonne ad hoc ut te videas non ſatis poſſe mirari? Nonne tuo, imò veritatis judicio, illa quæ Deum habuit filium, ſuper omnes etiam choros exaltabitur Angelorum? Annon Deum & Dominum Angelorum Maria ſuum audacter appellat filium, dicens: *Fili, quid feciſti nobis ſic*? Quis hoc audeat Angelorum? Sufficit eis, & hoc pro magno habent, quòd cùm ſint ſpiritus ex conditione, ex gratia facti ſunt & vocati Angeli, teſte David: *Qui facit*, inquit, *Angelos ſuos ſpiritus*: Maria *verò matrem ſe agnoſcens, majeſtatem illam, cui illi cum reverentia ſerviunt, cum fiducia ſuum nuncupat filium; nec dedignatur nuncupari Deus, quod eſſe dignatus eſt*.

XIV. *Omnes itaque generationes ab Abraham uſque ad David, generationes quatuordecim, &c.* In tres teſſaradecades ſeu numerum quatuordecim ter repetitum generationes omnes diviſit Sanctus Matthæus, ut triplicem populi ſtatum, ſub Judicibus, ſub Regibus, ſub Ducibus & Sacerdotibus deſignaret: ſimulque ſignificaret, Deum, antequam mitteret Filium ſuum, priùs omnes tentaſſe vias, ut populum ſuum per Judices, Reges, Duces & Sacerdotes in officio contineret, vel ad officium revocaret; cùm verò fruſtra in eo laboraſſet, pro ultimo tandem remedio miſiſſe Filium ſuum: quod cum Euangelica parabola convenit, ubi Dominus vineæ ter ſervos miſit ad vinitores ad repetendum fructum; qui cùm nihil obtinuiſſent, miſit demùm filium ſuum.

S. Joa. Chryſ. h. 4. in Matt.

Luc. 20.

XV. *Chriſti autem generatio ſic erat*. Ne aliis generationibus ſimilis putaretur Chriſti generatio, modum ejus mirabiliter ſingularem, & ſingulariter mirabilem exponendum ſuſcipit Sanct. Euangeliſta.

S. Hilar. in c. 2. S. Mat. S. Baſil. h. de hum. Chriſt. generatione S. Epiph. Hær. 78. S. Joan. Chryſ. ho. 4 in Matth. S. Aug. l. 8. in Luc.

XVI. *Cùm eſſet deſponſata Mater Ieſu Maria Joſeph*. Promiſſam dumtaxat Joſepho, nondùm nuptam, intellexerunt SS. Hilarius, Baſilius, Epiphanius. Matrimonio conjunctam probabiliùs interpretantur Sanctus Joannes Chryſoſtomus, & Sanctus Ambroſius, cùm Joſeph *vir ejus*, & ipſa Joſephi *coniux* à S. Matthæo appelletur. Non dixit, *Priùs quam in ſponſi domum adduceretur: intus enim jam erat* (inquit Sanctus Chryſoſtomus,) cur autem non antequam deſponſaretur, ſeu nuberet, Virgo concepit? Sanctus Ignatius martyr hanc affert cauſam, quam etſi non ſatis capiam, refellere tamen vereor, cùm præſertim illam Origenes, & SS. Baſilius & Hieronymus approbent: ut diabolo Chriſti partus celaretur, cùm eum non de Virgine, ſed de conjugata, aliorum hominum more, natum putaret. *Latuit principem hujus ſæculi virginitas Mariæ, & partus ipſius; ſimiliter & mors Domini. Tria myſteria clamoris, quæ in ſilentio Dei operata ſunt*. (inquit S. Ignatius, Epiſt. ad Epheſios.) Ratio altera, ut Beatæ Virginis famæ ſimul & vitæ conſuleretur, ne in ſtupri ſuſpicionem adduci poſſet, & ob id vel probro, vel etiam pœnæ obnoxia reddi. Maluit enim Chriſtus filius Joſeph, quàm impudicæ fœminæ videri. *Maluit aliquos de ſua generatione, quàm de Matris pudore dubitare, nec putavit ortus ſui fidem Matris injuriis adſtruendam*. (inquit Sanctus Ambroſius.) Cùm enim ille qui præcipuo zelo poſſet ardere, cernitur non ſolùm non abjicere ſponſam, ſed etiam recipere in conſortium, eique poſt conceptionem inſervire: profectò manifeſtum eſt, quòd niſi apertè noſſet, ex operatione Spiritus ſancti illam concepiſſe, nec illam apud ſe retinuiſſet, nec ei in omnibus, quorum indiguit, miniſtraſſet. Nuptam igitur matrem ſuam Joſepho Chriſtus eſſe voluit, antequam conciperet, ut Joſeph teſtis eſſet virginitatis Mariæ. Tertia ratio ex iſta conſequens fuit, ne Jeſus ipſe ſpurius videretur. Quarta, ut Joſeph Mariæ, & infanti Jeſu cuſtodiæ, ſolatio & adjumento eſſet. Hunc enim beatiſſimum virum Chriſtus elegit ſuæ carnis nutritium, ſuæ matris ſolatium, ſolum denique in terris magni conſilii coadjutorem fideliſſimum, ait *S. Bernardus*.

S. Amb. l. 2. in Luc.

S. Joa. Chryſ. ho. 4. in Mat.

S. Hier. in c. 1. Mat. & Lib. cont. Helvidium. S. Epiph. Hær. 78. S. Joa. Chryſ. h. 4. in Mat.

XVII. *Antequam convenirent*. Non ſequitur, quòd poſteà convenerint, ſed Scriptura, quid factum non ſit, oſtendit, ut Sanctus Hieronymus obſervat. Vulgata eſt Scripturæ phraſis. Geneſ. 8. 7. *Qui egrediebatur, & non revertebatur, donec ſiccarentur aquæ ſuper terram*. II. Reg. 6. 23. *Michol filiæ Saul non eſt natus filius uſque in diem mortis ſuæ*. Pſal. 71. 18. *Vſque in ſenectam, & ſenium, Deus; ne derelinquas me, donec annuntiem brachium tuum generationi omni quæ ventura eſt*. 1. Cor. 15. verſ. 26: *Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſub pedibus ejus*. Sic Helvidium Hæreticum, perpetuæ virginitatis Beatæ Mariæ Matris Dei hoſtem, mortuum eſſe dicimus, antequam pœnitentiam ageret: nec tamen ſequitur, illum poſt mortem pœnitentiam egiſſe. Igitur Maria inventa eſt in utero habens de Spiritu ſancto, antequam à Joſepho cognoſceretur; nec tamen ſequitur, fuiſſe ab ipſo poſtea cognitam. Hæc enim *Porta ſanctuarii* reſpiciens ad Orientem, ad eum de quo ſcriptum eſt, *Oriens nomen ejus*, & *Viſitavit nos Oriens ex alto*. Et dixit Dominus: *Porta hæc clauſa erit: non aperietur, & vir non tranſibit per eam: quoniam Dominus Deus Iſrael ingreſſus eſt per eam*. Quamvis igitur de S. Joſepho poſtea dicat Matthæus: *Et non cognovit eam, donec peperit Filium ſuum primogenitum*, non ſequitur, quòd illam poſtea cognoverit.

Ezech. 44. Zach. 6. Luc. 1.

XVIII. *Inventa eſt in utero habens de Spiritu ſancto*; contra conſuetudinem, & præter omnem ſpem expectationemque Maria Virgo gravida apparuit, non uni Joſepho, ſed omnibus qui in illam oculos converterent. *De Spiritu ſancto*, non de Spiritus ſancti ſubſtantia, quaſi Chriſti pater fuerit, ſed ejus virtute, in caſtiſſimo Virginis utero formatum infantis Jeſu corpus, ex ipſius Deiparæ Virginis ſubſtantia, ut qui conſubſtantialis erat æterno Patri ſecundùm Divinitatem, conſubſtantialis fieret & nobis ſecundum humanitatem. *Nova nativitate genitus eſt*, inquit S. Leo, *conceptus à Virgine, natus ex Virgine, ſine paternæ carnis concupiſcentiæ, ſine maternæ integritatis injuria: quia futurum hominum Salvatorem talis ortus decebat, qui & in ſe haberet humanæ ſubſtantiæ naturam, & humanæ carnis inquinamenta neſciret. Autor enim Deo in carne naſcenti Deus eſt..... Oportuit, ut novo naſceretur ordine, qui novam impolluta ſinceritatis gratiam humanis corporibus inſerebat. Oportuit, ut primam Genitricis integritatem naſcens incorruptio cuſtodiret, & complacitum ſibi clauſtrum pudoris, & ſanctitatis hoſpitium Divini Spiritus virtus infuſa ſervaret, quæ ſtatuerat dejecta erigere, confracta ſolidare, & ſuperandis carnis illecebris, multiplicatam pudicitiæ donare virtutem: ut virginitas quæ in aliis non poterat ſalva eſſe generando, fieret in aliis imitabilis, & confitendo, & renaſcendo*.

S. Leo ſ. 21. in Nat. Dom. 2.

XIX. *Joſeph autem vir ejus, cùm eſſet juſtus, & nollet eam traducere, voluit occultè dimittere eam*. Juſtus erat Joſeph, id eſt omni genere virtutum ornatus, ſed præcipuè caritate, in qua omnis Chriſtiana juſtitia conſiſtit, ſecundùm Sancti Aug. mentem. Quamobrem uxorem caſtiſſimam, cujus conceptus myſterium neſciebat, ignominiosè accuſare noluit velut ream adulterii, ſed occultè dimittere cogitavit, modo qui & conſcientiæ ſuæ anxietati ac ſcrupulis ſedandis, & ſponſæ famæ ſervandæ conveniret. Anxietatem ſuam ac mœrorem Virgini nullatenùs ſignificavit, parcens ejus pudori, nec ipſi moleſtus eſſe volens. Impotentis enim æmulationis, ac zelotypiæ expers erat. Unde miſſus ad illum Angelus eſt, qui ſuſpicionem ejus ac dubitationem, ex ignoratione myſterii nondùm illi revelati profectam, diſpelleret. Apparuit autem in ſomnis, non apertè ſicut Paſtoribus, & Zachariæ apparuerat,

S. Joa. Chrys. h. 4. in Matt.

rat, & Virgini: quia vir erat fide insignis, nec manifestiori revelatione indigens. Nam Virgo quidem, cui tam nova nunciarentur & magna, multòque majora, quàm Zachariæ fuerant nunciata, & ante rem ipsam doceri debuit, & apertissima revelatione doceri. Pastores quoque tantò debuerunt instrui manifestiùs, quantò magis ab ejusmodi disciplina per agrestem vitam erant remoti. Joseph verò cùm tumentem sponsæ uterum vidisset, ac de causa tantæ novitatis dubitaret, faciliùs inclinari poterat ad revelationem suscipiendam. Nam faciliùs, quæ facta sunt, divinitùs & præter naturæ leges fieri potuisse credimus; quàm fieri posse, quæ facienda sunt. Angelum autem à Deo missum dubitare non poterat, cui intimæ cogitationes suæ & cordis arcana patebant. *Ioseph* (inquit) *fili David, noli timere accipere Mariam conjugem tuam.* Filium David vocat, ut divinas promissiones in memoriam illi revocet, simulque significet, filium qui ex Virgine sponsa ejusdem familiæ conceptus erat, Messiam esse Judaicæ genti à Deo promissum, & tamdiù expectatum, Davidis filium futurum. *Noli timere*, ne dubites *accipere Mariam conjugem tuam.* Quam mente dimisisti, apud te retine, & cum ipsa mane ad ejus solatium & virginitatis testimonium, non ad usum nuptiarum. *Sicut enim illam postea commendat Christus Discipulo, sic Angelus sponso.* Noli timere, quasi diceret: Suspicionem omnem ac mœrorem depone. Non modò enim illicito non est violata complexu, verùm etiam supra naturam moremque fœcunda est. *Quod enim in ea natum est, de Spiritu sancto est.*

Ibid.

XX. *Pariet autem filium, & vocabis nomen ejus Iesum.* Non dixit, *pariet tibi*, sed indefinitè, *pariet*: non enim illi, sed universo prorsùs orbi peperit Christum (inquit Sanctus Joannes Chrysostomus.) *Et vocabis nomen ejus Iesum.* Non enim quia à Spiritu sancto est, idcircò te à ministerio tantæ dispensationis existimes extraneum. Nam etsi nihil habeas in hac generatione commune, tamen quod est proprium patris, quodque Virginis integritatem non infuscat, nato nomen impones. Ambobus jubet Angelus, ut puero nomen imponant: *ubi declaratur parentum auctoritas.* Dicitur Joseph, dicitur & Mariæ: *Vocabis nomen ejus Iesum.* Nomen *quod est super omne nomen*, quod infinitos continet spiritalium bonorum gratiarumque thesauros, quo qui appellandus est, remissionem peccatorum, ac æternam salutem populo suo collaturus est. *Ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum.* Deum esse qui nasciturus est, ostendit his verbis Angelus: Solus enim Deus salvos facere potest homines à peccatis: Non solùm populum Judaicum, sed omnes qui in eum credunt, ejusque legem observant. Duos Jesus lego in typum Christi Jesu præcessisse, ambos populis præfuisse; quorum unus populum suum de Babylone eduxit, alter populum suum in Terram promissionis introduxit. Et illi quidem illos, quibus præerant, ab hostibus defendebant; sed nunquid salvabant à peccatis eorum? *Is autem noster Iesus, & à peccatis salvat populum suum, & introduxit in terram viventium. Vtinam & me peccatorem dignetur Dominus Iesus annumerare populo suo, ut salvum me faciat à peccatis meis. Verè enim beatus populus, cujus iste Iesus Dominus Deus ejus; quia ipse salvum faciet populum suum à peccatis eorum* (inquit Sanctus Bernardus.)

Luc. 1. S. Aug. ser. 51. de concord. Mat. & Luc.

S. Ber. h. 3. in Evang. Missus est.

Sic Josephi suspiciones depulsæ, à quibus per Angeli revelationem liberari meruit, quia malevolè non erant, neque cum caritate pugnantes. Qua de re præclarè Sanctus Augustinus: *Qui liberavit Susannam mulierem castam, conjugem fidelem, à falso testimonio seniorum, ipse liberavit, & Virginem Mariam à falsa suspicione mariti sui. Inventa est ergo Virgo illa pragnans, ad quam vir non accesserat. Vterus quidem fetu intumuerat, sed virginalis integritas manserat. Seminatorem fidei fide conceperat, Deum in suum corpus assumpserat, qui ejus corpus violari non permiserat: Marito tamen tamquam homini venit in suspicionem. Aliunde esse credebat, quod de se non esse sciebat, & ipsum aliunde adulterium suspicabatur. Ab Angelo corrigitur. Quare dignus fuit ab Angelo corrigi? Quia non in illo erat malevola suspicio: quales Apostolus dicit malevolas suspiciones nasci inter fratres. Malevolæ suspiciones sunt calumniantium, benevolæ suspiciones sunt gubernantium: Licet cuiquam de filio malè suspicari, sed de filio non licet calumniari: utique suspicaris malum, sed optas invenire bonum. Qui benevolè suspicatur, vinci cupit: Tunc enim benè lætatur, quando falsum inventum fuerit, quod malè suspicabatur. Talis erat Ioseph circa conjugem suam, cui corpore non erat mixtus, sed tamen fide jam fuerat copulatus. Venit ergo & virgo in falsam suspicionem: sed sicut pro Susanna adfuit in Daniele Spiritus, sic pro Maria adfuit Angelus. Ad Ioseph inquit Angelus,* Noli timere accipere Mariam conjugem tuam: quod enim de ea nascetur, de Spiritu sancto est. *Ablata suspicio est, quia inventa redemptio est.*

S. Aug. ser. 49. alias 1. inter editos ex mss. Carthusiæ majoris.

1. Tim. 6. 4.

XXI. *Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem: Ecce Virgo in utero habebit & pariet filium; & vocabunt nomen ejus Emmanuel, quod est interpretatum, Nobiscum Deus.* Hujus Isaiæ Vaticinii applicationem ad Jesum Christum à S. Matthæo factam, à Judæorum cavillis vindicant Patres & interpretes Christiani. 1. Auctoritate interpretum, qui Judæis suspecti esse non possunt, scilicet Versionis LXX. interpretum, & Chaldaicarum paraphrasum Onkeli & Jonathanis. 2. Ex vi & notione vocis Hebraicæ *Hahalmah*, quæ non solùm virginem, sed virginem absconditam, & diligenter custoditam significat, quæ ne quidem virorum oculis pateat. Et nusquam in Scriptura nisi pro virgine usurpatur, ut *Gen.* 24. 16. de Rebecca virgine pulcherrima, & incognita viro, & *Exod.* 2. 8. de Maria sorore Mosis. 3. Ex illis verbis, quæ Propheta præmisit, *Propter hoc dabit Dominus ipse vobis signum.* Nisi enim virgo maneret, quæ in utero habitura esset, sed communi fieret lege connubii, ut puella filium conciperet, signum dici non posset ac prodigialis novitas. Plura vide in Dissertatione nostra XXVII. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi I.

Isai. 7. 14.

S. Just. Dial. cont. Tryph. Tert. lib. adv. Jud. S. Epiphan. adverf. Ebion SS. Cyril. Alex. & Hier. in Isai. S. Joa. Chrys. h. 5. in Matt.

Et vocabunt nomen ejus Emmanuel. Apud Isaiam legitur, *Vocabis*, sed Euangelistæ sæpè sententiam, non verba Veteris Testamenti citare solent. *Emmanuel.* Hic ab eventu nomen imponitur. Quid enim est aliud, *Vocabunt nomen ejus Emmanuel*, quàm, Videbunt oculi mortalium Deum inter homines versantem; qui etsi ante cum hominibus fuit, non tamen humana carne indutus *in terris visus est, & cum hominibus conversatus est*? Non igitur significant Prophetæ & Euangelistæ verba, Christi nomen proprium esse *Emmanuel*, sed rem eo nomine significatam illi convenire; quemadmodum de eodem dixit, *Voca nomen ejus, Accelera spolia detrahere: Festina prædari*: quia illo nato detractio spoliorum Samariæ, nimirùm idololatriæ destructio fieri cœpit. Eadem ratione dixit, fore ut vocaretur nomen ejus, *Admirabilis, Consiliarius, Deus fortis, Pater futuri sæculi, Princeps pacis*: Non quòd tot nominibus appellandus esset, sed quòd divinæ dotes his nominibus significatæ, illi excellenti modo convenirent. Sic Lucæ 1. *Quod ex te nascetur sanctum vocabitur Filius Dei*, id est, erit. Sic *Isai.* 1. 26. de Jerusalem dicitur, *Post hæc vocaberis civitas justi, urbs fidelis*: & Zachar. 8. *Et vocabitur Jerusalem civitas veritatis, & mons Domini Exercituum, mons sanctificatus*; non utique quòd his nominibus vocanda esset, sed quòd talis esset futura, ut meritò ita vocari posset. Sic de Christo dicitur Jerem. 23. 6. *Et hoc est nomen, quo vocabunt eum, Dominus justus noster*: Non appellatione externa nominis, sed rei per nomen designatæ convenientia: Verè etenim Christus Dominus justus noster est. Sic etiam Emmanuel vocandum significant Propheta & Euangelista, quia res

Isai. 8.

Isai. 9.

S. Joa. Chrys. h. 5. in Matt.

Tertul. lib. adv. Judæos.

hoc nomine significata illi convenit, nempè, *Nobiscum Deus*. Idem est ergo Jesus & Emmanuel, *non sono, sed sensu*, ut Tertullianus ait. Is enim est *Verbum caro factum*, quod *in nobis*, sive inter nos *habitavit*.

XXIII. *Et non cognoscebat eam, donec peperit filium suum primogenitum.* Negationem hanc ante partum, nihil affirmare de tempore posteriore, id est, non rectè inferri, quòd posteà cognoverit, superiùs observatum ac probatum est variis Scripturæ locis parallelis, quibus hæc addi possunt. Genes. 28. 15. *Et ero custos tuus quocumque perrexeris, & reducam te in terram hanc: nec dimittam, nisi complevero universa quæ dixi*. Psalm. 122. 2. *Sicut oculi ancillæ in manibus dominæ suæ, ita oculi nostri ad Dominum Deum nostrum, donec misereatur nostri*. 1. Reg. 15. 35. *Et non vidit Samuel ultra Saul usque ad diem mortis suæ*. Job. 27. 5. *Donec deficiam, non recedam ab innocentia mea*. Isai. 22. 14. *Si dimittetur iniquitas hæc vobis donec moriamini, dicit Dominus exercituum*. Matth. 5. 18. *Donec transeat cœlum & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit à lege, donec omnia fiant*.

Filium suum primogenitum. Primogenitus Mariæ Christus dicitur, non quòd post eum alius, sed quòd nemo ante illum genitus sit. Hic enimverò Scripturę sacræ usus, ut unigeniti etiam primogeniti dicantur. Hinc *Exod.* 12. 29. Deus dicitur *percussisse omnia primogenita* Ægypti: inter quæ non dubium, quin aliqui unigeniti essent. Et cap. 13. 2. & 22. 29. jubet *omnem primogenitum sibi sanctificari*. Quo nomine etiam unigenitos significari, docet consuetudo Legis interpres: Alioqui expectandum fuisset, donec alii posteriùs geniti nascerentur. Apostolus etiam Hebr. 1. 6. Christum *Primogenitum Dei*, id est, unigenitum, appellavit. Ideo porrò Euangelista hoc epitheton addidit, *Primogenitum*, ut dignitatem & jura præcipua, quę antiquitùs, etiam ante legem Mosaicum tribuebantur tam filiis unicis, quàm natu maximis, Christo competere significaret; principatum scilicet, sacerdotium, & prælationem in hæreditate, ut observat eruditus Commentator.

Sensus Moralis.

I. AD stirpem Christi pertinere per ejus gratiam possumus, si voluntati ejus obsequamur, & mandata ejus servemus: *Qui* enim, inquit, *facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est*. Luc. 11. Parentes Christi sumus, si fidem & obedientiam Abrahæ, si Davidis pœnitentiam & mansuetudinem, si Mariæ & Joseph humilitatem, fidelitatem, paupertatem imitemur. Christus *nobiscum Deus*, ambulemus coram illo, & simus perfecti, quemadmodùm Abrahamo dictum est: *Ambula coram me, & esto perfectus*. Gen. 17. Vivamus semper & operemur, tamquam Deum præsentem cogitantes. Beatæ Mariæ Matris Dei, ante partum, in partu, & post partum Virginis, castitatem, ac puritatem æmulemur, ut & ipsi Christi Matres simus. *Mater ejus est tota Ecclesia* (inquit Sanctus Augustinus) *quia membra ejus, id est, fideles ejus, per Dei gratiam ipsa utique parit*. S. Aug. lib. de sancta Virg. c. V. *Item mater ejus est omnis anima pia, faciens voluntatem Patris ejus fœcundissima charitate in iis quos parturit, donec in eis ipse formetur*. Galat. 4. 19. *Maria ergo faciens voluntatem Dei, corporaliter Christi tantummodò mater est, spiritaliter autem & soror & mater. Ac per hoc una fœmina illa, non solum spiritu, verùm etiam corpore, & mater est & virgo. Et mater quidem spiritu, non capitis nostri, quod est ipse Salvator, ex quo magis illa spiritaliter nata est; quia omnes, qui in eum crediderint, in quibus & ipsa est, rectè filii sponsi appellantur: sed planè mater membrorum ejus, quod nos sumus; quia cooperata est charitate, ut fideles in Ecclesia nascerentur, quæ illius capitis membra sunt: corpore verò ipsius capitis mater. Oportebat enim caput nostrum propter insigne miraculum secundùm carnem nasci de Virgine, quo significaret, membra sua de Virgine Ecclesia secundùm spiritum nascitura*. In beatæ Virginis Mariæ Matris nostræ clientelam nos conferamus. Nostræ originis agnoscamus dignitatem. Regeneravit nos Ecclesia Virgo de Spiritu sancto, fecitque filios Dei per Baptisma. *Omni* enim *homini renascenti aqua baptismatis instar est uteri virginalis, eodem Spiritu sancto replente fontem, qui replevit & Virginem: ut peccatum, quod ibi vacuavit sacra conceptio, hic mystica tollat ablutio*; (inquit Sanct. Leo) S. Leo ser. 23. in Nat. Do. 4. secundùm spiritum ergo vivamus. Per baptismatis Sacramentum, Spiritus sancti templum effecti, ne diaboli servituti nos iterùm subjiciamus, quia pretium nostrum sanguis Christi est; quia in veritate nos judicabit, qui in misericordia nos redemit. Quisquis igitur Christiano nomine piè & fideliter gloriaris, reconciliationis tuæ gratiam justo perpende judicio. Idem ser. 22. *Tibi enim quondam abjecto, tibi extruso à paradisi sedibus, tibi per longa exilia morienti, tibi in pulverem & cinerem dissoluto, cui jam non erat spes ulla vivendi, per Incarnationem Verbi potestas data est, ut de longinquo ad tuum revertaris autorem, recognoscas parentem, liber efficiaris ex servo, de extraneo proveharis in filium: ut qui ex corruptibili carne natus es, ex Dei Spiritu renascaris; & obtineas per gratiam, quod non habebas per naturam: ut si te Dei filium per Spiritum adoptionis agnoveris, Deum patrem audeas nuncupare. Malæ conscientiæ reatu absolutus, ad cœlestia regna suspires, voluntatem Dei facias divino fultus auxilio, imiteris Angelos super terram, immortalis substantiæ virtute pascaris, securus adversùs inimicas tentationes pro pietate confligas; & si cœlestis militiæ sacramenta servaveris, non dubites, te in castris triumphalibus Regis æterni pro victoria coronandum*.

II. Jesus implevit sui nominis & muneris officia, salvum faciendo populum suum à peccatis eorum. Nos Christiani nominis officia impleamus, ut nobis partam à Christo Jesu salutem consequamur. Christianus enim non modò ex Mysteriorum communione, verùm etiam ex novitate vitæ debet agnosci. Illum *sal* esse convenit, & *luminare mundi*. Si verò ne tibi quidem ipse luceas, & ne propriam quidem putredinem fœtoremque detergas, quibus te indiciis fidelem agnoscere potero? An quia sacri Fontis aquis ablutus es? At hoc ipsum, quod tibi datum fuerat ad salutem, fit tibi gravioris causa supplicii. Igitur fidelem non ab his tantùm quæ accepit à Deo, verùm etiam ab his quæ obtulerit ipse Deo, convenit refulgere, & undique esse notum ac manifestum, ab incessu, ab aspectu, à veste, à voce. (Inquit Sanct. Joann. Chrysostom.) S. Joa. Chry. Ho. 4. in Mat.

III. *Jacob genuit Joseph virum Mariæ, de qua natus est Jesus*. Quamvis ex Maria sola genitus sit Christus, ejus tamen genealogia per Joseph, ejusque majores descripta est, ut *discerent fidelia conjugia, multò familiarius se adhærere membris Christi, quantò potuissent imitari parentes Christi*. Joseph igitur & Mariam imitari studeant Christiani conjuges, servent conjugalem castitatem; si quidem virginalem servare non potuerunt, nec ad eam perfectionem sunt vocati: fidem sibi mutuò servent, continentiam ad tempus saltem colant, *ut vacent orationi*, & sacris Mysteriis communicent. Amore casto se diligant, & conjugio suo utantur, ut filios pariant, qui per baptismum filii Dei, & Christi Jesu fratres fiant, qui *Primogenitus est in multis fratribus*. Non utantur conjugio, ut gentes quæ ignorant Deum. *Gratia Domini nostri Jesu Christi, & charitas Dei, & communicatio sancti Spiritus* S. Aug. l. 23. cont. Faustum, c. 8.

ita Christianorum conjugum in cordibus regnet, ita illorum animos in Deo conjungat, ut spiritaliter in ipsis nascatur Jesus. Sic felicitatis Mariæ, de qua natus est Jesus, erunt participes, quæ *beatior* fuit *percipiendo fidem Christi*, *quàm concipiendo carnem Christi*. Christi enim cognatis, qui non in eum crediderunt, quid profuit illa cognatio? *Sic & materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi felicius Christum corde, quàm carne gestasset.* Sed & alius modus est, quo Christum parere possimus: *Qui* enim *Christi frater & soror est credendo, mater efficitur prædicando. Quasi enim parit Dominum, quem cordi audientis infuderit. Et mater ejus efficitur, si per ejus vocem amor Domini in proximi mente generatur.*

S. Aug. l. de sancta Virgin. c. 3.

S. Greg. M. Ho. 3. in Ev.

CAPUT SECUNDUM.

Sensus Litteralis.

I. CUm *ergo natus esset Iesus in Bethleem Iuda, in diebus Herodis Regis.* Locum, tempus, & eventa Nativitatis Christi accuratè describit Euangelista. Locus designatur his verbis, *In Bethleem Iuda*, ortu Davidis Regis celebri, juxta Michææ Prophetæ vaticinium. *Bethleem Iuda* dicitur, non Judææ, id est, urbs ad sortem Tribus Juda pertinens, septem milliariis Jerosolymis distans; distincta ab altera ejusdem nominis in Tribu Zabulon sita, ex qua erat Abessam Judex. (*Ios.* 19. 15. *Iud.* 12. 8.) Tempus notatur his verbis, *In diebus*, id est, tempore Herodis Magni, filii Antipatri, Ascalonitæ, Regis Judææ & adjacentium regionum ab Augusto Cæsare constituti, cùm sceptrum de Juda, juxta Patriarchæ Jacob oraculum (*Genes.* 49.) defecisset. Alius ab isto *Herodes* fuit, *Antipas* appellatus, hujus filius, Tetrarcha Galilææ, qui & S. Joan. Baptistam occidit, & Christo in Passione illusit. De quo *Luc.* 13. 31. & 23. & *Matth.* 14. Rursus alter Herodes, cui nomen *Agrippa*, Antipæ filius, Magni nepos, Rex tantùm Traconitidis, Galilææ & Iturææ, qui *Iacobum Apostolum*, fratrem Joannis, occidit gladio, & *Petrum* in carcerem conjecit. (*Act.* 12.) Describuntur deinde quæ nato Christo evenerunt.

Mich. 5.

II. *Ecce Magi ab Oriente venerunt Ierosolymam.* Statim ab ortu Christi venisse, indicat vox, *Ecce*, cujus ea vis est, ut quod narratur, statim contigisse significet, ut Genes. 24. 19. *Nec dum intra se verba compleverat, & ecce Rebecca egrediebatur.* Genes. 29. 9. *Adhuc loquebantur, & ecce Rachel veniebat cum ovibus patris sui.* Venerunt igitur ante Purificationem Deiparæ Virginis, siquidem Christum in Bethleem invenerunt, ubi Joseph & Maria non manserunt cum puero ultra dies quadraginta Purificationis Mosaica Lege præscriptos: Statim enim Jerosolyma venerunt, *ut sisterent eum Domino*, & mox in Galilæam sunt reversi. Minùs ergo probabilis *S. Epiphanii* sententia, quòd Joseph & Maria singulis annis ex Ægypto in Bethleem ea die venire consuevissent, cumque post biennium à Christi Natali rediissent, Magos ibi illos invenisse.

Magi, Sapientes, Philosophi, scrutandis rerum causis, & siderum contemplationi dediti, non Magiæ præstigiatrici & infami addicti. Plures fuisse certum est. An Reges propriè fuerint, anxiè disputandum non putamus, cùm ea de re sileat Euangelium, & oraculum illud Davidicum Psalm. 72. 10. *Reges Tharsis & Insulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent*, vocationem gentium, & procerum etiam ex gentibus à Christo, & ad Christum prænuntiet; unde subditur, *Et adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes gentes servient ei.* Magos tamen adoratores Christi Dynastas fuisse, ac Regulos, probabile est. Unde à Patribus & Autoribus Ecclesiasticis Reges appellantur. Antiquissimus *Tertullianus* Lib. III. contra Marcionem, cap. 13. *Maneant enim Orientales illi Magi in infantia Christum recentem auro & thure munerantes; & acceperit infans virtutem Damasci sine prælio & armis... Nam & Magos Reges habuit ferè Oriens, & Damascus Arabiæ retro deputabatur, antequam transcripta esset in Syrophenicem ex distinctione Syriarum; cujus tunc virtutem Christus accepit, accipiendo insignia ejus, aurum scilicet & odores. Spolia autem Samariæ ipsos Magos, qui cum illum cognovissent, & muneribus honorassent, & genu posito adorassent, quasi Deum & Regem, sub testimonio indicis, & ducis stellæ, spolia facti sunt Samariæ, id est idololatriæ, credentes videlicet in Christum.*

Ab Oriente. Ex regione aliqua, quæ Judææ respectu Orientalis esset, quam alii Arabiam Felicem, alii Persidem fuisse volunt, alii Chaldæam, vel Mesopotamiam. De re, circa quam Patres & Interpretes sacri varias in sententias abiere, contendere nolumus; nec inquirere curiosiùs necesse est, quod Euangelium non explicuit, nec ullius est momenti ad salutem. Vide quæ scripsimus in Synopsi Historiæ Ecclesiasticæ primi sæculi, *c.* 1. §. 4.

Ierosolymam. Regiam Urbem venerunt, natum Judæorum Regem quæsituri: cùm ut Judæi inexcusabiles essent, qui non possent ignorare, quod Gentiles homines, spectabiles sapientia, in Judææ Metropoli in ipsaque Herodis Aula, non dubitanter nuntiassent: tùm ut priùs à Gentibus quàm à Judæis Christus Rex natus prædicaretur, ne Judæorum de suo Rege testimonium suspectum haberetur. *Hæc Magorum illuminatio* (inquit S. Augustinus) *magnum testimonium cæcitatis extitit Iudæorum. In Terra eorum isti requirebant, quem illi in sua non agnoscebant. Apud eos isti infantem invenerunt, quem illi apud se docentem negaverunt. In his terris de longinquo isti peregrini puerum Christum nondum verba promentem adoraverunt, ubi cives illi juvenem miracula facientem crucifixerunt. Isti in membris parvis Deum agnoverunt, illi in factis magnis nec tamquam homini pepercerunt: Quasi plus fuerit videre novam stellam in ejus nativitate fulgentem, quam solem ejus in morte lugentem.*

S. Basil. Ho. de hum. Christi generatione. S. Ambr. lib. 2. in Luc. S. Hieron. in c. 2. Matth. S. Joa. Chrys. Ho. 7. in Mat.

S. Aug. ser. in Epiphan. Dom. 3.

III. *Vidimus stellam ejus in Oriente.* Stellam ejus, indicem nempè natalis ejus, de quo vaticinatus erat Balaam Num. 24. 17. *Orietur stella ex Iacob.* Magos enim Balaami posteros fuisse, aut ab ejus posteris, qui vicini fuerint, hanc traditionem accepisse, quòd oritura esset aliquando stella magni Regis nativitatem nuntians, veteribus plerisque Patribus visum est. *Non ex illis erat hæc stellis, quæ ab initio creaturæ itinerum suorum ordinem sub Creatoris lege custodiunt, sed novo Virginis partu novum sidus apparuit;* (inquit S. Aug.) Hæc nempè stella nunquam antea, nec deinceps visa est. 2. Ab Oriente in Occidentem contra naturalem cursum ferebatur. 3. Non solùm noctu, sed etiam interdiù lucebat. 4. Non erat in Cœlo, sed in aere, alioqui viam monstrare non potuisset. 5. Quandoque apparebat, quandoque occultabatur. 6. Continuo cursu non movebatur, sed interdum stabat, ut columna nubis in deserto: Ut ut est, *Illa stella quam viderunt Magi Christo secundum carnem nato, non ad decretum dominabatur, sed ad testimonium famulabatur; nec eum subjiciebat imperio, sed indicabat obsequio.* Certè *si stella illa ex iis erat, quæ in Cœlo peragunt ordines suos, quomodo poterat decernere, quod natus Christus acturus erat, quæ nato Christo jussa est relinquere quod agebat? Si autem, ut probabilius creditur, ad demonstrandum Christum, quæ non erat, exorta est, non ideo Christus natus est, quia illa extitit; sed ideo illa extitit, quia Christus natus est. Vnde, si dici oporteret, non stellam Christo, sed Christum stellæ fatum fuisse diceremus. Ipse quippe illi, non illa huic nascendi attulit causam. Si ergo sunt fata, quæ à fando, id est, à dicendo appellata sunt; quoniam Christus Verbum Dei est,*

S. Aug. lib. 2. cont. Faust. c. 5.

S. Th. 3. p. q. 26. art. 7. S. Aug. ib.

eſt, in quo antequàm eſſent, dicta ſunt omnia; non conſortium ſiderum fatum Chriſti eſt, ſed fatum etiam ſiderum Chriſtus: Qui & ipſam carnem ſub Cælo creatam ea voluntate aſſumpſit, qua etiam Cælum creavit; ea poteſtate depoſnit, & recepit, qua etiam ſideribus imperavit.

Cæterùm illuſtrioris ſtellæ, ſcilicet divinæ gratiæ fideique ſplendore Magi illuminati, Meſſiam Regem recèns natum, cujus ſtellam in Oriente conſtituti viderant, adoraturi, in Judæam venerunt. *Tribus igitur Magis in regione Orientis ſtella novæ claritatis apparuit, quæ illuſtrior cæteris pulchriorque ſyderibus, facilè in ſe intuentium oculos animoſque converteret: ut confeſtim adverteretur, non eſſe otioſum, quod tam inſolitum videbatur. Dedit ergo aſpicientibus intellectum, qui præſtitit ſignum: & quod fecit intelligi, fecit inquiri, & ſe inveniendum obtulit requiſitus.* Patriarchæ Abrahæ innumerabilis fuerat promiſſa ſucceſſio, non carnis ſemine, ſed fidei fœcunditate gerenda; & ideò ſtellarum multitudini comparata, ut ab omnium gentium patre, non terrena, ſed cæleſtis progenies ſperaretur. *Ad creandam ergo promiſſam poſteritatem, heredes in ſideribus deſignati, ortu novi ſideris excitantur... agente hoc ſine dubio in eorum cordibus inſpiratione divina, ut eos tantæ viſionis Myſterium non lateret, & quod oculis oſtendebatur inſolitum, animis non eſſet obſcurum... Hoc ſignum, quod Magos in longinquo poſitos, & efficaciter movit, & ad Dominum Ieſum perſeveranter attraxit, illius ſine dubio gratiæ Sacramentum, & illius fuit vocationis exordium, qua non in Judæa tantùm, ſed etiam in toto mundo Chriſti erat Euangelium prædicandum, ut per illam ſtellam, quæ Magorum viſui ſplenduit, Iſraelitarum verò oculis non refulſit, & illuminatio ſignificata ſit gentium, & cæcitas Iudæorum.*

S. Leo Serm. 30. in Ep. Dom. 1.

Idem ſer. 32. in Epiph. 3.

Et venimus adorare eum, non civili tantùm adoratione, ſed religioſa, eaque ſuprema, quæ Deo debetur, & Salvatori.

IV. *Audiens autem Herodes Rex, turbatus eſt, & omnis Ieroſolyma cum illo.* Herodes audiens Judæorum Principem natum, ſucceſſorem ſuſpicatus, expavit; & molitus necem ſalutis Autori, falſum ſpondet obſequium.

Et congregans Principes Sacerdotum, ideſt, capita familiarum Sacerdotalium viginti quatuor, in ſummo Judæorum Concilio, quod Sanhedrim vocant, in quo tractabantur ea quæ ad Religionem, & Legem ſpectarent, Senatores ordinarios; de quibus 1. *Paralip.* 24.

Et Scribas populi, id eſt, Legiſperitos, quorum officium erat, Scripturas ſacras incorruptas ſervare, ſcrutari, populo legere, exponere; ad quorum officium alludens Chriſtus: *Ideò*, inquit, *omnis Scriba doctus in Regno Cælorum ſimilis eſt homini patri-familias, qui profert de theſauro ſuo nova, & vetera.* Hoc ſenſu Eſdras *Scriba Legis Dei cæli doctiſſimus* vocatur.

Matth. 13. 52.

2. Eſd. 7.

Sciſcitabatur ab eis, ubi Chriſtus naſceretur, id eſt, ubi naſci deberet Meſſias Rex ſecundùm Prophetarum oracula. Ipſi verò reſponderunt:

V. *In Bethleem Iudæ*, ſecundùm Michææ vaticinium: *Et tu Bethleem terra Iuda, nequaquam minima es in principibus Iuda: Ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Iſrael.* Prima fronte diſſenſio hìc eſſe videtur Euangeliſtæ cum Propheta, cujus Vaticinium his verbis conceptum eſt: *Et tu Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Iuda: Ex te mihi egredietur, qui ſit Dominator in Iſrael, & egreſſus ejus ab initio à diebus æternitatis.* Verùm nulla inter ſacrum utrumque Scriptorem diſſenſio eſt. Prophetæ vaticinium ejus verbis referre noluit S. Matthæus, ſed explicationem, & verba Scribarum. Propheta dixerat, *Et tu Bethleem Ephrata*, quia alio nomine *Ephrata* vocabatur: Scribæ verò explicationis cauſa dixerunt: *Et tu Bethleem terra Iuda*, quia eſt alia Bethleem in Tribu *Zabulon*, ut ſuperiùs obſervavi. Propheta dixit, *Parvulus es*, quod Scribæ, vel per interrogationem, vel per ironiam dictum eſſe intelligentes, clariſſimo ſenſu expreſſerunt, *Nequaquam minima es*. Propheta dixit, *In millibus*, id eſt, in chiliadibus, in quas ſingulæ Tribus diviſæ erant, jam à temporibus Moſis, juxta conſilium Jethro. Scribæ reddiderunt, *In Principibus*, Principes ſubſtituendo pro chiliadibus, ſeu millibus, quibus præſunt; ut cauſam explicarent, cur Bethleem non erat minima, quòd nempè ortu principum nobilitata eſſet, qui jam ex ipſa prodierant, ſcilicet Abeſam, Booz, Iſai, David; ſed maximè ortu Meſſiæ nobilis evaſura: unde hoc explicantes ſubdunt, *Ex te enim exiet Dux, qui regat populum meum Iſrael:* Dux ſcilicet ille à Deo Iſraelitis promiſſus, tamdiù expectatus, tantoperè deſideratus.

Mich. 5. 2.

Exod. 18.

S. Aug. ſerm. 200. in Epiph. Dom. 2.

Obſervat *S. Auguſtinus*, Stellam Magis Jeruſalem appropinquantibus ſe ſubduxiſſe, ut de Civitate, in qua Chriſtus naſci debebat, Judæi ab ipſis interrogati reſponderent, *In Bethleem Iuda*, & Prophetæ oraculum ea de re proferrent. Quo ſignificavit divina providentia, *Apud Iudæos ſolos Divinas Literas remanſuras, quibus Gentes inſtruerentur, illi excæcarentur; quas portarent non ad adjutorium ſalutis ſuæ, ſed ad teſtimonium ſalutis noſtræ. Nam hodiè cùm præmiſſas Prophetias de Chriſto proferimus, jam rerum completarum luce declaratas, ſi fortè Pagani dixerint, non eas tanto ante prædictas, ſed poſt rerum eventum, ut hæc, quæ facta ſunt, prophetata putarentur, à nobis eſſe confictas; Iudæorum codices recitamus, ut tollatur dubitatio Paganorum: qui jam in Magis illis figurabantur, quos Iudæi de civitate, in qua natus eſt Chriſtus, divinis eloquiis inſtruebant, & eum ipſi nec requirebant, nec agnoſcebant.* Magi per Scribas atque Doctores, quod ſacra de ortu Chriſti prænuntiaverat Scriptura, didicerunt: *Vt gemino teſtimonio confirmati, ardentiori fide expeterent, quem & Stellæ claritas, & Prophetiæ manifeſtabat auctoritas;* inquit S. Leo.

S. Leo ſerm. 33. in Epi. 4.

Qui regat populum ſuum Iſrael. Non Judæis ſolùm, ſed etiam Gentibus regendis Rex natus eſt Chriſtus. Unde Apoſtolus ad Romanos ait: *Non omnes, qui ex Iſrael ſunt, ii ſunt Iſraelitæ: neque qui ſemen ſunt Abrahæ, omnes filii. Sed in Iſaac vocabitur tibi ſemen: id eſt, non qui filii carnis, hi filii Dei: ſed qui filii ſunt promiſſionis, æſtimantur in ſemine.* Si verò non omnes rexit, vocatorum crimen eſt, non vocantis (inquit S. Joannes Chryſoſtomus) conſequens certè fuit, ut Hebræorum proceres crederent, quod docebant: ſed apparet, illos carnaliter cum Herode ſapuiſſe, & Regnum Chriſti commune cum hujus mundi poteſtatibus æſtimaſſe; ut & iſti temporalem ſperarent ducem, & terrenum metueret ille conſortem.

Rom. 9.

S. Jo. Chryſoſt. Hom. 7. in Matth.

S. Leo ſer. 33.

VI. *Tunc Herodes clam vocatis Magis*, ut inſidias tegeret, quas Chriſto parabat, *diligenter didicit ab eis tempus ſtellæ*; accuratè ab ipſis quæſivit, quo primùm tempore ſtella ipſis apparere cœpiſſet: ut ex loci temporiſque circumſtantiis puerum deprehendere poſſet, ſi fortè à Magis falleretur.

Videntes autem ſtellam, quæ ſe ſubduxerat ad tempus, gaudio incredibili perfuſi ſunt. An totius itineris dux fuiſſet, an ipſam in Oriente quidem poſiti vidiſſent, fruſtra quæritur. Totius viæ ducem illis fuiſſe, ſaltem donec in Judæam perveniſſent, probabiliùs aſſeritur poſt ſanctos Patres, Baſilium, Ambroſium, Chryſoſtomum, Auguſtinum. Diſparuit autem cùm eſſent Jeroſolymis, de Regis Judæorum, cujus ſtellam in Oriente viderant, natali Judæorum Proceres interrogaturi. *Humanum flagitantes conſilium* (inquit S. Bernardus) *divinum amiſere ducatum: converſos ad terrenum documentum, ſignum cæleſte deſeruit.*

S. Bern. ſer. 3. de Epiph.

VII. *Et intrantes domum*, ſeu præſepe, in quo jacebat Deus infans, ut Patribus viſum eſt, quos ſequi præſtat in expoſitione Scripturæ ſacræ; ſeu commodiorem ædium partem, in quam Virgo Deipara ſuſcepta fuiſſet confecta deſcriptione, & hoſpitio turbarum diſceſſione, quæ Bethleemum cauſa cenſus confluxerant, vacuato. *Invenerunt puerum cum Maria Matre ejus*, abſente Joſepho, cujus Euangeliſta hìc non meminit: cùm tamen S. Lucas Paſtores Puerum cum Joſeph, & Maria inveniſſe commemoret.

Et

VIII. *Et procidentes adoraverunt eum.* Viderunt, & „ adoraverunt puerum, quantitate parvulum, alienę opis „ indigum, fandi impotem, & in nullo ab humanæ in- S. Leo ser. 33 in Eph. 4. „ fantiæ generalitate dissimilem. Quia sicut fidelia erant „ testimonia, quæ in eo majestatem invisibilis Deitatis „ assererent; ita probatissimum esse decebat, Verbum „ carnem factum, & sempiternam illam essentiam Fi- „ lii Dei, hominis veram suscepisse naturam: ne vel „ ineffabilium operum secutura miracula, vel excipien- „ darum suplicia passionum, Sacramentum fidei ex re- „ rum diversitate turbarent: cùm justificari omninò „ non possent, nisi qui Dominum Jesum, & verum S. Bern. ser. 2. de Epiph. Deum, & verum hominem credidissent. *Videte, quàm oculata sit fides, quàm lynceos oculos habeat. Cognoscit Dei Filium lactentem, cognoscit in ligno pendentem, cognoscit morientem. Siquidem Latro in patibulo, Magi in stabulo cognoscunt: Ille clavis infixum, S. Leo serm. 34 in Epip. 7. isti pannis involutum.* Non eum imperantem dœmo- „ nibus, non mortuos suscitantem, non cæcis visum, „ aut claudis gressum, aut mutis eloquium reforman- „ tem, vel in aliqua divinarum virtutum actione vide- „ runt; sed puerum silentem, quietum & sub Matris Idem ser. in Epiph. 1. solicitudine constitutum: *In quo nullum quidem appa- ret de potestate signum, sed magnum præbetur de humi- litate miraculum.* Ipsa itaque species sacræ infantiæ cui se Dei Filius aptarat, prædicationem auribus in- timandam, oculis ingerebat: Ut quod adhuc vocis non proferebat sonus, visionis jam doceret effectus. *Tota enim victoria Salvatoris, quæ & diabolum supe- ravit & mundum, humilitate est confecta...* Ideò *Beth- leem præelegit Nativitati, Ierosolymam Passioni.*

IX. *Et apertis thesauris suis*, seu thesaurorum the- cis, *obtulerunt ei munera*, ut moris erat Orientalium, qui nusquam sine munere coram Regibus suis compa- rebant, aut coram illis quibus honorem, vel debe- bant, vel habebant, ut ostenditur exemplo filiorum Jacob munera ad Joseph deferentium, *Gen.* 43. & Re- ginæ Saba muneribus Salomonem sibi conciliantis, 3. *Reg.* 10. Accedit & divinum Mandatum. Exod. 23. 15. *Non apparebis in conspectu meo vacuus.* Quæ lex, ut ignota Magis, inter populos Orientales invaluerat usu solo & dictamine naturæ, Deum demerendum es- se, vel placandum muneribus. Cùm igitur Magi Christum pro Rege ac Deo habuerint, meritò gratiam ejus muneribus exambierunt. Et sanè grati animi si- gnificatio debebatur, & vocanti, & illi ad quem vo- cabantur, ob gratiam illam singularem, tum syderis in æthere, tum astri spiritualis, scilicet fidei in ani- mis suis accensæ. Offerunt porrò *Aurum, thus, & myrrham*, quæ pretiosissima, & offerri solita Magna- tibus à Sabæis, & Arabiæ populis. Psal. 71. *Reges Arabum, & Saba dona adducent. Et vivet, & dabi- tur ei de auro Arabiæ, & adorabunt de ipso semper.* Et Isai. 60. 6. *Super te orietur Dominus, & gloria ejus in te videbitur. Et ambulabunt Gentes in lumine tuo, & Reges in splendore ortus tui... Omnes de Saba ve- nient, aurum & thus deferentes, & laudem Domino annuntiantes.* Non dubium etiam, quin munerum illorum, auri cum primis, oblatione Deus prospexerit paupertati parentum Christi, ut hoc viatico instruc- rentur ad fugam in Ægyptum commodiùs suscipien- dam. Nec allegoricæ desunt significationes his mune- ribus. Præcipua, & ab Ecclesia probata hæc est, quòd thus Christo Magi obtulerint, ut Deo; aurum, ut Re- gi; myrrham, ut homini mortali. Id breviter expres- sit *Iuvencus* Poeta Christianus hoc versu à *S. Hierony-* S. Hier. in c. 2. Matth. *mo* laudato:

Thus, aurum, myrrham, Regique, homini que, Deoque, Dona ferunt.

Aurum enim, quod Regibus in tributum penditur, convenit Regiæ dignitati: thus apud omnes gentes Deo adoletur: myrrha condiendis mortuorum corpo- ribus adhibetur, ne putrescant. Unde naturam huma- nam morti obnoxiam, corruptionis expertem in Chri- sto indicat: *O perfectæ scientiæ mirabilem fidem, quam non terrena sapientia erudivit, sed Spiritus sanctus in- S. Leo serm. 33 in Ep. 4. stituit! Vnde enim hi viri, cùm proficiscerentur de pa- tria, qui nondum viderant Iesum, nec aliquid contuitu ejus, quo eum tam ordinatè venerarentur, adverterant, hanc deferendorum munerum servavere rationem? nisi quia præter illam stellæ speciem, quæ corporeum incita- vit obtutum, fulgentior veritatis radius eorum corda per- docuit, ut prius quàm labores itineris inchoarent, cum sibi significari intelligerent, cui in auro regius honor, in thure divina veneratio, in myrrha mortalitatis confes- sio deberetur? Et hæc quidem quantùm ad illuminatio- nem fidei pertinebat, potuerunt illis credita, & intel- lecta sufficere, ut corporali intuitu non inquirerent, quod plenissimo visu mentis inspexerant. Sed diligentia sa- gacis officii, usque ad videndum Puerum perseverans, futuri temporis populis, & nostri sæculi hominibus ser- viebat: Vt sicut omnibus nobis profuit, quod post Resur- rectionem Domini vestigia vulnerum in carne ejus Tho- mæ Apostoli exploravit manus; ita ad nostram utilita- tem proficeret, quod in infantia ipsius Magorum proba- vit aspectus.* Magi *adorando* Christum *facti fuerant sacerdotes, cum supplicatione etiam muneribus oblatis.* (inquit S. Joannes Chrysostomus.) S. Jo. Chrys. Hom. 7. in Matth.

IX. *Et responso accepto in somnis, ne redirent ad Herodem*, ne puerum, & se ipsos periculo expone- rent, *per aliam viam reversi sunt in regionem suam.* Paulatim ad altiora provecti sunt Magi. Primò enim sideris insoliti fulgore ad Christi cognitionem sunt perducti; deinde Prophetarum vaticiniis per homi- nes eruditi; denique divino oraculo, seu Angeli re- sponso admoniti.

X. *Ecce Angelus Domini apparuit in somnis Ioseph, dicens: Surge, & accipe Puerum, & Matrem ejus, & fuge in Ægyptum.* Non statim post Magorum dis- cessum, sed post Christi oblationem in Templo, & Dei- paræ Virginis Purificationem, cùm parentes Christi Nazarethum reversi essent, fugam in Ægyptum con- tigisse, colligitur ex cap. 11. *S. Lucæ*, vers. 39. In Æ- gyptum porrò fugerunt, cùm ut ab insidiis Herodis tutus Puer esset, extra ejus Imperium degens; tum ut Propheticum Oraculum impleretur, Osee 11, 2. *Ex Ægypto vocavi Filium meum*, quod typicè de popu- lo Israel, de Christo propriè dictum est, cujus popu- lus Israel typus erat. Impleta est ergo Prophetia in populo velut in typo; impleta in Christo est velut in antitypo. Quamobrem illam de Christo S. Matthæus rectè interpretatus est, qui potiori titulo Dei Filius, quàm Israel, genitus quippè in *hodiè* illo æternitatis, *ex utero, ante luciferum*, adeòque non adoptivus, sed naturalis: qui propterea Deo gratior est populo, cùm non nisi per illum, & propter illum populus Deo gratus esse possit. Septuaginta verterunt: *Ex Ægypto vocavi filios ejus*, variante in eorum codici- bus Hebraicæ vocis lectione: Sanctus Matthæus Prophetæ citavit Oraculum juxta Hebraicam verita- tem. Calumniatur Julianus Apostata, & dicit, quod de Israele scriptum est, Matthæum Euangeli- stam ad Christum transtulisse, ut simplicitati eo- rum, qui de gentibus crediderant, illuderet. Respondet Sanctus Hieronymus: *Primum Mat- S. Hier. in c. 11. Os. Proph. thæum Euangelium Hebræis Litteris edidisse, quod non poterant legere, nisi hi, qui ex Hebræis erant: er- go non propterea fecit, ut illuderet Ethnicis. Sin au- tem Hebræis illudere voluit, aut stultus, aut imperi- tus fuit. Stultitiam ipsum Volumen excusat, quod prudenter ordinatèque compositum est: Imperitum non possumus dicere, quem ex aliis testimoniis Scriptura- rum scientiam Legis habuisse cognoscimus. Superest, ut illud dicamus, quòd ea, quæ typicè præcedunt in aliis, juxta veritatem, & adimpletionem referan- tur ad Christum: quod Apostolum in duobus mon- tibus Sina, & Sion, & in Sara, & Agar fe- cisse cognovimus. Neque enim non est Sina mons, & non est Sion; non fuit Sara, & non fuit Agar, quia hæc Apostolus Paulus ad duo retulit Te- stamenta. Sic igitur hoc, quod scriptum est:* Parvulus Israel, & dilexi eum: & Ex Ægypto vo- cavi filium meum: *dicitur quidem de populo Israel, qui vocatur ex Ægypto, qui diligitur, qui eo tem- pore post errorem Idololatriæ quasi infans, & parvulus est vocatus: sed perfectè refertur ad Christum. Nam*

& Isaac in typo Christi fuit, quòd futuræ mortis ligna sibi portaverit: & Iacob, quia Liam dolentem oculis, & Rachel pulchram habuerit uxorem. In Lia, quæ major erat, cæcitatem intelligimus Synagogæ; in Rachel, pulchritudinem Ecclesiæ: & tamen qui ex parte typi fuerunt Domini Salvatoris, non omnia, quæ fecisse narrantur, in typo ejus fecisse credendi sunt; typus enim partem indicat: quòd si totum præcedat in typo, jam non est typus, sed historiæ veritas appellanda est.

S. Jo. Chrys. Hom. 8. in Matth.

Eodem penè modo hunc locum interpretatur S. Joannes Chrysostomus: *Si verò* (inquit) *de Prophetia Iudæi ambigerent, dicentes*, Ex Ægypto vocavi filium meum, *de se dictum potius, quam de Christo prædictum; respondebimus profectò esse hunc quoque Prophetiæ morem, ut multa sæpè de aliis dicantur quidem, sed in aliis impleantur... Hoc igitur in præsenti etiam potest quæstione defendi. Qui enim magis, ac proprie Dei Filius esse dicitur? Ille-ne populus, qui adorabat vitulam, qui Beelphegor initiabatur, qui filios suos Dæmoniis immolabat: An verò Dominus Iesus Christus, qui natura Dei Filius est, & toto Patrem honore veneratur? Itaque nisi advenisset iste, nequaquam Prophetia dignum finem habere potuisset.*

Fuga declinare periculum voluit Christus, non omnipotentia dissipare, vel avertere; ut assumptæ naturæ veritas ostenderetur, ut servaretur decretæ dispensationis ordo, quo injuriis, & passionibus cedere venerat, non resistere: utque justis exemplum fugæ in persecutionibus, & authoritatem præberet.

S. Fulg serm. de Epiph.

Fugit non formidine humana, sed dispensatione divina. Fugit non necessitate, sed potestate; (inquit S. Fulgentius.) *Bellicosus quod in bello fugit, artis est, non timoris. Deus quando fugit hominem, Sacramenti est, non pavoris: potens quando se subducit infimo, insequentem non pavet, sed foris producit: vult enim in aperto vincere, qui publicam referre cupit ex hoste victoriam. Hinc est, quòd Christus fugit, ut cedat tempori, non Herodi... Christus si mactatus in illo grege lactentium tunc fuisset, mors ei casus fuerat, non voluntas; non virtus fuerat, sed infirmitas; necessitas fuerat, non potestas; & innocentiæ fuisset præmium, majestatis gloria non fuisset.*

S. Pet. Chrys. serm. 150. & 151. De fuga Christi in Ægyptum.

Christus se in carne venturum, ascensurum per ætatum gradus, annuntiaturum gloriam cœlestis Regni, prædicaturum fidei doctrinam, miracula editurum, Ecclesiam fundaturum, per Legem promiserat, & Prophetas. Unde hæc Christus impleturus vir, *Infans mortem distulit, non fugit. Christus totam causam nostræ salutis occiderat, si se parvulum permisisset occidi... Fugam ejus non de periculi metu, sed de Prophetiæ venisse Mysterio, Euangelista asserit:* Accipe Puerum, & Matrem ejus, & fuge in Ægyptum: ut impleretur, quod dictum est à Domino per Prophetam dicentem: Ex Ægypto vocavi filium meum. *Christus ergo fugit, ut staret Legis veritas, Prophetiæ fides, Psalmistæ testimonium*, dicente ipso Domino: *Necesse erat impleri omnia, quæ scripta sunt in Lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me.* Christus *fugit nobis, non sibi Christus fugit, ut dispensata temporibus Sacramenta servaret... Christus fugit, ut nostras fugas in persecutionibus temperaret. Martyr debet fugere persequentem, ut & persecutori indulgeat resipiscendi tempus, & sibi tempus non auferat supplicandi,* dicente Domino: Si vos persecuti fuerint in hac civitate, fugite in aliam. *Persecutorem qui provocat, facit; corrigit, qui declinat... Si Paulum martyres non fugissent, Paulum non fecissent. Hoc faciendum docuit Christus, hoc nobis reliquit exemplum; ut fugiente Domino, fugere indignum non putet servus.* Verba sunt *S. Petri Chrysologi.*

Luc. 2.

Matth. 10.

S Leo ser. 32. in Eph. 3.

In Ægyptum fugit Christus, *Repetens Hebrææ gentis antiqua cunabula* (inquit S. Leo) *& principatum veri Ioseph majoris providentiæ potestate disponens, ut illam diriorem omni inedia famem, qua Ægyptiorum mentes veritatis inopia laborabant, veniens de cœlo panis vitæ, & cibus rationis auferret; nec sine illa regione pararetur singularis Hostiæ Sacramentum, in qua primum occisione agni salutiferum crucis signum, & Pascha Domini fuerat præformatum.* Ægypto Salvator illatus est, *Vt gens antiquis erroribus dedita, jam ad vicinam salutem per occultam gratiam vocaretur; & quæ nondum ejecerat ab animo superstitionem, jam hospitio reciperet Veritatem...* Cùm dixit Angelus, *Fuge in Ægyptum*, nequaquam se socium itineris futurum esse pollicitus est, neque illuc euntibus: proculdubio designans, maximo ipsius Pueri, propter quem fugiebant, munitos esse comitatu: qui ubi apparuit, in melius cuncta convertit, effecitque, ut hostes divinis consiliis inservirent. Nam & Magi superstitionem patriam relinquentes, ad verum Dominum adorandum veniunt: & Augustus futuro in Betheleem partui per descriptionis, ac censûs imperium famulatur: & Ægyptus suscipit, ac tuetur fugientes insidias Tyranni. *Namque tactu Domini gustum quemdam sanctificationis adipiscitur: Vt cùm illum audierit ab Apostolis prædicari, hujus quasi privilegii honore decoretur, quòd Dominum prima susceperit. Et certè solius hic Palæstinæ videbatur esse primatus; sed facta est posteà ista fervention.* Christi infantis præsentiæ debuit Ægyptus, quòd tot posteà Martyrum irrigata sanguine est; quòd tot sanctissimorum Monachorum turbis, imò Angelorum in carne mortali viventium, vastissimæ illius solitudines sunt refertæ; quòd tot sacrarum Virginum choris est ornata. Hæc mutatio dexteræ Excelsi, majora hæc, & illustriora miracula his, quæ Christo in Ægyptum intrante, aut ibi commorante, edita feruntur.

Idem ser. 31. in Eph. 2.

S. Jo. Chrys. Hom. 8. in Matth.

XI. *Tunc Herodes videns, quoniam illusus esset à Magis.* Ita visum est Herodi, quamvis ipsi illudere Magi non statuissent, sed Dei mandato parendum illis fuisset, prohibentis, ne redirent ad Tyrannum, insidias Puero struentem. *Iratus est valdè, & mittens* satellites & carnifices, *occidit omnes pueros, qui erant in Bethleem, & in omnibus finibus ejus.* Etsi de hac cæde sileat Josephus, in dubium revocari sine impietate, & infidelitate non potest. Satis est, quòd à S. Matthæo referatur, qui Spiritu sancto afflatus, Euangelium scripsit; cujus aliundè etiam candor, & fides elucent adeò, ut nec sibi famæque suæ pepercerit: & quem nemo sanæ mentis credet conficta narratione, & quidem rei recenter, & in publico apud Judæos gestæ, Historiam suam inchoare voluisse. Præterea, *Macrobius* scriptor Ethnicus, lib. 11. *Saturnal.* cædis infantium bimulorum ab Herode imperatæ mentionem facit. *Cùm*, inquit, audisset Augustus, *Inter pueros, quos in Syria Herodes Rex Iudæorum intra bimatum jussit interfici, filium quoque ejus occisum, ait: Melius est Herodis porcum esse, quàm filium.* Multa rerum Judaicarum in Veteri Testamento scripta Josephus prætermisit, quibus propterea fidem abrogandam nemo dixerit, sive Christianus, sive Judæus. Josephus verbo tantùm Christi meminit, omnia quæ à Christo, aut circa Christum gesta sunt, silentio præteriit; quid mirum ergo, si stragem in vico ignobili, & in ejus territorio, Christi occasione editam, prætermisit? Adde, *Iosephum*, lib. 17. cap. 3. insigne Herodis facinus narrare, quod aliquo modo huc referri potest: Pharisæos scilicet Pheroræ uxori prædixisse, Deo decretum esse, Regnum ab Herode auferri, & in ejus progeniem transferre; novo Regi omnia prosperè cessura: Hanc prædictionem cædes complures secutas. Etsi enim per adulationem aulicam talia ad Pheroræ familiam à Pharisæis translata, res tamen eadem indicium de transferendo Regno, & novo Rege constituendo, quod secutæ cædes. Quid obstat reliquis cædibus, Herode ob varias id genus prædictiones in furorem acto, Bethleemitanorum puerorum cædem adjectam? An mirum rumoris illius, & cædium subsecutarum partem à Josepho narratam, partem suppressam? Et si uni Josepho cædes Bagoæ, Cari, & aliorum referenti fidem habemus, cur minor habenda Matthæo referenti infanticidium Bethleemiticum, cujus tam aperta causa præcessit, judicium nimirùm de Messia recèns nato, confirmatio Prophetica Nativitatis ejus Bethleemi, rumores die Purificationis Beatæ Mariæ de Christo Jerosolymis

lymis in Templo viso, & celebrato sparsi, furor Herodis se delusum à Magis existimantis ? His omnibus Tyranni pectus implentibus, & cruciantibus, mirum non est, tam horrendam stragem illius imperio Bethleemi patratam fuisse.

Occidit autem omnes pueros masculos, *à bimatu, & infrà, secundùm tempus, quod exquisierat à Magis*: Id est, bimulos, iisque minores, qui circa vel ante tempus, quo Stella Magis primùm apparuerat, non autem post tempus apparitionis illius phænomeni nati erant, occidi jussit. Stellam enim indicium esse Messiæ jam nati, non nascituri, à Magis audierat. *Vbi est, qui natus est Rex Iudæorum? Vidimus enim stellam ejus in Oriente.* Quamvis autem stellam ante duos circiter menses Magis in Oriente positis videri cœptam intellexisset Tyrannus, metuens tamen, ne fortè ante stellæ ortum, & apparitionem natus esset Christus, vel major, quàm pro ætate, gladium carnificum evaderet, non solùm loco, sed etiam tempore, plusquàm necesse erat, crudelitatem extendit, causa securitatis majoris, interfici jubens non solùm pueros circa tempus, quo stella orta erat, seu videri cœperat, natos, sed bimulos omnes; non solùm Bethleemi, ubi Christum nasci debere audierat á Sacerdotibus, sed in omnibus finibus ejus, seu toto, quà latè patebat, territorio Bethleemitico.

Jerem.31.15. XII. *Tunc adimpletum est, quod dictum est per Ieremiam Prophetam dicentem: Vox in Rama audita est, ploratus & ululatus multus: Rachel plorans filios suos, & noluit consolari, quia non sunt.* De abductione decem Tribuum in captivitatem editum Jeremiæ Vaticinium, S. Matthæus infantium Bethleemitarum cædi ab Herode factæ appositè accommodavit, judicans hanc Prophetiam multò aptiùs de Innocentibus pueris crudeli Herodis edicto Bethleemi occisis, quàm de captivis Israelitis dici potuisse. Hi enim viri, isti infantes: Hi meriti, isti immerentes: Hi non sunt, id est, non inveniuntur, quia in captivitatem abducti; isti non sunt, id est, gladiis carnificum è vivis sublati sunt: ut meritò istos magis lugere debeat *Rachel*, id est, *Bethleem*, quæ figuratè per Rachel intelligitur; quia non procul à Bethleem sepulta est, ut legitur *Gen.35.* quàm ipsa *Rachel* avia *Ephraim* luxerit decem Tribus in captivitatem abductas, *Ephraim* nomine significatas, quia primus earum Rex fuit *Jeroboam* è Tribu Ephraim oriundus. Herodis immane facinus prophetici vaticinii accommodatione patheticè descripsit *S. Matthæus*, significans, tantam fuisse calamitatem à Tyranno inflictam Bethleemitis, ut vel mortuorum luctu opus esset, cùm viventium planctus nequaquam dolori par esse posset; immò viventium planctum ad mortuorum usque aures pertigisse, & eos ad parem luctum excitasse. Innuit etiam S. Matthæus, non tantùm neminem dignè satis deflere potuisse stragem illam, sed ne ausos quidem fuisse Bethleemitas, metu Tyranni, vel satellitum ejus furore, cladem illam ejulatibus suis prosequi, quod ne miserrimis quidem invideri solet; ita ut denuò *Rachelis* pridem defunctæ opus fuerit, sicut jam olim in clade populi Dei. Denique quia gravissimus erat dolor matrum infelicium, è quorum gremio avulsi infantes sub eorum oculis trucidabantur, nec admittebat consolationem; & hujusmodi dolor mutus est, & voci viam intercludit, quæ in mediocribus tantùm calamitatibus laxatur, introducitur appositè *Rachel*, velut communis mater populi Dei, planctu, lacrymis & multo ejulatu innocentium puerorum cædem prosequens. Audita porrò dicitur vox ejus *in Rama*, id est, *in excelso*, quia planctus ille ad cœlos usque pertigit; sicque apud *Ieremiam* legimus, secundùm *S. Hieronymi* interpretationem: Vel *in Rama*, Civitate Tribus Benjamin: Notum quippè est, Tribus Judæ & Benjaminis conjunctas fuisse, indeá scissione Regni, & unam ex utraque Monarchiam conflatam. Unde mirum videri non debet, quod uni accidit, alteri tribui. Sic *Benjamin* sub *Iuda* conprehenditur 3. *Reg.* 12. 20. cùm constet ex cap. 11. decem Tribus per decem pallii fragmenta designatas Jeroboamo cessisse. Nam 2. *Paralip.* 11. *in Roboami fide Iuda, & Benjamin* perstitisse leguntur, qui tamen 3. *Reg. cap.* 11. Tribus una vocantur. Non mirum ergo, quod in Tribu Juda contigit, per locum vicinum in sorte Benjaminitarum situm à *S. Matthæo* exprimi, cùm tanta utriusque Tribus fuerit conjunctio, ut prospera, & adversa alterutrius ad utramque pertinerent. Adde, Ramam vicinam admodùm fuisse Bethleemo, ut colligitur *ex cap.* 19. Libri Judicum. Levita enim sub occasum Solis Jerosolyma exiens, dicitur adhuc Ramam versùs iter destinasse. Idem Bethleemo post meridiem discesserat, & tamen eadem die Ramam se perventurum putabat. Nec absurdum est, Ramam in duarum Tribuum velut confinio sitam pro alterutra sumi: vel Prophetam innuere, planctum adeò altum excitatum fuisse in Tribu Juda, ut ad Ramam usque in Tribu Benjamini fuerit exauditus. Addi potest, non clamorem matrum tantùm, sed & carnificinam Herodis eò usque pertigisse, quod *Origeni* visum est; cùm non solùm infantes Bethleemi jugulatos Euangelista referat, sed & stragem factam *in omnibus finibus ejus*. Ut igitur paucis colligam, Rachel communis velut mater populi Dei, pueros propè sepulchrum suum trucidatos lugens introducitur per egregiam prosopopejam. Sic alibi Prophetæ cœlum, & terram contestantur, & Christus lapides etiam clamaturos asserit, si hi vel illi tacuerint. Sic Apostolus creaturas etiam inanimatas *ingemiscere, & parturire* ait *usque adhuc*. Planctus autem ejus in excelsis locis, qualis erat *Rama*, vel ipsa nominis significatione, auditus, & longè latèque diffusus dicitur.

Rom. 8. 22.

Quod autem subjungitur, noluisse Rachelem admittere consolationem super morte filiorum suorum, *quia non sunt*, quod humano sensu dictum, quia non sunt amplius superstites in hoc mundo, quamvis apud *Deum Abraham, Isaac & Iacob* vivant, *qui non est Deus mortuorum, sed viventium:* & in specie innocentes Maryres pro Christi causa occisi, ad gloriosam, beatam, æternamque vitam translati sint, ut meritò Racheli stragem illorum lugenti dici possit: *Quiescat vox tua à ploratu, & oculi tui à lacrymis, quia est merces operi tuo, ait Dominus, & revertentur de terra inimici. Et est spes novissimis tuis, ait Dominus: & revertentur filii ad terminos suos.* Meliùs enim de parvulis intelligimus, ut *S. Hieronymus* observat, quòd mercedem habeant effusi sanguinis pro Christo; & pro terra Herodis inimici teneant Regna cœlorum, & reversuri sint in sedem pristinam, quando pro corpore humilitatis, corpus receperint glorioſum. Ista est spes novissima, quando justi fulgebunt sicut sol, & infantes quondam parvuli atque lactentes, absque ætatum incremento, & injuriis, ac labore corporeo resurgent in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi. *Præmisit Christus suos Milites, non amisit: recepit suas acies, non reliquit. Beati, quos Martyrio natos vidimus, non sæculo. Beati, qui labores in requiem, in refrigerium dolores, mœrores in gaudium commutarunt. Verè vivunt, qui pro Christo merentur occidi. Beati ventres, qui portaverunt tales: beata ubera, quæ se talibus infuderunt: beatæ lacrymæ, quæ pro talibus fusæ, flentibus gratiam baptismatis contulerunt. Nam diverso modo, dono uno, in lacrymis suis matres, & filii suo sanguine baptizantur... Isti sunt gratiæ Martyres, confitentur tacentes, nescientes pugnant, vincunt nescii, moriuntur inconscii, ignari tollunt palmas, coronas rapiunt ignorantes. Sed quid dicemus, quòd Rex ipse, qui stare debuit, fugit solus, & fugit monente Patre? Fugere istud, est amoris intimi, non timoris ignavi. Si stetisset Christus, haberet eos Synagoga filios, Ecclesia Martyres non haberet.* Verba sunt *S. Petri Chrysologi*. Felicior ignorantia Infantium, quos persecutor occidit, quàm scientia Sacerdotum, quos in sua perturbatione consuluit. Isti noluerunt Regnum Christi recipere, cujus oppidum potuerunt ostendere: Illi potuerunt pro eo mori, quem nondum poterant confiteri. *Itaque Christus, ne ullum ei tempus esset absque miraculo, ante usum linguæ potestatem Verbi tacitus exerebat: & quasi jam diceret,*

Jer. 31. 16. 17.

S. Hier. lib. 6. comment. in Jer. ad eum locum.

S. Per. Chrys. serm. 152. & 153. de Infant. nece.

S. Leo serm. 32. in Ep. 3.

Matth.19. „ ceret, Sinite parvulos venire ad me, talium eſt enim
„ Regnum cœlorum, *nova gloria coronabat Infantes, & de initiis ſuis parvulorum primordia conſecrabat; ut diſceretur, neminem hominum divini incapacem eſſe ſacramenti, quando etiam illa ætas gloriæ apta eſſet Martyrii.* Hæc *S. Leo.* Ante hunc *S. Auguſtinus* beatorum Infantium triumphum celebrat, ex quorum non aure, ſed ſanguine; non ſermone, ſed laude,
Pſal. 8. 2. Deus perfecit ſibi laudem. *Chriſtus nondum locutus, credentes inveniebat; & nondum paſſus, etiam Martyres faciebat. O Parvuli beati, modò nati, nunquam*
S. Aug. ſerm. 383. aliàs de diverſis 66. de Epiph. 1. *tentati; nondum luctati, jam coronati! Ille de veſtra corona dubitaverit in paſſione pro Chriſto, qui etiam Baptiſmum parvulis prodeſſe non exiſtimat Chriſti. Non habebatis quidem ætatem, qua in Chriſtum paſſurum crederetis: ſed habebatis carnem, in qua pro Chriſto paſ-*
S. Amb. l. 2. in Luc. n. 49. Eccli. 4. 12. *ſuro paſſionem ſuſtineretis.* Ne meram carnificinam putes: ſacrificium eſt oblatum Altiſſimo. *Cui alii niſi Deo talis victima debebatur? Expers licèt ſenſus infantia, Deum tamen, pro quo interimitur, confitetur;*
Prov. 9. 1. 2. (inquit S. Ambroſius.) *Sapientia filiis ſuis vitam inſpirat* (inquit Sapiens.) Legit Tertullianus: *Sophia jugulavit filios ſuos.* Id cum ſententia Salomonis
Tert. Scorp. cap. 6. conſonat: *Sapientia immolavit victimas ſuas.* Victimæ illæ ſunt ſancti Innocentes, *quos ſapienter utique jugulavit, dum in vitam, & rationaliter, dum in gloriam. O parricidii ingenium! O ſceleris artificium! O argumentum crudelitatis, quæ idcirco occidit, ne moriatur, quem occiderit! O bonam Matrem! Opto & ipſe in filios ejus redigi, ut ab ea occidar. Opto occidi, ut filius fiam.* Infantes propter Chriſtum occiſi, mori
S. Cyp. Epiſt. 56. ad Thib. de Exhort. Martyrii. nos quoque, & perſecutionem pati docuerunt. *Ætas necdum habilis ad pugnam, idonea exiſtit ad coronam: Vt appareret, innocentes eſſe, qui propter Chriſtum necantur, Infantia innocens ob nomen ejus occiſa eſt. Oſtenſum eſt, neminem eſſe à periculo perſecutionis immunem, quando & tales martyria fecerunt. Quàm ergo gravis cauſa ſit hominis Chriſtiani, ſervum pati nolle, cùm prior paſſus ſit Dominus: & pro peccatis noſtris pati nolle, cum peccatum ſuum proprium non habens paſſus ſit ille pro nobis? Filius Dei paſſus eſt, ut nos filios Dei faceret; & filius hominis pati non vult, ut eſſe Dei filius perſeveret?*

XIII. *Defuncto autem Herode, ecce Angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph, dicens: Surge, & accipe Puerum, & Matrem ejus, & vade in terram Iſrael: Defuncti ſunt enim, qui quærebant animam pueri.* Ad mortem uſque Herodis in Ægypto manſit Chriſtus cum Maria Matre, & Joſepho... Quot annos ibi manſerit, incertum; cùm Epocha annorum Herodis, Regnique illius periodus intricata ſit, & obſcura. Probabilior opinio, quæ Herodem Chriſto nato anni circiter unius ſpatio ſuperſtitem fuiſſe aſſerit.

Angelus Domini apparuit in ſomnis Ioſeph. Revelationes noctu, & in tenebris potiſſimùm adhibitæ ſub œconomia Veteris Teſtamenti: Tunc enim Deus minùs patebat hominibus, majore lucis gradu reſervato œconomiæ Novi Teſtamenti. Si verò id etiam contigit quandoque in Novo Teſtamento, ut *Magis* & *S. Ioſepho*, eo ipſo teſtatum Deus voluit, omnem cognitionem, & revelationem cœleſtem, quæ nobis viatoribus fit in hac vita, mixtam eſſe tenebris, obſcuram, ſymbolicam, ænigmaticam, præ luce illa quæ comprehenſoribus in futura vita parata eſt. Sic etiam oſtenſum, nullum eſſe tempus non aptum meditationibus ſacris, piis cogitationibus, ac precibus; nullum tempus, quo Deus hominem alloqui, & ipſum erudire, ac monere non poſſit, etiamſi homo dormiat exterior, modò interior cordis homo vigilet.

Defuncti ſunt enim, qui quærebant animam pueri. Pluralis numerus pro ſingulari uſurpatur: de ſolo enim Herode ſermo eſt. Uſus ejuſmodi numerorum pluralis pro ſingulari, & vice verſa, in Scripturis ſacris frequens. Sic *Exod.* 32. 4. dicitur de vitulo conflatili: *Hi ſunt Dii tui Iſrael, qui te eduxerunt de terra Ægypti.* *Exod.* 4. 19. dixit Dominus Moyſi: *Vade, & revertere in Ægyptum: mortui ſunt enim omnes, qui quærebant animam tuam*: quod de uno dictum Pharaone. *Ioſue* 7. 1. ſcriptum eſt: *Filii autem Iſrael prævaricati ſunt mandatum, & uſurpaverunt de anathemate*: quod tamen unius Achan crimen fuit. *Pſal.* 104. verſ. 30. *Edidit terra eorum ranas, in penetralibus Regum ipſorum*, id eſt, Pharaonis, qui Moſis tempore Regnum Ægypti ſolus obtinebat. Sic *Ioannis* 6. 45. dicitur: *Eſt ſcriptum in Prophetis, Erunt omnes docibiles Dei*: quod legitur tantùm *Iſai.* 54. 13. Sic *Act.* 13. 40. denuò *In Prophetis* dictum dicitur, quod *Habacuch* 1. verſ. 5. dumtaxat reperitur. Sic *Act.* 15. 15. verba *Amos* vocantur *Verba Prophetarum*. Sic *Matth.* 26. 8. Diſcipuli dicuntur indignati de effuſione unguenti pretioſi ſuper caput Jeſu, cùm tamen id uni Judæ tribuat *S. Ioannes* cap. 12. 4. 5. Sic pluribus latronibus adſcribitur *Matth.* 27. 44. quod ab uno dumtaxat factum teſtatur *S. Lucas* cap. 23. 39. Non eſt igitur abſurdum, quamvis ſolus Herodes mortuus eſſet, ſoluſque *animam*, id eſt, vitam *Pueri* quæſiviſſet, Euangeliſtam in plurali numero loqui, & dicere, tyranno extincto, mortuos eſſe illos, qui Chriſtum ad necem quærebant, cùm præſertim tyrannus ille multo ſatellitio ſtipatus in Chriſtum graſſatus fuerit, & carnifices multos in ejus perniciem armaverit, quorum rabies mortuo Herode extincta eſt.

XIV. *Audiens autem, quòd Archelaus regnaret in Iudæa pro Herode patre ſuo, timuit illò ire.* Cùm limites terræ Iſrael Ægypto proximos *S. Ioſeph* attigiſſet, audivit, *Archelaum* Herodis filium Judææ regia poteſtate præeſſe, tametſi non Regio nomine. Quamvis enim heres Regni ex aſſe ab Herode ſcriptus eſſet, Rex à cohortibus ſalutatus, thronumque Regium occupaſſet: tamen Cæſar, cujus judicio Teſtamentum ſuum Herodes ſubjecerat, *Archelaum* non Regem conſtituit, ſed Ethnarchiam, id eſt, gentis Principem in dimidiam partem Regni paterni, hoc eſt, in Judæam, Idumæam, & Samariam. Partem Regni alteram in reliquos duos Herodis filios partitus eſt, Antipam ſcilicet, quem Tetrarcham Galilææ, & Pereæ; & *Philippum*, quem Bataneæ, Ituræ, & Traconitidis Tetrarcham creavit, ſpe Regii nominis facta *Archelao*, ſi virtute ſua illud promereri ſatageret. Meritò ergo, ac verè dixit Euangeliſta, *Archelaum in Iudæa regnaſſe pro Herode patre ſuo*, id eſt, Herodi ſucceſſiſſe; quia multos annos Regia poteſtate Judææ præfuit, nec ejus Imperio *Philippi*, & *Antipæ* fratrum dignitas, & ditio conferendæ erant. Addiderim, ab Hebræis, Græciſque Scriptoribus, cùm Græcis, tum profanis, illos Reges ſæpè appellari latiori vocis ſignificatione, qui principatum quemcumque gerunt, etiam infra Regiam dignitatem. Quidni ergo *Archelaum* Regem appellaverit, ſeu regnaſſe ſcripſerit S. Matthæus, qui ampliſſimæ ditioni, & cum ſummo imperio præerat? Singulari porrò Dei providentia factum eſt, ut Chriſto Rege nato, nullus ampliùs Rex Judæorum deſignaretur.

Joſeph. l. 17. Antiq. Jud. c. 10. 11. 13.

Et admonitus in ſomnis, ſeceſſit in partes Galilææ. Galilæa, Syriæ regio ad Septentrionem Judææ ſita, dividitur à Geographis in ſuperiorem, & inferiorem. Superior juxta Tyrum, Sidonem, & Cæſaream Philippi ſita eſt, & vocatur *Galilæa gentium*, Iſai. 9. & Matth. 4. vel quia illic Gentes uſque ad *Salomonis* tempora habitarint, vel quòd *Hiramo* Regi Tyriorum oblata ſit, 3. *Reg.* 9. Hæc in Tribu Nephthali ſita fuit. Inferior Galilæa circa Tiberiadem, & ſtagnum Geneſareth, in Tribu Zabulon poſita eſt, in qua frequenter verſatus eſt Chriſtus, *Ioann.* 4. Unde etiam *Galilæus* vocatus eſt, *Matth.* 26. & ejus Diſcipuli *Viri Galilæi* vocantur *Act.* 1. Galilæos à reliquis Judæis contemptui habitos, Scriptura ſacra teſtatur. *A Galilæa* (ajunt Phariſæi, Joannis 7.) *Propheta non ſurgit.* Et Nathanael Joannis 1. *A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?* Hinc Julianus Apoſtata Chriſtianos per contemptum *Galilæos* ſolebat appellare.

XV. *Et veniens habitavit in civitate, quæ vocatur Naza-*

Nazareth: Vt adimpleretur, quod dictum est per Prophetas: Quoniam Nazaræus vocabitur. Per Prophetas dictum S. Matthæus scripsit, quod ab Isaja dictum est, *Egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice ejus ascendet.* Hebraicè *Netzer*, unde *Nazaræus*. Duobus scilicet modis aliquid scriptum, vel dictum asseritur per Prophetas: Primò, quia verbis eisdem, aut non dissimilibus scriptum reperitur: Secundò, quia rebus ipsis, licèt non verbis, expressum est. Hoc secundo modo prædictum est, Christum vocandum *Nazaræum*, siquidem ab *Isaja* nomine *Netzer*, quod *Florem* significat, & per Nazaræum reddi potest, designatur. Unde *S. Hieronymus* iisdem verbis *juxta Hebraicam veritatem* in Isaja scriptum esse asserit: *Exiet virga de radice Iesse, & Nazaræus de radice ejus conscendet.* Idque confirmat in Epist. ad Pammachium *De optimo genere interpretandi*. Et in Epist. 17. ad Marcellum: *Ibimus*, inquit, *ad Nazareth, & juxta interpretationem nominis ejus, florem videbimus Galilææ.* Divino itaque instinctu Joseph oppidum Nazareth ad habitationem sibi delegit, quò Christus ab educationis suæ loco Nazaræi nomen traheret, & qui pro vero flore de radice Jesse orto, & ab *Isaja* descripto ac prædicto non agnoscebatur à Judæis, tamen ab illis, quamvis invitis, & alia cogitantibus, *Flos* sive *Nazaræus* appellaretur. Denique urbs *Nazareth* ubique per *Tzade* scripta reperitur, non per *Zain*; unde Christus *Netzer*, teste S. Hieronymo. Alii Christum Nazaræum vocatum volunt à nomine, & instituto Nazaræorum veterum, non quòd institutum illud, ac votum susceperit; sed quòd *Nazarai* nomen, & institutum, *consecrationem* & *sanctificationem* significet. Christus autem in tota Scripturarum serie, & maximè in libris Prophetarum, *Sanctus*, & *Sanctus sanctorum* appellatur. Hinc eximiis Christi Domini typis *Nazarai* nomen tributum est, tametsi voto Nazaræi non essent, quia dignitate, vel egregiis virtutibus à vulgo segregati erant, ut Josepho & Samsoni. *Genes.* 49. 26. de Joseph dicitur: *Benedictiones patris tui confortatæ sunt benedictionibus patrum ejus: Donec veniret desiderium collium æternorum: Fiant in capite Ioseph, & in vertice Nazaræi inter fratres suos.* De Samsone verò, Judicum 15. *Erit Nazaræus Dei ab infantia sua, & ex matris utero, & ipse incipiet liberare Israel de manu Philistinorum.* Mirabili ergo Dei providentia factum est, ut Christus occasione educationis suæ in oppido Nazareth, vocaretur *Nazaræus*, à Judæis quidem per contemptum, à Deo verò, ut designarentur ipsius sanctitas incomparabilis, segregatio à peccatoribus, & consecratio non extrinsecùs adveniens, sed innata ex personæ divinitate. Unde *Psalm.* 132. 17. 18. de Christo dicitur: *Illuc producam cornu David, paravi lucernam Christo meo: inimicos ejus induam confusione, super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.* Hujus interpretationis authores habemus Tertullianum, Eusebium, S. Hieronymum. *Tertullianus* lib. 4. *adversùs Marcionem*, cap. 8. *Nazaræus*, inquit, *vocari habebat secundùm prophetiam Christus Creatoris; unde & ipso nomine nos Iudæi appellant per eum. Nam & sumus de quibus scriptum est:* Nazaræi exalbati sunt super nivem. *Qui scilicet retrò luridati delinquentiæ maculis, & nigrati ignorantiæ tenebris. Christo autem appellatio Nazaræi competitura erat ex infantiæ latebris, ad quas apud Nazareth descendit, vitando Archelaum filium Herodis.* Eusebius lib. 7. Demonstrationis Euangelicæ, cap. 1. pag. 349. *Christus in Nazaris educatus esse dicitur, & sic Nazaræus vocandus. Scire igitur oportet, quod nomen est Hebraicum Nazaræum in Leviticò, in ejus Christi unctione, quem ipsi habebant. Porrò hic erat principatum obtinens secundùm imaginem magni, & veri Pontificis Christi Dei, adumbratum videlicet quemdam, & figuratum Christum repræsentans. Vbi vero Septuaginta de Pontifice ita interpretati sunt,* Et non polluet, quod sanctificatum est Dei sui, quoniam sanctum oleum unctionis Dei sui: *in Hebraico legitur,* Quoniam Nazer oleum. *Aquila autem sic vertit,* Quoniam segregatio, oleum unctionis Dei sui super ipsum. *Theodotion verò,* Quoniam Nazer oleum unctionis à Deo suo super ipsum. *Quare Nazer ipsos quidem Septuaginta sequentis, sanctum erit; ipsum verò Aquilam, separatio; Symmachum autem, intactum. At verò quoniam prisci quidem Sacerdotes, cùm oleo comparato, quod apud Mosen Nazer appellatur, ungerentur, ex derivatione à Nazer vocabantur Nazarai. Sed Salvator, & Dominus noster, suapte natura in se habens, & sanctum, & intactum, & separatum, neque alicujus indigens humanæ unctionis, tamen Nazarai appellationem apud homines obtinuit, non quòd ab oleo, quod Nazer vocaretur, Nazaræus extiterit; sed quòd quamvis natura quidem talis esset, tamen à civitate Nazareth apud homines Nazaræus vocatus sit, ubi apud suos, qua homo erat, parentes, puerilem educationem obtinuit. Ex quo apud Matthæum dictum est: Responso autem in somnis accepto (ipse videlicet Joseph) secessit in partes Galilææ: & veniens habitavit in civitate, quæ dicitur Nazara, ut impleretur quod dictum est per Prophetam, quòd Nazaræus vocabitur. Oportebat enim usquequaque, cùm ipse suapte natura, & revera Nazaræus esset, hoc est, sanctus, intactus, segregatus, illum ab hominibus hac appellatione vocari: sed quoniam non à Nazer oleo hanc appellationem obtinuit, quippè, qui humanæ nullius unctionis indigebat, à loco Nazareth denominationem accepit.* Denique S. Hieronymus *in c.* 11. S. Matthæi, ubi præmisit, S. Euangelistam plurali numero Prophetas citantem, ostendere se non verba de Scripturis sumpsisse, sed sensum; subdit: *Nazaræus, sanctus interpretatur. Sanctum autem Dominum futurum, omnis Scriptura commemorat.*

Isai. 11. 1.

S. Hier. comm. in c. 11. Isai. & in 2. Matt.

Dan. 9. 24.

Tert. Euseb. Cæsar.

S. Hieron.

Sensus Moralis.

I. MAgi ad Christum adorandum stella duce vocati, primitiæ gentium fuerunt, per Christi gratiam ad eum in Ecclesia adorandum vocatarum. *Magi* (inquit S. Augustinus) *ex gentibus erant, ipse etiam Pilatus ex gentibus. Illi stellam viderunt in cœlo, ille titulum fixit in ligno. Vtique tamen non Regem gentium, sed Iudæorum quærebant, vel agnoscebant. Iudæi verò ipsi nec stellam secuti sunt, nec titulo consenserunt. Iam igitur præsignabatur, quod posteà ipse Dominus dixit:* Multi ab Oriente, & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob in Regno cœlorum: filii autem Regni ibunt in tenebras exteriores. *Nam Magi ab Oriente, Pilatus ab Occidente venerat. Vnde illi Orienti, hoc est nascenti; ille autem occidenti, hoc est, morienti attestabantur Regi Iudæorum; ut cum Abraham, & Isaac, & Jacob, ex quibus Iudæi ducebant originem, recumberent in Regno cœlorum; non ex eis propagati per carnem, sed eis inserti per fidem; ut ille, de quo Apostolus loquitur, olivæ inserendus jam præmonstraretur oleaster. Propterea quippe non Rex Gentium, sed Iudæorum ab eisdem gentibus, vel quærebatur, vel agnoscebatur: quia oleaster ad olivam, non ad oleastrum oliva veniebat.*

S. Aug. serm. 201. alias de temp. 31. in Ep. Dom. 3.

II. Divinæ gratiæ nos vocantis ductum fideliter, & obedienter sequamur, ac mystica munera Domino offeramus. Quamvis enim narratio Euangelicæ lectionis illos propriè recenseat dies, in quibus viri, quos nec Prophetica prædicatio docuerat, nec testificatio Legis instruxerat ad cognoscendum Deum, à remotissimis Orientis partibus venerunt; hoc idem tamen, & manifestiùs nunc, & copiosiùs fieri in omnium vocatorum illuminatione perspicimus. Unde cùm cernimus, homines humanæ sapientiæ deditos, & à Jesu Christi confessione longinquos, de profundo erroris sui educi, & ad agnitionem veri luminis

S. Leo ser. 35. in Epiph. 6.

» nis advocari, divinæ procul dubio gratiæ ſplendor
» operatur; & quicquid in cordibus tenebroſis novæ
» lucis apparet, de ejuſdem ſtellæ radiis micat: Ut men-
» tes quas ſuo fulgore contigerit, & miraculo moveat,
» & ad Deum adorandum perducat. Si autem ſolicito
» intellectu velimus aſpicere, quomodo triplex illa
» etiam ſpecies munerum ab omnibus, qui ad Chriſtum
» greſſu fidei veniunt, offeratur, nonnè in cordibus
» rectè credentium eadem celebratur oblatio? *Aurum etenim de theſauro animi ſui promit, qui Chriſtum Regem univerſitatis agnoſcit. Myrrham offert, qui Vnigenitum Dei credit veram ſibi hominis univiſſe naturam. Et quodam eum thure veneratur, qui in nullo ipſum Paternæ Majeſtati imparem confitetur.* Aurum charitatem, thus devotionem, myrrha corporis mortificationem deſignat.

III. Magorum devotionem imitemur, longo itinere curramus, ut Chriſtum videre mereamur. Hi niſi patriam, domumque reliquiſſent, Chriſtum invenire, ac videre minimè potuiſſent. Recedamus igitur à terrenis negotiis, & curis. Magi in patria ſua ſtellam tantummodò viderunt, longè verò à patria Solem conſpexerunt juſtitiæ. Surgamus & nos, & licèt omnes turbentur, nos tamen alacres, & prompti ad Pueri domum accurramus. Nihil fervorem noſtrum in via mandatorum Dei retardet, non terrores, non tumultus, non pericula. In Bethleem accurramus, ad domum ſpiritualis panis, ad domum panis vivi. Nihil nos ad Regem introire prohibebit, modò ut adoraturi Dei Filium, non conculcaturi veniamus. *Cave ne Herodi efficiaris ſimilis, & dicas,* Ut & ego veniens adorem eum: *Cumque veneris, interimere coneris. Hujus etenim ſimiles ſunt, qui indignè abutuntur Communione Myſterii.* Reus eſt enim iſte Corporis, & Sanguinis Domini. *Qui enim ejuſmodi ſunt, habent in ſe tyrannum Regno Chriſti jugiter invidentem longè ſane Herode illo nequiorem, Mammonam ſcilicet. Hic enim in homines tenere imperium geſtit, ſuoſque cultores ſimulatè mittit ad Chriſtum, ut adorare quidem videantur, quantùm verò in ipſis eſt, eum interimunt. Timeamus igitur, ne quando ſpeciem ſupplicum atque adorantium geramus, opere verò exiſtamus inimici. Adoraturi Chriſtum, cuncta projiciamus è manibus. Si habuerimus aurum, offeramus ipſi, non terræ infodiamus. Si enim illi tunc barbari in honorem tantummodo Domini libenter obtulerunt aurum, qualis tu eris, ſi non tribuas indigenti? Illi tam longo itinere concurrerunt, ut natum viderent. Tu verò, qua tandem ſatisfactione poteris abſolvi, qui ne brevis quidem platea ſpatium tranſis, ut viſites ægritudine afflictum, & vinctum catenis? Et certè ſolemus ægrotantium, atque vinctorum, etiamſi inimici ſint, miſereri: Tu verò ne erga Dominum quidem tuum, qui tantorum tibi author eſt bonorum, hoc permoveris affectu? Et illos quidem aurum legimus obtuliſſe: Tu verò panem vix tribuis.* Quid excuſabimus, aut quam veniam promerebimur, ſi cùm Chriſtus noſtri cauſa deſcenderit è cœlis, nos ad illum vel ex ædibus ire gravemur? Cùm Magi ex remota Orientis regione occurrant, ut illum videant in præſepi jacentem; nos verò, qui Chriſtiani ſumus ne breve quidem ſpatium itineris conficiamus, ut felici illo ſpectaculo perfruamur? *Nam ſi cum fide acceſſerimus, proculdubio videbimus illum in præſepi jacentem. Siquidem hæc Menſa vicem explet præſepis. Nam & hic ponitur Corpus Dominicum, non quidem faſciis involutum ſicut tunc, ſed Spiritu ſancto undequaque conveſtitum. Ac Magi quidem nihil aliud, quàm adorarunt: Tibi verò, ſi cum pura acceſſeris conſcientia, permittemus, ut ſumas, & ſumpto domum abeas. Accede igitur tu quoque munera offerens, non qualia offerebant illi, ſed multò religioſiora. Obtulerunt illi aurum; offer tu temperantiam, & virtutem. Obtulerunt illi thus; offer tu puras preces, quæ ſunt odoramenta ſpiritualia. Obtulerunt illi myrrham; offer tu humilitatem, & cor ſummiſſum cum eleemoſyna. Quòd ſi hiſce cum muneribus acceſſeris, multa cum fiducia particeps eris hujus ſacræ Menſæ.* Offeramus fidem, ſpem, charitatem, obedientiam. Admirabilis certè Mago-

S. Jo. Chryſoſt. Hom. 7. in Matth.

2. Cor. 11.

S. Jo. Chryſ. Hom. 31. ad Pop. Ant. de beato Philogonio.

rum fides, qui nullatenùs turbantur, nullo ſcandalo moventur propter ea, quæ ipſis eveniunt. Non ajunt intra ſe: *Si magnum quiddam eſſet hic puer, & potentiæ aliquid obtineret, nobis adoratoribus ejus quid opus eſſet fuga occultuſque diſceſſus? Cur enim nos, qui palàm, ac liberè venimus, nec tanti populi fragorem, nec Tyranni furorem paventes, quaſi exules quoſdam atque fugitivos Angelus è civitate propellit?* Verùm nihil omninò tale, vel ore proferunt, vel mente concipiunt. *Hoc eſt enim fidei inſigne, ut abſque controverſia ulla obediant imperanti, nec ullam rationem expoſcant imperii.*

« Idem Homil. 8. in Matth.

IV. Adorato Chriſto, per aliam viam revertamur, ut Magi. Nos chariſſimi, quorum erant illi Magi primitiæ: nos hereditas Chriſti uſque ad terminos terræ, propter quos cæcitas ex parte in Iſrael facta eſt, ut plenitudo gentium intraret, cognito Domino, & Salvatore noſtro Jeſu Chriſto, qui propter nos conſolandos nunc jacuit in anguſto diverſorio, nunc propter ſublimandos ſedet in cœlo; ſic eum annuntiemus in hac terra, in hac regione carnis noſtræ, ut non quà venimus, redamus, nec prioris noſtræ converſationis veſtigia repetamus. Hoc eſt enim, quòd & illi Magi non quà venerant, redierunt. *Via mutata, vita mutata eſt.* Et nobis cœli enarraverunt gloriam Dei; & nos ad Chriſtum adorandum fulgens ex Euangelio veritas, tamquam de cœlo ſtella, perduxit; & nos prophetiam in Gente Judaica celebratam, tamquam indicium Judæorum non nobiſcum pergentium, fideli aure percepimus; & nos Regem, & Sacerdotem, & pro nobis mortuum Chriſtum agnoſcentes atque laudantes, tamquam in auro, & thure, & myrrha honoravimus: *Supereſt, ut eum Euangelizantes novam viam carpamus, non quà venimus, redeamus.*

« S. Aug. ſer. 202. alias de Temp. 32. in Ep. 4.

V. Herodes Politicorum impiorum typus, qui Religionem ſuæ cupiditati, ac temporalibus utilitatibus ſubjiciunt; fruuntur mundo, ut utantur Deo. Hi turbantur, cùm Doctores, & Prædicatores veritatis, qui eorum pravis deſideriis adulari non poſſunt, eorum mores, & vitia palàm impugnant, & damnant. Quanti inde tumultus, ac motus? Quanta perturbatio? *Turbatus eſt Herodes, & omnis Heroſolyma cum illo. Quid erit tribunal judicantis, quando ſuperbos Reges cunæ terrebant infantis?*

S. Aug. Serm. 200. 2. de Ep.

VI. Principes Sacerdotum Judaicæ gentis, & Scribæ populi, qui Chriſtum in Bethleem Judæ naſci reſpondent, nec ad illum adorandum veniunt, figuræ ſunt Sacerdotum plurimorum Eccleſiæ Chriſtianæ, qui Scripturas ſacras legunt, nec ex earum lectione ad vitam ſuam rectè inſtituendam, moreſque componendos proficiunt; Chriſtum aliis oſtendunt, nec illum ſequuntur; viam ſalutis docent, nec in ea ambulant. *Paſtores, & Idola!*

VII. Chriſtum natum perſecutus eſt Herodes; Chriſtianos ſecundùm Chriſtum viventes Mundus, Diaboluſque perſequuntur. *Invenimus,* inquit S. Leo, *etiam Herodis non deeſſe perſonam, cujus ipſe Diabolus, ſicut tunc fuit occultus incentor, ita nunc quoque indefeſſus eſt imitator. Cruciatur enim vocatione gentium, & quotidiana poteſtatis ſuæ deſtructione torquetur. Dolens ubique ſe deſeri, & verum Regem in locis omnibus adorari, parat fraudes, fingit diſſenſiones, erumpit in cædes, & ut reliquiis eorum, quos adhuc fallit, utatur, invidia uritur in Judæis, ſimulatione inſidiatur in Hæreticis, ſævitia accenditur in Paganis. Videt enim, inſuperabilem eſſe potentiam Regis æterni, cujus mors ipſius vim mortis extinxerit, & ideò totam nocendi artem in eos, qui vero Regi famulantur, armavit: alios per inflationem ſcientiæ legalis obdurans, alios in furorem perſecutionis inſtigans, alios per falſæ fidei commenta depravans. Sed hanc Herodis iſtius rabiem ille vincit, & deſtruit, qui etiam parvulos Martyrii gloria coronavit: & fidelibus ſuis tam invictam indidit charitatem, ut Apoſtoli verbis audeant dicere:* Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio? an anguſtia, an perſecutio? &c. *Sed quia tempeſtas priorum turbinum conquievit, vigilanter cavenda ſunt illa diſcrimina, quæ de otio ipſius pacis*

S. Leo ſerm. 33. in Epi. 6.

Rom. 8. 35.

orlun-

oriuntur . Adversarius enim, qui in apertis inefficax persecutionibus fuit, tecta nocendi arte desævit : ut quos non perculit ictu afflictionis, lapsu dejiciat voluptatis . Videns itaque sibi resistere principum fidem, & unius Deitatis inseparabilem Trinitatem non segniùs in palatiis, quàm in Ecclesiis adorari, interdictam dolet sanguinis Christiani effusionem ; & quorum obtinere non potest mortes, impetit mores . Terrores proscriptionum in avaritiæ mutat incendium ; & quos damnis non fregit, cupiditate corrumpit ... Inflammat concupiscentiis, quos non potest vexare tormentis ; serit discordias, accendit iras, incitat linguas ; & ne ab illicitis dolis cautiora corda se revocent, consummandorum scelerum ingerit facultates : quia illi totius fraudis hic fructus est, ut qui immolatione pecudum, & thuris incensione non colitur, quibuslibet ei criminibus serviatur . Simus igitur attenti divinæ gratiæ voci, quæ nos admonet, ut pericula fugiamus : Recurramus ad spiritale præsidium ; & mens habens notitiam Dei sui, à consiliis se malè suadentis hostis avertat. Fugiat eos, qui Jesum quærunt ut eum occidant. Accipiens Jesum & Mariam, illum in sinu animæ suę per charitatem gerens, in istius clientelam se conferens, Salvatoris & salutis hostes fugiat cum Joseph. Obediat sine hæsitatione . Obedientia cæca uni Deo debetur, qui nec fallere potest, nec falli. Cùm Dei nota voluntas est, ab ejus executione nullæ difficultates nos debent remorari . Qui enim dat præceptum, vel consilium, ad eas superandas servis suis præbebit auxilium, quamvis insuperabiles humanis viribus videantur.

VIII. Herodis Jesum quærentis, ut eum occideret, ideòque innocentes infantes occidentis, crudelitatem imitantur, qui divinæ gratiæ inspirationibus, piisque motionibus resistunt, impediuntque, ne Christus in cordibus suis formetur, adjiciendo peccata peccatis. Herodianam vincit malitiam, ac impietatem, qui suæ aut alienæ saluti impedimentum affert . *Herodiana malitia, & Babylonica crudelitas est*, inquit S. Bernardus, *nascentem velle extinguere religionem, & allidere parvulos Israelis. Si quid enim ad salutem pertinens, si quid religionis oritur ; quicumque resistit, quicumque repugnat, planè cum Ægyptiis parvulos Israelitici germinis necare conatur ; imò cum Herode nascentem persequitur Salvatorem .*

S. Ber. ser. 3. in Epip.

IX. Rachelem filios suos plorantem imitari non debent Christianæ matres, cùm illis filii in infantia præripiuntur, Christo per baptismum regenerati : Illorum enim salutem lugent, quæ lugent mortem . Ad divinum oraculum attendant : *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, & ne fictio deciperet animum illius .* Non solùm filii, sed & matres à multis peccandi periculis immatura illorum morte servantur, quorum fortè prava institutione, amore immodico, ambitiosa per fas, & nefas collocatione, & dignitatum opumque injusta procuratione, æternam sibi damnationem fortè arcessivissent . Lugeant filios, cùm secundùm animam moriuntur, cùm mortaliter Deum offendunt ; nec mediocris sit illarum dolor, *Quia non sunt* : Periit enim in illis vita gratiæ, & ad nihilum coram Deo sunt redacti. Felices matrum lacrymæ, si Deo cum piis precibus offerantur pro salute filiorum . Illis enim vitæ spiritualis reditum à Deo impetrare possunt, quemadmodùm *Augustino* impetravit pia Mater *Monica*, cui filii sui perditionem plangenti pius quidam Episcopus respondit : *Vade à me, ita vivas . Fieri non potest, ut filius istarum lacrymarum pereat .*

Sap. 4.

S. Aug. lib. 3. Conf. c. 12.

X. *S. Ioseph* obedientiam, & æquanimitatem in prosperis, & adversis imitari debent Christiani ; cogitantes, vitam hominis fidelis peregrinationem esse super terram, Christum, qui via nostra est, longas difficilesque peregrinationes in infantia sua, ex mandato Patris, per Angelum significato S. Joseph ejus nutritio, suscepisse cum eodem, & Virgine Matre : ex Judæa in Ægyptum fugisse, ex Ægypto in Terram Israel rediisse ; ex Israeliticæ Terræ finibus Nazarethum se recepisse, obscurum, & ignobile oppidum, ibique velut in tenebris delitescere voluisse lucem veram . Læta & tristia in ipsis vitæ Christi primordiis sibi successisse ; ne Christianus fausta & læta omnia in hoc sæculo expectet, sed sibi maximè favere Deum credat, cùm prospera temperat adversis, ne insolescat, & rebus terrenis inhæreat ; adversa prosperis, ne deficiat . *Accipe puerum, & matrem ejus, & fuge in Ægyptum, & esto ibi usque dum dicam tibi* (ait Angelus Joseph) Quæ cùm audiisset Joseph, nequaquam passus est scandalum, neque dixit : Incerta ista res est ac prorsùs ambigua : Tu paulò ante dicebas, *Quia salvabit populum suum*, & nunc se ipsum quidem non potest de periculis liberare ; sed fuga nobis necessaria, & peregrinatio longinqua : contraria omninò facta sunt promissis : Sed horum nihil prorsùs opponit : Vir enim erat fidelis : Neque curiosè reversionis tempus inquirit, quod utique ab Angelo non signatè fuerat expressum : *Sed esto ibi*, inquit, *usquequò dicam tibi*. Verùm ille nec per ista quidem factus est segnior, sed obedivit libenter, & credidit, omnes prorsùs tribulationes cum gaudio sustinendo . Enimverò misericors Deus mœstis rebus quædam etiam jucunda permiscuit : Quod certè in Sanctis omnibus facit, quos neque tribulationem, neque jucunditates finit habere continuas ; sed tum de adversis, tum de prosperis justorum vitam quasi admirabili varietate contexuit ; quod hìc quoque præstitit. Videndo quippe S. Joseph gravidam Sponsam, in conturbationem incidit maximam : sed adfuit repentè Angelus suspicionem solvens, & timorem prorsùs extinguens . Deinde videns Puerum natum, maxima exultatione repletus est : sed rursus huic etiam gaudio periculum grande successit, cùm tota utique civitas turbaretur, ipse Rex fureret, & ad necem populum quæreret. Sed & hunc tumultum alia rursus lætitia subsecuta est ; apparitio videlicet Stellæ, & adoratio Magorum . Post hanc quoque jucunditatem, iterùm periculum, iterùmque formido . *Quærit*, inquit, *Herodes animam Pueri ;* & fugere necesse est, & in longinqua transire hominis instar . Nondum quippe opportunum erat, ut signorum miracula coruscarent : *Si enim à prima prorsus infantia mirabilia monstrasset, homo proculdubio creditus non fuisset .* Ex Ægypto revocatur, Josepho de morte Herodis certiore facto per Angelum . Vides rursum tribulationi requiem succedentem, deinde periculum post requiem imminens : *Audiens* enim Joseph, *quòd Archelaus in Iudæa regnaret pro Herode patre suo, timuit illò ire .*

S. Jo. Chrysost. Hom. 8. in Matth.

XI. Nusquam turbari debemus omninò, cùm acciduntur aliqua, quæ promissionibus divinis adversari videantur . Ecce enim adveniente Domino ad populi sui, imò ad totius orbis salutem, qualia fuerunt exordia ! Mater fugit, Jerosolyma turbatur, cædes innumeræ innocentium infantium perpetrantur ; planctus, & luctus ingens ubique . Neque est, cur conturberis : Nam *solet per contraria fere ordinem suæ œconomiæ implere, ingens virtutis suæ hinc nobis exhibens argumentum .* Sic Apostolos suos induxit atque instruxit ut res præclaras agerent, contraria contrariis moderatus, quò majori cum admiratione fiant. Cæsi igitur ejectique, & mille tormenta passi Apostoli, victores tandem persecutorum suorum evadunt. Ne igitur animum in adversis rebus despondeamus, hac certissima Regula roborati : *Quòd qui lædere velint, multi sint : qui verò ab alio lædatur, omninò nullus . Et quicquid à quolibet hominum passi fuerimus injustè, aut remissione peccatorum, aut amplioris mercedis retributione Deus compensat .*

S. Jo. Chr. Hom. 9. in Matth.

CAPUT TERTIUM.

Sensus Litteralis.

I. IN *diebus autem illis venit Ioannes Baptista prædicans in deserto Iudææ*, Tempus designatur, quo Christus cum Maria Virgine Matre, & Joseph, adhuc Nazareth habitabat. Annus agebatur 15. *Imperii Ti-*
Luc.3. 23. *berii Cæsaris*, ut S. Lucas notavit. Christus annos *quasi triginta* natus erat; qui loquendi modus latitudinem aliquam admittit infra supraque trigesimum annum, quem præcisè non definit. Hæc erat ætas sacris functionibus Sacerdotis, Doctoris, vel Prophetæ obeundis idonea, ante quam eas exercere licebat nemini secundùm mores Hebræorum, ut etiam colligi videtur ex Scriptura sacra 1. *Paral.*23. Jesus ergo latere voluit, & ad augustum illud munus Doctoris, Legislatoris, Prophetæ, Sacerdotis, Regis Judæorum, & Gentium sibi à Patre impositum se præparare in silentio, precibus, sacris meditationibus, perpetua Patris adoratione, officiis erga parentes, quibus *subditus erat*, occupatus; donec congruam ad docendum cum auctoritate ætatem attigisset. Cùm autem tempus manifestationi, & vitæ publicæ, seu ministerii Christi initiis à Deo præstitutum advenisset, *Ioannes Baptista*, sic appellatus, quòd Christum baptizaverit, vel quòd primus baptizare cœperit publico ritu, *venit*, seu prodiit in publicum, cùm antea plerisque incognitus latuisset, & prædicationis baptismique ministerium aggressus est *in deserto Iudææ*, circa Jordanem fluvium in extrema parte Ennon & Salim, non procul à Jericho, regione quæ, *Campestria deserti*, vocatur, 2. *Reg.*12. 16. ibi prædicare cœpit, dicens:

S. Aug. ser. 351. de Pœn. alias 50. inter Hom. 50. S. Isidor. l. 2. sent. c. 16.

II. *Pœnitentiam agite*. De peccatis ex animo dolete, mores in melius emendate, divinæ justitiæ per bona opera satisfacite, Adultorum hominum *Nullus transit ad Christum, ut incipiat esse, quod non erat, nisi eum pœniteat fuisse, quod erat;* (inquit S. Augustinus) *Vbi emendatio nulla, pœnitentia necessariò vana;* (inquit Tertullianus) *Irrisor est, & non pœnitens, qui adhuc agit, quod pœnitet: Nec Deum videtur poscere subditus, sed subsannare superbus;* (inquit S. Isidorus Hispal.)

III. *Appropinquavit enim Regnum cœlorum.* Regnum Christi, Messiæ patribus vestris promissi, & à vobis expectati, jam propè est, mox incipiet, de quo *Daniel* 7. vers. 13. & 14. *Aspiciebam in visione noctis, & ecce cum nubibus cœli quasi Filius hominis veniebat, & usque ad Antiquum dierum pervenit: & in conspectu ejus obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem, & honorem, & Regnum: & omnes populi, tribus & linguæ ipsi servient: potestas ejus potestas æterna, quæ non auferetur: & Regnum ejus, quod non corrumpetur.* Et vers. 27. *Regnum autem, & potestas, & magnitudo Regni, quæ est subter omne cœlum, detur populo sanctorum Altissimi: cujus Regnum, regnum sempiternum est, & omnes Reges servient ei, & obedient.* Regnum cœlorum dicitur Christi regnum; quòd cœlesti ratione incatur in terris, in cœlis perficiatur; quòd administratio ejus spiritualis sit, sicque distinguatur à Regno terreno sive carnali, quod Judæi expectabant, quorum pravam opinionem in principio prædicationis Euangelicæ convellit; quòd denique viva sit imago Regni illius quod in cœlo esse credimus, & quod nobis per Christum reseratum est, & per ejus merita nobis adeundum esse atque possidendum speramus. Regnum cœlorum pro Christi manifestatione, & potestatis ejus revelatione pariter sumitur, Matt. 12. 28. *Si ego in Spiritu Dei ejicio dæmones, igitur pervenit in vos Regnum Dei.* In duobus autem præsertim positum est Christi Regnum, in eo scilicet 1. ut homines sibi subjiciat per Euangelii prædicationem, & effusionem Spiritus sancti, & hoc pacto in eorum cordibus regnet: Luc. 17. 21. *Regnum Dei intra vos est:* Matt. 21. 43. *Auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus:* Fideleque subditos remuneret ipsa Regni æterni possessione. 2. Ut contumaces hostes regat in virga ferrea, puniatque. Unde Malachiæ 4. mittendus *Elias* dicitur, id est, Joannes, *antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis... Ne forte veniat Dominus, & percutiat terram anathemate.* Hunc enim locum de Joanne Christus explicuit, Matth. 17. 10. *Dica autem vobis, quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, sed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis passurus est ab eis. Tunc intellexerunt Discipuli, quia de Ioanne Baptista dixisset eis.* Ideò & hic *Ira ventura*, & *securis ad radicem arboris posita* denunciatur. Congruè porrò suæ ad pœnitentiam adhortationi hanc subjicit rationem Christi Præcursor, quòd appropinquet Regnum cœlorum, quia oblatio gratiæ, & indulgentiæ à Christo, efficacissimum ad pœnitentiam incitamentum est: & quia cœleste illud Regnum, quod electis ab origine mundi, immò ab æterno paratum est, solis innocentibus, aut verè pœnitentibus patet, cùm in illud *nihil coinquinatum* intret. Verè (inquam) pœnitentibus: Hæc enim pacta à Deo cum peccatoribus mercedis conditio. Si ergo qui *venditant, prius nummum, quo paciscuntur, examinant, ne scalptus, neve rasus, neve adulter: etiam Dominum credimus, pœnitentiæ probationem prius inire, tantam nobis mercedem, perennis scilicet vitæ, concessurum.* Deus gratiam pollicitus, quam in extremitatibus temporum per Spiritum suum universo Orbi illuminaturus esset, præire intinctionem pœnitentiæ jussit, id est, baptismum Joannis in pœnitentiam, ut quos per gratiam vocaret ad promissionem semini Abrahæ destinatam, *per pœnitentiæ subsignationem ante componeret.* Non tacet Joannes: *Pœnitentiam inite*, dicens: *Iam enim salus Nationibus appropinquabit, Dominus scilicet afferens, secundum Dei promissum. Cui præministrans, pœnitentiam destinabat, purgandis mentibus propositam: uti quicquid error vetus inquinasset, quicquid in corde hominis ignorantia contaminasset, id pœnitentia verrens, & radens, & foras abjiciens, mundam pectoris domum superventuro Spiritui sancto paret, quo se ille cum cœlestibus bonis libens inferat. Horum bonorum unus est titulus, salus hominis, criminum pristinorum abolitione præmissa. Hæc pœnitentiæ causa, hæc opera, negotium divinæ misericordiæ curans. Quod homini profecit, Deo servit.* Observandum porrò cum S. Aug. hoc nomen *Regnum cœlorum, proprie pertinere ad revelationem Novi Testamenti*, nec in veteri occurrere. Primus illud indigitat Joannes Baptista.

Tert. lib. de Pœnit. c. 6.

Idem c. 2.

S. Aug. l. 19. cont. Faust. cap. 31.

IV. *Hic est enim, qui dictus est per Isajam Prophetam dicentem: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Vel Matthæi de Joanne Baptista, vel potiùs Joannis de se ipso verba sunt. Quamvis porrò illud Isajæ Vaticinium liberationem populi Judaici à captivitate Babylonica secundùm sensum litteralem historicum spectet: ad liberationem tamen humani generis è peccati servitute, & dæmonis captivitate, per Christum refertur, secundùm sensum propheticum, pariter litteralem, tametsi sublimiorem. Joannes vox est Verbi, ad præparandas hominum aures emissa. Qui enim clamant, ut eminùs eos evocent, quibus significare aliquid cupiunt, sonoram quamdam initio vocem, nec articulatam proferunt. Cumque illi sola exaudita voce ad audiendum mentem adhibuerint, atque aurem admoverint, tum vociferator ille, quod dicere constituerat, distinctiùs eloquitur. Ita ergo Joannes vox quædam fuit præparandis hominum auribus. Non enim sermo ipse fuit, sed post illum sermo tandem advenit, cujus gratia præparatrix illa vox antecesserat. Unde ita loquitur: *Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini.* Quippè vox præparat,

Isa. 40. Jo. 1. 22. 28. S. Aug. l. 2. de cons. Euang. cap. 12.

S. Epiph. Hæresi 69. n. 41.

Domi-

„ Dominus autem præparatas jam vias ingreditur. Vox „ aures ad audientiam componit: quæ ubi vacuas se „ præbuerint, tum sermo audientium auribus immitti- „ tur. Hæc *S. Epiphanius*.

Parate viam Domini. Sicut Rege ingressum alicubi facturo subditi vias parant, complanant, purgant, ornant: ita Christo Rege ad homines, & in homines, adveniente, viæ ipsorum pravis affectionibus, non secùs ac desertum spinis, obsitæ, & inæqualiter assurgentes, vel depressæ, lapidibusque horridæ, adæquandæ, complanandæ, parandæ, & ornandæ sunt. Mores hominis viæ illius, Scripturæ phrasi. Viarum hujusmodi structrix, præparatrix, purgatrixque pœnitentia.

V. *Ipse autem Ioannes habebat vestimentum de pilis camelorum, & zonam pelliceam*. Vestis asperior, villosa, hirsuta, cilicina, Prophetarum propria. Talis Eliæ vestitus 4. Reg. 1. 7. 8. *Cujus figuræ, & habitus est vir ille, qui locutus est vobis verba hæc? At illi dixerunt: Vir pilosus, & zona pellicea accinctus renibus. Qui ait: Elias Thesbites est.* Isai. 20. 2. *Locutus est Dominus in manu Isaiæ filii Amos, dicens: Vade, & solve saccum de lumbis tuis.* Zachar. 13. 4. *In die illa confundentur Prophetæ, unusquisque ex visione sua cum prophetaverit: nec operientur pallio saccino, ut mentiantur.* Et S. Paulus Epist. ad Hebr. 11. de Prophetis præcipuè loquens, eos nobis describit *in melotis, in pellibus caprinis* incedentes. Vestimentum igitur Joannis Baptistæ contextum erat ex pilis camelorum, instar cilicii, ut qui veniebat in spiritu, & virtute Eliæ, etiam habitu exteriori Eliam referret.

VI. *Esca autem ejus erat locustæ, & mel sylvestre*. Unus hic Joannis cibus, adeò tenuis, insuetus, & à vulgaribus Judæorum mensis alienus, ut de illo dicatur Matth. c. 11. v. 18. *Venit Ioannes neque manducans, neque bibens:* Nam & *à vino & sicera* vulgari aliorum potu perpetuò sibi temperavit. Herbarum & foliorum summitates Græca voce ἀκρίδων significari voluerunt *S. Isidorus Pelusiota* lib. 1. Epist. 5. & 132. Pantaleon Diaconus Orat. in sancta Lumina, Euthymius, Theophylactus, Nicephorus Callistus, lib. 1. Hist. Eccl. cap. 14. Veras locustas intelligimus cum Clemente Alexand. lib. 2. Pædagogi, cap. 1. cum SS. Hilario, & Chrysostomo, Comment. in Matth. Ambrosio in Lucam, Hieronymo lib. 2. in Jovinian. & Epist. 23. ad Marcellam, Augustino lib. 10. Confess. cap. 31. Insecti genus, quod Venerabilis Beda Lib. *De locis sanctis*, cap. 14. describit, se à sancto Episcopo *Arculpho*, qui ad ea loca peregrinatus erat, se accepisse scribens, *Notissimas esse locustas in Palæstina, quæ corpusculis in modum digiti manus exiguis, brevibus, in herbis facilè captæ, coctæque oleo, pauperum victum parent*. Euthymius in Matthæum testatur, *Usque in hodiernum diem in illis partibus plerosque illud insecti genus edere fumo siccatum: habere autem gravem odorem, malumque gustum*. Acridophagos populos, à locustarum esu sic appellatos, Diodorus Siculus, Agatharcides, Solinus, Plinius, aliique commemorant. Locustarum esum Judæis Lex Mosaica permittit, *Levit.* 11. 22. 21. Itaque quòd locustas edebat Joannes, novum non erat, sed hoc in illo singulare fuit, quòd iis fortè oblatis, nec arte paratis, & melle silvestri vesceretur. *Fuerant* Joanni *prædicanti, & locus opportunior, & vestitus utilior, & cibus aptior: sed subest gestis rebus exemplum, & in eo operatio ipsa meditatio est. Nam & ad desertam Iudæam venit, desertam Dei frequentatione, non populi; & vacuam sancti Spiritus habitatione, non hominum: Ut prædicationis locus, eorum quibus prædicatio erat missa, solitudinem protestaretur. Pœnitentiam quoque Regno cœlorum propinquante pronuntiat, per quam est reditus ab errore, & recursus à crimine, & post vitiorum pudorem professio desinendi: Ut deserta Iudæa meminisset eum se suscepturam, in quo cœlorum est Regnum; non vacuam deinceps futuram, si se à veteribus vitiis pœnitentiæ confessione purgasset. Pilis etiam camelorum vestis adtexta, peregrinum Prophetiæ istius prædicationis habi-*

Bochart. l. 4. Hierozoici, cap. 7.

Strab. l. 16. in fine.

Alex. Expos. in Euang.

tum designat: cum exuviis immundarum pecudum, quibus pares existimamur, Christi Predicator induitur, sitque sanctificatum habitu Prophetali, quicquid in nobis vel inutile fuerat ante, vel sordidum. Zonæ autem præcinctio efficax in omne opus bonum est apparatus: Vt ad omne ministerium Christi voluntate simus accincti in esum etiam eliguntur locustæ fugaces hominum, & ad omnem adventus nostri sensim evolantes: Nos scilicet, qui ab omni sermone, & congressu Prophetarum ipsis quibusdam corporum saltibus efferebamur, voluntate vagi, operibus inutiles, verbis queruli, fide peregrini, nunc sumus sanctorum alimonia, & satietas Prophetarum electi simul cum melle silvestri, dulcissimum ex nobis cibum, non ex alveariis Legis, sed ex truncis silvestrium arborum præbituri.

VII. *Tunc exibat ad eum omnis Hierosolyma, & omnis Iudæa*, id est, Hierosolymitani cives, & Judææ incolæ ad eum veniebant, *& baptizabantur ab eo in Iordane, confitentes peccata sua*. Hanc Joannis lotionem à lustrationibus profanarum gentium ut discerneret Josephus, quæ aqua marina, aut etiam vivo flumine culpas ipsas elui, animosque purgari delictorum conscientia existimabant, ait, illo authore mentibus primùm justæ vitæ proposito purgatis, adhibitam deinde aquam, quæ corpora ablueret in typum interioris peccatorum purgationis. Non solùm autem peccata sua generatim confitebantur, qui ad baptismum Joannis veniebant, fontes se declarando; sed speciatim graviora, quibus obnoxii erant, peccata confitebantur, ut veniam, consilium, ac remedium peterent à Propheta baptizante, ejusque apud Deum precibus juvarentur. Singulorum porrò peccatorum confessionem à Judæis usurpari solitam, & adeò necessariam existimatam, ut sine ipsa vera pœnitentia non agatur, nec peccata expungantur, fusè probat *Ioannes Morinus* l. 11. *De Administr. Sacram. Pœnit.* c. 20. 21. 22. ex antiquis Judæorum Libris.

VIII. *Videns autem multos Phariſæorum, & Sadducæorum venientes ad baptismum, dixit eis: Progenies viperarum, quis demonstravit vobis fugere à ventura ira?* Pharisæi, & Sadducæi, sectæ Judæorum erant. Isti spiritum aliquem esse negabant, adeòque nec Angelos, nec Animam immortalem, nec præmia & pœnas animarum in altera vita, neque resurrectionem corporum credebant. Illi verò dogmata his erroribus contraria, & Synagogæ fidem tenentes, suo vivendi instituto à cæteris segregati videri volebant, certiorem legalium rituum notitiam, & traditionum suarum observantiam accuratiorem profitebantur, exteriori habitu ad Religionis, & pietatis ostentationem composito. Horum nonnulli ad baptismum Joannis venere, pœnitentiam externa professione simulantes; alii contempsere, de quibus Lucæ 7. 29. 30. *Et omnis populus audiens, & Publicani, justificaverunt Deum, baptizati baptismo Ioannis. Pharisæi autem, & Legis periti consilium Dei spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo.* Venientibus ergo ad baptismum suum Sadducæis, & Pharisæis, ait divinus Baptista: *Progenies viperarum*, pessimorum parentum pessimi filii, qui Synagogæ matris viscera discerpitis, qui linguæ venenatæ morsibus sanctos impetitis, *Quis demonstravit vobis fugere à ventura ira?* Vobis hypocritis, qui neminem vobis præponendum censetis, à quo salutis consilium accipere velitis, mirum est, si quis persuaserit, ut sincera pœnitentiæ professione Deum placetis iratum, æternaque gehennæ supplicia, vestris criminibus debita, fugiatis. Id de vobis non facilè crediderim, hypocritæ, sed potiùs novitatis studio, & æmulatione, atque ad famam pietatis captandam, vultis ad Baptismum cum aliis confluere. Sic Phariſæorum, & Sadducæorum superbiæ cauterium adhibet Joannes, docens exemplo suo, concionatorem peccatoribus adulari non debere.

Act. 23. 7. 8. Matth. 15. & 21. Josep. lib. 13. antiq. c. 9. & 18. & l. 18. c. 2. S. Epiph. in Panar.

IX. *Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ*. Si tamen verè pœnitentiam agere vultis, & non simulare, operibus, quę verę pœnitentię signa, & effecta sunt, id probate, morum emendatione, ac sanctimonia pœnitentiam vestrā notā facite. Opera fructus nomine in Scriptura

ſignificantur. Idem eſt ergo hujus ſententiæ ſenſus, qui Paulinæ illius: *Et in omnem regionem Iudææ, & Gentibus annuntiabam, ut pœnitentiam agerent, & converterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera faciendo.*

Act. 26. 11.

X. *Et ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, quoniam potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ.* Fiduciam dignitatis, & juſtitiæ, tum propriæ, tum alienæ, Judæis eripit ſanctus Chriſti Præcurſor. Illam, adhortando ipſos ad pœnitentiam: iſtam, oſtendendo eos viperarum potiùs, quàm Abrahami progeniem eſſe, vel *filios carnis, non promiſſionis;* quibus proinde nihil proſit Abrahami ſanctitas, cùm ejus fidem, ac pietatem non imitentur. *Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ*: Id eſt, vobis omnibus deletis, ex lapidibus iſtis, quos cernitis coram in plateis, vel ad ripam Jordanis, poteſt Deus, qui Adamum ex terra formavit, & ex Abrahami corpore jam effœto Iſaacum naſci dedit, eidem Abrahamo ſuſcitare filios, non ſecundùm carnem, ſed ſecundùm fidem, qui Abrahæ opera imitati, promiſſionum illi factarum benedictione fruantur. Figuratum itaque loquendi genus eſt, quamvis res ſignificata divinæ omnipotentiæ non ſit impoſſibilis, ſicut illud Lucæ 19. 40. *Lapides clamabunt.* Id autem præcipuè ſignificari docent Patres, poſſe Deum Abrahę filios per fidem ſuſcitare ex Gentibus, quæ lapides, & ſimulacra muta colunt, ideòque in Scriptura ſacra lapidibus comparantur.

S. Hil. in c. 2. S. Matt.

Dignitas igitur originis (inquit S. Hilarius) *in operum conſiſtit exemplis: & proſapiæ gloria, fidei imitatione retinetur. Vniuſcujuſque mores atque vita propinquitatem cognitionis acquirit: ut qui fideles ſunt, Abrahæ propago per fidem ſint; qui autem infideles ſunt, in diaboli progeniem infidelitate mutentur: Quando & Phariſæi viperarum natio nuncupantur, & gloriatio ſanctificati parentis eis inhibetur, & ex ſaxis, ac rupibus Abrahæ filii excitantur, & ut operantes dignos fructus pœnitentiæ ſint, admonentur: Vt qui diabolum patrem habere cœperant, cum eis, qui de lapidibus excitarentur, rurſum Abrahæ filii per fidem fiant.*

XI. *Iam ſecuris ad radicem arborum poſita eſt. Omnis ergo arbos, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Jam nunc urget extremum ſalutis diſcrimen. Antea Deus differebat vindictam ob hominum ignorantiam, & infirmitatem: jam verò ubi Euangelica Doctrina, & Gratia affulgere incipit per Chriſtum, nulla excuſatio eſt. Gentem veſtram Deus excidet, niſi reſipiſcatis, ſeu potiùs Hieroſolymam, quæ velut gentis radix eſt, ſive Religio, ſive Politica ſpectetur. Quò ſpectat & illud Iſajæ 10. 33. 34. *Ecce Dominator Dominus exercituum confringet lagunculam in terrore, & excelſi ſtatura ſuccidentur, & ſublimes humiliabuntur. Et ſubvertentur condenſa ſaltus ferro: & Libanus cum excelſis cadet.* Nec temporaliter tantùm excidetur gens veſtra; ſed ſpiritualiter à ſtirpe, & benedictione Abrahæ promiſſa reſecabitur, & loco veſtri gentes inſerentur:

Matt. 21. 43.

Auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus. Sed & unuſquiſque veſtrum peribit, niſi fructus pœnitentiæ mox egerit. Certa & proxima damnatio vos manet, niſi prompta ſit ac ſincera converſio: *Omnis* enim *arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Duplex impiorum, ac reproborum pœna his verbis ſignificatur, ſcilicet exciſio, ſive ſeparatio à Regno Dei, & damnatio ad ignem æternum. Nihil terribilius hac exhortatione. Non enim illis falcem volantem dumtaxat, non deſtructionem ſepis, non conculcationem vineæ comminatur, ſed ſecurim imminentem: nihil, inquit, eſt medium, ſed ipſi jam radici imminet prorſus abſciſſio. Neque enim aut ramis minatur, aut fructibus, ſed ipſi utique radici: oſtendens illos, ſi forte neglexerint, immedicabiliter eſſe feriendos, & ne ſpem quidem curationis habituros. Non enim qui advenit, ſervus eſt, ut priores, ſed omnium Dominus, graviſſimam redemptionis gratiæque ſuæ contemptoribus ultionem illaturus. Verumtamen ne cos in deſperationem conjiciat, & ſolatium admiſcet terrori. Securis, inquit, jam radici admota eſt: ſi tamen velitis converti, & eſſe meliores, illius ictum, & excidium evadetis. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur.* Et quomodo, inquiunt, fructum facere poſſumus, ictu ſecuris imminente, & brevitate temporis coarctante? Poteſtis planè: Non enim talis iſte fructus eſt, qualis eſt arborum materialium, longo tempore indigens; ſed, *Velle ſufficit, ſtatimque arbor germinat. Neque enim tantummodo radicis natura, verùm etiam ars agricolæ arborem iſtam colentis plurimum ad ferendum fructum opitulatur.* Afferendi porrò fructus facilitatem oſtendit, cùm ſubjungit: *Ego vos baptizo in aqua. Qui autem poſt me venit, fortior me eſt... Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto & igne.* Demonſtrat profectò, quòd ſola voluntate, & fide ſit opus; & tam facile ſit mutari fierique meliorem, quàm facile eſt baptizari.

XII. *Ego quidem baptizo vos aqua in pœnitentiam*, Exteriùs dumtaxat vos abluo, ad profeſſionem, quam facitis, pœnitentiæ. *Qui autem poſt me venturus eſt.* Qui paulò poſt me ſuum auſpicabitur miniſterium, *fortior me eſt*, longè potentior, majoriſque virtutis. *Cujus non ſum dignus calceamenta portare.* Proverbialis locutio eſt, qua viliſſimi exhibitio miniſterii ſignificatur. *Ipſe vos baptizabit in Spiritu ſancto, & igni.* Donis Spiritus ſancti interiùs vos mundabit à peccatis & efficaciſſima gratiæ ſuæ vi, per ignem deſignata, purgatos, ad bona agenda divino quodam impetu incitabit. Act. 1. 5. *Quia Ioannes quidem baptizavit aqua, vos autem baptizabimini Spiritu ſancto non poſt multos hos dies.* Joan. 7. 38. *Qui credit in me, ſicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum.* Vides, quàm ſit admirabilis Baptiſtæ ſapientia. Quando enim ipſe prædicat, affert omnia plena terroris; cùm verò auditores ad Chriſtum remittit, jucunda nunciat, ac proſpera, & quæ facilè poſſint creare metuentes. Non enim comminatur ſecurim, non excidendam, & comburendam proponit ampliùs arborem, non iram venturam intentat; ſed indulgentiam nunciat peccatorum, abolitionem pœnarum, juſtificationem, ſanctificationem, liberationem, filiorum adoptionem, fraternitatem, cohæreditatem, communionemque Chriſti, & Sancti Spiritus dona largiſſima. Hæc etenim univerſa pariter complexus eſt, dicendo: *Ipſe vox baptizabit in Spiritu ſancto.* Jam verò commemoratione ignis adjuncta, *ipſius gratiæ vehementiam expreſſit.* Unde & linguæ ſuper Apoſtolos miſſæ cum ſono, & impetu vehementi, ſpeciem ignis prætulerunt, *Act.* 2. 2. 3. Huc refertur Iſajæ Vaticinium cap. 4. 4. 5. *Si abluerit Dominus ſordes filiarum Sion, & ſanguinem Ieruſalem laverit de medio ejus in Spiritu judicii, & Spiritu ardoris. Et creabit Dominus ſuper omnem locum Montis Sion, & ubi invocatus eſt, nubem per diem, & fumum, & ſplendorem ignis flammantis in nocte: ſuper omnem enim gloriam protectio.* Ex his porrò S. Præcurſoris verbis perſpicuum eſt, Baptiſmum Joannis eamdem vim cum Chriſti Baptiſmo non habere, quamvis S. Lucas illum vocet *Baptiſma pœnitentiæ in remiſſionem peccatorum.* Ut enim ſcitè obſervat S. Joannes Chryſoſtomus, *Remiſſionem hoc Baptiſma non habebat, ſed hoc munus illius Baptiſmatis erat, quod poſteà Chriſtus inſtituit. In hoc enim unà ſepulti ſumus, & vetus homo noſter tunc ſimul crucifixus eſt, & ante crucem nuſquam prorſus extitit remiſſio peccatorum. Siquidem ipſius ubique ſanguini hoc deputatur. Idem enim iſtud Paulus affirmans:* Sed emundati (inquit) eſtis, ſed ſanctificati eſtis, *non per Baptiſma Ioannis, ſed* in nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, & Spiritu Dei noſtri. *Et alibi ipſe dicit:* Joannes quidem prædicavit Baptiſmum pœnitentiæ: *Et non ait, remiſſionis; ſed* ut crederent in advenientem poſt eum. *Cùm enim nondum pro peccatis Mundi Hoſtia fuiſſet oblata, cùm necdum Spiritus ſanctus deſcendiſſet, nec inter Dominum, atque homines inimicitia ſublata, nec maledi-*

S. Jo. Chry. Hom. 11. in Matth.

S. Jo. Chry. Hom. 21.

Id. Hom. 10.

Act. 1. Luc. 3.

ctio

ctio expuncta; quomodo remissio peccatorum facta dicitur? Quid igitur ait, in remissionem peccatorum? Erant Judæi omninò perversæ mentis, nec peccatorum suorum mordebantur reatu: sed cùm maximis sceleribus tenerentur obnoxii, audebant tamen sibi arrogare justitiam. Quamobrem Ioannes illos ad peccatorum suorum cognitionem trahit, suadens eis refugium pœnitentiæ, ut humiliores pœnitendo facti, & peccatorum suorum causa sese condemnantes, ad dona remissionis accurrant... Nisi enim seipsos ante damnassent, gratiam non requisivissent. Non quærentes verò gratiam, remissionem assecuti non fuissent. Ita istud Baptisma alterius, id est, Christi Baptismatis præparatio est; & idcircò dicebat, ut crederent in advenientem post eum. Succinit Chrysostomo *S. Leo* Epistola 16. aliàs 4. cap. 6. *Sicut*, inquit; *Vetus Testamentum novi testificatio fuit, sicut diversa sacrificia unam Hostiam præformarunt, & multorum agnorum occisio illius immolatione finita est, de qua dicitur*, Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum Mundi: *Sic & Ioannes non Christus, sed Christi prævius; non Sponsus, sed Sponsi amicus; fuit adeo fidelis, & non sua quærens, sed quæ Jesu Christi, ut se profiteretur ad solvenda calceamenta pedum ejus indignum, quoniam ipse quidem baptizaret in aqua in pœnitentiam, ille autem baptizaturus esset in Spiritu sancto, & igni: qui duplici potestate, & vitam redderet, & peccata consumeret.*

XIII. *Cujus ventilabrum in manu sua: & permundabit aream suam: & congregabit triticum suum in horreum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Ventilabrum, seu vannus, instrumentum est, quo frumenta ventilantur, & à pulvere paleisque purgantur. Judiciariam Christi potestatem hic significat, qua bonos à malis in extremo judicii die separabit. Area est Ecclesia visibilis; triticum, Electi virtutibus fœti, solidi pietate, constantia ac perseverantia graves: palea, Reprobi, qui numero, non merito, sunt Ecclesiæ membra, specie quidem religionis nitidi, cæterùm intùs inanes, & steriles virtutibus, carentes medulla justitiæ. Christus ergo, qui fideles electosque suos per fidem, & crucem, quasi per ventilabrum, purgare incipit, & ab infidelibus secernere, illos planè purgatos à reprobis separabit in decretorio illo judicii die; & quidem velut triticum electum in horreum suum, id est, in Regnum cœlorum congregabit: reprobos verò velut paleas inutiles comburet igne, qui extingui numquam potest, cùm non modò sit æternus, sed & *Combustio æterna*. In inferis enim *Sapiens ignis membra urit, & reficit, carpit, & nutrit: sicut ignes fulminum corpora tangunt, nec absumunt: sicut ignes Ætnæ, & Vesuvii, & ardentium ubique terrarum, flagrant, nec erogantur: ita pœnale illud incendium non damnis ardentium pascitur, sed inexesa corporum laceratione nutritur.* Hunc locum *S. Hilarius* breviter explicat, & dilucidè. *Ventilabri opus est*, inquit, *ab infructuosis fructuosa discernere. Quod in manu Domini sit, arbitrium indicat potestatis, triticum suum, perfectos scilicet credentium fructus, horreis recondentis; paleas verò, id est, inutilium atque infructuosorum hominum inanitatem, igne judicii concremantis.* S. Hilario concinit in hujus interpretatione sententiæ Sanctus Ambrosius.

Minucius Felix in Oct.

S. Hil. cap. 2. Commen. in Matth.

S. Ambr. l. 2. in Luc. n. 8. 2.

XIV. *Tunc venit Jesus à Galilæa in Jordanem ad Ioannem, ut baptizaretur ab eo.* Non ex necessitate venit ab Baptismum Christus, sed ut Joannis Baptismo testimonium atque auctoritatem daret; ut Baptismum nobis sanctificaret, nosque ad Baptismum suum suscipiendum alliceret, cùm ipse non sit dedignatus Baptismum servi suscipere: ut denique confluentibus ad Joannem populis, testimonium Christo de Cœlo præberetur. *Ioannes autem prohibebat eum dicens: Ego à te debeo baptizari, & tu venis ad me?* Ego à te debeo baptizari in Spiritu sancto, & tu Dominus ad servum, Agnus sine macula ad peccatorem venis? *Respondens autem Jesus dixit ei: Sine modo: sic enim decet nos implere omnem justitiam:* sic fieri volo. Quamvis enim id necessarium mihi non sit, convenit tamen ministerio meo, & sanctitati atque perfectioni, cujus regulam, & exemplum daturus in Mundum veni, ut id omne, quod virtuti consentaneum, Deo gratum, hominibus ad pietatem erudiendis, & incitandis utile est, exequar. *Omnem justitiam*, id est, perfectam justitiam. Sic Apostolus *omnem fidem* vocat fidem integerrimam, plenissimam, & perfectissimam. Sic S. Jacobus gaudium perfectum vocat *omne gaudium*. Quæ est justitia, inquit S. Ambrosius, nisi ut quod alterum facere velis, prior ipse incipias, & tuo alios horteris exemplo? Quæ est justitia, nisi ut qui carnem susceperit, non quasi Deus sensum, aut ministerium carnis excluderet: sed quasi homo carnem vinceret, ut vincere me doceret? Docuit enim me, qua ratione possim terrenis concretam vitiis obnoxiæ carnis illuviem sepelire criminibus, renovare virtutibus. *O verè divinam in ipsa humilitate Domini prospicientiam! Quantò enim abjectior humilitas, tantò divinior providentia. Injuriarum suarum acerbitate Deus proditur: & remediorum suorum usu, qui nullis remediis indigeret, Deus probatur. Quid enim tam divinum ad populos provocandos, quam ut nemo refugiat Lavacrum gratiæ, quando Christus Lavacrum pœnitentiæ non refugit? Nemo se dicat exortem esse peccati, quando Christus venit ad remedium peccatorum. Si pro nobis Christus lavit, immò nos in corpore suo lavit, quantò magis nos nostra delicta lavare debemus? Quo igitur magis opere, quo magis mysterio Deus (quamquam Deus in omnibus) quàm hoc probatur; quando per totum Mundum, uno momento in uno corpore Deus fraudem vetusti erroris abolevit, gratiam Regni cœlestis effudit? Unus enim mersit, sed elevavit omnes: Unus descendit, ut ascenderemus omnes: Unus omnium peccata suscepit, ut in illo omnium peccata morerentur. Purificate igitur vos, ut Apostolus dicit; quia purificavit se ille pro nobis, qui purificatione non egut.*

S. Ambr. ibid. n. 90. & 91.

Jacob. 4. 8.

Eumdem locum *S. Hilarius* nitidè, & eleganter explicat. *Ipse quidem* (inquit) *lavacri egens non erat, quia de eo dictum est*, Peccatum non fecit; *& ubi peccatum non est, remissio quoque ejus est otiosa. Sed assumptum ab eo creationis nostræ fuerat, & corpus & nomen: atque ita non ille necessitatem habuit abluendi, sed per illum in aquis ablutionis nostræ erat sanctificanda purgatio. Denique & à Ioanne baptizari prohibetur, ut Deus: & ita in se fieri oportere, ut homo edocet. Erat enim per eum omnis implenda justitia, per quem solum lex poterat impleri. Atque ita & Prophetæ testimonio lavacro non eget, & exempli sui auctoritate humanæ salutis sacramenta consummat, hominem & assumptione sanctificans, & lavacro.*

1. Petr. 2. 22. S. Hilar. c. 2. Commen. in Matth.

XV. *Baptizatus autem Jesus confestim ascendit de aqua.* Descenderat enim in aquam, *Vt totum veterem Adam in aquis sepeliret;* (inquit S. Gregorius Nazianzenus) utque sacri corporis ejus contactu aquæ sanctificatæ, *Vim sanctificandi combiberent*, ut loquitur Tertullianus. *Et ecce aperti sunt ei cœli:* scilicet Christo, id est, propter ipsum aperti; seu verè, & re ipsa, ut S. Chrysostomus; seu specie sola, & visu, ut Sanctus Hieronymus censet. *Et vidit Spiritum Dei descendentem sicut columbam, & venientem super se.* Non sic est assumpta creatura, in qua appareret Spiritus sanctus, sicut assumpta est caro illa, & humana forma ex Virgine Maria. Neque enim columbam beatificavit Spiritus sanctus, sibique & personæ suæ in unitatem habitumque conjunxit in æternum. Sed apparuit columba, sicut opportunè apparere debuit, creatura serviente Creatori, & ad nutum ejus incommutabiliter in se ipso permanentis, ad eum significandum, & demonstrandum, sicut significari & demonstrari mortalibus oportebat, mutata atque conversa. Proinde quamquam illa columba Spiritus dicta sit, ut ostenderetur, Spiritum sanctum demonstratum per columbam, sicut per linguas igneas est demonstratus, quando super Apostolos die Pentecostes descendit: non tamen ita possumus dicere, Spiritum sanctum, & Deum & columbam, aut & Deum,

S. Aug. l. 2. de Trinit. cap. 6.

„ Deum, & ignem, ſicut dicamus Filium, & Deum „ & hominem: nec ſicut dicimus Filium Agnum Dei, „ non ſolùm Joanne Baptiſta dicente, *Ecce agnus Dei*; „ ſed etiam Joanne Evangeliſta vidente Agnum occi- „ ſum in Apocalypſi. Illa quippè viſio prophetica non „ eſt exhibita oculis corporeis per formas corporeas, ſed „ in ſpiritu per ſpiritales imagines corporum. Colum- „ bam verò illam, & ignem oculis viderunt, quicum- „ que viderunt. Nec ſicut dicimus Filium petram (ſcri- „ ptum eſt enim, *Petra autem erat Chriſtus*) ita poſſu- „ mus dicere Spiritum columbam, vel ignem. Illa enim „ petra jam erat in creatura, & per actionis modum „ nuncupata eſt nomine Chriſti, quem ſignificabat. Sed „ illa columba, & ignis ad ſignificandum Spiritum ſan-
S. Aug. lib. de Agone Chriſtiano, c. 11. ctum repentè extiterunt. Sic explicat *S. Auguſtinus*. Vera igitur columba fuit, non mera columbæ ſpecies. *Neque hoc ita dicimus*, (inquit alibi idem ſanctus Doctor) *ut Dominum Ieſum Chriſtum dicamus ſolum verum corpus habuiſſe, Spiritum ſanctum autem fallaciter apparuiſſe oculis hominum: ſed ambo illa corpora, vera corpora credimus. Sicut enim non oportebat, ut homines falleret Filius Dei, ſic non decebat, ut homines falleret Spiritus ſanctus: ſed omnipotenti Deo, qui univerſam creaturam de nihilo fabricavit, non erat difficile, verum corpus columbæ ſine aliarum columbarum miniſterio figurare, ſicut & non fuit difficile, verum corpus in utero Mariæ ſine virili ſemine fabricare: cùm naturæ corpora, & in viſceribus fœminæ ad formandum hominem, & in ipſo mundo ad formandam columbam imperio Domini voluntatique ſervirent.*

Spiritum ſanctum in ſpecie columbæ ſuper Chriſtum baptizatum apparuiſſe quadruplici de cauſa, obſervat *S. Thomas*. Primò ad ſignificandam diſpoſitionem, quæ requiritur in baptizandis, ut ſcilicet abſque fictione ab baptiſmum accedant, quia *Spiritus*
Sap. 1. *ſanctus diſciplinæ effugiet fictum*: columba autem eſt
S. Th. 3. p. qu. 39. ar. 6. ad 4. animal ſimplex, aſtutia & dolo carens: Unde *Matt.* 10. dicitur, *Eſtote ſimplices ſicut columbæ*. Secundò ad deſignandum ſeptem dona Spiritus ſancti, quæ columbæ proprietatibus ſignificantur. 1. Columba enim ſecùs fluenta habitat, ut inde viſo accipitre, mergat ſe, & evadat: quod pertinet ad donum ſapientiæ, per quam Sancti ſecùs Scripturæ divinæ fluenta reſident, ut incurſum diaboli evadant. 2. Columba meliora grana eligit: quod pertinet ad donum ſcientiæ; quia Sancti ſententias ſanas, quibus paſcantur, eligunt. 3. Columba alienos pullos nutrit; quod pertinet ad donum conſilii, quo Sancti, homines, qui fuerunt pulli, id eſt, imitatores diaboli, doctrina nutriunt, & exemplo. 4. Columba non lacerat roſtro: quod pertinet ad donum intellectus, quo Sancti bonas ſententias lacerando non pervertunt, Hæreticorum more. 5. Columba felle caret: quod pertinet ad donum pietatis, per quam Sancti ira irrationali carent. 6. Columba in cavernis petræ nidificat: quod pertinet ad donum fortitudinis, qua Sancti in plagis mortis Chriſti, qui eſt petra firma, nidum ponunt, id eſt, refugium ſuum, & ſpem. 7. Columba gemitum pro cantu habet: quod pertinet ad donum timoris, quo Sancti delectantur in gemitu pro peccatis. Tertiò, apparuit Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ, ad effectum proprium baptiſmi ſignificandum, qui eſt remiſſio peccatorum, & reconciliatio cum Deo. Columba enim eſt
S. Jo. Chryſ. Hom. 12. in Matth. animal manſuetum. Unde *cùm univerſum aliquando orbem naufragium commune merſiſſet, & omne prorſus hominum genum genus periclitaretur, columba apparuit finemque illius tempeſtatis oſtendit, atque ore ramum portans olivæ, pacem mundo redditam nunciavit. Quæ omnia erant futurorum figura. Tunc enim multò erat hominum vita deterior, multòque majori digna ſupplicio. Ne igitur ipſe deſperes, illius te hiſtoriæ recordatione confirmat. Nam tum quoque deſperatis jam omninò rebus, liberatio facta eſt atque correctio; ſed tunc utique per pœnam, modò verò per gratiam, atque ineffabilem indulgentiam Redemptoris. Propterea & columba cernitur, nequaquam olivæ ramum ferens, ſed omnium malorum Liberatorem nobis evidenter oſtendens, ſpemque ſuggerens proſperorum. Non enim ex arca unum educit hominem: ſed poſtquam apparuit, univerſum prorſus orbem attolit in cœlum, quæ certè pro oleæ ramo, omni generi hominum adoptionem detulit filiorum.* Hæc S. Joannes Chryſoſtomus. Quartò apparuit Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ ſuper Dominum baptizatum, ad deſignandum communem effectum baptiſmi, qui eſt conjunctio Eccleſiaſticæ unitatis. Unde dicitur ad Epheſios 5. quòd *Chriſtus tradidit ſemetipſum, ut exhiberet ſibi glorioſam Eccleſiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujuſmodi, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ.* Et ideò convenienter Spiritus ſanctus demonſtratus eſt in ſpecie columbæ, quæ eſt animal amicitiæ ſocietatiſque capax. Unde *Cantic.* 5. dicitur de Eccleſia, *Vna eſt columba mea.* Hinc *S. Cyprianus* ait: *In domo Dei, in Eccleſia Chriſti unanimes habitant, concordes, & ſimplices perſeverant. Idcirco & in columba venit Spiritus ſanctus. Simplex animal, & latum eſt; non felle amarum; non morſibus ſævum; non unguium laceratione violentum; hoſpitia humana diligere; unius domus conſortium noſſe; cùm generant ſimul filios edere; cùm commeant volatibus invicem cohærere; communi converſatione vitam ſuam degere; oris oſculo concordiam pacis agnoſcere; legem circa omnia unanimitatis implere. Hæc eſt in Eccleſia noſcenda ſimplicitas; hæc charitas obtinenda; ut columbas dilectio fraternitatis imitetur, ut manſuetudo, & lenitas agnis, & ovibus coæquetur.* S. Cypr. lib. de Unit. Ecc. Et S. Ambroſius: *Advertamus myſterium; quare ſicut columba? ſimplicitatem enim lavacri requirit gratia; ut ſimus ſimplices ſicut columbæ. Pacem lavacri requirit gratia, quam in typo veteri columba quondam ad illam arcam, quæ ſola fuit diluvii immunis, advexit. Docuit me, cujus typus columba illa fuerit, qui nunc deſcendere dignatus eſt in ſpecie columbæ. Docuit in illo ramo, in illa arca typum fuiſſe pacis Eccleſiæ, quòd inter ipſa Mundi diluvia Spiritus ſanctus ad Eccleſiam ſuam pacem afferat fructuoſam. Docuit etiam David, qui prophetico ſpiritu cernens Baptiſmatis Sacramentum, ait: Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ?* S. Ambr. l. 1. in Luc. n. 91. Pſal. 54.

Hic Baptiſma ſuum Chriſtus conſecrat, ejuſque diſcrimen à Joannis Baptiſmate oſtendit, ut docet S. Jo. Chryſoſtomus. *Quod in Paſchæ mutatione factum eſt* (inquit) *idipſum efficitur in novatione Baptiſmatis. Nam & Paſcha cum utrumque Dominus celebraverit* (vetus ſcilicet, ac novum) *illi quidem terminum poſuit, huic verò principium. Hic verò Iudaicum poſtquam implevit Baptiſma, continuò etiam januas illi, quo Eccleſia utitur, reſeravit. Sicut ergo in una tunc menſa, ita in uno nunc flumine, & approbavit umbram, & addidit veritatem. Sancti enim Spiritus gratia in Chriſti Baptiſmate eſt: Ioannis verò Baptiſma hac donatione privatur. Propterea cùm alii baptizarentur, nihil tale factum eſt: in iſto verò ſolo impletur, ut diſcas, quòd non erat meritum baptizantis, ſed baptizati virtus operata eſt. Tunc enim & cœli aperti ſunt, & Spiritus ſanctus ſupervenit. A veteri quippè nos in novum transferens Teſtamentum, & portas nobis ſupernas recluſit, & ſanctum inde Spiritum miſit, qui ad illam nos patriam cum dignitate maxima revocaret. Non enim Angelos nos, neque Archangelos faciens, ſed Dei filios atque dilectos, ad gloriam ducit æternam.* S. Jo. Chryſ. Hom. 12. in in Matth.

XVI. *Et ecce vox de cœlis*, ab æterno Patre formata, qua Chriſti miſſionem veluti obſignaret. Cùm enim columba muta eſſet, ambiguæque ſignificationis, vox congruè addita eſt ad Chriſti divinitatem declarandam; ſimul & ad Sanctæ Trinitatis myſterium revelandum, Patre loquente, Filio teſtimonium recipiente, Spiritu ſancto ſub columbæ viſibili ſymbolo deſcendente. *Dicens, Hic eſt Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* SS. Marcus, & Lucas dicunt, *Tu es Filius meus*: quæ contraria non ſunt, quia credendum eſt, alios Euangeliſtas ipſa verba, alios ſenſum retuliſſe. *Hic eſt Filius meus*, non adoptivus, ſed proprius; nec de alia natura mihi factus comparabilis, ſed de mea ſubſtantia mihi natus æqualis. Hic S. Leo Serm. 94. ſive Hom. de Transfig. Dom.

eſt

est Filius meus, quem à me non separat deitas, non dividit potestas, non discernit æternitas. Hic est Filius meus, qui illam, quam mecum habet æqualitatem, non rapina appetiit, nec usurpatione præsumpsit; sed manens in forma gloriæ meæ, ut ad reparandum genus humanum exequeretur commune consilium, usque ad formam servilem inclinavit incommutabilem deitatem. Hic est Filius meus, qui mihi solus, & singulariter placet, in quo nihil mihi displicet; per quem placuerunt, placent, ac placebunt, quicumque homines mihi grati acceptique fuerint. Hic est, per quem placatus, & reconciliatus sum mundo: de quo per Prophetam dixi: *Ecce servus meus, suscipiam eum; electus meus, complacuit sibi in eo anima mea: Dedi Spiritum meum super eum, judicium Gentibus proferet.*

Isai.42. Mat. 11.

S.Hil.l.8. de Trinit.N.25. Tr. in Ps.22. n.29. & c.2. in Matth.

Legit S. Hilarius, Christo post baptismum dictum esse à Patre, *Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Eamdemque lectionem exhibet S. Justinus Martyr in Dialogo cum Tryphone pag.331. *Postquam* (inquit) *Christus ex amne Iordane ascendit, voce de eo edita, Filius meus es tu, ego hodie genui te*, &c. Sed & alii Patres, & sanctus ipse Hilarius lib.6. *De Trinitate*, n. 23. & in Psal. 138. nostris Exemplaribus consentientibus legunt, *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui.* « Ordo mysterii cœlestis in Christi Baptismo exprimitur: « Nam baptizato eo, reseratis cœlorum aditibus, Spi- « ritus sanctus emittitur, & specie columbæ visibilis « agnoscitur, & istiusmodi paternæ pietatis unctione perfunditur. Vox deinde de cœlis ita loquitur: *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui* ... Quæ verba S. Hilarius sic enarrat: *Filius Dei auditu conspectuque monstratur, plebique infidæ, & Prophetis inobedienti testimonium de Domino suo mittitur, & contemplationis, & vocis: ac simul, ut ex eis, quæ consummabantur in Christo, cognosceremus, post aquæ lavacrum, & de cœlestibus portis sanctum in nos Spiritum involare, & cœlestis nos gloriæ unctione perfundi, & paternæ vocis adoptione Dei filios fieri; cum ita dispositi in nos Sacramenti imaginem, ipsis rerum effectibus veritas præfiguraverit.*

S.Hil. c.2. in Matth.

Sensus Moralis.

I. PRædicatorem Euangelicum oportet exemplo magis prædicare, quàm verbo; amare secessum, & solitudinem, ut contra sæculi corruptionem & vitia in magnis civitatibus dominantia utiliter concionetur: modestiam, & paupertatem in habitu, parsimoniam, & frugalitatem in victu servare, ut contra luxum, & lautiores epulas fructuosè declamet: pœnitentiæ discipulum prius fieri, quàm doctorem: a rerum terrenarum amore purgatum, & segregatum cœlestibus inhærere, antequàm Regni Cœlorum prædicationem aggrediatur: ut verè de eo dici possit: *Et si eloquium quiescat, elinguis Philosophia vita contenta est; ipse habitus sonat. Sic auditur Philosophus, dum videtur. De occursu meo vitia suffundo. Sic Iesus cœpit facere, & docere. Sic qui fecerit, & docuerit, major est in Regno cœlorum.* Sic Joannes Baptista non minùs operibus, & vita, quàm verbis, *Vox clamantis in deserto.* Mirabile erat humano in corpore tantam austeritatem intueri. Mirabilior Elia Joannes: siquidem ille in urbibus, ac domibus pascebatur; hic verò ab ipsis incunabilis in eremo semper habitavit. Oportebat enim Præcursorem illius, qui omnia vetera dissoluturus erat; id est, maledictionem, mœrorem, dolorem, laborem atque sudorem, superiorem illa condemnatione esse. Itaque non aratro curvus incubuit, non in sulcos campum scidit, non in sudore faciei suæ panem comedit, sed erat illi imparata mensa, & tali mensa facilior amictus, & habitatio facilior amictu. Neque enim vel tecto indiguit ille, vel lecto, non mensam, vel aliqua hujusmodi requisivit, sed Angelica quadam vita mortali in carne resplenduit. Propterea etiam vestimentum de pilis camelorum habuit, *Vt habitu quoque ipso Mundi contemptum doceret: suadens cæteris nihil cum terra habere commune, sed ad priorem nobilitatem reverti, quam habuerat Adam prius quàm de victu vestituque curaret. Ita ille tunc habitus pœnitentiæ pariter, & Regni indicia præferebat .... Eremum ita ille habitavit, ut cœlum & quasi Angelus aliquis è cœlo, ita in Civitates à solitudinis vastitate descendit.* Si verò ille in omni vitæ ratione mundissimus, cœloque ipso clarior, & Prophetis celsior, quo nullus hominum major fuit; ad omnem tamen patientiam durabat laborum, delicias despiciens, & ad omnem se vitæ rigorem coarctans: quam nos satisfactionem afferre poterimus, qui post tot Christi beneficia, postque mille nostrorum onera peccatorum, ne minimam quidem partem illius pœnitentiæ imitamur? ..... Jam judicium propè est in januis: quod etsi adhuc esset procul, non tamen securos nos esse oporteret; cùm generalem illum Mundi finem uniuscujusque nostrum vitæ finis imitetur. *Nox præcessit, dies autem appropinquavit ... Adhuc modicum aliquantulum: qui venturus est, veniet, & non tardabit.* Agamus pœnitentiam, quæ vera est ad Regnum Dei præparatio. Regnum amoris est; pœnitentia sit ab amore Dei formata.

Tert. lib. de Pallio.

S.Jo.Chry. I Hom.10.in Matth.

Rom. 13. Hebr.10.

II. *Facite ergo fructum dignum pœnitentiæ.* Non promissa inania, non sterilia desideria, non fructu vacuum propositum pœnitentiæ probat Deus: sed opera quærit peccatorum gravitati respondentia. Inanis est porrò omnis fructus, qui de radice charitatis non surgit. Fructus amoris proprii, cupiditatis, timoris servilis, justitiam Dei placare non potest. Pœnitentiæ opera illi placere non possunt, nisi pœnitentiæ spiritu animata, id est, ex vera cordis conversione, sincero ob Deum offensum dolore, amore pœnitente profecta. *Signum veræ conversionis non est in oris confessione, sed in afflictione pœnitentiæ. Tunc namque benè conversum peccatorem cernimus, cum digna afflictionis austeritate delere nititur, quod loquendo confitetur.... In fructu ergo, non in foliis, aut ramis pœnitentia cognoscenda est. Quasi arbor quippè bona voluntas est. Confessionis ergo verba, quid sunt aliud, nisi folia? Non ergo nobis folia propter se ipsa, sed propter fructum expetenda sunt; quia idcirco omnis confessio peccatorum recipitur, ut fructus pœnitentiæ subsequatur. Vnde & Dominus arborem foliis decoram, fructu sterilem maledixit; quia confessionis ornatum non recipit sine fructu afflictionis.*

S. Greg. M. seu potiùs alius Author Com. in lib. 1. Regum, L. 6. ad cap. 15. vers. 30.

Facite fructum dignum pœnitentiæ. Quo autem modo fructificare poterimus? Si utique peccatis adversa faciamus. Aliena rapuisti? incipe jam donare propria. Longo es tempore fornicatus? à legitimo quoque usu tempera conjugii, ac perpetuam continentiam sæpiùs paucorum dierum castitate meditare. Injuriam, vel opere cuiquam, vel sermone fecisti? refer benedictionis verba conviciis; & percutientes te nunc officiis, nunc etiam beneficiis placare contende. *Neque enim vulnerato sufficit ad salutem tantummodo spicula de corpore evellere, sed etiam remedia adhibere vulneribus.* Deliciis ante, & temulentia diffluebas? jejunio, & aquæ potu utrumque compensa, ut famem superes imminentem. Vidisti impudicis alienum decorem oculis? fœminam jam omninò non videas, majore tactus cautione post vulnera. *Declina à malo, & fac bonum ... Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum.* Doce me, Domine, etiam bonum facere, qui malum vitare docuisti. *Inquire pacem, & persequere eam.* Non tantùm hanc dico pacem, quæ cum hominibus, verùm etiam, quæ cum Deo est copulanda. Et benè ait, *persequere*: Est enim undique, & prorsus exposita, & terram relinquens in cœlum profecta. Sed tamen possumus eam rursus revocare, si iracundiam, superbiam atque jactantiam, omniaque abjicientes impedimenta pacis, modestam vitam puramque sectemur. Hæc *S. Ioannes Chrysostomus.*

« S. Jo. Chry. « Hom. 10. in « Matth.

Ps 36.27.

III. *Ne velitis dicere intra vos, Patrem habemus*

Alex. Expos. in Euang.

Abraham, &c. Filii Dei per Baptiſmum, & fidem ſumus, ſed nihil nobis ea dignitas proderit, niſi vitam Chriſtiana fide, & Baptiſmi ſanctitate dignam ducamus; niſi ſanctis operibus nos non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo natos eſſe comprobemus. *Potens eſt Deus ex lapidibus ſuſcitare ſibi filios:* auferre poteſt à peccatoribus obduratis cor lapideum, & dare cor carneum unde adoretur, & diligatur. Sic Gentes Idolorum cultui addictas, & quæ ſine Deo erant in hoc mundo, ad ſui cognitionem, & amorem vocavit, de lapidibus ſuſcitans filios Abrahæ. Lapides dicti ſunt Gentiles, non propter firmitatem, ſicut lapis is dictus eſt, quem reprobaverunt ædificantes: ſed propter ſtoliditatem, & duritiam ſtultitiæ, quia eis quos adorabant, ſimiles facti erant: adorabant enim inſenſata ſimulacra, pariter inſenſati. Unde inſenſati? Quoniam in Pſalmo dicitur, *Similes illis fiant, qui faciunt ea, & omnes, qui confidunt in eis.* Ideò cùm cœperint homines Deum adorare, quid audiunt? *Vt ſitis filii Patris veſtri, qui in cœlis eſt, &c.* Quapropter ſi ei ſit homo ſimilis, quem adorat; quid eſt, *Potens eſt Deus de lapidibus iſtis ſuſcitare filios Abrahæ*? Nos ipſos interrogemus, & videbimus, quia factum eſt. *Nos enim de gentibus venimus: de gentibus autem non veniremus, niſi Deus de lapidibus ſuſcitaſſet filios Abrahæ. Facti ſumus filii Abrahæ imitando fidem, non naſcendo per carnem. Sicut enim illi degenerando exheredati: ſic nos imitando adoptati.* Propter tantum beneficium immortales Deo gratias agamus, ſed conſideremus diligenter, utrum gratiam divinæ illius adoptionis, quam accepimus in Baptiſmo, conſervaverimus, vitam agentes filiis Dei adoptivis dignam. Si à divina illa adoptione per peccata exciderimus, faciamus fructus dignos pœnitentiæ: *Omnis enim arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.*

Pſ. 113.

S. Aug. Tr. 9. in Joan.

S. Jo. Chryſ. Hom. 11. in Matth.

» Cùm dicit, *Omnis*, univerſum honorem carnalis nobilitatis excludit. Etiamſi ipſius, inquit, Abrahæ » fueris nepos, & mille, à quibus ducis genus, Patriarchas enumeres, duplicem pœnam ſubibis, ſi bonorum fructuum inanis exſtiteris. Non ſufficit mala vitare: & bona agere neceſſe eſt. Arbor bona fructus bonos facit. Arbor bona, voluntas bona. Non ſufficit porrò bona facere, ſed & benè facere operæ pretium eſt ad vitam æternam conſequendam. *Quicquid autem boni fit ab homine, & non propter hoc fit, propter quod fieri debere vera Sapientia præcipit, etſi officio videatur bonum, ipſo non recto fine peccatum eſt. Poſſunt ergo aliqua bona fieri, non benè facientibus, à quibus fiunt. Bonum eſt enim, ut ſubveniatur homini periclitanti, præſertim innocenti: ſed ille, qui hoc facit, ſi amando gloriam hominum magis, quàm Dei facit, non benè bonum facit: quia non bonus facit, quod non bona voluntate facit. Abſit enim, ut ſit, vel dicatur voluntas bona, quæ in aliis, vel in ſe ipſa, non in Domino gloriatur .... Fieri porrò non poteſt, ut ſteriliter boni ſimus: ſed boni non ſumus, quicquid ſteriliter ſumus. Arbor enim bona bonos fructus facit. Abſit autem, ut Deus bonus, à quo ſecuris paratur arboribus non facientibus fructum bonum, excidat, & in ignem mittat arbores bonas. Nullo modo igitur homines ſunt ſteriliter boni: ſed qui boni non ſunt, poſſunt eſſe alii minùs, alii magis mali...* Si oculus tuus nequam eſt, totum corpus tuum tenebroſum erit; ſi autem oculus tuus ſimplex eſt, totum corpus tuum lucidum erit: *Et hunc oculum agnoſce intentionem, qua facit quiſque, quod facit; & per hoc diſce eum, qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc eſt, ejus, quæ per dilectionem operatur, totum quaſi corpus, quod illis, velut membris, operibus conſtat, tenebroſum eſſe, hoc eſt, plenum nigredine peccatorum. Tandem quicquid homo veluti rectè fecerit, niſi ad pietatem, quæ ad Deum eſt, referatur, rectum dici non oportet .... Pietas autem Dei cultus eſt, nec colitur ille niſi amando.... Per hunc amorem Creatoris, benè quiſque utitur creaturis. Sine hoc amore Creatoris, nullis quiſquam benè utitur creaturis. Hoc ergo amore opus eſt, ut bonū beatificum ſit.*

S. Aug. lib. 4. cont. Julian. Pelag. c. 3.

S. Aug. lib. de Fide & Oper. cap. 7.
Idem Ep. 29.
Idem lib. 4. cont. Julian. cap. 3.

IV. *Cujus ventilabrum in manu ſua, & permundabit aream ſuam, & congregabit triticum ſuum in horreum, paleas autem comburet igne inextinguibili.* Quòd in hac vita, & in hora mortis quiſque fuerit, & erit in ſupremo judicii die, triticum, vel palea. Nemo igitur ſit palea, nemo fide fluctuans, nemo cogitationibus pravis obnoxius, ubilibet ab illis jactandus. Si enim in frumenti ſoliditate permanſeris, etiamſi tribulatio irruat, nihil dabit incommodi. Siquidem in area jacens frumentum, rapidæ etiam curruum rotæ non comminuunt prorsùs. Si verò in infirmitatem decideris palearum, & hìc intoleranda patieris, à cunctis omninò conciſus, & ibi immortale ſupplicium ſuſtinebis. Siquidem omnes hujuſmodi, etiam ante illius fornacis incendium, pabulum hìc efficiuntur irrationalium paſſionum, ſicut & paleæ ab irrationalibus vorantur animalibus: & ibi rursùs eſca erunt ignium, atque materia... Maximo igitur virtutis ſtudio ferveamus, dum adhuc in area ſumus. Licet enim, quamdiu hìc degimus, de palea in frumentum mutari, ſicut contra multi ex tritico in paleam degenerarunt. Nequaquam ergo jaceamus, neque ad omnem ventum huc illucque rapiamur: neque ſcindamur à fratribus noſtris, etiamſi exigui nobis videantur, & viles. Nam & frumentum paleis menſura quidem minus eſt, ſed natura pretioſius. Ne igitur prætervolantes ſæculi hujus umbras atque imagines concupiſcas, quæ utique ignibus præparantur; ſed amplectere humilitatem Deo placitam, firmam ſcilicet, ac diſſolvi omninò neſciam, quam nullus gladius incidere, nullus queat ignis exurere. Propterea enim & paleas patienter exſpectat, ut fiant ex illorum conjunctione meliores. Propterea nondum judicii examen agitatur, ut omnes pariter coronemur, ut multi ad virtutem à vitiis tranſeant. Hæc *S. Ioannes Chryſoſtomus*. Inter malos vivere neceſſe eſt, ab ipſis omninò ſeparari non poſſumus, quamdiu in area, id eſt, in Mundo, & in Eccleſia ſumus; ſed tamen ab eorum iniquitate recedere debemus, morumque ſanctorum puritate, & firmitate ab illis ſeparari. *Firmum fundamentum Dei ſtat* (inquit Apoſtolus) *habens ſignaculum hoc: cognovit Dominus, qui ſunt ejus: & diſcedat ab iniquitate omnis, qui nominat nomen Domini:* Modò ab iniquitate recedat. Ab iniquis enim non poteſt recedere, quia mixta eſt palea tritico, uſque dum ventiletur. Quid dicimus, Fratres? *Et in ipſa area, mirares eſt de tritico. Recedit à palea, cùm exſpoliatur: & non recedit ab area, cùm trituratur. Quando autem omninò ſeparabitur? Cùm venerit ventilator. Ergo modò area in orbe terrarum eſt: Neceſſe eſt, ut, ſi proficis, inter iniquos vivas. Ab iniquis recedere non potes, ab iniquitate recede. Recedat ab iniquitate omnis, qui nominat nomen Domini. Et erit in orbe terrarum, qui non commovebitur...* O Mons Sion, ò filiæ Judæ, laboratis modò inter zizania, inter paleas, inter ſpinas laboratis; ſed exultate propter judicia Dei. Non errat Deus in judicando. *Diſcretæ vivite, etſi concretæ natæ eſtis: non fruſtra vox exiit de ore, & de corde veſtro,* Ne perdas cum impiis, Deus, animam meam, & cum viris ſanguinum vitam meam. *Ille ventilabit tantus Artifex, in manu ventilabrum portabit, ut unum granum tritici non cadat in acervum palex comburendum, nec una ariſta paleæ tranſeat ad maſſam in horreo recondendam. Exultate filiæ Judæ, propter judicia Dei non errantis; & nolite modò temerè judicare. Ad vos pertineat colligere, ad illum pertineat ſeparare.*

S. Aug. Enar. in Pſalm. 92.

Idem Enar. in Pſalm. 47.

Pſalm. 25.

2. Tim. 2. 19.

V. *Venit Ieſus in Iordanem ad Ioannem, ut baptizaretur ab eo, &c. Et dixit ei: Sine modò: ſic enim decet nos implere omnem juſtitiam.* Chriſtus peccata noſtra portans, in peccatorum turba venit ad Baptiſmum Joannis, & *pœnitentiam in ſemetipſo dedicavit.* Quàm ergo pudendum, ut nos, qui *peccatores omnium notarum* ſumus, in ſuperbiam efferamur, & impœnitentes maneamus? Juſtitia Chriſtiana tota penè in humilitate, & pœnitentia poſita eſt, quæ bonorum operum genus omne, in animi ſaltem præparatione, complectuntur. *Eſt autem juſtitia quædam ſtricta, & anguſta valdè, ita ut, quàm citò pedem verte-*

Tertullian.

S. Bern. Ser. in Oct. Epip.

S. Bernardus, serm. 11. Octav. Epiphaniæ.

verteris, in peccati foveam cadas; nec præponere se æquali, nec æquare præposito. Hujus definitio est, reddere unicuique quod suum est. Altera latior, & amplior justitia, nec æquare se pari, nec inferiori præponere. Sicut enim grandis, & gravis est superbia, præferre se æquali, aut æquare prælato: Ita magna humilitatis est, inferiorem se exhibere æquali, aut æqualem inferiori. Maxima & plena justitia est, se inferiorem exhibere etiam ipsi inferiori. Sicut enim summa, & intolerabilis superbia est, superiori se præponere: Ita inferiori se supponere, summa, & plena justitia est. Quod Ioannes ait, Ego à te debeo baptizari, *de prima fuit, quia superiori se subdidit: quod autem Christus fecit, de plena justitia fecit, siquidem ille servuli sui manibus se inclinavit. Videat nunc quisque quem imitetur, hunc, an eum, qui extollitur super omne quod creditur Deus, aut colitur.* Studeamus & nos adimplere omnem justitiam, id est omnia divinæ Legis mandata, quemadmodum in Baptismo promisimus. Ne cœlum nobis claudamus peccatis nostris, quod nobis in Baptismo, per aspersionem Sanguinis Jesu Christi, apertum est. Ne Spiritui sancto contumeliam faciamus, quem Christum per Baptismum effudit in nos abundè. Non secundùm carnem & sanguinem vivamus, non secundùm mores legesque Mundi, sed secundùm legem Spiritus: *Qui enim Spiritu Dei aguntur,* (inquit Apostolus) *hi sunt Filii Dei. Si autem filii, & hæredes,* Permaneamus igitur custodientes eam, quam in Baptismo suscepimus, dignitatem, & futura quotidie Regna quæramus, omniaque præsentia umbras esse prorsùs, ac somnia judicemus. Neque enim si Rex terrenus aliquis assumens te pauperem, ac mendicum, repentè sibi adoptaret in filium, tu jam ad tugurii tui respiceres vilitatem: Ita nunc igitur nihil præsentium putes esse pretiosum. Longè quippè majora sunt, ad quæ vocatus es capessenda. Qui enim vocat, Dominus Angelorum est: ea verò quæ conferentur bona, & explicationem sermonis, & cogitationem mentis excedunt. Non enim te à terra transfert in terram, ut terrenus iste Rex: sed à terra extollit in cœlum, & à mortali ad immortalem naturam, atque ineffabilem gloriam; quæ tunc solummodò bene cernenda à nobis erit, quando etiam possidenda. Tantorum igitur particeps futurus bonorum, noli auri argentique curis onerare mentem, cæterisque hujusmodi umbris, atque imaginibus illudere. An fortè non putas, omnia ista quæ cernimus, comparatione cœlestis Regni, mendicorum panniculis esse viliora? Et quemadmodum illo eris honore dignus, quamve satisfactionem parabis, imò quæ non supplicia persolves, post tam grande donum ad vomitum priorem transcurrens? Non jam enim quasi homo simpliciter, sed ut Dei Filius peccans, severiùs puniris: & ipsa excellentia dignitatis, majoris tibi fiet causa supplicii. Nam nos quoque haud similiter famulos peccantes castigamus & filios, etiamsi ex æquo deliquerint: & maximè quando magna à nobis fuerint beneficia consecuti. Si enim ille qui paradisi fuerat sortitus habitaculum, propter unum utique delictum tanta post honorem pertulit mala: Nos postquam cœlum accepimus, & cohæredes Unigeniti facti sumus, quam veniam sperare poterimus, si ad serpentem curramus relicta columba? Non est hìc enim, *Terra es, & in terram ibis: & operaberis terram:* Non illa, inquam, audiemus priora: sed quod est his multò amarius tristiusque, exteriores tenebras, insolubilia vincula, vermem perpetua venena fundentem, & stridorem dentium flebiliter insonantem. Et sanè meritò; qui enim nec inter tanta beneficia melior effectus es, justissimè extrema illa, atque sævissima tormenta patieris. Cælum aliquando Elias aperuit, & clausit; sed ut pluviam, aut emitteret, aut teneret: Tibi autem non idcircò apertum est cœlum, sed ut illuc conscenderes; quodque est amplius, non ut ascenderes tantùm, verùm ut alios quoque, si velles, simul levares. Tantam tibi in suis omnibus potestatem fiduciamque donavit. Quia igitur ibi est domus nostra, ibi etiam omnia recondamus, nihil hìc penitùs relinquentes, ne illud perdamus. Quicquid enim hìc dimiserimus, amittimus. Hæc *S. Ioan. Chrysostomus*.

S. Joa. Chr. h. 12. in Matt.

Rom. 8.

CAPUT QUARTUM.

Sensus Litteralis.

1. TVnc, statim scilicet post baptismum, *ductus est Iesus in desertum à Spiritu, ut tentaretur à diabolo.* Impulsu Spiritus sancti sponte se contulit in desertum, quod propiùs aberat Jerosolymis, tamquam ad locum aptum tentationi, ut ibi precibus, ac jejunio se ad tentationes sustinendas, propulsandasque præpararet, longèque ab hominum turbis soli Deo vacans, ad ministerium suum obeundum sese disponeret. Tentari porrò Christus voluit multis de causis. 1. Ut nobis contra tentationes auxilium ferret. Unde S. Gregorius M. ait: *Non est indignum Redemptori nostro, quod tentari voluit, qui venerat occidi. Iustum quippè erat, ut sic tentationes nostras suis tentationibus vinceret, sicut mortem nostram venerat sua morte superare.* 2. Tentatus est propter nostram cautionem, ut nullus quantumcumque sanctus securum se putet, ac immunem à tentatione. Unde & statim post baptismum tentari voluit: *Tentatione sua indicans, in sanctificatis nobis maximè diaboli tentamenta grassari: quia victoria ei est magis exoptata de sanctis* (inquit S. Hilar.) Unde & *Eccli.* 11. dicitur: *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia, & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* 3. Se diabolo tentandum Christus præbuit, *Vt ad superandas etiam tentationes ejus mediator esset, non solùm per adjutorium, verùm etiam per exemplum;* ut ait S. Augustinus. 4. Tentari voluit, ut nobis fiduciam de sua misericordia largiretur. Unde ad Hebræos 4. dicitur: *Non habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris: tentatum autem per omnia, pro similitudine absque peccato.* Et c. 11. *Debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi. In eo enim, in quo passus est ipse, & tentatus, potens est & eis, qui tentantur, auxiliari.*

S. Th. 3. p. q. 41. a. 1. S. Greg. M. h. 16. in Evang. S. Hilarius Comment. in Matt. c. 3. S. Aug. l. 4. de Trin. c. 13.

Convenienter autem desertum, tamquam locum certaminis, Christus elegit. Diabolus enim ad eum venire ausus non fuisset, nisi sponte se tentandum exhibuisset, sicut sponte membris ejus se exhibuit occidendum. Diabolus autem magis tentat hominem solitarium, quia, ut dicitur Eccl. 4. *Væ soli, quia cùm ceciderit, non habet sublevantem se ... si quispiam prævaluerit contra unum, duo resistunt ei.* Hinc *S. Ambrosius* ait: *Plenus Iesus Spiritu sancto agebatur in desertum: consilio, ut diabolum provocaret; nam nisi ille certasset, non mihi iste vicisset: mysterio, ut Adam illum de exilio liberaret: exemplo, ut ostenderet, nobis diabolum ad meliora tendentibus invidere; & tunc magis esse cavendum, ne mysterii gratiam deserat mentis infirmitas.*

S. Ambr. l. 4. in Luc. n. 14.

Dæmoniorum principis Luciferi, qui dicitur *diabolus & satanas*, propter calumniandi insidiandique summam peritiam, pessimam voluntatem, & usum, Christus hominum princeps congressum excepit, ut suorum militum saluti consuleret, utque hostilis exercitus, victo duce ac principe tenebrarum, totus in fugam verteretur. Propterea ductus est Jesus in desertum à Spiritu, ut docet S. Hilarius: *Quod in desertum,* inquit, *ductus est, significatur libertas Spiritus sancti, hominem suum jam diabolo offerentis, & permittentis tentandi, & assumendi occasionem, quam nonnisi datam tentator habuisset.*

S. Hil. c. 3. in Ev. S. Matt.

II. *Et*

II. *Et cùm jejunaſſet quadraginta diebus, & quadraginta noctibus*, ita ut totos quadraginta dies & noctes nihil cibi potus-ve guſtaſſet, quod Moſes ante & Elias non ſine myſterio fecerant; *poſtea eſuriit*: Ut timidum hoſtem, qui Deum ſuſpicabatur ex miraculis, quæ in ejus baptiſmo contigerant, ex Joannis teſtimonio, ex voce de cœlo facta, ex Prophetarum oraculis in ejus ortu adimpletis; ideòque ipſum aggredi non audebat, ad certamen veluti provocaret, ſe hominem eſſe oſtendens, & poſitis quodammodo Divinitatis armis, quaſi nudus & inermis homo, jejunuſque, contra luctatorum morem, in arenam deſcendens. *Erat in diabolo de metu ſuſpicio*, inquit S. Hilarius, *non de ſuſpicione cognitio: Movebatur enim quadraginta dierum jejunio. Sciebat totidem diebus aquas abyſſi effuſas, exploratam repromiſſionis terram, Moyſi Legem à Deo ſcriptam; annorum quoque, quibus plebs in eremo vita Angelorum habituque manſit, hunc numerum fuiſſe expletum. Igitur iſtius temporis metu, in tentando eo, quem hominem contuebatur, ſumpſit temeritatem. Adam enim pellexerat, & in mortem fallendo traduxerat. Sed ita dignum nequitiæ ejus & ſcelere erat, ut in eo, cujus morte & calamitatibus gloriabatur, homine vinceretur; & qui Dei beneficia homini invidiſſet, ante tentationem Deum in homine intelligere non poſſet*. Poſt quadraginta dies, non in quadraginta diebus eſuriit, Moyſe & Elia in eodem jejunii tempore non eſurientibus. *Igitur cùm eſuriit Dominus, non inediæ ſubrepſit operatio; ſed virtus illa* (ſcilicet natura Divina, & perſona Verbi) *quadraginta dierum non mota jejunio, naturæ ſuæ hominem dereliquit. Non enim erat à Deo diabolus, ſed à carne vincendus: quam utique tentare auſus non fuiſſet, niſi in ea per eſuritionis infirmitatem, quæ ſunt hominis recognoviſſet*. Quam utique in eo ſentiens, ita orſus eſt: *Si Filius Dei es*. Anceps ſermo eſt, *Si Filius Dei es*. Licèt eſurientem videret, *quadraginta tamen dierum in eo jejunium pertimeſcebat. Qua rerum ratione indicat, poſt quadraginta dierum converſationem, quibus poſt paſſionem in ſæculo erat commoraturus, eſuritionem ſe humanæ ſalutis habiturum. Quo in tempore expectatum Deo Patri munus, hominem quem aſſumpſerat, reportavit*.

Quadraginta dies Chriſtus jejunat, [a] *Nobis oſtendens remedia ſalutis*, & in iſto numero, [b] *Quadrageſimæ nobis oſtendens Sacramentum*. Nec tamen ultra progreditur, ne rei admirandæ exceſſus incredibilem faceret ſuſcepti hominis veritatem. Nunc verò nequaquam fit iſtud, quia priùs Moſes, & Elias Dei potentia ſubſtentati, in hanc jejunii longitudinem pervenire potuerunt: ſi verò ulteriùs progreſſus fuiſſet, incredibilis fuiſſet carnis aſſumptio.

Poſt jejunium porrò Chriſtus tentari voluit multiplici de cauſa. 1. Propter exemplum: quia cùm omnium interſit contra tentationes ſe tueri, per hoc quod ante tentationem futuram jejunavit, docuit, quòd per jejunium contra tentationes nos armari oportet. Unde inter *Arma juſtitiæ*, Apoſtolus jejunia connumerat 2. *ad Corint.* 6. 2. Ut oſtenderet, quòd etiam jejunantes diabolus aggreditur, ſicut alios qui bonis operibus vacant. Ideò ſicut poſt Baptiſmum, ita & poſt jejunium tentatur. Unde S. Joannes Chryſoſtomus ait: *Non jejunantem tentat*, inquit, *ſed eſurientem, ut diſcas, quàm ſit bonum grande jejunium, & quia hæc adversùs diabolum arma ſint maxima, quòdque poſt baptiſma non deliciis, ac temulentiæ, non menſæ epulis onuſtæ, ſed jejunio animum debemus intendere. Propterea & Dominus jejunavit, non quòd indigeret, ſed ut nos doceret, quibus peccata ante baptiſma dominatio ventris intulerat. Vt enim aliquis ægrotum, quem ad ſanitatem reduxit, jubet illa non facere, ex quibus morbus ille contigerat: ita etiam poſt baptiſma jejunium contra vitium edacitatis induxit. Nam & Adam de paradiſo intemperantia ventris ejecit, & diluvium commeruit, & fulmina in Sodomitas ipſa traxit. Ecce*, inquit Ezechiel, *hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium ipſius & filiarum ejus*, &c. 3. Poſt jejunium tentari voluit Chriſtus, quia ſecuta eſuries diabolum ad eum aggrediendum audaciorem fecit. *Occaſionem diabolo tentandi præbuit*, inquit S. Joannes Chryſoſt. ut priùs ipſe congreſſus, quo modo etiam ab aliis vinci poſſit, oſtenderet. Sic enim faciunt athletæ, qui cùm diſcipulos ſuos adverſarium vincere docent, data opera in palæſtris certamen cum aliis exercent, ut in luctantium corporibus artem faciant ſpectare vincendi: quod in hac quoque colluctatione factum eſt. Quia enim diabolum ad certandum Chriſtus voluit attrahere, eſuriem ſuam ei fecit manifeſtam; nec repulit accedentem, ſed cùm eum ſuſcepiſſet ad luctam, & ſemel & iterùm & tertiò cum facilitate, quæ eum decebat, eliſit. *Fames Domini pia fraus eſt; ut in quo diabolus majora metuens jam cavebat, famis ſpecie lætatus tentaret ut hominem, ne impediretur triumphus*.

II. *Et accedens tentator dixit ei: Si Filius Dei es, dic, ut lapides iſti panes fiant*. Explorans ſcilicet, utrum verè Dei Filius eſſet, an merus homo, variis modis illum tentavit, ſicut primum Adam in paradiſo tentaverat. Primò enim ligni vetiti eſum ipſi ſuaſit his verbis, *Cur præcepit vobis Deus, ut non comederetis de omni ligno paradiſi?* Secundò, ad inanem gloriam ipſum pellexit, dicens, *Aperientur oculi veſtri*. Tertiò, tentationem ad extremam ſuperbiam perduxit, dicens: *Eritis ſicut Dii ſcientes bonum, & malum*. Eumdem ordinem ſervavit in tentatione Chriſti. Primò tentavit ipſum de eo, quod appetunt quantumcumque ſpirituales viri, ſcilicet de ſuſtentatione corporalis naturæ per cibum. *Si Filius Dei es*, non adoptivus, ſed proprius, *dic*, id eſt, jube pro omnipotentiæ jure, qua Deus initio *dixit*, ut fierent omnia, *& facta ſunt*; jube, inquam, *ut lapides iſti*, qui hìc jacent, *panes fiant*, quibus famem cruciantem ſedes. Gravis erat tentatio, qua Chriſto ſuggerebat, ut de Dei providentia, & amore diffidens, miraculum ipſo ederet hortatore, converſiſque abſque neceſſitate in panes lapidibus, majori quàm par erat quantitate, aut voluptate (ſi fieri poſſet) famelicus ſumeret, ſicque concupiſcentia carnis, & gulæ peccato irretiretur. Secundò proceſſit diabolus ad id, in quo ſpirituales viri quandoque deficiunt, ut ſcilicet aliqua ad oſtentationem operentur: quod pertinet ad inanem gloriam. Tertiò perduxit tentationem ad id, quod non eſt ſpiritualium virorum, ſed carnalium, ſcilicet, ut divitias, & gloriam mundi concupiſcant, uſque ad contemptum Dei. Ordinem porrò quo Chriſtus tentatus eſt, ſecutus videtur Sanctus Matthæus; totam Chriſti tentationem compendio tantùm attigiſſe Sanctus Marcus; hanc verò generatim primò tractaſſe, poſtea ſigillatim deſcripſiſſe S. Lucas, & duas poſtremas tentationes ordine inverſo retuliſſe. Id tamen Euangelicæ veritati non officit: Nihil enim refert quo narrentur ordine, cùm omnia facta eſſe manifeſtum ſit, inquit *S. Aug. lib.* 11. *De conſenſu Euangeliſtarum*, c. 16.

III. *Qui reſpondens, dixit: Scriptum eſt: Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo, quod procedit de ore Dei*. Ad noſtram eruditionem & exemplum, tentatoris ſuggeſtioni Scripturæ ſacræ verba oppoſuit. Poterat de lapidibus panes facere, ſicut de aqua vinum fecit in nuptiis; ſed non fecit, ut voluntatem artesque Satanæ contemneret. *Aliter tentator non vincitur, niſi contemnatur;* (inquit Sanct. Auguſt.) *Non in ſolo pane vivit homo*, &c. Id eſt, Deus uſitato cibo non indiget, ut alat hominem, ſed providentia ſua ipſum, ex alia re imperio ſuo producta, ſuſtentare poteſt, ſicut olim populum ſuum admiranda ratione Manna cibavit in deſerto. Deuteron. 8. *Omne mandatum, quod ego præcipio tibi hodie, cave diligenter ut facias, ut poſſitis vivere.... Et recordaberis cuncti itineris, per quod adduxit te Dominus Deus tuus quadraginta annis per deſertum.... & dedit tibi cibum Manna, quod ignorabas tu, & patres tui: ut oſtenderet tibi, quòd non in ſolo pane vivat homo, ſed in omni verbo quod egreditur de ore Dei*. Diabolus eam in tentando Chriſto conditionem operis propoſuit, per quam & in Deo, ex mutatione lapidum in panes, virtutem poteſtatis agnoſce-

Ibid.

S. Ambr. l. 4. in Luc. n. 16.

S. Hilar. ib.

Gen. 3. S. Gr. M. h. 16 in Euang.

S. Th. 3. p. q. 41. ar. 4.

a S. Joa. Chr. h. 13. in Mat.

b S. Hier. in c. 4. S. Matth.

S. Th. 3. p. q. 41. a. 3.

S. Joa. Chryſ. h. 13. in Mat.

Deut. 8.

S. Aug. ſ. 115. aliàs 41. de Verbis Dom. c. 2.

S.Hilar. c.3. in Mat.

ficeret; & in homine, oblectamento cibi patientiam esuritionis illuderet. *Sed Dominus non panem potiùs quàm salutem hominum esuriens, ait*, Non in pane solo vivit homo: *Quia ipse non solùm homo, sed & Deus, licèt usque in tentationis diem cibo hominis abstineret, Dei tamen Spiritu alebatur: ostendens, non in pane hoc solitario, sed in Verbo Dei alimoniam æternitatis esse sperandam*. Simul cùm dicit: *Non in solo pane vivit homo;* ostendit, hominem esse tentatum, hoc est, susceptam naturam, non suam divinitatem; ut observat *S. Ambrosius*. Ideò autem sic respondit Dominus, quia *propositum erat ei, humilitate diabolum vincere, non potentia;* (inquit S. Hieronymus.

S.Ambr. l.4. in Luc. n.20.

IV. *Tunc*, scilicet post primæ tentationis insultum, *assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem;* corporaliter transtulit Jerosolymam, *& statuit eum super pinnaculum Templi;* in Templi culmine, sive in loco eminentiori turris vestibulo Templi inædificatæ, è qua si Christus desiliisset, inter Templum & Altare Sacerdotum delapsus fuisset, in quem locum oculi omnium in orationis domo præsentium convertebantur. *Et dixit ei, Si Filius Dei es, mitte te deorsum: Scriptum est enim: Quia Angelis suis mandavit de te, & in manibus tollent te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum*. Hoc miraculo talem te esse proba, scilicet Dei Filium, & Messiam, Judæis qui huc frequentes convenerunt, ut tibi credant. *Iactantiæ telum est, quo proclive delinquitur; quia dum homines gloriam virtutis suæ jactare desiderant, de loco meritorum suorum, & statione decedunt. Ita est jactantia, ut dum se putat unusquisque ad altiora conscendere, sublimium usurpatione factorum ad inferiora trudatur*. Si Filius Dei es, mitte te deorsum. *Verè diabolica vox, quæ mentem hominis de gradu altiore meritorum præcipitare contendit.... simul infirmitatem suam diabolus malitiamque designat; quia nemini potest nocere, nisi ipse se miserit. Nam qui relictis cœlestibus diligit terrena, voluntarium quoddam præcipitium vitæ labentis incurrit*. Mitte te deorsum. *Persuadere potest, præcipitare non potest*.

S.Ambr. l.4. in Luc. n.21. 22. 23. & 25.

S. Hieron.

Scripturæ sacræ verbis jam semel à Christo profligatus tentator, Scripturæ testimonio tentationem alteram obducit & adornat: *Scriptum est enim: Quia Angelis suis mandavit de te*, &c. Quasi dicat, Non est, quòd dubites te præcipitem dare, quia Angeli te ruentem, ideòque fidentem excipient, & conservabunt illæsum. Locus ille Psalmi non de Christo, sed de viro quolibet sancto intelligitur. Malè ergo » Scripturam interpretatur diabolus. Certè si verè de » Salvatore scriptum noverat, non debuerat illud omit- » tere, quod in eodem Psalmo contra se sequitur: » *Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem*. De Angelorum auxilio quasi ad infirmum loquitur: de sua conculcatione quasi tergiversator tacet; ut S. Hieronymus notat. Protectionem Dei perperàm extendit mendacii Spiritus ad illa etiam pericula, in quæ homines ultro, & contra Dei mandata, ac pietatis officium, Deum tentan- » do, se conjiciunt. Hinc disce, quia Satanas transfigu- » rat se in Angelum lucis, & de Scripturis ipsis divinis » sæpè laqueum fidelibus parat. Sic Hæreticos facit, » sic eviscerat fidem, sic jura pietatis impugnat; inquit *S. Ambrosius*.

Ps.90.

V. *Ait illi Iesus: Rursum scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum*. Id scriptum est Deuteronom. 6. 16. Deum tentare, est ejus potentiam, aut providentiam ampliùs experiri velle, cùm satis magna jam ejus documenta habeantur; ut ex Exodi 17. 7. num. 14. 22. Psalm. 77. 17. & 95. 8. Isai. 7. 12. Matth. 16. 1. 4. Act. 15. 10. cùm hoc loco collatis colligitur. *Non tentabis Dominum Deum tuum*. Satis constat, me esse Filium Dei, & ipsi curæ esse: non edam signa impræsentiarum, quibus id probem te postulante, ne de potentia, & bonitate ipsius me dubitare ostendam. Simul etiam ostendit Christus se verum Deum, & unum cum Patre Deum, & omnium, adeòque & ipsius tentatoris Deum, ac Dominum esse.

S.Ambr. l.4. in Luc. n.27.

VI. *Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valdè*; aliquem ex iis montibus, quibus Jerosolyma circumdata erat. Nec mirum si se permisit à diabolo in montem ferri, qui se pertulit à membris illius crucifigi. *Et ostendit ei omnia regna mundi, & gloriam eorum*. Quidam existimarunt ostensionem regnorum mundi Christo exhibitam per species, sive externas oculis illius subitò objectas, sive internas imaginationi, vel menti illius insinuatas. Sed incredibile videtur, vel Christi oculos falsis ejusmodi speciebus delusos, vel in imaginationem, aut mentem ipsius aliquem diabolo accessum fuisse. Imò sic jam omnia per species infusas Christus menti suæ præsentia habuit. Cui verò bono adductio Christi in montem, ut hæ species illi objicerentur, vel insinuarentur, cùm id æquè fieri potuerit in deserto? Alii existimarunt hanc propositionem omnium regnorum mundi, non ad oculos, sed ad aures Christi referendam; & intelligendam non de speciebus externis visibilibus Christo objectis, sed de sermone instituto à tentatore super regnis mundi, & eorum gloria. Verùm & hęc interpretatio repugnat verbis Euangelistarum, & inutilem reddit translationem Christi in montem excelsum valdè, quod non sine causa singulari factum, & ab Euangelistis notatum est. Nonnè enimverò & in deserto sermo institui poterat coram Christo de regnis mundi, & illorum gloria? Præponenda igitur illa expositio est, qua diabolus dicitur ostendisse Christo omnia regna mundi, totum sumendo pro majori parte, quatenùs partem illorum ostendit, & id quod maximè eximium in illis est; vel quatenùs plagis diversis orbis Christo commonstratis edisserit tentator, quæ singularum gloria esset, quæ opulentia, qui splendor, quæ gloria. Huc accedit expositio *S. Thomæ*, & aliorum, diabolum non tam ostendisse ipsa regna, vel civitates eorum, vel populos, vel aurum & argentum, quàm partes terræ, in quibus illa omnia sita, & uniuscujusque honores, & statum verbis exposuisse. Sic Moysi ostensa legitur tota terra Israelis ex monte, *Deuteron.* 34. ex quo utique non patuit illi prospectus in singulas, sed in aliquas dumtaxat terræ illius partes. Qui partem rei ostendit, & præcipuam quidem, totam rem ostendisse censeri potest. Sic tota Judæa, & tota regio circumjacens Jordani ad Joannem egressa legitur, quamvis pars tantùm ad eum confluxerit. Videtur etiam id dictum per antithesim ad regnum Judæ; diabolum ninirùm promisisse Christo non Judææ tantùm, sed & totius orbis Imperium. Regna mundi ergo hoc sensu sunt regna Gentium, quæ satanæ serviebant. Sibi igitur vindicat tentator, quod Dei proprium est, & suum esse ostendit id dare, quod à Deo promissum Filio, Psal. 11. *Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ*. Lucæ 4. 6. *Et ostendit illi omnia regna mundi in momento temporis, & ait illi: Tibi dabo potestatem hanc universam, & gloriam illorum, quia mihi tradita sunt; & cui volo, do illa*. Cibo Adam pellexerat diabolus, & de paradisi gloria in peccati locum, id est, in regionem vetitæ arboris deduxerat: tertiò divini nominis ambitione corruperat, diis futurum similem pollicendo. *Igitur adversus Dominum tota jam sæculi potestate pugnatur, & Creatori suo possessio hujus universitatis offertur: Vt tenens ordinem fraudis antiquæ, quem neque cibo pellexerat, nec loco moverat, nunc vel ambitione corrumperet*. Ostendit autem tentator omnia regna mundi *in momento temporis*, ut S. Lucas notat, quibus verbis, interprete S. Ambrosio, *Non tam conspectus celeritas indicatur, quàm caducæ fragilitas potestatis exprimitur; in momento enim cuncta illa pertransiunt, & sæpè honor sæculi abit, antequam venerit. Quid enim sæculi potest esse diuturnum, cum ipsa diuturna non sint sæcula? Docemur hic inanis ambitionis flabra despicere, quòd omnis dignitas sæcularis diabolicæ subjaceat potestati: ad usum fragilis, & inanis ad fructum*.

S.Th. 3.p. q. 41.art.4.ad 7.

S.Hil.c.3. in Matt.

S.Ambr. l.4. in Luc. n.28.

VII. *Et dixit ei, Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me*. Omnis potestas à Deo est, & mundus per ipsum factus est: sed tamen opera ejus mala, quia sęculum

S. Ambr. ib nu.29. & 31.

lum in maligno positum est;& ordinatio mundi à Deo, opera mundi à malo. *Ita etiam à Deo potestatum ordinatio: A malo ambitio potestatis.* Et licèt dicat dare se diabolus potestatem, omnia tamen illa ad tempus permissa sibi esse non abnuit. Itaque qui permisit, ordinavit: nec potestas mala, sed is qui malè utitur potestate... *Non ergo à diabolo potestas est, sed obnoxia tamen insidiis diaboli. Non tamen ideo mala ordinatio potestatum, quia malo obnoxiæ potestates. Bonum est enim Deum quærere, sed quidam ipsius inquisitionis anfractus, & error obrepit. Nam si inquisitor in sacrilegium sæva interpretatione vertatur, in deterius vertitur quærentis offensa, quàm si non quæsisset: nec tamen inquisitionis, sed quæsitoris est culpa: nec inquisitio obnoxia malo, sed quærentis affectus. Quod si is qui Deum quærit, propter fragilitatem carnis, & mentis angustias sæpè tentatur; quantò magis qui sæculum quærit, obnoxius est?* (inquit S. Ambrosius.) *Hæc omnia tibi dabo, si cadens adoraveris me.* Nullum est gratuitum diaboli munus; nullum non exitiale accipientibus. Serviant illi priùs necesse est, qui divitias expetunt avari, vel honores & dignitates ambitiosi. Hoc ipso autem perniciosior ambitio est, quòd *Blanda quædam est conciliatricula dignitatum; & sæpè quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit movere luxuria, nulla avaritia subvertere, facit ambitio criminosos. Habet enim forensem gratiam, domesticum scelus: & ut dominetur aliis, prius servit. Curvatur obsequio, ut honore donetur: & dum vult esse sublimior simulata humilitate, fit vilior, & fit remissior; cùm in ipsa potestate, quod præcellit, alienum sit; legibus enim imperat, sibi servit.* Si cadens adoraveris me. *Ergo qui adoraturus est diabolum, ante corruit;* (inquit S. Hieronymus.) Diabolum autem adorat, quisquis cupiditati, aut ambitioni servit. Non enim uno modo sacrificatur prævaricatoribus Angelis.

S. Hier. in c. 4. S. Matt.

VIII. *Tunc dicit ei Iesus: Vade satana: scriptum est enim, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Quod in aliquibus codicibus habetur, *post me*, aut *retro me*, aliunde assutum est, quod & Syriaca versio, & Græci ad hunc locum Scriptores ostendunt. Abest apud Origenem, S. Hilarium, S. Joan. Chrysost. S. Ambrosium, S. Hieronymum, &c. *Non ut plerique putant, eadem Satanas, & Apostolus Petrus sententia condemnantur: Petro enim dicitur, Vade retro me satana, id est, sequere me, qui contrarius es voluntati meæ. Hic verò audit, Vade satana, & non ei dicitur, retro me, ut subaudiatur: Vade in ignem æternum, qui præparatus est tibi, & Angelis tuis.* Apage satana. Temeritatis suæ congruum exitum tulit, cùm & criminum suorum in satana nomen audivit, & Dominum Deum suum adorandum in homine cognovit. Præbuit etiam hujus responsionis effectu magnum nobis Dominum exemplum: ut contempta humanæ potestatis gloria, & sæculi ambitione postposita, solum meminissemus Deum, & Dominum adorandum;

Idem.

Matt. 16.

S. Hilar.

Quia omnis sæculi honor diaboli sit negotium.

Scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis. Ex Deuteron. 6. 12. sumptum est, ubi legitur, *Dominum Deum tuum timebis.* Idem est sensus: Timoris enim pars non minima est adoratio. Timor internam reverentiam significat, adoratio externam venerationem ex interiori profectam. Unde pii quique Dei cultores, Viri timentes Deum, Scripturæ sacræ phrasi appellantur. *Et illi soli servies.* Quamquam vox *soli* expressè in Hebræo non habeatur, implicitè tamen inclusam in pronomine emphatico *ipsi*, Septuaginta Interpretes addiderunt, imò & Christus. Eodem Deuteron. cap. satis innuitur vers. 4. *Audi Israel, Dominus Deus noster, Dominus unus est.* Et v. 14. *Non ibitis post deos alienos cunctarum gentium, quæ in circuitu vestro sunt.* Et 1. *Reg.* 7. apertiùs significatur: *Præparate corda vestra Domino, & servite ei soli.* Soli Deo debetur adoratio propriè dicta, & latriæ cultus. Quam *latriæ* vocem (inquit *Grotius*) Scriptores novi Fœderis vix unquam usurpant, nisi de cultu qui vero Deo exhibetur, aut sanè tamquam Deo, ut *Act. 7. v. 42.* & *Rom. 1. 25.* Hinc igitur nata est illa *S. Augustino* etiam celebrata latriæ, & duliæ distinctio, non quòd dulia non ad Deum quoque pertineret, nec quòd vox latriæ peculiare aliquid haberet secundùm Græci sermonis proprietatem; sed quòd usus primùm Judæorum Hellenistarum, deinde Christianorum, voci duliæ relicto significatu generali, latriæ nomen divino cultui assignasset. Vox igitur ista Ecclesiæ usu consecrata est ad significandam servitutem, quæ soli Deo debetur.

S. Aug. q. 61 in Gen. & l. 10. de Civit. Dei c. 1.

IX. *Tunc reliquit eum diabolus; & ecce accesserunt Angeli, & ministrabant ei.* Victus à Christo fugatusque diabolus recessit, *consummata omni tentatione*, ut scribit S. Lucas. Propè enim omnium criminum fontes hæc tria genera demonstrantur esse vitiorum. Neque enim consummatam omnem tentationem Scriptura dixisset, nisi in his tribus esset omnium materia delictorum, quorum semina in ipsa origine sunt cavenda. *Finis ergo tentationum, finis est cupiditatum; quia causæ tentationum, causæ cupiditatum sunt. Causæ autem cupiditatum sunt carnis oblectatio, species gloriæ, aviditas potentiæ.* Recessit autem diabolus audito Dei nomine, *usque ad tempus*, ut notat S. Lucas; postea enim non tentaturus, sed apertè pugnaturus advenit, in Christi scilicet passione. *Prima Domino nostro Principi Martyrum tentamenta, sunt blandimenta proposita:* Dic lapidibus istis, ut panes fiant. Tibi dabo omnia regna ista. Videamus si suscipiunt te Angeli; quia scriptum est: Ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. *Ista læta mundi sunt: in pane, concupiscentia carnis; in promissione regnorum, ambitio sæculi; in curiositate tentationis, concupiscentia oculorum. Hæc omnia de sæculo sunt; sed blandiuntur, non sæviunt. Attendite Martyrum Ducem certaminum exempla proponentem, & certantes misericorditer adjuvantem. Quare se permisit tentari, nisi ut doceret resistere tentatori? Promittit mundus carnalem voluptatem: Respondе illi, Delectabilior est Deus. Promittit mundus honores, & sublimitates sæculares: Respondе illi, Altius est omnibus Regnum Dei. Promittit mundus superfluas, vel damnabiles curiositates: respondе illi, Sola non errat veritas Dei. Cùm ista triplici tentatione Dominus fuisset tentatus, quia in omnibus illecebris mundi hujus tria sunt, aut voluptas, aut curiositas, aut superbia: quid ait Euangelista?* Postquam perfecit diabolus omnem tentationem: *Omnem, ad illecebras pertinentem. Restabat alia tentatio in asperis, & duris; in sævis, in atrocibus atque immitibus restabat alia tentatio. Hoc sciens Euangelista, quid peractum esset, quid restaret, ait,* Postquam complevit diabolus omnem tentationem, recessit ab eo ad tempus. *Discessit ab eo, id est, insidians serpens, venturus est rugiens leo; sed vincet eum, qui conculcabit leonem & draconem. Introibit in Iudam, faciet Magistri traditorem. Adducet Iudæos, non jam adulantes, sed sævientes.*

S. Aug. t. 284. aliàs t. inter editos ex majoris Carthusiq Mist.

Et ecce Angeli accesserunt, & ministrabant ei. Quandiù enim fuit in conflictu positus, nequaquam eos apparere permisit: ne scilicet superandum tentatorem ante victoriam fugaret. Postquam verò penitùs illum devicit, & victum fugere præcepit, tunc Angeli consequenter apparent: ut discas, quòd te quoque post reportatam de diabolo victoriam, Angeli repentè susciplant, plaudentes tibi, teque stipatorum ubique more comitati.

S. Joa. Chr. h. 13.

X. *Cùm autem audisset Iesus, quòd Joannes traditus esset, secessit in Galilæam.* Hæc immediatè post Christi tentationem non contigerunt: Christum enim, & Joannem aliquandiù munus docendi simul obiisse, constat ex S. Joannis Euangelio c. 1. 2. & 3. Igitur inter Christi tentationem, & incarcerationem Joannis Baptistæ interfuerunt secundum Joannis testimonium, & tertium ad legatos Judæorum ad se missos, vocatio Petri, & Andreæ, colloquium Christi cum Nathanaele, Nuptiæ & miraculum in Cana Galileæ, prima vendentium ejectio è Templo, Christi colloquium cum Nicodemo, & quartum Joannis Baptistæ de Christo testimonium, excitata quæstione, utrum baptismus Discipulorum Christi baptismo

ejus-

ejusdem Joannis antecelleret. Certè Joannis incarceratio à Christo audita non est in deserto, nullo mortalium ibi præsente: Id igitur audivit alibi, tunc scilicet, cùm in Judea in munere docendi versaretur. Captivitas itaque Joannis hìc refertur per anticipationem, quæ fusiùs narratur *Matth.*14. Sic per anticipationem refertur *Matth.*11. Joannem è vinculis Discipulos misisse ad Dominum, & tamen *cap.*14. demum captivitas Joannis narratur. Sic Matthæus *cap.* 4. *vers.*13. ait, Christum reliquisse Nazareth; & tamen causa hujus discessus demum indicatur sub finem cap. 13. summa nimirùm, tum incredulitas, tum ingratitudo indigenarum. Secessit autem Christus in Galilæam, non illam cui præerat *Herodes*, cujus sævitiam certo consilio, & non sui, sed hominum, quibus profuturus erat, respectu vitabat; sed cui dominabatur *Philippus* vir ingenii mitioris. Huic enim pars maritima obvenerat, in qua Bethsaida, & Capharnaum, ut discimus ex *Iosepho* lib. 18. *Antiquitatum*, cap. 3. Duplex Christi post baptismum, ac jejunium in Galilæam reditus. Primus narratur *Ioannis* 1. 43. alter *Ioannis* 4. 3. Abiit primùm in Galilæam inferiorem, in qua Nazareth, *Luc.*4. 14. 16. Deinde relicta Nazareth ingrata patria, secessit in Galilæam superiorem, venitque, & *habitavit in Capharnaum* urbe *maritima*, *in finibus* Tribuum *Zabulon*, *& Nephthalim*, florentissimo Galilææ emporio, & multis frequentato tum Judæis, tum Gentibus, & ad prædicationem Euangelii in totam circùm regionem inferendam opportuno.

Isai.9. XI. *Vt adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam: Terra Zabulon, & terra Nephthalim, via maris trans Iordanem, Galilæa Gentium: populus qui sedebat in tenebris, vidit lucem magnam: & sedentibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis.* Vaticinium illud Isaiæ in sensu litterali impletum est, cùm Christus in Galilæam venit, hisque regionibus Euangelii lumen intulit, ex iisque elegit Apostolos, de quibus in Psalmo propheticè scriptum est, *Principes Iuda Duces eorum*, *Principes Zabulon*, *Principes Nephthali*. Leviori primùm calamitate afflictæ fuerant duæ illæ Tribus Zabulon, & Nephtalim per Theglatphalazarem, qui Galilæam & universam terram Nephtali expugnavit regnante Phacee Rege Israel, harumque regionum populum in Assyriam transtulerat, ut refertur 4. *Regum* 15. 29. Graviori verò desolatione per Salmanasarem, regnante Osee. Pervagatus enim est omnem terram Israel, & obsidens Samariam tribus annis, illam demùm expugnavit, & transtulit Israel in Assyriam, 4. *Reg.*17. In illa verò clade quamvis communi decem Tribubus, à Tribu tamen Zabulon, & Tribu Nephtalim, & Galilæa Gentium, utpotè quæ Assyriis viciniores erant, initium factum est debellationis reliquarum, adeòque crudeliùs dubio procul in eas sævitum est, & per illas via strata ad direptionem, & desolationem reliquarum. Sed sicut illarum regionum incolas gravissimis calamitatibus opprimendos vaticinatus est Isaias, ita & eorum consolationem, & liberationem per Christum prædixit. *Terra Zabulon, & terra Nephtalim, via maris.* Duæ illæ tribus in superiore Galilæa sortem acceperant, regione maritima, *trans Iordanem* comparatione Syriæ, quamvis respectu Jerosolymorum cis Jordanem essent. *Galilæa Gentium*, quæ ex magna parte habitabatur à Gentibus, in qua videlicet Salomon Hiram Regi Tyriorum viginti urbes olim dederat. Galilæam habitatam ab Ægyptiis, Arabibus, Phœnicibus, notat *Strabo*. Convenas multos fuisse Tiberiade, testis est Josephus. Quamobrem *Galilæam Gentium*, id est, convenarum dictam existimaverim, quòd non unius nationis hominibus, sed undique collectis, ob adjacentis maris commoda, tractus iste habitatus esset. Harum itaque regionum incolæ primùm audiere Dominum prædicantem: *Vt ubi Israelis fuerat ab Assyriis prima captivitas, ibi Redemptoris præconium nasceretur*; (inquit S. Hieronymus) *Populus qui sedebat*, seu, quod idem est, *ambulabat*, id est versabatur *in tenebris*, infidelitatis, ignorantiæ, erroris, *vidit lucem magnam*, Euangelicam scilicet Veritatem, imò Christum ipsum, qui *lux* est *mundi*, *lux vera illuminans omnem hominem venientem in hunc mundum*. Apostoli quidem *lumen mundi* à Christo appellati, sed Christus solus *lux magna*, *Sol justitiæ*, à quo Apostoli velut minora sydera lucem precariò accepere: imò lumini lucernæ comparantur, quod aliundè accenditur, & extingui potest. *Et sedentibus in regione umbræ mortis*, in oblivione Dei, in morte peccati, lux fidei, & gratiæ divinæ claritas affulsit. *In Scriptura sacra*, ut observat S. Gregorius M. *umbra mortis aliquando oblivio mentis accipitur, aliquando imitatio diaboli, aliquando mors carnis. Vmbra enim mortis oblivio mentis accipitur, quia sicut mors hoc quod interficit, agit, ut non sit in vita; ita & oblivio hoc quod intercipit, agit, ut non sit in memoria. Vnde & rectè, quia Ioannes Hebræorum populo eum, cujus obliti fuerant, Deum prædicare veniebat, per Zachariam dicitur:* Illuminare his qui in tenebris, & in umbra mortis sedent. *In umbra enim mortis sedere, est à divini amoris notitia in oblivione latescere. Vmbra mortis, imitatio antiqui hostis accipitur. Ipse enim quia mortem intulit, mors vocatur, Ioanne attestante, qui ait:* Et nomen illi mors. *Per umbram igitur mortis, ejus imitatio designatur: quia sicut umbra juxta qualitatem corporis ducitur, ita actionem iniquorum de specie imitationis ejus exprimuntur. Vnde rectè Isaias cùm Gentiles populos ab antiqui hostis cerneret imitatione defecisse, eosque ad veri Solis ortum resurgere, quæ certò futura considerat, quasi ex præteritis narrat, dicens; Sedentibus in tenebris, & umbra mortis, lux orta est eis.* Denique inter mortem, & umbram mortis hoc interest, Sancto Hieronymo interprete, quòd *Mors eorum est, qui cum operibus mortis ad inferos perrexerunt: Vmbra autem mortis eorum est, qui dum peccant, nondum de hac vita egressi sunt. Possunt enim, si voluerint, agere pœnitentiam.*

S.Gr. M. l.4. Moral. in Job, c.17.

Luc.1. "

Apoc.6.

S. Hier. in c. 9. Isaiæ.

XII. *Exinde cœpit Iesus prædicare, & dicere: Pœnitentiam agite; appropinquavit enim regnum cœlorum.* In Galilæa publicè, assiduè, ubique prædicare cœpit Christus, ex quo habitavit in Capharnaum post traditionem Joannis Baptistæ. Illius autem verbis utitur, ut doceat, ipsum fuisse Præcursorem Christi, & utriusque doctrinam ex Dei afflatu esse, & ad Deum ducere. *Desinente lege, consequenter oritur Euangelium: Si autem eadem prædicat Salvator, quæ Ioannes Baptista ante pradixerat, ostendit, se ejusdem Dei esse Filium, cujus ille Propheta fuit.* Hinc utriusque Testamenti concordia elucescit, cujus Moralis ad pœnitentiam tota collineat. Pœnitentia scilicet via est ad regnum cœlorum. Pœnitentia ad regnum Christi, quòd non est de hoc mundo, non temporale, sed spirituale, per fidem & gratiam in cordibus nostris stabiliendum & propagandum necessaria est. Hanc postulat finis ipse quem sibi præstituit Rex noster, qui in mundum venit, *ut salvum faceret populum suum à peccatis eorum*, quæ pœnitentibus dumtaxat remittuntur. Hanc postulat Ecclesiæ status, in qua post unicum baptisma, nullæ supersunt externæ ablutiones, ut olim apud Judæos, sed tantùm ablutio cordis per pœnitentiam, & baptisma lacrymarum. Hanc postulabat Judæorum status, qui externis legis operibus, variis scilicet baptismatibus, seu ablutionibus, & purificationibus, confessione, sacrificiis, aliisque cæremoniis, die præsertim Expiationis frequentari solitis, omnia peccata sibi remitti putabant, nec internam animi mutationem in melius magnoperè curabant. His igitur *Pœnitentiam* Christus prædicat, eò magis necessariam, quòd nisi vitam veterem detestarentur, & vitam novam agerent secundùm Christi præcepta, ab illis mox auferendum esset Regnum Dei, & ad Gentes transferendum.

S. Hier. in c. 4. S. Matt.

S.Hier. in c. 4. S. Matt.

XIII. *Ambulans autem Iesus juxta mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus, mittentes rete in mare, (erant enim piscatores) & ait illis: Venite post me.* Lacum Genesareth *Mare Galilææ* vocavit Euangelista, quem imperitè arguunt Porphyrius, & Julianus. Confluxum enim aquarum intra certas ripas,

& cre-

& crepidines coercitum, Mare vocari locutione Hebræis usitata, nemo nescit. Gen.1.10. *Congregationes aquarum appellavit Maria.* Sic non tantùm lacùs Asphaltites vocatur *Mare* in Scriptura sacra, sed & vas aheneum, fusile, in Templo asservatum. Ambulans igitur Jesus, non otiosè, sed studio vocandi, & congregandi Discipulos, quos testes haberet omnium verborum, ac factorum suorum, *vidit duos fratres, Simonem qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus*: In veteri Testamento, *prima Dei vocatio à fratribus cœpit (primos enim præcones Mosem & Aaronem accepit) In Euangelio quoque primam Petri, & Andreæ vocationem facit. Et illic quidem simplex gratia, hic autem duplo auctior. Illic enim duo fratres vocati, Moses & Aaron: Hic autem bis gemini, Petrus & Andreas, Iacobus & Ioannes. Quòd enim Salvator charitatem Sancti Spiritus nobis voluit informare, fratresque animi affectione, ac spiritu præstare, naturam fundamentum sumpsit, commisitque naturæ viscera, & in illa Ecclesiæ fundamentum superextruxit.*

Severianus Gallorum Episcopus Orat. 2. de mundi creatione.

Circa *Petri*, & *Andreæ* vocationem pugnantes in speciem videntur Euangelistarum narrationes. Matthæus hìc scribit, Christum eodem tempore vocasse Simonem, & Andream fratres, cùm jacerent rete in Mare: Joannes verò cap.1. narrat, audito testimonio, quod Joannes Baptista Christo perhibuerat, Andream secutum Dominum cum alio quodam Joannis Discipulo, & adduxisse fratrem suum Simonem ad Christum, indicando ei, illum esse Messiam. 2. Vocatio ista contigisse dicitur, postquam Christus audivit Joannem comprehensum, si Matthæo credimus: si Joanni, vocatio illa contigit ante captivitatem divini Præcursoris, illo adhuc docente, & baptizante. Si Matthæum audimus, contigit vocatio ista ad Mare Galilææ: si Joannem, contigit in Bethabara trans Jordanem, adeòque in Judæa.

XV. Nec minor apparet disonantia, si Matthæum cum Marco & Luca conferamus. Nam Matthæus hìc, & Marcus cap.1. narrant, Dominum vocasse Discipulos illos ad Mare Galilææ: Lucas cap.5. vocatos scribit propè stagnum Genesareth. 2. Matthæus & Marcus narrant, Christum simul vidisse duos fratres istos jacientes retia in Mare: Lucas innuit, Christum illos vidisse, cùm ex navigiis descendissent, & abluerent retia. 3. Matthæus & Marcus narrant, Christum vocasse Discipulos istos, cùm ambularet ad Mare Galilææ: Lucas verò ait, Christum conscendisse unum ex navigiis, rogasse Simonem, ut à terra proveheret paululùm, consedisse, docuisse turbam ex navi, post jussisse, ut retia demitterentur ad capturam, piscium multitudinem ingentem conclusam, & rupta retia, Petrum petiisse à Christo, viso miraculo, ut à se homine peccatore discederet. 4. Matthæus & Marcus narrant, Christum Discipulos illos conjunctim vocasse: Lucas verò Simonem solum à Domino vocatum, illique soli dictum, *Ex hoc jam homines eris capiens.* 5. Apud Matthæum, & Marcum narratur, Dominum illinc progressum, adeòque in alio loco vidisse, & vocasse Jacobum, & Joannem: Lucas verò Jacobum, & Joannem describit, ut socios Simonis, & docet, eos simul subduxisse navigia, simulque Dominum secutos. 6. Matthæus, & Marcus vocationem istam narrant, ut anteriorem historiis de sanata Petri socru, & de ejectis dæmoniis: Lucas verò vocationem istam demùm post illa miracula recenset.

S. Joa. Chrys. h.14 in Matt.

XVI. Verùm Euangelistas inter se conciliare haud operosum est; & primò quidem Matthæi, & Joannis narrationes conferendo, diversas ab utroque historias narrari exploratum est. Ultroneum accessum Petri, & Andreæ ad Christum Joannes commemorat; illorum à Christo vocationem Matthæus: primum hunc accessum excepit temporaria ad Christum adhæsio, fides in illum, & quædam cum illo familiaritas: alteram illam vocationem excepit adhæsio perpetua ad Christum, ut ejus Discipuli, & comites essent, illumque, relictis rebus omnibus, perpetuò sequerentur. Spontanei istius accessus causa, testimonium Joannis de Christo: perpetuæ illius adhæsionis causa, vocatio Domini. Prior non tam vocatio erat, quàm ad eam præparatio. Joannes itaque narrat, audito Baptistæ præconio de Messia, & designatione ejus, *Ecce Agnus Dei*, duos Discipulos Præcursoris secutos esse Jesum, & Andream fratrem Simonis Petri, unum ex illis fuisse, & fratrem suum adduxisse ad Jesum: Dominum verò dixisse, illum vocandum *Cepham*: Quamvis porrò ad tempus Christo adhæserint, ex Historiæ tamen Euangelicæ comparatione constat, utrumque postridie recessisse à Domino, & ad primum vitæ genus se recepisse: Joannes enim notat, Discipulos illos apud Christum mansisse *die illo*. Huic narrationi Joannis postponenda est illa Matthæi, & secundùm illam asserendum, Christum alio tempore ad Discipulatum, & contubernium suum vocasse illos ipsos fratres, qui priùs ad ipsum sponte accesserant, eique ad tempus adhæserant. Unde confestim illi, ut Doctori jam noto, imò ut Messiæ à Joanne designato, obsecuti leguntur. Ita hunc nodum explicant *S. Ioannes Chrysostomus*, & *S. Augustinus*.

S. Aug. l.11. de consensu Euang.c.17. n.37. & tr.7. in Euang. S.Joa.n.9.

XVII. Non est operosior Matthæi, & Marci cùm Luca conciliatio. Eamdem tres illi Euangelistæ narrant vocationis Petri & Andreæ, Jacobi & Joannis historiam, quamvis circumstantias quasdam unus commemoret, quas alii prætermittunt. Nulla inter ipsos est disonantia. 1. Mare Galilææ, ad quod vocatos dicunt Matthæus & Marcus, idem est cum lacu sive stagno Genesareth, cui & nomen Maris Tiberiadis, ab urbe Tiberiade, ad crepidinem illius extructa, impositum est. Eadem itaque circumstantia loci, diversis licèt nominibus significata. 2. S. Lucas solum Simonem à Christo visum non affirmat, sed solum Simonem à Christo rogatum, ut à terra navim paululùm reduceret, quod non negant, sed prætermittunt tantùm Matthæus, & Marcus. Imò cùm Lucas dicat Christum vidisse duas naves ad stagnum stantes, è quibus piscatores descenderant, plures vidisse, non unum solum, perspicuè colligitur. Nec etiam repugnat, Simonem & Andream visos esse à Christo, cum jacerent retia in Mare, & cùm descendissent ex navigiis, ac retia abluerent, priùs à Matthæo & Marco, posteriùs à Luca narrari. Deindè Lucas non ait Christum vidisse Simonem & Andream abluentes retia, sed de piscatoribus indefinitè id scribit: *Piscatores autem descenderant, & lavabant retia.* Plures verò etiam & mercenarios adfuisse, constat ex Marci 1.20. *Et relicto patre suo in navi cum mercenariis, secuti sunt eum.* 3. Matthæus Discipulos vocatos scribit Christo ambulante ad Mare, quia ejus ambulationem ad Mare consecuta statim vocatio est, quod Lucas non negat. Etsi enim constet, nondum subducta fuisse navigia in terram, adeòque vocatio in navi contigisse videatur; conciliatio tamen Matthæi cùm Luca facilis est: Id enim factum dicimus aliquo deambulante in hoc, vel illo loco, quod deambulationem istam excipit, sive is cui factum adscribitur, adhuc ambulet, sive sedeat, sive stet. Matthæus igitur, & Marcus docent, Christum vidisse homines illos jacientes retia in Mare, priùs videlicet proprio motu, deinde jussione Christi: Lucas narrat, quo exitu utrumque factum fuerit. Circumstantiæ pleræque narrantur à Luca, quæ à Matthæo prætermittuntur, non negantur. Quòd verò quædam frequentiùs ab uno Euangelista omittantur, ab alio suppleantur, volente ac movente Spiritu-sancto factum est, ne ex compacto scripsisse viderentur, vel lectores uni tantùm ex illis, spretis reliquis, adhærerent, & crederent. 4. Etsi Lucas Andream non nominet, ille tamen intelligitur in ea navi fuisse secundùm Matthæi & Marci narrationem, qui breviter hoc perstringunt, « S. Aug. l.11. de consensu Euang. c. 17. n. 37.
« quemadmodum gestum sit; quod Lucas apertiùs ex- «
« plicavit, commemorans ibi etiam miraculum super «
« captura piscium, & quòd ex ipsa navi Dominus priùs «
« fuerit locutus ad turbas. Hoc etiam videtur distare, «
« quòd tantùm Petro à Domino dictum commemorat, «
« *Ex hoc jam homines eris capiens*: quòd illi ambobus «

fra-

„ fratribus dictum esse narrarunt, sed potuit utique priùs „ hoc Petro dici, cùm de capta ingenti multitudine pi„ scium miraretur, quod Lucas insinuavit; & ambobus postea, quod illi duo commemoraverunt. Ita hunc nodum solvit *S. Augustinus*. S. Lucas Jacobum & Joannem conjunctim cum Petro vocatos non dicit, sed tantùm narrat Petrum, & filios Zebedæi vocatos, & secutos Dominum, alios scilicet post alios, exiguo intervallo interjecto. Sic itaque conciliandæ narrationes Euangelistarum: Petrus & Andreas ex una parte, Jacobus & Joannes ex altera, habebant navigia sua in vicino littore, aliquot duntaxat passibus à se invicem remota. Dominus ambulans ad Mare, vidit navigia duo, & in altero Petrum & Andream jacientes retia in Mare; conscendit navem Petri, docuit turbas, imperavit demissionem retium, secutus prodigiosæ piscationis eventus, Jacobus & Joannes à Simone & Andræa ad opem ferendam invitati. Illi ut venerunt, viso miraculo attoniti, denuò suam in navem secessere: Simon cum Andrea vocatus à Christo. Inde Dominus aliquot passus progressus, vidit Jacobum & Joannem resarcientes retia sua, rupta procul dubio pondere piscium quos ceperant, æquè ac retia sociorum; eosdem vocavit, sicque plures relictis navigiis secuti sunt eum. Matthæus præcipuum factum narrat, vocationem, & vocatorum obedientiam; Lucas circumstantias pleraque: Summa cæteroquin illorum consensio. 5. Ordine quidem scriptionis apud Lucam prior est narratio de sanata Petri socru, non ordine rei gestæ.

XVIII. *Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominum*. Christum piscatores ad Apostolatum vocaturum Prophetæ prædixerunt. Jerem. 16. v. 16. *Ecce ego mittam piscatores multos, dicit Dominus, & piscabuntur eos*. Ezech. 47. 8. & seq. *Aquæ istæ quæ egrediuntur ad tumulos sabuli Orientalis, & descendunt ad plana deserti, intrabunt Mare, & exibunt, & sanabuntur aquæ, & omnis anima vivens, quæ serpit, quocumque venerit torrens, vivet; & erunt pisces multi satis, postquam venerint illuc aquæ istæ, & sanabuntur, & vivent omnia, ad quæ venerit torrens. Et stabunt super illas piscatores, ab Engaddi usque ad Engallim siccatio sagenarum erit: plurimæ species erunt piscium ejus, sicut pisces maris magni, multitudinis nimiæ*. Sed & Psalmo 106. vocationem Apostolorum è Mari prædictam agnoscimus: *Misit verbum suum, & sanavit eos, & eripuit eos de interitionibus eorum. Qui descendunt Mare in navibus, facientes operationem in aquis multis: ipsi viderunt opera Domini, & mirabilia ejus in profundo*. Rabbi *Isaac Aramæus*, in expositione libri Numerorum, Verbum Dei ad omnes sanandos missum fuisse dicit, verùm ab omnibus non fuisse receptum; sed ab aliquibus tantùm tardioris ingenii viris, iisque piscatoribus, qui veritatem Prophetiæ receperunt, & verbo Dei fidem habuerunt. Refert doctissimus Præsul *Daniel Huetius* in Demonstratione Euangelica. *Petrus & Andræas, Iacobus & Ioannes, germanitas combinata, imò congeminata paupertas, in Apostolorum principes eliguntur, pauperes censu, loco humiles, viles arte, obscuri vita, labore communes, addicti vigiliis, fluctibus mancipati, negati honoribus, injuriis dati, præsidio retis, solo piscium captu victum vestitumque conquirentes. Sed in istis quantum vilis mundanis videbatur aspectus, pretiosas tantum animas Dei intuitus tunc videbat. Erant censu pauperes, sed innocentia locupletes; loco humiles, sed sanctitate sublimes; viles arte, sed simplicitate pretiosi; obscuri vita, sed vitæ merito perlucentes; labore communes, sed proposito singulares; addicti vigiliis, sed ad cœlestes victorias jam vocati; fluctibus mancipati, sed fluctibus non demersi; negati honoribus, ditati magis honoribus; injuriis dati, sed injuriis non relicti; captores piscium, sed piscatores hominum jam decreti*. Venite, *inquit*, & faciam vos fieri piscatores hominum: *Ut vitalis escæ jactu, ut hamo cœlestis verbi, de mortis gurgite animas ad lucem tollerent sempiternam. Captores piscium fiunt hominum piscatores: de labore transeunt ad laborem, quia labor nescit lassescere meditatus. Omnia quæ de usu veniunt, non fatigant. Virtus exercitio perseverat. Hinc est quòd Apostolos suos Christus humanis laboribus exercere voluit, ut eos indefessos redderet in divinis*. Piscatores & illiterati mittuntur ad prædicandum, *Ne fides credentium non virtute Dei, sed eloquentia fieri putaretur*; (inquit S. Hieronymus.)

Huetius, Demonstrat. Euang. Propositione 9. c. 48.

S. Petr. Chrysol. ser. 28.

XIX. *At illi continuò relictis retibus secuti sunt eum*. Partem pro toto exprimit Matthæus. Lucas enim illos *relictis omnibus* Christum secutos commemorat. Ad vocem Dominicam uterque iste piscator quid, aut quantum dimisit, qui penè nihil habuit? *Sed hac in re affectum debemus potiùs pensare, quam censum. Multum reliquit, qui sibi nihil retinuit: multum reliquit qui quantumlibet parum, totum deseruit. Certè nos & habita cum amore possidemus, & ea quæ minimè habemus, ex desiderio quærimus. Multum ergo Petrus & Andreas dimisit, quando uterque etiam habendi desideria dereliquit. Multum dimisit, qui cum re possessa etiam concupiscentiis renunciavit. A sequentibus ergo tanta dimissa sunt, quanta à non sequentibus concupisci potuerunt*.

S. Greg. M. h. 5. in Euang.

XX. *Et circuibat Iesus per totam Galilæam, docens in Synagogis eorum, & prædicans Euangelium Regni, & sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo*. Vocatis Petro & Andrea, Jacobo & Joanne, venit Jesus, & habitavit in Capharnaum maritima civitate Galilææ, ubi per aliquot Sabbata docuit; & postquam ibi dæmonium immundum ex quodam homine ejecisset in Synagoga, & surgens indè socrum Petri in domo ejus curasset, necnon energumenos, & infirmos plurimos, desertum petiit; cumque turbæ requirentes eum usque ad ipsum venissent, eumque detinerent, ne à se discederet, dixit, se missum ut & aliis civitatibus Euangelium prædicaret. Mox circuire cœpit totam Galilæam. Confer cum *Marci* 1. v. 21. & seq. & *Luc.* 4. vers. 31. & seq. *In Synagogis* docebat, quæ loca erant publicæ orationi, concioni, & Legis Prophetarumque lectioni atque explicationi destinata, non sacrificio, quod in solo Templo Jerosolymis offerri poterat. Prædicationem porrò Euangelii *Regni Dei*, miraculis frequentibus Christus confirmabat, *sanans omnem languorem, & omnem infirmitatem in populo*, ut ejus doctrinæ fidem adhibere non dubitarent, cujus potentiam & beneficentiam experiebantur. Sic *Afferens medicinam quæ corruptissimos mores sanatura esset, miraculis conciliavit auctoritatem, auctoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetustatem, vetustate roboravit religionem*. Quando Dei jussu, vel afflatu fit aliquid novum & inopinatum, ac politiæ cujusdam introductio, signa Deus facere consuevit, præstans quædam pignora suæ potentiæ his, qui legem ejus accepturi sunt. Sic cùm hominem facturus esset, priùs mundum creavit universum, ac tum demum facto homini legem in paradiso dedit. Et cùm sancto etiam Noe legem posituro esset, magna mirabilia monstravit, per quæ instauravit omninò creaturam, ac terribile illud pelagus per annum integrum toto fecit orbe diffundi, justumque illum in tanta totius Mundi tempestate servavit. Abrahæ quoque multa signa legitur præstitisse, ut claram illam de Regibus victoriam, ut insignem quoque adversùs Pharaonem plagam, & ipsius Abrahami de variis periculis liberationem: Sed & Judæis quidem cùm legem esset daturus, priùs miracula ostendit, ac tum demum eis præcepta legis imposuit. Ita hìc quoque cùm sublimem quandam vivendi introducturus esset disciplinam, & quæ numquam ab illis fuisset audita, auctoritatem mandatis suis præstruxit claritate signorum. Quia enim æternum Regnum, quod prædicabat, non apparebat, ex his quæ videntur, illud facit manifestum... *Denique omnium ægritudinum infirmitates medendo, factis ipse se profert; ut quem in Prophetarum voluminibus legere erant soliti, præsentem operibus contuerentur*.

S. Aug. l. de utilitate credendi c. 14.

S. Joa Chr. h. 14. in Matt.

XXI. *Et abiit opinio ejus in totam Syriam*. Fama ejus longè latèque per omnes circumjacentes regiones

S. Hil. c. 1. in Eu.

nes

nes propagata eſt, nomenque celebratum, ſcilicet per Judæam, Peræam, Bathanæam, Galilæam, Decapolim, Samariam; ſed & Idumæam, Palæſtinam, Syrophæniciam, Syriam Damaſci, Syriam Antiochiæ, Syriam Cœlen, &c. *Et obtulerunt ei omnes malè habentes, variis languoribus & tormentis comprehenſos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos.* Per lunaticos intelligunt Medici comitiali morbo laborantes, quos conceptos exiſtimant dubiæ per tempora lunæ; & qui ipſo novilunio, aut plenilunio, aut pridie, gravius vexantur; ſed hìc malum immanius, & à naturalibus cauſis remotius indicatur, cui tamen adjuncta ſit epilepſia. Nam infra c. 17. v. 14. & ſequentibus, qui *Lunaticus* vocatur, epilepticus & dæmoniacus erat. *Lunaticus eſt, & malè patitur; nam ſæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam.... Et increpavit illum Ieſus, & exiit ab eo dæmonium.* Quamobrem S. Hieronymus hìc *non verè lunaticos* interpretatur, *ſed qui putabantur lunatici ob dæmonum fallaciam, qui obſervantes lunaria tempora, creaturam infamare cupiebant, ut in Creatorem blaſphemia redundaret.* S. Hieron. in c. 4 Mat.

Senſus Moralis.

I. *DUctus eſt Ieſus in deſertum à Spiritu.* Exemplo ſuo nos docuit Chriſtus, ut cùm de vitæ rationibus, vel de re gravi ad ſalutem pertinente deliberamus, turbam relinquamus hominum, & Spiritu ſancto duce nos in ſolitudinem colligamus, noſtra cum Deo conſilia communicaturi, quæ frequentia hominum impediuntur, ſolitudine juvantur, in qua Deus procul à tumultibus ſæculi, gratiæ ſuæ lumen animæ fideli communicat, eique ad cor loquens, ubi ipſum unum audire parata eſt, voluntatem ſuam aperit, ſecundùm illud Oſee 11. 14. *Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor ejus.* Solitudo cœleſtis doctrinæ ſchola eſt, ac divinarum artium diſciplina: *Illic Deus eſt totum quod diſcitur, via qua tenditur, totum per quod ad ſummæ veritatis notitiam pervenitur. Eremus paradiſus eſt deliciarum, ubi tamquam redolentium ſpecies pigmentorum, vel rutilantes flores aromatum, ſic fragrantia ſpirant odoramenta virtutum. Ibi roſæ charitatis igneo rubore flammeſcunt. Ibi lilia caſtitatis niveo candore candeſcunt: cum quibus humilitatis violæ, dum imis contentæ ſunt, nullis flatibus impelluntur. Ibi myrrha perfectæ mortificationis, non ſolùm carnis, ſed quod glorioſius eſt, propriæ voluntatis exundat, & thus aſſiduæ orationis indeſinenter emanat, & igne divini amoris ſuaviter ardet.... O ſolitudo ſacræ militiæ tabernaculum, procinctus triumphatoris exercitus, caſtrum Dei, turris David, quæ ædificata es cum propugnaculis, mille clypei pendent ex te, omnis armatura fortium! Tu campus divini prælii, ſpiritualis arx certaminis, Angelorum ſpectaculum, palæſtra fortiter dimicantium luctatorum, ubi ſpiritus cum carne congreditur, & fortis ab infirmo ſuperatur. Nam qui in te ſunt, lorica fidei præmuniti, ſub Imperatoris ſui invicta protectione tripudiant, & de hoſtium ſuorum certa jam dejectione triumphant. Quibus nimirum dicitur:* Dominus pugnabit pro vobis, & vos tacebitis. *Et*, Si unus eſt, *inquit*, noli timere: plures enim nobiſcum ſunt, quàm cum illis. *O Eremus, mors vitiorum, fomes & vita virtutum, te Lex attollit, te Prophetia miratur, & quicumque ad perfectionem pervenerint, tuum cognoverunt præconium. Tibi Moyſes debet bis acceptæ legis decalogum. Per te Elias novit Domini pertranſeuntis excurſum. Per te Eliſæus duplicem Magiſtri ſortitus eſt ſpiritum. Et quid amplius dicam? Salvator mundi in ipſo redemptionis humanæ primordio Præconem ſuum tui accolam fecit, quatenus ſub ipſa jam ſæculi venientis aurora, ex te Luciſer veritatis erumperet: poſt quam plenus Sol veniens, mundi caliginem ſplendoris ſui radiis illuſtraret. Tu ſcala illa Iacobi, quæ homines vehis ad cœlum, & Angelos ad humanum deponis auxilium.... Cella dominicæ ſepulturæ propemodum æmula, quæ peccato mortuos ſuſcipis, & per afflatum Spiritus ſancti Deo reviviſcere facis. Te portum tranquillitatis inveniunt, qui naufragium mundani fluctus evadunt. Te potentis Medici conclave decernunt, qui vulnerati in prælio hoſtiles manus effugiunt. Mox enim ut tui culminis umbræ perfecto corde ſuccedit, omnis ſauciatæ animæ livor, omnis interioris hominis plaga curatur. Te Ieremias aſpexerat, cum dicebat:*

S. Baſil. l. de laudibus Eremi.

Exod. 14. 4. Reg. 18.

Threnorum. 3.

» Bonum eſt præſtolari cum ſilentio ſalutare Dei. Bo-
» num eſt viro, cùm portaverit jugum Domini ab adoleſcentia ſua. Sedebit ſolitarius, & tacebit; elevabit enim ſe ſupra ſe. *Habitator etenim tuus ſe elevat ſupra ſe, quia Deum eſuriens anima, à terrenarum ſe rerum obtutibus erigit, & in divinæ contemplationis arce ſuſpendit; à mundi ſe actionibus ſegregat, atque in actum contemplationis cœleſtibus deſideriis pennas librat: cumque illum, qui eſt ſuper omnia, conſpicere ſatagit, ſemetipſum quoque homo cum reliqua mundanæ vallis dejectione tranſcendit... Tu ſpeculum Animarum, cujus contemplatione ſe mens humana perſpicaciter intuens, quod minus eſt, impleat; quod ſuperfluum, reprimat; quod obliquum eſt, dirigat; quod deforme, componat. Tu nuptialis es thalamus, in quo Sancti Spiritus annulus tribuitur, & cœleſti Sponſo felix Anima fœderatur. O Eremus mundi perſequentis felix effugium, laborantium requies, mœrentium conſolatio, ab æſtu ſæculi refrigerium, peccandi repudium, recluſio corporum, libertas animarum! Te David petiit, cùm mundi mala perferret, cùm timidi & tenebroſi cordis tædium ſuſtineret.* Ecce, *inquit*, elongavi fugiens, & manſi in ſolitudine. *Et quid amplius memorem? quandoquidem ipſe Salvator omnium in exordio ſuæ manifeſtationis inviſerit, ac propria dignatus eſt te habitatione conſecrare. Poſtquam enim baptiſmatis aquam, qua lotus eſt, lavit, ut Euangeliſta teſtatur, ſtatim Spiritus expulit eum in deſertum.... Debitorem ſe tibi mundus agnoſcat, unde prædicaturum, ac mirabilia facturum ſuſcepiſſe Deum non ignorat.* Pſ. 54. 8.

S. Ambr. l. 4. in Luc. n. 7. & 8. & 9.

Convenit recordari (inquit Sanctus Ambroſius) quemadmodum de Paradiſo in deſertum Adam primus ejectus ſit; ut advertas, quemadmodum de deſerto ad Paradiſum Adam ſecundus reverterit. Ex terra virgine Adam, Chriſtus ex Virgine; ille ad imaginem Dei factus, hic imago Dei: per mulierem ſtultitia, per Virginem ſapientia: mors per arborem, vita per crucem: ille ſpiritalium nudus, arboreis ſe texit exuviis: hic ſæcularium nudus, corporis non deſideravit exuvias. *In deſerto Adam, in deſerto Chriſtus: ſciebat enim, ubi poſſet invenire damnatum, quem ad Paradiſum, reſoluto errore, revocaret. Sed quoniam ſæcularibus indutus exuviis redire non poterat, nec Paradiſi incola poteſt eſſe, niſi nudus à culpa; exuit veterem hominem, novum induit, ut quia ſolvi non queunt divina decreta, perſona magis quàm ſententia mutaretur. Sed qui in Paradiſo ſine duce iter amiſit acceptum, quemadmodum de deſerto ſine duce iter repetere poſſet amiſſum, ubi tentationes plurimæ, niſus ad virtutem difficilis, lapſus facilis ad errorem? .... Quem igitur opponeret ducem contra tot illecebras ſæculi, contra tot verſutias diaboli; cùm ſciret, nobis primò contra carnem & ſanguinem, deinde contra poteſtates, contra rectores mundi tenebrarum harum, adverſùs ſpiritalia nequitiæ, quæ ſunt in cœleſtibus, eſſe luctamen? Angelum opponeret? Et ipſe lapſus eſt, & legiones Angelorum vix ſingulis profuerunt Seraphim dirigeret? Et ipſum deſcendit in terras in medium populi immunda labia habentis, & unius tantùm Prophetæ labia, appoſito carbone, mundavit. Alius dux requirendus fuit, quem ſequeremur omnes. Quis tantus eſſet dux qui prodeſſet omnibus, niſi ille qui ſupra omnes eſt? Quis me ſupra*

mun-

Mundum constitueret, nisi qui major est Mundo? Quis tantus esset Dux, qui posset masculum & fœminam, Iudæum & Græcum, Barbarum & Scytham, uno regere ductu; nisi solus qui est omnia, & in omnibus Christus? Multi enim laquei, quacumque progredimur. Laquei in corpore, laquei in lege, laquei in pinnis templorum, in crepidinibus parietum tenduntur à diabolo. Laquei in Philosophis, laquei in cupiditatibus. Oculus enim meretricis laqueus est peccatoris: laqueus in pecunia, laqueus in religione. Quomodo igitur hos laqueos evitabimus, ut possimus & nos dicere: Anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium; laqueus contritus est, & nos liberati sumus? *Non dicit: Ego contrivi laqueum, non ausus est hoc dicere David; sed:* Adjutorium nostrum in nomine Domini; *ut ostenderet, unde laqueus solveretur; ut prophetaret, quòd venturus esset in hanc vitam, qui contereret laqueum fraude diaboli præparatum.* Et ideò sequamur Christum: illius, de deserto ut ad Paradisum redire possimus, vestigia persequamur.

Matt.

II. *Vt tentaretur à diabolo.* In Christo tu tentaberis, quia *Christus de te sibi habebat carnem, de se tibi salutem; de te sibi mortem, de se tibi vitam; de te sibi contumelias, de se tibi honores: ergo de te sibi tentationem, de se tibi victoriam. Si in illo nos tentati sumus, in illo nos diabolum superamus. Attendis, quia Christus tentatus est, & non attendis, quia vicit? Agnosce te in illo tentatum, & te in illo agnosce vincentem. Poterat à se diabolum prohibere, sed si non tentaretur, tibi tentando vincendi magisterium non præberet.* Ad Christum clamemus: *Exaudi DEVS deprecationem meam, intende orationi meæ. A finibus terræ ad te clamavi: dum anxiaretur cor meum, in petra exaltasti me.* Vita nostra in hac peregrinatione non potest esse sine tentatione: quia provectus noster per tentationem nostram fit, nec sibi quisque innotescit nisi tentatus; nec potest coronari nisi vicerit, nec potest vincere nisi certaverit, nec potest certare nisi inimicum & tentationes habuerit. Clamat ergo Ecclesia super petram ædificata, à finibus terræ: *In petra exaltasti me:* Petra autem erat Christus. *In illo ergo ædificati sumus. Propterea petra illa in qua ædificati sumus, prior percussa est ventis, flumine, pluvia, quando Christus à diabolo tentabatur. Ecce in qua firmitate te voluit stabilire. Meritò non vacat vox nostra, sed exauditur; in magna enim spe positi sumus:* In petra exaltasti me. Deduxisti me, quia factus es spes mea. *Ille si nostra spes factus non esset, non nos deduceret. Deducit tamquam Dux, & in se ducit tamquam via, & ad se ducit tamquam patria. Deducet ergo nos. Vnde? Quia factus est spes nostra. Vnde factus est spes nostra? Quia tentatus est, quia passus est, quia resurrexit. In illo vides & laborem tuum, & mercedem tuam; laborem in passione, mercedem in resurrectione. Sic ergo factus est spes nostra. Habemus enim duas vitas: unam in qua sumus, alteram quam speramus. In qua sumus, nota nobis est: Quam speramus, ignota nobis est. Tolera in qua es, & habebis quam nondum habes. Quomodo toleras? Vt non vincaris à tentatore. Laboribus suis, tentationibus, passionibus, morte sua demonstravit tibi vitam Christus in qua es: Resurrectione sua demonstravit tibi vitam in qua eris. Nos enim non noveramus nisi nasci hominem & mori; resurgere hominem, & vivere in æternum, non noveramus: suscepit quod noveras, & demonstravit quod non noveras. Ideò factus est spes nostra in tribulationibus, in tentationibus.* Deduxisti me, quia factus es spes mea, turris fortitudinis à facie inimici. *Non me deserit ipse qui me exaltavit super petram, ut deducat me usque ad se; quia etsi laboro, diabolo per tot loca & tempora, & occasiones insidiante adversùs me, hic est turris fortitudinis; quò cum confugero, non solùm vitabo tela inimici, sed etiam in illum quæ voluero, securus ipse jaculabor. Ipse enim Christus est turris. Caves ne feriaris à diabolo? Fuge ad turrem: Numquam te ad illam turrem diabolica jacula secutura sunt, ibi stabis munitus & fixus. Quomodo autem fugies ad turrem? Ante te est turris, recor-*

S. Aug. Enar. in Ps. 60.

1. Cor 10.

Alex. Expos. in Euang.

dare Christum, & intra in turrem. Quicquid pateris, cogita, quia prior passus est, & cogita quò fine passus est, ut moreretur & resurgeret. Talem & tu finem spera, qualis in illo præcessit, & intrasti in turrem non consentiendo inimico. Si enim consenseris inimico, tunc ad te pervenit oppugnantis jaculum. Tu potiùs in illum jaculare tela, quibus feriatur, quibus vincatur. Quæ sunt ista tela? Verba Dei, fides tua, spes ipsa tua, operabona.

Nemo se fallat, dilectissimi; nemo se decipiat, neque ita quisquam de cordis sui puritate confidat, ut putet se nullis tentationum periculis subjacere; *cùm pervigil ille Tentator eos acrioribus pulset insidiis, quos maximè viderit abstinere à peccatis. Nam à quo dolos suos contineat, qui ipsum quoque Dominum Majestatis ausus est calliditatis suæ fraude tentare? Viderat superbiam suam baptizati Domini Iesu humilitate calcatam; intellexerat quadraginta dierum jejunio omnem cupiditatem carnis exclusam, & tamen non desperavit de artibus suæ malitiæ spiritalis improbitas: tantumque sibi de naturæ nostræ mutabilitate promisit, ut quem verum experiebatur hominem, præsumeret posse fieri peccatorem. Si ergo ab ipso Domino, & Salvatore nostro, deceptionum suarum diabolus non revocavit insidias; quantò magis fragilitatem nostram impugnare præsumit, quos exinde vehementiore odio, & invidia sæviore persequitur, ex quo ei in Baptismo renunciavimus; & ab illa, cui dominabatur origine, in novam creaturam divina regeneratione transivimus?*

S. Leo ser. 40. de Quadr. 3.

Ne mireris igitur, Christiane, si post baptisma gravioribus tentationibus urgearis; si, postquam te Deo devovisti, tibi magis insidietur, teque vehementiùs aggrediatur Satanas: Idcircò enim accepisti arma, non ut degas in otio, sed ut pugnes. Propterea Deus in tentationes irruere permittit: Primò quidem, *Vt discas, quoniam Christi Baptisma multò te fecerit fortiorem.* Deinde, *Vt in egregia illa animi mediocritate permaneas, neque donorum in magnitudine eveharis, dum te scilicet tentationes cohibent & refrænant.* Ad hæc verò, *Vt malignus ille dæmon, cùm de tua à se discessione dubitat, ex ipsa tribulationum tolerantia discat, quòd perfecta ab illo abrenunciatione discesseris.* Quartò, *Vt fortior, & ipso prorsùs ferro valentior, tentationum exercitatione reddaris.* Quintò, *Vt capias grande documentum thesaurorum tibi à Domino creditorum; neque enim adversùs te diabolus irrueret, nisi in majore te positum honore conspiceret.* Hinc enim adversùs Adam insurrexit ab initio, quia multa illum dignitate vidit conspicuum. Propterea & contra sanctum Job nequitiæ suæ arma commovit, quia videbat eum ab omnium Deo miris laudibus coronatum.

S. Jo. Chrys. Hom. 13. in Matth.

A sancto Spiritu ductus in desertum Christus est, ut tentaretur à diabolo, ut discamus, quòd non sponte nos ipsos in tentationes oporteat insilire; sed si fuerimus impugnati, viriliter repugnare. Unde Dominus ait: *Orate, ne intretis in tentationem.*

S. Jo. Chr. ib. Matt 6.

Tentationibus resistamus, cùm illis, Deo permittente, pulsamur: resistamus, inquam, adversario nostro, qui tamquam leo rugiens circuit quærens quem devoret, resistamus *fortes in fide*: sed ne in tentationem intremus, ne peccandi occasionibus sponte nos implicemus. Armis Christi utamur ad diabolum vincendum, scuto fidei, armis justitiæ, verbo Dei, Scripturisque divinis, jejunio, humilitate, vigilantia. Quantò studiosiores pro nostra salute fuerimus, tantò vehementiùs ab adversariis impetemur. *Sed fortior est, qui in nobis est, quam qui adversùm nos est; & per ipsum validi sumus, in cujus virtute confidimus: Quia ob hoc Dominus se tentari à tentatore permisit, ut cujus munimur auxilio, ejusdem erudiremur exemplo. Vicit enim adversarium testimoniis legis, non potestate virtutis: Vt hoc ipso & hominem plus honoraret, & adversarium plus puniret, cùm hostis generis humani non quasi à Deo jam, sed quasi ab homine vinceretur. Pugnavit ergo ille tunc, ut & nos postea pugnaremus: Vicit ille, ut & nos similiter vinceremus.*

S. Leo ser. 38. de Quadr. 2.

Nulla sunt sine tentationum experimentis opera virtutis, nulla sine probationibus fides, nullum sine hoste certamen, nulla sine congressione victoria. Vita hæc nostra in media insidiarum, in medio prœliorum est. Si nolumus decipi, vigilandum est; si volumus superare, pugnandum est.

III. *Cùm jejunasset quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, postea esuriit.* Exemplo suo Christus docuit jejunandum esse, quando acriore luctamine cum tentatore confligimus. Ob hoc enim qui sicut homo dignatus est nasci, non respuit sicut homo tentari, ut Christianus magisterio ejus instructus, non possit à tentatore superari. *Ergo quando simile prœlium tentationis infertur, homini jejunandum est: Vt & corpus impleat de castigatione militiam, & animus impetret de humiliatione victoriam.* S. Aug. t. 2. in Quadr. 6. S. Ambr. l. 4. in Luc. n. 24. Disce diabolum vincere. Agit te Spiritus, sequere Spiritum. *Non te revocet carnis illecebra. Spiritu plenus disce contemnere voluptates. Jejuna, si vis vincere. Consequens est, ut per hominem diabolus te putet esse tentandum: Christus quasi fortior facie ad faciem tentatur, tu per hominem. Et illud diaboli verbum est, cùm dicit homo: Fortis es, manduca & bibe, & similis mane. Noli te tibi credere, non erubescas egere præsidiis, quibus non egebat Christus, & tamen ea non negligebat, ut te doceret, dicens;* Luc. 21. 34. Cavete, ne gravetur cor vestrum in vino & crapula. *Non exubuit Paulus, qui ait:* Sic certo, non ut aera cædens. *Aera quidem non cædebat Apostolus, sed Potestates aeris verberabat.* Sed castigo, *inquit*, corpus meum, & servituti redigo; ne fortè cùm aliis prædicaverim, ipse reprobus inveniar.

Deliquerat Israel, apud Maspha in aquatione congregatus à Samuele; sed ita statim delictum jejunio diluit, ut periculum prælii simul fugerit. Cùm maximè Samuel offerebat holocaustum, in nullo magis procuratam audimus Dei clementiam, quàm abstinentia populi. 1. Regũ 7. Tert. l. de jejun. *Cæciderunt pastos impasti, armatos inermes. Hæ erunt vires jejunantium Deo. Cœlum pro ejusmodi militat. Habes formam præsidii etiam spiritalibus bellis necessariam.... Ipse mox Dominus Baptisma suum, & in suo omnium, jejuniis dedicavit, habens efficere panes ex lapidibus, etiam Iordanem vino fortasse manare, si ita vorator & potator fuisset. Imò novum hominem in veteris sugillationem virtute fastidiendi cibi initiabat, ut eum diabolo rursus per escam tentare quærenti, fortiorem fame tota ostentaret. Præstituit exinde jejuniis legem sine tristitia transigendis. Cur enim triste, quod salutare? Docuit etiam adversus diriora dæmonia jejuniis præliandum. Quid enim mirum, si eadem operatione spiritus iniquus educitur, qua Sanctus inducitur?* Jejunium à Christo sanctificatum & nos sanctificemus, diabolo per carnem nostram adversùs nos pugnanti, per ejusdem carnis mortificationem, resistamus.

IV. *Et accedens Tentator dixit ei: Si Filius Dei es, dic, ut lapides isti panes fiant.* Voluptas omnis, quæ à dæmone, aut ejus organis offertur, sive à mundo & carne cum dæmone fœderatis, homini Christiano suspecta esse debet, quamvis innoxia secundùm se videatur, qualis erat corporis refectio & panis esus, de quo Christus post dierum quadraginta jejunium tentatus est. S. Joa. Chr. h. 13. in Mat. *Esuriit, & non obediit imperanti, nos erudiens, ne unquam diabolo credamus. Quia enim primus homo hinc offendit Deum, legemque transgressus est, ex abundanti te docet, quòd etsi non tibi prævaricationem præcipiat, nec sic quoque esse credendum. Et quid dico prævaricationem? Etiamsi aliquid utile dæmones loquantur, nec sic quidem illos debes audire. Sic enim etiam illos loqui vetuit, qui eum Dei Filium prædicabant.* Simul etiam docuit Christus, ut sive famem, sive quodvis aliud malum patiamur, nunquam tamen Dominum relinquamus; neque etiam miracula postulemus, ut corporis nostri necessitatibus subveniatur, vel ut liberemur ab iis, quibus affligimur privatim incommodis, quorum perpessio sæpè nobis salutaris est; sed totum divinæ voluntati, & providentiæ committamus.

V. *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo, quod procedit de ore Dei.* Istud quippè *Vitæ æternæ verbum* est, *verbum salutis, alimonia æternitatis. Si quis ergo non vescitur verbo Dei, iste non vivit.* Scriptura, S. Hilar. S. Hieron.

VI. *Tunc assumpsit eum diabolus in sanctam civitatem, & statuit eum super pinnaculum Templi, & dixit ei: Si Filius Dei es, mitte te deorsum.* Spirituales etiam homines jactantiæ vitium è supernis ad infima præcipites agit, cùm in seipsis, non in Domino gloriantur. *Cognovit satanas aliquem attentum religioni, virtutibus clarum, signis & operibus præpotentem; jactantiæ tendit laqueum, ut hujusmodi virum inflet tumore; quo pietati se non credat, sed credat jactantiæ: nec Deo deputet, sed sibi arroget. Ideòque Apostoli non in suo, sed in Christi nomine dæmoniis imperabant; ne arrogare sibi aliquid viderentur.* S. Ambr. l. 4. in Luc. n. 26. Sic Petrus paralyticum curat, dicens: *In nomine Iesu Nazareni surge & ambula.* Act. 3. 6. Disce etiam à Paulo jactantiam fugere: *Scio*, inquit, *hominem, sive in corpore, sive extra corpus nescio, Deus scit, quoniam raptus est in Paradisum, & audivit verba ineffabilia, quæ non licet homini loqui. Pro hujusmodi gloriabor, pro me autem non gloriabor, nisi in infirmitatibus meis.* 2. Cor. 12. 3. 4. & 5. Ergo & hìc diabolus quoniam fortem sensit, jactantiam prætendit, quæ etiam fortes decipit. Vanæ etiam curiositatis, superstitionis, ac tentationis Dei cavenda peccata, quibus diabolus homines sæpè impellit in ruinam. *Omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: quæ non est ex Patre, sed ex mundo est.* 1. Joa. 2. 16. Hæc tria diaboli tela, quibus Adamum expugnaverat, Christus in deserto contudit; confregit capita draconis, potentias arcuum, scutum, gladium, & bellum. Falsas de Scripturis diaboli sagittas veris Scripturarum frangit clypeis, inquit S. Hieronymus: *Scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum.*

VII. *Iterum assumpsit eum diabolus in montem excelsum valdè, & ostendit ei omnia Regna mundi, & gloriam eorum.* Veteris Adami superbiam, & ambitionem, tertiæ hujus tentationis perpessione novus Adam curavit. Gloriam mundi, quæ cum mundo præteritura est, in monte & in supercilio diabolus demonstrat: Dominus autem ad humilia descendit & campestria, ut diabolum humilitate superaret. Regna mundi & gloriam eorum semper ostendit iis quos tentat, non caducitatem, non vanitatem, non solicitudines & amaritudines. Fugiamus omnia, quæ Christus contempsit. *Fugiamus omnia quæ diabolica subjacent potestati; ne tamquam malus tyrannus in eos, quos intra suum Regnum invenerit, acceptæ sævitia potestatis utatur..... Si Dominus Iesus propria non desideravit, tu aliena cur quæras? Si Creator omnium sæculi gloriam, subeundæ paupertatis virtute contempsit: cur tu fastidias quod natus es, appetas quod indebitum est? Cur ea quæ ad usum tibi diuturna esse non possunt, ad supplicium diuturna deposcas? Cave insidias, cave fraudes. Et hoc ipso quòd ob subruendum hominem totum versuta diabolus Mundum fraude concutiat, totius sæculi pugnet illecebris, ejus tibi blanditia plus cavenda est. Non Hevam cibus inflexerat, non mandatorum oblivio destituerat: sed promissi honoris ambitio illecebrosa decepit. Quæ si solum Dominum adorare voluisset, indebita non quæsisset. Et ideò remedium datur, quo telum ambitionis obtundas, ut soli Domino serviamus: caret enim ambitione religiosa devotio.* S. Hieron. in c. 4. Mat. S. Ambr. l. 4. in Luc. n. 30. & 34. Non quicumque dicit Deo, Te adoro Domine, is verè Deum adorat; sed qui ipsum super omnia diligit ex toto corde, ex tota anima, & totis viribus; qui nihil ipsi præponit, nihil diligit nisi propter ipsum; nihil quod ab eo abducat, nihil quod ad ipsum non ducat; nihil agit nisi ad ejus gloriam; ejusque voluntati, ac in omnibus subditus est; ejus mandatis accuratè, fideliter ac ferventer obsequitur. Hoc est *Deum in spiritu & veritate adorare*. Urgente tentatione, diabolo respondeamus, quod olim tyranno sanctus Episcopus & Martyr Polycarpus: *Tot annos Christo ministravi, nec ulla me unquam affecit* Euseb. l. 4. Hist. Eccl. c. 15.

cit injuriâ. Et quomodo possum impiè loqui adversùs Regem meum, Auctoremque salutis meæ? ... Christianus sum... Neque nobis à melioribus ad deteriora mutabilis mens est. Pulchrum quidem atque honestum ducimus, à vitiis ad virtutem transcurrere. Resistamus diabolo, & fugiet à nobis. Cui semel in baptismo abrenunciavimus, huic perpetuò aversemur; non sermonibus tantùm, sed & operibus; non cogitationibus solùm, sed & actibus: nihilque ex his, quæ illi
S. Joa. Chrys. h. 13. in Mat. solent placere, faciamus. *Sic enim omnia, quæ Deo*
» placitura sunt, faciemus. Nam ille quidem multa sæ-
» pissimè pollicetur, non ut det, sed ut accipiat; pro-
» mittit plurima de rapinis, ut auferat. Regnum atque
» justitiam; & quasi quosdam laqueos tendens, thesauros
» pollicetur in terra, ut etiam nos & istis thesauris, &
» cœlestibus spoliet. Unum, nos in hoc sęculo ditari, ne
» divites simus in futuro. Et si non potuerit per di-
» vitias ab illa nos excludere beatitudine præmio-
» rum, alia ad nos via, id est, paupertatis, acce-
» dit: quod sanctum quoque Job impugnando facie-
» bat.

Periculosior diaboli tentatio est, cùm nobis per organa sua blanditur. *Blandiri enim ut noceat, diaboli*
Prov. 3. S. Joa. Chr. ibid. *est: corripere verò ut prosit, Dei. Quem enim diligit Dominus, corripit. Quando ergo prosperitate fruimur, & in peccato vivimus, tunc magis nobis est, ac magis dolendum. Nam semper quidem nos oportet metuere peccantes, maximè autem cùm nihil triste perpetimur. Quando enim per partes ab unoquoque nostrum Deus pœnas exigit, leviorem nobis ipsam animadversionem facit. Quando verò patientius nostra videtur dissimulare delicta, ad maximam nos in talibus permanentes pœnam reservat. Cùm enim justis non desit tribulatio, quantò magis expectanda est peccatoribus?*

VIII. *Ambulans Iesus juxta Mare Galilææ, vidit duos fratres, Simonem, qui vocatur Petrus, & Andream fratrem ejus, mittentes rete in mare (erant enim*
S. Aug. t. 87. aliàs 59. de Verbis Dn. c. 10. *piscatores:) Et ait illis: Venite post me, faciam vos fieri piscatores hominum.* Dominus, ut pro salute nostra potentium amicitias contemnamus, noluit priùs eligere Senatores, sed piscatores. *Magna Artificis misericordia! Sciebat enim, quia si eligeret Senatorem, diceret Senator, Dignitas mea electa est. Si priùs eligeret divitem, diceret dives, Opulentia mea electa est. Si priùs eligeret Imperatorem, diceret Imperator, Potestas mea electa est. Si priùs eligeret Oratorem, diceret Orator, Eloquentia mea electa est. Si eligeret Philosophum, diceret Philosophus, Sapientia mea electa est. Interim, inquit, differantur superbi isti, multùm tument. Distat inter magnitudinem & tumorem: Utrumque grande est, sed non utrumque sanum est. Differantur ergo, inquit, isti superbi, aliqua soliditate sanandi sunt. Da mihi priùs istum peccatorem. Veni tu pauper, sequere me. Non est quod in te expaveścatur, sed multum est quod in te impleatur. Tam largo fonti vas inane admovendum est. Dimisit retia piscator, accepit gratiam piscator, & factus est divinus Orator. Ecce quid fecit Dominus, de quo*
1 Cor. 1. 27. & 28. *dicit Apostolus:* Infirma Mundi elegit Deus, ut confundat fortia; & ignobilia Mundi elegit Deus, & ea
» quæ non sunt, tamquam quæ sint, ut ea quæ sunt,
» evacuentur. *Denique leguntur modò verba Piscatorum,*
S. Aug. Enarr. in Ps. 65. » *& subduntur colla Oratorum... Concluśit Apostolus,* Ut non glorietur coram Deo omnis caro. *Videte, quemadmodum nobis abstulit gloriam, ut daret gloriam; abstulit nostram, ut daret suam; abstulit inanem, ut daret plenam; abstulit nutantem, ut daret solidam. Quantò ergo gloria nostra fortior & firmior, quia in Deo est! Non ergo in te debes gloriari; prohibuit Veritas: sed quod ait Apostolus, hoc præcepit Veritas: Qui gloriatur, in Domino glorietur.*
Hebr. 5. 4.

Ex Apostolorum vocatione discamus, 1. *Neminem debere sibi sumere honorem, sed qui vocatur à Deo tamquam Aaron.* 2. Sine cunctatione parendum Christo interiùs vocanti, etiamsi nos aliquid necessarium urgere videatur. Propter quod & alium quemdam accedentem ad se, & rogantem; ut ad sepeliendum patrem rediret, ne id quidem facere permisit, ostendens, quòd Christus cunctis sit etiam necessitudinibus præferendus. 3. Vocationem ad Ecclesiasticas dignitates ex nobilitate, divitiis, ingenio, cæterisque donis naturę, aut fortunæ (ut vocantur) bonis non esse judicandam; sed ex donis Spiritus sancti, ex Christi gratia dignos sibi ministros præparantis, ex diuturna & constanti virtutis exercitatione; quamvis & ingenii dotes, & doctrina, & prudentia ad Ecclesiam regendam, & ad sacra Ministeria obeunda requirantur. Huic vocationi minimè obest inopia, cùm pauperes piscatores Christus elegerit, ut Ecclesiæ suæ fundamenta essent, primi Euangelii sui Prædicatores, Principes super omnem terram. Eorum inopiam Euangelista diligenter expressit, cùm narrat, Christum illos invenisse *reficientes retia sua.* Tanta erat egestatis magnitudo, ut vetera resarciverint, quia emere nova non poterant.
S. Joa. Chr. Ho. 13. *Nec sanè parva hæc sunt documenta virtutis, facilè omnem tolerare pauperiem, de justis laboribus vivere, mutuâ sibi charitate connecti, secum habere inopem patrem, atque in ejus obsequio laborare.* Tales erant Petrus, & Joannes, qui à Christo vocati, *Relictis retibus & patre, secuti sunt eum,* ut eorum exemplo disceremus 4.
S. Bern. ep. 104. Quòd *Etsi impium est contemnere patrem & matrem, contemnere tamen propter Christum, piissimum est. Nam qui dixit: Honora patrem & matrem, ipse etiam dixit: Qui amat patrem, aut matrem plus quàm me, non est me dignus.* Hinc S. Hieronymus ad Heliodorum scribens;
S. Hier. *Quid facis,* inquit, *in domo paterna delicate miles? ... Licèt parvulus ex collo pendeat nepos; licèt sparso crine & scissis vestibus, ubera quibus te nutrierat Mater ostendat; licèt in limine pater jaceat, per calcatum perge patrem: siccis oculis ad vexillum crucis evola. Solum pietatis genus est, in hac re esse crudelem.* 5. In primorum Discipulorum vocatione charitatem à Christo commendatam agnoscamus: *Nihil apud Deum tanto*
S. Isid. Pelusiota, ep. 10. *in pretio est, quàm Charitas, ob quam & homo factus est, & ad mortem usque obediens. Eaque de causa Discipuli quoque illi, qui primi ab eo vocati sunt, duo fratres extiterunt. Ex quo statim per ipsa initia sapientissimus Salvator indicavit, se Discipulos omnes suos fraterno amore copulari velle. Quæ cum ita sint, nihil charitati anteponendum ducamus... Secuti sunt eum. Piscator iste, dum in Mari lucrum suum quærit, vitam invenit omnium. Lembum deseruit, Deum reperit: scalmum reliquit, Verbum invenit: lina laxavit, fidem vinxit: plicavit retia, homines elevavit: mare sprevit, cœlum adquisivit.*
S. Ambr. l. de Virginitate. c. 10.

IX. *Et obtulerunt ei omnes malè habentes, variis languoribus, & tormentis comprehensos, & qui dæmonia habebant, & lunaticos, & paralyticos, & curavit eos.*
S. Joa. Chr. h. 14. in Matth. Sequamur & nos Christum, variis siquidem languoribus afficimur animarum, quibus principaliter vult « mederi. Propterea enim etiam illas ægritudines sanat, « ut istas de nostris animabus expellat. Accedamus ergo « ad eum, nec ab illo quicquam de præsentis vitę prospe- « ritatibus expetamus, sed indulgentiam peccatorum « precemur: Nam etiam nunc dabit ille, si non negli- « gamus postulare. Tunc in Syriam solummodò fama « ejus exierat, nunc verò totum terrarum orbem perva- « sit. Et illi quidem cùm audissent eum dæmonia fugas- « se, undique confluebant: Tu verò cùm longè plura, « longèque majora virtutis ejus experimenta jam cepe- « ris, nequaquam tamen exurgis & curris. Illi patriam « reliquerunt, & amicos, & cognatos: Tu verò ne do- « mo quidem abscedis, ut accedas, & multò majora con- « sequaris, quàm relinquis. Imò ne istud quidem à te po- « scimus, sed consuetudinem solummodò malignam re- « linque, & domi tuæ cum tuis manendo, poteris facilè « salvari. Nunc verò si aliquam in corpore patiamur in- « firmitatem, nihil non agimus, ut ægritudine liberemur: « Anima verò nostra tam malè se habente, dissimula- « mus, semper differimus. Propterea ne corporeis qui- « dem languoribus liberamur, quoniam quę maximè ne- « cessaria sunt, superflua ducimus; quæ verò penè dissi- « mulanda, hæc omninò necessaria judicamus; & fon- « tem ipsum malorum incuratum relinquentes, rivu- « los purgare conamur. Quòd autem eorum qui sunt in « corpore morborum, maligna sæpè anima causa sit, «

„ & triginta octo annorum paralyticus, & ille qui „ per tectum legitur fuiſſe demiſſus, multaque alia „ demonſtrant exempla. Exſiccemus igitur fontem malorum, & cuncta continuò languorum fluenta ſiccabuntur. Pro ſpiritualium igitur curatione morborum Chriſto ſupplicemus, qui tantò graviores ſunt, & majori commiſeratione digni, quantò inſenſibilior eſt Anima, quæ peccat. *Eſt igitur primum bonum nihil omninò peccare: ſecundum verò, poſt peccatum ſentire quod commiſeris, atque lugere. Si verò ne iſtud quidem habemus, quemadmodum precabimur DEVM, & peccatorum remiſſionem petemus, de quibus nihil omninò curamus? Cùm enim ipſe qui deliquit, ne hoc ipſum quidem, quod peccavit ſtudeat agnoſcere: pro quibus DEVM delictis orabit, quæ adhuc commiſiſſe ſe neſcit?*

CAPUT QUINTUM.

Senſus Litteralis.

I. *VIdens autem Ieſus turbas, aſcendit in montem.* Locum ſcilicet convenientem ſeceſſui, & orationi, ſublimis ac cœleſtis Doctrinæ prædicationi, Legis novæ promulgationi, quam in monte Chriſtus tradere voluit, ſicut Lex vetus in monte fuerat promulgata; ut talis videretur, qualem ſe ipſe per Prophetam deſcripſit: *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum ejus, prædicans præceptum ejus.* Qui mons ille fuerit, incertum. Non mons Oliveti, qui in Galilæa non erat; ſed vel Thabor, vel alius mons excelſus. Ut ut eſt, Chriſtus primùm aſcendit in montem, ubi in oratione pernoctavit; deinde illuceſcente die vocavit ad ſe Diſcipulos ſuos, & elegit ex ipſis duodecim, quos & Apoſtolos nominavit, & deſtinavit ad prædicationem Euangelii, & fundationem Eccleſiæ ubique terrarum. Tum deſcendit cum Diſcipulis è montis cacumine in campeſtrem locum, id eſt, in ejuſdem montis locum inferiorem, magis æquabilem, & turbarum capacem, & ibi ſtetit, dum ægrotos & energumenos curaret: poſtea verò ſedens Doctoris in morem, concionem habuit, quæ *Sermo Domini in monte* vulgò vocatur, qui, quantùm ad mores optimos pertinet, complectitur perfectum vitæ Chriſtianæ modum.

Pſ. 2.

S. Hier.

Luc. 6. v. 12. & ſeq. uſque ad 17.

S. Aug. l. 2. de conſenſu Ev. c. 19. n. 47.

Et aperiens os ſuum, docebat eos, dicens. Phraſis eſt Hebræis frequens, *os aperire*, pro, *incipere loqui*, præſertim poſt longum ſilentium, & cùm agitur de re aliqua ſingularis momenti. Exempla habentur *Pſal.* 88. 2. *Proverb.* 8. 6. *Matt.* 13. 35. Secundò, hac phraſi emphatica notatur modus, quo Chriſtus docuit, id factum ſcilicet cum vehementia quadam ſingulari, cum ardore, ac contentione, tum animi, tum vocis, ob turbam adſtantem. Loca parallela habentur *Iudic.* 11. 35. *Iob* 33. 2. Hac etiam phraſi deſignatur gravitas, & libertas loquentis. Exempla habentur *Proverb.* 31. 8. 9. *Ezech.* 29. 21. & 33. 22. *Act.* 8. 35. & 10. 34. & ad *Epheſ.* 6. 19. S. Auguſtinus conjicit, iſta phraſi deſignari prolixitatem ſermonis, quem hic inſtituit Chriſtus Dominus: Vel dictum eſſe, *Aperuit os ſuum*, quòd ipſe in lege veteri aperire ſoleret ora Prophetarum: *Multifariam enim olim Deus loquens patribus in Prophetis, noviſſimè locutus eſt nobis in Filio.*

S. Aug. l. 2. de ſer. Dom. in mont. c. 1. n. 4.

II. *Beati pauperes ſpiritu: quoniam ipſorum eſt Regnum cœlorum.* A ſummo hominis bono, & vera beatitudine, Moralem ſuam inſtitutionem Chriſtus orditur, & quæ ad ipſius conſecutionem media conducant, oſtendit. Contraria autem docet judicio Philoſophorum, & vulgi, qui beatitudinem à præſenti ſtatu æſtimant, in eoque poſitam cenſent, ut homo lætè & quietè vivat: ipſe verò beatos pronuntiat eos, qui vulgò miſeri vocantur, & judicantur. *Pauperes ſpiritu*, id eſt, animo & voluntate pauperes, qui quamvis facultatibus divites ſint, animum tamen non habent divitiis addictum, quæ tendentibus ad Regnum cœlorum impedimenta ſunt & onera. Plerumque enim divitiæ fomenta ſunt vitiorum, quod Ethnici ipſi Philoſophi agnoverunt, ut fusè probat doctiſſimus Præſul *Daniel Huetius* libro 3. *De concordia Rationis & Fidei*, c. 16. Unde Chriſtus difficile eſſe docet, ut dives ad Regnum cœlorum perveniat, Matt. 19. *Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum. Facilius eſt camelum per foramen acus intrare, quàm divitem intrare in Regnum cœlorum.* Et Lucæ 6. 20. *Beati pauperes*: quod qua ratione ſit intelligendum, S. Matthæus explicat, addens hoc verbum, *Spiritu*. Cui beatitudini S. Lucas hanc maledictionem opponit, à Chriſto in eodem ſermone prolatam: *Væ vobis divitibus, quia habetis conſolationem veſtram.* Hinc S. Paulus 1. Corint. 1. v. 26. *Videte vocationem veſtram, fratres, quia non multi potentes, non multi nobiles.* Et S. Jacobus Epiſt. c. 2. 5. *Nonnè Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & hæredes Regni, quod repromiſit Deus diligentibus ſe?* Pauperes igitur ſpiritu hìc intelligendi, qui paupertatem ſuam æquo animo ferunt, nec de ea queruntur; ſed ſorte ſua cenſuſque tenuitate contenti, à Deo expectant, quę huic vitę temporali ſuſtentandæ ſunt neceſſaria, nec divitias appetunt, aut iis per malas artes quærendis dant operam. Unde *Tobiæ* 4. 23. ſenior Tobias filio ſuo ait: *Noli timere fili mi: pauperem quidem vitam gerimus, ſed multa bona habebimus, ſi timuerimus Deum, & receſſerimus ab omni peccato, & fecerimus benè.* Pauperes etiam ſpiritu intelliguntur, qui etſi divites ſint; *cupiditate* tamen & avaritia, quæ *radix eſt omnium malorum*, ſunt exempti, nec *ſperant in incerto divitiarum ſuarum, ſed in Deo vivo*; ſataguntque magis *divites fieri in operibus bonis, facilem tribuere, communicare, theſaurizare ſibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.* Secundò, pauperes ſpiritu ſunt, qui paupertatem voluntariam propter Chriſtum ſunt amplexi, ut *S. Baſilius* explicat. *Cùm Dominus dicat*, Verba quæ locutus ſum vobis, ſpiritus & vita ſunt; *aliàs verò*, Spiritus ſanctus docebit vos omnia, & ſuggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis, &c. *Hi ſunt mendici ſpiritu, qui non aliam ullam ob cauſam ad mendicitatem devenerunt, quàm ob doctrinam Domini qui dixit:* Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus. *Si verò quis oblatam ſibi quomodocumque mendicitatem ſuſceperit, ut Lazarus, neque hic à beatitudine illa excluditur.* Beati pauperes. *Non omnes beati pauperes; paupertas enim media eſt: poſſunt & boni, & mali eſſe pauperes. Niſi forte ille intelligendus pauper beatus, quem Propheta deſcripſit dicens;* quia Melior pauper juſtus, quàm dives mendax. *Beatus pauper qui clamavit, & Dominus exaudivit eum: pauper à crimine, pauper à vitiis, pauper in qua Mundi princeps nihil invenit: pauper illius æmulus pauperis, qui cùm dives eſſet, propter nos pauper factus eſt. Vnde plenè Matthæus aperuit, dicens: Beati pauperes ſpiritu; pauper enim ſpiritu non inflatur, non extollitur mente carnis ſuæ.* Tertiò igitur, *pauperes ſpiritu*, ad mentem Domini, intelliguntur humiles, ut ſancti etiam Hilarius, Joa. Chryſoſt. Hieronymus, & Aug. explicant. Poſteriorum duntaxat duorum adſcribo verba. S. Hieronymi: *Beati pauperes, &c.* Hoc eſt quod alibi legimus: *Et humiles ſpiritu ſalvabit.* Ne quis autem putaret, paupertatem, quę nonnunquam neceſſitate portatur, à Domino prædicari, adjunxit, *ſpiritu*, ut humilitatem intelligeres, non penuriam. *Beati pauperes ſpiritu, qui propter Spiritum ſanctum voluntate ſunt pauperes. Vnde ſuper hujuſcemodi pauperibus & Salvator per Iſaiam loquitur: Dominus unxit me, propter quod euangelizare pauperibus miſit me.*

1. ad Tim. 6.

S. Baſilius in Regulis Brevioribus, interrog. 105. a.

Luc. 18.

S. Ambr. l. 5. in Luc. n. 55.

Prov. 19. 2.

S. Hil. c. 4. in Ev. S. Matt. S. Joa. Chr. h. 15. in Matt. Pſ. 33. S. Hier. in c. 5. Mat.

Iſa. 61.

S.Aug.l.1.de s. Dom.in mont. c.1.n. 3.

me. S. Augustinus: *Rectè*, inquit, *hic intelliguntur pauperes spiritu, humiles & timentes Deum, id est, non habentes inflantem spiritum. Nec aliundè omnino incipere oportuit beatitudinem; siquidem perventura est ad summam sapientiam.* Initium autem sapientię timor Domini: *quoniam & è contrario*, Initium omnis peccati superbia *inscribitur*. *Superbi ergo appetant, & diligant Regna terrarum: Beati autem pauperes spiritu, quoniam ipsorum est Regnum cœlorum*; id est, jus ad illud habent ex Dei promissione & gratia: *Ostendit* Christus, *eis Regnum cœlorum tribuendum*, inquit S. Leo, *quos humilitas commendat animorum, magis quàm indigentia facultatum*. Istius autem humilitatis bonum faciliùs pauperes, quàm divites assequuntur.

Eccl.21.16. Eccl.10.15.

S.Leo s.95.

III. *Beati mites: quoniam ipsi possidebunt terram*. Mites sunt, qui cedunt improbitatibus, & *non resistunt malo, sed vincunt in bono malum*; qui non rixantur, nec dimicant pro terrenis, & temporalibus rebus; non statim ad omnes injurias excandescunt, sed facilè ignoscunt, placidaque morum suavitate omnium animos sibi conciliant. *Ipsi possidebunt terram*: Non terram Judæ, nec terram istius Mundi: non terram maledictam, spinas & tribulos afferentem, quam crudelissimus quisque & bellator magis possidet; sed terram, de qua scriptum est: *Credo videre bona Domini in terra viventium. Et, Clamavi ad te Domine: Dixi, tu es spes mea, portio mea in terra viventium. Significat enim quandam sodalitatem, & stabilitatem hæreditatis perpetuæ, ubi anima per bonum affectum, tanquam loco suo requiescit, sicut corpus ex terra: ipsa est requies, & vita sanctorum.* Mos est Scripturæ sacræ, pœnas, vel temporales, vel æternas describere per ea, quę maximè ingrata sunt hominibus, & exosa, per captivitatem, servitutem, tenebras, vermem rodentem, stridorem dentium, gehennam ignis, ignem inextinguibilem, &c. Beneficia etiam spiritualia & æterna, per ea quæ maximè grata sunt & amabilia, per mutationem planctus illorum in gaudium, comestionem pinguium, & adipis terræ, potationem ex torrente deliciarum Dei, centupli acceptionem, panis manducationem, & vini novi potum in Regno cœlorum, accubitum cum Abraham, Isaac, & Jacob, &c. Sic gloria cœlestis in Apocalypsi describitur per arborem vitæ, per coronam vitæ, per manna absconditum, per sessionem in throno Dei, &c. Sic patria cœlestis vocatur Jerusalem nova, & describitur velut tota obducta auro & constrata gemmis, ac lapidibus pretiosis: quæ omnia nobis grata sunt, & apud nos in pretio. Sic *terræ* nomine hìc intelligitur terra nova, per terram Chanaan, lacte & melle manantem, & Israelitis à Deo promissam, ac datam olim, adumbrata, de qua *S. Petrus* Epist.2. c.3. 13. *Novos verò cœlos, & novam terram secundùm promissa ipsius expectamus, in quibus justitia habitat. Propter quod charissimi hæc expectantes, satagite immaculati, & inviolati ei inveniri in pace*. De qua Psalm.36. v.11. *Mansueti autem hæreditabunt terram, & delectabuntur in multitudine pacis*. V.22. *Benedicentes ei hæreditabunt terram: maledicentes autem ei disperibunt*. Vers. 29. *Justi autem hæreditabunt terram: & inhabitabunt in sæculum sæculi super eam*. Vers. 34. *Expecta Dominum, & custodi viam ejus: & exaltabit te, ut hæreditate capias terram: cùm perierint peccatores, videbis*. Quæ de bonorum permanentium in futura vita possessione, & deliciis æternis jam in hac vita per conscientiæ puritatem prælibandis, *Theodoretus* explicat. Et *S. Augustinus* Sermone 1. in hunc Psalmum: *Mansueti autem hæreditate possidebunt terram. Terra est illa, de qua sæpè locuti sumus, Jerusalem sancta, quæ liberabitur de peregrinatione ista, & in æternum vivet cum Deo, & de Deo. Ergo hæreditate possidebunt terram. Quæ erunt deliciæ ipsorum?* Et delectabuntur in multitudine pacis. *Aurum tuum pax, argentum tuum pax, prædia tua pax, vita tua pax, Deus tuus pax. Quicquid desideras, pax tibi erit. Quia hic aurum quod est, non potest tibi esse argentum; quod vinum est, non potest tibi esse panis; quod tibi lux est, non po-*

Rom 12.21.

Ps.36. & 141.

SS.Hier. & Aug. locis laudatis.

S.Aug. Enar. in Ps.36. ser.n.1.

Alex. Exposs. in Evang.

test esse potus: Deus tuus totum tibi erit. Manducabis eum, ne esurias; bibes eum, ne sitias; illuminaberis ab eo, ne sis cæcus; fulcieris ab eo, ne deficias; possidebit te totum integrum totus integer. Angustias non ibi patieris cum eo, cum quo totum possides; totum habebis, totum & ille habebit; quia tu & ille unum eritis, quod unum totum & ille habebit qui vos possidet. Terram promissam mitibus, carnem sanctorum Sanct. Leo interpretatur, quæ ob humilitatis meritum felici resurrectione mutabitur, & immortalitatis gloria vestietur, in nullo jam spiritui futura contraria.

S.Leo s.95.

IV. *Beati qui lugent: quoniam ipsi consolabuntur*. Epicureorum sententię opponitur divinum istud Christi axioma: Beati, non qui voluptatibus indulgent, sed qui lugent, non quicumque, & quamvis ob causam; sed lugentes *spiritu*, vel propter Christum, & justitiam; quod hìc subintelligendum. Qui lugent propter peccata & sua, & aliena; non ob rerum dispendia terrenarum: quoniam *Sæculi tristitia mortem operatur: quæ* autem *secundùm Deum tristitia est, pœnitentiam in salutem stabilem operatur*. Luctus hic non mortuorum ponitur communi lege naturæ, sed peccatis & vitiis mortuorum; (inquit Sanctus Hieronymus) Sic flevit & Samuel Saulem: quia pœnituerat Deum, quòd unxisset eum Regem super Israel. Sic & Paulus Apostolus flere, ac lugere se dicit eos, " qui post fornicationem, & immunditiam non egerunt " pœnitentiam. Luctus hic gaudium internum, Spiritus sancti fructum, adjunctum habet. Hæc beatitudo Christianorum in terris peregrinantium, & ad patriam suspirantium, quorum typus Israelitæ super flumina Babylonis sedentes & flentes, dum recordarentur Sion. His consolationem æternam in cœlis Christus Dominus pollicetur: *Qui* enim hìc *seminant in lacrymis, in exultatione metent. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos*. In hac vita mortali semina bonorum operum mittuntur cum lacrymis ob captivitatem nondum plenè solutam, & conversam, ob peccata quibus & ipsi justi obnoxii sunt, ob miserias ex peccato superstites, præsertimque concupiscentiam contra legem mentis pugnantem: sed in cœlis recipiet quisque manipulos suos, id est, fructum seminis, coronam gaudiorum, & exultationis: Tunc *Absterget Deus omnem lacrymam ab oculis eorum*. Contrà verò impii, qui in hac vita peccata non lugent, sed gaudent intemperanter gaudio sęculari, æterno luctu plectentur. Unde Christus Lucæ 6.25. *Væ vobis, qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis*.

Hanc beatitudinem Græca Exemplaria secundam ponunt. S.Hilar. c. 4. in Mat.

S.Joa. Chrys. h.15.in Matt. S.Ambr. l.5. in Luc. 2. Cor.7.10. S.Hier. in c. 5. S.Matt. " 1.Reg. 15. " 2.Cor.12.

Ps.125.

Apoc.7.17.

V. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam: quoniam ipsi saturabuntur*. Famis & sitis nomine hìc desiderium ardens; justitiæ verò nomine, quæ generalis est virtus, in se virtutes omnes complexa, significatur id omne quod virtuti consonum, & Deo gratum est. Beati igitur, non qui res terrenas desiderant, ut divitias, honores, voluptates; sed qui studio vehementi viam salutis à Christo propositam, Dei gratiam, pietatem, & obedientiam divinis mandatis: adeò ut illo desiderio accensi, corporis esuriem libenter perferant, potiùs quàm deficiant à via justitiæ & virtutis. Unde apud S. Luc. simpliciter habetur: *Beati, qui nunc esuritis*. Hi certissimè saturabuntur, tum justitia, quam in hac vita inchoatam, in futura perfectam habebunt, tum omnis generis bonis. *Sitientibus & esurientibus justitiam, beatitudinem tribuit: significans extensam in Dei doctrinam Sanctorum aviditatem bonis perfectæ in cœlo satietatis expleri*. Justitiæ nomine *Sanctus Ioannes Chrysostomus* intelligit, aut in genere virtutem ipsam, aut speciem illam justitię, quæ avaritię opponitur. Quia enim commendaturus erat misericordiam, ostendens, quomodo misereri oporteat, opportunè beatos prædicat, qui justitiæ studeut. Non solùm autem dixit: Beati qui justitiam servant: *sed, qui esuriunt & sitiunt justitiam*; ut non mediocriter, sed cum vehementi cupiditate illam colamus, & operemur. Cupiditatem igitur quæ habendi amore flagrat, in meliora converti jubet, scilicet in amorem vehementem ju-

S.Hilar.

S.Joa. Chr.h. 5. in Matt.

stitiæ, præmiumque proponit his verbis: *Quoniam ipsi saturabuntur*. Quia enim plurimos divites facere putatur avaritia, è contrario rem se habere docet, magisque id præstare justitiam: *Noli igitur justitiam exercens formidare paupertatem, neque famem timere; cùm illi magis omnibus bonis excidant, qui aliena diripiunt: ut ex adverso ille qui justitiam diligit, tutissimè bona omnia possidet*. Omnia Dei beneficia sub imagine cibi, ac potus in Scriptura sæpè describuntur, ut Isaiæ 65. 13. *Propter hæc dicit Dominus Deus: Ecce servi mei comedent, & vos esurietis: ecce servi mei bibent, & vos sitietis: ecce servi mei lætabuntur, & vos confundemini*. Lucæ 1. 53. *Esurientes implevit bonis: & divites dimisit inanes*. Non nobis sufficit velle justitiam (inquit Sanct. Hieron.) nisi justitiæ patiamur famem: *Ut sub hoc exemplo nunquam nos satis justos, sed semper esurire justitiæ opera intelligamus*. Convenienter autem hæc beatitudo quarta ponitur: Postquam enim peccata deflevimus, consequens est, ut esurire incipiamus & sitire justitiam. *Æger enim cùm in gravi morbo est, non esurit, quia ægritudinis dolor famem excludit.... Qui esurit, utique virium quærit augmentum. Quod autem majus virtutis incrementum, quàm norma justitiæ?* (inquit S. Ambrosius) Qui esuriunt, & sitiunt justitiam, amatores sunt veri & inconcussi boni. Illic ergo cibo saturabuntur, de quo Dominus dicit: *Meus est cibus, ut faciam voluntatem Patris mei, quod est justitia*. Et illa aqua, de qua quisquis biberit, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.

S. Hier. in c. 5. Matt.

S. Ambr. l. 5. in Luc. n. 56.

S. Aug. l. 1. de ser. Dom. in monte.

Joa. 4. 34. & 18.

VI. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*. Stoici docebant, *Succurere esse sapientis, misereri non esse*; & misericordiam vocabant ægritudine animi. At Christus non opera tantùm misericordiæ præcepit, sed & affectum suo exemplo commendat: Sæpè enim dicitur *misericordia motus*, qua phrasi affectus, & quidem vehemens, exprimitur. Sic Apostolus 1. *Cor.* 12. 26. vult *Membra compati*: Christiana scilicet disciplina non excindit affectus, sed moderatur. Beatos igitur Misericordes Christus pronunciat, qui propter Christum proximorum malis, sive animi, sive corporis, indolescunt, eosque, quoad possunt, sublevant; qui & in erogandis eleemosynis liberales sunt, & in condonandis injuriis faciles. Hi misericordiam à Deo consequentur, secundùm illud Psalmi 40. v. 1. *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem: in die mala liberabit eum Dominus*. Cæterùm, ut scribit S. Jacobus, Epist. cap. 2. 13. *Judicium sine misericordia illi, qui non facit misericordiam*. Ideò verò præmium à Domino promissum operibus bonis *misericordia & gratia* in Scripturis divinis vocatur, quia ipsa sanctorum merita sunt Dei munera, quibus cùm vita æterna datur, quid aliud nisi *gratia pro gratia* redditur, ut loquitur Sanctus Augustinus? *Numerus ergo Sanctorum per Dei gratiam Dei Regno prædestinatus, donata sibi usque in finem perseverantia, illuc integer perducetur, & illic integerrimus jam sine fine beatissimus servabitur, adhærente sibi misericordia Salvatoris sui, sive cùm convertuntur, sive cùm præliantur, sive cùm coronantur. Nam & tunc esse illis Dei misericordiam necessariam, sancta Scriptura testatur, ubi sanctus de Domino Deo suo dicit animæ suæ: Qui coronat te in miseratione, & misericordia. Dicit etiam Iacobus Apostolus: Judicium sine misericordia illi, qui non facit misericordiam*. Quibus verbis manifestatur, *in his in quibus inveniuntur bona opera misericordiæ, judicium cum misericordia fieri; ac per hoc etiam ipsam misericordiam meritis bonorum operum reddi*. Hinc sancta Machabæorum Mater uni ex filiis suis dicit: *Ut in illa miseratione cum fratribus tuis te recipiam*.

S. Aug. l. de Correptione, & Gratia, c. 13.

Ps. 102. 4. Jacob. 2. 13.

2. Mach. 7. 29.

VII. *Beati mundo corde: quoniam ipsi Deum videbunt*. Beatos hìc prædicat Christus, quorum mores integri sunt, animusque à pravis intentionibus, desideriis, & cogitationibus purgatus; qui non solùm mala facta, sed & malas concupiscentias vincunt; omne quod Deo displicet, perosi; simplicissimam puritatem amantes colentesque; qui non sunt corde duplici. Puritas igitur cordis immunditiam omnem carnis, & spiritus, omnemque hypocrysim excludit. His verò qui mundi sunt corde, visio Dei sicuti est, æterna vita, & Regnum cœlorum promittitur, in quod *nihil coinquinatum* intrabit. Unde & 1. Joannis 3. *Scimus, quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est. Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est*. Eò spectat & illud Psalmi 23. 3. *Quis ascendet in Montem Domini, aut quis stabit in loco sancto ejus? Innocens manibus, & mundo corde*. Breviter S. Hieronymus hanc sententiam exponit: *Mundi corde, quos non arguit conscientia ulla peccati. Mundus mundo corde conspicitur: Templum Dei non potest esse pollutum*. Meritò hæc beatitudo cordis promittitur puritati, inquit S. Leo: *Splendorem enimverò luminis sordens acies videre non poterit: & quod erit jucunditas mentibus nitidis, hoc erit pœna maculosis. Declinentur igitur terrenarum caligines vanitatum, & ab omni squalore iniquitatis oculi tergantur interiores, ut serenus intuitus tantùm Dei visione pascatur*.

S. Leo s. 95. sive Hom. de gradibus Ascens. ad beatitudinem.

VIII. *Beati pacifici: quoniam filii Dei vocabuntur*. Pacifici, *qui primum in corde suo, deinde & inter fratres dissidentes pacem faciunt. Quid enim prodest alios per te pacari, cùm in animo tuo sint bella vitiorum?* (inquit Sanctus Hieronymus.) *In pace perfectio est* (inquit Sanctus Augustinus) *ubi nihil repugnat; & ideò filii Dei pacifici, quoniam nihil resistit Deo, & utique filii similitudinem patris habere debent. Pacifici autem in semetipsis sunt, qui omnes animi sui motus componentes, & subjicientes rationi, id est, menti & spiritui, carnalesque concupiscentias habentes edomitas, fiunt Regnum Dei: in quo ita sunt ordinata omnia, ut id quod est in homine præcipuum, & excellens, hoc imperet, cæteris non reluctantibus, quæ sunt nobis bestiisque communia; atque idipsum quod excellit in homine, id est, mens & ratio, subjiciatur priori, quod est ipsa veritas unigenitus Filius Dei: Neque enim imperare inferioribus potest, nisi superiori se ipse subjiciat. Et hæc est pax, quæ datur in terra hominibus bonæ voluntatis; hæc vita consummati perfectique Sapientis. De hujusmodi Regno pacatissimo, & ordinatissimo missus est foras princeps hujus sæculi, qui perversis inordinatisque dominatur*.

S. Hieron. S. Aug. l. 1. de s. Do. in mõte, c. 2. n. 6.

IX. *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam: quoniam ipsorum est Regnum cœlorum*. Superiores ad beatitudinem gradus in actione positi sunt, hic ultimus in passione. Beati qui vexantur, aut exagitantur ab hominibus, justitiæ seu virtutis causa, & quidvis patiuntur, potiùs quàm à justitiæ, ac virtutis tramite deficiant. Hos igitur, qui persecutionem propter sua peccata patiuntur, hæc beatitudo non spectat: *Non* enim *Martyrem facit pœna, sed causa*. Hæc perfectæ consummatæque virtutis Christianum demonstrat, qui dicat cum Apostolo: *Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die: æstimati sumus sicut oves occisionis*. Illi ergo dumtaxat, qui in Ecclesiæ unitate persecutionem à malis patiuntur, beati dici possunt: *Ubi enim sana fides non est, non potest esse justitia; quia justus ex fide vivit. Neque schismatici aliquid sibi ex ista mercede promittant; quia similiter ubi charitas non est, non potest esse justitia: Dilectio enim proximi, malum non operatur. Quam si haberent, non dilaniarent corpus Christi, quod est Ecclesia*.

S. Aug. Epist. 204. aliàs 61. Idem l. 1. de ser. Dom. in mont. c. 3. Rom. 8. 35.

S. Aug. ib. c. 5. Habac. 2. 4.

Rom. 1. 17.

X. *Beati estis, cùm maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos, mentientes, propter me*. Maledicere, est, maledictum jactare cum contumelia, coram illo cui maledicitur, sicut Domino nostro dictum est: *Nonnè bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?* Dicere malum adversùs alterum, est, absentis famę detrahere, sicut Christi famam lædebant, qui, dicentibus aliis, *Quia Propheta est*, dicebant: *Non, sed seducit turbas*. Persequi autem, est, vim inferre, vel insidiis appetere: quod

S. Aug. ib.

Joa. 8. 48.

Joa. 7. 12.

fe-

fecit qui eum tradidit,& qui eum crucifixerunt. Discipulos igitur suos adversùs persecutiones muniens Christus, beatos prędicat, cùm homines, ipsos convitiis, & contumeliosis verbis coram aspecerint; nec verbis tantùm, sed opere, & factis ipsos vexaverint, ad tribunalia judicum pertrahentes propter nominis sui confessionem; vel calumniis ipsorum famam violaverint. Talis fuit sors Christianorum tribus primis Ecclesiæ sæculis, cùm Ethnici ipsos velut infanticidii, incestus, & promiscui concubitus, sacrilegii & læsæ Majestatis reos, asinini capitis adoratores, publicos hostes, & eversores Reipublicæ, proscindebant, accusabant, damnabant. Beati qui hæc patiuntur Christi causa, propter confessionem fidei, defensionem veritatis, professionem virtutis. *Apud Christianos* enim *qui facit injuriam, ille miser est, non qui patitur.... Illud maledictum contemnendum est, quod beatitudinem creat, quod falso maledicentis ore profertur. Vbi ergo Christus in causa est, ibi & optanda maledictio est.*

Tertul. in Apolog.

S. Hieron. epist. 77.

Et in c. 5. S. Matt.

XII. *Gaudete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in cœlis.* Gaudebat Gentilium vulgus de Christianorum vexatione, & damnatis insultabat. Verùm Christianos ob illatam sibi persecutionem meliori titulo gaudere Tertullianus ostendit: *Proinde (* inquit *) & vulgus vanè de nostra vexatione gaudet. Proinde enim nostrum est gaudium quod sibi vindicat, qui malumus damnari, quàm à Deo excidere. Contrà illi qui nos oderunt, dolere non gaudere debebant, consecutis nobis quod elegimus.... Planè volumus pati, verùm eo more, quo & bellum nemo quidem libens patitur, cùm & trepidare & periclitari sit necesse: tamen & prœliatur omnibus viribus, & vincens in prœlio gaudet, qui de prœlio querebatur, quia & gloriam consequitur, & prædam. Prœlium est nobis, quòd provocamur ad Tribunalia, ut illic sub discrimine capitis pro veritate certemus. Victoria est autem, pro quo certaveris, obtinere. Ea victoria habet & gloriam placendi Deo, & prædam vivendi in æternum.* Animadvertat, quisquis delicias hujus sæculi, & facultatum temporalium quærit in nomine Christiano, *intrinsecùs esse beatitudinem nostram:* Sicut de Anima Ecclesiastica, ore Prophetico, dicitur: *Omnis gloria ejus filiæ Regis ab intus:* Nam intrinsecùs maledicta, & persecutiones, & detractiones promittuntur: de quibus tamen magna merces est in cœlis, quæ sentitur in corde patientium, eorum qui jam possunt dicere: *Gloriamur in tribulationibus, scientes, quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem, spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Non enim ista perpeti fructuosum est, sed ista pro Christi nomine non solùm æquo animo, sed etiam cum exultatione tolerare; (inquit S. Augustinus.) Nescio quis hoc nostrum possit implere, ut laceretur opprobriis fama nostra, & nos exultemus in Domino. Hoc, qui vanam sectatur gloriam, implere non potest: *Ne quæras gloriam, & non dolebis cùm inglorius fueris.*

Tert. Apol. c. ult.

S. Aug. l. 1. De ser. Dom. in Monte c. 5. Ps. 44. 14. Rom. 5. 3. &c.

S. Hier. in c. 5. S. Matt.

Merces vestra copiosa est in cœlis. Hinc meritum bonorum operum colligitur, à gratia tamen, & misericordia Dei profectum, & Christi meritis Deique promissionibus innixum, cujus summa bonitas illum nobis debitorem, seu potiùs suæ fidelitati efficere voluit. Hinc S. Augustinus Enarratione in Psalmum 32. Concione 2. *Teneamus* (inquit) *fidelissimum debitorem, quia tenemus misericordissimum promissorem. Neque enim aliquid ei mutuum commodavimus, ut debitorem teneamus; cùm ab illo habeamus, quicquid illi offerimus, & ex illo sit quicquid boni sumus. Omnia bona quibus gaudemus, ab illo sunt.* Quis enim cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit? aut quis prior dedit ei, & retribuetur illi? Quoniam ex ipso, & per ipsum, & in ipso sunt omnia. *Ergo non ei aliquid dedimus, & tenemus debitorem. Vnde debitorem? quia promissor est. Non dicimus Deo, Domine redde quod accepisti; sed, Redde quod promisisti.* Christus coronaturus est in nobis non merita nostra, sed dona sua, quia gratia Dei est omne meritum: & quamvis æterna felicitas, & gloria cœlestis, *merces* sit, & *corona justitiæ*; hanc tamen non redderet justus judex, nisi gratiam donasset misericors pater.

Rom. 11. 34.

XIII. *Vos estis sal terræ. Quod si sal evanuerit, in quo salietur? Ad nihilum valet ultra, nisi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.* Salis duæ sunt proprietates præcipuæ, & condire cibos, illisque saporem dare, & à corruptione ac putredine servare. Hinc sapientia, à sapore dicta, *sal* appellata est, ut legitur apud Comicum: *Qui habet salem qui in te est.* Hinc Titus Livius Græciam *sal gentium* vocat. Hinc Christus Marci 9.49. *Habete in vobis sal.* Et Apostolus ad Colos. 4. *Sermo vester semper in gratia sale sit conditus, ut sciatis, quomodo oporteat vos unicuique respondere.* Sacrificia omnia, seu victimas sibi oblatas, sale condiri præcepit Deus *Levit.* 2. 13. ut designaretur symbolicè, omne sacrificium, & sale sapientiæ, ac prudentiæ, & sale integritatis, incorruptionis, & innocentiæ, ex parte offerentium, condiri debere. Quia verò sal, arcendo putredinem, & corruptionem, durationem rerum extendit, fœdus perpetuum vocatur *Pactum salis*, Numer. 18.19. ob salis certè consistentiam. Uxor Loth in statuam salis conversa creditur, non tantùm (ut notat S. Augustinus) ut nobis condimenti instar esset; sed etiam ut sic extaret stabile, ac perpetuum divini judicii monumentum. Non enim sal omne colliquationi obnoxium. Unde Plinius meminit lib. 31. *Hist. Natur. cap.* 7. Arabes quosdam muros domosque massis salis facere, & aqua ferruminare. Docent etiam Medici, infantes recèns natos abluendos aqua, in qua sal colliquatum usui fuerit, tum abstergendæ immunditiæ, tum membris consolidandis. Unde Ezechielis 16.4. scriptum est: *Quando nata es in die ortus tui, non est præcisus umbilicus tuus, & aqua non es lota in salutem, nec sale salita, nec involuta pannis.* In quem locum Sanctus Hieronymus: *Tenera (* inquit *) infantium corpora, dum adhuc uteri calorem tenent, & primo vagitu laboriosæ vitæ testantur exordia, solent ab obstetricibus sale contingi, ut sicciora sint, & restringantur. Porrò Ierusalem, quæ de malis parentibus nata est, nihil saporis, nihil diligentiæ consecuta est. Qui autem renascuntur in Christo, dicitur ad eos: Vos estis sal terræ: & præcipitur eis ab Apostolo: Sermo vester semper in gratia sit sale conditus. Vnde & vulgò sapientes salsi, & stulti vocantur insulsi... Qui hoc sale conditus fuerit, & omnem putorem humoremque noxium hujus admixtione siccaverit, ultrà non dicet: Computruerunt & corruptæ sunt cicatrices meæ à facie insipientiæ meæ.* Sal igitur appellantur à Christo Apostoli, & qui Apostolorum locum tenent, aut functiones obeunt in Ecclesia, Episcopi, Doctores, & Prædicatores, 1. Quia homines, *terræ* nomine significatos, sale sapientiæ condire debent, verboque euangelico, ac doctrina cœlecti, sine qua nemo sapit: quod quidem verbum prudenter non minùs, quàm fideliter, dispensandum est. 2. Quia mores eorum à corruptione, & putredine servare debent, cùm ejusdem verbi prædicatione, velut salis conspersione; tum sanctæ conversationis exemplis. Fieri certè non potest, ut ea quæ jam corrupta sunt, salis conspersione reparentur. Non ergo hoc fecerunt Apostoli, sed ante renovata, sibique tradita, atque ab illa jam putredine liberata, aspergebant sale, & in ea novitate conservabant, quam à Domino acceperant: Liberare quippè homines à putredine peccatorum, Christi virtutis est: Ut autem ad illa iterùm non revertantur, Apostolorum curæ est, ac laboris; (inquit Sanctus Joannes Chrysostomus.) Verùmtamen ea divini illius salis, Verbi scilicet Euangelici, cujus Apostoli dispensatores erant, vis est, ut corruptis etiam moribus medeatur, & peccatorum amoveat putredinem, Deo gratiam suam adjungente, quæ sola interiùs sanare potest homines peccato corruptos: *Lex* enim *Domini immaculata, convertens animas.* In cujus rei typum Eliseus aquas Jericho pessimas, & corruptas immisso sale sanavit, ut non esset ultra in eis mors, & ste-

Terentius.

Ps. 57.

S. Joa. Chr. h. 15. in Mat.

4. Reg. 2.

rilitas. Per aquas populi ſignificantur Apocalypſis 17. 15. *Aquæ quas vidiſti, ubi meretrix ſedet, populi ſunt, & Gentes, & linguæ.* Legimus in Apoſtolo dictum de Eccleſia: *Lætare ſterilis, quæ non paris; erumpe, & clama, quæ non parturis.* Ergo Eccleſia eſt illa ſterilis civitas, quæ ante adventum Chriſti aquarum vitio, hoc eſt, ſacrilegio Gentilium populorum, ſterilitatem ſuſtinens, Deo filios procreare non potuit. At ubi venit Chriſtus, velut vas fictile aſſumens corpus humanum, vitia ſanavit aquarum, hoc eſt, reſecavit ſacrilegia populorum; ſtatim Eccleſia, quæ erat ſterilis, cœpit eſſe fœcunda. Unde & Apoſtolus dicit, *Lætare ſterilis*: ut plures etiam filios ex eo Eccleſia quàm fœcunda ſuſciperet. Aſperſi autem qui ſunt, qui attulerunt medicinam, facilè cognoſcimus. Dicit Dominus ad Apoſtolos: *Vos eſtis ſal terræ.* Ergo ſi Apoſtoli ſalibus comparati ſunt, rectè figura completur: *Sicut tunc effuſi de vaſculo ſales condierunt aquas, ita & nunc miſſi à Salvatore Apoſtoli condiunt univerſos; & ablata ſterilitate vitiorum, prolem incipiunt germinare virtutum. Quòd ſi ſal evanuerit*, evanuerit, inſipidum factum fuerit, & corruptum, *in quo ſalietur?* Nihil ſupereſt, quo condiatur, & à putredine vindicetur. Sic Apoſtoli, Epiſcopi, Doctores, ſi falſam doctrinam amplectantur pro vera, vel fidei depoſitum violari patiantur; ſi vita illorum doctrinæ non reſpondeat, & quod verbis ædificant, exemplis deſtruant; ſi deſint muneri, zelo, ac vigori debito veritate, ſive quæ fidem, ſive quæ mores ſpectat, docenda, prædicanda, vindicanda; ſi langueſcant, & concidant animis ob odia Mundi, & pericula; ſi aliorum corruptioni pro officio non medentur, eorum errores, languorem, fatuitatem quis emendabit? *Ad nihilum valet ultra, niſi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.* Nullius uſus eſt, nullius virtutis. Solent aliæ res, etiamſi proprium uſum amittant, ferè ad aliquid manere utiles. Fractus nummus non ſervit commercio, ſervit aurifici. Corruptus cibus non datur homini, datur cani. At ſal evanidum, marcidum & corruptum, ne in ſterquilinium quidem valet, terram non fœcundat, ſed ſterilem reddit. Sic Deus interminatur populo ſuo terram illius ſulphure & *ſalis ardore comburendam, ita ut ultra non ſeratur, nec vivens quippiam germinet.* Sic Deus minatur ſe terram *fructiferam* converſurum *in ſalſuginem, à malitia*, ſive propter malitiam, *inhabitantium in ea.* Sic urbes quaſdam legimus ira victorum ſale ſeminatas, ut nullum in eis germen oriretur. Sal ergo corruptum ad nihilum valet, niſi ut projiciatur, & à quibuſvis prætereuntibus conculcetur. Sic myſtici ſalis, Prælatorum ſcilicet, Doctorum, Prædicatorum errorem, pravitatem, languorem, fatuitatem, excipit pœna gravis. Non tantùm pretium omne, uſus omnis ſali iſti decedit; ſed & illius jactura redditur irreparabilis quodam modo, nec facilè condimenti illius datur condimentum aliud: imò ſupplicio gravi obnoxii reduntur, quod per abjectionem, & conculcationem Scriptura exponit. Eſt iſta abjectio ſervi nequam in tenebras exteriores. Et ſanè optimarum rerum corruptio peſſima.

Galat. 4. 27.

Homil. 2. de Eliſæo, inter Sermones Ambroſianos olim edita, ſed S. Maximo vindicata, & ſub ejus nomine edita à D. Joan. Mabillonio, to. 1. Muſæi Italici.

Deut. 29. 23.

Pſ. 106. 34.

XIII. *Vos eſtis lux Mundi.* Elegì vos, ut ſitis lux Mundi, in mundum errorum tenebris obſitum Euangelii lucem inferatis, ut homines in via ſalutis dirigatis. Lucem eos appellat, & metaphoricè, & participatione veræ lucis, quæ eſt ipſe Chriſtus, de quo *Iſaiæ* 49. 6. Pater æternus ait: *Ecce dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ.* Aliud eſt quippè lumen quod illuminat, & aliud lumen quod illuminatur. Nam & oculi noſtri lumina dicuntur, & tamen in tenebris patent & non vident. Lumen autem illuminans, à ſeipſo lumen eſt, & ſibi lumen eſt, & non indiget alio lumine, ut lucere poſſit; ſed ipſo indigent cætera, ut luceant. Sic Apoſtoli ſunt lumen Mundi, ſed illuminatum à Chriſto, qui lux vera eſt. Unde Chriſtus ipſos lucernę comparat lucem præferenti.

S. Aug. Epiſt. 92. alias 79.

XIV. *Non poteſt civitas abſcondi ſupra montem poſita.* Hinc Eccleſiam, ſupra montem, qui Chriſtus eſt, ædificatam, viſibilem eſſe colligitur, nec ignorari poſſe. In ſacris ſcilicet Litteris ſicut apparet Dominus Chriſtus, ſive ſecundùm divinitatem, qua æqualis eſt Patri, ſive ſecundùm ſuſceptæ carnis humilitatem; ſic apparet ejus Eccleſia toto terrarum orbe diffuſa. Unde mirabilis eſt Hereticorum cęcitas, qui cùm ipſum Chriſtum præter Scripturas neſciant, ejus tamen Eccleſiam non divinarum Litterarum auctoritate cognoſcunt, ſed humanarum calumniarum vanitate confingunt.

Et lib. 3. contra Creſconium Donatiſtam, c. 36. Epiſt. 185. aliàs 50. Et lib. de Unitate Eccleſiæ, c. 16.

Sed & Apoſtolos ſpectat hæc ſententia, qui inſtar civitatis ſupra montem poſitæ, omnium oculis expoſiti eſſe debent, ut non lateant ob metum; ſed tota libertate ſe prodant, & quod audierunt in cubiculis, prædicent in tectis. His etiam verbis eos ad benè vivendi diligentiam cohortatur, oſtendens, quantùm eſſe debeant de ſuis moribus actibuſque, ad ſanctitatis normam conformandis ſoliciti, quaſi ante omnium oculos conſtituti, & in medio orbis terrarum theatro certantes.

S. Hieron. in c. 5. S. Matth. S. Joa. Chryſ. h. 15. in Mat.

XV. *Neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo ſunt.* Nonnulla hìc diverſitas eſt in verbis apud Marcum & Lucam, nulla in ſenſu. Marci 4. 21. *Numquid venit lucerna, ut ſub modio ponatur, aut ſub lecto? Nonnè, ut ſuper candelabrum ponatur?* Luc. 8. 16. *Nemo lucernam accendens, operit eam vaſe, aut ſubtus lectum ponit: ſed ſupra candelabrum ponit, ut intrantes lumen videant.* Idem (inquam) eſt utrobique ſenſus, vis eadem comparationis, ſive à lucerna ſub vaſe, ſive ſub lecto, ſive ſub modio poſita, ducatur ſimilitudo. Significat Chriſtus, Apoſtolos eſſe conſtitutos in munere eminenti, non ut lateant, ſed ut lucem aliis præferant. Illorum itaque eſſe, & doctrinæ puritate, & vitæ ſanctimonia aliis prælucere inſtar lucernæ non abſconditæ, ſed expoſitæ loco opportuno & conſpicuo, ut lumen ſuum quaquaverſum diffundat. Sive verò ſub modio occultetur lucerna, ſive ſub lecto, ſive ſub vaſe, parùm intereſt: utrobique enim lumen ejus intercipitur, & fructus illius intervertitur. Sic ſive negligentia, ſive metu occultetur lumen ſacrum, ſemper inutile redditur aliis quibus lucere debet, noxium illis in quibus, & à quibus lucere. Adde, Chriſtum Dominum, ut aliis ſimilitudinibus, ſic & iſta, diverſis temporibus, diverſa occaſione uſum, ut mirum non ſit, aliquam diverſitatem hìc inter Euangeliſtas reperiri. Nullum in voce *modii* myſterium quærendum eſt, cùm perſpicuum ſit, modium pro quovis vaſe, ſeu inſtrumento apto ad occultandum, vel intercipiendum lumen fuiſſe poſitum. Etiam non improbabiliter poſt alios obſervaverim, Dominum non modii tantùm, vel vaſis, ſed & lecti meminiſſe, ut indicaret, neutrum Apoſtolis committendum, nec lumen planè & omninò occultandum, nec ex parte tantùm, vel negligenter præferendum; quia ſub modio, planè occultatur; ſub lecto, ex parte. Oſtendit itaque gemina illa ſimilitudine, neutrum faciendum, nec vitæ lumen ſeparandum à lumine doctrinæ.

Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum qui in cœlis eſt. Quaſi dicat, interprete *S. Ioanne Chryſoſtomo*: Ego quidem lumen accendi: ut verò perſeveret ardens, « veſtri profectò ſit ſtudii, non propter vos ipſos modò, « verùm etiam propter illos, qui eadem luce potientur, « vobiſque ducentibus viam veritatis invenient. Non « enim poterunt maledictiones veſtrum obumbrare fulgorem, ſi tamen vos omni cum diligentia vixeritis; « atque ita prorsùs, quaſi qui univerſum orbem veſtri fa- « ciatis imitatione converti. Dignam igitur tanta gra- « tia exhibete vitam, ut ſicut illa cunctis mox regioni- « bus prędicanda eſt, ita illi etiam converſatio veſtra con- « veniat. Deindè aliud quoque lucrum cum hominum « ſalute conjungit, quod ſit prorsùs idoneum illos præſta- « re ſolicitos, atque ad omne virtutis bonum concitare. « Non ſolùm, inquit, corrigetis orbem rectè ſanctèque « vivendo, verùm etiam glorificari Deum, ex veſtra con- « verſatione, facietis: quemadmodum ſi contraria fece- « ritis, & homines perdetis, & Dei nomen blaſphe- « miis offendi facietis. Ne autem finem in laudibus ho- «

S. Joa. Chr. ibid.

mi-

minum constituìsse videretur, non tantùm dixit, *Vt videant opera vestra bona*; sed addidit, Et *glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est*: Ut hoc ipsum quod S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 7. homo per bona opera placet hominibus, non ibi finem constituat, ut hominibus placeat; sed referat hoc ad laudem Dei, & propterea placeat hominibus, ut in illo glorificetur Deus. Hoc enim laudantibus expedit, ut non hominem, sed Deum honorent. Apostolorum igitur, Prælatorum, Doctorum, & Prædicatorum opera lucere jubet Christus coram hominibus, non ad operantium gloriam, sed Dei; non ad ostentationem, sed ad ædificationem.

XVI. *Nolite putare, quoniam veni solvere Legem, aut Prophetas: Non veni solvere, sed adimplere.* Incipit Christus jam Apostolos informare, & docere quid doceant, tamquam si quærerent dicentes: Ecce volumus, & omnia sustinere pro tuo nomine, & doctrinam tuam non abscondere; sed quid est hoc ipsum, quod vetas abscondi, & pro quo jubes omnia tolerari? Numquid alia dicturus es contra ea, quæ in Lege scripta sunt? Non (inquit) *Nolite putare, quoniam veni solvere Legem*, id est, destruere, evertere Legem, *aut Prophetas: Non veni solvere, sed adimplere*. In Lege & Prophetis quatuor erant, quæ omnia Christus complevit: 1. Promissa & vaticinia, exhibendo quæ promissa, & prædicta erant. 2. Præcepta Moralia, melius interpretando, & vindicando à pravis Pharisæorum interpretationibus. 3. Præcepta cæremonialia, exhibendo ea quæ per cæremonias significabantur, ut pro circumcisione Baptismum & circumcisionem cordis, pro variis sacrificiis unum corporis, & sanguinis sui in cruce, ejusdemque juge in Ecclesia Sacrificium Eucharisticum. 4. Præcepta judicialia, quia præmia, & supplicia corporea, & temporalia, in spiritualia, & æterna commutavit. Sanè Christum Legem sprevisse, pervertisse, destruxisse, dici non potest, ut Judæi cavillantur, cùm eam impleverit doctrina, opere, mandato. Siquidem eam quamdiu vigere debuit, diligentissimè servavit, quamvis ipse, ut Deus & Dominus Legis, ea minimè teneretur. Circumcisus est, in Templo oblatus, quotannis ad diem Festum Hierosolymam ascendit, Pascha S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 8. celebravit. 2. Legem implevit, quia benè interpretando perfecit: *Nam qui addit, quod minùs habet, non utique solvit, quod invenit, sed magis perficiendo confirmat:* Ideò subjungit: *Amen dico vobis, donec transeat cœlum, & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant.* Dum *enim fiunt etiam illa, quæ adduntur ad perfectionem, multò magis fiunt illa, quæ præmissa sunt ad inchoationem.* 3. Legem implevit, quia gratiam, per quam impleri posset, nobis attulit: *Lex per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est.* Quia quæ Lege promissa erant, exhibuit; quæ cæremoniis, & figuris adumbrata erant, implevit. Unde Lucæ 24. 44. ait: *Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cùm adhuc essem vobiscum, quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in Lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me.* Adimplet certè Legem, qui sic vivit, ut S. Aug. l. 17. contr. Faust. cap 6. Lex præcepit: *Plenitudo enim Legis charitas* (ait Apostolus.) Istam charitatem Dominus & exhibere, & donare dignatus est, mittendo fidelibus suis Spiritum Sanctum. Unde idem Apostolus ait: *Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.* Et ipse Dominus: *In hoc scient omnes, quia discipuli mei estis, si vos invicem diligatis.* Implebitur *ergo Lex, vel cùm fiunt, quæ ibi præcepta sunt, vel* Legatur c. Judæum l. 19. contr. Faust. c. 7. 8 9. & 10. *cum exhibentur, quæ ibi prophetata sunt. Lex enim per Moysen data est, gratia & veritas per Iesum Christum facta est. Ipsa Lex cùm impleta est, gratia, & veritas facta est. Gratia pertinet ad charitatis plenitudinem: veritas ad Prophetiarum impletionem. Et quia utrumque per Christum, ideo non venit solvere Legem, aut Prophetas, sed adimplere: Non ut Legi adderentur, quæ deerant sed ut fierent, quæ scripta erant:* Matth. 11. 13. S. Aug. ibid. cap 6. *Quod ipsa ejus verba testantur: Non enim ait, Iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec addantur, quæ desunt; sed, Donec omnia fiant.* Neque verò huic sententiæ Christi repugnat altera: *Lex & Prophetæ usque ad Ioannem.* Ut enim interpretatur S. Augustinus, *Lex quæ prævaricatores abundanti reatu concludebat in eam fidem, quæ postea revelata est, gratia facta est per Iesum Christum, per quem superabundavit gratia: Ac per hoc impleta est per gratiam liberantem, quæ non implebatur per literam jubentem. Item in ipsa Lege universa Prophetia, quæ non tantùm verbis, sed etiam quarumdam actionum figuris, Salvatoris promittebat adventum, veritas facta est per Iesum Christum. Ex cujus adventu jam Regnum Dei cœpit annuntiari, quia Lex & Prophetæ usque ad Ioannem; Lex ut reos faceret, qui desiderarent salutem; Prophetæ, promitterent Salvatorem. Cæterùm Prophetas alios exstitisse jam in Ecclesia post Ascensionem Christi, quis nesciat? De quibus Paulus dicit,* Et quos- 1. Cor. 18. 28. dam quidem constituit in Ecclesia primùm Apostolos, " deinde Prophetas, tertiò Doctores, &c. *Non itaque* " *de illis dictum est,* Lex & Prophetæ usque ad Joannem: " *sed de iis, qui primum Christi adventum prophetaverunt; qui adventus impletus non utique adhuc posset prophetari.* Legem ergo Christus abrogavit, non evertendo, sed implendo; non destruendo, sed perficiendo: *Sicut & pictor non corrumpit lineamenta prima, sed magis illustrat, & adimplet* (inquit Theophylactus); ideò Christus subjungit. Theoph. in c. 5. Matth.

XVII. *Amen quippè dico vobis, donec transeat cœlum & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant. Amen,* vox est asseverantis. Certissimum est, quod vobis dico, futurum citiùs, ut fractus illabatur orbis, quàm ut minimus Legis apex irritus cadat. Quidquid enim in Lege præceptum, aut promissum, aut prædictum, aut scriptum est, observabitur, implebitur, stabile erit: Non Lex modò tota, sed minima mandata, minimæ partes vim finemque suum obtinebunt. Lucæ 16. 17. *Facilius est autem cœlum, & terram præterire, quàm de Lege unum apicem cadere.* Nec infrequens in sacris etiam Literis comparatio cum iis, quæ impossibilia sunt, vel talia videntur illis, quibuscum alicui negotium est. Exempla sunt Jeremiæ 33. 20. 21. *Si irritum potest fieri pactum meum cum die, & pactum meum cum nocte, ut non sit dies & nox in tempore: & pactum meum irritum esse poterit cum David servo meo, ut non sit ex eo filius, qui regnet in throno ejus, & Levitæ & Sacerdotes ministri mei.* Et ad Galat. 1. 8. *Sed licèt nos, aut Angelus de cœlo evangelizet vobis, præterquàm quod evangelizavimus vobis, anathema sit.* Status quidem cœli & terræ immutandus est, innovanda omnia, & meliorem in statum restituenda, in die Resurrectionis generalis omnium hominum, & Adventus Christi ad ultimum judicium, liberanda creatura à vanitate, cui modò subjecta est: Præterit figura hujus mundi. Cœli novi & terra nova nobis promittuntur, consequenter vetera transitura sunt, quoad accidentia status, non quoad substantiam quæ permansura est in sæculum sæculi ad gloriam Creatoris. Verumtamen ne tunc quidem cum cœlum & terra meliorem in statum immutata fuerint, & innovata, Lex Dei non implebitur. Alia ratio librorum, & Voluminum Legis, alia veritatis in illis contentæ. Illa præteribunt aliquando, non ista. Literis sponsi non ampliùs opus est sponsæ, cùm sponsi præsentia fruitur. Chirographo non ampliùs opus est, præstita solutione. Verùm veritas Legis æternùm durabit: cumque *Finis præcepti* sit *charitas de corde puro, & conscientia bona,* 1. Tim. 1. 5. *& fide non ficta,* & *charitas numquam excidat,* & 1. Cor. 13. 8. hæc longè perfectior futura sit in patria, quàm fuit olim in via, tunc maximè implebitur Lex. Ea tamen à Christo perfectissimè est adimpleta iis, quos diximus, modis. Primò quia nullum ex præceptis Legis ipse transgressus est. *Peccatum* enim *non fecit:* & Joanni Baptistæ ait: *Sic decet nos implere omnem justitiam.* Secundò, quia per nos id ipsum facit, nobis per gratiam suam donans, ut illam impleamus: quod Sanctus Paulus significat, dicendo: Isai. 51. Joan. 8. S. Jo. Chrys. Hom. 16. in Matth.

do : *Finis Legis Chriſtus ad juſtitiam omni credenti.* Et, *Peccatum damnavit in carne, ut juſtificatio Legis impleretur in nobis, qui non ſecundum carnem ambulamus.* Et, *Legem ergo deſtruimus per Fidem? Abſit; ſed Legem ſtatuimus.* Quia enim (inquit S. Joannes Chryſoſtomus) *ſtudebat Lex hominem facere juſtum, atque ad hoc inveniebatur infirma: veniens Chriſtus, & per fidem certiſſimum modum juſtificationis inducens, voluntatem Legis implevit. Quod enim illa per litteram non potuit, hoc per fidem ipſe confecit:* Propterea dixit: *Non veni ſolvere Legem, ſed adimplere.* Eodem ſenſu S. Gregorius M. ait: *Adimplere venerat Legem, qui Legis juſtitiæ gratiam addidit, ut quod illa jubebat in minimis, ipſe perfici adjuvaret in ſummis; & quod illa coercebat ab opere, ipſe reſecaret à corde.* Et ante ipſum S. Auguſtinus: *Quæ Lex ſuperbos etiam prævaricationis reatu devinxit, augendo peccatum, cum jubet, quod implere non poſſunt; ipſius Legis impletur juſtitia per gratiam Spiritus in eis, qui diſcunt à Chriſto mites eſſe atque humiles corde, qui venit non Legem ſolvere, ſed adimplere. Deinde quia, etiam ſub gratia poſitis, in hac mortali vita, difficile eſt omni modo implere, quod ſcriptum eſt:* Non concupiſces: *ille per carnis ſuæ Sacrificium Sacerdos effectus, impetrat nobis indulgentiam, etiam hinc adimplens Legem: Vt quod per noſtram infirmitatem minùs poſſumus, per illius perfectionem recuperemus, cujus Capitis membra effecti ſumus.* Denique Legem implevit per ipſa præcepta, quæ erat daturus; (inquit S. Joannes Chryſoſtomus.) Non enim interitus priorum, ſed augmentum potiùs, & complementum erant ea, quæ dabantur à Chriſto. Illius quippè ſententiæ, *Non occides*, non interemptio, ſed adimpletio magis atque munitio eſt dicere, *Non iraſcaris*: omniumque ſimiliter cæterorum. Ideò ait: *Amen dico vobis, donec tranſeat cœlum, & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant.* Quaſi dicat: Impoſſibile eſt Legis decreta non perfici: Nam minimum quoque ejus oportet impleri. Quod certè ipſe fecit, omni illam diligentia curaque ſervando, & implendo. *Romani* (inquit Theodoretus) *Græcorum Barbarorumque Legibus in unum collectis, quæ optimæ videbantur, à ſingulis Legislatoribus mutuati, ſubditas ſibi nationes his Legibus ſervire coegerunt. Illos tamen, qui ab ipſis regi noluerunt, nec vi, nec ſuaſionibus adegerunt, ut Romanis Legibus viverent. Quin & multi eorum, qui ſervitutis frænum acceperunt, vivere tamen illorum Legibus recuſant. Neque enim Æthiopes, neque Iſmaelitica plurimæ gentes, non Lazi, non Sanni, non Abaſgi, non cæteri Barbari, qui Romanorum gaudent dominatu, ex Romanis Legibus conventiones mutuas ineunt. At Piſcatores noſtri, & Publicani, Sutorque, cunctis Nationibus Leges Euangelicas intulerunt. Neque ſolùm Romanos, quique ſub illorum vivunt imperio, ſed & Scythicas, ac Sarmaticas Gentes, & Indos, & Æthiopas, & Perſas, & Seras, & Hyrcanos, & Bactrianos, & Britannos, & Cimbros, & Germanos, atque omne hominum genus, nationeſque omnes induxerunt, ut Crucifixi Leges acciperent, non armis uſi, non infinita vi militum delectorum, non immanitatis Perſicæ violentia, ſed verbis ſuadentes, Legumque utilitatem oſtendentes: Nec ſine variis periculis hoc agentes, ſed frequentes in ſingulis urbibus injurias perferentes, & flagella paſſim ſuſtinentes, & torti vinctique, ac ſupplicii genus omne ſubeuntes ..... Verùm illi Legislatores quidem confoderunt, at Legum vim abolere non potuerunt. Multò enim valentiores poſt illorum necem apparuerunt. Ad Perſas enim & ad Scythas, barbaraſque alias gentes poſt illorum mortem Leges penetrarunt, omnibuſque contra reluctantibus, non ſolùm Barbaris, ſed etiam Romanis, in eodem illæ robore permanſerunt.* Quo miraculo confirmata Dominicæ illius ſententiæ veritas eſt: *Donec tranſeat cœlum & terra, iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant.*

Rom. 10. Rom. 8. Rom. 3.

S. Gregor. M. Hom. 16. in Ezech.

S. Aug. l. 19. contr. Faust. cap. 7.

S. Jo. Chryſ. Hom. 16. in Matth.

Theod. ſer. 9. de Legib.

XVIII. *Qui ergo ſolverit unum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines, minimus vocabitur in Regno cœlorum. Qui autem fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cœlorum.* Hæc ſententia cum ſuperiori cohæret: *Iota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant.* Sugillat ergo Phariſæos, qui contemptis Mandatis Dei, ſtatuebant proprias traditiones: Quòd non eis profit doctrina in populis, ſi vel parvum, quod in lege præceptum eſt deſtruant. Jejunia ſcilicet, lotiones, ſacrificia, dona illata in corbonã, decimarum anxiam ſolutionem, eſſe præcepta maxima cenſebant, ac docebant; quorum nempè obſervatio maximum Sacerdotibus pariebat emolumentum: alia eſſe præcepta minima, quamvis officia moralia eſſent, vel primæ, aut ſecundæ tabulæ. Sic maxima eorum opinione erant præcepta, quæ ſpectabant actus externos, & illos imperabant, vel prohibebant: minima, quæ ſpectabant actus internos. Quod & ex ſequentibus verſibus liquet, & ex Matthæi 15. 16. 23. capitibus. Sic ex increpatione Chriſti, quòd tranſgrederentur mandatum Dei propter traditionem ſuam, *Matt.* 15. 3. conſtat, illos traditiones ſuas pro mandatis maximis, præcepta Dei pro minimis habuiſſe. Et videntur Phariſæi iſta, quæ ſubjicit Dominus, inter minima cenſuiſſe: iraſci fratri ſuo, dicere illi *Raca* & *Fatue*, aſpicere mulierem oculo concupiſcentiæ, dimittere uxorem, jurare per cœlum, per terram, per Hieroſolymam, per caput ſuum. Senſus igitur Dominicæ ſententiæ eſt: Tantùm abeſt, ut venerim ad diſſolvendam Legem, ſive doctrina, ſive operibus meis, ut contrà doceam, illorum etiam violationem præceptorum, quæ pro minimis habentur à Phariſæis, & Doctoribus veſtris, gravi reatui obnoxios homines facere. *Qui ergo ſolverit unum de mandatis iſtis minimis, & docuerit ſic homines*; id eſt, illorum violationem levis eſſe momenti, vel ea impunè violari poſſe docuerit; conjunctio enim *&*, pro disjunctione *vel*, hìc ponitur (ut in aliis nonnullis Scripturæ locis;) *minimus vocabitur*, nullo erit loco *in Regno cœlorum*, ab eo prorsùs, & in æternum excludetur, *Vbi niſi magni eſſe non poſſunt* (inquit S. Auguſtinus.)

S. Hieron. in c. 5. Matth.

S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 8.

Qui autem fecerit, non unum, ſed omnia mandata Legis, & docuerit homines, omnia eſſe implenda, nullo minorum majorumque præceptorum diſcrimine, quia in Dei Lege nihil niſi magnum eſt; *hic magnus vocabitur*, id eſt, magnus erit *in Regno cœlorum*. Quam ſententiam ſimul & præcedentem ſic explicat S. Auguſtinus: *Vt oſtenderet, iſtos minimos reprobos eſſe, qui docent bona loquendo, quæ ſolvunt malè vivendo; nec quaſi minimos in vita æterna futuros, ſed omninò ibi non futuros; cùm dixiſſet*, Minimus vocabitur in Regno cœlorum, *continuò ſubjicit*: Dico enim vobis, quia niſi abundaverit juſtitia veſtra plus quàm Scribarum, & Phariſæorum, non intrabitis in Regnum cœlorum. *Illi ſunt certè Scribæ, & Phariſæi, qui cathedram Moyſi ſedent, & de quibus ait:* Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite; dicunt enim & non faciunt: *Docent ſermonibus, quod ſolvunt moribus. Conſequens eſt ergo, ut qui minimus eſt in Regno cœlorum, qualis nunc eſt Eccleſia, non intret in Regnum cœlorum, qualis tunc erit Eccleſia; quoniam docendo, quod ſolvit, ad eorum ſocietatem, qui faciunt, quod docent, non pertinebit: & ideò non erit in numero piſcium magnorum; quoniam* Qui fecerit, & docuerit, magnus vocabitur in Regno cœlorum. *Et quia hic magnus erit, ideò ibi erit, ubi minimus ille non erit. Vſque adeò quippè ibi magni erunt, ut qui minor ibi eſt, major ſit eo quo hic nemo major eſt. Sed tamen, qui hic magni ſunt, id eſt, qui in Regno cœlorum, ubi ſagena congregat bonos, & malos, faciunt bona, quæ docent, ipſi erunt in illa Regni cœlorum æternitate majores, quos iſti ad dextram, & reſurrectionem vitæ pertinentes indicant piſces.*

Idem Tr. 122. in Joan. n. 9.

Matth. 23. 3.

Matth. 11. 11.

XIX. *Dico enim vobis, Quia niſi abundaverit juſtitia veſtra plus quàm Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in Regnum cœlorum.* Niſi major & perfectior fuerit virtus veſtra, & obedientia in obſervatione Legis quàm Scribarum & Phariſæorum, qui ſapientiſſimi ac reli-

religiosissimi inter Judæos habentur, vobis ad æternam beatitudinem non patebit aditus. Verâ justitia Pharisaicæ præstat in tribus. Primò, ut non modò opera nostra, sed & affectus interiores animi Legi conformemus. Secundò, ut quæ ex necessitate quadam & ad duritiam cordis Lex permisit, ea minimè faciamus, aut facienda putemus. Tertiò, ut Legem non juxta verborum sonum dumtaxat, sed juxta Legislatoris intentionem observemus. Pharisæi, & Legisperiti, actus tantùm externos Lege prohiberi censebant; quædam Legis præcepta pro nullis, vel minimis habebant, quæ scilicet pravas cupiditates prohiberent, internamque justitiam exigerent. Cùm enim talibus præceptis nulla pœna disertè adjuncta esset, ideò ea interpretabantur in consilii magis partem, quàm in Legis necessitatem; aut certè partim quotidianis victimis, partim ritibus in festo Expiationis observari solitis ita illorum transgressiones expurgari, ut nulla illarum apud Deum memoria supereesset, quamvis transgressores in iisdem pravis affectibus permanerent. Hinc *Tryphon* Judæus adversùs *S. Justinum* disputans, ait, tam magna tamque admiranda sibi videri Euangelii præcepta, ut planè videantur à nemine posse præstari; interioris nimirùm innocentiæ mandata, & eorum quæ pro parvis apud Judæos haberi solent, vitiorum fugam intelligens. Quin & *Josephus* in Pharisaismo, ut ipse fatetur, accuratissimè institutus, *Polybium* Historicum reprehendit, quòd mortem Antiochi adscribat cogitáto quidem, sed non perpetrato sacrilegio: *Nam* (inquit) *cùm nondum actu impleesset id quod destinaverat, non erat ea res pœna digna*. Suorum ergo justitiam Pharisaicæ opponens Christus, perfectiorem esse jubet, nempè sinceram, internam, universalem. Hinc Clemens Alexandrinus: *Postquam*, inquit, *simulacra reliquerint, tunc audient Scripturam*: Nisi abundaverit justitia vestra plus quàm Scribarum, & Pharisæorum, *qui justitiam ponunt in mali abstinentia, nempè ut præterea proximum quoque possitis diligere, & ei benefacere, non eritis regales*. Sententiæ tandem istius Dominicæ sensus est: *Nisi non solùm illa minima Legis præcepta impleveritis quæ inchoant hominem, sed etiam ista, quæ à me adduntur, qui non veni solvere Legem, sed implere, non intrabitis in Regnum cœlorum... Justitia Pharisæorum est, ut non occidant; justitia eorum, qui intraturi sunt in Regnum Dei, ut non irascantur sine causa. Minimum est ergo non occidere; & qui illud solverit, minimus vocabitur in Regno cœlorum: qui autem illud impleverit, ut non occidat, non continuò magnus erit, & idoneus Regno cœlorum, sed tamen ascendit aliquem gradum; perficietur autem, si nec irascatur sine causa; quod si perfecerit, multò remotior erit ab homicidio. Quapropter, qui docet, ut non irascamur, non solvit Legem, ne occidamus, sed implet potiùs, ut & foris dum non occidimus, & in corde dum non irascimur, innocentiam custodiamus.*

S. Justin. in Dialog. cum Tryphone.

Clem. Alex. lib. 6. Strom. p. 696.

S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 9.

XX. *Audistis, quia dictum est antiquis: Non occides: qui autem occiderit, reus erit judicio.* In Lege scriptum audistis, *Non occides*: Qui autem propria auctoritate non modò insontem, sed vel reum occiderit, *reus erit judicio*; id est, ad judices rerum capitalium ducetur, & ex eorum sententia capitis supplicio afficietur. Atque solum homicidium isto Legis præcepto, *Non occides*, prohibitum, Scribæ & Phatisæi perversè interpretantur: quasi id à majoribus velut ex traditione acceperint. Judicium porrò non erat consessus Triumvirum, sive pedaneorum judicum; sed Auditorium judicum, qui in portis cujusque civitatis jus super causis majoribus dicebant, & in homicidas etiam lege agere solebant; de quibus vide *Deuter.* 16. 18. & 21. 2. Quanquàm enim capitalia judicia jam eo tempore, quo Christus hæc dicebat, Judæis adempta essent; erat tamen mos ille judiciorum notus omnibus, & in recenti memoria. Consessum istum Hebræi omnes, & qui de Politia Hebræorum scripserunt, fuisse dicunt vigintitrium judicum.

XXI. *Ego autem dico vobis: Quia omnis, qui iratscitur fratri suo, reus erit judicio.* Ego autem genuinum Legis sensum aperiens, Ego Dominus & Legislator vester, dico vobis: *Omnis qui iratscitur fratri suo.* In quibusdam codicibus antiquis irrepserunt hæc verba, *sine causa*, quæ SS. Hieronymi & Augustini judicio expungenda sunt. Non meram animi commotionem hìc significat iræ nomen: Hæc enim aliquando justa, secundùm illud, *Iratscimini, & nolite peccare*; interdum veniale peccatum est, si levis sit, etiam ex causa: sed intelligitur commotio gravis, rationis judicium refugiens, cum appetitu vindictæ ex genere suo mortali, nempè homicidii, vel gravis cujuslibet nocumenti conjuncta. Igitur qui sic iratscitur fratri suo, id est, homini cuilibet: *Fratres autem etiam vestri sumus jure naturæ matris unius* (inquit Tertullianus, Ethnicos alloquens) *etsi vos parum homines, quia mali fratres. At quantò digniùs fratres & dicuntur & habentur, qui unum patrem Deum agnoverunt, qui unum Spiritum biberunt sanctitatis, qui de uno utero ignorantiæ ejusdem ad unam lucem expaverunt veritatis?* Qui iratscitur, *reus erit judicio:* Id est, reus est delicti gravis, pœnæque non minùs gravi obnoxius est in judicio Dei, & in futuro sæculo, quàm ea est, quam homicidæ sustinent. Judicii autem pœna usitatissima erat gladius, quo in homicidas animadvertebatur.

Tert. Apol. c. 39.

XXII. *Qui autem dixerit fratri suo, Raca, reus erit concilio.* Raca vox est indignationem animi significans, cum gestu aliquo insignis contemptus indice: vel, ut aliis placet, hominem *vacuum* significat, aliquo scilicet naturæ, aut fortunæ bono. Convitium igitur est, quo exprobratur fratri vitium aliquod naturæ, aut fortunæ, verbi gratia cùm vocatur luscus, claudus, gibbosus, ignobilis & infimæ sortis, egenus, obscurus, sive honoris & dignitatis expers, & ob defectus hujuscemodi contemnitur, non interiùs dumtaxat, sed exteriori corporis gestu, quo nullius esse pretii significetur. Qui ergo ex ira in vocem indignationis, & convitii hujusmodi eruperit, *Reus erit concilio:* id est gravioris criminis reus, quàm si iræ impetum, tametsi rationis consensione probatum, silentio pressisset: ac proindè obnoxius graviori pœnæ, in Dei judicio, & futuro sæculo, quàm illa esset quæ in summo Judæorum Synedrio, seu Concilio 70. judicum decerni solebat adversùs falsos Prophetas, aut perduellionis, aliorumque gravissimorum criminum reos. Hæc autem erat pœna lapidationis, *Deut.* 17. 5. 3. *Reg.* 21. 10.

XXIII. *Qui autem dixerit, Fatue, reus erit gehennæ ignis.* Non qui joco, aut correctionis animo quempiam vocaverit fatuum, gravis peccati reus est; sed qui ex contemptu, ira & mala voluntate, pronoque in vindictam animo, ut ad homicidium gradus est, hoc vel aliud verbum contumeliosum protulerit, quo graviter læditur ejus honor, *hic reus erit gehennæ ignis*; graviori scilicet pœna plectetur in futuro sæculo, quàm præcedentium peccatorum rei. Notum erat Judæis omnibus, quomodo extra Jerusalem Majores ipsorum crudelem Phœnicum superstitionem imitati, consuevissent infantes vivos comburere, circumstrepentibus interim tibiis, tympanisque, ne miserorum clamor exaudiretur. Locus tam sævo sacro dicatus, *Tophet* dicebatur, & *Vallis filiorum Hinnom*, tandemque *Gehenna*. Ad hanc idololatriam abolendam Rex Josias locum istum polluit, præcipiens, ut in eum equorum, aliorumque animalium cadavera insepulta & sordes projicerentur. Inde sumpta metaphora, locus supplicii impiorum post mortem, videlicet infernus, à Christo dictus est *Gehenna ignis*. Varios itaque peccatorum, pœnarumque pro gravitate peccati gradus, Christus hìc indicat: *Gradus in istis peccatis sunt, ut primò quisque iratscatur, & eum motum retineat corde conceptum: jam si extorserit vocem indignantis ipsa commotio, non significantem aliquid, sed illum animi motum ipsa eruptione testantem, qua feriatur ille cui iratscitur, plus est utique, quàm si surgens ira silentio premeretur: Si verò non solùm vox indignantis audiatur, sed etiam verbum, quo jam certam ejus vituperatio-*

4. Reg. 23. 12. Jer. 7. 31. S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 9. n. 24. S. Greg. M. l. 21. Moral. c. 31.

rationem in quem profertur, designet & notet, quis dubitet amplius hoc esse, quam si solus indignationis sonus ederetur?.... Audiendum est itaque, quantum interſit inter justitiam Phariſæorum, & istam majorem, quæ in Regnum cœlorum introducit, quod cùm sit gravius occidere, quàm verbo irrogare convicium, ibi occisio reum facit judicio, hic autem ira facit reum judicio, quod trium illorum peccatorum leviſſimum est: quia illic quæstionem homicidii inter homines agitabant; hic autem omnia divino judicio dimittuntur, ubi finis damnatorum est gehenna ignis. Hæc S. Auguſtinus. Qui & alibi obſervat, *Quædam esse* peccata, *quæ leviſſima putarentur, niſi in Scripturis demonſtrarentur opinione graviora. Quis enim dicentem fratri ſuo, Fatue, reum gehennæ putaret, niſi veritas diceret?* Multi hoc grave atque oneroſum putant esse mandatum, ut ſcilicet pro uno verbo tanta nobis pœna ſubeunda ſit. Sed cur quæſo, mandatum iſtud videtur oneroſum? An fortè neſcis, quia plurima pars culparum atque pœnarum ex verbis ſumat exordium? Nam & blaſphemia per verba, & Dei negatio per verba, inde & maledicta, & injuriæ, atque perjuria & falſa teſtimonia, & ipſa frequenter homicidia. Noli igitur aſpicere, quòd unum hìc verbum ſit: ſed quantum periculi habeat, expende. An ignoras, inimicitiarum tempore incandeſcente ira, animoque prorsùs ardente, etiam minimum aliquid magnum videri? Nam hæc ipſa parvula & homicidia ſæpè pepererunt, & urbes crebrò integras ſubruerunt.

S. Aug. Enchiridii c.78.

S. Jo. Chryſ. Hom. 16. in Matth.

XXIV. *Si ergo offers munus tuum ad Altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adverſùm te: relinque ibi munus tuum ante Altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo: & tunc veniens offeres munus tuum.* Si offerre cupias, aut oblatum eas ſacrificium tuum ad Altare, & memineris, fratrem tuum juſtam habere adversùs te conquerendi cauſam, quòd eum offenderis, *Relinque ibi*: Ne priùs offeras munus tuum, quàm ſis reconciliatus, & in gratiam redieris cum fratre, vel affectu animi, ſi ſit abſens, vel effectu, ſi præſens, illi ſatisfaciendo, & ſi quam viciſſim injuriam tibi intulerit, condonando. Quamvis enim acceſſus ad fratrem offenſum differri poſſit cùm abſens eſt, non tamen animi præparatio. *Pergendum est ergo ad reconciliationem, cùm in mentem venerit, quòd nos fortè fratrem in aliquo læſimus: pergendum autem non pedibus corporis, ſed motibus animi, ut te humili affectu proſternas fratri, ad quem chara cogitatione cucurreris, in conſpectu ejus cui munus oblaturus es. Ita enim etiam ſi præſens ſit, poteris eum non ſimulato animo lenire, atque in gratiam revocare, veniam poſtulando, ſi hoc priùs coram Deo feceris, pergens ad eum non pigro motu corporis, ſed celerrimo dilectionis affectu: atque inde veniens, id eſt, intentionem revocans ad id, quod agere cœperas, offeres munus tuum.* Docet Chriſtus, Dei cultum in charitate præcipuè ſitum esse, qui dixit: *Miſericordiam volo, & non ſacrificium.* Primam igitur de charitate curam esse debere: & ſi offenderis Deum charitatis lege violata, pœnitentia ex Dei amore profecta (qua non minùs colitur Deus, quàm ſacrificio) illud reſarciendum ante novorum munerum oblationem.

S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 10. n. 27.

XXV. *Eſto conſentiens adverſario tuo citò, dum es in via cum eo: ne fortè tradat te adverſarius judici, & judex tradat te miniſtro, & in carcerem mittaris.* Eſto conſentiens, ſive benevolus fratri quem læſiſti, quem raca, aut fatuum vocaſti, qui actionem adversùm te apud Deum habet: pacem cum illo redintegra & ſerva, dum in iſtius ſæculi via curris. Ad quam certè concordiam Apoſtolus Chriſtianos omnes cohortatur his verbis: *Si fieri poteſt, quantum in vobis eſt, pacem cum omnibus hominibus habete.* Niſi id præſtiteris, timere meritò debes, *Ne tradat te adverſarius judici*, ne coram ſummo Judice vivorum & mortuorum Chriſto, cui Pater omne judicium dedit, te conveniat, ſive ejus occaſione accuſeris à diabolo ad Tribunal Chriſti: & Judex terribilis & juſtus tradat te miniſtris, id eſt, Angelis, de quibus ſcriptum eſt infrà c. 13. *Exibunt Angeli, & ſeparabunt malos de medio juſtorum, & mittent eos in caminum ignis:* & in carcerem mittaris, id eſt, in infernum detrudaris à miniſtro & exactore.

S. Hieron. in c. 5. Matth.

Amen dico tibi, non exies inde, donec reddas noviſſimum quadrantem. Lucæ 12. 59. dicitur, *Donec etiam noviſſimum minutum reddas.* Quadrans minimum erat in nummorum genere, ideò & minutum dictum eſt: Marci 12. 42. *Miſit duo minuta, quod eſt quadrans.* Significat Chriſtus metaphorica hac locutione, nullum peccatum in divino judicio impunitum relinqui: ſicut loquentes etiam dicimus, Uſque ad fæcem, cùm volumus exprimere aliquid ita exactum, ut nihil relinqueretur. Illud porrò, *Donec ſolvas*, pœnam æternam ſignificat. Unde enim ſolvitur debitum, ubi jam non datur pœnitendi locus? Ita ergo hìc poſitum eſt: *Donec ſolvas*, quomodo Pſalmo 109. ubi dictum eſt: *Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos ſcabellum pedum tuorum*: Non enim cùm fuerint inimici ſub pedibus Chriſti poſiti, deſinet ille ſedere ad Patris dexteram: Aut illud Apoſtoli 1. Cor. 15. 25. *Oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſuos ſub pedibus ſuis*: Non enim cùm poſiti fuerint, deſinet regnare. Quemadmodùm ergo ibi intelligitur, de quo dictum eſt, *Oportet eum regnare donec ponat inimicos ſub pedibus ſuis*, ſemper regnaturum, quoniam ſemper illi erunt ſub pedibus: ita hìc accipitur, quod dictum eſt, *Non exies inde, donec ſolvas noviſſimum quadrantem*, ſemper non exiturum eſſe; quia ſemper ſolvit noviſſimum quadrantem, dum ſempiternas pœnas peccatorum luit.

«S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte. «c. 11. n. 30.

XXVI. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis: Non mœchaberis.* Sola adulteria, & quidem re ipſa patrata, docebant Scribæ hoc præcepto, *Non mœchaberis*, inhiberi: cordis autem, cogitationum, & affectuum impuritatem, Lege vetitam non putabant. Unde *R. Kimchi* verba iſta Pſal. 66. verſ. 18. *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus*, planè contra mentem Prophetæ, ita interpretatur: *Etiamſi viderim iniquitatem in corde meo, quam vel paratus eſſem in actum perducere, ut ut illa ſit coram Deo, ac ſi eam labiis protuliſſem, tamen non audiet eam Dominus: quaſi dicat, Non ducet mihi eam ſceleri. Cogitationem enim parvam Deus non habet vice facti, niſi concepta fuerit in Dei fidem atque religionem.* Et hanc ipſam ſententiam à multis Hebræis probatam notat *Aben Eſra* ad Decalogum. Pravam hanc interpretationem Legis, erroremque Scribarum & Phariſæorum Chriſtus evertit his verbis: *Ego autem dico vobis: Quia omnis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Igitur (inquit S. Auguſtinus) *Juſtitia minor eſt, non mœchari corporum conjunctione: juſtitia verò major regni Dei, non mœchari in corde. Quiſquis autem non mœchatur in corde, multò faciliùs cuſtodit, ne mœchetur in corpore. Illud ergo confirmavit, qui hoc præcepit: non enim venit Legem ſolvere, ſed implere. Sanè conſiderandum eſt, quòd non dixit:* Omnis, *qui concupiverit mulierem; ſed*, Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, *id eſt, hoc fine & animo adtenderit, ut eam concupiſcat: quod jam non eſt titillari delectatione carnis, ſed planè conſentire libidini, ita ut non refrænetur illicitus appetitus, ſed ſi facultas data fuerit, ſatietur.* Nomine porrò mœchantium hìc omnem carnalem, & libidinoſam concupiſcentiam oportet intelligi, ſeu venerem omnem non conjugalem. *Qui viderit mulierem*: Scilicet feneſtræ quodammodo ſunt mentium noſtrarum oculi, & omnes cupiditates in cor quaſi per naturales cuniculos ingrediuntur. Hinc oculos *plenos adulterii* S. Petrus vocat Epiſt. 2. c. 2. 14. Hinc *Tertullianus* lib. *De Pudicitia*, c. 10. *Chriſtianus carnem ſpiritu librans, animam fide moderans, oculum metu temperans*. Et Apolog. c. 46. *Democritus excæcando ſemetipſum, quòd mulieres ſine concupiſcentia aſpicere non poſſet; & doleret, ſi non eſſet potitus, incontinentiam emendatione profitetur: At Chriſtianus ſalvis oculis fœminas non videt, animo adverſus libidinem cæcus eſt.*

S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 12. n. 33. & 36.

Tert. lib. de Pudicit. c. 4.

Iam mœchatus eſt eam in corde ſuo. Nam, ut ait Tertullianus: *Voluntas facti origo eſt... quæ ne time quidem*

Tert. lib. de Pœnit. c. 8.

dem liberatur, cùm aliqua difficultas perpetrationem ejus intercipit. Ipsa enim sibi imputatur, nec excusari poterit per illam perficiendi infelicitatem, operata quod suum fuerat. Denique Dominus quemadmodùm se adjectionem Legi superstruere demonstrat, nisi & voluntatis interdicendo delicta? cùm adulterum non eum solum definit, qui cominùs in alienum Matrimonium cecidisset; verùm etiam illum, qui aspectus concupiscentia contaminasset. Adeò quod prohibetur administrare, satis periculosè animus sibi repræsentat, & temerè per voluntatem expungit effectum. Cujus voluntatis cùm vis tanta sit, cur non solatium sui saturans pro facto cedat? Pro facto ergo plectetur.

XXVII. *Quod si oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum, & projice abs te: Expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam. Et si dextra manus tua scandalizat te, abscinde eam, & projice abs te: Expedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum, quàm totum corpus tuum eat in gehennam.* Ex duobus incommodis eligendum, quod minus: si gangrena partem corporis quamvis charam occupasset, æquum est, ut patereris eam præcidi potiùs, quàm proserpens malum toti corpori exitium crearet. Quantò justiùs id faciendum est, ubi æterna animi corporisque pernicies imminet, ni antevertas? Per oculum & manum, intellige occasiones proximas libidinis & cujuscumque peccati; sive cognatos etiam, & amicos conjunctissimos, oculi dextri, & dextræ manus symbolo, Christus significavit. *Scandalizat te*, incitat impellitque ad peccatum. *Erue eum*, cohibe à functione visionis, etiamsi absque summo dolore ac detrimento id facere non possis; nega tibi illecebrarum peccati aspectum, perindè ac si oculi tibi eruti essent. *Et projice abs te*, contemne, & longè à te repelle, quicquid tibi peccati occasio, aut
Matti 5. fomentum est, etiamsi sit oculo dextro, aut manu dextera charius, magisque necessarium. *Expedit enim tibi*, &c. Minus enim malum præ majori eligendum. Melius est, ut vim tibi facias in hac vita, quàm ut
S. Jó. Chrys. Hom. 17. in Matth. æternam damnationem subeas, & *in ignem inextinguibilem* detrudaris. *Si oculus tuus dexter scandalizat te, &c.* Si de membris hìc loqueretur Christus, nequaquam vel de uno, vel de dextro oculo, sed indifferenter de utroque id diceret: Qui enim dextro scandalizatur oculo, haud dubium, quin ipsum patietur etiam de sinistro. Quam igitur ob causam dextrum posuit, & manum adjecit? Ut scilicet disceres, non de membris esse sermonem, sed de his potiùs, qui nobis familiaritate junguntur. *Etsi igitur tantùm aliquem diligas, ut eo dextri oculi utaris vice: aut ita tibi quempiam utilem putes, ut eum dextræ manus ducas loco, & hi tamen animæ tuæ fortassis incommodent: etiam istos à te* (inquit) *abscinde. Non dixit, A talium societate discede: sed maximam separationem indicans*, Erue, *inquit*, & projice abs te. *Deinde quia*
» *severè satis præceperat, lucrum ex utroque ostendit:* Ex-
» pedit enim tibi, ut pereat unum membrorum tuorum,
» quàm totum corpus tuum eat in gehennam. *Cùm enim nec se ipsum certè salvet, qui tibi fuerit adjunctus, & te perditionis suæ socium faciat; quæ tandem humanitas sit, utrumque demergi, cùm liceat, vel unum separatione servare? Cur enim Paulus optabat anathema fieri? Non utique ut nihil inde lucri caperet, sed ut alios acquireret in salutem. Hic verò uterque damno afficitur: & idcircò non ait tantummodo*, erue; *sed*, projice abs te; *ut eum numquam recipias ulteriùs, si qualis fuerat, perseverat. Hoc enim modo & illum majori crimine liberabis, & te à perditione salvabis .... Si daretur electio, utrumque esset necessarium de duobus, aut cum ambobus oculis in foveam ruere, atque ibidem perire, aut etiam absque uno oculo reliquum salvare corpus: putasne è duobus non malles suscipere secundum? Non enim hoc esset odientis oculum, sed corpus reliquum diligentis. Hoc etiam in viris consideretur & fœminis. Si qua enim tibi noceat amando, incurabilisque permaneat; & te omni peste, dum sic abscinditur, liberabit, & ipsa à majoribus est erepta peccatis, non jam ultra cum suis malis etiam crimen tuæ perditionis admiscens.*

Vidisti, quanta lenitate Christi Lex plena sit & solicitudine, & quæ à pluribus nimiæ severitatis putatur, quantum erga homines pietatis ostendat? De præcidendis ac S. Hil. c. 4. in Matth. vitandis proximis peccati occasionibus, vitandaque charissimorum, & conjunctissimorum societate, si nos ad peccatum pertrahant, hunc locum pariter explicat S. Hilarius: *Sed quia*, inquit, *diversa invicem membra, corpus tamen omnes unum sumus; abjicere à nobis, vel potiùs eruere propinquitates charissimorum hominum admonemur, si in illis aliquid tale cernamus; ne in consortium nominis eorum de familiaritate veniamus. Rectiùs utilibus & maximè necessariis, tanquam oculi, & pedis membris carentes, quàm usque in societatem gehennæ vitiosæ propinquitatis teneamur affectu.* His concordat *S. Hieronymi* interpreta- S. Hie. in c. 5. Matth. tio: *In dextero*, inquit, *oculo, & dextera manu, fratrum, uxorum, & liberorum atque affinium & propinquorum monstratur affectus; quos si ad contemplandam veram lucem nobis impedimento esse cernamus, debemus truncare istiusmodi portiones: Ne dum volumus lucri cæteros facere, ipsi in æternum pereamus. Vnde dicitur & de sacerdote magno, cujus anima Dei cultui dedicata est:* Super patre & matre & filiis non pol- Levit. 22. luetur: *id est, nullum affectum sciet, nisi ejus, cujus cultui dedicatus est.* His concinit S. Augustinus: *His*, S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 15. inquit, *magna opus est fortitudine ad membra præcidenda. Quicquid enim est, quod significat oculus, sine dubio tale est, quod vehementer diligitur. Solet enim & ab eis, qui vehementer volunt exprimere dilectionem suam, ita dici, Diligo eum sicut oculos meos, aut etiam plus quàm oculos meos. Quod autem additum est*, dexter, *fortasse ad augendam vim dilectionis valet. Quamquam enim ad vivendum isti oculi corporis communiter intendantur, & si ambo intendantur, æqualiter possint, amplius tamen formidant homines dextrum amittere. Vt iste sit sensus: Quicquid illud est, quod ita diligis, ut pro dextro oculo habeas; si scandalizat te, id est, si tibi impedimento est ad veram beatitudinem, erue illud & projice abs te. Expedit enim tibi, ut pereat unum horum, quæ ita diligis, ut tamquam membra tibi hæreant, quàm totum corpus tuum eat in gehennam.*

XXVIII. *Dictum est autem: Quicumque dimiserit uxorem suam, det ei libellum repudii.* Ea de re lex ex- Ibid. c. 14. Legitur & l. 19. contra Faustum, c. 26. Videas, & "S. Jo. Chry. "Hom. 17. in "Matth. & "ser. 19. de "Libello Re- "pudii to. 5. " " tat *Deuteron.* 24. 1. *Hæc justitia minor est Pharisæorum* (inquit S. Augustinus) cui non *est contrarium, quod* hìc *Dominus dicit*: Ego autem dico vobis: quia omnis, qui dimiserit uxorem suam, excepta fornicationis causa, facit eam mœchari: & qui dimissam duxerit, adulterat. *Non enim, qui præcepit dari libellum repudii, hoc præcepit, ut uxor dimittatur*: *Sed*, Qui dimiserit, *inquit*, det illi libellum repudii: *Vt iracundiam temerariam projicientis uxorem libelli cogitatio temperaret. Qui ergo dimittendi moram quæsivit, significavit, quantum potuit, duris hominibus, se nolle dissidium. Et ideò Dominus alio loco interrogatus, ita respondit:* Matth 19. 8. " Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit " vobis dimittere uxores vestras. *Quamtumvis enim durus esset, qui vellet dimittere uxorem, cùm cogitaret libello repudii dato, jam sine periculo eam posse nubere alteri. Dominus ergo ad illud confirmandum, ut non facilè uxor dimittatur, solam causam fornicationis excepit.* Aliæ quidem causæ sunt canonicæ, ob quas uxor à thoro viri potest repelli; sed solum adulterium causa est dimittendæ uxoris Matrimonii propria, quia uxor prior esse noluit, quæ fidem conjugalem marito non servavit. Et ob alias quidem causas abjici à thoro potest uxor ad tempus, donec emendetur: ob adulterium verò abjici potest à thoro in perpetuum, ut violatæ fidei conjugalis pœnas luat, quamdiù vixerit: ita ut ipsam licèt pœnitentem, & emendatam recipere vir minimè teneatur. Sed qui ob alias causas, etiam canonicas, id est, Ecclesiasticis Canonibus ac Decretis probatas, & Ecclesiastici Judicis auctoritate, ac sententia interveniente, divortium cum conjuge fecerit; ipsaque ad meliorem frugem redierit, ut redeat ad virum, tenetur cum ea reconciliari; alioquin *facit eam mœchari*; id est, nimia severitate præbet illi occasiones adulterii, exponit illam adulterii pericu-

riculo. Verumtamen & *qui dimissam* ob adulterium *duxerit*, *adulterat*: quia alienam uxorem ducit. Vinculum enim conjugale *in civitate Dei nostri*, *in monte sancto ejus*, ratione Sacramenti, indissolubile est: *Et interveniente divortio, non aboletur confœderatio illa nuptialis*, sed *sibi conjuges sunt etiam separati; cum illis autem adulterium committunt*, *quibus fuerint etiam post suum repudium copulati*, *vel illa viro*, *vel ille mulieri*. Atque id confirmat Apostolus ad Romanos scribens, c.7. *Quæ sub viro est mulier*, *vivente viro*, *alligata est legi: Si autem mortuus fuerit vir ejus*, *liberata est à lege viri. Igitur vivente viro*, *vocabitur adultera*, *si fuerit cum alio viro: Si autem mortuus fuerit vir ejus*, *liberata est à lege viri: ut non sit adultera si fuerit cum alio viro*. Et 1. ad Corinthios 7.10. 11. *Iis autem*, *qui matrimonio juncti sunt*, *præcipio non ego*, *sed Dominus*, *uxorem à viro non discedere: Quod si discesserit*, *manere innuptam*, *aut viro suo reconciliari. Et vir uxorem non dimittat*. Eadem enim lex quoad hoc posita est à Christo viro & uxori, ut si dimiserit, etiam ob adulterium, non ducat aliam, aut reconcilietur uxori: quam reconciliationem etsi non imperat Novæ Legis Author, tamen optat. Jam verò si nec illi nubere conceditur vivo viro, à quo recessit, neque huic alteram ducere viva uxore, quam dimisit; multò minùs fas est illicita cum quibuslibet stupra committere. Sed de hoc rursùs argumento tractandum ad c.19. *S. Matthæi*

S.Aug.lib.de bono conjugali,c.7.

XXIX. *Iterum audistis*, *quia dictum est antiquis*: *Non perjurabis: Reddes autem Domino juramenta tua.* Non verba, sed sensum Legis Christus reddit. Exod. 20. 7. *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum*. Quod & Levit. 19. in Hebraico Textu habetur, ubi Vulgatus Interpres vertit: *Non perjurabis in nomine meo*. Deut.5. 11. *Non usurpabis nomen Domini tui frustra: Quia non erit impunitus*, *qui super re vana nomen ejus assumpserit*. Assumere autem nomen Dei in vanum, est pejerare: Vox enim Hebraica *schave* & *in vanum* apud Latinos, utrumque significat, & quod minimè necessarium, & quod falsum est. Altera pars Dominicæ sententiæ sumpta est ex Num.30. 3. *Si quis virorum votum Domino voverit*, *& se constrinxerit juramento: non faciet irritum verbum suum*, *sed omne*, *quod promisit*, *implebit*. Sic Psalm.23. 4. vir pius describitur his verbis: *Qui non accepit in vano animam suam* (quibus respicitur formula jurisjurandi, Ita vivam:) *Nec juravit in dolo proximo suo*. Pejerare hìc duo complectitur, 1. falsum jurare; 2. quod ex animi tui sententia juraveris, non præstare. Scribæ & Pharisæi dupliciter in hoc capite de juramento erraruntt. 1. Quòd de veritate tantùm rei juratæ caverent, non autem de vanitate jurandi. Juramenta quidem vana, & temeraria aliqua censura notarunt, sed ea arctissimo circulo concluserunt, & quatuor tantùm modis fieri dixerunt, ut observat *Ioannes Lightfoot*, in *Horis Hebraicis*. 1. Cùm quis id juramento assereret, quod notissimæ veritati esset contrarium; veluti, *Si juraret virum esse fœminam*, *columnam lapideam esse columnam auream*, &c. vel cùm quis juraret id esse vel fuisse, quod omninò impossibile; veluti, *Se vidisse camelum in aere volitantem*. 2. Cùm quis jurejurando id assereret, de quo non erat, quòd quis dubitaret; exempli gratia, *Cælum esse cœlum*, *lapidem esse lapidem*, &c. 3. Cùm id se facturum juraret, quod omninò ipsi impossibile: *Se nempè per triduum*, *& trinoctium non dormiturum; per plenam septimanam se nihil gustaturum*, &c. 4. Cùm ab eo abstinere juraret, quod præceptum est, nempè, *Se non gestaturum Phylacteria*. Secundò, errarunt in hoc capite, quòd per creaturas jurare pro more, & consuetudine habuerunt; nec tamen id verè, & proprie juramentum esse putarunt, ut constat ex Maimonide in *Sheuvoth* cap. 12. ex aliisque libris Hebræorum Magistrorum à *Lightfooto* citatis: & non se teneri jurejurando, si per cœlum, aut terram, aut per Jerosolymam, aut per caput suum jurassent. Utrumque hunc errorem Christus hìc evertit.

XXX. *Ego autem dico vobis*, *Non jurare omninò*, *neque per cœlum*, *quia thronus Dei est*; *neque per terram*, *quia scabellum est pedum ejus*: *neque per Jerosolymam*, *quia civitas est Magni Regis*: *neque per caput tuum juraveris*, *quia non potes unum capillum album facere*, *aut nigrum*. Legem explicat Christus, non solùm perjurium, sed omne prorsùs non necessarium juramentum prohibens. *Iustitia Pharisæorum est*, *non pejerare* (inquit S. Augustinus.) *Hanc confirmat*, *qui vetat jurare*, *quod pertinet ad justitiam Regni cœlorum*. *Sicut enim falsum loqui non potest*, *qui non loquitur*; *sic pejerare non potest*, *qui non jurat*. Licere tamen Christianis jurare, ubi, quando, & qua ratione oportet, docet exemplum Apostoli jurantis; *Quæ autem scribo vobis*, *ecce coram Deo*, *quia non mentior*. Et, *Testis est mihi Deus*, &c. Idque confirmat Ecclesiæ perpetuus usus. [a] *Ita ergo intelligitur præcepisse Dominum*, *ne juretur*, *ne quisquam sicut bonum appetat jusjurandum*, *& assiduitate jurandi ad perjurium per consuetudinem delabatur*. *Quapropter*, *qui intelligit non in bonis*, *sed in necessariis jurationem habendam*, *refrænet se quantum potest*, *ut non ea utatur*, *nisi necessitate*, *cùm videt pigros esse homines ad credendum*, *quod eis utile est credere*, *nisi juratione firmetur*. Docet deinde Christus, non solùm peccatum esse jurare sine necessitate illis jurandi formulis, quibus Deus directò nominatur, qualis est illa Judæis sanctissima, *Deus vivit*: Sed etiam jurare per res alias extra Deum, quòd res aliæ tacitè ad Deum referantur. *Itaque Dominus docet*, *nihil esse tam vile in creaturis Dei*, *ut per hoc quisque pejerandum arbitretur: quando à summis usque ad ima divina providentia creata regantur*. Verba sunt S. Augustini l.1. *de Ser. Dom. in Monte*.

S.Aug.l.1.de Ser. Dom.in Monte, c.17.

1.Cor.11.13. Rom.1. 9.

[a] Vide S. S.Aug.Epist. 157. aliàs 89. ad Hilarium. S. Athan. in Apolog. ad Constantiũ, Collationis Carth. Acta, & ante alios Tert. Apol. cap.32.

Neque per cœlum, *quia thronus Dei est*: *neque per terram*, *quia scabellum est pedum ejus*. Alludit ad illud Isajæ 66. *Cœlum mihi sedes est*: *Terra autem scabellum pedum meorum*. Quod non ita intelligendum, « S. August.
quasi Deus habeat membra collocata in cœlo & in terra, ut nos cùm sedemus: sed illa sedes judicium significat: & quoniam in hoc universo Mundi corpore « « «

tando juramento sententiam S. Jacobus Apostolus expressit, Epist. cap. 5. 12. *Ante omnia autem, fratres mei, nolite jurare, neque per cœlum, neque per terram, neque aliud quodcumque juramentum. Sit autem sermo vester: Est, est: Non, non: Vt non sub judicio decidatis.* Præclarè Clemens Alexandrinus perfecti Christiani mores describens, ait: *Longè autem abest, ut qui in tali pietate probatur, & dijudicatur, sit ad mentiendum propensus, & ad jurandum. Est enim jusjurando confessio definitiva cum divina assumptione. Qui est autem semel fidelis, quomodo seipsum infidelem præbuerit, ut etiam opus habeat jurejurando; & non ita vitam instituat, ut ea sit firmum ac definitum jusjurandum; fidemque ostendat confessionis in constanti stabilique vita & sermone? Si autem in judicio ejus, qui facit, & loquitur, positum est facere injuriam, non in perpessione ejus, qui patitur persecutionem; neque mentietur, neque pejerabit, ut qui Deum afficeret injuria, cùm eum sciat natura esse hujusmodi, ut minimè lædi possit. Sed neque propter proximum mentietur, vel aliquid transgredietur, quem didicit diligere, etiamsi non sit familiaris. Propter se ipsum autem multò minus aut mentietur, aut pejerabit; si quidem numquàm sua sponte in se iterùm injustus invenietur. Sed neque jurat, ut qui in affirmationem quidem, Ita, vel Est: in negatione autem, Non, usurpare constituerit. Sufficit ergo ei, vel affirmationi, vel negationi addere illud, Vere dico, ut fidem iis faciat, qui responsi ejus non perspiciunt stabilitatem. Oportet enim eum habere apud externos vitam fide dignam, ut ne postuletur quidem ab eo jusjurandum: apud se ipsum autem, & qui cum eo conversantur, animi æquitatem, quæ est justitia voluntaria.* Clem. Alex. l. 7. Strom. p 718. & 719.

Euangelicum illud de vitando juramento præceptum audivisse videtur *Clinias* Philosophus Pythagoricus, cui cùm per juramentum mulctam trium talentorum vitare liceret, injuriam pati maluit, quàm jurare, idque cùm non esset falsò juraturus; ut refert *S. Basilius*, Homilia 24. *De legendis Gentilium libris*.

XXXII. *Audistis, quia dictum est: Oculum pro oculo, & dentem pro dente.* Oculum pro oculo reddat, qui alterius oculum eruit, &c. Jus est Talionis apud gentes omnes vetustissimum, quod jus Rhadamanthi dictum testatur Aristoteles, isto versu descriptum: *Quæ fecit si quisque ferat, jus fiet & æquum.* Ex Græcia Romam transiit: Unde in Legibus 12. Tabularum scriptum erat: *Si membrum rupit, talio esto.* Hoc Mosaicæ Legis forense Decretum, *Exod. 21. vers.* 23. 24. 25. & *Levit.* 24. 19. 20. Sed Talionis exactio non licebat, nisi judicis sententia, ut constat ex Deuteron. 19. *Stabunt ambo, quorum causa est, ante Dominum in conspectu Sacerdotum, & Iudicum... Reddent ei sicut fratri suo facere cogitavit... Vt audientes cæteri timorem habeant, & nequaquam talia audeant facere. Non miserebéris ejus, sed animam pro anima, oculum pro oculo, dentem pro dente, manum pro manu, pedem pro pede exiges.* Et permissa magis erat hæc exactio talionis, etiam apud Judicem actionem injuriarum instituendo, quam imperata: permissa, inquam, erat, ut majoris mali vitaretur occasio, & ne Judæi ad vindictam proni, graviorem pœnam exigerent damno dato, aut privata auctoritate injurias ulciscerentur, atque metu talionis ab injuria inferenda cohiberentur; cæterùm vindictam Lex ipsa privatis prohibet, *Levit.* 19. 18. *Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum.* Et Deuteronom. 32. 35. *Mea est ultio, & ego retribuam in tempore.* Christus igitur duo adjecit Legi: Talionem nempè sustulit, ac præterea nos docuit, non modò non expetere vindictam, sed patienter injurias tolerare.

XXXIII. *Ego autem dico vobis, Non resistere malo:* Non vicem referre, non malum malo repellere, convitium convitio, vulnus vulnere. Quod S. Paulus his verbis exprimit: *Nulli malum pro malo reddentes..... Non vosmetipsos defendentes, charissimi; sed date locum iræ.* Defensio hìc pro ultione accipitur. Christus enim, & Apostolus non vetant gravem injuriam inculpatæ tutelæ moderamine propulsare, neque Magistratibus vindicandam committere, sed ulcisci. Quod & sequentia *S. Pauli* verba declarant: *Sed date locum iræ:* id est, ultionis divinæ: *Scriptum est enim: Mihi vindicta; ego retribuam, dicit Dominus.* Quomodo verò Lex Mosaica talionis exactionem permittens, non pugnet cum præcepto Christi, egregiè *Tertullianus* explicat: *Novam planè*, inquit, *patientiam docet Christus, etiam vicem injuriæ cohibens, permissam à Creatore, oculum exigentem pro oculo, & dentem pro dente: contra, ipse alteram ampliùs maxillam offerri jubens, & super tunicam pallio quoque cedi. Planè hæc Christus adjecerit, ut supplementa consentanea disciplinæ Creatoris.... Si per Zachariam præcepit, Ne unusquisque malitiæ fratris sui meminerit; sed nec proximi. Nam & rursus, Malitiam, inquit, proximi sui unusquisque ne recogitet. Multò magis patientiam indixit injuriæ, qui indixit oblivionem. Sed & cùm dicit: Mihi vindictam, & ego vindicabo; proinde patientiam docet vindictæ exspectatricem. In quantum ergo non capit, ut idem videatur, & dentem pro dente, oculum pro oculo, in vicem injuriæ exigere, qui non modò vicem, sed etiam ultionem, etiam recordationem, & recogitationem injuriæ prohibet: in tantùm aperitur nobis, quomodo oculum pro oculo, & dentem pro dente censuerit; non ad secundam injuriam talionis permittendam, quam prohibuerat interdicta ultione; sed ad primam coercendam, quam prohibuerat opposito talione, ut unusquisque respiciens licentiam secundæ injuriæ, à prima semetipsum contineret. Facilius enim vim comprimi scit repræsentatione talionis, quàm repromissione ultionis. Vtrumque autem constituendum fuit, pro natura & fide hominum; ut qui Deo crederet, ultionem à Deo exspectaret; qui minùs fideret, leges talionis timeret. Hanc Legis voluntatem de intellectu laborantem, Dominus, & Sabbati & Legis, & omnium paternarum dispositionum Christus, & revelavit, & compotem fecit, mandans alterius quoque maxillæ oblationem; ut tanto magis vicem injuriæ extingueret, quam & Lex per talionem voluerat impedisse, certè quam Prophetia manifestè coercuerat; & memoriam injuriæ prohibens, & ultionem ad Deum redigens. Ita si quid Christus intulit, non adversaria, sed adjutore præcepto, non destruxit disciplinas Creatoris.* Tert. lib. 4. cont. Marcion. c. 16.

Eandem legem explicat *S. Augustinus* variis in locis, è quibus unum seligo librum *de Sermone Domini in Monte*, cap. 19. *Pharisæorum* (inquit) *justitia minor est, non excedere in vindicta modum, ne plus rependat quisque, quàm accepit; & magnus hic gradus est. Nemo enim facilè invenitur, qui pugno accepto pugnum reddere velit; & uno à conviciante verbo audito, uno & quod tantumdem valeat referre contentus sit: sed sive ira perturbatus, immoderatiùs vindicat; sive quia justum putat, eum qui læsit prior, graviùs lædi, quàm læsus est, qui non læserat. Talem animum magna ex parte refrænavit lex, in qua scriptum est*, Oculum pro oculo, & dentem pro dente: *Quibus nominibus significatur modus, ut injuriam vindicta non transeat.* Hic, ut idem S. Doctor alibi dixit, *Non fomes, sed limes est.* Hæc *injustorum justitia est: Hæc est*, ut ibi ait, *pacis inchoatio: perfecta autem pax est, talem penitùs nolle vindictam.* S. Aug. l. 19. contr. Faust. c. 5. & contra Adimantum cap. 8. & Enarrat. in Psalm. 108. Idem l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 19.

Inter illud ergo primum, quod præter legem est, ut majus malum pro minore malo reddatur, & hoc, quod Dominus perficiendis discipulis dixit, ne pro malo ullum malum reddatur; medium quendam locum tenet, ut tantum reddatur, quantum acceptum est, per quod à summa discordia ad summam concordiam pro temporum distributione transitus factus est. Quisquis ergo malum infert prior studio lædendi & nocendi, vide, quantùm distet ab eo, qui nec læsus rependit. Quisquis autem nulli prior malè fecit, sed tamen læsus rependit gravius, vel voluntate, vel facto, recessit aliquantùm à summa iniquitate, & processit ad summam justitiam, & tamen nondum tenet, quod Lex, quæ per Moysen data est, imperavit. Qui ergo tantum reddit, quantum accepit, jam donat aliquid: non enim tantam pœnam meretur nocens,

Psal. 13. 17. b. 2.

„ cens, quantam ille, qui ab eo læsus innocens passus est. *Hanc ergo inchoatam, non severam, sed misericordem justitiam, ille perficit, qui legem venit implere, non solvere... Parum enim adhuc videtur Domino, si pro malo, quod acceperis, nihil rependas mali, nisi etiam amplius paratus sis accipere. Quapropter non ait*, Ego autem dico vobis, *non reddere malum pro malo: quamquam hoc etiam magnum præceptum sit; sed ait*, Non resistere adversùs malum: *Vt non solùm non rependas, quod tibi fuerit irrogatum; sed etiam non resistas, quo minùs aliud irrogetur.*

S. Aug. ibid. XXXIV. *Sed si quis te percusserit in dextram maxillam tuam, præbe illi & alteram.* Si quis tibi alapam impegerit, illi maxillam alteram cædendam obverte, potiùs, quàm te ulciscaris, aut alapam regeras, aut charitatis, pacis Christianæ, atque patientiæ bonum amittas. *Quod ad misericordiam pertinere, hi maximè sentiunt, qui eis quos multùm diligunt, tamquam filiis, vel quibuslibet dilectissimis suis ægrotantibus serviunt, vel parvulis, vel phreneticis; à quibus multa sæpè patiuntur; & si eorum salus id exigat, præbent se etiam, ut plura patiantur, donec vel ætatis, vel morbi infirmitas transeat. Quos ergo Dominus, Medicus animarum, curandis proximis instruebat, quid eos aliud docere posset, nisi ut eorum saluti consulere vellent, imbecillitates æquo animo tolerarent? Omnis namque improbitas ex imbecillitate animi venit: Quia nihil innocentius est eo, qui in virtute perfectus est.* Nec S. Paulus alteram maxillam præbuit percutienti, *Act.* 23. 3. nec Christus ipse, *Ioan.* 18. 23. Non igitur ostentatione corporis, sed præparatione cordis, hoc præceptum implendum est. *Multi enim alteram maxillam præbere noverunt, diligere verò illum à quo feriuntur, ignorant. At verò ipse Dominus, qui utique præcepta, quæ docuit, primus implevit, percutienti in maxillam Ministro Sacerdotis non præbuit alteram; sed insuper dixit*, Si malè locutus sum, exprobra de malo; si benè, quid me cædis? *Non tamen ideò paratus corde non fuit, non solùm in alteram maxillam cædi pro salute omnium, sed etiam toto corpore crucifigi.* Sic igitur Christianum hominem animo paratum esse oportet ad omne injuriarum genus perferendum, potiùs quàm amittat charitatem, ut dicere possit cum Propheta: *Paratum cor meum Deus, paratum cor meum.*

XXXV. *Et ei, qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium.* Ei qui tibi vim infert in bonis externis, & occasionem tibi præbet ipsum in jus vocandi, erepta tibi tunica; vel te in jus trahit, ut improba lite, & malis artibus tibi tunicam eripiat, dimitte potiùs pallium; id est, paratus sis graviorem jacturam ferre, potiùs quàm cum detrimento pacis, & charitatis, judicio contendas, vel potiùs quàm te ipsum ulciscaris. *Lucæ* 6. 29. tunica ultimo loco ponitur: *Et ab eo, qui aufert tibi vestimentum, etiam tunicam noli prohibere:* Id est, ab eo, qui vestem exteriorem aufert, rapinæ faciliùs expositam, & minùs necessariam, etiam vestem interiorem, rapinæ minùs expositam, & magis necessariam, ne cohibeas. Rursùs *ad præparationem cordis, non ad ostentationem operis*, id præceptum rectè intelligitur. Et quod de tunica, & pallio dictum est, non in eis solis, sed in omnibus faciendum est, quæ aliquo jure temporaliter nostra esse dicimus: *Si enim de necessariis hoc imperatum est, quanto magis superflua contemnere convenit?* Omnia ergo illa tunicæ, & pallii nomine intelliguntur, de quibus judicio nobiscum contendi potest, ita ut à nostro jure in jus illius transeant, qui contendit, vel pro quo contendit: sicuti est vestis, domus, fundus, jumentum, & generaliter omnis pecunia. Cæterum nec publica judicia, jurisque coram Magistratibus prosecutionem, nec justa bella, Christi Lege prohibita sunt, modò charitas & pax Christiana in litigantium, aut bella moventium animis dominetur, & ita sint affecti, ut damna quælibet pati malint, quàm violare charitatem: quod etsi difficile, spectata hominum corruptela, & litium bello-

S. Aug. ibid.

rumque circumstantiis, non tamen impossibile est; Domino præbente gratiæ suæ auxilium, qui dedit præceptum.

XXXVI. *Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo & alia duo.* Si quis tibi aliquod onus per injuriam imposuerit, aut te coegerit ad operam aliquam, aut servitium exhibendum, quod non debes, verbi gratia ad currendum, comitandum, vel bajulandum ad unum milliare; duplum potiùs operæ præsta, quàm adversùs charitatem pecces. Angari Persis dicebantur Regum nuntii, sive tabellarii, qui certis stationibus dispositi erant, quorum alter alteri traderet litteras, ut citiùs perferrentur. Fas autem ipsis erat, ad cursum rapere cujusvis equos, naves, vel plaustra, quin etiam ipsos homines. Hebræi, ex quo Persarum potentia Orientem invaserat, coacti fuerunt, inter cætera ejus servitii incommoda, etiam onus angariæ ferre, cujus immunitas ipsis à Demetrio concessa est, ut refert *Iosephus*, *lib.* 13. *Antiq.* Inde factum, ut rei vehementer exosæ nomen etiam ad privatas vexationes producerent, ut constat ex *Matth.* 27. 32. & ex plerisque Hebræorum Scriptorum locis. De hac angaria personali, seu injuria, quæ contra libertatem committitur, ibi loquitur Christus; cùm secundo loco de injuriis, quæ contra jus dominii, primo verò de iis, quæ contra corpus committuntur, locutus fuerit. Paulò aliter S. Augustinus: *In his*, inquit, *tribus generibus exemplorum nullum genus injuriæ prætermissum esse video. Namque omnia, in quibus improbitatem aliquam patimur, in tria genera dividuntur: quorum alterum est, quod restitui non potest; alterum quod potest. Sed in illo, quod restitui non potest, vindictæ solatium quæri solet. Quid enim prodest, quòd percussus repercutis? Numquid propterea illud, quod in corpore læsum est, restituitur in integrum? Sed tumidus animus talia fomenta desiderat: sanum autem firmumque ista non juvant; quin potiùs misericorditer perferendam alterius infirmitatem judicat, quàm alieno supplicio suam mitigandam, quæ nulla est..... Tenebitur ergo in hoc injuriarum genere, quod per vindictam luitur, iste à Christianis modus, ut accepta injuria non surgat in odium, sed infirmitatis misericordia paratus sit animus plura perpeti; nec correctionem negligat, qua vel consilio, vel auctoritate, vel potestate uti potest. Aliud injuriarum genus est, quod in integrum restitui potest: cujus duæ species, una ad pecuniam, altera ad operam pertinet. Quapropter illius de tunica, & vestimento, hujus de angaria mille passuum, & duum millium exempla subjecta sunt: quia & reddi vestimentum potest; & quem adjuveris opera, potest te etiam ipse, si opus fuerit, adjuvare..... In his ergo omnibus genibus injuriarum Dominus docet, patientissimum, & misericordissimum, & ad plura perferenda paratissimum animum Christiani esse oportere.* Et quicumque te angariaverit mille passus, vade cum illo alia duo. *Et hoc utique non tam ut pedibus agas, quàm ut animo sis paratus. Nam in ipsa Christiana Historia, in qua est auctoritas, nihil tale invenies factum esse à sanctis, vel ab ipso Domino, cùm in homine, quem suscipere dignatus est, vivendi nobis præberet exemplum; cùm tamen omnibus ferè locis eos invenias paratos fuisse æquo animo tolerare, quidquid eis improbè fuisset ingestum.*

S. Aug. lib. de Ser. Dom. in Monte, c. 10.

XXXVII. *Qui petit à te, da ei; & volenti mutuari à te, ne avertaris.* Parum est enim non nocere, nisi etiam præstes beneficium, quantum potes. Beneficium autem maximè necessarium est sublevare egentes, quorum alii nullam spem habent reddendi, quod accipitur; alii sic egent impræsentiarum, ut munus, sive eleemosynam non postulent, aut pecuniam donatam, sed mutuam. Utrisque succurri jubet Christus, quatenùs & facultates nostræ ferunt, & ipsorum necessitas postulat, ut explicat S. Paulus 2. Corinth. 8. 12. 13. 14. *Si enim voluntas prompta est; secundùm id quod habet, accepta est, non secundùm id quod non habet. Non enim ut aliis sit remissio, vobis autem, tribu-*

tribulatio, sed ex æqualitate. In præsenti tempore vestra abundantia illorum inopiam suppleat: ut & illorum abundantia vestræ inopiæ sit supplementum, ut fiat æqualitas. S. Lucas cap.6. 30. hanc Domini sententiam ita refert: *Omni autem petenti te, tribue*; eleemosynam scilicet, vel opem, quam præstare possis; sive dignus sit, sive non; sive amicus, sive inimicus; sive referre gratiam possit, sive non possit: Non enim personarum, sed paupertatis, sed charitatis habenda est ratio. Servet tamen charitatis ordinem suum, quem perficere Christus voluit, non evertere. *Omni petenti te, tribue, inquit, non omnia petenti: ut id des, quod dare honestè, & justè potes. Quid si enim pecuniam petat, qua innocentem conetur opprimere? Quid si postremò stuprum petat? Sed ne multa persequar, quæ sunt innumerabilia, id profectò dandum est, quod nec tibi, nec alteri noceat, quantùm sciri, aut credi ab homine potest: & cui justè negaveris, quod petit, indicanda est ipsa justitia, ut non eum inanem dimittas. Ita omni petenti te dabis, quamvis non semper id quod petit dabis; & aliquando melius aliquid dabis, cùm petentem injusta, correxeris.*

Et volenti mutuari à te, non avertaris. Ei qui mutuum à te petit, ne difficilem, aut tetricum te præbeas; sed hilari suavique benevolentia ipsi succurre, etsi fortè facultatibus sit destitutus, nec pignoribus, vel sponsoribus datis cavere reddendam pecuniam valeat. Ideò autem Dominus duo illa beneficentiæ genera imperavit, quia *Plerumque homines, qui proposito divino præmio donare parati sunt, ad dandum quod mutuo petitur, pigri fiunt, quasi nihil recepturi à Deo, cùm rem, quæ datur, ille qui accipit, exsolvat. Rectè itaque ad hoc beneficii tribuendi genus nos divina hortatur auctoritas dicens:* Et volenti mutuari à te, ne avertaris: *Id est, ne propterea voluntatem alienes ab eo, qui petit, quia & pecunia tua vacabit, & Deus tibi non redditurus est, cum homo reddiderit: sed eum id ex præcepto Dei facis, apud illum, qui hæc jubet, infructuosum esse non potest.*

XXXVIII. *Audistis, quia dictum est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum.* Proximi nomine is sæpè intelligitur, qui sanguinis, vicinitatis, aut amicitiæ vinculo nobis conjunctus est. Unde Levitici 19. 18. quem locum hìc respicit Christus, cùm Dominus præmisisset, *Non quæras ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum:* subdit, *Diliges amicum tuum sicut teipsum. Ego Dominus.* Judæi hoc præceptum ita restringebant, ut alienigenis benefaciendum non putarent, & ne communia quidem humanitatis officia illis exhiberent. Qua de re Juvenalis:

Non monstrare vias eadem nisi sacra colenti:
Quæsitum ad fontem solos deducere verpos.

Et Tacitus: *Apud ipsos fides obstinata, misericordia in promptu; adversus alios omnes hostile odium:* Omnes scilicet officiorum partes se impleviſse credebant, si iis præceptis paruissent, quibus ipsorum civilis societas continebatur: cùm tamen Lex Judaica naturalem non tolleret, quæ omnem hominem omni homini facit esse proximum, id est, non alienum, sed necessitudine quadam conjunctum; ac propterea neminem esse docet, cui non, data occasione, benefacere debeamus. Hoc ipsum Christus docuit parabola Samaritani Judæo à latronibus spoliato, & vulnerato succurrentis. In Lege certè ipsa proximi nomine quemvis hominem aliquando significari certum est, ut Exod.20. 16. *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium.* Dicit *Proximum* (inquit *R. Kimki* in Psal.15.) *non quòd liceat falsum testari adversùs alium, sed mos est loquendi talis Scripturæ, quo per proximum intelligit eum, quicum negotium est.* Atque ita Christum proximi nomen in Lege positum intellexisse, nemo dubitaverit, cùm præceptum de proximi dilectione recensuit: *Diliges proximum tuum sicut te ipsum.* Sic intellexit S. Paulus, dicens: *Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis: Qui enim dilexit proximum, Legem implevit.* Quamvis igitur Judæis expressiùs præcepta esset in Lege popularium dilectio, perperàm tamen se ad alios quosvis homines diligendos, illisque benefaciendum non teneri putabant. Ideò autem illis expresse præcepit Deus ut populares diligerent, quia nondum capaces erant dilectionis illius indefinitæ, quam ad omnes homines porrigi debere Christus docuit; illisque ab impiarum gentium consuetudine ob idololatriæ periculum segregandis, satis erat pro temporum ratione lege lata præcipere, ut consortibus sanguinis & religionis omnia benevolentiæ officia exhiberent. Hinc Tertullianus: *Non aliud Christus in omnes præcepit, quàm quod Creator in fratres. Nam etsi major est bonitas, quæ operatur in extraneos; sed non prior ea, quæ ante debetur in proximos. Quis enim non diligens proximos, poterit diligere extraneos? ... Ita Creator & secundùm naturæ ordinem, primùm in proximos docuit benignitatem, emissurus eam postea & in extraneos; & secundùm rationem dispositionis suæ, primò in Judæos, posteà & in omne hominum genus. Ideòque quamdiu intra Israelem erat Sacramentum, meritò in solos fratres misericordiam mandabat: At ubi Christo dedit gentes hæreditatem, & possessionem terminos terræ .... exinde Christus in omnes Legem paternæ benignitatis extendit, neminem excipiens in miseratione, sicut in vocatione.* Ita *quorumdam tunc fidem paulatim ad perfectum Disciplinæ Christianæ nitorem, primis quibusque præceptis balbutientis adhuc benignitatis informabat.*

Et odio habebis inimicum tuum. Odium inimicorum in Lege Mosaica nec præcipitur, nec permittitur. Imò Exod. 23. 4. scriptum est: *Si occurreris bovi inimici tui, aut asino erranti, reduc ad eum. Si videris asinum odientis te jacere sub onere, non pertransibis, sed sublevabis cum eo:* Tametsi id de popularibus præceptum constat ex *Deuteronom.* 22. 1. Et Proverb. 25. 21. *Si esurierit inimicus tuus, ciba illum: si sitierit, da ei aquam bibere; prunas enim congregabis super caput ejus, & Dominus reddet tibi.* Veruntamen *Exodi* 34. 11. & *Deuteronomii* 7. 1. prohibetur Judæis, ne jungant affinitatem, aut fœdus faciant cum septem illis populis, Amorrhæo, Chananæo, Hethæo, Pherezæo, Hevæo, & Jebusæo: & cùm tradiderit illos Dominus in manus Israelitarum, percutiant eos usque ad internecionem, nec eorum misereantur. Neque verò ea præcepta cum naturæ Lege pugnant, cui potiùs valdè consentaneum est, ut fontes debita pœna plectantur. Cùm ergo gentium illarum idololatria, crudelitas, incesta, libido, ad summum perveniſſent, ut constat ex *Levit.*18. 24. & *Sap.*12. & 13. justè Deus, post longissimi temporis patientiam, hanc pœnæ executionem, quam per se facere potuerat, Hebræo populo mandavit. De Amalecitis, quorum nomen deleri Deus jussit *Deuteronom.* 26. 19. idem esto judicium. Verùm Judæi hæc pravè intelligentes, & plus, quàm par esset, extendentes, alienigenas omnes falsorum Deorum cultu inquinatos, nullo discrimine pro hostibus habebant Christi tempore, neque eos aut spoliare, aut necare nefas ducebant; quod fatetur, ac defendit *Iosephus Albo* in disputatione adversùs Christianos. Immò ipsos Israelitas Judaicarum Traditionum, ac Rituum Mosaicorum transgressores, odio ferali prosequebantur, ut constat ex ipsorum Canonibus à *Lighfooto* relatis. *Hæretici Israelitici, id est, qui idola colunt ex Israele, aut qui transgrediuntur, ut irritent; itemque Epicurei, id est, Israelitæ, qui negant Legem & Prophetas, ex præcepto sunt occidendi, si potest quis eos occidere, idque palam; si autem non apertè, clam & astutè machineris eis mortem .... Gentilibus verò, quibuscum nobiscum non est bellum, itemque pastoribus pecorum minutiorum, aliisque istiusmodi, non mortem quidem ita machinantur: at prohibitum tamen est eos à morte liberare, si de morte periclitantur. Exempli gratia, videt Judæus quemquam eorum lapsum in Mare, nullo modo eum inde tollat: Nam scriptum est,* Non insurges in sanguinem proximi tui: *At hic non est proximus.* Homines rudes, & feri, in homines odio flagrabant, cùm

Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 20. N. 67.

Ibid. N. 68.

Tertul. lib. 4. contr. Marc. c. 16.

Lucæ 10. 29.

Rom. 13. 10. & 1. Joan. 3. 8.

Lighfoot, in Hor. Heb. ad cap. 5. Matth. vers. 44.

cùm ſolùm in iis vitium odiſſe, illos verò propter naturæ cognationem diligere deberent, Hos corrigit Dominus, Legis mentem explicans.

S. Aug. l. 19. contr. Fauſt. cap. 24.

XXIX. *Ego autem dico vobis: Diligite inimicos veſtros: benefacite his, qui oderunt vos: & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos.* Audito, *& non intellecto, quod antiquis dictum erat*, Oderis inimicum tuum, *ferebantur homines in hominis odium, cùm deberent non odiſſe, niſi vitium: Hos corrigit Dominus, dicendo*, Diligite inimicos veſtros; *ut qui jam dixerat*, Non veni Legem ſolvere, ſed adimplere, *ideòque de odio inimici, quod ſcriptum eſt in Lege, non ſolveret, præcipiendo utique, ut diligamus inimicos, cogeret nos intelligere, quonam modo poſſemus unum eundemque hominem & odiſſe propter culpam, & diligere propter naturam.* Præceptum diligendi inimicos nos per Euangelium didiciſſe, *S. Ambroſius* ait. *Chriſtianus nullius eſt hoſtis* (inquit Tertullianus.) .. *Si inimicos jubemur diligere, quem habemus odiſſe? Si læſi vicem referre prohibemur, ne de facto pares ſimus, quem poſſumus lædere? Benefacite his, qui oderunt vos*: Non enim affectu ſolo, ſed & re ipſa, *opere & veritate* inimicos ipſos diligere debemus. *Benefacite*, id eſt, parati eſtote ad beneficentiam in illos exercendam opportunitate data, cùm ope noſtra indigent, illiſque ſuccurrere poſſumus. Hæc nota Chriſtianorum. Unde *S. Juſtinus* in Apologia ad Imperatores: *Qui odiis & cædibus mutuis inter nos graſſabamur, & pro conſuetudine recepta, cùm eis, qui tribules noſtri non eſſent, communem focum non habebamus, nunc à Chriſti apparitione, familiariter ſimul vivimus, & pro inimicis oramus: & qui nos iniquo perſequuntur odio, ſuaſione flectere conamur, ut ſecundùm honeſta Chriſti præcepta vitam agentes, bonam ſpem habeant, eadem ſe nobiſcum à Deo omnium donatore præmia conſecuturos.* Beneficia inimico præſtita, prunæ illæ ſunt ſuper caput illius congregandæ, de quibus Sapiens *Proverb.* 25. De illis enim vaſtatoribus carbonibus dicitur, qui dantur homini adversùs linguam ſubdolam. Cùm enim quiſque » benefecerit inimico, & non victus malo ejus, vicerit in bono malum, plerumque illum inimicitiarum » ſuarum pœnitebit, & iraſcetur ſibi, quòd tam bonum » hominem læſerit: *Ipſa verò uſtio, pœnitentia eſt, quæ* » *tamquam carbones ignis, inimicitias ejus malitiaſque conſumit.*

S. Ambr. lib. de Joſep. c. 1. Ter. in Apol.

Pſal. 119. 4. S. Aug. ſerm. 149. aliàs 24. de Div. c. 17.

Sequitur ex Græcis Codicibus, *Benedicite iis, qui maledicunt vobis*; ſed hanc ſententiam irrepſiſſe in Græcum Textum, nec in eo primitùs exſtitiſſe, conſtat ex S. Hieronymo, qui novum teſtamentum Græcæ fidei reddidit; & ex Vulgata noſtra verſione, in qua non extat. In quoſdam igitur Codices huc tranſlata eſt ex Cap. 6. *S. Lucæ*, Verſ. 28. ad quem *S. Paulus* alluſit 1. *Cor.* 4. 12. ſcribens: *Maledicimur, & benedicimus.*

S. Aug. ibid.

Et orate pro perſequentibus, & calumniantibus vos. Orate pro illis ſaltem cum pro omnibus oratis, à communibus orationibus ne illos excludite: orate, ut Deus eos ad ſe convertat, in eiſque odium & malitiam deſtruat, ut eis bonam voluntatem tribuat. Id olim Moſes fecit, poſteà Chriſtus, ejuſque exemplo Stephanus, Paulus, aliique Sancti. *Dilexit inimicos ipſe Dominus Chriſtus: pendens enim in cruce, ait, Pater, ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt. Secutus eſt ejus exemplum Stephanus, cùm lapides jacerentur; & ait: Domine, ne ſtatuas illis hoc delictum. Dominum imitatus eſt ſervus, ut nemo ſervorum ſit piger, & putet hoc eſſe factum, quod à ſolo Domino fieri poterat. Si ergo multum eſt ad nos imitari Dominum, imitemur conſervum: Ad eamdem quippè gratiam vocati omnes ſumus.* Apoſtolus jubet orari pro Regibus qui tunc perſequebantur Eccleſias: Sed quas tunc pro ſe orantes perſequebantur, nunc pro ſe exauditas defendunt. *Præceptum eſt, ad redundantiam benignitatis, etiam pro inimicis Deum orare, & perſecutoribus noſtris bona precari.*

1. Tim. 2.

Ter. Apolog. cap. 31.

XXX. *Ut ſitis filii Patris veſtri, qui in cœlis eſt: Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos.* Inimicorum dilectione, & beneficentia erga illos, demonſtrabitis vos adoptionem filiorum Dei conſecutos eſſe, qui non ſolùm juſtis, amiciſque ſuis, ſed & improbis inimiciſque beneficia ſua impertit. *Prohibita ira, reſtricti animi, compreſſa petulantia manus, exemptum linguæ venenum. Plus Lex quàm amiſit, invenit, dicente Chriſto: Diligite inimicos veſtros, & maledicentibus benedicite: & orate pro perſecutoribus veſtris, ut filii ſitis Patris veſtri cœleſtis. Vides, quem nobis Patrem patientia acquirat.* Cùm dicit Deus, *Diliges proximum tuum*, ibi ſunt omnes homines, etiamſi fuerint inimici: Quia etiam ſecundùm ſpiritualem propinquitatem neſcis, quid tibi ſit in præſentia Dei homo, qui tibi ad tempus videtur inimicus. Quia enim patientia Dei ad pœnitentiam eum adducit, fortaſſis cognoſcet, & ſequetur ducentem: *Si enim Deus ipſe, qui novit, qui ſint in peccatis perſeveraturi; qui relicturi juſtitiam, & irrevocabiliter ad iniquitatem lapſuri; tamen facit ſolem ſuum oriri ſuper bonos & malos, & pluit ſuper juſtos & injuſtos, invitans utique ad pœnitentiam per patientiam, ut qui neglexerint ejus bonitatem, experiantur in fine ſeveritatem; quanta ſolicitudine placabilem oportet eſſe hominem, ne fortè neſciens, qualis futurus ſit, cùm præſentes ejus inimicitias attenderit, oderit eum, cum quo in æterna fœlicitate regnabit?* Filii Dei efficimur regeneratione ſpirituali, & adoptamur in Regnum Dei, non tamquam alieni, ſed tamquam ab illo facti & creati: ut unum ſit beneficium, quo nos fecit eſſe per omnipotentiam ſuam, cùm ante nihil eſſemus; alterum, quo adoptavit, ut cum eo tamquam filii vita æterna pro noſtra participatione frueremur. Itaque non ait, Facite iſta, quia eſtis filii; ſed, Facite iſta, ut ſitis filii. Cùm autem ad hoc nos vocat per ipſum Unigenitum, ad ſimilitudinem ſuam nos vocat: Unde ſubdit, *Qui ſolem ſuum oriri facit ſuper bonos, & malos.* Non ſolem dumtaxat, ſed *ſuum* dicit, id eſt, quem ipſe fecit atque conſtituit, & à nullo aliquid ſumpſit, ut faceret: *Ut hinc admoneremur, quanta liberalitate inimicis noſtris ex præcepto ejus præſtare debeamus, quæ nos non creavimus, ſed de muneribus ejus accepimus.*

S. Aug. l. 1. de Ser. Dom. in Monte, c. 23.

XXXI. *Si enim diligitis eos, qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? Nonne & publicani hoc faciunt? Et ſi ſalutaveritis fratres veſtros tantùm, quid amplius facitis? Nonne & Ethnici hoc faciunt?* Qui amicos tantùm diligit, non inimicos, ille non cœlesti charitate, ſed ſola naturæ propenſione, & impetu amicos diligit; proindèque Deum promeretur, cui nihil placere poteſt, quod ex fidei, & charitatis radice non ſurgit. Dilectio amicorum ex impetu naturæ communis eſt Ethnicis & Chriſtianis, juſtis & peccatoribus: Inimicorum dilectio ſolis Chriſtianis & Piis. *Publicani* dicti, qui Romanis, ex quo Judæa à Pompejo ſubjecta eſt, & facta vectigalis, ad collectionem vectigalium, & tributorum à Judæis quotannis ſolvendorum, operam locabant. Iſtud hominum genus vulgò inviſum, & pro perditis peccatoribus habitum. Illi non recipiebantur apud Judæos in Synagogas ad Legem audiendam, & publicas preces, ut colligitur ex *Matth.* 18. *verſ.* 17. Sed neque in Synedria, & conſeſſum Judicum, aut ad teſtimonii dictionem in Judæorum Republica admittebantur, ut conſtat ex Pandecte Talmudico. In Euangelio modò junguntur cum Gentilibus, modò cum peccatoribus, ac nominatim cum meretricibus. De Græcis Plutarchus ſcribit: *Vectigal conducere probro ducunt.* De his *Ulpianus* Juriſconſultus: *Quantæ audaciæ, quantæ temeritatis ſint Publicanorum factiones, nemo eſt, qui neſciat.* De his Maimonides: *Hominum, de quibus præſumitur fures eſſe, præſumiturque omnes eorum opes per rapinam congeſtas eſſe, opuſque totum ſuum eſſe opus rapacium, veluti Publicanorum, & latronum, opibus uti non licet; nec eſt eorum numnus cum tuo commiſcendus, eo quòd præſumitur ex rapina acquiſitus.*

Apud Lightfoot. in Hor. Hebr.

XXXII. *Eſtote ergo vos perfecti, ſicut & Pater veſter cœleſtis eſt perfectus.* Vox *ſicut*, ſimilitudinem & imitationem ſignificat, non æqualitatem. Quaſi dicat:

Dei

Dei bonitatem ac misericordiam, quantùm fieri potest, in vobis exprimite. Luc. 6. 36. *Estote ergo misericordes, sicut & Pater vester misericors est.* Præclarè S. Justinus Martyr: *Non imperium in proximos obtinere, neque velle potiore conditione esse, quàm ii qui sunt infirmiores, neque divitem esse, & vim inferre inferioribus, est beatum esse; neque in his Deum imitari quisquam potest, sed hæc extra ejus Majestatem sunt: At qui proximi onus in se recipit, qui qua in re superior est, alium qui est inferior, beneficio vult afficere; qui quæcumque habet, à Deo accepta, ea indigis suppeditans, Deus fit eorum qui accipiunt, is Dei est imitator.* Sic perfectum esse, id est, ad Dei & Christi Salvatoris nostri similitudinem, & imitationem totis viribus eniti, non consilium tantùm, sed præceptum est, ab omnibus implendum, qui Regnum cœleste ac vitam æternam consequi velint. 1. Cor. 14. 20. *Sensibus autem perfecti estote.* Colos. 1. 28. *Ut exhibeamus omnem hominem perfectum in Christo Iesu.* Et c. 4. 12. *Ut stetis perfecti & pleni in omni voluntate Dei.* Eph. 5. 1. *Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi: & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos.* Jac. 1. 4. *Patientia autem opus perfectum habet: Ut sitis perfecti & integri, in nullo deficientes.* Cap. 3. 2. *Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir.* 1. Pet. 1. 15. *Sed secundùm eum, qui vocavit vos, Sanctum, & ipsi in omni conversatione sancti sitis: quoniam scriptum est: Sancti eritis, quoniam ego sanctus sum.* 1. Joann. 1. 7. *Si autem in luce ambulamus, sicut & ipse est in luce, societatem habemus ad invicem.* Et c. 3. 3. *Et omnis qui habet hanc spem in eo, sanctificat se, sicut & ille sanctus est.* Sed & S. Justinus Martyr, perfectum fieri, interpretatur Christianum fieri. *Tibi, si qua est de te ipso cura, salutemque affectas, atque Deo confidis, facultas adest, ut & Christum Dei cognoscas, & ad perfectionem deductus, beatitudinem consequare.*

S. Just. Epist. ad Diognet.

S. Justin. in Dialog. cum Tryphone, p. 225.

Sensus Moralis.

I. *Videns Iesus turbas, ascendit in Montem: & cùm sedisset, accesserunt ad eum Discipuli ejus. Et aperiens os suum, docebat eos.* Cum Christo ascendamus, animum à terrenis rebus ad cœlestia erigamus, corde venerabundo, humili, docili, Verbum æternum Patris audiamus in Euangelio nos instituens ac docens. Sedeamus cum Magistro & Præceptore hominum; animo quieto, & à cupiditatum tumultu libero ipsum audiamus præcepta salutis tradentem. *Accedite ad eum, & illuminamini.* Verba ejus attendite, diligite: *In mansuetudine suscipite insitum verbum, quod potest salvare animas vestras. Estote factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.* Jesus ascendit in Montem, ut Euangelica præcepta Discipulis turbisque traderet. *Minora præcepta* (inquit S. Gregorius) *Israelitico populo per Legem data sunt: unde & eidem populo Moses in campo locutus est. Altiora Dominus sanctis Apostolis dedit: unde & eosdem de mandatis vitæ in Monte docuit.* Subtiliorum doctiorumque Philosophorum sapientiam doctrina Christi tam longè superat, quàm longè cœlum à terra distat. *Venite, ascendamus ad Montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus; quia de Sion exibit Lex, & verbum Domini de Ierusalem.* Collectam turbam non in urbis foriique medium circumducit Christus, ut doceat; sed stat in Monte ac deserto, nos erudiens, ut nihil ad ostentationem faciamus, sed tumultum Mundi vitemus, præsertim cùm divinis de rebus cogitandum, & agendum est. *Aperiens os suum docebat:* quod ideò additum, ut discamus, quòd non modò cùm loqueretur, verùm etiam cùm taceret, docebat; nunc quidem os aperiens, nunc verò ipsis operibus vocem emittens. Qui nos docuit olim in Monte, judicaturus adveniet in nube; & sermo, quem locutus est nobis, nos in novissimo die judicabit.

Jac. 1.

S. Greg. hom. 16. in Ezech.

Isai 2. 3.

S. Jo. Chrys. Hom. 15. in Matth.

II. *Beati pauperes spiritu.* Cùm abundent pauperes, quærimus pauperem; in turba quærimus, & vix invenimus. Occurrit mihi pauper, & quæro pauperem. Tu dicis, Pauper sum sicut Lazarus: Dives humilis non dicit, Dives sum sicut Abraham. Ergo tu te extollis, ille se humiliat. Quid inflaris, & non imitaris? Ego (inquit pauper) levor in sinum Abrahæ. Non vides, quia pauperem dives excepit? Non vides, quia dives susceptor est pauperis? si enim superbis contra eos, qui habent pecuniam, & negas eos ad Regnum cœlorum pertinere; cùm in eis fortasse inveniatur humilitas, quæ in te non invenitur: non times, ne tibi, cùm mortuus fueris, dicat Abraham: Recede à me, quia blasphemasti me? Quamobrem Divites, qui *pauperes spiritu* non sunt, id est, qui *superbè sapiunt, & sperant in incerto divitiarum suarum*, non intrabunt in Regnum cœlorum; sed illi soli, *qui utuntur hoc Mundo, tamquam non utantur.* Nec pauperes omnes beati, sed illi soli, à quorum animis abest cupiditas. *Nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem & in laqueum diaboli, & in desideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum & perditionem: Radix enim omnium malorum cupiditas.* Videamus, utrum pauper ille & pannosus non vult dives fieri. Audio linguam, sed interrogo conscientiam.... *Quid mihi ostentas nullas facultates, cùm ego convincam tantas cupiditates?* Ecce jam compara duos. Iste dives est, ille pauper est: sed iste dives jam est, non vult fieri. Iste dives est, aut de parentibus, aut de donis & hæreditatibus. Jam non vult addere, imposuit modum: *Fixit limitem cupiditati, jam corde militat pietati.* Tu nihil habes, sed dives vis fieri: incides in tentationem. Sed fortè inde factus es pauperrimus & egentissimus, quia nescio quid habebas paternum, quod te sustentaret, & calumnia aliqua competitoris abstulit. Gemis, audio, tempora accusas: quod gemis, si posses, faceres. An non videmus, an non quotidianis exemplis plena sunt omnia? Heri gemebat, quia perdebat sua; hodiè rapit aliena. Invenimus verum pauperem, invenimus pium humilem, non de se fidentem: *Pauperem verum, membrum pauperis, qui propter nos pauper factus est, cùm dives esset.* Beati pauperes spiritu, quoniam ipsorum est Regnum cœlorum. *Vis ut posteà Regnum cœlorum tuum sit? Vide modò tu ipse cujus sis. Esto pauper spiritu. Quæris à me fortasse, quid sit pauperem esse spiritu? Omnis inflatus non est pauper spiritu: ergo humilis pauper est spiritu. Altum est Regnum cœlorum: sed, Qui se humiliat, exaltabitur.* Quamobrem *Esto pauper spiritu, & eris dives qualicumque censu.* Quia non in abundantia cujusquam vita ejus est, ex his quæ possidet: *sed in virtute ac fide. Istæ te divitiæ verum divitem facient, si sis in Deum dives.* Beatum se existimet pauper, gloriamque suam in humili paupertate constituat: Dives verò miserum se censeat, nisi spiritu pauper sit & humilis. *Glorietur frater humilis in exaltatione sua:* (inquit S. Jacobus) *Dives autem in humilitate sua, quoniam sicut flos fœni transibit. Exortus est enim sol cum ardore, & arefecit fœnum, & flos ejus decidit, & decor vultus ejus deperiit: ita & dives in itineribus suis marcescet.* Beati pauperes spiritu. *Veritas loquitur, quæ nec falli, nec fallere potest. Sic vos insensati filii Adam, divitias quæritis, divitias desideratis usque adhuc: cùm jam beatitudo pauperum divinitùs commendata, prædicata Mundo, credita sit ab hominibus. Quærat eas Paganus, qui sine Deo vivit; quærat Iudæus, qui terrenas promissiones accepit: sed qua fronte, magis autem qua mente Christianus divitias quærit, postquam Christus beatos esse pauperes prædicavit? Quousque filii alieni, quousque vanitatem loquetur os vestrum, ut beatum dicatis populum, cui hæc sunt, hæc visibilia, hæc præsentia? Cùm Filius Dei os suum aperiens locutus sit veritatem, Beatos esse pauperes; &, Væ divitibus!*

S. Aug. serm. 14. alias de Temp. 110.

» Ita est, ita est, fratres mei, ita est. Pauperes sunt, qui humiliter vivunt, qui non rapiunt aliena, qui non cupiunt aliena, qui non inhiant alienis, qui non ardent alienis, qui non gemunt alienis, qui non lugent alienis, qui non dolent alienis, qui non sollicitantur alienis, qui non anxiantur alienis, qui non timent alienis, qui non metuunt alienis, qui non curant alienis, qui non amant alienis, qui non concupiscunt alienis, qui non desiderant alienis, qui non ambiunt alienis, qui non quærunt alienis, qui non inquirunt alienis, qui non exigunt alienis, qui non petunt alienis, qui non postulant alienis, qui non vindicant alienis, qui non defendunt alienis, qui non tuentur alienis, qui non custodiunt alienis, qui non servant alienis, qui non habent alienis, qui non possident alienis, qui non utuntur alienis, qui non fruuntur alienis, qui non delectantur alienis, qui non gaudent alienis, qui non exultant alienis, qui non jactant alienis, qui non gloriantur alienis, qui non superbiunt alienis, qui non insolescunt alienis, qui non tumescunt alienis, qui non elevantur alienis, qui non extolluntur alienis, qui non inflantur alienis, qui non ostentant alienis, qui non ambitiosi sunt alienis, qui non avari sunt alienis, qui non rapaces sunt alienis, qui non fraudulenti sunt alienis, qui non rapinarii sunt alienis, qui non latrones sunt alienis, qui non sacrilegi sunt alienis, qui non homicidæ sunt alienis, qui non adulteri sunt alienis, qui non fornicatores sunt alienis, qui non impudici sunt alienis, qui non impuri sunt alienis, qui non immundi sunt alienis, qui non luxuriosi sunt alienis, qui non ebriosi sunt alienis, qui non crapulosi sunt alienis, qui non gulosi sunt alienis, qui non ventri & gulæ serviunt alienis, qui non ventri & gulæ deditissimi sunt alienis, qui non ventri & gulæ mancipati sunt alienis, qui non ventri & gulæ addicti sunt alienis, qui non ventri & gulæ subjecti sunt alienis, qui non ventri & gulæ obnoxii sunt alienis, qui non ventri & gulæ servi sunt alienis, qui non ventri & gulæ captivi sunt alienis, qui non ventri & gulæ vincti sunt alienis, qui non ventri & gulæ ligati sunt alienis, qui non ventri & gulæ catenati sunt alienis, qui non ventri & gulæ compedibus constricti sunt alienis, qui non ventri & gulæ carcere clausi sunt alienis, qui non ventri & gulæ custodiæ mancipati sunt alienis, qui non ventri & gulæ in tenebris detenti sunt alienis, qui non ventri & gulæ in profundo carcere damnati sunt alienis, qui non ventri & gulæ in ergastulo inclusi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in perpetuum damnati sunt alienis, qui non ventri & gulæ in æternum perditi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in gehennam ignis missi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in stagnum ignis & sulphuris projecti sunt alienis, qui non ventri & gulæ in tormentis æternis cruciandi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vermibus qui non moriuntur, & in igne qui non extinguitur, cruciandi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in fletu & stridore dentium damnandi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in tenebras exteriores ejiciendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in abyssum ejiciendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in Orcum descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in infernum descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in mortem descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in umbram mortis descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem mortis descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem lacrymarum descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem miseriæ descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem calamitatis descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem tribulationis descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem angustiæ descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem afflictionis descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem tristitiæ descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem doloris descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem luctus descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem gemitus descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem ploratus descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem ululatus descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem stridoris descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem fletus descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem lamentationis descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem planctus descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem miserationis descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem misericordiæ descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem pietatis descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem compassionis descendendi sunt alienis, qui non ventri & gulæ in vallem commi

S. Jo. Chryſ. Hom. 51. in Matth.

Beati pauperes ſpiritu: *Humiles ſcilicet, quia enim ſuperbiam conſtat arcem eſſe malorum, & radicem fontemque peccati, contrarium ægritudini remedium docendo conficiens Chriſtus, quaſi fundamentum quoddam forte ac munitum, hanc primùm ſententiam collocavit. Siquidem unuſquiſque humilitate ſuppoſita, tutiſſimè cuncta alia ſuperponit ædificans.: Hac verò ſubducta, etiamſi ad ipſum uſque cœlum converſationis ſublimitate pervenias, ſimul omnia ſubtrahuntur, atque in finem peſſimum relabuntur. Nam ſive orationem, ſive jejunium, ſive miſericordiam, ſive pudicitiam, ſive aliud quid bonorum abſque humilitate congreges: ſtatim cuncta defluunt, cuncta depereunt. Iurè igitur hinc incipit Chriſtus, ut arrogantiam radicitùs de pectoribus evellat.* Ad paupertatem illam beatam ſpiritus, id eſt, humilitatem, nihil movet efficaciùs exemplo Chriſti. Philipp. 1. Unde Apoſtolus ad Philippenſes ſcribens, ait: *Hoc ſentite in vobis, quod & in Chriſto Ieſu, qui cùm in forma Dei eſſet, non rapinam arbitratus eſt eſſe ſe æqualem Deo, ſed ſemetipſum exinanivit, formam ſervi accipiens.* Et quid magis in Deo mendicum, quàm forma ſervi? Quid in Rege rerum univerſarum humilius, quàm in communionem inopis ac mendicæ naturæ noſtræ veniſſe? Rex regum & Dominus dominantium ſponte ſua formam ſervitutis induit: Judex rerum univerſarum, Principibus tributarius exiſtit: Creaturæ Dominus in ſpelunca diverſatur: Qui Mundum univerſum complexus eſt, non invenit locum in diverſorio, ſed in præſepio brutorum animalium abjicitur: Purus ille & incorruptus, humanæ naturæ ſordes non reſpuit, ac per omnem noſtram mendicitatem penetrans, uſque ad mortis progreditur experimentum. Videte voluntariæ mendicitatis modum: Vita mortem guſtat: Judex in Judicium ducitur: Dominus vitæ rerum univerſarum ſubjicitur Judicis decreto: Supramundanarum omnium copiarum Rex manus carnificum non repellit. Ad hoc exemplum reſpiciens, humilitatem ſectare. *Beati pauperes ſpiritu ſuo, divites ſpiritu Dei! omnis enim homo, qui ſpiritum ſuum ſequitur, ſuperbus eſt. Subdat ſpiritum ſuum, ut capiat ſpiritum Dei.*

S. Gregor. Nyſſ Or. 1. de Beatit.

S. Aug. Enar. in Pſ. 141.

III. *Beati mites, quoniam ipſi poſſidebunt terram*, non iſtam, quæ nutrit vivos, & recipit mortuos, ſed terram viventium. *Iam vis poſſidere terram? vide ne poſſidearis à terra. Poſſidebis mitis, poſſideberis immitis. Ne cùm audis præmium propoſitum, ut poſſideas terram, extendas avaritiæ ſinum, qua vis poſſidere modò terram, excluſo etiam utcumque vicino tuo. Non te iſta fallat opinio. Tunc verè poſſidebis terram, quando inhæſeris ei, qui fecit cœlum & terram. Hoc enim eſt eſſe mitem, non reſiſtere Deo tuo: Vt in eo, quod benè facis, ipſe tibi placeat, non tu tibi; in eo, quod mala juſtè pateris, ipſe tibi non diſpliceat, ſed tu tibi. Neque enim parum eſt; quia placebis ei, diſplicens tibi; diſplicebis autem ei, placens tibi.* Beati, qui manſuetudinem ac benignitatem, charitatis ſociam individuam, animo poſſident; vultu, verbis, opere demonſtrant. Hæc manſuetudo, quam verbo & exemplo docuit Chriſtus, dicens: *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde;* homines Deo ſubjectos efficit, ac Myſteriorum ejus atque arcanorum judiciorum adoratores. Hæc ad Scripturam ſacram legendam, Chriſtique doctrinam cum fructu audiendam, neceſſaria diſpoſitio eſt. *Oportet pietate miteſcere* (inquit Auguſtinus) *neque contradicere divinæ Scripturæ, ſive intellectæ, ſi aliqua vitia noſtra percutit; ſive non intellectæ, quaſi nos melius ſapere, meliùſque præcipere poſſimus.* Manſuetudo hominum animos hominibus conciliat: Prov. 16. 32. *Melior eſt patiens viro forti* (inquit Sapiens) *& qui dominatur animo ſuo, expugnatore urbium.... Fili* (inquit Siracides) Eccli. 3. 19. *in manſuetudine opera tua perfice, & ſuper hominum gloriam diligeris.* Beati mites, ſi tamen manſuetudo in ſtuporem aut ignaviam non degeneret, ubi de gloria & honore Dei agitur, & de impietate ac improbitate coercenda. Erat Moyſes vir mitiſſimus ſuper omnes, qui morabantur in terra: & tamen zelum ſuum armavit contra idololatras, & fornicatores. Chriſtus, qui arundinem quaſſatam non confregit, qui agni manſuetudinem præ ſe tulit, flagello arrepto, ejecit de Templo eos, qui domum Dei faciebant domum negotiationis, & menſas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit. Apoſtolus, qui anathema cupiebat eſſe à Chriſto pro fratribus ſuis, Corinthium inceſtuoſum tradidit ſatanæ, publicumque ſcandalum Eccleſiæ datum, excommunicatione ultus eſt. Zelus itaque manſuetudini, zelo manſuetudo conjungi debet. *Idcircò Spiritus Sanctus in columba, & in igne monſtratur; quia omnes quos implet, & columbæ ſimplicitate manſuetos, & igne zeli ardentes exhibet. Nequaquam ergo Sancto Spiritu plenus eſt, qui aut in tranquillitate manſuetudinis fervorem æmulationis deſerit, aut rurſum in æmulationis ardore virtutem manſuetudinis amittit.*

Jo. 2. 14. 15.

S. Greg. M. P. III. Paſtor. Admon. 17.

S. Aug. Enar. in Pſ. 116.

IV. *Beati, qui lugent, quoniam ipſi conſolabuntur.* Multi flent fletu Babylonico (inquit S. Auguſtinus) quia & gaudent gaudio Babylonico. *Quia gaudent lucris, & flent damnis, utrumque de Babylonia eſt.* Flere debes, ſed recordando Sion. *Si recordando Sion fles, & quando tibi ſecundùm Babyloniam benè eſt, oportet, ut fleas.* Sic lugebat David, & ab imo pectore ſuſpiria ducebat, dicens: Pſ. 119. *Hei mihi, quia incolatus meus prolongatus eſt! Habitavi cum habitantibus Cedar: multùm incola fuit anima mea.* Duo ſunt S. Gregor. M. l. 6. Ep. 15. compunctionis genera (inquit S. Gregorius Magnus.) Unum quod æternas pœnas metuit, aliud quod de cœleſtibus præmiis ſuſpirat, quia *Deum ſitiens anima priùs timore compungitur, poſt amore.* Ante enim ſemetipſam in lacrymis afficit, quia dum mala ſua recolit, pro his perpeti ſupplicia æterna pertimeſcit. At verò cùm longa mœroris anxietate fuerit formido conſumpta, quædam jam de præſumptione veniæ ſecuritas naſcitur, & in amore cœleſtium gaudiorum animus inflammatur: *Et qui priùs flebat, ne duceretur ad ſupplicium, poſtmodùm flere amariſſimè incipit, quia differtur à Regno..... Sic fit, ut perfecta compunctio formidinis trahat animum ad compunctionem dilectionis.* Quod in ſacra Hiſtoria figurata narratione deſcribitur. Axa filia Caleb ſedens in aſino ſuſpiravit, Joſ. 15. 18. 19. cui Caleb: Quid habes? inquit. At illa reſpondit: *Da mihi benedictionem: Terram auſtralem, & arentem dediſti mihi, junge & irriguam. Dedit itaque ei Caleb irriguum ſuperius, & inferius.* Axa ſuper aſinam ſedet, cùm irrationabilibus carnis ſuæ motibus anima præſidet. Quæ ſuſpirans, à patre terram irriguam petit: quia à Creatore noſtro cum magno deſiderio quærenda eſt lacrymarum gratia. Sunt namque nonnulli, qui jam in dono percipiunt liberè pro juſtitia loqui, oppreſſos tueri, indigentibus propria tribuere, ardorem fidei habere; ſed adhuc gratiam lacrymarum non habent. Hi terram Auſtralem, & arentem habent; ſed adhuc irrigua indigent. In bonis enim operibus poſiti, in quibus magni atque ferventes ſunt, optant valdè, ut aut timore ſupplicii, aut amore Regni cœleſtis, peccata, ſine quibus vivere non poſſunt, quotidiè plorent. Sed quia, ut dixi, duo ſunt compunctionis genera, dedit ei pater irriguum ſuperius, & irriguum inferius. *Irriguum quippè ſuperius accipit anima, cùm ſe in lacrymis Regni cœleſtis deſiderio affligit: Irriguum inferius accipit, cùm inferni ſupplicia flendo pertimeſcit.* Et quidem priùs inferius, ac poſt irriguum ſuperius datur; ſed quia compunctio amoris dignitate præeminet, neceſſe fuit, ut priùs irriguum ſuperius, deinde irriguum inferius commemoraretur.

S. Greg. M. ibid. Et l. 3. Dialog. c. 34.

S. Aug. l. 2. de Doct. Chriſt. cap. 7.

Beati, qui lugent: Quia, ut S. Fulgentius ait, *humilium fletus magnus eſt concupiſcentiæ carnalis interitus. Lacrymæ, quæ ex compunctione cordis veniunt, & inimicum vincunt, & nobis donum lætitiæ triumphalis acquirunt... Quàm benè autem ſanctus Propheta, ſemina bonorum operum riganda docet flumine lacrymarum! Omnia etenim ſemina non germinant, niſi fuerint irrigata; nec de ſemine procedit fructus, ſi fuerit aquarum juvamine deſtitutus. Proinde nos quoque ſi volumus fructus noſtrorum ſeminum capere, non deſinamus ſemina noſtra lacrymis irrigare, quæ magis corde ſunt fundẽdæ,*

S. Fulg. Ep. ad Probam c. 5.

a S.Aug.En. in Ps.127. b S.Bern.ser. 3.in Cant.

da, quàm corpore. Beati, qui lugent: [a] *Dulciores* enim *sunt lacrymæ orantium, quàm gaudia theatrorum*. Beati, qui lugent: quia [b] *lacrymæ pœnitentium, vinum Angelorum*, quibus gaudium est super uno peccatore pœnitentiam agente. *Beati, qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur*. In luctu opus est, in consolatione merces: Nam qui lugent carnaliter, quas consolationes habent? Molestas, metuendas. Ibi consolatur lugens, ubi timet rursùs, ne lugeat. Verbi gratia, contristat filius elatus, lætificat natus: illum extulit, hunc susceptit: in illo tristitia, in isto timor: in nullo ergo consolatio. *Ergo illa erit vera consolatio, qua dabitur, quod non amittatur; ut illi se posteà gaudeant consolari, qui modò se lugent peregrinari.*

S.Aug.Serm. 53. S.Leo M.ser. 95.de grad. ad beatitudinem.

V. *Beati, qui esuriunt, & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur*. Nihil hæc esuritio corporeum, nihil expetit suis ista terrenum: sed justitiæ bono desiderat saturari, & in omnium occultorum introducta secretum, ipso Domino optat impleri. Fœlix mens, quæ hunc concupiscit cibum, & ad talem æstuat potum: quem utique non expeteret, si nihil de suavitate gustasset. Audiens autem dicentem sibi Propheticum Spiritum: *Gustate, & videte, quoniam suavis est Dominus*, accepit quamdam supernæ dulcedinis portionem, & in amorem castissimæ voluptatis exarsit: Ut spretis omnibus temporalibus, ad edendam bibendamque justitiam toto accenderetur affectu, & illius primi mandati apprehenderet veritatem, dicentis: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota mente tua, & ex tota virtute tua*: quoniam *Nihil aliud est diligere Deum, quàm amare justitiam*. Hoc amore ardens justus ait: *Sitivit tibi anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea*. Videte, quid hìc bonum est: *Sunt enim, qui sitiunt, sed non Deo*. Omnis, qui sibi vult aliquid præstari, in ardore est desiderii: *Ipsum desiderium sitis est animæ*. Et videte quanta desideria sunt in cordibus hominum: Alius desiderat aurum, alius desiderat argentum, alius desiderat possessiones, alius hæreditates, alius amplam pecuniam, alius multa pecora, alius domum magnam, alius uxorem, alius honores, alius filios. Ardent omnes homines desiderio: & vix invenitur, qui dicat: *Sitivit tibi anima mea*. Sitiunt *enim homines sæculo; & non se intelligunt in deserto esse Idumææ, ubi debet sitire anima ipsorum Deo*. Dicamus ergo nos: *Sitivit tibi anima mea*. Omnes dicamus, quia *in concordia Christi omnes una anima sumus*. Ipsa anima sitiat in Idumæa, id est, in deserto hujus sæculi: *Sitivit in te anima mea, quàm multipliciter tibi caro mea*. Si anima sitit Deo, quomodo & caro sitit Deo? Quando enim caro sitit, aquam sitit; quando anima sitit, fontem Sapientiæ sitit. De ipso fonte inebriabuntur animæ nostræ; sicut dicit alius Psalmus: *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis tuæ potabis eos*. Sitienda est ergo sapientia, sitienda est justitia. Non ea satiabimur, non ea implebimur, nisi cùm fuerit finita vita ista, & venerimus ad illud, quod promisit Deus. Promisit enim Deus æqualitatem Angelorum: & modò Angeli non sitiunt quomodo nos, non esuriunt quomodo nos; sed habent saginam veritatis, lucis, immortalis Sapientiæ. Ideò beati sunt, & de tanta beatitudine, quia in illa sunt civitate Jerusalem cœlesti, unde nos modò peregrinamur, adtendunt nos peregrinos, & miserantur nos, & jussu Domini auxiliantur nobis, ut ad illam patriam communem aliquando redeamus, & ibi cum illis fonte Dominico veritatis, & æternitatis aliquando saturemur. Modò ergò sitiat anima nostra: unde & caro nostra sitit, & hoc multipliciter tibi caro mea. Quomodo animæ nostræ promittitur beatitudo, sic & carni nostræ promittitur resurrectio, &c.

Psal.62. S. August. Enarrat. in hunc Psal.

S.Aug.Serm. 53.c.4. Joan.4.13.

Beati, qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. Saturari vis. Unde? si caro saturitatem concupiscit, digesta saturitate, famem iterùm patieris: *Et qui biberit*, inquit, *ex hac aqua, sitiet iterum*. Medicamentum quod ad vulnus ponitur, si sanaverit, jam non dolet: quod autem ponitur contra famem, hoc est, esca, ita ponitur, ut ad modicum relevet: Transacta enim saturitate, redit fames. *Accedit quidem quotidiè remedium saturitatis, sed non est sanatum vulnus infirmitatis. Esuriamus ergo sitiamusque justitiam, ut ipsa justitia saturemur, quam nunc esurimus, & sitimus. Inde enim saturabimur, quod esurimus, & sitimus. Interior homo noster esuriat & sitiat: Habet enim cibum suum, habet potum suum.* Joan.6.41. *Ego sum*, inquit, *panis qui de cœlo descendi*. Habes panem esurientis, desideria & potum sitientis: *Quoniam apud te est fons vitæ.* Ps.35.10.

S.Aug.l.3. de Civ.Dei cap. 5.

VI. *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur*. Quid est misericordia, nisi alienæ miseriæ quædam in corde nostro compassio, qua utique si possimus, subvenire compellimur? *Servit autem motus iste rationi, quando ita præbetur misericordia, ut justitia conservetur: sive cum indigenti tribuitur, sive cum ignoscitur pœnitenti*..... Hæc duo genera eleemosynarum, tribuendi & ignoscendi, clementer & ferventer operemur, qui nobis à Domino, ut bona tribuantur, & mala non retribuantur, oramus... *In paupere enim se pasci voluit, qui non esurit. Deum ergo egentem non spernamus in paupere, ut egentes satiemur in divite... Conservus conservo reconcilietur, ne justè servus à domino puniatur. In hoc genere eleemosynæ nullus est pauper. Potest hoc facere, ut in æternum vivat, etiam qui ad tempus non habet, ut vivat. Gratis datur, dando cumulatur, quæ non consumitur, nisi quando non erogatur.* Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur. *Fac, & fiet: fac cum altero, ut fiat tecum. Quia abundas, & eges; abundas temporalibus, eges æternis. Mendicum hominem audis, mendicus ipse Dei es. Petitur a te, & petis. Quod egeris cum petitore tuo, hoc aget Deus cum suo. Et plenus & inanis es: imple inanem de plenitudine tua, ut de Dei plenitudine impleatur inanitas tua...* Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur: *Fœneratur* enim *Deo, qui miseretur pauperis*. Misericordiam consequentur. *Videtur æqualis quidem retributio, sed est tamen longè ipsa virtute præstantior: isti enim quasi homines miserentur, cùm ab omnium Deo misericordiam consequantur. Par autem non est humana miseratio atque divina: sed quantum benevolentiæ malitiæque discrimen est, tantùm ab illa ista discernitur.*

Idem ser.53. c.5. Prov.19.17. S. Jo. Chrys. Hom. 15. in Matth.

Idem, ibid.

VII. *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt*. Mundos hìc appellat, aut universalem virtutem tenentes, & nullius sibi mali conscios, aut continentia conspicuos. Nihil enim nobis ita est opus ad videndum Deum, ut istius puritate virtutis: propter quod Paulus ait: *Pacem sectamini, & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum*. Quia enim sunt plurimi qui misereantur quidem, ac se à rapina avaritiaque contineant, fornicentur tamen atque luxurientur: ostendens, quia primum illud minimè sufficiat, etiam istud adjecit. Sicut & Paulus ad Corinthios scribens, Macedonibus testimonium reddidit, quòd non solùm misericordia essent divites, verùm aliis quoque virtutibus abundarent. Cùm enim de illorum in paupere liberalitate differeret, intulit: *Quoniam semetipsos dederunt primùm Deo, deinde nobis per voluntatem Dei*. Non sola impudicitia cor inquinat, sed omnis amor creaturæ contra voluntatem Dei, & præter ordinem à Deo institutum; quo scilicet aliquid terrenum, & creatum diligitur plus quàm Deus, non diligitur propter Deum, sed propter se, non *utentis modestia*, sed *fruentis affectu*, (ut loquitur Augustinus.) Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. *Hic est finis amoris nostri. Quicquid bene agimus, quicquid nitimur, quicquid laudabiliter æstuamus, quicquid inculpabiliter desideramus, ad Dei visionem cum venerit, plus non requiremus. Quid enim quærat, cui adest Deus? aut quid sufficiat ei, cui non sufficit Deus? Videre Deum volumus, videre Deum quærimus, videre Deum inardescimus. Quis non? sed vide, quid dictum est:* Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt. *Hoc para, unde videas.*

2.Cor.7.9.

S. Aug. ser. 53.c.6.

videas. Vt enim secundùm carnem loquar, quid desideras ortum solis cum oculis lippis? Sani sint oculi, & erit lux illa gaudium; non sint oculi sani, erit lux illa tormentum. Non enim corde non mundo videre permitteris, quod non videtur, nisi corde mundo. Repelleris, " *aufereris, non videbis.* Quoties beatos jam numera- " vit, quas beatitudinis causas, quæ opera, quæ me- " rita, quæ munera, quæ præmia? Nusquam dictum " est, *Ipsi Deum videbunt*. Ventum est ad mundicor- " des, ibi visio Dei promissa est. Non sine causa, nisi " quia ibi sunt oculi, unde videtur Deus. De his oculis " Paulus Apostolus loquens, ait, *Illuminatos oculos cor-* " *dis vestri*. Modò ergo oculi isti pro sua infirmitate il- " luminantur fide: posteà pro sua firmitate illuminabun- " tur specie: *Quamdiu* enim *sumus in corpore, peregri-* *namur à Domino, per fidem enim ambulamus, & non per speciem. Videmus nunc per speculum in anigmate, tunc autem facie ad faciem*.... Si ergo desideramus vi- Act. 15. 9. Gal. 5. 6. dere Deum, oculus iste unde mundabitur? *Fide*, inquit Apostolus, *purificans corda eorum*: Sed, *Fide, quæ per dilectionem operatur*: Tolle *fidem, perit quod credis; tolle charitatem, perit quod agis. Fidei enim pertinet, ut credas; charitati, ut agas. Si enim credis, & non amas, non te moves ad opus bonum: & si moves, ut servus moves, non ut filius: timendo panam, non amando justitiam. Illa ergo fides mundat cor, quæ per dilectionem operatur.*

VIII. *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur*. Beati, qui pacem cum Deo, secum ipsis, & cum proximo; non fictam, sed sinceram; non momentaneam, sed perpetuam, stabilem & firmam habent; ac pro viribus inter dissidentes procurant, & conciliant. Si filii Dei sunt, qui pacem servant, procurant & fovent: cujus filii sunt, qui discordias seminant, qui tumultus excitant, & factiones; qui schismata faciunt, in privatis familiis, in Collegiis, in Eccle- 1. Cor. 14. sia, in Republica? cujus, inquam, filii sunt, nisi diaboli? Deus noster *non est dissensionis Deus, sed pacis*. Christus mediator est, & victima pacis, *Rex pacificus*, imò *Pax nostra, qui fecit utraque unum, pacificans, per sanguinem crucis, sive quæ in cœlis, sive quæ in terris sunt*. Spiritus sanctus inspirator est, & vinculum pacis. Ecclesia Regnum est pacis, domus pacis, in qua habitant homines unius moris, in qua habitant fratres in unum, cujus fines pacem Dominus posuit. Pastores & Prædicatores sunt legati pacis, S. Gregor. M. p. III. Pastor. Admon. 24. & Ministri. *Audiant jurgiorum seminatores*, Beati pacifici, &c. *atque è diverso colligant, quia si filii Dei vocantur, qui pacem faciunt, proculdubio satanæ sunt filii, qui confundunt ...: Quia autem nihil pretiosius est Deo virtute dilectionis, nihil est delectabilius* S. Leo Serm. 91. *diabolo extinctione charitatis* .... Beati pacifici. *Beatitudo ista, non cujuslibet consensionis, aut qualiscumque concordiæ est, sed illius de qua dicit Apostolus:* Rom. 5. 1. Ps. 118. 16. Pacem habete ad Deum. *Et de qua dicit Propheta David*: Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum. *Hanc pacem etiam arctissima amicitiarum vincula, & indiscretæ similitudines animorum non veraciter sibi vindicant, si non cum Dei voluntate concordant. Extra dignitatem hujus pacis sunt improbarum paritates cupiditatum, fœdera scelerum, & pacta vitiorum. Amor Mundi cum Dei amore non congruit: Nec ad societatem filiorum Dei pervenit, qui se à carnali generatione non dividit. Qui autem* Ephes. 4. 2. *semper cum Deo mente sunt*, soliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis, *numquam ab æterna lege dissentiunt, fideli oratione dicentes*: Fiat voluntas tua, sicut in cœlo & in terra. *Hi sunt pacifici, hi benè unanimes, sanctèque concordes, vocandi æterno numini filii Dei, coharedes autem Christi.*

IX. *Beati, qui persecutionem patiuntur propter justitiam: quoniam ipsorum est Regnorum cœlorum*. Pauci sunt inter Christianos, qui per hunc gradum ad beaS. Aug. Enar. in Psal. 54. titudinem pervenire velint: *Et tamen omnes, qui volunt piè vivere in Christo Jesu, persecutionem patientur.* Non " desunt Ecclesiæ persecutiones, etiam in hoc tempore, " quando tranquillitas videtur Ecclesiæ ab his persecu- " tionibus, quas Martyres nostri passi sunt... Non pate- ris persecutionem? non vis piè vivere in Christo. Vis " probare verum esse, quod dictum est? incipe piè vi- " vere in Christo: Ut pertineat ad viscera tua, quod " ait Apostolus: *Quis infirmatur, & ego non infirmor?* 2. Cor. 11. 29. " *Quis scandalizatur, & ego non uror?* Aliorum infir- " mitates, aliorum scandala, persecutiones illi fuerunt. " Numquid ergo desunt hoc tempore? Plures abundant " illi, qui ea curant. Et plerumque de longinquo vide- " tur homo, & dicitur, Benè est illi. Et ille, qui dicit, " aut sua gustat, & aliena non potest, aut apud se quod " gustet, non habet, & alteri gustanti, immò devoran- " ti non compatitur. Incipiat ergo piè vivere in Chri- " sto, & probet, quod dicitur..... Multi sunt intùs Ec- "S. Aug. l. 18. " clesiam, qui corda piè viventium suis perditis mori- "de Civ. Dei " bus cruciant: quoniam per eos blasphematur Chri- "cap. 51. " stianum, & Catholicum nomen: quod quantò est " charius eis, qui volunt piè vivere in Christo, tantò " magis dolent, quòd per malos intùs positos fit, ut " minùs, quàm piorum mentes desiderant, diligatur. " Ipsi quoque Hæretici cùm cogitantur habere nomen, " & Sacramenta Christiana, & Scripturas, & profes- " sionem, magnum dolorem faciunt in cordibus pio- " rum: quia & multi volentes esse Christiani, propter " eorum dissensiones hæsitare coguntur, & multi ma- " ledici etiam in his inveniunt materiam blasphemandi " Christianum nomen, quia & ipsi quoquo modo Chri- " stiani appellantur. His atque hujusmodi pravis mori- " bus, & erroribus hominum, persecutionem patiuntur, " qui volunt in Christo piè vivere, etiam nullo infestan- " te neque vexante corpus illorum. Patiuntur quippè " hanc persecutionem non in corporibus, sed in cordi- " bus. Unde illa vox est: *Secundùm multitudinem dolo- rum meorum in corde meo;* (non enim ait, in corpo- " re meo:) *consolationes tuæ lætificaverunt animam* " *meam*. Dolor autem ipse, qui fit in cordibus piorum, " quos persequuntur mores Christianorum malorum, " sive falsorum, prodest dolentibus, quoniam de cha- " ritate descendit, qua eos perire nolunt, nec impedi- " re aliorum salutem. Denique magnæ consolationes " fiunt etiam de correptionibus eorum, quæ piorum " animas tanta jucunditate perfundunt, quantis dolo- " ribus de sua perditione cruciaverunt. Sic in hoc sæcu- " lo, in his diebus malis, non solùm à tempore corpo- " ralis præsentiæ Christi, & Apostolorum ejus, sed ab " ipso Abel, quem primum justum impius frater occi- " dit, & deinceps usque in hujus sæculi finem, inter per- " secutiones mundi, & consolationes Dei, peregrinan- " do procurrit Ecclesia. Ita *Beati, qui persecutionem pa- tiuntur propter justitiam*, quia illis prodest persecutio. Mali enim bonis malo suo prosunt, dum Deus utitur & malis benè, & diligentibus eum omnia cooperantur in bonum. *Inimici enim omnes Ecclesiæ, quolibet errore cæcentur, vel malitia depraventur, si accipiunt potestatem corporaliter affligendi, exercent ejus patientiam; si tantummodo malè sentiendo adversantur, exercent ejus sapientiam: ut autem etiam inimici diligantur, exercent ejus benevolentiam, aut etiam beneficientiam, sive suadibili doctrina cum eis agatur, sive terribili disciplina.* Beati qui persecutio- S. Aug. Enar. in Psalm. 34. Serm. 2. nem patiuntur propter justitiam. *Quoniam* enim *multi hic patiuntur, & pro peccatis, & pro sceleribus suis; magna vigilantia discernenda est causa, non pœna. Sceleratus enim potest habere Martyris similem pœnam, sed tamen dissimilem causam. Tres erant in cruce, unus Salvator, alius salvandus, alius damnandus: omnium par pœna, sed impar causa..... Ergo discernatur causa. Nemo dicat, Quia patior, justus sum. Quia ipse, qui primò passus est, pro justitia passus est, ideò magnam exceptionem addidit*: Beati, qui persecutionem patiuntur propter justitiam. *Nam multi habentes bonam causam, faciunt persecutionem, & habentes malam causam, patiuntur persecutionem. Pater bonus, & justus nonne persequitur filium luxuriosum? Persequitur vitia ejus, non ipsum; non quod genuit, sed quod ille addit. Medicus nempè, qui ad salutem adhibetur, nonne ferro plerumque armatur? Sed contra vulnus, non contra hominem. Secat, ut sanet; & tamen cùm secat ægrotum, dolet ille, cla-*

mat,

mat, reſiſtit; & ſi forte febre mentem perdiderit, Medicum cædit: nec tamen ille deſiſtit à ſalute ægrotantis; quod novit, facit; illum maledicentem, convitiantem non curat. Nonne excitantur cuncti lethargici, ne ſomno gravi premantur in mortem? Et hoc patiuntur à filiis ſuis quos chariſſimos genuerunt; & non eſt charus filius, niſi ſuerit dormienti patri moleſtus. Lethargici excitantur, phrenetici ligantur: ſed tamen utrique amantur. Nemo ergo dicat, Perſecutionem patior; non ventilet pœnam, ſed probet cauſam: ne ſi cauſam non probaverit, numeretur cum iniquis. Ideò David ait: *Exurge & intende judicio meo, Deus meus, & Dominus meus in cauſam meam.*

Quoniam ipſorum eſt Regnum cœlorum. Et primæ & ſecundæ beatitudini, pauperibus ſcilicet ſpiritu, & his qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam, inter quos primum locum tenent Martyres, Regnum cœlorum promittitur, non ſine cauſa. *Quid ſibi vult* (inquit Sanctus Bernardus) *quòd eadem promiſſio facta eſt pauperibus, & martyribus, niſi quia martyrii genus paupertas voluntaria eſt?* Beatus vir, *ait Propheta*, qui poſt aurum non abiit, nec ſperavit in pecuniæ theſauris. Quis eſt hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita ſua. *Quid mirabilius, aut quod martyrium gravius eſt, quam inter veſtes multas, & pretioſas algere, paupertate premi inter divitias quas offert Mundus, quas oſtentat Malignus, quas deſiderat noſter iſte appetitus? An non meritò coronabitur, qui ſic certaverit, Mundum abjiciens promittentem, irridens inimicum tentantem, & (quod glorioſius eſt) de ſemetipſo triumphans, & crucifigens concupiſcentiam prurientem? Denique propterea pauperibus pariter, & Martyribus Regnum cœlorum promittitur; quia paupertate quidem emitur, ſed in paſſione pro Chriſto abſque omni dilatione percipitur.*

S. Ber. ſer. 1. in feſto omnium Sanct.

X. *Beati eſtis, cùm maledixerint vobis, & perſecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adverſùm vos mentientes, propter me: Gaudete & exultate, quoniam merces veſtra copioſa eſt in cœlis.* In laudibus, blanditiis, & favore hominum fœlicitatem ſuam collocant homines carnales: in injuriarum, calumniarum, conviciorum, perſecutionum propter Chriſtum perpeſſione, ſuam collocant, qui ſecundùm Chriſti doctrinam vivunt, ſpirituales homines, id eſt, veri Chriſtiani. Norunt enim ſe ad terrenam fœlicitatem non vocatos, ſed ad cœleſtem: Chriſtianorum eſſe pati mala temporalia, & ſperare bona ſempiterna: A laboribus, tribulationibus, perſecutionibus immunem non eſſe Chriſtianum, qui *quia Chriſtianus eſt, aliquid plus paſſurus eſt in hoc ſæculo*; ut ait S. Auguſtinus. Non ſolùm verbo, ſed exemplo nos ad maledicta ſuſtinenda, & calumnias æquo & læto animo tolerandas Chriſtus informavit: *Si benè facientes patienter ſuſtinetis* (inquit S. Petrus) *hæc eſt gratia apud Deum. In hoc enim vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus. Qui peccatum non fecit: qui cùm malediceretur, non maledicebat, &c.* Præclarè Tertullianus: *Si linguæ amaritudo maledicto ſive convicio eruperit, reſpice dictum*: Cùm vos maledixerint, gaudete. *Dominus ipſe maledictus in Lege eſt, & tamen ſolus eſt benedictus. Igitur Dominum ſervi conſequamur, & maledicamur patienter, ut benedicti eſſe poſſimus.* Sic Apoſtoli *ibant gaudentes à conſpectu concilii, quoniam digni habiti ſunt pro nomine Jeſu contumeliam pati. Beati eſtis, cùm maledixerint vobis.* Non dixit, Maledicent vobis, voſque perſequentur; ſed ego fieri iſtud vetabo. Neque enim Diſcipulos ſuos non audiendo maledicta, ſed audiendo ac fortiter ſuſtinendo, & perſecutores ſuos ipſis operibus arguendo, vult eſſe munitos: Hoc autem multò eſt præſtantius. S. Lucas non ſolùm illos, qui propter Deum maledictis expoſiti ſunt, beatos dicit à Chriſto vocari; ſed etiam eos, quibus à cunctis benedicitur, infelices: *Væ cùm benedixerint vobis homines: ſecundùm hæc enim faciebant pſeudoprophetis patres eorum.* Et certè etiam Apoſtolis benedicebant

S. Aug. ſerm. 46. aliàs de Temp. 165. cap. 5.

1. Pet. 2. 21. 22.

Tert. lib. de Patient. c. 8.

Act. 5.

S. Jo. Chr. Hom. 9. in Matth.

Luc. 6. 25.

homines, ſed non omnes. Impoſſibile enim eſt, cum virtute viventibus cunctorum ore benedici. Quamvis autem parati eſſe debeant Chriſtiani ad calumnias pro Chriſti nomine ſuſtinendas: tamen cùm calumniis, & maledictis appetuntur, gratiam divinam ferventer implorare debent, ne huic tentationi certè graviſſimæ ſuccumbant, & dicere cum Propheta: *Redime me à calumniis hominum, ut cuſtodiam mandata tua.* Quorſum Propheta ſic orat? inquit S. Auguſtinus: *Si vera illi homines crimina objiciunt, non calumniantur; ſi falſa, quid eſt, quòd ſe redimi deſiderat à calumniis, id eſt, à criminibus falſis, quæ illi nocere non poſſunt? Crimen quippè falſum, quod eſt calumnia, reum non facit hominem, niſi apud judicem hominem: ubi autem Deus judex eſt, nullus falſo crimine læditur; quia non cui objicitur, ſed objicienti potiùs imputatur.* Senſus hujus orationis eſt: *Tu age infuſo Spiritu tuo, ne me calumniæ hominum terroribus vincant, & à tuis mandatis ad ſua mala facta traducant. Si enim hoc mecum egeris, id eſt, hoc modo me ab eorum calumniis, ne criminationes falſas, quas objiciunt, pertimeſcam, patientia donata redemeris, inter ipſas calumnias cuſtodiam mandata tua.*

Pſal. 118. 134.

S. Aug. Enar. in hunc Pſal. Serm. 27.

Beati eſtis, cùm maledixerint vobis. Ideò calumniæ, & convicia cum humilitate, & ſilentio toleranda ſunt, dicendumque cum Davide: *Obmutui, & humiliatus ſum, & ſilui à bonis.* Obmutuit, ne ipſa litigioſa cum objurgantibus contentione perſtreperet: humiliatus eſt, ut tumorem dejiceret ſuperborum, vel ut ipſos, quomodo humiliare ſe deberent, ſuo doceret exemplo: ſiluit à bonis, quia *bona conſcientia non eget defenſione verborum, quæ ſuo nixa eſt teſtimonio, ipſa ſui judex.* Ideò Paulus ait: *Mihi pro minimo eſt, ut à vobis judicer, aut ab humano die.* Adversùm calumniantes, & peccatores juſtus ſuo judicio contentus eſt: meritorum autem ſuorum judicium Chriſto reſervat; ideòque addidit: *Qui autem judicat me, Dominus eſt.* Pulcherrimè eum judicem elegit, qui nulla fraude fallatur; ut eum nec occulta prætereant, nec infirmæ conditionis lapſus offendat: qui fragilitati norit ignoſcere. *Ad omnia igitur utile ſilentium. Si peccatum agnoſcis, tace, ne negando exaggeres: Si non agnoſcis, tace, ſecurus de innocentia. Non poſſunt aliena verba crimen affigere, quod propria non recepit conſcientia.*

S. Aug. Enar. in hunc Pſal. Serm. 27.

1. Cor. 4. 3.

XI. *Vos eſtis ſal terræ. Quod ſi ſal evanuerit, in quo ſalietur?* Epiſcopi, Sacerdotes, Doctores, Concionatores, Religioſi Viri, ſancti eſſe debent, ut ſanctificent peccatores, conſumendo ac depellendo corruptionem, & putredinem peccatorum ſale verbi divini, orationis, pœnitentiæ: blandiri peccatoribus non debent, ſed arguere, obſecrare, increpare; publicè peccantes coram omnibus corripere; ſeveritatem diſciplinæ, ubi opus eſt, adhibere, ad corruptos mores, pravaſque conſuetudines coercendas. Ideò ſali, non melli comparantur; ideò ſal, non mel in ſacrificiis Majeſtati ſuæ oblatis adhiberi Dominus juſſit, quia apud Deum nihil ſuave tantùm placet, ſed quod mordacis habet aliquid veritatis. Chriſtianus quiſque ſuo modo ſal terræ eſſe debet, qui à corruptione peccati ſervatus, exemplo ſuo ſervet alios; qui Deum & Evangelium ejus à cæteris guſtari faciat; qui ſal veræ ſapientiæ in ſe habeat, & Spiritum Chriſti. Ideò in Baptiſmi ritibus ſal baptizandis guſtandum datur. Epiſcopus ſine fortitudine, & virtute, Sacerdos ſine pietate, & zelo, Vir Religioſus ſine fidelitate, & fervore, Chriſtianus quilibet ſine fide, & charitate; quid aliud eſt, quàm ſal evanidum, & infatuatum, dignus, qui rejiciatur à Deo, & ab hominibus conculcetur? *Caveant* igitur *Doctores, & Epiſcopi, & videant, potentes potenter tormenta ſuſtinere, nihilque eſſe remedii, ſed majorum ruinam ad tartarum ducere.* Meminiſſe juvat *Ecebolii* Rhetoris Conſtantinopolitani, qui ad Imperatorum mores ſe fingens atque accommodans, Conſtantio quidem regnante, Chriſtianam ſe Religionem ardentiſſimè colere ſimulavit: Juliani verò temporibus, Gentilium ſuperſtitioni ſupra modum addictus apparuit: poſt obitum autem Juliani,

S. Hieron. in c. 5. S. Matth.

Refert Socr. l. 3. Hiſt. Eccl. cap. 13.

rursus Christianam Religionem profiteri voluit. Et pro foribus Ecclesiæ se pronum abjiciens, his vocibus usus esse dicitur; *Calcate me ut sal insipidum*.

S. Ilid. Pelus. Ep. 22. l. 1. XII. *Vos estis lux mundi. Non potest civitas abscondi supra montem posita*. Lux esse debent Prælati, & Doctores, ut plebem Christianam instruant. Expositi esse debent civitatis instar supra montem positæ, ut omnibus prosint. *Deus lucernam, hoc est, Sacerdotem accendit, atque candelabro imponit; hoc est, suæ lucem ferenti cathedræ: ut & dogmatum, & actionum ab omni caligine liberarum splendorem Ecclesiæ, fulgetræ instar, afferat: quo nimirum plebs vivifici fulgoris radios spectans, ad eos se se dirigat, Patrisque luminum gloriam prædicet*. Sed & Christiani omnes & fide & sancta conversatione lux mundi esse debent, quibus scilicet ab Apostolo dictum est: *Eratis aliquando tenebræ; nunc autem lux in Domino. Vt filii lucis ambulate*. Et rursus: *Vt sitis sine querela, & simplices, filii Dei, sine reprehensione in medio nationis perversæ, inter quos lucetis sicut luminaria in Mundo*. Siderum instar, quæ lucent in firmamento, constanter peragere debent cursum suum, nihilque eorum, quæ in terris fiunt, debet illos à fideli obedientia Creatori debita in status sui, ac vocationis Christianis functionibus avocare. *Tales sancti, in quibus est verbum vitæ, de conversatione, quam habent in cœlo, despiciunt omnia iniqua, quæ fiunt in terra: & quomodo luminaria in cœlo per diem & noctem procedunt, peragunt itinera sua, cursus suos certos habent, etsi committuntur tanta mala; nec deviant desuper stellæ fixæ in cœlo, agentes per tractus cœlestes, quæ illis præstituit, & constituit Creator ipsarum: sic debent sancti, sed si in cœlo figantur corda eorum, si non frustra audiant, & respondeant, sursum se habere cor, si imitentur eum qui ait*: Nostra autem conversatio in cœlis est. *Quia ergo sunt in supernis, & de supernis cogitant, sicut dictum est*, Ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum: *de ipsis cogitationibus supernorum patientes fiunt; & quicquid in terra committitur, sic non curant, donec peragant itinera sua; quemadmodum non curant luminaria cœli, nisi quomodo exerceant dies & noctes, quamvis tanta mala videant fieri super terram*.

S. Aug. Enar. in Ps. 93. Ephes. 5. 8. Philip. 2. 15.

XIII. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum qui in cœlis est*. Non modò Prælatorum, & Doctorum, sed Christianorum omnium vita lucere debet coram hominibus, ut illos bonorum operum exemplo ædificent, & ad virtutis amorem atque operationem accendant. Unde Apostolus docet, id officium esse fidelium, ut sint *providentes bona non tantum coram Deo, sed etiam coram omnibus hominibus*.....Aliqua fortè dicet: Non est mihi necessarium ab hominibus probari, nec enim testimonium hominum requiro: Deus conspector est cordis. Scimus omnes, dum tamen, quid idem per Apostolum dixerit, recordemur: *Probum vestrum coram hominibus appareat*: Ad quid, nisi ut malitia accessum ad vos omninò non habeat, vel ut malis exemplo, & testimonio sitis? Aut quid est, *Luceant opera vestra*? Quid autem nos Dominus *lucem Mundi* vocat? Quid civitati supra montem constitutæ comparavit, si non relucemus in tenebris, & extamus inter demersos? Si lucernam tuam sub modio abstruseris, in tenebris derelicta, à multis incurseris, necesse est. *Hæc sunt, quæ nos luminaria Mundi faciant, bona scilicet nostra. Bonum autem, dumtaxat verum, & plenum, non amat tenebras, gaudet videri, & in ipsas denotationes exsultat. Pudicitiæ Christianæ satis non est esse verum & videri. Tanta enim debet esse plenitudo ejus, ut emanet ab animo ad habitum, & eructet à conscientia in superficiem*. Sic tamen fieri debent opera bona coram hominibus, ut Mundi gloria, hominumque plausus, & favor non quæratur, sed ad Dei gloriam unicè referantur: Unde Christus cap. sequenti ait: *Attendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis*. Quisquis ergo ita vult ab hominibus videri opera sua, ut ille glorificetur, à quo illa, quæ in eo videntur, accepit, & sic ad imitandum bonum iidem ipsi, qui vident, pietate fidei provocentur, verè lumen ejus lucet coram hominibus: quia lux de illo charitatis radiatur, non superbiæ fumus evomitur: & in eo ipso cavet, ne justitiam suam faciat coram hominibus; quia nec suam deputat illam justitiam, nec ideò facit, ut ipse videatur; sed ut ille intelligatur, qui laudatur in homine justificato, ut faciat & in laudante, quod laudatur in altero, id est, ut laudantem faciat esse laudabilem. Sic Apostolus, cùm dixisset: *Placete omnibus per omnia, sicut & ego omnibus per omnia placeo*: non ibi remansit, quasi ibi constituerit finem intentionis suæ, ut placeret hominibus; alioquin falsum dixisset, *Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem*: Sed statim subjunxit, quare hominibus placeret: *Non quærens*, inquit, *quod mihi utile est, sed quod multis, ut salvi fiant*. Ita & non placebat hominibus propter suam utilitatem, ne Christi servus non esset; & placebat hominibus propter illorum salutem, ut Christi esset dispensator idoneus: quia & illi coram Deo conscientia sufficiebat, & de illo coram hominibus, quod imitarentur, elucebat. In eandem sententiam S. Gregorius: *Occultanda sunt* (inquit) *quæ agimus, ne hæc in hujus vitæ itinere incaute portantes, latrocinantium spirituum incursione perdamus. Et tamen Veritas dicit*: Videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est. *Sed aliud est, cùm in ostensione operis gloria quæritur largitoris; aliud cùm laus privata concupiscitur de dono largientis. Vnde rursus in Euangelio eadem Veritas dicit*: Attendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis. *Opus ergo nostrum cùm hominibus ostenditur, in cordis prius examinatione pensandum est, per ejusdem ostensionis studium quid quæratur. Si enim dantis gloriam quærimus, etiam publica nostra opera in conspectu illius occulta servamus. Si vero per hæc nostram laudem concupiscimus, foras ab ejus conspectu jam fusa sunt, etiamsi à multis ignorantur. Sed valdè perfectorum est, sic ostenso opere, Authoris gloriam quærere, ut de illata laude, privata nesciant exultatione gaudere. Tunc solum namque innoxiè hominibus laudabile opus ostenditur, cùm per despectum mentis veraciter laus impensa calcatur. Quam quia infirmi quique perfectè contemnendo non superant, restat necesse est, ut bonum, quod operantur abscondant. Sæpè enim ab isto ostensionis exordio propriam laudem quærunt; sæpe verò in ostensione operis, Authoris patefacere gloriam cupiunt; sed excepti favoribus, in laudis propriæ cupiditatem rapiuntur: cumque semetipsos dijudicare interiùs negligunt, sparsi exteriùs ignorant, quod agunt; eorumque opus suæ elationi militat, atque hoc se impendere obsequio Largitoris putant*.

S. Greg. M. l. 8. Moral. cap. 30.

Rom. 12. 17. Tert. l. 2. de Cultu Fœm. cap. 13.

S. Aug. ser. 54. alias 2. de Verbi Dom.

XIV. *Nolite putare, quoniam veni solvere Legem, aut Prophetas: Non veni solvere, sed adimplere*. Legem adimplevit Christus in se ipsa, addendo, quod ad illud perfectionem, vel intelligentiam necessarium erat, supplendo, quod ipsi deerat ad hominis justificationem. Adimplevit Legem in seipso, accurata obedientia typicis illius ritibus se subjiciens, ejusque figuras sacrificio crucis consummans. Adimplevit Legem in membris suis, exhibens adventu suo in Mundum, quod illa promittebat, vimque subministrans quibus ab illis impleatur per gratiam, & charitatem in corda eorum diffusam. Christi Legem diligamus, amplectamur, in eaque meditemur, dicentes cum Propheta: *Quomodo dilexi legem tuam Domine! Tota die meditatio mea est. Bonum mihi lex oris tui, super millia auri & argenti...: Quam dulcia faucibus meis eloquia tua! super mel ori meo*. Legislatoris ac Salvatoris nostri exemplum, & obedientiam imitemur, qui Legi se subjecit à se conditæ, *ut eos, qui sub Lege erant redimeret*. Gratiam assiduis precibus imploremus, sine qua Lex prævaricatores facit, jubendo, quod per ipsam Legem implere non possunt. Impleamus præcepta Legis universa, quæ Morum institutionem spectant, quæ Christus innovavit, & perfecit in Euangelio? impleamus (inquam) *non timore pœnæ*, ut Judæi, *sed amore justitiæ*. Non propter bona temporalia,

Ps. 118.

lia, & terrena promissa, sed propter cœlestia & æterna. Promissa Dei firma sunt & immobilia: Fidelis est, & quæ promisit, potens est & facere. *Abundantiùs autem volens ostendere pollicitationis hæredibus immobilitatem consilii sui, interposuit jusjurandum: Vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri Deum, firmissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem.* Verùm ut promissa à cœlesti Legislatore præmia consequamur, Legem universam adimplere debemus, nihil negligere: quia *jota unum, aut unus apex non præteribit à Lege, donec omnia fiant.* Nos verò si vel unum mandatum nos impleviſſe arbitremur, non propter ea quæ facere negleximus, metuimus, ne pœnæ dandæ nobis sint, sed pro eo quod rectè fecerimus, præmia atque honores expectamus. Qui de decem talentis, quæ deposita apud se sint, unum, aut alterum retinuerit, reliqua verò omnia Domino reddiderit, non ea re justus habeatur, quòd majorem partem reddiderit; sed improbus, ac fraudulentus, quòd minore illa defraudarit, arguetur. Sed quid dico, defraudarit? Quando cui unum modò talentum creditum fuerat, & illud ipsum quod acceperat, integrum ac nulla ex parte imminutum reddiderat, propterea quòd ad illud, quod sibi datum erat, nihil acquisiverat, malè videamus fuisse multatum. *Euntes*, inquit Dominus, *docete omnes gentes; docentes eos*, non hæc quidem observare, illa autem negligere, sed *omnia observare, quæcumque præcepi vobis.* In quam sententiam illa etiam scripta sunt ab Apostolo: *Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum, sed in omnibus exhibeamus nos ipsos sicut Dei ministros.* Neque enim si præcepta non omnia ad salutem, quam petimus, necessaria essent, literis omnia fuissent mandata; neque apertè fuisset edictum, ut omnia servarentur. Quid enim quæso mihi reliqua omnia, quæcumque rectè fecero, sunt profutura, si quòd fratrem meum modò fatuum appellavero, idcircò sempiternis gehennæ cruciatibus addicendus sum? Quemadmodum quid prodest alicui data à plerisque libertas, si vel uni serviat? *Qui* enim *facit peccatum, servus est peccati.* Sed dicat aliquis, haberi in sanctis Literis, salvum futurum, quicumque invocaverit nomen Domini; ac propterea satis esse unicuique ad salutem adipiscendam, hanc Dominici nominis invocationem. Verùm is etiam audiat, quæ Dominus ait: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est.* Quando sanè is qui Domini voluntatem facit, non item eo modo quo Deus vult, & charitate inductus hoc faciat, studium ei illud nihil prodest... Prorsus autem tripartitam hanc summam Deo parendi necessitatem animadverto. Nam aut metu supplicii à vitiis declinamus, atque ita animum servilem induimus: Aut mercedis spe ducti, ad utilitatem nostram præceptorum observationem referimus, atque hoc modo mercenariis efficimur similes: Aut certè honestate ipsa impulsi, charitateque quam erga ipsum habemus, gaudentes, quòd digni habiti simus, qui adeo glorioso, ac benigno serviremus Deo, ipsi paremus, atque hoc modo bonorum filiorum erga parentes suos animum imitamur. Neque igitur qui, aut supplicii metu aliquid imperanti Deo obtemperat, assiduèque suspectam negligentiæ pœnam habet, is cùm eorum, quæ facere jussus fuerit, partem executus fuerit, partem omittet: quin potiùs ubicumque dicto audiens non fuerit, imminentis sibi supplicii gravitatem pertimescet: in veritatem autem stabilis stat, verèque dicere illud potest: *Providebam Dominum in conspectu meo semper, quoniam à dextris est mihi, ne commovear.* Siquidem volens animum nunquam inducit, ut eorum quidquam prætermittat, quæ officii necessitas fieri oportere præscribat. Similiter illud etiam: *Beatus vir qui timet Dominum.* Quid ita? quia *in mandatis ejus volet nimis.* Ex quo sanè colligitur, non esse eorum qui timent Deum, aliquid prætermittere eorum quæ præcepta sunt, aut negligenter exequi. Sed neque mercenarius animum unquam inducet, ut eorum sciens aliquid negligat, quæ præcepta sunt. Qui enim fieri poterit, ut suscepti in vineæ cultura laboris mercedem ferat, nisi quæ ex pacto condicta, reipsà præstiterit? Quandoquidem si vel unum de iis, quæ necessaria sint, neglexerit, is inutilem se ipsum Domino reddidit. Quis est autem, qui damni mercedem injuriæ autori persolvat? Tertium erat opera, quæ ex charitate dabatur. Hic quæro, quis est filius, qui proposita ipsi parentis gratia, cùm in rebus illi majoribus obsequatur, in iis quæ levioris momenti sunt, prudens velit illum offendere, ac non multò magis verborum Apostoli meminerit: *Et nolite contristare Spiritum sanctum, in quo obsignati estis?* Qui igitur majorem præceptorum partem obire neglexerint, hi quo tandem in numero se reponi volunt? Qui neque Deo ut parenti obsequantur, neque ut magna pollicenti obediant, neque ut Domino serviant. *Si enim pater sum* (inquit) *ubi est honor meus? Et si Dominus sum, ubi est timor meus?*

XV. *Qui ergo solverit unum de mandatis istis minimis, & docuerit sic homines, minimus vocabitur in Regno cœlorum. Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cœlorum.* Quamvis mandata quædam Dei minima dici possint aliorum comparatione, quæ nostræ Religionis, totiusque Moralis Christianæ veluti fundamenta sunt: nullum tamen est Dei mandatum, quod per se magnum non sit, sive spectetur præcipientis auctoritas, sive gravitas pœnarum, in eos qui illa violaverint, decretarum. Næ igitur infœlices, qui ex proposito levia (ut putant) peccata, seu etiam ex omnium sententia venialia, committere non dubitant, nec ex illis emergere curant: siquidem vita Christiani vita charitatis esse debet, isque adeò proficere debet quotidie in observantia Mandatorum Dei: *Vt perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus:* & illi non solùm voliti, sed amati in peccata leviora casus, animam sensim disponunt, ut in graviora præceps ruat: *Nam qui spernit modica, paulatim decidet.* Et *qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est: & qui in modico iniquus est, & in majori iniquus est.* Hinc Sanctus Augustinus ait: *Quod minimum est, minimum est: sed in minimo fidelem esse, magnum est.*

Qui autem fecerit & docuerit, hic magnus vocabitur in Regno cœlorum. Non solos Prælatos & Doctores hæc verba spectant, sed Christianos omnes & singulos, quos Apostolus in persona Romanorum sic alloquitur: *Certus sum autem, fratres mei, & ego ipse de vobis, quoniam & ipsi pleni estis dilectione, repleti omni scientia, ita ut possitis alterutrum monere.* Scientia Christianæ Legis satis instructi esse debent Christiani quique, ut fratres peccantes corripere, ipsisque salutaria monita, cùm opus est, impertiri valeant. Sed primùm ipsi Legem Euangelicam implere debent, & mandata divina exequi, tum alios pro viribus suis & officio, opportunitate data, docere, exemplo Christi Domini, de quo scriptum est: *Cœpit Jesus facere & docere.* Considera (inquit Sanctus Joannes Chrysostomus) quo pacto Christus dictis suis per opera fidem conciliaverit: *Ad mansuetudinem hortatus est, dicens: Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. Docuit nos paupertatem, & utrumque factis demonstratur. Siquidem Filius hominis, inquit, non habet, ubi caput suum reclinet. Rursum præcepit, ut diligeremus inimicos. Exhibuit hoc in Cruce, orans pro crucifigentibus. Dixit: Volenti trahere in jus, ut tunicam eripiat, permitte ut & pallium auferat. Ipse verò non vestimenta tantùm, verùm sanguinem quoque suum dedit. Idem ut facerent, & Discipulis præcepit: unde & Paulus dixit: Quemadmodum habetis formam ex nobis. Nihil enim Doctore frigidius, qui verbis dumtaxat philosophatur. Neque enim hoc Doctoris est, sed histrionis & hypocritæ. Ideoque Apostoli prius vitæ exemplis docebant, deinde verbis. Quin potiùs ne verbis quidem erat opus, cùm clamarent opera. Nec aberravit à vero, qui passionem ejus actionem dixerit: Nam patiendo fecit ingens illud & admirandum opus, quo mortem dejecit, & reliqua omnia peregit.*

XVI. *Ni-*

Heb.6.

S.Basil.M. præfat. in Regulas fusius disputatas.

Matt.28. 2.Cor.6.

Joa.8.

Matt.8.

Psal.15.

Psal.111.

Eph.c.4.

Malach.1.

Eccl.19.1. Luc.16.10.

S.Aug.l.4. de Doctr. Christiana,c.18.

Rom.15.14.

Act.1.v.1. S.Joa.Chr.h. 1.in Acta. Matt.18.11.

Ib.8.

Matt.5.

Philipp.3.

XVI. *Niſi abundaverit juſtitia veſtra plus, quàm Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in Regnum cælorum.* Magna Legis Euangelicæ perfectio. Juſtitia Scribarum & Phariſæorum exterior erat, in quorumdam tantùm præceptorum legalium obſervatione religioſa, ſuperbiæ tumore infuſcata: Juſtitia Chriſtianorum interior eſſe debet, ſpiritualis, univerſalis & plena, nullum præceptum quaſi minimum negligens, amore ſincero divinæ legis, charitate, & humilitate formata. Alioquin longa oratio, vitæ auſteritas, frequentia Sacramentorum, diligentia in vitandis carnalibus peccatis, externa mandatorum Dei obſervatio, nihil proficiunt ad ſalutem. Cæteris hominibus ſanctiores ſe exiſtimabant Phariſæi, Luc. 18. 11. *Phariſæus ſtans hæc apud ſe orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non ſum ſicut cæteri hominum, raptores, injuſti, adulteri, velut etiam hic publicanus. Jejuno bis in Sabbato: Decimas do omnium quæ poſſideo.* Chriſtiani ſe præ cæteris omnibus peccatores exiſtimare, & coram Deo confiteri debent, Chriſtianoque nomine indignos, quia Chriſtum perſecuti ſunt. Ita S. Paulus Apoſtolus ſe omnium Apoſtolorum minimum, ſe omnium abortivum cenſebat: 1.Cor.15.9. 1. Tim.1.19. *Quia non ſum dignus vocari Apoſtolus* (inquiebat) *quoniam perſecutus ſum Eccleſiam Dei.... Chriſtus Jeſus venit in hunc Mundum peccatores ſalvos facere, quorum primus ego ſum.* Phariſæi ambitioſi erant, honoriſque & vanæ gloriæ ſupra modum cupidi, Matth. 23. 5. 6. *Omnia opera ſua faciunt, ut videantur ab hominibus: dilatant enim phylacteria ſua, & magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas catedras in Synagogis, & vocari ab hominibus Rabbi.* Chriſtiani ab omni ambitione remoti eſſe debent, unam Dei gloriam quærere exemplo Chriſti, qui gloriam ſuam non quærebat, ſed gloriam Patris; qui fugit in montem, cùm turbæ ipſum vellent Regem proclamare. Tert. l. de Idololatria, c. 18. *Ille Dominus in humilitate & ignobilitate inceſſit, domicilio incertus: Nam Filius, inquit, hominis non habet, ubi caput collocet. Veſtitu incultus; neque enim dixiſſet, Ecce qui teneris veſtiuntur, in domibus Regum ſunt. Vultu denique & aſpectu inglorius, ſicut & Eſaias pronuntiaverat. Si poteſtatis jus quoque nullum ne in ſuos quidem exercuit, quibus ſordido miniſterio functus eſt: Si Regem denique fieri conſcius ſui Regni refugit, pleniſſimè dedit formam ſuis, dirigendo omni faſtigio & ſuggeſtu, quàm dignitatis, quàm poteſtatis. Quis enim magis iis uſus fuiſſet, quàm Dei Filius? Quales & quanti eum faſces producerent? Qualis purpura de humeris ejus floreret? Quale aurum de capite radiaret, niſi gloriam ſæculi alienam & ſibi & ſuis judicaſſet? Igitur quam noluit rejecit, quam rejecit damnavit, quam damnavit, in pompa diaboli deputavit. Non enim damnaſſet niſi non ſua: alterius autem eſſe non poſſent niſi diaboli, quæ DEI non ſunt..... Nobis nullum gloriæ ſtudium eſt: quia gloria exaltationis ingenium eſt. Porrò exaltatio non congruit profeſſoribus humilitatis ex præſcripto DEI.* Idem l. 2. de cultu Fœminarum, c. 3.

Phariſæi veram juſtitiam in actionibus externis pietatis collocacabant, de cordis munditia non curantes, Matth.23.25.26.27.28. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocrytæ, quia mundatis, quod deforis eſt calicis, & paroſidis: intus autem pleni eſtis rapina & immunditia. Phariſæe cæce, munda priùs, quod intus eſt calicis & paroſidis, ut fiat id, quod deforis eſt, mundum. Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, quia ſimiles eſtis ſepulcris dealbatis, quæ aforis parent hominibus ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia: Sic & vos aforis quidem paretis hominibus juſti: intus autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate.* Et Luc. 16.15. *Vos eſtis qui juſtificatis vos coram hominibus: Deus autem novit corda veſtra: quia quod hominibus altum eſt, abominatio eſt apud Deum.* Chriſtiana verò juſtitia in hominis interioris renovatione, ac ſpiritus reformatione conſiſtit: Iſai.1. *Quò mihi multitudinem victimarum veſtrarum? dicit Dominus. Ne offeratis ultra ſacrificium fruſtra; incenſum abominatio eſt mihi. Neomeniam & Sabbatum, & feſtivitates alias non feram, iniqui ſunt cœtus veſtri..... Lavamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis. Quieſcite agere perverſè, diſcite benefacere.... Ad quem autem reſpiciam, niſi ad pauperculum, & contritum ſpiritu, & trementem ſermones meos?.. Renovamini ſpiritu mentis veſtræ, & induite novum hominem, qui ſecundùm Deum creatus eſt in juſtitia & ſanctitate veritatis... Induite vos ergo ſicut electi Dei, ſancti & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam.... Super omnia autem hæc charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.* Iſa.66.2. Epheſ.4.23. Coloſſ.3. 12. 14.

Phariſæi totam Legem non obſervabant, illam pro arbitrio interpretabantur, Traditiones ſuas religioſiùs obſervabant, quàm Dei mandata, Matth.15. 3. 4. 5. 6. *Quare tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Nam Deus dixit: Honora patrem & matrem; &, Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri, Munus quodcumque eſt ex me tibi proderit: & non honorificabit patrem ſuum, aut matrem ſuam, & irritum feciſtis Mandatum Dei propter traditionem veſtram....* Phariſæi in decimis leviorum herbarum perſolvendis ſcrupuloſiores erant, graviora præcepta negligebant, ut exprobrat illis Chriſtus, Matth.23. 3. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum, & reliquiſtis quæ graviora ſunt Legis, judicium, & miſericordiam, & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Chriſtianorum juſtitia in Legis univerſæ obſervatione poſita eſt, & præcipuè charitatis, quæ eſt *plenitudo legis:* Nam *Quicumque totam legem ſervaverit, offendat autem in uno, factus eſt omnium reus.* Jacob.2.10.

XVII. *Audiſtis, quia dictum eſt antiquis, Non occides: qui autem occiderit, reus erit judicio. Ego autem dico vobis: Quia omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio.* Præclarè Tertullianus: *Innocentiam à Deo edocti, & perfectè eam novimus, ut à perfecto Magiſtro revelatam, & fideliter cuſtodimus, ut ab incontemptibili diſpectore mandatam. Vobis autem humana æſtimatio innocentiam tradidit, humana item dominatio imperavit. Inde nec plenæ, nec adeo timendæ eſtis diſciplinæ ad innocentiæ veritatem. Quanta eſt prudentia hominis ad demonſtrandum quid verè bonum? Quanta auctoritas ad exigendum? Tam illa falli facilis, quàm iſta contemni. Atque adeo quid plenius dictum eſt, Non occides, an verò, Ne iraſcaris quidem? Quid perfectius, prohibere adulterium, an etiam ab oculorum ſolitaria concupiſcentia arcere? Quid eruditius, de maleficio, an & de maleloquio interdicere? Quid inſtructius, injuriam non permittere, an nec vicem injuriæ ſinere?* Iræ itaque impetum cohibeamus, ſi fortè ſurrepat, allidamus ad petram quæ Chriſtus eſt: *Ne ſis velox ad iraſcendum* (inquit Sapiens:) *quia ira in ſinu ſtulti requieſcit.* Læſi tantùm Numinis cauſa juſtè iraſcimur. De hac ira ſcriptum eſt: *Iraſcimini, & nolite peccare.* Si verò juſtè etiam iraſcimur, diuturna non ſit ira, ne creſcat in odium, & trabem faciat de feſtuca, & animam faciat homicidam, ut loquitur Sanctus Auguſtinus. *Sol non occidat ſuper iracundiam veſtram. Nolite locum dare diabolo* (inquit Apoſtolus) Tanquam hoc agat, qui non citò iram pellit ex animo, ut per illam, velut per januam, aditum præſtet diabolo. *Primitus itaque agendum eſt, ut ſuper iram non occidat iſte ſol; ne deſerat ipſam mentem juſtitiæ Sol!.... Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & ira, & blaſphemia tollatur à vobis, cum omni malitia. Eſtote autem invicem benigni, miſericordes, donantes invicem, ſicut & Deus in Chriſto donavit vobis.* Paulo concinit Jacobus Apoſtolus: *Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum, & tardus ad iram: Ira enim viri, juſtitiam Dei non operatur.* Tert. Apol. c. 45. Eccl.7.10. Eph.4.26. Ibid. S.Aug. ſ.208. aliàs de Diverſis 72. Epheſ.4. Jacob.1.19.

XVIII. *Qui dixerit fratri ſuo, Fatue, reus erit gehen-* Jacobi 5.

S.Aug. t.55. aliàs 4. de Verbis Do.

hennæ ignis. Linguam nullus hominum domare potest. *Homo domat feram, non domat linguam: Domat leonem, & non refrænat sermonem: Domat ipse, & non domat se ipsum: Domat quod timebat; & ut se domet, non timet quod timere debebat*. Si linguam nullus hominum domare potest, ad Deum confugiendum est, qui domet linguam nostram: *Domine, refugium factus es nobis*. Inveniamur ergo in te, quia perieramus in nobis. Quid ergo, Fratres, dubitare debemus, quia mansuetos nos faciet Dominus, si nos domandos ei præbeamus? Domuisti leonem, quem non fecisti; non domat te, qui fecit te? ... Imago Dei domat feram, & Deus non domat imaginem suam? *Si quis* porrò *præoccupatus fuerit hoc delicto, ut fratri suo dicat* Fatue, *id est, non ejus peccatum volens auferre, convicietur injustè, parum est illi ad hoc redimendum eleemosynas facere, nisi etiam, quod ibi sequitur, remedium reconciliationis adjungat*.

Idem l.21. de Civit. Dei c. 27.

XIX. *Si ergo offers munus tuum ad Altare, & ibi recordatus fueris, quia frater tuus habet aliquid adversum te: relinque ibi munus tuum ante Altare, & vade priùs reconciliari fratri tuo*, &c. O admirabilem benignitatem, & ineffabilem Dei erga homines amorem! *Honorem suum despicit, dum in proximo charitatem requirit: quid his verbis mitius esse possit, quid lenius? Interrumpatur (inquit) cultus meus, ut tua charitas integretur. Sacrificium mihi est fratrum reconciliatio. Propterea quippè non dixit, postquam obtuleris; aut, priùs quàm offeras: sed munere ipso jam posito, & inchoante sacrificio, reconciliandum mittit ad fratrem. Quam igitur ob causam istud fieri jubet? Duo sunt quæ per ista designat, & conficit. Primò ostendere vult, quòd honoret maximè charitatem, & hanc acceptissimum esse sacrificium ducat; absque ista vero nec illud profectò suscipiat. Aliud verò, quòd irrefutabilem quamdam necessitatem reconciliationis imponat. Qui enim jussus est, non priùs munus offerre, quàm reconcilietur offenso; etiamsi non ob proximi charitatem, saltem ne sacrificium maneat imperfectum, currere ad contristatum jubet, inimicitiasque dissolvere. Audiant, qui sacris Mysteriis initiati, cum inimicitiis ad Communionem Altaris accedunt.* Audiant qui sacrificium Orationis & Eleemosynæ offerunt. *Itaque si orationem cùm tali offeras voluntate, melius est orationem relinquere, & ad reconciliationem fratris excurrere, & tunc orationem consequenter offerre. Propter hoc enim facta sunt omnia. Idcirco & DEVS homo factus est, & illa omnia jussit, ut nos in unum congregaret*.

S.Joa. Chr. h. 16. in Matth.

Tert. lib. de Oratione, c.10.

Præclarè Tertullianus: *Memoria*, inquit, *præceptorum viam Orationibus sternit ad cœlum, quorum præcipuum est: Ne priùs ascendamus ad DEI Altare, quàm si quid discordiæ, vel offensæ cum fratribus contraxerimus, resolvamus. Quid est enim, ad pacem DEI recedere sine pace? Ad remissionem debitorum cum retentione? Quomodo placabit Patrem iratus in fratrem, cùm omnis ira ab initio interdicta sit nobis? Nam & Ioseph dimittens fratres suos ad perducendum patrem: Et ne, inquit, irascamini in via. Nos scilicet monuit. Aliàs enim via cognominatur disciplina nostra. Tum ne in via Orationis constituti, ad Patrem cum ira incedamus.* Hinc Dominus apud Isaiam ait: *Si multiplicaveritis orationes vestras, non exaudiam, quia manus vestræ sanguine plenæ sunt*. Certè *Omnis qui odit fratrem suum, homicida est*. An non expavescis? Numquid potes dicere, Quid ad me, ut homicida sim? *Non venenum parasti, non ad percutiendum inimicum cum gladio processisti, non ministrum sceleris præparasti, non locum, non tempus: postremò ipsum scelus non fecisti: Tantum odisti, & priùs te quàm illum occidisti*. Relinque munus tuum ante altare, &c. *Te quærit DEVS magis, quàm munus tuum: Nam si malum animum gerens adversùs fratrem tuum, adveneris cum munere ad DEVM tuum, respondet tibi: Tu periisti; mihi quid attulisti? Offers munus tuum, & tu non es munus Dei. Plus quærit Christus, quem redemit sanguine suo, quàm quod tu inveniisti in horreo tuo*.

Ibid. v.5.

1 Joa 3.15.

S Aug. t. 49. aliàs de tempore 137. Item t. 82. aliàs 16 de Verbis Do.

XX. *Esto consentiens adversario tuo citò, dum es in via cum eo*, &c. Non differendum fraternæ reconciliationis negotium: citò peragendum est, dum tempus habemus, dum in via sumus, dum in eo statu sumus, quo Divinam misericordiam possumus impetrare, si misericordes ipsi simus erga fratres, qui nos læserunt. Si enim proximo quem læsimus, vel quem odio habemus, non satisfecerimus, & reconciliati fuerimus ante diem mortis nostræ, Divinæ justitiæ severitatem æternam experiemur, & quàm *horrendum sit incidere in manus Dei viventis*. Adversarium quicum concordare in hac vita debemus, verbum Dei Sanctus Augustinus moraliter interpretatur. *Si peccas*, inquit, *adversarius tuus sermo Dei est. Verbi causa, forsitan delectat te inebriari: dicit tibi, Noli. Delectat te adulterari: dicit tibi sermo DEI, Noli. In quibuscumque peccatis volueris facere voluntatem tuam, dicit tibi, Noli. Adversarius est voluntati tuæ, donec fiat autor salutis tuæ. O quàm bonus adversarius, quàm utilis adversarius! Non quærit nostram voluntatem, sed utilitatem. Adversarius est nobis, quamdiu sumus & ipsi nobis. Quamdiu tu tibi inimicus es, inimicum habes sermonem DEI: esto tibi amicus, & concordas cum ipso. Non homicidium feceris, audi, & concordasti. Non furtum facias: audi, & concordasti. Non mœchaberis: audi, & concordasti..... In his omnibus cum tuo adversario concordasti: & tibi quid perdidisti? Non solùm nihil perdidisti, sed & te ipsum, qui perieras, inveniisti. Via, vita ista est: si concordaveris cum illo, si consenserimus illi; finita via, non timebimus judicem, ministrum, carcerem.... Concorda cum illo. Nescis enim quando via finiatur. Cùm via finita fuerit, judex restat, & minister, & carcer. At si servaveris adversario tuo bonam voluntatem, & cum eo consenseris; pro Judice invenies Patrem, pro ministro sævo Angelum tollentem in sinum Abrahæ, pro carcere Paradisum. Quàm citò in via cuncta mutasti, qui tuo adversario consensisti!*

S. Aug. t. 109. aliàs de Verbis Do. t. c. 3.

Exod. 29.11.

Legatur rursus S. Aug. l. 1. de s. Do. in Monte, c. 11.

XXI. *Audistis, quia dictum est antiquis: Non mœchaberis. Ego autem dico vobis: Quia omnis qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo*. Non solùm impudicas actiones, sed & impudica desideria, & lascivos aspectus Christus damnat, docetque, adulterium non solùm facti colluvione, sed etiam aspectus intentione committi. Pronunciavit Legislator: nil quærendum ulteriùs. Si enim aspectu frequenti mulierum, impudici amoris fornacem spontè succenderis, ea profectò consumeris. Neque enim extra naturam, ac fragilitatem humanam positus es. *Sicut ergo nos, cùm gladium videmus teneri à puero, etiamsi nondum vulneratum eum inde esse cernamus, verberamus tamen, ac sæpè minantes denunciamus, nequando illum rursus attingat: ita etiam DEVS inverecundum coercet aspectum, eumque ante opus tollit, ne quandoque in ipsam incidat actionem. Qui enim in se flammam cupiditatis accenderit, etiam absente muliere quam vidit, jugiter apud semetipsum turpium rerum simulacra depingit: & necesse est, nonnunquam hunc ad flagitium ipsum pervenire. Propterea eos quoque, qui in solo corde fiunt complexus, Christus interimit. Quid ergo hic jam respondebant, qui ausi sunt temerè cohabitare virginibus? Hujus enim sanctione Legis mille sunt adulteriorum rei, quotidie illas ad concupiscendum videntes. Propterea etiam beatus Iob hanc sibi ab initio legem ipse decreverat, periculosum hoc spectaculum undique à suis oculis repellendo. Siquidem post hujusmodi aspectum multò jam difficilius certamen efficitur, cùm & viderit aliquis, & tamen ea quam viderit, non fruatur. Nec tantam de contemplatione ipsa capimus voluptatem, quantum patimur de augmento istius cupiditatis dolorem, fortiorem contra nos facientes hostem, & ampliorem locum diabolo dantes: Ut nequaquam illum ulteriùs propulsare valeamus, postea quàm semel in intima cordis admiserimus, eique temerè mentis nostræ claustra reseraverimus. Idcirco præcepit, ne forniceris oculis, ne per hoc animo forniceris..... Neque propterea tibi*

S. Ambr. l. 1. de Offic. c. 50.

S. Joa. Chrys. h. 17. in Matt.

Job 31.

Deus

Deus oculos finxit, ut per illos ad animum adulteria tranſmittas; ſed ut creaturas ejus aſpiciens, mireris Autorem. Sicut ergo eſt temerè iraſci, ita etiam temerè vìdere, ſi id ad libidinem facias. Si enim vis videre, atque ex viſu capere voluptatem, aſpice propriam conjugem, & illius amore perfruere. Si verò erga alienum curioſus ſis decorem, tuam deſpicis, & iſtam profectò lædis, à qua in aliam oculos ævertis, & ipſam etiam quam illicitè comtingis. Etſi enim nequaquam illam attrectaſti manu, ſed oculis tamen ac voluntate palpaſti: propterea etiam hoc procul dubio adulterium etiam reputatur, & ante futura illa tormenta non leve jam in præſenti ſupplicium affert. Nam perturbationibus ac tumultu intrinſecùs cuncta complentur: & multus quidem æſtus, plurimus etiam ſentitur dolor. Nec omninò hujuſmodi homo meliùs affictus eſt, quàm qui affliguntur vel captivitate, vel vinculis. Et illa quidem, quæ lethalem hanc ejicit ſagittam, ea emiſſa ſapè avolat, at ictus remanet; imò verò non illa ſpiculum torſit, ſed tu tibi ipſi plagam illam mortiferam intemperanter ſpectans inflixiſti. In oculis ergo noſtris cuſtodiam ponere debet Anima, ne mors per feneſtras, ne inimicus per portas Jeruſalem ingrediatur, ne oculi animam ipſam deprædentur. Oculus propterea factus eſt, ut dum videt creaturas Dei, ipſarum Conditor glorificetur. Itaque oculi opus eſt videre: malè autem videre, à mente eſt, quæ intrinſecùs gubernat. Nam membra noſtra, utpotè utilia, ad facienda bona, condita ſunt à Domino, & gubernari poſſunt ab incorporea ſubſtantia, quæ eſt anima. Poſtquam autem hæc negligens eſſe, & habenas laxare cœperit, quemadmodùm auriga neſciens indomitorum equorum ferociam compeſcere, permiſſis frænis & equos currum trahentes, & ſeipſum in præceps ire facit: ſic planè & voluntas noſtra, quando membris neſcit, ut oportet, uti, indulgens inordinatis concupiſcentiis, ſe ipſam ſubmergi facit. Propterea Dominus noſter Chriſtus, ſciens fragilem noſtram naturam, & voluntatis negligentiam, Legem poſuit, quæ muniret, & prohiberet curioſam conſiderationem, ut naſcens in nobis incendium, cùm adhuc longè eſt, extinguat; & ait: *Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Propter hoc interdico vobis illicitum viſum, ut ab opere illicito vos liberem. Ne putetis, quòd congreſſus ſolus peccatum faciat: animus eſt qui condemnatur. Averte igitur oculos à muliere compta, ne capiaris in decore illius, ſicut David oculos in Berſabee temerè conjiciens, ac defigens. De longè vidit illam, in qua captus eſt. *Mulier longè, libido propè. Alibi erat quod videret, in illo unde caderet. Numquid tu fortior quàm David?* Audi præceptum Salvatoris, qui ſinceriſſimam eſſe volens cultorum ſuorum ſanctitatem, juſſit ab iis etiam minima vitari: *Vt quàm pura eſt pupilla oculi, tam pura eſſet Chriſtiani hominis vita; & ſicut ſalva intuitus incolumitate, pulveris labem in ſe oculus non reciperet; ſic vita noſtra labem in ſe penitùs impudicitiæ non haberet.*

S. Jon. Chr. h. 22. in Gen.

2. Reg. 11. 2.

S. Aug. Enar. in Pſ. 50. Salvianus, l. 3. de Gubernatione Dei.

XXII. *Si oculus tuus dexter ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te, &c.* Nihil Deo, æternæque ſaluti præponendum. Qui patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, ipſamque vitam ſuam odio non habet propter Chriſtum, id eſt, præ Chriſto diligit, ipſumque propter has neceſſitudines relinquere, & offendere non veretur, non eſt eo dignus, non poteſt ejus eſſe diſcipulus. Quicquid igitur nobis proxima fuerit occaſio peccati, abjiciendum & projiciendum, ſive deſerendum eſt; alioqui falſa eſt pœnitentia noſtra. Hinc Sanctus Gregorius M. ait: *Sunt pleraque negotia, quæ ſine peccatis exhiberi, aut vix, aut nullatenus poſſunt. Quæ ergo ad peccatum implicant, ad hæc neceſſe eſt, ut poſt converſionem animus non recurrat.* Et Concilium Oecumenicum Lateranenſe II. ſub *Innocentio II.* Canone 22. *Sanè* (inquit) *quia inter cætera unum eſt, quod ſanctam maximè perturbat Eccleſiam, falſa videlicet Pœnitentia: Confratres noſtros, & Presbyteros admonemus, ne falſis pœnitentiis laicorum animas decipi, & in infernum pertrahi patiantur... Falſa autem ſit pœnitentia, cùm pœnitens ab officio, vel curiali, vel negotiali, non recedit, quod ſine peccato agi nulla ratione prævalet.* Spiritus ſancti oraculum eſt: *Qui amat periculum, in illo peribit:* Ideò Chriſtus oculum ipſum dexterum, manum ipſam dexteram jubet nos abſcindere, & procul à nobis abjicere, ſi nos ſcandalizet, id eſt, ſi ruinæ ſpiritualis, & prolapſionis in peccatum ſit nobis occaſio; oculi nomine *dilectiſſimum amicum* ſignificans. Nam hoc eſt utique, quod membrum rectè poſſumus appellare, quod vehementer diligimus: & hunc *conſiliarium*, quia oculus eſt tamquam demonſtrans iter: & *in rebus divinis*, quia *dexter eſt*: ut *ſiniſter ſit dilectus* quidem *conſiliarius*, ſed in rebus terrenis, ad neceſſitatem corporis pertinentibus; de quo ſcandalizante ſuperfluum erat dicere, quandoquidem nec dextro parcendum ſit. *In rebus autem divinis conſiliarius ſcandalizans eſt, ſi in aliquam perniciоſam hæreſim nomine religionis, atque doctrinæ, conatur inducere.* Ergo & *dextera manus* accipiatur *dilectus adjutor & miniſter in divinis operibus*: Nam quemadmodum in oculo contemplatio, ſic in manu rectè actio intelligitur, ut ſiniſtra manus intelligatur in operibus, quæ huic vitæ & corpori ſunt neceſſaria.

Eccl. 3. 27.

S. Aug. l. 1. de ſer. Dom. in mont. c. 13. n. 38.

XXIII. *Dictum eſt: Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, det ei libellum repudii. Ego autem dico vobis: Quia omnis qui dimiſerit uxorem ſuam, excepta fornicationis cauſa, facit eam mœchari*, &c. Chriſtianus animo patienti, & pacifico, uxoris ſuæ defectus, ſive corporis, ſive animi, potiùs pati debet, quàm de illa dimittenda cogitare. Quod incircunciſi cordis duritiei permiſſum eſt, ab iis non debet committi, in quorum cordibus Charitas Dei diffuſa eſt per Spiritum ſanctum. *Dominus teſtificatus eſt inter te & uxorem pubertatis tuæ, quam tu deſpexiſti: & hæc particeps tua, & uxor fœderis tui. Nonne unus fecit, & reſiduum ſpiritus ejus eſt? Et quid unus quærit, niſi ſemen Dei? Cuſtodite ergo ſpiritum veſtrum, & uxorem adoleſcentiæ tuæ noli deſpicere. Viri diligere debent uxores ſuas, ſicut Chriſtus dilexit Eccleſiam, & tradidit ſemetipſum pro ea, ut illam ſanctificaret. Ita & viri debent diligere uxores ſuas, ut corpora ſua. Qui ſuam uxorem diligit, ſe ipſum diligit. Nemo enim unquam carnem ſuam odio habuit: ſed nutrit & fovet eam, ſicut & Chriſtus Eccleſiam: quia membra ſumus corporis ejus, de carne ejus, & de oſſibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem ſuam, & adhærebit uxori ſuæ: & erunt duo in carne una: Sacramentum hoc magnum eſt, ego autem dico in Chriſto & in Eccleſia.* Ideò indiſſolubilis illa conjunctio: *Quod ergo Deus conjunxit* (inquit Chriſtus) *homo non ſeparet.* Igitur *Vnuſquiſque uxorem ſuam ſicut ſeipſum diligat;* illi complaceat in omnibus, excepto peccato; illi honorem habeat, ut infirmiori vaſculo; illi compatiatur, ut proprio corpori. *Vxor autem timeat virum ſuum:* ſed timeat, ut ſponſa caſta, illi diſplicere: ſervet illi fidem conjugalem, ſeu præſenti, ſeu abſenti, ne Deo diſpliceat. Timeat, revereatur, diligat maritum, à quo dimitti poteſt, ſi adultera fuerit. Patientia, manſuetudine, humilitate ſua ipſum ad meliorem frugem adducere ſatagat, ſi vitioſus fuerit. Pro ipſo oret, gematque ad Dominum in cubiculo cordis. Ipſum in ſpiritu lenitatis moneat, obſecret, corripiat, opportunitate data, cùm utilem fore correptionem prudenter perſpexerit. *Mulieres viris ſuis ſubditæ ſint, ſicut Domino: quoniam vir caput eſt mulieris, ſicut Chriſtus caput eſt Eccleſiæ. Ipſe ſalvator corporis ejus: ſed ſicut Eccleſia ſubjecta eſt Chriſto, ita & mulieres viris ſuis in omnibus.* Tantùm ipſis ad peccatum nunquam conſentiant, pareant, aut conniveant. Quandoquidem verò conjugium typus eſt, & figura conjunctionis animæ cum Deo per charitatem, ſponſæ cum ſponſo pulcherrimo, & præ filiis hominum amabili, qui ſponſam non deſerit, niſi alienis amatoribus adhærentem, niſi fornicario creaturarum amore corruptam, quanto ſtudio fidem illi ſervare debet Anima, quàm caſtè Sponſum diligere! *Nobilem-*

Malach. 2.

Epheſ. 5.

Epheſ. 5.

S. Greg. M. h. 24. in Euang.

cœla

S.Ambr. *cœlo potentem imperio, divitem Mundo?*

XXIV. *Audistis, quia dictum est antiquis, Non perjurabis*, &c. *Ego autem dico vobis, Non jurare omnino*, &c. *Sit autem sermo vester, Est, est: Non, non. Quod autem his abundantius est, à malo est.* Non solum perjurium, sed juramentum frequens, assiduum, & absque necessitate usurpatum, in Veteri Testamento prohibitum est: *Jurationi* (inquit Sapiens) *non*
Eccl.23.9.10. *assuescat os tuum: multi enim casus in illa. Nominatio vero Dei non sit assidua in ore tuo, & nominibus Sanctorum non admiscearis; quoniam non eris immunis ab eis.* Euangelicum igitur Christi præceptum à Lege veteri non discordat. Christus à perjurii periculo liberare homines volens, juramenta levibus de causis,
S.Aug. L.180. ac minimè necessariis frequentata prohibet. *Vis ergo longè esse à perjurio? jurare noli. Qui enim jurat,* aliis de Verbis Apostoli, 28. *aliquando verum jurare potest; qui autem non jurat, mendacium nunquam jurare potest. Juret ergo DEVS, qui jurat securus, quem nihil fallit, quem nihil latet, qui omninò fallere ignorat, quia nec falli potest. Cùm enim jurat, se adhibet testem. Tu quando illum adhibes testem, fortè supra mendacium tuum, accipis in vanum nomen Domini Dei tui. Ne ergo mendacium jures, noli jurare. Perjurium præcipitium: Qui jurat, juxta est: qui non jurat, longè est. Peccat & graviter qui falsum jurat: Non peccat, qui verum jurat: sed nec ille peccat, qui omninò non jurat. Sed qui non jurat & non peccat, longè est à peccato: qui autem verum jurat, non peccat, sed propè est ad peccatum. Fac te ambulare in aliquo loco, ubi à parte dextera spatiosa sit terra, nec usquam angustias patiaris; à sinistra præceps locus est. Vbi eligis ambulare? super finem terræ in labio præcipitii, an inde longè? puto, quia inde longè. Sic & qui jurat, in fine ambulat, & ambulat pedibus infirmis, quia humanis. Si offenderis, deorsum is; si lapsus fueris, deorsum is. Et quid te excipit? Perjurii pœna. Ergo volebas verum jurare: audi consilium Dei, Noli jurare.... Falsa juratio, exitiosa est; vera juratio, periculosa est; nulla juratio, secu-*
Jacob.5. *ra est.* Hinc Apostolus Jacobus ait: *Ante omnia, fratres mei, nolite jurare*, &c. Quo verbo cautos nos fecit adversùs linguam nostram, & mortiferam jurandi consuetudinem, Dei timore frenandam docet. *Frænata restringitur, restricta languescit, languescens emoritur, & malæ consuetudini bona succedit.* Ante omnia: *Istam consuetudinem quotidianam, crebram, sine causa, nullo extorquente, nullo de tuis verbis dubitante, jurandi, avertite à vobis, amputate à linguis vestris, circumcidite ab ore vestro..... Præ cæteris cautus esto, plus ad hoc intentus esto, quàm ad alia. Major consuetudo majorem intentionem flagitat, non rei levis consuetudo. Si de manu aliquid faceres, faciliùs manui tuæ imperares, ne faceret: si pedibus aliquò eundem esset, pigritia retardante excitares te, ut surgeres, & ires. Lingua facilitatem habet motus, in udo posita est, facilè in lubrico labitur. Quantò illa citius & faciliùs movetur, tantò tu adversùs illam fixus esto. Domabis, si vigilabis; vigilabis, si timebis; timebis, si*
S. Jo. Chrys. Hom. 1^a. in Matth. *Christianum te esse cogitaveris.* Qui, quæso te, labor est fugere juramentum? Numquid pecuniarum opus est impensa? Numquid ærumnis, ac sudore perficitur? Tantummodò velle sufficit, & totum quod jubetur, impletum est. Quòd si mihi consuetudinem opponis, facilis est illius correctio. Si enim in aliam consuetudinem ex alia te converteris, hoc quod tibi difficile videtur, effeceris. Considera igitur, quemadmodum Gentilium quidam blæsi, quarumdam syllabarum non benè exprimentes sonum, offendentem sæpè linguam longa meditatione limaverint; alii verò qui humerum indecenter moventes, gladio continuè oppositò, consuetudinem timore vicerunt. Hinc discite, quanto simus digni supplicio, qui divinæ Legis præcepta contemnimus; quandoquidem Ethnici propter humanam honestatem innumera fecerunt; vos verò nec propter cœlorum quidem Regnum tale studium adhibetis. Quòd si etiam post ista dixeris, magnam vim esse consuetudinis, adjungo, quòd sicut ad fallendum plurimùm valet, ita sit potens ad corrigendum. Si enim multos tibi volueris domi præficere custodes, ut servos, uxorem, amicos; compulsus atque vexatus à cunctis, à vitiosa illa consuetudine facilè discedes. Et si decem saltem die- Idem, ho.14. ad populum Antiochenū. bus hac te meditatione firmaveris, nequaquam ad similem laborem alio ultra tempore indigebis: sed tutissimè repositum in te manebit, quod studendo quæsiveris, & quidem optimæ istius consuetudinis firmitate fundatum..... Respicite Joannis Baptistæ truncatum caput, adhuc fervente cruore distillans, hancque vocem emittens cogitate: Odio habete jugulatorem meum juramentum. Quod increpatio non fecit, hoc fecit juramentum: quod ira non potuit tyrannica, hoc perjurii necessitas effecit... Non solùm hoc habet mali juramentum, quòd & violatum & servatum juratos pœnæ facit obnoxios, quod in nullo peccatorum alio accidere quispiam videt; sed & aliud non minus isto malum; quòd neque volentibus, neque studentibus sæpiùs possibile est benè jurare. Primò quippè continuè jurans, & volens, & invitus, & sciens, & nescius, & seriò, & joco loquens, & ab ira sæpè elatus, & à multis aliis, omninò pejerabit. Secundò, quòd etsi non raptus, aut invitus, aut ignorans hoc patiatur, ab ipsa rei natura, & voluntarius, & sciens omninò pejerare cogetur. Patheticis exemplis id probat Sanctus Joannes Chrysostomus, tum eorum, quæ in quotidiano hominum convictu contingunt, tum Saulis & Jephte, quorum 1 Reg.14. temeraria juramenta, illius filio Jonathæ supremum periculum, illi pejerandi necessitatem attulit, istius Judic.11. verò filiam mactavit. Utinam ea saltem jusjurandi religio nos teneret, quæ non paucos à Christo alienos tenuit! Notum illud Platonis: *Juramentum de re quavis abesto.* Epicteti: *Declina jusjurandum omninò.* Menandri: *Jusjurandum omne, quamvis sit justum, fuge.* Hieroclis: *Illud*, Jusjurandum reverenter habe, *non solùm præcipit servare jusjurandum, sed & jurejurando abstinere. Nam ita implebimus illud de servando jurejurando, si jurejurando non abutamur. Nam assidue jurando, facilè quis incidet in perjurium; parco usui consequens est rei observatio. Nam aut non jurabit aliquis, aut si juraverit, stabit jurato; neque aut ex assuetudine lingua prolabetur; neque animus abducetur ab affectuum intemperantia; nam hanc corriget vita honesta, illam consuetudo abstinendi à juramento.* Isocratis: *Jusjurandum, si deferatur, accipe duabus de causis: Aut ut temet à turpi criminatione liberes, aut ut amicos ex magnis periculis eripias; ob pecunias verò neminem DEVM jures, ne quidem si verum juraturus sis: Aliis enim putaberis perjurare, aliis amarus esse.* Philonis Judæi: *Viri boni sermo pro jurejurando est firmo, immutabili, numquam mentiente.* Josephi de Essenis scribentis: *Quicquid ab ipsis dictum sit, firmius est jurejurando: jurare autem ipsis supervacuum, ita ut perjurio pejus æstiment. Iam enim eum damnatum dicunt, cui absque Dei nomine non creditur.* Quanto pudore hæc suffundere Christianos debent, passim temerèque jurantes, aut juramentum pro exigui momenti rebus exigentes, & extorquentes!

XXV. *Audistis, quia dictum est, Oculum pro oculo, & dentem pro dente. Ego autem dico vobis, Non resistere malo; sed si quis te percusserit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram. Et ei qui vult tecum judicio contendere, & tunicam tuam tollere, dimitte ei & pallium*, &c. Christiana charitas atque patientia omnia relinquere, omnia agere, omnia dare, omnia pati propter Christum parata est. Injurias, bonorum jacturam, vexationes æquo animo pati, non vicem reddere injuriam vimque inferentibus, non resistere malo, animo paratum esse ad graviores injurias, damna, vexationesque perferendas, potiùs quàm thesaurum charitatis, & pacis amittatur, Christianæ justitiæ character est. Sublimem hanc Philo- Isa.50.6. Lauent. Jerem.3.30. sophiam non solùm verbo, sed exemplo docuit Christus, qui corpus suum dedit percutientibus, & genas suas vellentibus, faciemque sacratissimam non aver-

avertit ab increpantibus, & conspuentibus in ipsum: qui dedit percutienti se maxillam, & saturatus est opprobriis. Hanc Philosophiam noverat David, in eaque egregiè profecerat: *Si reddidi* (inquit) *retribuentibus mihi mala, decidam meritò ab inimicis meis inanis.* Animadvertens & intelligens, quid pro illo fecerit Dominus, & ejus exemplo ad perfectionem proficiens, hæc ait Rex sanctus. *Inaniter enim se jactat, qui cùm & ipse homo sit, cupit se de homine vindicare. Et cùm superare hominem palàm quærit, occultè à diabolo superatur; inanis effectus vana & superba lætitia, quòd quasi vinci non potuit. Intelligit ergo iste ubi major fiat victoria, & ubi Pater reddat, qui videt in occulto. Ne reddat itaque retribuentibus mala, iram potiùs quam hominem vincit.* In hac Philosophia sancti Apostoli, & Martyres excelluerunt, quorum patientia ædificata Ecclesia est. Hanc patientiam imitemur, nisi Christiano nomine indigni esse velimus. *Cupiditatem omnium malorum radicem Spiritus Domini per Apostolum pronunciavit. Eam non in concupiscentia alieni tantùm constitutam interpretemur; nam & quod nostrum videtur, alienum est: Nihil enim nostrum, quoniam DEI omnia, cujus ipsi quoque nos. Itaque si damno affecti impatienter senserimus, de non nostro amissum dolentes, affines cupiditatis deprehendemur. Alienum quærimus, cùm alienum amissum ægrè sustinemus. Qui damni impatientia concitatur, terrena cœlestibus anteponendo, de proximo in Deum peccat. Spiritum enim, quem à Domino sumpsit, sæcularis rei gratia concutit. Libentes igitur terrena amittamus, cœlestia tueamur. Totum licet sæculum pereat, dum patientiam lucrifaciam. Iam qui minutum sibi aliquid, aut furto, aut vi, aut etiam ignavia, non constanter sustinere constituit; nescio, an facilè, vel ex animo ipse rei suæ manum inferre posset in causa eleemosynæ. Quis enim ab alio secari omninò non sustinens, ipse ferrum corpori suo ducit? Patientia in detrimentis exercitatio est largiendi & communicandi. Non piget donare eum, qui non timet perdere. Alioquin quomodo duas habens tunicas, alteram earum nudo dabit, nisi idem sit, qui auferenti tunicam, etiam pallium offerre possit? Quomodo amicos de Mammona fabricabimus nobis, si eum in tantum amaverimus, ut amissum non sufferamus? Peribimus cum perdito. Quid hic invenimus, ubi habemus amittere? Gentilium est omnibus detrimentis impatientiam adhibere, qui rem pecuniariam animæ fortasse anteponant.... Nos verò secundùm diversitatem, quâ cum illis sumus, non animam pro pecunia, sed pecuniam pro anima deponere convenit; seu sponte in largiendo, seu patienter in amittendo. Ipsam animam, ipsumque corpus in sæculo isto expositum omnibus ad injuriam gerimus, ejusque injuriæ patientiam subimus; minorum deliberatione lademur? Absit à servo Christi tale inquinamentum, ut patientia majoribus tentationibus præparata, in frivolis excidat. Si manu quis tentaverit provocare, præsto est Dominica monela. Verberanti te, inquit, in faciem, etiam alteram genam obverte. Fatigetur improbitas patientia tua. Quivis ictus ille sit dolore, & contumelia constrictus, graviùs à Domino vapulat. Plus improbum illum cædis sustinendo: Ab eo enim vapulabit, cujus gratia sustines..... Est summus impatientiæ stimulus, ultionis libido, negotium curans, aut gloriæ, aut malitiæ. Sed & gloria utique vana, & malitia nunquam non Domino odiosa: hoc quidem loco maximè, cùm alterius malitia provocata, superiorem se in exequenda ultione constituit, & remunerans nequam duplicat, quod semel factum est. Vltio penes errorem, solatium videtur doloris: penes veritatem, certè redarguitur malignitatis. Quid enim refert inter provocantem, & provocatum, nisi quòd ille prior in maleficio deprehenditur, at ille posterior? Tamen uterque læsi hominis Domino reus est... Quem autem honorem litabimus Domino Deo, si nobis arbitrium defensionis arrogaverimus? Nos utres, vasa fictilia, servulis nostris, assumentibus sibi de conservis ultionem, graviter offendimur: eosque qui nobis patientiam obtulerint suam, ut memores humilitatis, servitutis, jus dominici honoris diligentes, non probamus modò, sed ampliorem, quàm ipsi sibi præsumpsissent, satisfactionem facimus. Id nobis in Domino tam justo ad æstimandum, tam potenti ad perficiendum periclitatur? Quid ergo credimus judicem illum, si non & ultorem? Hoc se nobis repromittit dicens: Vindictam mihi, & ego vindicabo: id est, *Patientiam mihi, & ego patientiam remunerabo... Satis idoneus patientiæ sequester Deus. Si injuriam deposueris penès eum, ultor est: si damnum, restitutor est: si dolorem, medicus est: si mortem, resuscitator est. Quantum patientiæ licet, ut Deum habeat debitorem?* Ad jacturam bonorum pro Christo ferendam parati esse debemus. Non enim illæ tantùm opes, quas eleemosynæ nomine disperdimus, transferuntur in cœlum; sed etiam quascumque nobis hostes fidei, piorumque persecutores rapiunt, illic thesauri erunt: Est enim hoc non minus quàm illud. De quo audi quid Paulus dicat: *Et rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis, cognoscentes vos habere meliorem, & manentem substantiam.* Unde *S. Paulinus* Nolanus Episcopus, quando Nolam Barbari vastaverunt, cùm ab eis teneretur, sic in corde suo precabatur: *Domine, non excrucier propter aurum, & argentum; ubi enim sint omnia mea, tu scis.* Ibi enim habebat omnia sua, ubi eum condere, & thesaurizare Christus docuerat. Nam & ille non multò post conversionem suam scripserat ad *Severum* Episcopum: *Facilè nobis bona, vel onera apposita pallium remittentibus exciderunt; & quæ nobiscum non inuleramus in hunc Mundum, nec poteramus auferre nobiscum, quasi mutuata reddidimus; nec ut cutem à carne distraximus, sed ut vestem à corpore deposuimus.*

Spiritualium lex certaminum in patientia sita est, in eoque posita, ut injuriam vimque nobis inferentibus cedamus. Unde S. Isidorus Pelusiota scribit: *Si percuti & injuria affici, esset succumbere, neque Christus, neque Paulus unquam contraria dixissent. Dominus præcepit, percutienti in dexteram maxillam, præbere etiam alteram. Apostolus autem admonuit in hæc verba: Quare non potiùs injuriam patimini? Nova namque hæc est lex certaminum, quandoquidem magis etiam novus est præmiorum modus, videlicet non oleaster, & cibatio in prytaneo, neque aneæ statuæ auro fulgentes: (misera ac vilia sunt ejusmodi præmia) sed Regnum cœlorum, & vitæ finem nescions. Noli igitur putare, te, dum cedis, & Christianæ meditationi das operam, succumbere ac vinci; sed potiùs persequere victoriam, quæ in eo ipso, dum succumbere videmur, sita est. Quod si miraris, id exemplo manifestum faciam quod dico. Perhibent, Regem quemdam, cùm vellet pugnam navalem adversùs hostes committere, vidisseque hostium naves longè plures, quàm suas, cedentem hostibus invadentibus dixisse: Non fugio, sed potiùs utilitatem persequor retro sitam. Si igitur etiam in hac vita interdum in eo, dum quis superatur & cedit, utilitas & victoria consistit; ne paribus passibus procedamus cum iis, qui nos percutiunt, aut injuria afficiunt; sed potiùs ipsis cedamus: Hæc enim etiam cœlestium certaminum lex est & ratio.*

Patientiam in perferendis injuriis Ethnici ipsi Philosophi, non præceptis modò, sed & factis docuerunt. Plato sæpiùs ait: Malle se pati injuriam, quàm facere; nemini omninò inferendam injuriam, ne iis quidem qui intulerint. Divisus à multis & despectus, calce nonnunquam appetitus, plagis multatus, uxoris Xantippes intemperiis vexatus, & sordida etiam aqua nonnumquam perfusus, ne commotus quidem, placido vultu & dictis argutis, ac perfacetis, animi æquitatem probabat. Mortem ipsam tranquillo animo sustinuit, cùm palam denuntiasset, se nemini umquam feciſſe injuriam; ab Anyto & Melito interfici se posse, offendi non posse. Tota Dissertatione 2. demonstrat Maximus Tyrius, virum bonum nec afficere quemquam injuria, nec affici; improbum verò afficere injuria, non affici, quia bono caret, quod illi per injuriam eripi possit: qui verò referat injuriam, exæquari improbo, qui intulit; & ut qui beneficium reddit ei, à quo accepit priùs, benefacit tamen;

Pſ.7.14.

S. Aug. Enar. in Pſ.7.

Idem, c.15.

S. Jo. Chr. ho.40.ad pop. Antioch. in Juventinũ & Maximũ Martyres.

Hebr.10. 34.

Tert.l.de Patientia c.7. & 8.

S.Aug.l.1.de Civit. Dei c.10.

S. Paulinus Epist.2.

S.Isid. Pelus. Epist.175.l.4.

1.Cor.5.

Idem, c.9.

Videsis Illustriss. & Doctiss Præsulis Danielis Huetii, l.3. de Concordia Rationis & Fidei, c.18.

ita

ita malefacit, qui reddit injuriam, quam accepit. Irrideri se tulit Diogenes, cædi, sputis fœdari. Anaxarchus cùm pistillis ferreis tunderetur, *Tunde*, ajebat, *tunde Anaxarchi capsam: Neque enim tundis Anaxarchum*. Crates in faciem cæsus, & ex plaga lividus, non aliter ultus est Nicodemum citharœdum facinoris autorem, quàm nomine ejus fronti suæ inscripto. Marcus Cato colaphis os percussus in balneo, non excanduit, non vindicavit injuriam, imò factum negavit. Seneca docet, non ut rependenda sunt beneficiia beneficiis, sic injurias injuriis rependere licere: illic vinci turpe esse, hic vincere; miserius esse nocere, quàm lædi; sapientis potissimùm esse, injurias benignè interpretari, inultas dimittere, beneficii potiùs quàm earum meminisse, patientia se ac magnitudine animi defendere, & contemptum contemnere. Musonii de tolerandis injuriis disputationem Stobæus in sententias suas retulit: Actionem injuriarum nulli concedit Philosopho, ne si maledictis quidem incessatur, conspuatur, verberetur: quippè nec ea quidem esse injurias; non ea pati turpe esse, sed facere; *iis* commoveri, viri esse ignari; magni, ferre tranquillè; feræ, mordentem remordere. Celebre est illud Epicteti: *Sustine, & abstine*. Splendidæ ejus extant in patientiæ commendationem sententiæ: Minimè refutanda maledicta, imò confirmanda, ac dicendum, Multò plura sibi ineste vitia: Rebus singulis geminam appositam esse ansam; aliam qua ferri possit, aliam qua non possit; illa ferendas injurias; præsto ad id nobis esse patientiam: sibi ipsi nocere, non nobis, qui nobis noceat: si rependamus damnum, nos nobis ipsis nocere: eripiendum hunc errorem ex multorum animis, contemptum iri, qui inimicos suos non ulciscatur. Hæc & alia respiciens *S. Cyprianus*, de patientia sic loquitur:

S. Cypr. lib. de bono Patientiæ.

Hanc se sectari Philosophi quoque profitentur, sed tam illic patientia falsa est, quam & falsa sapientia est. Unde enim vel sapiens esse, vel patiens possit, qui nec sapientiam, nec patientiam Dei novit? .... Nam si sapiens ille est, qui est humilis & mitis; Philosophos autem nec humiles videmus esse, nec mites; sed sibi multùm placentes, & hoc ipso quòd sibi placeant, Deo displicentes; apparet, illic veram non esse patientiam, ubi sit insolens affectatæ libertatis audacia, & exerti ac seminudi pectoris invereconda jactantia. Nos verò, fratres, qui Philosophi non verbis, sed factis sumus; nec vestitu sapientiam, sed veritate præferimus; qui virtutum conscientiam magis, quàm jactantiam novimus; qui non loquimur magna, sed vivimus; quasi servi & cultores DEI, patientiam quam magisteriis cœlestibus discimus, obsequiis spiritalibus præbeamus: Est enim nobis cum DEO virtus ista communis.

XXVI. *Qui petit à te, da ei: & volenti mutuari à te, ne avertaris*. Personarum acceptio in beneficiis erogandis, non pauperum discretio, non ordo charitatis nobis prohibentur: *Operemur bonum ad omnes, maximè autem ad domesticos fidei*. Constans igitur esto, Christiane largitor: *Da quod accipias, sere quod metas, sparge quod colligas, Noli metuere dispendium, noli de dubia suspirare proventu. Substantia tua cùm benè erogatur, augetur: & concupiscere justum misericordiæ lucrum, æterni quæstus est sectari commercium. Munerator tuus vult te esse munificum, & qui dat ut habeas, mandat ut tribuas, dicens: Date, & dabitur vobis. Amplectenda est tibi promissionis istius gratulanda conditio. Quamvis enim non habeas, nisi quod acceperis; non potes tamen non habere, quod dederis. Qui ergo pecunias amat, & multiplicare opes suas immodicis optat augmentis, hoc potius sanctum fœnus exerceat, & hac usurarum arte ditescat, ut non hominum laborantium captet necessitates, ne per dolosa officia laqueos incidat insolubilium debitorum; sed illius sit creditor, illius fœnerator, qui dicit*: Date, & dabitur vobis, &, Qua mensura mensi fueritis, eadem remetietur vobis. *Infidelis autem, & iniquus est etiam sibi, qui quod æstimat diligendum, non vult habere perpetuum. Quantalibet condat & congerat, inops de hoc mundo & egenus abscedet, dicente David Propheta*: Quoniam cum interierit, non accipiet omnia, neque descendet cum eo gloria ejus. *Qui si benignus esset animæ suæ, illi bona sua crederet, qui & idoneus fidejussor est pauperum, & largissimus redditor usurarum. Sed injusta & impudens avaritia, quæ beneficium se dicit præstare, cùm decipit, non credit DEO veraciter promittenti, & credit homini trepidè paciscenti: Dumque certiora existimat præsentia, quàm futura, meritò in hoc frequenter incurrit, ut ei cupiditas injusti lucri non injusti causa sit damni. Unde quilibet sequatur eventus, mala semper est ratio fœnerantis, cui pecuniam & minuisse, & auxisse peccatum est: Ut aut miser sit amittendo quod dedit, aut miserior accipiendo quod non dedit. Fugienda prorsus est iniquitas fœnoris: & lucrum quod omni caret humanitate, vitandum est. Multiplicatur quidem facultas injustis, & tristibus incrementis, sed mentis substantia contabescit: quoniam fœnus pecuniæ, funus est animæ*. Hilariter dandum omni petenti, & volenti mutuari, commodandum est. Cavendum, ne pauperes, quamvis importuni, duriùs repellantur, aut contristentur. Non solùm verò in negatione eleemoosynæ, vel mutui, sed & in modo peccatur. Unde S. Augustinus, seu antiquus alius Episcopus, coram Deo gemens, infirmitatemque suam palam agnoscens, ait: *Diversarum ergo curarum æstibus, ac difficultatibus conturbatus, si quem fortè non, ut poscebat, audivi; si quem tristiùs, quam opus erat, adspexi; si in quem verbum durius, quàm oportebat, emisi; si quem corde contribulatum, & opis indigum responsione incongrua conturbavi; si quem pauperem mihi fortè in aliud intento importuniùs instantem, vel præterii si, vel distuli, vel etiam nutu aspero contristavi .... Pro his atque hujusmodi offensis esse me fateor debitorem*. Quamobrem *supplicem nullum spernas: & cui dare non potes quod petierit, non eum spernas: si potes dare, da: si non potes, affabilem te præsta. Coronat Deus intus voluntatem, ubi non invenit facultatem*.

Ps. 48. 18.

Ser. 113. inter August. alias 24. int. Homsc.

S. Aug. Enar. in Psal. 103. Serm. 1.

XXVI. *Audistis, quia dictum est: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum. Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, &c.* Solus Deus jugum adeò contrarium amori proprio imponere hominibus potuit: sola charitas, quæ Deus est, legis adeò repugnantis naturæ corruptæ dilectionem inspirare, & executionem tribuere potuit. *Ego autem dico vobis*, &c. Verba hęc miram emphasim habent. Ego Creator vester, Redemptor, Dominus, Rex, Legislator, Judex: Dico vobis, creaturis meis, quos dilexi, priùs quàm essetis, & ex nihilo condidi; servis meis, quos redemi, & ita amavi, cùm inimici mei essetis, ut sanguinem meum pro vobis effundere non dubitaverim; vobis subditis meis, quos innumeris beneficiis quotidie cumulare non cesso, quibus offensas quotidie dimitto; vobis, quibus Regnum cœlorum, si legibus meis parueritis, promitto; quos aliquando sum judicaturus: Dico vobis, *Diligite inimicos vestros*. Diligite, *Non verbo, neque lingua, sed opere & veritate*. Diligite inimicos vestros: Hinc enim perspicuum erit, vos proximum diligere propter Deum, qui nihil odit eorum quæ fecit, cui proinde nihil inimicum est præter peccatum. Vides in inimico, quæ adversa sunt, ab homine facta: & vides in illo, quòd à Deo factus est. Quòd autem homo factus est, à Deo factus est. Quòd autem te odit, ipse fecit. Quòd invidet, ipse fecit. Et quid dicis in animo tuo? Domine propitius illi esto, dimitte illi peccata, incute illi terrorem, muta illum. Non amas in illo quod est, sed quod vis ut sit. *Ergo cùm inimicum amas, fratrem amas. Quapropter perfecta dilectio est inimici dilectio: quæ perfecta dilectio est in dilectione fraterna ... Sævit in te homo? Ille sævit, tu precare: ille odit, tu miserere. Febris animæ ipsius te odit: sanus erit, & gratias tibi aget. Quomodo Medici diligunt ægrotos? Ad hoc diligunt ægrotos, non ut ægroti remaneant, sed ut ex ægrotis sani fiant. Et quanta plerumque patiuntur à phreneticis? Quales contumelias verborum? Plerumque & percutiuntur. Persequitur ille febrem, ignoscit homini,*

Cal. 6. 10. S. Leo M. Ser. 16. de jejun. decimi Mēsis, & Eleem. Psalm. 6. v. 2.

"S. Aug. tr. 8. "in Ep. S. Jo.

mini. Et quid dicam, Fratres? Amat inimicum ſuum Imò odit inimicum ſuum morbum; ipſum odit, & amat hominem, à quo percutitur: odit febrem. A quo enim percutitur? A morbo, à febre. Illud tollit quod illi adverſatur, ut remaneat illud, unde gratuletur. Sic & tu: ſi odit te inimicus tuus, & injuſtè te odit, noveris quia cupiditas ſæculi in illo regnat, propterea te odit. Si odiſti illum & tu, contra reddis malum pro malo. Quid facit reddere malum pro malo? Vnum ægrotum flebam qui te oderat: jam duos plango, ſi & tu odiſti. Sed perſequitur rem tuam; tollit tibi neſcio quæ habes in terra, ideò illum odiſti, quia anguſtias tibi facit in terra. Noli pati anguſtias, migra in cœlum ſurſum: cor ibi habebis, ubi latitudo eſt, ut nullas anguſtias patiaris in ſpe vitæ æternæ. Attende quæ tibi tollit; nec ipſa tibi tolleret, niſi ille permitteret, qui flagellat omnem filium quem recipit. Quodammodo ferramentum Dei eſt, quo ſaneris, ipſe inimicus tuus. Si novit Deus utile tibi eſſe, ut expoliet te, permittit illum: ſi novit tibi utile eſſe, ut vapules, permittit illum, ut cædaris: De illo te curat, opta, ut ille ſanetur.

S. Cæſarius Arelaten. ſis, ſer. 71. aliàs 6. ex Homiliis 50. S. Auguſt. nunc in Appendice Ser. 271.

„ Sed dicet aliquis: Quis poteſt diligere inimicos? Priùs
„ te dilexit impium Deus tuus, qui numquam fuit im-
„ pius. Tu autem etiamſi jam non es impius, fuiſti ta-
„ men aliquando; quia nemo fit juſtus, niſi ex peccato-
„ re: ſicut frequenter cantavimus: *Beati quorum re-*
„ *miſſæ ſunt iniquitates*. Non dixit, Beati qui non fe-
„ cerunt peccata. Si enim quæris, qui non fecerit, non
„ invenies. Unde ergo quiſquam erit beatus, niſi re-
„ mittatur quod fecit, niſi tegatur quod commiſit? Si
„ ergo jam tibi peccatum commiſſum eſt, ille te inſequi-
„ tur, qui nondum eſt juſtus. Et tu antequam juſtifica-
„ reris, alios perſequebaris: perieras, & inventus es.
„ Et ille qui tibi adverſatur, invenietur, & non perſe-
„ quetur. Noli cogitare, quòd tuis meritis talis factus
„ ſis; quia gratia Dei te talem facit. Et bene conſide-
„ rans, videbis, potentem eſſe Deum, qui talem faciat
„ eum, quem juſtè videris odiſſe. Dicis enim tu tibi
„ quaſi juſtus: Magna eſt patientia Dei, quæ illum ta-
„ lem vivere ſinit. Atque utinam hoc ſolum dicas! Sed
„ timeo, ne inſuper reprehendas, dicens: Quid placuit
„ Deo talibus parcere? Quarè tanta mala faciunt homi-
„ nes, & vivunt? Sic dicat alius: Deus, quare vivit
„ iſte, qui tanta dicit, & tuam juſtitiam reprehendit?
„ Non enim attendit, quid ipſe dicat, ſed attendit, quid
„ alius faciat. Qui tibi diſplicet, fortaſſis non repre-
„ hendit, nec effundit iſtas contumelias in Deum, quo-
„ modo tu facis. Ecce putas, quia Deus, quomodo tu,
„ nulli malo velit parcere. Quid de te facturus eſt, qui
„ ſine peccato eſſe non potes? Non attendis, ubi te in-
„ veniat? Roga ergo, ut non ſolùm aliis, ſed etiam ti-
„ bi parcat. Diligamus ergo inimicos noſtros. Qui ini-
micus eſt, fortè ſic ad pœnitentiam convertetur, ut in illa cœleſti Jeruſalem civis tuus eſſe mereatur, & fortè etiam major videatur.

Videſis Illuſtriſs. & Doctiſſ. Præſulis D. Hueti l. 3. De Concordia Rationis & Fidei, c. 19.

XXVIII. *Beneſacite his qui vos oderunt: ut ſitis filii Patris veſtri, qui in cœlis eſt*. Chriſtianos homines, qui mala rependunt malefactis, judicabunt Ethnici Philoſophi, qui malefactis beneficia eſſe rependenda docuerunt. Hierocles in Pythagoricorum præceptorum explicatione, bonos ex merito, malos propter naturæ communionem, & humanitatem diligendos eſſe dixit, Deumque imitandum, qui omnes homines, etiam impios, diligit. Scitum eſt Epicuri, Ne hoſtis quidem ſupplicantis repudiandas eſſe preces. Uſurpabat Antiſthenes perinde, ut Alexander, dictum illud: *Regium eſt malè audire, cùm benefacias*. Laudatur Socrates à Themiſtio, quòd emendaverit vulgarem hanc ſententiam. *Amicis benefaciendum, malè inimicis*; quippè *nè inimicis quidem malefaciendum*; & quòd comminanti cuidam: *Moriar, niſi te occidero*, reſponderit: *Moriar ego verò, niſi te amicum effecero*. Memoria dignum hoc Ciceronis: Non cum ſummis viris comparandum, ſed Deo ſimillimum eſſe, qui animum vincat, iracundiam cohibeat, victoriam temperet, adverſarium non modò extollat jacentem, ſed dignitatem etiam ejus amplificet. Stoicos dicere Seneca refert, Non deſituros ſe ad finem vitæ adjuvare ſingulos, opem ferre etiam inimicis: atque id ponit inter optima præcepta Philoſophiæ. Minimè autem patitur, nos tardiores ad benè merendum facere turbam ingratorum: Quippè ne Deos quidem à benignitate ſua ſacrilegorum, & impiorum nequitia deterreri; hos nobis imitandos, danda beneficia ad nos non reditura: Sin damus, ut recipiamus, bonam ingratorum nos cauſam facere; diem oriri multis luce indignis. Plurima Græcæ & Romanæ beneficentiæ erga inimicos exempla è veteribus memoriis proferunt. *Confutius* Sinenſis erga inimicos, perindè ut erga amicos, jubebat familiares ſuos eſſe affectos. Verumtamen quod illa gloriæ animalia ad oſtentationem dixerunt, interdum etiam fecerunt: ſolius juſtitiæ Chriſtianæ proprium eſt, ex charitate præſtare, & inimicos propter Deum diligere. *Amicos diligere omnium eſt; inimicos autem ſolorum Chriſtianorum ..... Latum mandatum tuum nimis* (inquit David.) *O homo* (inquit S. Ambroſius) *quàm latus es, ſi ad amplitudinem cœleſtium præceptorum ſinum mentis tuæ expandas! Quàm latum eſt mandatum charitatis!* Diligite inimicos veſtros. *Omnes utique in affectu charitatis incluſit, qui non excluſit inimicos. Quis enim videtur exceptus, cùm recipiatur inimicus? Vnde Apoſtolus:* Si fieri, *inquit*, poteſt, cum omnibus hominibus pacem habentes. *Non poteſt hoc Iudæis dici, non Gentibus, ut cum omnibus pacem habeant. Illi vix ſuos diligunt. Chriſtiano etiam inimicos non licet non amare. Chriſtianum cùm dico, perfectum dico: in Chriſto enim plenitudo divinitatis eſt, cujus nomen uſurpas. Qui vocabulum geris, interpretationem vocabuli perfectionemque cur refugis?* Addam illud S. Greg. M. *Perfectio de patientia naſcitur. Ille enim verè perfectus eſt, qui erga imperfectionem proximi impatiens non eſt.*

Seneca, de Otio Sap. c. 27. De Vita beata, c. 20. De beneficiis, l. 1. c. 1. l. 10. c. 5.

Tert. l. Ad Scapulam c. 1. S. Ambr. ſ. 12. in pſ. 118. n. 51.

Rom. 12. 18.

S. Greg. M. l. 5. Moralium, c. 11.

XXIX. *Orate pro perſequentibus, & calumnientibus vos*. Multi pronos in terram ſe projicientes, terram fronte ferientes, calidas fundentes lacrymas, acerbè interiùs ingemiſcentes, extenſis manibus, multumque ſtudium præſeferentes, hoc fervore ac promptitudine animi adversùs propriam ſalutem utuntur. Nam Deo preces offerunt, non pro ſuis delictis, nequé ut veniam peccatorum ſuorum petant, ſed hoc ſtudium omne conferunt adversùs inimicos: ac perindè faciunt, ac ſi quis enſem acuat; nec adversùs hoſtes illo genere armorum utatur, ſed eo jugulum ſuum trajiciat. Sic & iſti non ad obtinendam ſuorum veniam delictorum, ſed ad accelerandum inimicorum ſuorum ſupplicium, precibus utuntur; quod eſt ſe ipſos gladio transfigere. Hoc autem Malignus ille excogitavit, ut nos omni ex parte perdamus, & dum negligentes ſumus, & dum ſtudium aliquod adhibemus. Hi enim hac ſua in precibus incuria Deum irritant, dum per hanc negligentiam contemptum præſeferunt: Illi verò ſtudium exhibent, ſed in ſalutis ſuæ perniciem, cùm adversùs inimicos preces fundunt... Non animadvertis, injuriam te facere Deo, cùm Deum adversùs inimicos rogas? Quoniam ipſe dixit, *Orate pro inimicis*, & divinam hanc legem invexit. Cùm igitur Legislatorem rogas, ut ſuas violet leges, & hortaris, ut ſuis contrarias leges ferat; & eum, qui prohibuerat, ne adversùs inimicos orares, precaris, ut te adversùs inimicos orantem audiat, non oras dum id facis, ſed Legislatori contumeliam infers, & in eum inſoleſcis, qui bona tibi largiturus erat, quæ occaſione precum eveniunt. Et quo pacto fieri poteſt, ut audiaris, dum oras, ſi eum qui eſt auditurus, irrites? Hæc dum facis, in barathrum ſalutem tuam impellis, & in præcipitium ruis, dum inimicum in conſpectu Regis percutis. Quamvis enim manibus id non facias, verbis tamen eum percutis: quod erga conſervos præſtare non audes. Id enim ſi agere audeas Magiſtratu ſpectante, licèt innumera tua ſint rectè facta, confeſtim ad mortem abduceris. Ergonè coram Magiſtratu æqualem non audes afficere contumelia, coram Deo verò qui id facis, non tremis, dum orationis tempore ſic excandeſcis & efferaris?... *Nullo*

S. Joa. Chr. ſ. 57. „Quod peccata fratrũ non ſint „vulganda, „Tom. 5.

Cicero Orat. pro Marcell.

S.Aug. l.56. aliàs de Diversis 48. *modo tibi potest nocere sæviens inimicus, quantùm tibi noces, si non diligis inimicum. Ille enim nocere potest, aut villæ tuæ, aut pecori tuo, aut domui tuæ, aut servo tuo, aut ancillæ tuæ, aut filio tuo, aut conjugi tuæ, aut ut multùm, si illi data fuerit potestas, carni tuæ. Numquid, quomodo tu, animæ tuæ?..... Bonum illi opta, finiat mala, & non erit tibi inimicus. Non enim inimica est tibi in illo natura humana, sed culpa..... Si cœlum es, invoca Patrem qui est in cœlis, & pro inimicis tuis ora: quia & Saulus inimicus erat Ecclesiæ; sic oratum est pro illo, factus est amicus. Non solùm destitit esse persecutor, sed laboravit, ut esset adjutor. Et si verum quæras, oratum est contra illum: sed contra ejus malitiam, non naturam. Ora & tu contra malitiam inimici tui: illa moriatur, & ille vivat. Si enim mortuus fuerit inimicus tuus, quasi inimico caruisti, sed nec amicum inveniisti: Si autem mortua fuerit malitia ejus, & inimicum amisisti, & amicum inveniisti.* Deum imitare, qui pluit super bonos, & malos, & solem suum oriri facit super justos, & injustos. Non potes solem oriri facere? Maledictis abstine. Non potes largos imbres effundere? A conviciis desiste. Non potes indumenta indigentibus ministrare? Violentiam fuge. Sufficit, si hæc Deo offeras munera. Dei nempè beneficia per opera in ipsius hostes emanant: Tu vel verbis hoc facito, pro inimicis ora: Ita patri tuo, qui in cœlis est, similis fies. Non sumptibus opus est, non peregrinatione longiori, non aliquo hujusmodi ad id implendum: Velle tantùm oportet, verbo solummodò opus est, atque integerrima voluntate. Hoc semper versemus animo, quòd qui inimicum benedicit, se ipsum benedicit: & qui illi maledicit, in seipsum maledicta detorquet: & qui pro inimico orat, pro se magis, quàm pro illo, orat. "S.Joa. Chr. h.6.in Ep. 1.ad Tim.

CAPUT SEXTUM.

Sensus Litteralis.

I. *Attendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis: Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum, qui in cœlis est.* Cavete, ne eleemosynas vestras, vel quodlibet opus justitiæ faciatis coram hominibus ad ostentationem, alioqui nullum à Deo præmium obtinebitis. Eleemosyna justitia dicitur, tum in sacra Scriptura, Psal.111. 9. *Dispersit dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi.* Proverb.10.2. *Nil proderunt thesauri impietatis: justitia verò liberabit à morte.* 2. Cor.9. *Qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & augebit incrementa frugum justitiæ vestræ.* Tum apud Hebræos, à quibus cista pauperum dicebatur *cista justitiæ.* Sic porrò est appellata eleemosyna, sive quia eleemosynas erogare justitiæ est, officiique necessarii ad salutem divitibus; sive quòd plurimùm ad justificationem conferat disponendo, & Dei misericordiam impetrando. Daniel.4. 24. *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum.* Luc.11.41. *Verumtamen quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.* Non vetat porrò Christus eleemosynam fieri coram hominibus ad gloriam Dei, & eorum ædificationem; sed ne ob id fortè fiat coram hominibus, ut videamur ab eis, id est, ut hoc intueamur, & ibi finem nostri propositi collocemus. Nihil aliud igitur demonstrat, nisi id nos cavere oportere, ne humanam laudem pro nostrorum operum mercede quæramus, id est, ea nos beatos effici arbitremur. Hinc S. Paulus, qui servum Christi se non fore ajebat, si hominibus placeret, se tamen omnibus per omnia placere dicebat: Non ut hoc appeteretur tamquam merces rectè factorum, sed quia Deo placere non posset, qui non se iis, quos salvos fieri vellet, præberet imitandum: Imitari autem illum, qui sibi non placuerit, nullo pacto quisquam potest. Sicut ergo non absurdè loqueretur, qui diceret: In hac opera qua navem quæro, non navem quero, sed patriam: sic & Apostolus convenienter diceret: In hac opera qua hominibus placeo, non hominibus, sed Deo placeo; quia non hoc appeto, sed ad id refero, ut me imitentur, quos salvos fieri volo.

S.Aug.l.2. de s. Do.in mō te,c.1.

Lightfoot in Horas Hebraicas, ad c. 6.Matt.

II. *Cùm ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt in Synagogis, & in vicis, ut honorificentur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Eleemosyna Judæorun, tripartita fuit. Prima conferebatur in sportulam, vel canistrum pro pauperibus Mundi, id est, pro mendicis quibusvis ostiatim petentibus: & exigebatur quotidie ab oppidanis per tres viros intra fores suas. Secunda conferebatur in arcam publicam pro pauperibus urbis; colligebatur in Synagoga, & distribuebatur pauperibus vespere Sabbati. Tertia dabatur ex agro, scilicet ex decimis, & manipulis in agro relictis, & reliquiis vindemiationis, de quibus *Levit.* 19.9.10. & *Deuter.*24. 19. Sed in hujusmodi eleemosynarum distributione moris non fuit apud Judæos, ut tuba canerent. Proverbialis ergo locutio est, ut observat S. Joa. Chrysostomus: Nam tuba convocare populum Judæi solebant. Tuba igitur canere, est, testem populum quærere, ejusque laudem, aut gratiam aucupari. *Sicut hypocritæ faciunt*, id est, simulatores, tamquam actores personarum alienarum, ut in Tragœdiis, & Comœdiis. Sic in Ecclesia, vel in omni vita humana, quisquis se vult videri quod non est, hypocrita est. Simulat enim justum, non exhibet; quia totum fructum in laude hominum ponit, quam possunt etiam simulantes percipere, dum fallunt eos, quibus videntur boni, ab eisque laudantur. *In Synagogis*, id est, in locis quò solent homines confluere. *Receperunt mercedem suam.* Nulla ipsis à Deo merces expectanda est: Non enim Deo, sed vanæ gloriæ serviunt. Eis dicetur: *Recedite à me operarii dološi: nomen meum habuistis, sed opera mea non feciistis.* Illi ergo perceperunt mercedem suam, qui non ob aliud eleemosynam faciunt, nisi ut glorificentur ab hominibus: non si glorificentur ab hominibus, sed si ideò faciant, ut glorificentur. *Laus enim humana non appeti à rectè faciente, sed subsequi debet rectè facientem: ut illi proficiant, qui etiam imitari possunt quod laudant; non ut hic putet aliquid eos sibi prodesse, quem laudant.* S.Joa. Chrys. h.19.in Mat. S.Aug.l.2. de ser. Dom.in mont.c.2.

III. *Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua: ut sit eleemosyna tua in abscondito: & Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.* Nesciat sinistra tua, supple, manus. Proverbiale est & hyperbolicum loquendi genus, quasi dicat: Tam alienus sis ab ostentatione eleemosynæ, & à laude captanda etiam ab iis, qui tibi conjunctissimi sunt, ut si fieri possit, nescias ipse quod facis, nec illud mente volves versesque vana cum oblectatione. Non dissimile illud Imperatoris, qui interrogatus, quando signum itineri daret, respondit: Se tunicam quoque abjecturum, si conscium consilii sui putaret. Sinistra, secundùm S. Aug. nihil aliud significare videtur, quàm ipsam appetitionem laudis. Dextera autem significat intentionem implendi præcepta divina. Cùm itaque conscientiæ facientis eleemosynam miscet se appetitio laudis humanæ, fit sinistra conscia operis dexteræ. *Nesciat ergo sinistra tua, quid faciat dextera tua;* id est, non se misceat conscientiæ tuæ laudis humanæ appetitio, cùm in eleemosyna facienda divinum præceptum contendis implere. *Ut sit eleemosyna tua in abscondito*; Deo, tibique soli cognita, in ipsa bona conscientia, quæ humanis oculis demonstrari Ibidem.

non poteſt, nec verbis aperiri, cùm multi multa mentiantur. Hebræi perſuaſum habebant, eleemoſynam in occulto factam, Deo gratiorem eſſe, majoriſque apud illum meriti. Hinc *Gazophylacium ſilentium* nobilis memoriæ in Templo, cui ſuperſcriptum erat: *Donum in occulta flectit iram*. Sed Phariſæi dicebant, & non faciebant, ut illis Chriſtus exprobrat. *Et Pater tuus* cœleſtis, Deus quem nihil latet, qui cordis & intentionis ſolus inſpector eſt, qui videt eleemoſynam tuam, quam hominum oculis ſubduxiſti, ſolo conſcientiæ tuæ teſtimonio, Deique judicio contentus, *reddet tibi* præmium, quod ab ipſo uno expectas. Quidam Codices habent, *Reddet tibi palam*, id eſt, in reſurrectione juſtorum; ſed verbum illud, *Palam*, abeſt à Vulgata noſtra Verſione, & à SS. Hieronymo & Auguſtino irreptitium cenſetur.

IV. *Et cùm oratis, non eritis ſicut hypocritæ, qui amant in Synagogis, & in angulis platearum ſtantes orare, ut videantur ab hominibus: Amen dico vobis, receperunt mercedem ſuam.* Ne ſitis ſicut hypocritæ, qui affectant orare in Synagogis, & in compitis ſtantes, id eſt, ita compoſiti, ut fixi & immobiles apparent, quaſi homines animo in cœlum rapti, ut ſpectentur ab hominibus, cæteriſque religioſiores videantur. Cæterùm publicas preces in Synagogis, & Templo factas, Chriſtus non improbat, cùm & ipſe, & Apoſtoli ibi oraverint, & Pſalm. 67. ſcriptum ſit, *In Eccleſiis benedicite Domino*. Notum illud Tertulliani: *Coimus ad Deum, quaſi manu facta precationibus ambiamus. Hæc vis Deo grata eſt.* Tert. Apol. c. 39. Cùm ergo Sanctus Paulus ſcribit: *Volo viros orare in omni loco, levantes puras manus*, &c. 1. Tim. 2. 8. nihil aliud ſignificat, quàm veri Dei cultum non uni alicui loco ſingulariter addictum eſſe, ſicut Veteris Legis tempore; ſed nullum eſſe in orbe locum, ubi ad ipſum preces fundi non poſſint. Nec etiam ſitum corporis, ſive modum orandi ſtando Chriſtus damnat, cùm & Azarias, & Publicanus ſtantes oraverint, & utriuſque oratio Deo placuerit. Dan. 3. 25. Luc. 18. 13. Notum eſt, veteres Chriſtianos diebus Dominicis, & in Pentecoſte, id eſt, totis quinquaginta diebus poſt Paſcha, nonniſi ſtantes oraſſe, ut Tertullianus lib. *De Corona Militis*, & Nicæna magna Synodus Canone ultimo, teſtantur. Hinc *Stationis* nomen, pro Chriſtianorum conventu ad Orationem, primis Eccleſiæ ſæculis uſurpatum.

V. *Tu autem cùm oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio, ora Patrem tuum in abſcondito: & Pater tuus qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Non improbat morem publicè orandi (ut jam dixi) ſed pravam dumtaxat vanæ gloriæ, ex Oratione captandæ, intentionem corrigit: quaſi dicat, Non magis affectes, ut homines te precantem laudent, quàm ſi abditus in ſecretiori ædium parte orares: ſed uni Deo placere ſtudeas. Quæ igitur de ingreſſu in cubiculum, & de claudendo oſtio hìc dicuntur, ex communi uſu, & more loquendi ſumpta ſunt, ad ea ſignificanda, quæ ſine ſtrepitu fiunt, ut Iſaiæ 26. 20. *Vade populus meus, intra in cubicula tua, claude oſtia tua ſuper te, abſcondere modicùm ad momentum, donec pertranſeat indignatio.* Abſurdum enim erit, ſi quod jubet Chriſtus: *Cùm oraveris, intra in cubiculum tuum*, ſimpliciter acceperimus, quaſi non liceat omnibus locis, atque in Eccleſia ipſa orare; nec in alia quidem domus parte, niſi in cubiculo tantùm preces fundere. Quid igitur hoc ſibi vult? Vitandam prorsùs omnem jactantiam omni ſtudio Chriſtus admonuit, dum non modò clàm, verùm & in abditiori domus parte vota, & preces offerendas docuit. Sicut enim cùm dicit: *Neſciat ſiniſtra tua, quid faciat dextera tua*, non de manibus ſimpliciter differit, ſed vanitatem jugulare contendit: ita & hìc cubiculi nomine ſecretum intimi cordis expreſſit. S. Joa. Chr. h. 8. in ep. 1. ad Tim.

VI. *Orantes autem nolite multùm loqui, ſicut Ethnici. Putant enim, quòd in multiloquio ſuo exaudiantur. Nolite ergo aſſimilari eis. Scit enim Pater veſter, quid opus ſit vobis, antequam petatis eum.* Non vetat Chriſtus Orationem continuare, qui ſæpè in Oratione pernoctavit, & perpetuò orandum eſſe docuit; neque etiam earundem petitionum iterationem, quod ipſe etiam fecit, præſertim in ſuprema illa pro Apoſtolis & credentibus precatione: ſed ſuperſtitionem damnat, vanamque opinionem, qua Deo verba annumerantur, quaſi ex prolixitate potiùs & labore externi operis, quàm ex intimo animi affectu, cui excitando verba inſerviunt, preces metiretur; Aut quaſi prolixiores preces per ſe efficaciores eſſent ad Deum flectendum, aut neceſſariæ ad ipſum docendum, quibus rebus indigeamus: Hoc Ethnicam ſuperſtitionem ſapit. Non igitur hoc eſt orare in multiloquio, ſi diutiùs oretur. *Aliud eſt ſermo multus, aliud diuturnus affectus. Nam de ipſo Domino ſcriptum eſt, quòd perſeveraverit in orando, & quòd prolixiùs oraverit: ubi quid aliud quàm nobis præbebat exemplum, in tempore precator opportunus, cùm Patre exauditor æternus?....* Sicut hypocritarum eſt præbere ſe ſpectandos in Oratione, quorum fructus eſt placere hominibus; ita Ethnicorum, id eſt, Gentilium, in multiloquio ſe putare exaudiri. Et reverà omne multiloquium à Gentilibus venit, qui exercendæ linguæ potiùs, quàm mundando animo dant operam. Et hoc nugatorii ſtudii genus etiam ad Deum prece flectendum transferre conantur, arbitrantes, ſicut hominem judicem verbis adduci in ſententiam. *Nolite ergo aſſimilari eis:* (ait Chriſtus) *Scit enim Pater veſter, quid opus ſit vobis, antequam petatis eum.* Si enim verba multa ad id proferuntur, ut inſtruatur & doceatur ignarus; quid eis opus eſt ad rerum omnium cognitorem, qui ſcit omnia antequam fiant, & novit quid nobis ſit neceſſarium, antequam petamus ab eo? *Scit Pater veſter*, cui non poteſt non proclive eſſe filiorum indigentiæ ſuccurrere. Scit non ſolùm quid opus ſit vobis, ſed quid æternæ veſtræ ſaluti expediat: quod ipſi plerumque neſcitis. *Non igitur narratores ſumus, ſed rogatores. Aliud eſt enim narrare ignoranti, aliud ſcientem petere. In illo indicium eſt, in illo obſequium.* S. Aug. Epiſt. 130. aliàs 121. Ad Probam, c. 10. S. Hier. in c. 6. Matt.

VII. *Sic ergo vos orabitis: Pater noſter, qui es in cœlis.* Non præcipit Chriſtus hac ſola ſemper Oratione uti, ſed orandi dat formulam, ad quam omnes aliæ petitiones exigendæ ſint. *Solus Deus docere potuit, ut ſe vellet orari. Ab ipſo igitur ordinata religio Orationis, & de Spiritu ipſius, jam tunc cùm ex ore divino ferretur, animata, ſuo privilegio aſcendit in cœlum, commendans Patri quæ Filius docuit. Quoniam tamen Dominus proſpector humanarum neceſſitatum, ſeorſum poſt traditam orandi diſciplinam*, Petite, *inquit*, & accipietis, *& ſunt quæ petantur pro circumſtantia cujuſque, præmiſſa legitima, & ordinaria Oratione, quaſi fundamento, accidentium jus eſt deſideriorum, jus eſt ſuperſtruendi extrinſecùs petitiones.* Tert. l. de Orat. c. 9.

Pater noſter. Sanctiſſimam Trinitatem, ſeu unum in tribus perſonis Deum his verbis appellamus, non ſolùm ob creationis, conſervationiſque ac redemptionis beneficia, qua ratione ipſorum etiam infidelium Pater eſt; ſed ratione regenerationis per fidem, & gratiam Baptiſmi: *Dedit enim poteſtatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine ejus, qui non ex ſanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, ſed ex Deo nati ſunt.* Patrem noſtrum vocamus, non quomodo Pater eſt Chriſti. *Nos filii ſumus, quos voluntate ſua filios fecit, non ex natura ſua filios genuit. Genuit quidem & nos, ſed quo modo dicitur, adoptatos, adoptantis generatos beneficio, non natura. Denique & hoc dicti ſumus, quia vocavit nos Deus in adoptionem filiorum: Homines adoptati ſumus. Ille dicitur Vnicus, Vnigenitus, quia hoc eſt quod Pater: Nos autem homines ſumus, Deus eſt Pater.* Nuſquam invenitur populo Iſrael præceptum, ut diceret, *Pater noſter*, aut ut oraret Patrem Deum, ſed Dominus eis inſinuatus eſt; tamquam ſervientibus, id eſt, ſecundùm carnem adhuc viventibus. Patrem ergo Deum vocare, & orare, privilegium eſt Chriſtianorum, qui vocati ſunt in adoptionem filiorum, & ad æternam hereditа- Joa. 1. S. Aug. ſ. 119. aliàs 51. de Verb. Do. Idem, l. 2. de ſ. Do. in mont. c. 4.

ditatem, ut sint Christi cohæredes: quod cùm meritorum nostrorum non sit, sed gratiæ Dei, eandem ipsam gratiam convenienter in Orationis principio commemoramus, dicentes, *Pater noster*. Quo nomine ad Dei laudem pertinente, quia *Appellatio ista, & pietatis, & potestatis est;* velut ad Dei benevolentiam Orationis initio conciliandam, ex Christi instituto utimur. *Qui es in cœlis*. Esse in cœlis Deus dicitur, non quòd cœlis contineatur, sed quia ibi manifestat excellentiùs gloriam suam, ut Rex in Regia; & quia hac locutione significatur eminentia Dei super omnem creaturam, secundùm illud Psalm.112. *Excelsus super omnes gentes Dominus, & super cœlos gloria ejus*. Cujus rei significandæ gratia, cùm ad Orationem stamus, ad Orientem convertimur: non tamquam ibi habitet, & Deus quasi cæteras Mundi partes deseruerit, qui ubique præsens est, non locorum spatiis, sed Majestatis potentia: sed ut admoneatur animus, ad naturam excellentiorem se convertere, id est, ad Deum, cùm ipsum corpus ejus, quod est terrenum, ad corpus excellentius, id est, ad corpus cœleste convertitur.

Tert. l. de Oratione.

S. Aug. l. de s. Do. in mont. c. 5.

VII. *Sanctificetur nomen tuum*. Divina Majestas tua sanctè colatur, ametur, timeatur, celebretur ab omnibus: Magnitudo tua, omnipotentia, sanctitas, cæteræque divinæ perfectiones tuæ omnibus innotescant, summaque religione ab omnibus honorentur. *Sanctificetur nomen tuum*. Quod non sic petitur, quasi non sit sanctum nomen Dei; *sed ut sanctum habeatur ab hominibus; id est, ita illis innotescat Deus, ut non existiment aliquid sanctius, quod magis offendere timeant*... Quando non sanctum & sanctificatum est per semetipsum nomen Dei, cùm cæteros sanctificet ex semetipso? *Cui millia Angelorum circumstantia non cessant dicere, Sanctus, Sanctus, Sanctus. Proinde igitur & nos Angelorum, si meminerimus, candidati, jam hinc cœlestem illam in Deum vocem, & officium futuræ claritatis ediscimus. Hoc quantùm ad gloriam Dei. Alioquin quantùm ad nostram petitionem, cùm dicimus*, Sanctificetur nomen tuum, *id petimus, ut sanctificetur in nobis, qui in illo sumus: simul & in cæteris, quos adhuc gratia Dei expectat; ut & huic præcepto pareamus, orando pro omnibus, etiam pro inimicis nostris. Ideoque suspensa enuntiatione non dicentes, Sanctificetur in nobis, in omnibus dicimus.*

S. Aug. ib.

Tert. l. de Orat. c. 3.

VIII. *Adveniat Regnum tuum:* Paratum electis ab origine Mundi, Regnum pacatissimum, quo subactis inimicis, regnabis in sanctis sine fine. Quod quidem Regnum nunc in sanctis per gratiam in spe, & in beatis illorum Animabus post mortem, in re inchoatum per gloriam, perficietur & consummabitur in resurrectione. Quomodo igitur quidam (inquit Tertullianus) protractum quemdam sæculo postulant, orantes scilicet pro mora finis; cùm Regnum Dei, quod ut adveniat, oramus, ad consummationem sæculi tendat? *Optamus maturiùs regnare, & non diutiùs servire. Etiamsi præfinitum in Oratione non esset de postulando Regni adventu, ultrò eam vocem protulissemus, festinantes ad spei nostræ complexum. Clamant ad Dominum invidia Animæ Martyrum sub Altari: Quonam usque non ulciscéris, Domine, sanguinem nostrum de incolis terræ? Nam utique ultio illorum à sæculi fine dirigitur. Imò quàm celeriter veniat, Domine, Regnum tuum. Votum Christianorum, confusio Nationum, exultatio Angelorum, propter quod conflictamur, imò potiùs propter quod oramus.* Quia verò ante judicii diem oportet prædicari Euangelium omnibus gentibus, & electorum societatem congregari, ut corpus Christi mysticum perficiatur, & consummetur, fiatque unum ovile, & unus pastor, eadem petitione oramus pro Euangelii, & Christianæ Religionis propagatione per omnem terram. Et hæc enim Regni Dei significatio colligitur ex verbis Christi, Luc.9.27. *Dico autem vobis verè: Sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec videant Regnum Dei.*

Idem, c. 5.

IX. *Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra*. Quod *Alex. Expos. in Euang.* decreviśti, & quod præcipis, fiat à nobis, & in nobis, qui degimus super terram, sicut fit in cœlo ab Angelis, de quibus scriptum est: *Benedicite Domino omnes virtutes ejus, ministri ejus, qui facitis voluntatem ejus.* Impleatur à nobis, & in nobis, sive agendo, sive patiendo, promptè, alacriter, integrè, purè, ex amore, fideliter, constanter, perseveranter, quicquid providentia tua de nobis statuit, propter gloriam tuam. Hanc petitionem S. Lucas prætermisit, quia duarum priorum quodammodo repetitio est, ut observat Sanctus Augustinus. Hujus enim petitionis sensus est, interprete Sancto Hilario: *Vt sicuti voluntati DEI in cœlis ab indefessis, & cœlestibus Virtutibus paretur; ita & à nobis in terra pareatur, ne corporalis nos infirmitas ab exequenda ejus voluntate deflectat: (in cœlis enim indefessis quotidie vocibus dicitur, Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Sabaoth: Pleni sunt cœli & terra gloria tua.) Vt nobis quoque nihil aliud in opere sit, per quod sanctificatur nomen ejus; nihil aliud in spe, per quod & in nos Regnum ejus speramus; nihil aliud in voluntate, per quod ei æternæ à nobis laudes sunt deferendæ.* Oramus, ut fiat in nobis voluntas Dei in terris, ut possit fieri & in cœlis. *Quid autem Deus vult, quàm incedere nos secundùm suam disciplinam? Petimus ergo substantiam, & facultatem voluntatis suæ subministret nobis, ut salvi simus & in cœlis, & in terris, quia summa est voluntatis ejus salus eorum quos adoptavit. Est & illa voluntas, quam Dominus administravit prædicando, operando, sustinendo. Sic enim ipse pronuntiavit, non suam, sed Patris facere se voluntatem. Sine dubio quæ faciebat, ea erant voluntas Patris, ad quæ nunc nos velut ad exemplaria provocamur, ut & prædicemus, & operemur, & sustineamus ad mortem usque. Quæ ut implere possimus, opus est Dei voluntate. Item dicentes:* Fiat voluntas tua, *vel eo nobis bene optamus, quòd nihil mali sit in Dei voluntate, etiamsi quid pro meritis cujusque secus irrogatur. Iam hoc dicto, ad sufferentiam nosmetipsos prænonemus. Dominus quoque cùm sub instantiam Passionis, infirmitatem carnis demonstrare jam in sua carne voluisset, Pater, inquit, transfer poculum istud. Et recordatus, Nisi quod mea non, sed tua fiat voluntas. Ipse erat voluntas, & potestas Patris, & tamen ad demonstrationem sufferentiæ debitæ, voluntati se Patris tradidit.*

Ps. 102. 21.

S. Aug. Enchir. c. 116. S. Hil. in Ps. 134.

Tert. l. de Orat. c. 4.

X. *Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie*. Subsidium omne ad sustentationem, & conservationem vitæ, cum temporalis, tum spiritualis, nobis tribue. Da nobis victum, & vestitum, quibus contenti sumus. *Panem nostrum*, quem paterna providentia, & bonitate nobis destinasti, in quem oculi omnium sperant, & qui das illis escam in tempore opportuno. Panem nostrum dicimus; & tamen, ut detur, oramus: Noster quippè, fit cùm accipitur; qui tamen Dei est, quia ab illo datur. Sicut justitia nostra dicitur, non quæ ex nostro nostra est, sed quę divina largitate fit nostra. Da nobis panem nostrum *supersubstantialem*, substantiæ superadditum ad illam roborandam, conservandam, augendam. Vel, *Panem nostrum præcipuum, egregium, peculiarem*, secundùm versionem Symmachi: Illum scilicet qui dixit: *Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi*: Panem qui super omnes substantias est, & universas creaturas superat. In Euangelio, quod secundùm Hebræos appellabatur, panem crastinum significari, S. Hieronymus observat, ut sit sensus, Panem nostrum crastinum, id est, futurum da nobis hodie. Luc.11. Vulgatus interpres vertit, *Quotidianum*, quo nempè singulis diebus indigemus. *Da nobis:* Non mihi tantùm, sed omnibus qui tibi serviunt. *Orandum autem* (inquit Sanctus Ambrosius) *præcipuè & pro populo doceris, hoc est, pro toto corpore, pro membris omnibus matris tuæ, in quo mutuæ charitatis est insigne..... Si pro te roges tantùm, solus pro te rogabis. Si autem pro omnibus roges, omnes pro te rogabunt: Siquidem & tu in omnibus es. Ita magna remuneratio est, ut orationibus singulorum acquirantur singulis totius plebis suffragia. In quo arrogantia nulla, sed humilitas:*

S. Greg. M. l. 24. Moral. c. 7.

Joa. 6.

S. Hier. in c. 6. Matt.

S. Ambr. l. 1. de Cain & Abel. c. 9.

major est, & fructus uberior. Da nobis *hodie*, quam-
Hebr.3.13. diù vivimus: *per singulos dies, donec hodie cognominatur*. Vel, Hodie, tamquam filiis sub cura patris existentibus, qui in dies recipiunt à patre, quicquid ipsis ad vitæ sustentationem necessarium est. *Hodie*, quia soliciti esse non debemus de crastino.

XI. *Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*. Remitte nobis *peccata nostra*, quibus, tamquam ære alieno, divinæ tuæ justitiæ tenemur obstricti: & pro quibus pœnas luemus ad ultimum usque quadrantem, nisi misericorditer condonaveris. *Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris*; id est, proximis qui nos offenderunt. *Sicut*, non significat æqualitatem in modo remittendi, quia Deus nobis & plura, & graviora, & liberaliùs remittit, & intrinsecùs, delendo culpam, infundendo gratiam, ex injustis justos faciendo, pœnas æternas condonando; sed similitudinem significat, & rationem. *Et dimitte nobis peccata nostra, siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis*. *Exomologesis est*
Luc.11.4. Tert. lib. de Oration. c.7. *petitio veniæ; quia qui petit veniam, delictum confitetur. Debitum autem in Scripturis delicti figura est, quod perinde judicio debeatur, & ab eo exigatur, nec evadat justitiam exactionis, nisi donetur exactio, sicut illi servo Dominus debitum dimisit*. Per hanc igitur petitionem voluit nobis Salvatorem ostendere, *Quan-*
S. Aug. l.11. de Civit. Dei c.27. *tumlibet juste in hujus vitæ caligine, atque infirmitate vivamus, non nobis deesse peccata, pro quibus dimittendis debeamus orare; & eis qui in nos peccant, ut & nobis ignoscatur, ignoscere.... Delet omninò hæc oratio minima, & quotidiana peccata. Delet & illa, à quibus vita fidelium scelerate etiam gesta: sed pœnitendo*
Idem, Enchiridii, c.71. *in melius mutata discedit: si quemadmodum veraciter dicitur*: Dimitte nobis debita nostra, *quoniam non desunt quæ dimittantur, ita veraciter dicatur*: Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris; *id est, si fiat quod dicitur, quia & ipsa eleemosyna est veniam petenti homini ignoscere*.

XII. *Et ne nos inducas in tentationem*. Ne nos si-
Idem, l.2. de s. Dom. in mont. c.9. nas induci in tentationem, sive à tentatione vinci. *Non enim per seipsum inducit Deus, sed induci patitur eum, quem suo auxilio deseruerit, ordine occultissimo ac meritis. Causis etiam sæpè manifestis dignum judicat ille quem deserat, & in tentationem induci sinat. Aliud est autem induci in tentationem: Nam sine tentatione probatus esse nullus potest, sive sibi ipsi, sive alii.... Non ergo hic oratur, ut non tentemur, sed ut non inferamur in tentationem: tamquam si quispiam, cui necesse est examinari, non oret, ut igne non contin-*
Eccl.27.6. *gatur, sed ut non exuratur*: Vasa enim figuli probat fornax, & homines justos tentatio tribulationis..... *Fiunt igitur tentationes per satanam, non potestate ejus, sed permissu Domini, ad homines, aut pro suis peccatis puniendos, aut pro Domini misericordia probandos, & exercendos. Et interest plurimùm, in qualem quisque tentationem incidat. Non enim in talem incidit Judas, qui vendidit Dominum, in qualem incidit Petrus, cum territus Dominum negavit. Sunt etiam tentationes humanæ: credo cum bono quisque animo, secundum humanam tamen fragilitatem, in aliquo consilio labitur, aut irritatur in fratrem studio corrigendi; paulò tamen ampliùs, quàm Christiana*
1.Cor. 10.13. *tranquillitas postulat. De quibus Apostolus dicit*, Tentatio vos non apprehendat, nisi humana: *cùm idem dicat*, Fidelis Deus, qui vos non sinet tentari supra quàm potestis ferre, sed faciet cum tentatione etiam proventum, ut possitis tolerare. *In qua sententia satis ostendit, non id nobis orandum esse, ut non tentemur, sed ne in tentationem inducamur. Inducimur enim, si tales acciderint, quas ferre non possumus. Sed cùm tentationes periculosæ, in quas inferri atque induci perniciosum est, aut prosperis rebus temporalibus, aut adversis oriantur, nemo frangitur adversarum molestia, qui prosperarum delectatione non capitur*.

XIII. *Sed libera nos à malo. Amen*. Libera nos à peccato, quod summum malum est; à concupiscentia, à qua unusquisque tentatur abstractus, & illectus, quæ cùm conceperit, parit peccatum; ab omnibus occasionibus, & incentivis peccati; à malo, id est, Maligno, nempè à diabolo, ejusque tentationibus sæpè noxiis, semper verò periculosis. Libera nos ab omnibus malis adversisque rebus. Hæc verba Sanct. Lucas prætermisit, ut intelligeremus ad illud superius, quod de tentatione dictum est, pertinere. Ideò quippè ait, *Sed libera*; non ait, *Et libera*, tamquam unam petitionem esse demonstrans: « S. Aug. Enchiridii, c. 116.
(Noli hoc, sed hoc:) Ut sciat unusquisque, in eo « se liberari à malo, quòd non infertur in tentatio- « nem..... Sequitur in Græcis quibusdam Codi- « cibus: *Quoniam tuum est Regnum, & potentia, & gloria in sæcula*. Hanc Doxologiam in suis habuerunt Sanctus Joannes Chrysostomus, Euthymius, Theophylactus. Legitur in Syriaca, & Arabica Versione. Verùm ex Oratione Dominica, & Euangelico Textu expungendam esse, constat ex Latina Sancti Hieronymi Editione, qui Novum Testamentum Græcæ fidei reddidit, ex omnibus Codicibus Latinis, ex omnibus Patribus Ecclesiæ Latinæ, illiusque usu perpetuo, nec non ex Græcis nonnullis Codicibus venerandæ antiquitatis, & probatæ fidei.

Amen. Fiat. Hæc vox quasi Orationis signaculum est, ex fide profectum, ad firmum & flagrans precantis desiderium votumque declarandum, quo congruè & opportunè clauditur, ac firmiter in mente supplicantis obsignatur Oratio.

XIV. *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cœlestis delicta vestra. Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra*. Repetit Christus rationem quintæ petitioni Dominicæ Orationis adjectam, causamque exponit, cur eam adjecerit, quia fundamentum hujus Orationis est fides, quæ per dilectionem operatur: Ex charitate autem quodam modo suspensa est, omnium nostrarum petitionum concessio. Deinde, quia ad hoc officium ignoscendi ægrè trahimur, illud nobis Magister charitatis inculcat. Tertiò, quia filii non sunt Patris cœlestis, quem compellant, qui fratres inter se non sunt, & fraternam inter se dilectionem non exercent, quæ mutua indulgentia demonstratur. *Si* ergo *dimiseritis hominibus*, æqualibus vestris, fratribus vestris, injurias vobis illatas, Pater vester cœlestis dimittet vobis delicta vestra, modò aliæ conditiones adsint ad veram pœnitentiam necessariæ. Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester cœlestis remittet vobis delicta in ipsum commissa, longè graviora. *Prætermissis omnibus petitionibus, quas non docuit, illam maximè docuit Christus. Non multùm fuerant illa commendanda, in quibus si peccator est, unde curetur agnoscat: commendandum, in quo si peccaveris, cætera non est unde sanari. Hoc enim debes dicere*: Dimitte nobis debita nostra. *Quæ debita? Non deest: Homines sumus... In nulla alia sententia sic oramus, ut quasi paciscamur cum Deo. Dicimus enim*, Dimitte nobis, sicut & nos dimittimus. *In qua pactione si mentimur, totius orationis nullus est fructus*. Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cœlestis delicta vestra: Si autem non dimiseritis, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra..... *Periisti, si hoc perdidisti*.
S. Aug. s. 57. aliàs de Diversis 9. c. 12.

XV. *Cùm autem jejunatis, nolite fieri, sicut hypocritæ tristes. Exterminant enim facies suas, ut appareant hominibus jejunantes. Amen dico vobis, quia receperunt mercedem suam. Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava, ne videaris hominibus jejunans, sed Patri tuo qui est in abscondito: & Pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi*. Jejuniorum utilitatem Novi Testamenti gratia non removit, & continentiam corpori atque animæ profuturam, pia observatione suscepit. Quoniam sicut permanet apud intelligentiam Christianam: *Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies*; &, *Diligies proximum tuum sicut teipsum*, & cætera talium mandatorum: ita quod in eisdem libris de jejuniorum sanctificatione, & curatio-
S. Leo s. 14. De Jejun. 10. mensis, & Eleemosynis ejusdem 4.
Idem, l.2. de ser. Do. in mont. c.1.

tione præceptum est, nulla interpretatione vacuatur: *In omni enim tempore, omnibusque diebus vitæ hujus sæculi, jejunia nos contra peccatum faciunt fortiores, jejunia concupiscentias vincunt, tentationes repellunt, superbiam inclinant, iram mitigant, & omnes bonæ voluntatis affectus ad maturitatem totius virtutis enutriunt, si tamen in societatem sibi benevolentiam charitatis assumant.....* Tria namque sunt, quæ maximè ad religiosas pertinent actiones; Oratio, Jejunium, & Eleemosyna: *Oratione propitiatio Dei quæritur, jejunio concupiscentia carnis extinguitur, eleemosynis peccata redimuntur: simulque per omnia DEI in nobis imago renovatur, si & in laudem ejus semper parati, & ad purificationem nostram sine cessatione soliciti, & ad sustentationem proximi indesinenter sumus intenti. Hæc triplex observantia, omnium virtutum comprehendit effectus. Hæc ad imaginem, & similitudinem DEI pervenit, & à Spiritu Sancto inseparabiles facit. Quia in orationibus permanet fides recta, in jejunio innocens vita, in eleemosynis mens benigna.* De eleemosyna primùm agit Christus in divino illo Sermone, tum de Oratione, postmodum de jejunio; & ab illis pariter vanæ gloriæ pestilentem auram avertit: *Cùm jejunatis*, inquit, *nolite fieri, sicut hypocritæ, tristes.* Ne tetrico tristique vultu sitis, hypocritarum instar, qui vultum squallore deformant, & affectata tristitia immutant, ad ostentationem jejuniorum suorum. *Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava.* Lavari, & ungi solebant Judæi extra luctus tempora, præcipuè verò quoties solito erant lætiores, ut diebus Festis, *Ruth.* 3. 3. 2. *Regum* 12. 20. & 4. *Reg.* 4. 2. *Esther* 2. 12. Vult ergo Christus, ut Discipuli sui, cùm privatis spontaneisque jejuniis carnem suam domant, in habitu cultuque suo nihil immutent; vetatque, ne dejecto tristique vultu jejunium suum prodant, & sanctimoniæ famam hac exercitatione, quæ sine pietate & humilitate ad modicum utilis est, aucupentur: imò jejunium lætitia, & hilaritate vultus celari jubet. *Et Pater tuus, qui videt in abscondito*; qui jejunium tuum ab oculis hominum absconditum, seu piam, qua jejunas, intentionem videt, *reddet tibi.* Manifestum est his præceptis „ omnem nostram intentionem in interiora gaudia di„ rigi, ne foris quærentes mercedem, huic sæculo con„ formemur, & amittamus promissionem tantò soli„ dioris atque firmioris, quantò interioris beatitudi„ nis, qua nos elegit Deus, conformes fieri imagini Fi„ lii ejus.

Idem ser. 11. — S. Aug. Enchirid. c. 116.

S. Joa. Chr. h. 21. in Mat. — S. Hier. in c. 6. Matt. — S. Aug. l. 2. de s. Do. in Monte, c. 12.

XVI. *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, ubi ærugo, & tinea demolitur; & ubi fures effodiunt, & furantur. Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo, ubi neque ærugo, neque tinea demolitur; & ubi fures non effodiunt, nec furantur.* Non divitiarum possessionem, ut Cœlestius hæreticus putavit; sed divitiarum studium, & avaritiam Christus damnat. Cujus sensum explicans S. Paulus, ait: *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa inutilia, & nociva, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem: Radix enim omnium malorum est cupiditas.* Nolite, inquit Salvator, divitias in terra congregare, quas amittere potestis, sive quia corrodentur à tineis, ut vestes; sive quia ærugine consumentur, ut metalla; aut alio quovis modo peribunt; aut certè à furibus & prædonibus possunt auferri: sed congregate divitias spiritales; & nusquam perituras in cœlo, quas nemo vobis eripere valeat. Hoc est, quod Apostolus divitibus hujus sæculi præcipit: *Non sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo; bene agere, divites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.* Contra verò, qui thesauros in terra congregant avari, nihil sibi congregant in futurum, præter thesaurum iræ divinæ, præter ignis arcani subterraneum ad pœnam thesaurum, ut Tertulliani verbis utar. Unde Apostolus Jacobus: *Agite nunc divites, (inquit) plorate ululantes in miseriis vestris, quæ advenient vo-*

1. Tim. 6.

Jacob. 5. 1. 2. 3.

bis. Divitiæ vestræ putrefactæ sunt, & vestimenta vestra à tineis comesta sunt. Aurum & argentum vestrum æruginavit; & ærugo eorum in testimonium vobis erit, & manducabit carnes vestras, sicut ignis. Thesaurizastis vobis iram in novissimis diebus.

XVII. *Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum.* Cor hìc affectum & desiderium significat. *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Si divitiis in terra congregandis studes, animum habes in terra penitùs defixum, & principibus materiis alligatum: Si verò thesauros in cœlo congregare satagis, cor verè sursum habes: animus ille tuus cœlestis, & ad cœlestia natus, atque vocatus, qui Patrem in cœlo invocat, illuc suas cogitationes, affectus, desideria, curas, studiaque sua dirigit, ut dicere possis cum Apostolo: *Nostra autem conversatio in Cœlis est.* Etsi corpus includitur, etsi caro detinetur, omnia spiritui patent. Vagare spiritu, spatiare spiritu, & non stadia opaca, aut porticus longas proponens tibi, sed illam viam, quæ ad Deum ducit. Quoties eam spiritu deambulaveris, toties in carcere non eris: (inquit Tertullianus) *Nihil crus sentit in nervo, cùm animus in cælo est; totum hominem animus circumfert, & quò velit, transfert, Ubi autem erit cor tuum, illic erit & thesaurus tuus. Ibi ergo sit cor nostrum, ubi volumus habere thesaurum.*

Ps. 61. 11.

Philip. 3. 20. „ „ „ „ „

Tert. l. ad Martyr. c. 3.

XVIII. *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt; ipse tenebræ quantæ erunt?* Oculus lumen est corporis, quo membra omnia illuminantur, & in suis officiis diriguntur. Hìc sumitur pro mente, & intentione. Si oculus purus sit, nullo pravo humore vitiatus, omnia corporis membra ita illustrabuntur, ut rectè sua peragant officia. *Si animus tuus fuerit simplex*, purus, integer, nullis pravorum affectuum, maximè verò avaritiæ nebulis obscuratus; si animi tui intuitus, & intentio ad cœlestia dirigatur, totum operum tuorum corpus in luce justitiæ versabitur. Contra verò si oculus ille interioris hominis fuerit improbus, & terrenis affectibus obnubilatus, si intentio prava fuerit, totum corpus actionum, quas illa dirigit, tenebrosum erit, id est, justitiæ luce, & pulchritudine destitutum. Si ergo oculus interior, judicium, intentio animi, quæ lumen quoddam est, in tenebras vertatur, & terrenis affectibus obnubiletur: quanta caligine malitiæ, quantis tenebris peccatorum, obsitum erit totum operum corpus; quod lumen non habet, nisi à recto judicio, & bona intentione derivatum? *Oculum ergo hic accipere debemus ipsam intentionem, qua facimus quicquid facimus; quæ si munda fuerit, & recta, & illud aspiciens, quod aspiciendum est; omnia opera nostra, quæ secundum eam operamur, necesse est, bona sint. Quæ omnia opera totum corpus appellavit; quia & Apostolus membra nostra dicit quædam opera, quæ improbat, & mortificanda præcipit, dicens:* Mortificate ergo membra vestra, quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, avaritiam, &c. *Non ergo quid quisque faciat, sed quo animo faciat, considerandum est. Hoc est enim lumen in nobis, quia hoc nobis manifestum est, bono animo nos facere, quod facimus: Omne enim quod manifestatur, lumen est. Nam ipsa facta, quæ ad hominum societatem à nobis procedunt, incertum habent exitum; & ideò tenebras eas vocavit. Non enim novi, cum pecuniam porrigo indigenti & petenti, quid inde, aut facturus sit, aut passurus; & fieri potest, ut vel faciat ex ea, vel propter eam patiatur aliquid mali, quod ego cum darem, non evenire voluerim, neque hoc animo dederim. Itaque si bono animo feci, quod mihi, cùm facerem, notum erat, & ideo lumen vocatur; illuminatur etiam factum meum, qualemcumque exitum habuerit: Qui exitus quoniam incertus, & ignotus est, tenebræ appellatæ sunt. Si autem malo animo feci, etiam ipsum lumen tenebræ sunt. Lumen enim dicitur, quia novit quisque, qua animo faciat, etiam cum malo*

S. Aug. l. 2. de s. Dom. in Mont. c. 13.

Coloss. 3. 5. „ „

Alex. Expos. in Euang.

animo facit: ſed ipſum lumen tenebræ ſunt, quia non in ſuperna dirigitur ſimplex intentio, ſed ad inferiora declinat, & duplici corde quaſi umbram facit. Si ergo lumen, quod in te eſt, tenebræ ſunt, tenebræ quantæ? *Hoc eſt, ſi ipſa cordis intentio, qua facis quod facis, quæ tibi nota eſt, ſordidatur appetitu rerum terrenarum, & temporalium, atque cæcatur; quantò magis ipſum factum, cujus incertus eſt exitus, ſordidum, & tenebroſum eſt? quia etſi benè alicui proveniat, quod tu non recta & munda intentione facis; quomodo tu feceris, tibi imputatur, non quomodo illi provenerit.* Huc igitur pertinet totus iſte locus ab oculi corporei ſimilitudine: *Vt noverimus, omnia opera noſtra tunc eſſe munda, & placere in conſpectu Dei, ſi fiant ſimplici corde, id eſt, intentione ſuperna fine, illo charitatis; quia &* Rom. 13.10. *plenitudo Legis charitas.*

XIX. *Nemo poteſt duobus dominis ſervire: Aut enim unum odio habebit, & alterum diliget: aut unum ſuſtinebit, & alterum contemnet. Non poteſtis Deo ſervire, & Mammonæ.* Intentionem ſuam excuſare fortè conatur avarus, dicendo: Fateor, intendi à me animum ad divitias parandas; verùm interim non omittam pietatis officia. Hanc excuſationem Chriſtus evertit: *Nemo poteſt* (inquit) *duobus dominis ſervire.* Quod de dominis in ſolidum intelligendum eſt, quomodo & Jurisconſulti dicunt, Non poſſe eſſe duos dominos ejuſdem rei: Aut enim unum odio habebit, alterum amans: aut uni adhærebit, illumque reverebitur; alterum verò contemnet, ac negliget. Servus enim domino totus addictus eſſe debet, ipſumque colere, & diligere. Ex dilectione porrò promptitudo obſequendi, ex odio obſequendi difficultas naſcitur: S.Hier. in c. 6. Mat. *Non poteſtis* igitur *DEO ſervire, & Mammonæ.* Mammona ſermone Syriaco divitiæ nuncupantur. Chriſtianus non poteſt ſimul divitiis Deoque ſervire, pietati & cupiditati; cùm utraque totum ſibi hominem poſtulet. Non tamen qui habet divitias, ſed qui ſervit divitiis, à Chriſto damnatur: *Qui enim divitiarum ſervus eſt, divitias cuſtodit, ut ſervus: qui autem ſervitutis excuſſit jugum, diſtribuit eas, ut dominus.*

XX. *Ideò dico vobis, Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ quid manducetis; neque corpori veſtro, quid induamini. Nonnè anima plus eſt, quam eſca, & corpus plus, quam veſtimentum?* Et hìc objectionem tacitam Chriſtus ſolvit. Eſto enim, dicet aliquis, non ſit de ſupervacuis laborandum; at eorum quæ natura deſiderat, eam non habeo copiam, quæ in vitam omnem poſſit ſufficere; quam ubi ſum habiturus, finem faciam ſtudio habendi. Chriſtus hanc objectionem procedere oſtendit ex diffidentia de bonitate, potentia, & providentia Divina: Nam Deum nobis poſſe, & velle proſpicere de rebus neceſſariis, etiamſi nos obiter tantùm curantes ea, quæ præſens uſus requirit, omnem animi vim in ſtudium pietatis intendamus. Cùm igitur animus ſimul in pietatis, & divitiarum ſtudia intendi S.Th.2.2.q. 182.a.6. non poſſit: *Ideo dico vobis, ne ſoliciti ſitis*, immodica illa, & anxia ſolicitudine, qua mens, circa temporalia occupata, à debita ſpiritualium officiorum functione avocatur; vel qua tempus futurum ſuperfluè præoccupat; vel qua fit, ut metuat homo, ne ſibi neceſſaria deficiant, dum Chriſtianæ pietatis, & vocationis ſuæ officiis fungitur. *Labor exercendus eſt,* S.Hieron. *ſolicitudo tollenda.* Ne ſoliciti ſitis *animæ veſtræ*: Id eſt, vitæ veſtræ. Anima qua vivimus, uſurpatur pro vita; ut Job 2. verſ.6. *Verumtamen anima illius ſerva.* Ne ſoliciti ſitis præter modum de victu, & veſtitu. *Nonnè anima plus eſt, quàm eſca, & corpus plus, quàm veſtimentum?* Si Deus corpus, & vitam nobis dedit, quæ majora ſunt, multò magis dare poteſt, & vult cibaria ad vitam ſuſtentandam neceſſaria, & veſtimenta ad tuendum corpus contra cœli injurias. Quæ quidem minoris ſunt, & vitæ corporiſque cauſa dantur.

XXI. *Reſpicite volatilia cœli, quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea: & Pater veſter cæleſtis paſcit illa. Nonnè vos magis pluris eſtis illis?* In aves, quæ volant in aere, oculos conjicite: ſolicitæ non ſunt de victu, & illis cibum providentia ſua Deus ſubminiſtrat. Quantò magis vobis proſpiciet: ſiquidem illis longè præcellitis, ſpecialique vos providentia, & amore complectitur, & curat? Vos ſcilicet ad imaginem ſuam creavit, veſtrique gratia cætera condidit: vos adoptavit in filios, & ad cœleſte Regnum vocavit. *Aves ſine patrimonio vivunt, & in diem paſcua paſcuntur: & hæc nobis tamen nata ſunt. Quæ omnia ſi non concupiſcimus, poſſidemus.* Minucius Felix in Octavio.

XXII. *Quis autem veſtrum cogitans, poteſt adjicere ad ſtaturam ſuam cubitum unum?* Argumentum eſt à minori ad majus, ut conſtat ex collatione S. Lucæ c.12.25.26. *Quis autem veſtrum cogitando, poteſt adjicere ad ſtaturam ſuam cubitum unum? Si ergo neque quod minimum eſt poteſtis, quid de cæteris ſoliciti eſtis?* Quaſi dicat, Vita & corpus pluris ſunt, quàm menſura corporis: parum enim refert, qua quis ſit ſtatura. Quòd ſi hoc quod minus eſt, Deus efficit citra ſtudium noſtrum, quantò magis citra anxiam noſtram ſolicitudinem in nobis conſervabit vitam, & corpus, quę potiora ſunt; ac proindè largietur, quæ ad conſervationem eorum ſunt neceſſaria? *Cujus poteſtate, atque dominatu factum eſt, ut ad hanc ſtaturam corpus veſtrum perduceretur, ejus providentia etiam veſtiri poteſt. Non autem veſtra cura factum eſſe, ut ad hanc ſtaturam veniret corpus veſtrum, ex hoc intelligi poteſt, quòd ſi curetis, & velitis adjicere cubitum unum huic ſtaturæ, non poteſtis: Illi ergo etiam tegendi corporis curam relinquite, cujus videtis cura factum eſſe, ut tantæ ſtaturæ corpus habeatis.* S.Aug.l.2. de ſer. Dom. in mont.c.15.

XXIII. *Et de veſtimento quid ſoliciti eſtis? Conſiderate lilia agri, quomodo creſcunt: non laborant, neque nent. Dico autem vobis: Quoniam nec Salomon in omni gloria ſua coopertus eſt, ſicut unum ex iſtis.* Alterum Divinæ providentiæ argumentum ſumit à liliis, quæ naſcuntur, non in hortis, quæ videri poſſunt humanæ curæ aliquid debere, ſed in agris, qualia in Palæſtinæ vallibus videbantur; quæ quidem omnem decorem ſuum uni Deo debent. Docet igitur Chriſtus, nos anxiè ſolicitos eſſe non debere de veſtitu; ſiquidem liliorum, florumque ſimilium in agris, ac deſertis locis ſponte naſcentium tantus eſt decor, ut Salomon in throno gloriæ ſuæ ſedens, trabeaque aurata fulgens, ipſorum amictus pulchritudine ac decore ſuperetur. Et reverà quod ſericum, quæ Regum purpura, quæ pictura textricum poteſt floribus comparari? Quid ita rubet, ut roſa? Quid ita candet, ut lilium? Violæ verò purpuram nullo ſuperari muricе, oculorum magis, quàm ſermonis judicium eſt. *Si autem fœnum agri, quod hodie eſt, & cras in clibanum mittitur, Deus ſic veſtit; quantò magis vos modicæ fidei?* Mira in hoc ſermone vis eſt. Quòd enim ait, *Quantò magis vos?* oſtendit, quanto Deus honore hominum genus cumulaverit, quantam etiam eorum curam gerat. Ac ſi diceret: *Vos*, quibus rationalem animam dedit, corpuſque formavit: Vos, propter quos fecit omnia quæ videntur: propter quos miſit Prophetas, Legemque conſtituit: propter quos etiam unigenitum Filium ſuum dedit. Deinde modeſtam ac lenem increpationem ſubjicit Chriſtus, ut magis excitet audientes ad eorum, quæ dicuntur, aſſenſum: *Modicæ fidei.* Si ergo hæc vilia, neque magno uſui neceſſaria, tantam providentiam Creator oſtendit; quomodo te negligere poterit atque deſpicere, animal longè omnibus, quæ propter te utique creavit, honoratius? S.Hieron. " " " " S.Joa.Chr. h.23. in Matt. " " " " " " " "

XXIV. *Nolite ergo ſoliciti eſſe, dicentes: Quid manducabimus, aut quid bibemus, aut quo operiemur? Hæc enim omnia Gentes inquirunt. Scit enim Pater veſter, quia his omnibus indigetis.* Anxiam de rebus terrenis, etiam neceſſariis, ſolicitudinem Chriſtus à ſuorum animis amandare pergit: *Hæc enim omnia*, inquit, *Gentes inquirunt.* Ad horum copiam ſufficientem in omne tempus comparandam, cogitationes, curas, labores omnes ſuos dirigunt Ethnici, veri Dei, & providentiæ illius cognitione deſtituti, nec alia his majora bona ſperantes. Vos verò ad majora, ſpiritualia ſcilicet, ac æterna bona

voca-

vocatos, Deique providentissimi, potentissimi, beneficentissimi cultores, de cibo, potu, vestimentis, aliisque personę vestrę, familię, statui necessariis, immodicè solicitos esse dedecet: siquidem, *Pater vester*, qui præcipua providentia vobis prospicit, specialique bonitate vos complectitur, ac fovet, scit, quòd his omnibus indigetis. Non dixit, Novit Deus, sed novit Pater vester; ut eos ad spem fiduciamque certiorem excitaret. Si ergo est pater vester, & talis pater, nequaquam despiciet filios indigentes, & mala extrema sustinentes, cùm ne homines quidem patres filiis suis necessaria subministrare negligant. *Scit, quia his omnibus indigetis.* Ipse enim constituit, ut hanc indigentiam natura pateretur: cùm igitur *tam pater nemo, tam pius nemo* sit (ut loquitur Tertullianus) filiis suis in rerum necessariarum provisione non deerit.

Ibidem.

XXV. *Quærite ergo primùm Regnum Dei, & justitiam ejus: & hæc omnia adjicientur vobis.* Quærite *primùm*, id est, ante omnia, præcipuè, propter se, ut finem, *Regnum Dei*, Regnum cœleste, vitam æternam à Deo promissam electis suis: *& justitiam ejus*, id est mandatorum observantiam, quam à nobis exigit & postulat, ut viam, qua ad Regnum perveniamus. *Et hæc omnia*, temporali vitæ necessaria, *adjicientur vobis*, velut auctarium & cumulus. Regnum enim Dei & justitia ejus, principale nostrum est (ut ita loquar) *Vnum necessarium*; in quo labores, curæ, studia nostra præcipuè esse debent, cetera accessoria. Hìc igitur ostendit Christus, non esse hæc appetenda tamquam talia bona nostra, ut propter ipsa debeamus bene facere, si quid facimus; sed tamen esse necessaria. Quid enim interfit inter bonum, quod appetendum est, & necessarium quod sumendum est, hac sententia declaravit. *Regnum ergo & justitia Dei bonum nostrum est, & hoc appetendum, & ibi finis constituendus, propter quod omnia facimus, quæcumque facimus. Sed quia in hac vita militamus, ut ad illud Regnum pervenire possimus, quæ vita sine his necessariis agi non potest:* Apponentur vobis hæc (*inquit*) *sed vos Regnum Dei, & justitiam ejus primùm quærite. Cùm enim dixit illud primùm, significavit, quia hoc posteriùs quarendum est, non tempore, sed dignitate: Illud tamquam bonum nostrum, hoc tamquam necessarium nostrum; necessarium autem propter illud bonum.* Ergo quęcumque res propter aliud aliquid quęritur, sine dubio inferior est, quàm id, propter quod quęritur: & ideò illud primùm est, propter quod istam rem quæris, non ista res, propter quam illud quæris. Quapropter si Euangelium, & Regnum Dei propter cibum quærimus, priorem facimus cibum, & posterius Regnum Dei; ita ut si non desit cibus, non quęramus Regnum Dei: hoc est primùm quærere cibum, & deindè Regnum Dei, id est, hoc priore loco ponere, illud posteriore. *Si* autem ideò quæramus cibum, ut habeamus Regnum Dei, facimus quod dictum est, *Quærite primum Regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.*

S. Aug. l. 1. de s. Do. in mo. te, c. 16.

XXVI. *Nolite ergo soliciti esse in crastinum. Crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi. Sufficit diei malitia sua.* Crastinum pro tempore futuro in Scripturis sanctis sumitur, sicut & Jacob in Genesi loquitur: *Exaudiet me cras justitia mea.* Ne anxiè soliciti sitis de rebus temporalibus in futurum comparandis: *Crastinus enim dies solicitus erit sibi ipsi:* Proprias curas afferet. Per prosopopejam diei tribuit, quæ homini conveniunt. *Sufficit diei malitia sua.* Malitiæ nomine hìc intelligitur labor, afflictio, vexatio. *Sufficit ergo nobis de præsentibus hujus sæculi cogitare angustiis. Quid necesse est, sensum ad incerta, & futura extendere, quæ aut consequi non possimus, aut cito inventa perdamus?*

S. Hieron. in Comment. & Epist. 147. Ad Amandu.

Sensus Moralis.

ATtendite, ne justitiam vestram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis. Alioquin mercedem non habebitis apud Patrem vestrum. Impotentissimam hìc hominum cupiditatem Christus eliminat, & impugnat, inanis videlicet gloriæ studium, quæ bonorum operum fructus vitiat, & corrumpit, maximè verò Eleemosynæ, Orationis, & Jejunii, ex quibus gloriam captare proclivius est. *Hæc est nostra in ipsa peregrinatione justitia, ut ad illam perfectionem plenitudinemque justitiæ, ubi in specie decoris ejus, jam plena, & perfecta charitas erit, nunc ipsius cursus rectitudine, & perfectione tendamus, castigando corpus nostrum, & servituti subjiciendo, & eleemosynas in dandis beneficiis, & dimittendis, quæ in nos sunt commissa, peccatis, hilariter, & ex corde faciendo, & orationibus indesinenter instando; & hæc faciendo in doctrina sana, qua ædificatur fides recta, spes firma, charitas pura. Hæc est nunc nostra justitia, qua currimus esurientes, & sitientes ad perfectionem plenitudinemque justitiæ, ut ea postea saturemur. Vnde Dominus in Euangelio cùm dixisset:* Nolite facere justitiam vestram coram hominibus, ut videamini ab eis; *ne istum nostrum cursum fine humanæ gloriæ metiremur, non est in expositione justitiæ executus, nisi tria ista, Jejunium, Eleemosynas, Orationes; jejunio scilicet universam corporis castigationem significans; eleemosynis omnem benevolentiam, & beneficentiam, vel dandi, vel ignoscendi; & oratione insinuans omnes regulas sancti desiderii.* Cavete, ne inanis gloriæ studio bona opera faciatis: Non enim officiis, sed finibus à vitiis discernuntur virtutes. Bonum igitur quod fit ab homine, si non fiat propter illum finem, propter quem fieri debere vera Sapientia præcipit, scilicet propter finem charitatis, propter Dei gloriam; *etsi officio videatur bonum, ipso non recto fine peccatum est..... Veræ* enim *virtutes Deo serviunt in hominibus, à quo donantur hominibus.* Si humanam gloriam, laudesque & favorem hominum bonis operibus vestris consequi non vos infelices: *Mercedem* enim *non habebitis apud Patrem vestrum....* Multam præceptum istud continet cautionem, & ineffabilem quandam Dei erga homines curam, id providentis, ne boni operis mercedem amittant. Potest enim aliquis etiam coram hominibus Eleemosynam facere, nec tamen hoc ideò facere, ut illam oculis hominum ostentet: & aliquis non coram hominibus faciens, eo tamen animo facere, ut se id facientem optet videri. Propter quod non omninò indiscretè factum ipsum, sed voluntatem, aut coronat, aut punit. Nisi enim hæc diligentia fuisset adjuncta, fecisset plurimos ad misericordiam segniores: quia non omnes ubique possent id facere latenter. Propterea ab hujus te vinculo necessitatis absolvens, *Non fini operis, sed voluntati operantis, mercedem damnumve decernit.* Ne enim diceres, Cur sustineo detrimentum, si quod facio, alter aspexerit? Non hoc, inquit, requiro; sed mentem tuam, modumque miserendi. Curare quippè vult animam, omnique ægritudine liberare. Fiant coram hominibus opera justitiæ, ad gloriam Dei, ad ædificationem aliorum; sed non fiant intuitu humanæ laudis, aut quorumvis temporalium commodorum. Nam *Fit plerumque, ut bonum opus & in occulto sit, cum fit publicè; & rursus in publico, cùm agitur occultè. Qui enim in publico bono opere non suam, sed superni Patris gloriam quærit, quod fecit, abscondit; quia solum illum testem habuit, cui placere curavit. Et qui in secreto suo bono opere deprehendi, ac laudari concupiscit; & nullus fortasse vidit quod exhibuit, & tamen hoc coram hominibus fecit: quia tot testes in bono opere secum duxit, quot humanas laudes in corde quæsivit.* Sanè *cùm pro recto opere laus transitoria quæritur, æterna retributione res digna vili pretio venumdatur. De quo videlicet pretio percepto Veritas dicit, Amen dico vobis, receperunt mercedem suam.* Sors hęc fuit veterum Romanorum, qui privatas res suas pro re communi, hoc est, Republica, & pro ejus ęrario contempserunt, avaritiæ

S. Joa. Chrys. h. 16 in Mat.

S. Aug. l. De Perfectione justitiæ hominis, c. 8.

S. Aug.

S. Greg. M. P. II. Pastoralis curę, Admonitione 36.

S. Aug. l. 5. de Civ. Dei c. 14. 15. & 17.

» tiæ restiterunt, consuluerint patriæ consilio libero; ne-
» que delicto secundùm leges suas, neque libidini ob-
» noxii. His omnibus artibus, tamquam vera via, nixi
» sunt ad honores, imperium, gloriam; honorati sunt
» in omnibus fere Gentibus; Imperii sui leges impo-
» suerunt multis gentibus; hodièque litteris & hi-
storia glorioſi sunt in omnibus penè gentibus. *Non est, quod de summi, & veri Dei justitia conquerantur: perceperunt mercedem suam....* Consideremus, quan-
» ta contempserint, quæ pertulerint, quas cupiditates
» subegerint pro humana gloria, qui eam tamquam
» mercedem talium virtutum accipere meruerunt:
» & valeat nobis etiam hoc ad opprimendam super-
» biam; ut cùm illa civitas, in qua nobis regnare pro-
» missum est, tantùm ab hac distet, quantùm distat
» cœlum à terra, à temporali lætitia vita æterna, ab
» inanibus laudibus solida gloria, à societate mortalium
» societas Angelorum, à lumine solis & lunæ lumen ejus
» qui fecit solem & lunam, nihil sibi magnum feciſſe vi-
» deantur tantæ patriæ cives, si pro illa adipiscenda fe-
» cerint boni operis aliquid, vel mala aliqua sustinue-
Galat. 5. 26. » rint; cùm illi pro hac terrena jam adepta tanta fece-
rint, tanta perpessi sint. *Ne igitur efficiamur inanis gloriæ cupidi:* Amor humanæ laudis cedat amori veritatis: cupiditas gloriæ superetur dilectione justitiæ. *Tam enim est hoc vitium inimicum piæ fidei, si major in*
Joa. 5. 44. *corde sit cupiditas gloriæ, quàm Dei timor, vel amor,*
» *ut Dominus diceret,* Quomodo potestis credere, glo-
» riam ab invicem expectantes, & gloriam quæ à solo
» Deo est, non quærentes? *Item de quibusdam qui in*
» *eum crediderant, & verebantur palam confiteri, ait*
Joa. 12. 43. *Euangelista,* Dilexerunt gloriam hominum magis
» quàm Dei. *Tantò quisque est Deo similior, quantò*
» *est ab hac immunditia mundior.*

S. Joa. Chr. h. 19. in Matth. II. *Cùm ergo facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt,* &c. Eleemosynam ad
» ostentationem facientes, rectè Christus hypocritas no-
» minavit. Erat quippè facies quidem ipsa miserentium,
» mens verò inhumanorum atque crudelium. Non
» enim ut proximorum miserererentur, dabant, sed ut
» ipsi delectatione gloriæ pascerentur; quod certè erat
» crudelitatis extremæ, alio quidem fame pereunte
» honorem, & gloriam captare, ac non potiùs consulere
ejus inopiæ. *Non ergo tantummodò dedisse eleemosynam, sed quemadmodùm oportet, dedisse, & propter hoc dedisse, virtutis est.* Ostendit autem quomodo fieri debeat: *Nesciat,* inquit, *sinistra tua, quid faciat dextera tua.* Stude, ut ignores ipse quod facis, si id possibile est; & nec manus quibus erogatur eleemosyna, conscia sint. Tum mercedem proponit. Docet quippè, ut Deum cogitent præsentem, & omnia eorum opera videntem, & pœnam, vel gloriam unicuique, secundùm operum merita, coram omnibus hominibus, in generali judicio retribuentem. *Et Pater tuus qui videt in abscondito, reddet tibi.* Desideras aliquos operum spectatores tuorum? Ecce habes
» non Angelos, atque Archangelos tantùm, sed etiam
» omnium Deum. Quòd si habere etiam homines spe-
» ctatores concupiscis, ne hac quidem, quam præci-
» puè cupis, mercede privaberis: sed cùm opportu-
» num tempus advenerit, cum maximo cumulo præ-
» stabitur tibi, quod requiris. Nam modò quidem si
» te ostentaveris, decem vel viginti, aut centum dum-
» taxat hominibus ostentare forsan te poteris: si verò
» nunc latere studueris, tunc ipse te Deus toto orbe pre-
» sente commendabit. Itaque si opera tua maximè ab
» hominibus videri cupis, nunc illa occulta diligenter,
» ut eadem tunc spectent universi, ad majorem tui ho-
» norem; Deo scilicet ea faciente manifesta, & co-
1. Cor. 4. 5. » ram omnibus prædicante. *Tunc* scilicet *laus erit uni-*
cuique à Deo. Si igitur ostentare nos volumus, Patri
» ante omnia nos ostendere studeamus, qui & coronan-
» di nos habet potestatem, & mulctandi. Et certè etiam-
» si futuri præmii damna non essent; tamen gloriæ cu-
» pidos non decebat, divino spectaculo insuper habi-
» to, malle oculis placere mortalium. Cujus enim stoliditatis est, ut quis Rege ad spectandas ejus virtutes pro-
» perante, illum quidem relinquat, ac negligat; ab ege-
nis verò, atque mendicis spectari ac laudari malit? Idcircò igitur non solùm nos ab ostentatione nostri revocat; verùm etiam nobis studium indicit latendi. *Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua.* Sit eleemosyna tua in ipsa conscientia tua, ubi multi eleemosynam faciunt bona voluntate, etiamsi pecuniam, vel siquid aliud, quod inopi largiendum est, non habent. *Multi autem foris faciunt, & intus non faciunt, qui vel ambitione, vel alicujus rei temporalis gratia, volunt misericordes videri, in quibus sola sinistra operari existimanda est. Item alii quasi medium inter utrosque locum tenent, ut & intentione, quæ in DEVM est, eleemosynam faciant, & tamen inserat se huic optimæ voluntati nonnulla etiam laudis, vel cujusque rei fragilis, & temporalis, cupiditas. Sed Dominus noster multò vehementiùs prohibet solam sinistram in nobis operari, quando etiam misceri eam vetat operibus dextera: ut scilicet non modò sola temporalium rerum cupiditate caveamus eleemosynam facere; sed nec ita in hoc opere attendamus Deum, ut sese misceat, vel adjungat exteriorum appetitio commodorum. Agitur enim de corde mundando, quod nisi fuerit simplex, mundum non erit: Simplex autem quomodo erit, si duobus dominis servit, nec una intentione rerum æternarum purificat aciem suam, sed eam mortalium quoque fragiliumque rerum amore obnubilat?*

« S. Aug. l. 2. de s. Do in « mont. c. 2.

Cùm facis eleemosynam, noli tuba canere ante te, sicut hypocritæ faciunt. *Benè tuba, quia talis eleemosyna hostilis est, non civilis; non misericordiæ dedita, sed clamori; seditionis vernula, non alumna pietatis; ostentationis nundinatio, non commercium charitatis. Eleemosynam quisquis ostentat, insultat.... Misericordiam coram se solum vult fieri, qui solus est misericordiæ & remunerator & testis, & qui dicit:* Esurivi, & dedistis mihi manducare. *Vult in paupere sibi dari, vult quod datum est, se debere; & qui vult se debere quod datum est, vult largientibus nihil perire. Deus parva poscit, maxima redditurus. Unde homo, si in paupere Deo fœneras, testes homines non requiras. Fides arbitros non requirit. De accipientis fide disputat, qui sine mediatoribus nihil dat: qui credita diffamat, urit verecundia debitorem. Ergo homo, daturus Deo, da secretò: ut quod dederis, non sit oneris, sed honoris. Ob hoc ad te venit tuus Ditator in paupere, ut eum non dubites accepta reddere, qui tibi gratis dedit habere quod dares. Quàm verò in paupere sit verecunda paupertas, quòd tuæ largitatis quærat secretum, aperit ipse, cum dicit:* Te autem faciente eleemosynam, nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. *Putas quàm vult nescire alterum, qui te ipsum, qui facis, vult aliqua tui parte nescire?* Nesciat sinistra tua, quid faciat dextera tua. *Sicut sunt nobis in dextera parte virtutes, ita nobis pars vitiorum in sinistra. Ergo ut opus est dextræ, quod facit tacitus dator; quod facit dator garrulus, hypocrysis est sinistræ. Hypocrysis, dolus, simulatio, fraus, mendacium, elatio, tumor, jactantia, insistunt nobis, & imminent à sinistris.*

« « « «

sionem januæ vult caveri, ut etiam mentis tuæ januas claudas. Nam cùm ubique oporteat, ab inani gloria liberum habere pectus ac vacuum; præcipuè tamen in oratione. Qui enim absque hoc etiam vitio frequenter oramus, & avocati, per diversa distrahimur; si cum hac quoque ægritudine ingrediamur ad orandum, ne ipsi quidem preces nostras audire poterimus. Si verò eas non audimus ipsi, qui petimus, quomodo, ut à Deo audiantur, rogamus? *Tu autem cùm oraveris, intra in cubiculum tuum.* Cubiculi nomine, conscientiæ secretum intelligitur. *Quæ sunt ista cubicula* (inquit S. Augustinus) *nisi ipsa corda, quæ in Psalmo etiam significantur, cùm dicitur: Quæ dicitis in cordibus vestris, in cubilibus vestris compungimini?* Et clauso ostio ora Patrem tuum in abscondito. *Parum est intrare in cubicula, si ostium pateat importunis, per quod ostium ea, quæ foris sunt, improbè se immergunt, & interiora nostra appetunt. Foris autem sunt omnia temporalia, & visibilia, quæ per ostium, id est, per carnalem sensum in cogitationes nostras penetrant, & turba vanorum phantasmatum orantibus obstrepunt. Claudendum est ergo ostium, id est, carnali sensui resistendum est, ut oratio spiritalis dirigatur ad Patrem, quæ fit in intimis cordis, ubi oretur Pater in abscondito.* O sancta Anima, sola esto, ut soli omnium serves te ipsam, quem ex omnibus tibi elegisti. Fuge publicum, fuge & ipsos domesticos; secede ab amicis & intimis, etiam & ab illo, qui tibi ministrat. An nescis, te verecundum habere sponsum, & qui nequaquam suam velit tibi indulgere præsentiam præsentibus cæteris? Secede ergo, sed mente, non corpore; sed intentione, sed devotione, sed spiritu. Spiritus enim ante faciem tuam Christus Dominus, spirituque requirit, non corporis solitudinem: Quamquam & corpore interdum non otiosè te separas, cùm opportunè potes, præsertim tempore orationis. Tenes etiam in hoc & mandatum Sponsi, & formam: *Tu*, inquit, *cùm oraveris, intra in cubiculum tuum, & clauso ostio ora.* Et quod dixit, fecit. Solus in oratione pernoctabat, non modò se abscondens à turbis, sed nec ullum quidem Discipulorum, nec ullum domesticorum admittens. Denique tres secum intimos sibi adduxerat, cùm ultro properaret ad Montem; avulsus est & ab ipsis, orare volens. Ergo & tu fac similiter, quando orare volueris.

S. Aug. l. 2. de Ser. Dom. in Monte, c. 3.

S. Bern. Ser. 40. in Cant.

IV. *Orantes autem nolite multùm loqui, sicut Ethnici. Putant enim, quòd in multiloquio suo exaudiantur*, &c. Sic Sacerdotes Baal invocabant nomen ejus manè usque ad meridiem, dicentes: *Baal exaudi nos. Et non erat vox, neque qui responderet: Cumque esset jam meridies, illudebat illis Elias, dicens; Clamate voce majore: Deus enim est, & forsitan loquitur, aut in diversorio est, aut in itinere, aut certè dormit, ut excitetur. Clamabant ergo voce magna*, &c. Hoc multiloquii genus vitandum Christus jubet; sed tamen diu orare non prohibet, quod & præcepto docuit, & exemplo: Luc. 18. 1. *Oportet semper orare, & numquam deficere*: Et Luc. 21. 36. *Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, & stare ante Filium hominis.* Ut verò ethnica superstitio in prolixis, & artificiosè compositis orationibus cavenda est; ita etiam cavendum, ne illa vigilanter erecta, quæ oranti plurimùm necessaria est, per productiores moras evanescat atque hebetetur intentio: Quæ tamen si perduraverit, non citò est abrumpenda. *Absit enim* (inquit S. Augustinus) *ab oratione multa locutio; sed non desit multa precatio, si fervens perseverat intentio. Nam multùm loqui, est in orando rem necessariam superfluis agere verbis: Multùm autem precari, est ad eum, quem precamur, diuturna & pia cordis excitatione pulsare. Nam plerumque hoc negotium plus gemitibus quam sermonibus agitur; plus fletu, quam affatu. Ponit autem lacrymas nostras in conspectu suo, & gemitus noster non est absconditus ab eo, qui omnia per Verbum condidit, & humana verba quærit.* Isto Christi Domini documento corriguntur & illi qui in sacris conventibus orantes, proximis obstrepunt (ut Tertullianus loquitur.) *Quando in unum cum fratribus convenimus* (inquit S. Cyprianus) *& Sacrificia divina cum Dei sacerdote celebramus, verecundiæ & disciplinæ memores esse debemus: Non passim ventilare preces nostras inconditis vocibus; nec petitionem commendandam modestè Deo, tumultuosa loquacitate jactare: Quia Deus non vocis, sed cordis auditor est. Nec admonendus est clamoribus, qui cogitationes hominum videt, probante Domino, & dicente: Quid cogitatis nequam in cordibus vestris? & alio loco: Et scient omnes Ecclesiæ, quia ego sum scrutator renis, & cordis. Quod Anna in primo Regnorum libro Ecclesiæ typum portans custodit, & servat; quæ Dominum non clamosa petitione, sed tacitè & modestè intra ipsas pectoris latebras precabatur. Loquebatur prece occulta, sed manifesta fide: loquebatur non voce, sed corde: quia sic Deum sciebat audire, & impetravit efficaciter, quod petiit, quia fideliter postulavit. Declarat Scriptura Divina, quæ dicit: Loquebatur in corde suo, & labia ejus movebantur, & vox ejus non audiebatur, & exaudivit eam Deus.*

S. Cypr. Ibid.

V. *Sic ergo vos orabitis: Pater noster, qui es in cœlis.* Christus *inter salutaria sua monita, & præcepta divina, quibus populo suo consulit ad salutem, etiam orandi ipse formam dedit, ipse quid precaremur, monuit & instruxit. Qui fecit vivere, docuit & orare, benignitate ea scilicet, qua & cætera dare & conferre dignatus est, ut dum prece & oratione, quam Filius docuit, apud Patrem loquimur, facilius audiamur. Iam prædixerat horam venire, quando veri adoratores adorarent Patrem in spiritu & veritate, & implevit, quod ante promiserat; ut qui Spiritum & veritatem de ejus sanctificatione percepimus, de traditione quoque ejus verè & spiritualiter adoremus. Quæ enim potest esse magis spiritualis oratio, quàm quæ verè à Christo nobis data est, à quo nobis & Spiritus Sanctus missus est? Quæ vera magis ad Patrem precatio, quàm quæ à Filio, qui est veritas, de ejus ore prolata est? ut aliter orare, quàm docuit, non ignorantia sola sit, sed & culpa.* Hanc porrò orationem, ejusque petitiones singulas cùm libro 5. *Theologiæ* nostræ *Dogmaticæ & Moralis* plenè explicuerimus, hìc repetitiones vitabimus, ea tantùm adnotantes, quæ ibi fuere prætermissa, SS. Patrum loca.

S. Greg. Nyss. Orat. 2. de Orat. Dom.

VI. *Pater noster, qui es in cœlis.* Deo similis, quantùm homini possibile est, evadere debet, qui Deum patrem vocat. *Nam improbæ voluntatis atque propositi pater esse is, qui sui natura bonus est, non potest; neque vita contaminati, sanctus; neque levis & inconstantis, is qui mutari non potest; neque mortui per peccatum, pater vitæ; nec eorum, qui turpia committunt, is qui purus & integer est; neque avari & raptoris, benefactor; nec eorum denique, qui in aliquo malo deprehenduntur, is qui summè bonus est, parens esse potest. Igitur si quis plenam maculis conscientiam suam agnoscens, priùsquam ab ipsis expurgatus sit, se Dei cognationi inserat, ac dicat, Pater, justo injustus, puro impurus; contumelia atque convicium ea verba fuerint, si quidem suæ nequitiæ Deum patrem nominat. At nulla communio luci cum tenebris. Cum igitur, ut patrem Deum in oratione dicamus, Dominus nos docet, nihil aliud facere videtur, quàm sublimem & altam instituere atque præscribere vitam: Non enim utique mentiri Veritas nos docet, ut dicamus nos esse, quod non sumus: sed ut dum incorruptum & justum & bonum patrem nostrum dicimus, vitæ integritate propinquitatem referamus, eamque veram esse ostendamus .... Qui ita vitam instituerit, ut divinam generis nobilitatem decet, is rectè ad cœlestem civitatem spectat, & patrem cœlorum Regem, & patriam suam cœlestem nominans beatitudinem.* Quonam autem pertinet illud consilium? Quid inde sequitur? *Ea quæ supra sunt, cogitanda, ubi Deus; illic fundamenta habitationis suæ cuique jacienda; illic thesauros condendos; illuc cor suum quemque traducere debere: Ubi enim thesaurus est, ibi etiam cor est. Ad paternam*

S. Aug. Epist. 121. alias 117. ad Prob. c. 10.

S. Cypr. de Orat. Dom.

omni

omni tempore pulchritudinem ſpectandam eſſe, & juxta illam ſuum quemque animum exornare debere. Si verò paternæ decorem ſimilitudinis peccato deletum animadvertat, revertatur ad Patrem amore pœnitente, & cum filio prodigo dicat: *Pater, peccavi in cœlum, & coram te: jam non ſum dignus vocari filius tuus.*

Luc.15.18.19.

S.Ber.ſer.16. in Cantica.

» Cogitantem, quòd Patrem offenderim, eſt certè cujus » pudeat, etſi non quod terreat. Voluntariè genuit me » verbo veritatis, non ſtimulo carnali cupiditatis excuſſit, quemadmodum genitor carnis meæ. Deinde » etiam non perpercit Unigenito pro ſic genito. Ita ipſe quidem patrem ſe exhibuit mihi, ſed non ego me illi viciſſim filium. Quanam fronte attollo jam oculos » ad vultum patris tam boni tam malus filius? Pudet indigna geſſiſſe genere meo: pudet tanto patre vixiſſe degenerem. Exitus aquarum deducite oculi mei; operiat confuſio faciem meam; vultum meum pudor ſuffundat, occuperque caligo. Deficiat in dolore vita mea, & anni mei in gemitibus. Proh pudor! Quem fructum habui, in quibus nunc erubeſco? Si in carne ſeminavi, de carne non metam, niſi corruptionem. Si in mundo, & ipſe tranſit, & concupiſcentia ejus. Quid? caduca, vana, & propè nulla, & quorum finis mors eſt, infelix & inſanus præferre non erubui æterni Patris amori & honori. Confundor audire: *Si ego pater, ubi eſt honor meus?*

S.Aug.ſerm. 59. aliàs de Temp. 137. Et Ser. 58. aliàs 41. inter Ho. 50.

Pater noſter, qui es in cœlis. Ergo nolite inhærere terrenis, qui patrem habetis in cœlis. Sub iſto patre fratres ſunt dominus, & ſervus, Imperator & miles, dives & pauper. Omnes Chriſtiani diverſos in terra habent patres, alii nobiles, alii ignobiles: Unum verò Patrem invocant, qui eſt in cœlis. Si ibi eſt pater noſter, ibi nobis præparatur hæreditas. Talis eſt autem iſte pater, cum quo poſſideamus, quod donat. Dat enim hæreditatem, ſed non moriens illam nobis derelinquit: Non enim ipſe diſcedit, ſed permanet, ut nos accedamus. *Pater noſter.* Quanta dignatio! Hoc dicit Imperator, hoc dicit mendicus; hoc dicit ſervus, hoc dicit dominus ejus. Intelligunt ergo ſe eſſe fratres, quando unum habent patrem. *Sed non dedignetur fratrem habere ſervum ſuum dominus ejus, quem fratrem voluit habere Dominus Chriſtus. Pater noſter.* In ſpiritu prævideràt Iſajas Chriſtianos, qui veri ſunt Iſraelitæ, Deum patrem ſuum appellaturos. *Tu enim pater noſter, & Abraham neſcivit nos, & Iſrael ignoravit nos: Tu Domine, Pater noſter, Redemptor noſter, à ſæculo nomen tuum.* Ipſum igitur amemus, & amando imitemur. *Eſtote imitatores Dei, ſicut filii chariſſimi, & ambulate in dilectione.* Dicamus cum Davide: *Quoniam pater meus, & mater mea dereliquerunt me; Dominus autem aſſumpſit me.* Fecit ſe parvulum Deus, inquit S.Aug. Ipſum fecit patrem, ipſum fecit matrem. *Pater eſt, quia condidit; quia vocat, quia jubet, quia regit: Mater, quia fovet, quia nutrit, quia lactat, quia continet. Pater meus, & mater mea dereliquerunt me: Dominus autem aſſumpſit me & regendum & nutriendum. Mortales parentes genuerunt, filii ſucceſſerunt, mortales mortalibus. Et ad hoc nati ſunt, qui ſuccederent, ut qui genuerunt, decederent. Non decedat qui me creavit, ego ab illo non recedam.*

Iſa.63.16.

Eph.5.1.2.

Pſ.26.10.

S.Aug. En.2. in hunc Pſal.

S.Jo.Chry. Hom. 20. in Matth.

Pater noſter, qui es in cœlis. Cùm Deum dicit eſſe » in cœlis, non ibi Majeſtatem ejus concludit, ſed à terris abducit orantem, eumque ſupernis habitaculis affigit. Similiter etiam docet generalem orationem facere pro fratribus. Non enim dicit, Pater meus, ſed, *Pater noſter;* pro communi ſcilicet corpore precem » fundens, & ubique non tam propria commoda, quàm proximorum petens. Quo quidem ipſe & inimicitias interimit, & ſuperbiam reprimit, & explodit invidiam, & introducit matrem omnium bonorum charitatem, & humanarum rerum inæqualitatem prorsùs expellit, & miram Regis cum paupere æqualitatem honoris oſtendit, ſi tamen in maximis & ad æternam gloriam neceſſariis communione omnes ſociemur. Quid enim de terrena ignobilitate metuendum eſt, quando cœleſti omnes nobilitate conjungimur? Cùmque nullus illius honoris magis particeps ſit, neque locuples paupere, nec dominus ſervo, nec princeps ſubdito, nec Rex milite, nec Philoſophus Barbaro, nec ſapiens imperito: Cunctis enim unam atque eamdem nobilitatem donavit Deus, cùm dignatus eſt omnium Pater vocari.

S.Pet.Chr. ſerm.71.in Ora.Dom.

Pater noſter, qui es in cœlis. Succumberet conſcientia ſervilis, terrena conditio ſolveretur, niſi nos ad hunc clamorem ipſius Patris auctoritas, ipſius Filii Spiritus excitaret: *Miſit Deus Spiritum Filii ſui in corda noſtra clamantem, Abba, Pater.* Laſſeſcit mens, caro noſtra deficit ad divina, niſi Deus, qui fieri jubet, impleat ipſe, quæ jubet. Quando auſa mortalitas Deum vocare patrem, niſi modò, quando ſuperna virtute hominis animantur interna? *Homo, quid commune cum terris tibi, qui confiteris tibi genus eſſe de cœlis? Ergo cœleſtem vitam monſtra in habitatione terrena: Quia ſi quid in te geſſerit terrena cogitatio, cœlo maculam, cœleſti generi injuriam intuliſti.*

S. Jo. Chr. Hom.20.in Matth.

VII. *Sanctificetur nomen tuum.* Digna prorsùs eſt, qui patrem appellavit, oratio, nihil omninò priùs quàm pro illius gloria ſupplicare, cætera verò ſecundo loco ducere. Sanctificetur quippè, idem eſt, ac glorificetur. Qui quidem gloriam propriam Majeſtatis ſuæ plenam ſemper obtinet, & æqualem jugiter permanentem. Orare autem jubet, ut & per vitam noſtram glorificetur; ut *Luceat lux noſtra coram hominibus, & glorificent Patrem noſtrum, qui in cœlis eſt.* Dignare Domine, vitam ſic munda converſatione ſervare, ut per nos cuncti te omninò glorificent. Philoſophiæ certè perfectæ eſt, tam irreprehenſibilem omnibus exhibere vitam, ut eam ſinguli quique mirantes, Dominum de ſervorum ſanctitate collaudent. Naturæ noſtræ infirmitatem agnoſcentes, Dei gratiam imploramus, qua vitam ita ſanctè inſtituamus, ut nomen Dei per eam glorificetur, nec blaſphemetur inter Gentes. Qui ergo in oratione dicit, *Sanctificetur nomen tuum*, vi verborum hæc orat: *Auxilii tui præſidio atque adjumento fiam irreprehenſibilis, & inculpatus, juſtus, pius: abſtineam ab omni malo facinore; loquens id quod verum, faciens quod juſtum ſit, in rectitudine ambulans, temperantia illuſtris, integritate decoratus, ſapientia atque prudentia ornatus, ad ſuperna aſpirans, terrena deſpiciens, inſtitutis angelicæ vitæ clareſcens.*

S.Jo.Chr. hom.20.in Matth.

S.Pet.Chr. Serm.68.

Sanctificetur nomen tuum. Si nomen Chriſti cæcis viſum, curſum claudis, defeſſis vario languore ſanitatem, mortuis dat vitam, teque, homo, ipſum totamque ſanctificat creaturam; quemadmodum tu ipſius nominis oras & expoſtulas ſanctitatem? *Quia à Chriſto vocatus es Chriſtianus: & ideò ſupplicas, ut prærogativa tanti nominis meritis in te ſubſequentibus roboretur.*

VIII. *Adveniat Regnum tuum.* Hoc quoque gratiſſimi omninò filii eſt, neque inhærere præſentibus, neque magnum aliquid ea, quæ videntur, putare; ſed ad patrem ſemper urgeri, ſemperque futura expetere: quod certè de optima oritur conſcientia, & mente terrenis omninò rebus exuta. Hoc & S. Paulus per ſingulos dies deſiderabat, ideòque dicebat: *Et ipſi primitias ſpiritus habentes, intra nos gemimus, adoptionem filiorum exſpectantes, redemptionem corporis noſtri.* Qui enim iſto amore ſuccenditur, neque vitæ hujus commodis inflatur, neque ejicitur adverſis; ſed tamquam in ipſo jam cœlo habitans, utriuſque hujus inæqualitatis immunis eſt.

S. Cypr. lib. de Or. Dom.

Adveniat Regnum tuum. Regnum Dei repræſentari nobis petimus; ſicuti & nomen ejus, ut in nobis ſanctificetur, poſtulamus. Nam Deus quando non regnat? Aut apud eum quando incipit, quod & ſemper fuit, & eſſe non deſinit? *Noſtrum Regnum petimus advenire à Deo nobis repromiſſum, Chriſti ſanguine, & paſſione quæſitum; ut qui in ſæculo ante ſervivimus, poſtmodum Chriſto dominante regnemus, ſicut ipſe pollicetur & dicit,* Venite benedicti Patris mei: percipite Regnum, quod vobis paratum eſt ab origine Mundi. *Poteſt & ipſe Chriſtus eſſe Regnum Dei, quem venire quotidie cupimus, cujus adventus ut cito nobis repræ-*

repræsentetur, optamus. Nam cùm resurrectio ipse nostra sit, quia in ipso resurgimus: sic & Regnum Dei potest ipse intelligi, quia in illo regnaturi sumus. Benè autem Regnum Dei petimus, id est, Regnum cœleste, quia est & terrestre regnum. Sed qui renunciavit jam sæculo, major est & honoribus ejus & Regno: & ideò qui se Deo & Christo dedicat, non terrena, sed cœlestia Regna desiderat.

Luc. 17. S. Pet. Chr. Serm. 71. *Adveniat Regnum tuum.* Ait Christus, *Regnum Dei intra vos est:* Intra nos est fide; sed ut re veniat, supplicamus. Quamdiù diabolus vario nequitiarum genere, multimoda arte fallendi rerum aciem turbat, sensus hominum moresque confundit, sævit idolis, sacrilegiis furit, fallit auguriis, divinatione mentitur, signis decipit, illudit astris, spectaculis occupat, obsidet vitiis, peccatis vulnerat, desperatione prosternit, Regnum Dei prolongat & absentat à nobis. *Petimus ergo, ut veniat tempus, quo mali tanti authore pereunte, Mundus totus, creatura tota, solius Christi regnet, & triumphet ad gloriam: & fiat, quod sequitur, ut sicut in cœlo, ita & in terra una Domini sit voluntas: sit terra cœlum, vita Deus, tempus æternitas, patria requies, census innocentia, honor immortalitas, cura castitas, Deus totum.*

S. Jo. Chryf. Hom. 20. in Matth. XI. *Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra.* Cùm desiderium imperaverit futurorum, atque ad perfectionem illam nos jusserit semper contendere: quandiù tamen illuc non pergimus, etiam hìc degentes jubet conversationem cum cœli habitatoribus habere communem. Nam desiderare quidem convenit cœlos, & ea quæ habentur in cœlis: tamen & antequam superna illa præstetur habitatio, cœlum quodammodo fieri jussit è terra: Ut scilicet tales sint etiam dum in ea degunt, ita & omnia faciant, & loquantur, quasi qui prorsùs conversentur in cœlo: Denique pro hoc etiam esse Dominum deprecandum. Hujus itaque petitionis sensus est: Sicut in cœlo fiunt omnia liberè, & non alia quidem audiunt Angeli, alia verò contemnunt, sed voluntati divinæ in omnibus obsequuntur: *Potentes virtute, facientes verbum ejus:* Sic etiam nos homines effice dignos, qui non ex parte, sed integrè ea, quæ in tua sunt voluntate, faciamus. Vides quemadmodum & humilitatem docuerit, ostendens, quòd perficere virtutem non nostri sit studii tantummodò, verùm etiam gratiæ Dei. Et rursus communem omnium curam unumquemque orantium suscipere præcepit. Non enim dixit, Fiat in me, vel in nobis voluntas tua, sed prorsùs ubique terrarum: Ut scilicet eradicetur error, & veritas inseratur, atque undique vitiis explosis, virtus revertatur, & in illius cultu nihil prorsùs terra distet à cœlo.

Ps. 102. S. Aug. Enchiridii c. 95. *Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra.* Nobis benè optamus, non Deo, qui omnia quæcumque voluit, fecit. Quod utique non est verum, si aliqua voluit & non fecit; & quod est indignius, ideò non fecit, quoniam ne fieret, quod volebat Omnipotens, voluntas hominis impedivit. *Hoc nisi credamus, periclitatur ipsum nostræ Confessionis initium, qua nos in Deum Patrem omnipotentem credere confitemur. Neque enim ob aliud veraciter vocatur omnipotens, nisi quoniam quidquid vult potest, nec voluntate cujuspiam creaturæ, voluntatis omnipotentis impeditur effectus..... Sed quantalibet sint voluntates, vel Angelorum, vel hominum, vel bonorum, vel malorum, vel quod Deus, vel aliud volentes, quàm Deus, Omnipotentis voluntas semper invicta est.... Quid est autem,* Sicut in cœlo, & in terra? *Faciunt Angeli voluntatem tuam, faciamus & nos.* Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra. *Mens cœlum est, terra caro est. Quando dicis, quod ait Apostolus,* Mente servio legi Dei, carne autem legi peccati: *fit voluntas Dei in cœlo, sed nondum in terra. Cùm verò caro menti consenserit, & absorpta fuerit mors in victoriam, ut nulla desideria carnalia remaneant, cùm quibus mens confligat; cùm transierit rixa in terra, cùm transierit bellum cordis, cùm transierit, quod dictum est,* Caro concupiscit adversùs spiritum, & spiritus adversùs carnem; hæc enim invicem adversantur, ut non ea quæ vultis, faciatis: *Cùm ergo hoc bellum transierit, omnisque concupiscentia in charitatem fuerit commutata, nihil in corpore remanebit, quod spiritui resistat, nihil quod dometur, nihil quod frænetur, nihil quod calcetur; sed totum per concordiam perget ad justitiam; fiet voluntas Dei in cœlo & in terra. Perfectionem optamus, quando hoc oramus. Item,* Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra. *In Ecclesia spiritales cœlum sunt, carnales terra sunt. Fiat ergo voluntas tua sicut in cœlo, & in terra: Ut quomodo tibi serviunt spiritales, sic tibi mutati in melius serviant & carnales. Est & alius sensus pius valde. Moniti enim sumus orare pro inimicis nostris. Ecclesia cœlum est, inimici Ecclesiæ terra sunt. Quid est ergo,* Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra? *Credant inimici nostri, quomodo & nos in te credimus: fiant amici; finiant inimicitias. Terra sunt, ideò nobis adversantur: cœlum fiant, & nobiscum erunt.*

S. Pet. Chryf. Ser. 68. 70. 72. Fiat voluntas tua sicut in cœlo, & in terra. *Nunc in terra multa fiunt pro diaboli voluntate, pro sæculi nequitia, pro desiderio carnis: in cœlo verò fit nihil præter Domini voluntatem. Petimus ergo, ut interempto diabolo, ut novo sæculo, ut mutato corpore, ut destructo mortis imperio, ut abolita dominatione peccati, in cœlo & in terra, in Deo & hominibus una sit eademque voluntas.... Beatus dies illi, qui terrenorum jungit, sociat, exæquat cœlestibus voluntates; ut inter dispares substantias una atque eadem sit voluntas. Hæc est fida pax, inconcussa concordia, gratia perseverans, quando per unius Domini ordinem, familia diversa, voluntate fit una... Tunc in Christo omnes, & in omnibus Christus, quando omnes solius Dei sapiunt, & faciunt voluntatem. Tunc omnes unum, imò unus omnes, quando Dei spiritus in omnibus vivit unus.*

S. Greg. Nyss. Orat. 4. De Orat. Dom. X. *Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodie.* Mediocritatem & frugalitatem docet Christus, jubetque petere dumtaxat à Deo, quæ ad naturæ sustentationem satis sint, non superflua, & vanitati, aut voluptati servientia. *Panem pete propter vitæ necessarium usum: hujus te corpori debitorem natura fecit. Cætera quæ præter hæc, solertia hominum deliciis ac luxui deditorum excogitata & inventa sunt, de zizaniorum semine sunt. Semen patris familias frumentum est, ex frumento panis conficitur: at luxus atque delitiæ zizania sunt, ab inimico juxta frumentum sata. Sed homines naturæ necessario ministerio non contenti, revera suffocantur vanarum rerum studiis, & infrugiferi manent, dum in his occupatur anima.....* Dic ei, qui educit panem de terra: À te mihi vita est, à te quoque mihi vitæ subsidium contingat. *Tu da panem, id est, ex justis laboribus cibum adipiscar. Nam si Deus justitia est, non habet à Deo panem, qui ex re fraudulenter & injustè parta cibum habet. Ipse compos voti es, nisi ex alienis copia atque facultas, nisi ex lacrymis reditus; si nemo propter tuam satietatem esuriit, si nullus ob tuam repletionem ingemuit. Dei panis maximè talis est, justitiæ fructus, pacis spica, non permixta neque inquinata zizanii seminibus. Quod si arans & colens aliena, & injustitiam in oculis habens, tabulis insuper scriptis injustam acquisitionem roboraveris, & confirmaveris, deinde ad Deum dicas, Da panem: alius erit, qui hanc vocem tuam audiat, non Deus. Nam qui studet justitiæ, à Deo panem accipit: At qui colit injustitiam, ab injustitiæ inventore nutritur atque cibatur. Conscientiam igitur tuam intuens, ita panis petitionem Deo offer, sciens, quòd non societas Christo cum Belial..... Pulchra est item adjectio dictionis,* Hodie. *Id quod præsens est, cuique proprium dumtaxat est; futuri verò spes in incerto manet. Nescimus enim, quid paritura sit insequens dies. Idcircò per id quod* hodiè *jubet, interdicit tibi cura de crastino.*

S. Aug. Ser. 58. aliàs 41. inter Ho. 50. c. 4. Panem nostrum supersubstantialem da nobis hodiè *Potest simpliciter accipi, orationem istam nos fundere pro victu quotidiano, ut abundet nobis; & si non abundat, non desit nobis.... Quare non dixit,* Et tegumentum?

tum? Victus enim noſter in cibo & potu, tegumentum in veſtitu & tecto. Nihil homo plus deſideret. Quandoquidem dicit Apoſtolus, Nihil intulimus in hunc Mundum ; ſed nec auferre aliquid poſſumus : Victum & tegumentum habentes, his contenti ſimus. *Pereat avaritia, & dives eſt natura. Ergo ſi ad quotidianum victum pertinet, quia & hoc benè intelligitur, quod dicimus*, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie : *non miremur, ſi nominato pane, & cætera neceſſaria intelligantur..... Intelligitur etiam hoc valdè benè*, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, *Euchariſtiam tuam, quotidianum cibum. Norunt enim Fideles, quid accipiant, & bonum eſt eis accipere panem quotidianum, huic tempori neceſſarium. Pro ſe rogant, ut boni fiant, ut in bonitate, & fide, & vita bona perſeverent. Hoc optant, hoc orant: Quia ſi non perſeveraverint in vita bona, ſeparabuntur ab illo pane: Ergo*, Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, *quid eſt? Sic vivamus, ut ab Altari tuo non ſeparemur. Et verbum DEI, quod quotidie vobis aperitur, & quodam modo frangitur, panis quotidianus eſt. Et quomodo illum panem ventres, ſic iſtum eſuriunt mentes. Et hunc ergo petimus ſimpliciter, & quicquid animæ noſtræ, & carni noſtræ in hac vita neceſſarium eſt, quotidiano pane concluditur:*

S.Petr.Chryſol.ſer.67. & 68.

Panem noſtrum ſuperſubſtantialem da nobis hodie. *Qui Patrem ſe nobis dedit, qui ſibi nos adoptavit in filios, qui rerum nos fecit hæredes, qui nos ſuo & honore donavit & Regno, ipſe nos, ut panem quotidianum poſtulemus, addixit. In Regno DEI, inter munera divina, quid quærit paupertas humana? Tam bonus, tam pius, tam largus Pater panem filiis, nonniſi poſtulatus, indulget? Et ubi eſt illud*, Nolite ſolliciti eſſe, quid manducetis, aut quid bibatis, aut quid veſtiamini? *Hoc petere jubet, quod prohibet cogitare? Quatenus cœleſtis Pater, cœleſtem panem, cœleſtes filii, ut poſtulemus, hortatur, ipſe dixit :* Ego ſum panis, qui de cœlo deſcendi. *Ipſe eſt panis, qui ſatus in Virgine, fermentatus in carne, in Paſſione confectus, in fornace coctus ſepulchri, in Eccleſiis conditus, illatus Altaribus, cœleſtem cibum quotidie Fidelibus ſubminiſtrat.* Igitur *Quotidianum, & in diem vult nos in Sacramento ſui Corporis, panis viaticum poſtulare, ut per hoc ad perpetuum diem, & ipſam Chriſti perveniamus ad Menſam; ut unde hic guſtum ſumpſimus, inde ibi plenitudinem, totaſque ſatietates capiamus.*

S.Greg.Nyſſ. Orat.5. in Orationem Dominicâ.

XI. *Et dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris.* Vult Chriſtus, ut Deo ſimiles efficiamur per miſericordiam: *Vt homo alius ipſe Deus eſſe videatur, dum facit ea, quæ Dei ſolius eſt facere. Debitorum enim remiſſio proprium, ac peculiare Dei munus eſt: Dictum eſt enim, quod nemo poteſt remittere peccata, niſi ſolus Deus..... Quemadmodum* verò *Deus benè agentibus ad imitandum propoſitus eſt, ſicut dixit Apoſtolus*, Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti: *Ita vice verſa, tuam affectionem ad bonum Deo pro exemplo eſſe vult, atque ordo quodammodo invertitur, ut audeamus, quemadmodum bonum in nobis imitatione divini nominis perficitur, ita ſperare futurum, ut Deus noſtra facta imitetur, cùm aliquid boni fecerimus, ut tu ad Deum dicas: Quod ego feci, fac: Imitare ſervum tuum Domine, pauperem & egenum, qui regnum univerſarum rerum obtines. Remiſi debita, ne tu quidem exigas: Supplicem repellere veritus ſum, ne tu quidem ſupplicantem repellas: Lætum & alacrem dimiſi meum debitorem, talis item tuus fiat. Ne tuum debitorem meo triſtiorem reddas. Par ambobus remiſſio decernatur. Ille meus eſt debitor, tuus ego. Quo animo adversùs hunc fui, quamque de eo ſententiam ſequutus ſum, hæc apud te obtineat: Solvi, ſolve: Dimiſi, dimitte: Magnam proximo exhibui miſericordiam: Imitare Domine ſervi tui humanitatem. At graviora mea in te peccata, quàm quæ hic adversùm me commiſit: Id non nego: At reputa, quantum in omni bono excellas. Æquum eſt enim, ut poteſtatis tuæ excellentiæ convenientem miſericordiam nobis peccantibus tribuas: Exiguam humanitatem exhibui; non enim amplius capiebat natura: Tua verò munificentia exiguitate potentiæ meæ non prohibetur, quin quantum velis, tantum largiaris.* Futurum de nobis in noſtra eſt poteſtate judicium. Ne enim vel irrationabilis quiſpiam, aut in magno aliquo, aut in exiguo delicto, de judicio Dei conqueri poſſet, ipſum te reum Dominus illius fecit eſſe ſententiæ: Quemadmodum (inquit) tu tibi ipſi judicaveris, ita etiam tibi judicabo. Si enim dimiſeris conſervo tuo, à me quoque eamdem gratiam conſequeris. Et certè nequaquam iſtud æquale eſt. Tu enim remittis, cùm ipſe quoque remiſſione indigeas : Deus verò cùm nullius umquam indigeat, ignoſcit. Tu conſervo remittis, Deus ſervo : & tu quidem mille peccatorum reus, Deus verò ab omni peccato prorsùs extraneus : & tamen ſic quoque abundantiam propriæ miſerationis oſtendit. Nam cùm certè poſſit abſque hoc tibi omnia peccata dimittere, vult tamen beneficium etiam per iſta conferre, mille tibi occaſiones manſuetudinis ac pietatis miniſtrans, & quod in te eſt belluinum, depellens, & iram qua flagras, extinguens, teque undique tuis membris compingens & conglutinans. Quid enim, quæſo, dicturus es? An quòd à proximo aliquid fueris paſſus injuſtè? Talia procul dubio ſunt, quæ etiam tibi à Deo poſcis remitti, multòque majora. Sed ante ipſam quoque veniam non exigua donatus es gratia, edoctus ſcilicet humanam habere mentem, & ad omnem manſuetudinem eruditus. Supra hæc verò etiam tibi merces in futuro ampla tribuetur, dum nullius à te exigetur ratio peccati. Quo non igitur digni ſupplicio ſumus, cùm tali nobis à Deo poteſtate donata, ipſi ſalutis noſtræ efficiamur proditores?

S.Jo.Chryſ. Hom.20.in Matth.

S.Aug.ſer. 19.aliàs de Temp.134. c.9.

Dimitte nobis debita noſtra, &c. In Baptiſmo omnia debita, id eſt, peccata prorsùs dimittuntur nobis. Sed quia nemo hìc poteſt vivere ſine peccato, & ſi non magno crimine, unde ſeparetur ab illo Pane; tamen nemo poteſt ſine peccatis eſſe in hac terra, & non poſſumus accipere, niſi unum Baptiſmum ſemel : *In oratione accipimus, unde quotidiè lavemur, ut nobis peccata noſtra quotidiè dimittantur : ſed ſi faciamus, quod ſequitur*, Sicut & nos dimittimus debitoribus noſtris .... *Sponſionem facimus cum Deo, pactum & placitum. Hoc tibi dicit Dominus Deus tuus : Dimitte, & dimitto. Non dimiſiſti: tu contra te tenes, non ego.*

Et ſerm. 56. aliàs de Div. 48. c.9.

Dimitte nobis, &c. Homo, ſi ſine peccato eſſe non potes, & vis ſemper dimitti tibi totum, dimitte ſemper : Quantum vis dimitti tibi, dimitte tantum; quoties vis dimitti tibi, toties dimitte ; imò quia vis totum dimitti tibi, totum dimitte. *Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris..... Qui ſic petit, & debita non relaxat, iſte etiam, per quod orat, accuſat. Qui ſibi tantum donari poſtulat, remitti tantum, quantum ipſe remittit & donat, ad placitum Deum, Deum taliter invitat ad pactum .... Fide peccatis ſuis petit veniam, qui peccanti libenter ignoſcit ... Satis poteſt homo miſericors, qui cum Deo de pietate conſligit. Homo, ſit ſemper in pectore tuo venia, ſi vis crimina non timere.*

S.Pet.Chryſ. ſer.67.68.71.

S.Jo. Chry. Hom.20.in Matth.

XII. *Et ne nos inducas in tentationem.* Docet Chriſtus nos non recuſare certamina, nec tamen in ea audaciùs inſilire : hoc enim modo & noſtra incipiet clarior eſſe victoria, & Diaboli infelicior pugna videbitur. Nam protractos in medium, viriliter ſtare oportet ac fortiter : non provocatos verò quieſcere, & tempus exſpectare certaminis, ut nos & vacuos oſtendamus amore gloriæ, & plenos virtute conſtantiæ.... *Et ne nos inducas in tentationem.* Dimitte quæ fecimus, & da, ut alia non committamus .... *Poteſt peccatum caveri, ſed opitulante illo, qui non poteſt falli. Nam & hoc ipſum ad cavendum peccatum pertinet, ſi veraciter dicimus* : Dimitte nobis debita noſtra, ſicut & nos dimittimus debitoribus noſtris. *Duobus enim modis etiam in corpore cavetur morbi malum; & ut non accidat, & ut ſi acciderit, citò ſanetur.*

S.Aug.ſerm. 58. & lib.de Nat.& Grat. cap.67.

» *tur* : *Vt non accidat, caveamus dicendo*: Ne nos inferas in tentationem. *Vt citò sanetur, caveamus dicendo*: Dimitte nobis debita nostra.

S. Pet. Chrys. ser. 68. 71. m

Et ne nos inducas in tentationem. *Hoc petere miles multis modis cogitur, ne fragilitas plus ausa, & de se temerè præsumens, nec virium suarum modum colligens, in conflictu malè cauta succumbat: deinde offensus Deus tradat tentationibus, quos relinquit ..... Tentatio est species fallens, quæ prospera in adversis, adversa occultat in prosperis, humanamque ignorantiam dolosos educit in lapsus. Petimus ergo, ne peccatis impellentibus in tentationum foveas incidamus.*

S. Jo. Chrys. serm. 10. de instituéda » secundùm » Deum vita » Tom. 5.

XIII. *Sed libera nos à malo. Amen.* Multa, Diaboli opera atque astu, gravia & molesta nobis accidunt: Multa ab hominibus, vel palam injuriis, vel clam nobis insidiantibus. Jam verò corpus ipsum contra animam non sine gravi noxa, nonnumquam variis morbis debilitatum atque infirmum, dolores nobis atque languores parit. Itaque cùm tam multa tamque gravia nobis ingruant mala, ab his omnibus ut liberemur, à Deo omnium docemur petere, quo nimirùm vindice tempestas omnis sedatur. Malus ipse confusus, despectus, delusus, confutatusque discedit, sicut olim ab hominibus discessit in porcos, in quos etiam nihil nisi jussus audebat. Ergo qui nec in porcos quidquam potest, quo tandem pacto hominem in vigilia permanentem, animo stantem, intentum, Dei septum præsidio, tenere audeat atque opprimere?

S. Pet. Chrys. serm. 70.

Libera nos à malo. Hoc est, *à Diabolo, qui totius mali author est & origo. Diabolus natura cœlestis fuit: nunc est nequitia spiritualis, ætate major sæculo, nocendi usu tritus, lædendi arte peritissimus: Vnde non jam malus, sed malum dicitur, à quo est omne, quod malum est. Hinc est, quòd propriis viribus liberari homo non potest, carnalibus vinculis illigatus. Petendum nobis est ergo, ut Deus à diabolo nos liberet, qui Christum terris, ut diabolum vinceret, commodavit. Clamet homo, clamet ad Deum*, Libera nos à malo, *ut à tanto malo, solo Christo vincente, liberemur.*

S. Aug. serm. 256. alias ex Samond. 18.

Libera nos à malo. *Vis, ut sim securus, ubi quotidie peto indulgentiam pro peccatis, adjutorium in periculis? Cùm enim dixero propter præterita peccata*, Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris: *continuò propter futura pericula addo & adjungo*, Ne nos inferas in tentationem. *Quomodo est autem populus in bono, quando mecum clamat*, Libera nos à malo? *Et tamen, Fratres, in isto adhuc malo cantemus, Alleluia, Deo bono, qui nos liberat à malo. Quid circumspicis, unde te liberet, quando te liberat à malo? Noli longè ire, noli aciem mentis circumquaque distendere. Ad te redi, te respice. Tu es adhuc malus. Quando ergo Deus te ipsum liberat à te ipso, tunc te liberat à malo. Apostolum audi, & ibi intellige, à quo malo sis liberandus:* Condelector, *inquit*, legi Dei secundùm interiorem hominem; video autem aliam legem in membris meis, repugnantem legi mentis meæ, & captivantem me in lege peccati, quæ est in membris meis. *Putavi, quia captivavit te sub nescio quibus ignotis Barbaris: putavi, quia captivavit te sub nescio quibus gentibus alienis, vel sub nescio quibus hominibus dominis.* Quæ est, *inquit*, in membris meis. *Exclama ergo cum illo*, Miser ego homo, quis me liberabit? *Vnde quis liberabit? Dic unde. Alius dicit ab optione, alius de carcere, alius de Barbarorum captivitate, alius de febre atque languore: Dic tu Apostole, non quo mittamur, aut quò ducamur, sed quid nobiscum portemus, quid nos ipsi simus, dic:* De corpore mortis hujus. *De corpore mortis hujus?* De corpore, *inquit*, mortis hujus... *Sed non es tu ipse corpus mortis hujus?* Respondet, Igitur ipse ego mente servio legi peccati. *Sed* ipse ego: *Quomodo per diversa ipse tu? Mente, inquit, quia diligo: carne, quia concupisco: victor quidem, si non consentio: adhuc tamen luctabor urgente adversario.*

Rom. 7. 22. &c.

XIV. *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cœlestis delicta vestra Si autem non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra.* Idcircò & cœlos rursùs commemoravit, & Patrem; ut hinc quoque auditorem pudore suffunderet, si cùm tanto sit Patre generatus, ad malitiam feritate rapiatur; atque ad cœlum vocatus, terrena & carnali prorsùs mente vilescat. *Non solùm quippe gratia Dei esse filios oportet, verùm etiam operibus. Nihil est autem quod sic Deo similes faciat, ut malignis atque lædentibus esse placabilem*; sicut etiam paulò ante præmonuit, cùm diceret: *Deus solem suum oriri facit super bonos & malos.* Propterea & communes nos facere preces jubet, & plurali ubique numero in oratione Dominica nos uti docet, ut proximis placati, ne vestigium quidem iracundiæ in nobis relinquamus. Quanto jam ergo invenimur digni supplicio, post hæc omnia non modò non remittentes, verùm etiam de inimicis à Deo vindictam rogantes; cùm ille cuncta & faciat & dicat, ne ipsi mutuis adversùm nos odiis infremamus. Quia enim charitas omnium mater bonorum, quæ illi incommodant, tollens, undique nos in unum congregat copulando, &c. *Si enim dimiseritis hominibus peccata eorum, dimittet & vobis Pater vester cœlestis delicta vestra*, &c. Tanta est copia delictorum, ut ille etiam, qui non diligenter cuncta cognoscit, multa tamen ex eis possit intelligere. Quis nostrùm non habuit in oratione desidiam? Quis non superbiæ est inflatus tumore? Quis non inanis gloriæ aurulâ ventilatus est? Quis non de fratre dextraxit? Quis non concupiscentiam malignam admisit, vel impudicis oculis aspexit? Quis non inimici cum animi commotionem recordatus est, & cor suum intumescere fecit? Quis non æmuli sui, aut cruciatus est prosperis, aut delectatus adversis? Sin autem & in Ecclesia constituti, & brevi tempore tantorum efficimur malorum rei: quales tandem nos futuros putamus, cùm hinc fuerimus egressi? Si tantos fluctus patimur in portu, cùm exierimus in Euripum illum malorum, forum dico, & urbana negotia, & domesticas curas, putamus ne, nos saltem ipsos poterimus agnoscere? Verumtamen tot ac talium peccatorum compendiosam nobis ac facilem Deus viam liberationis dedit, totiusque laboris alienam. Quis enim labor est fratri indulgere conturbanti? *Labor quidem in remittendo nullus, in retinendo verò inimicitias maximus. Siquidem iracundia liberari, magnam menti reddit quietem, & valdè facile est volenti: Neque enim necesse est maria transfretare, nec longi itineris peregrinationem subire, nec montium excelsa conscendere, nec pecuniam impendere, nec corpus exponere; sed sufficit velle tantummodo, & omnia continuò peccata deleta sunt.*

S. Jo. Chrys. Hom. 20. in Matth.

S. Pet. Chrys. Serm. 7.

XV. *Cùm autem jejunatis, nolite fieri, sicut hypocritæ, tristes*, &c. *Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava*, &c. Hypocrisis *subtile malum, secretum virus, venenum latens, virtutum fucus, tinea sanctitatis*. Adversa omnia nituntur viribus suis, armis suis pugnant, impugnant palàm: unde & caventur tam facilè, quàm videntur. Hypocrisis secura simulat, fallit prospera, curiosa mentitur, & *crudeli arte virtutes truncat mucrone virtutum: Jejunium jejunio perimit, oratione orationem evacuat, misericordiam miseratione prosternit... Fratres, fugiendum est virus, pestilentia cavenda, quæ de remediis creat morbos, conficit de medicina languorem, sanctitatem vertit in crimen, placationem facit reatum, generat de propitiatione discrimen. Hypocrisim qui fugerit, vicit; qui incurrerit, cadit. Fugiamus hypocrisim, fugiamus, Fratres: Sit nostrum de simplicitate jejunium, de innocentia sit sanctum, de puritate purum, de sinceritate sincerum, sit hominibus occultum, ignotum Diabolo, Deo notum. Thesaurum qui non abscondit, prodit.* Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, &c. *Non ut coma capitis illecebroso redundet unguento, seriùs Magister injungit; neque faciem nitescere solito vult lavacro: sed habitu prædentis vult celari jejunium Christiano, quia*

Chri-

Christianum venditare non vult artifici mœrore jejunium. Unge caput tuum, & faciem tuam lava: ne videaris hominibus jejunans, sed Patri tuo, qui est in abscondito. *Sic non voluptuosos indulget aspectus, sed vultus, qui simulantur, excludit. Facies mœrore dejecta invitat famam, non jejunium voluntarium profitetur. Si vult, quare tristis? Si non vult, jejunus quare? Meritò tali pœna vivit, qui sibi facit de virtute vitium, mendacium de veritate, de merce stipendium, de remissione peccatum. Agricola si non impresserit cultrum, si sulcum non defoderit, si non exciderit sentes, si gramina non evulserit, si in tuto semina non locarit; sibi mentitur, non terræ; nec terræ facit damnum, sed sibi non facit fructum: & ita se vacuat, ita decipit, impugnat ita, qui terræ manu fallaci mentitur. Quid faciet, quid habebit, quid inveniet, qui Deo, esuriente carne, hypocrisi luxuriante, mentitur? Sciat ille, sustinere se laborem incassum, se nihil habiturum, qui premens jejunii aratrum, & abscindens gulæ gramina, atque eradicans luxuriæ sentes, misericordiæ semina nulla jactaverit.*

S. Aug. l. 2. de Ser. Dom. in Monte, c. 12.

Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava. *Maximè animadvertendum est, non in solo rerum corporearum nitore atque pompa, sed etiam in ipsis sordibus lutosis posse esse jactantiam; & eo periculosiorem, quo sub nomine servitutis Dei decipit. Qui ergo immoderato cultu corporis atque vestitus, vel cæterarum rerum nitore præfulget, facilè convincitur rebus ipsis pomparum sæculi esse sectator, nec quemquam fallit dolosa imagine sanctitatis: Qui autem in professione Christianitatis, inusitato squallore ac sordibus intentos in se oculos hominum facit, cùm id voluntate facit, non necessitate patitur, cæteris ejus operibus potest conjici, utrum hoc contemptu superflui cultus, an ambitione aliqua faciat; quia & sub ovina pelle cavendos lupos Dominus præcipit*: Sed ex fructibus, *inquit*, eorum cognoscetis eos. *Cùm enim cœperint aliquibus tentationibus ea ipsa illis subtrahi, vel negari, quæ isto velamine vel consecuti sunt, vel consequi cupiunt, tunc necesse est appareat, utrum lupus in ovina pelle sit, an ovis in sua. Non enim propterea ornatu superfluo debet aspectus hominum mulcere Christianus, quia illum parcum habitum ac necessarium etiam simulatores sæpius usurpant, ut incautos decipiant; quia & illæ oves non debent pelles suas deponere, si aliquando eis lupi se contegunt.* Tu autem cùm jejunas, unge caput tuum, &c. *Non quispiam rectè præceperit, quamvis faciem quotidiana consuetudine lavemus, unctis etiam capitibus, cùm jejunamus, nos esse debere. Quod si turpissimum omnes fatentur, intelligendum est hoc præceptum ungendi caput, & faciem lavandi, ad interiorem hominem pertinere. Vngere ergo caput, ad lætitiam pertinet: lavare autem faciem, ad munditiam: & ideò caput ungit, qui lætatur interiùs mente, atque ratione. Hoc enim rectè accipimus caput, quod in anima præeminet, & quo cætera hominis regi & gubernari manifestum est. Et hoc facit, qui non foris quærit lætitiam, ut de laudibus hominum carnaliter gaudeat. Interiùs ergo gaudeat in jejunio suo, eo ipso quo sic se jejunando avertit à voluptate sæculi, ut sit subditus Christi, qui secundùm hoc præceptum caput unctum habere desiderat. Ita enim & faciem lavabit, id est, cor mundabit, quo visurus est Deum non interposito velamine, propter infirmitatem contractam de sordibus; sed firmus & stabilis, quoniam mundus & simplex.* Lavamini, *inquit*, mundi estote, auferte nequitias ab animis vestris, atque à conspectu oculorum meorum. *Ab his igitur sordibus facies nostra lavanda est, quibus Dei aspectus offenditur.*

Matt. 7. 16.

Isa. 1. 16.

XVI. *Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, &c. Thesaurizate autem vobis thesauros in cœlo*, &c. Qui terrenis opibus inhiant, & congerendis student thesauris, avari divites, egentiores sunt omnibus egenis: *Perdunt enim illos reditus, quos possunt habere perpetuos: & dum brevi, nec semper incubant usui, nullo justitiæ cibo, nulla misericordiæ suavitate pascuntur; foris splendidi, intus obscuri; abundantes temporalium, inopes æternorum: quia ipsi animas suas fame afficiunt, & nuditate dehonestant, qui de iis quæ terrenis horreis commendarunt, nihil thesauris cœlestibus intulerunt.* Thesaurizare vis? Benè: Non dico Noli; sed dico ubi. Consultorem me accipe, non perditorem. Scriptum est, *Thesaurizate vobis thesauros in cœlo*. Sed fortè dicis, Non video locum in cœlo, ubi ponam. Quam scalam, quam machinam quæsiturus sum, quæ ad cœlum attingat, ut videam, ubi ponam pecuniam meam? Quid dicis? Vides in terra locum, ubi obruis? Video, inquit. Benè satis: Si securus es obruendo in terra, quare solicitus es de Deo, qui fecit cœlum & terram? Da securus Deo. Ipsi te commenda, qui tibi pecuniam in cœlo servat; quia ipse & te in terra, quamdiù vivis, gubernat. Pecuniam servare vis? Serva quomodo vis. Si inveneris meliorem custodem, Christum, commenda ei pecuniam tuam. Commendo, inquit, servo meo. Benè: Quantò meliùs Domino tuo? Et servum tuum præponis Domino tuo? O Christianum virum! Servus tuus fortassis auferet, & fugiet: Numquid Christus hoc facturus est? Multi ad dominos suos servi inimici repentè extiterunt, & eos cum ipso auro hostibus tradiderunt. Cui ergo commendas? Servo, inquis, meo: Novi fidem servi mei, ideòque commendo servo meo aurum meum. Benè satis, præfers servum tuum, aurum tuum commendas servo tuo: Animam tuam cui? Animam meam commendo Deo meo. Quantò meliùs, ò homo, illi & aurum tuum, cui & animam tuam? *An fortè fidelis est in custodiendo animam tuam, & infidelis in custodiendo pecuniam tuam? Servat tibi, qui servat & te.* Laudas fidem servi tui? Etiam, ego novi fidem servi mei. Tota fides ejus est, ne fraudet, ne tollat: numquid agit, ne perdat? Ecce posuit, & non latuit; invenit alius, & tulit. Numquid hoc Christo quispiam facturus est? Pigritiam excute, consilium accipe. *Da Christo esurienti, thesauriza in cœlo. Numquid labor est in cœlo thesaurizare? Etsi labor esset, faciendum erat ad ponendam pecuniam tuam in loco munito, unde nemo eam possit auferre. Cùm tamen dicit Christus, In cœlo thesauriza: non dicit tibi, scalas quære, machinas liga, pennas apta: Hoc dicit, Mihi in terra da, & tibi in cœlo servo. Ideò veni egere ego in terra, ut sis tu dives in cœlo. Fac trajectitium. Fortè times fraudatorem, ne perdas; & quæris, qui portet, qui migret. Christus tibi in utroque adest. Non faciet imposturam, faciet insuper & laturam ..... Qui dixit Saulo*, Quid me persequeris? *Ipse tibi dicit, Pasce me. In terra Saulus sæviebat, & Christum in cœlo tangebat: sic & tu in terra eroga, & Christum in cœlo pascis* ..... Est & alia vita, Fratres mei: Est post hanc vitam alia vita, credite. Ad eam vos præparate, præsentia cuncta contemnite. Si habetis, benè inde facite: si non habetis, nolite cupiditate inardescere. *Migrate, transferte ante vos: quod hic habetis, illuc eat, quò secuturi eritis. Audite consilium Domini vestri:* Ne thesaurizetis vobis thesauros in terra, &c. *Audis quotidie homo fidelis, Sursum cor: & quasi contrarium audias, tu mergis in terra cor tuum. Migrate. Habetis unde? Facite benè. Non habetis unde? Adversus Deum nolite murmurare. Audite me, ò pauperes: Quid non habetis, si Deum habetis? Audite me, ò divites: Quid habetis, si Deum non habetis?*

S. Leo M. ser. 9. de Coll. & Eleemos. 5.

S. Aug. ser. 145. aliàs 32. ex Sirmon. "S. Aug. ser. 111. aliàs de Div. 115. cap. 18.

Nolite thesaurizare vobis thesauros in terra, &c. Res aperta est, consilium patet, sed cupiditas latet: immò non latet, sed etiam ipsa, quod pejus est, patet. *Non enim cessat rapina grassari: non enim cessat fraudare avaritia: non enim cessat perjurare malitia. Totum ut quid? Vt thesaurizetur. Et ubi ponatur? In terra. Rectè quidem à terra in terram. Homini enim, à quo nobis dixi laborem propinatum, peccanti dictum est*, Terra es, & in terram ibis. *Meritò thesaurus in terra, quia cor in terra.*

S. Aug. serm. 60. aliàs de Temp. 50. c. art. 7.

Gen. 3. 19.

ra. Vbi est ergo, quod habemus ad Deum? Dolete, qui intellexistis: corrigimini, si doluistis. Quamdiu laudare, & non facere? Verum est, nihil verius. Fiat ergo, quod verum est. Ergo nolite vobis condere thesaurum in terra, sive experti quomodo pereat, quod in terra reconditur; sive non experti, sed & vos saltem metuentes experiri. Quem non corrigunt verba, corrigant experimenta. Non surgitur, non proceditur, nisi una voce dicatur ab omnibus: Væ nobis, ruit Mundus. Si ruit, quare non migras? Si tibi architectus diceret, ruituram domum tuam; nonne priùs migrares, quàm murmurares? Structor Mundi dicit tibi, ruiturum Mundum, & non credis? Audi vocem prædicentis, audi consilium commonentis. Vox prædicentis est, Et cœlum & terra transibunt. *Vox commonentis est,* Nolite vobis condere thesauros in terra. *Ergo si creditis Deo prædicenti, si non contemnitis commonentem, fiat quod dicit: Non enim ille te fallit, qui tale consilium dedit. Non perdes,* Mat. 19. 21. *quod dedisti, sed sequeris, quod misisti. Consilium ergo do: Da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo. Non sine thesauro remanebis: sed quod habes in terra solicitus, habebis in cœlo securus. Migra ergo. Consilium do servandi, non perdendi.*

S. Per. Chry. Serm. 8. Thesaurizate vobis thesauros in cœlo. *Thesaurus cœli est manus pauperis: quod suscipit, ne in terra pereat, reponit in cœlum. Manus pauperis est gazophylacium Christi: Quia quicquid pauper accipit, Christus acceptat. Da ergo homo pauperi terram, ut accipias cœlum: Da nummum, ut accipias Regnum: Da micam, ut accipias totum: Da pauperi, ut des tibi; quia quicquid pauperi dederis, tu habebis: quod pauperi non dederis, habebit alter: Clamat Deus,* Misericordiam volo. *Qui quod vult Deus, Deo negat, à Deo sibi, quod desiderat, vult negari.* Misericordiam volo. *Homo, petit Deus, sed tibi, non sibi.* Misericordiam volo. *Humanam misericordiam petit, ut largiatur divinam.*

S. Hie. in c. 6. Matth. Ubi enim est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum. *Hoc non solùm de pecunia, sed & de cunctis passionibus sentiendum est. Gulosi Deus venter est. Ibi ergo habet cor, ubi est thesaurus. Luxuriosi thesaurus, epulæ sunt; lascivi, ludicra; amatoris, libido. Huic servit unusquisque, quo vincitur..... Vt ergo in cœlis thesaurizemus, cœlestia diligamus. Vis nosse, ubi thesaurizas? Attende quid amas. Vis nosse, quid ames? Attende quid cogitas.*

S. Fulg. Serm. de Confess.

S. Jo. Chry. Hom. 21. in Matth. XVII. *Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit. Si autem oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit,* &c. Quod oculus corpori, hoc intellectus est animæ. Ut enim nequaquam optes auro ornari, veste serica conspici, si sit oculis tibi carendum; sed horum proculdubio sanitatem desiderabiliorem rebus omnibus judicares, quæ si tibi depereat, nihil te jam reliqua vita delectat: Quantò hoc magis pro oculis debes mentis efficere? Sicut enim postquam corporalium oculorum lumen extinctum est, pleraque jam membra suo usu ac officio carent, lumine ipsis extincto; ita etiam mente cæcata, innumeris malis vita tua cumulatur. Quemadmodum igitur in corpore hoc maximè providemus, ut oculos habeamus incolumes: sic etiam in anima intellectus conservemus salutem. Si verò cæcamus istum, quo aliis quoque debemus lumen inferre; unde jam poterimus aspicere? Sicut enim qui caput ipsum fontis obstruxit, totum simul exsiccavit & fluvium: sic etiam qui oculum mentis tenebris obduxit, omnes quoque vitæ istius actus una confusione cæcavit. Propter quod ait: *Si lumen, quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt?* Quando enim lucerna extinguitur, quando gubernator mergitur, quando dux ipse capitur; quæ tandem subditis supererit spes salutis?..... Dedit nobis intellectum Deus, ut ignorantiam fugemus è mentibus, ut rectum teneamus justumque rerum judicium, atque ad alia hujusmodi dirigamur: & contra diversarum impugnationum varios incursus, hoc quasi quodam scuto usi ac lumine, maneamus innocui atque muniti. Nos verò tantum hoc Dei donum temerè prodimus propter superflua ac vana. Quid prodest auratis armis Milites refulgere, cùm ducitur Rex ipse captivus? Quod lucrum est auratæ depictæque navis, cùm ipsius mergitur gubernator? Quænam illa est benè compositi corporis pulchritudo, cùm facies oculos amisit? Quemadmodum igitur si Medicum, cujus ad aliorum ægritudines depellendas sanitas necessaria est, ægritudine afficias, & in deaurato cubiculo, lectuloque argenteo jacere præcipias, nihil proficiet omninò languentibus: ita etiam si mentis principale corrumpens, quo vitiis ingruentibus potes repugnare, thesauro feceris assidere, non modò nihil omninò profeceris, sed totum prorsùs animum læseris.

S. Aug. Enar. in Psal. 118. Serm. 12. *Si oculus tuus fuerit simplex,* &c. De intentione hunc locum intelligendum jam observavi. *Proinde magni interest, cùm aliquid boni facimus, cujus rei contemplatione faciamus. Officium quippè nostrum non officio, sed fine pensandum est: ut scilicet non tantùm si bonum est, quod facimus, sed præcipuè si bonum est propter quod facimus, cogitemus. Hos oculos, quibus contemplamur, quare faciamus, quod facimus, averti poscit, ne videant vanitatem, id est, ne hanc attendat, propter quam faciat, cùm boni aliquid facit. In qua vanitate præcipuum locum obtinet amor humanæ laudis, propter quam multa magna fecerunt, qui magni in hoc sæculo nominati sunt, multumque laudati in civitatibus gentium, quærentes non apud Deum, sed apud homines gloriam; & propter hanc velut prudenter, fortiter, temperanter justèque viventes, ad quam pervenientes, perceperunt mercedem suam, vani vanam.*

Id. l. 4. contr. Julian. cap. 3. n. 33. Si oculus tuus fuerit nequam, totum corpus tuum tenebrosum erit. *Hunc oculum agnosce intentionem, quâ facit quisque, quod facit; & per hoc disce eum, qui non facit opera bona intentione fidei bonæ, hoc est, ejus quæ per dilectionem operatur, totum quasi corpus, quod illis, velut membris, operibus constat, tenebrosum esse, hoc est, plenum nigredine peccatorum.*

S. Gregor M. p. 1. Pastor. c. 9. Si ergo lumen, quod in te est, tenebræ sunt, ipsæ tenebræ quantæ erunt? *Fit* enim plerumque, *ut aliud in imis intentio supprimat, aliud tractantis animo superficies cogitationis ostendat. Nam sæpè sibi de se mens ipsa mentitur, & fingit se de bono opere amare, quod non amat; de Mundi autem gloria non amare, quod* Ps. 17. 29. *amat.* Ad Deum igitur clamemus cum Propheta: *Quoniam tu illuminas lucernam meam Domine: Deus meus, illumina tenebras meas.*

“S. Jo. Chry. Hom. 23. in Matth. XVIII. *Nemo potest duobus dominis servire,* &c. *Non potestis Deo servire & Mammonæ.* Animo prorsùs toto perhorrescamus, & corpore, intelligentes, ex adverso Deun aurumque componi. Si igitur istud sono quoque sermonis horribile est, quantò est horribilius, cùm ipsis operibus tyrannis auri Dei timori præfertur?.... Noli tu mihi contra hanc sententiam proferre divites, sed divitiis servientes. Alioquin Job erat quidem dives, non tamen pecuniæ serviebat. Sicut enim alieni patrimonii dispensator, ita illa omnia possidebat, non modò aliena non rapiens, sed propria quoque indigentibus largiens: Quodque his majus est, nec habere se illa gaudebat: *Si lætatus sum,* inquit, Job. 31. *quia mihi essent multæ divitiæ.* Unde quia gaudium de possessione non habuit, dolorem de amissione non pertulit. At non tales nostra ætate sunt divites, sed captivis omnibus deteriùs affecti; & sicut cuidam tyranno tributa pendentes, non quiescunt à miseria servitutis. Quasi enim arcem quamdam, ita eorum mentem amor auri insedit. Unde per dies singulos præcepta eis plena iniquitatis imponit, nec est omninò aliquis, qui non obediat imperanti. Noli igitur ex superfluo argumentari: semel siquidem pronunciavit Deus, impossibile esse dicens, utrumque hoc simul esse servitium. Ne ergo tu duxeris hoc esse possibile. Quando enim te unus Dominus propriis quoque exui jubet,

„ bet, alter verò etiam aliena diripere: quando ille ti-
„ bi imperat caſtitatem, iſte luxuriam: quando hic tibi
„ caſtigationem ventris indicit, ille ebrietatem atque
„ delicias: quando te alter omnia iſta jubet deſpicere,
„ alter verò inhærere atque inhiare præſentibus; cùm hic
„ quidem præcipit lecta marmora, parietes pictos, &
„ laquearia deaurata mirari; ille verò averſari ejuſmo-
„ di omnia, & veræ Philoſophiæ pulchritudinem, ac
„ morum ornamenta ſuſpicere: quemadmodum poſſi-
„ bile eſt, hæc tam contraria convenire? Dominum hùc
„ autem Mammonam, id eſt, pecuniam, nuncupavit,
„ non ob propriam ipſius naturam, ſed ob eorum mi-
„ ſeriam, qui ſe ad illius inclinavere ſervitium. Sic
„ etiam ventrem Apoſtolus appellat Deum, non à di-
„ gnitate dominantis, ſed ab infelicitate famulantium.
„ Quod ſupplicio certè omni majus eſt, etiam ante
„ pœnam puniri captivum. Quibus enim captivis non
„ infeliciores putandi ſunt, qui cùm dominum ha-
„ beant Deum, ab illo Rege mitiſſimo recedentes,
„ tyranno ſe huic ſæviſſimo dederunt: & hoc cùm no-
„ bis etiam in præſenti res iſta noceat? Nam & damna
„ hinc ineffabilia contingunt, & lites frequentes, &
„ calumniæ, atque certamina, & aſſidui labores, &
„ cæcitas mentis: Quodque eſt gravius, etiam bo-
„ norum nobis cœleſtium per hæc infertur amiſſio, quæ
„ ſolo certè poſſumus Dei ſervitio promereri.
„ Nemo poteſt duobus Dominis ſervire. *Servile eſt omne peccatum, libera eſt innocentia. Vnde & Dominus ait:* Omnis, qui facit peccatum, ſervus eſt peccati. *Quomodo enim non ſervus, omnis avarus, qui pro exiguo pecuniæ lucello ſeipſum auctionatur?* Rom.6.16. S. Amb. lib. de Joſep. c.4. n.20. *Timet omnia, ne congeſta amittat, qui non utenda congeſſit, majore periculo ſervaturus, quò majora quæſivit. Quomodo non mendicans, cui ſunt parva, quæ poſſidet? Nam etſi mihi dives videatur, ſibi eget, nec teſtimoniis ſua vota ſolatur, qui quod optat, neſcit credere. Quomodo autem non & ille ſervus, qui ſubditus eſt libidini? Primùm ſuis ardet incendiis, & pectoris ſui facibus exuritur... Suſcipit omnes metus, inſidiatur ſomno ſingulorum: ut unius cupiditate potiatur, fit ſervus omnium. Servit igitur hanc miſeram quidem ſervitutem, qui ipſe ſibi dominos facit, ipſe vult habere quos timeat: Nihil enim tam ſpeciale ſervitutis eſt, quàm ſemper timere. Ille verò in quavis conditione ſervitii ſemper liber, qui Mundi amore non capitur, avaritiæ vinculis non tenetur, metu criminis non alligatur, qui ſecurus ſpectat præſentia, quem futura non terrent. Nonnè videtur tibi iſte in ſervitute dominari: ille autem in libertate ſervire? Serviebat Ioſeph, regnabat Pharao: Beatior hujus ſervitus, quàm Regnum illius.*

Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ. *Semper abundantia contumelioſa in ſemetipſam eſt. Apud Barbaros quoſdam, quia vernaculum eſt aurum, auro vinctos in ergaſtulis habent, & divitiis malos onerant, tantò locupletiores, quantò nocentiores.* Tert. lib. de Cultu Fœm. cap. 6. S. Gregorius Nazianzenus, Oratione in Natale Domini, divites meritò vocat *compeditos terræ.* S. Cyprianus multos fidem abnegaſſe deflet in Eccleſiæ perſecutione, quos divitiarum amor à cura ſalutis avocavit. *Decepit multos* (inquit) *patrimonii ſui amor cæcus; nec ad recedendum parati, aut expediti eſſe potuerunt, quos facultates ſuæ velut compedes ligaverunt. Illa fuerunt remanentibus vincula, illæ catenæ; quibus & virtus retardata eſt, & fides preſſa, & mens vincta, & anima præcluſa; ut ſerpenti terram ſecundùm Dei ſententiam devoranti, præda & cibus fierent, qui terreſtribus cupiditatibus inhærerent.* S. Cypr. lib. de Lapſis. Erubeſce Chriſtiane, quòd in libertatem gloriæ filiorum Dei vocatus, Mammonæ ſervias indigniſſimam ſervitutem. *Obſederunt animum tuum ſterilitatis tenebræ, & recedente inde lumine veritatis, carnale pectus alta & profunda avaritiæ caligo cæcavit: pecuniæ tuæ captivus, & ſervus es: catenis cupiditatis, & vinculis alligatus es; & quem jam ſolverat Chriſtus, denuò vinctus es: ſervas pecuniam, quæ te ſervatam non ſervat: patrimonium cumulas, quod te pondere ſuo gravius onerat: Nec meminiſti, quid Deus reſponderit diviti exube-* Idem lib. de Op. & Elee.

rantium fructuum copiam ſtulta exultatione jactanti: Stulte, inquit, hac nocte expoſtulatur anima tua à te: Quæ ergo paraſti, cujus erunt? Quid divitiis tuis ſolus incubas? Quid in pœnam tuam patrimonii tui pondus exaggeras, ut quò locupletior ſæculo fueris, pauperior Deo fias? Redditus tuos divide cum Domino Deo tuo: fructus tuos partire cum Chriſto: fac tibi poſſeſſionum terreſtrium Chriſtum participem, ut & ille te ſibi faciat regnorum cœleſtium cohæredem. S. Aug. Ep. 51. alias 113. Laxatis ergo curis mutabilium rerum, bona ſtabilia & certa quæramus: *Supervolemus terrenis opibus noſtris. Nam & in mellis copia non fruſtra pennas habet apicula, necat enim hærentem.* Si ſapimus, deſinamus ea ſequi, quæ & aſſequi miſerum eſt. S. Ber. Epiſt. 103. *Beatus, qui poſt illa non abiit, quæ poſſeſſa onerant, amata inquinant, amiſſa cruciant.*

XIX. *Ideò dico vobis, Ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ, quid manducetis, neque corpori veſtro, quid induamini.* S. Aug. lib. de Op. Monach. c. 26. Qui enim propter hoc Euangelium prædicat, ut habeat, unde manducet, & unde veſtiatur, ſimul ſe putat & Deo ſervire, quia Euangelium prædicat; & Mammonæ, quia propter iſta neceſſaria prædicat: quod Dominus dicit fieri non poſſe. Ac per hoc *Ille qui propter iſta Euangelium prædicat, non Deo, ſed Mammonæ ſervire convincitur: etſi Deus illo ad aliorum profectum, quomodo ipſe neſcit, utatur. Nam huic ſententiæ ſubjungit,* Ideò dico vobis, ne ſoliciti ſitis animæ veſtræ, quid manducetis, neque corpori veſtro, quid induamini: *Non ut iſta non procurent, quantum neceſſitati ſatis eſt, unde honeſtè potuerint; ſed ut non iſta intueantur, & propter iſta faciant, quicquid in Euangelii prædicatione facere jubentur.*

Nolite ſoliciti eſſe. *Quis ſic invidus bonis ſuis, quis ſic deliciis ſuis inimicus, ut ſpontanea & cœlitùs præparata deſpiciat, & concupiſcat mundanis laboribus & doloribus conquiſita? Degener nimis animus, mens tota ſervilis eſt, quæ coquorum affatus, ſqualores coquinæ, heſterno horrore fœtentia perquirat obſonia, cui jugiter regius deſeruit atque adjacet apparatus. Noli ergo, homo, inania providendo gemere: noli laborare caduca præparando, quia prandii tui ſemper & ubique Deus præparator adſiſtit. Quis Rex devotis militibus debitam non procurat annonam? Quis dominus fidelibus ſervis juſta cibaria non miniſtrat? Quis pater non dat panem filiis? Si ergo nobis Deus & Rex & Dominus & Pater eſt, quid negabit? Stipendiis ſuis militans, derogat miles Regi; ſuis ſumptibus vivens, dominum ſervus accuſat: pro ſe ſolicitus filius, culpat ſuperſtitem patrem. Noli ergo homo exponere Deum pro te, taliter cogitando, qui & juſtitia regnantis, & dominantis ſtudio, & generantis affectu, in ſe totam tui recepit ſolicitudinem, refudit & curam.* S. Pet. Chryſ. ſerm. 113. de terrenorum cura deſpicienda.

XX. *Reſpicite volatilia cœli, quoniam non ſerunt, neque metunt, neque congregant in horrea, & Pater veſter cœleſtis paſcit illa.* Magnum ſanè & aptum, quod fide ſequamur, exemplum. Nam ſi volatilibus cœli, quibus nullum exercitium cultionis, nullus de meſſium fœcunditate proventus eſt, indeficientem tamen providentia divina largitur alimoniam, *Verum eſt, cauſam inopiæ noſtræ avaritiam videri.* Et enim illis idcircò inelaborati pabuli uſus exuberat, quòd fructus ſibi communem ad eſcam datos ſpeciali quodam neſciunt vindicare dominatu: *Nos communia amiſimus, dum propria vindicamus; nam nec proprium quidquam eſt, ubi perpetuum nihil eſt; nec certa copia, ubi incertus eventus. Cur enim divitias tuas æſtimes, cùm tibi Deus etiam victum cum cæteris animantibus voluerit eſſe communem? Aves cœli ſpeciale ſibi nihil vindicant, & ideò pabulis indigere neſciunt, quia non norunt aliis invidere.* S. Ambr. l. 7. in Lucam, n. 144.

Reſpicite volatilia cœli, &c. Id à Chriſto dictum, ne quiſquam Deum putet ſervorum ſuorum neceſſaria non curare, cùm ejus ſapientiſſima providentia uſque ad iſta creanda & gubernanda perveniat. Neque enim non ipſe paſcit & veſtit etiam eos, qui manibus S. Aug. l. de Op. Monac. c. 27.

ope-

„ operatur. Sed ne Christianam Militiam ad hoc detor-
„ queant, ut ista conquirant, hos servos Dominus
„ prænonet, ut in eo ministerio, quod Sacramento ejus
„ debetur, non ista, sed Regnum Dei & justitiam ejus
„ cogitemus: & hæc omnia apponentur nobis, sive per
„ manus operantibus, sive infirmitate corporis impedi-
„ tis, sive ipsius militiæ tali occupatione districtis, ut
2. Thess. 3. 10. nihil aliud agere valeamus. Laborandum igitur est,
„ *Quoniam si quis non vult operari, non manducet*. Qua-
„ mobrem si quis Dei servis vacantibus, & valentibus
„ exemplo & præcepto Apostolico manibus suis victum
„ transigere, moverit quæstionem de volatilibus cœli,
„ quæ non seminant neque metunt, & de liliis agri,
„ quæ non laborant neque nent, facilè respondebunt:
Si & nos per aliquam infirmitatem, vel occupationem non possimus operari, sic ille nos pascet & vestiet, quemadmodum aves & lilia, quæ nihil operantur hujuscemodi: Cùm autem possumus, non debemus tentare Deum nostrum; quia & hoc quod possumus, ejus munere possumus; & cùm hinc vivimus, illo largiente vivimus, qui largitus est, ut possimus. Et ideo de istis necessariis soliciti non sumus; quia cùm hæc possumus agere, ille nos pascit & vestit, à quo pascuntur homines & vestiuntur: Cùm verò hæc non possumus agere, idem ipse nos pascit & vestit, à quo aves pascuntur, & lilia vestiuntur; quoniam nos pluris sumus illis. Quapropter in ista militia nostra, nec in crastinum cogitamus, quia non propter ista temporalia, quo pertinet crastinus; sed propter illa sempiterna, ubi semper hodiernus est, nos illi probavimus, ut ei nullis negotiis sæcularibus implicati placeamus.

S. Pet. Chr. Serm. 163. „ *Respicite volatilia cœli*, &c. Exemplo tali exaggerat Dominus dubitantis insaniam, qui putat Deum
„ hoc piis filiis denegaturum, quod avibus submini-
„ strat: & existimat, relinquentibus propter se patriam;
„ domum, parentes, filios, conjuges, victus subsi-
„ dia non daturum. O miserum, cui cùm detur Re-
„ gnum, suspirat panem; cùm perpetuitate donetur,
„ deflet potum; cùm immortalitatis gloria induatur,
„ plangit corporis vestimentum! *Quis autem vestrum cogitando potest adjicere ad staturam suam cubitum unum?* Humanarum mentium cogitationes intimus
„ scrutator exponit. Nam omnis homo, dum sui corpo-
„ ris pulcritudinem concupiscit, procerum se esse exo-
„ ptat: Sed cogitare per se homo hoc potest, hoc per
„ se obtinere non potest. Ad id credendo pervenit, ad
Luc. 12. quod pervenire non potest cogitando. *Si ergo neque*,
„ *quod minimum est, potestis; de cæteris soliciti estis?*
„ Hoc est, quid cogitatione homo majora præsumis,
„ qui per fidem minora desperas? Quid vestimento mi-
„ nus? Quid majus corporis incremento? Crede ergo
„ tibi à Deo vestitum corporis posse præstari, à quo ti-
„ bi fides corporis incrementa repromittit.

S. Ambr. l. 7. in Lucam, n. 145. „ XXI. *Et de vestimento quid soliciti estis? Considerate lilia agri*, &c. Quid tam morale ad persuasionem, quàm cùm videas, quòd etiam quæ sunt irra-
„ tionabilia, sic Dei prospicientia vestiuntur, ut nullo
„ usu vel ad gratiam egeant, vel ornatum? Multò ma-
„ gis credas, rationabilem hominem, si omnem sui
„ usum in Deo collocet, nec studio mutandi violet fi-
„ dem, numquam egere posse: eò quòd jure præsum-
„ serit de favore divino..... Christianus de vita,
„ de Regno, de immortalitate certus, de pastus &
„ vestitus non debet necessitate pulsari; cùm videat
„ Deum hodie nato & perituro in crastinum germini
S. Pet. Chry. „ tantam vestitus gloriam contulisse: *Sed sicut aridi-*
tati ista, sicut clibani deputantur incendio; ita mortis, ita gehennæ ignibus destinantur, qui præsentia sibi à Deo præstari dubitant, cùm futura sibi jam sentiant contributa..... Per hæc verò non modò docet, nequa-
S. Jo. Chrys. Serm. 33. ad Pop. Antiod. „ quam nos debere esse solicitos, sed nec obstupescere
„ & admirari vestimentorum luxum & sumptum,
„ quandoquidem pulcritudo florum & decor varius
„ herbarum, ipsumque fœnum amictu tali invenitur
„ pretiosius. Cur igitur ex his in superbiam mentis eri-
„ geris, in quibus perfacilè de te obtinet etiam herba
„ victoriam?

„ XXII. *Quærite ergo primùm Regnum Dei & justi-*
Alex. Expos. in Evang.

tiam ejus; & hæc omnia adjicientur vobis. His verbis S. Amb. l. 7. in Luc. n. 130.
Christus, nec ad præsens, nec in reliquum fidelibus “
ostendit gratiam defuturam: si modò qui divina de- “
siderant, terrena non quærant. *Indecorum quippè est homines curare de cibo, qui militant de Regno. Novit Rex, quemadmodum familiam suam pascat, alat, vestiat*: & ideò dixit, *Jacta cogitatum tuum in Deum, & ipse te enutriet*. Et, *Timete Dominum omnes sancti ejus: quoniam non est inopia timentibus eum. Divites eguerunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum non minuentur omni bono*. Multi propterea nolunt ti- “S. August. Enarr. 2. in hunc Psal.
mere Dominum, ne famem patiantur. Dicitur il- “
lis, Nolite fraudem facere. Et dicunt, Unde “
me pasco? Non potest ars sine impostura esse, “
non potest negotium esse sine fraude. Sed frau- “
dem punit Deus. Time Deum. Sed si timuero “
Deum, non habebo, unde vivam. *Timete Domi-* “
num omnes sancti ejus, quoniam nihil deest timentibus “
eum. Copiam promittit trepido, & dubitanti, ne “
si fortè timuerit Dominum, deserant illum super- “
flua. *Pascebat te Dominus contemnentem se, & deseret te timentem se?* Attende, & noli dicere, Ille “
dives est, & ego pauper sum: Ego timeo Domi- “
num: ille non timendo quantùm acquisivit, & ego “
timendo nudus sum. Videte, quid sequitur: *Di-* “
vites eguerunt & esurierunt: inquirentes autem Domi- “
num non minuentur omni bono. Si ad litteram acci- “
pias, videtur te fallere: Respicis enim multos di- “
vites iniquos mori in divitiis suis, non factos fuis- “
se pauperes, cùm vivunt; vides illos senescere, “
perduci ad ultimum vitæ inter magnas copias divitia- “
rum, celebrari eis pompam funeris in magnis effu- “
sionibus, perduci usque ad sepulcrum divitem, qui “
& exspiravit in lectis eburneis, circumflente fami- “
lia suorum; & dicis in animo tuo, si fortè nosti ali- “
qua & peccata & scelera ipsius: Ego novi, quanta fe- “
cerit iste homo: ecce senuit, mortuus est in lecto “
suo; deducunt illum sui, pompa tanti funeris cele- “
bratur: ego novi quæ fecerit, decepit me Scriptura, “
& fefellit, ubi audio & canto, *Divites eguerunt &* “
esurierunt. Quando iste inops fuit? quando esuri- “
vit? *Inquirentes autem Dominum non minuentur omni* “
bono. Quotidiè ad Basilicam surgo, quotidiè genu “
lecto, quotidiè inquiro Dominum, & nihil boni “
habeo: iste non inquisivit Dominum, & inter tanta “
bona defunctus est. Sic cogitantem suffocat laqueus “
scandali. Escam enim mortalem quærit in terra, & “
veram mercedem non quærit in cœlo, & mittit caput “
in laqueum diaboli, constringuntur ei fauces, & te- “
net diabolus ad malefaciendum, ut sic imitetur illum “
divitem, quem videt in tanta copia defunctum. No- “
li ergo sic intelligere. Et quomodo intelligam? *In bo-* “
nis spiritalibus. Sed ubi sunt? Non videntur oculis, sed corde. Nam video ipsa bona. Videt illa, qui amat. Justitiam non video. Non enim aurum est, non enim argentum est. Si aurum esset, videres: quia fides est, non vides. Et si non vides fidem, quare amas servum fidelem? Quare gaudes ad eum, qui fidem tibi exhibet; & laudas eum de his bonis, quæ non videntur nisi oculo cordis? Cùm repletus fueris spiritalibus divitiis, pauper eris? Et ille dives ideò fuit, quia habebat lectum eburneum; & tu pauper es, cujus cubiculum cordis plenum est tantis gemmis virtutum, justitiæ, veritatis, charitatis, fidei, patientiæ & tolerantiæ? Explica divitias tuas, si habes illas, & compara divitiis divitum. At ille in mercatu invenit mulas pretiosas, “
& emit eas? *Si fidem invenires venalem, quantum* “
pro illa dares, quam te voluit Deus gratis habere, & “
ingratus es? Egent ergo illi divites, egent: & quod “
est gravius, pane egent. Ne fortè putetis, quia au- “
ro egent & argento, quamquam & hoc egeant. Quan- “
tum habuit quidam, & quid eum satiavit? Sic mor- “
tuus est egens; quia plura volebat acquirere, quàm “
tenebat. Egent & pane. Quarè egent & pane? Si “
non intelligis panem, Christus dixit, *Ego sum panis* “
vivus, qui de cœlo descendi: &, *Beati, qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur*.

Quærite ergo primùm Regnũ Dei & justitiam ejus,

S.Aug.l.2.de Ser. Dom. in Monte, c.17.

& hæc omnia adjicientur vobis. *Ex Scripturis ſatis apparet, Dominum noſtrum non hæc improbare, ſi quis humano more iſta procuret: Sed ſi quis propter iſta Deo militet, ut in operibus ſuis non Regnum Dei, ſed iſtorum acquiſitionem intueatur. Ad hanc ergo regulam hæc totum præceptum redigitur; ut etiam in iſtorum proviſione Regnum Dei cogitemus, in Militia verò Regni Dei iſta non cogitemus. Ita enim etiamſi aliquando defuerint, quod plerumque propter exercitationem noſtram Deus ſinit, non ſolùm non debilitant propoſitum noſtrum, ſed etiam examinatum probatumque confirmant.* Gloriamur enim, *inquit*, in tribulationibus, ſcientes, quòd tribula tio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio autem ſpem, ſpes verò non confundit; quia charitas Dei diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis. *In commemoratione autem tribulationum ac laborum ſuorum idem Apoſtolus non tantùm in carceribus, & naufragiis, atque hujuſmodi multis moleſtiis; ſed etiam in fame & ſiti, in frigore & nuditate ſe laboraſſe commemorat. Quod cum legimus, non æſtimemus Domini promiſſa titubaſſe, ut famem ac ſitim & nuditatem pateretur Apoſtolus, quærens Regnum ac juſtitiam Dei, cum dictum ſit nobis,* Quærite primùm Regnum Dei, & juſtitiam ejus, & hæc omnia apponentur vobis: *Quandoquidem iſta ſicut adjutoria novit ille Medicus, cui ſemel nos totos commiſimus, & à quo habemus promiſſionem vitæ præſentis & futuræ, quando apponat, quando detrahat, ſicut nobis judicat expedire; quos & conſolandos & exercendos in hac vita, & poſt hanc vitam in perpetua requie ſtabiliendos atque firmandos gubernat, ac dirigit. Non enim & homo cùm plerumque jumento ſuo cibaria detrahit, deſerit illud cura ſua, ac non potius curando hæc facit.*

Rom. 5.5.

2. Cor. 11.26.

S.Cypr. tr.de Orat. Dom.

XXIII. *Nolite ergo ſoliciti eſſe in craſtinum*, &c. Qui Chriſti cœpit eſſe diſcipulus, ſecundùm Magiſtri ſui vocem renuncians omnibus, diurnum debet cibum petere, nec in longum deſideria petitionis extendere. *Merito ergo victum ſibi in diem poſtulat, qui de craſtino cogitare prohibetur: quia & contrarium ſibi fit & repugnans, ut quæramus in ſæculo diu vivere, qui petimus Regnum Dei velociter advenire.* In hujus rei figuram Manna, quo Deus populum ſuum annos quadraginta cibavit in deſerto, in diem craſtinum ſervari prohibuit: *Nullus relinquat ex eo in manè;* ſervatumque ab aliquibus in craſtinum, *ſcatere cœpit vermibus, atque computruit.* Quod quidem non Mannæ vitio accidiſſe, fidem facit Sabbatum, in quo integrum ſervabatur, quod pridie collectum eſſet: illud item, quod multis ſæculis in Arca conſervatum eſt incorruptum. Sed *Deus docere volens eos vitæ rationem à curis liberam, pollicitus eſt illis, ſuppeditaturum ſe ſingulis diebus eſcam neceſſariam.*

Ex. 16.19.10. Theod. Int. 31. in Exod.

CAPUT SEPTIMUM.

Senſus Litteralis.

S. Jo. Chry. hom. 23. in Matth.

I. *NOlite judicare, ut non judicemini. In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini; & in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis.* Non quodlibet judicium hìc prohibet Chriſtus, publica enim judicia & legitima, neceſſaria & ſancta ſunt: privato etiam judicio peccata manifeſta vituperare, corripere, quin etiam caſtigare licet iis, qui poteſtatem habent aliquam in eos, qui peccant. Judicium ergo malignum & temerarium dumtaxat Dominus vetat, quo proximum temerè damnamus, dicta vel facta illius ſiniſtrè interpretati: *Non prohibuit judicare, ſed docuit.* Ut Joan. cap. 7. 24. *Nolite judicare ſecundùm faciem, ſed rectum judicium judicate.* Prohibuit judicium de occultis conſiliis, cogitationibus, & intentionibus uſurpare, quod Dei proprium eſt. Unde Apoſtolus ait: *Nolite ante tempus judicare, quoadùſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium; & tunc laus erit unicuique à Deo.* Ne igitur temerè de proximo judicetis, ne maligni rerum vel perſonarum cenſores: *In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini.* Non ſolùm ab hominibus, quos tam rigidos, tam malignos experiemini morum veſtrorum cenſores, quàm ipſi fueritis alienorum: ſed quod multò terribilius eſt, à Deo ſupremo omnium & æquiſſimo judice. *Et in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis.* Proverbialis locutio, uſu trita apud Hebræos. *Menſura pro menſura. Par pari.* Utque Jacobus Apoſtolus ait: *Judicium ſine miſericordia illi, qui non fecit miſericordiam.*

S.Hie.in c.7. Matth.

1.Cor.4.5.

S.Baſilius, in Regul.Brev. Reg.164.

Jac.2.13.

II. *Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui; & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo: Sine ejiciam feſtucam de oculo tuo: & ecce trabs eſt in oculo tuo? Hypocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo, & tunc videbis ejicere feſtucam de oculo fratris tui.* Feſtuca, vel minima eſt ligni particula, quales nonnumquam incurrunt in digitos, aut in oculos involant; vel ſtipula. Per feſtucam, minora levioraque peccata, ſive ſimpliciter, ſive aliorum comparatione: per trabem, graviora ſignificantur. Proverbio rurſus apud Judæos frequentato Moralis Euangelicæ regulam obſervandam Chriſtus explicat. Cur tam perſpicax, tam curioſus es alienorum vitiorum explorator, tam ſeverus cenſor, & in tuis obſervandis tam cæcus, emendandis tam negligens, tam mollis, tam indulgens? Qua fronte dicis, Permitte à me ſanari vitium tuum; aut illum reprehendere, objurgare, aut damnare audes, cùm tu gravioribus vitiis labores? Hypocrita, qui aliena reprehenſione vitii odium ſimulas, & opinionem ſanctitatis venaris; qui alienam perſonam aſſumis, cùm accuſare vitia officium ſit bonorum virorum & benevolorum; tu verò bonitatis, & charitatis erga proximum expers, illius contemptum & damnationem, non emendationem & curationem intendas. Corrige primùm & emenda vitia tua longè graviora, ſuperbiam, odium, invidiam, hypocryſim ipſam; & tunc idoneus eris, qui aliorum peccata ſanis oculis diſpiciens, corripias, & emendes: Videbis ſcilicet infirmitates, & peccata fratrum *oculis columbæ*. Tunc alterius infirmitatem habebis quaſi tuam, ut eam æquanimiter feras, donec ab ea liberetur ille, cujus curas ſalutem. *De his* itaque ibi loquitur Chriſtus, *qui cùm ipſi mortali crimine teneantur obnoxii, minora peccata fratribus non concedunt, culicem liquantes, & camelum glutientes.* Perſtringitque *multùm cavendum & moleſtum ſimulatorum genus, qui cum omnium vitiorum accuſationes odio & livore ſuſcipiant, etiam conſultores videri volunt.*

S.Aug. l.2.de Ser. Dom.in Monte, c.19.

S.Hieron.

S.Aug.

III. *Nolite dare ſanctum canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos; ne forte conculcent eas pedibus ſuis, & converſi dirumpant vos.* Poſtquam temerarium inclemenſque judicium Chriſtus prohibuit, ne quis hinc ſuſpicaretur, omnem, etiam de rebus manifeſtiſſimis, judicandi libertatem tolli, ſubjungit præceptum ad eam prudentiam pertinens, quam alibi vult cum ſimplicitate conjunctam. Doctrinam Euangelii, & ſacroſancta Myſteria atque Sacramenta, profanis hominibus canum ſujumque, immundiſſimorum animalium, ſymbolo deſignatis, ne tradite, ne divina illa, & præ gemmis pretioſiſſimis æſtimanda myſteria & dogmata contemnant & conculcent; voſque ipſos morſibus ſuis dilacerent, irrideant, verbis factiſque perſequantur. Porcus non recipit ornatum, qui verſatur in volutabro luti: & ſi habuerit circulum aureum, fœdior invenitur. Non obſurdè canes interpreteris, qui poſt fidem Chriſti reverruntur ad vomitum peccatorum ſuorum: porcos verò, qui necdum

Prov.11. 2. Petri 2. S. Hier. c.7. Matt.

Euan-

Euangelio crediderunt, & in luto incredulitatis, vitiisque versantur. Non convenit igitur, istiusmodi hominibus citò Euangelicum margaritum credere, donec ad verbum veritatis debita cum veneratione audiendum parati fuerint, & è cœno fœdarum voluptatum voluerint emergere. Hinc Christus pœnitentiæ prædicationem prædicationi cœlestis Regni voluit antecedere: Et cùm Apostolos ad docendum mitteret, explorare eos jussit, quis dignus esset. *In quamcumque autem civitatem, aut castellum intraveritis, interrogate, quis in ea dignus: & ibi manete, donec exeatis.* Et cùm Antiochiæ Judæi repleti zelo contradicerent his quæ à Paulo dicebantur, blasphemantes: tunc constanter Paulus & Barnabas dixerunt: *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes.* Vel secundùm S. Joannem Chrysost. canes hìc significat homines in impietate viventes immedicabili; spemque omninò conversionis in melius non habentes: porcos verò in luto infrænis luxuriæ jugiter se volutantes: quos sanè omnes cœlesti doctrina pronuntiavit indignos.

Matt. 10. 12.

Act. 12. 45. 46.

Jo. Chry. om. 23. in Matth.

IV. *Petite, & dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis. Omnis enim, qui petit, accipit: & qui quærit, invenit: & pulsanti aperietur.* Ad orationem hortatur, qua impetretur Dei auxlium ad observationem eorum, quæ hactenùs docuit, omninò necessarium. Petite, quicquid vobis opus est, quidquid saluti vestræ expedit; & quidquid rectè petieritis, dabitur vobis. *Quærite*, non obiter & perfunctoriè Deum orantes; sed cum sedulitate multa, & magna intentione. Qui enim quærit aliquid, cuncta profectò alia mente projiciens, unum intendit illud, quod solum requirit, ac præsentium rerum nihil omninò considerat. *Pulsate*, cum ardore vehementi, constantia, & perseverantia orantes: Etsi enim Deus non continuò aperuerit, ad januam tamen Misericordiæ ejus stare ac permanere oportet, exemplo hominis illius, qui perseverat pulsans ad amici januam, tres panes ab illo sibi postulans commodari, quos tandem Importunis precibus obtinet. *In his, quæ ignorabimus,* (inquit S. Hilarius) *via nobis consequendæ veritatis aperitur, quam obtinere in sola precum mora est. Ut igitur sentiamus credamusque omnia, & nullo ambiguæ voluntatis differamur incerto, orandum est, quærendum est, pulsandum est: Orationem misericordiam, inquisitione profectum, tentamento aditum reperturi.* Omnis enim, sive nobilis, sive plebejus; sive dives, sive pauper; sive doctus, sive illiteratus, *qui petit* plena fiducia, *qui quærit* magna diligentia, *qui pulsat* constanti perseverantia, *accipit* quod ipsi utile est ad salutem; si non statim, opportuniori certè tempore. Nam, *Apud Deum non est acceptio personarum.* Et, *Quodcumque petierimus secundum voluntatem ejus, audit nos.*

S. Jo. Chr. ib.

Luc. 11. S. Hil. in c. 6. Matth.

Coloss. 3. 25. 1 Joan. 5.

V. *Aut quis ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei? Aut si piscem petierit, numquid serpentem porriget ei?* Adagium hoc ab Hebræis ad alias etiam gentes transiit, ut ex Plauto apparet: *Altera manu fert lapidem, panem ostentat altera.* Quò spectat & illud Sen. l. 2. *De Beneficiis*, c. 7. *Verrucosus beneficium ab homine duro asperè datum panem lapidosum vocabat.* Clara sententia est: Nemo homo filio suo utilia petenti dabit noxia: *Si ergo vos, cùm sitis mali*, Deo scilicet comparati, & naturæ corruptæ propensione, *nostis bona data*, res bonas & utiles, *dare filiis vestris: Quantò magis Pater vester, qui in cœlis est, dabit bona*, spiritalia, *petentibus se?* Confer Luc. 11. *Quantò magis Pater vester de cœlo dabit Spiritum bonum petentibus se?* Et Jac. 1. 5. *Si quis vestrum indiget sapientia, postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei.* Et v. 17. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est, descendens à Patre luminum.* Quantùm ergo sperandum est, daturum Deum nobis bona » petentibus, nec nos posse decipi, ut accipiamus aliud » pro alio, cùm ab ipso petimus; quando etiam nos, » cùm simus mali, novimus id dare, quod petimur? *Alex. Exposit. in Euang.*

S. Aug. l. 2. de Serm. Dom. in Monte, c. 11.

Non enim decipimus filios nostros; *& qualiacumque bona damus, non de nostro, sed de ipsius damus.* "

VI. *Omnia ergo quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis: Hæc est enim Lex & Prophetæ.* Hanc sententiam subjungit S. Lucas illi, quæ apud Matthæum cap. 5. vers. 42. legitur, *Qui petit à te, da ei*; & reliquis de dilectione proximi, cum quibus optimè cohæret: *Quæcumque vultis, ut faciant vobis homines; & vos facite illis*: Bona scilicet. Quæ vox, *Bona*, olim explicationis gratia ad marginem addita, in quosdam codices Latinos irrepserat. Sed plena est & perfecta sententia, etiamsi hoc verbum non addatur. Id enim quod dictum est, *Quæcumque vultis*, propriè dictum accipi oportet: Voluntas namque non est, nisi in bonis: Nam in malis flagitiosisque factis cupiditas propriè dicitur, non voluntas. Unde si quisquam flagitiosè aliquid erga se fieri velit, & ad hoc referat istam sententiam, veluti si velit aliquis provocari, ut immoderatè bibat, & se ingurgitet poculis, & hoc illi prior faciat, à quo sibi fieri cupit, ridiculum est, hunc putare istam impleviisse sententiam. " " " " " " " "

Idem cap. 22.

Hæc est enim Lex & Prophetæ: Id est, hinc pendet Lex & Propheræ. Quod & Apostolus confirmat his verbis: *Nemini quidquam debeatis, nisi ut invicem diligatis: Qui enim diligit proximum, Legem implevit. Nam, Non adulterabis; Non occides; Non furaberis; Non falsum testimonium dices; Non concupisces: & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo Legis est dilectio.* Et alibi: *Omnis enim Lex in uno sermone impletur: Diliges proximum tuum sicut te ipsum*: Quod autem hìc, & apud Paulum dicitur, in hoc uno præcepto, Legis & Propheratum summa consistere, intelligendum est de Lege & monitis mutua hominum inter se officia spectantibus. Nam quæ ad Dei cultum pertinent, altero præcepto de dilectione Dei comprehenduntur. Confer cum Matthæi cap. 22. vers. 40. *In his duobus mandatis universa Lex pendet, & Prophetæ.* Cùm enim hoc in capite unum tantùm præceptum, quod pertinet ad dilectionem proximi, recensens, non addiderit hanc vocem, *Universa*, servavit locum alteri præcepto, quod ad dilectionem Dei pertinet; ut observat Sanctus Augustinus. Præcipit ergo Christus, ut quicquid officiorum homo exhibet alteri, hac intentione exhibeat, qua sibi exhiberi vult, id est, ut non ab eo aliquid commodi temporalis exspectet. Ita erit cor simplex, & mundum, in quo quæritur Deus.

Rom. 13. 8. 9. 10.

Gal. 5. 14.

S. Aug. ibid. n. 76.

VII. *Intrate per angustam portam: quia latæ porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, & multi sunt, qui intrant per eam. Quam angusta porta, & arcta via est, quæ ducit ad vitam! & pauci sunt qui inveniunt eam.* Ne quis causaretur, ardua esse & difficilia, quæ Christus præceperat, docet, reverà difficilem esse viam ad beatitudinem. *Intrate*, id est, *intrare contendite per angustam portam*. Via & porta hìc vitæ institutum significat. Via pietatis & virtutis, seu ratio vivendi secundùm Euangelium, quæ ducit ad vitam æternam, angusta & arcta est; tum quia Divinæ & Euangelicæ Legis finibus est circumscripta, ita ut neque ad dexteram, neque ad sinistram vagari sinat hominem, ut ulli cupiditati serviat, quem uni servire jubet charitati: tum quia incessu difficilis est ob naturæ corruptæ propensionem in bona temporalia, quæ sensus demulcent; quorum licentiam refrænare difficile est hominibus sæculo addictis: quamvis rectè agendi consuetudo, auxilium Spiritus sancti, & spes æterni præmii, magna sint ad omnes difficultates vincendas adjumenta: tum quia unica omninò est, & ne latum quidem unguem ab ea deflectere licet. Hanc viam pauci inveniunt, sive assequuntur, quia de rerum finibus, viisque ad finem, non rectè judicant; neque ut rectè judicare possint, operam ponunt, rectè judicandi vi per pravos affectus & effre-

S.Hier. lib.2. Adv.Pelag.

nes cupiditates depravata. Non dicit Christus, *Pauci qui gradiuntur per eam : (hoc enim difficillimum est) sed, qui inveniunt eam. Pauci enim inveniunt, & multò pauciores ingrediuntur per eam.* Contra verò *lata porta, & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem* : Vitia enim latè patent, & quibusvis affectibus famulantur. *Et multi sunt, qui intrant per eam*; adeòque in æternam damnationem tendunt. Major enim hominum pars pravis cupiditatibus abstracta & illecta, sæculique moribus, pompis, & pravis exemplis

S.Hie.in c.7. Matth.

abrepta, dæmonisque tentationibus concussa, eam ingreditur. *Lata via est sæculi voluptas, quam appetunt homines : Angusta, quæ per labores & jejunia panditur. Per latam multi ambulant : angustam pauci inveniunt. Latam non quærimus, nec inventione opus est : sponte se offert, & errantium via est : Angustam vero, nec omnes inveniunt ; nec qui invenerint, statim ingrediuntur per eam : siquidem multi inventa vertatis via, capti sæculi voluptatibus, de medio itinere revertuntur.*

VIII. *Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces : A fructibus eorum cognoscetis eos.* Cavete vobis à falsis Doctoribus. Hebræis enim Prophetæ dicebantur non tantùm præsagi futurorum, sed & alii qui Scripturas interpretabantur : pseudoprophetæ verò, qui ad populum docendum procedebant, quasi mandatis cœlitùs datis instructi, cùm tamen à Deo missi non essent ; nec veram salutaremque doctrinam, sed falsam & exitialem traderent. Tales erant Simon

S Aug.l.2.de ser. Dom. in Monte, c.14.

Magus & Bar-Jesu, quem S. Lucas *Pseudoprophetam* vocat, *Act.* 13. 6. Hi sunt præcipuè Hæretici, qui promittunt sapientiam cognitionemque veritatis, quam non habent, & se plerumque paucitate commendant ; tum omnes erroris Magistri, qui doctrinam venenatam, in materia etiam morum, populis propinant, seu palam, seu privatim : vel qui, ut novam exitialemque doctrinam tradant, arctæ viæ se duces profitentur, & Moralem severiorem, veteremque disciplinam buccis inflatis concrepant, ut in præcipuis evertant capitibus Moralem saniorem, frequentem Sacramentorum usum, indulgentias, pias Confraternitates, &c. *Qui aliud habitu ac sermone promittunt, aliud opere demonstrant.* Hi veniunt ad vos *in vestimentis ovium*, ovinam fraudisque nescium simplicitatem, mansuetudinem, innocentiam, vultu, habitu, verbisque mentiti : Qui continentiæ, castitatis, jejunii specie, quasi quadam pietatis veste circumdati, simpliciorum corda decipiunt. De his Apostolus scribit : *Hujusmodi Christo Domino nostro non serviunt, sed suo ventri : & per dulces sermones & benedictiones seducunt corda innocentium.* Et alibi : *Sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi. Et non mirum : Ipse enim satanas transfigurat se in Angelum lucis. Non est ergo magnum, si Ministri ejus transfigurentur velut ministri justitiæ : quorum finis erit secundum opera ipsorum.* Hi *quæ sua sunt quærunt, non quæ Iesu Christi... Qui universas domos subvertunt, docentes quæ non oportet, turpis lucri gratia... Habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Ex his sunt qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis. Quemadmodum autem Iannes & Mambres restiterunt Moysi : ita & hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem.* Ab his cavete, *intrinsecùs* enim *sunt lupi rapaces.* Venenatum habent animum, *loquuntur perversa, ut abducant discipulos post se : non parcunt* denique *gregi.*

S.Hie.in c.7. Matth.

Phil.3.2.21.

Ad Tit.1.11.

2.Tim.3.5.6.

Act.20.29.30.

S.Aug l.2.de ser. Dom. in Monte.

A fructibus eorum cognoscetis eos ; id est, ex operibus, non qualia fieri solent & ab hypocritis, nempè jejunia, orationes, eleemosynæ : hæc siquidem ad vestitum ovium sæpè pertinent : sed qualia commemorat Apostolus *ad Gal. v.* 19. ex operibus scilicet carnis, quæ ibidem opponit fructibus Spiritus Sancti. Quamvis enim pietatem simulent, citò tamen cognoscentur progressu temporis, aut attentione diligenti. Nemo enim diu fictos mores præ se ferre potest, alienamque personam gerere. Tales igitur se demum ostendent, quales revera sunt, fastuosos, odii & invidentiæ plenos, turpis lucri cupidos, luxuriæ deditos. Apparebunt *conversi in vaniloquium, non intelligentes, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant : Superbi, languentes circa quæstiones, & pugnas verborum, ex quibus oriuntur invidiæ, blasphemiæ, &c. Mente corrupti, veritate privati, existimantes, quæstum esse pietatem.... Voluptatem existimantes diei delicias ; in conviviis luxuriantes, cor exercitatum avaritia habentes. Hi sunt fontes sine aqua, & nebulæ turbinibus exagitatæ, quibus caligo tenebrarum reservatur. Superba enim vanitatis loquentes, pelliciunt in desideriis carnis luxuriæ eos, qui paululum effugiunt, qui in errore conversantur : libertatem illis promittentes, cùm ipsi servi sint corruptionis... Hi carnem maculant, dominationem spernunt, majestatem blasphemant... Hi sunt in epulis suis maculæ, convivantes sine timore, semetipsos pascentes ; nubes sine aqua, quæ à ventis circumferuntur ; arbores autumnales, infructuosæ, bis mortuæ, eradicatæ, fluctus feri maris, despumantes suas confusiones, sidera errantia... Hi sunt murmuratores querulosi, secundum desideria sua ambulantes : & os eorum loquitur superba, mirantes personas quæstus causa... Hi sunt, qui segregant semetipsos, animales, Spiritum non habentes* : Hi characteres, hi fructus, ex quibus pseudoprophetæ & pseudomagistri facilè cognoscuntur.

1.Tim.1.6.7.

Ib. c.6.4 5.

2.Petri 2.

Judas Apost. in Ep.catbol.

IX. *Numquid colligunt de spinis uvas, aut de tribulis ficus ? Sic omnis arbor bona fructus bonos facit : Mala autem arbor malos fructus facit.* Numquid fieri potest, ut de spinis uvæ, aut de tribulis ficus colligantur ? Nullatenùs. Sic omnis arbor bona, quatenùs talis, malos fructus. Arbor bona, voluntas bona : Arbor mala, voluntas mala. Ex bona & recta voluntate, opera mala non prodeunt ; neque ex mala voluntate opera bona. Cùm igitur Pseudoprophetæ & Pseudomagistri animum corruptum habeant, malamque voluntatem, mala ut plurimùm opera faciunt. *Non potest arbor bona malos fructus facere ; neque arbor mala bonos fructus facere.* Sic animus corruptus, & mala voluntas, si talis maneat, bona opera facere non potest ; nec bona voluntas, opera mala. Cæterùm gratia Dei malam voluntatem mutare potest, ut bonorum operum fructus proferat. *Numquam discordabunt sententiæ sanctæ. Non dabit enim arbor mala bonos fructus, si non inseratur ; & bona malos dabit, si non colatur ; & lapides filii Abrahæ fient, si in fidem Abrahæ formentur ; & genimina viperarum fructum pœnitentiæ facient, si venena malignitatis exspuerint. Hæc erit vis divinæ gratiæ, potentior utique natura, habens in nobis subjacentem sibi liberam arbitrii potestatem ; quæ cum sit & ipsa naturalis atque mutabilis, quoquo vertitur, natura convertitur.* Christus igitur non dixit, impossibile esse malum ad meliora converti, nec bonum negat in deterius posse transire ; sed quin, quamdiu malitiæ affixus est, bonum utique fructum possit afferre. *Nam transire quidem ad virtutem, etiam cum malus sit, potest : sed numquam bonum affert fructum, quamdiu in malitia perseverat.* Hoc sensu loquebatur & Paulus : *Sapientia*, inquit, *carnis inimica est Deo : Legi enim Dei non est subjecta, nec enim potest.* Et, *Animalis homo non percipit ea quæ sunt Spiritus Dei : stultitia enim est illi, & non potest intelligere.* Et S. Joannes : *Omnis, qui natus est ex Deo, peccatum non facit, & non potest peccare, quoniam ex Deo natus est. Non potest arbor bona fructus malos facere ; neque arbor mala bonos fructus facere.* Hac Domini sententia frustrà abusi sunt Manichæi, ut duo prima principia adstruerent ; unum bonum, quod omnium bonorum ; alterum malum, quod malorum omnium causa esset : aut duas in homine contrarias Animas, quarum una ad bonum, ad malum altera inclinaret. Quos refellens S. Epiphanius : *Quidnam* (inquit) *malam hanc arborem esse dicemus, è qua bonum oriri*

Tert. lib. de Anima, c.21.

Rom.8.7.

1. Cor.11.14.

1.Joan.3.9.

S.Epip. Hær. 66. n.51.

ne-

nequeat? Planè de hominum actionibus interpretari debemus. Neque enim è stupro derivari bonitas potest; neque ex nequitiæ livore justitia; neque ex adulterio laus. Siquidem arbor illa peccati à bonitate proficisci non potest. Exempli gratia, arbor illa bona, quæ malos fructus edere non potest, sit benigna hospitum exceptio. Quicquid enim ab ea proficiscatur, vis ejus ab improbitate non oritur. Similiter eleemosyna, castimonia quæ propter Deum colitur, continentia propter Dominum, justitia legis gratia susceptæ. Quamobrem duæ illæ arbores, de justitia & peccato intelligi commodè possunt. Arborem bonam, voluntatem bonam, quæ bonos fructus, id est, bona opera parit; arborem malam, voluntatem malam, quæ malos fructus, id est, mala opera profert; *S. Augustinus* contra Manichæos & Pelagianos constanter interpretatur variis in locis, ex quibus aliqua delibabimus inferiùs in expositione sensus Moralis. Non ergo natura est arbor mala, ut Manichæi asserebant; non nuptiæ, ut contendebant Pelagiani.

S. Aug. l. b. de Grat. Christi c. 18. & 19.

L. 2. de Nupt. & Concupiscentiæ c. 26.

X. *Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Confirmat S. Joannis Baptistæ sententiam supra c. 3. vers. 10. ut appareat Verbi convenientia cum voce. Confer cum *Dan.* 4. 11. Omnis homo voluntatis malæ, & qui bonorum operum fructus non facit, excidetur, à sanctorum societate segregabitur, & mittetur in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus. Igitur *à fructibus eorum cognoscetis eos*: Ex operibus cognoscetis corruptam mentem, consequenter & dogmatum falsitatem, tamquam ex signo probabili, cùm libenter homines moribus suis convenientia doceant, nec veritatem imitari diù possit simulatio. *Ex abundantia* enim *cordis os loquitur*. Et, *Bonus homo de bono thesauro profert bona; & malus homo de malo thesauro profert mala*. Unde Pharisæis, qui præter hominum morem, rectè docebant, & malè vivebant, ait Salvator: *Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum: aut facite arborem malam, & fructum ejus malum: siquidem ex fructu arbor cognoscitur. Progenies viperarum! Quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali?*

L. 1. cont. Jul. c. 8. & 9. & l. 4. c. 3.

Matth. 10. 34. & 35.

Ibid. vers. 33.

XI. *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse intrabit in Regnum cœlorum.* Quamvis falsi Prophetæ & falsi Doctores plenis buccis nomen meum confiteantur, seque Dei servos esse, verbis præ se ferant; ex hoc tamen judicium de illorum doctrinæ fideique integritate facere non potestis, quia *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cœlorum;* id est, vitam æternam consequetur: Non enim in illud intrabunt, qui *Deum se nosse confitentur, factis autem negant*. Sed qui servat mandata Dei Patris mei, quæ hactenùs exposui: qui *Fidem* habet eam, *quæ per charitatem operatur*: qui *ex operibus fidem* suam *ostendit*; ita ut, quam lingua loquitur, etiam moribus vita fateatur; *ipse intrabit in Regnum cœlorum*.

Tit. 1. 16.

Gal. 5. 6.

Jac. 2. 18.

XII. *Multi dicent mihi in illa die: Domine, Domine: Nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis: Quia numquam novi vos: Discedite à me, qui operamini iniquitatem.* In illa die terribili extremi judicii, qua intrabunt in Regnum cœlorum, quibus illud ab æterno divina prædestinatione paratum est, multi dicent mihi: Domine, Domine, nonnè auctoritate tua ac virtute futura prædiximus, dæmonia ejecimus, aliaque miracula patravimus? Et tunc illis palam respondebo: *Quia numquam novi vos*, id est, numquam pro meis habui; ne tunc quidem cùm ista miracula faceretis, numquam novi vos scientia approbationis: *Deus enim & scit iniquum, quia cognoscendo judicat, & nescit, quia facta ejus non approbat*. Sic de veraci quolibet viro dicitur, quòd falsitatem nesciat; quia tametsi *fallaciam sciat in crimine, nescit in amore: ut videlicet ipse hanc non agat, quam actam ab aliis damnat*.

S. Greg. l. 11. Mor. c. 7.

Alex. Expos. in Euang.

Discedite à me: ab æterni Regni gaudiis in perpetuum exules, discedite in ignem æternum, *qui operamini iniquitatem*. Ita verterunt 70. Psal. 5. 6. S. Lucas habet, *operarii iniquitatis*. Confer cum 2. ad Tim. 2. 19. *Cognovit Dominus, qui sunt ejus; & discedat ab iniquitate omnis, qui invocat nomen Domini*. Non dixit Christus: Discedite à me, qui operati estis iniquitatem; ne videretur tollere pœnitentiam: sed, *Qui operamini iniquitatem*; hoc est; *qui usque in præsentem horam, cùm judicii tempus advenerit, licèt non habeatis facultatem peccandi, tamen adhuc habetis affectum*.

S. Hie. In c. 7. Matth.

Omnis ergo, qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram: & descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam, & non cecidit: fundata enim erat super petram. Qui audit traditam à me doctrinam, & secundùm illam vitam instituit, similis est viro sapienti, qui domum suam ædificavit super fundamentum solidum & inconcussum. Est enim firma & solida vitæ ejus instituendæ ratio; super Christum, scilicet, *lapidem vivum, à Deo electum & honorificatum, & ipsi tamquam lapides vivi superædificantur, domus spiritualis*. Pluvia, flumina, venti, quibus varia tentationum & persecutionum genera significantur, in spiritalem illam fidei bonorumque operum constructionem irruerunt; & stetit inconcussa. Christo enim habitante per fidem in cordibus, & Spiritu Sancto interiorem hominem corroborante, electi ejus *in charitate radicati & fundati*, fidem inconcussam retinent, *superædificati* scilicet *super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu: in quo omnis ædificatio constructa, crescit in templum sanctum Domino: in quo & ipsi coædificantur in habitaculum Dei in Spiritu*.

1. Pet. 2. 4. 5.

Eph. 3. 16. 17. & c. 2. 20. 21.

XIII. *Et omnis, qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam: & descendit pluvia, & venerunt flumina, & flaverunt venti, & irruerunt in domum illam; & cecidit, & fuit ruina illius magna*. Et omnis, qui ita audit doctrinam sermonesque meos ut etiam iis credat, seque discipulum meum profiteatur; & fidem operibus non probat, nec mandata mea constanter observat, similis est viro stulto, qui domum suam super arenam ædificavit; quæ cùm fluxa sit, & aquis inundantibus, aut imbribus vehementibus facilè eluatur, nullam domui stabilitatem dare potest. Sic illi, qui super solam fidem, operibus destitutam, spiritalem domum quasi super arenam ædificant; hoc est, caduco infirmoque fundamento nituntur; quod nullam homini firmitatem præstare potest adversùs tentationes & persecutiones, maximèque adversùs horrendam illam extremi judicii tempestatem, de qua Psalm. 49. scriptum est: *Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit: ignis in conspectu ejus exardescet, & in circuitu ejus tempestas valida*. Domus namque super arenam ædificata, pluvia desuper ingruente, vel inundantibus fluminibus, aut ventis è latere flantibus impulsa cecidit, *& fuit ruina illius magna*, id est, integra, absque spe restitutionis. Æterna pariter erit illorum ruina, qui sola fidei professione, non perseverante in mandatis Dei & bonis operibus famulatu, se Christianos esse testati fuerint. *Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur*. Et; *Qui perspexerit in legem perfectam libertatis, & permanserit in ea, non auditor obliviosus factus, sed factor operis: hic beatus in facto suo erit*.

Rom. 2. 13.

Jac. 1. 25.

XIV. *Et factum est, cùm consummasset Jesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrina ejus: Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum & Pharisæi.* Doctrinæ sublimitas ac novitas, cum sanctitate & perspicuitate conjuncta, modusque docendi minimè vulgaris, auditores in admirationem rapiebat. Docebat enim cum auctoritate, non quasi ex alterius præscripto, sicut Moyses & Prophetæ loquebantur,

tur, *Hæc dicit Dominus*: ſed ut ſummus Legislator, ut Dominus, & à nemine homine edoctus Magiſter: S. Jo. Chry. Hom. 26. in Matth. S. Hieron. in Matth. » *Ego dico vobis*. Non docebat, ut Legiſperiti & Phariſæi: » Hi enim docebant ea, quæ ſcripta ſunt in Lege Moyſi, » & Prophetis; Jeſus verò quaſi Deus & Dominus ipſius » Moyſi, pro libertate voluntatis ſuæ, vel ea, quæ deeſſe » videbantur, addebat legi, vel commutans, prædicabat » populis, Illorum doctrina in minutiis, & in traditionibus humanis, ac rebus plerumque ſupervacaneis verſabatur: Chriſti doctrina de rebus graviſſimis, & ad hominum ſalutem, & ſanctificationem neceſſariis aut maximè conducibilibus, tota erat. Illi ea tantùm docebant, quæ externum Dei cultum; Chriſtus quæ internum ſpectabant, Dei adorationem in ſpiritu & veritate, hominis interioris reformationem. Illorum doctrina jejuna erat & frigida; Chriſti doctrina lucida erat & fervida, mentes illuminabat, pectora commovebat, & ad rerum divinarum amorem, niſi gratiæ ejus reſiſterent, rapiebat. Legiſperiti & Phariſæi omni efficacia miraculorum deſtituti erant: Chriſtus doctrinam ſuam frequentibus miraculis confirmabat, ejuſque prædicatio erat *in oſtenſione ſpiritus & virtutis* (ut loquitur Apoſtolus.) Illi aures dumtaxat pulſabant: Chriſtus aures pulſando, ſimul ad cor loquebatur. Illi pœnas dumtaxat temporales violatoribus legis comminabantur: Chriſtus vermem non morientem, ignem inextinguibilem & æternum intentabat. Illi bona tantùm terrena & tranſitoria legis obſervatoribus pollicebantur: Chriſtus Regnum Dei, & vitam æternam. Denique ſe non modò Legislatorem, ſed Judicem eſſe ſignificabat, præmia & ſupplicia decernens. 1. Cor. 2. 4.

Senſus Moralis.

I. *NOlite judicare, ut non judicemini*, &c. Judicium temerarium, quod juſtitiæ, & charitati repugnat, Chriſtus charitatis Magiſter his verbis prohibet, quibus nihil aliud nobis præcipitur, niſi *Vt ea facta, quæ dubium eſt, quo animo fiant, in partem interpretemur meliorem*. Quod enim ſcriptum eſt, *Ex fructibus eorum cognoſcetis eos*, de manifeſtis dictum eſt, » quæ non poſſunt bono animo fieri: ſicut ſunt ſtupra, » vel blaſphemiæ, vel furta, vel ebrioſitates, & ſi qua » ſunt talia, de quibus nobis judicare permittitur, di- 1. Cor. 5. 12. » cente Apoſtolo, *Quid enim mihi de iis, qui foris ſunt* » *judicare? Nonnè de iis, qui intus ſunt, vos judicatis?* » De genere autem ciborum, quia poſſunt bono animo, » & ſimplici corde, ſine vitio concupiſcentiæ quicumque » humani cibi indifferenter ſumi, prohibet idem Apo- » ſtolus judicari eos, qui carnibus veſcebantur, & vi- » num bibebant, ab eis, qui ſe ab hujuſmodi alimentis Rom. 14. 3. » temperabant: *Qui manducat*, inquit, *non manducantem* » *non ſpernat: & qui non manducat, manducantem non ju-* » *dicet*. Ibi etiam ait: *Tu quis es, qui judicas alienum ſer-* » *vum? Domino ſuo ſtat, aut cadit*. De talibus enim rebus, » quæ poſſunt bono & ſimplici & magno animo fieri, » quamvis poſſint etiam non bono, volebant illi, cùm » homines eſſent, in occulta cordis ferre ſententiam, » de quibus ſolus Deus judicat. Ad hoc pertinet etiam 1. Cor. 4. 5. » illud, quod alio loco dicit: *Nolite ante tempus judi-* » *care, quoadusque veniat Dominus, qui & illuminabit* » *abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cor-* » *dium: & tunc laus erit unicuique à Deo*. Sunt ergo » quædam facta media, quæ ignoramus, quo animo » fiant, quia & bono & malo fieri poſſunt, de quibus » temerarium eſt judicare, maximè ut condemnemus. » Horum autem veniet tempus, ut judicentur, cùm » Dominus illuminabit abſcondita tenebrarum, & ma- » nifeſtabit cogitationes cordis. Item alio loco dicit 1. Tim. 5. 24. » Apoſtolus: *Quorumdam hominum peccata manifeſta* » *ſunt præcedentia ad judicium, quædam autem & ſubſe-* » *quuntur*. Manifeſta ea dicit, de quibus clarum eſt, quo » animo fiant: hæc præcedunt ad judicium, quia ſi fue- » rit iſta ſubſequutum judicium, non eſt temerarium. » Subſequuntur autem illa, quæ occulta ſunt; quia » nec ipſa latebunt tempore ſuo. Sic & de bonis factis » intelligendum eſt. De manifeſtis ergo judicemus, » de occultis verò Deo judicium relinquamus: quia & » ipſa abſcondi non poſſunt, ſive mala, ſive bona, cùm » tempus advenerit, quo manifeſtentur. *Duo autem* » *ſunt, in quibus temerarium judicium cavere debemus, cùm incertum eſt, quo animo quidque factum ſit, vel cùm incertum eſt, qualis futurus ſit, qui nunc vel bonus vel malus apparet. Si ergo quiſpiam, verbi gratia, conqueſtus de ſtomacho, jejunare noluit, & tu id non credens, edacitatis vitio tribueris, temerè judicabis. Item ſi manifeſtam edacitatem ebrioſitatemque cognoveris, & ita reprehenderis, quaſi numquam ille poſſit corrigi atque mutari, nihilominus temerè judicabis. Non ergo reprehendamus ea, quæ neſcimus, quo animo fiant; neque ita reprehendamus, quæ manifeſta ſunt, ut deſperemus ſanitatem; & vitabimus judicium, de quo nunc dicitur: Nolite judicare, ut non judicemini*. Lugenda hominum proclivitas ad temerè judicandum de factis & perſonis aliorum. *Temerariis judiciis plena ſunt omnia. De quo deſperaverimus, ſubitò convertitur, & fit optimus: De quo multùm præſumpſerimus, ſubitò deficit, & fit peſſimus. Nec timor noſter certus eſt, nec amor noſter certus eſt. Quid ſit hodiè quiſque homo, vix novit ipſe homo*. Ex amoris proprii & cupiditatis vitiata radice temeraria illa judicia naſcuntur, quæ non fierent, ſi regnaret in animo charitas. *Ille veraciter ſe ante ſe ponit* (inquit S. Gregorius) *qui ſe in ſuis actibus tamquam alium attendit. Nam ſunt multa peccata, quæ committimus; ſed idcircò nobis gravia non videntur, quia privato nos amore diligentes, clauſis nobis oculis in noſtra deceptione blandimur. Vnde fit plerumque, ut & noſtra gravia leviter, & proximorum mala levia graviter judicemus. Scriptum quippè eſt*, Erunt homines ſeipſos amantes. *Et ſcimus, quia vehementer claudit oculum cordis amor privatus. Ex quo fit, ut hoc quod nos agimus, & grave eſſe non exiſtimamus, plerumque agatur à proximo, & nimis nobis deteſtabile eſſe videatur. Sed quare hoc, quod nobis vile videbatur in nobis, grave videtur in proximo, niſi quia nec nos ſicut proximum, nec proximum conſpicimus ſicut nos? Si enim nos ſicut proximum conſpiceremus, noſtra reprehenſibilia diſtrictè videremus: Et rurſum ſi proximum aſpiceremus ut nos, numquam nobis ejus actio appareret intolerabilis, qui ſæpè fortaſſis talia egemus, & nihil nos proximo intolerabile feciſſe putamus... Salomon ait*: Pondus & pondus, menſura & menſura, utrumque abominabile eſt apud Deum. *Scimus, quia in negotiatorum duplici pondere aliud majus, aliud minus eſt. Ad dandum pondera leviora, ad accipiendum graviora præparant. Omnis itaque homo qui aliter penſat ea quæ ſunt proximi, & aliter ea quæ ſua ſunt, pondus & pondus habet. Vtrumque ergo abominabile eſt apud Deum: Quia ſi ſic proximum ut ſe diligeret, hunc in bonis ſicut ſe amaret: Et ſi ſic ſe ſicut proximum aſpiceret, ſe in malis ſicut proximum judicaret*. S. Aug. ſerm. 46. aliàs de Temp. 165. c. 12. S. Gregor. M. ho. 4. in Eze. Prov. 20. « «

In quo enim judicio judicaveritis, judicabimini. *Sicut enim in venia peccatorum promerenda, à nobis principia ſumuntur: ſic etiam in ipſo judicio, à nobis condemnationis menſura procedit. Nec enim oportet exprobare delictum, neque illum, qui peccato aliquo ſit præventus, inſolenter obruere; ſed clementer monere: nec perſequi jurgio, ſed juvare conſilio: nec cum inſolentia in eum erigi, ſed cum dilectione corrigere. Non enim illum, ſed te profectò extremo addicis ipſe ſupplicio, non ei parcendo, cùm oportebit de illius delictis ferre ſententiam*. Cùm unuſquiſque ſuorum ſit conſcius peccatorum, quomodo poteſt de alterius judicare peccato? *Judicet de alterius errore, qui non habet, quod in ſe ipſe condemnet: judicet ille, qui non agat eadem, quæ in alio putaverit punienda, ne cum de alio judicat, in ſe ferat ipſe* S. Jo. Chryſ. Hom. 23. in Matth. S. Ambr. ſer. 20. in Pſ. 118. n. 31.

ipse sententiam: Iudicet ille, qui ad pronunciandum nullo odio, nulla offensione, nulla levitate ducatur.

S.Jo.Chrys. Hom.23.in Matth. » II. *Quid autem vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides?* &c. Id certè nunc plurimi faciunt, qui si viderint Monachum habere superfluum vestimentum, legem illam Dominicam impudenter objiciunt, cùm millies ipsi aliena diripiant, & quotidiè avaritiæ studeant. Et si eum cibo uti viderint largiori, accusatores existunt amari, ipsi quotidiè crapulati atque temulenti: ignorantes, quòd cum propriis delictis hinc quoque sibi congregent majus incendium, omnique se ipsos excusatione destituant. Ut enim diligentiùs peccata examinentur tua, legem primus ipse posuisti, severiùs de his, quæ proximus peccaverat, judicando... *Ejice primùm trabem de oculo tuo*. Vides, quia non veluerit judicare, sed jusserit ejicere primùm de oculo proprio trabem, & tunc aliorum errata corrigere. Nam & sua unusquisque faciliùs cognoscit, quàm cæterorum: & majora citiùs prospicit, quàm minora: & se ipsum magis amat, quàm proximum. Itaque si alterius curam gerens id facis, temetipsum ante curato, in quo & manifestius invenitur peccatum, & grandius. Sin autem temetipsum contemnis ac despicis, liquet omninò, quòd fratrem tuum ipse odio judices, non studio disciplinæ; nec emendare illum cupias, sed notare. Quòd etsi oportet aliquem hujusmodi judicare, non tamen à te hoc fieri debet; verùm ab eo, qui nihil tale commisit.... Et quid miraris, si Dominus posuit hanc legem quæ etiam à Latrone servata est, qui in cruce dicebat ad socium suum: *Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es?* Protulit enim vocem Christi sententiæ omninò consonam. Tu verò trabem tuam non modò non ejicis, sed ne sentis quidem: fratris verò non modò vides, sed & judicas, & ejicere conaris. Velut si aliquis gravissimo hydrope, vel quolibet immedicabili languore constrictus, hunc quidem etiam negligat; eum verò culpet, qui exiguum in aliqua corporis sui parte non curet tumorem. Si verò malum est propria peccata non cernere, duplex jam aut triplex malum est judicare alios, & in suo oculo trabem absque dolore gestare. Omne quippè est gravius trabe peccatum. Hinc est ergo, quòd præcipit, ne scilicet ille, qui mille vitiis est obnoxius, acriorem se judicem in aliorum velit præbere delictis: & præcipuè si hæc sint exigua; non arguere alterum prohibens atque corripere, sed dissimulare propria negligenter, & insultare impudenter alienis.

S.Aug.l.2.de Ser. Dom.in Monte, c.19. *Hypocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo*, &c. Id est, primùm abs te expelle odium, & deinde poteris jam eum, quem diligis, emendare. Est verè multùm cavendum, & molestum simulatorum genus, qui cùm omnium vitiorum accusationes odio, & livore susciplant, etiam consultores videri se volunt. Et ideò piè cautèque vigilandum est, ut, cùm aliquem reprehendere, vel objurgare nos necessitas coegerit, primùm cogitemus, utrum tale sit vitium, quod numquam habuimus, vel quo jam caruimus: & si numquam habuimus, *cogitemus, nos homines esse, & habere potuisse:* Si verò habuimus, & non habemus, *tangat memoriam communis infirmitas, ut illam reprehensionem, aut objurgationem non odium, sed misericordia præcedat:* Ut sive ad correctionem ejus, propter quem id facimus, sive ad perversionem valuerit: (nam incertus est exitus:) nos tamen de simplicitate oculi nostri securi simus. *Si autem cogitantes nosmetipsos invenerimus in eo esse vitio, in quo est ille quem reprehendere parabamus, non reprehendamus, neque objurgemus: Sed tamen congemiscamus, & non illum ad obtemperandum nobis, sed ad pariter conandum invitemus. Raro ergo & in magna necessitate objurgationes adhibendæ sunt, ita tamen, ut etiam in his ipsis non nobis, sed ut Deo serviatur, instemus. Ipse est enim finis; ut nihil duplici corde faciamus, auferentes trabem de oculo nostro, invidentiæ, vel malitiæ, vel simulationis, ut videamus ejicere festucam de oculo fratris.* Nobis ipsis attendamus, secundùm præceptum Christi, *Attendite vobis*: Ita fiet, ut alienæ vitæ censores malevoli non simus. *Vagus oculus, lascivus intuitus, improbus aspectus, suas non respicit ad ruinas, alienos currit ad lapsus: sua cæcus ad crimina, ad aliena errata perlucet: malorum suorum nescius, alienorum accusator, & testis: suum tepidus ad reatum, ad alterius & innocentis inflammatur & excandescit examen. Et ne multis, sicut dixit Dominus, oculus in se trabem non videns, videt in alieno festucam.* Quid ergo mirum, si Christianorum pars maxima in virtute non proficiat, cùm sibi ipsis non attendentes, aliorum delicta considerent, & amarè judicent? *Tamdiù quis peccata sua, quæ nosse ac deflere debet, ignorat, quandiù curiosè aliena considerat. Quod si mores suos ad se ipsum conversus aspiciat, non requirit, quod in aliis speciàliter reprehendat; sed in se ipso quod lugeat.*

S.Pet.Chry. fol. ser.139.

Jul. Pom.l.2. de vita contemplat.c.6.

Ejice primùm trabem de oculo tuo. *Metuendum est ne ira tanta sit, ut in odium vertatur: Ira enim nondum est odium. Nam irascéris filio, non odisti filium: ei servas hereditatem, qui te sentit iratum: & ad hoc irascéris, ne perdat, quod servaveris, malè vivens moribus pravis. Ergo ira nondum est odium: Nondum odimus eos quibus irascimur; sed ista ira si manserit, & non citò evulsa fuerit, crescit & fit odium. Ideò ut recens ira evellatur, & in odium non convertatur, hoc nos docet Scriptura, dicens,* Non occidat sol super iracundiam vestram. *Invenis autem aliquando fratrem odium habentem, & reprehendit irascentem: In illo est odium, & in alio culpat irã: Ipse habet trabem in oculo suo, & reprehendit festucam in oculo fratris sui. Sed festuca ista & surculus, nisi citò evellatur, trabes futura est.*

S. Aug. En. 2. in Psalm. 30. n.4.

Ephes.4.26.

III. *Nolite sanctum dare canibus: Neque mittatis margaritas vestra ante porcos.* Sanctum est, quod violare atque corrumpere nefas est: cujus utique sceleris conatus & voluntas, tenetur rea, quamvis illud Sanctum natura inviolabile atque incorruptibile maneat. Margaritæ autem quæcumque spiritualia, magni æstimanda sunt, & quia in abdito latent, tamquam de profundo eruuntur, & allegoriarum integumentis, quasi apertis conchis, inveniuntur. Licet igitur intelligi, quòd una eademque res & sanctum & margarita dici potest: sed sanctum ex eo, quòd non debet corrumpi: margarita ex eo, quòd non debet contemni. Conatur autem quisque corrumpere, quod non vult esse integrum: contemnit autem, quod vile ducit, & quasi infra se esse existimat; & ideò calcari dicitur, quicquid contemnitur. Quapropter canes, quoniam insiliunt ad dilacerandum: quod autem dilacerant, integrum esse non sinunt: *Nolite*, inquit, *sanctum dare canibus*: Quia etsi dilacerari, & corrumpi non potest, & manet integrum atque inviolabile; illi tamen quid velint, cogitandum est, qui acriter atque inimicissimè resistunt, *& quantum in ipsis est, si fieri possit, conantur perimere veritatem*. Porci verò quamvis non ita ut canes morsu appetant, passim tamen calcando coinquinant: *Non ergo miseritis margitas vestras ante porcos, ne forte conculcent eas pedibus suis*. Canes ergo pro oppugnatoribus veritatis, porcos pro contemptoribus positos non incongruè accipimus..... Utrumque autem animal immundum est, & canis & porcus. Cavendum est ergo, ne quid aperiatur ei, qui non capit: Meliùs enim quærit, quod clausum est, quàm id quod apertum est, aut infestat, aut negligit. Neque verò alia causa reperitur, cur ea quæ manifesta, & magna non sunt, non accipiant, præter odium & contemptum, quorum propter unum canes, propter alterum porci nominati sunt: *Quæ tamen omnis immunditia rerum temporalium dilectione concipitur, id est, dilectione hujus sæculi, cui jubemur renuntiare, ut mundi esse possimus.* Qui ergo mundum & simplex cor habere appetit, non debet sibi reus videri, si aliquid occultat, quod ille cui occultat, capere non potest. *Agendum ergo primùm est, ut impedimenta detrahantur, quibus efficitur, ut non capiat: quia utique si propter sordes non capit, mundandus est, vel verbo, vel opere, quantùm fieri à nobis potest.* Quod autem Dominus noster

S.Aug.l.2.de ser. Dom. in Monte, c.20. n.68. & 69.

Luc.17.3.

» ſter quædam dixiſſe invenitur, quæ multi, qui ade-
» rant, vel reſiſtendo, vel contemnendo non accepe-
» runt, non putandum eſt, ſanctum dediſſe canibus,
» aut margaritas miſiſſe ante porcos; Non enim dedit
» eis, qui capere non poterant; ſed eis, qui poterant,
» & ſimul aderant, quos propter aliorum immunditiam
S. Ja. Chr. l. 1. de compunctione cordis c. 6. negligi non oportebat.

Nolite ſanctum dare canibus. Et Chriſtus quidem hoc tamquam præceptum nobis tradidit: At nos laudis amore, & jactantiæ vitio corrupti, etiam huic
» præcepto contraria gerimus, & hominibus neque
» mentem puram, neque ſanam fidem gerentibus, in-
» ſuper etiam peccatorum maculis innexis, ſine ulla di-
» ſcretione Myſteriorum ſecreta nudamus; & priuſ-
» quam mentis propoſitum à nobis, vel ſenſus capaci-
» tas explorata ſit, divinorum dogmatum veneranda
» eis arcana committimus; & quibus prima rudimenta
» vixdum tradi oporteret, interna eis adyta divinæ
» ſcientiæ divinæque ſapientiæ patefacimus. Propterea
» nonnulli, ubi immundis, ut ita dicam, pedibus
» Sancta noſtra calcarunt, & pleno ſordibus pectore
» hauſerunt purum divinæ ſcientiæ poculum: non ſo-
» lùm evomuerunt, quod hauſerant, ſed & contradi-
» xerunt, & tranſverſi ſunt; & inſurgentes in eos, in-
» juriis, & maledictis atque accuſationibus eos, op-
» probriiſque ruperunt. Et ita ne nobis quidem ipſis,
» & vitæ atque exiſtimationi noſtræ parcimus, dum-
» modò violemus divina præcepta. Et non ſolùm in
» hoc, ſed interdum & in eo prævaricamur præcepti
» hujus vim, cùm eos, quos novimus immundæ vi-
» tæ homines, violentos, rapaces, impuros, & per
» omnia porcis, & canibus ſimiles, divini Sacramenti
Id. Hom. 16. in Gen. participes effici patimur ..... Prima Mulier in Paradiſo
» cum Dæmone colloquuta, margaritas divinas porco
» appoſuit, Dei præceptum illi exponens: At Dæmon
» non ſolùm illas conculcavit, ſed & illam unàque cum
» ipſa primum hominem in morbum inobedientiæ per-
» duxit. Tantum malum eſt, abſque delectu cuivis, &
» promiſcuè divina myſteria detegere. Audiant, qui
» ſine diſcrimine ſimpliciter cum omnibus de Myſteriis
» colloquuntur. Neque enim ibi Chriſtus de ſenſibili-
» bus porcis præcepit, ſed homines porcinis moribus
» denotat, qui ſicut bruta illa in peccati luto involvun-
» tur, docens nos, ut perſonarum diverſitatem di-
» gnoſcamus, & vitæ rationes inquiramus, quando
» aliquid divinorum eloquiorum exponere opus fuerit,
» ne & illos, & noſmetipſos lædamus. Nam qui ta-
» les ſunt, non ſolùm nihil lucri ex dictis capiunt;
» ſed & eos, qui bonas illas margaritas abſque
» diſquiſitione illis propoſuerant, ſecum in ſuæ per-
» ditionis profundum pertrahunt. Ideò cum dili-
» gentia obſervanda ſunt hæc, ne eadem patiamur
» quæ illi, qui hìc decepti ſunt. Nam & tunc *Si voluiſſet Mulier non proponere margaritas porco, neque ipſa in præcipitium ruiſſet, neque virum ſecum traxiſſet*.

S. Ifid. Peluſ. l. 3. Epiſt. 181. Hanc Domini ſententiam egregiè exponit S. Iſidorus Peluſiota. *Quia*, inquit, *verbum divinum eſt ſacroſanctum, & margarita revera pretioſiſſima: canes autem, & porci ſunt, non ſolùm, qui circa dogmata Chriſtianæ Religionis, ſed etiam, qui circa actiones labuntur: conculcatio autem, & contentio atque concertatio de illis ſuſcepta, dum alii dogmatum rectitudinem ſinceritatemque evertere conantur, alii optimam vivendi rationem contumelia afficiunt: laceratio denique eorum, qui divinum verbum tamquam legati annuntiant, optimaque dant conſilia, & contemptus & ignominia, qua eos afficiunt, qui non rectè vivunt: Hanc ob cauſam dixit, Ne tamquam rem aliquam vilem ac paratu facilem projicite verbum, ut & ipſum contumelia afficiatur, & vos traducamini ac ludibrio habeamini ab eis, qui nihil rectè neque dicunt, neque faciunt. Sunt autem, qui non abſurdè dicant, quòd etiam ſacerdotium prohibeat dari improbis atque impuris, ne & ipſum injuria afficiant, & in eos à quibus electi ſunt, irruant, bonam atque honeſtam, qua priùs præditi erant, exiſtimationem dilacerantes. Quòd ſi etiam peccantibus Laicis dixeris non eſſe danda divina Myſteria* (id eſt, Euchariſtiæ Sacramentum) *ſcias, te rectè accipere. Si denique etiam dixeris, quòd prohibeat divinum impartiri bapiſmum illis, qui ſimulant quidem ſe ad Fidem Chriſtianam accedere, ſed interim non deſiſtunt à præſentibus vitæ inſtitutis, ſcito, nihil te à vero aberrare*.

Dant ſanctum canibus Sacerdotes, qui peccatores lethalium criminum habitu, diuturnaque conſuetudine implicatos, vel in proxima peccati mortalis occaſione hærentes, ſacramentali Abſolutione donant, & ad ſacram Communionem admittunt, antequam ſuæ converſionis ſinceritatem operibus probaverint, dignoſque pœnitentiæ fructus fecerint. *Emerſit novum genus cladis* (inquiebat S. Cyprianus) *& quaſi parum perſecutionis procella ſævierit, acceſſit ad cumulum ſub miſericordiæ titulo malum fallax, & blanda pernicies. Contra Euangelii vigorem, contra Domini ac Dei legem temeritate quorumdam laxatur incautis communicatio. Irrita & falſa pax, periculoſa dantibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt ſanitatis patientiam, nec veram de ſatisfactione medicinam. Pœnitentia de pectoribus excuſſa eſt, graviſſimi extremique delicti memoria ſublata eſt. Operiuntur morientium vulnera, & plaga lethalis, altis & profundis viſceribus infixa, diſſimulato dolore contegitur. A Diaboli aris revertentes, ad Sanctum Domini ſordibus & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiam nunc ſcelus ſuum faucibus, & contagia funeſta redolentibus, Domini Corpus invadunt; quando occurrat Scriptura Divina, & clamet, & dicat*: Omnis mundus manducabit carnem, & anima quæcumque manducaverit ex carne Sacrificii ſalutaris, quod eſt Domini, & immunditia ejus ſuper ipſam eſt; peribit anima illa de populo ſuo. *Apoſtolus item teſtetur & dicat*: Non poteſtis Calicem Domini bibere, & calicem dæmoniorum: Non poteſtis menſæ Dominì communicare, & menſæ dæmoniorum. *Idem contumacibus, & pervicacibus comminetur & denuntiet, dicens*: Quicumque ederit panem, aut biberit Calicem Domini indignè, reus erit Corporis & Sanguinis Domini. *Spretis his omnibus atque contemptis, vis infertur Corpori ejus & Sanguini: & plus modò in Dominum manibus atque ore delinquunt, quàm cùm Dominum negaverunt. Ante expiata delicta, ante exomologeſim factam criminis, ante purgatam conſcientiam ſacrificio & manu Sacerdotis, ante offenſam placatam indignantis Domini, & minantis; pacem putant eſſe, quam quidam verbis fallacibus venditant. Non eſt pax illa, ſed bellum: nec Eccleſiæ jungitur, qui ab Euangelio ſeparatur*.

S. Cypr. tr. de Lapſis.

IV. *Petite, & dabitur vobis: Quærite, & invenietis: Pulſate, & aperietur vobis*, &c. Gratiam ſuam orationibus noſtris promittit Deus, ſed oratio ipſa Dei donum & gratia eſt. *Internus Magiſter, à quo ſubſidium doctrinæ cœleſtis accipimus, non ſolùm inquirentibus nobis ſuorum aperit arcana ſermonum; ſed ut etiam quæramus, ipſe gratis inſpirat affectum: quia nec eſurire panem illum, qui de cœlo deſcendit, poſſumus, niſi ab ipſo faſtidientibus eſuries detur, qui ſe ad ſatiandos eſurientes donare dignatur. Ab ipſo etiam nobis eſt, quòd ad fontem ſitientes currimus, qui ſe nobis tribuit, ut bibamus. Ipſe igitur laudandus eſt in utriuſque muneris gratia, ſive cùm nos ad ſe quærendum dormientes exſuſcitat, ſeu cùm ſe inveniendum nobis quærentibus donat; qui profectò nullatenùs invenitur, niſi ipſe nos excitet, ut quæratur*.

S. Fulg. l. 1. ad Monim. c. 1.

Petite & dabitur vobis, &c. *Petitio pertinet ad impetrandam ſanitatem firmitatemque animi, ut ea quæ præcipiuntur, implere poſſimus; inquiſitio autem ad inveniendam veritatem. Cùm enim beata vita actione & cognitione compleatur, actio facultatem virium, contemplatio manifeſtationem rerum deſiderat: Horum ergo primum petendum, ſecundum quærendum eſt; ut illud detur, hoc inveniatur. Sed cognitio in hac vita, viæ priùs quàm ipſius poſſeſſionis eſt: ſed cùm quiſque veram viam invenerit, perveniet ad ipſam poſſeſſionem,*

S. Aug. l. 2. de Ser. Dom. in Monte, c. 11.

qua

» *quæ tamen pulsanti aperitur*. Ut ergo tria ista, id est, » petitio, inquisitio, pulsatio, manifesta fiant, sub aliquo » exemplo ponamus, aliquem infirmis pedibus ambula- » re non posse: priùs ergo sanandus & firmandus est ad » ambulandum; & ad hoc pertinet, quod dixit. *Petite*. » Quid autem prodest, quòd ambulare jam, vel etiam » currere potest, si per devia itinera erraverit? Secun- » dum est ergo, ut inveniat viam, quę ducit eò, quò vult » pervenire: Quam cùm tenuerit, & pervenerit ad » eum ipsum locum, ubi habitare vult, si clausum in- » venerit, neque ambulare potuisse, neque ambulasse » ac pervenisse profuerit, nisi aperiatur. Ad hoc ergo » pertinet quod dictum est, *Pulsate*. Magnam autem » spem dedit, & dat ille qui promittendo non decipit: ait enim, *Omnis qui petit, accipit; & qui quærit, invenit, & pulsanti aperietur*. Ergo *perseverantia opus est, ut accipiamus quod petimus, & inveniamus quod* Jacob.4.8. *quærimus, & quod pulsamus aperiatur*. Cur verò non consequimur quod petimus, nec invenimus quod quærimus? Utique quia malè petimus, & quærimus: aut certè non petimus & quærimus, quod petendum & quærendum est. *Petitis & non accipitis, eo quòd malè petatis, ut in concupiscentiis vestris insumatis*. S.Aug. t.61. alias 5. de Verbis Dom. c.4 & 5. Quid porrò petendum? Justitia. *A quo enim habebis justitiam, nisi à Deo fonte justitiæ? Ergo si vis habere justitiam, esto mendicus Dei. Mendicum suum sciebat, & ecce pater familias, & magnus dives, divitiarum scilicet spiritualium, & æternarum, hortatur, & dicit tibi, Pete, quære, pulsa*. Qui petit accipit, quærens invenit, pulsanti aperietur. *Hortatur ut petas; ne-* Luc.11.5. *gabit quod petis?* Amicus amico tres panes importunè petenti, & intempesta nocte pulsanti dedit, non propter amicitiam, sed ptopter improbitatem; quia scilicet ille pulsare non destitit, & cùm esset negatum, non se avertit. Ille qui nolebat dare, quod petebatur, fecit, quia ille in petendo non defecit. *Quanto magis dabit bonus, qui nos hortatur, ut petamus, cui displicet, si non petamus? Sed cùm aliquando tardiùs dat, commendat dona, non negat. Diù desiderata, dulciùs obtinentur: Citò autem data, vilescunt. Pete, quære, insta. Petendo & quærendo crescis, ut capias. Servat tibi Deus, quod non vult citò dare; ut & tu discas magna magnè desiderare. Inde oportet semper* S.Greg. M.l. 6. Epist. 33. *orare, & numquam deficere*. Petite, quærite, pulsate. *Petamus orando, quæramus legendo, pulsemus operando*.

V. *Quis ex vobis homo, quem si petierit filius suus panem, numquid lapidem porriget ei?* &c. *Si ergo vos cùm sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris;* S.Aug.t.6.c. 2.& 3. *quantò magis Pater vester, qui in cœlis est, dabit bona petentibus se?* Miranda res, Fratres! Mali sumus, » & bonum patrem habemus. Audivimus nomen no- » strum: *Cùm sitis*, inquit, *mali*, &c. Et quos dixit » malos, videte, qualem patrem illis ostendit: *Quantò* » *magis Pater vester?* Quorum Pater? certè malorum. » Et qualis Pater? nemo bonus, nisi solus Deus. Er- » go, Fratres, ideò mali bonum patrem habemus, ne » semper mali remaneamns. Nemo malus facit bo- » num. Si nemo malus facit bonum, homo malus » quomodo se facit bonum? *Facit de malo bonum,* » *qui semper est bonus*. Quid mihi dicunt vani vana? » Tu te salvum facis, si volueris? *Sana me Domine,* » *& sanabor*. Nos boni conditi sumus à bono: fe- » cit enim Deus hominem rectum; arbitrio autem » nostro facti sumus mali. Potuimus esse ex bonis ma- » li, & poterimus esse ex malis boni. Sed qui semper » est bonus, ipse facit ex malo bonum: *Quia ipse ho-* » *mo voluntate sua se sanare non potuit*. Non quæris » Medicum, ut vulneres te: sed cùm vulneraveris te, » quæris qui sanet te. Bona ergo secundùm tempus, » bona corporalia, carnalia, novimus dare filiis nostris, » etiam cùm simus mali; sed ista omnia bona à bonis » & malis haberi possunt; & cùm bona sint, bonos » tamen facere non possunt. Est ergo bonum, quod » faciat bonum: & est bonum, unde facias bonum. » Bonum quod facit bonum, Deus est. Ergo ut sis bo- » nus, Deum invoca. Aliud autem bonum est, unde » facias bonum, id est, quicquid habueris. Habes aurum, habes argentum; & concupiscis aurum, & « argentum. *Et habes, & concupiscis; & plenus es, & «* *sitis. Morbus est, & non opulentia. Sunt homines in morbo, humore pleni sunt, & semper sitiunt. Quo-* « *modo ergo delectas opulentiam, qui hydropem habes con-* « *cupiscentiam?* Habes ergo aurum, bonum est: ha- « bes, non unde sis bonus, sed unde facias bonum. «p.111.9. Quod bonum, inquis, facturus sum de auro? *Dis-* « *persit, dedit pauperibus: justitia ejus manet in sæculum* « *sæculi*. Hoc est bonum, unde bonus es, justitia. Si « habes bonum, unde sis bonus, fac bonum de bono « unde non es bonus. Habes pecuniam, eroga. *Ero-* « *gando pecuniam, auges justitiam. Illud minuitur, quod* « *eras relicturus; illud augetur, quod in æternum es pos-* « *sessurus*.

Si ergo vos cùm sitis mali, &c. Justi in hujus vitę mortalis decursu boni simul & mali sunt, Christusque Apostolos suos, & amicos charissimos, non dubitavit malos appellare. *Quidam filii sæculi hujus sunt* S.Aug. l.3. contra duas Epistolas Pelagianorum, c.3. (inquit Sanctus Augustinus) *& tamen filii diaboli non sunt. Quamvis enim diabolus sit autor, & princeps omnium peccatorum; non tamen filios diaboli faciunt quæcumque peccata. Peccant enim & filii Dei: quoniam si dixerint, se non habere peccatum, se ipsos seducunt, & veritas in eis non est. Sed ea conditione peccant, qua sunt filii adhuc hujus sæculi: qua verò gratia sunt filii Dei, utique non peccant; quia omnis qui natus est ex Deo, non peccat..... Ut autem plenius intelligatur, quod dicimus, audiatur ipse Jesus, qui filiis Dei utique loquebatur, dicens*: Si autem vos cùm si- « tis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quantò « magis Pater vester, qui in cœlis est, dabit bona pe- « tentibus se? *Si enim filii Dei non essent, non eis di-* « *ceret*, Pater vester qui in cœlis est. *Et tamen eos ma-* « *los esse dicit, & nosse bona dare filiis suis. Numquid* « *inde mali, unde filii Dei? Absit: sed inde mali, unde* « *adhuc filii sæculi, jam tamen filii Dei facti pignore* S.Aug.t.90. alias 14.ex editis a Sirmondo. *Spiritus sancti*. Et alibi: *Allocutus in commune omnes* « *ait*, Si vos cùm sitis mali. *Audivit hoc Petrus, au-* « *divit Joannes, audivit Andreas, audierunt cæteri* « *omnes undecim Apostoli. Quid audierunt?* Vos cùm « sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quan- « tò magis Pater vester qui in cęlis est, dabit bona peten- « tibus se? *Audito, quòd mali essent, desperaverunt: au-* « *dito, quòd Deus in cœlis esset pater ipsorum, respiræve-* « *runt*. Cùm sitis, *inquit*, mali: *Quid ergo debetur ma-* « *lis, nisi supplicium?* Quantò magis, *inquit*, Pater ve- « ster, qui in cęlis est? *Quid debetur filiis nisi præmium?* « *In nomine malorum, metus pœnarum: In nomine filio-* « *rum, spes hæredum*.

Quantò magis Pater vester, qui in cœlis est, dabit bo- «Idem,t.186. alias de Diversis, 39.c.6. *na petentibus se?* Quæ bona? Numquid temporalia? Dat & ipsa; sed & infidelibus dat. Dat & ipsa; sed & impiis dat, sed & blasphematoribus suis dat. *Bo-* « *na quæramus, quæ non nobis sint cum malis communia. Novit ille Pater dare ista bona filiis suis*. Mo- « dò petit ab illo filius suus sanitatem corporis, & « non dat, adhuc flagellat. Sed numquid pater, quan- « do flagellat, non præstat? Profert flagellum, sed « cogita, quale præparet patrimonium. *Flagellat*, in- «Hebr.12.6. quit, *omnem filium quem recipit: Quem enim dili-* « *git Dominus, corripit*. Ideò ista dico, Fratres mei, « ne contristemini, quando petitis & non accipitis, « & arbitremini, quòd ante oculos vos non habeat « Deus, si ad tempus non exaudiat voluntatem ves- tram. *Non enim semper agrum exaudit Medicus ad voluntatem, quamvis ejus sine dubio procuret, atque appetat sanitatem. Non dat quod petit: sed quod non petit, quod procurat. Petit frigidam, non dat. Crudelis factus est, qui venit sanare? Artis est, non crudelitatis. Non dat ad horam, quod delectat: ut sanus possit omnia, nondum sano negantur aliqua*.

Pater noster cælestis, *Qui etiam proprio Filio suo non* Rom.8.32. *pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: Quomodo non etiam cum illo omnia nobis donavit?* Non solùm bonitate pater, sed & amoris teneritudine mater. *Num-* Isa.49.15. *quid*, inquit, *oblivisci potest mulier infantem suum, ut*

non

non miſereatur filio uteri ſui? Etſi illa oblita fuerit, ego tamen non obliviſcar tui. Ab hominibus quidem cùm aliquid crebrò expoſcis, moleſtus omninò & onerosus videris: Deum verò, quando id non facis, tunc ampliùs, ut tibi indignetur, accendis. Si verò in poſtulando perſeveres, etiamſi non continuò accipias, accipies tamen: propterea quippè oſtium clauſum eſt, ut ad pulſandum inducaris; idcircò non celeriter annuit, ut diutiùs inquiras. Permane igitur in quærendo atque pulſando, & abſque ambiguitate percipies..... Quòd ſi non accipis, idcircò quia lapidem petis, non accipis. Nam etſi filius ſis, non tamen tibi ſufficit ad omne, quod popoſceris, impetrandum; ſed hoc ipſum eſt, quod obſtat, quò minùs accipias, quòd cùm ſis filius Dei, ea quæ tibi non expediunt, deprecaris. Et tu *igitur noli aliquando petere, ſeu quærere ſecularia, ſed ſpiritalia omnia, & prorſus accipies. Nam & Salomon, quandoquidem popoſcit ea, quæ oportuit poſcere, vide quàm celeriter acceperit. Duo igitur adeſſe oportet oranti, ut ſcilicet vehementer petat, & illa quæ petenda ſunt. Quia & vos, inquit, cùm patres ſitis, rogari tamen expectatis à filiis: & ſi inutile aliquid petierint, dona veſtra cohibetis. Si verò illi, quod eſt petendum, & utile, poſtulaverint, annuitis atque præſtatis. Et tu igitur iſta conſiderans, non deſiſtas, donec accipias; donec invenias, non recedas; nec omninò abeas, donec clauſa reſerentur. Si enim cum hoc ſtudio mentis acceſſeris, & dixeris, Niſi accepero, non recedam, prorsùs accipies: modò ſi talia poſtulaveris, quæ & illum à quo petitur, dare deceat, & accipere tibi qui precaris, expediat. Quæ verò iſta ſunt? Si videlicet ſpiritalia cuncta depoſcas.*

S. Joa. Chr. ib. VI. *Omnia ergo quæcumque vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* His verbis oſtendit Chriſtus, quòd cum Oratione opus ſit etiam diſciplina virtutum. Et non dixit, Quæcumque vis tibi à Deo fieri, hæc ipſe fac proximo; ne diceres: Quonam modo hoc fieri poteſt, cùm ille ſit Deus, ego homunculus? Sed quæ vis tibi fieri à conſervo, ea tu erga proximum oſtende: Quid hoc præcepto, aut levius inveniatur, aut juſtius? Deinde declarans ſervati iſtius præcepti, ante præmia quoque, grande præconium: *Hæc eſt*, inquit, *Lex & Prophetæ*. Unde manifeſtum eſt, ſecundùm naturam nobis eſſe virtutem. Domeſticò ſiquidem magiſterio omnes, quę facere debeamus, agnoſcimus, & impoſſibile omninò nobis eſt, ad ignorantiæ præſidium aliquando confugere.

S. Iſid. Pelus. l. 5. Epiſt. 28. *Gentilium ſapientes, gloriam dicendi graviter, & copiam adepti, quid juſtum, quid decorum, quid legitimum & honeſtum ſit, conſtituere volentes, rationes infinitas afferentes, ac prolixis ſermonibus quaſi labyrinthum ducentes, tantum ab eo, quod dicendum erat, aberrarunt, ut & legentes confundendo ampliùs conturbaverint. Verbum verò Dei Filius, inſitum homini intellectum inſtaurans, & arbitrii cujuſque libertatem juſto ac decoro, legitimo item & honeſto colligans, brevi ſermone id omne aperuit, his uſus verbis:* Omnia quæ vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis. *Ne non ſcripta proferre videretur, ſigillo muniens quæ dixerat, omniaque compendio involvens:* Hæc eſt enim, *inquit*, Lex & Prophetæ. *Omnium igitur honeſtè factorum hæc regula ſit, ut quod nobis ab aliis fieri petimus, idem illud nos ipſi præſtemus.* Hoc præcepto omnia charitatis erga proximum officia continentur. *Si enim & quod impendi nobis rectè volumus, hoc aliis impartimur, & quod nobis fieri nolumus, hoc aliis facere devitamus, charitatis jura illæſa ſervamus. Sed nemo, cùm quempiam diligit, habere ſe protinus charitatem putet, niſi priùs ipſam vim ſuæ dilectionis examinet. Nam ſi quis quemlibet amat, ſed propter Deum non amat, charitatem non habet, ſed habere ſe putat. Charitas autem vera eſt, cùm & in Deo diligitur amicus, & propter Deum diligitur inimicus. Ille enim propter Deum diligit eos quos diligit, qui jam & eos diligere, à quibus non diligitur, ſcit.*

S. Greg. M. h. 38. in Euang. VII. *Intrate per angustam portam: quia lata porta, & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad perditionem, & multi ſunt qui intrant per eam. Quàm angusta porta, & arcta via eſt, quæ ducit ad vitam, & pauci ſunt qui inveniunt eam!* Anguſtam ingredimur viam, præcipitiis undique circumdatam, quæ ſimul duos non capit pedes. Vides, quanta ſit nobis opus diligentia. Vides, quòd ii, qui ejuſmodi vias ingrediuntur, non ſolùm pedes muniunt, ſed etiam oculos. Nam etſi alibi videatur attendere, & pes firmo hæreat veſtigio, à profundo caligans oculus, totum hominem dejicit. Sed ſibi oportet, & ſuo greſſui attendere. Magnum eſt vitii profundum, magna præcipitia, magnæ inferiùs tenebræ; anguſtias obſervemus, cum timore & tremore ambulemus. Nullus viam hujuſmodi ingrediens eſt in riſum effuſus, nec ebrietate gravatus; ſed in ſobrietate, & jejunio eam ingreditur. Nullus hac via incedens, aliquid affert ſuperfluum. Præclarè enim cum eo agitur, ſi ſuccinctus, & expeditus poſſit evadere. Nullus ſuos impedit pedes, ſed liberos habet, ac ſolutos. Nos autem cùm nos ipſos curis alligemus innumeris, & onera innumera, quæ ad hanc vitam pertinent, geſtemus in gaudium effuſi, quomodo poſſumus anguſtam hanc viam ingredi? Non autem abſolutè dixit, Eſt anguſta: ſed cum admiratione, Quàm anguſta eſt illa via! Hoc eſt, valdè anguſta. *Quàm arcta eſt*, inquit, *via quæ ducit ad vitam!* & rectè dixit: Quando enim & verborum, & cogitationum, & actionum, & omnium debemus rationem reddere, reverà eſt anguſta. Anguſtiorem autem eam facimus, dum nos ipſos dilatamus, & pedes effundimus. Nam quæ eſt anguſta, quidem eſt cuilibet difficilis, maximè autem ei, qui eſt obeſus: Nam qui ſe ipſum liquefacit, & macerat, non ſentit anguſtias. Ne ergo expectet quiſpiam fore, ut in otio, & quiete cœlos videat: fieri enim non poteſt. Nemo ſperet cum deliciis viam anguſtam ingredi: non poteſt enim hoc eſſe. Cùm videris menſam ſumptuoſam, ac magnificam, aut quempiam magno ſtipatum ſatellitio eſſe in deliciis, ne te miſerum pronuncies, quòd ea tibi non ſuppetant; ſed illum defle, quòd perditionis viam ſit ingreſſus. Quid enim prodeſt hæc via, cùm deſinat in afflictionem? Quid autem lædunt illæ anguſtiæ, cùm veniant ad quietem & animi relaxationem? Dic, quæſo, ſi quiſpiam vocatus ad Regiam, per anguſtos ingrediatur angiportus, & præcipitia; alius autem abductus, ad mortem trahatur per medium forum, quem beatum cenſebimus? quem deflebimus? An non eum, qui per viam anguſtam ingreditur? Ita nunc quoque non eos beatos pronunciemus, qui vivunt in deliciis; ſed eos qui non vivunt. Hi properant ad cœlum; illi ad gehennam.

S. Joa. Chr. in 19. in Ep. 1. ad Theſſal.

Solus Chriſtus in viam vitæ nos introducit, quia ſolus ipſe *Dux eſt venientibus ad ſe: Perque ipſum niſi curratur, non itur ad ipſum:* Ipſe enim eſt, *via, veritas, & vita.* Eo duce gaudebat David, per arctam juſtitiæ viam ambulans: *Propter verba labiorum tuorum*, inquit, *ego cuſtodivi vias duras..... Deduxit me ſuper ſemitas juſtitiæ propter nomen ſuum:* Id eſt, *Deduxit me in anguſtis itineribus, quæ pauci ambulant, juſtitiæ ſuæ, non propter meritum meum, ſed propter nomen ſuum.....* Quæ ſunt autem ſemitæ juſtitiæ, in quibus te deduxit? Audi deductorem tuum: *Quàm lata eſt*, inquit, *& ſpatioſa via, quæ ducit ad perditionem; arcta autem, & anguſta via eſt, quæ ducit ad vitam!* Omnis ſemita namque brevis eſt & compendioſa. *Non ergo per delicias mundi, per opulentiam auri & argenti, lapidibus etiam veſtibuſque pretioſiſſimis conſpicuum, honore omni, nobilitate præditum, ſapientia Philoſophorum cuncta tumentem, Deus te ordinavit ire ad Regna cœlorum..... Per ſemitas juſtitiæ ire te diſpoſuit... Contempta via lata, & ſpatioſa, ſemitas arctas, & compendioſas incedere te vult, per famem & ſitim, per nuditatem, per jejunium, per ignobilitatem, per paupertatem, per deſpectum omnium præſentium.*

S. Proſper. Carm. De ingratis. Pſ. 16. 4. Pſ. 22. 1. S. Aug. Enar. in Pſal. 22. Idem, ſive alius Author antiquus Sermon. 366. alàs 9. ex Sirmondianis.

Via quidem ſalutis anguſta eſt cupiditati, ſed dilatatur charitati. *Latum mandatum tuum nimis* (inquit Propheta.) *Rara virtus, & difficilis paſſionum tolerantia. Plures ſunt, qui ſæculi hujus ſpatioſa ſectentur, quàm qui dicant: Anguſta & arcta nobis eſt via, quæ ad Dominum du-*

Pſ. 118. 96. S. Ambr. ſ. 12. in hunc Pſ.

ducit, conterimur in illa, relinquamus eam. Quomodo ergo dicit Propheta latum mandatum Dei, & valdè latum? Ideò quia angustæ viæ latum mandatum necessarium est..... O homo, quàm latus es, si ad amplitudinem præceptorum cœlestium sinum mentis tuæ expandas! Quàm latum mandatum est charitatis! Unde Christus ait: *Jugum meum suave est, & onus meum leve*. Suave nimirùm & leve Deum diligentibus. Quomodo verò lata charitas, si angusta porta? Aut quomodo jugum suave est, & onus leve, si in præceptis Dei viæ duræ sunt, quæ custodiuntur? Sed hanc nobis quæstionem ipsa Veritas solvit; quia *Via Dei & inchoantibus angusta est, & perfectè jam viventibus lata. Et dura sunt, quæ contra consuetudinem spiritaliter animo proponimus: & tamen onus Dei leve est, postquam hoc ferre cœperimus: ita ut pro amore ejus etiam persecutio placeat, & omnis pro eo affectio in mentis dulcedine veniat; sicut sancti quoque Apostoli gaudebant, cùm pro Domino flagella tolerabant. Ipsa ergo angusta porta amantibus lata fit; ipsæ viæ duræ spiritaliter currentibus molles & planæ fiunt, dum scit animus, se pro temporalibus doloribus æterna gaudia recipere, & hoc incipit, quòd affligitur, amare.* Lugenda profectò cæcitas hominum. *Cùm in itinere Dei faciliora & fructuosa ignava formidine fugiuntur, in itinere sæculari duriora & sterilia ærumnoso labore tolerantur.*

Matt. 11. 30.

S. Aug. Epist. 1, 6. aliàs 226.

S. Cæsar. f. 29. in Augustiniana Appendice 69.

Lata porta & spatiosa via est, quæ ducit ad perditionem, &c. Ecce, homo, habes aquam & ignem, vitam & mortem; habes ante te bonum & malum, infernum & regnum, falsam dulcedinem mundi, & veram beatitudinem Paradisi. Data est tibi potestas per gratiam Christi, ad quod volueris, porrige manum: elige vitam, ut vivas; relinque sinistram & spatiosam viam, quæ trahit ad mortem; & tene dexteram & angustam, quæ te feliciter ducit ad vitam. Non te teneat, non te delectet sinistra. Illius latitudo ampla quidem est, & plana, & diversis floribus ornata: sed flores illius citò marcescunt, & inter ipsos flores se serpentes venenosi frequenter abscondunt, ut dum tu ad falsa gaudia curris, veneno mortifero feriaris. Ampla est, sed non longa. Attendis, per qualem viam vadis; & non attendis, ad qualem patriam pervenis? *Lata & spatiosa via est, quæ ducit ad mortem.* Delectat quidem, sed decipit. E contrariò dextera via non te contristet, aut terreat: arcta quidem est, sed non longa. Nec in illa lata diu gaudetur, nec in ista angusta diu laboratur. Illa post brevem latitudinem ad æternas angustias trahit; ista post breves angustias ad æternam beatitudinem ducit.... Sed fortè aliquis dicit, Vellem scire, qui sint illi, qui cum periculoso gaudio per latam descendunt; qui autem sint illi, qui per arctam & angustam cum labore conscendunt. Omnes enim amatores Mundi, superbi, avari, raptores, invidi, ebriosi, & adulteria committentes, stateras dolosas, & mensuras duplices habentes, odium in corde reservantes, malum pro malo reddentes, spectacula vel cruenta, & furiosa, vel turpia diligentes, per latam & spatiosam descendere comprobantur: Casti verò & sobrii, misericordes, justitiam tenentes, secundùm vires suas eleemosynas prompto & hilari animo facientes, contra nullum hominem odium in corde servantes, per arctam & angustam viam ad superna ascendunt. Et licèt adhuc corpore habitare videantur in terris, tamen, secundùm Apostolum, conversatio illorum in cœlis est: ut Sacerdote dicente: *Sursum corda*, securi respondeant, se habere ad Dominum..... Sinamus ergo sinistram viam, cujus finis introducit in gehennam; & sequamur dexteram, quæ ad vitam ducit æternam. *Ad illum pervenire debemus, qui est via, & vita, & veritas. Nec mirum, si ad illum fideliter pervenimus, per quem fideliter ambulamus. Nam quia ipse est via, per ipsum currimus: Quia verò ipse est patria, consummato cursu ad ipsum pervenimus. Cum enim secundùm divinitatem sit requies, & patria Angelorum, secundùm humanitatem factus est via peregrinantium... O homo, si piger eras, ut quæreres viam, ipsa te via dignata est quærere: si piger eras venire ad viam, ipsa ad te via venit. Surge & ambula; fuge viam sæculi latam & spatiosam, quæ te ad tempus delectat, & in æternum cruciat: curre per viam Christi, in qua parvissimo tempore laborabis, & postea cum Angelis sine fine gaudebis. Fortè dicis, Per viam Christi quomodo debeo currere? Si ambos pedes sanos habes, feliciter curres. Qui sunt isti duo pedes? Si diligis Dominum, & diligis proximum.*

Idem, f. 28. in Augustin. Append. 68.

S. Cæsar. f. 27. in Augustin. Append. 67.

VII. *Attendite à falsis Prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecùs autem sunt lupi rapaces. A fructibus eorum cognoscetis eos.* Summa vigilantia & cautione est opus, ne à falsis Doctoribus seducamur: quod nostræ certè saluti periculosissimum est. Admiranda Salvatoris bonitas, & misericordia, qui nos à Magistris erroris cavere docet, ne in viam latam, & spatiosam, quæ ad perditionem ducit, falsa doctrina sua nos pertrahant. Horum alii Fidei veritatem, alii Moralis Christianæ integritatem corrumpunt. Utrique ex fructibus cognoscuntur. Hæretici *veniunt ad nos*, non mittuntur à Christo, ab Apostolis, vel eorum successoribus, atque Pastoribus legitimis. Docendi & prædicandi munus invadunt, suarum origines Ecclesiarum, suorum successiones Sacerdotum non possunt ostendere; indeque novatores esse convincuntur, & doctrinæ ab Apostolis in Ecclesia depositæ violatores, operarii dolosi, fures & latrones, non parcentes gregi. Hinc Tertullianus Hæreticos ita compellat: *Qui estis? Quando, & unde venistis?* Et de iisdem scribit: *Edant ergo origines Ecclesiarum suarum: evolvant ordinem Episcoporum suorum, ita per successiones ab initio decurrentem, ut primus ille Episcopus aliquem ex Apostolis, vel Apostolicis viris, qui tamen cum Apostolis perseveraverit, habuerit autorem & antecessorem. Hoc enim modo Ecclesiæ Apostolicæ census suos deferunt: sicut Smyrnæorum Ecclesia Polycarpum à Ioanne collocatum refert: sicut Romanorum, Clementem à Petro ordinatum. Perinde utique & cæteræ exhibent quos ab Apostolis in Episcopatum constitutos, Apostolici seminis traduces habeant. Confingant tale aliquid Hæretici.* Hinc Sanctus Cyprianus de Novatiano scribens: *Novatianus* (inquit) *in Ecclesia non est; nec Episcopus computari potest, qui Euangelica & Apostolica Traditione contempta, nemini succedens, à se ipso ortus est.* Et Sanctus Optatus Milevitanus his verbis Donatistas compellat: *Vestræ cathedræ vos originem edite, qui vobis vultis sanctam Ecclesiam vindicare.*

Tert. l. de Præscript. Hæret. c. 37. idem, c. 32.

S. Cypr. Ep. 76.

Optatus Milev. lib. 2.

Attendite à falsis Prophetis. Id præsertim dictum Episcopis, qui Pastoralem Apostolorum, & virorum Apostolicorum vigilantiam, cæteraque virtutes debent imitari. Vide Sanctum Chrysostomum. *Veniunt in vestimentis ovium*, Scripturas Sacras in ore semper habentes, quas pro arbitrio interpretantur, imò corrumpunt, Traditionibus Apostolicis & Ecclesiæ explicatione ac judicio contemptis, ac rejectis. Hinc etiam Pseudoprophetas esse convincimus. *Hæresis non recipit quasdam scripturas: & si quas recipit, non recipit integras: adjectionibus & detractionibus ad dispositionem instituti sui intervertit: etsi aliquatenus integras præstat, nihilominus diversas expositiones commentata convertit. Tantùm veritati obstrepit adulter sensus, quantùm & corruptor stylus. Variæ præsumptiones. Necessariò nolunt agnoscere ea, per quæ revincuntur: His nituntur quæ ex falso composuerunt, & quæ de ambiguitate ceperunt..... Ergo non ad Scripturas provocandum est: Nec in his constituendum certamen, in quibus aut nulla, aut incerta victoria est, aut par incertæ.... Ordo rerum desiderabat illud priùs proponi, quod nunc solùm disputandum est. Quibus competat fides ipsa: cujus sint Scripturæ: à quo, & per quos, & quando, & quibus sit tradita disciplina qua fiunt Christiani? Ubi enim apparuerit esse veritatem, & disciplinæ, & Fidei Christianæ, illic erit veritas Scripturarum, & expositionum, & omnium Traditionum Christianarum... Si hæc ita se habent,*

S. Joa. Chr. f. 51. de Pseudoprophetis, to. 6.

Tert. l. de Præscript. Hæret. c. 17. & 19.

Idem, c. 37.

ut veritas nobis adjudicetur, quicumque in ea regula incedimus, quam Eccleſia ab Apoſtolis, Apoſtoli à Chriſto, Chriſtus à Deo tradidit; conſtat ratio propoſiti noſtri definientis, non eſſe admittendos Hæreticos ad ineundam de Stripturis provocationem, quos ſine Scripturis probamus ad Scripturas non pertinere: Nullum enim jus habent Chriſtianarum Litterarum. Ad quos meritò dicendum eſt: Qui eſtis? Quando & unde veniſtis? Quid in meo agitis non mei? Quo denique, Marcion, jure ſilvam meam cædis? Qua licentia, Valentine, fontes meos tranſvertis? Qua poteſtate, Appelles, limites meos commoves? Mea eſt poſſeſſio, olim poſſideo, prior poſſideo, habeo origines firmas, ab ipſis auctoribus quorum fuit res. Ego ſum hæres Apoſtolorum. Sicut caverunt teſtamento ſuo, ſicut fidei commiſerunt, ſicut adjuraverunt, ita teneo. Vos certè exhæredaverunt ſemper & abdicaverunt, ut extraneos, ut inimicos. Unde autem extranei, & inimici Apoſtolis Hæretici, niſi ex diverſitate doctrinæ, quam unuſquiſque de ſuo arbitrio adversùs Apoſtolos, aut protulit, aut recepit?

Vincentius Lirinenſis, Commonitorio 1. c. 35. & 36.

Veniunt ad vos in veſtimentis ovium. *Videas eos volare per ſingula quæque ſanctæ Legis Volumina, per Moyſi, per Regnorum libros, per Pſalmos, per Apoſtolos, per Euangelia, per Prophetas. Sive enim apud ſuos, ſive alienos; ſive privatim, ſive publicè; ſive in ſermonibus, ſive in libris; ſive in conviviis, ſive in plateis; nihil umquam pene de ſuo proferunt, quod non etiam Scripturæ verbis adumbrare conentur..... Sed tantò magis cavendi, & pertimeſcendi ſunt, quantò occultiùs ſub divinæ Legis umbraculis latitant. Sciunt enim, fatores ſuos nulli ferè eſſe placituros, ſi nudi & ſimplices exhalentur, atque idcirco eos cœleſtis eloquii velut quodam aromate aſpergunt, ut ille qui humanum facilè deſpiceret errorem, divina non contemnat oracula. Itaque faciunt quod hi ſolent, qui parvulis auſtera quædam temperaturi pocula, priùs oras melle circumlinunt, ut incauta ætas, cùm dulcedinem præſenſerit, amaritudinem non reformidet. Quod etiam his curæ eſt, qui mala gramina, & noxios ſuccos medicaminum vocabulis præcolorant, ut nemo ferè, ubi ſupra ſcriptum legerit remedium, ſuſpicetur venenum. Unde Salvator clamabat:* Attendite vobis à falſis Pro- » phetis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ovium; » intrinſecùs autem ſunt lupi rapaces. *Quid eſt veſtitus ovium, niſi Prophetarum & Apoſtolorum proloquia, quæ iidem, ovili quadam ſinceritate, Agno illi immaculato, qui tollit peccatum Mundi, tamquam vellera quædam detexuerunt? Qui ſunt lupi rapaces, niſi ſenſus Hæreticorum feri & rabidi? Qui caulas Eccleſiæ ſemper infeſtant, & gregem Chriſti quaqua poſſunt dilacerant: ſed ut fallaciùs incautis ovibus obrepant, manente luporum ferocia, deponunt lupinam ſpeciem, & ſe ſe divinæ Legis ſententiis, velut quibuſdam velleribus obvolvunt; ut cùm quiſque lanarum mollitiem præſenſerit, nequaquam aculeos dentium pertimeſcat. Sed quid ait Salvator?* A fructibus eorum cognoſcetis eos: *Id eſt, cùm cœperint divinas illas voces, non jam proferre tantùm, ſed etiam exponere, nec adhuc jactare ſolùm, ſed etiam interpretari, tunc amaritudo illa, tunc acerbitas, tunc rabies intelligetur, tunc novitium virus exhalabitur, tunc profanæ novitates aperientur, tunc primùm ſcindi ſepem videas, tunc tranſferri Patrum terminos, tunc Catholicam Fidem cædi, tunc Eccleſiaſticum dogma lacerari.*

Intrinſecùs autem ſunt lupi rapaces. Inde verò cognoſcitur eorum feritas & rabies, quòd gregem Chriſti diſſipant, quòd unitatem ſcindunt, quòd oves extra caulas abducunt, quòd extra Eccleſiam docent; uno verbo, quòd ſchiſma faciunt. Unde Sanctus Cyprianus de Novatiano ſcribebat ad Antonianum Epiſcopum: *Quod ad Novatiani perſonam pertinet, de quo deſideraſti tibi ſcribi, quam hæreſim introduxiſſet; ſcias, nos primo in loco nec curioſos eſſe debere, quid ille doceat, cùm foris doceat.* Hinc lupi cognoſcuntur. *Et ſi enim aliquos eorum bonos videtur oſtendere laudabilis converſatio, malos eos facit ipſa diviſio, dicente Domino: Qui mecum non colligit, ſpargit.*

S. Cypr. Ep. 52.

S. Aug. Epiſt. 208. alias 209.

A fructibus eorum cognoſcetis eos: à corruptione ſcilicet fidei, à doctrinæ novitate, 2. Joannis verſ. 10. *Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Chriſti, Deum non habet. Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec* AVE *ei dixeritis: Qui enim dicit illi* AVE, *communicat operibus ejus maligniis.* Et Galat. 1. verſ. 8. 9. *Sed licet nos, aut Angelus de cœlo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizavimus vobis, anathema ſit. Sicut prædiximus vobis, & nunc iterum dico: Si quis euangelizaverit vobis præter id quod accepiſtis, anathema ſit.* S. Aug. Enar. in Pſ. 108. Principes ſunt, docti ſunt, magni ſunt, lapides pretioſi ſunt. Quid adhuc dicturus es? Numquid Angeli ſunt? Et tamen ſi Angelus de cœlo vobis annunciaverit, præterquàm quod accepiſtis, anathema ſit, quia & ipſe diabolus angelus de cœlo lapſus eſt. Falſos Prophetas agnoſcere, ab iiſque cavere, facile eſt omnibus, qui in fidei ſimplicitate firmi & conſtantes, traditæ ab Apoſtolis doctrinæ, quam Eccleſia docet, & prædicat, immobiliter adhærent; & ſtatim atque contrarios huic doctrinæ errores diſſeminari audiunt, præ illorum horrore aures occludunt. Ita ſe gerebant veteres illi Chriſtiani, de quibus Sanctus Irenæus: *Quid autem,* inquit, *ſi neque Apoſtoli quidem Scripturas reliquiſſent nobis, nonnè oportebat ordinem ſequi Traditionis, quam tradiderunt iis, quibus committebant Eccleſias? Cui ordinationi aſſentiunt multæ gentes Barbarorum, quæ in Chriſtum credunt, ſcriptam habentes per Spiritum in cordibus ſuis ſalutem, & veterem traditionem diligenter cuſtodientes..... Hi quantum ad ſermonem noſtrum barbari ſunt, quantum autem ad ſententiam, & conſuetudinem, & converſationem, propter fidem ſapientiſſimi ſunt, & placent DEO, converſantes in omni juſtitia, & caſtitate, & ſapientia. Quibus ſi aliquis annuntiaverit ea, quæ ab Hæreticis adinventa ſunt, proprio ſermone eorum colloquens, ſtatim concludentes aures longiùs fugient, ne audire quidem ſuſtinentes blaſphemum colloquium.*

S. Irenæus, l. 3. adverſus Hæreſes, c. 4.

A fructibus eorum cognoſcetis eos. Non ſolùm ex novitate doctrinæ, ſed etiam ex inordinata diſciplina, & converſatione. *Non omittam* (inquit Tertullianus) *ipſius etiam converſationis Hæreticæ deſcriptionem, quam futilis, quam terrena, quam humana ſit; ſine gravitate, ſine auctoritate, ſine diſciplina; ut fidei ſuæ congruens. Simplicitatem volunt eſſe proſtrationem diſciplinæ, cujus penès nos curam lenocinium vocant, pacem quoque paſſim cum omnibus miſcent. Nihil enim intereſt illis, licèt diverſa tractantibus, dum ad unius veritatis expugnationem conſpirent. Omnes tument, omnes ſcientiam pollicentur. Ipſæ mulieres hæreticæ quàm procaces, quæ audeant docere, contendere..... Ordinationes eorum temerariæ, leves, inconſtantes. Nunc Neophytos conlocant, nunc ſæculo obſtrictos, nunc apoſtatas noſtros, ut gloria eos obligent, quia veritate non poſſunt. Nuſquam facilius proficitur, quàm in caſtris rebellium, ubi ipſum eſſe illic, promereri eſt. Itaque alius hodie Epiſcopus, cras alius: hodie Diaconus, qui cras Lector: hodie Presbyter, qui cras Laicus: Nam & laicis Sacerdotalia munera injungunt. De verbi autem adminiſtratione quid dicam; cùm hoc ſit negotium illis, non Ethnicos convertendi, ſed noſtros evertendi? Hanc magis gloriam captant, ſi ſtantibus ruinam, non ſi jacentibus elevationem operentur; quoniam & ipſum opus eorum non de ſuo proprio ædificio venit, ſed de veritatis deſtructione; noſtra ſuffodiunt, ut ſua ædificent. Ita fit, ut ruinas facilius operentur ſtantium ædificiorum, quàm extructiones jacentium ruinarum. Ad hæc ſolum opera humiles, & blandi, & ſummiſſi agunt. Cæterum nec ſuis Præſidibus reverentiam noverunt. Et hoc eſt, quod ſchiſmata apud Hæreticos ferè non ſunt: quia cum ſint, non parent. Schiſma eſt unitas ipſis. Mentior, ſi non etiam à ſuis regulis variant inter ſe, dum*

Tert. l. de præſcript. Hæret. c. 41. & 42.

unuſ-

unusquisque pro suo arbitrio modulatur quæ accepit, quemadmodum de suo arbitrio ea composuit ille qui tradidit. Idem licuit Valentinianis quod Valentino, idem Marcionitis quod Marcioni, de arbitrio suo fidem innovare. Plerique nec Ecclesias habent, sine matre, sine sede, orbi fide, extorres, sine lare vagantur. Notata sunt etiam commercia Hæreticorum cum Magis quampluribus, cum circulatoribus, cum Astrologis, cum Philosophis, curiositati scilicet deditis. Adeo & de genere conversationis qualitas fidei æstimari potest: doctrinæ judex disciplina est.

Attendite à falsis Prophetis, quales & in Ecclesia nonnulli sunt, qui Moralem Christianam corrumpunt, & sanctissimam Ecclesiæ solvunt disciplinam; qui *Dicunt bonum malum, & malum bonum: duces cæci, & duces cæcorum;* canes muti, non valentes latrare. De quibus Dominus apud Ezechielem ait: Ezech.13. *Væ Prophetis insipientibus, qui sequuntur spiritum suum, & nihil vident. Quasi vulpes in desertis Prophetæ tui, Israel, erant. Non ascendistis ex adverso, neque opposuistis murum pro domo Israel, ut staretis in prælio in die Domini: & divinant mendacium, dicentes: Ait Dominus: cùm Dominus non miserit eos: & perseveraverunt confirmare sermonem. Numquid non visionem cassam vidistis, & divinationem mendacem locuti estis? Et dicitis, Ait Dominus: cum ego non sim locutus. Et erit manus mea super Prophetas, qui vident vana, & divinant mendacium. In consilio populi mei non erunt, & in scriptura domus Israel non scribentur, nec in terram Israel ingredientur. Et scietis, quia ego Dominus Deus, eò quòd deceperint populum meum, dicentes: Pax, & non est pax: & ipse ædificabat parietem; illi autem liniebant eum luto absque paleis..... Væ quæ consuunt pulvillos sub omni cubito manus: & faciunt cervicalia sub capite universæ ætatis ad capiendas animas: & cùm caperent animas populi mei, vivificabant animas eorum. Et violabant me ad populum meum propter pugillum hordei, & fragmen panis, ut interficerent animas quæ non moriuntur, & vivificarent animas quæ non vivunt, mentientes populo meo credenti mendaciis.* Tantùm abest, ut ab hujusmodi falsis Prophetis Christiani caveant, ut etiam plerique illos quærant, & ab iis dirigi velint. Qui secundùm Euangelicæ Moralis regulas, secundum Ecclesiasticæ disciplinæ rigorem conscientias moderantur; qui sæcularium hominum cupiditati nihil indulgent; qui artem conciliandi pietatis professionem cum sæculi moribus non noverunt; qui non recipiunt excusationes in peccatis; qui promissis hominum in eadem peccata lethalia relapsorum, postquam centies iterata in pœnitentiæ tribunali melioris frugis promissa violarunt, facilè credere nolunt; plerisque Christianis non placent, nec ab illis quæruntur & eliguntur Confessarii, seu Moderatores conscientiæ. Jerem.5.31. *Prophetæ prophetabant mendacium, & Sacerdotes applaudebant manibus suis: & populus meus dilexit talia. Quid igitur fiet in novissimo ejus?* Falsos Propheras quadringentos congregat Achab Rex Israel, & ab illis amat decipi; Michæam Prophetam Domini odio habet, insectatur, affligit, quia prædictiones suas ejus desideriis non accommodat. 3 Reg.22. Christiani quamplurimi Achabum imitantur, & pariter pereunt, quia falsis Prophetis, ducibus cæcis, mollibus & facilibus nimium conscientiarum Moderatoribus credunt, & ab iis decipi amant: sed nullatenùs excusantur. Nihil prosunt ipsis Absolutiones velut furto acceptæ. Tert. lib. de Pœn. c.c.6. *Furto quidem aggredi, & Præpositum hujus rei asseverationibus tuis circumduci facile est: sed Deus thesauro suo invigilat, nec sinit obrepere indignos* (inquit Tertullianus.) S.Cypr. tr.de Lapsis. *Irrita & falsa pax, periculosa dantibus, & nihil accipientibus profutura* (inquit S. Cyprianus.) Denique tam ipsi falsi Prophetæ, quàm illi qui ipsos interrogant, illisque credunt, Ezech.14.10. *portabunt iniquitatem suam: juxta iniquitatem interrogantis, sic iniquitas Prophetæ erit.*

A fructibus eorum cognoscetis eos. Sequuntur scilicet, atque propugnant opiniones faventes cupiditati contra legem; palpant, non pungunt peccatores, neque illis pœnitentiæ dolores infigunt; unius, aut alterius Auctoris recentioris probabilem (ut vocant) opinionem anteponunt SS. Patrum, Conciliorum, & sanioris Moralis Magistrorum omnium doctrinæ, quam his verbis describit Sapiens: *Verba sapientum* Eccles.12. *sicut stimuli, & quasi clavi in altum defixi, quæ per Magistrorum consilium data sunt à Pastore uno. Faciendi plures libros nullus est finis.* Quem locum Sanctus Hieronymus sic interpretatur: *Verba sapientum* S.Hier. in eum lo.um. *firma sunt, quasi clavi in altum solidumque defixi: nec auctoritate unius, sed consilio atque consensu Magistrorum omnium proferuntur. Data sunt ab uno Pastore, quia licèt plurimi doceant, tamen doctrinæ auctor unus est Dominus. Prudentes autem tam Prophetæ sunt, quàm Apostoli. Simul & hoc notandum est, quod dicantur verba sapientum pungere, non palpare; nec molli manu attrahere lasciviam, sed errantibus & tardis pœnitentiæ dolores & vulnus infigere. Si cujus igitur sermo non pungit, sed oblectationem facit audientibus, iste non est sermo sapientis. Verba quippè sapientum, ut stimuli. Quæ quoniam ad conversionem provocant delinquentem, & firma sunt, & à consilio sanctorum data, atque ab uno Pastore concessa, & solida radice fundata sunt... exceptis his verbis, quæ ab uno Pastore data, & à consilio, atque consensu prolata sapientum, nihil facias, nihil tibi vendices: Majorum sequere vestigia, ab eorum auctoritate ne discrepes. Alioqui quærenti multa, infinitus librorum numerus occurret, qui te protrahat ad errorem.... Moris est Scripturarum, quamvis plures libros, si inter se non discrepent, & de eadem re scribantur, unum Volumen dicere. Siquidem & Euangelium, & Lex Domini immaculata convertens animas, singulariter appellantur, cùm plura Euangelia, & multa sint mandata Legis..... Quicquid igitur dixeris, si ad eum referatur, qui in principio erat apud Deum, & Deus erat Verbum, unum volumen est, & innumerabiles libri; una lex, unum Euangelium nominantur. Quòd si diversa, & discrepantia disceptaveris, & curiositate nimia huc, atque illuc animum deduxeris; etiam in uno libro multi libri sunt. Talibus igitur libris non est finis. Bonum enim omne, & veritas certo fine concluditur: malitia verò atque mendacium sine fine sunt: & quantò plus requiruntur, tantò major eorum series nascitur.*

X. *Omnis arbor bona, fructus bonos facit: mala autem arbor, malos fructus facit. Non potest arbor bona, fructus malos facere; neque arbor mala, bonos fructus facere.* Duæ radices, una bonorum omnium, scilicet charitas; altera malorum omnium, scilicet cupiditas. 1.Tim.6. *Et Apostolus Paulus, cùm dicit radicem malorum omnium esse cupiditatem, admonet utique, intelligi radicem bonorum omnium charitatem. Vnde si duæ arbores, bona, & mala, duo sunt homines, bonus, & malus, quid est bonus homo, nisi voluntatis bonæ, hoc est, arbor radicis bonæ? Et quid est homo malus, nisi voluntatis malæ, hoc est, arbor radicis malæ? Fructus autem harum radicum, atque arborum, facta sunt, dicta sunt, cogitata sunt, quæ bona de bona voluntate procedunt, & mala de mala. Facit autem homo arborem bonam, quando Dei accipit gratiam. Non enim se ex malo bonum per se ipsum facit; sed ex illo, & per illum, & in illo qui semper est bonus: nec tantùm, ut arbor sit bona, sed etiam, ut faciat fructus bonos, eadem gratia necessarium est ut adjuvetur, sine qua boni aliquid facere non potest. Ipse quippè in bonis arboribus cooperatur fructum, qui & forinsecùs rigat, atque excolit per quemlibet Ministrum, & per se dat intrinsecùs incrementum. Malam verò arborem homo facit, quando seipsum malum facit, quando à bono incommutabili deficit: ab eo quippe defectus est origo voluntatis malæ.* S. Aug. l. de Gratia Christi, c. 18. & 19.

XI. *Omnis arbor quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Hinc Sanctus Augustinus contra Pelagianos probat, veras in Infidelibus virtutes non esse, quia ipsis fatentibus steriles sunt, nec Deo placent, cui sine fide placere impossibile est; ideoque earum opera nullius sunt meriti ad vitam æternam. S. Aug. l. 4. contra Julianum Pelag. c. 3.

nam. *Possunt*, inquit, *aliqua bona fieri, non benè facientibus, à quibus fiunt. Bonum est enim, ut subveniatur homini periclitanti, præsertim innocenti: sed ille qui hoc facit, si amando gloriam hominum magis, quàm Dei, facit, non benè bonum facit: quia non bonus facit, quod non bona voluntate facit. Absit enim, ut sit, vel dicatur voluntas bona, quæ in aliis, vel in seipsa, non in Domino gloriatur. Ac per hoc nec fructus iste dicendus est*: Arbor enim mala, fructus bonos non facit: *sed potius bonum opus est illius, qui etiam per malos benè facit..... Fieri non potest, ut steriliter boni simus: sed boni non sumus, quicquid steriliter sumus: Arbor enim bona, bonos fructus facit. Absit autem, ut Deus bonus, à quo securis paratur arboribus non facientibus fructum bonum, excidat, & in ignem mittat arbores bonas. Nullo modo igitur homines sunt steriliter boni: sed qui boni non sunt, possunt esse alii minus, alii magis mali.*

Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, &c.
S. Leo, s.34. *Cooperatores* igitur *simus gratiæ Dei operantis in nobis. Non enim dormientibus provenit Regnum cœlorum, nec otio desidiaque torpentibus beatitudo æternitatis ingeritur: sed quia, sicut Apostolus ait*, Si compatimur & conglorificabimur, *illa nobis currenda est via, quam ipse Dominus se esse testatus est: Qui nobis nullis operum meritis suffragantibus, & sacramento consuluit, & exemplo: ut in adoptionem vocatos per illud proveheret ad salutem, per hoc imbueret ad laborem.*

Excidetur, & in ignem mittetur. His verbis duplex
S. Joa. Chrys. h.24. supplicium exprimitur, ut observat Sanctus Joannes Chrysostomus; amissio scilicet Regni cœlorum, seu
" æterna privatio Dei, & cruciatus flammarum. Novi
" autem, inquit, quòd plurimi pertimescant tantùm
" gehennam: ego tamen illius gloriæ amissionem mul-
" tò amarius, quàm ipsius gehennæ dico esse supplici-
" cium. Si verò id non possum sermone monstrare,
" nihil est mirandum: Neque enim novimus illorum
" beatitudinem præmiorum, ut infelicitatem quoque de
" eorum amissione perspicuè scire possimus. Cæterùm
" Paulus, qui ista cognita habebat, certissimè novit
" quoniam excidere à Dei gratia sit omnium profectò
" miserrimum. Nos autem hoc tunc absque dubio di-
" scemus, cùm experimento cœperimus doceri. Sed
" istud ne patiamur, faxis Unigenite Fili Dei, neque
" experiamur, intolerabile istud horrendumque supplí-
" cium quàm grande sit. Nam quantum malum sit,
" illorum bonorum portione privati, apertè quidem ex-
" primi non potest; tamen prout possibile fuerit, cona-
" bor illud exemplis facere manifestum. Ponamus igi-
" tur, adolescentem aliquem esse mirabilem, eumdem-
" que & cunctis florere virtutibus, & totius tenere or-
" bis imperium, tamque in omnibus esse perfectum,
" ut universos erga se homines patrio ardere faciat affe-
" ctu. Quid non ergo istius patrem pati existimatis li-
" benti animo, ne talis filii privetur conversatione?
" Quod verò vel exiguum, vel grande malum non es-
" se subiturum, modò ut illum videat, ejusque præ-
" sentia perfruatur? Hoc igitur de futura quoque glo-
" ria cogitemus: Neque enim sic filius patri, etiamsi
" virtutibus mille decoretur, desiderabilis est atque mi-
" rabilis, ut cœlestium fructus bonorum, ac resolvi,
" & esse cum Christo. Intolerabilis quidem res est ge-
" henna: tamen si aliquis mille ponat gehennas, nihil
" tale dicturus, quale est à beatæ illius gloriæ honore
" repelli, exosumque esse Christo, & audire ab illo:
" *Non novi vos.*

XII. *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei.* Hanc Christi Domini sententiam *S. Iu-*
S. Justinus, Apol.2. *stinus* in Apologia ad Imperatores celebrat: *Qui verò*, inquit, *deprehenduntur non ita viventes, ut ille jussit, norint, se non esse Christianos, etiamsi memoriter recitent Christi documenta. Dixit enim salvos fore, non qui dicerent tantum, sed qui & opere facerent.* Benè in eamdem sententiam Scriptor Responsionum ad Orthodoxos, inter ejusdem S. Justini opera: *Vt boni simus, vel mali, Deus non in cognitione posuit rerum noscendarum, sed in electione eligendarum.* Et antiquior Justino S. Ignatius Martyr: *Oportet nos non dici tantum, sed esse Christianos. Neque enim dici, sed esse beatos facit.* S. Ignatius, Epist. ad Magnesios. Et post utrumque S. Basilius: *Si quis nomen Christianismi induens, Christum contumelia afficiat, nihil ipsi vocabulum proderit.* Salvianus denique eamdem Christi sententiam hunc in modum explicat & confirmat: *Cum hoc sit Christiani hominis fides, fideliter Christum credere; & hoc sit Christum fideliter credere, Christi mandata servare; fit absque dubio, ut nec fidem habeat qui infidelis est; nec Christum credat, qui Christi mandata conculcat: ac per hoc totum in id revolvitur, ut qui Christiani nominis opus non agit, Christianus non esse videatur: Nomen enim sine actu, atque officio suo nihil est... Quid est aliud Principatus sine meritorum sublimitate, nisi honoris titulus sine homine? Aut quid est dignitas in indigno, nisi ornamentum in luto? Sicut etiam per divinas litteras sacer sermo testatus est, di-* Salv. l.4. de gubernatione Dei. Prov.11.
cens: Circulus aureus in naribus suis mulier pulcra, "
& fatua. *Et in nobis itaque Christianum vocabulum quasi aureum decus est: quo si indignè utimur, fit, ut suescum ornamento esse videamur.... Atrocius sub sancti nominis professione peccamus. Vbi sublimior est prærogativa, major est culpa. Ipsa enim errores nostros Religio quam profitemur, accusat.* "

Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cœlorum. Meritò potest movere, quomodo huic sententiæ conveniat illud Apostoli: *Nemo in* 1.Cor.12.3.
Spiritu Dei loquens dicit Anathema Iesu, & nemo potest dicere Dominum Iesum, nisi in Spiritu sancto: Quia "
neque aliquos habentes Spiritum Sanctum possumus "
dicere, non introituros in Regnum cœlorum, si per- "S. Aug. l.2. de s. Do in mont. c.25.
severaverint usque in finem; neque illos qui dicunt: "
Domine, Domine, & tamen non intrant in Regnum "
cœlorum, possumus dicere habere Spiritum sanctum. "
Quomodo ergo nemo dicit Dominum Jesum, nisi in "
Spiritu sancto, nisi quia propriè Apostolus posuit ver- "
bum, *Dicit*, ut significet voluntatem atque intelle- "
ctum dicentis? Dominus verò generaliter posuit ver- "
bum, quod ait: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, "
Domine, intrabit in Regnum cœlorum.* Videtur enim "
dicere etiam ille, qui nec vult, nec intelligit quod di- "
cit: sed ille propriè dicit, qui voluntatem ac mentem "
suam sono vocis enunciat. *Ergo dicere videntur etiam "
illi, qui non hoc quod sonant, & intellectu cernunt, & "
voluntate agunt, sed voce tantum sonant: secundum "
quem modum Dominus ait, Non omnis qui dicit mihi, "
Domine, Domine, intrabit in Regnum cœlorum. Verè "
autem ac propriè illi dicunt, à quorum voluntate ac "
mente non abhorret prolatio sermonis sui, secundum "
quam significationem dixit Apostolus: Nemo potest di- "
cere Dominum Iesum, nisi in Spiritu sancto.*

XIII. *Multi dicent mihi in illa die, Domine, Domine, nonnè in tuo nomine prophetavimus?* Ne decipia-
S. Aug. ib. mur tendentes ad contemplationem veritatis, non so- "
lùm nomine Christi, per eos qui nomen habent, & "
facta non habent, sed etiam quibusdam factis atque "
miraculis: qualia propter infideles cùm fecerit Domi- "
nus, monuit tamen, ne talibus decipiamur, arbitran- "
tes, ibi esse invisibilem sapientiam, ubi miraculum vi- "
sibile viderimus. Non ergo cognoscet eum, nisi qui "
operatur æquitatem. Nam & ipsos Discipulos suos "
prohibuit gaudere de talibus, id est, quòd dæmonia "
illis subjecta fuerint: *Verumtamen*, inquit, *in hoc "
nolite gaudere, quia spiritus vobis subjiciuntur; gau- "
dete autem, quòd nomina vestra scripta sunt in cœlis.* "
Miraculorum donum, sicut & Prophetia, gratiæ sunt Luc.10.
gratis datæ, quæ indignis quandoque conferuntur
ob ædificationem fidei, & aliorum salutem. Nihil
igitur amplius propter miracula reddetur à Deo, in
die illa generalis retributionis, iis qui miracula edi-
derunt; nihil minus iis, qui miracula non fecerunt,
si omnibus abundaverint virtutibus: *De mirabilibus
siquidem debitores efficiemur Dei: pro benè autem acta
vita, Deum habebimus debitorem.* His qui mandata S. Joa. Chr. h. 25. in Mat.
Dei non impleverint, tametsi in Christi nomine mi-
racula patraverint, dicet Salvator: *Numquam novi
vos*: hoc est, me ipsi nescire voluistis. *Opera vestra*

me

me nesciunt, facta vestra me nesciunt. Etsi dicatis, quia me scitis, redarguunt vos peccata vestra. Cognovit Dominus, qui sunt ejus. *Simus ergo Domini, ut cognoscat nos Dominus: & discedat ab iniquitate omnis, qui nominat nomen Domini.* Dicamus Christo, non sola voce, sed corde, *Tuus sum ego, salvum me fac.* Tu qui avaritiæ, ambitionis, luxuriæ mancipium es, quomodo potes Christo dicere, *Tuus sum?* Respondebit ille: *Non quicumque dicet mihi, Tuus sum, meus est. Meus plane es, si vocem non redarguat conscientia, si sermonem tuum animus, aut opera non refutent. Ego non nego meum esse eum, qui ipse se non neget, aut certè si pro me seipsum sibi abneget. Nolo habere servulum pluribus dominis servientem. Nam quomodo meus est, si mihi dicat verbo,* Tuus sum, *& operibus neget, & factis se diabolo adjudicet, & obstringat? Non est meus, quem libido succendit; quia mea est castitas. Non est meus, quem cura spoliandi minores exagitat; quia mea integritas est. Non est meus, quem ira mobilis inquietat; quia mea tranquillitas est. Non est meus vini crapula temulentus in lucem, ambitione gloriæ secularis ebrius, qui in periculum non possit sobriæ moderationis servare vestigium: Pax sum ego, litigare non novi. Quid mihi ad eum, de quo veniat diabolus, & dicat: Meus est, nam mihi sua colla curvavit, mea in illo plura reperio: Nomen sibi tuum vindicat, & meum munus? Non est ergo Christi, nisi qui est alienus a crimine,* qui facit voluntatem Patris ejus, qui in cœlis est.

Non novi vos: Hoc est, *improbo vos, reprobo vos. In arte mea non vos agnosco; ars mea nescit vitia. Hoc est autem magnum, & nescit vitia, & judicat vitia: Nescit faciendo, judicat arguendo.*

XIV. *Omnis ergo qui audit verba mea hæc, & facit ea, assimilabitur viro sapienti, qui ædificavit domum suam supra petram,* &c. *Et omnis qui audit verba mea hæc, & non facit ea, similis erit viro stulto, qui ædificavit domum suam super arenam,* &c. Omnes intus verbi auditores sumus, & omnes foris & intus in conspectu Dei factores esse debemus. Nolite ergo fallere vosmetipsos, quia venistis studiosè ad audiendum verbum, si non facitis quod auditis, deficiendo. *Cogita te, si pulchrum est audire, quanto magis facere? Si non audis, auditum negligis, nihil ædificas. Si audis, & non facis, ruinam ædificas. Domini Christi est de hac re proposita congruentissima similitudo:* Qui audit, *inquit,* verba mea hæc, & facit ea, similabo eum viro prudenti, qui ædificat domum suam super petram: Descendit pluvia, venerunt flumina, flaverunt venti, & impegerunt in domum illam, & non cecidit. *Quare non cecidit? Fundata enim erat super petram. Ergo audire & facere, ædificare est super petram: Ipsum enim audire, ædificare est.* Qui autem, *inquit,* audit verba mea hæc, & non facit ea, similabo eum viro stulto, qui ædificat. *Et ipse ædificat. Quid ædificat?* Ecce ædificat domum suam: *sed quia non facit quod audit, & audiendo ædificat* super arenam. *Ergo super arenam, qui audit & non facit, ædificat: super petram, qui audit & facit: Nec super arenam, nec super petram ædificat, qui omnino non audit. Vide autem, quid sequatur:* Descendit pluvia, venerunt flumina, flaverunt venti, & impegerunt in domum illam, & cecidit; & facta est ruina ejus magna. *Spectaculum miserabile!* Igitur *Estote factores verbi, & non auditores tantum, fallentes vosmetipsos.* Neque enim eum, cujus verbum est, aut per quem dicitur verbum; sed vosmetipsos fallitis.

XV. *Et factum est, cum consummasset Jesus verba hæc, admirabantur turbæ super doctrina ejus: Erat enim docens eos, sicut potestatem habens,* &c. Hunc Sermonem Domini in Monte admirabantur turbæ; proinde non solos Apostolos spectabant hujus sermonis verba, sed Christianos omnes spectant, & in præceptorum necessariorum & immutabilium ordinem referenda sunt, ut docet S. Bernardus. *Sub hoc genere,* inquit, *est omnis illa Sermonis Dominici in Monte habiti spiritualis traditio, & quicquid de dilectione, humilitate, mansuetudine, cæterisque virtutibus, tam in Novo, quam in Veteri Testamento spiritualiter observandum traditur. Hæc quippè talia sunt, quæ nec liceat, nec expediat aliquando non haberi. Eo siquidem immobiliter, quo & naturaliter bona, nunquam nisi innocenter, nunquam nisi salubriter, aut imperantur, aut observantur. Omni tempore, omni personæ morte contempta, custodita salutem operantur.*

Admirabantur turbæ super doctrina ejus. Christi doctrinam jugiter intendentes, non admiremur cum turbis, sed operemur cum Apostolis, quatenùs post finem vitæ coronemur cum illis. *Sed quam infœlices sunt carnales, adhuc hodie in Ecclesia, qui nec admirantur cum istis, eò quod non curant intelligere quæ dicuntur; nec credunt cum infidelibus, ut adhibeant meditationem operis; nec agunt cum Apostolis, ut possint assequi Regnum, quod promissum est quærentibus!*

Erat enim docens eos, sicut potestatem habens, &c. Quam sententiam S. Greg. Magnus hunc in modum explicat: *Cum imperio docetur, quod prius agitur, quam dicatur. Nam doctrinæ subtrahit fiduciam, quando conscientia præpedit linguam... unde etiam de Domino scriptum est:* Erat enim docens, sicut potestatem habens, non sicut Scribæ & Pharisæi: *Singulariter namque ac principaliter solus, ex potestate bona locutus est, quia ex infirmitate mala nulla commisit. Ex divinitatis quippe potentia habuit, id quod nobis per humanitatis suæ innocentiam ministravit.* Rectè autem subjungitur: *Et non sicut Scribæ eorum, & Pharisæi:* Hoc enim habet primum doctrina arrogantium, ut humiliter « nesciant inferre, quod doceant; & recta quæ sapiunt, « rectè ministrare non possint. In verbis enim eorum « proditur, quòd cùm docent, quasi in quodam sibi « videntur sublimitatis culmine residere, eosque quos « docent, ut longè infra se positos, velut in imo respi- « ciunt; quibus non consulendo loqui, sed vix domi- « nando dignantur. Rectè autem his per Prophetam « Dominus dicit: *Vos autem cum austeritate imperabatiseis, & cum potentia.* At contra, vera doctrina tan- « tò vehementiùs elationis vitium fugit per cogitatio- « nem, quantò ardentiùs verborum jaculis ipsum Ma- « gistrum elationis insequitur. Cavet enim, ne eum ma- « gis elatis moribus predicet, quem in corde audien- « tium sacris sermonibus insectatur. Humilitatem enim « quæ magistra est omnium materque virtutum, & lo- « quendo dicere, & vivendo conatur ostendere, ut eam « apud discipulos veritatis plus moribus, quàm sermo- « nibus eloquatur. Unde Sanctus Paulus Thessalonicensibus loquens, quasi culminis proprii Apostolatus « oblitus, ait: *Facti sumus parvuli in medio vestrum.* « Hæc Episcoporum, Doctorum, Concionatorum forma. Vitæ sanctitate auctoritatem sermonibus suis, atque doctrinæ conciliare debent; ambitionem & avaritiam fugere; charitatem, humilitatem, mansuetudinem in omni conversatione sua, atque operibus exhibere; pietatem sectari, Christi mortificationem & crucis amorem amplecti ac præseferre; sibi dictum arbitrari, quod scribit ad Timotheum suum Apostolus: *Exemplum esto fidelium in verbo, in conversatione, in charitate, in fide, in castitate..... Attende tibi, & doctrinæ: insta in illis. Hoc enim faciens, & te ipsum salvum facies, & eos qui te audiunt.*

S. Ignatius, Epist. ad Magnesios.

Salv. l. 4 de gubernat. Dei.

2. Tim. 2.

Idem s. 12. in Ps. 118.

S. Aug. s. 93. alias 23. de Verbis Dom.

Idem s. 17. alias de Diversis 27. c. 3.

Jacobi 1. 22.

S. Bernardus, l. de Præcepto & Dispensatione, c. 3.

Paschasius Radbertus l. 4. in Matt.

S. Greg. M. l. 21. Moralium c. 7.

Ezech. 14.

1. Thessal. 2.

1. Tim. 4. 12.

CA-

CAPUT OCTAVUM.

Sensus Litteralis.

I. *CVm autem descendisset de Monte, secutæ sunt eum turbæ multæ.* Cùm de monte illo, in quo sermonem habuerat, descendisset Jesus, turbæ divinæ illius doctrinæ admiratione captæ, illum sequutæ sunt. Non Scribæ ac Pharisæi, sed plebs simplex & docilis. *Rectè autem post prædicationem atque doctrinam, signi offertur occasio: ut per virtutem miraculi, præteritus apud audientes sermo firmetur.* Quia enim quasi habens potestatem docebat, ne putaretur ostentatio esse quædam ac præsumptio genus istud docendi, idipsum etiam operibus exercet. Curat enim quasi potestatem habens, ut nihil jam omninò turbentur ita eum audientes docentem, quemadmodum vident etiam signa facientem.

S. Hier. in c. & S. Mat. S. Joa. Chr. h. 26. in Matt.

II. *Et ecce leprosus veniens, adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.* Sanctus Marcus cap. 1. & Sanct. Lucas cap. 5. alia priùs narrant miracula, ex quibus quænam præcesserint, incertum est. Idem leprosus est, cujus tres illi Euangelistæ meminerunt; quod idem gestus, eadem infirmi supplicantis, eadem Christi sanantis verba ostendunt. *Adorabat eum*, procidens in faciem, ut narrat Sanctus Lucas. Quæ adoratio non civilis tantùm, sed religiosa fuit: neque ipsum, ut hominem sanctum, aut Prophetam dumtaxat; sed ut Deum reveritus est & adoravit, ut sequentia verba comprobant, *Domine, si vis, potes me mundare*. Non est opus, ut ores, alteriusve hominis opem, aut vim medicaminis adhibeas; sed sola voluntate & imperio me à lepra mundare, pristinæque sanitati restituere potes, cùm verus Deus sis, proindèque omnipotens. Jesum enim Deum esse, fuerat edoctus interno Spiritus sancti afflatu.

Victor Antiochenus in c. 1. S. Marci, & Cyrillus Alexandr. passim.

III. *Et extendens Iesus manum, tetigit eum, dicens: Volo, mundare: & confestim mundata est lepra ejus.* Extendit manum super hunc aliosque infirmos, ut carnem suam vivificam esse ostenderet, utpotè Dei Verbo personaliter unitam: Leprosum porrò tangendo, non solvit legem, quam adimplere venerat: Lex enim contactum leprosorum non vetuit, ut sanarentur, sed ne tangentes inficerentur; Christus autem inficì non poterat. Certè omnia opera divina virtute patrata exempta semper fuisse à præceptis ritualibus, colligitur ex eo, quòd *Elisæus* pueri mortui cadaveri incubuerit, ut ei vitam restitueret, quamvis lex cadaveris contactum prohiberet. Leprosum præterea tetigit Christus, ut animæ lepram magis, quàm corporis, fugiendam esse ostenderet. Tetigit, ut contra Manichæos carnis assumptæ veritatem probaret. Tetigit, simulque imperiale verbum adjunxit, *Volo, mundare*, id est, mundus esto, ut se Deum esse demonstraret, cujus verbo & voluntate omnia fiunt. *Tangit non dedignatus, & imperat non diffisus; hoc enim est indicium potestatis, quia quasi habens potestatem sanandi, & jubendi auctoritatem, operandi testimonium non refugit.* Volo *ergo dicit propter Photinum, imperat propter Arrium, tangit propter Manichæum.* Et confestim mundata est lepra ejus. *Nihil enim medium est inter opus Dei atque præceptum; quia in præcepto est opus. Denique* dixit, & facta sunt. *Voluntas Dei potestas est. Itaque statim lepra discessit; ut intelligas medentis affectum, qui veritatem operi addidit.*

4. Reg. 4.

S. Ambr. l. 5. in Luc. n 3.

Auctor operis imperf. in Matt.

IV. *Et ait illi Iesus: Vide, nemini dixeris: sed vade, ostende te Sacerdoti, & offeres munus quod præcepit Moyses, in testimonium illis.* Leproso mundato silentium imperat, donec sese ostenderit Sacerdotibus; ne si vulgata fama factum cognovissent, ipsum verè mundatum non esse dicerent, cujus mundities ipsorum judicio comprobata non esset. *Sed vade*, inquit, ex confinio Capharnaum, ubi sanatus est, Jerosolyma, ubi Sacerdotes degebant. *Ostende te Sacerdoti.* Quod ideo imperavit, ut Legem se servare ostenderet: & ne extra civitatem & consortium hominum manere cogeretur Leprosus, cujus mundities à summo Sacerdote agnita, & declarata non fuisset. Tum ut humilitatem exemplo doceret, debitamque Sacerdotibus reverentiam: tum denique, ut mundatum videntes leprosum, aut crederent Salvatori, aut non crederent: Si crederent, salvarentur: si non crederent, inexcusabiles forent. Ideo & munus offerri jussit Mosaica Lege præceptum. *In testimonium illis*, ut testata illis fiat innocentia mea, quem ut Legis adversarium calumniantur, & virtus qua miraculum curationis tuæ sum operatus; & accepto munere, te verè perfectèque mundatum esse, negare non possint.

S. Jo. Chrys. Hom. 26. in Matth. S. Hier. in hunc locum.

Lev. 14. 1. 7.

Miraculum sanationis leprosi editum, cùm Jesus esset in una civitatum, refert S. Lucas, id est, propè unam civitatem, scilicet Capharnaum, ut constat ex hoc loco: Nam *Levitici* 13. urbium ingressus leprosis prohibetur. Similis modus loquendi in Scriptura non semel usurpatur. Christus in Jerusalem passus dicitur, quia propè urbem crucifixus est in Calvariæ monte. In Arca fuisse urnam auream Manna plenam, & virgam Aaron, Apostolus scribit ad *Hebr.* 9. 4. id est, propè Arcam, in qua nihil fuisse, preter duas Legis tabulas, constat ex 1. *Reg.* 8. 9. Sic quinque Reges Amorrhæorum cum exercitibus suis contriti dicuntur plaga magna, & profligati *in Gabaon*, id est, propè Gabaon, *Iosue* 10. 10. Sic filii Dan castrametati dicuntur *Carjathjarim*, id est, propè urbem illam, *Judic.* 18. 12. Unde sequitur: *Qui locus ex eo tempore castrorum Dan nomen accepit, & est post tergum Carjathjarim*, id est, illi ab Occidente est.

V. *Cùm autem introisset Capharnaum, accessit ad eum Centurio, rogans eum, & dicens: Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, & malè torquetur.* Eadem historia hìc & *Lucæ* 7. 1. narratur. De eodem Centurione agi, circumstantiæ probant. Idem miraculum, eodem loco, scilicet in Capharnaum, eodemque tempore patratum, in servo Centurionis, eoque paralytico. Uterque Euangelista Centurionem dixisse refert: *Non sum dignus, ut intres sub tectum meum.* S. Matth. post mundatum leprosum, Centurionis accessum ad Jesum commemorat; S. Luc. mundationis leprosi postea meminit. Rem quo gesta est ordine, narrat Matthæus, resumit Lucas quod prætermiserat. Post finem scilicet sermonis Domini in Monte, Christum ingressum esse Capharnaum scribit, quia non antè sermonem urbem illam intravit; sed non expressit, quantum fuerit intervallum temporis: Hoc autem temporis intervallo mundatus est leprosus. *Accessit ad eum Centurio*, non per se, sed primò quidem per Seniores Judæorum, deinde per amicos suos, cùm Christum in domum suam venire audivisset. Nam & Deum orando adire dicimur, *Hebr.* 4. 16. 7. 25. 10. 22. 11. 16. & infra, c. 11. v. 3. Joannes dixisse dicitur, quæ per Discipulos nuntiabat: Et *Qui facit per alium, perinde est, ac si faciat per seipsum*; ut habet regula Juris. *Centurio*, qui centum hominum, peditum, cohorti præerat, homo Gentilis, in Judæos tamen tanta benevolentia propensus, ut Synagogam ipsis ædificasset (Lucæ 7.) *Puer meus jacet in domo paralyticus*. Servus meus subita correptus paralysi, periculosè decumbit, jamque morti proximus est. Non statim ait, Dic ut curetur, veritus, ne tanto beneficio indignus esset; sed calamitatem dumtaxat suam exposuit.

S. Aug. l. 2. de consensu Euang. c. 20.

VI. *Et ait illi Iesus: Ego veniam, & curabo eum.* Centurioni respondisse dicitur, quod Judæis ejus nomine venientibus respondit, de quibus Lucæ 7. *Iesus autem ibat cum illis.*

VII. *Et*

VII. *Et reſpondens Centurio, ait: Domine, non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum; ſed tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus.* Seniores Judæorum quos ad Jeſum miſerat, minùs fidei, quàm Centurio, plus verò vanitatis habentes, non ſunt functi fideliter legatione; ſed partim non credentes, poſſe Chriſtum ſolo verbo abſentem Paralyticum curare, partim oſtendere volentes, tantùm ſe auctoritate valere, ut Chriſtum adducere poſſent, contra quàm in mandatis habebant, illum rogarunt, ut veniret. De ſuo etiam addiderunt, quod S. Lucas refert: *Quia dignus eſt, ut hoc illi præſtes: Diligit enim gentem noſtram, & Synagogam ipſe ædificavit nobis.* Id ubi didicit Centurio, Jeſumque non longè eſſe à domo ſua, miſit ad eum amicos, (ut Lucas refert) & per ipſos dixit: *Domine noli vexari: Non enim ſum dignus, ut ſub tectum meum intres: Propter quod & me ipſum non ſum dignum arbitratus, ut venirem ad te.* Indignum ſe profitetur, cujus in domum Chriſtus veniat, quia Gentilis. Magnam ſcilicet vitæ partem in cultu falſorum Deorum ſe exegiſſe ſciebat; ideòque Judæos, in quorum etiam gratiam Synagogam extrui curaverat, convictum ſuum propiorem videbat abhorrere. Se peccatorem agnoſcebat: ideò nec ipſe ad Jeſum accedere auſus eſt; nec ſperare hunc honorem, gratiamque, ut in domum ſuam veniret. *Sed tantùm dic verbo.* Jube unico verbo, & ſanabitur ſervus meus: Dum confitetur, qui unico verbulo facere poſſit, quæcumque voluerit: *Ipſe dixit, & facta ſunt.*

S. Joa. Chr. h. 27. in Matt.

VIII. *Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic: Vade, & vadit: & alii, Veni, & venit. & ſervo meo, Fac hoc, & facit.* Cœleſtem militiam animo concepit, cujus Chriſtum Ducem ac dominum eſſe credidit: cui etiam mortem ipſam ac morbos, cæteraque omnia ſic eſſe ſubjecta non dubitavit, ut nonnulli milites ſibi, imò etiam multò magis: propterea dicere non ambigebat: *Ego enim homo ſum ſub poteſtate conſtitutus:* hoc eſt, *Tu Deus, ego homo: Ego ſub poteſtate, tu verò ſub poteſtate non es. Si ergo ipſe qui homo ſum, & ſub poteſtate aliena, tot tantaque facilè poſſum efficere: quid eſt, quod facere ipſe non poſſis, qui & Deus es, & ſub aliena poteſtate non es?* Non enim quaſi ſimile quoddam affert, ſed comparationis præſtantia hoc dicit, Chriſtum plurimùm præcellere ſignificans: Quòd ſi ego qui ſimilis ſum his quibus impero, & ſub alterius poteſtate conſtitutus; tamen propter parvam excellentiam præfecturæ, nemine repugnante fiunt, quæ juſſero, quamvis diverſa ſint: *Alii enim dico, Vade, & vadit: alii, Veni, & venit:* Quantò magis ipſe ad finem perducere poteris, quæ juſſeris? Chriſtum igitur etiam morti imperare poſſe, ut ſervo dominum, his verbis ſignificavit; nec poſſe mortem in quemquam pervenire, ſi Jeſus ei abſcedere juſſerit. Ait autem Centurio ſe *ſub poteſtate* conſtitutum, ſcilicet non Imperatoris tantùm, & Procuratoris Judææ, ſed & Tribuni Militum; & tamen in alios viciſſim imperium habere, qui ſecundùm diſciplinæ militaris ordinem juſſa ejus exequuntur: ut mirum non ſit, ſi Chriſto, qui non ſubalterna, ut ipſe, ſed planè ſumma ac liberrima poteſtate præditus eſt, vel unico verbulo jubenti omnia pareant, morbique & mors ipſa obſequantur.

S. Joa. Chr. ib.

IX. *Audiens autem Jeſus, miratus eſt, & ſequentibus ſe dixit: Amen dico vobis, non inveni tantam fidem in Iſrael.* Miratus eſt Jeſus, id eſt, admirantis more ſe habuit ac locutus eſt, ut adſtantes idem admirari, atque imitari doceret. Propriè enim admiratur, qui videt effectum, & ignorat cauſam: at Chriſtus qui fidem Centurioni dederat, illius cauſam ignorare non poterat. *An verò* (inquit S. Auguſtinus) *alius eam in corde Centurionis operabatur, quàm ipſe qui mirabatur? Et profectò ampliùs eſt, unde poſſint blaſphemare inſipientes & infideles, quòd miratus eſt Jeſus quantamcumque hominis fidem, quàm quod vidit Deus lucem, quia bona eſt. Poteſt enim quiſque etiam ſolita videre, quia bona ſunt, hoc eſt, ſibi ea placita compro-*

S. Aug. l. 1. contra Adverſarium Legis & Prophetarum, c. 7.

bare: Quiſquis autem miratur, profectò ſecundùm conſuetudinem, qua homines loquuntur, inopinatum atque improviſum ſibi eſſe ſignificat, quod miratur. Sed Jeſus qui omnia præſciebat, quod mirandum aliis commendabat, mirando laudabat..... Omnes ergo tales motus ejus non perturbati animi ſunt ſigna, ſed docentis Magiſtri.

Idem l. 1. De Geneſi contra Manichæos, c. 8.

Non inveni tantam fidem in Iſrael: Id eſt, inter Iſraelitas antehac ſanatos, quia vim divinam efficacem eſſe credebat ſine ullo contactu, & ſolo verbo poſſe operari. Non autem comparat Centurionis fidem cum fide ſingulorum, etiam Apoſtolorum, & beatæ Virginis; ſed cum populi fide. Sic enim ſolemus aliquando generaliter loqui, ut eos de quibus dubium non eſt, excipiendos intelligamus. Sic dicit Rex, illum, aut illum hominem eſſe totius Regni ſui potentiſſimum & ditiſſimum, haud dubiè ſe ipſum excipiens. Sic Chriſtus non ſurrexiſſe majorem inter natos mulierum Joanne Baptiſta ait, non comprehendens ſe ipſum in generali illa locutione. Sic cùm dicit, ſe non inveniſſe tantam fidem in Iſrael, familiam ſuam, id eſt, Beatam Virginem & Apoſtolos non comprehendit.

X. *Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Iſaac, & Jacob in Regno cœlorum.* Senſus eſt, quemadmodum ille Centurio Gentilis, de potentia mea ac Divina virtute ſupra Judæos perſuaſus, ad me venit, ſervique paralytici ſanitatem impetravit; ita ex Gentibus plurimi, ſimili perſuaſione ad me venientes, ſalutem æternam conſequentur. Reſpicit Chriſtus prædictionem Jacob factam, *Geneſ.* 28. v. 14. quam proximè adimplendam eſſe docet: *Eritque ſemen tuum quaſi pulvis terræ: dilataberis ad Occidentem & Orientem, & Septentrionem & Meridiem: & benedicentur in te, & in ſemine tuo cunctæ tribus terræ.* Orientis & Occidentis nomine cunctas orbis regiones Chriſtus hìc ſignificat. Recumbent, ad menſam: metaphora ſumpta à convivio, in quo homines gaudiis, & hilaritati dant operam, quo ſymbolo Regnum cœlorum non ſemel in Scriptura ſacra ſignificatur. Judæi tam ſanctos ſe exiſtimant, ut cum Gentilibus nolint cibum ſumere; at multi Gentiles cum ipſorum Majoribus, primiſque Judaicæ Reipublicæ fundatoribus, Abraham, Iſaac, & Jacob, quibus primis facta eſt Meſſiæ, ac Regni cœlorum promiſſio, & quorum præcipuè Deus vocatur omnium Deus, in cœleſti menſa recumbent, in Regno cœlorum gaudiis æternis perfruentur.

Iſa. 25. 6. 7. 8. Luc. 22. 29. Apoc. 2. 7.

XI. *Filii autem Regni ejicientur in tenebras exteriores: ibi erit fletus, & ſtridor dentium.* Judæi verò quamplurimi, qui Regno cœlorum quaſi nati & deſtinati erant, ex fœderis à Deo cum ipſorum majoribus initi privilegio, niſi ipſi ſe indignos præſtarent, ejicientur à Regno, ubi æterni convivæ non egebunt lumine ſolis, neque lucernæ, quia Deus ipſe lux eorum erit; ejicientur (inquam) in tenebricoſum inferni carcerem, à gloria cœleſti in cruciatus ſempiternos. Cœnæ convivales apud antiquos veſpere fieri ſolebant; ideòque aulam in qua celebrabantur, multis facibus accenſis illuminare mos erat, cum neceſſitatis gratia, tum ambitionis & pompæ. Qui ergo in cœnaculo erant, in magno lumine; qui verò extra cœnaculum, in magnis tenebris verſabantur. Hinc ſumpta ſimilitudine, Chriſtus eos, qui à Regno cœlorum excludentur, ejiciendos fore ait in tenebras exteriores, ubi Deo vero lumine in æternum orbati, ſupplicia graviſſima & nuſquam finienda patientur. Tenebrarum nomine carcerem in Scripturis appellari, notum eſt. Pſalm. 106. *Sedentes in tenebris & umbra mortis, vinctos in mendicitate & ferro.* Iſajæ 49. 9. *Ut diceres his qui vincti ſunt, Exite; & his qui in tenebris, Revelamini.* Sapientiæ 17. 2. *Dum enim perſuaſum habent iniqui poſſe dominari nationi ſanctæ, vinculis tenebrarum & longæ noctis compediti, incluſi ſub tectis, fugitivi perpetuæ providentiæ jacuerunt.* Erat porrò Jeroſolymis, ut in quibuſvis aliis grandioribus urbibus, præter alios carceres leviorum ſcelerum reis detinendis aptiſſimos, unus

præ cæteris horridus & tenebrosus, & gravissima capitis pœna mulctandis destinatus, extra pomœria civitatis, quem *Betiso* vocatum *Villalpandus* observat, quasi locum stercoris, quòd malefactores, velut urbium sordes, illùc conjicerentur. Hujusmodi ergo carceris nomine ac symbolo, qui tunc temporis erat in maximo horrore, & ob densissimas tenebras vocabatur *Tenebræ*, & ob situm dicebatur *Tenebræ exteriores*, Christus inferni carcerem significat, in quo damnati intolerabiles æternosque cruciatus patientur, summamque inde tristitiam & rabiem, fletu ac dentium stridore expressam. Ex quo resurrectionis corporum veritatem *S. Hieronymus* probat. *Si fletus oculorum est*, inquit, *& stridor dentium ossa demonstrat: vera est ergo corporum, & eorumdem membrorum, quæ ceciderant, resurrectio.*

Villalpandus, in Apparatu urbis, ac Templi Jerosol. l. 2. c. 8.

S. Hier. in c. 8. Matt.

XII. *Et dixit Iesus Centurioni: Vade, & sicut credidisti, fiat tibi. Et sanatus est puer in illa hora.* Dixit Centurioni, id est, Centurionis amicis, ejus nomine supplicantibus. *Vade*, Hebraismus est Scripturæ familiaris, quo significatur concedi quod petitur. *Sicut credidisti*, me absentem corpore, præsentem Majestate, solo verbo servum tuum sanare posse, effectum habe, & optatis fruere. *Et sanatus est puer in illa hora:* Eo ipso momento quo Christus locutus est, à morbo perfectè convaluit. Unde Versio Æthiopica hic addit: *Cùm reversus esset Dux in domum suam, invenit puerum sanatum.* Quod etiam in veteribus quibusdam codicibus Græcis legitur.

XIII. *Et cùm venisset Iesus in domum Petri, vidit socrum ejus jacentem, & febricitantem: & tetigit manum ejus, & dimisit eam febris, & surrexit, & ministrabat eis*, Id factum est post sermonem habitum in Synagoga Capharnaum. *Marc.* 1. v. 29. *Et protinus egredientes de Synagoga, venerunt in domum Simonis & Andreæ, cum Iacobo & Ioanne.* Confer cum *Lucæ* 4. 38. Domus Petri dicitur, non quam possidebat, sed quam uxori & socrui reliquerat, cùm sequutus Christum est; vel in quam se recipere solebat cum Andrea fratre, quando Capharnaum & Bethsaidæ versabantur. In altera enim harum civitatum, quæ vicinæ admodùm erant, fuisse Petri domum, certum est. Capharnaum fuisse verisimilius, adeòque fuisse socrus ejus propriam. Porrò socrus Petri ex gravi febre decumbebat. *Vidit* illam Jesus, utique juvandi affectu, quamvis pro illa à Discipulis rogaretur. *Et tetigit manum ejus*: Id est, *erexit eam apprehensa manu ejus*, ut Marcus explicat. *Et dimisit eam febris*, ipso scilicet vivificæ carnis contactu continuò fugata. *Et ministrabat eis*, parando cibum & necessaria Jesu, ejusque Discipulis. *Natura hominum istiusmodi est, ut post febrem magis lassescant corpora, & incipiente sanitate, ægrotationis mala sentiant. Verum sanitas quæ confertur à Domino, tota simul redit*: nec sufficit esse sanatam, sed & virium subita perfectaque restitutio significatur his verbis, *Surrexit & ministrabat illis.*

S. Aug. l. 2. de consensu Euan. c. 21.

S. Hier. in hunc locũ.

XIV. *Vespere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes: & ejiciebat spiritus verbo, & omnes malè habentes curavit: ut adimpleretur quod dictum est per Isaiam Prophetam, dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portavit.* Vespere autem facto, Sabbati scilicet, quod finiebatur vespera, *cùm sol jam occubuisset* (inquit S. Marcus) quod observatum voluerunt Euangelistæ, ut innotesceret Christum nullos labores quantumvis intempestivos defugisse, ut homines curaret, omnibusque benefaceret. *Obtulerunt ei multos dæmonia habentes.* Multi tunc temporis erant à dæmone vexati, Deo permittente, ut Filium à se missum ostenderet ad dissolvendum opera diaboli. *Et ejiciebat spiritus verbo*, imperans ut è corporibus hominum exirent, eoque se non cælestium, & terrestrium dumtaxat, sed & infernorum supremum dominum demonstrans. *Operatio dæmonum, est hominis eversio. Sic malitia spiritalis a primordio auspicata est in hominis exitium. Itaque corporibus quidem & valetudines infligunt, & aliquos casus acerbos; animæ verò repentinos, & extraordinarios per vim excessus. Suppetit illis ad utramque substantiam hominis adeundam subtilitas, & tenuitas sua.* Christianos in Christi nomine dæmones ex energumenorum corporibus ejeciisse, *Tertullianus* testatur, his verbis Ethnicos compellans: *Edatur hic aliquis sub tribunalibus vestris, quem dæmone agi constet. Iussus à quolibet Christiano loqui spiritus ille, tam se dæmonem confitebitur de vero, quàm alibi Deum de falso..... Atqui omnis hæc nostra in illos dominatio & potestas de nominatione Christi valet, & de commemoratione eorum, quæ sibi à Deo per arbitrum Christum imminentia expectant, Christum timentes in Deo, & Deum in Christo, & subjiciuntur servis Dei & Christi. Ita de contactu, deque afflatu nostro, contemplatione & repræsentatione ignis illius correpti, etiam de corporibus nostro imperio excedunt inviti & dolentes, & vobis præsentibus erubescentes.* Quantò majorem in dæmones potestatem habuit, qui tantam servis suis potestatem concessit? *Et omnes malè habentes*, qui ipsi oblati fuerant, curavit potentissimus & beneficentissimus Medicus: *Ut adimpleretur quod dictum est per Isajam Prophetam, dicentem: Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portavit:* Infirmitates tam corporis, quàm animi sustulit. Isajas propriè, & primariò de peccatis loquitur, quod Sanctus Matthæus ad morbos corporis accommodat, sive quia Christus corporis morbos nonnisi propter morbos animi curabat, sive quia morbi corporis sunt pœna fructusque peccati. Unde & illorum curatio Prophetæ vaticinio consequenter, & secundariò significatur ac prædicitur. Primum sensum expressit S. Petrus his verbis: *Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum*: Secundum S. Matthæus in hoc loco. Quia enim peccata sua, æternasque miserias homines non vident, nec spiritualem gratiam æternaque bona in Christo quærunt plurimi; ideò S. Euangelista in morbis corporis voluit peccata, & miserias æternas hominibus considerandas proponere, & per corporalium morborum curationem, mentes eorum erigere ad agnoscenda & expetenda spiritualia, & æterna Christi beneficia. Ostendit ergo hoc loco, sensum, finem & usum miraculorum Christi non hunc esse, quasi morbi atque miseriæ corporis maximum essent hominibus malum, aut quasi earum tantùm levatio à Christo quærenda esset: sed quia morbi corporis sunt effectus & pœnæ, necnon typi & figuræ morborum animæ, ac præludia pœnarum spiritualium, & æternarum: ut his miraculis doceremur, in Christo impletum esse, quod *Isajæ* 53. de Redemptione humani generis à peccato, & morte æterna scriptum est; nec minùs promptum ac potentem esse ad tollendas spirituales, & æternas nostras miserias, quàm ad tollendos, ac sanandos morbos corporis hìc se exhibuit. *Ipse infirmitates nostras accepit, & ægrotationes nostras portavit.* Quod de peccatis dictum à Propheta Sanctus Chrysostomus censet, ut cum Joanne conveniat dicente, *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum Mundi.* Cur ergo, inquit, de morbis id Euangelista interpretatus est? *Certè aut historicè testimonium Prophetæ accepit, aut significare voluit plurimas ægrotationes ab animi peccatis originem trahere. Nam si mors, quæ morborum omnium fons & caput est, à radicibus peccati pullulavit; quid mirum, si ægrotationes multæ inde nascantur?*

1. Petri 2. 24.

S. Joa. Chr. ho. 29. in Matt.

Isa. 53.

Theophyl. in Commentariis.

XV. *Videns autem Iesus turbas multas circum se, jussit ire trans fretum.* In ulteriorem ripam lacus Genesareth abire se velle Christus Discipulis significavit, sibique navim & cætera ad trajectum necessaria parari jussit: Turbas autem fugit, ut ostentationem, fastum, & vanam gloriam fugiendam exemplo doceret.

S. Chrys. ib.

Tert. in Apolog.

XVI. *Et accedens unus Scriba, ait illi: Magister, sequar te, quocumque jeris. Et dicit ei Iesus: Vulpes foveas habent, & volucres cæli nidos: Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.* Legisperitus quidam turbis præstantiorem se putans, ut superbum erat illud hominum genus, ad Christum accessit, seque disciplinam ejus sectari velle professus est, illique perpetuò adhærere, non perfectionis, sed lucri & gloriæ studio, sperans

Chris-

Christo tot miracula edenti potentiam sæcularem ingentesque divitias brevi adfuturas. Sed Christus animo, ac sensui interrogantis, non verbis respondens ait: Pecunias te speras collecturum, si me sequaris? Nonnè vides, nec diversorium mihi esse, nec tantum quidem, quantum avibus, id est, ne tabernaculum quidem ex frondibus & ramis contextum: ne quidem humile tugurium, ubi quiescere possim ab injuriis aeris tutus; cùm vulpes, animalia hominibus invisa & noxia, foveas habeant, ubi commodè lateant, dormiant, & ab aeris injuriis protegantur? *Filius autem hominis, non habet ubi caput reclinet.* Se *Filium hominis* Christus vocat, commendans nobis, quod misericorditer dignatus est esse pro nobis, nempè magnum illud Incarnationis, & exinanitionis suæ beneficium; & se illum ipsum esse significans, quem Prophetæ prædixerant carnem assumpturum, eoque ipso nomine *Filium* hominis appellaverant. *Ostenditur ergo nobis ob hoc Scribam repudiatum, quod signorum videns magnitudinem, sequi voluerit Salvatorem, ut lucra ex operum miraculis quæreret: hoc idem desiderans, quod & Simon Magus à Petro emere voluerat. Talis ergo fides juxta sententiam Domini condemnatur, & dicitur ei: Quid me propter divitias, & sæculi lucra cupis sequi: cùm tantæ sim paupertatis, ut ne hospitiolum quidem habeam, & non meo utar tecto?* Non ergo Scribam illum duris verbis Christus repellit, sed mutandos illi mores ac studia docet, si illum sequi velit, ejusque Discipulus esse.

S. Aug l. 2. de consensu Evan. c. 1. Theodor. in c. 7. Danielis, ad v. 13.

S. Hier. in c. 8. Matt.

XVII. *Alius autem de Discipulis ejus ait illi: Domine, permitte me primùm ire, & sepelire patrem meum. Iesus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* Alius è Discipulis, cui Christus dixerat, *Sequere me*, ut habetur *Luc. 9.* 59. quem fuisse *Philippum* unum ex duodecim Apostolis, tradit *Clemens Alexandrinus* lib. 3. Stromatum, pag. 436. ait illi: *Domine, permitte me primùm ire, & sepelire patrem meum.* Adesse patri quandiù vixerit, vel patrem jam defunctum sepulturæ mandare. *Ait illi Jesus: Sequere me:* relictis omnibus, & hoc etiam pietatis officio, mihi individuus adhæreas, mihi pareas, cùm alii non desint, qui patri illud impendant, & ad rem majoris momenti voceris, scilicet ad Euangelii professionem, & prædicationem. *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos:* Iis qui mortui sunt quantum ad animam, peccatoribus scilicet, qui Deum animæ vitam amiserunt, dimitte curam sepeliendi mortuos suos, sibi similes, corpore scilicet mortuos. *Tu verò vade, & annuntia Regnum Dei.* Curare patris funus, & pia res erat & necessaria: Vult tamen Christus eam posthaberi, dum eodem tempore melioris, longèque majoris negotii opportunitas daretur, Dei gloriam & animæ salutem spectantis. Corpus anima destitutum, ut Philo Judæus explicat, significat res omnes, quæ corporales sunt, & ad animum nihil pertinent: Ab harum rerum cura abstrahere se debent, qui Deo inserviunt. In hujus rei figuram Lex, tum Pontifici Maximo, tum Nazaræis præscripta erat Levitici 20. & Num. 6. ne quantumvis proximorum exequiis interessent. *Ea de causa* (inquit Philo) *maneat semper impollutus, non attingens corpus mortuum, ut paratus suis temporibus perágat preces, & sacrificia pro genere humano, nullo intercedente impedimento. Nam cùm Deo dicatus sit, & sancti Ordinis princeps, debet seorsim se habere à rebus genitis: neque liberorum, neque parentum, neque fratrum ita amore vinci, ut omittat, aut differat quicquam eorum, quæ quamprimùm fieri optimum est.* Cùm igitur Christiani *Sacerdotes* & veri *Nazarei* vocentur, ad illos, & præsertim ad Euangelii Prædicatores, & Ecclesiæ Ministros propriè spectat Lex illa spiritaliter intellecta. Hujus itaque sensum hic explicuisse videtur Christus, cùm ait Discipulo postulanti licentiam curandi paternum funus, antequam illum sequeretur: *Dimitte mortuos sepelire mortuos suos.* Ostendit denique, auditori doctrinæ cœlestis nihil esse præponendum, sed rapiendam ambabus manibus discendi occasionem: Agi enim rem maximam, consecutionem, aut jacturam vitæ æternæ. *Etiam sepelire patrem, tardum erat fidei* (inquit Tertullianus.)

S. Th. 2. 2. q. 101. a. 4. ad 1.

S. Joa. Chr. h. 28. in Mat.

Luc 9 60.

Philo, lib. de Legibus Special.

XVIII. *Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum Discipuli ejus: Et ecce motus magnus factus est in Mari, ita ut navicula operiretur fluctibus; ipse verò dormiebat.* Orta tempestas in Mari Galileæ, seu Tiberiadis, seu in Lacu Genesareth, volente Christo, ut Discipulorum suorum fidem probaret. Ipse verò dormiebat, somno quidem naturali, ad probandum naturæ susceptæ veritatem; sed voluntario, & accersito, ut tempestas sine ejus consilio orta videretur, & suorum diffidentia proderetur. *Dormiebat* autem *in puppi super cervical*, ut ait Sanctus Marcus. *Et accesserunt ad eum Discipuli ejus, & suscitaverunt eum, dicentes: Domine, salva nos, perimus.* In summo periculo versamur, nisi nos adjuves. *Et dicit eis Iesus: Quid timidi estis, modicæ fidei?* Quid timetis me præsente, quasi vestri curam & dormiens non geram? *Tunc surgens imperavit ventis, & mari, & facta est tranquillitas magna.* Tempestatem imperio suo compescuit. *Comminatus est vento, & dixit mari: Tace, & obmutesce;* ut refert *S. Marcus.* Figurata locutio est. Imperium enim, increpatio, & minæ propriè dictæ non fiunt, nisi respectu creaturarum ratione præditarum. Hìc autem tantùm significant vocem ejus fuisse efficacem, ita ut venti & mare auctoritati, & voluntati ejus obediverint, non quidem sentiendo, sed motum ex imperio impressum suscipiendo, & sequendo. *Sic omnes creaturæ sentiunt Creatorem. Quas enim increpavit, & quibus imperavit, sentiunt imperantem, non errore Hæreticorum, qui omnia putant animantia, sed majestate Conditoris, quæ apud nos insensibilia, illi sensibilia sunt.* Cùm autem ad imperium Christi subitò sedata esset tempestas, & mare tranquillum factum esset, *homines mirati sunt*; tum nautæ, & alii qui hac ipsa in navicula erant; tum ipsi Discipuli, quibus dixerat: *Ubi est fides vestra?* ut scribit S. Lucas, *timentes, mirati sunt, ad invicem* dicentes: *Qualis est hic, quia venti, & mare obediunt ei?*

Marci 4. 38.

S. Hier. in c. 8. S. Matt.

Luc. 8. 25.

XIX. *Et cùm venisset trans fretum in regionem Gerasenorum, occurrerunt ei duo habentes dæmonia, exeuntes de monumentis, sævi nimis, ita ut nemo posset transire per viam illam.* Gerasa, sive Gersesa, oppidum erat Syrorum ad Mare Tiberiadis. Cujus fines cùm Christus attigisset, occurrerunt ei duo dæmoniaci, de monumentis exeuntes, in quibus habitabant, domibus excluſi. Sepulchra veterum cavernæ erant, aut in rupibus excisæ, aut lapideo, vel lateritio opere camerata. Illuc Energumenos illos dæmones compulerant, ut illos acerbiùs torquerent horrore & fætore loci; ut odio humani generis mortuorum corporibus illuderent; ut viatores illinc aggressi, majori horrore percellerent, illisque molesti essent; ut denique persuaderent superstitiosis hominibus, hominum animas in dæmones mutari. *Et ecce clamaverunt, dicentes: Quid nobis & tibi, Iesu Fili Dei? Veniſti huc ante tempus torquere nos?* Quid tibi nobiscum rei, aut negotii est? Quid nobis molestus es? Filium Dei vocant veritatis evidentia coacti, & inviti. *Sciebant enim, eum esse Christum.* Tantùm verò eis innotuit, quantùm voluit: tantùm autem voluit, quantùm oportuit. *Sed innotuit non sicut Angelis sanctis, qui ejus secundùm id, quod Dei Verbum est, participata æternitate perfruuntur; sed sicut eis terrendis innotescendum fuit, ex quorum tyrannica quodammodo potestate fuerat liberaturus prædestinatos in suum Regnum, & gloriam semper veracem & veraciter sempiternam. Innotuit ergo dæmonibus, non per id quod est vita æterna, & lumen incommutabile, quod illuminat pios, cui videndo per fidem, quæ in illo est, corda mundantur; sed per quædam temporalia suæ virtutis effecta, & occultissimæ signa præsentiæ, quæ angelicis sensibus etiam malignorum spirituum potiùs, quàm infirmitati hominum possent esse conspicua. Denique quando ea paululum supprimenda judicavit,*

Luc. 8. 7.

Luc. 4. 41.

"S. Aug. l. 9. de Civ. "Dei, c. 21.

& aliquantò altiùs latuit, dubitavit de illo dæmonum Princeps, eumque tentavit, num Christus esset, explorans, quantùm se tentari ipse permisit, ut hominem quem gerebat, ad nostræ imitationis temperaret exemplum. Post illam verò tentationem, cùm Angeli, sicut scriptum est, ministrarent ei, boni utique & sancti, ac per hoc spiritibus immundis metuendi, & tremendi, magis magisque innotescebat dæmonibus, quantus esset, ut ei jubenti, quamvis in illo contemptibilis videretur carnis infirmitas, resistere nullus auderet. Quid nobis & tibi, Fili Dei? Venisti ante tempus torquere nos? *Clarum est in his verbis, quòd in eis & tanta scientia erat, & charitas non erat. Pœnam quippè suam formidabant ab illo, non in illo justitiam diligebant.*

2. Petri 2. 4. Judæ 6.

Venisti ante tempus torquere nos? Ante supremi judicii diem, in quem nimirùm *reservari* se norunt, *in tartaro cruciandos*, & *vinculis æternis sub caligine* alligandos; quamvis & nunc ubique suarum circumferant tormenta pœnarum, qui in aere & in terris circuire, ad exercitationem, aut punitionem hominum, à Deo permittuntur. Sed torquentur dæmones, cùm hominibus nocere, vel eos tentare prohibentur; torquebuntur magis, post magni judicii diem, in abyssum relegati. Unde S. Lucas notat, quòd *Rogabant illum, ne imperaret illis, ut in abyssum irent.* Venisti ante tempus torquere nos? *Sive quia subitum illis fuit, quod futurum quidem, sed tardiùs opinabantur; sive quia perditionem suam, hanc ipsam dicebant, qua fiebat, ut cogniti spernerentur. Et hoc erat ante tempus, id est, ante tempus judicii, quo æterna damnatione puniendi sunt, cum omnibus etiam hominibus, qui eorum societate detinentur: sicut Religio loquitur, quæ nec fallit, nec fallitur.*

Luc. 8. 31. S. Aug. l. 8. de Civit. Dei, c. 23.

S. Hier. in c. 8. Mat.

» Quemadmodùm si servi fugitivi post multum tempo-
» ris dominum suum videant, nihil aliud nisi de verberi-
» bus suspicantur: sic dæmones cernentes Dominum in
» terris repentè versari, ad judicandos se venisse credebant. *Præsentia Salvatoris, tormentum erat dæmonum.*

XX. *Erat autem non longè ab illis*, circa montem scilicet, vel in monte, *grex multorum porcorum pascens*: Qui Gentilium fortè fuit, in Gerasenorum regione cum Judæis permixtorum; vel Judæorum, quibus quidem sues comedere lex vetabat, non autem alere, & Gentilibus vendere, ut colligitur ex Deuteronomii c. 14. *Sus quoque, quoniam dividit ungulam, & non ruminat, immunda erit. Carnibus eorum non vescemini..... Omne quod mundum est, comedite. Quicquid autem morticinum est, ne vescamini ex eo. Peregrino qui intra portas tuas est, da ut comedat, aut vende ei.* Magistrorum quidem traditionibus, vetitum erat Judæis porcos alere, resque erat infamiæ plena, ut probat *Lighfoot* in Horis Hebraicis, ad c. 8. S. Matthæi: sed plures in lucro illecti, Magistrorum traditiones tanta religione non servabant.

XXI. *Dæmones autem rogabant eum, dicentes: Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis, Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos: & ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare; & mortui sunt in aquis.* Christum agnoscunt judicem & Dominum inviti. Optabant in porcos ire, à Christo se impediri, & prohiberi posse non dubitabant, qui illos ex corporibus hominum ejecerat: unde illum rogabant, permitteret, in porcos ut irent. Id autem optabant dæmones, primò odio hominum, ut si non corporibus, saltem bonis ipsorum nocerent, & incolas nova clade afficerent. Secundò, ut Christum in odium adducerent, incolasque ab ejus prædicatione absterrerent. *Ait illis, Ite:* Permittentis vox fuit, non imperantis. Id autem permisit Christus gravibus ex causis. Primò, ad gloriam Dei, sueque virtutis ostensionem, ut omnes qui regionem illam habitabant, quanta illius potestas esset, intelligerent. 2. Ut qui liberati erant à dæmonibus, perspectum haberent, quanta esset beneficii illis à Christo collati magnitudo: & quòd nisi in ipsa calamitate, divina Providentia servati essent, graviora longè mala passi essent à dæmonibus, à quibus vexabantur. 3. Ut hinc discamus, ne in porcos quidem dæmones impetum facere posse, nisi Deus permittat: multò minùs in homines. 4. Ut porcorum jactura homines, quorum erant, puniret, vel erudiret. 5. Ut Sadducæos refelleret, qui dæmones esse spiritus subsistentes negabant; sed pravas corporum, & animorum affectiones esse fingebant.

S. Jo. Chryf. Hom. 29. in Matth.

S. Athanas. in vit. S. Anton.

S. Hilarius in Comment.

XXII. *Pastores autem* porcorum *fugerunt*, terrore correpti; *& venientes in civitatem*, Gerasam vel Gadaram, *nuntiaverunt omnia, & de eis, qui dæmonia habuerant.* Totam miraculi à Christo Jesu patrati seriem civibus exposuerunt: *Et ecce tota civitas exiit obviam Jesu:* id est, cives universi, aut maximo certè concursu: *& viso eo, rogabant, ut exiret à finibus eorum.* An ex humilitate, qua se Domini præsentia indignos judicarent, sicut Petrus, cum dixit: *Exi à me Domine, quia homo peccator sum?* Imò potiùs ex timore carnali, ne scilicet gravioribus damnis, Christo præsente, afficerentur. Quod S. Lucas significat his verbis: *Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum, ut discederet ab ipsis; quia magno timore tenebantur.*

S. Hier. in Comment.

Luc. 8. 37.

XXIII. In hujus narratione miraculi, quædam esse videtur prima fronte inter sanctos Euangelistas dissonantia; reverà tamen nulla est. Quòd enim Matthæus duos fuisse dicit, qui legionem illam dæmonum patiebantur, quæ in porcos ire permissa est, Marcus autem & Lucas unum commemorant: intelligas, unum eorum fuisse personæ alicujus clarioris, & famosioris, quem regio illa maximè colebat, & pro cujus salute plurimùm satagebat. Hoc volentes significare duo Euangelistæ, solum commemorandum judicaverunt, de quo facti hujus fama latiùs præclariùsque fragraverat.... Aut certè illius dumtaxat meminit S. Lucas, qui à sæviore dæmone vexabatur: quocirca & quasi tragico dicendi genere illius calamitatem enarrat, quòd nulla vincula, nullæ catenæ ipsum detinerent; sed omnibus diruptis, infœlix erraret per desertum. Marcus autem lapidibus se ipsum cædere solitum adjecit.... Nec quòd verba dæmonum diversè ab Euangelistis dicta sunt, habet aliquid scrupuli; cùm vel ad unam redigi sententiam, vel omnia dicta possint intelligi. Nec quia pluraliter apud Matthæum, apud illos autem singulariter loquitur; cùm & ipsi narrent, quòd interrogatus, quid vocaretur, legionem se esse respondit, eò quòd multa essent dæmonia. Nec quòd Marcus dixit, circa montem fuisse gregem porcorum, Lucas autem in monte, quidquam repugnat: Grex enim porcorum tam magnus fuit, ut aliquid ejus esset in monte, aliquid circa montem. Erant enim duo millia porcorum, sicut Marcus expressit.

S. Aug. l. 2. de consensu Euang. c. 24.

S. Joa. Chr. h. 29. in Matt.

Marci. 5.

Luc. 8.

Sensus Moralis.

I. ET *ecce leprosus veniens, adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare.* In lepra, corruptio hominis per peccatum; in leprosi curatione, reparatio hominis per pœnitentiam adumbratur. Lepra fœdus horribilisque morbus, quo cùm percussa esset Maria soror Moysis & Aaronis, ob æmulationem & murmurationem, Aaron ait ad Moysen: *Obsecro, domine mi, ne imponas nobis hoc peccatum: quod stultè commisimus, ne fiat hæc quasi mortua, & ut abortivum, quod projicitur de vulva matris suæ. Ecce jam medium carnis ejus devoratum est à lepra.* At longè fœdior, horribilior, & periculosior animæ lepra, de qua S. Bernardus: *Quis in nobis tantæ patientiæ est, & virtutis, ut si fortè (quemadmodum de Maria sorore Moysi legitur) carnem suam subitanea quadam lepra malè candentem viderit, æquo animo stare possit, & gratias agere Creatori? Quid verò est caro ista, nisi corruptibilis quædam tunica qua vestimur? Aut quid lepra hæc corporea ele-*

Num. 12. v. 10, 11.

S. Bernardus tr. de Conversione ad Clericos, c. 3.

electis omnibus æstimanda, nisi paternæ virga correptionis, & purgatio cordis? Ibi tribulatio vehemens, & justissima causa doloris est, cùm excitatus à somno miseræ voluptatis, interiorem cœperit quis deprehendere lepram, quam sibi ipse multo studio, & labore quæsivit. Licèt enim nemo oderit carnem suam, sed multò minus odisse poterit anima semetipsam.

Leprosus veniens, adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare. Peccator verè pœnitens Deum fide quærit reverentiæ plena, ad eum accedit corde contrito & humiliato, Majestatem ejus supremam adorans, de peccati sui gravitate & fœditate erubescens, propter quod à Christi, & sanctorum societate separatus est, ut olim leprosi ab hominum consortio; propter quod à sancta civitate Jerusalem, id est, à Regno cœlorum ejici meruit, ut leprosi quondam ex urbibus ejiciebantur; propter quod tandem purificari indiget, non immolati super aquas vivas passeris sanguine, sed sanguine Christi, propriisque lacrymis. Imitari debet peccator pœnitens leprosi supplicantis fidem, humilitatem, fervorem, fiduciam de misericordia Dei nihil præsumentem, sed totum ipsi committentem. *Magna est prudentia accedentis & fides* (inquit Sanctus Joannes Chrysost.) *non enim quasi inconsideratus sermonem docentis incidit, nec illud auditorum theatrum importunus intercidit; sed expectavit tempus aptissimum, & ubi descendisset, jam ei opportunissimè supplicavit. Nec sanè negligenter ac tepidè, sed cum ingenti mentis ardore. Nam sicut alter Evangelista dicit, suplicavit fixis in terra genibus advolutus, cumque fide pura prorsus & vera, ac ipsa existimatione dignissima. Non enim dixit: Si oraveris Deum; sed, Si velis, potes me mundare: Neque ait, Domine, munda me; sed ipsi cuncta commisit, eumque conferendæ sanitatis dominum esse confessus est, atque in ipso constituit omnium potestatem.*

Lev. 14.

S. Joan. Chr. h. 26. in Mat.

Adorabat eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare. *Ille qui excludebatur à lege, purgari se Domini potestate præsumens, non ex lege, sed supra legem esse gratiam judicavit, quæ leprosi maculam posset abluere. Verùm ut in Domino potestatis auctoritas, ita in illo fidei constantia declaratur. Ille in faciem procidit, quod humilitatis est, & pudoris; ut unusquisque de suæ vitæ maculis erubescat; sed Confessionem verecundia non repressit. Ostendit vulnus, remedium postulavit: & ipsa religionis & fidei plena Confessio est.* Si vis, *inquit*, potes me mundare. *In voluntate Domini tribuit potestatem: de voluntate autem Domini, non quasi pietatis incredulus dubitavit, sed quasi colluvionis suæ conscius non præsumpsit.* Quantus lepra spiritali infectorum numerus, quam non agnoscunt ipsi, nec opem cœlestis Medici implorant; aut certè de illius potestate, & bona ad eos sanandos voluntate diffidunt! Discant à leproso dicente, *Domine, si vis, potes*: Discant, inquam, *divinam voluntatem ipsam esse plenissimam potestatem.*

S. Ambr. l. 5. in Luc. nu. 1. & 2.

S. Fulgentius, l. 2. ad Trasimundum, c. 12.

II. *Et extendens Jesus manum, tetigit eum, dicens:* » *Volo, mundare.* Si prava fuisset opinio leprosi, Jesum » esse Deum omnipotentem credentis, proculdubio il- » lam destrui, istum verò corripi oportebat & corri- » gi. Id tamen non facit Jesus: quinimò totum quod » dixerat, assensione & operatione confirmat. Idcircò » non dixit simpliciter, *Mundus esto*; sed, *Volo, mun-* » *dus esto*. Non ita Apostoli: sed cùm homines, sana- » to ab illis claudo ex utero matris, obstupuissent: » *Quid vos*, inquiunt, *admiramini, quasi propria po-* » *testate, & virtute fecerimus hunc ambulare?* Domi- » nus autem ait: *Volo, mundare.* Et certè tot & tan- » ta signa operatus, nunquam hoc verbo usus refertur. » Hic verò, ut de potestate opinionem & leprosi firma- » ret, & populi, addidit, *Volo.* Et non solùm id dixit » verbo, verùm continuò sermonem opus sequutum » est. Si verò non benè dixisset leprosus, cohibenda » fuerat virtutis operatio; nec enim blasphemiam Deus » confirmasset miraculo. Nunc autem subito cessit jus- » sui natura, cum tanta utique celeritate, quanta Deum

S. Joa. Chr. h. 26. in Mat.

Alex. Expos. in Evang.

convenit operari; & profectò majore, quàm Evangelista memoravit. Nam ipsa quoque vox *Confestim*, » multò tardior est illius operis celeritate, leprosi sci- » licet curatione. Non autem ait simpliciter, *Volo*, » *mundare*; sed, *extendens manum, tetigit eum:* Ut os- » tenderet, non se subditum esse legi, sed Dominum, » & quod cuique mundo nihil sit immundum. Eli- » sæus quidem neque vidit Naaman leprosum, sed » & offensum esse audiens, quòd ad eum non esset » egressus, nec tetigisset, legem ad apices observans » manet domi, eumque ad Jordanis fluenta mittit la- » vandum. At verò Christus ostendit, quòd non ut fa- » mulus, sed ut Dominus curet, ac tangat. Non enim » tangentis manus immunda per lepram facta est, sed per » sanctam manum corpus omne leprosi mundatum. » Non solùm enim corpora curaturus advenit, sed ani- » mas quoque eruditurus. Sicut ergo vesci manibus il- » lotis, omninò non prohibet, legem de ciborum indif- » ferentia condens: ita hìc Judaicis illis externisque pur- » gationibus omissis, Animæ purgationi studium om- » ne adhibendum esse docet, ac ipsius lepram, quę pec- » catum est, solummodò esse metuendam. Nam le- » prosum esse corpore, nullum impedimentum potest » afferre virtuti. Quamvis autem peccatum omne le- thale sit Animæ lepra, maximè tamen Verbi divini contemptus. Unde S. Ambrosius: *Nec unius tantùm* (inquit) *lepra curatur, sed omnium, quibus dicitur:* Jam vos mundi estis propter sermonem, quem locu- » tus sum vobis. *Si igitur lepræ medicina verbum est: contemptus utique verbi lepra mentis est.*

S. Ambr. l. 5. in Luc. n. 5.

Joan. 15.

Et extendens manum, tetigit eum, dicens: Volo, mundare. In justificatione peccatoris, manum invisibilem Deus extendit, cor tangit per gratiam suam, intùs ad cor loquitur, sanitatis desiderium inspirat, fidei, spei, charitatis inchoatæ motus operatur, gratiam Orationis infundit, qua peccator Christo supplicat, ut animę suæ lepram curet omnipotentissima voluntate, quæ ex nolentibus volentes, ex repugnantibus consentientes, ex oppugnantibus amantes facit. *Domine, si vis, potes me mundare.* Hoc bonę voluntatis initium, quæ præparatur à Domino. Sed hìc non sistit Dei manus virtusque: ait enim, *Volo, mundare.* Imperio suo gratiam cupiditatis victricem infundit, voluntatem boni plenam, & robustam; tribuit vires efficacissimas voluntati, rebellem propitius ad se convertit; delet penitùs peccata, mundat animam, sibique gratam efficit, idque confestim, & sine mora. Nam » gratiæ ejus tempus agendi semper adest; nec moribus » illi fit mora, nec causis anceps suspenditur ullis; nec » quod sola potest, cura officiove ministri exequitur, famulisve vicem committit agendi. Quòd igitur Christus descendens de monte, posteaquam præcepta illic Discipulis & Multitudini dedit, leprosum statim, extendens manum suam, curat: *Significat eos, qui de illis implendis dubitabant, suo auxilio ab hujusmodi varietate mundari.*

S. Aug. l. Quæstionum 17. in Mat. qu. 4.

III. *Et ait illi Jesus: Vide, nemini dixeris; sed vade, ostende te Sacerdoti, & offer munus, quod præcepit Moyses in testimonium illis.* Ne lepra transire possit in Medicum, unusquisque Dominicæ humilitatis exemplo jactantiam vitet. *Cur enim præcipitur nemini dicere, nisi ut doceret, non vulganda nostra beneficia, sed premenda, ut non solùm à mercede abstineamus pecuniæ, sed etiam gratiæ?* Sine cujusquam ministerio lepram spiritalem peccati Christus abstergere potest, sed quam Ecclesiæ suæ, & Sacerdotibus novi Testamenti dedit potestatem remittendi peccata, vult agnosci à nobis & credi, nosque ejusdem Ecclesiæ clavibus subjici: Potestas enim Sacerdotum novæ Legis longè major, ac præstantior est potestate Sacerdotum Legis veteris. *Corporis lepram purgare, seu* (*ut verius dicam*) *haud purgare quidem, sed purgatos probare, Judæorum Sacerdotibus solis licebat. At verò nostris Sacerdotibus, non corporis lepram, sed animæ sordes, non dico purgatas probare, sed purgare prorsus concessum est.* Verùm cavere debent, ne pœnitentes velut à peccati lepra mundatos ad Eucharistiæ participationem admittant, nisi de ipsorum

S. Joa. Chr. l. 3. de Sacerdotio, c. 3.

curatione per dignos pœnitentiæ fructus certiores fiant ; & Sacerdotum veteris Legis imitari debent diligentiam, qui mundos non declarabant leproſos, nec eorum munus recipiebant, neque ad ſacrificiorum participationem illos admittebant, niſi accuratè diſcuſſiſſent, nihilne penitùs lepræ ipſis adhæreret. Dominicam illam ſententiam, *Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis; & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis;* Sanctus Hieronymus hoc in ſenſu explicat : *Iſtum locum Epiſcopi, & Presbyteri non intelligentes, aliquid ſibi de Phariſæorum aſſumunt ſupercilio, ut vel damnent innocentes, vel ſolvere ſe noxios arbitrentur: cùm apud Deum non ſententia Sacerdotum, ſed reorum vita quæratur. Legimus in Levitico de leproſis, ubi jubentur, ut oſtendant ſe Sacerdotibus, & ſi lepram habuerint, tunc à Sacerdote immundi fiant: non quò Sacerdotes leproſos faciant & immundos, ſed quò habeant notitiam leproſi & non leproſi, & poſſint diſcernere, qui mundus, quive immundus ſit. Quomodo ergo ibi leproſum Sacerdos mundum, vel immundum facit : ſic & hic alligat vel ſolvit Epiſcopus & Presbyter: non eos qui inſontes ſunt, vel noxii, ſed pro offitio ſuo, cùm peccatorum audierit varietates, ſcit qui ligandus ſit, quive ſolvendus.*

S. Hier. in c. 16. Mat.

IV. *Cùm autem introiſſet Capharnaum, acceſſit ad eum Centurio, rogans eum, & dicens: Domine, puer meus jacet in domo paralyticus, & malè torquetur,* Centurionis hujus charitatem domini erga ſervos imitentur, ipſoſque ut fratres in Chriſto tractent; illorum infirmitatibus compatiantur, illoſque in morbis, tum corporis, tum animæ, procurent, ac ſublevent. *Si eſt tibi ſervus fidelis* (inquit Sapiens) *ſit tibi quaſi anima tua; quaſi fratrem ſic eum tracta..... Si quis ſuorum, & maximè domeſticorum curam non habet* (inquit Apoſtolus) *fidem negavit, & eſt infideli deterior.... Non eſt Judæus, neque Græcus; non eſt ſervus, neque liber; non eſt maſculus, nec fœmina. Omnes enim vos unum eſtis in Chriſto Jeſu.* Domini ac ſervi, quamvis inæquales conditione, natura tamen æquales ſunt; & ſi Chriſtiani, gratia Regenerationis fratres, æquali pretio Sanguinis Chriſti redempti; fortè etiam ſervi juſtiores ſunt, Deoque gratiores dominis, fortè ad majorem gloriæ gradum in cœlis electi. *Puer meus.* Servum uſitato quidem loquendi more, ſed pietatem dominorum erga ſervos ſignificante, puerum vocat: Nam ut ſcribit Tertullianus : *Gratius eſt pietatis nomen, quam poteſtatis: Etiam familiæ magis patres, quàm domini vocantur.* Centurionis compatientem animum ſuſcipe. Non enim ſprevit ægrotantem famulum, ſed talem ſolicitudinem ei adhibuit, quantam ſibi ægrotanti exhiberi voluiſſet. Noverat enim æquales naturę partes; neque ut mancipium ſpernebat, ſed ut conſervum miſerabatur, communem univerſorum Dominum ſciens. At multi divitum, à ſervis quidem, cùm ſani ſunt, abſque ulla indulgentia obſequia exigunt, ægrotantium verò nullam agunt curam : quin ubi incidit morbus, jacente humi ancilla, nihil dominus attendit, nec inviſit domina. Sin autem aliquando dominum locum adire neceſſe fit, non viſitat, ut naturæ cognatione conjunctum, ſed torvo obtutu aſpicit, duro compellat ſermone, ac per tumorem ſuperbiæ, naturæ cognationem negat. Numquid Scripturas non legiſtis ? Neſcitis, quid ſanctus David dicat ? *Ecce ſicut oculi ſervorum in manibus dominorum ſuorum: & ſicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ, ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum.* Moveat te imago. Infirmæ ac ægrotanti impende auxilium. Salvator, Dei Filius unigenitus, hominum cauſa homo fieri voluit: Tu cùm ſis homo, cognatam naturam commiſeratione proſequi renuis? Ac quidem cùm brutum animal crure læſum fuerit, curam ejus agis propter neceſſarium uſum: cùm autem ſervus tuus ægrotaverit, abjicis, nec curam ejus geris. Centurionem imitare, cui ſervus *erat pretioſus.* Non ſprevit famulum, ſed tamquam contribulem amavit, clementia & benignitate allevians grave ſervitutis jugum. *Domini, quod juſtum eſt & æquum, ſervis præſtate; remittentes minas, ſcientes, quia & illorum, & veſter Dominus eſt in cœlis.* Permiſit Deus ſervum eſſe, ut Deo ſervire noveris. Exigis à ſervo benevolentiam? eſto & tu in Dominum benevolus. Punis peccantem? ne ergo peccaveris, ut non puniaris à Deo. Qui veniam non tribuis ſervo, nec tu veniam expectes à Deo.

S. Pet. Chryſ. c. 15.

Domine, puer meus jacet in domo. Videtis Centurionem, antequam diſcipulatus ſubiret officium, locum Magiſterii fuiſſe ſortitum. *Præbet enim petendi formam, dat normam credendi, fidei pandit cauſas, virtutum commendat exempla, qui nondum Chriſtianæ Scholæ ingreſſus eſt diſciplinam.* Domine, puer meus jacet in domo. *Qui vocat Dominum, fatetur ſuam fideliter ſervitutem. Et quomodo hic Centurio, qui ſic agnoſcit Dominum, puerum ſuum auſus eſt profiteri, quaſi neſciens, ſervi peculium ad Dominum pertinere? Aut ignorat communia, qui docet tam profunda?* Puer meus. *Meum dico, quia jacet: ſi tuus eſſet, Domine, non jaceret. Probat hoc Propheta, cùm dicit:* Ecce nunc benedicite Dominum, omnes ſervi Domini: Qui ſtatis in domo Domini. *Qui ſtatis, non jacetis, ait: Stant ſervi tui, hominum ſervi jacent: Puer meus qui jacet, ut tuus ſit, ſurgat: Meus, quia paralyticus: ut tuus ſit, jam ſanetur. Meus, quia malè torquetur: ut tuus ſit, jam non ſit in pœna. Domine, tuos ſervos non decet malis ſubjacere: injuria eſt tua, tuorum pœna ſervorum: ſervi tui etſi patiuntur mala, non patiuntur ad pœnam, ſed ſubeunt ad coronas.* Jacet in domo, & malè torquetur. *Hinc eſt, quod offerre eum tibi pœnæ non ſinit magnitudo; ne familiaris infirmitas publicè, & dolori ſit, & pudori.* Jacet in domo paralyticus. *Diſſolutis membris omnibus interioribus, à facultate operis boni,* ſecundùm animam paralyticus eſt peccator: movere ſe per ſe ipſum non poteſt ad bonum, nec aliquid boni, non ſolùm operari, ſed nec velle, nec quidem cogitare. Liberum arbitrium captivatum atque infirmum, *nonniſi ad peccandum valet.* Spiritualis illa paralyſis longè magis dolenda, quàm corporalis. Ut illa ſanetur, Chriſti gratia medicinalis imploranda eſt.

«Epheſ. 6. 9.

Pſ. 133.

S. Aug. ſ. 3. in Pſ. 36.

V. *Et ait illi Jeſus: Ego veniam, & curabo eum.* Non dubitabat Centurio, ſervum paralyticum, & in mortis proximo periculo conſtitutum, ſolo Domini verbo ſanari poſſe: Cur igitur Chriſtus non curaturum ſe ſolùm, ſed in domum quoque ejus ſe venturum pollicetur? *Certè id ita facit, ut quanta ſit ejus fides, perdiſcamus. Niſi enim ita feciſſet, ſed illico puerum ſanaſſet, ſincera illius fervenſque fides ignota nobis fuiſſet. Idipſum etiam in Chanaæa muliere, quamvis contrario quodam modo, perfecit. Hic enim non vocatus, ultro ſe domum pollicetur profecturum, ut eximiam Centurionis fidem, & humilitatem perdiſcas: At verò in Chananæa negavit ſe facturum quod petebat, & illam conſtanter iterum, atque iterum petentem, in anguſtias conjicit. Cum enim ſapiens prudenſque Medicus ſit, non ignorat, contraria ex contrariis facile elicere. Ita hic ultro ſe iturum offerendo, Centurionis; ibi verò prorogando, & quaſi renuendo, mulieris fidem cunctis aperuit.....* Navis gubernatorem Mundi Gubernator imitatur, qui in editiori navis loco conſidens, pro navigantis ratione velum circumducit, rurſus pro eo, ac unda fert atque impetus, gubernaculum transfert; modò huc, modò illuc clavum ducens, eumdem navi curſum molitur. Sic univerſorum Dominus latentem in animis fidem prodere volens ac detegere, quandoque dona contrahit, quandoque pari cum laborante feſtinatione currit. Et nunc quidem ſe ſimulat differre ſanitatem, nunc morbum remedio occupare cupit, ut dum variè animos excutit, latentem fidem miraculorum luce evulget; quò ſcilicet miraculorum obſervator Judæus, fidei Gentium, velit, nolit, fieri ſe diſcipulum noverit. *Ego veniam & curabo eum* (inquit.) *Promiſſi celeritate, propenſum fidei curſum excitat. Abſit.* Domine, non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum. *Vides ſubtilem Domini artem, qua abditam venatur fidem.*

S. Joa. Chr. h. 17. in Matt.

«S. Baſil. Seleucienſis, ho. in Centurionem.

VI. *Do-*

VI. *Dominè, non ſum dignus, ut intres ſub tectum meum: ſed tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus.* In Centurione vivæ fidei, profundæque humilitatis exemplum habemus: quæ comites orationis eſſe debent, ſanitatem animæ à Deo poſtulantis, & gratiæ medicinalis opem implorantis. Primus autem humilitatis gradus eſt, infirmitatem noſtræ voluntatis, ac impotentiam, gratiæque neceſſitatem agnoſcere & fateri. Gradus alter, agnoſcere gratiam à Deo gratis dari, ut nomen ipſum ſonat; non ſecundùm opera meritaque noſtra, cùm ex nobis nihil habeamus niſi mendacium & peccatum: noſque ea eſſe indigniſſimos. Nihil animæ noſtræ curationem adeò moratur ac præſumptio. *Domine, non ſum dignus*, S. Aug. Enar. in Pſ. 38.
» &c. Fortitudine quadam diſplicuit homo, ut erudiretur infirmitate, quia ſuperbia quadam diſplicuit,
» ut erudiretur humilitate. Fortes ſe eſſe dicunt om-
» nes ſuperbi. Ideò vicerunt multi ab Oriente & Oc-
» cidente venientes, ut recumbant cum Abraham, &
» Iſaac, & Jacob in Regno cœlorum. Quare vicerunt?
» Quia fortes eſſe noluerunt. Quid eſt, fortes eſſe
» noluerunt? De ſe præſumere timuerunt: juſtitiam
» ſuam non conſtituerunt, ut juſtitiæ Dei ſubjicerentur..... *Ipſa eſt ergo gratia beneficii Dei prima, redigere nos ad confeſſionem infirmitatis, ut quicquid boni poſſumus, quicquid potentes ſumus, in il-*
Idem, f. 77 alias de Temp. 74 » *lo ſimus: Vt qui gloriatur, in Domino glorietur.* Erat
» unde extolleretur Gens Judæa, & per ipſam ſuper-
» biam factum eſt, ut Chriſto nollet humiliari auto-
» ri humilitatis, repreſſori tumoris, Medico Deo; qui
» propter hoc, cùm Deus eſſet, homo factus eſt, ut ſe
» homo hominem cognoſceret. Magna medicina! Hæc
» medicina ſi ſuperbiam non curat, quid eam curet, ne-
» ſcio. Fit ille homo, cùm ſit Deus; & non ſe agnoſcit ho-
» mo hominem, id eſt, non ſe mortalem agnoſcit, non
» ſe agnoſcit fragilem, non ſe agnoſcit peccatorem, non
» ſe agnoſcit ægrotum, ut quærat vel ægrotus Medi-
» cum: ſed quod eſt periculoſius, ſanus ſibi videtur. Er-
» go propter hoc ille populus non acceſſit, id eſt, propter
» ſuperbiam: & dicti ſunt ex arbore oleæ, hoc eſt, de il-
» lo populo à Patriarchis creato, fracti rami naturales,
» id eſt, Judæi meritò ſteriles ſpiritu ſuperbiæ; & in
Rom. 11. 17. » illa olea inſertus eſt oleaſter. Oleaſter populus ex
» Gentibus. Sic dicit Apoſtolus, quòd oleaſter inſer-
» tus ſit in olea, rami autem naturales fracti ſint. Il-
» li fracti propter ſuperbiam, inſertus oleaſter propter
humilitatem. *In hac humilitate Centurio ille placuit: qui cùm deſideraret puerum ſuum à Domino curari, &*
» *Dominus diceret:* Ego veniam & curabo eum; *reſpon-*
» *dit ille:* Domine, non ſum dignus, qui ſub tectum
» meum intres. *Tecto non recipiebat, corde receperat. Quantò humilior, tantò capacior, tantò plenior. Colles*
S. Aug. f. 62. alias 6. de Verbis Do. *enim aquam repellunt, valles implentur.....* Domine, non ſum dignus. *Dicendo ſe indignum, præſtitit dignum; non in cujus parietes, ſed in cujus cor Chriſtus intraret. Neque hoc diceret cum tanta fide, & humilitate, niſi illum, quem timebat intrare in domum ſuam, corde geſtaret. Nam non erat magna felicitas, ſi Dominus Jeſus intraret in parietes ejus, & non eſſet in pectore ejus..... Diſcumbebat Dominus in domo Phariſæi cujuſdam ſuperbi. In domo ejus erat, & in pectore ejus non erat. In hujus verò Centurionis domum non intravit, & pectus poſſedit. Zacchæus verò Dominum & domo ſuſcepit & animo.*

Idem, lib. 1. Quæſtion. Euang. Q. 18. Sed tantùm dic verbo, & ſanabitur puer meus. *Quod & puerum Centurionis, & filiam Chananææ mulieris, non veniens ad domos eorum, ſalvat; ſignificat gentes, ad quas non venit, ſalvas fore per verbum ſuum. Quod ipſis rogantibus filii ſanantur, intelligenda eſt Eccleſiæ perſona, quæ ſibi eſt & mater, & filii: Nam ſimul omnes quibus conſtat Eccleſia, mater dicitur; ſinguli autem, iidem ipſi filii appellantur.*

S. Petrus Chryſol. » Dic tantùm verbo, & ſanabitur puer meus. *Centurio iſte, cùm ſine lege eſſet, nihil ſine lege egit: Dicit,* Dic tantùm verbo, *quia dictum erat:* Dixit, & facta ſunt. *Et ſi omnia perfecta ſunt dictu, quomodo dictu ſolo unius infirmitas non curetur?* Dic tantùm verbo. *Et ſine ver-*

bo quid dicitur? Sed iſte poſtulat verbum non de loquendi uſu, ſed de virtute faciendi: Verbum de quo dictum eſt: Miſit Verbum ſuum, & ſanavit eos. Dic verbo tantùm: *Quia iſte credidit, in Verbo omnes manere virtutes. Verbum tuum, Domine, ſanitas eſt: Verbum tuum vita eſt: Verbum tuum ubi acceſſerit, inde confeſtim fugit dolor, infirmitas mox recedit.* «

VII. *Nam & ego homo ſum ſub poteſtate conſtitutus, habens ſub me milites, & dico huic: Vade, & vadit; & alii: Veni, & venit; & ſervo meo: Fac hoc, & facit.* Auctoritate ſua Chriſtianè utitur, qui eam ut divinæ poteſtatis emanationem ſpectat, eaque velut gradu quodam ad omnipotentiam Dei, à qua derivata eſt, colendam aſſurgit: qui aliis imperat, *non dominandi ſuperbia, ſed conſulendi miſericordia*, ut loquitur S. Auguſtinus. Auctoritas aliena ſæpè carnalium hominum idolum eſt, cui litant adulatione, aut ſpe temporalium commodorum: ſæpiùs propria, cui ſacrificant ſuperbiæ ſpiritu, præjudicatæ mentis affectu, pertinacia. Chriſtianus verò inde occaſionem ſumit humiliandi ſe magis ſub potenti manu Dei, illique magis adhærendi, fideliùs ac ferventiùs ſerviendi & obſequendi, ut Centurio noſter. *Nam & ego homo ſum:* S. Petr. Chryſol. Hoc eſt dicere: *Tu Deus.* Sub poteſtate conſtitutus: « *Tu ipſa poteſtatum poteſtas.* Habens ſub me Milites: « *Tu virtutes.* Et dico huic: Vade, & vadit. *Hoc eſt,* « *dic infirmitati, Vade, & vadit.* Alii: Veni, & venit. Hoc eſt, *Dic ſanitati, Veni, & venit.* Et ſervo meo: Fac hoc, & facit. *Ille puer meus erit ſervus tuus, cùm receperit ſanitatem. Audiat:* Sanus « factus es, jam noli peccare. *Faciat juſtitiam, ut li-* « *beretur à paralyſi omnium peccatorum.* Homo ſum S. Bernardus, lv. de Morib. & Officio Epiſc. c. 8. ſub poteſtate conſtitutus. *Priùs ſe agnovit hominem, quàm potentem. Agnovit ſe hominem homo gentilis, ut in ſe jam impleri oſtenderet:* Sciant gentes, quoniam homines ſunt.

VIII. *Audiens autem Jeſus, miratus eſt: & ſequentibus ſe dixit: Amen dico vobis, Non inveni tantam fidem in Iſrael.* Fides, ac humilitas fidei mater ſimul & proles, operaque humilis ac ferventis fidei, admirationem laudemque merentur Salvatoris. In illo, inquit, populo, ad quem veni, non inveni tantam fi- « dem. Tantam, quid eſt? *Tam magnam. Vnde ma-* S. Aug. f. 77. *gnam? De minimo, id eſt, de humilitate grandem. Non inveni tantam fidem: ſimilem grano ſinapis, quantò minutiori, tantò ferventiori.* Non inveni tantam fi- Idem f. 62. dem in Iſrael: *Id eſt, tantam cum fide humilitatem..... Diſcamus, aut teneamus humilitatem. Si nondum habemus, diſcamus: ſi habemus, non amittamus. Si nondum habemus, habeamus, ut inſeramur: ſi jam habemus, teneamus, ne præcidamur.* Non inveni tantam fidem in Iſrael: *ſecundùm carnem. Nam & iſte jam Iſraelites erat ſecundùm ſpiritum.* Poſſumus nos metiri fidem hominum, ſicut homines: *Ille qui interiora cernebat, ille quem nemo fallebat, perhibuit teſtimonium cordis hominis, audiens verba humilitatis, pronuntians ſententiam ſanitatis.*

IX. *Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Iſaac, & Iacob in Regno cœlorum: Filii autem Regni ejicientur in tenebras exteriores.* Non omnes, ſed *multi*, ex Gentibus vocati, ab *Oriente & Occidente:* Iſtis duabus partibus totus orbis deſignatur. *Venient*, ad veri Dei notitiam, ad gratiam Euangelii, ad Eccleſiam, ut ſint *hæredes Dei, cohæredes autem Chriſti.* Quod prophe- Iſai. 43. tico ante oraculo prædictum eſt: *Noli timere, quia ego tecum ſum. Ab Oriente adducam ſemen tuum, & ab Occidente congregabo te. Dicam Aquiloni, Da: & Auſtro, Noli prohibere. Affer filios meos de longinquo, & filias meas ab extremis terræ. Et omnem qui invocat nomen meum, in gloriam meam creavi eum, formavi eum, & feci eum. Educ foras populum cæcum, & oculos habentem; ſurdum, & aures ei ſunt. Omnes gentes congregatæ ſunt ſimul, & collectæ ſunt Tribus.* Filii autem Regni, *Iudæi ſcilicet. Vnde filii Regni? Quia Legem acceperunt, ad quos Prophetæ miſſi ſunt, apud quos Templum & Sacerdotium fuit, qui celebrabant figuras omnium futurorum.* Ibunt in tenebras exteriores, ibi erit S. Aug. f. 62. fletus

fletus & stridor dentium. *Videmus Iudæos reprobatos, videmus Christianos ab Oriente & Occidente vocatos ad quoddam convivium cœleste, ut recumbant cum Abraham, & Isaac, & Iacob; ubi panis justitia, ubi potus sapientia.* Recumbent, id est, *Requiescent*: Non enim debemus illic carnales epulas cogitare, aut aliquid tale in illo Regno concupiscere, ut non vitia mutemus virtutibus, sed vitia supponamus. Aliud est enim desiderare Regnum cœlorum, propter sapientiam & vitam æternam: aliud, propter felicitatem terrenam, quasi illic habeamus eam opulentiorem, atque majorem. *Si divitem te in illo Regno futurum putas, cupiditatem non amputas, sed mutas: & tamen dives eris, & non nisi illic dives eris. Nam hic indigentia tua colligit plurima. Quare multùm habent divites? Quia multùm indigent. Major indigentia quasi majores comparat facultates: Illic ipsa indigentia morietur. Tunc verè dives eris, quando nullius indigens eris. Non enim tu dives, & Angelus pauper, qui non habet jumenta, & rhedas, & familias. Quare? Quia non indiget: quia quantò fortior, tantò minus indigus. Ergo ibi divitiæ, & veræ divitiæ. Epulas terræ hujus non ibi cogites, Epulæ enim terræ hujus medicamenta quotidiana sunt; ægritudini cuidam nostræ, cum qua nascimur, necessariæ sunt. Ægritudinem istam sentit quisquis, cùm hora reficiendi transierit. Vis videre, quanta ægritudo sit ista, ut tamquam acuta febris septem diebus necet? Ne te sanum putes. Sanitas immortalitas erit. Nam hæc longa ægritudo est, Quia quotidianis medicamentis fulcis morbum tuum, sanus tibi esse videris: Detrahe medicamenta, & vide quid potes.... Quando ergo vera sanitas, nisi quando vera immortalitas? Si ergo vera immortalitas, nulla corruptio, nulla defectio, quid illic alimentis opus erit? Ergo cùm audis,* Recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob: *non pares ventrem, sed mentem. Impleberis ibi: & ipse interior venter habet cibos suos. Secundùm istum ventrem dicitur:* Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur. *Et verè saturabuntur, ut non esuriant....* Illud est convivium, quò non accessuri sunt mali. *Hoc quod modò est, dignè accipiatur, ut ad illud perveniatur.*

S.Aug. f.77. aliàs de Temp. 74.

Idem, ser.90. aliàs 14. ex editis à Sirm.

Amen dico vobis, Non inveni tantam fidem in Israel. *In oliva non inveni, quod inveni in oleastro. Ergo oliva superbiens præcidatur, oleaster humilis inseratur. Vide inserentem, vide præcidentem.* Propterea dico vobis, quia multi ab Oriente & Occidente venient: *Multus veniet oleaster inserendus in oliva*: & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Jacob in Regno cœlorum. *Audisti, quemadmodum oleaster humilis inseratur: audi, quemadmodum oliva superba præcidatur*: Filii autem Regni ibunt in tenebras exteriores. *Quare? Quia* sui eum non receperunt. Et quare insertus oleaster? *Quia* quotquot receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri.

Idem, f.342. aliàs 8. ex editis à Sirmondo.

Filii Regni ejicientur in tenebras exteriores. Suscipe bonitatem & misericordiam Salvatoris, etiam cùm minas intentat gravissimas & maximè terribiles. Nam & quibus minabatur Judæis, se illos ejecturum à Regno, non ut ejiceret, minabatur, sed ut ejectionis timore ad ipsum conversi, non ejicerentur. Quòd si minis meliores facti non sunt, ipsis crimen totum est imputandum, atque iis omnibus, qui eodem morbo laborant. Non enim Judæis solùm id accidit, sed multis quoque Fidelibus. Nam Judas filius Regni erat, audivitque unà cum aliis Discipulis illud, *Super duodecim sedes sedebitis*. Factus est autem gehennæ filius. At verò Æthiops Eunuchus Reginæ Candacis, quamvis barbarus esset homo, & unus eorum qui ab ortu & occasu erant, unà cum Abraham, Isaac & Jacob æternis bonis fruetur. Idipsum in nobis quoque nunc fit: Nam *Multi erunt* (ait) *primi ultimi, & ultimi primi*. Unde cavendum, ne aut illi, quasi non possint redire, omninò negligant: aut illi, quasi jam stabiles sint, confidentia corrumpantur. Ita Joannes quoque, antequam hæc fierent, clamans dicebat: *Potest Deus ex lapidibus his erigere filios Abrahæ*. Non ergo nimiùm confidant qui stant, sed crebrò illud reputent, *Qui stat, videat ne cadat*. Nec desperent qui ceciderunt, sed dicant secum: *Numquid qui cadit, non adjiciet, ut resurgat?* Novimus enim multos ad ipsius cœli ferè verticem conscendisse, omnes virtutes habuisse, deserta coluisse & in solitudine vitam egisse, feminam neque in somnis vidisse: & tamen negligentia lapsos, ad vitiorum barathrum perveniisse. Contra verò non ignoramus fuisse nonnullos, qui à vitiorum barathro excitati, ad cœlestem vitam ascenderunt, & à scena atque orchestra ad angelicam conversationem traducti sunt, tantùmque virtute potuerunt, ut dæmones ejicerent, aliisque multis signis præfulgerent.

S.Joa. Chr. ho.17. in Matt.

Matt.15.

Act.8.

Matt.20.

Matt.3.

1.Cor.10. Ps.48.

Ejicientur in tenebras exteriores. Sunt enim modò in exteris tenebris, unde correctio desperanda non est; quam si contempserint, ibunt in tenebras exteriores, ubi correctionis locus non erit: *Quoniam Deus lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ.* Si autem Deus lux est, & *Deus charitas est*, profectò charitas lux ipsa est, quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis. Unde *Qui odit fratrem suum, in tenebris est usque adhuc.* Istæ sunt tenebræ, in quas diabolus, & angeli ejus multùm superbiendo progressi sunt..... Quemadmodum enim in ipsis corporibus ea, quæ inferiora sunt, sicut terra, & aqua, & ipse aer, meliora fiunt participatione melioris, id est, cùm luce illuminantur, & fervore vegetantur: Sic incorporeæ creaturæ rationales, ipsius Creatoris fiunt participatione meliores, cùm ei cohærent purissima, & sanctissima charitate; qua omni modo si caruerint, tenebrescunt, & obdurescunt quodam modo. Proinde infideles homines tenebræ sunt, qui per fidem conversi ad Deum, quadam præmissa illuminatione lux fiunt. In qua proficiendo, si ex fide ad speciem pervenerint, ut id quod credunt, etiam conspicere, sicut tantum bonum potest conspici, mereantur, perfectam recipient imaginem Dei. Talibus enim dicit Apostolus, *Fuistis aliquando tenebræ; nunc autem lux in Domino*. Porrò *Diabolus & angeli ejus, tenebræ sunt infidelibus hominibus exteriores. Plus enim ab illa charitate aversi, & in suum fastum obstinationemque progressi sunt. Et quoniam extremo judicio Christus dicturus est eis, quos ad sinistram discernet:* Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus: *His malignis spiritibus conjungendos, simulque damnandos dicit ituros in tenebras exteriores, id est, in societatem pœnalem diaboli & angelorum ejus. Huic pœnæ contrarium est, quod bono servo dicitur:* Intra in gaudium Domini tui: *ut quantò sunt istæ tenebræ exteriores, tantò sit lumen illud interius. Non hæc per locorum intervalla inani phantasmate cogitanda sunt: localia spatia non occupant nisi corporum moles. Non est hoc spiritus vitæ, non est hoc anima rationalis, multò minus Deus omnium benignissimus conditor, & justissimus ordinator. Voluntatibus & affectibus ista vel propinquare, vel longè fieri, vel intrare, vel exire dicuntur. Sed quia malo opere, id est, tenebroso delectantur facientes, secutura est autem pœna quæ torqueat; ideo Dominus ubi dixit,* Tenebras exteriores; *addidit etiam,* Ibi erit fletus, & stridor dentium: *ne talibus delectationibus, qualibus hic iniqui perfruuntur, quando infidelitate atque injustitia tenebrescunt, etiam in illo supplicio se usuros dementer existiment: Quia enim volentes injustè utuntur bonis, justè nolentes cruciabuntur malis. Vnde possunt etiam tenebræ exteriores intelligi pœnæ corporales: corpus quippè est animæ exterius: ut sint animæ mala, quibus à charitatis luce aversa mens in peccatis oblectatur, exteræ tenebræ; corporis autem mala, quibus æternis in finem torquebitur, exteriores tenebræ, quas solas timent, qui servili adhuc timore detinentur. Nam si illis liceret, in illis exteris, quæ sunt in peccatis, impunè semper volvi & involvi, profectò numquam vellent accedere ad Deum, & illuminari, & inhærere illi per charitatem, ubi est timor castus permanens in sæculum sæculi: Qui timor non cruciat, sed tenaciorem facit animam boni illius; quod si dimiserit, cadet.*

1.Joa.1.5. 1.Joa.4.8. 1.Joa.2.11. S.Aug. Ep. 140. aliàs 120. ad Honoratum. c.22. & 23. Ephes. 5.8. Matt.25.

X. *Et dixit Jesus Centurioni: Vade, & sicut credidisti,*

S.Bas. Seleucienſis.

dixti, fiat tibi. Et ſanatus eſt puer in illa hora. O fidem miraculi adjutricem! Fidei Centurionis ſervus ſanatus teſtis eſt; morbuſque diffugiens, ſupplicantis deprædicat fidem. Modus medelæ, fidei modus extitit. O Domini benignitatem! Operis ſocium aſſumit ſupplicantem. Tibi (inquit) affers ſanationis remedium, veretur mors fidem tuam. Fidem colamus Domino gratiſſimam. Fidem diligamus miraculorum parentem. Fugiamus incredulitatem, cujus finis interitus.

XI. *Et cum veniſſet Ieſus in domum Petri, vidit ſocrum ejus jacentem, & febricitantem. Et tetigit manum ejus, & dimiſit eam febris, & ſurrexit, & miniſtrabat eis.* Peccati poſt baptiſmum commiſſi, variique generis cupiditatum figura eſt febris, qua Petri ſocrus laborabat. *Febris noſtra avaritia eſt, febris noſtra libido eſt; eò quòd ignitæ ſint cupiditates. Vnde & Apoſtolus ait:* Si non ſe continent, nubant: Melius eſt enim nubere, quàm uri. *Febris noſtra luxuria eſt, febris noſtra ambitio eſt, febris noſtra iracundia eſt. Quæ licèt corporis vitia ſint; ignem tamen oſſibus implicant, mentem, animum, ſenſuſque pertentant. Hæc prior diaboli ſolicitatur arte. Etenim ager bonus, veſtis, monile, ſuadela ſerpentis eſt. Honorum gratia, ſublimitas poteſtatum, epularum ſuavitas, forma meretricis, laqueus eſt diaboli, & quaſi quidam nequitiæ ſpiritalis illecebroſus affatus, qui carnis illecebram, quæ citò fœminea quadam levitate mollitur, animum quoque de gradu dejicit. Neque enim formam mulieris animus priùs quàm corporis oculus concupiſcit. Denique, quod non videris, non amabis: ſed ubi caro concupierit, compatientis quoque animi conſtantia defatiſcit, & mens conſortio amoris inflectitur, atque ita mors irrepit ſceleris affectu, tentante diabolo, carne ſuadente. Vehementior tamen eſt animi, quàm corporis febris: & ideò pro animi voluptate corporis ſalus plerumque contemnitur, nec à periculis abſtinetur. Vnde non alienum videtur repetere, quemadmodum Theotimus, cùm gravi oculorum incommodo laboraret, & amaret uxorem, interdicta ſibi à Medico facultate coeundi, cupiditatis impatiens, atque impetu libidinis raptus, ſe moderari nequiverit. Sciens enim prudenſque, quòd eſſet oculus amiſſurus, priùs quàm conveniret uxori, in ipſo æſtu ferventis cupiditatis, & conſuetudinis apparatu: Vale, inquit, amicum lumen. Sic febre libido flagrantior eſt, graviuſque præcipitat & inflammat.* Ut febris illa, ſcilicet concupiſcentia ſanetur, Chriſti auxilium implorandum eſt, qui cor noſtrum gratiæ ſuæ efficaciſſima virtute tangat; qui in domum noſtram per ſanctam Euchariſtiæ Communionem corporaliter deſcendens, malignæ febris reſtinguat ardorem. Supplicandum cœleſti Medico, ut ſanet nos à morbo deſideriorum noxiorum. *Ignoſce nobis*, Domine, *ea in quibus ſumus abſtracti à concupiſcentia: Adjuva, ne abſtrahamur à concupiſcentia: Aufer à nobis concupiſcentiam.*

S.Ambr. l. 4. in Luc. n. 63. & 64.

S.Aug. l. 2. de pecc. meritis & remiſ. c. 4.

Ne autem noſtra non ſatis valeat oratio, interventores ſunt adhibendi & mediatores, apud Chriſtum ſupremum & unicum Mediatorem, authoremque & conſummatorem ſalutis; quemadmodum febricitante Petri ſocru, Petrus & Andreas Chriſtum rogaverunt pro ea. *Et tu habes proximos, qui pro te ſupplicent. Habes Apoſtolos proximos, habes Martyres proximos, ſi in ipſa Martyribus devotionis ſocietate, miſericordiæ quoque muneribus appropinques; proximus eſt enim, qui miſericordiam facit. Fac & tu miſericordiam, & eris Petro proxima. Non ſanguinis neceſſitudo, ſed virtutis cognatio facit proximos; quia non in carne ambulamus, ſed in ſpiritu. Ama ergo propinquitatem Petri, affinitatem Andreæ: ut pro te rogent, & recedant cupiditates tuæ. Verbo Dei pulſata, ſurges illico, quæ in terris jacebas, ut Chriſto miniſtres. Nemo enim jacens Chriſto miniſtrat. Miniſtra pauperi, & miniſtraſti Chriſto. Quod enim* uni horum feciſtis, *inquit*, mihi feciſtis. *Ergo rogaverunt pro vidua Petrus & Andreas. Vtinam exſiſtat aliquis, qui tam cito poſſit rogare pro nobis; vel certè iſti, qui pro ſocru rogant, Petrus & Andreas frater ejus; tunc enim pro affine poterant, nunc jam poſſunt pro nobis, & pro omnibus impetrare. Videtis enim, quòd magno peccato obnoxia, minùs idonea ſit, quæ pro ſe precetur, certè, quæ pro ſe impetret. Adhibeat igitur ad Medicum alios precatores. Ægri enim, niſi ad eos aliorum precibus Medicus fuerit invitatus, pro ſe rogare non poſſunt. Infirma eſt caro, mens ægra eſt, & peccatorum vinculis impedita, ad Medici illius ſedem debile non poteſt explicare veſtigium. Obſecrandi ſunt Angeli pro nobis, qui nobis ad præſidium dati ſunt: Martyres obſecrandi, quorum videmur nobis quodam corporis pignore patrocinium vindicare. Poſſunt pro peccatis rogare noſtris, qui proprio ſanguine, etiamſi qua habuerunt peccata, laverunt. Iſti enim ſunt Dei Martyres, noſtri præſules, ſpeculatores vitæ actuumque noſtrorum. Non erubeſcamus eos interceſſores noſtræ infirmitatis adhibere, quia ipſi infirmitates corporis, etiam cùm vincerent, cognoverunt.*

S.Ambr. l. 1. de Viduis, c. 9.

S.Pet. Chryſ. ſerm. 18.

Et tetigit manum ejus, & dimiſit eam febris. *Quæ neceſſitas tangendi erat, ubi inerat virtus jubendi? Sed Chriſtus tenuit manum mulieris ad vitam, quia Adam de manu mulieris acceperat mortem. Tenuit manum ejus; ut quod manus præſumentis amiſerat, manus repararet Authoris. Tenuit manum ejus; ut acciperet indulgentiam manus, quæ carpſerat de morte ſententiam.* Et dimiſit eam febris, & ſurrexit, & miniſtrabat eis. *Chriſtus ſic fugat morbos, ut vires priſtinas mox reducat. Vbi curat ars, ibi infirmitatis reſidet laſſitudo: Vbi ſanat virtus, ibi languor veſtigium non relinquit.* Morbis, & ſanitate ad Dei gloriam utendum eſt; his ut Chriſto patienti conformemur, utque peccata noſtra patiendo expiemus; hac, ut Deo per bona opera miniſtremus.

S.Ambr. l. de Viduis, c. 9.

Et tetigit manum ejus. Non ſolùm verbo, ſed etiam tactu ægros curare conſuevit. *Et tu igitur, quæ variis Mundi æſtuas cupiditatibus, vel forma viri alicujus capta, vel pecunia, roga Chriſtum, adhibe Medicum, porrige ei dexteram tuam, tangat interiora tua Dei manus, Verbique cœleſtis gratia interiorum venas ſcrutetur animorum, pulſet Dei dextera ſecreta cordis..... Nec vereare moram aliquam ſanitatis. Neſcit impedimentum, qui ſanatur à Chriſto. Opus eſt, ut remedium adhibeas, quod acceperis; ſimul enim ut præceptum dederit, cæcus videt, paralyticus ambulat, mutus loquitur, ſurdus audit, febriens miniſtrat, lunaticus liberatur. Et tu igitur quæcumque indecorè alicujus rei cupiditate langueſcis, obſecra Dominum, fidem defer, nec ullam timeas moram. Vbi adeſt oratio, adeſt Verbum, fugatur cupiditas, libido diſcedit.* Surrexit Petri ſocrus, & miniſtrabat illis. *Benè ſurrexit; Sacramenti enim typum Apoſtolica jam gratia miniſtrabat. Proprium eſt autem ſurgere Chriſti miniſtros, juxta quod ſcriptum eſt:* Surge, qui dormis, & exurge à mortuis..... *Simul qualis eſſe debeat, qui Chriſto miniſtrat, oſtenditur; oportet enim primò carere variarum illecebris voluptatum, vitare internum corporis animique languorem, ut corpus & ſanguinem Chriſti miniſtret. Neque enim poteſt quiſquam peccatis ſuis æger, minimèque ſanus, immortalium ſanitatum remedia miniſtrare. Vide quid agas, Sacerdos, nec febrienti manu Corpus Chriſti attingas. Priùs curare, ut miniſtrare poſſis. Si mundos eos, qui ante fuerant leproſi, Chriſtus jubet occurere Sacerdotibus; quantò magis mundum ipſum convenit eſſe Sacerdotem?*

Ibid. n. 66.

n. 65.

XII. *Veſpere autem facto, obtulerunt ei multos dæmonia habentes: & ejiciebat ſpiritus verbo: & omnes malè habentes curavit.* Omnis peccator ſub dæmonis poteſtate eſt. Longè horribilior & infelicior anima à dæmone poſſeſſa, quàm corpus ab illo occupatum, & vexatum. Verbum Dei, flagellum eſt diaboli. Cum fide viva, ſpeque firma, ejus tentationibus opponendum eſt. Quod verbum Dei ore Chriſti prolatum momento effecit, ex ore concionatorum auditum, vel in libris ſanctis ea qua par eſt religione perlectum, in peccatorum animis ſenſim efficit. *Quia ad nos Chriſtus carne non venit, venit verbo. Vbi ergo venit fides ex auditu, auditus per verbum,*

S.Pet. Chryſ. ſer. 18.

bum, nos fecit liberos dæmoniaca ſervitute; dæmones reddit, ex impia dominatione captivos... Ne nos infidelitas ad eorum revocet ſervitutem. Imò etiam nunc carne venit ad nos Chriſtus per ſacram Euchariſtiæ Communionem, & vivificæ carnis ſuæ contactu lan-
S. Cyrill. Alexand. in Cat. Reg. guores animarum noſtrarum curat, atque à dæmonum incurſu nos tuetur. *Quamquam verbo ac nutu poterat patrare prodigia, tamen etiam manus infirmis imponit. Par enim erat nos intelligere, ſic comparatam ejus ſanctam carnem, ut divini Verbi virtutis efficaciam deferret, cùm divinam illi virtutem inſeruiſſet. Ergo nos quoque ille tangat, imò verò nos ipſum per myſticam benedictionem, ut & nos ab animi morbis, omnique dæmonum incurſu ac injuria liberet.*

XIII. *Vt adimpleretur, quod dictum eſt per Iſajam Prophetam dicentem: Ipſe infirmitates noſtras accepit, & ægrotationes noſtras portavit.* Immenſam Chriſti boni Paſtoris charitatem laudemus & imitemur. Infirmitates & defectus proximorum noſtrorum compatiendo feramus. Morbos curare non poſſumus, ſed poſſumus infirmos viſitare, conſolari, illiſque opem & miniſterium exhibere.

Chriſto cœleſti Medico aſſiduè ſupplicemus, ut ſanet omnes infirmitates Animarum noſtrarum: in morbis verò corporis ejus miſericordiam laudemus; ſiquidem illos immittit ad ſanandum animum. *Si Deus cuncta diſpenſat*, inquit Salvianus, *qua ratione fortis ac ſanus eſt homo, quem peccatorem ſcio; & tu infirmus, quem ſanctum eſſe non ambigo? Cur abſque dubio, niſi quia caro concupiſcit adversùs ſpiritum, ſpiritus autem adversùs carnem? Hæc enim ſibi invicem adverſantur, ut non quæcumque vultis, faciatis. Non imprudenter quidam dixit, quòd ſi repugnante corporis fortitudine, quæ optamus, facere non poſſumus, infirmandum nobis ſit carne, ut optata faciamus. Infirmitas enim carnis vigorem mentis exacuit, ut affectis artubus virtutes corporum in virtutes transferantur animorum; non turpibus flammis medullæ æſtuent; non malè ſanam mentem latentia incentiva ſuccendant; non vagi ſenſus per varia oblectamenta laſciviant; ſed ſola exultet Anima læta corpore affecto, quaſi adverſario ſubjugato.*
Salv. lib. 1. de Providentia.

Denique cùm ex infirmitate corporis priſtinæ ſanitati reſtituti à Deo ſumus, ſanitate meliùs uti, eique fideliùs ac ferventiùs ſervire debemus, ut S. Auguſtinus monet, illa verba explicans Pſalmi 97. *Sanavit ei dextera ejus, & brachium ſanctum ejus.* Quid eſt, inquit, brachium ſanctum Domini? Dominus noſter
» Jeſus Chriſtus. Audi Iſajam: *Quis credidit auditui*
Iſai. 53. S. Aug. Enar. » *noſtro, & brachium Domini cui revelatum eſt?* Bra-
in Pſal. 97. » chium ergo ſanctum & dextera ipſius, idem ipſe eſt.
» Ergo Dominus noſter Jeſus Chriſtus brachium Dei,
» & dextera Dei: propterea *ſanavit ei*. Non dictum
» eſt tantùm, ſanavit orbem terrarum dextera ejus:
» ſed ſanavit ei: *Multi enim ſanantur ſibi, non ei. Ecce quàm multi cupiunt ſanitatem iſtam corporalem, & ab illo accipiunt; ab illo ſanantur, & non illi ſanantur: Accepta ſanitate laſciviunt: Qui ægroti caſti erant, ſanati adulteri fiunt; qui cùm ægrotarent, neminem lædebant, receptis viribus, invadunt & opprimunt innocentes: ſanati ſunt, ſed non ei: Quis eſt, qui ſanatur ei? Qui intus ſanatur: Qui credit in eum, ut cùm interiùs fuerit ſanatus, in novum hominem reformatus, poſtea & hoc, quod languet ad tempus caro iſta mortalis, recipiat in fine & ipſa ſuam perfectiſſimam ſanitatem.*

XIV. *Videns autem Jeſus turbas multas circum ſe, juſſit ire transfretum.* Turbæ fugiendæ ſunt illis, qui pietatem ſectantur: non quærenda hominum frequentia, niſi ut eorum ſalus procuretur. Turbæ quærendæ ſunt, aut admittendæ Paſtori & Concionatori Euangelico, ut ſaluti conſulat alienæ; ſeceſſus amandus, & opportunè quærendus, ut conſulat ſuæ. Jactantiæ & vanæ gloriæ vitanda occaſio.

XV. *Et accedens unus Scriba, ait illi: Magiſter, ſequar te quocumque ieris.* Chriſtum ſequi Chriſtianus quiſque debet in via mandatorum ejus; ad hoc enim per Euangelium vocatus eſt: ſed in via conſiliorum, abſque ſingulari vocatione, ipſum ſequi ſe poſſe, quis præſumat? Expectanda eſt, non prævenienda Dei vocatio & gratia; probanda vocatio, utrum à Deo ſit. *Et dicit ei Jeſus, Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.* Adoranda Chriſti paupertas, *qui propter nos egenus factus eſt, cùm dives eſſet, ut illius inopia nos divites eſſemus.* Illam colimus & imitamur, cùm aliquorum vitæ iſtius corporiſque commodorum privationem propter ejus amorem lubenter patimur; qui non ſolùm *exinanivit ſemetipſum* uſque ad formam & miſerias ſervi, verùm etiam quodam modo infrà ſortem beſtiarum, quod ſpectat privationem omnis generis commodorum. *Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.* Ab omni rerum terrenarum cupiditate alienus eſſe debet, qui Chriſtum in ſacro miniſterio ſequi ſe profitetur: qui ponit fortunæ menſam, & bona temporalia quærit ſequendo Chriſtum, ad illum non accedit, imò longè ab ipſo recedit. Qui vitam Clericalem amplectuntur, aut Euangelium prædicant, ut dignitates Eccleſiaſticas, & pinguia beneficia obtineant, commodiùſque vivant, & lautiùs, à Chriſto vocati non ſunt, nec ipſum ſequuntur. *Propterea vocantur Clerici, vel quia de ſorte ſunt Domini, vel quia ipſe Dominus ſors, id eſt, pars Clericorum eſt. Qui autem vel ipſe pars Domini eſt, vel Dominum partem habet, talem ſe exhibere debet, ut & ipſe poſſideat Dominum, & poſſideatur à Domino. Qui Dominum poſſidet, & cum Propheta dicit,* Pars mea Dominus: *nihil extra Dominum habere poteſt. Quòd ſi quidpiam aliud habuerit prater Dominum, pars ejus non erit Dominus: verbi gratia, ſi aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi variam ſupellectilem; cum iſtis partibus Dominus pars ejus fieri non dignabitur. Si autem ego pars Domini ſum, & funiculus hæreditatis ejus: nec accipio partem inter cateras tribus, ſed quaſi Levita & Sacerdos, vivo de decimis; & Altari ſerviens, Altaris oblatione ſuſtentor: habens victum & veſtitum, his contentus ero; & nudam Crucem nudus ſequar. Obſecro itaque te, & repetens iterum iterumque monebo, ne officium Clericatus genus antiquæ militiæ putes, id eſt, ne lucra ſæculi in Chriſti quæras militia: ne plus habeas, quàm quando Clericus eſſe cœpiſti, & dicatur tibi: Clerici eorum non proderunt eis:* S. Hier. Ep. 2. ad Nepot. Jer. 12. ſecundum Vetſ. 70. Interp. *Nonnulli enim ſunt ditiores Monachi, quàm fuerant ſæculares; & Clerici, qui poſſideant opes ſub Chriſto paupere, quas ſub locuplete & fallace diabolo non habuerant; ut ſuſpiret eos Eccleſia divites, quos Mundus tenuit ante mendicos.*

Magiſter, ſequar te quocumque ieris. *Avidus gloriæ fuiſſe intelligitur, quem ſe volentem ſequi Dominus in Euangelio revocat, dicens, Vulpes foveas habent, & volucres cœli diverſoria: Filius autem hominis non ubi caput reclinet. Videbat enim eum doloſa ſimulatione tenebroſum, & ventoſa elatione jactatum, non habere fidei locum, ubi ſe inclinantem Doctorem humilitatis exciperet, quia in Diſcipulatu Chriſti non illius gratiam, ſed ſuam gloriam requirebat.* S. Aug. l. 22. cont. Faust. cap. 48.

Vulpes foveas habent, &c. Filius autem hominis non habet, ubi caput ſuum reclinet. *Sed ubi non habet? In fide tua. Vulpes enim habent foveas in corde tuo, doloſus es: Volatilia cœli habent nidos in corde tuo, elatus es: Doloſus & elatus non me ſequeris. Quomodò ſequitur doloſus ſimplicitatem?* Id. Serm. 102. aliàs 7. De Verb. Dom.

XVI. *Alius autem de Diſcipulis ejus ait illi: Domine, permitte me primùm ire, & ſepelire patrem meum. Jeſus autem ait illi: Sequere me, & dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos.* Renunciare ſæculo, quàm difficile! Vocatis à Chriſto ad vitæ perfectioris inſtitutum, aliqua ſemper vincula injiciuntur. Procul humanarum neceſſitudinum intuitus; procul vitæ civilis officia, cum de ſalutis æternæ negotio agitur. Omne aliud officium ſuppleri ab aliis poteſt: cura ſalutis noſtræ perſonale negotium eſt, quod noſtram operam deſiderat. Divinæ vocationi abſque mora parendum. *Piè quidem excuſavit Diſci-* S. Aug. ſe. 61.

aliàs 6. De verbis Dom.

Discipulus iste: & ideò dignior, cujus excusatio removeretur, vocatio firmaretur. Pium erat, quod volebat facere: sed docuit Magister, quid deberet præponere. Volebat enim eum esse vivi Verbi Prædicatorem ad faciendos victuros. Erant autem alii, per quos illa necessitas impleretur: Sine, *inquit*, mortuos sepelire mortuos suos. *Infideles cadaver quando sepeliunt, mortui mortuum sepeliunt. Illius corpus animam perdit; illorum anima Deum. Sicut enim vita corporis anima est: sic vita animæ Deus. Sicut exspirat corpus, cùm animam emittit: ita exspirat anima, cùm Deum amittit. Deus amissus, mors animæ: Anima emissa, mors corporis. Mors corporis necessaria: Mors animæ voluntaria.*

Domine, permitte me primùm ire, & sepelire pa-
S. Aug. serm. 100. aliàs 7. de ver. Dom. trem meum. *Fides cordis ejus Domino se ostendebat; sed pietas differebat. Dominus autem Christus, quando parat homines Euangelio, nullam excusationem vult interponi carnalis hujus temporalisque pietatis.* Hæc quidem & Lex Dei habet, & ipse Dominus arguit Judæos, quia destruebant ipsum mandatum Dei. Et Paulus Apostolus dixit, *Hoc est mandatum primum in repromissione.* Quod? *Honora patrem tuum, & matrem tuam.* Volebat ergo iste juvenis obtemperare Deo, & sepelire patrem suum. *Sed est locus, & est tempus, & est res, quæ huic rei, huic tempori, huic loco serviat. Honorandus est pater, sed obediendum est Deo. Amandus est generator, sed præponendus est Creator. Ego, inquit, ad Euangelium te voco, ad aliud opus mihi necessarius es: Majus est hoc, quàm quod vis facere.* Sine mortuos sepelire mortuos suos. *Pater tuus mortuus est: sunt alii mortui, qui sepeliant mortuos. Mortui sepelientes mortuos, qui sunt? Potestne mortuus à mortuis sepeliri? Quomodo involvunt, si mortui sunt? Quomodo portant, si mortui sunt? Et involvunt, & portant, & plangunt, & mortui sunt: quia infideles sunt.* Scriptum est in Cantico Canticorum, *Ordinate in me charitatem:* Id est, *Facite gradus, & cuique, quod debetur, restituite. Nolite anteriora posterioribus*
2. Mach. 7. 22. *præponere. Amate parentes, sed præponite Deum parentibus.* Attendite Matrem Machabæorum: *Filii,* inquit, *nescio, quomodo apparuistis in ventre. Concipere vos potui, parere vos potui, formare non potui:* Illum ergo audite, illum mihi præponite: Nolite attendere, ne sine vobis remaneam. Præcepit, & secuti sunt. Quod docuit Mater filios, hoc docebat Dominus Jesus Christus istum cui dicebat, *Sequere*
S. Aug. lib. contr. Adim. cap. 6. *me.* Manifestum igitur est, *& honorem parentum in gradu suo esse servandum, & eos tamen in divini amoris comparatione, præsertim si impedimento sunt, nulla dubitatione oportere contemni.*

XVII. *Et ascendente eo in naviculam, secuti sunt eum Discipuli ejus: & ecce motus magnus factus est in mari, ita ut navicula operiretur fluctibus: Ipse vero dormiebat. Et accesserunt ad eum Discipuli ejus, & suscitaverunt eum, dicentes: Domine, salva nos, perimus.* Navis illa in medio mari fluctibus agitata, est Ecclesiæ typus. In ea Christus cum Discipulis est, ut ipse promisit: *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi:* Ideò mergi non potest, quamvis Tyrannorum persecutionibus, erroribus Hæreticorum, scandalis improborum Christianorum, velut tumentibus fluctibus operta & concussa. *Navicula illa* (inquit Tertullianus) *figuram Ecclesiæ præferebat, quòd in mari, id est, in sæculo, fluctibus, id est, persecutionibus & tentationibus inquietatur, Domino per patientiam velut dormiente, donec precibus sanctorum in ultimis suscitatus, compescat sæculum, & tranquillitatem suis reddat.* Tunc solùm fiet tranquillitas magna. Etsi enim modò *Pax à paganis, pax* fortè *ab Hæreticis, sed non est pax à falsis*
S. Bern. ser. 6 in Ps. 90. Id. tom. 33. in Cant. *filiis.* Olim prædictum est, & nunc impletur; *Ecce in pace amaritudo mea amarissima,* (Isai. 38.) *Amara prius in nece Martyrum, amarior post in conflictu Hæreticorum, amarissima nunc in moribus domesticorum.*

XVIII. Et navigium tempestatibus jactatum, cor humanum est, variis cupiditatum fluctibus, tentationum procellis agitatum. In eo Christus habitat per fidem: Christus dormit, cùm sopita fides est: vigilat, cùm fides excitatur. *Navigamus per quoddam stagnum, & ventus & procellæ non desunt: Tentationibus quotidianis hujus sæculi propè oppletur nostrum navigium. Unde autem fit, nisi quia dormit Jesus? Si non dormiret in te Jesus, tempestates istas non patereris; sed tranquillitatem haberes interius, convigilante tecum Jesu. Quid est autem, dormit Jesus? Fides tua, quæ est de Jesu, obdormivit. Surgunt procellæ stagni hujus, vides malos florere, bonos laborare: tentatio est, fluctus est. Et dicit anima tua, O Deus, ipsa est justitia tua, ut mali floreant, boni laborent! Dicis Deo, ipsa est justitia tua! Et Deus tibi, ipsa est fides tua! Hæc enim tibi promisi? Ad hoc Christianus factus es, ut in sæculo isto floreres? Torqueris, quia hic mali florent, qui cum diabolo postea torquebuntur. Sed unde hoc dicis? Unde fluctibus stagni & tempestate turbaris? Quia dormit Jesus, id est, quia fides tua, quæ est de Jesu, sopita est in corde suo. Quid facis, ut libereris? Excita Jesum, & dic, Magister, perimus. Evigilabit ille, id est, rediet ad te fides tua; & adjuvante illo, considerabis in anima tua, quia quæ dantur modò malis, non cum illis perseverabunt. Aut enim viventes eos deserunt, aut à morientibus deseruntur. Tibi autem, quod promittitur, manebit in æternum. Illis quod temporaliter conceditur, citò tollitur. Omnis enim caro fœnum: aruit fœnum, & flos decidit: Verbum autem Domini manet in æternum. Pone ergo dorsum ad id, quod cadit, & faciem ad illud, quod manet. Evigilante Christo, jam tempestas illa non quatiet cor tuum, non opplebunt fluctus navem tuam: quia fides tua imperat ventis & fluctibus, & transiet periculum.*

Fluctuatis concupiscentia voluptatum, & vultis in-
S. Aug. ser. 361. aliàs 110. de Div. c. 7. *gurgitari, & vivi sepeliri. Surgit cupiditas ebrietatis, & quasi fluctus quidam irruit in animam, adtractus flatu malè suadentis. Tempestatem ergo magnam pateris, non vis respondere corruptori, cùm faves propinatori; sed fluctus concupiscentiæ nimis erigitur, & obruere vult tamquam navem cor tuum, Christiane, dormit in navi tua Christus: excita illum; jubebit tempestatibus, ut omnia tranquillentur. Illo enim tempore, quando Discipuli in navi fluctuabant, Christo dormiente, significaverunt, fluctuare Christianos Christiana fide dormiente. Vides enim, quid dicit Apostolus:* Habitare, *inquit*, Christum per fidem in cordibus vestris, *Secundum enim præsentiam pulchritudinis & divinitatis suæ, semper cum Patre est; secundum præsentiam corporalem, jam supra cœlos ad dexteram Patris est; secundum præsentiam verò fidei, in omnibus Christianis est. Et ideò ergo fluctuas, quia Christus dormit: hoc est, ideò concupiscentias illas, quæ excitantur flatibus malè suadentium, non superas, quia fides dormit. Quid est, fides dormit? Sopita est, oblitus es eam. Quid ergo est, excitare Christum? Excitare fidem, reminisci, quod credidisti. Ergo recordare fidem tuam, excita Christum: ipsa fides tua jubebit fluctibus, quibus turbaris, & ventis perversa suadentium: statim discedent, statim omnia conquiescent; quia etsi non desistit malus suasor loqui, jam non commovet navem, non fluctuum excitat, non mergit vehiculum, quo portaris.*

Somnus Christi, signum est Sacramenti. Navigan-
S. Aug. serm. 63. aliàs 3 inter additos à Parisiensib. *tes sunt animæ in ligno sæculum transeuntes. Etiam navis illa Ecclesiam figurabat. Et singuli quippè templa sunt Dei, & unusquisque in corde suo navigat: nec facit naufragium, si bona cogitat. Audisti convitium, ventus est: iratus es, fluctus est. Vento igitur flante, fluctu surgente, periclitatur navis, periclitatur cor tuum, fluctuat cor tuum. Audito convitio, vindicari desideras: & ecce vindicatus es, & malo alieno cedens, feciste naufragium. Quare hoc? Quia dormit in te Christus. Quid est, dormit in te Christus? Oblitus es Christum. Excita ergo Christum, recordare Christum, evigilet in te Christus, considera illum. Quid volebas? vindicari? Excidit tibi, quia ipse cùm cruci-*

Luc.23.34. *cifigeretur*, *dixit*, Pater, ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt? *Qui dormiebat in corde tuo, noluit vindicari. Excita illum, recole illum. Memoria ipſius, verbum ipſius, juſſio ipſius. Et dices apud te, ſi vigilat in te Chriſtus, Qualis ego homo, qui volo vindicari? Qui ſum ego, qui in hominem exſero comminationes? Morior forte, antequam vindicer. Et cùm anhelans ira inflammatus, & ſitiens vindictam, exiero de corpore, non me ſuſcipit ille, qui noluit vin-*
Luc.6.37. & 38. *dicari: Non me ſuſcipit ille, qui dixit:* Date, & da-
„ bitur vobis; dimittite, & dimittetur vobis: *Ergo compeſcam me ab iracundia mea, & redibo ad quietem cordis mei. Imperavit Chriſtus mari, facta eſt tranquillitas. Quod autem dixi ad iracundiam, hoc tenete regulariter in omnibus tentationibus veſtris. Nata eſt tentatio, ventus eſt; turbatus es, fluctus eſt. Ex-*
„ *cita Chriſtum, loquatur tecum.* Quis eſt hic, quia
„ venti & mare obediunt ei? *Sub juſſione Chriſti mare audit, & tu ſurdus es? Mare audit, & ventus ceſſat, & tu ſufflas? Quid? Dico, facio, fingo: Quid eſt aliud, niſi ſufflare, & ſub verbo Chriſti nolle ceſſare?*

S. Jo. Chryſ. Hom. 29. in Matth. XIX. *Quid timidi eſtis modicæ fidei?* Chriſtus illos priùs, quàm mare ſedaret, reprehendit: Ad exercitationem enim eorum hæc fieri permittebantur, eratque figura tentationum, ad quas eſſent perventuri:
„ Majoribus enim eos tentationibus poſteà permiſit
„ vexari: Unde & Paulus dicebat, *Supra modum gra-*
„ *vati ſumus ſupra virtutem, ita ut tæderet nos etiam vive-*
2. Cor. 1. 8. 9. „ *re. Sed ipſi in nobiſmetipſis reſponſum mortis habui-*
„ *mus, ut non ſimus fidentes in nobis, ſed in Deo, qui*
„ *ſuſcitat mortuos: qui de tantis periculis nos eripuit,*
„ *& eruit.* Ut hinc igitur eos doceret, quantùm in eo confidere oporteret, cùm inſani fluctus inſurgant, diſcerentque, quòd ad melius cuncta diſpenſat, primùm ipſos increpat: nec enim fruſtra ad extremum uſque terrorem eos venire permiſit; verùm ut ſignum eis ingens videretur, & perpetua miraculi memoria reſideret. Nam quoniam poſt rem, factam oblivio ſolet ex negligentia homines occupare, propterea priùs quàm ſigna fiant, multa præſtruuntur,
Exodi 4. quæ diuturniorem memoriam faciant. Sic & Moyſes ſerpentem primò perhorruit, neque id leviter: deinde rem illam mirandam, haud tamen citra ſolicitudinem, contemplatur: & nunc Diſcipuli, cùm jam ſalutem ferè deſperaſſent, tunc ſalvantur, ut ex periculorum confeſſione, magnitudinem miraculi perdiſcant. Hac de cauſa etiam dormivit: Nam ſi vigilantem viderent, aut noſſi adeò pertimuiſſent, aut petere ab eo ſalutem, qui pericula eorum videret, neglexiſſent; aut non poſſe ipſum fluctus ſedare putaſſent: idcircò dormit, ut & timoris cauſa ipſis major præberetur, & ſenſus eorum apertior ad videnda miracula redderetur. Nam cùm non pariter aliquis ſentiat, quæ in alienis fient corporibus, & quæ in ſe ipſo, oportebat Diſcipulos ejus, qui plurimos in dies liberari videbant, nec tale quid ipſi experiebantur, & negligentiores erant, in ſe ipſis omnipotentiam ejus inſpicere, ut magis obligarentur: cùmque nec claudi eſſent ipſi, nec cæci, nec alia ægrotatione laborarent; tempeſtatem excitari permittit, ut liberati ab ea, manifeſtiorem beneficiorum ejus ſenſum habeant. Propterea nec præſentibus turbis id facit, ſed ſolos ipſos corripit, ne modicæ fidei à multitudine damnarentur; & antequam fluctus undarum deprimeret, nimios animorum fluctus ſedavit. Corripuit enim eos, ac dixit: *Quid timidi eſtis, modicæ fidei?* Ad hæc, cauſam reddidit, non à tentationibus, ſed ab infirmitate mentis timorem proficiſci.

Quid timidi eſtis, modicæ fidei? Apoſtolos increpat Chriſtus, & eorum tamen orationem exaudit, ne defectuum noſtrorum intuitu, etiam precibus noſtris admixtorum, ab orandi ſtudio deterreamur. Deinde ut perſuaſum habeamus, vim precum noſtrarum meritis noſtris non inniti. 3. Ut majori cum humilitate oremus. 4. Ut Chriſto magis ac ferventiùs uniamur, cùm illo & per ipſum orantes, qui *orat in nobis, orat pro nobis, & oratur à nobis. Orat in nobis, ut caput noſtrum: orat pro nobis, ut Sacerdos noſter: oratur à nobis, ut Deus noſter.* Ad illum fide accedamus, charitate illi conjungamur, oratione illum excitemus, ut nobis ſubveniat; ſeu potiùs fidem noſtram, fiduciam de ipſius bonitate & miſericordia, vigilantiam, fervorem excitemus. Identidem orationem illam breviſſimam uſurpemus, ſed ſenſu luculentam: *Domine, ſalva nos, perimus.* Sine gratia tua perit in nobis omne bonum. Nullum vitæ noſtræ momentum eſt, Chriſte Salvator, quo in ſalutis æternæ diſcrimine non verſemur, niſi gratia tua nos adjuvet. Hujus ad peccata vitanda, ad tentationes ſuperandas, ad bonum omne ſupernaturale & inchoandum & perficiendum neceſſitatem abſolutiſſimam profitemur; qua deſtituti, neceſſe eſt quodam modo, ut cadamus, & cadendo vexemur, & prolapſi non ſurgamus, infirma & ad bonum impotente libertate. *Domine, ſalva nos, perimus.* Hæc oratio vim exprimit omnipotentiſſimam gratiæ Salvatoris; ſuperabundantiam meritorum Chriſti; ſummam infirmitatem & quotidiana graviſſimaque pericula hominis. *Exſurge, quare obdormis, Do-* Pſal.43.
mine? Exſurge, & ne repellas in finem. Exſurge Domine, adjuva nos, & libera nos propter nomen tuum.

S. Aug. En. in Pſal.85.

XX. *Occurrerunt ei duo habentes dæmonia, de monumentis exeuntes, ſævi nimis, ita ut nemo poſſet tranſire per viam illam. Et ecce clamaverunt, dicentes: Quid nobis, & tibi, Jeſu Fili Dei? Veniſti huc ante tempus torquere nos?* Quantus furor Dæmonis, qui peccatoris animam poſſidet! Quanta miſeria peccatoris, qui à dæmone poſſidetur! Quanta mala peccatum infert, non ſolùm ipſi homini peccanti, ſed hominum ſocietati! Conſcientia peccatoris, ſepulchrum eſt, tenebris, fœtore, vermibuſque repletum. Hipocrytæ, *ſepulchra ſunt dealbata, intus autem plena oſſibus mortuorum.* E conſcientia ſua, cujus ſtimulos pati non poſſunt, & obtundere modis omnibus conantur, erumpunt peccatores, ſcandaliſque ſuis ambulantes in via mandatorum Dei infeſtant, ab eoque pro viribus abducunt. *Attende, quæ ſævitia dæmo-* Paſch. Radb. in c. 8. Matt.
num, quiſve furor, aut quæ rabies erga hominum genus, dum ferre nequeunt mori homines, qui vivos geſtiunt ſepelire; & ſeipſos ſepulchris mandant, ut homines rediganti in ſepulchra. Digna quidem utrorumque conditio, ut qui cœlo præſidere nolunt, paſcantur cadaveribus; & ſaginentur putredine, delicientur fœtore, quibus tota voluptas eſt vitiis deſervire. Sed tremendum ſatis exemplum, quod tam ſævi dicuntur, ut nemo poſſit tranſire per viam illam. Concluſerunt enim viam veniendi ad Deum, tranſitum denegarunt: & ideo nemo putet, quòd ſine Chriſto ad Deum poſſit pervenire. Fœlix peccator, cui Chriſtus occurrit, & quem gratia ſua prævenians, à dæmonis ſervitute & poſſeſſione liberat! Sed heu! liberationi ſuæ ſæpè impedimentum apponunt peccatores, à dæmone inviſibiliter poſſeſſi; rebelles ſunt lumini, Chriſti Salvatoris manum repellunt, averſantur ſalutaria doctrinæ Euangelicæ remedia, ſæviunt in Paſtores ac Miniſtros verbi Dei; moras injiciunt, dicunt: *Modò & modò, & illud modò non habet modum:* timore judiciorum Dei turbantur, torquentur, nec tamen converſuntur. *Inimi-* S. Aug. Epiſt. 145. alias 144.
ci ſunt juſtitiæ, mallent non eſſe juſtitiam peccata prohibentem atque punientem: Eam, ſi poteſtas daretur, præcipientem auferrent, ne comminantem, vel judicantem ferant. Gehennas metuunt, peccare non metuunt, ſed ardere. Ille autem *timor pœnæ tormentum habet*, quia *non eſt in charitate.* Chriſto factis, ſin minùs verbis, dicunt: *Quid nobis & tibi, Jeſu Fili Dei? Veniſti ante tempus torquere nos? Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus.* Joan. 21. 14.

XXI. *Erat autem ibi non longè ab illis grex multorum porcorum paſcens. Dæmones autem rogabant eum, dicentes: Si ejicis nos hinc, mitte nos in gregem porcorum. Et ait illis: Ite. At illi exeuntes abierunt in porcos: & ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare, & mortui ſunt in aquis.* In porcis imaginem habes carnalium hominum gulæ & libidini deditorum, *Quorum Deus venter eſt, & gloria in*

con-

Phil. 3.19. Judæ 8. 2. Petri 2.28. Sap. 2. 8. *confusione ipsorum, qui terrena sapiunt*; qui carnem luxuria *maculant*, & velut sues *in volutabro luti* delectantur. Horum multitudo maxima, dicentium: *Coronemus nos rosis, antequàm marcescant: nullum sit pratum, quod non pertranseat luxuria nostra.* In hos mittitur dæmonum legio, & ecce impetu abeunt per præceps, quia *desperantes semetipsos tradiderunt impudicitiæ, in operationem immunditiæ omnis.* Et in finalem impœnitentiam, merito impudicitiæ, quę *majoris adhæsionis* peccatum est, ut loquitur S. Thomas, in mortem æternam ruunt præcipites. Unde *diabolus maximè gaudet de peccato luxuriæ, quia ex illo homo difficiliùs eripitur.* Hinc Osee 5. dicitur: *Non dabunt cogitationes suas, ut revertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt.* Qui ergo in luxuriæ peccatis sordescunt, gratum dæmonibus sunt diversorium, & eorum subjiciuntur potestati, ab iisque in abyssum præcipites aguntur. Quod autem Christus significavit, permittens dæmonibus, ut in sues irruerent, scilicet, homines, qui se in fœdis voluptatibus suum more volutant, Deo maximè displicere, & diaboli esse mancipia, idem Lege significatum est esum suillæ carnis Judæis interdicente, ut explicat Lactantius.

Eph. 4.19.

S. Th. 1.2. qu. 73. art. 5. ad 2.

Lactant. l. 4. Divin. Inst. c. 17. *Eodem spectat*, inquit, *etiam suille carnis interdictio: A qua cùm abstinere eos Deus jussit, id potissimùm voluit intelligi, ut se à peccatis atque immunditiis abstinerent. Est enim lutulentum hoc animal atque immundum, nec umquam cœlum aspicit, sed in terra toto & corpore & ore projectum, ventri semper, & pabulo servit; nec alium ullum, dum vivit, præstare usum potest, sicut cæteræ animantes, quæ vel sedendi vehiculum præbent, vel in cultibus agrorum juvant, vel plaustra collo trahunt, vel onera tergo gestant, vel indumentum exuviis suis exhibent, vel copia lactis exuberant, vel custodiendis domibus invigilant. Interdixit ergo, ne porcina carne vescerentur, id est, ne vitam porcorum imitarentur, qui ad solam mortem nutriuntur: ne ventri ac voluptatibus servientes, ad faciendam justitiam inutiles essent, ac morte afficerentur.* Mitte nos in gregem porcorum: Et ait illis, Ite. *Nec in porcorum gregem diaboli legio habuit potestatem, nisi eam de Deo impetrasset: tantùm abest, ut in Dei oves habeat... Nihil satanæ in servos Dei vivi licebit, nisi permiserit Dominus; ut aut ipsum destruat per fidem electorum in tentatione victricem, aut homines ejus fuisse traducat, qui defecerint ad illum.*

Tert. lib. de Fuga in persecut. c. 2.

At illi exeuntes abierunt in porcos: & ecce impetu abiit totus grex per præceps in mare, & mortui sunt in aquis. *Ita gubernant dæmones. Atqui nihil eis erat rei cum porcis: tecum autem semper habent irreconciliabile bellum susceptum, & pugnam acerrimam, & odium immortale. Quòd si illos, quibuscum nihil illis erat commune, ne ad exiguum quidem temporis momentum tolerare potuerunt; quid non facient, si hostes suos obnoxios sibi nos habuerint? Quo nos irreparabili damno non afficient? Propterea namque Deus in gregem porcorum irruere illos permisit, ut in corporibus brutorum animantium, ipsorum nequitiam discas. Atque illos quidem eadem facturos fuisse dæmoniacis, quæ porcis, nisi Deus curam dæmoniacorum in ipsa illorum insania gereret, omnibus manifestum est. Si quando igitur videris hominem vexatum à dæmone, Dominum adora, nequitiam dæmonum disce: siquidem utrumque in his dæmoniacis cernere licet, & Dei benignitatem, & hominum improbitatem: Dæmonum quidem improbitatem, cùm turbent, & exagitent animam dæmoniaci: Dei verò benignitatem, cùm ita sævum inquilinum, & hominem præcipitare cupientem retineat & coerceat, neque omni sua potestate uti permittat; sed tantam vim sinat ostendere, ut & hominem castiget, & suam nequitiam manifestet.*

S. Jo. Chr. ser. 60. cujus titulus est, Dæm. non gubern. mund. to. 5.

XXII. *Et ecce tota civitas exiit obviam Iesu: & viso eo, rogabant, ut transiret à finibus eorum.* Impii, & sæculi amatores, Christum amittere malunt, quàm lucra temporalia. Serviunt nempè cupiditati, nolunt servire charitati: ideò sine dolore non amittunt, quod cum cupiditate possident: *Non enim est in carendo difficultas, nisi cùm est in habendo cupiditas.* Hærent in illis *mansoria dilectione, atque delectatione*, quasi data illis essent ad fruendum; non *transitoria dilectione*, quasi rerum, quæ ad usum datæ sunt viatoribus, ut subsidia necessitatis, ut instrumenta virtutum & bonorum operum, ut *viaticum itineris, non illecebræ mansionis.* Ideò Jesum apud se manere nolunt, qui temporalia bona collaturus non advenit, sed æterna: & qui temporalia possidere noluit, quia contemnere docuit: Christianos esse volens non propter temporalem, sed propter æternam fœlicitatem: *Et viso eo, rogabant, ut transiret à finibus eorum.* Ut enim scitè ait S. Aug. *Temporalibus dediti, tamquam rotæ constricti, non intrant ad veritatem, quia non amant æternitatem...* quibus dicitur: *Deus meus, pone illos ut rotam:* &, *In circuitu impii ambulant.*

S. Aug. l. 1. de D. & Christ. c. 18. & l. 1. c. 35.

S. Amb.

S. Aug. Enar. 1. in Ps. 30. ad v. 14.

CAPUT NONUM.

Sensus Litteralis.

I. *Et ascendens in naviculam, transfretavit, & venit in civitatem suam.* Quòd Gerasenis Euangelii lumen inferre, & apud illos edere miracula Christus voluerit, misericordiæ fuit: quòd annuerit eorum precibus, rogantium, ut ab illis recederet, & dimiserit eos secundùm desideria cordis eorum, justi judicii fuit. Discessit igitur ab eis, tum ne margaritas porcis projiceret; tum ut se non missum ostenderet, nisi ad oves, quæ perierant, domus Israel. Trajecto itaque lacu Genesareth, in Galilæam reversus est, & venit Capharnaum *civitatem suam*, ut constat ex *Marc. c. 11. v. 1.* Quò Christum immigrasse jam ante à Matt. proditum erat. Hanc autem civitatem Christi vocat Euangelista, quia relicta Nazareth, in ea domicilium veluti elegerat. Tres enim patrias & civitates quasi proprias habuit Christus: scilicet Bethlehem, ubi natus est; Nazareth, ubi educatus; Capharnaum, ubi frequentiùs versari solitus, quam frequentibus miraculis illustravit, & quæ Galilææ metropolis erat.

S. Jo. Chrys. hom. 30. in Matth. S. Th. comm. in c. 9 Matth. S. Aug. l. 2 de cons. Euang. c. 1.

II. *Et ecce offerebant ei paralyticum jacentem in lecto. Et videns Iesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua.* Offerebant ei sedenti & docenti in domo, paralyticum, demissum à quatuor viris, qui eum in lecto jacentem portabant, per fastigium domus, subductis tegulis, grabato; quia non inveniebant aditum in domum præ turba, quæ ad Christum audiendum confluxerat, sedentibus etiam intra domum Pharisæis & Legis Doctoribus, qui venerant ex omni castello Judææ, & Jerusalem, & Galilææ, illum audituri. Et videns Jesus fidem hominum, qui paralyticum illum per tegulas demiserant, & sanandum offerebant, necnon ipsius paralytici, qui se eo modo passus est offerri, dixit illi: *Confide, fili*, bono animo esto: plus quàm petis, impetrabis; non solùm enim corporis sanitatem, quam rogas, statim obtinebis, verùm etiam animæ sanitatem, remissionemque peccatorum, quæ infirmitatis tuæ causa sunt: Radicem enim morbi tollo.

Marci 2. v. 1. Luc. 5.

Paralyticum istum alium esse ab illo, cujus meminit S. Joan. c. 5. Euangelii sui, opportunè monet S. Jo. Chrysostomus. Nam ille juxta piscinam Jerosolymis jacebat, hic in Capharnaum: Ille triginta & octo

S. Jo. Chrys. Hom. 30. in Matth.

octo annis paralysi laboraverat, de isto verò nihil hujusmodi scriptum est : nullos ille habuit ministros, dixit enim, *Hominem non habeo*; hunc afferri à ministris videmus, per tegulas dimitti, & offerri Jesu : illum interrogavit, an vellet sanus fieri ; huic nulla præmissa interrogatione, ait, *Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua* : illum Sabbato curavit, non istum: post istius curationem Judæi stupent, & Deum glorificant turbæ : post illius sanationem Jesum persequebantur, ejusque vitæ insidiabantur.

Eumdem autem fuisse paralyticum, cujus Matthæus, Marcus & Lucas meminerunt, certissimum est, quamvis duo posteriores Euangelistæ circumstantias aliquas referant, quas prior prætermisit. Quòd autem Dominus apud Matthæum dixisse referatur, *Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua*; apud Lucam verò, *Homo, remittuntur tibi peccata tua*; nullam inter Euangelistas dissonantiam arguit, sed eumdem sensum habet. Blandior quidem illa compellatio est, *Fili* : sed vox illa, *Homo*, ad sententiam Domini expressiùs insinuandam valet ; quia homini dimittebantur peccata, qui hoc ipso, quòd homo erat, non posset dicere, *Non peccavi* : simul etiam ut ille, qui homini dimittebat, intelligeretur Deus.

S. Aug. l. 1. de conf. Euang. c. 35.

III. *Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se*, in cordibus suis tacitè cogitantes : *Hic blasphemat* : Id est, injuriam Deo facit, arrogando sibi, quod solius Dei proprium est, scilicet potestatem remittendi peccata. Luc. 21. *Et cœperunt cogitare Scribæ & Pharisæi dicentes* : *Quis est hic, qui loquitur blasphemias ? Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus ?* Ex illorum porrò invidia & calumnia occasionem nactus Christus, divinitatem probavit suam certissimis & invictissimis argumentis : primùm docendo, & confirmando, se potestatem habere dimittendi peccata, quod solius Dei proprium esse rectè dixerant : *Ut autem sciatis, quia Filius hominis habet potestatem dimittendi peccata, &c.* Secundò, sibi perspectas esse illorum cogitationes ostendens : *Corda* autem *scrutari*, & intimas cogitationes nosse, Dei proprium est : *Et cùm vidisset Jesus cogitationes eorum*. Tertiò, sanitatem integerrimam statim restituendo paralytico, idque solo verbo.

S. Jo. Chrys. Hom. 30. in Matth.
1. Reg. 16. 7.
2. Paral. 6. 30.
Ps. 7. 10.

IV. *Ut quid cogitatis mala in cordibus vestris ?* Quo fine mihi tacitè affingitis blasphemiam, qui tot meæ erga Deum pietatis habetis argumenta ? Non zelo utique gloriæ Dei, sed obtrectandi libidine, & superba cæcitate. *Quid est facilius, dicere : Dimittuntur tibi peccata tua ; an dicere, Surge, & ambula* ? Utrumque Deo æquè facile est, sed difficiliùs vanitatis & fallaciæ convincetur, qui rem invisibilem pollicetur, qualis est remissio peccatorum, quàm qui rem visibilem, & sensibus subjectam. Remissio peccatorum latet : restitutio sanitatis paralytico jacenti, opere ipso patet. Ex isto igitur visibili externoque miraculo, aliud interius, & invisibile, remissionis scilicet peccatorum, Christus probat. *Inter dicere, & facere, multa distantia est. Vtrum sint paralytico dimissa peccata, solus noverat, qui dimittebat*. Surge *autem*, & ambula : *tam ille, qui consurgebat, quàm hi, qui consurgentem videbant, approbare poterant. Fit igitur carnale signum, ut probetur spirituale : Quamquam ejusdem virtutis sit, & corporis & animi vitia dimittere.*

1. Cor. 2. 10.
S. Hier. in c. 9. Matth.

V. *Vt autem sciatis, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata ; tunc ait paralytico : Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam*. Ut autem convincamini, me potestatem habere in terra remittendi peccata, adeòque me Dei verum Filium esse, æterno Patri in omnibus æqualem, attendite, quid modò sim in hujus rei probationem facturus. Et dixit paralytico : *Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam* ; ne superfit ullus dubitandi locus, tibi restitutam à me sanitatem ; & hinc omnibus innotescat, me tametsi homo sim mortalis, tamen potestatem habere dimittendi peccata (ut dixi) & consequenter verum esse Deum ; siquidem res falsa miraculo confirmari non potest ; cùm Deus, qui summa & prima Veritas est, falsum ac mendacium, blasphemiamque testimonio suo approbare & confirmare non possit.

VI. *Et surrexit, & abiit in domum suam*. Imperium Domini statim consequutus est effectus. Surrexit homo, qui priùs omnibus membris captus jacebat ; lectum portavit, qui priùs movere se non poterat, sed ab aliis ferri indigebat ; abiit in domum suam, qui priùs ambulare non valebat, ut suis faustum miraculi in sui gratiam à Jesu editi nuntium afferret, de quo dubitare non possent ipsum aspicientes, ejusque præsentem statum cum pristino comparantes. *Videntes autem turbæ timuerunt*, præ stupore & admiratione divini operis : quo ex stupore, timor quidam reverentiæ erga Christum natus est. Hæc vis verbi, *Timere*, 3. Reg. cap. 3. 28. *Timuerunt Regem, videntes sapientiam Dei esse in eo ad faciendum judicium*. Et qui testes miraculi fuerant, sensu pietatis affecti, Deum laudaverunt, qui talem ac tantam potestatem hominibus concessisset, remittendi scilicet peccata, & id visibilibus miraculis confirmandi. *Hominibus*, id est, homini. Enallage enim, sive permutatio numeri, est Scripturæ sacræ usitata, quoties aliquid indefinitum denotatur. Nondum autem Christum Deum agnovisse videntur, neque Incarnationis Filii Dei Mysterium absconditum.

VII. *Et, cùm transiret inde Jesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi : Sequere me. Et surgens, secutus est eum*. Jesus domo egressus ad *Mare Galilææ*, vidit in itinere hominem sedentem *in telonio*, id est, ad mensam publicanorum, ad quam tributa numerabantur ; *Matthæum* scilicet, qui publicanus erat officio, id est, publicorum vectigalium redemptor & exactor, natione Judæus, patria Galilæus, ad Apostolatum posteà vocatus, quem hujus Euangelii scriptorem fuisse constat ; *Levi* appellatus à Marco & Luca Euangelistis, ut S. Hieronymus observat. *Levi Alphæi* vocat S. Marcus. Nescio verò, cur Origenès adversùs *Celsum* disputans, cùm *Matthæum* publicanum fuisse dixisset, neget tamen, *Levi* Apostolum fuisse, quamquam *Marci* quædam Exemplaria id præferre videantur ; sed à vulgata opinione nihil movet ut recedamus, cùm & officium, & circumstantiæ vocationis, *Levi* eumdem esse ac Matthæum probent. Huic ait Jesus : *Sequere me* : Individuus mihi comes esto, ac Discipulus. Et *surgens, secutus est eum* : Non temerè, ut Porphyrius & Julianus Apostata objiciebant, sed prudentissimo consilio, cùm tanta miracula à Christo ante patrata, vel ipse vidisset, vel audivisset ex fama publica, minimeque dubia : & insuper *Fulgor ipse & Majestas divinitatis occultæ, quæ etiam in humana facie relucebat, primo ad se videntes trahere posset aspectu. Si enim in magnete, lapide, & succinis hæc esse vis dicitur, ut annulos, & stipulam, & festucas sibi copulent : quantò magis Dominus omnium creaturarum ad se trahere poterat, quos volebat* ? Gratiæ denique vis potentissima ipsum intus traxit, cor illius movit, in ipso operando non solùm veram relevationem, sed etiam bonam voluntatem. Agit enim quando vult Deus in cordibus hominum miris & ineffabilibus modis, non ut (quod fieri non potest) nolentes credant, sed ut volentes ex nolentibus fiant, ut passim loquitur S. Augustinus. Sequutus autem Christum est *relictis omnibus*.

Marci 2. 14. Luc. 5. 27.
S. Hier. c. 9. Matt.

VIII. *Et factum est, discumbente eo in domo*, ipsius Matthæi, qui *fecit ei convivium magnum in domo sua*, (ut scribit Sanctus Lucas :) *ecce multi publicani & peccatores*, sive Matthæi collegæ & amici ab eo invitati, sive Christi gratia & bonis voluntatibus, quas in illis fecerat, pariter tracti, Matthæique exemplo ad meliora conversi : *Erant enim multi, qui & sequebantur eum* (inquit S. Marcus.) Hi igitur homines ex vitæ instituto vitiis dediti, & velut profani à Judæis habiti, ad mensam *discumbebant cum Jesu & Discipulis ejus*.

Luc. 5. 27. Marci 2. 15.
Luc. 5. 24. S. Aug. l. 2. de Conf. Euang. c. 27.

IX. *Et videntes Pharisæi*, id est, cùm id intellexissent, *dicebant Discipulis ejus*, tamquam minùs ad respon-

spondendum paratis: *Quare cum publicanis & peccatoribus manducat Magister vester?* pessimum enim exemplum vobis præbet: unde S. Lucas rem ita refert: *Et murmurabant Pharisæi & Scribæ eorum, dicentes ad Discipulos ejus: Quare cum publicanis, & peccatoribus manducatis & bibitis?* Hæccine est hominis sancti institutio? Sic vos contra Legisperitorum S. Aug. ibid. doctrinam & traditiones agere docet? Nam cùm de » Discipulis dicebatur, Magistro magis objiciebatur, » quem sectando imitabantur. Una ergo Lucæ & alio- » rum Euangelistarum sententia est, & tantò meliùs in- » sinuata, quantò quibusdam verbis, manente veritate, » variata.

X. *At Iesus audiens, ait: Non est opus valentibus Medicus, sed malè habentibus.* Si vos tales estis, quales vobis ipsis videmini, sani & integri quoad animum opera certè mea non indigetis: Missus sum enim ut Medicus animarum, ideò peccatoribus familiariter utor, ut ipsos à peccatis sanem, non ut in peccatis foveam: non ergo eo sum nomine reprehendendus, siquidem & corporum Medici ægrotis se se inclinant, eorumque fœtores sustinent, ut illis sanitatem restituant. Proverbialis igitur ea locutio est, quam & Græcorum Philosophi, & alii Scriptores Ethnici usurparunt. Sic Antisthenes, cùm objectum illi esset, quòd cum improbis versaretur: *Etiam* (inquit) *Medici cum ægrotis.* Et Diogenes rogatus, cùm Lacedæmoniorum laudaret instituta, cur non apud eos viveret: *Medicus* (ait) *inter sanos non commoratur.* Osee 6.

XI. *Euntes autem discite quid est: Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare justos, sed peccatores.* Ite, expendite apud vos, quid sibi velit hic Scripturæ locus: *Misericordiam volo, & non sacrificium*, id est, magis quàm sacrificium. Pietatis scilicet, beneficentiæ, humanitatis & misericordiæ officia, quæ naturæ lege præscripta sunt, Deo magis grata sunt, magisque obligant, quàm ritualia præcepta, quale illud est de vitanda familiari consuetudine peccatorum. Lex igitur, quæ nocentes vitari præcipit, ad consuetudinem vitæ & morum referenda est; ne tangens picem, inquinetur ab ea, & cum perverso pervertatur: non ad conversionem & reconciliationem eorum cum Deo. Nulla enim negligenda occasio est eos reducendi in rectam viam, & ad Deum revocandi, ut Dei fugitivos. Id igitur iniquè mihi vitio vertitis: (inquit Christus) *Non enim veni vocare justos, sed peccatores.* Ad hoc missus sum à Patre in Mundum, & cum hominibus versor, non ut ante justos vocarem, sed ut homines, qui *peccaverunt omnes, & egent gloria Dei*, ex injustis justos facerem. Quod egregiè *S. Prosper* exprimit his Versibus: S. Aug. l. 10. de Civ. Dei, c. 5.

S. Prosper Carm. de Ingratis.

Salvator Mundi non præmia justis
Solvere, nec sanis venit conferre medelam:
Sed quod dispersum exciderat, fractumque jacebat,
Quærere, & inventum reparare, & reddere curæ.

S. Lucas Christi sententiam ita refert: *Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam.* Quæ postrema verba, licèt alii Euangelistæ non habeant, nullam tamen Lucæ cum illis dissensionem probant; sed ad Christi sententiam explanandam valent: *Ne quisquam peccatores, ob hoc ipsum, quod peccatores sunt, diligi arbitretur à Christo: cùm & illa similitudo de ægrotis benè intimet, quid velit Deus vocando peccatores, tamquam Medicus ægros, utique ut ab iniquitate tamquam ab ægritudine salvi fiant: quod fit per pœnitentiam.* S. Aug. l. 2. de Conf. Euang. c. 27.

XII. *Tunc accesserunt ad eum Discipuli Ioannis, dicentes: Quare nos, & Pharisæi, jejunamus frequenter: Discipuli autem tui non jejunant?* Non solùm Joannis Discipuli, ut Matthæus refert; sed etiam Pharisæi, testibus Marco & Luca, id Domino objecerunt. Marci namque c. 2. vers. 18. legitur: *Et erant Discipuli Ioannis, & Pharisæi jejunantes: & veniunt, & dicunt illi: Quare Discipuli Ioannis & Pharisæorum jejunant, tui autem non jejunant?* Lucas verò c. 5. cùm responsum Christi de vocatione peccatorum tamquam ægrotorum retulisset, subjungit: *At illi dixerunt ad eum: Quare Discipuli Ioannis jejunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Pharisæorum, tui autem edunt & bibunt?* id est, populariter vivunt. Sed intelligendum est, & Discipulos Joannis æmulatione quadam & zelo pro Magistri sui documentis & institutis; & Pharisæos invidia & obtrectandi libidine, atque versipelli malitia, ut cum Joannis Discipulis Christi Discipulos committerent, ipsumque Dominum ad Joannis disciplinam improbandam adducerent, id certatim objecisse, ut quisque poterat: quorum sententia diverso loquendi modo, sed tamen à veritate non alieno, à tribus Euangelistis insinuata est. De publicis autem jejuniis Lege præscriptis (*Lev.* 23. 27. 29.) non agitur, sed de illis, quæ vel ex traditione Seniorum, vel proprio cujusque consilio, privataque religione observabantur; quod quidem fiebat à Pharisæis ad opinionem sanctitatis sibi conciliandam: unde illud cujusdam ex illa secta in Templo se jactantis potiùs, quàm orantis: *Jejuno bis in Sabbato*, id est, quavis hebdomada: à Discipulis verò Joannis Baptistæ ob captivitatem Magistri, pro quo preces ad Deum fundebant: quod & ratio temporum, & obsecrationum mentio apud Lucam ostendit. S. Aug. ibid. S. Jo. Chrys. Hom. 31.

XIII. *Et ait illis Iesus: Numquid possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, cùm auferetur ab eis sponsus; & tunc jejunabunt.* Sponsi filios vocat ejus amicos, sodales, & pronubos, qui intra thalamum admittebantur cum sponso, sicut cum sponsa virgines, ejusque nuptias variis lætitiæ significationibus celebrabant (*Judic.* 14. *vers.* 2.) S. Marcus *Filios nuptiarum* vocat. Hebraismus est, quo filii dicuntur ad aliquid destinati: sic *Filius mortis*, id est, dignus morte 2. *Reg.* 12. 5. & *Ioan.* 17. 12. Judas Filius *perditionis dicitur*. *Lugere*, id est, *jejunare*, Marci 2. 19. Jejunia, scilicet luctus signa. Unde Sabbato non jejunare religio erat Judæis, sicut & die Dominica non jejunare Christianis religio est, quia Sabbatum apud illos, apud nos Dominica dies, lætitiæ dicata. Se unicum Ecclesiæ *sponsum* esse Christus indicat, quo nomine & à Joanne designatus fuerat, dicente: *Qui habet sponsam, sponsus est: Amicus autem sponsi, qui stat, & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est.* Ostendit igitur Christus, causam, propter quam Joannes & ejus Discipuli jejunarent, suis Discipulis nunc quidem non congruere: cum illis scilicet non semper erat sponsus, scilicet Christus ipse; cum istis autem semper versabatur. Ventura autem significat tempora, cùm ipsi quoque Magistro orbati, non jejunia tantùm luctus signa, sed graviora quoque tolerarent. Æquum igitur esse, eos, quos tam acerba manerent, frui interim brevis gaudii interlusurio, & majore indulgentia tractari. *Venient autem dies, cùm auferetur ab eis sponsus*, per Passionem, & in cœlos Assumptionem: *& tunc jejunabunt*. Hinc Ecclesia Quadragesimale Jejunium ex Apostolica institutione & traditione celebrat, ad sacratissimos dies se præparans, quibus ejus Sponsus per passionem & mortem ab ea ablatus est. Marc. 2. 19. Joan. 3. 29. S. Hie. in c. 9. Matth. S. Aug. serm. 210. alias de Div. 74. c. 3.

XIV. *Nemo autem immittit commissuram panni rudis in vestimentum vetus: tollit enim plenitudinem ejus à vestimento, & pejor scissura fit. Neque mittunt vinum novum in utres veteres: alioquin rumpuntur utres, & vinum effunditur, & utres pereunt. Sed vinum novum in utres novos mittunt, & ambo conservantur.* Similitudine duplici probat Christus, prudenti œconomia, & indulgentia se cum Discipulis agere, non imponendo illis, quamdiu sub ipso vitæ perfectioris tyrocinium agunt, austerioris vitæ præcepta. Prima est panni veteris, altera utrium novorum. Nemo insuit frustum panni novi, quod durum adhuc, rude, ac forte est, ad resarciendam vestem veterem ac detritam: Alioquin commissura illa, seu additamentum panni novi, non diu hærebit; sed ad se trahens, & abrumpens id quod plenum adhuc & integrum erat in vestimento veteri, pejorem scissuram efficiet. Nemo etiam prudens infundit vinum novum in utres veteres; alioquin vini novi, & adhuc ferventis spiritibus perrumpentibus, utres franguntur, & vinum effunditur: sed in utres novos, qui vini ferventis vim ferant. S. Jo. Chrys. Hom. 31. in Matth.

Sic

S.Hie. in c.9. Matth.

Sic Discipuli mei populari vitæ rationi assueti, adhuc rudes & infirmi, nondum spiritu renovati sunt: propterea hujusmodi indulgentia adhuc egent, ut majora illis pondera præceptorum ita affectis non sint imponenda.

Luc.8. 41. Marci 5. 22.

XV. *Hæc illo loquente ad eos, ecce Princeps unus accessit, & adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modò defuncta est: sed veni, impone manum tuam super eam, & vivet.* Post Matthæi vocationem & convivium, *Princeps Synagogæ* nomine *Iairus*, à quo res Synagogæ, scilicet conventus populi, lectio & interpretatio Scripturarum, publicæ preces, &c. dirigebantur; supplex ad Jesum accessit, & procumbens ad pedes ejus, dixit: *Domine, filia mea modò defuncta est*: Ipsam enim *in extremis* reliqui, jamque spiritum agebat, cùm è domo discessi ad te venturus, & tuam imploraturus opem. Et reverà cùm Jesus in domum ejus iret, venerunt Archisynagogi domestici, mor-

Marci 5. 35. tem filiæ ipsius nunciantes: *Filia tua mortua est: quid ultra vexas Magistrum?* Aut certè Marcus & Lucas apud quos Jairus ait, filiam suam *in extremis* esse, & jam *mori*, referunt, quid ille dixerit; Matthæus au-

S.Aug.l.2. de Conf.Euang. c.28. tem, quid voluerit atque cogitaverit: illi verba, hic voluntatem cui verba servire debent; eò quòd certum sit, Jairum utrumque voluisse, & utrumque à Domino postulasse, ut filiam suam vel morientem salvam faceret, vel mortuam suscitaret: sed cùm instituisset Matthæus totum breviter dicere, hoc patrem rogantem dixisse narravit, quod & ipsum voluisse, & Christum fecisse certum est. Atque ex variis hujusmodi, sed minimè contrariis Euangelistarum locutionibus, rem planè utilissimam & perneccssariam discimus, *Nihil in cujusque verbis nos inspicere debere, nisi voluntatem, cui debent verba servire; nec mentiri quemquam, si aliis verbis dixerit, quid ille voluerit, cujus verba non dicit: ne miseri aucupes vocum, apicibus quodammodo litterarum putent ligandam esse veritatem; cùm utique non in verbis tantùm, sed etiam in cæteris omnibus signis animorum, non sit nisi ipse animus inqui-*

Luc.8. *rendus*. Filia mea *unica*, *annorum ferè duodecim* modò defuncta est: *sed veni, impone manum tuam super eam, & vivet*. Rudis erat & imperfecta Principis illius fides, qui Christum solo verbo & imperio filiam ejus sanare, vel suscitare posse, nondum credebat: quamobrem rogat, ut veniat, & manum impon at; id est, Dei potentiam & bonitatem pro puella invocet, cui invocationi, seu orationi, manuum impositionem Prophetæ adjungere solebant. Unde Moses Josue manus imponere jussus est, ut ille ad Mosis preces Divini Spiritus acciperet incrementum. (*Num.* 27. 18. 20.) Et Naaman Syrus manum sibi ab Elisæo imponi, & orationem super se fundi optabat, ut Deo manum suam, sive potentiam, ad Prophetæ preces invisibiliter super illum extendente, à lepra curaretur. (4. Reg. 5. vers. 11. *Putabam* (inquit) *quòd egrederetur ad me, & stans invocaret nomen Domini Dei sui, & tangeret manu sua locum lepræ, & curaret me*. Unde S. Augustinus de manuum impositione, quæ à Judæis ad Christianos transiit, & ad Ritus sacratissimos

L.3. de Bapt. cont. Donat. c.16. adhibetur, ait: *Manus impositio quid est aliud, nisi oratio super hominem*? id est, orationis symbolum. Igitur minùs præclarè de Christo sensisse videtur ille Synagogæ Princeps, quàm alii, qui solo contactu; aut quàm Centurio, qui solo jussu sanitatem à Christo restitui posse credebat.

XVI. *Et surgens Jesus sequebatur eum, & Discipuli ejus*. Cùm autem Discipulis, & turba frequenti comitatus in Archisynagogi domum pergeret, miraculum edidit, quo Jairi fides augeretur, & ad spem majoris miraculi, divina Jesu Christi potentia in filia sua edendi, animus ejus excitaretur.

XVII. *Et ecce Mulier, quæ sanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti ejus. Dicebat enim intra se: Si tetigero tantùm vestimentum ejus, salva ero*. Morbus erat fœdus & pudendus, pertinax, inveteratus, & incurabilis, ægritudine velut in naturam versa. Duodecim erant anni, ex quo infirmitatem illam patiebatur, & omnes facultates suas in Medicos erogaverat, nec quicquam profecerat, ut Marcus & Lucas referunt: Hæc *accessit retro*, partim ex pudore, ob morbi fœditatem; partim ex metu, ne à turba, cui se admiscuerat, ob legalem immunditiam ex morbo illo contractam repelleretur. (*Lev.* 15. 25.) Et *tetigit fimbriam vestimenti ejus*; extremam oram vestis. Divinam scilicet virtutem miraculorum effectricem, qua Christus totus plenus erat, ex ejus carne vivifica in imas oras vestimenti defluere, certissimè credens. *Dicebat enim intra se: Si tetigero tantùm vestimentum ejus, salva ero*. Eximia certè mulieris illius fides, ex cujus facto ac religione, & sacrarum Reliquiarum, & Fidei in omnipotentiam Dei per illas miracula operantis, & Sanctos suos, prout ipsi placet, honorantis atque glorificantis, confirmatur. Quænam fuerit illa mulier, haud anxiè quærendum, cùm ejus nomen Euangelistarum nullus indicet. *Martham* fuisse Lazari & Mariæ sororem, nonnulli colligunt ex libro *de Salomone*, quem perperàm laudant sub *S. Ambrosii* nomine, sive ex Sermone 46. in Appendicem Ambrosianorum Operum cum aliis rejecto in Editione novissima Parisiensi. Verùm ea opinio improbabilis est. Civem fuisse Cæsaræ Philippi, quæ Christo statuam ante domum suam posuerit, accepti beneficii monumentum, tradunt *Eusebius* l.7. *Hist. Eccles.* c.18. *Sozomenus* l.5. c.21. & *Philostorgius* l.7. n.3. Certè S. Ambrosius curationis hujus miraculum diligenter explicans l.6. Comment. in Lucam, n.57. & 58. *Marthæ* nullatenùs meminit. Nec admodùm refert, cujus fuerit, aut quo vocata sit nomine; sed fidem ejus eximiam fuisse, ut dixi, certum est, quæ ex contactu vestis Christi sanitatem se consequi posse credidit, quasi ipsum esse noscens, intùs docente Spiritu sancto, de quo à Propheta prædictum esset: *Et orietur vobis timentibus nomen meum Sol justitiæ, & sanitas in pennis ejus*.

Mar.5. Luc.8.

Malac.4.2.

Marci 5. Luc.8.

XVIII. *At Jesus conversus, & videns eam, dixit: Confide, filia, fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illa hora*. Conversus est Jesus, quasi ignorans & quærens, quis ipsum tetigisset, virtutem de se ipso exivisse testatus, ut Marcus & Lucas referunt: ut mulier videns se latere non posse, ipsa se proderet, ac miraculum in se editum coram omnibus declararet: quod reverà contigit. Nam cùm subitò siccatus esset fons sanguinis ejus, & Christus humano more agens & loquens dixisset, *Quis est, qui me tetigit*? & negantibus omnibus, Petrus & qui cum illo erant, respondissent: *Præceptor, turbæ te comprimunt, & affligunt, & dicis, Quis me tetigit*? rursusque Je-

Luc.8. sus dixisset, *Tetigit me aliquis; nam ego novi virtutem de me exisse. Videns mulier, quia non latuit, tremens venit, & procidit ante pedes ejus: & ob quam causam tetigerit eum, indicavit coram omni populo: & quemadmodum confestim sanata sit*. Tunc dixit illi Jesus: *Confide filia*, bono animo esto: *Fides tua te salvam fecit*. Fides in Deum, & in me tua tibi ad sanitatem impetrandam profuit. *Et salva facta est mulier ex illa hora*, qua vestimentum Christi tetigerat: vel, Christi verbo confirmata illi sanitas est, quam contactu vestis ejus fuerat consequuta.

XIX. *Et cùm venisset Jesus in domum Principis* Synagogæ, Jairi; *& vidisset tibicines*, ex more gentis ad plangendos mortuos, & ad pompam funebrem adhibitos; *& turbam tumultuantem*, domesticorum scilicet, cognatorum, amicorum multitudinem, mortem immaturam puellæ deplorantium; *dicebat: Recedite, non est enim mortua puella, sed dormit*. Procul næniæ, & funebris ille apparatus: Non enim ita mortua est puella, quemadmodum vos putatis, ut in morte mansura sit, nec resurrectura, nisi in novissimo die; sed mox suscitanda est: unde ejus excessus tam brevi duraturus, somno similior est, quàm morti. *Et deridebant eum*, cùm sensum verborum ejus non caperent. Jesus autem, ejectis omnibus, qui planctu & ejulatu domum implebant, solisque patre & matre puellæ, & Petro, Jacobo, & Joanne fratre Jacobi secum assumptis, ingressus est in cubiculum, ubi puella de-

functa

Mar.5.Luc.4.

functa jacebat. *Et tenuit manum ejus*: tetigit manum, ut facere solemus, cùm aliquem à somno excitamus; cùm ut ostenderet, vivificandi vim ex conjuncta Divinitate carni suæ convenire; tum æquè facile sibi esse mortuos suscitare, quàm expergefacere dormientes. Addunt alii Euangelistæ, eum clamasse: *Puella, surge*: ut non solùm gestu, sed & voce ipsa, quasi cum dormiente agere videretur. Addunt, illam ambulasse, & jussisse Christum, illi cibos apponi, ad resurrectionis scilicet illius veritatem confirmandam. Addunt denique, Christum præcepisse parentibus puellæ, ne alicui dicerent, quod factum erat: quod & aliis præsentibus jussum intelligendum est à Christo, ut ostentationem, & inanem gloriam fugiendam exemplo suo doceret: nam ipsum absolutè voluisse, ut miraculum illud publica fama vulgaretur, sequentia hæc Euangelistæ nostri verba ostendunt: *Et exiit fama hæc in universam terram illam*, scilicet Galilæam.

Marci 5. Luc.8.

XX. *Et transeunte inde Jesu, secuti sunt eum duo cæci, clamantes & dicentes: Miserere nostri, Fili David.* Cùm autem ex Jairi domo in domum suam Capharnaum Christus reverteretur, duo cæci, miraculi fama in spem recipiendi visus erecti, secuti sunt eum, clamore sanitatis vehemens desiderium, & ardorem fiduciæ exprimentes. Clamabant autem: *Miserere nostri, Fili David*: Hoc est, non dubitamus, optime Salvator Davidi promisse, & hactenùs & imprimis hoc tempore à nobis exspectate, quin visum nobis restituere possis, si velis: nostræ igitur calamitatis miserere, ut id beneficii nobis impræsentiarum præstes. *Fili David*. Honorificentissima erat hæc appellatio; unde Prophetæ quoque sæpiùs Reges, quos honorare & magnos ostendere volebant, eo nomine appellabant, ut S. Joannes Chrysostomus observat. Verùm altius quiddam cæci illi jam intùs à Christo illuminati cogitabant & credebant, scilicet, ipsum esse Messiam à Deo promissum Davidi, de quo prædictum erat à Prophetis, quòd aperturus esset oculus cæcorum. *Isa.35.5. & 42. 7.* Christum *Davidis* nomine Prophetas appellare, manifestum est. *Ezec.* 34. vers. 23. & 24. *Et suscitabo super eas Pastorem unum, qui pascat eas, servum meum David*, &c. Et *Filii David* nomine significatum Messiam tempore Prædicationis Christi, constat ex *Matth. c.* 12. v.23. *Et stupebant*, inquit, *omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic est Filius David?* Certè frequentiora & majora veteribus exemplis miracula jam hoc effeciisse, ut Jesus à multis non Propheta tantùm, sed promissis ille Messias crederetur, perspicuum est ex *Ioan.*7. v.26. & 31. *Numquid verè cognoverunt Principes, quia hic est Christus?... De turba autem multi crediderunt in eum, & dicebant: Christus cùm venerit, numquid plura signa faciet, quam quæ hic facit?* Cæcos autem, de quibus alii Euangelistæ narrant, scilicet S. Marcus c.10. vers. 46. & S. Lucas cap. 18. 35. alios esse ab istis, quamvis circumstantiæ quædam similes sint, ex illorum occursu prope Jericho, Christi interrogatione diversa, illorum curatione in via, non in domo, variisque aliis circumstantiis, & ex *S. Matthæo* illam seorsim ab illorum duorum illuminatione commemorante, nempè c.20. v.29. perspicuum & exploratum est.

S. Jo. Chrys. Hom. 33. in Matth.

S.Aug.l.2. de cons. Euang. c.29.

XXI. *Cùm autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci. Et dicit eis Jesus: Creditis, quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Vtique, Domine.* Illos non illuminavit in via, ut eorum fidem ac perseverantiam magis experiretur & excitaret. Distulit itaque beneficium, donec in domum suam, in qua in urbe Capharnaum habitabat, sive conducta, sive commodata, venisset. Illos interrogavit: *Creditis, quia hoc possum facere vobis?* Non dixit, Creditis, quòd possim precibus id à Deo impetrare, sed, quòd ipse possim id facere propria virtute? *Dicunt ei: Vtique, Domine.* Firmiter & absque hæsitatione credimus. *Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundùm fidem vestram fiat vobis.* Siquidem id me posse creditis, fiat: illuminentur oculi vestri. Ita porrò locutus est, ut & fidem eorum firmiorem redderet, simulque ostenderet ipsos saluti suæ fuisse cooperatos; & testaretur, non adulationis verba ista fuisse, sed firmæ de divina sua potentia persuasionis, & fidei. Unde non dixit, Aperiantur oculi vestri; sed, *Secundùm fidem vestram fiat vobis*. Id penè semper faciebat Christus, antequam corpora curaret, cùm ut eos quos sanabat, secundùm animam perficeret, melioresque redderet: tum ut alios eorum exemplo erudiret; ut in Paralytico & Centurione videre est. Ita & hìc latentem cæcorum fidem discussit, ut augeret ac perficeret, aliisque per hoc miraculum & eorum exemplum fulgeret *illuminatio Euangelii gloriæ Christi, qui est imago Dei*. 2. Cor.4.

XXII. *Et aperti sunt oculi eorum*. Protinùs viderunt, completo in illis Prophetæ oraculo, Psal. 145. 8. *Dominus illuminat cæcos*. Et ut inanem gloriam sincerè & ex animo fugere se ostenderet, neque miracula edere ad nominis celebritatem consequendam, *Comminatus est illis Jesus, dicens: Videte, ne quis sciat*. Ipsis graviter ac severè prohibuit, ne opus admirabile proderent, sed collato beneficio taciti fruerentur: *Illi autem exeuntes, diffamaverunt eum in tota terra illa*. Famam ejus in universa regione celebraverunt, non pertinacia, sed grati animi sensu. Intelligebant enim, Christum modestiæ causa id prohibuisse, non absolutè: sui autem esse officii, ut Medici potentissimi, ac optimi beneficentiam prædicarent. *Et Dominus propter humilitatem fugiens jactantiæ gloriam, hoc præceperat, & illi propter memoriam gratiæ non possunt tacere beneficium*. S.Hie.in c.9. Matth.

XXIII. *Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem*. Cùm porrò egressi essent cæci, qui visum beneficio Jesu receperant, oblatus est ei homo à dæmone vexatus, qui ipsi linguæ usum interceperat. Unde ipsum dæmonium S. Lucas *mutum* appellat ab effectu, quia impedito & ligato locutionis organo, hominem mutum effecerat. Græca vox *κωφὸς*, surdum æquè significat ac mutum; & hæc duo ita conjuncta esse nemo nescit, ut qui surdi sunt à nativitate, etiam muti sint, cùm discere numquam potuerint, quomodo voces formandæ. Luc.11.14.

XXIV. *Et ejecto dæmonio, locutus est mutus, & miratæ sunt turbæ, dicentes: Numquam apparuit sic in Israel*. Imperio Christi, dæmon ex infelicis hominis corpore protinùs ejicitur, non fidei ejus ac precum intuitu, cùm nec linguæ compos esset, ut liberationem suam postulare; nec mentis, eam ut optare posset; sed intuitu fidei ac pietatis offerentium. Populus verò tot visis, vel auditis miraculis, à Jesu hac ipsa die editis, scilicet resurrectione filiæ Jairi, curatione Hemorrhoissæ, illuminatione cæcorum, & hujus dæmoniaci liberatione, ac linguæ illius solutione, in admirationem raptus, stuporem suum his verbis exprimebat: *Numquam apparuit sic in Israel*: Id est, tot ac tanta miracula, in omni morborum genere, non contactu solùm, sed & verbo, tam celeriter, tanta auctoritate ac potestate, à nemine antehac edita sunt, ne à Mose quidem, aut Prophetis. Christum porrò mutorum linguas soluturum prædixit Isajas cap.35. v.4. & 6.

XXV. *Pharisæi autem dicebant: In principe dæmoniorum ejicit dæmones*. Pharisæi invidia cæci, operum & signorum à Christo Jesu editorum admirabilitatem negare cùm non possent, diabolica malitia modum calumniantur: non divina virtute, sed principis dæmonum ope, & arte magica, hæc à Jesu effici blasphemant. Quam calumniam ac blasphemiam ab iisdem gloriæ suæ æmulis repetitam, Christus refellit Mat. 12. Quid hac Pharisæorum calumnia dementius? Nam dæmonia à dæmone ejici, impossibile est, cùm suos juvare confirmareque soleant, non destruere. Præterea, Christus non dæmonia tantùm ejecit, verùm etiam leprosos mundavit, mortuos suscitavit, tempestates sedavit, hominum peccata propria potestate dimisit, æternam immortalitatis beatitudinem prædicavit, ac denique ad Patrem conversos adduxit, quæ omnia nec vellent facere dæmones, nec possent. Ad idola enim homines adducunt, à Deo abducunt: nullam S. Jo. Chrys. hom. 33. in Matth.

S. Jo. Chrys. Hom. 33. in Matth.

esse futuram vitam, persuadere conantur: contumeliarum impatientissimi sunt, & quid in sui contemptores non tentarent, nisi illorum malitiæ frænum injiceretur, qui ipsis cultoribus suis sunt exitio? Christus autem his aliisque contumeliis ne commotus quidem est; tantùm abest, ut illatas sibi tam graves injurias ultus sit. Et non solùm non punivit Pharisæos insipientes, sed ne leviter quidem impræsentiarum objurgavit, simul & mansuetudinem ostendens, & hac ratione illorum maledicentiam redarguens, sequentibusque miraculis evidentiorem exhibens Divinitatis suæ demonstrationem.

S.Hie.in c.9. Matth.

XXVI. *Et circuibat Iesus omnes civitates & castella, docens in Synagogis eorum, & prædicans Euangelium Regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem*. Beneficentiam & charitatem non solùm in majores urbes, sed & in vicos & castella Galilææ diffundens, docebat in Synagogis eorum, quæ non solùm in civitatibus, sed etiam in vicis majoribus ac frequentioribus constitutæ fuisse videntur; & prædicabat Euangelium Regni, seu Legem novam ad Regnum cœlorum perducentem; & omnis generis morbos propria virtute curabat: *Vt quibus sermo non suaserat, opera persuaderent*. In urbibus verò & castellis & villis, id est, magnis & parvis, Euangelium æqualiter prædicavit: *Vt non consideraret nobilium potentiam, sed salutem credentium*. De solo denique Domino propriè dicitur: *Curans omnem languorem, & omnem infirmitatem*: quippè cui nihil impossibile est.

XXVII. *Videns autem turbas, misertus est eis: Quia erant vexati, & jacentes sicut oves non habentes Pastorem*. Vidit Jesus, plebem Israeliticam pessimè haberi ab iis, qui pascere ipsos debebant, Sacerdotibus & Legisperitis, qui piis monitis illos instruere, & ab erroribus, ac vitiis revocare non curabant, sed honori commodisque suis unicè serviebant, *Vindicantes improbissimis quæstibus nomen Religionis, & præferentes ad sordidissimas negotiationes titulum sanctitatis* (ut Salviani verbis utar.) Vidit (inquam) ipsos animo vexari, dissipari, & hinc à Pharisæis, inde à Saducæis in diversas partes trahi; ita ut quid sequerentur, quid fugerent, non satis ipsis exploratum esset: Vidit languentes sicut oves non habentes Pastorem, qui Pastorali animo gregem curaret. Infelici namque Judæorum statui tunc temporis congruebat illud Jeremiæ vaticinium: *Grex perditus factus est populus meus: Pastores eorum seduxerunt eos, fecerunt que vagari in montibus: de monte in collem transierunt, obliti sunt cubilis sui*. Ideò Christus intima & vehementi commiseratione erga ipsos est affectus; *Viscera misericordiæ* gerens, *in quibus visitavit nos oriens ex alto*, Deus noster, & misericordia nostra. Jer.50.6. Luc. 1.

XXVIII. *Tunc dicit Discipulis suis: Messis quidem multa, operarii autem pauci: Rogate ergo dominum messis, ut mittat operarios in messem suam*. Messis quidem ubertima, ingens multitudo populi, tum Israelitici, tum Gentilis, jam *alba ad messem*, matura & parata ad audiendum Euangelium, ad accipiendam doctrinam salutis. *Rogate ergo dominum messis*, Deum scilicet, cujus providentissima misericordia & gratia singulari Ministri fideles, & idonei vocantur, Ecclesiæque dantur: *ut mittat operarios*, Prædicatores scilicet, ac Pastores, qui prædicare non possunt, & regere gregem, nisi mittantur cum peculiaribus mandatis, & auctoritate: *operarios*, non solo titulo, sed reipsa tales, muneris exercendi studiosos. Isti sunt operarii, de quibus Psalmista loquitur: *Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent: Euntes ibant, & flebant, mittentes semina sua: Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos*. Et ut apertiùs loquamur: *Messis multa, omnis turba credentium est. Operarii autem pauci, & Apostoli, & imitatores eorum, qui mittuntur ad messem*. Messis multa: *Non mitto vos*, inquit, *ad arandi seminandique laborem, sed ad segetis jam præparatam messem*. Quod S. Joannes aliis verbis expressit: *Alii*, inquit, *laboraverunt, & vos introistis in labores eorum*. Quibus verbis ipsos in modestia continebat Christus, ne sibi ipsis Euangelicæ Prædicationis fructum tribuerent atque arrogarent: & cùm magnos labores jam præcessisse ostenderet, promptiores eos reddebat, ipsisque ad strenuè operandum in messe Domini colligenda addebat animos. *Rogate ergo dominum messis*, &c. His verbis doni magnitudinem ostendit, & seipsum esse messis dominum, qui duodecim Apostolos mittit, & inaugurat. Nam si ad metendum operarios mittebat, palam est, quòd ipsos non mitteret, ut aliena meterent, sed quæ per Prophetas seminaverat. Ps. 125. S.Hie. in c.9. Matth. Joan.4. 38. S. Jo. Chrys. Hom. 33. in Matth.

Sensus Moralis.

I. *ET ecce offerebant ei paralyticum jacentem in lecto*. Paralyticus ille hominis lapsi typus est. Natura & voluntas humana, Adami peccato vitiatæ, spiritalem paralysim contraxerunt, impotentiam operandi, loquendi, cogitandi supernaturalia, & quæ necessaria sunt ad salutem, nisi gratia medicinali Salvatoris sanentur, sine qua ad ea nos movere nullatenùs possumus, ut ipse ait: *Sine me nihil potestis facere*: & *Nemo potest venire ad me, nisi Pater meus traxerit eum*: Et, *Deus est, qui operatur in vobis & velle & perficere pro bona voluntate*. Ut ergo velimus, sine nobis operatur; cùm autem volumus, & sic volumus, ut faciamus, nobiscum cooperatur: *Tamen sine illo vel operante ut velimus, vel cooperante cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus ... Idonea fuit humana natura per liberum arbitrium vulnerare se, sed jam vulnerata, & saucia, non est idonea per liberum arbitrium sanare se. Si enim volueris intemperanter vivere, ut ægrotes, ad hoc Medicum non requiris: ad labem sufficis tibi. Cùm autem intemperanter agens cœperis esse ægrotus, non sic potes ab ægritudine liberare te, quomodo potuisti per intemperantiam te in ægritudinem præcipitare. Et tamen Medicus etiam sano præcipit temperantiam. Bonus Medicus hoc facit: non vult esse necessarius ægrotanti. Sic etiam Dominus Deus creato homini sine vitio temperantiam præcipere dignatus est: quam si ille servasset, Medicum postea morbo suo non desideraret. Sed quia non servavit, languidus factus est, cecidit, infirmus genuit infirmos. Et tamen in omnibus, qui nascuntur, infirmis Deus quod bonum est, operatur, formando corpus, vivificando corpus, alimenta præbendo, pluviam suam & solem suum super bonos & malos dando: non est, unde accusent bonum nec mali. Insuper etiam genus humanum justo suo judicio condemnatum noluit in interitum sempiternum relinquere: sed misit & Medicum, misit Salvatorem, misit eum, qui gratis sanaret, qui sanatis etiam mercedem daret. Nihil addi ad istam benevolentiam potest. Quis est qui dicat, Sanem te, & do tibi mercedem? Optimè fecit. Sciebat enim se divitem venisse ad pauperem: & sanat ægrotos, & sanatis donat, & non aliud, quam seipsum donat. Salvator est adjutorium languidi, ipse Salvator est præmium sanati.*

Joann.15.5. Joan. 6. 44. Phil.2.13. S.Aug.lib.de Gr.& lib.arb. c.17. Id. serm.156. aliàs 13. De Verb. Apost.

Paralyticus in lecto jacens, mala cupiditate languentem animam significat, viribusque ad bonum agendum destitutam. *Infirmo ne accidat tentatio, & eum frangat, timendum est: languens autem jam cupiditate aliqua ægrotat, & cupiditate aliqua impeditur ab intranda via Dei, à subeundo jugo Christi. Attendite illos homines volentes benè vivere, jam statuentes benè vivere, & minus idoneos mala pati, sicut parati sunt bona facere. Pertinet autem ad Christianam firmitatem, non solùm operari, quæ bona sunt, sed & tolerare, quæ mala sunt. Qui ergo videntur fervere in operibus bonis, sed imminentes passiones tolerare nolle, aut non posse, infirmi sunt. Qui verò aliqua cupiditate mala amatores mundi ab ipsis bonis operibus recreantur, languidi & ægroti jacent: quippè qui ipso languore, tamquam sine ullis viribus, nihil boni possunt operari. Talis in animo Paralyti-* S.Aug. serm. 46. de Past. aliàs de Tempore 165. c.6.

lyticus ille fuit, quem cùm ad Dominum inferre non possent, qui eum portabant, tectum aperuerunt, & deposuerunt: id est, tamquam si in anima hoc velis facere, ut tectum aperias, & deponas ad Dominum animam paralyticam, dissolutam omnibus membris, & vacantem ab omni opere bono, gravatam utique peccatis suis, & languentem morbo cupiditatis suæ. Si ergo dissoluta sint membra omnia, & est paralysis interior, ut pervenias ad Medicum, (fortè enim latet Medicus, & intùs est, hoc est, verus intellectus in Scripturis occultus est) exponendo quod occultum est, aperi tectum, & depone paralyticum.

Verùm cùm se offerre ipse Christo supremo animarum Medico non possit, Ecclesiæ piorumque precibus ac fide illi offerendus & commendandus est. *Primum omnium unusquisque ager petendæ precatores salutis debet adhibere, per quos nostræ vitæ compago resoluta, actuumque nostrorum clauda vestigia, verbi cœlestis remedio reformentur. Sint igitur aliqui monitores mentis, qui animum hominis, quamvis exteriori corporis debilitato torpentem, ad superiora erigant. Quorum rursus adminiculis & adtollere & humiliare se facilis, ante Iesum locetur, Dominico videri dignus adspectu. Humilitatem enim respicit Dominus... Magnus Dominus, qui aliorum merito ignoscit aliis, & dum alios probat, aliis relaxat errata. Cur apud te homo collega non valeat, cùm apud Dominum servus & interveniendi meritum, & jus habeat impetrandi? Disce qui judicas, ignoscere: Disce qui ager es, impetrare. Si gravium peccatorum diffidis veniam, adhibe precatores, adhibe Ecclesiam, cujus contemplatione, quod tibi Dominus negare posset, ignoscat.*

S. Amb. l. 5. in Luc. n. 10. & 11.

II. *Et videns Iesus fidem illorum, dixit paralytico: Confide, fili, remittuntur tibi peccata tua.* Radix morborum corporis, est peccatum. Ideò Christus, ut paralyticum in spem sanitatis erigat, peccata ipsi remittit, & remissa esse significat. Quamvis ergo & naturales interdum morborum corporalium causæ sint, sæpè tamen ex hominum culpa causam trahunt; ut colligitur ex *Ioannis* 5. vers. 14. & 1. *Corinth.* 11. vers. 30. Quamobrem quando corpore nos malè affectos esse contingit, de animæ nostræ salute, & curatione per sinceram conversionem, & veram pœnitentiam satagere inprimis debemus, Deoque, & Christo summo Medico verbis Psalmistæ supplicare: *Sana animam meam, quia peccavi tibi.* Ideò sæpè morbi corporis à Deo immittuntur, ut animi ægritudines sanentur, ut superbiæ tumor curetur, ut abusus sanitatis puniatur, lasciviens caro dometur, ut ad Deum animus revertatur. Psalm. 15. 4. *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt...*

S. Gie. M. p. 3. Curæ Past. Admon. 13.

Salus corporis quando ad benè operandum accepta despicitur, quanti sit muneris amissa sentitur, & infructuosè ad ultimum quæritur, quæ congruo concessa tempore utiliter non habetur. Vnde benè per Salomonem

Prov. 3.

„ *dicitur:* Ne des alienis honorem tuum, & annos
„ tuos crudeli: ne fortè impleantur extranei viribus
„ tuis, & labores tui sint in domo aliena, & gemas in
„ novissimis, quando consumpseris carnes, & corpus
tuum. *Qui namque à nobis alieni sunt, nisi maligni spiritus, qui à cœlestis sunt patriæ sorte separati? Quis verò honor noster est, nisi quia in luteis corporibus conditi, ad Conditoris tamen nostri sumus imaginem & similitudinem creati? Vel quis alius crudelis est, nisi ille Angelus apostata, qui & semetipsum pœna mortis superbiendo perculit, & inferre mortem humano generi etiam perditus non pepercit? Honorem itaque suum alienis dat, qui ad Dei imaginem & similitudinem conditus, vitæ suæ tempora malignorum spirituum voluntatibus administrat. Annos etiam suos crudeli tradit, qui ad voluntatem malè donantis adversarii accepta vivendi spatia expendit. Vbi benè subditur:*
„ Ne fortè impleantur extranei viribus tuis,
„ & labores tui sint in domo aliena. *Quisquis enim per acceptam valetudinem corporis, per tributam sibi sapientiam mentis, non exercendis virtutibus, sed perpetrandis vitiis elaborat, nequaquam suis viribus*

Alex. Expos. in Euang.

suam domum, sed extraneorum habitacula, id est, immundorum spirituum facta multiplicat; nimirum vel superbiendo agens, ut etiam se addito, perditorum numerus crescat. Benè autem subditur: Et gemas in novissimis, quando consumpseris carnes, & corpus tuum. *Plerumque enim accepta salus carnis per vitia expenditur: sed cùm repente subtrahitur, cùm molestiis caro atteritur, cùm jam egredi anima urgetur diu malè habita quasi ad benè vivendum salus amissa requiritur. Et tunc gemunt homines, quòd Deo servire noluerunt, quando damna negligentiæ suæ recuperare serviendo nequaquam possunt. Vnde aliàs dicitur:* Pf. 77. *Cùm occideret eos, quærebant eum..... Admonendi sunt ægri, ut considerent, quanta salus cordis sit molestia corporalis, quæ ad cognitionem sui mentem revocat, & quam plerumque salus abjicit, infirmitatis memoria reformat: ut animus, qui extra se in elationem ducitur, cui sit conditioni subditus, ex percussa, quam sustinet, carne memoretur. Quod rectè per Balaam in ipsa itineris ejus retardatione signatur. Balaam namque pervenire ad propositum tendit, sed ejus votum animal cui præsidet, præpedit. Prohibitione quippè immorata asina Angelum videt, quem humana mens non videt: quia plerumque caro per molestias tarda flagello suo menti Deum indicat, quem mens ipsa carni præsidens non videbat: ita ut anxietatem spiritus proficere in mundo cupientis, velut iter tendentis impediat, donec ei Invisibilem, qui sibi obviat, innotescat. Vnde* Num. 22. 2. Petri 2.
„ *& benè per Petrum dicitur:* Correptionem habuit
„ suæ vesaniæ subjugale mutum, quod in hominis vo-
„ ce loquens, prohibuit Prophetæ insipientiam. *Insanus quippe homo à subjugali muto corripitur, quando elata mens humilitatis bonum, quod tenere debeat, ab afflicta carne memoratur. Sed hujus correptionis donum idcircò Balaam non obtinuit, quia ad maledicendum pergens, vocem, non mentem mutavit. Admonendi sunt ægri, ut considerent, quanti sit muneris molestia corporalis, quæ & admissa peccata diluit, & ea quæ admitti poterant, compescit; quæ sumpta ab exterioribus plagis concussæ menti penitentiæ vulnera infligit.*

III. *Et ecce quidam de Scribis dixerunt intra se: Hic blasphemat.* Quid prodest scientia legis sine charitate? *Scientia inflat, charitas ædificat.* Doctores cæci, infideles, superbi, invidi, calumniatores, vocant bonum malum, & malum bonum; lucem tenebras, & tenebras lucem; Christo blasphemiam affingunt, Sancto sanctorum peccatum exprobrant; scandalum sine causa patiuntur: sed scandali Pharisaici nullam habendam esse rationem, Christus exemplo suo docet: Ipso paralytico languidiores erant Scribæ: *Fecit ergo Medicus aliquid, & in corpore paralytici; ut & illorum, qui talia dixerunt, interiorem paralysim sanaret. Fecit enim quod viderent, & dedit quod crederent.* S. Aug. ser. 3. in Pf. 56.

IV. *Et cùm vidisset Iesus cogitationes eorum, dixit: Vt quid cogitatis mala in cordibus vestris?* Admiranda Christi lenitas, & mansuetudo, atque in necessariæ correptionis officio imitanda. Cogitandum seriò, Christum summum Judicem omnium hominum corda nostra scrutari, cogitationes intueri: *Homo videt ea, quæ parent, Deus autem intuetur cor.* Cognoscit & judicaturus est omnes cogitationes hominum, malas, temerarias, vanas, otiosas. *Vt quid* ergo *cogitatis mala in cordibus vestris?* Ut quid cor vestrum solicitè non custoditis? Ut quid cor vestrum non est rectum cum Deo, nec fideles estis in testamento ejus, qui bonus est rectis corde? *Spreviſti omnes discedentes à judiciis tuis,* (inquit Propheta) *quia injusta cogitatio eorum.* Ibi acceditur, ibi discceditur. Omnia
opera, vel mala, vel bona, à cogitatione procedunt. *In cogitatione quisque innocens, in cogitatione reus est;* propter quod scriptum est, *Cogitatio sancta servabit te.* Et alibi legitur, *In cogitationibus impii interrogatio erit.* Et Apostolus, *Cogitationibus*, ait, *accusantibus, aut etiam defendentibus.* Ubi autem fœlix est, qui in cogitatione miser est? Aut quomodo ibi miser non est, qui ad nihilum redactus est? *Magna*

1. Reg. 16. 7.

Pf. 118. v. 118.
Prov. 2. 11.
Sap. 1. 9.
Rom. 2. 15.
S. Aug. Ser. 14. in Pf. 18.

2.Cor.7.1. *quippe eſt ſterilitas, iniquitas.* Et, *Ad nihilum redactus eſt in conſpectu Dei malignus.* Quamobrem *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & ſpiritus, perficientes ſanctificationem in timore Dei.* Coinquinatio ſpiritus quæ eſt? Libido. Coinquinatio carnis? Perpetratio adulterii. Sed quid prodeſt, quia caro munda eſt, & habitator carnis immundus? Ille qui fortè mundus eſt in carne, adulterum eum Deus tenet in corde, ſicut Dominus dicit: *Amen dico vobis, qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Iſta eſt coinquinatio ſpiritus. Quando autem fit perfecta ſanctificatio? Quando eſt & carnis & ſpiritus. Sunt enim homines, qui temperant ſe à factis, & non temperant ſe à cogitationibus malis: faciunt mundationem carnis, & non faciunt mundationem ſpiritus. Tales ideò non faciunt, quia timent homines. Libido ardet, timor revocat. Quid times? Inveniri & damnari; inveniri & expompari. Ergo incoinquinata videtur caro, ſed non eſt perfecta ſanctificatio: quia quid dicit Apoſtolus? *Mundemus nos ab omni coinquinatione carnis, & ſpiritus.* Ut quomodo te temperas à malis factis, ſic te temperes à mala voluntate, à malis cogitationibus. A malo facto contine, & mundas te à coinquinatione carnis: à mala voluntate abſtine te, & mundas te à coinquinatione ſpiritus.

Matt. 5. 28. S.Aug. ſer. 45. alias 12. ex editis a Sirmondo.

V. *Vt autem ſciatis, quia Filius hominis habet poteſtatem in terra dimittendi peccata; tunc ait paralytico: Surge, tolle lectum tuum, & vade in domum tuam.* Poteſtatem remittendi peccata Chriſtus non ſolùm in terra exercuit, ſed Eccleſiæ ſuæ, & Apoſtolorum ſucceſſoribus, qui eam regunt, exercendam commiſit. Verùm non dimittuntur, niſi toto corde ad Deum converſis, & verè pœnitentibus, qui ſanatum paralyticum imitantur, qui à peccati habitu, prava conſuetudine, proximis occaſionibus ſurgunt, à terrenarum rerum ſtudio & amore ad cœleſtia ſe erigunt, & ſurſum cor habent ad Dominum: qui tollunt lectum in quo jacebant, carnem ſcilicet continent in officio, voluptatibus renuntiant, pravarum cupiditatum objecta removent, in quibus adhæſione & fruitione criminoſa quieſcebant: qui denique ambulant in via mandatorum Dei, & in cor ſuum redeunt, ibique Deo ſolo fruentes, illique fideliter ſervientes, ac illum ſuper omnia diligentes, ad Paradiſum, unde exciderant, reverruntur. *Lectum ſanus jubetur portare, & ire in domum ſuam, ut remiſſione peccatorum convaleſcentibus per ſpem bonam membris animæ, hoc corpus reſtaurare intelligatur: ut jam non in carnalibus gaudiis tamquam in lecto requieſcat infirmitas animi, ſed magis ipſa contineat affectiones carnales, & tendat ad requiem ſecretorum cordis ſui....* Dominus opem ferat illi ſuper lectum doloris ejus. *Lectus doloris, infirmitas eſt carnis. Ne dicas, Non poſſum tenere, & portare, & frænare carnem meam: adjuvaris ut poſſis. Dominus opem ferat tibi ſuper lectum doloris tui. Portabat te lectus, non tu portabas lectum; ſed paralyticus intus eras: adeſt qui dicat tibi, Tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.* Ut autem nobis Dominus opem ferat, & ſanata interiori paralyſi, nobis vires tribuat ad lectum ferendum, & ad ambulandum in via mandatorum ejus, lectus ipſe infirmitatis noſtræ, in quo jacebamus, lacrymis rigandus eſt, ſecundùm illam Davidis pœnitentis ſententiam: *Lavabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis meis ſtratum meum rigabo.* Quæ verba S. Auguſtinus ſic explicat: *Lectus eſt hoc loco appellatus, ubi requieſcit animus ager & infirmus, id eſt, in voluptate corporis, & in omni delectatione ſæculari. Quam delectationem lacrymis lavat, qui ſe ſe ab illa conatur extrahere. Videt enim jam ſe damnare carnales concupiſcentias: & tamen delectatione tenetur infirmitas, & in ea libenter jacet; unde ſurgere niſi ſanatus animus non poteſt. Quod autem ait,* Per ſingulas noctes, *hoc fortaſſe accipi voluit, quod ille, qui ſpiritu promptus ſentit aliquam lucem veritatis, & tamen in delectatione hujus ſæculi per carnis infirmitatem aliquando requieſcit, tamquam dies & noctes interno affectu cogitur pati: ut cùm dicit;* Mente ſervio legi Dei, *tamquam diem ſentiat; rurſus cùm dicit,* Carne autem legi peccati, *inclinetur in noctem: donec omnis nox tranſeat, & veniat unus dies, de quo dicitur,* Mane adſtabo tibi, & videbo. *Tunc enim adſtabit, nunc autem jacet, quando in lecto eſt; quem lavabit per ſingulas noctes, ut tantis lacrymis impetret efficaciſſimam de Dei miſericordia medicinam.*

S.Aug.lib. 2. qu. Euangel. qu. 4.

Pſ.40.4.

S.Aug. En. in Pſ. 40.

Pſ.6.7.

S.Aug. En.in Pſ.6.

Pſ.5.5.

S.Aug. En.in Pſal. 101. ad v.2.

Tolle lectum tuum, & vade in domum tuam. *Domus noſtra interior, cor noſtrum eſt.* Perambulabam in innocentia cordis mei, in medio domus meæ. *Hanc domum quiſquis habet malam, pellitur ab illa foras. Quiſquis enim in corde premitur mala conſcientia, quomodo quiſque ab ſtillicidio exit de domo ſua, aut à fumo, non ibi ſe patitur habitare: ſic qui non habet quietum cor, habitare in corde ſuo libenter non poteſt. Tales foras exeunt à ſe ipſis animi intentione, & de his, quæ foris ſunt circa corpus, delectantur; quietem in nugis, in ſpectaculis, in luxuriis, in omnibus malis quærunt. Quare foris ſibi volunt eſſe benè? Quia non eſt illis intus benè, unde gaudeant in conſcientia. Ideo Dominus cùm ſanaſſet paralyticum, ait:* Tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam. *Faciat illud anima, quæ quaſi paralyſi diſſoluta eſt: in membris bonæ operationis conſtringatur, ut benè operetur; tollat grabatum ſuum, regat corpus ſuum; jam eat in domum ſuam, intret in conſcientiam ſuam: jam latam inveniet, ubi deambulet, & pſallat, & intelligat.*

VI. *Et ſurrexit, & abiit in domum ſuam.* Mandato Domini ſtatim paret, qui à paralyſi ſanatus eſt. In ipſo enim operatur, ut ſurgat, ut lectum ſuum tollat, ut ambulet, & in domum ſuam abeat, qui ait: *Faciam, ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea cuſtodiatis, & operemini.* Certum eſt enim, nos mandata ſervare, ſi volumus: ſed quia præparatur voluntas à Domino, ab illo petendum eſt, ut tantùm velimus, quantùm ſufficit, ut volendo faciamus. *Certum eſt, nos velle cùm volumus: ſed ille facit, ut velimus bonum, de quo dictum eſt,* Præparatur voluntas à Domino: *de quo dictum eſt,* A Domino greſſus hominis dirigentur, & viam ejus volet: *De quo dictum eſt,* Deus eſt, qui operatur in vobis & velle. *Certum eſt, nos facere cùm facimus: ſed ille facit, ut faciamus, præbendo vires efficaciſſimas voluntati, qui dixit,* Faciam, ut in juſtificationibus meis ambuletis. *Cùm dixit,* Faciam, ut faciatis: *Quid aliud dicit, niſi,* Auferam à vobis cor lapideum, *unde non faciebatis;* & dabo vobis cor carneum, *unde faciatis? Et hoc quid eſt, niſi,* Auferam cor durum, *unde non faciebatis; & dabo cor obediens, unde faciatis?.... Sicut ergo vulnere, verbi gratia, claudicans ideò curatur, ut ſanato malo præterito, futurus dirigatur inceſſus: ſic mala noſtra non ad hoc ſolum ſupernus Medicus ſanat, ut illa jam non ſint, ſed ut de cætero rectè ambulare poſſimus; quod quidem etiam ſani nonniſi illo adjuvante poterimus. Nam Medicus homo cùm ſanaverit hominem, jam de cætero ſuſtentandum elementis & alimentis corporalibus, ut eadem ſanitas apto ſubſidio convaleſcat atque perſiſtat, Deo dimittit; qui præbet iſta in carne viventibus, cujus erant etiam illa, quæ dum curaret, adhibebat. Ipſe autem Deus, cùm per Mediatorem Dei & hominum hominem Jeſum Chriſtum, ſpiritualiter ſanat ægrum, vel vivificat mortuum, id eſt, juſtificat impium, & cum ad perfectam ſanitatem, hoc eſt, ad perfectam vitam juſtitiamque perduxerit, non deſerit, ſi non deſeratur, ut piè ſemper juſtèque vivatur.... Sanat ergo Deus, non ſolùm ut deleat, quod peccavimus, ſed ut præſtet etiam ne peccemus.*

S.Aug. En.in Pſal. 101. ad v.2.

Ezec.36.27. S.Aug.lib.de Gr. & libero arbit. c.16.

Prov.31.ſecundùm 70. Pſ.36.23. Phil.2.13.

S.Aug.lib. de Nat. & Grat. c.26.

VII. *Videntes autem turbæ timuerunt, & glorificaverunt Deum, qui dedit poteſtatem talem hominibus.* Longè admirabilior curatio hominis ſecundùm animã, quàm ſecundùm corpus paralytici. Pedes habebat, ſed ambulare non poterat: nunc in via mandatorum Dei non ambulat ſolùm, ſed currit, cùm Davide dicens: *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor meum.* Manus habebat ad furtum, ad rapinam, ad fraudem

Pſ.18.

para-

paratas, ad opera justitiæ & charitatis immobiles : nunc *laborat operando manibus suis, quod bonum est,* Eph.4.28. *ut habeat, unde tribuat necessitatem patienti.* Linguam habebat, & loqui non poterat, nisi mala : Ex abundantia enim cordis os loquitur : nunc os aperit, linguam movet ad laudem Dei, *ad ædificationem fidei,* Eph.4.29. *ut det gratiam audientibus.* Sensu destituti erant respectu rerum divinarum, & salutem animæ suæ spectantium, & non sapiebant, nisi quæ sunt carnis : nunc *quæ sunt spiritus, sentiunt.* Jacebant in lecto, in corporis deliciis quiescebant, nunc lectum portant : non amant, sed tolerant legitimas etiam delicias, quibus Deus animales actiones corporis conservationi necessarias condivit, in iisque uni serviunt necessitati, non voluptati ; ex intimo corde gementes ad Deum, & dicentes : *De necessitatibus meis erue me.* Hęc mutatio Ps.24.17. dexteræ Excelsi, hæc vis gratiæ sanctificantis animam, facultatibus omnibus veluti membris dissolutam. Id bonorum Doctorum, Concionatorum, Sacerdotum ministerio factum est, paralyticum Christo sistentium, qui peccata remittit in cœlo, cùm ipsi in terra peccatorem pœnitentem, ejus nomine, & auctoritate absolvunt. Hoc totum Dei opus, cujus proinde nomini gloria danda est de justificatione peccatoris, seu paralysis interioris curatione. *Confessio, & magnificentia opus ejus.* Quid magnificentius, quàm justificare Ps.110.3. S. August. in eum Psalm. impium? *Hæc est magnificentia Domini, justificatio peccatoris* : Hæc magnificenia Domini, quoniam *Vbi abundavit peccatum, superabundavit & gratia.* Rom.5.20. Opus certè admirabilius, quàm cœli & terræ creatio, quo ex nihilo meritorum novum hominem creat. Eph.2.19. *Ipsius enim sumus figmentum, creati in Christo Iesu, in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in iis ambulemus.* Justitiam enim homo non operatur, nisi justificatus ; *Credens autem in eum, qui justificat impium,* S. Per. Chrys. Ser.30. *à fide incipit ; ut bona opera non præcedentia, quod meruit, sed consequentia, quod accipit, ostendant.*

VIII. *Et cùm transiret inde Iesus, vidit hominem sedentem in telonio, Matthæum nomine. Et ait illi : Sequere me. Et surgens, secutus est eum.* Mira vis divinæ vocationis ! quæ *Publicanum in Apostolum commutavit, ut qui erat fraudator pecuniæ, fieret gratiæ distributor : & de impietatis schola ad pietatis magisterium perveniret ; fieretque Doctor misericordiæ, qui avaritiæ fuerat institutor.* Inscrutabile divinæ vocationis mysterium ! Deus omnis generis & conditionis homines vocat, ne de illius misericordia quisquam desperet. Suscipit pauperes, divites non repellit. Habentes suscipit, ad se trahit non habentes. Abraham, Job, David, divites : Pauperes Apostoli, unus ex illis dives ante vocationem Matthæus : illos Rom.9. ex piscatione, istum ex telonio vocavit ; nullis quidem præcedentibus meritis universos : *Quis enim prior dedit illi, & retribuetur ei?* Nullos ex operibus justitiæ vocavit, & justificavit : prævenit omnes in benedictionibus dulcedinis ; sed in Matthæo præsertim vocantis misericordia eluxit, quæ dedit *fraudulento fidem, venali gratiam, cupiditatis magistro officium largitatis, doctori fœnoris magisterium sanctitatis, publicano sæculi cœleste secretum.* Vidit hominem sedentem in telonio. *Vidit plus divinis oculis, quàm humanis.* Vidit hominem, *Vt peccata hominis non videret. Vidit opus suum, ut despiceret opera peccatorum. Vidit illum Deus, ut ille videret Deum. Vidit illum Christus, ut ille pecuniæ latebras amplius non videret. Vidit illum Christus sedentem, quia pressus cupiditatis pondere, surgere non valebat. Deterius sedebat in telonio publicanus ille, quàm paralyticus jacebat in lecto : quia ille carnis patiebatur paralysim, iste mentis : in illo fuerat compago turbata membrorum, in isto totus ordo fuerat sensuum dissipatus : Ille jacebat captus carne, sedebat corpore & animo iste captivus : Ille doloribus succumbebat invitus, iste vitiis voluntarius serviebat : Iste sibi innocens avaritiæ videbatur in crimine, ille se cognoscebat inter vulnera peccatorem : Iste lucrorum cumulabat peccata, ille dolorum gemitibus peccata delebat. Meritò igitur paralytico dicitur,* Confide, fili,

Alex. Expos. in Euang.

dimittuntur tibi peccata tua, *quia compensarat delicta doloribus : Publicano autem dicitur,* Veni, sequere me : *Hoc est, ut sequendo me repares, quod consequendo pecuniam perdidisti.* Veni, sequere me : *Hoc est, depone pondera, disrumpe vincula, solve laqueos.* Me sequere : *quære te, perde usuram, ut te valeas invenire.*

Veni, sequere me. *Sunt aliqui sic donantes injuriam, ut non ulciscantur, sæpiùs tamen improperent. Sunt & alii, qui sileant licèt, manet tamen alta mente repostа, & rancorem tenent in animo. Longè ab his omnibus benignissima est Divinitatis natura ; liberaliter agit, ignoscit plenariè ; ita ut propter fiduciam peccatorum, sed pœnitentium, ubi abundavit delictum, soleat & gratia superabundare. Testis est Paulus Gentium Doctor, qui plus omnibus cum divina gratia laboravit. Testis est Matthæus de telonio electus in Apostolum, cui etiam Novi Testamenti primum Scriptorem esse donatum est.* S.Bern.ser.3. de Fragmentis septem Misericord.

De telonio cumulandæ pecuniæ, in cathedram transfertur Ecclesiæ ; & qui priùs exigendi vectigalis fungebatur officio, constitutus est fidei divitiarumque cœlestium ministrare thesauros : quique tunc turpis lucri quæstu satagebat implere marsupium, nunc per mundi latitudinem spargit cœlestis eloquii Sacramentum. « B.Petr. Damia. ser.in Fest.S.Mat.

Et surgens, secutus est eum. Vocanti prompto animo obtemperat. Non enim repugnavit, nec ambigendo intra se dixit : Putasne Publicanum, peccatoremque me rectè absque fraude vocaverit ? Non est enim hujuscemodi humilitas laudabilis : sed confestim ita obtemperavit, ut nec domum quidem ad communicandum rem cum suis profectus sit : Verùm sicut piscatores priùs retibus cum navigio atque patre relictis, sic iste publico officio, & quæstu relicto sequebatur : sic præparatum & ad omnia expeditum animum ostendens, sic ab omni sæculari negotio seipsum eripiens, mirabili hac obedientia testimonium vocanti perhibuit, quòd opportunè ipsum vocaverit. *Matthæus non subtrahitur operi, sed mutatur : & telonium suscipit magis, quàm relinquit : ut mansura Deo, non homini peritura conquirat ; ut non trigesimum in quadragesimum quinquagesimumque nummum tristis redigat supputator : sed trigesimum in sexagesimum, & centesimum gaudii fructum lætus recondat divinis commodis profuturum.* Et surgens, sequutus est eum. *Generosus animus, qui sic ea, quæ magna putarat, facilè, & quasi nulla contempsit. Apparet, illum per ignorantiam lucra ante præsentia conquisisse, à quibus ut se sensit & vidit liberum, sic raptus est ad divina.* Et surgens, secutus est eum. *Sequi, imitari est. Ideòque ut pauperem Christum non tam gressu, quàm affectu consectari posset, reliquit propria, qui rapere solebat aliena : Perfectamque nobis abrenuntiationis sæculi formam tribuens, non solùm lucra reliquit vectigalium, sed & periculum contempsit, quod evenire poterat à Principibus sæculi : quia vectigalium rationes imperfectas atque incompositas reliquerit. Tanta enim cupiditate sequendi Dominum ductus est ; ut in nullo prorsus hujus vitæ respectum, vel cogitationem sibimet reservaverit. Propter quod justa mercede, dum humana sedulus negotia deserit, Dominicorum fidelis dispensator meruit esse talentorum.* S. Jo. Chrys. Hom. 31. in Matth. « S.Per. Chrys. ser.29. Ven. Beda, l. 2.in Lucam. Vide & S. Basil.in Reg. fusius disputatis, cap. 22.

Et surgens, secutus est eum. Fideliter implevit officia vocationis suæ, non solùm firma fide, qua Christo credidit ; ardentissima charitate, quæ totam in illius corde rerum terrenarum cupiditatem, & radicem omnium malorum avaritiam extinxit ; obedientia, qua Christum sine cunctatione sequutus est ; sed humilitate, qua suum ipse nomen, & publicani, id est, publici peccatoris professionem adscripsit, cùm alii noluerint ipsum nomine appellare vulgato, sed *Levi.* Ipse autem Matthæus, secundùm illud, quod « Prov. 8. 17. dicitur à Salomone, *Iustus accusator est sui in principio* « Isa.49.26. *sermonis* : Et ab Isaja, *Dic tu peccata tua, ut justificeris* : Matthæum se, & Publicanum nominat, « S.Hier. c.9. in Matt. ut ostendat legentibus, nullum salutem debere desperare, si ad meliora conversus sit, cùm ipse «

de Publicano in Apoſtolum ſit repentè mutatus. Grati etiam animi ſpecimen eximium dedit, qui hac ratione magis celebravit magnam Chriſti illum è telonio vocandis miſericordiam. Publicani *ex officio peccatores*, (inquit Tertullianus,) quorum nomen apud Dominum execrabile, *vendentium ipſius cœli & terræ & maris tranſitus*. Eò major Chriſti miſeratio, & gratia, qui illum non ſolùm in clientelam Diſcipulatus elegit, ſed in Senatus Apoſtolici faſtigium invexit, & ad ſcribendum Euangelium primum omnium applicuit. *Planè ſicut Moſes & Prophetis non abſurde præponitur, & omnibus, qui aliquid ſcripſerunt in Veteri Teſtamento: ita beatus Euangeliſta Matthæus omnes jure præcellit, qui ſcripſiſſe reperiuntur in Novo. Sicut enim ille naſcentis Mundi texit originem; ſic iſte, tamquam ſpiritalis cujuſdam Mundi, orientem deſcribit Eccleſiæ novitatem. Vnde Spiritu Sancto calamum temperante proviſum eſt, ut uterque non diverſum, ſed unum idemque ſuis libris præmitteret initium, dicens:* Liber generationis. *Sed illa generatio filios parturit iræ; iſta filios parturit gratiæ. Moſes veterem Adam atque terrenum, veterem Mundum, vetus digerit Teſtamentum: Matthæus autem pro veteribus nova, pro terrenis ſive carnalibus ſpiritualia, pro temporalibus introduxit æterna. Pro Adam Chriſtum, pro Lege veteri Euangelium, pro Mundo, vel terra ſanctam deſcribit Eccleſiam, diverſa ſpiritualium fructuum victualia germinantem...* Matthæus igitur *Euangeliſta Euangeliſtarum* non immeritò dicitur, qui aliis Euangeliſtis formam, & exemplum ſcribendi dedit. Hunc ducem & nos ſequamur, non Euangelium ſcribendo, ſed Euangelica præcepta ſervando. Hunc ad vitam ſequamur itineri prævium. Hujus ſalutiferum imitemur exemplum, qui mox ut vocantis Salvatoris audivit imperium, non cunctatus eſt, non ſua diſponendi quæſivit inducias, non amicorum petenda conſilia: ſed illicò divitias ſprevit, neceſſarios abdicavit, carnalium affectuum nexus abrupit; ſicque ſolutus, poſt Chriſti veſtigia lætus & impiger properavit, cùm Propheta dicens: *Dirupiſti*, Domine, *vincula mea, tibi ſacrificabo hoſtiam laudis.*

Tert. lib. de Pudic. c. 7.

B. Petr. Dam. Ser. in Feſto S. Matt.

IX. *Et factum eſt, diſcumbente eo in domo, ecce multi publicani, & peccatores venientes diſcumbebant cum Ieſu, & Diſcipulis ejus.* Arguitur Deus, quare inclinat ſe homini, quare conjacet peccatori, quare eſurit pœnitentiam, quare ſitit reditum peccatorum, quare acceptat miſericordiæ fercula, quare ſumit poculum pietatis. Venit ad prandium Chriſtus, venit ad convivium vita, ut faceret ſecum convivere morituros: venit ad languentes Medicus, ut reficeret conveſcendo defeſſos: inclinavit Paſtor bonus humeros ſuos, ut ovem perditam ſalutares reportaret ad caulas. Sed hoc Phariſæus arguit, qui prandium Dominicum putat non virtutis eſſe, ſed ventris; non ſpiritus, ſed carnis; non divinæ bonitatis, ſed voluptatis humanæ; terreni luxus, non gratiæ cœleſtis. Sic ſe videt, qui Deum non videt. *Quis arguit Medicum jacentibus conjacentem, niſi ſalutis inimicus? Quis Paſtorem ſubnixum laſſo pecori reprehendit, niſi qui lucroſi gregis amorem neſcit? Quis judicem de pietate judicat, niſi qui fuerit deſperatus: Quis communionem Dei, niſi ſacrilegus ſpernit? Indulgentiam quis niſi ſacrilegus horreſcit?*

S. Petr. Chr. Serm. 30.

Ecce Publicani, & peccatores venientes diſcumbebant cum Jeſu. *Vnius Publicani converſio multis exemplum pœnitentiæ ac indulgentiæ Publicanis, & peccatoribus tribuit.* Non enim dubitandum, quin Publicani ac peccatores eſſe deſierant, qui cum Jeſu, & Diſcipulis ejus diſcumbebant: nec ſi in peccatis perſeverare decernerent, ei qui ſine peccato eſt, conveſci auderent. *Et pulchro ſanè præſagio, qui Apoſtolus & Doctor gentium erat futurus, in prima ſua converſione peccantium poſt ſe gregem trahit ad ſalutem: officiumque euangelizandi, quod proficiente merito virtutum erat expleturus, à primis jam fidei ſuæ rudimentis incipit. Neque enim ſolum, qui fratrem verbo erudit; ſed etiam, qui exemplo ad meliora convertit, miniſterium gerit Doctoris.* Denique iidem Publicani non tunc ſolummodò cum Domino diſcumbebant, verùm & deinceps abjectis ſæcularibus negotiis, ad imitationem Matthæi, illum ſequi gaudebant, teſte Euangeliſta Marco: *Multi*, inquit, *Publicani, & peccatores diſcumbebant cum Ieſu & Diſcipulis ejus. Erant enim multi, qui & ſequebantur eum.*

Vener. Beda, ho. de S. Mat.

Et factum eſt, diſcumbente eo in domo, ecce multi Publicani, & peccatores diſcumbebant cum Ieſu. Chriſti corpori, ſcilicet Eccleſiæ, ſpiritale convivium S. Matthæus inſtruxit. *Nonne*, Domine Jeſu, *quoties in Eccleſiis Euangelium recitatur, quod ſcripſit, toties corpori tuo ſalutarem alimoniam ſubminiſtrat? Paſcit equidem animas eſurientium te, dum infantiam tuam, mores tuos, doctrinam tuam, ſolicitudinem, fatigationem, paſſionem, mortem, reſurrectionem, aſcenſionem, earum inſinuat auribus. Magnum prorſus ac ſolemne convivium, quod in toto orbe terrarum noſcitur eſſe diffuſum. Redivivis ſemper nobilitatur alimentis, quoniam numquam Dei verbum inveteratur, corrumpitur numquam; quin potiùs erogatum multiplicatur, prædicatum creſcit, geſtatum nutrit, accendit meditatum, agnitum concupiſcitur; expoſitum, integrum; & intelligentiæ faucibus manſum, permanet incorruptum....*

S. Laur. Juſt. ho. de S. Mat.

X. *Et videntes Phariſæi, dicebant Diſcipulis ejus: Quare cum Publicanis & peccatoribus manducat Magiſter veſter? At Ieſus audiens, ait: Non eſt opus valentibus Medicus, ſed malè habentibus.* Quis eſt peccator, niſi qui ſe peccatorem negat? *Magis ipſe peccator eſt; & ut veriùs dicam, ipſe jam peccatum eſt, qui ſe non intelligit peccatorem.* Legiſti, Phariſæe, quia *Non juſtificabitur in conſpectu tuo omnis vivens?* Quamdiu ſumus in mortali corpore, & fragilitas dominatur in nobis, etſi actu peccata vincimus, vincere peccata cogitationum non poſſumus, & injuſtitias fugere: & ſi corporea poſſumus evitare, & ſi conſcientiam malam devincere valemus, culpas negligentiæ, ignorantiæ peccata, quemadmodum poſſumus abolere? *Phariſæe, confitere peccatum, ut Chriſti venire poſſis ad menſam; ut ſit tibi panis Chriſtus, & panis ipſe frangatur in tuorum veniam peccatorum: ut fiat tibi poculum Chriſtus, qui in tuorum delictorum remiſſionem funditur. Prande cum peccatoribus, ut poſſis prandere cum Chriſto: Agnoſce te peccatorem, ut tecum prandeat Chriſtus: Intra cum peccatoribus convivium Domini tui, ut poſſis non eſſe peccator: Intra domum miſericordiæ cum Chriſti venia, ne cum tua juſtitia extra domum miſericordiæ puniaris excluſus. Agnoſce Chriſtum, audi cœleſtem Medicum, calumnias tuas peremptoriè confutantem:* Non eſt opus ſanis Medicus, ſed malè habentibus. *Si vis curam, agnoſce languorem.* Non veni vocare juſtos, ſed peccatores. *Si cupis miſericordiam, confitere peccatum.*

S. Pet. Chryſ. Ser. 30.

Non eſt opus ſanis Medicus, ſed malè habentibus, *Quia vos juſtos dicitis, cùm ſitis peccatores; ſanos vos judicatis, cùm langueatis; medicinam repellitis, non ſanitatem tenetis.... O fortes, quibus Medicus opus non eſt! Fortitudo iſta non ſanitatis eſt, ſed inſaniæ. Nam & phreneticis nihil fortius, valentiores ſunt ſanis: ſed quantò majores vires, tantò mors vicinior. Avertat Deus ab imitatione noſtra fortes iſtos. Timendum eſt enim, ne eos quiſque velit imitari. Doctor autem humilitatis, particeps noſtræ infirmitatis, donans participationem ſuæ Divinitatis, ad hoc deſcendens, ut viam doceret, & via fieret, maxime ſuam humilitatem nobis commendare dignatus eſt.* Hanc imitemur, ne de juſtitia noſtra præſumamus, & Phariſaico ſupercilio peccatores contemnamus, ac ipſis inſultemus; ſed magis nos peccatores eſſe cognoſcamus, & confiteamur: cœleſtiſque Medici opem implorare non ceſſemus, qui ſanguine ſuo medicamentum fecit ægrotis. *Omnes enim peccaverunt, & egent gloria Dei.* Primus homo ita conditus eſt, ut ſi obediret Deo, ſemper beatus & immortalis eſſet; ſi negligeret & contemneret præceptum ejus, qui volebat in illo ſalutem perpetuam cuſtodire, in morbum mor-

S. Aug. tr. 7. in Joan.

Idem Enarr. in Pſ. 58.

S. Aug. serm. 278. alias de Div. 34.

mortalitatis irrueret. Tunc ergo Medicus à sano contemptus est, nunc curat ægrotum. Alia enim sunt
„ præcepta quædam medicinæ ad tenendum sanitatem;
„ sanis enim dantur, ne ægrotent: alia sunt, quæ jam
„ ægroti cùm accipiunt, recuperant quod amiserant. Bo-
„ num erat homini, ut obediret Medico, cùm sanus es-
„ set, ne Medicus illi opus esset: *Non est enim opus sa-*
„ *nis Medicus, sed malè habentibus*: Propriè enim Me-
„ dicus dicitur, per quem sanitas recuperatur. Nam
„ semper Deus Medicus opus est etiam sanis, ut sanitas
„ ipsa teneatur. Bonum ergo illi erat tenere perpetuam
„ sanitatem, in qua conditus erat. Contempsit, abu-
„ sus est, intemperantia sua decidit in malam valetudi-
„ nem hujus mortalitatis; audiat vel modò præcipien-
„ temMedicum,ut possit inde surgere,quò per peccatum
„ ipse decubuit. Sed quemadmodum in ipsa medicina
„ sanus faciendo, quæ imperat Sapientia salutis, ma-
„ net in eo quod habet; si autem cœperit ægrotare, in-
„ cipit audire præceptum, & incipit facere, si verè cu-
„ rat recipere bonam & integram valetudinem; cùm
„ autem cœperit id facere, non continuò jam sanus est;
„ sed diu observando pervenit ad illam sanitatem, quam
„ minùs temperando perdiderat: Hoc illi autem prodest
„ quod jam incipit observare, ne augeat ægritudinem;
„ & ut non solùm deterior non fiat, sed etiam incipiat
„ meliùs habere, qui paulatim fit sanus: spes est enim
„ perfectæ sanitatis, quando incipit homo minùs minùs-
„ que ægrotare. Sic etiam justè vivere in hac vita, quid
„ est aliud,nisi audire præcepta legis & facere?Numquid
„ ergo quicumque faciunt præcepta legis, jam sani sunt?
„ Nondum: sed ut sani fiant, faciunt. Non deficiant
„ faciendo, quia paulatim recipitur, quod semel amis-
„ sum est. Si enim citò rediret homo ad pristinam bea-
„ titudinem, ludus illi esset peccando cadere in mor-
„ tem..... Sic venit ad afflictum & laborantem Medicus
„ Christus, qui ait: *Non est opus sanis Medicus, sed*
„ *malè habentibus*: *Non enim veni vocare justos, sed*
„ *peccatores*. Vocat peccatores ad pacem, vocat ægro-
„ tantes ad sanitatem. Imperat fidem, imperat conti-
„ nentiam, temperantiam, sobrietatem, refrænat con-
„ cupiscentiam avaritiæ: dicit, quid faciamus, quid ob-
„ servemus. Qui observat hæc, jam potest dici justè vi-
„ vere secundùm præcepta medicinæ: sed nondum re-
„ cepit illam sanitatem & integram valetudinem, quam
„ Deus promittit per Apostolum, dicens, Oportet cor-
„ ruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale
„ hoc induere immortalitatem. *Tunc plena sanitas erit,*
& cum Angelis sanctis æqualitas.

S. Hil. in c. 9. Matth.

XI. *Euntes autem discite quid est, Misericordiam volo, & non sacrificium. Non enim veni vocare justos, sed peccatores.* Scribis, & Pharisæis, qui in sacrificiis confidebant, & virtutem negligebant, ostendit ex Scripturis, misericordiam, & charitatem sacrificiis præstare. Demonstrat, *Legem sacrificiorum observatione devinctam opem ferre non posse; sed salutem universis in misericordiæ indulgentia reservari.* Non enim veni vocare justos, sed peccatores. *Omnibus venerat; quomodo ergo non se justis venisse dicit? Erant ergo, quibus necesse non erat, ut veniret? Sed nemo justus ex lege est. Ostendit ergo, inanem justitiæ esse jactantiam: quia sacrificiis infirmis ad salutem, misericordia erat universis in lege positis necessaria. Nam si justitia fuisset ex lege, venia per gratiam necessaria non fuisset.*

Osee 6. 6.

Misericordiam volo, & non sacrificium. *His verbis satis declaratum est, illa sacrificia per seipsa non*

S. Aug. l. 10. de Civ. Dei, c. 5. & 6.

requirere Deum, quibus significantur hæc sacrificia, quæ requirit Deus. Ac per hoc ubi scriptum est, Misericor-
„ diam volo, quàm sacrificium; *nihil aliud, quàm sa-*
„ *crificium sacrificio prælatum oportet intelligi: quoniam*
„ *illud quod ab omnibus appellatur sacrificium, signum est*
„ *veri sacrificii. Porrò autem misericordia verum sacrifi-*
„ *cium est: Vnde dictum est,* Beneficentiæ, & commu-
„ nionis nolite oblivisci: Talibus enim hostiis promere-
tur Deus. *Proinde verum sacrificium est omne opus, quod agitur, ut sancta societate inhæreamus Deo; relatum scilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possimus. Vnde & ipsa misericordia, qua homini sub-*

Alex. Expos. in Euang.

venitur, si propter Deum non sit, non est sacrificium. Sed misericordia, qua bonus Pastor peccatoribus miseretur, infirmisque ovibus condescendit, & compatitur, ut eas curet, Deo gratior est sacrificio. Opera externa pietatis, & mortificationis sine misericordia & charitate, Pharisaica sunt, non Christiana; speciem religionis habent, non veritatem. *Non veni vocare justos, sed peccatores: Vt* scilicet *nullus magnus superbiret, nullus infirmus desperaret.*

S. Aug. serm. 100. alias de Temp. 300.

XII. *Tunc accesserunt ad eum Discipuli Ioannis, dicentes: Quare nos & Pharisæi jejunamus frequenter: Discipuli autem tui non jejunant? Et ait illis Iesus: Numquid possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus? Venient autem dies, cum auferetur ab eis sponsus, & tunc jejunabunt.* Pharisæi Joannis Discipulos, ut verisimile est, subornarunt, ut Christo id objicerent, sicut Herodianos posteà immisere. Quadam enim æmulatione contra Christum Discipuli Joannis disputabant, tunc solùm ad humanitatem redacti, cùm Joannes in carcerem detrusus est. Modestiùs enim tunc accesserunt ad Jesum, ipsique Magistri nomine, quæ præceperat, nuntiaverunt, quamvis posteà ad æmulationis vitium sint reversi. *Quare*, inquiunt, *nos & Pharisæi jejunamus frequenter: Discipuli autem tui non jejunant?* Ecce hæc illa est ægritudo, quam Christus jampridem depellebat, dicens: *Quando jejunas, unge caput tuum, & faciem tuam lava.* Prævidebat enim, quot quantaque vitia ex jejunii, aliorumque externorum pœnitentiæ operum ostentatione oriantur. Plerique enim, in quorum animis charitas & humilitas Christiana radices non egerunt, in his non cavent superbiam, quæ bonis operibus insidiatur: non attendunt viam regiam & generalem, qua ad Deum itur, & sine qua ad ipsum non pervenitur, charitatem esse cum humilitate conjunctam; vias alias particulares varias esse, secundùm donum unicuique divinitùs concessum: Proinde illos, qui jejuniis, & severiori vivendi ratione ab hominum vulgo discreti sunt, alios in via Dei ambulantes, & populariter viventes contemnere non debere, qui charitate, & humilitate præstantiores fortè sunt, & hoc nomine Deo gratiores. Cogitare debent, quòd *Jejunium magnum & generale est abstinere ab iniquitatibus, & illicitis voluptatibus sæculi.* Quare Discipuli tui non jejunant? *Serpentina ista vox est.* Jejunium exemplo suo consecraverat Christus, Discipulis illud commendavit, & genus esse dæmoniorum docuit, quod non ejicitur,nisi *jejunio & oratione.* Sed quamdiù Christus Ecclesiæ sponsus cum ipsis versabatur, tempus erat indulgentiæ & lætitiæ, ac proinde austeriore vivendi ratione adstringendi non erant; tempus erat nuptiarum mysticarum, quo filii sponsi gaudere deberent, luctu, jejunio, gravioribusque malis affligendi, postquàm sponsus illis visibilem præsentiam suam subtraxisset. Christus verò Joannis Discipulos, & Pharisæos ipsos pro meritis non increpat,tamquam inanem quærentes gloriam, & vanè se ostentantes. Quando enim pro aliis loquebatur, verbi gratia, pro publicanis, ut animos eorum vulneratos mitigaret, acriùs in exprobratores insurrexit: Nunc verò cùm ipsum ejusque Discipulos carperent, clementer & humiliter respondet: *Numquid possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus?* Se priùs quidem Medicum, nunc verò Sponsum appellavit, ineffabilia quædam Mysteria his nominibus aperiens. Et quamvis potuisset in eos acriter invehi, dicens: Qua auctoritate jejunandi legem aliis imponere potestis? Res vestras agite. Quam verò jejunia vobis afferunt utilitatem, cùm mens vestra sceleribus repleta sit, cùm alios accusetis, cùm judicetis,non parvas ipsi trabes gerentes in oculis cùm ad aucupandam hominum gloriam omnia faciatis? Potiùs inanis gloria abjicienda esset, omnesque virtutes adhibendæ, fratrum dilectio, charitas, mansuetudo. Nihil tamenhujusmodi respondet, sed: *Numquid possunt filii sponsi lugere, quamdiu cum illis est sponsus?* Præsens igitur tempus, quo ego sponsus à Joanne appellatus cum Discipulis versor, lætitiæ & gaudii tempus illis est. Nolite

S. Jo. Chrys. Hom. 31. in Matth.

S. Aug. tr. 17. in Joan. S. Ambr. l. 5. in Luc.

S. Jo. Chrys. Hom. 31. in Matth.

igitur adhibere mœſta : Mœſtum autem quid jejunium eſt, non natura quidem ſua, ſed illorum, qui imbecilliores adhuc ſunt comparatione. Nam provectioribus & perfectioribus jucunda res eſt & amabilis: & quemadmodum ex bono corporis habitu lætitia conſequitur, ſic multò major animi virtuti dediti voluptas eſt. Sed ad mentem eorum reſpondet. Sic & Iſaias, & Moyſes jejunium humiliationem animi & afflictionem appellant. Addit autem : *Venient dies quando auferetur ab eis ſponſus, & tunc jejunabunt*. Unde patefacit, non ventris & voluptatis cauſa Diſcipulos ſuos extraordinaria tunc jejunia non frequentaſſe; ſed ipſius indulgentia, & diſpenſatione mirabili, prudentiæque in hominibus adhuc infirmis & imbecillis regendis planè divinæ exemplum præbente, Paſtoribus omnibus & animarum Rectoribus imitandum. Duplex etiam genus jejunii Diſcipulis & Chriſtianis aliquando frequentandum innuit. Nam *Jejunium aut in tribulatione eſt, aut in gaudio : in tribulatione, ad propitiandum Deum pro peccatis; in gaudio verò, cùm tantò minùs delectant carnalia, quantò ſpiritalium major ſagina eſt. Cùm ergo Dominus interrogatus eſſet, cur Diſcipuli ejus non jejunarent, de utroque jejunio reſpondit. Namque ad illud, quod in tribulatione jejunari ſolet, pertinet, quod ait, Sponſi filios tunc jejunaturos, cùm ab eis ablatus fuerit Sponſus: Tunc enim deſolabuntur, & in mœrore ac luctu erunt, donec eis per Spiritum Sanctum gaudia conſolatoria retribuantur. Quo dono percepto, etiam jejunii alterum genus, quod fiet per lætitiam, jam renovati in vitam ſpiritalem convenientiſſimè celebrabunt*. Jejunium utrumque frequentandum, ſecundùm diverſos ſtatus. Primum pœnitentibus & incipientibus convenit; alterum perfectis. *Venient dies, quando auferetur ab eis Sponſus, & jejunabunt*. Qui ſunt illi dies, quibus nobis Chriſtus aufertur, maximè cum ipſe dixerit: *Vobiſcum ſum uſque ad conſummationem ſæculi* : &, *Non relinquam vos orphanos* ? Certum eſt enim, quòd ſi nos relinquat, ſalvi eſſe nequeamus. *Nemo tibi Chriſtum poteſt auferre, niſi te illi ipſe auferas. Non te auferat jactantia tua, non te auferat arrogantia*. Si autem Sponſum animæ tuæ peccando amiſeris, pœnitentiam age: *Nam ſi gratia ex pœnitentia, qui faſtidit pœnitentiam, abdicat gratiam*. Ad ſatisfactionem autem pœnitentiæ pertinet jejunium tribulationis, quo conficitur caro, & corporalis luxuria caſtigatur. Sed etſi per gratiam præſens ſit Sponſus, jejunium gaudii frequentandum eſt, ne carne in terram vergente retardatus animus, ſurſum, ubi Sponſus eſt ad dexteram Patris ſedens, non feratur. *Ergo, chariſſimi, quia eſt terrenus cibus, quo carnis infirmitas paſcitur; eſt autem & cœleſtis cibus, quo pietas mentis impletur; & habet cibus iſte terrenus vitam ſuam, habet & ille ſuam: Hujus cibi vita hominum eſt, illius cibi vita Angelorum eſt. Fideles homines, diſcreti jam corde à turba infidelium, ſuſpenſi in Deum, quibus dicitur*, Surſum cor, *aliam ſpem gerentes, & ſcientes ſe peregrinari in hoc mundo, medium quemdam locum tenent: nec illis comparandi ſunt, qui nihil aliud putant bonum, quàm deliciis terrenis perfrui; nec illis adhuc ſupernis habitatoribus cœli, quibus ſola deliciæ ſunt Panis ipſe à quo creati ſunt..... Nondum pervenimus, ſed jam imus : nondum ibi lætamur, ſed jam hic ſuſpiræmus. Quid ergo nobis prodeſt abſtinere aliquantum à paſtu, & lætitia carnali ? Caro in terram cogit, mens ſurſum tendit: rapitur amore, ſed tardatur pondere. Si ergo caro in terram vergens, onus eſt animæ, & ſarcina prægravans volantem : quantùm quiſque delectatur ſuperiore vita ſua, tantùm deponit de terrena ſarcina ſua. Ecce quid agimus jejunantes.*

Venient autem dies, quando auferetur ab illis Sponſus, & jejunabunt. Piis tempus tribulationis eſt, quo probantur; tempus gaudii, quo cœleſtibus ſolatiis revocantur. Interiora gaudia & ſolatia, carnis afflictione, & immiſſarum à Deo tribulationum, ſive exteriùs, ſive interiùs, perpeſſione promereri debent. Interna pace, gaudiiſque & conſolationibus cœleſtibus abuti non debent; ſed tum maximè ad ſuſtinenda Chriſtianę militiæ certamina ſe prępărare, & omnium deliciarum terrenarum abſtinentia, quæ jejunii nomine ſignificatur, ipſoque jejunio corporali carnem ſuam cruciare, ut placeant oculis Sponſi, ut delectent ſuavitatem ejus: *Nam & victima excruciatur, ut in aram imponatur*. Tempore verò ſpiritualis deſolationis, ſiccitatis, & tribulationis interioris, multò magis frequentandum jejunium eſt, ut ad Sponſi amplexus anima perveniat, & ab illo introducatur in cellaria myſtica, ubi vino cœleſtium conſolationum recreetur. *Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi per ſingulos dies, Ubi eſt Deus tuus ? Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum; quando veniam, & apparebo ante faciem Dei* ? Sponſus abeſt, quamobrem luctus & jejunii tempus eſt. Quaſi vidua eſt anima, Chriſti ſponſi ſui viſibili præſentia & Dei ſui fruitione deſtituta.

S. Aug. lib. de Util. jej. c. 3.

Pſ. 41. 3. & 4.

XIII. *Nemo autem immittit commiſſuram panni rudis in veſtimentum vetus ..... Neque mittunt vinum novum in utres veteres .... Sed vinum novum in utres novos mittunt*, &c. Prudentiæ Chriſtianæ & Paſtoralis eſt, recèns converſorum ad Deum peccatorum, infirmorumque rationem habere, & cum illis indulgentiùs agere; nec ſtatim ipſis imponere auſterioris vitæ jugum, & corporalium mortificationun onera, quæ abſolutè neceſſariæ non ſunt ad ſalutem; ne à virtutis tramite deterreantur, & ut ſerendo Chriſti jugo paulatim aſſueſcant. In Dei opere, ejus gloriæ, ac animarum Chriſti ſanguine redemptarum ſaluti unicè ſtudendum & conſulendum eſt: & quemadmodum de præceptis Dei, de Euangelii vigore, de Eccleſiæ mandatis nihil remittere debent Paſtores & conſcientiarum Moderatores: ita in aliis exigendis præcipites eſſe non debent, & nimis importuni; ſed ſenſim ſibi commendatas Animas ad perfectionem provehere, neceſſaria ſtatus, in quo à Deo poſitæ ſunt, officia primùm imperare, pauliſper accommodare ſe humanæ infirmitati, exſpectare, donec uberiori & fortiori gratia omninò renovati ſint pœnitentes ac perfecti. *Nemo immittit commiſſuram panni rudis in veſtimentum vetus*, &c. Id eſt, *Nondum diſcipuli mei ad majora conſcenderunt; nondum Spiritu renovati ſunt : propterea hujuſmodi indulgentia adhuc egent, ut majora ſibi pondera præceptorum ita affectis imponenda non ſint. Hoc autem dicebat, leges jam Diſcipulis atque regulas præbens : ut cùm etiam ipſi à quacumque orbis parte Diſcipulos adſciſcant, mites erga eos & faciles ſint*. Ea œconomia Chriſtus in ſermone quem ad Diſcipulos habuit in ſuprema Cœna, ait: *Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis portare modò*. Quamobrem *Non debemus cuncta à quibuſvis ſtatim expoſcere, ſed ea ſolùm, quæ poſſibilia ſunt, atque illorum viribus conveniunt, & tum citò ad alia etiam perveniemus. Quòd ſi curris atque feſtinas, velociùſque rem agere cupis, ideò noli feſtinare, quia quantò velociùs perficere feſtinas, tantò tardiùs perages. Nec te quiſpiam eorum, qui importunè criminatur, conturbet. Nam & tunc Phariſæi criminabantur, & Diſcipuli carpebantur, nec tamen Chriſtus propterea ſententiam immutavit: nec conceſſit dedecus eſſe, ut Phariſæi jejunarent. Verùm ut gubernator optimus non commotis fluctibus, ſed arti ſuæ intentus eſt, ita egit*. His inſtitutis noſtros gubernemus. Uxorem habes ornatum corporis nimis adamantem, fuco perfuſam, deliciis & loquacitate diffluentem: vis eam ad ſaniorem mentem reducere? Id aſsequeris, ſi non univerſa ſimul imperes, ſed faciliora, eaque priùs, quibus illa minùs ſtudere videatur : Nam ſi cuncta ſtatim in melius vertere volueris, nihil efficies. Non ergo ſtatim aureis ornamentis privare tentes, habeat interim atque utatur : Nam id minus malum eſse videtur, quàm facies fuco adulterata. Fucum igitur priùs auferas; idque non terrore ac minis, ſed miti blandaque ſuaſione, partim alias accuſando, partim tuo judicio, & auctoritate improbando. A te ſæpè audiat, non placere tibi fucatas facies, inde tibi faſtidium creari, venuſtas fuco deformari. Intereà nihil adhuc

S. Jo. Chryſ. Hom. 31. in Matth. Joan. 16.

S. Jo. Chryſ.

S. Ambr. l. 5. in Lucam.

Matt. 28. 20. Joann. 14. 18.

S. Auguſt. l. 2. qu. Euangel. c. 18.

Iſa. 18 n. 30.

„ adhuc de gehenna dixeris, nihil de Regno cœlorum;
„ fruſtra enim hoc dices: ſed perſuade ipſi, magna te af-
„ fici voluptate, cùm talem ejus faciem vides, qua-
„ lis à Deo creata eſt: faciem verò fuco adulteratam
„ apud homines bonos vulgò improbari. Priùs igitur
„ his tritis rationibus, & communi ſententia, mor-
„ bum ab ejus anima externina: & poſtquam his ver-
„ bis permulſeris, de inferno etiam ac cœlo dicito;
„ nec ſemel; ſed iterum atque iterum hæc differere
„ non graveris; non odio, aut ira, ſed cum amore &
„ lepore; nunc quaſi adulando, nunc quaſi ex faſti-
„ dio oculos avertendo, nunc colendo. Nonnè vi-
„ des pictores modò hos, modò illos colores priori-
„ bus deletis inducere, cùm formoſam faciem pin-
„ gunt? Noli tu pictoribus negligentior eſſe. Illi cor-
„ poris effigiem in tabulis pingentes, tanto ſtudio,
„ & cura utuntur: nos cum meliores animas face-
„ re volumus, nonnè æquum eſt, omnem adhibere co-
„ natum? &c.

S.Aug.ſ.267. aliàs de Temp. 186. *Neque mittunt vinum novum in utres veteres*, id eſt, *ſpiritalia non capit carnalis. Carnalitas vetuſtas eſt, gratia novitas eſt. Quantocumque homo in melius fuerit innovatus, tantò ampliùs capit, quod verum ſapit.*

Coloſſ.3.9.& 10. *Nemo immittit commiſſuram panni rudis in veſtimentum vetus.* Veſtimentum vetus illud eſt, quod exuendum Apoſtolus docuit, dicens: *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem, ſecundùm imaginem ejus qui creavit illum:* Quod quidem fit baptiſmatis ſanctificatione. Eòdem igitur collineat utriuſque ſeries præcepti, *Ne actus veteris & novi hominis miſceamus; cùm ille corporalis exterior opera carnis operetur, & hic interior qui renaſcitur, non verſicolorem ſpeciem veterum novorumque debeat habere geſtorum, ſed concolor Chriſto, illum ſtudio mentis imitari, cui renatus eſt in lavacro..... Servemus igitur veſtem, quam nos ſacro Dominus emergentes fonte veſtivit. Citò ſcinditur veſtis, ſi facta non congruant: citò tineis carnis atteritur, & veteris hominis errore maculatur. Ergo hic nova veteribus copulare: in Apoſtolo autem etiam novis vetera ſuperveſtire prohibemur, ſed exuere vetus, novum ſumere; ut expoliati, non nudi inveniamur.* Et nemo mittit vinum novum in utres veteres. *Fragilitas humanæ conditionis aperitur, cùm corpora noſtra exuviis defunctorum animalium comparantur:* (Veteres ſcilicet utribus coriaceis pro vaſis utebantur.) *Atque utinam bonorum utrium uſum poſſimus implere, ut Sacramentum quod accepimus, reſervemus. Levat injuriam induſtria, ſi renovatis utribus nova vina credantur. Et ideo utres hos plenos ſervare ſemper debemus; vacuos enim citò tinea & ærugo conſumit, gratia ſervat impletos.*

S.Ambr. l.5. in Luc.n.23. & 25.

2.Cor.5.2.3.4

XIV. *Hæc illo loquente ad eos, ecce Princeps unus acceſſit, & adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modò defuncta eſt: ſed veni, impone manum tuam ſuper eam, & vivet. Et Ieſus ſurgens, ſequebatur eum.* Et nos ad Chriſtum ſtatim confugere debemus, cùm Anima noſtra, unica noſtra, mortua eſt, peccato intùs in corde concepto, nondum opere conſummato, ut eam gratia ſua ſuſcitet. Id enim Jairi Principis Synagogæ filia intra domum defuncta, nondum elata, nondum ſepulta, ſignificat. *Dominus noſter Ieſus Chriſtus ea, quæ faciebat corporaliter, etiam ſpiritaliter volebat intelligi. Neque enim tantùm miracula propter miracula faciebat: ſed ut illa quæ faciebat, mira eſſent videntibus, vera eſſent intelligentibus. Quemadmodum qui videt litteras in codice optimè ſcripto, & non novit legere, laudat quidem antiquarii manum, admirans apicum pulchritudinem; ſed quid ſibi velint, quid indicent illi apices neſcit; & eſt oculis laudator, mente non cognitor: alius autem & laudat artificium, & capit intellectum, ille utique qui non ſolùm videre, quod commune eſt omnibus, poteſt, ſed etiam legere; quod qui non didicit, non poteſt. Ita qui viderunt Chriſti miracula, & non intellexerunt quid ſibi vellent, & quid intelligentibus quodammodo innuerent, mirati ſunt tantùm, quia facta ſunt: alii verò & facta mirati, & intellecta aſſecuti. Tales nos in ſchola Chriſti eſſe debemus.* Tres mortuos Chriſtus ſuſcitavit, Lazarum triduo ſepultum, jamque fœtentem in monumento; filium viduæ Naim adoleſcentem, cùm ad tumulum efferretur; & filiam Jairi Synagogæ Principis recèns defunctam, cùm adhuc intra domum eſſet. Videamus ergo, quid nos diſcere voluit in tribus illis mortuis quos ſuſcitavit. *Iſta tria genera mortuorum, ſunt tria genera peccatorum, quos hodieque ſuſcitat Chriſtus.* S.Aug.ib. *Sunt qui peccatum intus in corde habent, in facto nondum habent. Neſcio quis commotus eſt aliqua concupiſcentia. Dicit enim ipſe Dominus:* Qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo. *Nondum acceſſit corpore, conſenſit in corde: Mortuum intus habet, nondum extulit. Et ut fit, ut novimus, ut quotidie homines in ſe experiuntur, aliquando audito verbo Dei, tamquam Domino dicente,* Surge, *condemnatur conſenſus ad iniquitatem, reſpiratur in ſalutem atque juſtitiam. Surgit mortuus in domo, reviviſcit cor in cogitationis ſecreto. Facta eſt iſta reſurrectio animæ mortuæ intus intra latebras conſcientiæ, tamquam intra domeſticos parietes. Alii poſt conſenſum, eunt in factum, tamquam efferentes mortuum; ut quod latebat in ſecreto, appareat in publico. Numquid jam iſti, qui in factum proceſſerunt, deſperati ſunt? Nonne & illi juveni dictum eſt,* Tibi dico, ſurge? *Nonnè & ille redditus eſt matri ſuæ? Sic ergo & qui jam fecerit, ſi fortè commonitus, & commotus verbo veritatis ad Chriſti vocem reſurgit, vivus redditur. Potuit progredi, in æternum perire non potuit. Qui autem faciendo quod malum eſt, etiam mala conſuetudine ſe implicant, ut ipſa conſuetudo mali non eos ſinat videre, quia malum eſt, fiunt defenſores malorum factorum ſuorum, iraſcuntur cùm reprehenduntur..... Tales conſuetudine maligna preſſi, tamquam ſepulti ſunt. Ita ſepulti, ut de Lazaro dictum eſt, Iam putet... Hæc ergo ſic audiamus, ut qui vivunt, vivant; qui mortui ſunt, reviviſcant. Sive adhuc peccatum in corde conceptum eſt, & non proceſſit in factum; pœniteat, corrigatur cogitatio, ſurgat mortuus intra domum conſcientiæ. Sive jam quod cogitavit, admiſit; nec ſic deſperetur. Non ſurrexit mortuus intus, ſurgat elatus. Pœniteat facti, de proximo reviviſcat: non eat in profundum ſepulturæ, non accipiat deſuper conſuetudinis molem. Sed fortè jam illi loquor, qui jam duro ſui moris lapide premitur, qui jam urgetur conſuetudinis pondere, qui jam quatriduanus putet. Nec ipſe deſperet: profundus mortuus eſt, ſed altus eſt Chriſtus. Novit clamando terrena onera rumpere, novit intrinſecùs per ſe ipſum vivificare, ſolvendum Diſcipulis tradere. Agant etiam tales pœnitentiam.*

S.Aug. ſ.58. aliàs 44. de Verbis Do.

Ecce princeps unus acceſſit, & adorabat eum, dicens: Domine, filia mea modò defuncta eſt. Ut animæ noſtræ reſurrectionem impetremus, ad Deum accedere per fidem oportet, ſub ejus potenti manu humiliari, ſupremam ejus Majeſtatem in ſpiritu & veritate adorare; illi miſeriam noſtram, & Animæ mortuæ ſtatum ferventi ſolicitudine exponere; cum fiducia in Dei bonitate, & in virtute ſanctiſſimæ humanitatis, paſſionis, & mortis Domini & Salvatoris noſtri Jeſu ipſi ſupplicare, ut Animam ipſius Spiritu, quo vivebat, deſtitutam, ejuſdem Spiritus nova effuſione vivificet. *Cor mundum crea in me Deus, & ſpiritum rectum innova in viſceribus meis.* Quæram te, Domine, ut vivat anima mea. *Vivit enim corpus meum de Anima mea, & vivit Anima mea de te.* Audiam Prophetæ tui monitum ſalutiferum: *Quærite Deum,* inquit, *& vivet anima veſtra.* Et Apoſtolum dicentem, *Nolite conformari huic ſæculo. Evitando vivit anima, quæ appetendo moritur. Faſtus elationis, & delectatio libidinis, & venenum curioſitatis, motus ſunt animæ mortuæ; quia non ita moritur, ut omni motu careat, quoniam diſcedendo à fonte vitæ, moritur, atque ita ſuſcipitur à prætereunte ſæculo, & conformatur ei. Verbum autem tuum, Deus, fons vitæ æternæ eſt, & non præterit: ideoque in verbo tuo cohibetur ille diſceſſus, dum dicitur nobis: Nolite conformari huic ſæculo.*

Pſ. 50. S.Aug. l. 10. Confeſſionum, c.20. Pſ.68. 33. Rom.12.1. S.Aug. l. 13. Confeſſ.c.21.

Sed

Sed veni, impone manum tuam ſuper eam, & vivet. Legis notitiam habebat Synagogæ Princeps, hominem manu Dei legerat eſſe figuratum: *Credidit ergo Deo, quia eadem manu, qua creatam ſenſerat filiam, recreari & reduci poſſet ad vitam. Cognovimus quid ſit:* Veni, & impone manum tuam ſuper eam: *Vt qui ſponte poſuit ad creandum, ad reparandum iterum exoratus imponat. Hoc eſt quod Propheta fatetur, cùm decantat in Pſalmis:* Tu formaſti me, & poſuiſti ſuper me manum tuam. *Quia qui poſuit, cùm formaret ex nihilo, impoſuit iterum, ut reformaret ex perdito.* Denique idem Pſalmiſta, ut manus hujus ſalutare ſenſit, & adeptus eſt largitatem, repetitam prorupit in vocem: *Dextera*, inquit, *Domini fecit virtutem: Dextera Domini exaltavit me: Dextera Domini fecit virtutem.* Et ut meruiſſe ſe, quod Archiſynagogus poposcit, demonſtraret, adjecit: *Non moriar, ſed vivam.* Ille cùm peteret, dixit: *Veni, impone manum tuam, ut ſalva ſit, & vivat: hic jam conſecutus exultat:* Non moriar, ſed vivam. *Dextera Domini Chriſtus eſt. Et verè fecit virtutem, diabolum dum debellat; dum alligato forti, ſicut ipſe dixit, vaſa fortis diripit; dum infernum deſtruit, dum ipſam mortificat mortem.*

S. Petr. Chryſol. ſ. 33.

Pſ. 138.

Pſ. 117.

Et Ieſus ſurgens, ſequebatur eum, & Diſcipuli ejus. Nullis laboribus parcere debent Paſtores & Miniſtri Eccleſiæ, cùm de animabus à morte peccati ſuſcitandis agitur. Conſidere debent, ſi quiete ſua poſthabita, ſe impendant Animarum ſaluti, & peccatorum converſioni, adfuturum Chriſtum gratia ſua, ſine qua inutiles eſſent Miniſtrorum ejus conatus:

S. Proſper, Carmine de ingratis.

Qui quamvis multa admoveant mandata vocantis,
Pulſant, non intrant animas: Deus ergo ſepultos
Suſcitat, & ſolvit peccati compede vinctos:
Ille obſcuratis dat cordibus intellectum:
Ille ex injuſtis juſtos facit, indit amorem,
Quo redametur amans: & amor quem conſerit, ipſe eſt.

XV. *Et ecce mulier, quæ ſanguinis fluxum patiebatur duodecim annis, acceſſit retro, & tetigit fimbriam veſtimenti ejus: Dicebat enim intra ſe: Si tetigero tantùm veſtimentum ejus, ſalva ero.* Occulto vulneri, & verecundo languori remedium ſic quæſivit, ut & ſuum pudorem tegeret, & curantis reverentiam cuſtodiret. Poſt certamina deſperata Medicorum, poſt medicamina ſumptuoſa, poſt inanem & antiquiſſimam curam, ubi ars & peritia defecerat, ubi languentis omnis jam conſumpta fuerat ſubſtantia, ipſi Autori pudendum vulnus occurrit: *Vt quod humana arte tot annis curari non potuit, ſola fide & humilitate curaretur. Mulier ſtabat eminus, quam natura pudore perfuderat, quam per hoc immundam Iudaica Lex notarat, dicens:* Immunda erit, & ſanctum non continget: *contingere metuens, ne Iudaicum furorem, ne Legis poſſet ſubire ſententiam. Dicere non eſt auſa, ne circumſtantium confunderet & oneraret auditum: ne fieret populorum fabula, quæ tot annis ſtadium fuerat paſſionum. Siquidem & ampliùs ferre & ſuſtinere dolor diuturnus & continuus non ſinebat: & deliberandi tempus Chriſti pratereuntis celeritas amputabat: & noverat, quòd tacenti, quòd occultanti morbum ſuum ſanitas non daretur: Inter hæc bella cogitationum ſolam ſalutis viam mulier, curam ut furaretur, invenit; ut raperet tacita, quod petere non valebat, & pro ſua verecundia, & pro reverentia præſtituri: & quæ non merebatur corpore, corde perveniret ad Medicum; fide Deum, manu tantùm tangeret veſtimentum; ſciens hanc fraudem non ſolùm veniam, ſed & remedium præſtituram; quam non voluntas, ſed neceſſitas verecunda generavit: præſertim cùm & furantis lucrum quæreret, & ei, cui auferebatur, nullum gigneret detrimentum. Pium latrocinium, quod miniſtra fide committitur. Ecce ubi virtus eſt quæſita contrariis, ubi fraus fide conveniente, quod nitebatur, obtinuit. Mulier inter comprimentes, ut neſciretur, accedit, & præſumpſit furari ſe poſſe curam fide ſola: Vt habitu lateret & corpore, retro accedit: & ad videndum ſe judicabat indignam. Curavit fides intra ictum temporis, quod duodecim annis ars humana curare non potuit... Tetigit veſtimentum mulier, & curata eſt. Miſeri, qui quotidie Corpus Domini tractamus, & ſumimus, & à noſtris vulneribus non curamur! Non Chriſtus infirmantibus, ſed fides deeſt: nam multò magis in nobis manens poterit vulneratos curare, qui latentem mulierem præteriens ſic curavit.*

S. Petr. Chryſol. ſ. 33.

XVI. *Et ecce mulier, quæ ſanguinis fluxum patiebatur duodecim annis*, &c. Hemorrhoiſſa mulier, peccatoris typus. Morbo laborabat, ex quo immunda erat ſecundùm Legem; Templi & Synagogæ aditu; urbium ingreſſu, omni ſocietate civili prohibita. Qui vel ejus veſtimenta tetigiſſet, legalem immunditiam contrahebat. Peccator coram Deo immundus eſt. *Facti ſunt abominabiles, ſicut ea quæ dilexerunt.* Ab Angelorum ſocietate, à cœleſti Jeruſalem excluſus, Templorum aditu, & ſacrorum Myſteriorum participatione indignus, qui dæmonem in Templum cordis ſui, expulſo Deo, admittere non dubitavit. Sæpè illos inficit & commaculat peccator, qui ad ipſum accedunt, qui ipſum audiunt, qui cum illo ſocietatem ineunt: inficit, inquam, aut funeſtis conſiliis, aut pravis colloquiis: *Corrumpunt* enim *bonos mores colloquia mala*; aut denique malis exemplis: *Qui tetigerit picem, inquinabitur ab ea.* Hemorrhoiſſa fœdo gravique morbo à duodecim annis laborabat, peccatores plurimi diutiùs perſeverant in lethali peccato, in fœdis vitiis, in impudicitia: *Quibus dici poteſt, Inveterate dierum malorum, nunc venerunt peccata tua, quæ operabaris priùs..... Filii alieni inveterati ſunt, & claudicaverunt à ſemitis ſuis.* Filii non mei dicendi, ſed potiùs alieni, quibus rectè dicitur: *Vos ex patre diabolo eſtis*, mentiti ſunt mihi. Filii alieni, quibus Novum Teſtamentum attuli, ut renovarentur, in veteri homine remanſerunt. Hemorrhoiſſa *multa perpeſſa fuerat à compluribus Medicis; nec quidquam profecerat, ſed magis deteriùs habebat.* Peccatores ſæpè curam animæ ſuæ, Medicis imperitis, imprudentibus, aut ignaris commendant, qui morbos eorum non curant ſecundùm regulas Divinæ medicinæ, cujus ipſi miniſtri ſunt & adjutores; peccatorum conſcientias moderantur ad eorum voluntatem, & ſecundùm deſideria cordis eorum, non ſecundùm Euangelicæ Moralis veritatem. Peccatores enim adulari volunt, non uri, non ſecari. *Non recipit ſtultus verba prudentiæ, niſi ea dixeris, quæ verſantur in corde ejus*: Inde fit, ut deteriùs ſe habeant. Hinc Sanctus Cyprianus ait: *Qui peccantem blandimentis adulantibus palpat, peccandi fomitem ſubminiſtrat; nec comprimit delicta, ſed nutrit... Aperiendum vulnus eſt, & ſecandum, & putraminibus amputatis, medela fortiore curandum. Vociferetur & clamet licèt & conqueratur æger impatiens per dolorem, gratias aget poſtmodum, cùm ſenſerit ſanitatem.* Hinc Clerus Romanus ad Sanctum Cyprianum ſcribit: *Vbi poterit indulgentiæ medicina procedere, ſi etiam ipſe Medicus intercepta pœnitentia indulget periculis? Si tantummodo operit vulnus, nec ſinit neceſſaria temporum remedia obducere cicatricem? Hoc non eſt curare, ſed, ſi dicere verum volumus, occidere.*

1. Cor. 15. 33. Eccl. 13. 1.

Dan. 13. 52.

Pſ. 17. 46.

S. Aug. " " " Marci 5. " " "

Prov. 18. 2.

S. Cypr. tr. de Lapſis.

Epiſt. inter S. Cypriani, 31.

Hinc Sanctus Ambroſ. verſum illum explicans Pſalmi 118. *Viam iniquitatis amove à me, & de lege tua miſerere mei*, ait: Meritò, quia vulnus grande ac vetus eſt, & diù ſerpens, perfectioris medicinæ remedia depoſcit, obſecrans, ut Domini legitima miſeratione curetur. Citò enim refricatur vulnus, quod ſanatum medicinæ lege non fuerit; imò etiam ſeriorem curatio ſentit profectum. Ideòque ſi virus in interiora proſerpit, medicamenta foris appoſita non ſentit. Exigit ergo medicinæ ratio, ut aut ſectione, aut aduſtione curetur. Ideòque bonus Medicus hujuſmodi ægrum, legitimè dicit eſſe curandum, ut poſſit medicina proficere. Lege ergo miſeretur, qui cum ſapientia juſtitiaque miſeretur; ut ea dimittat, quæ ſcit jure poſſe dimitti; ne cùm alterius miſeretur, ſe ipſum legi faciat obnoxium... Conſideremus etiam, ne & ipſum deteriorem faciamus, cujus miſeremur injuſtè. Plerumque-

" S. Ambr. ſ. in Pſ. 118.

„ rumque enim non coercere delinquentes, majoris au-
„ steritatis est, quàm si ulciscaris. Traduntur enim in pas-
„ siones ignominiæ, quicumque aliquid inhonestum
„ commiserunt, nullumque culpæ pretium ferunt. He-
morrhoissa omnes facultates suas in Medicos erogaverat: peccator divitiis bonitatis & longanimitatis Dei, opibus gratiæ, donis cœlestibus abusus est, & in extremam paupertatem incidit, quia Deum suum amisit & omnia; nec suam tamen agnoscit egestatem.

Apoc. 3. 17. *Dicis: Dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Hemorrhoissæ infirmitas non solùm ingravescebat in dies, sed humana arte insanabilis evaserat: peccatorum inveteratorum spiritales ægritudines eò magis ingravescunt, quò magis pœnitentiam differunt, & tandem penè insanabiles & desperati evadunt. Oseæ 5. 12. Isa. 30. 12. *Hæc dicit Dominus: Insanabilis fractura tua, pessima plaga tua..... Curationum utilitas non est tibi..... Propter multitudinem iniquitatis tuæ, dura facta sunt peccata tua...* Hinc S. Ambr. l. 2. de Pœnit. c. 2. Sanctus Ambrosius ait: *Facilius inveni qui innocentiam servaverint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam.*

XVII. *Accessit retrò, & tetigit fimbriam vestimenti ejus,* &c. Hemorrhoissa pudore suffusa, retrò ad Christum accedit, cum tremore: sic peccator accedere debet ad Deum pudore suffusus, ex peccati sui consideratione, & ex divinæ Majestatis, quam graviter offendit, reverentia orto; pudore illo salutari, qui pœnitentiam parit, non pudore malo, quo nonnulli pœnitentiam & confessionem peccatorum, ut publicationem sui, aut suffugere, aut de die in diem differre præsumunt: Tert. lib. de Pœnit. c. 8. *Pudoris magis memores, quàm salutis: velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione, conscientiam medentium vitant, & ita cum erubescentia sua pereunt.* Quibus meritò dici potest: *Næ tu verecundia bonus, ad delinquendum expandens frontem, ad deprecandum verò subducens!* Veræ conversionis & sinceræ pœnitentiæ, pudor & verecundia salutaris comes est. Hac suffusus Psalm. 6. 4. David pœnitens ajebat: *Anima mea turbata est valde.... Iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum* Ps. 50. 5. *contra me est semper... Tota die verecundia mea contra me est, & confusio faciei meæ cooperuit me.* Temporali illa confusione, æterna confusio vitatur, de qua Ps. 43. 16. idem Rex pœnitens ait: *In te Domine speravi, non confundar in æternum.* Nam est quædam confusio tem- Ps. 30. poralis utilis, S. Aug. Enar. 2 in Ps. 30. *Perturbatio animi respicientis peccata sua, respectione horrentis, horrore erubescentis, erubescentia corrigentis.* Unde dicit & Apostolus: *Quam enim gloriam habuistis tunc in his, in quibus nunc erubescitis?* Ergo erubescere illos dicit jam fideles, non de præsentibus donis, sed de præteritis peccatis: *Hanc confusionem non formidet Christianus: imò si hanc non habuerit, æternam habebit.* Hemorrhoissa indignam se existimat, quæ stet ante faciem Christi. Piæ hujus mulieris humilitatem peccator imitetur, indignum se Christi existimet aspectu & beneficiis, indignum Corporis Christi Communione, indignum misericordia & absolutione. Felicem se satis arbitretur, si vestimenti fimbriam tangat, si verbum Dei audiat, legat, meditetur; si humillimæ pœnitentiæ actione vitæ & passionis Christi humilitatem, labores, & dolores imitetur. Ne furari se posse Absolutionem putet, sicut Hemorrhoissa errore muliebri furtivam se posse consequi sanitatem existimavit, retrò accedendo ad Tert. l. de Pœnit. c. 6. Christum turba comprimente comitatum. *Furto quidem aggredi, & præpositum hujus rei asseverationibus tuis circumduci facile est. Sed Deus thesauro suo provident, nec sinit obrepere indignos.* Hemorrhoissa cum spe firma ad Christum accessit, sanitatem quam frustra duodecim annis speraverat ex arte & curis medicorum, statim se consequi posse confidens virtute Deitatis, in Christo corporaliter secundùm plenitudinem omnem suam inhabitantis, si vel fimbriam vestimenti ejus tetigisset. Hanc spem, hanc fiduciam peccator pœnitens imitetur. Hebr. 4. 15. 16. *Non enim habemus Pontificem, qui non possit compati infirmitatibus nostris.*

Adeamus ergo cum fiducia ad thronum gratiæ, ut misericordiam consequamur.

S. Petrus Chrys. t. 34. *Accessit retro,* Sed ubi? Retro nihil erat: ibi faciem quam declinabat, invenit. Erat in Christo corpus multiplex, sed erat Deitas simplex; erat totus oculus, qui post se supplicem sic videbat. *Accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti ejus.* O quid ista mulier vidit habitare in interioribus Christi, quæ in Christi fimbria Divinitatis totam vidit inhabitare virtutem! O quid docuit mulier, quantum sit Corpus Christi, quæ in Christi fimbria tantum esse monstravit! Audiant Christiani, qui quotidie Corpus Christi attingunt, quamnam de ipso corpore sumere possunt medicinam, quando mulier totam rapuit de sola Christi fimbria sanitatem. Sed quod nobis flendum est, mulier de vulnere medicinam tulit, nobis medicina ipsa retorquetur in vulnus. Hinc est, quòd Apostolus tangentes indignè Corpus Christi taliter admonet & deplorat: 1. Cor. 11. *Qui enim tangit indignè Corpus Christi, judicium sibi sumit.* Et quòd inde temeritas infirmitatem capiat, unde fides accipere debebat sanitatem, rursùs intulit: *Propter hoc inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi.*

S. Petr. Chrysol. s. 15. *Accessit retro, & tetigit fimbriam vestimenti ejus.* Sciens, quòd Deum nec tactus polluit, nec offendit visus, nec odor exasperat, nec auditus sauciat, nec inquinat humana cogitatio. Nam si Medicus cùm saniem vulnerum tractat, cùm curat verecunda membrorum, non injuriam computat, sed honorem: quantò magis Deus non arbitratur injuriam, dum vulnera nostra curando respicit, tangit ad remedium, visitat ad salutem? Dei conspectum offendunt peccatorum vulnera, non dolorum; morbi criminum, non corporum passiones; vitiorum sanies, non viscerum fluxus: quia homo habetur voluntarius in delictis, in doloribus tenetur invitus. Hinc est, quòd peccator pœnam recipit, ægrotus recipit curam. Mulier ergo non voluntatis conscia, sed doloris; nec confusa crimine, sed confusa languore, accessit retrò, ut turbę declinaret oculos, non Christi vitaret aspectum: A populis nesciri voluit, non à Christo; gestivit non Deum latere, sed homines: quia non nisi à solo Deo potuit latens videri, audiri tacens, celata curari. *Accessit, & tetigit fimbriam vestimenti ejus.* Quia in Christo nil postremum credidit, nil judicavit extremum; quia nec minoratur Deus in homine, nec virtus attenuatur in fimbria, nec cęlestis natura membrorum variatur officiis. Hinc est, quòd mulier per dorsum pervenit ad faciem, per vestimentum penetravit interna; & per fimbriam, capitis tetigit summitatem; nec hoc sine Mysterio: Audite Prophetam, dicentem: Ps. 132. *Sicut unguentum in capite, quod descendit in oram vestimenti ejus.* Videtis, fratres, in fimbriam vestimenti hujus totam plenitudinem divini chrismatis, totam divini capitis transisse virtutem. Scienter ergo mulier sacram Christi fimbriam gestivit attingere, ut vel de occulto mysterio, vulneris posset sumere Medicinam. Magna hæc mulier, & nimiùm permiranda, quæ scientia Doctores Legis vicit, Sacramento omnes Judæos superavit, fide præcessit Apostolum! Nam Judæa cum Scribis & Doctoribus suis, Deum totum despexit in corpore: Thomas Apostolus, ut Christum Deum crederet, immisit manus, injecit digitos, patefecit vulnera: & ut Christum crederet, iterùm pati compulit Christum.... Petrus & Paulus principes fidei Christianæ, notitiam nominis Christi toto orbe diffuderunt: mulier accedendi ad Christum prima tradidit disciplinam: mulier prima dedit formam, quomodo peccator tacita confessione deleat sine confusione peccatum; quomodo delinquens soli Deo cognitus de reatu; nudare apud homines verecunda conscientiæ non cogatur; quomodo homo possit venia judicium prævenire. S. Petrus Chrys. t. 34.

XVIII. *At Iesus conversus, & videns eam, dixit: Confide, filia, fides tua te salvam fecit. Et salva facta est mulier ex illa hora.* Nihil est, quod Orationi cum fide & humilitate factæ Deus non concedat. Pœnitentem humiliatum, qui ad cęlum oculos attollere non

au-

audet, propitius respicit Christus, modò fide per dilectionem operante ipsum tangat. *Tangit Christum, qui credit in Christum. Nam & illa mulier quæ fluxum sanguinis patiebatur, dixit apud se ipsam*, Si tetigero fimbriam vestimenti ejus, salva ero. *Fide tetigit, & sanitas subsecuta est, quam præsumpsit. Denique ut nosse mus, quid sit verè tangere, Dominus continuò dixit Discipulis suis*, Quis me tetigit? *Et dixerunt Discipuli*, Turbæ te comprimunt, & dicis: Quis me tetigit? *Et ille*, Tetigit me aliquis. *Quasi dicens, Turba premit, fides tangit.*

S. Aug. s. 243. aliàs de Diversis 6.

S. Ambr. l. de Virgin. c. 16.

At Iesus conversus, & videns eam, dixit, Confide filia, &c. Omnia habemus in Christo. Omnis anima accedat ad eum, sive corporalibus ægra peccatis, sive clavis quibusdam sæcularis cupiditatis infixa, sive imperfecta adhuc quidem, sed intenta tamen meditatione proficiens, sive multis aliqua sit jam perfecta virtutibus: Omnis in Domini potestate est, & omnia Christus est nobis. Si vulnus curare desideras, Medicus est: si febribus æstuas, fons est: si gravaris iniquitate, justitia est: si auxilio indiges, virtus est: si mortem times, vita est: si cœlum desideras, via est: si tenebras fugis, lux est: si cibum quæris, alimentum est. *Gustate igitur, & videte, quoniam suavis est Dominus: Beatus vir qui sperat in eo.* Speravit in eo illa, quæ fluxu sanguinis laborabat, & continuò sanata est; sed quia fidelis accessit. Et tu cum fide, filia, vel fimbriam ejus attinge. Jam sæcularium fluxus voluptatum modo torrentis exundans, verbi salutaris calore siccabitur; si cum fide tamen accedas, si pari devotione divini Sermonis extremam saltem fimbriam comprehendas, si tremens procidas ante Domini pedes. *Vbi sunt pedes Verbi, nisi ubi Corpus est Christi?* O thesauris omnibus opulentior fides! ò virtutibus corporis omnibus fides fortior! ò Medicis omnibus salutarior! simul ut accessit mulier, virtutem sensit, medicinam impetravit; ut si oculum lumini admoveas, illuminatur antequam sentias, & operatio lucis prævenit apparatum.

At Iesus conversus, & videns eam, dixit, Confide, filia, fides tua te salvam fecit. Christus conversus est ad mulierem, ut mulier converteretur ad Christum: vidit eam, ut saluti redderet, non ut agnosceret, quam sciebat. Christus mulieris docuit exemplo, quàm fides sola totam proficiat ad salutem. Addit S. Marcus: *Et statim Iesus in semetipso cognoscens virtutem, quæ exierat de illo, conversus ad turbam ajebat: Quis tetigit vestimenta mea?* Interpellatricem tacitam, & suggerentem cogitationibus solis, ac post tergum virtutis suæ consiliis adhærentem, non ut discussor nescius, sed ut præscius inquisitor producit in medium, suisque facit adstare conspectibus... Ut quem occultè senserat Medicum, palam profiteretur & adoraret ut Deum: & tam præsentibus, quàm futuris fieret de tanto suo languore medicina, dicente Euangelista: *Mulier autem timens, ac tremens, sciens quid factum esset in se, venit, & procidens ante pedes ejus, dixit ei omnem veritatem.*

S. Petrus Chrysol. s. 34. & 36

XIX. *Et cùm venisset Iesus in domum Principis, & vidisset tibicines, & turbam tumultuantem, dicebat: Recedite, non est enim mortua puella, sed dormit. Et deridebant eum. Et cùm ejecta esset turba, intravit: & tenuit manum ejus, & surrexit puella*, &c. Qui dolore immodico ob consanguineorum, vel amicorum suorum mortem affliguntur, ac doloris vehementia, vique lachrymarum, fidei suæ testantur infirmitatem, miraculorum Christi testes esse non merentur, gratiarumque ipsius conscii. Hanc ob causam tibicines, & alios inani doloris ostentatione, pompæ funebris apparatum instruentes, domo Principis Synagogæ ejecit Jesus, filiam ejus suscitaturus; *Fleant mortuos suos, qui putant mortuos: ubi resurrectionis fides est, non mortis est species, sed quietis.* Recedite, non est enim mortua puella, sed dormit. *Cùm mira ope pietatis ad cor veritas venit, priùs ab eo cogitationum carnalium æstus ejicit, & post in eo virtutum dona disponit. Quod benè nobis sacra Euangelii historia innuit, in qua dum ad resuscitandum filiam Principis Dominus duceretur, protinus additur:* Et cùm ejecta esset turba, intravit: & tenuit manum ejus, & surrexit puella. *Foras ergo turba ejicitur, ut puella suscitetur: quia si non priùs à secretioribus cordis expellitur importuna sæcularium multitudo curarum, anima quæ intrinsecùs jacet mortua, non resurgit. Nam dum se per innumeras terrenorum desideriorum cogitationes spargit, ad considerationem sui sese nullatenus colligit.* Recedite, non est mortua puella, sed dormit. *His verbis docet, non esse timendam mortem; nequaquam enim esse mortem, cùm ad conditionem somni jam redacta sit. Deinde quoniam ipse quoque moriturus erat, aliorum morte ac resurrectione faciebat, ut Discipuli confiderent, ac æquissimo animo mortem ipsam ferrent, cujus adventu mors, in somni conditionem devenisset.* Recedite. *Considera flentes atque plorantes, quasi tam magna videre miracula indignos, omnes ejectos fuisse: nec velis cum lugentibus exire, sed cum Petro, Ioanne & Iacobo unà remaneas. Nam si tunc eos, qui flebant, ejecit, quando non erat ita planum, quasi in somnum jam mortem esse redactam: quid nunc faciet, cùm id luce ipsa jam clarius sit? Sed non suscitavit filiam tuam nunc: sed suscitabit omninò longè majori cum gloria. Puella namque illa resuscitata, rursus mortua est: tua verò, postquam resurrexerit, numquam in posterum mortem videbit. Nemo ergo defunctos deinceps lugeat, nemo mortem Christi, qua mors superata est, calumnietur. Quid frustra fles, si mortem in somnum redactam esse credis? Quid te cædis, & luges? Gentes id faciunt, quia non credunt: si autem fidelis pariter, atque infidelis hac in re peccat, quid ille respondebit? Quomodo veniam petere audebit? Præsertim cùm nemo Christianus de resurrectione ambigat. Dormit puella tua, non est mortua; quiescit, non est perdita: Resurrectio ac aterna in posterum immortalisque vita illam excipiet, & quies angelica. Non audis Prophetam dicentem:* Convertere anima mea in requiem tuam, quia Dominus benefecit tibi? *Beneficium Deus hanc rem vocat, & tu ploras? Et quid faceres, si hostis, si invidus, si inimicus esses defuncti? Nam si quempiam lugere oportet, diabolum certè oportet, quoniam mortui ad immortalitatem tendunt. Illius malitiam hi clamores, & fletus decent; non te, qui ad requiem & coronas proficiscaris. Et certè harum turbationum omnium tranquillus quidam portus in morte est.* Examina, quot quantaque mala sunt in hac vita; quoties ipse præsentibus rebus maledixisti, cùm semper in pejus omnia ruere, & videris, & videas: quamvis & ab initio non parva pœna huic vitæ sit attributa. *In doloribus*, inquit Scriptura, *paries filios... In sudore vultus tui comedes panem tuum..... In mundo tribulationem habebitis.....* Nihil autem hujusmodi de futuris rebus scribitur, quin imò oppositum: *Effugit*, inquit, *dolor, tristitia, gemitus..... Ab Oriente, atque Occidente venient, & recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob.* Et alibi, *Talamus spiritalis*, dicuntur quæ illic sunt, *inextinguibiles fulgidæque lucernæ, cælestis vita.* Cur ergo defunctum exagitas? Cur efficis, ut mortem timeant alii atque formident? Cur causam præbes, ut nonnulli Deum incusare audeant, quòd tanta mala nobis invexerit? Imò verò cur post mortem tuorum pauperes convocas? Cur Presbyteros, ut pro eo velint orare, obsecras? Non ignoro te responsurum, ut defunctus requiem adipiscatur, ut propitium Judicem inveniat. His ergo de rebus flendum arbitraris? Nonnè vides, quàm maximè tibi ipsi repugnes? Nam cùm illum abiisse in loca amœna putes, ingentes tamen adversùs te ipsum fluctus excitas & tempestates. Sed quid faciam? inquies, talis est natura parentum. Non est naturæ culpa ista; sed nos qui omnia evertimus, animos nostros molles nimis, atque dejectos efficimus, & divinam nostram perdimus nobilitatem, & simul infideles facimus deteriores. Quomodo enim de immortalitate Animæ cum ipsis disputabimus; qua ratione nos resurrecturos illis persuadebimus, cùm longè magis, quàm illi, mortem formidemus? Multi enim apud Gentiles, cùm nihil de immortalitate animæ

S. Ambr. l. 6. in Luc. n. 62.

S. Gr. M. l. 18. Moral. c. 25.

S. Jo. Chrys. Hom. 32. in Matth.

Ps. 114.

Gen. 3. Joa. 16. Isai. 33. Marci 8. Ezech. 40.

S. Joa. Chr. h. 32. in Matt.

„ mæ crederent, nihilominùs mortuis filiis, ut ina-
„ nem gloriam consequerentur, corona ornati, & can-
„ didam induti vestem, in publicum prodierunt. Oro ut
„ futura illa quidem & vera gloria moveat, ut effemina-
„ tos illos mollesque animos deponere velis. Sed hære-
„ dem non habeo, inquies, nec quem rerum mearum
„ successorem constituam. Ego verò te libenter interro-
„ garem, tuarumne rerum, an cælorum malis filios tuos
„ esse hæredes? Et utrum magis desideres, caduca hæc &
„ corruptibilia possideri ab illis, quæ tamen post omni-
„ nò essent relicturi, an stabilia illa & æterna? Non ha-
„ bes hæredes filios, sed habet ipsos pro te Deus: non hæ-
„ redes facti fratrum suorum, sed facti sunt Christi co-
„ hæredes. Sed cui, inquies, pretiosas vestes nostras,
„ cui magnificas ædes, cui servos, cui agros relinque-
„ mus? Illis ipsis profectò, & multò tutiùs quàm si vive-
„ rent; nihil enim prohibet. Nam si multæ barbaræ gen-
„ tes unà cum defunctis res eorum cremare solent,
„ quantò æquiùs defuncto filio tua tradere potes, non
„ ut in cinerem redigantur, sed ut magis glorioſum il-
„ lum reddant? Putas illum maculis inquinatum abiis-
„ se? Da ipsi sua, ut illis se à maculis detergat. Putas
„ in justitia ipsum decessisse? Præbe ipsi tua ad merce-
„ dis & retributionis adjectionem. Sed intolerabilis ti-
„ bi casus tuus videtur. Propterea ergo defuncti gratia
„ plorandum non est, quoniam à multis hujusmodi ca-
„ sibus liberatus est. Noli ergo facere, ut invidere vi-
„ dearis. Nam qui mortem sibi optat, quoniam ante
„ tempus aliquis suorum ereptus est, ploratque propter
„ illum, quia vivit, ut multa hujusmodi subeat, invide-
„ re magis, quàm amare illum videtur. Noli ergo cogi-
„ tare, quòd non redibit unquam domum filius tuus,
„ sed quia & tu paulò post ad ipsum gradieris. Quòd si
„ in peccato mortui sunt, finem tamen peccandi ha-
„ buerunt. Nam si pœnitentiam fuissent acturi, Deus
„ cui omnia patent, non antequam eam egissent, ipsos
„ rapuisset: sin verò justi decesserunt, evaserunt jam à
„ periculis, & tuti supremam beatitudinem possident.
„ His rebus omnibus planum factum est, non esse amo-
„ ris has lacrymas, sed turbationis, & animi parùm sa-
„ pientis. Nam si defunctum diligeres, gauderes profe-
„ ctò, quia fluctus præsentis vitæ pernavigavit. Quid
„ enim mirabile, aut novum atque inauditum factum
„ est? Annon eadem ipsa quotidie revolvi videmus? Diem
„ nox, noctem dies, hyemem æstas, æstatem hyems mo-
„ dò præcedit, modò sequitur: Mala verò alia atque alia
„ in dies, quæ filium tuum haurire quotidie, & tecum
„ esse velles omni morbo subjectum, omni luctui, cum
„ sua formidine & horrore vitam miserè agere, & alia
„ quidem mala jam subeuntem, alia verò timentem ne
„ subeat. Ad hæc etiam illius tibi rationis memoria ve-
„ niat, non immortalem te genuisse: sed si nunc diem
„ suum non obiisset, paulò post certè ad hoc ipsum per-
„ venisset. Sed non saturasti te amore illius? Sed ibi om-
„ ninò perfrueris. At vellem, inquies, hìc quoque ip-
„ sum videre. Et quid prohibet? Licet tibi eum hìc quo-
„ que videre, si sapis. Certa enim spes futurorum, &
„ jucundior visu, & clarior est. Tu verò si ad imperan-
„ dum regnandumque hoc caduco perituroque Regno
„ filius tuus abiisset, nolles eum inde redire, ut ipsum
„ videres: nunc verò cùm ad majora melioraque Regna
„ processerit, parvi temporis absentiam ferre non pote-
„ ris? Sed non est mihi conjux, inquies. Consolato-
„ rem habes Patrem orphanorum, & viduarum Judi-
1.Tim.5. „ cem. Audi Paulum talem viduitatem extollentem, at-
„ que dicentem: *Quæ autem verè vidua est ac solitaria,*
„ *sperat in Domino:* Præstantior enim hæc videbitur,
„ cùm majori patientia fulgeat. Noli ergo plorare, aut
„ dolere ea de re, qua tibi corona præparatur, pro qua ti-
„ bi merces debetur. Reddidisti enim depositum, quod
„ tibi creditum erat: non sis ergo solicita, si vides in in-
„ violabili ærario thesaurum tuum esse depositum.

XX. *Et deridebant eum.* Ita mutationem peccato-
ris in melius, & spiritalem resurrectionem, Dei virtu-
te, pii Concionatoris, Pastoris, aut conscientiæ Mo-
deratoris ministerio factam, irrident carnales homi-
1 Cor.2. S.Ambr. l.6. in Luc.n.61. nes: Nam *Animalis homo non percipit quæ Dei sunt.* Et irridebant eum. *Quicumque enim non credit, irri-*
det. Sed quemadmodum eorum irrisionibus insuper-
habitis, opus tamen potentiæ ac misericordię suę Chri-
stus perfecit; ita insuperhabitis impiorum hominum
irrisionibus & dicteriis, opus ministerii sui peragit
Pastor vigilans, vel conscientiæ pius Moderator.

Et cùm ejecta esset turba, intravit. Christus & Mun-
dus habitare simul in corde hominis non possunt. *Si* 1.Joan. 2.15.
quis diligit Mundum, charitas Patris non est in eo.... Jacob.4.
Et, *Qui voluerit amicus esse hujus sæculi, inimicus Dei*
constituitur: Amicitia enim *hujus Mundi, inimica est*
Dei. Quamobrem necesse est Mundum, & ejus amo-
rem ex anima ejici, ut intret Christus, illamque su-
scitet.

XXI. *Tenuit manum ejus: & surrexit puella.* A pec-
cati morte resurgere nemo potest, nisi Christi manus
illius manum apprehendat, nisi gratia illius voluntа- Rom.7.24.
tem potenter præveniat, ac teneat. *Infœlix ego homo,*
quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei
per Iesum Christum (inquit Apostolus.) *Nemo itaque*
liberat à vulneribus illius trucidatoris, nisi hujus gratia S Aug. Ep.
Salvatoris. Nemo liberat venundatos sub peccato à vin- 194.alias105.
culis captivantis, nisi gratia redimentis.... Cùm verò
non liberat nisi gratia, nihil justum invenit in eo quem li-
berat, non voluntatem, non operationem, non saltem
ipsam excusationem: nam si hæc justa est, quisquis ea
utitur, merito, non gratia liberatur. Tenuit manum
ejus. *Quoniam ipse, ut velimus, operatur incipiens, qui* Idem, lib. de
volentibus cooperatur perficiens. Conjunctio itaque ma- Gratia & Li-
nus Christi cum manu puellæ defunctæ, operatio- bero Arbi-
nem gratiæ, & liberi arbitrii cooperationem significat. trio, c.17.
Ut ergo velimus, sine nobis operatur; cùm autem volu-
mus, & sic volumus, ut faciamus, nobiscum cooperatur.
Tamen sine illo, vel operante ut velimus, vel cooperan- S. Ambr l.6.
te cùm volumus, ad bona pietatis opera nihil valemus. in Luc. n.63.
Beatus ille, cui manum Sapientia tenet. Utinam meos “
quoque teneat actus, teneat manum justitia, teneat “
Dei verbum, inducat in penetralia sua, spiritum aver- “
tat erroris, convertat salutis, dari mihi jubeat man- “
ducare; panis enim cælestis Dei Verbum est. Inde & “
illa Sapientia, quæ divini Corporis & Sanguinis sa- “
crosancta Altaria replevit alimentis: *Venite*, in- Prov.9.5.
quit, *edite panes meos, & bibite vinum quod miscui*
vobis.

XXII. *Et transeunte inde Iesu, secuti sunt eum duo*
cæci, clamantes, & dicentes: Miserere nostri, Fili Da-
vid. Cæci sunt peccatores, quibus non subest scientia
Dei, qui tenebris obscuratum habent intellectum, qui
sedent in tenebris & umbra mortis. Oculos habent
apertos & perspicaces ad temporalia, cæcutiunt ad
æterna. Longè gravius malum cæcitas cordis, quàm
corporis. Hæc privat nos aspectu lucis corporeæ,
quam & pecudum vident oculi; illa intuitu lucis im-
mortalis, quæ Deus est: hæc præter voluntatem ac-
cidit, ista ex voluntate originem ducit: hæc miseria
& calamitas est, non peccatum, nec causa peccati;
ista & peccatum est, & pœna peccati, & causa pecca-
ti. *Cæcitas cordis* (inquit S. Augustinus) *quam solus* S.Aug. l.5.
removet illuminator Deus, & peccatum est, quo in Deum contra Julia-
non creditur; & pœna peccati, qua cor superbum digna num, c.3.n.8.
animadversione punitur; & causa peccati, cùm mali ali-
quid cæci cordis errore committitur. Pluit enim Deus
super peccatores laqueos; supercecidit ignis pravarum Idem, lib.1.
cupiditatum, & non viderunt Solem justitiæ; & *Le-* Confessio-
ge infatigabili spargit Deus pœnales cæcitates, super il- num, c.18.
licitas cupiditates. Putasne obscuratio mentis, excæ-
catio cordis, parva est pœna? *Si quis furtum faciens,* S.Aug.Enar.
statim oculum perdidisset, omnes dicerent, Deum præsen- in Ps.57.
tem vindicasse. Oculum cordis amisit, & ei pepercis-
se putatur Deus? Si cæcus oculis carnis ad mensam suam
quamlibet opimam discumberet, miserum eum diceres:
cæcus interiùs Panem Christum non videt, & beatus
est? Hoc non dicit, nisi pariter cæcus.

Verùm ut illuminentur oculi cordis nostri, Chri-
stus orandus est, & orando sequendus, misericor-
dia ejus imploranda; id unum ab ipso postulandum,
ut nostri misereatur, quia ipse illuminatio nostra
est. *Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem*
timebo? Ille me illuminat, recendant tenebræ: ille

me

Psalm. 26. S. Aug. Enar. 2. in hunc ps.

me salvat, recedat infirmitas: Dominus illuminans, nos illuminati: Dominus salvans, nos salvati: si ergo ille illuminans, nos illuminati: & si ille salvans, nos salvati: præter ipsum nos tenebræ, & infirmitas. Ad Deum nos converti necesse est, ut illuminemur, qui ad nos ipsos conversi, obtenebramur & excæcamur. Incipimus autem illuminari, cùm nostram cęcitatem, cùm tenebras nostras agnoscimus, & Christi misericordiam imploramus, ut audiamus vocem laudis, & enarremus mirabilia Domini, qui cęcos illuminat. Audire vocem laudis (inquit S. Augustinus) est intelligere intùs, quia quicquid in te mali est de peccatis, tuum est; quicquid boni in justificationibus, Dei est. Ita audi vocem laudis, ut non te laudes, & quando bonus es. Nam laudando te bonum, fis malus: Bonum enim te fecerat humilitas, malum te facit superbia. Conversus eras, ut illuminareris, & conversione tua factus es luminosus, factus illustratus conversione. Sed quò? Numquid ad te? Si ad te conversus posses illuminari, numquam posses tenebrari, quia tecum semper esses. Quare illuminatus es? quia convertisti te ad aliud, quod tu non eras. Quid est aliud, quod tu non eras? Deus lumen est. Non tu lumen eras, quia peccator eras. Dicit enim Apostolus eis, quos vult audire vocem laudis: *Fuistis aliquando tenebræ, nunc autem lux.* Quid est, *Fuistis aliquando tenebræ, nisi veteres homines?* Nunc autem lux: *Non sine causa lux estis, qui fuistis jamdudum tenebræ, nisi quia illuminati estis. Noli putare te ipsum esse lucem: Illa est* Lux quę illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: *Tu autem per te ipsum, per malam voluntatem, per aversionem tuam tenebratus eras, modò luces. Sed subjecit statim, ne superbirent illi, quibus dictum est:* Nunc autem lux; *& addidit, In Domino.* Clamabo igitur ad Deum altissimum, de profundis tenebrarum mearum: *Deus meus, illumina tenebras meas.* Clamabo ut illi cęci: *Miserere nostri, Fili David.* Oratio vox cordis est: *Clamor cordis, fragrantia charitatis.* Miserere nostri, Fili David. *Illumina oculos meos, nequando obdormiam in morte:* Ego enim *in misericordia tua speravi.*

S. Aug. Enar. 2. in Psal. 25.

Psal. 17.

S. Aug. Enar. in Ps. 37.

Psal. 12.

XXIII. *Cùm autem venisset domum, accesserunt ad eum cæci. Et dicit eis Jesus: Creditis, quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Vtique, Domine. Tunc tetigit oculos eorum, dicens: Secundùm fidem vestram fiat vobis. Et aperti sunt oculi eorum.* Clamantes & misericordiam ejus implorantes, non statim exaudit Jesus, ut ferventiùs orent, ut ad illum propiùs accedant, ut illum sequantur, utque illorum fiducia beneficii dilatione magis augeatur. *Ad hoc oratio dilatione beneficii, & tribulationum adversitate quasi repellitur, ut tamquam ignis flatu repercussus inflammetur ardentiùs.* Extra domum, id est, extra Ecclesiam, quæ est domus Dei, nemo cęcus illuminari potest. Pagani, Hæretici, Schismatici, cæci sunt, in tenebris ambulant; quia sunt extra Ecclesiam, quæ domus est lucis. Ad Ecclesiam nisi revertantur, Christum in domum suam nisi sequantur, numquam illuminabuntur. *Accedite ad eum, & illuminamini.* Accedite, *Fide sectando, corde inhiando, charitate currendo. Pedes tui, charitas tua est. Duos pedes habeto, noli esse claudus. Qui sunt duo pedes? Duo præcepta dilectionis, Dei & proximi. Istis pedibus curre ad Deum, accede ad illum: quia & ut curreres, ipse hortatus est, & ipse suum lumen asperst sic, ut magnifice & divine sequi possis.* Acceditur autem ad Deum per fidem & pœnitentiam. *Paganus* enim, etsi velit benè vivat, *patentibus oculis est in tenebris; quia non agnoscit lucem suam Dominum: Christianus autem malè vivens, in luce quidem est nonnisi Dei, sed clausis oculis. Malè vivendo enim videre non vult eum, in cujus nomine tamquam cæcus, est in lumine constitutus, nulla visione veri luminis animatus.* Ut porrò illuminetur, accedat ad Christum, credat ipsum lumine potentissimo gratiæ suæ, mentis ejus oculos illuminare posse, & sanare, ut puram illam lucem videant, quæ Deus ipse est. *Accesserunt ad eum cæci: & dicit eis Jesus: Creditis, quia hoc possum facere vobis? Dicunt ei: Vtique, Domine.* Ita fide viva, oratione ferente, humili, perseverante, quæ clamor cordis est; fiducia in misericordiam Filii Dei, qui propter nos, & propter nostram salutem Filius David secundùm carnem fieri dignatus est; Ecclesiæ & Sacerdotum ministerio, verbo Dei & gratia illius interiores oculos tangente, cęcus, id est, peccator pœnitens illuminabitur, ut in via immaculata, in via mandatorum Domini ambulet, cujus præceptum lucidum, illuminans oculos. *Et aperti sunt oculi eorum.* Vera conversione & sincera pœnitentia statim aperiuntur oculi peccatoris, ut peccati fœditatem, ut justitiæ pulchritudinem, ut supremam Dei magnitudinem ac majestatem, immensam misericordiam, infinitam bonitatem, summam hominis peccatoris miseriam, infirmitatem, indignitatem agnoscat; ut sęculi, rerumque temporalium vanitatem; ut æternorum bonorum, quæ promittit Deus diligentibus se, veritatem, magnificentiam, firmitatem videat.

S. Aug. Enar. in Ps. 87.

Psal. 33. 6. S. Aug. Enar. in Ps. 33.

XXIV. *Et comminatus est illis Jesus, dicens: Videte ne quis sciat.* Fugiendam scilicet in bonis operibus jactantiam & inanem gloriam Christus ostendit. Ejus exemplum sequi debent ipsius Ministri ac Discipuli, & ex animo dicere: *Non nobis, Domine, non nobis: sed nomini tuo da gloriam:* Si quid boni per ipsos operatus est Deus, totum illi tribuant, illique gratias agant, scientes, quòd *Neque qui plantat, neque qui rigat, est aliquid, sed qui incrementum dat, Deus.* Gratum tamen animum significent, qui ipsorum opera ad Deum sunt adducti, & Deum in ministris suis honorent, ac laudent, sicut illi duo cæci à Jesu illuminati, *Exeuntes diffamaverunt eum, ejusque nomen celebraverunt in tota terra illa.* Dominus igitur Jesus, cui hoc velle est, quod posse, & taceri virtutes suas voluit, & tamen ab his qui illuminati sunt, quasi invitus indicatur: servis suis se sequentibus dans exemplum, ut ipsi quidem virtutes suas occultare desiderent; & tamen ut alii eorum exemplo proficiant, prodantur inviti: & facta quidem sua occultando, se ipsos custodiant; sed dum produntur inviti, bona ad proximos suos exempla transmittant. *Occultentur ergo studio, necessitate publicentur: & eorum occultatio sit custodia propria, eorumque publicatio sit utilitas aliena.*

Psal. 113.

1. Cor. 3. 7.

S. Gr. M. l. 19. in Job, c. 14.

XXV. *Egressis autem illis, ecce obtulerunt ei hominem mutum, dæmonium habentem. Et ejecto dæmonio, locutus est mutus, & miratæ sunt turbæ.* Dæmon os peccatoris claudit, usum linguæ ipsi intercipit, ne lingua ejus in Dei laudes, in Orationem & Confessionem peccatorum solvatur. Peccator infœlix miseriam suam exponere non potest, nisi dæmon linguam ejus ligans expellatur à Christo; sed Ecclesia ipsum exhibet curandum Salvatori, pro illo gemit, pro illo Sacrificium Corporis & Sanguinis Christi offert; orant pro illo justi, quorum *Oratio clavis est cœli: Ascendit oratio, & descendit miseratio.* Confessio duplex, aut peccati, aut laudis. *Confitere modò, quod tu feciśti in Deum, & confiteberis, quid tibi fecerit Deus. Quid feciśti? Peccata. Quid Deus? Confitenti iniquitatem tuam, dimittit tibi peccata tua, ut ei postea laudes ipsius confitens in æternum, non compungaris peccato.* Utraque illa confessio effectus est gratiæ Dei, labia aperientis, & dæmonium, quod mutum faciebat peccatorem, expellentis. Confessio peccatorum viam Domino in animas nostras parat, aperit, quam intercludit impœnitentia. *Justitia ante illum ambulabit, & ponet in via gressus suos* (inquit Propheta.) Justitia illa, quæ est in confessione peccatorum: *Veritas enim ipsa est, quæ orta est de terra, ut justitia de cœlo respiceret: Iustus enim debes esse in te, ut punias te. Ipsa est prima hominis justitia, ut punias te malum, & faciat te Deus bonum. Quia ergo ipsa est prima hominis justitia, ipsa fit via Deo, ut veniat ad te Deus. Ibi illi fac viam in confessione peccatorum. Ideo & Ioannes cùm baptizaret in aqua pœnitentiæ, & vellet ad se venire pœnitentes de suis prioribus factis, dicebat,* Parate viam

S. Aug. Enar. in Ps. 19.

Psal. 84.

S. Aug. Enar. in Ps. 84.

Idem, Enar. in Ps. 25.

Do-

Domino, rectas facite semitas ejus. *Placebas tibi in peccatis tuis, ò homo: Displiceat tibi quod eras, ut possis esse quod non eras.* Parate viam Domino: *Præcedat ista justitia, ut confitearis peccata tua. Veniet ille & visitabit te, quia ponet in via gressus suos. Est enim jam ubi ponat gressus suos, est ubi ad te veniat. Ante autem quàm confitereris peccata, intercluseras ad te viam Dei, non erat, qua ad te veniret. Confitere vitam, & aperis viam. Et veniet Christus, & ponet in via gressus suos, ut te informet vestigiis suis.* Ideò dæmon malo pudore & timore cor peccatoris replens, linguam ejus ligat, eumque mutum efficit, ne peccata sua Deo & Sacerdoti confiteatur: certissimè novit, peccatorem numquam à tyrannide sua liberandum, numquam sanandum, sed æterna secum damnatione plectendum, nisi peccata sua confiteatur. *Confiteri times Deo* (inquit Sanctus Augustinus) *ne confessum damnet? Damnaberis tacitus, qui posses liberari confessus.* S. Aug. Enar. in Ps. 66.
Lætentur & exultent gentes. *Unde? Per ipsam confessionem. Quare? Quia bonus est cui confitentur. Ad hoc exigit confessionem, ut liberet humilem; ad hoc damnat non confitentem, ut puniat superbum. Ergo tristis esto, antequam confitearis; confessus exulta, jam sanaberis.* Id prævidens diabolus, hominis peccatoris linguam ligat, ne peccata confiteatur: sed Christus verbo suo, gratia sua dæmonem expellit, & solvit vinculum linguæ ejus: loquitur mutus, tum peccata sua confitendo, tum Deum laudando. Nam *cùm sua quisque confitetur peccata, cum Dei laude confiteri debet: nec aliter pia est confessio peccatorum, nisi non desperans, & poscens misericordiam DEI. Habet ergo ejus laudem, sive etiam in verbis, cum eum bonum & misericordem dicit; sive in solo affectu, cùm hoc credit. Nam & ille Publicanus, cujus illa sola verba commemorata sunt,* Domine propitius esto mihi peccatori, *etsi non dixit,* Quoniam bonus & misericors es, *vel aliquid hujusmodi; non tamen illud diceret, nisi hoc crederet; quoniam cum spe oravit, quæ sine illa fide esse non posset. Potest ergo esse laus Dei vera & pia, ubi non sit confessio peccatorum: nulla est autem confessio peccatorum pia & utilis, ubi non laudatur Deus, sive corde, sive etiam ore atque sermone.* Locutus est mutus, *& mirata sunt turbæ.* Nihil quippè admirabilius conversione, & justificatione peccatoris: sed carnalium oculi nihil in ea, nisi contemptibile, vident: sola fides eam intuetur, & ob hanc Deum laudat, qui mysteria gratiæ suæ *abscondit à sapientibus & prudentibus sæculi, & revelat ea parvulis.* S. Aug. Enar. in Ps. 105. Luc. 11. 25.

XXVI. *Pharisæi autem dicebant: In Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Pharisæorum animos deteriùs occupabat, magisque tenebat dæmon, quàm illius muti corpus. Istius linguam ligaverat, ne loqueretur: illorum linguas solverat, ut malè loquerentur. Extrema erat istius muti miseria: extrema illorum malitia. Quid enim maligniùs, quàm opera divina dæmoni tribuere? Spiritus Sanctus in Pentecoste, in igneis linguis apparens, Apostolorum ac Discipulorum Christi animis illapsus est, & eorum corda charitate accendens, linguas movit ad Euangelii prædicationem: Diabolus Pharisæorum animos invidia & calumniandi libidine replens, linguas eorum movit ad blasphemiam, & ad credentium subversionem. Apostoli gloriam Christi prædicarunt, & miracula virtute nominis Jesu à se edita, ad ejus Divinitatem probandam adhibuerunt: Pharisæi miracula ab ipso Jesu patrata, magicis artibus & dæmoni tribuere non erubuerunt. *In Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Sic alii Christi & Christiani nominis hostes causabantur Jesum, *clandestinis artibus omnia illa perfeciisse, Ægyptiorum ex adytis Angelorum potentium nomina, & remotas furatum esse disciplinas,* ut refert *Arnobius* lib. 1. *Adversus Gentes.* Simile quiddam objiciebat *Celsus*, referente Origene. Alii librum magicas artes complexum, & Petro ac Paulo inscriptum, sub Jesu nomine supposuerunt: quod figmentum Sanctus Augustinus firmissimis argumentis refellit. Christi miracula adeò certa, adeò nota, adeò celebria sunt, ea ut negare non potuerit Julianus Apostata Jesu Christi hostis infensissimus, nec ea magicis incantationibus & præstigiis tribuere ausus fuerit; sed eorum conatus fuerit dumtaxat obscurare claritatem. *Jesus*, inquit, *nihil admodum memoratu dignum egit. Nisi quis claudos ac cæcos curare; & dæmonio correptos adjurare in pagis Bethsaida & Bethania, magni alicujus facinoris numero habeat.* Julianus apud S. Cyr. Alex. l. 6. Adversùs Julianum.
Posteriorum temporum Judæi blasphemias Magistrorum suorum, omni rationis specie destitutas agnoverunt, quòd Jesus in Principe dæmoniorum ejecerit dæmonia: ideò divini Nominis pronuntiatione, ipsum edidisse miracula scripserunt. Hanc scilicet adornarunt fabulam: Helenæ Adiabenorum Reginæ temporibus extitisse lapidem in Templo Jerosolymitano, cui olim Arca imponi solita fuerat, in eoque inscriptum fuisse nomen Dei tetragrammaton, cujus ea vis erat, ut quicumque illud didicisset, omnium prodigiorum potens esset. Veritos ergo Sapientes, ne quis ea facultate abuteretur, canes æreos portæ custodes apposuisse, qui hac arte fuerant fabricati, ut si quis memoriæ mandato nomine pararet exire, magnis eorum latratibus territus, sacri Nominis oblivisceretur. Horum igitur gnarum Jesum, descripsisse Nomen adorandum in membrana, eamque vulnere deinde facto cruri inseruisse, & ejus virtute tot deinde miracula edidisse. Consummata ergo Pharisæorum malitia est, & diabolica adversùs Jesum invidia, dicentium: *In Principe dæmoniorum ejecit dæmonia.* Invidia aliorum virtutes & bona opera laudari ægrè patitur: invidia calumniam & obtrectationem parit: invidia vitium dæmonis, diabolica verba in ore invidorum edit. *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum: Imitantur autem illum, qui sunt ex parte illius.* Invidiam fugiamus, quæ non modò Pharisaicum, sed diabolicum crimen est; sed tamen apud homines (heu!) frequentissimum, & eò frequentius, quò leve passim existimatur. *Zelare quod bonum videas, & invidere melioribus, leve apud quosdam & modicum crimen videtur; dumque existimatur leve & modicum, non timetur; dum non timetur, contemnitur; dum contemnitur, non facile vitatur, & fit cæca & occulta pernicies.* Sap. 2. 24. 25. S. Cypr. tr. de zelo & livore.

XXVII. *Et circuibat Jesus omnes civitates, & castella, docens in Synagogis eorum, & prædicans Euangelium Regni, & curans omnem languorem, & omnem infirmitatem.* Exemplo suo docuit Salvator, Discipulos suos ac Ministros, nec popularis auræ suavitate, & turbarum applausu trahi ac permulceri debere; nec invidia, & calumniis à ministerio suo sanctè obeundo deterreri. Circuibat ergo urbes & Judææ regionem docens in Synagogis, ut discamus, non maledictis maledicta, sed beneficia esse referenda. Et certè qui non gratia hominum, sed propter Deum benè de conservis suis mereri studet, etsi maleficia pro beneficiis referantur, minimè tamen solitam benignitatem omittet: non enim latet eum, majorem sibi propter hoc mercedem esse repositam. Qui verò maledictis atque ininjuriis lacessitus, benefaciendi studium neglexerit, is non propter Deum, sed ut ab hominibus laudetur, beneficus fuit in proximum. Quapropter Christus, ut luce clariùs videremus, sola ipsum benegnitate atque misericordia illa omnia fecisse, non solùm non expectabat ægrotos afferri, sed ipse quoque ad laborantes ac sua ope indigentes ultrò profectus est, duo eis maxima beneficia conferens: primum, æterni Regni Euangelium, deinde omnis morbi atque languoris depulsionem. Nullam ergo civitatem præteribat, nullum vicum negligebat. Sic docuit verbi Dei Ministros & Concionatores, majorum urbium pulpita, & palatia Principum, ambitionis aut avaritiæ studio non quærere, sed in oppidis & pagis lubenti animo verbum Dei prædicare, catecheses habere ad institutionem & salutem rudium populorum ac pauperum, quorum animæ non minoris sunt pretii apud Deum, quàm nobilium ac divitum; atque ea in re Christum Jesum imitari, qui de se ipso ait: *Dominus evangelizare pauperibus misit me.* Invidia verò, maledictis, S. Joa. Chr. h. 33. in Matt. Luc. 4. 18.

Origenes l. 1. contra Celsum.

S. Aug. l. 1. de consensu Ev. c. 9. & seq.

ctis, calumniis ab amatoribus sæculi & ministris dæmonis appetiti, cùm illi prædam eripiunt, & ab ejus tyrannide animas per Dei verbum & gratiam, cujus
S.Aug. Enar. in Ps.91. sunt organa & cooperatores, liberant, ministerii sui cursum nequaquam interrumpant. Imò ardentiori charitate majorique studio ac vigilantia illud obeant, stellarum instar, quæ cùm hominum conviciis appetuntur, nihilominùs peragunt cursus suos. *Quanta & de ipsis cœli luminaribus fingunt homines, & patienter ferunt? Quomodo justi patienter debent ferre omnes etiam de se falsas criminationes.* Hoc ipsum quod dicitur, quia *illa stella Mercurii est, & illa stella Saturni est, & illa stella Iovis est; convitia fiunt stellis. Quid, illæ cùm audiunt tanta convitia, numquid moventur, aut non exercent cursus suos? Sic & homo qui in natione perversa habet verbum Dei, sicut luminare est fulgens in cœlo*, Apostolo dicente: *Vt sitis sine querela & simplices filii Dei, sine reprehensione in medio nationis pravæ & perversæ: inter quos lucetis, sicut luminaria in Mundo, verbum vitæ continentes.* Tales
Philip. 2. 15. " enim sancti, in quibus est verbum vitæ, de conver- " satione quam habent in cœlo, despiciunt omnia ini- " qua quæ fiunt in terra: & quomodo luminaria in cę- " lo per diem & per noctem procedunt, peragunt itinera " sua, cursus suos certos habent; & committuntur tanta " mala, nec deviant desuper stellæ fixæ in cœlo, agen- " tes per tractus cœlestes, quæ illis præstituit & consti- " tuit Creator ipsarum: sic debent Sancti, sed si in cę- " lo figantur corda eorum, si non frustra audiant & " respondeant, sursum se habere cor; si imitentur eum
Philip. 3. 20. " qui ait, *Nostra autem conversatio in cœlis est.* Quia " ergo sunt in supernis, & de supernis cogitant, sicut
Mat. 6. 21. " dictum est, *Vbi est thesaurus tuus, ibi est & cor* " *tuum*, de ipsis cogitationibus supernorum patientes " fiunt; & quicquid in terra committitur, non curant, " donec peragant itinera sua: quemadmodum non " curant luminaria cœli, nisi quomodo exerceant dies " & noctes, quamvis tanta mala videant fieri super " terram.

XXVIII. *Videns autem turbas, misertus est eis: quia erant vexati, & jacentes sicut oves non habentes*
Ps.94.7. *Pastorem.* Oves Dei sumus, *Nos populus pascuæ ejus, & oves manus ejus*: Sed jacentes essemus & dispersi,
1. Petr. 2.25. nisi Christus, quem dedit nobis æternus Pater *Pastorem animarum nostrarum*, nos in viam salutis reduceret, salutari verbo pasceret, & à luporum infernalium insidiis, incursibus, ac morsibus, gratiæ suæ præsidio tueretur. Misericordiæ magni bonique Pastoris gratias immortales agamus, ipsumque ferventibus precibus obsecremus, ut bonos Pastores Ecclesiæ suæ donare dignetur, ac animum zelumque Pastoralem Episcopis, aliisque Ecclesiæ Rectoribus Ministris suis impertiat, ut non quærant quæ sua sunt, sed quæ
Zach. 11. 17. ipsius Jesu Christi; ut non sint Pastores & idola, derelinquentes gregem: ne in illam Dei maledictionem
Ezech. 34.2. incurrant, *Væ Pastoribus Israel, qui pascebant semetipsos! Nonne greges à Pastoribus pascuntur? Lac comedebatis, & lanis operiebamini, & quod crassum erat occidebatis; gregem autem meum non pascebatis. Quod infirmum fuit, non consolidastis, & quod ægrotum erat, non sanastis. Quod confractum est, non alligastis, & quod abjectum est, non reduxistis, & quod perierat, non quæsistis: sed cum austeritate imperabatis eis, & cum potentia. Et dispersæ sunt oves meæ, eo quod non esset Pastor: & factæ sunt in devorationem omnium bestiarum agri, & dispersæ sunt.* Talis erat status Israelitici gregis, cujus Jesus misertus est. Quamquam verò boni Pastores in Ecclesia non desint, Dei providentia & Christi misericordia; timendum tamen est, ne populi vitio mali Pastores interdum præficiantur particulari gregi, ad ipsarum ovium perditionem, quarum peccata meruerunt, ut malorum Pastorum regimini
S.Aug. serm. 46. de Pastoribus aliàs de Tempore 165. dimittantur. *Absit, ut desint modò boni Pastores: absit à nobis, ut desint: absit à misericordia ipsius, ut non eos gignat atque constituat. Vtique si sunt bonæ oves, sunt boni Pastores: nam de bonis ovibus, fiunt boni Pastores. Sed omnes boni Pastores in uno sunt, unum sunt. Illi pascunt, Christus pascit. Non enim vocem suam dicunt amici sponsi, sed gaudio gaudent propter vocem sponsi. Idem ergo ipse pascit, cùm ipsi pascunt: & dicit*, Ego pasco; *quia in illis vox ipsius, in illis charitas ipsius.*

XXIX. *Tunc dicit Discipulis suis: Messis quidem multa, operarii autem pauci. Rogate ergo Dominum messis, ut mittat operarios in messem suam.* Ager, mundus est; Deus, agricola; Christus, dominus messis; operarii, Apostoli & eorum successores, ac Euangelii Prædicatores; Ager potiori titulo Ecclesia, & quæcumque fidelis Anima: *Dei agricultura estis* (inquit 1.Cor.3.9. Apostolus.) Ecclesiasticorum Virorum officium est, hoc in agro laborare, Messem Domino parare, colligere. Sacerdotes torpentes in otio, vel aliis quàm sacri ministerii negotiis occupati; vel talenta sibi à Deo concessa ad prædicandum Dei verbum, ad catechizandum, ad docendum, negligentes & quasi infodientes; indigni sunt Sacerdotali charactere & nomine. Laboraverunt in agro Domini Prophetæ & Apostoli, Ecclesiam laboribus suis, sudoribus, sanguine coluerunt, irrigarunt: Pastores & Sacerdotes introierunt in labores eorum. Debent igitur & ipsi pro virili parte laborare, si verè Christum ejusque Ecclesiam diligunt; ne damnentur, ut servi inutiles. Messis adhuc multa, operarii plurimis in regionibus ac provinciis pauci, quamvis albæ sint ad messem. Quot infideles ad audiendum Euangelium non prorsùs imparati? Quot Hæretici ab erroribus revocandi? Quot fideles in doctrina Christiana, in fidei mysteriis, in justitiæ præceptis & officiis instruendi? Nunc quidem non sine labore, dolore, tædio excolitur, seminatur, rigatur ager Dominicus: sed erit tempus exultationis ac lętitiæ, cùm messores manipulos quisque suos, Animas scilicet ad fidem aut ad meliorem frugem revocatas, vel auctas virtutum incrementis, domino messis of-
Ps.125.5. ferent. *Qui seminant in lacrymis, in exultatione metent. Euntes ibant & flebant, mittentes semina sua. Venientes autem venient cum exultatione, portantes manipulos suos.* Unusquisque Sacerdos, sed illi præcipuè qui ad Pastoralem curam, aut Doctoris munus sunt vocati, sibi dictum existimare debent: *In omnibus la-*
1.Tim.4. *bora, opus fac Euangelistæ, ministerium tuum imple. Prædica verbum, insta opportunè, importunè*, &c.

Quamvis autem multis operariis, & ministris opus sit Ecclesiæ; nemo tamen in opus ministerii intrudere & ingerere se debet, sed qui à Deo vocatur, & per ordinarios Ecclesiæ Prælatos Apostolorum successores mittitur. Prælatos, Animarum Rectores, Verbi divini Prædicatores, conscientiarum Moderatores sanctos, eruditos, zelo gloriæ Dei & salutis hominum flagrantes, à Deo ferventissimis precibus postulare debemus; quos charitas, non cupiditas; non ambitiosæ hominum preces, sed Ecclesiæ Orationes; non honoris & temporalium commodorum studium, sed sancti laboris & boni operis desiderium sacro ministerio applicent; non qui se gerant tamquam dominos messis, sed qui uni Domini gloriæ, ac Ecclesiæ utilitatibus serviant: qui cum Apostolo dicere pos-
1.Cor.15.10. sint: *Gratia Dei sum id quod sum, & gratia Dei in me*
2.Tim.2.15. *vacua non fuit*: Qui denique sese exhibeant *operarios inconfusibiles* & fideles, *recte tractantes verbum veritatis*. Rogemus dominum messis, ut tales operarios Paschasius Rathertus, l. 6. in Matt. mittat in messem suam: *Præstatur enim Spiritus sancti gratia pulsantibus & petentibus, ut cooperatores sint gratiæ Dei. Alioquin in vacuum sine Spiritus sancti copia passim messores laborant, dum jure prædicare, nisi mittantur, nequeunt.*

Videns turbas, misertus est eis..... Tunc Idem, ib. " *dicit Discipulis suis: Messis quidem multa, operarii* " *autem pauci. Rogate ergo dominum messis, ut mittat* " *operarios in messem suam.* Per eos quorum misertus le- " gitur, omne genus humanum designatur; quia nimi- " rùm vexati erant omnes variis nequitiarum præsti- " giis. Alii quidem Philosophicis artibus pellecti & " magicis: alii Scribarum & Pharisæorum pravis tra- " ditionum suarum doctrinis imbuti: alii deceptio- " ne dæmonum idololatriis occupati: alii peccati one- " ribus pressi, & sæcularibus curis intenti, non ha-

ben-

„ bentes potestatem resurgendi. Perierat enim lex na-
„ turæ, Patriarchæ defuncti erant, Propheta nullus,
„ totus orbis incultus jacebat, etiam ipsi Judæi, in qui-
„ bus olim Patres vitæ semina sparserant. Ad cujus uti-
„ que comparationem multitudinis, operarii, videli-
„ cet Apostoli, pauci erant, nec ipsi gratia Spiritus ea-
„ tenùs illustrati, ut sufficerent. In cujus planè rei fi-
guram, ex consilio soceri Moysen, ad eruidiendum populum unius gentis, plures constituisse gradus legimus: quantò magis in hac multitudine humani generis rogandum, ut mittantur à Christo plures operarii, quorum doctrinis messis & vinea, in qua Pater agricola est, ulteriùs exculta, copiosiùs exuberet, & ampliùs fructificet?

CAPUT X.

Sensus Litteralis.

I. *ET convocatis duodecim discipulis suis, dedit illis potestatem spirituum immundorum, ut ejicerent eos, & curarent omnem languorem & omnem infirmitatem.* Se ipsum spiritualis messis dominum Christus ostendit, siquidem quod rogandum ante dixerat dominum messis, ut mitteret operarios in messem
Luc.6.13. suam, ipse auctoritate sua fecit. Et Discipulos duodecim jam ante selectos, divinæque suæ doctrinæ continuos auditores, & miraculorum testes, Apostolos creavit, & ad colligendam messem, Ecclesiamque in orbe universo constituendam, misit. Ut autem eorum legatio probaretur, & doctrinæ prædicationique fides conciliaretur & reverentia, hanc divinæ auctoritatis suæ sigillo munivit, donum miraculorum ipsis impartiens. Quo facto divinitatem suam & omnipotentiam egregiè demonstravit, siquidem non solùm vim habuit edendorum prodigiorum, ut Prophetæ, sed summo jure, ipsam aliis pro arbitrio tribuens, quod à nemine Prophetarum factum est. *Dedit illis potestatem*, non supremam & insitam, qualem ipse habuit, sed ministerialem, cui ipse virtute sua adsisteret; unde se non sua potestate, aut virtute, *sed in fide nominis ejus*, miracula pa-
Act.3.12. S.Hier. in c. 10. Mat. trare profitebantur. *Dedit illis potestatem spirituum immundorum*, id est, in spiritus immundos, in dæmones, qui spiritus immundi vocantur, quòd impuris hominum moribus delectentur, & sanctimoniam oderint, à qua superbia sua ceciderunt, cùm in gratia fuissent creati. Hoc etiam nomine evidentiùs opponuntur Spiritui sancto, qui puritatis Spiritus est. Ejiciendi quippè erant spiritus immundi, ut Sancto Spiritui via & habitaculum pararetur. Dedit autem illis potestatem dæmones ejiciendi, non solùm ex hominum, quos vexabant, corporibus; sed, quod longè
S.Hier. admirabilius est, ex mentibus & cordibus. *Et ut curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.*
„ Benignus scilicet clemensque Dominus ac Magister
„ non invidet servis suis, atque discipulis, virtutes suas:
„ & sicut ipse curaverat omnem languorem, & omnem
„ infirmitatem, Apostolis quoque suis hanc tribuit pote-
„ statem: sed multa distantia est inter habere & tribuere,
„ donare & accipere. Iste quodcumque agit, potestate
„ Domini agit: illi si quid faciunt, imbecillitatem suam,
„ & virtutem Domini confitentur, dicentes: *In nomine*
Paschasius Radbert.l. 6. in Mat „ *Jesu surge & ambula*. Priùs autem spirituum immun-
„ dorum potestas tribuitur, ut sciamus, quòd morbo-
„ rum genera ab eisdem corporibus infliguntur, qui-
„ bus demùm expulsis, tribuit sanandi facultatem, si
„ quid ab eis est ingestum. Alioquin nisi auctor tormen-
„ ti priùs pelleretur, virus languoris atque infirmitatis
„ maneret. Hac etiam ratione ostenditur contra Mani-
chæos, Deum conditorem esse corporum pariter ac spirituum. Ideò curandi omnem languorem, & omnem infirmitatem verbo potestatem discipulis suis dedit, *Ut quod sauciaverat hostis, jure sanetur ab Opifice*. Languor diuturnam vexationem carnis, infirmitas ingruentem subitò morbum & corruptionem si-
„ gnificat. Vel (ut placet Paschasio Ratberto) languor
„ ad infidelitatem animæ, infirmitas ad vexationem car-
„ nis pertinet. Quæ duo morborum genera de obsessio-
„ ne dæmonum venire, manifestum est. Et ideò priùs illi
„ pellendi erant, deinde anima per fidem purganda, tum
Alex. Expos. in Euang.
sanitas carnis consequenda. Quapropter & fides quàmsæpè requiritur in miraculis, & plenius confirmatur ex beneficiis, ut totus homo salvetur, & nulla desit Apostolis gratia salutis.

II. *Duodecim autem Apostolorum nomina sunt hæc. Primus, Simon, qui dicitur Petrus, & Andreas frater ejus, Iacobus Zebedæi, & Ioannes frater ejus, Philippus, & Bartholomæus, Thomas & Matthæus Publicanus, Iacobus Alphæi, & Thaddæus, Simon Chananæus, & Iudas Iscariotes, qui & tradidit eum.* Apostoli quasi missi, seu legati Dei causa. Duodecim electi, non absque mysterio: Christus enim spirituale Regnum conditurus, Judaicæ Reipublicæ imaginem quodam modo expressit, ut clariùs appareret Regni æterni promissiones in ipso solidè impletas. Sicut enim Tribus duodecim, ita duodecim erant Principes eximia dignitate; ad quam alludens Christus alibi, ait: *Vos qui secuti estis me,* Mat.19.28. *in regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede Majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim tribus Israel.* Duodecim exploratores Num.13. in Terram promissam Moses miserat, qui palmitem cum botro, aliisque fructibus, in signum fertilitatis terræ retulerunt: Christus in mundum universum, in hereditatem sibi à Patre promissam ac datam, duodecim legatos misit cum mandatis longè præstantioribus, qui fructus optatos ipsi reportarent. *Elegi vos* (inquit alibi) Joa.15.16. *& posui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat.* Hęc duodecim fundamenta Civitatis Dei, scilicet Ecclesię, ut S. Joannes in divina Apocalypsi sua testatur: *Et murus civitatis habens fundamenta duode-* Apoc.21.14. *cim, & in ipsis duodecim nomina duodecim Apostolorum Agni.* Horum sciri nomina magni intererat, ex quorum consentiente testimonio, gestorum ac doctrinæ Christi, Religioniśque Christianæ veritas erat estimanda: & quia nonnulli futuri erant, qui hoc nomen ementirentur, de quibus S. Paulus: *Nam ejusmodi Pseudo-* 2.Cor.11.13. *apostoli, sunt operarii subdoli, transfigurantes se in Apostolos Christi:* ideò operæ pretium erat, duodecim Apostolorum nomina figillatim recensere. *Primus, Simon,* S.Epiph.Hæresi 51. Joa.1.40.41.42. *qui dicitur Petrus*, non ætate, aut vocatione, cùm frater ejus Andreas prior esset vocatus, nec in cæterorum enumeratione ulla vocationis ætatisve ratio habeatur; sed dignitate & auctoritate primus: *Princeps haud dubiè collegii à Christo designatus, ad retinendam corporis* Grotius, in c. 10 Matt. *compagem* (inquit *Grotius*, quem reliquis Heterodoxis oppono.) Hinc vox Primatus S. Petri accepta, & à Patribus usurpata, Ecclesiæque usu consecrata est. *Super illum unum ædificat Ecclesiam suam..... Ut unitatem manifestaret, unam cathedram constituit, & unitatis ejusdem originem ab uno incipientem, sua auctoritate dispposuit..... Exordium ab unitate proficiscitur, primatus Petro datur, ut una Christi Ecclesia, & cathedra una monstretur* (inquit S. Cyprianus.) *Apostolus Petrus, in quo Primatus Apostolorum tam excellenti gratia præeminet..... Quis enim nescit, illum Apostolatus principatum cuilibet Episcopatui præferendum?* (inquit Sanctus Augustinus.) *Petrus princeps caputque cæterorum* (inquit Sanctus Cyrillus Alexandrinus.)

S.Cypr. l. de Unit.Eccl. Quod testimonium isdem verbis profert Pelagius 2. in Epist. ad Episcopos Istriæ. S.Aug.l.2.de Baptismo con. Donat. c.1. S.Cyr. Alex. l.12. in Joan.

Primus, Simon, qui dicitur Petrus: quo cognomine distinguitur à Simone Cananæo, filius Jonæ, seu Joannis, ex Bethsaida Galilææ oppido natus: *Andreæ* frater:

ter: *Et Andreas frater ejus*; An major an minor natu, incertum. Majorem natu fuisse, Sanctus Epiphanius asserit Hæresi 51. cap.17. Natu minorem, Sanctus Joannes Chrysostomus hom. 59. in Matthæum, Sanctus Proclus Oratione 20. Cassianus lib.3. contra Nestorium, cap. 12. censent. *Iacobus Zebedæi*, filius, hoc designatus epitheto, ut distinguatur à Jacobo Alphæi. Hic Jacobus Major, ille Minor vulgò nuncupatur. *Et Ioannes frater ejus*, Christo singulariter dilectus. Ambo illi fratres à Christo *Boanerges*, id est, *Filii tonitrui*, appellati *Marci* 3. 17. quòd Prædicationis Euangelicæ sublimitate & sonitu orbem essent commoturi, Christoque subjecturi. *Philippus*, à Diacono cognomine diversus, cujus quatuor filiæ Virgines & Prophetissæ celebrantur; quamvis nonnulli Veterum Philippo Apostolo, uni ex duodecim, illas tribuerint, utrumque Philippum confundentes; scilicet Clemens Alexandrinus lib.3. Stromatum p. 448. Eusebius lib.3. Hist. Eccles. cap. 31. & lib.5. c. 24. *Et Bartholomæus*, quem nonnulli cum *Nathanaele* perperàm confuderunt, quem Apostolum non fuisse, confirmant Sanctus Augustinus Tractatu 7. in Joannem, & Sanctus Gregorius lib.33. in Job, cap.15. *Thomas*, qui & *Dydimus*, id est, *Gemellus*. » Et *Matthæus Publicanus*. Cæteri Euangelistæ primùm ponunt Matthæum, & posteà Thomam, nec » Publicani nomen adscribunt, ne antiquæ conversa- » tionis mentione sugillare Euangelistam viderentur: » iste verò & se Thomæ postposuit, & Publicanum appellavit, ut ubi abundaverat iniquitas, superabundaret & gratia. *Iacobus Alphæi*, filius, *Iustus* appellatus, & *Frater Domini*, id est, cognatus, ex Maria Deiparæ Virginis sorore, vel (ut aliis placet) cognata; idem ille qui Jerosolymorum Episcopus post Christi in cœlos Ascensionem ab Apostolis constitutus est, Judæ frater, autor Epistolæ Canonicæ: De quo Sanctus Paulus ad Galatas scribit cap.1. vers.18, 19. *Deinde post annos tres veni Ierosolymam videre Petrum. Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Iacobum fratrem Domini*. Quem & primariis Apostolis coæquat cap.2. vers.9. *Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ esse, dextras dederunt mihi & Barnabæ societatis*. Hic Jacobus Minor appellatus, qui in Concilio Jerosolymitano de legalium cæremoniarum observantia ab Apostolis celebrato, post Petrum suffragium dixit, *Act.* 15. 13. & seq. De quo Sanctus Hieronymus, (cujus sententia in Scriptura Sacra fundata, quorumdam Græcorum tres Jacobos adstruentium, & Jerosolymitanum Episcopum Domini fratrem distinguentium à Jacobo Alphæi, assertioni præponenda est,) ita scribit lib. adversus Helvidium, cap.7. *Nulli dubium est, duos fuisse Apostolos, Iacobi vocabulo nuncupatos, Iacobum Zebedæi, & Iacobum Alphæi. Istum, nescio quem Minorem Iacobum, quem Mariæ filium, nec tamen Matris Domini, Scriptura commemorat, Apostolum vis esse, an non? Si Apostolus est, Alphæi filius erit:* Joa.7. *& credidit in Iesum, & non erit de illis fratribus,* » *de quibus scriptum est*: Neque enim fratres ejus cre- » debant in eum. *Si non est Apostolus, sed tertius nescio qui Iacobus: quomodo est frater Domini putandus? Et quomodo tertius ad distinctionem Majoris appellabitur Minor? Cùm major non inter tres, sed inter duos soleat præbere distantiam, & frater Domini Apostolus sit, Paulo dicente:* Deinde post triennium veni Jerusalem videre Petrum, & mansi apud illum diebus quindecim. Alium autem Apostolorum vidi neminem, nisi Jacobum fratrem Domini. *Et in eadem Epistola*: Et cognita gratia quæ data est mihi, Petrus & Jacobus, qui videbantur columnæ esse. *Ne autem hunc putes Iacobum filium Zebedæi, lege Actus Apostolorum: jam ab Herode fuerat interemptus. Restat conclusio, ut Maria ista, quæ Iacobi Minoris scribitur mater, fuerit uxor Alphæi, & soror Mariæ Matris Domini, quam Mariam Cleophæ Ioannes Euangelista cognominat, sive à patre, sive à gentilitate familiæ, aut quacumque alia causa, ei nomen imponens. Si autem inde tibi alia atque alia videtur, quod alibi dicatur, Maria Iacobi Minoris mater, & hic Maria Cleophæ: disce Scripturæ consuetudinem, eundem hominem diversis nominibus nuncupari.* Quamvis itaque *Sanctus Gregorius Nyssenus*, Oratione 2. de Resurrectione, *Sanctus Epiphanius*, in Hæresi Collyridianorum, *Sanctus Ioannes Chrysostomus*, Homilia 5. in Matthæum & Homil.33. in Acta, & Constitutionum Apostolicarum Autor lib.6. cap.12. Jacobum Alphæi Apostolum à Jacobo fratre Domini distinguant, *Sancti Pauli*, & *Sancti Hieronymi* auctoritate fultam sententiam, nec non *Sancti Augustini* libr. 2. contra Cresconium cap. 37. amplectimur & propugnamus. Sanctus quidem Hieronymus, Expositione 1. in cap.17. Isajæ, post illa verba vers.7. *In die illa inclinabitur homo ad factorem suum, & oculi ejus ad sanctum Israel respicient*, addit, *Duas olivas & tres & quatuor & quinque*, de quibus ante actum erat, *quatuordecim Apostolos interpretantur, id est, duodecim qui electi sunt, & tertium decimum Iacobum, qui appellatur Frater Domini, Paulum quoque Apostolum vas electionis*. Sed ex aliorum sententia, non ex propria mente ibi loqui Sanctum Hieronymum, evidens est, referendo, non asserendo. Sed in secunda ejusdem capitis expositione, lib. 7. Commentariorum in eumdem Prophetam, Jacobum Fratrem Domini, extra numerum duodecim Apostolorum non recenset, sed solos Paulum & Barnabam. Videtur aliquibus Sanct. Cyrillus Jerosolymitanus Episcopus Jacobum Fratrem Domini, extra numerum duodecim Apostolorum posuisse, Catechesi 14. *Nunc verò*, inquit, *Christus resurrexit à mortuis, primitiæ dormientium, & apparuit Cephæ, postea duodecim Apostolis: si enim uni testi non credis, habes duodecim testes: deinde apparuit plusquam quingentis fratribus simul. Si illis duodecim non credant, quingentos testes recipiant. Postea visus est à Iacobo fratre, primo hujus Paræciæ Episcopo..... Sed dices, quòd Iacobus frater ad gratiam testatus est. Visus est postea & Paulo inimico: quale autem non sit hostis testimonium, scitis.* Verùm non magis ac melius colligitur ex hoc loco, Jacobum Fratrem Domini, ex duodecim Apostolorum numero non fuisse, quàm S. Petrum, siquidem & Sanctus Paulus 1. *Cor.*15. 5. scribit, *Quia visus est Cephæ, & post hoc undecim: deinde visus est plus quam quingentis fratribus simul... Deinde visus est Iacobo, deinde Apostolis omnibus*; Quod & S. Cyrillus refert, Sed duodecim Apostolorum nomina recensere pergamus. In eorum serie sequitur *Thaddæus*, qui & *Lebbæus*, id est, *Corculum*, cognominatus: *Iudas* appellatus, & *Iudas Iacobi*, quia Jacobi Minoris frater, autor Epistolæ Canonicæ. *Simon Cananæus*, qui & *Zelotes* appellatus est, alter à Simone fratre Domini, de quo Sanctus Matthæus cap.13. vers.55. ut Theodoretus confirmat in Psal.67. Principes Juda, duces eorum, Principes Zabulon, Principes Nephtalim. *Ex his tribus*, inquit, *cæteri Apostoli originem duxerunt. Et illi quidem qui vocabantur fratres Domini, ex tribu Iudæ planè genus traxerunt. Petrus autem & Andreas, & Iacobus & Ioannes, & Philippus ex vico Bethsaida fuerunt: Matthæus & Iacobus dicti sunt habitasse Capharnaum. Simon Zelotes Cananæus nominatus est. Omnia autem hæc loca Galilææ sunt. Zabulon autem & Nephtalim ibi suam habuerunt sortem.* Alter etiam est Simon Apostolus à Simeone Jerosolymorum Episcopo, S. Jacobi Minoris in illa sede successore, cujus cum frequens sit in Historia Ecclesiastica Eusebii mentio, nusquam Apostolus appellatur; & quæ ipsum spectant, post Apostolorum tempora referuntur. Postremus in Apostolorum serie nominatur *Iudas Iscariotes*, proditoris, quàm Apostoli, nomine notior, vel à vico, vel ab urbe, unde ortus est, vel ex Tribu Isachar appellatus, quasi Isachariotes: ut quodam vaticinio in condemnationem sui natus sit: *Isachar* enim interpretatur *Merces*, ut significetur pretium proditoris.

S.Hier. in c. 10. Matt.

S.Hier. in c. 10. S.Matt.

III. *Hos duodecim misit Iesus: præcipiens eis, & dicens: In viam Gentium ne abieritis, & civitates Samaritanorum ne intraveritis: sed potius ite ad oves, quæ perierunt domus Israel.* Hos duodecim Legatos Rex noster Chri-

stus

stius misit in orbem sequentibus mandatis instructos: Ne abeatis versùs Gentes prædicandi causa: Judæis enim, ut filiis Regni, quibus facta fuerat promissio Messiæ, secundùm decretum Dei oportebat primùm prædicari verbum Dei: cùm verò illud repellerent, & Act.13.46. se indignos judicarent, seu efficerent eternę vitę, oportebat converti ad Gentes, ut S. Paulus docet. Hinc alibi asserit, *Christum Iesum ministrum fuisse circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones Patrum*. Hinc Luc. 1. dicitur: *Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ: sicut locutus est ad patres nostros, Abraham & semini ejus in sæcula*. Vetat etiam, ne Samaritanorum civitates intrent. Joa.4.12. Quamvis enim se Jacobi filios jactarent, legem Mosis amplecterentur, Messiam expectarent: Gentium tamen superstitionibus Judaicam Religionem miscebant, adorabant quod nesciebant, à Gente Judaica & Fide segreges erant, Apostatæ, Schismatici: hinc Samaritanos non minùs, quàm Ethnicos, oderant vitabantque Judæi. Ideò Christus ne Judæis offensionis occasionem præberet, eodem loco Samaritanos ac Ethnicos habuit, Euangelii prædicationem apud illos fieri pariter prohibens, donec Judæis annuntiatum esset, Christique generali mandato paulò antè Ascensionem, & deinde afflatu singulari Spiritus sancti, Apostoli impulsi essent, ut se converterent ad Gentes, illisque Christum prædicarent. *Sed potius ite ad oves, quæ perierunt domus Israel:* Prædicate primùm Judæis, ovibus perditis, seductis, errantibus, de quibus *Isajæ* 53. 6. dicitur: *Omnes nos quasi oves erravimus, unusquisque in viam suam declinavit.* Et Jeremiæ 50.6. *Grex perditus factus est populus meus*. Et Christus ipse: *Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel*. Oportebat nimirùm primùm Adventum Christi nuntiare Judæis, ne justam excusationem habere viderentur, dicentes, ideò se Dominum rejeciſſe, quia ad Gentes & ad Samaritanos Apostolos miserit. *In viam Gentium ne abieritis:* Ne putetis, odio mihi esse Judęos, vel animum meum ab ipsis aversum esse, quia contumeliis me afficiunt, & dæmoniacum appellant. Videtis enim, tantam me curam horum gerere, ut non ad alios, sed ad istos imprimis vos mittam, ut & Doctores & Medici eis sitis: nec solùm jubeo, his priùs, quàm cæteris, prædicare; sed ne viam quidem attingere quæ ad alios ducat, permitto: nec in civitates Samaritanorum intrare, quoniam non bono in Judæos erant animo Samaritani. Et quamvis isti faciliores ad credendum essent, ad difficiliores tamen Judæos mittit, ut quantam illorum curam gereret, ipse demonstraret; & sic ora ipsorum obstrueret, & ad doctrinam Apostolorum præpararet: ne crimini ipsis verterent professionem ad gentes incircumcisas; ac ideò ipsos jure odisse & abominari viderentur. Oves autem quæ periere, ipsos appellat, non quæ sponte fugam ceperunt; ut undique paratam eis esse veniam ostendendo, mentes eorum permulceret.

Mat.15.24. S.Hie.in c. 10.Matt. S.Joa. Chr. h.33.

S.Hier. in c. 10.Matth. IV. *Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquavit Regnum cœlorum*. Quod argumentum fuit, & exordium prædicationis Joannis Baptistæ, & ipsius Christi, idem esse debuit prædicationis Apostolorum, ut Domini à quo missi erant, verbis magis, quàm suis prædicarent, & per viam pœnitentiæ homines ad Regnum cœlorum perducerent. Hinc S. Marcus Apostolorum narrata missione, subdit: *Et exeuntes, prædicabant, ut pœnitentiam agerent*.

V. *Infirmos curate, mortuos suscitate, leprosos mundate, dæmones ejicite*. Ne hominibus rusticis, indoctis, illiteratis, eloquii venustate destitutis nemo crederet pollicentibus Regnum cęlorum, dat illis potestatem infirmos curandi, leprosos mundandi, dęmones ejiciendi: *Vt magnitudinem promissorum probet magnitudo signorum*. Hæc verba, *mortuos suscitate*, irreptitia esse, perperam asserit Grotius, quòd absint à vetustissimis Exemplaribus, à Complutensi, aliisque Græcorum Exemplarium Editionibus, & à Syriaca Imperatoris Editione, neque agnoscatur à Græcis hunc locum exponentibus, Theophylacto & Euthymio: Nam Textus Græcus secundùm Editionem Ro-

Alex. Expos. in Euang.

berti Stephani, cum sexdecim Mss. collatus, & in Bibliis Polyglottis Londinensibus editus, hæc verba habet. Illa Sanctus Hieronymus, qui novum Testamentum Græcæ fidei reddidit, agnoscit, ut ex Divina illius Bibliotheca nuper edita constat, & ex Vulgata Versione Latina, quæ Ecclesiæ auctoritate ac judicio authentica declarata, & usu consecrata est. Eadem verba habent Versiones Orientales, Syriaca, Arabica, Æthiopica, in Bibliis Londinensibus editæ. Illa etiam agnoscit S. Hilarius.

VI. *Gratis accepistis, gratis date*. Potestatem illam nullis meritis vestris, aut pretio accepistis; ideòque ejus effectus & beneficia gratis & liberaliter date. His verbis inanem gloriam, avaritiam, & turpem quæstum, simoniamque in rerum spiritualium usu, ac dispensatione, convellit ac damnat. Sententia enim illa generalis est, spiritualia omnia Dei dona complectens; quæ cùm nulla humana industria, aut labore comparari possint, non absque gravi irreverentia & sacrilegio ad humana commercia deprimerentur. Jubet ergo, *ut sit ministratio gratuita muneris gratuiti*, ne Euangelii gratia corrumpatur. Qua in re non minorem se curam gerere Christus ostendit, ut mores Discipulorum integri ac sancti essent, quàm ut miraculorum virtute essent conspicui. Nam ut demonstret, miracula absque morum integritate nihil prodesse facientibus, neque fastu animi & inani gloria propterea efferrentur, ait: *Gratis accepistis*: deinde ne cupiditate pecuniarum moverentur, addidit: *Gratis date*. Ne, inquam, quasi sua ipsorum potestate miracula facientes, inde superbirent: *Gratis*, inquit, *accepistis*: Nihil ex vestro largimini his qui vos recipiunt, & quibus Euangelium, aliave dona spiritualia largimini, aut quorum in gratiam miracula editis. Non enim tamquam mercedem vestris laboribus debitam ista accepistis: mea enim est gratia. Sic & aliis hęc beneficia, quorum nullum condignum pretium inveniri potest, gratis date: *Neque enim pretio ullare Dei constat*.

S.Hilar. c.10. in Matt. S.Hier.

S. Jo. Chrys. Hom. 33. in Matth.

Tert. in Apolog.

VII. *Nolite possidere aurum, neque argentum, neque pecuniam in zonis vestris: non peram in via, neque duas tunicas, neque calceamenta, nec virgam: Dignus enim est operarius cibo suo*. De commeatu ne soliciti sitis, sive de pecunia ad viaticum acquirenda & paranda, quam in zonis seu crumenis vestris feratis. Nec peram seu manticam habeatis, in quam obsonium condatis, ut viatores solent; nec tunicas mutatorias, unam, qua induti sitis, alteram futurorum timore, ne fortè sit opus; neque duo calceamentorum seu sandaliorum paria; sed neque virgam, seu baculum, præter illum quem manu geritis: *Dignus est enim operarius cibo suo*, id est, omnibus ad sustentationem vitæ necessariis. Non solùm itaque possessionem thesaurorum illis prohibet Christus, sed & viaticum, ut omni solicitudine expediti, toti à Deo penderent, toti Euangelii prædicationi insisterent, & exemplo contemptus rerum terrenarum, omnes ad Christum traherent. Lucæ 9. ita mandatum illud Christi exprimitur: *Nihil tuleritis in via, neque virgam, neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas habeatis*. Marci verò 6. 8. *Et præcepit eis, ne quid tollerent in via, nisi virgam tantum: non peram, non panem, neque in zona æs; sed calceatos sandaliis, & ne induerentur duabus tunicis*. S. Matthæus Christus prohibuisse refert, ne calceamenta portarent, & virgam, utique duplicem, timore & cautione, ne in futurum deficerent, ut *S. Hieronymus* explicat; quam interpretationem & *S. Augustinus* amplectitur: *Curam*, inquit, *prohibet, qua ideo portanda cogitantur, ne desint*. Permisit tamen usum calceorum, sive sandaliorum quibus eorum pedes tecti erant, & baculi cui innitebantur, ut S. Marcus significat; cujus proindè narratio ab aliorum Euangelistarum narratione non discordat. S. Augustinus virgam apud Matthæum propriè sumi censet, ut quod dictum est, *Neque virgam*, intelligatur, *Ne minimas quidem res:* apud Marcum verò metaphoricè sumi pro potestate accipiendi ab auditoribus suis omnia necessaria. Sed quamvis hęc ex-

S.Hieron.

S.Aug.l.2.de consensu Ev.c.30.

plicatio minimè ſpernenda ſit, ea tamen non eſt opus ad Euangeliſtarum conciliationem; & probabilius videtur, ibi tam propriè ſumi virgam, ac calceos, tunicas, peram, panem, & æs; quæ metaphoricè intelligenda, nemo dixerit. Oſtendit autem, Deum cujus res gerant, ipſis proſpecturum: *Dignus eſt enim* (inquit) *operarius cibo ſuo*. S. Lucas hæc repetens cap. 10. ait: *Dignus eſt enim operarius mercede ſua*: Quo mercedis nomine non ſignificatur, ſuſtentationem eſſe adæquatum pretium operis tam divini, ſcilicet prædicationis Euangelicæ; ſed Euangelicis Prædicatoribus ex juſtitia deberi, & ex grati animi vice, ab iis quibus Euangelium annuntiarent, tamquam ſtipendia militantibus, tamquam fructum vineæ plantatoribus, tamquam lac gregis paſtoribus. Unde Sanctus Paulus, ait: *Quis militat ſuis ſtipendiis umquam? Quis plantat vineam, & de fructu ejus non edit? Quis paſcit gregem, & de lacte ejus non percipit?* ..... *Si nos vobis ſpiritualia ſeminavimus; magnum eſt, ſi nos carnalia veſtra metamus? Si alii poteſtatis veſtræ participes ſunt, quare non potiùs nos? Sed non uſi ſumus hac poteſtate*. Unde apparet, hæc non ita præcepiſſe Dominum, tamquam Euangeliſtæ vivere aliunde non debeant, quàm eis præbentibus, quibus annuntiant Euangelium; alioquin contra hoc præceptum feciſſet idem Apoſtolus, qui victum de manuum ſuarum laboribus tranſigebat, ne cuiquam gravis eſſet: ſed poteſtatem dediſſe, in qua ſcirent, ſibi iſta deberi. Cùm autem à Domino aliquid imperatur, niſi fiat, inobedientiæ culpa eſt: cùm autem poteſtas datur, licet cuique non uti, & tamquam de ſuo jure cedere. Hæc ergo Dominus loquens Diſcipulis, id agebat, quod ipſe Apoſtolus paulò poſt apertiùs ita explicat: *Neſcitis, quoniam qui in ſacrario operantur, quæ in ſacrario ſunt, edunt: & qui altari deſerviunt, cum altari participant? Ita & Dominus ordinavit iis, qui Euangelium annuntiant, de Euangelio vivere. Ego autem nullo horum uſus ſum*. Cùm itaque dicit, ita Dominum ordinaſſe, ſe autem uſum non eſſe, utique oſtendit utendi poteſtatem datam, non impoſitam ſerviendi neceſſitatem. Hoc ergo ordinans Dominus, quod eum ordinaſſe dicit Apoſtolus; qui Euangelium annuntiant, de Euangelio vivere; illa Apoſtolis loquebatur, ut ſecuri non poſſiderent, neque portarent huic vitæ neceſſaria, nec magna, nec minima. Ideò poſuit, *nec virgam*, oſtendens, à fidelibus ſuis omnia deberi Miniſtris ſuis, nulla ſuperflua requirentibus.

1. Cor. 9. 7.

1. Theſſ. 2. 9.

S. Aug. l. 2. de conſenſu Eu. c. 10. n. 73. & 74.

VIII. *In quamcumque autem civitatem, aut caſtellum intraveritis, interrogate, quis in ea dignus ſit: & ibi manete, donec exeatis*. Quocumque vos contuleritis prædicandi cauſa, inquirite, quis dignus ſit hoſpitio veſtro, qui ſcilicet morum integritate ac beneficentia ſpem præbeat promptæ hoſpitalitatis. Ad dignitatem Euangelici miniſterii ac Miniſtrorum id pertinet, ut nonniſi apud boni nominis viros commorentur, & qui ipſis hoſpitibus digni ſint, putentque ſe magis accipere beneficium, quàm dare. *Ergo hoſpes fama eligendus eſt populi, & judicio vicinorum*, (inquit Sanctus Hieronymus) *ne prædicationis dignitas, ſuſcipientis infamia deturpetur. Cùm univerſis debeant prædicare, hoſpes unus eligitur, non tribuens beneficium ei, qui apud ſe manſurus eſt, ſed accipiens. Hoc enim dicitur*, Quis in ea dignus eſt, *ut magis ſe noverint accipere gratiam, quàm dare*. Et ibi manete: *Alienum* enim *eſt à Prædicatore Regni cœleſtis curſitare per domos, & inviolabilis hoſpitii jura mutare;* ne deſultoriæ levitatis arguatur, ne menſæ lautioris appetens videatur, ne ſe contemni prior hoſpes exiſtimet, ideòque offendatur. *Et ibi manete, donec exeatis* ex illa urbe, aut pago. Id paulò aliter exprimitur à S. Luca: *In eadem autem domo manete, edentes, & bibentes quæ apud illos ſunt: Dignus eſt enim operarius mercede ſua. Nolite tranſire de domo in domum. Et in quamcumque civitatem intraveritis, & ſuſceperint vos, manducate quæ apponuntur vobis*.

S. Hier. in c. 10. Matt.

S. Ambr. l. 6. in Luc. n. 66.

S. Joa. Chr. h. 33. in Mat.

IX. *Intrantes autem in domum, ſalutate eam, dicentes: Pax huic domui. Et ſiquidem fuerit domus illa digna, veniet pax veſtra ſuper eam: ſi autem non fuerit digna, pax veſtra revertetur ad vos*. Salutari jubet domum, id eſt, habitatores ejus, in ſignum benevolentiæ & charitatis, *Dicentes, Pax huic domui*. Salutandi formula eſt Hebræis familiaris, qua proſpera lætaque omnia adprecantur: Chriſtus autem & Apoſtoli pacem illam optabant, quam dare non poteſt mundus; pacem nimirùm Euangelicam, & æternæ vitæ felicitatem. Cæterùm illa verba, *Dicentes, Pax huic domui*, in Græco Textu non habentur: nec ea Græcus Sancti Joannis Chryſoſtomi Textus habet: nec Sanctus Hieronymus in commentariis, nec in ipſo Textu, quamvis in ejus Divina Bibliotheca, nuper à Benedictinis S. Germani Pratenſis Pariſiis edita, extent. Irreptitia tamen hæc exiſtimaſſe Sanctum Hieronymum, Commentarius ejus indicat, quamvis ea Latina Verſio, qua tempore Sancti Hilarii utebatur Eccleſia, jam haberet, ut ex ejuſdem Commentario conſtat. Verba Sancti Hieronymi ſubjicio: *Occultè*, inquit, *ſalutationem Hebræi ac Syri ſermonis expreſſit. Quod enim Græcè dicitur, χαῖρε, & Latinè*, Ave; *hoc Hebraico Syroque ſermone appellatur* Salon lach, *id eſt, Pax tecum*. Non autem occultè ſolùm Sanctum Matthæum hanc ſalutationem expreſſiſſe, Sanctus Hieronymus diceret, ſi apud illum hæc verba legiſſet in Textu Græco à ſe emendato: *Dicentes, Pax huic domui. Et ſi quidem fuerit domus illa*, ſeu familia, *digna* Euangelica pace, quam adprecati fueritis, *ſi fuerit ibi filius pacis*, ut apud S. Lucam legitur, id eſt, pace illa dignus ſecundùm præſcientiam & prædeſtinationem Dei, *veniet pax veſtra ſuper eam*, id eſt, annuntiatio pacis, & prædicatio illi proderit: *Si autem non fuerit digna, pax veſtra revertetur ad vos*: ſpiritalem fructum ex veſtra charitate & prædicatione pacis referetis: quod ipſis adprecati eſtis, vobis quidem eveniet; qua ratione Pſ. 35. 14. dicitur, *Oratio mea in ſinu meo convertetur*. Quoad illos verò, eventu optato carebit, contrario ſenſu divinæ illi ſententiæ, Iſaiæ 55. 11. *Verbum meum, quod egredietur de ore meo, non revertetur ad me vacuum: ſed faciet quæcumque volui, & proſperabitur in his, ad quæ miſi illud*. Si fuerit domus illa digna, veniet pax veſtra ſuper illam, &c. *Introeuntes domum, pacem imprecamini hoſpiti, & quantum in vobis eſt, diſcordiæ bella ſedate. Si autem orta fuerit contradictio, vos mercedem habebitis de oblata pace: illi bellum quod habere voluerint, poſſidebunt*.

S. Aug. lib. de Correptione & Gratia, c. 15.

S. Hier. in c. 10. Matt.

X. *Et quicumque non receperit vos, neque audierit ſermones veſtros, exeuntes foras de domo vel civitate, excutite pulverem de pedibus veſtris*. Addunt SS. Marcus & Lucas, *in teſtimonium ipſis*; quòd nullam ſcilicet cum illis communionem habere velint, nihilque ab eis recipere, ne ad victum quidem neceſſarium, qui Euangelium ſpreverint: vel in teſtimonium indignationis divinæ in eos effundendæ: vel in teſtimonium laboris ſui, quem illi obduratione ſua & inhumanitate ſibi inutilem reddiderunt. *Si comminatio non poteſt ſine executione, habes Deum executorem in comminatore, & judicem in utroque*: (inquit Tertullianus) *ſic & pulverem jubet excuti in illos in teſtificationem, & abhorrentiam terræ eorum, nedum communicationis reliquæ. Si enim inhumanitas & inhoſpitalitas nullam ab eo relaturæ ſunt ultionem, cui rei præmittit teſtificationem, minas utique portendentem? Porrò cùm etiam Creator in Deuteronomio, Ammonitas & Moabitas prohibeat recipi in Eccleſiam, quòd populum Ægypto profectum inhumanè & inhoſpitaliter copiis defraudaſſent: ergo in Chriſtum inde manaſſe conſtabit communicationis interdictum, ubi habet formam*, Qui vos ſpernit, me ſpernit: *Hoc & Moyſi Creator*: Non te contempſerunt, ſed me. *Tam enim Apoſtolus Moyſes, quàm & Apoſtoli Prophetæ. Æquanda erit auctoritas utriuſque officii, ab uno eodemque Domino Apoſtolorum & Prophetarum*.

S. Aug. lib. Quæſt. Eu. in Matt. Quæſt. 7.

Tert. lib. 4. contra Marcionem, c. 24.

XI. *Amen dico vobis: Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii, quam illi civitati*. De Sodomitis & Gomorrheis, non tam judicatum olim, quàm præjudicatum eſt, cùm urbes illæ, incolarum ſuorum flagitiis infames, incendio cœleſti conflagarunt.

Atro-

Atrociorem itaque pœnam subituros in die judicii, quàm olim sustinuerint, Christus significat: longè verò graviorem pœnam imminere Euangelii contemptoribus. Sodomitæ enim Monitorem Lothum dumtaxat habuerunt; Judæi verò habuerunt Apostolos tanta promissa afferentes, promissionemque salutis tot miraculis confirmantes. Sodomitæ sine lege perierunt, quia sine lege peccaverant: Judæi in lege peccaverunt, ideòque *per legem judicabuntur*. Ex hoc loco inæqualitas peccatorum contra Jovinianum ostenditur, ex inæqualitate suppliciorum. Rom. 2. 12.

XII. *Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum. Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.* Cùm Apostolos omni solicitudine rerum, ad vitæ sustentationem necessariarum, Christus exemisset, ac miraculorum dono instruxisset, omnique sæculari negotio & cura liberos, quasi ferreos atque adamantinos fecisset, nunc eventura ipsis adversa prædixit; non ea solùm quæ paulò post futura erant, in prima scilicet illa Missione, verùm etiam post longa temporum spatia, cùm apud Gentiles essent prædicaturi, ut ab initio, & antequam duri labores acciderent, ipsos adversùs diaboli bellum instrueret. Ideò autem de his illos præmonuit; primò, ut summam ejus virtutem atque potentiam, qua etiam futura noverat, non ignorarent. Deinde, ut nemo suspicari posset, ex illius, qui ipsos misit, imbecillitate tot illis mala contigisse. Tertiò, ne turbarentur, malis & persecutionibus repentè & præter expectationem venientibus. *Ecce ego mitto vos sicut oves in medio luporum.* Sicut oves, id est, imbelles, inermes, humanis præsidiis destitutos, simplices, innocentes, mansuetos, nullis malis artibus vosmetipsos defendentes, sed à solius Dei protectione pendentes, mitto vos in medium Judæorum & Gentilium, qui vobis non minùs infesti erunt, quàm ovibus lupi, nec minori vos odio & crudelitate persequentur: quibus & numero & defensionis impotentia prorsùs impares eritis. *Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ.* Circumspicite, quomodo vos habere & gerere debeatis, declinando insidias, quantùm vobis salva ministerii vestri ratione, Deique gloria, licebit. Arma porrò vestra sint prudentia & simplicitas: prudentia serpentis, ut insidias caveatis; columbæ simplicitas, ut nemini noceatis: ut nec prudentia in vafritiem improbam, nec simplicitas in stoliditatem degeneret. *Estote prudentes sicut serpentes.* Prudentiam serpentium imitamini, acutè circumspicientium & observantium pedes hominum, ne ab ipsis obterantur, & in certaminibus capitis potissimùm sui curam habentium, ut illud illæsum servent. *Et simplices sicut columbæ.* Prudentiam innocentia & simplicitate ornate, cujus columba symbolum est, felle carens, nemini nocens, ne iis quidem à quibus malè afficitur, direptoribus ovorum, atque pullorum. S. Joa. Chr. h. 34. in Matt. Gen. 3. 1.

XIII. *Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in Conciliis, & in Synagogis suis flagellabunt vos: & ad Præsides & ad Reges ducemini propter me, in testimonium illis & Gentibus.* Nolite in hominibus confidere, inter quos vos mitto: nolite ipsorum vultibus verbisque facilè credere: hominum enim effigies habent, plerique verò animos ferarum. Homo homini lupus. Id experiemini, cùm vos trahent quasi reos ad tribunalia, & in Synagogis suis, seu juridicis conventibus, flagellabunt vos. Quod in Apostolis implerum, constat ex Actuum cap. 4. & 5. aliisque locis. Sanè in Synagogis exerceri solitam animadversionem in populares in causis religionis, constat ex Eusebio libro 5. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 16. ubi meminit libri ab Auctore quodam Ecclesiastico, adversùs Montanistas, sub Imperio Commodi conscripti, in quo hæc legebantur: *Respondeant nobis quæso per Deum: Estne aliquis eorum, qui jam inde à Montano & mulierculis garrire primum cœperunt, qui à Judæis persecutionem passus sit, aut ab impiis trucidatus? Nemo certè. Nec verò ullus eorum, pro Christi nomine prehensus, in crucem actus est: sed neque ulla mulier in Judæorum Synagogis, aut flagris cæsa, aut lapidibus impetita est.* Alex. Expos. in Euang.

Nusquam profectò, nec unquam. Addit Christus: *Et ad præsides* Provinciarum, quales fuerunt Pontius Pilatus, Felix & Festus: *& ad Reges ducemini propter me,* nominis mei causa vos in jus vocabunt, & captivos trahent: *in testimonium illis & Gentibus:* id est, ut illis de me testimonium constanter fortiterque patiendo præbeatis: sic enim intelligere poterunt, vos prædicare veritatem, quam vestro sanguine vos consignare viderint: sive in testimonium contra eos in die judicii; nec solùm contra ipsos Judæos, sed & adversùs Gentiles illis permixtos, aut qui illorum tribunalibus adstabunt.

XIV. *Cùm autem tradent vos, nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini: Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini: Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* Cùm autem in Conciliis & Synagogis, vel coram Præsidibus & Regibus sistemini, ne sitis anxii, qua ratione causam veritatis agatis, sicut solent esse soliciti, qui causam acturi sunt apud Principes; & quid dicendum, & qua ratione ac forma, anxiè meditari. Vobis enim à Deo Patre, & à me suggeretur in illis angustiis, quid loquamini; orantibus tamen, & humanam alioquin diligentiam adhibentibus. Et quod vobis deerit naturalium talentorum, eo ipso tempore supplebitur ope cœlesti: siquidem Spiritus sanctus & animo sapientiam & ori eloquium subministrabit, non comptum quidem & ornatum, sed simplici gravitate ipsam nudæ veritatis naturam referens, quæ ornari ipsa negat, contenta doceri; & quæ *Nihil erubescit, nisi tantummodo abscondi: Simplicitate* scilicet *veritatis, non curiositate, ejus hostes revincuntur.* Dabitur vobis in illa hora quid loquamini: *Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere, & contradicere omnes adversarii vestri.* Sic olim Moysem legatum ad Pharaonem mittens Dominus: *Perge,* inquit, *& ego ero in ore tuo, doceboque te quid loquaris.* Non igitur ex vobis ipsis loquemini, sive respondebitis (inquit Christus) sed Spiritus Dei Patris vestri, cujus negotium geritis, per vos loquetur, linguam vestram diriget, verbaque suggeret, formabit, librabit, ut quod causæ Dei & ejus gloriæ conveniens erit, extempore respondeatis. *Non enim vos estis qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri, qui loquitur in vobis.* His verbis humana operatio non excluditur, quasi Euangelii Prædicatores instrumenta sint inanima: *Neque enim hoc ita fit de nobis, tamquam nihil facientibus nobis: Adjutorium igitur Spiritus sancti sic expressum est, ut ipse facere diceretur, quod ut faciamus facit:* Tert. Luc. 21. 15. Exod. 4. 12. S. Aug. Epist. 194. alias 105. c. 4.

XV. *Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & insurgent filii in parentes, & morte eos afficient. Et eritis odio omnibus propter nomen meum.* Non solùm contra externas, sed etiam contra domesticas persecutiones, illorum animos præmunit ac roborat. Tradet, inquit, frater infidelis fratrem fidelem in mortem, & pater filium: Nullus enim inter eos fidus affectus, quorum diversa religio. Et eritis odio omni hominum generi, Judæis & Gentibus, viris & feminis, consanguineis & extraneis, Principibus & plebi, non propter crimen aliquod, sed tantùm propter me, propter fidem qua in me creditis, doctrinamque ac legem meam profitemini. Tertullianus: *Christianis solis nihil permittitur loqui, quod causam purget, quod veritatem defendat, quod judicem non faciat injustum: sed illud solum expectatur, quod odio publico necessarium est, confessio nominis, non examinatio criminis... Nomen æmulæ rationis inimicum, præsumptis non probatis criminibus, de sua sola confessione damnatur. Ideo torquemur confitentes, & punimur perseverantes, & absolvimur negantes, quia nominis præsidium est. Denique quid de tabella veritatis illum Christianum, cur non & homicidam? Si homicida Christianus, cur non & incestus, vel quodcumque aliud esse non creditis? In nobis solis pudet, aut piget, ipsis nominibus scelerum pronuntiare. Christianus si nullius nominis crimen est, valde ineptum si solius nominis crimen est. Quid quod ita plerique clausis oculis in odium ejus impingunt,* S. Hier. In c. 10. S. Mat. Tertul. Apolog. c. 2. & 3.

ut bonum alicui teſtimonium ferentes, admiſceant nominis exprobrationem? Bonus vir Cajus Sejus, tantùm quòd Chriſtianus... Alii quos retro ante hoc nomen, vagos, viles, improbos noverant, ex ipſo denotant, quo laudant: cæcitate odii in ſuffragium impingunt. Quæ mulier! Quàm laſciva, quam feſtiva! Qui juvenis! Quàm luſius, quàm amaſius! Facti ſunt Chriſtiani. Ita nomen emendationi imputatur. Nonnulli etiam de utilitatibus ſuis cum odio iſto paciſcuntur, contenti injuria, dum ne domi habeant quod oderunt. Vxorem jam pudicam maritus, jam non zelotypus ejecit. Filiam jam ſubjectam pater retro patiens abdicavit. Servum jam fidelem dominus olim mitis ab oculis relegavit. Vt quiſque hoc nomine emendatur, offendit. Tanti non eſt bonum, quanti eſt odium Chriſtianorum. Et eritis odio Pſ.85.9. *omnibus*, incredulis, *propter nomen meum*. Dicit Propheta: *Omnes gentes quaſcumque feciſti, venient, & adorabunt coram te, Domine: & glorificabunt nomen tuum in æternum*. S. Fulgentius, l.de Incarnat. & Grat. c.31. Dominus autem ſuis Fidelibus dicit: *Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum*. Numquid ergo contrariis ſibi repugnat Scriptura Divina ſententiis? Abſit. *Sed & illos omnes, & illos omnes veraciter dicit, id eſt, & omnes Fideles, qui nomen Domini in omnibus Gentibus glorificant, & omnes incredulos, qui per eaſdem omnes gentes, in odio nominis Chriſti Fideliumque ejus, mortifera impietate perdurant.*

XVI. *Qui autem perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit*. Qui conſtanter & perſeveranter perſecutiones & adverſitates illas propter me toleraverit uſque in finem vitæ, mihique fideliter adhæſerit, quamvis carnalium hominum oculis perditus videatur, ſalutem æternam conſequetur. Marci 13. 13. *Qui autem* Tert. Scorpiaci, c.9. *ſuſtinuerit in finem, hic ſalvus erit*. Quid ſuſtinendo, „ niſi perſecutionem, niſi traditionem, niſi occiſio„ nem? Nec enim aliud eſt ſuſtinere in finem, quàm „ pati in finem.

XVII. *Cùm autem perſequentur vos in civitate iſta, fugite in aliam. Amen dico vobis, non conſummabitis civitates Iſrael, donec veniat Filius hominis*. Cùm perſequentur vos in una civitate, non ſinendo ibi Euangelium prædicari, vobiſque ſtruendo inſidias, in aliam fugite: tum ut periculum declinetis, quod ultrò non eſt arceſſendum, niſi ejus incurſio cum officio conjuncta ſit; tum maximè, ut Euangelii propagationi vos ſervetis. Apoſtolis quidem, occaſione primæ Miſſionis, hæc à Chriſto dicta ſunt; ſed generalis ſententia eſt. Apoſtoli fugiendam eſſe perſecutionem exemplo ſuo docuerunt, ut eorum Acta teſtantur. Tertulliani errorem, qui fugam omnem damnabat, Eccleſia reprobavit: SS. Cyprianus & Athanaſius documentis & exemplis confutarunt. Cæterùm pro temporum, perſonarum, & officiorum diverſitate, fuga nunc præcepti eſt, nunc conſilii, nunc indulgentiæ. Præcepti eſt, cùm major Dei gloria & Eccleſiæ utilitas id poſtulat: conſilii, cùm Prædicatoris, aut Paſtoris capiti ſpeciatim imminet perſecutionis tempeſtas: indulgentiæ, cùm quis infirmitatis ſuæ conſcius, veretur Chriſti negandi periculum. *Chriſtum* S. Cypr. Ep. 76.& tr. de Lapſis. S. Athanaſ. in Apologia pro Fuga ſua. enim *fugiendo non negat, qui ideo fugit, ne neget*; (inquit S. Joannes Chryſoſt.) Quando porrò, quibus, & qua ratione fugiendum ſit, vel manendum, *S. Auguſtinus* plenè ac diſertè explicat in Epiſtola ad Honoratum. *Amen dico vobis, non conſummnabitis civitates Iſrael:* Non percurretis omnes Iſraelitarum civitates, ex una in aliam fugiendo, *donec veniat Filius hominis* ad judicium, id eſt, uſque ad finem ſæculi. Quaſi dicat, Non deerunt civitates, quò fugiant Diſcipuli Fideleſque mei, & ubi tamquam in portu à perſecutionis tempeſtate requieſcant, uſque ad conſummationem ſæculi.

S. Aug. Ep. 228. alias 180. S. Aug. l.1. contra Gaudentium Donatiſtam, c.18.

XVIII. *Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum, nec ſervus ſuper dominum ſuum. Sufficit diſcipulo, ut ſit ſicut magiſter ejus; & ſervo ſicut dominus ejus. Si Patrem familias Beelzebub vocaverunt, quanto magis domeſticos ejus?* Exiſtimare non debent diſcipuli & ſervi, ſe melioris conditionis eſſe debere, quàm magiſtrum & dominum: Si ergo me, qui magiſter veſter ſum ac dominus, Judæi Beelzebub vocaverunt, & in Beelzebub Principe dæmoniorum, me dæmonia ejicere dixerunt: quantis convitiis vos diſcipulos meos, ac domeſticos laceſſent? *Beelzebub, Idolum eſt Accaron, quod vocatur in Regum Voluмine Idolum Muſcæ. Beel, ipſe Bel, ſive Baal: Zebub autem muſca dicitur. Principem ergo dæmoniorum ex ſpurciſſimi Idoli appellabant vocabulo, qui muſca dicitur propter immunditiam, quæ exterminat ſuavitatem olei.* Chriſti prædictioni reſpondet eventus: Apoſtolos enim Celſus *maleficos* vocat; Ulpianus Juriſconſultus Chriſtianos Exorciſtas *impoſtores* appellat; Tacitus eos dicit *convictos in odio humani generis*. Paſſim Chriſtiani & *Athei* à Gentilibus pari loco ponebantur. *Sceleratiſſimi dicebant de ſacramento infanticidii, & pabulo inde & poſt convicium inceſto, quòd everſores luminum canes, lenones ſcilicet, tenebras, tum & libidinum impiarum inverecundiam procurarent. Omnium ſcelerum rei, Deorum, Imperatorum, legum, morum, naturæ totius inimici exiſtimabantur. Omnis publicæ cladis, omnis popularis incommodi Chriſtianos eſſe cauſam* conclamabant. Si Tiberis aſcenderet ad mœnia, ſi Nilus non deſcenderet in arva, ſi cœlum ſtaret, id eſt, non plueret, ſi terra moveretur, ſi fames, ſi lues, ſtatim; *Chriſtianos ad leonem*.

4. Reg.1. ſecundùm Verſionem 70. Interp. S.Hier. in c. 10. Mat.

Tert. in Apolog.

XIX. *Ne ergo timueritis eos. Nihil enim eſt opertum, quod non revelabitur; & occultum, quod non ſcietur*. Ne ergo convitiorum & perſecutionum metu prædicationem Euangelii omittatis, quin potiùs publicè & intrepidè prædicate, quod à me privatim didiciſtis: Nam in hoc quoque negotio locus eſt illi proverbio: *Nihil eſt opertum, quod non revelabitur*. Futuri etiam ſæculi cogitatio vos conſolari debet: veniet enim dies, in quo veſtra virtus & perſecutorum veſtrorum nequitia omnibus reveletur, cùm judicabo abſcondita hominum, & illuminabo latebras tenebrarum, & manifeſtabo conſilia cordium.

S.Hier. 1.Cor.4.

Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; & quod in aure auditis, prædicate ſuper tecta. Non ea ſolùm quæ publicè ad populum loquor, ſed & ea quæ in privatis colloquiis à me audiviſtis, vel quę deinceps vobis ſolis familiariter ediſſeram, aut in parabolarum myſterio tradam, & poſtea per Spiritum ſanctum clariùs explicabo, palam omnibus enuntiate: & in editis locis, unde ab omnibus audiri poſſit ſermo veſter, imò in toto Mundo audacter prædicate. Loquitur juxta Paleſtinæ morem, ubi tecta plana erant, ita ut illic ambulare, & inde cum tranſeuntibus colloqui poſſent. S.Hier.

XX. *Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potiùs timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam*. Ne animos veſtros timor ille malè ſanus concutiat, quo à libertate confitendi nomen meum, prædicandique ac palam propugnandi Euangelii decidatis: Perſecutores enim & tyranni ſolum corpus occidere poſſunt, tandem aliquando moriturum; Animam autem non poſſunt occidere, cùm ſuapte natura ſit immortalis, & ſupernaturali ratione Deo vivat: Quam vitam ipſi cripere invitæ nemo poteſt. Sed unum potiùs Deum timete, qui poteſt & animam & corpus, totum ſcilicet hominem corpore & anima conſtantem, irreparabiliter perdere, ab ipſo qui vera animæ vita eſt ſeparatum, æterniſque ſuppliciis addictum. Nomen Gehennę in Veteris Teſtamenti libris non invenitur, ſed primùm à Salvatore poſitum eſt. Cujus nominis ſignificatio ut intelligatur, obſervandum eſt cum S. Hieronymo, Idolum Baal fuiſſe juxta Jeruſalem, ad radices montis „ Moria, in quibus Siloa fluit. Hæc vallis & parva „ campi planities, irrigua erat & nemoroſa, plenaque „ deliciis; lucuſque in ea idolo conſecratus erat. In tan„ tam autem dementiam populus Iſrael venerat, ut de„ ſerto templo, ibi hoſtias immolaret, & rigorem Re„ ligionis deliciæ vincerent, filioſque ſuos dæmoniis „ incenderent vel initiarent: Et appellabatur locus il„ le *Gehennon*, id eſt, *vallis filii Hennon*. Hoc Regum „

S.Hier. in hunc loc.

Vo-

» Volumen, & Paralipomenon, & Jeremias scribunt plenissimè. Et comminatur Deus, se locum ipsum impleturum cadaveribus mortuorum: ut nequaquam vocetur *Tophet*, & *Baal*, sed *Polyandrium*, id est, tumulus mortuorum. Futura ergo supplicia & pœnæ perpetuæ, quibus peccatores cruciandi sunt, hujus loci vocabulo denotantur.

XXI. *Nonnè duo passeres asse væneunt? Et unus ex illis non cadet super terram sine Patre vestro? Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis vos.* Quamvis autem homines improbi, persecutores, tyranni, tam liberam habeant sæviendi in vos licentiam; ne tamen desponde atis animum, & à Deo vos esse derelictos existimetis. Quid vilius inter aviculas passeribus, quorum duo asse vænciunt, nummulo scilicet vilissimo? & tamen hæc animalcula Deo ita sunt curæ, ejusque providentia ita conservantur, foventur, & reguntur, ut nullus illorum absque ejus voluntate pereat. Huic Luc.12. sententiæ omninò consona est illa S. Lucæ: *Nonnè quinque passeres væneunt dipondio? Et unus ex illis non est in oblivione coram Deo.* As vel assarium quaternos denariolos nostros valuit, ex Budæi supputatione. Dipondium sunt duo asses: Itaque singuli passeres semisse vendebantur, aut paulò minùs. Vilissimæ sunt illæ aviculæ, quæ tam vili pretio prostant; nec tamen à divina Providentia negliguntur: *Unus ex illis non est in oblivione coram Deo.* Phrasis sumpta ex Psalm. 9. vers. 19. *Quoniam non in finem oblivio erit pauperis.* Unde & Psalm. 104. 27. tam de pusillis, quàm de magnis animalibus Deo dicitur: *Omnia à te expectant, ut des illis escam in tempore.* Sed & minutissima quæque vestra Deus in numerato habet, sicut numerare solent homines, quæ in pretio habent: *Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt.* Vestri, qui non tantùm homines estis ad imaginem Dei conditi, verùm etiam Divinæ veritatis nuncii, minima quæque Deo Patri vestro pretiosa sunt, qui vos ut Ministros suos in tutelam singularem suscipit. Utcumque igitur in vos sæviant homines, confidite nihil damni vobis eventurum vel in minimis rebus, quod non in majorem vestram utilitatem cessurum sit: alioquin id minimè permissurum Deum, qui non tantùm Creator vester est, ut passerum; sed Pater, & paterno vos amore prosequitur. *Multis passeribus meliores estis*, Deoque pretiosiores, cujus Providentia cùm omnibus rebus ab ipso conditis prospiciat, singularem tamen vestri curam gerit. Luc. 12.7. *Multis passeribus pluris estis vos.* Unde & Zachariæ 2. 8. scriptum est: *Qui tetigerit vos, tangit pupillam oculi mei.* Et Sapientiæ 3. *Justorum animæ in manu DEI sunt, & non tanget illos tormentum mortis. Visi sunt oculis insipientium mori: & æstimata est afflictio exitus illorum, & quod à nobis est iter, exterminium: illi autem sunt in pace. Et si coram hominibus tormenta passi sunt, spes illorum immortalitate plena est. In paucis vexati, in multis benè disponentur: quoniam Deus tentavit eos, & invenit illos dignos se, &c.*

XXII. *Omnis ergo qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo* Marc.8.38. *& ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est.* Qui sincerè, palam, constanter me Filium esse Dei & Salvatorem, in quem credat, quem colat, cui adhæreat, verbis & operibus confessus fuerit, illum pro meo agnoscam in judicii die, cùm venero in gloria Patris mei, cum Angelis sanctis. Fidem itaque nostram profiteri debemus, non solùm coram bonis ac piis, sed etiam coram professis veræ Religionis hostibus, eamque sanguine & morte sigillare, si pro causa Dei nobis inferatur. Nam *Qui negaverit me coram hominibus* (inquit Christus;) id est, qui fidei in me, aut obedientiæ præceptis meis debitæ, qui doctrinæ meæ, aut legi coram hominibus renuntiaverit, seu metu, seu cupiditate rerum humanarum, etiamsi corde credat, ipsum ad me non pertinere declarabo, pro meo non agnoscam in magna illa & terribili die. *Nam qui*

me erubuerit & meos sermones, hunc Filius hominis Luc.9.26. *erubescet, cùm venerit in Majestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum.* Confusioni confusionem comminatur: *Sciebat enim, à confusione maximè formari* Tert. Scorpiaci, c.9. *negationem: mentis statum in fronte consistere: priorem esse pudoris, quam corporis plagam.*

XXIII. *Nolite arbitrari, quia pacem venerim mittere in terram. Non veni pacem mittere, sed gladium.* Micheæ 7.6. *Veni enim separare hominem adversus patrem suum, & filiam adversus matrem suam, & nurum adversus socrum suam.* Quamvis me pacis Principem Prophetæ prædixerint, ne putetis, quòd venerim, ut pacem afferrem, quam Mundus optat, in temporali scilicet prosperitate & tranquillitate positam; pacem qua homines liberè possint emere, vendere, comessari, cupiditatibus & vitiis nemine prohibente servire. Non veni, ut illos in infidelitate, & peccatis concordes efficerem: Imò veni, ut prædicarem Euangelium, Legemque conderem, quæ gladii instar malam pacem solvat: ita ut Discipuli sectatoresque mei à sectatoribus Mun- Heb.4.12. di, placitis, institutis, moribusque discordent: *Vivus est enim sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti.* Quamvis igitur omnia Christi consilia & vota ad pacem, atque concordiam spectarent, ejusque propositum non fuerit dissidia excitare: quia tamen Euangelium ejus occasio est, qua dissidia inter Fideles & Infideles oriantur, aliis ipsi credentibus, illudque propugnantibus, ac secundùm ejus præcepta viventibus; aliis ipsum rejicientibus, contemnentibus, oppugnantibus, vel secundùm Christi legem ac disciplinam vitam instituere suam nolentibus, & iis qui secundùm Euangelium vivunt, molestiam creantibus, eosque persequentibus: ideò se non venisse declarat, ut pacem mitteret, sed gladium. Gladio autem illo omnes humanos affectus, omnes necessitudines separaturus advenit, nolens, ut filius patri, aut filia matri, aut nurus socrui in malo consentiat. Ideò bellum intestinum erit & domesticum, dum hinc amor sui & Mundi, usque ad contemptum Dei & Euangelii ejus; hinc amor ardentissimus Dei & Euan- S.Joa. Chr.h. gelii, usque ad contemptum Mundi ac sui; illos Ba- 35. in Mat. bylonis, istos cœlestis Jerusalem cives efficier, secum immaniter dissidentes, non Euangelii, aut Fidelium vitio, sed improborum. *Et inimici hominis domestici ejus.* Qui olim conjunctissimi fuerant, fient inimicissimi, ita ut omnia naturæ jura pro nihilo ducantur ab infidelibus & improbis, qui filios, nepotes, domesticos, ac necessarios, eo solùm nomine insectabuntur & persequentur, quòd Christianam Fidem profiteantur, pièque in Christo vivant.

XXIV. *Qui amat patrem, aut matrem plusquam me, non est me dignus: & qui amat filium, aut filiam super me, non est me dignus.* Qui patrem, aut matrem, filium, aut filiam mihi præposuerit; sive qui, ut illis placeat, aut illorum utilitatibus serviat, me vel doctrinam meam verbis, aut factis negaverit; me Domino & Magistro, consortio, promissis, Regnoque meo non est dignus; sed planè ut indignus à me repudiabitur. Eamdem sententiam verbis paulò durioribus, sed eodem sensu intelligendis, exprimit S. Lucas: *Si quis ve-* Luc.14.26. *nit ad me, & non odit patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam,* (id est vitam) *non potest meus esse Discipulus.* Ubi odisse comparativè sumi, idemque esse ac minùs amare, consentiens Interpretum sententia est.

XXV. *Et qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.* Hoc loquendi genus morem illum respicit, quo qui supplicio crucis addicti erant, crucem ipsi suam humeris efferre cogebantur. Qui non suscipit & patitur libenti animo, proposito gaudio, justitiæ causa, propter Deum, afflictionem quamcumque & cruciatum sibi divinitùs destinatum, etiam atrocissimum & ignominiosissimum supplicium crucis, si pro veritate & justitia subeundum sit; & vitam suam ad dicta factaque mea non componit, quatenùs fieri potest; non est dignus, qui discipulus meus habeatur.

XXVI. *Qui invenit animam ſuam, perdet illam: & qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam.* Qui ſemetipſum ſervaſſe viſus fuerit, mei nominis negatione, cruciſque ſibi à Deo deſtinatæ repudiatione fugiendo extrema pericula, ſeipſum æterno exitio perdet in futuro ſęculo: & qui ſeipſum perdidiſſe viſus fuerit in hoc ſæculo, vitæ temporalis jacturam faciendo, *propter me & Euangelium*, ut addit alius Euangeliſta, (Martyrem enim non facit pœna, ſed cauſa) ſalvus erit in futuro ſæculo. Hęc explicatio confirmatur ex loco parallelo Luc.9. 24. *Qui enim voluerit animam ſuam ſalvam facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam ſuam propter me, ſalvam faciet illam. Quid enim proficit homo, ſi lucretur univerſum Mundum, ſe ipſum autem perdat, & detrimentum ſui faciat?*

Marci 8. 35.

Luc.9.24.

XXVII. *Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me miſit.* Qui vos excipit hoſpitio, & honorificè, humaniter, benignèque tractat, ut Legatos meos; non minùs me promeretur, quàm ſi in me id pietatis officium collocaret. Honorem enim Legatis ſuis exhibitum Reges ita ſpectant & habent, ac ſi Majeſtati ſuæ deferretur. Et qui me recipit, Deum Patrem meum recipit, qui me miſit, & in me eſt, ſibique tributum cenſet ac remunerat honorem & officium mihi impenſum. *Ordo pulcherrimus! Ad prædicationem mittit: docet pericula non timenda: affectum ſubjicit Religioni. Aurum ſupra tulerat, æs de zona excuſſerat. Dura Euangeliſtarum conditio. Vnde ergo ſumptus? Vnde victus neceſſaria? Auſteritatem mandatorum, ſpe temperat promiſſorum.* Qui recipit (*inquiens*) vos, me recipit; & qui me recipit, recipit eum qui me miſit: *Vt in ſuſcipiendis Apoſtolis unuſquiſque credentium Chriſtum ſe ſuſcepiſſe arbitretur.*

S.Hier. in hunc locum.

XXVIII. *Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui recipit juſtum in nomine juſti, mercedem juſti accipiet.* Qui recipit Prophetam, ſeu Prædicatorem Euangelii, non ob rationem aliquam ſæcularem, ſed ea tantùm ratione & eo nomine, quòd ſit Propheta, ſive Prędicator Euangelii: & qui recipit juſtum, non quia cognatus, quia nobilis, dives, aut potens, ſed quia juſtus eſt, mercedem accipiet, quam Dei bonitas ac juſtitia reddit illi, qui Prophetam, aut juſtum recipit; vel certè qualem ipſe Propheta, aut juſtus conſequetur. Quod & Paulus confirmat, dicens: *Veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, ut & illorum abundantia veſtræ inopiæ ſit ſupplementum.* Et ſi fortè Propheta non ſit, vel juſtus, qui tamquam Propheta, & tamquam juſtus honoratur & recipitur, mercedem nihilominùs à Deo recipiet qui ipſos ſuſcipit: *Ad ſuſceptionem Magiſtrorum diſcipulos provocaverat: poterat occulta eſſe credentium reſponſio: Ergo & pſeudoprophetas, & Iudam proditorem debemus recipere, & illis alimoniam miniſtrare?* Hoc Dominusprævidens, dicit: *Non perſonas ſuſcipiendas eſſe, ſed nomina, & mercedem non perdere ſuſcipientes, quamvis indignus fuerit qui ſuſceptus ſit.*

1.Cor.1.

S.Hier. in hunc loc.

XXIX. *Et quicumque potum dederit uni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine diſcipuli: Amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.* Et quicumque minimum aliquod beneficium, vel miniſterium exhibuerit alicui ex pauperculis, qui in me credunt, tamquam meo diſcipulo, non fraudabitur mercede bonis operibus à Deo reddenda. Poterat aliquis paupertatem cauſari, & dicere: Paupertate prohibeor, tenuitas me retinet, ut hoſpitalis eſſe non poſſim. Hanc excuſationem leviſſimo præcepto diluit, ut calicem aquæ frigidæ toto animo porrigamus. Frigidæ (inquit) aquæ, non calidæ; ne & in calida paupertatis ex penuria lignorum occaſio quæreretur. Hinc meritum bonorum operum apud Deum invictè probatur: *Debetur merces bonis operibus, ſi fiant: ſed gratia quæ non debetur, præcedit, ut fiant.* Et *juſtificatus homo, id eſt, ex impio pius factus, nullo præcedente bono merito accipit donum, quo medio acquirat & meritum.*

S.Hier.
"
"
"
"
"
"
"

Conc. Arauſicanum. 2.Can.18. S. Proſper in Reſp.ad cap. 6. Gallorum.

Senſus Moralis.

I. ET *convocatis duodecim Diſcipulis ſuis, dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, ut ejicerent eos, & curarent omnem languorem, & omnem infirmitatem.* Ad miniſterium Eccleſiaſticum abſque vocatione provehi nemo debet, niſi à Deo vocatus, & Chriſti gratia ſegregatus. Dei quippè ſolius eſt poteſtatem dare in dæmones, in peccata, in ægritudines animarum, ut expellantur, remittantur, curentur ab ejus miniſtris, & cœleſtis Medicinæ cooperatoribus. Tria porrò peccatorum genera hìc ſignificata intelligo. Prima ſunt peccata impudicitiæ, magis adhærentia, quæ totam poſſident animam, omneſque facultates ejus ligant, inficiunt, vexant, confuſione replent. His eradicandis incumbere debet imprimis Sacerdotum opera, ut ejectis ſpiritibus immundis, Spiritus ſanctus in animis pœnitentium habitet, eoſque ſibi totos ſubjiciat. *Dedit illis poteſtatem ſpirituum immundorum, ut ejicerent eos.* Luxuria *ſeminarium & origo vitiorum eſt.* De Magdalena ſeptem dæmonia ejecta dicuntur, quia luxuriæ ſerviebat, quam cætera plerumque peccata comitantur. *Septenario numero univerſitas deſignatur: ſeptem ergo dæmonia habuit, quæ univerſis vitiis plena fuit.* Alia ſunt peccata pravi habitus & conſuetudinis, quæ diuturnarum & inveteratarum infirmitatum inſtar difficilè curantur: quamobrem periti Medici vigilantiam, aſſiduitatem, induſtriam, & acriora, ut plurimùm, remedia poſtulant. His animæ tam periculoſis infirmitatibus ſecundùm divinæ Medicinæ Regulas à Chriſto & à Spiritu ſancto præſcriptas mederi Sacerdotes debent, quibus Chriſtus poteſtatem dedit, ut curent *omnem infirmitatem*: ſed cavere debent, ne conniveant nimiùm peccatoribus hujus generis, qui *non quærunt ſanitatis patientiam, nec veram de ſatisfactione medicinam*; de quorum pectoribus excuſſa pœnitentia, & gravioribus delictorum memoria ſublata eſt; qui præpropera feſtinatione Abſolutionem, & Euchariſtiam ſibi dari volunt, ac ſurripere nituntur, antequam probati fuerint, ac purgati ſaluberrimis ſatisfactionum remediis. *Imperitus eſt Medicus, qui tumentes vulnerum ſinus manu parcente contrectat, & in altis receſſibus viſcerum virus incluſum, dum ſervat, exagitat.* Tertium denique peccati genus eſt, ex languore animæ proveniens, ſcilicet peccata venialia, quę negligentia, tepor, & languor charitatis, & adhæſio ad res terrenas pariunt, quarum amor *ſpiritualium viſcus eſt pennarum*, quibus in Deum ferri debet anima. His etiam curandis Chriſti miniſtri incumbunt, quibus poteſtatem dedit *ſuper omnem languorem* ſpiritualem.

S.Ambr.l.de Elia & Jejunio c.19.

S.Gr.M. h.in Euang.

S.Cypr. tr.de Lapſis.

S.Aug.

II. *Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc: Primus, Simon qui dicitur Petrus, &c.* Licèt ex æquo ſuper Apoſtolos Eccleſię fortitudo ſolidetur, *tamen inter duodecim unus eligitur, ut capite conſtituto, ſchiſmatis tollatur occaſio.* Ut Eccleſię ſuper Petrum à ſe fundatę unitatem Chriſtus manifeſtaret, *Vnam cathedram conſtituit, & unitatis ejuſdem origine ab uno incipientem ſua auctoritate diſpoſuit. Hanc unitatem qui non tenet, Dei legem non tenet: non tenet Patris & Filii fidem, vitam non tenet & ſalutem.* Divinum Petri primatum qui non agnoſcit, non credit, non reveretur: profanus eſt, impius, ſchiſmaticus. *Non habet Dei charitatem, qui Eccleſiæ non diligit unitatem.* Hunc primatum Andręę, licèt antè Petrum vocato, Chriſtus non dedit, nec illum Apoſtolorum caput conſtituit; ut inde diſcamus, Deum donorum ſuorum ſupremum eſſe dominum, nihilque ad illa jus dare præter ejus adorandam voluntatem..... *Duodecim autem Apoſtolorum nomina ſunt hæc.....* Hujus numeri figuras apud Creatorem deprehendo duodecim fontes Elim, & duodecim "
"
"

S.Hier.l.1. Adversùs Jovinianū.

S.Cypr. l. de Unitate Eccleſiæ.

S.Aug.l.1.de Baptiſmo, contra Donat.

gem-

» gemmas in tunica Sacerdotali Aaronis, & duodecim
» lapides ab Jesu de Jordane electos, & in Arcam Te-
Tert. lib. 4. contr. Marc. c.13. stamenti conditos. *Totidem enim Apostoli portendebantur, proinde ut fontes & amnes rigaturi aridum retro, & desertum à notitia orbem Nationum, sicut & per Isaiam*: Ponam in terram inaquosa flumina. *Proinde ut gemmæ illuminaturi sacram Ecclesiæ vestem, quam induit Christus Pontifex Patris; proinde ut & lapides solidi fide, quos de lavacro Iordanis Iesus*
1 Reg. 11. 30. *verus elegit, & in sacrarium Testamenti sui recepit*. Olim, ad dividendum duodecim Tribus, duodecim factæ sunt partes per Ahiam Silonitem Prophetam: nunc ad colligèndum, & congregandum orbem in unitate fidei & religionis, Apostoli duodecim à Christo mittuntur. Duodecim elegit, *Quos ad propagandum auxilium salutis humanæ per terrarum orbem, satores fidei destinaret* .... Adverte cœleste
S. Amb. l. 5. in Luc. n. 44. consilium: *Non sapientes aliquos, non divites, non nobiles: sed piscatores & publicanos, quos dirigeret, elegit; ne traduxisse prudentia, ne redemisse divitiis, ne potentiæ nobilitatisque auctoritate traxisse aliquos ad suam gratiam videretur; ut veritatis ratio, non disputationis gratia prævaleret*. Illos verò potestate miraculorum instruxit, ut novæ doctrinæ, quam prædicabant, fidem faceret, eamque divinam
S. Aug. l. 22. de Civ. Dei cap. 5. esse confirmaret. *Resurrectio Christi, & in cœlum cum carne in qua resurrexit Ascensio, toto jam Mundo prædicatur & creditur: si credibilis non est, unde toto terrarum orbe jam credita est? Si multi nobiles, sublimes, docti eam se vidisse dixerunt, & quod viderunt, diffamare curarunt, eis Mundum credidisse non mirum est; sed istos adhuc credere nolle perdurum est: Si autem, ut verum est, paucis, obscuris, minimis, indoctis, eam se vidisse dicentibus & scribentibus credidit Mundus, cur pauci obstinatissimi, qui remanserunt, ipsi Mundo jam credenti adhuc usque non, credunt? Qui propterea à numero exiguo ignobilium, infirmorum, imperitorum hominum credidit, quia in tam contemptibilibus testibus multò mirabilius Divinitas se ipsa persuasit. Eloquia enim persuadentium, quæ dicebant, mira fuerunt facta, non*
Id. l. 18. c. 49. & 50. *verba*.... Elegit Discipulos, quos & Apostolos nominavit, humiliter *natos, inhonoratos, illiteratos; ut quicquid magnum essent, & facerent, ipse in eis esset & faceret. Habuit inter eos unum, quo malo utens bene, & suæ passionis dispositum impleret, & Ecclesiæ suæ tolerandorum malorum præberet exemplum .... Hos sicut luminaria, & aptavit verbo, & accendit Spiritu Sancto*. Inter duodecim Apostolos eligitur à Christo, qui proditurus illum erat. *Eligitur Iudas,*
S. Amb. l. 5. in Luc. n. 45. *non per imprudentiam, sed per providentiam. Quanta est veritas, quam nec adversarius Minister infirmat! Quanta mortalitas Domini, qui periclitari magis apud nos judicium suum, quàm affectum maluit! Susceperat enim hominis fragilitatem; & ideò nec has partes recusavit infirmitatis humanæ. Voluit deseri, voluit prodi, voluit ab Apostolo suo tradi; ut tu à socio desertus, à socio proditus, moderatè feras tuum errasse judicium, perisse beneficium*. Hoc in exemplo solatium inveniunt Episcopi, cùm fortè in sacrorum
S. Aug. Epist. 76 alias 137. n. 8. Ministrorum delectu spem suam, & vigilantiam frustratas vident. *Nec mihi* (inquiebat S. Augustinus) *arrogare audeo, ut domus mea melior sit, quam Arca Noe, ubi tamen inter octo homines reprobus unus inventus est: aut melior sit, quàm domus Abrahæ, ubi dictum est*, Ejicè ancillam, & filium ejus: *aut melior sit, quàm domus Isaac, cujus de duobus geminis dictum est*, Jacob dilexi, Esau autem odio habui: *aut melior sit, quàm domus ipsius Iacob, ubi lectum patris filius incestavit: aut melior sit, quàm domus David, cujus filius cum sorore concubuit; cujus alter filius contra patris tam sanctam mansuetudinem rebellavit: aut melior, quam cohabitatio Apostoli Pauli, qui tamen si inter omnes bonos habitaret, non diceret*, Foris pugnæ, intùs timores; *nec diceret, cùm de sanctitate, & fide Timothei loqueretur*: Neminem habeo, qui germanè de vobis solicitus sit: Omnes enim sua quærunt, non quæ Jesu Christi: *aut melior, quàm cohabitatio ipsius Domini Christi, in qua undecim boni perfidum & furem Iudam toleraverunt: aut melior sit postremo, quàm cœlum, unde Angeli ceciderunt*.

III. *In viam gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis: sed potiùs ite ad oves quæ perierunt domus Israel*. Fidelis est Deus in promissis suis: voluit primùm prædicari Judæis Euangelium Regni Dei, quia illis factæ fuerant promissiones Messiæ venturi; sed quia se indignos præstiterunt æternæ vitæ, & repulerunt verbum Dei, Apostolos suos subinde converti voluit ad Gentes. Sic fidelitas, & gratia Dei in illorum condemnationem, ipsorum vitio & obdurationè versa est. Timere debent Christiani, qui reprobatis Judæis à Christo vocati sunt, & radici sanctæ inserti, ne dum vocati gratiæ non respondent, & nominis Christiani non implent officia, rami inutiles
Rom. 11. 17. 18. & seq. fiant: Graviora sunt enim Christianorum, quàm Judæorum peccata. *Quod si aliqui ex ramis fracti sunt, tu autem, cùm oleaster esses, insertus es in illis, & socius radicis & pinguedinis olivæ factus es, noli gloriari adversùs ramos. Quod si gloriaris, non tu radicem portas, sed radix te. Dices ergo: Fracti sunt rami, ut ego inserar. Benè: propter incredulitatem fracti sunt. Tu autem fide stas: Noli altum sapere, sed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne fortè nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem & severitatem Dei: in eos quidem, qui ceciderunt, severitatem: in te autem bonitatem Dei, si permanseris in bonitate, alioquin & tu excideris*. In
S. Hil. in Mat. c. 10. Vide & S. Hier. viam gentium, ne abieritis, &c. *Abstinere se à viis gentium admonentur: non quòd non etiam ad salutem gentium mitterentur, sed ut opere & vita gentilis ignorantiæ abstinerent. In civitates Samaritanorum vetiti sunt introire. Numquid non potiùs Samaritanam ipse curavit? Sed ut Ecclesias Hæreticorum non adeant, admonentur. Nihil enim differt ab ignoratione perversitas. Mittuntur deinde ad oves perditas domus Israel. Atqui in eum luporum ac viperarum linguis, & faucibus sævierunt. Sed legislatio obtinere privilegium Euangelii debebat: Hoc minùs Israel sceleris sui excusationem habiturus, quò plus sedulitatis in admonitione sensisset*. Quot Christiani in viam gentium abeunt, moribusque sunt minùs integris, minùs castis, quàm Pagani! Quot, Samaritanorum instar, veri Dei cultum depravantes, imò abnegantes, vitulos adorant in Bethel, pravas cupiditates
Tert. lib. de Idololat. c. 9. suas! *Colis autem non spiritu nidoris alicujus, sed tuo proprio; nec anima pecudis impensa, sed anima tua. Illis ingenium tuum immolas, illis sudorem tuum libas, illis prudentiam tuam accendis. Diligentia tua nomen illorum est, quibus hanc saginatiorem, & auratiorem, & majorem hostiam cædis, salutem tuam*.

Ite ad oves, quæ perierunt domus Israel. Spiritus Sancti vocationem in sacro Ministerio obeundo sequantur Euangelii Prædicatores, & Moderatores conscientiarum: Vocationem non præveniant, nec illi resistant: sequantur quò trahit charitas, non quò illicit vanitas & cupiditas. Eant ad oves, quæ perierunt, errantes revocare conentur in ovile, magis ægras, & propè desperatas majori curent solicitudine, vigilantia, charitate: ne ipsis Christus olim exprobret, *Quod infirmum fuit, non consolidastis; & quod ægrotum, non sanastis; quod confractum est, non alligastis; & quod abjectum est, non reduxistis; & quod perierat, non quæsistis*. Domine, qui inventus es à non
Ezec. 34. 4. quærentibus te, quære me, ut inveniam te. *Erravi sicut ovis, quæ periit: Quære servum tuum*.
Ps. 118 v. 1-6.

IV. *Euntes autem prædicate, dicentes: Quia appropinquavit Regnum cœlorum*. Prædicate, ut fides stabiliatur; Regnum, ut spes excitetur; cœlorum, ut charitas, sive bonorum cœlestium amor, accendatur; proximum, ut ad illud recipiendum quisque se præparet, eoque dignum se præbeat. Vides Ministe-
« S. Joa. Chr. hom. 33. in Matt. rii magnitudinem, vides sublimem Apostolorum di- « gnitatem, nihil quod ad corpus, nihil quod ad « hos sensus pertineat: nec similia Mosis & Pro- « phetarum doctrinæ, sed nova quædam atque inau- « dita, qualia priores non docuerunt, quia terrena «

hæc

» hæc bona promittebant: ſed cœlorum Regnum, &
» totam illam beatitudinem prædicare jubentur. Nec
» tamen hac ſolùm ratione majores, ac præſtantiores
» iſti ſunt; verùm etiam, quia confeſtim obtempera-
» runt. Non enim recuſant neque cunctantur, quem-
» admodum nonnulli Veteres; ſed pericula quoque ipſa
» & bella, cæteraſque afflictiones audiendo, ſingulari
» obedientia juſſa capeſſerunt, gaudentes, quòd Regni
» cœlorum facti eſſent Prædicatores. *Prædicate, dicen-*
S. Aug. En. in Pſ. 73. *tes: Quia appropinquavit Regnum cœlorum.* Promiſſa
» Veteris, & Novi Teſtamenti non eadem: quia pro-
» miſſa eſt Iſraelitis terra Chanaan, terra copioſa, fru-
» ctuoſa, fluens lacte & melle; promiſſum regnum tem-
» porale, promiſſa fœlicitas ſæculi, promiſſa fœcundi-
» tas filiorum, promiſſa ſubjectio inimicorum. Hæc
» omnia ad terrenam fœlicitatem pertinent. Sed quare
» ipſa primò promitti oportebat? Quia *Non primo quod*
1. Cor. 15. *ſpiritale eſt, ſed quod animale; poſteà*, inquit, *ſpi-*
ritale: Primus homo de terra terrenus, ſecundus homo
de cœlo cœleſtis: qualis terrenus, tales & terreni; &
qualis cœleſtis, tales & cœleſtes. Sicut portavimus
imaginem terreni, portemus & imaginem ejus, qui
de cœlo eſt. Ad imaginem terreni pertinet Vetus Te-
» ſtamentum, ad imaginem cœleſtis Novum Teſta-
» mentum. Sed ne quiſquam putaret, ab alio factum eſ-
» ſe hominem terrenum, ab alio cœleſtem; ideò Deus
» oſtendens ſe eſſe utriuſque Creatorem, etiam utriuſ-
» que Teſtamenti ſe eſſe voluit authorem, ut & terrena
» promitteret in Veteri Teſtamento, & cœleſtia in No-
» vo Teſtamento. Sed quamdiu priùs homo terrenus
» es, quandiu terrena ſapis? Numquid quoniam pue-
» ro dantur quædam puerilia ludicra, quibus puerilis
» animus avocetur, propterea grandeſcenti non ei ex-
» cutientur è manibus, ut aliquid jam utilius tractet,
» quod grandem decet? Verumtamen tu ipſe dediſti fi-
» lio tuo, & nuces parvulo, & codicem grandi: non
» ergo, quia illa quaſi ludicra puerorum Deus per No-
» vum Teſtamentum excuſſit de manibus filiorum, ut
» aliquid utilius daret grandeſcentibus, propterea prio-
» ra illa non ipſe dediſſe putandus eſt. Ipſe utrumque de-
» dit. Sed *Lex ipſa per Moyſen data eſt, gratia & ve-*
» *ritas per Ieſum Chriſtum facta eſt:* Gratia, quia im-
» pletur per charitatem, quod per litteram jubebatur:
» Veritas, quia redditur, quod promittebatur ... *In-*
hærere ergo terrenis, quamvis ea Deus donet, non de-
bes ... Noli pro magno exſpectare ab eo bonum, quod
dat & non bono. Nam ſi pro magno ea daret, malis
ea non daret. Ideò autem ea voluit dare & malis, ut
diſcant boni aliud ab eo quærere, quod non dat & malis.
Hæc dicimus, Fratres, ut homines de Novo Teſtamen-
to diſcatis non inhærere terrenis. Si enim illi inexcuſa-
biliter terrenis inhæſerunt, quibus ipſum Novum Teſ-
tamentum nondum fuerat revelatum; quantò inexcuſabi-
liùs terrena ſectantur, quibus jam promiſſa cœleſtia in
Novo Teſtamento revelata ſunt?

V. *Infirmos curate, leproſos mundate, dæmones ejici-*
te: Gratis accepiſtis, gratis date. Miraculorum
poteſtatem deſiderare non debent Eccleſiæ Miniſtri,
ſed Apoſtolicam habere charitatem, qua fideles *Dei*
adjutores ſint in morbis animarum curandis. Mira-
culorum donum gratuitum eſt, in Eccleſiæ utilitatem
datum, non gratum Deo ſanctumque Miniſtrum ef-
ficiens: charitas verò ſola ſanctificat hominem, &
Joan. 13. 35. veros Chriſti Diſcipulos à falſis diſtinguit. *In hoc*, in-
quit, *cognoſcent omnes, quia Diſcipuli mei eſtis, ſi*
dilectionem habueritis ad invicem. Donum miracülo-
rum habuit & Judas, charitatem non habuit; dæ-
mones ejecit, ut Apoſtolus; cum dæmonibus in æter-
num ardebit, ut apoſtata. Nihil verò magis opponi-
tur charitati, quàm cupiditas, cui cum bellum indi-
cere debeant Eccleſiæ Miniſtri, ab ea penitùs alieni
ſint oportet, maximè in Sacramentorum & verbi
Theod. Later. 19. in 4. Reg. divini diſpenſatione. Eliſæus Propheta Naaman Syri
munera recuſavit, expetendam paupertatem divitiis
omnibus anteponens, & Legem Euangelicam adim-
S. Amb. l. 4. in Luc. nu. 51. & 53. plens priùs, quàm ferretur. Probavit fidem, qui præ-
mia recuſavit. Diſce utroque dictorum factorumque
Magiſterio, quid ſequaris. *Habes Domini præceptum,*
Vatis exemplum: gratis accipere, gratis dare: nec
vendere miniſterium, ſed offerre. Non enim pretio
taxatur Dei gratia, nec in Sacramentis lucrum quæri-
tur, ſed obſequium Sacerdotis. Non tamen ſatis eſt, ſi
lucrum ipſe non quæras: familiæ quoque tuæ cohibendæ
ſunt manus. Inſtrue ergo familiam tuam, hortare, cu-
ſtodi: & ſi te fefellerit ſervulus, Prophetico deprehen-
ſus repudietur exemplo. Citò turpem ſequitur lepra mer-
cedem, & pecunia corpus animumque male quæſita com-
maculat. Accepiſti pecuniam, & poſſidebis ex ea "4. Reg. 5. 26.
agrum, & vineam, & oliveta, & greges: & lepra " 27.
Naaman applicabit ſe in te, & ſemini tuo uſque in "
æternum. *Inexpiabilis eſt enim venditi culpa myſterii*
& gratiæ vindicta cœleſtis tranſit ad poſteros ... Ergo
omnes cupidi, omnes avari, Giezi lepram cum divitiis
ſuis poſſident: & male quæſita mercede, non tam patri-
monium facultatum, quam theſaurum criminum congre-
garunt æterno ſupplicio, & brevi fructu.

VI. *Nolite poſſidere aurum, neque argentum, neque* Tert. l. 4. adv. Marc. c. 22.
pecuniam in zonis veſtris, &c. Prohibet eos victui, "
aut veſtitui quid in viam ferre. Quis hoc mandaſ- "
ſet, niſi qui & corvos alit, & flores veſtit? Qui bo- "
vi quoque terenti libertatem oris ad veniam pabuli, "
ex opere ſummovendi, ante præcepit; quia *Dignus ope-* S. Jo. Chryſ. Hom. 33. in Matth.
rarius mercede ſua ... Nolite poſſidere aurum neque ar- "
gentum. Non dixit, Non accipiatis, ſed non poſſi- "
deatis: ut ſi & aliunde ſumere poſſent, recuſarent ta- "
men, ac perniciosam hanc ægritudinem fugerent. "
Quo quidem præcepto multa complectitur commoda. "
Primum, ut nulla de Diſcipulis poſſit eſſe ſuſpicio: "
deinde ab omni ſæculari cura ſic ipſos liberos reddit, "
ut prædicationi ſolùm vacare poſſint: ad hæc, im- "
menſam potentiam ſuam ipſis patefacit, quod & po- "
ſteà commemoravit, dicens: *Numquid vobis tunc* "
aliquid defuit, quando vos nudos, & abſque calceis mi- "
ſi? Illud etiam conſideratione dignum eſt, quòd non "
incipiens ſtatim dixit, *Non poſſideatis aurum, neque* "
argentum, &c. Sed cùm priùs mundandi leproſos, "
ejiciendi dæmonia poteſtatem eis dediſſet, tunc intu- "
lit: *Non poſſideatis aurum, neque argentum: gratis ac-* "
cepiſtis, gratis date. Sic rebus ipſis docuit, utilia ſe "
& honeſta, & facilia factu eis præcipere. Sublimio- "
ris certè vitæ fundamenta jacere voluit: nam cùm ad "
univerſi terrarum orbis magiſterium ipſos miſſurus eſ- "
ſet, jure optimo illos ad angelicam, ut ita dixerim, "
diſciplinam ex humana vita traduxit, ab omni cura "
rerum ſæcularium liberos reddens, ut uni Euangelii "
prædicationi vacarent. Elias cùm igneo curru in cœ- "
lum raperetur, pallium Eliſæo dimiſit, ne quid terre- S. Hieron.
ni ponderis ejus iter retardaret: *Elias ad cœlorum Re-*
gna feſtinans, ire non poteſt cum pallio, ſed Mundi in
Mundo veſtimenta dimiſit. Miniſtri igitur Chriſti,
qui Regnum cœlorum prædicant, à rerum terrenarum
affectu liberi & expediti eſſe debent, exemploque
ſuo temporalium bonorum contemptum docere, cœ-
leſtium amorem accendere. Eradicare cupiditatem,
inſerere charitatem, pars eſt ſacri miniſterii maxima. 1. Tim. 6.
Radix malorum omnium cupiditas (inquit Apoſtolus.)
Cupiditas venenum charitatis, (inquit S. Aug.) Hanc
radicem exſcindere, veneni illius vim prohibere, dif-
ficillimum ſanè eſt: verba non ſufficiunt Sacerdotum
& Concionatorum, ſed exempla deſiderantur. Jo-
ſue vir ille mirabilis ſolem in medio curſu ſiſtere po-
tuit, militis unius avaritiam cohibere non potuit:
Ad vocem ipſius ſol ſtetit, avaritia non ſtetit. Nolite S. Ambr. l. 2. de offic. c. 26. Id. lib. de Joſeph. Patriar. c. 13.
poſſidere aurum, neque argentum, &c. neque vir-
gam. *Dominus Ieſus mittens ad euangelizandum Di-*
ſcipulos, miſit eos ſine auro, ſine argento, ſine pecunia, ſine
pera, ſine virga, ut & incentiva litis, & inſtrumenta
eriperet ultionis. Juſtum quidem eſt, ut qui in ſacra-
rio operantur, quæ de ſacrario ſunt edant; ut qui al-
tari deſerviunt, cum Altari participent; ut de Euan-
gelio vivant, qui Euangelium annuntiant: ſed ini-
quum eſt, ut de ſacrario, Altari, Euangelio diteſcant.
Æquum eſt, ut ſuſtententur; iniquum & ſacrilegium
ut luxurientur: *Dignus eſt enim operarius cibo ſuo.* Si
tibi lucerna accenderetur in domo, nonne adjiceres
oleum, ne extingueretur? Porrò ſi lucerna, accepto

oleo

» oleo non luceret, non erat sanè digna, quæ in can-
» delabro poneretur, sed quæ continuò frangeretur.
S.Aug. serm. 46. alias de Temp.165. *Vnde ergo vivitur, necessitatis est accipere, charitatis est præbere; non tamquam venale sit Euangelium, ut istud sit ejus pretium, quod sumunt, qui annuntiant, unde vivant: Qui enim sic vendunt, magnam rem vili pretio vendunt. Accipiant sustentationem necessitatis à populo, mercedem dispensationis à Domino. Non enim idoneus est populus reddere mercedem illis, qui sibi in charitate Euangelii serviunt: Non expectent illi mercedem, nisi unde & isti salutem.* Magnanimitatem Abrahæ imitari debent Christi & Ecclesiæ Ministri, cui post insignem de quatuor Regibus reportatam victoriam, cùm Rex Sodomorum, quem adversùs illos defenderat, spolia offerret universa, respondit Patriarcha: *Levo manum meam ad Dominum Deum excelsum possessorem cœli & terræ, quòd à filo subtegminis usque ad corrigiam caligæ, non accipiam ex omnibus, quæ tua sunt, ne dicas: Ego ditavi Abram.* Quasi diceret: *Habeo Deum, qui innumera mihi suppeditet bona, superno innitor auxilio: non opus mihi divitiis tuis, non indigeo humanis facultatibus, contentus sum Dei in me beneficentia. Scio illius largitatem. Paucis & vilibus cessi meo Lot, magnas & ineffabiles promissiones assecutus sum, & nunc majorum divitiarum negotiatio mihi est, & majorem ejus gratiam mihi concilio, quare opes tuas non accipio. Ideo juramentum adhibuit, & dixit,* Levo manum meam ad Deum excelsum, *ne putet eum simulare, ut sæpè contingit; sed ut sciat, hoc planè decretum apud Abraham, ut ne minimum quid inde sibi eligeret. Atque ita mandatum illud implebat à Christo Discipulis datum:* Gratis accepistis, gratis date. *Non enim,* inquit, *aliud ad belli rem attuli, præter voluntatem, & conficiendi celeritatem: Victoriam autem ac triumphum operatus est Deus invisibili virtute. Deinde ne putet Rex, quòd ex contemptu oblata spolia recusaret, humanitatem hac in re suam, & bene moratam mentem declarans:* Non accipiam, *inquit,* exceptis his, quæ comederunt juvenes, & partibus virorum, qui venerunt mecum, Aner, Escol, & Mambre: Isti accipient partes suas. *Hi enim erant confœderati, & amici Abrahæ, qui cum ipso periculum adire voluerunt:* Unde partem aliquam spoliorum ipsis tribui voluit, ut stipendium militiæ, Domini Legem in hoc etiam implens: *Dignus est operarius cibo suo.* Sancti hujus Patriarchæ exemplo, Ministri Ecclesiæ, & Euangelii Prædicatores, si quando, favente Deo, prosperum in sacro Ministerio exitum habent, & de sæculi vitiis, pravis hominum cupiditatibus, erroribus, Principibusque tenebrarum, victoriam reportarunt, nihil cupiant, nihil exspectent, nihil accipiant de sæculi rebus, præter necessariam sustentationem, præter militiæ stipendium, ut in eadem militia Domino servire pergant; nihil sibi tribuant, nec quærant ab hominibus laudem, sed in solo Domino glorientur. Quid enim habent, quod non acceperint? Si ita se gerant, sperent se à Deo cum Abraham audituros: *Noli timere, ego protector tuus sum, & merces tua magna nimis.*

Gen. 14. 22. & 23.

S. Jo. Chrys. Hom. 55. in Matth.

Gen. 15. 1.

VII. *In quamcumque autem civitatem, vel castellum intraveritis, interrogate, quis in ea dignus sit,* &c. Christi Ministros, & Euangelii Prædicatores recipere, magna fœlicitas est, magnus honor, quo digni sunt, non qui nobiliores, aut ditiores, sed qui justiores, Deoque gratiores. Abram, dum peregrinantibus defert hospitium, Deum atque Angelos ejus hospitio suscepit: Qui Christi Ministrum suscipit, minimè dubitet, se Christum ipsum suscipere. Euangelii porrò Prædicator, & Sacerdos quilibet, apud malæ famæ homines non moretur, ne vitiis eorum connivere videatur: non apud concubinarios, ebriosos, usurarios, aleatores, blasphemos, aut qui publica odia & capitales inimicitias exercent, hospitium eligat: non apud eos, qui bona, aut jura Ecclesiastica invadunt, aut retinent; nec apud illos, qui ad pœnitentiæ Sacramentum, & ad Paschalem Communionem eo anno, secundùm Ecclesiæ præceptum, non accesserunt; aut quicumque talis criminis rei sunt, aut ejus labo-rant infamia, propter quod ab Altaris Communione præscindi mereantur. Famæ namque suæ consulere debet, quæ ipsi necessaria est, ut apud populum auctoritate valeat, & fructum spiritalem faciat in sacro Ministerio. Ne verò convivium ornatum quærat, sed cibum obvium: Ne sæcularium hominum mensas studiosè frequentet, eligatque lautiores: illius memor sententiæ S. Hieronymi: *Facilè contemnitur Clericus, qui sæpè vocatus ad prandium, non recusat.* Quòd si apud illos prandere, vel cœnare compellat necessitas, vel charitas invitet, ita se gerat Christi Minister, & Prædicator Euangelicus, ut exemplo suo, gravitate, modestia, frugalitate, colloquio, Christum annuntiet, & hospites atque convivas ædificet ad salutem: *Vt non tam cœnam cœnasse videatur, quàm disciplinam.*

Ter. in Apol.

VIII. *Intrantes autem in domum, salutate eam, dicentes: Pax huic domui. Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam: Si autem non fuerit digna, pax vestra revertetur ad vos. Et quicumque non receperit vos, neque audierit sermones vestros, exeuntes foras, excutite pulverem de pedibus vestris. Amen dico vobis: Tolerabilius erit terræ Sodomorum & Gomorrhæorum in die judicii, quàm illi civitati.* Pacem hospitibus debent adprecari Ministri Christi, qui est *Pax nostra*; dissidentes ad concordiam studiis omnibus revocare debent Sacerdotes ejus, *Qui fecit utraque unum, pacificans per sanguinem crucis, sive quæ in cœlis, sive quæ in terris sunt.* Absit, ut studio partium agantur, vel dissidentibus civibus & familiis, uni contra alterum adhæreant, vel faveant, qui omnium animos in Christo conciliare debent per Euangelium pacis; ut de ipsis verè dicatur: *Quam speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona!* Pacem hospitibus non solùm optant sancti Prædicatores, & ministri Christi, sed afferunt, Deo per ipsos veram prosperitatem, & benedictionem omnem spiritalem impertiente. *Et si quidem fuerit domus illa digna, veniet pax vestra super eam... Si ibi fuerit filius pacis,* id est, aliquis pace dignus, *requiescet super illum pax vestra* (ut apud S. Lucam legitur.) *Nobis quidem tunc incipit esse quisque filius pacis, cùm obedierit, & crediderit Euangelio, & ex fide justificatus, pacem ad Deum habere cœperit: secundùm autem prædestinationem Dei, jam filius pacis erat. Neque enim dictum est, Super quem requieverit pax vestra, fiet filius pacis: sed,* Ubi fuerit filius pacis, requiescet super eum pax vestra. *Iam ergo & antequam illi annuntiaretur hæc pax, filius pacis ibi erat, sicut eum noverat atque præscierat, non Euangelista, sed Dominus. Ad nos ergo, qui nescimus, quisnam sit filius pacis, aut non sit, pertinet nullum exceptum facere, nullumque discernere; sed velle omnes salvos fieri, quibus prædicamus hanc pacem. Neque enim metuendum est, ne perdamus eam, si ille cui prædicamus, non est filius pacis, ignorantibus nobis: Ad nos enim revertetur, id est, nobis proderit hæc prædicatio, non illi: si autem super eum pax prædicata requieverit, & nobis & illi.* Pax illa est, quæ exsuperat omnem sensum, quæ oritur ex charitate per Spiritum Sanctum in *corde puro* diffusa, *ex conscientia bona, & fide non ficta*; quam Deus tribuit *hominibus bonæ voluntatis.* Hac si quis indignum se præbuerit, jubet Christus, ab Apostolis contra illum excuti pulverem de pedibus eorum, in testimonium: *Ad contestationem* scilicet *laboris terreni, quem pro illis inaniter suscepissent: aut ut ostenderent usque adeò se ab ipsis nihil terrenum quærere, ut etiam pulverem de terra eorum sibi non paterentur adhærere.* Cùm Naaman Syriæ Princeps leprosus ab Elisæo miraculo curatus est, licentiam ab illo postulavit auferendi duos cophinos terræ, in qua Deus colebatur, in religionis suæ ac pietatis monumentum. Christus verò in execrationem eorum, qui verbum ejus contempserunt, Apostolis suis jubet, ut pulverem ex pedibus suis contra illos excutiant. Quod Domini Mandatum illos impleviſse legimus contra Judæos Antiochiæ Pisidiæ: *Vobis,* inquiunt, *oportebat primùm loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos*

Eph. 2. 4. Coloss. 3. 10.

Rom. 10. 15. Isa. 52. 7.

S. Aug. lib. de Corrept. & Gratia, c. 13.

S. Aug. q. 7. in Matt.

4. Reg. 8.

Act. 13. 46. 51.

dignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad Gentes. Et *excuſſo pulvere pedum in eos, venerunt Iconium*. Contemptoribus autem verbi Dei, & miniſtrorum Chriſti, qui illud prædicant, graviorem damnationem in die judicii Dominus comminatur, quàm Sodomitis & Gomorrhæis: *Tolerabilius erit terræ Sodomorum, & Gomorrhæorum in die judicii, quàm illi civitati*. Sodomitæ ſcilicet non Legem, non Prophetas habebant: illi autem non ſolùm Legem & Prophetas habuerunt, & ſpreverunt, ſed Euangelium, & Apoſtolos, imò Chriſtum ipſum Dominum Prophetarum & Apoſtolorum, cujus audita voce, obduraverunt corda ſua, dicentes: *Recede à nobis, ſcientiam viarum tuarum nolumus*. Dei certè verbum contemnit, qui non audit; aut qui audit quidem, ſed ex eo non proficit. Quocirca de parte maxima Chriſtianorum verè dici poteſt, quod olim Deus per Prophetam de Judæis dixit: *Major effecta eſt iniquitas filiæ populi mei peccato Sodomorum, quæ ſubverſa eſt in momento*. Et, *Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma ſoror tua ipſa, & filiæ ejus, ſicut feciſti tu, & filiæ tuæ. Et Samaria dimidium peccatorum tuorum non peccavit; ſed viciſti eas ſceleribus tuis*.

Job.12. 14.

Thren.4.6. Ezech.16. 48. & 52.

IX. *Ecce ego mitto vos ſicut oves in medio luporum*. Omnipotentiam amoremque ſuum Apoſtolis ſuis teſtari volens Chriſtus à mortuis redivivus, ait: *Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos*. Pater autem æternus Filium ſuum humana carne indutum miſit ſicut ovem in medium luporum. In illo ſemper eluxit ovis manſuetudo cum innocentia conjuncta, cùm vitæ totius mortalis tempore, tum maximè Paſſionis, cujus efficacia, luporum plerique in oves ſunt converſi. Hanc manſuetudinem ſpectans Propheta, ait: *Sicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum*. Divinam illam virtutem imitentur Euangelii Prædicatores, ut animos auditorum flectere poſſint, lupoſque ipſos in oves divini verbi virtute mutare. *Ecce ego mitto vos ſicut oves in medio luporum*. Bonus Paſtor lupos gregi ſuo timere non novit: ideòque Diſcipuli non in prædam, ſed ad gratiam diriguntur; ſolicitudo enim boni Paſtoris efficit, ut lupi in agnos audere nihil poſſint. Mittit ergo agnos inter lupos, ut compleretur illud: *Tunc lupi & agni ſimul paſcentur*. Ecce ego mitto vos ſicut oves in medio luporum. *Si unus lupus inter multas oves veniat, quantacumque ſint ovium millia, uno lupo in medio turbabuntur: etſi non omnes laniantur, omnes tamen terrentur. Qualis ergo erat iſta ratio, quale conſilium, qualis poteſtas, nec lupum ad oves admittere, ſed in lupos oves mittere? Erat luporum agmen, oves paucæ. Cùm enim multi lupi occiderunt paucas oves converſi ſunt lupi, & facti ſunt oves*. Quàm pauci Chriſtiani Dominicum illud præceptum implent! Quàm multi ſpecie tenùs oves ſunt, intùs lupi! Sunt qui in medio ovium poſiti, manſuetudinem & innocentiam ovium ſervant, ab ovili non recedunt, Paſtoris vocem audiunt, in paſcuis optimis & ſaluberrimis placidè paſcuntur: ſed pauci ſunt, qui manſuetudinem & innocentiam ſervent in medio luporum, qui injuriis non commoveantur, non excandeſcant, qui vim vi ſaltem non repellant, qui juſtam ac permiſſam iram non exiſtiment, qua in illos exardeſcunt, à quibus injuſtè vexantur; qui homines diligant, quorum vitia oderunt, corripiunt, inſectantur; qui lingua, & dentibus maledicis inimicos non lacerent; qui duriora ut minimùm verba non proferant, cùm ſe læſos arbitrantur; qui verè dicere poſſint, ut Propheta: *Cùm his, qui oderunt pacem, eram pacificus*.

Jo.12.v.21.

Iſa.53.7.

S. Amb. l.7. in Luc. n.45.

S.Aug. ſerm. 64. aliàs de Div.119. c.1.

Pſ.119.7.

X. *Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ*. Duplex in ſerpente prudentiæ ſpecimen apparet: primum, quòd appetitus ab aliquo, cum in capite vitam omnium & ſuam reſidere ſentiat, velut interdictum illud veritus, quod propter hominem Deus olim in ſeſe pronuntiavit: Caput ab ipſo cuſtodies, ille à te calcaneum; toto in caput complicato corpore, illudque protegens, & occultans, ſumma calliditate reliquum corpus opponit. Sic nos Unigena Dei Filius à Patre progreſſus, ſive hoſte perſequente; ſive quavis ingruente calamitate, jubet noſtra omnia ferro ac flammis exponere, ſolumque tutari caput; hoc eſt, minimè abnegare Chriſtum; quoniam *Caput omnis viri eſt Chriſtus, vir autem mulieris caput eſt, caput verò Chriſti Deus*, ut Apoſtolus loquitur. Ineſt verò & alterum in ſerpente prudentiæ genus, ut de eo Phyſiologi teſtantur. Cùm enim è cavea ſitiens ad aquam bibendi cauſa prorepit, virus ſecum non effert; ſed in latibulo relinquit, atque ita ad potum egreditur. Quod quidem nobis imitandum proponitur: ut cùm ad ſanctam Dei Eccleſiam orandi gratia, vel ad uſurpanda Dei Myſteria convenimus, nullum nobiſcum ſcelus, voluptatem nullam, nullas cum quoquam ſimultates, nullum denique in animis noſtris improbitatis veſtigium efferamus. Alioqui quomodo columbam imitabimur, niſi malitiæ ſimus expertes? Quamquam genus illud avium non omni ex parte laudabile ſit: Eſt enim propenſius in libidinem, imbecillum, & ignavum. Sed quod idem minimè malum, patienſque ſit, nec injuriæ meminerit, tum verò quòd columbæ ſpecie Spiritus Sanctus apparuerit; idipſum, quod Spiritui Sancto gratum, ac jucundum eſt, innocentis columbæ ſimplicicitatem imitari nos Dei Verbum admonuit: ut quod ad bonum attinet, prudentes & callidi; ad malum verò ſimplices eſſe ſtudeamus.

1.Cor.12.3.

Eſtote ergo prudentes ſicut ſerpentes, & ſimplices ſicut columbæ. Si ſimplicitas columbarum indicta eſt nobis, aſtutia ſerpentis quid facit in columbæ ſimplicitate? Amo in columba, quòd fel non habet: timeo in ſerpente, quòd venenum habet. Noli ex omni parte horrere ſerpentem: habet quod oderis, habet quod imiteris. Serpens enim cùm fuerit ſenectute prægravatus, & ſenſerit pondus vetuſtatis, coarctat ſe per cavernam, & deponit tunicam veterem, ut novus exultet. Imitare illum Chriſtiane, qui audis Chriſtum dicentem, *Intrate per anguſtam portam*. Et Paulus Apoſtolus tibi dicit, *Exuite vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induite novum. Habes ergo, quod imiteris in ſerpente. Noli mori pro vetuſtate, ſed pro veritate. Qui moritur pro commodo temporali, pro vetuſtate moritur. Cùm autem exutus fueris omni illa vetuſtate, imitatus es aſtutiam ſerpentis. Imitare illum & in hoc, ſerva caput tuum. Quid eſt, ſerva caput tuum? Tene apud te Chriſtum. Si forte aliquis veſtrum advertit aliquando, cum voluerit colubrum occidere, quomodo pro capite ſuo totum corpus objicit ictibus ferientis. Illud in ſe feriri non vult, ubi ſe novit vitam habere. Et Chriſtus vita noſtra eſt. Ipſe enim dixit*, Ego ſum via, & veritas, & vita. *Audi & Apoſtolum*, Caput viri Chriſtus eſt. *Qui ergo Chriſtum ſervat in ſe, caput ſuum ſervat pro ſe*.

S.Aug. ſer. 64. aliàs de Diver. 119. c.2. Matt.7.13. Coloſſ.3.9. Epheſ.4.22. & 24.

Jo.14.6. 1.Cor.11.3.

Et ſimplices ſicut columbæ. *Cavenda erant venena ſerpentis; ibi imitatio periclitabatur, ibi erat quod timeretur: columbam verò ſecurus imitare. Adtende columbas in ſocietate gaudere: ubique ſimul volant, ſimul paſcuntur, nolunt eſſe ſolæ, communione gaudent, charitatem ſervant, gemitibus amoris murmurant, oſculis filios generant. Nam quando columbæ, quod plerumque advertimus, inter ſe rixantur de cellulis ſuis, quodam modo pacata contentio eſt. Numquid quia rixantur, ſeparantur? Simul volant, ſimul paſcuntur, & ipſa inter ſe pacata eſt rixa. Videte rixam columbarum. Apoſtolus dicit*, Si quis verbo noſtro non obaudit per Epiſtolam, hunc notate, & nolite commiſceri cum eis. *Ecce rixa: ſed adtende, quoniam columbarum rixa eſt, non luporum. Continuò ſubjecit*, Et non ut inimicum exiſtimetis, ſed corripite ut fratrem. *Columba amat, & quando rixatur: lupus odit & quando blanditur*.

2. Theſſ.3. 14. & 15.

Et ſimplices ſicut columbæ. *Columba ſimplex animal & lætum eſt, non felle amarum, non morſibus ſævum, non unguium laceratione violentum: hoſpitia humana diligere, unius domus conſortium noſſe, cùm generant, ſimul filios edere, cùm commeant, volatibus invicem cohærere, communi converſatione vitam ſuam degere, oris oſculo concordiam pacis agnoſcere, legem circa omnia unanimitatis*

S.Epiph.Hær. 37. n.8. Gen.3.

S.Cypr.tr.de Unit.Eccleſ. Cathol.

tatis implere. Hæc est in Ecclesia noscenda simplicitas, hæc charitas obtinenda; ut columbas dilectio fraternitatis imitetur, ut mansuetudo & lenitas agnis & ovibus coæquetur. Quid facit in pectore Christiano luporum feritas, & canum rabies, & venenum lethale serpentum, & cruenta sævitia bestiarum? Gratulandum est, cum tales de Ecclesia separantur; ne columbas, ne oves Christi, sæva sua, & venenata contagione prædentur. Cohærere & conjungi non potest amaritudo cum dulcedine, caligo cum lumine, pluvia cum serenitate, pugna cum pace, cum fœcunditate sterilitas, cum fontibus siccitas, cum tranquillitate tempestas.

Estote ergo prudentes sicut serpentes, & simplices sicut columbæ. *In electorum cordibus debet, & simplicitatem columbæ astutia serpentis acuere, & serpentis astutiam columbæ simplicitas temperare: quatenus nec seducti per prudentiam calleant, nec ab intellectus studio ex simplicitate torpescant.* Ad columbæ simplicitatem pertinet, numquam falsa dicere: ad prudentiam serpentis, nonnumquam vera reticere. Sicut enim semper dicentem falsitas læsit, ita nonnumquam quibusdam audita vera nocuerunt. Unde coram Discipulis Dominus locutionem suam silentio temperans ait: *Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò.* Admonendi sunt igitur simplices, ut sicut fallaciam semper utiliter vitant, ita veritatem semper utiliter proferant. Ars artium regimen animarum, ob eam maximè rationem, quòd serpentis prudentiam cum simplicitate columbæ conjungere difficillimum sit. Id pauci assequuntur, quia de Christianis virtutibus judicant ex carnalium hominum sensu, à quibus *Deridetur justi simplicitas.* Nam (ut ait S. Gregorius M.) *Hujus mundi sapientia est cor machinationibus tegere, sensum verbis velare; quæ falsa sunt, vera ostendere; quæ vera sunt, fallacia demonstrare. Hæc nimirum prudentia usu à juvenibus scitur, hæc à pueris pretio discitur: Hanc qui sciunt, cæteros despiciendo superbiunt: hanc qui nesciunt, subjecti & timidi in aliis mirantur: quia ab eis hæc eadem duplicitas iniquitatis nomine palliata diligitur, dum mentis perversitas, urbanitas vocatur. Hæc sibi obsequentibus præcipit honorum culmina quærere, adeptæ temporalis gloriæ vanitate gaudere, irrogata ab aliis mala multipliciùs reddere; cùm vires suppetunt, nullis resistentibus cedere; cùm virtutis possibilitas deest, quicquid explere per malitiam non valet, hoc in pacifica bonitate simulare. At contra sapientia justorum est, nil per ostensionem fingere, sensum verbis aperire, vera ut sunt diligere, falsa devitare, bona gratis exhibere, mala libentiùs tolerare, quam facere; nullam injuriæ ultionem quærere, pro veritate contumeliam lucrum putare. Sed hæc justorum simplicitas deridetur: quia ab hujus mundi sapientibus, puritatis virtus, fatuitas creditur. Omne enim, quod innocenter agitur, ab eis procul dubio stultum putatur: & quicquid in opere veritas approbat, carnali sapientiæ factum sonat. Quid namque stultius videtur mundo, quàm mentem verbis ostendere, nil callida machinatione simulare, nullas injuriis contumelias reddere, pro maledicentibus orare, paupertatem quærere, possessa relinquere, rapienti non resistere, percutienti maxillam alteram præbere? Vnde benè hujus mundi delectoribus ille egregius Dei Sapiens dicit:* Abominationes Ægyptiorum immolabimus Domino Deo nostro: *Oves quippe Ægyptii edere dedignantur: sed quod abominantur Ægyptii, hoc Israelitæ Deo offerunt: quia simplicitatem conscientiæ, quam injusti quique velut infimam abjectamque despiciunt, hanc justi in virtutis sacrificium vertunt, & excolentes recti puritatem ac mansuetudinem Deo immolant, quam abominantes improbi fatuitatem putant.*

.Greg.M. p.3.Curæ Pastor.Adm.12.

Job.12.4.

S.Gregor.M. l.10. Moral. c.16.

Exod.23.

XI. *Cavete autem ab hominibus. Tradent enim vos in Conciliis, & in Synagogis suis flagellabunt vos: & ad Præsides, & ad Reges ducemini propter me, in testimonium illis, & gentibus.* Hinc disce, in afflictionibus esse victoriam, & præclara trophæa. Non enim dixit, Luctamini cum illis & concertate, & contra insidiantes insurgite: sed, Ad ultimas afflictiones & pericula venietis. O admirabilem dicentis virtutem! ò sublimem audientium Philosophiam! Valdè nunquemirandum est, quomodo non statim hæc audientes, fugam ceperunt formidolosi homines atque imperiti, qui nihil ultra stagnum illud, in quo piscabantur, noverant. Quomodo autem non cogitarunt, & intra se dixerunt: Quò igitur fugiemus, si omnia judicia hominum in nos præparantur, si Reges nobis adversarii futuri sunt, si Judæorum Synagogæ, si duces, si populi gentium, si principes denique, & subditi? (Non enim in Judæa solùm hæc futura prædixit, sed in toto terrarum orbe: *Ad Reges* enim & *ad Præsides*, inquit, *ducemini*: Ut ostenderet, ad Gentes quoque ipsas illos præcones suo jussu destinari.) Omnem orbem in nos concitasti, omnes terrarum habitatores adversùs nos armasti, populos, duces, Reges. Sed & longè horribilius est, quod sequitur, cùm & fratricidas & parricidas propter nostram doctrinam futuros homines pronunties. *Tradet enim frater fratrem in mortem, & pater filium, & insurgent filii in parentes, & morte eos afficient.* Quomodo igitur cæteri credent, qui propter nos viderint filios interimi à parentibus, fratres à fratribus, cùm sceleribus cuncta repleri senserint? Nonnè ut seductores dæmones; nonnè ut scelestos latrones, & totius orbis corruptores, undique nos expellent, cùm viderint cognatorum atque affinium sanguine omnia repleri? Hanc ne pacem ita optabilem, quæ tot tantasque cædes illis inferat, domi suscipientibus retribuemus? Quòd si non duodecim, sed numero plures essemus; si non rudes atque indocti, sed sagaces & peritissimi ad dicendum Oratores; si non inopes atque mendici, sed Reges, magnos exercitus, magnas opes possidentes; non possemus adhuc profectò terrarum orbi persuadere, cùm ad intestina civiliaque bella, imò civilibus multò majora inflammare videamur. Nam etsi parùm, ut præcipis, de salute nostra curabimus; quis tamen nobis fidem adhibebit? Nihil certè horum cogitaverunt, nihil dixerunt, nec rationes præceptorum temeraria curiositate quæsierunt; sed cedebant libenter atque obsequabantur imperanti: quod non ipsorum solummodò virtutis erat, sed etiam immensæ sapientiæ præcipientis. Cùm autem dixisset, *Ad Reges & Præsides ducemini*, statim addidit, *propter me*, quæ vox magni solatii plena est. Non profectò parva hæc consolatio, ut propter Christum patiaris. Nam Deus, etiamsi nullus attendat, ubique tamen, quę sua sunt, ineffabili virtute operatur. Hæc ipsos non ideò consolabantur, quoniam punitionis adversariorum cupidi essent; sed partim quia confidere poterant se ubique ipsum habituros præsentem, qui hæc provideret: partim quia non quasi pernicioſi, aut perditi homines, sed altioris dispensatione mysterii hæc paterentur. Quam ob rem *ibant Apostoli gaudentes à conspectu Concilii, quoniam digni habiti sunt, pro nomine Jesu contumeliam pati:* & S. Paulus magis gloriabatur vinculis, quàm alii solent Regiis gloriari trophæis. *Paulus* (inquit) *vinctus in Domino... Mihi absit gloriari, nisi in Cruce Domini nostri Jesu Christi.* Gloriam omnem suam collocabant in prædicatione & defensione Euangelii, non solùm sermonis libertate & admirabilitate factorum, verùm etiam contumeliarum & tormentorum passione, ut cum Propheta dicere possent: *Loquebar de testimoniis tuis in conspectu Regum, & non confundebar.* Id Christi Jesu Sacerdotibus, & divini verbi Prædicatoribus imitandum est. Caveant ab hominibus, à mundo, non quidem ut aliàs terrente & persequente, sed blandiente, laudante, applaudente. Sed & si quid propter Deum in sacro ministerio patiendum sit contemptus, maledicentiæ, insidiarum, ab hominibus carnalibus & amatoribus mundi, lubenti & læto animo hunc agonem subeant: *In quo agonothetes Deus vivus est, xistarches Spiritus Sanctus, corona æternitatis, bravium angelicæ substantiæ, politia in cœlis, gloria in sæcula sæculorum.* Si desit persecutionis genus omne, sibi magis timeant, & adversùs Mundum ejusque prava instituta & damnatos mores pugnaturi, mortificationem Christi in corpore

S. Jo. Chrys. Hom 33 in Matth.

S. Jo. Chrys.

Act. 5.

Gal.6.

Psal.118.46.

Tert. lib. ad Martyres.

ſuo portent, atque in caſtris Chriſtianæ pœnitentiæ ſe exerceant, ut Mundum cum omnibus ſuis erroribus, amoribus, & (ſi detur occaſio) cum omnibus
Tert. Ibid. etiam terroribus ſuis vincere poſſint per Dominum Jeſum. *Nempe enim athletæ ſegregantur ad ſtrictiorem diſciplinam, ut robori ædificando vacent: continentur à luxuria, à cibis lætioribus, à potu jucundiore: coguntur, cruciantur, fatigantur: quantò plus in exercitationibus laboraverint, tantò plus de victoria ſperant. Et illi, inquit Apoſtolus, ut coronam corruptibilem conſequantur, nos æternam.*

XII. *Cùm autem tradent vos, nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini: Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini. Non enim vos eſtis, qui loquimini; ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur in vobis.* Hæc promiſſio in Apoſtolis, & Martyribus impleta eſt, ut eorum acta teſtantur. Spiritus Sanctus per os Petri, Stephani, aliorumque Apoſtolorum & Martyrum locutus eſt, cùm rationem Fidei & Religionis ſuæ coram Principibus & Magiſtratibus reddiderunt. Puellæ ſimplices pudore ſuffuderunt Sapientes ſæculi, eorumque eloquentiam mutam, elinguem Philoſophiam reddiderunt; cùm tamen ſolam cordis præparationem, & Spiritus Sancti in illis inhabitantis dona
S. Aug. ſer. 4. in Pſ. 103. ad tribunalia judicum attuliſſent. *Non enim vos eſtis,*
» *qui loquimini; ſed Spiritus Patris veſtri, qui loquitur*
» *in vobis.* Qui noluerunt habere ſpiritum ſuum, ha-
» bebunt Spiritum Dei. Nolite tribuere vobis fortitudi-
» nem. Si veſtra eſt, inquit, & mea non eſt, duritia
» eſt, non fortitudo. *Nolite cogitare, quomodo, aut quid loquamini: Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.* Concionatores etiam ſpectat hæc ſententia, qui comptis ornatiſque ſermonibus, numeroſis ſententiis ita auditoribus placere, & aures eorum demulcere ac tenere ſtudent, ut ne apice quidem immutato ea declament, quæ multa ſolicitudine, ſtudio ac labore
S. Auguſt. l. 4. de Doctr. Ch. c. 15. paraverunt, nullumque locum Spiritui Sancto relinquunt. Contra quos S. Auguſtinus ait: *Ipſa hora jam ut dicat accedens, priùs quam exerat proferentem linguam, ad Deum levet animam ſitientem, ut eructet, quod biberit, vel quod impleverit, fundat. Cùm enim de unaquaque re, quæ ſecundùm fidem dilectionemque tractanda ſunt, multa ſunt, quæ dicantur, & multi modi quibus dicantur ab eis, qui hæc ſciunt, quis novit quid ad præſens tempus, vel nobis dicere, vel per nos expediat audiri, niſi qui corda omnium videt? Et quis facit, ut quod oportet, & quemadmodum oportet dicatur à nobis, niſi in cujus manu ſunt & nos & ſermones noſtri? Ac per hoc diſcat quidem omnia, quæ dicenda ſunt, qui & noſſe vult & docere; facultatemque dicendi, ut decet virum Eccleſiaſticum, comparet: ad horam verò ipſius dictionis, illud potiùs bonæ menti cogitet convenire,* quod Dominus ait, No-
» lite cogitare, quomodo, aut quid loquamini; dabitur
» enim vobis in illa hora quid loquamini: Non enim
» vos eſtis, qui loquimini; ſed Spiritus Patris ve-
» ſtri, qui loquitur in vobis. *Si ergo loquitur in eis Spiritus Sanctus, qui perſequentibus traduntur pro Chriſto: cur non & in eis, qui tradunt dicentibus Chriſtum?* Quamvis autem affectatio nimia & immodica ſolicitudo in parandis & diſponendis, quæ dicenda ſunt, Oratori Chriſtiano ſint vitandæ; ipſa tamen reverentia, qua verbum Dei tractare debet, curaque docendi, movendi, ac flectendi auditores, & ob hunc finem ipſis placendi, ſtudium, præparationem, eloquentiam poſtulant. Unde S. Auguſtinus ibidem ſubdit: *Quiſquis autem dicit, non eſſe hominibus præcipiendum, quid vel quemadmodum doceant, ſi Doctores Sanctus efficit Spiritus, poteſt dicere, nec orandum nobis eſſe, quia Dominus ait,*
» Scit Pater veſter, quid vobis neceſſarium ſit, priùs
» quàm petatis ab eo: *aut Apoſtolum Paulum Timotheo & Tito non debuiſſe præcipere, quemadmodum præciperent aliis.... Numquid contra ſe ipſum ſentit Apoſtolus, qui cùm dicat, Doctores operatione fieri Spiritus Sancti, ipſe illis præcipit, quid & quemadmodum doceant? An intelligendum eſt, & hominum officia, ipſo ſancto Spiritu largiente, in docendis etiam ipſis Doctoribus non debere ceſſare; & tamen neque, qui plantat eſſe aliquid, neque qui rigat, ſed Deum, qui incrementum dat?* Et S. Gregorius M. ad Natalem Salonitanum Epiſcopum, qui ſe tribulationibus preſſum legere non poſſe dicebat; eamque uſurpabat ſententiam, cujus in explicatione verſamur: *Si verò,* inquit, *in ea ſolummodo ſententia eſt fidendum, qua* « *Dominus dicit:* Cùm tradent vos, nolite cogitare « quomodo, aut quid loquamini; dabitur enim vobis « in illa hora quid loquamini, &c. *Sacra ergo ad nos Eloquia fruſtra mandata ſunt, qui repleti Spiritu, verbis exterioribus non egemus. Sed aliud eſt, Frater chariſſime, quod anguſtiati perſecutionis tempore abſque dubitatione confidere, aliud quod in tranquillitate Eccleſiæ agere debemus. Oportet enim nos, per Spiritum hunc modò legendo percipere, quæ poſſumus; ſi contigerit cauſa, in nobis eſſe etiam patiendo demonſtrare.* S. Gre. M. l. 2. Epiſt. 37.

XIII. *Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & inſurgent filii in parentes, & morte eos afficient. Et eritis odio omnibus propter nomen meum. Qui autem perſeveraverit uſque in finem, ſalvus erit.* Quàm longè abſunt Chriſtiani ab Apoſtolorum imitatione, cùm ne minimam quidem tribulationem propter Chriſtum, juſtitiæque ac pietatis cauſa, pati velint, ſive externam, ſive domeſticam; nec in odium carnalium hominum incurrere, quorum amicitiam amori Dei præponere non dubitant. Conſiderent velim, illos felices eſſe, qui propter Chriſti nomen odio Mundo ſunt, cui Chriſtus ipſe odio fuit. Attendant, patientiam non minùs eſſe neceſſariam Chriſtiano, quàm fidem: utramque Dei donum eſſe; imò pati pro Chriſto, quiddam eſſe præſtantius, quàm in eum dumtaxat credere, ſecundùm illud Apoſtoli: *Vobis donatum eſt pro Chriſto, non ſolùm ut in eum credatis, ſed ut etiam pro illo patiamini.* Phil. 1. 29. Veri fideles Chriſtum exſpectantes, *fortitudinem ſumunt, pennas producunt, quibus ad cœleſtia ſubleventur; currentes neſciunt laborem, ignorant laborantes eſuriem, in tribulatione non patiuntur anguſtiam, morientes retinent vitam; triſtes quidem videntur, tamen ſemper gaudentes exultant: divitias pluribus conferunt, & omnia poſſident dum nihil habere contendunt: dilectione Chriſti repleti, carent timore: ab ipſo illuminati, fatentur ſe nullum metuere: ipſo defenſore nequeunt ab aliquo trepidare: de corde eorum turbatio propellitur & formido, gaudent quia vident Mundum à Chriſto devictum.* S. Fulg. l. 3. ad Trasimundū c. 28. Verùm pro Chriſto pati non ſatis eſt, in exercitationibus patientiæ perſeverare neceſſe eſt uſque in finem. *Nolite itaque,* (inquit Apoſtolus) *amittere confidentiam veſtram, quæ magnam habet remunerationem: patientia enim vobis neceſſaria eſt, ut voluntatem Dei facientes, reportetis promiſſionem. Adhuc enim modicum aliquantulum, qui venturus eſt veniet, & non tardabit. Juſtus autem meus ex fide vivit: quod ſi ſubtraxerit ſe, non placebit animæ meæ.* Heb. 10. 35. 36 37. 38. Hujus perſeverantiæ in malorum gravium patientia, exemplum Fidelibus reliquerunt Apoſtoli, ex quo Spiritus Sancti plenitudinem acceperunt: cor eorum dilatatum eſt charitate perfecta, omnis conſummationis finem viderunt, pro veritate certarunt uſque ad mortem, pro vero ac ſummo bono mala omnia tolerarunt: *Cujus conſummationis finis eſt, excellere in Regno Chriſti, quod non habet finem: & habere ibi ſine morte, ſine dolore, & cum magno honore vitam, morte hujus vitæ, ac doloribus, & opprobriis acquiſitam.* S. Aug. ſer. 21. in Pſ. 118.

Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit. *Eſt aliqua vox paſtoris, in qua oves non audiunt alienos, in qua non oves non audiunt Chriſtum. Quæ eſt iſta vox?* Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit. « *Hanc vocem non negligit proprius, non audit alienus: nam & ille hoc ei prædicat, ut perſeveret apud ipſum uſque in finem; ſed non apud eum perſeverando, non audit hanc vocem. Venit ad Chriſtum, audit alia & alia verba, illa & illa, omnia vera, ſana omnia, inter quæ omnia eſt & illa vox,* Qui perſeveraverit uſque in finem, hic ſalvus erit. *Iſtam qui audierit, ovis eſt. Si audiebat illam neſcio quis, & deſipuit, refriguit, audivit alienam. Sed prædeſtinatus eſt, ad tem-* S. Aug. tr. 45. in Joan.

pus

pus erravit, in æternum non periit. Redit, ut audiat quod neglexit, faciat quod audivit. Si enim de his est qui prædestinati sunt, & errorem ipsius Deus præscivit, & conversionem futuram; si aberravit, redit, ut audiat illam vocem Pastoris, & sequatur dicentem,
" Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.
Bona vox, vera, Pastoralis, ipsa est vox salutis in tabernaculis justorum. Nam facile est audire Christum, facile est laudare Euangelium, facile est acclamare disputatori; perseverare usque in finem, hoc est ovium vocem Pastoris audientium. Tentatio accidit, persevera usque in finem, quia tentatio non perseverat usque in finem. Vsque in quem finem perseverabis? Quousque finias viam.

XIV. *Cùm autem persequuntur vos in civitate ista, fugite in aliam, &c.* Persecutio pro Christi nomine, pro justitia, pro pietate imminens, corpore interim fugienda est, non animo. Corpore fugere, interdum prudentiæ; animo fugere, ignaviæ est. *Periit fuga* S. Aug. En. in Psal. 141. *à me* (inquit David.) *Ab illo periit fuga, qui non fugit. Qui autem non fugit, patitur quicquid potest pro Christo, non fugit animo. Nam corpore fugere licet,*
" *Domino dicente,* Si vos persecuti fuerint in una civi-
" tate, fugite in aliam. *Qui* ergo *non fugit animo, periit ab illo fuga. Sed interest, quare non fugiat, quia circumclusus est, quia captus est, an quia fortis est? Et à capto periit fuga, & à forti periit fuga. Quæ ergo fuga* Joan. 10. 11. *cavenda est, quæ fuga à nobis pereat? De qua Dominus*
" *dicit,* Quia Pastor bonus animam suam ponit pro ovi-
" bus suis. *Talis fuga ab isto perierat, sive ab ipsius capitis persona accipiamus hanc vocem Christi Domini, qui* 1. Joa. 3. *pro omnibus mortuus est; sive à membris ejus Martyri-*
" *bus nostris, quia & ipsi pro fratribus passi sunt. Audi*
" *Ioannem dicentem:* Sicut enim ille animam suam pro
" nobis posuit, sic & nos debemus animas pro fratribus ponere. *Sed cùm illi ponunt, Christus ponit; quia cùm illi patiuntur persecutionem, iste clamat,* Quid *me persequeris?*

S. Petr. Chr. Ser. 151. Cùm persequuntur vos in civitate ista, fugite in aliam. *Martyr comprehensus debet tenere constantiam, non comprehensus debet fugere persequentem: ut & persecutori indulgeat resipiscendi tempus, & sibi tempus non auferat supplicandi. Persecutorem, qui provocat, facit: corrigit, qui declinat. Orandum est, fugiendum est, ut ille qui per ignorantiam furit, sanetur; & ille qui patitur, de patientia palmam habeat, non subeat de temeritate discrimen. Fratres, si Saulum Martyres non fugissent, Paulum non fecissent.*

XV. *Sufficit discipulo, ut sit sicut magister ejus; & servo, sicut dominus ejus. Si patremfamilias Beelzebub vocaverunt: quantò magis domesticos ejus?* Christi servi & discipuli sumus, domestici Dei: Christus humilitatis, mansuetudinis, patientiæ Magister est: Discipulorum ejus nomine planè indigni sumus, si doctrinam ejus non discimus, & opere non exercemus. Christianum nomen habemus, & Christum Salv. l. 4. De Gubern. Dei. imitari nolumus. Quid nobis tantum nomen proderit? *Quid est aliud sanctum vocabulum sine merito, nisi ornamentum in luto?* Christus contumeliis oppressus, opprobriis saturatus est; Samaritanus, seditiosus, seductor, vini potator, dæmoniacus, minister Beelzebub appellatus: & Christianus leviores injurias, duriuscula verba pro ipso pati refugit, contemni non sustinet, laudes & applausus hominum aucupatur; ad futuræ vitæ gloriam aspirat, & viam tribulationum, quam Christus calcavit, ingredi renuit; sub vexillo crucis militare se profitetur, & crucem nec corde ferre vult, nec corpore. An sortem nostram meliorem esse volumus, quàm Christi Jesu Filii Dei unigeniti, cœli & terræ Domini, Redemptoris, Regis, & Magistri nostri? S. Aug. ser 88. alias 15. De Verbis Dom. c. 7. & 8. *Non est discipulus supra magistrum. Sufficit discipulo, ut sit sicut magister ejus, & servus sicut dominus ejus.* Quasi dicat, *Ecce porto infirmitatem tuam: Bibe amarum calicem. Tu enim tibi feciſti præcepta illa mea, quæ sano data sunt tam dulcia, tam laboriosa. Contenta sunt, cœpisti laborare: sanari non potes, nisi amarum calicem biberis, calicem tentationum quibus abundat hæc vita, calicem tribulationum, angustiarum, passionum. Bibe, inquit, bibe ut vivas. Et ne responderet ei languidus, Non possum, non fero, non bibo: prior bibit Medicus sanus, ut bibere non dubitaret ægrotus. Quid enim amarum est in tali poculo, quod ille non biberit? Si contumelia; prior audivit, cum dæmones expelleret, Dæmonium habet, & quod in Beelzebub ejicit dæmonia. Vnde ut ipse consolaretur ægros, ait:* Si patrem-familias Beelzebub vocaverunt: quantò magis domesticos ejus? *Si dolores amari sunt, diligatus, & flagellatus, & crucifixus est. Si mors amara est, etiam mortuus est. Si genus mortis exhorruit infirmitas, nihil illo tempore fuit ignominiosius, quam mors crucis. Non enim frustra commendans ejus obedientiam Apostolus addi-* Philipp. 2. 8. *dit:* Factus *obediens usque ad mortem, mortem autem crucis.*

XVI. *Ne ergo timueritis eos. Nihil enim est opertum, quod non revelabitur; & occultum, quod non scietur. Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine: & quod in aure auditis, prædicate super tecta.* Carnalis timor excutiendus, qui peccati sæpè causa est, non minùs quàm cupiditas. Diabolus non seducit, aut trahit aliquem, nisi quem invenerit ex aliqua parte jam similem sibi. Invenit enim eum aliquid cupientem: & cupiditas aperit januam intranti suggestioni diaboli. Invenit illum aliquid timentem, monet, ut fugiat, quod illum invenit timere: monet ut adipiscatur, quod illum invenit cupere: *& per has duas januas cupiditatis, & timoris intrat.* Claude illas, & imples illud Apostoli: *Nolite locum dare diabolo.* Fratres, si volumus benè vivere, plus amemus, quod promittit Deus, quàm quod promittit hic Mundus; & plus timeamus, quod minatur Deus, quàm quod minatur hic mundus. Venit tentatio tibi alicujus fraudis, vis facere fraudem, ut acquiras pecuniam: promittit Deus fraudem non facientibus sempiterna Regna cœlorum. Sed plus velle terrena, hoc est peccare: plus velle quod præsens est, non credere quod futurum est; plus velle quod videt homo, & non desiderare quod promittit Deus: cùm id quod videt homo, etiam ab oculis potest auferri, etiam possessum potest amitti; id autem quod promittit Deus, nec oculo carnis videri interim potest, & cùm quisque ad Dei promissa pervenerit, non timet, ne amittat, quia nemo est potentior illo, qui dedit. Itaque, Fratres, *Hærete charitate promissis Dei: & non vos superabunt cupiditates sæculi.* Rursùm timoris tentatio advenit: Dicit tibi quisque, Dic pro me falsum testimonium. Primò promittit: sed cùm non deceperit, si fortè præponas promissa Dei pollicitationi hominum, non vincit cupiditas: per comminationem tentat, & incipit minari horribilia. Potens est fortè in civitate, potens in sæculo, videtur posse facere, quod minatur. Vincit te timor præsentis mali: quod & posset à te utique Deus avertere, si hoc illi videretur prodesse tibi: & si nollet avertere, intelligere deberes, quia non tibi permitteret evenire, nisi & hoc sciret prodesse tibi. Avertit ignem à tribus Pueris idem Deus. Numquid mutatus est Deus, quia non avertit gladium à Martyribus? Idem ipse fuit Deus trium Puerorum, qui fuit Machabæorum. Illi de igne evaserunt, illi ignibus cruciati sunt: utrique tamen in Deo sempiterno vicerunt. Non enim aut illi vita ista temporali delectabantur, aut illis minis temporalibus frangebantur. Itaque noli timere hominem minantem tibi. Quid est enim homo? *Vanitati similis factus est, dies ejus sicut umbra prætereunt.* Aut non tibi nocebit, & ante transibit illa umbra, quàm ad te aculeus ejus transire potuerit; potens est enim Deus: aut si permissus fuerit nocere, *ad tempus nocebit umbræ tuæ, id est, rei transitoriæ tuæ, vitæ temporali tuæ, vitæ veteri tuæ. Vsque enim ad ultimum mortis portamus aliquid veteris hominis. Temporalem vitam ille nocere potest, æternam tibi vitam nemo potest auferre. Tollet tibi impedimenta, quibus hic teneris; & hærebis Deo, cui te jam præmissa spe, charitate colligaveras.* Propterea in Psalmis Psal. 4. elegantissimè dicitur de homine malo, *Sicut novacula acuta feciſti dolum.* Sic illi insultat Spiritus Dei.

Quid

„ Quid adtendit in novacula? Non quia occidi homi-
„ nes de novacula poſſunt, ſed ad quam rem facta eſt
„ novacula. Facta eſt autem ad radendos capillos. Quid
„ tam ſuperfluum in corpore, quàm capilli? Quanta
„ inſtantia, quanto ſtudio, quanta cautela, quanta
„ intentione acuitur, ut radat capillum? *Sic & homo malus tollit ſe in patrem, cogitat, recogitat, excogitat, ponit fraudem ſuper fraudem, quærit machinationem, miniſtros parat, falſos teſtes comparat, acuit novaculam. Quid facturus juſto, niſi ſuperflua raſurus?*

Ven. Bed. l. 4. in Luc. Nihil eſt opertum, quod non revelabitur: neque abſconditum, quod non ſcietur. *Quod non ſolùm in futuro, quando cuncta cordium abſcondita proferentur ad lucem, ſed & in præſenti tempore poteſt congruenter accipi: Quoniam quæ inter tenebras quondam preſſurarum, carcerumque umbras, vel locuti vel paſſi ſunt Apoſtoli, nunc clarificata per orbem Eccleſia, lectis eorum actibus publicè prædicantur.* Clariora ſunt nomina Piſcatorum, quàm nomina Imperatorum: S. Aug. lib. qu. in Matt. qu. 2. Admirabiliora illorum geſta, quàm iſtorum trophæa. *Quod dico vobis in tenebris*, id eſt, *cùm adhuc in timore carnali eſtis; quia in tenebris eſt timor:* dicite in lumine, *hoc eſt, in fiducia veritatis, accepto Spiritu Sancto.* Etquod in aure auditis, prædicate ſuper tecta, *id eſt, quod in ſecreto auditis, calcato carnis domicilio prædicate.*

XVII. *Et nolite timere eos, qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere: ſed potiùs timete eum qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam.*
„ Timeamus, ut non timeamus. Timor videtur ad
„ ignaviam pertinere: Timor infirmorum videtur eſſe,
„ non fortium. Sed videte, quid ait Scriptura: *Timor*
Prov. 14. 26. *Domini ſpes fortitudinis.* Prudenter timeamus, ne
S. Aug. ſer. „ inaniter timeamus. Martyres ſancti timendo non ti-
61. alias 13. inter addit. „ muerunt; quia Deum timendo, homines contempſe-
à Pariſienſ. „ runt. Quid enim ab hominibus homini metuendum
„ eſt? Et quid eſt, unde alterum terreat, homo homi-
„ nem? Terret, & dicit, Occido te: & non timet, ne
„ cùm minatur, priùs moriatur. Occido (inquit.)
„ Quis dicit? Cui dicit? Duos audio, unum terren-
„ tem, alterum metuentem: quorum unus eſt potens,
„ alter infirmus; ſed ambo mortales. Quid ſe ergo ex-
„ tollit in honore inflatior poteſtas, in carne æqualis in-
„ firmitas? Securus minetur mortem, qui non timet
„ mortem. Si verò unde terret, timet; attendat ſe,
„ & ei cui minatur, comparet ſe. Inveniat in eo cui mi-
„ natur, parem conditionem; & à Domino ſimul cum
„ illo petat miſerationem. Homo eſt enim, & homini
„ minatur, creatura creaturæ: ſed una inflata ſub
„ Creatore, altera fugiens ad Creatorem. Dicat ergo
„ fortiſſimus Martyr, ſtans homo ante hominem: *Non timeo, quia timeo. Tu quod minaris, ſi ille nolit, non facis? quod autem ille minatur, ut faciat, à nullo impeditur. Denique tu quod minaris, & ſi permitteris, quid facis? Vſque ad carnem ſævis, anima tuta eſt. Non occides, quod non vides: viſibilis viſibilem terres. Habemus ambo inviſibilem Creatorem, quem ſimul timere debeamus, qui hominem ipſum ex viſibili & inviſibili creavit: viſibilem de terra fecit, inviſibilem flatu ſuo animavit. Subſtantia ergo inviſibilis, hoc eſt, anima, quæ jacentem terram erexit de terra, non timet cùm percutis terram. Potes ferire habitaculum: numquid habitatorem? Fugit percuſſo vinculo colligatus, & erit in occulto coronatus. Quid ergo minaris, qui animæ nihil facere potes? Per meritum ejus cui facere nihil potes, reſurget cui facere aliquid potes. Per meritum enim animæ reſurget & caro, & habitatori reddetur, jam non ruitura, ſed manſura.*

Sed potiùs timete eum, qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam.
„ Poteſt mori anima, & im-
„ mortalis eſt. Quomodo immortalis eſt? Quia ſem-
„ per aliqua vita eſt, quæ in illa numquam extinguitur.
„ Quomodo moritur? Non ut non ſit vita, ſed amit-
„ tendo vitam. Etenim anima, & vita eſt alicui rei, &
„ habet etiam ipſa vitam ſuam. *Vita corporis anima eſt; vita animæ Deus eſt. Sicut adeſt vita corpori, id eſt, anima, ne moriatur corpus: ſic debet adeſſe vita animæ, hoc eſt Deus, ne moriatur anima. Corpus quomodo moritur? Anima deſerente. Anima, inquam, deſerente, moritur corpus, & jacet cadaver paulo ante appetibile, modo aſpernabile. Inſunt membra, oculi, aures: ſed hæ feneſtræ ſunt domus, habitator abſceſſit .... Vivit corpus, & impius eſt, infidelis eſt, ad credendum durus, ad corrigendos mores ferreus: vivente corpore mortua eſt anima, per quam corpus vivit .... Ambulant pedes, intelligo corpus vivere. Sed quò ambulant? Ad adulterium. Ergo mortua eſt anima. Sic enim veraciſſima Scriptura dixit,* Mortua eſt vidua, quæ in deliciis vivit. *Cùm multùm interſit inter delicias, & adulterium, quomodo poteſt anima, quæ in deliciis mortua dicitur, in adulterio vivere? Mortua eſt ... Cùm audio loquentem, intelligo, quia corpus vivit; quæro quid loquatur, utrum & anima vivat? Mendacium loquitur. Si mendacium loquitur, ergo mortua eſt.* Os quod mentitur, occidit animam .... *An verò non in te ſunt viſcera miſerationis Chriſtianæ, ut plangas corpus à quo deceſſit anima, & non plangas animam à qua receſſit Deus?* Hoc tenens Martyr, reſpondeat comminatori: Tu vis ferire corpus meum, vis ut cùm timeo ferias corpus meum, & recedat inde anima mea: ego feriam animam meam, & recedat inde Deus meus? Non ergo timeas, Martyr, gladium percuſſoris: linguam tuam time, ne tu te percutias, & occidas non carnem, ſed animam. Inde ergo Dominus, *Qui poteſt & animam & corpus perdere in gehennam.* Quomodo? *Mors corporis, ſempiterna pœna: Mors animæ, Dei abſentia.* Vis noſſe, quæ ſit mors animæ? Intellige Prophetam dicentem: *Impius non videbit gloriam Dei.* Timeat ergo anima mortem ſuam, & non timeat mortem corporis ſui. Quia ſi timuerit mortem ſuam, & vixerit in Deo ſuo, non eum offendendo, & à ſe repellendo, merebitur in fine recipere corpus ſuum; non ad pœnam æternam, ſicut impii; ſed ad vitam æternam, ſicut juſti.

1. Tim. 5. 6. Sap. 1. 11. Iſa. 26. 10.

Nolite timere eos, qui occidunt corpus, &c. Hoc eſt, *Nolite timere maledictum corporalis mortis, quod temporaliter ſolvitur: ſed timete maledictum ſpiritalis mortis, per quod anima in æternum cum ſuo corpore cruciatur.*

S. Aug. lib. 14. contr. Fauſt. c. 12.

Nolite timere eos qui occidunt corpus, &c. *Impius ergo timor eſt, cùm quæ non timenda ſunt, timentur, & quæ timenda ſunt, non timentur. Et plerumque nos tamquam pro debita officii religione piè adulari Regibus exiſtimamus, quia in corpus noſtrum ſit his aliquid poteſtatis: quibus nihil ultra de nobis licet, quàm latroni, quàm febri, quàm incendio, quàm naufragio, quàm ruinæ. His enim caſibus corporum pro ſumma poteſtate deſæviunt: & propter brevem dolorem, libertatem Eccleſiæ, ſpei noſtræ fiduciam, confeſſionem Dei addicimus; punitorem perditorem que in igne judicii & corporis & animæ noſtræ Deum non timentes, & æternis divinæ ultionis pœnis momentanea atque abolenda ſupplicia præferentes; dum placere nos ipſis, & in eorum gratia permanere famulatu impio gloriamur.*

S. Hilar. tr. in Pſ. 52.

Nolite timere eos qui occidunt corpus. *Chriſtus non ſolùm verbo, ſed etiam exemplo abſtulit omnem timorem. Verbo dicens,* Nolite timere eos, qui corpus occidunt; *exemplo, faciens quod verbo præcepit; ut nec eorum verberantium manus vellet devitare, nec alapas percutientium, nec ſalivas conſpuentium, nec coronam de ſpinis imponentium, nec crucem interficientium. Nihil horum vitare voluit, cui nihil opus erat propter eos quibus hoc opus erat, faciens agrotis de ſe ipſo medicamentum.*

S. Aug. En. in Pſ. 69.

Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non poſſunt occidere. *Anima tua non morietur, niſi tu eam volueris occidere. Perimat aliena iniquitas carnem tuam, dum ſervet veritas animam tuam. Si autem à veritate reſilieris, quid tibi ampliùs facturus eſt inimicus, quam tu tibi ipſe facis? Inimicus ſæviens, carnem poteſt occidere; tu autem dicendo falſum teſtimonium, animam occidis... Itaque ad omne rectè factum amor & timor ducit. Vt facias benè, amas Deum, & times Deum: Vt facias malè, amas mundum, & times mundum. Hæc duo*

S. Aug. En. in Pſ. 79.

con-

convertantur ad bonum. Amabas terram, ama vitam æternam: Timebas mortem, time gehennam. Quicquid tibi iniquo promiserit Mundus, numquid potest dare quantum dabit justo Deus? Quicquid tibi justo minatus fuerit Mundus, numquid potest facere, quod facit iniquo Deus? Bene quidem tu nihil aliud vis, quam ut benè tibi sit; & in eo quod times, non vis, ut malè tibi sit: sed non in ea regione quæris, in qua quærendum est. Bonum est quod vis, sed tolera quod non vis, ut assequaris quod vis.

1. Tim. 6. « « S. Aug. En. in Ps. 54.

Nolite timere eos qui occidunt corpus. *Vita nostra dilectio est. Si vita dilectio, mors odium est. Cùm cœperit homo timere, ne oderit quem diligebat, mortem timet, & acriorem mortem, & interiorem mortem, qua occiditur anima, non corpus. Adtendebas hominem sævientem in te; quid erat facturus contra quem tibi securitatem tuus Dominus dederat, dicens,* Nolite timere eos qui corpus occidunt? *Ille sæviendo corpus occidit, tu odium habendo animam occidisti: & ille corpus alienum, tu animam tuam.*

XVIII. *Nonne duo passeres asse væneunt? Et unus ex illis non cadit super terram sine Patre vestro? Vestri autem capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere, multis passeribus meliores estis vos.* Quod vilissimum homines putant, Domini providentia gubernatur: quantò magis homo, præcipua divini ingenii cura? Quantò magis justi, quos Deus ut amicos habet? Nihil certè detrimenti ipsis inferri ab improbis potest. *Nam quod diligunt, & unde beati sunt, auferre illis nemo potest. Cruciatus verò corporis malas animas miserabiliter affligit: Bonas autem fortiter purgat.*

S. Aug. lib. de Agone Chr. c. 7.

Nonne duo passeres asse væneunt? &c. Passeres duos tropologicè S. Hilarius interpretatur corpus & animam: *Quæ sub peccato,* inquit, *vendita sunt, redemit ex Lege Christus: ergo quod venditur, corpus atque anima est; & cui venditur, peccatum est: quia Christus & de peccato redemit, & animæ ac corporis est redemptor. Qui igitur duos passeres asse væneunt, se ipsos peccato minimo væneunt, natos ad volandum, & ad cœlum pennis spiritalibus efferendos. Sed capti pretiis præsentium voluptatum, & ad luxum sæculi venales, totos se talibus actionibus nundinantur. Sed quærendum est, quomodo unum ex illis est, quod sine voluntate Dei non cadet. Dei voluntas est, ut unum ex illis magis evolet, sed Lex ex constitutione Dei profecta decernit, unum ex eis potiùs decidere. Quemadmodum autem si evolarent, unum essent, id est, corpus in naturam animæ transisset, & gravitas illa terrenæ materiæ in profectum & substantiam animæ aboleretur, fieretque corpus potiùs spiritale: ita peccatorum pretio venditis, in naturam corporum animæ subtilitas ingravescit, & terrenam contrahit ex vitiorum sorde materiem, fitque unum ex illis, quod tradatur in terram. Plurimis autem eos antestare passeribus cùm dicit, ostendit multitudini Infidelium electionem Fidelium præesse: quia his casus in terram sit, illis volatus in cœlum.*

S. Hil. c. 10. in Matt. n. 18.

Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. *Mundus interfector est corporis mei, sed* Dominus susceptor est animæ meæ. *Et quid mihi obest, cùm sit Dominus susceptor animæ meæ, quod Mundus interfector est corporis mei? Quid perdidi, quid amisi? Quando Dominus susceptor est animæ meæ, erit & restitutor corporis mei. Quid mihi deerit, si membra mea dilaceret inimicus, quando capillos meos dinumerat Deus? Exhortans Martyres suos Christus, ne ab inimicis persecutoribus aliquid formidarent,* Capilli, *inquit,* vestri omnes numerati sunt. *Timebo ergo de damno membrorum, quando securitatem accepi de numero capillorum? Ergo dicamus ex fide, dicamus in spe, dicamus flagrantissima charitate, Si Deus pro nobis, quis contra nos?* Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt. *Quis numerat capillos capitis sui? Multò minus peccata, quæ excedunt numerum capillorum. Minuta videntur, sed multa sunt.* Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui, ut viderem. Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei. *Præcaviisti magna, jam non facis adulterium, jam non facis homicidium, non rapis res alienas, non blasphemas, non dicis falsum testimonium: Moles istæ sunt peccatorum. Magna præcaviisti, de minutis quid agis? An non times minuta? Projeciisti molem, vide, ne arena obruaris.* Venialia peccata veluti capilli sunt, superflui vanique affectus, quibus rebus terrenis nimium adhæremus; sed timendum, si capillos istos crescere & luxuriare sinamus, nec pœnitentiæ novacula eradere curemus, ne simile quid nobis contingat casui infelicis Absalonis. Cùm mulo insidens transiret subter condensam quercum & magnam, cæsaries ejus quercui adhæsit, mansitque suspensus, pertranseunte mulo. Quod cùm Joab Duci exercitus Davidis renuntiatum esset, cucurrit ille ad quercum, tres lanceas ferens in manu sua, & infixit eas in corde Absalon. Idem sæpè contingit homini venialia peccata negligenti. Hæret affectibus suis rei cuipiam terrenæ, vel quercui densæ & magnæ, ibi suspensus manet inter cœlum & terram. Id animadvertens diabolus, tres lanceas in ejus corde figit, gravioribus tentationibus animum ejus pulsat, eique gratiæ vitam eripit.

S. Aug. En. in Ps. 39. 2. Reg. 18.

XIX. *Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est. Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & ego eum coram Patre meo, qui in cœlis est.* Non Apostolos tantùm, sed Christianos omnes spectat Domini sententia. Credere satis non est ad salutem, nisi fidem nostram & verbis testemur & factis. *Corde enim creditur ad justitiam: ore autem confessio fit ad salutem.* Heu quàm lugendi Christiani, qui *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant!* Sunt & qui corde negent, quod verbis & externis operibus confitentur. Hypocritæ, de quibus Deus per Isaiam: *Populus hic labiis me honorat,* (inquit) *cor autem eorum longè est à me.* Contra verò David, Deum in spiritu & veritate addorans: *Ecce,* inquit, *labia mea non prohibebo, Dominè tu scisti:* Et rursus: *Credidi, propter quod locutus sum.* Hoc est, perfectè credidi. Non enim perfectè credunt, qui quod credunt loqui nolunt. Propter hoc locutus est Martyr, quia credidit. Simul enim credidit, & quod præmium loquendo sperare, & quam pœnam tacendo timere deberet. *Credidi, propter quod locutus sum: Ego autem humiliatus sum nimis.* Passus est enim multas tribulationes propter verbum, quod fideliter tenebat, fideliter impendebat, & humiliatus est nimis. Quod illi timuerunt, qui amaverunt gloriam hominum magis, quàm Dei. Verùm cur addit, *Ego autem humiliatus sum nimis,* nisi quia homo humiliari potest ab iis, qui veritati contradicunt, non ipsa veritas, quam credit & loquitur. *Ego dixi in excessu meo, omnis homo mendax.* Excessum pavorem dicit, quem comminantibus persecutoribus & impendentibus passionibus cruciatus, aut mortis, humana infirmitas patitur. Conterritus enim respexit infirmitatem suam, & videt non de se sibi esse præsumendum. Quantùm enim ad ipsum hominem pertinet, mendax est; sed gratia Dei verax affectus est, ne pressuris inimicorum cedens non loqueretur, quod crediderat, sed negaret, sicut Petro accidit, quoniam de se præsumpserat, & docendus erat, de homine non esse præsumendum: Et si de homine non debet quisque præsumere, utique nec de se ipso, quia homo est. Benè ergo iste vidit in pavore suo omnem hominem esse mendacem: quia & illi qui nullo pavore vanescunt, ne persequentibus cedendo mentiantur, muneribus Dei tales sunt, non viribus suis. Proinde verissimè dictum est, *Omnis homo mendax;* sed Deus verax, qui ait, *Ego dixi, Dii estis, & filii Excelsi omnes: Vos autem sicut homines moriemini, & sicut unus de Principibus cadetis.* Consolatur humiles, & implet eos, non solùm fide credendæ, sed etiam fiducia prædicandæ veritatis, si perseveranter subdantur Deo, nec imitentur unum ex Principibus diabolum, qui in veritate non stetit, & cecidit. Si enim omnis homo mendax, in tantùm

Rom. 10. Tit. 1. 16. Ps. 39. Ps. 115. S. Aug. En. in Ps. 115.

S. Aug. t. 3. 14. alias 48. De Sanctis.

Rom. 8. 31.

» non erunt mendaces, in quantum non erunt homi-
» nes, quoniam Dii erunt, & filii Altissimi. Sed quæ-
» rit, quid retribuet Domino, & non invenit, nisi ex eis
» quæ ipse Dominus retribuit. *Calicem*, inquit, *salutaris accipiam, & nomen Domini invocabo.* O homo, pec-
» cato tuo mendax, dono Dei verax, & ideò jam non
» homo; quis tibi dedit calicem salutaris, quem acci-
» piens & invocans nomen Domini, retribues ei pro
» omnibus, quæ retribuit tibi? Quis nisi ille qui ait,
» *Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum?* Quis
» tibi dedit imitari passiones suas, nisi qui pro te passus
» est prior? *Ideòque pretiosa in conspectu Domini mors*
» *sanctorum ejus*. Emit eam sanguine suo, quem prior
» fudit pro salute servorum, ne pro Domini nomine
» servi fundere dubitarent, quod tamen eorum, non
» Domini utilitati proficeret. Eorum omninò utilitati
» prodest, quòd Christum coram hominibus confessi
» sunt; siquidem Christus eos confitebitur, pro suis
» agnoscet, laudabit, coronabit coram Patre suo in
1. Cor. 4. 5. gloria cœlesti. *Tunc laus erit unicuique à Deo.*

Qui autem negaverit me coram hominibus, negabo & eum coram Patre meo. A Christo negari, idem est ac ab ipso rejici, reprobari, damnari: *Novit enim Dominus, qui sunt ejus.* Nunc ergo Christum confiteamur & sermone & opere, ut fidem ejus, quam lingua nostra loquitur, etiam moribus vita fateatur.
S. Ambr. En. in Ps. 39. *Dicant labia, quod habet cor: hoc contra timorem. Habeat cor, quod dicunt labia: hoc contra simulationem. Aliquando enim timor est, & non audes dicere, quod nosti, quod credis: Aliquando simulatio est, dicis, & non habes in corde. Consentiant labia tua cordi tuo. Quærens pacem à Deo, tibi ipse esto pacatus: Non sit inter os tuum & cor tuum mala rixa.* Martyres sancti *in Ecclesia Catholica nihil habentes simulationis, compaginati junctura unitatis, confessi sunt Christum: caput quod præcesserat, sicut membra sequi concupierunt. Sed qui concupierunt? In tormentis patientes, in confessione fideles, in sermone veraces. Iaculabantur enim in ora interrogantium se sagittas Dei, & vulnerabant ad iram; multos vulneraverunt & ad salutem.* Hæc omnia proponamus nobis, intueamur, imitari optemus. *Hæc sunt spectacula Christiana, hæc videt desuper Deus, ad hæc hortatur, ad hæc adjuvat, his certaminibus præmia proponit & donat.* Ecce labia mea non prohibebo. *Vide ne timeas, & prohibeas labia tua.* Domine, tu scisti, *quia est & in corde, quod sonat & in labiis.* In Mundo, in medio nationis pravæ annuntianda Dei justitia, prædicanda veritas est, Lex Dei propugnanda, confessio fidei edenda verbo, & operibus. De Euangelio, de Christiana pietate, de Christi cruce nequaquam erubescendum est. Cum
Ps. 68. 8. Propheta dicendum, *Quoniam propter te sustinui opprobrium, operuit confusio faciem meam.* S. Augustinus legit, *Operuit irreverentia faciem meam.* Irreve-
S. Aug. En. in hunc Ps. ferm. 1. » rentia quasi impudentia est. Oportet, ut habeat Chri-
» stianus irreverentiam istam, quando venerit inter ho-
» mines, quibus displicet Christus. Si erubuerit de Chri-
» sto, delebitur de libro viventium. Opus est ergo, ut
» habeas irreverentiam, quando tibi de Christo insulta-
» tur; quando dicitur, Cultor Crucifixi, adorator malè
» mortui, venerator occisi: Hìc si erubueris, mor-
» tuus es. Sententiam quippè ipsius videt, qui nemi-
» nem fallit: *Qui me erubuerit coram hominibus, & ego erubescam eum coram Angelis Dei.* Observa ergo tu: *Frontosus esto, quando audis opprobrium de Christo. Quid times fronti tuæ, quam signo Crucis armasti?*
Tert. lib. de carne Chr. c. 5. » Salvus sum, inquit Tertullianus, si non con-
» fundar de Domino meo. Alias non invenio ma-
» terias confusionis, quæ me per contemptum ru-
» boris probent benè impudentem, feliciter stultum.
» *Crucifixus est Dei Filius: non pudet, quia pudendum*
» *est.*

XX. *Nolite arbitrari, quia pacem venerim mittere in terram: Non veni pacem mittere, sed gladium. Veni enim separare hominem adversùs patrem suum, & filiam adversùs matrem suam, & nurum adversùs socrum suam: Et inimici hominis, domestici ejus.* Pax alia fructus est charitatis, vera pax, quam dat Christus; alia cupiditatis, falsa pax; quâ homo in rerum terrenarum fruitione, in deliciis carnis, in vitiis conquiescit; hanc destruit Christus, verbi sui gladio nos separans à rebus omnibus, affectibus, personis, etsi conjunctissimis, quæ nobis impedimento sunt ad salutem. *Non veni pacem mittere, sed gladium.* Quia videlicet præcipua singularisque pax tunc præstatur, quando quod tabo vel sanie corruptum est, abscinditur atque projicitur; quando factiosa & improba pars repellitur, aut omninò destruitur: sic certè cœlis terra conjungi potest. Nam & Medicus hoc modo reliquum corpus facilè conservat, si quod reduci ad sanitatem non potest, exciderit atque abjecerit: & Militiæ Dux ad solvendam militum conspirationem, alterum in alterum concitat. Sic in turre illa factum videmus, quando pernicioſa illa pax per salutarem vocis dissonantiam dissoluta, tranquillam atque laudabilem pacem reddidit. Sic etiam Paulus
« At. 9. 15. eos, qui adversùs se conspirabant, dividebat atque
« dissipabat. Tempore verò ipsius Naboth concordia
« 3. Reg. 2. 1. illa quovis bello fuit atrocior. Nec enim semper con-
« cordia laudanda, cùm etiam latrones magna inter
« se concordia conspirare sciamus. Non igitur ex pro-
« posito Christi, sed ex mente animoque hominum vi-
« tioso bellum erumpit. Nam ipse certè vellet, ut om-
« nes uno consensu veram pietatem amplecterentur:
« verùm quoniam resistunt atque reluctantur, bellum
« prorumpit.
« S. Jo. Chr. Ho. 36. in Matth.

Non veni pacem mittere, sed gladium. *Sermo Dei, gladius bis acutus. Vnde bis acutus? Dicit de temporalibus, dicit de æternis. In utroque probat, quod dicit; & eum quem ferit, separat à Mundo. Nonne ipse est gladius, de quo Dominus dicit,* Non veni pacem mittere in terram, sed gladium? *Attende, quomodo venit disjungere, quomodo venit separare. Disjungit sanctos, disjungit impios, separat à te, quod te impedit. Filius vult servire Deo, pater non vult: venit gladius, venit sermo Dei, dividit filium à patre. Filia vult, mater non vult: gladio dividuntur ab invicem. Nurus vult, socrus non vult: Veniat gladius bis acutus, afferat promissionem vitæ præsentis & futuræ, consolationem temporalium, æternorum perfruitionem. Ecce gladius ex utraque parte acutus, promittens temporalia & æterna. In quo nos fefellit? Nonne Ecclesia Dei per totum Mundum non erat? Ecce est. Anteà legebatur, & non videbatur: modò sicut legitur, ita cernitur. Quicquid temporaliter nobis promissum est, ad unam partem gladii pertinet: Quicquid in sempiternum, ad alteram partem gladii pertinet. Habes spem futurarum rerum, habes consolationem præsentium: noli retrahi ab eo, qui vult retrahere: pater, mater, soror, uxor, amicus sit, non te retrahat; & utilis tibi erit gladius bis acutus. Vtiliter te ille separat, malè te tu conglutinas. Venit ergo Dominus noster ferens gladium bis acutum, promittens æterna, implens temporalia. Duo Testamenta ad gladium bis acutum pertinent: Vetus Testamentum terrena promittit, Novum æterna. In utroque sermo Dei verax inventus est, ut gladius bis acutus. De gladio maligno erue me* (inquit David). De gladio, *non sufficit*; *addit*, maligno. *Procul dubio est gladius benignus. Quis est gladius benignus? De quo Dominus dicit*, Non veni pacem mittere in terram, sed gladium. *Separaturus enim erat fideles ab infidelibus, filios à parentibus, & cæteras necessitudines dirempturus, gladio putredinem abscindente, membra autem Christi sanante. Est ergo benignus gladius bis acutus, utroque acumine prapotens Veteris & Novi Testamenti, narratione prateritorum, & promissione futurorum. Est ergo iste gladius benignus: Ille autem malignus est, quo illi loquuntur vanitatem; quia benignus est, quo Deus loquitur veritatem.*
Matt. 10. 34.
S. Aug. En. in Ps. 149.
S. Aug. En. in Ps. 143.

Et inimici hominis, domestici ejus. Sæpè saluti nostræ magis nocent, qui nobis intimiùs sunt conjuncti. Parentes sæpè sentimus parricidas. Pater inimicus est filii, cùm institutione, & educatione prava, amore inordinato, indulgentia nimia, ipsum corrumpi sinit, & malos habitus contrahere, cùm vitæ Christianę officia ipsum docere negligit. Filius inimicus est patris, cùm ipsi oc-

si occasio est, aut incitamentum ad divitias malis artibus quærendas, & congregandas, ut ipsum in sæculo promoveat, ac fortunatum reddat. Mater filiæ inimica est, cùm ipsam Mundi ingenio ac moribus conformat; & in luxu ac vanitate instituit: Filia matris inimica est, cùm ab ea obtinet, ut spectacula, choræas, virorumque cœtus frequentet. Dominus famulorum inimicus est, cùm salutem illorum non curat. Famulus domini, cùm ejus vitiis & cupiditatibus servit. Sic *Inimici hominis, domestici ejus.* Nullæ sunt occultiores insidiæ, quàm hæ quæ latent in simulatione officii, aut in aliquo necessitudinis nomine. Nam eum, qui palàm est adversarius, facilè vitando cavere possis: hoc verò occultum, intestinum, ac domesticum malum non solùm existit, verùm etiam opprimit, antequam prospicere atque explorare potueris. Propter quod etiam divina vox illa, *Et inimici hominis, domestici ejus*, cum magno dolore cordis auditur: Quia etsi quisque tam fortis sit, ut æquo animo perferat; vel tam vigilans, ut provido consilio caveat, quæ adversùs eum molitur amicitia simulata: eorum tamen hominum perfidorum malo, cùm eos esse pessimos experitur, si ipse bonus est, graviter excrucietur, necesse est; sive semper mali fuerint, & se bonos finxerint, sive in istam malitiam ex bonitate mutati sint. Si ergo domus commune perfugium in his malis humani generis tuta non est, quid civitas, quæ quantò major est, tantò forum ejus libidinis & civilibus & criminalibus plenius, etiamsi quiescant non solùm turbulentæ, verùm sæpiùs & cruentæ seditiones ac bella civilia, à quorum eventis sunt aliquando liberæ civitates, à periculis numquam?

S. Aug. l. 19. de Civ. Dei, cap. 5.

XXI. *Qui amat patrem, aut matrem plus quàm me, non est me dignus; & qui amat filium, aut filiam super me, non est me dignus.* Dei amorem omnibus affectibus nostris dominari oportet: Christum, ejusque legem ac gloriam, omnibus necessitudinibus præponi. *Ordinavit in me charitatem* (ait Sponsa.) Hic ordo in omni affectu necessarius est. *Ama post Deum patrem, ama matrem, ama filios. Si autem necessitas venerit, ut amor parentum ac filiorum Dei amori comparetur; & non possit utrumque servari, odium in suos, pietas in Deum sit.*

Cant. 2. S. Hieron. in hunc loc.

Id. Epist. 1. ad Heliodor.

Recordare tyrocinii tui diem, quo Christo in Baptismate consepultus, in Sacramenti verba juraſti, pro nomine ejus non te patri parciturum esse, non matri. Ecce adversarius in pectore tuo Christum conatur occidere: ecce donativum, quod militaturus acceperas, hostilia castra suspirant. Licèt parvulus ex collo pendeat nepos: licèt sparso crine & scissis vestibus, ubera quibus te nutrierat, mater ostendat; licèt in limine pater jaceat: per calcatum perge patrem; siccis oculis ad vexillum Crucis evola. Solum pietatis genus est in hac re esse crudelem... Facile rumpit hæc vincula amor Dei, & gehennæ timor. At contrà, Scriptura præcipit parentibus obsequendum. Sed quicumque eos supra Christum amat, perdit animam suam. Gladium tenet hostis, ut me perimat: & ego de matris lacrymis cogitabo?

Qui amat patrem, aut matrem plus quàm me, non est me dignus. *Quicumque, non dico uxorem, cujus etiam commixtione carnis ad carnalem utitur voluptatem, sed ipsa, quæ ab hujusmodi delectationibus aliena sunt nomina pietatis, humano more carnaliter diligendo, Christo anteponit, non eum habet in fundamento; & ideò non per ignem salvus erit, sed salvus non erit, quia esse cum Salvatore non poterit, qui de hac re apertissimè loquens,* » *ait:* Qui amat patrem, aut matrem plus quàm me, » non est me dignus: & qui amat filium, aut filiam super » me, non est me dignus. *Verùm qui has necessitudines sic amat carnaliter, ut tamen eas Christo Domino non præponat; malitque ipsis carere, quàm Christo: si ad hunc fuerit articulum tentationis adductus, per ignem salvus erit: quia ex earum amissione tantùm necesse est urat dolor, quantum hæserat amor. Porrò qui patrem, matrem, filios, filias secundùm Christum dilexerit, ut ad ejus Regnum obtinendum, eique cohærendum, illis consulat, vel hoc in eis diligat, quòd membra sunt Christi,*

S. Aug. l. 22. de Civ. Dei, c. 26.

Alex. Expos. in Euang.

abſit, ut iſta dilectio reperiatur in lignis, fœno, & ſtipula conſumenda; ſed prorſus ædificio aureo, argenteo, gemmeo deputabitur. Quomodo autem poteſt eos plus amare, quàm Chriſtum, quos amat utique propter Chriſtum?

Amores duo in hac vita ſecum in omni tentatione luctantur, amor ſæculi, & amor Dei; & horum duorum qui vicerit, illuc amantem tamquam pondere trahit. Venit Chriſtus mutare amorem, & de terreno facere vitæ cœleſtis amatorem: homo propter nos factus, qui nos homines fecit; & aſſumens homines Deus, ut homines faceret Deos... Hoc amore accenſis, vel potiùs ut accendantur, hoc dicit, *Qui amat patrem, aut matrem ſuper me, non eſt me dignus*, &c. Amorem *parentum, uxoris, filiorum, non abſtulit, ſed ordinavit. Non dixit, Qui amat, ſed* Qui amat ſuper me. *Ama patrem, ſed noli ſuper Dominum: ama genitorem, ſed noli ſuper Creatorem. Pater genuit, ſed non ipſe formavit. Nam quis, aut qualis ſibi naſciturus eſſet, cùm ſeminaret, ignoravit. Pater nutrivit, ſed non de ſuo pater panem eſurienti inſtituit. Poſtremò quicquid tibi pater reſervat in terra, decedit ut ſuccedas, vitæ tuæ locum faciet morte ſua. Pater autem Deus, quod tibi ſervat, ſecum ſervat; ut hæreditatem cum ipſo poſſideas Patre, nec eum deceſſorem quaſi ſucceſſor expectes, ſed inhæreas ſemper manſuro ſemper in illo manſurus. Ama ergo patrem, ſed noli ſuper Deum tuum. Ama matrem tuam, ſed noli ſuper Eccleſiam, quæ te genuit ad vitam æternam. Denique ex ipſorum parentum amore perpende, quantum diligere debeas Deum & Eccleſiam. Si enim tantùm diligendi ſunt, qui genuerunt moriturum: quanta charitate diligendi ſunt, qui genuerunt ad æternitatem venturum, in æternitate manſurum? Ama uxorem, ama filios ſecundùm Deum, ut conſulas eis ad Deum colendum tecum: cui junctus cùm fueris, ſeparationem nullam timebis. Ideò non debes illos plus Deo diligere, quos omninò malè diligis, ſi neglexeris tecum ad Deum ducere. Veniet fortaſſe hora Martyrii. Tu vis confiteri Chriſtum. Confeſſus excipies fortaſſe temporis pœnam, excipies temporalem mortem. Pater, aut uxor, aut filius blandiuntur, ne moriaris, & blandiendo efficiunt, ut moriaris. Si non efficiant, illic tibi veniet in mentem,* Qui amat *Patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios ſuper me, non eſt me dignus.* Lege & Epiſt. 243. aliàs 38. ejuſdem S. Auguſtini ad Lætam.

S. Aug. l. 344. aliàs 31. ex addit. à Sirm.

XXII. *Et qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.* Crucem ferre, & Chriſtum imitari, non modò conſilium, ſed præceptum eſt; cujus obſervatio neceſſaria planè eſt ad æternam ſalutem conſequendam. Hanc rejicit impius, accipere videtur Philoſophus, ſed Chriſtum non ſequitur: ipſam verò propter Chriſtum & exemplo Chriſti accipit, eligit, ferre gaudet, qui verè Chriſtianus eſt. Chriſtus, ut te redimeret, fudit ſanguinem ſuum: Tu Mundo, tu peccato mori non vis, renuntiare voluptati renuis, ab injuſtitia temperare, pœnitentiam agere, cupiditates tuas mortificare, tribulationes à Deo immiſſas pati, ut redemptionis Chriſti ſis particeps. Habuit Chriſtus ſanguinem, unde nos redimeret; & ad hoc accepit ſanguinem, ut eſſet, quem pro nobis redimendis effunderet. *Sanguis Domini tui, ſi vis, datus eſt pro te: Si nolueris eſſe, non eſt datus pro te. Fortè enim dicis, Habuit ſanguinem Deus meus, quo me redimeret: ſed jam cùm paſſus eſt, totum dedit; quid illi remanſit, quod det & pro me? Hoc eſt magnum, quia ſemel dedit, & pro omnibus dedit. Sanguis Chriſti volenti eſt ſalus, nolenti ſupplicium. Quid ergo dubitas, qui mori non vis, à ſecunda potiùs morte liberari? Qua liberaris, ſi vis tollere crucem tuam, & ſequi Dominum; quia ille tulit ſuam, & quæſivit ſervum... Væ generi humano! Vt liceat illis paululùm vivere, dant etiam illud, unde poſſent ſemper vivere... Veniet de transverſo inimicus territans, & non tibi dicet, Da mihi pecuniam tuam, ut vivas: ſed dicet tibi, Nega Chriſtum, ut vivas. Quod tu ſi feceris, ut liceat tibi paululùm vivere, perdes, unde poſſes ſemper vivere. Hoc eſt*

S. Aug. l. 344. aliàs 31. de addit. à Sirm.

amare vitam, qui timebas mortem? Homo bone, quare timebas mortem, niſi amando vitam? Chriſtus eſt vita. Quare appetis parvam, ut perdas ſecuram? An fortè fidem non perdidiſti, ſed quod perderes, non habuiſti? Tene ergo, unde ſemper vivas. Adtende proximum tuum, quanta faciat, ut modicùm vivat. Adtende & illum qui Chriſtum negavit, quantum malum fecit propter paucos dies vitæ. Et tu non vis ipſos paucos dies contemnere vitæ, ut nullo die moriaris, & in ſempiterno vivas die, à Redemptore tuo protegaris, in æterno Regno Angelis adæqueris? Quid amaſti? Quid perdidiſti? Vt ſequereris Dominum, crucem tuam non tuliſti. Accipere crucem ſuam, eſt pati pro Chriſto quicquid intulerit Mundus. Hæc gratia, hoc officium Chriſtianorum. *Hæc eſt enim gratia, ſi propter Dei gratiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens injuſtè. Quæ enim eſt gloria, ſi peccantes, & colaphizati ſuffertis? Sed ſi benè facientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum. In hoc enim vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus.... Communicantes Chriſti paſſionibus, gaudete, ut & in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes. Si exprobramini in nomine Chriſti, beati eritis: quoniam quod eſt honoris, gloriæ & virtutis Dei, & qui eſt ejus Spiritus, ſuper vos requieſcit. Nemo autem veſtrum patiatur, ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Chriſtianus, non erubeſcat: glorificet autem Deum in iſto nomine.*

1. Petri 2. 9. 20. 21. & c. 4. 13. 16.

Luc. 9. *Et qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.* In alio Euangelio legitur: *Qui non accipit crucem ſuam quotidie.* Tota ſcilicet vita Chriſtiani, ſi ſecundùm Euangelium vivat, crux eſt & martyrium. S. Hieron. in hunc loc. *Ne* igitur *ſemel putemus ardorem fidei poſſe ſufficere, ſemper crux portanda eſt, ut ſemper nos Chriſtum amare doceamus.*

S. Leo ſer. 44. Qui non accipit crucem ſuam, &c. *Pia vita ſanctorum numquam aliena eſt crucis Chriſti, dum continentiæ clavis deſideria carnis configit, & corporeas cupiditates virtute Spiritus in ſe habitantis interficit.*

2. Tim. 3. 12. S. Leo, ſer. 45. Apoſtolus ait: *Omnes qui piè volunt vivere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patientur:* Et ideò *Numquam deeſt tribulatio perſecutionis, ſi numquam deſit obſervantia pietatis.* Dominus ipſe in exhortationibus ſuis dicit: *Qui non accipit crucem ſuam, & ſequitur me, non eſt me dignus.* Nec dubitare debemus hanc vocem, non » ſolùm ad Diſcipulos Chriſti, ſed ad cunctos fideles, » totamque Eccleſiam pertinere, quæ ſalutare ſuum in » his, qui aderant, univerſaliter audiebat. *Sicut ergo totius eſt temporis piè vivere: ita totius eſt temporis crucem ferre: Quæ meritò unicuique ſua dicitur, quia propriis modis atque menſuris ab unoquoque toleratur. Vnum nomen eſt perſecutionis, ſed non una eſt cauſa certaminis: & plus plerumque periculi eſt in inſidiatore occulto, quam in hoſte manifeſto.* Job. 7 1. Beatus Job, » alternantibus bonis ac malis Mundi hujus eruditus, piè » veraciterque dicebat: *Nonne tentatio eſt vita hominis » ſuper terram?* Quoniam non ſolis doloribus corporis » atque ſuppliciis anima fidelis impetitur, verùm » etiam ſalva incolumitate membrorum, gravi morbo » urgetur, ſi carnis voluptate mollitur. Sed cùm caro concupiſcit adversùs ſpiritum, & ſpiritus adver» sùs carnem, præſidio Crucis mens rationalis inſtruitur: nec cupiditatibus noxiis illecta conſentit, quoniam continentiæ clavis & Dei timore transfigitur. » In bono ergo propoſito conſtitutis, inimicitiæ diſſimilium, diabolo inſtigante, non deſunt, ut facilè in » odia prorumpant, quorum improbi mores deteſtabiliores fiunt comparatione Juſtorum. Iniquitas cum » juſtitia non habet pacem, temperantiam odit ebrietas, falſitati nulla eſt cum veritate concordia: non » amat ſuperbia manſuetudinem, petulantia verecundiam, avaritia largitatem: & tam pertinaces » habet diverſitas iſta conflictus, ut etiamſi exteriùs » conquieſcat, ipſa tamen piorum cordium penetralia » inquietare ne deſinat: ut verum ſit, quòd *Qui voluerint in Chriſto piè vivere, perſecutionem patientur*: & verum ſit, quòd omnis hæc vita tentatio eſt. *Ipſis experimentis ſuis unuſquiſque fidelis edoctus, Chriſti Cruce armetur, ut Chriſto dignus habeatur.*

S. Leo, ſer. 70. Qui non accipit crucem ſuam, &c. *Suſceptio crucis, eſt interfectio cupiditatum, occiſio vitiorum, declinatio vanitatis, & abdicatio omnis erroris.*

XXIII. *Qui invenit animam ſuam, perdet illam: & qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam.* Nimius & inordinatus amor temporalis vitæ, impedimentum eſt pietatis Chriſtianæ. Vita ipſa pro Chriſto contemnenda eſt, & potiùs amittenda, quàm fides abnegetur, aut alia quavis ratione Deus offendatur. Vitam non amat, qui vivere in æternum, cùm poſſit, non curat. Qui carnis deſideriis & voluptatibus indulgent, qui præſentis vitæ dulcedinem ita diligunt, ut crucis amaritudines deguſtare nolint: qui numquam de morte cogitare volunt, ne mala ipſorum tranquillitas vel ad momentum interturbetur, animam ſuam in æternum perdent. Qui verò mortificant cum vitiis & concupiſcentiis, qui Chriſto patienti ſe conformant, corpuſque ſuum per pœnitentiam offerunt Deo *Hoſtiam viventem, ſanctam*, eique *placentem*, animam ſuam in vitam æternam cuſtodiunt. *Qui invenit animam ſuam, perdet illam; & qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam.* Nemo poteſt animam ſuam perdere propter Chriſtum, niſi eam priùs invenerit; & nemo poteſt animam ſuam invenire in Chriſto, niſi eam priùs perdiderit. *Inveni, ut perdas: perde, ut invenias. Quomodo eam priùs inventurus es, ut habeas, quam perdas? Quando cogitas te ex parte mortalem, quando cogitas eum, qui te fecit, & inſufflando animam tibi creavit, & videris eam illi debere, qui dedit; illi reddendam, qui commodavit; ab illo cuſtodiendam, qui inſtituit; inveniſti animam tuam, inveniens eam in fide. Credidiſti enim hoc, & inveniſti animam tuam. Nam perditus eras, antequam crederes. Inveniſti animam tuam: mortuus quippe fueras in infidelitate, revixiſti in fide... Perde eam, & anima tua ſemen tibi ſit. Nam & agricola triturando & ventilando invenit triticum, & rurſus ſeminando perdit triticum. Invenitur in area, quod perierat in ſemente. Perit in ſemente, quod inveniatur in meſſe.* Qui *ergo* invenerit animam ſuam, perdet eam. *Qui laborat colligere, quare piger eſt ſeminare?* Vide tamen, ubi invenias, & quare perdas. Unde enim invenires, niſi tibi lumen accenderet ille cui dicitur; *Tu illuminabis lucernam meam Domine?* Pſ. 17. 29. Jam ergo inveniſti, illo tibi accendente lucernam. Vide, quare perdas. Non enim paſſim perdendum eſt, quod tam diligenter inventum eſt. Non ait, Qui perdiderit eam, inveniet eam: Sed, *Qui perdiderit eam propter me.* Naufragi fortè negotiatoris corpus cùm in littore inſpexeris, reddis lacrymas miſeratus, & dicis, Væ huic homini! Propter aurum perdidit animam ſuam. Benè plangis, benè miſeraris. Propter aurum enim perdere animam ſuam potuerit, propter aurum invenire non poterit. Ad damnum animæ ſuæ idoneus fuit, ad eam lucrandam minùs idoneus exſtitit. Non enim cogitandum eſt, quod perdidit, ſed quare perdidit. Si propter avaritiam ecce ubi jacet caro, ubi eſt quod erat charum? Et tamen *juſſit avaritia, & propter aurum perdita eſt anima, & propter Chriſtum non perit anima, neque pereat...* Noli dubitare pro Chriſto animam perdere. Fideli Creatori commendas, quod diceris perdere. *Tu quidem perdes: ſed ille ſuſcipit, cui nihil perit. Si amas vitam, perde, ut invenias: Quia cùm inveneris, jam non erit, quod perdas, non erit, quare perdas. Ea quippe invenitur vita, quæ invenitur, ut omninò perire non poſſit.*

S. Aug. ſerm. 344. aliàs 31. ex add. à Sirmondo.

Qui invenit animam ſuam, perdet illam: & qui perdiderit animam ſuam propter me, inveniet eam. *Exhibuiſtis membra veſtra deliciis illicitis, peccatorum ſuavitate ducti eſtis, ut illa faceretis: ducat vos ad recta facta ſuavitas & dulcedo juſtitiæ: Amate juſtitiam, quomodo amaſtis iniquitatem.* Digna eſt juſtitia, quæ à vobis

S. Aug. ſerm. 159. aliàs 17. de verb. Apo.

» impetret, ut exhibeatis illi, quod exhibuistis iniquita-
» ti: hoc est, Humanum dico, hoc est, quod infirmi-
» tas vestra tolerare adhuc potest. Quid ergo suspendit
» Apostolus? Quid distulit dicere? Dicam, si potero.
» Appende justitiam & iniquitatem: tantumne digna
» est justitia, quantùm digna fuit iniquitas? Sic aman-
» da est ista, quantùm amata est illa? Absit ut sic: sed
» & utinam vel sic! Ergo plus? Plus omninò: *In iniquitate secutus es voluptatem, pro justitia tolera dolorem. Ecce nescio quis ætatis lubricæ impudicus adolescens, suavitate illiciente injecit oculos in conjugem alienam, amavit, cupit pervenire, quærit tamen latere: sic enim amat voluptatem, ut plus timeat dolorem. Quare quærit latere? Timet apprehendi, ligari, adduci, includi, produci, torqueri, occidi. Hæc omnia timendo, in illa appetitione suavitatis suæ latebras quærit: aucupatur absentiam mariti, ipsum adjutorem flagitii sui timet invenire, quia conscio se formidat implicare. Et videmus eum suavitate duci; sed suavitas illa non est tanta, ut vincat etiam dolorem timoremque pœnarum. Da mihi pulchram justitiam, da mihi fidei pulchritudinem: procedat in medium, ostendat se oculis cordis, inspiret fervorem amatoribus suis. Iam tibi dicitur, Frui me vis? Contemne quicquid te aliud delectat, contemne pro me. Ecce contempsisti: parum est illi. Humanum est hoc propter infirmitatem carnis vestræ. Parum est, ut contemnas quicquid te delectabat: contemne quicquid te terrebat, contemne carceres, vincula, equuleum, tormenta, mortem. Hæc vicisti, me invenisti. In utroque gradu amatores justitiæ vos probate. Invenimus forsitan aliquos, qui præponant justitiæ delectationem voluptatibus & delectationibus corporis sui: Qui autem pro illa pœnas, dolores, mortemque contemnat, putas est aliquis in vobis?... Millia Martyrum adjacent oculis nostris, ipsi veri amatores perfectique justitiæ. De illis dictum est*, Omne gaudium
» existimate, fratres mei, cùm in tentationes varias
» incideritis; scientes, quòd probatio fidei vestræ patien-
» tiam operatur; patientia autem opus perfectum ha-
Jac. 1. 2. bet. *Quid addi potest, ut opus perfectum habeat? Amat, ardet, fervet, calcat omnia quæ delectant, & transit: venit ad aspera, horrenda, truculenta, minantia, calcat, frangit, & transit. O amare, o ire, o sibi perire, o ad Deum pervenire!* Qui animam suam amat, perdet illam: &
» qui perdiderit animam suam propter me, in vitam
» æternam inveniet illam. *Sic armandus est amator justi-*
» *tiæ, sic armandus est amator invisibilis pulchritudinis.*

Tert. Scorp. cap. 6. *Et qui perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.* Medicinæ præsidium plures refugiunt: Plures
» enim stulti, plures timidi, & malè verecundi. Et est
» planè quasi sævitia medicinæ, de scalpello, deque
» cauterio, de sinapis incendio: non tamen secari, &
» inuri, & extendi, idcircò malum, quia dolores uti-
» les affert. Nec quia tantummodò contristat, recusabi-
» tur; sed quia necessariè contristat, adhibebi-
» tur. Horrorem operis fructus excusat. Ululans deni-
» que ille & gemens, & mugiens inter manus Medici,
» postmodùm eadem mercede cumulabit, artifices opti-
» mas prædicabit, & sævas jam negabit. Sic & Martyria desæviunt, sed in salutem. Licebit & Deo in vi-
» tam æternam per ignes & gladios, & acerba quæque
» curare. Sed Medicum quidem miraberis etiam in il-
» lo, quòd fermè pares adhibet qualitates medelarum
» adversùs qualitates querelarum, cùm quasi de perver-
» so auxiliatur, per ea subveniens, per quæ laboratur.
» Nam & calores caloribus amplius onerando compe-
» scit, & ardores siti potiùs macerando restinguit, &
» fellis excessus amaris quibusque potiunculis colligit,
» & sanguinis fluxus defusa insuper venula revocat.
» Deum verò, & quidem zelotem, culpandum existi-
» mabis, si voluit certasse cum causa, & injuriæ æmu-
» lando prodesse; mortem morte dissolvere, occisio-
» nem occisione dispargere, tormentis tormenta discu-
» tere, supplicia suppliciis evaporare, vitam auferendo
» conferre, carnem lædendo juvare, animam eripien-
» do servare? Perversitas quam putas, ratio est; quod
» sævitiam existimas, gratia est; ita Deo de momenta-
» neis æterna medicante. Magnifica bono tuo Deum

Alex. Expos. in Evang.

tetrum. Incidisti in manus ejus, sed feliciter incidi- "
sti. Incidit & ille in ægritudines tuas. Homo semper "
Medico prior negotium facit. Denique sibimetipse "
periculum mortis attraxit. Acceperat à Domino suo, "
ut à Medico, satis utilem disciplinam secundùm le- "
gem vivendi, ut omnia quidem ederet, ab una so- "
lummodò arbuscula temperaret, quam ipse Medicus "
importunam interim noverat. Audiit ille quem ma- "
luit, & abstinentiam rupit: edit illicitum, & trans- "
gressione saturatus, in mortem cruditavit. Dignissi- "
mus bona fide in totum perire, qui voluit. Sed Do- "
minus sustentata fervura delecti, donec tempore me- "
dicina temperaretur, paulatim remedia composuit, "
omnes fidei disciplinas, & ipsas æmulas vitio, ver- "
bum mortis verbo vitæ rescindentes, auditum trans- "
gressionis auditu devotionis limantes. Ita & cùm mo- "
ri præcipit Medicus ille, veternum mortis excludit. "
Quid gravatur pati nunc homo ex remedio, quod non "
est tunc gravatus pati ex vitio? Displicet occidi in sa- "
lutem, cui non displicuit occidi in perditionem? "
Nauseabit ad antidotum, qui hiavit ad venenum?... "
Evulsum hominem de diaboli gula per fidem, Deus "
jam & inculcatorem ejus esse voluit per virtutem; ne "
solummodò evasisset, verùm etiam eviciisset inimi- "
cum. Amavit, qui vocaverat in salutem, invitare "
& gloriam; ut gaudeamus liberati, exultemus etiam "
coronati. "

Qui perdiderit animam suam propter me, inveniet S. Cypr. tr. de lau. de Mart.
eam. Quid est Martyrium? Delictorum finis, peri- "
culi terminus, dux salutis, iter patientiæ, magister "
domus vitæ; quo profectò etiam ea occidunt, quæ in "
futuro discrimine potuissent tormenta reputari... Non "
dubium est, quantùm à Domino consequantur, qui "
saluti suæ nomen Dei prætulerunt; ut in illa judicii "
die meliores cruor faceret, quos sanguis suus Marty- "
res esse monstraret. Mors quippè integriorem facit "
vitam, mors magis deducit ad gloriam. Sic quoties- "
cumque jacentibus stipulis distenta imbribus frumen- "
ta turgescunt, fœcundæ messes coguntur æstate: sic "
quoties ferro vitis abscinditur erumpentibus pampinis "
meliùs uva vestitur; nam & in augmentum proven- "
turi temporis cedit, quicquid injuria sua proficit. "
Flammas quippè plerumque agris juvit immittere, quo "
calore vagantis incendii cæca terræ spiramenta laxen- "
tur: juvit leves stipulas crepitanti igne torrere, ut se "
altiùs gravida seges tollere, parturientibus culmis den- "
sior valeat arista florere. Igitur talis & Martyrii pri- "
mò casus, postmodùm fructus est, qui morte vitam "
condemnat, ut vitam morte custodiat... Charissimi "
fratres, qui resurrectionis præmia sustinemus, qui "
judicii diem quærimus, qui denique cum Christo re- "
gnaturos nos esse confidimus, sæculo mortui esse de- "
bemus. Nec poteris optare martyrium, nisi ante "
oderis sæculum; nec pervenire ad Dei præmium, ni- "
si amaveris Christum: Qui autem amat Christum, "
non amat sæculum; Christus enim abjectus est sæcu- "
lo, sicut & sæculum Christo; ita ut scriptum est: "
Mihi Mundus crucifixus est, & ego Mundo. Nemini "
amabilis fuit Mundus, quem non ante damnaverit "
Dominus; nec salute potuit frui æterna, qui Mundi "
gloriatus est vita. Vox est ista Christi dicentis: *Qui in* "
hoc sæculo amaverit animam suam, in futuro perdet il- "
lam; qui autem in hoc sæculo oderit illam, in futuro in- "
veniet eam... Quis ergo non omnibus viribus elabo- "
ret ad tantam claritatem pervenire, ut amicus Dei "
fiat; ut cum Christo statim gaudeat; ut post tormen- "
ta & supplicia terrena, præmia divina percipiat? Si "
militibus sæcularibus glorioSum est, ut hoste devicto "
redeant in patriam triumphantes: quantò potior, & "
major est gloria, victo diabolo, ad Paradisum trium- "
phantem redire; & unde Adam peccator ejectus est, "
illuc prostrato eo, qui ante dejecerat, trophæa victricia "
reportare? Offerre Deo acceptissimum munus, incor- "
ruptam fidem, & virtutem mentis incolumem, laudem "
devotionis illustrem? Comitari eum, cùm venire "
cœperit, vindictam de inimicis recepturus? Lateri "
ejus assistere, cùm sederit judicaturus? Cohæredem "
Christi fieri? Angelis adæquari? Cum Patriarchis, "

„ cum Apoſtolis, cum Prophetis, cœleſtis Regni poſ-
„ ſeſſione lætari? Has cogitationes, quæ perſecutio po-
„ teſt vincere, quæ poſſunt tormenta ſuperare? Durat
„ fortis & ſtabilis religioſis meditationibus fundata
„ mens: & adversùs omnes diaboli terrores, & minas
„ Mundi, animus immobilis perſtat, quem futurorum
„ fides certa & ſolida corroborat. Clauduntur cœli in
„ perſecutionibus terræ, ſed patet cœlum: Minatur
„ Antichriſtus, ſed Chriſtus tuetur: Occiſo Mundus
„ eripitur, ſed reſtituto Paradiſus exhibetur: Vita tem-
„ poralis extinguitur, ſed æterna reparatur. Quanta
„ eſt dignitas, & quanta ſecuritas, exire hinc lætum,
„ exire inter preſſuras & anguſtias glorioſum, claude-
„ re in momento oculos, quibus homines videbantur
„ & Mundus, & aperire eoſdem ſtatim, ut Deus vi-
„ deatur & Chriſtus?

XXIV. *Qui recipit vos, me recipit; & qui me recipit, recipit eum, qui me miſit. Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet: & qui recipit juſtum in nomine juſti, mercedem juſti accipiet.* Qui Chriſtum in Prædicatore, aut Doctore veritatis, aut in juſto fide intuetur, imò in quovis paupere, Chriſtum ipſum charitate recipit. In ipſis enim Chriſtus eſt, ut in legatis, miniſtris, membriſque ſuis; ut in Sacramento latens, aliena ſpecie velatus: Unde *Salvianus* ait: *Chriſtus in omnium pauperum univerſitate mendicat.* Qui recipit Chriſti Jeſu Miniſtros, Eccleſiæ ſcilicet Catholicæ Sacerdotes, Concionatores, Doctores; & temporalia ſubſidia illis ſubminiſtrat, particeps eſt omnium meritorum, quæ illi concionando, docendo, laborando in Euangelio Dei, & in ſacro miniſterio comparant. Qui virum juſtum recipit, particeps eſt meritorum juſti, modò ſolo Chriſti intuitu, non ob temporales aliquas rationes recipiatur: *Æqua pars erit deſcendentis ad prælium, & remanentis ad ſarcinas* (inquit David): ſic æqualis quodam modo merces apud Deum repoſita eſt illi, qui Concionatorem, vel Doctorem veritatis, juſſumve recipit, ac ipſi Concionatori, ipſi Doctori, ipſi Prophetæ, ipſi juſto; quia illis in ſancto miniſterio cooperatur. *Verùm quia poteſt recipi juſtus alia intentione, cùm putatur prodeſſe poſſe ad aliquid temporale, fortè ad ſupplendam cupiditatem, fortè ad adjuvandum, ut homo circumveniatur, aut opprimatur: quia tale miniſterium de illo quæris, fortè propterea ſuſcipis: negavit tibi mercedem juſti, niſi cum additamento. Ait enim,*
„ Qui receperit juſtum in nomine juſti, mercedem juſti
„ accipiet; *id eſt, ideò recipiens, quia juſtus eſt.* Et qui
receperit Prophetam; *non tantùm receperit Prophetam, ſed* in nomine Prophetæ, *hoc eſt, in illo hono-*
„ *rans, quod Propheta eſt. Ad extremum*: Qui dederit
„ calicem aquæ frigidæ uni ex minimis iſtis tantùm in
„ nomine diſcipuli; *id eſt, propterea quia diſcipulus Chriſti eſt, propterea quia diſpenſator ſacramenti eſt: Amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.*

Phil.4.14 15. Ad Philippenſes ſcribit S. Paulus: *Benè feciſtis, communicantes tribulationi meæ. Scitis autem & vos, Philippenſes, quòd in principio Euangelii, quando profectus ſum à Macedonia, nulla mihi Eccleſia communicavit in ratione dati & accepti, niſi vos ſoli: quia & Theſſalonicam ſemel & bis in uſum mihi miſiſtis. Non quia quæro datum, ſed requiro fructum abundantem in ratione veſtra.* Datum, eſt res ipſa, quam dat, qui
S.Aug.l.13. Conf. c.26. & 27. „ impertitur hæc neceſſaria, veluti eſt nummus, cibus,
„ potus, veſtimentum, tectum, adjutorium: Fru-
„ ctus autem, bona & recta voluntas datoris eſt .....
Datum eſt, ſuſcipere Prophetam, ſuſcipere juſtum, porrigere calicem aquæ frigidæ diſcipulo: Fructus autem, in nomine Prophetæ, in nomine juſti, in nomine diſcipuli hoc facere. Fructu paſcitur Elias à vidua ſciente quòd hominem Dei paſceret, & propter hoc paſceret: per corvum autem dato paſcebatur. Nec interior Elias, ſed exterior paſcebatur, qui poſſet etiam talis cibi egeſtate corrumpi. Ideò cùm homines idiotæ atque infideles Chriſti Miniſtros & Prædicatores ſuſcipiunt corporaliter reficiendos, aut in aliquo præſentis vitæ uſu adjuvandos, cùm id quarè faciendum ſit, & quò pertineat, ignorent: *Nec illi iſtos paſcunt, nec iſti ab illis paſcuntur: Quia nec illi hæc ſancta & recta voluntate operantur, nec iſti eorum datis, ubi fructum nondum vident, lætantur. Inde quippe animus paſcitur, unde lætatur.*

XXV. *Et quicumque dederit potum uni ex minimis iſtis calicem aquæ frigidæ tantùm in nomine Diſcipuli: Amen dico vobis, non perdet mercedem ſuam.* Bonum opus, quamvis minimum, ſi tamen ex charitate fiat, magni apud Deum meriti eſt. Deus cor interrogat, non manum; bonam voluntatem adtendit, non facultatem. Pauperrimi opera miſericordiæ exercere poſſunt, illiſque Deum promereri. Id interpoſito juramento Chriſtus confirmat, ne de illo dubitemus: *Amen dico vobis, Non perdet mercedem ſuam.* O nos beatos, quorum cauſa Deus jurat! Væ nobis, ſi nec Deo juranti credimus. In ſæculo magna officia magnatibus exhibenda ſunt, ut magna merces obtineatur. Apud Deum minima etiam officia minimis propter ipſum exhibita, magnam mercedem, ſcilicet Deum ipſum & gloriam æternam, conſequuntur. Parum habes, unde eleemoſynam facias. Habes voluntatem? *Quomodo nihil eſſet, quod habes, ſi non adeſſet bona voluntas: ſic & quia non habes, noli eſſe triſtis, ſi eſt tibi bona voluntas. Quid enim ſeminas? Miſericordiam. Et quid metes? Pacem. Numquid autem dixerunt Angeli, Pax in terra divitibus hominibus? Sed, Pax in terra hominibus bonæ voluntatis. In Zachæo magna voluntas, in Zacheo charitas magna. Suſcepit Dominum hoſpitio, gaudens ſuſcepit, & dimidium patrimonii ſui pauperibus promiſit ſe daturum, & ſi cui aliquid abſtulerat, quadruplum ſe redditurum: ut intelligas, propterea ſibi eum tenuiſſe dimidium, non ut haberet, quod poſſideret, ſed ut haberet, unde debita redderet. Magna voluntas, multum dedit, multum ſeminavit. Ergo vidua illa, quæ duo minuta miſit, parum ſeminavit? Imò tantum, quantum Zacchæus: Minores enim facultates ferebat, ſed parem voluntatem habebat. Miſit duo minuta de tanta voluntate, de quanta Zacchæus dimidium patrimonii ſui. Si adtendas, quid dederunt, diverſa invenies: Si adtendas, unde dederunt, paria invenies: Quicquid habuit, dedit illa; & quod habuit, dedit ille. Fac aliquem non habere vel duos nummos: eſt aliquid vilius, quod ſeminemus, ut metamus illam meſſem? Eſt.* Calicem aquæ frigidæ qui dederit diſcipulo, non perdet mercedem ſuam. *Calix aquæ frigidæ non duobus nummis, ſed gratis conſtat: tamen aliquando ſic gratis conſtat, ut habeat illum alius, & alius non habeat; ſi ergo ille, qui illum habet, dederit illi, qui non habet; tantum dedit, ſi de plena charitate dedit, quod dedit, quantum illa in duobus minutis, quantum Zacchæus in dimidio rerum ſuarum. Non enim ſine cauſa addidit,* Frigidæ, *ut pauperem oſtenderet. Ideò dixit,* Calicem aquæ frigidæ, *ne quis vel inde cauſaretur, quòd lignum non habuerit, unde calefaceret aquam.* Calicem aquæ frigidæ qui dederit uni ex minimis, non perdet mercedem ſuam. *Quid ſi nec hoc habeat? Securus ſit, etſi nec hoc habet.* Pax in terra hominibus bonæ voluntatis: *Tantùm illud timeat, ne habeat, & non faciat. Si enim habet, & non facit, intus gelavit.*

S. Aug. En. in Pſ. 125. nu. 11. 12. 13.

CAPUT XI.

Sensus Litteralis.

I. *ET factum est, cùm consummasset Iesus præcipiens duodecim Discipulis, transiit inde, ut doceret & prædicaret in civitatibus eorum.* Cùm finem præcipiendi ac instruendi Apostolos fecisset Jesus, data opera ab illis recessit, ut occasionem haberent exequendi mandata, & legationem à Domino commissam obire statim inciperent. Transiit autem, ut docendi & prædicandi munus, quo nullum præstantius est, non vicaria tantùm Apostolorum opera impleret, sed ipse per se præstaret in civitatibus Judæorum.

II. *Ioannes autem cùm audisset in vinculis opera Christi, mittens duos de Discipulis suis, ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Quæ hìc, & c.14. de Joanne narrantur, ante missionem Apostolorum contigisse, colligitur ex S. Luca c.7. v.18. & opinione Herodis de Christo, quam S. Matthæus c.14. fuisse causam secessus Christi in desertum cum Apostolis ex missione reversis, testatur. Cùm Joannes in carcere detentus ab Herode, audivisset Christi miracula, cum Propheticis de illo Oraculis congruentia, duos è Discipulis suis ad eum misit, tum honoris causa, tum ut legitimi testes essent ad reliquos etiam instruendos, qui æmulatione quadam pro Magistro, quadamtenùs à Christo alieni erant. Unde & antea ad ipsum accedentes, dixerant: *Quare nos & Pharisæi jejunamus frequenter, Discipuli autem tui non jejunant?* Et Joanni olim, dixerant ex eodem invidiæ ac livoris ingenio: *Rabbi, qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum.* Misit autem Discipulos ad Christum, & per ipsos interrogavit, an Messias ille esset à Judæis expectatus, & eorum Patribus à Deo promissus, non quòd ipse ea de re ullatenùs dubitaret, aut de futura Christi morte, & ad inferos descensu, ut nonnullis veterum Patrum visum est; aut quòd Prophetiæ Spiritus in Joanne defecisset, translatus ad Christum, ut *Tertulliano* placuit: sed quòd Joannis Discipuli subdubitarent, num fortè Christum sibi præposuisset, seque majorem prædicasset modestiæ causa, nec illius divinitatem adhuc compertam haberent. Quamobrem operæ pretium duxit illos ad Christum instruendos mittere, ut admirabilibus ejus operibus persuasi, ipsi crederent, illique adhærerent. *Non quasi ignorans interrogat* (inquit S. Hieronymus;) *ipse enim cæteris ignorantibus demonstraverat, dicens*: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata Mundi: *& Patris vocem audierat intonantis*, Hic est Filius meus dilectus, in quo complacui mihi. *Sed quomodo Salvator interrogat, ubi positus sit Lazarus; ut qui locum sepulchri indicabant, saltem sic pararentur ad fidem, & viderent mortuum resurgentem: sic & Ioannes interficiendus ab Herode, Discipulos suos mittit ad Christum, ut per hanc occasionem videntes signa atque virtutes, crederent in eum, & Magistro interrogante, sibi discerent.* Ita ante S. Hieronymum S. Hilarius: *Ioannes detentus in carcere, Dominum ignorat? & Propheta tantus Deum suum nescit? Atquin venturum ut præitor nuntiavit, consistentem ut Propheta agnovit, adeuntem ut confessor veneratus est. Vnde tam variæ & tam abundanti ejus scientiæ error obrepsit? Sed consequens de eo Domini testimonium sentiri hoc ita non sinit. Neque sanè credi potest, Spiritus Sancti gloriam in carcere posito defuisse, cùm Apostolis virtutis suæ lumen esset in carcere positis ministraturus ..... Tali igitur. Ioannes exemplo, non suæ, sed Discipulorum ignorantiæ consulit: ipse enim venturum prædicavit. Sed ut scirent, non alium à se prædicatum, ad opera ejus intuenda discipulos suos misit: ut auctoritatem dictis suis illius opera conferrent, neque Christus alius expectaretur, quàm cui testimonium opera præstitissent.*

Matt.9.14.

Joan.3.26.

S. Hier. in hunc loc.

S. Hil. tr. 11. in Joan.

Vide & S. Jo. Chryf. Hom. 37. in Matth.

Tu es qui venturus es? Tu-ne Messias es promissus, sive Christus, qui venturus expectatur ex vaticiniis Prophetarum? Messiam namque hoc nomine, *Qui venturus est*, significant sacra Oracula. Gen.49. 10. *Non auferetur sceptrum de Iuda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est.* Isa.35. 4. *Deus ipse veniet, & salvabit vos.* Matth.21. 9. *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Hebr.10.37. *Adhuc enim modicum aliquantulùm: Qui venturus est, veniet, & non tardabit.*

III. *Et respondens Iesus, ait illis: Euntes renuntiate Ioanni, quæ audistis, & vidistis.* Quòd illos ad Joannem remittat Christus, prudentiæ, & charitatis est eorum incredulitatem vel ignorantiam dissimulantis, ne exprobratio vel increpatio eorum animos à notitia veritatis & disciplina fidei averteret. *Ite, renuntiate Ioanni, quæ audistis*: Mortuorum resurrectionem non viderant, sed audiverant: *Et vidistis?* Alia enim miracula à Christo fieri ipsi viderant, ut ex Luca c.7.compertum est. Ubi enim filium unicum viduæ juxta portam civitatis Naim à Christo suscitatum retulit, famamque miraculi diffusam in universam Judæam, & in omnem circa regionem; statim subdit: *Et nuntiaverunt Ioanni discipuli ejus de omnibus his. Et convocavit duos de discipulis suis Ioannes, & misit ad Iesum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Cùm autem venissent viri, dixerunt: Ioannes Baptista misit nos ad te, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus? (In ipsa autem hora multos curavit à languoribus & plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donavit visum.) Et respondens, dixit illis: Euntes renuntiate Ioanni, quæ audistis & vidistis.* Testimonium operum longè certius est, quàm verborum. Ideò Christus non respondit, Ego sum Messias; sed miraculis id probavit, & Joannis testimonium de se confirmavit, in se impletum ostendens Isaiæ de Messia vaticinium, *Deus ipse veniet, & salvabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures surdorum patebunt.* Et, *Spiritus Domini super me, eò quòd unxerit Dominus me: ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clausis apertionem*, &c. Quia ergo sicut Deus, qua mente misisset Joannes, non erat nescius, cæcos, claudos, aliosque morbis plurimis laborantes illicò curavit: non ut Joannes hæc disceret; non indigebat enim his ille, qui credebat: sed ut discipulos ejus dubitantes attraheret. Ideò post curationem multorum, ait: *Euntes renuntiate Ioanni, quæ audistis. Cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur: & beatus est, quò non fuerit scandalizatus in me.* Ex quo illis ostendit, non esse sibi occultas cogitationes eorum. Quòd si respondisset, Ego sum; & offendisset illos hoc responsum, & dixissent, aut certè cogitassent, quod Judæi crebrò objecerant, *Tu de te ipso testimonium perhibes*: idcircò id non ait, sed signis illos ad fidem adducit, ut & omni suspicione doctrina ejus careat, & dilucidior fit.

Isa.35. 4. & 61. 1.

S. Joa. Chr. hic. 17. in Matt.

Pauperes euangelizantur: Euangelica doctrina pauperibus annuntiatur, Regnum cœlorum ipsis promittitur. Quid verò admirabilius, quàm pauperem Regno destinari? *Pauperes euangelizantur*, vel pauperes spiritu, vel certè opibus pauperes (inquit S. Hieronymus; ut ulla inter nobiles & ignobiles, inter divites & egenos, in prædicatione distantia sit. *Hæc Magistri rigorem, hæc præceptoris comprobant veritatem: quando omnis apud eum, qui salvari potest, æqualis est.*

S. Hier. in hunc loc.

IV. *Et beatus est, qui non fuerit scandalizatus in*

me. Beatus, qui offendiculi ac lapſus occaſionem ex me non ceperit; qui ſtatu meo humili & paupere, doctrinæ meæ ſeveritate, paſſione, mortis ignominia abſterritus non fuerit, quò minùs in me credat. Chriſtus enim *Lapis* eſt *offenſionis, & petra ſcandali, his qui offendunt verbo, nec credunt, in quo & poſiti ſunt*. Lapis, inquam, offenſionis eſt, non ſuo vitio, qui venit & mortuus eſt, ut omnibus fundamentum eſſet ad fidem, ſanctificationem, & ſalutem; ſed hominum malitia & infidelitate, ut ab Iſaia prædictum eſt: *Et erit vobis in ſanctificationem. In lapidem autem offenſionis, & in petram ſcandali duabus domibus Iſrael, in laqueum & in ruinam habitantibus Ieruſalem. Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur.* Diſcipulos autem Joannis ad ſe miſſos occultè arguit Chriſtus, & mentis ipſorum affectum ſibi notum eſſe ſignificat, qui ſcandalum ex ipſo ſumebant, livore & invidia in tranſverſum acti. Et ne forſitan plebs neſciens, hoc dicto Joannem ſugillari arbitraretur, in illius laudes perorat.

1. Petri 2. 8. Rom. 9. 33.

Iſa. 8. 14. 15.

S. Jo. Chryſ. Hom. 37. in Matth.

V. *Illis autem abeuntibus*, (ne videretur adulari, Magiſtrum coram Diſcipulis commendans; & ne Magiſtri laudibus efferrentur & ſuperbirent Joannis Diſcipuli) *cœpit Ieſus ad turbas dicere de Ioanne: Quid exiſtis in deſertum videre? Arundinem vento agitatam? Sed quid exiſtis videre? Hominem mollibus veſtitum? Ecce qui mollibus veſtiuntur, in domibus Regum ſunt.* Numquid ad hoc in deſertum exiſtis, ut videretis hominem inſtar arundinis ventorum flatu in varias partes inclinari; ut quem ante laudaverat, de eo nunc dubitet; & de quo priùs dixerat, *Ecce Agnus Dei*, nunc interroget, utrum ipſe an alius ſit, qui vel venerit vel venturus ſit? Et quia omnis prædicatio falſa, ſectatur lucra, & gloriam quærit humanam, ut per gloriam naſcantur compendia: aſſerit eum, camelorum veſtitum pilis, nulli poſſe adulationi ſuccumbere: & qui locuſtis veſcitur ac melle ſilveſtri, neque opes, neque alias terrenas delicias quærere; rigidamque & auſteram vitam aulas vitare palatii, quas quærunt, qui purpura, & byſſo, & ſerico, & mollibus veſtiuntur. Joannem itaque laudat Chriſtus ab animi magnitudine, firmitate, conſtantia, tum à pœnitentia & auſteritate vitæ, quæ, uti & præſens ejus carcer, teſtantur, ipſum non ad gratiam cujuſquam olim de Chriſto tam magnificè locutum, & nunc ſententiam mutaſſe. Mores ejus ſanctiſſimos omninò probare, quòd ejus teſtimonium verax ſit, & ſibi conſtans. Primò itaque Judæorum de Joanne opinionem in medium affert; quod certè maximi ponderis erat, cùm ab ipſis inimicis Jeſu ferretur. Deinde arduam & aſperam viri vitam ipſis ob oculos ponit. Tertiò, quid de illo ſentiat, aperit. Quartò, Prophetæ auctoritate ipſorum ora obſtruxit, omnemque levitatis, aſſentationis, & inconſtantiæ ſuſpicionem, à Joanne removit. A ſe ipſo igitur, ſeu ex propriæ indolis levitate mutabilem atque inconſtantem non fuiſſe Joannem, totius Judææ ad ipſum concurſus demonſtrabat. Deliciis verò fractum, corruptum, enervatum non fuiſſe, teſtabantur amictus ipſius, eremus, carcer. Si enim deliciis caperetur, non eremum, non carceres, ſed regias domos habitaſſet: poterat enim, ſi tantummodò ſilere voluiſſet, magnos ab Herode honores & ſperare, & conſequi. Nam ſi & redarguentem, & vinctum mirum in modum Herodes verebatur, multò magis tacentem coluiſſet. Qua ratione igitur in ſuſpicionem incidere poteſt levitatis, qui tantam geſtis ſuis, & totius vitæ tenore conſtantiam oſtendit?

S. Hieron. Ep. 101. ad Algaſiam, qu. 1.

S. Iſid. Peluſ. l. 1. Ep. 33.

VI. *Sed quid exiſtis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & pluſquam Prophetam.* Ex ipſo ſcilicet matris utero vaticinatus eſt, atque in tenebris abditus occultatus, Lumen, quod penè ſe erat, minimè ignoravit. Hoc autem nomine Prophetis antecellit, quòd eum quoque, qui prædicebatur, in carne conſpexit: quem Patriarchæ omnes ac Prophetæ per ſomnia quidem ac viſiones quoquo modo informarunt ac delinearunt, reipsà autem atque oculis perſpicere minimè potuerunt. *Prophetam? Etiam dico vobis, & plus quàm Prophetam.* Quia quem cæteri venturum eſſe dixerant, hic veniſſe monſtravit, dicens, *Ecce Agnus Dei, qui tollit peccata Mundi*: præſertim cùm ad faſtigium Prophetale Baptiſtæ acceſſerit privilegium, ut qui dixerat, *Ego à te debeo baptizari*, ipſe eum baptizaverit, *non præſumptione majoris, ſed obedientia diſcipuli, ac timore ſervi.*

S. Hier. in hunc loc. & Ep. 101. q. 1.

VII. *Hic eſt enim, de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Hic verè cæteris Prophetis excellentior, de quo illi vaticinati ſunt. De Joanne porrò vaticinatus eſt Malachias, dicens nomine Domini: *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam, & ſtatim veniet ad templum ſanctum ſuum Dominator quem vos quæritis*, &c. Joannes non natura, ſed officio Angelus, qui Chriſtum Regem metatoris inſtar præceſſit, atque prænuntiavit advenientem, viamque ipſi paravit prædicatione baptiſmi pœnitentiæ, & Regni cœlorum jam proximi. Joannes Prophetis reliquis excellentior, quia Chriſto venturo propinquior. *Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem meam*, id eſt, ante me.

Malac. 3. 1.

VIII. *Amen dico vobis, Non ſurrexit inter natos mulierum major Ioanne Baptiſta: qui autem minor eſt in Regno cœlorum, major eſt illo.* Suam de Joanne ſententiam Chriſtus aperit. Non exſtitit, non eſt à Deo ſuſcitatus Propheta major Joanne Baptiſta. Comparatur Joannes Baptiſta cum Sanctis Veteris Teſtamenti, quos inter eminebant Prophetæ; non cum Sanctis Novi Teſtamenti, adeòque conſequens non eſt, ut Deipara Virgine, vel Apoſtolis major habendus ſit; multò minùs Chriſto Domino & Lumine Prophetarum. Lucæ 7. 26. *Major inter natos mulierum Propheta Ioanne Baptiſta nemo eſt.* Inter natos mulierum. *His præfertur hominibus, qui de mulieribus nati ſunt, & de concubitu viri; non ei qui natus eſt ex Virgine & Spiritu Sancto. Quamquam in eo quod dixit*, Non ſurrexit major inter natos mulierum Joanne Baptiſta, *non cæteris Prophetis & Patriarchis cunctiſque hominibus Ioannem prætulit, ſed Ioannem cæteris exæquavit. Non enim ſtatim ſequitur, ut ſi alii majores eo non ſunt, ille major aliorum ſit: verum ut æqualitatem cum cæteris Sanctis habeat.* Huic expoſitioni germana eſt S. Ambroſii interpretatio: *Major ſanè Propheta* (inquit) *in quo finis eſt Prophetarum: Major Propheta, quia multi cupierunt videre, quem ille prophetavit, quem ille conſpexit, quem ille baptizavit. Sed tamen numquid & illo major, de quo Moyſes dixit, quia* Propheram vobis ſuſcitabit Dominus noſter? *Et de quo dixit:* Erit autem omnis anima, quæ non audierit Prophetam illum, exterminata de plebe? *Si igitur Chriſtus Propheta, quomodo* major hic omnibus? *Numquid Chriſtum Prophetam negamus? Imò & Dominum Prophetarum confitemur: Ioannem autem Prophetam aſſero, & hunc omnibus dico eſſe majorem, ſed inter mulieris, non Virginis natos. Major enim fuit iis, quibus æqualis eſſe poterat ſorte naſcendi. Alia iſta natura eſt, nec cum humanis generationibus comparanda. Non poteſt homini cum Deo eſſe ulla collatio, ſuis enim quiſque præfertur. Denique eo uſque cum Dei Filio non poterat Joannis ulla eſſe collatio, ut & infra Angelos eſſe æſtimetur.*

S. Hil. c. 11. in Matt. S. Hier. in hunc loc. S. Aug. l. 2. cont. Adv. Legis & Proph. c. 5. S. Amb. l. 5. in Luc. n. 110. Deut. 18. 15. & 19.

Qui autem minor eſt in Regno cœlorum, major eſt illo. Qui cum Deo regnant Angeli, imò omnis Sanctus, qui jam cum Deo eſt, major eſt illo, qui adhuc in prælio conſiſtit: *Aliud eſt enim coronam victoriæ poſſidere, aliud adhuc in acie pugnare.* Quamquam verò probabilis ea ſit interpretatio, & ſancto etiam Ambroſio, aliiſque magnis viris probata; veriſimilior tamen eſt illa quæ hæc verba ad Chriſtum refert, ut ita intelligantur: Ille qui Joanne Baptiſta minor eſt tum ætate, cùm opinione veſtra, major eſt illo virtute, poteſtate, divinitate, majeſtate, claritate. Ita poſt SS. Hilar. & Joan. Chryſoſtomum, S. Auguſtinus exponit: *Hæc*, inquit, *verba Domini duobus modis poſſunt rectiſſimè intelligi. Aut enim regnum cœlorum appellavit eo loco Dominus, quod nondum accepimus, & in quo nondum ſumus; unde & in fine dicturus eſt*, Venite benedicti Patris mei, percipite Regnum: *& quia ibi ſunt ſancti Angeli, quilibet in eis minor,*

S. Hieron. in hunc loc. S. Jo. Chryſ. Hom. 31. in Matth. S. Aug. l. 2. contra Adv. Legis & Proph. c. 5. Matt. 25.

minor, major est utique quolibet sancto & justo, portante corpus, quod corrumpitur & aggravat animam. Aut si Regnum cœlorum in ea sententia illic intelligi voluit, qua & in hoc tempore significatur Ecclesia, cujus filii sunt omnes ab institutione generis humani usque nunc, quotquot justi & sancti esse potuerunt, profecto se ipsum Dominus significavit, quia nascendi tempore minor erat Ioanne, major autem Divinitatis æternitate, & Dominica potestate. Proinde secundùm priorem expositionem ita distinguitur: *Non surrexit inter natos mulierum major Ioanne Baptista. Qui autem minor est in Regno cœlorum, major est illo.* Secundùm verò posteriorem ita: *Non surrexit inter natos mulierum major Ioanne Baptista. Qui autem minor est, in Regno cœlorum major illo est.* Minor nativitate, major divinitate, potestate, claritate: tamquam *In principio erat Verbum & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum:* Minor tempore, major majestate. *Valde inter homines Ioannes est magnus, quo solus inter homines major est Christus.*

S. Aug. tr. 13. in Joan. n. 1. Joa. 1. 1.

S. Aug. t. 66.

IX. *A diebus autem Ioannis Baptistæ usque nunc, Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.* Christus in prædicatione Regni cœlestis posterior Joanne Præcursore suo, illud tamen efficacia & fructu longè majore prædicavit. Unde ab eo tempore quo Joannes prædicatione sua signum primus dedit, & quasi vexillum erexit ad Regnum cœlorum rapiendum, velut bravium certaminis, usque ad tempus quo Christus prædicans hæc dicit, Regnum cœlorum magno concursu hominum, quasi vi & eruptione facta invaditur: illis qui à Regno prorsùs alieni videbantur, ut Gentiles, publicani, & peccatores, in illud irruentibus, illudque rapientibus, Judæis Regni hæredibus, culpa sua & ignavia deturbatis. *Aliis Christus prædicatur, & ab aliis agnoscitur: aliis nascitur, & ab aliis diligitur. Sui eum respuunt, alieni suscipiunt: proprii insectantur, complectuntur inimici. Hæreditatem adoptio expetit, familia rejicit. Testamentum filii repudiant, servi recognoscunt. Itaque vim Regnum cœlorum patitur, inferentesque diripiunt: quia gloria Israel à Patribus debita, à Prophetis nuntiata, à Christo oblata, fide Gentium occupatur & rapitur.* Regnum cœlorum euangelizatur, *& omnis in illud vim facit,* (ut loquitur S. Lucas.)

S. Hil. c. 11. in Matt.

Luc. 16. 16.

X. *Omnes enim Prophetæ & Lex usque ad Ioannem prophetaverunt.* Prophetæ omnes, & Lex Mosaica, Christum prædixerunt, promiserunt, & variis figuris adumbrarunt, usque ad Joannis Baptistę prædicationem, qua manifestari cœpit: *Christus finis legis ad justitiam omni credenti.* Ex eo verò tempore Regnum Dei palam prædicatur omnibus, & præsens annuntiatur. Quamobrem non mirum, si vi & eruptione facta invadatur. Joanne prædicante non est mortua & abolita Lex, sed mori cœpit: *Limes enim quidam fuit Ioannes constitutus inter vetera & nova, ad quem desineret Iudaismus, & à quo inciperet Christianismus: non tamen, ut ab alia virtute facta sit sedatio Legis & Prophetarum, & initiatio Euangelii, in quo est Dei Regnum, Christus ipse. Nam etsi probavimus, & vetera transitura, & nova successura prædicari à Creatore; si & Ioannes antecursor & præparator ostenditur viarum Domini, Euangelium superducturi, & Regnum Dei promulgaturi; & ex hoc jam quod Ioannes venit, ipse erit Christus, qui Ioannem erat subsecuturus, ut antecursorem; & si desierunt vetera, & cœperunt nova interstite Ioanne, non erit mirum, quod ex dispositione est Creatoris, ut aliunde magis probetur, quam ex Legis & Prophetarum in Ioanne occasu, & exinde ortum Regnum Dei.* Legis autem & Prophetarum ordo cessavit in Joanne *per adimpletionem, non per destructionem.*

Tert. l. 4. contra Marcionem, c. 33.

XI. *Et si vultis recipere, ipse est Elias, qui venturus est.* His verbis, *Et si vultis recipere*, indicat se figuratè & mysticè loqui, cùm de Joanne ait, *Ipse est Elias.* Non persona scilicet, sed officio; quia sicut ille Præcursor venturus est Christi judicis, ut convertat cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum, secundùm Malachiæ vaticinium: sic iste Præcursor factus est Redemptoris; & Eliæ spiritu ac virtute donatus à Deo est, ut Angelus testatur, dicens: *Et multos filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum: & ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ: ut convertat corda patrum in filios,* &c. Ipse est Elias: *Non quòd eadem anima & in Elia & in Ioanne fuerit, sed quòd eamdem habuerit Sancti Spiritus gratiam; zona cinctus, ut Elias; vivens in eremo, ut Elias; persecutionem passus ab Herodiade, ut ille sustinuit ab Iezabel: ut quo modo Elias secundi Præcursor adventus est, ita Ioannes venturum in carne Dominum Salvatorem, non solùm in eremo, sed etiam in matris utero salutavit, & exultatione corporis nuntiavit.*

Malach. 4. 5. 6.

Luc. 1. 16. 17.

S. Aug. t. 4. in Joan. n. 6.

S. Hier. Ep. 101. quæst. 3.

XII. *Qui habet aures audiendi, audiat.* Qui donum habet intelligendi quod dico, diligenter attendat. Id confirmat, mysticum esse, quod mox de Joanne dixit, *Ipse est Elias*, & egere intelligentia: simulque indicat, non omnes habere donum intelligendi cœlestes veritates, nec donum obediendi iis, quæ praxim spectant; sed quibus à Deo datur, ut ait Dominus per Prophetam: *Dabo eis cor, & intelligent; aures, & audient.*

S. Hier. in hunc locum.

Baruch. 2. 31.

XIII. *Cui autem similem æstimabo generationem istam? Similis est pueris sedentibus in foro, qui clamantes coæqualibus, dicunt: Cecinimus vobis, & non saltastis: lamentavimus, & non planxistis.* Cui comparabo hoc hominum genus, scilicet Judæos incredulos, Pharisæos & Legisperitos contumaces? Similes sunt pueris morosis, quibus cantilenæ & ludicra sodalium suorum numquam arridents; qui nolunt se illis accommodare, nec socii esse lusus: sed dum lætum aliquid canitur, se mœstum aliquid malle significant: contra verò lætum, si quid triste & lugubre proponatur. Quibus coæquales clamando exprobrant: Cecinimus vobis læta, & excitari non potuistis ad saltandum; cecinimus lugubria, & commoveri non potuistis ad planctum.

XIV. *Venit enim Ioannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus.* Propositam similitudinem Judæis accommodat, ostendens, Deum omnem diligentiam ad eorum conversionem & salutem adhibuisse; quam tamen ipsi vitio suo & contumacia inutilem reddiderunt. Joannes à Deo missus pœnitentiæ præco, non manducabat nec bibebat communi hominum more; siquidem locustæ & mel silvestre illi cibus erant, aqua potus: Vinum enim & siceram non bibit. Quamobrem vitæ austeritate, & pœnitentiæ prædicatione, velut carmine lugubri, ad plangenda peccata, & mores emendandos commoveret. Dixeruntque Pharisæi & eorum assectæ: dæmonium habet, cujus virtute austeram illam, ac duram vitæ rationem ferre potest. Solent enim dæmoniaci intemperiis acti, absurdis uti cibis, & aliquando multo tempore nihil manducare, aut bibere. Venit Christus, manducans & bibens, id est, promiscuo cibo & potu, more cæterorum hominum, usus, & cum ipsis populariter conversatus, ut sua civilitate & comitate, velut cantu lætiori, illos ad Deum adduceret, atque ad pœnitentiam commoveret, qui Joannis austeritate commoti non fuerant. At illi Christi comitatem & popularitatem in contumeliam vertentes & calumniam, ipsum voracem, & vini potatorem appellarunt, hominem qui conviviis, & vino indulgeret, publicanorum & peccatorum amicum, perditorum hominum & ganeonum socium, adeòque illis similem.

XV. *Et justificata est sapientia à filiis suis.* Cùm utramque viam salutis vobis propositam contempseritis, cùm utramque prædicationem, tam exhortationis ad virtutes & bona opera, quàm ad pœnitentiam post peccata, spreveritis, nec austerior Joannis, nec popularior Filii hominis disciplina, id est mea vivendi ratio, meaque doctrina tot confirmata miraculis, vobis placuerint: *Justificata est sapientia à filiis suis*; id est, Dei dispensatio, doctrina, consilium.

S. Hier. in hunc loc.

Et

Et ego qui sum Dei virtus, & Dei sapientia, justè feciſſe ab Apoſtolis filiis meis comprobatus sum; quibus revelavit Pater, quæ sapientibus abſconderat, & prudentibus apud ſemetipſos. Sive, æquitas conſilii divini tam variis modis ac mediis hominum ſaluti conſulentis, agnita eſt & laudata ab omnibus veræ ſapientiæ cultoribus, qui meæ vel Apoſtolorum meorum prædicationi crediderunt. In alio Euangelio legi, *Sapientia juſtificata eſt ab operibus ſuis*, S. Hier. obſervat: *Sapientia quippè non quærit vocis teſtimonium, ſed operum.*

XVI. *Tunc cœpit exprobrare civitatibus, in quibus factæ ſunt plurimæ virtutes ejus, quia non egiſſent pœnitentiam.* Miſſis ad prædicandum Apoſtolis, & cùm ipſe Dominus in civitatibus eorum prædicaret, Corozaim, Bethſaida, Capharnaum, earumque cives & incolæ Euangelium recipere noluiſſent, Chriſtus illis palàm exprobravit ingrati animi vitium, infidelitatem, & contumaciam, qui tot miraculis ad fidem adducti, ad pœnitentiam excitati non eſſent; cùm hic editorum à ſe ſignorum virtutumque finis eſſet, non ut eorum admirationem ac laudem ſibi conciliaret.

XVII. *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida: quia ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent.* S. Hier. in hunc loc.

„ Vox illa *Væ*, plangentis eſt hoc in loco; prævi-
„ dentis, non imprecantis. Corozain autem & Beth-
„ ſaida urbes Galilææ à Salvatore planguntur, quòd
„ poſt tanta ſigna, atque virtutes, non egerint pœni-
„ tentiam: & præferuntur eis Tyrus & Sidon, urbes
„ idololatriæ & vitiis deditæ. Præferuntur autem ideò,
„ quòd Tyrus & Sidon naturalem tantùm legem cal-
„ caverint; iſtæ verò poſt tranſgreſſionem naturalis le-
„ gis & ſcriptæ, etiam ſigna quæ apud eas facta ſunt,
„ parvi duxerint.

Corozain, civitas eſt in Galilæa, una ex urbibus Decapoleos, in conſpectu Capharnaum, ad alteram, eamque Orientalem, Jordanis ripam, in ſorte dimidiæ Tribus Manaſſe. *Bethſaida*, Galilææ pariter civitas, in Decapoli, ad Mare Tiberiadis, in ſorte Tribus Zabulon. *Tyrus* & *Sydon*, urbes conterminæ Galilææ, Gentiles & idololatræ, in litore Maris Mediterranei ſitæ, deliciis & luxu non minùs celebres, quàm mercimoniis. Corozaitas igitur & Bethſaitas magis reos eſſe Chriſtus declarat Tyriis & Sidoniis, utpotè magis contumaces ac ingratos Dei beneficiis; Quoniam ſi apud Tyrios & Sydonios Euangelium ſuum prædicaſſet, miraculaque edidiſſet; vel ſi Ezechielis admonitiones, adhortationes, & comminationes, Tyrios & Sidonios ſpectantes, talibus ac tantis miraculis comitatæ fuiſſent & confirmatæ, qualia & quanta Chriſtus in Galilæis urbibus ediderat, jamdiu & ſtatim humillimam & ſeveriſſimam pœnitentiam egiſſent, cilicio induti, & cinere conſperſi. Verùm quod ait Chriſtus, Tyrios & Sidonios pœnitentiam olim acturos fuiſſe, ſi apud illos tot & tanta miracula edita fuiſſent, dixit ſpectata cauſarum ſecundarum diſpoſitione, quia minùs contumaces erant minùſque indurati, quàm Capharnaitæ & Bethſaitæ; non ſecundùm præſcientiam & prædeſtinationem Dei. S. Aug. l. de Dono perſeverantiç, c. 9. *Facile eſt quippè, ut infidelitatem accuſemus Judæorum, de libera voluntate venientem, qui factis apud ſe tam magnis virtutibus credere noluerunt. Quod &*

„ *Dominus increpans arguit, & dicit*: Væ tibi Coro-
„ zain, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sydone fa-
„ ctæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in
„ cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. *Sed numquid poſſumus dicere, etiam Tyrios & Sidonios talibus apud ſe virtutibus factis credere noluiſſe, aut crediturос non fuiſſe, ſi fierent? Cùm eis ipſe Dominus adteſtetur, quod acturi eſſent magnæ humilitatis pœnitentiam, ſi in eis facta eſſent divinarum illa ſigna virtutum? Et tamen in die judicii punientur, quamvis minori ſupplicio, quàm illæ civitates, quæ apud ſe virtutibus factis credere noluerunt*... S. Aug. ib. c. 14. In maſſa ergo perditionis juſto Dei judicio relicti ſunt Tyrii & Sidonii, qui etiam credere potuerunt, ſi mira illa Chriſti ſigna vidiſſent: *Sed quoniam, ut crederent, non erat eis datum, etiam unde crederent, eſt negatum. Ex quo apparet, habere quoſdam in ipſo ingenio divinum naturaliter munus intelligentiæ, quo moveantur ad fidem, ſi congrua ſuis mentibus vel audiant verba, vel ſigna conſpiciant: & tamen ſi Dei altiore judicio, à perditionis maſſa non ſunt gratiæ prædeſtinatione diſcreti, nec ipſa eis adhibentur vel dicta divina vel facta, per quæ poſſent credere, ſi audirent utique talia vel viderent. In eadem perditionis maſſa relicti ſunt etiam Judæi, qui non potuerunt credere factis in conſpectu ſuo tam magnis clariſque virtutibus. Cur enim non poterant credere, non tacuit Euangelium, dicens:* Cùm autem tanta ſigna “Joa. 12. 37.
feciſſet coram eis, non crediderunt in eum, ut ſer- “Iſa. 53. 1.
mo Iſajæ Prophetæ impleretur, quem dixit: Domi- “
ne, quis credidit auditui noſtro, & brachium Do- “
mini cui revelatum eſt? Et ideò non poterant crede- “
re, quia iterùm dixit Iſajas: Excæcavi oculos eorum, “Iſa. 6. 10.
& induravi cor illorum, ut non videant oculis, nec “
intelligant corde, & convertantur, & ſanem illos. “
Non erant ergo ſic excæcati oculi, nec ſic induratum cor Tyriorum & Sidoniorum: quoniam credidiſſent, ſi qualia viderunt iſti, ſigna vidiſſent. Sed nec illis profuit, quòd poterant credere; quia prædeſtinati non erant ab eo, cujus inſcrutabilia ſunt judicia, & inveſtigabiles viæ; nec iſtis obfuiſſet, quòd non poterant credere, ſi ita prædeſtinati eſſent, ut eos cæcos Deus illuminaret, & induratis cor lapideum vellet auferre.

XVIII. *Verumtamen dico vobis: Tyro & Sidoni remiſſius erit in die judicii, quàm vobis.* Ut minor eſt Tyriorum & Sidoniorum culpa, quàm veſtra, qui meæ prædicationi & miraculis credere noluiſtis, & tot ac tanta beneficia contempſiſtis; ita tolerabilior erit eorum pœna in die judicii. S. Aug. l. de Dono perſeverantiç, c. 9. *Severiùs ergo punientur iſti, illi remiſſius; ſed tamen punientur. Porrò ſi etiam ſecundùm facta, quæ facturi eſſent, ſi viverent, mortui judicantur: profectò quia fideles futuri erant iſti, ſi eis cum tantis miraculis fuiſſet Euangelium prædicatum, non ſunt utique puniendi: punientur autem. Falſum eſt ergo, & ſecundùm ea mortuos judicari, quæ facturi eſſent, ſi ad viventes Euangelium perveniret.... Nullus igitur mortuus judicatur ex bonis ſeu malis, quæ fuerat, ſi non moreretur, acturus: alioquin Tyrii & Sidonii non ſecundùm ea, quæ geſſerunt, pœnas luerent; ſed potiùs ſecundùm ea, quæ geſturi fuerant; ſi in eis illæ virtutes Euangelicæ factæ fuiſſent, per grandem pœnitentiam & per Chriſti fidem conſequerentur ſalutem.*

XIX. *Et tu Capharnaum, numquid uſque in cœlum exaltaberis? Uſque in infernum deſcendes: quia ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te, fortè manſiſſent uſque in hanc diem.* Et tu Capharnaum, numquid putas te ſemper opibus, gloria, deliciis florentem fore, & in cœlum evehendam, quòd præſentia mea, prædicatione, miraculis nobilitata ſis & illuſtrata? Hìc in Textu Græco, & in Vulgata Verſione S. Lucæ, ſine interrogatione legitur: *Et tu Capharnaum, uſque ad cœlum exaltata, uſque ad infernum demergeris.* Luc. 10. 15. Et S. Hieronymus in altero Exemplari ſe reperiſſe teſtatur: *Et tu Capharnaum, quæ uſque in cœlum exaltata es, uſque ad inferna deſcendes.* S. Hier. in hunc loc. Quibus verbis & urbis vaſtatio, & civium æterna damnatio ſignificatur, quòd prædicationi Chriſti ſuperbiſſimè reſtiterint, & ejus ſignis atque virtutibus credere noluerint.

Quia ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te, fortè manſiſſent uſque in hanc diem. Fortè, eamdem hìc vim habet ac; *Vtique*. Deus enim certò cognoſcit & præſcit, quæ ipſe facturus eſt: & quę futura non ſunt, non eſſe futura, certò novit. Omnis conjectura & dubitatio à Dei ſcientia abeſt. Cùm igitur ait, *Fortè*, ad humanum loquendi morem ſe demittit, ut Exodi 33. 33. *Non habitent in terra tua, ne fortè peccare te faciant in me, ſi ſervieris Diis eorum*. Jeremiæ 26. 2. *Noli ſubtrahere verbum, ſi fortè audiant, & convertantur unuſquiſque à via ſua mala.*

la. Psalm.80. *Si populus meus audisset me, Israel si in viis meis ambulasset: pro nihilo forsitan inimicos eorum humiliassem*. Lucæ 20. 12. *Mittam filium meum dilectum: forsitan cùm hunc viderint, verebuntur*. Et Joannis 8. 19. *Si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis*. Præclarè Sanctus Hieronymus: *Verbum ambiguum*, Forsitan, *Majestati Domini non potest convenire; sed nostro loquitur affectu, ut liberum homini servetur arbitrium: ne ex præscientia ejus, quasi necessitate, vel facere quid, vel non facere cogatur*. Et Sanctus Augustinus explicans hæc verba Domini: *Si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis*, ait: *Ille qui omnia scit, quando dicit*, Forsitan, *non dubitat, sed increpat. Attende enim quomodo increpativè dicatur ipsum*, Forsitan, *quod videtur esse verbum dubitationis. Sed dubitationis verbum est, quando dicitur ab homine, ideo dubitante, quia nesciente: cùm verò dicitur à Deo verbum dubitationis, cùm Deum nihil utique lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur Divinitas: Homines enim de his rebus, quas certas habent, aliquando increpativè dubitant, id est, verbum dubitationis ponunt, cum corde non dubitent: velut si indigneris servo tuo, & dicas, Contemnis me, considera, forsitan dominus tuus sum. Hinc & Apostolus ad quosdam contemptores suos loquens, ait*, Puto autem, & ego Spiritum Dei habeo, *Qui dicit, puto, dubitare videtur: sed ille increpabat, non dubitabat. Et ipse Dominus Christus, alio loco increpans infidelitatem futuram generis humani, Cum venerit*, inquit, *Filius hominis, putas inveniet fidem in terra?*

S.Hier. in c. 26.Isaiæ.

S.Aug. tr.37. in Ioa.n.3.

2.Cor.7.40.

Luc.18.8.

Verùm inquiet aliquis: Si Tyrus, Sidon, & Sodoma potuerunt agere pœnitentiam ad prædicationem Salvatoris, signorumque miracula, non sunt in culpa, quòd non crediderunt; sed vitium silentii in eo est, qui acturis pœnitentiam noluit prædicare. Facilis & aperta responsio est, *Ignorare nos judicia Dei, & singularum dispensationum ejus sacramenta nescire. Propositum fuerat Domino Judææ fines non excedere, ne justam Pharisæis & Sacerdotibus occasionem persecutionis daret. Vnde & Apostolis ante passionem præcepit*: In viam Gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum ne intraveritis. *Corozain igitur & Bethsaida damnantur, quòd præsenti Domino credere noluerunt. Tyrus & Sidon justificantur, quòd Apostolis illius crediderunt. Non quæras tempora, cùm credentium intuearis salutem*.

S.Hier. in hunc loc.

XX. *Verumtamen dico vobis, Quia terræ Sodomorum remissiùs erit in die judicii, quàm tibi*. Graviùs punientur Capharnaitæ Sodomitis ipsis, cùm gratias majores acceperint.

XXI. *In illo tempore*, Cùm discipuli ex missione reversi essent ad Christum, eique narrassent, plebem avidè excepisse verbum Dei: (Lucæ 10.21.) *Respondens Iesus*, id est, incipiens, vel cœptum sermonem prosecutus, *dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis. Confiteor*, id est, gratias ago tibi, *Pater, Domine Cœli & Terræ*. Hinc Christi Divinitas & consubstantialitas cum Patre probatur: Deum enim Patrem suum vocat, cœli verò & terræ Dominum, ut se è rerum creatarum numero eximat. *Quia abscondisti hæc mysteria adventus mei & Regnum cælorum à sapientibus & prudentibus hujus Mundi;* ab eis qui ingenio, doctrina, & sapientia sæculari præstant: abscondisti, inquam, non revelando, non illustrando mentes illorum lumine gratiæ tuæ, ut crederent, & intelligerent, & ad te converterentur: *Et revelasti ea parvulis*, simplicibus, rudibus, & nulla sæcularis sapientiæ claritate insignibus. Sapientes & prudentes intelliguntur hoc in loco, de quibus ait Apostolus: *Vbi Sapiens? Vbi Scriba? Vbi conquisitor hujus sæculi? Nonnè stultam fecit Deus sapientiam hujus Mundi?* Parvuli verò intelliguntur, de quibus dictum est: *Declaratio sermonum tuorum illuminat, & intellectum dat parvulis*. Quem locum S. Ambrosius sic exponit: *Intellectus ergo datus est etiam his, qui perfectam sapientiam non haberent, dum muti loquuntur, mortui resuscitantur. His enim signis intellectum est, ab iis qui rudes erant, & adhuc quasi in cunabulis fidei constituti, ut erat populus Nationum, ipsum venisse qui expectabatur. Illuminat igitur fidei claritate, resurrectionis suæ gloria, & divinorum operum potestate*: Et intellectum dat parvulis. *Quibus utique; nisi de quibus in Euangelio gratias agit Patri, in eo quod ipse operabatur Filius, quòd mysteria sua Deus abscondisset à sapientibus, & parvulis revelasset: ostendens, citiùs plebem ex Gentibus, vel status inferioris viros, quàm Scribas & Principes Iudæorum, & divites hujus sæculi credituros?*

S.Hier. in hunc loc.

1.Cor.1.20.

Ps.118.130. S.Ambr.t.17. in hunc Ps.

XXII. *Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te*. Sic fecisti, Pater, & rectissimè quidem, quia consilium, propositum, judicium tuum æquissimum est. Ita fecisti, nulla externa ratione impulsus, sed mero voluntatis tuæ beneplacito. His verbis ostenditur, credentium à non credentibus, electorum à reprobis ex eadem massa perditionis discretionem, electionem ad gratiam & ad gloriam, revelationem mysteriorum, fidem, & cætera dona supernaturalia, in unum Dei beneplacitum, in solam ejus misericordiam refundenda, non in merita hominis. *Non* enim *volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei*; qui voluntatem hominis & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam. *Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te*: Sic tibi placuit. *Blandientis affectu loquitur ad Patrem, ut cœptum in Apostolis beneficium compleatur*: Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. *Tuo placito sunt id quod sunt, non suo merito: nec enim invenis merita, sed prævenis*.

S.Hier. in hunc loc.

S.Ber. Epist. 1.6.

XXIII. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et nemo novit Filium, nisi Pater: neque Patrem quis novit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare*. Hinc Filii Dei consubstantialitas cum Patre confirmatur. Omnia mihi tradita sunt à Patre meo, per æternam generationem, tota Divinitatis substantia, scientia, potentia, & imperium in res omnes. *Ne quid in illo minus, quàm quod in Deo est, existimaretur, omnia sibi à Patre ait tradita esse, solique se Patri cognitum, Patremque soli sibi notum, vel cui ipse revelare voluisset: revelaturus ei, à quo ut revelare velit, oretur. Qua revelatione eandem utriusque in mutua cognitione esse substantiam docet, cùm qui Filium cognosceret, Patrem quoque cogniturus esset in Filio; quia omnia ei à Patre sint tradita. Tradita autem non alia sunt, quàm quæ in Filio soli nota sunt Patri: Nota verò soli Filio esse, quæ Patris sunt. Atque ita in hoc mutuæ cognitionis secreto intelligitur, non aliud in Filio, quàm quod in Patre ignorabile sit, extitisse*. Gignendo igitur dedit potentiam Pater Filio, sicut omnia quæ habet in substantia sua, gignendo dedit ei, quem genuit de substantia sua. Omnia mihi tradita sunt à Patre meo, non per alienationem, sed per communicationem. Omnes enim operationes Filio cum Patre sunt communes, adeòque & revelatio mysteriorum parvulis facta, & sapientium hujus sæculi excæcatio.

S.Hil.in c.11. S. Matt.

"S.Aug. l. 2. contra "Maximinus Arianum, c.12.

Omnia mihi tradita sunt à Patre meo, ut quæ per me condidit, etiam per me hominem factum, tamquam Mediatorem, instauraret. Sub iis itaque verbis dispensatio rerum per carnem gerendarum significatur. Postquam enim peccarat & lapsus esset homo, ejusque lapsu perturbatis omnibus, mors invaluisset ab Adam usque ad Christum, terraque execrationi data esset, infernus apertus, Paradisus clausus, cœlum infensum, & tandem corrupto & interempto homine, diabolus insiluisset in nos; tum demum Deus hominum amator ac nolens perire hominem, ad suam imaginem conditum, in hæc verba erupit, *Quem mittam, & quis proficiscetur?* Omnibus tacentibus, locutus est Filius: *Ecce ego, mitte me*. Respondit Pater, *Vade ergo*. Tum dedit illi hominem, ut ipsum Verbum caro fieret, carnemque assumptam in hominibus instauraret. *Tradita enim sunt illi, ut Medico, qui sanaret morsum serpentis; & ut vitæ, quo excitaret mortuum: & ut luci, quo illuminaret tenebras: & ut rationi, quò redintegraret vim*

"S.Athanas. in illud, "Omnia "mihi tradita sunt a Patre, &c.

ra-

rationalem. Poſtquam igitur tradita illi ſunt omnia, & factus eſt homo, correcta ſunt omnia, & perfecta terra pro maledictione benedictionem obtinuit, Paradiſus reſeratus eſt, infernus ſe metu contraxit, monumenta aperta ſunt reſurgentibus mortuis, portæ cœli elevatæ ſunt, ut intret et ille ex Edom. Certè qua ratione ſibi omnia tradita eſſent, indicare volens Sal-
Joa.3.35. vator, ſubjunxit: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Conſentit etiam cum iſtis dictum illud: *Pater diligit Filium, & omnia dedit in manu ejus.* Dedit enim, *Vt quemadmodum per eum facta ſunt, ita in eo omnia refici poſſent. Non enim, ut ex paupere dives fieret; neque, ut qui non haberet poteſtatem, acciperet, aſſumpſit omnia; ſed quo omnia utpotè Salvator inſtauraret. Decebat enim, exordium creaturæ per eum fieri, ut eſſe poſſet; & inſtaurationem in eo fieri, ut corrigeretur. Ipſe enim patiendo nos refocillavit: & eſuriendo aluit: & ad inferos deſcendendo extulit.*

S.Aug.l.7.de Trin.c.3. *Et nemo novit Filium, niſi Pater*, ſubintelligendum, Et cui voluerit Pater revelare. Dum enim revelat Filius, etiam *per Filium revelat Pater, tamquam per Verbum ſuum. Si enim hoc Verbum, quod nos proferimus, temporale & tranſitorium, & ſe ipſum oſtendit, & illud de quo loquimur: quanto magis Verbum Dei, per quod facta ſunt omnia?*

Neque Patrem quis novit, niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare. His verbis à perfecta Patris & Filii notitia creaturæ dumtaxat excluduntur, non Spiritus
1.Cor.2.10. ſanctus, qui *Omnia ſcrutatur, etiam profunda Dei*: &
Ibid. per quem Deus ſua nobis revelat myſteria, teſte Apoſtolo: *Nobis autem revelavit Deus per Spiritum ſuum.*

S.Hil. & S.Hier. in hunc loc. XXIV. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos.* Venite, affectibus fidei, ſpei, charitatis: ad me, qui via ſum, veritas, & vita, fons omnium bonorum, Salvator veſter: omnes qui laboratis ſub veteris hominis jugo, qui ambulatis per vias difficiles, qui fatigati eſtis in via iniquitatis & perditionis, qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quaſi vinculum plauſtri peccatum: omnes qui gravati & oppreſſi eſtis jugo peccatorum, cupiditatum, miſeriarum hujus vitæ, oneribus veteris Legis; qui gemitis & ſuſpiratis ſub graviſſimis illis oneribus: Et ego reficiam vos; demam onera, ſublevabo & recreabo vos; libertatem, quietem, ſecuritatem per gratiam meam vobis præſtabo, quemadmo-
Iſa.9.4. dum ab Iſaia prædictum eſt: *Jugum enim oneris ejus, & virgam humeri ejus, & ſceptrum exactoris ejus ſuperaſti, ſicut in die Madian.* Et, *Auferetur onus ejus*
Iſa.10.27. (Aſſur ſcilicet, qui diaboli typus eſt) *de humero tuo, & jugum ejus de collo tuo, & computreſcet jugum à facie olei*; virtute Jeſu Chriſti, de quo dictum eſt, *Oleum effuſum nomen tuum.*

XXV. *Tollite jugum meum ſuper vos, & diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde: & invenietis requiem animabus veſtris.* Legem meam, Euangelium meum, mandata mea, diſciplinam meam ſuſcipite. *Jugum*, ſcilicet, imperium, legem, mandata ſæpè in Scriptura ſacra ſignificat. *Geneſ.*27.40. *Pſ.*2.2. *Ierem.*2.20. *Act.*15.10.1. *Ioa.*5.3. Et experimento comprobabitis, me benignum eſſe, manſuetum, humilem dominum ac magiſtrum, non tyrannum, qui ſuperbia, faſtu, morum aſperitate, ſubditis & diſcipulis moleſtus ſim. *Diſcite à me, quia mitis ſum, & humilis corde.* Ne præ ſuperbia, aut impatientia jugum meum refugiatis: vobis enim moleſtum non erit, ſi meo exemplo mites & humiles eſſe diſcatis, non externa tantùm ſpecie, ſed vera animi temperantia. Iſtarum exercitatione virtutum, humilitatis & manſuetudinis, *invenietis requiem animabus veſtris*, pacem internam, tranquillitatem conſcientiæ, etiam in paupertate, in adverſitatibus, in perſecutionibus.

XXVI. *Jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Lex mea non aſperitate moleſta, ut juga jumentis eſſe ſolent; neque gravis, ut onera: ſed ſuavis, facilis, commoda. Leve eſt autem Chriſti jugum multis nominibus, primò comparativè ad veteris Legis onus,
Act.15.10. de cujus ritualibus præceptis & obſervantiis Apoſtolorum Princeps ait: *Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum ſuper cervices diſcipulorum, quod neque patres noſtri, neque nos portare potuimus?* 2. Quia Lex Euangelii ſecum adfert ipſam implendi facultatem & facilitatem, per ſubminiſtrationem Spiritus ſancti & gratiæ Chriſti. *Lex* enim *per Moyſen data eſt: Gra-*
Joa.1. *tia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt.* Quamobrem de Euangelica Lege Deus per Jeremiam ait:
Jer.31.33. *Dabo Legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam: & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum.* Et per Ezechielem: *Dabo vobis cor*
Ezech.36.26. *novum, & ſpiritum novum ponam in medio veſtri: & auferam cor lapideum de carne veſtra, & dabo vobis cor carneum. Et ſpiritum meum ponam in medio veſtri: & faciam, ut in præceptis meis ambuletis, & judicia mea cuſtodiatis, & operemini.* 3. Quia non tam timore pœnæ cogit, quàm amore Dei & juſtitiæ, volentes ad
1.Joa.5.3. ſui obſervationem invitat & trahit: *Hæc eſt enim charitas Dei, ut mandata ejus cuſtodiamus: & mandata ejus gravia non ſunt:* Gravia enim ſunt timori, levia amori. 4. Propter magnitudinem ac certitudinem propoſiti præmii, propter *Æternum gloriæ pondus*, viſionem Dei, gaudium Domini, vitam immortalem & ſempiternam, bonum quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, Deum
S. Gr. Nazianz.Or.42. diligentibus præparatum. *Novum jugum ſuave eſt, & onus leve, propter ſpem ac mercedem, hujus vitæ moleſtiis & ærumnis longè uberiorem. Alioqui enim quis non Euangelium legalibus præceptis multò laborioſius, atque ærumnoſius eſſe diceret? Nam cùm Lex peccatorum dumtaxat fines prohibeat, nobis ipſæ etiam cauſæ, propèmodum ut actiones, crimini vertuntur. Non adulterium committes, inquit Lex: at tu ne concupiſces quidem, ex curioſo ac ſtudioſo contuitu animi affectum incendens. Non occides, ait illa: at tu, ne, ſi feriaris quidem, referies; quin potiùs percutienti te ipſum expones. Non junges domum cum domo, ait illa, nec agrum cum agro, tyrannide pauperem opprimens: at tu libenti animo juſtis etiam rationibus quæſitas opes excuties, atque in pauperum ſubſidium ſpoliaberis, ut leviter crucem tollas, divitiaſque ab aſpectu remotas aſſequaris.*

Senſus Moralis.

I. *ET factum eſt, cùm conſummaſſet Ieſus, præcipiens duodecim diſcipulis ſuis, tranſiit inde, ut doceret & prædicaret in civitatibus eorum.* Chriſtus di-
Deut.32.11. ſcipulos ſuos dimittit, *Sicut aquila provocans ad volandum pullos ſuos, & ſuper eos volitans*, ut exercere incipiant Apoſtolicum munus, ad quod ipſos informaverat. Interim ipſe docere pergit & prædicare in Galilææ civitatibus, exemplum præbens Paſtoribus Eccleſiæ ſuæ, ut ipſi velut *Forma facti gregis ex animo*,
1.Petri 5.2. per ſe, non per vicarios dumtaxat, & conductitios opiliones, *Paſcant gregem Dei, providentes non coactè, ſed ſpontaneè ſecundùm Deum; neque turpis lucri gratia, ſed voluntariè; neque ut dominantes in cleris, ſed uni gloriæ Dei*; & animarum ſaluti procurandæ, prædicatione, doctrina, ſacris viſitationibus, omnibuſque ſacri Miniſterii functionibus aſſiduè addicti: *Vt cùm apparuerit Princeps Paſtorum*, Chriſtus ipſe Dominus, *percipiant immarceſcibilem gloriæ coronam.* Quàm ſacrum, quàm ſublime, quàm glorioſum prædicandi munus, quod Jeſus per ſe ipſum exercuit, nec intermiſit! Id Epiſcoporum proprium, ab ipſis per ſe exercendum, quantùm fieri poteſt, ut ſacra Synodus Tridentina ſtatuit.

II. *Ioannes autem cùm audiſſet in vinculis opera Chriſti, mittens duos de diſcipulis ſuis, ait illi: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Joannis exemplum

plum Pastores, Doctores, & Moderatores conscientiarum imitentur: eorum, quos regunt & dirigunt, infirmitati se accommodent, ut illos instruant; charitate & humilitate magistra, illorum spiritualibus necessitatibus & utilitatibus se totos impendant, Christum respiciant unum *Autorem & consummatorem fidei nostræ*; illos ad Christum mittant, eique in omnibus adhærere doceant ac parere.

Cùm audisset Ioannes in vinculis opera Christi, &c. Visitandi sunt, alendi, redimendi captivi: Id enim opus est misericordiæ à Christo in supremo judicii
Mat.25.36. die munerandum: *In carcere eram, & venistis ad me*. Sed imprimis docendi sunt, quis sit verus Liberator & Rudemptor, prædicandum illis est Redemptionis Mysterium, docendi sunt, quæ sit vera captivitas, quàm lugendus status animæ sub peccati & diaboli servitute captivæ, ut ad Christum Liberatorem confugiant, & captivitate corporis benè utantur ad animæ libertatem & salutem consequen-
Tert. l. ad Marcyr. dam. *Carnem enim saginari, & spiritum esurire, non prodest. Imò si quod infirmum est, curatur, æque quod infirmius est, negligi non debet.* Ipse magis mundus carcer est. *Majores tenebras habet Mundus, quæ hominum præcordia excæcant. Graviores catenas induit Mundus, quæ ipsas animas hominum constringunt. Pejores immunditias expirat Mundus, libidines hominum. Plures postremò reos continet, scilicet universum hominum genus. Iudicia denique non Proconsulis, sed Dei sustinet.* Herodes igitur libidini suæ, cæterisque cupiditatibus serviens, infelicior est, captivusque magis, quàm Joannes in carcere: Joannes in carcere vinculisque liberior, ac felicior est, quàm Herodes in solio. Carcer tenebras habet, sed
Joa.5.35. Joannes lumen est: *Lucerna ardens & lucens. Vos autem voluistis ad horam exultare in luce ejus.* Carcer habet vincula, sed Joannes solutus est Deo. Tristè illic expirat, sed Joannes est odor suavitatis. Judex expectatur, sed Joannes est de ipsis Judicibus judicaturus. Non multum discriminis est inter Joannis carcerem & eremum. Etsi corpus includitur, etsi caro detinetur, omnia spiritui patent. *Nihil crus sentit in nervo, cùm animus in cœlo est. Totum hominem animus circumfert, & quò velit, transfert.* Joannes vinctus discipulis suis dux est ad Christum: Herodi ipsi venerationi est & terrori. Audiens opera Christi, gaudet in ergastulo, qui ad ejus præsentiam exultavit in utero: illuminandos & sanctificandos discipulos suos ad illum dirigit, qui ipso illuminatus & sanctificatus est, antequam in lucem prodiret.

Cùm audisset Ioannes in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, ait illi, &c. Adversis rebus, afflictionibus, & tribulationibus quibuscumque rectè uti Christiani debent: in iis opera Christi, vitam ejus, passionem ac mortem debent meditari, mentem ac voluntatem suam ad Deum erigere, ac in ipsius disciplinam humili summissoque animo se tradere, qui suos in afflictione non deserit, per Prophe-
Ps.90. tam dicens: *Cùm ipso sum in tribulatione, eripiam eum, & glorificabo eum.* Noli timere, quando tribu-
S.Aug. Enar. in hunc ps. laris, ne quasi non tecum sit Deus. *Fides, sit tecum, & tecum est Deus in tribulatione. Fluctus sunt maris, turbaris in navigio, quia dormit Christus. Dormiebat in navi Christus, peribant homines. Si fides tua dormit in corde tuo, tamquam in navi tua dormit Christus, quia per fidem in te habitat. Cùm turbari cœperis, excita Christum dormientem; erige fidem tuam, & noveris quia, non te deserit. Sed ideo putas tedeseri, quia non quando vis, eripit. Eripuit tres pueros de igne. Qui eripuit tres pueros, deseruit Machabæos? Absit. Et illos eripuit, & illos: illos corporaliter, ut infideles confunderentur; istos spiritaliter, ut fideles imitarentur.* Sic eripuit & Joannem amicum ac præcursorem suum, non corporaliter, sed
Ps.77.34. spiritualiter. Tribulatio nos ad Deum revocat: unde de Israelitis scriptum est: *Cùm occideret eos, quærebant eum & revertebantur, & diluculo veniebant ad eum.* Tribulatio nos erudit, Christique discipulos facit, si modò ea benè utamur. *Pædagogus noster tribulatio:* Tribulatio cor nostrum dilatat, ut Deum diligamus, ut cœlestia desideremus; quod rebus prosperis coarctatum erat, & ad terrena conversum: *In tribulatione dilatasti mihi.* Hinc Apostolus, *Gloriamur*, inquit, *in tribulationibus, scientes, quoniam tribulatio patientiam operatur, patientia autem probationem, probatio verò spem, spes autem non confundit: quia charitas Dei diffusa est in cordibus nostris, per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Non habet cordis angustias, quamvis extrinsecùs à persequentibus ingerantur. Quid est corde dilatari? *Est jam corde habere infusum Deum, cum quo intrinsecùs colloquatur.* Sic Joannes in carcere positus, per discipulos suos extrinsecùs cùm Christo colloquitur, ipsum interrogans; intrinsecùs autem & immediatè in corde suo, ubi per fidem & charitatem habitat.

S. Jo. Chrys. Ps.4. Rom.5.3.4.5. S.Aug. Enar. in Ps.4.

Cùm audisset Ioannes in vinculis opera Christi, &c. Res adversæ Christianum hominem purgant, & Deo conjungunt, si benè illis utatur. Sagittas arcana significatione jaculabatur in gratiam Davidis intimus ejus amicus Jonathas, & hic quidem sagittarum scopus
1.Reg.20.22. erat: *Si dixero puero*, inquit: *Ecce sagittæ intra te sunt, tolle eas: Tu veni ad me, quia pax tibi est, & nihil est mali, vivit Dominus. Si autem sic locutus fuero puero: Ecce sagittæ ultra te sunt; vade in pace, quia dimisit te Dominus.* Si Dei sagittæ ultra peccatorem sunt, de illius salute actum est, dimisit eum Dominus secundùm desideria cordis ejus: At verò si intra illum sunt, si percussus est & tribulationibus vexatur, pax illi erit, & nihil est mali. Quare? causam opportunè S. Job explicat: *Quia sagittæ*
Job 6.4. *Domini in me sunt, quarum indignatio ebibit spiritum meum*; id est, quod in me humanum & terrenum
S.Gr. M. l.7. Moral.c.3. erat, interimunt. *Quid enim spiritus hominis, nisi spiritus elationis? Sagittæ autem Domini spiritum hominis ebibunt, cùm supernæ animadversionis sententia afflictam mentem ab elatione compescunt. Sagittæ Domini spiritum hominis ebibunt, quia intentum exterioribus introrsum trahunt. Sagittarum ergo indignatio justi spiritum ebibit, quia supernæ sententiæ electos, quos in peccatis inveniunt, dum vulnerant, immutant, ut duritiam suam transfixa mens deserat, atque ex salutifero vulnere, sanguis confessionis currat.*

Tribulationes pro Christo pati, propè divinum est: Deus enim ad eorum, qui pro ipso patiuntur, societatem & numerum se adjungit. Unde Daniel sub
Dan.3.29. persona Regis Babylonis ait: *Ecce video quatuor viros solutos, & ambulantes in medio ignis: & species quarti similis Filio Dei.* Quem locum S. Joannes
S.Joa.Chr.h. de tribus pueris. Chrysost. versans: *O quibus*, inquit, *te incorrupta fides triumphis extendis! Adest tibi amica Majestas, ut innocentia liberetur. Patitur se Deus cum pueris in supplicio numerari.* Non minùs Joanni aderat vincto
1.Cor.10.4. in carcere.

Scitè componit S. Gregor. Nyssenus Sponsam cœ-
S.Gr. Niss.h. 12. in Cant. lestem pro Sponso vulneratam & afflictam, cum petra illa spiritali & mystica, de qua Apostolus ait, *Petra autem erat Christus*; quasi ad hanc sublimitatem per laborum & rerum adversarum tolerantiam fuerit evecta. *Virgam verberantem*, inquit, *sponte sua recipit. Imitatur saxum illud, de quo Vates ait*, Percussit petram, & fluxerunt aquæ. *Viden quantam ad*
Ps.77.20. *sublimitatem Sponsa pervenerit? Eam nimirùm ob causam percussa, velut à Mose rupes illa feriebatur, ut ad similitudinem illius & ipsa Verbum Dei de vulnere imbris instar effusum, pro sitientibus quasi quamdam scaturiginem emittat.* Ut enim scaturigo continuò effundit aquas, ita Anima justi in tribulatione positi verbum Dei continuò parturit; sicut Christus in cruce, quam *Thalamum Sponsi* S. August. vocat, obstetricante lancea peperit Ecclesiam. Sic Joannes in vinculis spiritaliter parit Christum, seu discipulos potiùs suos in Christo, donec in illis Christus formetur. Ideò illos ad Christum mittit.

Cùm audisset Ioannes in vinculis opera Christi, mittens duos de discipulis suis, &c. Joannes typus legis fuit.

S.Hil. c.11. in Matt. fuit. Chriſtum porrò Lex annuntiavit, & remiſſionem peccatorum prædicavit, & Regnum cœlorum ſpopondit: & Joannes totum hoc opus Legis explevit. Igitur ceſſante jam Lege, quæ peccatis plebis incluſa, & populi vincta vitiis, ne Chriſtus poſſet intelligi, vinculis & carcere continebatur. *Ergo ad Euangelia contuenda Lex mittit, ut infidelitas fidem dictorum contempletur in factis; & quod intra eam peccatorum fraude ſit vinctum, per intelligentiam libertatis Euangelicæ abſolvatur.....* Mittit ergo diſcipulos ſuos ad Chriſtum Joannes, ut ſupplementum ſcientiæ conſequantur, quia *Plenitudo Legis Chriſtus eſt*: ut quoniam plerumque nutant dicta ſine factis, & fides plenior geſtorum teſtificationibus, quàm verborum ſponſionibus exhibetur, quæ tunc in pectoribus Judæorum velut obſervata Lege nutabat, ipſo ſpectaculo Dominicæ crucis, & pleno reſurrectionis teſtimonio panderetur. Duos illos Joannis diſcipulos duorum populorum typos eſſe, addit S. Ambroſius; quorum unus ex Judæis credidit, alter ex Gentibus, qui ideo credidit, quia audivit. Voluerunt ergo iſti videre, propter illud: *Veſtri autem beati oculi quia vident, & aures veſtræ quia audiunt.* Sed etiam nos vidimus in Joanne: oculis noſtris perſpeximus in Apoſtolis: & manibus noſtris perſcrutati ſumus in Thomę digitis: *Quod enim fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis noſtris, quod perſpeximus, & manus noſtræ contrectaverunt de Verbo vitæ: & vita manifeſtata eſt*, &c. Quando manifeſtata eſt? Quando vidimus. Itaque & nunc qui Vetus Teſtamentum recenſent, antequam cognoſcant Euangelium, & quaſi quædam Dominici corporis legant veſtigia, venturum putant, & requirunt utrum ipſe ſit Chriſtus Dei Filius, qui venturus eſt. Et cùm legunt, quando cùm Abraham locutus eſt, vel quando ſe Dux militiæ cœleſtis oſtendit, dicunt utique: *Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Cùm autem venerint ad Euangelium, & cognoverint illuminari cæcos, ambulare claudos, audiſſe ſurdos, mundatos eſſe leproſos, mortuos reſurrexiſſe, tunc dicunt: *Vidimus eum, & oculis noſtris perſpeximus*, & in veſtigia clavorum ejus digitos noſtros inſeruimus. Videmur enim nobis vidiſſe quem legimus; ſpectaſſe pendentem, & vulnera ejus, ſpiritu Eccleſiæ ſcrutante, tentaſſe. Aut fortaſſe in parte quadam operatrice corporis noſtri, omnes videmur inveſtigaſſe Dominicæ ſeriem Paſſionis; fides enim per paucos ad plures pervenit. *Lex ergo Chriſtum venturum annuntiat: Euangelii Scriptura veniſſe confirmat.*

S.Amb. l.5. in Luc. n. 95. & 96.

Mat.13.16.

Gen.18.20. & ſeq. & 22.1. Joſue 5.14.

Tu es qui venturus es, an alium expectamus? Heu! Chriſtianorum plurimi ita vivunt, ac ſi Chriſtus non veniſſet, ac ſi alium expectarent: Judaicè vivunt in Eccleſia. Obſervantiis exterioribus contenti, de interiori homine nullatenùs curant: Deum adorant, ſed non in ſpiritu & veritate: amicos diligunt, ſed inimicos oderunt: Dominicos & feſtos dies celebrant, & à ſervilibus operibus abſtinere videntur; ſed quæ omnium maximè ſervilia ſunt, opera peccati ſacris illis diebus facere non verentur. Ipſa multorum, qui pietatem profitentur, juſtitia, non eſt abundantior juſtitia Scribarum & Phariſæorum.

Judæi propter beneficia terrena Deo ſerviebant, illum colebant *timore ſervili, non liberali dilectione*. Chriſtiani pauciſſimi Deo propter ipſum ſerviunt, ipſumque amore caſto colunt. *Sic ergo Deus non colitur. Hoc enim colitur, quod diligitur.* Major pars nec timore judiciorum Dei Legem ejus ſervat ac mandata. Verùm ſi illi inexcuſabiliter terrenis inhæſerunt, quibus ipſum Novum Teſtamentum nondum fuerat revelatum; quantò inexcuſabilius terrena ſectantur, quibus jam promiſſa cœleſtia, in Novo Teſtamento revelata ſunt? In hoc plerique Chriſtiani pejores Judæis, quòd illi, quamvis præſentia & temporalia, tamen ab uno Deo quærebant; iſti verò Ethnicos imitantur, qui non ſolùm terrena deſideraverunt, ſed etiam à dæmonibus petierunt; ſiquidem rapinis, fraudibus, uſuris, aliiſque malis artibus opes congregant.

S.Aug.

III. *Et reſpondens Jeſus, ait illis: Euntes renuntiate Joanni quæ audiſtis & vidiſtis. Cæci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, pauperes euangelizantur.* Plenum ſanè teſtimonium, quo Dominus cognoſceretur: De illo enim, non de alio Propheta dixerat: *Dominus erigit eliſos, Dominus ſolvit compeditos, Dominus illuminat cæcos.* Qui iſta facit, *Regnabit Dominus in æternum*. Ergo non humanæ iſta, ſed Divinę virtutis inſignia ſunt. *Hæc miracula ante Euangelium, vel rara, vel nulla. Receperit Tobias oculos, unus eſt in exemplo; & tamen Angeli fuit illa medicina, non hominis. Elias mortuum ſuſcitaverit; ille tamen rogavit & fleuit: hic juſſit. Eliſæus leproſum mundari fecerit; non tamen illic valuit præcepti auctoritas, ſed figura myſterii. Non defecerit ad eſcam Viduæ eſurientis Propheticis ſe multiplicans farina præceptis; unam tamen viduam farina illa, vel potiùs eamdem quoque Sacramenti ſpecies præfigurata ſervavit. Sed tamen parua adhuc iſta Dominicæ teſtificationis exempla ſunt: Plenitudo fidei, crux Domini, obitus, ſepultura eſt.* Non modò autem corporaliter, ſed ſpirituatiter hæc operatus eſt Chriſtus, quod Divinitatis ipſius ſplendidius efficaciuſque argumentum eſt: *Populus enim qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam; habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta eſt eis.* Idololatriæ tenebris, variiſque erroribus obcœcatos, ad purum ſincerumque veri Dei cultum traduxit. Claudos, & rectis greſſibus in via ſalutis ambulare non valentes, quia cor eorum non erat rectum, nec recti affectus, ſed in terram curvi, & obliqui, ſanata illorum infirmitat, eambulare fecit in via Mandatorum Dei rectè, facilè, celeriter, hilariter. Lepra peccati maculatos, *Lavit in ſanguine ſuo, Mundavit lavacro aquæ in verbo vitæ.* Aures interiores hominum ad verba Dei, ad verba ſalutis, ad verba vitæ æternæ ſurdorum, aperuit ut audirent, ut intligerent, ut obedirent. Unius delicto, propriiſque peccatis ſecundùm animam mortuos ſuſcitavit, & in ſe ipſo vivere fecit, vetere homine expoliatos, & ad vitæ ſpiritalis ac cœleſtis novitatem immutatos. Pauperes, humiles corde, Mundi ſuique ipſius amore vacuos, miſeriæ ſuæ ac impotentiæ conſcios, Euangelii veritate & gratia ditavit, implevit. Sic impletum eſt Iſaiæ vaticinium: *Et audient in die illa ſurdi verba libri, & de tenebris & caligine oculi cæcorum videbunt. Et audient mites in Domino lætitiam, & pauperes homines in ſancto Iſrael exultabunt.*

Pſ.145.

S.Ambr. l.5. in Luc. n.100. & 101.

Iſa.9.

Iſa.29. 18.19.

Ex divinis operibus agnoſcitur Chriſtus: ex ſanctis operibus agnoſcitur Chriſtianus. Chriſtianus fruſtra nominatur, qui Chriſtum minimè imitatur. Chriſtianum putas, qui in tenebris adhuc ambulat, qui à Chriſto illuminari non vult, qui diligit tenebras magis quàm lucem, qui dicit bonum malum, & malum bonum? Chriſtianos putas, qui occludunt aures verbo Dei; ſurdos ad voces Dei intùs ad cor eorum loquentis, ad verba Prophetarum, Apoſtolorum, ipſius Chriſti, & Miniſtrorum ac Prædicatorum ejus tot annos ipſos admonentium, ut convertantur & pœnitentiam agant, ut bona malè parta reſtituant, ut cum inimicis reconcilientur, ut violatum proximi honorem famamque reſarciant; ſurdos ad voces Chriſti pœnas æternas comminantis, æternam fœlicitatem, vitamque & gloriam immortalem promittentis? Chriſtianos putas, qui nec à lepra peccati mundari volunt, nec à morte peccati ad vitam ſuſcitari? Qui vel peccata non confitentur, vel proximas eorum occaſiones minimè deſerunt, vel pravos habitus non expugnant? Quibus illa Iſaiæ verba conveniunt: *Populus ad iracundiam provocans eſt, & filii mendaces, filii nolentes audire Legem Dei. Qui dicunt videntibus, Nolite videre: & aſpicientibus, Nolite aſpicere nobis ea, quæ recta ſunt: Loquimini nobis placentia, videte nobis errores. Auferte à me viam, declinate à me ſemitam, ceſſet à facie noſtra ſanctus Iſrael?* Non nobis ſufficit, quòd Chriſtianum nomen accepimus, ſi opera Chriſtiana non fecerimus. Illi enim prodeſt, quòd Chriſtianus dicitur, qui caſtitatem diligit, ebrietatem fugit, ſuperbiam deteſtatur, invidiam, ut venenum diaboli, reſpuit. Ille verè

Iſa.30. 9.10. 11.

" S.Cæſarius " Arelat. l. " 67. inter Auguſti- " nianos " olim, de

Tempore 215. Nunc in Append. 266.

„ rè Christianus est, qui furtum non facit, qui falsum „ testimonium non dicit, qui nec mentitur, nec per- „ jurat, qui adulterium non committit, qui ad Eccle- „ siam frequentiùs venit; qui de fructibus suis non „ gustat, nisi priùs ex *ipsis* Deo aliquid offerat; qui „ decimas annis singulis erogandas pauperibus reddit, „ qui Sacerdotibus suis honorem impendit, qui om- „ nes homines sicut se ipsum diligit. Ille verò non so- „ lùm Christianus est, sed & ipse Christus in illo habi- „ tat, qui stateras dolosas & mensuras duplices velut „ gladium diaboli pertimescit: ille bonus Christianus „ est, qui quando ad Ecclesiam venit, & oblationes „ exhibet, & pauperibus secundùm quòd vires habet, „ pecuniam porrigit, aut buccellam: qui peregrinos „ in domum suam excipit, qui hospitibus pedes lavat; „ qui non solùm lites non concitat, sed etiam discor- „ des ad concordiam revocat: qui majoribus & pa- „ rentibus honorem & amorem veræ charitatis im- „ pendit; qui & ipse castè vivit, & filios & vicinos suos, „ ut castè & sobriè vivant, & verbis admonet, & exem- „ plis docet.

IV. *Et beatus qui non fuerit scandalizatus in me.* Ille ex Christo scandalum patitur, qui mundi placitis ac moribus Christi placita, præcepta & exempla postponere non veretur; qui sæculi voluptates cruci & pœnitentiæ, spectacula concioni, Orationi, aut piæ lectioni; qui pietatis professionem, Sacramentorum frequentationem, bonorum operum jugem exercitationem, velut mulierecularum occupationes contemnit, aut negligit. *Beatus qui non fuerit scandalizatus in me.* S. Ambr. l. 5. in Luc. n. 101. Crux electis etiam scandalum posset afferre: sed *Nullum hoc majus divinæ Personæ est testimonium: Nihil est, quod magis esse ultra humana videatur, quàm toto unum se obtulisse pro Mundo; hoc vel solo plenè Dominus declaratur.* Denique sic designatus est à Joanne: *Ecce Agnus Dei: Ecce qui tollit peccata Mundi.* Deploranda certè hominum malitia, qui rebus iis abutuntur ad suam perditionem, quæ Christus gessit, pertulit, instituit, vel docuit ad „ eorum salutem. Visis tot signis, tantisque virtuti- „ bus, non scandalizari quisquam potuit, sed admira- „ ri. Sed infidelium mens grave in illo scandalum per- „ tulit, cùm eum post tot miracula morientem vidit. 1. Cor. 1. “ Unde & Paulus dicit: *Nos autem prædicamus Christum* S. Gr. M. h. 6. in Evang. “ *crucifixum, Judæis quidem scandalum, Gentibus au-* „ *tem stultitiam.* Stultum quippè hominibus visum est, „ ut pro hominibus Auctor vitæ moreretur: *& inde* „ *contra eum homo scandalum sumpsit, unde ei ampliùs debitor fieri debuit. Nam tanto Deus ab hominibus digniùs honorandus est, quantò pro hominibus & indigna suscepit.* Quid ergo sibi vult, *Beatus qui non fuerit scandalizatus in me?* Nisi aperta voce abjectionem mortis suæ humiliatemque signare? Ac si dicat: *Mira quidem facio, sed abjecta perpeti non dedignor. Quia ergo moriendo te subsequor, cavendum valdè est hominibus, ne in me mortem despiciant, qui signa venerantur.*

V. *Illis autem abeuntibus, cœpit Jesus ad turbas dicere de Joanne: Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam?* S. Ambr. l. 5. in Luc. n. 104. Arundini meritò comparantur homines carnales, virtutis internæ vacui, fragili se gloriæ sæcularis sublimitate jactantes, quos procellis Mundi hujus obnoxios vita mobilis inquietat, in quibus solidæ justitiæ nullus est fructus: *Arundines sumus, nulla validioris naturæ radice fundati. Et si levis adspiraverit prosperioris aura successus, vago motu proximos verberamus: inopes ad suffragandum, faciles ad nocendum. Arundines fluvios amant, & nos labentia Mundi caducaque delectant.* Quid exi- S. Hilar. c. 11. in Mat. stis in desertum videre? Arundinem vento agitatam? *Desertum Sancto Spiritu vacuum sentiendum est, in quo habitatio Dei nulla sit. In arundine enim homo talis ostenditur, de gloria sæculi vitæ suæ inanitate speciosus, in se autem fructu veritatis vacuus; exterior placens, & nullus interior; ad omnem ventorum motum, id est, immundorum spirituum flatum movendus, neque ad consistendi firmitatem valens, & animi medullis inanis.* Arundo est, vento agitata, homo quilibet levis & inconstans, qui prosperis intumescit, adversis dejicitur; modò in vitium, modò in virtutem propendet; nunc Deo servit, nunc Mundo & diabolo, cujus vita lapsuum & pœnitentiæ vicissitudo perpetua est, sancti propositi nusquam tenax: *Inconstans in omnibus viis suis.* Jacob. 1. 8. Justus verò non arundo est vento agitata, sed *Lignum* solida radice charitatis firmum, Ps. 1. 3. *Quod plantatum est secus decursus aquarum, quod fructum suum dabit in tempore suo; & folium ejus non defluet, & omnia quæcumque faciet, semper prosperabuntur.* Quid existis in desertum videre? Arundinem “ S. Gr. M. h. 6. in Ev. vento agitatam? Arundinem quippè mox ut aura “ contigerit, in partem alteram inflectit. Et quid per “ arundinem, nisi carnalis animus designatur? Qui “ mox ut favore vel detractione tangitur, statim in “ partem quamlibet inclinatur. Si enim ab humano ore “ aura favoris flaverit, hilarescit & extollitur, totum- “ que se quasi ad gratiam inflectit. Sed si inde ventus “ detractionis eruperit, unde laudis aura veniebat, “ mox eum quasi, ad partem alteram ventus furoris in- “ clinat. Sed arundo vento agitata Joannes non erat: “ quia hunc nec blandum gratia, nec cujuslibet detra- “ ctionis ira asperum faciebat. Nec prospera hunc eri- “ gere, nec adversa noverant inclinare. Arundo ven- “ to agitata Joannes non erat, quem à status sui re- “ ctitudine nulla rerum varietas inflectebat. Disca- “ mus ergo, Fratres charissimi, arundinem vento agi- “ tatam non esse; solidemus animum inter auras lin- “ guarum positum, stet inflexibilis status mentis. Nul- “ la nos detractio ad iram provocet, ad remissionem “ inutilis gratiæ nullus favor inclinet. Non nos prospe- “ ra elevent, non adversa perturbent: ut qui in solidi- “ tate fidei figimur, nequaquam rerum transeuntium “ mutabilitate moveamur. “

VI. *Sed quid existis videre? Hominem mollibus vestitum? Ecce qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt.* Utinam in solis Regum domibus hodie luxus & mollities regnaret: Sed passim mediocris etiam conditionis mulieres sericas vestes rectis per terram vertunt vestigiis, usuque faciunt, ut amictus oneri sit. *Sunt etiam mollia indumenta delicioso actus, & mores; propter quod nos hortatur Apostolus, ut expoliantes veterem hominem cum actibus suis, induamus novum, in quo non dulcis illecebra sit, luduque lasciviæ, sed usus laboris & fructus; eo quòd tenera corporis cura, luxuque, & lasciviarum cupiditate mollitos nequaquam cœlestis aula suscipiat, ad quam duris laboriosæ gradibus virtutis ascenditur.* Qui mollibus ve- S. Gr. M. h. 6. in Ev. stiuntur, in domibus Regum sunt. *Non cœlesti, sed terreno Regi militant hi, qui pro Deo perpeti aspera fugiunt; & solis exterioribus dediti, præsentis vitæ mollitiem & delectationem quærunt. Nemo ergo existimet, in luxu atque studio pretiosarum vestium peccatum deesse: quia si hoc culpa non esset, nullo modo Joannem Dominus de vestimenti sui asperitate laudasset. Si hoc culpa non esset, nequaquam Petrus Apostolus feminas à pretiosarum vestium appetitu compesceret,* 1. Petri 3. *dicens:* Non in veste pretiosa. *Pensate ergo, quæ culpa sit hoc etiam viros appetere, à quo curavit Pastor Ecclesiæ & fœminas prohibere....* Propter hominum conventus, & *Propter mutuum videre ac videri, omnes pompæ in publicum proferuntur, ut luxuria negotietur, aut gloria insolescat.* Quid existis in desertum vi- Tert. l. de cultu Femin. dere? Hominem mollibus vestitum? *Joannes mollibus vestitus non fuit, quia vitam peccantium non blandimentis fovit, sed vigore asperæ invectionis increpavit, dicens:* Genimina viperarum, quis vobis de- Ma. 3. monstravit fugere à ventura ira? *Unde & per Salo-* “ S. Gr. M. h. “ *monem dicitur:* Verba sapientum quasi stimuli, & “ 6. in Ev. quasi clavi in altum defixi. *Clavis quippè atque stimulis sapientum verba comparantur: quia culpas delinquentium nesciunt palpare, sed pungere.* Si luxum & mollis vitæ delicias vitare debent Christiani omnes in cruce geniti, Mundo crucifixi, Christoque crucifixo conformandi; multò magis Præsules & Rectores Ecclesiarum, qui Christum crucifixum prædicant. *Qui adulatores sunt, & sectantur lucra, & quæ-* S. Hier. in hunc loc. *runt divitias, & deliciis affluunt, & mollibus vestiuntur,*

tur, iſti in domibus Regum ſunt. Ex quo oſtenditur, rigidam vitam, & auſteram prædicationem vitare debere aulas Regum, & mollium hominum palatia declinare.

VII. *Sed quid exiſtis videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & pluſquam Prophetam.* Is nempè non ſolùm prædicationis voce, ſed vitæ auſteritate & pœnitentia cum vitæ ſanctiſſimæ innocentia conjunctis, necnon fide conſtantiſſima in propugnanda ad mortem uſque veritate, Chriſtum indigitavit. *Omnia Ioannis Chriſto præſtruebantur.* Omnis ipſius vita, velut animata Prophetia fuit: Et nos totius vitæ noſtræ actis Chriſtum prædicare debemus, ejuſque & in nobis præſentiam & inhabitationem per fidem & charitatem indicare. Triplex enim eſt Chriſti adventus, *Ad homines, in homines, contra homines.* Ejus adventum ad homines prædicavit Joannes: Adventum contra homines prædicabit Elias: Adventum in homines ſpiritualem & inviſibilem per gratiam & charitatem, fidelis mandatorum Dei obſervantia demonſtrare debet. *Si quis diligit me, ſermonem meum ſervabit: & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & manſionem apud eum faciemus.* Qui juſtè & piè vivit in hoc ſæculo, Chriſtum in ſe veniſſe indicat, de quo dictum eſt, *Juſtitia & judicium præparatio ſedis tuæ.* Juſtitia virtus eſt, unicuique quod ſuum eſt, tribuens. Tribue ergo omnibus quæ ſua ſunt. *Redde ſuperiori, redde inferiori, redde æquali, cuique quod debes; & dignè celebras adventum Chriſti, parans ei in juſtitia ſedem ſuam.*

Tert. l. de Baptiſmo.

S. Ber. ſ. 3. in Adv. Dom.

Joa. 14.

Pſ. 88.

VIII. *Hic eſt enim, de quo ſcriptum eſt: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Rectè, qui nuntiare ſupernum Judicem mittitur, Angelus vocatur, ut dignitatem ſervet in nomine, quam explet in operatione. *Altum quidem nomen eſt, ſed vita nomine inferior non eſt.* Utinam, Fratres chariſſimi, non ad judicium noſtrum dicamus, quia *Omnes qui Sacerdotii nomine cenſentur, Angeli vocantur*, Propheta teſte, qui ait: *Labia Sacerdotis cuſtodiunt ſcientiam, & legem requirunt ex ore ejus; quia Angelus Domini exercituum eſt.* Qui viam Domino in animabus parant, Angeli debent eſſe ſcientia, vitæ puritate, zelo & ardore, pro Dei gloria & ſalute proximi. Sed & unuſquiſque Chriſtianus hujus altitudinem nominis, ſi velit, etiam poteſt mereri. Nam unuſquiſque pro virili ſua parte, in quantum gratiam ſupernæ aſpirationis accepit, ſi à pravitate proximum revocat, ſi exhortari ad benè operandum curat, ſi æternum Regnum vel ſupplicium erranti denuntiat, cùm ſanctæ denuntiationis verba impendit, profectò Angelus exiſtit. Et nemo dicat, Admonere non ſufficio, exhortari idoneus non ſum: quantùm potes, exhibe, ne malè ſervatum quod acceperas talentum, in tormentis pendere exigaris. Neque enim plus, quàm unum talentum acceperat, qui hoc abſcondere magis ſtuduit, quàm erogare. Et ſcimus, quòd in Dei Tabernaculum non ſolùm phialæ, ſed, præcipiente Domino, etiam cyathi facti ſunt. Per phialas quippè doctrina exuberans, per cyathos verò parva atque anguſta deſignatur ſcientia. *Alius doctrina veritatis plenus audientium mentes inebriat: per hoc ergo quod dicit, profectò phialam porrigit. Alius explere quod ſentit non valet, ſed quia hoc utcumque denuntiat, profectò per cyathum guſtum præbet. In Dei ergo Tabernaculo, id eſt, in ſancta Eccleſia poſiti, ſi per doctrinam ſapientiæ miniſtrare phialas minimè poteſtis; in quantum pro divina largitate ſufficitis, proximis veſtris boni verbi cyathos date. In quantum vos profeciſſe penſatis, etiam vobiſcum alios trahite, in via Dei ſocios habere deſiderate. Si quis veſtrum, Fratres, ad forum, aut fortaſſe ad balneum pergit, quem otioſum eſſe conſiderat, ut ſecum veniat, invitat. Ipſa ergo terrena actio veſtra vos conveniat, & ſi ad eum tenditis, curate, ne ad eum ſoli veniatis. Hinc etenim ſcriptum eſt:* Qui audit, dicat, Veni: *Vt qui jam in corde vocem ſuperni amoris acceperit, foras etiam proximis vocem exhortationis reddat. Et fortaſſe panem, ut eleemoſynam indigenti porrigat, non habet; ſed majus eſt quod tribuere valeat, qui linguam habet. Plus enim eſt verbi pabulo victuram in perpetuum mentem reficere, quàm vitam morituræ carnis terreno pane ſatiare. Nolite ergo, Fratres, proximis veſtris eleemoſynam verbi ſubtrahere.*

S. Gr. M. h. 26. in Euang.

Malach. 2.

Exod. 37.

IX. *Amen dico vobis: Non ſurrexit inter natos mulierum major Ioanne Baptiſta: qui autem minor eſt in Regno cœlorum, major eſt illo.* Etiamſi Eliam Thesbyten dixeris in cœlum aſſumptum, attamen non eſt hic major Joanne. Enoch translatus eſt, ſed non major eſt tamen Joanne. Moyſes maximus legislator, & omnes Prophetę; ſed non majores Joanne. Non ergo Prophetas Prophetis audeo comparare, ſed ipſe Dominus noſter & illorum Dominus Jeſus pronuntiavit: *Major inter natos mulierum non ſurrexit Ioanne Baptiſta.* Non inter natos virginum, ſed mulierum. Magni ſervi ad conſervos comparatio: Filii verò ad ſervos minimè comparanda eſt gratia & excellentia. Vides, quantum hominem hujus gratiæ ducem elegit, nihil omninò poſſidentem, ſolitudinis ſtudioſum, ſed non inhumanum; locuſtas manducantem, alas parantem animę; melle veſcentem, & dulciora melle utilioraque loquentem; veſte de pilis camelorum indutum, & exercitationis typum in ſeipſo monſtrantem, qui etiam in utero matris cùm geſtaretur, à Spiritu ſancto ſanctificatus eſt. Erat quidem & Jeremias ſanctificatus, ſed non prophetavit in utero: ſolus autem Joannes in utero exiſtens, exultavit in gaudio, & corporeis oculis nihil videns, ſpiritu Dominum cognovit. Cùm enim magna ſit gratia Baptiſmi, magno quoque præſule, ſeu miniſtro egebat.

"S. Cyrillus Jeroſol. Catech. 3.

Non ſurrexit inter natos mulierum major Ioanne Baptiſta. Veniat in mentem tibi menſa illius, educatioque, & mentis altitudo: ita enim in terris, quaſi in cœlo verſabatur. Naturæ namque omni neceſſitate ſuperata, mirabile quoddam peregit iter. Semper in hymnis, ſemper in Orationibus fuit. Nulli hominum antequam ad baptizandum accederet, Deo autem ſoli ſua ſemper offerebat colloquia: Neminem vidit umquam conſervorum, nec ab aliquo viſus fuit: Non lacte nutritus, non lecto ſuſceptus, non tecto, non foro, non alia re humana uſus erat: tamen mitis ſimul & acer, quorum alterum ex converſatione ſua cum diſcipulis, alterum ex reſponſione ad Judæos atque ad Regem libera facilè perdiſces. Meritò itaque Chriſtus de illo dixit: *Non ſurrexit inter natos mulierum major Ioanne Baptiſta.* Verùm ne his Joannis laudibus impulſi, Joannem Chriſto præponerent, ſubjungit: *Qui autem minor eſt in Regno cœlorum, major eſt illo.* Quid igitur, inquies, Chriſtus comparatus Joanni major erat? Minimè; ſed abſolutè & ſimpliciter major omnibus, nec ulli comparandus. Nec enim Joannes ipſe, cùm de Chriſto ait, *Quia fortior me eſt*, comparando ſe illi dicit: nec Paulus, cum de Chriſto ſcribat, *Ampliori gloria præ Moyſe dignus eſt habitus*, illum cùm Moyſe comparat. Ipſe etiam Chriſtus, cùm dicit de ſe ipſo, *Ecce pluſquam Salomon hic*, non comparat ſe Salomoni. Quòd ſi quis per comparationem id dictum contendat, id accommodatè factum eſſe reſpondemus, propter audientium imbecillitatem; qui & ſemper ante procliviores erant ad Joannem, & tunc partim propter carceres, partim propter fiduciam, qua liberè Regibus loquebatur, clariorem exiſtimabant; ſatiſque erat, ſi ita dictum etiam per comparationem accepiſſent. Conſuevit profectò etiam vetus Scriptura, comparatione eorum quę inter ſe comparari non poſſent, homines ab erroribus liberare, ut Pſ. 85. *Non eſt ſimilis tui in Diis Domine:* & Exod. 8. *Non eſt Deus ſicut Deus noſter.* Qui minor eſt in Regno cœlorum, major eſt illo. *Commendavit Regnum, quod deſideremus: propoſuit civitatem, cujus cives eſſe cupiamus. Quales ibi cives? Quàm magni cives? Quiſquis ibi minor eſt, Ioanne major eſt, quo nemo major ſurrexit inter natos mulierum....* Fuerunt Prophetæ ante Joannem, & multi, & magni, & ſancti, digni Deo, Deo pleni, Salvatoris prænuntiatores, veritatis adteſtatores. Verumtamen de nullo eorum

S. Joa. Chr. h. 11. in Mat.

S. Aug. l. 66.

dici

dici potuit, quod dictum est de Joanne, *Inter natos mulierum non surrexit major Ioanne Baptista*. Quid ergo sibi vult ista magnitudo præmissa ante magnum? *Ad testimonium magnæ humilitatis*? Tam enim magnus erat, ut Christus posset putari. Posset Joannes abuti errore hominum, & non laborare, ut persuaderet se esse Christum, quia hoc jam illi, qui eum audiebant & videbant, illo non dicente putaverant. Non erat ei opus seminare errorem, sed confirmare. *At ille sponsi amicus humilis, sponso zelans, non se pro sponso adulterum supponens, perhibet testimonium amico suo, & eum qui verè sponsus erat, sponsæ commendat: Vt ametur in illo, odit se amari pro illo.* Qui habet sponsam, *inquit*, sponsus est. *Et quasi diceres, quid tu?* Amicus autem, *inquit*, Sponsi stat, & audit eum, & gaudio gaudet propter vocem sponsi. Stat, & audit; *Discipulus audit Magistrum; quia audit, stat; quia si non audit, cadit. Hinc magnitudo Ioannis maximè commendatur; quia cùm posset putari Christus, maluit Christo testimonium perhibere, illum commendare; se humiliare, quàm pro ipso accipi, & à se decipi.* Discant Christiani se humiliare, si in Regno cœlorum locum habere velint. *Omnes delectat celsitudo, sed humilitas gradus est. Quid tendis pedem ultrà te? Cadere vis, non ascendere. A gradu incipe, & ascendisti.*

S. Amb. f. 288. aliàs 23. ex editis à Sirmondo.

S. Aug. ser. 96. alias de Diversis 47.

X. *A diebus autem Ioannis Baptistæ usque nunc, Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud.*

S. Jos. Chr. H. 51. in Joa.

» Bonum est rapere, non ea quę pereunt, sed Regnum
» cœlorum. Non igitur desidia acquiri potest, sed cu-
» ra & diligentia. Sed quid significat, *Vim patitur*? Vi
» opus est multa: *Angusta est via*, robusta anima opus
» est & generosa. *Raptores præoccupare adnituntur, nihil respiciunt, non accusationem, non damnationem, non supplicium: illud solùm curant, ut præcurrant cæteros. Rapiamus ergo Regnum cœlorum, quæ rapina non crimini, sed laudi datur: crimen est, si non rapimus; non enim alterius damno ditescimus. Adnitamur ergo: & licèt ira & cupiditas nos perturbet, naturæ vim inferamus, mansuetudini assuescamus, parum laboremus, ut perpetuò quiescamus. Noli aurum rapere, sed divitias, quarum comparatione aurum lutum esse apparet. Dic quæso, plumbo tibi & auro proposito, utrum potiùs raperes? Nonnè aurum? Vbi qui rapit punitur, majus honoras: ubi qui rapit honoratur, majus prodis: quòd si utrinque puniretur, num sanè ad hoc magis venisses? Hic nihil tale est, sed beatitudo. Et quomodo potest quis rapere (inquis?) Disperge quæ habes in manibus. Quousque enim præsentia servas, illa rapere non poteris. Propone tibi hominem plenis argento manibus, quoad id tenuerit, numquid aurum rapere poterit, nisi id priùs projiciat, & expeditus fiat? Rapientem bene expeditum esse oportet, ne quid eum impediat: siquidem etiam nunc contrariæ potestates sunt obviæ, ut id nobis auferant.*

Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud. *Si repetamus Dominicum illud quod scriptum est,* Regnum Dei intra vos est; *advertimus, in nobis Regnum cœleste solidari: cùm Christus exploso mundani principis regno, fugatisque deliciis sæcularibus, intra nostrorum secreta regnat animorum. Vis igitur menti affertur humanæ, quæ diversis illecebris delinita, laborem fugit, voluptatem expetit; cum vel metu supplicii coercita, vel præmio provocata, vincere ipsa se nititur: & tamquam exantlatis laboribus, palmam, quæ sibi plurimis adversantibus subtrahebatur, contendit eripere. Rapimus enim ex hoc mundo palmam salutis, & quasi excubantibus obsessos serpentibus fructus pervigilii labore decerpimus; ita tamen, ut non furtiva sublatio,*

S. Ambr. l. 5. in Luc. n. 112. & seq.

» *sed direptio sit triumphalis.* Est & aliud direptionis
» genus, quando aliis sublata diripimus. Qui sint igi-
» tur raptores illi, non laboramus intelligere, cùm de
Gen. 49. 27. » Benjamin lupi rapacis genere nos manare noverimus.
» Præcesserat Joannes, ut justificaret populum Judæo-
» rum: Ipse Dominus venerat ad oves perditas domus
» Israel; Apostolos destinaverat, ut fidem populi Judæo-
» rum, vel disputatione, vel signis miraculisque funda-
Luc. 6. 44. » rent: sed cùm illi munera sibi oblata defugerent, publi-
» cani & peccatores in Deum credere, in fidem coire cę-

Alex. Expos. in Euang.

perunt. Diripuit Regnum illa, quæ fluxu sanguinis laborabat; nam cùm Dominus ad filiam Principis Synagogæ tenderet, *furtivo quodam tactu sanitatis remedium prælibavit.* Diripuit Regnum illa Chananæa, quæ à suis finibus egressa, clamabat dicens, *Miserere mei, Domine, Fili David: filia mea malè à dæmonio vexatur.* Verè hæc Regnum coegit, *pertinax in precibus, sapiens in responsis, fidelis in verbis. Prætereuntem revocat, tacentem rogat, excusantem adorat, negantem inclinat. Nonnè tibi videtur eripere, cùm elicit quòd negatur, præripere quod aliis reservatur? Negaverit enim Dominus panem filiorum dari canibus oportere: at illa consensit, & consentiendo diripuit, dicens:* Utique Domine, nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. *Didicisti, quemadmodum regnum cœleste rapiatur. Cogamus igitur & nos, diripiamus illud; nemo enim nisi festinans Pascha manducat. Sed quæ est ista, quæ rapuit Regnum? Non improbitas, non lascivia, non voluptas: sed illa de qua dicitur, Magna est fides tua, fiat tibi sicut vis. Ecce rapuit, quæ quod voluit, impetravit; quod rogavit, extorsit. Rapuit & illa vidua, quæ frequenter orando, si non propter innocentiam, saltem propter importunitatem, ut exaudiatur extorquet. Rapuit igitur Ecclesia Synagogæ Regnum. Regnum meum Christus est. Rapio illum Iudæis missum sub Lege, natum in Lege, nutritum juxta Legem, ut me qui eram sine Lege, servaret. Rapitur Christus, cùm aliis promittitur, aliis prædestinatur; rapitur Christus, cùm aliis nascitur, aliis suffragatur; rapitur Christus, cùm ab aliis occiditur, sepelitur à nobis; rapitur insidiantibus, rapitur dormientibus. Habes ubi ipsi confessi sunt nos rapuisse, se dormisse, dicentes:* Dicite, quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum, nobis dormientibus. *Surge igitur qui dormis, ne & tu dum dormis, Christum amittas.* Surge qui dormis & exurge à mortuis. Vides mortuos esse qui dormiunt? *Et ideo non invidemus aliis, sed providemus nobis; non enim mortui poterant servare viventem. Exurgant, vel serò qui dormierunt, etiam qui Christum perdiderunt. Non sic amittitur Christus, ut non revertatur, si tamen requiratur: Sed vigilantibus regreditur, & exurgentibus præsto est: imò omnibus adest, qui ubique semper est, quia complet omnia. Nulli enim deficit, nos deficimus: nulli, inquam, deficit, superabundat omnibus: Superabundavit enim peccatum, & superabundavit gratia. Gratia Christus est, vita Christus est, Christus est resurrectio: Qui surgit igitur, invenit esse præsentem. Rapitur ergo Regnum cœlorum, cùm Christus à domesticis denegatur, à Gentilibus adoratur; rapitur, cùm ab illis repudiatur, à nobis colitur: rapitur, cùm per hæreditatem non agnoscitur, per adoptionem adquiritur.*

A diebus Joannis Baptistæ Regnum cœlorum vim patitur. *Quid est regnum cœlorum, nisi locus justorum? Solis enim justis cœlestis patriæ præmia debentur, ut humiles, casti, mites, atque misericordes ad gaudia superna perveniant. Cùm verò quis vel superbia tumidus, vel carnis facinore pollutus, vel iracundia accensus, vel crudelitate impius, post culpas ad pœnitentiam redit, & vitam æternam percipit, quasi in locum peccator intrat alienum.* A diebus ergo Joannis Baptistæ Regnum cœlorum vim patitur, & violenti rapiunt illud: *Quia qui pœnitentiam peccatoribus indixit, quid aliud quàm Regno cœlorum fieri violentiam docuit? Recogitemus ergo mala quæ fecimus, & nosmetipsos assiduis lamentis ateramus. Hæreditatem justorum, quam non tenuimus per vitam, rapiamus per pœnitentiam. Vult à nobis omnipotens Deus talem violentiam perpeti. Nam Regnum cœlorum rapi vult nostris fletibus, quod nostris meritis non debetur.*

S. Gr. M. h. 20. in Eu.

XI. Omnes enim Prophetæ & Lex, usque ad Joannem prophetaverunt. *Videtur Ioannes interjectus quidam limes Testamentorum duorum, veteris & novi. Sustinet ergo personam vetustatis, & præconium novitatis. Propter personam vetustatis, de senibus nascitur: propter personam novitatis, in visceribus matris Prophetæ declaratur.* Vetus Testamentum, quod Lege constat & Prophetis, Prophetia fuit, præconium, & figura Novi Testamenti: Novum verò Testamentum

S. Aug. f. 293. aliàs 5. ex editis à Vignerio.

eſt explicatio veteris. *Lex & Prophetæ uſque ad Ioannem: Lex enim quæ prævaricatores abundanti reatu concludebat in eam fidem, quæ poſtea revelata eſt, gratia facta eſt per Ieſum Chriſtum, per quem ſuperabundavit gratia: ac per hoc impleta eſt per gratiam liberantem, quæ non implebatur per litteram jubentem. Item in ipſa Lege univerſa Prophetia, quæ non tantùm verbis, ſed etiam quarundam actionum figuris Salvatoris promittebat adventum, veritas facta eſt per Ieſum Chriſtum.* Lex enim per Moyſem data eſt, Gratia autem & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt. *Ex cujus adventu jam Regnum Dei cœpit annuntiari; quia* Lex & Prophetæ uſque ad Joannem. *Lex, ut reos faceret, qui deſiderarent ſalutem; Prophetæ, ut promitterent Salvatorem.* Lex & Prophetæ uſque ad Joannem. *Quaſi præteritæ diſpenſationis limitem quemdam, qui Mediatorem ipſum non aliqua umbra futuri, vel allegorica ſignificatione, vel ulla Prophetica prænuntiatione venturum eſſe ſignificans; ſed digito demonſtrans, ait,* Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum Mundi: *tamquam dicens, Quem multi juſti videre concupierunt, in quem venturum ab ipſius humani generis initio crediderunt, de quo Abrahæ dictæ ſunt promiſſiones, de quo ſcripſit Moyſes, de quo Lex & Prophetæ ſunt teſtes:* Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum Mundi. *Ab hoc Ioanne & deinceps cœperunt de Chriſto fieri præterita, vel præſentia, quæ ab illis omnibus anterioris temporis juſtis credebantur, ſperabantur, deſiderabantur futura.* Juſti Veteris Teſtamenti & Prophetæ, miniſtri erant Teſtamenti Veteris, hæredes novi, quia ex fide qua vivimus, una eademque vivebant; & ideò tametſi *nondum nomine, ſed re ipſa fuerunt Chriſtiani.* Sed, heu, ex Chriſtianis hujus temporis plurimi ſunt ſolo nomine, non reipſa Chriſtiani; & in ipſo Novo Teſtamento, ad Vetus teſtamentum pertinent, ſub Lege poſiti, non ſub Gratia: *Quia facit eos carnalis timor & cupiditas ſervos, non euangelica fides, ſpes & charitas liberos.*

S.Aug.l.19. contra Faustum, c.3.

Joa.1.17.

S.Aug.l.3. ad Bonifac. c.4.

XII. *Et ſi vultis recipere, ipſe eſt Elias, qui venturus eſt.* Joannes Baptiſta Elias fuit officio, fide, zelo, pœnitentia, animi fortitudine. Hunc imitentur Paſtores & Rectores animarum, ut animas ad Chriſti adventum feliciter diſponant. Joannes eſt Elias, non perſona, ſed ſpiritu & virtute, ut Sanctus Lucas explicat: *Præcedet ante illum in ſpiritu & virtute Eliæ.* Sanctus enim Elias & virtutem magnam habuit, & gratiam: virtutem, ut ad fidem animos populorum à perfidia retorqueret, virtutem abſtinentiæ atque patientiæ, & ſpiritum prophetandi. *In deſerto Elias, in deſerto Ioannes: ille corvis paſcebatur, hic dumis; & calcata omni voluptatis illecebra, parcimoniam prætulit, luxumque contempſit. Ille Achab Regis gratiam non quæſivit, hic ſprevit Herodis: ille Iordanem dimiſit, hic ad Lavacrum ſalutare convertit: hic cum domino verſatur in terris, ille cum Domino appareret in gloria: hic prioris, ille ſequentis Dominici Præcurſor Adventus.*

Luc.1.17.

S.Ambr.l.7. in Luc.n.36.

XIII. *Qui habet aures audiendi, audiat.* Ait Scriptura, *Venite filii, audite me, timorem Domini docebo vos.* Putate, quia ipſe Dominus noſter Jeſus Chriſtus ita per Prophetam loquitur: *Audiamus illum ſimul, audite illum per nos. Doceat ergo, præbeamus aurem, præbeamus cor. Non aperiamus aures carnis, & cordis claudamus; ſed ſicut ipſe dixit,* Qui habet aures audiendi, audiat. *A quo autem habeant quicumque habent, ipſe Dominus oſtendit, ubi ait:* Dabo eis cor cognoſcendi me, & aures audientes. *Aures ergo audiendi, ipſum eſt donum obediendi, ut qui id haberent, venirent ad eum, ad quem nemo venit, niſi fuerit ei datum à Patre ipſius. Exhortamur ergo atque prædicamus: ſed qui habent aures audiendi, obedienter nos audiunt: Qui verò eas non habent, fit in eis quod ſcriptum eſt:* Ut audientes non audiant; *audientes videlicet corporis ſenſu, non audiant cordis aſſenſu. Cur autem illi habeant aures audiendi, illi non habeant, hoc eſt, cur illis datum ſit à Patre, ut veniant ad Filium, illis autem non ſit datum; quis cognovit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit? Aut tu quis es, ò homo, qui reſpondeas Deo?*

S.Aug. Enar. in Pſ.33. Concione 1.

Baruch.3.31.

S.Aug.lib.de dono perſev. c.14.

Mat.13.13.

XIV. *Cui autem ſimilem æſtimabo generationem iſtam? Similis eſt pueris ſedentibus in foro, qui clamantes coæqualibus, dicunt: Cecinimus vobis, & non ſaltaſtis: lamentavimus, & non planxiſtis.* Etſi non incongrua hæc puerorum videantur eſſe perſonæ, qui levem corporis motum imprudentia adhuc maturioris gravitatis exercent; tamen ad altiorem ſenſum id referri poteſt, eò quòd videantur Judæi nec Pſalmis primò, nec Threnis poſtea Propheticis credidiſſe: *Pſalmis ad præmia provocati, Threnis ab errore revocati.* Cantavit David, ut in ſalicibus noſtra ſuſpenderemus organa. Cantavit ipſe, & ante Arcam Domini, non pro laſcivia, ſed pro Religione ſaltavit. Ergo non hiſtrionicis motibus ſinuati corporis ſaltus, ſed impigra mentis, & religioſa corporis agilitas deſignatur. *Sed non in triumphis, non excidiis Judæorum ſecuta correctio eſt, qui divinæ indulgentiæ muneribus provocati, levare mentem, corpus adtollere; terrena deſerere, cœleſtia quærere debuerunt; & injuriis captivitatis adtriti, deflere peccatum, quòd culpa eſſet auctor injuriæ.* Bene ergo dicit, *Cantavimus vobis, & non ſaltaſtis.* Cantavit enim Moyſes, quando in Mari Rubro ad tranſitum Judæorum fluctus obriguit, unda circumſtetit, eademque equos Ægyptiorum, adſcenſoreſque refuſa demerſit. Cantavit Eſaias dilectæ vineæ ſuæ canticum, ſignificans aſperam flagitiis fore plebem, quæ fœcundis priùs erat virtutibus fructuoſa. Cantaverunt Hebræi, cùm veſtigia eorum tactu flammæ rorantis humeſcerent, & intùs extraque ardentibus omnibus, ſolos tamen ignis innoxius lamberet, nec adureret. Abacuc quoque Cantico publicam doctus mulcere mœſtitiam, prophetavit dulcem Domini fore Fidelibus Paſſionem. *Cantaverunt ergo Prophetæ, ſpiritualibus modulis publicæ ſalutis oracula reſultantes. Eleverunt Prophetæ, Threnis flebilibus dura Judæorum corda mulcentes.* Nec tamen cæci pervicaceſque Judæi converſi ſunt ad Deum. Idem Chriſtianis potiori jure exprobratur, qui nec lætis concentibus, ſcilicet promiſſis æternorum bonorum atque gaudiorum; nec næniis, nempè minis pœnarum æternarum, ignis inextinguibilis, vermis immortalis, ſtridoris dentium; nec lętis Chriſti ad homines venientis, & ſalutem illis afferentis; nec lugubribus pro nobis patientis myſteriis, ad pœnitentiam adduci poſſunt. *Cantavimus vobis, & non ſaltaſtis.* Docuit nos Scriptura cantare graviter, pſallere ſpiritaliter. Docuit etiam ſaltare ſapienter, dicente Domino ad Ezechiel: *Plaude manu, & percute pede;* neque enim hiſtrionicos fluxi corporis motus Deus motum cenſor exigeret, aut indecoros crepitus viris, plauſuſque fœmineos imperaret, ut tantum Prophetam deduceret ad ludibria ſcenicorum, & mollia fœminarum. Non congruunt reſurrectionis revelata myſteria, & opprobria ſaltationis exacta. Sanè eſt quidam proprius bonorum actuum factorumque plauſus, cujus ſonus in orbem exeat, & benè geſtorum reſultet gloria. Eſt honeſta ſaltatio, qua tripudiat animus, & bonis corpus operibus elevatur; quando in ſalicibus organa noſtra ſuſpendimus. Jubetur ergo Propheta plaudere manu, & percutere pede: *Iubetur pſallere, quia Sponſi nuptias jam videbat, in quibus deſponſatur Eccleſia, Chriſtus adamatur. Et bonæ nuptiæ, quando Verbo anima, ſpiritui caro nubit.* In his Propheta David nuptiis ludere nos voluit, ad has invitavit, quia ſuos poſteros copulabat, & ideò lætior quàm cæteri, quaſi in ipſo actu nuptiarum poſitus, nos ad celebritatem feſti muneris adhortatur, dicens: *Exultate DEO adjutori noſtro, jubilate DEO Iacob. Sumite Pſalmum, & date tympanum, pſalterium jucundum cum cythara.* Et alibi: *Pſallam tibi in cithara, ſanctus Iſrael. Gaudebunt labia mea cùm cantavero tibi, & anima mea quam redemiſti.* Audis citharizantium voces, audis ſaltantium crepitus, nuptias crede. *Sume & tu citharam, ut pulſata Spiritus plectro interiorum corda ver-*

«S.Amb.l.6. in Luc. n. 7,8.& 9.

«Pſ.136.

Exod.15.

«Iſa.5.1.

«Dan.3.24.

«Abac.3.8.

Pſ.46.8.

«Ezech.6.11.

Pſ.80.1.& 3

Pſ.70.22.& 23.

narum, boni operis sonum reddat: sume Psalterium, ut harmonia dictorum factorumque tuorum concinat. Sume tympanum, ut organum tui corporis spiritus moduletur interior, factisque operantibus, dulcis morum tuorum suavitas exprimatur..... Hoc canticum cecinerunt pueri, nec auditi sunt. Qui pueri? de quibus Isaias ait, *Ecce ego & pueri quos dedisti mihi.* » Sed hoc canticum non in foro, non in plateis ca- » nebatur, sed in Jerusalem: Ipsa est enim Domi- » nicum forum, in quo præceptorum cœlestium ju- » ra conduntur. Canitur in Ecclesia, cujus Jerusalem » typus fuit.

S.Aug. in f. 311. aliàs de Diver.115. *Cecinimus vobis, & non saltastis; lamentavimus, & non planxistis.* Cantat qui præcipit, saltat qui facit. *Quid est saltare, nisi motu membrorum cantico consonare?* Quod est canticum nostrum? Non proferam » ego; non sit meum. Meliùs minister sum, quàm » actor. Dico canticum nostrum: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: quæ non est ex Patre, sed ex Mundo est. Et Mundus transit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.* Audistis canticum, audiamus saltantes: *Facite vos congruentia morum, quod faciunt saltatores motu membrorum. Intus hoc agite, mores consonent. Cupiditas extirpetur, charitas plantetur. De ista arbore quicquid exit, bonum est. Cupiditas nihil boni potest generare, charitas nihil mali. Et dicitur, & laudatur, & nemo mutatur.*

1.Joa. 2.15. & seq.

XV. *Venit enim Joannes neque manducans, neque bibens, & dicunt: Dæmonium habet. Venit Filius hominis manducans & bibens, & dicunt: Ecce homo vorax, & potator vini, publicanorum & peccatorum amicus. Et justificata est sapientia à filiis suis.* Impii inutile reddunt malitia sua, quicquid Deus pro illorum salute operatur, quemadmodum *Diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum.* Araneæ ex iis floribus venenum, ex quibus apes mel conficiunt. Ægro stomacho salubriores cibi nocent: Quosdam austerior vitæ ratio perterret, remissior offendit. Bonum ipsum virtutemque vituperant in iis, quos non amant. De ministris Christi, aut de aliis Christianæ pietatis professoribus temerè judicant, illisque obloquuntur, ut Scribæ ac Pharisæi Joanni, ipsique Christo Domino. Hi superbiæ ac invidiæ fructus. Hæc vitia vitemus, regulamque charitatis ab Apostolo traditam sequamur: *Is qui manducat, non manducantem non spernat: & qui non manducat, manducantem non judicet.... Tu quis es, qui judicas alienum servum? Domino suo stat, aut cadit... Qui manducat, Domino manducat: gratias enim agit Deo. Et qui non manducat, Domino non manducat, & gratias agit Deo.... Non est regnum Dei esca & potus; sed justitia & pax, & gaudium in Spiritu sancto..... Bonum est non manducare carnem, & non bibere vinum.* Regnum, inquam, Dei non est in esca & potu: *Sed in æquanimitate tolerandi; quos nec copia sublevat, nec deprimit egestas.* Unde & Paulus dicebat: *Scio abundare, scio & penuriam pati.* Rectores verò animarum, non admodùm curent varia de se hominum sæcularium judicia, modò quæ charitatis & ædificationis sunt, sectentur, & verè dicere cùm Apostolo possint: *Factus sum infirmis infirmus, ut infirmos lucrifacerem. Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos.*

Rom.14.3.

S.Aug.l.2. qu. Ev. c.11. Philipp.4. 1.Cor.9.22.

Venit Joannes neque manducans, neque bibens, &c. *Venit Filius hominis manducans & bibens,* &c. Id est, » oppositis quibusdam itineribus ego & Joannes ad vos » venimus, idemque fecimus, quod venatores solent fa- » cere, qui quando fugacissima captuque difficillima » insectantur animalia, non una via, sed diversis, & » non diversis solùm, sed per contraria plerumque in- » grediuntur, ut si alterum effugerint, in alterum in- » cidant. Nam quoniam universum penè genus ho- » minum maximè jejunantes solet admirari, & duri- » tiem vivendi approbare: idcircò statim à teneris un-

S.Joa. Chr.h. 36. in Mat.

Alex. Exposit. in Euang.

guiculis dispensatione divina durè vixit Joannes, " ut ad credendum verbis ipsius populi adducerentur. " Sed cur, inquies, hoc iter Christus non est ingressus? " Imò verò hanc quoque viam ipse confecit, cùm qua- " draginta diebus jejunaverit, & circumiret ita do- " cens, ut non haberet, ubi caput reclinaret. Sed tamen " etiam aliam iniit vitæ rationem, ut faciliùs omnes " lucrifaceret. Idem enim erat, aut etiam majus, te- " stimonio ejus qui durissima disciplina vivendi fuerat " usus, approbari, quàm ipsum jejunare atque auste- " rè vivere. Præterea, præter vitæ sanctimoniam ni- " hil magni Joannes ostendit: *Nullum enim signum* " Joa.10. *Joannes fecit.* Christus verò signorum atque mira- " culorum testimonio claruit. Illam autem vivendi ra- " tionem, quæ jejunio claros efficit, Joanni omninò " postea dimisit: ipse autem publicanorum atque pec- " catorum mensas elegit, ut publicanos & peccatores " salvaret. Interrogabimus ergo Judæos, si jejunium ad- " mirantur, atque collaudant, cur Joanni jejunanti " non crediderunt, cujus verba ad Jesum illos apertissi- " mè adducebant? Quòd si grave ac triste jejunium ip- " sis videtur, cur Jesum comedentem atque bibentem " repulerunt? Utraque enim via, si Joannem & Jesum " recepissent, salutem consequebantur. Illi autem qua- " si crudelis quædam bestia, contumeliis utrumque la- " cerarunt. Non erat ergo culpa eorum quibus non " credebatur, sed eorum qui credere nolebant. Nemo " enim non insanus contraria simul vituperare ac lau- " dare studet. Ars est artium regimen animarum. Cæ- " lestis medicina est; variam autem curandi rationem ineunt periti Medici pro morborum & temperamentorum varietate. Alii duriorem, alii mitiorem disciplinam erga pœnitentes observant. Ad eumdem tamen collineant scopum, modò charitatem magistram sequantur, quæ *Alios parturit, cum aliis infirmatur; alios curat ædificare, alios contremiscit offendere; ad alios se inclinat, ad alios se erigit; aliis blanda, aliis severa, nulli inimica, omnibus mater.* Et justificata est sapientia à filiis suis. *Etsi vos persuasi non estis, me tamen jure incusare non potestis.* Quod & Propheta significat his verbis: *Ut justificeris in ser-* Ps.50. *monibus tuis, & vincas cum judicaris.* Quamvis enim " Deus sciat nihil boni vos facturos, cura tamen & pro- " videntia summa erga vos utitur: ut ne umbram qui- " dem insulsæ dubitationis impudentissimis relinquat. " *Et justificata est sapientia ab omnibus filiis suis.* Sapien- Hebr. 6. tia Dei Filius est; sapientia per naturam, non per profectum. Bene ergo dicitur sapientia, quæ Deus est, ab omnibus filiis suis justificata: *Quia circa omnes justitia servatur; ut susceptio fiat fidelium, rejectio perfidorum.* Unde plerique Græci sic habent: *Justificata est sapientia ab omnibus operibus suis;* quòd opus justitiæ sit, " circa uniuscujusque meritum servare mensuram. "

S.Aug.l de Catechizandis rudibus, c.15.

XVI. *Tunc cœpit exprobrare civitatibus, in quibus factæ sunt plurimæ virtutes ejus, quia non egissent pœnitentiam.* Christianos etiam spectant graves illæ Salvatoris exprobrationes, qui beneficiis ipsius longè majoribus abuuntur, & ad pœnitentiam non flectuntur. *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ essent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent.* Christianus impœnitens, Ethnico pejor est, cùm Dei verbo, ac miraculis, quibus Religioni conciliavit auctoritatem, pertinaciùs resistat. Illorum *qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cœleste, & participes facti sunt Spiritus sancti; gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesque sæculi venturi, & prolapsi sunt;* culpa longè gravior, contumacia præfractior, ingrati animi vitium horribilius. Quamobrem gravior ipsos damnatio pœnaque manet in die judicii, quàm Tyrios & Sidonios. Rursus enim crucifigunt & ostentui habent Filium Dei. *Terra enim sæpè venientem super se bibens imbrem, &* Hebr.6.7. *generans herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo; proferens autem spinas & tribulos, reproba est; & maledicto proxima: cujus consummatio in combustionem.* Graviora omninò peccata sunt Christianorum, qui Dei Verbum audiunt, & non

faciunt, quàm Paganorum qui non audierunt. Nullam enim cauſari poſſunt ignorantiam. *Nullum ignorantiæ prætextum tibi patrocinatur, quòd Domino agnito, præceptiſque ejus admiſſis, denique pœnitentia delictorum functus, rurſus te in delicta reſtituis. Ita, in quantum ignorantia ſegregaris, in tantum contumaciæ agglutinaris..... Cùm autem ignorantes Dominum, nulla exceptio tueatur à pœna, quia Deum in aperto conſtitutum, & vel ex ipſis cœleſtibus bonis comprehenſibilem, ignorari non licet, quantò cognitum deſpici periculoſum eſt? Deſpicit porrò qui bonorum ac malorum intellectum ab illo conſecutus, quod intelligit fugiendum, quodque jam fugit, reſumens, intellectui ſuo, id eſt, Dei dono contumeliam facit: reſpuit datorem, cùm datum deſerit... Ita in Dominum non modò contumax, ſed etiam ingratus apparet.*

Tert. l. de Pœnitentia, c. 5.

Væ tibi Corozain, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro & Sidone factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. Cur autem apud Tyrios & Sydonios miracula non fecerit, ſcrutetur, qui poteſt, judiciorum Dei tam magnum profundum; verumtamen caveat præcipitium. Securiùs cum Apoſtolo exclamemus: *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei! Quam incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus! Quis enim cognovit ſenſum Domini, aut quis conſiliarius ejus fuit?* Humillima ergo animi devotione terribilia Dei judicia adoremus, quę ſcrutari curiosè non licet. *De Tyriis & Sidoniis quid aliud poſſumus dicere, quàm non eſſe eis datum, ut crederent, quos etiam credituros fuiſſe ipſa Veritas dicit, ſi talia, qualia apud non credentes facta ſunt, virtutum ſigna vidiſſent? Quare autem hoc eis negatum fuerit, dicant ſi poſſunt, qui calumniantur & oſtendant, cur apud eos Dominus mirabilia, quibus profutura non erant, fecerit. Nos, etiamſi rationem facti, & profunditatem judicii ejus penetrare non poſſumus, manifeſtiſſimè tamen ſcimus, & verum eſſe quod dixit, & juſtum eſſe quod fecit: & non ſolùm Tyrios & Sidonios, ſed etiam Corozain & Bethſaida potuiſſe converti, & fideles ex infidelibus fieri, ſi hoc in eis Dominus voluiſſet operari. Neque enim ulli falſum videri poteſt, quod Veritas ait, Nemo poteſt venire ad me, niſi fuerit ei datum à Patre meo: &, Vobis datum eſt noſſe myſterium Regni cœlorum, illis autem non eſt datum: &, Nemo novit Filium, niſi Pater; neque Patrem quis novit, niſi Filius, & cui voluerit Filius revelare; &, Sicut Pater vivificat mortuos, ita & Filius quos vult vivificat: &, Nemo poteſt dicere Dominum Ieſum, niſi in Spiritu ſancto. His divinarum vocum auctoritatibus eruditi, gratias agamus Deo, qui dedit nobis Spiritum fidei & virtutis, continentiæ & charitatis, ſapientiæ & intellectus, conſilii & fortitudinis, ſcientiæ & pietatis, ac timoris ſui. Quæ bona ſi non dediſſet nobis, qui omnia operatur in omnibus, prorsùs non haberemus in nobis: & cum his qui non cognoverunt Deum, aut cùm cognoviſſent, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; ſed hoc ipſum ſuæ ſapientiæ deputantes, ſtulti facti, & obſcurato corde evanuerunt in cogitationibus ſuis: cum his, inquam, ſederemus in tenebris & in umbra mortis, nec querelam habentes de pœna, nec excuſationem de ignorantia, nec præſidium de natura.*

Rom. 11, 33. 34.

S. Proſper, in Reſponſione ad Excerpta Genuenſium c. 8.

Joa. 6. 66. Luc. 8. 10.

Mat. 11. 27. Joa. 5. 21.

In cilicio & cinere pœnitentiam egiſſent. In cilicio quippè aſperitas & compunctio peccatorum, in cinere autem pulvis oſtenditur mortuorum. Et idcircò utrumque hoc adhiberi ad pœnitentiam ſolet, ut in punctione cilicii cognoſcamus, quid per culpam fecimus, & in favilla cineris perpendamus, quid per judicium facti ſumus. Conſiderentur ergo in cilicio pungentia vitia, conſideretur in cinere per mortis ſententiam ſubſequens juſta pœna vitiorum. Quia enim poſt peccatum, carnis contumeliæ ſurrexerunt, videat homo in aſperitate cilicii, ſuperbiendo quid fecit; videat in cinere, uſquequò peccando pervenit. *Ideo Iob ait*: Ipſe me reprehendo, & ago pœnitentiam in favilla & cinere.

S. Gr. M. l. 35. Moral. c. 5.

Job 42.

XVII. *Et tu Capharnaum, numquid uſque in cœlum exaltaberis? Uſque in infernum deſcendes: quia ſi in Sodomis factæ fuiſſent virtutes, quæ factæ ſunt in te, fortè manſiſſent uſque in hanc diem. Verumtamen dico vobis, quia terræ Sodomorum remiſſius erit in die judicii, quàm tibi.* Fruſtra gloriabantur Capharnaitæ, Bethſaitæ, Corozaitę, aliique Judæi, quòd Abrahæ & Jacob filii eſſent, quòd Idolis non ſervirent, ut vicinæ Gentes, quòd Legem à Deo accepiſſent, quòd miſſi ad ipſos eſſent Prophetæ: illos nempè ob ſuperbiam ſuam, ob luxum, ob divini verbi contemptum, ob contumaciam, ob inſignem abuſum tot beneficiorum ipſis à Deo collatorum, præſertim in adventu, prædicatione & miraculis ipſius Salvatoris Jeſu Chriſti, graviores pœnas daturos in die judicii Chriſtus denuntiat, quàm execrandos Sodomæ incolas, qui nec Legem acceperunt per Angelos in manu Mediatoris, ut Judæi, nec Prophetas habuerunt, nec prædicationem Euangelii audierunt, nec miracula viderunt. Quantò graviora ſunt Chriſtianorum crimina, qui Baptiſmi ſacramentum, pactumque cum Deo in Baptiſmo initum violare non verentur! Nam cùm ad mutua hominum pacta firmanda Deus adhiberi ſoleat, quantum, quæſo, periculum eſt, ne fœdera cum Deo ipſo contracta perfregiſſe reperiamur! *Voluntariè* enim peccantibus nobis poſt acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hoſtia; terribilis autem quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ conſumptura eſt adverſarios. Irritam quis faciens Legem Moyſi, ſine ulla miſeratione, duobus vel tribus teſtibus moritur: quantò magis putatis deteriora mereri ſupplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & Sanguinem Teſtamenti pollutum duxerit, in quo ſanctificatus eſt, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Scimus enim qui dixit: Mihi vindicta, & ego retribuam. Et iterum: Quia judicabit Dominus populum ſuum. Horrendum eſt incidere in manus Dei viventis. Non ſolùm verò graviùs punientur in terribili judicii die Chriſtiani, quàm Judæi, verùm etiam acerbiùs, quàm nefarii illi Sodomorum incolæ. *Terræ Sodomorum remiſſius erit in die judicii, quàm tibi*, ingrate Chriſtiane; qui non Legem duntaxat naturalem, ſed & Euangelicam conculcas; qui non Lothi adhortationem, ſed ipſius Chriſti verba contemnis; qui non Angelos ſolùm, ſed Dominum Angelorum graviter offendis. *Vivo ego, dicit Dominus Deus, quia non fecit Sodoma ſicut feciſti tu, & filiæ tuæ. Ecce hæc fuit iniquitas Sodomæ, ſuperbia, ſaturitas panis, & abundantia, & otium ipſius & filiarum ejus: & manum egeno & pauperi non porrigebant. Et elevatæ ſunt, & fecerunt abominationes coram me, & abſtuli eas, ſicut vidiſti.* Qui verò per Dei miſericordiam piè vivunt, Deo gratias agant, timeant, humilient ſe coram Deo, de ſe nihil præſumant, ejus miſericordiæ totum ſe debere agnoſcant. *Miſericordiæ Domini quia non ſumus conſumpti: quia non defecerunt miſerationes ejus.* Et, *Niſi Dominus Sabaoth reliquiſſet nobis ſemen, quaſi Sodoma facti eſſemus, & ſicut Gomorrha ſimiles fuiſſemus.*

S. Gr. Nazianz. Or. 40.

Hebr. 10. 26. & ſeq.

Ezech. 16. 40. 49. 50.

Thren. 3. 22.

Rom. 9.

XVIII. *Reſpondens Ieſus, dixit: Confiteor tibi, Pater, Domine cœli & terræ, quia abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis. Ita Pater, quoniam ſic fuit placitum ante te.* Confiteor tibi, Pater. *Confeſſio non ſolius eſt peccatoris, ſed etiam aliquando laudatoris.* Confitemur ergò, ſive laudantes Deum, ſive accuſantes nos ipſos. *Pia eſt utraque confeſſio, ſive cùm te reprehendis, qui non es ſine peccato, ſive cùm illum laudas, qui non poteſt habere peccatum,* Abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus: *Sive ab illis qui multiplicibus diſputationibus & ſolertiſſima inquiſitione ad inveſtigationem creaturæ pervenerunt, ſed Creatorem minimè cognoverunt; ſive ab illis qui cognoſcentes Deum, non ſicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt, & videre perfectè aut ſalubriter non potuerunt, quia ſuperbi fuerunt.* Abſcondiſti *ergo* hæc

S. Aug. ſ. 67. aliàs 8. de Verbis Do. & ſ. 68. aliàs de Diver. 21.

à ſa-

Isa.66.2. à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis. „ *Quibus parvulis? Humilibus.* Dic, super quem requie- „ scit Spiritus meus? Super humilem & quietum, & „ trementem verba mea. *Hæc verba Petrus tremuit; Plato non tremuit. Teneat Piscator, quod perdidit nobilissimus Disputator.* Abscondisti hæc, &c. *Abscondisti superbis, & revelasti humilibus. Quæ sunt ipsa? Non enim cum hoc diceret, cœlum & terram adtendebat, & quasi manu demonstrabat, cum diceret hæc. Quis enim non videt hæc? Vident boni, vident mali; quia facit solem suum oriri super bonos & malos. Quæ sunt ergo ista?* Omnia mihi tradita sunt à Patre meo..... *Debemus esse parvuli; nam si voluerimus esse magni, quasi sapientes & prudentes, non nobis illud revelatur.* Qui sunt magni? Sapientes & prudentes. Dicentes se esse sapientes, stulti facti sunt. Habes remedium à contrario. *Si dicendo te esse sapientem, stultus factus es; dic te stultum, & sapiens eris. Sed dic intus: quia sic est, ut dicis..... Prorsus quod ad te ipsum pertinet, quod ad tua, tenebrosus es. Quid est enim aliud esse stultum, nisi esse tenebrosum in corde? Dic, quia tu tibi lumen non es. Vt multum, oculus es; lumen non es. Quid prodest patens & sanus oculus, si lumen desit? Ergo dic, à te tibi lumen non esse; & clama quod scriptum est, Tu illuminabis lucernam meam Domine; lumine tuo, Domine, illuminabis tenebras meas. Meæ enim nihil nisi tenebræ: Tu autem lumen fugans tenebras, illuminans me. Non à me lumen mihi exi-*
2.Cor.3.18. *stens, sed lumen non participans nisi in te.* Igitur *si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens;* id est, humilis fiat, ut cœlesti sapientia à Deo donetur & illuminetur.

Confiteor tibi, Pater, Domine cœli & terræ, &c. Hoc loco gratiæ Christi necessitas, gratuitumque mu-
S. Fulgent.l. 1. De Veritate Prædestinationis & Gratiæ, c.22, & 23. nus adstruitur, ut explicat Sanct. Fulgentius. *Ipsius,* inquit, *ad Patrem directa confessio evidenter ostendit, omnem sapientiam humanæ mentis, ad intelligentiam Divinæ prædicationis invalidam, nisi Deus qui docet exteriùs per hominem loquentem, per se ipsum interiùs docens illuminet, atque adjuvet audientem. Ait enim:* Confiteor tibi, Pater, Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis. *Quomodo gratia omnibus asseritur data, quæ à sapientibus & prudentibus, teste ipso donante, monstratur abscondita? Nam & in subsequentibus verbis, agnitionem Dei, non in humana potestate, sed in divina ostendit revelatione consistere, cum ait:* Nemo novit Filium nisi Pater, neque Patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare. *Quis hic non videat, hominem ab homine inutiliter sermonem doctrinæ cœlestis audire; nisi ei Magister Deus, revelando misericorditer, loquatur in corde? Hæc autem revelatio specialis est filiorum Dei, qua non solum cognitionis donum, sed etiam Divinæ dilectionis accipiunt. Non enim talis est ista revelatio, si-*
Rom.1. *ve cognitio, qualis illorum de quibus dicit Apostolus,* „ Quod notum est Dei, manifestum est illis: Deus enim „ illis manifestavit; ut sint inexcusabiles, quia cùm „ Deum cognovissent, non sicut Deum glorificaverunt, „ aut gratias egerunt. *Illa itaque manifestatio, qua cognoverunt Deum, qui cognitum non dilexerunt, gratiam non habuit: qua Deus sic cognoscitur, ut ametur..... In vasis ergo misericordiæ reatus naturalis, humili, quam gratia spiritalis donat, fide & charitate solvitur: In vasis autem iræ, superba cognitione nutritur. Per illam cognitionem cæcum cor à semetipso inflatur ad mortem; per hanc autem divinitus illuminatur & humiliatur ad vitam. Illa cognitione cor obscuratur insipiens, dum quod Dei est homo, sibi superbus assignat: hac autem accipit lumen, ut hoc ipsum quòd Deum cognoscit ac diligit, non ex possibilitate naturæ, neque ex auditu Legis, neque ex sua voluntate, sed ex Dei dono sibi inesse non ambigat; semperque humilis esse meminerit, ne superbus amittat, quod indignus accepit. Cognitio ergo illa peccato adjicit prævaricationis reatum; ista removet à peccatore supplicium. Illa justè damnat; ista gratis justificat. Illic*
Alex. Expos. in Euang.

scientia inflans nutrit, augetque peccatum: Hic charitas ædificans cooperit multitudinem peccatorum. Simul etiam docet Christus, summa docilitate Divinam ejus doctrinam nos audire oportere. *Quem-*
S. Isid. Pelusiota, l.1. Epist.440. *admodum pueri, cùm primùm litteras formare discunt, in Præceptorem intenti sunt, ad quod calamum accommodarit, lubenter atque obedienti animo notas excipientes: eodem modo eos quoque, qui ad res divinas perdiscendas se conferunt, earum magistros sequi, atque puerilem simplicitatem, & indubitatum assensum habere oportet. Abscondita enim sunt hæc à sapientibus & prudentibus, inquit Dominus, & parvulis revelata.*

XIX. Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. S.Gr.M.l 25. Moral. c.13. *Nemo discutiat, cur alius trahatur ex dono, alius repellatur ex merito. Si enim Gentilitatem miraris assumptam,* ipso concedente pacem, quis est qui con- Job 34. « demnet? *Si Judæam obstupescis perditam,* ex quo ab- « sconderit vultum suum, quis est qui contempletur « eum? *Itaque consilium summæ & occultæ virtutis, sa-* « *tisfactio fit apertæ rationis.* Ita Pater, quoniam sic fuit placitum ante te. *Quibus nimirum verbis exempla humilitatis accipimus, ne temerè discutere superna consilia de aliorum vocatione, aliorum verò repulsione, præsumamus. Cùm enim intulisset utrumque, non mox rationem reddidit, sed sic Deo placitum dixit; hoc videlicet ostendens, quia injustum esse non potest, quod placuit justo.*

XX. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Et ne-*
S. Hier. in hunc loc. *mo novit Filium nisi Pater: neque Patrem quis novit nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Tradita si- « bi omnia, non cœlum & terra, & elementa intel- « ligenda sunt, & cætera quæ ipse fecit & condidit; « sed hi qui per Filium accessum habent ad Patrem, « & ante rebelles, Deum postea sentire cœperunt. « De quibus alibi ait: *Hæc est voluntas ejus qui misit* Joa.6.39. *me Patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo:* Et, *Quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quem-* Item Joa.18. 9. « *quam:* Omnia mihi tradita sunt à Patre meo: pote- « stas omnis revelandi mysteria salutis, & gratiæ the- « sauros dispensandi, utpotè qui sim *plenus gratiæ &* « *veritatis.* In me sunt *abscondíti omnes thesauri sa-* « *pientiæ & scientiæ Dei:* In me gratiæ omnes, de cu- « jus plenitudine omnes accipiunt. Id enim Sacerdo- « tis & victimæ Patris, Salvatoris & Mediatoris, Ca- « pitis, Pastoris & Judicis supremi omnium hominum « dignitati & officio convenit. «

Omnia mihi tradita sunt à Patre meo. Fortè ava- S.Aug.s.142. alias 34.de Verb. Dom. & 34. ex Homilus 50. ritia vis omnia possidere? *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo* (inquit.) Fortasse dicturus es, Christo sunt « tradita, numquid mihi? Audi Apostolum dicen- « tem; audi, ne desperatione frangaris; audi, quo- « modo amatus es non amandus; audi, quomodo « amatus es turpis, fœdus, antequam esset in te, « quod amari dignum esset. Amatus es priùs, ut di- « gnus fieres, qui amareris. *Etenim Christus,* sicut « ait Apostolus, *pro impiis mortuus est.* An fortè « impius amari merebatur? Quæro, quid mereba- « tur impius? Damnari, respondes. Christus tamen « pro impiis mortuus est. *Desiderabas autem omnia pos-* « *sidere. Noli per avaritiam, per pietatem hoc quære, per humilitatem hoc quære. Si enim ita quæsieris, possidebis. Tenebis enim eum, per quem facta sunt omnia, & cum ipso omnia possidebis.* Non hæc nos quasi ra- « tiocinando dicimus: Ipsum audi Apostolum dicen- « tem: *Qui Filio proprio non pepercit, sed pro nobis om-* « *nibus tradidit illum; quomodo non cum illo nobis omnia donavit?* Avare, ecce habes omnia. *Omnia quæ* « *amas, ut non impediaris à Christo, contemne, & ipsum tene, in quo possis omnia possidere. Omnia mihi, inquit, tradita sunt à Patre meo. Si desideras omnia, mecum habebis: si desideras Patrem, per me habebis, & in me habebis. Nemo cognoscit Patrem, nisi Filius. Noli desperare, veni ad Filium. Audi quod sequitur: Et cui voluerit Filius revelare.*

XXI. *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati*
S. Ambr.s. 15. in ps. 118.n.15. *estis, & ego reficiam vos.* Malignos repellit, laboran- « tes vocat. Dicit illis Jesus: *Discedite à me omnes qui* «

„ *operamini iniquitatem*; iſtis ait, *Venite ad me omnes*
„ *qui laboratis, & onerati eſtis*. Non utique malignita-
„ te mentis, ſed infirmitate carnis onerati: onerati, in-
„ quam, alieni hæreditate peccati. Laborantibus ſubve-
„ nio; fraudulentis prodeſſe non debeo, ne pluribus
„ noceant. Hos pœna compeſcat, illos emendet gra-
„ tia. *Malitia enim fons peccati eſt: culpa infirmitatis*
„ *eſt lapſus. Illi debeo ſubvenire qui laborat; illum etiam*
„ *odiſſe qui decipit*.

S.Amb. Ena. in pſ.45.n.17. Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis, & ego reficiam vos. *Hanc vocem dedit Altiſſimus, & omnes eum ſecuti ſunt populi nationum, dura peccati ſigna fugientes, & perpetuæ mortis atrocitatem, atque intolerabilem flagitiorum omnium ſervitutem; cùm polliceretur feſſis requiem, captivis remiſſionem, ſervientibus libertatem: & decuſſo jugo ferreo Babylonii Regis, jugum ſuum ſuave cervicibus Fidelium ſubrogaret; ne vacua colla Gentilium rurſus inimicus catenis ſuæ iniquitatis adſtringeret. Chriſtus enim quos alligat, liberat; & quos adſtringit, abſolvit. Denique qui ſervus vocatus à Domino eſt, libertus eſt Domini; & qui liber vocatus eſt, ſervus Chriſti eſt. Ideoque*
Epheſ.3.1. *in ſuis vinculis Paulus gloriatur, dicens:* Paulus vinctus Jeſu. *Quod ſub aliis contumelia, ſub Chriſto gloria eſt*.

S.Aug.ſ.69. aliàs 10. de Verbis Do. *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati eſtis,*
„ *&c.* Quare omnes laboramus, niſi quia ſumus homi-
„ nes mortales, fragiles, infirmi, lutea vaſa portantes,
„ quæ faciunt invicem anguſtias? Sed ſi anguſtantur
„ vaſa carnis, dilatentur ſpatia charitatis. Quid ergo
„ dicit: *Venite ad me omnes qui laboratis*, niſi ut non
„ laboretis? Denique promiſſio ejus in promptu eſt.
„ Quoniam laborantes vocavit, quærent fortè, qua
„ mercede vocati ſunt: *Et ego vos*, inquit, *reficiam*...
S. Aug. Oper. Imp. contra Julianũ, c.29. „ Amariùs laborant cogitationibus divites, quàm ope-
„ rationibus pauperes. *Nomine quippè ſudoris generalem*
„ *ſacra Scriptura ſignificavit laborem*, cùm alii labo-
„ rant operibus duris, alii ſolicitantibus curis.....
„ Deus non ſolos pauperes, verùm etiam divites vo-
„ cat, dicens: *Venite ad me omnes qui laboratis*. Pro-
„ pter quid autem vocat, niſi quod paulò poſt dicit: *Et*
„ *invenietis requiem animabus veſtris*? Quando iſtud
„ erit, niſi quando corruptio corporum, quæ nunc
„ aggravat animas, non erit? Nunc verò laborant pau-
„ peres, laborant divites, laborant juſti, laborant ini-
„ qui, laborant magni, laborant puſilli, à die exitus de
„ ventre matris eorum, uſque in diem ſepulturæ in ma-
„ trem omnium. Tam quippè malignum eſt hoc ſæ-
„ culum, ut niſi exitum hinc fuerit, promiſſa requies
„ nobis adeſſe non poſſit: quamvis per prævaricatio-
„ nem primi hominis, labor poſteris ejus advenerit; ta-
„ men etiam reatu prævaricationis illius quam traxi-
„ mus, jam ſoluto, ut fidei examen exerceatur, labor
„ remanet ad certamen. Oportet enim nos certare cum
„ vitiis, & in ipſo certamine laborare, donec done-
„ tur nobis adverſarium non habere. Quapropter, ut
„ boni prælìatores perducantur ad præmia, labores ver-
„ tantur in prælia. Parvulorum quoque, ſoluto rea-
„ tu originali, propterea labores manent, quamvis
„ ex ipſo reatu doceantur exorti; quia etiam ſic Deo
„ placuit fidem probare majorum, à quibus ei offerun-
„ tur, ut regenerentur. Qualis & quanta fides eſſet re-
„ rum inviſibilium, ſi viſibilis remuneratio continuò ſe-
„ queretur; ac non potiùs dilata requie, quæ promitti-
„ tur, ageretur fidei negotium cum corde, non cum
„ oculis; ac ſic futurum ſæculum, ubi nulli labores erunt,
„ quod nondum videmus, & crederetur ſinceriùs, &
„ deſiderabiliùs quæreretur? Ac per hoc Deus labores
„ noſtros, id eſt, pœnas noſtras, ad utilitates noſtras
„ mirabili benignitate convertit.

„ *Venite ad me omnes qui laboratis*. Audiamus, &
S.Aug.ſ.30. aliàs de Verb. Apoſtoli, 12. „ veniamus. Quid eſt, Veniamus? Credendo proficia-
„ mus, gratias agendo accedamus, perſeverando perve-
„ niamus. Veniamus ad eum, qui dicit, *Venite ad me*
„ *omnes qui laboratis*. Et tu laboras, & ego laboro: Il-
„ lum audiamus, ad illum veniamus: inter nos qua-
„ re litigamus? O infœlix infirmitas! Ad ſe vocat Me-
„ dicus, & litibus occupatur ægrotus. *Venite ad me*
omnes qui laboratis. Ubi laboratis, niſi ſub ſarcinis peccatorum, niſi ſub jugo malæ dominæ iniquitatis? Et ego vos reficiam. Ego qui feci, reficiam; quia ſine me nihil poteſtis facere.

Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati eſtis,
S.Gr. M.l. 10. Moralium, c.16. *&c.* Ceſſationem Dominus à mundi laboribus impetrat, ſanctæ quietis dulcedinem perſuadet: & tamen veſana iniquorum mens plus ſe aſſequi aſpera carnaliter, quàm tenere blanda ſpiritualiter gaudet; plus acerbitate fatigationis, quàm quietis dulcedine paſcitur. Quod apertè in ſeipſo nobis Iſraeliticus populus oſtendit, qui dum refectionem Mannæ deſuper perciperet, ab Ægypto ollas carnium, pepones, porros, cepaſque concupivit. *Quid enim ſignatur in Manna, niſi eſca gratiæ ſuavè ſapiens, ad refectionem interioris vitæ benè vacantibus deſuper data? Et quid per ollas carnium, niſi carnalia opera vitæ, in tribulationum laboribus quaſi ignibus excoquenda? Quid per pepones, niſi terrenæ dulcedines? Quid per porros & cepas exprimitur, quæ plerumque qui comedunt, lacrymas emittunt, niſi difficultas vitæ præſentis, quæ à dilectoribus ſuis, & non ſine luctu agitur, & tamen cum lacrymis amatur? Manna igitur deſerentes, cum peponibus ac carnibus porros cepaſque quæſierunt: quia videlicet perverſæ mentes dulcia per gratiam quietis dona deſpiciunt, & pro carnalibus voluptatibus laborioſa hujus vitæ itinera, etiam lacrymis plena, concupiſcunt: contemnunt habere, ubi ſpiritaliter gaudeant; deſideranter appetunt, ubi & carnaliter gemant*.

XXII. *Tollite jugum meum ſuper vos, & diſcite à*
S.Aug.ſ. 69. aliàs de Verbis Do. *me, quia mitis ſum & humilis corde: & invenietis requiem animabus veſtris*. Diſcite à me, non Mundum fabricare, non cuncta viſibilia & inviſibilia creare, non in ipſo Mundo miracula facere, & mortuos ſuſcitare: ſed, *Quoniam mitis ſum & humilis corde*. Magnus eſſe vis? à minimo incipe. Cogitas magnam fabricam conſtruere celſitudinis? de fundamento priùs cogita humilitatis. Et quantam quiſque vult & diſponit ſuperimponere molem ædificii, quantò erit majus ædificium, tantò altiùs fodit fundamentum. Et fabrica quidem cùm conſtruitur, in ſuperna conſurgit: qui autem fodit fundamentum, ad ima deprimitur. Ergo & fabrica ante celſitudinem humiliatur, & faſtigium poſt humiliationem erigitur. Quod eſt faſtigium conſtruendæ fabricæ, quam molimur? Quò perventurum eſt cacumen ædificii? Uſque ad conſpectum Dei. Videte, quàm excelſum eſt, quanta res eſt, conſpicere Deum... Para te videre ſublimiter, à quo viſus es miſericorditer. Sed quia magnum faſtigium eſt, de fundamento cogita. Diſce ab illo, quoniam mitis eſt & humilis corde. Hoc in te fodi fundamentum humilitatis, & pervenies ad faſtigium charitatis.... Ad magna tendimus, parva capiamus, & magni erimus. Vis capere celſitudinem Dei? Cape priùs humilitatem Dei. Dignare eſſe humilis propter te, quia Deus dignatus eſt eſſe humilis propter eumdem te: Non enim propter ſe. Cape ergo humilitatem Chriſti, diſce humilis eſſe, noli ſuperbire. Confitere infirmitatem tuam, jace patienter ante Medicum. Cùm ceperis humilitatem ejus, ſurgis cum illo: non quaſi & ipſe ſurgat ſecundùm quod Verbum eſt; ſed tu potiùs, ut magis magiſque à te capiatur... Arborem adtendite: ima petit priùs, ut ſurſum excreſcat: figit radicem in humili, ut verticem tendat ad cœlum. Numquid nititur niſi ab humilitate? Tu autem ſine charitate vis excelſa comprehendere; ſine radice auras petis? Ruina eſt iſta, non incrementum.

S.Aug.l.de ſancta Virginit.c. 15. *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde*. O doctrinam ſalutarem! O Magiſtrum Dominumque mortalium, quibus mors poculo ſuperbiæ propinata atque tranſfuſa eſt! Noluit docere, quod ipſe non eſſet: noluit jubere, quod ipſe non faceret. Video te, bone Jeſu, oculis fidei, quos aperuiſti mihi, tanquam in concione generis humani, clamantem ac dicentem: *Venite ad me, & diſcite à me*. Quid, obſecro te, per quem facta ſunt omnia Fili Dei, & idem qui factus es inter omnia Fili hominis, quid ut diſcamus à te, venimus ad te? *Quoniam*

mitis

» *mitis sum*, inquit, *& humilis corde*. Huccine redacti sunt » omnes thesauri sapientiæ & scientiæ absconditi in te, » ut hoc pro magno discamus à te, quoniam mitis es, » & humilis corde? Itane magnum est esse parvum, ut » nisi à te qui tam magnus es, fieret, disci omninò non » posset? Ita planè. Non enim aliter invenitur requies » animæ, nisi inquieto tumore digesto, quo magna sibi » erat, quando tibi sana non erat. Audiant te, & veniant » ad te, & mites atque humiles esse discant à te, qui mi- » sericordiam & veritatem tuam requirunt tibi viven- » do, tibi, non sibi.

S.Gr.M.l 4. Ep.38. ad Joa. Episc. Constan.

Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. Ad hoc » unigenitus Dei Filius formam infirmitatis nostræ su- » scepit: ad hoc invisibilis non solùm visibilis, sed etiam » despectus apparuit: ad hoc contumeliarum ludibria, il- » lusionum probra, passionum tormenta toleravit, ut su- » perbum non esse hominem doceret humilis DEUS. » Quanta igitur humilitatis virtus est, propter quam » solam veraciter edocendam is, qui sine æstimatione » magnus est, usque ad passionem mortis factus est par- » vus? Quia enim originem perditionis nostræ se præ- » buit superbia diaboli, instrumentum redemptionis in- » venta est humilitas Dei. Hostis quippè noster inter » omnia conditus, videri supra omnia voluit elatus. » Redemptor autem noster magnus super omnia, fieri » inter omnia dignatus est parvus.

Jacobi 4.

Discite à me, quia mitis sum & humilis corde. *Humilitas virtutes alias accipit*, quoniam humilibus Deus dat gratiam: *servat acceptas, quia* Non requiescit Spiritus Domini, nisi super quietum & humilem: *servatas consummat, nam* Virtus in infirmitate, *hoc est, in humilitate*, perficitur... *Sola denique est, de qua omnium plena virtutum Maria gloriandum esse putavit. Audito quippè ab Angelo*, Ave gratia plena, *quasi solam ex illa plenitudine humilitatem in se recognosceret, solam rependisse ac respondisse memoratur in gratiam*, Respexit Deus humilitatem ancillæ suæ. *Quid deinde auctor & dator virtutum Christus, in quo omnes thesauri sapientiæ & scientiæ sunt absconditi, in quo omnis quoque plenitudo Divinitatis habitat corporaliter: nonne tamen & ipse de humilitate tamquam summa suæ doctrinæ suarumque virtutum gloriatus est?* Discite, ait, à me, *non quòd sobrius, aut castus, aut prudens, aut aliquid hujusmodi: sed*, quia mitis sum & humilis corde. *A me, inquit, discite. Non ad doctrinam Patriarcharum, non ad Prophetarum libros vos mitto: Sed me vobis exemplum, me formam humilitatis exhibeo. Invidерunt mihi altitudinem, quam habeo apud Patrem, Angelus & fœmina: Ille potentiæ, illa scientiæ. Vos autem æmulamini charismata meliora, discentes à me, quia mitis sum & humilis corde.* Discamus à Christo Domino, non solùm humilitatem cognitionis, sed humilitatem

S.Bern. l.41. in Cant.

cordis. *Est* enim *humilitas, quam nobis veritas parit, & non habet calorem: & est humilitas, quam charitas formatat, & inflammat. Atque hæc quidem in affectu, illa* » *in cognitione consistit.* Etenim si tu temetipsum intùs » ad lumen veritatis, & sine dissimulatione inspicias, » & sine palpatione dijudices: non dubito, quin humilie- » ris & tu in oculis tuis, factus vilior tibi ex hac ve- » ra cognitione tui, quamvis necdum fortasse id ipse » patiaris in oculis aliorum. Eris igitur humilis, sed » de opere interim veritatis, & minimè adhuc de ope- » ris infusione. *Nam si veritatis ipsius, quæ te tibi veraciter atque salubriter demonstravit, sicut splendore illuminatus, ita affectus amore fuisses; voluisses procul dubio, quod in te est, eamdem de te omnes tenere sententiam, quam ipsam apud te veritatem habere cognoscis.* » Sanè quod in te est dixerim, quoniam plerumque non » expedit innotescere omnibus omnia, quæ nos scimus » de nobis, atque ipsa veritatis charitate, & charita- » tis veritate vetamur palam fieri velle, quod noceat » agnoscenti. Alioquin si privato amore tui tentus, de- » tines pariter intra te judicium veritatis inclusum, » cui dubium est minùs te veritatem diligere, cui pro- » prium præfers, vel commodum, vel honorem? *Vi- » des igitur non esse idipsum, hominem de se ipso non al- » tum sapere, veritate luminis redargutum; & humili- » bus sponte consentire, munere charitatis adjutum: illud*

Alex. Expos. in Euang.

enim necessitatis est, hoc voluntatis. Semetipsum exinanivit *Christus*, formam servi accipiens, *& formam humilitatis tradens: Ipse se exinanivit, ipse se humiliavit, non necessitate judicii, sed nostri charitate. Poterat nimirum vilem se & contemptibilem demonstrare, sed plane non reputare, quoniam sciebat seipsum. Voluntate proinde humilis fuit, & non judicio, qui talem se obtulit, qualem se esse nescivit; magis autem placuit minimum reputari, qui se summum non ignorabat. Denique ait*, Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde. *Corde dixit, cordis affectu, id est, voluntate. Itaque necessitatem excluſit, qui voluntatem confessus est. Non enim quomodo ego, vel tu invenimus nos in veritate dignos dedecore & contemptu, dignos supplициis, dignos plagis; non, inquam, ita & ille: qua tamen omnia expertus est, quia voluit, tamquam humilis corde; humilis videlicet illa humilitate, quam cordis suasit affectio, non quam extorsit discussio veritatis.*

XXIII. *Jugum enim meum suave est, & onus meum leve.* Ibi enim labor, ubi multa quæruntur & diliguntur, quibus adipiscendis atque retinendis voluntas non satis est, quia consequentem non habet facultatem. Justa verò vita, cùm volumus, adest, quia eam ipsam plenè velle, justitia est; nec plus aliquid perficienda justitia, quàm perfectam voluntatem requirit. Vide si labor est, ubi velle satis est. Unde divinitùs dictum est, *Pax in terra hominibus bonæ voluntatis.* Ubi pax, ibi requies: ubi requies, ibi finis appetendi, & nulla causa laborandi. Sed hæc voluntas, ut plena sit, oportet, ut sana sit. Erit autem sana, si Medicum non refugiat, cujus solius gratia sanari potest à morbo desideriorum noxiorum. Ipse est ergo Medicus qui clamat, *Venite ad me omnes, qui laboratis*, jugum suum leve, & onus suum leve dicens: Quia diffusa per Spiritum sanctum charitate in cordibus nostris, profectò amabitur quod jubetur, & non erit asperum nec onerosum, si sub hoc uno jugo, quantò minùs tumida, tantò magis libera cervice serviatur. Et hæc est una sarcina, qua ejus bajulus non premitur, sed levatur.

« S.Aug. Ep. 127. alias 45. ad Armentarii & Paulinã.

Jugum enim meum suave est, & onus meum leve. *Quid jugo ipsius suavius, quid onere levius, probabilem fieri, scelere abstinere, bonum velle, malum nolle, amare omnes, odisse nullum, æterna consequi, præsentibus non capi; nolle inferre alteri, quod ipsi sibi perpeti sit molestum?* Contra verò durissimum est peccati jugum, gravissimum onus, de quo Propheta gemens clamat: *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Asperrimum est jugum Mundi, de quo S. Greg. *Asperum jugum, & duræ servitutis pondus est, subesse temporalibus, ambire terrena, retinere labentia, velle stare in non stantibus; appetere quidem transeuntia, sed cum transeuntibus nolle transire. Dum enim contra votum cuncta fugiunt, quia priùs mentem ex desiderio adoptionis afflixerant, postea ex pavore amissionis premunt.* Hoc grave servitutis jugum Dominus vidit sæcularium cervicibus impressum, cùm diceret: *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos. Tollite jugum meum super vos, &c. Jugum enim meum suave est, & onus meum leve.* Ab hoc jugo liber dimittitur, qui calcatis terrenis desideriis, ab appetitione temporalium rerum securitate mentis exoneratur.

Ps.37.5.

S.Gr.M. l.30. Moral. c.12.

Jugum meum suave est, & onus meum leve. Quomodo leve Christi jugum, cùm illi qui jugum ipsum intrepida cervice subierunt, & illam sarcinam mansuetissimis humeris acceperunt, tantis exerceantur & agitentur difficultatibus hujus sæculi, ut non à laboribus ad quietem, sed à quiete ad laborem vocati videantur, cùm & Apostolus dicat: *Omnes qui piè volunt vivere in Christo IESV, persecutionem patientur?* Verùm leve sit jugum Christi charitate, & spe beatitudinis futuræ. *Secari se & uri homines patiuntur, ut dolores non æterni, sed aliquanto diuturnioris ulceris, acriorum dolorum pretio redimantur. In languida & incerta vacationis brevissimæ, at-*

S.Aug. l.70. alias 9. de Verbis Do.

que ultima vita immaniſſimis bellis miles atteritur, pluribus fortaſse annis in laboribus inquietus, quàm in otio quieturus. Quibus tempeſtatibus & procellis, quàm horribili & tremenda ſævitia cœli & maris importuni ſunt mercatores, ut divitias ventoſas adquirant, majoribus quàm quibus adquiſitæ ſunt, periculis & tempeſtatibus plenas? Quos æſtus, quæ frigora, quæ pericula, ab equis, à foſſis, à præcipitiis, à fluminibus, à feris proferunt venatores; quem laborem eſuriendi & ſitiendi, quantas viliſſimi & ſordidiſſimi cibi & potus anguſtias, ut beſtiam capiant? Et interdum nec ipſius beſtiæ carnes, propter quam hæc tanta patiuntur, ſunt epulis neceſſariæ. Quamquam etſi aper cervuſque capiatur, magiſque ſuave ſit venantis animo, quia captus eſt, quàm comedentis palato, quia coctus eſt. Quantis cruciatibus propè quotidianarum plagarum tenera puerorum ætas ſubditur? Quantis etiam in ſcholis vigiliarum & abſtinentiæ moleſtiis exercentur, non propter diſcendam ſapientiam, ſed propter opes honoreſque vanitatis, ut numeros, & litteras, & diſertas fallacias eloqui diſcant? Sed in his omnibus qui hæc non amant, eadem gravia patiuntur: Qui verò amant, eadem quidem, ſed non gravia pati videntur. Omnia enim ſæva & immania, prorsùs facilia & propè nulla efficit amor. Quantò ergò certiùs ac faciliùs ad veram beatitudinem charitas facit, quod ad miſeriam, quantùm potuit, cupiditas fecit? Quàm facilè toleratur quælibet adverſitas temporalis, ut æterna pœna vitetur, & æterna requies comparetur? Non immeritò ille Vas electionis eum ingenti lætitia dixit: Non
Rom.8.18. » ſunt condignæ paſſiones hujus temporis, ad futuram
» gloriam, quæ revelabitur in nobis. *Ecce unde illud jugum ſuave eſt, & ſarcina levis. Et ſi anguſta eſt paucis eligentibus, facilis tamen omnibus diligentibus.*
Pſ.16.4. *Dicit Pſalmiſta,* Propter verba labiorum tuorum, ego cuſtodivi vias duras. *Sed quæ dura ſunt laborantibus, eiſdem ipſis miteſcunt amantibus. Propter quod ita divinæ pietatis diſpenſatione actum eſt, ut interior homo qui renovatur de die in diem, non adhuc ſub Lege poſitus, ſed jam ſub Gratia exoneratus ſarcinis innumerabilibus obſervationum, quod erat revera grave jugum, ſed duræ cervici convenienter impoſitum, facilitate ſimplicis fidei, & bonæ ſpei, & ſanctæ charitatis, quicquid moleſtiarum exteriori homini forinſecùs intuliſſet ille Princeps, qui miſſus eſt foras, interiori gaudio leve fieret. Nihil enim tam facile eſt bonæ voluntati, quàm ipſa ſibi; & hæc ſufficit Deo.*

Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve. *Alia ſarcinà premit & aggravat te, Chriſti autem ſarcina ſublevat te: Alia ſarcina pondus habet, Chriſti ſarcina pennas habet. Nam & avi ſi pennas detrahas, quaſi onus tollis; & quo magis onus abſtuliſti, eò magis in terra remanebit. Quam exonerare voluiſti, jacet: non volat, quia tuliſti onus: redeat onus, & volat. Talis eſt Chriſti ſarcina: portent illam homines, non ſint pigri: non adtendantur illi qui eam ferre nolunt, ferant illam qui volunt, & invenient, quàm ſit levis, quàm ſuavis, quàm jucunda, quàm rapiens in cœlum, & à terra eripiens.* Igitur *Guſtate & videte, quoniam ſuavis eſt* Pſ.33.9. *Dominus.* Experientur qui verè & perfectè fuerint ad Dominum converſi, quod S. Auguſtinus expertus eſt poſt converſionem ſuam. *Quàm ſuave,* inquit, *mihi ſubitò factum eſt carere ſuavitatibus nugarum! & quas amittere metus fuerat, jam amittere gaudium erat. Ejiciebas enim eas à me, vera tu & ſumma ſuavitas; ejiciebas, & intrabas pro eis omni voluptate dulcior, ſed non carni & ſanguini: omni luce clarior, ſed omni ſecreto interior: omni honore ſublimior, ſed non ſublimibus in ſe.*

S. Aug. Enar. in Pſ. 59.

S. Aug. l. 9. Confeſſ. c. 1.

CAPUT XII.

Senſus Litteralis.

I. IN *illo tempore abiit Ieſus per ſata Sabbato: Diſcipuli autem ejus eſurientes cœperunt vellere ſpicas,*
Exod.35.3. *& manducare.* Sabbatum ibi propriè ſumitur pro die ſeptima hebdomadæ, quo non ſolùm prohibita erant ſervilia opera, ſed & ciborum præparatio. Dicitur autem
Luc.6. à S. Luca *Sabbatum ſecundò primum.* Cujus verbi notio ſuo loco explicabitur. Cùm ergo Jeſus per ſata
Deut. 23.25. ambularet, ejus diſcipuli fame urgente, quòd præconcurſu populi cibos pridie parare non potuiſſent, ſpicas vellere cœperunt, quod jure Judaico in agris alienis li-
Maimonides, Scabb.c. 8. cebat: iiſque manu contritis veſcebantur. Spicas confricare, Judæis opus famulum erat: Unde Phariſæi, qui carpendi potiùs, quàm diſcendi cauſa Chriſtum ſequebantur, dixerunt ei: *Ecce, Diſcipuli tui faciunt quod non licet facere Sabbatis.* Magiſtrum obliquè carpunt, cùm diſcipulorum factum reprehendunt: quaſi dicant: Itane doces diſcipulos tuos colere & obſervare diem Sabbati, prout Lex jubet? Diſcipulis, non Chriſto id improperaſſe Phariſæos, S. Lucas refert. *Quidam autem Phariſæorum,* inquit, *dicebant illis: Quid facitis, quod non licet in Sabbatis?* Sed nulla eſt inter utrumque Euangeliſtam diſcrepantia: & Chriſto enim & diſcipulis id exprobrarunt: vel quod Magiſtro dixerunt de facto diſcipulorum, ipſiſmet exprobratum videbatur. Diſcipulorum autem ſuorum defenſionem ſuſcipiens Dominus, ex circumſtantiis oſtendit, factum illorum, ſententia Legis non comprehendi.

II. *At ille dixit eis: Non legiſtis, quid fecerit David, quando eſuriit, & qui cum eo erant? Quomodo intravit in domum Dei, & panes propoſitionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, niſi ſolis Sacerdotibus?* Argumento quadruplici diſcipulorum ſuorum innocentiam Chriſtus vindicat. Primum petit à neceſſitate, quæ violantes legem à peccato excuſat; quod non ſolùm in humanis Legibus, ſed & in divinis locum habet, ejus nempè generis quod non natura juſtum eſt, ſed conſtitutione, ſeu quod non ad legem naturæ, ſed ad legem poſitivam pertinet, Ritus, aut Inſtituta civilia ſpectantem. Oſtendit igitur Phariſæos, qui de ſcientia legis gloriabantur, mentem ſenſumque legis aſſecutos non fuiſſe. Diſcipulos ſuos neceſſitate ſtimulantis famis compulſos, vulſiſſe & confricuiſſe ſpicas: id proinde ipſis vitio iniquè verti à Phariſæis. Non minùs enim ipſos excuſari neceſſitate, quàm David excuſatus ſit, urgente neceſſitate, panes coram Domino propoſitos comedens, quorum tamen eſus ſolis Sacerdotibus & Levitis licebat. *Non legiſtis,* non attenditis, *quid fecerit David,* quando eſuriit, ipſe & qui in ejus erant comitatu? David, vir ille juxta cor Dei, quem reprehendere hac de re non audetis, cùm Nobem Sacerdotalem urbem accepiſſet, ingreſſus eſt in atrium Tabernaculi, quod ibi tunc erat, (Arca Dei interim depoſita Cariathiarim, in domo Abinadab) panes ſanctos ab Achimelech Sacerdote acceptos ipſe cum ſuis comedit. *Panes propoſitionis* dicuntur, id eſt, coram Domino propoſiti, duodecim numero, in Tabernaculi parte Septentrionali, ante faciem ſeu conſpectum Arcæ, quæ præſentiam Domini ſignificabat. Unde & Levit.24.5.6. *Panes facierum,* juxta Textum Hebraicum appellantur. Panem autem coram Domino jugiter propoſitorum myſtico numero, ſignificabatur, duodecim Tribus Iſrael à Deo ali. Hìc ſuboritur difficultas, qua ratione hìc dicatur, *David, & qui cum eo erant;* cui dixit Achimelech, *Quare tu ſolus, & nullus eſt tecum?* Sed facilis eſt reſponſio: & verba Achimelech cum Chriſti verbis nullo negotio conciliantur. Solus ibi fuiſſe dicitur David, quia comites alibi ſubſtiterant, quibus panes 1.Reg. 21.2. dedit,

Marci 2. 25. Levit.24.9.

1.Reg.21.

dedit, quos tamen solus accepit. *Nam & pueris*, inquit, *condixi in illum & illum locum*. Primum igitur istud fuit Christi, ad innocentiam Discipulorum tuendam, ex sacris litteris sumptum argumentum: In pari causa jus idem esse oportet: Lex de observantia Sabbati, & lex de sanctis panibus non edendis, ambæ sunt rituales: David, ejusque comites pari necessitate pressi, qua nunc Discipuli mei premuntur, fecerunt contra verba legis de panibus propositionis, neque tamen contra legis mentem fecisse censentur: Neque ergo Discipuli mei hoc facto quidquam contra legis sententiam commiserunt.

III. *Aut non legistis in Lege, quia Sabbatis Sacerdotes in Templo Sabbatum violant, & sine crimine sunt? Dico autem vobis, quia Templo major est hic.* Altero argumento à minori ad majus, pariter ex Scripturis sumpto, Christus Discipulorum suorum innocentiam tuetur. Lex de observantia cultuque Sabbati eam recipit interpretationem, ut non obstet operibus Templi: nam Sacerdotes in Templo ea opera exercent, quibus secundùm se spectatis, & lege secundùm sonum verborum dumtaxat considerata, violari Sabbatum censeretur; opera enim famula sunt, scilicet comportatio lignorum, mactatio & excoriatio victimarum, ignis accensio, circumcisio, &c. Et tamen id ipsis nemo vitio vertit, quia hæc opera ipsis ab eodem Legislatore Deo præscripta sunt, & imperata etiam Sabbatis. Excusantur, inquam, à crimine, Sabbatum specie tenùs violando, quia Sacerdotali ministerio funguntur. Multò magis igitur & potiori jure Discipuli mei vellendo & manibus comprimendo spicas, ut sedata fame præceptum sibi ministerium in prædicatione Regni Dei, mihi qui major sum, dignior, sanctiorque Templo, utpotè Templi Dominus, exhiberent, irreprehensibiles sunt. *Dico autem vobis, quia Templo major est hic.* Quibus verbis, & majorem Templo locum esse docet, qui Dominum Templi teneat.

S. Hieron. in hunc loc.

Num. 28. 9.

IV. *Si autem sciretis, quid est: Misericordiam volo, & non sacrificium; numquam condemnassetis innocentes.* Tertium argumentum, quo Christus Discipulos à Pharisæorum accusatione defendit, sumitur ex loco de contrariis legibus. Quoties leges contrariari videntur, ita ut utraque simul observari non possit, servanda est lex potior: Lex porrò quæ misericordiam & charitatem præcipit, ea lege potior est, quæ ad Ritus pertinet: Deus enim per Oseam dixit, *Misericordiam volo, & non sacrificium*; id est, Misericordiam magis probo, quàm sacrificium, & quemlibet cultum externum. At Discipulos meos fame laborantes prohibere, ne per sata ambulando spicas avellerent, & confricarent ad sedandam famem, contrarium esset charitati & misericordiæ: & ipsi dimittendo vel interrumpendo ministerium sacrum salutis animarum, & prædicationis verbi, in quo mihi cooperantur, ut necessarios cibos pridie pararent, ad legem Sabbati accuratiùs observandam, postposuissent legem charitatis & misericordiæ legi rituali & cultui externo: sententiam igitur Legis secuti non fuissent. Id si vos attenderetis, ò Pharisæi, non damnaretis innocentes. Si misericordiam comprobastis Achimelech, eò quòd fame periclitantem refocillaverit Davidem, & comites, quarè Discipulos meos condemnatis?

S. Hier.

V. *Dominus enim est Filius hominis etiam Sabbati.* Quartum argumentum, quo Christus Discipulorum suorum innocentiam à calumnia vindicat, istud est: Legitima dispensatio Legislatoris, à crimine excusat eos, qui legem non observant. Cùm igitur ego sim Dominus etiam Sabbati, conditorque Legis, utpotè natura Deus, & me præsente, vidente, permittente, discipuli mei spicas vulserint & fricuerint Sabbato ad levandam famem: censeri non debent violati Sabbati rei. Non minùs Divinitatem suam supremamque potestatem Christus his verbis indicat, quàm superioribus, quibus se Templo majorem esse significavit. Addidit autem, referente S. Marco: *Sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter Sabbatum.* Quæ nova ratio est excusans Discipulorum factum: Salus hominis, cujus causa lex positiva lata est, præponi debet legis ipsius observationi: Lex porrò de cultus & observantia Sabbati lata est hominis causa: non debet igitur vitio verti Discipulis meis, quòd paucarum spicarum vulsione & confricatione, ad vitam suam servandam, famamque sedandam, Sabbati cultum exteriorem violasse videantur.

S. Jo. Chrys. Hom. 40. in Matth.

Marci 2. 27.

VI. *Et cum inde transisset, venit in Synagogam eorum.* Non eodem die, sed alio quodam Sabbato, ut refert S. Lucas, venit in Synagogam, ut doceret populum ea die convenientem orationis & verbi Dei audiendi causa. *Et ecce homo manum habens aridam.* Occurrit ibi, volente Deo, homo mancus, manum *dexteram*, ut S. Lucas notat, habens emortuam, contractam, inanitate arefactam, ad omne opus inutilem. Hunc cæmentarium fuisse, Euangelium Nazaræorum commemorat, hisque verbis Christum rogasse: *Cæmentarius eram, manibus victum quæritans: Precor te, Jesu, ut mihi restituas sanitatem, ne turpiter mendicem cibos.* Id etsi non incredibile, haud tamen certum, cùm Euangelium illud apocryphum sit. *Et interrogabant eum dicentes: Si licet Sabbatis curare? ut accusarent eum.* Christum interrogabant Scribæ & Pharisæi, non ut discerent, sed ut calumniam struerent: Ut si ægrum non curaret, crudelitatis aut imbecillitatis; si curaret, transgressionis, & violatæ religionis Sabbati accusarent. SS. Marcus & Lucas Christum eos interrogasse referunt: sed utrumque verum est: Illi antevertentes Christum interrogabant, & ipse eos denuò (ut in altercationibus fieri solet) immutata quæstione interrogabat, ut malignitatem eorum coargueret, ipsosque pudore suffusos silere cogeret. Interrogant illi: Licetne Sabbatis ægrum hominem curare? Interrogat eos Christus: *Licet Sabbatis benefacere, an malè? Animam salvam facere, an perdere?* Quibus verbis ostendit, eum qui proximo indigenti non benefacit, cùm potest, malefacere; & qui infirmitate laborantem non sublevat, ac pereuntem non salvat, non minùs esse reum, quàm si perderet. *Duobus enim modis nocet homo, quantum in ipso est, aut faciendo miserum, aut deserendo miserum: quia & tu non vis ab alio fieri miser, & non vis deseri ab alio, si miser fueris.* Res autem est permanifesta & explorata, non licere malefacere, aut perdere hominem: perspicuum igitur est, ipsi esse benefaciendum, & curationem adhibendam esse ab illo, qui potest. Priùs autem quàm illos interrogaret, constituit in medio mancum hominem, quem fuerat sanaturus, ut narrat S. Lucas: *Observabant autem Scribæ & Pharisæi, si in Sabbato curaret; ut invenirent, unde accusarent eum. Ipse verò sciebat cogitationes eorum: & ait homini, qui habebat manum aridam, Surge, & sta in medium: & surgens stetit: Ait autem ad illos Jesus, Interrogo vos si licet Sabbatis benefacere, an malè; animam salvam facere, an perdere?* Illis autem tacentibus, curare hominem Sabbato fas esse confirmavit familiari ovis similitudine.

Luc. 6. 6.

S. Hieron. in hunc loc.

Marci 3. Lucæ 6.

S. Aug. l. 2 de Cons. Evang. c. 35.

S. Aug. Enar. in Ps. 100.

VII. *Ipse autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam, & si ceciderit hæc Sabbatis in foveam, nonne tenebit & levabit eam? Quantò magis melior est homo ove? Itaque licet Sabbatis benefacere.* Christi ætate recepta erat apud Judæos sententia, non obstare Sabbati religionem, quominùs vitæ pecudis consulatur. Hoc enim est, quod in veteri Babylonico Hebræorum Jure legitur, *Periculo animæ pelli Sabbatum.* Verba in Misnajoth sunt: *Omne opus prohibetur in Sabbato, nisi sit pro anima:* Adeòque recepta apud Judæos hæc exceptio, ut Legi vice interpretamenti adscribi cœperit in multis Codicibus. Sic enim Tertullianus legem citat: *Omne opus servile non facietis in eo, præterquam quòd ad animam pertinet.* Et, *Non facies omne opus in ea, nisi quod fiet omni animæ.* Et S. Hieronymus: *Lege*, inquit, *præceptum est, ne in Sabbato opus servile faciamus, ne accendamus ignem, ut in uno sedeamus loco, ut illa tantum faciamus, quæ ad animæ salutem pertinent.* Animæ autem nomine antiqui Interpretes pecudis vitam com-

Luc. 6. 7. 8. 9. Tert. lib. Adverf. Jud. c 4. Adv. Marc. l. 4. c. 12. S. Hieron. ad c. 28. Isaiæ.

pre-

prehendebant. Hoc itaque ratiocinio Pharisæorum inhumanam superstitionem Christus coarguit. Religio Sabbati non cogit, ut vel oviculam unam perire sinatis; & si in fossam prolapsa sit die Sabbati, illam educitis & erigitis: quantò magis hominem curare licet, cujus sanitas pecudis vitæ præponderat, cùm homo longè melior sit pecude? Licet igitur Sabbatis benefacere homini indigenti, adeòque & ægros curare. Servile dumtaxat opus, non beneficium, seu opus quodcumque charitatis, lege Sabbati excludi Christus docet. Sic solvit propositam quæstionem, ut interrogantes avaritiæ condemnaret. Si vos, inquit, Sabbato ovem, & aliud quodlibet animal in foveam decidens eripere festinatis, non animali, sed vestræ avaritiæ consulentes; quantò magis ego hominem, qui multò melior est ove, debeo liberare?

S. Hieron. in hunc loc.

VIII. *Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est sanitati sicut altera.* Addit S. Marcus: *Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate eorum*, dicit homini: *Extende manum tuam.* Non contactu, sed solo verbo sanitatem illi restituit, ac integritatem motumque membri, ut calumniæ ansam præcideret; lege enim Sabbati vetitum esse loqui, ne ipsis quidem Pharisæis in mentem venire poterat, qui Christum interrogabant.

Marci 3. 5.

S. Ath. Hom. de Semente.

IX. *Euntes autem Pharisæi, consilium faciebant adversùs eum, quomodo perderent eum.* E Synagoga exeuntes Pharisæi, conspiratione facta cum Herodianis, ut S. Marcus notat, deliberabant, qua ratione Christum occiderent. *Iesus autem sciens*, cogitationibus scilicet illorum perspectis, *recessit inde*, non impotentia, aut imbecillitate fugiens eorum insidias: sed dispensatione, exemplum præbens Discipulis, quibus ante dixerat: *Cùm vos persecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam:* & quia nondum venerat hora ejus, seu tempus passionis & mortis à Deo Patre & ipsomet præfinitum, ut S. Joannes de simili occasione loquitur. Fugit etiam, ut Pharisæis ipsis occasione prærepta attrocissimi, quod jam meditabantur, facinoris, illos prædicationis ac miraculorum suorum continuatione, divinaque lenitate ad pœnitentiam provocaret. Inter justæ quippè fugæ rationes, hanc S. Gregorius Nazianzenus affert, ut persecutorum saluti consulatur. *Neque enim* (inquit) *Christianos, quantumvis fortes ac singulari tolerantia præditos, sui tantùm rationem habere oportet, sed persecutoribus quoque consulere, ut ne quantùm in ipsis est, ad hostile periculum ex se ipsis aliquid conferant.* Recessit autem inde Jesus ad Mare Galilææ, ut scribit S. Marcus. *Et secuti sunt eum multi.* A Galilæa, & Judæa, & ab Jerosolymis, & ab Idumæa, & trans Jordanem, & qui circa Tyrum & Sidonem, multitudo magna, audientes, quæ faciebat, venerunt ad eum: *Et curavit eos omnes*, qui sanatione indigebant, & sanitatis beneficium ab illo sibi impendi postulabant, quos S. Marcus multos fuisse ait: *Multos enim sanabat* (inquit) *ità ut irruerent in eum, ut illum tangerent, quotquot habebant plagas.*

Marci 3. 6.

S. Greg. Naz. orat. 3.

Marc. 3. 7. 8.

X. *Et præcepit eis, ne manifestum eum facerent;* tum ne Pharisæorum æmulatio magis exacerbaretur, tum ut ostentationem fugiendam exemplo suo rursus doceret: *Non curationis taciturnitas jubebatur: nam salus unicuique reddita erat sibi ipsa testis, sed jubendo secretum, & gloriandi de se jactantiam declinat, & nihilominus cognitionem sui præstat in eo ipso, dum admonet de se taceri; quia observantia silentii ex re quæ sit silenda, proficiscitur.* (inquit S. Hilarius.)

XI. *Ut adimpleretur quod dictum est per Isajam Prophetam dicentem: Ecce puer meus quem elegi, dilectus meus, in quo benè complacuit animæ meæ. Ponam Spiritum meum super eum, & judicium Gentibus nuntiabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus: arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet, donec ejiciat ad victoriam judicium: & in nomine ejus Gentes sperabunt.* Dum hostium furori cederet Jesus, non potentia miraculorum ipsis resisteret; dum illorum caveret exacerbationem; dum afflictæ plebi nihilominùs benefacere pergeret; dum facilitatem ac mansuetudinem omnibus expositam præ se ferret, dum popularem auram gloriamque contemneret, in illo adimpletum est Vaticinium istud Isaiæ, quo Rex Messias describitur terrenis Regibus longè dissimilis, qui læsi mox injurias ulciscuntur, & hostes perdunt, vulgus aspernantur, subditis dominantur potiùs, quàm benefaciant pompam affectant; quocumque veniunt, magnos concitant clamores, oppida tumultu implent & fragore. Sic autem habet Isaiæ oraculum: *Ecce servus meus, suscipiam eum: electus meus, complacuit sibi in illo anima mea: dedi Spiritum meum super eum, judicium Gentibus proferet. Non clamabit, neque accipiet personam, nec audietur vox ejus foris. Calamum quassatum non conteret, & linum fumigans non extinguet: in veritate educet judicium. Non erit tristis neque turbulentus, donec ponat in terra judicium: & legem ejus insulæ expectabunt.* Non solùm in præsenti loco, sed ubicumque de veteri instrumento Euangelistæ & Apostoli testimonia protulerunt, non verba secuti sunt, sed sensum; & ubi Septuaginta ab Hebraico discrepant, Hebræum sensum suis expressere sermonibus; ut S. Hieronymus observat. *Ecce puer meus*, id est, servus meus, juxta dispensationem carnis assumptæ; ille de quo alibi dixit Isaias: *Et nunc dicit Dominus, formans me ex utero servum sibi, ut reducam Iacob ad eum.* Et rursum: *Iustificabit ipse justus servus meus multos.* Et Filium Dei Jesum *formam servi* accepisse scribit S. Paulus. *Quem elegi:* ut hominem, & inter omnes homines assumpsi, ut Deus esset; speciosum forma præ filiis hominum, cujus in labiis gratia diffusa est: & quem unxit Deus oleo lætitiæ præ consortibus suis. Hunc elegi, ut hominum redemptorem, ut mediatorem, ut novi regni, scilicet Ecclesiæ, fundatorem, ut verbi mei prædicatorem, cùm ipse secundùm hypostasim Verbum meum esset. Unde ipse ait per Davidem: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus.* Hic est vinea in Sorec, quæ interpretatur electa: *Dilectus meus, complacuit sibi in illo anima mea.* Hic est Filius amantissimus, in quo sibi complacuit anima Dei: non quòd Deus animam habeat, sed quòd in anima omnis Dei monstretur affectus. *In eo sibi complacuisse*, clara voce de cœlo edita Deus non semel testatus est; & primùm quidem, cùm Dei Spiritus columbæ specie super eum lapsus esset: *Et ponam Spiritum meum super eum:* Spiritum sapientiæ & intelligentiæ, spiritum consilii & fortitudinis, spiritum scientiæ & pietatis, spiritum timoris Domini, quem non ad mensuram super eum effundam, sed totam plenitudinem Spiritus in ipso constituam, ut in eo *requiescat & maneat.* Et judicium gentibus nuntiabit, id est Gentes omnes judicabit; de quo in Psalmis scriptum est: *Deus judicium tuum Regi da, & justitiam tuam filio regis.* Hinc Jesus ipse de se ait: *Neque enim pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio,* secundùm visibilem Majestatis presentiam exercendum. *Non contendet, neque clamabit.* Tam admirabilis erit ejus mansuetudo, tanta in docendo regendoque lenitas & benignitas, ut cum adversariis non contendat, neque clamet, ut homines iracundi & litigiosi solent. Non contendet, neque clamabit; de quo idem Isaias prædixit: *Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.* Non contendet in subversionem audientium. Non clamabit, quia Israel non fecit judicium, sed clamorem. *Neque audiet aliquis in plateis vocem ejus,* quemadmodum foris audiri vox iracundorum & clamosorum hominum solet in contentionibus & jurgiis. Regnum sine vi, tumultu, ac fragore propagabit. Modestia erit incredibili, ab omni fastu & ostentatione alienus. *Arundinem quassatam non confringet.* Arundinem jam frangi cœptam non confringet omninò, vel conteret; id est, non præcipitabit in ruinam peccatores imbecillitate aliqua lapsos, sed fragilitatis eorum miserebitur. Israelitæ carnales, calamus fractus, cui si quis inniti voluerit, pertundetur manus ejus. *Qui enim*

Isaiæ 42.

S. Hier. Epist. 151. ad Algas. qu. 2.

Isa. 49. 5.

Isa. 53. 11. Phil. 2. 6.

Ps. 44. 3.

Ps. 2.

Matt. 3. 17. & 17. 5.

Isai. 11. 2. Joan. 1.

Ps. 71.

Joan. 5. 22.

Isai. 53. 7.

post

S.Hier.Epist. 151. q.2.

post adventum Domini Salvatoris, Euangelicæ interpretationis spiritum derelinquens, in Iudaicæ litteræ morte requiesceret, ijstius cuncta opera vulnerantur. Subdit Isaias, & Euangelista ejus vaticinium referens, & de Christo Jesu exponens: *Et linum fumigans non extinguet*. Ellychnium lucernæ, proximum extinctioni, in quo fumus aliquod flammæ vestigium refert, quod proinde flammam faciliùs ad se rapit, quàm si planè refrixisset, non extinguet ampliùs, quàm extinctum est: imò fovebit, & accendet. Linum fumi-

Ibid.

gans, *Populum de Gentibus congregatum* S. Hieronymus interpretatur, *qui, extincto legis naturalis ardore, fumi amarissimi, & qui noxius oculis est, tenebrosæque caliginis involvebatur erroribus: quem non solùm non restinxit & redegit in cinerem; sed è contrario de parva scintilla & penè moriente, maxima suscitavit incendia; ita ut totus orbis arderet igne Domini Salvatoris, quem venit mittere super terram, & in omnibus ardere desiderat*. Linum fumigans non extinguet: Modicam fidei scintillam non contemnet in turbis ipsum sequentibus, sed illam doctrina sua & miraculis fovebit & accendet. De Judæis utrumque S. Augustinus exponit: *Arundinem quassatam non confringet, & li-*

S. Aug. l. 20. de Civ. Dei, c. 29.

num fumigans non extinguet. Ipsos, inquit, suos persecutores *Iudæos, qui calamo quassato, perdita integritate, & lino fumanti, amisso lumine comparati sunt, non contrivit, nec extinxit, quia pepercit eis, qui nondum venerat eos judicare, sed ab eis judicari*. Arundinem quassatam non confringet, &c. Id est, tolerabit peccatores, qui propter ipsos venit; ipsis peccata remittet, & veniam sperare jubebit, si verè convertantur & pœnitentiam agant. *Donec ejiciat ad victoriam judicium*: id est, donec judicium illud novissimum proferat, quo vincat adversarios. Ille judicium

Ps. 18. Ps. 50.

perduxit ad victoriam, *cujus judicia vera sunt, justificata in semetipsis*: *Vt justificetur in sermonibus suis, & vincat cùm judicatur*: & tamdiù lumen prædicationis ejus in mundo resplendeat, nulliusque conteratur & vincatur insidiis, donec ponat in terra judicium,

S.Hier.Epist. 151. q.2.

& impleatur illud, quod scriptum est: *Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra*. Perduxit ad victoriam judicium, qui summa sua patientia & lenitate in malis Judæorum moribus perferendis, suæque in gentem ingratam beneficentiæ continuatione, ac Euangelii apud ipsos prædicatione minimè interrupta, & miraculis confirmata, doctrinæ suæ veritatem, missionis auctoritatem, summamque potestatem sibi à Patre datam in cœlo & in terra, ita manifestam fecit, ut quovis judice victoriam referre posset. Sic apud Isaiam Deus referens, quanta beneficia vineæ suæ præstitisset, & quanta cum patientia bonas uvas ab ea expectasset,

Isaiæ 5.

ad judicium provocat: *Nunc ergo habitatores Ierusalem & viri Iuda, judicate inter me, & vineam meam. Quid est quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei? an quod expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruscas?* Ille denique judicium perducet ad victoriam, qui depressis hostibus, subjiciet sibi omnia, & electis suis victoriam atque æternum in vita æterna

1. Cor. 15. 57.

triumphum decernet. *Cùm* enim *mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est: Absorpta est mors in victoria.... Deo autem gratias, qui dedit nobis victoriam per Dominum nostrum Iesum Christum*. Regnat igitur Christus mansuetudine sua tolerans peccatores, & expectans illos ad pœnitentiam, eisque misericordiæ suæ sinum pandens, donec peccatorum cumulo veluti compulsus, judicium ejiciat, seu torrentis instar erumpere sinat justitiam suam, hucusque velut quibusdam misericordiæ repagulis retentam. *Oportet autem illum regnare*, (inquit Apostolus) *donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. Novissima autem inimica destruetur mors: Omnia enim subjecit sub pedibus ejus*. Interim verò *in nomine ejus gentes sperabunt*: de quo vaticinatus est Jacob, futurum *exspectationem Gentium*; cui Pater Æternus ait: *Postula a me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam*: & apud

Ps. 2. 9. Isa. 49. 6.

Isaiam: *Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ*.

Hoc Isaiæ Vaticinium Septuaginta Interpretes ad Judaicam gentem videntur deflexisse; sic enim primum Versum capitis reddiderunt: *Iacob servus meus, suscipiam eum: Israel electus meus, suscepit eum anima mea*: Atque ita hunc locum profert S. Justinus in Dialogo adversùs Tryphonem. Sed Hebraico Exemplari Isaiæ, & Chaldaicæ Paraphrasi hæc Versio repugnat, & à S. Matthæo rejecta est. Sed verum tamen sensum retinuit S. Justinus, & Jacobi ac Israelis nominibus Christum sic signari censuit, quod & ipsos Septuaginta Interpretes intellexisse, verisimile est: quemadmodum Jacobi, & Israelis, & seminis Abrahami nominibus affici Christum in Scripturis, Theodoretus observat, quòd ex Jacob & Abraham prognatus esset: vel potiùs typo pro re signata usurpato; Christi enim typus fuit Israel, qui ut adversùs Angelum Dei tota nocte luctatus, neque tamen victus est; sic Christus Dei Patris iræ se opposuit, eaque placata, quasi victor extitit. Sed & Isaias Christum Israelis nomine

Theod. in Isaiæ c. 42.

Isa. 49. 3.

alibi compellat: *Servus meus es tu, Israel, quia in te gloriabor*. Nemini sanè alteri, quàm Salvatori nostro

Euseb. lib. 9. Dem. Euang. p. 451.

Jesu Christo, hæc convenire possunt: *Et legem ejus insulæ expectabunt*, sive, *In nomine ejus gentes sperabunt*. In solo enim ejus nomine Christianæ gentes speraverunt, quæ etiam ex religione, quam accepere, illius quasi parentis cognomine notatæ sunt: & per eumdem, ut ipsius oraculi series significaverat, oculi cæcorum, eorum utique qui quondam mente excæcati erant, aperti sunt; neque eorum modò, sed etiam eorum, qui corporis oculos perdidissent. Et qui vinculis & catenis peccatorum constricti, in tenebris & ignoratione veræ pietatis priùs versabantur, per eumdem à peccatis soluti, lumen cognitionis, libertatemque apud Deum accipere meruerunt.

XII. *Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus & mutus, & curavit eum, ita ut loqueretur, & videret*. Circa illud tempus, oblatus est Jesu homo à dæmone vexatus, cæcus & mutus, non naturæ vitio, sed inhabitantis dæmonis maleficio: *Et curavit eum*, ejecto dæmone, linguæ usum, expeditamque loquendi facultatem, ac visum illi restituens. *Et stupebant omnes turbæ*, quòd dæmonibus imperaret, eosque obedire cogeret. *Et dicebant, Numquid hic est filius David?* Messias Davidi à Deo promissus?

XIII. *Pharisæi autem audientes, dixerunt: Hic non ejicit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum*. Pharisæi invidia perciti, hanc adversùs Christum blasphemiam plebi insusurrabant, ut illius doctrinæ ac miraculis auctoritatem fidemque derogarent. *In principe dæmoniorum*, invocatione Satanæ, qui dæmoniis reliquis præsidet, vique pacti cùm illo initi, & incantatione, non divina virtute dæmonia ejicit. *In Beel-*

4 Reg. 1. 6.

zebub principe dæmoniorum. Beelzebub Deus Accaronitarum, à musca nomen habet. *Deum muscam* vocant plerique Veterum, & sub muscæ imagine cultum fuisse censent, scilicet Josephus l. 9. c. 1. S. Gregor. Nazianzenus oratione 4. Theodor. in 4. Reg. Philastrius in Catalogo Hæreticorum, qui ante Christum vixerunt. Alii Beelzebub *Dominum muscarum*, aut *Idolum muscæ*, aut *Virum muscarum*, interpretantur, aut *Principem muscarum*; scilicet S. Hieron. in c. 10. Eccl. & in c. 10. S. Matthæi, S. Aug. Tract. 1. in Joannem, S. Isidorus Hispalensis l. 8. *Originum*, cap. 11. Græci Deum habuerunt *Myiagron*, sive *Myiodem*, aut *Apomyon*, à muscis abigendis appellatum; sive is Jupiter, aut Hercules, seu quis alius fuerit. Huic sacra faciebant, ut à muscarum infestatione liberarentur. Testes sunt hujus rei Plinius l. 10. cap. 28. & l. 29. c. 6. Pausanias in *Arcadicis*, & in *Eliacis prioribus*, Ælianus Historiæ l. 5. c. 17. & l. 11. c. 8. Antiphanes Comicus, apud Athenæum, l. 1. c. 5. & Solinus c. 1. Sed & in Templo Dei Hierosolymis nullam muscam esse visam, Judæi referunt in *Pirke Aboth*, c. 5. section. 5. Quod si verum est; ut solet, fuit hac in parte Dei simia. Pharisæi porrò *Beelzebub* dæmonum principem appellant, quòd Judæi à Mose & Prophetis edocti, Deos gentium dæmonia esse crederent, & oracula, quæ ab idolis edebantur, opera impurorum spirituum edi; ad quos proinde omnis cultus illius honos re-

Boch. Hierozoici, p. 2. c. 9.

dún-

dundaret. Ideò Christum in Beelzebub dæmonum principe dæmonia ejicere, per summum scelus persuadere plebi nitebantur. Fortè & Deum *Accaron*, quæ Philistæorum urbs erat, seu *Acharon*, (ut apud S. Hieronymum & alios scribitur) Judæi ex ignorantia confuderunt cum Deo *Acherontis*, id est, cum *Plutone*, quem infernis Gentilium fabulosa Theologia præfecit: Hebræos enim posteriores non pauca linguæ suæ vocabula è Græca deduxisse, viri eruditi observant.

S. Hieron. in hunc loc.

XIV. *Iesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis: Omne regnum contra se divisum desolabitur: & omnis civitas vel domus divisa contra se non stabit. Et si satanas satanam ejicit, adversus se divisus est: Quomodo ergo stabit regnum ejus?* Jesus autem perspectam habens Pharisæorum blasphemiam, & invidiæ malitiæque fontem, ex quo prodibat, non ad dicta, sed ad cogitata illis respondit: *Vt vel sic compellerentur credere potentiæ ejus, qui cordis videbat occulta.* Omne regnum (inquit) omnis civitas, omnis domus, sive familia, intestinis dissidiis dilabitur, & funditùs everti potest. Itaque si satanas tyrannidis suæ in homines firmandæ ac propagandæ studiosissimus, dæmones alios ministros suos mea opera ejicit invitos, ut homines diabolicæ potestati penitùs erepti, Deo restituantur, universitas satanica, seu corpus satanæ secum dissidebit, intestinoque bello collidetur; suum ergo ipse regnum satanas evertet: quod certè de hoste hominum vaferrimo incredibile est.

XV. *Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii vestri in quo ejiciunt? Ideò ipsi judices vestri erunt.* Apud Judæos erant Exorcistæ, qui dæmones ejiciebant, non quidem ipsius Jesu nomine, quod tum nemo faciebat præter discipulos Jesu; sed *per Deum Abraham, Isaac & Iacob*, ut S. Justinus in Dialogo adversùs Thryphonem, & S. Irenæus libro 11. cap. 5. Theophilus Antiochenus, Origenes libris contra Celsum 1. & 4. testantur. Hinc ergo invictissimum contra Pharisæorum calumniam argumentum ducit Christus: In pari causa par judicium fieri oportet; creditis, populares vestros ac discipulos dæmonia ejicere vi divina; cur de me idem non credetis? Ipsorum certè factum vos blasphemiæ in Deum, & immanis in me invidiæ convincet atque condemnabit. Si ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri in quo ejiciunt? *Hac voce quid magis portendit, quàm in eo ejicere se, in quo & filii eorum? In virtute scilicet Creatoris. Nam si putas sic accipiendum, Si ego in Beelzebub ejicio damonia, filii vestri in quo? quasi illos sugillaret in Beelzebub ejicientes, resistet tibi prior sensus, non posse satanam dividi adversùs semetipsum. Adeò nec illi in Beelzebub ejiciebant; sed, ut diximus, in virtute Creatoris.*

Tertul. lib. 4. Adv. Marc. c. 26.

XVI. *Si autem ego in Spiritu Dei ejicio damones, igitur pervenit in vos Regnum Dei.* Spiritum Sanctum, quem Scriptura *Virtutem Altissimi* vocat, spiritui immundo opponit. Si Spiritu Sancto mihi cooperante ejicio dæmones, tot miracula confirmant me à vero Deo missum, verum esse Messiam promissum patribus vestris, doctrinam meam esse veram, planèque divinam; Regnum denique Dei, quod Joannes Baptista prædicavit, & ego, Apostolique mei prædicamus, collabente diaboli Regno stabiliri, & ad vos pervenisse; ac per vos stare, quòd ad illud non pertineatis, quòd illud non rapiatis. *In Spiritu Dei ejicio dæmones,* virtute divina: *In digito Dei*, ut habetur apud S. Lucam. *Apud Pharaonem venefici illi adhibiti adversùs Moysen, virtutem Creatoris digitum Dei appellaverunt: Digitus Dei est hoc. Quod significaret etiam modicum, validissimum tamen. Hoc & Christus ostendens commemorator, non obliterator vetustatum, scilicet suarum, virtutem Dei, digitum Dei dixit, non alterius intelligendam, quàm ejus, apud quem hoc erat appellata. Ergo & Regnum ipsius appropinquaverat, cujus & virtus Digitus vocabatur.*

Luc. 11. 20.

Exod. 8. 19.

Tertul. lib. 4 Adv. Marc. c. 26.

XVII. *Aut quomodo potest quisquam intrare in domum fortis, & vasa ejus diripere, nisi prius alligaverit fortem? Et tunc domum illius diripiet.* Non potest quisquam fortis & potentis alicujus bellatoris domum sive arcem munitam, quam custodit, invadere, & bellica ejus instrumenta, arma, supellectilem universam diripere, nisi priùs illum debellaverit, & captivum alligaverit: Tunc facilè domum ejus diripiet. Tertium istud argumentum est, quo Christus Pharisæorum impiam calumniam refellit: Qui summum rebus alterius dispendium affert, is ostendit se cum eo non colludere, sed illius hostem, debellatorem ac victorem esse: perspicuum autem est, me summum diaboli rebus dispendium afferre, siquidem dæmones ex corporibus animabusque hominum ejicio, & regni ejus propugnacula everto, scilicet idololatriam, vitia, pravas cupiditates. Doctrina enim mea, miracula, exempla, homines ab illis abducunt, & ad purum veri Dei cultum, vitæque sanctimoniam perducunt. Non colludo itaque cum dæmone, nec in Beelzebub ejicio dæmonia: quinimò ipsum, ut fortior, vici & alligavi: alioquin spolia ejus diripere non possem; quod me facere videtis. Alludit Christus ad illud Isaiæ: *Numquid tolletur à forti præda? aut quod captum fuerit à robusto, salvum esse poterit? Quia hæc dicit Dominus: Equidem & captivitas à forti tolletur: & quod ablatum fuerit, à robusto salvabitur.*

Isa. 49. 24. 25.

XVIII. *Qui non est mecum, contra me est: & qui non congregat mecum, spargit.* Qui non stat à partibus meis, credendo, me in Spiritu Dei dæmones ejicere, & Regnum Dei stabilire ac propagare; sed in utramque partem claudicat, & quasi neutrarum partium est, ipsa sua indifferentia & incredulitate demonstrat, se à diaboli partibus stare, cui tam manifesta Dei opera tribuere non veretur: & qui colligit homines, non ut ipsos in Regnum Dei adducat, mihique adhærere persuadeat, sed ut sibi addicat, diaboli res agit, qui homines disperdere studet, atque à Deo avertere. Ex quo manifestum est, me diaboli hostem esse, cujus operibus omninò contraria sunt opera mea. Ille enim cupit animas hominum tenere captivas: Ego liberare. Ille prædicat idola: Ego unius Dei notitiam & cultum. Ille trahit ad vitia: Ego ad virtutes revoco. Quomodo ergo concordiam habere possum cum Beelzebub, ejusque virtute dæmones ejicere, cùm tanta sit inter mea illiusque opera diversitas & repugnantia? Hinc etiam ingentis periculi res intelligitur, malè de Christo opinari, cum quo non esse, id ipsum est, quod contra esse; & non congregare, dispergere sit. Quod sequenti sententia explicat.

S. Jo. Chrys. Hom. 41. in Matth.

S. Hieron. in hunc loc.

S. Hil. c. 12. in Matt.

XIX. *Ideò dico vobis, Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus, Spiritus autem blasphemia non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittitur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Cùm tam evidens sit, admirabilia quæ facio opera, non satanæ, sed Dei virtute fieri, idque vos ipsi, si velitis, facilè animadvertatis, videte, quàm gravem pœnam in vos arcessatis, cum dicitis ex mera malitia & calumniandi libidine, ista operatione satanæ fieri. *Blasphemia Spiritus*, ea est, qua manifesta opera Spiritus Sancti, hoc est, divinæ bonitatis & gratiæ, quæ Spiritui Sancto velut propria adscribuntur, diabolo tribuuntur. Id constat ex collatione cum Marci 3. 28. 29. 30. *Amen dico vobis, quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata & blasphemiæ, quibus blasphemaverint: qui autem blasphemaverit in Spiritum Sanctum, non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti. Quoniam dicebant, Spiritum immundum habet.* Sic blasphemiam in Spiritum Sanctum explicat S. Athanasius: *Vir fidelis*, inquit, *cognoscens Domini in genus humanum dilectionem, cum videt ea quæ sunt Deitatis signa, admiratione veneratur Dominum in corpore latentem. Rursus cum videt, quæ sunt corporis propria, plusquam obstupescit, animadvertens in illis Deitatis virtutem. Istiusmodi cum sit Ecclesiastica Fides, quidam humana ejus respicientes, videntesque ejus sitim, aut fatigationem, aut passionem, obtrectant Salvatori, ut homini mero, & magnopere qui-*

S. Athan. in illud Euangel. Quicumque dixerit verb. contr. filium hominis, &c.

quidem peccant; possunt tamen celeriter pœnitentiam agendo veniam consequi, cùm habeant pro excusatione imbecillitatem carnis. Hæc propriè blasphemia in filium hominis, quæ pœnitentibus facilè remittetur. *Cæterùm ubi quis Deitatis opera intuens, incipiat dubitare de Incarnatione Domini, & ille quidem maximè peccat: eò quod cùm videat eum comedentem, patientem, corpus ejus inane spectrum fuisse putat. Verùm & istiusmodi hominibus celeriter resipiscentibus veniam Christus donaverit, eo quòd & ipsi causam erroris sui habeant ex magnitudine operum humanam naturam excellentium. At illi qui amborum istorum insciticm cæcitatemque transcendunt, quales erant Pharisæi, & Verbum quod in corpore est prorsus abnegant, & Divinitatis opera diabolo ejusque dæmoniis imputant, meritò istius impietatis indeprecabilem pœnam luunt, cùm & diabolum pro Deo accipiant, verumque Deum nihil plus quàm dæmonem operari credant.* Eodem modo blasphemiam in Spiritum Sanctum intellexere SS. Hilarius, Joannes Chrysostomus, & Hieronymus, cujus ad Marcellam scribentis hæc sententia est: Blasphemiæ in Spiritum Sanctum reum esse, *qui videns in virtutibus Deum, Beelzebub calumniatur in factis.* Et in hunc S. Matthæi locum, Domini sententiam sic explicat: *Qui verbum dixerit contra filium hominis, scandalizatus carne mea, & me hominem tantùm arbitrans: quòd filius sim fabri, & fratres habeam Iacobum, & Ioseph, & Iudam, & homo vorator & vini potator sim: talis opinio atque blasphemia, quamquam culpa non careat erroris, tamen habet veniam propter corporis vilitatem. Qui autem manifestè intelligens opera Dei, cùm Dei virtutem negare non possit, eadem stimulatus invidia calumniatur, & Christum Dei Verbum, & opera Spiritus Sancti dicit esse Beelzebub; isti non dimittetur, neque in præsenti sæculo, neque in futuro. Significare voluit, multò minùs cæteris hoc ignosci posse ac venia donari.* Non remittetur ergo ita facilè ac cætera peccata, etiam ut ipsa blasphemia in filium hominis. Non remittetur, neque in hoc sæculo, neque in futuro, id est, numquam: *Non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti*, ut ait S. Marcus: quia difficillimè & rarò admodùm, vel fortè numquam condonatur à Deo; cum divinam bonitatem directè impugnet, adeòque penè invictum pœnitentiæ obicem apponat; quæ dolor est de peccato, ejusque detestatio, eo nomine quòd sit offensa Dei summè boni. His igitur Deus, aut rarò admodùm, aut numquam pœnitentiæ donum impertit, sed in reprobum sensum traditos, & in malo obduratos, æternis suppliciis servat. Verùmtamen ipsa blasphemia in Spiritum Sanctum remittitur, si quis de illa pœnitentiam egerit. Nullum igitur peccatum est absolutè irremissibile, nisi impœnitentia finalis, aut hujusmodi impœnitentiæ, ut Sanctus Augustinus docet. Unde quod libro 1. *De Sermone Domini in Monte* scripserat, Peccatum ad mortem, de quo S. Joannes ait: *Non pro illo dico, ut roget quis*, esse, *cùm quis post agnitionem Dei per gratiam Domini nostri Iesu Christi quisque oppugnat fraternitatem, & adversus ipsam gratiam qua reconciliatus est Deo, invidentiæ facibus agitatur*; id, inquam, hac additione explicandum censet: *Si in hac tam scelerata mentis perversitate finierit hanc vitam: quoniam de quocumque pessimo in hac vita constituto non est utique desperandum, nec pro illo imprudenter oratur, de quo non desperatur.*

S. Hilarius in hunc loc.
S. Jo. Chrys. hom. 42. in Matth.
S. Hier. Epist. 149. & in c. 12. S. Matth.
S. Jo. Chrys. Hom. 42. in Matth.
S. Aug. t. 71. alias 11. De Verb. Dom.
S. Aug. lib. 1. Retract. c. 19.

Non remittetur, neque in hoc sæculo, neque in futuro. *De quibusdam veraciter non diceretur, quod eis remittatur, neque in hoc sæculo, neque in futuro, nisi essent, quibus etsi non isto, tamen remittetur in futuro*; post pœnas scilicet quas patiuntur in Purgatorio spiritus mortuorum in Christo regeneratorum, quorum nec usque adeò vita in corpore malè gesta est, ut tali misericordia judicentur digni non esse; nec usque adeò benè, ut eamdem misericordiam reperiantur necessariam non habere. *De quibusdam* igitur *levibus culpis esse ante judicium Purgatorius ignis credendus est, pro eo quod Veritas dicit*, Si quis in Spiritum blasphemiam dixerit, neque in hoc sæculo remittetur ei, neque in futuro. *In qua sententia datur intelligi, quasdam culpas in hoc sæculo, quasdam verò in futuro posse laxari. Quod enim de uno negatur, consequens intellectus patet, quia de quibusdam conceditur. Sed tamen hoc de parvis minimisque peccatis fieri posse credendum est, sicut est assiduus otiosus sermo, immoderatus risus, vel peccatum curæ rei familiaris, quæ vix sine culpa vel ab ipsis agitur, qui culpam qualiter declinare debeant, sciunt; aut in non gravibus rebus error ignorantiæ: quæ cuncta etiam post mortem gravant, si adhuc in hac vita positis minimè fuerint relaxata.*

S. Greg. M. l. 4. Dial. c. 39.

XX. *Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum; aut facite arborem malam, & fructum ejus malum: si quidem ex fructu arbor cognoscitur.* Ex fructibus, de arboris qualitate; ex operibus, de authore fertur judicium: cùm igitur diabolus malus sit, bona opera facere non potest. Si autem bona sunt, quæ facta cernitis, nempè dæmonum expulsio, cæcorum illuminatio, omnis generis ægrorum curatio, sequitur, à diabolo illa non esse. Neque enim fieri potest, ut ex malo bonum, aut ex bono malum oriatur.

S. Hieron. in hunc loc.

XXI. *Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona: & malus homo de malo thesauro profert mala.* Paternæ malitiæ hæredes & æmuli, quomodo de me operibusque meis benè loqueremini, cùm intùs mali sitis, & cor vestrum superbia, odio, invidia corruptum sit? Ex eo quod redundat in corde, os loquitur. Quales cogitationes & affectus, talis sermo. *Quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali?* Non de uno, aut altero actu, sed de eo quod plerumque accidit, & quod velut naturale est, intelligitur hæc sententia. Sic Jeremiæ 13. 23. dicitur: *Si mutare potest Æthiops pellem suam, aut pardus varietates suas; & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum.* Homo probus de corde bono, in quo velut in thesauro rectæ cogitationes sanctique affectus reconduntur, bona verba profert: malus homo de corde corrupto verba mala, pravis cogitationibus & affectibus congruentia: non mirum ergo, quòd ex corde impio, arrogante, odii & invidiæ veneno tabescente calumnias & blasphemias proferatis.

XXII. *Dico autem vobis, Quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii. Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.* Si de verbo quovis & sermone vano, qui nec ad Dei gloriam, nec ad nostram vel proximi utilitatem aliquid conducit, reddent homines rationem in die judicii: quantò magis vos, qui opera Spiritus Sancti calumniamini, & dicitis, me in Beelzebub principe dæmoniorum ejicere dæmonia, reddituri estis rationem calumniæ, blasphemiæque vestræ? Ex verbis enim suis, non minùs quàm ex operibus, justus in divino judicio quisque declarabitur, vel damnabitur.

S. Hieron. in hunc loc.

XXIII. *Tunc responderunt ei quidam de Scribis & Pharisæis: Magister, volumus à te signum videre.* Quidam è Scribis & Pharisæis, alii ab iis, qui dixerant, Jesum opera diaboli & vi pacti cum illo initi ejicere dæmones, ipsi dixerunt: Magister, optamus à te signum videre, non qualecumque, sed *de cælo*, ut refert S. Lucas. *Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia. Et alii tentantes, signum de cælo quærebant ab eo.* Quasi dicerent, Quæ fecisti, vides in dubium revocari: ede igitur miraculum aliquod omni exceptione majus, quo missio tua probetur, signum aliquod de cælo, qualia Moyses edidit, manna, tonitru, ignem; ut constet, tibi cum Deo, non cum satana consuetudinem esse.

Luc. 11. 15. 16.

XXIV. *Qui respondens, ait illis: Generatio mala & adultera signum quærit: & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ.* Adulterina soboles, quæ se parentes habere Abraham, Isaac, & Jacob gloriatur, cùm

S. Aug. l. 21. de Civ. Dei, cap. 24.

ab

ab eorum virtute degeneraverit, & ſpiritu non minùs ab illis aliena ſit, quàm quos mater ex adulterio concepit. Genus hominum pravum & adulterum, qui dimiſſo Deo animarum ſuarum ſponſo, multis amatoribus, ſcilicet idolis, & vitiis, ſe copulaverunt. *Signum quærit* de cœlo, ut potentiæ meæ experimentum faciat, & calumnietur; non ut veritatem cognoſcat, doctrinæque meæ credat. *Et ſignum non dabitur illi* pro ejus arbitratu, non dabitur, quale petit, de cœlo ſcilicet, quod ſimiliter calumniari poſſent, dicentes, Magos etiam in Ægypto ſigna feciſſe de cœlo. *Niſi ſignum Ionæ Prophetæ*: Sed ſignum illis dabitur in Jona præfiguratum, reſurrectionis nempè meæ: ſignum cæteris à me editis, aut deinceps edendis, longè majus, & ad eorum contumaciam convincendam efficacius; ſignum quod nec ſatanas, nec Angeli ſancti, nec homines imitari valeant; ſignum inauditum, ſoli Deo poſſibile, quo *Filius Dei in virtute* declarabor, ad eorum incredulitatem pleniſſimè revincendam; ut niſi in me credant, & pœnitentiam agant, poſt annos quadraginta pereant, everſa funditùs illorum civitate; ſicut olim Ninivitis excidium Ninives poſt dies quadraginta à prædicatione Jonæ intentatum eſt.

Rom. 1. 4.

XXV. *Sicut enim fuit Jonas in ventre ceti tribus diebus, & tribus noctibus, ſic erit Filius hominis in corde terræ tribus diebus, & tribus noctibus.* Sicut Jonas, poſtquàm ſe pro ſalute navigantium devoviſſet, ac in Mare ſubmergi ad iram Dei placandam conſenſiſſet, abſorptus à cete, ſeu monſtro marino, ejuſque ventre velut tumulo conditus, tribus diebus & tribus noctibus in eo manſit; quibus elapſis, in terram ejectus eſt vivus & incolumis, miſſioneque ſua hoc miraculo confirmata, pœnitentiam Ninivitis prædicavit: ita filius hominis tribus diebus, & tribus noctibus mortuus ſepultuſque ſub terra jacebit, & *in inferiores partes terræ*, ſecundùm animam deſcendet, deinde vivus reſurget; eoque Filio Dei reſurrectione ex mortuis declarato, pœnitentia perverſæ huic nationi ad dies quadraginta prædicabitur (die ſumpto pro anno) poſt annos verò quadraginta, Jeruſalem excidetur. *Tribus diebus & tribus noctibus*. Trium dierum naturalium, qui die & nocte conſtant, intervallum, hoc loquendi modo Scripturæ familiari ſignificatur. Chriſtus enim fuit in ſepulchro per tres dies naturales, totum ſumendo pro parte, quia parte Paraſceues, toto Sabbato, ejuſque nocte præcedente; denique nocte Dominicæ ibi fuerit. Sic Judæi jejunaſſe dicuntur, *Tribus diebus & tribus noctibus*, (Eſther 4. 16.) non quidem integris, nam Eſther die tertio Regem adiit, (c. 5. v. 1.) ſed duabus tantùm noctibus & die integro. Id Chriſtus ipſe exponit Matt. 16. 21. *Quia oportet eum ire Ieroſolymam, & multa pati à Senioribus, & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die reſurgere*. Et cùm illud à Propheta prædicitur, poſt duos dies faciendum prænuntiatur, Oſee 6. 3. *Vivificabit nos poſt duos dies: in die tertia ſuſcitabit nos; & vivemus in conſpectu ejus*. Sic Lucæ 9. 28. *Factum eſt autem poſt hæc verba ferè dies octo, & aſſumpſit Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & aſcendit in montem, ut oraret*: Quod tamen Matth. 17. 1. & Marci 9. 2. factum dicitur *poſt ſex dies;* ſex nempè completos, & duos imperfectos. Ita ſi aliquis hora nona egreſſus ſit de manſione, & alterius diei hora tertia ad manſionem alteram pervenerit, dicitur bidui feciſſe iter, quamvis non omnes horas utriuſque diei, ſed quamdam partem in itinere conſumpſerit.

Jonæ 2. 1.

Ephes. 4. 9.

S. Hieron. in hunc locum, & in Jonæ 2. S. Auguſt. l. 1. qu. Euang. Qu. 7. & Epi. 202. aliàs 49. qu. 6.

XXVI. *Viri Ninivitæ ſurgent in judicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam: quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ. Et ecce plus quàm Jonas hic*. Judicium divinum ad humani judicii formam deſcribitur. Ninivitę ſurgent in ultimo judicio cum prava iſta natione, teſtium inſtar, qui ut apud Romanos, ſic apud Judæos, ſurgere ſolebant ex ſubſelliis, & ſtare, cùm teſtimonium adversùs reos dicerent, reis ipſis pariter ſtantibus, ut conſtat ex S. Marci c. 14. 57. *Et condemnabunt eam:* Non quia ipſi judicabunt, ſed quia ex ipſorum comparatione iſti meritò damnabuntur; ſeu, ut loquitur S. Hieronymus, condemnabunt eam: *Non ſententiæ poteſtate, ſed comparationis exemplo*; quo palam oſtenderetur, ſuffeciſſe ad convertendos ad Deum illorum animos longè minora beneficia iis, quæ Judæis à Deo per Chriſtum collata ſunt. Nam & Barbari erant, & nulla Jonæ miracula conſpexerant, & pauca duntaxat verba audierant; cùm ad pœnitentiam ſe compoſuerunt, abſque mora, non expectato fine quadraginta dierum: quod Judęi non fecerunt, neque facient poſt reſurrenem filii hominis, expectati licèt per annos quadraginta. *Et ecce plus quam Ionas hic*. Non ſolùm perſona perſonæ, ſed beneficia beneficiis comparantur. *Ionas, ſecundùm Septuaginta interpretes, triduo prædicavit: Ego tanto tempore. Ille Aſſyriis genti incredulæ: Ego Iudæis populo Dei. Ille peregrinis: Ego civibus. Ille voce locutus eſt ſimplici, nihil ſignorum faciens: Ego tanta faciens ſigna, Beelzebub calumnias ſuſtineo. Plus ergo eſt Iona hic: id eſt, impræſentiarum inter vos.*

S. Hieron. in hunc loc.

XXVII. *Regina Auſtri ſurget in judicio cum generatione iſta, & condemnabit eam: quia venit à finibus terræ audire ſapientiam Salomonis. Et ecce plus quàm Salomon hic*. Regina Auſtri, eſt Regina Saba, cujus Libri Regum & Paralipomenon meminerunt: Æthiopia enim, ex qua venit celebris illa Heroina, terra Auſtralis eſt. Eodem autem modo condemnabit populum Judęorum, quo viri Ninivitę condemnabunt Iſraelem incredulum, comparationis ſcilicet exemplo; quo modo *condemnat juſtus mortuus vivos impios, & juventus celeriùs conſummata longam vitam injuſti*. De quo comparationis judicio *S. Hilarius* ita ſcribit: *Sancti quique intelligendi ſunt eſſe judices terræ, quorum vita atque fides, infidelium iniquorumque judicium ſit. Et hoc Dominus in Euangeliis oſtendit, dicens:* Viri Ninivitę ſurgent in judicio, & judicabunt generationem hanc: quia pœnitentiam egerunt in prędicatione Jonę; & ecce major, quàm Jonas hic. Regina Auſtri ſurget in judicio, & judicabit generationem hanc, &c. *Tales erunt judices terræ, quorum comparatio fidei ac timoris, impœnitentes impioſque condemnet. Si enim pœnitentia Ninivitarum ex Ionæ prædicatione ſuſcepta, fructum adepta eſt pœnitendi; neceſſe eſt, obediens eorum pœnitentia inſolentem horum impœnitentiam judicet. Aut Regina Auſtri ex ultimis partibus terræ deſideratam Salomonis ſapientiam audiens, nonne infidelitatem & incuriam præſentium auditione peregrina damnabit? Cum tamen inobedientiæ atque inaudientiæ judicium differens à Salomone atque Iona Chriſtus auctor accumulet*. Regina Auſtri, mulier, ethnica, potentiſſima, Regni curis diſtracta: Venit à finibus Terrę, id eſt, *è longinqua regione*: itineri difficillimo ſe commiſit: Audire Sapientiam Salomonis, hominis mortalis, eique multa & ampliſſima pretioſiſſimaque munera detulit: *Et ecce plus quàm Salomon hic*, Chriſtus ſcilicet Dei virtus & Dei ſapientia, in quo ſunt omnes theſauri ſapientię & ſcientię reconditi. Ipſe ad vos venit, ut longum iter ipſius cauſa ſuſcipi minimè neceſſe ſit, ultrò ſe offert, & myſteria Regni Dei exponit omnibus audire volentibus: & ipſum tamen ſpernitis. Qua igitur damnatione, qua pœna digni eſtis? *Cumulat igitur invidiam comparatio, & Iudæos ſine excuſatione facit fides Gentium: ut cùm illi Prophetis, id eſt, Ionæ Salomonique crediderint, Chriſto iſti non credant Iona Salomoneque potiori. Et idcircò in reſurrectione eos judicabunt, quia in his repertus timor Dei fuerit, quibus Lex non erat prædicata: hoc magis indigni venia, qui ex Lege ſunt infideles, quo plus fidei in eis, qui legem ignoraverunt, ſit repertum.*

3. Reg. 7. 2. Paralip. 9.

Sap. 4. 16.

S. Hil. Tr. in Pſ. 2. ad v. 4.

Jer. 6. 20. Joel. 3. 8.

S. Hil. c. 11. in Matt. n. 20.

XXVIII. *Cum autem immundus ſpiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non invenit. Tunc dicit: Revertar in domum meam, unde exivi. Et veniens invenit eam vacantem, ſcopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit, & aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe, & intrantes habitant ibi: & fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus. Sic erit & generationi huic peſſimæ*. Hac ſententia Judæos

S. Aug. lib. 20. de Civ. Dei, c. 5.

dæos Euangelii gratiæque divinæ contemptores terret Christus, pœnamque illis omnibus imminentem denuntiat; qui cùm à dæmone fuerint spiritaliter liberati, divinæ gratiæ contemptu & abusu rursùs in priora peccata relabuntur. Humano autem more loquitur de diabolo tamquam de homine ex domo sua exule; de hominis animo, velut de domo, cujus habitatione delectatur. Multis translationum luminibus tota hæc Domini micat oratio: *Cùm immundus spiritus exierit ab homine.* Cùm diabolus divina virtute gratiæque efficacissima & potentissima operatione ex homine quovis fuerit expulsus (neque enim sponte exit in hominum perniciem conjuratus hostis) *ambulat per loca arida & inaquosa*, ut apud S. Lucam habetur, per loca deserta & sterilia, in quibus nemo libenter habitet. Talia sunt dæmoni loca omnia extra hominem, eum præsertim, qui semel est sanctificatus; ingrata scilicet, tamquam triste exilium, ac deserto similia. Apud Hebræos receptum erat, dæmones locis desertis gaudere, & ob id dici *solitarios*. Jesum in deserto diabolus tentavit, loco sibi conveniente. In locis incultis & desertis sagas plerumque inveniri, experientia comprobatum est. Igitur diabolus ex hominis animo tamquam è domo sua pulsus, instar hominis in exilium terræ aridæ & desertæ relegati: *Quærit requiem, & non invenit.* Discruciatur enim quamdiù extra homines habitat, quos vindicare sibi nititur ac possidere, ut sui juris, Deo per peccatum ereptos, ab initio *Dei æmulus, cujus operatio hominis eversio est.* Tunc dicit: *Revertar in domum meam, unde exivi.* Nullum non movebo lapidem, ut revertar in antiquum hospitium; tentationibus meis efficiam, ut in peccatum ruente iterùm homine, Deus illum deserat, qui in corde illius per gratiam suam habitabat, atque ita in ejus locum succedam, à quo fueram expulsus: *Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam.* Invenit hominem Spiritu Dei vacuum, otiosum, desidem, ad Deum & ad officia sua non attendentem: Invenit animam hominis præparatam, negligentia, & incuria salutis suæ, propensione in malum, pravis cupiditatibus & habitibus, mala voluntate ipsum allicientem & velut invitantem. *Diaboli opus unum est, tentare, quod in te est, an velis. At ubi voluisti, sequitur, ut sibi subjungat, Non operatus in te voluntatem, sed nactus occasionem voluntatis.* Hominis autem ad vias suas non attendentis, & cupiditatibus suis, Mundique inquinamentis implicati animus, respectu dæmonis, dicitur *Domus scopis mundata, & ornata*, & ad eum excipiendum idonea, quia pravæ cupiditates, & peccata diabolo sunt instar exquisitæ munditiæ, & ornatus, quo, sicut porci luto aliisque sordibus, maximè delectatur. *Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se*, multos alios dæmones, velut socios habitationis, ut in corde hominis, quasi in arce, constituto præsidio, securiùs ibi dominetur, neque tam facilè inde possit expelli. *Septem alios spiritus*, oppositos septem illis spiritibus, qui in conspectu throni Dei sunt, seu vitia septem donis Spiritus Sancti opposita. *Septem alios spiritus*; plenitudinem vitiorum. Quicquid enim in suo genere ad plenam mensuram pervenit, septenario numero in Scripturis sacris significatur. *Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus*: Novissima illius hominis conditio pejor erit priore. *Sic erit & generationi huic pessimæ*, Scribis & Pharisæis, contumacibus & incredulis Judæis. Immundus spiritus exivit à Judæis, quando acceperunt Legem, & ambulavit per loca arida, quærens sibi requiem. Expulsus videlicet à Judæis, ambulavit per gentium solitudines, quæ cùm posteà Domino credidissent, ille non invento loco in nationibus, dixit: *Revertar in domum meam, unde exivi*, id est, ad Judæos, quos ante dimiseram: *Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam.* Vacabat enim Templum Judęorum, & Christum hospitem non habebat, dicentem: *Dimittetur vobis domus vestra deserta.* Quia igitur & Dei & Angelorum præsidia non habebant, & ornati erant superfluis observationibus legis, & traditionibus Pharisæorum, revertitur diabolus ad sedem suam pristinam: & septenario sibi numero dæmonum addito, habitat pristinam domum: & fiunt novissima populi illius pejora prioribus. Multò enim nunc majori dæmonum numero possidentur blasphemantes in Synagogis suis Christum Jesum, quàm in Ægypto possessi fuerant ante Legis notitiam: quia aliud est venturum non credere, aliud eum non suscepisse, qui venerit: *Et veniens invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam.* Hæc scilicet emundata per Legem, & Prophetarum ornata præconiis, & Christi adventu præparata, vacua invenitur: à qua & custodia Legis abscesserit, (quia omnis *Lex usque ad Ioannem* est) & ad habitandum non receptus: Atque ita & habitatore vacua est, & deserta custodibus; cùm tamen veniente, præeuntium solicitudine, & mundata sit & ornata: *Septem igitur spiritus nequiores assumuntur; quia tot erant gratiarum munera destinata cum Christo, quæ in eo multiformis illa Dei Sapientia septiformi gloria collocavit; ut tanta iniquitatis fieret possessio, quanta futura fuerat gratiarum ... Atque ita novissima hominis illius pejora erunt prioribus: Quia ex Iudæis immundus spiritus metu Legis excesserat, nunc autem in eos cum ultione repudiatæ ab eis gratiæ revertetur.* Non hic allegoricus, sed litteralis sensus est, ut hæc verba Christi probant: *Sic erit & generationi huic pessimæ.*

XXIX. *Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ejus, & fratres stabant foris, quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce Mater tua, & fratres tui foris stant quærentes te.* Fratres Christi, non natura, quia nullos habuit, ut contra Helvidium Hæreticum probat S. Hieronymus; quæ fides est Ecclesiæ: non filii Joseph ex priore uxore, ut Græci quidam Patres senserunt: sed consobrini: Cognatos namque fratres vocat Scriptura sacra. Sic Abraham & Loth dicuntur fratres, & Sara dicitur soror Abrahæ. *Stabant foris*, quia præ turba ingredi non poterant in domum. Ipsum autem studiosè quærebant alloqui, & secretò quidem, quia intellectis Pharisæorum adversùs ipsum conspirationibus, eum quovis modo periculo subtrahere volebant. Hoc & series historiæ, & quæ S. Marcus narrat, indicare videntur. Cùm autem ad eum adire non possent, uno & altero nuntio summisso ipsum importunè monuerunt. Hunc porrò adventum matris & fratrum, hoc est, cognatorum Christi, S. Lucas refert post Parabolam seminum, temporis ordine non servato.

XXX. *At ipse respondens dicenti sibi, ait: Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei?* Matrem sanctissimam & cognatos non negat, aut spernit, sed duriore responso ostendit, negotia divina præferenda esse terrenis, & in Ministerii Euangelici functione nullam habendam esse carnalis affectus rationem: *Non injuriose refutantur parentes* (inquit S. Ambr.) *sed religiosiores copulæ mentium docentur esse, quàm corporũ.*

XXXI. *Et extendens manum in Discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.* Discipulos suos manu designans, spiritalem illorum cognationem carnali se præponere significat: sibi enim conjunctiorem esse, qui sanctior & Deo obsequentior est. Neque hæc ullo modo trahenda sunt ad sanctissimæ Virginis Deiparæ injuriam, quæ Dei voluntatem accuratissimè in omnibus implevit, ut humillima ejus ancilla, & beatior fuit Christum mente concipiendo, quàm carne. *Moralis Magister, qui de se cæteris præbet exemplum, atque ipse Præceptor, ipse etiam suorum executor est præceptorum. Præscripturus enim cæteris, quoniam qui non reliquerit patrem & matrem suam non est Filio Dei dignus, sententiæ huic primus ipse se subjicit: non quo materna refutet pietatis obsequia (ipsius enim præceptum est: Qui non honoraverit patrem, aut matrem, morte moriatur:) Sed quia paternis se Mysteriis ampliùs quàm maternis affectibus debere cognoscat ... Ergo hic non Mater negatur, quæ de cruce etiam agnoscitur, sed necessitudini corporali*

Luc. 11.

Tert. in Apo.

Tert. lib. De Exhort. Cast. cap. 1.

Apoc. 1. 4. Isa. 11. 2.

S. Hier. in hunc loc.

S. Aug. l. 6. in Luc. n. 56.

Gen. 13. 8. Gen. 20. 12.

Marci 3. 21. Lucæ 8. 19.

S. Ambr ibid.

rali præſcriptorum cœleſtium forma præfertur. Quicumque fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt: id eſt, ipſum fratris, & ſororis, & matris loco habeo, & affectu diligo. *In quo numero profectò etiam ipſam Mariam benignus incluſit: faciebat enim & illa voluntatem Patris. Ita optimus Magiſter atque divinus, & maternum nomen, quod ei quaſi privatum propriumque nuntiaverant, quia terrenum erat, in comparatione cœleſtis propinquitatis abjecit: & eamdem cœleſtem propinquitatem in Diſcipulis ſuis commemorans, quo ſibi rurſum conſortio generis cum cæteris Virgo illa cohæreret, oſtendit. Et ne iſto ſaluberrimo Magiſterio, quo contemni carnalem affectum in parentibus docuit, adminiculum error acciperet, quo matrem habuiſſe à quibuſdam negatur, alio loco Diſcipulos monuit, ne ſe patrem in terris dicant habere, ut quomodo illos manifeſtum eſt habuiſſe patres, ſic ſe habuiſſe matrem manifeſtaret; cujus tamen terrena cognatione contempta, contemnendarum talium neceſſitudinum Diſcipulis præberet exemplum.*

S.Aug. Epiſt. 243. aliàs 38.

Senſus Moralis.

I. ABiit *Ieſus per ſata Sabbato: Diſcipuli autem ejus eſurientes cœperunt vellere ſpicas*. Eſurientes Chriſti Diſcipuli in ejus ſocietate panem non habent, & ſpicas vellere & confricare ad levandam famen coguntur. Nemo igitur Chriſtianus illos à Deo derelictos putet, qui rerum temporalium inopia laborant, & fame premuntur. In Chriſti Jeſu ſocietate, & ſpiritu egere, eſurire, pati, multò melius atque glorioſius eſt, quàm in Mundi ſervitute bonis omnibus temporalibus abundare. Sors hæc Diſcipulorum Chriſti. Sed pauperes non ſunt, qui Deum poſſident: non eſuriunt, qui juſtitiæ cibo, qui verbo veritatis, qui Angelorum pane reficiuntur. *Quòd plerique pauperes dicimus* (inquit Minucius Fœlix) *non eſt infamia noſtra, ſed gloria. Animus enim, ut luxu ſolvitur, ita frugalitate firmatur. Et tamen quis poteſt pauper eſſe, qui non eget, qui non inhiat alieno, qui Deo dives eſt? Magis pauper ille eſt, qui cùm multa habeat, plura deſiderat... Nemo tam pauper poteſt eſſe, quàm natus eſt. Aves ſine patrimonio vivunt, & in diem paſcua paſcuntur: & hæc nobis tamen nata ſunt: quæ omnia ſi non concupiſcimus, poſſidemus. Igitur ut qui viam terit, eò fœlicior, quò levior, incedit: ita beatior in hoc itinere vivendi, qui paupertate ſe ſublevat, non ſub onere divitiarum ſuſpirat. Et tamen facultates, ſi utile putaremus, à Deo poſceremus. Vtique indulgere poſſet aliquantum, cujus eſt totum: ſed nos contemnere malumus opes, quàm continere. Innocentiam magis cupimus, magis patientiam flagitamus: Malumus nos bonos eſſe, quàm prodigos.*

Minuc. Fœlix in Octav.

Diſcipuli ejus eſurientes cœperunt vellere ſpicas. *Quòd ſpicas ſegetum manibus confricant, & inediam conſolantur, vitæ auſterioris indicium eſt, non præparatas epulas, ſed cibos ſimplices quærentium.* Diſcipulorum Chriſti abſtinentiam admirare, quomodo nullam corporis curam, nullum ſtudium habeant; ſed ſine præmeditatione aliqua & præparatione menſam ſibi ſic conſtituant, ut continua ferè cogantur inedia premi, neque tamen à Chriſto abſcedant: nam niſi gravi inedia vexarentur, numquam certè illud in Sabbato feciſſent. Apoſtolicam vitæ auſteritatem imitari decet verbi Dei Miniſtros, & in eo totos verſari, ut plebs Chriſtiana cœleſtibus Sacramentis & divino verbo reficiatur: non de carnalibus epulis ſibi parandis ſolicitos eſſe, non lautiores menſas deſiderare, ſed opus miniſterii pro Chriſti gloria & animarum ſalute exercere conſtanter *in labore & ærumna, in vigiliis multis, in fame & ſiti, in jejuniis multis, in frigore & nuditate*: ſi Deus occaſionem ipſis præbeat hæc pro ipſo patiendi.

S. Hier. c. 12. S. Matt.

2. Cor. 11. 27.

Abiit Ieſus per ſata Sabbato: Diſcipuli autem ejus cœperunt vellere ſpicas. Eo tempore, quo Deo Patri data gentibus ſalute gratias egit Jeſus, ambulavit per ſata. Ager mundus eſt, Sabbatum otium eſt, ſeges crediturorum profectus in meſſem eſt. Ergo Sabbato in agrum profectio, in Legis otio Domini progreſſus in hunc Mundum eſt, ſegetem eam, id eſt, ſationem humani generis inviſens. Et quia eſuritio fames eſt ſalutis humanæ, ſpicas præcerpere ac vellere, ſcilicet ſanctorum ſe ſalute ſatiare, Diſcipuli feſtinant. Sacra illa fame, zeloque ſalutis animarum urgeri Paſtores, Sacerdotes, & Concionatores euangelicos oportet: ambulare per ſata cum Domino, id eſt, Scripturarum ſacrarum meditatione delectari: ſpicas vellere, id eſt, ſingulos homines deſideriis ſuis in terra radicatos, à rerum terrenarum amore adſtrahere: ſpicas manibus confricare, id eſt, à concupiſcentia carnis mentes exuere: *Mortificatis membris, quæ ſunt ſuper terram*: grana comedere, id eſt, emundatos in corpus Chriſti trajicere, ut ejus membra fiant. Quod niſi confricatis ſpicis facere non poſſent: *Quia quiſque non tranſibit in corpus Chriſti, niſi carnalibus exſpoliatus fuerit indumentis*. Hinc Apoſtolus ait: *Exuite vos veterem hominem*. Hinc *Circumciſio non manu facta in exſpoliationem carnis*. Id denique Sabbato facere debent, id eſt, intuitu quietis æternæ.

S. Jo. Chr. Ho. 40. in Matth.

Coloſſ. 3. 5.

S. Aug. l. 1. q. Euan. S. Mat. qu. 2.

II. *Phariſæi autem videntes, dixerunt ei: Ecce Diſcipuli tui faciunt, quod non licet facere Sabbatis. At ille dixit eis: Non legiſtis, quid fecerit David, quando eſuriit, & qui cum eo erant: quomodo intravit in domum Dei, & panes Propoſitionis comedit? &c.* Phariſæi ſpecie tenùs religioſi, reverà hypocritæ; Legis zelatores ſecundùm litteram, quæ occidit; Legis, ſecundùm ſpiritum, qui vivificat, prævaricatores; in capitibus nonnullis ad inhumanitatem uſque ſuperſtitioſi, in aliis uſque ad impietatem molles & indulgentes: Chriſti Diſcipulos innocentes accuſant violati Sabbati, tam laborioſos operarios, tam auſteros, tam utiles, quos admirari deberent ac laudare: accuſant, inquam, & calumniantur, ſuperbia & invidia impulſi. Quot in Eccleſia Phariſæi, ſpeciem pietatis habentes, virtutem autem ejus abnegantes, ſemidocti, in obſervantiis pleriſque exterioribus ſuperſtitioſi, in iis quæ Chriſtianæ profeſſioni eſſentialia ſunt, charitate ſcilicet, humilitate, & cæteris Legis divinæ capitibus indulgentiores, commodi, faciles, remiſſi, ad alios accuſandos & damnandos propenſi ac prompti? Qui Chriſti diſcipulus eſt, non famem ſolùm & inopiam, ſed & calumniam, pro ejus nomine lubenti animo pati debet, ut innocentes Apoſtoli; ſufficiat autem illi teſtimonium conſcientiæ ſuæ, confidatque Chriſtum innocentiam ejus defenſurum, quemadmodum Apoſtolorum ſuorum innocentiam adversùs Phariſæos defendit. *Quis accuſabit adversùs electos Dei? Deus qui juſtificat, quis eſt, qui condemnet? Chriſtus Ieſus, qui mortuus eſt, imò qui & reſurrexit, qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.*

Ro. 8. 33. 34.

III. Diſcipulorum innocentiam in cauſa violati ſecundùm ſpeciem Sabbati, Chriſtus exemplo duplici tuetur, Davidis, & Sacerdotum in Templo Sabbatis operantium: *Vt multò minùs ad ipſum evulſarum Sabbato ſpicarum crimen pertineat; qui verus Rex, & verus Sacerdos eſt, & ideò Dominus Sabbati.*

S. Aug. lib. qu. Euang. in S. Matt. q. 10.

IV. Dominicis, feſtiſque diebus, quæ Sabbata ſunt Chriſtianorum, opera famula, ſive ſervilia exercere, Lex Eccleſiæ prohibet. Verùm ita obſervanda Religio, ut ſuperſtitio caveatur. Cibos parare licet, quod Judæis Lege vetitum erat Sabbatis. Manibus operari licet iis, qui aliter ſibi, vel familiæ ſuæ victum procurare non poſſunt, modò id ſine ſcandalo fiat, & poſt auditionem Sacri. Licet fruges recondere aliàs perituras. Licet neceſſarium iter conficere. Licet in bello militaria opera peragere ad expugnationem, vel defenſionem urbis, vel caſtri; & pugnare opportunitate data: quod & Sabbatis licere

Judai-

S. Hil. in c. 12. S. Matt.

Judaicæ Genti, Machabaicis temporibus declaratum est. Licet omne opus secundùm se honestum & licitum, quod necessitas cogit. Solum, quod nusquam licet, peccatum, sacrorum dierum religionem sic violat, ut excusari non possit, qui diebus illis Dei Legem transgreditur; quin immò gravius sit illius peccatum, quod maximè omnium servile opus est: cùm S. Aug. Epist. 55. alias 119. c. 11. *qui facit peccatum, servus sit peccati:* Nihilque magis oppositum sit spiritali quieti in Deo nostro, ad quam significandam, Sabbatum commendatum est priori populo in otio corporali celebrandum: *Vnde non inconvenienter intelligimus, ad amorem excitandum, quo ad requiem tendimus, valere omnia, quæ figuratè in Scripturis dicuntur; quandoquidem id solum in Decalogo figuratè præcipiitur, ubi requies commendatur, quæ ubique amatur, sed in solo Deo certa & sancta invenitur.* Sacris igitur diebus præcipuè implendum est, Isai. 1. 16. quod Deus per Prophetam præcipit: *Quiescite agere perversè, discite benefacere:* In requiem Dei intro- Heb. 4. 10. eundum est, ut requiescat homo *ab operibus suis, sicut à suis Deus.* Opera autem hominis propria, peccata sunt: bona enim opera agnoscimus illius potiùs esse, quàm nostra. Hæc sola quies nullam dispensationem recipit; illius violationem nulla necessitas excusat.

Dominicis festisque diebus, opera quæcumque religiosa exercenda sunt: & in his potissimùm sita est sanctificatio. Non soli Sacerdotes, ut olim tempore Legis veteris, panes sacros comedere possunt; sed Christiani quilibet sceleris puri, seu per pœnitentiam à peccatis expiati. Christi corpus in Eucharistia, veritas est per panes coram Arca Domini propositos adumbrata. Hoc pane refici fideles, quos Christus Patri suo Regnum & Sacerdotes fecit in sanguine suo, decet sacris diebus: oportet, ut victimas Deo cædant, offerantque, non cruentas illas pecudum, quas olim Sacerdotes mactabant in Templo, Sabbatum sine crimine violantes; sed seipsos, cupiditatesque suas: S. Aug. l. 10. de Civ. Dei, c. 3. *Non sacrificium trucidati pecoris, sed contriti cordis.* Illi offerant oportet *Hostiam humilitatis & laudis, in ara cordis, igne fervidæ charitatis.* Ei suavissimum adoleant incensum, *in ejus conspectu pio amore flagrantes.* His operibus non solùm non violantur, sed maximè sanctificantur Christiana Sabbata, id est, Dominici festique dies. Sed, quod dixi de sacri panis, Corporis scilicet Christi, illis diebus Communione frequentanda, non solùm conscientiæ puritatem, ex necessitate; sed & corporis munditiem, continentiamque ab opere conjugali, quam à Christianis Apostolus ad tempus exigit, ut orationi vacent, ex pietate & decoro postulat. Unde S. Hieronymus in Commentario hujus loci: *Observa* (inquit) *quod panes* S. Hieron. in c. 12. S. Mat. *Propositionis nec David, nec pueri ejus acceperunt, antequam se à mulieribus mundos esse responderent.* Si enim aditus immundis vel ad Templum Lege veteri prohibitus erat: *Dico vobis, quia Templo major est hic.* Quomodo autem, inquit S. Ambrosius, David S. Ambr. l. 5. in Luc. n. 33. & 37. observator Legis atque defensor, panes & ipse manducavit, & dedit iis, qui secum erant, quos non licebat manducare, nisi tantummodo Sacerdotibus; nisi ut per illam demonstraret *figuram, Sacerdotalem cibum ad usum transiturum esse populorum? Sive quòd omnes vitam Sacerdotalem debemus imitari: sive quia omnes filii Ecclesiæ Sacerdotes sunt; ungimur enim in Sacerdotium sanctum, offerentes nosmetipsos Deo hostias spiritales .... Quid verò evidentius, quàm quòd in Achimelech domo quinque panes petit David, & unum accipit: demonstrante typo, quòd jam non quinque Libris, sed Christi corpore cibus fidelibus pararetur, ut Christi corpus assumeret, ne quis de fidelibus esuriret?*

Sabbata non violantur, imò sanctificantur operibus charitatis & misericordiæ: hæc Dominicis festisque diebus nemo, nisi superstitiosus & irreligiosus, intermittit: In his enim Religionis perfectio posita est: Jac. 1. 27. *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo.* Mi- *Alex. Expos. in Evang.*

sericordiam Sacrificiis præponendam Christus docuit, & eo nomine inhumanam Pharisæorum calumniam refellit, qui ejus Discipulos violati Sabbati iniquè accusabant, quòd paucas segetum spicas vulsissent, & manibus trivissent ad levandam famem; cùm parare cibos necessarios pridie non potuissent, confluentibus ad Christum turbis impediti, quas ad ejus doctrinam præparaverant. *Si autem scirctis, quid est: Misericordiam volo, & non Sacrificium; numquam condemnassetis innocentes.* Hinc apud alium Prophetam: Osee 6. 6. *Quid dignum*, inquit, *offeram Domino? Curvabò genu Deo excelso? Numquid offeram ei holocautomata,* Micheæ 6. 6. *& vitulos anniculos? Numquid placari potest Dominus in millibus arietum, aut in multis millibus hircorum pinguium? Numquid dabo primogenitum meum pro scelere meo, fructum ventris mei pro peccato animæ meæ? Indicabo tibi, ò homo, quid sit bonum, & quid Dominus requirat à te: Vtique facere judicium, & diligere misericordiam, & solicitum ambulare cum Deo tuo.* In hujus Prophetæ verbis utrumque distinctum est, satisque declaratum, illa Sacrificia per se ipsa non requirere Deum, quibus significantur hæc Sacrificia, quæ requirit Deus: *Beneficentiæ & communionis*, (inquit Apostolus) Heb. 13. 16. *nolite oblivisci: talibus enim Hostiis promeretur Deus.* Ac per hoc, ubi scriptum est, *Misericordiam volo, non Sacrificium*, nihil aliud, quàm « Sacrificio Sacrificium prælatum oportet intelligi: « Quoniam illud, quod ab omnibus appellatur Sacrifi- « cium, signum est veri Sacrificii. Porrò autem S. Aug. l. 10. de Civ. Dei, c. 6. 7. *Misericordia verum Sacrificium est. Quæcumque igitur in ministerio Tabernaculi, sive Templi, multis modis de Sacrificiis leguntur divinis esse præcepta, ad dilectionem Dei & proximi significandam referuntur:* Matt. 22. 40. In his enim duobus præceptis tota Lex pendet & Prophetæ. *Proinde verum Sacrificium est omne opus, quod agitur, ut sanctâ societate inhæreamus Deo, relatum scilicet ad illum finem boni, quo veraciter beati esse possimus. Vnde & ipsa misericordia, quæ homini subvenitur, si propter Deum non fit, non est Sacrificium. Etsi enim ab homine fit vel offertur, tamen Sacrificium res divina est ... Vnde ipse homo Dei nomine consecratus, & Deo votus, in quantum Mundo moritur, ut Deo vivat, Sacrificium est: & hoc ad misericordiam pertinet, quam quisque in se ipsum* Eccl. 30. 24. *facit. Propterea scriptum est:* Miserere animæ tuæ placens Deo. *Corpus etiam nostrum cum per temperantiam castigamus, si hoc, quemadmodum debemus, propter Deum facimus, ut non exhibeamus membra nostra arma iniquitatis peccato, sed arma justitiæ Deo, Sacrificium est. Ad quod exhortans Apostolus, ait:* Obsecro vos, fratres, per misericordiam Rom. 12. 1. « Dei, ut exhibeatis corpora vestra Hostiam viven- « tem, sanctam, Deo placentem, rationabile obse- « quium vestrum: *Si ergo corpus, quo inferiore tamquam famulo, vel tamquam instrumento utitur anima, cum ejus bonus & rectus usus ad Deum refertur, Sacrificium est; quanto magis anima ipsa, cum se refert ad Deum, ut igne amoris ejus accensa, formam concupiscentiæ secularis amittat, eique tamquam incommutabili formæ subdita reformetur, hinc ei placens, quòd ex ejus pulchritudine acceperit, fit Sacrificium?* His Sacrificiis Dominici festique dies celebrandi sunt, quia ita statuit Christus *Dominus Sabbati*, non solùm Judaici & typici, sed Christiani & spiritualis.

V. *Si sciretis, quid est, Misericordiam volo, non Sacrificium, numquam condemnassetis innocentes.* Præclarè in hunc locum S. Hilarius: *Opus*, inquit, *salutis nostræ non in Sacrificio, sed in misericordia est:* S. Hil. c. 12. in Matt. *& Lege cessante, in Dei bonitate salvamur. Cujus rei donum si intellexissent, numquam condemnassent innocentes, id est, Apostolos: quos insimulaturi erant transgressæ Legis invidia, cùm Sacrificiorum vetustate cessante, universis per eos misericordiæ novitas subveniret.*

VI. Qui temerè ac facilè alios accusat, judicat, calumniatur, Pharisaicæ malignitatis est heres. Qui alios excusat, & calumniis petitos defendit, Dominicę charitatis est imitator. Sed ita excusandi sunt homines, ut

S. Joan. Chr. H. 40. in Mat.

peccata nusquam excusentur: *In his enim quæ peccata omninò sunt, nulla umquam excusatio inveniri potest. Nam neque homicida, si per iracundiam se fecisse dicet, neque adulter, si per cupiditatem commisisse asseverabit, numquam satisfaciet: nec alia ulla excogitari causa poterit, ut hæc quæ peccata sunt, non esse peccata videantur.* Nusquam excusatur, quod Deus damnat. Quamvis autem Sanctorum exempla, quæ in Scripturis sacris referuntur, nec improbantur usquam, ad similia facta excusanda valeant; ut ostendit Christus Davidis exemplo factum innocens Discipulorum suorum vindicans à calumnia: *Non legistis, quid fecerit David? &c.* Non tamen aliorum hominum, qui vulgò probi & pii habentur, exempla instar regulæ nobis esse debent, ad quam mores nostros conformemus, sed Lex una divina: nec legitimè quis excusatur, si aliorum exempla sequi maluerit, quàm ad Legem divinam & sanctos ejus interpretes attendere: *Cùm videris multos non solùm hæc facere, sed etiam defendere atque suadere, tene te ad Legem Dei, & non sequaris prævaricatores ejus. Non enim secundùm illorum sensum, sed secundùm illius veritatem judicaberis.*

S. Aug. lib. de Catechizandis Rudibus, c. 15.

VII. *Et ecce homo habens manum aridam; & interrogabant eum, dicentes: Si licet Sabbato curare? ut accusarent eum. Ipse autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo, qui habeat ovem unam, & si ceciderit hæc Sabbatis in foveam, nonne tenebit & levabit eam? Quantò magis melior est homo ove? Itaque licet Sabbatis benefacere.* Crudelis Pharisæorum invidia, cujus malignitas ipsa Christi Domini divina charitate exacerbatur & nutritur, Christi gloriæ officere malunt, quàm ægroti hominis salutem videre. Illum interrogant, ut accusandi ac reprehendendi nanciscantur occasionem. Ipse autem admirabili benignitate curat, respondet, quàm mitis sit, omnibus aperiens, & insidias inimicorum in ipsos convertens. Statuit hominem in medio, ut eos miseriæ ejus intuitu ad misericordiam flecteret: & ne sic quidem facti sunt meliores. Ovis exemplum adhibuit, quam Sabbato in foveam delapsam, inde educere & curare non morabantur: ut multò magis licere Sabbato benefacere homini intelligerent ad serviendum charitati, quàm pecudem è fossa extrahere & curare ad serviendum cupiditati. Non erat enim nescius, quanta æris cupiditate vexarentur, & quòd auri multò magis, quàm humanitatis essent cultores. Quàm multi vocem cupiditatis audiunt, charitatis vocem non audiunt! Magis dolent jacturam pecudis, quàm miseriam, calamitatem, ægritudinem, mortem hominis: cùm tamen homo longè melior sit pecude, præsertim Christianus homo, frater in Christo noster, Christi membrum, ejusdemque gloriæ cœlestis candidatus.

S. Joan. Chr. H. 41. in Mat.

VIII. *Interrogabant eum: Si licet Sabbato curare, ut accusarent eum.* Ad infamiam Judicis & nequitiam cognitoris, quæritur de cura crimen, de pietate accusatio, reatus de virtute, de salute supplicium. Sed mirum non est: semper offendunt bona malos, pia impios, sancta profanos: aut quando non lascivus disciplinam, virtutem vitiosus, innocentiam criminosus accusat? Observabant soliciti Sacerdotes Sabbatis, non si peccaret, sed si curaret: ut accusarent eum. Amatores criminum invigilant, insidiantur in accusatione virtutum: quasi contra salutem, non pro salute Sabbatum sit provisum. Sabbatum non impiè curam denegavit infirmis, sed tota pietate aliquoties quietem præstitit fessis nimio labore mortalibus. Tunc dicit eis, alio Euangelista referente: *Licet Sabbatis benefacere, an malè; animam salvam facere, an perdere?* Bonitatem commendat operis sui: & illorum malitiæ conceptæ conscientiam accusat: Quia cùm ille salvum facere hominem corpore animoque gestiret, illi eum accusandi studio perdere moliuntur. *At illi tacebant; & circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum.* Circumspiciens, dixit, non conspiciens; id est, non tantùm faciem ut homo intuens, sed ut Deus corpora, corda, mentes, sensus, præterita, præsentia, futura contemplatus: *Irascitur ut Dominus, contristatur ut parens, dolet ut homo, intuetur ut Deus.*

S. Pet. Chr. Serm. 32.

Marci 3.

IX. *Itaque licet Sabbatis benefacere.* Christiana Sabbata, sive Solemnitates, bonis operibus sanctificare & celebrare oportet. Quotidianum autem & juge Sabbatum Christianis est, non semel dùmtaxat in hebdomade recurrens. Ideò Christus Sabbatum vetus abolevit, impletaque Lege, Sabbati aliorumque ritualium præceptorum onere Apostolos solvit: *Non enim decebat illos diem unum solemnem agere, quibus tota vita solemnitas est: nec justa Arcam Dei atque Altare aureum assistere eos, qui Creatorem omnium in se ipsis habebant habitantem, multisque modis, imò verò omnibus, ipsos alloquentem: Alloquitur enim fideles orantes, offerentes, per Scripturas, per misericordiæ officia: &, quod omnia continet, in ipsis habitat. Cur igitur Sabbato illi opus est, qui per totam vitam suam agit solemnitatem, qui cœlesti vivit disciplina, qui peccatorum immunis, virtutes observat & colit? Solemnitatem igitur continuam agamus, nihil omninò malignitatis committentes. Nam tunc solùm veram solemnitatem peragimus, cùm spiritalis vitæ continuè cultum augemus, cùm à terrenis operibus abstinemus, cùm spiritali vacamus otio, manus ab avaritia cohibentes, corpus à superfluis & inutilibus abducentes laboribus. Servitutis enim extremæ sunt hi labores, illisque similes, quibus in Ægypto Judæorum populus vexabatur. Nullum enim inter auri solicitos collectores, & cœni atque laterum operarios, quique ad paleas colligendas flagellis adigebantur, omninò discrimen est. Nam ut tunc Pharao atrocissimus ille tyrannus, flagellis ad colligendas paleas adigebat Hebræos: sic etiam nunc diabolus ad officium laterum flagellis cupiditatum multos incendit. Quid enim aliud aurum est, quàm cœnum; & argentum quid aliud, quàm palea? Sicut ergo palea ignem, sic pecuniæ cupiditas avaritiæ flammam incendit, & quasi cœnum aurum ipsum inquinat possidentes. Sed missus est nobis liberator, non Moyses è deserto, sed Filius Dei de cœlo. Quare si post adventum ejus etiam in Ægypto permanebis, Ægyptiorum etiam suppliciis cruciaberis. Sin verò Ægypto spreta, Israel spiritalem sequeris, miraculorum omnium eris spectator. Nec tamen id solùm ad salutem sufficit: Non enim ab Ægypto tantummodò recedendum est, sed in repromissionis quoque terram veniendum.* Ad hoc eniti studiis omnibus Christiani debent, ut bonorum operum frequenti & assidua exercitatione, ad Sabbatum æternæ quietis perveniant: sed quia tota vita Christiani, si secundùm Euangelium vivat, Sabbatum est, tota vita benefaciendum est.

S. Joan. Chr. H. 40. in Mat.

X. *Tunc ait homini: Extende manum tuam; & extendit, & restituta est sanitati sicut altera.* Dominus Jesus, qui totum hominem salvum facere disponebat, per singula membra currebat, ut verè diceret: *Indignamini, quia totum hominem sanum feci in Sabbato,* Itaque hoc loco *Manum illam, quam extendit Adam, & interdictæ arboris poma decerpsit, succis bonorum factorum salutaribus irrigavit; ut quæ crimine aruerat, bonis operibus sanaretur. In quo Judæos redarguit Christus, qui malis interpretationibus Legis præcepta violarent, æstimantes, Sabbato etiam à bonis operibus feriandum; cùm Lex in præsentibus formam præfiguraverit futurorum; in quibus utique malorum feriæ futuræ sunt, non bonorum. Nam licèt sæcularia opera conquiescant, non otiosus tamen boni operis actus est in Dei laude requiescere.* Audisti Domini verba dicentis, *Extende manum tuam.* In hoc homine omnium hominum imago figuratur: In hoc geritur cura cunctorum: *Aruerat enim manus hominis magis stupore fidei, quàm siccitate nervorum; & plus culpa conscientiæ, quam debilitate carnali. Antiqua nimis ista erat, & quæ in Mundi principio contigerat, ægritudo, nec arte hominis, aut beneficio poterat hæc curari, quæ justa Dei fuerat indignatione contracta: tetigerat vetita, inconcessa præsumpserat, cùm se ad arborem sciendi bonum malumque porrexerat. Auctore indigebat, non qui malagma imponeret, sed qui*

S. Amb. l. 5. in Luc. n. 39.

S. Pet. Chrys. Ser. 32.

posset

posset illatam relaxare sententiam, & ignoscendo resolvere, quod religaverat indignando. In hoc homine nostræ tantùm geritur umbra sanitatis; perfecta autem salus nostra reservatur in Christo: quia tunc ariditas nostræ manus miserando dissolvitur, cùm cruore perfunditur Dominicæ Passionis; cùm in illo vitali ligno crucis extenditur; cùm carpit fructuosam de dolore virtutem; cùm totam arborem salutis amplectitur, cùm clavis Domini corpus affigitur, quò numquam ad arborem concupiscentiæ, & aridæ redeat voluptatis.

S.Ambr. l. 5. in Luc. n. 40.

Extende manum tuam: *Communis ista generalisque medicina est. Et tu qui putas manum habere te sanam, cave ne avaritia, cave ne sacrilegio contrahatur. Extende sæpiùs eam, extende ad illum pauperem qui te obsecrat: extende, ut proximum juves, ut viduæ præsidium feras, eripias injuriæ, quem vides injustæ contumeliæ subjacere: extende ad Deum pro peccatis tuis. Sic manus extenditur, sic sanatur. Sic Hieroboam manum, cùm idolis sacrificaret, contraxit; & rursus cùm Deum rogaret, extendit.* Orate, Fratres, ut sola Synagoga tali debilitate fuscetur, nec sit in Ecclesia cujus manum arefaciat cupiditas, contrahat avaritia, rapina debilitet, tenacitas ægrotam constringat: sed si acciderit idipsum, audiat Dominum, & citò eam in opere pietatis extendat, relaxet, & in misericordia, in eleemosynis porrigat. *Sanari nescit, qui nescit pauperi fœnerari.*

1.Reg.13.4.6.

S.Pet. Chrys. Ser. 32.

XI. *Exeuntes autem Pharisæi, consilium faciebant adversùs eum, quomodo perderent eum.* Quàm cæca Pharisæorum invidia! Charitatis opera Sabbato exercere nefas esse putant, conjurationem in Christum bonum opus & Sabbato dignum esse volunt. Nulla injuria vexati, Christo necem moliuntur: adeò pernicioſum malum invidia est: *Nec enim alienis solum, sed domesticis, & illis ipsis, qui invident, pestifera est.... Invidia intolerabile malum, serpentis documentum, dæmonum inventum, punitionis arrabo, pietatis impedimentum, via ad gehennam, Regni cœlorum privatio.* Invidia crimen est non Pharisaicum modò, sed diabolicum: *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum: imitantur autem eum, qui sunt ex parte illius....* Invidia pestiferum malum, *hominem in diaboli conditionem, ac in dæmonem immanissimum convertit; Invidia prima hominis cædes apparuit, invidia fraterna charitas contempta est. Invidia factum est, ut hiatu suo terra Datan, Core, Abiron, universumque illum populum, vivos absorpserit. Sed facillimum est, dicet aliquis, invidos accusare: quomodo igitur, ne veneno suo nos inficiat, faciemus? Si dabimus operam, ut quemadmodum fornicatori nefas est Ecclesiam ingredi, sic invido quoque: imò verò multò magis invidus, quàm fornicator, à cœtu fidelium exterminandus est.....* Considera, te non majorem illi cui invides, quàm tibi ipsi inferre injuriam, cùm te ipsum versùs mucronem impellas. Quid enim incommodi Cain fratri suo Abel intulit? Nonne illum quidem invitus ad meliorem vitam citiùs transmisit, ac se ipsum ærumnis involvit? Esau verò qua in re mansueto Jacob obfuit, cùm ipse etiam paterna domo excidit, & post insidias illas in aliena vagabatur regione? Jacob verò multis bonis atque divitiis abundavit. Qua in re fratres sui Joseph infeliciorem reddiderunt? Nonne, quamquam ad ejus cædem penè veniissent, inediæ malo in extremis periculis fuerunt, cùm ille Regia potestate in Ægypto potiretur? *Nam quantò majore invidia laboras, tantò majora illi offer bona, cui invides: Deus enim, qui omnia perspicit, cùm viderit innocentem injuria circumventum, extollit multò magis, clarumque illum facit, invidentem autem deprimit.* Interimamus ergo pestiferam hanc bestiam, ac multa ejus capita detruncemus. Multæ quippè invidiæ sunt species. Quòd si qui amantem se diligit, nihil majus publicanis adipiscitur: qui odio innocentem insectatur, quid patietur? Quomodo gehennam effugietis, qui gentibus atque infidelibus deteriores estis? Quibus de causis fit, ut vehementiùs doleam atque crucier, cùm video nos, qui Angelos vel potiùs Angelorum Dominum imitari ex præce-

S. Jo. Chrys. Hom. 41. in Matth.

S.Basil.Hom. de Invidia. Sup. 2.

S.Jo.Chry.ib.

Alex. Expos. in Euang.

pto debemus, diabolum æmulari: *Magna enim etiam in Ecclesia, & in Clero, multòque major, quàm in Laicis, est invidia.* Penetravit & in claustra, teterrima illa pestis. Qui religiosiores videntur, & à vitiis carnalibus magis remoti, interdum sunt magis invidi: & charitate in se ipsis extincta, Jesum in membris suis perdere moliuntur. *Pharisæi consilium faciebant adversùs eum, quomodo perderent eum.*

XII. *Jesus autem sciens, recessit inde: & secuti sunt eum multi, & curavit omnes: & præcepit eis, ne manifestum eum facerent.* Christiana prudentia & charitas jubent, ut quantum in nobis est, novorum criminum occasionem inimicis nostris & persecutoribus subtrahamus: ut invidia & persecutionibus hominum nequaquam deterreamur à tramite virtutis, à Ministerii nostri sacris functionibus, à curandis morbis spiritualibus hominum, à beneficentia erga omnes exercenda, exemplo Salvatoris nostri. Latere verò cùm Christo magis amemus, quàm in hominum luce versari. Frequentes inter hominum applausus, laudesque, latebras humilitatis quæramus: *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi.* Nihil enim magis è jugo justitiæ subducere collum solet, quàm inanis flatus gloriæ, quæ timidos, remissos, adulatores, simulatores homines reddit. Cur putas Christum à Pharisæis dæmoniacum appellatum? Nonnè quia gloriam à multis aucupari cupiebant? Unde autem vulgus rectiùs de Christo sentiebat? Nonnè quia procul ab hujusmodi ægritudine aberat? Nihil certè ita iniquos atque amentes facit, quemadmodùm si ad inanem multorum gloriam inhiare cupiditate cogaris: nihil ita probos, fortes, adamantis instar infractos homines constituit, quemadmodùm inanis gloriæ contemptus..... Quot homines in populo sunt, tot vinculis constringitur, tot dominis subjicitur, qui vulgi laude gaudet.... Inflantur enim voluptate homines, ac extolluntur, & in profundum rursùs facilè demerguntur, semper vexati animo, numquam in tranquillitate vivunt.

Gal. 5. S. Jo. Chr. Ho. 41. in Matth.

XIII. *Ut adimpleretur, quod dictum est per Isaiam Prophetam dicentem: Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus, in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam super eum Spiritum meum, & judicium gentibus nunciabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus: arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet*, &c. Sacerdotale Ministerium, officium curæ Pastoralis, prædicandi munus, Dei vocatione dumtaxat & electione suscipi debent ab eo, qui servum Dei se profitetur, & qui fidelitate sua, accurata mandatorum ejus observantia, zelo pro ejus gloria, & Ecclesiæ ejus utilitatibus, dignus est, quem constituat Dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore; qui Deo dilectus, ipsum ardentissimè diligit, nihilque ipsi præponit, gloriam illius unicè quærens, non quæ sua sunt: *Ecce puer meus, quem elegi, dilectus meus.* Spiritu Sancto plenus esse debet Prædicator veritatis, Sacerdos, Pastor, & Rector animarum: divinum illum Spiritum à Christo, de cujus plenitudine omnes accipimus, assiduis precibus postulare, ad illum recipiendum se humilitate & animi puritate disponere, ut in illum dona sua effundat abundè, & in illo quiescat & maneat: *Ponam Spiritum meum super eum.* Ut autem Spiritus Dei in illo habitet, necesse est, ut abjiciat *Spiritum hujus mundi*, Christi mansuetudinem imitetur: ab ira, contentione, murmuratione, clamore, litibus, sit penitùs alienus: *Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem ejus.* Nam *Servum Domini non oportet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, docibilem, patientem, cum modestia corripientem eos, qui resistunt veritati.* Et, *Episcopum oportet irreprehensibilem esse, prudentem, doctorem, non vinolentum, non percussorem, non litigiosum.* Prælati non sunt *Dominantes in cleris, sed forma gregis ex animo, providentes non coactè, sed spontaneè, secundùm Deum.* Christi mansuetudinem ab Isaia prædictam, ab Euangelista commendatã noverint, ut docerent Ecclesiasticum Ministerium

1.Cor.2.11.

2.Tim.2.:4.

1.Tim.3.2.

1.Petri 5.

non esse ministerium superbiæ, dominationis, ac violentiæ; sed humilitatis, moderationis ac mansuetudinis. Caveat Sacerdos & Rector animarum, ne peccatores exacerbet, ne à se repellat, ne agresti quadam & fera severitate ad desperationem compellat; sed divina benignitate, & compatiente charitate à peccato retrahat, & ad Euangelicæ Legis observantiam suaviter adducat. Disciplinæ severitatem, quæ charitati & saluti animarum servire debet, prout charitas exigit, vel stringat, vel prudenter moderetur, quantùm salva Dei lege fieri potest: *Arundinem quassatam non confringet, & linum fumigans non extinguet*. Sic jura disciplinæ contra delinquentes exerceat, ut pietatis viscera non amittat. *Curandum quippè est, ut Rectorem subditis, & matrem pietas, & patrem exhibeat disciplina. At que in hac solicita circumspectione providendum, ne aut districtio rigida, aut pietas sit remissa. Nam disciplina vel misericordia multùm destituitur, si una sine altera teneatur. Sed erga subditos suos inesse Rectoribus debet & justè consulens misericordia, & piè saviens disciplina.... Sit amor, sed non emolliens: sit rigor, sed non exasperans: sit zelus, sed non immoderatè sæviens: sit pietas, sed non plus quàm expediat parcens: ut dum se in arce regiminis justitia clementiaque permulcet, is qui præest, corda subditorum & terrendo demulceat, & tamen ad terroris reverentiam demulcendo constringat.*

S.Gre.M.p.2. Pastor. curæ, c.6.

Calamum quassatum non confringet, & linum fumigans non extinguet. Mansuetudinem admirabilem cum zelo divino, lenitatem cum justitia semper conjunxit Christus Jesus, de quo dictum est: *Intende, prosperè procede, & regna, propter veritatem, & mansuetudinem, & justitiam*. Hanc mansuetudinem experti Christiani, in odorem unguentorum ipsius cucurrerunt: *Omninò propter mansuetudinem, quæ in te prædicatur, currimus post te, Domine Iesu, audientes, quòd non spernas pauperem, peccatorem non horreas. Non horruisti confitentem latronem, non lacrymantem peccatricem, non Chananæam supplicantem, non deprehensam in adulterio, non sedentem in telonio, non supplicantem Publicanum, non negantem Discipulum, non persecutorem discipulorum, non ipsos crucifixores tuos. In odorem horum currimus... Quis non post illum libenter atque alacriter currat, qui & ab errore liberat, & errata dissimulat, qui deinde merita vivendo tradit, præmia moriendo conquirit? Quam excusationem habet, qui in odore horum unguentorum non currit, nisi ad quem fortè odor minimè pervenit? Sed enim in omnem terram exivit odor vitæ: quoniam misericordia Domini plena est terra, & miserationes ejus super omnia opera ejus. Ergo qui vitalem hanc sparsam ubique fragrantiam non sentit, & ob hoc non currit, aut mortuus est, aut putidus.*

Ps.44. 5.

S.Ber, ser.22. in Cant. n.8.

XIV. *Et in nomine ejus gentes sperabunt*. In quem enim alium sperarent, quàm in Salvatorem suum, in Mediatorem Dei & hominum? In nomine Christi sperare, est ab illo salutem, & omnia ad salutem necessaria expectare. *Nec enim aliud nomen est sub cœlo datum hominibus, in quo oporteat nos salvos fieri*. Sperat in Christi nomine, qui Mundi promissa bonaque temporalia propter Christum contemnit; qui sola bona cœlestia desiderat, diligit, quærit, id est, Deum solum, qui *omne bonum* nostrum est. Sperat in Christi nomine, qui vitæ hujus miserias, calamitates, privationes, persecutiones, damna quælibet temporalia, lubenti & tranquillo animo patitur spe felicitatis & gloriæ, quam Christus nobis promisit, & acquisivit sanguine suo. *Spe gaudentes, in tribulatione patientes*. Sperat in Christi nomine, qui in necessitatibus, in angustiis, in periculis ipsum invocat, cujus spes & fiducia non innititur hominibus, baculis scilicet arundineis, quantavis potestate præcellant, qui propriæ suæ industriæ, ingenio, scientiæ, prudentiæ, divitiis non confidit; sed uni Deo, & ejus gratiæ ac misericordiæ adjutorio. Igitur *Sperate in eo omnis congregatio populi, effundite coram illo corda vestra; Deus adjutor noster in æternum*.

Act.4.12.

Rom.12.

Ps. 61. 9.

XV. *Tunc oblatus est ei dæmonium habens, cæcus, & mutus: & curavit eum, ita ut loqueretur & videret*. In hoc dæmoniaco misera peccatoris hominis conditio adumbratur. Peccatoris animum diabolus possidet, amore peccati devinctum; oculos ejus interiores excæcat, ne videat peccati gravitatem ac fœditatem; Dei, quem offendit, summam & infinitam bonitatem; pœnarum inferni, quarum debitum incurrit, æternam acerbitatem; cœlestis gloriæ, quam amisit, felicitatem; Christi ad pœnitentiam vocantis & expectantis, misericordiam: *Ambulabunt, ut cæci, quia Domino peccaverunt*. In hujus rei typum cùm Philisthæi Samsonem apprehendissent: *statim eruerunt oculos ejus, & duxerunt in Gazam vinctum catenis, & clausum in carcere molere fecerunt*. Denique diabolus mutum efficit peccatorem, ne Dei misericordiam orando imploret, ne peccata sua Deo & Sacerdoti confiteatur. Solus Deus, solus Christus peccatorem curare potest, ut expulso dæmone videat, quàm bonus est Dominus, quanta peccati gravitas & fœditas, quàm miseram serviat servitutem peccator diabolo mancipatus, quanta sit pulchritudo justitiæ; quàm gratus esse debeat erga Deum & Christum, qui ipsum à peccati Diabolique servitute liberavit, qui pœnas æternas illi condonavit, qui jus ad cœlestem hæreditatem gloriæ filiorum Dei illi restituit. Solus Deus & Christus ipsum illuminare potest, ut videat quæ agenda sunt; ipsum juvare, ut eadem faciat. Solus peccatoris linguam solvere potest, ut in laudes Dei tacens prius os laxetur. O Domine! *Illumina oculos meos, ne umquam obdormiam in morte, ne quando dicat inimicus meus: Prævalui adversùs eum.... Domine, labia meà aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.... Dixi, Confitebor adversùm me injustitiam meam Domino: & tu remisisti impietatem peccati mei*. Dixi, *Pronuntiabo, non adversùm Deum, sicut in clamore impietatis, quando tacui, sed adversum me injustitiam meam Domino*. Pronuntiabo, *confessio mea nondum ad os venerat; verumtamen Deus audivit vocem cordis mei. Vox mea in ore nondum erat, sed auris Dei jam in corde erat*. Tu remisisti impietatem peccati mei: *quia dixi*, Pronuntiabo adversùm me: *Multi enim pronuntiant iniquitatem suam, sed adversus ipsum Dominum Deum, qui dicunt, Fatum mihi fecit, stellæ meæ fecerunt. Per circuitum volunt pervenire ad Deum accusandum, qui nolunt de compendio venire ad Deum placandum. Quid est fatum? Quid sunt stellæ? Certè istæ quas in cœlo conspicimus. Et quis eas fecit? Deus. Quis eas ordinavit? Deus. Ergo vides, quòd voluisti dicere, Deus fecit, ut peccarem. Ita ille injustus, tu justus: quia nisi ille fecisset, tu non peccasses. Tolle istas excusationes in peccatis: Memento illius Psalmi*: Non declines cor meum in verba malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis, cum hominibus operantibus iniquitatem.... Ego dixi, Domine, miserere mei, sana animam meam, quia peccavi tibi. *Ego peccavi, non fatum, non fortuna, non diabolus; quia nec ipse coegit, sed ego persuadenti consensi*. Pro hac orabit ad te omnis sanctus in tempore opportuno. *Pro qua?* Pro ipsa venia peccatorum: *Inde orabit ad te omnis sanctus, quia dimisisti peccata. Nam si non dimitteres peccata, non esset sanctus, qui ad te oraret*. In tempore opportuno: *Quando manifestabitur Novum Testamentum, quando manifestabitur gratia Christi*. Cùm autem venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum, factum ex muliere, factum sub Lege, ut eos, qui sub Lege erant, redimeret: *Unde redimeret? A diabolo, à peccatis suis, ab eo cui se vendiderant*. Sic à Christo Jesu curatus est homo dæmonium habens, cæcus, & mutus. Liberatus à diabolo, illuminatisque cordis oculis, videt peccati sui gravitatem: ad Medicum clamavit, misericordiam ejus imploravit: peccata confessus est, liberatus gratias agit, laudatque Liberatoris sui misericordiam & bonitatem, qui *curavit eum, ita ut loqueretur, & videret*.

Sophon.1.17.

Jud.16.21.

S. Hier.c.12. S.Matt.

Ps.12.4.5.

Ps.55.17. Ps.31.5.

S.Aug. En.1. & 3. in Ps.31.

Ps.140.4.

XVI. *Et stupebant omnes turbæ, & dicebant: Numquid hic est filius David? Pharisæi autem audientes, dixerunt:*

xerunt: Hic non ejicit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum. Admirationem, plausumque populi ferre Pharisæi non possunt: Christi beneficentia, & hominum salute cruciantur. Nam quamvis recessisset, occasionemque ipsis sedandi perturbationes animorum suorum dedisset, inflammabatur tamen rursus illorum animus, quoniam iterùm beneficio illius incolumem hominem videbant. Qua ex re dæmone quoque ipso pejores erant. Dæmon quippè ab homine citò recedens, fugam arripuit: illi verò modò de Christo interficiendo agitabant consilia; modò calumniis ejus famam proscindere conabantur, & hominum de illo existimationem retundere. Tale certè malum invidia est, qua nulla unquam malignitas pejor invenitur. Nam adulterio inquinati, voluptatis saltem iniquæ fructum, ut putant, aliquem capiunt, & brevi tempore peccatum committunt. Invidi autem & multò ante se ipsos, quàm quibus invident, perturbant & cruciant, & ita in agendo semper invidendoque sunt, ut numquam peccandi afferant finem: sed quemadmodum sues luti immunditia, & dæmones nostris damnis lætantur, sic invidi calamitate proximorum exultant. Invidia, detractionis & calumniæ parens. Invidia in Jesum impulsi Pharisæi, illum in Beelzebub principe dæmoniorum ejicere dæmonia calumniantur, & blasphemant. Ipsorum linguæ diabolus insidet, illamque movet ad immanem illam sacrilegamque calumniam. Verè lingua eorum, & quorumlibet obtrectatorum, sive calumniatorum, est *Vniversitas iniquitatis, quæ maculat totum corpus, & inflammat rotam nativitatis nostræ, inflammata à gehenna. Omnis natura bestiarum, & volucrum, & serpentium, & cæterorum domantur, & domita sunt à natura humana: linguam autem nullus hominum domare potest, inquietum malum, plena veneno mortifero.* Detractio universale peccatum est: *Vniversitas iniquitatis:* Universale peccatum, propagatione, ut peccatum Adami: malitia, ut peccatum crucifixorum Christi: duratione, ut peccatum diaboli. Propagatur nempè detractionis peccatum conjunctione quadam & copula maledicentium linguarum, sicut peccatum originale carnali copula sexuum: utrumque vesana libidine, illud procreandi, istud nocendi. A patre in filios traducitur peccatum originis: à principali detrahente in audientes traducitur peccatum detractionis, cùm sponte audiunt, & detractionem approbant, vel ea delectantur, vel repetendo suam faciunt: *Videas ambulare seorsum, convenire sibi & sedere pariter, moxque laxare procaces linguas in detestandum susurrum. Vna uni conjungitur, nec spiraculum incedit in eis: Tanta est libido detrahendi, audiendive detrahentem. Ineunt familiaritatem ad maledicendum, concordes ad discordiam.... Omnis qui detrahit, primum quidem se ipsum prodit vacuum charitate: deinde quid aliud detrahendo intendit, nisi ut is cui detrahit, veniat in odium vel contemptum ipsis, apud quos detrahit? Ferit ergo charitatem in omnibus, qui se audiunt, lingua maledica, & quantùm in se est, necat funditus & extinguit. Non solùm autem, sed & in absentibus universis, ad quos volans verbum fortè per eos, qui præsentes sunt, pervenire contigerit. Vides, quàm facilè & in brevi ingentem multitudinem animarum velociter currens sermo tabe malitiæ hujus inficere possit? Propterea dicit de talibus propheticus Spiritus:* Quorum » os maledictione & amaritudine plenum est, veloces » pedes eorum ad effundendum sanguinem: *Vtique tam veloces, quàm velociter currit sermo. Vnus est, qui loquitur, & unum tantùm verbum profert: & tamen unum illud verbum uno in momento multitudinis audientium, dum aures inficit, animas interficit.* Detractio & calumnia: *Ab uno principe exorta, exinde in traduces linguarum & aurium serpit; & ita modici seminis vitium cætera rumoris obscurat, ut nemo recogitet, ne primum illud os mendacium seminaverit; quod sæpè fit, aut ingenio æmulationis, aut arbitrio suspicionis, aut non nova, sed ingenita quibusdam mentiendi voluptate.* Sic Pharisæi æmulationis ingenio, diabolicæ invidiæ instinctu, Christi Jesu famam dilacerant, & in vulgus disseminant impiam immanemque calumniam, dicentes: *Non ejicit dæmones, nisi in Beelzebub principe dæmoniorum.* Lingua eorum, & quorumvis hominum maledicorum, *Vniversitas iniquitatis* est. Detractio nempè & calumnia est universale peccatum, non solùm propagatione & extensione, ut peccatum Adami; sed universale malitia, ut peccatum crucifixorum Christi. *Gladius anceps, imò triceps est lingua detractoris.* Lingua eorum gladius acutus. *Nec verò ejusdem linguam ipso etiam mucrone, quo Dominicum latus confossum est, crudeliorem dicere vereaeris. Fodit enim hæc quoque Christi corpus, & membrum de membro, nec jam exanime fodit, sed facit exanime fodiendo. Ipsis quoque nocentior est spinis, quas illi tam sublimi capiti furor militaris imposuit, seu etiam clavis ferreis, quos sanctissimis manibus illis & pedibus consummata Iudaicæ gentis iniquitas infixit. Nisi enim hujus, quod nunc pungitur & transfoditur, corporis vitam, sui vitæ corporis prætulisset, numquam illud pro isto, mortis injuriæ, crucis ignominiæ tradidisset.* Denique detractio universale peccatum est duratione, ut peccatum diaboli, quia non remittitur crimen illud, nisi fama proximi subversa vel imminuta restituatur & resarciatur: *Non* enim *dimittitur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Vix autem fit maledicis & calumniatoribus restitutio debita famæ proximorum, dum ipsi metuunt, ne fama sua hujusmodi restitutione imminuatur. Undè vix peccatorum remissionem obtinent, sed instar Pharisæorum Christo detrahentium: *Rei sunt æterni delicti.*

S. Jo. Chrys. Hom. 41. in Matth.

S. Ber. Ser. 17. de Div.

Jac. 3. 6. & 7.

XVII. *Iesus autem sciens cogitationes eorum, dixit eis: Omne Regnum divisum contra se, desolabitur: & omnis civitas vel domus divisa contra se, non stabit. Et si satanas satanam ejicit, adversùs se divisus est: quomodo ergo stabit Regnum ejus? Et si ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii vestri in quo ejiciunt?.... Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmones, igitur pervenit in vos Regnum Dei.* Calumniati jam Pharisæi fuerant, quòd in Beelzebub dæmonia ejiceret: sed tunc quidem non increpavit, nec quidquam omninò ad hoc respondit; sed partim multitudine signorum, partim dignitate doctrinæ, ad cognoscendam omnipotentiam suam inducebat. Verùm quoniam in nequitia sua perseverantes eadem efflutiebant, respondet nunc, ut Deitatem suam probet: primò arcana cordium ipsorum, & occulta consilia revelando; tum dæmones facilè ejiciendo. Et quamquam impudens illa calumnia esset, cùm invidi non considerent, quid dicant, sed quicquid in buccam venerit, temerè proferant; non negligit tamen Christus, sed ipsorum utilitati consulens respondet, ut nos doceat, ita mites esse erga inimicos, ut etiamsi adversùm nos ea dicant quæ nulla ratione nituntur, & quorum minimè conscii ac rei sumus, non conturbemur tamen, neque commoveamur, sed æquo animo factorum nostrorum rationem reddamus: non convitia convitiis, calumnias calumniis, detractiones detractionibus repellamus: non ultionem spiremus, & repetamus; sed peccantium consulamus utilitati, studeamus conversioni & emendationi. Divinam Jesu Christi Domini nostri charitatem & mansuetudinem imitemur, qui cùm pœnas à Pharisæis facilè repetere posset, rationibus eos refellere & convincere maluit, tum ut moderationis exemplum præberet, tum ut eos ad iniquitatis emendationem invitaret. Neque verò Scripturæ testimoniis impræsentiarum utitur, ut illos refellat, quia Scripturæ sensum pravis expositionibus detorquebant; sed familiaribus similitudinibus illos coarguit: *Omne regnum*, inquit, *divisum contra se, desolabitur: & omnis civitas vel domus contra se divisa non stabit.* Quod regnum tam firmum, quæ civitas vel domus tam stabilis, quæ non odiis ac dissidiis intestinis funditùs possit everti? Concordia res minimæ crescunt, discordia maximæ dilabuntur. Si ergo vi principis dæmonum ejicio dæmones, seditio jam & pugna inter dæmones est, cùm alter in alterum insurgat. Debilitato autem & diviso dæmo-

S. Jo. Chrys. hom. 42. in Matth.

S. Ber. ser. 14. in Cant.

Plin.

Ter. Apolog. c. 7.

nis Regno, quam vim habebit, ut alios ejicere poſſit? *Hoc dicens* Chriſtus, *ex ipſorum confeſſione volebat intelligi, quòd in eum non credendo, in regno diaboli eſſe delegiſſent, quod utique adversùm ſe diviſum ſtare non poſſet. Eligant ergo Phariſæi, quod voluerint: ſi ſatanas ſatanam non poteſt ejicere, nihil contra Dominum, quod dicerent, invenire potuerunt: ſi autem poteſt, multò magis ſibi proſpiciant, & recedant de regno ejus, quod adversùm ſe diviſum ſtare non poteſt.*

S. Aug. ſ. 71. aliàs 11. De Verb. Dom. c. 1.

Et ſi ego in Beelzebub ejicio dæmones, filii veſtri in quo ejiciunt? Ideò ipſi judices veſtri erunt. De Judæorum Exorciſtis id intelligi dixi in expoſitione ſenſus litteralis. Quamdiù enim apud Judæos fuit vera Eccleſia, apud illos fuere, qui poteſtatem in dæmones haberent, illoſque ab obſeſſis hominum corporibus nominis Dei invocatione ac virtute expellere poſſent.

S. Iren. lib. 2. c. 5.

Hinc S. Irenæus: *Vnus eſt*, inquit, *omnium Dominus, & propter hoc Altiſſimi & Omnipotentis appellationi omnia ſubjecta ſunt: & hujus invocatione, etiam ante adventum Domini noſtri, ſalvabantur homines, & à ſpiritibus nequiſſimis & à dæmoniis univerſis.* Sed conſtituta apud gentes Eccleſia, quam Jeſus Chriſtus acquiſivit ſanguine ſuo, extra illam nemini poteſtas datur ejiciendi dæmones ex hominum corporibus, uti nec poteſtas illos ejiciendi ex animabus, quibus per peccatum dominantur. Hæc veræ Eccleſiæ nota, quam numquam vendicare ſibi potuerunt Schiſmaticæ ſocietates ab Eccleſiæ unitate diviſæ, & ſatanæ mancipatæ: *Filii veſtri in quo ejiciunt?* Non ſpernenda S. Auguſtini, & quorumdam aliorum Patrum interpretatio, de Diſcipulis Chriſti, illius populi filiis, id eſt, Judæorum conterraneis, hunc locum explicantium:

S. Aug. loco mox cit.

Qui certè Diſcipuli Domini noſtri Ieſu Chriſti bene ſibi conſcii fuerant, nihil ſe malarum artium à bono Magiſtro didiciſſe, ut in principe dæmoniorum ejicerent dæmones. Ideò, *inquit*, ipſi judices veſtri erunt. *Ipſi ignobilia & contemptibilia hujus mundi, in quibus non artificioſa malignitas, ſed ſancta ſimplicitas meæ virtutis apparet, ipſi teſtes mei, judices erunt veſtri.* Si autem ego in Spiritu Dei ejicio dæmones: *nec aliter poſſunt & filii veſtri ejicere, quibus non malignam doctrinam, ſed fidem ſimplicem dedi: procul dubio pervenit in vos regnum Dei, quo ſubvertitur regnum diaboli, cum quo & vos ſubvertimini.* Ubi Spiritus Dei, ibi regnum Dei. Regni diaboli everſio, effectus Incarnationis eſt: *In hoc* enim *apparuit Filius Dei, ut diſſolvat opera diaboli.* Dæmonem ab obſeſſis corporibus Chriſtus ejiciebat, ut miraculis illis viſibilibus oſtenderet, ſe illum inviſibiliter ex animabus ejicere, quas captivas detinebat.

1. Jo. 3. 8.

XVIII. *Aut quomodo poteſt quiſquam intrare in domum fortis, & vaſa ejus diripere, niſi priùs alligaverit fortem? Et tunc domum illius diripiet.* Filii, inquit, veſtri, qui vel crediderunt in me, vel adhuc

S. Aug. ſ. 71. aliàs 11. de verb. Dom. c. 1.

» crediturí ſunt, & ejecturi dæmones non in dæmonum
» principe, ſed in ſimplici ſanctitate; qui certè vel fue-
» runt, vel hoc ſunt, quod etiam vos eſtis, id eſt, pec-
» catores atque impii; & ideò in domo diaboli, & va-
» ſa diaboli; quomodo ab illo poſſent erui, quos præva-
» lente iniquitate fortiter obtinebat, niſi alligatus juſti-
» tiæ meæ vinculis, & vaſa ejus eriperem, quæ erant
» vaſa iræ, & ea facerem vaſa miſericordiæ? Hoc eſt
» quod etiam beatus Apoſtolus, & quaſi de ſuis meritis
1. Cor. 4. 7. » gloriantibus increpans, dicit: *Quis enim te diſcernit?*
» Hoc eſt, à maſſa perditionis ex Adam, & à vaſis iræ
» quis te diſcernit? Et ne quiſquam diceret, Juſtitia
Eph. 2. 3. » mea: *Quid enim habes*, inquit, *quod non accepiſti?*
» Unde & de ſe ipſo: *Fuimus enim & nos aliquando na-*
» *turaliter filii iræ, ſicut & cæteri.* Ergo & ipſe vas erat
» in domo illius malè fortis, cùm eſſet Eccleſiæ per-
» ſecutor, blaſphemus, injurioſus, in malitia & in-
» vidia, ſicut fatetur, agens. *Sed ille, qui alligavit fortem, eripuit ab eo vas perditionis, & vas electionis effecit.*

S. Hie. c. 11. in S. Matt.

Aut quomodo poteſt quiſquam intrare in domum fortis, & vaſa ejus diripere, niſi priùs alligaverit fortem? &c. Non debemus eſſe ſecuri: adverſarius noſter fortis, victoris quoque vocibus comprobatur: *Princeps* eſt *hujus mundi, Rector tenebrarum harum, Rex ſuper omnes filios ſuperbiæ*, malorum omnium caput. *Non eſt ſuper terram poteſtas, quæ comparetur ei, qui factus eſt, ut nullum timeret.* Arx ipſius *Mundus*, qui in *maligno poſitus eſt:* Non creatoris dignitate, ſed magnitudine delinquentis. Arma ejus, voluptates, divitiæ, honores, luxus, ſpectacula, tentationes, amores, errores, terroreſque Mundi. Subditi ejus ac ſervi, infideles & iniqui omnes, quibus ut tyrannus dominatur. Vaſa ejus & nos quondam fuimus. Verùm longè major eſt Chriſti Jeſu Domini noſtri poteſtas, qui adhuc in cunis poſitus, ſpolia Samariæ & fortitudinem Damaſci Diabolo abſtulit, ſcilicet Magos, qui ad ſuum præſepe Bethlehemum adoraturi, & munera myſtica oblaturi venerunt. Satanam ſecum congredi auſum in deſerto vicit, in cruce penitùs debellavit, deleto quod adversùs nos conſcripſerat chirographo, & affixo cruci: *Et expolians principatus & poteſtates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo.* Alligatus eſt fortis & religatus in tartarum, & Domini contritus pede, & direptis ſedibus Tyranni, captiva ducta eſt captivitas.

Job 41. 24.

Colo. 2. 14. 15.

“ S. Aug. ſer. “ 230. Edit. “ nov. Pariſ.

Emere poteſt quiſque ſervum ſuum, creare non poteſt: Dominus autem ſervos ſuos & creavit, & redemit: creavit, ut eſſent; redemit, ne ſemper captivi eſſent. *Incidimus enim in principem hujus ſæculi, qui reduxit Adam & ſervum fecit, & cœpit nos tamquam vernaculos poſſidere. Sed venit Redemptor, & victus eſt deceptor. Et quid fecit Redemptor noſter captivatori noſtro? Ad pretium noſtrum tetendit muſcipulam crucem ſuam: poſuit ibi quaſi eſcam ſanguinem ſuum. Ille autem potuit ſanguinem iſtum fundere, non meruit bibere. Et in eo quòd fudit ſanguinem non debitoris, juſſus eſt reddere debitores; fudit ſanguinem innocentis, juſſus eſt recedere à nocentibus. Ille quippè ſanguinem ſuum ad hoc fudit, ut peccata noſtra deleret. Vnde ergo ille nos tenebat, deletum eſt ſanguine Redemptoris. Non enim tenebat nos niſi vinculis peccatorum noſtrorum. Iſtæ erant catenæ captivorum. Venit ille, alligavit fortem vinculis paſſionis ſuæ: intravit in domum ejus, id eſt, in corda eorum, ubi ipſe habitabat, & vincula ejus arripuit. Nos ſumus vaſa. Iſta impleverat ille amaritudine ſua. Hanc amaritudinem etiam noſtro Redemptori in felle propinavit. Impleverat ergo nos ille tanquam vaſa ſua: Dominus autem noſter arripiens vaſa ejus, & ſua faciens, fudit amaritudinem, implevit dulcedine.*

S. Cæſ. Arelatenſis, ſer. 188. aliàs int. Auguſt. de Tempor. 197. nunc in Appen. 17.

Quomodo poteſt quiſquam intrare in domum fortis, niſi priùs alligaverit fortem? &c. *Venit Chriſtus & alligavit diabolum. Sed dicit aliquis: Si alligatus eſt, quare adhuc tantùm prævalet? Verum eſt, Fratres, multùm prævalet; ſed tepidis & negligentibus, Deum in veritate non timentibus dominatur. Alligatus eſt enim tamquam innexus canis catenis; & neminem poteſt mordere, niſi eum qui ſe ad illum ultro mortifera ſecuritate conjunxerit. Iam videte, Fratres, quam ſtultus homo ille eſt, quem canis in catena poſitus mordet. Tu te ad illum per voluntates & cupiditates ſæculi noli conjungere; & ille ad te non præſumet accedere. Latrare poteſt, ſolicitare poteſt, mordere non poteſt niſi volentem. Non enim cogendo, ſed ſuadendo nocet: nec extorquet à nobis conſenſum, ſed petit.*

XIX. *Qui non eſt mecum, contra me eſt: & qui non congregat mecum, ſpargit.* Hoc dicit Chriſtus, ne putarent increduli & impii adverſantes nomini Chriſtiano, propter diverſas hæreſes & ſchiſmata eorum, qui ſub nomine Chriſtiano greges colligunt perditorum, etiam Chriſti Regnum adversùm ſe eſſe diviſum. *Non ait, Qui non eſt ſub voce nominis mei, aut ſub ſpecie ſacramenti mei: ſed*, Qui non eſt mecum, contra me eſt. *Nec ait, Qui non congregat ſub voce nominis mei: ſed*, Qui non congregat mecum, ſpargit. *Non ergo eſt adversùm ſe diviſum Regnum Chriſti; ſed homines conantur dividere, quod emptum eſt pretio Sanguinis Chriſti.* Novit enim Dominus, qui ſunt ejus: Et recedat, *inquit*, ab iniquitate omnis qui invocat nomen Domini. *Nam ſi ab iniquitate*

“ S. Aug. ſer. “ 71. aliàs de “ verb. Dom. “ 1. c. 2.

2. Tim. 2. 9.

tate non recedit, non pertinet ad regnum Christi, etiam nominans nomen Christi. Vt ergo aliqua exempli gratia commemorem, spiritus avaritiæ & spiritus luxuriæ, quia ille contrahit, ille profundit, divisi sunt adversùm se, & ambo pertinent ad regnum diaboli. Apud Idolorum cultores, spiritus Iunonis & spiritus Herculis divisi sunt adversùm se, & ambo pertinent ad regnum diaboli. Arianus & Photinianus ambo hæretici, & adversùm se ambo divisi. Omnia vitia erroresque mortalium inter se contrarii, divisi sunt adversùm se, & omnia pertinent ad regnum diaboli: ideò non stabit regnum ejus. Iustus autem & impius, fidelis & incredulus, Catholicus & hæreticus, divisi quidem sunt adversùm se, sed non ambo pertinent ad Regnum Christi. Novit Dominus, qui sunt ejus. Nemo sibi de vocabulo blandiatur. Si vult sibi prodesse nomen Domini, recedat ab iniquitate, qui invocat nomen Domini. Qui ab Ecclesia recesserunt, aut in ea schismata & tumultus excitant, aut denique secundùm Euangelium vitam non instituunt, contra Christum sunt, quia non cum ipso; spargunt, quia cum illo non congregant. De his bonus Christianus, Prophetæ verba usurpans, ait: *Redimet in pace animam meam ab his, qui appropinquant mihi; quoniam inter multos erant mecum.* Quam sententiam egregiè S. Augustinus explicat: *Baptismum habebamus utrique, in eo erant mecum: Euangelium utrique legebamus, erant in eo mecum: Festa Martyrum celebrabamus, erant ibi mecum: Paschæ solemnitatem celebrabamus, erant ibi mecum. Sed non omnino mecum. In schismate non mecum, in hæresi non mecum. In multis mecum, in paucis non mecum. Sed in his paucis, in quibus non mecum, non prosunt multa, in quibus mecum.* Etenim, Fratres, videte, quàm multa enumeravit Apostolus Paulus: unum, dixit, si defuerit, frustra sunt illa: *Si linguis hominum loquar & Angelorum, ait, si habeam omnem prophetiam, & omnem fidem, & omnem scientiam, si montes transferam, si distribuam omnia mea paupertibus, si tradam corpus meum, ita ut ardeat.* Quàm multa enumeravit? *His omnibus multis defuit una charitas: illa numero plura sunt, hæc pondere major est. Ergo in omnibus Sacramentis mecum, in una charitate non mecum.* Quoniam inter multos erant mecum: *Qui se separaverunt à me, mecum erant, non in paucis, sed in multis. Etenim per totum orbem terrarum pauca sunt grana, multa sunt palea. Quid ergo ait? In palea mecum erant, in tritico non mecum erant. Et propinquat palea tritico, de uno semine exit, in uno agro radicatur, una pluvia nutritur, eumdem messorem patitur, eamdem triturationem sustinuit, eamdem ventilationem expectat, non in unum horreum intrat.*

Qui non est mecum, contra me est; & qui non congregat mecum, spargit. Hinc olim colligebat contra Pelagianos S. Augustinus, non esse inedium locum extra Regnum cœlorum, ubi infantes sine baptismo decedentes, vitam beatitudinis æternæ & quietis possidere possent: *Non est*, inquit, *ullus ulli medius locus, ut possit esse, nisi cum diabolo, qui non est cum Christo.*

Ex eadem Christi Domini sententia colligo, nullum esse statum medium inter charitatem & cupiditatem, inter amorem sæculi & amorem Dei, adeòque inter amorem Dei & inimicitiam cum Deo. Nam *Adulteri, nescitis, quia amicitia hujus mundi, inimica est Dei! Quicumque ergo voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus Dei constituitur.* Qui *noluerit servire charitati, necesse est, ut serviat iniquitati.* Amicitia hujus mundi adultera est. Hominem vult dividi, ut Christi sit ex parte, & Mundi ex parte, ut meretrix illa coram Salomone litigans: *Nec mihi, nec tibi sit, sed dividatur.* Sed Deus noster *Deus zelotes est*: Totum sibi vendicat hominem, qui totum fecit, totum redemit.

Qui non est mecum, contra me est. Qui Christi fidem, doctrinam, gloriam, Ecclesiam, servos non defendit, cùm oppugnantur; qui non servit illis & ad bonum non cooperatur, cùm potest, Christi inimicus est.

Alex. Expos. in Euang.

XX. *Ideò dico vobis, Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus: Spiritus autem blasphemia non remittetur. Et quicumque dixerit verbum contra filium hominis, remittetur ei: Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.* Agnitæ veritatis, sive quæ fidem, sive quæ mores spectet, impugnatio, fraternæ charitatis invidentia, obstinatio in peccato, & impœnitentia, verba sunt contra Spiritum Sanctum, quæ difficillimè remittuntur: sed impœnitentia sola blasphemiæ in Spiritum Sanctum genus est, neque in hoc sæculo, neque in futuro, id est, numquam omninò remittendæ. Timendum ergo, ne peccator, qui cùm in profundum peccatorum venerit, contemnit, qui nec divinis promissis, nec minis, nec spe præmiorum, nec terrore pœnarum æternarum, nec amore, nec timore, nec internis Dei inspirationibus, nec externis admonitionibus, exhortationibus, correptionibus ministrorum ejus, flectitur ad pœnitentiam, aut ipsam in dies procrastinat, adeòque quotidianæ in Spiritum Sanctum contumeliæ & blasphemiæ reus est: Timendum (inquam) maximè, ne peccati sui remissionem numquam obtineat, quia pœnitentiæ donum difficillimè consequetur: si verò (quod hujusmodi impiis ut plurimùm contingit) moriatur impœnitens, de illius æterna salute actum est, *An divitias bonitatis Dei, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Secundùm autem duritiam tuam, & impœnitens cor, thesaurizas tibi iram in die iræ, & revelationis justi judicii Dei.* Hanc doctrinam S. Aug. egregiè ac luculentè explicat: *Quod*, inquit, *commune est Patri & Filio, per hoc nos voluerunt habere communionem & inter nos & secum, & per illud Donum nos colligere in unum, quod ambo habent unum, hoc est, per Spiritum Sanctum Deum & donum Dei. In hoc enim reconciliamur Divinitati, eaque delectamur. Nam quid nobis prodesset, quicquid boni nossemus, nisi etiam diligeremus? Sicut autem veritate discimus, ita charitate diligimus; ut & plenius cognoscamus, & beati cognitione perfruamur:* Charitas *porrò* diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis: *Et quia peccatis alienabamur à possessione verorum bonorum charitas cooperit multitudinem peccatorum. Est ergo Pater Filio veritati origo verax, & Filius de veraci Patre orta veritas, & Spiritus Sanctus à Patre bono & Filio bono effusa bonitas: omnium est autem non impar Divinitas, nec separabilis unitas. Primum ergo in nos accipiendam vitam æternam, quæ in novissimo dabitur, de bonitate Dei munus venit ab initio fidei, remissio peccatorum, Illis enim manentibus, manent quodammodo inimicitiæ adversùs Deum, & ab illo alienatio, quæ à nostro malo est: quoniam non mentitur Scriptura, dicens,* Iniquitates vestræ diviserunt inter vos & Deum vestrum: *Non itaque nobis infert bona sua, nisi auferat mala nostra. Et in tantùm illa crescunt, in quantum ista minuuntur: nec illa perficientur, nisi ista finiantur. Iam verò quòd Dominus Iesus sic in Spiritu Sancto peccata dimittit, quemadmodum in Spiritu Sancto dæmones ejicit, hinc intelligi potest, quòd posteà quàm resurrexisset à mortuis, cùm dixisset Discipulis suis:* Accipite Spiritum Sanctum, *continuò subjecit:* Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt. *Contra hoc donum gratuitum,* remissionis peccatorum, *contra istam Dei gratiam loquitur cor impœnitens. Ipsa ergo impœnitentia est Spiritus blasphemia, quæ non remittetur, neque in hoc sæculo, neque in futuro. Contra Spiritum enim sanctum, quo baptizantur, quorum peccata omnia dimittuntur, & quem accepit Ecclesia, ut cui dimiserit peccata, dimittantur ei, verbum valdè malum & nimis impium, sive cogitatione, sive etiam lingua sua dicit, quem patientia Dei cùm ad pœnitentiam adducat, ipse secundùm duritiam cordis sui, & cor impœnitens, thesaurizat sibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei, qui reddet unicuique secundùm opera ejus. Hæc ergo impœnitentia, contra quam clamabant & Præco, & Iudex, dicentes:* Pœniten-

Pſ. 54. 19.

S. Aug. En. in hunc Pſ.

1. Cor. 13. 1.

S. Aug. l. 1. de pecc. meritis & rem. c. 28.

Iac. 4. 4.

S. Aug. in Pſ. 18.

1. Reg. 3. 26. Exod. 20. 5. & 34. 14. Deut. 4. 24.

Rom. 2. 4. 5.

S. Aug. ſe. 71. aliàs 11. De Verb. Dom. c. 12. & ſeq.

Rom. 5. 5.

Iſa. 59. 2.

tentiam agite, appropinquavit enim Regnum cœlorum; *contra quam Dominus os Euangelicæ prædicationis aperuit; & contra quam ipsum Euangelium in toto orbe prædicandum esse prædixit; ubi postea, quam resurrexit à mortuis, ait Discipulis*: Oportebat pati Luc. 24. 46. » Christum, & resurgere à mortuis tertia die, & prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus ab Jerusalem. *Hæc omnino impœnitentia non habet remissionem neque in hoc sæculo, neque in futuro: quia pœnitentia impetrat remissionem in hoc sæculo, quæ valeat in futuro. Sed ista impœnitentia vel cor impœnitens, quamdiu quisque in hac carne vivit, non potest judicari. De nullo enim desperandum est, quamdiu patientia Dei ad pœnitentiam adducit, nec de hac vita rapit impium, non mortem vult impii, quantum ut revertatur & vivat.*

» Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non » remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro. *Dicit verbum contra Spiritum Sanctum, qui unitati Ecclesiæ corde impœnitenti resistit, ubi in Spiritu Sancto fit remissio peccatorum.* Hinc Christus, ubi dixit: *Qui non est mecum, contra me est; & qui non congregat* » *mecum, spargit:* ut illos ostenderet ad se non perti- » nere, qui extra congregando, nollent congregare, sed spargere; deinde subjunxit: *Ideò dico vobis, Omne peccatum & blasphemia remittetur hominibus: Spiritus autem blasphemia non remittetur. Quid est hoc? Ideo sola Spiritus blasphemia non remittetur, quoniam qui non est cum Christo, contra ipsum est; & qui non cum illo congregat, spargit? Ideò utique. Qui enim non cum illo congregat, quomodolibet sub ejus nomine congreget, non habet Spiritum Sanctum. Hic omninò, hic nos compulit, non alibi intelligere fieri remissionem omnis peccati, omnisque blasphemiæ, nisi in Christi congregatione, quæ non spargit. Congregatur quippè in Spiritu Sancto, qui non est contra se ipsum divisus, sicut ille immundus spiritus. Et propterea omnes congregationes, vel potius dispersiones, quæ se Christi Ecclesiam appellant, & sunt inter se divisæ atque contrariæ, & unitatis congregationi, quæ vera est Ecclesia ejus, inimicæ, non quia videntur ejus habere nomen, idcirco pertinent ad ejus congregationem. Pertinerent autem, si Spiritus Sanctus, in quo consociatur hac congregatio, adversùm se ipsum divisus esset. Hoc autem quia non est, ideo peccatum omne atque blasphemia remittetur hominibus in hac congregatione, quam in Spiritu Sancto, & non adversus se ipsum diviso congregat Christus. Ipsius autem Spiritus blasphemia illa, qua fit, ut corde impœnitenti huic tanto Dei dono usque in finem vitæ istius resistatur, non remittetur. Nam etsi quisquam ita sit contrarius veritati, ut Deo loquenti, non in Prophetis, sed in unico Filio, cùm propter nos eum, ut nobis in eo loqueretur, filium hominis esse voluit, reluctetur, remittetur ei, cùm pœnitendo conversus fuerit ad Dei benignitatem, qui cùm mortem impii nollet, quantum ut convertatur & vivat, dedit Ecclesiæ suæ Spiritum Sanctum, ut quicumque in eo peccata dimitteret, dimitterentur ei. Qui verò huic dono extiterit inimicus, ut non illud per pœnitentiam petat, sed ei per impœnitentiam contradicat; fit irremissibile, non quodcumque peccatum, sed contempta, vel etiam oppugnata ipsa remissio peccatorum. Atque ita dicitur verbum contra Spiritum Sanctum, cùm ex dispersione ad congregationem numquam venitur, quæ ad remittenda peccata accepit Spiritum Sanctum. Unum ergo suffugium est, ne sit irremissibilis blasphemia, ut cor impœnitens caveatur, nec aliter pœnitentia prodesse credatur, nisi ut teneatur Ecclesia, ubi remissio peccatorum datur, & societas Spiritus in pacis vinculo custoditur.*

Qui autem dixerit contra Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc sæculo, neque in futuro.
S. Joa. Chr. hom. 42. in Matt. » Universorum hominum alii & hìc & ibi supplicia dabunt, alii in præsenti solummodò vita, alii in futura » tantùm, alii nec in præsenti nec in futura. Hìc quidem & illic, ut illi ipsi de quibus nunc agitur. Nam » & hìc ipsos ultus est, quoniam intolerabilia passi sunt, urbe ipsorum vi à Romanis expugnata: ibi autem acerbissima eos exspectant tormenta, ut Gomorrhæ ac Sodomorum cives, aliosque complures. Ibi verò solummodo, ut Dives ille, qui in flamma cruciatur, nec guttę unius aquæ dominus est. Hìc autem tantùm, ut incestuosus ille Corinthius. Neque hìc verò, neque ibi, ut Apostoli, Prophetæ, beatus Job, cæterique Sancti. Non enim ad punitionem hìc passi sunt, sed ut clariùs in agone vicisse cognoscerentur. Demus igitur operam, ut in istorum ordine inveniamur. Quòd si istorum sortem assequi propter negligentiam non poterimus, saltem ex illis esse studeamus, qui hìc in vita commissa dissolvunt. Terribile namque illud judicium est, inevitabilis pœna, intolerabilia tormenta. Sed si vis, ut auctor tibi sum, neque hìc aliqua pœna cruciari, tu ipse tibi justus sis Judex, exige à te ipso rationem & correctionem. Audi Paulum dicentem: *Si nosmetipsos judicaremus, non utique judicaremur*: Largos lacrymarum effunde fluvios, ingentes compunctionis gemitus ede, humillimus sis, laboribus ac vigiliis te ipsum afflige, peccata tua per singulas species recole. Non parvus hìc est animæ cruciatus; nec quantus sit, ab alio cognoscitur, nisi ab eo, qui compunctus est. Quamobrem justitiam Deus huic pœnitentiæ in præmium proposuit, dicens: *Dic tu iniquitates tuas prior, ut justificeris.*

XXI. *Aut facite arborem bonam, & fructum ejus bonum; aut facite arborem malam, & fructum ejus malum: siquidem ex fructu arbor cognoscitur.* Contra illos id dixit Christus, qui putabant se, cùm mali essent, loqui bona posse, vel bona opera habere. Hoc fieri non posse ait. Priùs est enim mutandus homo, ut opera mutentur. Si enim manet homo in eo, quod malus est, bona opera habere non potest: si manet in eo, quod bonus est, mala opera habere non potest. Quis autem à Domino bonus inventus est, cùm Christus pro impiis mortuus sit? Omnes ergo malas arbores invenit, sed dedit potestatem filios Dei fieri credentibus in nomine ejus. Quisquis igitur homo hodiè bonus est, id est, arbor bona, mala inventa est, & bona facta est. Et si quando venit, malas arbores eradicare vellet, quæ remaneret, quæ non esset digna eradicari? Sed venit prærogare misericordiam, ut postea exerceret judicium, cui dicitur: Dedit credentibus remissionem peccatorum, noluit cum eis & de præteritis chartis habere rationem. Distulit securim, dedit securitatem. De hac securi Joannes loquitur, dicens: *Iam securis ad arborem posita est. Omnis arbor, quæ non facit fructum bonum, excidetur, & in ignem mittetur.* Matt. 3. Sit ergo unusquisque arbor bona: non se arbitretur habere fructus bonos, si manet arbor mala. Non erit fructus bonus, nisi arboris bonæ. Muta cor, & mutabitur opus. Extirpa cupiditatem, planta charitatem. Sicut enim radix est omnium malorum cupiditas, sic & radix bonorum omnium charitas. Quid ergo mussitant homines inter se, vel contendunt, dicentes: Quid est bonum? O si scires, quid est bonum! Quod habere vis, non est valdè bonum: quod esse non vis, hoc est bonum. Vis enim habere sanitatem corporis; hoc est bonum: nec tamen putes magnum esse bonum, quod habet & malus. Aurum & argentum habere vis; ecce & hoc dico, bonum est; sed si benè usus fueris: benè autem non uteris, si malus fueris. Honorem habere vis, bonum est: sed & hoc si benè utaris. Quàm multis honor occasio exitii fuit? Quàm multis honor ministerium boni operis fuit? Discernamus ergo ista bona, si possumus; quia de bonis arbotibus loquimur. Et hìc nihil est, quod sic quisque cogitare debeat, nisi ut in semetipsum oculos convertat, in se discat, se discutiat, se inspiciat, se quærat, & se inveniat: & quod displicet, necet; quod placet, optet & plantet. Cùm enim se homo inanem invenerit meliorum bonorum, ut quid est avidus externorum bonorum? Et quid prodest plena bonis arca, inani conscientia? Bona vis habere, & bonus non vis esse? Non vides te erubescere debere de bonis tuis, si domus tua plena est bonis, & te habet malum? Quid enim est, quod velis habere malum?

" S. Aug. t. 7. alias 12. de Ver. Dom. " Rom. 5. 6. " Joan. 1. 18.

» lum? Dic mihi. Nihil omninò; non uxorem, non fi-
» lium, non filiam, non servum, non ancillam, non
» villam, non tunicam, postremò non caligam: & ta-
» men vis habere malam vitam. Rogo te, præpone vi-
» tam tuam caligæ tuæ. Omnia quæ circumjacent ocu-
» lis tuis, elegantia & pulchra tibi chara sunt; & tibi
» ipse vilis es, ac fœdus? Si tibi possent respondere bo-
» na, quibus plena est domus tua, quæ habere opta-
» sti, perdere timuisti, nonnè & tibi clamarent: Si-
» cut tu nos bona vis habere, sic & nos volumus bo-
» num habere dominum? Tacita voce interpellant con-
» tra te dominum tuum: Ecce bona tanta dedisti huic,
» & ipse malus est. Quid ei prodest quod habet, quan-
» do eum qui omnia dedit, non habet? Quærit ergo
» aliquis admonitus his verbis meis, & fortè compun-
» ctus, quærit, quid sit bonum, quale bonum, unde
» bonum. Hoc est bonum, quod non potes invitus
» amittere. Potes enim aurum perdere & nolens; po-
» tes domum, potes honores, potes ipsam carnis salu-
» tem: bonum verò quo verè bonus es, nec invitus ac-
» cipis, nec invitus amittis.

XXII. *Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono thesauro profert bona: & malus homo de malo thesauro profert mala.* Pravum cor hominis, quid boni parturire potest, nisi Dei gratia mundetur? *Nemo potest dicere, Dominus Iesus, nisi in Spiritu sancto.* Quanta sit corruptio cordis nostri, verba indicant, arrogantia, dura, levia, scurrilia, impudica, maledica. De Christianis plurimis dici potest, quod de Romanis suæ ætatis Tertullianus dixit: *Vbi religio, ubi veneratio majoribus debita à vobis? Habitu, victu, instructu, censu, ipso denique sermone proavis renuntiastis.* Primi Christiani verba sancta, pudica, verba charitatis & ædificationis proferebant: Christiani hujus temporis verba impudica, scurrilia, maledica, contumeliosa; de malo scilicet thesauro. Cor malum, thesaurus malus: cor bonum, thesaurus bonus. Cor bonum, cor rectum, quod non fit nisi charitate, à qua nihil mali; sicut cor malum fit cupiditate, à qua nihil boni. Igitur *In vobismetipsis charitatem habete:* Cor vestrum rectum sit cum DEO: *Quæcumque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque justa, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ, hæc cogitate:* Hæc & loquimini. *Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus, ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus ..... Corrumpunt mores bonos colloquia mala:* & ex corde corrupto oriuntur, ex corde venenato, & viperino. *Progenies viperarum, quomodo potestis bona loqui, cùm sitis mali?*

Apologet. c.6.

Philip.4.8.

Ephes.4.29.

XXIII. *Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii. Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.* Otiosum verbum est, *quod aut ratione justæ necessitatis, aut intentione piæ utilitatis caret.* Si ergo de otioso sermone ratio exigitur, pensemus, quæ pœna multiloquium maneat, in quo etiam per noxia verba peccatur. Sive, ut Sanctus Hieronymus ait, *Otiosum verbum est, quod sine utilitate & loquentis dicitur, & audientis: si omissis seriis, de rebus frivolis loquamur, & fabulas narremus antiquas. Cæterùm qui scurrilia replicat, & cachinnis ora dissolvit, & aliquid profert turpitudinis: hic non otiosi verbi, sed criminosi tenebitur reus.* Et Sanctus Basilius Magnus: *Omne verbum, quod ad propositum in Domino usum non facit, otiosum est: & adeo magnum est hujusmodi verbi periculum, ut licèt genere ipso de numero bonorum sit, quod dicatur; tamen nisi ad ædificationem fidei dirigatur, nequaquam propterea quod bonum sit, liber sit à periculo, qui illud locutus sit: Quippè qui ex eo, quod ad ædificationem illud non accommodaverit, contristasse noscitur Spiritum Sanctum Dei. Hoc enim aperte docuit Apostolus, cùm dixit:* Omnis sermo malus ex ore vestro non procedat: sed si quis bonus, ad ædificationem fidei, ut det gratiam audientibus. *Et subiecit:* Nolite contristare Spiritum sanctum Dei, in quo signati estis. *Quam autem perniciosa res sit contristasse Spiritum sanctum, quid opus est, ut dicatur?* Vix quisquam attendit, quàm necessaria sit ad salutem linguæ moderatio: ut verba priùs veniant ad limam, quàm ad linguam: ut in lance justitiæ & charitatis ponderentur. Vix aliquis meminit, salem ideò in ore baptizandorum poni, ut significetur sermones nostros à coruptione immunes esse debere: *Sermo vester semper in gratia sit sale conditus. Quamplures vidi loquendo in peccatum incidisse, vix quemquam tacendo; ideoque tacere nosse, quàm loqui difficilius est. Scio loqui plerosque, cum tacere nesciant. Rarum est tacere quemquam, cùm sibi loqui nihil prosit..... Grave malum, ut aliquis ore suo condemnetur. Etenim si pro otioso verbo reddet unusquisque rationem, quanto magis pro verbo impuritatis & turpitudinis? Graviora enim sunt verba precipitationis, quàm otiosa. Ergo si pro otioso verbo ratio poscitur, quantò magis pro sermone impietatis pœna exolvitur?* Domini est gubernare linguam; ab illo itaque gratiam rectè & Christianè loquendi postulemus. *Pone, Domine, custodiam ori meo, & ostium circumstantiæ labiis meis..... Dixi, Custodiam vias meas, ut non delinquam in lingua mea. Ori tuo* (inquit Sapiens) *facito ostia & seras. Aurum tuum & argentum tuum confla, & verbis tuis facito stateram, & frenos ori tuo rectos; & attende, ne fortè labaris in lingua, & cadas in conspectu inimicorum insidiantium tibi, & sit casus tuus insanabilis in mortem.* Alliga sermonem tuum, ne luxuriet, ne lasciviat, & multiloquio peccata sibi colligat. Sit restrictior, & ripis suis coerceatur. Citò lutum colligit amnis exundans. Sit ori tuo ostium, ut claudatur ubi oportet, & obseretur diligentiùs. Jugum sit verbis tuis, & statera, humilitas atque mensura; ut lingua tua menti tuę subdita sit. Refrenetur habenæ vinculis, frenos habeat suos, quibus revocari possit ad mensuram. *Sermones proferat libra examinatos justitiæ; ut sit gravitas in sensu, in sermone pondus, atque in verbis modus.* Cùm autem omnibus Christianis sermonis intemperantia prohibita sit Dei Lege; gravius tamen in viris Ecclesiasticis vitium est. *Fugienda otiositas mater nugarum, noverca virtutum. Inter sæculares, nugæ sunt; in ore Sacerdotis blasphemiæ. Interdum tamen si incidant, ferendæ fortassis, referendæ numquam. Magis interveniendum cautè ac prudenter nugacitati. Prorumpendum sanè in serium quid, quod non modò utiliter, sed libenter audiant, & supersedeant otiosis. Consectrasti os tuum Euangelio; talibus jam aperire illicitum, assuescere sacrilegum est.* Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent de ore ejus; *non nugas profectò vel fabulas. Verbum scurrile, quod facetiæ urbanive nomine colorant, non sufficit peregrinari ab ore, procul & aure relegandum. Fœdè ad cachinnos moveris, fœdius moves. Porrò detrahere, aut detrahentem audire, quid horum damnabilius sit, non facilè dixerim.* Os igitur tuum taciturnitatis honore signatum sit, ut loquitur Tertullianus: *Ex verbis enim tuis justificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.*

Pf.140.1. Pf.38.2.

Eccl. 28. 29.

Coloss.4.6.

S.Amb.l.1. de Officiis Ministrorú, c.2.

S.Cr. M. 3. P. Pastoralis, Admonitione 15.

S.Hier. in c. 12. S.Mat.

S.Basil. M. in Regulis brevioribus, Interrogatione 23.

XXIV. *Tunc responderunt ei quidam de Scribis & Pharisæis, dicentes: Magister, volumus à te signum videre.* Infidelitati, superbiæ, curiositati non sufficiunt invicta credibilitatis argumenta, quibus Christianæ & Catholicæ Religionis veritas demonstratur: sed Fidei simplicitati abundè sufficiunt. *Nobis curiositate opus non est post Christum Iesum, nec inquisitione post Euangelium.* Qui nunt signa petit ut credat, Deo injuriam facit, ut Pharisæi; Pro nihilo habens universa miracula, quæ Christus edidit ad Euangelii confirmationem. Miracula necessaria fuerunt priùs, quàm crederet Mundus, ad hoc ut crederet Mundus. *Quisquis ad hoc prodigia, ut credat, inquirit, magnum est ipse prodigium, qui Mundo credente non credit. Christus asserens medicinam, quæ corruptissimos mores sanatura esset, miraculis conciliavit auctoritatem, auctoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetustatem, vetustate roboravit. Religio-*

Tert. l. de Præscript. Hæret. c.8.

S.Aug. l. 22. de Civit. Dei, c.8.

S.Aug. l. de Utilitate credendi, c.14.

S.Bern. l. 2. de Consideratione, c.13.

«Malac. 2. 7.

S.Amb. l. de Officiis, c.3.

gionem: quam non solùm hæreticorum ineptissima novitas fraudibus agens, sed nec gentium quidem veternosus error violenter adversans, aliqua ex parte convelleret.

XXV. *Generatio mala & adultera signum quærit, & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ, &c.* Christi resurrectio, maximum illius miraculum, cæterorum omnium, quæ mortalem vitam agens in terris edidit, confirmatio, missionis illius sigillum: Nullo miraculo ad fidem vel pœnitentiam flectetur, cujus infidelitas & obstinatio in peccatis, isto miraculo non vincitur. Jonam Christi typum fuisse, Dominus ipse docet. Quæ igitur Jonæ contigerunt, Christi mortem, resurrectionem, & pœnitentiam in nomine ejus Gentibus prædicandam significabant: *Nam sicut humana consuetudo verbis, ita Divina potentia etiam factis loquitur. Et sicut sermoni humano verba nova, vel minus usitata, moderatè ac decenter adsperSa, splendorem addunt; ita in factis mirabilibus congruenter aliquid significantibus, quodammodo luculentior est Divina eloquentia.* Proindè quid præfiguraverit, quòd Prophetam bellua illa devoratum tertia die vivum reddidit, cur à nobis quæritur, cùm hoc Christus exponat? *Sicut ergo Jonas ex navi in alvum ceti, ita Christus ex ligno in sepulchrum, vel in mortis profundum. Et sicut ille pro his, qui tempestate periclitabantur: ita Christus pro his, qui in hoc sæculo fluctuant, Et sicut primò jussum est, ut prædicaretur Ninivitis à Jona, sed non ad eos pervenit prædicatio Jonæ, nisi postea quàm eum cetus evomuit: ita Prophetia præmissa est ad Gentes, sed nisi post resurrectionem Christi, non pervenit ad Gentes.*

S. Aug. Ep. 102. alias 49. ad Deo gratias, qu. 6.

XXVI. *Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione istâ, & condemnabunt eam; quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. Et ecce plus, quàm Jonas hic.* Jonæ signum, ut typus Dominicæ Passionis, ita etiam gravium, quæ Judæi commiserant, testificatio peccatorum est. *Simul advertere licet & Majestatis oraculum, & pietatis indicium. Namque Ninivitarum exemplo & demonstratur supplicium, & remedium demonstratur. Unde etiam Judæi debent non desperare indulgentiam, si velint agere pœnitentiam.* Christianos magis quàm Judæos damnabit in judicio Ninivitarum exemplum, agentium pœnitentiam ad primam prædicationem ignoti Prophetæ, nullum miraculum patrantis, quo missionem suam probaret; excidium Ninives prædicentis & comminantis, nec spem ullam dantis evadendi. *Et ecce plus quàm Jonas hic.* Prophetarum Dominus, Christus Deus noster, Salvator noster, Judex noster, post tot miracula comminatur nos omnes perituros, nisi pœnitentiam agamus, *Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis*: & tamen ipsam agere contemnimus, vel negligimus. *Et ecce plus quam Jonas hic.* Nam cùm ille servus fuerit, ego Dominus sum. Ille à cœto exiliit, ego à morte resurgam. Subversionem ille urbis futuram prædicavit, ego Regni cœlorum Euangelium vobis annuntio. Et Ninivitæ quidem absque signo aliquo crediderunt, cùm vos multa miracula videatis: nec quidquam ante Jonæ verba illi audierunt, cùm vos omnibus sublimioris sapientiæ præceptis instituerim. Jonas quasi minister ad Ninivitas accessit, ego ad vos Dominus & Creator adveni, non minas intentans, non rationem exigens, sed peccatorum veniam afferens. Accedit, quòd illi quidem essent barbari, vos autem inter Prophetas plurimos educati: tum quòd de Jona nemo illis prædixit, cùm de me plurimi prædixerint, & opera prædicationi consonare perspiciatis. Jonam etiam, ne derideretur, fugisse non ignoratis, cùm ego & Crucis patibulum subiturus, & omnes illusiones vestras passurus, ultrò advenerim. Itaque cùm ille nullum pro Ninivitis opprobrium tulerit, ego vel mortis acerbitatem libenter feram. Et ille advena quidem atque peregrinus erat, & hominibus illis omninò ignotus; ego verò vobis conjunctus secundùm carnem. *Et ecce plus, quam Jonas hic.*

S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 97.

Luc. 13. 3. S. Joa. Chr. h. 44. in Mat.

Viri Ninivitæ surgent in Judicio cum generatione ista, & condemnabunt eam; quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Jonæ. Pœnitentiam egerunt fide subnixam: *Et crediderunt viri Ninivitæ in Deum*: Compunctione & deprecatione veniæ roboratam: *Et clament ad Dominum in fortitudine*: Humilem: *Et vestiti sunt saccis à majore usque ad minorem. Et pervenit verbum ad Regem Ninive; & surrexit de solio suo, & abjecit vestimentum suum à se, & indutus est sacco, & sedit in cinere.* Pœnitentiam duram & austeram: *Et clamavit, & dixit in Ninive, ex ore Regis & Principum ejus, dicens: Homines & jumenta, & boves & pecora non gustent quidquam; nec pascantur, & aquam non bibant.* Pœnitentiam spe ac metu temperatam: *Quis scit si convertatur, & ignoscat Deus, & revertatur à furore iræ suæ, & non peribimus?* Pœnitentiam sinceram, non solis vocibus & promissis, quasi foliis, sed operibus, quasi fructibus, comprobatam. *Et vidit Deus opera eorum, quia conversi sunt de via sua mala.* Eorum pœnitentiam imitemur, ne eorum comparatione damnemur. Sit pœnitentia nostra fidelis, humilis, spe metuque temperata, severa, sincera, prompta: Nullam enim moram inter Prophetæ prædicationem ac pœnitentiæ actionem interposuerunt Ninivitæ: In sacco & cinere pœnitentiam egerunt. *Dignus & victus & habitus pœnitentiæ; ut qui offenderant Deum luxu & ambitione, eorum damnatione placent, per quæ priùs offenderant. Saccus & jejunium arma sunt pœnitentiæ, auxilia peccatorum: ante jejunium, & sic saccus: ante quod occultum est, & postea quod palam: hoc semper Deo, illud interdum exhibetur hominibus: & si è duobus necessariis unum est subtrahendum, magis jejunium absque sacco, quàm saccum eligam absque jejunio.* Quomodo pœnitentiam agere debeat Christianus, post Baptismum in mortale aliquod peccatum lapsus, egregiè S. Ambrosius explicat & docet: *Agendam*, inquit, *pœnitentiam, & tribuendam veniam credere nos convenit; ut veniam tamen tamquam ex fide speremus, non tamquam ex debito; aliud est enim mereri, aliud præsumere. Tamquam ex syngrapho fides impetrat: Præsumptio autem arroganti est propior, quàm roganti. Prius solve quod debitum est, ut quod speraveris, impetrare merearis..... Plura solvendi habet subsidia, qui Deo, quàm is qui homini debet. Homo pecuniam pro pecunia reposcit, quæ non semper debitori præsto est: Deus affectum exigit, qui in tua potestate est. Nemo pauper est, qui Deo debet, nisi qui se ipsum pauperem fecerit. Et si non habet quæ vendat, habet quæ solvat. Oratio, lachrimæ, jejunium, debitoris boni census est, multòque uberior, quàm si quis ex pretio fundorum, pecuniam sine fide deferat.* Si saccum non induunt, si caput cinere non aspergunt Christiani, qui peccatorum pœnitentiam agere debent, luxum saltem, & ornatum immoderatum deponant. Sed heu! *Videas eos mutata veste incedere, quos lugere & gemere oportebat; quia vestem illam ablutionis & gratiæ sordidarunt: fœminas autem margaritis onerare aures, curvare cervices, quas bene Christo, non auro inclinarent: quæ se ipsas flere debebant, quòd margaritam, quæ de cœlo est, perdiderunt.* Contra hos & illas surgent Ninivitæ in judicio, quia pœnitentiam humilem & severam egerunt in prædicatione Jonæ, nec ipsam procrastinarunt, ut Christiani plerique gravium peccatorum rei, qui *Propositâ spe agendæ pœnitentiæ, licentiam sibi delinquendi propagatam putant; cùm pœnitentia remedium peccati sit, non peccandi incentivum. Vulneri enim medicamentum necessarium est; non vulnus medicamento, quia propter vulnus medicamentum quæritur, non propter medicamentum vulnus desideratur. Infirma deinde spes quæ committitur tempori; cùm omne tempus incertum sit, non omni spes tempori sit superstes.* Peccant omnes, pauci pœnitentiam agunt, pauciSSimi agunt ut oportet. *Facilius inveni qui innocentiam servaverint* (inquit Sanctus Ambrosius) *quàm qui congruè egerint pœnitentiam. An quisquam illam pœnitentiam putat, ubi adquirendæ ambitio dignitatis, ubi vini effusio,*

Jon. 3.

S. Hier. in c. 3. Jonæ.

S. Ambr. l. 2. de Pœnit. c. 9. & 10.

ubi

ubi ipsius copulæ conjugalis usus? Renuntiandum sæculo est: somno ipsi minus indulgendum, quàm natura postulat, interpellandus est gemitibus, interrumpendus est suspiriis, sequestrandus orationibus: vivendum ita, ut vitali huic moriamur usui: se ipsum homo sibi abneget, & totus mutetur: sicut quemdam adolescentem fabulæ ferunt propter amores meretricios peregrè profectum, & abolito amore regressum, postea veteri occurrisse dilectæ; quæ ubi se non interpellavit, mirata putaverit non recognitam, rursus occurrens dixerit: Ego sum; responderit ille: Matth. 16. 24. *Sed ego non sum ego. Unde bene Dominus ait,* Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. *Etenim qui mortui & sepulti in Christo sunt, non debent iterum velut viventes de hoc Mundo decernere.* Ne tetigeritis, *inquit*, neque gustaveritis, neque contrectaveritis: quæ sunt omnia in interitum ipso usu, *eo quod ipse hujus vitæ usus corruptela sit integritatis.* Ninivitæ surgent in judicio, & Christianorum teporem ac negligentiam in agenda pœnitentia accusabunt. Fervoris ad pœnitentiam agendam necessarii dederunt exemplum non solùm Ninivitæ, sed & ipse Jonas pœnitentiæ Prædicator. Jonas è ventre piscis post triduum velut è tumulo in terram ejectus, mandatum iteratum à Deo accepit eundi Ninivem, & illius eversionem post dies quadraginta prædicandi. Jonæ 3. *Et surrexit Jonas, & abiit in Ninivem juxta verbum Domini: & Ninive erat civitas magna, itinere trium dierum. Et cœpit Jonas introire in civitatem itinere diei unius: & clamavit & dixit: Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.* Statim Jonas, quod sibi fuerat imperatum, opere perfecit. Ninive autem erat, ad quam pergebat Propheta, civitas magna, & tanti ambitus, ut vix trium dierum posset itinere circumiri. S. Hier. in c. 3. Jonæ Prophetæ. *At ille præcepti, & superioris naufragii memor, viam trium dierum unius diei festinatione complevit.* Hunc pœnitentes imitentur, ad Divinum præceptum attendant, lapsus suos & naufragia, æternæ mortis ac damnationis pericula, quæ præcedentibus peccatis incurrerunt, in memoriam revocent; Dei bonitatem ac misericordiam considerent; harumque rerum consideratione fervorem excitent suum, ac superioris temporis desidiam ac negligentiam pia festinatione & ardore in agenda pœnitentia, & in via mandatorum Dei conficienda compensent. Dicant cum Jona: Jonæ 2. *Abjectus sum à conspectu oculorum tuorum: verumtamen rursus videbo Templum sanctum tuum..... Qui custodiunt vanitates frustra, misericordiam suam derelinquunt. Ego autem in voce laudis immolabo tibi: quæcumque vovi, reddam pro salute Domino.* Denique intra mysticum dierum pœnitentiæ consecratorum numerum evertatur Ninive, pravi habitus penitùs eradicentur, mores iniqui destruantur: *Adhuc quadraginta dies, & Ninive subvertetur.* Eversa reverà est, sed eversa in malo, ædificata in bono. S. Aug. l. 21. de Civit. Dei c. 20. *Ninivitæ quippè in hac vita egerunt pœnitentiam, & ideo fructuosam, velut in hoc agro seminantes, in quo Deus voluit cum lachrimis seminari, quod postea cum lætitia meteretur: & tamen quis negabit, quod Dominus prædixit, in eis fuisse completum, nisi parum advertat, quemadmodum peccatores Deus non solum iratus, verum etiam miseratus evertat? Evertuntur enim peccatores duobus modis, aut sicut Sodomitæ, ut pro peccatis suis ipsi homines puniantur; aut sicut Ninivitæ, ut ipsa hominum peccata pœnitendo destruantur. Factum est ergo, quod prædixit Deus: eversa est Ninive, quæ mala erat, & bona ædificata est, quæ non erat. Stantibus enim mœnibus atque domibus, eversa est civitas inveteratis moribus.*

XXVII. *Regina Austri surget in judicio cum generatione ista, & condemnabit eam, quia venit à finibus terræ audire sapientiam Salomonis. Et ecce plus, quam Salomon hic.* Regina Saba, extranea, gentilis, peregrina, Ecclesiæ figura est. Hęc est, de qua Psalm. 44. dicitur: *Astitit Regina à dextris tuis in vestitu deaurato, circumdata varietate. Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam*, &c. Vestitus Reginæ hujus & pretiosius est, & varius est: Sacramenta doctrinæ in linguis omnibus & variis. Quomodo autem omnis varietas vestis in unitate concordat, sic & omnes linguæ ad unam fidem. In veste varietas est, scissura non est. Aurum in varietate vestis, ipsa sapientia. Quælibet sit varietas linguarum, unum aurum prædicatur. Eamdem quippè sapientiam, eandem doctrinam & disciplinam omnes linguæ prædicant. Varietas in linguis, aurum in sententiis. Verum Salomonem Christum non quæsivit illa, sed ab ipso quæsita est, & per gratiam ejus vocata. Audivit, & vidit; inclinavit aurem suam, & oblita est populi sui, paternæque domus. Audivit primùm, fide mundans cor suum, unde videre posset. Oblita est populi Babyloniæ, habentis regem patremque diabolum. Et concupivit Rex Dominus Deus ejus, illius speciem ac decorem: formam adamavit, ac pulchritudinem, cujus ipse auctor est. Lavit enim eam à peccatis in sanguine suo: mundavit eam lavacro aquæ in verbo vitæ. Rex ejus, ipse est sponsus ejus. Regi nupsit Deo, ab illo dotata, ab illo decorata, ab illo redempta, ab illo sanata. Quicquid habet, unde illi placeat, ab illo habet. Christum Salomone longè excellentiorem agnovit, nempè Dei Filium, sapientiam increatam & æternam, Dei virtutem. Mysteria Regni Dei, morumque salutaria præcepta ab ipso audidivit, filiisque suis tradidit, & ad finem usque Mundi tradet, Regina illa Austri fœlicior, cùm verum Salomonem Christum semper habeat præsentem, & per Spiritum suum cęlestis arcana sapientiæ declarantem & explicantem. *Et ecce plus quam Salomon hic.* Ecclesiæ mysterium duplici exemplo evidenter à Christo expressum esse Sanctus Ambrosius observat: S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 96. *Quæ in Ninivitis per pœnitentiam, & in Regina Austri per studium percipiendæ sapientiæ de totius orbis finibus congregatur, ut pacifici Salomonis verba cognoscat. Regina planè, cujus regnum est indivisum, de diversis & distantibus populis in unum corpus assurgens. Itaque Sacramentum hoc magnum est de Christo & Ecclesia: sed tamen hoc majus est, quia illud in figura ante præcessit, nunc autem plenum in veritate mysterium est; illic enim Salomonis typus, hic autem Christus in suo corpore est. Ex duobus igitur constat Ecclesia, ut aut peccare nescias, aut peccare desinas; pœnitentia enim delictum amovet, sapientia cavet.* Lege Homiliam Origenis 38. in Lucam, & Sermonem inter Augustinianos olim 253. *De Tempore*, nunc 231. in Appendice.

S. Aug. Enar. in Ps. 44.

XXVIII. *Cum autem immundus spiritus exierit ab homine, ambulat per loca arida, quærens requiem, & non invenit. Tunc dicit: Revertar in domum meam, unde exivi. Et veniens, invenit eam vacantem, scopis mundatam, & ornatam. Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & intrantes habitant ibi: & fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Pervicacissimus ille humanæ salutis hostis, numquam malitiæ suæ otium facit. Atquin tunc maximè sævit, cùm hominem plenè sentit liberatum: tunc plurimùm accenditur, dum extinguitur. Doleat & ingemiscat necesse est, venia peccatorum permissa, tot in homine mortis opera diruta, tot titulos damnationis retrò suæ erasos. Dolet, quòd ipsum & angelos ejus Christi servus ille peccator judicaturus est. Itaque observat, oppugnat, obsidet: si qua possit, aut oculos concupiscentia carnali ferire, aut animum illecebris sæcularibus irretire, aut fidem terrenæ potestatis formidine evertere, aut à via certa perversis traditionibus detorquere; non scandalis, non tentationibus deficit. His præsertim patet anima arida, quæ gratiæ cœlestis benignis imbribus non irrigatur, quia oculos ad Deum non erigit, nec illos in se precatur effundi. Deum non orat, cœlum proindè illi æneum est. Non descendit in ipsam Dei miseratio, quia pia ex illius corde & ore non ascendit oratio.

Tert. l. de Pœnitentia.

Pra-

Pravi habitus in anima illa ſuſpenſi ſunt potiùs, quàm extincti. Unde diabolus illam ſemper ut domum ſuam intuetur, facilèque ſe illam occupaturum confidit: *Revertar*, inquit, *in domum meam, unde excivi*. Ipſum invitant negligentia, deſidia, otium, mundi & voluptatum amor adhuc in corde vivens. *Invenit eam vacantem, ſcopis mundatam, & ornatam. Tunc aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores ſe, & intrantes habitant ibi*. Ut enim juſtis multiplicatur ſeptiformis Spiritus gratia, ita in eadem peccata relapſis omnis dæmonum cumulatur injuria. Tunc *fiunt noviſſima pejora prioribus*, quia demon in ea velut arce firmiores munitiones extruit, pravoſque habitus magis roborat iteratione peccatorum, & verbo Dei aditum claudit, aut certè illius virtuti impedimentum affert. *Idem enim verbum & propter naturam ſuam indignis formidoloſum eſt, & propter benignitatem capi poteſt ab iis, qui ad ipſum excipiendum ſeſe præpararint. Quo in genere ſunt, qui impuro ſpiritu ex anima depulſo, mentibuſque agnitionis ſcopa mundatis & exornatis, otioſas eas ac deſides nequaquam reliquerunt, ne cum majori apparatu à ſeptem vitii ſpiritibus, hoc eſt, totidem, quot virtutis numerati ſunt, rurſus occupetur (quod enim difficiliùs expugnatur, ſtudioſiùs atque ardentiùs appetitur) verum ad vitii fugam virtutis cultum adjungunt, totum Chriſtum, vel certè quàm maximè, in animi domicilium admittentes, ne prava poteſtas vacuum aliquid offendens, domum rurſus impleat, ac noviſſima prioribus deteriora fiant, tum propter acriorem ac vehementiorem incurſionem, tum propter majorem arcis firmitatem, ejuſque expugnandæ difficultatem*.

S. Amb. l. 7. in Luc.

S. Gr. Nazianz. Or. 39.

Et fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus, ob gratiæ contemptum, ob ingrati animi vitium, ob comparationem diaboli cum Deo, ejuſque præ Deo electionem, ob divini timoris abjectionem. *Nam ſi idcircò te deliquiſſe pœnituerat, quia Dominum cœperas timere; cur quod metus gratia geſſiſti, reſcindere maluiſti, niſi quia metuere deſiiſti? Neque enim timorem alia res, quàm contumacia ſubvertit..... Dominum deſpicit, qui bonorum ac malorum intellectum ab illo conſecutus, quod intelligit fugiendum, quodque jam fugit, reſumens, intellectui ſuo, id eſt, Dei dono contumeliam facit: reſpuit datorem, cùm datum deſerit; negat beneficum, cùm beneficium non honorat. Quemadmodum poteſt ei placere, cujus munus ſibi diſplicet? Ita in Dominum non modò contumax, ſed etiam ingratus apparet. Cæterùm non leviter in dominum peccat, qui cum æmulo ejus diabolo pœnitentia renuntiaſſet, & hoc nomine illum Domino ſubjeciſſet, rursùs eumdem regreſſu ſuo erigit, & exultationem ejus ſe ipſum facit, ut denuo malus, recuperata præda ſua adversùs Dominum, gaudeat. Nonne, quod dicere quoque periculoſum eſt, ſed ad ædificationem proferendum eſt, diabolum Domino præponit? Comparationem enim videtur egiſſe, qui utrumque cognoverit, & judicato pronuntiaſſe eum meliorem, cujus ſe rursùs eſſe maluerit. Ita qui per delictorum pœnitentiam inſtituerat Domino ſatisfacere, diabolo per aliam pœnitentiæ pœnitentiam ſatisfaciet; eritque tantò magis peroſus Deo, quantò æmulo ejus acceptus*. Fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus. *Melius* enim *erat illis non cognoſcere viam juſtitiæ, quàm poſt agnitionem retrorſum converti ab eo, quod illis traditum eſt, ſancto mandato. Contigit enim eis illud veri proverbii: Canis reverſus ad ſuum vomitum; & ſus lota in volutabro luti*. Gravior certè illius culpa eſt, qui peccatum admiſſum plangit, nec tamen deſerit: *Quia & ipſam quam flendo potuit impetrare veniam, contemnit, & quaſi in lutoſa aqua ſemetipſum volvit, quia dum fletibus ſuis vitæ munditiam ſubtrahit, ante Dei oculos ſordidas etiam ipſas lachrymas facit*. Hujuſmodi hominibus, in eadem ſæpiùs peccata relapſis, convenit illud Sapientis oraculum: *Qui baptizatur à mortuo, & iterum tangit illum, quid proficit lavatio ejus?* Baptizatur quippè à mortuo, qui mundatur fletibus à peccato; ſed poſt baptiſma mortuum tangit, qui culpam poſt lachrymas repetit. Admonendi ſunt, qui admiſſa plangunt, nec tamen deſerunt, ut antè diſtricti Judicis oculos eis ſe eſſe ſimiles agnoſcant, qui venientes ad faciem quorumdam hominum, magna eis ſummiſſione blandiuntur; recedentes autem, inimicitias ac damna quæ valent, atrociter inferunt. Quid eſt enim culpas flere, niſi humilitatem Deo ſuæ devotionis oſtendere? Et quid eſt poſt fletum prava agere, niſi ſuperbas in eum, quem rogaverat, inimicitias exercere?

Tertul. l. de Pœnit. c. 5.

2. Petri 2. 21. 22.

S. Gr. M. p. 3. Paſtoralis Curæ, Admonit. 31.

Eccl. 14.

Deus quidem ad pœnitentiam expectat peccatores, in gravia peccata relapſos: ſed abſit, ut id aliquis ita interpretetur, quaſi eo ſibi etiam nunc pateat ad delinquendum, quia patet ad pœnitendum: *Et redundantia clementiæ cœleſtis, libidinem faciat humanæ temeritatis. Nemo idcircò deterior ſit, quia Deus melior eſt, toties delinquendo, quoties ignoſcitur*. Evaſimus ſemel, ne iterùm periculo damnationis æternæ nos inferamus, etſi iterùm evaſuri videamur. *Plerique naufragio liberati, exinde repudium & navi & mari dicunt; & Dei beneficium, ſalutem ſuam ſcilicet, memoria periculi honorant. Laudo timorem, diligo verecundiam: nolunt iterum Divinæ miſericordiæ oneri eſſe; formidant videri inculcare, *quod conſecuti ſunt: bona certè ſolicitudine iterum experiri vitant, quod ſemel didicerunt timere. Ita modus temeritatis, teſtatio eſt timoris: Timor autem hominis, Dei honor eſt*.

Tert. l. de Pœnit. c. 7.

* Id eſt conculcare.

Et fiunt noviſſima hominis illius pejora prioribus. Cupiditas enim carnis expulſa per pœnitentiam à conſuetis operibus, cùm non invenerit, in quibus delectationibus conquieſcat, avidiùs redit, & rursùs occupat mentem hominis, ſi cùm pulſa eſſet, negligentia ſubſecuta eſt, ut non introduceretur tamquam habitator mundatæ domui ſermo Dei, per ſanam doctrinam. Et quoniam non ſolùm habebit illa ſeptem vitia, quæ ſeptem virtutibus ſpiritalibus ſunt contraria; ſed etiam per hypochryſim ſe ipſas virtutes habere ſimulabit: propterea aſſumptis ſecum ſeptem aliis nequioribus, hoc eſt, ipſa ſeptenaria ſimulatione, redit illa concupiſcentia, ut ſint noviſſima hominis pejora, quàm erant illa prima.

« S. Aug. l. 1. Qu. Euang. « in S. Mat. « Qu. 8.

XXIX. *Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater ejus, & fratres ſtabant foris, quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant, quærentes te. At ipſe reſpondens dicenti ſibi, ait: Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? Et extendens manum in diſcipulos ſuos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt: ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt*. In Eccleſiaſtici miniſterii functionibus nullam carnalium neceſſitudinum habendam eſſe rationem Chriſtus docet. Salutis æternæ miniſter temporalia non debet intueri: Dei gloriam utilitatibus & commodis parentum & conſanguineorum anteponat, neceſſe eſt: illos colat; illorum, ut poſtulat pietas, curam gerat; ſed opus Dei non deſerat, non negligat illorum importunitate victus. *Si* Chriſtus *matrem & fratres eos fecit, qui non erant, quomodo negavit eos, qui erant? Sed in ſemetipſo docuit, qui patrem, aut matrem, aut fratres præponeret verbo Dei, non eſſe dignum Dei diſcipulum.... Solet id adimplere Chriſtus, quod alios docet. Quale ergo erat, ſi docens non tanti facere matrem, aut fratres, quanti Dei verbum, ipſe Dei verbum nuntiata matre & fraternitate deſereret? Negavit itaque parentes, quomodo docuit negandos pro Dei opere*. Qui negotiis ſæcularibus ad commoda temporalia conſanguineorum ſuorum procuranda ſe implicant, qui ex proventibus Eccleſiaſticis conſanguineorum ſuorum fortunas augent, & *paupertatem Chriſti ſuas ſuorumque faciunt divitias*, ut ait S. Hier. qui nepotibus indignis Eccleſiaſtica Beneficia conferunt, aut dignioribus ipſos præponunt, in eorum collatione, quibus animarum cura eſt annexa; qui in ſacris Ordinationibus, in diſpenſationibus, in aliis Eccleſiaſticæ diſciplinæ capitibus, commendationi parentum & conſanguineorum plus tribuunt, quàm Regulis Eccleſiaſticis, ſive ſacris Canonibus; hi Chriſti exemplum & documenta non ſequuntur, parentes verbo Dei non præponendos, imò pro Dei opere negan-

Tert. l. 4. Adversùs Marcionem, c. 19.

Idem, lib. de Carne Chriſti, c. 7.

dos

Tert. ib.

dos esse docentis. *Et extendens manum in discipulos suos, dixit: Ecce mater mea, & fratres mei.* Hæc aliàs figura est Synagogæ in matre abjecta, & Judæorum in fratribus incredulis. Foris erat in illis Israel; Discipuli autem novi intùs audientes & credentes, & cohærentes Christo, Ecclesiam delineabant, quam potiorem matrem, & digniorem fraternitatem, recusato carnali genere, nuncupavit.

S. Joa. Chr. ho. 45. in Matt.

Quæ est mater mea, & qui sunt fratres mei? Una sola & vera & communis nobilitas atque necessitudo cum Christo est, ut voluntatem Dei facias. Hic propinquitatis modus multò melior atque præstantior necessitudine carnali. Quę omnia probè tenentes, nec de filiorum gestis gloriemur, nisi virtutes eorum imitemur; nec de parentum nobilitate quidquam nobis arrogemus, nisi probam eorum vitam assequamur. *Quicumque fecerit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse meus frater, & soror, & mater est.* O mirabilem honorem! ò virtutis incredibiles vires! quò ducitis rectè viventes homines? Mulieres sanctissimam illam Virginem beatificarunt. Quot purissimum illum uterum admirantur? Quot optarent tales fuisse matres, & cętera omnia contemnere? Quid verò prohibet? Ecce rectam & facilem viam nobis proposuit, ut non fęminis solùm, verùm etiam viris, ad hanc dignitatem pervenire liceat; imò verò etiam ad majorem. Multò enim propinquiores Deo sunt, qui voluntatem ejus faciunt; quàm qui sola carnis necessitudine Christo conjunguntur. Non ergo simpliciter sanctam illam propinquitatem desidera; verùm etiam viam capesse, magnoque studio confice, quæ ad hoc desiderium implendum te perducat. Non est, cur Dei Virgines contristentur, quòd etiam ipsæ virginitate servata matres carnis esse non possunt. Illum enim solum virginitas decenter parere posset, qui in sua virginitate parem habere non posset. *Verumtamen ille unius Sanctæ Virginis partus, omnium sanctarum Virginum est decus. Et ipsæ cum Maria matres Christi sunt, si Patris ejus faciunt voluntatem. Hinc enim & Maria laudabilius, atque beatius Christi mater est, secundùm suprà memoratam ejus sententiam:* Quicumque facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est, ipse mihi frater, & soror, & mater est. *Has sibi omnes propinquitates in populo quem redemit, spiritaliter exhibet: fratres & sorores habet sanctos viros, & sanctas fœminas, quoniam sunt illi in cœlesti hæreditate coharedes. Mater ejus est tota Ecclesia, quia membra ejus, id est, fideles ejus, per Dei gratiam ipsa utique parit. Item mater ejus est omnis anima pia, faciens voluntatem Patris ejus fœcundissima charitate, in iis quos parturit, donec in eis ipse formetur. Maria ergo faciens voluntatem Dei, corporaliter Christi tantummodo mater est, spiritaliter autem & soror & mater. Ac per hoc illa una fœmina, non solùm spiritu, verùm etiam corpore, & mater est & virgo. Et mater quidem spiritu, non capitis nostri, quod est ipse Salvator, ex quo magis illa spiritaliter nata est; quia omnes qui in eum crediderint, in quibus & ipsa est, rectè filii sponsi appellantur: sed planè mater membrorum ejus, quod nos sumus; quia cooperata est charitate, ut fideles in Ecclesia nascerentur, quæ illius capitis membra sunt: corpore verò, ipsius capitis mater.*

S. Aug. l. de sancta Virgin. c. 5. & 6.

Legatur & Enar. in ps. 127. n. 12.

CAPUT XIII.

Sensus Litteralis.

I. IN *illo die, exiens Jesus de domo, sedebat secus Mare. Et congregatæ sunt ad eum turbæ multæ, ita ut in naviculam ascendens, sederet: & omnis turba stabat in littore.* Eodem illo die, vel tempore, quo Mater Christi & fratres advenerant, exiit Jesus de domo, quę auditorum ingentem multitudinem præ angustia capere non poterat: & in littore Maris Galilææ docentium more sedebat. Confluentibus autem ad illum turbis, & prementibus, in naviculam ascendit, vice suggesti, ut audiri posset à plebe stante in littore: *Et locutus est eis multa in parabolis.* Locutus est eis, non simplici & perspicuo sermone, sed figurato & obscuro, sub familiarium similitudinum & comparationum involucris; quem morem Syris, & maximè Palæstinis solemnem & usitatum fuisse, S. Hieron. testatur. Parabolis etiam usus est Magister cœlestis, tum ob rationem infra versu 13. traditam; tum ut auditorum attentionem vehementiùs excitaret; cùm ut sermones ipsius tenaciùs populi mentibus inhærerent; tum denique, ut per sensibiles similitudines sermo res ipsas significatas velut oculis subjiceret: Quod sermonis genus Prophetis etiam tritum est. Parabolis & ænigmatibus utitur divina Scriptura, *Ad exercitationem quærentis, & delectationem audientis: .... Sic loquitur, ut altitudine superbos irrideat, profunditate attentos terreat, veritate magnos pascat, affabilitate parvulos nutriat.*

S. Jo. Chrys. Hom. 46. in S. Matth.

S. Aug. l. 12. contra Faustum, c. 7. Et l. 5. de Genesi ad litteram c. 3.

II. *Ecce exiit qui seminat, seminare.* Satori Deum comparare, frequens est Hebræis. Philo Judæus Lib. de Legum allegoria: *Semen*, inquit, *quod Opifex sevit in fœcundo solo, Anima ratione utente.* Sator exiit, ut sementem jaceret: *Et dum seminat, quædam ceciderunt secus viam, & venerunt volucres cœli, & comederunt ea.* Dum semen longè latèque spargit, pars seminum cecidit juxta viam publicam & tritam, incultam, duram, & semini suscipiendo ineptam. Terra enim nisi gremio mollito & subacto semen suscipere non potest. Ideò volucres cœli semen terræ gremio minimè conditum, sed in ejus superficie sparsum diripiunt, & comedunt. *Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: & continuò exorta sunt, quia non habebant altitudinem terræ. Sole autem orto, æstuaverunt; & quia non habebant radicem, aruerunt.* Pars altera seminum cecidit in saxosas agri partes; & cùm terræ defectu deorsum penetrare non possent, vim sursum erexere, & quia non longè aberant à terræ superficie, statim se ostentarunt: & sole fervente, sunt torrefacta, quia defecta erant radice, ac propterea etiam humore, qui ex terra per radicem hauritur. Humoris autem penuria, accedente calore externo, efficit, ut arescant. *Alia autem ceciderunt in spinas: & creverunt spinæ, & suffocaverunt eà.* Pars cecidit in terram spinarum & carduorum feracem, & celeriùs, altiùs, densiùsque succrescentes spinæ, bona semina jam in culmos erecta suppreſſerunt & præfocaverunt. *Alia autem ceciderunt in terram bonam*, cultam, aratam, sartam: *& dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum*, pro terræ fertilitate.

III. *Qui habet aures audiendi, audiat.* Auditorum animos hac loquendi formula excitat. Qui à Deo accepit donum intelligendi quæ audit, & obediendi verbo veritatis, attendat ad propositam parabolam, sensum ejus quærat; ex ea proficiat, ac spiritalem utilitatem carpat.

S. Aug. lib. de dono persev. c. 14.

IV. *Et accedentes discipuli, dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis? Qui respondens, ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria Regni cœlorum; illis autem non est datum.* Cur turbis obscurè loqueris, ita ut non intelligant, cùm nos perspicuè docere consueveris? Respondit Christus: Ideò obscuriùs ipsis loquor, quia vobis simplicibus, humilibus, docilibus, audiendi simul & intelligendi atque obsequendi desiderio flagrantibus, singulari gratia datum est à Patre luminum, nosse perspicuè, non solùm Euangelica præcepta, quæ

ver-

verbis apertiſſimis tradidi, quia illorum cognitio neceſſaria omnibus eſt ad ſalutem; ſed etiam myſteria, ſeu arcana Regni cælorum, diſpenſationem Dei admirabilem circa prædicationis Euangelicæ progreſſum, tum apud Judæos, cùm apud Gentes. Illis autem, quorum pars maxima non credit, niſi ſigna & prodigia viderit; vel ſciendi magis curioſitate, quàm obediendi ſtudio, ad audiendum ſermones meos ducitur; aut contemnit etiam, irridet, calumniatur; datum non eſt à Patre æterno, ut hæc myſteria noſcant & intelligant, quia ſuperbia ſua, aliiſque peccatis, ſe indignos hac gratia præbuerunt, maximè Phariſæi, qui ſibi ſapientes & prudentes videntur. *Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: & qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo.* Proverbialis locutio eſt: Qui Dei donis ac beneficiis ornatus eſt, illiſque rectè utitur (quamvis & rectus uſus gratiæ à gratia ſit) Dei donis magis ac magis cumulabitur, ita ut illis affluat, continuiſque gratiarum incrementis ad perfectionem promoveatur. E contrario verò, qui non habet, id eſt, qui non rectè utitur donis ac beneficiis à Deo ſibi collatis; & quod habet, ſeu *videtur habere*, ab eo auferetur ob negligentiam, aut contemptum. Argumentum eſt à majori. Ingratis, aut qui non utuntur datis, ſi juſtè auferri poteſt, quod datum eſt; aut ex lege communi, aut ex pacto, auferri ſolet; tantùm abeſt, ut plura accipiant: æquum igitur non eſt, ut iſtis, quamdiù data Euangelicę inſtitutionis præcepta faſtidioſè reſpuunt, arcana Regni cœlorum explicem. *Habenti dabitur, & abundabit*; id eſt, *Deus cum benignitate utentibus eo, quod acceperunt, adimplebit atque cumulabit, quod dedit*. Dabitur autem ei adauctio fidei, vel intellectus, ſeu aliarum Dei gratiarum ac cœleſtium donorum, vel ſalus ipſa. Non habenti autem, quam debet habere, divinorum donorum æſtimationem, non cooperanti gratiæ Dei; quę jam accepit, auferentur in pœnam contemptus, & ingrati animi.

Luc. 8. 18.

S. Aug. l. 1. de Doctr. Chr.

V. *Ideo in parabolis loquor eis: quia videntes non vident, & audientes non audiunt, neque intelligunt*. Illis obſcuriùs loquor in pœnam incredulitatis, quia divina quæ facio opera, videntes oculis corporis, non vident oculis cordis; & ſermones apertiſſimos, quibus Euangelica præcepta omnibus & ſingulis ad ſalutem neceſſaria trado & explico, audientes *corporis ſenſu*, non audiunt *cordis aſſenſu*; nec intelligentia aſſequuntur, quia juſto judicio fit, ut qui noluerunt intelligere, cùm poſſent, intelligere non poſſint, cùm volunt. Idem ſignificant hæc verba apud SS. Marcum & Lucam: *Vt videntes non videant, & audientes non intelligant*. Ideò obſcuriùs ad illos loquor, ne poſteriora intelligant, qui priora clarè propoſita, in animum admittere noluerunt. His itaque verbis exprimitur pœna ſpiritualis cæcitatis, qua ob ſuperbiam & contemptum inſtitutionis Euangelicæ plectuntur. Quod ſequentia confirmant: *Et adimpletur in eis prophetia Iſaiæ, dicentis: Auditu audietis, & non intelligetis: & videntes videbitis, & non videbitis. Incraſſatum eſt enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos ſuos clauſerunt, ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & ſanem eos*. Varia lectio eſt hujus loci Iſaiæ in Hebræo Textu, & apud 70. Interpretes. Secundùm Hebraicum textum vertit S. Hieronymus: *Vade, & dices populo huic: Auditu audite, & nolite intelligere: & videte viſu, & nolite cognoſcere: Excæca cor populi hujus, & aures ejus aggrava, & oculos ejus claude: ne fortè videat oculis ſuis, & auribus audiat, & corde intelligat, & convertatur, & ſanetur*: Sive, ut eſt in Vulgata noſtra: *Vt ſanem eum*. Septuaginta verò Interpretes, per verba futuri temporis verterunt: *Auditu audietis, & non intelligetis*, &c. Verſionem 70. Seniorum ſecuti ſunt S. Matthæus hìc, & S. Paulus Actuum 28. referente S. Luca. Imperativus ſæpè pro futuro apud Hebræos uſurpatur: unde Matt. 23. 32. Chriſtus Judæis ait: *Et vos implete menſuram patrum veſtrorum*; non quòd id revera jubeat, aut velit, ſed futurum prænoſcat & prædicat: quaſi diceret,

S. Aug. l. de dono Perſev. c. 14.

Marci 4. 12. Luc. 8. 10.

Iſa. 6. 9. 10.

Et vos menſuram patrum veſtrorum implebitis. Cęterùm idem utrobique ſenſus eſt. Septuaginta Seniores, S. Matthæus, vel antiquus ejus Interpres, & S. Lucas, ſignificant, pœnas excæcationis & obdurationis populi Judaici à Propheta prædictas, ex ipſorum Judæorum culpa & contumacia ortum ducere. Textus autem Hebraicus Iſaiæ, ſignificat, cæcitatem cordis & duritiam ab irato & deſerente Deo, gratiamque ſubtrahente ſuam, illis infligi. Quem ſenſum & S. Joan. c. 12. Euangelii v. 40. expreſſit: *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iſajas: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & non intelligant corde, & convertantur, & ſanem eos.* Et S. Paulus Epiſt. ad Romanos c. 11. *Numquid Deus repulit populum ſuum? Abſit... Non repulit Deus plebem ſuam, quam præſcivit..... Electio conſecuta eſt: *cæteri ver òexcæcati ſunt, ſicut ſcriptum eſt: Dedit illis Deus ſpiritum compunctionis: *oculos, ut non videant, & aures, ut non audiant, uſque in hodiernum diem. Et David dicit: Fiat menſa eorum in laqueum, & in captionem, & in ſcandalum, & in retributionem illis. Obſcurentur oculi eorum, ne videant, & dorſum eorum ſemper incurva. Dico ergo: Numquid ſic offenderunt, ut caderent? Abſit. Sed illorum delicto ſalus eſt Gentibus, ut illos æmulentur. Quod ſi delictum illorum divitiæ ſunt Mundi, & diminutio eorum divitiæ Gentium, quantò magis plenitudo eorum?..... Nolo enim vos ignorare, fratres, myſterium hoc, quia cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo Gentium intraret, & ſic omnis Iſrael ſalvus fieret.* Ergo, inquit S. Hieronymus, non eſt crudelitas Dei, ſed miſericordia, unam perire gentem, ut omnes ſalvæ fiant; Judæorum partem non videre, ut omnis mundus lumen accipiat. Unde & ipſe Dominus in Euangelio ſacramentum cæci à nativitate, qui receperat oculos, vertit ad tropologiam, & dicit: *In judicium ego veni in hunc mundum, ut videntes non videant, & non videntes videant*. Et in alio loco Simeon loquitur: *Ecce hic poſitus eſt in ruinam & in reſurrectionem multorum.* Illis itaque non videntibus, nos videmus; illis cadentibus, nos reſurgimus. Quod intelligens Propheta, quodammodo aliis verbis dicit: O Domine, præcipis mihi loqui populo Judæorum, ut audiant, & non intelligant Salvatorem; & videant eum, & non cognoſcant. Si vis impleri juſſionem tuam, & totum ſalvari mundum, quod & ego fieri deſidero; excæca cor populi hujus, & aures aggrava, & oculos claude, ne intelligant, ne audiant, ne videant. Si enim illi viderint, & converſi fuerint, & intellexerint, & ſanati fuerint, totus mundus non recipiet ſanitatem. Ex quo animadvertimus, quamvis grave ſit peccatum, ſi quis convertatur, eum poſſe ſanari. Simulque & hoc intelligendum, quòd pro magnitudine ſceleris, etiam pœnitentia indigni judicati ſint, ipſo Domino dicente ad Jeruſalem: *Quoties volui congregare filios tuos, ſicut gallina pullos ſuos ſub alas, & noluiſti?*

S. Aug. qu. 14. in S. Matth. & Theod. in c. 6. Iſaiæ.

* Id eſt, Electi ex illo populo conſecuti juſtitiam.

* Id eſt, ſtuporis & pertinaciæ,

« S. Hier. in c. 6. Iſaiæ.

Joa. 9.

Matth. 23. 15.

Incraſſatum eſt enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt. Metaphorica locutio eſt, ſignificans animos & affectus Judæorum, terrenis voluptatibus & ſecundis rebus obſtupefactos, ſicut cor nimia pinguedine præfocatur, ad res divinas cæcos, hebetes, & ſtupidos eſſe. Pinguis venter ſenſum tenuem non parit: *Incraſſatus eſt dilectus, & recalcitravit: incraſſatus, impinguatus, dilatatus, dereliquit Deum factorem ſuum, & receſſit à Deo ſalutari ſuo*.

Deut. 32. 15.

Et oculos ſuos clauſerunt, ne quando videant oculis, &c. Id eſt, *Ipſi cauſa fuerunt, ut Deus eis oculos claudere*: Alius enim Euangeliſta dicit, *Excæcavit oculos eorum*. Sed utrum ut numquam videant, an verò vel ſic aliquando videant, *cæcitate ſua ſibi diſplicentes, & ſe dolentes, & ex hoc humiliati atque commoti ad confitenda peccata ſua, & piè quærendum Dominum*? Sic enim S. Marcus dicit: *Ne quando convertantur, & dimittantur eis peccata*. Ubi intelliguntur *peccatis ſuis meruiſſe, ut non intelligerent*; & tamen hoc ipſum miſericorditer eis factum, ut peccata ſua cognoſcerent, & converſi veniam mererentur. Quòd autem Joannes ait: *Propterea non poterant credere, quia ite-*

Joa. 12. 40.

S. Aug. qu. 14. in S. Matt.

Marci 4. 12.

Joa. 12. 40.

iterũ dixit Isaias: Excæcavi oculos eorum, ut non videant oculis, & nonintelligant corde, & convertantur, & sanem eos: adversari videtur huic sententiæ, & omninò cogere, ut quod hìc dictum est, *Ne quando oculis videant*, nõ accipiatur, Ne vel sic aliquandò òculis videant, sed prorsus, Ut non videant: Quandoquidem apertè ità dicit, *Vt oculis non videant*. Et quod ait, *Non poterant credere*, satis òstendit, *Non ideo factam illam excæcationem, ut ea commoti, & dolentes se non intelligere, converterentur per pœnitentiam; non enim possent hoc facere, nisi prius crederent, ut credendo convertèrentur, conversione sanarentur, sanitate intelligerent: sed ideo potiùs excæcatos, ut non crederent*: Dicit enim apertissimè, *Propterea non poterant credere*. Nec tamen propterea Judæi excusandi sunt, quia Deus excœcavit oculos eorum: imò quia Deus justus est, *Cogimur fateri, aliis quibusdam peccatis ita eos excæcari meruisse: quia tamen excæcatione non potuerunt credere. Frustra itaque conamur intelligere, ideo fuisse cæcatos, ut converterentur, cùm ideo converti non poterant, quia non credebant; & ideo credere non poterant, quia excæcati erant. An fortè non absurdè dicamus, quòsdam Judæorum fuisse sanabiles; sed tanto tamen tumore superbiæ periclitatos, ut eis expedierit primò non credere, & ad hoc fuisse cæcatos, ut non intelligerent Dominum loquentem per parabolas; quibus non intellectis, non in eum crederent, non credentes autem, cum cæteris desperatis eum crucifigerent; atque ita post ejus resurrectionem converterentur, quando jam de reatu mortis Domini ampliùs humiliati, vehementiùs diligerent, à quo sibi tantum scelus dimissum esse gauderent?* Act. 2. 37. *Quoniam tanta erat eorum superbia, ut tali humiliatione esset dejicienda.* Quod incongruè dictum esse quilibet arbitretur, si non ita contigisse in Actibus Apostolorum manifestissimè legerit. Non ergo abhorret, quod ait Joannes, *Propterea non poterant credere, quia excæcavit oculos eorum, ut non videant*, ab ea sententia, qua intelligimus ideò excæcatos, ut converterentur, hoc est, *Ideo eis per obscuritates parabolarum occultatas sententias Domini, ut post ejus resurrectionem salubriore pœnitentia resipiscerent: quia per obscuritatem sermonis excæcati, dicta Domini non intellexerunt, & ea non intelligendo, non in eum crediderunt, non credendo crucifixerunt eum; atque ita post ejus resurrectionem miraculis, quæ in ejus nomine fiebant, exterriti, majore criminis reatu compuncti sunt, & prostrati ad pœnitentiam; deinde accepta indulgentia, ad obedientiam flagrantissima dilectione conversi. Nam quibus non profuit illa cæcitas ad conversionem, quæ per linguam parabolarum fiebat, ita de illis Propheta alio loco dicit,* quod etiam Apostolus commemoravit, cùm de obscuritate linguarum ageret: *In aliis linguis, & in aliis labiis loquar populo huic, & nec sic me exaudient: dicit Dominus*. Non enim diceretur, *Nec sic me exaudient*, nisi ad hoc fieret, ut vel sic exaudirent: Id est, *Vt eis ad humilem confessionem, & solicitam inquisitionem, & obedientem conversionem, & ferventem dilectionem valeret. Est verò etiam ista ratio medicinæ corporalis: Nam & pleraque medicamenta prius affligunt, ut sanent; & ipsa collyria, quæ ad oculos pertinent, si ea opus est intrinsecùs infundi, nisi sensum videndi prius claudant & perturbent, prodesse non possunt*. Sap. 1. 25. Denique illos excœcavit Deus, qui credere primùm noluerant, & nihilominùs excœcavit illos malitia illorum. Ita apud Mosem legimus: *Induravit Pharao cor suum*: &, *Induravit Deus cor Pharaonis*.

1. Cor. 14. 21. Isai. 28. 11.

V. *Vestri autem beati oculi, quia vident, & aures vestræ, quia audiunt*. O vos beatos, qui & oculis mentis, & oculis corporis Filium Dei hominem factum, Messiam, tamdiù desideratum & expectatum, generis humani Liberatorem & Salvatorem a Deo promissum, præsentem videtis, & loquentem auditis! Huic Domini sententiæ non repugnat illa: *Beati qui non viderunt, & crediderunt*. Non enim Apostolis meliores atque fęliciores prædicantur, qui non viderunt & crediderunt, sed illis qui fidem oculis metientes, non credunt; nisi quod oculis corporis vident, cùm tamen fides sit rerum, quæ non videntur, & arguimentum non apparentium. Beati prophetæ, & justi, qui mentis ac fidei oculis venturum Messiam, id est, me ipsum viderunt; ut Abraham qui *Exultavit, ut videret diem meum; vidit, & gavisus est:* Sed vos beatiores, qui propè videtis, & sensibus usurpatis, quod illi longè; perspicuè, quod illi obscurè; oculis etiam corporis, quod illi spiritu dumtaxat viderunt. Joa. 8. 56.

VII. *Amen quippè dico vobis, quia multi Prophetæ & justi cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt: & audire quæ auditis, & non audierunt*. Felicitatem Apostolorum commendat, quam non ex meritis, sed ex singulari Dei gratia sibi contigisse, par erat, ut æstimarent; majoresque propterea gratias Deo agerent, quòd Dei Filium hominem factum oculis contuerentur, & divinæ dispensationis arcana explicantem, ac salutis præcepta tradentem audirent: quod nec Propheris, nec antiquis justis, nec Regibus à Deo concessum fuerat. Lucæ 10. *Beati oculi, qui vident quæ vos videtis. Dico enim vobis, quòd multi Prophetæ & Reges voluerunt videre quæ vos videtis, & non viderunt*, &c. Multi Prophetæ: multos hìc pro omnibus posuit. Multi Prophetæ, qui conscii fuerunt arcanorum cœlestium, quibus Deus futuram Filii sui Incarnationem & mysteria revelavit, utque cæteris prædicarent, ac literis ad memoriam sempiternam consignarent, præcepit: justi quibus Deus ita favit, ut illis se familiariter patefaceret: Reges etiam sancti & divinarum promissionum de Messia, ex illorum stirpe nascituro, honore insignes, votis ardentissimis exoptarunt videre præsentia quę vos videtis, & non viderunt: & audire quæ vos auditis, & non audierunt. *Juxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes & salutantes,* (inquit S. Paulus.) Et S. Petrus: *De qua salute,* inquit, *exquisierunt, atque scrutàti sunt Prophetæ, qui de futura in vobis gratia prophetaverunt: scrutantes, in quod vel quale tempus significaret in eis Spiritus Christi: prænuntians eas quæ in Christo sunt passiones & posteriores glorias: quibus revelatum est, quia non sibimetipsis, vobis autem ministrabant ea, quæ nunc nuntiata sunt vobis per eos, euangelizaverunt vobis, Spiritu sancto misso de cœlo.* Hebr. 11. 39. 1. Petri 1. 10. 11. 12.

VIII. *Vos ergo audite parabolam seminantis*. Intelligite parabolæ mox à me propositæ significationem. *Omnis qui audit verbum Regni, & non intelligit, venit Malus, & rapit quod seminatum est in corde ejus: Hic est qui secus viam seminatus est*. Cùm aliquis audit verbum de Regno cœlorum, verbum Euangelicæ prædicationis, illudque intelligere non curat, non meditatur, non recondit altè in animo, non retinet, non fovet, ut fructum virtutum ac bonorum operum ferat: venit diabolus auctor omnis malitiæ, desperatè & immutabiliter malus; & procurata divini Verbi oblivione, vel distracto & dissipato in sæculares curas animo, rapit semen illud cœleste, quod in cor ejus per aures immissum est. Hic est qui per illam terræ portionem significatur, quæ juxta viam sita, semen in se delapsum excepit: *Hic est qui secus viam seminatus est*. Seminari dicitur & semen, & ager: unde & sata dicuntur agri qui seruntur: *Sata læta, boumque labores*. Igitur, *seminatus*, hìc idem est ac semine conspersus.

IX. *Qui autem super petrosa seminatus est, hic est qui verbum audit, & continuò cum gaudio accipit illud; non habet autem in se radicem, sed est temporalis: facta autem tribulatione & persecutione propter verbum, continuò scandalizatur*. Qui designatur per terram petrosam, hic est, qui statim atque Dei verbum audit, libenter & cum gaudio illud recipit, considerat, probat, illius luce, pulchritudine, utilitate, suavitate delectatur: sed radices in corde ejus verbum illud cœleste non agit, ob inconstantiam ejus, animique levitatem. Firmum scilicet ac stabile propositum non habet quærendi Regnum Dei, spretis omnibus aliis,

Joa. 10. 19.

bona

bona opera faciendi, & in illis perseverandi, & omnia tolerandi propter justitiam: *Sed est temporalis*: Ad tempus credit, ut exponit S. Lucas, quousque opportunum illi videtur, quamdiù nihil detrimenti accipit quoad res temporales: *Facta autem tribulatione*, orta persecutione & imminente vexatione, sive publica per tyrannos & magistratus, sive privata per homines quoscumque; *propter verbum*, propter fidei, vel justitiæ professionem; *continuò scandalizatur*, solo timore damnorum temporalium offenditur; & à fide, vel justitiæ ac pietatis tramite deficit. Luc.8. 15. *Et hi radices non habent, qui ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt.*

X. *Qui autem seminatus est in spinis, hic est qui verbum audit, & solicitudo sæculi istius, & fallacia divitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur.* Qui terra spinarum ferace designatur, hic est, qui Dei verbum audit, animo concipit, retinet, piis desideriis Deum quærit; hic est, in quo semen illud cœleste satis altas egit radices, ut bonorum operum fructus inde sperari posset: Verùm *solicitudo sæculi istius*, rerum quarumlibet ad sæculum pertinentium immodicæ & anxiæ curæ, studium rerum, quæ in hoc mundo splendidissimæ videntur, in quo genere excellit honorum & gloriæ cupido, quæ mortalibus novissimè exuitur; familiæ decus & incrementum; voluptates, & fallaces seductricesque divitiæ, sive studium & cupiditas illas acquirendi & conservandi: (quæ triplex cupiditas à Sanct. Joanne significatur his verbis, *concupiscentia carnis, concupiscentia oculorum, & superbia vitæ*:) spinarum instar simul cum satis exortarum, divini Verbi semen opprimunt & præfocant; conatus, curas, & affectus omnes vitæ melioris extinguunt; fructum salutis emergere, & ad maturitatem perduci non sinunt. Marci 4.18. *Hi sunt qui verbum audiunt, & ærumnæ sæculi, & deceptio divitiarum, & circa reliqua concupiscentiæ introeuntes suffocant verbum, & sine fructu efficitur.* Lucæ 8. 14. *Quod autem in spinas cecidit, hi sunt qui audierunt, & à solicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitæ, euntes suffocantur, & non referunt fructum.*

XI. *Qui verò in terram bonam seminatus est, hic est qui audit verbum, & intelligit, & fructum affert, & facit aliud quidem centesimum, aliud autem sexagesimum, aliud verò trigesimum.* Tandem qui terræ bonæ, in quam semen immissum est, symbolo designatur, ille est qui Dei verbum audit, & intelligit, meditatur, *in corde bono & optimo retinet*, & fructum affert, alius alio uberiorem, pro varietate donorum, quibus Christus cor præparare, excolere, & *incrementa frugum justitiæ* promovere dignatur: Deus enim *corda aperit*, ut verbum salutis obedienter excipiant & intelligant, & *incrementum dat Deus*. Apud S. Lucam habetur, *Et fructum afferunt in patientia*, id est, in bonorum operum fructibus edendis & proferendis perseverant, præmium æternæ vitæ à Deo expectantes. Sic patientiæ nomen usurpatur Rom. 8. 25. *Si autem quod non videmus, speramus, per patientiam expectamus*. Et Jacobi 5.7. *Patientes estote, fratres, usque ad adventum Domini. Ecce agricola expectat pretiosum fructum terræ, patienter ferens, donec accipiat temporaneum, & serotinum. Patientes igitur estote & vos, & confirmate corda vestra.*

Luc.8.15. Luc.24.45. Act.16.14. 1.Cor.3.6. & 7. 2.Cor.9.10.

XII. *Aliam parabolam proposuit illis, dicens: Simile factum est Regnum cœlorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo. Cùm autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & superseminavit zizania in medio tritici, & abiit. Cum autem crevisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania.* Parabolam aliam præcedenti non absimilem Christus turbis proposuit, qua malos in Ecclesia semper bonis permixtos fore significaret. Tale quid accidit in Ecclesia militante, ac si homo bonum semen seviſset in agro suo; inimicus autem ejus clam, noctu, opportuno sibi tempore, dum nemo vigilaret, venit & lolium superseminavit. Quod frumento quidem foliis, culmisque simile est, sed tamen ex corruptis frumenti seminibus nascitur ante messem. Zizania, hæreticorum & improborum Christianorum typus; bonum semen, proborum Christianorum; ager, mundus; boni seminis sator, Christus; zizaniorum sator, diabolus. Cùm autem herba crevisset, & spicas granaque protulisset, ex quibus dignosci bonus, aut malus frutex potest, tunc apparuerunt & zizania, quæ in primo gramine vix discerni poterant. S.Aug.Qu. 12.in Mat.

XIII. *Accedentes autem servi patrisfamilias, dixerunt ei: Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo? Unde ergo habet zizania? Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit.* Christus in hujus parabolæ expositione non explicat, quid significent servi qui ad patremfamilias accesserunt, ipsum de zizaniorum ortu monituri: fortè quia id non adhibetur ad significandum, tamquam pars parabolæ; sed ad narrationis contextum, ut emblema quoddam: sicut enim non omne, quod in tabulis pictis delineatur; ita non quicquid in parabolis adhibetur, significationem habet. *Nonne bonum semen seminasti in agro tuo?* Certè tu probum semen, non degener, in agro tuo seminaveras: Unde ergo infelix lolium?

XIV. *Servi autem dixerunt ei: Vis, imus, & colligimus ea? & ait: Non: ne forte colligentes zizania, eradicetis simul cum eis & triticum. Sinite utraque crescere usque ad messem: & in tempore messis, dicam messoribus: Colligite primùm zizania, & alligate ea in fasciculos ad comburendum; triticum autem congregate in horreum meum.* Vis eamus, & evellamus zizania? Respondet Paterfamilias: Non; mali enim tolerandi sunt, non è medio tollendi, quamdiù periculum est, nè tritico simul, id est, probis detrimentum inferatur: quamdiù zizania tritico ita similia sunt, ut certò cognosci non possint: quamdiù schismatis periculum est; & timendum, nè triticum simul cum zizaniis revellatur, ne mali ab Ecclesia expulsi plures alioquin bonos, sed infirmos, secum in perniciem trahant. *Cùm igitur quisque fratrum, id est, Christianorum, intus in Ecclesiæ societate constitutorum, in aliquo tali peccato fuerit deprehensus, ut anathemate dignus habeatur; fiat hoc, ubi periculum schismatis nullum est: atque id cum ea dilectione, de qua Apostolus alibi præcipit, dicens: Vt inimicum non eum existimetis, sed corripite ut fratrem; non enim ad eradicandum, sed ad corrigendum. Quod si se non agnoverit, neque pœnitendo correxerit, ipse foras exiet, & per propriam voluntatem ab Ecclesiæ communione dirimetur. Nam & ipse Dominus, cum servis volentibus zizania colligere dixit:* Sinite utraque crescere usque ad messem: *præmisit causam, dicens:* Ne forte cùm vultis colligere zizania, eradicetis simul & triticum. *Vbi satis ostendit, cùm metus iste non subest, sed omninò de frumentorum certa stabilitate securitas manet, id est, quando ita cujusque crimen notum est, & omnibus execrabile apparet, ut vel nullos prorsùs, vel non tales habeat defensores, per quos possit schisma contingere; non dormiat severitas disciplinæ, in qua tantò est efficacior emendatio pravitatis, quanto diligentior conservatio charitatis. Tunc autem hoc sine labe pacis & unitatis, & sine lasione frumentorum fieri potest, cum congregationis Ecclesiæ multitudo ab eo crimine, quod anathematur, aliena est. Tunc enim adjuvat Præpositum potiùs corripientem, quàm criminosum resistentem: tunc so ab ejus conjunctione salubriter continet, non rabie inimica, sed coercitione fraterna. Tunc etiam ille & timore percutitur, & pudore sanatur, cum ab universa Ecclesia se anathematum videns, sociam turbam, cum qua in delicto suo gaudeat, & bonis insultet, non potest invenire.* S.Hier. c.13. in S. Mat. S. Aug. l. 3. contra Parmenianum c.3. 2. Thessal.5. 15.

Sinite utraque crescere usque ad messem. Ad consummationem usque sæculi, quæ messis typo significatur, malos cum bonis vitam agere, etiam & florere sinite: *Et in tempore messis*, tempore præstituto, quo triticum à lolio & paleis segregandum est, electi à reprobis discernendi supremo judicio: *Dicam messoribus*, quo nomine Angeli figuratè significantur: *Colligite primùm zizania*, malos à bonis, electos à reprobis separa-

S.Aug.Qu. 12.in S.Matt.

separate: *Et alligate in fasciculos ad comburendum.* Hæreticos & impios secundùm justitiæ Divinæ ordinem ita congregate, ut similes similibus colligati, pœnas ignis æterni luant: ut non confusè, sed pro modo perversitatis suæ uniuscujusque erroris pertinacia, & criminis malitia puniatur. *Triticum autem congregate in horreum meum.* Electos & sanctos in cœlum inferte.

XV. *Aliam Parabolam proposuit eis, dicens: Simile est Regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo: quod minimum quidem est omnibus seminibus; cùm autem creverit, majus est omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cæli veniant & habitent in ramis ejus.* Doctrina & prædicatio Euangelii comparatur grano sinapis, quod unum est ex minimis omnium seminibus: cùm autem creverit, unum est ex maximis omnium oleribus, & lignescit stipes ejus, atque in modum arboris crescit, & in locis calidis supra humanam staturam assurgit: adeò ut volucres cœli sub umbra ramorum ejus requiescant, eaque mirum in modum delectentur. Alteram similitudinis partem intelligendam Christus relinquit: ita Euangelium, quod ex omnibus doctrinis minimum habet splendoris & pompæ, & quod ita videtur abjectum, ut Judæis scandalum sit, Gentibus autem stultitia, cùm prædicatum fuerit, omnes alias doctrinas celebritate, firmitate, æternitate, sectatorum multitudine doctrinas omnes sæculares superabit: ita ut Reges & Principes, ac universi quibus ad cœlestia, volucrum instar, tendere ac volare constitutum erit, sub ejus umbra sint victuri. *Prædicatio Euangelii* (inquit S. Hieron.) *minima est omnibus disciplinis. Ad primam quippe doctrinam fidem non habet veritatis, hominem Deum, Christum mortuum, & scandalum crucis prædicans. Confer hujuscemodi doctrinam dogmatibus Philosophorum, & libris eorum, & splendori eloquentiæ, & compositioni sermonum, & videbis, quanto minor sit cæteris seminibus sementis Euangelii. Sed illa cùm creverit, nihil mordax, nihil vividum, nihil vitale demonstrat; sed totum flaccidum marcidumque & mollitum ebullit in olera & in herbas, quæ citò arescunt & corruunt. Hæc autem prædicatio, quæ parva videbatur in principio, cùm vel in anima credentis, vel in toto Mundo sata fuerit, non exurgit in olera, sed crescit in arborem: ita ut volucres cœli (quas vel animas credentium, vel Fortitudines Dei servitio mancipatas, oportet intelligi) veniant, & habitent in ramis ejus. Ramos puto Euangelicæ arboris, quæ de grano sinapis creverit, dogmatum esse diversitates: in quibus supra dictarum volucrum unaquæque requiescit.*

S.Hier. in c. 13. S.Matt.

XVI. *Aliam Parabolam locutus est eis: Simile est Regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ satis tribus, donec fermentatum est totum.* Hæc Parabola doctrinæ Euangelicæ vim & incrementum significat: Fermentum, ob diversas ejus proprietates, Scriptura sacra interdum in malum, interdum in bonum usurpat. Est enim corruptio quædam massæ nimis calefactæ: & quia conceptum in se calorem fovet, vim etiam habet ea, quibus immiscetur, augendi. Doctrina igitur Euangelii similis est fermento, quod mulier miscuit in farinæ satis tribus. Mulieri potiùs id tribuitur, quàm viro, quia pinsere muliebre magis, quàm virile opus est. Satum mensuræ genus est, juxta morem Provinciæ Palæstinæ, unum & dimidium modium capiens. Sata tria hìc exprimuntur, quòd tantum unica vice pinsi mos esset. Quamquam & mysticos sensus in satis tribus Patres invenerint atque exposuerint. E quibus illum Sanctus Hieronymus non planè probat, qui ad fidem unius in tribus personis Dei commendandam referatur. Quamvis enim pius sit sensus, *Numquam tamen parabolæ, & dubia ænigmatum intelligentia potest ad auctoritatem dogmatum proficere.* Parabolæ igitur sensus est: Sicut modicum fermentum ingenti farinæ massæ admixtum, suo sapore pervadit universam, vique sua auget, attollit, sapidam efficit: ita doctrina Euangelii, quamvis modica & humilis videatur, in paucorum primùm animis abscondita, universum orbem pervadet, afficiet, immutabit.

Mat. 16. 6. 1.Cor. 5. 6. & 7.

S.Hier. hic.

Gen. 18. 6.

XVII. *Hæc omnia locutus est Jesus in Parabolis ad turbas, & sine Parabolis non loquebatur eis; ut impleretur, quod dictum erat per Prophetam dicentem: Aperiam in Parabolis os meum, eructabo abscondita à constitutione Mundi.* Sine Parabolis non loquebatur turbis Christus Dominus in ista concione, quamvis aliàs sine Parabolis multa turbis locutus fuerit. Vel, sine Parabolis non locutus dicitur: *Non quia nihil propriè locutus est, sed quia nullum ferè sermonem explicavit, ubi non aliquid per Parabolam significavit, quamvis in eo aliqua & propriè dixerit: ita ut sæpè inveniatur totus sermo ejus Parabolis explicatus, totus autem propriè dictus, nullus inveniatur. Explicatos autem sermones dico, quando ex aliqua occasione rerum incipit loqui, quousque terminet, quicquid ad ipsam rem pertinet, & transeat ad aliud.* Ideò autem Christus in sermonibus ad turbas Parabolas frequenter adhibebat, quia ad spiritualia mysteria capienda, non erant idonei vel digni: & tamen melius erat eis, vel sic sub tegumento Parabolarum, doctrinam spiritualium audire, quàm ea omninò privari. Harum tamen Parabolarum apertam & nudam veritatem Dominus discipulis exponebat, per quos explicaretur aliis, qui digni & idonei essent, secundùm illud Apostoli 2. ad Timotheum 2. *Quæ audisti à me per multos testes, hæc commenda fidelibus hominibus, qui idonei erunt & alios docere.* Confer cùm S. Marci c. 4. 33. 34. *Et talibus multis Parabolis loquebatur eis verbum, prout poterant audire: sine Parabola autem non loquebatur eis. Seorsum autem discipulis suis disserebat omnia.* Prætereà, frequentibus Parabolis usus est, *Ut impleretur, quod dictum est per Prophetam dicentem: Aperiam in Parabolis os meum, &c.* Hoc testimonium ex Psalmo 77. sumptum est, qui *Asaph* Prophetæ titulo inscribitur, & in quo describitur egressus Israelis ex Ægypto, & omnia signa narrantur, quæ in Exodi continentur Historia. Quæ quidem omnia parabolicè scripta sentienda sunt, nec manifestam tantùm sonare litteram, sed abscondita Sacramenta; fuisseque figuras & typos rerum ad Christum ejusque Ecclesiam pertinentium, ut Apostolus confirmat his verbis: *Hæc autem omnia in figura contingebant illis.*

S.Aug.Qu. 15.In S. Mat. S.Joa. Chr.h. 48. in Euan. S.Matt.

S.Th. 3.p.q. 42.ar.3.

S.Hier. in c. 13. S.Matt.

1.Cor. 10.11.

Eructabo abscondita à constitutione Mundi. Effabor, oratione largè erumpente proferam mysteria ab initio, ab ipsa creatione Mundi abscondita, sed ab æterno in Dei consilio prædefinita. Christi porrò mysteria, Euangelii doctrinam, Deique circa illam dispensationem, mysterii abscondìti nomine in Euangelicis & Apostolicis Litteris significari, solemne est. Rom. 16. 26. *Ei autem, qui potens est vos confirmare juxta Euangelium meum, & prædicationem Jesu Christi, secundùm revelationem mysterii temporibus æternis taciti (quod nunc patefactum est per Scripturas Prophetarum, secundùm præceptum æterni Dei, ad obeditionem fidei) in cunctis Gentibus cogniti.* Coloss. 1. 26. *Adimpleo ea, quæ desunt passionum Christi, in carne mea, pro corpore ejus, quod est Ecclesia, cujus factus sum ego minister, secundùm dispensationem Dei, quæ data est mihi in vos, ut impleam verbum Dei: Mysterium quod absconditum fuit à sæculis & generationibus, nunc autem manifestatum est sanctis ejus, quibus voluit Deus notas facere divitias gloriæ Sacramenti hujus in Gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriæ, quem nos annuntiamus.* Denique 1. Cor. 2. 7. *Loquimur Dei sapientiam in mysterio, quæ abscondita est, quam prædestinavit Deus ante sæcula in gloriam nostram, quam nemo principum hujus sæculi cognovit.*

XVIII. *Tunc dimissis turbis, venit in domum, & accesserunt ad eum discipuli ejus, dicentes: Edissere nobis Parabolam Zizaniorum agri.* Dimittit turbas Jesus, & in domum, seu hospitium suum revertitur, ut accedant ad eum discipuli, & secretò interrogent, quæ populus nec audire merebatur, nec poterat.

Ediſſere, declara, explica nobis, precamur, quam propoſuiſti de Zizaniis agri Parabolam. *Qui reſpondens ait illis: Qui ſeminat bonum ſemen, eſt Filius hominis: Ager autem eſt Mundus. Bonum verò ſemen, hi ſunt filii Regni: Zizania autem, filii ſunt nequam. Inimicus autem qui ſeminavit ea, eſt diabolus: Meſſis verò, conſummatio ſæculi: Meſſores autem, Angeli ſunt.* Boni ſeminis ſator, Chriſtus eſt. Filius hominis, inquit, Ego ipſe, Deus & homo. *Ager Mundus* eſt, ſive Mundi ſimilitudo: ne putetis, in ſola Judæa, ut hactenùs, Verbi cœleſtis ſemen ſpargendum, non apud Gentes toto orbe diffuſas. *Bonum ſemen*, ſive qui bono ſemine conſiti, & ex bono ſemine nati, ſunt *filii Regni*, juſti, ad Regnum cœlorum prædeſtinati, cives & domeſtici Regni, id eſt, Eccleſiæ ſecundùm fœlicem illum ſtatum, in quo *non habet maculam neque rugam*; & de præſentis temporis Eccleſia, non numero tantùm ſunt, ſed merito. Zizania autem figura ſunt improborum Chriſtianorum, filiorum diaboli, cujus malitiam imitantur, quia vel doctrinæ perverſitate, vel pravitate vitæ, ſe & alios perdunt. *Inimicus*, qui zizania ſeminavit, diabolus eſt, qui homines tentationibus ſuis & malis artibus depravat. *Meſſis*, conſummatio ſæculi, ſive judicii univerſalis tempus. Meſſores, Angeli, quorum miniſterio Deus ad ſupremi judicii terribilem apparatum utetur. *Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur; ſic erit in conſummatione ſæculi. Mittet Filius hominis Angelos ſuos, & colligent de Regno ejus omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem: & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus, & ſtridor dentium.* Sicut zizania colliguntur, & ſeparantur à tritico, ita fiet in fine Mundi. *Mittet* Filius hominis, Deus & homo, *Angelos ſuos*, quos condidit, qui ejus voluntati ſerviunt, ejus mandata exequuntur: mittet illos in Mundum Univerſum, *& colligent de Regno ejus*, de Eccleſia viſibili, *omnia ſcandala*, omnes ſcandalorum auctores, qui doctrinæ pravitate, aut perverſitate ac turpitudine vitæ aliis cadendi & peccandi occaſionem præbuerint: *Et eos qui faciunt iniquitatem*: id eſt, quocumque vitiorum genere corruptos, & in peccatis perſeverantes. Scandalorum nomine, hæreſes & hæreticos hìc intelligi oportere, colligo ex collatione ſententiæ Chriſti, dicentis, *Neceſſe eſt, ut veniant ſcandala*, cum ſententia Apoſtoli, ſcribentis, *Nam oportet & hæreſes eſſe*. Idque confirmat Origenes: *Scandali nomen*, inquit, *frequens eſt in iſtis ſcriptis, quod uſurpare ſolemus de iis, qui ſimpliciores & falli faciles à ſana doctrina avertunt*. Hos igitur, & omnes operarios iniquitatis, ut alibi vocat Chriſtus, Angeli miniſtri ejus ex toto orbe collectos, mittent in caminum ignis, in fornacem cujus ignis nunquam extinguetur, qua concluſi, ſupplicium evadere non poſſunt; in gehennam ignis, in ignem æternum. *Ibi erit fletus & ſtridor dentium*: triſtitia & rabies extrema ob ſupplicium intolerabile. Confer cum Iſaiæ 65. 14. *Hæc dicit Dominus Deus*: *Ecce ſervi mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce ſervi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione ſpiritus ululabitis.*

Mat. 18. 7.

1. Cor. 11. 19.

Orig. l. 5. contra Celſum.

XIX. *Tunc juſti fulgebunt ſicut ſol, in Regno Patris eorum*: incomparabilis juſtorum gloria ſolis claritate ſignificatur, quæ tamen pro meritorum diſparitate inæqualis erit. Unde ſcribit Apoſtolus: *Alia claritas ſolis, alia lunæ, alia ſtellarum: ſic erit reſurrectio mortuorum*. Gloria æterna fruentur in Regno Dei, à quo ſunt adoptati in filios, & ad immarceſſibilem æternæ gloriæ coronam, atque hæreditatem vocati. *Qui habet aures audiendi, audiat*. His verbis ſignificat Chriſtus, quæ dixit, auditorum maximè intereſſe.

1. Cor. 15.

XX. *Simile eſt Regnum cœlorum theſauro abſcondito in agro: quem qui invenit homo, abſcondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit univerſa quæ habet, & emit agrum illum*. Summum & incomparabile Doctrinæ Euangelicæ pretium hac Parabola ſignificatur. Doctrina & gratia Euangelii ſimilis eſt theſauro abſcondito, quem ſi quis invenerit, tacet, ac occultatum relinquit, ne illius obtinendi elabatur opportunitas. Gaudio igitur incredibili ob inventum affectus, ſtatim facultates omnes ſuas vendit, ac in emptionem agri confert, in quo deliteſcit ille theſaurus, ut illius dominium, firmamque & perpetuam poſſeſſionem obtineat. Hebræo jure, theſauri proprietas agri dominum ſecuta videtur. Non ſignificat Parabola emendam Euangelii doctrinam ac gratiam, ſed maximi æſtimandam, & omnium rerum temporalium ſubeundam jacturam, ut illam obtineamus, ſecundùm illud Apoſtoli: *Quæ mihi fuerunt lucra, hæc arbitratus ſum propter Chriſtum detrimenta. Verumtamen exiſtimo omnia detrimentum eſſe, propter eminentem ſcientiam Ieſu Chriſti Domini mei: propter quem omnia detrimentum feci, & arbitror ut ſtercora, ut Chriſtum lucrifaciam.*

Philip. 3. 7. & 8.

XXI. *Iterum ſimile eſt Regnum cœlorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas. Inventa autem una pretioſa margarita, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam*. Eòdem collineat Parabola iſta, ac ſuperior. Idem accidit in Doctrina Euangelica, cœleſtique ſapientia & gratia Dei quærenda, ac ſi quis mercator lucri avidiſſimus, gemmas quærens, maximi pretii margaritam, ſive unionem, venalem invenerit: & ſtatim facultates omnes vendere non dubitaverit, ut illam compararet. Sic rerum chariſſimarum jactura comparanda vel ſervanda eſt doctrina Euangelii, gratiaque cœleſtis. *Omnis ex vobis* (inquit alibi Chriſtus) *qui non renuntiat omnibus, quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.*

Luc. 14. 33.

XXII. *Iterum ſimile eſt Regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti. Quam, cùm impleta eſſet, educentes, & ſecus littus ſedentes, elegerunt bonos in vaſa, malos autem foras miſerunt*. Prædicatio Euangelica, ipſaque militans Eccleſia, ſimilis eſt ſagenæ, à piſcatoribus miſſæ in mare; quod retis genus, quicquid obvium eſt, ſecum trahit; ideòque à Latinis everriculum vocatur. Cùm autem omni genere piſcium impleta fuerit ſagena, hanc è mari ſubducunt piſcatores, factoque piſcium delectu, bonos mittunt in vaſa; malos autem, inutiles, quiſquilias piſcium, abjiciunt. Sic Euangelica prædicatio omne genus hominum congregat in Eccleſiam, quæ bonos & malos complectitur. Delectus autem tempore, *In conſummatione ſæculi*, in die ſupremi judicii, *Angeli*, à me Judice miſſi, *exibunt, & ſeparabunt malos*, morti ſecundæ deſtinatos, *de medio juſtorum, & mittent eos in caminum ignis: ibi erit fletus & ſtridor dentium*. Ad tempus uſque judicii generalis, mali cum bonis, hypocritæ cum ſinceris Chriſtianæ pietatis profeſſoribus permixti ſunt: ſed cùm Euangelica prædicatio completa fuerit, cùm gentium plenitudo introierit in ſagenam, Angeli bonos in vaſis, id eſt, in æternis tabernaculis collocabunt: malos abjicient in æterna tormenta. Ante id tempus ſeparatio omnimoda malorum à bonis non fiet. *Qui ſemel æternum judicium deſtinavit poſt ſæculi finem, non præcipitat diſcretionem, quæ eſt conditio judicii, ante ſæculi finem. Æqualis eſt interim ſuper omne hominum genus, & indulgens, & increpans, communia voluit eſſe & commoda profanis, & incommoda ſuis, ut pari conſortio omnes & lenitatem ejus & ſeveritatem experiremur. Quia hæc ita didicimus apud ipſum, diligimus lenitatem, metuimus ſeveritatem.*

Tert. Apolog. c. 41.

Simile eſt Regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, &c. « Impleto Jeremiæ Vaticinio, dicentis: *Ecce ego mittam ad vos piſcatores multos*: poſtquam audierunt Petrus « & Andreas, & Jacobus, & Joannes filii Zebedęi, *Sequimini me, & faciam vos fieri piſcatores hominum*: « contexuerunt ſibi ex veteri & novo Teſtamento, ſa- « genam Euangelicorum dogmatum, & miſerunt eam « in mare hujus ſæculi: quæ uſque hodie in mediis « fluctibus tenditur, capiens de falſis & amaris gurgiti- « bus quicquid inciderit, id eſt, & bonos homines & « malos, & optimos piſces & peſſimos. Cùm autem « venerit conſummatio & finis mundi, tunc ſagena « extra-

« Jerem. 16. « S. Hie. In c. 13. S. Matt.

» extrahetur ad littus: tunc verum ſecernendorum pi-
» ſcium ſignum demonſtrabitur, & quaſi in quodam
» quietiſſimo portu, boni mittentur in vaſa cœleſtium
» manſionum: malos autem torrendos & exſiccandos
» gehennæ flamma ſuſcipiet.

XXIII. *Intellexiſtis hæc omnia? Dicunt ei: Etiam.* Apoſtolos alloquitur Chriſtus: quos vult non audire tantùm ſermones ſuos, ut populum; ſed planè intelligere, ut magiſtros orbis futuros: *Ideo*, inquit, *omnis Scriba doctus in Regno cœlorum, ſimilis eſt hominis patrifamilias, qui profert de theſauro ſuo nova & vetera.* Quia myſteriorum, quæ vobis expoſui, intellectum aſſecuti eſtis, jam Doctorum munere vos defungi velim. Omnis porrò Doctor Euangelicus, ad myſteria Regni cœlorum docenda & prædicanda inſtitutus, ſimilis eſſe debet optimo patrifamlias, qui de promptuario ſuo nova & vetera, omne ciborum genus convivis à ſe invitatis abundè profert, quibus & eorum neceſſitati & voluptati fiat ſatis. Non abſimili modo cœleſtis Regni Doctor, abundè omnibus, quę ſcire oportet, inſtructus ſit, neceſſe eſt, & ex ſcientiæ theſauro, diuturna meditatione, contemplatione, exercitatione parato, proferat omne doctrinæ genus, Veteris Novique Teſtamenti locos, omniaque in promptu habeat, tradat, exponat, pro rei, loci, temporis opportunitate, ac pro ingenio & captu auditorum. Sic *Inſtructi erant Apoſtoli, Scribæ & Notarii Salvatoris, qui verba illius & præcepta ſignabant in tabulis cordis carnalibus, regnorum cœleſtium Sacramentis, & pollebant opibus Patrisfamilias, ejicientes de theſauro doctrinarum ſuarum nova & vetera: ut quicquid in Euangelio prædicabant, Legis & Prophetarum vocibus comprobarent.* S. Hieron. in hunc loc.

Cant. 7. *Vnde & Sponſa dicit in Cantico Canticorum: Nova & vetera fratruelis meus ſervavit tibi.*

XXIV. *Et factum eſt, cùm conſummaſſet Ieſus Parabolas iſtas, tranſiit inde.* Ex locis illis maritimis diſceſſit. *Et veniens in patriam ſuam*, Nazareth, ubi fuerat educatus, *docebat eos in Synagogis eorum, ita ut mirarentur, & dicerent: Vnde huic ſapientia & virtutes?* Inſani! Mirantur, unde habeat ſapientiam Sapientia, & virtutes Virtus. *Vnde huic ſapientia, & virtutes?* Sapientia in his quæ loquebatur, virtutes in his quæ operabatur. Idcòque Apoſtolus, cùm dixit *Chriſtum Dei virtutem & Dei ſapientiam*; virtutem ad ſigna retulit propter Judęos; ſapientiam autem ad doctrinam propter Græcos, id eſt, Gentiles: *Nam & Iudæi ſigna petunt, & Græci ſapientiam quærunt.* S. Hier. 1. Cor. 1. 24.

XXV. *Nonnè hic eſt fabri filius? Nonnè mater ejus dicitur Maria, & fratres ejus Iacobus & Ioſeph, & Simon & Iudas? Et ſorores ejus, nonnè omnes apud nos ſunt? Vnde ergo huic omnia iſta? Et ſcandalizabantur in eo.* S. Joſeph Chriſti patrem putatitium & nutritium, fabrum fuiſſe, certum eſt. Ferrarium fuiſſe, ait Euangelium Hebræum, idemque cenſent S. Hilar. c. 14. in S. Matth. & S. Petrus Chryſol. ſer. 48. Fabrum lignarium fuiſſe, communior opinio eſt, à S. Juſtino Martyre aſſerta in Dialogo cum Tryphone Judæo, & à S. Ambr. lib. 3. in Lucam. Neque aliter veteres Chriſtianos ſenſiſſe, conſtat ex reſponſo illius, qui contumeliosè interrogatus à Libanio Sophiſta, Quid faceret fabri filius, reſpondit, Eum feretrum Juliano fabricare. Quin Chriſtus ipſe faber vocatur Marci 6. 3. *Nonnè hic eſt faber, Filius Mariæ? &c.* Unde ipſum S. Joſepho adfuiſſe in fabrili opere, & aratra ac juga feciſſe, S. Juſtinus tradit. *Nonnè mater ejus dicitur Maria?* Etiam in Chriſti matre offendebantur, quam aut nutricem fuiſſe, aut alio manuum labore victum parantem, Celſus Chriſtianis objicit. Tertull. lib. *De Spectaculis*, de Chriſto loquens: *Hic eſt ille fabri, aut quæſtuariæ filius.*

S. Hieron. in hunc loc.

Theod. hiſt. Eccl. c. 18.

Et fratres ejus Iacobus & Ioſeph, & Simon & Iudas. Fratres vocant ex materno genere conſobrinos, non Joſephi ex priore matrimonio filios, ut S. Epiphanius, & alii quidam ex Græcis ſenſerunt. Eadem certè, quæ infra S. Matthæo, & ſimiliter S. Marco dicitur *Maria mater Iacobi & Ioſeph*, S. Joanni dicitur *Maria ſoror Matris Domini*, quę cum Domini matre & cum Magdalena Cruci Chriſti adſtitit. Quòd ſi ea eſt Mater Jacobi & Joſeph, erit ſanè & Simonis & Judæ. Hic ergo eſt Jacobus, quem *Fratrem Domini*, id eſt, conſobrinum, loquendi genere etiam Græcis & Romanis noto, vocat non S. Paulus tantùm, ſed & Joſephus in Antiquitatibus Judaicis. Quòd autem S. Joannes in Euangelio narrat, ne ipſos quidem Jeſu fratres in eum credidiſſe, de remotioribus conſanguineis, non de conſobrinis iſtis, certè non de omnibus, intelligendum eſt. *Et ſorores ejus, nonnè omnes apud nos ſunt?* Has ſorores S. Epiphanius & Theophylactus Mariam & Salomen vocant. Ut ut eſt, has ſorores, id eſt, conſobrinas, aut alioqui cognatione proximas, pauperculas fuiſſe, apparet: Nam id quoque Nazarenos offendebat. *Vnde ergo huic omnia iſta?* Cùm domi non potuerit à ſuis iſta diſcere, quorum nemo ſit litteris ſupra plebem imbutus, nec præceptores habuerit. *Et ſcandalizabantur in eo.* Ob generis ejus humilitatem, ob parentum conditionem obſcuram offendebantur, cùm de Divina ejus ſcientia ac potentia magnificè ſentire, eumque non modò admirari, ſed revereri deberent.

S. Hier. l. Adverſus Helvidium. Jca. 7. 5.

XXVI. *Ieſus autem dixit eis: Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua, & in domo ſua.* Adagium eſt inter Judęos celebre, cujus ſenſus eſt: Nuſquam magis, quàm inter populares ſuos viros eximios contemni: tum quia familiaritas contemptum parit; tum quia homines pluris facere ſolent peregrina & adventitia, quàm domeſtica: tum quia *propèmodum naturale eſt cives civibus invidere.*

XXVII. *Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem eorum.* Propter pertinacem incredulitatem cum contemptu conjunctam, qua ſe miraculis indignos præſtiterunt: Petentibus enim & credentibus dumtaxat, non curioſis & planè incredulis miracula concedere, ſeu in eorum gratiam edere ſolebat Chriſtus, ut fidem jam inchoatam in ipſis confirmaret. S. Marcus ait: *Et non poterat ibi virtutem ullam facere, niſi paucos infirmos impoſitis manibus curavit: & mirabatur propter incredulitatem eorum.* Non poſſe, in Scripturis dupliciter ſumi ſolet, cùm ſecundùm propriam ſignificationem non ſumitur: Primò, ut ſit idem ac nolle: ſecundò, ut ſit idem ac non convenire, dedecere. Utroque modo ſumitur apud S. Marcum. Nolebat enim Chriſtus miracula plurima facere apud ſuos Nazarenos; nec decebat, ut priora ſpernentibus, plura ingereret. Ut fieri non poſſe dicatur, quod reverà non fit, Hebraiſmus eſt Scripturæ ſacræ familiaris. Deuter. 2. 17. *Non poteris comedere in oppidis tuis decimam frumenti*, &c. Id eſt, Non comedes in oppidis tuis. Gen. 18. 17. *Num celare potero Abraham, quæ geſturus ſum?* Id eſt, Num celabo? Marci 9. *Si potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti*: Id eſt, ſi credis. Joannis 5. 19. *Non poteſt Filius à ſe facere quidquam:* Id eſt, Nihil à ſe ipſo facit Filius. Lucæ 16. 2. *Iam non poteris villicare*: Id eſt, Non villicabis. Joannis 12. 39. *Propterea non poterant credere, quia iterum dixit Iſajas*, &c. Id eſt, Propterea non credebant, &c.

Marci 6. 5.

S. Gr. Nazian. ho. 2. 4. de Filio.

Senſus Moralis.

I. *EXiens Ieſus de domo, ſedebat ſecus Mare. Et congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ, ita ut in naviculam aſcendens ſederet: & omnis turba ſtabat in littore.* Prædicator Euangelicus & Sacerdos, animarum procurandæ ſaluti, Eccleſiæ utilitatibus conſecratus, Dei per gratiam ſuam vocantis, Epiſcopi ſui mittentis voci ac juſſioni obſequi debet, domumque ac familiam relinquere, ſi aliò vocetur ad ſacrum miniſterium obeundum, exemplo Abrahami, qui Deo vocante, & dicente, *Egredere de terra tua, & de cognatione tua*, confeſtim obtemperavit: exemplo Sponſæ, quæ Sponſi vocem obedienter audivit, dicentis: *Obliviſcere populum tuum, & domum patris tui:* exemplo Chriſti, qui exiens de domo, ſedebat ſecus Mare, turbaſque ſtantes in littore docebat. Congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ, Verbi divini audiendi deſiderio ac ſtudio, quod in plebe vehementius & ferventius eſt, quàm in divitibus, nobilibus, doctiſque viris. Chriſtus in navi, turba circum in littore. Imaginem intueor Eccleſiæ, quę *Grex* eſt *adunatus Paſtori*. Plebs in littore, Prælati, ac Prædicatores Euangelici in Mari, majoribus ſcilicet ac frequentioribus expoſiti periculis, quàm auditores. Hinc S.Aug. Gaudium (inquit) meum tunc ſolidum eſt, quando audio, non quando prędico. Tunc enim ſecurus delector. Voluptas illa non habet inflationem. Non ibi formidatur prępcipitium elationis, ubi eſt petra ſolidę veritatis. Et ut ſciatis ita eſſe, audite ubi dictum eſt: *Auditui meo dabis gaudium & lætitiam, & exultabunt oſſa humiliata.* Ibi gaudeo, ubi audio. Ubi audimus, humiles ſumus: ubi autem prędicamus, etſi non elatione periclitamur, certè vel frenamur... Etſi non extollor, periclitor, ne extollar. *Et alibi:* Nos, quos in iſto loco, de quo periculoſa ratio redditur, Dominus ſecundùm dignationem ſuam, non ſecundùm meritum noſtrum conſtituit, habemus duo quædam, unum quòd Chriſtiani ſumus, alterum quòd Præpoſiti ſumus. Illud quòd Chriſtiani ſumus, propter nos eſt: quòd autem Præpoſiti ſumus, propter vos eſt. In eo quòd Chriſtiani ſumus, attenditur utilitas noſtra: in eo quòd Præpoſiti, nonniſi veſtra. Sunt autem multi Chriſtiani, & non Prępoſiti, qui perveniunt ad Deum, faciliore fortaſſe itinere, & tantò fortè expeditiùs ambulantes, quantò minorem ſarcinam portant. Nos autem excepto, quòd Chriſtiani ſumus, unde rationem reddemus Deo de vita noſtra, ſumus etiam Præpoſiti, unde rationem reddemus Deo de diſpenſatione noſtra. Ad hoc iſtam difficultatem propono, ut compatientes nobis, oretis pro nobis. Id ſignificavit Chriſtus, cùm à navicula turbas in littore circũſtantes doceret: *Propè mare ſedens, eos qui in terris erant, piſcabatur.*

S.Cypr.

S.Aug. ſ.179. aliàs de diver.27.

S.Aug.ſ.46 aliàs de Temp.165.

S. Jo. Chryſ. Hom. 46. in Matth.

II. *Et locutus eſt eis multa in parabolis.* Ideò ſedet in navi, turbis foras ſtantibus: *Et factì iſtius genere ſignificat, eos qui extra Eccleſiam poſiti ſunt, nullam divini Sermonis capere poſſe intelligentiam. Navis enim Eccleſiæ typum præfert; intra quam verbum Dei poſitum & prædicatum hi, qui extra ſunt, & arenæ modo ſteriles atque inutiles adjacent, intelligere non poſſunt.* Locutus eſt etiam in parabolis, ut cœleſtis doctrinæ ſublimitatem auditorum captui attemperaret. Ideò Verbum Divinum caro factum, in nobis habitavit, & Incarnatione quaſi lac factum eſt, ut à nobis caperetur. *Quomodo fit lac, quo lactantur infantes? Nonnè eſca erat in menſa? Sed invalidus eſt infans ad comedendam eſcam, quæ in menſa eſt: quid facit mater? Incarnat eſcam, & conficit lac de ipſa. Conficit nobis, quod capere poſſimus. Sic Verbum caro factum eſt, ut lacte parvuli nutriremur, qui ad cibum quidem eramus infantes.* Ideò & in parabolis locutus eſt Chriſtus; lac dedit parvulis, ut cibum ſapientiæ majoribus daret.

S. Hilar. in c. 13. S. Mat.

S.Aug.ſ.117. aliàs 38. De Verb. Dom. n.16.

S. Jo. Chr. ho. 46. in S.Matth.

III. *Exiit qui ſeminat, ſeminare*, &c. Unde exiit, qui ubique præſens eſt, qui omnia replet? Aut qua ratione exiit? Certè non loco, ſed habitudine, atque Incarnationis diſpenſatione propinquior nobis factus. Nam quia nos venire ad ipſum non poteramus, peccatorum maceria ingreſſum atque aditum prohibente, ipſe ad nos egreditur. Ad quid igitur exivit? An ut terram vepribus plenam perderet, & ignavos agricolas puniret? Minimè; verùm ut optimo cultu terram arando fertilem faceret, religionis ac pietatis ſeminibus diligentiùs jactis. Nam ſemen hìc doctrinam ſuam, arva verò & campos animos hominum, ſeminatorem autem ſeipſum appellat: *Semen eſt verbum Dei.* Animus noſter ager Dei eſt: *Dei agricultura eſtis.* Dei eſt animos noſtros gratiæ ſuæ ac Verbi ſemine conſpergere ac fœcundare. Væ illis qui divino illi ſemini ſe ſubtrahunt, verbi Dei auditionem, vel lectionem negligentes. *Quid vobis plus eſſe videtur, verbum Dei, an Corpus Chriſti? Si verum vultis reſpondere, hoc utique dicere debetis, quòd non ſit minus verbum Dei, quàm Corpus Chriſti. Et ideò quanta ſolicitudine obſervamus, quando nobis Corpus Chriſti miniſtratur, ut nihil ex ipſo de noſtris manibus in terram cadat; tanta ſolicitudine obſervemus, ne verbum Dei, quod nobis erogatur, dum aliud aut cogitamus, aut loquimur, de corde noſtro depereat: Quia non minus reus erit, qui verbum Dei negligenter audierit, quàm ille qui Corpus Chriſti in terram cadere negligentia ſua permiſerit.* Luc.8.11. 1.Cor.3.9. S.Cæſarius Arelat. ſ.95. aliàs 16.inter homil.50. S.Aug. nunc 300.in Append.

IV. *Et dum ſeminat, quædam ceciderunt ſecus viam, & venerunt volucres cœli, & comederunt ea.* Non ait, ſemen ſecus viam ſe projeciſſe, ſed cecidiſſe ſecus viam. Cor hominis verbum Dei contemnentis, vel audire negligentis, inſtar viæ publicæ eſt, omnibus latè patens pravis cogitationibus & deſideriis, irruentibus undequaque per ſenſus rerum terrenarum & ſæcularium imaginibus, dæmonibus velut prædonibus expoſitum, vanitatis pulvere coopertum, luto voluptatum inquinatum, peccandi conſuetudine induratum, nulla interioris hominis mortificatione velut aratro ſciſſum ac præparatum, ideòque ſemen divini Verbi non excipit. Secus viam cadit ſemen illud cœleſte, cùm ab illis auditur, qui per viam ſpatioſam ambulant, quæ ducit ad mortem, per viam iniquitatis & perditionis. Ideò volucres cœli veniunt, rapiunt, conſumunt ſemen: *Venit malus, & rapit quod ſeminatum eſt in corde ejus.* Dum enim verbum Dei audiunt, & non intelligunt, id eſt, animo velut terra benè culta non recondunt, venit diabolus, qui per cœli volucres aptè ſignificatur; tum propter locum in quo verſatur, unde vocatur ab Apoſtolo *Princeps aeris hujus*; tum propter velocitatem, ſuperbiam, & indefeſſam ſedulitatem, qua divino ſemini inſidiatur, ut fructum ejus impediat. *Omnis ſpiritus ales. Hoc & angeli, & dæmones. Igitur momento ubique ſunt, totus orbis illis locus unus eſt, quid ubi geratur, tam facilè ſciunt, quàm enuntiant. Operatio eorum eſt hominis everſio. Multum ſpiritalibus viribus licet, ut inviſibiles & inſenſibiles in effectu potiùs, quam in acto ſuo appareant.* Diabolus (inquam) ſemen illud cęleſte rapit. Qui Deum audire contemnit, vel negligit, tradi meretur ſpiritui erroris & ſeductionis. Hominum negligentia poteſtatem diabolo in ipſos facit. Verbum itaque Dei, quod homines cùm audiunt, contemnunt expendere ac meditari, diabolus etiam è memoria delet: Ita fit ut non credant, aut certè ſecundùm fidem ſuam non operentur. *Venerunt volucres cœli, & comederunt ea.* Diabolus ſemen verbi Dei rapit, ſive per ſeipſum, ſive per miniſtros ſuos, per membra ſua, qui verbum diaboli ſpargunt, regulas & inſtitutiones Euangelicis veritatibus oppoſitas, mundi corrupti errores, *doctrinas dæmoniorum in hypocriſi loquentium mendacium*, doctrinas *prurientes auribus*, cupiditati faventes, *doctrinas varias & peregrinas*, repugnantes *ſanæ, & quæ ſecundùm pietatem eſt, doctrinæ.* Declinate ab illis, Fratres mei: *Hujuſcemodi enim Chriſto Domino noſtro non ſerviunt, ſed ſuo ventri; & per dulces ſermones & benedictiones ſeducunt corda innocentium.* Aures cordis

Tertullianus. Diabolus divinæ imaginis prædo.

Tert. Apol. c.22.

1.Tim.4.1.

Rom. 16. 16.

veſtri

vestri diabolo & ministris ejus si aperiatis, divini Verbi semen vobis eripient, efficientque, ne in vobis germinet. Cavete igitur, *Ne sicut serpens Hevam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo.*

2.Cor.11.3.

V. *Alia autem ceciderunt in petrosa, ubi non habebant terram multam: & continuò exorta sunt, quia non habebant altitudinem terræ. Sole autem orto, æstuaverunt: & quia non habebant radicem, aruerunt.* Cor lapideum durumque ad divina, Verbi cœlestis fructificationi ineptum est. Illius prædicatione nonnunquam delectatur, illius veritatem in animum recipit, credit, in bona desideria, in pios affectus interdum erumpit: Verùm bona illa germina, quę fructum polliceri videntur, contrariæ cupiditatis ardore, aut tribulationis, vel persecutionis æstu, brevi arescunt, quia *non habebant radicem.* Hujusmodi verbi auditores non sunt *In charitate radicati & fundati.* Affectus illi pietatis, piaque desideria, in superficie cordis (ut ita loquar) concipiuntur, intima non penetrant, nec immutant; cor instar lapidis durum manet, ad tempus credit, & erga divina piè afficitur; quandiù scilicèt nihil tangitur eorum, quæ intimis & inveteratis affectibus diligit: sed orta tribulatione, sive interiori ex cupiditatum conflictu, sive exteriori ex hominum malitia, continuò, velut ad solis ardorem, tenerum & malè radicatum germen arescit. *Non habet in se radicem, sed est temporalis; facta autem tribulatione & persecutione propter verbum, continuò scandalizatur,* & à pietate ac justitia deficit: quia cupiditati & persecutioni *sola charitate resistitur.* Curate, ne petrosa terra semen excipiat, & fructum boni operis sine perseverantiæ radicibus mittat. *Multis enim libet quod audiunt, boni operis initia proponunt; sed mox ut fatigari adversitatibus cœperint, inchoata derelinquunt. Petrosa ergo terra humorem non habuit: quia hoc quod germinaverat, ad fructum perseverantiæ non perduxit. Multi namque dum verbum contra avaritiam audiunt, eamdem avaritiam detestantur, rerum omnium contemptum laudant: sed mox ut viderit animus quod concupiscat, obliviscitur quod laudabat. Multi cum verbum contra luxuriam audiunt, pollutiones carnis non solum perpetrare non appetunt, sed etiam perpetratas erubescunt: sed mox ut carnis species eorum oculis apparet, sic mens ad desideria rapitur, ac si adhuc ab ea nihil sit contra eadem desideria deliberatum: & damnanda agit, quæ quicquid egisse se meminit, jam & ipsa damnavit. Sæpè etiam contra culpas compungimur, & tamen post fletum ad easdem culpas redimus. Sic Balaam Israelitici populi tabernacula contemplatus flevit, eisque se similem fieri in morte depoposcit, dicens:* Moriatur anima mea morte justorum, & fiant novissima mea horum similia. *Sed mox ut hora compunctionis transiit, in avaritiæ nequitiam exarsit. Nam propter promissa munera, in ejus populi mortem consilium dedit, cujus morti se fieri similem optavit: & oblitus est, quod planxerat, cum extinguere noluit, quod per avaritiam ardebat.*

S.Aug. Enar. in Ps.9. n.15.

S.Gr.M.h.15. in Euang.

Num.23.

VI. *Alia autem ceciderunt in spinas; & creverunt spinæ, & suffocaverunt ea.* Multi verbum Dei studiosè audiunt, animo recondunt, charitatis radice non sunt destituti, optimè dispositi videntur, ut fructum afferat; bona desideria, sincerum conversionis propositum, ac vitæ secundùm Dei legem instituendæ parit; opera etiam Christianæ pietatis nonnulla profert: Verùm qui dominatur in corde rerum temporalium amor, divitiarum, honorum, splendoris & incrementi familiæ, litium pro terrenis illis rebus susceptio, voluptatum cupiditas succrescentium instar spinarum, sementem verbi divini obruunt & suffocant. Totus enim affectus & conatus animæ in illa incumbit: atque ita extinguitur affectus & propositum vitæ melioris. *Qui autem seminatus est in spinis, hic est, qui verbum audit, & solicitudo sæculi istius, & fallacia divitiarum suffocat verbum, & sine fructu efficitur.* Non divitias, sed *fallaciam divitiarum* suffocare sementem verbi, dixit S. Euangelista, ostendens, esse quidem divitias in rerum mediarum, seu indifferentium numero; sed earum plerumque dulcedine homines inescari, seduci, depravari. *Solicitudo sæculi istius,* idem esse videtur ac *superbia vitæ* (1. Joannis cap. 2.) *Fallacia divitiarum,* idem quod *concupiscentia oculorum.* Cæterùm cur tertiam causam, quæ pietatis studium pariter suffocare solet, voluptates scilicet corporis, quas Sanctus Joannes vocat, *concupiscentia carnis,* Sanctus Marcus, *circa reliqua concupiscentiæ,* Sanctus Lucas, *voluptates vitæ,* Sanctus Matthæus omiserit, causa hæc est, quòd divitiis nominatis, eas satis existimaverit intelligi, quia divitiæ irritamenta sunt, & instrumenta carnalium voluptatum. Rectè spinis divitiæ comparantur. *Spinæ sunt, quia cogitationum suarum punctionibus mentem lacerant, & cùm usque ad peccatum pertrahunt, quasi inflicto vulnere cruentant.* Quas Dominus rectè fallaces divitias appellat: *Fallacia divitiarum.* Fallaces enim sunt, quæ nobiscum diù manere non possunt: Fallaces sunt, quæ mentis nostræ inopiam non expellunt: Fallaces sunt, quæ blanda spe pollicentur, quod præstare non possunt, veram scilicet quietem ac felicitatem: cùm tamen gravissimæ curæ in earum acquisitione, conservatione, incremento; dolor de illarum amissione, & præsentis vitæ quietem ac tranquillitatem maximè turbent, & futuræ beatitudinem sæpiùs impediant: *Non enim sine dolore pereunt, quæ cum amore possessa sunt.* Lugebat Sanctus Cyprianus, quòd patrimonii cæcus amor, & dilectæ facultates plurimos à cura salutis suæ, & legis divinæ veneratione & observantia, avocassent. Fallacia enim divitiarum, Verbi divini sementem & pietatis studium suffocat. *Illa fuerunt remanentibus vincula, illæ catenæ, quibus & virtus retardata est, & fides pressa, & mens vincta, & anima præclusa; ut serpenti terram, secundum Dei sententiam devoranti, præda & cibus fierent, qui terrestribus cupiditatibus inhærerent.* Fallacia divitiarum. *Solæ divitiæ veræ sunt, quæ nos divites virtutibus faciunt. Si ergo divites esse cupitis, veras divitias amate. Si culmen veri honoris quæritis, ad cœleste Regnum tendite. Si gloriam dignitatum diligitis, in illa superna Angelorum curia adscribi festinate. Verba Domini quæ aure percipitis, mente retinete. Cibus enim mentis est sermo Dei. Et quasi acceptus cibus stomacho languente rejicitur, quando auditus sermo, in ventre memoriæ non tenetur. Sed quisquis alimenta non retinet, hujus profectò vita desperatur. Æternæ igitur mortis periculum formidate, si cibum quidem sanctæ exhortationis accipitis, sed verba vitæ, id est, alimenta justitiæ, in memoria non tenetis. Ecce transit omne quod agitur, & ad extremum judicium sine ulla momenti interpositione, quotidie volentes nolentesque properatis. Cur ergo amatur quod relinquitur? Cur illud negligitur, quò pervenitur?*

S.Gr.M.h.15. in Euang.

S.Aug.l.de octo Dulcitii Quæstionibus, Qu.1.

S.Cypr. tr.de Lapsis.

VII. *Alia autem ceciderunt in terram bonam, & dabant fructum, aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum.* Terra bona, cor bonum & optimum, quod tale non fit, nisi gratia Dei, per Dominum nostrum Jesum Christum. Hanc terram quæ maledicta erat, spinis & tribulis horrida, Christus emit pretio magno, pretio sanguinis sui; terramque benedictam & fertilem operibus bonis effecit. Hanc excoluit, irrigavit pluvia illa voluntaria, quam segregat Deus hæreditati suæ. In ea quod seminatum est Dei verbum uberem in messem crescit. Fidelis scilicet ac pius animus *audit verbum, intelligit,* id est, ad illud attendit, illud retinet atque meditatur, *& fructum affert.* Varius autem fructus est pro vario terræ ingenio, pro diversitate statuum Christianismi, pro varia donorum Christi mensura. Uberiorem enim Martyres, secundum illis Virgines, postremò denique conjugati congruentem statui suo sanctitatis & bonorum operum fructum ferunt, si verè Deo fideles sint, ejusque verbum non inaniter audiant. *Aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum.* Intelligit & interpretatur S. Aug. *centesimum Martyrum propter satietatem vitæ, vel contemptum mortis: sexagesimum Virginum propter otium interius, quia non pugnant contra consuetudi-*

Ps.64.

S.Aug. l.1. Quæst.Euangel. Q.9.

tudinem carnis; solet enim otium concedi sexagenariis post militiam, vel post actiones publicas: trigesimum conjugatorum, quia hæc est ætas præliantium; ipsi enim habent acriorem conflictum, ne libidinibus superentur. Alii virginalem vitam in centeno fructu, in sexageno vidualem, in triceno conjugalem constituunt. Sed probabilius videtur, quoniam divinæ gratiæ multa sunt munera, & est aliud alio majus ac melius: unde dicit
1. Cor. 12. 31. S. Aug. l. de Sancta Virginit. c. 45. & 46. Apostolus: *Æmulamini charismata meliora*: plura intelligenda esse, quàm ut in tres differentias distribui possint. Primùm, ne continentiam vidualem, aut in nullo fructu constituamus, aut ad conjugalis pudicitiæ meritum deponamus, aut virginali gloriæ coæquemus; aut coronam Martyrii, vel in habitu animi, etiamsi desit tentationis examen, vel in ipsa passionis experientia constitutam, cuilibet illarum trium castitati, sine ullo incremento fertilitatis, accedere existimemus. Deindè ubi ponimus, quòd multi ac multę ita custodiunt continentiam virginalem, ut tamen
Matt. 19. 21. non faciant, quæ Dominus ait: *Si vis esse perfectus, vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me*; nec audeant eorum cohabitationi sociari, in quibus nemo dicit aliquid proprium, sed sunt eis omnia communia? Nihilne putamus fructificationis accedere Virginibus Dei, cùm hoc faciunt, aut sine ullo fructu esse Virgines Dei, etiamsi hoc non faciunt? *Multa ergo sunt dona, & aliis alia clariora ac superiora, singulis singula. Et aliquando alter fructuosus est donis paucioribus, sed potioribus; alter inferioribus, sed pluribus. Et quemadmodum inter se vel coæquentur, vel distinguantur in accipiendis æternis honoribus, quis hominum audeat judicare? Dum tamen constet, & multa esse ista diversa, & non ad præsens tempus, sed in æternum prodesse meliora. Sed Dominum tres arbitror voluisse fructificationis commemorare differentias, cæteras intelligentibus reliquisse. Nam & alius Euangelista, solum commemoravit centuplum. Numquid ideo putandus est, alia duo vel ignorasse, vel improbasse, ac non potius intelligenda reliquisse?* S. tamen Hier. aliam sententiam elegit, quæ centesimum fructum Virginibus, sexagesimum viduis, & trigesimum castis conjugibus deputat. Quam interpretationem & S. Athanasius olim amplexus erat. Ut ut est, nullus Christianæ professionis status sine bonorum operum fructu esse debet, quamvis sint varii sanctitatis & pietatis Christianæ gradus. Esse in statu omnium perfectissimo, necesse non est ad salutem: sed fidelem esse Deo, necesse est in eo ad quem vocati sumus, & omnia illius officia implere, Deique mandata, & justitiæ Christianæ partes accuratissimè implere. Omnem divini seminis fructum Deo non reddere, injustum est. Nemo non cavet, ne terrena agrorum suorum semina pereant; pauci cavent, ne spiritale ac cœleste semen, in animam suam à Deo immissum, perdatur & inutile fiat.

Luc. 8. S. Hier. l. 1. contra Jovinianum, & in c. 13. S. Matt. S. Athanas. Epist. ad Antonium Monachum.

S. Joa. Chr. ho. 46. in Matth.

„ VIII. Ista de seminibus parabola, copiosissimè omnibus pietatis doctrinam propositam esse ostendit. „ Nam quemadmodum agricola seminans non discernit campum, ut in altera parte seminet, in altera verò „ minimè; sed projicit semina in omnem agri partem: „ ita Salvator noster non divitem, aut pauperem; non “ ingeniosum, aut rudem; aut fortem, aut ignavum; „ aut diligentem, aut desidem discernit; sed omnibus, „ quamvis non ignoret futurum exitum, pietatis doctrinam commendat. Sic certè licebit ei dicere: *Quid „ oportuit me facere, & non feci?* Quando autem audis „ exiisse seminantem, ut seminet, non idem iterari putes. Sæpiùs enim egreditur seminans ad aliam quo„ que rem, quàm ad seminandum, putà ut novales scin„ dat, ut pernicioſas herbas amputet, ut vepres evel„ lat, at tale quid aliud faciat: ipse autem ad seminan„ dum egressus est. Cur igitur major pars seminis amis„ sa est? Non seminantis quippè, sed suscipientis culpa „ terræ hæc est, propter non attendentem, aut repu„ gnantem animam. Hac parabola discipulos docuit & „ exercuit, ut quamvis plures eorum, qui prædicatio„ nem Apostolicam susceperi erant, perderentur, non „ caderent animis; cùm id Domino ac Magistro pari- ter contigisse recordarentur; Neque tamen ipse, quam- “ vis ita futurum non ignoraret, semina spargere ne- “ glexit. Sed quomodo, inquies, vir prudens inter ve- “ pres, inter saxa, & in via publica seminaverit? In agris “ certè & in seminibus, quæ terræ traduntur, stultè fa- “ ctum videretur; in animis autem atque doctrina pro- “ bè & laudabiliter. Non enim absque imprudentia “ agricola illud faceret, cùm non sit possibile, lapides, “ aut vepres, aut viam quæ publica manet, in terram “ bonam mutari. In animis autem hominum non ita “ se res habet: Possibile enim est, ut lapides in terram “ fertilem convertantur, & ut via non conculcetur, nec “ transeuntibus omnibus pateat; sed in feraces agros “ traducta, & à spinis purgata, semina foveat. Quòd si “ hæc mutatio in omnibus facta non est, non seminan- “ tis culpa, sed audientium inobedientia id contigit. “ Nam ipse quidem diligenter eis semina tradidit, si “ verò illi corruperunt accepta, inculpabilis omninò “ est, qui tanta benignitate æqualiter in omnes utitur. “

S. Joa. Chr. h. 2. in Epist. ad Thessalon. IX. Summa porrò diligentia, magnitudine animi, attentione & labore opus est, ut animus noster, velut ager à Deo benedictus, uberes per ejus gratiam eique gratos fructus ferat. Sicut enim apud agricolas semina quædam semel in terram injiciuntur, sed magna “ opus habent cultura & diligentia; & nisi terra vomere “ proscissa illa contexerint, quæ injecta sunt, seminarunt “ avibus semina rapientibus; Ita nos quoque nisi con- “ tinua recordatione protexerimus ea, quæ in animos “ nostros immissa sunt divini Verbi ac cœlestis doctrinę “ semina, in aerem omnia projicimus, & inania at- “ que infrugifera reddimus: Diabolus enim rapit, & “ nostra perdit negligentia, & sol exsiccat, & imber “ obruit, & spinæ suffocant. Quamobrem non suffi- “ cit semen injecisse, sed magna opus est assiduitate, aves “ abigendæ, evellendæ spinæ, loca petrosa multa terra “ replenda sunt; omne quod damnum affert, arcendum “ & tollendum est. Sed in terra quidem universum est “ agricolæ; illa enim jacet inanima, ad patiendum so- “ lùm parata; In hac autem terra spirituali nequaquam: “ Non est universum Doctorum & Magistrorum; sed “ si non est pars maxima, dimidium certè est discipulo- “ rum. Concionatorum quidem est semen injicere, au- “ ditorum autem est facere quæ dicuntur, bonorum “ operum fructus ostendere, spinas radicitùs evellere. “ Spinæ enim sunt reverà divitiæ, nullum habentes fru- “ ctum, visu deformes, ad usum injucundæ; eos qui “ tangunt, molestia afficientes; non solùm infructuosæ, “ sed alia etiam germina impedientes. Tales sunt divi- “ tiæ: non solùm ipsæ fructum non ferunt in æter- “ num, sed etiam eos qui volunt possidere, impediunt, “ Camelorum cibus sunt spinæ, ignis pabulum, ad ni- “ hil utiles, nisi ad succendendum fornacem. Tales “ sunt divitiæ: alunt irrationales animi motus, ratio- “ nales pungunt & sauciant. In locis præruptis, petro- “ sis, aridis, humore destitutis nascitur spina: ita cùm “ aliquis est asper, durus, immisericors, in eo spinæ “ oriuntur, quæ cœlestis verbi sementem præfocant. “ Agricola spinas non ferro excindit, sed igne consumit “ radicitùs, & quasi virus ex terræ lumbis extrahit, ip- “ samque purgat; sic omnem ad divitias affectum, ra- “ dicemque malorum omnium cupiditatem, ignis Spi- “ ritus sancti consumat, animam expurget, terram- “ quæ cordis nostri renovet, necesse est: alioqui Dei ver- “ bum inutile redditur iis, quibus prædicatur. In Tem- “ plum, dum sacra concio habetur, venit dives, seu “ vir, seu mulier; non curat, quomodo audiat eloquia “ Dei, sed quomodo se ostentet, quomodo cum fastu “ sedeat, quomodo alias superet vestium magnificen- “ tia, omniumque in se convertat oculos & admira- “ tionem: similiter vir dives ingreditur multis servis sti- “ patus, qui turbam arceant, amictu superbo velut in- “ sultans pauperi. Deindè sedentem statim subeunt cu- “ ræ domesticæ trahentes in omnem partem; cir- “ cumfluit fastus, qui obsidet animam: existimat se “ gratificari & Sacerdotibus, & populo, & fortassis “ etiam DEO, quòd intraverit domum DEI. Qui “ autem tanto elatus tumore est, quomodo curari “ umquam poterit? Dic, quæso, si quis accesserit ad “

Me-

» Medici domum, & à Medico gratiam curationis non » petat, sed ei se gratificari existimet; & cùm medica- » mentis & pharmacis opus habeat ad curandum vul- » nus, circa vestes occupetur, aliquidne boni reporta- » bit? Simile quid continget in divitibus & amatori- » bus sæculi, cùm in Ecclesiam veniunt, ubi sacrarum » Scripturarum lectio, ubi Dei verbum auditur. Hu- » jus porrò mali causam aperiam: Existimant se ad Sa- » cerdotes & Concionatores adire, cùm in Templum » veniunt: existimant se ab illis audire, quæ audiunt: » non attendunt, non cogitant, quòd ad Deum ingre- » diuntur, quòd ipse cum eis loquitur. Quando enim » Lector stans ait, *Hæc dicit Dominus*, &c. & stans » Diaconus, silentio indicto, omnibus os obstruit, non » Lectori honorem habens hoc facit, sed Deo qui per il- » lum cum omnibus loquitur. Si scirent Deum per Pro- » phetam hæc dicere, fastum omnem abjicerent. Nam » si loquentibus cum eis Magistratibus, non aliò distra- » hunt animum, multò magis Deo loquente. Nos Dei » ministri sumus, ò dilecti. Non nostra dicimus, sed » quæ sunt Dei. E cœlo quotidiè venientes leguntur » Epistolæ. Dic autem quæso, si quispiam, dum om- » nes hic adsumus, ingressus esset, zonam habens au- » ream, erectaque cervice ac superbè incedens, dice- » ret se missum esse à Rege terreno, & ad totam ci- » vitatem afferre epistolam de rebus necessariis, non- » nè ad eum omnes converteremini? Nonnè etiam » non jubente Diacono, magnum adhiberetis silen- » tium? Si quispiam veniat à Rege, omnes acceditis: à » Deo autem venit, & è cœlis loquitur Propheta, lo- » quitur Euangelista, loquitur Apostolus, Christus ip- » se æterni Patris Filius loquitur, & nemo est qui at- » tendat.

X. *Et accedentes ad eum discipuli, dixerunt ei: Quare in parabolis loqueris eis? Qui respondens, ait illis: Quia vobis datum est nosse mysteria Regni cælorum, illis autem non est datum.* Fides & cognitio mysteriorum, gratuitum Dei donum est, non omnibus datum. Quantas igitur gratias Deo agere debent, qui illo miserante hanc acceperunt, cùm nulla merita haberent, sed tanto beneficio æquè essent indigni, ac illi qui non acceperunt, sed in tenebris ignorantiæ & infidelitatis suæ, justo Dei judicio, sunt relicti? *Audiunt hæc & faciunt, quibus datum est: Non autem faciunt, sive audiant, sive non audiant, quibus datum non est.* Quia vobis, *inquit*, datum est nosse mysterium Regni cœlorum, illis autem non est datum. *Quorum alterum ad misericordiam, alterum ad judicium pertinet illius, cui dicit anima nostra: Misericordiam & judicium cantabo tibi Domine.* Lugendum, quòd scientiam mysteriorum Regni cœlestis ita negligant Christiani, ac si nullatenùs ipsorum interesset; ipsamque humili fide & oratione impetrare à Patre luminum, qui revelat mysteria, non satagant.

S. Aug. l. de dono Persev. c. 14.

Ps. 100.

XI. *Qui enim habet, dabitur ei, & abundabit: qui autem non habet, & quod habet, auferetur ab eo.* Fides, intelligentia mysteriorum, obedientia, gratiæ omnes ac dona Dei, crescunt & augentur in eis, qui rectè utuntur: Qui tamen rectus usus donorum Dei, munus est Dei & gratiæ ejus cooperantis nobiscum: *Non ego, sed gratia Dei mecum.* Ille in nobis operatur, ut incipiens, qui volentibus cooperatur, ut perficiens. Donorum suorum fructum cum usura Deus exigit: Eorum privatione puniuntur, qui ad ejus gloriam illa impendere negligunt. *Qui non habet charitatem, etsi ad tempus habet hæc dona, auferentur ei. Auferetur ei quod habet, quia quiddam non habet. Et ipse quiddam hoc non habet, unde cætera teneantur, & ipse non pereat... Habet gratiam possidendi, sed non habet charitatem utendi: Quia ergo illud non habet, & quod habet, auferetur ab eo.*

S. Aug. Enar. in ps. 146. n. 10.

XII. *Ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vident, & audientes non intelligunt. Et adimpletur in eis Prophetia Isaiæ dicentis: Auditu audietis, & non intelligetis, & videntes videbitis, & non videbitis. Incrassatum est enim cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos clauserunt: Ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant, & convertantur, & sanem eos.* Sæculi cupiditates, rerum divinarum oblivio, divini Verbi fastidium, gradus sunt, quibus ad cæcitatem, & indurationem cordis pervenitur. Cæcitas & obduratio, præcedentium peccatorum pœnæ sunt, subsequentium causæ. Justum Dei judicium timeamus; demus operam, ne in nobis etiam terrible istud Isaiæ vaticinium impleatur. *Cæcitas cordis, quam solus removet illuminator Deus, & peccatum est, quo in Deum non creditur; & pœna peccati, qua cor superbum digna animadversione punitur; & causa peccati, cùm mali aliquid cæci cordis errore committitur.* Firmitas affectus in malo, seu in rerum temporalium amore, spiritualis cæcitatis causa est. *Incrassatum est cor populi hujus, & auribus graviter audierunt, & oculos suos clauserunt.* Affectant carnales homines, ne videant, ne audiant, ne intelligant res divinas, & quæ ad salutem pertinent suam; ne intelligant fœditatem & gravitatem peccati, pœnarum æternitatem, justitiæ pulchritudinem, Dei bonitatem ac magnificentiam, beatitudinem sempiternam, & magnitudinem bonorum, quæ promisit Deus diligentibus se; Christi mysteria, passionem ac mortem pro peccatis hominum toleratam, & cætera, quorum consideratione abstrahi possunt à terrenis rebus, quibus sunt immersi; à voluptatibus, quarum velut pinguedine sunt hebetati. Quàm infelix ille, quàm lugendus, qui miseriam suam non videt, non agnoscit! *Noluit intelligere, ut bene ageret.* Oculos suos claudit, ne videat lucem justitiæ. *Quomodo homo positus in sole cæcus, præsens est illi sol, sed ipse soli absens est: sic omnis stultus, omnis iniquus, omnis impius, cæcus est corde: Præsens est sapientia, sed cum cæco præsens est, oculis ejus absens est: non quia ipsa illi absens est, sed quia ipse ab illa absens est.* Illuminari nolunt, nec sanari à morbo desideriorum noxiorum, quibus cor sensim excæcatur & obduratur, ne quę agenda sunt videant, & ad implenda quę viderint convalescant. Talis erat Augustini ad Deum nondum conversi status, quem ipse in Confessionibus suis describit: *Ego*, inquit, *adolescens miser, valdè miser, in exordio ipsius adolescentiæ, etiam petieram à te castitatem, & dixeram: Da mihi castitatem & continentiam, sed noli modo. Timebam enim, ne me citò exaudires, & citò sanares à morbo concupiscentiæ, quam malebam expleri, quam extingui.*

S. Aug. l. 5. contra Julianum, c. 3.

Ps. 15. 4. S. Aug. tr. 1. in S. Joa.

S. Aug. l. 8. Confessionum, c. 7.

XIII. *Vestri autem beati oculi qui vident, & aures vestræ quia audiunt. Amen quippè dico vobis, Quia multi Prophetæ & justi cupierunt videre quæ videtis, & non viderunt, & audire quæ auditis, & non audierunt.* Longè feliciores, qui cùm oculis corporis Christum non conspexerint, vident Religionem confirmatam ejus resurrectione, omnium gentium fide, omnium sæculorum traditione, Martyrum omnium sanguine, omni miraculorum genere. Quamquam & nos, qui ejusdem corporis membra sumus, cujus precipua membra fuerunt Apostoli, per ipsos vidisse & audisse censeamur, quæ viderunt ipsi & audiverunt: *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt de verbo vitæ*, &c. Est tamen adhuc, quod videre desideremus, ut beati sint oculi nostri. Veteres justi ferventissimis desideriis, optaverunt videre Dei Filium in hominis forma, desideremus ipsum intueri in gloria: concupiverunt primum ejus adventum, desideremus secundum, si corde sincero precamur: *Adveniat Regnum tuum.* Desideranda est æterna Dei visio ac fruitio, sempiterna cum Christo Jesu capite nostro in Regno ejus conjunctio. In ipsum desiderant Angeli prospicere: idem & nos desideremus, Angelorum candidati. *Tota vita Christiani boni, sanctum desiderium est. Quod autem desideras, nondum vides: sed desiderando capax efficeris, ut cùm venerit quod videas, implearis. Sicuti enim si velis implere aliquem simum, & nosti, quam magnum est quod dabitur, extendis sinum vel sacci, vel utris, vel alicujus rei: nosti, quantum missurus es, & vides, quia angustus est sinus; extendendo facis capaciorem: sic Deus differendo extendit desiderium, desiderando extendit animum, extendendo facit capa-*

1 Joan. 1.

S. Aug. tr. 4. in Epist. 1. S. Joa. n. 6.

capacem. Desideremus ergo, Fratres, quia implendi sumus. Videte Paulum extendentem sinum, ut possit capere, quod venturum est. Ait enim: Non quòd jam
Philip.3. 12. » acceperim, aut jam perfectus sim: Fratres, ego me » non arbitror comprehendisse. *Quid ergo agis in hac* » *vita, si nondum apprehendisti?* Unum autem, quæ » quidem retro sunt, obliviscens; ad ea verò quæ sunt » priora, extendens me ipsum, ad destinatum per- » sequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Chri- » sto Jesu. *Extentum se dixit, & secundum intentionem sequi se dixit. Minorem se sentiebat ad capiendum, quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit. Hæc est vita nostra, ut desiderando exerceamur. Tantum autem nos exercet sanctum desiderium, quantum desideria nostra amputavimus ab amore sæculi.* Viri desideriorum simus, ut in nos veniat, & in nobis habitet *Desideratus cunctis gentibus*, ut ostendat nobis faciem suam, & salvi simus, atque in perpetuum exultemus in Deo Jesu nostro.

XIV. *Simile factum est Regnum cœlorum homini, qui seminavit bonum semen in agro suo. Cum autem dormirent homines, venit inimicus ejus, & superseminavit zizania in medio tritici, & abiit*, &c. Seminis boni sator Christus est: Ipse gratia sua justos homines facit, & filios Regni. *Qui seminat bonum semen, est Filius hominis. Ager autem est Mundus. Bonum verò semen, hi sunt filii Regni.* Nemo de suo habet, nisi mendacium & peccatum. Si quid in se boni habet, à se ipso non habet, sed à Deo summè bono, omnisque
Conc. Arausic.2. Iacob.1.17.18 boni fonte. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum, desursum est, descendens à Patre luminum. Voluntarie enim genuit nos verbo Veritatis, ut simus*
Joa.6.44. *initium aliquod creaturæ ejus... Nemo potest venire ad me*, inquit Christus, *nisi Pater meus traxerit eum... Gratia Dei sum id quod sum* (inquit Apostolus) Et,
2.Cor.15.10. *Non sumus sufficientes cogitare aliquid ex nobis, quasi ex nobis: sed omnis sufficientia nostra ex Deo est.* Christus igitur omnis justitiæ & sanctitatis auctor, bonum semen seminat in agro suo. Quamobrem nemo de bonis, quæ in se sunt, extollatur; nemo de bonis operibus, quæ facit, superbiat; nemo de justitia sua intumescat; sed Dei dona agnoscat humili devotione, gratiasque illi referat, cujus munera sunt, si quæ
1.Cor.4.7. sunt merita sua. *Quis enim te discernit? Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Si Deus nos desereret, si gratiam suam nobis subtraheret, hominibus nequissimis & sceleratissimis pejores essemus, non triticum,
S.Aug. s.99. aliàs 24.ex Homiliis 50. sed zizania. *Nullum est peccatum, quod facit homo, quod non possit facere & alter homo, si desit Rector, a quo factus est homo.*

Sator zizaniorum, diabolus est. *Inimicus homo hoc fecit.* Zizania, sunt Hæretici & improbi, filii ac servi diaboli. *Zizania autem filii sunt nequam.* Zizania sunt, quicumque pravis exemplis, consiliis, persecutione bonum semen, Deique frumentum suffocant, impediuntque, ne crescat in amore veritatis & justitiæ, & fructum ferat. Quicumque zizania seminat in medio tritici à Deo seminati, Dei inimicus est, cooperator diaboli. Sparsa sunt zizania, *cum dormirent homines.* Somnus hominum, incuria Pastorum, qui non vigilant, quasi rationem pro animabus sibi commissis reddituri, qui sibi & gregi non attendunt, quem acquisivit Christus sanguine suo. *Homines qui*
S.Hier. in c. 13. S.Matt. *dormiunt*, inquit S. Hieronymus, *Magistros Ecclesiarum intellige. Servos Patrisfamilias, ne alios accipias quàm, Angelos, qui quotidiè vident faciem Patris. Diabolus autem propterea inimicus homo appellatur, quia Deus esse desivit. Et in nono Psalmo scriptum est de eo:* Exurge Domine, non confortetur homo. *Quamobrem non dormiat, qui Ecclesiæ præpositus est: ne per illius negligentiam inimicus homo superseminet zizania, hoc est, hæreticorum dogmata*; pravas contra Moralis Christianę integritatem opiniones, & peccata. Zizania enim sunt *omnia scandala*, seu scandalorum auctores, & *qui faciunt iniquitatem*.

Christus seminavit bonum semen in agro suo. In ipso rerum semine nescit malum conditio Creatoris. *Per* Joa.1.3. *ipsum omnia facta sunt*; & *quod factum est, in ipso vita erat... Et vidit Deus cuncta quæ fecerat, & erant* S.Pet. Chr. *valde bona.* Sed quem Deus faciens vocavit Mun- l.96. dum, inficiens inimicus reddidit immundum: & homi- nem quem Deus in paradiso deliciarum collocavit ad vitam, inimicus in hac laboris vita detraxit ad mortem: & affectum, quem carni Deus inseruit per maturam, inimicus in parricidium per invidiam commutavit. Ab hoc impulsus Cain, primus germano sanguine terram tinxit. Nonne ex uno homine Deus omnem replevit terram, & semine ex uno pius Sator totum genus hominum, tantam multiplicavit ad messem? Sed inimicus mox homines in unum redegit omnes: & superseminando mala, quod fuerat bene satum, delevit diluvio, non rigavit. Sic Legem divinis & veracibus satam præceptis, humanis & mendacibus fucavit inventis: ut de Sacerdote fieret persecutor, de Doctore depravator existeret, de Defensore Legis redderetur inimicus. Sic creatura ad agnitionem condita Creatoris, ut nesciretur Deus, Deo esse mentita est. Hinc sapientes sæculi fecit stultos, speculatores Mundi docuit nihil videre, professores scientiæ fecit scientiam non habere, inquisitores rerum omnium dimisit ignaros. Sic euangelicam segetem satam cœlesti semine, hęretica zizania superseminando, confudit inimicus: ut manipulos fidei gehennæ fasciculos faceret, ne triticum fieret cęlestium horreorum. Et quid plura? Posteaquam ipse est in dæmonem conversus ex angelo, ne qua creatura in suo statu consisteret, arte, dolis, machinis, fraude contendit. Superseminavit zizania, non seminavit. *Præcedunt Creatoris bona, mala diaboli post sequuntur; ut malum quod est ex diabolo, sit accidens, non natura.* Superseminavit zizania in medio tritici; *quia diabolus hæreses, inter fideles; inter sanctos, peccatum; inter pacificos, lites; inter simplices dolos; inter innocentes, nequitiam gratis serere consuevit: non ut acquirat zizania, sed ut triticum perdat: nec ut reos capiat, sed ut adimat innocentes. Hostis plus ducem, quàm militem petit; nec obsidet mortuos, sed impugnat viventes: sic diabolus non peccatores quærit capere, quos possidet subjugatos, sed ut justos capiat, sic laborat.* Superseminavit zizania in medio tritici, & abiit. *Quia diabolus impellit quidem viribus ad ruinam, sed posteaquam postraverit, relinquit: non quærit hominem, sed hominis interitum quærit.*

XV. *Cùm dormirent homines, venit inimicus ejus, & superseminavit zizania.* Insidiator nocte latitat, die S.Petr.Chr. vigilantes fugit, appetit dormientes: fortis conflictum l.97. petit, provocat palam spectantibus omnibus, & coram populis vult habere victoriam. *Maximæ infirmitatis indicium est, dormientibus irruisse.* Superseminavit zizania: *Ut quid? Ut periret Dominica messis, & hoc ad lucrum quid pertinebat inimici? Nisi quòd invidiæ Spiritus hominum damnum, suum computat lucrum.*

XVI. *Cùm autem crevisset herba, & fructum fecisset, tunc apparuerunt & zizania.* Quod latet in herba, manifestatur in spica; & quod celatur in gramine, aperitur in fructu: sic quos credentes putamus pares, fide dispares inveniuntur: *Sic judicii prodit messis, quod Ecclesiæ germen occultat.* A fructibus eorum cognoscetis eos. *Flores multi fructuum multitudinem pollicentur, sed examinati ventorum flabris, ad fructum pauciſſimi perseverant: sic credentes in Christum multi Ecclesiæ videntur in pace: ubi autem persecutionis procella perflaverit, pauci martyrii reperiuntur in fructu.*

XVII. *Domine, nonne bonum semen seminasti in agro tuo?* Seminasti, non seminavimus. Nos quod per te facimus, tibi semper nostro assignamus auctori: & tu in iis, quæ nobis facienda præcipis, ipse operator adsistis. Ergo si nos operis tui facis esse pro tua dignatione consortes, non nobis solis, quòd zizania nascuntur, adscribas, Domine: Aut tecum nos munit innocentia: aut nobiscum te reatus attingit. Nos nostro operi non potuimus invidere; magnis sudoribus offensam non potuimus

pa-

» parare. Tu quod vis, unde vis, quando vis, habes:
» Nos præter tuam gratiam nihil habemus, per quam
» ſtamus, vivimus, movemur, & ſumus; & ſine qua
» jacemus, deficimus, & perimus.

XVIII. *Ait Dominus: Inimicus homo hoc fecit:*
» Sed tu Domine, cùm hæc videres, quare permiſiſti?
» Quare? Quia timere fraudes non poteſt, cui nihil
» poteſt perire: & quia majus eſt reparare perdita, quàm
» illæſa ſervare; ſimul quia *oportet zizania eſſe, ut qui*
S. Aug. Ench. c. 27. *probati ſunt, manifeſti fiant.* Deus utique *Melius judicavit de malis bene facere, quam mala nulla eſſe permittere.*

S. Pet. Chryſ. XIX. *Servi autem dixerunt ei: Vis, imus, & colligimus ea?* Devoti ſervi indefeſſum promittunt laborem; nec patiuntur Dominicæ meſſis videre vel temporaliter fœditatem: ſed Dominus, quem tempora non fatigant, & quando vult, poteſt abolere ſuæ meſſis injuriam, reſpondet: *Non: ne forte colligentes zizania, eradicetis ſimul cum eis & triticum. Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem.* Laudabilis zelus, & in Dei Miniſtris deſiderandus, modò præceps non ſit, ſed ſcientia illuminatus, prudentia Chriſtiana comitatus; qui Dei conſilia ſequatur, non præveniat; quem charitas moderetur, nulla cupiditas corrumpat, nulla iracundiæ labes, ultionis libido, nullus gloriæ ſæcularis appetitus. Longè aliter judicat Deus de bonorum & malorum permixtione in Mundo, & in Eccleſiâ; aliter homo. Solus ipſe novit, quæ inde bona ſit producturus, vel ad improborum converſionem, quos admirabili patientia ad pœnitentiam adducit, vel ad piorum probationem & ſanctificationem: *Boni enim, cùm adhuc infirmi ſunt, opus habent in quibuſdam malorum commixtione, ſive ut per eos exerceantur, ſive ut eorum comparatione magna illic exhortatio fiat, ut nitantur ad melius, quibus ſublatis, altitudo charitatis quaſi evulſa marceſcat, quod eſt eradicari. Nam ſic ait Apoſtolus:* Ut in charitate radicati & fundati poſſitis comprehendere. *An forte ideò ſimul eradicatum triticum, cùm auferuntur zizania, quia multi primò zizania ſunt, & poſtea triticum fiunt? Qui niſi patienter, cùm mali ſunt, tolerentur, ad laudabilem mutationem non perveniunt. Itaque ſi evulſi fuerint, ſimul eradicatur & triticum, quod futuri eſſent, ſi eis parceretur.* Malos & fictos in Mundo, in Eccleſia, in omni ſocietate pati oportet, quia & illos patitur Deus, uſque ad judicium divinæ patientiæ ſuæ, & noſtræ pœnitentiæ tempus: ut qui ſe de malo commutaverit in bonum, Dominicum deputetur in triticum, cœleſtibus horreis aggregandus: qui de fideli infidelis, de bono malus evaſerit, atque in malo perſeveraverit, gehennæ deputetur incendio.

S. Aug. q. 12. l. S. Matt. Ep. 1. 3. 17.

S. Petr. Chr. Ser. 97. Quid plura? *Si zizaniis Dei patientia non ſubveniret, nec Matthæum de Publicano Euangeliſtam, nec Paulum ex perſecutore Apoſtolum Eccleſia poſſideret. Denique Ananias eradicare triticum tunc quærebat, quando ad Saulum miſſus, de Paulo talia querebatur:* Act. 9. Domine, quanta mala fecit ſanctis tuis? *Hoc eſt, cradica zizania.... Sed cùm Ananias videret Saulum, Paulum Dominus tunc videbat: cùm Ananias perſecutorem diceret, tunc Dominus Prædicatorem ſciebat; & cùm ille eum zizania judicaret inferni, Chriſtus eum vas electionis, triticum in cœleſti horreo jam ponebat.* Vade, inquit, *quia vas electionis eſt mihi.*

Sinite utraque creſcere uſque ad meſſem. Duæ ſocietates ab initio, duæ civitates myſticæ, Jeruſalem & Babylonia: illa in Abel, iſta in Cain incœpit: *Omnes, qui terrena ſapiunt, omnes qui fœlicitatem terrenam Deò præferunt, omnes qui quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Jeſu Chriſti, ad unam iſtam civitatem pertinent, quæ dicitur Babylonia myſticè, & habet Regem diabolum. Omnes autem, qui ea quæ ſurſum ſunt ſapiunt, qui cœleſtia meditantur, qui cum ſolicitudine in ſæculo vivunt, ne Deum offendant, qui cavent peccare, quos peccantes non pudet confiteri, humiles, mites, ſancti, juſti, pii, boni, omnes ad unam civitatem pertinent, quæ Regem habet Chriſtum. Illa enim in terra quaſi major eſt tempore, non ſublimitate, non honore. Civitas illa prior nata, civitas iſta poſterior nata. Hæc duo corpora ſub duobus Regibus agentia, ad ſingulas civitates pertinentia, adverſantur ſibi uſque in finem ſæculi, donec fiat ex commixtione ſeparatio, & alii ponantur ad dexteram, alii ad ſiniſtram.... Mala ergo civitas ab initio uſque ad finem currit, & bona civitas mutatione malorum conditur. Et ſunt iſtæ duæ civitates permixtæ interim, in fine ſperandæ; adverſus ſe invicem confligentes, una pro iniquitate, altera pro juſtitia; una pro vanitate, altera pro veritate. Et aliquando ipſa commixtio temporalis facit, ut quidam pertinentes ad Civitatem Babyloniam, adminiſtrent res pertinentes ad Jeruſalem; & rurſum quidam pertinentes ad Jeruſalem, adminiſtrent res pertinentes ad Babyloniam..... Fuerunt Reges magni in Jeruſalem.... Omnes iniqui cives erant Babyloniæ, & adminiſtrabant res Jeruſalem... Tres illos Pueros victus miraculo Nabuchodonoſor, Regni ſui adminiſtratores fecit, & adminiſtrabant res Babyloniæ cives Jeruſalem.* Idem agitur in Eccleſiâ his temporibus. Omnes, de quibus dictum eſt: *Quæ dicunt facite, quæ autem faciunt facere nolite*, cives ſunt Babyloniæ, adminiſtrantes reſpublicam Civitatis Jeruſalem. Toleremus igitur malos, ſive præpoſitos, ſive ſubditos, ſive æquales; toleremus falſos fratres, toleremus eos charitate & patientia, quæ opus perfectum habet. Toleremus uſque ad tempus meſſis: ſpiritu, non corpore ab eis ſeparemur; ſpiritu (inquam) ne communicemus infrugiferis operibus eorum; non corpore, ut Eccleſiam propter eos deſeramus. *Non nos ſeducant, qui carnaliter intelligunt, & corporalem ſeparationem facientes, ab Eccleſiæ frumentis toto orbe diffuſis ſpirituali ſacrilegio ſeparantur. Per totum enim Mundum ſeminatum eſt bonum ſemen: Inimicus autem ſuperſeminavit zizania.... Numquid Africa eſt Mundus?* (inquiebat S. Auguſtinus, contra Donatiſtas hæreticos & ſchiſmaticos agens:) *Numquid meſſis hoc tempus? Numquid meſſor Donatus? Per totum orbem terrarum expectate meſſem; per totum orbem terrarum creſcite in meſſem; per totum orbem terrarum zizania tolerate uſque ad meſſem. Non vos ſeducant perverſi, paleæ nimis leves, quæ evolant ante adventum ventilatoris ex area... Qui deſeruerit unitatem, violat charitatem: & quiſquis violat charitatem, quodlibet magnum habeat, ipſe nihil eſt. Univerſa inutiliter habet, qui illud unum, quo univerſis utatur, non habet.* Sed nec in his, quæ ambigua ſunt, citò judicium proferamus de perſonis; ne præcipiti judicio putemus aliquem ad zizania pertinere, qui manifeſtè malus non eſt; ſed Deo judici terminum reſervemus: *Ut cùm dies judicii venerit, ille non ſuſpicionem criminis, ſed manifeſtum reatum de ſanctorum cœtu ejiciat.*

S. Aug. ſe. 88. aliàs 18. De Verb. Dom. n. 21.

S. Hie. c. 23. in S. Matt.

XX. *Et in tempore meſſis dicam meſſoribus: Colligite primum zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum: Triticum autem congregate in horreum meum.* Demus operam, ne zizania ſimus, flore quidem tritico ſimilia, non fructu; ſpeciem pietatis habentes, veritatem autem ejus abnegantes; fructu charitatis vacui, ſcandalorum auctores, operarii iniquitatis. Quod ſi fortè ſumus, ne Dei patientia abutamur nos adhuc tolerantis, & ſua benignitate nos ad pœnitentiam adducentis. Commutemur in triticum divinæ, quæ nobis offertur, gratiæ cooperati. Tempus meſſis & adventum meſſorum præveniamus, qui zizania in faſciculos ad comburendum alligabunt. Talem unuſquiſque inveniet ſupremi judicii dies, qualem invenerit ultimus vitæ dies. Non erit ampliùs miſericordiæ tempus, ſed judicii. *Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur: ſic erit in conſummatione ſæculi. Mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de Regno ejus omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem: & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Hæc ſors iniquorum & reproborum, qui creaturis ſpreto Creatore adhæſerunt, qui vanis ſæculi honoribus intumuerunt, qui congregandis per fas & nefas opibus ſtuduerunt, qui terrenis voluptatibus, Mundique gaudiis ſunt immerſi: *Ducunt in bonis*

S. Aug. En. in Pſ. 61. n. 7. 8.

dies

Iob.21.13. *dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.* Fœlices, qui pœnitentiæ lacrymis fletum illum æternum reproborum ac stridorem dentium vitare nituntur! *Tunc justi fulgebunt sicut sol in Regno Patris eorum.* Qualis immutatio! Hic latentes & contempti; ibi Solis instar splendidi: hìc oppressi & afflicti; illic in thronos gloriæ à Deo subvecti: hìc pauperes; illic hereditate cœlesti Patris sui, & Regno ejus divites, Dei æterna fruitione fœlices. S. Hier. *In præsenti sæculo fulget lux sanctorum coram homininibus: post consummationem autem Mundi, ipsi justi fulgebunt sicut sol in Regno Patris sui.* Fulgebunt sine metu eclipsis, noctis, caliginis, tenebrarum. Soli justitiæ inseparabiliter conjuncti, Deo similes effecti, quem videbunt sicuti est, *fulgebunt in perpetuas æternitates.*

XXI. *Simile est Regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo. Quod minimum quidem est omnibus seminibus: cum autem creverit, majus est omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cœli veniant, & habitent in ramis ejus.* Granum sinapis, Christiana Religio & Ecclesia in exordiis suis minima, sensim verò Christo incrementum dante ita dilatata & amplificata, ut toto orbe diffusa sit, & in ea sapientes ipsi ac Reges requiescant. Impletum Act.1.8. est, quòd Christus Apostolis prænuntiavit, mox in cœlos ascensurus: *Accipietis virtutem supervenientis Spiritus Sancti in vos, & eritis mihi testes in Ierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ.* Totus orbis sensim immutatus est in melius, eversa idololatria; Mosaicæ Legis abrogatæ cæremoniæ; Judæis ac Gentibus in unius Fidei professionem congregatis, Ecclesia ex utrisque coaluit. Judæorum innumera multitudo Christum adoravit ut Deum, quem eorum contribules, ut hominem sceleratum interfecerant. Gentiles inanium deorum cultu repudiato, delubris eversis, contritis simulacris, nomen Christo dederunt toto orbe terrarum. Sapientes sæculi, Philosophi, & Oratores Religionem amplexi sunt, quæ Mysteria credenda proponit rationi impervia; quam tamen in obsequium fidei captivam duxerunt: Religionem, quæ bellum sensibus, cupiditatibus, voluptatibus, sæculi moribus indicit; quæ professores suos opibus renuntiare, carnem domare, affligere, crucifigere, seipsos abnegare, crucem tollere, inimicos diligere jubet: quæ divites miseros, pauperes beatos prædicat; quæ persecutionem, calumniam, maledicta, mortem ipsam pro Christo & pro justitia pati præcipit, summęque fœlicitatis loco id ducendum docet. Piscatores duodecim, homines rudes, imperiti, absque armis, absque eloquentia, absque ullo humano subsidio, Principibus, populis, sapientibus sæculi, Judæis, Gentibus in Christi nomen ac Religionem, ejusque Discipulos ac professores conjuratis, persecutionesque gravissimas trium sæculorum spatio identidem in illos moventibus, & diris suppliciis, varioque mortis genere in illos sævientibus; Christianam nihilominùs fidem in Judæa primùm universa, toto deinde terrarum orbe prædicarunt ac fœliciſſimè propagarunt. Impletum est illud Davidis de Christo vaticinium, Patris Æterni nomine: *Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Item illud: *Reminiscentur & convertentur ad Dominum universi fines terræ, & adorabunt in conspectu ejus universæ familiæ gentium; quoniam Domini est Regnum, & ipse dominabitur gentium... Et dominabitur à Mari usque ad Mare, & à flumine usque ad terminos orbis terrarum. Coram illo procident Æthiopes, & inimici ejus terram lingent. Reges Tharsis & Insulæ munera offerent, Reges Arabum & Saba dona adducent: & adorabunt eum omnes Reges terræ, omnes Gentes servient ei,* &c. Item illud Isaiæ: *Erit in novissimis diebus præparatus Mons Domini in vertice montium, & exaltabitur super colles, & fluent ad eum omnes Gentes, & ibunt populi multi, & dicent: Venite & ascendamus ad montem Domini, & ad domum Dei Iacob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in semitis ejus: quia de Sion exibit Lex, & verbum Domini de Ierusalem, & judicabit Gentes, & arguet populos multos.* Quis orbem Christo, Euangelio, Cruci subjecit? Non sapientia, non potentia, non opes, non vires, non nobilitas sæculi; sed duodecim pauperes Piscatores, prædicantes Christum crucifixum, *Iudæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitiam: ipsis autem vocatis Iudæis atque Græcis, Christum Dei virtutem & Dei Sapientiam: quia quod stultum est Dei, sapientius est hominibus: & quod infirmum est Dei, fortius est hominibus. Videte enim vocationem vestram, fratres, quia non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed quæ stulta sunt Mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes: & infirma Mundi elegit Deus, ut confundat fortia: & ignobilia Mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt, destrueret.* Recenseatur sacra Actuum Apostolorum Historia, & innotescet, quàm parva in exordio suo fuerit sementis Euangelii, quàm fœliciter intra breve temporis intervallum creverit & propagata longè latèque fuerit & apud Judæos & apud Gentes. Legatur Ecclesiastica primorum sæculorum Historia, & innotescet, quomodo Christiana Religio inter persecutiones acerbissimas dilatata sit, ac floruerit. Testis Tertullianus in Apologetico: *Hesterni sumus*, inquit, *& vestra omnia implevimus, urbes, insulas, castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, tribus, decurias, Palatium, Senatum, forum. Sola vobis relinquimus Templa. Cui bello non idonei, non prompti fuissemus, etiam impares copiis, qui tam libenter trucidamur, si non apud istam disciplinam magis occidi liceret, quam occidere? Potuimus & inermes, nec rebelles, sed tantummodo discordes, solius divortii invidia adversus vos dimicasse. Si enim tanta vis hominum in aliquem orbis remoti sinum abrupissemus à vobis, suffudisset utique dominationem vestram tot qualiumcumque amissio civium.; imo etiam & ipsa destitutione puniisset. Procul dubio expavissetis ad solitudinem vestram, ad silentium rerum, & stuporem quemdam quasi mortui orbis. Quæsissetis, quibus imperaretis. Plures hostes, quam cives vobis remansissent. Nunc enim pauciores hostes habetis præ multitudine Christianorum.* Et infrà: *Exquisitior quæque crudelitas vestra, illecebra est magis sectæ. Plures efficimur, quoties metimur à vobis. Semen est sanguis Christianorum.* Quis prohibitus est, aut Romulum, aut Herculem, aut alios tales homines Deos dicere, & mori maluit, quàm non dicere? Quis porrò numeret, quàm multi quantalibet sævitia crudelitatis occidi, quàm Christum Deum negare maluerunt? *Ligabantur, includebantur, cædebantur, torquebantur, urebantur, laniabantur, trucidabantur, & multiplicabantur.*

Ter. Apolog. c. 37.

Idem, c. 48.

S. Aug. lib. 22. de Civ. Dei, c. 6.

Si Plato viveret, & eum discipulus ejus aliquis interrogaret: cùm sibi ab illo persuaderetur, non corporeis oculis, sed pura mente veritatem videri; cui quæcumque anima inhæsisset, eam fieri beatam atque perfectam: ad quam percipiendam nihil magis impedire, quàm vitam libidinibus deditam, & falsas imagines rerum sensibilium, quæ nobis ab hoc sensibili Mundo per corpus impressæ, varias opiniones erroresque generarent: quamobrem sanandum esse animum ad intuendam incommutabilem rerum formam, & eodem modo semper se habentem pulchritudinem, nec distentam locis, nec tempore variatam, quam non crederent esse homines, cùm ipsa verè summèque sit: cætera nasci, occidere, fluere, labi, & tamen in quantum sunt, ab illo uno æterno Deo per ejus veritatem fabricata constare: in quibus animæ tantùm rationali & intellectuali datum est, ut ejus æternitatis contemplatione perfruatur, æternamque vitam possit mereri: sed dum nascentium atque transeuntium rerum amore ac dolore cruciatur, & dedita consuetudini hujus vitæ atque sensibus corporis, inanibus evanescit imaginibus, irridet eos, qui dicunt esse aliquid, quod nec istis videatur oculis, nec ullo phantasmate cogitetur, sed mente sola & intelligentia cerni queat. Cùm hæc ergo

" S. Aug. lib. de vera Relig. c. 5.

» go à Magistro sibi persuaderentur, si ex eo quæreret » ille discipulus, utrum si quisquam existeret vir magnus atque divinus, qui talia populis persuaderet credenda saltem, si percipere non valerent; aut si qui » possent percipere, non pravis opinionibus multitudinis implicati, vulgaribus obruerentur erroribus, eum » divinis honoribus dignum judicaret: responderet credo ille, Non posse hoc ab homine fieri, nisi quem » fortè ipsa Dei virtus atque sapientia ab ipsa rerum natura exceptum, nec hominum magisterio, sed intima illuminatione ab incunabulis illustratum, tanta » honestaret gratia, tanta firmitate roboraret, tanta » denique majestate subveheret, ut omnia contemnendo, quæ pravi homines cupiunt, & omnia perferendo, quæ horrescunt, & omnia faciendo, quæ minantur, genus humanum ad tam salubrem fidem summo amore atque auctoritate converteret. De honoribus verò ejus frustra se consuli, cùm facilè possit existimari, quanti honores debeantur Sapientiæ Dei, qua » gestante & gubernante, ille pro vera salute generis humani, magnum aliquid proprium, & quod supra homines esset, mereretur, Quæ si facta sunt, si litteris » monumentisque celebrantur: *Si ab una regione terrarum, in qua sola unus colebatur Deus, & ubi talem nasci oportebat, per totum orbem terrarum missi electi viri, virtutibus atque sermonibus divini amoris incendia concitarunt: si confirmata saluberrima disciplina, illuminatas terras posteris reliquerunt: si hodie per gen-*

Joan.1.1. » *tes populosque prædicatur*: In principio erat Verbum, » & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum, » hoc erat in principio apud Deum: Omnia per ipsum » facta sunt, & sine ipso factum est nihil: *Si ad hoc percipiendum, diligendum, perfruendum, ut anima sanetur, & tantæ luci hauriendæ mentis acies convalescat,*

Matt.6.19. » *dicitur avaris*: Nolite vobis condere thesauros in ter-

Gal.6.8. » ra, &c. *Dicitur luxuriosis*: Qui seminat in carne, » de carne metet corruptionem: Qui seminat in spiri-

Luc.14.11. » tu, de spiritu metet vitam æternam. *Dicitur superbis*:

Matt.5.39. » Qui se exaltat humiliabitur, & qui se humiliat exal-

Matt.5.44. » tabitur. *Dicitur iracundis*: Accepisti alapam, præbe

Luc.17.21. » alteram maxillam. *Dicitur discordiosis*: Diligite inimicos vestros. *Dicitur superstitiosis*: Regnum Dei

2.Cor.4.18. » intra vos est. *Dicitur curiosis*: Nolite quærere, quæ » videntur, sed quæ non videntur: Quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna sunt. *Postremò dicitur omnibus*: Nolite diligere

1.Joa.2.15. » Mundum, neque ea quæ in Mundo sunt: quoniam » omne, quod in Mundo est, concupiscentia carnis » est, & concupiscentia oculorum, & ambitio sæculi. *Si hæc per totum orbem jam populis leguntur, & cum veneratione libentissimè audiuntur. Si post tantum sanguinem, tantos ignes, tot cruces Martyrum, tanto fertilius & uberius usque ad barbaras nationes Ecclesiæ pullularunt. Si tot juvenum & virginum millia contemnentium nuptias castèque viventium jam nemo miratur. Si hæc sic accipiuntur, ut quomodo antea talia disputare, sic nunc contra disputare monstruosum sit. Si tali pollicitationi atque sponsioni per omnes terrarum partes, quas homines incolunt, sacra Christiana traduntur. Si hæc quotidiè leguntur in Ecclesiis, & à Sacerdotibus exponuntur. Si tundunt pectora, qui hæc conantur implere. Si tam innumerabiles aggrediuntur hanc viam, ut desertis divitiis & honoribus hujus Mundi, ex omni hominum genere uni Deo summo totam vitam dicare volentium, desertæ quondam insulæ ac multarum terrarum solitudo compleatur. Si denique per urbes atque oppida, castella, vicos & agros etiam, villasque privatas in tantum aperte persuadetur & appetitur à terrenis aversio, & in unum Deum verumque conversio, ut quotidie per universum orbem humanum genus una penè voce respondeat*, Sursum corda se habere ad Dominum: *Quid adhuc oscitamus?* &c. Quid agnoscere dubitamus Religionem Christianam, Euangelicam doctrinam, Ecclesiam, similem esse *grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo? Quod minimum quidem est omnibus seminibus, cum autem creverit, majus est omnibus oleribus, & fit arbor, ita ut volucres cœli veniant, & habitent in ramis ejus.* Assumamus & nos pennas columbæ, ut volitantes ad altiora, possimus habitare in ramis hujus arboris, & nidulos nobis facere doctrinarum; terrenaque fugientes, ad cœlestia festinare.

S.Hil.c.13. in Matt.

Simile factum est Regnum cœlorum grano sinapis, quod accipiens homo seminavit in agro suo, &c. Granum sinapis, hoc est, Regnum Dei, accepit homo Christus, quod semper habuit Deus Christus: misit in hortum suum, id est, in Ecclesiam suam, de quâ dictum est, *Hortus conclusus soror mea sponsa*. Hortus est Euangelii vomere toto orbe cultus, clausus stimulis disciplinæ, ab omni pessimo gramine Apostolorum labore purgatus, *fidelium plantariis, liliis Virginum, rosis Martyrum*, Confessorum viriditate amœnus, fragrans floribus sempiternis. Hoc itaque granum sinapis in hortum suum misit Christus, id est, proinissione Regni sui, quod radicatum est in Patriarchis, natum est in Prophetis, crevit in Apostolis, in Ecclesia fecit arborem magnam. Multiplices in donationibus ramos expandit, quos enumerat Apostolus, dicens: *Alii datur per Spiritum sermo sapientiæ, alii sermo scientiæ, alii gratia sanitatum, alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum.*

S.Hil.c.13. in Euang. S. Matt.

Granum sinapis sapore acerrimum est, fervidum, minimum; cujus virtus pressuris accenditur, & tritum vim suam exerit, minimum, ad plerosque morbos curandos, seu ad pellenda venena idoneum. Euangelii doctrina ad vitia arguenda acris, ad animos Dei amore inflammandos fervida; minima, si cum doctrinis sæcularibus comparetur: minima (inquam) secundùm speciem, & professores suos minimos faciens, id est, humiles: Humilitas enim propria Christianæ Religionis virtus est: ad curandos animi morbos, & pellenda peccatorum venena vim habet efficacissimam: persecutionibus oppugnata, vim suam maximè exserit. Nam & *Christus*, quem grano sinapis designatum S. Hilarius interpretatur, *Vbi à populo comprehensus & traditus morti, tamquam in agro, sationе quadam fuit corporis sepultus, ultra mensuram omnium olerum excrescit, & universam Prophetarum gloriam excedit. Oleris enim vice, tamquam ægroto, Israeli data est prædicatio Prophetarum. Sed jam in ramis arboris ex solo in sublime prolatæ, cœli volucres inhabitant. Apostolos scilicet, & Christi virtute protensos, & Mundum inumbrantes, in ramis intelligemus; in quos Gentes in spem vitæ advolabunt, & aurarum turbine, id est, diaboli spiritu flatuque vexatæ, tamquam in ramis arboris acquiescent.*

S.Aug.qu. Euang.lib.1. q.11.

Simile est Regnum cœlorum grano sinapis, &c. *Adam primus homo, mulier prima Eva, ab arbore scientiæ boni & mali ad Euangelicæ sinapis arborem deducuntur, ut oculos quos illecebrosa arbor aperiendo clauserat, sinapis arbor grani sui collyrio, & acritudine ipsa dum claudit, aperiret, ut ora quæ venenosæ arboris gustus infecerat, salutaris arbor flammeo gustus sui sapore sanaret.*

S.Per.Chr. Ser.99.

Simile est Regnum cœlorum grano sinapis, &c. Gratia in hominis animo abscondita, similis est grano sinapis, quod vi sua ipsum replet, roborat, Deoque incrementum dante, per occultam virtutis novæ ac Spiritus Sancti subministrationem, in eo fidem, spem, & charitatem auget, instar arboris volucres cœli ad quiescendum sub ramis suis invitantis. Crescere semper in gratia debemus, cooperando Christo, qui in animis nostris illam seminat. In via Dei non progredi, reverti est. *Semita justorum quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectam diem.* Ad perfectionem vitæ Christianæ eniti & tendere quisque debet secundùm statum suum; crescere in fide, in charitate, in operibus bonis. *Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus.* Crescimus autem humilitate: unde Filius Dei non habens, quo cresceret, exinanivit semetipsum, ut exaltaretur, & nomine quod est super omne nomen, à Patre donaretur.

Prov.4.18.

Ephes.4.15.

XXII. *Si-*

XXII. *Simile eſt Regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſatis tribus, donec fermentatum eſt totum*. Nam ſicut fermentum ma-
S. Io. Chr. Ho. 47. in Matth. » gnam farinæ copiam in vires ſuas convertit, quamvis » modicum ſit; ſic vos univerſum terrarum orbem con- » vertetis. Non igitur opponatis: Et quid poterimus » ad tantam duodecim homines multitudinem? Id enim » ipſum maximè virtutis veſtræ ſplendorem oſtendet, » quòd multitudini orbis immixti, non confundemini. » Nam & fermentum farinæ non ſolùm appoſitum, ſed » immixtum penitùs totam maſſam fermentat: propte- » reà non dicit, Appoſuit, ſed, *Abſcondit*. Sic igitur » & vos cùm uniti atque commixti fueritis iis, qui vos » oppugnant, tunc ipſos ſuperabitis: & quemadmo- » dum fermentum in farina ſubmerſum non deperditur, » ſed farinam ſapore ſuo afficit & tranſmutat: pariter » in prædicatione Euangelii fiet. Nolite igitur timere, » ſi magna pericula futura prædixi: Non enim extin- » guetur fulgor veſter, ſed omnia ſuperabit. Ubi nunc » Gentilium alumni ſunt? Intelligant ſaltem nunc à re- » rum ipſarum eventu, quàm ineffabilis ſit Chriſti vir- » tus, & utraque ratione ipſum adorandum credant; » vel quia rem incredibilem futuram prædixit, vel quia » quod prædixit, non aliter, quàm prædixerat, adim- » plevit. Ipſe namque eſt, qui tantam fermento vim » indidit, & multitudini hominum ita credentes immi- » ſcuit, ut infideles fidei credentium adhærerent: Nemo » ergo paucitatem veſtram deploret; magna eſt enim » prædicationis virtus. Et quod ſemel fermentatum eſt, » fermentum rurſus ad reliqua efficitur. Et quemadmo- » dum favilla cùm in arida ligna inciderit, in flammam » ipſa convertit, quæ vi ſua deinde vel viridia ligna fa- » cilè incendit: eodem quoque modo prædicatio. Sed » cur non dixit igni ſimiles, ſed fermento? Quoniam » non ignis virtute totum fit, ſed lignorum quoque ari- » ditate: fermentum verò per ſe ipſum omnia conficit. » Si autem duodecim homines totum penè orbem velut » farinæ maſſam fermentarunt, diligenter animo ver- » ſa, quanta ſit noſtra malignitas atque ignavia, qui » cùm jam innumeri ſimus, has Gentium reliquias » convertere non poſſumus. Sed Apoſtolos fuiſſe di- » ces. Quid ad rem? nonnè tecum ejuſdem naturæ » fuerunt? Nonnè cum hominibus etiam ipſi converſa- » bantur, eaſdem artes profeſſi, eiſdem rebus nutriti? » An fortè credis, illos angelos natura, aut de cœlo la- » pſos fuiſſe? Non, inquies, ſed miraculis rutilabant. » Verùm non propter ſola miracula claruerunt. Quid » igitur illos præcipuè magnos effecit? Certè verus ac » non ſimulatus gloriæ atque pecuniæ contemptus, & » quoniam nullam ſæcularium harum rerum curam ha- » bebant. Nam ſi cupiditatibus ſerviſſent, ut nos ſer- » vimus, etiamſi à morte innumeros homines ſuſcitaſ- » ſent, non ſolùm inutiles ad omnem profectum ſpiri- » tualem fuiſſent, verùm etiam ſeductorum nomen non » effugiſſent. Vivendi ergo diſciplina eſt, quæ ubique » fulget, quæ Spiritus etiam gratiam attrahit.... Si mo- » rum innocentia & ſanctitate vitæ *nova conſperſio* eſſe- » mus, peccatores, quibuſcum vivimus & immixti ſu- » mus, ad pœnitentiam & meliorem frugem, bonis » exemplis noſtris quaſi fermenti virtute traduceremus: » ſed contrarium planè contingit; pravis enim exem- » plis, *quaſi fermento malitiæ & nequitiæ*, alios corrum- » pimus, aut ab illis corrumpi nos patimur, quia *vetus* » *fermentum* non expurgamus.

S. Hier. in c. 23. S. Matt. *Simile eſt Regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſatis tribus, donec fermentatum eſt totum*. Mulier iſta, quæ fermentum acce- » pit, vel prædicatio videtur Apoſtolica, vel Eccleſia » quæ de diverſis gentibus congregata eſt. Hæc tollit » fermentum, notitiam ſcilicet & intelligentiam Scri- » pturarum; & abſcondit illud in farinæ ſatis tribus, » ut ſpiritus, anima, & corpus in unum redacta, » non diſcrepent inter ſe, ſed cum duobus & tribus con- » venerint, impetrent à Patre, quodcumque poſtulave- » rint. S. Auguſtinus *mulierem*, *ſapientiam* interpre- S. Aug. lib. 1. qu. Euangel. q. 12. » tatur; *fermentum*, *dilectionem*, quòd fervefaciat & excitet. *In farinæ* autem ſatis tribus, vel tria illa in homine, *ex toto corde*, & *ex tota anima*, & *ex tota mente*: vel tria illa fructifera, *centenum*, *ſexage- num*, *tricenum*: vel tria illa genera hominum, *Noe*, *Daniel* & *Iob*.

Mulier accepit à Deo fermentum fidei, quæ acceperat S. Pet. Chryſ. ſer. 99. *à diabolo perfidiæ fermentum: abſcondit in menſuris tribus, hoc eſt, in tribus hominum temporibus, quod eſt ab Adam uſque ad Noe, à Noe uſque ad Moyſen, à Moyſe uſque ad Chriſtum: ut mulier, quæ corrupe- rat fermento mortis in Adam totam maſſam generis hu- mani, fermento reſurrectionis totam carnis noſtræ maſ- ſam redintegraret in Chriſto: ut mulier, quæ confece- rat panem gemitus & ſudoris, panem vitæ coqueret & ſalutis: & eſſet omnium viventium mater vera per Chriſtum, quæ erat in Adam mater omnium mortuo- rum. Ob hoc namque Chriſtus naſci voluit, ut ſicut per Evam venit ad omnes mors, ita per Mariam rediret omnibus vita. Quæ Maria hujus fermenti implet ty- pum, dum carnem in alvo Virginis cœleſtem totam conſperſit in maſſam*. Secundùm allegoriam, *Mu- lier quæ fermentum accepit, Eccleſia eſt: fermentum quod accepit, cœleſtis doctrinæ eſt ſacramentum: menſuræ tres, in quibus perhibetur abſcondiſſe fermen- tum, Lex, Prophetæ, Euangelia, ubi divinus ſen- ſus myſtico abſconditur & celatur in verbo, ut fidelem non lateat, lateat infidelem. Quod autem dixit*, Do- nec fermentatum eſt totum, *illud eſt quod Apoſtolus dicit*, Ex parte ſcimus, & ex parte propheramus: « cùm autem venerit, quod perfectum eſt, evacuabi- « tur, quod ex parte eſt: *In conſperſione ſcientia nunc* « *divina eſt, aſpergit ſenſus, levat corda, incrementat ingenia, & ad ſapientiæ cœleſtis dilatat, ſuſcitat, diſ- fundit augmentum*.

Corpus Chriſti in Sacra Euchariſtia nobis datum, & noſtris corporibus immixtum, divinum fermentum eſt, quo in ipſum Chriſtum mutamur, ipſique con- corporales efficimur, & ad cœleſtium æternorum- que bonorum amorem evehimur. Hoc fermento conſperſi, Deique Spiritu in corda noſtra effuſo, à ter- renis rebus elati, *Surſum corda habemus ad Dominum*. Hoc fermento fideles in corpus unum rediguntur, de quo Apoſtolus: *Quoniam unus panis, unum corpus* 1. Cor. 10. 17. *multi ſumus, omnes qui de uno pane participamus*. De hoc Innocentius I. Pontifex Maximus ad *Decen- tium* ſcribit: *De fermento, quod die Dominica per* Innocent. I. Epiſt. 25. *Titulos mittimus, ſuperflue nos conſulere voluiſti, cùm omnes Eccleſiæ noſtræ intra civitatem ſint conſtitu- tæ: Quarum Presbyteri, quia die ipſa propter ple- bem ſibi creditam nobiſcum convenire non poſſunt, id- circo fermentum à nobis confectum per Acolythos acci- piunt, ut ſe à noſtra communione, maximè illa die, non judicent ſeparatos. Quod per Parochias fieri de- bere non puto, quia non longè portanda ſunt Sacramen- ta: nec nos per Cœmeteria diverſa conſtitutis Presby- teris deſtinamus*. Fermenti nomine donata eſt Eucha- riſtia, quam ſummus Pontifex Dominicis diebus ad Titulares Urbis Eccleſias mittebat, quam Presbyteri Sacrum celebrantes, Hoſtiæ à ſe conſecratæ adjunge- bant, & particulam ex ipſa in Calicem immittebant: Quia ſicut modicum fermentum totam farinæ, cui injicitur, maſſam fermentat; ſic unicum illud divi- numque Pontificis fermentum, per Titulos miſſum, veluti unam maſſam & corpus fideles unius urbis co- pulabat.

XXIII. *Hæc omnia locutus eſt Ieſus in parabolis ad turbas*, &c. Diverſus eſt hominum ſtomachus. Alii « S. Hier. in c. 13. S. Mat. amaris, alii dulcibus; alii auſterioribus, alii lenibus « delectantur cibis: *Proponit itaque Dominus diverſas* « *parabolas, ut juxta vulnerum varietates, & medici- na diverſa ſit*.

XXIV. *Simile eſt Regnum cœlorum theſauro abſcon- dito in agro, quem qui invenit homo, abſcondit, & præ gaudio illius vadit, & vendit univerſa quæ habet, & emit agrum illum*. Salus æterna, Dei gratia, ſapientia cœleſtis, bona ſpiritualia, theſaurus ſunt præ rebus om- nibus temporalibus æſtimandus: *Accipite diſciplinam* Prov. 8. 10. 11. *meam, & non pecuniam*; (inquit Spiritus Sanctus) *doctrinam magis, quam aurum eligite. Melior eſt enim ſapientia cunctis pretioſiſſimis, & omne deſiderabile ei*

non

Ibid. 18 & 19. *non potest comparari...* Mecum *sunt divitiæ & gloria* (inquit Sapientia cœlestis) *opes superbæ & justitia: Melior est enim fructus meus auro, & lapide pretioso, & genimina mea argento electo...* Divitiæ *salutis sapientia & scientia* (inquit Isaias) *Timor Domini ipse est thesaurus ejus.* Regnum cœlorum thesaurus est, qui gratia invenitur, meritis emitur & labore: Gratiam qua ad illud pervenitur, ipsaque merita quibus comparatur, abscondere debet Christiana humilitas: *Inventus thesaurus absconditur, quia studium cœlestis desiderii à malignis spiritibus custodire non sufficit, qui hoc ab humanis laudibus non abscondit. In præsenti etenim vita quasi in via sumus, qua ad patriam pergimus: Maligni autem spiritus iter nostrum quasi quidam latrunculi obsident. Depræ dari ergo desiderat, qui thesaurum publicè portat in via. Hoc autem dico, non ut proximi opera nostra bona non videant, cùm scriptum sit:* Videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est: *sed ut per hoc quod agimus, laudes exterius non quæramus. Sic autem fit opus in publico, quatenus intentio maneat in occulto: ut & de bono opere proximis præbeamus exemplum, & tamen per intentionem, qua Deo soli placere quærimus, semper optemus secretum.* Omnium denique terrenarum rerum contemptu, &, si necesse sit, detrimento & privatione, cœlestis ille thesaurus comparandus & conservandus est: *Utendi & possidendi hujus thesauri cum agro potestas non potest esse sine pretio; quia cœlestes divitiæ non nisi damno sæculi possidentur.* Simile est Regnum cœlorum thesauro abscondito: *Thesaurum in agro absconditum dixit duo Testamenta Legis in Ecclesia, quæ quis cùm ex parte intellectus attigerit, sentit illic magna latere:* & vadit, & vendit universa, & emit agrum illum; *id est, contemptu temporalium comparat sibi otium, ut sit dives cognitione Dei.*

Matt. 5.

S. Hil. c. 13. in Matt. S. Aug. l. 2. qu. Evang. q. 13.

S. Aug. En. in Ps. 30.

XXV. *Simile est Regnum cœlorum homini negotiatori quærenti bonas margaritas. Inventa autem una pretiosa margarita, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit eam.* Christus negotiator cœlestis admirabile commercium cum hominibus inivit: *Hæc mira commutatio facta est, & divina sunt peracta commercia, mutatio rerum in hoc Mundo celebrata à negotiatore cœlesti. Venit accipere contumelias, dare honores: venit haurire dolorem, dare salutem: venit subire mortem, dare vitam.* Salus æterna, vita immortalis à nobis quærenda est majori studio & ardore, quàm gemmæ pretiosissimæ à negotiatoribus quærantur. Nulla non subeunda sunt pericula, nihil non exponendum pro æterna salute; rebus omnibus Deus præponendus est, ut ametur, qui solus replere potest in bonis desiderium nostrum, cujus unius fruitione beati esse possumus: Animam enim Dei capacem quicquid Deo minus est, non implebit. *Planum est, pretiosam margaritam cœleste Regnum significare. Quod Regnum nos assequi posse Dominus negat, nisi omnia simul quæ habemus, divitias, gloriam, genus, & si quid sit aliud eorum, quibus plerique ambitiosius inhiant, pro eo parando neglexerimus. Deinde illud etiam fieri non posse, ut illud obtineatur, quod cupitur studiosius, si mens diversis sit curis distracta, idem Dominus asse-*
» *ruit, cùm dixit:* Nemo potest duobus dominis ser-
» vire... Non potestis Deo servire & Mammonæ. *Quæ cùm ita sint, sine dubio unum nos deligere thesaurum convenit, nempè illum cœlestem, in quo mentem habeamus defixam. Vbi enim,* inquit, *est thesaurus tuus,*
» *ibi & cor tuum erit.* Inventa autem una pretiosa mar-
» garitâ, abiit, & vendidit omnia quæ habuit, & emit
» eam: *Hæc est margarita pretiosa, charitas, sine qua nihil tibi prodest, quodcumque habueris: quam si solam habeas, sufficit tibi.* Abiit, & vendidit omnia, quæ habuit, & emit eam: *Qui* enim *cœlestis vitæ dulcedinem, in quantum possibilitas admittit, perfectè cognoverit, ea quæ in terrenis amaverat, libenter cuncta derelinquit: in comparatione ejus vilescunt omnia, deserit habita, congregata dispergit, inardescit in cœlestibus animus, nil in terrenis libet, deforme conspicitur, quicquid de terrenæ rei placebat specie, quia sola pretiosæ margaritæ claritas fulget in mente. De cujus dilectione rectè per Salomonem dicitur,* Fortis est ut mors dilectio: *quia sicut mors corpus interimit, sic ab amore rerum corporalium æternæ vitæ charitas occidit. Nam quem perfectè absorbuerit, ad terrena foris desideria velut insensibilem reddit.*

S. Basil. in regulis fusiùs Disp. Inter. 8.

S. Aug. tr. 5. in Ep. 1. S. Joan.

S. Gregor. M. Hom. 11. in Evang.

Cant. 8.

XXVI. *Iterum simile est Regnum cœlorum sagenæ missæ in Mare, & ex omni genere piscium congreganti: Quam, cùm impleta esset, educentes, & secus littus sedentes, elegerunt bonos in vasa, malos autem foras miserunt. Sic erit in consummatione sæculi. Exibunt Angeli, & separabunt malos de medio justorum, & mittent eos in caminum ignis.* Mare figura sæculi est: sagena, Ecclesiæ & prædicationis Evangelicæ: boni & mali pisces sagena capti, bonorum & malorum Christianorum in Ecclesia permixtorum: littus, Mundi finem designat: separatio piscium, separationem justorum à malis & reprobis in fine sæculi faciendam: *An non est Mare hoc sæculum, ubi se invicem homines quasi pisces devorant? An parvæ procellæ & fluctus tentationis perturbant hoc Mare? An parva pericula sunt navigantium, id est, in ligno crucis patriam cœlestem quærentium?* Modò sic mittitur verbum Dei super populos & super gentes, quomodo sagena in Mare jacitur: *Colligit autem modò Sacramentis Christianis & bonos & malos: sed non omnes, quos sagena tollit, etiam vasculis reconduntur. Vascula enim sunt sanctorum sedes, & bonæ vitæ magna secreta, quò non poterunt omnes pervenire, quicumque Christiani appellantur; sed qui sic appellantur, ut sint. Sanè autem boni & mali pisces intra sagenam natant, & boni tolerant malos, donec in fine separentur.* Quò enim se se-
" paraturus est Christianus, ut non gemat inter falsos
" fratres? Quò iturus est? Quid facturus? Solitudines
" petat, sequuntur scandala. Separaturus est se qui be-
" nè proficit, ut nullum omninò hominem patiatur?
" Quid si & ipsum, antequam proficeret, nemo vellet pa-
" ti? Si ergo quia proficit, nullum hominem vult pa-
" ti, eo ipso quo non vult aliquem hominem pati, con-
" vincitur, quòd non profecerit. *Sustinentes invicem,*
" ait Apostolus, *in dilectione, satagentes servare uni-*
" *tatem spiritus in vinculo pacis.* Sustinentes invicem.
" Non habes, quod in te alius sustineat? Miror si non
" est: sed ecce non sit; eò robustiores ad cæteros qui
" sustineant. Non sustineris, sustine cæteros. Non
" possum, inquis. Ergo habes, quod in te alii su-
" stineant. *Sustinentes invicem in dilectione.* Tu dese-
" ris res humanas, & segregas te, ut nemo te videat:
" cui proderis? *Tu ad hoc pervenisses, si nullus tibi pro-*
" *fuisset? An quia veloces pedes tibi videris habuisse ad*
" *transeundum, præcisurus es pontem?* Separabo me,
" inquit aliquis, cum paucis bonis, cum illis benè
" mihi erit. Quid mihi est rationem habere cum tur-
" bis? Benè: pauci ipsi boni, de quibus turbis sunt
" eliquati? Si tamen jam ipsi pauci, omnes boni:
" tamen bona cogitatio humana, laudabilis, esse
" cum talibus, qui elegerunt vitam quietam; remoti
" abs strepitu populari, à turbis inquietis, à malignis flu-
" ctibus sæculi, tamquam in portu sunt. Jam ergo
" ibi gaudium illud? Jam ibi jubilatio illa quæ promit-
" titur? Nondum; sed adhuc gemitus, adhuc solici-
" tudo tentationum. Habet enim alicundè & portus
" aditum: si portus aditum ex nulla parte haberet,
" nulla in eum navis intraret; oportet ergo, ut ex ali-
" qua parte pateat: *Aliquando autem per eam partem*
" *qua patet, ventus irruit; & ubi scopuli non sunt, na-*
" *ves se invicem collisæ confringunt. Vbi ergo securi-*
" *tas, si nec in portu? Et tamen utcumque feliciores in*
" *portu, quàm in pelago, fatendum est. Ament se, na-*
" *ves in portu benè sibi applicentur, non sibi collidan-*
" *tur. Servetur ibi paritas æquabilitatis, constantia*
" *charitatis: & quando fortè ventus ex illa parte, quæ*
" *patet, irruerit, sit ibi cauta gubernatio.* Nam quid
" dicturus est mihi, quisquis talibus locis fortè præest,
" imò servit Fratribus in his, quæ Monasteria dicun-
" tur? Cautus ero, nullum malum admittam, cum
" paucis bonis benè mihi erit. Ubi cognosces, quem
" fortè vis excludere? *Vt cognoscatur malus, intus pro-*
bandus est: quomodo ergo excludis intraturum, qui

S. Aug. En. in Ps. 99.

Eph. 4. 2.

postea

poſteà probandus eſt, & probari, niſi intraverit, non poteſt? Repelles omnes malos? Dicis enim, & noſti inſpicere. Omnes nudis cordibus ad te veniunt. Qui intraturi ſunt, ipſiſe non noverunt, quanto minus tu? Multi enim ſibi promiſerunt, quòd impleturi eſſent illam vitam ſanctam, in commune habentem omnia, ubi nemo dicit aliquid proprium, quibus eſt una anima & cor unum in Deum: miſſi ſunt in fornacem, & crepuerunt. Quomodo ergo cognoſcis eum, qui ſibi ipſe adhuc ignotus eſt? Excludes malos fratres à conventu bonorum? De corde tuo, quiſquis iſta dicis, omnes malas cogitationes, ſi potes, exclude: non intret in cor tuum vel ſuggeſtio mala. In omni igitur congregatione mali tolerandi ſunt: expectandus eſt ſæculi finis, quo mali ſeparabuntur de medio juſtorum, & in caminum ignis mittentur: & Eccleſia Chriſto exhibebitur glorioſa, ſine macula & ruga. Interim *Caveamus mala opera, nec includentis ſagenæ fiducia, liberè intra Eccleſiam delinquamus; hoc ſcientes, quia non omnes quos ſagena trahit, piſcatorum vaſa recipient; ſederit, cùm ad littus venerint, eligent bonos in vaſa, malos autem foras mittent.*

S. Bern. tr. de Convers. ad Cler. c. 10.

Simile eſt Regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, &c. *Sancta Eccleſia ſagenæ comparatur, quia & piſcatoribus eſt commiſſa, & per eam quiſque ad æternum Regnum à præſentis ſæculi fluctibus trahitur, ne in æternæ mortis profunda mergatur. Quæ ab omni genere piſcium congregat, quia ad peccatorum veniam ſapientes & fatuos, liberos & ſervos, divites & pauperes, fortes & infirmos vocat. Quæ ſagena, ſcilicet Eccleſia, tunc univerſaliter repletur, cùm in fine ſuo humani generis ſumma concluditur. Quam educunt, & ſecus littus ſedent: quia ſicut mare ſæculum, ita ſæculi finem ſignificat littus maris. In quo ſcilicet fine boni piſces in vaſis eliguntur, mali autem projiciuntur foras: quia & electi quique in tabernacula æterna recipiuntur, & interni Regni luce perdita, ad exteriores tenebras reprobi pertrahuntur. Nunc enim bonos malosque communiter quaſi permixtos piſces fidei ſagena nos continet, ſed littus indicat, Sanctæ Eccleſiæ ſagena quid trahebat. Et quidem piſces, qui capti fuerint, mutari non poſſunt: Nos autem boni capimur, ſed in bonitate permutamur. Cogitemus ergo in captione, ne dividamnr in littore.* Sic erit in conſummatione ſæculi, &c. *Hoc timendum eſt potiùs, quàm exponendum. Aperta etenim voce tormenta peccantium dicta ſunt, ne quis ad ignorantiæ ſuæ excuſationem recurreret, ſi quid de æterno ſupplicio obſcurè loqueretur.* Unde & ſubditur, *Intellexiſtis hæc omnia?* Et reſpondent Diſcipuli, *Etiam Domine..... Ibi erit fletus & ſtridor dentium.* Hic igitur, fratres chariſſimi, vanam lætitiam fugite, ſi illic flere formidatis. *Nemo etenim poteſt & hic gaudere cum ſæculo, & illic regnare cum Chriſto.*

S. Gregor. M. Hom. 11. in Euang.

XXVII. *Ideò omnis Scriba doctus in Regno cœlorum, ſimilis eſt homini patri familias, qui profert de theſauro ſuo nova & vetera.* Doctor & prædicator Euangelicus Scripturas Sacras aſſidua lectione & ſtudio theſaurum ſuum efficere debet, ac ex utroque Teſtamento, Novo ac Vetere, proferre, quæ ad inſtitutionem & ædificationem populi Chriſtiani ſunt neceſſaria & conducibilia: maximè verò ad eradicandam cupiditatem, & inſerendam charitatem, qui Sacræ Scripturæ finis eſt: *Scriptura non damnat niſi cupiditatem, non præcipit niſi charitatem, & ita informat mores hominum.* Ex utroque Teſtamento velut ex theſauro teſtimonia proferat ad deſtruendum errorem, ad inſerendam veritatem, ad nutriendam charitatem: *In Veteri* enim *Teſtamento occultatio eſt Novi: in Novo Teſtamento manifeſtatio eſt Veteris.* Scriba doctus in Regno cœlorum profert de theſauro ſuo nova & vetera, non dicendo ſolùm, ſed faciendo. Nam *ſi dicit ea, & non facit ea: de cathedra profert, non de theſauro cordis ſui*: Et ſimilis eſt Judæorum Scribis, toties & tam ácriter à Chriſto reprehenſis, qui bona non loquebantur de theſauro malo cordis ſui, ſed bona loqui poterant de theſauro cathedræ Moyſi. Da vocem Scribarum de corde eorum, audies: *Manducemus & bibamus, Cras enim moriemur.* Da vocem de cathedra Moyſi, audies: *Non occides, non adulterabis, non falſum teſtimonium dices: Honora patrem & matrem: Diliges proximum tuum ſicut te ipſum. Hoc tu fac, quod per os Scribarum cathedra ſonat: non quod per cor Scribarum.*

S. Aug. Lib. de Catechiz. rudib. c. 4. Id. ſerm. 74.

Iſai. 22. 13.

Omnis Scriba doctus in Regno cœlorum, ſimilis eſt homini patri familias, qui profert de theſauro ſuo nova & vetera. Ille in ſancta Eccleſia doctus Prædicator eſt, qui & nova ſcit proferre de ſuavitate Regni, & vetuſta dicere de terrore ſupplicii: ut vel pœnæ terreant, quos præmia non invitant: *Audiat de Regno, quod amet, audiat de ſupplicio unuſquiſque, quod timeat: ut torpentem animum, & terræ vehementer inhærentem, ſi amor ad Regnum non trahit, vel timor minet.* "S. Greg. M. Hom. 11. in Euang.

XXVIII. *Et factum eſt, cùm conſummaſſet Jeſus parabolas iſtas, tranſiit inde. Et veniens in patriam ſuam, docebat eos in Synagogis eorum, ita ut mirarentur, & dicerent: Vnde huic ſapientia hæc, & virtutes? Nonnè hic eſt fabri filius? &c. Et ſcandalizabantur in eo.* Nec de ſplendore generis & nobilitate gloriari debet Paſtor animarum & Miniſter Euangelicus, nec humanam gloriam aucupari: ſiquidem Chriſtus in patriam ſuam venit, in eaque miniſterium obivit ſuum, quamvis à civibus ſuis ſe contemptum iri præneſceret: *In propria venit, & ſui eum non receperunt.* Joan. 1. Gratia & virtus, vera nobilitas. Quis nobilior Dei Filio? Ad hanc tamen nobilitatem carnales homines non attendunt; ſed ex ſorte & paupertate matris, ac Joſephi ejus ſponſi, atque conſanguineorum, de Chriſto Jeſu ferunt judicium, quem ex Regibus & Sacerdotibus ortum noviſſent, ſi vel in humanam ejus originem inquiſiviſſent: & Dei Filium, Deumque Patri coæqualem credidiſſent, ſi ejus ſapientiam ac virtutes animo fideli ac docili conſideraſſent. Quærunt, unde ſapientia & virtutes ei, qui *Dei virtus eſt, & Dei ſapientia*. Fabri filium vocant eum, qui cœlos & terram creavit, omnium rerum conditorem & artificem, qui de limo finxit hominem. Et hunc patitur contemptum Dei Filius, ut nos humilitatem doceat. Vera nobilitas in poteſtate noſtra poſita eſt: *Dedit* enim *eis poteſtatem filios Dei fieri, qui credunt in nomine ejus, qui ex Deo nati ſunt.* Joan. 1. 3. Hæc generis claritas, quam in ſanctis Euangelii Prædicatoribus & Eccleſiæ Miniſtris venerari & optare debemus, non ad eorum carnale genus, & familiæ ignobilem ſortem, obſcuritatem, vel paupertatem attendere, ex ea offendi, aut propterea Dei miniſtros contemnere. Honoranda, amanda, ſuſcipienda veritas eſt, quam prædicant, & docent: non conſiderandum genus, conditio, vel fortuna Prædicatorum, Paſtorum, & Doctorum. *Hæ ſunt generationes Noe: Noe vir juſtus atque perfectus fuit in generationibus ſuis, cum Deo ambulavit,* (inquit Scriptura Sacra.) *Probati viri genus, virtutis proſapia eſt, quia ſicut hominum genus homines, ita animarum genus virtutes ſunt. Etenim familiæ hominum ſplendore generis nobilitantur: Animarum autem clarificatur gratia ſplendore virtutis.* Qui juſtus eſt, & cum Deo ambulat, verè nobilis eſt: quantò magis, qui & ipſe juſtus eſt, & alios ad juſtitiam ſermone, & opere erudit? Rebus in bello præclarè geſtis nobilitas comparatur: quantò potiori jure nobilis, qui ſalutis hoſtes debellavit, qui pravas cupiditates domuit, qui Mundum ac Diabolum vicit? Gen. 6. 6. S. Ambr. l. de Noe & Arca, c. 4.

XXIX. *Jeſus autem dixit eis: Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua, & in domo ſua.* Chriſtum magis inhonorant plerumque, qui magis ipſum colere debuiſſent. Gravius Chriſtianorum, qui Chriſtum non audiunt, eique non obediunt, crimen eſt, quàm Judæorum: cùm majora collata ſint nobis à Chriſto beneficia, quàm Judaicæ Genti. *Cives ſanctorum, & domeſticos Dei*, imò *filios & hæredes, fratres & coheredes ſuos*, Chriſtus nos effecit. Non ex Ægypti ſolùm ſervitute, ſed ex diaboli captivitate nos eripuit: non Manna tantùm & aquis de petra ſcaturientibus, ſed Corpore & Sanguine ſuo nos alit: non legem dumtaxat in tabulis lapideis ſcriptam nobis dedit,

dit, sed in cordibus digito Dei vivi, id est, Spiritu Sancto, gratiam & charitatem diffundente, qua facilè impleatur. Non per Prophetas solùm nobis locutus est, sed ipse nobis loquitur Prophetarum Magister & illuminator, Propheta summus, de quo Deus ad Moysem: *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui: & ponam verba mea in ore ejus, loquetur-que ad eos omnia, quæ præcepero illi. Qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam...* Meruerunt *priora tempora Prophetas afflatos & impletos Verbo Dei: Meruimus nos Prophetam ipsum Verbum Dei;* (inquit S. Augustinus.) *Non est Propheta sine honore, nisi in patria sua.* Sive, *Nemo Propheta acceptus est in patria sua* (ut apud S. Lucam habetur.) Hìc non mediocriter invidia proditur, quæ civicæ charitatis oblita, in acerba odia causas amoris inflectit. Simul hoc exemplo pariter & oraculo declaratur, quòd *frustra opem misericordiæ cœlestis exspectes, si alienæ fructibus virtutis invideas; aspernator enim Dominus invidorum est, & ab iis, qui divina beneficia in aliis persequuntur, miracula suæ potestatis avertit. Non otiosè itaque Salvator excusat, quod nulla in patria sua miracula virtutis operatus sit, ne fortasse aliquis viliorem patriæ nobis esse debere putaret affectum. Neque enim cives poterat non amare, qui amabat omnes: sed ipsi se charitate patriæ, qui invident, abdicarunt.* Charitas enim non æmulatur, non inflatur: *Nec tamen exsors beneficiorum patria divinorum est. Quod enim majus miraculum, quàm quòd in ea natus est Christus? Videte igitur, quid mali invidia afferat. Indigna propter invidiam patria judicatur, in qua civis operetur, quæ digna fuit, in qua Dei Filius nasceretur.*

Deut. 18.

S. Aug. tr. 24. in Joan.

Luc. 4. 24.

S. Ambr. l. 4. in Luc. n. 46. & 47.

1. Cor. 13. 14.

XXX. *Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum.* Multa miracula apud concives suos non edidit, quia non se ipsum ostentare, sed aliorum utilitatem quærebat. Quia igitur incredulos eos esse videbat, ne majori culpæ obnoxii essent, non multa signa operatus est. Quamquam enim multo tempore post, cùm jam miraculorum fama universam Judæam implevisset, patriam repetiisset, non potuerunt tamen ferre, sed magno igne livoris inflammabantur. Sed cur etiam pauca fecit signa? Ne dicere possent: *Medice, cura te ipsum*, ne inimicum putarent, vel se ab eo despici arbitrarentur; ne denique se excusarent, dicentes: Si facta signa apud nos fuissent, credidissemus: idcircò igitur pauca, non multa fecit, tum ut suas ipse partes expleret, tum ne majoris illi criminis rei fierent.

S. Jo. Chrv. Hom. 49. in S. Matt.

Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum. Incredulitas, verbique divini contemptus, Christum ex hominis animo excludunt, impediuntque, ne gratiæ suæ miracula in illo operetur; quemadmodùm illum ex patria sua abire compulerunt, prohibueruntque, ne signa multa in illa patraret. Fides omnipotentiam Dei in manu hominis quasi collocare: infidelitas Dei manus veluti ligare videtur. *Omnia possibilia sunt credenti* (inquit Christus.) *Et non poterat ibi virtutem ullam facere* (inquit S. Marcus.)

Marci 9. 22. Marci 6. 5.

CAPUT XIV.

Sensus Litteralis.

I. *IN illo tempore, audivit Herodes Tetrarcha famam Iesu.* Quo tempore peragrabat Jesus Galilæam, docens & patrans miracula, Herodes Antipas Herodis Magni filius, Tetrarcha Galilææ, audivit admirabilia opera, quæ fiebant à Jesu. Hunc Herodem S. Marcus, imò & Matthæus ipse Regem appellat, quia Rex dicebatur, quicumque suprema potestate, quamvis non Regia, præerat. Cùm Regnum in quatuor partes dividebatur, & unicuique Principes præficiebatur unus, quatuor partes Tetrarchiæ, & Principes Tetrarchæ à Græcis vocabantur. Posteà tamen contigit, ut quamvis plures aut pauciores partes essent, eodem tamen nomine Tetrarchiæ dicerentur. Origo nominis ex Galatia, cujus tres partes singulæ quatuor habebant Principes. Inde ad alios gentis alicujus parti imperantes, Tetrarchæ nomen transiit. Cur Herodes, tam serò Miracula Jesu audierit, non inde contigit, quòd Arabico bello contra Regem Aretam distentus esset: tum quia hoc bellum per Legatos utrinque gestum est, teste Josepho; tum quia tardiùs gestum. Causam ignorationis Herodis veriùs statuit S. Joannes Chrysostomus, fastum & incuriam rerum bonarum, à quibus vitiis Principes pauciissimi omnibus sæculis fuerunt immunes. Accedit improbitas ut plurimùm Aulicorum, qui etiam dedita opera persæpè impediunt Reges & Principes, ne ad rerum illarum cognitionem perveniant, quas scire illos plurimùm ipsorum intererat; ut queruntur Lampridius in Alexandro Severo, & Vopiscus in Aureliano. Sæpè etiam Deus justo judicio voluntariam ignorantiam necessitate ignorandi punit.

Marci 6. Matth. 5. 9.

Joseph. R. Ant. S. Jo. Chrys. Hom. 49. in Matth.

II. *Et ait pueris suis: Hic est Ioannes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & virtutes operantur in eo.* Domesticis suis, & familiaribus dixit: Hic est Joannes Baptista dictus: Ipse à Deo revocatus ad vitam est, majorique donatus virtute: & ideò potestas patrandi miracula vim suam in eo exerit, quam ante, dum viveret, in eo non exercebat. Hinc fidem Resurrectionis apud Judæos communem fuisse constat. Joannem Baptistam à mortuis surrexisse, nec primùm dixit Herodes, nec credidit; sed aliorum opinio fuit id Herodi suggerentium; cujus mens circa id pensilis fuit, & hæsitans. Lucæ 9. 7. 8. 9. *Audivit autem Herodes Tetrarcha omnia, quæ fiebant ab eo, & hæsitabat, eo quòd diceretur à quibusdam: Quia Ioannes surrexit à mortuis; à quibusdam verò: Quia Elias apparuit; ab aliis autem: Quia Propheta unus de antiquis surrexit. Et ait Herodes: Ioannem ego decollavi: Quis est autem iste, de quo ego talia audio? Et quarebat videre eum.* Post hanc autem hæsitationem intelligendus est confirmasse in animo suo, quod ab aliis dicebatur, cùm ait pueris suis, quod S. Matthæus narrat: *Hic est Ioannes Baptista: ipse surrexit à mortuis, & virtutes operantur in eo.* Aut ita pronuntianda sunt hæc verba, ut hæsitantem adhuc indicent. Si enim diceret: Numquidnam hic est, aut, numquid fortè hic est Joannes Baptista? non opus esset admonere aliquid de pronuntiatione, qua dubitans atque hæsitans intelligatur. Nunc quia illa verba desunt, utroque modo pronuntiari potest; ut aut confirmatum eum ex aliorum verbis, credentem dixisse accipiamus; aut adhuc, sicut Lucas commemorat, hæsitantem: præsertim quia & Marcus, qui superiùs dixerat, ab aliis fuisse dictum quòd Joannes à mortuis resurrexit, in extremo tamen ipsum Herodem dixisse non tacet: *Quem ego decollavi Ioannem, hic à mortuis resurrexit.* Quæ item verba duobus modis pronuntiari possunt, ut aut confirmantis, aut dubitantis intelligantur.

S. Joan. Chr. H. 49. in Mat.

S. Aug. l. 2. de Cons. Euang. c. 45.

Marci 6. 13.

III. *Herodes enim tenuit Ioannem, & alligavit eum: & posuit in carcerem propter Herodiadem uxorem fratris sui. Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere eam.* Joannis incarcerationem & decollationem ex occasione hìc referunt S. Matthæus, & S. Marcus c. 6. non servato rerum gestarum ordine, quem nec servavit S. Lucas, ejusdem incarcerationis & Martyrii historiam c. 3. referens per anticipationem. Herodes sci-

S. Aug. l. 2. de Cons. Euang. c. 44.

ſcilicet injecta manu in Joannem per ſatellites, vinctum detruſerat in carcerem; *propter Herodiadem*, id eſt, in gratiam Herodiadis, ſive illius cauſa, & impulſu. Hæc filia fuit, non Aretæ Regis Arabum, ut Rufino, S. Hieronymo, & Venerabili Bedæ viſum eſt; (hujus enim Regis filia, prima fuit uxor Herodis, ut Joſephus & Euſebius teſtantur) ſed Ariſtobuli, fratris Herodis, ejuſque adeò neptis. Nupſerat autem Philippo Herodis fratri, ut S. Marcus teſtatur: *Ipſe enim Herodes miſit, ac tenuit Joannem, & vinxit eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui, quia duxerat eam*. Alterius Herodis, Antipæ fratris, uxorem fuiſſe, Joſephus ſcribit, quem binomium fuiſſe veriſimile eſt, & Philippum Herodem appellatum. Hæc enim ſola ratio patet Joſephum cum Euangeliſta conciliandi. Ut ut eſt, Philippus ille alius eſt à Tetrarcha Trachonitidis cognomine, filio Herodis Magni ex Cleopatra, de quo *Lucæ 3. v. 1.* ſed Herodis Magni filius pariter fuit, ex Mariamne Simonis Pontificis filia. Cur autem ab Herode vinctus ſit ac detruſus in carcerem S. Joannes, Euangeliſta noſter exponit: *Dicebat enim illi Joannes: Non licet tibi habere eam*. Nefas eſt tibi, utpotè homini circumciſo, ac proinde ad obſervationem Legis per Moyſen datæ obligato, *Habere uxorem fratris tui:* Dicitur enim in Lege: *Turpitudinem uxoris fratris tui non revelabis*. Herodes Romam pergens, cùm in fratris domo hoſpitio exceptus eſſet, cum Herodiade ejus conjuge pactus eſt, ut ipſa in conjugium ac domicilium ſuum migraret, ſtatim atque Roma reverſus eſſet; ipſe verò ſuam uxorem, Arethæ Regis filiam, repudiaret. Itaque S. Joannes dicens Herodi: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui*, (prout eum dixiſſe S. Marcus refert) Herodis adulterium ſimul, & inceſtum arguit. In abducenda nempè Herodiade duplex fuit Herodis Tetrarchæ crimen. Nam viventi marito uxorem non ab ipſo dimiſſam abducere, raptus atque adulterium erat, hoc inſigniore injuria, quòd in fratrem committebatur. Accedebat adulterio crimen inceſti, tum ex Lege naturæ, tum ex lege Moſis, quæ unam dumtaxat habebat exceptionem, ſi maritus mortuus eſſet ſine liberis. Herodiadis autem maritus Philippus & vivebat eo tempore, quo ipſam ſibi copulavit Herodes, conjugium vocans, & hoc prætexens nomine culpam; & filiam ex ipſa habebat *Salomen*, ſaltatricem illam, cujus hìc fit mentio. Utrumque crimen breviter perſtrinxit Joſephus: *Poſt cujus* (inquit) *nativitatem* (ſcilicet Salomes) *illa* (nempè Herodias) *ſpretis patriæ legibus, Herodi nubit fratri viri prioris, à quo vivo diſceſſerat; fratri, inquam, ex patre eodem*. Quamobrem Tertulliano, & nonnullis aliis Patribus, qui ipſum hac in re ſecuti exiſtimarunt, Herodiadem Herodi nupſiſſe poſt mortem demum prioris mariti, non aſſentior. Ne aſſentiar, Joſephus prohibet, cujus teſtimonio derogandum S. Hieronymus non putavit: *Ergo*, inquit, *Ioannes Baptiſta, qui venerat in ſpiritu & virtute Eliæ, eadem auctoritate qua ille Achab corripuerat & Iezabel, arguit Herodem & Herodiadem, quòd illicitas nuptias fecerint, & non liceat fratre vivente germano uxorem illius ducere: malens periclitari apud Regem, quàm propter adulationem eſſe immemor præceptorum Dei*. Scripſit quidem S. Auguſtinus: *Ambiguum eſt, utrum Herodes mortui duxerit, an vivi fratris uxorem: & ideò non ita claret, quid Ioannes ei non licere dicebat*. Sed quamvis id ex ſacris litteris certum non ſit ac perſpicuum, ex Joſepho tamen conſtat, viventis fratris uxorem duxiſſe: idque in ſolemnitate Decollationis S. Joannis canit Eccleſia in Breviario Romano.

Cauſam alteram Joſephus refert, cur Herodes Joannem in carcerem detruſerit, quòd ſcilicet multis ad Joannem undique confluentibus, defectionem populi metueret. Id Euangelio non repugnat. Quamvis enim Herodiadis inſidiis & rogatu Joannem vinxerit, & morte affecerit, & quia ſancta ejus libertas & vita ipſi flagitia exprobrabat: credibile tamen eſt, Tyrannum, quò ſuam in virum ſanctiſſimum crudelitatem excuſaret, rumorem in vulgus diſſeminaſſe, Joannem res novas moliri, & populum contra ſe commovere. Joſephi verba exſcripſit Euſebius libro 1. *Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ*, c. 11. *Arbitrabantur quidam Iudæorum divina ultione periiſſe Herodis exercitum, Deo cædem Ioannis, qui Baptiſta cognominatus eſt, vindicante. Quippè hunc Herodes obtruncaverat, cùm eſſet vir bonus, Iudæoſque ad virtutis ſtudium excitaret, præcipiens, ut juſtè quidem inter ſe, erga Deum autem piè agentes, ad lavacrum accederent. Tunc enim demum acceptum fore Deo lavacrum ajebat, cùm eo non ad expiationem criminum uterentur, ſed ad corporis munditiem, ut mentibus jam ante per juſtitiam expurgatis, corporis quoque adderent puritatem. Cumque multi ad eum undique confluerent (hujuſmodi enim ſermonibus mirificè delectabantur) Herodes veritus, ne tanta hominis auctoritas ſubditos ad defectionem impelleret; quippè qui nihil non acturi ex ejus conſilio viderentur: ſatius eſſe duxit, priùs quàm novi aliquid oriretur, illum è medio tollere, quàm mutatione rerum facta, ipſe in maximum diſcrimen adductus, ſeram pœnitentiam agere. Vinctus igitur ob hanc Herodis ſuſpicionem, & ad caſtellum Macharuntem productus, ibidem cæſus eſt.*

IV. *Et volens illum occidere, timuit populum; quia ſicut Prophetam eum habebant*. Herodes Joannem occidere cupiebat, non definita voluntate, ſed ambiguus animi. Quamvis enim liberum vitiorum ſuorum cenſorem odiſſet, à quo nimirùm corripiebatur *de Herodiade uxore fratris ſui, & de omnibus malis quæ fecit*: Quamvis Herodiadi, vitæ Joannis inſidianti, placere vellet in omnibus inſanus & turpis amator; quamvis ſancti viri famæ invideret: populi tamen de ſe judicia motumque metuebat, ſi illum occideret, quem ut hominem à Deo miſſum reverebantur. Illum etiam ob vitæ ſanctitatem eximiam, & auſteritatem magnifacere cogebatur Herodes, & quodam modo revereri, ejuſque monitis interdum auſcultabat, antequam inceſtus amor mentem in tranſverſum egiſſet, ac Herodiadi nihil negare perſuaſiſſet. Confer cum *Marci 6. v. 19. 20. Herodias autem* (inquit) *inſidiabatur illi, & volebat occidere eum, nec poterat. Herodes enim metuebat Ioannem, ſciens eum virum juſtum, & ſanctum: & cuſtodiebat eum* (id eſt, tuebatur ab inſidiis Herodiadis;) *& audito eo, multa faciebat, & libenter eum audiebat*. Seditionem populi verebatur propter Joannem, à quo ſciebat turbas in Jordane plurimas baptizatas; ſed amore vincebatur uxoris, ob cujus ardorem etiam Dei præcepta neglexerat.

V. *Die autem Natalis Herodis, ſaltavit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Vnde cum juramento pollicitus eſt ei dare, quodcumque poſtulaſſet ab eo*. Cùm ſolemne convivium in memoriam diei natalis ſui Herodes Ethnicorum more celebraret, Herodias opportunitatem nacta ab illo impetrandi, ut Joannes è medio tolleretur, filiam ſuam ex marito relicto ſuſceptam, Salomen nomine, intromiſit, quæ ad modos muſicos coram Rege convivisque ſaltavit, laſcivis geſticulationibus ſaltationem animans, & omnes meretrices virgo impudentia ſuperans, filia matre ſcorto digna. Cùm igitur Herodi, ſimulque recumbentibus placuiſſet, Rex ait Puellæ: *Pete à me quod vis, & dabo tibi: & juravit illi: Quia quicquid petieris, dabo tibi, licèt dimidium Regni mei*. Loquendi genus proverbiale eſt Regibus uſitatum, ubi libertimam optandi facultatem cuiquam faciunt. Sic Rex Aſſuerus Reginæ Heſter dixit: *Quid petis, ut detur tibi, & pro qua re poſtulas? Etiam ſi dimidiam partem Regni mei petieris, impetrabis*.

VI. *At illa præmonita à matre ſua, Da mihi, inquit, hic in diſco caput Ioannis Baptiſtæ*. Illa à matre, ad quam egreſſa erat, ejus rogatura voluntatem, ſubornata & inſtigata, ſtatim cum feſtinatione ad Herodem rediit, ne refrigeſceret Regis animus, & ab imprudenti promiſſione reſiliret; dixitque, *Da mihi hic*, hoc loco, abſque mora, *in diſco*,

Joſeph. l. 18. Antiq. c. 6. Euſeb. l. 2. c. 11. Hiſt.

Marci 6. 17.

Joſeph. l. 1. de Bello Judaic. c. 18.

Marci 6.

Lev. 18. 16.

Deut. 27.

Joſ. l. 18. Ant. c. 7.

Tertul. lib. 4. Adv. Marc.

S. Hie. c. 13. in S. Matt.

S. Aug. lib. de fide, & Oper. c. 18.

Joſ. l. 18. Ant.

Luc. 3. 4.

Marci 6.

S. Joan. Chr. H. 49. in Mat.

Marci 6. 23.

Eſther 5. 6.

Marci 6. 25.

«S. Hie. c. 13. in S. Matt.

disco, tamquam ferculum hoc convivio, his spectatoribus dignum, *Caput Ioannis Baptistæ*. Hæc votorum Herodiadis summa; tum ob metum repudii, si Herodes Joannem audire pergeret; tum ultionis libidine, ut linguæ, quæ pellicatum ipsius liberè arguebat ac damnabat, furore muliebri illuderet: *Notumque furens quid fœmina possit*.

VII. *Et contristatus est Rex: propter juramentum autem, & eos qui pariter recumbebant, jussit dari.* Dolorem simulavit, & vultum ita composuit, ut ingratam sibi petitionem significare videretur: *Dissimulat enim mentis suæ malitiam artifex homicida, cum tristitiam in facie, & lætitiam haberet in mente.* Nam *Volebat eum occidere*. Quidni & verum dolorem, animi pugnantibus affectibus raptati anxietas peperit? Innocentem non esse occidendum, ratio dictabat: liberæ censuræ ac reprehensionis memoria iram instigabat: ultionem suadebat: amor eò fervidior, quò vetitus, uxori morem gerere imperabat: populi metus, infamiæque timor, malum omen cædis geniali festo natalis sui die patrandæ revocabat: pudor ne levitatis insimularetur, ne metuere plebem videretur: *Propter juramentum autem, & eos qui pariter recumbebant, jussit dari*. Hanc speciem arripuit concedendi cædem viri sancti. Cùm cogitare debuisset, id quod per se illicitum est, interposito jurejurando licitum fieri non posse: & juramenti verba generaliter enuntiata, ita esse interpretanda, ut illiciti nihil comprehendant: *Scelus excusat juramento, ut sub occasione pietatis impius fieret*. Propter eos etiam, qui recumbebant, Principes scilicet, Tribunos, & primos Galilææ, ne inconstans & infidus in promissis apud eos haberetur, utque illis se plurimùm tribuere demonstraret, qui, ut mos est Aulæ, captantes Herodiadis gratiam, ancipitem Herodis animum impellebant, jussit dari saltatrici caput Joannis, quod postulabat: *Digno operi saltationis dignum sanguinis præmium*. Ita convivas *omnes sceleris sui vult esse consortes, ut in luxurioso impuroque convivio cruentæ epulæ deferrentur*.

S.Hieron. in hunc locum.

S.Hieron. in hunc locum.

S.Amb.l.de Virginib.

VIII. *Misitque & decollavit Joannem in carcere*. Misit spiculatorum, seu carnificum, qui decollaret Joannem in carcere vicino. Convivium namque Machærunte celebrabatur. Inter epulas consummandæ crudelitatis profertur edictum (quod etiam omnes Barbari horrere consueverunt:) Rapitur ad pœnam Propheta convivali tempore, convivali præcepto, quo non cuperet vel absolvi. Leginus in Romana Historia, Flaminium Ducem Romanum, quòd meretriculæ juxta latus suum accumbenti, quæ numquam se vidisse diceret hominem decollatum, assensisset, ut reus quidam capitalis criminis in convivio truncaretur, à Censoribus pulsum curia, quòd epulas sanguini miscuerit, & mortem quamvis noxii hominis in alterius delicias præstiterit, ut libido & homicidium pariter miscerentur. Quantò sceleratior Herodes, & Herodias, ac puella quæ saltavit in pretium sanguinis caput postulat Prophetæ; ut habeat in potestate linguam, quæ illicitas nuptias arguebat? *Et allatum est caput ejus in disco, & datum est puellæ, & puella attulit matri suæ*: quæ sancto capiti illusit, & sicut olim Fulvia linguam Ciceronis, ita hæc linguam Joannis discriminali acu confodit. Cæterùm Deus justo judicio Herodem per Herodiadem, & hanc per Herodem punivit. Cùm enim ambitiosa mulier ferre non posset ut maritus suus Tetrarcha solùm esset, illum Romam secum proficisci compulit, ut Regium nomen à Cajo Cæsare impetraret: verùm tantùm abfuit, ut Herodem Cæsar Regem crearet, ut ipsa etiam Tetrarchia & bonis omnibus privatum, Lugdunum relegaverit, quò eum secuta est Herodias.

S.Hier.c.14. in S. Matt.

S.Hier. lib.3. adv.Rufin.

Jos.l.18.Ant. c.9.

IX. *Et accedentes Discipuli ejus, tulerunt corpus ejus, & sepelierunt illud: & venientes, nuntiaverunt Jesu*. Joannis Discipuli ad carcerem in quo decollatus fuerat, accedentes, (eò enim ipsis aditum patuisse constat ex c.11. Euangelistæ nostri) corpus ejus tulerunt, ac sepelierunt, non Sebastæ in Samaria, quæ tunc non erat ditionis Herodis, sed Romanorum; sed Machærunte, ubi capite truncatus fuerat.

Alex. Expos. in Euang.

Quamquam posteà Sebastum translatum videatur, ubi sepulchrum ejus quarto nominis Christiani sæculo celebre fuit. *Et venientes, nuntiaverunt Jesu* mortem Joannis Baptistæ, & sermones, qui de ipso Jesu in aulâ Herodis habebantur, ut sibi ab ejus insidiis caveret.

S.Gaud. s.17. Theod. Hist. l.3.c.3.

X. *Quod cùm audisset Jesus, secessit inde in navicula, in locum desertum seorsum: & cum audissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de civitatibus*. Secessit ex eo loco, ubi mors Joannis ipsi nuntiata est, in locum desertum seorsum, *non timore mortis, sed parcens inimicis suis, ne homicidium homicidio jungerent: vel in diem Paschæ interitum suum differens, in quo propter sacramentum immolandus est Agnus, & postes credentium sanguine respergendi. Sive, ideò recessit, ut nobis præberet exemplum vitandæ ultro tradentium se temeritatis: quia non omnes eadem constantia perseverant in tormentis, qua se torquendos offerunt*. Ob hanc causam & alio loco præcipit: *Cùm vos persecuti fuerint in istâ civitate, fugite in aliam*. Eleganter quoque Euangelista non ait: *Fugit in desertum locum, sed secessit, ut persecutores vitaverit magis, quàm timuerit*. Secessit præterea, ut Apostolis ab euangelica expeditione redeuntibus & fatigatis requiem præberet. Secessit autem in desertum, quod dicebatur *Bethsaidæ*, quia interjecto Mari Galileæ è regione erat. Secessit denique, ut credentium fidem probaret. Unde turbæ quæ eum in desertum illud secedere videbant, undique illuc properarunt, multi currendo & præveniendo, multi sequendo, non in jumentis, aut diversis vehiculis, sed pedestres, ut ardorem mentis ostenderent. Confer cum c.6. S. Marci, 9. S. Lucæ, & 6. S. Joannis. Sic habet S. Marcus: *Et convenientes Apostoli ad Jesum, renuntiaverunt ei omnia, quæ egerant & docuerant. Et ait illis: Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum. Erant enim, qui veniebant & redibant, multi: & nec spatium manducandi habebant. Et descendentes in navim, abierunt in desertum locum seorsum. Et viderunt eos abeuntes, & cognoverunt multi: & pedestres de omnibus civitatibus concurrerunt illuc, & prævenerunt eos*. Ita S. Lucas: *Et reversi Apostoli narraverunt illi quæcumque fecerunt: & assumptis illis, secessit seorsum in locum desertum, qui est Bethsaidæ. Quod cùm cognovissent turbæ, secutæ sunt illum*. Ita S. Joannes: *Abiit Jesus trans mare Galilææ, quod est Tiberiadis: & sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa, quæ faciebat super his, qui infirmabantur. Subiit ergo in montem Jesus, & ibi sedebat cum Discipulis suis*.

Marc.6.30.33

Lucæ 9.10.11.

Jo.6.1.2.& 3.

XI. *Et exiens, vidit turbam multam, & misertus est eis, & curavit languidos eorum*. Et exiens Jesus è navicula, cùm in montem subiisset, ibique cùm Discipulis suis sederet, circumspiciens vidit turbam multam ad se venientem, & misertus eorum est, *quia erant sicut oves non habentes pastorem*, ut ait S. Marcus; eosque benignè excepit, docuit, & infirmos eorum divina virtute ac potestate sua sanavit.

Marci 6. Lucæ 9.

XII. *Vespere autem facto, accesserunt ad eum Discipuli ejus, dicentes: Desertus est locus, & hora jam præteriit: dimitte turbas, ut euntes in castella, emant sibi escas*. Cùm dies declinare cœpisset, Apostoli ad Jesum accesserunt, dicens: Desertus est locus, ubi cibus non suppetit; & refectionis hora jam præteriit, vixque tempus supereſt, quo se ante noctem recipere possint in castella viciniora. Dimitte igitur illos, ut cibos emant, corpusque curent.

XIII. *Jesus autem dixit eis: Non habent necesse ire: Date illis vos manducare. Responderunt ei: Non habemus hic nisi quinque panes, & duos pisces. Qui ait eis, Afferte mihi illos huc*. Apostolos provocat ad frangendos panes & apponendos turbæ, ut illis se non habere testantibus, magnitudo miraculi notior fiat: & ad eorum fidem exercendam, ut agnoscentes inopiam suam, ad ipsum confugiant. Ex S. Joanne supplendæ hujus historiæ circumstantiæ, quæ à S. Matthæo prætermittuntur. Jussit Christus, ut Discipuli cibos turbis apponerent, atque ut

S.Hieron.

Joann.6. v.9. & seq. Philippi fidem exploraret, dixit illi: *Vnde ememus panes, ut manducent hi?* Quod non ex ignorantia, aut inopia consilii quærebat ab eo Jesus: sed, ut dixi, ad S.Aug. l.2.de cons. Euang. c.46. fidem ejus probandam, & excitandam: *Hoc autem dicebat tentans eum: ipse enim sciebat, quid esset facturus.* Respondit Philippus, frustra hanc solicitudinem adhiberi, cùm nec ducentorum denariorum panes tantæ multitudini alendæ sufficerent. Suam autem mentem Philippus expressit, vel his verbis quę S. Joannes refert: *Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis, ut unusquisque modicum quid accipiat*: vel Marci 6. 37. & 38. his, quæ apud S. Marcum leguntur, quasi per ironiam dictis: *Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illis manducare.* Tum Jesus dixit Discipulis; Jo.6.9. *Quot panes habetis? ite, & videte.* Et cùm vidissent, respondit Andreas; *Est puer unus hic, qui habet quinq; panes hordeaceos, & duos pisces: sed hæc quid sunt inter tantos?* Lucæ 9.13. *... Nisi forte nos eamus & emamus in omnem hanc turbam escas.* Hoc audito, jussit Jesus sibi afferri panes, & pisces, quos eo modo multiplicavit, ut omnibus reficiendis non modò sufficerent, sed & duodecim cophini fragmentorum pleni superessent.

XIV. *Et cùm jussisset turbam discumbere super fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, aspiciens in cœlum, benedixit, & fregit, & dedit Discipulis panes; Discipuli autem turbis.* Discipulis jussit, ut turbam discumbere curarent super herbam, non confusè, sed ordine collocatam, ut alii Euangelistæ notarunt. Marci 6. 39. *Et præcepit illis, ut accumbere facerent omnes secundum contubernia super viride fœnum. Et discubuerunt in partes per centenos & quinquagenos.* Lucæ 9.14. *Facite illos discumbere per convivia quinquagenos. Et ita fecerunt.* His ita ordinatis, quinque panes & duos pisces accepit in manibus, coram omnibus, ut miraculum, seque authorem nemo ignoraret. In cœlum suspexit, ut se suaque omnia Deo Patri accepta referret, à quo cum Divinitate vim etiam patrandorum miraculorum acceperat: atque in omnibus auxilium à Deo, qui fecit cœlum & ter- S.Ioa. Chrys. Hom. 90. ram, petendum esse doceret. Æqualem se Patri, ab ipsoque se missum significavit: Æqualitas quidem demonstrabatur, quoniam magna potestate omnia faciebat: Missio verò, quia multa cum humilitate ipsum interdum invocans. Non enim semper utrumque præstitit: sed modò summa cum potestate imperii, modò invocans Patrem atque orans, miracula edidit. Et ne missio repugnare videretur æqualitati, aut gratiarum actio vel invocatio summæ potestati, in cœlum respicit minora peracturus, majora cum potestate facit: ut discamus, non idcircò Deum invocasse atque orasse, quòd minora non posset peragere, sed ut Patri honorem redderet. Nam quando peccata dimisit, quando paradisum aperuit, & latronem introduxit, quando legem veterem ut author ejus solvit, quando mortuos quasi à somno excitavit, mare frænavit, secreta cordium revelavit, oculos cæci hominis curavit, quæ nemo nisi Deus facere potest, non oravit, neque invocavit: quando autem panes multiplicavit, quod multò Joan.6.11. minus erat, tunc in cœlum respexit; *gratias egit* Deo Patri pro beneplacito faciendi tantum miraculum in salutem hominum, tam spiritualem, quàm corporalem: gratias egit, certus, quòd à Patre semper audiretur. Et *benedixit*, *fregitque* panes, ac illos benedictione sua virtute quasi seminali donavit, ut multiplicarentur, sicut occultæ subministratione virtutis de paucis granis segetes creat: *Vnde enim multiplicat de paucis segetes,* S.Aug. tr. 24. in Joannem. *inde in manibus suis multiplicavit quinque panes. Potestas enim erat in manibus Christi: panes autem illi quinque quasi semina erant, non quidem terræ mandata, sed ab eo qui terram fecit, multiplicata.* Dedit autem Discipulis panes, & Discipuli turbis, tum ut testes essent S.Io. Chrys. Hom. 51. in Matth. certiores miraculi, tum ut illos honoraret, ac cœlestium donorum dispensatores ac ministros, servosque fideles à se constitutos super familiam suam ostenderet, S.Hil.c.14.in S.Matt. qui darent illi cibum in tempore: *Nondum enim concessum erat Apostolis ad vitæ æternæ cibum cœlestem panem perficere ac ministrare ..... Dantur Apostolis panes, quia per eos erant divinæ gratiæ dona reddenda.*

XV. *Et manducaverunt omnes, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias duodecim cophinos fragmentorum plenos.* Expleta fames, & amor compressus edendi, ad miraculi majorem evidentiam. Manducaverunt quantùm volebant, & quantùm cujusque necessitati satis erat. Et Apostoli collectis fragmentorum, quæ su- Marci 6. Joan.6. pererant ex quinque panibus & duobus *piscibus*, reliquiis, ne perirent, duodecim cophinos, seu canistra ex illis impleverunt. Id admirabilius, quàm quod Moyses in Manna impetraverat, aut in farina Elias. S. Hieron. Miraculi veritatem residua fragmenta confirmarunt. Unusquisque Apostolorum cophinum suum plenum retulit. Quod Judæis in deserto mirabile videbatur; dicebant enim: *Numquid & panem poterit dare, & parare mensam in deserto?* Christus opere confecit. *Manducantium autem fuit numerus, quinque millia virorum, exceptis mulieribus, & parvulis.* Discumbentes fuere circiter quinque millia, Joannis 6. 10. *Discubuerunt ergo viri, numero quasi quinque millia*; exceptis mulieribus & parvulis, quos Judæi numerare non solebant. Unde & in Numerorum libro, quoties Sa- S.Hieron. in hunc loc. cerdotes atque Levitæ, & exercitus vel turbæ pugnantium describuntur, servi & mulieres, & parvuli & vulgus ignobile absque numero prætermittuntur.

XVI. *Et statim compulit Iesus Discipulos ascendere in naviculam, & præcedere eum trans fretum, donec dimitteret turbas. Et dimissa turba, ascendit in montem solus orare.* Statim atque satiatis turbis collecta sunt fragmenta quinque panum, ex quibus impleti sunt cophini duodecim, & miraculum multiplicationis panum evidenter illis innotuit, homines illi ipsum pro vero Messia cognoverunt: *Illi ergo homines cùm vidissent, quod Iesus fecerat signum, dicebant: Quia hic* Jo.6.14.&15. *est verè Propheta, qui venturus est in mundum.* Jesus ergo cùm eorum introspectis consiliis cognovisset, quòd eùm etiam invitum rapere & aliquò perducere vellent, ac Regem constituere & inaugurare spe facilis alimoniæ: *Cùm cognovisset, quia venturi essent, ut raperent eum, & facerent eum Regem*, compulit Discipulos suos ascendere in naviculam, & præcedere eum Marci 6. 45. *trans fretum ad Bethsaidam*, ut expeditiùs turbas dimitteret, quæ præsentibus Discipulis semper adhæsissent, Christi ad ipsos reditum expectantes. Verbum S. Hieron. illud, *compulit*, indicat, *Discipulos à Domino invitos recessisse; dum amore Præceptoris, ne punctum quidem temporis ab eo volunt separari.* Et cùm turbas Jesus dimisisset, in eumdem montem, quò ante miraculum secesserat, ascendit secretò, *fugitque solus*; tum ut vim eorum, qui Regem ipsum creare statuerant, declinaret; tum ut in secessu oraret: *Vespere autem facto, solus erat ibi.* Cùm S. Matthæus ante panum multiplicationem dicat, *Vespere autem facto*, quod tamen aliquot horis ante secundum illum Christi secessum in montem contigit, idemque hoc versu repetat; inde colligunt Interpretes, vespertinum tempus ab Hebræis in duas vesperas divisum, unam meridiei, alteram occasui propiorem, quarum initium esset tempus, à quo sol incipit in occasum vergere: posteriorem Græcis & Latinis Auctoribus dici *serum vesperum*; quem S. Joannes his verbis significat. *Vt autem serò fa-* Joan.16.16. *ctum est, descenderunt Discipuli ejus ad mare.*

XVII. *Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus: erat enim contrarius ventus.* Cùm Discipuli navem ascendissent, & trans mare, seu lacum navigarent, Capharnaum appulsuri, navicula in alto fluctibus jactabatur; tenebris, adversisque ventis periculi magnitudinem augentibus, absente Jesu, cujus præsentia & imperio tempestatem sedatum iri confidebant. Quod S. Joannes clariùs exprimit: *Et* Jo.6.17.&18. *cùm ascendissent navim*, inquit, *venerunt trans mare in Capharnaum: & tenebræ jam factæ erant: & non venerat ad eos Iesus. Mare autem vento magno flante exurgebat.*

XVIII. *Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans super mare.* Cùm jam promovissent remigando quasi stadia viginti quinque, aut triginta, ut Joan.6.19.

S. Joan-

S. Joannes scribit, postrema noctis parte, ortui Auroræ vicina, venit ad eos Jesus ambulans super mare. Hebræi veteres noctem in tres vigilias dividebant, dum penès ipsos jus armorum fuit, singulas quatuor horarum. Prima dicitur principium vigiliarum, c.2. *Lamentationum Ieremiæ* ver.19. *Consurge, lauda in nocte, in principio vigiliarum.* Qui per hanc noctis partem vigilabant, ibant cubitum, cùm pars noctis altera inciperet, hisque succedebant excubitores alii per secundam noctis vigiliam, quæ dicitur media, seu vigilia noctis mediæ: *Iudicum* 7. cap. v. 19. *Ingressusque est Gedeon, & trecenti viri, qui erant cum eo, in partem castrorum, incipientibus vigiliis noctis mediæ, & custodibus suscitatis, cœperunt buccinis clangere, & complodere inter se lagenas.* Tertia denique vigilia dicitur matutina: *Exodi* 16.25. *Iamque advenerat vigilia matutina*, &c. *S. Lucas* c. 12. v. 38. more veteri tertiam vigiliam pro ultima usurpat: *Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, beati sunt servi illi.* At Romani noctem in quatuor vigilias arte militari dividebant, quòd vigiles quater mutarentur, singulis scilicet ternis horis noctis: cui mori jam à Pompeji temporibus Judæi assueverant. Hæ porrò vigiliæ *Marci* 3. 10. vers. 35. sic explicantur: *Vigilate ergo (nescitis enim quando dominus domus veniat: serò, an media nocte: an galli cantu, an mane) ne cum venerit repentè, inveniat vos dormientes.* Quarta igitur noctis vigilia, venit Jesus ad Discipulos, ambulans super mare, illudque procellosum & sæviens, vi divina gravitatem corporis, seu potiùs gravitatis actionem impediente. Quo facto, Christus divinam suam potentiam insigniter ostendit, sibique convenire, quod de Deo scriptum est *Iob* 9.8.10. *Qui graditur super fluctus maris. Qui facit magna, & incomprehensibilia, & mirabilia quorum non est numerus.*

S.Hieron. in hunc loc.

Marci 6. Joan. 6.

S. Hieron.

XIX. *Et videntes eum super mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Et præ timore clamaverunt.* Cum aliquem super undas ambulantem viderent, & Jesum esse non cognoscerent, putabant, spectrum esse, aut spiritum humana forma indutum, sive Angelum, sive Dæmonem. Talia aliquando videri, vulgaris opinio erat, Scripturæ sacræ consona, atque à Pharisæis asserta, qui spiritus ut existere per se credebant & propugnabant contra Sadducæos: ita & indutos humana forma hominibus apparere. Metuebant autem Apostoli, tum quia mali spiritus noctu potiùs quàm interdiu ostentare se creduntur: tum quia multis nocuisse, aut nocere posse, compertum erat; & præsens exitium navigantibus portendere credebantur. *Et præ timore clamaverunt.* Confusus timor, & incerta vox, magni timoris indicia sunt.

Luc. 24. 37. Act. 12.15.

XX. *Statimque Iesus locutus est, dicens: Habete fiduciam, ego sum, nolite timere.* Ego sum, à quo nihil timere, à quo præsentissimum auxilium & liberationem ex periculo sperare debetis. Quòd ait, Ego sum, nec subjungit quis sit, vel ex voce sibi nota poterant cum intelligere, qui per noctis obscuræ tenebras loquebatur: vel ipsum esse reputabant, quem loquutum ad Moysen noverant: *Hac dices filiis Israel: Qui est, misit me ad vos: Ego sum, qui sum.* Naturæ divinæ incomprehensibilem cognitionem aptissimo ad intelligentiam humanã sermone eloquitur: *Non enim aliquid magis proprium Deo, quam esse, intelligitur: quia id ipsum quod est, neque desinentis est aliquando, neque cœpti.* Ego sum qui sum: *Numquid solus Deus erat, & cætera non erant? Vtique Angeli, cælum, terra, maria, & ipse Moses cui Dominus loquebatur, & Ægyptii ad quos & contra quos princeps & adversarius mittebatur, erant: & quomodo nomen commune substantiæ sibi proprium vindicat Deus? Illa (ut diximus) causa, quia cætera, ut sint, Dei sumpsere beneficio: Deus vero, qui semper est, nec habet aliundè principium, & ipse sui origo est, suæque causa substantiæ, nec potest intelligi aliundè habere, quod subsistit.* Nomen, *Qui est*, illius maximè proprium, *qui erat, & est, & erit: quibus significandis temporibus, unum nomen impositum est*, Qui est. Quid est quod est? *Quod æternum est. Nam quod semper aliter atque aliter est, non est, quia non manet: non omninò non est, sed non summè est.* Id Jesu Christo convenit, de quo Apostolus ait: *Iesus Christus heri, & hodie, ipse & in sæcula.* Et S. Joannes: *Gratia vobis, & pax ab eo, qui est, & qui erat, & qui venturus est.* Ideò Apostolis in periculo constitutis ait: *Ego sum, nolite timere.*

Exodi 3.

S.Hil. l.1. De Trinitate.

S.Hie. in c.3. Epist.ad Eph.

S. Cle. Alex. l.1.Pæd. c.8.

S. Aug. Enar. in Ps. 121.

Hebr.13.8. Apoc.1.4.

XXI. *Respondens autem Petrus, dixit: Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquas.* De Christi virtute non dubitabat, sed de persona Petrus. Credebat Christum omnipotentem esse; sed dubitabat, num ipse Christus esset, qui loquebatur. Petitio illa nec infidelitatis fuit, nec curiositatis, sed fiduciæ in Dominum Jesum. *Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquas:* Jube, & veniendi virtutem tribue. In omnibus locis ardentissimæ fidei invenitur Petrus. Interrogatis Discipulis, quem homines dicerent Jesum, Dei filium confitetur. Volentem ad passionem pergere, prohibet: & licèt erret in sensu, tamen non errat in affectu, nolens eum mori, quem Filium Dei fuerat paulò ante confessus. In montem cum Salvatore inter primos primus ascendit, & in passione solus sequitur. Peccatum negationis, quod ex repentino timore descenderat, amaris statim abluit lacrymis. Post passionem, cùm essent in Lacu Genesareth, & piscarentur, Dominus staret in littore, aliis paulatim navigantibus, ille non patitur moras, sed accinctus ependyte suo, sive tunica, statim præcipitatur in fluctus: *Eodem igitur fidei ardore, quo semper, nunc quoque cæteris tacentibus credit, se posse facere per voluntatem Magistri, quod ille poterat per naturam.* Jube me venire ad te super aquas: *Tu præcipe, & illico solidabuntur undæ: leve fiet corpus, quod per se grave est.*

S. Hieron. in hunc loc.

XXII. *Et ipse ait: Veni.* Christi jussione aucta est in Petri mente fides, nata in animo securitas: *Et descendens Petrus de navicula, ambulabat super aquam, ut veniret ad Iesum.* Exsilivit è navi, ut occurreret Domino: *Non gloriæ cupidus, sed obedientiæ præmaturus.* Ambulabat super aquam, jubente ac juvante Christo, ne quis de veritate carnis ejus dubitaret, quasi super molles aquas molle & aereum corpus incessisset; cùm de Petri natura, veraque & humana carne nullus sit dubitandi locus.

S. Ambr. l. de Incarn. Dom. Sacramento, c. 4.

S Hieron. in hunc loc.

XXIII. *Videns verò ventum validum, timuit: & cùm cœpisset mergi, clamavit, dicens: Domine, salvum me fac.* Petrum aliquid humani pati, & timore percelli, permisit Deus, ut perfecta fidei suæ teneritudine & infirmitate, nihil sibi, sed omnia Deo & Christo Jesu adscriberet, ejusque auxilium implorare. *Ardebat animi fides; sed humana fragilitas in profundum trahebat. Paululum ergo relinquitur tentationi, ut augeatur fides, & intelligat se non facilitate postulationis, sed potentia Domini conservatum.* Clamavit, dicens: Domine, salvum me fac. *Hic Piscator dum turbido agitatur salo, mobili mentes stratione nutantes fundavit in petra.*

S.Hier. in c. 14.S.Matt.

S.Ambr. l.de Virg. c.10.

XXIV. *Et continuò Iesus extendens manum, apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitasti?* Quàm exigua, ò Petre, fides tua, quàm infirma! Cur inter fidem ac diffidentiam fluctuasti? *Super mare Petrus ambulans titubavit, non per imbecillitatem jubentis, sed per infirmitatem obedientis.* His Christi verbis Petri fides excitatur, cùm admonetur, non venti fluctibus, sed ab infirmitate fidei, submersionis periculum ipsi ingruisse.

S. Ambr. l. de Incarn. Dom. Sacram. c. 9.

XXV. *Et cùm ascendissent in naviculam, cessavit ventus.* Cùm Jesus in naviculam, qua cæteri vehebantur Apostoli, ascendisset unà cum Petro, ventus sedatus est, tranquillumque mare factum, ut certò compertum haberent, ejus præsentia & imperio stetisse spiritum procellæ, & siluisse fluctus, seque ejus auxilio ereptos è præsenti periculo fuisse. Ait S. Joannes: *Voluerunt ergo eum accipere in navim: & statim navis fuit ad terram, in quam ibant.* Quibus

Ioan. 6. 21.

verbis non ſignificat, Chriſtum non aſcendiſſe in navim, ſed Apoſtolos, qui in ea remanſerant, & eo abſente in tanto periculo fuerant conſtituti, vehementer optaſſe, ut in navim aſcenderet, qua tamen ipſi non erat opus. Ut autem conſcendit, non ſolùm ventorum vis compreſſa eſt, & ſedata tempeſtas, ſed quaſi momento navem appulit in portum, quò tendebant. *Qui autem in navicula erant, venerunt, & adoraverunt Deum, dicentes: Verè Filius Dei es*, qualem te ipſe prædicas, non adoptione, ſed natura. Verè Meſſias es à Deo promiſſus; non ſolùm Filius Davidis, ſed & Dei, ab æterno genitus, Patrique coæqualis, de quo ſcriptum eſt: *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodiè genui te*. Hanc autem Divinitatis ſuæ confeſſionem, non ab Apoſtolis modò, ſed à nautis & vectoribus editam, tantùm abeſt, ut Jeſus improbet, quin potiùs eam novis miraculis confirmat.

Pſ. 2.

S. Joan. Chr. Hiſt. in Mat.

XXVI. *Et cùm tranſfretaſſent, venerunt in Geneſareth*. Cùm in ulteriorem ripam trajeciſſent, venerunt in terram Geneſareth, regionem in Tribu Nepthalim ſitam, juxta locum ejuſdem nominis protenſam, cis Jordanem, circa urbem Cenereth, ſive Ceneroth: quæ regio & civitas non eſt confundenda cum Geraſa urbe in dimidia Tribu Manaſſe, ſita ultra Jordanem, cujus incolæ Chriſtum rogabant, ut ab eorum finibus diſcederet, poſtquam dæmones in porcorum gregem ingredi permiſerat, ut Euangeliſta noſter refert c. 8. 34.

XXVII. *Et cùm cognoviſſent eum viri loci illius, miſerunt in univerſam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes; & rogabant eum, ut vel fimbriam veſtimenti ejus tangerent. Et quicumque tetigerunt, ſalvi facti ſunt*. Cognoverunt eum rumore, non facie; vel certè pro ſignorum magnitudine, quæ patrabat in populis, etiam vultu plurimis notus erat. Magna certè illorum hominum fides & charitas, qui non ſuorum tantùm ſalute contenti ſunt, ſed mittunt ad alias in circuitu civitates, quò omnes currant ad Medicum. Et rogabant eum, ut vel extremam veſtimenti ejus oram ipſos tangere permitteret. Et quicumque cum fide tetigerunt, ſanati ſunt ab infirmitatibus ſuis. Vis nempè divina & vivifica ab ejus divinitate & anima in corpus, & in ipſa veſtimenta derivabatur: ſicut unguentum, quod ex capite Aaron deſcendebat in oram veſtimenti ejus.

S. Hieron.

Senſus Moralis.

I. *Audivit Herodes Tetrarcha famam Ieſu: & ait pueris ſuis: Hic eſt Ioannes Baptiſta: ipſe ſurrexit à mortuis, & virtutes operantur in eo*. Joannis Baptiſtæ ſanctitatem ipſe Herodes illius interfector agnoſcit. Tanta vis eſt virtutis & ſanctitatis eximiæ. Sed agnoſcit ad pœnam, non ad ſalutem: *Omnis* enim *inordinatus animus ſibi ipſi eſt pœna*. Peccatoris indurati animo ſemper imago criminis obverſatur. Id Gentiles ipſi agnovere: *Omnibus umbra locis adero, dabis improbe pœnas*. Sed meliùs Sapiens: *Cùm ſit timida nequitia, dat teſtimonium condemnationis: ſemper enim præſumit ſæva, perturbata conſcientia*. Joannes quem ego decollavi, ipſe eſt, hic reſurrexit à mortuis. *Verum dicit: nam ſicut in Chriſto mortui reſurgunt, ita in ſuis ipſe patitur Chriſtus*.

S. Aug.

Sap. 17. 11.

S. Pet. Chryſ. ſer. 127.

II. *Herodes* enim *tenuit Ioannem, & alligavit eum, & poſuit in carcerem, propter Herodiadem uxorem fratris ſui. Dicebat enim illi Ioannes: Non licet tibi habere eam*. Impudicus impatienter audit, quicquid ejus adverſatur cupiditati, quicquid ejus voluptates interturbat. Luxuria omnis boni affectum extinguit: *Ignis eſt uſque ad perditionem devorans, & omnia eradicans genimina*. Nihil adeò ſanctum eſt, quod ſuæ libidinis cauſa non violet, non perdat impudicus. Joannes virtutum ſchola, magiſterium vitæ, ſanctitatis forma, norma juſtitiæ, virginitatis ſpeculum, pudicitiæ titulus, caſtitatis exemplum, pœnitentiæ via, peccatorum venia, fidei diſciplina, Joannes major homine, par Angelis, legis ſumma, Euangelii ſanctio, Apoſtolorum vox, ſilentium Prophetarum, luceria Mundi, Præcurſor Chriſti, metator Domini, Dei teſtis, totius medius Trinitatis, datur inceſtui, traditur adulteræ, addicitur ſaltatrici: *Qui vincula ſolverat peccatorum, peccatoris vinculis alligatur, ut vincta venia, locum veniæ non relinquat*. Herodes ſedet in loco judicis, reus; in loco vindicis, innocentiæ perſecutor. Joannem alligavit, & in carcerem detruſit, ſed veritas captiva non eſt: *Verbum Dei non eſt alligatum*. Dicebat enim illi Joannes: *Non licet tibi habere uxorem fratris tui*. Joannis zelum, fidelitatem, conſtantiam imitari debet Prædicator Euangelicus & Paſtor animarum. Magnates & Principes arguere debet, monere, corripere cum ſimplicitate, cum modeſtia, cum prudentia & manſuetudine, ut cum Propheta dicere poſſit: *Loquebar de teſtimoniis tuis in conſpectu Regum, & non confundebar*. Debet eſſe *in civitatem munitam, & in columnam ferream, & in murum æreum ſuper omnem terram, Regibus, Principibus, & populo terræ*. Debet abſque ambagibus, abſque metu dicere ac prædicare, quod divinæ legis eſt: *Non licet*. Herodem *Ioannes monitis, non accuſatione pulſabat; corrigere voluit, non perire: ſed Herodes facibus libidinis ardens, perire maluit, quàm redire, & uxorem fratris illicitè poſſidere. Captivis criminum, innocentiæ inimicis odioſa ſit ſemper libertas, virtus contraria otioſis, ſacrilegis exoſa ſanctitas, inimica caſtitas impudicis, corruptis integritas pœna, crudelibus miſericordia, pietas impiis, injuſtis juſtitia non ferenda*. Non licet tibi habere uxorem fratris tui: *Ecce unde Ioannes offendit, ecce unde Herodes furit: malos, qui monet, offendit; incurrit odium, qui arguit criminoſos. Dicebat Ioannes, quod erat legis, quod juſtitiæ, quod ſalutis; certè quod erat non odii, ſed amoris: ecce qualem conſecutus eſt ab impio pro pietate mercedem*. Volebat Herodes illum occidere. Lubenter illum audiebat, & audito eo multa faciebat, cùm ſermones ejus inceſtū & adulterium ipſius Herodis cum Herodiade non ſpectabant, non arguebant: ſed illum occidere volebat, cùm ejus peccatum publicum, enorme, ſcandali plenum arguens, dicebat: *Non licet tibi*. Sic multi *Veritatem amant lucentem, oderunt eam redarguentem*.

Job. 31. 12.

S. Pet. Chryſ. ſer. 127.

Jer. 26. 18.

Jer. 1. 18.

S. Pet. Chryſ.

S. Aug.

III. *Et volens illum occidere, timuit populum: quia ſicut Prophetam eum habebant*. Populum offendere timet, non Deum. Mundanus carnaliſque timor manum ab externo peccati opere prohibere poteſt, voluntatem mutare non poteſt: *Facilè deviat à juſtitia, qui in cauſis non Deum, ſed hominem pertimeſcit. Hic timor peccandi facultatem differre poteſt, auferre non poteſt voluntatem. Solus Dei timor mentes corrigit, fugat crimina, innocentiam ſervat*. Solus (inquam) timor caſtus, non ſervilis. Servilis timor eſt, quo times cum diabolo ardere: Timor caſtus eſt, quo times Deo diſplicere.

S. Pet. Chryſ.

IV. *Die autem natalis Herodis, ſaltavit filia Herodiadis in medio, & placuit Herodi. Unde cum juramento pollicitus eſt ei dare, quodcumque poſtulaſſet ab eo. At illa præmonita à matre ſua: Da mihi, inquit, hic in diſco caput Ioannis Baptiſtæ*. Hæc eſt mulieris antiqua malitia, quæ Adam ejecit de Paradiſi deliciis: hæc cœleſtes homines fecit eſſe terrenos; hæc humanum genus miſit in infernum; hæc vitam abſtulit Mundo propter unius arboris pomum. Hoc malum, quod homines ducit ad mortem, fugit Elias Prophetа; & cujus lingua clavis facta eſt cœli, tanquam reus fugit à facie mulieris. *Die natalis Herodis, ſaltavit filia Herodiadis, & placuit Herodi*. Convivia, choreæ, ſpectacula, cæteræque ſæculi & aulæ voluptates, occaſiones ſunt & incentiva vitiorum. Extruitur regio luxu ferale convivium, & explorato, quando major ſolito turba convenerit, Reginæ filia intimis mandata ſecretis, in conſpectu virorum ſaltatura producitur. *Quid enim potuit de adultera diſcere, niſi damnum præderis? An quidquam eſt tam pronum ad libidines, quàm inconditis motibus ea, quæ vel naturæ abſcon-*

S. Pet. Chryſ. ſer. 127.

S. Amb. l. 3. de Virg. c. 6.

abscondit, vel disciplina velavit, membrorum operta nudare, ludere oculis, rotare cervicem, crimen spargere? Meritò inde in injuriam divinitatis proceditur. Quid enim ibi verecundiæ potest esse, ubi saltatur, strepitur, concrepatur?.... Quid dicitis vos, sanctæ fœminæ? Videtis quid docere, quid etiam dedocere filias debeatis? Saltat, sed adulteræ filia. Quæ verò pudica, quæ casta est, filias suas religionem doceat, non Idem, c.5. *saltationem... Ibi intuta verecundia, illecebra suspecta est, ubi comes deliciarum est extrema saltatio. Ne-*
* Cicero. *mo, ut dixit * quidam sæcularium doctor, saltat sobrius, nisi insanit. Quòd si juxta sapientiam sæcularem, saltationis aut temulentiæ auctor est, aut amentia; quid divinarum Scripturarum cautum putamus exemplis, cùm Ioannes prænuntius Christi, saltatricis optione jugulatus, exemplo sit, plus nocuisse saltationis illecebram, quàm sacrilegi furoris amentiam?*

Cum juramento pollicitus est ei dare quodcumque postulasset ab eo; etiamsi dimidium Regni. *Vide*, inquit S. Ambrosius, *quemadmodum sæculares ipsi de sæcularibus suis judicant potestatibus, ut pro saltatione etiam Regna donentur.*

At illa præmonita à matre sua, Da mihi, inquit, in disco caput Ioannis Baptistæ. Infelix mater, quæ filiam prava institutione sua in naufragium pudoris impellit! quæ filiam suarum cupiditatum sociam, ultionis instrumentum, Prophetæ interfectricem efficit!
S.Pet. Chrys. l. 173. & 174. *Pete à me, quod vis*, inquit, *& dabo tibi: Et juravit illi*. Jurat miser, dum quicquid honestatis est & „ virtutis, abjurat. Quid peteret luxuria, nisi castitatis in„ teritum, pudicitiæ necem, mortem sibi contrariæ sancti„ tatis? *Da mihi in disco caput Ioannis Baptistæ.* Serpentis „ germen caput hominis petit, cui suum caput senten„ tia principali sciebat addictum, dicente Deo: *Ipse ser-*
Gen. 3. *vabit caput tuum, & tu illius observabis calcaneum*. „ Si caput viri est, juxta Apostolum, Christus, jam „ tunc novello ore antiquissimus serpens, Christi Domi„ ni tendebat ad mortem. *Volo ut mihi des in disco caput* „ *Ioannis Baptistæ*. Jam tunc avidus draco in servi ca„ pite, Domini degustabat sitiens passionem. *Da mihi in* „ *disco*. Cur in disco? Cur pretiosè gestas, quem vi„ liter occidis, nisi quia *Pretiosa in conspectu Domini*
S.Joa. Chrys. H.49. in Mat. *mors sanctorum ejus*? Non seorsim accessit, ac de cæde Prophetæ collocuta est saltatrix; sed coram cunctis audientibus, velamine abjecto, nudo capite: *Diaboli usa patrocinio petitionem peregit: ille enim effecit, ut ipsa saltans placeret, ille mentem Herodis eripuit. Ubi enim saltus lascivus, ibi diabolus certè adest. Non enim ad tripudia pedes nobis præbuit Deus, sed ut modestè incedamus: non ut impudenter camelorum more saliamus: (nec enim solùm fœminæ, verùm etiam cameli turpiter saliunt:) sed ut in Angelorum choris consistamus. Quòd si corpus deforme fit impudenter saliendo, quanto magis animam fœdari credendum est? His tripudiis diabolus saltat, his à dæmonum ministris homines decipiuntur .... Lacrymis dignam putemus Herodiadem, & omnes illius imitatores. Multa enim etiam nunc hujusmodi sympostia celebrantur, in quibus etsi Ioannes non interficitur, Christi tamen membra dilaniantur, multòque graviora committuntur. Non enim caput Ioannis, qui modò tripudiant, sed animas recumbentium petunt. Cùm enim voluptatum servos effecerint, & illicitis meretricum amoribus occupaverint, non caput à cervicibus, sed animam à Christo disjungunt, adulteros, enerves, ac effeminatos speculatores reddentes.*

V. *Et contristatus est Rex: propter juramentum autem, & eos qui pariter recumbebant, jussit dari*. Sæpè religionis specie gravissima crimina perpetrantur. Humanis rationibus, mundano timori salus immolatur. *Quod dicit*, Rex contristatus est; *non pœnitentia Regis, sed*
S.Ambr. l.3. de Virg. c.6. *confessio iniquitatis est: quam divinæ habet consuetudo sententiæ, ut qui gesserunt impia, ipsi propria confessione se damnent*. Sed propter discumbentes, *inquit*. *Quid indignius, quàm ut homicidium fieri juberet, ne discumbentibus displiceret?* Et propter jusjurandum. *O religionem novam! tolerabiliùs pejeraſſet. Vnde non immeritò Dominus in Euangelio jubet non esse jurandum, ne sit causa perjurii, ne sit necessitas delinquendi. Itaque ne jusjurandum violaretur, percutitur innocens. Tole-* Id. l. 3. de officiis Ministr. c. 12. *rabiliora perjuria, quàm sacramenta sunt tyrannorum..... Sæpè plerique constringunt seipsos jusjurandi sacramento: & cùm ipsi cognoverint promittendum non fuisse, sacramenti tamen contemplatione faciunt, quod spoponderunt; sicut de Herode scripsimus, qui saltatrici præmium turpiter promisit, crudeliter solvit. Turpe, quòd Regnum pro saltatione promittitur: crudele, quòd mors Prophetæ pro jurisjurandi religione donatur. Quantò tolerabilius tali fuisset perjurium sacramento? Si tamen perjurium posset dici, quod ebrius inter vina juraverat, quod eviratus inter saltantium choros promiserat. Infertur disco Prophetæ caput: & hoc æstimatum est fidei esse, quod amentiæ fuit.*

« S. Isid. Pel. l. 4. Epi. 96.

Et contristatus est Rex: propter jusjurandum autem, & propter circumstantes, jussit dari. Sicut famulus im- «
probus herilem reprehensionem metuens, ita Hero- «
des Baptistam metuebat. Verus enim is est dominus, « qui officium facit, non is, qui purpuram gestat, & « armorum robore præditus est. Cùm igitur timori suo « quasi velum quoddam obtendisset jurisjurandi religio- « nem, suæque improbæ voluntati præstruxisset peri- « culum, quod ex eo impenderet, si perjurium com- « mittere videretur, ad cædem processit. Neque enim « figuram ac strepitum judicii, sicut à multis (in cau- « sa simili) factum est, proposuit; neque accusatores « constituit, neque testes mercede conduxit, aut sub- « ornavit. Noverat enim, se non eum hominem punire « qui iniquè ageret, sed qui injustitiam insectaretur. « At ipse quidem eo fine, ut reprehensionem occultaret, « improvidè & absque judicio scelus illud perpetravit. « Joannes autem non tacuit, sed clariùs multò prædi- « cat. Nam hodièque per omnem terrarum orbem ubi- « cumque sol splendet, clamat: *Non licet tibi habere uxorem Philippi fratris tui*.

VI. *Misitque, & decollavit Ioannem in carcere: Et allatum est caput ejus in disco, & datum est puellæ, & attulit matri suæ*. Non postulat Herodias, ut Joan- « S. Jo. Chrys. nes coram interficiatur; nec enim etiam ad mortem « Hom. 49. in Matt. euntis libertatem ferre potuisset, sed exhorruisset, « etiam dum necaretur, vocem illius: Non enim in « extremo vitæ siluisset. Ideò, *Da mihi*, ait, *in disco*. « Magna enim inflammata sum cupiditate videndi lin- « guam illam silentem. Non enim effugere solùm illius « redargutiones cupiebat, sed insultare quoque ac illu- « dere jacenti. Deus autem sustinuit, nec fulgure com- « busta impudentissima illa facies est, nec terræ halitu « turpissimum illud est absorptum convivium: ut & ju- « stus ille fulgentiores coronas consequeretur, & qui « posteà injuriam passuri essent, hoc exemplo corrobo- « rati, æquiori animo cuncta perferrent. Intelligamus « hæc omnes, qui studiosè viventes, à pravis vexamur « hominibus. Intelligamus Deum tunc sustinuisse illum « qui in eremo, cilicio indutus, zona pellicea præcin- « ctus vixerat, Prophetam, & plus quàm Prophetam, « quo nemo major inter natos mulierum surrexit, à « petulantissima puella, & impudentissimo scorto jugu- « lari, præsertim cùm leges divinas defenderet. Hæc « cogitantes, magno feramus animo, quæcumque pa- « timur.

Fidelis Christi Minister, Pastor, Prædicator, Doctor, ad Martyrium pro defensione Christianæ & Catholicæ veritatis, pro Dei lege, pro virtutis bono subeundum paratissimus esse debet, nec peccatis umquam connivere, aut peccatoribus adulari.. *Sacerdos Christi Euangelium tenens, & præcepta cu-* S. Cypr. *stodiens, occidi potest, vinci non potest*. Occisus est Joannes Baptista, non victus ab Herode. *Vesti-* S. Pet. Chrys. *mentum Ioseph, cùm adulteram fugeret, dereliquit: Ioannes ne videret adulteram, ipsum projecit & corpus. Ioseph, ne adulteram faceret, libens carcerem suscepit: Ioannes, ut argueret adulterium, eremum carcere commutavit. Ioseph, somnia dum revelat, evasit ex morte: Ioannes, ut Dei Filium revelaret, suscepit & mortem. Ioseph, dum panem præparat temporalem,*

auro torquem meruit & honorem : Ioannes ut ostenderet cœlestem credentibus Panem, martyrii torquem meruit ex cruore. Meritò in natis mulierum cunctis major Ioannes, qui non solùm adulteras arguit, sed & licita mulierum consortia virginitatis amore calcavit. Et si Ioannes tantus, Ioannes talis, tanta eremo separatus à fœminis, fœminarum pericula non evasit : quis est qui inter fœminas vivens, evasurum se sine labore maximo, maxima sine cautione confidit, nisi is qui sancto alitur Spiritu?

VII. *Et accedentes discipuli ejus, tulerunt corpus ejus, & sepelierunt illud, & venientes nuntiaverunt Iesu.* In omnibus calamitatibus & tribulationibus, in charissimorum nostrorum amissione, ad Jesum eundem, ab ipso uno solatium quærendum est, exemplo discipulorum Joannis, qui id utique à sanctissimo Præceptore didicerunt.

VIII. *Quod cùm audisset Iesus, secessit inde in navicula, in locum desertum seorsum. Et cùm audissent turbæ, secutæ sunt eum pedestres de civitatibus.* Christum in desertum abeuntem turbæ majori fervore sequuntur. Cùm à nobis recedere velle Christus videtur, tempore afflictionis, tentationis, desolationis interioris, tunc majori studio & ardore quærendus est : sed in deserto, in sacro secessu, procul à Mundi tumultibus quærendus, ibi invenietur ab
Can.3.2&3. anima fideli. *Surgam* (inquit Sponsa) *& circuibo civitatem : per vicos & plateas quæram, quem diligit anima mea : quæsivi illum, & non inveni. Invenerunt me vigiles, qui custodiunt civitatem. Num quem diligit anima mea, vidistis? Paululum cùm pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea : tenui eum, nec dimittam.* Non pedibus corporis, sed affectibus mentis de civitate exeundum, de qua Propheta :
Ps.54.10.11. *Vidi*, inquit, *iniquitatem & contradictionem in civitate. Die ac nocte circumdabit eam super muros ejus iniquitas, & labor in medio ejus, & injustitia : & non defecit de plateis ejus usura & dolus.* De medio Babylonis fugiendum, ut Jesum sequamur, & inveniamus.

IX. *Et exiens, vidit turbam multam, & misertus est eis, & curavit languidos eorum.* Summus Pastor animarum nostrorum non ægrè fert, quòd à turbis in suo secessu interpelletur. Hujus exemplum Sacerdotes imitentur, & otium sacrum, secessum, quietem suam interpellari lubenter patiantur, occasione data laborandi pro Dei gloria, & animarum salute. *Otium sanctum quærit charitas veritatis : Negotium justum suscipit necessitas charitatis.*
S.Aug.l.19.de Civ.Dei.c.19. Si autem confregit animum tuum alterius actionis, cui tamquam magis necessariæ suspensus eras, omissio, & propterea tristis insuaviter catechizas : cogitare debes, excepto quòd scimus, misericorditer nobis agendum esse quicquid cum hominibus agimus, & ex officio sincerissimæ charitatis ; hoc ergo excepto, incertum esse quid utilius agamus, & quid opportunius, aut intermittamus, aut omninò omittamus. Quia enim merita hominum pro quibus agimus, qualia sint apud Deum, non novimus, quid eis ad tempus expediat, aut nulla, aut tenuissima & incertissima conjectura suspicamur, potiùs quàm comprehendimus : *Quapropter res quidem agendas pro nostro captu ordinare debemus : quas eo modo quo statuimus, si peragere potuerimus, non ideò gaudeamus, quia nobis, sed quia Deo sic eas agi placuit : si autem aliqua inciderit necessitas qua noster ille ordo turbetur ; flectamur facile, ne frangamur ; ut quem Deus nostro præposuit, ipse sit noster. Æquius est enim, ut nos ejus, quàm ut ille nostram voluntatem sequatur. Quia ordo agendarum rerum, quem nostro arbitrio tenere volumus ; ille utique approbandus est, ubi potiora præcedunt. Cur ergo nos dolemus, homines à Domino Deo tantò potiore præcedi, ut eo ipso quo nostrum amamus ordinem, inordinati esse cupiamus? Nemo enim melius ordinat quid agat, nisi qui paratior est non agere, quod divina potestate prohibetur, quàm cupidior agere, quod humana*
Prov.29.11. *meditatione meditatur. Quia* multæ *cogitationes sunt in corde viri, consilium autem Domini manet in æternũ.*

Exiens vidit turbam multam, & misertus est eis, & curavit languidos eorum. Quanta miseratione curat Christus infirmitates animarum, si tanta curat ægritudines corporum! *Si quisquam corpore ægrotaret in civitate, & esset ibi aliquis peritissimus Medicus, amicis ægroti potentibus inimicus : si quisquam ergo in civitate aliquo periculoso morbo ægrotaret, & esset in eadem civitate peritissimus Medicus, amicis, ut dixi, ægroti potentibus inimicus, qui dicerent amico suo, Noli eum adhibere, nihil novit : dicerent autem non judicante animo, sed invidente : nonnè ille pro salute sua removeret amicorum potentium fabulas, & ut paucis diebus plus viveret cum illorum qualibet offensione, pellendo sui corporis morbo Medicum illum, quem peritissimum fama commendaverat, adhiberet? Ægrotat humanum genus non morbis corporis, sed peccatis. Iacet toto orbe terrarum ab Oriente usque in Occidentem grandis ægrotus. Ad sanandum grandem ægrotum descendit omnipotens Medicus. Humiliavit se usque ad mortalem carnem, tamquam usque ad lectum ægrotantis. Dat salutis præcepta, contemnitur : qui audiunt, liberantur. Contemnitur, cùm dicunt amici potentes, Nihil novit. Si nihil nosset, potentia ejus gentes non impleret. Si nihil nosset, non esset antè quàm apud nos esset. Si nihil nosset, Prophetas ante se non mitteret. Nonnè modò implentur, quæ ante prædicta sunt? Nonnè probat Medicus iste artis suæ potentiam, promissa complendo? Nonnè per totum mundum pernicioſi evertuntur errores, & tritura Mundi domantur cupiditates? Nemo dicat, Anteà melior erat mundus, quàm modò : ex quo cœpit iste Medicus artem suam exercere, multa videmus horrenda. Noli mirari. Ante quàm aliquis curaretur, munda à sanguine statio Medici videbatur : imò jam tu hoc videns, excute vanas delicias, veni ad Medicum : sanitatis tempus est, non voluptatis. Curemus ergo, Fratres, si necdum Medicum agnoscimus, non in eum tamquam phrenetici sæviamus ; non ab eo tamquam lethargici avertamur : Multi enim sæviendo, multi dormiendo perierunt. Phrenetici sunt, qui non dormiendo insaniunt. Lethargici sunt, qui multùm dormiendo premuntur. Prorsus tales sunt homines. Contra istum Medicum alii sævire in eum volunt, & quoniam ipse jam in cœlo sedet, membra ejus fideles in terra persequuntur. Curat & tales. Multi ex eis conversi, ex inimicis facti sunt amici, ex persecutoribus facti sunt prædicatores. Tales etiam ipsos Iudæos, in se ipsum, cùm hic esset, sævientes, tamquam phreneticos sanavit, pro quibus in ligno pendens oravit. Multi eorum sedato furore, tamquam phrenesi oppressa, cognoverunt Deum, cognoverunt Christum. Post Ascensionem misso Spiritu Sancto, conversi sunt ad eum, quem crucifixerunt, & in Sacramento credentes sanguinem ejus biberunt, quem sæviendo fuderunt. Habemus exempla. Persequebatur membra ejus jam sedentis in cœlo Saulus : persequebatur graviter in phrenesi mente perdita, morbo nimio. At ille una voce de cœlo clamans ei, Saule, Saule, quid me persequeris? percussit phreneticum, erexit sanum, occidit persecutorem, vivificavit prædicatorem. Etiam lethargici multi sanantur. Ipsis enim similes sunt, qui non sæviunt in Christum ; nec malitiosi sunt adversus Christianos, sed tantùm differendo langueſcunt verbis somnolentis, in lucem oculos extendere pigreſcunt, & qui eos excitare volunt, molesti sunt. Recede à me, inquit languidus lethargicus, obsecro te, recede à me. Quare? Dormire volo. Sed morieris inde. Ille amore somni, Mori volo, respondet. Et charitas desuper, Nolo. Plerumque istum charitatis affectum exhibet filius etiam patri seni morituro post paucos dies, jam utique ætate finita. Si lethargicum videt, & lethargico morbo premi patrem suum à Medico agnoscit, dicente sibi, Excita patrem tuum, noli eum permittere dormire, si vis ut vivat. Adest puer seni, pulsat, vellicat, pungit, pietate molestus est : nec mori citò permittit ipsa senectute citò moriturum ; & si vixerit, gaudet filius, ut aliquantò plures dies vivat cum decessuro successurus.*

S.Aug. se.87. aliàs 59. De Verb. Dom. c.10. & 11.

Quan-

Quantò majore charitate nos amicis nostris molesti esse debemus, cum quibus non paucos in hoc mundo dies, sed apud Deum in æternum vivamus? Sic misericordiam cœlestis Medici Christi Jesu imitabimur.

X. *Vespere autem facto, accesserunt ad eum Discipuli ejus dicentes, Desertus est locus, & hora jam præteriit: dimitte turbas, ut euntes in castella, emant sibi escas. Iesus autem dixit eis: Non habent necesse ire: Date illis vos manducare. Responderunt ei: Non habemus hic nisi quinque panes, & duos pisces. Qui ait eis: Afferte illos mihi huc. Et cùm jussisset turbam discumbere super fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, aspiciens in cœlum, benedixit, & fregit, & dedit Discipulis panes, Discipuli autem turbis. Et manducaverunt omnes, & saturati sunt. Et tulerunt reliquias, duodecim cophinos fragmentorum plenos. Manducantium autem fuit numerus quinque millia virorum, exceptis mulieribus, & parvulis.* Charitas Apostolorum solicita est de proximorum necessitatibus sublevandis. Illorum charitatem ac piam solicitudinem imitari debent Pastores, Sacerdotes; nec verbo solùm & exemplo esurientes animas, sed & cibo corpora indigentium pascere, sibique dictum à Christo existimare in Apostolorum
S.Cypr.Ep.6. persona: *Date illis vos manducare*. Hac solicitudine *S. Cyprianus* scribebat ad Clerum suum Carthaginensem: *Vice mea* (inquit) *fungamini circa gerenda ea, quæ administratio religiosa deposcit. Habeatur interim, quantum potest, & quomodo potest, pauperum cura; sed qui tamen inconcussa fide stantes, Christi gregem non reliquerunt: ut his ad tolerandam penuriam sumptus per vestram diligentiam suggeratur, ne quod circa fidem tempestas non fecit, circa laborantes necessitas faciat. Confessoribus etiam glorioſis impertiatur cura propensior: & quamquam sciam plurimos ex his fratrum voto & dilectione susceptos: tamen si qui sunt, qui vel vestitu vel sumptu indigeant, subministrentur eis, quæcumque sunt necessaria.* Hac solicitudine
S.Amb.l.2.de offic. c.28. S. Ambrosius æstuabat, qui libro 2. *De Officiis Ministrorum*, scribit: *Hoc maximum incentivum misericordiæ, ut compatiamur alienis calamitatibus, necessitates aliorum, quantum possumus, juvemus, & plus interdum, quàm possumus. Melius est enim pro misericordia causas præstare, vel invidiam perpeti, quàm prætendere inclementiam; ut nos aliquando in invidiam incidimus, quòd confregerimus vasa mystica, ut captivos redimeremus ..... Aurum habet Ecclesia, non ut servet, sed ut eroget, & subveniat in necessitatibus ... Nonne melius vasa sacra conflant Sacerdotes propter alimoniam pauperum, si alia subsidia desint, quàm ut sacrilegus contaminata asportet hostis? Nonne dicturus est Dominus, Cur passus es tot inopes fame mori?* Hac solicitudine laborabat S. Exuperius Tolosanus Episcopus, qui & se ipsum & Ecclesiam suam ad summam paupertatem redegerat, ut pauperes juvaret; de quo S. HieronyS.Hier.Ep.4. mus scribit: *Viduæ Sareptensis imitator, esuriens pascit alios, & ore pallente jejuniis, fame torquetur aliena, omnemque substantiam Christi visceribus erogavit. Nihil illo ditius, qui Corpus Domini canistro vimineo, sanguinem portat in vitro.* Hanc solicitudinem & charitatem Episcopalis muneris propriam esse, Gallicana Ecclesia agnovit in Concilio Aurelianensi 1. cujus hæc sunt verba: *Episcopus pauperibus vel infirmis, qui debilitate faciente non possunt suis manibus laborare, victum & vestitum, in quantum possibilitas habuerit, largiatur.* Si multum habent Ecclesiastici Viri, multum erogent; si exiguum, libenter impendant. Obediant Domino jubenti: *Afferte mihi huc*. Afferant Christo, quod Christi est; bona quorum dispensatores sunt, non domini: *Patrimonia pauperum, facultates Ecclesiarum*. Christus autem Dominus exiguum illud multiplicabit & augebit in manibus erogantium eleemosynam, sicut multiplicavit benedictione sua quinque panes & duos pisces. Sanè si facultates terrenas non multiplicat, non auget, ut viduæ Sareptanæ aliisque
S.Ber.&Concil. *Patrimonia pauperum, facultates Ecclesiarum*.

misericordiam exercentibus præstitit, quotidièque præstat: *Auget incrementa frugum justitiæ*: & majora præstantioraque bona reddit iis, qui eleemosynas erogant: *Potens est autem Deus omnem gratiam abun-* 2.Cor.9.
dare facere in vobis, ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, sicut scriptum est: Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi. Qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum justitiæ vestræ: ut in omnibus locupletati, abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Domino: (inquit Apostulus.) *Fœneratur Domino, qui mi-* Prov.9.17.
seretur pauperis, (ait Sapiens) *& vicissitudinem* "
suam reddet ei. Hoc tibi dicit Dominus tuus: " Pauca vis dare, & plura accipere? relinque hominem, qui plangit, quando exigis; me inveni, qui " gaudeo, quando reddo. Ecce adsum: da, & sume; tempore redditionis reddam tibi. Et quid redS.Aug.ser.38. alias de tempore 245. c.6. dam? *Pauca dedisti, plura sume: terrena dedisti, cœlestia sume: temporalia dedisti, æterna sume: mea dedisti, me ipsum sume. Quid enim dedisti, nisi ex eo, quod à me accepisti? Quod dederis, non reddo, qui unde dares, dedi? Qui te ipsum, qui dares, dedi; qui tibi Christum, cui dares, dedi, qui tibi diceret:* Quando uni ex minimis meis fecisti, mihi fecisti? *Ecce cui das, pascit & esurit propter te, donat, & eget. Quando donat, vis accipere: quando eget, non vis dare. Eget Christus, quando eget pauper: Qui omnibus suis vitam æternam paratus est dare, in unoquoque paupere temporaliter dignatus est accipere.*

XI. In hoc miraculo Christi egregium habes divinæ providentiæ documentum, quæ omnium hominum, ac præsertim cultorum & amicorum suorum necessitatibus abundè providet. *Non vidi justum dere-* Ps.36.25.
lictum, nec semen ejus quærens panem (ait Propheta.) Ps.54.23.
Igitur jacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet. Non dabit in æternum fluctuationem justo. Sed etsi subtrahat aliquando & servis suis cibum tempora- S.Aug.l.2.de ser. Dom. in Monte, c. 17.
lem, ad salutem subtrahit. *Novit Medicus, quando apponat, quando detrahat, sicut nobis judicat expedire.* Sed tamen & egenis quod necesse est, providentia sua subministrat, aut per se ipsum immediatè, aut per divites, quos providentiæ suæ ministros in sublevandis pauperum necessitatibus constituit. Divites enim & pauperes in sinu divinæ providentiæ pariter educantur: *Simul in unum dives & pauper.* Paupe- Ps.48. 3.
res divitum providentiæ & curæ à Deo committuntur in hac vita temporali: *Tibi derelictus est pauper.* Di- Ps.10.14.
vites, quoad futuræ vitæ bona, pauperum providentia juvantur: *Facite vobis amicos de mammona iniquita-* Lucæ 16.9.
tis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Nec temporalem dumtaxat, sed spiritualem cibum omnibus affatim Deus tribuit, verbum suum, gratiamque suam: *Non* enim *ex solo pane vivit homo,* Matt 4.
sed ex omni verbo, quod procedit de ore Dei. Inquirentes autem Dominum non deficiunt omni bono, sed gustant & vident, quia suavis est Dominus, qui ipsos in omni tribulatione consolatur, & reficit. Cœlestem divini verbi alimoniam populo ministrare, Apostolorum officium est, & Episcoporum, qui Apostolis successerunt, præcipuum munus, exindeque secundi Ordinis Pastorum & Sacerdotum, qui ab Episcopis velut adjutores in vineæ Dominicæ cultura assumuntur & mittuntur, ministerium. *Date illis vos manducare.* Rationem reddent summo Pastori, gravissimasque dabunt pœnas, si illorum culpa turbæ patiantur *famem verbi Dei*: si dicatur: *Parvuli petierunt panem, & non erat, qui fran-* Thren.4.4.
geret eis. Fregit & dedit Discipulis panes, Discipuli " autem turbis, & manducaverunt omnes, & satu- "
rati sunt: *Hic panis quem frangit Iesus, mysticè ver-* S.Ambr. l. 6. in Luc. n. 86. & seq.
bum Dei est, & sermo de Christo: qui dum dividitur, augetur; de paucis enim sermonibus omnibus populis redundantem alimoniam ministravit. Dedit sermones nobis velut panes, qui in nostro dum libantur ore,

Alex. Expos. in Euang.

geminantur. Visibiliter quoque panis iste incredibili ratione dum frangitur, dum dividitur, dum editur, sine ulla dispendii comprehensione cumulatur. Nec dubites, vel quod in manibus ministrantium, vel in ore edentium crescat; quando ubique nostri operis testimonium ad firmamentum credulitatis adsciscitur .... Conferant Gentiles, si placet, cum Christi beneficiis Deorum suorum non facta, sed ficta. Ferunt certè eorum fabulæ fuisse Regem quemdam, qui quicquid tangebat, aurum fiebat. Sed etiam convivia ipsa feralia; nam & ipsa mantilia digitis apprehensa riguerunt; & cibus in ore crepitabat, ferens non alimenta, sed vulnera: & in gutture potus hærebat, nec penetrare facilis, nec redire. Digna beneficia votis, digna tanto munera precatore, digna liberalitas conferente. Talia sunt idolorum beneficia, ut cùm videntur prodesse, plus noceant: at vero Christi munera parva videntur, & maxima sunt.

Ps.18. 11. » Testimonia Domini desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multùm, & dulciora super mel & fauvum .... Bonum mihi lex oris tui super millia auri, &
Ps.118.72. » argenti: *Denique non uni collata, sed populis: nam & cibus edentium in ore crescebat, & videbatur esse corporalis alimoniæ, sed sumebatur salutis æternæ. Nec otiosè, quæ turbæ superfunt, à Discipulis colliguntur; quia ea quæ divina sunt, apud electos facilius possis, quàm apud populos reperire. Vtinam mihi contingat audire: Collige quæ superfunt. Si audiero & fecero, habebo multa quæ turbæ, habebo multa quæ pueri & mulieres edere nequiverunt. Beatus ille, qui potest colligere, quæ etiam doctis superfunt. Videamus*
Exod.20.14. Matt.5.24.30. *quomodo colligat. Dixit Lex*, Non mœchaberis: *Fregit hunc panem Christus, divisit hoc verbum, non*
» *aliunde adjiciens, sed de suo partiens:* Qui viderit,
» *inquit*, mulierem ad concupiscendum, jam mœcha-
Luc.16.19. » tus est eam; *Habes fragmentum de suo. Addidit*: Si
» oculus tuus dexter scandalizat te, erue eum. *Habes*
» *aliud*. Et si dextera tua scandalizat te, abscinde eam.
» *Et*, Qi dimissam à viro duxerit, mœchatur. *Vides*
Gal.4.22.24. *ex uno, quàm multa fragmenta. Moyses dicit, quòd*
» Abraham duos filios habuit, unum de ancilla, &
» unum de libera. *Paulus dicit*: Hæc sunt duo Testamenta: *Divisit hoc verbum, & invenit mysterium. Beatus ergo qui colligit, quæ divisit Christus. Qua ratione autem cophinos duodecim Christus implevit, nisi ut illud populi Judaici solveret:* Quia manus ejus
Ps.80. 7. in cophino servierunt? *Hoc est, Populus, qui ante lutum in cophinis colligebat, hic jam per crucem Christi vitæ cœlestis operatur alimoniam, & eò fidei cibum congerit, ubi erat ante cœnum gentilis perfidiæ. Nec paucorum hoc munus, sed omnium est. Nam per duodecim cophinos tamquam tribuum singularum fidei firm.*
Ps.103. 16. *mamentum redundat*. Panis *enim confirmat cor hominis.*

XII. *Et cùm jussisset turbam discumbere super fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, aspiciens in cœlum, benedixit, & fregit, & dedit Discipulis panes, Discipuli autem turbis. Et manducaverunt omnes, & saturati sunt*, &c. Consecrationis, & sanctæ Communionis Eucharistiæ miraculum istud figura est. In hoc nempè Sanctissimo Sacramento, panis Christi benedictione verbisque consecratur, & in Corpus ejus mutatur. Christus Corpus suum, cœlestem panem Apostolis in ultima cœna dedit, iisque Novi Testamenti Sacerdotibus inauguratis potestatem fecit illud idem sub specie panis, quem ejusdem Domini Jesu mysticis verbis consecrassent, Fidelibus distribuendi. Christi Corpus sacratissimum, idem substantialiter manens, sacramentaliter multiplicatur, seu realem in sacramento præsentiam acquirit pro signorum numero multiplicem. Qui cœlestem illum panem, Corpus (inquam) Christi manducant, cum debitis animi dispositionibus, spiritaliter
Teteul. eo nutriuntur & satiantur: *Caro Christi Corpore & Sanguine vescitur, ut anima de Deo saginetur*. Sed aliud est Sacramentum, aliud virtus Sacramenti. Non quicumque manducant, spiritaliter reficiuntur & satiantur, nisi spiritaliter comedant, fide, spe, charitate Christo incorporentur, ut vivificentur:

Vota mea reddam in conspectu timentium eum. Edent Ps. 21.27.
pauperes: & saturabuntur, & laudabunt Dominum, qui requirunt eum: vivent corda eorum in sæculum sæculi. Quæ sunt vota sua? *Sacrificium, quod obtulit Deo. Nostis quale sacrificium? Norunt Fideles vo-* S.Aug.En.in Ps.21.
ta, quæ reddidit coram timentibus eum. Edent pauperes, & saturabuntur: *Beati pauperes, quia ideò esuriunt, ut satientur. Qui autem divites sunt, non satiantur, quia non esuriunt. Comedent pauperes. Inde erat piscator ille Petrus, inde erat alius Piscator Ioannes, & Iacobus frater ipsius; inde erat etiam publicanus Matthæus. De pauperibus ipsi erant, qui comederunt & saturati sunt, talia passi, qualia manducaverunt. Cœnam suam dedit, passionem suam dedit: ille saturatur, qui imitatur. Imitati sunt pauperes: Ipsi enim sic passi sunt, ut Christi vestigia sequerentur. Edent pauperes. Sed quare pauperes? Et laudabunt Dominum, qui requirunt eum. Divites se laudant, pauperes Dominum laudant. Quare sunt pauperes? Quia Dominum laudant, & Dominum quærunt. Dominus est divitiæ pauperum. Ideò inanis est domus, ut cor plenum divitiis sit. Divites quærunt, unde arcam impleant; pauperes quærunt, unde cor impleant: & cùm impleverint, laudant Dominum, qui requirunt eum. Et videte, Fratres, qui verè pauperes sunt, cujus rei divites sint: quia non in arca, non in horreo, non in apotheca:* Vivent *corda eorum in sæculum sæculi.*

XIII. *Et dimissa turba, ascendit in montem solus orare. Vespere autem facto solus erat ibi.* Discipulos in naviculam ascendere compulit Christus, & præcedere eum trans fretum, donec turbas dimitteret: cùm ut Discipulos absentia sua magis corroboraret, accuratiori eorum experientiæ miraculum editum multiplicationis quinque panum permittens, cujus monumenta secum trajiciebant, cophinos duodecim fragmentorum: tum ut eorum fidem orta tempestate probaret, exerceret, augeret: tum ut doceret nos, inanem gloriam numquam aucupandam esse, neque semper multitudini adhærendum. Quamobrem & ipse ascendit in montem solus, ut discamus, non semper cum multis esse conversandum, neque semper multitudinem fugiendam; sed alternis id faciendum. Sacerdotes & Prædicatores Euangelii, Pastoresque quos Sacri Ministerii necessitas cum turbis versari frequenter compellet, sacrum secessum interdum quærere & eligere debere, deserta loca, solitudinem, Seminaria, Monasteria adire, ac dierum aliquot intervallo in iis morari, orationis & spiritalis exercitationis causa. Discamus & nos à mundo, turbisque, à cupiditatum & sæcularium negotiorum tumultu, mente & animo recedendum; ascendendum in montem, cor ad Deum sursum erigendum, solitudinem quærendam, silentium servandum cum hominibus, si cum Deo in oratione rectè ac fructuosè colloqui velimus: *Ascendit in montem solus orare. Et vespere facto solus erat ibi.* Discamus etiam nos Christo adhærere, non corruptibilium rerum amore, ne nobis exprobret, ut Judæis: *Quæritis me, non quia signa videtis, sed quia* S.Joan. Chr. H.50. in Mat.
saturati fuistis ex panibus. Quapropter nec crebrò istud miraculum multiplicationis panum, sed bis tantùm operatus est, ut doctiores omnes redderet, non esse ventri serviendum, sed jugiter in spiritualibus permanendum. Sic igitur faciamus: quæramus diligenter Panem illum cœlestem, quo accepto, sæcularium omnium rerum curam abjiciamus. Nam si illi domo, patria, propinquis omnibus neglectis, in desertis locis cum Christo morabantur, nec inedia urgente recedebant; quid facere nos oportet, qui in tali tantaque Mensa recumbimus? Majorem certè sapientiam afferre nos oportet, spiritalia semper appetere, necessaria verò ad sustentationem corporis secundo ac minùs præcipuo loco desiderare. Nam illos increpari videmus, non quia propter panes, sed quia propter id solùm ac potissimùm Christum quærebant. Caveamus igitur: nam si quis magna & mirabilia dona negligit, & parva diligentiùs sectatur, quæ contemnenda censet is, qui ea largitur, etiam magna illa,

perdit:

perdit: quemadmodùm si illa sectatur, hæc quoque parva sibi accidunt. Magnis enim parva, non è contra, in accessionem data sunt. Hæc autem caduca & instabilia, etiamsi maxima in se videantur, tamen illis collata, parva & vilia comperiuntur. Non ergo his studeamus, sed tam possessionem, quàm privationem indiferentem arbitremur, Jobum imitati, qui neque cùm hæc adessent, his vehementiùs detinebatur; neque cùm abessent, valdè quærebat.

S. Jo. Chr. ib. XIV. *Navicula autem in medio mari jactabatur fluctibus; Erat enim contrarius ventus*, &c. Tempestate non minori, quàm priùs, navigantes Apostoli jactantur, hoc discrimine, quòd in priori Jesus cum illis erat in navi, nunc verò ab illis navigantibus & in periculo constitutis desideratur. Quod divino ita dispositum est consilio, ut paulatim ad majora perducti, excelso ac forti animo cuncta perferre discerent. Idcirco præsens quidem erat in primo periculo, sed dormiebat, ut non longè salutem abesse crederent. Nunc verò firmiorem illorum animum faciens, cùm omninò absit, in medio Mari tempestatem exoriri sinit, ne aliundè salutis spem expectent: atque etiam tempestate ipsos per totam noctem laborare permittit, ut tempestatis & temporis terrore perculsi, magis ipsum desiderarent, ac firmam ejus atque perpetuam memoriam retinerent. Quapropter nec confestim periclitantibus succurrit, sed quarta vigilia in Mari ambulans, venit ad ipsos; erudiens nos non esse citò solutionem calamitatum quærendam, sed magno animo adversa perferenda. Cùm igitur jam confestim se liberatum iri crederent, tunc majoris calamitatis terrore percussi sunt. Nam *videntes eum super Mare ambulantem, turbati sunt, dicentes: Quia phantasma est. Et præ timore clamaverunt*. Ad tempestatis terrorem non minor à visu terror accessit: neque tenebras omninò dispulit, aut se statim manifestavit Jesus, ut periculorum frequentia fortiores redderentur. Hoc & in Job factum fuisse videmus: Nam cum tentationi finem Deus allaturus esset, tunc molestiora fieri permisit, non dico liberorum mortem, non stulta verba uxoris, sed servorum atque amicorum exprobrationes. Similiter cùm de afflictione peregrinationis Jacob liberaturus esset, major turbatio accidit: Socer enim eum persecutus, mortem minabatur; & paulò post frater successit, qui majorem illi timorem incussit. Id etiam in Abrahamo factum non ignoramus: ultima enim atque terribilis illa tentatio fuit de filii immolatione. Hoc igitur etiam nunc factum videmus. Nec enim priùs se Christus revelavit, quàm magnitudine terroris superati omnes, una voce inclamassent.

XV. *Navicula autem in medio Mari jactabatur fluctibus*, &c. Ecclesia naviculæ instar est, in hoc mundo velut in medio Mari fluctuantis: persecutionum periculis expositi sunt ejus ministri: ventis tentationum continuò pulsantur ejus filii: sed non deserit eos Jesus, si ipsi fideles sint, in eumque tunc magis sperent, cùm magis destituti, graviùsque tentati videntur. Ad illos venit in necessitatibus, in tribulatione, in tenebris, in umbra mortis, si ipsum diligere & gratiæ ejus auxilium implorare non cessent. Christi præsentia in Ecclesia, operatio per gratiam interiorem, per Sacramenta, per Sacerdotes suos in servis suis, cùm fluctibus & procellis tentationum & persecutionum agitantur, pro phantasmate & illusione haberi non potest, quia vox Christi in Scripturis Sacris loquentis præsentiam ejus confirmat: fiduciæ in illorum animis operatio ipsum adesse demonstrat. *Statimque Jesus locutus est eis, dicens: Habete fiduciam: Ego sum, nolite timere*. Tamdiù imminens naufragium perseverat, quamdiù Jesus veniat (inquit Sanctus Hieronym.) In omnibus quæ fecit Dominus, admonet nos, quemadmodum hic vivamus. *Nemo quippè in hoc sæculo non peregrinus est: Quamvis non omnes ad patriam redire desiderent. Ex ipso autem itinere fluctus tempestatesque patimur: sed opus est, vel in navi simus. Nam si in navi pericula sunt, sine navi certus interitus. Quantasvis enim vires lacertorum habeat, qui natat in pelago, aliquando magnitudine maris victus, absorbetur & mergitur. Opus est ergo ut in navi simus, hoc est, ut in ligno portemur, ut Mare hoc transire valeamus. Hoc autem lignum quo infirmitas nostra portatur, Crux est Domini, in qua signamur, & ab hujus Mundi submersionibus vindicamur. Patimur fluctus: sed ille Deus est, qui opituletur nobis*. Quòd enim ascendit relictis turbis solus in Montem Dominus orare, Mons ille alta cœlorum significat. Relictis enim turbis, solus post resurrectionem Dominus ascendit in cœlum, & *Interpellat pro nobis Pontifex & Advocatus precum nostrarum*. Interea navis portans discipulos, id est Ecclesia, fluctuat & quatitur tempestatibus tentationum; & non quiescit ventus contrarius, id est, adversans ei diabolus, & impedire nititur, ne perveniat ad quietem. Sed major est, qui interpellat pro nobis. Nam in ista nostra fluctuatione, in qua laboramus, dat nobis fiduciam, veniens ad nos & confortans nos: tantùm ne turbati in navi excutiamus nos, & projiciamus in Mare. Quia etsi turbatur navis, navis est tamen. Sola portat discipulos, & recipit Christum. Periclitatur quidem illa in Mari, sed sine illa statim peritur. Tene te itaque in navi, & roga Deum. Deficientibus enim omnibus consiliis, cùm neque gubernacula suffecerint, & ipsa velorum extensio majori periculo quàm utilitati fuerit, dimissis humanis omnibus adjutoriis & viribus, sola restat nautis intentio deprecandi & voces ad Deum fundendi. *Qui ergo præstat navigantibus, ut perveniant ad portum, numquid Ecclesiam suam dimissurus est, ut eam non perducat ad requiem?* Tamen Fratres, *Maxima perturbatio in ista navi non est, nisi in absentia Domini. In Ecclesia constitutus absentem habet Dominum? Quando absentem habet Dominum? Quando vincitur aliqua cupiditate*. Quomodo enim quodam in loco in sacramento dicitur, *Sol non occidat super iracundiam vestram, neque detis locum diabolo*: Intelligitur autem non de isto sole qui habet quamdam sublimitatem inter cœlestia visibilia, qui communiter videri potest & à nobis, & à bestiis; sed de illa luce, quam non vident, nisi pura corda Fidelium, sicut dictum est: *Erat lumen verum, quod illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Est ergo lumen verum justitia atque sapientia, quod desinit mens videre, cùm perturbatione iracundiæ fuerit tamquam nubilo superata: & tunc quasi occidit sol super iracundiam hominis. *Sic & in ista navi, cum absens est Christus, suis quisque tempestatibus quatitur, & iniquitatibus & cupiditatibus suis. Dicit enim tibi Lex, verbi gratia: Ne falsum testimonium dicas. Si intelligas testimonii veritatem, lucem habes in mente: si autem turpis lucri cupiditate superatus, statueris animo falsum dicere testimonium, jam incipies absente Christo tempestate turbari, fluctuabis fluctibus avaritiæ tuæ, periclitaberis tempestate concupiscentiarum tuarum, & quasi absente Christo plane submergeris. Quàm metuendum est, ne avertatur navis, & retro respiciat! Quod fit, cùm relicta spe cœlestium præmiorum, ad ea quæ videntur & transeunt, detorquente cupiditate quisque convertitur. Nam & tentationibus libidinum qui perturbatur, & tamen in ea quæ intus sunt, conspicit, non est usque adeo desperatus, veniam delictis suis deprecans, & intentus evincere atque transmeare rabiem sævientis Maris. Qui verò ita detorquetur à se, ut dicat in corde suo, Non videt Deus; non enim de me cogitat, aut curat, ne peccem; vertit proram, fertur procella, & unde veniebat, impellitur*. Sunt enim multæ cogitationes in cordibus hominum: & fluctibus hujus sæculi, & multis tempestatibus navis Christo absente turbatur.

Ephes. 4. 26.

Joa. 1.

XVI. *Quarta autem vigilia noctis, venit ad eos ambulans super Mare*. Quarta vigilia noctis, finis est noctis. Significat ergo quòd jam in fine sæculi subvenit Dominus, & videtur ambulare super aquas. Quamquam enim turbetur tentationum procellis hæc navis, videt tamen glorificatum Christum ambulantem super omnes tumores maris; hoc est, super omnes

S. Aug. ib.

S. Aug. Ep. 75. alias de Diversis 22.

nes hujus ſęculi Principatus. Antea enim dictum eſt, ex voce paſſionis ejus, quia ſecundùm carnem cùm demonſtraret humilitatis exemplum, adversùs eum intumuerunt fluctus maris, quibus ceſſit voluntate pro nobis, ut impleretur illa Prophetia, Pſ.68.3. *Veni in altitudinem maris, & tempeſtas demerſit me.* Non enim repulit falſos teſtes, nec ſævientem clamorem dicentium, *Crucifigatur*. Rabida corda & ora furentium non poteſtate compreſſit, ſed patientia toleravit. Fecerunt ei, quanta voluerunt: Quia *Factus eſt obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis*. Poſteà verò quàm reſurrexit à mortuis, ut pro diſcipulis in Eccleſia tamquam in navi conſtitutis, & fide crucis ſuæ tamquam ligno portatis, & tentationibus hujus ſæculi tamquam fluctibus maris periclitantibus, ſolus oraret, cœpit nomen ejus honorari & in hoc ſęculo, in quo contemptus, accuſatus, occiſus eſt: *Vt qui venerat ſecundùm paſſionem carnis in altitudinem maris, & tempeſtas demerſerat eum, jam ſuperborum cervices tamquam ſpumam undarum ſui nominis honore calcaret. Sicut nunc Dominum videmus, tamquam ambulantem ſuper Mare, ſub cujus pedibus totam hujus ſæculi rabiem ſubjectam eſſe conſpicimus.*

XVII. *Et videntes eum ſuper mare ambulantem, turbati ſunt, dicentes: Quia phantaſma eſt; & præ timore clamaverunt.* Error diſcipulorum, errorem figurat hęreticorum, præſertim Marcionitarum & Manichæorum, qui Chriſtum non fuiſſe natum de Virgine, nec verum corpus habuiſſe docebant, ſed oculis apparuiſſe, quod non erat. Dixerunt, *Quia phantaſma eſt*: Sed ille nos adversùs iſtas peſtes ſua voce confirmat, dicens: *Habete fiduciam: Ego ſum, nolite timere*. Hoc eſt, nolite ſic expaveſcere meam dignitatem, ut mihi velitis auferre veritatem. Etſi ſuper mare ambulo, etſi elationes & faſtus ſæculares, tamquam rabidos fluctus ſub pedibus habeo; tamen verus homo apparvi, tamen verum de me Euangelium meum prædicat, quòd ex Virgine natus, quòd Verbum caro factus ſim; quòd verum dixi, *Palpate & videte, quia ſpiritus carnem & oſſa non habet, ſicut me videtis habere:* Quòd manus dubitantis, vera vulnerum meorum veſtigia tractaverunt. *Ego ſum, nolite timere*. Alium itidem errorem figuravit error diſcipulorum, eorum ſcilicet qui Dominum credunt in aliquo fuiſſe mentitum, & ea quæ minatus eſt impiis, eventura eſſe non credunt: Quaſi in parte ſit verax, & in parte mendax, veluti phantaſma apparens in verbis, quaſi quod eſt & non eſt. Sed qui bene intelligunt vocem dicentis, *Ego ſum, nolite timere*: jam credunt omnia verba Domini, ut quemadmodum ſperant præmia quæ promittit, ita pœnas timeant quas minatur. Nam & iſta opinio qua putant homines, Chriſtum non vera fuiſſe iniquis & perditis comminatum, ex hoc nata eſt, quia vident populos multòs & innumerabiles turbas nomini ejus eſſe ſubjectas: ut ex eo illis videatur Chriſtus phantaſma eſſe, quia ſuper mare ambulabat, id eſt, ideò videatur mentiri in comminatione pœnarum, quia quaſi non poteſt perdere tam innumerabiles pcpulos, qui nomini ejus & honori ſubjecti ſunt. Sed audiant dicentem, *Ego ſum*. Illi ergo non timeant, qui veracem in omnibus Chriſtum credentes, non ſolùm id quod promiſit, appetunt, ſed etiam fugiunt, quod minatus eſt: Quia etiamſi ſuper mare ambulat, id eſt, omnia genera hominum in iſto ſæculo conſtituta illi ſubjecta ſunt; tamen non eſt phantaſma, & ideò non mentitur, cùm ait: *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum cœlorum.* Mat.7.21.

S.Aug.ſ.75. alias de Div.22.c.7. & 8.

XVIII. *Reſpondens autem Petrus, dixit: Domine, ſi tu es, jube me venire ad te ſuper aquas. Et ipſe ait, Veni. Et deſcendens Petrus de navicula, ambulabat ſuper aquam, ut veniret ad Ieſum.* Non dixit Petrus, Ora & deprecare Deum, ut venire poſſim: ſed, *Iube, ut veniam*. Vides, quàm vehementer arderet? Vides, quanta fides ipſius etiam tunc eſſet? Et certè ſæpènumero quia majora petit, quàm vires ſuæ poſtularent, in periculum incidit: & nunc amore, & non oſtentatione impulſus, immenſa petiit. Nemo enim ita ut ipſe Jeſum amabat: propterea nec dixit, Jube ut ſuper aquas ambulem: ſed, Jube ut ad te veniam. Non ſolùm autem charitatem, ſed fidem etiam oſtendit: Quia enim credebat, non tantummodò Chriſtum ſuper mare ambulare, verùm etiam aliis id poſſe concedere, auſus eſt hoc petere, ut cum eo citiùs eſſe poſſet. *At ipſe ait, Veni. Et deſcendens Petrus de navicula, ambulabat ſuper aquam, ut veniret ad Ieſum. Videns verò ventum validum, timuit: & cum cœpiſſet mergi, clamavit, dicens: Domine, ſalvum me fac.* Cùm deſcendiſſet de navi, ad ipſum ibat, non tantùm gaudens, quòd ſuper mare ambularet, quantùm quòd ad Jeſum itinere mirabili veniebat. Ita quod majus erat, ſuper maria ſcilicet de navigio confidenter deſcendere, magno animo fecit: vi autem ventorum, & impetu fluctuum, quod erat minus, ſuperatus timuit. Naturæ quippè humanæ hæc conditio eſt, ut difficilioribus nonnunquam ſuperatis, ſuccumbat in minoribus: quod etiam Elias ſub Jezabel paſſus eſt, Moſes in Ægypto, David in Bethſabee; & nunc Petrus terrore tempeſtatis tota nocte vexatus, magna cum fiducia in aquas deſcendit; ad ventorum autem impetum animi magnitudinem retinere non potuit, præſertim cùm jam propè Chriſtum eſſet. Nihil certè prodeſt loco juxta Chriſtum eſſe, ſi fide non ſis. *Et continuò Ieſus extendens manum, apprehendit eum, & ait illi: Modicæ fidei, quare dubitaſti?* Sed cur non imperavit ventis, ut ceſſarent, ſed manu extenſa accepit eum? Quia videlicet fide ipſius opus eſſet. Cùm enim nos ipſi fide deficimus, tunc Dei patrocinia retardantur. Ut ergo oſtenderet, non à procellis, neque à ventis, ſed à modica fide ſua ipſum everti, ait: *Modicæ fidei, quare dubitaſti?* Niſi enim labefactatus in fide aliquo modo fuiſſet, etiam ventis facilè reſtitiſſet: idcircò manu comprehendens eum, confirmavit eum vento ſpirante, qui donec firma fides erat, nihil nocere poterat. Et ſicut cùm antequam volare queat, ſi nido pullus exiens in terram decidat, mater velociter raptum in nidum reſtituit: ſic tunc Chriſtus in Petro peregit. *Et cùm aſcendiſſent in naviculam, ceſſavit ventus.*

1.Reg.19. Exod.2. 2.Reg.11.

Videns verò ventum validum, timuit; & cùm cœpiſſet mergi, clamavit, dicens: Domine, ſalvum me fac. *Petrus ſuper aquas ambulat gravi & ſolido corpore. Mollis unda non cedit: paululum fides dubitat, & ſtatim naturam ſuam corpus intelligit: ut ſciamus, ſuper aquas non corpus ambulaſſe, ſed fidem.* S.Hier.Ep.62.

Modicæ fidei, quare dubitaſti? *Arguitur Moyſes voce divina, quòd ejus fides ad aquam de petra eliciendam aliquantulùm titubaverit; quod ei cum peccato Petri poteſt eſſe commune, qui in mediis fluctibus ſimili fidei defectu dubitavit.* S.Aug. l.16. contra Fauſtum, c.16.

XIX. Domine, ſi tu es, jube me venire ad te ſuper aquas. *Non enim hoc poſſum in me, ſed in te. Agnovit quid ſibi eſſet à ſe, quid ab illo, cujus voluntate credidit ſe poſſe, quod nulla infirmitas humana poſſit. Ergo, ſi tu es, jube: quia cum juſſeris, fiet. Quod ego non valeo præſumendo, tu potes jubendo. Et Dominus,* Veni, *inquit. Et ſine ulla dubitatione Petrus ad verbum jubentis, ad præſentiam ſuſtentantis, ad præſentiam regentis, ſine ulla cunctatione deſiluit in aquas, & ambulare cœpit. Potuit quod Dominus, non in ſe, ſed in Domino... Fide valuit, quod humana infirmitas non valebat.* Petrus confidenter ambulans ſuper aquas, ut veniat ad Jeſum, figura eſt firmorum, qui ſunt in Eccleſia: Petrus timens ad flatum venti vehementis, figura eſt infirmorum. Agendum eſt cum infirmis, ut ſint firmi. *Multos autem impedit à firmitate præſumptio firmitatis. Nemo erit à Deo firmus, niſi qui ſe à ſe ipſo ſentit infirmum.* Pluviam voluntariam ſegregabis Deus hæreditati tuæ, & infirmata eſt; tu verò perfeciſti eam. *Pluviam voluntariam ſegregaſti, non attendens hominum merita, ſed tuam gratiam & miſericordiam. Infirmata eſt ergo ipſa hæreditas, & agnovit ſe infirmam in ſe, ut firma eſſet in te. Non firmaretur, ſi non infirmaretur, ut abs te in te perficeretur.* Jube me, *inquit*, venire ad te ſuper aquas. *Homo audeo, ſed non hominem rogo. Iubeat Deus homo, ut poſſit quod non poteſt homo.* Veni, *inquit*. S.Aug. ſ.76. aliàs 13.de Verbis Do. Pſ.61.12.

inquit. Et descendit, & cœpit ambulare super aquas: & potuit Petrus, quia jusserat petra. Ecce quid Petrus in Domino. Quid in se? Videns ventum validum, timuit: & cùm cœpisset mergi, clamavit, dicens: Domine, salvum me fac. *Præsumpsit de Domino, potuit de Domino: titubavit ut homo, rediit ad Dominum.* Si dicebam, Motus est pes meus. *Quare motus, nisi quia meus? Et quid sequitur?* Misericordia tua, Domine, adjuvabat me. *Non virtus mea; sed misericordia tua. Numquid enim Dominus deseruit titubantem, quem audivit invocantem? Ubi est illud,* Quis invocavit Deum, & desertus est ab eo? *Ubi est illud,* Et omnis qui invocaverit nomen Domini, salvus erit? *Continuò porrigens adjutorium dexteræ suæ, levavit mergentem, increpavit diffidentem.* Modicæ fidei, quare dubitasti? *De me præsumpsisti, de me dubitasti? Eja Fratres; attendite sæculum quasi mare, ventus validus, & magna tempestas. Unicuique sua cupiditas tempestas est. Amas Deum; ambulas super mare, sub pedibus tuis est sæculi tumor. Amas sæculum, absorbebit te. Amatores suos vorare novit, non portare. Sed cùm fluctuat cupiditate cor tuum, ut vincas tuam cupiditatem, invoca Christi Divinitatem. Putatis tunc esse ventum contrarium, quando est hujus sæculi adversitas? Quando enim bella, quando tumultus, quando fames, quando pestilentia, quando cuique hominum etiam singulo evenit privata calamitas, tunc putatur ventus adversus, ibi putatur invocandus Deus. Quando autem temporali felicitate sæculum arridet, quasi non est ventus contrarius. Noli hinc interrogare temporis tranquillitatem: interroga, sed tuam cupiditatem. Vide si tranquillitas est in te: vide si non te subvertit ventus interior. Magnæ virtutis est cum felicitate luctari, ne illiciat, ne corrumpat, ne subvertat ipsa felicitas. Magnæ felicitatis est, à felicitate non vinci. Disce calcare sæculum, memento fidere in Christo. Et si motus est pes tuus, si titubas, si aliqua non superas, si mergi incipis, dic, Domine, pereo, libera me. Dic, Pereo; ne pereas. Solus enim à morte carnis liberat te, qui mortuus est in carne pro te.*

Ps.93.18.

Eccl.2.12. Joel.2.32.

S. Aug. t.7. alias de Div. 22.c.9.

Ps.44.13.

XX. Domine, si tu es, jube me venire ad te super aquas. *Gestat Petrus Ecclesiæ plerumque personam. Quid ergo aliud dictum putamus, nisi, Domine, si verax es, clarificetur etiam Ecclesia tua in isto sæculo, quia hoc de te Prophetia prædicavit? Ambulet ergo super aquas, & sic ad te veniat illa cui dictum est,* Vultum tuum deprecabuntur divites plebis. *Sed quoniam Dominum laus humana non tentat, homines autem sæpè in Ecclesia humanis laudibus & honoribus perturbantur, & propè merguntur; ideo Petrus trepidavit in mari, magnam vim tempestatis exhorrens. Quis enim non timet illam vocem,* Qui vos felices dicunt, in errorem vos mittunt, & conturbant semitas pedum vestrorum? *Et quia luctatur animus adversùs concupiscentiam laudis humanæ, bonum est in tali periculo ad orationem & deprecationem convertatur: ne fortè qui laude mulcetur, vituperatione subruatur atque mergatur. In unda exclamet titubans Petrus, & dicat,* Domine, salva me. *Porrigit enim Dominus manum, & quamvis increpet dicens,* Modicæ fidei, ut quid dubitasti? *quare non recto itinere illum intuens ad quem tendebas, non nisi in Domino gloriatus es? Tamen à fluctibus rapit, & confitentem infirmitatem suam atque illius auxilium postulantem perire non sinit. Recepto autem Domino in navi, confirmata fide atque omni dubitatione sublata, sedatisque tempestatibus maris, ut jam ad terræ stabilitatem securitatemque veniatur, adorant omnes dicentes,* Verè Filius Dei es tu. *Hoc est enim gaudium sempiternum, quo perspicua Veritas, & Verbum Dei, & sapientia, per quam facta sunt omnia, & eminentia misericordiæ ejus, & cognoscitur & amatur.*

XXI. *Et cùm transfretassent, venerunt in terram Genesar. Et cùm cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes: Et rogabant eum, ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent. Et quicumque tetigerunt, salvi facti sunt.* Ardore incredibili quærunt homines salutem corporis: stupendo tepore quæritur, imò prorsùs ab hominum parte maxima negligitur salus animi. Qui Christum quærit desiderio & amore hujus vitæ, valetudinis, commodorum temporalium, Deo frui non vult, sed uti; illa ampliùs quàm Deum & Christum diligit; animo Judæus est, non Christianus. Frui est amore alicui rei inhærere propter se ipsam. Uti, quod in usum venerit, ad id quod amas, obtinendum referre. Solo Deo fruendum; mundo, bonisque omnibus temporalibus utendum est. *Quomodo ergo si essemus peregrini, qui beatè vivere nisi in patria non possemus, eaque peregrinatione utique miseri, & miseriam finire cupientes, in patriam redire vellemus, opus esset vel terrestribus vel marinis vehiculis, quibus utendum esset, ut ad patriam, qua fruendum erat, pervenire valeremus: quod si amœnitates itineris, & ipsa gestatio vehiculorum nos delectaret, & conversi ad fruendum his quibus uti debuimus, nollemus citò viam finire, & perversa suavitate implicati alienaremur à patria, cujus suavitas faceret beatos: sic in hujus mortalitatis vita peregrinantes à Domino, si redire in patriam volumus, ubi beati esse possimus, utendum est hoc mundo, non fruendum, ut invisibia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciantur, hoc est, ut de corporalibus temporalibusque rebus æterna & spiritalia capiamus.*

S. Aug. l. 1. de Doctr. Chr. c. 4.

Et cùm cognovissent eum viri loci illius, miserunt in universam regionem illam, & obtulerunt ei omnes malè habentes. Qui verè Deum cognoscit & diligit, proximos & amicos ad ipsum ducere modis omnibus enititur. In hoc posita charitas est, quam proximo debemus. *Deus fons nostræ beatitudinis, ipse est omnis appetitionis finis. Hoc bonum diligere in toto corde, in tota anima, & in tota virtute præcipimur. Ad hoc bonum debemus, & à quibus diligimur duci, & quos diligimus ducere.*

S. Aug. l. 10. de Civit. Dei c. 1.

XXII. *Et rogabant eum, ut vel fimbriam vestimenti ejus tangerent, &c.* Tangamus ergo etiam nos fimbriam vestimenti ejus; vel potiùs, si volumus, ipsum totum habeamus. Non enim vestis solùm, sed corpus ipsius nobis propositum est, non ut tangamus solummodò, sed ut comedamus, & saturemur. Adeamus igitur Christum singuli ægrotantes, magna cum fide. Nam si qui fimbriam vestimenti ejus tunc tetigerunt, omnes convaluerunt: quantò magis corroborabimur, si totum in nobis habebimus? Cùm fide autem accedere, non est, ut propositum corpus tantummodò recipias; verùm etiam multò magis, ut mundo corde tangas, ut sic adeas quemadmodum ad ipsum Christum.

« S. Joa. Chr. ho. 51. in Matth.

CA-

CAPUT XV.

Sensus Litteralis.

I. *TVnc accesserunt ad eum ab Ierosolymis Scribæ & Pharisæi, dicentes: Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem Seniorum? Non enim lavant manus suas, cum panem manducant.* Sub id tempus, postquam tot miracula Christus ediderat, quidam Legis Doctores & Pharisæi ab Jerosolymis ad Christum accesserunt, seu à Synedrio missi, seu sponte & privato nomine, ut Jesum tentatent & reprehenderent. Ideò autem ab Jerosolymis venerunt, quia in primaria urbe habitabant, partium illarum duces nobilissimi, doctissimi, & arrogantissimi. Pharisæi perfectioris Rituum observantiæ exemplum, Scribæ scientiæ auctoritatem & omnium doctrinarum censuram sibi vindicabant. Invidia igitur impulsi, ad Jesum adierunt, illique exprobrarunt, quòd ejus discipuli Majorum instituta violarent. *Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem Seniorum?* Non ipsum Jesum accusare ausi sunt, sed obliquè ipsum reprehendere, quòd discipuli ejus, non in Dei Legem, sed in Seniorum constitutiones committerent. Traditionum nomine hìc intelliguntur doctrinæ quædam & mandata, seu Dogmata, seu Ritus spectantia, quæ in Dei Lege & Scripturis sacris non extant, sed ore tenus tradebantur à Scribis & Pharisæis, quæ *Legis oralis* nomine insigniverunt, & à Senioribus, id est, antiquis Doctoribus, sive Sapientibus, accepta jactabant, quamvis pleraque Pharisaicæ superstitionis inventa essent. Traditionum illarum observantissimi erant Pharisæi & Scribæ: Sadducæi contra observanda putabant præcepta scripto tradita in Lege, non verò ea, quæ ex Majorum traditione vulgabantur, teste Josepho lib. 13. Antiquitatum. Nimia magistrorum reverentia insanas & impias illas sententias peperit: *Si dixerint Scribæ, dexteram esse sinistram, & sinistram esse dexteram, audi eos.* Item: *Quicquid sapientes vetant palam fieri, id etiam in penetralibus vetitum est.* Nec solùm æquaverunt commenta sua divinis Legibus, verùm etiam præposuerunt: *Plus est*, inquiunt, *in verbis Scribarum, quàm in verbis Legis.* Adultæ superstitioni color ex mendacio quæsitus. Persuaserunt enim credulæ plebi, ista instituta, quamvis in Lege præscripta non essent, attamen à Deo Mosi data, à Mose Josue, ejusque assessoribus, ab his ad Prophetas manasse, ab his tradita Esdræ; deinceps verò parentum commemoratione transiisse ad posteros. Traditionum Hebraicarum genus omne haud eodem ordine habendum est: Quædam enim interpretationem continebant eorum, quæ in Lege ambigua videbantur, ut illud de Agno paschali intra duas vesperas Luna 14. immolando. Alia definiebant id, quod Lex divina boni viri arbitrio permiserat, quale illud erat de itinere, quod Sabbato facere fas esset. Alia erant quæ ipsi vocabant *Sepimenta Legis*, id est, cautiones quibus muniti homines, à Lege violanda longiùs arcerentur, quomodo Canones Ecclesiasticos *propugnacula divinæ legis* Justinianus appellat. Exempli gratia, cùm quadragenas plagas infligi sontibus, non plures, Lex permitteret, illi unam detraxere, ut triginta novem duntaxat infligerentur. Unde S. Paulus: *A Iudæis*, inquit, *quinquies quadragenas una minùs accepi.* Alia mera commenta, & superstitiosi cultus, aut futilium observantiarum institutiones, ut illud de crebra manuum lotione inter comedendum, quæ Lege Dei præscripta non erat, similibusque purificationibus, & lotionibus, de quibus S. Marcus: *Pharisæi enim, & omnes Iudæi, nisi crebrò laverint manus, non manducant, tenentes traditiones Seniorum: & à foro nisi baptizentur*, id est, redeuntes à foro, nisi abluantur, *non comedunt: & alia multa sunt, quæ tradita sunt illis servare, baptismata*, id est, lotiones *calicum, & urceorum, & æramentorum, & lectorum*. De Judæorum traditionibus S. Epiphanius adversùs Ptolomaitarum hæresim differens, ita scribit: *Seniorum Traditiones, Deuteroses à Iudæis vocantur. Quatuor autem illarum sunt genera. Primum est, quod sub Mosis nomine circumferunt. Secundum est, quod Rabbi Akibæ tribuunt. Tertium Addæ, sive Iudæ. Quartum ad Asamonæi filios refertur.* Et S. Hieron. *Quantæ traditiones Pharisæorum sint, quas hodie vocant Deuteroses, & quàm aniles fabulæ, evolvere nequeo; neque enim libri patitur magnitudo: & pleraque tam turpia sunt, ut erubescam dicere. Dicam tamen unum in ignominiam gentis inimicæ. Præpositos habent Synagogis sapientissimos quosque fœdo operi delegatos, ut sanguinem virginis, sive menstruatæ, mundum vel immundum, si oculis discernere non potuerint, gustu prælibent. Præterea, quia jussum est, ut diebus Sabbatorum sedeat unusquisque in domo sua, & non egrediatur, neque ambulet de loco, in quo habitat; si quando eos juxta litteram cœperimus artare, ut non jaceant, non ambulent, non stent, sed tantum sedeant, si velint præcepta servare, solent respondere & dicere: Rabbi Akiba, & Simeon, & Hille, Magistri nostri, tradiderunt nobis, ut bis mille pedes ambulemus in Sabbato; & cætera istiusmodi, doctrinas hominum præferentes doctrinæ Dei: non quòd dicamus sedendum semper esse in Sabbato, & de loco in quo quis fuerit occupatus, non recedendum; sed quòd id quod impossibile Legis est, in quo infirmatur per carnem, spiritali observatione complendum sit.* Ad has Traditiones pertinet lotio manuum, non solùm antè sumptionem cibi, quæ rusticitati opposita videri posset, sed inter comedendum sæpiùs repetita, definitis gestibus, & sanctitatis ergo, non civilis elegantiæ. Unde in nuptiis Cananæis sex hydrias positas *secundum purificationem Iudæorum*, S. Joannes commemorat. Pharisaicæ superstitionis istius causa hæc erat, quòd arbitrarentur, si quis extraneus, aut alioquin juxta Legem impurus, cibum ipsum potumve attigisset, aut quidquam quod eum cibum potumve contingeret, putà ipsorum manus quibus cibum sumpturi erant, aut vasa in quibus obsonium coqueretur, aut pocula è quibus erant poturi, cum cibum potumve talis inquinamenti contagium ad corpus primùm suum, deindè ad animum immittere. Quapropter purificationem repererant crebra & acurata lotione, nimirùm inanis metus inane remedium. Hinc Christo objiciunt: *Quare discipuli tui transgrediuntur traditiones Seniorum? Non enim lavant manus, cùm manducant.* Qua quidem in re multiplex eorum erat error. Existimabant enim primùm, aliquos contactus immundos esse sui natura, de quibus Lex Dei nulla extabat: deinde etiam ignorantis animum affici ea impuritate: postremò elui posse maculam animo inustam ritu quem Deus non imperaverat, sed ipsi erant commenti.

R. Aben Ezra. R. Bechai.

Talmud. Jerosolym. Tit. Baba Metzia, & Berachoth.

Marci 7. 3. & 4.

S. Epiph. Hæresi 33. N. 9.

S. Hie. Epist. 151. Qu. 10.

1. Ioa. 2. 26.

II. *Ipse autem respondens, ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram? Nam Deus dixit: Honora patrem & matrem; &, Qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur: Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei, propter traditionem vestram.* Falsam calumniam vera reprehensione confutat Christus. Cùm gravissimæ & æquissimę reprehensioni obnoxii sitis, discipulos meos nullius criminis reos reprehendere audetis. Cur legem Dei violare præ studio traditionis vestræ, nulla vobis est religio? De manuum lotione statim non respondit, nec dixit, rectè ipsos facere, qui non Dei legem, sed hominum traditio-

S. Hier. S. Jo. Chrys. Hom. 51. in Matth.

ditionem contemnant: ne reprehendendi occasionem illis præberet, ipsorumque majorem invidiam absque necessitate incurreret; neque rursùs discipulos suos rectè ab ipsis argui concessit, ne superstitiosam traditionem approbare videretur: nec Seniores tamquam iniquos & scelestos accusavit, ne ipsum velut convitiatorem averssarentur; sed ipsorum fundamentum convellit, evidentissimo exemplo ostendens, standum non esse Pharisaicis traditionibus & receptis Seniorum sententiis absque ulla exceptione, quasi illi erroris omnis expertes essent: siquidem ipsorum Traditiones pleræque à Dei Lege homines abducebant. *Quare & vos transgredimini mandatum Dei, propter traditionem vestram?* Non ait, propter traditionem Seniorum, sed, *vestram*, significans & traditiones has nuper ab hominibus adinventas esse, adeòque legis auctoritatem non habere: ipsosque eas tueri, non observantia Seniorum, non amore veritatis, aut pietatis, sed ambitionis impulsu, ut nempè qui Seniorum jam locum tenerent, parem sibi arrogarent auctoritatem, similes pro libito tradendi atque instituendi superstitiosarum observantiarum nugas. Verùm quoniam non erat illa traditio legi contraria, quę lotis manibus manducare jubebat, aliam legi contrariam in medium adducit, per quam ipsos Dei mandatum sacratissimum violare probat. *Nam Deus dixit: Honora patrem & matrem; &, Qui maledixerit patri vel matri, morte moriatur.* Decalogi præceptum est in promissione primum: Christus autem promissum à Deo præmium his, qui parentes honorant, omittit, & terribile supplicium in eos, qui parentes contemnunt, constitutum ob oculos ponit, ut comminatione Legis perterriti, resipiscerent. Quasi dicat: Si qui verbo parentibus injuriam faciunt, morte plectuntur, ex præscripto Legis: quo supplicio digni estis, qui Dei mandatum de honorandis parentibus reipsa & opere violatis, & alios violare præ studio traditionum vestrarum docetis? Qui ergo capitali supplicio digni estis, discipulos meos criminari cur audetis? *Deus dixit: Honora patrem & matrem.* Vox honoris omnia filiorum erga parentes officia complectitur, adeòque & officium honestè alendi parentes: quod etsi Judæi directè & expressè non negaverint, imò præscripserint & ad illud hortati sint, ut ex eorum Pandectis patet; illorum tamen traditio in impiam hanc consequentiam filios pertraxit, ut parentibus egentibus alimoniam negarent. *Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri, vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum, & matrem suam.* Hæc una est è traditionibus vestris: Quicumque dixerit patri, vel matri: Donum quod à me DEO offertur, tibi proderit, quia non pro mea solùm, sed & pro tua felicitate oblatum est; etiamsi patrem vel matrem suam opibus non juverit, & necessaria ipsis non contulerit subsidia, officio satisfecit suo. Vel, Quicquid ex me capere posses utilitatis & commodi, id est, omnes facultates meæ, sunt munus Deo consecratum, & voti lege obligatum; quod proindè nec tibi petere licet, nec mihi concedere fas est: & qui res suas hoc modo devoverit, etiamsi debitum honorem, vitęque necessaria subsidia non conferat parentibus, hunc legem de honorandis parentibus non violare decernitis: & sic irritum facitis mandatum Dei propter traditionem vestram. Irritum, inquam, feciſtis, quantum in vobis est, mandatum Dei, cùm traditionem vestram illi præponi vultis. In hac autem specie, votorum quamvis illegitimorum & injustorum executionem urgebant Sacerdotes, quorum pars magna erant Pharisæi, nec juvandos parentes ex bonis Deo consecratis docebant; quia sacro ærario hujusmodi bona vindicabant, cujus obventiones partim in opera Templi, partim in usus pauperum, partim in ipsos Sacerdotes ac Levitas erogabantur. Unde non mirum, quòd Pharisæi, qui erant avari, utilitatibus ærarii, suisque adeò commodis, quorumvis hominum justa, & pietatis etiam in parentes officia, Dei lege naturali, & per Moysen data, præscripta, postponerent. Confer cum Marci 7. 11. *Vos autem dicitis: Si dixerit homo patri, aut matri, Corban (quod est donum) quodcumque ex me, tibi profuerit: & ultra non dimittitis eum quidquam facere patri suo, aut matri, rescindentes verbum Dei per traditionem vestram, quam tradidistis: & similia hujusmodi multa facitis.* Rectè S. Hieronymus: *Honor in Scripturis*, inquit, *non tantùm in salutationibus & officiis deferendis, quantùm eleemosynis ac munerum oblatione, sentitur.* Honora, *inquit Apostolus*, viduas quę verè viduæ sunt: *Hic honor donum intelligitur. Et in alio loco:* Qui benè præsunt Presbyteri, duplici honore digni habeantur, maximè qui laborant in verbo & doctrina Dei. *Et per hoc mandatum jubemur bovi trituranti os non claudere: Et dignus sit operarius mercede sua. Præceperat Dominus, vel imbecillitates, vel ætates, vel penurias parentum considerans, ut filii honorarent, etiam in vitæ necessariis ministrandis, parentes suos.* Hanc providentissimam Dei legem subvertere non dubitarunt Pharisæi, impietatem sub nomine pietatis inducentes, docentesque, *Ut si quis ea, quæ parentibus offerenda sunt, Deo vovere voluerit, qui verus est pater, oblatio Domini præponatur parentum muneribus: vel certè ipsi parentes, quæ Deo consecrata cernebant, ne sacrilegii crimen incurrerent, declinantes, egestate conficiebantur. Atque ita fiebat, ut oblatio liberorum, sub occasione Templi & Dei, in Sacerdotum lucra cederet.* Meritò Christus redarguit Scribas & Pharisæos cæcos & duces cæcorum, qui à violatione præcepti de honorandis parentibus absolvebant eum, qui debitam parentibus egenis beneficentiam non exhiberet, modò id, quo ipsorum inopiam sublevare poterat, Deo devovisset. Jurè (inquam) impiam illam traditionem Christus reprehendit, quia Deo res alienæ vovendæ non sunt & consecrandæ, cùm scriptum sit, *Honora Dominum de tua substantia.* Qui porrò Deo vovet partem bonorum, quę parentibus alendis vel sublevandis necessaria est, aliena vovet. Tantum abest igitur, ut Deum honoret, quin potiùs ipsum graviter offendit, immanique superstitione legem illius ac mandatum de honorandis parentibus transgreditur.

S. Hier. in c. 15. S. Matt.

Prov. 3.

Liefoot, Hor. Hebr. in c. 15. S. Matt.

III. *Hypocritæ, benè prophetavit de vobis Isajas, dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Hypocritas appositè Christus vocat Scribas & Pharisæos, qui Dei cultum, hominumque sanctitatem in externo ceremoniarum operumque splendore totam constituebant: & cùm Legis observatores accuratissimi videri vellent, eam in præcipuis præceptis violare non dubitabant. *Hypocritæ, benè de vobis Prophetavit Isajas*, &c. Quæ de Judaico populo Babylonicam obsidionem præcedente dixit Isaias, vobis apprimè conveniunt: *Populus hic labiis me honorat;* ore tenus, & exteriori dumtaxat cultu me laudat, & colit: *cor autem eorum longè est à me*, à me prorsùs alienum est; contraria quippè legi meæ ac voluntati cogitat, desiderat, amat, facit; charitate, misericordia, cæterisque virtutibus, quæ veræ Religionis anima sunt, destitutus.

IV. *Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum.* Frustra autem & sine fructu me colunt; cultus enim exterior sine interiori inanis est: nec Deo promerentur, docentes plebem, quas ipsi sequuntur, doctrinas hominum, observantias futiles & superstitiosas, commenta & mandata hominum, Dei mandatis contraria, ad veram pietatem nihil conferentia. Confer cum Marci 7. v. 8. *Relinquentes enim mandatum Dei, tenetis traditionem hominum, baptismata urceorum & calicum: & alia similia his facitis multa. Benè irritum facitis præceptum Dei, ut traditionem vestram servetis.* Traditiones quæ sunt alterum fidei nostrę principium ac fundamentum, non sunt doctrinæ & mandata hominum, sed verbum Dei non scriptum, quod Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo tradidit; de quibus Apostolus: *Itaque fratres, state, & tenete traditiones quas didicistis, sive per sermonem, sive per epistolam nostram.* Nemo etiam, nisi hæreticus, traditiones ac mandata Ecclesię, quæ Spiritu sancto dirigente instituuntur & conduntur, & interiorem Dei cultum ac veram pietatem, accuratio-

2. Thes. 2. 14.

rem-

remque mandatorum Dei observantiam promovent, doctrinas & mandata hominum vocaverit. Alioquin Christus, qui Ecclesiæ suæ Spiritum sanctum promisit & dedit, qui se illi adfuturum ad finem usque sæculi promisit, qui præcepit hominibus, ut illam audiant, eique pareant non minùs quàm sibi, secum ipse pugnaret, doctrinisque & mandatis hominum à se improbatis nos addiceret; quod vel cogitatu impium est.

V. *Et convocatis ad se turbis, dixit eis: Audite, & intelligite.* Relictis Scribis ac Pharisæis, qui præ invidia ac fastu indociles & insanabiles erant, plebem paulò remotiùs stantem advocat, tamquam docilem, & à pravis illis affectibus liberam; ut illam erudiat, & à Pharisaicis superstitionibus revocet. *Audite, & intelligite.* Non auribus solùm, sed animo audite, attendite, considerate, expendite. *Non quod intrat in os, coinquinat hominem; sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.* Nihil quod intrat in os, nullus omninò cibus, quantumvis illotis & sordidis manibus sumptus, per se & natura sua polluit hominem, & reum coram Deo constituit, vel ejus divinæ Majestati reddit ingratum: quia *Omnis creatura Dei bona est*, & munda: quamvis intemperantia, inobedientia, vel scandalum, quæ cibi potusque sumptionem comitantur, hominis animum polluant: quod certè Christus non negat. *Non quod intrat in os, coinquinat hominem:* modò nihil vitii accedat ab humana voluntate, Dei, aut Ecclesiæ legem ac mandatum violante. *Sed quod procedit ex ore*, id est, ab homine; seu quod homo ex se inquinato corde, & mala voluntate profert, cogitando, loquendo, vel operando, *hoc coinquinat hominem*, & reum facit. Quia enim eorum, quæ ex mala voluntate procedunt, plurima solent, aut ore peragi, ut falsa testimonia, blasphemiæ, calumniæ, &c. aut certè non sine oris adminiculo, quemadmodum ex rixis cædes, ex impudicis colloquiis & lenociniis adulteria & fornicationes plerumque nascuntur, & furta fraudesque plerumque conjunctum habent mendacium: ideò Christus hoc addidit, quo evidentior esset oppositio: *Sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem.* Confer cum Marci 7. 15. *Nihil est extra hominem introiens in eum, quod possit eum coinquinare; sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ communicant hominem*, id est, communem reddunt. *Commune* Hebræi pro *profano*, quod promiscuo omnium usu quasi inquinatum est, usurparunt. Act. 10. 14. & 15. ait Apostolus: *Absit Domine, quia nunquam manducavi omne commune & immundum. Et vox iterum secundo ad eum: Quod Deus purificavit, tu commune ne dixeris.* Unde S. Hieronymus: *Verbum*, communicat, *proprie Scripturarum est, & publico sermone non teritur. Populus Judæorum partem Dei esse se jactitans, communes cibos vocat, quibus omnes utuntur homines, verbi gratia, suillam carnem, lepores, & istiusmodi animantia, quæ ungulam non findunt, nec ruminant, nec squamosa sunt in piscibus. Unde & in Actibus Apostolorum scriptum est:* Quod Deus sanctificavit, tu commune ne dixeris. *Commune ergo, quod cæteris hominibus patet, & quasi non est de parte Dei, pro immundo appellatur.*

1. Tim. 4. 4. 1. Cor. 8.

S. Hier. in c. 15. S. Matt.

VI. *Tunc accedentes discipuli ejus, dixerunt ei: Scis, quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt?* Non observasti, Pharisæos verbis tuis offensos fuisse, quasi pietati contrariis? Una quippè sententia superstitionem omnem Judaicarum observationum eliserat; qui in cibis sumendis abominandisque religionem suam sitam arbitrantur. Offensi erant, quia Traditiones illorum, Rituque superstitiosos, in quibus maximam divini cultus partem constituebant, & ex quibus præcipuæ sanctitatis famam aucupabantur, futiles esse ac inanes, & pleroque Legi Dei etiam contrarios esse demonstraverat.

VII. *At ille respondens, ait: Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cœlestis, eradicabitur.* Omnis planta, vel germen, quo nomine vel doctrinam, vel homines, qui ratione bonorum, aut pravorum affectuum dicuntur plantatio Dei vel diaboli, Patres intelligunt: Omnis doctrina prava, omnesque pravorum dogmatum auctores, omnes quorum corrupti sunt affectus, moresque, eradicabuntur, cùm eos Pater meus cœlestis non severit. De pravorum dogmatum auctoribus interpretatur Sanctus Ignatius Martyr: *Fugite*, inquit, *malas propagines, generantes fructum mortiferum; quem si gustet quis, statim moritur. Isti enim non sunt plantatio Patris. Si enim essent, apparerent utique rami Crucis, & esset fructus illorum incorruptibilis: per quem, in passione ipsius, advocat vos existentes membra ipsius.* Traditionem hominum interpretatur Sanctus Hilarius, quam Christus mox impugnabat: *Ipse respondit, Omnem plantationem, quæ non sit à Patre, eradicandam, id est, traditionem hominum eruendam, cujus favore, Legis præcepta transgressi sunt: & ideò esse eos duces cæcos, vitæ æternæ iter, quod non videant, pollicentes, cæcisque ipsis & ducibus cæcorum casum in foveam esse communem.* De hominibus prava dogmata docentibus, seu mente & affecto corruptis, Sanctus Hieronymus intelligit, observatque hoc loco abuti Manichæos, qui diversas naturas introducunt, dicentes: Si plantatio quam non plantavit Pater, eradicabitur: ergo quam plantavit ille, non potest eradicari. Sed audiant, inquit, illud Jeremiæ: *Ego vos plantavi vineam veram, quomodo versi estis in amaritudinem vitis alienæ?* Plantavit quidem Deus, & nemo potest eradicare plantationem ejus: *Sed quoniam ista plantatio in voluntate proprii arbitrii est, nullus alius eradicare poterit, nisi ipsa præbuerit assensum.* Omnis plantatio, quam non plantavit Pater meus cœlestis, eradicabitur; *id est, carnalis cupiditas, secundum quam sentientes* Pharisæi, *offendebantur de prætermissis rerum signis, vel etiam traditionibus suis; & præcepta vitæ non curabant, quæ à cupiditate animum purgant.* Sic exponit Sanctus Augustinus. Pharisæos itaque, tamquam homines perditos, & qui suum sensum, traditionesque superstitiosas, ac Legi Dei repugnantes, non Dei spiritum sequebantur, dimittendos innuit Christus, & eorum offensionem non curandam; siquidem veritate offenduntur.

S. Ignat. Ep. ad Trallianos.

S. Hil. c. 15. in S. Matt.

S. Hier. in hunc loc.

Jer. 2. 21.

S. Aug. l. 1. q. Euang. Quæst. 17.

VIII. *Sinite illos:* Missos illos facite, de illorum offensione minimè soliciti sitis. *Cæci sunt, & duces cæcorum.* Duces plebi se præbere volunt, quales oculatissimos esse oportet; sed tamen cæci sunt, & plebem excæcant ac seducunt potiùs, quàm illuminent ac doceant; à via salutis abducunt potiùs, quàm ad eam ducant. Quamobrem si consuli sibi nolunt, infelici plebi consulamus, quæ tam cæcis ductoribus usa, ipsa quoque cæca in exitium ruet. *Cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt:* Hinc illa confirmatur interpretatio, quę de pravorum dogmatum Doctoribus versum superiorem exponit. *Hæreticum hominem post unam & alteram correptionem devita: sciens, quod perversus sit hujuscemodi, & à semetipso damnatus* (ait Apostolus.) *In hunc sensum & Salvator præcipit, Doctores pessimos dimittendos arbitrio suo: sciens, eos difficulter ad veritatem posse trahi, & cæcos esse, & cæcum populum in errorem trahere.*

Ad Titum. 3.

S. Hier. in c. 15. S. Matth.

IX. *Respondens autem Petrus, dixit ei: Edissere nobis parabolam istam.* Confer cùm Marci 7. 17. *Et cùm introisset in domum à turba, interrogabant eum discipuli ejus parabolam*: Petrus scilicet omnium nomine interrogabat. Ex Scripturæ phrasi pluribus ex eadem societate interdum tribuitur, quod ab uno dictum, aut gestum est, ut Matt. 26. 10. *Quid molesti estis huic mulieri?* cùm unus Judas murmuraret. Et Matth. 27. 44. *Idipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei*: cùm unus tantùm improperaret, ut constat ex Lucæ 23. 39. 40. Sententiam autem de eo, quod in os intrat, & ex ore exit, parabolam vocant propter obscuritatem, & quòd aliud significatum putarent, quàm verba præseferrent, quæ non Traditioni tantùm, sed & Legi ciborum discriminatrici repugnare videbantur. *At ille dixit: Adhuc & vos sine intellectu estis?* Nuncne etiam vos, qui jamdudum à me discere debuistis, in quo vera pietas sit, qui privatim à me

Levit. 11. Deuter. 14.

jam

jam sæpè instituti estis, intelligentia caretis, ut sermonis mei propriè accepti sensum non percipiatis? *Quod aperte dictum fuerat, & patebat auditui, Apostolus Petrus per parabolam dictum putat, & in re manifesta mysticam quærit intelligentiam. Corripiturque à Domino, quare parabolicè dictum putet, quod perspicuè locutus est. Ex quo animadvertimus, vitiosum esse auditorem, qui aut obscura manifestè, aut manifestè dicta, obscurè velit intelligere.*

S. Hier. in hunc loc.

X. *Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in secessum emittitur?* Nullam esse in cibis naturalem immunditiam, quæ ad cor pertingere possit, inde probat Christus, quòd cibus, dum adhuc suis fæcibus est permixtus, non ad cor defertur, sed in ventrem, & secretis partibus fæculentis, crassioribus, impuris, homini alendo non idoneis, ab eo quod purum est, & in hominis substantiam convertendum, hæ per alvum ejiciuntur. Cibus igitur quatenùs in eo aliquid esse immundi dici posset, in ventrem vadit, & in secessum emittitur; adeòque cùm animi sedes, ejus præsertim partis qua volumus, ex qua culpa nascitur, sit cor, ut persuasum erat Judæis, utque hìc supponit Christus; ciborum immunditia quæ ad cor non pervenit, multò minùs pertingit ad animum, ut illum inquinare possit. Confer cum Marci 7.18. 19. *Non intelligitis, quia omne extrinsecus introiens in hominem, non potest eum communicare: quia non intrat in cor ejus, sed in ventrem vadit, & in secessum exit, purgans omnes escas?*

XI. *Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem.* Pleraque eorum quæ de ore exeunt, seu ab homine liberè proferuntur & fiunt, seu mala omnia, quæ homines solent corde primùm concipere, deinde ore eloqui, opere demùm perficere, *de corde exeunt*, id est, ex anima & voluntate: & ea hominem reum apud Deum faciunt. *De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falsa testimonia, blasphemiæ.* Ex animo & libera voluntate hæc procedunt, & criminum omne genus. Pravas cogitationes, effectu non secuto, ne apud Deum quidem in crimine poni, Judæi putabant, qui hac Christi sententia refelluntur; sicut illi seu Ethnici, seu Hæretici, qui adulterium quidem, sed non fornicationem simplicem, crimen esse censebant. *Hæc sunt quæ coinquinant hominem:* cor enim seu voluntas fons est & origo coinquinationis. Confer cum Marci 7. 21.22. *Ab intus enim de corde hominum malæ cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitiæ, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia. Omnia hæc mala abintus procedunt, & communicant hominem.*

S. Aug. l. 6. contra Faustum, c. 7.

XII. *Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.* Cùm enim cibi *non natura, sed significatione* immundi essent, animum benè sibi conscium non poterant inquinare; ac proindè manuum lotionem prætermittere, peccatum non erat. Igitur discipulis Christi, qui manus quandoque non lavabant ante cibi sumptionem, non ex rusticitate, sed ex necessitate, nempè cùm in deserto manducaverunt, aut spicarum manibus confrictarum grana urgente fame comederunt; neglecta manuum lotio vitio verti non debebat. Hac Christi sententia Pharisæorum & Scribarum error confutatur, qui lotionum, tametsi Lege Dei minimè præscriptarum, omissionem, crimen esse docebant fornicatione majus. *Qui manibus illotis panem edit* (inquit R. Jose) *perinde peccat, ac si cum scorto cubaret.* Imò *Reus est mortis*, ait R. Akiba: cui in carcere detento cùm aqua ad bibendum simul & ad lavandum præberetur, & pars major casu effusa fuisset, manus lavare maluit, quàm bibere, dicens, *Melius esse mori, quàm Majorum traditiones violare.* R. Eleazarus, à Synedrio excommunicatus est, quòd lotionem manuum contemneret, ejusdemque Concilii jussu lapis magnus defuncti feretro impositus: *Vnde discas*, inquiunt, *Synedrium lapidare loculum feretralem uniuscujusque excommunicati, qui moritur in excommunicatione sua.*

S. Joa. Chryst. hom. 52. in Matt.

Lightfoot, Horæ Hebraicæ in Matt.

Maimonides ait: *Res est summæ sanctitatis, & viæ summæ Religionis, ut se homo segreget & separet à vulgo, utque eos nec tangat, nec cum iis comedat, nec bibat. Nam separatio talis inducit in puritatem corporis ab operibus malis: puritas corporis inducit in sanctitatem animæ ab effectibus malis: sanctitas animæ inducit in similitudinem Dei.* Et Hieros. Berachoth: *Quicumque habitat in terra Israelis, & cibum suum communem manducat in munditia, & lingua loquitur sancta, & mane & vespere recitat Phylacteria; confidat ille se vitam adepturum Mundi futuri.*

XIII. *Et egressus inde Iesus, secessit in partes Tyri & Sydonis. Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egressa clamavit, dicens ei: Miserere mei Domine Fili David: filia mea malè a dæmonio vexatur.* In territorium ipsum Tyri & Sidonis, sive in Phœniciæ regionem Christus non videtur ingressus, qui Apostolis prohibuerat, ne in viam Gentium abirent: sed in fines Tyri & Sidonis secessit, in extremas Galileæ partes, Phœniciæ finitimas, cujus præcipuæ urbes erant Tyrus & Sidon. Confer cum Marci 7. 24. *Et inde surgens, abiit in fines Tyri & Sidonis: & ingressus domum, neminem voluit scire,* (ea nimirùm voluntate, quam Theologi voluntatem signi vocant; quia clam domum ingressus est, ut solent facere qui latere volunt;) *& non potuit latere;* quia reverà latere nolebat voluntate absoluta, quam beneplaciti appellant. *Mulier enim statim ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum, intravit, & procidit ad pedes ejus. Erat enim mulier Gentilis, Syrophœnissa genere.* Cùm de finibus illis egressa sit, ut Jesum adiret, fines illos ingressus non est Jesus, sed illos versùs processit, ad confinia scilicet Phœniciæ. *Mulier Chananæa*: quam *Syrophœnissam* vocans S. Marcus, idem omninò significat. Chananæi namque iidem ac Phœnices: sed alia Syriæ, alia Lybiæ Phœnicia; & Chananæi strictè ac peculiariter dicti Hebræis hi qui Sidonem & Tyrum, & quod adjacet oræ maritimæ, habitabant. Num. 13. 30. *Chananæus moratur juxta mare, & circa fluenta Iordanis.* Et disertè Tyri cives *Chananæos* vocat Isaias cap. 23. vers. 11. Rursum Sidonii accensentur Chananæis, Judicum 1. vers. 31. & Philo Eyblius ex Sanchoniathone apud Eusebium lib. 1. Præparationis Euangelicæ, c. 10. ait, *Chna*, sive *Chananaam primum cognominatum fuisse Phœnicem.* Quòd autem S. Marc. *Gentilem* fuisse dicit, seu *Græcam*, ut Textus Græcus significat, non indicat, ipsam fuisse idolorum cultricem, sed tantùm Hebræam non fuisse gente, neque Judaicæ Religionis. Cæterùm in Judea, & in vicinis regionibus, & alibi, erant viri fœmineque verum Deum religiosè colentes extra professionem Judaismi, qualis Cornelius, Lydia purpuraria, & alii, de quibus Actuum 10.2. & 17. 4. & 17. atque hoc sensu Græcum sæpè dixit S. Paulus, omne humanum genus in Græcos & Judæos dispertiens. Hæc igitur mulier è finibus illis ad Christi famam egressa, ad Jesum adiit, clamavitque: *Miserere mei, Domine Fili David.* Non ait, Miserere filiæ meæ, sed, *Miserere mei:* quia filia sine sensu jacebat, ipsa verò & suum, & filiæ sentiebat dolorem. *Domine Fili David*: Messia à Deo promisso, qualem ex vicinis Judæis & fama publica audiverat. *Filia mea malè à dæmonio vexatur:* Filiam dæmoniacam ad Dominum adducere ausa non est, nec illum rogare, ut in domum suam descenderet, ut ille Regulus; sed calamitate sua, & filiæ suæ morbo expositis, cœlestis Medici misericordiam implorat.

S. Joa. Chr. h. 52. in Mat.

XIV. *Qui non respondit ei verbum.* Non de superbia Pharisaica, nec de Scribarum supercilio; sed ut mulieris fidem excitaret, ac patefaceret: tùm etiam ne sententiæ suæ contrarius esse videretur, qua jusserat Apostolis: *In viam Gentium ne abieritis, & in civitates Samaritanorum* ne intraveritis. Nolebat enim occasionem calumniatoribus dare, perfectamque salutem Gentium, Passionis & resurrectionis tempori reservabat. *Et accedentes discipuli ejus, rogabant eum, dicentes: Dimitte eam, quia clamat*

S. Hier. in hunc loc.

post.

post nos. Discipuli misericordia commoti, Christum rogabant, ut ipsius votis & importunis precibus annueret. Hinc colligitur, Sanctorum preces apud unum Mediatorem Dei & hominum Christum Jesum piè ac utiliter adhiberi ad impetrandum Dei beneficia. Hinc
S.Aug.l.2. de consensu Euang. c.49. etiam patet, quòd licèt in domo fuerit Dominus, cùm ad eum Chananæa mulier accessit, teste S. Marco: silentio tamen repulsa, egressum è domo Jesum secuta, ambulantem urgebat perseverantibus precibus, & clamore vehementis desiderii teste.

XV. *Ipse autem respondens, ait: Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel*. Non sum missus à Patre ut Apostolus, nisi ad Judæos, tamquam ad oves perditas & errantes, ut eos in viam salutis reducam doctrina & miraculis. Christus quidem erat totius humani generis Redemptor, sed Apostolus tantùm Israelitarum, inde *Minister circumcisionis* dictus: & illis, non Gentibus, promissus erat; atque ideò
Rom.15.8. rarò & ægrè Gentibus se præbebat, ut omninò se probaret Judæis Messiam ipsis promissum. *Quid est, Non*
S.Aug. tr.47. in Joan. *sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel, nisi quia præsentiam suam corporalem non exhibuit, nisi populo Israel? Ad Gentes non perrexit ipse, ut qui contemnebant, majus judicium sumerent, quia & præsentia illis est exhibita. Ipse Dominus ibi fuit, ibi matrem elegit, ibi concipi, nasci, ibi sanguinem fundere voluit, ibi sunt vestigia ejus, modò adorantur, ubi novissimè stetit, unde ascendit in cœlum: ad Gentes autem misit. Sed fortè aliqui arbitrantur, quoniam non ipse ad nos venit, sed misit ad nos, non nos audisse vocem ipsius, sed vocem eorum quos misit: Absit, pellatur ista cogitatio de cordibus vestris: & in his quos misit, ipse erat. Ipsum Paulum audi quem misit; ad Gentes enim præcipuè Paulum misit Apostolum: & ait ipse Paulus ter-*
» *rens non de se, sed de illo*: An vultis accipere experi-
» mentum ejus, qui in me loquitur, Christus? *Audite & ipsum Dominum*: Et alias oves habeo (*id est, in Gen-*
» *tibus*) quæ non sunt in hoc ovili, (*id est, de populo Is-*
» *rael*:) oportet me & illas adducere: *Ergo & per suos*
» *non alter adducit*: *Adhuc audi*: Vocem meam au-
» dient: *Ecce & per suos ipse loquitur, & per eos quos misit, vox ejus auditur*. Ut sit unum ovile & unus Pastor. *Duobus istis gregibus, tamquam duobus parietibus, fultus est lapis angularis*. Chananæam porrò mulierem Christus repellit, non quòd ipsam negligat, sed ut repositum atque absconditum in ejus animo virtutis thesaurum, in lucem proferat.

XVI. *At illa venit, & adoravit eum, dicens: Do-*
S.Jos. Chrh. §3.in Mat. Marci 7. *mine, adjuva me*. Repulsa fides ejus magis augetur; ideòque propiùs accedit ad Jesum, statque coram eo, *& procidens ad pedes ejus*, ait: Domine, succurre mihi. *Qui respondens, ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus*. Non est congruum projicere canibus panem alendis filiis destinatum. Panem vocat gratiam Euangelii, doctrinam & miracula sua. Filiorum nomine Judæos intelligit, quibus promissiones factæ, & ex quibus secundùm carnem Christus: nomine canum, Gentiles & extraneos. Loquitur autem & ex Judæorum sententia, qui Gentiles non secùs ac canes aversabantur. *At illa dixit: Etiam Domine: nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum*. Ita quidem se res habet, Domine: verumtamen & catelli, seu canes domestici, sub mensa dominorum suorum edunt micas, seu frustula panis ipsis projecta, aut fortè cadentia, sine ullo filiorum detrimento: sic licèt gratiam tuam ac miracula Judæis copiosè proponas quasi filiis, mihi certè velut cani micam impertiri potes, exiguum beneficium, filiæ sanitatem, quam supplex postulo.
S.Hier. in hanc loc. *Scio me filiorum panem non mereri, nec integros posse capere cibos, nec sedere ad mensam cum patre: sed contenta sum reliquiis catulorum, ut per humilitatem micarum, ad panis integri veniam magnitudinem. O mira rerum conversio! Israel quondam filius, nos canes. Pro diversitate fidei, ordo nominum commutatur. De illis postea dicitur*: Circumdederunt me ca-
Psal. nes multi.

XVII. *Et respondens Jesus, ait illi: O mulier, magna est fides tua: fiat tibi sicut vis*. Vox est admirantis, & quasi victi precibus mulieris. Magna fides tua de me, officioque meo, & miraculis, de populi Judaici ac Gentilis conditione. Magna est fides tua, quam tot virtutes comitantur & commendant, fervens oratio, impetrandi fiducia vehemens, admirabilis constantia & perseverantia, quam duriora verba & repulsæ non frangunt, summa humilitas, prudentia & modestia singularis. *Mira sub persona* S.Hier. *mulieris Cananitidis Ecclesiæ fides, patientia, & humilitas prædicatur. Fides, qua credidit, sanari posse filiam suam. Patientia, qua toties contempta, in precibus perseverat. Humilitas, qua se non canibus, sed catulis comparat*.

Fiat tibi sicut vis. Ac si diceret, Fides quidem tua " majora, quàm petis, posset impetrare; verumtamen " fiat, ut vis. Hæc vox illi affinis est, qua dictum est: " *Fiat cœlum, & factum est cœlum*. Utitur verbo im- "Gen.1. perantis ad restaurandam sicut ad condendam crea- " turam. *Et sanata est filia ejus ex illa hora*. Confer "Ps.148.5. cùm Marci 7. 30. *Et cùm abiisset domum suam, invenit puellam jacentem supra lectum, & dæmonium exiisse*.

XVIII. *Et cùm transisset inde Jesus, venit secus mare Galilææ: & ascendens in Montem, sedebat ibi. Et accesserunt ad eum turbæ multæ, habentes secum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos; & projecerunt eos ad pedes ejus, & curavit eos: ita ut turbæ mirarentur, videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cæcos videntes: & magnificabant Deum Israel*. Cùm secessisset Jesus à Phœniciæ finibus, ubi obiter fuit, venit ad stagnum Genesareth, ubi frequens versari solebat: & ascendit in montem, ibique sedebat expectans Israelitas ad se confugientes. Et accesserunt ad eum turmatim, adducentes infirmorum omne genus, mutos, cæcos, claudos, mutilos, seu membris captos, quorum scilicet manus, vel alia membra, seu naturæ vitio, seu paralysi aliisve morbis debilitata erant, & usui inepta: & eos ad pedes Jesu abjecerunt, ut eum ad commiserationem excitarent. Omnes porrò Jesus sanos fecit seu verbo, seu manuum impositione. Hinc turbarum admiratio, videntium impleri vaticinium Isaiæ: *Tunc aperientur oculi cæcorum, &* Isai.35.5.&6. *aures surdorum patebunt. Tunc saliet sicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum*. Et laudabunt Deum, qui exhibito Messia Patribus promisso, Israelem visitavit.

XIX. *Jesus autem, convocatis discipulis suis, dixit: Misereor turbæ, quia triduo jam perseverant mecum, & non habent, quod manducent: & dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via*. Convocatis discipulis suis, ut eorum attentionem ad miraculum mox edendum excitaret, ait: Miseret me plebis, quæ triduo jam adhæret mihi, doctrinæ miraculisque meis adeò attenta, ut de victu non cogitet, nihilque jam habeat annonæ. Dimittere eos impastos nolo, ne inedia extenuati, in itinere viribus deficiant: *Quidam* Marci 8.3. *enim ex eis de longè venerunt*.

XX. *Et dicunt ei discipuli: Unde ergo nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam?* Quasi prioris jam obliti miraculi, discipuli, quorum adhuc infirma fides, quærunt, unde panes suppetere possint ad tantam hominum multitudinem satiandam. *Et ait illis Jesus: Quot habetis panes?* Quot panes vobis supersunt in familiæ nostræ annonam repositi? *At illi dixerunt: Septem, & paucos piscículos*. In priori miraculo multiplicationis panum, appositi sunt turbis quinque panes, & duo pisces: in isto, panes septem, & pisciculi numero pauci, mole exigui. *Qui ait eis: Afferte mihi illos huc. Et præcepit turbæ, ut discumberent*, non super fœnum, ut priùs, sed *super terram. Et accipiens septem panes & pisces, & gratias agens*, sive benedicens, *fregit, & dedit discipulis suis, & discipuli dederunt populo*; quemadmodum in priori miraculo multiplicationis quinque panum factum erat. *Et comederunt omnes, & saturati sunt*. Comederunt, quantùm cuique opus

erat,

erat, donec fames impleretur. *Et quod superfuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas.* In superiori miraculo duodecim cophini, hìc septem sportæ implentur fragmentorum reliquiis. Unde sportas habuerint, inutilis quæstio. Sporta major & capacior cophino est. *Erant autem qui manducaverunt, quatuor millia hominum, extra parvulos & mulieres.* In superiori miraculo quinque millia ex quinque panibus: in isto quatuor millia, præter pueros & mulieres, ex septem panibus satiata sunt, ut significetur, Deo æquè facile esse multos ex modico, ac pauciores ex multo alere.

XXI. *Et dimissa turba, ascendit in naviculam: & venit in fines Magedam*: Sive, *in partes Dalmanutha*, ut ait S. Marcus. Ex tabula enim Judææ constat, eumdem fuisse tractum, in quo vici *Magedam* & *Dalmanutha*; ita ut ab utrovis dominari is tractus potuerit. Hìc S. Augustini sensus est, scribentis, *Eundem locum esse sub utroque nomine*. Addit, plerosque codices non habere etiam secundùm Marcum, nisi *Magedam*. Marci 8.10. S. Augustin. lib. 2. de Consensu Evang. c. 51.

Sensus Moralis.

I. TUnc *accesserunt ad eum ab Hierosolymis Scribæ & Pharisæi, dicentes: Quare Discipuli tui transgrediuntur traditiones Seniorum? Non enim lavant manus suas, cùm panes manducant.* Superstitiosarum devotionum, & humanarum traditionum amore Pastoribus, veræque pietatis professoribus obtrectare, & Ecclesiam Christi perturbare, Pharisaicum vitium est. Plurimi sunt qui graviter offenderentur, si viderent aliquem non lotis manibus ad sacram Communionem accedere; & religioni non ducunt, Christi Corpus immundo corde sumere & manducare, adhuc in proximis peccatorum occasionibus constituti, nondum cum inimicis reconciliati, restitutione rerum alienarum, bonorum malè partorum, famæ alienæ violatæ non facta, non expiatis baptismo lacrymarum gravissimis delictis. Multi qui pii videri volunt, affectum venialium peccatorum, quo infuscatur anima, non deponunt. In nonnullis Ecclesiis (inquiebat S. Joannes Chrysostomus) hunc morem corroboratum videmus, ut diligenter multi studeant, quomodo manibus loti, candidis induti vestimentis in Ecclesiam ingrediantur: quomodo autem animam atque mentem suam puram atque defæcatam offerant Deo, nullam habent curam. Hæc dico, non quia lavare os aut manus prohibeam; sed quia non aqua solùm abluere os velim, verùm etiam, quod æquius est, omni virtutis ornatu. Sordescunt quippè manus homicidio, cæterisque operibus pravis: os autem maledictione, contumelia, blasphemia, verbis obscœnis atque iracundis, dissoluto risu atque scurrilitate. Si ergo nullius horum tibi conscius es, neque his maculis obscœnus, ingenti accede fiducia; sin autem millies his sordibus te fœdasti, cur incassum laboras? Cur aqua os atque linguam diligenter lavas, pernicioſam verò atque pestiferam vitiorum istorum maculam non abstergis? Si manus stercore, aut cœno illitas haberes, auderesne ita sordidus orare? Minimè, inquies. Hoc tamen nullum tibi damnum afferret, istud omni peste perniciosius est. Quomodo igitur ea quę indifferētia sunt, vereris: quæ autem certam perniciem habent, ex desidia negligis? Quid igitur, an non est orandum? inquies. Orandum quidem tibi est, sed non sordido, vitiorumque maculis & pravis affectibus fœdato. Sed si casu lapsus fuero, inquis, quid agendum? Deterge maculas tuas diligenter, largas effunde lacrymas, ingemisce, misericorditer pauperibus de tuis facultatibus eroga; si injuriam cuipiam feceris, satisfacias abundè, reconcilia te illi, ne magis Oratione tua Dei iram provoces; deterge linguam tuam oraturus: Nam si quis pedes tuos stercore sordidatis manibus supplicando tangeret, non modò non exaudires, verùm etiam calcibus expelleres. Quomodo igitur audes hoc habitu Deum orare? Nam qui orat, lingua quasi manu utitur, qua Dei genua supplicando attingit. Nolite igitur ipsam maculare, ne Deus ad vos dicat: *Si multiplicaveritis deprecationem, non exaudiam vos. Vita enim & mors est in manu linguæ: & ex sermonibus tuis justificaberis, atque ex sermonibus tuis condemnaberis.* Quo die liberis legitimè operam dedisti, quamvis crimen illud non sit, orare tamen non audes: convitiis autem atque contumeliis proximo illatis fœdus, ac gehennæ reus, antequam te ipsum mundes, manus ad cœlum tollis. Dic quæso, quomodo non inhorrescis? Annon audisti Paulum dicentem, *Honorabiles esse nuptias & thorum immaculatum*? Quòd si ab incontaminato surgens lectulo, timeas ad orandum accedere: cùm in diaboli lectulo sis, quomodo nomen Dei audes invocare? Diaboli quippè lectus est, in convitiis & injuriis delectari: & iracundia velut perniciosus adulter occulta voluptate animam commaculat, & ex pernicioso semine diabolicas inimicitias parit: contraque matrimonii jura omnia peragens, eos qui pacis vinculo in unum coarctantur, in multas dirimit partes, cùm matrimonium duos in una carne conjungat. Nec conjunctos solùm disjungit iracundia, sed ipsum etiam animum scindit & lacerat. Quare, ut liberè Deum adire possis, iracundiam, rixas, obtrectationes, convitia devita. *Levantes puras manus*, inquit Apostolus, *sine ira & disceptatione*. S. Augustin. Hom. 51. in Matt. 1. Tim. 2. 8. Isa. Prov. 18. Matt. 12.

II. *Ipse autem respondens, ait illis: Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram*? Cæco falsoque zelo ducuntur, quem Pharisaicum appellare non dubitavero, qui superstitiosas observantias, humanas adinventiones, præposteras devotiones, legi mandatisque Dei, & capitalibus Christianæ professionis officiis anteponunt. Deum colere sibi videntur, legem ejus violando, propriamque voluntatem ejus adorandæ voluntati præponendo; idolum falsi zeli colunt in templo cordis sui positum. *Et ecce ab Aquilone portæ altaris, idolum zeli in ipso introitu*. Hos abusus Pastores & Prædicatores verbi Dei palam impugnant ad imitationem Christi Domini, corripientes in spiritu lenitatis; non insultando, sed docendo; non studio partium, & turpis lucri cupiditate, sed studio salutis animarum, & charitate: non ut vincant, sed ut veros adoratores Deo acquirant, qui ipsum adorent in spiritu & veritate. *Quare & vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram*? Inexcusabiles sunt, qui mandata Dei violant, legemque latam à Deo optimo maximo, in homines beneficentissimo; à Deo Creatore, Conservatore, Redemptore conditam; cujus observatoribus æternum præmium promisit, seipsum videndum ac fruendum: Legem cujus observatio non solùm possibilis, sed facillima est; jugum enim ejus *suave est, & onus leve*. Hæc de re legatur lib. 4. Theologiæ nostræ Dogmaticæ & moralis, cap. 2. art. 3. & 4. Ezech. 8. 5.

III. *Deus dixit, Honora patrem & matrem; & qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis: Quicumque dixerit patri vel matri, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit: & non honorificabit patrem suum, aut matrem suam: & irritum fecistis mandatum Dei propter traditionem vestram.* Benè lex quæ præmiserat, *Diliges Dominum Deum tuum, & Diliges proximum tuum*, subjecit, *Honora patrem tuum & matrem tuam*. Primus enim gradus iste pietatis est; namque hos auctores tibi esse voluit Deus. *Honora obsequiis, ut abstineas à contumeliis; quia ne vultu quidem lædenda pietas est parentum. Sed parum est non lædere, quia Lex prospexit, ne patiantur injuriam*: Qui enim maledixerit patri vel matri, morte morietur. *Tu honora ut bonus sis. Aliud est Legis beneficium, aliud pietatis officium. Honora tuos, quia suos Dei Filius honoravit. Legisti enim*, Et erat subditus illis. *Si Deus servulis, quemadmodum tu parentibus? Honorabat igitur Joseph & Mariam Christus, non naturæ debito, sed pietatis officio. Honorabat & Patrem Deum, quemadmodum* S. Ambros. lib. 8. in Luc. n. 72. & seq. Exod. 22. 17. Lucæ 2. 51.

nemo potuit honorare, ut esset obediens usque ad mortem. Honora ergo & tu parentes. Est autem honor non solùm honorificentiæ, sed etiam largitatis: 1.Tim.5.3. Viduas honora, quæ verè viduæ sunt. *Honor enim est deferre pro meritis. Pasce patrem tuum, pasce matrem tuam. Et si paveris matrem, adhuc non reddidisti dolores, non reddidisti cruciatus, quos pro te passa est: non reddidisti obsequia, quibus te illa gestavit: non reddidisti alimenta quæ tribuit tenero pietatis affectu, immulgens labiis tuis ubera: non reddidisti famem quam pro te illa toleravit, ne quid, quod tibi noxium esset, ederet; ne quid quod lacti noceret, hauriret. Tibi illa jejunavit, tibi manducavit, tibi illa quem voluit cibum, non accepit, tibi quem noluit cibum, sumpsit, tibi vigilavit, tibi flevit, & tu illam egere pateris? O fili, quantum tibi sumis judicium, si non pascas parentem! Illi debes quod habes, cui debes quod es. Quantum judicium si pascat Ecclesia, quos tu nolis pascere!* Si quis fidelis, *inquit, aut si qua fidelis* habet viduas, subministret illis; ut non gravetur Ecclesia, ut his quæ verè viduæ sunt, sufficiat. *Hoc de extraneis, quid de parentibus? ..... Ne commiseris, fili, ut parentes tuos aliorum fames pascat: ne commiseris, fili, ut jejunia pauperum parentibus tuis cibum quærant. Si non propter gratiam & salutem, propter verecundiam pasce. Non pudet, si te ingrediente Ecclesiam, alienis manus suas anus mater extendat, & prætermissa filia, de extraneis stipem poscat; cùm tu transeas sublimi collo, & nutibus oculorum, trahens vestem, habens inaures, & destralia, & annulos, & reliqua quæ Isajas dicit?* Is.3.16.& seq. *Quid si in te sermonem vertat, reposcens naturæ debitum, alimentorum pretium, manus tuæ quod genitrici debetur, officium? Quid respondebis? Dabisne aliis? Quid si tibi objiciant: Vade, prius matrem tuam pasce. Nam etsi pauperes sunt, impiam tamen non quærunt collationem. Nonne audisti suprà, quia Dives ille in byssо & purpura recubans, cujus de mensa micas Lazarus colligebat, pœnis cruciatur æternis, quia pauperi non impertivit alimenta? Si non donare extraneis grave est, quantò gravius excludere parentes? Sed dicis te, quod eras parentibus collaturus, Ecclesiæ malle conferre. Non quærit donum Deus de fame parentum. Unde reprehendentibus Judæis, quia Discipuli Domini manus non lavarent, respondit Jesus:* Quicumque dixerit, Munus quodcumque est ex me, tibi proderit, non honorificabit patrem aut matrem.

Et irritum feciſtis mandatum Dei propter traditionem vestram. Judæi cùm hominum traditionem sequuntur, Dei negligunt: Discipuli traditionem Dei præferentes, hominum negligebant, ut manus non lavarent, cùm panem manducarent; quoniam, Jo.13.10. *Qui lotus est totus, non habet necesse, ut manus lavet.* Laverat eos Jesus, lavacrum aliud non quærebant; uno enim Christus baptismate omnia solvit S.Ambr.lib. n.78.& 79. baptismata. Itaque quem laverit Ecclesia, non habet necesse iterùm lavari. Ergo mysterio intendebant Discipuli, non sui munditiam corporis, sed animæ requirentes. Hoc reprehendebant Judæi, sed argutè redarguuntur à Domino, quòd inania observent, profutura despiciant. Et ideò illis dicit: *Vos quare dicitis patri aut matri, quos Lex præcipit honorari: Munus quodcumque est ex me, tibi proderit?* Id est, cùm petit ad sumptum aliquid egens pater, aut mater à filio, quia Legem timens Judæus excusationem non dandi requirit, dicere solet: *Munus quod est ex me, tibi proderit;* ut dicatam à filiis Deo pecuniam pater religiosus accipere reformidet. Sed hæc traditio hominum est, excusationes obtexentium avaritiæ suæ. *Cæterùm Dei traditio est, ut priùs pascas parentes. Nam si juxta divinum oraculum contumelia parentis morte luitur, quantò magis fames quæ morte gravior est?* Quo loco insolentem Dominus infrænat jactantiam: *Multi enim, ut prædicentur ab hominibus, Ecclesiæ conferunt, quæ suis auferunt; cùm misericordia à domestico progredi debeat pietatis officio. Da ergo priùs parenti, da etiam pauperi, da illi Presbytero, quod tibi abundat terrenum, ut ab illo accipias spirituale quod tibi deest; etenim qui honorat, honorabitur. Vide ergo, quia ille cùm accipit, tradit: & accipit non quasi inops, sed quasi remuneraturus majore mensura.*

Pietatis igitur officia erga Prælatos, qui Patres sunt & Pastores animarum nostrarum, nec non erga Reges & supremos Principes, quorum subditi sumus, hoc Dei mandatum complectitur: *Honora patrem & matrem.* Ipsis ideò non modò salutationes, reverentiam, & obedientiam, sed & subventionem debemus. Igitur *Cui honorem, honorem; cui tributum, tributum; cui vectigal, vectigal.* Rom.13.7. Istius explicationem uberrimam præcepti lege Libro 4. Theologiæ nostræ Dogmaticæ & Moralis, cap.6. art.1. Qui ab hoc pietatis officio homines quavis specie pietatis avertit, impius est, Pharisæus, Dei & Christi inimicus.

IV. *Hypocritæ, bene prophetavit de vobis Isajas, dicens: Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Cultus exterior absque interiori, Deo non placet, ad salutem inutilis est. Animo Deus colendus. Vera pietas in conjunctione cordis cum Deo posita est: *Deus* enim *non colitur, nisi amando.* S.Augustin. epist. 140. edit. novissimæ Paris. c. 18. Deus noster Deus zelotes, cor nostrum imprimis postulat. *Præbe*, inquit, *fili mi, cor tuum mihi.* Prov.23.26. Abelis munera Deo accepta fuerunt, displicuerunt munera Caini, non rectè dividentis, quia *Dans Deo aliquid suum, sibi retinuit se ipsum.* Cor nostrum Dei templum est præcipuum, in quo adorandus est in spiritu & veritate. *Nonne melius in nostra dedicandus est mente, in nostro immò consecrandus est pectore? ..... Cùm sit litabilis hostia bonus animus, & pura mens, & sincera conscientia.* S.Augustin. lib.15. de Civitate Dei, c. 7. Hypocritæ homini convenit illud Sapientis: *Cor suum dabit in similitudinem picturæ.* Minucius Felix in Octavio. Eccli.38.28. Falsa fucataque pietas picturæ similis est, quæ in exterioribus sistit, caput, oculos, labia, manus, pedes, vestes adumbrat; inde incipit, ibi absolvit opus suum. At vera pietas similis est naturæ, quæ ab interioribus incipit corporis partibus, cor, jecur, pulmones, viscera, cæteraque partes interiores corporis humani primò fabricatur, deinde ad externa membra progreditur: sic vera pietas primò formatillum, 1.Petro 3.4. *qui absconditus est cordis homo*, primò format *cor rectum, cor novum, cor mundum, contritum, humile, cor bonum & perfectum, cor sensatum, cor docile, cor ardens igne fervidæ* charitatis, *illuminatos oculos cordis, bonam voluntatem*, Deique Ephes.1.8. voluntati planè subjectam & obedientem, *Viscera misericordiæ*: deinde ad exteriora progreditur, hominem Coloss.3.12. exteriorem componit, membra corporis *servire* facit *justitiæ in sanctificationem*; oculos avertit, ne videant Rom.6.19. vanitatem, à muliere compta, à spectaculis; linguam prohibet à malo, & labia ne loquantur dolum; labia in Dei laudes aperit; manus extendit ad pauperem eleemosynis sublevandum, pedes avertit à malo, ab occasionibus peccati, dirigit in viam salutis, in Templa ubi Deus oretur, ubi divinum verbum audiatur, ubi Sacramenta percipiantur; in Xenodochia, in carceres, in pauperum tuguria, ubi pauperes, infirmi, captivi juventur. Sed qui hæc pietatis opera exteriùs faciunt ad ostentationem, aut ob humanas quasvis rationes, hypocritæ sunt, dant cor suum in similitudinem picturæ, ipsisque convenit terribilis illa Domini sententia: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me.* Si illorum cor longè est, nostrum autem cor proximum est, quia credimus, quia speramus, quia diligimus, quia Christo adjuncti sumus, quia membra ipsius facti sumus: Numquid membra longè sunt à capite? Si essent longè & divisa essent, non diceret, *Ecce ego vobiscum sum usque ad consummationem sæculi.* Si separata essent, non de cœlo diceret, *Saule, Saule, quid me persequeris?* Si non in nobis esset, non diceret, *Esurivi, & dedistis mihi manducare.* Et cùm dicerent illi, *Quando te vidimus esurientem? Respondit, Cùm uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Ecce populus, ecce appropinquas Israel: & cum illo modò spe, postea re: De quo scriptum est: *Hymnus omnibus Sanctis ejus, filiis Israel, populo appropinquanti sibi.* « S. August. enarrat. in « ps.149.

V. *Sine*

V. *Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas & mandata hominum*. Qui superstitiosas & humanas prorsùs devotiones in Ecclesiam introducunt, & peccatori puerilibus illis observantiis occupato blandiuntur, dicentes ei, *Pax, pax*, ubi non est pax, cùm Dei legem propter humanas illas adinventiones & externas observantias illum negligere doceant, vel permittant, ministri sunt & procuratores dœmonis ad seductionem eorum, quibus inest aliquis religionis sensus, seu aliqua ad pietatem propensio. Fruſtrà Deum & Christum se colere gloriantur. Cæcos illos Magistros non excusabit, nec ab ira ventura salvabit, pia (ut ipsis videtur) intentio: *Non habebunt mercedem cum veris cultoribus*. Itaque *Non sit Religio in phantasmatibus nostris*: si verè religiosi & pii esse volumus, ut debemus.

Rabanus Maurus.

S. Augustin. lib. de vera Religione.

VI. *Non quod intrat in os, coinquinat homines: sed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem*. Una sententia duo quædam hominis ora complexus est Christus, unum corporis, alterum cordis. Nam utique unde illi hominem putaverant inquinari, in os intrat corporis; unde autem Dominus dixit hominem inquinari, de cordis ore procedit. Nullum autem est absque voluntate peccatum: cùm sit *voluntas faciendi, quod iustitia vetat, & unde liberum est abstinere*. Nemo planè inquinatur peccato, nisi velit. Quicquid ex prava cordis cupiditate procedit, peccatum est: *Omnis fructus malus est, qui ex radice charitatis non surgit*. Nihil vitio datur in Dei judicio, nisi quod ex cupiditate oritur. Gratiam & charitatem quæ mundum & immaculatum hominem efficiunt, nemo nisi volens amittit.

S. Augustin. lib. 15. de Trinit. c. 10.

S. Augustin.

VII. *Tunc accedentes Discipuli ejus, dixerunt ei: Scis, quia Pharisæi audito hoc verbo scandalizati sunt? At ille respondens, ait: Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus, eradicabitur*. Superbi de terroribus vitiisque suis argui nolunt; non doceri volunt, ut illa emendent: quin & aliis prædicari veritatem, quam ipsi non amant, utpotè antiquis erroribus & cupiditatibus suis repugnantem, ægrè patiuntur: *Veritatem amant lucentem, oderunt redarguentem*. Pharisaicum istud scandalum est, quod Christus Præceptor Optimus contemnendum docet. *Magistra veritas, ne in quorumdam cordibus scandalum gigneretur, quod non debuit, tributum dedit. Et rursum quia generari scandalum in quorumdam cordibus contra veritatem vidit, in suo eos scandalo remanere permisit. Ex qua re nobis considerandum est, quia in quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus: Si autem de veritate scandalum sumitur, utilius permittitur nasci scandalum, quàm veritas relinquatur. Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus cœlestis, eradicabitur. Quicquid non est eradicandum, manifestum est, à Patre esse plantatum. Bona autem voluntas, omnium virtutum germen est primum. Quæ innixa origini suæ, in illa æterna & incommutabili voluntate requiescit, ut verè sit spiritualis: quoniam, Qui adhæret Deo, unus spiritus est*. Bona voluntas, superni agricolæ prima plantatio est: prava voluntas, & cupiditas, plantatio dœmonis est. Imploranda jugiter Dei gratia, ne pravæ voluntati & cupiditati nostræ dimissi, spinæ in agro Dominico simus, penitùs eradicandæ, & in fornacem ignis æterni mittendæ. Nam *Humana natura in primi hominis prævaricatione vitiata, etiam inter beneficia, inter præcepta & auxilia Dei, semper in deteriorem est proclivior voluntatem, cui committi non est aliud, quàm dimitti. Hæc itaque voluntas vaga, incerta, infirma ad efficiendum, facilis ad audiendum, in cupiditatibus cæca, in honoribus tumida, curis anxia, suspicionibus inquieta, gloriæ quàm virtutum avidior, famæ quàm conscientiæ diligentior*, (qualis erat Pharisæorum voluntas) *& per omnem sui experientiam miserior fruendo his quæ concupiverit, quàm carendo: nihil in suis habet viribus, nisi periculi facilitatem; quoniam voluntas mutabilis, quæ non ab incommutabili voluntate regitur, tantò citiùs propinquat iniquitati, quantò acriùs intenditur actioni*.

S. Gregor. M. hom. 7. in Ezechiel.

Auctor lib. de Vocatione omnium Gentium, l. 1. cap. 6.

Alex. Expos. in Euang.

Quandiu ergo homini ea placent, quæ Deo displicent, voluntas ejus animalis est. Quia etiamsi in bonis moribus agat, malè adhuc vivit, si non in Dei gloriam vivit. Hoc est enim præcipuum & proprium piorum, ut in Domino glorientur, nec se nisi in Deo diligant. Benè enim se amant, qui se in opere Dei amant. Nam & Deus hoc amat in nobis, quod ipse fecit: & hoc odit, quod ipse non fecit. Si ergo opus Dei amamus in nobis, bonam voluntatem rectè amamus. Hæc enim est plantatio Patris cœlestis, quæ non eradicatur.

Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus, eradicabitur. Non solùm Hæreticos & Schismaticos, sed etiam malos Christianos spectat terribilis illa sententia. *Nemo sapiens est, nisi fidelis: nemo major, nisi Christianus: nemo autem Christianus, nisi qui in finem usque perseveraverit. Tu, ut homo, extrinsecùs unumquemque nosti. Putas quod vides, vides autem, quousque oculos habes. Sed oculi Domini alti. Homo in faciem, Deus in præcordia contemplatur: & ideò cognoscit Dominus qui sunt ejus, & plantam quam non plantavit Pater, eradicat: & de primis novissimos ostendit, & ventilabrum in manu portat ad purgandum aream suam*. Christiani quidem sunt secundùm characterem, secundùm fidem, secundùm præsentem justitiam, qui non perseverant; sed *temporales* sunt, sed Christiani non sunt secundùm prædestinationem æternam, quia Christo veræ viti tamquam palmites non adhærebunt in æternum, nec in ipso manebunt; ideòque ut plantæ inutiles eradicabuntur. Hoc sensu & S. Augustinus ait: *Corpus Domini non est, quod cum illo non erit in æternum*. Illos quoque spectat hæc Domini sententia, qui Ecclesiasticas dignitates & sacra Ministeria, ambitionis impulsu, aut intuitu commodorum temporalium sibi sumunt, à Deo non vocati, à Patre cœlesti in agro Ecclesiæ non plantati: *Omnis plantatio quam non plantavit Pater meus, eradicabitur*.

Tertull. lib. de præscript. hæret. c. 3.

VIII. *Sinite illos: cæci sunt, & duces cæcorum. Cæcus autem si cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt*. Duces cæci sunt, qui divinæ legis, & verbi Dei, sive scripti sive traditi, lumine non illustrati, secundùm traditiones, opiniones, & errores hominum, ac prudentiæ terrenæ & animalis principia, conscientias moderantur. Hi viam illam arctam, quæ ducit ad vitam, nescientes, & ab eâ, cum his quos dirigunt, aberrantes, in foveam æternæ damnationis illos pertrahunt, & cum ipsis pereunt. *Pastorum imperitia meritis congruit sæpè subjectorum, qui quamvis lumen scientiæ sua culpa agente non habeant, districto tamen Dei judicio agitur, ut per eorum ignorantiam hi etiam qui sequuntur, offendant. Hinc Veritas dicit*: Si cæcus cæco ducatum præstet, ambo in foveam cadunt. *Hinc Psalmista non optantis animo, sed prophetantis ministerio denuntiat, dicens*: Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurva. *Oculi quippe sunt, qui in ipsa honoris summi facie positi, providendi itineris officium suscipiunt: quibus hi nimirum qui subsequenter inhærent, dorsa nominantur. Obscuratis ergo oculis dorsum flectitur: quia cùm lumen scientiæ perdunt qui præeunt, profectò cuncti ad portanda peccatorum onera curvantur qui sequuntur*. Nec excusabuntur in Dei judicio, qui cæcis ducibus adhæserint; siquidem vitam moresque suos non hominum placitis & opinionibus, sed Dei legi & Euangelii doctrinæ conformare debent. *Sciant igitur errare se, qui Philosophiam putant esse sapientiam: non trahantur auctoritate cujusquam; sed veritati potiùs faveant & accedant. Nullus hic temeritati locus est: in æternum stultitiæ pœna subeunda est, si aut persona inanis, aut opinio falsa deceperit. Homo autem qualiscumque est, si sibi credit, hoc est, si homini credit, (ut non dicam stultus, qui suum non videat errorem) certè arrogans est, qui sibi audeat vindicare, quod humana conditio non recipit*. Opinionibus & traditionibus hominum in materia morum, ubi de salute æterna agitur, etiamsi Sapientum & Doctorum nomen obtinuerint,

S. Gregor. M. p. 1. Pastoralis, c. 1.

Ps. 68.

Lactantius lib. 3. de instit. c. 13.

rint, neglecta Dei lege, acquieſcere ſtultiſſimum eſt. *Nihil* enim *ponderis habent illa præcepta, quia ſunt humana, & auctoritate majori, id eſt, divina illa carent..... Nihil apud eos certi eſt, nihil quod à ſcientia veniat: ſed cùm omnia conjecturis agantur, multa etiam diverſa & varia proferantur, ſtultiſſimi eſt hominis, præceptis eorum velle parere, quæ utrum vera ſint an falſa dubitatur.* Præclarè S. Baſilius: *Ne morer*, inquit, *hominum judicia, ſed per Euangelica præcepta abſolutè inſtituar, quæ neque cum temporibus, neque cum humanarum rerum circumſtantiis mutantur; ſed eadem permanent ita perdurantia, ut à veraci ac beato ore prolata ſunt. Homines verò ſimiles ſunt nubeculis pro ventorum immutatione ad aliam atque aliam aeris partem jactatis.* Nemo igitur ex proprio arbitrio leges ſibi aut aliis, ubi de ſalute agitur, conſtituat: Nec ſibi ex multitudine ſimiliter ſentientium plaudat. Nam ut ſapienter monet Petrus Cantor Pariſienſis: *Non minùs peccas, quia cum multis; ſed magis peccas: nec minùs ardebis, quia cum pluribus. Qui per multitudinem, vel Prælatum, excuſari à peccato credunt, ſimiles ſunt Pilato lavanti aqua manus ſuas, & dicenti*, Mundus ſum à ſanguine hujus: *non Danieli, qui ait:* Sanguinem *innocentem condemnaſtis, viri Iuda: redite ad judicium.*

Idem c.27.

S Baſilius M. epiſt.28.

Petrus Cantor in Verbo abbreviato.

IX. *Reſpondens autem Petrus, dixit ei: Ediſſere nobis Parabolam iſtam. At ille dixit: Adhuc & vos ſine intellectu eſtis?* Heu quàm pauci, etiam inter illos qui ſcientiæ nomine gloriantur, Chriſtianæ Religionis officia, divini cultus puritatem, Euangelii ſpiritum intelligunt! Iſtud intelligentiæ donum à Deo oratione ferventi petendum eſt, & cum Propheta dicendum: *Da mihi intellectum, ut diſcam mandata tua.* Si Propheta intellectum dari ſibi poſtulat, quis tam arrogans, qui profiteatur in poteſtate ſua eſſe intelligentiam? *Niſi credideritis, non intelligetis*, ait Propheta. *Proficit ergo noſter intellectus ad intelligenda quæ credat, & fides proficit ad credenda quæ intelligat: & eadem ipſa ut magis magiſque intelligantur, in ipſo intellectu proficit mens. Sed hoc non fit propriis tamquam naturalibus viribus, ſed Deo adjuvante atque donante; ſicut medicina fit, non natura, ut vitiatus oculus vim cernendi recipiat. Qui ergo dicit Deo*, Da mihi intellectum, ut diſcam mandata tua, *non omni modo expers ejus eſt, velut pecus: nec ita quamvis homo, ut in eorum numero deputandus ſit, qui ambulant in vanitate mentis ſuæ, obſcurati intelligentia, alienati à via Dei. Nam ſi talis eſſet, nec hoc diceret. Non autem parvi eſt intellectus, noſſe à quo poſcendus ſit intellectus. Et cogitandum eſt, quantò ſint altiùs intelligenda divina Mandata; quando ad ea diſcenda ſibi adhuc dari intellectum petit, qui jam ea intelligit, & qui eloquia Dei ſe cuſtodiſſe ante jam dixit.*

Pſal.118.

Iſ.7.verſ.9. ſecundum 70.

S.Auguſtin. ſerm. 19. in Pſ.118.

X. *Non intelligitis, quia omne quod in os intrat, in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur: Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitationes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, &c.* Corde ſeu voluntate, peccatores vel boni ſumus ac juſti, Deo vel Mundo, Chriſto vel diabolo adhæremus. Ex voluntatis noſtræ rectis vel pravis affectibus à Deo judicabimur. In corde noſtro ſeu libertate ſemina ſunt peccatorum omnium: in ſolo Chriſti corde virtutum omnium principia & ſemina ſunt. Ex nobis ipſis peccatores, ex Chriſti gratia & miſericordia boni ac juſti ſumus. *Liberum arbitrium ad malum ſufficit, ad bonum autem parum eſt, niſi adjuvetur ab omnipotenti bono..... Idonea fuit humana natura, per liberum arbitrium vulnerare ſe: ſed jam vulnerata & ſaucia, non eſt idonea, per liberum arbitrium ſanare ſe.* Tuæ igitur gratiæ deputo, Domine, & quæ feci bona, & quæ mala non feci. *De corde exeunt cogitationes malæ, &c. Hæc ſunt quæ coinquinant hominem.* Opus igitur externum minimè neceſſarium eſt, ut apud Deum rei ſimus; ſola cogitatio & voluntas prava ſufficiunt. Quàm multi cum diabolo pœnis æternis addicti ſunt, qui ſola cogitatione prava cum conſenſu, ſola voluntate & affectu peccaverunt! *De corde exeunt cogitationes malæ, &c.* Omni ergo vigilantia cuſtodiendum cor noſtrum eſt, ne pravis cogitationibus, ſi quæ ſurrepſerint, conſenſum præbeat: *Omni cuſtodia ſerva cor tuum, quia ex ipſo vita procedit.* Gratiam Chriſti invocemus, quæ corda noſtra dirigat in charitate Dei. Cor noſtrum inter Chriſtum Salvatorem noſtrum, & ſeductorem diabolum poſitum, quam voluerit in partem, inclinat. Si firma charitate adhæſerit liberatori, nullus ad illud aditus patebit ſeductori. *Diabolus adjutor & incentor malarum cogitationum poteſt eſſe, auctor eſſe non poteſt.*

Eph.c.4.v.7.

Prov.4.23.

S.Hieron.in c.15. S.Matt.

XI. *Et egreſſus inde Ieſus, ſeceſſit in partes Tyri & Sidonis. Et ecce mulier Chananæa à finibus illis egreſſa, clamavit, dicens ei: Miſerere mei Domine, Fili David: filia mea malè à dæmonio vexatur.* Inde novit vocare Filium David, id eſt, Meſſiam à Deo promiſſum, quia egreſſa jam fuerat de finibus ſuis, & errorem Tyriorum ac Sidoniorum, loci ac fidei commutatione dimiſerat. Peccator qui animæ ſuæ liberationem à dæmonis ſervitute vult impetrare, miſerum animæ ſuæ ſtatum imprimis agnoſcat, ſuamque doleat calamitatem, longè graviorem quàm puellæ à dæmonio vexatæ, cujus liberationem mater à Salvatore tam humili, tam ferventi prece poſtulabat. Peccandi deponat affectum, ex occaſionibus emergat, eaſque penitùs dimittat, confugiat ad Medicum, ab una ejus miſericordia ſalutem animæ ſuæ & liberationem expectet, quæ ſolius Chriſti gratiæ opus eſt. *Miſerere mei Domine, ſana animam meam, quia peccavi tibi.* Oret cum fiducia, *poſtulet in fide nihil hæſitans*, Chananææ exemplo. Egrediatur è ſæculi, quaſi ex Tiri & Sidonis, finibus: Mundi errores, amores, conſuetudines, pompas, vanitates dimittat. Orationes ſuas à Deo non exaudiendas certò ſciat, niſi affectus mutaverit, dicente Propheta: *Iniquitatem ſi aſpexi in corde meo, non exaudiet Dominus.* Et, *Cum multiplicaveritis orationem, non exaudiam: Manus enim veſtræ ſanguine plenæ ſunt.* Unde S. Job: *Si iniquitatem quæ eſt in manu tua, abſtuleris à te, & non manſerit in tabernaculo tuo injuſtitia: tunc levare poteris faciem tuam abſque macula, & eris ſtabilis, & non timebis.* Iniquitas *in manu eſt, culpa in opere. Injuſtitia in tabernaculo, iniquitas in mente. Quæ duo ſi perfectè tergimus, ad Deum ſtatim ſine macula faciem elevamus, &c.*

S.Hieron. in hunc locum.

Pſ. 65.

Iſai. 1.

Iob 11.

S.Gregor.M. lib.10.moral. cap.2.

XII. *Qui non reſpondit ei verbum. Et accedentes Diſcipuli ejus, rogabant eum, dicentes: Dimitte eam, quia clamat poſt nos.* Chananææ mulieris fides ipſam ad orandum impellit. Non enim invocaret, in quem non crederet: & oratio viciſſim illius fidem auget & corroborat, ut ſuſtinere poſſit probationem ſilentii, repulſæ, verborum denique duriorum. *Clamabat ergo avida impetrandi beneficii, fortiterque pulſabat: & diſſimulabatur ab eo, non ut miſericordia negaretur, ſed ut deſiderium accenderetur, nec ſolum ut deſiderium accenderetur, ſed ut humilitas commendaretur. Clamabat ergo tamquam Domino non audiente, ſed quod facturus erat, in ſilentio diſponente.* Pari fide ad Chriſtum liberatorem noſtrum clamemus: *Clamavi in toto corde, exaudi me Domine.* Eſt *autem clamor cordis, magna cogitationis intentio: quæ cùm eſt in oratione, magnum exprimit deſiderantis & petentis affectum, ut non deſperet effectum. Tunc porrò in toto corde clamatur, quando aliunde non cogitatur.* Indignos autem nos cenſere debemus, qui à Domino exaudiamur; & Sanctos apud ipſum interceſſores adhibere, ut Chananæa Apoſtolos.

S.Auguſtin. ſerm.77.alias de tempore 74.c.1.

Idem ſerm. 29.in pſ.118.

XIII. *Ipſe autem reſpondens, ait: Non ſum miſſus, niſi ad oves quæ perierunt domus Iſrael.* Illis enim exhibuit præſentiam ſuam, pro illis in ſe ſævientibus crucifixus oravit, dicens: *Pater, ignoſce illis, quia neſciunt, quid faciunt.* Intelligebat Medicus phreneticos

S.Auguſt.lib. de correptione & gratia, cap.11.

Idem ſerm. 156. alias 13. de Verbis Apoſtoli.

S.Auguſtin. ſerm.67. c.3. & 5.

mente

» mente perdita Medicum occidentes, & occidendo
» Medicum nescientes, sibi medicamentum facientes:
De Domino enim occiso omnes curati sumus, illius sanguine redempti, pane illius corporis à fame liberati.
» Hanc ergo præsentiam Judæis Christus exhibuit.
» Hoc ergo ait, *Non sum missus, nisi ad oves, quæ pe-*
» *rierunt domus Israel*: ut illis præsentiam sui cor-
» poris exhiberet, non ut oves quas habebat in Gen-
» tibus, contemneret & præteriret: Ad Gentes enim
» ipse non ivit, sed Discipulos misit. Et ibi impletum
Ps.17.24. est, quod Propheta dixit: *Populus quem non cognovi, servivit mihi, in auditu auris obedivit mihi.*
Inde mulier ista erat: *Ideò non condemnabatur, sed differebatur.*

XIV. *At illa venit, & adoravit eum, dicens: Domine, adjuva me.* Sine intermissione orandum, quamvis Deus preces nostras repellere videatur. Adorare justitiam ejus debemus, nosque repulsa dignos agnoscere & fateri. Orationes nostras Deus plerùmque non exaudit, quia petimus, quod saluti
S. Augustin. enarrat. in ps. 85. nostræ noxium esset. *Deus bonus, si det quod vis: Quid si malè vis, nonne erit tibi magis non dando*
Idem in psal. 26. *misericors? ..... Propitius Deus, cùm malè amamus, negat quod amamus. Iratus dat amanti, quod malè*
S. Augustin. enarrat. in psal. 69. *amat.* Quis sanitatem non petat, cùm ægrotat? Et tamen fortè adhuc ægrotare ei utile est. Potest fieri ut hinè non exaudiaris: *Non tamen exaudiaris ad*
» *voluntatem, ut exaudiaris ad utilitatem.* At verò
» cùm illud petis, ut det tibi vitam æternam Deus, se-
» curus esto, accipies, si modò non accipis: non enim
» jam venit tempus, ut accipias. *Exaudiris, & nescis: quod petis agitur, etsi nescis, in quo agitur. In radice res est, nondum in fructu.* Qui rogat Deum, ut à tribulationibus liberetur, & non exauditur, *Intelligat Medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem, non pœnam ad damnationem: sub medicamento positus ureris, secaris, clamas: non audit Medicus ad voluntatem, sed audit ad sanitatem. Ad utilitatem non est exauditus Paulus, ad damnationem exauditus est diabolus.* Petiit Job ad tentandum, & concessum est: dœmones petierunt, ut irent in porcos, & exauditi sunt. Apostolus rogavit, ut auferretur ab eo stimulus carnis, Angelus satanæ à quo colaphizabatur, & non accepit, quia tempus adhuc erat exercendæ infirmitatis. Verùm, inquies, peto conversionem meam, profectum spiritalem, pacem & tranquillitatem interiorem: jam dudum oro, & non impetro. Ne idcircò animum despondeas. Non enim negat, sed differt, ut probatio fidei tuæ multò pretiosior auro inveniatur in laudem & gloriam Domini nostri Jesu Christi: *Sicut* enim *igne probatur argentum,*
Prov.17.3. *& aurum camino; ita corda probat Dominus.* Sic repulit Chananæam, ipsamque contemnere visus est, & negare quod rogabat, ut fidem ejus probaret, fervorem augeret. *Oratio Sanctorum quasi dilatione repellitur, ut tamquam ignis flatu repercussus, inflammetur ar-*
S. Augustin. enarr. in psal. 87. *dentius.* Chananæa *clamando instabat, perseverabat,*
Idem serm. 77. alias de tempore 74. *pulsabat, tamquam jam audiisset, Pete, & accipe; quære, & invenies; pulsa, & aperietur tibi. Institit, pulsavit.* Vera hæc Abrahæ filia, vera Israelitis, non quidem secundùm carnem, sed secundùm spiritum, quæ Abrahami fidem imitata, *in spem contra spem credidit.*
S. Chrysost. hom. 53. in S. Matt. Repulsam enim passa, ferventius oravit, dicens: *Domine, adjuva me.* Quid hoc est, mulier? Num plus fiduciæ habes, quàm Apostoli? plus gratiæ, plus virium? Fiduciæ quidem, inquit; at virium nequaquam: quin & pudore suffundor: attamen ipsam invercundiam pro supplicatione propono. Meam spero fiduciam & libertatem reverebitur.

XV. *Qui respondens, ait: Non est bonum sumere panem filiorum, & mittere canibus.* Sola charitas nos Dei filios efficit, quod in nostra tamen potestate est, ex Dei misericordia nos ex canibus in filios immutante, ut ad mensam suam sedentes, seipso pane cœlesti reficiat. *Dedit eis potestatem filios*
Joann. 1. *Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus.* At illa dixit: *Etiam Domine; nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum.* Repul-

Alex. Expos. in Euang.

sa non recedit, duriori verbo excepta non despondet animum, se magis humiliat, instat, humilitate & perseverantia Christum vincit. *Illa si recederet post hæc verba, canis accesserat, canis abscesserat: sed pul-*
S. Augustin. serm. 77. c. 6. & 7. *sando, homo facta est ex cane. Institit enim petendo, & ex ipso veluti convicio humilitatem ostendit, misericordiam impetravit. Neque enim commota est, aut succensuit, quod canis appellata fuerit petens beneficium, rogans misericordiam. Sed ait:* Ita Domine: *Dixisti me canem, planè canis sum, agnosco nomen meum, Veritas loquitur: sed non ideò à beneficio repellenda sum prorsus canis:* Sed & canes edunt de micis, quæ cadunt de mensa dominorum suorum. *Modicum* « *quoddam & exiguum beneficium desidero: non mensam* « *invado, sed micas quæro.* In hac muliere, quæ de « Gentibus veniebat, & typum seu figuram Ecclesiæ gerebat, maximè humilitas commendata est. Etenim « Gens Judæa, ut ab Euangelio repelleretur, superbia « inflata est, quòd Legem accipere meruisset, quòd de « ipsa Gente Patriarchæ processerint, Prophetæ extite- « rint, Moyses in Ægypto miracula magna fecerit, « per Mare rubrum aquis recedentibus populum duxe- « rit, Legem acceperit, quam ipsi populo dederit. « Erat, unde extolleretur gens Judæa, *& per ipsam superbiam factum est, ut Christo nollet humiliari auctori humilitatis, repressori tumoris, Medico Deo, qui propter hoc homo factus est, ut se homo hominem cognosceret. Magna medicina! Hac medicina si superbiam non curat, quid eam curet, nescio. Fit ille homo cùm sit Deus: & non se agnoscit homo hominem, id est, non se mortalem agnoscit, non se agnoscit fragilem, non se agnoscit peccatorem, non se agnoscit ægrotum, ut quærat vel ægrotus Medicum: sed quod est periculosius, sanus sibi videtur.* Ergo propter hoc ille populus non accessit, id est, propter superbiam: & dicti « sunt ex arbore oleæ, hoc est, de illo populo à Patriarchis creato, fracti rami naturales, id est, Judæi, meritò steriles spiritu superbiæ; & in illa olea insertus est « oleaster, scilicet populus ex Gentibus. Sic dicit Apo- « stolus, quòd oleaster insertus sit in olea, rami autem « naturales fracti sunt. *Illi fracti propter superbiam, insertus oleaster propter humilitatem.* Istam humilitatem ostendebat mulier, dicens: *Ita Domine, canis sum, micas desidero.* Hanc humilitatem imitentur pœnitentes; se pane filiorum indignos existiment, sacram Mensam ne temerè invadant, donec plenè expiati à canina spurcitia fuerint, donec mores caninos deposuerint, donec amore Dei dominante & cupiditatis victore commutati in filios fuerint. Non minor puritas & sanctimonia requiritur, ut participes simus micarum Panis Eucharistici, quàm ut totius Panis; siquidem tantum est sub fragmento, quantum toto tegitur; & sub minima particula specierum, non minùs quàm sub speciebus integris, totus est Christus. Canes erant, de
S. Cypr. lib. de lapsis. Eccli. 35. quibus S. Cypr. scribit: *A diaboli aris revertentes, ad Sanctum Domini sordidis & infectis nidore manibus accedunt. Mortiferos idolorum cibos adhuc penè ructantes, exhalantibus etiam nunc scelus suum faucibus, & contagia funesta redolentibus, Domini Corpus invadunt, quando occurrat Scriptura divina, & clamet, & dicat: Omnis mundus manducabit carnem, & anima quæcumque manducaverit ex carne sacrificii salutaris, quod est Domini, & immunditia ejus super ipsum est, peribit anima illa de populo suo. Apostolus item pervicacibus & contumacibus cominatur & denunciat, dicens: Quicumque ederit panem, aut biberit calicem Domini indignè, reus erit Corporis & Sanguinis Domini. Spretis his omnibus atque contemptis, vis infertur Corpori ejus & Sanguini.*

Hinc graviorum peccatorum rei diuturnis humillimæ pœnitentiæ laboribus olim probati, antequam ad sacram Eucharistiæ Communionem admitterentur. Probandi sunt & nunc maximè qui ex habitu inveterato peccant, & in eadem crimina sæpè relabuntur; nec temerè absolvendi & ad sacram Mensam admittendi, donec dignos pœnitentiæ fructus fecerint: *Ne Sanctum detur canibus.* Chananææ mulieris humilitatem imitari etiam oportet

Chriſtianos omnes, ut eorum orationes Deo ſint acceptæ : *Oratio enim humiliantis ſe nubes penetrabit* . Eccli.35.
Odit Deus pauperem ſuperbum . *Omnes* porrò *quando oramus, mendici Dei ſumus . Ante januam magni Patris-familias ſtamus, immò etiam proſternimur, ſupplices ingemiſcimus, aliquid volentes accipere ; & ipſum aliquid ipſe Deus eſt . Quid à te petit mendicus ? Panem . Et tu quid petis à Deo, niſi Chriſtum, qui dicit*, Ego *ſum panis vivus, qui de cœlo deſcendi ?* S. Auguſtin. Sermone 83. aliàs 15. De Verbis Domini.

Etiam Domine : Nam & cateli edunt de micis, quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum. Vides prudentiam & modeſtiam mulieris ? Non de aliorum laudibus doluit, nec quia contemni videbatur, moleſtè tulit. Vides magnitudinem animi atque conſtantiam ? *Non eſt bonum*, ipſe dicebat : illa, *Vtique Domine*, reſpondebat. Filios ipſe Judæos vocavit, illa dominos ; & hac humilitate ex abjecta canum conditione vendicata, filia facta eſt. Mirabilis tibi videtur mulieris humilitas, audias & Judæorum jactantiam : *Semen Abraham ſumus, & nulli umquam ſervivimus, & ex Deo nati ſumus*. Non ſic mulier, quæ in ſchola Chriſti, in ipſis tyrocinii ſui initiis adeò profecerat, ut humilem eſſe ab ipſo humilitatis Magiſtro didiciſſet, cujus omnis vita & converſatio humilitatis ſchola fuit. S. Jo: Chryſ. hom. 55. in Matt. Joan.8.

XVI. *Tunc reſpondens Ieſus, ait illi : O mulier, magna eſt fides tua : Fiat tibi ſicut vis. Et ſanata eſt filia ejus ex illa hora*. Victrix mulieris fides ac perſeverantia miſericordiam à Chriſto extorquet. Fides totius Chriſtiani ædificii fundamentum eſt : ſed fundamentum pariter ac ædificium Dei opus eſt. Fidem hujus mulieris per dilectionem operantem, ideòque Chriſti commendatione dignam, imitemur, ut ab ipſo exaudiri mereamur : *Fides* enim *impetrat, quod Lex imperat* . O mulier, magna eſt fides tua ! *Quia ille cordis inſpector mutatam vidit, quam laudavit, ideò non ait : O canis, magna eſt fides tua : ſed*, O mulier, magna eſt fides tua . *Mutavit vocabulum, quia mutatum vidit affectum, atque illam correptionem ad fructum perveniſſe cognovit* . Imitemur & illius in oratione perſeverantiam, ut exaudiamur à Domino, & animæ noſtræ liberationem ac ſalutem impetremus, nobiſque dicatur : *Fiat tibi ſicut vis*. Ut autem fiat nobis ſicut volumus, nihil velle oportet ac poſtulare, niſi quod Deus vult, *Sanctificationem noſtram*. Nihil deſideremus ac petamus, niſi beatitudinem æternam, Dei fruitionem : *Vnam petii à Domino, hanc requiram, ut inhabitem in domo Domini omnibus diebus vitæ meæ*. Id ſi perſeveranter petamus, certiſſimè impetrabimus : *Quiſquis* enim *illam unam petiit à Domino, & hanc requirit, certus ac ſecurus petiit*. Verùm orationi ſubjungenda actio eſt. *Sunt namque intra ſanctam Eccleſiam nonnulli, qui prolixas ad Dominum preces habent, ſed vitam deprecantium non habent : nam promiſſa cœleſtia petitionibus ſequuntur, operibus fugiunt ..... Virtutis pondus oratio non habet, quam nequaquam perſeverantia continui amoris tenet*. Et ſanata eſt filia ejus ex illa hora. *Cùm nihil ab Apoſtolis in re mulieris factum fuerit, totum ab ipſa perfectum eſt . Tantum poteſt jugis ac fervens oratio : mavult enim noſtram Deus, qui rei ſumus, quàm aliorum pro nobis orationem*. S. Auguſt. lib. de Fide & Operibus, c. 16. Pſal.16.4. S. Auguſtin. epiſt. 139. aliàs 121. S. Gregor. M. lib.33.moral. c.21. S. Jo: Chryſoſt. hom.55. in Matt.

XVII. *Et cùm tranſiſſet inde Ieſus, venit ſecus Mare Galilææ ; & aſcendens in Montem, ſedebat ibi. Et acceſſerunt ad eum turbæ multæ, habentes ſecum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos : & projecerunt eos ad pedes ejus, & curavit eos, &c.* Chriſtus nonnumquam civitates ac vicos circuit, nonnumquam ſedet exſpectatque laborantes, & claudos ad cacumina montium aſcendere facit. Nec fimbria veſtimenti modò tangitur, ſed ſublimiores jam animo, qui adeunt, ad pedes ipſius ſe dejiciunt, & dupliciter fidem ſuam oſtendunt : quia claudi aſcenderunt, & quia nihil aliud quæſierunt, ſed ſolùm ad pedes ejus abjecti, ſanari ſe poſſe crediderunt. Et erat ingens omnium admiratio, cùm multos, qui priùs ab aliis portabantur, jam ambulare viderent, ac cæcos videre, nec ductore opus habere. Etenim multitudo eorum qui curati fuerant, & ſumma curationis facilitas, obſtupeſcere univerſos cogebat . Dignum verò conſideratione eſt, quòd Chananæam quidem tardiùs, & quaſi virtute illius inductus, tandem curavit ; hos verò confeſtim ut ad eum pervenerunt : non certè quòd meliores illa fuerint, ſed quoniam iſtis illa fide multò ferventior . Quamobrem tardior tunc fuit, ut perſeverantia mulieris oſtenderetur : iſtis verò quod petebant, ſtatim conceſſit, ut Judæorum non credentium ora obſtrueret, & nullus eis defenſionis locus relinqueretur . Nam quò majora quis beneficia conſecutus eſt, eò majori ſubjacet culpæ, ſi in vitio ingrati animi perſeverat . *Miſit Verbum ſuum, & ſanavit eos, & eripuit eos ex omnibus interitionibus eorum* . Non eſt *Medicus iſte de terris, qui omnes curat infirmitates, & populos integros ſanat*. Quod autem tunc illis præſtitit, qui omni genere corporalium infirmitatum & languorum laborabant ; illis modò præſtare non ceſſat, qui ſpiritalibus infirmitatibus, quarum illæ figuræ erant, affligebantur : mutis ſcilicet, qui Deum non laudant, vel non confitentur fidem, aut peccata : cæcis, qui non intelligunt, etiamſi obtemperant jubentibus : ſurdis, qui non obtemperant, etiamſi intelligunt : claudis, qui præcepta non implent. Verùm ut ab infirmitatibus & languoribus animarum noſtrarum curari valeamus, ad Chriſtum in Montem aſcendendum eſt. Quomodo verò aſcendere poterimus infirmi ? Oratione, quæ mentis ad Deum aſcenſus eſt. Ad thronum gratiæ ejus cum fiducia accedamus ; ad pedes ejus abjecti, exponamus ipſi miſerias noſtras, infirmitates, languores hominis interioris ; impotentiam videndi & intelligendi quæ ad ſalutem noſtram pertinent, niſi illuminet tenebras noſtras ; difficultatem & impotentiam orandi, *Quid enim oremus ſicut oportet, neſcimus* : impotentiam ambulandi in via mandatorum ejus, niſi nos ipſe ducat, & greſſus noſtros dirigat : impotentiam agendi bonum, niſi det ipſe *velle & perficere pro bona voluntate*. An ſtudio & ardore minori ad Chriſtum accedent Chriſtiani, ut ſanentur ab infirmitatibus & languoribus mentis, ut non modò ſanitatem, ſed plenam immortalitatem per ipſum conſequantur ; quàm Judæi illi ut curentur ab infirmitatibus corporis ? Non minùs amemus vitam æternam, quàm ipſi vitam & ſalutem temporalem, & nulli parcamus labori. Tandem ubi Chriſtus gratia ſua medicinali nos ſanaverit, gratias ipſi referamus, magnificemus laudemuſque Deum, *Qui ſanat omnes infirmitates noſtras, qui redimit de interitu vitam noſtram, qui coronat nos in miſericordia & miſerationibus, qui replet in bonis deſiderium noſtrum*. Pſal.106.19. S. Ambroſ. ſerm.3. in Pſ. 118. S. Auguſt. lib. 1. qu. Euang. qu.19.

XVIII. *Ieſus autem, convocatis Diſcipulis ſuis, dixit : Miſereor turbæ, quia triduo jam perſeverant mecum, & non habent quod manducent ; & dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via*. Conſequens erat, ut quos à vulnerum dolore ſanaverat, eos alimoniis ſpiritalibus à fame liberaret. Itaque *Nemo cibum accipit Chriſti, niſi fuerit ante ſanatus. Et illi qui vocantur ad cœnam, priùs vocando ſanantur. Si claudus fuit, gradiendi facultatem, ut veniret, accepit. Si lumine oculorum privatus erat, domum Domini, niſi refuſa luce, intrare non potuit*. Ubique igitur myſterii ordo ſervatur, *Vt prius per remiſſionem peccatorum vulneribus medicina tribuatur, poſtea alimonia menſæ cœleſtis exuberet* . Chriſti gratia, Dei verbum, Chriſti Corpus, panis eſt cor hominis Chriſtiani confirmans, ne deficiat in via, qua ad cœleſtem patriam tenditur : *Dimittere eos jejunos nolo, ne deficiant in via*. Si quis ergo defecerit, non per Dominum Jeſum, ſed per ſe deficit : nec habes, quid adſcribas Domino, qui vincit cùm judicatur ; quid enim dicas ei qui in te contulit omnia firmamenta virtutis ? Nonnè ipſe te genuit, nonnè ipſe te pavit ? *Cibus ejus fortitudo eſt . Sed ſi tu negligentia tua virtutem quam acceperas, perdidiſti, non alimentorum cœleſtium, ſed tuæ mentis tibi præſidia defuerunt* . Denique Dominus, ſicuti ſuper juſtos & injuſtos pluit, ita juſtos & injuſtos paſcit . Divi- S. Ambroſ. lib.6. in Luc. n.70.71.74. S. Jo: Chryſoſt. hom. 45. in Matt.

vidit

vidit ergo escas Dominus Jesus. *Et ille quidem vult dare omnibus, negat nemini, dispensator enim est omnium; sed cum ille panes frangat, & det Discipulis, si tu manus extendas tuas, ut accipias tibi escas, deficies in via; nec poteris in eum culpam tuam referre, qui miseretur, & dividit: sed his dividit, qui cum eo etiam in deserto permanent, qui primo & secundo & tertio die non recedunt.* Misereor turbæ, quia jam triduo perseverant mecum. *Quanta dignatio! Quanta ab eo hominibus inspiratur humanitas! Non vult jejunos dimittere, non vult; ne deficiant in via.*

XIX. *Et dicunt ei Discipuli: Unde ergo nobis in deserto panes tantos, ut saturemus turbam tantam?* Mundus desertum est, ubi cor nostrum esurit, variis desideriis quasi fame oppressum; sed nihil ipsum satiare præter Christum & Deum potest. *Animam Dei capacem, quicquid Deo minus est, non implebit.* S. Augus. Et ait illis Jesus: *Quot habetis panes? At illi dixerunt: Septem, & paucos pisciculos.* Indigentiam nostram agnoscamus. Nihil habemus ex nobis, quo sustentari spiritualiter possimus in hujus Mundi deserto: sed per Christum in ejus Ecclesia dumtaxat alimenta animæ nostræ invenimus, dum fame pereunt, qui extra Ecclesiam sunt. Christi Jesu Corpus, Spiritus, mysteria, verbum, septem Sacramenta, septem dona Spiritus Sancti, Scripturæ Sacræ liber septem sigillis signatus, fidelium animarum panes sunt. Doctrina, patrocinia, exempla sanctorum, in humilitate, in aquis amaris afflictionum & pœnitentiæ viventium, pisciculi sunt ad spiritalem refectionem nobis appositi.

XX. *Et præcepit turbæ, ut discumberent super terram, &c.* Humilitas & quies interior à pravarum cupiditatum motibus, sæculique tumultu, necessaria dispositio est, ut Christi Corpus in Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento dignè sumamus & manducemus, cujus typum & figuram habemus in hoc miraculo multiplicationis panum. Vide quæ superiori Capite diximus.

XXI. *Et comederunt omnes, & saturati sunt: & quod supersuit de fragmentis, tulerunt septem sportas plenas, &c.* Panes septem afferuntur: *Nulla enim ex Lege & Prophetis Gentibus salus sumitur, sed per gratiam Spiritus vivunt, cujus septiforme munus est. Ergo Spiritus per fidem salus Gentibus est, quæ in terra recumbunt; nullis enim Legis operibus fuerant ante substratæ, sed peccatorum & corporum suorum origini inhærentes, ad donum Spiritus septiformis vocantur. Indefinitus piscium numerus, diversorum donorum & charismatum partitiones ministrationesque significat: quibus fides Gentium, gratiarum diversitate satiatur. Sed quod septem sportæ replentur, redundans & multiplicata septiformis Spiritus copia indicatur, cui quod largiatur exuberet, atque saturatis nobis ditior semper & plenior. Quod verò quatuor millia virorum congregantur, multitudo innumerabilium ex quatuor orbis partibus intelligitur. Ad formam enim futuri in tot partium millia plebs dinumerata satiatur, quotidem de partibus ad cœlestis cibi donum concursura essent millia creditorum.* S. Hilarius, cap. 15. in S. Matt.

CAPUT XVI.

Sensus Litteralis.

I. ET *accesserunt ad eum Pharisæi & Sadducæi tentantes: & rogaverunt, ut signum de cœlo ostenderet eis.* Pharisæi & Sadducæi, sectæ inter se contrariæ & capitaliter inimicæ, adversùs Christum Dominum convenerunt, calùmniæ occasionem quærentes: & rogarunt, ut signum de cœlo ederet, quo ejus missionem & auctoritatem è cœlo esse comprobaretur: signum (inquam) de cœlo, quale ediderunt Josue, solem sistens; Samuel, tonitrua eliciens; Isaias, umbram reducens; Elias, ignem è cæco advocans; Moses, Manna obtinens.

II. *At ille respondens, ait illis: Facto vespere dicetis: Serenum erit, rubicundum est enim cœlum: & mane: Hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum.* Vespertinum ruborem sereni temporis, matutinum roborem subobscurum, signum esse tempestatis, ventorum, pluviæ, quod longa experientia docuit, dicere consuevistis. *Faciem ergo cœli dijudicare nostis: signa autem temporum non potestis scire?* Indicia prognostica serenitatis, vel pluviæ in cœli dispositione, sive specie externa observatis, ut ad ea componatis res vestras, & iter suscipiatis vel differatis; & non attenditis ad Prophetarum oracula, quæ Messiæ adventum prædixerunt, & quæ jam adimpleri evidens est? Qui fit, ut non intelligatis hæc signa, nisi quia attendere non vultis finem Hebdomadum Danielis, ablatum Syriæ & Ægypto Regni decus, testimonia de me Angelorum, stellæ, Patris è cœlo, Spiritus Sancti, Joannis, dæmonum; miracula à me edita, qualia nec antea visa, nec audita, cæcis visum, surdis auditum, claudis gressum, ægrotis sanitatem, mortuis vitam reddi, quæ omnia certissima signa sunt adventus & Regni Messiæ? Confer cum Lucæ 12. 56. *Hypocritæ, faciem cœli & terræ nostis probare: hoc autem tempus quomodo non probatis?*

III. *Generatio mala & adultera signum quærit; & signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ.* Homines perversi, & spiritaliter adulteri, qui à puro & sincero Dei cultu ad sua figmenta defecere, signum quærunt, & aliud eis non dabitur præter signum Jonæ Prophetæ. *Jonæ se Dominus comparat, quem ad futuræ passionis effectum in prædicationem pœnitentiæ ad Ninivitas pari specie præmiserat. Namque Jonas ventis desæviemibus projectus è navi est, & devoratus à ceto, & post triduum vivus emissus, non retentus à monstro, non cibi conditione defectus: sed contra humani corporis naturam integer & illæsus in auras superas virtute Dominicæ præfigurationis evadit. Hoc ergo potestatis suæ signum constitutum esse demonstrat: ipse remissionem peccatorum per pœnitentiam prædicans, de Jerusalem vel Synagoga, immundorum spirituum dominante flatu, ejiciendus, & Pilati potestati, id est, sæculi judicio tradendus, & à morte tamquam elementi ejusdem monstro glutiendus: & post triduum ex ea, contra conditionem hominis quem assumpserat, non retentus, vivus atque incorruptus emergens. Ea igitur, quæ in homine de conceptu Virginis sumpto divinarum erant plena virtutum, cognosci atque intelligi de se voluit, & Prophetæ signo, & hominis exemplo.* Similis loci explicationem lege supra ad Caput 12. *Et relictis illis*, Pharisæis nimirùm & Sadducæis, *abiit.* S. Hilarius, cap. 26. in Matt.

IV. *Et cum venissent Discipuli ejus trans fretum, obliti sunt panes accipere.* Septem sportas, quas ex fragmentis residuis septem panum plenas habuerant, illos pauperibus distribuisse, verisimile est. De aliis autem panibus ad iter comparandis, antequam navim cum Christo ascenderent, non cogitaverant. *Qui dixit illis: Intuemini, & cavete à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum.* Attendite vobis, & cavete à Pharisæorum doctrina, qui superstitiosis traditionibus suis, & falsis interpretationibus Legem corrumpunt; & Sadducæorum, qui negant carnis resurrectionem, spiritum, animæ immortalitatem. Duo igitur dogmatum genera solicitè vitanda Christus docet, ea quæ præcipuam pietatem ponunt in externa rituum, præsertim ab hominibus inventorum, observatione: & ea quæ Religionem transformant in Regnum hujus mundi. *Marci* 8. 15. habetur: *Cavete à fermento*

Alex. Expos. in Euang.

mento Phariſæorum, & fermento Herodis. Chriſtus omnium meminit: & aliunde Sadducæi Herodi erant addictiſſimi, quo vivente, ad dignitates maximas pervenerunt, teſte Joſepho. Quin & ipſorum plurimos Herodianos fuiſſe, eruditi Interpretes conjiciunt; cujus ſectæ homines dicebant, Herodem Magnum eſſe Meſſiam à Jacobo promiſſum. Non erat autem, inquiunt, talis opinio aliena ab illis, qui in hujus vitæ felicitate, & florenti Reipublicæ ſtatu ſpes omnes collocabant. Nam Regni gloria intermiſſa à captivitatis Babylonicæ temporibus, in Herode quodammodo reſtituta erat, qui ita comiter obſervabat Romanam Majeſtatem, ut plena interim Regni jura haberet.

V. *At illi cogitabant intra ſe, dicentes: Quia panes non accepimus*. Non ſolùm taciti cogitabant, ſed & ea de re ſecretò inter ſe colloquebantur, ut conſtat ex *Marci* 8. 16. Exiſtimabant, Jeſum, cùm panes illis deeſſe ſciret, monere, ne panem ſibi à Phariſæis aut Sadducæis compararent: quaſi is panis eſſet ipſos inquinaturus. Jam ſcilicet immemores erant ſermonis Chriſti, quo docuerat, nullam eſſe vim in rebus iſtis ad animum inquinandum. Simul etiam ne panis penuria laborarent, anxiè metuere cœperunt; præſertim circumſcripta, ut exiſtimabant, & in magnas anguſtias redacta emendi libertate. *Sciens autem Ieſus, dixit: Quid cogitatis intra vos, modicæ fidei, quia panes non habetis? Nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos ſumpſiſtis? neque ſeptem panum in quatuor millia hominum, & quot ſportas ſumpſiſtis? quare non intelligitis, quia non de pane dico vobis: Cavete à fermento Phariſæorum, & Sadducæorum?* Sciens Jeſus vi Divinitatis ſuæ, quid cogitarent, & inter ſe colloquerentur, dixit: Quid cogitatis, infirmæ fidei viri, à me ideò dictum, quòd panes non habeatis, quaſi periculum ſit, ne fame pereatis, ſi à Sadducæis & Phariſæis accipere vobis non liceat? Nondum intelligitis me de fermento & pane materiali non loqui? Non conſideratis, me victui veſtro proſpicere poſſe, etiamſi à nemine homine panes comparetis? An jam immemores eſtis duplicis miraculi multiplicationis panum, à me recèns editi? *Tunc intellexerunt, quia non dixerit cavendum à fermento panum, ſed à doctrina Phariſæorum & Sadducæorum*. Intellexerunt Chriſti reprehenſione benevola excitati, ipſoque donum intelligentiæ per gratiam ſuam tribuente.

VI. *Venit autem Ieſus in partes Cæſareæ Philippi: & interrogabat Diſcipulos ſuos, dicens: Quem dicunt homines eſſe Filium hominis?* Cùm veniſſet Jeſus in agrum Cæſareæ, quæ cognominatur Philippi, quòd à Philippo Tetrarcha, Herodis Magni ex Cleopatra filio, condita ſit in honorem Tiberii Cæſaris, ad radices Libani, & ad fontes Jordanis, diſtincta ab alia Cæſarea nobiliori ab Herode condita, cui nomen vetus *Stratonis Turris*: interrogabat Diſcipulos ſuos, ut ipſos doceret, & adversùs falſas hominum opiniones erroreſque muniret: Quænam eſt de me hominum ſeu vulgi opinio, qui exteriori ſpecie nihil præter hominem de plebe præfero? Confer cum Marci 8. 27. *Et egreſſus eſt Ieſus & Diſcipuli ejus in caſtella Cæſareæ Philippi: & in via interrogabat Diſcipulos ſuos, dicens eis: Quem me dicunt eſſe homines?* Et Lucæ 9. 18. *Et factum eſt, cum ſolus eſſet orans, erant cum illo & Diſcipuli: & interrogavit illos, dicens: Quem me dicunt eſſe turbæ?* De ſe autem locutus Chriſtus eſt in tertia perſona, referente S. Matthæo, *Ne jactanter de ſe loqui videretur*. Alii autem Euangeliſtæ non verba ipſa, ſed ſenſum expreſſerunt.

S. Hieronym. in hunc locum.

VII. *At illi dixerunt: Alii Ioannem Baptiſtam*, qui reſurrexit à mortuis: quod & Herodes primùm ſuſpicatus fuerat: *Alii verò Eliam*, quem Meſſiæ præcurſorem futurum arbitrabantur, ad primum Chriſti adventum referentes, quod in Scriptura de ſecundo prædicitur: *Alii verò Ieremiam*, redivivum: *Aut unum ex Prophetis*; id eſt, novum Prophetam veteribus parem: Marci 8. 28. *Alii verò quaſi unum de Prophetis*.

VIII. *Dicit illis Ieſus: Vos autem quem me eſſe dicitis?* Quid de perſona mea, miſſione, dignitate, auctoritate ſentitis? Ab iis qui aliorum Doctores & Euangelii Prædicatores erant conſtituti, Fidei profeſſionem exigit. *Reſpondens Simon Petrus*, ex omnium perſona, tamquam *os Apoſtolorum*, & vertex Apoſtolici Collegii, fideique ardore Collegarum tarditatem præveniens, *dixit: Tu es Chriſtus Filius Dei vivi*. Tu Chriſtus ille es à Lege & Prophetis promiſſus, à Sanctis omnibus hactenùs exſpectatus & deſideratus, unctus conſecratuſque à Deo, cujus Filius es, non adoptione, ut Prophetæ, aliique viri ſancti, ſed natura: Filius Dei, non cujuslibet, non fictitii, quales habiti ſunt Heroes à Gentibus, Juppiter, Mars, Saturnus, Hercules, jam mortui; quorum idola oculos habent, & non vident; aures, & non audiunt; os, & non loquuntur: ſed Dei vivi, qui & vitam habet in ſemetipſo, & dat omnibus vitam, & inſpirationem, & omnia: in quo vivimus, & movemur, & ſumus.

IX. *Reſpondens autem Ieſus, dixit ei: Beatus es Simon Bar-jona; quia caro & ſanguis non revelavit tibi, ſed Pater meus, qui in cœlis eſt*. Ob illam fidei tuæ confeſſionem beatus es, Simon fili Joannis; quam nemo homo te docuit, nec tu ipſe perſpicacia tua aſſecutus es, aut adulationis animo edidiſti, ſed Pater meus cœleſtis, cor tuum illuminans, Fidemque in te gratia ſua operatus, tibi revelavit. Hinc invictum adversùs Arianos & Socinianos colligitur argumentum, cum Chriſtus Petri confeſſionem non ſolùm approbaverit, ſed impensè laudaverit. *Non eſt Euangelica & Apoſtolica fides, Filium Dei nomine potiùs quàm natura credidiſſe. Si enim adoptionis hæc nuncupatio eſt, & non idcirco filius eſt, quia exierit à Deo; quaro, unde Beatus Simon Bar-jona eſt, confeſſus, Tu es Chriſtus Filius Dei vivi? Anne cum omnibus poteſtas ſit, per Sacramentum regenerationis in filios Dei naſci? Si ſecundum hanc nuncupationem Filius Dei Chriſtus eſt; interrogo, quid illud ſit, quòd Petro non caro neque anguis revelavit, ſed Pater qui in cœlis eſt? Generalis profeſſio quid habet meriti, aut quæ revelationis eſt gloria in publica conſcientia? Si ex adoptione filius eſt; unde hæc in Petro beata confeſſio eſt, hoc Filio deferenti, quod eſt commune Sanctorum? Vltra humanam autem intelligentiam ſe Fides Apoſtolica protendit. Audierat utique frequenter*, Qui recipit vos, me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me miſit. *Miſſum ergo jam non ignorabat: & quem miſſum non ignorabat, audierat profitentem:* Omnia mihi tradita ſunt à Patre, & nemo novit Filium, niſi Pater; neque Patrem quis novit, niſi Filius. *Quid iſtud eſt, quod nunc Petro Pater revelat, quod beatæ confeſſionis gloriam ſumit? Numquid Patris & Filii nomen neſciebat? Atquin frequenter audierat. Sed loquitur, quod nondum vox humana protulerat*, Tu es Chriſtus Filius Dei vivi. *Nam tametſi in corpore manens, Dei ſe Filium eſſet profeſſus; tamen Apoſtolica fides nunc primùm in eo naturam Divinitatis agnovit. Neque enim Petro tantùm ex confeſſo honore laus reddita eſt, ſed ex agnitione Myſterii: quia non Chriſtum ſolùm, ſed Chriſtum Dei Filium eſſe confeſſus eſt. Nam utique ad confeſſionem honoris ſuffecerat dixiſſe*, Tu es Chriſtus. Sed inane fuerat, Chriſtum ab eo confeſſum *fuiſſe, niſi Dei Filium confiteretur. In eo enim quod ait*, Tu es, *virtutem & proprietatem naturalis veritatis explicuit. Et Pater dicendo*, Hic eſt Filius meus, *Petro revelavit ut diceret*, Hic eſt Filius Dei. *Quia in eo quod dicitur*, Hic eſt, *revelantis indicium eſt; in eo verò quod reſpondetur*, Tu es, *confitentis agnitio eſt. Super hanc igitur confeſſionis Petram Eccleſiæ ædificatio eſt. Sed ſenſus carnis & ſanguinis, confeſſionis hujus intelligentiam non revelat. Hoc eſt divinæ revelationis Sacramentum, Chriſtum Dei Filium non ſolùm nuncupare, ſed credere ..... Ille confeſſus eſt Chriſtum Filium Dei: at mihi tu hodie, novi Apoſtolatus mendax ſacerdotium, ingeris Chriſtum ex*

S. Hilarius lib. 6. De Trinitate, n. 36. & 37.

"Matt. 10. 40.
"
"Matt. 11. 25.
"
"
"

Matt. 17. 5.

nihilo

nihilo creaturam. Quam vim affers dictis glorioſis? Filium Dei confeſſus, ob hoc beatus eſt. Hæc revelatio Patris eſt, hoc Eccleſiæ fundamentum eſt, hæc ſecuritas æternitatis eſt. Hinc regni cœlorum habet claves, hinc terrena ejus judicia, cœleſtia ſunt, Sacramentum occultum à ſæculis, per revelationem didicit, fidem locutus eſt, naturam enunciavit, Dei Filium confeſſus eſt. Hoc qui creaturam potiùs confitens negat, prius eſt, ut neget Petri Apoſtolatum, fidem, beatitudinem, Sacerdotium, martyrium; & poſt hæc ſe alienum à Chriſto eſſe intelligat, quia Petrus eum Filium confeſſus, hæc meruit.

X. *Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam mem.* Ego verò tibi vicem rependens, dico tibi: non inani ſermone, ſed quem effectus conſequetur, quia meum dixiſſe, feciſſe eſt: Dico tibi ſoli, non aliis, quia tu es Petrus, ſeu quod idem eſt, Petra. (Nomen enim *Cepha* ſeu *Cipho*, Syriaca lingua qua Chriſtus loquebatur, idem prorsùs ſignificat, ſaxum ſeu rupem, Petram) *Tu es Petrus*: Quod tibi nomen impoſui ratione myſterii; quia fide tua & confeſſione Divinitatis meæ promeritus es, ut fundamentum eſſes & quaſi rupes immobilis, ſuper quam Eccleſiam meam ædificabo: Fundamentum, inquam, non præcipuum, non eſſentiale, non primarium, quod mihi lapidi angulari peculiare eſt; ſed ſecundarium ac miniſteriale: non ratione doctrinæ tantùm, ſed ordinariæ ſummæque in Eccleſiæ ipſius regimine auctoritatis. Sic Patrum omnium expoſitiones conciliantur, quorum alii hæc verba, *Et ſuper hanc petram*, expoſuerunt de fide quam Petrus confeſſus eſt; alii de Chriſto ipſo; plerique omnes de ipſo Petro. Una enim interpretatio alteram non excludit: & locutionum dumtaxat diverſitas eſt, non ſententiarum: Super Chriſtum fundata eſt Eccleſia, lapidem angularem, fundamentum præter quod nemo poteſt aliud ponere; & nihilominùs ſuper Petrum à Chriſto fundata, propter illius fidem: ſicut in unius hominis fide fundatam eſſe Rempublicam vulgò dicimus, id eſt, in uno homine, propter egregiam ejus fidem. S. Auguſtinus librum ſuum contra Epiſtolam Donati recenſens: *In hoc libro*, inquit, *dixi in quodam loco de Apoſtolo Petro, quòd in illo tamquam in petra fundata ſit Eccleſia: qui ſenſus etiam cantatur ore multorum in Verſibus Beatiſſimi Ambroſii, ubi de gallo gallinaceo ait*: Hoc, ipſa petra Eccleſiæ canente, culpam diluit. *Sed ſcio me poſtea ſæpiſſimè ſic expoſuiſſe, quod à Domino dictum eſt*: Tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam: *Vt ſuper hunc intelligeretur, quem confeſſus eſt Petrus dicens*, Tu es Chriſtus Filius Dei vivi: *Ac ſic Petrus ab hac Petra appellatus perſonam Eccleſiæ figuraret, quæ ſuper hanc Petram ædificatur, & accepit claves regni cœlorum. Non enim dictum eſt illi, Tu es petra; ſed, Tu es Petrus. Petra autem erat Chriſtus, quem confeſſus Simon, ſicut eum tota Eccleſia confitetur, dictus eſt Petrus. Harum autem quæ ſit probabilior, eligat lector.* Primam expoſitionem cum Eccleſia eligimus, nec alteram tamen repudiamus, quia & in Chriſto primariò ac præcipuè fundata Eccleſia eſt; & confeſſione Divinitatis Chriſti meruit Petrus, ut ſuper eum Eccleſia fundaretur à Chriſto. Atque hæc S. Hilarii mens eſt, ſcribentis: *Dignum plane confeſſio Petri præmium conſecuta eſt, quia Dei Filium in homine vidiſſet. O in nuncupatione novi nominis felix Eccleſiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius petra, quæ infernas leges, & tartari portas, & omnia mortis clauſtra diſſolveret!* Et alibi: *Super hanc igitur confeſſionis petram Eccleſiæ ædificatio eſt. Hæc fides Eccleſiæ fundamentum eſt, per hanc fidem infirmæ adverſus eam ſunt portæ inferorum, ... Hæc fides omnium beatitudinum gloriam meruit in Petro*, &c. Et, *Poſt Sacramenti confeſſionem Beatus Simon ædificationi Eccleſiæ ſubjacens, & claves Regni cœleſtis accipiens.* Et alibi, *Petrum cui claves Regni cœlorum dederat, ſuper quem Eccleſiam ædificaturus erat, adverſus quam portæ inferni nihil prævalerent, tali convicio deteſtantem hoc ſacramentum paſſionis excepit*: Vade poſt me ſatana, ſcandalum mihi es. *Tanta enim ei religio fuit pro humani generis ſalute patiendi, ut Petrum primum Filii Dei confeſſorem, Eccleſiæ fundamentum, cœleſtis Regni janitorem, & in terreno judicio judicem cœli, ſatanæ convicio nuncuparet.* Obſervandum interim venit, Orientales Verſiones Chriſti ſententiam ita reddere, ut nullum dubium ſupereſſe poſſit, quin ad Petri perſonam hæc verba referenda ſint, *Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Ita Verſio Syriaca: *Quin etiam dico tibi, Tu es Petra, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam.* Perſica: *Et ego dico tibi, Tu es Petra Religionis meæ, & fundamentum Eccleſiæ meæ ſuper te extructum erit.* Arabica: *Et ego dico tibi, quia tu es Petra, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam.* Æthiopica: *Et ego quidem dico tibi, quod es Petra, & ſuper hanc Petram ædificabo domum meam Chriſtianorum.*

S. Aug. lib. 1. Retract. cap. 21.

S. Hil. c. 16. in Matt.

Idem lib. 6. de Trinit. n. 36. & 37.

Ibid. n. 20.

Idem, tr. in Pſ. 131. n. 4.

XI. *Et portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.* Opponit Chriſtus ædificium ædificio, civitatem diaboli civitati Dei. Portarum verò nomine civitatem ipſam, tamquam munitiſſimæ partis nomine, ſignificari, ex Scripturarum phraſi notum eſt. Geneſ. 22. 17. *Poſſidebit ſemen tuum portas inimicorum ſuorum.* Et cap. 24. 60. *Creſcas in mille milia, & poſſideat ſemen tuum portas inimicorum ſuorum.* Igitur *portæ inferi*, id eſt, poteſtas diaboli, Hæreticorum errores, perſecutiones Tyrannorum, improborum quorumvis hominum molitiones, vitiorum incurſiones & ſcandala, non prævalebunt adversùs Eccleſiam, ſive oppugnatam, ut eam vincant, ſive expugnantem, ut illi reſiſtant. *Eccleſia ſancta, Eccleſia una, Eccleſia vera, Eccleſia catholica, contra omnes hæreſes pugnans, pugnare poteſt, expugnari tamen non poteſt. Hæreſes omnes de illa exierunt, tamquam ſarmenta inutilia de vite præciſa: Ipſa autem manet in radice ſua, in vite ſua, in charitate ſua. Portæ inferi non vincent eam.*

S. Hieron.

S. Aug. Serm. aliis lib. 1. de Symbolo ad Catechumenos.

XII. *Et tibi dabo claves Regni cœlorum. Et quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis.* Clavium nomine hìc intelligitur ſumma poteſtas & auctoritas, non ſolùm remittendi & retinendi peccata; non docendi ſolùm, ſed regendi; inde ſumpta metaphora, quòd claves domus & civitatis penès dominum vel gubernatorem ſint. Hinc Iſajæ 22. 20. 21. 22. *Vocabo ſervum meum Eliacim filium Helciæ, & induam illum tunica tua, & cingulo tuo confortabo eum, & poteſtatem tuam dabo in manu ejus.... & dabo clavem domus David ſuper humerum ejus: & aperiet, & non erit qui claudat: & claudet, & non erit qui aperiat.* Et Apocalypſis 3. 7. *Hæc dicit ſanctus & verus, qui habet clavem David: qui aperit, & nemo claudit: claudit, & nemo aperit.* Regni cœlorum nomine hìc intelligitur Eccleſia; qua voce Chriſtus uſus eſt, ut ſignificaret, poteſtatem Petro collatam, cœleſtem eſſe ac ſpiritualem, quæ tota eò ſpectet, ut homines ad Regnum cœlorum ſive ad beatitudinem æternam præparentur, dirigantur, perducantur. Clavium itaque nomine ſignificatur poteſtas omnis ad Eccleſiæ regimen neceſſaria: poteſtas, inquam, recipiendi, expellendi, præcipiendi, prohibendi, puniendi, remittendi peccata, retinendi, diſpenſandi, condendi leges, judicandi, &c.

Et quodcumque ligaveris ſuper terram, &c. Alia metaphora explicat amplitudinem & excellentiam poteſtatis Petro datæ. Quocunque vinculo aliquem alligaveris, vel ſolveris in terra, judicans, & Eccleſiam meam regens, hoc meo judicio ratum in cœlis habebitur, ita ut ille verè ligatus ſit, vel abſolutus. Vinculorum autem nomine hic ſignificantur tum peccata & peccatorum pœnæ, tum præcepta, de quibus ſcriptum eſt, *Alligant enim onera gravia*, &c. Vota denique, juramenta, & quæcunque obligationes, quibus homines à Regno cœlorum conſequendo impediri poſſunt. Horum omnium ſolvendorum auctoritatem ſum-

Mat 23. 4.

summam, plenamq; potestatem Christus Petro confert tamquam Vicario suo, Ecclesiæ suæ capiti, & Ministro reconciliationis hominum cum Deo; sive potiùs se collaturum aliquando promittit. Claves autem Regni cœlorum, & ligandi solvendique potestatem, quatenùs auctoritatem remittendi vel retinendi peccata significant, Petrus accepit suo Ecclesiæque totius nomine, *Cujus personam solus gestabat. Has enim claves non homo unus, sed unitas accepit Ecclesiæ. Hinc ergo Petri excellentia prædicatur, quia ipsius universitatis & unitatis Ecclesiæ figuram gessit, quando ei dictum est: Tibi trado, quod omnibus traditum est. Nam ut noveritis, Ecclesiam accepisse claves Regni cœlorum, audite in alio loco quid Dominus dicat Apostolis suis*: Accipite Spiritum Sanctum: si cui dimiseritis peccata, dimittuntur ei; si cui tenueritis, tenebuntur. *Hoc ad claves pertinet, de quibus dictum est*: Quæ solveritis in terra, soluta erunt & in cœlo; & quæ ligaveritis in terra, ligata erunt & in cœlo. *Sed hoc ipsi dixit, ut sciatis, quia Petrus universalis Ecclesiæ personam tunc gerebat.* Sed hæc Petri singularis excellentia est, quòd Ecclesiæ gesserit in figura personam, *propter primatum quem in Discipulis habuit*. Quæcumque ligaveris super terram, &c. *Transivit quidem etiam in alios Apostolos jus potestatis istius, & ad omnes Ecclesiæ Principes decreti hujus constitutio commeavit: sed non frustra uni commendatur, quod omnibus intimetur. Petro enim ideò hoc singulariter creditur, quia cunctis Ecclesiæ rectoribus Petri forma præponitur.* Denique *Petrus claves Regni cœlorum*, à Christo, *communicandas cæteris, solus accepit*. Et quodcumque ligaveris, *&c.* & quodcumque solveris, *&c. Actu judiciali, non nudo ministerio pronuntiandi & declarandi, remissa esse peccata; ligatum erit in cœlis, vel solutum.*

S. Aug. Ser. 295. aliàs de diversis 108.

Sermon. 149. aliàs de div. 21.

Lib. de Agone Christiano, c. 30.

Enarra. in Ps. 108. n. 1.

Tract. 50. in Joannem, n. 12. tr. 118. n. 4. & tr. 124. n. 5.

S. Leo. Ser. 3. Optatus Milev. lib. 1.

Sacra Synodus Tridentina.

XIII. *Tunc præcepit Discipulis suis, ut nemini dicerent, quia ipse esset Christus*. Hujus scilicet enuntiationem veritatis pro ratione locorum & temporum dispensandam sibi Christus servavit, quandiu in terris versaretur; quam Discipuli majore cum fructu palam essent prædicaturi post ejus Resurrectionem, in cœlos Ascensum, & Missionem Spiritus Sancti, virtute ex alto tunc induti ac roborati, ut intrepidè Jesum esse Christum Deique Filium, Judæis ac Gentibus prædicarent. 2. Id prohibuit Christus, ut populus ipsum esse Messiam statueret, non tam ex domesticis suorum testimoniis, quàm ex sermonibus & miraculis ipsius, quibus id demonstravit. 3. Ne tenella fides hominum animis insita, imminentis Passionis tempestate subverteretur. Quam rationem indicat S. Lucas his verbis: *Respondens Simon Petrus dixit: Christum Dei. At ille increpans illos, præcepit, ne cui dicerent hoc, dicens: Quia oportet Filium hominis multa pati, & reprobari à Senioribus, & Principibus Sacerdotum, & Scribis, & occidi, & tertia die resurgere.* Cujus rei gratia mandavit: (inquit S. Chrysostomus) *Ut scilicet scandalis de medio sublatis, & Mysterio Crucis, ac Domini Passione consummata, cum nihil restaret, quod retundere ac perturbare multitudinis fidem posset, sincera & immobilis opinio de ipso in audientium animis confirmaretur. Nondum enim clarè sua virtute effulserat: qua de causa post Resurrectionem, quando rerum veritas erat coruscatura, & virtus eorum quæ fiebant, præcipuè Apostolis erat auxiliatura, volebat ista prædicari.* Non æquale erat in Palæstina videre, modò quidem miraculis clarum, modò verò contumeliis affectum & agitatum, ac maximè quando Crux miraculis erat succesura; & ubique terrarum fide ac adoratione certa perspicere nihil ampliùs tale, quale passus fuerat, patientem. Propterea igitur mandavit, ne ulli dicerent. *Quod enim jam radices egit, si evulsum fuerit, non facilè potest iterum plantatum pullulare: quod verò postea quam semel satum est, immobile ac radicatum permansit, facilè propagatur, & crescit. Nam si Discipuli qui plurima viderunt, multaque audierunt arcana, solo auditu scandalizati fuerunt, nec ipsi solum, verum etiam & vertex omnium Petrus: cogita, quid vulgus, qui sublimiora illa arcana non cognoverunt, nulla Spiritus gratia stabiliti fuere, perpessi fuissent, si quem Filium Dei esse didicissent, eum crucifigi & omni contumelia exagitari viderent. Si enim Discipulis dicebat*: Multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò: *Quantò magis reliqua multitudo decidisset, si ante opportunum tempus hujusmodi summum Mysterium fuisset revelatum?* S. Hieronymus legit: *Præcepit Discipulis suis, ut nemini dicerent, quia ipse esset Jesus Christus*. Sed vocem, *Jesus*, hic omittunt vetustissima & probatissima exemplaria, tam Græca quàm Latina, Versio qua nunc Ecclesia utitur, Syriaca Versio, Origenes, Ambrosius, Theophylactus. *Jesus*, nomen est proprium, quo apud omnes noscebatur; *Christus*, nomen est dignitatis: quare, quod nonnulli Codices hìc habent, *Jesus*, interpretamentum fuit, quod ante Hieronymi tempora è margine irrepsit in textum.

Luc. 9. 20. 21.

S. Jo. Chrys. hom. 55. in Matt.

Joan. 16.

XIV. *Exinde cœpit Jesus ostendere Discipulis suis, quia oporteret eum ire Jerosolymam, & multa pati à Senioribus & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die resurgere.* Cùm Jesus Divinitatem suam Discipulis declarasset, mysteria reparandæ salutis humanæ, Passionem scilicet ac mortem suam eos docuit, ne, si non præmoniti passionem ejus viderent, de illius Divinitate dubitarent. Ostendit igitur Apostolis, oportere, ut Jerosolymam abiret, & multas verborum ac rerum injurias pateretur, & à Judicibus Synedrii Magni, Scribis, & Principibus Sacerdotum conspiratione facta, occideretur Gentium ministerio, & tertia die à sui occisione resurgeret ad vitam immortalem. Docuit, se pati & mori *oportere*, ut implerentur Prohetarum vaticinia, ut Patris æterni mandato satisfaceret, ut consilium ipse suum de generis humani redemptione perficeret. Jerosolymis porrò hæc mysteria consummanda monet, destinato suæ Passioni, Morti, ac Resurrectioni loco, ob convenientissimas rationes. 1. Ut ibi re ipsa exhiberet veram pro peccatis hostiam, ubi umbræ & figuræ, Pascha scilicet, aliaque sacrificia legalia offerebantur. 2. Ad supplicii augmentum, ut probrosissimum esset. 3. Ad gloriam ejus, ut ex totius Judææ Metropoli facilius in orbem universum hujus rei fama perferretur. Mortem suam prædicit, ne Regnum suum terrenum sperarent: Resurrectionem, ne animis deficerent.

Marci 8. 32. S. Hieron. in hunc locum.

XV. *Et assumens eum Petrus, cœpit increpare illum, dicens: Absit à te, Domine: non erit tibi hoc.* Petrus seorsim adducens eum, ne coram condiscipulis Magistrum arguere videretur; sive, *apprehendens eum*, manu, aut veste, ut amicus amicum solet, aliquid ipsi clam dicturus; cœpit increpare eum, non jurgantis animo, sed vehementer amantis affectu, dicens: *Absit à te Domine*; sive, quæ Græci textus vis est, *Propitius sit tibi, Domine: non erit tibi hoc*: aures meæ non ferunt, nec fieri potest, ut Filius Dei occidendus sit.

XVI. *Qui conversus, dixit Petro: Vade post me, satana, scandalum es mihi, quia non sapis quæ Dei sunt, sed ea quæ hominum.* Facesse hinc, qui amoris specie te mihi hostem præbes pessimumq; consultorem, & quasi satanæ partes obis, Passionis meæ mysterio, adeòque redemptioni hominum impedimentum apponens, quantum in te est. *Scandalum es mihi*, offensioni mihi es; cùm ab obedientia quam Patri debeo; à consummatione charitatis & misericordiæ quam humano generi exhibere decrevi; à consummatione mysterii, quod mihi glorioßissimum erit, me avocas; mihique horrorem cruciatuum, ignominiæ, & mortis injicere conaris. Res æstimas non ex divinæ sapientiæ regulis, ex decreto & voluntate Dei, sed ex sensu carnis & hominum judicio, humana tantùm commoda spectas, & mea & tua, posthabitis Dei negotiis & gloria, quæ commodis omnibus, incolumitate corporis, & vita ipsa, potiora cuique esse debent. Hæc increpatio Christi non repugnat primatui Petri: Primatus enim Ecclesiasticus & suprema auctoritas carnalem omnem sensum non adimit hominibus in gratia non confirmatis. Nondum Spiritus Sanctus Apostolis datus fue-

fuerat: immò nec primatus Petro collatus, sed tantùm promissus, ut scitè S. Hieronymus observat: *Omnia de futuro, quæ si statim dedisset ei, nunquam in eo prævæ confessionis error invenisset locum.* S.Hieron. in hunc locũ.

XVII. *Tunc Iesus dixit Discipulis suis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Postquam carnalem Petri sensum reprehendit Jesus, Discipulos suos à simili affectu & animi dispositione absterruit. Discipulorum nomine hìc intellige non Apostolos tantùm, sed omnes qui Christum sequebantur. Marci 8. 34. *Et convocata turba cum Discipulis suis, dixit eis*, &c. Lucæ 9. 23. *Dicebat autem ad omnes*, &c. *Si quis vult post me venire*, id est, me sequi, non pedibus corporis, sed affectibus mentis & imitatione; si quis vult meus esse Discipulus: *Abneget semetipsum*: sibi ipsi renunciet, naturales affectus erga commoda hujus vitæ, ipsamque vitam, exuat; rerumque omnium ac vitæ ipsius jacturam, pro Dei gloria, æternaque animæ suæ salute facere sit paratus. *Et tollat crucem suam.* Quaslibet ærumnas à Deo sibi destinatas, ejusque permissu ab hominibus sibi illatas pietatis causa; mala quælibet lubenti animo suscipiat, & constanter patiatur; & hac ratione, se ipsum nempè abnegando in vitæ periculis, & carnis afflictionibus, quasi non ipse, sed alius pateretur; & crucem suam ferendo, ut ego meam sum portaturus, *sequatur me*, id est, imitetur. Apud S. Lucam habetur explicatiùs: *Tollat crucem suam quotidie, & sequatur me.*

XVIII. *Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet eam: qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam.* Qui voluerit se ipsum servare in hoc sæculo, ac propterea fidem negare, vel Dei legem violare non dubitaverit, se ipsum perdet in futuro sæculo: contra verò qui se ipsum vitamque suam propter me in hoc mundo exposuerit, ac perdiderit, meliorem ac immortalem vitam in altero sæculo recipiet. *Quid enim prodest homini, si mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?* Metaphora est de foro sumpta, in quo si quis de possessione locupleti, simul & de vita litigaret, nihil lucraretur, si possessionem quidem obtineret, sed vitam perderet. Quid juvabitur homo, si mundum universum in hac vita lucretur, animam verò suam, se ipsum perdat in Dei judicio? Aut quid dabit homo, quo se ipsum ab æterna perditione redimat, cùm in ipsam incurrerit, cùm de illius salute in judicio Dei actum fuerit? Nihil sanè: Damnum enim prorsùs inæstimabile & irreparabile est. Confer cum Lucæ 9. 25. *Quid enim proficit homo, si lucretur universum mundum, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat?*

XIX. *Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis: & tunc reddet unicuique secundùm opera ejus.* Filius hominis, ego ipse, qui nunc vivo in carne passibili & mortali, veniam aliquando in gloria, quæ mihi cum Patre communis est, quasi Unigenito ipsius; non cum paucis Discipulis, sed *cum Angelis*, qui ministri mei sunt æquè ac Patris: & tunc reddam unicuique secundùm meritum operum, non externorum duntaxat, sed internorum præcipuè; præmium bonis, supplicium malis. Quamobrem nullis muneribus aut precibus flecti poterit judex aut corrumpi, nullo personarum intuitu inclinari, ut salvum faciat eum, qui seipsum perdere maluit.

XX. *Amen dico vobis: Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in Regno suo.* Quidam eorum qui hìc adsunt, non morientur, donec videant Filium hominis in ea gloria & majestate, qua in Regno suo fulgebit, apparentem. Id in Transfiguratione Christi impletum est, in qua gloriæ ejus specimen, non omnes, sed electi Discipuli, Petrus, Jacobus, & Joannes, viderunt in Monte sancto. Vel, donec videant Filium hominis, me qui brevi moriturus sum, potenter regnantem in Ecclesia & in orbe, postquam resurrexero, & in cœlos ascendero, & tamquam Salvatorem Mundi, verumque Deum, à multis adoratum & prædicatum. Misso namque Spiritu Sancto, Euangelii propagatio, Domino cooperante, & Apostolorum prædicationem confirmante innumeris miraculis, ipsum jam regnare comprobabat. Atque hunc sensum indicare videtur Christi sententia Marci 8. 39. *Amen dico vobis: Quia sunt quidam de hic stantibus*, (adstabant autem non Apostoli soli, sed & turbæ) *qui non gustabunt mortem, donec videant Regnum Dei veniens in virtute.* De hoc Christi Regno S. Petrus in concione ad Judæos loquebatur: *Hunc Iesum resuscitavit Deus, cujus omnes nos testes sumus. Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus Sancti accepta à Patre, effudit hunc, quem vos videtis & auditis. Non enim David ascendit in cœlum: dixit autem ipse: Dixit Dominus Domino meo: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Certissimè sciat ergo omnis domus Israel, quia & Dominum eum, & Christum fecit Deus, hunc Iesum quem vos crucifixistis.*

Origenes. S. Hil. c. 17. in Matt. S. Jo. Chryso. hom. 17. in Matt. S. Hieron. in hunc locũ. S. Ambros. lib. 7. in Lucam, n. 6. S. August. in c. 2. epist. ad ad Gal. n. 13.

S. Leo, hom. de transfig.

Act. 2. 32. 33.

Sensus Moralis.

I. ET *accesserunt ad Iesum Pharisæi & Sadducæi tentantes: & rogaverunt eum, ut signum de cœlo ostenderet eis.* Sic hæretici & improbi, contrariis erroribus ac studiis inter se dissidentes, adversùs Christum & ejus Ecclesiam, adversùs veritatem ac pietatem conspiratione facta pugnant. *Nihil interest illis diversa tractantibus, dum ad unius veritatis expugnationem conspirent... Hoc negotium illis non Ethnicos convertendi, sed nostros evertendi. Hanc magis gloriam captant, si stantibus ruinam, non si jacentibus elevationem operentur.* Deum tentant, antiquis prodigiis & miraculis, quibus fides à Christo confirmata est, credere nolunt Athei & Politici, quibus nulla Religio, ut Sadducæis; signa de cœlo volunt, quibus nec fidem adhiberent, *Censores Divinitatis*. Temeraria curiositas gradus est ad hæresim, imò ad atheismum. *Nobis curiositate opus non est post Christum Iesum, nec inquisitione post Euangelium. Cedat curiositas fidei, cedat gloria saluti.*

Tert. lib. de præscript. hæret. c. 41. & 42.

Tert. lib. 2. cont. Marc.

Tert. lib. de præscript.

II. *At ille respondens, ait illis: Facto vespere dicitis: Serenum erit, rubicundum est enim cœlum; & mane: Hodie tempestas, rutilat enim triste cœlum. Faciem ergo cœli dijudicare nostis, signa autem temporum non potestis scire?* Homines terreni de futuris eventibus soliciti sunt, tempora observant, quærunt opportunum tempus res suas temporales agendi: & tempus non arripiunt, quod semper opportunum adest, agendi maximum negotium, *unum necessarium*, salutis suæ: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Præclarè de Mathematicis & Astrologis scripsit S. Augustinus: *Per impiam superbiam deficientes à lumine tuo, tanto ante solis defectum futurum prævident, & in præsentia suum non vident.* Studiosè inquirunt, an serenum vel pluvium futurum sit cœlum: & non curant *pluviam illam voluntariam*, quam segregat Deus hæreditati suę. Quærunt, an tranquillum futurum sit, an procellosum mare: & tempestates non curant, pravarum cupiditatum & vitiorum conflictu, tentationumque & occasionum peccati, quibus se exponunt, ventis in corde suo excitatas: *Impii quasi mare fervens, quod quiescere non potest; & redundant fluctus ejus in conculcationem & lutum.* Facto vespere, dicit, Serenum erit, rubicundum est enim cœlum: *id est, Sanguine Passionis Christi, in primo adventu, indulgentia peccatorum datur.* Et mane: Et hodie tempestas, rubet enim cum tristitia cœlum: *id est, quod secundo adventu, igne præcedente venturus est.* Faciem ergo cœli judicare nostis, signa autem temporum non potestis? *Signa temporum dixit de adventu suo, vel passione, cui simile est roseum cælum vespere: & item de tribulatione ante adventum*

2. Cor. 6.

S. Aug. lib. 5. confes. c. 3.

Psal. 67. 10.

Isai. 57. 20.

S. Aug. lib. 1. qu. Euangel. quæst. 20.

suum

suam futuræ, cui simile est, manè roseum cum tristitia cœlum. Faciem cœli dijudicare scitis, & signa temporum non potestis? *Vide mitissimum Salvatoris animum: quamvis enim non discendi gratia, sed reprehendendi, signum de cœlo quærerent, causam subjecit, quare negavit. Sicut enim in cœlo, inquit, aliud tempestatis, aliud sereni temporis signum est, & nullus signo tempestatis conspecto tranquillitatem exspectat; neque tranquillo tempore tempestatem scrutatur: eodem modo de me cogitare oportet. Aliud enim tempus hujus adventus est, aliud futuri. His miraculis, quæ in terra facio, vobis nunc opus est: quæ verò in cœlo fiunt, illi tempori reservantur. Nunc enim quasi Medicus veni, tunc quasi Iudex adero: nunc quasi errabundas oves reducam, tunc verò factorum rationes repetam. Et nunc quidem occultiùs, tunc verò apertissimè cœlo implicato, Sole abdito, Luna obscurata veniam; tunc virtutibus cœlorum commotis, quasi fulgor subitò meus adventus omnibus apparebit: sed horum opportunum nunc tempus non est; non enim ad hæc, sed ad Passionem veni atque ad mortem. Non audistis Prophetam dicentem:* Non contendet, neque clamabit, neque audietur foris vox ejus? *Et alium Prophetam rursus,* Descendet sicut pluvia in vellus? *Quòd si quis ea signa commemorat, quæ Pharaonis tempore facta fuerunt, sciat, tunc opportunè ad incutiendum hosti terrorem facta fuisse; quibus non eget, qui ad amicos & domesticos venit.* Quomodo autem & magna illa, quæ petitis, faciam, cùm parva hæc non credatis? Parva quantùm ad ostentationem dico: Nam virtute quidem multò hæc illis majora fuerunt. Quid enim peccatorum remissioni exæquabitur? aut quid majus excogitari potest, quàm mortuos excitare, dæmonia depellere, dissolutam corporis compaginem verbo consolidare?

S. Jo. Chryso. hom. 54. in Matt.

Isai. 42.

Psalm. 72.

III. *Generatio mala & adultera signum quærit: & signum non dabitur ei, nisi signum Ionæ Prophetæ. Et relictis illis, abiit.* Miracula & numero & magnitudine sufficientia Christus ediderat, ut Missionem suam ac Divinitatem comprobaret: unum adhuc necessarium erat Resurrectionis ipsius, cujus figura in Jona exhibita fuerat, ut mortis ejus crucisque scandalum tolleretur, ut implerentur Scripturæ, ut Christiana Religio fundaretur, cujus Christus à mortuis redivivus Sacerdos est in æternum, & victima glorioſa, quæ jam non moritur. Hinc Apostolus: *Si Christus non resurrexit, inanis est prædicatio nostra, inanis est & fides vestra.* Et rursus: *Si confitearis in ore tuo Dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quòd Deus illum suscitavit à mortuis, salvus eris.* Vide quæ ad similis explicationem sententiæ diximus cap. 12. Non absque consideratione prætereundum est, quod S. Marcus refert, Christum ingemuisse, cùm Pharisæi & Sadducæi tentantes eum, signum de cœlo postularunt; quod misericordiæ ipsius argumentum est erga eos, qui beneficiis ejus ac miraculis abutuntur, quos non deserit omnipotens & piissimus Medicus, nisi quia insanabiles malæ voluntatis vitio evaserunt. *Et ingemiscens spiritu, ait: Quid generatio ista signum quærit?*

1. Cor. 15.

Rom. 10.

Marci 8. 8.

IV. *Et cùm venissent Discipuli ejus trans fretum, obliti sunt panes accipere.* Quid mirum, siquidem Panem vivum, qui de cœlo descendit, Panem Angelorum, quo spiritualiter reficiebantur, secum habebant? Qui Christum sequitur, & gustavit, quàm suavis est Dominus, facilè rerum terrenarum obliviscitur, vix ad corporis necessitates attendit, *Deo pastus & saginatus*, ut de Moyse Tertullianus ait.

Tertul. lib. de Jejuniis.

V. *Qui dixit illis: Intuemini & cavete à fermento Pharisæorum & Sadducæorum.* Fermentum Pharisæorum, superbia, invidia, hypocrisis. Ab istorum contagione vitiorum, quæ eo perniciosiùs & periculosiùs grassantur, quò spiritalia sunt, minoremque sui ingenerant horrorem, sibi caveant maximè, qui eruditione, pietate, vitæ austeritate singulares videntur & celebrantur. Vitæ futuræ oblivio, æternæque salutis incuria, fermentum Sadducæorum est, qui nec animæ immortalitatem, nec resurrectionem corporis credebant. Quot ex iis qui se Christianos esse profitentur, ita vivunt, ac si neutrum crederent; bonis temporalibus & terrenis voluptatibus penitùs immersi, quasi aliam æternamque vitam non exspectarent? Simplicitas & humilitas Christiana, bonorumque æternorum exspectatio, Christi fermentum est, quo conspersa anima, crescit in augmentum Dei; & cor fervens dilatatur, sursumque ad Dominum erigitur.

VI. *At illi cogitabant intra se, dicentes: Quia panes non accepimus. Sciens autem Iesus, dixit: Quid cogitatis intra vos modicæ fidei, quia panes non habetis?* &c. Apostolorum infirmitas, antequam Spiritus Sancti descensu renovati & confirmati fuissent, ostendit gratiæ Christi necessitatem, ut ejus documenta & præcepta capiamus, memoria teneamus, diligamus, impleamus. De corporis quàm de animæ necessitatibus priùs cogitat; magisque solicitus est infelix homo, de corpore cibis materialibus alendo, magis quàm de anima Dei verbo, Spiritu, gratia, Christique Corpore reficienda. Hujus defectus origo, infirmitas fidei est. Ob hanc acriter, sed amanter, Discipulos reprehendit Dominus Jesus, suaque illa increpatione ipsos & à Judaicis observationibus abducit, & editorum à se miraculorum, adeòque gratiarum illis collatarum memoriam renovat, & ipsos ad majorem fidem atque fiduciam excitat, ut jam non formident neque contremiscant, si quando sibi deficere panes viderint, sed omnia hæc caduca negligant, ejus providentiæ & bonitati confidentes, qui *dat escam timentibus se; & non affliget fame animam justi.* Nobis etiam documento est increpatio illa Christi, ne subditis semper adulemur; sed eos arguamus, & increpemus, quoties ipsorum saluti expedit, *in spiritu lenitatis, in omni patientia & doctrina*: nec optemus etiam, ut nobis semper blandiantur, ac remissius molliùsque nobiscum agant. Ne etiam velimus prosperis ac secundis rebus semper uti: quia & adversis eruditi, atque emendari, nobis utile est ad salutem; ideò Deus rerum adversarum & secundarum, calamitatum & consolationum vicissitudines amicos suos experiri voluit, ut Abraham, Isaac, Jacob, Moysen, Job, Apostolos.

Prov. 10. 3. S. Jo. Chryso. hom. 54. in Matt.

VII. *Tunc intellexerunt, quia non dixerit cavendum à fermento panum, sed à doctrina Pharisæorum & Sadducæorum.* Moralis corrupta, fermentum est, ex corruptione cordis originem ducens, quæ mores plurimorum inficit ac depravat, & longè latèque vim suam pestiferam brevi temporis intervallo diffundit. Moralis corruptæ dogmata rectè cum Tertulliano appellaverim *Doctrinam venenorum.* Pinxit quidam (si Æliano Varroni fides,) Homerum carmina eructantem, tum alios Poetas excipientes, quæ ille eructasset. Ingeniosum commentum, ut ab eo cæteros Poeticam hausisse significaret. Homeri loco in tabula pingamus Luciferum virulenta dogmata, Moralis Christianæ puritatem corrumpentia, evomentem, & molliorum opinionum, quæ hominis libertati, cupiditati, sæculi consuetudini contra Dei Legem favent, auctores, qui avidè sordes illas lambunt, excipiunt, & ad hominum perniciem effundunt: *Fermentum vetus, fermentum malitiæ & nequitiæ*, quod *totam* Christianæ plebis *massam corrumpit.* His hominibus *Lex mendacium, diabolus religio, sacrificium turpitudo.* Sectæ duæ Moralis Christianæ puritati oppositæ, à Judæis ad Christianos pleroſque spiritum suum erroresque transmiserunt. Prima Pharisæorum, qui externa dumtaxat religionis & pietatis opera exercent ad pompam & ostentationem, charitate & humilitate neglectis, quæ sunt Religionis anima. Hi mulierculis similes, quæ cùm naturali careant pulchritudine, fuco sibi fallacem decorem & gratiam arcessunt: Sponsæ Christi longè dissimiles, cujus *Omnis gloria ab intus.* Altera secta Sadducæorum est, qui alia præter temporalia terrenaque bona, aliam præter hujus vitæ felicitatem non credunt, non agnoscunt, aut certè sic vivunt, quasi non crederent: Quamobrem iis adulantur & serviunt, qui temporalis prosperitatis arbitri & domini videntur. His apprimè convenit illud Isaiæ: *Et vos qui dereliquistis Dominum, qui oblitus estis Montem san-*

Tertul. lib. de præscript. cap. 14.

1. Cor. 5.

S. Leo, Ser. 15. cap. 4.

Psal. 44.

Isaiæ 65. 11.

sanctum meum, qui ponitis Fortunæ mensam, & libatis super eam. Hi Judæos imitantur, qui cùm Ægyptiorum idola adorassent, à Jeremia Propheta reprehensi, responderunt: *Sermonem, quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te: sed facientes faciemus omne verbum, quod egredietur de ore nostro, ut sacrificemus Reginæ cœli, sicut fecimus nos, & Patres nostri, Reges nostri, & Principes nostri in urbibus Iuda, & in plateis Ierusalem: & saturati sumus panibus, & bene nobis erat, malumque non vidimus.* Achaz Regis Juda impietatem imitantur, qui variis plagis ob scelera sua à Domino afflictus, impietatem auxit, & Assyriorum hostium suorum Diis victimas immolavit, dicens: *Dii Regum Syriæ auxiliantur eis, quos ego placabo victimis, & aderunt mihi: cùm è contrario ipsi fuerint ruinæ ei, & universo Israel.*

Jer.44.16.17.

2.Paral. 28. 23.

VIII. *Venit autem Iesus in partes Cæsareæ Philippi, & interrogabat Discipulos suos, dicens: Quem dicunt homines esse Filium hominis? At illi dixerunt: Alii Ioannem Baptistam, alii autem Eliam, alii verò Ieremiam, aut unum ex Prophetis. Dicit illis Iesus: Vos autem, quem me esse dicitis?* Humilitatem & modestiam verbis factisque perpetuò docet Dominus Jesus. Humili Filii hominis nomine vocari amat, ut hominum superbiam jactantiamque damnet, qui vanis honorum titulis intumescunt: *Vocaverunt nomina sua in terris suis.* Non curiositate, non inanis gloriæ studio Christus inquirit, quæ sint hominum de se opiniones: non modò enim varios sermones hominum de se noverat, sed & cogitationes illorum. Verùm necessitas instruendi Discipulos suos, ipsosque adversùs Mundi errores & pravas opiniones muniendi, impulit ipsum, ut id ab iis quæreret. Sic Pastores animarum & Prædicatores inquirere debent quid populi de Religione, quid de Moralis Christianæ officiis sentiant, ut si qui errores sparsi fuerint, vel obrepserint, eos impugnent ac destruant. De se verò quàm honorificè sentiant, curiosè inquirere non debent, ne gloriam suam, non Dei, quærere videantur. Curent tantùm, ut in omnibus exhibeant se sicut Dei Ministros, & bonus odor Christi sint in Ecclesia. Utinam Christum imitarentur Ecclesiastici Religiosique viri, nec sæculi rebus se immiscerent, aut de his quæ in sæculo fiunt vel dicuntur, sermones inter se, vel cum sæcularibus hominibus haberent, nisi quatenùs ad Religionem vel Ministerium suum referuntur! At non Ecclesiasticis modò Religiosisque viris, sed Christianis omnibus curiosæ illæ, otiosæ, vanæ confabulationes sunt interdictæ, qui de omni verbo otioso rationem reddituri sunt in judicio Dei, & loqui debent ut & cogitare, *quæcunque sunt vera, quæcumque pudica, quæcumque justa, quæcumque sancta, quæcumque amabilia, quæcumque bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ.* Ideò juniores viduas Apostolus graviter corripit, quæ *otiosæ discunt circuire domos; non solùm otiosæ, sed & verbosæ & curiosæ, loquentes quæ non oportet.* Christianus Dei Spiritu vivens, nonnisi cum Deo, de Deo, & pro Deo loqui debet, ad ejus gloriam, & ædificationem proximi: *Si quis loquitur, quasi sermones Dei.* Loquamur *Dominum Iesum, quia ipse est sapientia, ipse est verbum Dei. Nam & hoc scriptum est:* Aperi os tuum verbo Dei. *Ipsum spirat, qui sermones ejus resonat, & verba meditatur. Ipsum semper loquamur. Cùm de sapientia loquimur, ipse est: cùm de virtute loquimur, ipse est: cùm de justitia loquimur, ipse est: cùm de pace loquimur, ipse est: cùm de veritate, & vita & redemptione loquimur, ipse est.* Verba sunt S. Ambrosii, Enarrat. in Psal. 36.

Ps.48.12.

Philipp.4.8.

1.Tim.5.13.

1.Petri 4.11.

Tertul. lib. 2. ad nationes.

At illi dixerunt: Alii Ioannem Baptistam, alii Eliam, & cætera. *Varietas opinionum venit ex ignorantia veritatis.* Non ex humani ingenii conjecturis, non ex vulgi rumoribus, non ex Philosophorum opinionibus, non ex Sapientum & Potentum hujus sæculi arbitrio; sed ex verbo Dei, ex Ecclesiæ doctrina, de rebus Religionis judicium ferendum est. *Vtinam veritas collocanda? in conjecturis? sed incerta conceptio est: in fabulis? sed fœda relatio est: adoptionibus? sed passiva & municipalis adoptio est. Denique apud Philosophos incerta, quia varia; apud Poetas omnia indigna, quia turpia; apud populos passiva omnia, quia voluntaria.*

S.Hil.c.16.in S.Matt.

Vos autem, quem me esse dicitis? *Significat, præter id quod in se videbatur, esse aliud sentiendum. Hæc enim confessionis tenenda ratio est, ut sicut Dei Filium, ita & Filium hominis meminerimus; quia alterum sine altero nihil spei tribuit ad salutem.* Vos autem, quem me esse dicitis? *Illis, quia homines sunt, humana opinantibus, vos qui estis dii, quem me esse existimatis?* Illos scilicet deos dixit, ad quos sermo Dei factus est: *Ego dixi, Dii estis, & filii Excelsi omnes...* adoptione, non gratia. *Dedit eis potestatem filios Dei fieri.* Quamdiu vivimus Mundo, homines dumtaxat simus: Mundo moriendum est per fidem, per charitatem, per pœnitentiam & mortificationem Christianam, ut Deo viventes, dii simus. Sed heu! malumus Mundo, carnique vivere, quàm dii fieri; quod de Imperatore Tertullianus facetè dixit, quem Ethnici Deum appellabant. *Qui Deum Cæsarem dicitis, & deridetis, dicendo quod non est; & maledicitis, quia non vult esse quod dicitis:* Mavult *enim* vivere, quàm Deus fieri.

S.Hieron. in hunc locũ.

IX. *Respondens Simon Petrus, dixit: Tu es Christus Filius Dei vivi. Respondens autem Iesus, dixit ei: Beatus es, Simon Bar-Iona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, sed Pater meus, qui in cœlis est.* Unus Petrus pro omnibus loquitur, ut unitas fidei, unitas Apostolatus, unitas Ecclesiæ, cujus personam gerit, significetur. *Petrus Ecclesiæ unicæ typus, in Apostolorum ordine primus, in Christi amore promotissimus, respondet pro omnibus. Vnus pro multis dedit responsum, unitas in multis.* Hanc unitatem diligere ac tueri usque ad sanguinis effusionem debemus: *Non* enim *habet Christi charitatem, qui Ecclesiæ non diligit unitatem.* Tu es Christus Filius Dei vivi. *Ille dixit se Filium hominis, & Petrus eum dixit Filium Dei vivi. Optimè ille commemorabat, quod misericorditer exhibuerat: ille commemorabat, quod in claritate permanebat. Verbum Dei commendat humilitatem suam, homo agnoscit claritatem Domini sui.... Et revera justum est: humiliavit se propter nos, glorificemus illum nos; non enim Filius hominis propter se est, sed propter nos.*

S.Aug.Serm. 76. alias 13. de verbis Apostoli.

S.Aug.tr 25. in Ioannem n.11.

X. *Beatus es, Simon Bar-Iona, quia caro & sanguis non revelavit tibi, &c.* In cognitione & amore Dei, & Christi, posita est beatitudo hominis Christiani; non in divitiis, non in generis claritate, non in terrena sapientia & scientia rerum creatarum; *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.* Hæc dicit Dominus: *Non glorietur sapiens in sapientia sua, & non glorietur fortis in fortitudine sua, & non glorietur dives in divitiis suis: sed in hoc glorietur, qui gloriatur, scire & nosse me.* Non in rerum naturalium & humanarum cognitione sita est felicitas nostra: *Infelix enim homo, qui scit illa omnia,* Domine Deus, *te autem nescit. Beatus autem qui te scit, etiamsi illa nesciat. Qui verò & te & illa novit, non propter illa beatior, sed propter te solum beatus est, si cognoscens te, sicut Deum glorificet, & gratias agat, & non evanescat in cogitationibus suis... Vanitas est enim mundana ista etiam nota profiteri, pietas autem tibi confiteri.* Beatus es Simon Bar-Jona, &c. *Ideò beatus es, quia Pater meus te docuit; nec terrena opinio te fefellit, sed inspiratio cœlestis te instruxit: & non caro & sanguis, sed ille me tibi, cujus sum Vnigenitus Filius, indicavit.*

Joan.17.3.

Ierem.9.23.

S.Aug. lib.5. Confes. c.4. & 5.

S.Leo, ser.1.

XI. *Et ego dico tibi: Quia tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam:* hoc est, *Sicut Pater meus tibi manifestavit Divinitatem meam: ita & ego tibi notam facio excellentiam tuam.* Quia tu es Petrus: *id est, Cùm ego sim inviolabilis petra, ego lapis angularis qui facio utraque unum; ego fundamentum, præter quod quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, ut quæ*

S.Leo, ib.

mihi

mihi poteſtate ſunt propria, ſint tibi mecum participatione communia. Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non prævalebunt adversùs eam. *Super hanc, inquit, fortitudinem extruam Templum: & Eccleſiæ meæ cœlo inferenda ſublimitas, in hujus fidei firmitate conſurget. Hanc confeſſionem portæ inferi non tenebunt, mortis vincula non ligabunt: vox enim iſta, vox vitæ eſt: & ſicut confeſſores ſuos ad cœleſtia provehit, ità negatores ad inferna demergit.....* Manet *ergo diſpoſitio* S.Leo Ser.2. cap.3. *Veritatis, & beatus Petrus in accepta fortitudine petræ perſeverans, ſuſcepta Eccleſiæ gubernacula non reliquit. Sic enim præ cæteris eſt ordinatus, ut dum petra dicitur, dum fundamentum pronuntiatur, dum Regni cœlorum janitor conſtituitur, dum ligandorum ſolvendorumque arbiter, manſura etiam in cœlis judiciorum ſuorum definitione, præficitur, qualis ipſi cum Chriſto eſſet ſocietas, per ipſa appellationum ejus myſteria noſceremus. Qui nunc pleniùs & potentiùs ea, quæ ſibi commiſſa ſunt, peragit, & omnes partes officiorum atque curarum in ipſo & cum ipſo, per quem eſt glorificatus, exequitur. Si quid itaque à nobis rectè agitur, rectèque diſcernitur: ſi quid à miſericordia Dei quotidianis ſupplicationibus obtinetur; illius eſt operum atque meritorum, cujus in ſede ſua vivit poteſtas, & excellit auctoritas. Hoc enim obtinuit illa confeſſio, quæ à Deo Patre Apoſtolico inſpirata cordi, omnia humanarum opinionum incerta tranſcendit, & firmitatem petræ, quæ nullis impulſionibus quateretur, accepit. In univerſa namque Eccleſia*: Tu es Chriſtus Filius Dei vivi, *quotidie Petrus dicit: & omnis lingua quæ confitetur Dominum, magiſterio hujus vocis imbuitur. Hæc fides diabolum vincit, & captivorum ejus vincula diſſolvit. Hæc erutos Mundo inſerit cœlo, & portæ inferi adversùs eam prævalere non poſſunt. Tanta enim divinitùs ſolidatate unita, munita eſt, ut eam neque hæretica unquam perrumpere prævitas, nec Pagana potuerit ſuperare perfidia.*

S. Jo. Chryſ. orat. in S. Petrum & Eliã tom. 1. 3. Reg. 17. XII. *Et tibi dabo claves Regni cœlorum*. Eliæ lingua *clavis cœlorum* fuit: ſiquidem pluviam per annos plurimos cohibere potuit, & precibus deinde ſuis excitare: *Vivit Dominus Deus Iſrael, in cujus conſpectu ſto, ſi erit annis his ros & pluvia, niſi juxta oris mei verba*. Verùm longè major S. Petri quàm Eliæ poteſtas: illi ſiquidem Chriſtus ipſe poteſtatem & auctoritatem dedit aperiendi claudendique cœlum peccatoribus, ut ſpiritalem gratiæ imbrem in animas eliceret, vel ſuſpenderet: *Et tibi dabo claves Regni cœlorum*. An non glorificati gloria eſt, in terra manere, & cœlum claudere? Vitam communiter inter homines vivere, atque ſupernas cœlorum ſedes ſubditis auctoritate poteſtatis exhibere?

S. Greg. ſeu alius auct. » comment. » in 1. Reg. lib. 2. c. 2. » »

Et quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cœlis: & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cœlis. S. Petro, quatenùs Eccleſiæ perſonam gerit, & omnium Epiſcoporum caput & forma eſt, poteſtas remittendi peccata confertur à Chriſto, ut innoteſcat, illam extra Eccleſiæ unitatem non eſſe, aut exerceri non poſſe. S. Aug. ſerm. 295. aliàs de div. 108. *Columba ligat, columba ſolvit; ædificium ſupra petram ligat & ſolvit. Timeant ligati, timeant ſoluti. Qui ſoluti ſunt, timeant, ne ligentur: qui ligati ſunt, orent, ut ſolvantur*. Iniquitates ſuæ capiunt Prov. 5. 22. impium, & funibus peccatorum ſuorum conſtringitur: *& præter hanc Eccleſiam nihil ſolvitur. Quatriduano mortuo dicitur*, Lazare veni foras: *Et prodiit de monumento inſtitis ligatus manibus & pedibus. Excitat Dominus, ut mortuus de monumento prodeat, ſi cor tangit, ut peccati confeſſio foras exeat. Sed parum adhuc ligatus eſt. Dominus ergo poſtquam exiit Lazarus de monumento, ad Diſcipulos, quibus dixerat*: Quæcumque ſolveritis in terra, ſoluta erunt & in cœlo: Solvite, *inquit*, eum, & ſinite abire. *Per ſe excitavit, per Diſcipulos ſolvit*. Hac poteſtate abuntur Sacerdotes, qui peccatores ligant vel abſolvunt contra legem à Chriſto poſitam, & contra regulas Eccleſiæ. Tunc tantùm Miniſtrorum ſuorum ſententiam Chriſtus in cœlis ratam habet, cùm ſecundùm leges verbo ipſius traditas, & Eccleſiæ decretis explicatas, ligant vel ſolvunt in terris. Hinc S. Ambroſius explicans illum Pſalmi 118. Verſum, *Et de lege tua miſerere mei*, ait: *Lege miſeretur, qui cum juſtitia ſapientiaque miſeretur; ut ea dimittat, quæ ſcit jure poſſe dimitti; ne cùm alterius miſeretur, ſeipſum legi faciat obnoxium*. Et exponens illa verba, *Miſerere mei ſecundùm eloquium tuum*; ait: *In ipſa Eccleſia, ubi maximè miſereri decet, teneri quam maximè debet forma juſtitiæ; ne quis à Communionis conſortio abſtentus, brevi lacrymula, atque ad tempus parata, vel etiam uberioribus fletibus Communionem, quam plurimis debet poſtulare temporibus, facilitate Sacerdotis extorqueat. Nonne cùm uni indulget indigno, plurimos facit ad prolapſionis contagium provocari? Facilitas enim veniæ, incentivum tribuit delinquendi. Hoc eò dictum eſt, ut ſciamus ſecundùm verbum Dei, ſecundùm rationem, diſpenſandam eſſe miſericordiam debitoribus*. Et tibi dabo claves Regni cœlorum, &c. *Iſtum locum non intelligunt Epiſcopi & Presbyteri, qui aliquid ſibi de Phariſæorum aſſumunt ſupercilio, ut vel damnent innocentes, vel ſolvere ſe noxios arbitrentur; cùm apud Deum non ſententia Sacerdotum, ſed reorum vita quæratur*. Sed nec in aperiendo verè pœnitentibus nimis difficiles præbere ſe debent, quibus claves Regni cœlorum ſunt commiſſæ: *Nuſquam tam vigere debent viſcera miſericordiæ, quam in Catholica Eccleſia, ut tamquam vera Mater, nec peccantibus filiis ſuperbè inſultet, nec correctis difficilè ignoſcat*.

S. Ambr. ſer. 4. in Pſ. 118. n. 23. Et ſer. 8. n. 26. S. Hier. in c. 16. S. Matt. S. Aug. lib. de Agon. Chriſt. c. 30.

XIII. *Exinde cœpit Jeſus oſtendere Diſcipulis ſuis, quia oporteret eum ire Jeroſolymam, & multa pati à Senioribus, & Scribis, & Principibus Sacerdotum, & occidi, & tertia die reſurgere*. Divinitatem ſuam illis primùm revelavit, moxque Paſſionis ſuæ mortis, ac Reſurrectionis myſteria illis declaravit; quia *Chriſtus crucifixus Judæis*, qui Chriſti Jeſu divinitatem non credunt, *ſcandalum, Gentibus autem ſtultia*, ſolis Chriſtianis *Dei virtus eſt & ſapientia*: Patitur autem & poſt Reſurrectionem Chriſtus, non à Judæis, ſed à Chriſtianis; non Jeroſolymis, ſed in Eccleſia: ipſum ſiquidem mali Chriſtiani contemnunt, injuriis afficiunt, vitam ejus Euangelio omninò contrariam agentes; ipſum peccatis ſuis, quantum in ipſis eſt, crucifigunt; eripiunt illi vitam, non quidem corporis glorioſi, cui mors jam dominari non poteſt, ſed vitam ſpiritualem, qua in juſtorum cordibus vivit: *Rurſum crucifigentes ſibimetipſis Filium Dei, & oſtentui habentes*. Patitur autem præcipuè à divitibus & potentibus ſæculi, à Sacerdotibus ambitioſis & avaris, à Doctoribus ſuperbis. Diſcipulis porrò ſuis oſtendit Chriſtus, quia oporteret eum ire Jeroſolymam, & multa pati, & occidi, & tertia die reſurgere: ut ſignificaret, hominem Chriſtianum, qui Spiritu Chriſti vivit & agitur, qui Dei in cruce pro ejus ſalute morientis filius eſt, ac diſcipulus, vitam, ærumnas, amaritudines ipſi vitæ adjunctas, tolerare debere cum patientia; mortem obire cum lætitia, reſurrectionem expectare cum fiducia. Mortem neceſſitatis nomine vulgus hominum appellat: Id verò nominis vitæ ſancti tribuunt. *Mihi vivere Chriſtus eſt, & mori lucrum*. Apoſtolus, *Aliud ad vitæ neceſſitatem refert, aliud ad mortis utilitatem. Denique & Simeon qui ait*, Dimitte ſervum tuum, *propter Chriſtum expectabat. Chriſtus enim Rex noſter eſt, & ideò quod Rex jubet, deſerere non poſſumus, aut contemnere. Vivere ergo ſervo Dei Chriſtus eſt, & mori lucrum. Quaſi ſervus enim non refugit vitæ obſequium, & quaſi ſapiens lucrum mortis amplectitur. Lucrum eſt, evaſiſſe incrementa peccati; lucrum, fugiſſe deteriora, & ad meliora tranſiſſe. Et addidit*: Diſſolvi enim, & cum Chriſto eſſe, multò melius; permanere autem in carne, magis neceſſarium propter vos. *Aliud melius, aliud neceſſarium. Neceſſarium, pro-*

1. Cor. 1. Hebr. 6. 6. Philipp. 1. S. Amb li. de bono Mort. c. 2.

propter fructum operis; melius, propter gratiam & copulam Christi. Resurrectionis autem expectatione sustentari debemus & roborari, ut & vitam ejusque ærumnas patienter feramus, & mortem læto animo obeamus. *Fiducia Christianorum, resurrectio mortuorum... Spes resurrectionis, fastidium est mortis.*

Tert. lib. de resur. car. c. 1. Idem, lib. 1. Ad nationes.

XIV. *Et assumens eum Petrus, cœpit increpare illum, dicens: Absit à te, Domine: non erit tibi hoc.* Animalis homo non percipit quæ Dei sunt: & de illius tamen consiliis & mysteriis vult ferre judicium. Deum incarnatum, passum & mortuum fuisse, humana ratio non capit. Sed *Demus, Deum aliquid posse, quod nos fateamur investigare non posse. In talibus rebus tota ratio facti, est potentia facientis.*

S. Aug. epist. 137. aliàs 3.

Qui conversus, dixit Petro: Vade post me, satana: " scandalum es mihi, quia non sapis ea quæ Dei sunt, " sed ea quæ hominum. Idem ipse *Petrus paulò ante* " *beatus, postea satanas, in momento uno, infra pau-* Idem, ser. 76. aliàs 13. de verb. Dom. cap. 2. " *ca verba. Miraris differentiam nominum, differentias adtende causarum. Adtende causam, quare beatus:* Quia non tibi revelavit caro & sanguis, sed Pater meus qui in cœlis est. *Ideò beatus, quia tibi caro & sanguis non revelavit: Si enim caro & sanguis hoc tibi revelaret; de tuo: quia verò caro & sanguis non tibi revelavit, sed Pater meus qui in cœlis est; de meo, non de tuo. Quare de meo? Quia,* Omnia quæ habet Pater, mea sunt. *Ecce audisti causam, quare beatus, & quare Petrus. Quare autem illud quod horrescimus, & repetere noluimus? Quare, nisi quia de tuo?* Non enim sapis quæ Dei sunt, sed quæ hominum..... *Timuit, ne perderet morientem, quem confessus fuerat vitæ fontem. Turbatus est, dicens:* Absit à te, Domine, non fiet istud, *Propitius esto tibi, Deus, nolo te mori. Petrus dicebat Christo, Nolo te mori, sed melius dicebat Christus, Volo pro te mori.... Hoc intuentes nos Ecclesiæ membrum, discernamus, quid de Dei, quid de nostro. Tunc enim non titubabimus, tunc in petra fundabimur, fixi & stabiles erimus adversùs ventos, imbres, flumina, tentationes videlicet præsentis sæculi. Illum videte Petrum, qui tunc erat figura nostra: modò fidit, modò titubat; modò immortalem confitetur, modò timet ne moriatur. Proinde quia Ecclesia Christi habet firmos, habet & infirmos; nec sine firmis potest esse, nec sine infirmis: in eo quod dixit Petrus,* Tu es Christus Filius Dei vivi, *firmos significat; in eo autem, quòd trepidat & titubat, & Christum pati non vult, mortem timendo, vitam non agnoscendo, infirmos Ecclesiæ significat:* Vade post me, satana, scandalum mihi es, quia non sapis ea quæ Dei sunt. *Tanta ei religio fuit pro humani generis salute patiendi, ut Petrum primum Filii Dei confessorem, Ecclesiæ fundamentum, cœlestis regni janitorem, & in terreno judicio judicem cœli, satanæ convitio nuncuparet;* quia ipsum à Passione, Cru-

S. Hilar. tr. in Ps. 131. n. 4.

ce & morte absterrere voluit. *Vocavit satanam, eò* S. Ber. ser. 2. in Cant. n. 6. *quòd saluti etsi nesciens adversaretur, qui Salvatorem mori prohiberet..... Fuit autem postea fortis ut mors Petri dilectio, cùm ex promissione Jesu Christi indutus virtute ex alto, tanta cœpit virtute diligere, ut in Concilio prohibitus prædicare nomen sanctum, constanter prohibentibus responderet: Obedire oportet magis Deo, quam hominibus. Tunc demum tota virtute dilexit, cùm nec vitæ suæ pepercit pro dilectione.* Quicumque nos à via Christi, à via Crucis, à via pœnitentiæ & mortificationis Christianæ vult abducere, velut adversarius & inimicus salutis nostræ à nobis habeatur. Falsa & carnalis amicitia est, quæ nos ab amore Crucis avertit, quam Christus tam vehementer desideravit, tam ardenter dilexit, ut ejus subeundæ causa, è sinu Patris in terras descenderet, & homo fieret. *Taceo quod figitur; in hoc enim* Tertul. lib. de patien. & lib. de carne Christi. *venerat. Christus mori missus, nasci quoque necessario habuit, ut mori posset. Forma moriendi, causa nascendi est.*

XV. *Tunc Jesus dixit Discipulis suis: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Dixisti, Petre, ut me à passione & cruce subeunda absterreres, *Absit à te, Domine, non erit tibi hoc.* Ego verò tibi respondeo: Quòd non solùm me impedire & meam passionem ægrè ferre, damno tibi erit; verùm etiam nulla tibi spes salutis supererit, nisi & ipse ad passionem semper paratissimus sis. *Si quis vult post me venire.* Non impello, non cogo, sed liberam singulorum voluntatem alliciens, dico, *Si quis vult.* Non enim ad afflictiones & onera, nec ad supplicia & penas, ut cogere mihi opus sit; sed ad in- " S. Jo. Chrys. ho. 56. in S. Matt. effabilia bona voco, quorum ea natura est, ut facilè " per se ipsam vos invitare possit. His dictis vehemen- " ter eos attraxit: nam sicut, qui vim affert, plerum- " que avertit animos; sic qui liberos eos relinquit, mul- " tò magis attrahit. Potentior enim est mitis oratio, " quàm violenta. *Si quis vult post me venire.* Magna " enim sunt, ait, quæ retribuo, ac talia, ut ultrò ho- " mines ad ea concursuros minimè dubium sit. Non " enim si quis aurum atque argentum proponeret, vim " inferret: Quantò igitur magis, ubi de cœlestibus " bonis agitur, inferenda non est? *Si quis vult venire* " *post me.* Nec verò satis est modo me sequi, quo nunc " sequimini, mihi adhærentes; sed multi labores to- " lerandi, multa pericula subeunda. Non enim, ò Pe- " tre, quoniam me Filium Dei confessus es, propter hoc " solum tibi coronæ expectandæ sunt; & quasi tibi hoc " satis fuerit ad salutem, totaque res consummata sit, in " otio & voluptate vivendum. Quamvis enim quia Fi- " lius sum Dei, omnium te periculorum expertem face- " re valeam; tui tamen gratia volo, ut & ipse nonnihil " de tuo conferas, & illustrior evadas: Quemadmo- " dum enim qui ludicrum instituit agonem, si cui athle- " tarum amicitia jungitur, numquam eum ob benevo- " lentiam suam tantùm, nisi etiam descenderit in certa- " men, coronabit; qui proprium illius videlicet laborem " desiderat, & quò magis eum diligit, eò magis victo- " rem videre, adeòque & fortiter ac strenuè certare cu- " pit: Ita Christus, quos maximè diligit, eos non solùm " auxilio suo, verùm & suis laboribus immortales vult " promereri coronas. *Qui certat in agone, non corona-* 2. Tim. 2. " *tur, nisi legitimè certaverit. Labora ergo,* inquit Apo- " stolus, *sicut bonus miles Christi Jesu.* Si quis vult, sive " vir, sive mulier, sive Princeps, sive subditus, hanc " viam ingrediatur. *Si quis vult venire post me, abne-* " *get semetipsum.* Si intelligis, quid sit alium abnegare, " facilè percipies, quid sit abnegare te ipsum. Qui alium " jam abnegavit, fratrem puta, aut servum, aut quem- " vim alium, si cædi eum virgis videat, si arceri vincu- " lis, quidquid aliud mali pati eum conspexerit, non " accurrit, non auxiliatur, non flectitur, nec prorsùs " ullo modo movetur, ceu qui penitùs ab illo alienatus " est. Sic igitur nullo nos pacto corpori nostro parcere " vult, ut neque si cæditur, neque si pellitur, neque si " uritur, nec si quid aliud hujusmodi patitur, ei parca- " mus. Quid dixi, non parcamus: cùm id profectò sit " verè parcere? Nam etiam tunc patres filiis maximè " parcunt, cùm præceptoribus illos tradentes, maximè " rogant, ne parcant. Sic igitur Christus. Non dixit ta- " men, Ne parcas, sed luculentiùs & expressiùs, *Ab-* " *nega temetipsum*; periculis scilicet, certaminibus te offer, & quasi alius hæc patiatur, afficiare.

Si quis vult post me venire, abneget semetipsum. S. Basil. reg. fusiùs disp. inter. 8. Præceptum istud ad plura pertinet, quorum necessaria sit alienatio. *Nam & diabolo imprimis renuntiamus, itemque affectionibus carnis, consuetudini etiam vitæ quæ perfectioni salutis adversatur. Et quod his omnibus magis necessarium est, quilibet sibimetipsi renuntiat, qui exuit veterem hominem cum actibus suis. Postremò affectionibus cunctis mundanis, quæ pietatis propositum valeant impedire, nuntium remittit.* Christianus seipso, amoreque proprio vacuus, Deo plenus esse debet: Hoc est, abnegare se ipsum. Durum videtur & grave, quod Dominus im- S. Aug. serm. 96. aliàs de div. 47. c. 1. peravit, ut si quis eum vult sequi, abneget seipsum. *Sed non est durum nec grave, quod ille imperat, qui adjuvat, ut fiat quod imperat. Quicquid enim durum est in præceptis, ut sit leve, charitas facit.* Novimus quanta ipse amor faciat. Plerumque etiam ipse amor reprobus atque lascivus est: quanta homines dura perpessi sunt, quanta indigna & intolerabilia pertulerunt,

ut

ut pervenirent ad id quod amaverunt? Sive ſit amator pecuniæ, qui vocatur avarus; ſive ſit honoris amator, qui vocatur ambitioſus; ſive ſit corporum pulchrorum amator; qui vocatur laſcivus. Et quis poſſet enumerare omnes amores? Conſiderate tamen quantùm laborent omnes amatores, nec ſentiunt quod laborant; & tunc ab eis plus laboratur, quando à labore quiſque prohibetur. *Cùm ergo tales ſint homines plures, quales ſunt amores, nihilque aliud curæ eſſe debeat, quomodo vivatur, niſi ut quod amandum eſt eligatur: quid miraris, ſi ille qui diligit Chriſtum, & qui qui vult ſequi Chriſtum, amando negat ſe ipſum? Si enim perit homo amando ſe, profectò invenitur negando ſe. Prima hominis perditio fuit amor ſui. Si enim ſe non amaret, & Deum ſibi præponeret, Deo eſſe ſemper ſubditus vellet: non autem converteretur ad negligendam voluntatem illius, & faciendam voluntatem ſuam. Hoc eſt enim amare ſe, velle facere voluntatem ſuam. Præpone his voluntatem Dei: Diſce amare te, non amando te.*

S.Jo.Chryſo. ho.56. in S. Matt.

Et tollat crucem ſuam. Ne quis putet, ad verba uſque tantummodò, & contumelias, & opprobria, abnegationem hanc ſui fieri oportere, id ſubjunxit, ut ſignificaret, abnegandos nos eſſe uſque ad mortem, & quidem turpiſſimam: quam deſignans, non dixit, Abneget ſemetipſum uſque ad mortem, ſed; *Tollat crucem ſuam*, mortem ignominioſiſſimam ſignificans: & non ſemel, nec bis, ſed continuè per totam vitam hanc tecum mortem circumferas, & ad necem paratiſſimus ſis. Multi pecunias contempſere, multi delicias vitæ ac gloriam conculcaverunt; mortem autem deſpicere non potuerunt, ſed pericula & dolores formidarunt: Ego verò ad effuſionem uſque ſanguinis volo vos milites meos luctari, & ad necem uſque certare. *Ne igitur fatigemini*, Fratres mei, *animis veſtris deficientes. Nondum enim uſque ad ſanguinem reſtitiſtis, adversùs peccatum repugnantes.* Unuſquiſque veſtrum *Tollat crucem ſuam*, inquit Chriſtus: Ferat quicquid moleſtum eſt, ſic *me ſequatur*. Cùm enim cœperit me moribus & præceptis meis ſequi, multos habebit contradictores, multos habebit prohibitores, multos habebit diſſuaſores, & hoc de ipſis quaſi comitibus Chriſti. Cum Chriſto ambulabant, qui cæcos clamare prohibebant. Sive ergo minas, ſive blandimenta, ſive quaslibet prohibitiones, ſi ſequi vis, in crucem verte, tolera, porta, noli ſuccumbere. Si perſecutio eſt, nonnè pro Chriſto debent cuncta contemni? *Amatur mundus: ſed præponatur, à quo factus eſt mundus. Magnus eſt mundus, ſed major eſt, à quo factus eſt mundus. Pulcher eſt mundus, ſed pulcrior eſt, à quo factus eſt mundus; Blandus eſt mundus, ſed ſuavior eſt, à quo factus eſt mundus. Malus eſt mundus, & bonus eſt, à quo factus eſt mundus.* Tollite crucem veſtram, & ſequimini Chriſtum. Crucem ſuam tollit, qui *mortificat membra ſua quæ ſunt ſuper terram; fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & avaritiam, quæ eſt ſimulacrorum ſervitus... Si enim ſecundùm carnem vixeritis, moriemini: ſi autem ſpiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis.* Hinc idem Apoſtolus de ſe ipſo ait: *Mundus mihi crucifixus eſt, & ego mundo.* Et alibi: *Hoc ſcientes, quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati, ut ultra non ſerviamus peccato.* Quamdiu ergo id agunt opera noſtra, ut evacuetur corpus peccati, quamdiu *Exterior homo noſter corrumpitur, ut interior renovetur de die in diem*, tempus eſt crucis. Hæc ſunt bona opera quidem, ſed laborioſa, quorum merces eſt requies; ſed ideò dicitur, *Spe gaudentes*, ut cogitantes requiem futuram, cum hilaritate in laboribus operemur. Hoc modo ſequemur Chriſtum, qui *propoſito ſibi gaudio ſuſtinuit crucem*. Crux Domini non tantùm illa dicitur, quæ paſſionis tempore ligni afflictione conſtruitur, ſed illa quæ totius vitæ curriculo cunctarum diſciplinarum virtutibus coaptatur: de qua mihi videtur Salvator dicere: *Si quis vult venire poſt me, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me.* Numquid enim omnes Martyres, qui ſecuti ſunt Dominum, crucifixi ſunt cum Domino? Numquid omnes Virgines, qui ſequuntur Agnum Dei, crucifixi ſunt, ut ſequantur? Numquid Paulus Apoſtolus crucifixus fuerat, cùm dicebat: *Mihi abſit gloriari, niſi in cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo?* Hoc autem dicit, ut intelligas, *Crucem non ligni eſſe patibulum, ſed vitæ virtutiſque propoſitum. Tota igitur vita Chriſtiani hominis, ſi ſecundùm Euangelium vivat, Crux eſt atque Martyrium.*

Hebr.12.3. & 4. S.Aug.ſer. 96. alias de div.47.c.4.

Coloſ.3.5.

Rom.8.13.

Gal.6.14. Rom.6.6.

1.Cor.4.16.

Rom.12.13.

Hebr.12.2.

S.Max.ho. de marty. cujus fragmentum aſſumptum eſt, ſer.197. Auguſtin. appendicis, alias de ſanctis 32.

Galat.6.14

Tollat crucem ſuam, & ſequatur me. In hoc mundo, id eſt Eccleſia, quæ tota ſequitur Chriſtum, univerſaliter dixit: *Qui vult me ſequi, abneget ſemetipſum & tollat crucem ſuam.* Non enim hoc Virgines debent audire, & maritatæ non debent; aut viduæ debent, & nuptæ non debent; aut Monachi debent, & conjugati non debent; aut Clerici debent; & laici non debent: ſed univerſa Eccleſia, univerſum corpus, cuncta membra, per officia propria diſtincta & diſtributa, ſequantur Chriſtum.... *Abnegent ſe, id eſt, non præſumant de ſe; tollant crucem ſuam, id eſt, tolerent in mundo pro Chriſto, quicquid intulerit mundus. Ament eum, qui ſolus non decipit, qui ſolus non fallitur, ſolus non fallit. Ament eum, quia verum eſt quod promittit. Sed quia non modò dat, titubat fides. Dura, perſevera, tolera, porta dilationem, & tuliſti Crucem.* Sed cùm omnes ſpectet iſtud ferendæ Crucis officium, plures tamen Chriſtiani, etiam ex iis qui pietatem profitentur, à Cruce ſua feruntur, quàm Crucem ſuam ferant, ut olim ad *Lætum* ſcribebat S. Auguſtinus: *Cùm te* (inquit) *præſens animadverterem domeſticis curis à divino ſtudio retardari, ferri te potius & duci à Cruce tua, non eam te ferre ac ducere ſentiebam. Crucem enim noſtram, quam Dominus portari à nobis jubet, ut eum expeditiſſimi ſequamur, quid aliud quàm mortalitatem carnis hujus ſignificat? Ipſa enim nos cruciat, donec abſorbeatur mors in victoriam. Crux ergo hæc ipſa crucifigenda eſt, & crucifigenda eſt clavis timoris Dei, ne ſolutis & liberis membris, reluctantem portare non poſſis. Sequi enim Dominum, niſi eam portans, omninò non vales. Nam quomodo eum ſequeris, ſi non es ejus?* Qui autem *Chriſti ſunt*, ait Apoſtolus, *carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis.*

S.Aug.ſerm. 96.c.7.

S.Aug.epiſt. 243. alias 34.

Galat.5.24.

Et ſequatur me. Poſſet enim aliquis talia pati, Chriſtum tamen non ſequi, ſi nihil videlicet propter ipſum pateretur. Latrones quippè, ſepulchrorum violatores, dœmonum invocatores, multa plerumque talia patiuntur. Ne igitur credas, ipſius paſſionis naturam per ſe ſufficere, cauſam ejus ſubjecit: ut quæ dicta ſunt, univerſa faciens atque patiens, ipſum ſequaris: ut ſcilicet propter ipſum omnia ſuſtineas, utque omnem virtutis numerum habeas. Is enim Chriſtum ſequitur, qui non in periculis modò fortitudinem adhibet, ſed modeſtiam, humilitatem, & omne ſublimioris Philoſophiæ genus complectitur. Id enim eſt rectè Dominum ſequi, & ut oportet, ſi propter ipſum cuncta ſufferas, & alias virtutes non negligas. Multi diabolum ſequentes multa patiuntur, & vitam propter ipſum perdunt: quàm nos propter Chriſtum, imò verò propter nos ipſos perdamus. Illi hoc faciunt, & tam hìc quàm in futura vita ſibi obſunt: nos autem, ut utraque vita potiamur, faciamus, obſecro. Summa enim ignavia eſt, non tantam ſolertiam animæ nos adhibere, qui fulgentibus coronis fruemur, quantam perditi homines oſtentant; præſertim cùm nobis Chriſtus adſit atque opitule tur, illis verò nemo patrocinium præbeat.

S.Jo.Chryſo. ho.56.in S. Matt.

Et ſequatur me. Quò ſequendus eſt Dominus? Quò iit, novimus: Reſurrexit enim, & aſcendit in cœlum: illò ſequendus eſt. *Planè deſperandum non eſt, quia ipſe promiſit, non quia homo aliquid poteſt. Longè à nobis erat cœlum, antequam Caput noſtrum iiſſet in cœlum. Iam quare deſperemus, ſi membra illius Capitis ſumus?* Illò ergo ſequendus eſt. Et quis eum nolit ſequi in talem ſedem? Maximè quia multùm timoribus & doloribus

S.Aug.ſerm. 96.de div.47. cap.3.

labo-

» laboratur in terra. Quis nolit illò sequi Christum, ubi » est summa felicitas, summa pax, perpetua securitas? » Bonum est illò eum sequi, sed videndum est quà. Etenim verba ista Dominus Jesus non tunc dicebat, quando à mortuis jam resurrexerat. Nondum erat passus, » venturus erat ad crucem, venturus ad exhonorationem, ad contumelias, ad flagella, ad spinas, ad vulnera, ad insultationes, opprobria, mortem. Quasi » exasperata est via: pigrum te facit, non vis sequi: Sequere. *Asperatum est quod sibi homo fecit, sed contritum est quod Christus redeundo calcavit.* Nam quis non velit ire ad exaltationem? *Omnes delectat celsitudo: sed humilitas gradus est. Quid tendis pedem ultra te? Cadere vis, non ascendere. A gradu incipe, & ascendisti.*

XVI. *Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam: qui autem perdiderit animam suam propter me, inveniet eam. Quid enim prodest homini si mundum universum lucretur, animæ verò suæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua?* Si propterea periculosum est, ut ames » animam tuam, ne pereat anima tua; ideò non debes » illam amare, quia non vis illam perire. Si autem non S.Aug. ser. 368. alias 37. ex hom. 50. » vis illam perire, amas illam. Quid est hoc? Si amo, » perdo. Ergo non amem, ne perdam. Sed si non vis » eam perdere, non potes eam amare. Sunt ergo qui » perversè animam suam amant: & hoc vult sermo Dei » corrigere, non ut oderint animam suam, sed ut rectè » diligant; malè enim diligendo perdunt eam, & fit » quiddam magnum quasi præposterum & contrarium. » Sed ita tamen fit, ut si diligas eam perversè, perdas » illam; si oderis illam rectè, conserves illam. Est ergo » quidam perversus amor ejus, & quoddam rectum » odium ejus: Sed amor perversus ab odio, odium rectum ab amore ejus. Quis est perversus animæ amor? » Quando diligis animam tuam in iniquitatibus. Audi » quia ab odio venit amor iste perversus: *Qui autem di-* Ps. 10. 6. *ligit iniquitatem, odit animam suam.* Odium autem » rectum vide, quia ab amore venit: *Qui autem odit ani-* » *mam suam in hoc sæculo, in vitam æternam custodit eam.* » Utique *Quod vis invenire in vitam æternam, multum amas. Quod enim amas ad tempus, quid prodest? Aut subduceris illi, aut subducitur tibi. Cùm fueris tu subtractus, perit ipse amator: cùm fuerit illud subtractum, periit quod amasti. Vbi ergo aut amator periit, aut quod amatur, non est amandum. Quid est ergo amandum? Quod nobiscum potest esse in æternum. Sed si vis animam tuam in æternum habere salvam, oderis eam ad tempus. Ergo odium rectum ab amore venit, perversus amor ab odio venit.* Quis igitur modus diligendi ani- » mam? Putatis, Martyres non amabant animas suas? » Videtis certè modò, si cujus vita præsentis sæculi pe- » riclitetur, quomodo amici ejus currunt pro ea, quo- » modo curritur ad Ecclesiam, rogatur Episcopus, ut » intermittat, si quas habet actiones, currat, festinet? » Quare? Pro anima. Et omnes contremiscunt, omnibus cæteris rebus intermissis, festinandum esse decernunt. Omnis festinatio laudatur, omnis tardatio accusatur. Quare? Pro anima. Quid est, pro anima? » Ne moriatur homo.... Mors hominis iniquitas est. Si » curris pro hac vita centum millia, quot millia debes » currere pro vita æterna? Et tamen propter hanc pigri » sunt homines. Amor ergo perversus animæ abundat, » amor autem rectus valdè paucorum est. Nam sicut » nemo est, qui non diligat animam suam, sic nemo est » qui non amet carnem suam. Undè fieri potest, ut & » verum sit, quod ait Apostolus, *Nemo unquam carnem* » *suam odio habuit*, & anima non ametur? Discamus ergo, Fratres, amare animas nostras. Omnis voluptas » sæculi transitoria est. Est amor utilis, est amor noxius. » *Amor amore impeditur; amor noxius recedat, & amor utilis succedat. Sed quia homines nolunt illinc recedere, ideò in illos non potest aliud introire. Vt non capiant, pleni sunt; fundant, & capiunt. Pleni sunt enim amore voluptatum carnalium, pleni sunt amore vitæ præsentis, pleni sunt amore auri & argenti, possessionum sæculi hujus. Qui ergo pleni sunt, sic sunt quomodo vasa. Vis ut intret mel, unde acetum nondum fudisti? Funde quod habes, ut capias quod non habes. Ideò prima renuntiatio est huic sæculo, & deinde conversio ad Deum. Qui renuntiat, fundit; qui convertitur, impletur; sed si non fiat corpore solo, sed & corde.*

Aut quam dabit homo commutationem pro anima sua? *Magna res anima, quæ Christi sanguine redempta est. Gravis animæ casus, quæ nonnisi Christi cruce potuit reparari. Si rursum corruerit peccato dumtaxat ad mortem, unde jam reparabitur? Numquid aut alter Christus, aut idem iterum crucifigi habet pro illa?* S. Bern. epist. 54.

XVII. *Filius enim hominis venturus est in gloria Patris sui cum Angelis suis: & tunc reddet unicuique secundùm opera ejus.* Abnegare se ipsum, crucem ferre, Christum sequi, bona omnia & commoda temporalia, vitamque ipsam propter illum amittere, meritum consilium non est, sed præceptum Christianis omnibus impositum: siquidem ex illorum operum & officiorum adimpletione, vel omissione, unusquisque à Christo judicabitur, exillisque salus æterna hominis pender. Ultimum judicium, si verè credimus, timeamus; si timemus, ad illud nos quotidiè præparemus: sed timeamus timore casto. *In hoc perfecta est charitas nobiscum, ut fiduciam habeamus in die judicii.* 1. Joan. 4. Ille autem diligit adventum *Domini*, *qui cum sinceritate fidei, firmitate spei, ardore charitatis exspectat*, qui piè vivendo ad diem vitæ suæ novissimum vigilanter se præparat: *Quoniam qualis in die isto quisque moritur, talis in illo die judicabitur.* Quàm salutaris sit & necessaria ultimi judicii recordatio, veteres illi Ægypti Monachi exemplo suo ostendebant, qui in gratiarum actione post cibi sumptionem, terribilis illius diei mentionem faciebant. Hanc exscribit & explicat S. Joannes Chrysostomus: *Benedictus Deus, qui me pascis à juventute mea, qui omni carni cibum præbes, reple lætitia & gaudio corda, ut semper satis habentes, ad omne bonum opus abundemus in Christo Iesu Domino nostro, cum quo tibi gloria, honor & imperium cum Spiritu Sancto in sæcula. Amen. Gloria tibi Domine, gloria tibi Sancte, gloria tibi Rex, quoniam dedisti nobis escas: gaudio & lætitia reple nos in Spiritu Sancto, ut inveniamur in conspectu tuo acceptabiles*: Nec pudefiamus, quando unicuique reddes secundùm opera sua. Ac si dicerent: *Nulla cura est nobis, ne verecundemur in conspectu hominum; sed quæcumque de nobis homines aut ridentes aut exprobrantes dixerint, ad ea nec vertimur quidem: totum autem hoc certamen nobis est, ne tunc verecundemur. His dictis, ignei tardem fluvii recordantur, & præmiorum mentionem faciunt: nec dicunt, Ne puniamur; sed, Ne pudefiamus: id enim nobis etiam gehenna ipsa terribilius est, si videbimur Dominum offendisse. Quod quia multos & rudiores non terret, addunt,* Quando *unicuique reddet secundùm opera sua.* S. Aug. epist. 199. alias 80. S. Jo. Chrys. hom. 56. in S. Matt.

XVIII. Sunt quidam de hìc stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in Regno suo. *Ex conditione gustatus, tenuem quamdam Fidelibus libationem mortis ostendit.* «S. Hilarius, cap. 17. in Matt.

CAPUT XVII.

Sensus Litteralis.

S. Jo. Chryſ. hom. 57. S. Hieron. in comment.

I. ET *post dies sex, assumpsit Iesus Petrum & Iacobum, & Ioannem fratrem ejus, & duxit illos in montem excelsum seorsum: & transfiguratus est ante eos.* Post dies sex integros, non numerato eo quo Christus promissum fecit, Versu ultimo Capitis superioris descriptum, nec illo quo montem adiit cum electis tribus Apostolis: Nam si dies illi numerentur, octo circiter dies intercessere. Confer cum Lucæ 9.28. *Factum est autem post hæc verba ferè dies octo, & assumpsit Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & ascendit in montem, ut oraret.* Tres assumpsit, ut trium testimonio Mysterii veritas constaret. Et sicut futura Christi gloria tres habere testes debebat è cœlo, totidemque de terra, ut habetur 1. *Ioannis* 5. 7. 8. Ita & hoc gloriæ ejus specimen tres quasi de cœlo testes habuit, Patrem Æternum, Moysem, & Eliam: & tres de terra, Petrum, Jacobum, & Joannem, quos arcanorum suorum conscios esse voluit, suscitationis puellæ, *Marci* 5.37. agonis in Horto, transfigurationis in Monte; quibus solis inter Apostolos nova imposuit nomina, Petrum Apostolici collegii caput & Principem; Joannem qui post omnes Apostolos superstes, testimonium hoc ad sequentem ætatem viva voce erat transmissurus; & Jacobum Zebedæi, Joannis fratrem, qui primus ex Apostolis sanguine testimonium erat obsignaturus. Illos itaque duxit in montem excelsum, nempè Thabor, seu Itabyrium, ut Traditio vetus habet. Mons est in media Galilæa situs, non procul à Nazaret. Duxit illos in montem excelsum seorsum, ut oraret, procul ab hominum tumultu remotus, & ne mysterium, quod vulgari ante resurrectionem suam nolebat, innotesceret omni populo, sed testibus præordinatis à Deo. *Et transfiguratus est ante eos*, sive coram eis, non mutatione substantiæ, corporis, figuræ, sive faciei, cujus eadem lineamenta Discipulis nota permanserunt; sed externæ dumtaxat speciei. Lucæ 9. 29. *Et facta est, dum oraret, species vultus ejus altera.* Sed & S. Matthæus transfigurationis modum hìc explicat his verbis: *Et resplenduit facies ejus sicut sol;* fulgore illo tum ex Divinitatis majestate, tum ex animi beatitudine ac gloria in faciem totumque corpus dimanante, sicut in beatis claritas corporis glorioſi ab animæ claritate derivabitur. *Tam potenti enim natura Deus fecit animam, ut ex ejus plenissima beatitudine, quæ in fine temporum sanctis promittitur, redundet etiam in inferiorum naturam, quod est corpus, non beatitudo, quæ fruentis & intelligentis est propria, sed plenitudo sanitatis, id est, incorruptionis vigor*: Qui quidem dotes omnes complectitur. Vestimenta autem ejus *facta sunt alba sicut nix:* Candore corruscante, radiis scilicet ex sacratissimo corpore per vestimenta erumpentibus, sicut radii solis per nubem subjectam promicant. Confer cum Lucæ 9.29. *Et vestitus ejus albus & refulgens*: Et Marci 9. 2. *Et vestimenta ejus facta sunt splendentia, & candida nimis velut nix, qualia fullo non potest super terram candida facere.* Et resplenduit facies ejus sicut sol, &c. *Vbi splendor faciei ostenditur, & candor describitur vestium, non substantia tollitur, sed gloria commutatur. Certè transformatus est Dominus in eam gloriam, qua venturus est postea in Regno suo. Transformatio splendorem addidit, faciem non subtraxit.*

S. Aug. lib. 2. de consensu Euang. c. 56.

S. Hieron. ep. 27. & in libello de locis Hebraicis.

S. Aug. epist. 118. aliàs 6.

Videsis S. Thom. 3. p q. 45. art. 2.

S. Hieron. in c. 17. S. Matt.

II. *Et ecce apparuerunt illis Moyses & Elias cum eo loquentes.* Elias adhuc superstes, è Paradiso Terrestri seu alio loco, in quem à Deo translatus vivit ad secundum usque Christi adventum, felicis æternitatis candidatus, in montem sanctum miraculo advectus, & Moyses redivivus ad tempus, ut mysterio serviret. Apparuerunt Moyses & Elias, ille mediator cui Lex à Deo data per Angelos, iste Legis zelator ardentissimus, ut Christum Legem implere & perficere, non violare, testimonio suo confirmarent contra Pharisæorum calumnias. 2. Ut ambo ostenderent, Jesum non esse Eliam, aut unum ex Prophetis, ut vulgus opinabatur, sed Dominum Prophetarum. 3. Ut Moyses Legis typus, Elias Prophetarum omnium personam gerens, significarent, Legem & Prophetas œconomiæ & Passioni mortique Christi testimonium perhibere, de qua cum ipso loquebantur, ut explicat S. Lucas: *Et ecce duo viri loquebantur cum illo: Erant autem Moyses & Elias visi in Majestate: & dicebat excessum ejus, quem completurus erat in Ierusalem*: Hic scilicet Legis & Prophetarum scopus. 4. Ut Jesum mortis & vitæ pariter habere potestatem, & supernorum ac infernorum Dominum esse probaretur, idcircò Moysen jam mortuum, & Eliam adhuc superstitem in medium adduxit. 5. Ut Moysis & Eliæ colloquio cum Jesu, crucis ejus, passionis ac mortis gloria ostenderetur Petro, qui illum à morte subeunda deterrere tentaverat, & reliquis qui passionem formidabant, eorumque animi roborarentur. Cùm autem Jesus oraret, Petrus & alii duo Apostoli *gravati erant somno. Et evigilantes, viderunt majestatem ejus, & duos viros, qui stabant cum illo*, ut refert S. Lucas.

S. Jo. Chryſ. hom. 57. in Matth.

S. Hieron. in hunc locum.

S. Aug. serm. 78. alias de div. 69.

Luc. 9. 30. 31.

Luc. 9. 32. 33.

III. *Respondens autem Petrus, dixit ad Iesum: Domine, bonum est nos hic esse: si vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum.* Petrus spectaculi admirabilitate & voluptatis magnitudine velut extra se raptus, & nescius quid diceret, ad Jesum conversus, dixit: Domine, bonum est ac jucundum nos hìc permanere, ut aspectu gloriæ tuæ sanctorumque tuorum fruamur. Quamobrem permitte, ut hìc tria tentoria exstruamus, Tibi unum, Moysi unum, & Eliæ unum. Hoc scilicet pacto Moysen & & Eliam, jam parantes discessum, retineri posse putabat: neque considerabat, sanctissimos illos felicis æternitatis candidatos terrenis tentoriis ex ramis & frondibus arborum non indigere: nec Christum gloria permanenti donandum ante mortem, de qua cum Moyse & Elia colloquebatur: nec ejus Discipulis gloriæ coronā ante certamen conferendam. Inconsiderantiæ autem causa fuere stupor & timor ex spectaculi admirabilitate profectus. Confer cum Marci 9.4. *Et respondens Petrus, ait Iesu: Rabbi, bonum est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, tibi unum, & Moysi unum, & Eliæ unum. Non enim sciebat, quid diceret: erant enim timore exterriti.* Et Lucæ 9. 33. *Et factum est cum discederent ab illo*, (Moyses & Elias) *ait Petrus ad Iesum: Præceptor, bonum est nos hic esse: & faciamus tria tabernacula, unum tibi, & unum Moysi, & unum Eliæ: nescius quid diceret.*

IV. *Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit eos. Et ecce vox de nube, dicens: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi benè complacui: Ipsum audite.* Nubes lucida Christum, Moysen, & Eliam cinxit, splendoremque majestatis & gloriæ Christi Discipulis tribus attemperavit, ut ferre possent. Dei Majestas in Veteri Testamento in nube apparere & loqui solita, Moysi in Tabernaculo, Salomoni in Templo: Christus etiam in nube in cœlum assumptus, in nube ad judicium venturus: sed nubes quæ Veteris Testamenti tempore Deum præsentem indicabat, caliginosa erat; quæ verò Dei & Christi sedes est tempore Novi Testamenti, lucida est, ad diversam utriusque œconomiam indicandam. Status enim ille umbrarum erat & figurarum, iste verò lucis & exhibitæ veritatis: ille terroris, hic amoris. Quando minatur Deus, tenebrosam nubem ostendit. *Cum ascendisset Moy-*

S. Jo. Chryſ. hom. 57. in Matt.

Moyses, operuit nubes montem, & habitavit gloria
Exod. 24.16. *Domini super Sinai, tegens illum nube sex diebus: septimo autem die vocavit eum de medio caliginis*. Et Propheta de minis ejus differens, ait: *Tenebrosa aqua in nubibus aeris*. Hic verò quia docere, non terrere
Ps.17. volebat, nubes lucida videtur. Petrus quidem dicebat, Faciamus hìc tria tabernacula: Christus autem tabernaculum nullis factum manibus ostendit, lux ineffabilis emicat, divina vox intonat: ut autem nulla dubitatio emergeret, quem ex tribus vox Æterni Patris indicaret, & de Christo solo dictum intelligerent, *Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi bene complacui*: vox audita est, cùm jam Moyses & Elias disparuissent. Hic Jesus, quem Moyses & Prophetæ prædixerunt, jamque agnoverunt & venerati sunt, ut finem Legis & Prophetarum, ut Mundi Redemptorem, ut verum Messiam, est *Filius meus*, non servus, ut Moyses & Prophetæ cæteri: *Filius meus*, non adoptivus, sed proprius; non aliunde creatus, sed ex me genitus; nec de alia natura mihi factus comparabilis, sed de mea essentia mihi natus æqualis. *Hic est Filius meus* dilectissimus, utpotè Unigenitus, in quo
S. Leo, ser. 94. sive ho. de transfig. Domini. » requiesco & oblector, in quo nihil mihi displicet, » per quem mihi justi quique homines placent, per » quem unum placari possum & reconciliari peccato» ribus. *Hic est Filius meus*, quem à me non separat deitas, non dividit potestas, non discernit æternitas;
Joan. 1. *per quem omnia facta sunt, & sine quo factum est* » *nihil*; qui unam mecum voluntatem habet: qui » eam, quam mecum habet æqualitatem, non rapi» na appetiit, nec usurpatione præsumpsit; sed ma» nens in forma gloriæ meæ, ut ad reparandum ge» nus humanum exequeretur commune consilium, us» que ad formam servilem inclinavit communem Deita» tem. *Ipsum audite* ceu Doctorem & Legislatorem om-
Deut. 18.15. nibus datum, in quo Moysis Vaticinium impletum
Act. 3.22. est: *Prophetam de gente tua & de fratribus tuis sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: ipsum audies, ut petisti à Domino Deo tuo in Horeb, quando concio congregata est, atque dixisti: Vltra non audiam vocem Domini Dei mei, & ignem hunc maximum amplius non videbo, ne moriar.* Quasi dicatur: Postulastis, ne Deus vobiscum signis illis terrorem incutientibus ageret: præstat Deus, quod rogastis. *Verbum caro factum est: Exinanivit semetipsum, formam servi accipiens*. En illum, qui cùm vehementia zeli » pro domo Dei Eliam vincat, simul mansuetudine » Moysen superat. *Ipsum audite*, quem Legis Mysteria » prænunciaverunt, quem Prophetarum ora cecinerunt. » Ipsum audite, qui sanguine suo Mundum redimit, » qui diabolum ligat, & vasa ejus rapit, qui peccati » chirographum & prævaricationis pacta dirumpit. *Ip*» *sum audite*, quia ipse est Veritas & Vita, ipse vir» tus mea, atque sapientia. *Ipsum audite*, qui viam aperit ad cœlum, & per crucis supplicium, gradus vobis ascensionis parat ad Regnum. Confer cum 2. Petri 1.16.17. 18. *Non enim doctas fabulas secuti, notam fecimus vobis Domini nostri Iesu Christi virtutem & præsentiam; sed speculatores facti illius magnitudinis. Accipiens enim à Deo Patre honorem & gloriam, voce delapsa ad eum hujuscemodi à magnifica gloria: Hic est Filius meus dilectus, in quo mihi complacui, ipsum audite. Et hanc vocem nos audivimus de cœlo allatam, cùm essemus cum ipso in monte sancto.*

V. *Et audientes Discipuli, ceciderunt in faciem suam*, quasi exanimes præ stupore; *& timuerunt valdè*, triplicem ob causam. Vel quia se errasse cognoS. Hieron. in hunc locum. verant: vel quia nubes lucida operuerat eos: aut quia Dei Patris vocem loquentis audierant; quia humana fragilitas conspectum majoris gloriæ ferre non sustinet, ac toto animo & corpore contremiscens, ad terram cadit.

VI. *Et accessit Iesus, & tetigit eos, dixitque eis: Surgite, & nolite timere*. Quia illi jacebant, & surgere non poterant, clementer ad eos accessit, & tetigit eos, ut tactu timorem fugaret, & ne spectrũ putaretur.

VII. *Levantes autem oculos suos, neminem vide-*

runt, nisi solum Iesum. Ne si Moyses & Elias cum illo mansissent, Patris vox videretur incerta, cui potissimùm daret testimonium.

VIII. *Et descendentibus illis de monte, præcepit* S. Hieron. *eis Iesus, dicens: Nemini dixeritis visionem, do*S. Jo. Chrys. hom. 58. in Matt. *nec Filius hominis à mortuis resurgat*. Nemini, nec condiscipulis quidem vestris, visum istud ac spectaculum admirabile enarrate, donec à mortuis resurrexerim. Noluit autem vulgari ac prædicari gloriam suam ac Divinitatem, antequam resurrexisset, ne apud rudes animos sequens crux scandalum faceret; & Mysterium istud pro sui magnitudine incredibile videretur. *Et ipsi tacuerunt, & nemini dixerunt in illis die*Luc. 9.3.6. *bus quidquam ex his, quæ viderant*.

IX. *Et interrogaverunt eum Discipuli, dicentes: Quid ergo Scribæ dicunt, quòd Eliam oporteat primùm venire? At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia*. Audita mentione Resurrectionis Christi, quam non intelligebant, ipsum interrogarunt: Quare eruditi in Lege viri dicunt Eliam priùs venturum, quàm Resurrectio fiat, & Messiæ Regnum incipiat, quod ante Resurrectionem non incœpturum nobis innuere videris. Aut si jam cœpit Messiæ Regnum, Te Dei Filio ab Æterno Patre declarato, cur Elias quem venisse arbitrabamur, jam abiit è conspectu nostro? Ex re-
Malach. 4. 5. & 6. cepta enim eruditiorum sententia, in Malachiæ Prophetæ Vaticinio fundata, venire debebat non abiturus, sed omnia emendaturus, docturus populum, monstraturus Messiam, conversurus cor patrum ad filios, & cor filiorum ad patres eorum. Confer cum Marci 9.9. 10. *Et verbum continuerunt apud se, conquirentes, quid esset: Cum à mortuis resurrexerit. Et interrogabant eum, dicentes: Quid ergo dicunt Pharisæi, & Scribæ, quia Eliam oportet venire primùm?*

At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus Malach. 4. Eccl. 48.10. Apocal. 11. 3.6. Act. 3.1.2. S. Hil. c. 17. in Matt. *est, & restituet omnia*. Elias Prophetas venturus est, *antequam veniat dies Domini magnus & horribilis*, & *restituet Tribus Iacob*; populum emendabit, adventus ejus & prædicatio signum erit consummationis sæculi, & *restitutionis omnium* proximè futuræ. Israelem omnem reliquum ad fidem in me, salutemque adducet, ac Gentium plenitudini uniet.

X. *Dico autem vobis, quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, sed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis passurus est ab eis*. Ne verò Scribæ & Pharisæi populo persuadeant, Messiam non venisse, quia ipsius adventum præcedere debet Elias: Dico vobis, Eliam, Joannem Baptistam scilicet in spiritu & virtute Eliæ jam venisse, & suo functum esse officio, & non cognoverunt eum Eliam esse secundùm spiritum & virtutem; non cognoverunt, eum esse Præcursorem Messiæ quem indigitavit, dicens: *Ecce Agnus Dei, ecce qui* Matt. 14. *tollit peccatum Mundi*, &c. & in eum homines impii fecerunt, quicquid voluerunt, Deo permittente; ipsumque in carcerem miserunt, & occiderunt: sic & ego passurus sum ab eis, & occidendus. *Tunc intel*S. Jo. Chrys. hom. 58. in Matt. *lexerunt Discipuli, quia de Ioanne Baptista dixisset eis*. Quòd Elias venturus sit, & jam venerit, nulla repugnantia est. Cùm enim ait Christus: *Elias venturus est, & restituet omnia*; ipsum Eliam Tesbiten dicit, & eam, quæ tunc futura est, Judæorum conversionem. Cùm verò ait: *Elias jam venit*; ipsum Joannem Baptistam propter ministerii similitudinem designavit. Nam & Prophetæ unumquemque ex approbatis Regibus David appellabant: & Judæos propter morum depravationem, Sodomorum Principes, & filios Æthiopum nuncupabant. Sicut enim ille secundi adventus, ita iste primi Præcursor fuit: quamvis & illa de causa Eliæ nomine Joannem appellet, ut & hunc adventum Vaticinio Prophetæ prædictum ostendat.

XI. *Et cùm venisset ad turbam, accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum, dicens: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur: nam sæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam. Et ob-*

tuli eum Discipulis tuis, & non potuerunt curare eum.
c19.13. Cùm è Monte descendisset Jesus, magnam populi multitudinem circa Discipulos suos congregatam vidit, & Scribas *conquirentes*, sive disceptantes cum illis. Unus porrò de turba, quæ magna Christi admiratione & reverentia afficiebatur, ejus genibus advolutus, ait: Domine, miserere filii mei, qui certis Lunæ intervallis à dæmone vexatur, & patitur quod solent comitiali seu epileptico morbo laborantes: Nam sæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam, jactatus & allisus à dæmone, qui & illum mutum surdumque fecit ab infantia. Et obtuli eum Discipulis tuis sanandum, *& non potuerunt curare eum*. Quod ab infelici patre minimè dictum arbitror, ut Christi Discipulos accusaret; sed ut dæmonis malignitatem, malique gravitatem exaggeraret. Scribas tamen inde arripuisse occasionem carpendi Discipulos, & cum ipsis disceptandi, colligitur ex S. Marco.

Marci 9. XII. *Respondens autem Iesus, ait: O generatio incredula, & perversa, quousque ero vobiscum? Vsquequo patiar vos? Afferte illum ad me.* Hæc objurgatio partim patrem pueri perstringit, cujus fides imbecilla erat; partim & maximè Scribas præsentes & pertinaciter incredulos. Perversum & infidele hominum genus! Quamdiu frustra versor apud vos, nec vestram vinco contumaciam? Usquequò vos feram, qui tot labores meos vobis inutiles redditis, verbisque meis ac miraculis non creditis? Ultima divinæ erga Judæos patientiæ tempora nunc agi ostendit Christus, eosque tandem deserendos, Regnumque Dei ad Gentes transferendum. Confer cum Deuteronomii 32.20.21. *Abscondam faciem meam ab eis, & considerabo novissima eorum. Generatio enim perversa est, & infideles filii. Ipsi me provocaverunt in eo qui non erat Deus, & irritaverunt in vanitatibus suis: Et ego provocabo eos in eo qui non est populus, &* S. Hieron. in hunc locum. *in gente stulta irritabo illos.* Ut autem innotescat, Jesum non iratum homini, sed vitio, & in illo uno Judæos arguisse infidelitatis, ait: *Afferte illum ad me.* Afferte puerum lunaticum & arreptitium, ut sanem eum.

XIII. *Et increpavit illum Iesus, & exiit ab eo dæmonium, & curatus est puer ex illa hora.* Non puerum infelicem, sed dæmonem illum vexantem Jesus increpavit. Confer cum Marci 9. 24. *Et cùm videret Iesus concurrentem turbam, comminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde & mute spiritus, ego præcipio tibi, exi ab eo, & amplius ne introeas in eum. Et exclamans, & multum discerpens eum, exiit ab eo.* Et Lucæ 9. 43. *Et increpavit Iesus spiritum immundum, & sanavit puerum, & reddidit illum patri suo.* Increpatio illa Christi præ se fert ejus imperium in dæmonem tamquam subditum, qui obedire cogatur; & indignationem in eum, ut hostem, qui hominum vexatione oblectetur.

XIV. *Tunc accesserunt ad Iesum Discipuli secretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus ejicere illum?* Cùm Jesus domum ingressus esset, Discipuli veriti ne eorum culpa factum esset, ut dæmonium à puero non ejecissent, Dominum rogarunt, ut causam illis aperire dignaretur, cur illum non poterant expellere. *Dixit illis Iesus: Propter incredulitatem vestram.* Ita vocat fidem imperfectam, & longè minorem, quàm habere debeant pro ratione diuturnæ institutionis in schola Christi, & muneris Apostolici. *Amen quippe dico vobis: Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis Monti huic, Transi hinc illuc, & transibit; & nihil impossibile erit vobis.* Si vel tantillum fidei conjunctæ cum fiducia impetrandi ab Omnipotente Deo quod petitis ad ejus gloriam, & vestram vel aliorum salutem, habueritis; dicetis Monti huic ante vestros oculos posito, Transi hinc in alium locum, & transibit, vestris parens mandatis. Nihil est tam difficile, quod non præstetis. Nihil impossibile erit vobis eorum, quæ necesse erit vos facere ad Dei gloriam, & Euangelicæ doctrinæ confirmationem. *Si habueritis fidem, ut granum sinapis,* &c. Hyperbolica locutio est, quasi dicat: Si minimam fidem habueritis, id est, tantam quantam habere debetis, habita institutionis vestræ muneriisque ratione, Montes transferre verbo poteritis. Hanc fidem Apostolus maximam vocat efficacia & virtute, sive comparatè ad eam quam vulgò habebant Christiani. *Si habuero* (inquit) *omnem fidem*, id est, perfectissimam, *ita ut Montes transferam*, &c. 1.Cor.13.2. Id verè factum traditur à S. Gregorio Neocesarienси Episcopo, cui Thaumaturgo cognomen: & S. Nonnosi precibus ingentis molis saxum à Soracte translatum Martyrologia produnt: & idem ab Episcopo Armenio præstitum instante Calipha Babylonio, anno millesimo ducentesimoquinto, Auctores non spernendi referunt. Euseb. lib.7. hist.Eccl.c.2. *Si habueritis fidem sicut granum sinapis,* &c. *Fidem hic signorum dicit, & sinapis meminit, cujus maxima virtus est. Nam cùm minima sit, magnitudine virtutis cæteris omnibus vehementior est. Vt igitur ostenderet, sinceræ fidei minimum ingentia posse, sinapis mentionem fecit.* Apostolos quidem Montes transtulisse non legimus, sed multò majora fecerunt; multos enim mortuos suscitarunt. Majus enim est animam hominis defuncti in in corpus revocare, quàm montem transponere. Cumque nonnulli sanctitate multò inferiores, Montes transtulerint necessitate postulante; non dubium, quin & illi Montes transtulissent, si opus fuisset. Quamvis & aliquid tale ab illis fortè factum sit, & non scriptum: non enim omnia miracula Sanctorum, ac ne Christi quidem, litteris mandata sunt. S. Jo. Chrys. hom.53.in S. Matt. S. Jo. Chrys. ho.58. Matt.

XV. *Hoc autem genus non ejicitur, nisi per orationem, & jejunium.* Hoc genus dæmoniorum nequissimorum, & ferocissimorum: vel quæ diù hominem possederunt, ut difficillimum est inveteratos curare morbos, non ejicitur nisi per orationem cum jejunio conjunctam, quæ in fidei subsidium accedant. Quamquam S. Joannes Chrysostomus, *Genus hoc* interpretetur *universum dæmonum genus.*

XVI. *Conversantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Iesus: Filius hominis tradendus est in manus hominum: & occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer.* Cùm autem Christus & ejus Discipuli in Galilæa versarentur, rursus illis mortis ac resurrectionis suæ Mysteria inculcavit: tum ut certissimam præscientiam suam, ardentissimumque patiendi desiderium monstraret; tum ne inopinato eventu fides eorum labefactaretur. Filius hominis tradendus est in manus hominum impiorum, à Patre, qui permittet ipsum illorum potestati; à seipso, quia volens mortem subibit; à Juda, qui Pontificibus & Scribis ipsum tradet, & illi Pilato, & Pilatus Militibus. Et mœrore gravissimo affecti sunt Discipuli his auditis sermonibus: nec eos spes resurrectionis Christi solabatur, quia Mysterium illud nondum intelligebant, vel ad illud non attendebant.

XVII. *Et cùm venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non solvit didrachma? Ait: Etiam.* Didrachma seu dimidium sicli, capitatim Judæis impositum in usum Templi, quotannis solvendum, ab ipsis pensitatum est ad Vespasiani usque tempora, qui expugnatis Jerosolymis, illud Capitolio pendi imperavit. Hujus igitur sacri tributi collectores Petrum conveniunt, eumque interrogant, num didrachmum solvere soleat, quod ex pietate in Deum solvebant Religionis Judaicæ professores. Respondit Petrus: *Etiam.* Quòd annis superioribus Magistrum solventem vidisset, aut tum non recusaturum confideret. Exo.30.12.13. 2.Paralip.24. 5. & 6. Ioseph. li.de bello Judaico,c.26.

XVIII. *Et cùm intrasset in domum, prævenit eum Iesus, dicens: Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum? A filiis suis, an ab alienis? Et ille dixit, Ab alienis. Dixit illi Iesus: Ergo liberi sunt filii.* Cùm Petrus domum ingressus esset, Jesus illum sermone prævenit de eo, quod cogitabat: & interrogavit, num Reges à filiis suis Regni hæredibus, tributum vel censum exigerent, an ab alienis. Cumque Petrus & ex more gentium & ex rationis

natu-

naturalis æquitatisque dictamine responderet, *Ab alienis*. Dixit Jesus: *Ergo liberi sunt filii*, id est, à tributis immunes sunt ipso natalium suorum jure. Similitudinem à Regibus terræ ad cœli Regem deducit hoc modo: Filii Regum immunes sunt à tributis: Quis igitur dubitet, me qui Filius sum unicus Dei, cujus nomine didrachma exigitur Templo inferendum, adeòque major Templo, Templique Dominus, liberum esse à didrachmi pensitatione? Si autem de tributo sacro hìc non agi, sed de tributo & censu Cæsari debito videatur: nihilominùs vim suam habet ratiocinium Christi à minori ad majus. Regum filii tributa ipsis non solvunt: Ego igitur qui sum Regis Regum, Dei scilicet, Filius Unigenitus, nemini tributum vel censum debeo.

S.Hil.c.17. S.Matt. n.10. & 11.

S.Jo.Chryso. hom.99.in S. Matt. 5. S.Hier. in c. 17. Matt. S.Aug. lib.2. qu.euang. quæst.23.

V. *Ut autem non scandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle; & aperto ore ejus, invenies staterem: illum sumens, da eis pro me & te.* Ne autem ipsis offendiculo simus, cùm me Filium Dei, adeòque à tributo & censu immunem esse nesciant, & nondum scire teneantur, quod & vobis vulgare prohibui: *Vade ad mare*, &c. Nec omninò recusat, nec simpliciter solvi pro se jubet tributum; sed priùs immunitatem suam ostendit, tum demum dari jussit: primum ut Discipulos suos instrueret, alterum ut scandalum impediret. Utque se rerum omnium dominum esse ostenderet, & maris ipsius ditionem habere, inventum seu potiùs creatum in ore piscis, quem ad primum hami jactum captum iri scivit, staterem, drachmas quatuor valentem, dari jussit pro se ac Petro familiæ capite. *Honoris excellentiam* in Petro S. Joannes Chrysostomus hìc commendat: *Hunc enim locum*, inquit, *Marcus qui Petri Discipulus fuit, ideò non scripsisse videtur, quoniam ingens hinc honor Magistro deferebatur. Sed negationem quidem diligentissimè scripsit: hæc verò quæ ad Magistri laudem pertinent, ipso forsan deprecante ne magnifica de eo diceret, omninò siluit.* Prome, *inquit*, & te: *quoniam & Petrus primogenitus erat. Miraris omnipotentiam Christi? Mirare Discipuli etiam fidem, qui ad rem ita natura incredibilem illico paruit: cujus quidem fidei retributionem confestim habuit, Christo in tributi solutione conjunctus.*

S.Jo.Chrysost. hom.59.in S. Matt.

S.Hieron. in hunc locum.

Sensus Moralis.

I. ET *post dies sex, assumpsit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem ejus; & duxit illos in montem excelsum seorsum, & transfiguratus est ante eos.* Ex Discipulorum numero duodecim Apostolos Christus elegerat. Ex Apostolis tres seligit eximios, quibuscum arcana sua communicet, & quos suæ majestatis ac gloriæ spectatores & testes faciat: ut singulares gratias, favores, ac dona se pro beneplacito voluntatis suæ tribuere ostendat iis, qui Deum magis diligunt, & ab eo magis diliguntur: *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Dominus.* Tres assumpsit Jesus magni mysterii testes, *non quasi cæteros reprobans, sed quoniam in tribus testibus stabit omne verbum.* Nemo collegarum invidet, quia *charitas non æmulatur.* Tres illi sunt, de quibus dixerat: *Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Filium hominis venientem in Regno suo.* Promissum implevit: *qualis* enim *futurus est tempore judicandi, talis apparuit.* Duxit illos in montem excelsum. *Ducere ad montana Discipulos, pars Regni est. Ducuntur seorsum, quia multi vocati, pauci verò electi.* Duxit in montem, ut oraret: ut sacrum secessum ac solitudinem, ascensionem à terrenis rebus & affectibus ad cœlestia, qua sursum cor habetur ad Dominum, congruas esse ad orationem & contemplationem dispositiones doceret. Mysteria sua & arcana Deus singulariter non communicat, nisi cum iis, qui procul à Mundi tumultibus sunt remoti: *Ducam eam in solitudinem*, inquit, *& loquar ad cor ejus.* Cæterùm non omnium est in montem ascendere, sed eorum qui à Christo assumuntur & ducuntur: qui ipsum sequuntur & imitantur, qui viva Divinitatis ipsius, Passionis, & Resurrectionis fide instructi, ad bibendum Passionis ipsius Calicem parati sunt, qui veterem hominem exuerunt cum actibus suis, & induerunt novum, qui inveniuntur in Christo habentes *illam quæ ex Deo est justitia in fide, ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis ejus, & societatem passionum illius, configurati morti ejus*: qui eorum *quæ retro sunt obliti, ad anteriora semetipsos extendunt*, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Jesu totis viribus ac studiis contendentes: *Quorum conversatio in cœlis est; unde etiam Salvatorem expectant Dominum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ configuratum corpori claritatis suæ.* Ad montem contemplationis & perfectionis, ad summum orationis & sanctitatis gradum statim non ascenditur. Nemo derepentè fit summus. Regnum Dei semini simile est, quod paulatim crescit in messem. *Semita justorum quasi lux splendens, crescit usque ad perfectam diem.* Quemadmodum gradus pœnitentiæ constituti sunt olim peccatoribus, ita gradus perfectionis justis. Tres vitæ spiritualis status Theologiæ Mysticæ Magistri distinxerunt, incipientium, proficientium, & perfectorum; seu vitæ purgativæ, illuminativæ, & unitivæ. Ad summum gradum nisi per medios non-non pervenitur. *Quis mihi tribuat, ut scribat librum ipse qui judicat?* (inquit Job) *per singulos gradus meos pronuntiabo illum, & quasi principi offeram eum.* Vita spiritualis magnus liber est. Ejus enim præcepta in Novo Testamento exarata sunt à Christo summo vivorum & mortuorum Judice; & interiùs in cordibus piorum à Spiritu Sancto describuntur: sed liber ille statim non pervolvitur, per gradus pronuntiandus est. *Nemo enim infirma deserens, repente fit summus: quia ad obtinendum perfectionis meritum, dum quotidie mens in altum ducitur, ad hoc proculdubio velut ascensionis cujusdam gradibus pervenitur.*

Tertul. lib. de præscript. cap.22.

S.Hier. c.17. S.Matt.

Luc.2.9.

Osee 2.14.

Philipp.3.

Prov.4.18.

S.Greg.M. l. 21. moral.c. 14.

Et transfiguratus est ante eos. *In qua transfiguratione illud quidem principaliter agebatur, ut de cordibus Discipulorum crucis scandalum tolleretur: nec conturbaret eorum fidem voluntaria humilitas Passionis, quibus revelata esset absconditæ excellentia dignitatis. Sed non minore providentia spes sanctæ Ecclesiæ fundabatur, ut totum Christi corpus agnosceret, quali esset commutatione donandum: ut ejus sibi honoris consortium membra promitterent, qui in capite præfulsisset. De quo idem Dominus dixerat, cùm de adventus sui majestate loqueretur: Tunc justi fulgebunt sicut sol in Regno Patris sui:* protestante hoc ipsum beato Paulo Apostolo, & dicente: *Existimo enim, quòd non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.* Et iterum: *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo. Cum enim Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria.*

S.Leo M.ser. 94.sive hom. de transfiguratione.

Matt.13.43.

Rom.8.18.

Colos.3.3.

Transfiguratus est ante eos. Æternæ beatitudinis, quæ Sanctis promittitur, levis hæc delineatio & adumbratio fuit: *Non* enim *oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus diligentibus se.* Ostendit Deus in gloriosa Filii sui transfiguratione finem quò tendimus, & viam qua tendamus. Finis quò tendimus, beatitudo æterna est, in solius Dei fruitione sita. Ait Epicureus: Mihi frui mea carne bonum est. Ait Stoicus: Mihi frui mea mente bonum est. Dicat Christianus: *Mihi adhærere Deo bonum est.* Dic Epicuree, quæ res faciat beatum? Respondet, Voluptas corporis. Dic Stoice? Virtus animi. Dic Christiane? Donum Dei: *Domine, in lumine vultus tui ambulabunt, & in nomine tuo exultabunt tota die, & in justitia tua exaltabuntur, quoniam gloria virtutis eorum tu es.* Virtutem quærebas? dic, *Domine virtus mea.* Beatam vitam quærebas? dic, *Beatus homo quem tu erudieris*

1.Cor.2.9.

S.Aug.serm. 150. Ps.88.16. Ps.17.2. Ps.93.12.

Domine. Beatus enim populus, cujus non voluptas carnis, cujus non virtus propria, ſed beatus populus, cujus eſt Dominus Deus ipſius. Hæc eſt patria beatitudinis
Pſ.143.15. *quam omnes volunt, ſed non omnes rectè quærunt. Nos autem ad talem patriam non nobis viam quaſi corde noſtro machinemur, & erraticas ſemitas moliamur. Venit inde & via. Quid vult enim beatus, quid vult, niſi non falli, non mori, non dolere? Nemo beatus eſt, niſi qui vivit in æternum, ſine ullo timore, ſine ulla fallacia.* In illa autem patria, ad quam tendimus, perennis contemplatio veritatis, ſiquidem *Deum videmus non per ſpeculum & in ænigmate, ſed ſicuti eſt:* & gaudium ſempiternum de veritate, & vita immortalis. Unde cœleſtis beatitudo vita ſimpliciter appellatur. *Si vis ad vitam ingredi*, ait Chriſtus, *ſerva mandata.* Non ei dixit, *Beatam*, quia miſera nec vita dicenda eſt. Non ei dixit *Æternam*, quia ubi mortis timor eſt, nec vita dicenda eſt: Ergo vita, quæ hoc nomine digna eſt, ut vita dicatur, non eſt niſi beata; & beata non eſt niſi æterna. Hanc volumus omnes, veritatem, & vitam. Sed ad tam magnam poſſeſſionem, ad tam grandem felicitatem quà itur? Inſtruxerunt ſibi vias erroris Philoſophi. Alii dixerunt, Hac: alii dixerunt, Non hac, ſed hac. Latuit illos via, quia *Deus ſuperbis reſiſtit.* Lateret & nos, niſi veniſſet ad nos. Ideò Dominus: *Ego*, inquit, *ſum via.* Piger viator, venire nolebas ad viam, ad te venit via. Quærebas, quà ires: *Ego ſum via*: Quærebas, quò ires: *Ego ſum veritas & vita. Non errabis, quando is ad illum per illum.* Hæc eſt doctrina Chriſtianorum, non planè conferenda, ſed incomparabiliter præferenda doctrinis Philoſophorum, immunditiæ Epicureorum, ſuperbiæ Stoicorum. Hanc ſuæ Transfigurationis myſterio docuit
S.Tho.3.p.q. 45.art.1. Chriſtus: *Et transfiguratus eſt ante eos.* Dominus Diſcipulos ſuos, prænuntiata Paſſione ſua, ad ejus imitationem induxerat. Oportet autem, ut aliquis directè procedat in via, ut finem prægnoſcat, quò tendit. Unde Thomas Apoſtolus dixit: *Domine, neſcimus quò vadis, & quomodo poſſumus viam ſcire?* Et
Joan.14. hoc præcipuè eſt neceſſarium, quando via eſt difficilis & aſpera, & iter laborioſum, finis verò jucundus. Chriſtus autem per ſuam paſſionem ad hoc pervenit, ut gloriam obtineret non ſolùm animæ, quam habuit à principio ſuæ conceptionis, ſed etiam corporis: *Hæc*
Luc.ult. *oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam.* Ad quam etiam perducit eos qui veſtigia ſuæ paſſionis ſequuntur. *Per multas* enim *tribulationes oportet nos*
Act.14. *intrare in Regnum cœlorum.* Et ideò conveniens fuit, ut Diſcipulis ſuis gloriam ſuæ claritatis oſtenderet, cui
Philipp.3. ſuos configurabit: *Reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ.* Unde Venera-
Bed.in Matt. bilis Beda: *Pia*, inquit, *proviſione factum eſt, ut contemplatione ſemper manentis gaudii ad breve tempus delibata, fortius adverſa tolerarent.* Hinc Moyſes & Elias cum Chriſto transfigurato *loquebantur de exceſſu quem completurus erat in Ieruſalem*, ut Chriſtum per Paſſionem & mortem gloria & honore & coronandum Apoſtoli diſcerent: & nos, ſi ſocii fuerimus paſ-
Rom.12.12. ſionum Chriſti, ſocios etiam reſurrectionis & gloriæ futuros. Simus igitur *in tribulatione patientes, ſpe gaudentes:* Quoniam *Momentaneum hoc & leve tri-*
2.Cor.4.17. *bulationis noſtræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Ad hanc gloriam ſuſpiremus, propter ipſam cuncta faciamus patiamurque, ejus nos exſpectatio in præliis Chriſtianæ militiæ roboret, in adverſis conſoletur, in via peregrinationis noſtræ ſuſtentet. Repoſita ſit hæc ſpes in ſinu noſtro, velut clypeus nos pro-
Pſ.72.25.26. tegens, velut ſertum nos recreans. *Quid enim mihi eſt in cœlo, & à te quid volui ſuper terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Quid eſt illud quod habeo in cœlo? Quid eſt? Quantum eſt? Qua-
S. Auguſt. enarr. in Pſ.72. le eſt? Et cùm non tranſit, quod habeo in cœlo, *à te quid volui ſuper terram?* Servas mihi tu divitias immortales in cœlo teipſum, & ego volui à te in terra quod habent & impii, pecuniam, aurum, argentum, gemmas, familias, quod habent ſcelerati multi, quod habent multę fœminæ turpes, multi viri turpes:

hæc pro magno deſideravi à Deo meo ſuper terram; cùm ſervet ſe mihi in cœlo Deus meus: *Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.* Inveniamus divitias noſtras, eligat ſibi partes genus humanum: Videamus homines cupiditatum diverſitate laniari: eligant alii militiam, alii advocationem, alii diverſas variaſq; doctrinas, alii negotiationem, alii agriculturam; iſtas partes ſibi faciant de rebus humanis: clamet populus Dei, *Pars mea Deus meus.* Non ad tempus pars mea; ſed *Pars mea Deus in ſæcula.* Aurum etſi ſemper habeo, quid habeo? Deum etſi non ſemper haberem, quàm magnum bonum haberem? Huc accedit, quia mihi ſe ipſum promittit, & id me in æternum habiturum promittit. Tantum habeo, & nunquam non habeo. Magna felicitas: *Pars mea Deus.* Quamdiu? *In ſæcula.* Vide, quomodo illum amavit, fecit cor caſtum: *Deus cordis mei, & pars mea Deus in ſæcula.* Factum *eſt cor caſtum, gratis jam amatur Deus, non ab illo petitur aliud præmium. Qui aliud præmium petit à Deo, & propterea vult ſervire Deo; cariùs facit quod vult accipere, quàm ipſum à quo vult accipere. Quid ergo, nullum præmium Dei? Nullum præter ipſum. Præmium Dei ipſe Deus eſt. Hoc amat, hoc diligit: ſi aliud dilexerit, non erit caſtus amor. Recedis ab igne immortali? frigeſces, corrumperis.*

II. *Et reſplenduit facies ejus ſicut ſol: veſtimenta autem ejus facta ſunt alba ſicut nix.* Ipſe Jeſus ſplenduit ſicut ſol, ſe lumen eſſe ſignificans, quod *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Quod eſt iſte ſol oculis carnis, hoc ille oculis cordis. *Veſtimenta autem ejus, Eccleſia ejus.* Veſtimenta enim, niſi ab induto contineantur, cadunt. Horum veſtimentorum quædam quaſi noviſſima fimbria Paulus fuit: Ipſe enim dicit, *Ego ſum minimus Apoſtolorum.* Et alio loco, *Sum noviſſimus Apoſtolorum.* In veſtimento autem fimbria eſt noviſſima & minima. Proinde ſicut illa mulier, quæ ſanguinis fluxum patiebatur, tacta Domini fimbria, ſalva facta eſt: ſic Eccleſia quæ ex Gentibus venit, Paulo prædicante, ſalvata eſt. Quid mirum ſi per candida veſtimenta ſignatur Eccleſia, cùm audiatis Iſajam Prophetam dicentem: *Si fuerint peccata veſtra ſicut coccinum, quaſi nix dealbabuntur?* Reſplenduit facies ejus ſicut ſol, veſtimenta autem ejus facta ſunt alba ſicut nix: quia *Deus lux eſt*, & *Amictus* eſt *lumine ſicut veſtimento.* Et *Nos revelata facie*
1.Jo.1.6. Pſ.103.2. 2.Cor.3.18. *gloriam Domini ſpeculantes, in eamdem imaginem transformamur à claritate in claritatem, tamquam à Domini Spiritu.*

S.Aug.ſer. 78.aliàs de div.69.

III. *Et ecce apparuerunt illis Moyſes & Elias cum eo loquentes.* Moyſes & Elias, id eſt, Lex & Prophetæ quid valent, niſi cum Domino colloquantur? Niſi Domino perhibeant teſtimonium, quis leget Legem? quis Prophetas? Videte, quàm breviter hoc Apoſtolus ait: *Per Legem enim cognitio peccati: nunc autem ſine Lege, juſtitia Dei manifeſtata eſt;* ecce ſol: *teſtificata à Lege & Prophetis;* ecce ſplendor. Sicut per Moyſen Lex, per Eliam Prophetæ, ſic per Chriſtum Jeſum Euangelium ſignificatur. *Chriſtus apparuit medius inter Moyſem & Eliam, tamquam Euangelium teſtimonium haberet à Lege & Prophetis.* Adſtipulantur enim ſibi invicem utriuſque fœderis paginæ; & quem ſub velamine Myſteriorum præcedentia ſigna promiſerant, manifeſtum atque perſpicuum præſentis gloriæ ſplendor oſtendit. Quia, ſicut ait beatus Joannes: *Lex per Moyſen data eſt, gratia & veritas per Jeſum Chriſtum facta eſt.* In quo & propheticarum promiſſio impleta eſt figurarum, & legalium ratio præceptorum, dum *& veram docet Prophetiam per ſui præſentiam, & poſſibilia facit mandata per gratiam.*

S.Aug.ibid.

S.Aug.tr.17. in Joan.

IV. *Reſpondens autem Petrus, dixit ad Jeſum: Domine, bonum eſt nos hic eſſe: ſi vis, faciamus hic tria tabernacula, tibi unum, Moyſi unum, & Eliæ unum.* Delectatus eſt Petrus, & quem ſeculi hujus illecebroſa non caperent, gratia Reſurrectionis illexit. *Bonum eſt*, inquit, *nos hic eſſe.* (Hinc & S. Paulus ait: *Diſſolvi enim & eſſe cum Chriſto, multò melius.*) Nec laudaſſe contentus, non ſolùm affectu, ſed etiam factorum devotione

S.Leo, ſer. 94. ſeu ho. de transfig. cap.4.

Amb.lib.7. in Lucam, n.18.

„ ne præstantior, ad ædificanda tria tabernacula impi-
„ ger operarius, communis obsequii ministerium pollice-
„ tur. Et quamvis nesciret quid diceret, tamen polli-
„ cebatur officium: quo non inconsulta petulantia, sed
„ præmatura devotio fructus pietatis accumulat. Nam
quod ignorabat, conditionis fuit; quod promittebat, de-
votionis. Sed non capit humana conditio in hoc corru-
ptibili, in hoc mortali corpore facere tabernaculum Deo.
S. Hier. in c. 17. S. Matt. Apostole sancte, *si quæris tria tabernacula, nequa-*
quam servos cum Domino conferas, sed fac tria taber-
nacula, imò unum Patri, & Filio, & Spiritui San-
cto, ut quorum est una divinitas, unum sit & in pectore
tuo tabernaculum. Domine, *bonum est nos hic esse. Si*
vis, faciamus hic tria tabernacula, &c. Huic sugge-
„ stioni Dominus non respondit, significans, non qui-
„ dem improbum, sed inordinatum esse, quod cuperet:
„ cùm salvari mundus nisi Christi morte non posset, &
„ exemplo Domini in hoc vocaretur credentium fides,
„ ut licèt non oporteret de beatitud inis promissionibus
S. Leo, serm. 94. „ dubitari, *Intelligeremus tamen, inter tentationes hujus*
vitæ prius nobis tolerantiam postulandam esse, quàm
gloriam: quia tempora patiendi non potest felicitas præ-
venire regnandi.

Domine, bonum est nos hic esse. Consultationibus & deliciis etiam spiritalibus ne inhæreant animæ piæ, ne Deum amore solùm concupiscentiæ, non amicitiæ diligere; ne ex favoribus, non ex infinita magnitudine ipsum æstimare; ne locare cor suum, non dare Deo, ne negotiari, non gratis colere & amare Sponsum videantur. Utilius est animæ justæ, per cruces interiores à Deo probari. *Recedit* interdum Sponsus cœlestis,
S. Bernard. *ut absens magis desideretur, desideratus avidiùs quæ-*
ratur, diu quæsitus gratiùs inveniatur. Ne ergo exi-
lium deputemus pro patria, venit Sponsus & recedit
vicissim, nunc consolationem afferens, nunc universum
statum nostrum in infirmitatem commutans.

Domine, bonum est nos hic esse. Per spirituales consolationes & delicias nos vendicat Deus à carnalibus desideriis, quæ militant adversùs animam; nos eripit mundo, sibique devincit. Hinc piæ animæ
S. Ber. ser. 9. in Cant. ajunt: *Meliora sunt ubera tua vino.* Carnis, inquiunt, voluptatem, qua paulò ante ebriæ tenebamur, vincunt hæ, quas tua nobis ubera stillant, deliciæ spiritales. *Et pulchrè vino comparant carnalem affectum. Ut enim uva semel expressa*
non habet jam quid denuò fundat, sed perpetua ariditate damnatur: sic caro in pressura mortis ab omni prorsùs sua delectatione siccatur, nec ultra revi-
rescit ad libidines. Unde Propheta: Omnis caro
Isaiæ 40. „ fœnum, & omnis gloria ejus tamquam flos agri:
„ Exsiccatum est fœnum, & cecidit flos. *Et Apostolus:*
Galat. 6. „ Qui seminat in carne, de carne meter corruptionem.
„ *Vide autem, ne non carni tantùm, sed & mundo*
competat ista proportio: siquidem & ipse transit, & con-
cupiscentia ejus. Et cùm omnia quæ in Mundo sunt,
finem habeant, finis eorum non erit finis. Verùm ube-
ra non sic. Hæc enim cùm exhausta fuerint, rursum
de fonte materni pectoris sumunt, quod propinent sugen-
tibus. Meritò proindè meliora carnis sæculive amore
asserunt ubera sponsæ, quæ nullo unquam lactentium
numero arescunt, sed semper abundant de visceribus
charitatis, ut iterùm fluant. Flumina siquidem fiunt
de ventre ejus, sitque in ea fons aquæ salientis in vi-
tam æternam.

Domine, bonum est nos hic esse. Si gaudii cœlestis stillicidio sic extra se rapitur Apostolus, ut nesciat, quid dicat: quid fiet, cùm implepitur illud propheticum,
Ps. 35. 9. *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente vo-*
luptatis tuæ potabis eos; quoniam apud te est fons
vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen? Cùm ac-
„ cepta fuerit illa ineffabilis lætitia, perit quodam-
S. August. ennarat. in Ps. 35. „ modo humana mens, & fit divina: *Inebriabuntur*
„ *ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis po-*
„ *tabis eos.* Torrens dicitur aqua veniens cum im-
„ petu. Impetus erit misericordiæ Dei, ad irrigandos
„ & inebriandos, qui modò ponunt spem sub um-
„ braculo alarum ejus. Voluptas illa quæ est? Quasi tor-
„ rens inebrians sitientes. Modò ergo qui sitit, habeat
spem, inebriatus habebit rem: antequam habeat
rem, sitiat in spe: *Beati qui esuriunt & sitiunt justi-* „ Matt. 5. 8.
tiam, quoniam ipsi saturabuntur. Quo ergo fonte ir-
rigaberis, & unde currit tantus torrens voluptatis
ejus? *Quoniam apud te est fons vitæ.* Quis est fons vi-
tæ, nisi Christus? Venit ad te in carne, ut irroraret
fauces tuas sitientes: satiabit sperantem, qui irro-
ravit sitientem: *Quoniam apud te est fons vitæ, & in*
lumine tuo videbimus lumen. Hic aliud est fons, aliud
lumen; ibi non ita: Quod enim est fons, hoc est &
lumen: & quicquid vis illud vocas, quia non est
quod vocas; quia non potes congruum nomen inve-
nire, non remanet in uno nomine. Si diceres, quia
lumen est solùm, diceretur tibi: Sine causa ergo mihi
dictum est, ut esuriam & sitiam: Quis enim est, qui
manducet lumen? Illud planè rectè mihi dictum est,
Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt: Si „ Matt. 5. 8.
lumen est, oculos meos parem. Para & fauces, quia
illud quod lumen est, & fons est: fons quia satiat si-
tientes, lumen quia illuminat cæcos. Hic aliquando
alibi lumen, alibi fons. Aliquando enim currunt fon-
tes & in tenebris: & aliquando in eremo pateris solem,
non invenis fontem: hìc ergo possunt ista duo esse se-
parata: ibi non fatigaberis, quia fons est; non tene-
braberis, quia lumen est.

Domine, bonum est nos hic esse. Vox est eorum, qui S. Aug. enar. in Ps. 74.
gustant & vident, quàm suavis sit Dominus, quàm beatus vir qui sperat in eo. *Omni* enim *homini converso ad*
Deum mutatur delectatio, mutantur deliciæ: non sub-
trahuntur, sed mutantur. Omnes autem deliciæ nostræ
in hac vita, nondum sunt in re; sed ipsa spes tam certa
est, ut omnibus hujus sæculi deliciis præponenda sit. Si-
cut scriptum est, Delectare in Domino, & dabit tibi
petitiones cordis tui. *Si nondum habes petitiones cordis*
tui, unde delectaris in Domino, nisi quia tenes certum
promissorem, qui se effecit promittendo debitorem?

V. *Adhuc eo loquente, ecce nubes lucida obumbravit*
eos. Et ecce vox de nube, dicens: Hic est Filius
meus dilectus, in quo mihi benè complacui; ipsum S. Hieron. in hunc locum.
audite. Quia imprudenter interrogaverat Petrus, re-
sponsionem Domini non meretur: sed Pater respon-
det pro Filio, ut verbum Domini compleretur: *Si te-* Joan. 5.
stimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non
est verum..... Qui misit me Pater, ipse testimonium perhi-
buit de me. Vox de cœlo Patris loquentis auditur, quæ
& testimonium perhibeat Filio, & Petrum, erro-
re sublato, doceat veritatem: imò per Petrum cæ-
teros Apostolos. *Hic est Filius meus dilectus*: Huic
figendum est tabernaculum, huic obtemperandum.
Hic est Filius, illi servi sunt. *Moyses & Elias de-*
bent & ipsi vobiscum in penetralibus cordis sui Domino
tabernaculum præparare. Hic est Filius meus dilectus,
in quo mihi benè complacui, ipsum audite. *Quia &*
in Prophetis ipsum audistis, & in Lege ipsum audi- S. Aug. serm. 78. aliàs de div. 69.
stis. Et ubi non ipsum audistis? Hoc audito, illi ce-
ciderunt in terram. Iam demonstratur nobis in Eccle-
sia Regnum Dei. Hic Dominus, hic Lex & Prophetæ:
sed Dominus tamquam Dominus: Lex in Moyse,
Prophetia in Elia; sed ipsi tamquam servi, tamquam
ministri. Ipsi tamquam vasa: ipse tamquam fons.
Moyses & Prophetæ dicebant & scribebant: sed de il-
lo implebantur, quando fundebant. Loquitur Moyses;
sed *Hunc audite.* Loquitur Elias; sed *Hunc audite.*
Loquuntur Prophetæ, loquitur Lex; sed *Hunc* „ S. Aug. ser. 79. aliàs de div. 23.
audite, vocem Legis, & linguam Prophetarum.
Quando Euangelium loquitur, nubem putate: in-
de nobis vox sanat. Hunc audiamus; quod dicit
faciamus; quod promisit, speremus. *Venite, ascen-*
damus ad montem Domini, & ad domum Dei Ia-
cob, & docebit nos vias suas, & ambulabimus in Isai. 2. 3.
semitis ejus. Ipsum audiamus: *Dominus enim judex* Isa. 33. 22.
noster, Dominus legifer noster, Dominus Rex noster, Isai. 55. 4.
ipse salvabit nos. Ipsum audiamus, quem Deus *Testem*
populis dedit, *ducem ac præceptorem Gentibus*, ... Joel. 2. 23.
Doctorem justitiæ.... Verbum Domini..... Dei vir- 1. Cor. 1. 23. 24.
tutem, & Dei sapientiam: Ipsum audiamus: *Deus* enim Genes. 1.
multis modis olim loquens patribus in Prophetis, novis- Joan. 14. 6.
simè locutus est nobis in Filio. Ipsum audiamus, qui *Ve-* Joan. 6. 69.

ritas est.... Qui *Verba vitæ æternæ habet*. Planè audiam te, Domine Jesu. *Loquere Domine, quia audit servus tuus*. Loquere ad cor meum, & aurem ejus inclina, ut te audiat, & obtemperet tibi.

VI. *Et audientes Discipuli, ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valdè*. Tunc maximè timendum, cùm supernis consolationibus ac deliciis nos Deus perfundit, sed timore cum fiducia in bonitate ejus conjuncto. Agnoscenda infirmitas nostra est: nihil supra vires nostras audendum, quæ in mysteriorum divinorum cognitione & contemplatione nullæ nobis sunt à nobis: *Scrutator enim Majestatis opprimetur à gloria*. Et *Quantò quis ampliora quæsierit, tantò magis ad inferiora collabitur, si ignoraverit mensuram suam*. Et timuerunt valdè. *Timoris magnitudo electæ menti aliquando post ostensionem lætæ visionis incutitur. Quod profectò dum fit, non fit, ut mentem ad gloriæ visionem purificet, sed ut custodiat ab elatione. Vnde & Petrus, & Iacobus, & Ioannes priùs transformati Domini gloriam viderunt; deinde incusso eis timore cecidere, ne elati perderent, quod humiliter assumpti videre meruissent*. Et accessit Jesus, & tetigit eos; dixitque eis: Surgite & nolite timere. *Quos manu sanaverat, sanat imperio. Primum timor expellitur, ut postea doctrina tribuatur*. Gratiæ suæ manu interiori Christus nos tangit, verbo suo nos roborat, ut timorem deponamus, ut à terra surgamus, oculosque & animos ad cœlum erigentes, *Aspiciamus ipsum auctorem fidei* nostræ *& consummatorem*. Vidi *visionem grandem hanc* (inquit Daniel) *& non remansit in me fortitudo... Et audivi vocem sermonum ejus: & audiens jacebam consternatus super faciem meam, & vultus meus hærebat: & ecce manus tetigit me, & erexit me super genua mea, & super articulos manuum mearum. Et dixit ad me: Daniel vir desideriorum, intellige verba quæ ego loquor ad te, & sta in gradu tuo. Cumque dixisset mihi sermonem istum, steti tremens. Et ait ad me: Noli metuere*. Varius ille Prophetæ situs, seu varia corporis positio, totum spiritalis profectus ordinem significat. *Verba enim Dei in terra jacentes audimus, cùm in peccatis positi, terrenæ pollutioni conjuncti, Sanctorum voce spiritalia præcepta cognoscimus. Ad quæ præcepta quasi super genua & super manuum nostrarum articulos erigimur, quia à terrenis contagiis recedentes, quasi jam ab infimis ventrem levamus. Sicut enim totus terræ inhæret, qui consternatus jacet: ita qui in genibus & manuum suarum articulis incurvatur, inchoante profectu, ex magna jam parte à terra suspenditur. Ad extremum verò voce Dominica erecti quidem, sed trementes adsistimus; cùm à terrenis desideriis perfectè sublevati, verba Dei quò plenius cognoscimus, plus timemus. Adhuc enim quasi in terra jacet, qui ad cœlestia erigi terrenorum desideriis negligit. Quasi sublevatus autem adhuc manibus & genibus incumbit, qui quædam jam contagia deserit, sed quibusdam adhuc terrenis operibus non contradicit. Iam verò ad verba Dei erectus adsistit, qui perfectè mentem ad sublimia erigit, & per immunda desideria incurvari contemnit. Benè autem trementem se stetisse indicat: quia examen subtilitatis internæ, quò plus ad illud proficitur, ampliùs formidatur. Vbi aptè divina voce subjungitur*, Noli metuere; *quia cùm plus ipsi quod timeamus, agnoscimus, plus nobis de Deo per internam gratiam infunditur quod amemus: quatenus & contemptus noster pauliſper transeat in timorem, & timor transeat in charitatem. Vt quia quærenti nos Deo per contemptum resistimus, per timorem fugimus; & contemptu quandoque, & timore postposito, solo ei amore jungamur. Pauliſper enim etiam timorem ejus discimus, cujus solius dilectioni inhæremus. Appositis igitur quasi quibusdam gradibus profectus nostri, mentis pedem priùs per timorem in imo ponimus, & postmodum per charitatem ad alta amore levamus: Vt ab eo, quo quisque tumet, reprimatur, ut timeat, & ab eo quod jam inetuit, sublevetur, ut præsumat*. Idem significat trium Apostolorum consternatio, timor, & erectio in monte sancto. *Et audientes Discipuli ceciderunt in faciem suam, & timuerunt valdè. Et accessit Jesus, & tetigit eos, dixitque eis: Surgite, & nolite timere.*

Prov.15.27. S.Hieron. in hunc locum.

S.Gregor.M. seu alius antiquus autor Eccl.comm. in lib.1.Reg. cap.1.

S.Hieronym.

Heb.2.11. Daniel.10.8. & seq.

S.Gregor.M. lib.22.mora. cap.14.

VII. *Levantes autem oculos suos, neminem viderunt nisi solum Jesum*. In Jesum unum erigendi sunt & defigendi oculi, *In quem desiderant Angelis prospicere*; Qui *unus Mediator* noster est, & *Advocatus apud Patrem; Auctor salutis* nostræ; *Filius Dei dilectus*, per quem unum Deo placent, quicumque placent; Qui *Dedit potestatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine ejus; & Dei filios congregat in unum*, quos & *fratres* suos vocare, & *cohæredes* gloriæ suæ ac Regni facere dignatur. Erigamus oculos in Jesum, qui caput nostrum est, si sapientes sumus: *Oculi* enim *sapientis in capite ejus*. Aspiciamus Jesum, non solùm transfiguratum in Monte Thabor, sed in Monte Calvariæ crucifixum pro nobis; si quidem *propter Passionem mortis, gloria & honore coronatus est*. Compatiamur morienti, ut congaudeamus & corregnemus triumphanti & regnanti. In omnibus operibus nostris solius Dei & Christi Jesu gloriam & honorem spectemus, qui judex illorum est; non gloriam nostram vel temporalia commoda, non mundum, non homines, in quibus maledictus est, qui spes suas collocat. Ut autem solum Jesum videamus, Euangelium legamus, in quo remota nube nobiscum loquitur, nobisque mysteria sua & præcepta peramanter aperit. *Discipuli vident Jesum stantem ablata nube, & Moysen & Eliam evanuisse: quia postquam Legis & Prophetarum umbra discesserit (quæ velamento suo Apostolos texerat) utrumque in Euangelio reperitur*. Evanuerunt Moyses & Elias: sed Moysis mansuetudinē, & Eliæ zelum in Jesu admirari & imitari debemus.

1. Petri 1.12.

Joan.1. Joan.11.51.

Eccl.2.14.

Hebr.2.9.

S.Hieron. in hunc loc.

VIII. *Et descendentibus illis de Monte, præcepit eis Jesus, dicens: Nemini dixeritis visionem, donec Filius hominis à mortuis resurgat*. Tempus scilicet loquendi, & tempus tacendi: Tempus latendi & in publicum prodeundi. In his Dei voluntas exploranda est & judicanda ex ejus gloriæ & utilitatis proximorum fine. Id prædicandum, quod utrique conducibile fuerit, locis & temporibus opportunis. Quædam enim alieno tempore & nequaquam opportuno prædicata, magis obsunt interdum, quàm prosint. Quamquam enim Deo tempus agendi semper adsit, exemplo tamen suo Christus ostendit, œconomia & prudentia utendum in doctrina & prædicatione, cùm Transfigurationis suæ Mysterii, & Divinitatis suæ prædicationem Apostolis suis prohibuit, donec à mortuis surrexisset; illisque dicere noluit, quæ portare pro tempore non poterant. Cæterùm quod visiones spectat & revelationes privatas, si quæ spiritualibus viris aut mulieribus contingant, *Secretum Regis abscondere bonum est*; illasque nemini aperire, nisi soli conscientiæ Moderatori, qui de illis judicet, utrum ex Deo sint. Viros sanctos legimus revelationes suas numquam aliis aperuisse, nisi charitas posceret, aut Superioris jussio urgeret. Divini Spiritus indicium est, ab omni re quæ notabilem hominem faciat, abstinere; de se ipso modestè loqui, nec verba illa arrogantiæ plena usurpare: Hæc mihi Deus locutus est, hæc revelavit. Observet autem conscientiæ prudens Moderator, quo fine quis moveatur ad ipsas revelationes manifestandas, levitate ne, an vanitate; utilitate propria, an aliena; uniusne, an multorum: an aliqua appareat nota cupiditatis, avaritiæ, vel propriæ æstimationis; quibus verbis in ipsa narratione utatur, an humilibus & verecundis, an tumidis & inconsideratis; an paucis se expediat, seu potiùs prolixior sit. Illud quoque perpendendum, quod Sancta Teresia docuit: Rebus scilicet, quæ revelantur, nullam fidem adhibendam esse ex eo præcisè, quòd revelatæ sunt; sed si ad fidem pertinent, illis propter fidem credendum est: si aliquid præcipitur, ad Superiorem deferendum, ejusque mandato accedente, ex obedientia peragendum est. Hanc normam secutus est Princeps Apostolorum: Christi enim Transfigurationem enarrans, & vocem à Deo Patre auditam, cùm esset in Monte sancto

Card. Bona, lib.de discretione Spirituũ, cap.20.

cum

cum Jesu, speculator factus illius magnitudinis; noluit tamen ei revelationi inniti, nisi quatenùs Prophetarum oraculis consentanea fuit. *Habemus*, inquit, 2. Pet. *firmiorem Propheticum sermonem, cui benè facitis attendentes, quasi lucerna lucenti in caliginoso loco.* Ac si apertè diceret: Quamvis vox è cœlo delapsa, à Deo Patre reverà manaverit, sermo tamen Propheticus certior est & firmior omni scientia, omnique visione & revelatione, quia sensus falli possunt, Scriptura Sacra non potest. In hanc sententiam egregiè Richardus à Sancto Victore: *Suspecta est mihi omnis veritas* (inquit) *quam non confirmat Scripturarum auctoritas, nec Christum in sua clarificatione suscipio, si non assistant ei Moyses & Elias. Si Christus docet me de rebus exterioribus, vel de intimis meis, facilè recipio, utpote in his quæ comprobare possum proprio experimento. Verùm ubi ad alta mens ducitur, quoniam de cælestibus quæstio ventilatur: ubi de profundis rebus agitur, in tantæ sublimitatis vertice non recipio Christum sine teste, nec rata poterit esse quælibet verisimilis revelatio sine attestatione Moysis & Eliæ, sine Scripturarum auctoritate.* Richard. à S. Victore, lib. de præparat. Animæ ad contemplat. c. 2.

IX. *Et interrogaverunt eum Discipuli, dicentes: Quid ergo Scribæ dicunt, quòd Eliam oportet primùm venire? At ille respondens, ait eis: Elias quidem venturus est, & restituet omnia. Dico autem vobis, quia Elias jam venit, & non cognoverunt eum, sed fecerunt in eo quæcumque voluerunt. Sic & Filius hominis passurus est ab eis, &c.* Deus peccatores intercipere non vult, sed excitare, & vigilantes facere. Ideò præcursores habere voluit, cùm prioris adventus sui ad homines, tum secundi contra homines, Joannem Baptistam, & Eliam. Monet per eos, ut homines fugiant ab ira ventura: *Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant à facie arcus, ut liberentur dilecti tui.* Psal. 59. 6. Omnes pœnitentiæ Prædicatores sunt præcursores Christi, qui omnia restituere nituntur in debitum ordinem, qui zelo pro Dei lege inardescunt, & qui adversùs vitia bellum gerunt absque personarum acceptione, ab adulatione & timore pariter alieni, ad persecutionem pro veritate patiendam paratissimi. Hi imminentem mortis judiciique diem hominibus annuntiant, clamantes: *Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora judicii ejus.* Apocal. 14. 7. Væ illis qui Eliam suum non cognoscunt, non audiunt, sed contemnunt, nec ad parandam viam Domini convertuntur!

X. *Et cùm venisset ad turbam, accessit ad eum homo genibus provolutus ante eum, dicens: Domine, miserere filio meo, quia lunaticus est, & malè patitur: Nam sæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam: Et obtuli eum Discipulis tuis, & non potuerunt ejicere eum.* Homo peccator lunaticus est: *Stultus* enim *sicut luna mutatur*, Eccli. 27. inconstans est in omnibus viis suis: *Peccatum peccavit* Thren. 1. 8. *Jerusalem, propterea instabilis facta est.* Qui spiritaliter à dœmone possidetur, modò cadit in ignem libidinis & concupiscentiæ, quo exuritur; modò in aquam, cùm ita frigescit cor ejus, ut in eo sensus omnis fraternæ charitatis & misericordiæ extinguatur. Malè patitur, cupiditatum suarum æstu jactatus & allisus. Iræ impetu conturbatur & spumat, odio intùs discerptus, dentibus stridet, invidia tabescit & arescit; surdus est ad Dei verbum, sive exteriùs sonans per prædicationem, sive interiùs monens per inspirationes; mutus ad confessionem peccatorum, & Dei laudes: eò miserior est, quò sui non miseretur: *Nihil enim miserius misero non miserente sibi.* S. August. Sæpè cadit in ignem, & crebrò in aquam, &c.

Manet ergo voluntas
Semper amans aliquid quò se ferat; & labyrintho
Fallitur ambages dubiarum ingressa viarum.
Vana cupit, vanis tumet, & timet: omnimodaque
Mobilitate ruens, in vulnera vulnere surgit. S. Prosper. Carmine de ingratis.

Hoc est sæpè cadere in aquam, & crebrò in ignem; in vitia contraria labi, quibus tamen finem malitiæ suæ propositum dæmon consequitur, ut scilicet perdat hominem. In statu autem adeò infelici positus peccator, Ecclesiæ Ministris offertur curandus, & à dæmone liberandus; qui operam sæpè in eo perdunt, sive quia omninò desertus est à Deo, & in reprobum sensum traditus, occulto Dei, sed justo judicio: sive quia illum sine ministerio hominum ad se convertere vult Christus, & ostendere, quòd tantum miraculum

Non doctor, neque discipulus, sed gratia sola efficit. S. Prosper.

XI. *Respondens autem Jesus, ait: O generatio incredula & perversa, quousque ero vobiscum? Usquequo patiar vos? Afferte illum ad me.* Non quòd tædio vel impatientia superatus sit mansuetus ac mitis Dominus, patiens ac multùm misericors; *sed quòd in similitudinem Medici, si ægrotum videat contra præcepta sua gerere, dicat: Usquequo accedam ad domum tuam? Quousque perdam artis industriam, me aliud jubente, & te aliud perpetrante?* S. Hieron. in hanc locum. Non irascitur homini, sed vitio. Duriora videntur verba, cor mansuetudine & charitate plenum est, quam & opere demonstrat, puerum ad se afferri jubens, ut eum curet. Christum imitentur ejus Ministri, verbi divini Prædicatores, & conscientiarum Moderatores: & cùm peccatores verbis severioribus increpare coguntur, charitatem & mansuetudinem in animo servent, eorumque curationi & liberationi cum patientia adlaborent. *Dilige*, (inquit S. Augustinus) *& dic quod voles: nullo modo maledictum erit, quod specie maledicti sonuerit, si memineris senserisque, te in gladio verbi Dei liberatorem hominis esse velle ab obsidione vitiorum.* S. August. in epist. ejus ad Galat. c. 6.

XII. *Et increpavit illum Jesus*, ut perduellem, ut hostem in malitia ita obduratum, ut ad bonum ultra flecti non possit, & ad charitatem redire. *Prævaricatores* enim *Angeli nec mala possunt umquam carere voluntate, nec pœna.* S. Fulgentius lib. de Fide ad Petrum c. 3. Cùm autem dæmoni comminatus esset Jesus, & præcepisset, ut exiret à puero, nec in eum ampliùs introiret, *exiit ab eo dæmonium*, imperio Christi resistere non valens; *& curatus est puer ex illa hora.* Nescit tarda molimina Christi virtus: solo verbo, sola voluntate integram & perfectam sanitatem uno temporis momento restituit.

XIII. *Tunc accesserunt Discipuli ad Jesum secretò, & dixerunt: Quare nos non potuimus ejicere illum? Dixit illis Jesus: Propter incredulitatem vestram.* Metuere debent Christi Ministri, ne labores eorum in peccatorum conversione inanes & infructuosos efficiat fidei ac bonorum operum defectus: sibi ipsis imputare debet, quòd nullum vel exiguum fructum faciant: hinc coram Deo humiliari, fidei, spei, & charitatis augmentum ab ipso supplices postulare, orationi & bonis operibus ferventiùs vacare; si quem verò fructum faciant, nihil sibi, sed totum Deo adscribere: *Quia neque qui plantat, neque qui rigat, est aliquid: sed qui incrementum dat, Deus.* 1. Cor. 3. 7. Dixit illis Jesus: Propter incredulitatem vestram. *Si Apostoli increduli, quis fidelis? Quid facient agni, si tubant arietes? Nec tamen eos misericordia Domini despexit incredulos: sed arguit, nutrivit, perfecit, coronavit: Nam & ipsi memores infirmitatis suæ, quodam loco in Euangelio dixerunt ei:* Domine, *adauge in nobis fidem.* Prima *utilitas erat, scire quòd minùs habebant: major felicitas, scire unde petebant.* S. Augustin. ser. 80. alias inter editos à Sirmondo 34.

XIV. *Amen quippe dico vobis: Si habueritis fidem, sicut granum sinapis, dicetis monti huic, Transi hinc illuc; & transibit, & nihil impossibile erit vobis.* Non exigua hæc, sed magna fides, quæ monti possit, ut se transferat, imperare. Neque enim mediocrem fidem Dominus exigit ab Apostolis, quibus adversùs altitudinem extollentem se nequitiæ spiritalis scit esse certandum..... Granum sinapis certè res est vilis & simplex: si teri cœperit, vim suam fundit. Etiam fides primò simplex videtur: sed si teratur adversis, gratiam suæ virtutis effundit, ut alios quoque, qui vel audiunt vel legunt, odore sui compleat..... Magnum est quod incipit à fide, sed contemnitur. Fundamentum solet etiam in ædificio ab imperitis contemni. Fossa fit grandis, lapides quoquo modo passim mittuntur, nulla ibi expolitio, nulla pulchritudo apparet: quomodo nec in arboris radice aliqua pul-

"S. Ambros. lib. 7. in Lucam, n. 176. & 177. S. August. tract. 20. in S. Joan. 8.

pulchritudo apparet: *Totum tamen quicquid te delectat in arbore, de radice surrexit. Sed vides radicem & non delectaris: vides arborem, & miraris. Stulte, quod miraris, inde surrexit, quo non delectaris. Parum aliquid videtur fides credentium: non habes stateram, unde appendas. Audi ergo quo perveniat, & vide quanta sit*: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, &c. *Quid humilius, quid vehementius? quid minutius, quid ferventius?* Dicetis monti huic, transi hinc illùc, & transibit, &c. *Montis translatio non ejus significatur, quem oculis carnis aspicimus, sed illius qui a Domino translatus fuerat ex Lunatico. Quod enim ait*, Dicetis monti huic, transi hinc, & transibit, *de dæmone intelligitur*. Dicetis monti huic, transi hinc, &c. *Ne illis miraculis faciendis extollerentur in superbiam, admoniti sunt potius per humilitatem fidei, quasi per sinapis granum, elationem terrenam, quæ montis nomine significata est, curare, ut transiret*. Spiritum superbiæ ex corde peccatoris expellere, est montem transferre. Id magnæ fidei opus. Hæc autem fidei vis, fructus est orationum multarum atque ferventium, & diuturnæ pœnitentiæ, ac mortificationis Christianæ.

S. Hieron. in hunc locum.

S. Augustin. l. 1. qu. Euangel. qu. 22.

XIV. *Hoc autem genus non ejicitur, nisi per orationem & jejunium*. Ad pravos habitus peccatorum vincendos, ad consuetudinem inveteratam peccati eradicandam, ad destruendas cupiditates quæ ab adolescentia hominis invaluerunt, ipsique dominantur, oratione opus est, qua anima humilietur; & jejunio, quo caro mortificetur. A confessario pariter & pœnitente, arma illa Euangelica adhibenda sunt, ut malæ consuetudinis dæmon expellatur. *Nam in omni agone certaminis Christiani, utilitas continentiæ plurimum valet, ita ut quidam sævissimorum spiritus dæmonum, qui ab obsessis corporibus nullis exorcizantium fugantur imperiis, sola jejuniorum & orationum virtute pellantur, dicente Domino*: Hoc genus dæmoniorum non ejicitur, nisi in jejunio & oratione. *Grata ergo est Deo, & terribilis diabolo jejunantis oratio: nec latet, quantùm acquirat saluti suæ, quæ tantum præstat alienæ*. Nec dicas, quòd absque jejunio aliquando ejecti sunt dæmones. Si enim unus aut alter sic expulit, impossibile tamen est, ut qui in deliciis vivit, à dæmonis furore liberetur: hujusmodi enim morbo laborantibus, jejunio maximè opus est. Sed si fide opus est, inquies, cur jejunare oportet? Quia unà cum fide non parvas vires affert jejunium: Angelum ex homine facit, & potestatibus incorporeis mirum in modum reluctatur: quamvis non jejunio solùm, sed oratione quoque opus sit. Qui orat & jejunat, ut oportet, is multis rebus non indiget: qui verò multis non indiget, numquam fiet avarus: & qui non est avarus, pronior semper ad misericordiam erit. Qui jejunat, levior est, & vigilanter orat, & cupiditatis incendia extinguens, ac animam suam humilians, facilè Deum placat. Idcircò & Apostoli ferè semper jejunabant. Qui orans jejunat, binas habet alas, quibus ventos ipsos volando prætervehitur: non enim oscitat, nec torpet orando, quod multis contingit; sed igne ardentior & terra superior est: quare terribilis hostis dæmonibus redditur. Nihil enim est homine probè orante potentius. Nam si mulier crudelem judicem, qui nec Deum timebat, nec hominem verebatur, flectere potuit: multò magis propitium Deum faciet, qui continuæ orationi adhærens, ventrem superat, & delicias spernit. Si verò imbecillis corpore, jejunare semper non potes; non eris tamen ad orandum infirmus, neque ad condemnandas ventris delicias invalidus. Jejunare quidem non potes, sed non vivere in deliciis potes, quod non magno intervallo à jejunio distat. Sed sufficit etiam hoc ad furorem diaboli reprimendum, cui nemo magis amicus est, quàm qui deliciis & ebrietate maculatur. Hic enim fons, hæc mater atque origo vitiorum omnium est.

S. Leo, serm. 85. a. de jejunio septimi Mensis.

S. Joan. Chrys. hom. 58. in Matt.

XV. *Conversantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Jesus: Filius hominis tradendus est in manus hominum: & occident eum, & tertia die resurget. Et contristati sunt vehementer*. Dictum est ab Apostolo: *Qui me dilexit, & tradidit semetipsum pro me*. Dictum est de Patre: *Qui proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum*. Si ergo Pater Filium tradidit, & Filius semetipsum tradidit, Judas quid fecit? Pater tradendo Filium ad mortem pro nobis, benè fecit: Christus tradendo seipsum pro nobis, fecit benè: tradendo Judas Magistrum suum pro avaritia, fecit malè. Non enim quod nobis præstitum est de Passione Christi, malitiæ Judæ deputabitur. Habet ille mercedem malitiæ, Christus laudem gratiæ. *Et contristati sunt vehementer*. De peccatis nostris, quæ causa fuere mortis Christi, vehementer dolendum est: adversùs nos ipsos irasci debemus, magis quàm adversùs Judæos & ejus carnifices: mortem ejus in nos ulcisci per pœnitentiam (pœnitens enim est homo sibi ipsi iratus) corpus peccati in nobis destruere, crucique affigere. Dolere debemus supra modum miseriam nostram, quæ tanta est, ut mors Filii Dei ad liberationem nostram ac salutem necessaria fuerit: sed gaudere debemus, quòd tanta sit in nos Dei miseratio, ut nasci & mori dignatus sit pro nobis. *Filius hominis tradendus est in manus hominum, &c.* Numquid iniquitas persequentium Christum ex Dei est orta consilio; & illud facinus quod omni majus est crimine, manus divinæ præparationis armavit? Non hoc planè de summa justitia sentiendum est: quia multùm diversum multùmque contrarium est, id quod in malignitate Judæorum est præcognitum, & quod in Christi est Passione dispositum. *Non inde processit voluntas interficiendi, unde moriendi: nec de uno spiritu extitit atrocitas sceleris, & tolerantia Redemptoris. Impius furentium manus non immisit in se Dominus, sed admisit; nec præsciendo quod faciendum esset, coegit ut fieret; cùm tamen ad hoc carnem suscepisset, ut fieret*.

S. Leo, serm. 65. de Passione Domini 16.

XVI. *Et cùm venissent Capharnaum, accesserunt qui didrachma accipiebant, ad Petrum, & dixerunt ei: Magister vester non solvit didrachma? Ait: Etiam. Et cùm intrasset domum, prævenit eum Jesus, dicens: Quid tibi videtur, Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum vel censum? A filiis suis, an ab alienis? At ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Jesus: Ergo liberi sunt filii. Ut autem non scandalizemus eos, vade ad Mare, & mitte hamum: & eum piscem, qui primus ascenderit, tolle: & aperto ore ejus, invenies staterem: illum sumens, da eis pro me, & te*. Humilitas Christi damnat superbiam hominis, pro juribus sive privilegiis temporalibus ardentiori studio fastuque contendentis & litigantis. Genus omne subjectionis non refugit, ut homines subjectionem amare doceat, & Potestatibus parere, gloriamque suam in sola libertate à peccato constituere; qua libertate Christus nos donavit, quæ *libertas est gloriæ filiorum Dei*. Sicut Circumcisionem accepit, ut legem impleret, & ad Baptismum venit, ut impleret omnem justitiam: ita etiam didrachma exigentibus solutionem non recusavit, statim staterem pro didrachmo jussit pro se & pro Petro dari. Maluit enim supra legem solvere, quàm id quod legis erat, negare. A tributo & censu immunis erat Christus, ut Filius Regis regum, omniumque Dominus, sed *Ut nobis sanæ doctrinæ præberet exemplum, pro capite hominis quo erat indutus, tributum solvere non dedignatus est. Jubentur autem etiam servi Christiani, & boni Fideles dominis suis temporalibus æquanimiter fideliterque servire, quos judicaturi sunt, si usque in finem iniquos invenerint; aut cum quibus æqualiter regnaturi sunt, si & illi ad verum Dominum conversi fuerint*.

S. Ambr. ep. 7. ad Justum.

S. Augustin. lib. de Catechizandis Rudibus, c. 21.

Ut autem non scandalizemus eos, &c. Charitatis officium est de juribus suis aliquid remittere, ne infirmi offendantur; cupiditatis vitium est, contempto pusillorum scandalo, pro bonis ac juribus nostris temporalibus vehementiùs contendere. *Multa sunt autem facienda non jubente lege, sed libera charitate: & ea sunt in nostris officiis gratiora, quæ cùm liceret nobis etiam non implere,*

S. Augustin. lib. 1. de conjugiis adulter. c. 14.

pendere, tamen causa dilectionis impendimus : unde prior ipse Dominus, cùm se tributum non debere monstrasset, solvit tamen, ne scandalizare eos, quibus ad æternam salutem gerens hominem consulebat.

S. Augustin. serm. 155. alias de Verbis Apost. 6.

Invenies staterem : da illis pro me & te. Staterem, id est, quatuor drachmas, invenies in ore piscis : *Da eis pro me, & te.* Ecclesiæ enim meæ personam geris, Sponsæ meæ, cum qua mihi communio bonorum est. *Quid est, pro me, & te? Ipse Christus, Petrus, Ecclesia Christi, Ecclesiæ quatuor Euangelia. Mysterium latebat; Christus tamen tributum non debitum persolvebat : sic persolvit & mortem : non debebat, & persolvebat. Ille nisi indebitum solveret, nunquam nos à debito liberaret.* Solve debita mea Patri tuo, Domine Jesu, quia solvendo non sum satis : nihil habeo, quod meum sit, præter peccata : impotentiam meam supple immensa charitate & infinita misericordia tua, ex pretio Sanguinis tui, pro me in Cruce effusi.

CAPUT XVIII.

Sensus Litteralis.

I. *In illa hora, accesserunt Discipuli ad Jesum, dicentes : Quis, putas, major est in Regno cœlorum?* Cùm Apostoli Christum de Morte & Resurrectione sua frequenter loquentem audivissent, qua peracta, Regnum Christi non merè spirituale, verùm etiam adspectabile, quale futurum Judæi omnes sperabant, inchoatum iri arbitrabantur : cùm aliundè Zebedæi filii, Christo magis familiares, ut sanguine propinquiores, Petro claves Regni cœlorum viderent singulariter promissas, subierat eorum animos cogitatio, quis eorum major esset : qua de re & in via jam contenderant. Jesus autem eorum cogitationes, & contentionem perspectas habens, interrogavit eos, (cùm venissent Capharnaum, & domi essent) qua de re tractassent in via. Primùm autem præ verecundia tacuerunt, mox confidentiùs proposuerunt quæstionem: *Quis, putas, major est in Regno cœlorum?* Quis in Regno tuo dignitate, auctoritate, honore, è te secundus erit, principemque locum obtinebit? Præcipua scilicet Regni munia sibi domesticis Regis conferenda confidebant; sed æmulationis ingenio interrogabant, quis eorum major futurus esset.

Luc 9. 46.

Marci 9. 33.

II. *Et advocans Jesus parvulum, statuit eum in medio eorum. Et dixit : Amen dico vobis, nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum.* Jesus autem desiderium gloriæ ambitionemque volens in animis Discipulorum suorum humilitatis contentione sanare, puerulum advocans, eumque *complexus*, statuit eum in medio eorum, *secus se*. Hac autem adhibita conspicua imagine, sententiam quæ sequitur, eorum animis ac memoriæ altiùs imprimit. *Amen dico vobis*, inquit, nisi mutaveritis affectum, & *conversi fueritis* ab ea quæ vos tenet, ambitione ad humilitatem : *& efficiamini sicut parvuli*, tales scilicet innocentia, simplicitate, modestia, quales illi ætate, ambitionis omnis & æmulationis expertes; *non intrabitis in Regnum cœlorum*. Tantùm abest, ut primas sedes habituri sitis, ne locum quidem ullum habebitis in Regno cœlorum, in gloria, in quam per Resurrectionem intrabo.

Marci 9. 33.

Luc 9. 44.

III. *Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est major in Regno cœlorum.* Quicumque ab omni fastu, superbia, ambitu penitùs alienus fuerit, & de se demissè senserit, talem animi proposito & affectu se exhibens, qualis puer iste natura est; hic in Regno cœlorum maximus erit.

IV. *Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit.* Quisquis hospitio susceperit, vel quovis alio beneficentiæ genere prosecutus fuerit unum ex his qui in me credunt, & qui parvulis humilitate similes sunt, eo nomine, quia meus est, ad mei exemplum humiliatus; parem apud me gratiam inveniet, parque præmium referet, ac si me ipsum susciperet. Cùm enim membra mea sint, mihi imputo collata in ipsos beneficia.

V. *Qui autem scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, expedit ei, ut suspendatur mola asinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Qui uni ex his parvulis, ex fidelibus ad simplicitatem infantiæ reversis, & humilitatis meæ speciem circumferentibus, offendiculo fuerit, eique occasionem ruinæ in via justitiæ quovis modo præbuerit, seu falsa doctrina, seu pravis exemplis, suasione, vi, contemptu, injuria qualibet : illi magis expediret, ut prægrandi saxo molæ, quam asinus velatis oculis gyrando versat, ad collum ejus alligato, in mare ad certum interitum mergeretur, quàm ut tale peccatum committeret. Sive autem apud Judæos istud supplicii genus usitatum fuerit, in Palæstina præsertim, ut S. Hieronymo placet; aliis repugnantibus, quòd nulla ejus in lege mentio extet, solaque quatuor supplicia apud eos nota fuisse, ex omni historia appareat, ignem, lapidationem, gladium, strangulationem; sive à vicinis Syris tractum sit hoc loquendi genus : eadem sententiæ Christi vis est, ex gravitate & horrore supplicii, quàm grave peccatum sit scandalum infirmorum, ostendentis. Quamvis autem generalis hæc sententia videatur, & ad omnes pertineat, qui proximis offendiculum præbent in via salutis, Apostolos tamen etiam perstrinxisse Christus videtur; qui inter se de dignitate contendentes, interrogabant, quis major esset in Regno cœlorum : *Et si in hoc vitio permansissent, poterant eos quos ad fidem vocabant, per suum scandalum perdere, dum Apostolos viderent inter se de honore pugnare.*

S. Hieron. in hunc locum.

VI. *Væ mundo à scandalis : necesse est enim, ut veniant scandala : verumtamen væ homini, per quem scandalum venit.* Mala extrema, summaque pericula humano generi impendent : tum iis qui aliis offendicula creant, eisque præbent occasionem lapsus & peccati : tum iis qui offensi aliorum improbitate, à via salutis & justitiæ deflectunt. Necesse quidem est, ut veniant scandala : necesse (inquam) non absoluta necessitate, sed conditionis & consequentiæ, spectata hominum malitia, invidiaque diaboli : sed & maxima offendicula à Deo permitti, æquum, rectum, utileque fuerit, ut integri à fictis, constantes à levibus discriminentur : Melius enim judicat ex malis benefacere, quàm mala nulla permittere. Veruntamen gravissimi peccati reus est, gravique pœnæ obnoxius, qui aliis causam, vel occasionem ruinæ, impedimentumque salutis objicit : non enim coactus, aut absoluta necessitate impulsus, sed libero pravæ voluntatis arbitrio id committit. *Necesse est, ut veniant scandala.* Quod omninò eventurum est, prænuntiat : nec quia futura scandala prædixit, idcircò veniunt; sed quoniam ventura erant, & à pravis hominibus creanda, idcircò prædixit.

S. Jo: Chrys. hom. 60. in Matt.

VII. *Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te; abscinde eum, & projice abs te. Bonum tibi est ad vitam ingredi debilem, vel claudum, quàm duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et si oculus tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te : bonum tibi est cum uno oculo in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Argumentum est sumptum à minori ad majus. Præcipua etiam, maximè necessaria, & charissima corporis membra præcidenda essent, ut æternæ damnationis pœna vitaretur, cùm mortis in hoc sæculo vitandæ causa id ipsum fieri soleat : quantò magis abjiciendi sunt à nobis, quicumque nos ad peccatum solicitant, & spiritualis ruinæ nobis

bis occaſionem præbent, ac impedimento ſunt ad ſalutem, quantumcumque nobis neceſſarii, vel utiles videantur, nobiſque chariſſimi ſint? Vide quæ in ſimilem ſententiam diximus ſuperiùs ad cap. 5. n. 26.

VIII. *Videte, ne contemnatis unum ex his puſillis: dico enim vobis, Quia Angeli eorum in cœlis ſemper vident faciem Patris mei, qui in cœlis eſt.* Cavete, ne contemnatis vel minimum è numero fidelium ac juſtorum. Non ſolùm ait, ne ſcandalizetis, ne offendatis; ſed *ne contemnatis*: quia ex contemptu proximi, quodlibet offenſionis & injuriæ ipſi illatæ genus, & ſalutis illius negligentia originem ducit. Ne verò leve peccatum eſſe putetis hujuſmodi contemptum: Tanta enim Deo cura eſt de unoquoque puſillo, ut Angeli ſingulorum cuſtodiæ à Deo aſſignati, Deum Patrem meum, *non per ſpeculum*, ſed *ſicuti eſt*, ſemper contemplentur; nec eos à beata illa viſione myſterium & cuſtodia hominum diſtrahat uſquam & interpellet. Cùm igitur Deo proximi ſint & familiariſſimi, & in miniſterium miſſi propter eos qui hęreditatem capiunt ſalutis, velut inter Deum atque homines comeent, ad Deum referentes cauſam & res illorum, quorum ipſis commiſſa cuſtodia eſt: non dubium, quin accuſent contemptores puſillorum, & Dei vindictam in illos arceſſant.

IX. *Venit enim Filius hominis ſalvare quod perierat.* Mirum videri non debet, quòd Deus Angelos ſingulorum hominum cuſtodiæ deputaverit; ſiquidem (quod multò majus eſt, & inſignioris beneficentiæ) Filius ipſe Dei ad eorum redemptionem & ſalutem miſſus ſit à Patre. Quòd ſi Deus Filium ſuum miſit, ut averſos à ſe homines, peccatoque perditos ſalvaret: quantò magis non vult eorum ſaluti offendicula & impedimenta objici, illoſque ſcandalis perire, pro quibus Chriſtus mortuus eſt?

X. *Quid vobis videtur? Si fuerint alicui centum oves, & erraverit una ex eis: nonne relinquit nonaginta novem in montibus, & vadit quærere eam quæ erravit? Et ſi contigerit, ut inveniat eam; amen dico vobis, quia gaudet ſuper eam magis quàm ſuper nonaginta novem, quæ non erraverunt. Sic non eſt voluntas ante Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt, ut pereat unus de puſillis iſtis.* Vos ipſos teſtes appello ac judices: ſi quis centum ovium grege dives fuerit, & una illarum erraverit, nonnè relinquit nonaginta novem in montibus, ubi paſcuntur, alterius cuſtodiæ commiſſæ & ſolicitè quærit errantem? Quam ſi fortè inveniat, majori gaudio afficitur ob illius recuperationem, quàm ob cæterarum poſſeſſionem, quamvis totum gregem pluris æſtimet illa una quæ erraverat: Ubique enim majus gaudium moleſtia majori præceditur. Ita non vult Pater veſter cœleſtis, ut vel unus ex iſtis minimis & humilibus pereat. Quamobrem ipſi maximè diſplicent, eumque graviter offendunt, qui offendicula & ſcandala illis creant, eoſque à tramite veritatis, juſtitiæ, & ſalutis avertunt. Nonaginta novem oves plerique veterum Patrum Angelos ſanctos intelligunt, qui homines numero incomparabiliter ſuperant, & Deo firmiter ac inſeparabiliter in gloria cœleſti per montes figurata adhærent: unam ovem, humanum genus, quod peccando erravit. Alii in nonaginta ovibus, juſtorum putant numerum intelligendum; & in una ovicula, peccatorum, ſecundùm quòd alio loco dixerat Chriſtus: *Non veni vocare juſtos, ſed peccatores: non enim opus habent ſani Medico, ſed hi qui malè habent.*

S. Hilar. c. 18. in Matt.
S. Jo: Chriſ. hom. 68.
S. Gregor. hom. 14. &c.
Luc. 5.

XI. *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipſum ſolum: ſi te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Non ſolùm proximos offendendos, aut contemnendos non eſſe, docet Chriſtus; ſed etiam ipſis ſuccurrendum charitatis & prudentiæ Chriſtianæ officiis, ut reſipiſcant, ſi quando nos læſerint. *Si peccaverit in te frater tuus*: Si Chriſtianus, ejuſdem tecum fidei ac Religionis profeſſor, injuriam tibi fecerit, ſeu ex errore & ignorantia, ſeu ex humana imbecillitate, ſeu ex malitia: *Vade*, ne expectes, ut culpam agnoſcat, veniamque petat: noli negligere peccatum ejus, aut ad peccati illius divulgationem, aut accuſationem, vel vindictam prorumpere; ſed cum charitate & benignitate *corripe inter te & ipſum ſolum*, ſine ullis arbitris, ejus pudori, famæque parcens. *Si te audierit*, fraternaque correptione tua emendatus, peccati ſui pœnitentiam egerit, *lucratus eris fratrem tuum*, qui peccando perierat: ipſum, inquam, lucratus eris Deo, à quo alienus erat, & cui eum reconciliaſti; ſibi, qui ſalutem æternam, à qua per peccatum exciderat, te monitore & auctore recuperat; tibi, qui ex inimico amicum feciſti, & illum in viam ſalutis reducendo, æternæ ſalutis tuæ negotium pariter agis. Non ſolùm autem in injuriis nobis illatis Dominicum illud de fraterna correctione præceptum intelligendum eſt, verùm etiam in peccatis, quæ adversùs alios, & multò magis in iis quæ contra Deum committuntur: ſed dixit, *Si peccaverit in te*, quia tunc acerbi diſertique reprehenſores eſſe ſolemus, cùm eos qui contra nos peccaverunt, objurgamus. Injuriis enim noſtris magis afficimur, quàm alienis: imò (quæ voluntatis noſtræ depravatio eſt) magis quàm injuriis Deo illatis. Chriſtus igitur ibi nobis frænum ſapientiſſimè injecit, ubi maximum periculum erat, ne præcipites in vindictam ageremur: verumtamen ex una peccatorum ſpecie totum genus intelligendum eſt, niſi quid aliundè obſtet, quò minùs fraterna correptio privati madhibeatur, ut ſi levius peccatum ſit, aut ſi grave quidem, ſed ſtatim, ac ſponte reſipiſcat peccator: vel ſi ita ſit in peccato obſtinatus, ut nulla ſpes affulgeat emendationis: aut peccatum ſit publicum. Quæ enim peccantur coram omnibus, ipſa arguenda ſunt coram omnibus: *Peccantes coram omnibus argue, ut & cæteri timorem habeant.* 1. Tim. 5. 20.

XII. *Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos; ut in ore duorum vel trium ſtet omne verbum.* Si te non audierit, peccatum negans, defendens, vel excuſans, aut certè in eo perſeverans, tecum unum vel duos viros aſſume, nonoris Dei fraternæque ſalutis ſtudioſos, quos apud eum auctoritate valere putes, ut eorum teſtimonio ſe peccaſſe perſuaſus, & pudefactus reſipiſcat; vel Eccleſiæ Tribunal timeat, in quo duorum vel trium teſtimonio convinci contumaciæ poteſt, ſecundùm legem, in qua ſcriptum eſt: *Non ſtabit teſtis unus contra aliquem, quicquid illud peccati & facinoris fuerit: ſed in ore duorum aut trium teſtium ſtabit omne verbum.* Deut. 19. 15.

XIII. *Quòd ſi non audierit eos, dic Eccleſiæ: ſi autem Eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus.* Cauſàm ad Eccleſiam refer, ſive ad Præſulem & Rectorem Eccleſiæ, cui ligandi ſolvendique do poteſtatem, quam exercet ipſe & adminiſtrat, ut illius perſonam gerens. Eccleſiæ ſcilicet rectè declarari & denunciari dicitur, quod ejus Præpoſitis denunciatur; ſicut corpus videre dicitur, cùm ſoli videant oculi. *Si autem Eccleſiam non audierit*, id eſt, Paſtorem Eccleſiæ monentem & redarguentem, eique non paruerit, ſed contumax perſeveraverit in peccato, *ſit tibi ſicut Ethnicus & Publicanus*: Eo loco habe, quo Judæi Ethnicos & Publicanos, quos Synagogis excludunt, & ne cibum quidem cum ipſis ſumunt, ſed ab omni eorum conſortio, non ſolùm in negotiis religionis, ſed & conſuetudinis hujus vitæ abſtinent. Poſtremus hic eſt correptionis gradus, quo peccator contumax ab Eccleſia præciditur excommunicationis gladio, Paſtoris qui Eccleſiæ præeſt ſententia, *& in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti*, & *cum ejus virtute, traditur ſathanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini noſtri Ieſu Chriſti.* 1. Cor. 5. Ea autem ſeveritas exercetur, cùm ut peccatoris contumacia frangatur, & amariore medicina ſanetur æger penè deſperatus; tùm ut aliorum membrorum ſaluti conſulatur, auferendo malum, & morbidam ovem, quæ alias facilè inficeret, à grege ſeparando: & ne modicum fermentum totam maſſam corrumpat.

XIV. *Amen dico vobis, quæcunque alligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlo; & quæcumque ſolveritis*

veritis super terram, erunt soluta & in cœlo. Vobis Apostolis meis, vestrisque in Ecclesiæ meæ regimine successoribus dico, ut rem certissimæ veritatis: *Quæcumque alligaveritis super terram;* sive homines, in foro exteriori, Excommunicationis vinculo; sive peccata, in foro interiori Pœnitentiæ, Absolutionis negatione: *erunt ligata & in cœlo*, id est, in Dei judicio, Ministrorum suorum sententiam ratam habentis. *Et quæcumque solveritis super terram*, in utroque Tribunali, peccata vel pœnas remittentes & condonantes potestate clavium, quas Ecclesiæ meæ, & ejus Rectoribus, & in Petro illius personam gerente, tradidi: *erunt soluta & in cœlo.* Hinc S. Hilarius hunc locum explicans: *Ad terrorem autem metus maximi,* inquit, *quo in præsens omnes continerentur, immobile severitatis Apostolicæ judicium præmisit, ut quos in terris ligaverint, id est, peccatorum nodis innexos reliquerint, & quos solverint, confessione videlicet veniæ receperint in salutem; hi Apostolicæ conditione sententiæ in cœlis quoque aut ligati sint aut soluti.* Potestatem igitur Christus tribuit Apostolis, & eorum successoribus, *ut sciant qui à talibus condemnantur, humanam sententiam divina sententia roborari, & quodcumque ligatum fuerit in terra, ligari pariter & in cœlo.* Lazarus processit de monumento vivus, & ambulare non poterat: Et Dominus Discipulis dixit: *Solvite eum, & sinite abire.* Ille suscitavit mortuum, illi solverunt ligatum. Aliquid pertinere videte ad propriam majestatem Dei suscitantis. *Increpatur aliquis in mala consuedine positus, verbo veritatis. Quàm multi increpantur, & non audiunt! Quis ergo agit intus cum illo qui audit? quis vitam inspirat intrinsecùs? quis est qui secretam pellit mortem, secretam dat vitam? Nonnè post objurgationes, post increpationes dimittuntur homines cogitationibus suis, & incipiunt secum volvere quam malam vitam gerant, quàm pessima consuetudine premantur? Deinde displicentes sibi, mutare vitam instituunt. Resurrexerunt isti; revixerunt quibus displicet quod fuerunt: sed reviviscentes ambulare non possunt. Hæc sunt vincula ipsius reatus. Opus est ergo, ut qui revixit, solvatur, & ire permittatur. Hoc officium Discipulis dedit, quibus ait:* Quæ *solveritis in terra, soluta sunt & in cœlo.*

S.Hilar.c.18. in S. Matt. n. 8.

S.Hieron. in hunc loc.

Joan.11.44.

S.Augustin. serm.98.alias de verbis Domini, 44. c.6.

XV. *Iterum dico vobis, Quia si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re, quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis est.* Concordiam commendat, quam spectabat correptio; simulque tacitum à minori ad majus argumentum ducit: Si quicquid duo meo Spiritu concordes, non quæ sua sunt, sed quæ Dei, quærentes, petierint, illud à Patre meo, qui in cœlis est, impetrabunt: multò magis Ecclesiæ judicium ratum habebit, ligabitque quæcumque super terram ligaveritis, solvet quæcumque solveritis. Hæc autem de oratione Christus adjecit: quia & ad ligandi solvendique potestatem rectè exercendam necessaria est, & ab Ecclesiæ Ministris præmitti debet sacri judicii administrationi, ad gratiam impetrandam peccatori, qua convertatur & vivat. Necessaria etiam est, ut correptio fraterna sit salutaris ei qui corripitur. *Confitemini ergo alterutrum peccata vestra, & orate pro invicem, ut salvemini: multum enim valet deprecatio justi assidua.* Si duo *ex vobis consenserint super terram*, ad orationem convenerint unanimes, *super terram*, ubi necessitas est attollendi oculos in cœlum, unde veniat auxilium à Domino: *de omni re quamcumque petierint*, sive parva sit, sive magna; sive facilis, sive difficilis, *fiet illi à Patre meo, qui in cœlis est.* Concedetur illis quod petierint. *Si duo ex vobis*, id est, *si vel duo tantùm.* Quamobrem si fratrem in peccato præfractum & contumacem non corrigat vel reprimat Ecclesiæ auctoritas, unicum vobis remedium supereſt, concors scilicet pro conversione illius oratio.

Jacobi 5.16.

XVI. *Ubi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* Ubi plures simul convenerint ad postulandam à Deo vel tractandam rem quamcumque, vel ad judicandum causas fidei, aut disciplinæ, *in nomine meo*, auctoritate mea, invocato auxilio meo, propter gloriam meam, utilitates Ecclesiæ meæ, animarum salutem: *ibi sum in medio eorum*, eis præsto sum consilio & auxilio. Hinc argumentum eruitur pro legitima Conciliorum in Christi nomine congregatorum auctoritate, quæ sunt *repræsentationes totius nominis Christiani.* Hinc S. Cœlestinus I. ad Patres Ephesini Concilii Generalis scribebat: *Spiritus Sancti testatur præsentiam congregatio Sacerdotum. Verum est enim quod legimus, quia nec potest Veritas mentiri, cujus in Euangelio ista sententia est:* Ubi duo vel tres congregati fuerint in nomine meo, ibi & ego sum in medio eorum. *Quod cùm ita sit, si nec huic tam brevi numero Spiritus Sanctus deest, quantò magis eum nunc interesse credimus, quando in unum convenit tanta turba Sanctorum? Sanctum namque est pro debita sibi veneratione Concilium, in quo utique nunc Apostolorum frequentissimæ illius, quam legimus, congregationis aspicienda reverentia est. Numquam his defuit Magister, quem receperant prædicandum. Adfuit his semper Dominus & Magister, nec docentes à suo Doctore deserti sunt umquam. Docebat ille qui miserat; docebat, qui dixerat quid docerent; docebat, qui in Apostolis suis se confirmat audiri.* Et S. Gregorius Magnus: *Ne qua inter Fratres dissensio, ne qua inter Præpositos & subjectos sint fomenta discordiæ, in unum convenire Sacerdotes necesse est, ut & de incidentibus causis disceptatio, & sit salubris de Ecclesiastica observatione collatio: quatenus dum per hoc & præterita corriguntur, & regulam futura suscipiunt, omnipotens ubique Dominus fratrum concordia collaudetur. Cujus vobis adesse præsentiam, si hæc observabitis, scitote; quia scriptum est:* Ubi fuerint congregati duo aut tres in nomine meo, ibi sum in medio eorum. *Si ergo adesse dignatur, ubi duo vel tres fuerint: quantò magis non deerit, ubi plures convenerint Sacerdotes?*

Tertull.

Act.2. Ephesini Concilii.

Act.5.

S.Greg lib.7. epist.111.

XVII. *Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quotics peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Usque septies? Dicit illi Jesus: Non dico tibi, usque septies, sed usque septuagies septies.* Christus fraternæ correptionis præceptum tradens, simul injuriæ condonationem sinceram præcepit, non illam solùm qua vindictam remittimus, ad quam semper animus Christiani paratus esse debet; sed & eam qua in pristinum amicitiæ gradum restituimus eum qui in nos peccavit, si veniam petat. Luc. 17. 3. 4. *Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum: & si pœnitentiam egerit, dimitte illi. Et si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens, Pœnitet me: dimitte illi.* Hinc Petrus occasionem sumpsit interrogandi Christum: *Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Usque septies?* Forsan toties peccet, ut venia prorsùs indignus videatur, cui indulgentia mea incentivum tribuat delinquendi. Quoties igitur in me peccanti condonare debeo? *Usque septies?* Quod Christus infinitè dixit, *septies*, id Petrus definitè intellexit, *usque septies?* Non quotidie septies, ut Christus dixerat, sed septies per totam vitam. Septies enim in die injuriam fratri condonare, plus æquo illi videbatur ex carnis sensu, & ex traditione Judæorum, qui *Homini in alterum peccanti semel remittunt, secundò remittunt, tertiò remittunt, quarto non remittunt.* Respondit autem Jesus Petro: *Non dico tibi, usque septies: sed usque septuagies septies*, id est, ad numerum usque septuagies septenum, sive quadringentis nonaginta vicibus, hoc est, in infinitum; quotiescumque peccaverit, & veniam rogaverit. Cæterùm quod hic de donandis offensionibus à Christo dicitur, ad pœnæ quoque condonationem minimè pertinet. Ordo enim publicæ disciplinæ, justitiæ, immò & charitatis sæpè postulat, ut peccator plectatur, ne vel ipsi vel aliis; sed Ecclesiæ maximè vel Reipublicæ nimia indulgentia noceat. *Ignoscendi misericors mansuetudo, propter quam dictum est, non solùm septies, verùm etiam septuagies septies fratri remittenda esse peccata, non ad hoc valet, ut sit iniquitas impunita, aut torpens & dor-*

Luc. 17. 4.

Bab. Jonia, fol.86. Ligfoot.Hor. Hebra c. in Matt. cap.18. vers.21.

S. Hier. in hunc loc.

S.Aug. l.1. contra adversarium Legis & Prophetarum, c. 17.

& dormiens diſciplina, quod potiùs obſit, quàm diligens vigilanſque vindicta. Claves quippe Regni cœlorum ſic dedit Chriſtus Eccleſiæ, ut non ſolùm diceret; Quæ ſolveritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis; *ubi apertiſſimè bonum, non malum pro malo reddit Eccleſia: verùm & adjungeret*; Quæ ligaveritis in terra, erunt ligata & in cœlo; *quia bona eſt & vindicandi juſtitia. Illud enim quod ait*, Si nec Eccleſiam audierit, ſit tibi tamquam Ethnicus & Publicanus: *gravius eſt, quàm ſi gladio feriretur, ſi flammis abſumeretur, ſi feris ſubigeretur. Nam ibi quoque ſubjunxit*, Amen dico vobis, quæ ligaveritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlis: *ut intelligeretur, quàm graviùs ſit punitus, qui velut relictus eſt impunitus..... Ecce hominibus non reddentibus malum pro malo, alligatur homo amariùs & infeliciùs Eccleſiæ clavibus, quàm quibuslibet graviſſimis & duriſſimis ferreis vel adamantinis nexibus.*

XVIII. *Ideò aſſimilatum eſt Regnum cœlorum homini Regi, qui voluit rationem ponere cum ſervis ſuis. Et cùm cœpiſſet rationem ponere, oblatus eſt ei unus, qui debebat ei decem millia talenta. Cùm autem non haberet, unde redderet, juſſit eum dominus ejus venundari, & uxorem, & filios, & omnia quæ habebat, & reddi.* Ideò declaro vobis, ita ſe rem habere in Regno cœlorum, ac ſi Rex aliquis rationes à ſervis ſuis, ſeu miniſtris, quibus bonorum ſuorum adminiſtrationem crediderat, exigere voluerit. Et cùm rationes conferre cœpiſſet, oblatus eſt ei unus decem millium talentorum debitor, ſummæ immenſæ. Qui cùm ſolvendo non eſſet, juſſit eum dominus ejus, jure creditoris, & more apud Judæos recepto, venundari cum uxore, & filiis, & bonis univerſis; & conflatam ex omnium venditione pecuniam in ærarium ſuum inferri, diſpungique debitum.

Quadraginta ſex millia millium ſibrarum monetę Gallicę.

XIX. *Procidens autem ſervus ille, orabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.* Procidens autem ſervus ille ad pedes domini, tempus ſolutionis ſibi prorogari, ſupplex orabat. *Miſertus autem dominus ſervi illius, dimiſit eum, & debitum dimiſit ei.* Dominus incredibili miſeratione & libertatem, & totum debitum ipſi donavit, plus concedens, quàm ipſe peteret.

Triginta tres circiter libras monetę Gallicæ.

XX. *Egreſſus autem ſervus ille, invenit unum de conſervis ſuis, qui debebat ei centum denarios*, ſummam imcomparabiliter minorem: *& tenens ſuffocabat eum, dicens: Redde quod debes.* Injecta in fauces ejus manu, arctè premebat, ac penè ſtrangulabat, ut ad ſolutionem adigeret. *Et procidens conſervus ejus, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi.* Eadem omnia ſupplicis officia conſervo creditori exhibuit, quæ ipſe mox exhibuerat communi domino, & prorogationem pariter poſtulavit. *Ille autem noluit: ſed abiit, & miſit eum in carcerem, donec redderet debitum.* Non ſolùm noluit donare debitum, ſed ne quidem tempus prorogare: ſed abiens, eum in carcerem miſit, donec ſolveret. *Videntes autem conſervi ejus, quæ fiebant, contriſtati ſunt valdè*; tum ob creditoris immanitatem, & ingrati animi vitium, tum ob infelicitatem debitoris: *& venerunt, & narraverunt domino ſuo omnia quæ facta fuerant.*

XXI. *Tunc vocavit illum dominus ſuus, & ait illi: Serve nequam, omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me.* Debitum ingens, non ex parte, ſed totum tibi miſericorditer donavi, quia ſupplex miſericordiam efflagitaſti: *Nonne ergo oportuit & te miſereri conſervi tui, ſicut & ego tui miſertus ſum?* Oportuit te ſervum domini tui clementiam imitari, erga conſervum tuum miſericordia commoveri, cum ipſo durè & crudeliter non agere, ut ad minutæ ſummæ ſolutionem adigeres. *Et iratus dominus ejus*, nec ſolùm creditoris jure uſus, ſed & judicis, *tradidit eum tortoribus*, carcere aliiſque pœnis cruciandum, *quoadusque redderet univerſum debitum*; quia factæ ſibi condonationis beneficium reſcindi & auferri ſibi meruerat ingrati animi in dominum crimine, & inhumanitate in conſervum. Dimittendas fratribus injurias in nos commiſſas, hac Parabola Chriſtus docet, ex qua id colligit.

XXII. *Sic & Pater meus cœleſtis faciet vobis, ſi non remiſeritis unuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.* Simili modo ſe geret erga vos Pater meus cœleſtis, pari ſeveritate vobiſcum aget, ſi in remittendis injuriis fratribus veſtris, hominibus quibuſcumque, qui fratres veſtri ſunt *jure naturæ matris unius* omnium; & maximè Chriſtianis, qui *eundem Patrem agnoverunt Deum, & biberunt eumdem Spiritum ſanctitatis*, vos difficiles & duros præbueritis; & non donaveritis offenſas plenè, ſincerè, ex animo. Tertull.

Senſus Moralis.

I. ACceſſerunt *ad Jeſum Diſcipuli, dicentes: Quis putas, major eſt in Regno cœlorum?* Cupiditas gloriæ noviſſima hominis exuitur. *Hoc ipſo perniciоſior ambitio, quòd blanda quadam eſt conciliatricula dignitatum; & ſæpè quos vitia nulla delectant, quos nulla potuit movere luxuria, nulla avaritia ſubvertere, facit ambitio criminoſos.* Ardentior plerumque eſt & potentior in Eccleſia, & in Monaſterio, quod regnum eſt humilitatis, quàm in Mundo, quod regnum eſt ſuperbiæ. Quis non timeat, ubi Apoſtolos in ſchola Chriſti inſtitutos, hac tentatione concuti videt priùs quàm Spiritum Sanctum accepiſſent, & contendere, quis eorum videretur eſſe major? Tu verò non ſolùm modò illorum defectum conſidera, ſed illud quoque tecum expende, primùm quòd nulla eis de rebus hujus ſæculi quæſtio eſt: deinde quòd poſtea hac quoque tentatione ſuperata alter alteri in primatu cedebat. Nos verò neque ad hos eorum defectus pervenire poſſumus, nec quis futurus ſit major in Regno cœlorum, ſed quis in terris major ſit, quis ditior, quis potentior, quærimus. Fumum conſectamur, non ignem qui Deus noſter eſt; vanitatem, non charitatem; & ideò deficimus, evaneſcimus in cogitationibus noſtris, & vana magnitudine perimus. *Deficientes quemadmodum fumus deficient.* Fumus à loco ignis erumpens in altum extollitur, & ipſa elatione in globum magnum intumeſcit: ſed quantò fuerit globus ille grandior, tantò fit vanior: *Ab illa enim magnitudine non fundata & ſolidata, ſed pendente & inflata, is in auras dilabitur, ut videas ipſam ei obfuiſſe magnitudinem. Quantò enim plus erectus eſt, quantò extentus, quantò diffuſus undique in majorem ambitum, tantò fit exilior, & deficiens, & non apparens.* Sic ambitioſus in tumorem ſuperbiæ culmine poteſtatis excreſcit, & dum ei honorum & dignitatum deſiderio & conſecutione animus inflatur, *in luxum ſuperbiæ ipſo faſtigio lenocinante corrumpitur.* Inimici *verò Domini, mox ut honorificati fuerint & exaltati, deficientes quemadmodum fumus deficient.*

S. Amb. l. 4. in Luc. n. 31.

S. Gregor. M. l. 1. p. Paſtor. cap. 3.

II. *Et advocans Jeſus parvulum, ſtatuit eum in medio eorum. Et dixit: Amen dico vobis, niſi converſi fueritis, & efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum.* Non ſe ipſum, ſed parvulum velut exemplar innocentiæ & humilitatis Chriſtus Diſcipulis proponit. Nos verò ad puerum illum admirabilem fide aſſurgamus, ad Filium unicum Dei pro nobis incarnatum, de quo ſcriptum eſt, *Parvulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis*: Qui ſtatuit ſe in medio noſtrum, qui non venit miniſtrari, ſed miniſtrare, ut nobis humilitatis exemplum præberet. Diſcipulis porrò ſuis non præcipit, ut ætatem habeant parvulorum, ſed ut innocentiam, & quod illi per annos poſſident, hi poſſideant per induſtriam, ut malitia, non ſapientia parvuli ſint. Sed heu! Chriſtiani plurimi levitate, rerum ſenſibilium amore, pauciſſimi innocentia, ſimplicitate, ignorantia mali, doci-

S. Hieron. in hunc loc.

S. Jo: Chryſoſt. hom. 59. in Matt.

Pſal. 36. S. Auguſt. enarrat. in pſ. 36. ſerm. 2.

1.Cor.14.20. docilitate, humilitate pueri sunt. *Fratres, nolite pueri effici sensibus, sed malitia parvuli estote: sensibus autem perfecti estote.* Nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum. *Pueros autem credentes omnes per au-*
S.Hilar.c.18. in S. Matt. *dientiæ fidem nuncupavit. Hi enim patrem sequuntur, matrem amant, proximo velle malum nesciunt, curam opum negligunt, non insolescunt, non oderunt, non mentiuntur, dictis credunt, & quod audiunt, verum habent. Et hæc omnium affectionum assumpta in nobis & consuetudo & voluntas, cœlorum iter pervium præstat. Revertendum igitur est ad simplicitatem infantium; quia in ea collocati, speciem humilitatis Dominicæ circumferemus.* In Christiana infantia proficiendum & perseverandum est: numquam illa deponenda & exuenda est, ut infantilis ætas. Christiani etiam senes debent esse pueri. *Omnes qui in veritate*
S.Clem. Alexandr. lib.1. Pedagogi, c. 5. *versantur, esse apud Deum pueros,* Clemens Alexandrinus demonstrat: *Nos,* inquit, *pueri sumus.* Quod ipse Dominus declarat, dicens: *Nisi conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum*: Non regenerationem hìc significans, sed quæ pueris inest, simplicitatem, ut ejus similitudinem referamus, commendans ..... *Qui itaque infantes sumus, humi non ampliùs volutamur, neque ut antea serpentum more in terra serpimus, toto corpore in stultis cupiditatibus provoluti; sed mentem sursum erecti, mundoque & peccatis renunciantes, suspenso pede eatenus terram tangentes, quatenus in mundo esse videamur, sanctam persequimur sapientiam. Hæc autem videtur esse stultitia iis, qui se ad calliditatem & versutiam exacuerunt. Iure ergo sunt pueri, qui Deum solum patrem noverunt, simplices infantes, integri ac innocentes.*
» Nisi efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in Re-
» gnum cœlorum. Quicumque ergo humiliaverit se si-
» cut parvulus iste, hic est major in Regno cœlorum.
S. Leo serm. 36. de Epiph. c.3. & 4. *Amat Christus infantiam, quam primum & animo suscepit, & corpore. Amat Christus infantiam, humilitatis magistram, innocentiæ regulam, mansuetudinis formam. Amat Christus infantiam, ad quam majorum dirigit mores, ad quam senum reducit ætates; & eos ad suum inclinat exemplum, quos ad Regnum sublimat æternum. Vt autem plenè valeamus agnoscere, quomodo apprehendi possit tam mira conversio, & in puerilem gradum qua nobis mutatione redeundum sit; doceat nos beatus Paulus, & dicat:* Nolite pueri effici sen-
1.Cor.14.20. sibus, sed malitia parvuli estote. *Non ergo ad ludicra infantiæ & imperfecta nobis primordia revertendum est, sed aliquid quod etiam graves annos deceat, inde sumendum est: velox commotionum transitus, citus ad pacem recursus. Nulla sit memoria offensionis, nulla cupiditas dignitatis. Amor socia dilectionis, æqualitas naturalis. Magnum enim bonum est, nocere non nosse, & ad maligna non sapere: quia inferre ac referre injuriam, mundi hujus prudentia est: nemini autem malum pro malo reddere, Christianæ est æquanimitas infantiæ.*

III. *Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est major in Regno cœlorum.* Humi-
S. August. ser.96. alias de diversis 47. & ser.11. alias 38. de Verbis Dom. & serm. 315. alias 20. inter 50. homilias. litas gradus est ad veram celsitudinem. *Omnes delectat celsitudo, sed humilitas gradus est ..... Ad magna nos tendimus, parva capiamus, & magni erimus. Vis capere celsitudinem Dei? cape priùs humilitatem Dei. Dignare esse humilis propter te, quia Deus dignatus est humilis esse propter eumdem te: non enim propter se ..... Magnorum est ista pusillitas; superbia verò fallax infirmorum est magnitudo; quæ ubi mentem possederit, erigendo dejicit, inflando evacuat, distendendo dissipat. Humilis esse non potest nocens, superbus esse non potest innocens. Humilitatem illam loquor, quæ non vult perituris rebus excellere, sed æternum aliquid veraciter cogitat, quò non suis viribus, sed adjuta perveniat. Hæc malum cujusquam velle non potest, quo nequaquam bonum ejus augetur. Porrò autem superbia continuò parit invidiam. Quis verò sit invidus, qui non ei malum velit, cujus bono cruciatur? Ergo & invidia parit consequenter malitiam: unde procedit & dolus, & adulatio, & detractio, & omne opus malum, quod pati nolis ab alio. Pia itaque humilitate servata, quæ in Scripturis sanctis sancta probatur infantia, securi eritis de immortalitate beatorum:* Talium *est enim Regnum cœlorum.* Christus cùm in forma Dei esset, naturam humanam assumpsit: cùm sanctus sanctorum, speciem peccatoris induit: cùm beatus, immò ipsa beatitudo, miseriis nostris se subjecit, humilians semetipsum usque ad mortem crucis. Homo factus est, ut nobis communicaret divinitatem suam: in forma peccatoris visus est, *factus pro nobis peccatum & maledictum,* ut nobis mereretur gratiam: miseriis nostris obnoxius factus est, ut nos perduceret ad beatitudinem suam. Humilitas igitur necessaria est, ut participes simus divinitatis Christi, gratiæ Christi, beatitudinis Christi. *Quicumque ergo humiliaverit se sicut parvulus iste, hic est major in Regno cœlorum.* Primus locus in Regno cœlorum illi promittitur virtuti, quæ omnium facillima est, cùm & in nobis ipsis tot rationes ad humilitatem moventes habeamus, culpam, miseriam, ignorantiam, infirmitatem, concupiscentiam legi mentis repugnantem, ad omne opus bonum ex nobis ipsis impotentiam: & rebus exterioribus minùs indigeat humilitas, ut exerceri possit. Quæ igitur erit superbis & ambitiosis excusatio? *Quatenus te censes hominem, eatenus es Deus,* (inquiebat profanus Orator & adulator in Panegyrico Imperatoris.) Id apprimè quadrat Christiano, qui se humiliat sicut parvulus. Humilitate fit quodammodo Deus, certè filius adoptivus Dei, Deo proximus, major in Regno cœlorum. Quid non suscipiunt, quid non agunt, quid non patiuntur ambitiosi, ut optatis honoribus & dignitatibus potiantur? Coram majoribus decrescunt, ut crescant; politicam humilitatem affectant, ut exaltentur: *Fœnerando servitium, mercantur imperium.* Christianus verò humiliare se refugit, ut sit major in Regno cœlorum. *Illos qui ambitus obeunt capessendi Magistratus, neque pudet, neque piget incommodis animæ & corporis, nec incommodis tantùm, verùm & contumeliis omnibus eniti in causa votorum suorum. Quas non ignobilitates vestium affectant? Quæ non atria nocturnis & crudis salutationibus occupant? Ad omnem occursum majoris cujusque personæ decrescentes, nullis conviviis celebres, nullis comessationibus congreges, sed exules à libertatis & lætitiæ felicitate: idque totum propter unius anni volaticum gaudium. Nos quod securium virgarumve petitio sustinet, in periculo æternitatis tolerare dubitamus?* Quid est quòd permansura non ambiunt, qui ambiunt transitura?
Plin. junior in panegyr. Trajani.

IV. *Et qui susceperit unum parvulum talem in nomine meo, me suscipit.* Christus in pauperum, maximèque justorum persona suscipitur. Sæculares homines honori & gloriæ ducunt, Magnates & Potentes sæculi hospitio & mensa excipere: perfectus Christianus pauperes & humiles lubentiùs ac lætiùs excipiat, non ad ostentationem, sed in nomine Christi, & ob ejus amorem. *Bona est hospitalitas, habet mercedem*
S.Ambr. lib. 1. de Abraham, c. 5. nu. 34 & 35. *suam, primum humanæ gratiæ, deinde quod majus est, remunerationis divinæ. Omnes in hoc incolatu hospites sumus; ad tempus enim habitandi habemus hospitium; emigramus properè. Caveamus, ne si nos duri aut negligentes fuerimus in recipiendis hospitibus, etiam nobis post vitæ istius cursum Sanctorum hospitia denegentur ..... Sed pauperiem prætendis. Non opes à te hospes requirit, sed gratiam; non ornatum convivium, sed cibum obvium.* Melius est vocari ad olera cum
«Prover. 15. «17. charitate, quàm ad vitulum saginatum cum odio. *Hæc grata hominibus, & accepta Deo. Vnde Dominus Iesus in Euangelio eum, quicumque dederit hospiti potum aquæ frigidæ, cœlestium asserit præmiorum non exsortem futurum. Denique Iacob oves adaquavit Rachel, & gratiam reperit, & uxorem acquisivit. Deinde qui scis, an Deum suscipias, cùm hospitem putas? Abraham dum peregrinantibus defert hospitium, Deum atque Angelos ejus hospitio suscepit: quamvis & cùm hospitem suscipis, suscipias Deum, si-*
B Petr. Dam. lib. 2. epist. 3. Tertull. lib. de pœnit. c. 11.

cut

cut scriptum in Euangelio legis, dicente Domino Iesu: Hospes eram, & collegistis me..... Quod enim uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis..... Et qui ſuſceperit unum parvulum talem in nomine meo, me ſuſcipit.

V. *Qui autem ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis qui in me credunt, expedit ei, ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris. Væ mundo à ſcandalis. Neceſſe eſt enim, ut veniant ſcandala: veruntamen væ homini illi, per quem ſcandalum venit.* Mors violenta minùs timenda eſt, quàm animæ unius perditio. Væ illi qui ponit offendiculum fratri, pro quo Chriſtus mortuus eſt! Væ illi qui conſilio, aut pravo exemplo, ſeu quovis alio modo proximum impellit, vel allicit ad peccatum! Organum eſt diaboli, mundique à Chriſto damnati miniſter, qui ruinæ præbet occaſionem animabus Chriſti ſanguine redemptis. Væ mundo, in quo regnat impunè ſcandalum, id eſt, hominibus qui diligunt mundum! Si vel uni puſillo datum ſcandalum, grave peccatum eſt: quantò gravius eſt toti civitati datum ſermonibus impudicis vel impiis, nuditatibus & picturis diſſolutis, librorum & carminum impudicorum, amatoriorum, vel famoſorum ſcriptione, editione, cantu; comediæ exhibitione, choræis, larvis, luxu, alea, &c. *Væ mundo à ſcandalis! Neceſſe eſt enim, ut veniant ſcandala, &c.* Nuſquam eſt ſecuritas, neque in cœlo, neque in paradiſo, multò minùs in mundo. *In cœlo enim cecidit Angelus ſub præſentia Divinitatis, Adam in paradiſo de loco voluptatis, Iudas in mundo de ſchola Salvatoris.* Verumtamen væ homini illi, per quem ſcandalum venit. *Nemini blanditur Veritas, neminem palpat.* Bonum erat ei, ſi natus non fuiſſet homo ille. *Natus ſanè denuò, natus ad vitam, natus de Spiritu, qui nimirum in carne poſtmodum conſummatur. Expedit ei (ſi quis eſt) qui ſcandala ſuſcitat in hac domo, in hac ſancta, Deo placita & Angelis ejus admodum grata ac familiari congregatione, ut ſuſpendatur in collo ejus mola aſinaria, & pro ſuavi jugo & levi onere Salvatoris, gravi mole terrenæ cupiditatis humeris ejus impoſita, demergatur in profundum maris hujus magni & ſpatioſi manibus, quod eſt ſine dubio ſæculum nequam. Minùs enim damnabile erat ei in ſæculo magis perire, quàm in Monaſterio. Perire ſiquidem neceſſe eſt hominem, qui charitatem non habet, etiamſi tradiderit corpus ſuum, ita ut ardeat.* Quod Fratribus ſuis S. Bernardus timebat, nemo Chriſtianus eſt, cujuſcumque conditionis, qui ſibi timere non debeat. Sicut enim magis reus eſt vir religioſus, qui ſcandalum Fratribus creat, quàm ſæcularis: ſic magis reus eſt Chriſtianus quilibet author ſcandali, quàm Ethnicus.

S. Bern. ſer. 30. de divers.

S. Bern. ſerm. 2. in Feſto S. Michaelis.

Qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis qui in me credunt, &c. Multa generantur ad perturbationem hominis: & uxor plerumque decepta ſerpentis inſidiis, animum viri exagitare conatur: & pater fidem filii frequenter irridet: & vir conjugis ſuæ mentem tentat opprobriis. Sed in his omnibus ſuperat juſtus, & dicit: *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio, an anguſtia..... an perſecutio?* Quoties ipſa benefacta crimini dantur? Quoties virtus opprobrio ducitur? Quoties ipſa ingrata eſt gratia? Vendidit juſtus facultates ſuas, diſpenſavit pauperibus, nihil ſibi reliquit: contemnitur plerumque in ipſa Eccleſia, quia dives eſſe deſivit. Non ergo moveatur; non enim mercedem hujus ſæculi, nec gratiam, ſed vitæ quæſivit æternæ. Non indignetur, quia homines pecuniis magis quàm operibus deferunt. Nam ſi ei propter bonum opus in hoc ſæculo deferatur, & hujus ſtudii fructum hic adipiſcatur, dicitur de eo: *Percepit mercedem ſuam.* Serva futuris mercedem tuam: & iſtius ſæculi opprobria, incrementa mercedis tuæ judica..... Nullis ergo juſtus frangatur injuriis, nullis moveatur periculis, nullis tentetur procellis; ſive mors ingruat, ſive vita, ſive Angeli cœlorum. Neque dejiciatur adverſis, neque extollatur ſecundis. Nuſquam ſit ejus infirmus affectus. *Et mors tentat, & vita tentat; cave ſcandalum. Qui pacem habet, quæ omnem mentem ſuperat, magnum eſt: non eſt de puſillis iſtis. Ideò ſcandalum pati non debet, quia puſillorum eſt exagitari ſcandalo. Vnde & Dominus ait:* Quicumque ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis minimis. *Non ſolùm puſillos, ſed etiam minimos dixit, quos perturbant ſcandala; & ideo gravi obnoxius pœnæ eſt, ut legiſti, quicumque turbaverit infirmæ mentis infantiam. Sicut enim graviori dignus ſupplicio eſt, qui perſuaſerit crimen infantulo, & incautam præcipitaverit ætatem: ita qui invalidum, & inſipientem, & improvidum circumſcripſerit perſuaſione erroris, aut exagitatione cordis affectum. Vis ſcire, quàm infirmus ſit qui ſcandalizatur?* Non manducabo, *inquit*, carnem, ne fratrem meum ſcandalizem. *Quanta infirmitas & quædam infantia animi, ut eum etiam eſca fratris exagitet! Vnde non poteſt homini eſſe præcipitium, quando etiam hinc eſt periculum? Et quod pejus eſt, infirmitas hujuſmodi ſerpit in multos*, &c. 1. Cor. 8. 13.

Væ mundo à ſcandalis. *Veritas dicit, terret, & monet; non vult eſſe nos incautos; nam non fecit utique deſperatos. Contra hoc* Væ, *id eſt, contra hoc malum metuendum, tremendum, cavendum, conſolatur nos, & hortatur, & inſtruit illo loco Scriptura, ubi dicitur:* Pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum. *Oſtendit hoſtem cavendum, ſed non ceſſavit oſtendere murum munitum. Cogitabas tu audiens,* Væ mundo à ſcandalis, *quò ires extra mundum, ne ſcandala patereris. Ergo propter cavenda ſcandala quò ibis extra mundum, niſi fugias ad eum qui fecit mundum? Quomodo autem ad eum qui fecit mundum, fugere poterimus, niſi legem ejus, quæ ubique prædicatur, audiamus? Parum eſt audiamus, niſi diligamus. Securum enim te faciens Scriptura divina contra ſcandala, non ait, Pax multa audientibus legem tuam.* Non enim auditores legis juſti ſunt apud Deum. Sed quia factores legis juſtificabuntur, & fides per dilectionem operatur: *Pax multa*, inquit, *diligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum.* Non res adverſæ hujus ſæculi vocantur ſcandala: ſcandala quæ ſint, advertite. Neſcio quis verbi gratia in neceſſitate aliqua conſtitutus urgetur preſſura. Non eſt hoc ſcandalum, quia preſſura urgetur. Preſſura & Martyres preſſi ſunt, ſed non oppreſſi. *Scandalum cave, non valdè preſſurum. Preſſura premit te, ſcandalum opprimit te. Quid ergo intereſt inter preſſuram & ſcandalum? In preſſura parabas ſervare patientiam, tenere conſtantiam, non relinquere fidem, non conſentire peccato. Hoc ſi ſervas, aut ſi ſervaveris, preſſura tibi ruina non erit: ſed ad hoc valebit illa preſſura, ad quod valet in torculari, non ut oliva opprimatur, ſed ut oleum liquetur. Denique ſi in iſta preſſura laudes Deo dicas, quàm utile prelum, unde à te liquor emanat!..... Quicquid boni facis, non tibi placeat, niſi Deus: quicquid mali pateris, non tibi diſpliceat Deus. Hoc fac, & vives: evades quod dictum eſt,* Væ mundo à ſcandalis. *Cui mundo enim* Væ à ſcandalis, *niſi de quo dictum eſt,* Et mundus eum non cognovit? *Non illi mundo de quo dictum eſt,* Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi. *Mundus malus, mundus bonus: mundus malus, omnes in mundo mali: & mundus bonus, omnes in mundo boni..... Ergo cùm audis,* Væ mundo à ſcandalis, *noli terreri, dilige legem Dei, non tibi erit ſcandalum.*

S. Auguſt. ſer. 81. alias 33. ex editis à Sirmondo.

Pſ. 118. 165.

Rom. 2. 13. Galat. 5. 6.

1. Joan. 2. 16. 2. Cor. 5. 19.

VI. *Si autem manus tua vel pes tuus ſcandalizat te; abſcinde eum, & projice abs te: bonum tibi eſt ad vitam ingredi debilem vel claudum, quàm duas manus vel duos pedes habentem mitti in ignem æternum. Et ſi oculus tuus ſcandalizat te, erue eum, & projice abs te: bonum tibi eſt cum uno oculo in vitam intrare, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis.* Non hæc de membris dicta ſunt, ſed de amicis ac neceſſariis, quos quaſi membra nobis conjunctos ducimus. Nihil enim ita perniciоſum ac peſtiferum, ut conſuetudo pravorum hominum & converſatio: quippè cùm amicitia atque neceſſitudo, & ad nocendum, & ad juvandum plus nonnumquam efficiat, quàm neceſſitas potuiſſet: ac ideò

S. Joan. Chryſ. hom. 60. in Matt.

magna

» magna quadam cum vehementia jussit nocentes à nobis propinquos depellere: eos verò amputandos atque projiciendos esse, consequentia ipsa rerum significat, qui scandali authores sunt. Vides, quemadmodum futurum è scandalis detrimentum exterminat, tum quia prædixit omninò ventura, ut nullus otio possit marcescere, sed exspectatione scandali commotus, jugiter vigilet: tum quia ostendit extrema & maxima esse mala; non enim solummodò dixit, *Væ mundo à scandalis*; verùm etiam, ut maximam ab illis sequi perniciem monstret, authorem scandali multò magis quasi miserum deploravit: *Verumtamen væ homini illi*. Quibus verbis magnum ostendit supplicium illi futurum: nec id satis fuit; sed similium adjectione terrorem in majus extulit, & viam monstravit, per quam hæc scandala fugere possimus. Quæ autem hæc via est? Pravi homines, inquit, etiamsi valdè tecum amore aut necessitudine conjuncti sint, abscindendi sunt ab amicitia tua. Nam si maneant amici, nec illos lucraberis, & tu ipse simul peribis: sin verò procul à te illos abjeceris, tu salutem consequeris. Quare si cujus conjunctio saluti tuæ obest, rejice ipsum abs te. Nam si nostra plerumque membra rescindimus, cùm incurabili morbo & ipsa tabescunt, & reliquis officiunt: multò magis in amicis atque cognatis id faciendum.

Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, &c.

S. Hieron. in c. 18. S. Matt. » Omnis affectus, & universa propinquitas amputatur, ne per occasionem pietatis unusquisque credentium scandalis pateat. Si, inquit, ita est quis tibi conjunctus, ut manus, pes, oculus; & est utilis atque solicitus, & acutus ad perspiciendum: scandalum tibi facit, & propter dissonantiam morum te pertrahit in gehennam: melius est, ut & propinquitate ejus, & emolumentis carnalibus careas, ne dum vis lucri facere cognatos & necessarios, causam habeas ruinarum. *Itaque non frater, non uxor, non filii, non amici, non omnis affectus qui nos excludere potest à Regno cœlorum, amori Domini præponatur. Novit unusquisque credentium quid sibi noceat, vel in quo solicitetur animus, ac sæpè tentetur. Melius est vitam solitariam ducere, quàm ob vitæ præsentis necessaria æternam vitam perdere.*

S. August. ser. 83. alias 13. ex edit. à Sirmondo. *Si autem manus tua, vel pes tuus scandalizat te, erue eum, & projice abs te*, &c. Scandalum tibi erit ille, qui tibi mali aliquid suadere cœperit: fit hoc plerumque non malevolentia, sed perversa benevolentia. Videt enim te amicus tuus, qui te diligit, viciſſimque à te diligitur; pater tuus, frater tuus, filius tuus, conjux tua, videt te in malo, & vult te facere malum. Quid est, videt te in malo? Videt te in aliqua pressura, pressuram ipsam propter justitiam forsitan pateris: ideò pateris pressuram, quia non vis dicere falsum testimonium ..... Accedit amicus, qui non vult te esse in pressura, non vult te esse in malo. Rogo te, fac quod tibi dicitur: quid magnum est? ..... Jam iste scandalum est. Amicus est: quid facturus es? Oculus est, manus est. *Amputa & projice abs te:* Id est, *Noli consentire. Membra enim nostra in corpore nostro consensione faciunt unitatem, consensione vivunt, consensione invicem connectuntur. Ubi dissensio, ibi morbus aut vulnus est. Ergo membrum tuum est; diliges eum. Sed scandalizat te?* Amputa eum, & projice abs te. *Quomodo facturus es quod dico, amputaturus, & abjecturus, & eo fortasse correcturus?* De lege voluit suadere mendacium. Ille enim ait, Dic. Et fortasse ille non est ausus dicere, Dic mendacium: sed sic, Dic quod vult. Tu dicis, Sed mendacium est. Et ille, ut excuset: *Omnis homo mendax.* Et tu contra, Frater: *Os quod mentitur, occidit animam.* Quid mihi facit inimicus iste potens, qui me premit, quia miseraris me, & non vis me esse in malo, cùm velis me esse malum? Quid mihi facit potens iste, quid premit? Carnem. Corpus, dicis tu, premit: dico ego, Perimit. *Quanto mitius mecum agit ille, quàm ego, si mentitus fuero? Ille occidit carnem meam: ego occido animam meam. Corpus occidit; moriturum erat, etsi non occideretur: Animam verò quam non occidit iniquitas, in æternum excipit veritas.*

Psal. 115. Sap. 1. 11.

Alex. Expos. in Euang.

Serva ergo, quod servare potes: pereat, quod quandoque periturum est ..... Hoc ergo respondе ei qui dicit, Mentire, quia scriptum est, *Omnis homo mendax:* Non mentior, quia scriptum est, *Os quod mentitur, occidit animam.* Non mentior, quia scriptum est, *Perdes omnes qui loquuntur mendacium*: Non mentior, quia scriptum est, *Falsum testimonium non dices.* Urgeat licèt pressuris carnem meam, cui displiceo in veritate: audio Dominum meum, *Nolite timere eos qui corpus occidunt.*

Psal. 5. 7. Deut. 5. 20.

Vastatur Mundus, calcatur torcular. Eja Christiani, cœleste germen, peregrini in terra, qui civitatem in cœlo quæritis, qui Angelis sanctis sociari desideratis, intelligite, vos sic venisse, ut discedatis. Transitis per mundum, conantes ad eum qui creavit mundum. Non vos perturbent amatores Mundi, qui volunt in Mundo remanere, & velint nolint, coguntur migrare: non vos decipiant, non seducant. *Pressuræ istæ sunt, non scandala. Justi estote, & exercitationes erunt. Tribulatio venit: quod volueris, erit; aut exercitatio, aut damnatio. Qualem te invenerit, talis erit. Tribulatio ignis est: aurum te invenit? Sordes tollit. Paleam te invenit? In cinerem vertit. Ergo pressuræ quæ abundant, non sunt scandala. Sed quæ sunt scandala? Locutiones illæ, verba illa quibus nobis dicitur, Ecce quid faciunt tempora Christiana*, Ecce quid tibi professio pietatis prodest, quomodo res tuæ pereunt, fortuna tua evertitur, filii tui ad mendicitatem rediguntur, quomodo contemptui & ludibrio hominum honestorum te exponis, &c. *Ad hoc enim tibi dicitur, ut tu, si amas Mundum, blasphemes Christum. Et dicit tibi hoc amicus tuus, consiliarius tuus: ergo oculus tuus. Dicit tibi hoc minister tuus, cooperarius tuus: ergo manus tua. Dicit tibi hoc fortè qui te sustentat, qui te ab humilitate terrena sublevat: ergo pes tuus. Abjice, amputa, projice abs te, noli consentire. Responde homini dicenti tibi, Ecce temporibus Christianis tantæ pressuræ sunt, vastatur Mundus: responde tu, Hoc mihi antequàm eveniret, prædixit Christus.* Responde dicenti tibi, Ecce quid tibi prodest professio pietatis, res tuæ pereunt, persecutionem pateris, in contemptum venis: responde, *Beati pauperes ..... Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam ..... Omnes qui piè volunt vivere in Christo Iesu, persecutionem patientur ..... Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.*

Si oculus tuus scandalizat te, erue eum, &c. Postquam ab exterioribus scandalis deterruit nos sermo divinus asperè satis, consilium dat, quid de eo nobis agendum sit scandalo, quod interiùs patimur, contrariam invenientes legem in membris nostris. Ipse enim cognovit figmentum nostrum, quòd ejusmodi scandalum non tam facilè à nobis valeat evitari. Porrò tripliciter fieri scandalum illud, quotidiano nobis nosse licet experimento. *Interdum enim est in nobis spiritualis intentionis oculus supplex, & qui gratiæ magis quàm noster dicendus sit: sed scandalizat nos oculus noster, & qui verè à nobis est, dum voluntas nostra aliam minùs castam importunè ingerit intentionem. Sed habemus jam super hoc salubre consilium Salvatoris*: Erue eum, *inquit*, & projice abs te. *Hoc autem fiet, si non consentias, si abjicias, si resistas. Simili modo de manu ac pede est intelligendum. Cùm enim bonis operibus intentos, ad alia opera trahere voluntas propria conatur, manus nostra est quæ scandalizat nos; sed abscindi debet, & projici à nobis, ut non ei consentiamus. Sic etiam proficere in sancta conversatione, & ascendere per gradus scalæ quæ Iacob apparuit, ac juxta quod ait Psalmista, de virtute in virtutem ire desiderantes, sæpè scandalum patimur à pede quodam pusillanimitatis & negligentiæ nostræ, qui nimirum descendere magis ac remissius ire conatur: sed abscindi eum necesse est, ut pes gratiæ, qui stat in directo, currere possit sine offensione, sine scandalo, sine impedimento.* Quod autem dicit, Bonum nobis esse ad vitam intrare cum uno oculo, aut manu, aut pede, quàm duos habentes ire in gehennam ignis: *Eos notat, qui voluntatem suam, sive bona,*

S. Bernard. serm. 2. in Festo S. Michaelis.

bona, sive mala sit, aquè sequuntur, & ingrediuntur duabus viis, nunc bona, nunc mala sectantes, secundùm quod variantur desideria sua. Quibus utilius fuerat gratiæ in omnibus inhærere, & ubi obviat propria voluntas, abscindere, & à seipsis abjicere eam.

VII. *Videte, ne contemnatis unum ex his pusillis: Dico enim vobis: Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei, qui in cœlis est.* Viros pios contemptui habere, grave peccatum est. Ipsis offendiculum apponens in via salutis, providentiæ Dei curam ipsorum gerentis singularem, & de iis mandantis Angelis suis, ut eos in viis omnibus illorum custodiat, ne fortè offendant ad lapidem pedem suum, quantùm in se est, adversatur. *Magna dignitas animarum, ut unaquæque habeat ab ortu nativitatis in custodiam sui Angelum delegatum.* Angeli eorum in cœlis semper vident faciem Patris mei. *Vniversæ viæ Domini misericordia & veritas.* Viæ Angelorum ad easdem tendunt. *Cùm enim ascendunt ad contemplationem, inquirunt veritatem, de qua & desiderando satiantur, & satiando desiderant. Cùm verò descendunt, faciunt nobiscum misericordiam, ut custodiant nos in omnibus viis nostris ..... Fructus angelicarum viarum, quod ad ipsos spectat, sua ipsorum beatitudo, & obedientia est charitatis: quod autem ad nos pertinet, inde quidem obtentus divinæ gratiæ, hinc verò custodia viæ nostræ. Siquidem Angelis suis mandavit de te, ut custodiant te in omnibus indigentiis tuis, in omnibus desideriis tuis. Alioquin facile est tibi incurrere vias mortis, ut videlicet aut de necessitate in obstinationem, aut in præsumptionem de cupiditate prorumpas: quæ quidem jam non hominum, sed dæmonum viæ sunt ..... Mandavit Angelis suis Deus, non quidem ut amoveant te à viis tuis, sed in eis ipsis te custodiant, & quasi per vias suas te dirigant in vias ipsius. Quonam modo, inquis? Nempè ut quod Angelus ex sola charitate puriùs agit, tu propria saltem necessitate compulsus & admonitus, descendas & condescendas exhibere scilicet proximo misericordiam: & rursum cum eodem Angelo levans desideria tua, tota animi cupiditate ascendere studeas ad summam & perpetuam Veritatem..... Quæ sunt sanctorum Angelorum viæ? Profectò illæ, quas Vnigenitus enarravit, dicens:* Videbitis Angelos
» ascendentes & descendentes super Filium hominis.
» *Ascensio igitur & descensio viæ illorum. Ascensio propter se; descensio, vel potiùs condescensio, propter nos. Sic beati illi Spiritus ascendunt per contemplationem Dei, descendunt per compassionem tui, ut custodiant te in omnibus viis tuis. Ascendunt ad vultum ejus, descendunt ad nutum ejus: quoniam Angelis suis mandavit de te. Nec tamen vel descendendo visione gloriæ fraudantur, quia semper vident faciem Patris.* Eorum reverentia nos à contemptu pusillorum, quorum custodiæ ex Dei mandato invigilant, revocare debet.

S. Hier. in hunc loc.

S. Bern. ser. 11. in ps. 90.

Joan 1.

VIII. *Venit enim Filius hominis salvare quod perierat.* Noli ergo dicere, aliquem esse fabrum ferrarium, aut sutorem, aut agricolam, ideò quasi rudem atque indoctum esse contemnendum. Vide quibus argumentis ad curandam minorum fratrum salutem te Christus hortatur. Infantem in medio statuit, & dixit, *Efficiamini ut parvuli:* &, *Quicumque talem susceperit parvulum, me suscipit:* Quicumque hunc scandalizabit, extrema luet supplicia: & ad terrorem molæ ac submersionis, *Væ*, adjecit: & scandali auctores, etiamsi loco manuum atque oculorum nobis essent, abscindere jussit. Angelorum quoque, qui hos tenues fratres tutantur, auctoritate, ut eos veneremur, impellit: ac demùm à sua voluntate ac passione hortatur. Nam cùm dicit, *Venit Filius hominis salvare quod perierat*, passionem suam & crucem significat, sicut & Paulus de fratre scribens dixit: *Noli cibo tuo illum perdere, pro quo Christus mortuus est ..... Noli propter escam destruere opus Dei.* Nec sufficerunt hæc omnia, verùm etiam à dignitate Patris ad hoc ipsum inducit, quia nec Patri quidem videtur, ut unus istorum parvulorum pereat: & à communi consuetudine hominum, quia pastor salvis ovibus derelictis, eam quæ erravit, diligentiùs quærit, & cùm invenerit, summoperè de illius salute lætatur. Si ergo Deus mirum in modum invento parvulo gaudet, qua tu audes ratione eos contemnere atque conculcare, qui Deo chariſſimi sunt; cùm oporteat vitam quoque ipsam pro uno istorum tradere pusillorum? Ita, inquies: sed abjectus & tenuis est. Hac quidem ratione multò diligentiùs tibi omnia facienda sunt, ut eum conserves. Nam & ipse nonaginta novem relictis ovibus, ad errantem abiit; nec potuit illarum multarum salus perditionem unius obducere atque offuscare. Lucas quoque in humeris attulisse ait, & majorem factam esse lætitiam in uno peccatore pœnitentiam agente, quàm in nonaginta & novem justis. Ita & quia propter errantem universum dereliquit gregem, & quia magis hac inventa lætatus est, magnum studium multamque curam ejus se habuisse ostendit. Ne igitur talium animas negligamus; omnia enim ista propterea dicta sunt. Certè minis illis, quibus denunciat nullum ad cœlos perventurum, qui non fuerit sicut parvulus, & mola, & submersione, tumorem protervorum hominum depressit. Nihil sanè ita charitati repugnat, sicut superbia & mentis elatio. Quia verò dixit scandala necessaria fore, vigilantiores eos reddidit. Cumque adjecerit, *Væ illi per quem scandalum venit:* unumquemque cavere hortatur, ne culpa sua scandalum accidat. Quòd autem præcipit, scandalizantes esse propellendos, salutis iter nobis expeditiùs faciendum admonet. Quòd denique injunxerit, ne pusillos contemnamus, neque id simpliciter, sed vehementer atque acriter, cùm dicat: *Videte, ne contemnatis unum ex his pusillis*, quia *Angeli eorum semper vident faciem Patris mei:* & quia ego propter eos veni, & hæc Patris mei voluntas est: ad tuendos conservandosque pusillos, diligentiores nos reddit. Perspicis, quàm ingentia in tutelam tenuium mœnia erexerit, & quantum studium curamque habeat, ne perdantur; tum quia supremas decipientibus eos pœnas statuit; tum quia summam pollicetur mercedem his qui curam eorum suscipiunt; idque tam suo, quàm Patris exemplo corroborat. Dominum igitur etiam nos imitemur, & nihil pro fratribus omittamus, etiam eorum quæ humilia viliaque nimiùm videantur: sed si ministerio nostro etiam opus fuerit, quamvis tenuis fuerit & abjectus cui ministrandum fuerit, quamvis ardua nobis res atque laboris plena esse videatur, quamvis rupes præruptaque præcipitia transeunda, omnia hæc pro fratris salute tolerabilia faciliaque videantur. Tanto enim studio, tantaque cura Deus dignam esse animam ostendit, ut neque Filio suo pepercerit. Quare, obsecro, summo mane cùm è domo exieritis, hanc unicam intentionem habeatis, & hoc ante omnia studium, ut è periculis aliquem liberare possitis. Nec dico à periculis corporis solùm: (nam hoc neque periculum quidem verè dici potest:) sed multò magis à periculo animæ, quod tentatione diabolica hominibus inferri solet. Si enim mercator, ut rem familiarem amplificet, terroris plena maria navigat: si opifices, ut rebus suis aliquid adjiciant, duros tolerant labores: & nos pariter saluti nostræ salutem proximorum adjiciamus: præsertim cùm qui sua contentus negligit alienam, nec suam quidem consequi possit. In prælio enim ac expedita acie, qui sibi solùm consulit miles, nec aliud respicit, quàm quo modo possit fugiendo animam suam servare, is cæteros quoque milites secum ad perniciem tradit: quemadmodum è contra generosus miles, cùm alios tutari conatur, se ipsum quoque defendit. Quoniam igitur bellum quoque nobis indictum est, & prælium agitur amarissimum, & acie instructa jam pugnamus: sic magno animo, ut noster jussit Imperator, ad sanguinem & ad necem simus præparati, ut ad salutem omnium pugnemus, alios cohortatione, alios auxilio juvantes. Multi enim in hac acie fratres perfossi atque sanguinolenti jacent, nec ullus invenitur qui medicetur, non è vulgo aliquis, non Presbyter, non Pontifex, non amicus, non frater, non alius quispiam: sed singuli quæ nostra sunt quærimus; ac propterea nostra minuuntur. Atqui non ignoramus, magnam inde ad Deum fiduciam,

S. Jo: Chrif. hom. 60. in S. Matt.

Rom. 14. 15. 20.

magnam

„ magnam approbationem comparari, si quis quæ sua „ sunt, non quærat. Cujus rei oppositum facientes, tam „ pravis hominibus, quàm diabolo, captu faciliores, im„ becilliores que nos ipsos constituimus: non enim alter „ pro altero arma capimus, nec Dei charitate nos com„ munimus, sed alios quosdam amicitiæ prætextus quæ„ rimus: sic alius affinitate, alius consuetudine, alius „ consortio, alius vicinia, alius alia quadam ratione; „ nemo fidei ac religionis pietate nobis amicus est.

IX. *Si autem peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum: si te audierit, lucratus eris fratrem tuum.* Non consilium dumtaxat, sed præceptum est, necessariumque charitatis officium, correptio fraterna. Id Christo Salvatori debemus, cujus gloriam propagare, cujus propensæ in omnium salutem voluntati cooperari, injurias ejus quasi nostras reputare debemus: *Adversus publicos hostes, & majestatis reos omnis homo miles* (inquit Tertullianus:) multò magis adversùs peccatum, Dei publicum inimicum: Totis itaque viribus eniti debemus, ut Regnum peccati destruamus, non modò in nobis ipsis, sed in aliis. Ad hoc tendit correctio fraterna. *Deus neminem vult perire*, benignitas ejus & longanimitas peccatorem adducit ad pœnitentiam. Qui fratrem peccantem corripit in spiritu charitatis & lenitatis, divinæ misericordiæ erga ipsum cooperator est. Vir est misericordiæ, illorum imitator, de quibus Spiritus-Sanctus: *Illi viri misericordiæ sunt, quorum pietates non defuerunt.* Coadjutor est misericordiæ peccatorem ad pœnitentiam adducentis: liberator est misericordiæ in peccatore patientis: particeps est misericordiæ de peccatoris duritie & obstinatione triumphantis. Id officii fratribus debemus. Sumus enim omnes unum corpus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Porrò ejusdem corporis membra pro invicem solicita sunt. *Et si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra. Vos autem estis corpus Christi, & membra de membro.* Proximo itaque in nos peccanti compati debemus, & salutis ejus curam gerere, adhibendo medicinalem correptionem; *ut strepitu correptionis forinsecùs insonante ac flagellante, Deus in illo intrinsecùs occulta inspiratione operetur & velle.* Id nobis ipsis debemus, siquidem Christi mandatum de fraterna correptione implentes, nostrorum peccatorum remissionem & misericordiam uberem à Deo impetramus. *Fratres mei, si quis ex vobis erraverit à veritate, & converterit quis eum: scire debet, quoniam qui convertì fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus à morte, & operiet multitudinem peccatorum.*

Eccli. 44. 19.

S. Augustin. lib. de correptione & gratia, c. 6.

Jac. 5. 19. 20.

Si peccaverit in te frater tuus, vade, & corripe eum inter te & ipsum solum. Debemus amando corripere, „ non nocendi aviditate, sed studio corrigendi. Quare frater tuum corripis, quia te doles, quòd peccaverit in te? Absit. Si amore tui id facis, nihil facis: si amore illius facis, optimè facis. In ipsis Euangelii verbis attende, cujus amore id facere debeas, „ tui, an illius. *Si te audierit*, inquit, *lucratus eris fratrem tuum.* Ergo *propter illum fac, ut lucreris illum. Si faciendo lucraris, nisi fecisset, perierat ..... Si neglexeris, pejor es. Ille injuriam fecit, & injuriam faciendo, gravi seipsum vulnere percussit: tu vulnus fratris tui contemnis? Tu eum vides perire, vel periisse, & negligis? Pejor es tacendo, quàm ille conviciando.* Corripe eum inter te & ipsum solum, *intendens correctioni, parcens pudori. Fortè enim præ verecundia incipit defendere peccatum suum, & quem vis facere correctiorem, facis pejorem.* Corripe eum inter te & ipsum solum. *Quare? Quia peccavit in te? Quid est, in te peccavit? Tu scis, quia peccavit. Quia enim secretum fuit, quando in te peccavit; secretum quære, cùm corrigis quod peccavit. Nam si solus nosti, quia peccavit in te, & eum vis coram omnibus arguere, non es corrector, sed proditor.*

S. Augustin. ser. 82. alias 16. de Verbis Dom.

X. *Si autem te non audierit, adhibe tecum adhuc unum vel duos, &c. Quòd si non audierit eos, dic Ecclesiæ: si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus.* Charitati prudentia jungenda est, ut pudore ac timore excitatus peccator resipiscat. Ideò testes adhibendi, coram quibus correptus, pudore suffundatur, & timens, ne peccatum suum pluribus innotescat, Deum magis vereatur, & ad pœnitentiam redeat. Si testes non audierit, zelus ad charitatem & prudentiam accedat, prodatur peccatum medico & patri, austerioribus, sed efficacioribus remediis curandum; prodatur Ecclesiæ Præposito, qui tamen secretò arguat, obsecret, increpet, in omni patientia & doctrina: quem si non audierit, velut filius perduellis & contumax ex Ecclesia, quæ Domus est Dei vivi, ejiciatur; velut putre membrum à corpore Christi mystico abscindatur Excommunicationis gladio, charitate piè sæviente, de qua S. Augustinus: *Corripiantur*, inquit, *à Præpositis suis subditi fratres correptionibus de charitate venientibus, pro culparum diversitate diversis, vel minoribus, vel amplioribus. Quia & ipsa quæ damnatio nominatur, quam facit Episcopale judicium, qua pœna in Ecclesia nulla major est, potest, si Deus voluerit, in correptionem saluberrimam cedere, atque proficere. Neque enim scimus, quid contingat sequenti die; aut ante finem vitæ hujus de aliquo desperandum est; aut contradici Deo potest, ne respiciat & det pœnitentiam, & accepto sacrificio spiritus contribulati cordisque contriti, à reatu quamvis justæ damnationis absolvat, damnatumque ipse non damnet. Pastoralis tamen necessitas habet, ne per plures serpant dira contagia, separare ab ovibus sanis morbidam, ab illo cui nihil est impossibile, ipsa forsitan separatione sanandam.*

S. Augustin. lib. de correptio. & Grat. c. 15.

Si autem Ecclesiam non audierit, sit tibi sicut Ethnicus & Publicanus. *Habere* enim *jam non potest Deum Patrem, qui Ecclesiam non habet matrem. Alienus est, profanus est, hostis est.*

S. Cypr. lib. de Unit. Ecclesiæ Cath.

XI. *Amen dico vobis: Quæcumque alligaveritis super terram, erunt ligata & in cœlo: & quæcumque solveritis super terram, erunt soluta & in cœlo.* Implicatus mortiferorum vinculis peccatorum detrectat, aut differt, aut dubitat confugere ad ipsas claves Ecclesiæ, quibus solvatur in terra, ut sit solutus in cœlo: & audet sibi post hanc vitam, quia tantùm Christianus dicitur, salutem aliquam polliceri? ..... *Judicet ergo seipsum homo in istis voluntate, dum potest, & mores convertat in melius: ne cùm jam non poterit, etiam præter voluntatem à Domino judicetur. Et cùm ipse in se protulerit severissimæ medicinæ, sed tamen medicinæ, sententiam, veniat ad Antistites, per quos illi in Ecclesia claves ministrantur: & tamquam bonus jam incipiens esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, à Præpositis Sacramentorum accipiat satisfactionis suæ modum: ut in offerendo sacrificio cordis tribulati devotus & supplex, id tamen agat quod non solùm ipsi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam cæteris ad exemplum. Vt si peccatum ejus non solùm in gravi ejus malo, sed etiam in tanto scandalo aliorum est, atque hoc expedire utilitati Ecclesiæ videtur Antistiti, in notitia multorum, vel etiam totius plebis agere pœnitentiam non recuset, non resistat, non lethali & mortiferæ plagæ per pudorem addat tumorem. Meminerit semper, quòd* Superbis Deus resistit, humilibus autem dat gratiam. *Quid enim est infelicius, quid perversius, quàm de ipso vulnere quod latere non potest, non erubescere, & de ligatura ejus erubescere?* Nemo arbitretur, propterea se consilium salutiferæ hujus pœnitentiæ debere contemnere, quia multos fortè advertit & novit ad Sacramenta Altaris accedere, quorum talia crimina non ignorat. *Multi enim corriguntur, ut Petrus: multi tolerantur, ut Judas: multi nesciuntur, donec veniat Dominus, qui illuminet abscondita tenebrarum, & manifestet cogitationes cordis. Nam plerique propterea nolunt alios accusare, dum se per illos cupiunt excusare.* Plerique autem boni Christiani propterea tacent, & sufferunt aliorum peccata, quæ noverunt, quia documentis sæpè deseruntur, & ea quæ ipsi sciunt, Judicibus Ecclesiasticis probare non possunt.

„ „ „ „

Quamvis enim vera ſint quædam, non tamen judici facilè credenda ſunt, niſi certis indiciis demonſtrentur. *Nos verò à Communione prohibere quemquam non poſſumus, (quamvis hæc prohibitio nondum ſit mortalis, ſed medicinalis) niſi aut ſponte confeſſum, aut in aliquo ſive ſæculari, ſive Eccleſiaſtico judicio nominatum atque convictum.*

XII. *Iterùm dico vobis, Quia ſi duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo, qui in cœlis eſt. Ubi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum.* Deus enim concordiæ & pacis Deus eſt, non diſſenſionis. Deus charitas eſt, & qui manet in charitate, in Deo manet, & Deus in eo. Nihil ad orationis efficaciam conducibilius Chriſtiana concordia & unanimitate. Chriſtus his verbis oſtendit, non multitudini, ſed unanimitati deprecantium plurimum tribui. *Si duo ex vobis*, inquit, *conſenſerint ſuper terram*: unanimitatem priùs poſuit, concordiam pacis ante præmiſit; ut conveniat nobis, fideliter & firmiter docuit. *Quomodo autem poteſt ei cum aliquo convenire, cui cum corpore ipſius Eccleſiæ, & cum univerſa fraternitate non convenit? Quomodo poſſunt duo aut tres in nomine Chriſti colligi, quos conſtat à Chriſto & ab ejus Euangelio ſeparari? Non enim nos ab illis, ſed illi à nobis receſſerunt. Et cùm hæreſes & ſchiſmata poſtmodum nata ſunt, dum conventicula ſibi diverſa conſtituunt, veritatis caput atque originem reliquerunt. Dominus autem de Eccleſia ſua loquitur, & ad hos qui ſunt in Eccleſia ſua, loquitur: ut ſi ipſi concordes fuerint, ſi ſecundùm quod mandavit & monuit, duo aut tres licèt collecti unanimiter oraverint, duo aut tres licèt ſint, impetrare poſſint de Dei majeſtate quod poſtulant.* Ubicumque fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego, *inquit*, cum eis ſum, *cum ſimplicibus ſcilicet atque pacatis, cum Deum timentibus, & Dei præcepta ſervantibus*. Cum his, duobus vel tribus licèt, eſſe ſe dixit. Quo modo & cum tribus pueris in camino ignis fuit; & quia in Deum ſimplices atque inter ſe unanimes permanebant, flammis ambientibus medio ſpiritu roris animavit. Quo modo Apoſtolis duobus cuſtodia clauſis, quia ſimplices, quia unanimes erant, ipſe adfuit; ipſe reſolutis carceris clauſtris, ut verbum quod fideliter prædicabant, multitudini traderent ad forum, rurſus impoſuit. Quando ergo in præceptis ſuis ponit & dicit, *Vbi fuerint duo vel tres collecti in nomine meo, ego cum eis ſum*: non homines ab Eccleſia dividit, qui inſtituit & fecit Eccleſiam; *ſed exprobrans diſcordiam perfidis, & fidelibus pacem ſua voce commendans, oſtendit magis eſſe ſe cum duobus aut tribus unanimiter orantibus, quàm cum diſſidentibus plurimis; pluſque impetrari poſſe paucorum concordi prece, quàm diſcordioſa oratione multorum.....*

S. Cypr. lib. de Unitate Eccleſ. Cath.

S. Cypr. tract. de Oratione Domin.

Pacificos & concordes atque unanimes eſſe in domo ſua Deus præcipit: & quales non fecit ſecunda nativitate, tales vult renatos perſeverare; ut qui filii Dei eſſe cœpimus, in Dei pace maneamus; & quibus Spiritus unus eſt, unus ſit & animus & ſenſus. Sic nec ſacrificium Deus recepit diſſidentis, & ab Altari revertentem priùs fratri reconciliari jubet, ut pacificis precibus Deus poſſit eſſe pacatus. Sacrificium Deo majus eſt pax noſtra, & fraterna concordia, & de unitate Patris & Filii & Spiritus Sancti plebs adunata. Neque enim in ſacrificiis quæ Abel & Cain primi obtulerunt, munera eorum Deus, ſed corda intuebatur; ut ille placeret in munere, qui placebat in corde. Abel pacificus & juſtus, dum Deo ſacrificat innocenter, docuit & cæteros, quando ad Altare munus offerunt, ſic venire cum Dei timore, cum ſimplici corde, cum lege juſtitiæ, cum concordiæ pace: meritò ille dum in ſacrificio Dei talis eſt ipſe, poſtmodum ſacrificium Deo factus; ut martyrium primus oſtendens, initiaret Sanguinis ſui gloria dominicam Paſſionem, qui & juſtitiam Domini habuerat & pacem.

De omni re quamcumque petierint, fiet illi à Patre meo, qui in cœlis eſt. Modò tamen boni, bona petant, benè, & ad bonum. Prima reſtrictio docetur Joannis 9. 31. *Scimus, quia peccatores Deus non audit: ſed ſi quis Dei cultor eſt, & voluntatem ejus facit, hunc exaudit.* Et 1. Joannis cap. 3. 21. 22. *Si cor noſtrum non reprehenderit nos, fiduciam habemus ad Deum: & quicquid petierimus, accipiemus ab eo; quoniam mandata ejus cuſtodimus, & ea quæ ſunt placita coram eo, facimus.* Secunda, Matthæi 7. 11. *Si ergo vos, cùm ſitis mali, noſtis bona data dare filiis veſtris: quantò magis Pater veſter, qui in cœlis eſt, dabit bona petentibus ſe?* Tertia, Lucæ 18. 1. *Oportet ſemper orare & non deficere.* Et Jacobi 1. 5. 6. 7. *Si quis autem veſtrum indiget ſapientia, poſtulet à Deo, qui dat omnibus affluenter, & non improperat: & dabitur ei. Poſtulet autem in fide nihil hæſitans: qui enim hæſitat, ſimilis eſt fluctui maris, qui à vento movetur & circumfertur. Non ergo æſtimet homo ille quòd accipiat aliquid à Domino.* Quarta, Jacobi 4. 3. *Petitis & non accipitis, eò quòd malè petitis, ut in concupiſcentiis veſtris inſumatis.* Multi ſanè inveniuntur conſentientes ſuper terram, qui tamen à Patre non impetrant, quicquid petunt; quia multæ cauſæ ſunt non impetrandi. Nam aut inconducibilia poſtulant; nec mirum eſt, ſi non exaudiuntur, cùm & Paulus non exauditus audierit: *Sufficit tibi gratia mea, virtus enim in infirmitate perficitur.* Aut indigni ſunt qui exaudiantur, nec quidquam boni Deo offerunt: cùm Dominus Apoſtolorum ſimiles deſignare videatur, dicens: *Si duo ex vobis conſenſerint ſuper terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo.* Ex vobis, inquit, qui virtute polletis, qui euangelicam doctrinam rectè vivendo complectimini. Aut adversùs eos qui ipſis dolorem intulerunt, ultionem orantes petunt, quod omninò prohibetur: *Orate*, inquit, *pro inimicis veſtris.* Aut miſericordiam poſtulant, cùm nullam egerint pœnitentiam: qua re potiri eſt penitùs impoſſibile, etiamſi qui multam ad Deum fiduciam habent, pro eis deprecentur: veluti Jeremias cùm pro Judæis oraret, audivit: *Noli orare pro populo hoc, quoniam non te exaudiam.* Si verò cuncta hæc adfuerint, & conducentia petas, & quantùm in te eſt, vitam ſecundùm Euangelium inſtituas, & concordiam atque charitatem cum proximo ſerves, impetrabis orando miſericordiam Domini. Verùm quoniam, *à Patre meo*, dixit, ut unà cum Patre ſeipſum quoque poſtulata largiri oſtendat, ſubjunxit: *Vbi enim duo vel tres congregati ſunt in nomine meo, ſum in medio eorum.* Nonne igitur ſunt duo vel tres in nomine ipſius uſquequaque congregati? Sunt quidem rarò, tamen inveniuntur. Tale quippè eſt quod dicitur: Si quis propter me principaliter charitate proximo conjungitur, cum eo ipſe ſum, ſi ad hoc virtutis etiam opus adjecerit. Nunc autem complures videamus alias quaſdam cauſas amicitiæ quærere. Nam alius amat, quia redamatur; alius quia honore afficitur, alius quia utilitati ſibi eſſe aut fore hominem putat: Chriſti verò cauſa difficillimè quemquam invenies, qui amicum, ut oportet, diligat; ſed omnes ferè ſecularium vinculo rerum inter ſe vinciuntur. Ideò inſtabiles ſunt & inconſtantes ſæculi amicitiæ: quę verò ſecundùm Deum eſt, firma eſt & conſtans. Qui enim amat quoniam redamatur, ſi quid minùs jucundum ipſi ab amico contigerit, finem amandi illicò facit: qui verò Chriſti charitate amicis conglutinatur, nunquam ab amando deſiſtit. Ideò Paulus ait: *Charitas numquam excidit.....* Qui amore ſpiritali diligit, non generis nobilitatem, non præſtantiam patriæ, non excellentes divitias, non denique quantùm redametur, attendit; verùm etiam ſi odio habeatur, ſi condemnatur, ſi interficiatur; quoniam ſufficiens ſibi cauſa ad amandum Chriſtus eſt, perſeverat in amore. Firmus ergo & conſtans manet in charitate, ad Chriſtum reſpiciens, à quo inimici, obtrectatores, perſecutores, qui nec videre ipſum æquo animo poterant, ſupremo amore, quo majorem excogitare non poſſumus, amati ſunt. *Majorem* enim *charitatem nemo habet, quàm ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis.*

" 2. Cor. 12. S. Jo: Chryſ. hom. 61. in S. Matt.

" Jerem. 7.

" Joann. 5.

XIII. *Vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine*

mine meo, ibi sum in medio eorum. Multi congregati sunt in unum; sed in medio illorum non est Christus, quia non conveniunt in Christi nomine. Duæ sunt civitates, una justorum, altera impiorum; una electorum, altera reproborum: in ista congregatur populus Dei, in illa populus diaboli. In medio istius sathanas: in medio illius Christus. Socialis est vita sanctorum. Unde enim ista Dei civitas vel inchoaretur exortu, vel progrederetur excursu, vel apprehenderet debitos fines, si non esset socialis vita sanctorum? *Ierusalem* cœlestis *ædificatur ut civitas, cujus participatio ejus in idipsum.* Prædestinati sunt, *populus acquisitionis ..... gens sancta ..... plebs Dei ..... domestici Dei*, quorum in medio Christus, sanctificans eos in hoc sæculo, quos in futuro coronabit & beatificabit. Cives Babylonis ad malum sæpè consentiunt; cives Jerusalem ad bonum. Utraque civitas concordiam & pacem quærit, sed illa terrenam & temporalem dumtaxat; ista cœlestem, quæ sola rationali

S. August. lib. 19. de Civit. Dei, cap. 17. creaturæ pax habenda atque dicenda est: *Ordinatissima* scilicet *& concordissima societas fruendi Deo, & invicem in Deo ..... Hanc pacem, dum peregrinatur, in fide habet; atque ex hac fide juste vivit, cùm ad illam pacem adipiscendam refert, quicquid bonarum actionum gerit erga Deum & proximum, quoniam vita civitatis utique socialis est.*

S. Hieron. in hunc loc. Si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcumque petierint, fiet illis à Patre meo. *Vbi spiritus & anima corpusque consenserint, & non inter se bellum diversarum habuerint voluntatum: carne concupiscente adversùs spiritum, & spiritu adversùs carnem: de omni re quam petierint, impetrant à Patre: Nullique dubium, quin bonarum rerum postulatio sit, ubi corpus ea vult habere quæ spiritus.*

S. Hilar. c. 18. in S. Matt. *Vbi enim sunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum.* In tantum humanæ pacis studuit concordiæ, *ut unitatis merito omnia, quæ à Deo precanda sint, impetranda esse confirmet; & ubi duo atque tres parvi spiritu ac voluntate collecti sint, ibi se medium eorum polliceatur futurum. Ipse enim pax atque charitas, sedem atque habitationem in bonis & pacificis voluntatibus collocabit.*

Tertul. Apolog. c. 39. XIV. *Vbi sunt duo vel tres congregati in nomine meo*, &c. Major vis est orationis publicæ, de qua Tertullianus: *Corpus sumus*, inquit, *de conscientia religionis & disciplinæ unitate, & spei fœdere. Coimus ad Deum, quasi manu facta precationibus ambiamus: hæc vis Deo grata est.* Idem spiritaliter accidit orantibus in communi Christianis, quod contigit olim visibiliter & corporaliter Christianis militibus, impetrante

Euseb. lib. 5. hist. Eccles. c. 5. Marco Aurelio Cæsare, simul orantibus, ut Eusebius refert. Cùm M. Aurelius Cæsar adversùs Germanos & Sarmatas pugnaturus aciem instrueret, & exercitus ipsius siti premeretur: Milites legionis Melitinæ, flexis in terram genibus, preces ad Deum fuderunt. Cujus spectaculi novitate hostibus stupefactis, aliud longè majori dignum admiratione accidit: hinc quidem fulminum jactus, quibus hostium copiæ in fugam versæ atque extinctæ sunt: illinc verò vis imbrium, quibus exercitus eorum qui Deum precati fuerant, jam jam siti perituras, præter spem recreatus est. Hinc legio ipsa, cujus precibus id miraculum perpetratum est, exinde congruo rei vocabulo *Fulminea* cognominata est ab Imperatore. Adscripti sumus omnes in militiam Dei vivi, cùm baptizati sumus, & in Sacramenti verba respondimus. Non adversùs visibiles hostes tantummodò, non adversùs carnem & sanguinem; sed adversùs Principatus & Potestates, adversùs spiritalia nequitiæ, adversùs diabolum, mundi à Christo damnati principem, gloriæ Dei, salutisque nostræ capitalem hostem nobis pugnandum est. In terra deserta & inaquosa positi, deficimus præ siti: *Anima nostra sicut terra sine aqua* Domino. Quid facto opus? Turmatim conveniendum in Templa Deo consecrata, vel in Oratoria, preces unanimi devotione ad Deum fundendæ: tunc fulgura & fulmina coruscabunt & tonabunt à Deo ad terrorem dæmonum: *Intonuit de cœlo Dominus, & Altissimus dedit vocem suam: grando & carbones ignis. Et misit sagittas* Ps. 17. 14. 15. *suas, & dissipavit eos, fulgura multiplicavit, & conturbavit eos.* Hinc verò pluvia suavissima, pluvia voluntaria, quam segregat Deus hæreditati suæ; pluvia gratiæ consolationumque divinarum, qua arens & sitiens anima recreetur; decidet, viresque & animos tribuet pugnaturis: *Fulgura in pluviam fecit.* Ps. 134. 7.

XV. *Tunc accedens Petrus ad eum, dixit: Domine, quoties peccabit in me frater meus, & dimittam ei? Vsque septies? Dicit illi Jesus: Non dico tibi usque septies; sed usque septuagies septies.* Enumera, quoties peccaverit in te frater tuus. Si potueris pervenire usque ad

"S. August. serm. 81. alias 15. de Verbis Domini. septuagesimam & octavam culpam, ut transeas septuagies septies, tunc molire vindictam. Ita-ne verum est quod dicit, & verè ita se res habet, ut si peccaverit septuagies septies, ignoscas; si autem peccaverit septuagies octies, jam liceat tibi non ignoscere? Audeo dicere, ut etsi septuagies octies peccaverit, ignoscas: Et si centies peccaverit, ignosce. Et quid dico, toties & toties? Omninò, quoties peccaverit, ignosce. Ait Apostolus: *Donantes vobismetipsis, si quis adversùs aliquem habet querelam, sicut Deus in Christo donavit vobis.* Audistis formam. Si septuagies septies peccata tibi donavit Christus, si huc usque ignovit, & ultra negavit; pone & tu limitem, & ulteriùs noli ignoscere. Si autem Christus multa millia peccatorum invenit, & tamen omnia donavit: noli subducere misericordiam, sed posce illius numeri solutionem. Non enim sine causa Dominus septuagies septies dixit: quia omninò nulla culpa sit, quam non debeas ignoscere. *Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi*, subjungit ibidem Apostolus. *Filius diceris: si respuis imitationem, quare quæris hæreditatem?*

Coloss. 3. 13.

XVI. *Ideò assimilatum est Regnum cœlorum homini Regi, qui voluit rationem ponere cum servis suis. Et cùm cœpisset rationem ponere, oblatus est ei unus, qui debebat ei decem millia talenta*, &c. Christus Rex Regum, cœli terræque Dominus, ab omnibus hominibus servis suis rationem exiget, & post mortem uniuscujusque, & in supremi judicii die. *Omnes enim nos manifestari oportet ante Tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* Servus decem millium talentorum debitor, totius generis humani figura est. Deo debitores sumus universi & singuli decem millium talentorum, tum quia beneficia, donaque innumera, cùm ordinis naturalis, tum ordinis supernaturalis, gratiarum copiam manantem ab ejus immensa bonitate accepimus: tum quia hujusmodi donis & gratiis abusi, ipsum in multis graviter offendimus. Quot peccata cogitationis, oris, operis; ignorantiæ, cupiditatis, malitiæ; omissionis, & commissionis; propria, & aliena? *Non intres in judicium cum servo tuo, Domine, quia non justificabitur in conspectu tuo omnis vivens:* (orabat David.) *Circumdederunt me mala, quorum non est numerus: comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut viderem. Multiplicatæ sunt super capillos capitis mei, & cor meum dereliquit me..... Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Miser ille servus, de quo Parabola; non habebat, unde redderet, solvendo non erat: neque etiam nos aliquid habemus ex nobis, unde debita nostra Deo solvamus, unde illius justitiæ satisfaciamus. Ad extremam redacti sumus inopiam & miseriam, venundati peccato & dæmoni, non à Deo, sed à nobis ipsis. Quid verò Christus? Peccatorem, qui se ipsum servituti dæmonis, qui animam suam æternamque salutem illi vendidit, sub ejus servitute & tyrannide se relicturum comminatur, ut ab eo torqueatur in æternum, cui servire maluit. Deus peccatori minatur, ut resipiscat: irascitur, ut humilianti se ac pœnitenti propitius esse possit. Adhuc differt, tenet manum, arcum intendit, hoc est, minas. *Clamaret tantùm feriturum se, si vellet ferire? Differt ergo manum à peccatis tuis: tu noli differre. Converte te ad punienda peccata tua, quia impunita esse peccata non possunt. Puniendo ergo erit,*

Ps. 142. 1. Ps. 39. 3. Ps. 37. 5.

S. Augustin. enarrat. in ps. 34. n. 18.

aut à te, aut ab ipso: tu agnosce, ut ille ignoscat. Servum illum decem millium talentorum debitorem imitare, qui procidens coram Rege domino suo, orabat eum. Miseriam tuam agnosce, inopiam & impotentiam fatere, Dei misericordiam corde contrito & humiliato implora, coram eo procide, supplex ora per Christum Jesum, ne terribiles minas peccatoribus justè intentatas in te exequatur. Ad patientiam ejus cum fiducia confugias; sinceram voluntatem offer satisfaciendi pro viribus ejus justitiæ per pœnitentiam; tibi non parcendi, ut ille parcat. In ejus immensa bonitate & misericordia confidens, nec non in Christi meritis, infinitoque sanguinis ejus pretio, dic supplex: *Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi*, prout potero, non de meo quidem, sed de tuo, de tuis donis ac datis. Id si ex odio peccati, & amore Dei sincerè pœnitens feceris, *Deus qui dives est in misericordia*, non modò minas tibi remittet, sed debitum omne condonabit. *Misertus autem dominus servi illius, dimisit eum, & debitum dimisit ei.*

XVII. *Egressus autem servus ille, invenit unum de conservis suis, qui debebat ei centum denarios: & tenens suffocabat eum, dicens: Redde quod debes*, &c. Quod nobis debent conservi, incomparabiliter minus est iis, quæ Deo debemus. Decem millia talenta nobis donat Deus, si centum denarios donemus fratribus. Peccata nostra, quibus debitores sumus ejus justitiæ pœnarum æternarum, aut certè gravissimarum & diuturnarum, si venialia sint; nobis ea conditione remittit, ut fratribus ignoscamus: & conditionem respuimus. O cœcitatem! ò duritiam! *Omnis homo & debitor est Dei, & debitorem habet fratrem suum. Quis est enim qui non sit debitor Dei, nisi in quo nullum potest inveniri peccatum? Quis est autem qui non habeat debitorem fratrem, nisi in quem nemo peccavit? Putasne quisquam in genere humano reperiri potest, qui non & ipse aliquo peccato obstrictus sit fratri suo? Debitor est ergo omnis homo, habens tamen & ipse debitorem. Ideò Deus justus constituit tibi Regulam in debitore tuo, quod facit & ipse cum suo. Duo sunt enim opera misericordiæ, quæ nos liberant, quæ breviter ipse Dominus posuit in Euangelio*: Dimittite, & dimittetur vobis, *ad ignoscendum pertinet:* Date, & dabitur vobis, *ad præstandum beneficium pertinet. Quod ait de ignoscendo; & tu vis tibi ignosci quod peccas, & habes alium cui tu possis ignoscere. Rursus quod pertinet ad tribuendum beneficium, petit te mendicus, & tu es Dei mendicus; omnes enim quando oramus, mendici Dei sumus: ante januam magni patris-familias stamus, immò etiam prosternimur, supplices ingemiscimus, aliquid volentes accipere; & ipsum aliquid ipse Deus est. Quid à te petit Mendicus? Panem. Et tu quid petis à Deo, nisi Christum, qui dicit*, Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi? *Ignosci vobis vultis? Ignoscite: Remittite & remittetur vobis. Accipere vultis? Date & dabitur vobis.* Servi illius nequam, de quo Euangelica Parabola, ingrati animi vitium, duritiem, & inhumanitatem imitantur, qui à pauperibus creditoribus, qui solvendo non sunt, debita immisericorditer exigunt, ipsos in carcerem mittunt, ipsos rem omnem familiarem, agellos, ædiculas, supellectilem, vestes, vili pretio vendere compellunt, illorum precibus & lacrymis nihil commoti. Considerent, quæso, servum illum qui centum denarios exigebat à conservo, alienum non rapuisse, sed debitum exegisse: & tamen justè damnatus est, quia debitum duriùs exigebat. *Et tenens, suffocabat eum, dicens: Redde quod debes. Et procidens conservus ejus, rogabat eum, dicens: Patientiam habe in me, & omnia reddam tibi. Ille autem noluit: sed abiit, & misit eum in carcerem, donec redderet debitum.* Servi illius duritiem & inhumanitatem pariter imitantur divites, qui pauperibus mutuum dare nolunt, ob periculum amittendi. Considerent, amabo, illum Deo fœnerari, qui dat eleemosynam vel mutuum pauperi. Da, & noli te avertere ab eo qui mutuum petit. Sed tantum accipe, quantum dedisti. Non ploret cui dedisti; nam beneficium perdidisti. *Et si hoc ipsum quod datum est, vel quod accepit, exigitur, forte ad manum non dum habet: pertulisti petentem, exspecta non habentem: cùm habuerit, reddet tibi. Noli clamare & dicere, Numquid fœnus quæro? Tantum peto, quantum dedi: quod dedi, hoc accipiam. Benefacis, sed nondum habet. Non es fœnerator, & vis cui præstitisti, ut quærat fœneratorem, ut tibi reddat. Si propterea fœnus non exigis, ne te fœneratorem patiatur; quare vis, ut propter te alium fœneratorem patiatur? Premis, suffocas: etsi tantum exigis, quantum dedisti; suffocando tamen & angustias faciendo, non beneficium dedisti, sed potius majores angustias intulisti. Sed forte dicis, Habet unde reddat: habet domum, vendat: habet possessionem, vendat. Quando à te petivit, ideò petivit, ne venderet: propter te non faciat, qui subvenisti, ne fieret. Hoc fiat ita circa homines, hoc jubet Deus, hoc vult Deus.* Denique servi illius duritiem imitatur, qui fratri non vult ignoscere, cùm toties veniam à Deo obtinuerit, & ab illo sibi quotidiana, quæ committit peccata, oret ignosci. Quisquis Christum cogitas, & cupis accipere quod promisit, noli esse piger facere quod præcepit. Quid enim promisit? Vitam æternam. Et quid præcepit? Dari fratri tuo veniam..... Volo ergo te ignoscentem, quia teneo veniam postulantem. Rogaris, ignosce; tu rogabis, ut ignoscatur tibi. Ecce veniet tempus orandi. In verbis quæ dicturus es, teneo te. *Dimitte nobis debita nostra.* Quo jure? Quo pacto? Quo placito? Quo chirographo recitato? *Sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Parum est, quòd non dimittis: adhuc & Deo mentiris. Conditio posita est, fixa est lex: Dimitte, sicut dimitto. Ergo non dimittit, nisi dimittas. Dimitte, sicut dimitto. Petenti vis ut dimittatur tibi, petenti dimitte. *Preces istas jurisperitus cœli dictavit: non te fallit, secundùm cœlestem ejus vocem posce: dic*, Dimitte nobis, sicut & nos dimittimus: *& fac quod dicis. Qui mentitur in precibus, beneficio caret: qui mentitur in precibus, & perdit causam, & invenit pœnam. Et si aliquis mentitur Imperatori, cùm venerit, convincitur, quia mentitur: quando autem tu orando mentiris, in ipsa oratione convinceris; non enim Deus ut te convincat, testes ad te quærit. Qui tibi dictavit preces, Advocatus est tuus: si mentiris, testis est: si non te corrigis, Judex erit tuus. Ergo & dic, & fac. Quia si non dicis, contra jus petendo non impetras: si autem dicis, & non facis, etiam mendacii reus eris..... In oratione dicis, Da; dicis, Dimitte: ut accipias quod non habes, & relaxetur tibi quod deliquisti. Ergo vis accipere? da: vis ut dimittatur tibi? dimitte.* Alioquin tibi Christus duritiem & inhumanitatem in die judicii palam exprobrabit: *Serve nequam, omne debitum dimisi tibi, quoniam rogasti me: nonne ergo oportuit & te misereri conservi tui, sicut & ego tui misertus sum?* Et iratus Dominus, tradet te tortoribus, dæmonibus scilicet in æternum cruciandum.

XVIII. *Sic & Pater meus cœlestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris.* Ne dicas lingua, Ignosco, & corde differas. Supplicium enim ostendit tibi Deus minando vindictam. Novit Deus, ubi dicas. *Vocem tuam homo audivit? conscientiam tuam Deus inspicit. Si dicis, Dimitto; dimitte. Melius est cùm clamas ore, & dimittis in corde, quàm blandus ore, crudelis in corde.* Ita tamen ignoscendum, ut non negligatur disciplina. Corripiamus verbis subditos, & si opus est, & verberibus: sed delictum dimittamus, culpam de corde abjiciamus. Ideò enim Dominus subdidit, *De cordibus vestris*, ut si per charitatem imponitur disciplina, de corde lenitas non recedat. Quod enim tam pium, quàm Medicus ferens ferramentum? Plorat secandus, & secatur; plorat urendus, & uritur. Non est illa crudelitas: absit, ut sævitia Medici dicatur. *Sævit in vulnus, ut homo sanetur: quia si vulnus palpetur, homo perditur. Sic fratres nostros qui peccaverint, omni modo diligamus, de corde nostro charitatem in eos non dimittamus, & disciplinam, cùm opus est,*

S. Augustin. ser. 83. alias de Verbis Dom. c. 2.

Luc. 6. 37.

Jo: 6. 12.

S. August. serm. 339. alias de temp. 146 c. 4.

„ S. August. serm. 83. „ alias 15. de „ Verbis Domini.

“ S. August. “ serm. 114. “ edit. no- “ vissimæ Pa- “ risiensis.

est, demus, nè per solutionem disciplinæ crescat nequitia. Id tamen cum mansuetudine agendum est. Unde Apostolus ait: *Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spirituales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris.* Galat. 6. 1.

CAPUT XIX.

Sensus Litteralis.

I. ET *factum est, cum consummasset Jesus sermones istos, migravit à Galilæa, & venit in fines Judææ trans Jordanem: & secutæ sunt eum turbæ multæ, & curavit eos ibi.* Consummatis sermonibus capite superiori descriptis, migravit Jesus à Galilæa; & per loca ultra Jordanem sita, venit in fines Judææ, Jerosolymam ascensurus ad Festum Scenopegiæ: *Et secutæ sunt eum turbæ multæ*, quas *ibi*, scilicet in Judææ finibus, docuit, ut habetur Marci 10. 1. & curavit à variis infirmitatibus. Marci 2.

II. *Et accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini uxorem suam dimittere quacumque ex causa?* Non discendi studio, ad Jesum accesserunt, illumque interrogaverunt, sed calumniandi, ut ex quæstionis tunc apud Judæos controversæ definitione ipsi inimicitias conciliarent, & obtrectandi invenirent materiam, tum apud eruditos, tum apud plebem hujus aut illius sexus. *Si licet homini dimittere uxorem*, id est, repudiare, è thoro ac domo in perpetuum ejicere, soluto matrimonii vinculo, ita ut aliam ducere possit, quamvis ob culpam, immò quamvis ob causam, & pro suo arbitrio. Eo consilio interrogant, Deut. 24. 1. » ut quodcumque responderit, captioni pateat. Si dixe- » rit, dimittendas esse uxores quallbet ex causa, & du- S. Hier. in hunc loc. » cendas alias, pudicitiæ prædicator sibi videbitur docere contraria: Si autem responderit, non omnem ob » causam debere dimitti: quasi sacrilegii reus tenebitur, » & adversùs doctrinam Moysi, immò Dei, facere judicabitur. Igitur Dominus sic responsionem temperat, » ut decipulam eorum transeat, Scripturam sanctam ad- » ducens in testimonium, & naturalem legem: primam- » que Dei sententiam secundæ opponens, quæ non » voluntate Dei, sed peccantium necessitate conces- » sa est.

III. *Qui respondens, ait eis: Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit eos? & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne una.* Vos qui de legis scientia gloriamini, non legistis, Deum, qui hominem condidit, in prima rerum restitutione, masculum unum uni fœminæ, Adamum & Evam condidisse & in matrimonium conjunxisse? Porrò si virum unum plures uxores habere voluisset, vel priori pro arbitrio repudiata, alteram ducere, non unam, sed plures fœminas primùm condidisset. *Et dixit* Deus per Adamum suo Spiritu afflatum: *Propter hoc dimittet homo patrem & matrem*, quoad cohabitationem, & vitæ societatem: *& adhærebit uxori suæ*, individuo scilicet vitæ consortio. Unde Psal. 45. 11. dicitur: *Audi filia, & vide, & inclina aurem tuam; & obliviscere populum tuum, & domum patris tui: & concupiscet Rex decorem tuum.* Arctissima quidem conjunctio est inter parentes & liberos: at longè arctior est ex instituto divino inter conjuges. *Et erunt duo in carne una*; sive, secundùm vim Græci Textus, *in carnem unam*. Erunt duo, non plures; quasi unus homo, una caro, unum corpus, non facto tantùm, sed mutuo ipsorum corporum jure & potestate; unum generationis principium ex institutione Dei. 1. Cor. 7. 4. *Mulier sui corporis potestatem non habet, sed vir. Similiter autem & vir sui corporis potestatem non habet, sed mulier.* Genes. 1.

IV. *Itaque jam non sunt duo, sed una caro.* Unum Lib. 7. constit. Apost. c. 3. » sunt, inquit Auctor Constitutionum Apostolicarum, » unum sunt vir & uxor natura, consensu, concordia, » proposito, vita, moribus: distincti figura & numero. » Duo non pluribus opponit, sed uni. Ante fœdus matrimonii duo erant, postea pro uno censetur legis interpretatione, & corporum conjunctione ad procreationem filiorum. Hinc Apostolus scribit: *Ita & viri debent diligere uxores suas ut corpora sua. Qui suam uxorem diligit, se ipsum diligit. Nemo enim unquam carnem suam odio habuit, sed nutrit & fovet eam, sicut & Christus Ecclesiam: quia membra sumus corporis ejus, de carne ejus, & de ossibus ejus. Propter hoc relinquet homo patrem & matrem suam, & adhærebit uxori suæ: & erunt duo in carne una.* S. August. in lib. 2. operis imperf. contra Julian. c. 59. Ephes. 5. 28. & seq.

V. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Cùm ergo duo per matrimonium ex Dei institutione & conjunctione in unam carnem coaluerint, quod Deus conjunxit, *homo non separet*: nemo homo, non vir, non uxor, non judex, non legislator quilibet divortio aut repudio dividat conjuges, sive matrimonii legitimi vinculum solvat. Ostendit itaque, & præter naturam, & contra legem esse repudium: præter naturam quidem, quia una caro dividitur ac discerpitur: contra legem verò, quia cùm Deus conjunxerit ac separare prohibuerit, Judæi contra legis præceptum facere ausi sunt. S. Jo: Chrisost. hom. 63. in Matt.

VI. *Dicunt illi: Quid ergo Moyses mandavit dare libellum repudii, & dimittere?* Quarè ergo Moses præcepit nobis dare libellum repudii uxoribus quas dimitteremus? *Ait illis: Quoniam Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic.* Moyses, auctore Deo, cujus legem promulgabat, vobis quidem non præcepit, ut dicitis; sed permisit, id est, non severè prohibuit, sed toleravit, ut uxores vestras scripto libello repudii dimitteretis, propter duritiam cordis vestri, quod adversùs æquitatem à natura Deoque præscriptam obtulerunt. Id quippè vobis indulgere, hac erga vos uti conniventia opus fuit, ne majora mala perpetraretis, uxoricidia, veneficia, apostasiam ac defectionem à cultu veri Dei, repudium prohibentis; ne denique in uxores vestras sæviretis. Verùm ab initio mundi & institutionis matrimonii, permissum non fuit homini, ut uxorem suam dimitteret. Revocat eos Christus ad primævam matrimonii institutionem, quæ lex est ipsius naturæ, ideòque ut recta est & perfecta, ita & inviolabilis. Deut. 24. 1. S. Hieron. in c. 19. S. Matt.

VII. *Dico autem vobis, Quia quicumque dimiserit uxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur: & qui dimissam duxerit, mœchatur.* Quicumque uxorem suam à thoro & cohabitatione in perpetuum abjecit (quod ob solum adulterium licet) & aliam duxerit illa superstite, mœchatur: & qui dimissam duxerit viro superstite, mœchatur; quacumque ex causa dimissa sit, etiam adulterii. Confer cum Marci 10. 10. 11. 12. *Et in domo iterum Discipuli ejus de eodem interrogaverunt eum. Et ait illis: Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam. Et si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur.* Et Lucæ 16. 18. *Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit, mœchatur.* Et 1. Cor. 7. 10. *Iis autem qui matrimonio juncti sunt, præcipio non ego, sed Dominus, uxorem à viro non discedere: quòd si discesserit, manere innuptam, aut viro reconciliari.* Rom. 7. 2. *Nam quæ sub viro est mulier, vivente viro, alligata est legi: si autem mortuus fuerit vir ejus, soluta est à lege viri. Igitur, vivente viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro: si autem mortuus fuerit vir ejus, liberata est à lege viri; ut non sit adultera, si fuerit cum alio*

viro. Generales ſententiæ ſunt, huic S. Matthæi loco lucem afferentes. Exceptio igitur iſta, *Niſi ob fornicationem*, ad ſolam quæ proximè antecedit, dimittendi licentiam reſtringenda eſt. *Sola fornicatio eſt* (inquit S. Hieronymus) *quæ uxoris vincat affectum: immò cùm illa unam carnem in aliam diviſerit, & ſe fornicatione ſeparaverit à marito, non debet teneri, ne virum quoque ſub maledicto faciat, dicente ſcriptura:* Qui adulteram tenet, ſtultus & impius eſt. *Vbicumque eſt igitur fornicatio, & fornicationis ſuſpicio, liberè uxor dimittitur. Et quia poterat accidere, ut quis calumniam faceret innocenti, & ob ſecundam copulam nuptiarum veteri crimen impingeret: ſic priorem dimittere jubetur uxorem, ut ſecundam prima vivente non habeat.* Ideò autem Dominus cauſam fornicationis interpoſuit, dicens: *Quicumque dimiſerit uxorem ſuam, niſi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur:* quia illud quod majus eſt, commemorare voluit. Majus enim adulterium eſſe quis negat, uxore non fornicante tunc dimiſſa alteram ducere, quàm ſi fornicantem quiſque dimiſerit, & alteram duxerit? Non quia & hoc adulterium non eſt; ſed quia minus eſt, ubi fornicante dimiſſa, altera ducitur. Nam ſimili locutione uſus etiam Apoſtolus Jacobus, ait: *Scienti igitur bonum facere, & non facienti, peccatum eſt illi.* Numquid ideò non peccatum eſt illi etiam, qui neſcit bonum facere, & ideò non facit? Utique peccatum eſt, ſed hoc gravius, ſi etiam ſciat & non faciat: nec illud ideò nullum, quia minus. *Vt ergo eodem modo utrumque dicamus: Sicut quicumque dimiſerit uxorem, excepta cauſa fornicationis, & aliam duxerit, mœchatur: ita quicumque ſcit bonum facere & non facit, peccat. Sed quemadmodum hic rectè dici non poteſt: Ergo ſi neſcit, non peccat; ſunt enim etiam peccata ignorantium, quamvis minora, quàm ſcientium: ita nec illic rectè dici poteſt: Ergo ſi cauſa fornicationis dimiſerit, & aliam duxerit, non mœchatur; eſt enim mœchatio eorum etiam qui alias ducunt, relictis propter fornicationem prioribus; ſed utique minor quàm eorum qui non propter fornicationem dimittunt, & alteras ducunt.* Poteſt quippè ſicut dictum eſt, *Scienti bonum facere, & non facienti, peccatum eſt illi*; eodem modo & illud dici, Dimittenti uxorem ſine cauſa fornicationis, & aliam ducenti, mœchatio eſt illi. *Quemadmodum igitur ſi dixerimus, Quicumque mulierem à marito præter cauſam fornicationis dimiſſam duxerit, mœchatur, procul dubio verum dicimus; nec tamen ideò illum qui propter cauſam fornicationis dimiſſam duxerit, ab hoc crimine abſolvimus, ſed utroſque mœchos eſſe minimè dubitamus: ita eum qui præter cauſam fornicationis, uxorem dimiſerit, & aliam duxerit, mœchum pronuntiamus: nec ideò tamen eum qui propter cauſam fornicationis dimiſerit & alteram duxerit, ab hujus peccati labe defendimus. Ambos enim, licèt alterum altero graviùs, mœchos tamen eſſe cognoſcimus.*

S. Hieron. in hunc locum. Legatur & epiſt. 30. & 147.

Prov. 18.

Jacob. 4. 17.

S. Auguſtin. lib. 1. de conjugiis adulterinis, cap. 9.

VIII. *Dicunt ei Diſcipuli ejus: Si ita eſt cauſa hominis cum uxore, non expedit nubere.* Si ea eſt mariti conditio, ut uxorem dimittere non poſſit, niſi ob cauſam fornicationis, ſatius eſſet uxorem non ducere. *Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt.* Non omnes huic rei ſufficiunt, non omnes pares ſunt ſublimi propoſito ſervandæ continentiæ: hæc enim Dei donum eſt. Confer cum Sapientiæ 8. 21. *Et ut ſcivi, quoniam aliter non poſſum eſſe continens, niſi Deus det, & hoc ipſum erat ſapientiæ, ſcire cujus eſſet hoc donum; adii Dominum, & deprecatus ſum illum.* Verſio Syriaca: *Si talis eſt rigor inter virum & uxorem ſuam, non expedit ducere uxorem. Ipſe verò dixit eis: Non quilibet capax eſt hujus ſermonis, ſed is cui datum eſt.* Perſica: *Haud quivis homo hùic idoneus eſt, ſed is cui datum fuerit.* Arabica: *Non quilibet tolerat hæc verba, ſed ii qui donati ſunt.* Hinc S. Clemens Romanus: *Qui carne*, inquit, *caſtus eſt, ne inſoleſcat, cùm ſciat, alium eſſe qui continentiæ donum ipſi tribuat.*

S. Clem. Roman. ep. 1. ad corinth.

IX. *Sunt enim eunuchi, qui de matris utero ſic nati ſunt*, natura quodammodò caſti, ſaltem ſecundùm corpus, non virtute: *& ſunt eunuchi qui facti ſunt ab hominibus*, per violentiam ſcilicet, quo modo Valeſii Hæretici ſe ipſos hoſpiteſque ſuos caſtrabant: *Et ſunt eunuchi qui ſe ipſos caſtraverunt propter Regnum cœlorum*, non in corpore, ut Origenes, iidemque Valeſii malè interpretati ſunt, *ſed in ipſa concupiſcentiæ radice, cœleſtem & angelicam vitam in terrena mortalitate meditantes*; caſtitatis propoſito, aut etiam voto ſui ſexus velut obliti: idque propter regnum cœlorum, non ob præſentis vitæ commoda, idololatriam, philoſophiam, laudem hominum; ſed propter Deum, ut puriùs illi ſerviant, ea *cogitantes quæ Domini ſunt, ut ſint ſancti corpore & ſpiritu*. De his S. Juſtinus Martyr ad Imperatores ſcribebat: *Permulti ſexus utriuſque, & ſexaginta & ſeptuaginta nati annos, qui à pueritia Chriſti diſciplina ſunt aſſectati, apud nos incorrupti & cælibes perdurant. Et glorior me per omne genus hominum noſtrorum tales commonſtrare poſſe.* Tertullianus: *Nos*, inquit, *ab iſto eventu* (inceſtus ſaltem fortuiti) *diligentiſſima & fideliſſima caſtitas ſepſit, quantumque ab ſtupris, & ab omni poſt matrimonium exceſſu, tantum & ab inceſti caſu tuti ſumus. Quidam multò ſecuriores totam vim hujus erroris virgine continentia depellunt, ſenes pueri.* Minutius Felix: *Vnius matrimonii vinculo libenter inhæremus. Cupiditate procreandi aut unam ſcimus, aut nullam..... Plerique inviolati corporis virginitate perpetua fruuntur potiùs quàm gloriantur.*

S. Auguſtin. lib. de Sancta Virginitate, c. 14.

1. Cor. 7. 14.

S. Juſtinus, Apolog. ad Imp.

Tertull. in Apolog.

Minutius Felix in Octavio.

X. *Qui poteſt capere, capiat.* Qui tam ſublimi eximioque dono inſtructus à Deo eſt, ut in perpetuum continere poſſit, & cœlebs manere, maneat, Dei gratia favente. Verſio Syriaca: *Qui poteſt capax eſſe, capiat.* Perſica: *Quicumque voluerit præſtare, præſtet.* Arabica: *Qui poteſt tolerare, toleret.* Æthiopica: *Qui poteſt perficere illud, perficiat.* Confer cum 1. Cor. 7. 7. *Volo enim omnes vos eſſe ſicut me ipſum: ſed unuſquiſque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ſic, alius verò ſic. Dico autem non nuptis, & viduis: Bonum eſt illis ſi ſic permaneant, ſicut & ego. Quòd ſi non ſe continent, nubant.*

XI. *Tunc oblati ſunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, & oraret. Diſcipuli autem increpabant eos.* Oblati ſunt Chriſto *infantes* à parentibus & nutritiis *ut eos tangeret*, manuumque impoſitione & oratione eis benediceret. Pro pueris eo ritu preces concipi ſolitas, conſtat ex *Geneſ.* 48. 14. 15. & 16. ubi Jacob hoc modo benedixit filiis Joſeph. Hinc mos apud Hebræos invaluit, ut ad eos qui ſanctimonia cæteris præſtare crederentur, pueros deferrent, ipſorum precibus per manuum benedictionem Deo commendandos: qui mos à Synagoga in Chriſtianam etiam Eccleſiam tranſiit. Hunc enim approbavit Chriſtus, ut iſti etiam ætati prodeſſe aliorum fidem ac preces oſtenderet. Diſcipuli autem prohibebant eos, & duriuſculis verbis repellebant, ut minùs honorificè Dominum obſervantes; cujus dignitati non convenire exiſtimabant, circa pueros occupari. *Ieſus verò ait eis: Sinite parvulos, & nolite eos prohibere ad me venire: talium eſt enim Regnum cœlorum.* Ne moleſti ſitis pueris, & his qui ipſos afferunt vel adducunt, & ne illis aditum ad me prohibeatis, cùm deſignati ſint ſanctitati & ſaluti, & benedictione mea ſanctificandi, ut Regnum cœlorum conſequantur. Huic Chriſti dicto inter cætera innititur mos infantes baptiſmo tingendi, quem & traditio contra Anabaptiſtas vindicat. Non dixit porrò, iſtorum eſt Regnum cœlorum, ſed *talium*, ut non ſolis ætate parvulis, ſed & adultis, qui morum innocentia, ſimplicitate & humilitate parvulis ſimiles eſſent, Regnum cœlorum deſtinatum ac promiſſum oſtenderet. Confer cum Marci 10. 15. & Lucæ 18. 17. *Amen dico vobis: Quicumque non acceperit Regnum Dei ſicut puer, non intrabit in illud.* Et cum impoſuiſſet eis manus, abiit inde. Jeſum illos complexum, S. Marcus addit.

Luc. 18. 15.

S. Cypr. epiſt. ad Fidum. S. Auguſt. l. 1. Paſſim in libris contra Pelag. S. Bern. ep. 141. & ſerm. 66. in cantica. S. Hieron. in hunc locum.

XII. *Et ecce unus accedens, ait illi: Magiſter bone, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam?* Unus

non

non Legiſperitus ille, qui tentandi animo eamdem quæſtionem Chriſto propoſuit, *Lucæ* 10. 25. ſed *Princeps*, id eſt, vir præcipuæ dignitatis & potentiæ inter Judæos, de quo *Lucæ* 18. 18. qui ſincero corde & cum reverentia ad Jeſum acceſſit, eumque interrogavit. Marci 10. 17. *Et cùm egreſſus eſſet in viam, procurrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum: Magiſter bone*, &c. Quibus verbis Chriſti benevolentiam captare voluit. Quibus autem operibus ad vitam perveniatur æternam, interrogat; quam Judæis tenuiter cognitam, apertè à Chriſto prædicari audiebat.

XIII. *Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? Vnus eſt bonus, Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.* Duplex hìc lectio, prior quam vulgata noſtra exhibet, ex Græcis pleriſque Codicibus derivata, & SS. Hieronymi & Auguſtini auctoritate confirmata, necnon Syriacæ Verſionis: Altera Codicibus Græcis longè pluribus conſentiens, quam Origenes, S. Hilarius, S. Joannes Chryſoſt. S. Gaudentius, & alii quidam ſequuntur, (quamquam Origenes utramque lectionem referat.) *Quid me dicis bonum? Nemo bonus, niſi unus Deus.* Ita legitur Marci 10. 18. & Lucæ 18. 19. ex quibus in nonnullos S. Matthæi codices hæc lectio traducta eſt. Idem eſt utriuſque ſenſus: *Quid me interrogas de bono?* id eſt, Quid me interrogas, bonum appellans? Vel, *Quid me dicis bonum? Vnus eſt bonus Deus.* Et, Nemo bonus præter unum Deum, per ſe, & natura ſua, ut fons omnium bonorum, quamvis & alia ſint participatione bona: quemadmodum & *ſolum Deum habere immortalitatem* S. Paulus dixit, cùm tamen & Angelos, & Animas noſtras immortales eſſe conſtet immortalitatis divinæ participatione. Unum verò Deum bonum aſſerendo, tantùm abeſt, ut ſe Deum eſſe negaverit, & per ſe bonum; quin potiùs juvenem interrogantem, qui ipſum bonum vocaverat, ut Magiſtrum Legis, dicendo, *Magiſter bone*, ad notitiam divinitatis ſuæ, ac ſummæ bonitatis perducere voluerit. *Quare* (inquit S. Joannes Chryſoſtomus) *Chriſtus neminem eſſe bonum reſpondet? Quoniam ceu ad hominem nudum, & unum è multis Judæorum Magiſtris adiit; idcircò etiam ipſe quaſi homo ei reſpondet. Sapiùs enim ad mentem interrogantium orationem accommodat, ut quando dicit:* Nos adoramus quod novimus: *&*, Si ego teſtor de me ipſo, teſtimonium meum non eſt verum. *Cùm igitur nullum bonum dicit, non ſe excludit à bonitate: abſit. Non enim dixit, Quid me dicis bonum? Non ſum bonus: ſed, Nullus bonus, hoc eſt, nullus hominum. Neque tamen cùm hoc dicit, omninò humanum genus bonitate privatum eſſe affirmat, ſed comparatione divinæ bonitatis neminem bonum eſſe aſſerit; ac ideò ſubjunxit,* Niſi unus Deus. *Nec intulit, Niſi Pater meus: ut diſcas, quòd ſe illi non revelavit: ſed cum ſenſim ad altiora adducere voluiſſe: ut ab adulationis vitio liberatus, & à terrenis abductus, ſolum Deum verè bonum, & radicem ac fontem bonorum omnium eſſe cogноſceret, eique gloriam referret.* Fidem itaque imperfectam interrogantis arguit, non boni nomen ſibi tributum. *Ita arguit ſe Magiſtrum bonum dici, ut fidem interrogantis potiùs, quàm vel Magiſtri in ſe vel boni nomen argueret. Iuvenis enim inſolens per obſervantiam Legis, & finem Legis, qui Chriſtus eſt, neſciens; & juſtificatum ſe in operibus exiſtimans, & non intelligens veniſſe eum ad oves perditas domus Iſrael, & impoſſibile eſſe Legi per fidem juſtificationis ſalvare credentes: tanquam communium præceptorum & in Lege ſcriptorum Magiſtrum interrogat Dominum Legis, & Vnigenitum Deum. Deteſtatus itaque Dominus hanc de ſe irreligioſæ fidei profeſſionem, quod tamquam Magiſter Legis interrogaretur, reſpondit:* Quid me vocas bonum? *Atque ut ſignificaret, quatenus intelligendus & profitendus bonus eſſet; ſubjecit,* Nemo bonus, niſi unus Deus; *non reſpuens bonitatis nomen, ſi ſibi hoc tamquam Deo reputaretur. Denique oſtendens ſe Magiſtri in ſe boni, per fidem ejus qui tamquam hominem interrogabat, nomen arguere, poſt jactantiam juvenis, & gloriam Legis impletæ, ita reſpondit:* Unum tibi deeſt, vade, quæcumque habes, vende, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo; & veni, ſequere me. *Non refugit bonitatis de ſe nomen, qui cœleſtem theſaurum polliceretur: nec Magiſtrum ſe non vult videri, qui ducem ſe perfectæ hujus beatitudinis præſtat. Terrenæ autem de ſe opinionis fidem arguit, bonitatem in ſolo Deo docens eſſe. Et ut ſe & Deum & bonum ſignificaret, bonitatis eſt uſus officio, cœleſtes theſauros pandens, & ſe ad eos prævium tribuens. Ita & quæ ſibi tamquam homini tantum deferebantur, deteſtatur; neque ſe ab his quæ Deo deputabat, profeſſus alienum eſt: cùm unum Deum bonum confitens, ea ipſe loqueretur atque ageret, quæ unius Dei virtutis, bonitatis, atque naturæ ſunt. Quàm igitur non bonitatis nomen refugerit, ſed neque Magiſtri honorem recuſaverit, ſed fidem ejus, qui nihil in ſe niſi corporeum & carnale ſapuiſſet, arguerit: hinc intelligitur, quòd aliter ad Apoſtolos Magiſtrum ſe confitentes locutus eſt, dicens,* Vos me vocatis Magiſtrum & Dominum, & benè dicitis; ſum etenim; *& cùm alibi dixiſſet,* Ne vocemini Magiſtri, quia Magiſter veſter Chriſtus eſt. *Vbi cum fide Magiſter eſt, ibi adeò laudat, ut & profiteatur hoc nomen: hìc verò boni Magiſtri nomen non recognoſcit, ubi nec Dominus intellectus eſt eſſe, nec Chriſtus: ſolum unum Deum bonum prædicans, non ſe utique à Deo ſecernens, qui & Dominum ſe profeſſus & Chriſtum, ducem theſauri cœleſtis oſtendat.*

Si autem vis ad vitam ingredi, ſerva mandata. Si vitæ æternæ, quæ ſola vitæ nomine digna eſt, iter ingredi velis, ſerva mandata Dei, non aliqua dumtaxat, ſed omnia, tum quæ fidem, tum quæ opera ſpectant. Proverb. 7. 1. 2. *Fili mi, cuſtodi ſermones meos, & præcepta mea reconde tibi. Fili, ſerva mandata mea, & vives.*

XIV. *Dixit illi: Quæ?* Id quærit juvenis, quia à Jeſu novo Doctore nova mandata Diſcipulis ſuis proponi putabat. *Jeſus autem dixit: Non homicidium facies: Non adulterabis: Non facies furtum: Non falſum teſtimonium dices: Honora patrem tuum & matrem tuam: &, Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* Jeſus illi mandata Legis enumerat, non Ritualia, ſed Moralia; non ad ſolos Judæos, ſed ad Chriſtianos etiam pertinentia. Enumerat autem præcepta ſecundæ Tabulæ tantùm, quòd notiora eſſent, & quòd ex illis primæ Tabulæ præcepta intelligantur, cùm dilectio proximi ſit *plenitudo Legis*, & amoris erga Deum ſignum certiſſimum. Confer cum *Rom.* 13. 8. 9. & *Iacobi* 2. 8. 11. ubi facta mentione Legis, ſola ſecundæ tabulæ præcepta exempli gratia pariter proponuntur.

XV. *Dicit illi adoleſcens: Omnia hæc cuſtodivi à juventute mea, quid adhuc mihi deeſt?* Omnia hæc ſervavi ab ineunte ætate, à primo rationis uſu. Si quid mihi defuerit, illud ſuſcipere & exequi paratus ſum. Quamvis autem *arrogantiùs quàm verius* reſponderit juvenis ille, candido tamen animo reſpondit, nec mentitus eſſe dicendus eſt: ſervaverat enim omnia, ſaltem quod ad externam & civilem juſtitiam attinet. Unde S. Marcus narrat, Chriſtum ipſi poſt ingenuam illam profeſſionem benevolentiæ ſigna exhibuiſſe: *Ieſus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei*, &c.

XVI. *Ait illi Ieſus: Si vis perfectus eſſe, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis theſaurum in cœlo: & veni, & ſequere me.* Si perfectiorem viam ingredi velis, ſublimiuſque vitæ genus profiteri & amplecti, vade, facultates & bona tua vende, & da pauperibus: ut divitiarum impedimentis, curiſque & affectibus rerum terrenarum expeditus, ad propoſitum æternæ vitæ finem faciliùs tendas atque pervenias: & majores divitias, theſaurum non deficientem in cœlo, gloriam ampliorem conſequeris, quàm ſi ſola mandata obſerves. *Et veni, & ſequere me.* Diſcipulus meus eſto, mihi individuus adhære, vitam meam omnibus conſpicuam virtutibus imitare. Euangelicorum perfectionem conſiliorum hìc demonſtrat Chriſtus, non commune præcepto-

S. Aug. lib. 1. de Trin. c. 18.
S. Gaud. tr. 7. in Exod.
1. Tim. 6. 16.
S. Jo. Chryſ. hom. 63. in Matt.
Joan. 5.
S. Hil. lib. 9. de Trin. n. 16. 17. 18.
S. Aug. epiſt. 157. alias 89.
"Joan. 13. 13.
"Matt. 23. 10.

ceptorum iter, de quo ſuperiùs dixit: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata*. Hìc autem non ait, *Si vis ad vitam ingredi*, vade, vende quæ habes, & da pauperibus; ſed, *Si vis perfectus eſſe..... Et habebis theſaurum in cœlo*, quandam egregiam gloriam, *non omnibus in æternum victuris, ſed quibuſdam ibi tribuendam, cui conſequendæ parum eſt liberatum eſſe à peccatis, niſi aliquid ipſi Liberatori voveatur, quòd non ſit criminis non voviſſe, ſed voviſſe ac reddidiſſe ſit laudis.*

S.Aug.lib.de Sancta virginitate, c.14.

XVII. *Cùm audiſſet autem adoleſcens verbum, abiit triſtis: erat enim habens multas poſſeſſiones*. Temporalium bonorum, quæ plurima poſſidebat, amor immodicus effecit, ut ſe imparem eorum abdicationi ſentiret: ideò triſtis abiit, quòd tam arduum perfectionis iter ipſi Chriſtus præter expectationem propoſuiſſet.

XVIII. *Ieſus autem dixit Diſcipulis ſuis: Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum*. Opes enim, ut plurimùm, ſunt irritamenta malorum, aut certè bonorum impedimenta. Divites quippè ſolent plerumque divitiis ſuis confidere, & quaſi in illis ponere ſummam boni. *Radix* autem *omnium malorum cupiditas: & qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & deſideria multa inutilia & nociva, quæ mergunt homines in interitum*. Confer cum Marci c. 10. 24. *Filioli, quàm difficile eſt confidentes in pecuniis, in Regnum Dei introire*. Pſalm. 51. 9. *Ecce homo qui non poſuit Deum adjutorem ſuum: ſed ſperavit in multitudine divitiarum ſuarum, & prævaluit in vanitate ſua*. Eccl. 31. *Qui aurum diligit, non juſtificabitur..... Multi dati ſunt in auro caſus, & facta eſt in ſpecie ipſius perditio illorum. Lignum offenſionis eſt aurum ſacrificantium: væ illis qui ſectantur illud, & omnis imprudens deperiet in illo. Beatus dives, qui inventus eſt ſine macula, & qui poſt aurum non abiit, nec ſperavit in pecunia, & theſauris. Quis eſt hic, & laudabimus eum? Fecit enim mirabilia in vita ſua*. Coloſſ. 3. 5. *Mortificate membra veſtra quæ ſunt ſuper terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiſcentiam malam, & avaritiam, quæ eſt ſimulacrorum ſervitus: propter quæ venit ira Dei in filios incredulitatis*.

1.Tim.6.

XIX. *Et iterum dico vobis: Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm divitem intrare in Regnum cœlorum*. Non de camelo rudente, ſeu fune nautico, ſed de camelo animali Chriſtus loquitur. Proverbium eſt de re, quæ nullo modo, aut difficulter admodùm fieri poteſt, uſitatum apud Talmudiſtas de elephanto. Sub initio Gemaræ: *Dicunt homines, Non eſt elephas qui intret per foramen acus*. Ibidem, cùm aliquis incredibilia narrat, reſpondent: *Fortè ex Pombeditanis es, qui introducere poſſunt elephantem per foramen acus?* Bab. Berachor, fol. 55. *Non oſtendunt homini palmam ex auro, nec elephantem incedentem per foramen acus*. Ubi Gloſſa: *Rem quam non ſolitus eſt videre, nec de qua umquam cogitavit*. Chriſtus autem elephanti loco ſubſtituit camelum, animantis genus in Syria vulgò notius. Quò autem abſurdius & impoſſibilius videtur hoc de camelo ſumptum proverbium, eò verior eſt Chriſti ſententia, eòque aptius eſt ad ſummam difficultatem vel impoſſibilitatem moralem ſalutis divitis ſignificandam. In talibus enim adagiis nihil neceſſe eſt accuratā inter partes collatas comparationem inſtitui, cùm ornari ſoleant hyperbolis. Tale eſt illud Jeremiæ 13. 23. *Si mutare poteſt Æthiops pellem ſuam, aut pardus varietates ſuas: & vos poteritis benefacere, cùm didiceritis malum*. Eleganter autem dives turgens ac tumens opibus, quæ ipſi ſæpè magis oneri ſunt, quàm uſui: quippè quas aliis potiùs bajulat, quàm ſibi, camelo comparatur; & anguſta porta, qua intratur ad vitam, foramini acus. Æquè impoſſibile eſt divitem cum amore & cupiditate divitiarum ſalvari, ac camelum intrare per foramen acus. Naturæ enim viribus cupiditas & amor divitiarum, cæteraque impedimenta quæ afferunt ad æternam ſalutem, ſuperari ac removeri non poſſunt.

Lightfoot hor. Hebr. in cap. 19. S. Matth. verſ. 28.

S.Hieron. in hunc locum.

XX. *Auditis autem his, Diſcipuli mirabantur valde, dicentes: Quis ergo poterit ſalvus eſſe?* Diſcipuli ſtupore percuſſi, *ad ſemetipſos* dicebant ſummiſſa voce: Cùm ita ſe res habeat, quis divitum poterit ſalutem æternam conſequi? imò quis hominum? Qui enim cenſu pauperes ſunt, plerumque divites ſunt affectu, & bonis temporalibus inhiant. *Aſpiciens autem Ieſus, dixit illis: Apud homines hoc impoſſibile eſt: apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt*. Jeſus benignè Diſcipulos intuitus, ut eorum cogitationes, & ſecretam collocutionem ſibi notas eſſe oſtenderet, anxiumque ipſorum animū ſedaret, dixit illis: Viribus quidem humanis impoſſibile eſt divitibus abrumpere vincula quibus eorum affectus illigatur, impoſſibile eſt removere impedimenta, quæ divitiæ afferunt ad ſalutem, impoſſibile eſt vitare contagium divitiarum, & vitia ex illarum poſſeſſione & affectu plerumque emergentia; ſicut impoſſibile eſt, ut camelus humana arte, induſtria, viribus tranſire poſſit per foramen acus: verùm Deo poſſibilia ſunt omnia. Ille igitur gratiæ ſuæ auxilio divites præſtare poteſt immunes à contagio divitiarum, efficere, ut qui *habentes ſunt, ſint tamquam non habentes; & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur*, ut non *ſublimè ſapiant*, id eſt, non efferantur divitiis, quarum vermis eſt ſuperbia; neque *ſperent in incerto divitiarum, ſed in Deo vivo: ut bene agant, divites fiant in operibus bonis, facilè tribuant, communicent, theſaurizent ſibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam*.

Marci c.16.

1.Cor.7.

1.Tim.6.

XXI. *Tunc reſpondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te: quid ergo erit nobis?* Duo quæ Chriſtus à juvene exegerat, Petrus à ſe condiſcipuliſque ſuis præſtita ait, ſcilicet omnia reliquiſſe, ut Chriſtum ſectarentur: quoſdam divitias, ut Matthæum; alios naviculam, & artem cujus uſu fructuque vitam ſuam ſuſtentare ſolebant; plura relicturos, ſi plura ſuppetiiſſent. Ideòque cum fiducia interrogat: *Quid ergo erit nobis?* Quid nobis dabis præmii? *Ieſus autem dixit illis: Amen dico vobis: Quod vos qui ſecuti eſtis me, in regeneratione, cùm ſederit Filius hominis in ſede Majeſtatis ſuæ, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, judicantes duodecim Tribus Iſrael*. Vos, qui relictis omnibus, in diſciplinam meam vos tradidiſtis, mihique individui comites adhæſiſtis, in regeneratione hominis noviſſima, in reſurrectione mortuorum, cùm ego vivos & mortuos judicaturus veniam in nube cum poteſtate magna & majeſtate, ſedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, proximum mihi Regi ac Judici locum & honorem obtinebitis, meæque conſortes eritis poteſtatis & gloriæ in ſupremo illo ac univerſali judicio. Alludit autem ad veterem Iſraelitici Regni ſtatum, in quo Tribuum Principes proximè ad Regiam Majeſtatem accedebant, & in publicis cœtibus juxta ejus ſolium ſedebant in ſellis curulibus: vel ad communem morem, quo Regi judicanti ſelecti ab ejus Majeſtate conſiliarii aſſident. *Sedebitis & vos ſuper ſedes duodecim, judicantes duodecim Tribus Iſrael*. Duodenario numero univerſa quædam ſignificata eſt judicantium multitudo. Alioquin quoniam in locum Judæ Traditoris Apoſtolum Matthiam legimus ordinatum, Apoſtolus Paulus, qui plus illis omnibus laboravit, ubi ad judicandum ſedeat, non habebit: Qui profectò cum aliis ſanctis ad numerum judicum ſe pertinere demonſtrat, cùm dicit: *Neſcitis, quia Angelos judicabimus?* De ipſis quoque judicandis in hoc numero duodenario ſimilis cauſa eſt. Non enim quia dictum eſt, Judicantes duodecim Tribus Iſrael, Tribus Levi, quæ tertiadecima eſt, ab eis judicanda non erit, aut ſolum illum populum, non etiam cæteras gentes judicabunt: Sed duodecim ſolùm Tribus nominari plerumque ſolent, quia Tribus Levitica nullas habebat ſedes ſeorſim, ac proinde nec proprium Tribus Principem. Ideò autem Chriſtus duodecim Tribuum duntaxat meminit, quia his primùm ac diſertè promiſſus eſt, & non venit, niſi ad oves quæ perierant domus Iſrael; nec Euangelium gentibus prædicandum erat, niſi à Judæis contemptum,

« S.Aug. lib. 20. de civit. Dei cap. 5.

« 1.Cor.6.3.

& Gen-

& Gentes, tamquam oleaster, Judæis, tamquam *oleæ*, inserendæ essent, & *Israel Dei* futuræ, *non secundùm carnem*, sed *secundùm spiritum*. Hac etiam de causa S. Joannes in Apocalypsi omnium prædestinatorum numerum ad duodecim Tribus revocavit. *Et audivi numerum signatorum, centum quadraginta quatuor millia signati, ex omni Tribu filiorum Israel. Ex Tribu Iuda duodecim millia signati, &c.... Et ostendit mihi civitatem sanctam Ierusalem descendentem de cœlo à Deo.... Et habebat murum magnum & altum, habentem portas duodecim: & in portis Angelos duodecim, & nomina inscripta, quæ sunt nomina duodecim Tribuum filiorum Israel.* Quod autem ait, *In regeneratione*, procul dubio mortuorum resurrectionem nomine voluit regenerationis intelligi. *Sic enim caro nostra regenerabitur per incorruptionem, quemadmodum est anima nostra regenerata per fidem.*

Rom. 11. 17. 19.

Apoc. 7. 4. & 21. vers. 12.

S. Aug. lib. 20. de civit. Dei, cap. 5.

XXII. *Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.* Et quicunque aliquid reliquerit propter me, seu amore mei, sive domum, sive fratres, vel sorores, sive patrem, aut matrem, sive uxorem, aut agros, & quævis temporalia bona, potiùs quàm me, aut fidem meam, aut mandata mea deserat, ejuret, violet: (non enim conjugia, & necessitudines dirimi Christus jubet; sed spiritualia carnalibus, sc. uxori, cæteriſque affectibus, imò & ipsi vitæ anteponi) *Centuplum accipiet*: centies tantumdem pro singulis relictis, in hoc sæculo recipiet. Numerus certus pro incerto ponitur. Multò plura recipiet, quàm reliquerit: Et vitam æternam possidebit in futuro sæculo. Confer cum Marci 10. 29. *Amen dico vobis: Nemo est, qui reliquerit domum, aut fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me, & propter Euangelium, qui non accipiat centies tantum nunc in tempore hoc: domos, & fratres, & sorores, & matres & filios, & agros, cum persecutionibus*; id est, in mediis persecutionibus, cùm ad suos deserendos compellitur, & omnium auxilio destitui videtur: *& in sæculo futuro vitam æternam.* Et Lucæ 18. 29. *Amen dico vobis: Nemo est qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter Regnum Dei, & non recipiat multò plura in hoc tempore, & in sæculo venturo vitam æternam.* Ex hac Domini sententia quidam olim mille annorum pleniſſimam in terris felicitatem post resurrectionem intulerunt, dicentes, tunc nobis centuplum omnium rerum quas dimisimus, & vitam æternam esse reddendam: non intelligentes, quòd si in cæteris digna sit repromissio, in uxoribus appareat turpitudo: ut qui unam pro Domino dimiserit, centum recipiat in futuro. Sensus ergo iste est: *Qui carnalia pro Salvatore dimiserit, spiritualia recipiet; quæ comparatione & merito sui ita erunt, quasi si parvo numero centenarius numerus comparetur. Vnde dicit Apostolus, qui unam tantùm domum, & unius provinciæ parvos agros dimiserat*: Quasi *nihil habentes, & omnia possidentes.* Meritum bonorum operum hac Domini sententia luculenter adstruitur & confirmatur: *Omnis qui reliquerit domum vel fratres, &c. propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.*

"S. Hieron. in cap. 19. "S. Matt.

2. Cor. 6.

XXIII. *Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi.* Multi qui primi sunt in hoc sæculo, novissimi erunt in futuro; & multi novissimi in hoc sæculo, primi erunt in gloria. Multi, inquam, qui in hoc sæculo primi sunt temporali dignitate, auctoritate, opibus, viribus, scientia Legis, opinione sanctitatis, &c. ut Scribæ, Pharisæi, ac Judæorum pars maxima, in futuro sæculo ultimi erunt, contemnentur, à gloria rejicientur: & Gentiles Judæis ob Legem ac promissiones superbientibus, æquissimo Dei judicio præferentur: & inter Judæos hi qui ob prioris vitæ peccata erant contemptissimi, ut Publicani & meretrices, Pharisæos & Scribas scientia Legis, & legalis justitiæ opinione inflatos, cæterùm incredulos, superbos, obduratos, pœnitentiæ remedium contemnentes, præcedent in Regnum Dei, quò illi nusquam pervenient. Ait autem, *Multi erunt primi novissimi*, &c. non omnes, quia quidam, sed numero pauciores, & hìc, & in futuro sæculo primas tenent.

Sensus Moralis.

I. ET *accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum, & dicentes: Si licet homini dimittere uxorem suam quacumque ex causa? Qui respondens, ait eis: Non legistis, quia qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit eos? & dixit: Propter hoc dimittet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt duo in carne mea. Itaque jam non sunt duo, sed una caro: quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*, &c. Deus conjugalis societatis autor nuptiarum fœdus vinculumque conjugale omninò indissolubile esse voluit, duos in carne una, multòque magis animo uno esse dixit; conjuges, relictis parentibus, sibi mutuò individua vitæ societate, bonorum, honorum, secundarum adversarumque rerum communione ad mortem usque alterutrius adhærere præcepit; figuram & imaginem conjunctionis Christi cum Ecclesia in eo exhibuit. Moyses Judæis permisit dare libellum repudii uxoribus, illasque dimittere: repudium toleravit, reddiditque difficilius imperata conditione, ut scripto libello fieret. Christus matrimonium ad Sacramenti dignitatem evexit: *Sacramentum hoc magnum est, in Christo dico & in Ecclesia*: repudii licentiam sustulit, rebus ad naturæ legem, primamque Dei institutionem redactis; Moralem suam non tempori, non hominum cupiditati accommodans, sed Dei voluntati & mandato, ut supremæ & indeficienti regulæ conformans; idque Dei gloriæ, hominum naturæ & utilitati convenientius esse docens & conducibilius, quod Deus ab initio instituit. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Usque adeò fœdus illud initum nuptiale cujusdam Sacramenti res est, ut nec ipsa separatione irritum fiat. Quandoquidem vivente viro, à quo relicta est, mœchatur, si alteri nupserit; & ille hujus mali causa est qui reliquit. *Itaque interveniente divortio, non absolvetur illa confœderatio nuptialis: ita ut sibi conjuges sint, etiam separati; cum illis autem adulterium committant, quibus fuerint etiam post suum repudium copulati; vel illa viro, vel ille mulieri. Nec tamen nisi in civitate Dei nostri, in monte sancto ejus, talis est causa cum uxore. Cæterùm aliter se habere jura Gentilium, quis ignorat, ubi interposito repudio, sine reatu aliquo ultionis humanæ, & illa cui voluerit nubit, & ille quam voluerit ducit? Cui consuetudini simile aliquid, propter Israelitarum duritiam, videtur permisisse Moyses de libello repudii. Qua in re exprobratio quàm approbatio divortii magis apparet.* Quamobrem *sicut conjunctio à Deo, ita divortium à diabolo. Sed propterea in causa fornicationis licet uxorem dimittere, quia ipsa esse uxor prior noluit, quæ fidem conjugalem marito non servavit.*

Ephes. 5. 32.

S. Aug. lib. de bon. conj. c. 7.

S. Aug. tr. 9. in Joannem.

Moyses ad duritiam cordis vestri permisit vobis dimittere uxores vestras: ab initio autem non fuit sic. *Ergo ubi nuptiæ, harmonia: ubi harmonia, Deus jungit. Vbi harmonia non est, pugna atque dissensio est: quæ non est à Deo, quia Deus charitas est. Noli ergo uxorem dimittere, ne Deum tuæ copulæ diffitearis autorem. Etenim si alienos, multò magis uxoris debes tolerare & emendare mores. Audi, quid dixerit Dominus*: Qui dimittit mulierem, facit eam mœchari. *Etenim cui non licet vivente viro mutare conjugium, potest obrepere libido peccandi. Itaque qui auctor erroris, etiam reus culpæ est. Quò cum parvulis fœta dimittitur? Quo titubanti vestigio grandæva detruditur? Durus, si excludas parentem, pignora teneas, ut contumeliam charitatis addas*

"S. Amb. lib. 8. in Lucâ, n. 4. & seq.

addas etiam pietatis injuriam: durus, si propter matrem, etiam filios simul pellas; cùm magis redimere à patre liberi debeant culpam parentis. Quàm periculosum, si fragilem adolescentulæ ætatem errori offeras! Quàm impium, si ejus destituas senectutem, cujus defloraveris juventutem! Ergo inhonoratis stipendium & veteranum Imperator dimittat inglorium, atque imperii sui possessione detrudat: & rusticum laboris sui effetum, agro suo propulset agricola? An quod in subditos nefas est, in comparem fas est? Dimittis ergo uxorem quasi jure, sine crimine; & putas id tibi licere, quia lex humana non prohibet: sed divina prohibet. Qui hominibus obsequeris, Deum verere. Audi Legem Domini, cui obsequuntur etiam qui leges ferunt: Quæ Deus conjunxit, homo non separet. *Sed non solùm hic cœleste præceptum, sed quoddam etiam opus Dei solvitur. Paterisne, oro, liberos tuos, vivente te, esse sub vitrico; aut incolumi matre degere sub noverca? Pone, si repudiata non nubat. Et hæc viro tibi debuit displicere, cui adultero fidem servat? Pone, si nubat. Necessitatis illius tuum crimen est: & conjugium quod putas, adulterium est. Quid enim refert, utrum id aperta criminis confessione, an mariti specie adulter admittas: nisi quod gravius est legem criminis seciisse, quàm furtum? Sed fortasse dicit aliquis:* Quomodo Moyses mandavit dari librum repudii, & dimittere uxorem? *Qui hoc dicit, Judæus est: qui hoc dicit, Christianus non est. Et ideò quia objicit, quod objectum est Domino, respondeat ei Dominus:* Ad duritiam, *inquit*, cordis vestri permisit vobis Moyses dare librum repudii, & dimittere uxores: ab initio autem non fuit sic. *Moyses permisit, inquit, non Deus jussit: ab initio autem Dei lex est. Quæ est lex Dei?* Relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ, & erunt ambo in carne una. Ergo qui *dimittit uxorem, carnem suam scindit, dividit corpus.* Ferenda uxor quam elegisti, etsi deformis & fœda, etsi temulenta, etsi iracunda, etsi vaga, etsi jurgatrix, etsi maledica: nec sustinenda tantùm, sed & diligenda est, *sicut Christus dilexit Ecclesiam*: & ex charitate & cum mansuetudine emendanda est ut socia, non conculcanda & verberanda ut serva, multò minùs ejicienda aut dimittenda. Ideò enim Deus conjugem Adamo formavit, non ex capite, quia imperiosa mulier esse non debet, neque dominari viro, sed subdita esse, neque ex pedibus, quia non debet à viro contemni; conculcari, & duriùs tractari; sed ex ejus costa & latere, ut ab eo diligi ac foveri debere ut individuam vitæ sociam, ostenderet. Verùm ut pax & concordia inter conjuges perennis sit, ineundum est charitate matrimonium, non ex cupiditate; uxor bona, casta, pia, prudens, à Deo petenda est, cujus munus est: *Domus enim & divitiæ dantur à parentibus, à Domino autem propriè uxor prudens.* Virtus magis quærenda est, quàm bona fortunæ. Viri diligere debent uxores ut corpora sua, illarum infirmitatibus compati, *quasi infirmiori vasculo muliebri impartientes honorem, tamquam & cohæredibus gratiæ vitæ.* Uxor similiter infirmitates & defectus viri sustinere debet charitatis compatientis affectu, ipsum *casta conversatione*, & *incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples*, Domino lucrifacere, ipsi subjecta esse, *sicut Sara obediebat Abrahæ, dominum eum vocans:* patientia, mansuetudine, precibus ad meliorem frugem revocare, si quando à tramite pietatis & via mandatorum Dei deflectat; Dei magis injurias dolere, quàm suas.

Prov. 19. 14.

1. Petri 3. 7.

II. Christus animabus nostris per gratiam suam copulatur, patrem non relinquens, à quo tamen exivit, & venit in mundum, ut Ecclesiam sibi uxorem jungeret mundatam lavacro aquæ in verbo vitæ, ipsamque sibi desponsaret in fide, in justitia & in sempiternum. Patrem, inquam, non dimittit, sed secum adducit, & cum Spiritu Sancto, quo se, nosque diligunt, ut mansionem apud nos faciat. Non Spiritu solùm nobis adhæret, præstatque, ut ipsi adhæreamus, & unus cum eo spiritus efficiamur: *Qui* enim *adhæret Domino, unus spiritus est:* sed & *carne se nobis reipsa commiscet* per sacram Eucha-

1. Cor. 6. 17. S. Jo. Chrys.

ristiæ Communionem, ut *simus unum Christi corpus, & una caro:* Et erunt duo in carne una. Christi fœdus & conjunctio cum animabus nostris ex ipsius intentione æterna est; qui enim prior dilexit nos non deserit, nisi deserentes: nonnisi vitiis nostris dirimitur sacra illa conjunctio, quæ divinitatis ejus, omniumque bonorum participes facit. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.* Non dimittit nos *nisi ob fornicationem*, cùm scilicet à Deo aversi, aliis amatoribus adhæremus, carni, mundo, terrenis rebus, earum fruitione cupiditates nostras explere malentes, quàm Deo fideles permanere, eoque frui. Sicut enim Deus Synagogam non dimisit nisi infidelem: sic animas nostras sibi desponsatas non dimittit, nisi fidem ipsi debitam violent, & spiritaliter fornicentur, lethalique peccato se coinquinent & polluant. *Quis est hic liber repudii matris vestræ, quo dimisi eam? Ecce in iniquitatibus vestris venditi estis, & in sceleribus vestris dimisi matrem vestram. Quia veni, & non erat vir: vocavi, & non erat qui audiret.* Cum Apostolo igitur dicat Anima Christiana: *Quis nos separabit à charitate Christi?* &c.

Lege Origenem, in hunc locũ, S. Matt. Isa. 50. 1. & 2.

III. *Dicunt ei Discipuli ejus: Si ita est causa hominis cum uxore, non expedit nubere. Qui dixit illis: Non omnes capiunt verbum istud, sed quibus datum est. Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt eunuchi, qui se ipsos castravérunt propter Regnum cœlorum. Qui potest capere, capiat.* Nec matrimonium inire debent, aut perpetuum quemlibet vitæ statum, nisi ad illum sint à Deo vocati, & divinam voluntatem sedulò exploraverint, antequam illum eligant & amplectantur. Matrimonii incommoda, sollicitudines, onera, servitus, fastidia, tribulatio, aliæve rationes humanæ, deterrere à nuptiis non debent illos, qui ad hunc statum vocantur, qui continere non possunt, quorum adeò infirmitati necessarium est matrimonium, ne in fornicationem & immunditiam cadant: *Melius est enim nubere, quàm uri.* Cœlibatus quidem perfectior est ac præstantior conjugio status: sed qui hunc eligit & in eo manet absque Dei vocatione, maximis periculis salutem suam exponit. Multi sicut Loth in monte polluuntur, qui innocentiam suam in parva urbe Segor conservassent. Multi pereunt & damnantur cælibes, qui salutem consecuti fuissent conjugati. Qui igitur Religiosum vel Ecclesiasticum statum amplectuntur, vel castitatem in sæculo vovent, vires suas, vocationem suam, proprium donum priùs explorent. *Non* enim *omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est*, Deo rebellis concupiscentiæ motibus non cedere, cogitationes & desideria carnalia mox opprimere, & allidere parvulos Babylonis ad petram, quæ Christus est; ne si eis consentiatur, iniquitas dominetur; mortificare membra sua, quæ sunt super terram; carnem abstinentia, jejuniis, cibi potusque parcitate castigare; frænare, lascivientem domare. His enim modis Deus donum istud tribuit, quibus tribuit. Inspirat quippè eis non solùm, ut casti esse velint; sed etiam, ut possint, hoc est, ut magna & robusta voluntate velint. *Quibus enim non est datum, aut nolunt, aut non implent, quod volunt: quibus autem datum est; sic volunt, ut impleant quod volunt. Itaque ut hoc verbum, quod non ab omnibus capitur, ab aliquibus capiatur, & Dei donum est, & liberum arbitrium.* Non omnes capiunt verbum hoc, sed quibus datum est. *Nemo putet, sub hoc verbo vel fatum vel fortunam introduci, quòd hi sint virgines quibus à Deo datum sit, aut quos quidam ad hoc casus adduxerit: sed his datum est, qui petierunt, qui voluerunt, qui ut acciperent, laboraverunt.* Omni *enim petenti dabitur, & quærens inveniet, & pulsanti aperietur....* Perfectam igitur in cælibatu & castitate munditiem, egregium videlicet donum iis lagietur Deus, qui ex animo, & cum fide, & precibus illam continuis postulabunt.

1. Cor. 7. 9.

S. Aug. lib. de gratia, & libero arbitr. cap. 4.

S. Hier. in c. 19. S. Matt.

Matt. 7.

Origenes. " " " " "

IV. *Sunt enim eunuchi, qui de matris utero sic nati sunt: & sunt eunuchi, qui facti sunt ab hominibus: & sunt*

sunt eunuchi, qui se ipsos castraverunt propter Regnum cœlorum, &c. Triplex eunuchorum genus Christus distinxit. In uno posuit naturam, in altero necessitatem, in tertio voluntatem: naturam in eo qui ita nascitur; necessitatem in eo qui ita factus est; voluntatem in illo qui spe Regni cœlestis talis esse decreverit: *Cui nos similes effici, si tamen possimus, admonuit.* Id autem possunt opitulante Dei gratia, qui eadem inspirante castitatem voverunt; verèque dicere possunt cum Apostolo: *Omnia possum in eo qui me confortat.* Id illi dumtaxat eunuchi dicere possunt, qui castitatem vovent in Ecclesia: Ethnicorum enim, Hæreticorum, & Schismaticorum virginitas & continentia inanis est. *Et tibi reddetur votum in Ierusalem* (inquit Propheta); quibus verbis, *Omnia superstitionum genera, quæ extra religionem Dei sint, condemnat. Plures enim sunt in demersissimo erroris profundo locati, qui doctrinæ suæ perversitatem quadam inanis laboris probitate commendent. Cernimus namque nudis Philosophos corporibus algere: ipso etiam conjugiorum usu magistri * abstinent: Hæretici sicco panis cibo vivunt. Sed qui tandem otiosi hujus propositi profectus est? Totum hoc inane atque ridiculum est, & cum ipsis superstitionum causis miserabile. Deo ergo vovenda sunt contentus corporis, castitatis custodia, jejunii tolerantia. Atque ideò ait:* Et tibi reddetur votum in Jerusalem. *Vota enim tantùm ecclesiasticæ religionis utilia sunt. Quæ cùm & dignis Deo cantionibus, & propositæ in Ecclesia observantiæ studio probabuntur, tùm digni erimus, pro quibus Deum Spiritus Sanctus interpellet.* De Sanctis illis eunuchis, qui se ipsos castraverunt propter Regnum cœlorum, Deus apud Isajam ait: *Et non dicat eunuchus: Ecce ego lignum aridum. Quia hæc dicit Dominus eunuchis: Qui custodierint Sabbata mea, & elegerint quæ ego volui, & tenuerint fœdus meum, dabo in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius à filiis & filiabus; nomen sempiternum dabo eis, quod non peribit.* Sublimior utique gloriæ gradus in cœlesti Regno virginibus & continentibus utriusque sexus promissus est, qui non necessitate, sed boni appetitione melioris virginitatem vel continentiam servant. *Pergite itaque Sancti Dei, pueri ac puellæ, mares ac fœminæ, cælibes & innuptæ, pergite perseveranter in finem. Laudate Dominum dulciùs, quem cogitatis uberiùs: sperate feliciùs, cui servitis instantiùs: amate ardentiùs, cui placetis attentiùs.* Lumbis accinctis, & lucernis ardentibus expectate Dominum, quando veniat à nuptiis. Vos afferetis ad nuptias Agni canticum novum, quod cantabitis in citharis vestris, non utique tale quale cantat universa terra, sed tale quale nemo poterit dicere, nisi vos. Sic enim vos vidit in Apocalypsi quidam præ cæteris dilectus ab Agno. Ipse vos vidit duodecies duodena millia Sanctorum citharedorum illibatæ virginitatis in corpore, inviolatæ veritatis in corde: & quia sequimini Agnum quocumque ierit, scripsit ille de vobis. Quò ire putamus hunc Agnum, quò nemo eum sequi vel audeat, vel valeat, nisi vos? Quò putamus eum ire? in quos saltus & prata? Ubi credo sunt gramina gaudia, non gaudia sæculi hujus vana, insaniæ mendaces, *nec gaudia qualia in ipso Regno Dei cæteris non virginibus erunt, sed à cæterorum omnium gaudiorum sorte distincta. Gaudium virginum Christi, de Christo, in Christo, cum Christo, post Christum, per Christum, propter Christum. Gaudia propria virginum Christi, non sunt eadem non virginum, quamvis Christi. Nam sunt aliis alia, sed nullis talia.* Ite, in hæc sequimini Agnum, quia & Agni caro utique virgo. Meritò eũ sequimini virginitate cordis & carnis, quocumque ierit: Quid est enim sequi, nisi imitari? Hunc in eo quisque sequitur, in quo imitatur... & multa in illo ad imitandum omnibus proponuntur, virginitas autem carnis non omnibus; non enim habent quid faciant, ut virgines sint, in quibus jam factum est, ut virgines non sint. Sequantur itaque Agnum cæteri fideles qui virginitatem corporis amiserunt, non quocumque ille ierit, sed quousque ipsi potuerint. Possunt autem ubique, præter cùm in decore virginitatis incedit. *Beati pauperes spiritu;* imitamini eum qui propter vos pauper factus est, cùm dives esset. *Beati & humiles corde. Beati lugentes;* imitamini eum qui flevit super Jerusalem. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam;* imitamini eum qui dixit, *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me. Beati misericordes;* imitamini eum qui vulnerato à latronibus & in via jacenti semivivo desperatoque subvenit. *Beati mundicordes;* imitamini eum *qui peccatum non fecit, nec inventus est dolus in ore ejus. Beati pacifici;* imitamini eum qui pro suis persecutoribus dixit, *Pater, ignosce illis, quia nesciunt quid faciunt. Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam;* imitamini eum qui *pro nobis passus est, relinquens vobis exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* Hæc qui imitantur, in his Agnum sequuntur. Sed certè etiam conjugati possunt ire per ista vestigia, etsi non perfectè in eadem forma ponentes pedem, veruntamen in eisdem semitis gradientes. Sed ecce ille Agnus graditur itinere virginali, quomodo post eum ibunt, qui hoc amiserunt, quod nullo modo recipiunt? Vos ergo, vos ite post eum virgines ejus; vos & illuc ite post eum, quia propter hoc unum, quocumque ierit, sequimini eum: ad quodlibet enim aliud sanctitatis donum quò eum sequantur, hortari possumus conjugatos, præter hoc quod irreparabiliter amiserunt. *Vos itaque sequimini eum, tenendo perseveranter, quod vovistis ardenter. Facite cùm potestis, ne virginitatis bonum à vobis pereat, cui facere nihil potestis, ut redeat. Videbit vos catera multitudo Fidelium, quæ Agnum ad hoc sequi non potest: videbit, nec invidebit: & collætando vobis, quod in se non habet, habebit in vobis:* Nam & illud canticum novum proprium vestrum dicere non poterit; audire autem poterit, & delectari vestro tam excellenti bono. Sed vos qui dicetis & audietis, quia & hoc quod dicetis, à vobis audietis, *feliciùs exultabitis, jucundiùsque regnabitis. Præsumite itaque, fidite, roboramini, permanete, qui vovetis & redditis Domino Deo vestro vota perpetuæ continentiæ, non propter præsens sæculum, sed propter Regnum cœlorum. Vos etiam qui hoc nondum vovistis, qui potestis capere, capite; perseveranter currite, ut comprehendatis. Neque enim sicut,* Non mœchaberis, Non occides, *ita dici potest, Non nubes. Illa exiguntur, ista offeruntur. Si fiant ista, laudantur: nisi fiant illa, damnantur. In illis Dominus debitum imperat vobis: in his autem si quid amplius erogaveritis, in redeundo reddet vobis. Cogitate quicquid illud est, in muro ejus locum nominatum meliorem multò quàm filiorum atque filiarum. Cogitate illic nomen æternum. Quis explicat, quale nomen erit? Quicquid tamen erit, æternum erit. Hoc credendo & sperando & amando, potuistis conjugia non divitare prohibita, sed transvolare concessa.*

V. *Qui potest capere, capiat.* Unusquisque consideret vires suas, utrum possit virginalia & pudicitiæ implere præcepta. Per se enim castitas blanda est, & quemlibet ad se alliciens. Sed considerandæ sunt vires, ut qui potest capere, capiat. *Quasi hortantis vox Domini est, & milites suos ad pudicitiæ præmium concitantis. Qui potest capere, capiat: qui potest pugnare, pugnet, superet, ac triumphet.*

VI. *Tunc oblati sunt ei parvuli, ut manus eis imponeret, & oraret. Discipuli autem increpabant eos. Jesus verò ait eis: Sinite parvulos & nolite eos prohibere; talium est enim Regnum cœlorum.* Non invidæ in pueros mentis asperitate increpabant offerentes Apostoli, sed sedulæ servitutis obsequia Domino ferebant, ne comprimeretur à turbis. Denique alibi scriptum est: *Magister, comprimunt te turbæ.* Respuenda *quippè est utilitas nostra, ubi Divinitatis injuria est.* Quod Apostoli ex reverentia & observantia erga Dominum faciunt, plerique hominum ex animi corrupti pravitate & malitia præstant; pueros ad Christum venire prohibent, ejusque benedictionem & gratias consequi; prohibent (inquam) pravis exemplis, coram eis facientes opera

aut

S. Hilarius cap. 19. in Matt. „ „ „

aut proferentes verba contraria legi Dei, & laudantes eis tyrocinia malitiæ. Exiget, exiget Deus à parentibus pravæ institutionis rationem. *Sinite parvulos, & nolite eos prohibere: talium est enim Regnum cœlorum.* S. Ambros. ibid. n. 57. Atqui ætas hæc infirma est viribus, invalida ingenio, immatura consilio: non ergo ætas præfertur ætati, alioquin obesset adolescere. Quid votis opus est, ut ævi maturitas consequatur, si mihi meritum Regni demptura cœlestis est? Ergo Deus vitæ processum ad vitia dedit, non ad incrementa virtutis? Et cur ipse Apostolos non puerilis, sed provectioris elegit ætatis? Cur autem pueros aptos Regno dicit esse cœlorum? Fortasse *quia malitiam nesciant, fraudare non norint, referire non audeant, scrutari ignorent opes, honorem, ambitionem non appetant? Sed ignorare ista virtus non est, sed contemnere; nec continentiæ laus, ubi infirmitatis integritas: non igitur pueritia, sed amula puerilis simplicitatis bonitas designatur. Non enim virtutis est non posse peccare, sed nolle, atque ita tenere perseverantiam voluntatis, ut voluntas infantiam, usus imitetur naturam.*

Sinite parvulos venire ad me: talium enim est Rgnum cœlorum. Quamobrem si cœlorum hæredes constitui volumus, hanc parvulorum virtutem consequi studeamus. Hoc enim supremum Philosophiæ culmen est, ut cùm prudens sis, nihil ficti, nihil simulati adscisças: id Angelorum vita est. Ab omnibus enim passionibus anima parvulorum munda est: his qui dolorem intulerunt, nullas ultionis vices reservant, & quasi nihil actum esset, velut ad amicos accedunt. Quantò magis à matre vapulant, tantò magis eam quæritant, atque cæteris omnibus eam anteponunt. Nam etiamsi Regina cum diademate atque purpura sibi afferretur, non præponerent eam matri, quam cum sordido habitu aspicere malunt, quàm Reginam ornatu aureo decoratam. Quod enim suum aut alienum est, non copia & inopia rerum, sed amicitia & familiaritate discernunt: nec ultra necessitatem aliquid quæritant, sed cùm lacte repleti fuerint, statim relinquunt mamillam: non dolent pecuniarum, aliarumque hujusmodi rerum jacturam, sicuti grandiores; non venustas formas admirantur. Ideò dicebat, *Talium est Regnum cœlorum*: ut ea nos volentes faciamus, quæ ingenita parvulus atque insita duce natura facit.

VII. *Et ecce unus accedens, ait illi: Magister bone, quid boni faciam, ut habeam vitam æternam? Qui dixit ei: Quid me interrogas de bono? unus est bonus Deus. Si autem vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Juvenes qui certum vitæ genus ac statum eligere volunt & amplecti, Deum adire oportet cum fiducia, ut Patrem ac Magistrum optimum; lumen ferventi ac humili oratione postulare, quò in tanti momenti negotio dirigantur; nihil aliud quærere quàm *unum* illud *necessarium*, ut Deo accepti sint, & salutem suam operentur; Deum ut omnis boni fontem, plenitudinem, exemplar, finemque intueri. Nemo enim bonus est, nisi plenitudinis istius adoratione, fontis hujus participatione, exemplaris hujus imitatione, finis hujus intentione. Unus ipse, *Principium nostrum, lumen nostrum, bonum nostrum: A quo & natura nobis est, qua facti ad ejus imaginem sumus; & doctrina, qua eum nosque noverimus; & gratia, qua illi cohærendo beati simus.* S. Aug. lib. 8. de civit. Dei, cap. 10. Eo cognito, reperimus *ubi sit causa constitutæ universitatis, & lux percipiendæ veritatis, & fons bibendæ felicitatis.* Generalis via salutis, est observatio mandatorum Dei. Quisquis statum aliquem aut conditionem eligit, in quo ea servare non possit, certum in discrimen ac periculum salutem suam æternam adducit. In hujusmodi statu vel conditione qui manserit, ad vitam æternam se numquam ingressurum certò sciat, cùm immutabilis sit Veritatis sententia: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, non aliqua dumtaxat, sed omnia; non externo tantùm opere, sed animo, ex charitate serva, propter Deum serva, in eorum observantia persevera. Jacobi 2, 10. *Quicumque totam Legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus. Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit &, Non occides. Quòd si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor Legis.... Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum?* Non diceret Dominus, *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata*, si etiam his non servatis, ad vitam per solam fidem veniri posset. *Quis est qui nolit vitam? Et tamen quis est qui velit servare mandata? Si mandata servare non vis, quare vitam quæris? Si ad opus piger es, quare ad mercedem festinas?* S. Aug. ser. 87. aliàs de Tempore 205. *Dixit se ille dives adolescens servasse mandata: audivit præcepta majora:* Si vis perfectus esse, unum tibi deest, Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus: *nec perdes, sed* habebis thesaurum in cœlo; & veni, sequere me. *Nam quid tibi prodest, si feceris, & non sequaris me? Quod audivit ille, audivimus & nos: os Christi Euangelium est. In cœlo sedet, sed in terra loqui non cessat. Nos non simus surdi, nam ille clamat. Nos non simus mortui, nam ille tonat. Si majora non vis facere, minora fac. Onus majorum ad te multum est, vel minora prende. Quid ad utraque piger es? Quid utrisque adversaris? Majora sunt,* Vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & sequere me. *Minora sunt,* Non homicidium facias, Non adulteres, Non falsum testimonium quæras, Non fureris. Honora patrem & matem, Diliges proximum tuum tamquam te ipsum. *Ista fac. Quid ad te clamo, ut vendas res tuas, cui extorquere non possum, ne rapias aliena?... Aliquando fini malum, & pro mercede exige bonum. Bona habere vis, & bonus esse non vis: contraria est vita tua votis tuis. Si magnum bonum est habere villam bonam: quantum malum est habere animam malam?*

VIII. *Dicit illi adolescens: Omnia hæc custodivi à juventute mea, quid adhuc deest? Ait illi Jesus: Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me. Cùm audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones.* Non sibi blandiatur adolescens de puerilium annorum innocentia, non de viribus suis præsumat, sibi timeatque à laqueis, tentationibus, erroribus, amoribus, & terroribus mundi: nondum se, quod præcipui momenti est, feciisse intelligat, nondum Christianæ vitæ officia plenè cognovisse; status & conditionis ex quibus tota vitæ ratio, & salutis æternæ pendet negotium, electionem in Spiritu Dei faciendam. Postulet à Deo, qui dat omnibus affluenter sapientiam & gratiam ad id sibi necessariam, & dabitur ei. In fide nihil hæsitans postulet, & Deum interroget: *Quid adhuc mihi deest?* Ipsi respondebit intùs per Spiritum suum, & loquetur ad cor ejus. Audiat & inclinet aurem suam; sed ut verba Dei & inspirationes obedienter audiat, avellatur ab uberibus mundi, lac voluptatum terrenarum non quærat. *Quem docebit scientiam? & quem intelligere faciet auditum? Ablactatos à lacte, avulsos ab uberibus.* Isa. 28. 9.

Si vis perfectus esse, vade, vende quæ habes, & da pauperibus, &c. *Non dixit, Da filiis, da fratribus, da propinquis, quos etiamsi haberes, jure iis Dominus præferretur; sed, Da pauperibus, imò, da Christo, qui in pauperibus pascitur, qui cùm dives esset, pro nobis pauper factus est.* S. Hier. epist. 150. quæst. 1. Vade, vende omnia quæ habes, da pauperibus. *Christus non nobis præcepit, ut poneremus, sed locum ostendit, ubi poneremus. Nemo enim potest, nisi cogitare de thesauro suo, & quodam cordis itinere divitias suas sequi. Si ergo in terra obruuntur, ima petit cor: si autem cœlo reservantur, sursum erit cor. Si ergo volunt facere Christiani, quod norunt se profiteri: (neque enim hoc omnes qui audiunt, noverunt; atque utinam non frustra noverint, qui noverunt;) qui ergo vult cor sursum habere, ibi ponat quod amat; & in terra positus carne, cum Christo habitet corde: & sicut Ecclesiam præcessit Caput ejus, sic Christianum præcedat cor ejus. Eamus ergo hinc, ex qua parte possumus: sequetur totum nostrum, quò præcesserit aliquid nostrum.* S. Aug. serm. 86. aliàs de diver. 43.

Domus

Domus terrena ruinosa est, domus cœlestis æterna est. Quò venire disponimus, ante migremus. Audivimus divitem quemdam à bono Magistro quærentem consilium adipiscendæ vitæ æternæ. Magnum erat quod amabat, & vile erat quod contemnere nolebat. Itaque perverso corde audiens, quem jam dixerat Magistrum bonum, majore amore utilitatis, possessionem perdidit charitatis. Nisi vitam æternam consequi vellet, consilium de habenda Vita æterna non requireret. Quid ergo est, Fratres, ut verba ejus quem Magistrum bonum ipse dixerat, de fideli doctrina sibi deprompta respueret? Magister ille bonus est antequàm doceat, cùm docuerit malus? Ante quàm doceret, dictus est bonus. Non audivit quod voluit, sed audivit quod debuit: desiderans venerat, sed tristis abscessit. Quid si ei diceretur, Perde quod habes; quando tristis abscessit, quia dictum est, Bene serva quod habes? Vade, *inquit*, " vende omnia quæ habes, & da pauperibus. *Fortè times, ne perdas? Vide quid sequitur:* Et habebis thesaurum in cœlo. *Custodem tibi thesaurorum tuorum fortè servulum aliquem posuisses: custos auri tui erit Deus tuus. Qui dedit in terra, ipse servat in cœlo. Fortassis non dubitasset ille Christo commendare quod habebat, & ideò contristatus est, quia dictum est ei,* Da pauperibus: *tamquam in corde suo dicens: Si diceres, Da mihi, ego tibi in cœlo servabo; non dubitarem dare Domino meo, Magistro bono: nunc autem dixisti,* Da pauperibus. *Nemo timeat erogare pauperibus, nemo putet eum accipere, cujus manum videt. Ille accipit, qui jussit ut dares.*

IX. *Cùm audisset autem adolescens verbum, abiit tristis: erat enim habens multas possessiones.* Aliud est quod jussit Christus, aliud quod promisit. Faciamus quod jussit, ne impudenti fronte desideremus quod promisit: ne dicat nobis in judicio suo, *Feciste enim quod jussi, ut expetas quod promisi?* Quid ergo jussisti Domine Deus noster? Dicit tibi, Ut sequereris me. Consilium vitæ petiisti. Cujus vitæ, nisi de qua dictum est, *Apud te fons vitæ?* Audivit quidam, *Vade, vende omnia quæ habes, & da pauperibus, & habebis thesaurum in cœlo: & veni, sequere me.* Tristis abscessit, non est secutus: *Quæsivit Magistrum bonum, interpellavit Doctorem, & contempsit docentem: tristis abscessit, ligatus cupiditatibus suis: tristis abscessit, habens grandem sarcinam avaritiæ super humeros suos. Laborabat, æstuabat, & qui ab illo sarcinam deponere voluit, non est sequendus putatus, sed deserendus. Postea verò* " *quam Dominus per Euangelium clamavit,* Venite ad " me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego " reficiam vos; tollite jugum meum super vos, & " discite à me, quia mitis sum & humilis corde: *Quàm multi fecerunt audito Euangelio, quod ex ore ipsius auditum dives ille non fecit? Ergo modò faciamus, sequamur Dominum; solvamus compedes quibus impedimur sequi. Et quis idoneus solvere tales nodos, nisi ille adjuvet, cui dictum est: Dirupisti vinculà mea?* De quo alius Psalmus, *Dominus solvit compeditos, Dominus erigit elisos.* Vende omnia quæ habes, & da pauperibus. *Præcepta summa quæ capiunt spiritales, non capiunt carnales; & de quibus gaudent spiritales, contristantur carnales.* Sermo iste quàm dulcis in ore Ecclesiæ! *Ab omnibus spiritalibus factum est. At verò carnali cuicumque dixeris, Fac hoc: faciliùs à te tristis recedit, sicut ille dives à Domino, quàm facit, quod dictum est.*

X. *Iesus autem dixit Discipulis suis: Amen dico vobis, quia dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum.* Opes scilicet malorum omnium irritamenta sunt, & impedimenta plerumque virtutum. *Nemo virtuti favet, nisi qui sequi potest; sequi autem non facile est omnibus: ii possunt, quos paupertas, & rerum indigentia exercuit, & capaces virtutis effecit. Nam si virtus est tolerantia malorum, non capiunt ergo virtutem, qui semper in bonis fuerunt, quia mala neque experti sunt, neque ferre possunt assuetudine ac desiderio bonorum, quæ sola noverunt. Eo fit, ut pauperes & humiles Deo credant faciliùs, qui sunt magis expediti, quàm divites, qui sunt impedimentis plurimis implicati; imò verò catenati & & compediti serviunt ad nutum dominæ cupiditatis, quæ illos inextricabilibus vinculis irretivit; nec possunt in cœlum aspicere, quoniam mens eorum in terram prona, humique defixa est. Virtutis autem via non capit magna onera portantes. Angustus admodùm trames est, per quem justitia hominem deducit in cœlum. Hunc tenere non potest, nisi qui fuerit expeditus & nudus. Nam isti locupletes multis & ingentibus sarcinis onerati, per viam mortis incedunt, quæ latissima est, quoniam latè perditio dominatur. His acerba sunt, his venena, quæ Deus ad justitiam præcepit.....*

Dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum. *Non est itaque, quòd competere quisquam aut non obesse divitias Religioni putet. Impedimenta hæc sunt, non adjumenta: onera, non subsidia. Possessione enim & usu opum non suffulcitur Religio, sed evertitur, secundùm illud quod Dominus ipse dixit:* Solicitu- " do istius sæculi, & fallacia divitiarum suffocant ver- " bum, & sine fructu efficiunt.... *Et Apostolus ait:* " Habentes victum & vestitum, iis contenti sumus: " nam qui volunt divites fieri, incidunt in tentationes " & in laqueum diaboli. *Ergo in rebus tantùm necessariis est salus, in superfluis laqueus: in mediocritate Dei gratia, in divitiis diaboli laqueus. Denique quid statim Apostolus subdit?* Quæ demergunt, *inquit*, hominem in interitum & in perditionem. *Ergo si divitiæ interitum in se habent, evitemus opulentiam, ne in interitum corruamus. Ampla ac locuples facultas perditionem inferre dicitur: refugienda est ampla possessio, ne consequatur profunda perditio. Ac per hoc, sive sexus, sive ætas, sive infirmitas, necessaria victui requirant, sufficientibus debent esse contenti; ita ut quicquid temporarium excedit usum, religiosum assumat officium.*

Salv. lib. 2. ad Eccl. Catbol.

Dives difficilè intrabit in Regnum cœlorum. *Ubi* enim *aurum placet, ibi & vitium.* Aurum & argentum *princeps materia*, divitem cupiditatum ac vitiorum servituti plerumque addicunt. *Aurum natura grave, gravius fit avaritia: plus habentem deprimit, quàm ferentem; & vehementiùs aggravat corda, quàm corpora. Nascitur in terra profunda, sectatur ipsa montium fundamenta, perque ima venarum cæcis discurrit anfractibus: & dum suam semper repedat ad naturam, cœlestes animos ad inferna deponit.... Auri fervor ardentiùs humano fervet in pectore, quàm caminus totus ignescit incendiis, & acriùs homines dissolvit in terra, quàm solvitur calore flammarum. Credulitatis dominus, sævus hostis, amando lædit, nudat ditando, ipsum etiam captivat aspectum, fidem frangit, violat effectum, vulnerat charitatem, turbat quietem, adimit innocentiam, docet furtum, suadet fraudes, imperat latrocinium.* Aurum Patriarcharum stirpem, progeniem " sanctam adeò corrupit, & totius reddit pietatis ex- " torrem, ut Joseph Ægyptiis, fratrem barbaris, in- " nocentem noxiis, ingenuitatem traderent servituti. " Sic siccavit mentes, sic corda depressit, sic quod " in eis fuerat humani sensus, ferinam in rabiem com- " mutavit, ut non offensam Dei, non patris dolo- " rem, non proprii sanguinis sensum meminisse per- " miserit. Intuere, quid auro gravius, quod cùm mores " hominum perdit, perdit & naturam. Aurum Judai- " cum populum sic suo captivavit aspectu, vicit il- " lecebris, specie decepit, ut hoc esse Deum crede- " rent; & Deum verum, Deum tot beneficiis co- " gnitum denegarent: sic convertit homines in ju- " menta, ut vituli caput, caput suum esse crede- " rent; & omnium rerum capiti caput pecudis ante- " ferrent. Attendite, quàm sit pernicies ista fugienda, " quæ cùm mores hominum, honestatem, vitamque " perdiderit, ipsum quoque Deum voluit homini & " contendit auferre. Hoc est quod Judam fecit prodito- " rem, ut hominem cogeret Deum negare, & ipsum san- " guinem taxare pretio, quem Dominus nostrum lar- " giturus erat in pretium..... *Aurum erogare, bonum;* " *reponere, malum; contemnere, validum; fugere, per-*

S. Aug. tr. 34. in Joannem.

Ps. 115. 17. Ps. 145. 8.

S. Aug. enarr. in Ps. 44.

Lactant. lib. 7. divin. instit. cap. 5.

S. Gregor. M. lib. 7. Epist. 111. Tertul. lib. de habitu muliebri, c. 5.

S. Petr. Chrysolog. ser. 29.

secu-

ſecurum : quòd ſicut vincere virtutis eſt, ita felicitatis eſt evaſiſſe.

XI. *Et iterum dico vobis: Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm divitem intrare in Regnum cœlorum.* Propriè dives eſt, qui avaritiæ ſervit, qui in divitiarum ſuarum virtute confidit, qui juſtitiam deſerere & amittere mallet, quàm pecuniam; qui cùpiditate inflatur, quæ eſt *Venenum charitatis*, qui divitiarum poſſeſſione intumeſcit, & ſuperbè ſapit. Hic in Regnum cœlorum intrare non poteſt: Avaritia enim fons eſt omnis nequitiæ. *Amos* 9. ſcriptum eſt: *Vidi Dominum ſtantem ſuper Altare, & dixit: Percute cardinem, & commoveantur ſuperliminaria: avaritia enim in capite omnium.* Præmiſerat Prophetа: *In illa die deficient virgines pulchræ*, quas S. Hieronymus oraculum iſtud exponens, virtutes interpretatur. Ex quo intelligimus, dominante avaritia, facilè *perire pudicitiam, caſtitatem mori, omnes abire virtutes.* Ideò *Radix omnium malorum cupiditas* ab Apoſtolo dicitur. Nullum quippè peccatum eſt, ad quod committendum avarus paratus non ſit, ut divitias acquirat, vel malè partas augeat, aut perituras conſervet. 1. *Reg.* 8. 3. ubi ſecundùm Vulgatam Verſionem legimus, *Declinaverunt poſt avaritiam*: ſecundùm Verſionem 70. Interpretum legimus, *Declinaverunt poſt conſummationem*: quaſi avari ſint in omni genere improbitatis conſummati. Hinc S. Paulinus ſcribit, avaritiam non arcu, telo, & ſagittis, ſed criminibus armatam, hominum animos expugnare; hoc unum vitium dæmonis malitiam, & ſtudium eripiendæ nobis ſalutis æquare. *Quæ una*, inquit, *omnibus armata criminibus, vel ſi ſola nos capiat, & zabulo ad malitiam, & homini ad mortem ſufficit.*

S. Ambroſ.

1. Tim. 6.

S. Paul. ep. 1.

S. Aug. epiſt. 153. aliàs 54.

Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm divitem intrare in Regnum cœlorum. Si tam difficilè ſalvantur, qui ſua cupidè poſſident; quantò difficilius qui aliena rapiunt & retinent? Impoſſibile eſt illos ſalvari, niſi reſtituant. Nam *Si res aliena, propter quam peccatum eſt, non redditur, non agitur pœnitentia, ſed fingitur: Si autem veraciter agitur, non remittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.* Ad rapinam porrò gradus eſt, immoderata cupiditas poſſidendi. *Rapiendi nullus modus, ubi nulla menſura cupiendi.* Hinc à Sapiente dictum: *Qui feſtinat ditari, non erit innocens.* Et à Propheta: *Ignis in domo impii, theſauri impietatis.* Et ab altero: *In alis tuis inventus eſt ſanguis animarum pauperum & innocentum.* Quorumdam fortuna, ut ita loquar, pedeſtris eſt, multo labore ac longo tempore congregant opes, iiſque non injuſtè partis cupidiùs inhærent: aliorum fortuna alata eſt, paucis annis immenſas opes congerunt, jungunt domum ad domum; naſturtio ſimiles, quæ herba id proprium habet, ut ſibi uni omnium humorem attrahat, eoque vicinas plantas defraudet; ita ut illæ pereant, dum hæc creſcit. Uſuris, rapinis, monopoliis, fraudibus, aliiſque malis artibus eorum fortuna non tam progreditur, quàm volat: ſed ſi eorum alæ excutiantur, invenietur in eis ſanguis viduarum & lacrymæ orphanorum. Divitum abundantiam ſub eleganti plantæ luxuriantis metaphora Propheta deſcribit: *Quare via impiorum proſperatur: bene eſt omnibus qui prævaricantur, & iniquè agunt? Plantaſti eos, & radicem miſerunt: proficiunt, & faciunt fructum.....* Et mox eamdem plantæ metaphoram proſecutus, vicinorum deſtructionem ſubjungit: *Uſquequò lugebit terra, & herba omnis regionis ſiccabitur, propter malitiam habitantium in ea?* Hi certè divites in Regnum cœlorum non intrabunt.

S. Aug. epiſt. 153. aliàs 54.

S. Ambr. lib. de Abel. Prov. 20. 20. Mich. 2. 6. 10.

Iſai. 2. 34.

Jerem. 12. 1. & 2.

Facilius eſt camelum per foramen acus tranſire, quàm divitem intrare in Regnum cœlorum. Dives ille, qui inſtar cameli portabat pondera divitiarum, noluit Domini audire conſilia, nec exonerari, ut abjecta ſarcina, alis columbæ volaret ad cœlum: propterea triſtis abiit. » *Divitias* quidem *habere criminis non eſt, ſed modus in habendo retinendus eſt. Nam quomodo impertiendum eſt, quomodo communicandum, ſi impertiendi & communicandi materia non relinquatur? Ergo nocenter magis habere, quàm illud ipſum habere fit crimen. Sed periculoſa cura eſt, velle diteſcere: & grave onus innocentia ſubit, incrementis opum occupata. Res enim ſæculi, famulatus Dei non ſine ſæculi ipſius vitiis aſſequitur. Hinc difficile eſt divitem Regnum cœlorum adire. Atque etiam, quia uti plures his quæ habent, rectè poſſent, ea in ſermone Domini ratio ſervata eſt, ut non abſolutè Regnum cœlorum nemo introire poſſet; ſed intelligi poſſet futurorum raritas ex difficultate.* Divitem qui divitiis malè utitur, in Regnum cœlorum intrare, non magis poſſibile eſt, quàm camelum tranſire per foramen acus. Si prudenter intueamur, quod ſcriptum eſt, *Fidelis hominis totus mundus divitiarum eſt, infidelis autem nec obolus:* Nonnè *Omnes qui ſibi videntur gaudere licitè conquiſitis, eiſque uti neſciunt, aliena poſſidere convincimus? Hoc enim certè alienum non eſt, quod jure poſſidetur; hoc autem jure quod juſtè, & hoc juſtè quod bene. Omne igitur quod malè poſſidetur, alienum eſt: malè autem poſſidet, qui malè utitur. Cernis ergo, quàm multi debeant reddere aliena, ſi vel pauci quibus reddantur, reperiantur: qui tamen ubi ſunt, tantò magis iſta contemnunt, quantò ea juſtius poſſidere potuerunt. Juſtitiam quippè & nemo malè habet, & qui non dilexerit, non habet. Pecunia verò & malis malè habetur, & à bonis tantò meliùs habetur, quantò minùs amatur.*

Apud 70. Prov. 17. poſt verſ. 6. S. Aug. epiſt. 153. aliàs 54.

XII. *Auditis autem his, Diſcipuli mirabantur valdè, dicentes: Quis ergo poterit ſalvus eſſe? Aſpiciens autem Jeſus, dixit illis: Apud homines hoc impoſſibile eſt: apud Deum autem omnia poſſibilia ſunt.* Cùm pauci ſint divites in comparatione multitudinis pauperum, intelligendum eſt, quòd Diſcipuli Chriſti, omnes qui terrenas opes cupiunt, in divitum numero haberi animadverterint. Ex Chriſti autem reſponſione perſpicuum eſt, ſingulari Dei gratia opus eſſe divitibus, ut ſalutem æternam conſequi poſſint: gratia (inquam) & auxilio potentiori, quo *A cupiditate temporalium ad charitatem æternorum, & à pernicioſa ſuperbia ad humilitatem ſaluberrimam convertantur.* Apud homines hoc impoſſibile eſt, *Quia divites non cuſtodiunt mandata Dei: ſi autem cuſtodiant, fit poſſibile, quod impoſſibile videbatur. Hic eſt camelus qui intrat per anguſtam viam; quæ illum ante capere non poterat concupiſcentem, jam capit cuſtodientem mandata divina.* Divitiæ ſcilicet, aſpirante Dei gratia, bonorum operum & virtutum inſtrumenta eſſe poſſunt, & frænatis cupiditatibus, utiles eſſe poſſunt ad ſalutem. Contra verò, nihil proderit abjicere divitias, & iis carere, niſi cupiditates præfocentur. Abjectis quis ſæcularis faſtus divitiis, vitiorum adhuc ac affectuum ſegete dives eſſe poteſt, tametſi terrena ſubſtantia ei non ſuppetat. Nihil planè ei profuit, qui egenus divitiis factus eſt, qui vitiis & affectibus dives ſit. Non enim ea abjecit, quæ abjicienda erant, ſed quæ promiſcui uſus: ac ſibi quidem ſervitia abſtulit, innatam verò libidinis vitiique materiam exteriori penuria ſuccendit. Renuntiandum ergo facultatibus, quæ noxiæ ſint, non iis rebus, quibus ſi quis rectè uſus fuerit, conducere etiam poſſunt. Conducunt verò, quę prudentia comite & ſobrietate ac pietate diſpenſantur. Porrò ea ſummovenda, quæ noxia ſunt; quæ autem foris ſunt, ea nihil damni afferunt. Sic igitur Dominus etiam exteriorum uſum inſinuat, jubens ponere non ea quibus vita ſuſtentatur, ſed quæ illis malè utantur ægritudines animi, vitiaque, ſeu pravi affectus. Horum copia ipſa quidem ſuppetens, cunctis mortifera eſt; & ſi pereat, ſalutis cauſa eſt. Ab ea mundam, hoc eſt, pauperem nudamque animam præſtare decet, ſicque jam Salvatorem audire dicentem: *Veni, ſequere me.* Via enim ipſe tunc fit habenti cor purum: in impuram enim animam Dei gratia non ſubit. Impura autem eſt, quæ deſideriis dives eſt, multiſque amoribus, iiſque ſæcularibus fœta. Nam qui poſſeſſionibus locuples eſt, aurumque & argentum & domos tamquam Dei dona habet, Deoque largitori in hominum ſalutem ex eis obſequitur, novitque

S. Aug. lib. 1. qu. euangel. quæſt. 16.

Et lib. 2. q. 47.

S. Ambr. ſer. 2. in Pſal. 118. n. 18.

S. Hier. in c. 19. S. Matt.

S. Hilar. c. 19. comment. in S. Matt.

« S. Clement. Alexandr. lib. Quis « dives ſalvandus ſit.

» novitque, fratrum potiùs causa, quàm in sui gratiam » hæc à se possideri; animoque quàm pro illorum posses- » sione præstantior, non ut servus hisque mancipatus, » ea possidet; neque animo circumfert, nec eis vitam » suam definit, ac circumscribit; sed & honesti aliquid » operis atque divini in laboris partem semper assumit; » &, si quando necesse fuerit illis privari, placido animo, » parique hilaritate jacturam eorum ferre potest ac abun- » dantiam; hic ille est qui à Domino beatus prædicatur, » & pauper spiritu vocatur, expeditus hæres Regni cœ- » lorum; non qui divitiarum impatiens, earum cultu » vivere non potest. At qui fert opes in animo, & loco » Spiritus Dei, fert aurum in corde, sive agrum, nul- » loque iis modo adhibito, prædia & possessiones sem- » per auget, ac quotidie alia pluraque animo cogitat & » concupiscit, in terram pronus, mundique laqueis ir- » retitus; unde is Regni cœlorum desiderio accendatur, » ac ejus cura affici possit? Homo scilicet, qui non cor, » sed agrum aut metallum gerat; quem planè necesse sit » in iis deprehendi, quoniam amore captus existit: Ubi » enim est mens hominis, ibi & thesaurus ejus est.

XIII. *Tunc respondens Petrus, dixit ei: Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te: quid ergo erit nobis? Iesus autem dixit illis: Amen dico vovis, quòd vos qui secuti estis me, in regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos super sedes duodecim, judicantes duodecim Tribus Israel.* Relinquere omnia, & Christum non sequi, virtus Philosophorum est: Christum sequi, & temporalia bona non deserere, communis Christianorum status est: omnia relinquere, & Christum sequi, Apostolica virtus & perfectio est, cui centuplum in vita æterna promittitur, Mundum judicandi potestas, gloriæ Christi consortium. *Ecce nos reliquimus omnia.* Apostoli gloriantur, quòd omnia dimiserint, & secuti sint Salvatorem. Certè præter retia & navem nihil legimus eos dimisisse: & tamen testimonio futuri judicis coronantur, quia *se afferentes, totum dimiserant quod acceperant.....* Totum *Mundum dimittit, qui & illud quod habet, & quod optat habere, dimittit.....* Affectum in hac re debemus potiùs pensare, » quàm censum. Multum reliquit, qui sibi nihil re- » tinuit, & qui quamlibet parum, totum deseruit: » *A sequentibus enim tanta dimissa sunt, quanta à non » sequentibus concupisci potuerunt.* Nemo igitur, etiam » cùm quosdam conspicit multa reliquisse, apud se- » metipsum dicat: Imitari mundi hujus contemptores » volo, sed quod relinquam, non habeo. Multa, fra- » tres, relinquetis, si desideriis terrenis renuncia- » tis. Exteriora enim nostra Domino quantumlibet » parva sufficiunt. *Cor namque & non substantiam pen- » sat; nec perpendit, quantum in ejus sacrificio, sed » ex quanto proferatur.* Nam si exteriorem substan- » tiam perpendamus, ecce sancti negotiatores nostri » perpetuam Angelorum vitam datis retibus & navi » mercati sunt. *Æstimationem quippè pretii non ha- » bet: sed tamen Regnum Dei tantùm valet, quan- » tum habes.* Valuit namque Zachæo dimidium sub- » stantiæ, quia dimidium aliud ad hoc, quod injustè ab- » stulit, restituendum in quadruplum reservavit. Valuit » Petro & Andreæ dimissis retibus & navi. Valuit vi- » duæ duobus minutis. Valuit alteri calice aquæ fri- gidæ. *Pensate, quid vilius cùm emitur, quid charius cùm possidetur..... Ante Dei oculos numquam est va- cua manus à munere, si fuerit arca cordis repleta bo- na voluntate.* Hinc Psalmista dicit: *In me sunt Deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi.* Ac si apertè » dicat, Etsi exteriùs munera offerenda non habeo, in- » tra memetipsum tamen invenio, quod in ara laudis im- » pono: quia qui nostra datione non pasceris, oblatio- » ne cordis meliùs placaris: *Nihil quippè offertur Deo » ditius bona voluntate.* Voluntas autem bona est, sic » adversa alterius, sicut nostra pertimescere; sic de pro- » speritate proximi, sicut de nostro profectu gratulari; » aliena damna nostra credere; aliena lucra nostra pu- » tare: Amicum non propter mundum, sed propter » Deum diligere; inimicum etiam amando tolerare: nul- » li quod pati non vis, facere; nulli quod tibi justè impen-

Alex. Expos. in Euang.

S. Hieronym. epist. 34.

S. August. epist. 157. aliàs 89.

S. Greg. M. hom. 5. in Euangelia.

Psal. 55.

di desideras, negare: necessitati proximi non solùm » juxta vires succurrere, sed prodesse etiam ultra vires » velle. *Quid ergo isto holocausto locupletius, quando per hoc quod Deo immolat in ara cordis, anima semetipsam mactat? Sed hoc bonæ voluntatis sacrificium numquam plenè persolvitur, nisi mundi hujus cupiditas perfectè de- seratur.*

Ecce nos reliquimus omnia, & secuti sumus te, &c. Non ei dixit Dominus, Oblitus es paupertatem tuam: quid dimisisti, ut totum mundum acciperes? Multùm dimisit, fratres mei, multùm dimisit. Quid? Non solùm dimisit, quicquid habebat, sed etiam quicquid habere cupiebat. Quis enim pauper non turgescit in spem hujus sæculi? Quis non quotidie cupit augere quod habet? *Ista cupiditas præcisa est. Ibat in im- mensum; accepit modum; & nihil dimissum est? Pror- sùs totum Mundum dimisit Petrus, & totum Mun- dum Petrus accepit.* Quasi *nihil habentes, & omnia possidentes.*

Ecce nos reliquimus omnia. Benè, optimè, & non ad insipientiam tibi. Nam & *Mundus transit, & con- cupiscentia ejus;* & relinquere hæc magis expedit, quàm relinqui..... *Exultavit ut gigas ad currendam viam*; nec currentem sequi poteras oneratus. Sed nec inutilis commutatio, pro eo qui super omnia est, omnia re- liquisse. Nam & simul cum eo donantur omnia, & ubi apprehenderis eum, erit unus ipse omnia in omni- bus, qui pro ipso omnia reliquerunt. Omnia sanè di- xerim, non tantùm possessiones, sed etiam cupidita- tes, & eas maximè; plus enim concupiscentia mun- di, quàm substantia nocet.

Et secuti sumus te. Temporalium bonorum reli- ctio, non decursus stadii, sed ingressus; nec ut meta, sed janua est. Non enim athleta tum vincit, cùm exui- tur; qui ideò nudatur, ut incipiat dimicare; cùm le- gitimè certaverit, coronandus. Et natator amnem in- terpositum superaturus exuitur: nec tamen hoc tanto apparatu, quòd se despoliaverit, transnatabit, nisi to- tius corporis nisu, & omnium scita nobilitate mem- brorum, & propulsu pedum, & remigio brachiorum, & lateris illapsu, torrentis impetum scindat, & labo- rem natationis exhaurlat. Hujus rei typum in Patriar- cha Jacob habemus, qui postea quàm torrente trans- misso, præmissis curarum suarum oneribus, id est, facultatum corporalium, & necessitudinum impedi- mentis, solus in tabernaculi loco remanserat, cùm Deo luctatus, benedictionem extorsit, & illud cœlo terris- que sacratum, Israel nomen accepit. *Itaque ad corri- piendam vitæ viam, capiendumque Dei verbum, & præ- valendum in Regnum cœlorum, quod à diebus Ioannis vim patitur à diripientibus, idonei esse non possumus, ni- si omnia, quæ vel amore vel cura, si in itinere istius sæ- culi nobis adhæreant, impediunt & retardant, ante obitus nostri vesperam præmittamus: & inde per totam hujus sæculi noctem apprehendere & tenere Christum so- licita spiritalium operum ac studiorum contentione lu- ctemur; nec divellamur à charitate Christi, sicut Ia- cob ab ejus amplexu, nisi extorqueamus benedictionem.* ..... Ideò Christus propter nos obediens factus usque ad mortem crucis, viam vitæ nobis, perfectionem- que virtutis, non in vendendis tantùm prædiis, & pretiis erogandis, sed in sui sectatione proposuit. Et quia dixerat, *Cùm exaltatus fuero à terra, om- nia ad me traham*, ideò dicit, *Veni sequere me.* Bea- tus qui tam proximo intervallo sequitur, ut dicat: *Ad- hæsit anima mea post te.* Quod illa tantùm charitas di- cere potest, quæ *Finis præcepti, & plenitudo legis est*, id est, *de corde puro, & conscientia bona, & fide non fi- cta*: se ita inserit & affigit Deo, ut nihil extra Deum amans, dicat: *Et ego semper tecum.* Quare *Totus la- bor, & plenum opus nobis in observantia & expoliatio- ne cordis nostri est: cujus tenebras, vel abstrusas in eo inimici latebras videre non possumus, nisi defœcato ab externarum rerum curis animo, & intus ad semetipsum converso.* Non enim frustra dictum est: *Omni custodia serva cor tuum.*

In regeneratione, cùm sederit Filius hominis in sede majestatis suæ, sedebitis & vos, &c. Felix regeneratio!

« S. August. serm. 3. in Psal. 103.

« S. Bernard. declamat. in euang. « ecce nos re- liquimus omnia, 3.2.

« S. Paulinus epist. 2.

Psal. 62. 9.

Rom. 5. 10. 1. Tim. 1. 5.

Psal. 72. 25.

Prov. 4. 23.

S. Bernard. in euangel. Ecce nos reliquimus omnia.

„ Quando enim renascar ad sessionem, miser homo na-
„ tus ad laborem? O si umquam sedero totus, cujus
„ modò ne minima quidem portio sedet, in quo nihil
„ tranquillum, nihil quietum, sedatum nihil umquam
„ in eodem permanens statu. *Sedebitis & vos*, Quis
„ mihi tribuat sessionis hujus imperturbata frui requie,
„ quam desidero, quam cupio, quam requiro? Ecce
„ enim nihil in me sedet, sed cuncta in motu sunt. Ubi
„ enim concupiscit adhuc caro adversùs spiritum, & spi-
„ ritus adversùs carnem, quidnam hominis sedere vide-
„ tur? Nec sola jam concupiscentia pacem turbat, im-
„ pedit sessionem, vetat esse sedatum; sed duplex quo-
„ que secundùm corpus miserum hominem contritio ve-
„ xat, præsentis videlicet sensus doloris, & metus mor-
„ tis futuræ: nimirùm cùm & passibile, & mortale. Du-
„ plex nihilominùs animam agitare solicitudo videtur,
„ spei utique & timoris. Inter hæc nempè fluctuat jugi-
„ ter, donec peccati corpus inhabitat, ascendens usque
„ ad cœlos, & iterum usque ad abyssos descendens: ta-
„ bescens in malis, & ad bona nihilominùs inardescens.
„ *In regeneratione sedebitis & vos*. Sedebit corpus, &
„ immortalitatis & impassibilitatis gemina quadam feli-
„ citate dotatum, liberum ab omni necessitate, ab omni
„ corruptione securum, alienum & immune ab omni
„ concupiscentia, plenum gloria, configuratum deni-
„ que claritati corporis Christi. Sedebit & anima, sicut
„ nihil metuens, sic nec cupiens ultra; nimirùm plena
„ beatitudine, & secura plenitudine fruens, nullos jam
„ cogitationum fluctus; nullos tentationum conflictus,
„ nullos affectionum sentiens motus: sed æternæ illi in-
„ commutabilitati prorsus immersa, & sic adhærens
„ Deo, ut unus jam spiritus sit facta cum eo. Sed quan-
„ do hæc, aut quibus hæc erunt? *Vos*, inquit, *qui secu-*
„ *ti estis me, cùm sederit Filius hominis in sede Maje-*
„ *statis suæ, sedebitis & vos*. Jam quidem sedet Filius
„ hominis in sede Majestatis: siquidem ascendens in cœ-
„ lum, sedet à dextris Dei: Sed, *cùm sederit*, dictum
„ est, hoc est, cùm apparuerit sedens, sicut Apostolus
Coloss. 3. 4. ait: *Cùm Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos*
„ *apparebitis cum ipso in gloria*. An magis audebimus
„ dicere & ipsum adhuc stare quodammodo, utpotè cu-
„ jus necdum sedes consummata videtur, necdum pe-
„ dibus ejus scabello supposito, quod à Patre promissum
„ est? *Non quod illi plenitudini quidpiam desit, sed quod*
„ *membra Caput expectet. Cæterùm in regeneratione cor-*
„ *porum sedebit in sede Majestatis, qui pro animarum re-*
„ *generatione stetit in ignominioso supplicio crucis.... Se-*
„ *debitis & vos super sedes duodecim, judicantes duode-*
„ *cim Tribus Israel*. Quid glorioſius? Judicent nunc
„ & præjudicent superbiæ filii, cum Rege suo sedeant,
„ qui sibi latera Aquilonis elegit. Exaltentur & eleven-
„ tur sicut cedri Libani. Transibimus, & ecce non
„ erunt. Opprimant nunc quos possunt, blasphement,
„ congerant maledicta, veniant super nos opprobria ex-
„ probrantium Christo, quoniam merces nostra copiosa
„ est in cœlis..... *Hæc est perfectorum gloria singularis, inter ipsos etiam eminere Fideles, & cæteris quoque salvandis præeminere auctoritate judiciariæ potestatis*, ut *sedeant super domum Dæid*. Quid istud miseriæ est, quòd ad tantæ promissionis verbum negligentia humana dormitat?

XV. *Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres, aut sorores, aut patrem, aut matrem, aut uxorem, aut filios, aut agros, propter nomen meum, centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit*. Omnia necessitudinum vincula, amicitiarum fœdera, potiùs abrumpenda sunt, omnia bona temporalia potiùs deserenda, quàm Deus deseratur. Nihil omninò ejus cultui, amori, & mandatis anteponendum est. *Quid sibi volunt*
S. Aug. epist. 157. aliàs 89. cap. 4. *ista præcepta? Nisi quia occurrit aliquando necessitatis articulus, ubi aut uxor dimittatur, aut Christus: ut alia omittam, si uxori maritus displicuerit Christianus, eique proposuerit aut à se divortium, aut à Christo. Hic ille quid eligat, nisi Christum? Hoc & de filiis atque parentibus; hoc de fratribus & sororibus intelligitur, propter Christum omnes esse dimittendos, cùm proponitur ista conditio, ut Christum dimittat, si illos secum habere desiderat. Hoc ergo & de domo atque agris, hoc de iis rebus quæ jure pecuniario possidentur, hoc loco accipiendum est. Similiter enim etiam de his non ait: Quicumque vendiderit propter me, quæcumque licitum est vendere; sed, quicumque dimiserit. Fieri enim potest, ut dicatur Christiano ab aliqua potestate, Aut Christianus non eris, aut si in hoc permanere volueris, domum possessionesque non habebis. Tunc verò etiam illi divites, qui in suis divitiis sic statuerant permanere, ut ex earum bonis operibus promererentur Deum, hæc dimittant potiùs propter Christum, quàm propter hæc Christum; ut accipiant in hoc sæculo centuplum, cujus numeri perfectione significantur omnia. Fidelis quippè hominis totus mundus divitiarum est; fiuntque hoc modo quasi nihil habentes, & omnia possidentes: & in futuro sæculo possideant vitam æternam, ne propter ista dimisso Christo, in mortem præcipitentur æternam. Hac quippè lege & conditione, non illi tantùm qui mentis excellentia perfectionis consilium receperunt, ut vendita suæ pauperibus distribuerent, & humeris ab omni sæculi hujus sarcina liberioribus levem Christi sarcinam ferrent; sed etiam quisquis infirmior, & illi glorioſissimæ perfectioni minus idoneus, qui tamen meminerit se veraciter esse Christianum, cùm audierit sibi proponi, quòd nisi hæc omnia dimiserit, dimissurus est Christum, apprehendet potiùs turrim fortitudinis à facie inimici: quia cùm eam in sua ædificaret fide, computavit sumptus, quibus perfici posset, id est, eo animo accessit ad fidem, ut huic sæculo non solùm verbis renuntiaret: quia etsi emit aliquid, tamquam non possidens erat; etsi utebatur hoc mundo, tamquam non utens erat; non sperans in incerto divitiarum, sed in Deo vivo. Cùm enim omnis qui renuntiat huic sæculo, sine dubio renuntiet omnibus quæ sunt ejus, ut possit Christi esse Discipulus: profectò renuntiat etiam divitiis suis, si quas habet; aut sic ut eas omninò non diligens, totas distribuat indigentibus, & superfluis exoneretur sarcinis; aut sic ut plus diligens Christum, spem ab eis transferat in ipsum, atque ita utatur illis, ut facilè tribuens & communicans, thesaurizet in cœlo; paratusque sit quemadmodum parentes, & filios, & fratres, & uxorem, hoc modo & istas relinquere, si talis conditio proposita fuerit, ut visi dimisso Christo eas habere non possit. Nam si aliter huic sæculo renunciat quando accedit ad fidei sacramentum, facit quod de Lapsis beatus Cyprianus ingemit, dicens, Sæculo** Luca 14. 30.
verbis solis renuntiantes, & non factis. *De hoc quippè dicitur, cùm veniente tentatione magis ista metuit amittere, quàm Christum negare, Ecce homo qui cœpit ædificare, & non potuit perficere. Ipse est etiam qui cùm adhuc longè esset adversarius ejus, misit legatos, quærens pacem; id est, nondum affligente, sed adhuc imminente ac minante tentatione, ut iis non careat, quæ plus diligit, ad relinquendum Christum negandumque consentit. Et multi sunt tales, qui etiam putant sibi ad augendas opes suas, & multiplicanda delectamenta terrena, Religionem suffragari debere Christianam: Sed non sunt tales divites Christiani, qui licèt ista teneant, non tamen ab eis ita tenentur, ut hæc Christo anteponant; quia veraci corde sæculo renunciarunt, ut nullam spem in talibus ponant. Hi uxores & filios, universasque familias ad Christianam Religionem tenendam sana erudiunt disciplina. Horum domus hospitalitate ferventes, recipiunt justum in nomine justi, ut mercedem justi accipiant. Frangunt esurienti panem suum, nudum vestiunt, captivum redimunt, thesaurizant sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam. Et si forte pro fide Christi pecuniaria damna perpetienda sunt, oderunt divitias suas: si suorum orbitates vel separationes pro Christo minatur hic mundus, oderunt parentes, fratres, filios, uxores: postremò si de ipsa hujus corporis vita cum adversario paciscendum est, ne desertus deserat Christus, oderunt insuper animam suam. De iis quippè omnibus mandatum acceperunt, quòd aliter discipuli Christi esse non possint.*

XVI. *Et*

XVI. *Et omnis qui reliquerit domum, vel fratres aut sorores, &c. propter me, centuplum accipiet, &c.*

» Habetis, filii Adam, promissionem vitæ quæ nunc est,
» pariter & futuræ, ut obstruatur os loquentium iniqua,
Psal. 14. S. Bernard. in Euang. Ecce nos reliquimus omnia. » & *confundantur omnes iniqua agentes supervacuè*. An
» non supervacuè penitùs agit iniqua, qui non modò fru-
» ctuosiùs, sed & jucundiùs; non modò salubriùs, sed
» & suaviùs Deo poterat servire, quàm mundo?..... Quid
» insaniæ est, quòd cunctantur homines relinquere sim-
» pla pro centuplis? Ubi est cupidus, ubi ambitiosus,
» ubi conquisitor hujus sæculi? Quid ad fidele negotium
» nundinas quæstuosissimas, avaritia intepuit & obdor-
» mivit humana? Cui Judæo id negares, ò homo, qui
» in vano accepisti nomen Domini nostri Jesu Christi?
» Cui sacrilego dare quicquid habes pro centuplo cun-
» ctareris? Sed execrabilis tibi est manus Domini, ut
» nullam ab eo commutationem recipere, non ei in ra-
» tione dati vel accepti communicare penitùs acquiescas.
» An fortè non ex odio, sed ex incredulitate detrectas?
» Nam id mihi, fateor, credibilius est. Nemo enim pe-
» rire magis optaret minimæ cujuspiam consolationis ob-
» tentu, quàm maxima cum exultatione salvari. Sed
» non est omnium fides, ne eorum quidem qui nomine
» tenùs sunt fideles..... *Centuplum accipiet*, &c. Sed quo-
» modo, inquis, possunt hæc fieri? Qua ratione accipit
» centuplum, qui nihil sibi reliquit ex omnibus? *Tolli-*
» *te*, inquit, *jugum meum super vos, & invenietis re-*
» *quiem*. Mira novitas, sed ejus qui nova omnia facit.
» Jugum tollens, invenit requiem: relinquens omnia,
» centuplum habet. Noverat hoc & ille nimirùm homo
Psal. 93. » secundùm cor Dei, qui ei loquebatur in Psalmo: *Num-*
» *quid adhærebit tibi sedes iniquitatis, qui fingis laborem*
» *in præcepto*? Annon fictus in præcepto labor, onus le-
» ve, suave jugum, crux inuncta? Hujus rei sacramen-
» tum est, quòd in Dedicatione Ecclesiarum, depictas
» in pariete cruces oleo sancto Pontifex linit. Sic & olim
» quando Abrahæ dictum est, *Tolle filium tuum, quem*
» *diligis, Isaac, & offeres mihi eum in holocaustum*, la-
» bor fictus est in præcepto: Oblatus siquidem *Isaac san-*
» *ctificatus est, non mactatus*: Et tu igitur si vocem Do-
» mini audieris intùs in animo, & dicatur tibi, ut offe-
» ras tuum Isaac, tuum quodcumque est gaudium im-
» moles Deo, fideliter & constanter obedi. Quicquid
» affectus proprius judicet, securus esto: *Non Isaac,*
Genes. 22. *sed aries morietur; non peribit tibi lætitia, sed con-*
» *tumacia*. Sed multi, inquies, relinquunt omnia,
» qui centuplum non accipiunt. Examinet seriò, qui
» centupli gratiam sibi deesse causatur, an perfectè om-
» nia reliquerit. Neque enim potest solvi Scriptura, quæ
» tam certa veritate subnixa, omnibus id sine exceptio-
» ne promittit. Sunt enim qui sibi retinent aliquid, Do-
» minicæ vocis obliti, qui non suam venit facere volun-
» tatem, & in ipsis quoque Sanctorum collegiis proprio
» aut desiderio, aut fortasse consilio importuniùs adhæ-
» rentes, sciolos sese faciunt, de se sibi aliquid retinen-
» tes, quos penitùs abnegasse, & divinæ providentiæ
» ac obedientiæ Patrum, consiliis quoque spiritualium
» virorum debuerant commisisse. Sunt qui propinquis
» retinent & amicis, quod abjiciunt à semetipsis, pro
» eorum prosperitate præsenti, inani prorsùs & sæculari
» solicitudine æstuantes: crudeles planè, qui nec
» proximos diligunt tamquam se: crudeles, inquam,
» vel in se, vel in suos; imò quod verius est, in utros-
» que. Nemo ergo cùm se videt non omnia reliquisse,
» centuplum non accepisse miretur: *Pretiosa siquidem*
» *divina consolatio est, nec omninò tribuitur admittentibus*
» *alienam*.
S. Bernard. ibid. » *Centuplum accipiet, & vitam æternam possidebit.*

Illud enim in via, hæc in patria est: imò hæc patria, " illud via: illud consolatio præsentis laboris, hæc futu- " ræ felicitatis consumatio est. Sic nimirùm & operariis " hujus sæculi cibus in opere, merces in fine datur: sic " militantibus & stipendia ministrantur pro necessitate " temporis, & novissimè donativum majus erogatur " pro quantitate laboris. Sic & filiis Israel, donec ter- " ram promissionis intrarent, in deserto Manna non de- " fuit: & ab Ecclesia, post quæsitum Regni cœlestis ad- " ventum, quotidianus panis quotidie petitur in Ora- " tione quam ipse Salvator instituit. At fortè ad hæc sæ- " cularis adhuc quispiam dicat: Ostende mihi centu- " plum quod promittis, & libens universa relinquo. Ut " quid ostendam? Fides enim non habet meritum, cui " humana ratio præbet experimentum. An potiùs homi- " nini ostendenti, quàm Veritati crederes promittenti? " Nisi credideris, non intelliges. Manna absconditum " est, quod in Apocalypsi vincenti promittitur. Novum " nomen est, quod nemo scit, nisi qui accipit. Videtur " enim fortè nonnullis, præsentem Sanctorum commu- " nionem facultatum pariter & voluntatum, hoc loco " centupli nomine designari. Et magna quidem hæc ip- " sa consolatio, sed non adeò generalis, ut possit uni- " versaliter omnibus convenire. Quantos enim Sancto- " rum, aut voluntariè eam deseruisse, ut Anachoretas; " aut violentia persecutionis, ut Martyres exilio relega- " tos, humana consolatione novimus caruisse? Datum " optimum est centuplum, hoc desursum descendit à " Patre luminum. Annon denique omnia possidet, " cui omnia cooperantur in bonum? An non centuplum " omnium, qui impletur Spiritu Sancto, qui Christum " habet in pectore? Nisi quòd longè plus quàm cen- " tuplum est visitatio Paracleti Spiritus, & præsentia " Christi. *Quam magna*, inquit, *multitudo dulcedinis* Psal. 30. " *tuæ, Domine, quam abscondisti timentibus te! Perfe-* " *cisti eis qui sperant in te*. Hoc centuplum adoptio filio- " rum est, libertas & primitiæ Spiritus, deliciæ charita- " tis, gloria conscientiæ, Regnum Dei quod intra " nos est, non utique esca vel potus, sed justitia & pax, " & gaudium in Spiritu Sancto. Gaudium sanè non mo- " dò in spe gloriæ, sed etiam in tribulationibus..... Hæc " gratia devotionis, & unctio docens de omnibus, " quam expertus novit, inexpertus ignorat, quo- " niam nemo scit, nisi qui accipit: Utinam hic filio- " rum hominum concupiscentia vigilet, utinam vel " curiositas excitetur, ut dicant in cordibus suis: " Non videtur hoc verbum adinventionis humanæ, " cui sic consonant uno ore testimonia Scripturarum. " Quod si ita est, sine dubio vehementer erramus. Pro- " bare libet, an hæc ita se habeant, gustare quid hoc ab- " sconditum manna sapiat, experiri quid sit hoc centu- " plum, quale gaudium in Spiritu Sancto. Cras profe- " ctò respondebit ei justitia sua, qui id studiosè quæsie- " rit. Confestim ut gustaverit, videbit, quoniam suavis " est Dominus, non modò tenenti, sed quærenti se, ani- " mæ speranti in se.

XVIII. *Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi.* In Christianis enim non coronantur initia, sed finis: &, *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*. Nemo se alteri præponat, non innocens pœnitenti, non pœnitens peccatori. Nemo altum sapiat, sed timeat. *Qui stat, videat, ne tadat*. Teneat quod habet, ne coronam ejus alius accipiat. Humiliet se in conspectu Dei, memineritque, *Maximum fidei* S. Hilar. in Ps. 130. *nostræ opus esse humilitatem*. Cum animi celsitudine cordis humilitatem conjungat: *Tenendus* enim *humilitatis & altitudinis modus est: ut corde humiles, sensu verò & animâ simus excelsi*.

CAPUT XX.

Sensus Litteralis.

S.Hier.comment. in S. Matt.

I. SImile *est Regnum cœlorum homini patri familias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam*. Istius parabolæ finis est explicatio superioris sententiæ: *Multi autem erunt primi novissimi, & novissimi primi*. Unde Textus Græcus & Syriaca Versio causalem habent particulam, qua parabolæ istius connexio cum sententia superiori exprimitur hunc in modum: *Simile enim est Regnum cœlorum homini patri familias*. Id confirmat parabolæ conclusio, eorundem constans repetitione verborum: *Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi*. Simile est Regnum cœlorum homini patri familias, &c. Ita se habet divinæ dispensationis æquitas in Regno cœlesti, ac si quis pater familias ante solis ortum prodiret in publicum sive in forum, ubi stant operarii conductorem expectantes, ut eos ad vineæ suæ cultum vocaret atque conduceret. *Conventione autem facta cum operariis ex denario diurno, misit eos in vineam suam*. Argenteum pactus in dies singulos, ut stipendium laboris eorum; misit illos in vineam suam, ut illam colerent.

II. *Et egressus circa horam tertiam, vidit alios stantes in foro otiosos, & dixit illis: Ite & vos in vineam meam, & quod justum fuerit, dabo vobis*. Circa horam tertiam, quæ Gallico numerandi modo nonæ matutinæ respondet, iterùm prodiens, vidit alios in foro stantes & tempus terentes, quos pariter conduxit, non certa præstituta mercede; (his enim denarius non debebatur, cùm dies integra non esset) sed indefinita promissione ejus, quod æquum erat.

III. *Iterum autem exiit circa sextam, & nonam horam*: id est, circa meridiem, nostro computandi more, & circa tertiam horam pomeridianam; *& fecit similiter*: id est, stantes operarios pariter conduxit, justa mercede promissa, quam ipsius æquitati ac fidei committerent.

IV. *Circa undecimam verò*, serò admodum, die ad occasum vergente, *exiit, & invenit alios stantes* in foro pariter otiosos, *& dicit illis*, exprobrantis & increpantis voce: *Quid hic statis tota die otiosi?* Illi verò ab ignaviæ labe se purgantes, *dicunt ei: Quia nemo nos conduxit*. Per nos non stetit, quin operas nostras locaremus: parati eramus ad laborem, sed nemo nos conduxit. Nostra infelicitas est, quòd aliis vocatis fuerimus prætermissi, non ignavia. *Dicit illis*: Ut ut se res habeat, *Ite & vos in vineam meam*.

V. *Cùm serò autem factum esset*, cùm sol occidisset, quo tempore finis est operum, juxta illud: *Ortus est sol.... Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam usque ad vesperam*, dicit Dominus vineæ *Procuratori suo*, seu præfecto domus: *Voca operarios*, quorum mercedem apud me manere nolim usque in crastinum contra præceptum Legis: *& redde illis mercedem*, seu diurnum stipendium, *incipiens à novissimis usque ad primos*; ab iis qui ultimi advenerunt, usque ad illos qui primi omnium sunt conducti; id est, nullo inter ipsos facto discrimine.

Ps.103.22.

Levit.19.13.

VI. *Cùm venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios*: æquale stipendium, singuli denarium accepere. *Venientes autem & primi*, qui primo diluculo in vineam vocati, solida die laboraverant, *arbitrati sunt, quòd plus essent accepturi*, quòd majori mercede donandi essent: *acceperunt autem & ipsi singulos denarios*, parem iis, qui novissimi venerant, mercedem. *Et accipientes, murmurabant adversùs patrem familias*; obloquebantur, (ut hujusmodi hominum mos est in similibus rerum circumstantiis) dicentes: *Hi novissimi una hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei & æstus*. Hi qui novissimi omnium in vineam venere, una dumtaxat hora fecerunt opus, & pari mercede illos muneratì, ac nos, qui die solida laboravimus, & meridianum fervorem sustinuimus.

VII. *At ille respondens uni eorum*, pro omnibus, illique fortè qui cæteris impotentiùs murmurabat, *dixit*: *Amice, non facio tibi injuriam: nonne ex denario convenisti mecum?* Reddidi quod debebam, pacta mercede te non fraudavi; quæ igitur tibi conquerendi ratio? *Tolle quod tuum est, & vade: volo autem & huic novissimo dare sicut tibi*. Nihil tua refert, si huic novissimo ex mera liberalitate mea æqualem mercedem rependere velim, ac tibi, quamvis brevissimo tempore laboraverit. *Aut non licet mihi, quod volo, facere?* Secundùm textum Græcum intelligendum est, *in meis*, seu de meis rebus: & quod Syriaca Versio sic exprimit: *Nonne mihi licet, quod volo, facere iis quæ ad me pertinent?* Persica: *In administratione opum mearum ipse arbiter sum, ut quicquid volo faciam; vobis vero de negotio meo arbitrium nullum est*. Arabica: *An non datur mihi, ut faciam quod volo de bonis meis?* Æthiopica: *An non licet mihi, quod volui, facere cum substantia mea?*

An oculus tuus nequam est, quia ego bonus sum? Meamne liberalitatem aliis invides? Malus oculus invidiam significat, quòd ex oculis invidia potissimùm eluceat. Confer cum *Proverb.* 33.6. *Ecclesiastici* 31. 14. & *Marci* 6. 21.

VIII. *Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi*. Ita fiet in regeneratione, seu in die resurrectionis & Judicii generalis, ut multi qui hoc in mundo abjectissimi fuerunt, & ob paupertatem, humilemque conditionem contemptui habiti, vel etiam ob præcedentia peccata, primi fiant in cœlesti gloria: è contrario qui primi fuerant in hoc mundo, ut Scribæ, Pharisæi & similes, fiant novissimi, & à vita æterna excludantur. Sive, Judæi qui *primi* erant in promissionibus & vocatione, erunt *novissimi*; ceu reprobi foras expellentur: Gentiles verò, tametsi posteriùs vocati, *erunt primi*, ac beatitudinis æternæ mercede donabuntur. Hoc sensu Pharisæis dicitur infra, Cap.21. *Amen dico vobis, Quia Publicani & meretrices præcedent vos in Regnum Dei*. Quibus verbis significatur, Publicanos & meretrices, qui Joanni viam justitiæ demonstranti crediderunt, & pœnitentiam egerunt, Regno Dei donandos esse; Pharisæos verò qui non crediderunt ei, nec pœnitentiam egerunt, à Regni cœlestis possessione excludendos. Eodem sensu *Luca* 13. 28. Judæis ait: *Cùm videritis Abraham & Isaac & Jacob & omnes Prophetas in Regno Dei, vos autem expelli foras. Et venient ab Oriente & Occidente, & Aquilone & Austro, & accumbent in Regno Dei. Et ecce sunt novissimi, qui erunt primi; & sunt primi, qui erunt novissimi*. Parabolæ itaque istius finis ac scopus in eo positus videtur, uti Christus demonstrat: Regni cœlestis, & æternæ salutis adipiscendæ modum ac rationem ex humanis judiciis non æstimari: neque ex eo quod in usu hominum & consuetudine versatur, sed sola Dei gratuita voluntate, ac pro ejus arbitrio totum illud administrari: fierique sæpissimè, ut quos quisque idoneos maximè putet ad æternam felicitatem obtinendam, & ad eam jure suo quodam admittendos; ii tamen præter omnium opinionem ab ea excidant: contra verò, quos illius beatitudinis ac regni numquam participes futuros haberet humana suspicio, eos præter omnium opinionem compotes fieri. Hunc esse Parabolæ sensum ac finem, clausula illa nos docet: *Multi enim sunt vocati, pauci verò electi*. Hinc enim perspicuum esse colligunt Interpretes eruditi, solos ibi electos opponi reprobis, cùm omnes vocati fuerint,

rint, nec de majori aut minori gloria electorum agi. Cætera quæ isti Parabolæ inseruntur, ad illius sensum & finem non pertinere, sed solùm ad ornatum, velut emblemata quædam & circumstantias minimè necessarias ad significationem. Parabolas scilicet non omnibus suis partibus rei significatæ respondere; nec oportere omnia quæ continent, verbatim scrutari; sed scopum intelligere, ad quem institutæ sunt, eoque percepto & usurpato, nihil ampliùs inquirere; tradunt Tertullianus, S. Joannes Chrysostomus, & S. Augustinus. Quamobrem non adeò anxiè scrutandum est, quid significet unus omnibus datus denarius, quid laboris operæque dispar mora, quid maturiùs conductorum querela & murmuratio, & id genus alia, quæ adornandæ & instruendæ similitudini serviunt, qua id unum quæritur, ut intelligant, totum salutis Regnique cœlestis negotium ex Dei arbitrio & voluntate pendere. Apostoli testimonio ac suffragio, mysterii istius fides confirmatur: *Gratia*, inquit, *salvati estis per fidem: & hoc non ex vobis. Dei enim donum est: non ex operibus, ut ne quis glorietur.* Neque tamen merita bonorum operum propterea excluduntur: sed cùm & *bona ipsa vita, cui æterna vita redditur, Dei gratia sit, & ipsa æterna vita gratis datur, quia gratis data est illa cui datur;* (inquit S. Augustinus libro *De Gratia & Libero Arbitrio*, cap.8.) Alludit autem potissimùm Christus ad Judæorum abdicationem, qui filii Regni vocantur, & adoptionem Gentium: Unde Judæis infra comminatur: *Ideò dico, Quia auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructus ejus.* Illi enim (inquit S. Hieronymus) *juxta vocationis ordinem primi fuerunt, & appellabantur caput: nos secundi, qui dicebamur cauda, versi sumus in caput, & Dei appellamur filii.* Sanè *S. Augustinus* libro 11. *De Peccatorum Meritis & Remissione*, cap.18. parabolam istam sic accepit, ut quos temporiùs conduxit Pater familias, & quibuscum pactus est de denario, reprobos intelligat, quibus Deus ex justitia reddit, quod merentur; novissimos autem, electos, quibus gratiam & misericordiam indulget. *Quare autem* (inquit) *illos velit convertere, illos pro aversione punire: quamquam & in beneficio tribuendo nemo justè reprehendat misericordem, & in vindicta exercenda nemo justè reprendat veracem: sicut in illis Euangelicis operariis, aliis placitam mercedem reddentem, aliis etiam non placitam largientem, nullus justè culpaverit: consilium tamen occultioris justitiæ penes ipsum est.*

Tertul. lib. de pudicit. c. 9. S. Jo. Chrys. hom. 64. in Matt. S. August. lib. contra Faustum, c. 94. & lib. 16. de civ. Dei, c. 11.

Ephes. 2. 8.

IX. *Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Multi exteriùs, per Euangelii prædicationem; interiùs etiam per gratiæ subministrationem, ad fidem & charitatem vocati; pauci autem ex illis electi sunt ad regnandum cum Christo. Quicumque enim electi, sine dubio etiam vocati; non quicunque vocati, consequenter electi. Illi ergo electi, qui *secundùm propositum vocati*, qui etiam prædestinati atque præsciti. Electi sunt ad regnandum cum Christo; non quomodo electus est Judas ad opus cui congruebat. Ab illo quippè electus est, qui novit benè uti etiam malis, ut & per ejus opus damnabile, illud propter quod ipse venerat, opus venerabile compleretur. Cùm itaque audimus, *Nonne ego vos duodecim elegi, & unus ex vobis diabolus est?* illos debemus intelligere electos per misericordiam, illum per judicium; illos ad obtinendum Regnum suum, illum ad fundendum sanguinem suum..... *Horum fides quæ per dilectionem operatur, profectò aut omninò non deficit, aut si quorum deficit, reparatur ante quàm vita ista finiatur; & deleta, quæ intercurrerat, iniquitate, usque in finem perseverantia deputatur. Qui verò perseveraturi non sunt, ac sic à fide Christiana & conversatione lapsuri sunt, ut tales eos vitæ hujus finis inveniat; procul dubio nec illo tempore, quo benè pièque vivunt, in istorum numero computandi sunt. Non enim sunt à massa illa perditionis præscientia Dei & prædestinatione discreti; & ideò nec secundùm propositum vocati, ac per hoc nec electi: sed in eis vocati, de quibus dictum est,* Multi vocati; *non in eis de quibus dictum est,* Pauci verò electi. *Et tamen quis neget eos electos, cum credunt, & baptizantur, & secundùm Deum vivunt? Planè dicuntur electi à nescientibus, quid futuri sint, non ab illo qui eos novit non habere perseverantiam, quæ ad beatam vitam perducit electos; scitque illos ita stare, ut præscierit esse casuros.*

Rom. 8.

Jo. 6. 71.

S. Aug. lib. de corrept. & gratia, c. 7.

X. Ut ut verò explicetur illa Parabola, in cujus interpretatione antiqui Patres non omninò conveniunt, ex denarii tamen æqualitate, qui omnibus operariis, quamvis inæquali labore functis, pariter datus est, perperàm colligebat Jovinianus æternæ compensationis & gloriæ, proindèque & meritorum, in beatis omnibus æqualitatem: *Unus enim denarius non unum est præmium; sed una vita, & una de gehenna liberatio.* Æqualis omnium Sanctorum salus; licèt salutis pro labore diversa sit gloria. *Hoc denario vita significatur æterna, ubi amplius alio nemo vivit; quoniam vivendi non est diversa in æternitate mensura. Sed multæ mansiones, diversas meritorum in una vita æterna significant dignitates.* Alia est *enim* gloria solis, alia gloria lunæ, alia gloria stellarum: stella enim à stella differt in gloria; sic & resurrectio mortuorum. *Tamquam stellæ Sancti diversas mansiones, diversas claritates tamquam in cœlo sortiuntur in Regno: sed propter unum denarium nullus separatur à Regno; atque ita Deus erit omnia in omnibus: ut quoniam* Deus charitas est, *per charitatem fiat, ut quod habent singuli, commune sit omnibus. Sic enim quisque etiam ipse habet, cùm amat in altero, quod ipse non habet. Non erit itaque aliqua invidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus unitas charitatis.*

S. Hier. lib. 2. contra Jovin. & epist. 146. S. Aug. tr. 67. in Joan.

1. Cor. 15. " " "

XI. *Et ascendens Jesus Jerosolymam, assumpsit duodecim discipulos secreto, & ait illis: Ecce ascendimus Jerosolymam, & Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte.* Ex Ephrem civitate, quo secesserat post resurrectionem Lazari, ut Pharisæorum invidiam declinaret, & ubi cum Discipulis suis aliquandiu moratus est, ascendit Jesus Jerosolymam, ultimum vitæ suæ Pascha celebraturus: dum porrò iter faceret, duodecim Discipulis suis à comitatu paulisper segregatis & subductis, passionem ac mortem suam prædicit, ut eos ad tentationem præparet, ne ex Passione sua & Crucis ignominia scandalizentur. Tribulatio enim fit levior, cùm expectantibus & paratis advenit, quàm si repentina opprimeret. Crebrò autem hanc illis prædictionem repetit, ut discant, ipsum Passionis & mortis suæ præscium, eam sponte ac liberè suscepisse. *Ecce*, contestantis est, ut memoriam præscientiæ hujusmodi in cordibus recondant. *Ascendimus*: Videte, quia voluntariè vado ad mortem, meque ipsum offero, quia volo, ut Prophetia impleatur: *Oblatus est, quia ipse voluit.* Cùm ergo me in Cruce pendentem videritis, ne putetis me hominem esse tantùm: nam etsi posse mori hominis est; velle tamen mori, hominis non est. *Ecce*, jam imminet tempus, quod sæpè vobis prædixi: *Et Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, & Scribis:* Tradar ego ab uno ex Discipulis & domesticis meis; Principibus Sacerdotum, qui sanctimonia; & Scribis, qui eruditione & scientia Legis præcellere cæteris deberent: qui tamen *condemnabunt* me *morte*. Damnarunt autem, non sententiam judiciali potestate pronunciando, sed præjudicio auctoritatis suæ, declarando & conclamando *Reum mortis*. Marci 14. vers. 64. *Summus autem Sacerdos scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes? Audistis blasphemiam: quid vobis videtur? Qui omnes condemnaverunt eum esse reum mortis.* Confer cum *Matthæi* 27. 1. 2. & 3. Non alio quàm Crucis supplicio Christus mori volebat, ut implerentur Prophetarum oracula. Hoc autem supplicii genere ipsum afficere Judæi non poterant, cùm usitatum apud illos non esset. Unde Pilato illis permittenti, ut Christum secundùm Legem suam judicarent, responderunt (ut S. Joannes observat:) *Nobis non licet interficere quemquam. Ut sermo Jesu impleretur, quem dixit, significans qua morte esset moriturus:* Scilicet,

S. Hieron. in hunc locum. S. Jo. Chrys. hom. 66. in Matt. Auct. operis imperf. in Matt.

Isai. 53. 7.

Jo. 18. 31. 32.

Et tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum. Tradent Pilato, ejuſque conſilio & ſatellicio. Act. 10. 27. *Convenerunt enim verè in civitate iſta adversùs ſanctum puerum tuum Ieſum, quem unxiſti, Herodes & Pontius Pilatus cum Gentibus, & populis Iſrael, facere quæ manus tua, & conſilium tuum decreverunt fieri.* Oſtendit autem Chriſtus facinoris indignitatem, quòd ad ſe perdendum illorum opera uſuri eſſent, quorum etiam contactum defugiebant. Sic Davidis facinus in Uriæ nece oſtenditur 2. Regum, 12. 9. *Et interfeciſti eum gladio filiorum Ammon.* Tradent eum Gentibus ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum. Quamvis enim Judæi diſertis verbis à Pilato non petierint, ut Chriſtus flagellaretur; id tamen ipſis gratum fuit, & eum tradendo, malorum omnium, pœnarum, & opprobriorum quæ paſſus eſt, authores fuerunt. *Et tertia die reſurget.* Spe Reſurrectionis ſuæ mœſta Diſcipulorum corda ſolatur. Apoſtolos hanc prædictionem Chriſti tunc non intellexiſſe, S. Lucas obſervat: *Et ipſi nihil horum intellexerunt, & erat verbum iſtud abſconditum ab eis: & non intelligebant, quæ dicebantur.* Luc. 18. 34. Non quòd verba Chriſti non intelligerent, ſed quòd mortis & reſurrectionis ejus nondum caperent myſteria. Marc. 10. 32. Unde S. Marcus illos obſtupuiſſe & timuiſſe notat: *Erant autem*, inquit, *in via aſcendentes Ieroſolymam: & præcedebat illos Ieſus, & ſtupebant, & ſequentes timebant.* Quomodo timore, ſtupore, triſtitia afficiebantur, ſi non intelligebant? Morte quidem acerbiſſima & probroſa damnandum intelligebant (quæ verborum Chriſti erat ſignificatio;) ſed Myſterium diſpenſationis hujus non intelligebant, quòd nempè morte ſua univerſo hominum generi ſalutem eſſet allaturus. S. Jo. Chryſ. hom. 66. in Matt. Neque etiam reſurrectionis ejus myſterium, & quæcumque per eam admirabiliter operaturus erat, intelligebant. Nam alios quidem ab aliis excitatos audierant, & ab ipſo Jeſu à morte ad vitam revocatos viderant: quòd verò quiſquam ſe ipſum à morte excitaſſet, ita ut in poſterum non moreretur, inauditum erat, eorumque captum ſuperabat.

XIII. *Tunc acceſſit ad eum Mater filiorum Zebedæi cum filiis ſuis, adorans, & petens aliquid ab eo. Qui dixit ei, Quid vis? Ait illi: Dic ut ſedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad ſiniſtram in Regno tuo.* Cùm Salome Mater Jacobi & Joannis, Marci 10. 35. Chriſtum brevi moriturum, & tertia die reſurrecturum, Regnique poſſeſſionem adituruum audiviſſet, pro filiis ſolicita, cum illis ad ipſum acceſſit, & coram ipſo procumbens, ſignificavit ſe aliquid pro ipſis petere, quod jure propinquitatis ſe impetraturam confideret; ſcilicet ut Regni illius, quod temporale futurum exiſtimabant, primi proceres eſſent, dignitate & auctoritate ipſi Jeſu proximi. Acceſſit autem, & petiit incrementum filiorum, tum ipſorum inſtinctu, tum affectu motuque proprio. Et quidem quòd filii matrem impulerint, ut ad Jeſum accederet, & pro ipſis rogaret, S. Marcus oſtendit, ipſos acceſſiſſe & petiiſſe commemorans: *Et accedunt ad eum Iacobus & Ioannes filii Zebedæi, dicentes: Magiſter, volumus, ut quodcumque petierimus, facias nobis. At ille dixit eis: Quid vultis, ut faciam vobis? Et dixerunt: Da nobis, ut unus ad dexteram tuam, & alius ad ſiniſtram tuam ſedeamus in gloria tua. Ieſus autem dixit eis*, &c. Narrat & S. Matthæus, Chriſtum filiis reſpondiſſe, non matri, quòd *ejus preces ex filiorum deſcendere voluntate* intelligeret; ut S. Hieronymus obſervat. S. Hieron. in hunc locum, & S. Aug. lib. 2. de conſ. euang. c. 64. Ambitus quidem rei fuiſſe videntur & filii, & mater, tametſi venialis. *Poſtulat mater errore muliebri, & pietatis affectu, neſciens quid peteret* (inquit S. Hieronymus.) Matri pro filiorum honore ſolicitæ *immoderatior quidem, ſed tamen ignoſcenda menſura votorum eſt. Etſi error, pietatis tamen error eſt;* (inquit S. Ambroſius.) S. Ambr. lib. 5. de Fide ad Gratian. c. 5. *Neſciunt enim materna viſcera patientiam. Etſi voti avara, tamen veniabilis cupiditas, quæ non pecuniæ eſt avida, ſed gratiæ. Nec invereconda petitio, quæ non ſibi, ſed liberis conſulebat. Matrem conſiderate, matrem cogitate..... Conſiderate fœminam, hoc eſt, ſexum fragiliorem, quem Dominus propria nondum confirmaverat paſſione. Conſiderate Evæ illius primæ mulieris hæredem transfuſa in omnes immoderatæ cupiditatis ſucceſſione labentem, quam Dominus adhuc proprio ſanguine non redemerat, nondum inolitam affectibus omnium immodici contra fas honoris appetentiam ſuo cruore diluerat. Hæreditario igitur mulier delinquebat errore.*

XIV. *Reſpondens autem Ieſus, dixit: Neſcitis quid petatis.* Multiplici errore implicita eſt petitio veſtra: Regnum enim meum temporale non eſt ac terrenum, ut exiſtimatis; ſed ſpirituale, & ipſis Virtutibus Angelicis ſublimius. Neque hoc ſtatu idonei eſtis poſſeſſioni primariiſque ſedibus Regni mei. Sed nec jure cognationis, aut precum ambitu, ſed meritis, & laboribus impetratur. Pugnandum ac vincendum eſt, ante triumphum & coronas. *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibiturus ſum?* Satne virium habetis, ut eamdem ſortem ſubeatis paſſionum & mortis, quam ego ſubiturus ſum? Hæc enim via eſt, qua Regni mei poſſeſſio, primæque in eo ſedes poſſunt impetrari. Obſervant eruditi Interpretes, calicis nomine in Scripturis ſignificari ſortem, quæ decernente ac moderante Deo cuique obtingit, ſive proſpera ſit, ſive adverſa: proſpera quidem Pſalm. 16. verſ. 6. *Dominus pars hæreditatis meæ, & calicis mei*, &c. Pſal. 22. verſ. 5. *Et calix meus inebrians quàm præclarus eſt!* Adverſa verò Pſal. 10. 7. *Pluet ſuper peccatores laqueos: ignis, & ſulphur, & ſpiritus procellarum, pars calicis eorum.* Pſalm. 115. 13. 14. 15. *Quid retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? Calicem ſalutaris accipiam, & nomen Domini invocabo. Vota mea Domino reddam coram omni populo ejus: pretioſa in conſpectu Domini mors ſanctorum ejus.* Iſaiæ 51. 17. *Elevare, elevare: conſurge Ieruſalem, quæ bibiſti de manu Domini calicem iræ ejus: uſque ad fundum calicis ſoporis bibiſti, & potaſti uſque ad feces.* Jeremiæ 26. 15. *Quia ſic dicit Dominus exercituum Deus Iſrael: Sume calicem vini furoris hujus de manu mea, & propinabis de illo cunctis gentibus, ad quas ego mittam te*, &c. Matth. 26. 39. *Pater mi, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte.* Metaphoram ſumptam notant vel ab antiquo more, quo damnatis ad mortem porrigi ſolebat poculum veneno plenum, ut eo epoto extinguerentur: vel à more conviviorum, ubi patres-familias vel honoratiſſimus quiſquis convivio præſidebat, bibendi leges ferebat, & præſcribebat, quantùm quiſque biberet, & quomodo temperatum: quæ leges moleſtæ erant convivis, & iis liberari, magnæ gratiæ loco ducebatur. Unde illud Horatii:

Prout cuique libido eſt, Lib. 1. Sat. 6.
Siccat inæquales calices conviva, ſolutus
Legibus inſanis.

Hinc nomen *calicis* ad pœnam ſignificandam tranſlatum & uſurpatum eſt apud profanos & ſacros Scriptores. Nonnulli Codices Græci, & Syriaca Verſio, & Arabica, & Perſica, & Euangelium ſecundùm Hebræos, hoc loco habent poſt hæc verba, *Poteſtis bibere calicem quem ego bibiturus ſum?* Et baptiſmate, quo ego baptizor, baptizari? Verùm melioris notæ Codices hanc ſententiam non habent, à Vulgata noſtra Verſione Latina abeſt, nec eam agnoſcunt SS. Hilarius, Ambroſius, Hieronymus, nec ipſis antiquior Origenes Tom. 16. in Matthæum, ubi cùm illam ex S. Marco citet, argumento eſt, in Codices nonnullos Græcos irrepſiſſe, ex margine translatum in Textum ab imperitis librariis; cùm nota marginalis ex Marci 10. capite accepta eſſet, ubi ſic loquitur Chriſtus verſ. 38. *Poteſtis bibere calicem, quem ego bibo: aut baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari?* Baptiſmi porrò nomine idem ſignificat, quod nomine calicis, paſſionem ſcilicet ac mortem, metaphorica locutione, qua res adverſæ & calamitates in Scriptura Sacra ſæpè comparantur gurgitibus aquarum, quibus veluti ſubmerguntur, qui vexantur. Duas martyrium ſignificationes comprehendit, quarum altera *calix ſalutaris* appellatur, alia autem *baptiſma*: & quatenùs labores aliquis ſuſtinet, calix eſt ab eo ebibitus, qui illata ſibi

omnia

S. Jo. Chryſ. hom. 66. in Matt.

pſ. 8. verſ. 1. 2. & 3. Origen. Tom. 16. in Matth. Edit. Huetii.

» omnia perfert, dolores suscipit ac veluti haurit, eosque
» nec repellit, nec ejicit, vel evomit: Baptisma autem
» est, quatenùs remissionem peccatorum adipiscitur
» qui mala sustinet, ut exponit Origenes. Suum autem
S.Jo.Chrys. hom.66, » baptisma Christus vocat, ut magnam orbi futuram ex-
» piationem per passionem suam significet.

XIV. *Dicunt ei: Possumus.* Parati sumus tecùm mori. Non intelligebant, quod se posse tam confidenter affirmabant. Id pollicebantur non tam ex fiducia
Auctor oper. imperf. in Matt. suæ fortitudinis, quàm ex ignorantia suæ fragilitatis; sicut enim bellum dulce inexpertis videtur, ita & martyrium.

XV. *Ait illis: Calicem quidem meum bibetis: sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo.* Martyrii gratiam & coronam ipsis promittit. Idque impletum est, cùm Jacobus gladio cæsus est jussu Herodis: Joannes autem ejus frater propter martyrium missus est Romæ in ferventis olei dolium, & in Pathmos insulam relegatus, ubi multas calamitates passus est: unde bibit calicem confessionis, quamvis sanguinem reverà non fuderit. Certè Policrates Ephesiorum Episcopus in Epistola ad Victorem Romanum Episcopum, cujus fragmentum refert Eusebius, Joannem Apostolum *Doctorem & Martyrem* appellat. *Calicem quidem meum bibetis*, patiemini pro fide & confessione nominis mei: *Sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis*; quatenùs homo sum. Rogatus enim à muliere quasi homo, ut
» ad dexteram vel ad sinistram filios ejus sedere pateretur; quia illa quasi hominem rogaverat, & Dominus
» quasi tantummodò homo, de sua passione respondit:
S.Ambr. lib. 5. de fide, c.6. *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum?* Itaque quia secundùm carnem de passione sui corporis loquebatur, *demonstrare voluit, quòd secundùm carnem quidem subeundæ passionis nobis exemplum ac similitudinem derelinqueret, secundùm humanam autem conditionem non sedis supernæ consortia donaret. Hoc est enim quod dixit*, Non est meum, *sicut alibi*, Mea doctrina non est mea: *quia quæ divina sunt, non sunt carnis eloquia.* Vel, *non est meum dare vobis*: Quamquam enim meæ sit potestatis & officii sedes & præmia in cœlesti Regno dare; non est tamen meum dare vobis, quia petitis, aut quia cognati mei estis: non est meum dare vobis qui nondum meruistis, sed quibus paratum est à Patre meo, propter merita conferendum: Non enim coronabitur, nisi qui legitimè certaverit. *Non est enim acceptio personarum apud*
S.Hieron. in hunc locum. *Deum: sed quicumque talem se præbuerit, ut Regno cœlorum dignus fiat, hic accipiet, quod non personæ, sed vitæ paratum est. Si itaque tales estis qui consequamini Regnum cœlorum, quod Pater meus triumphantibus & victoribus præparavit, vos quoque accipietis illud.*

His igitur verbis, *Non est meum dare vobis*, non significat Christus, ad se non pertinere cœlestium distributionem præmiorum, imò potiùs sui esse officii, suæque potestatis hos præ illis in primariis Regni sui sedibus collocare; non tamen immeritos, sed à Patre prædestinatos, ut per merita primas in Regno cœlorum obtineant. Quemadmodum ergo Patri non de-
Joan. 5. 22. rogat, cùm ait: *Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio*: ita nec sibi aliquid derogat,
Luc. 22. 29. cùm dicit: *Non est meum dare vobis, sed quibus paratum est à Patre meo:* siquidem aliàs Regnum cœleste se illis daturum pollicetur: *Ego*, inquit, *dispono vobis, sicut disposuit mihi Pater meus Regnum, ut edatis & bibatis super mensam meam in Regno meo, & sedeatis super thronos judicantes duodecim Tribus Israel.* Et rursus ait: *Ego ad Patrem vado, & quodcumque ab eo petieritis in nomine meo, hoc faciam.* Sa-
Joan. 14. 12. & 13. crilegum itaque est asserere, quòd Filius dare non possit, quod Pater dare potest; & quòd non possit facere, quicquid Pater in nomine ejus fuerit obse-
S. Amb. lib. 5. de fide, c. 5. cratus. Non ergo dixit, *Quibus paratum est à Patre meo*, ut tantum modò à Patre poscatur; nam omnia quæcumque à Patre fuerint postulata, se donare memoravit. Quod paratum est à Patre, & à Filio qui Dominus ac Rex est gloriæ, paratum est: quia ipse & Pater unum sunt. In Trinitate enim quod de singulis dicitur, omnium est, propter inseparabilem operationem unius ejusdemque substantiæ. Cùm igitur ait, *Sed quibus paratum est à Patre meo*; cùm Patre intelligi voluit parare sedes gloriæ, quibus vellet. *Non est meum dare*, secundùm formam servi: *Non est humanæ potestatis hoc dare, per quod Deus æqualis est Patri.* Non est meum dare; *id est, non humana potestate ista do.*, sed quibus paratum est à Patre meo: *sed jam tu intellige, quia si omnia quæ habet Pater, mea sunt, & hoc utique meum est, & cum Patre ista paravi.*

S.Aug. lib.1. de Trin.c.11.

XVI. *Et audientes decem indignati sunt de duobus fratribus*, æmulatione carnali, qualis inter aulicos Principum hujus mundi fervere solet. Nec mirum cùm nondùm in eos Spiritus Sanctus descendisset, cujus virtute à terrenis illis cupiditatibus purgati sunt. *Jesus autem vocavit eos ad se*, ut eos saluberrimis documentis sanaret, suæque humilitatis exemplo ad modestiam revocaret. Et ait: *Scitis, quia Principes gentium dominantur eorum: & qui majores sunt, potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister: & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus.* Ab affectando Regni cœlestis seu Ecclesiæ principatu Discipulos suos Christus deterret, proposito discrimine sæcularis principatus & dominationis, qualem Gentium Deum ignorantium Reges exercebant, & Ecclesiastici Regiminis, cui Apostoli & eorum successores Episcopi destinati erant. Sæcularia imperia ambitiosiùs apperi mirum non est, ut quæ ad imperantium utilitates, fastum, ac voluptates converti soleant. Qui autem in Regno meo excellendi desiderio tenentur, illi sciant, sibi majus quàm cæteris onus ministerii ac servitutis incumbere; non propria, sed eorum quibus præsunt, commoda quærere; se ipsos pro eorum animabus & salute devovere, ac lubenter impendere debere. Hinc S.Paulus ait: *Non quæro quæ vestra sunt, sed* 2.Cor.12.14. *vos. Nec enim debent filii parentibus thesaurizare, sed parentes filiis. Ego autem libentissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris.*

S. Jo. Chrys. hom.66.

XVII. *Sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.* Qualis Rex, tales sint qui præfecturus primarias in Regno gerunt. Exemplum igitur meum imitari vos oportet. Ego enim Rex & Dominus omnium, non veni in hunc Mundum, ut hominum satellitio & ministerio utar ad splendorem & pompam, non ut meis rationibus serviam, non ut opes & delicias consecter, non ut subditos pro gloria & magnitudine mea tuenda morti exponam, ut sæculi Reges solent: sed ut hominum saluti & utilitati serviam, laboribus, peregrinationibus, prædicatione, miraculis, ipsa sanguinis mei effusione ac vitæ oblatione serviam, ipsam ut pretium redemptionis tradendo *pro multis*, sive pro omnibus, qui simul multi sunt. 2. Corinth.5. 14. & 15. *Si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt, & pro omnibus mortuus est Christus, ut & qui vivunt, jam non sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.* Et 1. ad Timot. 11. 6. *Unus enim Deus, unus & mediator Dei & hominum homo Christus Jesus, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Maluit tamen hìc *pro multis*, quàm pro omnibus, sanguinem suum effundendum in redemptionem dicere, ut mortis ac redemptionis suæ fructum in multos redundaturum significaret, qui in ipsum crediturì erant, non Judæos solùm, sed & Gentiles. Unde infra cap. 26. sanguis Christi dicitur effundendus *pro multis in remissionem peccatorum.* Et Joannis 11. 52. Jesus *moriturus dicitur pro Gente, & non tantùm pro Gente, sed ut filios Dei, qui erant dispersi, congregaret in unum.* Et ad Hebræos 9. 8. *Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata.* Quod Isajæ 53. 11. & 12. prædictum est: *In scientia sua justificabit ipse justus servus meus multos, & iniquitates eorum ipse portabit.... Et ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogavit.*

S.Hieron. in hunc locum.

gavit. In hunc sensum S. Hieronymus: *Non dixit, animam suam redemptionem dare pro omnibus, sed pro multis; id est, pro his qui credere voluerint.*

XVIII. *Et egredientibus illis ab Iericò, secuta est eum turba multa.* Jesum cum Discipulis suis Jericho exeuntem, magna populi frequentia secuta est. *Et ecce duo cæci sedentes secus viam, audierunt, quia Iesus transiret: & clamaverunt dicentes, Miserere nostri, Fili David.* Una & eadem Historia est, quam & S. Marcus cap. 10. & S. Lucas cap. 18. commemorant. Unum enim miraculum à tribus Euangelistis narrari, ex circumstantiis compertum est. Quia porrò duorum illorum cæcorum alter erat altero notior, unius tantùm meminerunt duo posteriores Euangelistæ, cujus & nomen appellat S. Marcus *Bartimæum, filium Timæi.* Ait quidem S. Lucas, miraculum istud factum esse, cùm Christus appropinquaret Jericho; alii Euangelistæ, cum Jericho exiisset. Sed tamen nulla inter illos discordia est, nulla miraculi diversitas. Ut enim Viri Eruditi observant, To *appropinquare* non semper motum ad locum, sed sæpè distantiam tantùm significat; ut Lucæ 19. 29. *Cùm appropinquasset Bethphage & Bethaniam*: & tamen Bethaniam jam transierat. Sensus ergo est: Cùm Jesus non procul distaret ab oppido Jericho, *Cæcus quidam sedebat secus viam mendicans. Et cùm audiret turbam prætereuntem, interrogabat, quid hoc esset. Dixerunt autem ei, quòd Iesus Nazarenus transiret. Et clamavit, dicens: Iesu fili David, miserere mei.*

S. Aug. lib. 2. de consensu euang. c. 56.

Luc. 18. 35.

XIX. *Turba autem increpabat eos, ut tacerent*, quia vel putabant, eos stipem tantùm rogasse mendicorum instar cæterorum, vel eorum clamorem Jesu nihil respondenti molestum fuisse. *At illi magis clamabant, dicentes, Domine miserere nostri, Fili David.* Clamabant fortiùs, ut supra turbæ strepitum à Jesu exaudirentur; ac geminato clamore, invictæ fidei & ardentis desiderii specimen præbente. *Miserere nostri, Fili David*, tu qui Davidi promissus es, ex semine David secundùm carnem nasciturus, verus Messias, mundique Salvator. *Et stetit Iesus, & vocavit eos*, seu *vocari præcepit*, ut SS. Marcus & Lucas referunt. *Et ait: Quid vultis, ut faciam vobis?* Non ignorans interrogat, sed ut supplicantium fides manifesta fieret, evidensque ac fructuosum esset miraculum. *Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi nostri.* Quod præstare, Dei proprium opus est. Genes. 20. 19. *Aperuitque oculos ejus Deus.* 4. Regum 6. 17. *Cumque* orasset Elisæus, ait: *Domine, aperi oculos hujus, ut videat. Et aperuit Dominus oculos pueri, & vidit.* Psal. 145. *Dominus illuminat cæcos.* Isaiæ 34. *Deus ipse veniet, & salvabit vos: tunc aperientur oculi cæcorum.* Jesum itaque Messiam & Deum agnoscunt, qui ipsum supplices orant, ut eorum oculos aperiat. *Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum.* Tetigit ut homo, sanavit ut Deus. *Præstat enim Artifex, quod natura non dederat; aut certè quod debilitas tulerat, Misericordia donat:* (inquit S. Hieronymus.) *Et confestim viderunt.* Natura enim paulatim, Deus momento producit opus. Statim itaque ac vivifica Christi manu tacti sunt, visum recepere, *& secuti sunt eum*: ut gratum animum erga benefactorem suum testarentur, ejusque potentiam prædicarent.

Marc. 10. 49.

Luc. 18. 40. S. Io. Chrys. hom. 67. in Matt.

S. Hieron. in hunc locum.

Sensus Moralis.

S. Gregor. M. hom. 19. S. Aug. serm. 87.

I. SImile *est Regnum cœlorum homini patri familias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam*, &c. Pater familias Deus Optimus Maximus, vineam habet, universalem scilicet Ecclesiam, quæ ab Abel justo usque ad ultimum electum, qui in fine mundi nasciturus est, quot sanctos protulit, quasi tot palmites misit. Exiit Deus primo mane, & per creationem, & per Incarnationem Filii sui, & omnes homines, maximè verò Fideles, vocavit ad laborem in vinea sua exercendum, justitiæ scilicet Christianæ opera. Singulis autem horis diei, id est, singulis vitæ hujus mortalis ætatibus, vocantur & conducuntur ad laborem. Tamquam prima hora vocati, qui recentes ab utero matris incipiunt esse Christiani; quasi tertia pueri, quasi sexta juvenes, quasi nona vergentes in senium, quasi undecima omninò decrepiti; unum tamen vitæ æternæ denarium omnes accepturi. *Exiit primo mane conducere operarios in vineam suam.* Ad erudiendam Dominus plebem suam, quasi ad excolendam vineam suam, nullo tempore destitit operarios mittere; quia & priùs per Patres, & postmodum per Legis Doctores & Prophetas, ad extremum verò per Apostolos, dum plebis suæ mores excoluit, quasi per operarios in vineæ cultura laboravit. Operator ergo mane, hora tertia, sexta, & nona, antiquus ille Hebraicus populus designatur, qui in electis suis ab ipso mundi exordio, dum recta fide Deum studuit colere, quasi non destitit in vineæ cultura laborare: Ad undecimam verò Gentiles vocantur, quibus & dicit: *Quid hic statis tota die otiosi?* Qui enim transacto tam longo mundi tempore, pro vita sua laborare neglexerant, quasi tota die otiosi stabant: *Nemo*, inquiunt, *nos conduxit.* Nullus vitæ vias nobis prædicavit. Nullus quippè ad eos Patriarcha, nullus Propheta venerat.

S. Greg. M. ib.

Simile est Regnum cœlorum homini patri familias, qui exiit primo mane conducere operarios in vineam suam. Colimus Deum, & colit nos Deus. Sed non sic Deum colimus, ut nos eum meliorem colendo faciamus: Colimus enim eum adorando, non arando. *Ille autem colit nos tamquam agricola agrum. Quod ergo nos ille colit, meliores nos reddit; quia & agricola agrum colendo facit meliorem: & ipsum fructum in nobis quærit, ut eum colamus. Cultura ipsius est in nos, quòd non cessat verbo suo exstirpare semina mala de cordibus nostris, aperire cor nostrum tamquam aratro sermonis, plantare semina præceptorum, expectare fructum pietatis. Cùm enim istam culturam in cor nostrum sic acceperimus, ut eum bene colamus, non existimus ingrati agricolæ nostro, sed fructum reddimus, quo gaudeat. Et fructus noster non illum ditiorem facit, sed nos beatiores.*

S. Aug. serm. 87. alias 19. de Verb. Dom.

II. *Quid hic statis tota die otiosi? Dicunt ei, Quia nemo nos conduxit.* Cùm arguantur otiositatis ipsi quoque, quos nemo conduxit: qui jam conducti sunt, si otiosi inventi fuerint, quid merentur? *Fides quippè sine operibus mortua est.* Ergo *dum tempus habemus, operemur bonum..... Venit nox, quando nemo potest operari.* Tempus breve est, quo laborare in vinea Domini possumus: æterna merces, quam speramus. *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis.* Post hanc vitam *Tempus non erit amplius* operandi & merendi, sed in æternum quiescendi & gaudendi, vel sine fine patiendi. Caveamus, ne servi inutiles simus, Otiosa vita, damnationis æternæ causa. Homo lege creationis; peccator lege pœnitentiæ; Christianus lege redemptionis & adoptionis suæ ad laborandum pro salute sua tenetur. Vocat nos Deus ad vineam suam colendam omni hora, in pueritia, in juventute, in ætate virili, in senectute. Nisi nos gratia sua vocaret atque præveniret, salutem nostram operari non possemus. Priùs agit in nobis sine nobis, ut subsequente consensu nostro, bonum quod agimus, agat nobiscum. Voluntas quam gratia Dei non prævenit, lumen non habet, sed errat in tenebris, ambages dubiarum ingressa viarum; ardorem non habet, nisi ut in vitia præceps omnimoda mobilitate ruat; vires non habet, nisi ut in vulnera vulnere surgat. Omnis enim mali ex se capax, ad omne bonum impotens est, nisi adjuvetur ab omnipotenti bono. *Ite & vos in vineam meam.* Nisi Christus nos quærat, vocet, conducat, applicet ad opus, aut in otio torpescemus, aut opera tenebrarum faciemus; vanitatis causa, non æternitatis, non salutis æternæ, non Dei intuitu laborantes. *Sine me* (inquit) *nihil potestis facere.* Nihil possumus in negotio salutis nostræ, nisi per Christum, *creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus.*

S. Bern. ser. 2. "De purific. "B. Mariæ "Virgin. Gal. 6. 10. Ioan. 9. 4.

S. Augustin.

S. Prosp.

Joan 15. 5. Ephes. 2. 10.

III. *Cùm*

III. *Cùm sero autem factum esset, dicit Dominus vineæ procuratori suo: Voca operarios, & redde illis mercedem, incipiens à novissimis usque ad primos. Cùm venissent ergo qui circa undecimam horam venerant, acceperunt singulos denarios.* Immensa Dei bonitas vult, nostra esse merita, quæ sunt ipsius dona. Unus denarius, vita scilicet æterna, omnibus qui in ejus vinea laboraverint, in fine vitæ persolvitur, simul omnibus beatæ resurrectionis merces confertur. *Erimus in illa mercede omnes æquales, tanquam primi novissimi, & novissimi primi: quia denarius ille vita æterna est, & in vita æterna omnes æquales erunt. Quamvis enim meritorum diversitate fulgebat, alius magis, alius minùs: quod tamen ad vitam æternam attinet, æqualis erit omnibus. Non enim alteri erit longius, alteri brevius, quod pariter sempiternum est: quod non habet finem, nec tibi habebit, nec mihi. Alio modo ibi erit castitas conjugalis, alio modo ibi erit integritas virginalis: alio modo ibi erit fructus boni operis, alio modo corona passionis. Illud alio modo, illud alio modo: tamen quantùm pertinet ad vivere æternum, nec ille plus vivet illo, nec ille plus illo. Pariter enim sine fine vivunt, cùm in suis quisque claritatibus vivat: & ille denarius vita æterna est. Non murmuret ergo, qui post multum tempus accepit, contra eum qui post modicum tempus accepit. Illi redditur, illi donatur; utrinsque tamen una res donatur.* Cavendum " tamen, ne ideò quisque differat venire ad vineam, & " in ea laborare, quia securus est, quoniam quando- " cumque venerit, ipsum denarium accepturus est. Se- " curus est quidem, quòd ipse denarius illi promittitur, " sed differre non jubetur. Numquid enim & illi qui " sunt ad vineam conducti, quando ad illos exibat pa- " ter-familias, ut conduceret quos invenit hora tertia, " & conduxit, dixerunt: Non imus nisi hora sexta? " aut quos invenit hora sexta, dixerunt: Non imus nisi " hora nona? aut quos nona invenit, dixerunt: Non " imus nisi undecima? Omnibus enim tantumdem daturus est: quare nos ampliùs fatigamur? " *Quid ille daturus sit, & quid facturus sit, penes ipsum consilium est; tu quando vocaris, veni.* Merces enim " cunctis æqualis promittitur: sed de ipsa hora operandi " magna quæstio est. Si enim illi, verbi gratia, qui vo- " cati sunt hora sexta, in hac ætate corporis constituti, " ubi juveniles anni fervent, sicut ipsa hora sexta fervet; " si dicerent illi juvenes vocati, Expecta, audivimus " enim in Euangelio, quia omnes unam mercedem ac- " cepturi sunt: cùm senes facti fuerimus, hora undecima " veniemus, tantumdem accepturi, quare laboraturi? " Responderetur eis: *Laborare non vis, qui utrum vivas* " *usque ad senectam, nescis? Sexta hora vocaris, veni. Pater-familias tibi quidem etiam undecima venienti denarium promisit; sed utrum vivas usque ad septimam, nemo tibi promisit. Non dico usque ad undecimam, sed usque ad septimam. Quare ergo differs vocantem te, certus de mercede, incertus de die? Vide, ne forte quod ille tibi daturus est promittendo, tu tibi auferas differendo.* Si hoc rectè dicitur de infantibus, tamquam ad horam primam pertinentibus; si rectè dicitur de pueris, tanquam ad horam tertiam pertinentibus; si rectè dicitur de juvenibus, tanquam in horæ sextæ flagrantia constitutis: quantò magis rectè de decrepitis dicitur, Ecce jam hora undecima est, & adhuc stas, venire piget es? An fortè non exiit ad te vocandum pater-familias? Si non exiit, quid est quod loquimur? Nempè nos servi de familia ipsius sumus, conducere operarios missi sumus. Quid ergo stas? *Finisti annorum numerum, festina ad denarium.* Æternæ salutis causa tota die, & usque ad vesperam, id est, toto vitæ tempore, & usque ad mortem laborandum est, nusquam quiescendum, nusquam otio indulgendum. Quidni laboremus, cùm Christus toto vitæ suæ mortalis decursu, & ad mortem usque crucis, nostri causa laboraverit? Momentum quidem temporis sufficit ad promerendam vitam æternam, si peccator animo sincero ad Deum conversus fuerit, peccatum oderit, Deum toto corde dilexerit; sed temerariæ præsumptionis reus est, qui in extremo momento divinam misericordiam sibi adfuturam pollicetur, quam toto vitæ tempore contempsit, cùm ad pœnitentiam vocaret, sinumque expanderet. Neque tamen peccator omnium horarum, in mortis articulo constitutus, ultimum illud momentum elabi sinat, sibique à dæmone præripi desperatione & diffidentia de bonitate & misericordia Dei. Nam qui vel hora undecima in vineam Domini venerunt, & in ea laboraverunt, eamdem mercedem accipiunt, si laboris brevitatem fervore charitatis compensaverint.

S. Augustin. ser. 57. alias 59. de Verbis Domini.

IV. *Venientes autem & primi arbitrati sunt, quòd plus essent accepturi: & acceperunt singulos denarios. Et accipientes, murmurabant adversùs patrem-familias, dicentes: Hi novissimi una hora fecerunt, & pares illos nobis fecisti, qui portavimus pondus diei & æstus. At ille respondens uni eorum, dixit: Amice, non facio tibi injuriam..... Tolle quod tuum est, & vade: Volo autem & huic novissimo dare sicut & tibi.* Non in laboris diuturnitate, non in propria justitia, sed in sola Dei misericordia fidendum est. De nostro minimè gloriandum, cùm nostrum nihil sit. Quid enim habemus, quod non acceperimus? Non vocationis prioritas, non diuturnitas laboris, non austeritas vitæ, non difficultas aut splendor operum; sed charitas, humilitas, & fidelitas, quam Deus in cordibus per Spiritum-Sanctum secundùm consilium voluntatis suæ diffundit, divinæ liberalitatis mensura est. Christus dona sua singulis membris suis dividit, prout vult. Mensura quisque sua sit contentus: proprii doni, gratiæque quam accepit, fructus cum fœnore Deo offerat; aliis verò non invideat, se ex seipso nihil mereri certus, & de suo nihil habere præter mendacium & peccatum. *An non licet mihi, quod volo facere?* (inquit pater-familias.) *Recolamus illos operarios in vinea, qui tota die laboraverunt, & eos qui hora una* (inquit S. Augustinus:) *nempè causa diversa est impensi laboris, & tamen idem judicium in redditione mercedis. Numquid & hic audierunt murmurantes à patre-familias, nisi, Hoc volo? Ita quippè ejus erga alios fuit largitas, ut erga alios nulla esset iniquitas. Et isti quidem utrique in bonis sunt: Verùm tamen quantùm ad justitiam spectat & gratiam, potest & de reo qui liberatur, rectè dici reo qui damnatur,* Tolle quod " tuum est, & vade: huic autem volo *quod non debetur* " donare. An non licet mihi facere quod volo? An ocu- " lus tuus nequam est, quia ego bonus sum? *Hic ille si* " *dicat, Cur non & mihi? merito audiet,* O homo, tu quis " es, qui respondeas Deo? *Quem certè in uno vestrum benignissimum largitorem, in te exactorem justissimum, in nullo tamen cernis injustum. Cùm enim justus esset, etiamsi utrumque puniret: qui liberatur, habet, unde gratias agat; qui damnatur, non habet, quod reprehendat..... In hac re sicut justa est ira ejus, sicut magna est misericordia ejus, ita inscrutabilia judicia ejus.*

S. August. lib. de Dono Perseverantiæ, c. 8.

V. *Sic erunt novissimi primi, & primi novissimi: Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Qui segni & inerti animo in vinea Domini operantur, & negotium salutis suæ languenti charitate agunt, quamvis à pueritia vel juventute Deo se consecraverint, non solùm novissimi fiunt in Regno cœlorum, sed periculo damnationis æternæ se exponunt. Contra verò pœnitentes videmus, qui cùm juvenilibus annis in summa Dei oblivione vixerint, ac suis cupiditatibus abrepti, voluptatum illecebris allecti, in peccata ruerint præcipites; ad Deum tamen matura aut etiam inclinante in senium ætate conversi, tanto charitatis fervore ipsi serviunt, ut in ejus Regno primos gloriæ gradus mereantur & consequantur, præ illis qui jugum Domini ab adolescentia portaverunt. Ne igitur justus se extollat supra peccatores quantumvis obduratos; sed infra omnes Christiana humilitate se dejiciat; videat, ne cadat; teneat quod habet, ne alius coronam ejus accipiat; peccatorem illum, hominem illum nequissimæ & profligatissimæ vitæ, sinceræ pœnitentiæ conatibus, charitatis fervore, se sanctiorem fortè evasurum cogiter,

atque

atque in Regno Dei priorem. Sola humilitas impedire potest, ne primi fiant novissimi; aut divinam misericordiam & gratiam advocare & obtinere, qua novissimi fiant primi. *Parum est, ut illud quod in te est bonum agnoscas, quòd à Deo sit, nisi etiam inde non te extollas super illum qui nondum habet; qui fortasse cùm acceperit, transiet te. Quando enim erat Saulus Stephani lapidator, quàm multi erant Christiani, quorum erat ille persecutor? Tamen quando conversus est, omnes qui se præcesserant, superavit.*

S. August. enarr. in ps. 70. serm. 1.

Multi sunt vocati, pauci verò electi. Non vocatione, non justitia temporali, sed una perseverantia, quæ Dei donum est omninò gratuitum, innotescunt electi: *Qui* enim *perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Paulus quidem Apostolus fideles omnes complecti videtur sanctorum, electorum, & prædestinatorum nomine. Nimirùm quia latent homines qui verè sint electi, piè sentiendum est omnes esse, qui fidei & pietatis speciem præ se ferunt, & imagini filii Dei se conformes exhibere student. Unde S. Augustinus: *Appellamus ergo eos & electos Christi discipulos, & Dei filios, quia sic appellandi sunt, quos regeneratos piè vivere cernimus; sed tunc verè sunt quod appellantur, si manserint in eo propter quod sic appellantur. Si autem perseverantiam non habent, id est, in eo quod cœperunt esse, non manent, non verè appellantur, quod appellantur, & non sunt: apud eum enim hoc non sunt, cui notum est quod futuri sunt, id est, ex bonis mali.* Paucitas electorum, præ ingenti numero reproborum, salutarem nobis timorem incutiat, cùm nesciamus, an amore, an odio digni simus.

S. August. lib. de corrept. & grat. c. 9.

VI. *Ecce ascendimus Ierosolymam, & Filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum, & Scribis, & condemnabunt eum morte*, &c. Veris tantùm Christi discipulis datum est nosse mysterium, virtutem, ac fructum Crucis Christi; ideò Christus Jerosolymam ascendens, assumpsit duodecim Discipulos secretò, & cùm illis de Passione sua, & præcipuis ejus circumstantiis, necnon de sua Resurrectione collocutus est. Narravit autem adeò nitidè, quomodo tradendus esset primùm Principibus Sacerdotum & Scribis, deinde gentibus, *ad illudendum, & flagellandum, & crucifigendum*, ut ejus sermo historia magis quàm Prophetia videretur. Passionem suam ac mortem non præscivit solùm, sed ardentissimè desideravit: *Baptismo* (inquit) *habeo baptizari, & quomodo coarctor, usque dum perficiatur?* De opprobriis suis, contumeliis, flagellis, cruce, ac morte, non tranquillo tantùm, sed læto animo cogitabat & loquebatur. Ascendamus & nos Jerosolymam cum Salvatore nostro, Passionis ejus, Crucis, mortis, ac Resurrectionis mysteria meditemur. Compatiamur & condoleamus, ut Apostoli, cùm peccata nostra causam fuisse constet, cur traditus sit, contumeliis affectus, crudelissimè flagellatus, morte damnatus, crucifixus. Christi contumelias honoribus sæculi, flagella deliciis ac voluptatibus, crucem bonis omnibus perituris præponamus. Spes resurrectionis, quam nobis à mortuis tertia die resurgens dedit, nos in adversis consoletur, & ad damna quæque, orbitates, ægritudines, contumelias, persecutiones, tormenta, mortem ipsam, si opus fuerit, pro ejus nomine ac gloria forti animo tolerandam, accendat & confirmet. *Deponentes omne pondus, & circumstans nos peccatum, per patientiam curramus ad propositum nobis certamen: aspicientes in auctorem fidei & consummatorem Iesum, qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet. Recogitate enim eum, qui talem sustinuit à peccatoribus adversùm semetipsum contradictionem, ut ne fatigemini, animis vestris deficientes. Nondum enim usque ad sanguinem restitistis, adversùs peccatum repugnantes: & obliti estis consolationis, quæ vobis tamquam filiis loquitur, dicens: Fili mi, noli negligere disciplinam Domini, neque fatigeris dum ab eo argueris. Quem enim diligit Dominus, castigat: flagellat autem omnem filium, quem recipit. In disciplina perseverate. Tamquam filiis vobis offert se Deus: quis enim filius, quem non corripit pater? Quod si extra disciplinam estis, cujus participes facti sunt omnes, ergo adulteri, & non filii estis.*

Luc. 12. 50.

Hebr. 12. 1. 2. 3.

VII. *Tunc accessit ad eum Mater filiorum Zebedæi cum filiis suis, adorans & petens aliquid ab eo. Qui dicit ei, Quid vis? Ait illi, Dic ut sedeant hi duo filii mei, unus ad dexteram tuam, & unus ad sinistram, in Regno tuo.* Ambitiosi se humiliant specie tenus, ut ad honores irrepant; ad occursum majoris cujusque decrescunt, ut extollantur: *Fœnerando servitium, mercatur imperium.* Ambitionis vilitatem duo illi Apostoli Jacobus & Joannes non ignorarunt, qui primas in Christi Regno sedes petituri, tempus illud observarunt, quo Christus assumpsit duodecim Discipulos secretò; immò seorsim à reliquis Discipulis Christum Dominum convenerunt. Cur honorem ac dignitates petituri, solitudinem quærunt, fugiunt arbitros & testes? *Cùm humano more id facerent, coram omnibus erubescentes dicere, seorsum ab aliis Discipulis Christum convenientes, interrogaverunt. Præcesserunt enim, ut remotis arbitris occultiùs loquerentur.* Vides quàm indecora sit ambitio, quæ coram testibus erubescit. Et ne in recessu quidem & solitudine ambitiosum desiderium aperire ausi sunt, sed matrem præmiserunt, quæ pro ipsis Christo supplicaret: *Pudore victi, matris patrocinium assumpserunt.* Quin etiam ipsa mater accedens erubuit postulare, quod pro filiis ambitiosiùs optabat: & fortè penitùs obmutuisset, nisi ad loquendum excitaretur à Christo interrogante, *Quid vis?* Ambitio *mater hypocrysis, latebras amat & tenebras, lucis impatiens est. Ambitio spurcum vitium in immo jacet: videt tamen omne sublime, sed videri ipsa refugit. Nec mirum; optato namque necesse est careat, nisi caveat arbitros. Quò enim gloria plus affectatur, eò minùs apprehenditur, ubi deprehenditur affectari. Quid denique tam inglorium, quàm gloriæ cupidum deprehendi?* Duplex est ambitio; una nuda & impudens, quæ palam Ecclesiasticas dignitates & sacra ministeria petit & affectat. Talis fuit Thebulis ambitio, qui Ecclesiæ integritatem hæresi sua violavit, propterea quòd *in petitione Episcopatus repulsam tulerat.* Talis ambitio Valentini, de quo Tertullianus lib. adversùs Valentinianos, cap. 9. *Speraverat Episcopatum Valentinus, quia & ingenio poterat, & eloquio; sed alium ex Martyrii prærogativa loci potitum indignatus, de Ecclesia authenticæ Regulæ abrupit (ut solent animi pro prioratu exciti, præsumptione ultionis accendi) ad expugnandam conversus veritatem.* Talis ambitio Diotrephis, de quo S. Joann. epist. 3. vers. 9. *Scripsissem forsitan Ecclesiæ; sed is qui amat primatum gerere in eis, Diotrephes, non recipit nos*, &c. Alia est ambitio sobria, & quodammodo oculata, ut loquitur S. Bernardus, moliens saltem cautè, etsi non castè. Si valet proficere, clam negotia sua curat: Sin verò, manet in se, & pudoris umbram non deserit. Equidem talis etsi Deum nondùm metuit ad salutem, pro ingenita tamen verecundia honestatem interim retinet, quòd homines reveretur, & publicum erubescit. Talis erat ambitio filiorum Zebedæi. Ideò Christus interrogat, quid velint, non ignorans certè, sed *Ut respondere compulsi, ulcus aperiant, quod sanare Christus intendebat.* Ulcus sanè periculosum ambitio, sic appellata, quòd *concupiscentia apud animum ambiente, nascatur ad gloriæ votum. Grande scilicet votum, quod non natura, nec veritas, sed vitiosa animi passio concupiscentia commendavit.*

S. Joann. Chrysost. hom. 66. in Matt.

S. Bern. epist. 126. ad Episc. Aquitaniæ.

Hegesippus apud Euseb. lib. 4. hist. Eccles. c. 21.

S. Joann. Chrys.

Tertull. lib. de habitu muliebri, c. 9.

VIII. *Respondens autem Iesus, dixit: Nescitis, quid petatis.* Nesciunt, quid petunt, qui Ecclesiasticas dignitates & ministeria sive beneficia ob honorem, opes, & commoda temporalia quærunt, non ob opus sanctum ac laborem suscipiunt. Nesciunt, quid petunt parentes, qui filios suos Ecclesiastico statui destinant, non curantes, an sint à Deo vocati. Nesciunt, quid petunt, qui hæreditate sanctuarium Dei possidere, sive jure cognationis obtinere conantur. De Christo Propheticè scriptum est: *Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.* Cur non secundùm ordinem Aaron? Quia, ut ait S. Leo Ma-

S. Leo, ser. 2. in Anniv. Assumpt. suæ.

Magnus, *cùm hujus divini Sacerdotii sacramentum ad humanas pervenit functiones, non per generationum tramitem curritur, nec quod caro & sanguis creavit, eligitur: sed cessante privilegio patrum, & familiarum ordine prætermisso, eos Rectores Ecclesia accipit, quos Spiritus-Sanctus præparavit; ut in populo adoptionis Dei, cujus universitas sacerdotalis atque regalis est, non prærogativa terrenæ originis obtineat unctionem, sed dignatio cœlestis gratiæ gignat Antistitem.* Nesciunt quid petunt, qui absque vocatione, & meritis, ad Ecclesiasticas Dignitates, Sacerdotia, & Ministeria, quærunt promoveri. De illis conqueritur Deus Osee 8. 4. *Ipsi regnaverunt, & non ex me: Principes extiterunt, & non cognovi.* Ex se namque, & non ex arbitrio summi Rectoris regnant, qui nullis fulti virtutibus, sed sua cupidine accensi, culmen reginiinis rapiunt potiùs, quàm assequuntur. Nullus magis dignus est Ecclesiasticis Dignitatibus, quàm qui se indignum censet: *Meriti prærogativa, est honoris repulsa.* Hinc S. Hieronymus de Nepotiano Sacerdotium recusante: *Quantò magis* (inquit) *repugnabat, tantò magis in se studia omnium concitabat; & merebatur negando, quod esse nolebat; eòque dignior erat, quò magis se clamabat indignum.* Cœlestis sponsus ter repetitis vocibus sponsam vocat, *Veni de Libano sponsa, veni de Libano, veni.* Cur non ad unicam sponsi vocem accurrit? Nimirùm quia ad coronam & imperium vocat: *Veni, coronaberis.* Prudenter venire metuit, quæ lapsus periculum non ignorat honoribus & dignitatibus annexum: *Mora hæc non est contumaciæ, sed cautelæ.* Imprudentem & cæcam ambitionem damnat illud sponsæ cœlestis exemplum. *Non expectantes vel semel vocari, ultro nobis ipsi honorem sumimus, vocationem vel prævenientes, vel arte procurantes.*

S. Greg. M. Pastor. p.2.c. 1.

Author. ser. sub Eusebii Emiss. nomine editorum serm. in laudem S. Max.

S. Hier. epist. 3. ad Heliod. can. 4.

Gilbert. Abb. in cant.

IX. *Potestis bibere calicem quem ego bibiturus sum? Dicunt ei: Possumus.* Illi Discipuli gloriam requirebant, qui volebant sedere unus ad dexteram ejus, & alter ad sinistram: *Attendebant quò, & non videbant quà: Dominus eos, ut ordinatè venirent ad patriam, revocavit ad viam. Excelsa est enim patria, humilis via. Patria est vita Christi, via est mors Christi: patria est mansio Christi, via est passio Christi. Qui recusat viam, quid quærit patriam? Denique & illis hoc respondit quærentibus altitudinem,* Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? *Ecce quà venitur ad celsitudinem quam desideratis. Calicem quippè commemorabat humilitatis atque passionis.* Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? ..... *Dominus non illis sedes invidit, sed convallem priùs plorationis ostendit, quasi diceret: Illuc vultis venire, ubi sum ego? Venite quà ego. Quid est, Venite quà ego? Per humilitatem. Ego de sublimi descendi, & humiliatus ascendo: Vos in terra inveni, & ante vultis volare quàm pasci; priùs nutrimini, educamini, ferte nidum. Quid enim ait? Quomodo illos revocavit ad humilitatem, jam quærentes altitudinem?* Potestis bibere calicem, quem ego bibiturus sum? *Et illi, etiam in hoc superbi,* Possumus. *Quomodo Petrus,* Tecum usque ad mortem. Fortis vir, donec femina *diceret,* Et iste cum illis erat. *Sic & isti,* Possumus. *Et ille,* Calicem quidem meum bibetis, sedere autem ad dexteram meam vel ad sinistram, non est meum dare vobis. *Non est meum dare superbis. Modò quibus loquor, superbi estis: ideò dixi, Non est meum dare vobis. Sed fortè dicerent, Erimus humiles. Non ergo eritis vos. Ego,* Vobis, *dixi. Non dixi, Non daba humilibus: sed, Non dabo superbis. Qui autem ex superbo fit humilis, non erit qui erat.*

S. Augustin. tract. 28. in Jo. n. 5.

Calicem quidem meum bibetis. *Duo sunt Martyrii genera, unum in mente, aliud in mente simul & actione. Itaque esse Martyres possumus, etiamsi nullo percutientium ferro trucidemur. Mori quippe à persequente, Martyrium in aperto opere est: ferre verò contumelias, odientes diligere, Martyrium est in occulta cogitatione.* Jacobus & Joannes, non uterque per Martyrium occubuit, & tamen quòd uterque calicem biberet, audivit. *Et nos igitur sine ferro esse possumus Martyres, si patientiam veraciter in animo custodimus:*

S. Greg. M. hom. 35. in Evang.

Si, non dico primas sedes, sed locum aliquem in Regno cœlorum habere volumus, via humilitatis & crucis ineunda est, quam Christus monstravit, aperuit, calcavit. *Quis non velit ire ad exaltationem? Omnes delectat celsitudo, sed humilitas gradus est. Quid tendis pedem ultra te? Cadere vis, non ascendere: A gradu incipe, & ascendisti.*

S. Augustin. serm. 96. alias de divers. 47.

X. *Sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis; sed quibus paratum est à Patre meo.* Non impotentiam suam, sed justitiam his verbis significat. Quod ut clarius fiat, exemplo rem ante oculos ponamus. Ad editorem munerum atque certaminis, quò multi atque præclari athletæ confluant, duos quosdam ipsi præcipua familiaritate conjunctos accessisse fingamus, qui amicitia Principis freti, postulare audeant, ut victores ipsi præconio declarati coronentur: quibus ille respondeat, Non est meum id dare, sed virtutem quibus labore ac sudore præparatum est. An illum impotentem esse dicemus? Nequaquam, sed justitiam ejus admirabimur, & quoniam non personam, sed respicit, laudabimus. Ita Christum dixisse intelligamus: *Sedere autem ad dexteram meam vel sinistram, non est meum dare vobis; sed quibus paratum est à Patre meo.* Discipulos hortabatur, in gratia Dei primùm, deinde in laboribus propriis omnem salutem & gloriæ spem reponere: ideò dixit, *Quibus paratum est.* Nam si alii præstantiores videbuntur, si excellentiora quàm vos opera facturi sunt, quomodo illis præponemini? An quia mei Discipuli estis? Nisi igitur primis sedibus dignos vos exhibueritis, bibendo calicem passionis & humilitatis meæ, frustra speratis vos ad illas provehendos.

S. Joan. Chrys. hom. 66.

XI. *Et audientes decem, indignati sunt de duobus fratribus.* Ambitio radix æmulationis & murmurationis. Hinc aliorum peccata majori sæpè peccato ab iis damnantur, qui spirituales videri volunt, cùm tamen carnales sint, ut Apostolus ait: *Cùm sit inter vos zelus & contentio, nonne carnales estis, & secundum hominem ambulatis?* Apostoli adhuc carnales erant, nondum in viros spirituales per adventum Sancti Spiritus immutati: *Jesus autem vocavit eos ad se,* ut eorum tumorem sanaret doctrina & exemplo humilitatis suæ, & ait

1. Cor. 3. 3.

XII. *Scitis, quia Principes gentium dominantur eorum: & qui majores sunt, potestatem exercent in eos. Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit minister vester; & qui voluerit inter vos primus esse, erit vester servus: sicut Filius hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.* Ecclesiastica potestas tota in humilitate fundatur, charitati tota consecratur. Pastores Ecclesiæ à fastu sæcularium Principum, & imperioso agendi modo alieni esse debent, Christi charitatem & mansuetudinem imitari, subditorum servos per Jesum se exhibere, non dominos: *Non dominantes in clero, sed forma facti gregis ex animo.* Se totos gregi devovere, labores suos, tempus, bona, vitam ipsam, si necesse sit, gregis utilitati consecrare: Christi paupertatem, humilitatem, zelum pro animarum salute imitari. *In domo justi viventis ex fide, & adhuc ab illa civitate cœlesti peregrinantis, etiam qui imperant, serviunt eis, quibus videntur imperare. Neque enim dominandi cupiditate imperant, sed officio consulendi; nec principandi superbia, sed providendi misericordia.* Christus Apostolis suis Ecclesiastici Regiminis formam ac modum præscribens, eorum successores docet; Ecclesiæque regimen dominationem non esse demonstrat, sed ministerium ac servitutem. *Planum est, Apostolis interdicitur dominatus. Ergo & tibi usurpare aude, aut dominans Apostolatum, aut Apostolicus dominatum. Planè ab alterutro prohiberis. Si utrumque similiter habere voles, perdes utrumque. Alioquin non te illorum exceptum numero putes, de quibus queritur Deus:* Ipsi regnaverunt, & non ex me. *Jam si regnare sine Deo juvat, habes gloriam, sed non apud Deum.* Se Christi ministrum, se fidelium servum

1. Pet. 5. 3.

S. Augustin. lib. 19. de Civit. Dei, c. 14. S. Bern. lib. 2. de consider. c. 6.

vum profitebatur Apoſtolus; non de principatu, ſed
1.Cor.11.13. de humiliationibus, opprobriis & periculis gloriabatur. *Miniſtri Chriſti ſunt: (ut minus ſapiens dico) plus ego. In laboribus plurimis, in carceribus abundantius, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter.*
S.Bern. ibid. O præclarum miniſterium! Quo non id glorioſius Principatu? *Si gloriari oportet, forma tibi ſanctorum præfigitur. Apoſtolorum proponitur gloria: parvane tibi videtur? Quis mihi tribuat ſimilem fieri in gloria*
Pſ.138. *ſanctorum? Clamat Propheta*: Mihi autem nimis
» honorificati ſunt amici tui Deus, nimis confortatus
» eſt principatus eorum. *Clamat Apoſtolus*: Mihi au-
2.Cor.10. » tem abſit gloriari, niſi in Cruce Domini noſtri Jeſu
» Chriſti. *Hoc glorieris, opto, ſemper optimo genere gloriæ, quod Apoſtoli, quod Prophetæ delegere ſibi, relinquere tibi. Agnoſce hæreditatem tuam in Chriſti Cruce,*
S.Bern. hom. 2. ſuper Miſſus eſt. *in laboribus plurimis*. Erubeſce, ſuperbe cinis; Deus ſe humiliat, & tu te exaltas? *Deus ſe hominibus ſubdit, & tu dominari geſtiens hominibus, tuo te præponis auctori? Vtinam mihi aliquando tale aliquid cogitanti Deus reſpondere dignetur, quod & ſuo increpando reſpondit Apoſtolo*: Vade poſt me ſatana, quia non ſapis ea, quæ Dei ſunt. *Quoties enim hominibus præeſſe*
Matt.15. *deſidero, toties Deum meum præire contendo, & tunc verè non ſapio ea quæ Dei ſunt.*

XIII. *Et egredientibus illis ab Iericho, ſecuta eſt eum turba multa: & ecce duo cæci ſedentes ſecus viam, audierunt, quia Ieſus tranſiret: & clamaverunt, dicentes: Domine, miſerere noſtri, fili David.* De una cæcitate cordis nemo penè conqueritur, vix ab ea petit aliquis liberari. Illorum deploranda magis cæcitas, qui interiorem illam cæcitatem minimè cognoſcunt, immò ſe maximè perſpicaces putant. *Clauſi*
S.Auguſtin. Serm.88 alias 18. de Verbis Dom. c. 10. 11.& 12. *ſunt oculi cordis, tranſit Ieſus, ut clamemus. Quid eſt, tranſit Ieſus? Agit temporalia Ieſus, agit tranſitoria Ieſus.* Attendite & videte, quanta ejus geſta tranſierint.
» Natus eſt de Virgine Maria, numquid ſemper naſci-
» tur? Infans lactatus eſt, numquid ſemper ſugit?
» Per ætates cucurrit uſque ad juventutem, numquid
» ſemper corporaliter creſcit? Ipſa etiam quæ fecit mi-
» racula tranſierunt, leguntur, & creduntur. Quia
» enim talia ſcripta ſunt, ut legi poſſent, tranſibant, cum
» fierent. Poſtremò, ne in multis moremur, crucifi-
» xus eſt: numquid ſemper pendet in cruce? Sepultus
» eſt, reſurrexit, aſcendit in cœlum: jam non mori-
» tur, & mors illi ultra non dominabitur: & divinitas
» ejus ſemper manet, & immortalitas jam corporis ejus
» numquam deficiet. Sed tamen illa omnia quæ tem-
» poraliter ab eo geſta ſunt, tranſierunt; & legenda
» ſcripta ſunt, & credenda prædicantur. In illis ergo
» omnibus tranſiit Jeſus. Duo cæci juxta viam, duo
» populi ad quos ſanandos venit, unus Judæorum, alius
» Gentium. *Dominus tranſibat, cæci clamabant. Quid*
» *eſt, tranſibat? Tranſitoria opera faciebat. Secundùm hæc opera fides noſtra ædificatur. Credimus enim in Filium Dei, non tantùm, quia Verbum Dei eſt, per quem facta ſunt omnia: ſi enim ſemper in forma Dei manens æqualis Deo, non ſemetipſum exinaniret formam ſervi accipiens; nec ſentirent cæci, ut poſſent clamare. Sed cùm operaretur tranſitoria, id eſt, humiliaret ſe, factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis, clamaverunt duo cæci*, Miſerere noſtri, fili David. *Quia & hoc ipſum quòd Dominus & Creator David, etiam filius David eſſe voluit, in tempore hoc egit, tranſiens hoc fecit.*

Et clamaverunt, dicentes: Domine miſerere
S.Auguſtin. Ibid. noſtri. *Quid eſt clamare ad Chriſtum, niſi gratiæ Chriſti congruere bonis operibus? Quis eſt qui clamat ad Chriſtum, ut pellatur interior cæcitas tranſeunte Chriſto, id eſt, diſpenſante nobis temporalia ſacramenta, quibus admoveatur ad æterna capienda? Quis eſt qui clamat ad Chriſtum? Qui contemnit mundum, clamat ad Chriſtum. Qui ſpernit ſæculi voluptates, clamat ad Chriſtum. Qui dicit non lingua, ſed vita*, Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo, *clamat ad Chriſtum. Qui diſpergit, & dat pauperibus, ut juſtitia ejus maneat in ſæculum ſæculi, clamat ad Chriſtum.*

XIV. *Turba autem increpabat eos, ut tacerent. At illi magis clamabant, dicentes: Miſerere noſtri, fili David.* Turba quæ cum Domino erat, compeſcebat clamorem quærentium ſanitatem. *Bonos Chriſtianos, verè ſtudioſos, volentes facere præcepta Dei, quæ*
S. Auguſt. ibid.c.14. *in Euangelio ſcripta ſunt, Chriſtiani mali & tepidi prohibent. Turba ipſa quæ cum Domino eſt, prohibet clamantes, id eſt, prohibet benè operantes, ne perſeverando ſanentur. Clament illi, non deficiant, neque ducantur quaſi auctoritate turbarum; nec eos qui priores Chriſtiani facti ſunt, malè viventes, & bonis operibus invidentes imitentur. Non dicant, Quomodo iſti vivunt tam multi, ſic vivamus. Quare non potiùs quomodo dicit Euangelium? Quare vis vivere ſecundùm increpationem turbæ prohibentis, & non ſecundùm veſtigia Domini tranſeuntis? Inſultabunt, vituperabunt, revocabunt: Tu clama, quò uſque pervenias ad aures Ieſu. Nam qui perſeveraverint in faciendo talia, qualia præcepit Chriſtus, & non attenderint turbas prohibentes, neque magni penderint, quòd Chriſtum videntur ſequi, id eſt, quòd Chriſtiani appellantur; ſed plus amaverint lucem quam Chriſtus eſt redditurus, quàm timuerint ſtrepitum prohibentium: nullo modo ſeparabuntur, & ſtabit Ieſus, & ſanabit eos. Quomodo enim ſanantur oculi noſtri? Quomodo per fidem ſentimus Chriſtum tranſeuntem temporali diſpenſatione, ſic intelligamus Chriſtum ſtantem incommutabili æternitate. Ibi enim ſanatur oculus, quando intelligitur Chriſti Divinitas.*

XV. *At illi magis clamabant, dicentes: Domine, miſerere noſtri, fili David.* Quò plura ſunt impedimenta converſionis & bonæ voluntatis, eò magis augendus eſt fervor orationis. Cujus aſſiduitate per Chriſti gratiam omnes cuntradictiones ceſſabunt, ut tranquillè Deo ſerviatur. Cum quiſque “ Chriſtianus cœperit benè vivere, fervere bonis “ operibus, Mundumque contemnere; in ipſa novi- “ tate operum ſuorum patitur reprehenſores & con- “ tradictores frigidos Chriſtianos. *Si tamen perſeve-* “ *raverit*, & eos ſuperaverit perdurando, & non de- “ fecerit à bonis operibus, iidem ipſi jam obſequen- “ tur, qui ante prohibebant. Tamdiu enim corri- “ piunt, & perturbant, & vetant, quandiu ſibi cedi “ poſſe præſumunt. Si autem victi fuerint perſeveran- “ tia proficientium, convertunt ſe, & dicere incipiunt: “ Magnus homo, ſanctus homo, felix cui Deus conceſ- “ ſit. Honorant, gratulantur, benedicunt, laudant: “ quomodo illa turba quæ cum Domino erat, ipſa pro- “ hibebat, ne cæci clamarent: ſed poſt quàm illi ita cla- “ maverunt, ut mererentur audiri, & impetrare miſeri- “ cordiam Domini, ipſa turba rurſum dicit, *Vocat vos* “Marc.10. *Ieſus*. Jam & hortatores fiunt, qui paulò ante corri- “ piebant, ut tacerent. “

XVI. *Et ſtetit Ieſus, & vocavit eos, & ait: Quid vultis faciam vobis? Dicunt illi: Domine, ut aperiantur oculi noſtri.* Chriſtus orantes ad ſe trahit & conſolatur. Aſcendit oratio, & deſcendit miſeratio. Excitat Deus deſideria noſtra, ut nos præparet ad recipienda dona ſua. Voluntatem noſtram non explorat, niſi quam ipſe præparavit, ut illi obediat. Noſtrum conſenſum expectat, ſed quem ipſe per gratiam ſuam formavit in nobis. Prima gratia eſt aperrio oculorum cordis, ad morbum noſtrum miſeriamque cognoſcendam, ad implorandum auxilium cœleſtis medici & liberatoris. Cæci dumtaxat viſum corporis poſtulant: ſed jam illuminari incipiunt, qui lumen animæ à Deo rogant, qui cæcitatem ſuam oderunt, qui ejus curationem ferventi oratione poſtulant. *Domine, ut aperiantur oculi noſtri.* Cæci à Domino non aurum, ſed lucem quærunt: *Quia etſi habere cæcus*
S.Greg.M. hom. 2. in Euang. *quodlibet poteſt, ſine luce videre non poteſt, quod habet. Imitemur eos, quos & corpore & mente illuminatos à Chriſto videmus. Non falſas divitias, non terrena dona, non fugitivos honores à Domino, ſed lucem quæramus: nec lucem quæ loco clauditur, quæ tempore finitur, quæ noctium interruptione variatur, quæ à nobis communis cum pecoribus cernitur: ſed lucem quæramus, quam videre cum ſolis Angelis poſſumus, quam*

nec

nec initium inchoat, nec finis angustat. Ad quam profectò lucem via fides est. Vnde rectè & illuminando cæco protinùs respondetur: Respice, fides tua te salvum fecit.

XVII. *Misertus autem eorum Iesus, tetigit oculos eorum. Et confestim viderunt, & secuti sunt eum.* Dei miseratio, amor ejus est erga peccatorem; amor Dei fons gratiæ: gratia, operatio omnipotentis Dei; hujus operationis effectus, videre quæ agenda sunt, & facere, Deum cognoscere, & amare; credere in Deum, & secundùm fidem operari; oculos aperire, & conjicere in Christum; ejus vitam & præcepta intueri; illum tandem sequi & imitari. *Videt & sequitur, qui bonum quod intelligit, operatur. Videt autem & non sequitur, qui bonum quidem intelligit, sed bona operari contemnit. Si ergo cæcitatem jam nostræ peregrinationis agnoscimus: si credendo in Redemptoris Mysterium juxta viam sedemus: si exorando quotidie ab Auctore nostro lucem petimus: si eamdem lucem jam per intellectum videndo, illuminati post cæcitatem sumus; Iesum quem mente cernimus, opere sequamur. Aspiciamus, quà graditur, & ejus vestigia imitando teneamus. Iesum etenim sequitur, qui imitatur ..... Qui ergo in Christum jam credidit, sed adhuc avaritiæ lucra sectatur, in superbia honoris extollitur, invidiæ facibus inardescit, libidinis se immunditia polluit, prospera quæ in mundo sunt, concupiscit; Iesum in quem credidit, sequi contemnit. Diverso quippè itinere ambulat, si gaudia delectationesque appetit, cui Dux suus viam amaritudinis ostendit.*

S. Greg. M. lib.

CAPUT XXI.

Sensus Litteralis.

I. ET *cùm appropinquassent Ierosolymis, & venissent Bethphage ad Montem Oliveti: tunc Iesus misit duos discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod contra vos est, & statim invenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: solvite, & adducite mihi: & si quis vobis aliquid dixerit, dicite, quia Dominus his opus habet: & dimittet eos.* Id factum in confiniis Bethaniæ, Bethphage, & Jerosolymorum. Unde Marci 11. 1. scriptum est, *Cùm appropinquarent Ierosolymæ & Bethaniæ*, Lucæ 19. 29. *Cùm appropinquassent ad Bethphage & Bethaniam.* Cùm ergo in confiniis horum vicorum esset Jesus, atque in agrum Jerosolymis vicinum perveniisset, misit duos è discipulis suis, quorum nomina ignorare nos voluerunt Euangelistæ sancti; dicens eis: Ite in castellum è regione seu in conspectum situm: & statim invenietis asinam alligatam cum pullo, cui nemo adhuc insedit: solvite, mihique adducite. Et si quis vos interrogaverit, cur id faciatis, & cujus mandato: respondete, Dominus his opus habet. Non ait: Dominus noster, sed simpliciter *Dominus*, Rex scilicet universi, cujus & conditor est. Et statim herus, cujus hæc jumenta sunt, ea spontè mittet ad meos usus.

Marc. 11.

Luc. 19.

II. *Hoc autem totum factum est, ut adimpleretur quod dictum est per Prophetam dicentem: Dicite filiæ Sion, Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & super pullum filium subjugalis.* Hac pompa Christus Jerosolymam ingredi voluit, tum ut Regni sui naturam sic adumbraret, quod pacificum & humile est, & ab hujus sæculi Regum fastu maximè alienum: tum ut Prophetæ vaticinium in se impletum ostenderet, seque verum esse Messiam, Regem & Salvatorem Judæis à Deo promissum, & tam diu expectatum. Prophetam qui hìc citatur, quidam putant Isaiam esse, ut Nonnus in Paraphrasi S. Joannis, & S. Matthæi Æthiops Interpres. Nempè hæc habentur Isaiæ 62. 11. *Dicite filiæ Sion, Ecce Salvator tuus venit.* Ad quæ S. Matthæus ita videtur alludere, ut etiam è recentioribus nonnulli velint, verba quæ citat, ex parte saltem ex Isaia esse deprompta. Sed is unum Prophetam citat, non plures: *Ut adimpleretur, quod dictum est per Prophetam.* Quem esse Zachariam nemo negaverit, hæc apud illum legens: *Exulta satis filia Sion, jubila filia Ierusalem: Ecce Rex tuus veniet tibi justus & Salvator: ipse pauper, & ascendens super asinam, & super pullum filium asinæ.* Unde si non omnia, saltem quæ ad rem maximè erant, descripserunt SS. Euangelistæ Matthæus & Joannes, mutatis aliquot verbis, sed eodem sensu servato. His enim Zachariæ, *Exulta satis filia Sion, jubila filia Ierusalem*, respondent ista S. Matthæi, *Dicite filiæ Sion*; & hæc S. Joannis, *Noli timere filia Sion.* Nempè filia Sion sunt Jerosolymitani, qui viso Rege Christo, in quo uno salutis spes erat sita, cum lætitia & jubilo alii aliis dixerunt verba plena fiduciæ & gaudii. Quod porrò hìc supponit uterque Euangelista, Zachariam de Christo Jesu hæc prædixisse, locus ipse palam evincit, & quòd res ibi prædictas solus Christus impleverit, ut non immeritò exclamet S. Joannes Chrysostomus: *Interrogetur Iudæus, quisnam Regum asina vectus Ierosolymam intravit: Neminem profectò præter Christum dicere poterunt.* Sed & agi de Christo Jesu, patet ex iis, quæ sequuntur ibidem de pace per illum Regem restituenda, & ita ut curribus & equis & armis bellicis ampliùs non sit opus; & de imperio ejus à mari ad mare, atque ad extrema terrarum propagando; de captivis denique per sanguinem testamenti ab ipso liberandis. Frustrà igitur hunc locum ad Zorobabelem pertinere vult Grotius in Notis ad Zachariam, quem egregiè ac luculenter refellit Bochartus lib. 2. Hierozoici, cap. 17. Sed & à Theodoreto illud Grotii commentum Judaicum jampridem confutatum est. *Ego verò* (inquit) *Iudæorum stuporem admiror, qui impudentissimè hanc Prophetiam de Zorobabel interpretari conantur. Nam Zorobabel non totam Palæstinam tenuisse, sed solam Iudæam, ipsimet Iudæi confitentur: Propheta autem prædixit, eum qui pullo insedit, toti orbi imperaturum. Accidit, quòd Christum pullo usum fuisse novimus: Zorobabel verò id fecisse nemo ad hunc diem dixit ex his qui divina conscripserunt. Quod si Christus Dominus juxta Prophetiam pullo usus est, & imperium orbis terræ tenuit, & Deus verus esse creditur & prædicatur, delevitque Regnum Ephraim & Israel, de eo & hæc Propheta prædixit, & Prophetia sine dubitatione ad finem pervenit.*

S. Jo: Chrys. hom. 67.

Theod. in c. 9. Zach.

Zach 9.

Dicite filiæ Sion, civitati sive populo Jerusalem, supra montem Sion ædificatæ: *Ecce Rex tuus*, Messias tibi promissus, *venit tibi*, jam ad te missus à Deo est, & apud te versatur, ut tibi salutem impertiat. *Mansuetus*, non ferox, ut Reges gentium, sed benignus & facilis; non perdens peccatores, sed absolvens, levans, & recreans; non ultionem inimicis inferens, sed beneficentiam & misericordiam in ipsos exercens. Vox Hebraica apud Prophetam significat *pauperem*: Septuaginta interpretes *mansuetum* reddiderunt, affini significatione: pauperes enim spiritu & humiles, qualis Christus fuit, etiam mansueti esse solent. Mansuetudo porrò & humilitas charissimæ Christi virtutes fuerunt, quas præsertim homines docuit: *Discite* (inquit) *à me, quia mitis sum & humilis corde: & invenietis requiem animabus vestris. Iugum enim meum suave est, & onus meum leve.*

Sedens super asinam, & pullum filium subjugalis. Non est existimandum, Christum primò asinæ, deinde pullo insedisse: Non enim ejus majestate dignum videtur, ut tam breve iter duobus jumentis confecerit, & ex uno in alterum insiliverit, ut desultorii equites. Hìc igitur, agnoscenda est numeri enallage, qua pluribus indefinitè

S. Hieron. in c. 21. S. Matt.

Joan. 12. 15.

nitè tribuitur, quod illorum uni convenit, ut Genes.8. 4. *Requievitque arca super montes Armeniæ*, id est, super unum montium: Genes.19. 29. *Liberavit Loth de subversione urbium, in quibus habitaverat*, id est, in quarum una habitaverat: Genes. 23. 6. *In electis sepulchris nostris sepeli mortuum tuum*, id est, in uno sepulchrorum nostrorun, quodcumque eligere visum fuerit: Josue 7. 1. *Filii autem Israel prævaricati sunt mandatum, & usurpaverunt de anathemate*, id est, Israelitarum unus Achan: Matth. 26. 8. *Videntes autem discipuli indignati sunt*, id est, discipulorum unus Judas: Matth. 27. 44. *Idipsum autem & latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei*, id est, latronum unus. Ita hìc, sedens super asinam & pullum, id est, uni illorum insidens, scilicet pullo injugi & indomito.

III. *Euntes autem discipuli, fecerunt sicut præcepit illis Jesus. Et adduxerunt asinam & pullum: & imposuerunt super eos vestimenta sua*, ut commodiùs sederet, *& eum desuper sedere fecerunt*, scilicet super pullum. Marc. 11. *Et duxerunt pullum, & imponunt illi vestimenta sua, & super eum sedit*. Luc. 19. 34. *Et jactantes vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Jesum*. Joann. 12. 14. *Et invenit Jesus asellum, & sedit super eum, sicut scriptum est: Noli timere filia Sion, ecce Rex tuus venit sedens super pullum asinæ*. Non per se, sed per discipulos à se missos invenit. Marc. 11. 4. *Et abeuntes, invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio; & solvunt eum*. Syrus interpres hunc Matthæi locum ita reddit: *Et adduxerunt asinam & pullum, & posuerunt super pullum vestes suas, & equitavit super eum Jesus*.

IV. *Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alii autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via*. Joan.12.13. Plurimi è turba, quæ Jerosolymam venerat ad diem festum Paschæ, vestimenta suæ viæ ornandæ & lætitiæ expromendæ causa sternebant; cæsisque ramis olearum & palmarum, tentoriola quædam ex vestibus suis, ac ramis frondentibus construebant. Sic Regiam Christi Jesu potestatem honorarunt, more apud gentem recepto, ut ex 4. Regum 9. 13. constat, ubi de inauguratione Jehu Regis Israel: *Festinaverunt itaque, & unusquisque tollens pallium suum, posuerunt sub pedibus ejus, in similitudinem tribunalis, & cecinerunt tuba, atque dixerunt: Regnavit Jehu*. Joan.12.12. Addit S. Joannes, turbam accepisse *ramos palmarum*, & Christo Jesu obviam processisse. In signum publicæ lætitiæ id præstiterunt. Is ritus in Festo Tabernaculorum usurpatus, Septembri mense, ex præscripto legis, Levit. 23. 40. *Sumetisque vobis die primo fructus arboris pulcherrimæ, spatulasque palmarum, & ramos ligni densarum frondium, & salices de torrente, & lætabimini coram Domino Deo vestro*. Cùm autem Judæi certò persuasum haberent, festos dies non solùm Ægyptiaci exitus memoriam, sed & præsagium temporum Messiæ continere, ut vir eruditus observat, plebis illa pars, quæ miraculis ejus adducta hunc verum esse Messiam credebat, velut impleto præsagio, ritum gestationis ramorum usurpat. In nova dedicatione Templi sub Machabæis, eadem lætitiæ publicæ signa usurpata legimus. Exhibenda multò magis erant, cùm Templi Dominus triumphali pompa Jerosolymam ingressus est, cùm novum Templum, scilicet Ecclesia Christi, excitari ac dedicari ab ipso cœpit, primo longè augustiùs, secundùm Aggæi Vaticinium: *Veniet desideratus cunctis Gentibus, & implebo domum istam gloria, dicit Dominus exercituum. Magna erit gloria domus istius novissimæ plus quàm primæ*. Hoc etiam ritu adumbratum est, quod S. Joannes Apocal.7. 9. visum à se memorat: *Vidi turbam magnam, quam dinumerare nemo poterat ex omnibus gentibus & tribubus & populis & linguis stantes ante thronum, & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum: & clamabant voce magna, dicentes: Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, & Agno*. Agno Dei quem Joannes demonstravit, qui ab origine mundi occisus est, qui proximè immolandus erat pro totius mundi peccatis, vocibus festivis, hymnoque gratulatorio populus acclamat, & benè precatur.

1. Mach. 13. 51. & 1. Mach.10.7.

V. *Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna filio David: Benedictus qui venit in nomine Domini: Hosanna in altissimis*. Hosanna, vox Hebraica, significat, *Salva quæso*. Exultantium acclamatio est, ac Jesu tanquam vero Messiæ benè precantium, quasi dicerent: *Serva quæso Regem nostrum:* non dissimilis illi apud nos usitatæ: *Vivat Rex.* Sumpta est ex Psalmo 117. qui manifestè de adventu Salvatoris scriptus est, in quo inter cætera, hæc quoque legimus: *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris. Hæc dies quam fecit Dominus, exultemus & lætemur in ea*, Statimque subjungitur: *O Domine salvum me fac, o Domine bene prosperare: Benedictus qui venit in nomine Domini*. Hosanna filio David: Serva quæso filium David, prosperet Deus Regnum ejus. *Hosanna in altissimis* audiatur: Festis vocibus in honorem Messiæ editissima loca personent. *Hosanna filio David*: Salva nos quæso, Deus, per Messiam, quem salutis authorem in hunc mundum misisti. *Hosanna in altissimis;* tuo siquidem nomine venit, tuo decreto, & potestate visitans populum tuum *Oriens ex alto*, ut terrena jungat cœlestibus. Verbum Hebraicum *Hosanna* (sive ut nos loquimur media vocali litera elisa, *Hosanna*) sacri Euangelistæ servarunt, sicut in *Alleluja* & in *Amen*, & in plerisque factum videmus. Solus Lucas hoc verbum tacuit, sensum nihilominùs exprimens turbarum Jesu tanquam novo Regi & vero Messiæ acclamantium. Confer cum Marc. 11. 9. 10. *Et qui præibant, & qui sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna: Benedictus qui venit in nomine Domini: Benedictum quod venit regnum Patris nostri David: Hosanna in excelsis*. Luc. 19. 37. *Cœperunt omnes turbæ discipulorum gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus quas viderant virtutibus, dicentes: Benedictus qui venit Rex in nomine Domini, pax in cœlo, & gloria in excelsis*. Joann. 12. 13. *Acceperunt ramos palmarum, & processerunt obviam ei, & clamabant: Hosanna: Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Israel*.

S. Hier. in comment. & epist.145. ad Damasum.

VI. *Et cum intrasset Jerosolymam, commota est universa civitas, dicens: Quis est hic? Populi autem dicebant: Hic est Jesus Propheta a Nazareth Galilææ*. Jerosolymitani cives commoti sunt, admirati frequentiam, nescientes veritatem. Populi autem, non Jerosolymitani, sed advenæ, simplices & recti, dicebant: Hic est Jesus, quem hactenùs ut Prophetam agnovimus, nunc ut verum Regem & Messiam veneramur. Hic Propheta, de quo à Moyse scriptum est: *Prophetam de genere tuo & de fratribus tuis, sicut me, suscitabit tibi Dominus Deus tuus: Ipsum audies*. Deut.18.15. Dicitur autem *A Nazareth Galilææ*, quia ibi fuerat educatus.

VII. *Et intravit Jesus in Templum Dei, & ejiciebat omnes vendentes, & ementes in Templo; & mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit: & dicit eis: Scriptum est: Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum*. Regni sui in hominum animis novum specimen edit Jesus, cùm ædem paternam à profanis commerciis purgat, nulla vi externa fretus, sola virtute divina venerabilis: sui etiam regni ingenium ostendit, quòd Rex proclamatus, non ad Arcem Sion, non ad Domum Regiam, sed ad Templum adeat, potestatem suam & imperium eò tendere demonstrans, ut homines ad Deum adducat. *Et ejiciebat omnes vendentes & ementes in templo*, in atrio scilicet exteriori, in quo aut Gentes aut Judei immundi orabant. Ibi Sacerdotes emporium constituerant & tabernas, in quibus boves & oves, cæteraque sacrificiis necessaria vendebantur, tum ut offerentium commodis servirent, tum ut ipsi quæstum majorem

jorem facerent, certum pro concesso loco tributum exigentes, aut ipsi famulorum suorum opera vendentes. Ejecit autem illos vi adhibita, ut *Ioannis* 2. 15. facto quasi flagello de funiculis; quamvis non sit eadem, sed similis historia. Bis enim vendentes & ementes è Templo Christus ejecit: *Et mensas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit.* Numularios pariter in exterius atrium Templi Sacerdotes admiserant, qui mutuam sub cautione pecuniam inopibus darent. Sed quia Lege præceptum erat, ut nemo usuras acciperet, & prodesse non poterat pecunia fœnerata, quæ commodi nihil haberet, & interdum sortem perderet, ex numulariis collybistas fecerunt, qui pro usuris varias species accipiebant, & quod in nummo non licebat, in his rebus exigebant, quæ nummis coemuntur: quasi utrumque ad usuram non pertineat, & à Deo vetitum non sit, *Ezech.* 22. dicente: *Vsuram & superabundantiam non accipietis.* Mensas etiam habebant in Templo trapezitæ, ut pecunias permutarent, siclos aut hemisiclos Lege præscriptos, aut more pendi solitos Templo (*Exod.* 30. 15.) dantes pro aliis speciebus, & lucrum ex hujusmodi permutatione captantes: Vel etiam pecuniam in locis remotioribus pensitatam, Jerosolymis reddebant, ut viatores & molestia ferendæ pecuniæ, & amittendæ periculo levarent. Horum mensas Jesus evertit, necnon cathedras vendentium columbas, quas offerebant pauperes vice majorum victimarum, ut patet ex Lege, & ex *Luc.* 2. 24. *Et dicit eis*, graviter increpando, ut auctoritatem habens: *Scriptum est*, (Isajæ 56. 7. & Jeremiæ 7. 11.) *Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem fecistis illam speluncam latronum*. Domus mea, Templum Dei cultui & orationi consecratum est: Vos autem, quantum in vobis est, in speluncam latronum illud convertistis: *Latro enim est, & Templum Dei in latronum convertit specum, qui lucra de Religione sectatur: cultusque ejus non tam cultus Dei, quàm negotiationis occasio est.*

S. Jo: Chrys. hom. 66. 68. in Matth.

S. Hieron. comment. in hunc loc.

S. Hieron.

VIII. *Et accesserunt ad eum cæci & claudi in Templo, & sanavit eos.* Miraculis divinam suam auctoritatem probavit, ac Templum piis operibus sanctificavit, quod Sacerdotes & Pharisæi sordido & impio quæstu violaverant.

IX. *Videntes autem Principes Sacerdotum, & Scribæ mirabilia, quæ fecit, & pueros clamantes in Templo, & dicentes, Hosanna filio David; indignati sunt, & dixerunt ei: Audis, quid isti dicunt?* Plerique (inquit S. Hieronymus) arbitrantur, maximum esse signorum, quòd Lazarus suscitatus est, quòd cæcus ex utero lumen acceperit, quòd ad Jordanem vox audita sit Patris, quòd transfiguratus in monte gloriam ostenderit triumphantis: Mihi inter omnia signa quæ fecit, hoc videtur mirabilius, quòd unus homo, & illo tempore contemptibilis, & in tantum vilis, ut postea crucifigeretur, Scribis & Pharisæis contra se sævientibus, & videntibus lucra destrui sua, potuerit ad unius flagelli verbera tantam ejicere multitudinem, mensasque subvertere, & cathedras confringere; & alia facere, quæ infinitus non fecisset exercitus. *Igneum enim quiddam atque sydereum radiabat ex oculis ejus, & Divinitatis majestas lucebat in facie.* Cùmque manum non audeant injicere Sacerdotes, tamen opera calumniantur; & testimonium populi atque puerorum, qui clamabant, *Hosanna filio David*, vertunt in calumniam: quòd videlicet hoc non dicatur, nisi soli Filio Dei. Audis (inquiunt) quomodo isti tibi, ut Regi ac Messiæ acclamare etiam in Templo non cessant? Cur puerile ac vanum præconium non compescis? Cur silentium illis non imponis? Num te delectant inanes tituli? *Iesus autem dixit eis: Vtique numquam legistis, Quia ex ore infantium & lactentium perfecisti laudem?* Vultis, ut os claudam ætati parvulæ, cui Spiritus Sanctus aperuit, & jam olim aperiendum prænuntiavit per os Davidis prophetæ? *Ex ore infantium & lactentium*, ò Deus, laudem omnibus numeris perfectam expressisti. Quæ verba S. Joannes Chrysostomus ita edisserit: *Quamnam ob causam, aliis omissis miraculis, mortuorum resurrectione, leprosorum mundatione, dæmonum expulsione, nunc puerorum miraculi meminit? Quoniam illa quidem etiam ante facta sunt, etsi non sic. Suscitatus est enim mortuus sub Eliseo, & leprosus mundatus; & dæmon per Davidem expulsus est, quando Saul invadebatur à dæmone: Chorus autem infantium & lactentium nunc primùm locutus est. Ne ergo impudenter se gereret Iudæus, asserens, hæc de iis dicta esse, quæ sunt edita in veteri Lege, elegit signum quod tunc primùm & solum factum est. In aliis, etsi præter rationem, aliqua tamen suspecta habebant, qui sunt impudentes: hic autem nihil potuerunt dicere, cum ipsa per se nuda natura contenderet.*

S. Hieron. in hunc loc.

S. Jo: Chrys. in psl. 8.

Psal. 8.

X. *Et relictis illis, abiit foras extra Civitatem in Bethaniam, ibique mansit.* Vespere venit in Bethaniam, vicum quindecim stadiis Jerosolymis distantem, ibique pernoctavit, ut omnem affectati à se Regni terrestris suspicionem amoveret, quam fovere poterat urbs per se populosa, concursus frequentissimus ad Festum Paschæ, & nocturnum tempus hujusmodi conatibus opportunum. *Mane autem revertens in civitatem,* (Jerusalem) *esuriit. Et videns fici arborem unam secus viam, venit ad eam; & nihil invenit in ea, nisi folia tantum; & ait illi: Numquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et arefacta est continùo ficulnea.* Non finxit Jesus, nec ignoravit arborem illam fructus non ferre; sed humano more se gessit, fructus in ea quærens, quos polliceri videbatur, ut aliquid significaret. S. Marcus observat, *Tempus ficorum non fuisse.* Rationem reddere videtur, cur Christus ad istam arborem potiùs quàm ad aliquam aliam accesserit; quòd nempè in ea videret folia, atque inde spem ficuum. Verùm ea folia non erant præsentis veris; nam ea vix, aut ne vix, adhuc in rerum natura; sed aut erant anni præteriti, quæ hyemæ tota ficui adhæserant; aut erat hæc arbor de eo ficuum genere, quæ fructus pariter ac folia per biennium aut triennium appendentia habuerunt, antequam fructus ad maturitatem perducerētur. Habuisse ergo hæc arbor videtur folia, quæ ficus promitterent; aliæ non ita: quæ si omnes ejusdem fuissent generis, omnes pariter spem fructuum prudentibus hominibus fecissent. At cùm reliquis vento & hyeme excussa essent folia anni præteriti, præsentisque non essent producta, mense scilicet Martio, hæc sua retinuit, pro natura & genere suo, & æstate & hyeme. Itaque S. Marcus non strictè & solùm rationem reddit, cur Jesus in hac arbore ficus non invenerit; sed rationem reddit totius actionis, cur nempè in monte isto ficubus abundanti, unam tantùm viderit foliis ornatam, eamque è longinquo conspectam adierit, ab ea sola ficus expectans: *Non enim erat tempus* ordinarium *ficuum.* Quod si fuisset, à ficubus aliis undique circumstantibus decerpere potuisset; sed cùm non esset, ab ea sola erat expectatio, quæ de genere earum ficuum esse videbatur, quæ numquam foliis ac fructibus caruerunt. Produxit, verbi gratia, hujus generis ficus hac æstate fructus, qui hyeme tota ramis hæserant; produxit & alios æstate proxima, eæque & priores hyeme sequenti ramis etiam hæserunt; tertia æstate tertium fructum edidit, & primi anni fructus ad maturitatem decoxit: & sic in perpetuum: ita ut nullo tempore plurium annorum fructu vacua videretur. Minùs ergo mirum est, si ficus à Christo conspecta, quæ istius generis esse videbatur ipsa frondentium ramorum specie, ut duorum saltem annorum fructum promitteret, adeò autem spem fefellit, ut ne unam quidem ficum exhiberet, à Domino justam patiatur vindictam: emblema pœnæ Judæis infligendæ ob eorum spiritualem sterilitatem ac hypocrisim. *Arborem intelligimus Synagogam, & conciliabulum Iudæorum; juxta viam, quia non credebat in viam*, id est in Christum. *Venit ad eam, nihilque invenit in ea, nisi folia tantùm, promissionum strepitum, traditiones Pharisaicas, & jactationem Legis, & ornamenta verborum*

Marc. 11. 13.

Ligfoot in horis Hebr.

S. Hieron. in hunc loc.

absque

absque ullis fructibus veritatis.

Marc.11. XI. *Et videntes Discipuli* postridie mane, quomodo ficus arida facta esset à radicibus, *mirati sunt, dicentes: Quomodo continuò aruit?* Respondens autem Jesus, ait eis: *Amen dico vobis, si habueritis fidem*, illam præstantissimam, quam grano sinapis alibi comparavi; *& non hæsitaveritis*, diffidentia, operisque difficultate territi; vel, (quæ Græci textus vis est) *non adjudicaveritis*, id est, non discreveritis inter facile & difficile, certò confisi, non viribus vestris, aut sanctitate, sed Dei omnipotentia, & bonitate faciendum, quicquid ad ejus gloriam fieri expediet: *Non solùm de ficulnea facietis*, ipsam verbo arefacientes, ut ego arefeci: *Sed & si monti huic dixeritis, Tolle, & jacta te in mare, fiet*. Fidei omnipotentia supplex his verbis demonstratur. Frustra impii objiciunt, hujusmodi miraculum ab Apostolis patratum non fuisse. Non enim scriptis mandata sunt omnia, quæ edidere miracula. Sanè Gregorium illum Taumaturgum nuncupatum, Episcopum Neocæsareensem, Montem fidei suæ virtute transtulisse, Ecclesiasticæ antiquitatis monumenta testantur: quidni igitur id fecerint sancti Christi Apostoli, si opus fuit ad Dei gloriam, & fidei confirmationem? *Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis*. Non solùm miracula, sed & quævis alia ad Dei gloriam, Ecclesiæ ædificationem, vestram aliorumque salutem necessaria petieritis à Deo, *secundum voluntatem ejus*, in oratione, quam firma & viva fides formaverit, obtinebitis.

S.Joan.5.14.

XII. *Et cùm venisset in Templum, accesserunt ad eum docentem Principes Sacerdotum, & Seniores populi, dicentes: In qua potestate hæc facis? Et quis tibi dedit hanc potestatem?* Jesum publicè docentem in Templo adierunt summi Sacerdotes, Judices populi, ac Legisperiti, Synedrii seu Concilii magni legati, quod omnem sibi auctoritatem in rebus ad Religionem pertinentibus arrogabat. Adierunt autem Jesum, inito ante consilio, quomodo ei perniciem accersere possent, irritati ob traductam ac damnatam suam in Templo nundinationem, ut S. Marcus observat: *Quo audito*, (inquit)

Marc.11.18. Luc.19. *Principes Sacerdotum & Scribæ quærebant, quomodo eum perderent; timebant enim, quoniam universa turba admirabatur super doctrina ejus*. Interrogarunt autem: Quo jure, qua auctoritate publicè doces & euangelizas?

XIII. *Respondens Jesus, dixit eis: Interrogabo & ego vos unum sermonem; quem si dixeritis mihi, & ego vobis dicam, in qua potestate hæc facio*. Unam vobis quæstionem proponam, cui si responderitis quod res est, & ego vestræ quæstioni satisfaciam. *Baptismus Joannis unde erat? è cœlo, an ex hominibus?* Baptismi nomine totam Joannis prædicationem, & doctrinam intelligit, quemadmodum nomine Circumcisionis tota Lex Moysi intelligebatur. Qua auctoritate (inquit Christus) Joannes baptizabat, & pœnitentiæ baptismum prædicabat? An Dei, an hominum? A Deo missus erat, an ab hominibus? Vel temerè docendi & prædicandi munus usurpabat? Hanc quæstionem ita Christus proponit, ut manifestum fiat, justas ipsum causas habuisse ipsorum interrogationi non respondendi. Quomodo enim credidissent respondenti, quod res erat, se missum à Deo, & ejus nomine, auctoritate ac mandato docere & facere, quæcumque docebat & faciebat, qui Joanni non crediderant; quem tamen à Deo missum apertè diffiteri non audebant? Sua igitur vel sententia, vel silentio erant damnandi. *At illi cogitabant inter se* (apud se ratiocinabantur) *dicentes: Si dixerimus, E cœlo, dicet nobis: Quare ergo non credidistis illi?* tum in cæteris, tum præsertim in testimonio quod de me perhibuit, quem constanter Christum esse testatus est, dicens: *Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi?* Et cur ab ipso baptizati non estis? *Si autem dixerimus, Ex hominibus, timemus turbam,*

Galat.5.3.

Luc.20.6. quæ Joannis dignitatem & missionem evestigio vindicabit, nosque lapidabit: *Omnes enim habebant Joannem sicut Prophetam*. Confer cum Luc.20.6: *Si autem dixerimus, Ex hominibus, plebs universa lapidabit nos: certi sunt enim, Joannem prophetam esse*.

XIV. *Et respondentes Jesu, dixerunt, Nescimus*. Humilitatis verbo, quo nescire se dicerent, usi sunt ad insidias coaptandas. *Ait illis & ipse: Nec ego dico vobis, in qua potestate hæc facio*. Illi in eo quod nescire se responderant, mentiti sunt: consequens ergo erat juxta responsionem eorum Dominum quoque dicere, Nescio: sed mentiri Veritas non potest. Ait ergo, *Nec ego dico vobis*. Ex quo ostendit, & illos scire, sed respondere nolle; & se nosse, sed ideò non dicere, quia illi, quod sciunt, tacent. S. Hieron. in hunc loc.

XV. *Quid autem vobis videtur? Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit: Fili, vade hodie, operare in vinea mea. Ille autem respondens, ait: Nolo. Postea autem pœnitentia motus, abiit. Accedens autem ad alterum, dixit similiter. At ille respondens, ait: Eo, domine, & non ivit. Quis ex duobus fecit voluntatem Patris? Dicunt ei: Primus*. Quid sentitis de parabola quam subjicio? An adhuc ignorantiam prætexetis vos, qui clavem scientiæ vos habere gloriamini? Quis ex duobus illis filiis mandatum patris implevit? Responderunt, Primus: quia nempè solis verbis restiterat primùm patris imperio, re ipsa autem illi paruerat: alter verò verbis quidem paratum se exhibuerat ad obediendum patri, reipsa verò mandatum ejus spreverat.

Dicit illis Jesus: Amen dico vobis, quia publicani & meretrices præcedent vos in Regnum Dei. Viri avaritia & rapinis, feminæ luxuria infames, vobis exclusis, in Regnum Dei introducentur: sive, vobis qui religionis professione insignes videri affectatis, & justitiam verbis promittitis, duces sunt itineris ad Regnum cœlorum, pœnitentiæ ac virtutis semitam demonstrantes, quà gradiendum esset, ut ad illud perveniretis. Duo itaque Judæorum genera Christus hac parabola indigitat: Prior filius typus est plebis Judaicæ, & publicanorum ac peccatorum; qui etsi primò verbis & factis mandata Dei repulerint, postea tamen ad prædicationem Joannis & Christi resipuerunt: posterior filius typus est Scribarum & Pharisæorum, qui Legis observationem accuratissimam profitebantur, sed eam minimè servarunt, neque Joannem aut Christum, salutaribus præceptis monentem, audiverunt. Hunc esse parabolæ sensum, apparet ex ejus applicatione ad ipsos Pharisæos & Scribas: *Venit enim ad vos Joannes in via justitiæ*, incedens, sive, justitiæ viam vobis indicans prædicatione pœnitentiæ, & demonstratione Messiæ; id est, mei qui vera sum justitiæ via: *& non credidistis ei: publicani autem & meretrices crediderunt ei:* Mente scilicet operibusque fidei congruentibus pœnitentes, baptismum suscipientes; Christo, quem indicaverat, adhærentes; Regnum cœlorum, quod proximum prædicaverat, vi facta rapientes. *Vos autem videntes, nec pœnitentiam habuistis postea, ut crederetis ei*. Vos tam præclara sinceræ conversionis & pœnitentiæ videntes exempla, ea secuti non estis, sed obstinati mansistis in incredulitate. S.Hilar.c.11. in Matth.

XVI. *Aliam parabolam audite. Homo erat paterfamilias, qui plantavit vineam, & sepem circumdedit ei, & fodit in ea torcular, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregrè profectus est. Cùm autem tempus fructuum appropinquasset, misit servos suos ad agricolas, ut acciperent fructus ejus. Et agricolæ apprehensis servis ejus, alium cæciderunt, alium occiderunt, alium verò lapidaverunt. Iterum misit alios servos plures prioribus, & fecerunt illi similiter. Novissimè autem misit ad eos filium suum dicens: Verebuntur filium meum. Agricolæ autem videntes filium, dixerunt intra se: Hic est hæres, venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem ejus. Et apprehensum ejecerunt extra vineam, & occiderunt.*

Luc.20.6.

Hanc

Hanc parabolam hoc loco Sacerdotibus Christus proposuit, plebi verò *Luc.*20. id est, Sacerdotibus imprimis, sed circumfusa & audiente plebe. Pater-familias iste, Dei Patris typus est, qui mundum universum, maximè verò humanum genus, providentia sua regit, & bonitate fovet. Vinea, Judaici populi typus, de quo scriptum est Isaiæ vers.7. *Vinea Domini Sabaoth domus Israel est:* & Psalm.79. 9. *Vineam de Aegypto transtulisti, ejecisti Gentes, & plantasti eam.* Sepes vineæ circumdata, vel murus urbis, vel Angelorum custodia. Torcular, Altare holocaustorum sanguine, quasi musto, redundans: vel lex urgens & premens, ut unusquisque justitiæ fructum referat. Turris, arx Sion, aut Templum, de quo Micheæ 4. 8. *Et tu turris gregis nebulosa filiæ Sion.* Vel sepis, torcularis, & turris nominibus significat, se vineam necessariis omnibus instruxisse; ut meritò per Prophetam dixerit, *Quid ultra debui facere vineæ meæ, & non feci?* Sic porrò instructam & munitam vineam excolendam dedit Regibus, Sacerdotibus, Legis Doctoribus, Judicibus populi, ut unusquisque pro officio suo in ea laboraret: *Et peregrè profectus est*, non loci mutatione, qui nusquam abesse potest; sed quòd subtractis admirabilibus illis præsentiæ suæ signis, quæ olim exhibuerat, cùm per se populum regeret, se tanquam absentem gesserit, permisso regimine populi sui illorum arbitratui ac fidei. Sive, *Abire videtur à vinea, ut vinitoribus liberum operandi arbitrium relinquat:* (inquit S. Hieronymus.) Fructus, sunt opera justitiæ, cultus Dei, obedientia præceptis Legis. Et tempus quidem fructuum semper fuit; sed sic peculiariter vocatur, quo nulla potuit afferri excusatio, quominùs fructum ferrent. Servi ad agricolas missi, ut fructus vineæ exigerent, sunt Prophetæ, quos illi apprehensos vel cecidérunt, ut Jeremiam; vel occiderunt, ut Isaiam; vel lapidaverunt, ut Zachariam, quem interfecerunt inter Templum & Altare. *Iterum misit alios servos plures prioribus*, longanimitate sua certans cum illorum malitia, ut illos ad pœnitentiam adduceret. *Misi ad vos* (inquit Jerem. 7. 25.) *omnes servos meos Prophetas per diem consurgens diluculo:* sed frustra; similiter enim illos exceperunt. Quorum sortem Apostolus describit cap.11. Epistolæ ad Hebræos, vers. 36. *Alii verò ludibria & verbera experti, insuper & vincula & carceres, lapidati sunt, tentati sunt, in occisione gladii mortui sunt.* Quem verò novissimè ad eos misit filium suum, Jesus Christus est, Filius Dei unigenitus, filius non adoptione, ut justi quique homines, vel Angeli sancti, sed natura: non servus, ut Prophetæ, sed Dominus unus omnium cum Patre. Nam *Moyses quidem fidelis erat in tota domo ejus tamquam famulus, in testimonium eorum quæ dicenda erant: Christus verò tanquam filius in domo sua*, ut loquitur Apostolus. Hunc novissimè Deus misit ad Judæos, ut finem Legis & Prophetarum, dicens: *Verebuntur filium meum.* Ratio postulat, ut revereantur. Quibus verbis eorum officium magis indicat, quàm rei eventum. Apud S. Lucam habetur: *Mittam Filium meum dilectum: forsitan, cùm hunc viderint, verebuntur.* Quod verbum, *forsitan*, non de ignorantia venit: quid enim nesciat pater-familias, qui hoc loco, ut dixi, Deus Pater intelligitur? sed dubitationis verbum Deo tribuitur, ut humanæ jura libertatis illæsa servari significentur. *Agricolæ autem videntes filium*, cognoscentes ex Joannis testimonio, ex miraculis Jesu, ipsum esse Messiam & Filium Dei, sed invidia se ipsos excæcantes, dixerunt intra se: *Hic est hæres: venite, occidamus eum, & habebimus hæreditatem ejus*; vineam scilicet nobis locatam: liberum merumque nobis erit in populum Israel dominium, cùm nunc iste honorem nostrum, quæstumque prohibeat. Confer cum Joannis 11. 47. 48. & 49. ubi Pontifices & Pharisæi coacto Concilio dixisse referuntur: *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum, & venient Romani, & tollent nostrum locum & gentem. Unus autem ex ipsis, Caiphas nomine, cùm esset Pontifex anni illius, dixit eis: Vos nescitis quidquam, nec cogitatis, quia expedit vobis, ut unus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat.* Apprehensum igitur Christum Dei Filium *ejecerunt extra vineam*, id est, extra civitatem Jerusalem, *extra castra*, tanquam alienum à Regno Israel, adeòque populi communione indignum. Confer cum Apostolo, ad Hebræos cap.13. 12. 13. scribente: *Propter quod & Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes.*

S. Hieron. in hunc loc.

Isai. 5. 4.

Hebr. 3. 5. 6.

XVII. *Cùm ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis?* Interrogat eos Dominus, non quòd ignoret, quid responsuri sint, sed ut propria responsione damnentur. *Ajunt illi: Malos malè perdet: & vineam suam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructum temporibus suis.* Malos mala morte plectet, excidetque: (quod excidium Judæis per Titum Imp. Romanum illatum est) & cultum suum, verbum promissionis, Regnum Dei, ad Gentes transferet: vel, Ecclesiam suam ex reliquiis Israel & Gentibus congregatam, Apostolis & eorum successoribus excolendam & regendam tradet, qui fructum ipsi reddent statutis atque opportunis temporibus. Hæc verba, *Malos malè perdet*, &c. Sacerdotibus & Senioribus populi tribuit S. Matthæus: SS. verò Marcus & Lucas ipsi Christo tribuunt. Quo audito, ipsos respondisse S. Lucas observat: *Absit*: Tam infaustum nomen Deus à nobis avertat. Facilè autem conciliantur Euangelistæ, si Sacerdotes id primò respondisse dicamus, ut Matthæus narrat: deinde Christum eorum responsum approbasse, ita tamen, ut ipsis exitium illud inferendum significaret, quia Dei Filium, se ipsum nempè, qui illos alloquebatur, brevi erant occisuri. Christus verò Prophetæ testimonio id futurum confirmavit.

Marc.12.9.

Luc.21.16. S.Jo: Chrys. homil.69. in Matt.

XVIII. Dicit illis Jesus: *Numquam legistis in Scripturis: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli? A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris?* Psalmum citat, quem ipsi de Messiæ rebus scriptum intelligebant. Mutata porrò metaphora, confirmat, quod prædixit. Iidem enim sunt ædificantes, qui superiùs agricolarum nomine sunt designati; idem ædificium, quod vinea; idem lapis reprobatus, qui filius seu hæres occisus. Ædificantes igitur, hoc loco, sunt Sacerdotes ac Principes populi, qui docendo, regendoque Synagogam, Dei domum ædificabant. Quo sensu & Apostolus se, *Sapientem architectum* vocat: ipsum verò populum, *Dei agriculturam*, *Dei ædificationem*. Lapis quem reprobaverunt ac rejecerunt Sacerdotes & Pharisæi, ut ineptum & inutilem, Christus est: lapis dictus, & fundamentum cui spiritale Ecclesiæ ædificium totum innititur, & à quo stabilem firmitatem accipit: lapis qui duos Ecclesiæ parietes, Judaicum scilicet populum ac Gentilem, in se ipso indissolubili junctura connectit. Lapis ille à Sacerdotibus Judæorum, Pharisæis & Scribis reprobatus, *factus est in caput anguli:* spiritalis ædificii lapis præcipuus, & honoratissimus, Ecclesiæ caput & sustentaculum. Tam admirabilis rerum conversio non humana industria aut virtute, sed Dei potentia facta est. Hic est, de quo Isaiæ 28. 16. scriptum est: *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego mittam in fundamentis Sion lapidem, lapidem probatum, angulare, pretiosum.* De hoc S. Petrus confidenter scribit Epist.1. cap.2. 4. & seq. *Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum: & ipsi tanquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis, Sacerdotium sanctum, offerre spirituales hostias acceptabiles Deo per Jesum Christum: propter quod continet Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem summum, angularem, electum, pretiosum: & qui crediderit in eum, non confundetur. Vobis igitur honor credentibus; non credentibus autem, lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, & lapis*

Psal.117.

S. Hier. in c. 21. S. Matt.

1.Cor.3.10.

S. Hieron. in hunc loc.

Alex. Expos. in Euang.

offensionis, & petra scandali, his qui qui offendunt verbo, nec credunt, in quo & positi sunt.

XIX. *Ideò dico vobis: Quia auferetur à vobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum ejus.* Ideò quia hanc lapidem reprobastis, quia filium & hæredem patris-familias ad vos missum, mox ejicietis extra vineam, & occidetis, auferetur à vobis regnum Dei, apud vos ampliùs non regnabit Deus, non eritis ampliùs populus ejus; auferentur à vobis Scripturæ Sanctæ, notitia divinæ Legis, verbum Dei, doctrina Euangelii mei; auferentur (inquam) à vobis omnibus, tam à Sacerdotibus, Judicibus, Legisperitis, Pharisæis, ceu totius mali auctoribus, quàm à plebe pariter degenere & impia: *Et dabitur genti facienti fructus ejus*: ad Gentes transferetur gratuita Dei gratia vocandas, quæ fructus Regno Dei convenientes, fructus bonorum operum, fructus justitiæ, fructus Spiritus edant. Confer cum *Actuum* 13. 46. & *Rom.* 11. 25. & *seqq.*

S. Augustin. lib. 1. quæst. Euang. q. 30.

XX. *Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur: Super quem verò ceciderit, conteret eum.* Qui in lapidem istum impinget, cui Christus adhuc in terra ambulanti & viventi offensioni erit & scandalo, quod fit ab illis, qui in Christum non credunt, vel cùm in eum crediderint, deserunt, vel malè vivendo contemnunt, & injuriis afficiunt; *confringetur*, sive conquassabitur; id est, lapidi non nocebit, sed sibi ipsi gravissimum damnum inferet, instar vasis figuli supra grande saxum cadentis, vel ad illud illisi: non tamen omninò conteretur, quamdiù in hoc mundo vivit; reparari enim poterit per pœnitentiam ad salutem. *Super quem* verò pondere suo ex alto *ceciderit* lapis iste, super quem Christus toto pondere iræ suæ ac ultionis incubuerit, quod fiet, cùm veniet incredulis & impiis, omnibusque in peccato suo morientibus desuper in judicio cum pœna perditionis, *conteret eum*; tam funditùs peribit, quàm vas fragile, in quod saxum ingens ex loco sublimi devolvitur, ita ut nulla spes reparationis illi supersit. *Non enim resurgent impii in judicio, neque peccatores in consilio justorum*: non resurgent (inquam) ad gloriam, sed ad supplicium æternum: & erunt *tanquam pulvis, quem projicit ventus à facie terræ.* Psal.

XXI. *Et cùm audissent Principes Sacerdotum & Pharisæi Parabolas ejus, cognoverunt, quòd de ipsis diceret.* Parabolas illas ac minas sententiasque Christi contra se dirigi intelligebant; ideò in ipsum manus injicere meditabantur, ut eum occiderent: quod tamen nondum ausi sunt exequi popularis tumultus metu, quia plebs ipsum venerabatur ut Prophetam. *Et quærentes eum tenere, timuerunt turbam; quoniam sicut Prophetam eum habebant.*

Sensus Moralis.

I. ET *cùm appropinquassent Ierosolymis, & venissent Bethphage ad montem Oliveti, tunc Iesus misit duos Discipulos, dicens eis: Ite in castellum quod contra vos est, & statim invenietis asinam alligatam, & pullum cum ea: solvite, & adducite mihi, &c.* Ingressus triumphalis Christi in Hierosolymam, figura est Regni ejus in Ecclesia & in animis fidelium ac justorum. Ingreditur pompa humili, apparatu modesto, in urbem in qua post dies aliquot morte crucis afficiendus est. Morte scilicet sua regnabit, humiliatione vincet, cruce triumphabit de mundo, peccato, & diabolo. Asina alligata cum pullo, duplicis populi typi sunt; Judaici, jugo Legis assueti; & Gentilis, qui jugum illud non tulit. Ex utroque congregata est Ecclesia: ad utrumque Christus Apostolos suos misit, ut eos à jugo Legis, & à vinculis peccatorum solverent, tradita sibi ab ipso potestate ligandi atque solvendi super terram, eosque ad ipsum Dominum adducerent, triumpho gratiæ ejus servituros. S. Marcus pullum dixit ligatum ante januam, quia *Extra Christum quicumque est, foris est in via: qui autem in Christo est, foris non est.* In transitu, *addidit, ubi nullius certa possessio, non præsepe, non alimenta, non stabulum. Misera servitus, cui vagum jus est; plures enim Domino habet, qui unum non habet. Alieni alligant, ut possideant; iste solvit, ut teneat: vehementiora enim dona novit esse, quàm vincula.* Solvite, & adducite mihi. *Non poterat solvi, nisi jussu Domini: solvit eum manus apostolica: talis actus, talis vita, talis gratia. Esto talis, ut & tu possis ligatos solvere.* Discipuli verò cùm solverunt pullum, numquid suis verbis usi sunt? Minimè: sed dixerunt, sicut dixerat illis Jesus; ut agnoscas, quòd *Non suo sermone, sed Dei verbo; nec proprio, sed Christi nomine fidem populis infudere gentilibus, atque adversariæ potestates, quæ sibi nationum obsequia vindicabant, mandato cessere divino.* Sacerdotes quibus sacra illa solvendi animas & ad Christum adducendi provincia commissa est, Dei legem ac verbum accuratè & fideliter sequi debent, ejusque unius, non hominum judicia, in divina functione vereri. Spoliare se debent propriis vestimentis, temporalibus commodis & utilitatibus renuntiare, quæstum non arbitrari pietatem; quæ sua sunt, non quærere, sed quæ Christi sunt, omnia arbitrari ut stercora, ut animas Christo lucrifaciant, ad eumque ut Regem suum suscipiendum disponant: illarum tegere peccata inviolabili silentio; fragilitatem affectu compatiente, pudorem præveniente charitate, ut Christi jugum ferre assuescant. *Et imposuerunt super eos vestimenta sua, & eum desuper sedere fecerunt.* Vestimenta *virtutes sunt*, quibus Apostoli credentium animas emolliunt & adornant, ut Christum gestent, à quo & portantur. *Disce gestare Christum, quoniam prius te ille gestabat, cum pastor errantem reduceret ovem: Disce esse sub Christo, ut possis esse supra mundum. Non quicumque facilè vehit Christum, sed ille qui potest dicere:* Incurvatus *& humiliatus sum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei.* Nec animo solùm, sed & corpore Christum portare debemus, duplici illa parte per jumentum utrumque adumbrata, quarum una servit Legi Dei, altera Legi peccati. Servitutis illius infelicis vincula jussu suo gratiaque solvet Christus, & membra quæ servierunt iniquitati, servire faciet justitiæ in sanctificationem. Sic adimplebitur, quod monet Apostolus: *Glorificate & portate Deum in corpore vestro.* S. Ambr. 9. in Luc. S. Ambros. 1. Cor. 6. 20.

II. *Plurima autem turba straverunt vestimenta sua in via: alii autem cædebant ramos de arboribus, & sternebant in via.* Ut Christum Regem sequi possimus, via Sanctorum vestimentis strata est, Apostolorum & martyrum exemplis munita; in his figendum est vestigium. *Ut tu sine offensione gradiaris, Discipuli Domini amictu se proprii corporis exuentes, inter adversa turbarum viam tibi suo stravere martyrio.* Arborum rami, id est, mundi vanitas & inanis gloria resecanda est & calcanda, ut velut novæ arbores ex vetustis, non steriles ramos, sed fructuosos germinare possimus. *Iam securis ad radices arborum posita est, quæ sub adventus Domini salutaris infœcunda succidat, & infructuosarum inanem gloriam Gentium solo sternat, fidelium pedibus proterendam; ut renovatæ mentis spiritu nationes, velut novellarum arborum stirpes, de vetustis possint germinare caudicibus.* Palmarum ramos turbam accepisse, & obviam Jesu processisse, scribit S. Joannes, ut illius nempè victoriam de mundo & diabolo honorarent. Palma justitiæ victricis symbolum est: *Justus* enim, *ut palma florebit.* Ideò adventante Christo, *erigebantur jam supra humeros hominum vexilla justitiæ, & insignia triumphorum.* S. Ambros. ibid.

III. *Turbæ autem quæ præcedebant, & quæ sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna filio David: Benedictus qui venit in nomine Domini: Hosanna in altissimis.* Turbæ præcedentes & sequentes, Judaicum Gentilemque populum designant. *Præcessit quippè Judaicus* S. Gregor. M. hom. 17. in Ezech.

daicus populus, secutus est Gentilis. Et quia omnes electi, sive qui in Judæa esse potuerunt, sive qui nunc in Ecclesia existunt, in Mediatorem Dei & hominum crediderunt, & credunt; qui præeunt & sequuntur, Hosanna clamant. Hosanna, *Latina lingua*, Salva nos, *dicitur. Ab ipso enim salutem & priores quæsierunt, & præsentes quærunt, & benedictum qui venit in nomine Domini confitentur, quoniam una spes, una fides est præcedentium atque sequentium populorum. Nam sicut illi expectata Passione ac Resurrectione ejus sanati sunt, ita nos præterita Passione illius, ac permanenti in sæcula Resurrectione salvamur. Quem enim priores nostri ex Judaico populo crediderunt atque amaverunt venturum, eum nos & venisse credimus & amamus, ejusque desiderio accendimur, ut eum facie ad faciem contemplemur.*

IV. Hic ingressus Regis est, Victoris, Victimæ pro totius Mundi peccatis immolandæ. *Ingressus Dei mei, Regis mei qui est in Sancto.* Sic Propheticum oraculum impletur: *Dicite filiæ Sion: Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, sedens super asinam, & pullum filium subjugalis.* Non solùm Rex est, sed Rex noster, omniumque hominum & Angelorum. *Rex noster ante sæcula*, qui in plenitudine temporum *operatus est salutem in medio terræ.* Rex jure nativitatis, utpotè Regis æterni filius. Unde Propheta canit: *Deus, judicium tuum Regi da, & justitiam tuam filio Regis: judicare populum tuum in justitia, & pauperes tuos in judicio*, &c. Rex jure hæreditatis: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus..... Postula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* Rex jure victoriæ; principem enim hujus mundi foras expulit, fortem armatum vicit ipse fortior, universa ejus arma abstulit, in quibus confidebat, & spolia ejus distribuit: A terra exaltatus, omnia ad se traxit, *Expolians principatus & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.* Rex noster est emptionis jure: nos enim pretioso sanguine suo redemit, & *fecit nos Regnum & Sacerdotes Deo & Patri suo, Princeps Regum terræ.* Rex noster est jure electionis: ipsum enim in baptismo elegimus, & fidelitatem atque obedientiam legibus ejus spopondimus ac vovimus: *Tu es ipse Rex meus & Deus meus..... Testes vos estis, quia ipsi elegeritis Dominum, ut serviatis ei.* Ecce Rex tuus venit tibi. *Totus mihi datus, totus meos expensus in usus;* (inquit S. Bernardus) Venit tibi. *Se nascens dedit socium, conversans in edulium, se moriens in pretium, se regnans dat in præmium.* Sui ipsius præ hominum amore prodigus fuit: *Pertransiit benefaciendo & sanando omnes.* Seipsum dedit redemptionem pro omnibus. Venit tibi mansuetus, nihil aliud desiderans, quàm in cordibus hominum regnare, nihil ab eis exigens præter amorem, leges illis imponens adeò faciles, adeò suaves, ut amando impleantur: *Ama, & fac quod vis.* Apud ipsum non est personarum acceptio; non divites pauperibus, non nobiles ignobilibus, non doctos imperitis, non principes subditis anteponit: *Omnibus æqualis, omnibus Rex* (inquit Tertullianus.) Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus. *Quid fuit Domino Regem esse Israel? Quid magnum fuit Regi sæculorum Regem fieri hominum? Non enim Rex Israel Christus ad exigendum tributum, vel ad exercitum ferro armandum, hostesque visibiliter debellandos: sed Rex Israel, quòd mentes regat, quòd in æternum consulat, quòd in Regnum cœlorum credentes, sperantes, amantesque perducat. Dei ergo Filius æqualis Patri, Verbum per quod facta sunt omnia; quòd Rex voluit esse Israel, dignatio est, non promotio: miserationis indicium, non potestatis augmentum.* Venit mansuetus ad illos qui sunt in perniciem ipsius conjurati, & cogitant, quomodo ipsum interficiant.

Non solùm ut Rex, sed ut victor & triumphator ingreditur, qui de se ipso dixit: *Confidite, ego vici Mundum.* Sed victoria ejus completa non est, nisi & in nobis mundum, peccatum, cupiditates, diabolumque vincat; ut & nos per ipsum, in ipsoque vincamus, qui est fortitudo nostra: ut *non regnet peccatum in nostro mortali corpore, ad obediendum concupiscentiis ejus: sed sicut peccatum regnavit in mortem; ita & gratia regnet per justitiam in vitam æternam, per Jesum Christum Dominum nostrum.* Nihil igitur gratiæ ejus resistat in nobis, nihil hostibus faveat. Victoriæ illius cooperemur; in ejus castris, sub crucis ejus vexillo fortiter dimicemus, si ex beatorum illorum pugilum numero esse velimus, qui in cœlesti Jerusalem stant in conspectu Agni amicti stolis albis, *& palmæ in manibus eorum*, & clamant: *Salus Deo nostro, qui sedet super thronum, & Agno.*

Ingreditur denique ut victima, ut Agnus paucos infrà dies immolandus. Salutem, quam vox *Hosanna* significat, alter non dabit. *Usque ad Passionem effectus est victima* (inquit Tertullianus.) Ingressus ille velut sacrificii præludium, quasi victimæ præparatio est, via ad crucem, progressus ad mortem. Qui hodie clamant, *Hosanna filio David*, brevi clamabunt, *Crucifigatur.* Brevi ipsum Barabbæ seditioso ac homicidæ postponent; qui vestimenta sua sternunt incedenti, proprii ipsum vestimenti exuent, ut flagelletur & crucifigatur: qui benedictum prædicant, contumeliis, opprobriis & blasphemiis lacessent: qui ramos arborum cædunt honoris causa, illum in arbore suspendent, claviisque configent in medio latronum. Quot Christiani nunc Christum adorant, sequuntur, laudant, ut Regem suum ac victorem colunt, qui paulò post ipsum deserunt, & *rursus crucifigunt in semetipsis?*

Venit sedens super asinam, & pullum filium subjugalis. Paupere illo & humili apparatu ostendit, Regnum suum non esse de hoc mundo. Eò magnificentior est ejus ingressus, quò Mundi magnificentiam, fastumque contemnit, & contemptum ejus exemplo suo docet. *Simul & Prophetias adimplebat, & dogmata veritatis tradebat, & vivendi præcepta exemplis firmabat. Regulas enim nobis præbet, ne majora, quam necessarius usus exigat, requiramus. Itaque quando etiam nascebatur, non magnificas ædes, non locupletem matrem, sed pauperrimam & fabro desponsatam elegit, & in tugurio nascitur, & in præsepio ponitur. Sic Discipulos non oratores aut sapientes, nec genere aut fortuna claros, sed inopes valdè atque ignotos. Mensa ejus hordeaceis quandoque panibus, nonnumquam quos Discipuli è foro emerent, referta erat. Recumbebat præterea in fœno: vestes viles, nec conditionem vulgi excedentes induebatur. Domum nullam habebat. Pedibus iter faciebat, & ita faciebat, ut labore quandoque conficeretur. Non in sede, nec in pulvinari, sed in ipsa superficie terræ, modò quidem in monte, modò verò apud fontem solus sedebat, & mulierem Samaritanam alloquebatur. Mediocritatem in omni vivendi ratione constituit, ut quousque progrediendum esset, non ignoraremus. Quibus etiam nunc, quoniam jumentis opus esse imbecillioribus non ignorabat, modum exemplo dedit, ne equis aut mulis junctis sublimes feramur; sed asino, quando res cogit, insidere, neque ulteriùs progredi, sed ubique necessitatis usum terminare.* Ecce Rex tuus venit tibi mansuetus, ascendens super asinam, & pullum filium subjugalis: *Non curvus, ut Reges cæteri, agens, non vectigalia exigens, non elatus tumore, non satellitibus stipatus, sed magnam undique monstrans humilitatem.*

V. *Et cùm intrasset Jerosolymam, commota est universa civitas, dicens: Quis est hic?* Nascente Jesu, ad Magorum adventum commotus est Herodes, & omnis Jerosolyma cum illo: triumphante Jesu, ad illius ingressum commota est universa civitas. Hujus commotionis causa, Sacerdotum, Pharisæorum, & Scribarum invidia, cæterorum infidelitas. Quid mirum, si commoveantur impii, præsente Rege, qui eorum vitia & cupiditates improbat & arguit? Quid mirum, si commoveatur Mundus reprobus præsente Judice, qui ipsius errores, pravosque mores damnat? Sic turbantur impii, cùm severa veritas ipsi prædicatur, cùm arguuntur, & ad officium

Rom. 6. 11. & c. 8. 21.

Psal. 67. 25.

Psal. 71.

Psal. 2.

Luc. 11. Coloss. 2. 15.

Apoc. 1.

Psal. 53. 5.

Josue 24. 22.

S. Augustin. tract. 51. in Joannem.

S. Joan. Chrys. hom. 67.

S. Auguſtin. cium compelluntur, *Veritatem amant lucentem, oderunt eam redarguentem*: & Dei, Chriſtique ac Myſteriorum ejus, poſt tot beneficia, poſt tot miracula adeò ſunt immemores, ut adhuc quærant, *quis ſit*, quaſi illum numquam noſſent: *Quis eſt hic?* Ad Chriſti ingreſſum commovetur & turbatur fidelis anima, ſed alia ratione: Salutari ſcilicet timore concutitur & configitur ad pœnitentiam. Commoventur etiam juſti piis affectibus ad Chriſti adventum, ſicut turbata

Luc.1. eſt Maria, cùm ab Angelo gratia plena ſalutata eſt; ſicut commota eſt, turbataque Sponſa ad vocem cœ-

Cant.1.& 9. leſtis Sponſi, ut ipſum quæreret, amaretque ferventiùs.

VI. *Et intravit Jeſus in Templum Dei, & ejiciebat omnes vendentes & ementes in Templo; & menſas numulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit. Et dicit eis: Scriptum eſt: Domus mea domus orationis vocabitur: Vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum.* Cogita, quàm gravia peccata ſint profanantium verum Templum Dei, ſcilicet Eccleſiam, quam acquiſivit ſanguine ſuo, rerum ſacrarum nundinatione, ſimoniacis beneficiorum reſignationibus, & permutationibus fraudulentis, quæſtu & avaritia ſpecie religionis velata, Dignitatum & Beneficiorum Eccleſiaſticorum impetratione per obſequia & adulationes; collationibus, nominationibus, ele-

S. Ambroſius enarrat. in pſal.1. ctionibus alio intuitu factis, quàm gloriæ Dei, & utilitatis Eccleſiæ. *Has Cathedras de Templo Salvator ejecit eorum qui ſe honore jactarent, primatus quærerent dignitatum: eorum qui Sacerdotio vel primatu honoris uterentur ad quæſtum: eorum qui indulgentes gulæ, nequaquam debitam continentiæ præſtarent cuſtodiam.* Et ejiciebat omnes vendentes & ementes in Templo. *Deus Templum ſuum non mercatoris vult eſſe diverſorium, ſed domicilium ſanctitatis. Generaliter docuit, ſæculares à Dei Templo abeſſe debere contractus.* Et Cathedras vendentium columbas evertit.

S. Ambroſius lib.9.in Luc. n.19. Matt.10.8. Act.8.20. *Admonet Dominici forma baptiſmatis, quando deſcendit Spiritus-Sanctus in columba, typo ejectorum de Templo hujuſmodi mercatorum, in Eccleſia Dei conſortium eos habere non poſſe, qui Sancti Spiritus gratiam nundinentur.* Gratis enim, *inquit*, accepiſtis, gratis date. *Denique Simoni, qui ſanctificandi munus pretio in ſe putavit poſſe conferri, reſpondit Petrus*, Pecunia *tua tecum ſit in perditionem: quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia poſſideri. Non eſt tibi pars neque ſors in ſermone iſto: Cor enim tuum non eſt rectum coram Deo.* Cathedras vendentium columbas evertit.

S.Gregor. M. lib.1.ep.7. *Qui in Templo Dei columbas vendere præmpſerunt, eorum Deo judice cathedræ ceciderunt. Qui error in ſubditis cum augmento propagatur. Nam eo ipſo quòd quiſque ad ſacrum Ordinem perducitur, jam in ipſa provectus ſui radice vitiatus, paratus eſt aliis vendere, quod emit..... Cùm Sacerdotalis Ordo intus cecidit, foris quoque diu ſtare non poterit.*

VII. *Domus mea domus orationis vocabitur, & vos feciſtis illam ſpeluncam latronum.* Si Templo typico tanta debebatur reverentia, quanta debetur Templo vero; ſcilicet Eccleſiæ, in qua non Arca fœderis, ſed Chriſtus Jeſus verus Deus in Euchariſtiæ Sacramento realiter præſens adoratur? Indignatus eſt Chriſtus negotiatoribus, quòd licitis alioquin commerciis in domo Patris ſui vacarent: & facto quaſi flagello de funiculis, eos ejecit, zelo gloriæ Dei ſuccenſus, ſicut ſcriptum eſt: *Zelus domus tuæ comedit me.* Iram ultio-

Pſ.68. Joan.2.17. nemque divinam metuant & in hoc ſæculo, & in futuro, qui Templorum Chriſtianorum ſanctitatem violare non verentur immodeſtiis ſuis, impudicis aſpectibus & colloquiis, luxu, vanitate. *Eccleſia nihil differt*

S.Jo: Chryſ. hom.74. in Matt. Tertull. lib. de cultu muliebri. Ezech.3. *à foro; & ſi non ſit dictu audacius, fortè nec à fornice, aut proſtibulo.* Tantùm abeſt, ut mulieres in Templo Sancto Dei velent caput propter Angelos, ut potiùs *propter mutuum videre ac videri*, pompas omnes mundi muliebris proferant in publicum. *Fode parietem, videbis abominationes majores..... Ecce ibi mulieres ſedentes plangebant Adonidem.* Quid de hypocritis dicam, qui ſolam ſpeciem pietatis habentes, virtutem autem ejus abnegantes, cupiditatum & vitiorum omnis generis idola in corde ſuo colunt, etiam cùm in Templo verſantur? *Et ecce omnis ſimilitudo reptilium, & animalium abominatio, & univerſa idola domus Iſrael depicta erant in pariete in circuitu per totum. Et ſeptuaginta viri de ſenioribus domus Iſrael, & Iezonias filius Saphan ſtabat in medio eorum, ſtantium ante picturas: & unuſquiſque habebat thuribulum in manu ſua: & vapor nebulæ de thure conſurgebat.* Nec abominationum finis. Ibi Sacerdotes dorſa vertentes contra Templum Domini, & faciem ad Orientem, adorantes ad ortum ſolis; qui ſcilicet ſacrum miniſterium implere non curant, qui in Eccleſiis ac Beneficiis ſuis non reſident, ſed in aulis Principum maximam anni partem manent, favorem aucupari, beneficia congerere in ſacrorum Canonum contemptum geſtiunt. *Aulæ magis quàm Eccleſiæ Sacerdotes*, abuſu bonorum ac redituum Eccleſiæ, quæ

S.Athan. *patrimonia pauperum, oblationes fidelium, pretia peccatorum*, à Patribus & Conciliis meritò appellantur, domum Dei in ſpeluncam latronum convertentes. *Inter veſtibulum & Altare quaſi viginti quinque viri, dorſa habentes contra Templum Domini, & facies ad Orientem, & adorabant ad ortum ſolis.* Sacrilegos illos Templi ſui violatores Deus zelotes ab Eccleſia ſua inviſibiliter ejiciet, à corpore ſuo penitùs ſegregabit, in æternum abſcindet. *Numquid leve eſt hoc domui Iuda, ut facerent abominationes iſtas, quas fecerunt hic; quia replentes terram iniquitate, converſi ſunt ad irritandum me? Ergo & ego faciam in furore: non parcet oculus meus, nec miſerebor: & cùm clamaverint ad aures meas voce magna, non exaudiam eos.*

VIII. *Domus mea domus orationis vocabitur.* Quamvis in omni loco Deus orari poſſit ac debeat, qui ubique præſens eſt; quemdam tamen ſpeciatim ad id deſtinatum conſecratumque locum ſibi Dominus elegit, ad quem Fideles conveniant, ejus Majeſtati ſupplicaturi; non quòd ipſe loco indigeat, ſed ut nos per corporalem domum, quæ *Domus orationis*, & *Domus Dei* ſingulari quadam ratione dicitur, & in qua omnia ad pietatem provocant, ad ferventiùs orandum excitet. Quòd ſi Templum Salomonis Deus ſanctificavit, *ibique oculos ſuos & cor* ſuum futurum promiſit, ut populi ſui preces exaudiret: ſi Apoſtoli accepto etiam Spiritu Sancto, Tem-

3.Reg.8.& 9. Act.1.& 3. plum illud orationis gratia frequentant: multò magis Templis noſtris benedicit, in quibus Jeſu Chriſti Corpus offertur, conſecratur, ſumitur, aſſervatur. Si *ubi duo vel tres congregati ſunt in nomine* Chriſti, ipſe *in medio eorum eſt*: multò magis cùm tota ad eum orandum & laudandum convenit Eccleſia. Major certè vis eſt orationis, quæ à multis offertur Deo in domo ejus. *Coimus ad Deum, quaſi manu-facta precationibus ambiamus. Hæc vis Deo grata eſt.*

Tertullian. Apolog.39.

Domus mea domus orationis vocabitur: vos autem feciſtis illam ſpeluncam latronum. *Eccleſias vel potiùs Templa atque Altaria Dei, minori reverentia quidam habent, quàm cujuslibet minimi ac municipalis judicis domum. Siquidem intra januas non modò illuſtrium Poteſtatum, ſed etiam Præſidum aut Præpoſitorum, non omnes paſſim intrare præſumunt; niſi quos aut Judex vocaverit, aut negotium traxerit, aut ipſa honoris proprii dignitas introire permiſerit: ita ut ſi quiſpiam fuerit inſolenter ingreſſus, aut cædatur, aut propellatur, aut aliqua verecundia, atque exiſtimationis ſuæ labe mulctetur. In Templa autem vel potiùs Sacraria atque Altaria Dei paſſim omnes ſordidi ac flagitioſi ſine ulla penitùs reverentia ſacri honoris irrumpunt: Non quia non omnes ad exorandum Deum currere debeant, ſed quia qui ingreditur ad placandum, non debet egredi ad exacerbandum. Neque enim ejuſdem officii eſt indulgentiam poſcere, & iracundiam provocare. Novum ſiquidem monſtri genus eſt: eadem pene omnes faciunt, quæ feciſſe ſe plangunt. Et qui intrant Eccleſiaſticam Domum, ut mala antiqua defleant, exeunt; & quid dico, exeunt? in ipſis penè hac orationibus ſuis ac ſupplicationibus moliuntur. Aliud quippè ora hominum, aliud*

Salvian. lib. 3.de Guber. Dei.

corda

corda agunt: & dum verbis præterita mala plangunt, sensu futura meditantur: ac sic oratio eorum auctrix est magis criminum, quam exoratrix. Vt vera illa in eis Scripturæ maledictio impleatur, ut de oratione ipsa exeant condemnati, & oratio eorum fiat in peccatum. Denique si vult quispiam scire; quid in Templo hujusmodi homines cogitaverint, videat quid sequatur: siquidem consummatis solemnitatibus sacris, statim ad consuetudinaria omnes studia discurrunt: alii scilicet ut furentur, alii ut inebrientur, alii ut fornicentur; ut evidenter appareat, hoc eos esse meditatos, dum intra Templum sunt, quod postquam egressi fuerint, exequuntur.

Domus mea domus orationis vocabitur: & vos fecistis illam speluncam latronum. *Quid de Ecclesiis dixi-* S. Hier. in c. 21. S. Matt. *mus, unusquisque de se intelligat. Dicit enim Apostolus:* Vos estis templum Dei, & Spiritus-Sanctus habitat in vobis. *Non sit in domo pectoris nostri negotiatio, non ementium vendentiumque commercia, non donorum cupiditas; ne ingrediatur Iesus iratus & rigidus, & non aliter mundet templum suum, nisi flagello adhibito; ut de spelunca latronum, & de domo negotiationis, domum faciat orationis.*

IX. *Et accesserunt ad eum cæci & claudi in Templo, & sanavit eos.* In Templo Dei, in Ecclesia, quotidie cæci illuminantur, claudi sanantur, & gressus eorum diriguntur verbo Dei, Sacramentis, Sacro-sancto Sacrificio Corporis & Sanguinis Christi, precibus Sacerdotum, omniumque Christianorum justè ac piè viventium, quibus ipsis gratia medicinalis Christi Salvatoris impetratur.

X. *Videntes autem Principes Sacerdotum & Scribæ mirabilia quæ fecit, & pueros clamantes in Templo, & dicentes, Hosanna Filio David, indignati sunt.* Cæcitas & obstinatio Sacerdotum & Doctorum, plerumque sunt avaritiæ, ambitionis, superbiæ & invidiæ, quibus dediti sunt, effectus. Qui gloriam & opus Dei promovere magis tenentur ex officio, ipsum plerumque acriùs & pertinaciùs impediunt. *Et dixerunt ei, Audis, quid isti dicunt? Iesus autem dixit eis: Vtique numquam audistis, Ex ore infantium & lactentium perfeciti laudem?* Qui simplicitate & innocentia morum pueris similes sunt, Deo perfectam laudem canunt, à Spiritu-Sancto in eorum ore formatam. Non alios possumus hìc intelligere infantes atque lactentes, quàm eos quibus dicit Apostolus, *Tamquam parvulis in Christo lac vobis potum dedi, non escam.* Quos significabant illi, qui Dominum præcedebant laudantes. Non ait autem, *Feciisti*, sed, *Perfeciisti laudem.* Sunt enim in Ecclesiis etiam hi qui non jam lacte potantur, sed vescuntur cibo, quos idem Apostolus significat, dicens, *Sapientiam loquimur inter perfectos:* sed non ex his solis perficiuntur Ecclesiæ; quia si soli essent, non consuleretur generi humano. Consulitur autem, cùm illi quoque nondum capaces cognitionis rerum spiritualium atque æternarum, nutriuntur fide temporali historiæ, quæ pro salute nostra post Patriarchas & Prophetas, ab excellentissima Dei Virtute atque Sapientia suscepti hominis Sacramento administrata est, in qua salus est omni credenti: ut auctoritate commotus, præceptis inserviat, quibus purgatus unusquisque, & in charitate radicatus atque fundatus, possit currere cum sanctis, non jam parvulus in lacte, sed juvenis in cibo; comprehendere latitudinem, longitudinem, altitudinem & profundum, scire etiam supereminentem scientiam charitatis Christi.

1. Cor. 3. S. August. enarrat. in psal. 8. 1. Cor. 2. 6.

XI. *Et videns sici arborem unam secus viam, venit ad eam: & nihil invenit in ea, nisi folia tantùm; & ait illi: Numquam ex te fructus nascatur in sempiternum. Et aresacta est continuò ficulnea. Et videntes Discipuli mirati sunt, dicentes: Quomodo continuò aruit?* Quid arbor fecerat, fructum non afferendo? Quæ culpa arboris infœcunditas? Sed sunt qui fructum voluntate dare non possunt: *Illorum est culpa sterilitas, quorum fœcunditas est voluntas.* Erant ergo Judæi habentes verba Legis, & facta non habentes, pleni foliis, & fructus non ferentes. Venis ad Judæos, & apud eos invenis omnia eloquia Prophetarum: sed ista folia sunt. Christus esurit, fructum quærit; sed ideò in eis fructum non invenit, quia se in eis non invenit. *Non enim habet fructum, qui non habet Christum. Non autem habet Christum, qui Christi non tenet unitatem, qui non habet charitatem.* Fructus *autem spiritus charitas* ..... Arbor secùs viam, Christianus mundi tentationibus expositus, sola verba, inania promissa, sterilia desideria, fidem sine operibus Christo exhibens. *Virtutes sine fide, folia sunt: videntur virere, sed prodesse non possunt. Agitantur vento, quia non habent fundamentum. Quanti Gentiles habent misericordiam, habent sobrietatem: sed fructum non habent, quia fidem non habent? Labuntur citò folia, ubi ventus flaverit. Et aliqui Iudæi habent castimoniam, sedulitatem in lectione multam, & diligentiam: sed sine fructu sunt, & versantur ut folia. Hæc forte sunt folia, quæ Salvator in illa ficu reperit, sed fructum non invenit.* Christi maledictionem timeat Christianus, qui fructus bonorum operum non profert; æternam metuat ariditatem, igne æterno damnandam, si Christus salutem nostram esuriens, fidem operibus bonis destitutam in illo inveniat, cùm gratiarum & donorum suorum fructus exiget in hora mortis. Tempus fructuum, vita præsens est. *Pascamus* hìc *Christum bene vivendo, & pascet nos in æternum nobis vivere donando.*

Idem serm. 86. alias 9. inter editos ex Mss. Carth. majoris.

Gal. 5. 21. S. Ambros. enarrat. in ps. 1. n. 41.

S. Augustin. enarrat. in psal. 127.

XII. *Respondens autem Iesus, ait eis: Amen dico vobis: Si habueritis fidem, & non hæsitaveritis, non solùm de ficulnea facietis, sed & si monti huic dixeritis, Tolle, & jacta te in mare, fiet. Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis.* Mons diaboli typus est: Christianæ igitur fidei firmitati perfectam de diabolo victoriam Christus Dominus promittit. *O ingens fidei præmium, cujus merito in tantum potestas credentium extollitur, ut judicaturi universos, pari severitatis sententia in damnationem sæculi, diaboli celsitudinem molemque demergant.* Vel aliter: Arbor gens Judæa, arbor sterilis, reprobata, arida. Mons, Christus, Mare, sæculum hoc omnibus Gentibus. Apostoli in Actibus Apostolorum loquuntur ad Judæos contradicentes, & verbo veritatis resistentes, hoc est, folia habentes, & fructum non habentes; & dicunt illis: *Vobis primùm oportebat annuntiare verbum Dei: sed quoniam repellitis illud:* Prophetarum verba loquimini, & non agnoscitis quem pronuntiarunt Prophetæ, hoc est, folia habentes: *Ecce convertimur ad Gentes.* Hoc enim etiam per Prophetam prædictum est: *Ecce posui te in lucem Gentium, ut sis salus mea ab extremis terræ.* Ecce aruit arbor; & Christus ad Gentes, mons translatus in mare.

S. Hilar. in c. 21. S. Matt.

S. Augustin. serm. 39.

Et omnia quæcumque petieritis in oratione credentes, accipietis. *Fides fons orationis, nec potest ire rivus, ubi caput aquæ siccatur. Ergo ut oremus, credamus; & ut ipsa non deficiat fides qua oramus, oremus. Fides fundit orationem, fusa oratio impetrat ipsi fidei firmitatem.*

S. Augustin. ser. 115. alias 35. de Verbis Domini.

XIII. *Et cùm venisset in Templum, accesserunt ad eum docentem Principes Sacerdotum & Seniores populi, dicentes: In qua potestate hæc facis? Respondens Iesus, dixit eis: Baptismus Ioannis unde erat, &c. At illi cogitabant inter se, dicentes: Si dixerimus, E cælo, dicet nobis, Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus, Ex hominibus, timemus turbam: Omnes enim habebant Ioannem sicut Prophetam.* Quod Christus Sacerdotum & seniorum quæstionem altera quæstione eludat, non est astutiæ, sed summæ sapientiæ. Dei sapientia omnem sæculi prudentiam confundit, omnem hominum malitiam evertit. Pia & laudabilis est industria, quæ malas artes repellit impiorum aut superborum hominum, qui fidei aut pietatis progressum impedire nituntur; aut Ecclesiasticam Disciplinam, morumque emendationem prohibere litibus, quas legitimis Pastoribus intentant; quasi jurisdictionem usurpent, aut ea abutantur. *In qua potestate hæc facis?* Sed quantumvis invidia aut alio pravo affectu sanctis consiliis, conatibus & statutis Prælatorum adversentur exteriùs, iniquitatem ipsi suam interdùm agnoscunt.

cunt, turbantur intùs & diſſecantur cogitationibus ſuis, propriæque conſcientiæ judicio damnantur. Malis artibus utuntur, ut Superiorum ſuorum juriſdictionem, & impoſitam ab iis diſciplinam declinent & excutiant: & pejora molirentur adversùs veritatem & juſtitiam, niſi plebem timerent, niſi hominum judicia magis quàm Dei vererentur *: Si dixerimus, Ex hominibus, timemus turbam.* Perſpicis cordis eorum perverſitatem ? (inquit S. Joannes Chryſoſtomus .) *Deum ubique contemnunt, & cuncta propter homines peragunt. Nam & Ioannem, non quia tantum virum vererentur, ſed multitudinis opinione perterriti metuebant. Chriſto quoque ipſi propter homines, ne minores viderentur, credere nolebant: omnia denique hinc eorum mala oriebantur.* Duæ januæ peccati, amor & timor mundi.

S. Jo: Chryſ. hom. 68.

XIV. *Quid autem vobis videtur ? Homo quidam habebat duos filios, & accedens ad primum, dixit : Fili, vade hodie, operare in vinea mea. Ille autem reſpondens, ait: Nolo. Poſteà autem pœnitentia motus, abiit. Accedens autem ad alterum, dixit ſimiliter. At ille reſpondens, ait: Eo, domine, & non ivit. Quis ex duobus fecit voluntatem patris ? Dicunt ei: Primus.* Primò dicitur Gentilium populo per naturalis legis notitiam, *Vade & operare in vinea mea*; hoc eſt, *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris.* Qui ſuperbè reſpondit, *Nolo.* Poſteà verò in adventu Salvatoris, acta pœnitentia, operatus eſt in vinea Dei, & ſermonis contumaciam labore correxit. Secundus autem filius, populus Judæorum eſt, qui reſpondit Moyſi : *Omnia quæcumque dixerit Dominus, faciemus:* & non ivit in vineam, quia interfecto patris-familias filio, ſe putavit hæredem..... Juſtitia Chriſtiana in promiſſis inanibus & oſtentatione zeli ſtudiique ardentis ad Legem Dei obſervandam poſita non eſt, ſed in ejus obſervantia humili, accurata, perſeverante : *Non enim auditores legis juſti ſunt apud Deum, ſed factores legis juſtificabuntur.* Duæ duntaxat ad cœlum viæ, innocentia & pœnitentia. Qui innocentiam amiſerunt violando Legem Dei, ſola pœnitentia voluntatem ejus implent. Sed (inquit Sanctus Ambroſius:) *Faciliùs inveni, qui innocentiam ſervaverint, quàm qui congruè egerint pœnitentiam. Renunciandum ſæculo eſt; ſomno ipſi minùs indulgendum, quàm natura poſtulat; interpellandus eſt gemitibus, interrumpendus eſt ſuſpiriis, ſequeſtrandus orationibus : vivendum ita, ut vitali huic moriamur uſui, ſe ipſum ſibi homo abneget, & totus mutetur : ſicut quemdam adoleſcentem fabulæ ferunt propter amores meretricios peregrè profectum, & abolito amore regreſſum, poſteà veteri occurriſſe dilectæ ; quæ ubi ſe non interpellavit, mirata putaverit non recognitam, rurſus occurrens, dixerit: Ego ſum ; reſponderit ille : Sed ego non ſum ego.* Sic mutetur neceſſe eſt filius contumax, qui priùs jubenti patri, ut in vinea ſua operaretur, ut legem ſuam ſervaret, ut animam ſuam omni virtutum genere excoleret, ſuperbè reſpondit, *Nolo.* Contumaciam obedientia, negligentiam diligentia & vigilantia, languorem fervore compenſet. Siquidem ſanctos imitari non poteſt, qui innocentia vitæ ad mortem uſque conſtanter ſervata, ad Regnum cœlorum pervenerunt ; vel illos imitetur, qui illud pœnitentia rapuerunt, ne cum Phariſæis audiat : *Venit enim ad vos Ioannes in via juſtitiæ, & non credidiſtis ei: publicani autem & meretrices crediderunt ei: vos autem videntes, nec pœnitentiam habuiſtis poſteà, ut crederetis ei.* Converſio publicanorum & meretricum, magnum ſolatium eſt inſignium peccatorum, ſi & ipſi Deo ad pœnitentiam vocanti pareant: ſed Sacerdotum Judaicorum, Phariſæorum & Legiſperitorum, qui Chriſtum ipſum prædicatorem audiebant, & miracula innumera videbant operantem, cæcitas & obſtinatio, timorem incutere debet iis, qui dignitate ſua vel doctrina elati, necnon Phariſaica juſtitiæ ſpecie, à via Regni cœlorum aberrant avaritia ſua, ambitione, ſuperbia, invidia, aliiſque vitiis occultis. *Quid patimur ? Quid eſt hoc ? Quid audiſti ?* (inquiebat Auguſtinus Alypio ſuo) *Surgunt indocti, & cœlum rapiunt, & nos doctrinis noſtris, ſine corde, ecce volutamur in carne & ſanguine. An quia præceſſerunt, pudet ſequi, & non pudet nec ſaltem ſequi ?*

S. Hier. in c. 21. S. Matt.

Exod. 24.

Rom. 2. 13.

S. Ambroſ. lib. 2. de pœnit. c. 10.

S. Auguſtin. lib. 8. Confeſ. c. 8.

XV. *Homo erat pater-familias, qui plantavit vineam, &c.* Plantata eſt vinea, lege data in cordibus Judæorum. Miſſi ſunt Prophetæ, quærentes fructum, bonam vitam eorum: Prophetæ ab eis contumeliis affecti & occiſi ſunt. Miſſus eſt & Chriſtus, unicus Filius Patris-familias ; & ipſum occiderunt hæredem, & ideò perdiderunt hæreditatem. In contrarium eis vertit malum conſilium : *Ut poſſiderent, occiderunt : & quia occiderunt, perdiderunt.* Vinea eſt & Eccleſia, vinea electa, quam Chriſtus acquiſivit & emit pretio magno, ſanguine ſuo. Sepe illam munivit, ſcilicet fide qua diſcernitur à Judæorum Synagogis, & conventiculis Hæreticorum. Illam torculari inſtruxit, ſcilicet Sacramentis & Sacrificio, quibus Chriſti Sanguis & virtus Paſſionis ejus diffluit. Turri ipſam protegit, præſentia ſua uſque ad conſummationem ſæculi, virtute nominis ſui, adversùs quam inferorum portæ ac vires prævalere non poſſunt. Agricolæ, Paſtores. Regio longinqua, cœlum, quò Chriſtus aſcendit, poſtquam Apoſtolos miſit. Sed & agricola quiſque vineæ Dei, id eſt, animæ ſuæ, quam Deus plantavit, quam Chriſtus Sanguine ſuo rigavit, eique per Spiritus-Sancti, gratiarumque illius ac donorum ſubminiſtrationem, incrementum dedit. Fructus à nobis jurè expectat & exigit myſteriis ſuis, verbo ſuo, exemplis ſuis ac miraculis. Sed heu ! ingrati, Judæiſque pejores, Chriſtum è corde noſtro ejicimus, & quantùm in nobis eſt, occidimus, *Rurſus crucifigentes Filium Dei.* Eò graviora ſunt Chriſtianorum peccata, eòque gravior ipſos manet damnatio, quò majores gratias receperunt. Ad ipſos magis quàm ad Judæos dirigitur illa Dei per Prophetam querela : *Quid eſt quod debui ultra facere vineæ meæ, & non feci ei ? An quod expectavi, ut faceret uvas, & fecit labruſcas ? Et nunc oſtendam vobis, quid ego faciam vineæ meæ: Auferam ſepem ejus, & erit in direptionem: diruam maceriam ejus, & erit in conculcationem. Et ponam eam deſertam: non putabitur, & non fodietur : & aſcendent vepres & ſpinæ : & nubibus mandabo, ne pluant ſuper eam imbrem..... Expectavi ut faceret judicium, & ecce iniquitas : & juſtitiam, & ecce clamor.* A Deo deſeri, ejuſque gratiis, verbo, Sacramentis privari, atque dæmonibus in direptionem permitti, metuendum maximè ſupplicium eſt, æternæque damnationi proximum: ſic enim à Deo derelicti peccatoris finis, interitus & æterna combuſtio. Nam, ut ait Apoſtolus, *Terra ſæpè venientem ſuper ſe bibens imbrem, & generans herbam opportunam illis à quibus colitur, accipit benedictionem à Deo. Proferens autem ſpinas ac tribulos, reproba eſt, & maledicto proxima ; cujus conſummatio in combuſtionem.* Nam (ut S. Hieron. interpretatur) *Tollitur Dei auxilium ab iis qui indigni ſunt ; ut, quia non ſenſerunt Deum per beneficia, ſentiant per ſupplicia.*

5. Auguſt. ſer. 17. alias 19. de Verbis Domini, c. 2.

Heb. 6. 6.

Iſaiæ 5. 4. & ſeqq.

Heb. 6. 7.

S. Hieron. in c. 5. Iſai.

XVI. *Dicit illis Jeſus: Numquam legiſtis in Scripturis: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus eſt in caput anguli : A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris ? Ideò dico vobis, Quia auferetur à vobis Regnum Dei ; & dabitur genti facienti fructum ejus.* Incarnatio Verbi Dei, opus Domini eſt, voluntate Patris, cooperante Spiritu-Sancto, à Filio ipſo carnem noſtram aſſumente peractum. Chriſtum Jeſum prædeſtinatum Filium Dei in virtute, Judæi rejecerunt & crucifixerunt : Pater à mortuis ſuſcitavit : caput & fundamentum Eccleſiæ ſuæ conſtituit : pacem noſtram, *qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ ſolvens, inimicitias in carne ſua: legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in ſemetipſo in unum novum hominem, faciens pacem, & reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in ſemetipſo. Superædificati ſumus ſuper fundа-*

Epheſ. 2. 14. & ſeqq.

fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Iesu: in quo omnis ædificatio constructa crescit in Templum Sanctum Domino. Verùm si Judæorum infidelitatem & malitiam imitemur, si Christum contemnamus, & injuriis afficiamus malè vivendo, non ut decet cives Sanctorum, domesticos Dei, membra Christi, templa Spiritus-Sancti; justo Dei judicio auferetur à nobis Regnum Dei, & dabitur genti facienti fructum ejus; gratiæ suæ dona Deus à nobis auferet, aliisque tradet, qui fideliter cooperando, pœnitentiæ ac bonorum operum fructus facient.

XVII. *Et qui ceciderit super lapidem istum, confringetur; super quem verò ceciderit, conteret eum.* Quando enim in eum offenditur, humilis jacet: *Iacendo humilis, quassat offendentem; veniendo excelsus conterit superbientem.* Jam ergo Judæi illa offensione quassati sunt: restat, ut ejus præclaro adventu etiam conterantur; nisi fortè, cùm vivunt, agnoverint, ne moriantur. Patiens enim est Deus, & illos quotidie invitat ad fidem. S. Augustin. serm. 91. alias de tempore, 234.

CAPUT XXII.

Sensus Litteralis.

I. ET *respondens Iesus, dixit iterum in Parabolis eis, dicens: Simile factum est Regnum cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo.* Perrexit Jesus in sermone, novam illis proponens Parabolam. Simile quid accidit in parando Regno cœlorum, sive in colligenda ex hominibus Ecclesia, in qua Deus Regnum suum inchoat in terris, postea completurus in cœlis; ac si Rex quispiam nuptiale convivium pararet filio suo uxorem ducenti. *Et misit servos suos vocare invitatos ad nuptias, & noluerunt venire.* Misit servos suos, ut eos qui priùs invitati fuerant ad nuptias, certiores facerent de hora & die præstitutis. At illi convivio adesse noluerunt. *Iterum misit alios servos, dicens: Dicite invitatis: Ecce prandium meum paravi, tauri mei, & altilia occisa sunt; venite ad nuptias.* Humanitatis, amorisque sui novum dedit argumentum, missis aliis servis, qui rursus ipsos ad nuptiale convivium, omni ciborum genere splendidè instructum, nomine suo invitarent: *Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam.* Sibi factum honorem parvi fecerunt; & rei familiaris curam, compendiaque sua nuptiarum gaudio præposuerunt: *Reliqui verò tenuerunt servos ejus, & contumeliis affectos occiderunt.* Servos ejus in carcerem truserunt, & contumeliis affectos morti tradiderunt, immaniter ingrati. *Rex autem cùm audisset, iratus est; & missis exercitibus suis, perdidit homicidas illos*, internecione delevit, *& civitatem illorum succendit. Tunc ait servis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt:* nuptiale convivium instructum est: *Sed qui invitati erant, non fuerunt digni:* eo honore se indignos præstiterunt. *Ite ergo ad exitus viarum*, in compita, plateasque publicas, & quoscumque inveneritis pauperes viatores, nullo facto discrimine gentis, generis, conditionis, *vocate ad nuptias. Et egressi servi ejus in vias, congregaverunt omnes quos invenerunt:* ex omni hominum genere, nullo facto delectu, *bonos & malos*, honestos & sordidos, dignos & indignos: *& impletæ sunt nuptiæ discumbentium*, & locus nuptialis convivii impletus est hominibus, qui ad mensam Regis accubuerunt. *Intravit autem Rex, ut videret discumbentes;* ut convivas spectaret, utrum omnia pro nuptiarum excellentia, sponsique ac sponsæ dignitate agerentur: *Et vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali:* non ornatum veste quæ nuptias & festum diem diceret: *Et ait illi: Amice, quomodo huc intrasti non habens vestem nuptialem?* Qua fronte in aulam & convivium nuptiarum te intrusisti absque ornatu nuptiis conveniente, cum veste pannosa & sordida, quæ in meum, sponsique & sponsæ contemptum ac dedecus cedat? *At ille obmutuit*, sua ipse conscientia damnatus. *Tunc dicit Rex ministris:* iis qui convivis ministrabant, vel ministris justitiæ suæ: *Ligatis manibus*, ne se defendere valeat; *& pedibus ejus*, ne fugere; *mittite eum in tenebras exteriores*, extra aulam nuptialis convivii ejicite, & in carcerem obscurum, ubi rei quasi præsentis mortis imaginem in extremam tristitiam & desperationem aguntur: *Ibi erit fletus & stridor dentium. Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Multi ita vocati sunt, ut verè pareant vocanti, & ad nuptias veniant: pauci verò electi, ut nuptiarum gaudio fruantur, & inter amicos sponsi numerentur. Parabolæ sensus obvius est. Rex qui fecit nuptias filio suo, Deus omnipotens est. Fecit autem nuptias Domino nostro Jesu Christo & Ecclesiæ, quæ tam ex Gentibus, quàm ex Judæis congregata est; quam *Christus dilexit, & se ipsum tradidit pro ea, ut illam sanctificaret, mundans lavacro aquæ in verbo vitæ, ut exhiberet ipse sibi gloriosam Ecclesiam, non habentem maculam aut rugam, aut aliquid hujusmodi, sed ut sit sancta & immaculata.* De qua & in Apocalypsi dicitur: *Vidi sanctam civitatem Ierusalem novam descendentem de cœlo à Deo, paratam sicut sponsam ornatam viro suo..... Et venit unus de septem Angelis, & locutus est mecum, dicens: Veni, & ostendam tibi sponsam uxorem Agni, &c.* Nuptiale convivium, est sacer ille doctrinæ Euangelicæ, Sacramentorum, gratiarum, & spiritualium donorum apparatus, quibus, tanquam exquisitis ferculis, Deus hominum animas per fidem sibi copulatas pascit, & beatæ vitæ gaudiis in æternum refecturus est. Primò vocati ad nuptias, ad Christi fidem, Ecclesiam, spiritale convivium, Judæi sunt, fœderatus Deo Populus; quibus adventus Regni Messiæ primò per Moysen & Prophetas, deinde in plenitudine temporis per Joannem & Christum ipsum annuntiatus est, ut se per pœnitentiam illi Regno, nuptiisque Regni præpararent. Cùm autem illi ad nuptias venire, in Christum credere, ejus Ecclesiæ inseri, mystici convivii participes fieri noluissent; misit Deus post mortem ac resurrectionem Christi alios servos, duodecim Apostolos, & eorum adjutores, qui Judæos iterùm ad prandium nuptiale invitarent, in quo spiritalium genus omne bonorum, ad mentes in præsenti vita reficiendas, paratum est. Illi autem terrenarum & caducarum rerum studio æterna bona posthabentes, veritatem Euangelicam respuerunt. Reliqui verò missos ad se Apostolos contumeliis affecerunt, ut Petrum, & Joannem, Paulum quoque non semel; & occiderunt, ut Stephanum & Jacobum utrumque. Rex autem, scilicet Deus optimus maximus, tantum gratiæ suæ contemptum, servorumque suorum contumeliam, ac cædem ulcisci decrevit, & missis exercitibus suis, scilicet Romanis, sub Tito & Vespasiano Imper. homicidas illos fame, peste, gladio delevit, & prævaricatricem civitatem succendit. Cùm autem pertinaciter Euangelium sibi annuntiatum respuissent, Deus Apostolos misit in universum mundum, ut Gentes omnes Euangelii prædicatione ad fidem Christi, & ad cœlestis convivii participationem vocarent, nemine cujuscumque nationis, tametsi barbaræ; cujuscumque conditionis, etsi infimæ; cujuscumque vitæ, etsi pessimæ, excluso. A generali enim beneficio neminem Deus voluit ullo præjudicio excluſum. *Ite ergo ad exitus viarum, & quoscumque inveneritis, vocate ad nuptias.* Per exitus viarum, significantur hoc loco variæ Philosophorum opiniones, & diversi superstitionum ritus, in quos nationes, relictis viis ab Adamo & Noe monstratis, deflexerant. *Deus* Act. 14. 15.

S. Hier. in c. 12. S. Matth. Ephes. 5. 25. 26. 27.

Apocal. 21. 2. & 9.

Joseph. lib 7. de bello Judaico, c. 17.

Alex. Expos. in Euang.

enim *in præteritis generationibus dimiſerat omnes gentes ingredi vias ſuas*; non miſſis ſcilicet ad eos Prophetis, ut ad Judæorum gentem facere ſolebat, cùm alioqui naturalibus teſtimoniis illos quotidie convenirent, *Benefaciens de cœlo, dans pluvias, & tempora fructifera, implens cibo & lætitia corda* ipſorum: nec clauſus illis eſſet majoris profectus aditus, præſertim ex quo Judæorum multiplex diſperſio orbem impleverat, & divina Lex, Prophetæ, & Pſalmi Græco ſermone legebantur. Judæorum ergo *delicto, ſalus eſt Gentibus, ut illos æmulentur*, & æmulatione ſtimulati, ac ægrè ferentes, ſalutem ſibi præripi à Barbaris, ad fidem tandem convertantur eorum reliquiæ.

Rom. 11. 11. 12. *Quod ſi delictum illorum divitiæ ſunt mundi, & diminutio eorum divitiæ Gentium: quanto magis plenitudo eorum?* ..... *Cæcitas ex parte contigit in Iſrael, donec plenitudo Gentium intraret, &c.* Congregaverunt autem Apoſtoli in Eccleſiam *bonos & malos*, ſive qui ſe malos perſeveraturos profeſſi ſunt; ſed *malos*, ſive qui laterent, probitatem ſimulantes, ſive qui jam adducti & intromiſſi in convivium nuptiarum, apparerent ſæculo verbis tantùm, non factis renunciaſſe. Sive, *bonos & malos*, dictum eſt ſecundùm quamdam humanam converſationem, in qua etiam ii qui nondum crediderunt, vel laudari vel vituperari ſolent. Unde eſt etiam & illud, quod Dominus monet Diſcipulos, quos ad prædicandum Euangelium primitùs mittit, ut in quamcumque venerint civitatem, quærant, quis illic dignus ſit, ut apud eum habitent, donec inde proficiſcantur. Profectò ille dignus quis erit, niſi qui exiſtimatione ſuorum civium bonus habebitur? Et quis indignus, niſi qui eis malus innotuerit? Ex hoc utroque genere veniunt ad Chriſti fidem, & ſic adducuntur boni & mali: quia & illi mali à mortuis operibus pœnitentiam non recuſant. Si autem recuſant, non intrare cupientes repelluntur, ſed ab introitu ipſi aperta contradictione diſcedunt; ſic impleta eſt Eccleſia, locus nuptialis convivii. Ingreſſus Regis, ut convivas ſpectet, adventum Chriſti ſignificat in Judicii die, ut examinet ac judicet, quinam vocatione ſua dignè ſe geſſerint. Veſtis nuptialis, Chriſtus eſt, quem per charitatem, cæteraſque virtutes charitatis comites induimus. Nam ut Chriſtus & Sacerdos, & Victima, & Altare, & Templum diverſo reſpectu vocatur, quòd iis velut typis fuerit adumbratus; ita hoc loco, & ſponſus eſt, & cibus, & veſtis, diſtincta aptaque comparatione: Sponſus, quia Eccleſiam ſibi deſponſavit in *juſtitia, in fide, & in ſempiternum*, eamque velut novam Evam ex ſuo latere in cruce eductam ſibi copulavit; & juſtorum animas ſibi quaſi ſponſas copulat: *Deſpondi enim vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto*; (inquit Apoſtolus.) Cibus, quia Corpus & Sanguinem ſuum nobis manducandum & bibendum in menſa Euchariſtica apponit: *Qui manducat me, & ipſe vivet propter me*. Veſtis, quia nuditatem noſtram ac vitioſitatem juſtitia ſua tegit, non extrinſecùs dumtaxat nobis imputata, qua ille juſtus eſt, ſed nobis communicata & inhærente, ut peccatis noſtris non tectis ſolummodò, ſed abſterſis & abolitis, gratia & charitate per Spiritum Sanctum in cordibus noſtris diffuſa juſti ſimus. *Induimini Dominum Ieſum Chriſtum* .....

Rom. 13. 14. Gal. 3. 27. Epheſ. 4. 22. 23. 24. Coloſſ. 3. 9. 10. *Quotquot in Chriſto baptizati eſtis, Chriſtum induiſtis* ..... *Deponere vos ſecundum priſtinam converſationem veterem hominem, qui corrumpitur ſecundum deſideria erroris. Renovamini autem ſpiritu mentis veſtræ, & induite novum hominem, qui ſecundum Deum creatus eſt in juſtitia & ſanctitate veritatis* ..... *Expoliantes vos veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes novum, eum qui renovatur in agnitionem, ſecundum imaginem ejus qui creavit illum*. Qui Chriſtum hoc modo non induit, in die judicii propriæ conſcientiæ teſtimonio convictus, interrogationi & exprobrationi Chriſti reſpondere non poterit: ſed ligatis manibus & pedibus ejicietur ex Sanctorum cœtu, & à luce æterna in æternum excluſus, in tartara detrudetur.

II. *Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.* Multi, non ſolùm Judæi, qui venire ad Nuptias Agni, & in Chriſtum credere noluerunt; ſed etiam ex Gentibus plurimi, vocati ſunt à Deo: *pauci verò electi*, ut cœnam æternam deguſtent, ac cœleſti beatitudine fruantur; illi ſcilicet, qui Chriſtum per gratiam ſanctificantem & charitatem induerunt, ac in juſtitia perſeverantes, ea quaſi nuptiali veſte ornati invenientur, cùm ad judicium veniet. Non omnes vocati, ſecundùm propoſitum ſunt vocati: ipſi ergo ſecundùm propoſitum vocati, qui electi ante conſtitutionem mundi. Omnium itaque reproborum typus eſt ille, qui veſtem nuptialem non habens, mandato Regis ejectus eſt extra aulam convivii, & miſſus in tenebras exteriores, ubi flectus, & ſtridor dentium. *Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.* Oſtendit his verbis Chriſtus, cauſam, cur Gentes credant, non eſſe ipſorum præ Judæis præſtantiam, non præclaras naturæ dotes, non merita vocationem præcedentia, non quæ futura præviſa ſint à Deo; ſed Dei electionem gratuitam; ideòque non eſſe, cur glorientur. Secundò, etſi Gentes in Judæorum locum ſucceſſerint, non omnes tamen ex iis ſalvos fore; quamobrem illos monet, ne ſe efferant, ſed Deo dignè vivant. *Si aliqui ex ramis fracti ſunt, tu autem cum oleaſter eſſes, inſertus es in illis, & ſocius radicis & pinguedinis olivæ factus es, noli gloriari adversùs ramos. Dices ergo: Fracti ſunt rami, ut ego inſerar: bene; propter incredulitatem fracti ſunt. Tu autem fide ſtas: noli altum ſapere, ſed time. Si enim Deus naturalibus ramis non pepercit: ne forte nec tibi parcat. Vide ergo bonitatem, & ſeveritatem Dei: in eos quidem qui ceciderunt, ſeveritatem: in te autem bonitatem Dei, ſi permanſeris in bonitate; alioquin & tu excideris.*

S. Auguſtin. lib. de Geſtis Pelagii, c. 3.

Rom. 11. 17. & ſeqq.

III. *Tunc abeuntes Phariſæi, conſilium inierunt, ut caperent eum in ſermone.* Phariſæi conſpiratione facta adversùs Jeſum, inter ſe deliberarunt, quo pacto aliquod reſponſum inſidiosè ab illo elicerent, quo vel Populum, vel Cæſarem offendiſſe videretur, ut eum rerum novatarum apud Romanorum Præſidem accuſare poſſent. Confer cum *Luc.* 20. *verſ.* 20. *Et obſervantes, miſerunt inſidiatores, qui ſe juſtos ſimularent, ut caperent eum in ſermone, ut traderent illum principatui & poteſtati Præſidis.*

IV. *Et mittunt ei diſcipulos ſuos cum Herodianis dicentes: Magiſter, ſcimus, quia verax es, & viam Dei in veritate doces, & non eſt tibi cura de aliquo: non enim reſpicis perſonam hominum. Dic ergo nobis, quid tibi videtur: Licet cenſum dare Cæſari, an non?* Quoſdam è diſcipulis ſuis miſerunt, quaſi Chriſto ignotos, & in ſermonibus ejus infrequentes, ut coram eis Chriſtus ſecuriùs loqueretur. Adjunxerunt autem illis milites, ſervos, ſeu domeſticos Herodis. Sic enim vocem, *Herodianos*, interpretantur Euangelium Hebræum, Syriaca Verſio, Sanctus Chryſoſtomus & S. Hieronymus: vel cum iis qui Romanis tributa ſpontè ſolvebant, & ſolvenda docebant, quos Phariſæi *Herodianos* vocabant, & non divino cultui deditos: Herodes enim Magnus impensè favecat Romanorum tributis, quibus olim præfuerat; cujus ſtudia imitatum Herodem Antipam ejus filium, nemo dubitaverit. Phariſæi verò favebant Judaicæ libertati, & Herodis erant adverſarii. Sanè Phariſæorum quoſdam Judam Gaulonitem ſecutos, ſenſiſſe nefas eſſe Judæis parere Poteſtati à Lege divina extraneæ, & pendere tributum, aut cenſum ſolvere, teſtes ſunt Joſephus & Euſebius. Illud ſcilicet, *Vni Deo ſervies*, ita intelligi volebant, non quaſi cum quovis imperio ſummo, puta Saulis, Davidis, Salomonis pugnaret; ſed quaſi adverſaretur imperiis profanarum Poteſtatum: quò & illud Deuteron. 17. 15. trahebant: *Regem conſtitues, quem Dominus Deus tuus elegerit de numero fratrum tuorum. Non poteris alterius gentis hominem Regem facere, qui non ſit frater tuus.* Cùm Herodianis igitur diſcipulos ſuos ad Chriſtum allegarunt Phariſæi, qui eum quaſi judicem vel arbitrum controverſiæ inter eos ortæ interpellarent; num ſcilicet Cæſari ſolvendum eſſet tributum, necne?:

S. Hier. in c. 22. S. Matt.

Joſeph. lib. 18. Antiq. c. 2. & Euſeb. lib. 1. hiſt. c. 5.

ut

ut si solvendum esse responderet, ipsum plebi odiosum redderent, velut publicæ libertatis hostem; si negaret, ipsum Herodiani accusarent, ut seditiosum, & Romani Imperii inimicum; ut per summam calumniam accusarunt coram Pilato, *Lucæ* 23. 2. *Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, & prohibentem tributum dare Cæsari*. Honorifica autem præfatione usi sunt, quam tamen ab eis non reverentia, sed adulatio insidiosa expressit: *Magister, scimus, quia verax es*, amator & doctor veritatis, tam privatim, quàm publicè: *Et viam Dei in veritate doces*; Legem divinam ac præcepta, secundùm quæ Deus vitam vult à nobis institui, doces, tradis, exponis verè, fideliter, sincerè, absque omni fuco, & pravi affectus corruptela: *Et non est tibi cura de aliquo*: Non curas aliquem, ita ut ejus gratia, vel odio, aut metu commotus, veritatem prodas vel dissimules: *Non enim respicis personam hominum*: Non externam hominum speciem, divitias, paupertatem, nobilitatem, ignobilitatem, potentiam; sed unum Deum, veritatem, justitiam attendis. Marci 12. 14. *Nec enim vides in faciem hominum*. Lucæ 20. 21. *Et non accipis personam*. Non es ex iis qui metu Cæsaris aut Pontii Pilati aperire non audent, quid sentiant. *Dic ergo* nobis, quid tibi videtur de illa quæstione, quæ conscientiam nostram torquet, & gravem scrupulum nobis injicit? *Licet* salva Religione & Lege Dei, *censum dare Cæsari*, homini profano & peregrino, qui à nobis extorquet quæ vult, & plura fortè deinceps extorquebit? *An non licet*? Nam aliud aliis sentientibus, hæremus ancipites & dubii: Tu nos doce. Census nomen & ad prædiorum, & capitum onera refertur, ut videre est in Codice Justiniani, Tit. *De Censibus*, ubi Cæsareensibus narratur remissum à Vespasiano tributum capitis. Ammianus Marcellinus de Juliano Augusto scribit: *Partes eas* (Galliarum) *ingressus, pro capitibus singulis tributi nomine vicenos quidem aureos reperit flagitari; discedens vero, septenos tantum*. Tertullianus: *Agri tributo onusti viliores; hominum capita stipendio censa ignobiliora*. Hinc discimus, Provincias Romani Imperii non agrorum tantùm pendisse tributum, sed & humanorum capitum, extra colonias, municipia, & civitates Italici juris. Census igitur nomine hic tributum in capita singula indictum, quæ Cæsaris mandato recensita fuerant, & descriptione comprehensa, intelligi potest, secundùm Syriacam Versionem: *Licet dare pecuniam capitationis Cæsari, necne*? & Persicam: *Fas est, ut censum capitis Cæsari demus, an non*? Atque hanc interpretationem firmat illud Ulpiani Leg. 3. Digest. de Censibus: *In Syriis à quatuordecim annis masculi, à duodecim fœminæ, usque ad sexagesimum quintum annum, tributo capitis obligantur*. Marci tamen 12. 14. & Lucæ 20. 22. *tributi* nomen simpliciter habetur.

V. *Cognita autem Jesus nequitia eorum,, ait: Quid me tentatis, hypocritæ? Ostendite mihi numisma census. At illi obtulerunt ei denarium. Et ait illis Jesus: Cujus est imago hæc, & superscriptio? Dicunt ei, Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo*. Jesus cognita versutia & fraudulenta hypocrysi, tam Pharisæorum mittentium, quàm illorum quos ad ipsum miserant, ait illis: Quid me insidiosa interrogatione implicare nitimini, hypocritæ, crudele consilium specie religionis velantes? Ostendite mihi nummum aliquem ejus monetæ, in qua tributum seu capitatio exigi & pendi solet. Obtulerunt ei denarium Romanum, argenteum. Ait illis Jesus: Cujus est imago hæc, & inscriptio nummo incisa? Quærit autem, non quòd nesciret, sed ut solutionem quæstionis ex ipsorum verbis extorqueret: Nummus enim Tiberii Cæsaris imagine signatus testabatur, illum summum in Judæam imperium reipsa obtinere, idque à Judæis nummo illo utentibus agnosci. Cùm autem respondissent, imaginem & inscriptionem Cæsaris esse, eorum quæstionem solvit Jesus, dicens: *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo*. Persolvite Cæsari, non quasi gratuitum munus, sed quasi debitum ratione supremi dominii temporalis, patrocinii ac defensionis, pecuniam quæ tributi vel capitationis nomine vobis indicta est, & quæcumque Cæsariani sunt juris. Tributi enim pensitatio non solùm divinæ Legi non repugnat, sed ab ea imperatur, cùm honorem, timorem, obedientiam Principibus exhiberi præcipiat. Cæterùm, reddite etiam Deo, quæ ipsi debetis; Cæsari censum, Templo siclum persolvite; Cæsari tributa, Deo animum, cultum, amorem super omnia. At si quid Cæsar, aut alia Potestas Legi divinæ contrarium jubeat, Deo potiùs quàm hominibus parendum noveritis. Quod enim pietati ac Dei Legi adversum est, non Cæsaris, sed diaboli tributum est. Ita Christus sapientissimo responso, & seditionis, & violatæ religionis calumniam in quæstione insidiosa effugit, & Potestatis utriusque limites definivit. *Et audientes, mirati sunt* tam prudens responsum, quo nec Cæsar, nec Populus offendi posset: *& relicto eo abierunt*.

S. Jo. Chrys. hom. 71. in Matt.

VI. *In illo die, accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem: & interrogaverunt eum, dicentes: Magister, Moyses dixit: Si quis mortuus fuerit non habens filium, ut ducat frater ejus uxorem illius, & suscitet semen fratri suo. Erant autem apud nos septem fratres: & primus uxore ducta, defunctus est, & non habens semen, reliquit uxorem suam fratri suo. Similiter secundus & tertius, usque ad septimum. Novissimè autem omnium & mulier defuncta est. In resurrectione ergo cujus erit de septem uxor? Omnes enim habuerunt eam*. Sadducæi nullam substantiam esse extra Deum præter res sensibiles contendebant, *neque Angelum, neque Spiritum:* quod illius erroris fundamentum erat, quo negabant resurrectionem mortuorum. Animas igitur hominum per se subsistere posse, & immortales esse inficiabantur, & in nihilum redire corporibus destitutas asserebant. Hinc sequebatur, non esse resurrectionem, quæ permansionem & immortalitatem animorum requirit. Hi quæstionem proposuerunt Jesu, ex ipsa Lege Moysis, quam solam recipiebant, petitam, contra resurrectionem & vitam æternam quam prædicabat: ex quibus dogmatibus rem absurdam sequi, carnales homines putabant. Magister, Lege Moysis sancitum est, ut si quis mortuus fuerit sine liberis, frater ejus, eodem patre natus, & proximus ætate, ducat Viduam defuncti, ex qua filium procreet, qui in nomen defuncti transeat. Erant autem apud nos septem fratres: & primus uxore ducta, defunctus est sine liberis, & reliquit uxorem fratri suo, pari jure, ac hæreditatem. Idem contingit secundo ac tertio, & cæteris usque ad septimum. Eamdem enim uxorem, ex qua nemo illorum prolem suscepperat, alter alteri reliquit; eamque singuli successivè duxerunt, Legi obtemperantes. Cujus ergo erit uxor in resurrectione? An plures eamdem simul habebunt uxorem? An unus præ cæteris, cùm tamen par videatur esse jus omnium? Pharisæi vitam quidem felicem post resurrectionem sperabant, sed huic nostræ in multis similem. Unde Josephus Pharisaicam sententiam comparat iis quæ apud Græcos de Fortunatis Insulis canebantur. Nam bonis dari ait: *Vitam ultra Oceanum, & loca nec imbribus, nec nivibus, nec æstibus obnoxia; sed quæ lenis ex Oceano Zephyrus afflans mulceat*. In eundem sensum Horatius, Homerum secutus, cecinit:

Act. 23. 8.

Grotius, annot. in Matt.

Nos manet Oceanus circumvagus; arva beata,
Petamus arva, divites & Insulas.
Pleraque felices mirabimur, ut neque largis
Aquosus Eurus arva radat imbribus,
Pinguia nec siccis urantur semina glebis.

Hinc verisimile videtur erudito viro, Pharisæos mansurum quoque conjugii usum post resurrectionem sibi persuasisse: quod Mahometes, ut plurima alia figmenta & deliria, in Alcoranum suum ex Traditionibus Judaicis transtulit. Sadducæi autem Pharisaicæ doctrinæ ac sectæ hostes, resurrectionem à Christo doceri putabant secundùm Pharisæorum hypothesim; sed Christus eos errare ostendit.

VI. *Res-*

VI. *Respondens autem Iesus, ait illis: Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei.* Non nequitiæ, non fraudis, ut Pharisæos; sed erroris & crassæ intelligentiæ eos arguit, quòd Scripturas Sacras non legerent, vel malè intelligerent: nec attenderent ad virtutem infinitam & omnipotentiam Dei, quæ animis hominum extra corpora sustentandis par est, & iisdem iterùm conjungendis cum corporibus: quo fit, ut resurrectio impossibilis non sit, nec incredibilis. Causam erroris duplicem Christus indicat, ignorantiam scilicet Scripturarum, & omnipotentiæ Dei, quam ingenio suo metiuntur. Confer cum Marci 12. 24. *Nonne ideò erratis, non scientes Scripturas, neque virtutem Dei?* Tum eorum objectioni, erroneo fundamento nixæ Christus respondet: *In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur; sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo.* In futuro illo beatitudinis statu, post resurrectionem corporum, neque nuptiæ erunt, neque nuptiarum opus: Habent enim filii resurrectionis in se Spiritum vivificum, seu vim internam ex qualitatibus gloriæ ab anima in corpus dimanantem, quæ corpus conservet in
1.Cor.15.44. perpetua incorruptione. Unde tale corpus non jam *animale*, sed *spirituale* dicitur ab Apostolo. Nam *corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem oportet, absorpta morte in victoria.* Cùm igitur corpora ista non sint morti obnoxia, sicut nec Angeli, quos omnis Scriptura commemorat, ut mirum sit, Sadducæos in tanta luce cæcutire: sequitur, nuptiis & earum usu homines post resurrectionem non indigere, sive ad sobolem propagandam, sive ut singulis pereuntibus universitas conservetur. Confer cum Lucæ 20. 34. 35. 36. *Et ait illis Iesus: Filii hujus sæculi nubunt, & traduntur ad nuptias: Illi verò qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores; neque enim ultra mori poterunt: æquales enim Angelis sunt, & filii sunt Dei; cùm sint filii resurrectionis.* Fœminas in muliebri sexu non resurrecturas senserunt Tertullianus lib. 1. De *cultu Fœm. cap.* 2. Origenes in Matth. Edit. Huetii p. 487. Hilarius cap. 23. in Matth. quam opinionem etiam S. Hieronymo exprobrat Rufinus, ex dictis ipsius in cap. 5. Epist. ad Ephes. Ille tamen sese ab ea purgat Apol. cap. 6. & Epist. 27. ad Eustoch. cap. 11. S. Augustinus autem Lib. 22. De Civit. Dei, cap. 17. *Corporibus*, inquit, *vitia detrahentur, natura servabitur.*

VII. *De resurrectione autem mortuorum non legistis quod dictum est à Deo dicente vobis: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium.* Hoc argumento invictè probatur à Christo, & animorum immortalitas, & resurrectio corporum. Significatur enim his verbis Dei ad Moysen, Deum peculiariter & eximiè esse Deum Abraham, Isaac, & Jacob, ob singularem scilicet ipsorum fidem atque obedientiam; atque ipsis singulari quadam & præcellenti ratione benefacere. Id verò de hac vita mortali dumtaxat intelligi non potest, in qua commoda quidem aliqua, sed multis incommodis permixta illis acciderunt: Multi enim improbi aut minùs probi, in Ægypto, Cananæa, & alibi, vitam haud paulò feliciùs egere. Sequitur ergo, Deum ipsorum Deum fuisse, non solùm cùm in terris agerent, sed etiam cùm ad Moysen ista loqueretur; sicque ipsos fuisse meliore sui parte superstites, quod probat immortalitatem animorum. Imò cùm Deus non sit mortuorum, sed viventium Deus & benefactor, sequitur, Abrahamum, Isaac, & Jacob (quæ nomina non solùm animum significant, sed personam constantem ex animo & corpore, cui mors & vita propriè tribuitur) sequitur, inquam, eos Dei respectu vivere, id est, decrevisse Deum illos vitæ reddere; ex quo sequitur restitutio corporum, quæ cum animabus bona malave gesserunt. Confer cùm Lucæ 20. 37. 38. *Quia verò*
S. Hier. in c. 22. S. Matt. *resurgant mortui, & Moyses ostendit secùs rubum, sicut dicit Dominum Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Iacob. Deus autem non est mortuorum, sed vivorum: omnes enim vivunt ei.* Confer & cum Apostolo cap. 11. Epistolæ ad Hebræos vers. 13. & seqq. *Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes, & salutantes, & confitentes quia peregrini & hospites sunt super terram: Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Et si quidem ipsius meminissent, de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi: nunc autem meliorem appetunt, id est, cœlestem. Ideò non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem,* in æternum permansuram.

VIII. *Et audientes turbæ, mirabantur in doctrina ejus*, sive doctrinam ejus planè cœlestem, dicendique modum promptum, clarum, efficacem. *Pharisæi autem audientes, quòd silentium imposuisset Sadducæis*, quòd eos tacere & cedere cum dedecore coegisset, *convenerunt in unum*, gestientes de Sadducæorum confusione, interimque novas insidias statuentes Jesu.

IX. *Et interrogavit eum unus ex eis Legis Doctor*, sive *Scriba, tentans eum*, volens ampliùs experiri, quàm peritus esset Scripturarum. Id enim innuit S. Marcus:
Marci 12. 28. *Accessit*, inquit, *unus de Scribis, qui audierat illos conquirentes, & videns, quoniam bene illis respondit, interrogavit eum*, &c. *Magister, quod est mandatum magnum in Lege?* Maximum & *primum omnium mandatum?* *Ait illi Iesus: Diliges Dominum Deum tuum*
Marci 12. 28. *ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua.* Præmittitur apud S. Marcum, ut Deuter. 6. *Audi Israel, Dominus Deus tuus, Deus unus est*; primum est enim, ut unum tantùm credamus Deum, deinde eum ex toto corde diligamus. Qui enim plures credit, amorem dividit, nec unum ex toto corde diligit. Utramque sententiam pronunciavit Christus, responsoque suo complexus est: sed posteriorem dumtaxat S. Matthæus refert, in qua prior implicitè continetur. Quòd autem præcipitur, Deum *ex toto corde, ex tota anima, ex tota mente* diligendum, significat, nos teneri ad Deum diligendum, quantùm possumus; ad illi impendendum, quicquid valemus. *Diliges Dominum Deum tuum*, non effectivo dumtaxat amore, seu factis externis, cætera ejus mandata servando; sed affectivo, & interiori actu, ac sæpiùs exercendo & in vita, & in morte, & quàm frequentiùs à te fieri potest. Diliges Dominum Deum tuum propter se, super omnia, & præ omnibus rebus creatis, si non actu semper (quæ beatorum felicitas est, ad quam currere debemus) saltem habitu, ut omnia tua ad honorem ejus referas, quidvis potiùs pati paratus, quàm aliquid facere, quod sancto ejus amori adversetur. Diliges *ex toto corde*, S. Thom. 2. 2. q. 44. ar. 5. Lucæ 10. 27. Proverb. 23. 26. ut tota intentio tua feratur in Deum: *ex tota mente*, ut mens tua & intelligentia tota subdatur Deo maximè per fidem: *ex tota anima*, ut appetitus tuus inferior secundùm Deum omninò regatur. Addit S. Lucas: *Et ex omnibus viribus tuis*: ut omnes actus exteriores tui obediant Deo. *Hoc est maximum & primum mandatum*: 1. Ratione dignitatis, cùm de Deo præcipiat. 2. Ordinis naturæ, siquidem ex dilectione Dei manat dilectio proximi. 3. Officii, quia Deus illud præcipuè requirit: *Præbe, fili mi, cor tuum mihi.* 4. Virtutis & fœcunditatis, quia in eo omnia mandata continentur: *Plenitudo* enim *Legis est dilectio.* 5. Rationi Rom. 13. 10. ne finis, quia omnia mandata ad illud tamquam ad finem referuntur: *Finis* enim *præcepti est charitas.* 6. Ra- 1. Tim. 1. 5. tione efficaciæ, quia per illius observantiam Deus regnat in homine, & homo Deo intimè conjungitur.

X. *Secundum autem simile est huic*: officio; cùm dilectionem pariter præcipiat: amplitudine; cùm omnia secundæ tabulæ præcepta pariter contineat, ut illud primæ, *Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Diliges*, interno affectu, quem & externis indiciis atque effectis comprobabis: *Proximum tuum*, omnem hominem, utpotè tibi conjunctum naturæ societate, ad imaginem Dei pariter conditum, felicitatis æternæ pariter capacem: *Sicut te ipsum*, similiter ac te diliges, verè & sincerè, ac propter Deum, non propter tua commoda. Confer cum Roman. 13. 10. & seqq. *Qui diligit proximum, legem imple-*

implevit. Nam, Non adulterabis: Non occides: Non furaberis: Non falsum testimonium dices: & si quod est aliud mandatum, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Dilectio proximi malum non operatur. Plenitudo ergo Legis est dilectio.

XI. *In his duobus mandatis universa Lex pendet, & Prophetæ.* In his duobus sita est, & ad hæc duo collineat universa Lex & doctrina Prophetarum. Ad hunc finem refertur, quicquid Lex præcepit, quicquid Prophetæ docuerunt ad morum emendationem pertinens. In his firmitatem & consistentiam habent universa quæ in Lege & Prophetis continentur; iis appensa sunt, & in iis hærent, ut numquam inde divellantur. Metaphora sumpta est à rebus suspensis, quæ quandiù non demuntur, hærent in ea re cui appensæ sunt, ibique firmitatem & consistentiam suam habent; ut Isaiæ 20. 24. & 25. Vel, universa Lex & Prophetæ ad hæc duo mandata tradenda, inculcanda & firmanda conspirant.

XII. *Congregatis autem Pharisæis, interrogavit eos Jesus, dicens: Quid vobis videtur de Christo? Cujus filius est? Dicunt ei: David. Ait illis: Quomodo ergo David in spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est?* Quid de Christo censetis, de Messia vobis promissio? Vobisne hominis filius videtur, an Dei? Responderunt, *David*: ex Isaiæ vaticinio, quo tanquam notissimo Gabriel Archangelus mysterium Incarnationis Mariæ annuntians usus est. Sed Messiam Davidis filium esse ita intelligebant non solùm Judæorum vulgus, sed etiam Pharisæi & Legisperiti, ut magnificentius de illo nihil sentirent, quàm terrenum Regem fore de stirpe Davidica, inter adoptionis divinæ filios Deo charissimum, qui Judæos dispersos, in temporalem asseret libertatem, Regnum Davidis collapsum restitueret, & usque ad terræ fines, debellatis Gentibus, dilataret. Hunc igitur errorem Christus corrigit prolato Psalmi 109. oraculo, quem quidem Psalmum de Messia vaticinari certissimum erat apud Judæos. Quomodo ergo David Spiritus Sancti afflatu vocat eum Dominum, dicens: *Dixit Dominus*, Deus Pater, *Domino meo*, Christo: *Sede à dextris meis*: Sede ad dexteram meam, ut æqualis mihi agnoscaris natura, majestate, gloria, imperio, etiam donec omnem vim tibi adversam, Gentiles, Judæos, Regna, Imperia, mortem ipsam, dæmones, ita tibi subjiciam, ut instar scabelli eos conculces & poteras. Hinc invictè probatur Christi divinitas. Unde Apostolus ad Hebræos scribens cap. 1. hoc eos urget argumento: *Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genui te?... Ad quem autem Angelorum dixit aliquando: Sede à dextris meis; quoadusque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum?* Verbum, *Donec*, exprimit illud tempus, quo maximè videri poterat Christus ad Dei dexteram non sedere, tempus scilicet, quo mortalem vitam egit in terris, dispensationem à Patre sibi traditam exercens; & intelligendum relinquit, absque dubio postea sessurum. Non enim *præsentium promissio est futurorum exceptio*. Confer cum Apostolo ad Hebræos 10. 12. *In sempiternum sedet in dextera Dei, de cætero expectans donec ponantur inimici ejus scabellum pedum ejus*. Et 1. ad Corinthios 15. 24. *Deindè finis; cùm tradiderit Regnum Deo & Patri, cùm evacuaverit omnem principatum & potestatem, & virtutem. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus. Novissima autem inimica destruetur mors: Omnia enim subjecit sub pedibus ejus*. Et tamen in æternum regnaturum, & Regni ejus nullum finem fore, Prophetæ & Euangelium testantur. Quanquam autem constitutum ad dexteram Patris in cœlestibus post resurrectionem Apostolus scribat, *Ephes.* 1. 20. quia tunc res fieri dicitur Scripturæ phrasi, cùm innotescit: ipsa tamen Incarnatione Christus æqualem Patri gloriam accepit, post Resurrectionem Ascensionemque suam in cœlos gentibus omnibus declarandam. Philipp. 2. 6. *Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens... Humiliavit semetipsum, factus obediens usque ad mortem, mortem autem Crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen, quod est super omne nomen: ut in nomine Jesu omne genu flectatur, cœlestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jesus Christus in gloria est Dei Patris.*

S. Basil. ho 25.

Isaiæ 9. 7.

Hebr. 1. 5. 13.

Si ergo David vocat eum Dominum, quomodo filius ejus est? Quomodo hæc consistunt? Si Christus merus homo est, ut vos censetis errantes; si ita filius David, ut non sit etiam natura Filius Dei, quomodo David vocat eum Dominum? *Quomodo*, cùm dicit, *verbum quærentis est, non negantis: tanquam si hoc eis diceret, Benè quidem dicitis Christum filium David; sed ipse David Dominum eum dicit: quem ille dicit Dominum, quomodo est Filius?* Dicerent Judæi, si contra Euangelium corda non clauderent; quoniam *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum:* ecce quomodo est Dominus David: Sed quia *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*, ecce quomodo est Filius David. Sed nescientes obmutuerunt, nec ore saltem clauso aures aperuerunt, ut quod respondere non potuerunt interrogati, nossent edocti. *Et nemo poterat ei respondere verbum: neque ausus fuit quisquam ex illa die eum ampliùs interrogare.*

Sensus Moralis.

S. Gregor. M. hom. 38. in euang.

I. SImile *factum est Regnum cœlorum homini Regi, qui fecit nuptias filio suo*, &c. Tunc Deus Pater » Deo Filio suo nuptias fecit, quando hunc in utero Virginis humanæ naturæ conjunxit. Filio nuptias fecit, » cùm ei per Incarnationis Mysterium Sanctam Ecclesiam sociavit. Uterus autem genitricis Virginis, hujus sponsi thalamus fuit. Unde & Psalmista dicit: *In sole posuit tabernaculum suum, & ipse tanquam sponsus procedens de thalamo suo*. Tanquam sponsus quippè de thalamo suo processit, quia ad conjungendam sibi Ecclesiam incarnatus Deus de incorrupto utero Virginis exivit. Misit ergo servos suos, ut ad istas nuptias amicos invitarent. Misit iterùm, quia Incarnationis Dominicæ Prædicatores, & priùs Prophetas, & postmodùm Apostolos fecit. Bis itaque servos ad invitandum misit: quia Incarnationem Unigeniti, & per Prophetas dixit futuram, & per Apostolos nunciavit factam.

Judæi primùm, deindè Gentiles ad fidem Incarnationis vocati sunt. Filius Dei non solùm cum Ecclesia sua, sed cum anima uniuscujusque nostrum nuptias contrahit, ut cum illo per fidem & charitatem conjungamur. Nuptiale illud fœdus Dei cum anima justi initur in via, consummatur in patria. Nullam ex se dotem affert sponso, cùm pauper ipsa sit, nulla propria bona habeat; sed eam donis suis auget sponsus, divitiis gratiarum suarum cumulat; magnifica & pretiosa promissa illi donat, ut divinæ sit consors naturæ; *Per quem maxima & pretiosa nobis promissa donavit, ut per hæc efficiamini divinæ consortes naturæ*. Sacrum illud fœdus æternum esse debet. Per Deum non stat quin æternum sit, si fideles ipsi simus, si ab ejus amore non deficiamus, si non abeat anima nostra post amatores multos, ac spiritaliter fornicetur; sed amore casto semper adhæreat cœlesti Sponso. *Neminem Deus deserit, nisi priùs ab eo deseratur..... Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet*, infidelitate sua. Tria nuptiarum bona in hoc mystico connubio inveniantur, *fides, proles, sacramentum*. Fides, ut nullum sit adulterium; Sacramentum, ut nullum sit divortium; Proles fructusque nuptiarum, sint opera virtutum. Ad istas nuptias invitatur homo, non cogitur: nemo

2. Petri 1. 4.

S. Aug.

Concil. Trid.

mo enim credere, & diligere Deum, ipsique hoc modo conjungi potest, nisi volens. Maxima pars hominum divinam vocationem negligit, cùm exteriorem, tum interiorem, voluptatibus sæculi illecta, lucris temporalibus addicta. *Illi autem neglexerunt, & abierunt, alius in villam suam, alius verò ad negotiationem suam.* In villam ire (inquit S. Gregorius) est labori terreno immoderatè incumbere; in negotiationem verò ire, est actionum sæcularium lucris inhiare. *Quia enim alius intentus labori terreno, alius verò mundi hujus actionibus deditus, Mysterium Incarnationis Dominicæ pensare, & secundùm illud vivere dissimulat, quasi ad villam vel negotium pergens, venire ad Regis nuptias recusat.* Et plerumque, quod est gravius, nonnulli vocantis gratiam non solùm respuunt, sed etiam persequuntur, vim Prædicatoribus & Doctoribus veritatis inferentes, aut ipsis insidias struentes. *Reliqui verò tenuerunt servos ejus, & contumeliis affectos occiderunt.* At Deus ultionum Dominus *perdit homicidas illos.* Homicidas perdit, quia persequentes interimit. Civitatem eorum succendit, quia illorum non solùm anima, sed & caro quoque in qua habitaverant, æterna gehennæ flamma cruciatur. Mundus ipse quem dilexerunt, in die judicii igne conflagrabit. *Missis* verò *exercitibus suis*, extinxisse homicidas dicitur, quia in hominibus omne judicium per Angelos exhibetur.

S.Gregor. M. hom. 38. in euang.

II. *Tunc ait servis suis: Nuptiæ quidem paratæ sunt, sed qui invitati erant, non fuerunt digni. Ite ergo ad exitus viarum, & quoscumque inveneritis, vocate ad Nuptias.* Nuptiæ paratæ sunt omnibus, gratia Christi omnibus oblata: nemo à cœlesti convivio, nisi indignus, excluditur, licèt nemo per se dignus sit, qui ad illud admittatur. Ne convivium nuptiale frustra paratum esset, Judæis venire renuentibus substitutæ sunt Gentes: pessimis Christianis gratia Dei abusis alii substituuntur, operanti Deo fideliter cooperaturi. *Verbum meum quod egredietur de ore meo, non revertetur ad me vacuum*, (ait Dominus.) Si apud hos fructum non referat, quem volui, ad alios transferetur, qui ferant. Auferetur *à vobis Regnum Dei* (inquit Christus) *& dabitur genti facienti fructum ejus..... Tene* igitur *quod habes, ut nemo accipiat coronam tuam.* Magis rei sunt Christiani, qui cùm gustaverint cœleste convivium, incomparabiles illius delicias fastidiunt, quàm Judæi, qui non cognoverunt. *Qui invitantem se contemni conspicit, Regis filii sui nuptias vacuas non habebit. Ad alios mittit, quia etsi apud aliquos laborat, quandoque tamen sermo Dei inventurus est, ubi requiescat.*

Isaiæ 55.

Apoc.3.11.

S.Gregor. M. hom.38.

III. *Et egressi sunt servi ejus in vias, & congregaverunt omnes quos invenerunt, malos & bonos: & impletæ sunt nuptiæ discumbentium.* Apparatus Mensæ Dominicæ, omnium est voluntati propositus. Interest autem, quomodo quis accedat, cùm accedere non vetatur. Scripturæ quippè sanctæ docent nos duo Dominica esse convivia, unum quò veniunt boni & mali, alterum quò non accedunt mali.... Omnes qui se ab hoc convivio excusaverunt, mali sunt; sed non omnes qui intraverunt, boni sunt. In hoc convivio boni discumbunt, quicumque attendunt, quod dictum est: *Quicumque manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit..... Multi ab Oriente & ab Occidente venient.* Quò venient? Ad illud convivium, in quod boni & mali intrant. De alio convivio locutus adjunxit: *Et recumbent cum Abraham, Isaac, & Iacob in Regno cœlorum.* Illud est convivium, quò non accessuri sunt mali: *Hoc quod modò est, dignè accipiatur, ut ad illud perveniatur.* In Ecclesia boni & mali. Extra nulli boni: intùs mali tolerandi.

S.Aug.ser.90. alias 14. ex editis à Sirmondo.

1.Cor.9.29. Matt.8.11.

IV. *Intravit autem Rex, ut videret discumbentes, & vidit ibi hominem non vestitum veste nuptiali*, &c. Quæ est vestis nuptialis? Procul dubio illa vestis est, quam non habent, nisi boni, in convivio relinquendi, servandi ad convivium, quò nullus malus accedit, per Domini gratiam perducendi. Quæramus inter fideles, qui sunt qui habent aliquid, quod mali non habent, & ipsa erit vestis nuptialis. *Si Sacramenta dixerimus, videte, quemadmodum sint malis bonisque communia. Baptismus est? Sine baptismo quidem nemo ad Deum pervenit: sed non omnis qui habet baptismum, ad Deum pervenit. Non ergo possum intelligere, baptismum esse vestem nuptialem, id est, ipsum Sacramentum; quam vestem video in bonis, video in malis. Fortè Altare est, vel quod accipitur de Altari? Videmus, quia multi manducant, & judicium sibi manducant & bibunt. Quid ergo est? Iejunatur? Iejunant & mali. Ad Ecclesiam concurritur? Concurrunt & mali. Postremò miracula fiunt? Non solùm boni faciunt & mali, sed aliquando non faciunt boni....* Quæ est ergo vestis illa nuptialis? *Finis præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta.* Hæc est vestis nuptialis. Interrogate vos: si habetis illam, securi estis in convivio Dominico. *Duæ sunt in homine uno, charitas & cupiditas. Charitas nascatur in te, si nondum nata est; & si nata est, alatur, nutriatur, crescat. Illa verò cupiditas, etsi in hac vita extingui penitus non potest; quia si dixerimus, quòd peccatum non habemus, nos ipsos seducimus, & veritas in nobis non est: in quantum autem est in nobis cupiditas, in tantum sine peccato non sumus: charitas crescat, cupiditas decrescat: ut aliquando illa perficiatur, hoc est charitas, cupiditas consumatur.*

V. *Et ait illi: Amice, quomodo huc intrasti, non habens vestem nuptialem? At ille obmutuit.* In Dei judicio peccator obmutescet præ confusione, propriæ conscientiæ testimonio convictus, nec terribili judici respondere quidquam poterit. *Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille.* Vestis nuptialis (inquit S. Hieronymus) præcepta sunt Domini, & opera quæ complentur ex Lege & Euangelio, novique hominis efficiunt vestimentum. Si quis igitur in tempore judicii inventus fuerit sub nomine Christiano non habere vestem nuptialem, hoc est, vestem supercœlestis hominis, sed vestem pollutam, id est, veteris hominis exuvias, hic statim corripitur, & dicitur ei: *Amice, quomodo huc intrasti?* Amicum vocat, quòd invitatus ad nuptias est: arguit impudentiæ, quòd veste sordida munditias polluerit nuptiales. At ille *obmutuit*: In tempore enim illo *non erit locus pœnitentiæ, nec negandi facultas, cùm omnes Angeli, & Mundus ipse testis sit peccatorum.* Publicam illam confusionem præveniamus ac vitemus peccatorum confessione ac pœnitentia: à sacro Eucharistiæ convivio nos humiliter subtrahamus, donec induti simus veste nuptiali. *Ascendat homo adversùm se tribunal mentis suæ, constituat se ante faciem suam, ne hoc ei postea fiat. Nam minatur hoc Deus peccatori, dicens*, Arguam te, & statuam te ante faciem tuam. *Atque ita constituto corde judicio, adsit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor. Inde quidam sanguis animi confitentis per lacrymas profluat. Postremò ab ipsa mente talis sententia proferatur, ut se indignum homo judicet participatione Corporis & Sanguinis Domini: ut qui separari à Regno cœlorum timet per ultimam sententiam summi judicis, per Ecclesiasticam disciplinam à Sacramento cœlestis panis interim separetur. Versetur ante oculos imago futuri judicii; ut cùm alii accedunt ad Altare Dei, quò ipse non accedit, cogitet, quàm sit contremiscenda illa pœna, qua percipientibus aliis vitam æternam, alii in mortem præcipitantur æternam. Ad hoc enim Altare, quod nunc in Ecclesia est in terra positum, terrenis oculis expositum, ad Mysteriorum divinorum signacula celebranda, multi etiam scelerati possunt accedere: quoniam Deus commendat in hoc tempore patientiam suam, ut in futuro exerat severitatem suam. Ad illud autem Altare quò præcursor pro nobis introiit Iesus, quò caput Ecclesiæ præcessit, membris cæteris secuturis, nullus eorum accedere poterit, de quibus dicit Apostolus*, Quoniam *qui talia agunt, Regnum Dei non possidebunt.*

Job.9.3.

S.Aug.ibid.

VI. *Tunc dixit Rex ministris: Ligatis manibus & pedibus ejus, mittite eum in tenebras exteriores; ibi erit*

S. Hieron. in cap. 22. S. Matt.

Psal.49.21.

S.Aug. serm. 391. alias 50. inter Homilias 50.

fletus

fletus & stridor dentium. His verbis funestus damnatorum status significatur, qui ad Dei misericordiam currere, ab ejus ira fugere ampliùs non possunt: bonum operari, mala commissa expiare ampliùs non valent: salutari lumine penitùs destituti, quo Deum officiaque sua cognoscant. *Quid est ipsa manuum pedumque ligatio, nisi omnimoda potestatis ablatio?* In tenebras exteriores. *Amando tenebras, in tenebris remanebis, & remanendo in tenebris, etiam in tenebras exteriores projicieris; ibi erit fletus & stridor dentium. Si nihil in te faciebat amor lucis, faciat timor doloris.* In tenebras exteriores mittentur, qui interiora, spiritualia, æterna bona non dilexerunt. *Non ergo amemus magis exteriora, sed interiora. De interioribus gaudeamus: in exterioribus autem necessitatem habeamus, non voluptatem.* Ibi erit fletus & stridor dentium. *Quia enim volentes injustè utuntur bonis, justè nolentes cruciabuntur malis.*

S.Bern.lib.de gratia & liberoarbitrio, cap.9.

S.Aug. tr.18. in Joannem. Idem ennar. in Ps.139. Idem epist. 140.aliàs 120.

VII. *Multi enim sunt vocati, pauci verò electi.* Non solùm multi, sed omnes sufficienter vocati per legem naturalem, per legem scriptam, per prædicationem Euangelicam, per voces & testimonia creaturarum, per internas inspirationes. *Nam ne in præteritis quidem sæculis hæc eadem gratia, quæ post Domini nostri Jesu Christi resurrectionem ubique diffusa est, & de qua scriptum est, Illuxerunt coruscationes tuæ orbi terræ, defuit mundo. Quamvis enim speciali cura atque indulgentia Dei populum Israeliticum constet electum, omnesque aliæ nationes suas vias ingredi, hoc est, secundùm propriam permissæ sint vivere voluntatem; non ita se tamen æterna Creatoris bonitas ab ullis hominibus avertit, ut eos ad cognoscendum se atque metuendum, nullis significationibus admoneret. Cœlum quippè ac terra & mare, omnisque creatura quæ videri atque intelligi potest, ad hanc præcipuè dispositæ est humani generis utilitatem, ut natura rationalis de contemplatione tot specierum, de experimentis tot bonorum, de perceptione tot munerum, ad cultum & dilectionem sui imbueretur Auctoris.* Pauci electi. *Tam multos creando nasci voluit* Deus, *quos ad suam gratiam non pertinere præscivit, ut multitudine incomparabili plures sint illis, quos in sui Regni gloriam filios promissionis prædestinare dignatus est; ut etiam ipsa multitudine rejectorum ostenderetur, quàm nullius momenti sit apud Deum justum quantalibet numerositas justissimè damnatorum. Atque ut hinc quoque intelligant, qui ex ipsa damnatione redimuntur, hoc fuisse debitum massæ illi universæ, quod tam magnæ parti ejus redditum cernerent; non solùm in eis qui originali peccato multa addunt malæ voluntatis arbitrio, verùm etiam in tam multis parvulis, qui tantummodò vinculo peccati originalis obstricti, sine gratia Mediatoris ex hac luce rapiuntur. Tota quippè ista massa justæ damnationis reciperet debitum, nisi ex ea faceret non solùm justus, sed etiam misericors figulus alia vasa in honorem secundùm gratiam, non secundùm debitum; dum & parvulis subvenit, quorum nulla merita dici possunt; & majores prævenit, ut habere aliqua merita possint.*

Auctor lib.de vocatione gentium, inter S.Prosperi opera editorum, lib.2. cap.4.

S.Aug. epist. 190.aliàs 157.

VIII. *Tunc abeuntes Pharisæi, consilium inierunt, ut caperent Jesum in sermone. Et mittunt ei discipulos suos cum Herodianis, dicentes: Magister, scimus quia verax es, & viam Dei in veritate doces,* &c. Facilè capiuntur in sermone, qui linguam suam non frænant, qui non ponunt custodiam ori suo, & ostium circumstantiæ labiis suis. Volat irrevocabile verbum. Ponderandi sunt sermones nostri, atque ad prudentiæ, veritatis & charitatis regulas dirigendi; ut priùs veniant ad limam, quàm ad linguam. Cavendum, ne diabolus, Mundus propriaque cupiditas nostra nos in sermone capiat. *Magister, scimus quia verax es,* &c. Laudes hominum insidiosæ ac fallaces. Qui illas amat, tentationem & periculum amat: qui periculum amat, in illo peribit. *Semper insidiosa, callida, blanda est adulatio, pulchrèque apud Philosophos definitur, blandus inimicus.* Duo sunt genera persecutorum, vituperantium, & adulantium. *Plus persequitur lingua adulatoris, quàm manus interfectoris.... Magister, scimus quia verax es.* Hic veri Doctoris character, ut veritatem unicè diligat, sincerè & absque fuco Dei viam, legem, ac voluntatem doceat: ad eam attendat, non ad opiniones, aut studia hominum: nullo hominum respectu, gratia, aut metu ab officio & libertate asserendæ & prædicandæ veritatis deflectat.

S.Hier. lib.1. contra Pelagianos.

S.Aug.en. tr. in Psal.69.

IX. *Dic ergo nobis, quid tibi videtur? Licet censum dare Cæsari, an non? Cognita autem Jesus nequitia eorum, ait: Quid me tentatis hypocritæ? Ostendite mihi numisma census.* Blandæ & fraudulentæ interrogationi Christus asperè respondet: illi blandiuntur, ut noceant; Jesus increpat, ut prosit: *Utilior est homini Deus iratus, quàm homo propitius.* Hypocritis detrahenda est larva pietatis, ne pietati noceant. Calumniatorum & invidorum nequitia detegenda, cùm specie pietatis abutuntur, ut veritati, Religioni, Ecclesiæ Prælatis, Prædicatoribus ac Doctoribus noceant. *Ait illis Jesus: Cujus est imago hæc & superscriptio?* Ita se gerit Christus, ac si ignota illi esset monetæ species, ut divitiarum contemptum doceat; ut spiritales viros à sæculi negotiis alienos esse debere significet; ut inimicos suos proprio eorum responso confutet & confundat. *Dicunt ei: Cæsaris. Tunc ait illis: Reddite ergo quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei Deo.* Regibus debita officia & tributa reddenda Christus docet, Apostolus confirmat: *Ideò* (inquit) *necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideò enim & tributa præstatis: Ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal: cui timorem, timorem; cui honorem, honorem.* O plenam miraculi responsionem, & perfectam dicti cœlestis absolutionem! Ita omnia inter contemptum sæculi, & contumeliam lædendi Cæsaris temperavit, ut curis omnibus & officiis humanis devotas Deo mentes absolveret, cùm Cæsari quæ ejus essent, reddenda decernit. *Si enim nihil ejus penes nos resederit, conditione reddendi ei quæ sua sunt, non tenebimur. Porrò autem si rebus illius incubamus, si jure potestatis suæ utimur, & nos tamquam mercenarios alieni patrimonii procurationi subjicimus; extra querelam injuriæ est, Cæsari redhiberi quod Cæsaris est; Deo autem quæ ejus sunt propria, reddere nos oportere, corpus, animam, voluntatem. Ab eo enim hæc profecta atque aucta retinemus; & proindè condignum est, ut ei se totum reddant, cui debere se recolunt & originem & profectum.*

Autor operis imperf. in Matt.

Rom.13.6.& 7.

S.Hilarius, cap.23. in S. Matth.

Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo. *Moneta Dei sumus: nummus à thesauro oberravimus. Errore detritum est, quod in nobis fuerat impressum. Venit qui reformet, quia ipse formaverat. Quærit & ipse nummum suum, sicut Cæsar nummum suum: idò ait,* Reddite Cæsari, quæ Cæsaris sunt; & Deo, quæ Dei sunt: *Cæsari nummos, Deo vos ipsos.* Reddite quæ sunt Dei, Deo. *Benignus exactor est, non egenus; & qui non crescat ex redditis, sed in se crescere faciat redditores. Huic ergo quod non redditur, perditur; quod autem redditur, reddenti additur: imò verò in eo cui redditur, ipse reddens servatur. Idipsum quippè erit redditum & redditor, quia idipsum erat debitum & debitor. Deo namque se ipsum debet homo, eique reddendus est, ut beatus sit, à quo accepit, ut sit.*

S.Aug. tr.40. in Joannem.

Idem, epist. 127. aliàs 45.

Reddite quæ sunt Dei, Deo. *Si me totum debeo pro me facto, quid addam jam & pro refecto, & refecto hoc modo? Nec enim tam facilè refectus, quàm factus. Siquidem non solùm de me, sed de omni quoque quod factum est, scriptum est:* Dixit, & facta sunt. *At verò qui me tantùm & semel dicendo fecit, in reficiendo profectò & dixit multa, & gessit mira, & pertulit dura; nec tantùm dura, sed & indigna. Quid ergo retribuam Domino pro omnibus quæ retribuit mihi? In primo opere me mihi dedit, in secundo se. Et ubi se dedit, me mihi reddidit. Datus ergo & redditus, me pro me debeo, & bis debeo. Quid Deo retribuam pro se? Nam etiamsi me millies rependere possem, quid sum ego ad Deum?*

S.Bern. tr.de diligen.Deo. cap.5.

X. *Ac-*

Tertullian. X. *Accesserunt ad eum Sadducæi, qui dicunt non esse resurrectionem*, &c. Politici & impii, *censores Divinitatis*, resurrectionem & immortalitatem animorum impugnant, quibus eversis, *inanis* esset *fides nostra*, *inanis* Christi & Apostolorum *prædicatio*. Pauci quidem ex iis, qui Christiano nomine gloriantur, divina hæc dogmata negant; sed multi ita vivunt, ac si nec resurrectionem corporum, nec animarum immortalitatem crederent, nec alteram vitam sperarent. Dixerunt enim, *cogitantes apud se non recte*: *Exiguum & cum tædio est tempus vitæ nostræ, & non est refrigerium in fine hominis, & non est qui agnitus sit reversus ab inferis*: *quia ex nihilo nati sumus, & post hoc erimus tamquam non fuerimus*: *quoniam fumus flatus est in naribus nostris, & sermo scintilla ad commovendum cor nostrum*: *qua extincta, cinis erit corpus nostrum, & spiritus diffundetur tanquam mollis aer, & transibit vita nostra tamquam vestigium nubis, & sicut nebula dissolvetur, quæ fugata est à radiis solis, & à calore illius aggravata*: *& nomen nostrum oblivionem accipiet per tempus, & nemo memoriam habebit operum nostrorum. Umbræ enim transitus est tempus nostrum, & non est reversio finis nostri*: *quoniam consignata est, & nemo revertitur. Venite ergo, & fruamur bonis quæ sunt, & utamur creatura tamquam in juventute celeriter. Vino pretioso & unguentis nos impleamus*: *& non pratereat nos flos temporis. Coronemus nos rosis, antequam marcescant*: *nullum pratum sit quod non pertranseat luxuria nostra. Nemo nostrum exors sit luxuriæ nostræ*: *ubique relinquamus signa lætitiæ*: *quoniam hæc est pars nostra, & hæc est sors..... Manducemus & bibamus, cras enim moriemur*. Resurrectionem mortuorum, & vitam futuri sæculi cogitemus, ne præsenti vitæ, caducisque & transituris bonis inhæreamus: Utamur hoc mundo, tanquam non utamur. Jejunemus, vigilemus, oremus, ut ad vitam feliciorem transeamus, & beatæ resurrectionis participes simus. *Fiducia Christianorum, resurrectio mortuorum*.

Sapient. 2.

1. Cor. 15.

Tertul. lib. de resurrectione carnis.

XI. *Respondens autem Iesus, ait illis*: *Erratis, nescientes Scripturas, neque virtutem Dei*. Scriptura Sacra diligenter, fideliter, humiliter legenda est, in qua Deus ipse nos docet, quid credere debeamus. Virtus & omnipotentia Dei consideranda, non humana ratio audienda, ubi de Fidei Christianæ Mysteriis & dogmatibus agitur. *Quia caligantes hominum mentes consuetudine tenebrarum, quibus in nocte peccatorum vitiorumque velantur, perspicuitati sanctitatique rationis aspectum idoneum intendere nequeunt, saluberrimè comparatum est, ut in lucem veritatis aciem titubantem & veluti ramis humanitatis opacatam inducat auctoritas*. In Scripturis (inquit Lactantius) *Divina tradita sunt breviter ac nudè. Nec decebat aliter, ut cùm Deus ad hominem loqueretur, argumentis assereret suas voces, tamquam fides ei non haberetur*; *sed ut oportuit, est locutus quasi rerum omnium maximus Iudex, cujus non est argumentari, sed pronuntiare verum*.

S. Aug. lib. de morib. Eccl. cathol. c. 21.

Lactant. lib. 3. Instit. c. 1.

XII. *In resurrectione enim neque nubent, neque nubentur*: *sed erunt sicut Angeli Dei in cœlo*. Connubia sunt humanæ indigentiæ & mortalitatis solatia. Cùm Deus hominem in suam æternitatem admiserit, cùm ejus desideria in bonis repleverit, cùm absorptum fuerit, quod mortale est, à vita; tunc omne societatis & conjunctionis genus cum ea feliciter confundetur, quæ Sanctis cum Deo in perpetuum intercedet. *Demonstravit* Christus, *quòd ibi sit necessaria successio, ubi doletur decessio*: *ibi quia decessores non erunt, nec successores quærentur*. Angelis semper cognata virginitas. *Virgines in terris non nubendo, de familia angelica deputantur*. Hinc S. Augustinus ad Virgines: *Qui jam vovistis, corpus arctiùs castigate, & concupiscentiæ frænos nec ad ipsa quæ permissa sunt, patiamini relaxare*; *ut non solùm à concubitu illicito divertatis, sed etiam licitum contemnatis aspectum. Mementote, in quocumque sexu sitis, sive mares, sive fœminæ, Angelorum vitam ducere vos in terra. Angeli enim non nubunt, neque uxores ducunt. Hoc erimus, cùm resurrexerimus. Quantò vos meliores, qui quod erunt homines post resurrectionem, hoc vos incipitis esse ante mortem? Servate gradus vestros; servat enim Deus vobis honores vestros*.

S. Aug. enarr. in Ps. 65. Tertullian.

S. Aug. serm. 132. aliàs 46. de verbis Domini.

XIII. *De resurrectione autem mortuorum non legistis, quod dictum est à Deo dicente vobis: Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob? Non est Deus mortuorum, sed viventium*. Non dixit, Eram Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob; sed, *Sum*, eorum scilicet, qui sunt & vivunt. Quemadmodum enim Adam, quamvis viveret, postea quàm de vetito ligno comedit, sententia tamen prolata mortuus erat: sic profectò isti etsi mortui erant, pollicitatione tamen resurrectionis vivebant; quomodo igitur alibi dicit, *Vt & mortuis & vivis dominetur*? Non est hoc illi contrarium. Mortui namque hìc illi, qui victuri sunt, appellantur. Novit autem Scriptura aliam mortem, de qua ait: *Sinite mortuos sepelire mortuos suos*. Verùm quoniam resurrectionem futuram credimus, jam vivere incipiamus, ut *Filii resurrectionis*, ut felicis æternitatis candidati. *Tempus breve est*: *reliquum est, ut & qui habent uxores, tamquam non habentes sint*: *& qui flent, tamquam non flentes*: *& qui emunt, tamquam non possidentes*: *& qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur*; *præterit enim figura hujus mundi*. Fidem & obedientiam Abraham, Isaac, & Jacob imitemur: in hoc mundo *tamquam in terra aliena* habitemus, ut *peregrini & hospites super terram, meliorem* patriam appetamus & inquiramus, *id est cœlestem*.

"S. Jo. Chrys. hom. 70. in S. Matt.

1. Cor. 7. 29.

Hebr. 11.

XIV. *Magister, quod est mandatum magnum in Lege? Ait illi Iesus: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & in tota anima tua, & in tota mente tua. Hoc est maximum & primum mandatum*. Si Deum ex toto corde diligere est ipsum quærere, illi adhærere, illo uno propter ipsum frui velle, in illo quiescere, nullam rem appetere & quærere, nulli rei adhærere, in nulla re delectari, nisi quatenùs ejus voluntati consentanea est, quatenùs ad ejus gloriam referri potest, quatenùs ad salutem nostram vel proximi, vel ad Ecclesiæ bonum conducibilis est; pauciſſimi certè Deum ex toto corde diligunt. Nulla cogitatio in mente; nullum desiderium, nullus affectus in voluntate; nullum opus, nullum negotium in tota vitæ serie esse debet, quod ab amore Dei non sit, ut à principio, quod ad ejus gloriam ceu ad finem non referatur. *Tunc est quippè optimus homo, cùm tota vita sua pergit in incommutabilem vitam, & toto affectu inhæret illi*: *si autem se propter se diligit, non se refert ad Deum*; *sed ad se ipsum conversus, non ad incommutabile aliquid convertitur. Et propterea jam cum defectu aliquo se fruitur*; *quia melior est, cùm totus hæret atque constringitur incommutabili bono, quàm cùm inde vel ad se ipsum relaxatur. Si ergo te ipsum non propter te debes diligere, sed propter illum, ubi dilectionis tuæ rectissimus finis est, non succenseat alius homo, si etiam ipsum propter Deum diligis. Hæc enim regula dilectionis divinitùs constituta est*, Diliges proximum tuum sicut te ipsum: Deum verò ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente: *Vt omnes cogitationes tuas, & omnem vitam & omnem intellectum in illum conferas, à quo habes ea ipsa quæ confers. Cùm autem ait*, toto corde, tota anima, tota mente, *nullam vitæ nostræ partem reliquit, quæ vacare debeat, & quasi locum dare, ut aliare velit frui*; *sed quicquid aliud diligendum venerit in animum, illuc rapiatur, quò totus dilectionis impetus currit. Quisquis ergo rectè proximum diligit, hoc cum eo debet agere, ut etiam ipse toto corde, tota anima, tota mente diligat Deum. Sic enim eum diligens tamquam seipsum, totam electionem sui & illius refert in illam dilectionem Dei, quæ nullum à se rivulum duci extra patitur, cujus derivatione minuatur*.

S. Aug. lib. de doctrina christ. c. 22.

XV. *Secundum autem simile est huic: Diliges proximum tuum sicut te ipsum*. Amor Dei, principium & regula dilectionis proximi. *Vt enim homo se se diligere nosset, constitutus est ei finis, quò referret omnia quæ ageret, ut beatus esset. Non enim qui se diligit, aliud*

S. Aug. lib. 10. de civit. Dei, cap. 3.

aliud esse vult, quàm beatus. Hic autem finis est adhærere Deo. Iam igitur scienti diligere seipsum, cum mandatur de proximo diligendo sicut se ipsum, quid aliud mandatur, nisi ut ei, quantum potest, commendet diligendum Deum? Hic est Dei cultus, hæc vera religio, hæc recta pietas, hæc tantum Deo debita servitus.

S. Bern. serm. 50. in cantic.

Diliges proximum tuum sicut te ipsum. *Proximus, quem verè te oportet diligere tamquam te ipsum, ut tibi & ipse sapiat, prout est; haud aliud profectò sapiet tibi, quam tu tibi, qui hoc est quod tu; est enim homo. Qui itaque te non diligis, nisi quia diligis Deum, consequenter omnes qui similiter diligunt eum, diligis tamquam te ipsum. Porro inimicum hominem, quoniam nihili est, pro eo quòd non diligit Deum, non potes quidem diligere tamquam te ipsum, qui Deum diligis: diliges tamen, ut diligat. Non est autem idipsum diligere ut diligat, & diligere quia diligit. Proindè ut tibi & ipse sapiat prout est, sapiet tibi non quidem quod est, qui utique nihili est; sed quod futurum forsitan est, quod est propè nihili, quippè quod adhuc pendet sub dubio. Etenim de quo constat, quòd amorem Dei non sit deinceps rediturus, sapiat tibi necesse est non propè jam nihil, sed nihil ex toto, utpotè quod in æternum nihili est. Illo igitur excepto, qui non modò jam non diligendus, insuper & odio habendus est, secundùm illud:* Nonne qui oderunt te, Domine, oderam: & super inimicos tuos tabescebam? *De cætero nulli vel inimicissimo homini negari quantulumcumque affectum charitas sanè in hac parte ambitiosa permittit. Da mihi hominem, qui ante omnia quidem ex toto se diligat Deum: se verò & proximum in quantum diligunt ipsum, inimicum autem tamquam aliquando forsitan dilecturum; porrò parentes carnis suæ germaniùs propter naturam, spirituales verò eruditores suos profusiùs propter gratiam: atque in hunc modum ad cætera quæque Dei ordinato intendat amore, despiciens terram, suspiciens cœlum, utens hoc mundo tamquam non utens, & inter utenda & fruenda intimo quodam mentis sapore discernens, ut transitoria transitoriè, & ad id duntaxat quod opus & prout opus est, curet; æterna desiderio amplectatur æterno: talem, inquam, da mihi hominem, & ego audacter illum sapientem pronuncio; cui nimirum quæque res revera sapiunt prout sunt, , & cui in veritate atque securitate competit gloriari & dicere:* Quia *ordinavit in me charitatem.*

Secundum autem simile huic: Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Proximum sicut se ipsum diligit, qui nemini invidet, qui in aliis hominibus, etiam consanguinitate sibi conjunctis, non diligit nisi spiritualia bona; qui inimicos ipsos charitate complectitur, qui præstat omnibus quod potest. *Qui amat id solum, quod amanti eripi non potest, ille indubitantur invictus est, nec ulla cruciatur invidia. Id enim diligit, ad quod diligendum & percipiendum quanto plures venerint, tantò eis uberius gratulatur. Diligit enim Deum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota mente; & diligit proximum tamquam se ipsum. Non ergo illi invidet, ut sit quod ipse est; imò adjuvat etiam quantùm potest. Nec potest amittere proximum, quem diligit quantum se ipsum; quia neque in se ipso ea diligit quæ oculis subjacent, aut ullis aliis corporis sensibus. Ergo apud se ipsum habet, quem diligit tamquam se ipsum. Ea autem est regula dilectionis, ut quæ sibi vult homo provenire, & illi velit; & quæ accidere sibi mala non vult, & illi nolit. Nam erga* Rom. 13. 10. *neminem operandum est malum:* Et dilectio proximi malum non operatur. *Diligamus ergo, ut præceptum est, etiam inimicos nostros, si verè invicti esse volumus. Non enim per se ipsum quisquam hominum invictus est, sed per illam incommutabilem legem, cui quicumque serviunt, soli sunt liberi. Sic enim eis quod diligunt, auferri non potest; quæ res una invictos facit & perfectos viros. Nam si vel ipsum hominem homo dilexerit, non tamquam se ipsum, sed tamquam jumentum, aut balneas, aut aviculam pictam vel garrulam, id est, ex eo aliquid temporalis voluptatis vel commodi capiat, serviat necesse est, non homini, sed, quod est turpius, tam fœdo & detestabili vitio, quo non amat hominem, sicut homo amandus est. Quo vitio dominante, usque ad extremam vitam vel potiùs mortem perducitur. Sed nec sic quidem ab homine homo diligendus est, ut diliguntur carnales fratres vel filii, vel conjuges, vel quique cognati, vel affines, aut cives: Nam & dilectio ista temporalis est. Non enim ullas tales necessitudines haberemus, quæ nascendo & moriendo contingunt, si natura nostra in præceptis & imagine Dei permanens, in istam corruptionem non relegaretur. Itaque ad pristinam perfectamque naturam nos ipsa Veritas vocans, præcipit, ut carnali consuetudini resistamus; docens, neminem aptum esse Regno Dei, qui non istas carnales necessitudines oderit. Neque hoc cuiquam inhumanum videri debet: Magis enim est inhumanum, non amare in homine quod homo est, sed amare quod filius est: hoc est enim non amare illud quod ad Deum pertinet, sed amare illud quod ad se pertinet. Quid ergo mirum, si ad Regnum non pervenit, qui non communem, sed privatam rem diligit? Imo utrumque, ait quispiam: Illud unum, dicit Deus. Dicit enim verissimè Veritas:* Nemo potest duobus dominis servire. *Nemo enim potest perfectè diligere quò vocamur,* Matt. 16. *nisi oderit unde revocamur. Vocamur autem ad perfectam naturam humanam, qualem ante peccatum nostrum Deus fecit: revocamur autem ab ejus dilectione, quam peccando meruimus. Quare oderimus oportet, unde ut liberemur optamus. Oderimus ergo temporales necessitudines, si æternitatis charitate flagramus. Diligat homo proximum tamquam se ipsum. Certè enim sibi ipsi nemo est pater, aut filius, aut affinis, aut aliquid hujusmodi, sed tantum homo. Qui ergo diligit aliquem tamquam se ipsum, hoc in eo debet diligere, quod sibi ipse est. Corpora verò non sunt quod nos sumus: non ergo in homine corpus est expetendum aut desiderandum. Valet enim ad hoc etiam quod præceptum est:* Non concupiscas rem proximi tui. *Qua propter quisquis in proximo aliud diligit, quàm sibi ipse est, non eum diligit tamquam se ipsum. Ipsa igitur natura humana sine carnali conditione diligenda est, sive sit perficienda, sive perfecta. Omnes sub uno Deo patre cognati sunt, qui eum diligunt, & faciunt voluntatem ipsius. Et invicem sibi sunt & patres cùm sibi consulunt, & filii cùm sibi obtemperant, & fratres maximè, quia eos unus Pater testamento suo ad unam hæreditatem vocat.*

Diliges proximum tuum sicut te ipsum. *Sicut si quisquam diligit benè cantantem, non hunc aut illum,* S. Aug. ibid. cap. 47. *sed tantùm benè cantantem quemlibet, cùm sit cantator ipse perfectus; ita vult omnes tales esse, ut tamen ei non desit quod diligit, quia ipse benè cantat. Nam si cuiquam invidet benè cantanti, non jam illud diligit, sed aut laudem, aut aliud, quò benè cantando vult pervenire; & potest ei minui vel auferri, si & alius benè cantaverit. Qui ergo invidet benè cantanti, non amat benè cantantem: sed rursus qui eo indiget, non benè cantat. Quod multò accomodatiùs de benè vivente dici potest, quia invidere nulli potest: Quò enim perveniunt benè viventes, tantumdem est omnibus, nec minus fit, cùm plures habuerint. Et potest esse tempus, quo bonus cantator cantare non decenter queat, & indigeat voce alterius, qua sibi exhibeatur, quod diligit; tamquam si alicubi convivetur, ubi eum cantare turpe sit, sed deceat audire cantantem: benè autem vivere semper decet. Quare quisquis hoc & diligit & facit, non solùm non invidet imitantibus, sed & his se præbet libentissimè atque humanissimè, quantum potest; nec tamen eis indiget. Nam quod in illis diligit, in se ipso habet totum atque perfectum. Ita cùm diligat proximum tamquam se ipsum, non invidet ei, quia nec sibi ipsi: præstat ei quod potest, quia & sibi ipsi: non eo indiget, quia nec se ipso: tantùm Deo indiget, cui adhærendo beatus est. Nemo autem illi eripit Deum.... Hic vir quamdiu est in hac vitâ, utitur amico ad rependendam gratiam, utitur inimico*

mico ad patientiam; utitur quibus potest ad beneficentiam; utitur omnibus ad benevolentiam.

S. Aug. lib. de morib. Eccl. Cathol. c. 16.

Diliges proximum tuum tamquam te ipsum. *Te autem ipsum salubriter diligis, si plus quam te, diligis Deum: quod ergo agis tecum, id agendum cum proximo est, hoc est, ut ipse etiam perfecto amore diligat Deum. Non enim eum diligis tamquam te ipsum, si non ad id bonum ad quod ipse tendis, adducere satagis: Illud est enim unum bonum, quod omnibus tecum tendentibus non fit angustum. Ex hoc præcepto nascuntur officia societatis humanæ, in quibus non errare difficile est. Agendum autem in primis est, ut benevoli simus, id est, ut nulla malitia, nullo dolo malo adversus hominem utamur. Quid enim homini homine propinquius?* Dilectio proximi malum non operatur. *Sed cùm duobus modis peccetur in homine, uno si lædatur, alio si cùm potest non adjuvetur; eaque ipsa sint, quibus mali homines esse dicantur, quorum neutrum qui diligit, facit: satis quod volumus, demonstrat ista sententia,* Dilectio proximi malum non operatur. *Et si ad bona pervenire non possumus, nisi mala operari destiterimus, ista sunt quasi cunabula charitatis Dei, quibus diligimus proximum.... Nullus certior gradus ad amorem Dei, quàm hominis erga hominem charitas.*

S. Aug. lib. de perfectione justitiæ hominis, c. 5.

XVI. In his duobus mandatis universa Lex pendet & Prophetæ. *Dominus in duobus præceptis dixit Legem Prophetasque pendere; ut intelligeremus, quicquid aliud divinitùs præceptum est, in his duobus habere finem, & ad hæc duo esse referendum.... Quicquid ergo Dei Lege prohibemur, & quicquid jubemur facere, ad hoc prohibemur & jubemur, ut duo ista compleamus.* Ut enim alibi S. Augustinus ait: *Scriptura non præcipit nisi charitatem, nec damnat nisi cupiditatem, atque ita informat mores hominum.* Huc virtutum omnium officia

Idem lib. de morib. Eccl. cathol. c. 25.

revocantur. *Si enim Deus est summum hominis bonum, sequitur profectò, quoniam summum bonum appetere, est benè vivere; ut nihil aliud sit benè vivere, quàm toto corde, tota anima, tota mente Deum diligere: à quo existit, ut incorruptus in eo amor atque integer custodiatur, quod est temperantiæ; & nullis frangatur incommodis, quod est fortitudinis; nulli alii serviat, quod est justitiæ; vigilet in discernendis rebus, ne fallacia paulatim dolusve subrepat, quod est prudentiæ. Hæc est hominis una perfectio, qua sola impetrat, ut veritatis sinceritate perfruatur: hæc nobis Testamento utroque concinitur, hæc nobis hinc atque inde suadetur.*

In his duobus mandatis universa Lex pendet, & Prophetæ. *Si ergo non vacat omnes paginas sanctas perscrutari, omnia involucra sermonum evolvere, omnia Scripturarum secreta penetrare; tene charitatem, ubi pendent omnia: Ita tenebis, quod ibi didicisti; tenebis etiam, quod nondum didicisti. Si enim nosti charitatem, aliquid nosti; unde & illud pendet, quod forte non nosti; & in eo, quod in Scripturis intelligis, charitas patet; in eo quod non intelligis, charitas latet. Ille itaque tenet & quod patet & quod latet in divinis sermonibus, qui charitatem tenet in moribus.*

S. Aug. serm. 350. aliàs de tempore 19.

XVII. *Quid vobis videtur de Christo? Cujus filius est? Dicunt ei, David. Ait illis: Quomodo ergo David in Spiritu vocat eum Dominum, dicens: Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis,* &c. Non se filium David negavit Christus, sed modum quæsivit. Hanc verò per Apostolum solvit quæstionem, qui scripsit ad Timotheum: *Memor esto, Christum Iesum resurrexisse à mortuis ex semine David, secundum Euangelium meum.* Ecce Christus Filius est David. Quomodo est & Dominus David, alibi explicat: *Qui cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo.* Filius David unde? *Sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens,* &c. Dominus David semper, Filius David ex tempore: Dominus David natus ex substantia Patris: Filius David natus ex Maria Virgine, conceptus de Spiritu Sancto. Utrumque teneamus. *Unum nobis erit æterna habitatio: alterum nobis est à peregrinatione liberatio. Dominus enim noster Iesus Christus, nisi dignatus esset fieri homo, periisset homo. Factus est quem fecit, ne periret quem fecit. Qui confitetur Deum æqualem Patri Christum, & hominem verum, habet patriam, habet viam. Habet patriam:* In principio erat Verbum. *Habet patriam:* Cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo. *Habet viam:* Verbum caro factum est. *Habet viam:* Semetipsum exinanivit formam servi accipiens. *Ipse est patria quò imus: ipse via qua imus. Per ipsum ad ipsum eamus, & non errabimus.*

2. Tim. 2. 8.

Philipp. 2. 6.

S. Aug. ser. 92. aliàs de tempore 23.

CAPUT XXIII.

Sensus Litteralis.

I. TUnc *Iesus locutus est ad turbas, & ad discipulos suos, dicens: Super cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæcumque dixerint vobis, servate & facite: secundùm opera verò eorum nolite facere; dicunt enim & non faciunt.* Pietatis larvam Scribis & Pharisæis Christus detrahit, ne populus duces cæcos & improbos imitaretur. Pharisæi, inquit, & Legis Doctores Legem doctrinamque Moysis pro muneris sui ratione vobis prælegunt, tradunt, explicant, vosque regendi ac judicandi potestatem habent: omnia ergo quæcumque dixerint vobis sive præceperint Legi Mosaicæ consentanea, non verò ejus præceptis, ipsique pietati contraria, (quale est illud de corbona parentum sustentationi & levamini præponenda) servate & facite; ipsis omninò parete, donec Lege abrogata fuerint exautorati: Mores verò & opera illorum imitari nolite, quia eorum doctrinæ non congruunt. Lex & doctrina Mosis, quam tradunt & interpretantur, bona & sancta est; vita illorum prava. Muneri ac ministerio dignitatem suam ac reverentiam servat Christus, personarum vitia graviter reprehendit, ne fermento suo, id est hypocrisi, & superba in impugnando Euangelio contumacia populum inficiant: Cathedra non ipsorum, sed Mosis, cogit eos docere etiam bona non facientes. *Agunt sua in vita sua: docere autem sua, cathedra illos non permittit aliena.*

S. Aug. lib. 4. de Doctrin. Christ. c. 27.

II. *Alligant enim onera gravia, & importabilia, & imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea movere.* Metaphora sumpta est à sarcinis, quæ ut in jumenta aut hominum humeros imponantur, in fasciculum colligi ac ligari solent. Congerunt igitur Pharisæi & Scribæ, imponuntque hominibus onera gravia, scilicet præcepta ritualia Legis, quæ duriùs interpretantur, & quorum severam observantiam exteriùs exigunt; cultus præterea superfluos, & traditiones plurimas & molestas, minimè necessarias ad pietatem & Dei cultum: nec exemplo tamen suo alios impellunt ad ea onera alacriter ferenda. Confer cum Act. 15. 10. *Nunc ergo quid tentatis Deum, imponere jugum super cervices discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus?*

III. *Omnia verò opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus.* Si quid boni faciunt, & ad Legis præscriptum, non id faciunt, ut Deo placeant, sed ut gloriam hominum aucupentur: *Animalia gloriæ*: quod de antiquis Philosophis ethnicis eleganter à Tertulliano dictum est: *Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias.* Cùm Dominus mandata Legis per Moysen dedisset

Deuteron. 5. dedisset, subjunxit: *Ligabis ea in manu tua, & erunt immota ante oculos tuos.* Et est sensus: Præcepta mea sint in manu tua, ut opere compleantur: sint ante oculos tuos, ut die ac nocte mediteris in eis. Hoc Pharisæi malè interpretantes, scribebant in membranis Decalogum Moysi; id est, decem verba Legis: complicantes ea & ligantes in fronte, & quasi coronam capiti facientes, ut semper ante oculos moverentur.

Num. 15. Aliud quoque jusserat Moyses: ut in quatuor angulis palliorum hyacinthinas fimbrias facerent, ad Israelis populum dignoscendum: uti quomodo in corporibus circumcisio signum Judaicæ Gentis daret; ita & vestis haberet aliquam differentiam. *Superstitiosi Magistri captantes auram popularem, atque ex mulierculis sectantes lucra, faciebant grandes fimbrias, & acutissimas in eis spinas ligabant; ut videlicet ambulantes & sedentes interdum pungerentur, & quasi hac admonitione retraherentur ad officia Domini, & ministeria servitutis ejus.* S. Hier. in c. 23. S. Matt. Quia ergo dixerat Dominus, *Omnia opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus*; quod generaliter accusaverat, nunc per partes dividit. Membranulas illas, in quibus descripta erant Decalogi præcepta, phylacteria vocabant, quòd quicumque illa habuisset, quasi ob custodiam & monimentum sui haberet: non intelligentibus Pharisæis, quòd hæc in corde portanda sint, non in corpore: alioquin & armaria & arcæ habent libros, & notitiam Dei non habent.

IV. *Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.* Locum honoratiorem in solemnibus conviviis tamquam ingens bonum expetunt, atque etiam data occasione velut jure suo sibi vendicant, & primarum sedium honores in synagogis & conventibus ambiunt & affectant: & salutationes in locis frequentibus, honorem à pluribus & coram pluribus sibi exhiberi gestientes: & honorifico Doctoris ac Magistri nomine compellari.

V. *Vos autem nolite vocari Rabbi: Unus est enim Magister vester, omnes autem vos fratres estis.* Vos autem, Discipuli mei, ne glorioſum illud nomen affectetis, aut eo gloriemini, atque ad ostentationem vobis sumatis. Unus est enim Magister vester Christus: solus ille Magister vester principaliter & per excellentiam: 1. Scientia, quia solus ipse novit omnia, doctus à nemine: *Plenus gratiæ & veritatis:* & *In ipso omnes thesauri sapientiæ sunt abscondit.* Joan. 1. Coloss. 2. 1. 2. Docendi auctoritate, quam à se ipso habet: *Erat enim docens eos sicut potestatem habens, & non sicut Scribæ eorum & Pharisæi.* Matt. 7. 29. 3. Efficacia, quam & ipse habet & aliis impertit. Unde Apostolus: *Quid igitur est Apollo? Quid verò Paulus? Ministri ejus cui credidistis, & unicuique sicut Dominus dedit. Ego plantavi, Apollo rigavit: sed Deus incrementum dedit. Itaque neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat, Deus.* 1. Cor. 3. 5. 6. 7. Omnes autem vos, ut natura, ita & doctrina unius Christi magisterio accepta, fratres estis, & condiscipuli: nec alter altero præstantior, quoniam nihil est, quod à se ipso sciverit. S. Jo. Chrysost. hom. 74. in Matth.

VI. *Et Patrem nolite vocare vobis super terram: Unus est enim Pater vester, qui in cœlis est.* Qui sapientem aliquem, tamquam scholæ principem, sectabantur, & velut in nomen ejus juraverant, ejus filii vocabantur, ut vir eruditus observat, illum Patrem vocabant: sed quia Patris nomen dignius erat, quàm Magistri, ideò Christus istud sibi, illud Patri æterno vindicat. Ne quemquam Patrem vocetis, eo sensu quo Judæi Sapientes suos Patres vocant, quasi dogmatum suorum auctores, aut principes sectæ: unus est enim vestræ familiæ Princeps, & dogmatum auctor Deus, qui per Filium suum unigenitum vobis omnia ad salutem necessaria revelavit. Joannis 6. 45. *Est scriptum in Prophetis: Et erunt omnes docibiles Dei. Omnis, qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me.* Cæterùm Patres optimo sensu vocamus, qui nos per Euangelium genuerunt. 1. Corinth. 14. 15. *Non ut confundam vos hæc scribo, sed ut filios meos charissimos moneo. Nam si decem millia Pædagogorum habeatis in Christo, sed non multos Patres. Nam in Christo Jesu per Euangelium ego vos genui.*

VII. *Nec vocemini Magistri: quia Magister vester unus est Christus.* Eamdem humilitatis doctrinam repetit & inculcat, ut altiùs memoriæ commendetur. Apostolus quidem se *Doctorem Gentium* dixit: Viri Religiosi in Monasteriis se invicem Patres vocant; nec tamen in hoc præceptum Christi Apostolus peccavit, aut peccant illi. Nam *Aliud est esse natura Patrem vel Magistrum, aliud indulgentia. Nos si hominem Patrem vocamus, honorem ætati deferimus, non auctorem nostræ ostendimus vitæ. Magister quoque dicitur ex consortio veri Magistri. Et quomodo unus per naturam Deus, & unus Filius non præjudicat cæteris, ne per adoptionem dii vocentur & filii: Ita & unus Pater & Magister non præjudicat aliis, ut abusivè appellentur Patres & Magistri.* S. Hier. in c. 23. S. Matt. Non prohibet igitur absolutè Christus, ne ullum in terris Patrem vocent; sed ne ignorent, quem principaliter Patrem vocare oporteat. *Nam quemadmodum nemo principaliter Magister est; sic nec Pater præter illum, qui tam magistrorum, quàm patrum omnium causa est.* S. Jo. Chrys. hom. 73.

VIII. *Qui major est vestrum, erit minister vester.* Qui inter vos in Ecclesia Dei præstantior est officio, dignitate, eruditione, aliisve Dei donis, nihil indè sibi præ cæteris arroget, aut vindicet, præter humilis ministerii oblationem & sedulitatem; gloriam omnem ad Deum referat, non plus imperii sibi concessum, sed plus oneris sibi impositum noverit à Deo, cui redditurus est rationem de talentis, officiis, & honoribus. *Qui autem se exaltaverit, humiliabitur; & qui se humiliaverit, exaltabitur.* Qui se superbè extulerit, magnificè de se senserit, se aliis præposuerit; honores & dignitates, auramque popularem expetiverit, aut iis vanè fuerit delectatus, à Deo deprimetur. Et qui se humiliaverit, de se demissè sentiens, nihil de Dei donis sibi tribuens, non aliis se præponens, ut aliorum ministrum & conservum se gerens; exaltabitur à Deo & in futura vita ipsius humilitatem per se ipsum munerante, & in præsenti homines ad eum honorandum movente. Confer cum Proverb. 16. 18. *Contritionem præcedit superbia, & ante ruinam exaltatur spiritus.* Et 29. 23. *Superbum sequitur humilitas, & humilem spiritu suscipiet gloria.* Proverb. 15. 33. *Gloriam præcedit humilitas.*

IX. *Væ autem vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia clauditis Regnum cœlorum ante homines; vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare.* Væ vobis, quia Regnum cœlorum, quod adventu meo, prædicatione & doctrina, atque miraculis patefeci, clauditis coram hominibus ad Christum accurrentibus; & ad ingressum paratis: veram interpretationem locorum Scripturæ, in quibus agitur de Messia, ejusque doctrina, fide, charitate, supprimentes, doctrinamque meam ac miracula calumniis vestris impugnantes. Vos enim non intratis, quia doctrinæ meæ, ac miraculis missionem meam à Patre ac Divinitatem confirmantibus, non solùm credere non vultis, verùm etiam vestris consiliis, pravis exemplis, falsa interpretatione Legis, traditionum inutilium aut impiarum onere, minis ac terroribus, à fide mihi præbenda revocatis; & jam veluti pedem habentem in limine ab ingressu Regni cœlorum arcetis & prohibetis. Idem paulò aliis verbis exprimitur Lucæ 11. 52. *Væ vobis Legisperitis, quia tulistis clavem scientiæ; ipsi non introistis, & eos, qui introibant, prohibuistis.* Metaphora sumpta est ab ædium dominis, qui cùm neminem domum ingredi volunt, nisi jussu suo, clavem secum auferunt. Pharisæos itaque clavem scientiæ tulisse Christus ait, ut significet, illos ita scientiam Legis sibi usurpasse, ut plebi persuaderent, neminem, nisi ipsis aperientibus & viam Regni cœlorum indicantibus ac docentibus, intrare posse.

X. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis judicium.* Græcus Euan-

geliorum indiculus, quem Canonem vocant, hunc versum in S. Matthæo non habet; nec illum Origenes & S. Hieronymus interpretantur. Cùm tamen illum habeant Græci, Syriaci, & Latini Codices universi, illumque S. Chrysostomus exponat, & quod caput est, à SS. Marco & Luca, alio licèt ordine, referatur, in hunc S. Matthæi locum irrepsisse, nequaquam censendum est. Væ vobis, Legisperiti & Pharisæi hypocritæ, qui viduarum ob sexus infirmitatem fraudibus vestris magis patentium facultates captatis, hauritis, devoratis, assumpta pietatis larva, & prolixiorum orationum specie, quas stantes in Templo, Synagogis & angulis platearum, fundere vos simulatis. Propter duplex iliud crimen, simulationem scilicet pietatis, & immanem avaritiam, majorem damnationem subibitis. Confer cum Lucæ 20. 47. *Qui devorant domos viduarum, simulantes longam orationem. Hi accipient damnationem majorem.*

Marc. 12. 40. Luc. 20. 47.

XI. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia circuitis mare & aridam, ut faciatis unum proselytum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ duplò quàm vos.* Terram ac mare lustrare, omnem adhibere diligentiam videmini, ut ethnicum aliquem & advenam ad Judaicam Religionem pertrahatis, vestrumque discipulum magis, quàm Dei cultorem faciatis: & cùm feceritis, æterna damnatione dignum redditis, multò magis quàm vos. Duplex erat proselytorum genus. Quidam relicto Idolorum cultu, uni Deo & communibus humani generis Legibus se addicebant, non Mosaicæ Legis Sacramentis & Ritibus: alii circisionem suscipiebant, & totius Legis Judaicæ observantiæ se obstringebant. Priores dicebantur *Proselyti portæ*, quibus inter Judæos vivere concessum erat. Posteriores vocabantur *Proselyti justitiæ*, sive fœderis, omnibus Judæorum privilegiis donati. De posteriori proselytarum genere hìc sermo est. Ait autem Christus, factum à Parisæis & Legisperitis proselytum majori damnationi obnoxium reddi, quàm ipsos: tum quia non solida pietate ipsum imbuebant, sed externos tantùm mores formabant, non tam in maximis & præcipuis Dei mandatis, quàm in traditionibus & ritibus propriis: tum quia fucatæ dumtaxat sanctimoniæ, revera autem malæ vitæ exemplum illi præbebant. *Pharisæi totum lustrantes orbem propter negotiationes, vel diversa lucra à Discipulis captanda, quasi per imaginem sanctitatis studium habebant de Gentibus facere proselytum, id est, advenam & incircumcisum miscere Populo Dei. Sed qui ante, dum esset ethnicus, simpliciter errabat, & erat semel filius gehennæ, videns Magistrorum vitia, & intelligens destruere eos opere, quod verbis docebant, revertitur ad vomitum suum; & Gentilis factus, quasi prævaricator, pœna majori dignus erit. Filius autem vocatur gehennæ, quomodo filius perditionis, & filius hujus sæculi. Vnusquisque enim cujus opera agit, ejus filius appellatur.*

S. Hier. in c. 23. S. Matt.

XII. *Væ vobis, duces cæci, qui dicitis: Quicumque juraverit per Templum, nihil est:* nullius momenti juramentum est, reus non est, si promissum non solverit: *Qui autem juraverit in auro Templi, debet.* Si verò juraverit per aurum Templo oblatum, præstare tenetur. *Stulti & cæci! Quid enim majus est, aurum, an Templum quod sanctificat aurum?* Fatua & absurda opinio vestra: Aurum enim sanctum non censetur, nisi propter Templum cui oblatum est, & cujus usibus consecratum: Templum autem non est sanctum propter aurum, sed proter Deum inhabitantem. *Et quicumque juraverit in Altari, nihil est:* qui per Altare juraverit, religione juramenti non tenetur, nec reus est perjurii, si non præstiterit. *Quicumque autem juraverit in dono quod est super illud, debet:* Quicumque juraverit per dona seu victimas super Altare oblatas, jurejurando tenetur, & persolvere debet, quod juravit. *Cæci! Quid enim majus est, donum, an Altare quod sanctificat donum?* Altare namque per se & ex institutione sua Deo dedicatum est: victimæ verò sanctæ non sunt, antequam super altare imponantur, Deo offerendæ. *Qui ergo jurat in Altari*, seu per Altare, jurat in eo, *& in omnibus quæ super illud sunt:* per illud & per omnia dona & sacrificia super illud oblata jurare censendus est, ac proinde æquè tenetur præstare quod juravit. *Et quicumque juraverit in Templo, jurat in illo, & in eo qui habitat in ipso:* Qui per Templum jurat, censendus est & per Deum jurare, qui in Templo colitur. *Et qui jurat in cœlo, jurat in throno Dei, & in eo qui sedet super eum:* Et qui per Cœlum jurat, censendus est & per Deum jurare, cujus cœlum sedes est. Pharisæi & Legisperiti duplicis generis juramenta distinguebant, alia magna, alia parva. Magna per Deum ipsum, quo in censu etiam juramenta per *Corban* ponebant, id est per donum Deo sacrum. Id autem erat duplex: aut donum quod Altari superponebatur; aut pecunia missa in gazophylacium, quod *Corbonam* vocat S. Matthæus. Per utrumvis horum si quis jurasset, per Deum ipsum jurasse ab ipsis censebatur. Juramenta autem per Templum & Altare, minoribus juramentis accensebantur: cùm tamen qui per ea jurat, respectu divini nominis juret. Istorum igitur juramentorum gratiam facilè faciebant Judæi Doctores, nec reos habebant perjurii, qui illa violassent: sed si quis jurasset per aurum aut dona Templo oblata, illum non minùs teneri censebant ad præstandum, quod juraverat, quàm si per Deum jurasset. Hac sententia serviebant avaritiæ suæ & quæstui, cujus intererat dona illa haberi quàm sanctissima, etiam præ Templo & Altari, quasi Deus illis præcipuè gauderet. Sic enim Populus ad ea dona frequentiùs & copiosiùs offerenda excitabatur: ex quibus Sacerdotum, qui Pharisæi vel Legisperiti, ut plurimùm erant, crescebant emolumenta. *Arguit ergo eos Dominus & stultitiæ, & fraudulentiæ: Quod multò majus sit Templum, quàm aurum quod sanctificatur à Templo; & Altare, quàm hostiæ, quæ sanctificantur ab Altari. Totum autem faciebant non ob Dei timorem, sed ob divitiarum cupiditatem:* (inquit S. Hieronimus.)

S. Hier. in c. 23. S. Matt.

XIII. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum: & reliquistis, quæ graviora sunt Legis, judicium, & misericordiam, & fidem: hæc oportuit facere, & illa non omittere.* Decimas minutiorum olerum scrupulosè solvitis, ut minutias observando, religiosissimi Legis observatores videamini; dum quæ majoris sunt momenti in Lege, officia scilicet præcipua erga Deum & proximum, quæ Lex ante omnia requirit, & ab omnibus; negligitis, scilicet judicium, seu justitiam, qua jus cuique suum redditur; & misericordiam, seu beneficientiam, qua proximo indigenti succurritur; & fidem in Deum, quæ per dilectionem operatur. Hæc summo studio & præcipua religione servare oportuit; & leviora illa non omittere, quandoquidem has decimationis minutias Lege præceptas censeris. *Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes!* Nonnè cæci estis, qui tam anxiè & superstitiosè leviora servatis, & gravissima Legis capita, sine quibus pietas sincera non consistit, absque ullo scrupulo prætermittitis? Ita vos gerentes, ac si quis vinum percolaret ad eximendum culicem in illud fortè delapsum, & grandius animal securè deglutiret. Minutiæ scilicet illæ, in quibus adeò accurati ac religiosi videri studetis, gravioribus illis præceptis, quæ securè negligitis, tantò leviores sunt, quantò culex camelo minor est. Proverbialis est locutio, similis illi, qua Christus Matthæi 7. 5. dixit: *Vides festucam in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides?* Quibus verbis non significat, trabem in oculo posse latere; sed vitia illa, quorum alios arguunt hypocritæ, iis criminibus, quæ in se ipsis securè prætereunt, tantò esse leviora, quantò festuca levior est trabe.

XIV. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia mundatis, quod deforis est calicis & paropsidis: intus autem pleni estis rapina & immunditia.* Exteriorem superficiem calicis, ex quo potus, & paropsidis, ex qua cibus sumitur, studiosè mundatis, non curantes interiorem munditiem. Parabolicus sermo est. Cùm corporis frequentes lotiones affectatis, & animũ purgare negligitis,

gitis, tantumdem agitis, ac ſi diligenter lavaretis patinas & pocula, cùm interim cibi & vinum impuræ fecis & ſordium plena eſſent: Sicut enim id ad ſanitatem corporis non prodeſſet, ita nec illud ad animæ ſalutem. Ut autem ſermonem parabolicum intelligerent, ſtatim tranſit ad proprium: *Intus autem pleni eſtis rapina & immunditia, ſive iniquitate*, (ut apud S. Lucam legitur.) Quæ vox omne vitiorum genus ſignificat. *Phariſæe cæce, munda priùs quod intus eſt calicis & paropſidis, ut fiat id, quod deforis eſt, mundum.* Munda priùs ea, quæ calice & paropſide continentur: da opera, ut cibum & potum juſtè acquiras, & iis temperanter fruaris: ut deindè mundes calicem & paropſidem, quibus illa ſumuntur. Allegoricus ſermo eſt, quo ſignificat Chriſtus, legitimũ ordinem poſtulare, ut priùs animus & conſcientia mundetur, tum actiones omnes externas mundas fore, quia pura mens legalibus immunditiis inquinari non poteſt: (quæ falſa erat Phariſæorum perſuaſio.)

Luc.11.39.

XV. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ: quia ſimiles eſtis ſepulcris dealbatis, quæ à foris parent hominibus ſpecioſa, intus verò plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia.* Similes eſtis ſepulcris opere tectorio inductis, calce & gypſo illitis, marmore forinſecùs veſtitis, ac ſplendidis: quæ tamen cadaverum & vermium immunditia plena ſunt. *Sic & vos à foris quidem paretis hominibus juſti: intùs autem pleni eſtis hypocriſi & iniquitate.* Juſtitiæ quidem ac pietatis ſpecie hominibus imponitis: intùs autem in animo turpes eſtis & immundi ob hypocriſim & iniquitatem.

XVI. *Væ vobis Scribæ & Phariſæi hypocritæ, qui ædificatis ſepulcra Prophetarum, & ornatis monumenta juſtorum; & dicitis: Si fuiſſemus in diebus patrum noſtrorum, non eſſemus ſocii eorum in ſanguine Prophetarum. Itaque teſtimonio eſtis vobiſmetipſis, quia filii eſtis eorum qui Prophetas occiderunt.* Prophetarum, aliorumque juſtorum monumenta vetuſtate collapſa reficitis, ut vos à ſceleribus patrum veſtrorum, qui illos injuſtè & crudeliter occiderunt, alienos eſſe probetis, & perſuadeatis plebi, vos ſanctorum hominum virtutes colere; Majorum veſtrorum, qui illos perſecuti ſunt, vitia execrari. Verùm fruſtra id facitis; ſi quidem opere ipſo demonſtratis, vos eſſe filios eorum qui Prophetas occiderunt, non natura ſolùm, ſed imitatione; dum me perſequimini, & longè atrocius crimen meditamini occiſionis meæ. *Et vos implete menſuram patrum veſtrorum.* Pergite imitari Majores veſtros. Quod illis defuit, vos adimplete. Illi interfecerunt ſervos, vos Dominum crucifigite: illi Prophetas, vos eum qui à Prophetis prædicatus eſt: *Implete menſuram patrum veſtrorum.* Non imperantis vox eſt, ſed prædicentis. Deus qui peccatorum auctor non eſt, ſed ordinator & vindex, certum criminibus terminum modumque ſtatuit; quò cùm pervenerint, vindictam peccatoribus infligit. Dei bonitas & patientia diſſimulat peccata hominum, ut eos ad pœnitentiam adducat: ſed læſa ejus patientia fit furor, ut Scriptura Sacra loquitur tribuendo Deo humanos affectus; & tarditatem ſupplicii gravitate compenſat: quod non ſolùm in hominum ſingulorum, ſed & in populorum puniendis peccatis Deus facit. Hic peccatorum modus à Deo expectatus, *menſura* aut *complementum iniquitatis*, dicitur, Geneſ. 15. 16. *Necdum completæ ſunt iniquitates Amorrhæorum uſque ad præſens tempus.*

S.Hieron. in hunc locum.

XVII. *Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis à judicio gehennæ?* Malorum parentum pejores filii: quomodo fieri poteſt, ut graviſſimum, non hujus tantùm ſæculi, ſed & futuri, ſupplicium vitetis? Unica fugæ via pœnitentia eſt: cui obſtat pertinax & in naturam vobis ſpontè verſa malitia.

XVIII. *Ideò ecce ego mitto ad vos Prophetas, & Sapientes, & Scribas, & ex illis occidetis, & crucifigetis, & ex eis flagellabitis in Synagogis veſtris.* Quia menſuram patrum veſtrorum, progenies nequior, impleturi eſtis: Ego, *Sapientia Dei*, mittam ad vos *Apoſtolos* & Prædicatores Prophetiæ dono illuſtres, & ſapientia non humana, ſed cœleſti inſtructos, cui non poterunt reſiſtere & contradicere omnes adverſarii; & divinæ Legis peritiſſimos: & quoſdam ex illis occidetis, Stephanum, Jacobum utrumque, &c. & crucifigetis, ut Petrum & Simeonem Cleophæ; & flagellabitis, ut Paulum. *Ut veniat ſuper vos omnis ſanguis juſtus, qui effuſus eſt ſuper terram, à ſanguine Abel juſti uſque ad ſanguinem Zachariæ, filii Barachiæ, quem occidiſtis inter Templum & Altare.* Ut in caput veſtrum redundet pœna genti veſtræ debita pro cæde juſtorum omnium ab Abele uſque ad Zachariam. Quis ille Zacharias fuerit, non omninò compertum. Quidam Zachariam patrem Joannis Baptiſtæ intelligi volunt, qui propterea occiſus ſit, quòd Domini prædicaret adventum: ſed id velut ex apocryphorum ſomniis acceptum, rejicit S. Hieronymus. Alii Zachariam, qui in duodecim Prophetis minoribus undecimus eſt: Hic enim *filius Barachiæ*. Quam opinionem adſtruxi & probavi in Hiſtoria Veteris Teſtamenti, Ætate 6. Diſſertatione 6. Articulo 11. S. Hieronymus, & alii, Zachariam filium Jojadæ, quem occiſum inter Templum & Altare legimus 1. Paralipomenon 14. 22. & de quo ab eo moriente dictum eſt, *Videat Deus, & judicet*. Obſtat quidem S. Hieronymi ſententiæ patris nomen: nam iſte Zacharias patrem habuit Jojadam, non Barachiam. Sed reſpondent hujus ſententiæ vindices, vel Jojadam binomium fuiſſe, vel ob eximiam ſanctitatem ſic fuiſſe cognominatum, quaſi *benedictum Domini*; vel Jojadæ patrem vocatum *Achiam*, ita ut *Barachias* idem ſit, ac *filius Achiæ*. Alii denique Zachariam filium Baruch intelligunt, quem Joſephus paulò ante noviſſimam Jeroſolymorum obſidionem, à Judæis zelotis in atrio Templi occiſum commemorat, cùm à 70. Judicibus fuiſſet abſolutus: Chriſtum porrò Propheticè narraſſe velut præteritum, quod futurum erat. Sed hæc contorta: & vix perſuadebitur, Baruchum idem eſſe cum Barachia. In Codice Hebræo Nazaræorum pro nomine Barachiæ, nomen Jojadæ ſcriptum S. Hieronymus teſtatur. Vetuſtatem tamen lectionis noſtræ magno conſenſu tuentur Græci, Latini, Syri Codices, & Patres antiqui. Dicitur, *quem occidiſtis*, propter unitatem populi, cujus unitatis ratione, facta Majorum filiis imputantur, & contra. Sic Abrahæ data dicitur Terra Chanaam, ſed, in poſteris ejus. Sic Judæis tempore Judith viventibus in ejus Hiſtoria tribuitur habitatio in Meſopotamia, deſcenſus in Ægyptum, tranſitus per Mare Rubrum & deſertum, quæ majoribus eorum contigerant. Ratione iſtius unitatis fit, ut peccata Majorum filiis imputentur, & in illis puniantur, cùm prava illorum opera imitantur, & menſuram ab illis inchoatam implent & cumulant. Sic Amalecithæ exciſi ſunt propter facta parentum, ab annis quadringentis patrata. 1. *Reg.* 15. 2. *&* 3. Sic Judæis, cùm cædes Prophetarum & juſtorum à parentibus ſuis perpetratas imitati eſſent, & menſuram eorum ſceleribus à Deo præſtitutam atrocioribus Chriſti & Apoſtolorum cædibus & Eccleſiæ naſcentis perſecutione compleviſſent, non ſolùm propria, ſed & Majorum peccata imputata ſunt, & totius gentis excidio punita. Hic prædictionis Chriſti ſenſus eſt: *Amen dico vobis, venient hæc omnia ſuper generationem iſtam.*

Zachar.1.

S.Hier. in c. 23. S.Matt.

Joſeph.lib.5. de bello Judaico,c.1.

Luc.11.49.

XIX. *Jeruſalem, Jeruſalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui ad te miſſi ſunt: quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos ſuos ſub alas, & noluiſti?* Viri Jeroſolymitæ, Judæique omnes, quorum Metropolis Jeruſalem; qui Prophetas occidere conſueviſtis, ut Iſaiam, & alios; & lapidare viros ſanctos, qui ad vos legati à Deo mittuntur: quoties volui, & quod in me erat, præſtiti, ut vos peccatis errantes, per Prophetas, alioſque viros juſtos, ac noviſſimè per me ipſum revocarem, in ſinum meum colligerem, multis adhortationibus, comminationibus, miraculis ad veram pœnitentiam & fidem perducerem, & ab imminente ira divina liberarem, eo affectu quo gallina pullos ſuos ſub alas congregat, fovet, à milvo protegit ac tuetur: & noluiſtis? Paternum loquendi genus Filius, imago Patris,

tris, exprimit. Sic enim loquitur Deus Proverb. 1. 24. *Vocavi, & renuistis*. Isaiæ 55. 12. *Vocavi, & non respondistis; locutus sum, & non audistis: & faciebatis malum in oculis meis, & quæ nolui, elegistis*. Jeremiæ 7. 13. 14. *Quia feciſtis omnia opera hæc, dicit Dominus; & locutus sum ad vos mane consurgens & loquens, & non audistis: & vocavi vos, & non respondistis: faciam domui huic, in qua invocatum est nomen meum, & in qua vos habetis fiduciam: & loco quem dedi vobis & patribus vestris, sicut feci Silo*. Ezech. 24. 13. *Mundare te volui, & non es mundata à sordibus tuis*. Ne tamen quis sibi fingat, voluntatem Dei ab homine impediri potuisse: *Absit, ut impediatur ab homine Omnipotentis & cuncta præscientis intentio. Parum de re tanta cogitant, vel ei excogitandæ non sufficiunt, qui putant Deum omnipotentem aliquid velle, & homine infirmo impediente, non posse. Sicut certum est Ieruſalem filios suos ab illo colligi noluisse; ita certum est eum, etiam illa nolente, quoscumque eorum voluit, collegisse. Deus enim, sicut homo Dei dixit Ambrosius, quos dignatur vocat, & quem vult religiosum facit*.

S. Aug. lib. 1. operis noviſſimi contra Iulianum.

XX. *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta*. Templum, Urbs, Gens tota, me ac Patre meo præsentiam tutelamque nostram subtrahentibus, mox vastabitur, & in solitudinem vertetur. Confer cum Psalm. 68. 26. *Fiat habitatio eorum deserta, & in tabernaculis eorum non sit qui inhabitet*. Et cum Jeremiæ 12. 7. 8. *Reliqui domum meam, dimisi hæreditatem meam..... Facta est mihi hæreditas mea quasi leo in silva: dedit contra me vocem, ideò odivi eam*.

XVI. *Dico enim vobis: Non me videbitis amodo, donec dicatis, Benedictus qui venit in nomine Domini*. Ab hoc, quod imminet, Paschate, non me videbitis, ad usque secundum adventum meum, cùm vivos & mortuos judicaturus veniam. Tunc vel inviti agnoscetis & experiemini, me esse Messiam ac verum Deum. Et quod indignati estis mihi à pueris acclamari, *Benedictus qui venit in nomine Domini*: ipsi non ore quidem ad laudem & confessionem, sed animo ad confusionem dicetis. Vel: *Nisi pœnitentiam egeritis, & confessi fueritis me ipsum esse, de quo Prophetæ cecinerunt, Filium omnipotentis Patris; meam faciem non videbitis. Habent Iudæi datum sibi tempus pœnitentiæ: confiteantur benedictum qui venit in nomine Domini, & Christi ora conspicient*.

S. Hieron. in hunc locum.

Sensus Moralis.

I. SUper *cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi. Omnia ergo quæ dixerint vobis, servate & facite: secundum opera verò eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt*. Doctrina veritatis, quam in cathedra unitatis Christus posuit, nullum ex malis moribus Ministrorum ejus, id est, Sacerdotum, & Pastorum, detrimentum patitur. Servanda sunt & facienda, quæ dicunt & prædicant, cùm sua non dicunt, sed Christi; tunc enim vos non pascunt ipsi, sed Deus: quia velint nolint Pastores, ut perveniant ad lac & lanam, verba Dei dicturi sunt. *Qui prædicas non furandum, furaris*, dicit Apostolus ad eos, qui bona dicunt, & mala faciunt. Tu audi prædicantem, ne fureris; noli imitari furantem. Si furantem imitari volueris, ipse te pascit facto suo: tibi venenum subministrat, non cibum. Si verò hoc ab illo audis, quod non dicit de suo, sed de Dei; non potest quidem uva de spinis legi: (Nam & ipsa Domini sententia est, *Nemo colligit de spinis uvam, aut de tribulis ficus:*) Nec ideò tamen quasi calumnieris Domino tuo, & dicas: Domine noluisti me, quia fieri non potest, de spinis legere uvam: & rursus dixisti mihi de quibusdam, *Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite*. Nempè mala facientes, utique spinæ sunt. Quomodo vis de spinis me colligere uvam verbi tui? Respondebitur: *Non est illa uva spinarum: sed aliquando increscens sarmentum implicat se in sepem, & pendet uva inter densa spinarum; sed non surgit de radice spinarum. Tu si esurieris, & aliud non habes, unde sumas, caute manum mitte, ne lacereris à spinis, id est, ne facta imiteris malorum; & lege uvam inter spinas pendentem, sed de vite nascentem. Ad te perveniat botri alimentum: spinis servatur ignis tormentum*. Nihil interest ad aquæ puritatem, & irrigationem horti, an aureus sit vel lapideus canalis, per quem aqua transfunditur. Verbum Dei, aqua sapientiæ salutaris: per Ministros & Pastores Ecclesiæ velut per canales transfunditur ad irrigandas horti divini plantas, ut flores virtutum, bonorumque operum fructus ferant. Quidam ex his canalibus sunt ex auro puro, divina charitate splendidi & ardentes, de qua scriptum est: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum*: Alii terreni sunt & lapidei propter cupiditates & duritiem cordis: *Lapides sanctuarii dispersi in capite omnium platearum, petræ scandali*; quæ tamen per illos derivatur aqua verbi divini, origine cœlestis est. Et mel & aquam de petra durissima Deus eduxit, ut populum suum in deserto ambulantem satiaret. *Quæcumque ergo dixerint vobis, servate & facite: secundum opera verò eorum nolite facere*. His auditis, oves Christi etiam per malos Doctores vocem ipsius audiunt, & unitatem illius non relinquunt: quia *bonum quod eos audiunt dicere, non est ipsorum, sed illius. Et ideò securæ oves pascuntur, quia & sub malis Pastoribus pascuis Dominicis nutriuntur. Non autem faciunt malorum facta Pastorum, quia talia opera non sunt illius, sed ipsorum. Quos autem bonos vident, non solùm audiunt bona quæ dicunt, sed etiam imitantur bona quæ faciunt. De talibus erat Apostolus qui dicebat: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi*. Et quia non sua quærebat, sed quæ Jesu Christi; quamvis ad imitationem suam, quos per Euangelium genuerat, hortatur: tamen corripit graviter eos, qui per Apostolorum nomina, schismata fecerunt; & objurgat illos qui dicebant, *Ego sum Pauli. Numquid* (inquit) *Paulus pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?* Hinc intelligimus & *bonos Pastores non sua quærentes, sed quæ Iesu Christi; & bonas oves, quamvis imitentur facta Pastorum bonorum, tamen in eis non ponere spem suam, quorum ministerio sunt congregatæ; sed in Domino potius, cujus sanguine sunt redemptæ: ut quando fortè incurrerint in Pastores malos, doctrinam illius prædicantes, & sua mala opera facientes; quæ dicunt, faciant; quæ autem faciunt, non faciant; nec propter filios iniquitatis, pascua deserant unitatis*. Non ex personis fidem, sed ex fide judicamus personas. Sacerdotes & Pastores colendi, diligendi, audiendi sunt, ut *Ministri Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*: Ministerium & auctoritas reverenda, quamvis mala sit vita. Ecclesiastici 7. *In tota anima tua time Dominum, & Sacerdotes illius sanctifica. In omni virtute tua dilige eum qui te fecit, & ministros ejus ne derelinquas. Honora Deum ex tota anima tua, & honorifica Sacerdotes*. Tantò magis honorandi sunt novæ Legis Sacerdotes, quàm Mosaicæ, quantò excellentius Sacerdotium est. Mosaicæ Legis Sacerdotibus si quis obedire superbè recusaret, capitali supplicio plectebatur: Deuteron. 17. *Qui autem superbierit, nolens obedire Sacerdotis imperio, morietur homo ille*. Gravioribus certè pœnis digni sunt in foro divinæ justitiæ, qui novæ Legis Sacerdotibus non obediunt: *Quæcumque dixerint vobis, servate & facite*. Omnibus enim Pastoribus & Rectoribus animarum, in persona Discipulorum Christi ab ipso Salvatore dictum est: *Qui vos audit, me audit; & qui vos spernit, me spernit; qui autem me spernit, spernit eum qui misit me*. Auctoritas enim, ministerium, & doctrina illorum à Deo est. *Præcepta* igitur *Præsidentium ad cathedram pertinentia* debent *obedienter impleri, etiamsi tales sint, quales erant Pharisæi. Si verò ea præcipiant, quæ sint contra doctrinam Euangelicam vel Apostolicam, ibi non esse eis obediendum, exemplo*

» » » S. Aug. ser. 46. alias de Tempore 165. cap. 10. » » » » » » » Matt. 7. 16. » » » » » » »

docemur Pauli Apostoli, qui Petro sibi prælato non rectè incedenti ad veritatem Euangelii, in faciem restitit. Non tamen abjiciendi sunt præpositi ab inferioribus, nec eorum auctoritas spernenda. *Obedire oportet Deo magis quàm hominibus*, si quid homines divinæ legi contrarium præcipiant: aliàs servandum illud Domini præceptum ab Apostolo prædicatum: *Obedite Præpositis vestris, & subjacete eis: ipsi enim pervigilant quasi rationem pro animabus vestris reddituri.* Rationem reddunt de ovibus & Pastores mali, sed malam, si vel errantes oves neglexerint, vel, quod multò deterius est, in errorem impulerint, vel prava doctrina, vel mala vita. Oves Domini occidunt, quantùm in ipsis est, Præpositi mali: nam etsi fortes sunt oves in verbo Domini, & tenent illud, quod audierunt à Domino suo, *Quæ dicunt, facite; quæ autem faciunt, facere nolite: tamen qui in conspectu populi malè vivit, quantùm in illo est, eum à quo adtenditur, occidit. Non sibi ergo blandiatur, quia ille non est mortuus. Et ille vivit, & ille homicida est.* Quando cùm lascivus homo intendit in mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam in corde suo: sic omnis qui malè vivit in conspectu eorum quibus præpositus est, quantùm in ipso est, occidit & fortes oves. *Qui ergo imitatur Præpositum malum, moritur; qui non imitatur, vivit; tamen, quantum ad illum pertinet, ambos occidit.* Culpa nihilominùs sua moritur, qui malos Præpositos imitatur, siquidem admonenti Domino parere negligit: *Secundùm opera verò eorum nolite facere. Dicunt enim & non faciunt.* Lugenda certè illorum insania est, qui ex pravis moribus Præpositorum & Ministrorum Ecclesiæ, vitiis suis quærunt auctoritatem. *Tam sunt isti absurdi, & præposteri, & miseri, qui præpositorum suorum malos mores imitari eligunt, quàm per eos prædicata Domini præcepta servare; quàm si quisquam viator remanendum sibi esse existimet in itinere, cùm viderit milliaria lapidea litteris plena viam docere, & non ambulare. Cur enim non potiùs, si pervenire desiderat, tales comites intuetur & consequitur, qui & viam benè demonstrant, & in ea perseveranter atque alacriter ambulant? Quòd si isti desint, vel potiùs minùs appareant, nam deesse non possunt: non enim sic quærunt homines charitate studiosa, quod prædicent ad imitationem, quomodo quærunt iniquitate suspiciosa, quod murmurent ad deceptionem; partim non inveniendo bonos, dum ipsi mali sunt; partim timendo invenire, dum mali esse semper volunt. Sed tamen concedamus non apparere nunc homines dignos imitatione. Quisquis hoc putas, mente Dominum intuere, qui homo factus est, ut hominem vivere doceret. Si habitat Christus in interiore homine per fidem in corde tuo, recordarisque illud quod Ioannes ait,* Qui dicit se in „ Christo manere, debet quemadmodum ille ambula„ vit, & ipse ambulare: *Ita nec tibi deerit quem sequaris, & cùm te alius viderit, de bonorum inopia conqueri desinet. Si enim nonnosti, quid sit rectè vivere, divina præcepta cognosce. Fortassis enim multi rectè vivunt; sed propterea tibi nullus rectè vivere videtur, quoniam quid sit rectè vivere, ignoras. Si autem nosti, age quod nosti; ut & tu quod quæris habeas, & aliis quod imitentur ostendas. Christum animo attende, attende Apostolos, , quorum no„ vissimus est ille qui dicit,* Imitatores mei estote, sicut „ & ego Christi. *Attende animo tot Martyrum millia. Ibi videbis non solùm viros, sed etiam fœminas, postremò pueros & puellas, nec imprudentia decipi, nec iniquitate perverti, nec periculi timore frangi, nec sæculi amore corrumpi. Ita te non invenientem quod excusses, non solùm præceptorum inevitabilis rectitudo, sed etiam exemplorum innumerabilis multitudo circumdabit.* Ad illos adtende, non ad malos Ecclesiæ Ministros & Pastores, similes Pharisæis, qui *dicunt, & non faciunt;* & quod verbis ædificant, vitæ pravitate destruunt: cùm tamen, *Ut quis obedienter audiatur, quantacumque granditate dictionis, majus habeat pondus vita dicentis.*

Alex. Expos. in Euang.

Hebr. 13.

S. Aug. serm. 46. Edit. postremæ Parisiensis.

S. Aug. serm. 351. aliàs 50. inter ho. 50.

1. Ioan. 2. 6.

S. Aug. lib. 4. de doctrina christ. c. 27.

II. *Alligant enim onera gravia & importabilia in humeros hominum; digito autem suo nolunt ea movere.* Secundus hic est Pharisaicæ hypocrisis character: Erga alios severi, sibi ipsis indulgentes. Disciplinæ veteris observantiam, sacrorum Canonum executionem, Pœnitentiæ publicæ instaurationem clamant; cùm ipsi mollem vitam agant, commodis suis studeant, avaritiæ serviant, Christi mortificationem verbis tenùs noverint. Onus tamen grave & importabile nemo Christianus arbitretur pœnitentiam gravitati criminum respondentem, secundùm legem Dei & Ecclesiæ regulas peccatoribus impositam. Nemo præceptorum Euangelicorum accuratam observantiam inter onera gravia censeat: *Jugum* enim Christi *suave est, & onus ejus leve. Alia sarcina pondus habet, Christi sarcina pennas habet. Alia sarcina premit te; Christi sarcina sublevat te. Omnia fiunt facilia charitati, cui uni Christi sarcina levis est.* Onera gravia & importabilia sunt, quæ Pharisaica durities contra legem Euangelicam, aut Euangelii Spiritum, infirmis imponit. Prudentia, mansuetudine, compatiente charitate, bono exemplo Pastores & Rectores animarum, Moderatoresque conscientiarum insignes esse debent, ut peccatores recèns conversos, Pœnitentes infirmos Christi jugum subire, amare, ipsique ferendo assuescere doceant. Nimia severitas æquè ac nimia lenitas in Administratione Sacramenti Pœnitentiæ & regimine animarum vitanda. Ovis errans ad summum Pastorem animarum nostrarum reducenda, omnique ratione, pro morborum qualitate, circumstantiis, dispositione ipsius Pœnitentis, curanda est interdum per acriora & adstringentia remedia; interdum per molliora & leniora medicamenta: nusquam verò per desperationis præcipitia inconsulta severitate impellenda est. Hanc regulam tradiderunt Ecclesiæ Orientalis Antistites in Concilio Trullano, Canone ultimo, S. Gregorius M. Pastorali, S. Carolus Borromæus in Instructionibus, & S. Franciscus Salesius.

S. Augustin.

III. *Omnia verò opera sua faciunt, ut videantur ab hominibus.* Tertius hic Pharisaicæ hypocrysis character, justitiæ & virtutis ostentatio. Opera bona coram hominibus, quibus præest, Pastor facere debet ad eorum ædificationem, non ad ostentationem. Exemplo prælucere illis debet, sed humilitatis, non minùs quàm virtutum cæterarum. *Ego non quæro gloriam meam..... Si ego glorifico me ipsum, gloria mea nihil est;* (inquit Christus.) *Neque enim* (inquit Apostolus) *aliquando fuimus in sermone adulationis, sicut scitis; neque in occasione avaritiæ: Deus testis est: nec quærentes ab hominibus laudem, neque à vobis, neque ab aliis.* His exemplaribus conformare se debent Pastores & Rectores Ecclesiæ. Constat inter omnes veraciter pios, *Neminem sine vera pietate, id est, veri Dei vero cultu, veram posse habere virtutem; nec eam veram esse, quando gloriæ servit humanæ.* Inanis gloriæ vitium tam est inimicum piæ fidei, si major in corde sit cupiditas gloriæ, quàm Dei timor vel amor, ut Dominus diceret: *Quomodo potestis credere, gloriam ab invicem expectantes, & gloriam quæ à solo Deo est, non quærentes?* Item de quibusdam qui in eum crediderant, & verebantur palam confiteri, ait Euangelista: *Dilexerunt gloriam hominum magis, quàm Dei.* Non mirum igitur, quòd Pharisæi & Scribæ inanis gloriæ cupidi, non solùm non crediderint, sed Veritatem ipsam Christum, ejusque doctrinam ac miracula impugnaverint.

Joan. 10.

1. Thessal. 2.

S. Aug. lib. 5. de civit. Dei, cap. 19.

Joan. 9.

Joan. 11.

IV. *Dilatant enim phylacteria sua, & magnificant fimbrias. Amant autem primos recubitus in cœnis, & primas cathedras in Synagogis, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi.* Et hi sunt Pharisaicæ superbiæ characteres; singularitas in habitu exteriori, ad captandam hominum existimationem ac laudem; honoratioris loci in Ecclesiasticis aut civilibus conventibus affectatio, & amor publicæ reverentiæ ac honoris forensis: nominum & titulorum illustrium ac magnificorum ambitiosum studium. Lugenda illorum vanitas, qui

humilitatis & pœnitentiæ habitu intumescunt. Melior est palliata, seu pallio ornata humilitas, quàm tunicata superbia; (inquit S.Bernardus.) Sponsam in Canticis cœlestis Sponsus in hunc modum compellat: *Revertere, revertere Sulamitis, revertere, revertere, ut intueamur te.* Cant.6.12. Quater dicit *Revertere*, propter quadruplicē superbiam, per quam aversa à Domino non videbatur. Est enim *superbia cordis*, *superbia oris*, *superbia operis*, *superbia habitus*. S.Ber. ser.47. Superbia cordis est, quando homo in oculis suis magnus est. Contra quam Sapiens orat, dicens: *Extollentiam oculorum meorum ne dederis mihi*: Eccl.22. Et alibi; *Væ qui sapientes estis in oculis vestris*. Isa.5. Superbia oris vel linguæ, quæ & jactantia dicitur, est, quando homo non solùm magna de se sentit, sed etiam loquitur. Unde Psalmista: *Disperdat Dominus universa labia dolosa, & linguam magniloquam.* Psal.11. Superbia operis est, quando homo exteriori quadam superbia, ut magnus appareat, agit: De qua idem Psalmista ait: *Non habitabit in medio domus meæ, qui facit superbiam*. Psal.100. Superbia habitus est, quando homo, ut glorioſus videatur, pretiosis se ornat vestibus: Unde Paulus: *Non in veste pretiosa*: 1.Tim.2. Et Dominus: *Qui mollibus vestiuntur, in domibus Regum sunt*, ubi superbia abundat. Sed & ex vestium vilitate, inelegantia & neglectu, interdum vana gloria nascitur. Sæculi moribus contradicitur, ut sæcularis gloria habitus singularitate capetur: vanitas sperni ac sugillari videtur, sed secretiori vanitate: fastus calcatur, sed alio fastu, ut de Diogene Plato dicit, & Tertullianus: S.Bern. tr. de gradibus humilitatis. *Diogenes*, inquit, *lutulentis pedibus superbos Platonis thoros alia superbia deculcat*. Externum humilitatis cultum sæpè assumit superbia. *Gloriosa res humilitas, qua ipsa quoque superbia palliare se appetit, ne vilescat*.

V. *Vos autem nolite vocari Rabbi; unus est enim Magister vester: omnes autem vos fratres estis*. Ecclesia, schola veritatis, ubi Christus unus Magister: Sacerdotes & Pastores ministri. Eorum lingua loquitur, eorum verba audiuntur; sed Christi doctrina docetur, in ejus verbo reperitur, ejus auctoritate prædicatur, ejus Spiritu discitur. Quamvis sint in Ecclesia Pastores & Doctores; apud Christum tamen omnis docendi auctoritas residet, ab illo velut à fonte veritatis omnis & scientiæ derivatur, qui docet hominem scientiam. S.Aug. lib.de magistr.c.11. Verba enim mera signa sunt, quæ admonent tantùm, ut quæramus veritatem; non exhibent, ut noverimus. *De universis autem quæ intelligimus, non loquentem qui personat foris, sed intus ipsi menti præsidentem consulimus veritatem, verbis fortasse, ut consulamus, admoniti. Ille autem qui consulitur, docetur, qui interiore homine habitare dictus est Christus; id est, incommutabilis Dei Virtus atque sempiterna Sapientia: quam quidem omnis rationalis anima consulit, sed tantùm cuique panditur, quantùm capere propter propriam sive bonam sive malam voluntatem potest. Et si quando fallitur, non fit vitio consultæ Veritatis: ut neque hujus, quæ foris est, lucis vitium est, quòd corporei oculi sæpè falluntur: quam lucem de rebus visibilibus consuli fatemur, ut eas nobis, quantùm cernere valemus, ostendat*. Hunc audiamus & sequamur Doctorem justitiæ; non coacervemus nobis Magistros prurientes auribus, à veritate auditum avertentes, ad fabulas autem conversi. Veritatem & verbum Dei, ut commune patrimonium Christi Testamento nobis relictum, suscipiamus, totum possideamus singuli, sine invidia cum fratribus communicemus: *Omnes enim vos fratres estis*. Fratres sumus, Tertullian. Apolog.39. non natura tantùm, sed gratia & disciplina. *Fratres sumus jure naturæ matris unius: At quantò digniùs fratres & dicuntur & habentur, qui unum Patrem Deum agnoverunt, qui unum Spiritum biberunt sanctitatis, qui de uno utero ignorantiæ ejusdem ad unam lucem expaverunt veritatis?*

VI. *Et patrem nolite vobis vocare super terram: Unus est enim Pater vester, qui in cœlis est.* Ecclesia una familia est, cujus Deus Pater est, ex quo omnis paternitas in cœlo & in terra nominatur. Hujus filii sumus, *Dedit* enim nobis *potestatem filios Dei fieri*, credentibus in nomen ejus. Verbo illius & Spiritu Sancto in sinu Sponsæ ejus regenerati sumus in vitam novam. Patres tamen nostri sunt, illosque ut tales honorare debemus, qui potestatis ejus, auctoritatis, & charitatis participes, filios illi generant & instituunt in ordine naturæ, in ordine civili, in ordine gratiæ. Hoc nomine magis compellari ament Ecclesiæ Principes & Pastores, quàm domini. *Gratius siquidem nomen pietatis, quàm potestatis*, iis qui Apostoli monitum secuti, *Non dominantur in Clero*. Tertullian.

VII. *Nec vocemini magistri: quia Magister vester unus est Christus*: Nos instituens exteriùs verbo suo, præceptis, consiliis, flagellis; interiùs Spiritu Sancto suo, docens nos omnem veritatem, ejusque amorem inspirans, ut non solùm videamus quæ agenda sunt, sed eo adjuvante faciamus. Docet nos, ut Verbum Patris, ut Veritas & Sapientia æterna, ut *Lux vera quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*. Ipsum audiamus in Scripturis suis, in Ecclesia sua, in Sede S.Petri per Vicarios suos, in singulis Ecclesiis per Episcopos & Pastores nostros docentem, de quibus in persona Apostolorum dixit: *Qui vos audit, me audit*. Ipsum audiamus intùs in cordibus nostris per inspirationes gratiæ suæ loquentem ac docentem, ut verè simus *Docibiles Dei*: ubi non litera docet, sed Spiritus; non lectio, sed unctio; non disputatio, sed exercitatio in mandatis Dei. *Loquere Domine, quia audit servus tuus..... Justificationes tuas doce me... Da mihi intellectum, ut discam mandata tua*.

VIII. *Qui major est vestrum, erit minister vester*. Humilitas gratias à Deo acceptas custodit; charitas in proximorum utilitatem effundit. Dignitas Ecclesiastica ministerium est, non dominatio. *In domo justi viventes ex fide, & adhuc ab illa cœlesti vita peregrinantes, etiam qui imperant, serviunt eis, quibus videntur imperare. Neque enim dominandi cupiditate imperant, sed officio consulendi; nec principandi superbia, sed providendi misericordia*. S.Aug.lib.19. de civit. Dei, cap.14. Multò magis qui Ecclesiæ benè præsunt, de nobilitate, de dignitate, de eruditione, de gradu minimè gloriantur: sed ut servos Jesu Christi, & omnium, quibus præsunt, *servos per Jesum* se gerunt. Quò majores sunt, S.Augustin. eò magis se humiliant in omnibus: *Nec potestate dominante, sed charitate serviente* felices se existimant. Si fortè errent aut labantur, monitores admittunt, exemplo S.Petri, qui nec à S.Paulo, quamvis inferiore, dedignatus est reprehendi: *Quatenus qui primus erat in Apostolatus culmine, primus fieret in humilitate*. S.Augustin.

IX. *Qui autem se exaltaverit, humiliabitur: & qui se humiliaverit, exaltabitur*. Humilitas securus est ad veram celsitudinem gradus: humiliatio & abjectio certa & inevitabilis superbiæ pœna: *Deus enim superbis resistit, humilibus autem dat gratiam*. Quippè tamquam contumeliæ suæ propulsator, veluti quoddam suscipit adversùs superbiam speciale certamen. Cætera vitia contra Deum pugnant fugiendo; superbia ad ipsius similitudinem indebito modo accedere tentando. Hinc Deus superbis resistit, suamque contumeliam propulsat. *Dominus qui aliis donat*, inquit S.Ambrosius, *superbis resistit; & tamquam congreditur iis, qui se exaltant; sibique hoc certamen vindicat*. S.Ambr. ser 3.in Ps.118. Dejecisti *eos dum allevarentur* (inquit Propheta.) *Non dixit, Dejecisti eos, quia elati sunt: non quasi postea quàm elati sunt, dejecisti illos; sed in eo ipso quòd elati sunt, dejecti sunt. Sic enim efferri, jam cadere est*. Ps.72.18. Quomodo facti sunt in desolationem? Subitò defecerunt, perierunt propter iniquitatem suam. .... Deficientes, quemadmodum fumus deficient. *Verè quomodo fumus, qui dum extollitur, deficit, defecerunt.... Fumus à loco ignis erumpens, in altum extollitur, & ipsa elatione in globum magnum intumescit: sed quanto fuerit globus ille grandior, tanto fit vanior; ab illa enim magnitudine non fundata & solidata, sed pendente & inflata, it in auras atque dilabitur, ut videas ipsam ei obfuisse magnitudinem*. Ita S.Augustin. «in hunc Ps. & serm. 2. «in Ps.36. «

super-

superbi, qui magnificè de se sentientes, in suis cogitationibus evanescent; qui *ambulant in magnis & mirabilibus super se; qui confidunt in virtute sua, & in multitudine divitiarum suarum gloriantur; qui dixerunt, Linguam nostram magnificabimus, labia nostra à nobis sunt; quis noster Dominus est?* Pergit Rex Propheta, Psalm. 62. vers. 20. *Velut somnium surgentium Domine, in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.* „ Homo in somnis videt se invenisse thesaurum: dives „ est, sed donec evigilet. Pauper dormierat, dives in „ somnis factus fuerat: si non evigilasset, dives esset: „ evigilavit, invenit ærumnam, quam dimiserat dor- „ miens. Et isti invenient miseriam, quam sibi compara- „ verant. Cùm evigilaverint de hac vita, transit illud S. August. enarrat. in Psal. 71. „ quod quasi in somno tenebatur: *Velut somnium surgen- „ tium.* Et ne diceretur, Quid ergo, parva tibi videtur „ claritas eorum, parva tibi videtur pompa eorum, par- „ vi tibi videntur tituli, imagines, statuæ, laudes, cu- „ nei clientium? *Domine* (inquit) *in civitate tua imaginem ipsorum ad nihilum rediges.* Quicumque ista non habetis, non cupiatis: quicumque habetis, non in eis præsumatis. Non dico, Damnamini, si habetis; sed, Damnamini, si de talibus præsumatis, si de talibus inflemini, si propter talia magni vobis videamini, si propter talia pauperes non agnoscatis, si generis humani conditionem communem propter excellentem vanitatem obliviscamini. Tunc enim necesse est, Deus retribuat in novissima, & in civitate sua imaginem ipsorum ad nihilum redigat. *Qui se exaltaverit, humiliabitur: & qui se humiliaverit, exaltabitur.*

X. *Væ autem vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia clauditis Regna cœlorum ante homines: vos enim non intratis, nec introeuntes sinitis intrare.* Octo beatitudines Euangelicæ justis à Christo prædicatæ ac promissæ: octo imprecationes ac maledictiones ab eodem contra Sacerdotes, Pastores, & Directores hypocritas, quorum typi erant Scribæ & Pharisæi, prolatæ. *Væ vobis*, &c. Væ *in Scriptura sæpiùs de æterno luctu, quam de præsenti solet intelligi. Unde scriptum est*: Væ S. Gregor. M. hom. 9. in Ezechiel. Ita. 3. 11. *impio in malum: retributio enim manuum ejus fiet ei.* Væ illis qui Christi opus, animarum salutem, vel profectum impediunt, utilibus operariis invidentes, & sancto eorum labori suis calumniis derogantes! Magna infelicitas est, in Regnum cœlorum, cujus januam nobis Christus aperuit, intrare nolle: cumulus infelicitatis, alios ab introitu prohibere vel avertere, quibus esse duces ad Christum verbo & exemplo deberes, qui dixit: *Ego sum ostium: per me si quis introierit, salvabitur, & ingredietur, & egredietur, &* Joan. 10. 9. *pascua inveniet.* Regnum cœlorum ante homines claudunt, qui nimiùm arctant viam salutis, vel nimis emolliunt jugum Christi.

XI. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis judicium.* Hypocritæ sua quærunt, non quæ Jesu Christi: Religione ad quæstum abutuntur: Orationem, Sacramentorum frequentationem, Deum ipsum avaritiæ suæ servire faciunt. A viduis, à devotis matronis, à virginibus, quarum incautæ simplicitati specie Religionis faciliùs illudunt, extorquent munera, donationes, fundationes, pia legata. Devotiones & exercitia Pietatis apud ipsos magis sancta, quæ magis quæstuosa: ut hic locum habere videatur illud Tertulliani contra Ethnicorum superstitiones: *Dii* Tertullian. Apolog. 13. *qui magis tributarii, magis sancti; imo qui magis sancti, magis tributarii. Majestas quæstuaria efficitur, circuit cauponas Religio mendicans. Exigitis mercedem pro solo Templi, pro auditu sacri. Non licet Deos nosse gratis; venales sunt.* Ut hypocritarum Clericorum & Monachorum avaritiam coercerent olim Imperatores Christiani, Leges condiderunt, quibus ipsis hæreditates capere vetabatur; de quibus S. Hieronymus: *Provida severaque legis cautio,* S. Hieronym. epist. 2. *& tamen nec sic refrenatur avaritia. Per fideicommissa legibus illudimus; & quasi majora sint Imperatorum scita, quam Christi, leges timemus, Euangelia contemnimus.... Ignominia Sacerdotis est propriis studere*

Alex. Expos. in Euang.

divitiis. Simulatores sanctitatis maximè circa mulieres negotiantur, quia nec intelligere ita facilè eorum simulationes possunt, & facilè ad eorum dilectionem inclinantur Religionis causa; præcipuè tamen circa viduas: primò quidem quia mulier non facilè decipitur habens consiliarium virum: deinde quia non è facultatibus suis aliquid dat, cùm sit in potestate viri. Propterea ergo Dominus, dum Judaicos Sacerdotes confundit, Christianos monet, ne cum viduis mulieribus ampliùs commorentur, quàm cum cæteris; quia etsi voluntas mala non sit, tamen suspicio mala est. *Comeditis domos viduarum, orationes longas orantes: propter hoc amplius accipietis judicium.* Qui enim à Religione causam accipit nequitiæ, graviori pœnæ obnoxius est. *Propter hoc amplius accipietis judicium*: Primò, quia iniqui estis: secundò, quia larvam assumitis sanctitatis: & quasi præstatis diabolo arma Dei, ut ametur iniquitas, dum pietas æstimatur. “Auctore pe- “ris Imperf. “in Matth. “sub nomine “S. Chrysost. “hom. 44. “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “ “

XII. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia circuitis mare & aridam, ut faciatis proselytum unum: & cùm fuerit factus, facitis eum filium gehennæ, duplo quàm vos.* Qui propter quæstum aut vanam gloriam, non propter gloriam Dei, & ex sincera charitate, zeloque salutis animarum, sacra ministeria obeunt, inutiles sunt ad aliorum salutem, quia spiritualis fœcunditatis principium, scilicet Spiritum Sanctum, non habent: unde vix multo labore quemquam ad Deum adducere possunt, & ad pœnitentiam ac professionem pietatis trahere, & si fortè quempiam traxerint, in eis spiritum pœnitentiæ ac pietatis conservare nequeunt, cùm eos pravis principiis, opinionibus, exemplis deteriores faciant: Magistris scilicet deteriores fiunt discipuli. Ea enim est naturæ nostræ corruptela, ut probos Doctores vix imitemur: improbos autem, quoniam procliviores ad mala sumus, etiam superemus. Pastores & Directores hypocritæ similes sunt struthioni, quæ *Relinquit in terra ova sua*, ut Job 39. scriptum est. *Quid enim per ova, nisi tenera adhuc proles exprimitur, quæ diu fovenda est, ut ad vivum volatile perducatur? Ova quippe insensibilia in semetipsis sunt, sed tamen calefacta, in vivis volatilibus convertuntur. Ita nimirum parvuli auditores ac filii certum est, quòd frigidi insensibilesque permaneant; nisi Doctoris sui solicita exhortatione calefiant. Ne igitur derelicti in sua insensibilitate torpescant, assidua Doctorum voce fovendi sunt, quousque valeant & per intelligentiam vivere, & per contemplationem volare. Quia verò hypocritæ, quamvis perversa semper operentur, loqui tamen recta non desinunt; bene autem loquendo in fide vel conversatione filios pariunt, sed non benè vivendo nutrire non possunt, rectè de struthione dicitur:* Quæ derelinquit in terra ova sua. *Curam namque filiorum hypocrita negligit: quia ex amore intimo rebus se exterioribus subdit, in quibus quantò magis extollitur, tantò minùs de prolis suæ defectu cruciatur. Ova ergo in terra dereliquisse, est, natos per conversionem filios nequaquam à terrenis actibus interposito exhortationis nido suspendere. Ova in terra dereliquisse, est, nullum cœlestis vitæ filiis exemplum præbere. Quia enim hypocritæ per charitatis viscera non calent, de torpore prolis editæ, id est, de ovorum suorum frigore nequaquam dolent: & quantò se libentiùs terrenis actibus inserunt, tantò negligentiùs eos, quos generant, agere terrena permittunt.* S. Lo. Chrysol. hom. 74. in Matt. S. Gregor. M. lib. 31. Moral. in Job. c. 5.

XIII. *Væ vobis duces cæci, qui dicitis: Quicumque juraverit per Templum, nihil est: qui autem juraverit in auro Templi, debet. Stulti & cæci: quid enim majus est, aurum, an Templum quod sanctificat aurum?* &c. Juramenti per creaturas facti vinculo non minùs adstringitur homo, quàm si expresso Dei nomine jurasset, cùm juramentum omne Dei respectu fiat, ad quem referuntur creaturæ; quædam propiùs, aliæ remotiùs. Omnis juratio periculosa, si frequens sit, cùm viam sternat perjurio, & debitis sit conditionibus destituta, quæ ad juramenti religionem requiruntur; ut scilicet fiat *in veritate*,

in judicio & in justitia. Lege quæ in Theologia nostra Dogmatica & Morali diximus, Lib.4. Tom.9.ad secundum præceptum Decalogi.

Quid majus est, aurum, an Templum quod sanctificat aurum? Avarus pluris facit aurum, quàm Templum; pluris dona, quàm Altare. Cupiditate sua religionis & rerum ad illam pertinentium magnitudinem & sanctitatem metitur. Quid mirum? Aurum pro Deo habet: *Avaritia simulacrorum servitus*. Deum pecuniam coluere veteres Ethnici sine Templo, ut canit Poeta: Juvenalis.

——— Et si funesta pecunia Templo
Nondum habitas, nullas nummorum extruximus aras.

Quò detestabilius avarorum scelus, qui pecuniæ Templum in animo suo dicant: ut de ipsis auro & argento servientibus dici possit, quod Tertullianus contra illos urget, qui idola fabricabant: Tertul. lib. de Idolat. *Colis non spiritu nidoris alicujus, sed tuo proprio; nec anima pecudis impensa, sed anima tua. Illis ingenium tuum immolas, illis sudorem tuum libas, illis prudentiam tuam accendis: diligentia tua nomen illorum est. His saginatiorem, & auratiorem, & majorem hostiam cædis salutem tuam.* Judas Iscariotes pretium ex sacrilega Magistri venditione comparatum, in Templum projecit. Non projecit in sterquilinium, sed in Templum: nimirùm *Talibus semper Diis Templum suum devoverat:* aurum illi pro deo fuerat. Drogo Host. ser. de Passione Domini.

Quid enim majus est, donum, an Altare, quod sanctificat donum? Omnis victima per altare; Christi humanitas per divinam ejus personam non modò sanctificatur, sed adoratione digna redditur; Deus per Christum Jesum adorandus est in spiritu & veritate. Nihil Deo dignum, quod per istud Altare sanctificatum non fuerit. Nihil Deo acceptum esse potest, quod per unionem cum Christo Jesu Filio ejus consecratum non fuerit. Fide & charitate animi offerentis hæc unio perficitur. S. Aug. lib. 1. qu. euang. q. 34. *Intelligendum templum & altare ipsum Christum: aurum & donum, laudes & sacrificia precum, quæ in eo per eum offerimus. Non enim ille per hæc, sed ista per illum sanctificantur.*

XIV. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui decimatis mentham, & anethum, & cyminum; & reliquistis, quæ graviora sunt Legis, judicium, & misericordiam & fidem. Hæc oportuit facere, & illa non omittere. Duces cæci excolantes culicem, camelum autem glutientes!* Qui in exterioribus observantiis diligens ac scrupulosus est, & essentialia maximèque necessaria religionis ac pietatis Christianæ officia sine scrupulo prætermittit, pietatem ac religionem à fundamentis evertit. Hæc eorum frequens & maximè periculosa tentatio, qui devotionem profitentur. Externa devotionis exercitia, formulæ precum proprio arbitrio selectæ, pleraque arbitrariæ devotionis crepundia sexus utriusque religiosiores occupant ac detinent, dum generalia Christianæ professionis, & propria sui cujusque status ac vocationis officia negligunt, interioris hominis reformationem, justitiæ & charitatis erga proximum, fidei religionisque erga Deum officia necessaria, immobilia, indispensabilia. Falsa conscientiæ teneritudo, quæ superbiam ac vanitatem fovet, peccatorem specie boni decipit. Humanitùs instituta, & proprio arbitrio suscepta pietatis exercitia anxiè observat; dolet vehementer, si prætermiserit; nec tamen pravos iræ, maledicentiæ sive detractionis, calumniæ, mendacii, luxus, &c. habitus emendare, aliasve malas cupiditates domare curat. Minimum quid ac leve proximo furari nollet: sed tamen pauperibus magnam pecuniæ vim pondusque furatur avaritia, immodicis ac vanis sumptibus, redituum Ecclesiasticorum abusu & effusione. *Duces cæci, excolantes culicem, camelum autem glutientes.* Verùm (inquient) eleemosinas obviis pauperibus stipem mendicantibns, panem ostiatim petentibus largimur; sicque Dominicum præceptum implemus: *Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis.* Sed dabant & Pharisæi, è quibus erat ille, qui in Templo orans cum Publicano, dicebat: *Jejuno bis in Sabbato, decimas omnium bonorum meorum do pauperibus.* Eleemosynas dabant illi, qui mentham & anethum, & cyminum, & ruthàm, & minima quæque olera decimabant: Sed relinquebant, *graviora Legis, judicium, & misericordiam, & fidem.* Non est hoc facere eleemosynam. *Hæc oportuit facere* (inquit Christus) *& illa non omittere.* Quæ facere? Judicium, & charitatem, & justitiam, & misericordiam. *Facite illa, sed ista præponite.* Numquid verò (inquies) non facimus misericordiam, qui eleemosynam erogamus? Si intelligis, quid sit facere misericordiam, à te incipe. *Quomodo es misericors alteri, si crudelis sis tibi? Mendicat ante te anima tua, redi ad conscientiam tuam. Quicumque malè vivis, quicumque infideliter vivis, redi ad conscientiam tuam: & ibi invenis mendicantem animam tuam, invenis egentem,ærumnosam, invenis fortè nec egentem, sed egestate obmutescentem. Nam si mendicat, esurit justitiam. Quando inveneris talem animam tuam, fac priùs misericordiam cum illa.* Miserere animæ tuæ placens Deo. *In judicio & charitate fac eleemosynam cum anima tua.* Eccl.30.24. *Quid est in judicio? Respice, & inveni; displice tibi, pronuntia in te. Et quid est charitas?* Dilige Dominum Deum tuum ex toto corde tuo: Dilige proximum tuum tamquam te ipsum. *Et fecisti misericordiam priùs cum anima tua, in conscientia tua. Hanc autem eleemosynam si prætermittis, da quod vis, dona quantum vis; retrahe de fructibus tuis, non decimas, sed dimidias; novem partes da, & unam tibi dimitte: nihil facis, quando tecum non facis, & tecum pauper es. Anima tua vescatur, ne fame pereat. Da illi panem. Quem panem? Ipse tecum loquitur. Tu si audires, intelligeres, & crederes Domino, ipse tibi diceret:* Ego sum Joan.6.42. panis vivus qui de cœlo descendi. *Nonne istum panem primùm dares animæ tuæ, & faceres cum illa eleemosynam? Si ergo credis, debes facere, ut priùs pascas animam tuam.* S. Aug. ser. 106. aliàs 30. de verb. dom.

XV. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, quia mundatis, quod deforis est calicis & paropsidis: intùs autem pleni estis rapina & immunditia. Pharisæe cæce, munda priùs quod intus est calicis & paropsidis, ut fiat id, quod deforis est, mundum.* Animus virtutum & vitiorum sedes est: eo grati vel inviси Deo sumus. Hypocritæ frustra conantur ejus immunditiam hominibus occultare, ut famæ suæ consulant, & probitatis opinionem laudemque consequantur; cùm reverà immundus sit coram Deo affectu peccati, praviſque desideriis. Contra, verè Pœnitens animum purgare studet amore Dei & odio peccati, qui certæ ac veræ pœnitentiæ characteres sunt: & ab hominibus *peccator omnium notarum* haberi non refugit, temporali verecundia confusionem æternam redimens. *Munda priùs quod intus est, &c.* Munditia exterior ab animo in corpus, à conscientia in superficiem exteriorem operum derivatur. Nisi charitas hujusmodi operum principium sit, finis una Dei gloria, hypocrysis & falsæ justitiæ folia sunt, non veræ justitiæ pietatisque fructus. *Quid prodest, quia caro munda est, & habitator carnis immundus? Ille qui fortè mundus est in carne, adulterum eum Deus tenet in corde, sicut Dominus dicit,* Amen dico vobis, qui viderit mulierem ad concupiscendum eam, jam mœchatus est eam Matt.5. in corde suo. *Ista est coinquinatio spiritus. Quando autem fit perfecta sanctificatio? Quando est & carnis & spiritus. Sunt enim homines qui temperant se à factis, & non temperant se à cogitationibus malis: faciunt mundationem carnis, & non faciunt mundationem spiritus. Tales ideò non faciunt, quia timent homines. Libido ardet, timor revocat. Quid times? Inveniri & damnari; inveniri & expompari. Ergo coinquinata videtur caro, sed non est perfecta sanctificatio; quia quid dicit Apostolus?* Mundemus nos ab omni coinquinatione carnis & spiritus: 2.Cor.7.1. *Ut quomodo te temperas à malis factis; sic te temperes à mala voluntate, à malis cogitationibus. A malo facto contine, & mundas te à coinquinatione carnis: à mala voluntate abstine te, & mundas te à coinquinatione spiritus.* Et sequitur; Perficientes sanctificationem in timore Dei. *Magnificè* S. Aug. ser. 45. aliàs 12. Ex additis à Sirmondo.

addidit,

addidit, In timore Dei. *Non perficit homo sanctificationem, nisi in timore Dei. Quæ est perfecta sanctificatio? Sanctificatio corporis & spiritus. Si sit corporis, & spiritus non sit, imperfecta est. Esse corporis & non esse spiritus, potest: esse spiritus, & non esse corporis non potest. Qui enim est mundus spiritu, operari flagitia non potest. Unde hoc? Ex corde enim procedunt, ait Dominus, adulteria, homicidia. Homo enim non potest perpetrare per membra, quod non sibi in corde dixerit: Verbum in corde concepit, & deputatum est in opus. Ideò Dominus*, Mundate quæ intùs sunt, *ait*, & quæ foris sunt, munda erunt. *Non dixit mundate quæ foris sunt. Si à corpore inciperet, restabat, ut moneret nos, ut mundaremus & animum: Si autem ab animo, non opus est, ut mundemus corpus; quia animi munditiam sequitur corporis munditia..... Quis facit sanctificationem corporis, & non facit animæ? Qui homines timet, & non Deum. Nam qui in timore Dei est, perfecit sanctificationem. Ideò certè noluisti perpetrare adulteria, ne sciret homo: timore hominum tenuisti carnem à commissis malis: ideò noluisti committere, ubi videt homo. Si & Deum times, noli & ibi, ubi videt Deus, & perfeciſti sanctificationem.*

Matt. 15. 19.

XVI. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ: quia similes estis sepulchris dealbatis, quæ à foris parent hominibus speciosa, intus verò plena sunt ossibus mortuorum, & omni spurcitia. Sic & vos à foris quidem paretis hominibus justi: intùs autem pleni estis hypocrisi & iniquitate.* Justorum corpora templa sunt, quorum inhabitator Deus est, quem adorant in spiritu & veritate. Corpora peccatorum sepulchra sunt mortuorum, quia anima eorum mortua est deserente Deo, sicut corpus moritur anima deserente. Ipsi vivi funus suum circumferunt: *Sepulchrum patens est guttur eorum*, &c. Peccatores quorum iniquitas exteriùs apparet, patentia sepulchra sunt: Hypocritæ verò sepulchra dealbata. Externam enim dumtaxat justitiæ ac pietatis speciem habent, non veritatem, non interiorem spiritum: quibus dici possit: *Scio opera tua: nomen habes quòd vivas, & mortuus es.* Mortua sunt reverà hypocritarum opera, tametsi vitæ spiritalis nomen habeant. Moventur, ut cadavera; externum est motus illorum principium, scilicet hominum timor, spes commodorum temporalium, studium inanis gloriæ: Interiùs vitæ motusque principium non habent, scilicet charitatem: Intùs pleni sunt spurcitia, & ossibus mortuorum, vitiis occultis, pravis affectibus, quibus coram Deo fœtent, corruptæ intentionis putredine, malæ conscientiæ vermibus: *Pleni sunt ossibus mortuorum.* Ossa viventium firma & fortia sunt: ossa mortuorum inutilia, & ad corruptionem vergentia. Affectus & virtutes justorum similes sunt ossibus viventium. Unde Propheta ait: *Non est occultatum os meum à te, quod feciſti in occulto.* Os hujusmodi firmitas quædam est interior: quia in ossibus firmitas & fortitudo intelligitur. *Est ergo quædam animæ interior firmitas, ubi non frangitur. Qualibet tormenta, qualibet tribulationes, qualibet hujus sæculi adversitates undique sæviant, illud quod Deus in abscondito fecit firmum, in nobis frangi non potest, non cedit.* Quæ verò hominibus videntur bona opera hypocritarum, similia sunt ossibus mortuorum, arida sunt, inutilia, corrupta: nulla est in eorum animo interior firmitas, qua mundi amoribus & terroribus resistere valeant: *Intus autem plena sunt ossibus mortuorum.* Quid prodest pietatis opinio, justitiæ species, fucata virtus, umbra sanctitatis, si animus plenus sit fallacia & dolo, avaritia, superbia, inmundis affectibus, omni hypocrisi, omni genere iniquitatis? Cùm exteriorilla albedo, colores, ornatus, quibus paries inductus & linitus est, deleti fuerint in supremi judicii die, & animus hypocritæ velut sepulchrum omnibus patebit, quid proderit homines decepisse, occultando ejus putredinem, simulando sanctitatem? Major erit illius confusio, terribilior damnatio: *In fine hominis denudatio operum illius.*

Apoc. 3. 1.

Psal. 138. 15.

S. Augustin. enarrat. in psal. 138.

Eccli. 11. 29.

XVII. *Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui ædificatis sepulchra Prophetarum, & ornatis monumenta justorum. Et dicitis: Si fuissemus in diebus patrum nostrorum, non essemus socii eorum in sanguine Prophetarum*, &c. Pharisæis similes sunt, qui præteritorum temporum Sanctos colunt, præsentis temporis persequuntur; defunctos lubenter laudant, superstites calumniis appetunt. Impiorum facta te damnare simulas, si imiteris. Pios occidit, qui calumniatur. *Homicidium non in sola sanguinis profusione, & animæ ereptione reputandum. Homicidium enim in verbo maledicti vel convitii judicat Deus;* (inquit Tertullianus.) *Linguas acuistis in gladios, quas movistis in mortes non corporum, sed honorum. Jugulastis non membra, sed nomina. Quid prodest, quia vivunt homines, & occisi sunt honores à vobis? Valent quidem membris, sed ereptæ portant funera dignitatis;* (inquit S. Optatus Milevitanus.) Dimittes filios qui bona usuris, rapinis, fraudibus, monopoliis, iniquis exactionibus, concussionibus; oppressione pauperum, & quibusvis malis artibus à parentibus quæsita possident, nec restituere curant: satis esse putantes, cæcorum fortè directorum consilio, si aliquid ad Sacrarum Ædium & Altarium ornamentum conferant; si Capellas dotent, aut Anniversaria Sacra fundent, ad ostentationem potiùs quàm ad satisfactionem: testimonio ipsi suo convincuntur, quòd filii sint eorum qui pauperes oppresserunt & spoliarunt. *Itaque testimonio estis vobismetipsis, quia filii estis eorum qui Prophetas occiderunt.*

Tertull. lib. de Idololatria, c. 2.

XVIII. *Et vos implete mensuram patrum vestrorum.* Divina misericordia statuit mensuram gratiarum, divina justitia mensuram terminumque peccatorum. Metuendum est, ne duritie cordis impœnitentis exhauriamus mensuram gratiarum ejus; & addentes peccata peccatis, scelerum mensuram cumulemus. Vita impii concatenatio quædam est peccatorum, quorum postremum reprobationis ejus veluti sigillum est. *Væ qui trahitis iniquitatem in funiculis vanitatis, & quasi vinculum plaustri peccatum*, &c. Nullum quidem peccatum irremissibile est, si agatur ex animo pœnitentia: sed vix agitur ab eo qui Pharisaicam vitam agit, qualem hìc descripsit Christus. Deseritur enim luce veritatis, qua desertus utique fit cæcus: & Dei misericordia, omnibusque Christi donis & gratiis tam exterioribus, quàm interioribus abusus, verbi Dei prædicatione, Sacramentis, bonis exemplis, salutaribus monitis, & correptionibus piorum & sapientum, contemnit Dei patientiam quæ illum ad pœnitentiam invitat & diù expectat, & divitias longanimitatis ejus; ac propterea: *Thesaurizat sibi iram in die iræ & justi judicii Dei.* Implete mensuram patrum vestrorum. *Unicuique homini supplicium fieri de peccato suo, & ejus iniquitatem in pœnam converti*, hinc intelligere debemus: *Ne putemus illam tranquillitatem & ineffabile lumen Dei de se proferre, unde peccata puniantur; sed ipsa peccata sic ordinare, ut quæ fuerunt delectamenta homini peccanti, sint instrumenta punienti;* (ut loquitur Sanctus Augustinus.)

Isai. 5.

Rom. 2. 5.

S. Augustin. enarrat. in psal. 7.

XIX. *Serpentes, genimina viperarum, quomodo fugietis à judicio gehennæ?* &c. Severas illas & publicas increpationes mansuetissimi Salvatoris meruit Pharisæorum hypocrisis & superbia. Hinc cogita, quàm terribilis futura sit exprobratio & sententia, qua impios in die judicii conteret. *Deus ultionum Dominus, Deus ultionum liberè egit.* Neminem timuit, qua Deus ultionum est. *Ideò non parcebat in verbo, ut essent posteà quibus parceret in judicio: quia si nollent accipere verbi medicinam, incursuri erant utique & inventuri Judicis sententiam. Qui in verbo non pepercit passurus, parcet in sententia judicaturus? Qui neminem timuit in humilitate, timebit quemquam in claritate? Ex eo quod jam fidenter egit, cogita, quomodo sit acturus in fine sæculi.*

S. Augustin. enarrat. in psal. 93.

XX. *Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui ad te missi sunt, quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti?* Infidelis & crudelis Jerusalem, peccatoris typus, cujus Deus *non vult mortem, sed ut convertatur & vivat.* Non paterno dumtaxat, sed

mater-

materno affectu illi misericordiam suam & protectionem offert. *Expandit alas suas in protectionem:* non modò ut *Aquila provocans ad volandum pullos suos, & super eos volitans;* sed ut gallina congregans pullos suos sub alas. Hæc avis majorem præ cæteris affectum in pullos exhibet, pro quibus veluti infirmatur. Raucescit illi vox, fit hispidum totum corpus, demittuntur alæ, laxantur plumæ: *Et ea est materna charitas, quæ invenitur infirmitas.* Ideò Christus se gallinæ comparavit. *Mater nostra Sapientia Dei per carnis susceptionem infirmata est quodammodo: Vnde & Apostolus dicit:* Quod infirmum est Dei; fortius est hominibus. *Protegit infirmitatem nostram, & resistit diabolo, ne nos rapiat. In qua defensione, quod illa adversùs milvum conatur affectu, hæc adversùs diabolum perficit potestate.* Vult nos sub alas congregare misericors Salvator, sicut gallina congregat pullos suos, & nolumus, cùm illius vocationi & gratiæ resistimus. Quid verò nobis continget, si redire ad illum nolumus, & sub ejus alis congregari? Ab eo deseremur, ejus protectione & gratia destituemur: *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta:* & Dei visione in perpetuum privabimur. *Non me videbitis amodò.* Claudentur amodò oculi fidei, ne Christum, ne salutares Euangelii veritates, ne officia nostra videamus. Claudentur & obtenebrescent oculi mentis, ne unquam Deum, ut in se est, videant, quæ Sanctorum felicitas est. Summam illam, quam Christus impiis minatur miseriam, ut vitemus, ut fugiamus ab ira ventura, ad Deum per pœnitentiam confugiamus, ipsi per charitatem adhæreat anima nostra: sub ejus alis securi quiescamus, velut pullos Sapientiæ matris nos semper gerentes. Dicamus ex animo cum Rege Propheta: *Et in velamento alarum tuarum exultabo, adhæsit anima mea post te.* Hilarescо in bonis operibus, quia super me est velamen alarum tuarum. Si me non protegas; quia pullus sum, milvus me rapiet. *Parvuli sumus; ergo protegat nos Deus sub umbraculo alarum suarum. Quid cùm majores facti fuerimus? Bonum est nobis, ut & tunc protegat nos, ut sub illo majore semper nos pulli simus: Semper enim ille major est, quantumcumque creverimus. Nemo dicat, Protegat me cùm parvulus sum: quasi aliquando ad tantam magnitudinem possit pervenire, quæ sibi sufficiat. Sine protectione Dei nihil es. Semper ab illo protegi velimus: tunc semper in illo magni esse poterimus, si semper sub illo parvuli sumus.* Et in velamento alarum tuarum exultabo: Adhæsit anima mea post te. *Gluten charitas est. Charitatem habe, quo glutine adglutinetur anima tua post Deum. Non cum Deo, sed post Deum, ut ille præcedat, tu sequaris. Qui enim voluerit Deum antecedere, consilio suo vult vivere, & non vult sequi præcepta Dei.* Me suscepit dextera tua. *Quis pertinens ad Christum, non variis tentationibus agitatur, & quotidie agit cum illo diabolus & angeli ejus, ut pervertatur qualibet cupiditate, qualibet suggestione, aut promissione lucri, vel terrore damni, vel promissione vitæ, vel terrore mortis, aut alicujus potentis inimicitiis, aut alicujus potentis amicitiis? Omnibus modis instat diabolus, quemadmodum dejiciat: sed non timeamus. Sic sunt diabolus & Angeli ejus quasi milvi: sub illius gallinæ alis simus, & non nos potest contingere. Gallina enim quæ nos protegit, fortis est. Infirma est propter nos: sed fortis est in se Dominus noster Iesus Christus, ipsa Sapientia Dei.*

S. Augustin. ennarrat. in ps. 58. conc. 1. Idem lib. 1. qu. Euang. qu. 16.

1. Cor. 1. 25.

Psal. 62.

S. Augustin. enarrat. in psal. 62.

CAPUT XXIV.

Sensus Litteralis.

I. *Et egressus Iesus de Templo, ibat,* versus montem Oliveti, unde optimus erat Templi prospectus, quòd subjecta ei monti pars murorum Templi depressior esset partibus ceteris. *Et accesserunt Discipuli ejus, ut ostenderent ei ædificationes Templi:* admirantium in modum, sive etiam commiserantium affectu, quia Templi eversionem futuram à Christo proximè audiverant, dicente: *Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta.* Quod à Discipulis factum S. Matthæus memorat, Sanctus Marcus ab uno factum scribit, sive per enallagem numeri multis tribuatur, quod actum ab uno est; sive unus id fecerit, reliquis præsentibus: Marci 13. 1. *Et cùm egrederetur de Templo, ait illi unus ex Discipulis suis: Magister, aspice quales lapides, & quales structuræ.* Luc. 21. *Et quibusdam dicentibus de Templo, quòd bonis lapidibus & donis ornatum esset, dixit,* &c. De Templi à Zorobabele & Judæis è Captivitate Babylonica redeuntibus excitati, & ab Herode Magno innovati magnifica structura, legi potest Josephus.

Josephus l. 6. de bello Judaico, c. 6. & lib. 15. antiq. c. ult.

II. *Ipse autem respondens, dixit illis: Videtis hæc omnia? Amen dico vobis, Non relinquetur hic lapis super lapidem, qui non destruatur.* Videtis hæc, & obstupescitis? Non relinquetur lapis lapidi adhærens, qui non dissolvatur. Proverbialis locutio est, qua summa vastatio significatur. Et certè Templum, ut Christus hìc prædixerat, planè dirutum est, nulla ejus parte servata; cui etiam aratrum inductum est Turno Rufo, quem Hebræi sæpè, & cum infamia memorant, inter alios Maimonides, *Taanith. cap. 5.* Et quamvis incendium Templi Titus prohibuisset, milites tamen ejus edictum non reveriti, sed *Divino quodam moti impetu,* illud intenderunt, Josepho teste: & Juliano Apostata imperante, quicquid vetustarum supererat ruinarum ac fundamentorum, excussum est, cùm Judæi Templum excitare conarentur (inquit Socrates:) *Cùm Imperator igitur sumptus operi præberi ex publico jussisset, brevi parata sunt omnia: materia scilicet, lapides, lateres cocti, argilla, calx, & quæcumque alia ad ædificandum necessaria. Quo quidem tempore Cyrillus Ierosolymorum Episcopus, memor vaticinii Danielis Prophetæ, quod Christus etiam in sacris Euangeliis confirmavit, palam multis adstantibus prædixit, futurum brevi, ut in eo Templo lapis super lapidem non maneret, sed servatoris oraculum compleretur. Cùmque hæc dixisset Episcopus, noctu ingens terræ motus exortus, lapides ex veteribus Templi fundamentis avulsos sursum excussit, & cunctos una cum contiguis ædificiis dispersit. Terror ex eo non mediocris invasit Judæos; famaque ejus miraculi plures exciti, ex regionibus ad eum locum convenerunt. Cùm igitur quamplurimi adessent, aliud denuò prodigium accidit. Ignis enim subitò ex fundamentis erumpens multos consumpsit, & omnia artificum instrumenta depastus est.*

Scaliger can. Isag. p. 305. Lightfoot. in horis Hebr. ad cap. 24. S. Matt.

Socrat. lib. 3. hist. Eccles. c. 20.

Sozom. lib. 5 c. ult. Theodor. l. 3. cap. 15. Ammian. Marcel. lib. 23.

S. Greg. Naz. orat. 8. contra Jul. S. Jo: Chrys. orat. 3. adversùs Judæos. S. Ambros. epist. 9. ad Theodos.

III. *Sedente autem eo super Montem Oliveti, accesserunt ad eum Discipuli secretò, dicentes: Dic nobis quando hæc erunt? Et quod signum adventus tui, & consummationis sæculi?* Cùm sederet Jesus in Monte Olivarum *contra Templum,* quatuor ex Discipulis ejus, ipsi præ ceteris familiares, *Petrus, Iacobus, Ioannes, & Andreas,* ipsum interrogarunt seorsim ab aliis, & secretò, humana curiositate ducti, futura, maximèque ea quæ patriam suam, seque ipsos spectarent, prænoscendi. Interrogarunt autem de tribus quæstionibus, scilicet de tempore eversionis Templi, de signis adventus ejus ad ultimum judicium, & finis mundi. Et Apostoli quidem excidium Templi & finem mundi conjuncta fore existimabant: neque hanc illis opinionem excutere impræsentiarum Christus voluit, ne post Templi eversionem in longum expectationem porrigentes, securi essent. Sicut ergo tres quæstiones confusè proposuerunt, sic ad eas Christus confusè respondit, ut finis mundi judiciique tempus ignotum maneret. Sed tamen intelligendum & explicandum est, quoad poterit, quæ ad Jerosolymitanum excidium, quæ

S. Augustin. ep. 199. alias 30. c. 9.

quæ ad finem Mundi pertineant. *Interrogantibus enim Dominus ea respondit, quæ jam ex illo tempore fuerant secutura; sive de excidio Jerusalem, unde orta est ipsius interrogationis occasio; sive de adventu suo per Ecclesiam, in qua usque ad finem venire non cessat. In suis enim veniens agnoscitur, dum ejus quotidie membra nascuntur: sive de ipso fine, in quo apparebit vivos judicaturus & mortuos. Cùm itaque signa dicat, quæ ad ista tria pertinent, id est, ad excidium illius Civitatis; ad adventum ejus in corpore suo, quod est Ecclesia; ad adventum ejus in capite Ecclesiæ, quod est ipse: quod eorum signorum, ad quod horum trium referendum sit, diligenti consideratione cernendum est, ne forte quod pertinet ad eversionem Jerusalem, ad finem sæculi referendum putemus; aut è contrario, quod ad finem sæculi pertinet, affirmemus ad civitatis illius excidium pertinere; aut quod pertinet ad ejus adventum in corpore suo, quod est Ecclesia, dicamus pertinere ad ejus adventum novissimum in corpore suo, quod est caput Ecclesiæ; aut rursus quod pertinet ad adventum ejus novissimum per se ipsum, ad eum pertinere asseveremus adventum, qui est per Ecclesiam; in quibus omnibus sunt quædam manifesta, quædam verò sic obscura, ut vel laboriosum sit ea dijudicare, vel temerarium, quando non intelliguntur, de his aliquid definire.*

IV. *Et respondens Jesus, dixit eis: Videte, ne quis vos seducat.* De tempore excidii Jerosolymitani, & finis Mundi curiosè & anxiè quæritis: de vobis ipsis soliciti estote: cavete vobis, ne quis vos à fide dimoveat, & in errorem inducat. *Multi enim venient*, & ante Templi excidium, & ante finem Mundi, *in nomine meo*, nomen meum, officium, dignitatemque usurpantes, *dicentes, Ego sum Christus, & multos seducent.* Talis Theodas, de quo Gamaliel Act. 5. 36. *Ante hos enim dies extitit Theodas, dicens se esse aliquem, cui consensit numerus virorum circiter quadringentorum, qui occisus est: & omnes qui credebant ei, dissipati sunt, & redacti ad nihilum.* Tales illi impostores, qui Felice Judææ Procuratore, prætextu afflatus divini imponebant hominibus, persuadentes iis, ut se in solitudinem sequerentur, signa & miracula maxima conspecturi. Talis Ægyptius ille Magus, qui cùm opinionem atque auctoritatem Prophetæ sibi conciliasset, usque ad triginta hominum millia, quos præstigiis suis deceperat, congregavit. Quos cùm ex solitudine ad montem usque Olivarum perduxisset, inde in urbem irrumpere statuerat, depulsoque Romanorum præsidio, dominationem occupare. Verùm Felix Judææ Procurator conatum hominis prævenit, adversùs eum progressus cum Romanis militibus. De quo S. Lucas Act. 21. Josephus lib. 2. Histor. Eusebius lib. 2. c. 21. Talis Simon Magus, qui se magnam Dei Virtutem prædicabat; & Dositheus, qui sibi Christi titulum vindicabat; de quo Origenes lib. 2. adversùs Celsum, & tractatu 27. in Matthæum. Talis Bencosba, qui se Barcocheba, *Filium stellæ*, nominabat, dicens se *Stellam* illam esse *ex Jacob orituram*, de qua Num. 24. 17. Tales multi finem Mundi, & adventum Christi ad ultimum Judicium præcedent; inter alios ille, de quo Apostolus 2. Thessal. 2. 8. *Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui eum: cujus est adventus secundum operationem Satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt: eò quòd charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent. Ideò mittet illis Deus operationem erroris: credant mendacio, ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.*

Videsis Joseph. lib. 18. & 20. antiq. & lib. 7. de bello Judaico. S. Hilar. c. 25. in Matth. S. Jo: Chrys. hom. 75. S. Hieron. in hunc loc.

V. *Audituri enim estis prælia, & opiniones prœliorum; videte ne turbemini: oportet enim hæc fieri, sed nondum est finis.* Audituri estis ante Jerosolymitanum excidium, & ante Mundi finem, prælia & bella, tum externa, tum domestica, *& seditiones* (ut apud S. Lucam habetur) cædesque popularium vestrorum, & rumores bellorum: sed ne propterea moveamini ac perturbemini, ita ut à fidei meæ sive retinendæ, sive aliis prædicandæ constantia discedatis. Hæc enim fieri oportet, posita hominum malitia, positoque Dei decreto, quo Judæos punire statuit: cùm tamen ista fient, nondum erit finis malorum, quæ Judaicæ genti ante Jerosolymitanum excidium, vel humano generi ante finem mundi sunt eventura. Hæc enim velut præludia sunt & prænuntia malorum graviorum.

VI. *Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt pestilentiæ & fames, & terræ motus per loca.* Judæos, & qui aliarum gentium in iisdem civitatibus erant commorantes, mutuis inter se cædibus collidendos significat; Tetrarchias & Provincias apertis bellis in se mutuò sævituras. Hæc ante excidium Jerosolymitanum contigere: Cæsareensium scilicet, Scythopolitarum, Ascalonitarum, Ptolemeensium, Tyriorum, Gadensium, Alexandrinorum, Damascenorum bella in Judæos: Judæorum in Peræa habitantium bellum adversùs Philadelphenos ob finium controversiam, Cuspio Fado Procuratore; Judæorum & Galilæorum bellum adversùs Samaritas, Procuratore Cumano; bellum primùm à Sicariis, quos vocabant, deinde ab universa Judæorum gente adversùs Romanos & Agrippam, aliosque Romani Imperii socios; quod initium habuit Gessio Floro Procuratore. Item, fames magna, ab Agabo prædicta, Claudii Imper. tempore, Judææ incubuit, *Act.* 11. 28. Horrendi terræ motus Claudii Neroniisque Imper. temporibus, variis in locis contigerunt, in Creta, Smyrnæ, Mileti, Chii, Sami, paulò ante excidium Jerosolymitanum: Item in Asia, ubi Laodicea, Hierapolis, & Colossæ terræ motu corruerunt.

Joseph. l. 20. antiq. & in lib. de bello Judaic. Euseb. in chron. Philostrat. in vita Apoll.

VII. *Hæc autem omnia initia sunt dolorum.* Sed ea, quæ jam memoravi, mala, scilicet bella, pestilentiæ, fames, terræ motus, adeò suprema non erunt, sive Jerusalem mox diruendæ, sive orbis conflagraturi & judicandi; ut primis demùm doloribus parituræ mulieris conferri debeant, quos dolor multò gravior in ipso partu sequitur.

VIII. *Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos; & eritis odio omnibus propter nomen meum.* Intereà, imò *ante hæc omnia*, (ut apud S. Lucam habetur) Judæi tradent vos, & rapient ad Synedria, ad Præsides, ad Reges; & efficient ut carcerem, flagra, contumelias, aliasque id genus vexationes vobis inferant Apostolis ac Discipulis meis, aliisque Religionis Christianæ professoribus: & efficient, ut quidam vestrum interficiantur, sive populari tumultu, sive judicii specie. Priori modo Stephanus, altero Jacobi duo, hic ab Herode gladio percussus, ille à Synedrio morte damnatus. *Et eritis odio*, non modò Judæis, sed *omnibus gentibus*, ob Fidei Legisque meæ professionem. Tertullianus in Apologetico: *Christianum* (inquit) *hominem, omnium scelerum reum, Deorum, Imperatorum, Legum, morum, naturæ totius inimicum existimas, & cogis negare, ut absolvas, quem non poteris absolvere, nisi negaverit..... Cùm igitur in omnibus nos aliter disponitis, quàm ceteros nocentes, id unum contendendo, ut de eo nomine excludamur, (excludimur enim, si facimus quæ faciunt non Christiani) intelligere potestis, non scelus aliquod in causa esse, sed nomen, quod quædam ratio æmulæ operationis insequitur, hoc primùm agens, ut homines nolint scire pro certo, quod se nescire pro certo sciunt, ideò & credunt de nobis, quæ non probantur; & nolunt inquiri, ne probentur non esse, quæ malunt credi esse, ut nomen illius æmulæ operationis inimicum, præsumptis non probatis criminibus, de sua sola confessione damnetur. Ideò torquemur confitentes, & punimur perseverantes, & absolvimur negantes, quia nominis prælium est..... Christianus si nullius nominis crimen est, valdè ineptum, si solius nominis crimen est. Quid quod ita plerique clausis oculis in odium ejus impingunt, ut bonum alicui testimonium ferentes, admisceant nominis exprobrationem: Bonus vir Cajus Sejus, tantùm quòd Christianus. Item alius, Ego miror Lucium sapientem virum repente fa-*

Luc. 21.

Tertullian. Apol. c. 2. & 3.

Etum

ctum Christianum ..... Alii quos retro ante hoc nomen vagos, viles, improbos noverant, ex ipso denotant, quo laudant. Cæcitate odii in suffragium impingunt. Quæ mulier! Quàm lasciva! Quam festiva! Quis juvenis! Quàm lusius! Quàm amasius! Facti sunt Christiani. Ita nomen emendationi imputatur. Nonnulli etiam de utilitatibus suis cum odio isto pacisciuntur, contenti injuria, dum ne domi habeant, quod oderunt. Vxorem jam pudicam maritus jam non zelotypus ejecit. Filium jam subjectum pater retro patiens abdicavit. Servum jam fidelem dominus olim mitis ab oculis relegavit. Vt quisque hoc nomine emendatur, offendit. Tanti non est bonum, quanti est odium Christianorum ..... Census istius disciplinæ, à Tiberio est. Ibid.c.7. *Cum odio sui cœpit veritas simul atque apparuit inimica esse. Tot hostes ejus, quot extranei, & quidem proprie ex æmulatione Iudæi, ex concussione milites, ex natura ipsi etiam domestici nostri. Quotidie obsidemur, quotidie prodimur: in ipsis plurimum cœtibus & congregationibus nostris opprimimur.*

IX. *Et tunc scandalizabuntur multi, & invicem tradent, & odio habebunt invicem.* Et multi hac occasione, conspecto scilicet omnium gentium adversùs Christianos odio, metu mortis, & vexationum illis illatarum, à Christianæ Religionis professione deficient: & alter alterum odio habebit, & persecutoribus tradet; nimirùm falsi fratres qui à Christianismo deficiunt, illos qui perseverant. Nulli enim penè in veram Religionem crudeliores, quàm qui veræ Religioni repudium miserunt.

X. *Et multi Pseudoprophetæ surgent, & seducent multos.* Multi qui se Euangelicæ veritatis Doctores mentientur, multos decipient; & à fide veraque Religione, quam vos prædicabitis, abducent. His verbis omnes Hæretici designantur, qui Jerosolymitanum excidium præcesserunt, & Mundi finem erant anteceſſuri. Quorum alii omnem Religionis usum auferre conati sunt, ut Hymenæus & Philetus, qui dicebant *Resurrectionem jam factam*. Alii cultum omnem externum indifferentem esse docebant; à quibus id hauserunt Elxai & Elcesaitæ. Ex hoc dogmate ortum est illorum crimen, qui in Idoliis unà cum ceteris accumbebant: de quibus Apostolus 1. *Cor.*8.4. & 10. 19. adversùs quos est illa admonitio 1. Joannis 5. 11. *Filioli, custodite vos à simulacris*. Alii Christianam Religionem cum Paganismo miscere aggrediebantur, ut Simon Magus, Carpocrates, & Gnostici; & ex Imperatoribus, Tiberius, Adrianus, Severus, Heliogabalus, qui Christum cum Diis gentium coli peroptarunt: Alii cum Judaismo, ut Cerinthus & Ebion. De primis Timotheum suum monet Apostolus: *O Timothee, depositum custodi, devitans profanas vocum novitates,* 1.Tim.6.20. *& oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt.* Et ad Colossenses scribit, ut ab iis sibi caveant: Coloss.2.8. *Videte, ne quis vos decipiat per philosophiam & inanem fallaciam, secundùm traditionem hominum, secundùm elementa Mundi, & non secundùm Christum.* De postremis ad Galatas scribit: Galat.6.12. *Quicumque volunt placere in carne, hi cogunt vos circumcidi, tantùm ut crucis Christi persecutionem non patiantur.* Hi omnes, horumque similes sunt, quos Christus vocat *Pseudoprophetas*, S. Paulus *Perversa loquentes* (Act.20. & 30.) & *Pseudoapostolos* (2.Cor.11.13.) quorum dogmatibus, multorum fides eversa est.

XI. *Et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum.* Propter sævitiam persequentium, scandalum desertorum & apostatarum, errores falsorum Doctorum, extinguetur ac deficit multorum charitas, qua erga Deum, Christique cultores fervebant: ita ut vix aliquis eos excipere ac juvare audeat. Id in se expertus est S. Paulus Apostolus, qui ad Timotheum suum scribit: *In prima mea defensione* 1.Tim.4.16. *nemo mihi adfuit, sed omnes me dereliquerunt: non illis imputetur.*

XII. *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Qui tot mala à me prænuntiata constanti animo in finem usque pertulerit, nec ullis seductionibus, persecutionibus ac vexationibus, publicis hominum odiis, scandalisve fractus, in fide & charitate firmus permanserit, æterna salute & beata immortalitate donabitur. Confer cum Marci 13. vers.13. *Qui autem sustinuerit in finem, hic salvus erit.*

XIII. *Et prædicabitur hoc Euangelium Regni in universo orbe, in testimonium omnibus gentibus: & tunc veniet consummatio.* Hæc tamen mala & pericula ex bellis, seditionibus, fame, pestilentia, terræ motibus, seductoribus, pseudochristis, falsis fratribus, apostatis, omnium gentium in Christianos odio & persecutione, non impedient, quin Euangelium meum in universo orbe, & quidem cum fructu prædicetur, in testimonium salutis per Christum partæ; cujus participes erunt qui Euangelio crediderint, & obedierint; à qua exsortes & alieni, qui non crediderint. *Et tunc veniet consummatio*, sive finis Judaicæ Reipublicæ per Jerosolymitanum excidium, sive finis Mundi. Primum sensum S. Hilarius & S. Joannes Chrysostomus: secundum S. Hieronymus & Venerabilis Beda adstruunt. Utraque interpretatio vera. Nam & ante Jerosolymitanum excidium in universo orbe prædicatum fuisse Euangelium, quia in maxima orbis noti parte suo tempore jam factum fuerat, testatur Apostolus Rom. 1. 8. *Fides vestra annuntiatur in universo Mundo*. Et cap. 10. 18. *Sed dico, numquid non audierunt? Et quidem in omnem teram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum*. Et Coloss.1.4.5.&6. *Audientes fidem vestram in Christo Iesu, & dilectionem quam habetis in sanctos omnes, propter spem quæ reposita est vobis in cœlis: quam audistis in verbo veritatis Euangelii, quod pervenit ad vos; sicut & in universo mundo est, & fructificat, & crescit, sicut in vobis, ex ea die qua audistis & cognovistis gratiam Dei in veritate*. Et vers.23. *Si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles, & immobiles à spe Euangelii, quod audistis, quod prædicatum est in universa creatura, quæ sub cœlo est, cujus factus sum ego Paulus minister*. Porrò si unus Paulus ab Jerosolymis ad Illyricum usque Euangelium Christi pertulit, & (ut quidam existimant) etiam in Hispanias: quid de omnibus aliis Apostolis, & tot eorum adjutoribus existimandum est? Exemplo certè gentium etiam barbararum Judæos Deus invitare voluit ad obedientiam Euangelii, & non obedientes, contumacis incredulitatis apud omnes populos convincere, antequam in eos iram suam effunderet. SS. Hilarii & Chrysostomi interpretationem juvat S. Marcus cap. 13. 10. *Et in omnes gentes primùm oportet prædicari Euangelium. Et cùm duxerint vos tradentes, nolite præcogitare quid loquamini: sed quod datum vobis fuerit in illa hora, id loquimini. Non enim vos estis loquentes, sed Spiritus-Sanctus.*

XIV. *Cùm ergo videritis abominationem desolationis, quæ dicta est à Daniele Propheta, stantem in loco sancto, qui legit, intelligat.* Primæ Apostolorum quæstioni de excidio Jerusalem hìc respondere Christus incipit, usque ad versum 23. Cùm videritis signum abominandum futuræ desolationis stans in Templo, *ubi esse non debet:* qui legit Danielis oraculum, illud nunc adim- Marc.13. pletum intelligat. Danielis 9. 26. legitur: *Et civitatem & sanctuarium dissipabit populus cum Duce venturo; & finis ejus vastitas: & post finem belli statuta desolatio ..... Et erit in Templo abominatio desolationis*, &c. Abominatio porrò quam prædicit Christus, est scelestissima illa profanatio Templi per zelotas, seu per ingentem latronum manum, qui in Jerusalem irrumpentes, pollutis pedibus Templum ingressi, eoque ceu castro, & tyrannidis præsidio adversùs populum usi sunt. Tot verò cædibus innocentium simul ac nocentium illud repleverunt, sive inter se digladiati, sive cum populo pugnantes, ut per atria divina diversorum sanguis cadaverum stagnum faceret, nec posset amplius manere Dei locus, quod tot domesticorum funerum sepulchrum erat. Facta est hæc Templi profanatio paulò post circumdatam ab exercitu

Cestii,

Cestii, & liberatam Jerusalem, duravitque usque ad ejus excidium, per tres circiter annos cum dimidio. De hac scribit Josephus lib. 6. *De bello Iudaico*, cap. ultimo: *Puto, si Romani contra noxios venire tardassent, aut hiatu terræ devorandam fuisse civitatem, aut diluvio perituram, aut fulminum, aut Sodomæ incendia passuram.* Quin & Titus ipse seditiosos aliquoties rogavit, ut à tam nefaria profanatione desisterent, se illius causam non esse contestatus; ut idem Historicus refert. Qui & alibi testatur, veterem fuisse sermonem, tunc demum civitatem expugnatum iri, & Sancta flammis exurenda, cùm seditio exorta fuisset, ac Templum Dei Judæorum ipsorum manibus violatum: *Quibus* (inquit) *zelotæ, nihil de eorum verborum fide dubitantes, se ministros præbuerunt.* Obsessæ porrò ab exercitu Cestii civitatis tempus spectant S. Lucæ verba cap. 20. vers. 20. *Cùm autem videritis circumdari ab exercitu Ierusalem, tunc scitote, quia appropinquavit desolatio ejus.* Obsidionem ejus à Tito non spectant, quo tempore non erat fugæ locus. Unde Josephus lib. 2. *De bello Iudaico*, cap. 25. scribit: *Post Cestii casus adversos, nobilium Iudæorum multi, tanquam ex navi pessumitura, & ex civitate enatarunt.* Non me latet, Veterum nonnullos *abominationem desolationis stantem in loco sancto*, Antichristum interpretari, qui extollet se supra omne quod dicitur Deus, aut quod colitur; *ita ut in Templo Dei sedeat, ostendens se tamquam sit Deus*; ut S. Paulus ad Thessalonicenses scribit: sed cum S. Augustino sentire malim, qui hæc ad excidii Jerosolymitani tempus referenda probat ex supra citato S. Lucæ loco.

Joseph. lib. 7. de bello Iudaico, c. 4. & lib. 5. c. 2.

S. Irenæus, lib. 5. c. 25. S. Hieron. in hunc loc.

2. Thess. c. 2. vers. 4.

XV. *Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui in tecto, non descendat tollere aliquid de domo sua: & qui in agro, non revertatur tollere tunicam suam.* His locutionibus hyperbolicis festinatio fugæ præcepta significatur. Ut primùm hæc videritis, qui in terra Israelis sunt, quæ tota ante ultimam Jerosolymorum obsidionem & excidium debellabitur & vastabitur, fugiant in loca invia & tuta: & qui in tecto, sive solario domus (quæ pars ædium in Palæstina plana erat, & obeundis negotiis vel deambulationi opportuna) non descendat in domum suam ad sumendum aliquid, ad iter aut ad subsidium vitæ necessarium: & qui in agro fuerit, vel ambulandi vel laborandi causa, non revertatur in domum, pallium accepturus. Confer cum Lucæ 21. vers. 21. ubi hæc aliis verbis exprimuntur, quæ ad Jerosolymitanum excidium, non ad mundi finem, hæc referenda esse secundùm sensum literalem confirmant: *Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes: & qui in medio ejus, discedant: & qui in regionibus, non intrent in eam* (scilicet Jerosolymam:) *quia dies ultionis hi sunt, ut impleantur omnia quæ scripta sunt.* Huic monito Christi obedientes Christiani, ex Jerosolymis totaque regione migrarunt trans fluvium in urbem Pellam, quæ Regi Agrippæ, amico & adjutori Romanorum, parebat. Ita & Regia Urbe, & universa Judæa viris sanctis destituta, tum demum divina illos ultio, ob tot admissa tum in Christum, tum in ejus Apostolos scelera, corripuit, totamque illam impiorum sobolem funditùs delevit. Ita refert *Eusebius* lib. 3. Historiæ Ecclesiasticæ, cap. 5.

S. August. epist. 199.

XVI. *Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.* Miserabilior erit prægnantium & nutricum status, quæ uteri vel puerorum sarcina gravatæ, ad fugam expeditæ non erunt. *Orate autem, ut non fiat fuga vestra hyeme vel sabbato.* Deum qui tempora disponit, & impedimenta removet, orate, ne fugiendi necessitas vos premat hyeme, ob temporis importunitatem, viarum difficultatem, brevitatem dierum: vel Sabbato, quo iter prohibitum est. Cùm tamen non omnem ambulationem Sabbato veritam esse constaret, siquidem eo die ad Sanctuarium ex castris iri solebat, ut habetur Levitici 23. 3. Sapientes Hebræi bis mille cubitis spatium Sabbatici itineris definierunt, quod alii quinque, alii septem stadiis metiuntur. Orandum igitur, ait Christus, ne in Sabbatum incidat fugæ necessitas, ostendens, longè ultra bis mille cubitos fugiendum. Et quamquam vitæ periculo cessaret lex Sabbati, ea tamen exceptio omnibus probata non erat: Vulgus enim Judæorum ad superstitionem usque Sabbatum etiam in necessitate observasse, varius in locis testatur Josephus.

Exod. 16. 29.

XVII. *Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modo, neque fiet.* Non frustrà vos præmoneo, ut tunc fugam capessatis. Elapsa enim fugæ opportunitate, mala Judaicæ genti imminebunt malis omnibus humanis graviora; talis calamitas, qualem nulla gens aut civitas ab orbe condito passa est, aut unquam patietur. Nec mirum; extremum enim scelus, nempè deicidium, extremis tribulationibus ac pœnis plectendum erat. Confer cum Lucæ 21. 23. 24. *Erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic. Et cadent in ore gladii, & captivi ducentur in omnes Gentes, & Ierusalem calcabitur à Gentibus: donec impleantur tempora nationum.* Consentit Josephus, lib. 6. cap. 21. scribens: *Neque ullam urbem unquam passam talia, neque ab omni ævo fuisse nationem ullam malitia ferociorem.*

XVIII. *Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro: Sed propter electos breviabuntur dies illi.* Nisi æterno Dei decreto dies illi tribulationis & calamitatis incredibilis ad parvum numerum redacti fuissent, vel mala ipsa breviori tempore durassent, Deo urbis expugnationem per Romanos accelerante, nullus Judæorum tunc mortem evasisset; sed quotquot erant in Terra Israel mutuis cædibus, aut fame, aut hostili gladio concidissent. Sed propter eos qui ex Judæis ad æternam beatitudinem electi sunt, Deus bello & calamitatibus infandis finem citiùs imponet. *Non debemus ambigere* (inquit S. Augustinus) *quando eversa est Ierusalem, fuisse in illo populo electos Dei, qui ex Circumcisione crediderant, sive fuerant credituri, electi ante constitutionem mundi, propter quos breviarentur dies illi, ut tolerabilia mala fierent. Nam quidam convenientius intellexisse videntur, mala ipsa significata nomine dierum, sicut dicti sunt dies mali in aliis divinæ Scripturæ locis: Neque enim dies ipsi mali sunt, sed ea quæ fiunt in eis. Ipsa ergo dicta sunt breviari, ut Deo donante tolerantiam, minus sentirentur, ac sic quæ magna essent, brevia fierent. Sed sive isto modo intelligenda sit illa dierum breviatio, sive quod ad paucitatem redigerentur; tamen Lucas Evangelista & hanc dierum breviationem, & abominationem desolationis, ad eversionem Ierusalem docuit pertinere.* Divina porrò providentia factum, ut obsidio spe omni celeriùs finem haberet, liquidò apparuit. Nam & obsessi ambustis frumentis famem accelerarunt, & munitissima præsidiorum fatali vecordia deseruerunt. Unde ipse Titus expugnatis Jerosolymis & inspectis munitionibus, dixit: *Plane Deo adjuvante pugnavimus, & Deus erat qui detraxit ab istis munitionibus Iudæos.* Idemque rejecta corona sibi oblata, professus est, se talium operum auctorem non fuisse, sed Deo iram suam in Judæos effundenti manus præbuisse. Cæterùm scitè observat eruditus interpres, divini consilii dispensatione factum esse, ut inter Christi, veri Paschatis immolationem, & amissionem terræ promissæ à Judæis, anni totidem intercederent, quot inter Ægyptiacum Pascha, & ejusdem terræ adeptionem interceserant: ipsisque pro diebus quadraginta, qui dati erant Niniviis ad pœnitentiam, annos totidem fuisse concessos.

S. Augustin. ep. 199. alias 80.

Joseph. lib. 7. de bello Iudaico c. 16. Philostr. in vita Apoll. Grot. in hunc loc.

XIX. *Tunc si quis vobis dixerit, Ecce hic est Christus, aut illic, nolite credere.* Transit Christus ad tertiam quæstionem, de qua ipsum interrogaverant Apostoli, scilicet ad finem mundi, adventusque sui ad judicium signa. Tunc, post excidium scilicet Jerusalem usque ad finem mundi, si quis vobis dixerit, hoc vel illo loco apparuit Messias à Deo promissus, qui Judæos à calamitatibus liberet, qui fausta vobis prosperaque omnia Regno suo faciat, nolite credere

Unus

Unus enim Chriſtus eſt, qui venit: Ego ipſe, præter quem Judæi fruſtra alium expectant.

XX. *Surgent enim Pſeudochriſti, & Pſeudoprophetæ: & dabunt ſigna magna, & prodigia, ita ut in errorem inducantur (ſi fieri poteſt) etiam electi.* Orientur qui ſe Chriſtos mentiantur, qui Meſſiæ nomen uſurpent: & Pſeudoprophetæ ſeu falſi Doctores, & ſigna magna prodigiaque edent, ſed mendacia, Chriſti ac verorum Prophetarum æmuli, qui veris miraculis, quaſi Dei ſigillis, miſſionem, doctrinam & vaticinia ſua confirmarunt. Illa autem edent vi dæmonum naturales cauſas adhibentium, aut ſenſibus humanis illudentium. Tanta porrò erit mendacium hujuſmodi prodigiorum cum veris miraculis ſimilitudo, ut ipſi electi ad gloriam æternam ſecundùm propoſitum divinæ voluntatis, in errorem traherentur, eoque perirent in perpetuum, ſi poſſibile eſſet, ut vitio humano vel aliqua re creata vinceretur Deus; & ut quiſquam de manu Chriſti raperet oves, quas Pater illi dedit. Pſeudo-Chriſti & Pſeudoprophetæ ſunt Hæretici, de quibus S. Joannes ſcribit Epiſt. 1. cap. 2. *Filioli, noviſſima hora eſt, & ſicut audiſtis, quia Antichriſtus venit, & nunc Antichriſti multi facti ſunt: unde ſcimus, quia noviſſima hora eſt ..... Quis eſt mendax, niſi qui negat, quoniam Ieſus eſt Chriſtus? Hic Antichriſtus, qui negat Patrem & Filium.* Et cap. 4. 3. *Omnis ſpiritus qui ſolvit Ieſum, ex Deo non eſt; & hic eſt Antichriſtus, de quo audiſtis, quoniam venit, & nunc jam in mundo eſt.* Illi verò præ cæteris convenit Antichriſti nomen, quem Sanctus Paulus: *Hominem peccati* & *Filium perditionis* vocat, qui revelabitur ſuo tempore, ſcilicet paulò ante mundi finem ultimumque judicium; *cujus eſt adventus in omni operatione ſatanæ, in omni virtute, & ſignis, & prodigiis mendacibus: quem Dominus Ieſus interficiet ſpiritu oris ſui, & deſtruet illuſtratione adventus ſui:* quem S. Joannes in Apocalypſi indigitat nomine beſtiæ, cui *draco dedit poteſtatem*, cui *datum eſt os loquens magna & blaſphemias. Et aperuit os ſuum in blaſphemias ad Deum, blaſphemare nomen ejus, & tabernaculum ejus, & eos qui in cœlo habitant. Et eſt datum illi bellum facere cum ſanctis, & vincere eos. Et data eſt illi poteſtas in omnem tribum, & populum, & linguam, & gentem, & adoraverunt eam omnes qui inhabitant terram: quorum non ſunt ſcripta nomina in libro vitæ Agni qui occiſus eſt de origine mundi.* De qua idem Joannes ſcribit: *Et vidi de ore draconis, & de ore beſtiæ, & de ore Pſeudoprophetæ ſpiritus tres immundos in modum ranarum. Sunt enim ſpiritus Dæmoniorum facientes ſigna, & procedunt ad Reges totius terræ congregare illos in prælium ad diem magnum omnipotentis Dei.*

S. Auguſt. lib. de Corrept. & Gratia, c. 7. Joann. 10. 25. Apocal. 13. Apoc. 16. 13.

XXI. *Ecce prædixi vobis.* Futura ſalutis pericula vobis prædixi, ut illa ſolicitè caveatis. *Si ergo dixerint vobis: Ecce in deſerto eſt, nolite exire: Ecce in penetralibus, nolite credere.* Si dixerint vobis aliqui, Chriſtus in deſerto eſt; nolite exire ad eum audiendum vel videndum, ne in errorem inducamini. Si dixerint: Ecce in conclavibus ſeu locis ædium abſtruſioribus eſt; nolite credere. *Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret uſque in Occidentem: ita erit & adventus Filii hominis.* Sicut fulgur promicans è nubibus in Oriente poſitis, ſubitò per univerſum orbem cernitur: ſic ultimus adventus meus, ſubitus quidem & inexpectatus, ſed tamen toti orbi conſpicuus & manifeſtus erit. Non enim quemadmodum primus apud Bethleem fuit, in angulo videlicet orbis minimo, nec ullo id hominum ſciente, ſic & ſecundus: ſed manifeſtè adeò, ut nuntio res non indigeat. Sicut fulgur non indiget præcone aut nuntio, ſed in momento temporum omnibus apparet: ſic adventus ille ſtatim propter gloriæ ſplendorem ubique videbitur.

S. Jo: Chryſ. homil. 77. in Matt.

XXII. *Vbicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.* Alludit Chriſtus ad illud Job 39. 30. *Pulli ejus lambent ſanguinem, & ubicumque cadaver fuerit, ſtatim adeſt.* Quod ad certum aquilæ genus pertinere agnoſcunt hiſtoriæ naturalis interpretes. Significat igitur Chriſtus, adventum ſuum ad judicium latere poſſe neminem: quia ſicut aquilæ ſtatim advolant ad cadaver, quod naturali ſenſu & mira ſagacitate deprehendunt, ubicumque fuerit, etiam trans maria: ſic ad locum ubi erit Chriſtus, qui ſe ipſum cadaveri, propter mortem quam paſſus eſt, comparavit, homines congregabuntur univerſi, ab illo judicandi. Sive ſanctos aquilarum inſtar raptum iri in nubibus obviam Chriſto in aera, ſignificat. *Sanctos* (inquit S. Hilarius) *de volatu ſpiritalis corporis aquilas nuncupavit: quorum, congregantibus Angelis, conventum futurum in loco paſſionis oſtendit. Et dignè illic claritatis adventus expectabitur, ubi nobis gloriam æternitatis paſſione corporeæ humilitatis operatus eſt.*

S. Hilar. c. 25. in Matt.

Ariſtot. hiſt. lib. 9. c. 32. Plin. lib. 10. c. 4. Bochart. l. 2. Hieroz. c. 2.

XXIII. *Statim autem poſt tribulationem dierum illorum, ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cœlo, & virtutes cœlorum commovebuntur.* Statim autem poſt calamitoſa illa Eccleſiæ tempora, & Antichriſti perſecutionem, ſol tenebris ut velo operietur, luna lumen non dabit, obtenebrato ſole, utpotè quæ luce lucet aliena. Stellæ de cœlo cadere videbuntur, tum quia ſubitò deſtituentur lumine, tum quia cometæ in aere accenſi decident. Virtutes cœlorum commovebuntur: vires cœlorum in luce & influxibus ſitæ deficient: Vel, Angelicæ virtutes ad tantam rerum perturbationem admiratione concutientur. Hæc mundi occaſus imminentis ſymptomata, & ſecundi adventus Chriſti ſigna prænuntia; de quibus veteris novique Teſtamenti Prophetæ. Iſaiæ 13. 9. 10. 11. *Ecce dies Domini veniet, crudelis, & indignationis plenus, & iræ furoriſque, ad ponendam terram in ſolitudinem, & peccatores ejus conterendos de ea. Quoniam ſtellæ cœli, & ſplendor earum non expandent lumen ſuum: obtenebratus eſt ſol in ortu ſuo, & luna non ſplendebit in lumine ſuo. Et viſitabo ſuper orbis mala, & contra impios iniquitatem eorum; & quieſcere faciam ſuperbiam infidelium, & arrogantiam fortium humiliabo.* Joelis 2. 30. 31. *Et dabo prodigia in cœlo, & in terra, ſanguinem, & ignem, & vaporem fumi. Sol convertetur in tenebras, & luna in ſanguinem: antequam veniat dies Domini magnus, & horribilis.* Apocal. 6. 12. 13. *Et vidi cùm aperniſſet ſigillum ſextum: & ecce terræ motus magnus factus eſt, & ſol factus eſt niger tanquam ſaccus cilicinus: & luna tota facta eſt ſicut ſanguis: & ſtellæ de cœlo ceciderunt ſuper terram, ſicut ficus emittit groſſos ſuos, cùm à vento magno movetur. Et cœlum receſſit ſicut liber involutus: & omnis mons & inſulæ de locis ſuis motæ ſunt: & Reges terræ, & Principes, & Tribuni, & divites, & fortes, & omnis ſervus, & liber, abſconderunt ſe in ſpeluncis, & in petris montium: & dicunt montibus & petris: Cadite ſuper nos, & abſcondite nos à facie ſedentis ſuper thronum, & ab ira Agni: quoniam venit dies magnus iræ ipſorum: & quis poterit ſtare?* Confer cum Lucæ 21. 25. *Et erunt ſigna in ſole, luna, & ſtellis, & in terris preſſura gentium, præ confuſione ſonitus maris & fluctuum: arescentibus hominibus præ timore, & expectatione, quæ ſupervenient univerſo orbi. Nam virtutes cœlorum movebuntur.*

XXIV. *Et tunc parebit ſignum Filii hominis in cœlo: & tunc plangent omnes tribus terræ: & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cœli cum virtute multa & majeſtate.* Sole obſcurato, & luna non dante lumen, apparebit ſignum, quo Chriſtus mundo & hominibus, fidelibus & infidelibus notus ac celeber eſt, ſignum ſcilicet crucis ſole fulgentioris, ceu vexillum trophæumque Regis, ac Judicis. Et tunc omnes nationes dolorem ſerum & inutilem, pectoris tunſione teſtabuntur, quòd judicem illum ſuum olim crucifixerint, vel crucifixum contempſerint. Confer cum Zachariæ 12. 10. *Et aſpicient ad me, quem confixerunt: & plangent eum planctu quaſi ſuper unigenitum: & dolebunt ſuper eum, ut doleri ſolet in morte primogeniti.* Et cum Apocal. 1. 7. *Ecce venit cum nubibus, & videbit eum omnis oculus, &*

SS. Hilarius Chryſoſtom. Hieron. &c. & Eccleſia, canens: Hoc ſignum crucis erit in cœlo, cùm Dominus ad judicandum venerit.

qui

qui eum pupugerunt. Et plangent se super eum omnes tribus terræ. Et videbunt corporeis oculis Christum ad judicandum vivos & mortuos venientem, nubibus quasi curru triumphali vectum, seu quasi in throno gloriæ in illis sedentem. Sic venturum Angeli confirmarunt Apostolis: *Viri Galilæi, quid statis aspicientes in cœlum? Hic Jesus, qui assumptus est à vobis in cœlum, sic veniet, quemadmodum vidistis eum euntem in cœlum.* Venientem porrò videbunt homines universi ab eo judicandi cum *virtute multa*, id est, cum magna potestate, & majestate, sive gloria; non cum illa infirmitate & humilitate, qua nunc me circumdatum intuentur. Virtutem seu potestatem demonstrabit ignis ante ipsum præcedens, & inflammans in circuitu inimicos ejus, mundi conflagratio & innovatio, momentanea mortuorum resurrectio: Majestatem corporis claritas, nubis lucidissimæ amictus, Angelorum stipantium multitudo, gloria, & reverentia. Potestatem ac Majestatem Christi ad judicium venientis paulò aliter describit S. Joannes: *Et vidi*, inquit, *cœlum apertum, & ecce equus albus, & qui sedebat super eum, vocabatur Fidelis, & Verax; & cum justitia judicat, & pugnat. Oculi autem ejus sicut flamma ignis, & in capite ejus diademata multa, habens nomen scriptum, quod nemo novit, nisi ipse. Et vestitus erat veste aspersa sanguine: & vocatur nomen ejus, Verbum Dei. Et exercitus qui in cœlo, sequebantur eum in equis albis, vestiti byssino albo & mundo. Et de ore ejus procedit gladius ex utraque parte acutus, ut in ipso percutiat gentes. Et ipse reget eas in virga ferrea, & ipse calcat torcular vini furoris iræ Dei omnipotentis. Et habet in vestimento, & in femore suo scriptum: Rex regum, & Dominus dominantium.* Et rursus: *Et vidi thronum magnum candidum, & sedentem super eum, à cujus conspectu fugit terra & cœlum, & locus non est inventus in eis. Et vidi mortuos, magnos & pusillos, stantes in conspectu throni, & libri aperti sunt: & alius liber apertus est qui est vitæ, & judicati sunt mortui ex his quæ scripta erant in libris, secundùm opera ipsorum. Et dedit mare mortuos, qui in eo erant, & mors & infernus dederunt mortuos suos, qui in ipsis erant: & judicatum est de singulis secundùm opera ipsorum.*

Act. 1. 11.

Apocal. 19.

Apocal. 20.

XXV. *Et mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos ejus à quatuor ventis, à summis cœlorum usque ad terminos eorum.* Et mittet Angelos suos Christus Jesus, Angelorum & hominum Dominus, efficaci imperio, quod vocis & tubæ nomine significatur, metaphora sumpta vel à bello, ubi tuba adhibetur tum ad convocandum milites, tum ad terrendum hostes: vel ex more Judæorum, qui tuba & populum convocabant, & dies festos indicebant. Dicitur autem hæc tuba modò Christi, ceu Regis, cujus edicta cum tubæ clangore promulgantur: modò Angelorum, tamquam accensorum Christi aut præconum. Et congregabunt electos ejus à quatuor ventis cardinalibus, id est, à quatuor mundi plagis, ab uno orbis extremo usque ad alterum. Confer cum Joannis 5. 25. *Amen, Amen dico vobis, quia venit hora & nunc est, quando mortui audient vocem Filii Dei, & qui audierint, vivent..... Venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei: & procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: qui verò mala egerunt, in resurrectionem judicii.* Confer cum S. Paulo 1. Cor. 15. 51. 52. *Omnes quidem resurgemus, sed non omnes immutabimur. In momento, in ictu oculi, in novissima tuba: canet enim tuba, & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur.* Et 1. ad Thessalon. 4. 15. *Ipse Dominus in jussu, & in voce Archangeli, & in tuba Dei descendet de cœlo, & mortui qui in Christo sunt, resurgent primi.* Angelos cum tubis S. Joannes in Apocalypsi exhibet, quòd Dei mandata velut ejus ministri, significent & exequantur.

Apoc. 4. vers. 1 & c. 1. vers. 6.

XXVI. *Ab arbore autem fici discite parabolam. Cùm jam ramus ejus tener fuerit, & folia nata, scitis quia propè est æstas: ita & vos cùm videritis hæc omnia, scitote, quia propè est in januis.* Ex arbore fici, quæ his in regionibus notissima & obvia erat, Christus similitudinem arcessit. Sicut vicinam æstatem esse nostis, cum fici ramus mollis fuerit & succo plenus, gemmasque & folia protrudere cœperit: ita cùm videritis hæc omnia fieri, quæ huc usque dixi vobis, certò estote jam proximum esse vobis Regnum Dei, plenum illud & pacatissimum, quod post judicium in sanctis revelabitur.

XXVII. *Amen dico vobis, quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant.* Non peribit humanum genus, vel Judæorum natio non omninò interibit, donec omnia fiant, quæ vobis prædico. Judæorum enim reliquiæ post gentis excidium mansuræ erant ubique dispersæ, usque ad ultimum Christi adventum. *Cœlum & terra transibunt:* non abolitione sui, sed innovatione: *Verba autem mea non præteribunt;* non fallent, non inania erunt, sed certissimè implebuntur.

S. Hieron. in hunc loc.

XXVIII. *De die autem illa & hora nemo scit, neque Angeli cœlorum, nisi solus Pater.* Diem porrò consummationis sæculi, & adventus Christi ad judicium, nemo novit (Angelos ipsos non excipio) præter Patrem. Filius non excluditur: sed dicens, Patrem solum nosse, *in Patre comprehendit & Filium. Omnis enim Pater filii nomen est.* Cùm omnia tempora fecerit Jesus, hoc est Verbum Dei: *Omnia* enim *per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil:* in omnibus autem temporibus etiam dies judicii sit: qua consequentia potest ejus ignorare partem, cujus totum noverit? Deinde quid est majus, notitia Patris, an judicii? Si majus novit, quomodo ignorat, quod minus est? Scriptum legimus: *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.* Si omnia Patris Filii sunt, qua ratione unius sibi diei notitiam reservavit, & noluit eam communicare cum Filio? Additur tamen Marci 13. 32. *Neque Filius*, & in quibusdam etiam Latinis Codicibus hìc legi, S. Hieronymus observat. Nescit scilicet Christus illum diem ex eo quòd est homo; quamvis sciat ex eo quòd simul est Filius Dei. Scit in natura humanitatis, non ex natura humanitatis. Nescit, quia nescientes nos facit. Id nempè ita sciebat, ut tunc Discipulis indicare nollet. Sic Apostolus ait: *Non judicavi me aliquid scire inter vos, nisi Jesum Christum.* Hoc scilicet inter ipsos nesciebat, quod per illum scire non poterant, cùm tamen *sapientiam inter perfectos* loqueretur. Sic Christus Jo: 15. ait: *Omnia quæ audivi à Patre meo, nota feci vobis.* Omnia scilicet quæ ipsis nosse expediret, & quorum cognitionem ferret ipsorum infirmitas. Loquitur igitur Christus hìc tamquam Dei Legatus, qui non sic à Patre diem illum didicerat, ut cuiquam eorum, ad quos fuerat legatus, illum aperire deberet: ita ut illum sibi sciret, non aliis. Hinc Apostolus de Christo scribit: *In quo sunt omnes thesauri sapientiæ & scientiæ abscondit.* Quare absconditi? Quia hominibus non expedit plura nosse. Unde ab Apostolis post Resurrectionem de die judicii interrogatus, respondit: *Non est vestrum nosse tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate.* Quando dicit, *Non est vestrum scire*, ostendit, quòd ipse sciat, sed non expediat nosse Apostolis. Alioqui qua ratione diem illum ignorare fingi potest: *Qui constitutus est à Deo judex vivorum & mortuorum*, & qui omnia ad illum diem pertinentia prænuntiavit?

S. Hier. in hunc loc.

S. Athanasius orat. 4. cont. Arianos.

S. Ambros lib. 8. in S. Luc.

S. Augustin. lib. 1. de Trinit. c. 15. & lib. q. 83. q. 60.

S. Gregor. M. ep. 42. lib. 8.

XXIX. *Sicut autem in diebus Noe, ita erit & adventus filii hominis.* Sicut factum est in diebus Noe, ita continget in adventu Christi: *Sicut enim erant in diebus ante diluvium comedentes & bibentes, nubentes & nuptui tradentes, usque ad eum diem quo intravit Noe in Arcam, & non cognoverunt, donec venit diluvium, & tulit omnes; ita & erit & adventus Filii hominis.* Sicut enim temporibus Noe, imminente diluvio, homines genio indulgentes, & voluptatibus immersi, vivebant absque metu & solicitudine futuri exitii: nec illud cognoverunt, donec diluvium improvisò advenit, & omnes submersit ac extinxit: ita Christus ad judicium improvisus & inexpectatus adveniet hominibus, nihil minùs quàm ejus adventum cogitantibus. Aliam similitudinem addit apud S. Lucam: *Similiter sicut factum*

Luc. 17. 28. 29. 30.

factum eſt in diebus Loth: edebant, & bibebant; emebant, & vendebant; plantabant & ædificabant: qua die autem exiit Loth à Sodomis, pluit ignem & ſulphur de cœlo, & omnes perdidit: ſecundùm hæc erit qua die Filius hominis revelabitur.

XXX. *Tunc duo erunt in agro: unus aſſumetur, & unus relinquetur.* Duo erunt in agro uno, ſocii operæ & mercedis; unus aſſumetur ad Filium hominis, in Regnum ejus; alter relinquetur in inferos detrudendus. *Duæ molent in mola: una aſſumetur, & una relinquetur.* Duæ ancillæ erunt in piſtrino: una aſſumetur, altera deſeretur peritura. Apud S. Lucam additur: *In illa nocte erunt duo in lecto uno: unus aſſumetur, & alter relinquetur.* Ex duobus conjugibus, aut familiaribus, unus velut apprehenſa manu è communi exitio ſalvabitur, alter deſeretur. Eadem verba in plures Codices huc irrepſerant ex S. Luca, & retinuerat in Editione ſua Sixtus V. ſed conſultiùs expunxit Clemens VIII.

XXXI. *Vigilate ergo, quia neſcitis, qua hora Dominus veſter venturus ſit.* Diem igitur judicii præ oculis ſemper habete; ea ſolicitudine vivite, ut ad reddendam operum veſtrorum rationem parati ſemper ſitis: quia neſcitis, quo tempore Dominus veſter Chriſtus venturus ſit ad judicium. Confer cum Marci 13. 33. 34. 35. *Videte, vigilate, & orate: neſcitis enim quando tempus ſit. Sicut homo qui peregrè profectus reliquit domum ſuam, & dedit ſervis ſuis poteſtatem cujuſque operis, & janitori præcepit, ut vigilet. Vigilate ergo (neſcitis enim, quando dominus domus veniat; ſerò, an media nocte; angalli cantu, an mane) ne cùm venerit repentè, inveniat vos dormientes. Quod autem vobis dico, omnibus dico: Vigilate.*

XXXII. *Illud autem ſcitote, quoniam ſi ſciret paterfamilias, qua hora fur venturus eſſet, vigilaret utique, & non ſineret perfodi domum ſuam.* Si ſciret pater-familias, qua hora noctis fur venturus eſſet; vigilaret certè, nec domus ſuæ parietes perfodi ſineret: ſed quia id ſcire non poteſt, cùm id ſit furis ingenium, ut captet horam qua non expectatur, & improviſus irrepat, omni tempore illi vigilandum eſt: *Ideò & vos eſtote parati: quia neſcitis qua hora Filius hominis venturus eſt.* Soliciti eſtote, ut Deo ſemper placeatis: quia Chriſtus venturus eſt, qua non expectatis hora, ad judicium ſive univerſale in fine mundi, ſive particulare in uniuſcujuſque morte. Confer cum 1. ad Theſſalon. 5. *Dies Domini, ſicut fur in nocte, ita veniet. Cùm enim dixerint, Pax & ſecuritas; tunc repentinus eis ſuperveniet interitus, ſicut dolor in utero habenti, & non effugient. Vos autem, fratres, non eſtis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat: omnes enim vos filii lucis eſtis, & filii diei: non ſumus noctis, neque tenebrarum. Igitur non dormiamus, ſicut & cæteri; ſed vigilemus, & ſobrii ſimus.* Confer & cum Apocalypſis 16. 16. ubi Dominus ait: *Ecce venio ſicut fur. Beatus qui vigilat, & cuſtodit veſtimenta ſua, ne nudus ambulet, & videant turpitudinem ejus.*

XXXIII. *Quis, putas, eſt fidelis ſervus & prudens, quem conſtituit Dominus ſuper familiam ſuam, ut det illis cibum in tempore?* Quiſnam ille ſervus eſt, quem Dominus familiæ ſuæ diſpenſatorem conſtituit, cæteriſque ſervis præficit? Ille nimirùm quem fidelem eſſe novit ac prudentem, ut det illis cibum tempore ſtatuto, ſeu *tritici menſuram*, (ut habetur apud S. Lucam.) Luc. 12. 24. Ad antiquum morem alludere videtur Chriſtus Dominus, quo ſervi quolibet menſe certam frumenti menſuram ad victum accipiebant, quod *demenſum* à demetiendo appellatum eſt. *Beatus ille ſervus, quem cùm venerit Dominus ejus*, ſcilicet Chriſtus, *invenerit ſic facientem:* miniſterio ſuo ac officio fideliter ac prudenter functum. *Amen dico vobis, ſuper omnia bona ſua conſtituet eum:* ut ſcilicet ea adminiſtret, primuſque illis utatur ac fruatur. Vigilantiam Paſtorum & Rectorum Eccleſiæ hæc ſpectant, quos ſingulari quadam ratione expectare adventum ſuum Dominus jubet; fideliter ſcilicet ac prudenter obeundo miniſterium ſuum, dignè tractando & diſpenſando verbum veritatis, & in omnibus exhibendo ſe *operarios inconfuſibiles.*

XXXIV. *Si autem dixerit malus ſervus ille in corde ſuo: Moram facit Dominus meus venire: & cœperit percutere conſervos ſuos, manducet autem & bibat cum ebrioſis: veniet dominus ſervi illius in die qua non ſperat, & hora qua ignorat, & dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis. Illic erit fletus, & ſtridor dentium.* Si autem ſervus ille à Domino ſuper familiam ejus conſtitutus, malus factus fuerit, & ex longiori mora domini occaſionem ſumpſerit malè tractandi conſervos ſuos, & in illos ſæviendi, comeſſationibus autem & voluptatibus indulgeat: dominus ſervi illius improviſò adveniet, & eum è familia ſua ejiciet, ab officio amovebit, paremque ſortem ipſi dabit, parem ipſi pœnam infliget ſorti ac pœnæ hypocritarum, ſeu impiorum. Lucæ 12. 46. *Partem ejus cum infidelibus ponet;* æternæ damnationi addicet. Damnatorum enim pœna duplex ſignificatur his verbis: pœna damni, & ſeparatio æterna à Deo, & à ſocietate ſanctorum: *Dividet eum*; & pœna ſenſus: *Illic erit fletus & ſtridor dentium.*

Senſus Moralis.

I. VIdetis *hæc omnia? Amen dico vobis, Non relinquetur hic lapis ſuper lapidem, qui non deſtruatur:* Templi excidium Deus ex juſtitia decrevit propter Judæorum peccata: ex miſericordia, ne in Judaiſmo manerent, ſed ut plerique poſt Templi & urbis everſionem, crederent in Chriſtum, & reliquiæ Iſrael ſalvæ fierent; & propter myſterium, ut vetera ſacrificia abolita, cultumque Judaicum abrogatum eſſe ſignificaret. Si Deus Templo ſuo non pepercit, putas parcet ædificiis profanis, ex pauperum ſanguine, ex rapinis coagmentatis, erectis, & ornatis? *Væ qui ædificat domum ſuam in injuſtitia, & cœnacula ſua non in judicio: amicum ſuum opprimet fruſtra, & mercedem ejus non reddit ei. Qui dicit: Aedificabo mihi domum latam, & cœnacula ſpatioſa: qui aperit ſibi feneſtras, & facit laquearia cedrina, pingitque ſinopide..... Terra, terra, terra, audi ſermonem Domini. Hæc dicit Dominus: Scribe virum iſtum ſterilem, virum qui in diebus ſuis non proſperabitur.* Jerem. 22. Non habemus hìc manentem civitatem, futuram inquiramus: *Domum non manufactam, æternam in cœlis.*

II. Templum Jeroſolymitanum, magnificentia incredibili extructum, laminis aureis, & candidiſſimis lapidibus exteriùs fulgens, intùs ad miraculum ornatum; ex quo Judæi in tantam efferebantur ſuperbiam, volente Deo deſtructum eſt: Nihil enim eſt opere & manu factum, quod non aut vetuſtas conficiat, aut vis ſubruat, aut ignis exurat. Quid de domibus luteis corporum noſtrorum aliquando fiet? Corpus vides ſtatura nobili, forma eleganti circum ornatum, ut ſimilitudinem templi, quod ſpecie ſua omnium alliciat & præſtringat oculos: cogita illud per mortem funditùs deſtructum iri, intra breve tempus. *Non relinquetur hic lapis ſuper lapidem qui non deſtruatur.* 2. Cor. 5. Et ut Apoſtoli verbis utar, *Terreſtris domus noſtra hujus habitationis diſſolvetur.* Hæc cogitatio mulierum vanitatem emendet, de elegantia formæ ſuperbientium, aut de mundi cultuſque muliebris apparatu gloriam captantium. Hæc cogitatio corrigat profanos amatores, terrenæ formæ lenociniis captos, quorum oculi pleni ſunt adulterii & inceſſabilis delicti. Vides (inquiunt) quales oculi, quale os, qualis facies, qualis ſtructura, quàm pulchra, quàm elegans, quàm amabilis! Admirantur, laudant, inardeſcunt, depereunt, opportunitates quærunt impudicæ fruitionis: cogitent, non ſolùm fallacem eſſe gratiam, vanam pulcritudinem, marceſcere

cescere ut florem agri: sed totum illud corpus amatę suæ destruendum, & in cineres resolvendum.

1.Cor.6.19. III. Corpora nostra Dei templa sunt. *An nescitis quoniam membra vestra templum sunt Spiritus sancti?* Si illa polluamus, gravior nos pœna manet, gravius exitium, quàm Judęos. Et c.3.17. *Si quis autem templum Dei violaverit, disperdet illum Deus. Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.* Templum Dei omnes & singuli sumus, quotquot sumus in Christo baptizati: ideò materialis templi magnifica structura non est commotus Christus ad ejus eversionem prohibendam. S.Hil.c.25.in S.Matt. *Templum enim æternum ad habitationem sancti Spiritus consecrabatur; homo scilicet per agnitionem Filii, & confessionem Patris, & præceptorum obedientiam, Deo fieri dignus habitaculum.* Superædificamur ut lapides vivi super fundamentum Apostolorum & Prophetarum, ipso summo angulari lapide Christo Jesu: Ephes.2.20. & 21. *In quo omnis ædificatio constructa crescit in templum sanctum Domino.* Templi hujus & ædificii spiritalis lapides charitate compaginantur & connectuntur. Credendo enim quasi de sylvis & montibus ligna & lapides præciduntur: cùm verò catechizantur, baptizantur, formantur, tamquam inter manus fabrorum & opificum dolantur, collineantur, complanantur. S.Aug. t.336. aliàs de Temp.156. Verumtamen *Domum Domini non faciunt, nisi quando charitate compaginantur.* Ligna ista & lapides si non sibi certo ordine cohærerent, si non se pacificè innecterent, si non se invicem cohęrendo sibi quodammodo amarent, nemo huc intraret. Denique quando vides in aliqua fabrica lapides & ligna benè sibi cohærere, securus intras, ruinas non times. Volens ergo Dominus Christus intrare, & in nobis habitare, tamquam ædificando dicebat, *Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis.* Veteres enim eratis, domum mihi nondum faciebatis, in vestra ruina jacebatis. *Ergo ut eruamini de vestræ ruinæ vetustate, vos invicem amate.* Deum amemus propter ipsum, & nos in ipso, tamen propter ipsum. *Ille enim veraciter amat amicum, qui Deum amat in amico, aut quia est in illo, aut ut sit in illo.* Si charitatem in nobis destrui sinamus, spiritale funditùs concidet ædificium.

IV. *Dic nobis, quando hæc erunt, & quod signum adventus tui & consummationis sæculi?* Triplex Christi adventus hìc intelligitur: primus in ira, ad punitionem Judæorum, regnumque Legis finiendum: secundus in misericordia, ad formandam Ecclesiam, regnumque Euangelii & gratiæ inchoandum: tertius in gloria, ad judicandum homines, regnumque Dei in sanctis consummandum. De tempore finis Mundi, & die judicii, quem Deus latere nos voluit, curiosè ne inquiramus: sed ad finem vitæ nostræ, ad diem & horam mortis, ad particulare judicium Christiana solicitudine & vigilantia nos præS.Aug. Epist. 199. aliàs 80. paremus. *In quo enim quemque invenerit suus novissimus dies, in hoc eum comprehendet mundi novissimus dies: quoniam qualis in die isto quisque moritur, talis in die illo judicabitur.*

V. *Videte, ne quis vos seducat: multi enim venient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus, & multos seducent.* Multi ab omni ævo seductores, Pseudochristi, Pseudoapostoli, Pseudoprophetæ seu Doctores, falsi Pastores, falsi Directores. S.Ioa. Ep. 2. *Multi seductores exierunt in mundum..... Omnis qui recedit, & non permanet in doctrina Christi, Deum non habet..... Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite recipere eum in domum, nec Ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi Ave, communicat operibus ejus malignis.* Judæi seducti sunt sępiùs ab impostoribus qui se Christos mentiebantur. Permisit Deus, ut falsitatem reciperent, quia non receperunt veritatem. Sæpè etiam permittit, ut in seductorum laqueos incidamus, quia boni Pastoris & sapientis atque Euangelici Directoris ductum contempsimus. Achabum Regem Israelis Rex pius Josaphat invisit, & priùs quàm ad bellum cum 3.Reg.22.7. & seq. eo se conferret, an essent ibi Prophetæ, rogavit. *Dixit autem Josaphat: Non est hic Propheta Domini quispiam, ut interrogemus per eum? Et ait Rex Israel ad Josaphat: Remansit vir unus, per quem possumus interrogare Dominum; sed ego odi eum, quia non prophetat mihi bonum, sed malum, Michæas filius Iemla. Cui Josaphat ait: Ne loquaris ita Rex. Vocavit ergo Rex Israel Eunuchum quemdam, & dixit ei: Festina adducere Michæam. Rex autem Israel & Josaphat Rex Iuda sedebant unusquisque in solio suo, vestiti cultu regio, in area juxta ostium portæ Samariæ, & universi Prophetæ prophetabant in conspectu eorum... Nuntius vero qui jerat, ut vocaret Michæam, locutus est ad eum, dicens: Ecce sermones Prophetarum ore uno Regi bona prædicant: sit ergo sermo tuus similis eorum, & loquere bona. Cui Michæas ait: Vivit Dominus, quia quodcumque dixerit mihi Dominus, hoc loquar. Venit itaque ad Regem, & ait illi Rex: Michæa, ire debemus in Ramoth Galaad ad præliandum, an cessare? Cui ille respondit: Ascende, & vade prospere, & tradet eam Dominus in manus Regis. Dixit autem Rex ad eum: Iterum atque iterum adjuro te, ut non loquaris mihi, nisi quod verum est in nomine Domini. Et ille ait: Vidi cunctum Israel dispersum in montibus, quasi oves non habentes Pastorem, & ait Dominus: Non habent isti Dominum: Revertatur unusquisque in domum suam in pace..... Propterea audi sermonem Domini: Vidi Dominum sedentem super solium suum, & omnem exercitum cœli assistentem ei a dextris & a sinistris: & ait Dominus: Quis decipiet Achab Regem Israel, ut ascendat & cadat in Ramoth Galaad? Et dixit unus verba hujuscemodi & alius aliter. Egressus est autem spiritus, & stetit coram Domino, & ait: Ego decipiam illum. Cui locutus est Dominus: In quo? Et ille ait: Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omnium Prophetarum ejus. Et dixit Dominus: Decipies, & prævalebis: egredere, & fac ita. Nunc igitur ecce dedit Dominus spiritum mendacii in ore omnium Prophetarum, qui hic sunt, & Dominus locutus est contra te malum.* Ne porrò seducamur, vigilandum est, orandum; probandi spiritus, si ex Deo sint.

VI. *Audituri enim estis prælia, & opiniones præliorum: Videte ne turbemini: oportet enim hæc fieri, sed nondum est finis. Consurget enim gens in gentem, & regnum in regnum, & erunt pestilentiæ & fames, & terræ motus per loca.* Prælia, & opiniones prœliorum, aliique orbis casus, in hominibus carnalibus excitant tumultus cupiditatum, ambitionis, vindictæ, curiositatis, desiderii novorum eventuum perturbationes. Justus verò divinam inter tot adversos casus providentiam adorat, ingemiscit ob peccata, quæ bellum aliaque Dei flagella accersunt, & quibus bellum vicissim occasionem præbet. Justitiam Divinam in homines armatam videns, contremiscit: tot animarum in bello pereuntium æternam perditionem luget: bella, famem, pestem, terrę motus, aliaque id genus Dei flagella, imagines seu potiùs umbras pœnarum futuri sæculi esse cogitat, necnon vitiorum quibus animi nostri agitantur, tabescunt, spiritaliter intereunt. Quamobrem illas prævenire, hæc emendare per pœnitentiam, & ipse statuit, & aliis persuadet. Verùm inter hæc metuit ut filius, non ut servus, Deo arctiùs adhæret, ac in ejus amore magis firmatur. Si fractus illabatur orbis, impavidum feriunt ruinæ. Christi quippè monitis munitus, *Videte ne turbemini*, tot inter casus & tumultus tranquillus est. *Agnoscere se debet qui Deo militat, qui positus in cœlestibus castris, divina jam sperat, ut ad procellas & turbines Mundi tribulatio nulla sit in nobis, nulla cunctatio, quando hæc ventura prædixerit Dominus, provida vocis hortatu instruens & docens, & præparans atque corroborans Ecclesiæ suæ populum ad omnem tolerantiam futurorum, bella, & fames, & terræ motus, & pestilentias per loca singula exurgere prænuntiavit & docuit. Et ne inopinatus nos & novus rerum infestantium metus quateret, magis ac magis in novissimis temporibus adversa crebrescere ante prænonuit. Fiunt ecce quæ dicta sunt; & quando fiunt quæ ante prædicta sunt, sequentur & quæcumque promissa sunt,* S.Cypr. l. de Mortalit.

Domino ipso pollicente & docente: Cùm autem videritis hæc omnia fieri, scitote, quoniam in proximo est Regnum Dei. *Regnum Dei, fratres dilectissimi, cœpit esse in proximo: præmium vitæ, & gaudium salutis æternæ, & perpetua lætitia, & possessio paradisi nuper amissa, mundo transeunte, jam veniunt: jam terrenis cœlestia, & magna parvis, & caducis æterna succedunt. Quid hic anxietatis & sollicitudinis locus est? Quis inter hæc trepidus & mœstus est, nisi cui spes & fides deest? Ejus est enim mortem timere, qui ad Christum nolit ire: ejus est ad Christum nolle ire, qui non se credat cum Christo incipere regnare..... Murmurandum non est in adversis, sed patienter & fortiter, quicquid acciderit, sustinendum, cùm scriptum* » *sit:* Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor con- » tritum & humiliatum Deus non despiciet. *In Deute-* » *ronomio quoque moneat per Moysen Spiritus Sanctus,* » *& dicat:* Dominus Deus tuus vexabit te, & famem » injiciet tibi, & cognoscetur in corde tuo, si bene custo- » dieris præcepta ejus, sive non. *Et iterum:* Tentat vos » Dominus Deus vester, ut sciatis, si diligitis Dominum » Deum vestrum ex toto corde vestro, & ex tota ani- » ma vestra. *Sic Abraham Deo placuit, quia ut placeret Deo, nec amittere filium timuit, nec gerere parricidium recusavit. Qui filium non potes & lege & sorte mortalitatis amittere, quid faceres, si filium jubereris occidere? Ad omnia te paratum facere timor Dei & fides debet. Sit licèt rei familiaris amissio, sit de infestantibus morbis assidua membrorum & cruenta vexatio; sit de uxore, de liberis, de excedentibus charis funebris & tristis avulsio; non sint tibi scandala ista, sed prælia: nec debilitent, aut frangant Christiani fidem, sed potiùs ostendant in collectatione virtutem; cum contemnenda sit omnis injuria malorum præsentium, fiducia futurorum bonorum. Nisi præcesserit pugna, non potest esse victoria: cùm fuerit in pugnæ congressione victoria, tunc datur vincentibus & corona. Gubernator in tempestate dignoscitur, in acie miles probatur. Delicata jactatio est, cùm prælium non est: conflictatio in adversis, probatio est virtutis. Arbor quæ alta radice fundata est, ventis incumbentibus non movetur: & navis quæ forti compage solida est, pulsatur fluctibus, nec foratur: & quando area fruges terit, ventos grana fortia & robusta contemnunt, inanes paleæ flatu portante rapiuntur.*

VII. *Tunc tradent vos in tribulationem, & occident vos, & eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum*, &c. Publicum ac generale omnium odium, mundi persecutio, domesticorum fidei scandala, proditiones & insidiæ falsorum fratrum ob causam religionis ac pietatis, tentationes sunt gravissimę. Verumtamen justus inter hæc non turbabitur, Christi verbis ac præsidio munitus: inò se felicem existimabit, attendens ad illam S. Petri sententiam: *Comminicantes Christi passionibus, gaudete, ut & in revelatione gloriæ ejus gaudeatis exultantes. Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est ejus Spiritus, super vos requiescit. Nemo autem vestrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Christianus, non erubescat; glorificet autem Deum in isto nomine.* In mundi odium incurrere, sors est discipulorum Christi, qui mundo verbis & factis renuntiant. *Si mundus vos odit*, (inquit Christus) *scitote, quia me priorem vobis odio habuit. Si de mundo fuissetis, mundus, quod suum erat, diligeret: quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus.* Si qua conditione, qua lege crediderit Christianus, noscat & teneat, *sciet plus sibi quam cæteris in sæculo laborandum, cui magis sit cum diaboli impugnatione luctandum*, inquit Sanctus Cyprianus.) *Christianus, quia Christianus est, plus aliquid passurus est in hoc sæculo* (inquit S. Aug.) Etenim, ait Apostolus, *Omnes qui volunt in Christo piè vivere, persecutionem patientur.*

1. Petri 4. 13. 14. 15. 16.

Joa. 15.

S. Cypr. l. de Mortalit.

S. Aug. t. 46. aliàs de Temp. 165. 2. Tim. 3. 12.

Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum: *In quibus* scilicet *gentibus nondum est Ecclesia, oportet ut sit; non ut omnes qui ibi fuerint, credant: omnes enim gentes promissæ sunt, non omnes homines omnium gentium: Non enim omnium est fides. Credit itaque omnis gens in omnibus qui electi sunt ante constitutionem mundi: in cæteris non credit, & credentes odit. Quomodo enim & illud implebitur,* Eritis odio omnibus gentibus propter nomen meum, *nisi in omnibus gentibus sint & qui oderint, & qui non oderint?*

S. Aug. epist. 199. aliàs 80.

VIII. Et quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum. *Quantum* enim *regnum cupiditatis minuitur, tantùm charitatis augetur;* & contra. In novissimis autem diebus regnabit maximè cupiditas. *Erunt enim homines se ipsos amantes, cupidi, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, sine affectione, sine pace, criminatores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei: habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Cupiditas venenum charitatis.* Divinum illum ignem, quem Christus venit mittere in terram, & quem vult jugiter ardere, in nobis extingui, sanctum illius fervorem refrigescere non sinamus; iniquitatem & cupiditatem prævalere non permittamus; imò quo magis abundat in mundo iniquitas, in nobis crescat, & firmiores radices agat charitas; ut cùm Apostolo dicere possimus: *Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio? An angustia? An fames? An nuditas? An periculum? An persecutio? An gladius? (Sicut scriptum est, quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis.) Sed in his omnibus superamus, propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei.*

S. Aug.

2. Tim. 3.

Rom. 8.

Refrigescit charitas, cùm non operatur. Dilectio vacare non potest. Quid enim de quoquam homine « S. Aug. Præf. in ps. 31. etiam malè operatur, nisi amor? Da mihi vacantem « amorem, & nihil operantem. Flagitia, adulteria, « facinora, homicidia, luxurias omnes nonnè amor « operatur? Purga ergo amorem tuum; aquam fluen- « tem in cloacam converte ad hortum. Quales impe- « tus habebas ad mundum, tales habeas ad Artificem « mundi. Non vobis dicitur, Nihil ametis. Absit. Pi- « gri, mortui, detestandi, miseri eritis, si nihil ame- « tis. Amate, sed quid ametis, videte. Amor Dei, amor « proximi, charitas dicitur. Amor mundi, amor hujus « sæculi, cupiditas dicitur. Cupiditas refrænetur, cha- « ritas excitetur, «

IX. *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* In Christianis enim non coronantur initia, sed finis. Merum Dei donum perseverantia est. Mereri illud non possumus, orando impetrare possumus. Si fideles Deo simus, si illum non deseramus, qui neminem deserit, nisi priùs deseratur ab eo; si cum timore & tremore salutem nostram operemur, si nos tanto dono indignos existimemus, si non in nostris viribus confidamus, nos perseveraturos speremus. Qui in nobis incœpit opus salutis, illud perficiet usque in diem Christi Jesu. Timeamus, oremus, laboremus non deficientes. *Vos ipsam obediendi perseverantiam à Patre luminum, à quo descendit omne datum optimum, & omne donum perfectum, sperare debetis, & quotidianis orationibus poscere, atque hoc faciendo confidere, non vos esse à prædestinatione populi ejus alienos; quia etiam hoc ut faciatis, ipse largitur. Absit autem à vobis ideo desperare de vobis, quoniam spem vestram in ipso habere jubemini, non in vobis. Maledictus enim omnis, qui spem habet in homine: & Bonum est confidere in Domino, quam confidere in nomine; quia Beati omnes qui confidunt in eum. Hanc spem tenentes, servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore: quoniam de vita æterna, quam filiis promissionis promisit, non mendax Deus ante tempora æterna: nemo potest esse securus, nisi consummata fuerit ista vita, quæ tentatio est super terram: sed faciet nos perseverare in se usque in ejus vitæ finem, cui quotidie dicimus, Ne nos inferas in tentationem.* Utile

S. Aug. l. de dono persev. c. 22.

est

eſt autem omnibus, aut penè omnibus propter humilitatem ſaluberrimam, ut quales futuri ſint, ignorent.
1.Cor.10.12. » Ad hoc dicitur: *Qui videtur ſtare, videat, ne cadat.*
S.Aug. ep. 207. alias 107. » Propter hujus timoris utilitatem, ne regenerati & » piè vivere incipientes, tamquam ſecuri alta ſapiamus, » quidam non perſeveraturi perſeveraturis, Dei promiſ- » ſione vel proviſione ac diſpoſitione miſcentur; quibus » cadentibus territi, cum timore & tremore gradiamur » viam juſtam, donec ex hac vita, quæ tentatio eſt ſu- » per terram, tranſeamus ad aliam, ubi jam non ſit » elatio comprimenda, nec contra ejus ſuggeſtiones » tentationeſque luctandum.

X. *Et prædicabitur hoc Euangelium Regni in univerſo orbe, in teſtimonium omnibus Gentibus; & tunc veniet conſummatio.* Magnum Divinitatis Chriſti, & veritatis religionis Chriſtianæ argumentum eſt, quòd Euangelium tot perſecutionibus, hominum odiis, hæreſibus, ſcandalis adversùs veritatem ejuſque Prædicatores conſpirantibus & ſævientibus, ubique prædicatum fuerit, & Veritas tot contradictiones, tot impugnatores, multitudine, ſapientia ſæculari, potentia inſignes paſſa, nihilominùs apud omnes Gentes triumpharit. Hæc eſt ſcilicet efficacia verbi Dei.
Hebr.4. *Vivus eſt enim ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertingens uſque ad diviſionem ſpiritus & animæ, compagum quoque ac medullarum, & diſcretor cogitationum & intentionum cordis.* Hoc triumphali verbo armati Apoſtoli, Gentes omnes Chriſto ſubegerunt, & captivas duxerunt in obſequium fidei: Chriſtique Regnum ſive Eccleſiam in orbe univerſo fundaverunt, nullis umquam viciſſitudinibus, aut caſibus, aliorum inſtar Imperiorum concutiendam, aut defucturam; ſed in terris manſuram uſque ad conſummationem ſæculi, æternùmque in cœlis regnaturam. *Et judicium ſedebit, ut auferatur potentia, & conteratur, & diſpereat uſque in finem. Regnum autem & poteſtas & magnitudo Regni, quæ eſt ſubter omne cœlum, detur Populo Sanctorum Altiſſimi: cujus regnum, regnum ſempiternum eſt, & omnes Reges ſervient ei, & obedient..... Poteſtas ejus, poteſtas æterna, quæ non auferetur: & Regnum ejus, quod non corrumpetur.* Regnabit in domo Jacob in æternum: *& Regni ejus non erit finis.*
Dan.7.26.27. & 14.
Luc.1.

Et prædicabitur hoc Euangelium Regni in univerſo orbe, in teſtimonium omnibus gentibus. In teſtimonium bonitatis & miſericordiæ Dei, qui vult omnes homines ſalvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire. In teſtimonium Sanguinis Chriſti, pro omnibus hominibus effuſi. In teſtimonium patientiæ & longanimitatis Dei, qui omnes non modò invitat, ſed expectat ad fidem & ad pœnitentiam: in teſtimonium incredulitatis & contumaciæ Judæorum, qui Gentibus credentibus, credere nuluerunt. In teſtimonium veritatis oraculorum Propheticorum, & promiſſionum Chriſti. In teſtimonium contra eos, qui Chriſtianam Religionem amplecti noluerunt: (Qui enim crediderunt, contra illos ſurgent in judicio, & condemnabunt eos.) In teſtimonium denique contra eos, qui non vixerunt ut crediderunt, ſeu opera fide digna non fecerunt. *Qui ſpernit me, & non accipit verba mea, habet qui judicet eum. Sermo quem locutus ſum, ille judicabit eum in noviſſimo die.* Poſtquam autem prædicatum fuerit Euangelium in univerſo orbe, tunc erit conſummatio operis Chriſti; tunc erit conſummatio Regni Dei, quod ut adveniat, quotidie in Oratione Dominica ſupplicamus: conſummatio victoriarum Salvatoris in corpore ejus myſtico. *Deinde finis: cùm tradiderit Regnum Deo & Patri, cùm evacuaverit omnem principatum, & poteſtatem, & virtutem: oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſub pedibus ejus. Noviſſima autem inimica deſtruetur mors: omnia enim ſubjecit ſub pedibus ejus. Cùm autem ſubjecta fuerint illi omnia, tunc & ipſe Filius ſubjectus erit ei, qui ſubjecit ſibi omnia, ut ſit Deus omnia in omnibus.* Tunc erit conſummatio gloriæ ac beatitudinis in omnibus electis, per reſurrectionem corporum. Tunc erit conſummatio charitatis & pacis in Eccleſia: conſummatio pulchritudinis ejus, quia non habebit ampliùs maculam, neque rugam. Tunc denique erit conſummatio iniquitatis in Babylone, ſed & conſummatio juſtitiæ Dei in damnatis illius civibus. *Et tunc veniet conſummatio.*
Joa.12.48.
1 Cor. 15.24. & ſeqq.

XI. *Cùm ergo videritis abominationem deſolationis, quæ dicta eſt à Daniele Propheta, ſtantem in loco ſancto; qui legit, intelligat.* Non movent nos ſigna deſolationis Jeruſalem, quia præterita ſunt. Vix movent nos ſigna terribilia deſolationis Eccleſiæ per Antichriſtum, quia futura & longè remota videntur: moveat nos ſaltem deſolatio animæ per peccatum, cujus tot exempla præſentia videmus, cujus principium in nobis gerimus, cujus abominationem Scripturarum ſacrarum oracula nobis deſcribunt. *Corrupti ſunt & abominabiles facti ſunt in ſtudiis ſuis: non eſt qui faciat bonum, non eſt uſque ad unum.* Abominationis nomine idola & cultus idolorum in Scriptura ſacra deſignantur. Nonnè verò idololatriæ ſpiritalis reus eſt, quicumque lethaliter peccat; ſiquidem finem ultimum in creatura conſtituens, Deoque illam præponens, & illi præ Deo ſerviens, illam ſibi Deum facit? *Confitentur ſe noſſe Deum, factis autem negant: cùm ſint abominati, & increduli, & ad omne opus bonum reprobi.* Idololatriæ rei ſunt peccatores, tametſi nullum ſimulachrum colant: *Serviunt enim cupiditati triplici, vel voluptatis, vel excellentiæ, vel ſpectaculi.* Aut carnalibus gaudiis ſubditi ſunt, aut potentiam favent, aut aliquo ſpectaculo delectati, inſaniunt. *Ita neſcientes diligunt temporalia, ut inde beatitudinem expectent. His autem rebus, quibus quiſque beatus vult effici, ſerviat neceſſe eſt. Nam quocumque duxerint, ſequitur, & quiſquis ea viſus fuerit auferre poſſe, metuitur.* Hæc eſt abominatio deſolationis in loco ſancto. *Facti ſunt abominabiles, ſicut ea quæ dilexerunt.* Locus Sanctus anima noſtra unctione Spiritus ſancti in Baptiſmo Deo conſecrata: *Templum Dei ſanctum eſt, quod eſtis vos.*
Ad Titum 1.
S.Aug.l.de vera Relig. c.38.
Oſee 9.10.
1.Cor.3.17.

Abominatio deſolationis ſtans in loco ſancto, profanatio rerum ſanctarum, frequens Sacramentorum abuſus, Communiones ſacrilegæ, verbi divini contemptus, Miniſterii ſacri ab indignis Sacerdotibus uſurpatio & executio: Abominatio deſolationis *Paſtor & Idolum, derelinquens gregem:* Paſtor qui paſcit ſemetipſum, qui quærit quæ ſua ſunt, non quæ Jeſu Chriſti, qui gregem verbo & exemplo non paſcit, qui Eccleſiaſticis reditibus abutitur, nec fidelis eſt illorum diſpenſator, ſed prodigus in luxum ac voluptates ſuas diſſipator, non conſiderans Eccleſiæ bona *pauperum* eſſe *patrimonia*.
Pſ.13.1.
Zach.11.17.

XII. *Tunc qui in Judea ſunt, fugiant ad montes: & qui in tecto, non deſcendat tollere aliquid de domo ſua: & qui in agro, non revertatur tollere tunicam ſuam.* Divinorum judiciorum timor ad mundi fugam compellere nos debet, in quo innumeræ ſunt peccandi occaſiones, innumera pericula; qui Dei inimicus eſt, qui à Chriſto judicandus & damnandus. Impiorum ſocietatem, mundi errores, moreſque pravos, pompas, vanitates, inſanias fugiamus. *Fugite de medio Babylonis, & ſalvet unuſquiſque animam ſuam. Nolite tacere ſuper iniquitatem ejus: quoniam tempus ultionis eſt à Domino, viciſſitudinem ipſe retribuet ei.* Sed fugiendum in montes æternos, è quibus Deus mirabiliter illuminat; ad perfectionem euangelicam contendendum eſt, ad montem ubi Chriſtus docet, rectèque vivendi præcepta tradit. *Ne* verò *quiſque tribulationibus* mundique terroribus vel amoribus *devictus; ad carnalem vitam de ſpiritali ſublimitate deſcendat, aut qui profecerat in anteriora ſe extendens, deficiendo in poſteriora reſpiciat.* Et qui ſerit in agro Scripturarum ſacrarum, ut fructum capiat ex eo; ſeu qui virtutes in agro animæ ſuæ colit à Deo ſatas, ipſo incrementum dante: (Dei enim agricultura ſumus:) non deſcendat in terreſtrem domum hujus habitationis, quæ diſſolvitur: corporeis affectibus, veteris hominis exuviis, quibus ſe per carnis mortificationem expoliavit, ne ſuperveſtiatur:
Ier.51.6.
S.Aug. epiſt. 199. alias 80.

Pallium dimittat instar Eliæ ad cœlum festinantis, id est terrenos omnes affectus, & quæcumque vitæ Christianæ & salutis impedimenta.

XIII. *Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus.* Animæ molles & effœminatæ, carnalibus desideriis prægnantes, corpori blandientes, ut nutrix infanti; ipsius concupiscentiam deliciis & voluptatibus quasi cupediis & bellariis quibusdam nutrientes, Dei judicia fugere, extra Judæam in montes se recipere non possunt, corporis & cupiditatum sarcina prægravatæ. Igitur *curam carnis ne feceritis in desideriis.....* Rom.13.14. *Beatus qui tenebit & allidet parvulos suos ad petram.* Ps.136. Parvuli Babyloniæ suffocentur & elidantur. Quid sunt parvuli Babyloniæ? Nascentes malæ cupiditates. S.Aug. Enar. in ps.136. *Quando nascitur cupiditas, antequam robur faciat adversum te mala consuetudo, cum parvula est cupiditas, nequaquam pravæ consuetudinis robur accipiat, cum parvula est, elide illam. Sed times ne elisa non moriatur: ad petram elide. Petra autem erat Christus.* 1.Cor.10.4.

XIV. *Orate autem, ut non fiat fuga vestra in hyeme vel Sabbato.* Orate, ne refrigescat fides vestra, vel charitas, otiosique in opere Dei torpeatis virtutum sabbato & inutilitate. Orate ne hujus vitæ curis, ne sæculi voluptatibus impediamini, quominus mundum, peccatum, Deique judicia fugiatis. *Ad hyemem* enim *pertinent curæ hujus vitæ: ad sabbatum verò crapula & ebrietas. Curæ quippè tristes sunt velut hyems: crapula verò & ebrietas, carnali lætitia luxuriaque cor submergit atque obruit: quod malum sabbati nomine propterea significatum est, quia hæc erat jam, sicuti & nunc est, Judæorum pessima consuetudo, illo die deliciis affluere, dum spiritale Sabbatum ignorant.* Fugiendum est à Deo irato ad Deum placatum, ab ejus justitia ad misericordiam; sed fugiendum tempore opportuno. Dum tempus habemus, pœnitentiam agamus, operemur bonum: quæcumque saluti nostræ obstant impedimenta, sine mora fugiamus. Tempus opportunum non erit hyems languentis & frigidæ senectutis; tempus extremi morbi, quo infirmum & corruptioni proximum corpus aggravabit animam. Tunc frigida erit voluntas, quę toto vitæ hujus curriculo in Dei amore & mandatorum ejus observantia se non exercuit. Tunc operibus bonis vix apta erit, quæ semper à bonis operibus feriata est. Metuendum, ne impotens ad bonum fiat justo Dei judicio, illoque deserente; qui noluit cùm poterat, Deo invitante & succurrente. *Peccator quando vult non potest, quia quando potuit noluit, & per malum velle perdidit bonum posse.....* S.Aug. Pœnitentiam si quis positus in ultima necessitate ęgritudinis suæ voluerit accipere, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit: fateor vobis, non illi negamus quod petit; sed non præsumimus, quia bene hinc exit. *Agens pœnitentiam ad ultimum & reconciliatus, si securus hinc exit, ego non sum securus. Pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum... Vis te dubio liberare? Vis quod incertum est, evadere? Age pœnitentiam, dum sanus es. Si enim agis veram pœnitentiam, dum sanus es, & invenerit te novissimus dies, curre ut reconcilieris: si sic agis, securus es. Quare securus es? Quia egisti pœnitentiam eo tempore, quo & peccare potuisti. Si autem tunc vis agere pœnitentiam ipsam, quando jam peccare non potes; peccata te dimiserunt, non tu illa... Ergo dimitte incertum, tene certum.* S.Aug. ſ.391. aliàs 41. ex ho.50.

XV. *Erit enim tunc tribulatio magna, qualis non fuit ab initio mundi usque modò, neque fiet. Et nisi breviati fuissent dies illi, non fieret salva omnis caro: sed propter electos breviabuntur dies illi.* Propter electos ex Judæis misericors Dei providentia tempus obsidionis & vastationis Jerosolymorum contraxit, ne supra vires tentarentur, & in tentatione deficerent. Hi electi sunt servi illi Dei ex Tribubus 12. quos in Apocalypsi Angelus narratur obsignasse, antequam adveniret dies ille iræ divinæ. Illa enim obsignamus, quæ rectè custodita volumus. Pari erga electos novissimorum temporum providentia, regnum & persecutio Antichristi contrahentur. Eadem Dei misericordia tentationes & tribulationes attemperantur in gratiam electorum. *Fidelis autem Deus est, qui non patietur vos tentari supra id quod potestis: sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere.* 1.Cor.10.13. Eadem bonitate alios hujus vitæ periculis & tentationibus subtrahit, ne in illis deficiat ipsorum infirmitas. *Raptus est, ne malitia mutaret intellectum ejus, aut ne fictio deciperet animam illius..... Placita erat Deo anima illius: propter hoc properavit educere illum de medio iniquitatum, quoniam gratia Dei & misericordia est in sanctos ejus, & respectus in electos illius.* Hanc Dei curam, misericordiam, amorem, vigilantiam, precibus nostris ac fidelitate impetrare ac mereri studeamus. Sap.4. 11.14. 15.

XVI. *Tunc si quis vobis dixerit: Ecce hic est Christus, aut illic: nolite credere. Surgent enim Pseudochristi & Pseudoprophetæ: & dabunt signa magna & prodigia, ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi.* Extra Ecclesiam Catholicam toto orbe diffusam, Christus, veritas, salus æterna, inveniri non potest. Falsa doctrina est in materia fidei, quæ ex Scripturarum Sacrarum, aut Apostolicæ traditionis fonte non ducitur, sive dogmata, sive mores spectet. Unus Mediator, unum Euangelium, una Ecclesia, una fides, una Fidei regula invariabilis, & irreformabilis, quam *Ecclesia ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo accepit. Adversùs Regulam nihil scire, omnia scire est.* Quæcumque ergo signa & prodigia jactentur ad peregrinarum, vel novarum doctrinarum, quæ in desertis, aut latebris docentur, non in luce, non supra montem, ubi posita Ecclesia est, confirmationem, mendacia sunt & præstigiæ. *Sed licèt nos, aut Angelus de cælo euangelizet vobis, præterquam quod euangelizavimus vobis, anathema sit.* Tert. Galat.1.8. Ne igitur circumferamur omni vento doctrinæ palearum instar, sed firmas radices habeamus in fide, ut frumentum Christi. Quis possit singulas quasque sectas & hæreses enumerare gentium singularum? *Si autem Christi Ecclesia canonicarum Scripturarum divinis & certissimis testimoniis in omnibus gentibus designata est; quicquid attulerint, & undecumque recitaverint, qui dicunt,* Ecce hic est Christus, ecce illic: *audiamus potius, si oves ejus sumus, vocem Pastoris nostri dicentis,* Nolite credere. *Illa quippè singulæ in multis gentibus, ubi ista est, non inveniuntur: Hæc autem, quæ ubique est, etiam ubi illæ sunt, invenitur. Ergo in Scripturis sanctis canonicis eam requiramus. Totus Christus caput & corpus est. Caput unigenitus Dei Filius, & corpus ejus Ecclesia, sponsus & sponsa, duo in carne una. Quicumque de ipso Capite ab Scripturis sanctis dissentiunt, etiamsi in omnibus locis inveniantur, in quibus Ecclesia designata est, non sunt in Ecclesia. Et rursus quicumque de ipso Capite Scripturis sanctis consentiunt, & unitati Ecclesiæ non communicant, non sunt in Ecclesia; quia de Christi corpore, quod est Ecclesia, ab ipsius Christi testificatione dissentiunt... Non est obscura quæstio, in qua vos fallant, quos ipse Dominus prædixit futuros atque dicturos,* Ecce hic est Christus, ecce illic: Ecce in deserto, *quasi ubi non sit frequentia multitudinis:* Ecce in cubiculis, *quasi in secretis traditionibus atque doctrinis. Habetis Ecclesiam ubique diffundi. Habetis civitatem, de qua ipse qui eam condidit, ait:* Non potest civitas abscondi supra montem posita. *Ipsa est ergo quæ non in aliqua parte terrarum, sed ubique notissima est.* S.Aug.l.de unitate Eccl. c.3.& 4. Ibid.c.25.

Ita ut in errorem inducantur (si fieri potest) etiam electi. *Ista dubitatio Dominici sermonis ex electorum cordibus designatio tentationis fuit; quia qui electi sunt ad persistendum, per signa prædicatorum Antichristi tentabuntur ad cadendum. Per hoc enim quod dicitur,* Si fieri potest, *hoc exprimitur, quòd electi in corde tentabuntur. Nutant enim, sed non cadunt. Dicitur ergo,* Si fieri potest, *quia trepidabunt: & tamen dicuntur electi, quia non cadunt. Dubitatio itaque sermonis à Domino in electis exprimit trepidationem mentis. Quos* S.Gr M. h.9. in Ezech.

& ele-

& electos nominat, quia cernit, quòd in fide & bono opere persistunt. Hos in fide, quæ per dilectionem operatur, perseveraturos non solùm præscivit Deus, sed prædestinavit. In his Christus servat, quam dedit in fide ac pietate fortissimam, liberrimam, invictissimam & perseverantissimam voluntatem.

XVII. *Sicut enim fulgur exit ab Oriente, & paret usque in Occidentem: ita erit adventus Filii hominis.* Adventus Christi ad judicium, fulguris instar manifestus, subitus, & terribilis erit. Nunc admonet misericors Deus, ut fugiamus ab ira ventura: *Dedisti metuentibus te significationem, ut fugiant à facie arcus, ut liberentur dilecti tui.* Tunc subitò & improvisò feriet ac conteret reprobos: *Vbicumque fuerit corpus, illic congregabuntur & aquilæ.* Ad Christum convolabunt Sancti, *qui diligunt adventum* ejus, ad corpus Agni, qui occisus est ab origine mundi, sed qui dignus fuit accipere divinitatem, & fortitudinem, & gloriam, & honorem, & benedictionem, & qui sedet in throno judicaturus gentes: ad catholicam Patris æterni victimam in ara crucis pro peccatorum totius humani generis expiatione immolatam, cum fiducia, & fervore incredibili volabunt spiritales illæ aquilæ, ejusque immortali & glorioso corpori in beata æternitate sociabuntur & conjungentur: *Aquilæ appellantur Sancti, quibus innovata est juventus, ut aquilæ: & qui juxta Isajam plumescunt, & assumunt alas, ut ad Christi veniant Passionem.* Si irrationabiles volucres naturali sensu, tantis terrarum spatiis, & maris fluctibus separatæ, parvum cadaver sentiunt, ubi jaceat: quantò magis nos, & omnis multitudo credentium debet ad Christum festinare, Passionem ejus adorare & meditari, ad sanctissimum Corpus in venerabili Eucharistiæ Sacramento adorandum, & dignè manducandum congregari? Sed ut dignè manducemus, aquilarum instar ad alta contendere debemus, & nihil cum terra habere commune, neque ad inferiora trahi & repere; sed ad superiora semper volare, & Solem justitiæ propiùs intueri. Aquilarum enim, non graculorum est hæc mensa.

Ps. 59. 6.

S. Hier. in hunc loc.

S. Joa. Chrys.

XVIII. *Statim autem post tribulationem dierum illorum, Sol obscurabitur, & Luna non dabit lumen suum, & Stellæ cadent de cælo, & Virtutes cælorum commovebuntur.* Signa illa terribilia venturi judicis iram demonstrabunt, cùm *Accipiet armaturam zelus illius, & armabit creaturam ad ultionem inimicorum. Induet pro thorace justitiam, & accipiet pro galea judicium certum, sumet scutum inexpugnabile æquitatem: acuet autem duram iram in lanceam, & pugnabit cum illo orbis terrarum contra insensatos.* Justè porrò qui creaturis abusi sunt ad Creatoris offensam, per creaturas puniri incipient. Sol, Luna, & Stellæ lucis suæ usuram negabunt impiis, ex illa nocte deficientis mundi, ad æternas inferorum tenebras transituris. Sed & Sol justitiæ illis in perpetuum obscurabitur, & occidet, sine spe luminis, quo in viam salutis, à qua erraverunt, reduci umquàm possint: *Sol obscurabitur.* Fides, quæ modò lucet ut Luna in tenebris, non recreabit illos lumine suo: Dei notitiam non habebunt, nisi ad cumulum desperationis, ut acerbior illis sit damnatio, dum semper cogitabunt, quale quantumque bonum culpa sua amiserint. Deipara Virgo, quæ *pulchra ut Luna* prædicatur, nullum reprobis patrocinium in judicii die præstabit. Ecclesia nullum suffragium, nullum auxilium iis impertiet, qui ad Christi corpus non pertinebunt, & in perpetuum ab eo excommunicabuntur: *Et Luna non dabit lumen suum.* Sancti, qui velut Stellæ in firmamento lucent, illos non juvabunt, imò illos judicabunt cum Christo, & in iræ ac justitiæ ejus affectum transibunt, lavantes manus suas in sanguine peccatorum: *Absorpti sunt juncti Petræ judices eorum.* Angeli quondam ipsorum custodes, illos accusabunt, quòd tot Dei beneficiis, illorum cura, monitis, protectione tam indignè abusi sint: *Et Virtutes cælorum commovebuntur.*

Sap. 5.

Ps. 140.

XIX. *Et tunc parebit signum Filii hominis in cælo: & tunc plangent omnes tribus terræ; & videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli, cum virtute multa & majestate.* Crux Christi quæ nunc signum est contradictionis impiis & carnalibus hominibus, in die judicii signum illis erit ruinæ & damnationis. Quantus erit terror *Inimicorum crucis Christi, quorum finis interitus, quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt*, cùm signum crucis in nubibus coruscare videbunt instar solis? Quod solatium, quæ lætitia electorum, qui crucem suam ferentes, secuti sunt Christum, cruci cum ipso confixi? Plangamus nunc peccata nostra ex vera sinceraque contritione, ne tunc plangamus ex desperatione: cruci Christi nunc adhereamus ad salutem, ne illam tunc videamus ad confusionem. Si tuleris crucem in hac vita, si Christum crucifixum fueris imitatus, tunc ad vocem tubæ paventibus impiis, tu gaudebis. *Iudicaturo Domino lugubrè mundus immugiet: tribus ad tribum pectora ferient: potentissimi quondam Reges nudo latere palpitabunt: exhibebitur cum prole sua verè tunc ignitus Iupiter: adducetur & cum suis stultus Plato discipulis: Aristotelis argumenta non proderunt: tunc tu exultabis, & videbis, & dices: Ecce crucifixus Deus meus: ecce Iudex, qui obvolutus pannis in præsepio vagiit: hic qui matris gestatus sinu, hominem Deus fugit in Ægyptum: hic vestitus coccino: hic sentibus coronatus. Cerne manus, Iudææ, quas fixeras: cerne latus, Romane, quod foderas: videte corpus, an idem sit, quod dicebatis nocte sustulisse discipulos.* Tunc signum redemptionis tuæ cum fiducia & gaudio conspicies: *Respicite & levate capita vestra, quoniam appropinquat redemptio vestra* (inquit Christus.) Hinc judicii dies à Tertulliano vocatur *Dies Christianæ exultationis.*

S. Hier. Ep. 2.

Luc. 21. 28.

Et videbunt Filium hominis venientem in nubibus cæli, cum virtute multa & majestate. Ipse videbitur terribilis, qui visus est contemptibilis. *Demonstrabit potentiam, qui demonstravit patientiam. In cruce patientia erat, in judicio potentia erit. Apparebit enim homo judicans, sed in claritate: quia sicut eum vidistis ire, dixerunt Angeli, sic veniet. Forma ipsa veniet ad judicium; ideo videbunt illum & impii: nam formam Dei non videbunt. Apparens in hominis forma, dicet*, Ite in ignem æternum, *ut impleatur quod dixit Isajas*, Tollatur impius, ut non videat claritatem Domini: *Tollatur, ut non videat formam Dei.* O Domine, *Fac mecum signum in bonum, ut videant qui oderunt me, & confundantur.* In judicio confundentur perniciosè, qui modò nolunt confundi salubriter. *Præbet illis Deus modò aditum salubris confusionis, si non contemnant medicinam confessionis. Si autem modò nolunt confundi, tunc confundentur, quando deducent eos ex adverso iniquitates eorum. Quomodo confundentur? Quando dicent,* Hi sunt quos aliquando habuimus in derisum & in similitudinem improperii: nos insensati vitam illorum æstimabamus insaniam, & finem illorum sine honore: ecce quomodo computati sunt inter filios Dei. Quid nobis profuit superbia? *tunc dicent: modò dicant, & salubriter dicunt. Convertatur enim unusquisque ad Deum humilis, & modò dicat, Quid mihi profuit superbia? & audiat ab Apostolo:* Quam enim gloriam habuistis in his, in quibus nunc erubescitis? *Videtis esse & modò confusionem salubrem in loco pœnitentiæ; tunc autem seram, inutilem, infructuosam.* Quid nobis profuit superbia, aut divitiarum jactantia quid contulit nobis? Transierunt omnia tamquam umbra. *Quid enim, quando hic vivebas, non videbas quia transibant omnia ista tamquam umbra? Tunc relinqueres umbram, & esses in luce: non postea dicere*s, Transierunt omnia velut umbra, *quando ab umbra in tenebras iturus es.*

S. Aug. En. in ps. 85.

Sap. 4.

Rom. 6. 22.

XX. *Et mittet Angelos suos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos ejus*, &c. In electorum societate nemo locum habebit, nisi qui membrum fuerit Ecclesiæ Catholicæ toto orbe diffusæ, & secundùm ejus mores, Christique legem vixerit. Ad hanc vocant Angeli visibiles, Prædicatores Apostolici cum tuba &

Isai.58.1. voce magna verbi Dei; quibus Dominus ait: *Clama, ne cesses, quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum.* Qui ad hujus tubæ vocem non excitatur, qui Domino exercituum non paret; qui contra hostes salutis nostræ, carnem, mundum, diabolumque non pugnat; qui in castris pœnitentiæ Christianæ, sub vexillo crucis, non meretur, ad Ecclesiam electorum in voce novissimæ tubæ non congregabitur.

S Jo. Chrys. Hom. 78. in Matth. XXI. *Ab arbore autem fici discite parabolam: Cum jam ramus ejus tener fuerit, & folia nata, scitis quia propè est æstas: ita & vos cùm videritis hæc omnia, scitote quia propè est in januis.* Prædicit æstatem tunc spiritalem, tranquillitatemque à fluctibus hujus vitæ justis hominibus futuram, quorum vita spiritalis tempore mortalis hujus vitæ abscondita est, ut arborum vita hyberna tempestate: *Mortui enim estis* (inquit Apostolus) *& vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Reprobis autem è contrario hyemem ac terribiles tempestates, post æstivam tranquillitatem venturas prænuntiat: quod paulò post confirmavit, dicens, lascivè illis viventibus diem illum esse venturum. *Sicut autem in diebus Noe, ita erit & adventus Filii hominis*; &c. Lugendus hominum stupor, qui Dei & iudiciorum ejus innemores, vitæ præsentis curis ita implicantur, voluptatibus sic immerguntur, ut nec prædictionibus, nec adhortationibus, nec promissionibus, nec minis excitentur ad cogitandum seriò de novissimis suis, de morte, de judicio; de impiorum æterna damnatione; de sanctorum æterna beatitudine. *Non est Deus in conspectu ejus: inquinatæ sunt viæ illius in omni tempore. Auferuntur judicia tua à facie ejus.... In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, & in æternum non peccabis.* Jam tunc novissimæ tubæ clangore, quem in Euangelio audimus, excitati, Deum timeamus, illumque, ut par est, colentes, & mandata ejus fideliter servantes, ad judicium nos præparemus. *Timete Dominum, & date illi honorem, quia venit hora judicii ejus.* Timeamus, sed timore casto, qui cum summo desiderio & amore cohæret, quo pii cujusque pectus accenditur. Reposita est mihi corona justitiæ, (inquit Apostolus) *quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex: non solùm autem mihi, sed & iis qui diligunt adventum ejus.* Ille autem diligit adventum Domini, *qui cum sinceritate fidei, firmitate spei, ardore charitatis expectat:* Qui piè vivendo, ad diem vitæ suæ novissimum se præparat. Ideò adventus sui ad judicium diem & horam Christus hominibus ignotam esse voluit, ut eorum solicitudinem & vigilantiam excitaret, semperque ad comparendum coram ejus tribunali, & ad reddendam de operibus suis rationem parati essent. *Tunc enim unicuique veniet dies ille, cùm venerit dies, ut talis hinc exeat, qualis judicandus est illo die. Ac per hoc vigilare debet omnis Christianus, ne imparatum inveniat eum Domini adventus. Imparatum autem inveniet ille dies, quem imparatum invenerit suæ vitæ hujus ultimus dies.* Quamobrem *Attendite vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula & ebrietate, & curis hujus vitæ; & superveniat in vos repentina dies illa: tamquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ. Vigilate itaque, omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis.*

Pf.9.

Eccl.7.

2.Tim.4.

S.Aug. Epist. 199. aliàs 80.

Luc.21.34.35.36.

XXII. *Sicut enim erant diebus Noe, ante diluvium, comedentes, & bibentes, nubentes, & nuptui tradentes, usque ad eam diem quo intravit Noe in Arcam, & non cognoverunt, donec venit diluvium, & tulit omnes; ita erit & adventus Filii hominis.* Quid ergo? Peribunt ne

S.Aug. En in Ps. 120. „ omnes qui ista faciunt? Non, sed qui de istis præsu-
„ munt; sed qui ista Deo præferunt; sed qui propter
„ hæc Deum offendere citò parati sunt. At verò *qui istis omnibus, aut non utuntur, aut utuntur tanquam non utentes, plus præsumentes de illo qui dedit, quàm de his quæ data sunt, & intelligentes in his ejus consolationem & misericordiam; & non sunt occupati donis, ne à Donatore ruant; qui tales sunt, non illos inveniet imparatos hora illa sicut fur.*

XXIII. *Tunc duo erunt in agro: unus assumetur, & unus relinquetur. Duæ molent in mola: una assumetur, & una relinquetur.* Ex omni statu & conditione quantumvis obscura & vili, Deus aliquos elegit & assumit ad Regnum gratuito misericordiæ suæ dono; alios relinquit in massa perditionis justo semper judicio. Nec rude ingenium, nec despecta conditio cuiquam obstat, quò minùs ad cœli gloriam aditus ei pateat, modò mandata Dei servet, eumque ex toto corde diligat, sua conditione benè utatur, laboresque manuum suarum offerat Deo, ut media pœnitentiæ & salutis. *Duo in agro: duæ in mola*, &c. Molendi ac pinsendi tritici cura, propria erat ancillarum. Ostendit itaque Christus Regni sui discrimen à Regnis terrenis. Nam in Regnis mundi, fœminæ ab omnibus officiis civilibus, vel publicis remotæ sunt; servi verò multò magis: at Christus mulieres, etiam servas, ad Regnum suum assumit. *Omnes filiis Dei estis per fidem, quæ est in Christo Iesu..... Non est servus, neque liber: non est masculus, neque fœmina. Omnes enim vos unum estis in Christo Iesu.* In omni conditione & statu salus æterna speranda; in nullo statu, nulla in conditione præsumendum, sed cum timore & tremore, Christianæ vitæ, illiusque status & conditionis officia, secundùm Christi legem implenda sunt. *Duo erunt in agro: unus assumetur, & unus relinquetur. Duæ molent in mola: una assumetur, & una relinquetur.* Addit Christus apud Sanct. Lucam: *Erunt duo in lecto uno: unus assumetur, & unus relinquetur.* Quoniam diem novissimum scimus venturum, utiliter autem scimus venturum, & utiliter ignoramus, quando venturus sit, paratum cor habeamus benè vivendo; & non solùm timeamus venturum illum diem, sed & amemus. Dies quippè ille sicut infidelibus laborem auget, sic fidelibus finit. Quid autem horum duorum esse velis, antequam veniat, nunc est in potestate; cùm venerit, non erit. Elige ergo cùm tempus est: quia Deus quod misericorditer occultat, misericorditer differt. Jam verò quia in quocumque genere vitæ, quod habet aliquam professionem, non omnes inveniuntur probi, non omnes reprobi, ex hoc apparet, quia de quibusdam hominum generibus, quę per similitudines in Euangelio proposita audivimus, sic concluditur: *Unus assumetur, & unus relinquetur.* Assumetur bonus, relinquetur malus. Videntur duo in agro; eadem professio est, sed non idem cor. Professionem vident homines, cor novit Deus... *Videntur mihi in agro laborare, qui præsunt Ecclesiis: sicut Apostolus dicit*, Dei agricultura, Dei ædificatio estis. *Nam & architectum se dicit:* Ut sapiens architectus fundamentum posui: *& agricolam, cum dicit:* Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit. *In molendino duas dixit, non duos; credo, quod hæc figura ad plebes pertineat: quia Præpositi regunt, plebes reguntur. Et molendinum puto dictum mundum istum; quia rota quadam temporum volvitur, & amatores suos conterit. Sunt ergo qui de actionibus mundi non recedunt: sed tamen & ibi alii benè operantur, alii malè: alii sibi amicos faciunt de mammona iniquitatis, à quibus recipiantur in tabernacula æterna, quibus dicitur*, Esurivi, & dedistis mihi manducare: *alii ista negligunt, quibus dicitur*, Esurivi, & non dedistis mihi manducare. *Proinde, quia de his qui versantur in negotiis & operibus hujus mundi, alii diligunt benefacere indigentibus, alii negligunt: tamquam de duabus in molendino una assumetur, & una relinquetur. Lectum autem positum arbitror pro quiete; quia sunt qui neque actiones mundi pati volunt, sicut sunt conjugati homines, habentes domos, familias, filios; nequc aliquid in Ecclesia agunt, sicut Præpositi velut in agricultura laborantes; sed velut ad hæc infirmi, secedunt ad otium, & quieti esse diligunt; veluti memores infirmitatis suæ, non se committentes magnis actionibus, & quodammodo instrato infirmitatis rogantes Deum. Et ipsa professio habet bonos, habet fictos: proinde etiam ex his unus assumetur, & unus relinquetur. Ad quamcumque professionem te converteris, para te pati fictos:*

Galat.3.26.28

„S. Aug. En in Ps.36. „ser.1.
„ „ „ „

alioquin sitè non paraveris, invenies quod non sperabas, & deficies, aut pertnrbaberis. Ad omnia ergo te paratum facit qui tibi loquitur, cùm tempus est & illi loquendi, nondum judicandi; & tibi audiendi, nondum frustra pœnitendi.

XXIV. *Vigilate ergo, quia nescitis, qua hora Dominus vester venturus sit*, &c. Quàm vigilantes sumus ad acquisitionem & conservationem bonorum temporalium! Quàm desides, quàm somnolenti ad æternorum adeptionem, ad gratiæ & donorum spiritualium conservationem! Vigilemus, ne nos ultimus dies imparatos inveniat. Non otiosa sit, sed actuosa vigilantia nostra; vigilantia examinis peccatorum nostrorum, illa ut per pœnitentiam emendemus: vigilantia attentionis ad officia nostra, ut illa impleamus: vigilantia applicationis ad bona opera, ut illis Deum promereamur, & per illa vocationem nostram certam faciamus. Ne dicas, Faciam quod volo, Deus bonus est; quando me convertero, ignoscet mihi. Ita planè dic tibi, Si crastinus dies certus est tibi. Nonnè ad hoc te admonet Scriptura, dicens: *Ne tardes converti ad Dominum, neque differas de die in diem; subitò enim veniet ira ejus, & in tempore iracundiæ disperdet te?* Ecce ad utrumque vigilavit pro nobis providentia Dei. *Ne desperando augeamus peccata, propositus est pœnitentiæ portus: rursus ne sperando augeamus, datus est dies mortis incertus.*

S. Aug. s. 352. alias 27. inter hom. 50.

Eccl. 5. 8. & 9.

XXV. *Quis putas est fidelis servus & prudens, quem constituit dominus super familiam suam, ut det illis cibum in tempore? Beatus ille servus, quem cùm venerit dominus ejus, invenerit sic facientem. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum.* Quamvis omnes vigilare debeant, ut servi dominum suum expectantes; multò magis tamen Christi & Ecclesiæ Ministri, quorum officia hic describit Dominus. Quæ est hujus Domini familia? Illa est, quam ipse de manu inimici redemit, & suo dominio mancipavit, Ecclesia scilicet Catholica, quæ per orbem terræ copiosa fertilitate diffunditur, & redemptam se pretioso Domini sui sanguine gloriatur. *Filius enim hominis non venit ministrari, sed ministrare, & dare animam suam redemptionem pro multis.* Grex ergo boni Pastoris, ipsa est familia Redemptoris. Dispensatores, Apostoli, & eorum successores Episcopi. *Sic nos existimet homo, ut ministros Christi, & dispensatores mysteriorum Dei*, (inquit Apostolus) Et, *Oportet Episcopum sine crimine esse, sicut Dei dispensatorem.* Horum officia sunt. 1. Ut super familiam Domini ab ipso constituantur, non intrudantur, non irrepant, non ambiant sacrum principatum: *Nec quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo, tamquam Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret.* 2. Se tamquam servos gerant, non dominos in Ecclesia: *Pascite qui in vobis est gregem Dei, providentes non coactè, sed spontaneè secundùm Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntariè: neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo.* 3. Fidelis sit & prudens servus: Fidelis, ut fallere nolit: prudens, ut falli non possit. Fidelis, qui non sua, sed Domini lucra, gloriam, & familiæ ejus utilitates quærat: prudens, qui cum judicio illud faciat, mediisque utatur idoneis. Fidelis in omnibus, & in modicis & in magnis: prudens in consiliis, in verbis, in operibus; non prudentia carnis, sed spiritus. 4. Conservis cibum dispenset, non ex propria penu, sed ex cellario Domini, ex Scripturis sacris & traditione: Verbum enim Dei cibus est animarum. *Non aliud est spiritale triticum, quam Christianæ Fidei venerabile Sacramentum. Hujus tritici mensuram vobis in nomine Domini damus, quoties illuminati dono gratiæ spiritalis, secundùm regulam veræ fidei disputamus: & eamdem tritici mensuram per Dominicos dispensatores accipitis, cum quotidie per Dei famulos verbum veritatis auditis. Ex ipsa, sicut Deus dividit, universi pascamur; inde alimenta bonæ vitæ sumantur, ut ad æternæ vitæ præmia pervenire possimus, in illum credentes, in illo sperantes, illum præ omnibus & in omnibus diligentes; qui se ipsum nobis & alimentum præstat, ne deficiamus in via; & præmium servat, ut gaudeamus in patria.* 5. Conservis det cibum *in tempore*. Tempus autem semper opportunum est, semper urget. Ministerio verbi, Sacramentorum administrationi, Doctrinæ Christianæ traditioni, procurationi salutis animarum, continua vigilantia, studioque indefesso incumbendum est; quia omni hora plurimos deficere potest tempus, ex cujus bono usu pendet beata æternitas. *Beatus ille servus, quem cùm venerit dominus ejus, invenerit sic facientem*; in sacro ministerio assiduum, vigilem, ferventem, fidelem, prudentem; unius Domini gloriam quærentem; illi uni placere studentem, cui se probavit. *Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum.* Quænam bona? Deus ipsemet, *Omne bonum*. Æquum est, ut illi nos totos devoveamus, illique alacriter serviamus omni tempore, qui se ipsum nobis præmium daturus est in æternitate.

S. Fulgent. ser. de Dispensatoribus Dom.

Mat. 20.

1. Cor. 4. Ad Tit. 1.

Heb. 5. 4.

1. Petr. 5. 2. & 3.

S. Fulgen.

XXVI. *Si autem dixerit malus servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire: & cœperit percutere conservos suos, manducet autem & bibat cum ebriosis; veniet dominus servi illius in die qua non sperat, & hora qua ignorat: & dividet eum, partemque ejus ponet cum hypocritis. Illic erit fletus, & stridor dentium.* Mali Ministri & Prælati onus Angelicis humeris formidandum, sine metu, ne dicam sine fide judiciorum Dei & adventus Christi, subeunt: multos annos sibi pollicentur; nec Pastorum Principi cogitant se reddituros esse de cura gregis, Domino de dispensatione & administratione familiæ rationem. 2. Officium ac Ministerium sacrum negligere parum illis est: in Clero dominari volunt, suaque auctoritate in aliorum injurias ac tyrannidem abuuntur. Non sunt *forma gregis*, nisi violenta, quæ in subjecto non manet, nisi ad ejus perniciem ac destructionem: cùm è contrario forma naturalis (cui boni Prælati similes sunt) in subjecto sponte diùque resideat ad ejus perfectionem. 3. Voluptatibus suis ac genio indulgent, luxuque, lautitia, conviviis, ludis celebres, cum hominibus sui similibus societatem ineunt, seque in illorum consuetudinem ac familiaritatem penitùs immergunt, patrimonium Crucifixi profundentes ac decoquentes. Pascunt semetipsos; incrassati, impinguati, dilatati recalcitrant, superiores contemnunt, æquales fastidiunt, opprimunt inferiores; obliviscuntur Dei Creatoris sui, Christi Redemptoris & magni Pastoris animarum, omniumque officiorum suorum. Verùm Dominus qui fideles prudentesque Ministros magnis præmiis donat, pravos terribilibus pœnis afficiet. 1. Oblivionem judiciorum Dei, & infidelitatem in sacro ministerio, improvisa morte, repentina iræ ac furoris sui oppressione vindicabit. 2. Abusum auctoritatis Ecclesiasticæ plectet æterna separatione à societate Ecclesiæ triumphantis, & consortio Sanctorum. 3. Mollem voluptariamque vitam æterno fletu ac stridore dentium ulciscetur. *Quamquam ergo in commune nos ad indefessam vigilantiæ curam* Dominus *adhortetur, specialem tamen populi Principibus, id est, Episcopis, in expectatione adventuque suo solicitudinem mandat. Hunc enim servum fidelem atque prudentem, præpositum familiæ significat, commoda atque utilitates commissi sibi populi curantem. Qui si dicto audiens, & præceptis obediens erit, id est, si doctrinæ opportunitate & veritate infirma confirmet, disrupta consolidet, depravata convertat, & verbum vitæ in æternitatis cibum alendæ familiæ dispendat, atque hæc agens hisque immorans deprehendatur, gloriam à Domino tamquam dispensator fidelis & villicus utilis consequetur, & super omnia bona constituetur; id est, in gloria Dei collocabitur, quia nihil sit ultra, quod melius sit. Quòd si contuens longam Dei patientiam, quæ in profectum humanæ salutis extenditur, adversùm conservos insolescet, & sæculi malis, vitiisque se tradet, præsentium tantùm curam in cultu ventris exercens: desperatæ die Dominus adveniet, eumque à bonis quæ spoponderat*

S. Hil. c. 27. in Mat.

rat dividet, portionemque ejus cum hypocritis in pœnæ æternitate conſtituet, quia adventum deſperaverit, quia mandatis non obtemperaverit, quia præſentibus ſtuduerit, quia vita gentium vixerit; quia deſperatione judicii, commiſſam ſibi familiam fame, ſiti, cæde vexaverit.

CAPUT XXV.

Senſus Litteralis.

I. *TVnc ſimile erit Regnum cœlorum decem virginibus, quæ accipientes lampades ſuas, exierunt obviam ſponſo & ſponſæ.* Cùm improviſus ad judicandum vivos & mortuos venero, Eccleſia mea ex hoc mundo collecta, ſimilis erit decem virginibus. Parabola ſumpta eſt ab antiquo ritu, quo ſicut ſponſo juvenes, ita ſponſæ virgines honoris cauſa adjungebantur, quæ ipſa nocte nuptiarum in ſponſæ ædibus adventum ſponſi expectabant, & ſponſo in domum ſponſæ venienti, cum facibus nuptialibus occurrebant, qui eam inde cum ſociis virginibus in domum ſuam, vel aliam duceret, ubi nuptiarum pompa celebraretur. Per *virgines* hìc omnes ſolique Chriſtiani ſignificantur, propter integritatem fidei, & quòd hujus ſæculi pollutionibus ſe renunciare in baptiſmo profeſſi fuerint. *Decem* dicuntur, quia vix pauciores erant in nuptiis Hebræorum. Per *lampades* fides ſignificatur, quæ accenditur, cùm operibus bonis quoquo modo lucet. *Sponſus Chriſtus eſt.* Exiiſſe dicuntur obviam ſponſo & ſponſę per anticipationem; quando enim in occurſum iverint, inferiùs narratur. His verbis, *Et Sponſæ*, nihil eſt in Textu Græco quod reſpondeat; ſed ſponſo dumtaxat occurriſſe dicuntur. *Et ſponſæ*, addunt Vulgata noſtra Latina, & Syriaca Verſio: atque ità legiſſe videtur Origenes. Suſpicantur viri eruditi, omiſſum ab his, qui non videbant, quomodo virgines, id eſt, fideles, dicerentur *ſponſæ occurrere*, cum ipſi ſint Eccleſia, id eſt ſponſa, de quibus Apoſtolus ſcribit: *Deſpondi enim vos uni viro virginem caſtam exhibere Chriſto.* Sed id neminem movere debuit: In parabolis enim & comparationibus non ſunt premendę & ſcrupuloſiùs examinandę partes ſingulæ, ſed intuendus parabolæ ſcopus ac finis, cujus reſpectu quædam ſignificant, aliæ verò acceſſionum & ornamentorum loco ſunt habendæ. Scopus autem hujus parabolæ eſt, quem Chriſtus ipſe indicat his verbis: *Vigilate itaque, quia neſcitis diem neque horam.* Debere nos ſcilicet ſemper eſſe ſolicitos de vita rectè inſtituenda, & ad reddendam illi de operibus noſtris rationem paratos. *Sponſus & ſponſa Dominus noſter Deus* (inquit S. Hilarius) *Nam ut ſpiritus carni, ita ſpiritui caro ſponſa eſt. Sed tuba excitante, ſponſo tantum obviam proditur: erant enim jam ambo unum, quia in gloriam ſpiritalem humilitas carnis exceſſerat.*

Judit. 14. 11. pſ. 45. Cant. Cant.

S. Hier. in hunc loc.

2. Cor. 11. 2.

II. *Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes.* Pars eorum erant fatuæ, pars prudentes. Bonis enim mali ſunt permixti in Eccleſia, donec ad nuptiarum aulam, quod cœlum eſt, pervenerint. Illarum porrò imprudentia in eo poſita fuit, quòd oleum ſibi non comparaverint, quod lampadibus, moram faciente ſponſo, infundi poſſet, earumque lucem fovere, ac perennem ſervare. *Sed quinque fatuæ acceptis lampadibus, non ſumpſerunt oleum ſecum: prudentes verò acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus.* Per *oleum* quod cæteris ſupernatat liquoribus, charitas ſignificatur: Per *vaſa* indicantur corda, in quibus diffunditur charitas per Spiritum ſanctum. Fatuæ ergo virgines non ſumpſerunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus, quod prudentes fecere: quia ſatis ipſis viſum eſt, ſi lampades earum externo ſplendore bonorum operum, quæ ſive timore, ſive cupiditate rerum temporalium, ſive deſiderio gloriæ, & laudis humanæ ediderunt, lucerent coram hominibus; ſibi autem non proviserunt, ut charitatem intùs haberent, qua ſine fidei lampas Chriſtianis non ſufficit, ut in occurſum Chriſti pergant, ab eoque ad nuptiale convivium admittantur.

S. Aug. ſ. 93. aliàs 23. de Verbis Do. item Epiſt. 140. aliàs 120. c. 31. & l. Quæſtion. 83. Quæſt. 59.

III. *Moram autem faciente ſponſo, dormitaverunt omnes, & dormierunt.* Sponſo, ultra quàm ſperabant, adventum ſuum in ędes ſponſę ad eam ducendam differente, nictare cœperunt omnes oculis gravatis, & tandem ſopore victæ, omninò dormierunt. Chriſto adventum ſuum ad judicium protrahente, omnes in varias ægritudines & languores mortis prænuntios inciderunt, & tandem ſomno mortis dormierunt. Quo de ſomno Apoſtolus ſcribit: *De dormientibus nolo vos ignorare, fratres, ut non contriſtemini, ſicut & cæteri qui ſpem non habent.* De dormientibus, id eſt, de his qui mortui ſunt. Quare enim dormientes vocantur, niſi quia ſuo die reſuſcitantur? Ergo dormierunt omnes. Fatua ſit virgo, prudens ſit virgo, ſomnum mortis omnes patiuntur. Moram ſponſi, pœnitentiæ ſpatium, S. Hilarius interpretatur.

1. Theſſ. 4. 12.

S. Hilar. c. 27. in Mat.

IV. *Media autem nocte clamor factus eſt: Ecce ſponſus venit, exit obviam ei.* Nocte profundiſſima, hora inexpectata, clamor factus eſt, qui nocte latiùs auditur: *Ecce ſponſus venit*, &c. Quando non ſperatur, quando non creditur, Chriſtus ad judicium venit. *Nocte media clamor, cunctis ignorantibus, tubæ vox eſt Domini præcedentis adventum, & univerſos, ut obviam ſponſo exeant, excitantis.* Nox igitur ibi poſita eſt pro ignorantia. *Tunc ſurrexerunt omnes virgines illæ, & ornaverunt lampades ſuas.* Omnes, canente noviſſima tuba, reſurrexerunt: *Venit hora in qua omnes qui in monumentis ſunt, audient vocem Filii Dei; & qui audierint, vivent: & procedent, qui bona egerunt, in reſurrectionem vitæ; qui verò mala egerunt, in reſurrectionem judicii.* Lampadum compoſitio & ornatus, præparatio qualiſcumque eſt, ad reddendam operum ſuorum rationem, quæſita boni operis conſcientia, velut lucę in corporum lampadibus lucente. Quam ſibi deficere cùm tardiùs animadverriſſent, *Fatuæ ſapientibus dixerunt: Date nobis de oleo veſtro, quia lampades noſtræ, extinguuntur.* Charitate veſtra & meritis nobis ſuccurrite, cùm boni operis conſcientia, quæ charitatis effectus eſt, nos deficiat: & opera quæ ſplendere hominum oculis videbantur, charitatis igne deſtituta, in conſpectu Dei tenebræ ſint.

S. Hil.

Joa. 5. 28.

V. *Reſponderunt prudentes, dicentes: Nè fortè non ſufficiat nobis & vobis; ite potiùs ad vendentes, & emite vobis.* Non deſperationis, ſed piæ humilitatis vox iſta eſt, *Ne fortè non ſufficiat nobis & vobis.* In tremendo enim Chriſti judicio vix ipſa ſibi ſufficit bona conſcientia, ut ſibi teſtimonium perhibeat. *Quis enim gloriabitur mundum ſe habere cor*, in conſpectu ejus, qui *juſtitias judicabit? Væ etiam laudabili hominum vitæ, ſi remota miſericordia, diſcutias eam* (Domine.) Iſta verò verba, *Ite potiùs ad vendentes, & emite vobis*, non conſilii, ſed ironiæ & obliquę exprobrationis verba ſunt. Cùm in mundo eſſetis, ante ſponſi adventum, tempus erat emendi olei, merita comparandi: nunc tempus non eſt ampliùs. Ite ergo ad eos, quorum gratiam & laudem quærebatis, vel à quibus commoda temporalia ſperabatis; ite ad eos, quibus ut placeretis, bona aliqua feciſtis opera, exteriùs dumtaxat micantia, non igne charitatis, non oleo Sancti Spiritus accenſa.

Prov. 20. 6.

S. Aug.

VI. *Dum autem irent emere, venit ſponſus; & quæ paratæ erant, intraverunt cum eo ad nuptias, & clauſa eſt janua.* Dum autem alienam opem & ſolatiũ fruſtra quęrerent, venit ſponſus ad ſponſæ domum, & quę paratæ erant, adornatis & accenſis lampadibus, teſtimonium ſcilicet perhibente bona conſcientia, fide non ficta,

& cha-

& charitate ardente in corde puro, intraverunt cum eo in domum convivii nuptialis, in gaudia æterna : & ingressis omnibus *ad cœnam nuptiarum Agni*, glorificata cum Christo Ecclesia, membris omnibus ad totum collectis, & cum glorioso capite in æternum conjunctis, clausa est janua, nemini umquam aperienda : *Non enim, post judicium patet precum aut meritorum locus.* Apoc. 19. S. Aug. l. qu. 83. qu. 59.

VII. *Novissimè verò veniunt & reliquæ virgines, dicentes : Domine, Domine, aperi nobis. At ille respondens ait : Amen dico vobis, nescio vos.* Novissimè verò, cùm olei emendi, cùm meritorum comparandorum tempus præteriisset, fatuæ virgines, Christiani charitate & meritis destituti, præ angustia spiritus gementes, Dei misericordiam frustra implorarunt, dicentes, *Domine, Domine, aperi nobis*... Non enim (inquit alibi Christus :) *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in Regnum Cœlorum : sed qui facit voluntatem Patris mei, ipse intrabit in Regnum Cœlorum.* Illis itaque respondebit : *Nescio vos.* Non habeo vos ut meas, nuptiisque meis ac æterna fælicitate dignas.

VIII. *Vigilate itaque, quia nescitis diem, neque horam,* qua Sponsus veniet. In quibusdam Codicibus Græcis habetur : *In qua filius hominis veniet.* Quod interpretamentum ex margine in textum irrepsisse, melioris notæ Codices, Latina Versio Vulgata, Syriaca, & Arabica, quæ illud non habent, manifestè probant.

IX. *Sicut enim homo peregrè proficiscens vocavit servos suos, & tradidit illis bona sua. Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum, unicuique secundum propriam virtutem : & profectus est statim.* Eundem esse hujus parabolæ scopum ac finem, qui præcedentis, hæc indicat conjunctio, *Sicut enim* : Ut scilicet Apostoli & Christiani omnes intelligerent, qua solicitudine & diligentia parare se deberent ad reddendam Christo judici, in novissimo die, omnium operum suorum, acceptorumque à Deo donorum rationem. Eademne sit, an distincta parabola, quam S. Lucas c. 19. alio loco, alia occasione, aliis etiam verbis à Christo narrat propositam, sacri dissentiunt Interpretes. Diversam S. Joan. Chrysost. eamdem SS. Ambr. & Hieron. censent : hanc quæstionem S. Aug. in lib. *de consensu Euangelistarum* non attingit. Ut ut est, idem est finis utriusque. *Sicut enim homo peregrè proficiscens vocavit servos suos*, &c. id est : Sic aget cum hominibus in novissimo judicio, sicut ageret homo nobilis, qui in regionem longinquam proficiscens vocavit servos suos, & distribuit illis bona sua, ut negotiarentur, & lucrum illi parerent ; redux verò ab illis rationem exegit. Homo peregrè proficiscens, Christus est in Cœlum ascendens, unde nonnisi longo post tempore, in fine scilicet sæculorum, est rediturus : Abiens verò, inæqualia dona servis suis, Ecclesiæ ministris, imò fidelibus omnibus dedit, quæ vel in aliorum, vel in propriam salutem, semper autem in utilitatem ac gloriam Domini, qui illa contulit, impendentes, fidelitatem suam, industriam, ac studium in re ejus amplificanda illi probarent. Confer cum 1. ad Corinthios c. 12. *Divisiones gratiarum sunt, idem autem Spiritus : & divisiones ministrationum sunt, idem autem Dominus : & divisiones operationum sunt, idem verò Deus, qui operatur omnia in omnibus. Unicuique autem datur manifestatio Spiritus ad utilitatem. Alii quidem per Spiritum datur sermo sapientiæ : alii autem sermo scientiæ secundum eumdem Spiritum : alteri fides in eodem Spiritu : alii gratia sanitatum in uno Spiritu : alii operatio virtutum, alii prophetia, alii discretio spirituum, alii genera linguarum, alii interpretatio sermonum. Hæc autem omnia operatur unus atque idem Spiritus, dividens singulis, prout vult..... Et quosdam quidem posuit Deus in Ecclesia primùm Apostolos, secundò Prophetas, tertiò Doctores, deinde virtutes, exinde gratias curationum, opitulationes, gubernationes, genera linguarum, interpretationes sermonum. Numquid omnes Apostoli? Numquid omnes Prophetæ? Numquid omnes Doctores*, &c. Et ad Ephesios 4. *Unicuique nostrum data est gratia secundùm mensuram donationis Christi. Propter quod dicit : Ascendens in altum, captivam duxit captivitatem, dedit dona hominibus.... Et ipse dedit quosdam quidem Apostolos, quosdam autem Prophetas, alios verò Euangelistas, alios autem Pastores & Doctores, ad consummationem sanctorum, in opus ministerii, in ædificationem corporis Christi : donec occurramus omnes in unitatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi.* Distribuisse autem dicitur *unicuique* talenta *secundùm propriam virtutem*, seu capacitatem ; humano more loquens : quia sic homines facere solent, nec bona sua servis temerè & æqualiter, sed pro cujusque industria, virtute, & fide distribuunt. At Dei donum sicut gratuitum est, sic nonnisi per alteram gratiam eo benè utimur, secundùm Apostolicam illam sententiam : *Qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine :* & capacitas omnis etiam naturalis, multò magis supernaturalis, Dei munus est. Et licèt in gratiarum, quas gratis datas vocamus, distributione, Deus plerumque capacitatem attendat, dotesque etiam naturales, quas dedit ipse, ingenii, scientiæ, eloquentiæ, industriæ ac solertiæ ; id tamen non esse perpetuum, vel unius Jeremiæ exemplum evincit. In gratiæ verò, quam gratum facientem vocamus, distributione, Deum naturæ vires, aut liberi arbitrii merita non spectare, hæc bonum usum gratiæ, qui ex gratia Christi non sit, dogma fidei est. Coloss. 1.

X. *Abiit autem qui quinque talenta acceperat, & operatus est in eis, & lucratus est alia quinque. Similiter & qui duo acceperat, lucratus est alia duo.* Qui plura & præstantiora dona à Christo acceperat, negotiatoris instar industrii & diligentis, qui commissa sibi pecunia maximum lucrum facit, iis usus est ad Dei gloriam, suique & aliorum salutem promovendam, ita ut fructum referret ubertimum. Similiter & qui pauciora minoraque dona acceperat, pro mensura donationis Christi, illa egregiè impendit, illisque fructum etiam uberem fecit, seu novarum gratiarum & donorum accessionem bono usu priorum promeritus est : quemadmodum S. Augustinus ait, *Spiritum sanctum habere, qui Deum diligit, & habendo mereri, ut plus habendo plus diligat.* S. Aug. tr. 74. in Joann.

XI. *Qui autem unum acceperat, abiens fodit in terram, & abscondit pecuniam domini sui.* Qui unum talentum acceperat, donum aliquod, seu magnum, seu modicum, quod & ipse ad gloriam Domini, ad proximorum utilitatem, ad propriam salutem impendere poterat & debebat, ex pusillanimitate & inertia otiosum illud habuit, & inutile fecit. Idem significat S. Lucas, cùm ait, servum illum mnam sibi creditam in sudario alligasse, & abscondisse pecuniam domini sui.

XII. *Post multum verò temporis venit dominus servorum illorum, & posuit rationem cum eis. Et accedens, qui quinque talenta acceperat, obtulit alia quinque talenta, dicens : Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque superlucratus sum.* Post longum illud temporis intervallum, quod à Christi in cœlos Ascensione, usque ad finem mundi intercedit, veniet Christus ad judicium, & rationem acceptorum donorum gratiarumque, tum ab Ecclesiæ Ministris, tum à Christianis omnibus exiget. Qui quinque talenta accepit, alia quinque talenta offert Domino in fidei suæ ac virtutis testimonium ; fructum scilicet ubertimum bonorum operum ac meritorum, quæ gratia peperit ; vel salutis animarum, quam procuravit. *Domine, quinque talenta tradidisti mihi, ecce alia quinque* supra sortem *ex eis lucratus sum. Ait illi dominus ejus : Euge serve bone & fidelis, quia super pauca fuisti fidelis, super multa te constituam : intra in gaudium domini tui.* Euge, vox est laudantis & congratulantis, quasi dicat, Benè habet ; probitas fidesque tua mihi probata est, eamque præmio dignam judico. Quia igitur in paucis, quæ tuæ fidei commiseram, fuisti fidelis : (*Omnia enim, quæ in præsenti habemus, licet magna videantur & plurima, tamen comparatione fu-* S. Hieron. in hunc loc.

ne futurorum parva & pauca ſunt :) ſuper multa te conſtituam. *Omnia* ſcilicet *bona* mea (ex ſuperiori cap. verſ. 47.) tibi adminiſtranda & poſſidenda jam trado, ut ſis *cohæres* meus, & *hæres Dei*; ut poſſideas *Hæreditatem incorruptibilem, & incontaminatam, & immarceſſibilem*, tibi *conſervatam in cœlis*. Ejuſdem gaudii particeps eſto cum Domino tuo, ejuſdem regni, ejuſdem gloriæ. *Intra in gaudium domini tui*. His verbis tota beatitudo ſignificatur; his verbis ſignificatur: *Quòd nec oculus vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis aſcendit, quæ præparavit Deus iis, qui diligunt illum.*

1. Petri 1.4.

1. Cor. 2. 9.

XIII. *Acceſſit autem & qui duo talenta acceperat, & ait: Domine, duo talenta tradidiſti mihi, ecce alia duo ſuperlucratus ſum. Ait illi dominus ejus: Euge ſerve bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te conſtituam: intra in gaudium domini tui.* Æquè laudat eum, qui ex duobus talentis, ac eum, qui ex quinque duplum lucratus fueras; æquè illi gratulatur: quia pariter oſtendit iſte, ſe à domino principium & occaſionem operationis ac lucri accepiſſe, & gratiam habere, & totum ipſi imputare. Quamobrem illum pariter in gaudium domini, in æternam beatitudinem intrare jubet: *Deus* enim *cor interrogat, non manum*. Non tam opera ipſa ponderat (ad quæ facienda non pares omnibus vires, non occaſiones eædem, non tantumdem temporis) quàm affectum & fidele ſtudium. Quamvis ergo ſæpè ſit in tenui labor, at tenuis non gloria, quæ pro menſura charitatis & fidelitatis datur.

S. Joa. Chryſ. H. 79. in Mat.

S. Aug.

XIV. *Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait: Domine, ſcio quia homo auſterus es, metis ubi non ſeminaſti, & congregas ubi non ſparſiſti: & timens abii, & abſcondi talentum tuum in terra: ecce habes, quod tuum eſt.* Noveram te durum & aſperæ indolis hominem, qui non ſolùm nihil remittas debitorum tuorum, ſed ampliùs exigas: ideò pecuniam tuam exponere nolui negotiationi, ne minus lucri faciendo, quàm ſperabas, aut ſortem ipſam amittendo, in tuam indignationem incurrerem. Conſultiùs itaque ac ſecuriùs duxi talentum tuum integrum tibi ſervare, quàm lucrum aliquod venari cum periculo ſortis. Ecce quod tuum eſt; nihil tibi debeo. Hæc pars non videtur parabolæ, ſed ſupplementum ad ejus explicationem. Damnatorum enim aliquem ita Chriſto judici reſponſurum credibile non eſt, cùm accuſante illos, & convincente propriæ conſcientiæ teſtimonio, nihil habeant, quod juſto judici reſpondeant: ſed veroſimile fuit, negligentem ſuperbumque ſervum, *ad excuſandas excuſationes in peccatis*, ita reſponſurum fuiſſe domino traditæ pecuniæ rationem ab illo exigenti, ut negligentiæ ſuæ culpam in illum rejiceret, & ſuam inertiam domini ſeveritate excuſaret. Veriſimilem itaque ſervi pigri reſponſionem ſubjunxit Chriſtus ad parabolæ complementum: quæ ſi quid ſignificat, id ſignificat unum, nullam excuſationem habituros, qui vel minimum talentum, minimamque gratiam à Deo acceperunt, quòd ea non rectè ſint uſi ad ſuam vel aliorum ſalutem, Dominique gloriam.

XV. *Reſpondens autem dominus ejus, dixit ei: Serve male, & piger, ſciebas quia meto ubi non ſemino, & congrego ubi non ſparſi: oportuit ergo te committere pecuniam meam numulariis, & veniens ego recepiſſem utique quod meum eſt cum uſura.* Non concedit dominus, quod ſervus calumniator ad illius accuſationem ſuæque negligentiæ excuſationem dixerat; ſed ex ejus opinione loquitur, propriiſque verbis ipſum coarguit, ut expreſſit S. Lucas: *De ore tuo te judico, ſerve nequam*, &c. Si, inquit, durum & crudelem eſſe me noveras, & aliena ſectari, ibique metere ubi non ſeverim; quare non tibi iſtiuſmodi cogitatio timorem incuſſit, ut ſcires me mea diligentiùs quæſiturum: & dares pecuniam meam numulariis, ſeu trapezitis, ne otioſa maneret: Et ego veniens, cum aliquo fructu & incremento recepiſſem, quod meum eſt? Uſuram non approbat, ſed ſtultitiam & negligentiam mali ſervi damnat. Metaphorica locutio eſt, ſumpta ex more pecunioſorum & avarorum hominum, qui cùm honeſta negotiatione, uti nolint ad incrementum pecuniæ, propter pericula amittendæ ſortis, eam fœneratoribus credunt, ut cum uſura recipiant. Significat igitur uſura hoc in loco ſuperabundantiam bonorum ſpiritualium, quam exigit Deus, volens, ut in bonis ab eo acceptis ſemper proficiamus; quod non in ejus utilitatem, ſed in noſtram redundat.

Luc. 19. 22.

S. Th. 1. 2. qu. 78. a. 1.

XVI. *Tollite itaque ab eo talentum, & date ei, qui habet decem talenta.* Dei dona ab illis auferri ſignificat Dominus, qui illis abutuntur; in iis verò qui benè utuntur, augeri. Fructus porrò donorum & gratiarum Dei ſunt à Deo & à nobis: quamvis ipſa dona in nobis ſint à Deo ſine nobis. Cæterùm hęc Domini juſſio preſſiùs accipienda non eſt, quaſi in judicio auferantur Dei dona à reprobis, eademque electis tribuantur: ſed id dixit Chriſtus, quia inter homines ita fieri ſolet, ut pecunia ab infideli & negligenti ſervo ablata, fideli ac diligenti tradatur. Idque unum (ut dixi) ſignificat, juſto Dei judicio gratiam indignis quotidiè auferri; Dei miſericordia, gratiam dignis augeri.

XVII. *Omni enim habenti dabitur, & abundabit: ei autem, qui non habet, & quod videtur habere, auferetur ab eo.* Omni qui donorum gratiæque Dei recto uſu, & bonorum operum fructibus, eorum incrementum obtinuit, gratia uberior à Deo dabitur: omni autem qui gratiam, quam accepit, cooperatione ſua & labore non curat augeri à Deo omnibus fideliter cooperantibus incrementum dante, ſed eam otioſam habet ac vacuam, ea ipſa, quam videtur habere, quia inutiliter habet & ſine fructu, gratia auferetur: *Quod non habet, auferri non poteſt; ſed aliud non habet, ut meritò auferatur, quod habet: non habet charitatem utendi, ut auferatur quicquid aliud habet, quod ſine charitate non prodeſt.*

S. Aug. l. 2. de Div. Quæſt. ad Simplic. qu. 1.

XVIII. *Et inutilem ſervum ejicite in tenebras exteriores: illic erit fletus & ſtridor dentium.* Inutilem ſervum detrudite in locum ſupplicii, ubi perpetuæ tenebræ, fletus, & ſtridor dentium. Similem ſententiam expoſuimus c. 8. verſ. 12.

XIX. *Cùm autem venerit filius hominis in majeſtate ſua, & omnes Angeli cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem majeſtatis ſuæ: & congregabuntur ante eum omnes gentes: & ſeparabit eos ab invicem, ſicut Paſtor ſegregat oves ab hœdis: & ſtatuet oves quidem à dextris, hœdos autem à ſiniſtris.* Cùm autem venerit ad judicium filius hominis, rationes à ſervis exacturus; cùm venerit Chriſtus ea ipſa forma viſibili, in qua nunc contemnitur; ſed tunc majeſtate & gloria circumdatus, quæ illi ceu vero Dei Filio debetur; & omnium Angelorum ſuorum magnifico ſtipatus ſatellitio; ſedebit in throno gloriæ ſuæ. Similitudo ſumpta eſt à Regibus, qui cùm res maximas tractant, cùm generalia Regni comitia celebrant, aut judicia exercent, inſident magnifico ac ſublimi ſolio. Solium Chriſti ad judicium venientis, nubes ſplendidiſſima. Et congregabuntur ante eum, ad certum aliquem ac definitum locum, (putà Vallem Joſaphat circumſtantemque regionem, Chriſti converſatione, prædicatione, Paſſione, Reſurrectione, Aſcenſione ſanctificatam) omnes utriuſque ſexus, omnium ætatum, omnium temporum, omnium gentium homines, vivi & mortui, ab illo judicandi, qui *conſtitutus eſt à Deo judex vivorum & mortuorum.* Et ſeparabit eos ab invicem, in duos veluti greges, Angelorum miniſterio, ſicut paſtor ſerò ex agro reverſus, ſegregat oves ab hœdis, qui mixtim paſti fuerint in agro, in diverſis ſtabulis collocandos. Bonos & electos ovibus comparat ob vitæ innocentiam, ſimplicitatem, obedientiam, patientiam, manſuetudinem, & utilitatem, ſeu beneficentiam: Malos & reprobos hircis comparat ob vitæ immunditiam, fœtoremque peccatorum, pronam in rixas indolem, & libidinem qua præ cæteris animalibus fervent. Et ſtatuet oves quidem, id eſt, bonos & electos, à dextris; hœdos autem, id eſt, malos & reprobos, à ſiniſtris. Dextra virtutes, ſiniſtra vitia notat. Eccleſiaſtis 10. 2. *Cor ſapientis in dextera ejus, & cor ſtulti in ſiniſtra illius.* Jonæ 4. 11. *Et ego non parcam Ninive civitati magnæ, in qua ſunt pluſquam viginti millia hominum, qui neſciunt, quid ſit inter dexteram & ſiniſtram ſuam?*

S. Hieron. in hunc loc.

ſuam? Rursùm dextra benedictionem, ſiniſtra maledictionem indicat. Ideò benedictiones Legis pronuntiatæ ſunt obverſo vultu ad montem Garizim, qui ſitus erat ad meridiem: Hebræi portò meridiem *dextram* vocant: Maledictiones verò prolatæ ſunt ore obverſo ad montem Hebal, qui ad Aquilonem, id eſt, ad ſiniſtram poſitus erat. Dextera denique vulgò honoratior ſiniſtra apud omnes gentes habetur. Convenienti igitur ſibi loco electi à dextris, reprobi à ſiniſtris Chriſti judicis ſtatuentur. Duo tantùm erunt ordines: qui non erunt ad dexteram, erunt ad ſiniſtram; medius locus non erit.

XX. *Tunc dicet Rex his, qui à dextris ejus erunt: Venite benedicti Patris mei, poſſidete paratum vobis Regnum à conſtitutione mundi.* Qui filium hominis ſe antè dixerat, nunc Regis nomen aſſumit: quia Regis eſt in ſui Regni conſortium & poſſeſſionem alios admittere, alios è Regno proſcribere & excludere. Ab electorum remuneratione judicium incipiet, quia ad benefaciendum, quàm ad puniendum, ad ſalvandum, quàm ad perdendum pronior & promptior eſt. Sponte benefacit, quaſi invitus punit, cui proprium eſt miſereri, & parcere; de ſuo bonus, de noſtro juſtus: *Venite benedicti Patris mei.* Accedite, vos mihi adjungite, quibus in me benedixit Pater meus omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus: *Poſſidete Regnum*, hæreditario ſtabilique jure, ut filii Patris, ut hæredes ejus, cohæredeſque mei: Regnum, inquam, cœlorum: *Paratum vobis à conſtitutione mundi*, ab æterno prædeſtinatum, ex mera gratia & miſericordia, veſtris tamen meritis jam retribuendum: *Eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare: ſitivi, & dediſtis mihi bibere: hoſpes eram, & collegiſtis me: nudus, & cooperuiſtis me: infirmus, & viſitaſtis me: in carcere eram, & veniſtis ad me.* Eſurivi enim & ſitivi in membris meis, quibuſcum unus ſum Chriſtus; & me fame preſſum vel ſiti afflictum, cibo vel potu dato refeciſtis. Peregrinus & exul fui, & hoſpitio me ſuſcepiſtis. Nudus, & induiſtis. Infirmus, & me veſtris facultatibus, vel opera, vel ſolatio recreaſtis. Captivus, & ad me veniſtis, ſive redimendum, ſive ſublevandum, aut conſolandum. Non erit quidem una omninò ſalutis, vel perditionis omnium cauſa; ſed Chriſtus unum genus bonorum operum, ſcilicet miſericordiæ, quæ veras inter virtutes eminet, loco omnium poſuit, quemadmodum in exemplis fieri ſolet. Id autem bonorum operum genus præcipuè commemoravit. 1. Ut operum miſericordiæ neceſſitatem dignitatemque commendaret. 2. Quia hæc opera ſunt aliis notiora, & electis omnibus communia. 3. Ut ea ſibi gratiſſima eſſe ſignificaret. 4. Ut Diſcipulos conſolaretur, quibus vexationis genus omne prædixerat; doceretque ſe in illis eſurire & ſitire, peregrinum & hoſpitem, captivumque eſſe, cùm famem, ſitim, exilii, carceriſque moleſtias propter nomen ejus paterentur: & nunquam defuturos, qui illos eſurientes paſcerent, hoſpitio exciperent, captivos ſublevarent & ſolarentur.

XXI. *Tunc reſpondebunt ei juſti, dicentes: Domine, quando te vidimus eſurientem & pavimus te? ſitientem & dedimus tibi potum? Quando autem te vidimus hoſpitem, & collegimus te? aut nudum, & cooperuimus te? Aut quando te vidimus infirmum, aut in carcere, & venimus ad te?* Iſta inter Chriſtum judicem, & electos collocutio non fiet verbis ultrò citròque habitis: nec enim ignorabunt ſe Chriſtum in membris ſuis paviſſe, &c. ſed parabolica deſcriptio eſt, juſtorum admirationem gratiq; animi ſenſum ſignificans, quòd Chriſtus opera miſericordiæ ab ipſis edita, tanta benignitate ſuſceperit, ut tam parva charitatis officia, quaſi ſibi præſtita habere dignetur, ac remunerare poſſeſſione Regni æterni: Rom. 8. *Non enim ſunt condignæ paſſiones* (neque actiones) *hujus temporis ad futuram gloriam, quæ revelabitur in nobis.*

XXII. *Et reſpondens Rex, dicet illis: Amen dico vobis, Quamdiù feciſtis uni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.* Eo ipſo quo hæc miſericordiæ officia, aut aliquod eorum præſtitiſtis uni ex his fratribus meis, quibus nimirùm dedi poteſtatem filios Dei fieri, quos, paupertate & humili conditione non obſtante, ego Rex & Dominus univerſorum, fratrum loco habui & dilexi; id perinde habeo, ac ſi mihi indigenti præſtitum eſſet: *Qui enim ſanctificat, & qui ſanctificantur ex uno omnes. Propter quam cauſam non confunditur fratres eos vocare, dicens: Nuntiabo nòmen tuum fratribus meis: in medio Eccleſiæ laudabo te.... Et extendens manum in Diſcipulos ſuos, dixit: Ecce mater mea & fratres mei. Quicumque enim fecerit voluntatem Patris mei, qui in cœlis eſt: ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.* Hebr. 2. 11. 12. Matth. 12. 49.

XXIII. *Tunc dicet, & his qui à ſiniſtris erunt: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & angelis ejus.* Diſcedite procul tamquam mihi prorsùs diſſimiles, ut numquam faciem meam videatis. Diſcedite à me, qui ſum juſtitia, ſanctitas, vita, lux, ſalus, ſummum bonum, beatitudo. Suſtinere vos diutiùs non poſſum in conſpectu meo, maledicti, Deo odioſi & execrati. Non ait, *Maledicti Patris mei*, ſicut juſtis dixerat, *Benedicti Patris mei:* Nam *benedictionis quidem miniſtrator eſt Pater; maledictionis autem ſibi unuſquiſque eſt auctor, qui maledictione digna eſt operatus.* Diſcedite in ignem æternum. His verbis, *Diſcedite*, Orig. tr. 33. in Matt.

pœna damni ſignificatur: *In terra Sanctorum iniqua geſſit, & non videbit gloriam Domini.* Iſaiæ 26. 10. His verò verbis, *In ignem æternum*, ſignificatur pœna ſenſus. *In ignem*, non metaphoricum, ſed verum, realem, corporeum, *miris, ſed veris modis*, animas corporaque cruciantem; non diuturnum dumtaxat, ſed *æternum*, nuſquam finiendum ſupplicium. In ignem æternum, qui malorum angelorum Principi Lucifero, & defectionis ejus ſociis dæmonibus reliquis paratus eſt. Dicitur autem *paratus diabolo & angelis ejus*, potiùs quàm hominibus reprobis, (quamvis & iſtis ob peccata paratus ſit.) 1. Quia paratus fuit ante hominis peccatum, imò ante illius creationem: 1. Joannis 3. 8. *Qui facit peccatum, ex diabolo eſt: quoniam ab initio diabolus peccat.* 2. Ne ſe impii effugere poſſe ſperent, eodem illos ſupplicio cum diabolo damnari & affici ſignificat, quem certum eſt ſine omni ſpe liberationis ſtagno ignis addictum eſſe. Confer cum Apocal. 20. 9. *Et Diabolus, qui ſeducebat eos, miſſus eſt in ſtagnum ignis & ſulphuris, ubi & beſtia & pſeudopropheta cruciabuntur die, ac nocte, in ſæcula ſæculorum... Et qui non inventus eſt in Libro vitæ ſcriptus, miſſus eſt in ſtagnum ignis.* Et cum Epiſt. S. Judæ v. 6. *Angelos verò, qui non ſervaverunt ſuum principatum, ſed dereliquerunt ſuum domicilium, in judicium magni diei, vinculis æternis ſub caligine reſervavit.* 3. Ut tacitè impiis exprobret, quòd ad ſpem ſalutis conditi, & à Chriſto redempti & vocati, cum Satana perire maluerint, quàm Deo adhærere. 4. Ut intelligatur ſummus Dei erga homines amor, qui bonorum omnium cumulum hominibus nondum creatis præparavit, una ſua bonitate & miſericordia ductus: At cruciatum nullum deſtinavit antecedenter ad præviſionem peccati: ſed extorquente malitia, primùm quidem Angelorum rebellium, deinde impiorum hominum, qui alienam culpam imitati, ad pœnitentiam inſuper invitati (quod Angelis peccantibus non contigit) Diaboli & Angelorum ejus ſupplicium in ſe traxerunt. Denique *Dominus iniquos & impios prædeſtinavit ad ſupplicium juſtum, non ad opus injuſtum: ad pœnam, non ad culpam: ad punitionem, non ad tranſgreſſionem: ad interitum, quem ira juſti judicis peccantibus reddit, non ad interitum, quo in ſe iram Dei peccantium iniquitas provocavit.* S. Joan. Chr. H. 49. in Mat. S. Fulg. l. 1. ad Monim. c. 26.

XXIV. *Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare: ſitivi, & non dediſtis mihi potum: hoſpes eram, & non collegiſtis me: nudus, & non cooperuiſtis me: infirmus, & in carcere, & non viſitaſtis me.* Quare iſti percepturi Regnum? *Eſurivi enim, & dediſtis mihi manducare.* Quare iſti ituri in ignem æternum? *Eſurivi enim, & non dediſtis mihi manducare.* Quid eſt hoc, rogo? Video de his, qui percepturi ſunt Regnum, quia dederunt tamquam boni & fideles Chriſtiani, verba Domini non contemnentes, & cum fiducia promiſſa ſperantes, fecerunt hoc; quia ſi non feciſſent, vitæ ipſorum bonæ ſterilitas iſta non utique conveniſſet. Fortè enim caſti erant, non fraudatores, non ebrioſi, abſtinentes ſe ab operibus malis. Si hoc non adderent, ſteriles remanerent. Feciſſent enim, *Declina à malo:* non feciſſent, *Et fac bonum.* Verumtamen etiam ipſis non ait, *Venite, percipite* « S. Aug. ſ. 60. « aliàs de « Temp. t. « 9. & 10.

„ *cipite Regnum*; caſtè enim vixiſtis, nulli fraudem fe-
„ ciſtis, neminem pauperem oppreſſiſtis, limitem nul-
„ lius invaſiſtis, neminem jurando fefelliſtis. Non di-
„ xit hæc, ſed, *Percipite Regnum*, quia eſurivi, & de-
„ diſtis mihi manducare. Quantùm hoc excellit, quan-
„ do cætera tacuit, & hoc ſolum Dominus nominavit?
„ Rurſus ad illos: *Ite in ignem æternum, qui præparatus*
„ *eſt Diabolo & Angelis ejus*. Quàm multa poſſet in im-
„ pios dicere, ſi quærerent, Quare imus in ignem æter-
„ num? Quare, quæris adulter, homicida, fraudа-
„ tor, ſacrilege, blaſphemator, infidelis? Nihil ho-
„ rum: ſed, *Quia eſurivi, & dediſtis mihi manducare.*
„ Mira res! Hujus autem admirabilis rei rationem col-
„ ligo, ut poſſum. Scriptum eſt: *Sicut aqua extinguit*
Eccli.3.33. „ *ignem, ſic eleemoſyna extinguit peccatum*. Item Scri-
Dan.4.24. „ ptum eſt: *Conſilium meum audi, Rex, & peccata tua*
Eccl.29.15. „ *eleemoſynis redime*. Item: *Include eleemoſynam in*
„ *corde pauperis, & ipſa pro te deprecabitur Dominum*.
„ Et alia multa ſunt divini eloquii documenta, quibus
„ oſtenditur, multùm valere eleemoſynam ad extinguen-
„ da & delenda peccata. Proinde illis quos damnaturus
„ eſt, imò plus illis quos coronaturus eſt, ſolas eleemo-
„ ſynas imputabit, tamquam dicens: Difficile eſt, ut
„ ſi examinem vos & appendam vos, & ſcruter diligen-
„ tiſſimè facta veſtra, non inveniam, unde vos dam-
„ nem: ſed, *Ite in Regnum: eſurivi enim, & dediſtis*
„ *mihi manducare. Non ergo itis in Regnum, quia non*
„ *peccaſtis; ſed quia veſtra peccata eleemoſynis redemi-*
„ *ſtis*. Rurſus & illlis: *Ite in ignem æternum, qui para-*
„ *tus eſt Diabolo & Angelis ejus*. Et illi tamquam noxii,
„ olim rei, ſerò trementes, adtendentes peccata ſua,
„ quando auderent dicere immeritò ſe damnari, imme-
„ ritò à ſe hanc depromi à judice tam juſto ſententiam?
„ Conſiderando conſcientias ſuas, conſiderando omnia
„ vulnera animæ ſuæ, quando auderent dicere, Inju-
„ ſtè damnamur? De quibus antè in Sapientia dictum
„ eſt: *Traducent eos ex adverſo iniquitates eorum*. Sine
„ dubio videbunt ſe juſtè damnari pro ſceleribus & cri-
Sap.4.20. minibus ſuis; & quaſi eis diceret: *Non, non unde*
putatis, ſed quia eſurivi, & non dediſtis mihi manduca-
re. Si enim ab illis omnibus veſtris factis averſi, &
ad me converſi, illa omnia crimina atque peccata eleemoſynis redemiſſetis, ipſæ eleemoſynæ modò liberarent vos, & à reatu tantorum criminum abſolverent. Reati enim miſericordes, quoniam ipſi miſericordiam conſequentur. Modò autem ite in ignem æternum. Iudicium ſine miſericordia, ei qui non fecit miſericordiam.

XXV. *Tunc reſpondebunt ei & ipſi dicentes: Domine, quando te vidimus eſurientem, aut ſitientem, aut hoſpitem, aut infirmum, aut in carcere, & non miniſtravimus tibi?* Impii ad excuſandas excuſationes in peccatis ex ſuperbia proni ſunt: ſed tamen conſcientiæ ſuæ teſtimonio ſatis convincentur, Chriſtum in pauperibus contempſiſſe. Hæc igitur ſermocinatio verbis ultrò citròque non fiet, ſed ſummo judici & reprobis tribuitur parabolicè (ut dixi) ad Chriſtianorum eruditionem: ut ſcilicet doceantur, Chriſtum duritiem & inhumanitatem divitum in pauperes perinde execrari ac punire, ac ſi ſibi ipſi eſurienti, ſitienti, aut hoſpiti, aut infirmo, aut nudo, aut peregrino, aut captivo, miſericordiæ officia impendere neglexiſſent, vel recuſaſſent: *Amen dico vobis, Quamdiu non feciſtis uni de minoribus his, nec mihi feciſtis.*

XXVI. *Et ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam*. Non inanis erit ſententia juſti judicis; abſque mora, abſque appellatione, abſque ulla remiſſione, ſeu imminutione pœnæ, executioni mandabitur. Reproborum pœna æterna erit, ſicut electorum vita, fælicitas & gloria æterna. Confer cum Danielis 12. 2. *Et multi de illis, qui dormiunt in terræ pulvere, evigilabunt, alii in vitam æternam, alii in opprobrium, ut videant ſemper*. Sunt (inquit S. Gregorius M.) qui idcircò peccatis ſuis ponere finem negligunt, quia habere quandoque finem futura ſuper ſe judicia ſuſpicantur. Quibus breviter reſpondemus: *Si quandoque finienda ſunt ſupplicia reproborum, quandoque finienda ſunt ergo & gaudia beatorum. Per ſemetipſam namque Veritas dicit:* Ibunt hi in ſupplicium æternum, juſti autem in vitam æternam. *Si igitur hoc verum non eſt, quod minatus eſt, neque illud verum eſt, quod promiſit*. At, inquiunt, ideò æternam pœnam peccantibus minatus eſt, ut eos à peccatorum perpetratione compeſceret: quia creaturæ ſuæ æterna ſupplicia minari debuit, non inferre. Quibus citiùs reſpondemus: *Si falſa minatus eſt, ut ab injuſtitia corrigeret: etiam falſa pollicitus eſt, ut ad juſtitiam provocaret. Et quis hanc eorum veſaniam toleret, qui dum promiſſionibus ſuis reproborum ſupplicia finiri aſſerunt, aſſertione ſua etiam electorum præmia remunerationeſque confundunt? Quis hanc eorum veſaniam toleret, qui conantur adſtruere, verum non eſſe, quod Veritas de æterno igne minata eſt, & dum ſatagunt Deum perhibere miſericordem, non verentur prædicare fallacem?* At, inquiunt, ſine fine puniri non debet culpa cum fine... Quibus citiùs reſpondemus: Quòd rectè diceret, ſi judex juſtus non corda hominum, ſed facta penſaret: *Iniqui enim ideò tunc cum fine deliquerunt, quia cum fine vixerunt. Voluiſſent quippè ſine fine vivere, ut ſine fine potuiſſent in iniquitatibus permanere. Nam magis appetunt peccare, quàm vivere: & ideò hic ſemper vivere cupiunt, ut numquam deſinant peccare cum vivunt. Ad diſtricti ergo judicis juſtitiam pertinet, ut numquam careant ſupplicio, quorum mens in hac vita numquam voluit carere peccato: & nullus detur iniquo terminus ultionis, qui quamdiu valuit, habere noluit terminum criminis.*

S. Gre. M. lib. 34. Mor. c. 16.

Senſus Moralis.

I. *TUnc ſimile erit Regnum cœlorum decem Virginibus, quæ accipientes lampades ſuas, exierunt obviam ſponſo & ſponſæ. Quinque autem ex eis erant fatuæ, & quinque prudentes; ſed quinque fatuæ acceptis lampadibus, non ſumpſerunt oleum ſecum: prudentes verò acceperunt oleum in vaſis ſuis cum lampadibus.* Chriſtianus omnis ad nuptias Agni ſe aſpirare profi-
2. Cor. 11. 2. tetur. Nunc deſponſationis tempus eſt: *Æmulor enim vos Dei æmulatione: deſpondi enim vos uni viro*
S. Aug. l. 83. Qu. qu. 59. *virginem caſtam exhibere Chriſto*. In beata æternitate tempus erit nuptiarum: *Nunc deſponſata eſt Eccleſia, & virgo eſt ad nuptias perducenda*; (inquit S. Auguſtinus) *id eſt, cum ſe continet à corruptione ſæculari. Illo autem tempore nubet, cùm univerſa mortalitate in ea pereunte, immortali conjunctione fruetur.* „ Quinque Virgines ſignificant quinquepartitam con-
„ tinentiam à carnis illecebris. Continendus eſt enim
„ animi appetitus à voluptate oculorum, à voluptate
„ aurium, à voluptate olfaciendi, guſtandi, tangen-
„ di: ſed quia iſta continentia partim coram Deo fit, ut illi placeatur in interiori gaudio conſcientiæ; partim coram hominibus tantùm, ut gloria humana capiatur; quinque dicuntur ſapientes, & quinque ſtultæ, utræque tamen virgines, quia utraque continentia eſt, quamvis diverſo fomite gaudeant. Ad iſtam continentiam pertinet, quod ſcribit Apoſtolus: *Timeo autem, ne ſicut ſerpens Evam ſeduxit aſtutia ſua, ità corrumpantur ſenſus veſtri, & excidant à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto*. Paucorum eſt virginitas in carne, omnium debet eſſe in corde: *Virginitas carnis, corpus intactum: virginitas cordis, fides incorrupta*. Sed fides non ſufficit, lampades manibus ferendæ ſunt. Lampades, opera bona: De quibus operibus Dominus dicit: *Luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent Patrem veſtrum, qui in cœlis eſt*. Item: *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus veſtris*. In lumbis accinctis, virginitas: in lucernis ardentibus, opera bona: *Fides ſine operibus mortua eſt*. Ad nuptias Agni ſola Fide, *quæ per dilectionem operatur*, anima Chri-
2. Cor. 11. 2.
S. Aug. Enar. in Pſ. 147. v. 13.
Matt. 5. 16.
Luc. 12. 35.

Christiana disponitur. Lampades habere non sufficit quoquo modo ardentes, opera quæ lucere coram hominibus videantur, nisi oleum in vasis, charitas in cordibus habeatur, *excellentior* illa & eminentior
1.Cor.13. *via*, quam demonstrat Apostolus, quam qui non habet: *Factus est tanquam æs sonans, & cymbalum tinniens*, etiamsi linguis hominum loquatur & angelorum. Hoc oleum solus Deus cordibus infundit per Spiritum Sanctum: Spiritus ipse Sanctus oleum est lætitiæ, quo vita cordis nostri foveri perenniter æternumque debet. Hujus olei plenitudinem solus Christus habet, qui Spiritum ad mensuram non accepit, unctus à Deo oleo lætitiæ præ participibus suis: De cujus plenitudine omnia ejus membra accipiunt, secundùm mensuram donationis ejus. Supereminens via, id est, charitas, meritò oleo significatur: Omni-
S.Aug. Se.93. aliàs 23. De Verb. Dom. bus enim humoribus oleum supereminet. Mitte aquam, & superinfunde oleum, oleum supereminet. Mitte oleum, superinfunde aquam, oleum supereminet. Si ordinem servaveris, vincit; si ordinem mutaveris, vincit: *Charitas numquam excidit*. Hujus olei comparandi tempus, vita præsens. Cùm hoc oleo obdormiunt prudentes Virgines, quæ perseverant usque in finem. Non eis obrepsit frigus charitatis, non in eis refriguit charitas, usque in finem fervet. Hac instructæ, obviam eunt Sponso. Oleum in vasis suis habent, bonæ conscientiæ testimonium,
2.Cor.12. qui charitatis fructus est, intùs portantes: *Gloria nostra hæc est, testimonium conscientiæ nostræ*, (inquit Apostolus.) Fatuæ Virgines, quæ bonis operibus volunt hominibus placere, non sumpserunt oleum secum. Si ideò abstines ab illicitis, & facis opera bona, ut ab hominibus lauderis, non est intùs oleum. Cùm cœperint homines non laudare, lampas deficit & extinguitur. Ante quàm dormirent illæ Virgines, lampades illarum extinctas esse, Christus in parabola non ait: *Sapientium lampades ardebant de oleo interno, de conscientiæ securitate, de interiore gloria, de intima charitate. Ardebant tamen & illarum fatuarum. Quare tunc ardebant, quia non deerant laudes hominum*. Post resurrectionem verò aptaverunt lampades suas, se quoquo modo, sed inutiliter, præparaverunt ad reddendam operum suorum rationem & ipsæ fatuæ: Verùm extinctis lanpadibus, oleum non invenerunt, quo illas accenderent: *Quia tunc nemo est, qui laudet, omnis homo causæ suæ vacat, tunc nemo est qui de se non cogitet. Non ergo erant, qui oleum venderent; cœperunt deficere lampades*: & converterunt se fatuæ ad prudentes, dicentes: *Date nobis de oleo vestro, quia lampades nostræ extinguuntur*. Hoc quærebant, quod consueverant, id est, *alieno oleo lucere, ad alienas laudes ambulare*. At prudentes responderunt: *Ne forte non sufficiat nobis & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis*. Irridentium responsio est. In illis scilicet loquebatur Sapientia, quæ peccatoribus ait: *In interitu vestro ridebo, & subsannabo vos*. Ite ad vendentes, & emite vobis: quæ non solebatis benè vivere, nisi quia vos homines laudabant; qui vobis oleum, id est, laudes vendebant. Qui vendunt laudes, nisi adulatores? Si illorum laudibus delectatæ non essetis, si propter inanem gloriam bona vestra opera non fecissetis; si dixissetis:
Ps.140.5. *Corripiet me justus in misericordia, & increpabit me: oleum autem peccatoris non impinguet caput meum*, alienum oleum non quæreretis, cùm Sponso obviam eundum est: *Quid est oleum peccatoris, nisi blandimenta adulatoris?* Ite potiùs ad vendentes, & emite vobis, sicut facere consuevistis. Nos autem vobis non da-
Prov.20.8.9. mus: *Ne forte non sufficiat nobis & vobis*. In judicio Dei trepidat ipsa bona conscientia. Rege sedente in solio judicii: *Quis potest dicere, Mundum est cor meum, purus sum à peccato?* Fatui certè sunt, qui ad horam mortis olei spiritalis, charitatis scilicet, comparationem differunt. Non emitur oleum illud, sed à Deo gratis donatur. Cùm in lampadibus nostris ac vasis, cùm in cordibus defecit, culpa nostra; cùm frequentibus actibus dilectionis Dei, operibusque bonis ex ipsa charitate propter unam Dei gloriam factis, oleum illud augere, perennem lampadum lucem conservare non curavimus; vix erit, ut in morte oleum invenire possimus, quo lux lampadum deficiens exsuscitetur ac foveatur. Piis legatis, anniversariis sacris, seris eleemosynis, Sanctorum meritis & intercessionibus tunc oleum nos empturos, ne confidamus. Non desperamus illorum salutem, qui in extremis pœnitentiâ agunt; sed securitatem dare non possumus. Possunt adhuc impetrare charitatem, qua boni Latronis instar peccata detestentur, pœnitentiam agant, corda sua impleant: adhuc tempus est, sed serum est. Esau Heb.12.17.
meminerint, qui *non invenit pœnitentiæ locum, quamvis cum lacrymis inquisisset eam*. Meminerint Antiochi, qui à Deo percussus, & in extremis positus, ex gravi superbia ad agnitionem sui deductus, has in
2.Mach.9. voces erupit: *Justum est subditum esse Deo, & mortalem non paria Deo sentire:* Et pollicitus est se Judæos, quos immaniter persecutus fuerat, æquales Atheniensibus facturum; & Templum sanctum, quod priùs exspoliaverat, optimis donis ornaturum; & sancta vasa multiplicaturum, & sumptus sacrificiorum de bonis suis præstiturum, insuper & Judaicam Religionem professurum, & omnem locum terræ perambulaturum, & potestatem Dei prædicaturum. Et his tamen promissis oleum, quod emeret, non invenit:
Tert. lib. De Pœnit. *Orabat autem hic scelestus Dominum, à quo non esset misericordiam consecuturus*. Deus in thesauro suo charitatem habet, & erogat gratis: sed *Thesauro suo invigilat, nec sinit obrepere indignos*

Qui autem sine charitate hinc exeunt, alienis meritis ac precibus juvari ampliùs non poterunt. Frustra quærent aliena suffragia & solatia, qui conscientiæ bonæ testimonio destruentur. Veniet Sponsus ad judicium, occurrent illi electi, intrabent cum eo ad nuptias, claudetur janua; frustra pulsabunt, qui ad illius adventum se, ut par erat, non præparaverunt, qui illum non expectarunt cum oleo charitatis, & bonorum operum lampadibus de oleo illo interiore semper ardentibus, qui non dilexerunt adventum ejus. Pulsandum est modò, cùm tempus est misericordiæ: *Pulsate & aperietur vobis:* tunc inutiliter pulsabitur, cum tempus erit judicii: *Et clausa est janua:* clausis portis, nullus intrabit, nullus exibit. Frustra inclamabitur, *Domine, Domine aperi nobis*. Illis enim qui in se, non in Domino gloriantur; illis qui sæcularem gloriam, favorem vulgi, commoda temporalia bonis operibus exteriùs lucentibus aucupati sunt, pietate S.Aug. ibid.
ad quæstum abusi, sponsus respondebit: *Nescio vos*. Quid est: *Nescio vos*? Improbo vos, reprobo vos: *In arte mea non vos agnosco, ars mea nescit vitia*; hoc est autem magnum, *& nescit vitia, & judicat vitia. Nescit faciendo, judicat arguendo*. Satagamus, quando tempus habemus, ut Deo innotescamus. Illos solos agnoscit, id est, approbat, ac pro suis habet, qui charitatem habent. Sola charitas sapientes virgines à fatuis, filios Dei à filiis diaboli discernit: *Vigilate itaque, quia nescitis diem neque horam*. Diem omnem, atque horam spectate, ac si novissima dies & hora esset vitæ vestræ. Vigilate, ne peccati somnus obrepat; ne vos blanda voluptas, seu Dalila Samsonem in sinu suo dormientem, abrasis septem crinibus, id est, septem donis Spiritus Sancti, in quibus hominis justi fortitudo sita est, detractis, in manus Philistæorum, id est, dæmonum tradat. Vigilate ut prudentes illæ virgines in expectatione sponsi. Ad reddendum Deo omnium operum vestrorum rationem parati semper estote: *Quisquis paratus est* S.Aug. lib.83. Qu.q.59.
usque ad somnum, id est, usque ad mortem, quæ omnibus debetur; paratus etiam invenietur, cùm illa vox media nocte sonuerit, qua omnes evigilaturi sunt. Heu! quot Christiani in peccato, & noxiis voluptatibus dormiunt, immemores Dei, immemores judiciorum ejus, de novissimis suis, de salute sua nequidem cogitantes! Quot letargici sunt, qui nec monitionibus amicorum, nec adhortationibus Superiorum, nec voce Prædicatorum & euangelicæ tubæ clangore, nec Dei minis & flagellis excitantur! Quot penitùs mortui, in quibus nullus est ampliùs pietatis

sen-

ſenſus, in quibus obtenebratus eſt oculus fidei; obſurduerunt aures interioris hominis, os clauſum eſt omninò ad Confeſſionem peccatorum, Deique laudes, pulſus ac motus omnis ad Deum; charitas, quæ vita cordis eſt, defecit; Spiritus Sanctus in ipſis extinctus eſt: *Surge, qui dormis, exurge à mortuis, & illuminabit te Chriſtus;* ſi ſurgas tempore opportuno, & ambules deinceps, ut filius lucis: *Omnes enim vos filii lucis eſtis, & filii diei* (inquit idem Apoſtolus:) *non ſumus noctis, neque tenebrarum. Igitur non dormiamus ſicut & cæteri, ſed vigilemus & ſobrii ſimus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt; & qui ebrii ſunt, nocte ebrii ſunt. Nos autem, qui diei ſumus, ſobrii ſumus, induti loricam fidei & charitatis, & galeam ſpem ſalutis: quoniam non poſuit nos Deus in iram, ſed in acquiſitionem ſalutis per Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, qui mortuus eſt pro nobis: ut ſive vigilemus, ſive dormiamus, ſimul cum illo vivamus.* Veniet hora, & quando neſciimus veniet: vigilate. Corde vigila, fide vigila, ſpe vigila, charitate vigila, operibus vigila, & cùm ſommo mortis dormieris, veniet tempus, ut ſurgas, & adornata ardenteque lampade, oleo charitatis in corde recondito, occurras Sponſo, ipſumque incorporeis nexibus amplectaris, & ab illo introducaris in domum æterni convivii, ubi numquam dormias, ubi numquam tua lampas poſſit extingui, numquam excidere charitas valeat.

Ephes.5.14.

1.Theſſ.5. & ſeqq.

II. *Sicut enim homo peregrè proficiſcens vocavit ſervos ſuos, & tradidit illis bona ſua. Et uni dedit quinque talenta, alii autem duo, alii verò unum, unicuique ſecundùm propriam virtutem, &c.* Miniſtri & ſervi Chriſti vocati ſunt ad res ipſius agendas, non ſuas. Unum illorum negotium, una cura eſſe debet, ne aliud curent, quàm Domini gloriam. Quæcumque talenta habent, ſive naturalia, ſive ſupernaturalia, Domini bona ſunt, ab illo accepta. Qui illa ſibi tribuit, uſurpator eſt. Qui de illis gloriatur, injuſtus: *Quid enim habes, quod non accepiſti? Si autem accepiſti, quid gloriaris, quaſi non acceperis?* Servus à Domino pecuniam accepit, non ingenium, non induſtriam, non diligentiam: Chriſti verò Miniſtri, & Chriſtiani quilibet non ſolùm à Deo talenta accipiunt, ſed & bonum uſum talentorum, bonam voluntatem, gratiam, & bonum uſum gratiæ. Itaque *Totum Deo detur: qui voluntatem bonam & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam.* Non viribus naturæ, aut meritis, ſed cujuſque conditioni, vocationi, ſecundùm æternum providentiæ ſuæ conſilium, Deus gratias ſuas & dona commenſurat. Fidelis, gratus, & diligens eſſe debet quicumque Chriſtianus, ſive plura, ſive pauciora, ſive magna, ſive mediocria à Deo accepit, eaque ad ejus gloriam, ad Regnum ejus in ſe & in aliis ſtabiliendum & amplificandum conferre. Talenta hìc pro eo, quod unuſquiſque facere poteſt, accipimus, ſive auctoritate protegere, ſive pecuniis juvare; ſive doctrina admonere, ſive alia quapiam re proximis prodeſſe queas. Nemo dicat: Cùm unum talentum habeam, nihil poſſum efficere: poteſt profectò ex una re ſola comprobari. Non es pauperior illa vidua; non es Petro atque Joanne ruſticior, qui quamvis rudes & illiterati fuerint, quoniam magno ſtudio communem utilitatem amplexi fuerant, cœlorum Principes facti ſunt. Quippè nulla res Deo gratior eſt, quàm ut univerſam vitam ad commune commodum conferas. Nullus eſt, qui duo ſaltem talenta non acceperit: 1. Intelligentiæ, ut Deum cognoſcat: 2. Voluntatis, ut Deum diligat, eique adhæreat. Magnum lucrum faciet, ſi in ejus cognitione, & amore ita proficere ſatagat, ut ad beatam Dei viſionem, conſummatamque charitatem, recto duorum illorum talentorum uſu perveniat. Qualecumque verò ſit, quod accepimus talentum, ſic illud impendamus, ſic operemur, quaſi Deo rationem accuratiſſimam reddituri. Nullus piger ab hac talenti acceptione ſecurus, à ratione reddenda pro talento accepto immunis eſt: *Nullus eſt qui veraciter dicat, Talentum minimè accepi, non eſt unde rationes ponere cogar. Talenti enim nomine, cuilibet pauperi etiam hoc ipſum reputabitur, quod vel minimum accepit. Alius namque accepit intelligentiam, prædicationis miniſterium debet ex talento. Alius terrenam ſubſtantiam accepit, erogationem talenti debet ex rebus. Alius nec internorum intelligentiam, nec rerum affluentiam accepit, ſed tamen didicit artem, qua paſcitur: ipſa ars ei in talenti acceptionem reputatur. Alius nihil horum aſſecutus eſt, ſed tamen fortaſſe familiaritatis locum apud divitem meruit, talentum profectò familiaritatis accepit. Si ergo nihil ei pro indigentibus loquitur, pro talenti retentione damnatur. Habens ergo intellectum, curet omninò, ne taceat: habens rerum affluentiam, vigilet, ne à miſericordiæ largitate torpeſcat: habens artem qua regitur, magnoperè ſtudeat, ut uſum illius atque utilitatem cum proximo partiatur: habens loquendi locum apud divitem, damnationem pro retento talento timeat, ſi cùm valet, non apud eum pro pauperibus intercedit. Tantum quippè ab unoquoque noſtrum venturus judex exiget, quantum dedit.* Quidam talenta latiùs patentia & ſplendidiora, alii anguſtiora & obſcuriora accepere: omnes tamen pariter obnoxii ſunt reddendæ rationi: omnes ideò incumbere officiis ſuis debent, eaque fideliter implere: omnes æterno creditori fructum & lucrum accepti talenti repræſentare tenentur. Qua de re S.Bernardus ad Balduinum Reatini Monaſterii Abbatem ſcribebat: *Nec ſterilis verecundia gratia eſt, nec humilitas præter veritatem laudabilis. Officium ergo tuum attende. Pelle pudorem conſideratione officii, age ut magiſter. Novus es, ſed debitor. Et ex tunc te noveris debitorem, ex quo te alligaſti. Numquid novitas excuſabit apud creditorem damna lucrorum? Numquid prima tempora vacua præterire patitur fœnerator? Sed non ſum, inquies, ad iſta ſufficiens. Quaſi verò devotio tua accepta non ſit ex eo quod habes, non ex eo, quod non habes. De ſolo tibi credito talento reſpondere para, ſecurus de reliquo. Si multum accepiſti, da multum. Quod ſi modicum eſt, & id tribue. Etenim qui in modico fidelis non eſt, nec in maximo. Totum da, quia totum repetendus es uſque ad noviſſimum quadrantem: ſed ſanè quod habes, non quod non habes.*

S.Ber.Ep.101.

1.Cor.4.7.

S. Aug.

S.Jo. Chry. Hom.79. in S. Matt.

„ „ „ „ „ „ „ „ „ „

Lucæ 21.

6.Greg.M. lib.9.inEuang.

III. Si talentis à Deo datis & commiſſis rectè utamur, ſi ea ad ejus gloriam, ad noſtram ac proximorum ſalutem impendamus, à Chriſto in die judicii audiemus: *Euge ſerve bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis; intra in gaudium Domini tui.* Laudem ac plauſus hominum ne quæramus, ſi Dei laude digni eſſe velimus, qua ſuorum electorum opera probare & commendare dignabitur: *Et tunc laus erit unicuique à Deo.* Nullam operum noſtrorum mercedem ab hominibus expectemus, ſi volumus, ut Deus ipſe ſit merces noſtra, prout Abrahæ promiſit: *Ego protector tuus ſum, & merces tua magna nimis.* Deum amemus purè & caſtè: *Non eſt caſtum cor, ſi Deum ad mercedem colit. Quid ergo? Mercedem de Dei cultu non habebimus? Habebimus planè, ſed ipſum Deum, quem colimus. Ipſe nobis merces erit, quia videbimus eum ſicuti eſt. Adtende quia mercedem conſequeris. Amatoribus ſuis Dominus noſter Ieſus Chriſtus quid dicit?* Qui diligit me, mandata mea cuſtodit, & diligetur à Patre meo, & diligam eum. *Quid illi ergo dabis?* Et oſtendam me ipſum illi. *Si non amas, parum eſt: ſi amas, ſi ſuſpiras, ſi gratis colis eum à quo gratis emptus es, ſi conſideratis in te ejus beneficiis ſuſpiras, & inquietum habes cor deſiderio ejus; noli extra eum aliquid ab eo quærere, ipſe tibi ſufficit. Quantumlibet ſis avarus, ſufficit tibi Deus. Etenim avaritia terram quærebat poſſidere totam, adde & cœlum: plus eſt, qui fecit cœlum & terram. In iſtis humanis conjugiis conſiderate cor caſtum quale ſit ad Deum: certè humana conjugia ſunt: non diligit uxorem ſuam, qui propter dotem illam diligit: non maritum caſtè diligit, quæ propterea diligit, quia aliquid donavit, aut quia multum donavit. Et dives manens, & pauper factus, maritus eſt. Quam multi proſcripti à caſtis uxoribus amplius dilecti ſunt? Probata ſunt*

1.Cor.4.5.

Gen.15.1.

S.Aug.En. in Pſ. 96.

Joan.14.21.

multa

multa caſta conjugia calamitatibus maritorum: nè aliud amare, quàm maritum, putarentur, non ſolùm non deſeruerunt, ſed amplius obſecutæ ſunt. Si ergo maritus carnalis gratis diligitur, ſi caſtè diligitur; & uxor carnalis gratis diligitur, ſi caſtè diligitur: Deus quomodo diligendus eſt, verus & verax animæ maritus, ad prolem ſempiternæ vitæ fœcundans, & ſteriles nos non eſſe permittens? Illum ergo ſic diligamus, ut aliud præter ipſum non diligatur. Denique ne in vana gaudia effundamur, ne nobiſmetipſis inaniter placeamus, aut hominibus placere magis, quàm Deo, ſtudeamus, ne indigni ſimus gaudio Domini: *Serve bone & fidelis, quia in pauca fuiſti fidelis, intra in gaudium Domini tui.* Gaudia ſæculi intrant in cor noſtrum, quia major eſt capacitas cordis noſtri, quàm ut illis repleatur: ſed cor noſtrum intrat in gaudium Domini, quia Deus *major eſt corde noſtro.* Animam ergo Dei capacem, quicquid Deo minus eſt, non implebit: *Magnum penetrale, & dulce ſecretum. O ſecretum ſine tædio, ſine amaritudine malarum cogitationum, ſine interpellatione tentationum & dolorum! Nonne illud ſecretum eſt, quo intrabit ille, cui dicturus eſt Dominus ſervo bene merito,* Intra in gaudium Domini tui?... *Et quid eſt intus?* Quoniam apud te eſt fons vitæ, & in lumine tuo videbimus lumen: *Non foris extrate, ſed intus apud te; ibi eſt fons vitæ. Ideò intrare debemus, ut vivamus; non quaſi nobis ſufficere, ut pereamus; non quaſi de noſtro velle ſatiari, ut areſcamus: ſed os ad ipſum fontem ponere, ubi aqua non deficit.* Ne ergo derelinquamus Deum *fontem aquæ vivæ*, & fodiamus nobis *ciſternas diſſipatas, quæ continere non valent aquas:* ſed unum Deum ſitiamus ac deſideremus, in eoque uno ſemper gaudeamus, dicentes: *Quemadmodum deſiderat cervus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te Deus. Sitivit anima mea ad Deum fortem vivum: quando veniam & apparebo ante faciem Dei?*

1. Jo. 3. 20.

S. Aug. tr. 25. in Joannem.

Pſ. 35.

Jer. 2. 13.

Pſ. 41. 1. & 2.

IV. *Accedens autem & qui unum talentum acceperat, ait: Domine, ſcio quia homo durus es, metis ubi non ſeminaſti, & congregas, ubi non ſparſiſti: & timens abii, & abſcondi talentum tuum in terra,* &c. Ut ſe excuſet peccator, nec calumniæ parcit, nec blaſphemiæ. Pigritiæ ſuæ cauſam in Deum rejicere non erubeſcit; dicere, quòd nimis ſeverus ſit, cui ſervire ſit difficile; qui reprobet, quos voluerit; qui graviora jubeat, quàm infirmæ & imbecillæ hominis vires ferant; qui gratiam neget ad obediendum & operandum neceſſariam; atque ita metere velit, ubi non ſeminavit; & congregare, ubi non ſparſit. O ſtupendam cæcitatem! ò immane ingrati animi vitium! Deum optimum & beneficentiſſimum inhumanitatis & injuſtitiæ accuſare, qui nihil à nobis exigit, niſi quod ad ſalutem noſtram utile eſt; qui peccata in ſe commiſſa, gratis condonat; qui bona opera, quæ ipſe in nobis per gratiam ſuam operatur, liberaliter & magnificè remunerat; qui neminem vult perire, qui omnes expectat & invitat ad pœnitentiam; qui numquam inſtat præcepto, niſi præcurrat auxilio; qui jugum mandatorum ſuorum ſuave, & onus leve amore facit, quo redametur amans; & amor, quem conferit, ipſe eſt; qui gratiam ſuam omnibus offert, ſtans ad oſtium cordis noſtri, & pulſans, bona ſua omnibus ſervis ſuis liberaliter tradens, unicuique ſecundùm propriam virtutem, quam ipſe ſufficientem præſtat, ut ea augere poſſint. Fruſtra verò Dei timorem obtendit ſervus malus & piger ad inertiam ſuam excuſandam. Talentum ſibi creditum ad gloriam Domini, ad ſuam & proximi ſalutem impendere & conferre debuit: *Nulli prodeſſe, impium & crudele eſt. Nonne hoc docuit Dominus? Non enim damnavit ſervum, qui intervertit, quod accepit; ſed qui non erogavit. Intelligatur pœna interverſoris ex pœna pigri.* Serve nequam & piger, *ait Dominus damnans. Non ait, Intervertiſti pecuniam meam; non ait, Dedi tibi, & non mihi; quod dedi, integrum reddidiſti: quia non crevit, quia non erogaſti, inde, inquit, te puniam. Avarus eſt Deus ſalutis noſtræ*: Divini verbi miniſterium, talentum eſt, Eccleſiæ Rectoribus, Doctoribus, Prædicatoribus à Domino creditum, ad illius gloriam & proximorum utilitatem ab illis erogandum: ſed uſuræ illius ab auditoribus exigentur. Non ita tamen ad Prælatos & Doctores pertinet cœleſtis illius talenti diſpenſatio & erogatio, ut Chriſtiani omnes ad eam privato non teneantur officio: *Nos diſpenſatores ſumus, nos erogamus, vos accipitis. Lucra quærimus: benè vivite. Lucra enim erogationis noſtræ iſta ſunt. Sed etiam ad vos nolite exiſtimare non pertinere erogationem. Non poteſtis erogare de iſto loco ſuperiore, ſed poteſtis, ubicumque eſtis. Vbi reprehenditur Chriſtus, defendite: murmuratoribus reſpondete, blaſphematores corripite, ab eorum vos ſocietate alienate. Sic erogatis, ſi aliquos lucramini. Agite vicem noſtram in domibus veſtris. Epiſcopus inde appellatus eſt, quia ſuperintendit, quia intendendo curat. Vnuſquiſque ergo in domo ſua, ſi caput eſt domui ſuæ, debet ad eum pertinere Epiſcopatus officium, quomodo ſui credant, ne aliqui ipſorum in hæreſim incurrant:* Quomodo vivant, ne in gravia crimina incidant, ne Chriſtianam profeſſionem pravis moribus inhonorent; *ne uxor, ne filius, ne filia, ne ipſe ſervus, quia tanti eſt emptus. Diſciplina Apoſtolica præpoſuit dominum ſervo, ſervum ſubdidit domino: Chriſtus tamen pro ambobus unum pretium dedit. Minimos veſtros nolite contemnere, domeſticorum veſtrorum ſalutem omni vigilantia procurate. Hac ſi facitis, erogatis: pigri ſervi non eritis, damnationem tam deteſtandam non timebitis,* Tollite ab eo talentum.... Et inutilem ſervum ejicite in tenebras exteriores: *Quiſquis enim charitatem non habet, etiam dona, quæ percepiſſe videbatur, amittit.* Charitas autem vera eſt, amicum in Deo diligere, & inimicum propter Deum, eorumque ſaluti cooperari: *Vnicuique* enim *mandavit Deus de proximo ſuo.* Hanc charitatem quiſquis non habet, omne bonum amittit, quod habet; talento quod acceperat, privatur, & in exteriores tenebras mittitur: *Per pœnam quippè in exteriores tenebras cadit, qui per culpam ſuam ſponte in interiores tenebras cecidit: & illis coactus patitur tenebras ultionis, qui hic libenter ſuſtinuit tenebras voluptatis.*

S. Aug. Ep. 94. alias 57. De Sanctis.

S. Aug. En. in Pſ. 93.

S. Gr. M. lib. 9. in Evang.

V. *Cum autem venerit filius hominis in majeſtate ſua, & omnes Angeli ejus cum eo, tunc ſedebit ſuper ſedem majeſtatis ſuæ: & congregabuntur ante eum omnes gentes, & ſeparabit eos ab invicem, ſicut paſtor ſegregat oves ab hœdis: & ſtatuet oves quidem à dextris ſuis, hœdos autem à ſiniſtris.* Quale ſpectaculum, quàm Chriſtiano dignum, qui fidei oculis Chriſti myſteria hìc contemplatur! quàm terribile illis, qui non crediderint, aut ſecundùm fidem ſuam non vixerint! *Quale ſpectaculum in proximo eſt, adventus Domini jam indubitati, jam ſuperbi, jam triumphantis? Quæ illa exultatio Angelorum, quæ gloria reſurgentium ſanctorum? Quale Regnum exinde juſtorum? Qualis civitas nova Ieruſalem? At enim ſuperſunt alia ſpectacula, ille ultimus & perpetuus judicii dies, ille nationibus inſperatus, ille deriſus, cum tanta ſæculi vetuſtas, & tot ejus nativitates uno igne haurientur. Quæ tunc ſpectaculi latitudo? Quid admirer? Quid rideam? Vbi gaudeam? Vbi exultem? Tot ſpectans Reges, qui in cœlum receptis mentiebantur, cum ipſo Iove & ipſis ſuis teſtibus in imis tenebris congemiſcentes? Item Præſides, perſecutores Dominici nominis, ſævioribus, quam ipſi contra Chriſtianos ſæverunt, flammis inſultantibus liqueſcentes; præterea ſapientes illos Philoſophos coram diſcipulis ſuis una conflagrantibus erubeſcentes, quibus nihil ad Deum pertinere ſuadebant, quibus animas, aut nullas, aut non in priſtina corpora redituras affirmabant; etiam Poetas non ad Rhadamanti, nec ad Minois, ſed ad inopinati Chriſti tribunal palpitantes? Tunc magis tragœdi audiendi, magis ſcilicet vocales in ſua propria calamitate. Tunc hiſtriones cognoſcendi ſolutiores multò per ignem... Niſi quòd ne tunc quidem illos velim viſos, ut qui malim ad eos potiùs conſpectum inſatiabilem conferre, qui in Dominum deſævierunt. Hic eſt ille (dicam) fabri aut quæſtuariæ filius, ſabbati deſtructor, Samarites,*

Tert. lib. De Spect. cult.

rites, & dæmonium habens. Hic est, quem à Iuda redemistis. Hic est ille arundine & colaphis diverberatus, sputamentis dedecoratus, felle & aceto potatus. Hic est, * Discipuli. *quem clam discentes * subripuerunt, ut resurrexisse dicatur. Vt talia spectes, ut talibus exultes, quis tibi Prætor, aut Consul, aut Quæstor, aut Sacerdos de sua liberalitate præstabit? Et tamen hæc jam quodammodo habemus per fidem spiritu imaginante repræsentata.* Tunc videbitur Christus ut Deus in sua majestate, ut Rex in trono, ut Judex in tribunali, ut Pastor in medio ovili, segregans oves ab hœdis. Deus miserator, dives in misericordia, benefaciens, magnificus electis; Deus ultionum reprobis: Judex justis propitius; iniquis severus, terribilis, implacatus. Rex subditos obedientes ad Regni sui consortium, æternamque felicitatem vocans & admittens: perduelles ut vas figuli confringens, conterens, perdens, æternisque tormentis damnans. Pastor oves colligens in ovile æternum, ubi pascet eas in pascuis uberrimis, in montibus æternitatis, se ipso pane vitæ; & potabit eas aqua sapientiæ, qua fiet, ut non sitiant in perpetuum: hœdos putidos ejiciens, & in prædam lupis, id est, dæmonibus relinquens. Satagamus, ut oves simus innocentia, simplicitate, humilitate, docilitate, mansuetudine. Qualis quisque ex hac vita migraverit, talis in judicio, & in æternum erit; aut ovis, aut hœdus. Veniet filius hominis in majestate contra peccatores, qui ad ipsos venit in humilitate; veniet cum potestate magna, qui venit in infirmitate multa; veniet judicaturus, qui venit judicandus. Apoc. 1. 13. & c. 14. v. 14. Abb. Joach. in Apoc. Vidit S. Joannes in divina sua Apocalysi *similem filio hominis*; omnem quippè erga iniquos affectum humanitatis, bonitatis, & commiserationis exuet: *Vt sicut in eo aliquando Divinitatis gloriam occultaverat humanitas; ita nunc humanitatis ejus abjectio à Majestatis gloria absorpta videatur.* Nunc affectus patris, benefactoris, sponsi, salvatoris respectu hominum induit: in ultimo verò judicio tenerrimos illos affectus exuet penitùs ac deponet respectu peccatorum, unamque irati judicis severitatem assumet, ac exercebit. Tunc impii in desperationem acti, Christum deinceps patrem suum, sponsum, benefactorem, salvatorem vocare non ausi, dicent: *Mutatus es mihi in crudelem, & in duritia manus tuæ adversaris mihi.* Job. 30. 21. Solum digitum (ut ita loquar) adhibet Deus, ut peccatores in hoc sæculo puniat. Unde Magi Pharaonis terribiles Ægypti plagas considerantes, dixere: *Digitus Dei est hic.* Exod. 8. 19. In judicio verò & in futuro sæculo totam vim manus suæ, totam brachii sui potentiam & pondus ad reproborum punitionem adhibebit: *Ostendam eis per vicem hanc, ostendam eis manum meam, & virtutem meam, & scient, quia nomen mihi Dominus.* Jer. 16. 21. Deum modò non cognoscunt peccatores, solam quippè ejus misericordiam intuentur; sed tunc & justitiam infelici experientia cognoscent, quæ est *plenitudo divinitatis.* Tunc continebit in ira sua misericordias suas. Nunc misericordiæ tempus est, tunc regnum erit justitiæ. Nunc misericordia justitiam continet, ne peccatores perdat: tunc justitia misericordiam continebit, ne peccatoribus subveniat: *Porrò Triumphator in Israel non parcet, & pœnitudine non flectetur.* 1. Reg. 15. 29. Ps. 77. 50. Viam faciet semitæ iræ suæ, & non parcet à morte animabus eorum. Accipiet armaturam zelus illius: contemptus amor in furorem adversùs reprobos convertetur: *Ignis ante ipsum præcedet, & inflammabit in circuitu inimicos ejus.* Ps. 95. 3. De ore ejus gladius utraque parte acutus exibit, & facies ejus sicut sol lucebit in virtute sua. Apoc. 1. 16. Nunc ægrè punit: *Justitia opus à Deo peregrinum,* (inquit Tertullianus.) Non in perpetuum irascitur, neque in æternum comminatur. Irascitur, & propitius est: *Misericors Dominus & justus, & Deus noster miseretur.* Tert. Deus *post tot ac tanta humanæ temeritatis delicta, à principe generis Adam auspicata, post condemnatum hominem cum sæculi dote, post ejectum paradiso mortique subjectum, rursus ad suam misericordiam maturavit.* At in judicio cum lætitia incredibili vindictam repetet: *Consolabor super hostibus meis, & vindicabor de inimicis meis.* Jer. 1. 24. Nullus erit ampliùs misericordiæ locus. *Judicium sine misericordia .... Non addam ultra misereri.* Jacobi 2. 13. Osee 1. 6. Falli non potest summus ille judex, quia sapientia est: corrumpi non potest, quia veritas: appellari ab ejus judicio non poterit, quia Dei filius est, cui Pater omne judicium dedit. Sententiæ ab ipso latæ executio retardari non poterit, quia omnipotens est. Absque personarum acceptione judicabit pusillos & magnos, nobiles & ignobiles, principes & subditos, pauperes & divites. Nemo homo judicium ejus effugiet: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat unusquisque propria corporis, prout gessit, sive bonum, sive malum.* 2. Cor. 5. 10. Nec facta solùm, sed & pravas consilia, pravos affectus, cogitationes pravas judicabit. Nihil illum latebit, qui pertingit usque ad divisionem spiritus & animæ, compagum quoque & medullarum, & nihil est invisibile in conspectu ejus: *Illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium.* 1. Cor. 4. 5. Uniuscujusque conscientia pellucida erit. Libri aperientur, & judicabuntur mortui ex iis, quæ scripta erunt in libris, secundùm opera ipsorum. Apoc. 20. Uniuscujusque conscientia liber est, in qua peccatorum, aut bonorum operum characteres describuntur; sed clausus est, quamdiu hìc vivimus; soli Deo patet, non Angelis, non hominibus. Ille solus scrutator cogitationum cordis, quod alioquin inscrutabile: At in ultimo judicio libri aperientur, conscientiæ patebunt, non solùm Christo summo judici, sed omnibus Angelis & hominibus: *Et manifestabit consilia cordium.* Nullus erit excusationi, aut defensioni, nullus tergiversationi locus, sed æternæ confusioni, qua reprobi induentur: *Tunc mens super gehennæ incendio suo graviùs igne cruciabitur* (inquit Sanctus Gregorius Magnus.) Lege quæ in Theologia nostra diximus ad illum Symboli Articulum: *Inde venturus est judicare vivos & mortuos.* Judicium Dei timeamus, sed timore casto: Adventum Christi ad judicium diligamus; in die judicii fiduciam habeamus: *Novissimus dies terribiliter venturus auditur eis, qui securi esse bene vivendo nolunt, & malè vivere diu volunt.* S. Aug. En. in Ps. 36. ser. 1. Bonis verò optandus est & amandus ob gloriam Christi, ob finem peccati, ob adeptionem Regni. Judicium securi expectabimus, si bonam conscientiam habeamus: *Quando Deus judex erit, alius testis, quam conscientia tua, non erit. Inter judicium justum, & conscientiam tuam, noli timere, nisi causam tuam.* Idem Ena. in Ps. 37. Cæterùm, ut securus stes ante Tribunal Christi, judicium ejus in te præveni: *Ascende tribunal mentis tuæ, esto tibi judex, torqueat te timor, erumpat à te confessio, & dic Deo:* Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper: *Quod erat post te, fiat ante te: ne tu ipse postea à Deo judice fias ante te, & non sit, quò fugias à te.* Idem Ena. in Ps. 49. Præveni faciem ejus in confessione: *Tuam iniquitatem confitere, gratiam Dei confitere: te accusa, illum glorifica: te reprehende, illum lauda: ut & ipse veniens inveniat te punitorem tuum, & exhibeat se tibi Salvatorem tuum .... Confiteri times Deo, ne confessum damnet? Si non confessus lates, confessus damnaberis. Times confiteri, qui non confitendo esse non potes occultus: damnaberis tacitus, qui posses liberari confessus.* S. Aug. En. in Ps. 66. Confiteantur tibi populi Deus, confiteantur tibi populi omnes: *Et quia confitentur,* Lætentur & exultent gentes, quoniam judicas populos in æquitate. *Nemo te fallit: gaudeat judicandus, qui timuit judicacurum. Prævidit enim, & prævenit faciem ejus in confessione: ille autem cùm venerit, populos in æquitate judicabit. Quid ibi valebit calliditas accusatoris, ubi est testis conscientia, ubi tu eris & causa tua, ubi judex non quærit testem? Advocatum misit tibi: propter illum, & per illum confitere; age causam tuam, & defensor est pœnitentis, & petitor veniæ confitentis, & judex innocentis. Verè timere poteris causam tuam, ubi Advocatus tuus erit Judex tuus?* Lætentur & exultent gentes, quoniam judicas populos in æquitate: *Sed timere poterunt, ne malè judicentur: dent se corrigendos, dent se dirigendos ei, qui videt judicandos. Hic corrigantur, &*

non

non timeant cùm judicabuntur. Vide quid dicat in alio Psalmo: Deus in nomine tuo salvum me fac, & in virtute tua judica me. *Si non me prius salvas in nomine tuo, debeo timere, cùm me judicabis in virtute tua: si autem me prius salvas in nomine tuo, quid timebo judicantem in virtute, cujus salus præcessit in nomine?*

VI. *Tunc dicet Rex his qui à dextris ejus erunt: Venite, benedicti Patris mei; possidete paratum vobis Regnum à constitutione mundi. Esurivi enim, & dedistis mihi manducare*, &c. Qui in hac mortali vita positus, vero, sincero, ardenti Dominici Adventus Regnique desiderio sæpè dixerit, *Veni Domine Jesu*, in eoque affectu obierit; & qui non verbis tenùs, sed operibus, fidelitate, & charitate dixerit, *Domine Jesu, posside cor meum*; *Tu scis* enim *quia amo te:* in ultimo judicio suavissima hæc verba à Christo audiet, *Venite, benedicti Patris mei; possidete paratum vobis Regnum*: id est, *Qui regnum eratis, & non regnabatis, venite, regnate: ut quod in spe fueratis, etiam in re esse possitis.* Sancti sunt Regnum Dei, quatenùs in iis regnat Deus per charitatem. *Fecisti nos Deo nostro regnum.* Ideò in Regni æterni possessionem vocantur & mittuntur: *Dominus Deus illuminabit illos, & regnabunt in sæcula sæculorum.* Nunc Regnum Dei adhuc congregatur, adhuc ædificatur, adhuc paratur. In illo erunt mansiones sicut adhuc parat eas Dominus: in illo jam sunt sicut jam prædestinavit Dominus. Dominus nos sibi parat, & se nobis parat; quoniam locum parat, & sibi in nobis, & in se nobis. Dixit enim, *Manete in me, & ego in vobis.* Credenti colligitur meritum, videnti redditur præmium. *Tunc totus paratur, si ex fide vivatur. Creditus desideretur, ut desideratus habeatur: Desiderium dilectionis, præparatio est mansionis.* Nunc *Spiritus & sponsa dicunt, Veni. Et qui audit, dicat: Veni. Et qui sitit, veniat: & qui vult, accipiat aquam vitæ gratis.*

Esurivi enim, & dedistis mihi manducare. Ad dexteram statutis non dicet, Illa & illa magna fecistis: sed, *Esurivi, & dedistis mihi manducare.* Ad sinistram staturis non est dicturus, Illa & illa mala fecistis: sed, *Esurivi, & non dedistis mihi manducare.* Illi pro eleemosyna in vitam æternam: isti propter sterilitatem in ignem æternum. Modò eligite aut dextram, aut sinistram. Nam rogo vos, quam habere poterit spem salutis piger in remediis, creber in morbis? *Aperi sinum pietatis, excipe donum felicitatis.* Peccata tua eleemosynis redime. Fortè contemnebas nescio quem pauperem aut egenum: noli contemnere Christum in cœlo sedentem, in terra egentem. Ipse dat, ipse accipit; dat de cœlo, accipit in terra. *Quasi fœnus trajectitium facis.* Hic das, ibi recipis: hic das res perituras, ibi recipis res sine fine mansuras. *Esurivi enim, & dedistis mihi manducare. Pauca dedisti, plura sume: terrena dedisti, cœlestia sume: temporalia dedisti, æterna sume: mea dedisti, me ipsum sume. Quid enim dedisti, nisi ex eo quod à me accepisti? Quod dederis non reddo, qui unde dares, dedi? Qui te ipsum qui dares dedi, qui tibi Christum cui dares dedi. Ecce cui das, pascit, & esurit propter te: donat, & egei. Quando donat, vis accipere: quando egei, non vis dare. Eget Christus, quando eget pauper: qui omnibus suis vitam æternam paratus est dare, in unoquoque pauperе temporaliter dignatus est accipere. Et consilium dat quò migres. Migra de terra in cœlum, ne perdas.* Si fortè tibi aliquis diceret, Migra divitias tuas ac Occidente in Orientem, si non vis, ut pereant; æstuares, laborares, satageres, attenderes, quanta essent quæ haberes, videres te multiplicitate rerum tuarum in longinqua facilè migrare non posse: & fortè fleres, quia ire cogereris, & quomodo tecum tolleres quod collegeras, non invenires. In longinquiora te migrare jussit, qui non ait, Migra de Occidente in Orientem; sed, Migra de terra in cœlum. Æstuas, quasi difficultatem majorem tibi videris pati, & dicis: Si non inveniebam jumenta & naves, quibus ab Occidente migrarem ad Orientem, quomodo inveniam scalas, quibus à terra migrem in cœlum?

Alex. Exposit. in Euang.

Noli, inquit tibi Deus, noli laborare: *Qui te divitem feci, qui tibi quod dares dedi, laturarios tibi pauperes feci.* Si invenires aliquem inopem de trans mare, aut quò ire velles, invenires inde civem aliquem necessitatem patientem, diceres tibi: Civis iste inde est, quò ego volo ire: eget hìc, do illi quod ibi mihi reddat. *Ecce eget hic pauper, civis est Regni cœlorum: quid dubitas facere trajectitium?*

VII. *Tunc respondebunt ei justi, dicentes: Domine quando te vidimus esurientem, & pavimus te?* ..... *Et respondens Rex, dicet illis: Amen, amen dico vobis, Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Da Deo, & ut recipias, conveniris. Certè in terra quærebas debitorem tuum: quærebat & ille, sed ubi se absconderet à facie tua. Adieras judicem, & dixeras, Jube illum debitorem meum conveniri. Illo audito hoc, discedit, & nec salutare te querit, cui fortè egenti salutem commodando præstiteras. Habes ergo, cui eroges. Da Christo, ipse te convenit ultrò, ut recipias, & mirantem quia aliquid à te recepit. *Convenit debitor, & creditores excusant. Non vult eos fidelis debitor falli. Recipere dubitatis? Accepi, & ignoratis. Non accepi per me, accepi per meos. Quod illis datum est, ad me pervenit: securi estote, non perdidistis. Minus idoneos adtendebatis in terra: idoneum habetis in cœlo. Ego, inquit, accepi, ego reddam. Terram accepi, cœlum dabo: temporalia accepi; æterna restituam: Panem accepi, vitam dabo. Immo etiam hoc dicamus: Panem accepi, panem dabo: potum accepi, potum dabo: hospitium accepi, domum dabo: ager visitatus sum, salutem dabo: in carcere visus sum, libertatem dabo. Panis quem dedistis pauperibus meis, consumptus est: panis quem ego dabo, & reficit, & non deficit. Det ergo nobis panem Panis ille qui de cœlo descendit. Cum panem dabit, se ipsum dabit.*

Quamdiu fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis. Quid potuit nobis majus Christus edicere? Quomodo magis potuit justitiæ, ac misericordiæ nostræ opera provocare, quàm quòd præstari dixit sibi, quicquid egenti præstetur & pauperi: & se dixit offendi, nisi egenti præstetur & pauperi, ut qui respectu fratris in Ecclesia non movetur, vel Christi contemplatione moveatur: & qui non cogitat in labore atque in egestate conservum, vel dominum cogitet in illo ipso quem despicit constitutum? *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem; in die mala liberabit eum Dominus.* Super egenum & pauperem intelligit, qui Christum in paupere fidei oculis intuetur. Sacramentum quoddam est pauper. Panni quos videmus, quasi species sunt, sub quibus Christus latet, dives in misericordia, verus Deus. Christi Domini verbis Corpus ejus & Sanguinem in Altaris Sanctissimo Sacramento substantialiter præsentia esse credimus: *Hoc est corpus meum: Hic est sanguis meus.* Ejusdem Salvatoris nostri verbis illum in paupere moraliter præsentem esse credamus: *Quamdiu* (inquit) *fecistis uni ex his fratribus meis minimis, mihi fecistis.* Solùs *tantummodo Christus est, qui in omnium pauperum universitate mendicat.* Eucharistia sacrificium pariter & Sacramentum est: pauper quasi Sacramentum est, Christum continens ac repræsentans; eleemosyna quasi Sacramentum est, Christum pascens in paupere: simul & sacrificium est propitiatorium, & impetratorium eleemosynas erogantibus: quia & remissionem peccatorum, & ubertatem ipsis impetrat gratiarum. *Beneficentiæ & communiones nolite oblivisci* (inquit Apostolus:) *talibus enim hostiis promeretur Deus.* Sacrilegus est qui indignè tractat Eucharistiam: *Vis infertur Corpori & Sanguini Domini.* Sacrilegii cujusdam reus est, qui Christum in paupere despicit, conculcat, occidit. *Non pavisti, occidisti.* Indignè communicans, judicium sibi manducat & bibit: qui pauperem non juvat, maledictionem & damnationem æternam sibi arcessit. Dicet enim Christus his qui à sinistris erunt:

VIII. *Discedite à me, maledicti, in ignem æternum,*

qui paratus est diabolo & angelis ejus: Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare, &c. *Tunc respondebunt ei & ipsi, dicentes: Domine, quando te vidimus esurientem*, &c. *& non ministravimus tibi? Tunc respondebit illis, dicens? Amen dico vobis: Quamdiu non fecistis uni de minoribus his, nec mihi fecistis.*

S. Cæsarius ser. 31. inter Augustin. alias 18. de Sanctis, nunc in Appen. 77.

» Si in ignem mittitur, qui esurienti non dedit panem
» suum; putas, ubi mittendus est, qui tulit alienum?
» Si in ignem mittitur, qui nudum non vestivit; ubi
» mittendus est, qui vestitum expoliavit? Si cum diabo-
» lo damnatur, qui hospitibus non præbuit domum
» suam; putas, ubi mittendus est, qui tulit alienam?
» Si periturus est, qui in carcere non visitavit; quid de il-
» lo fiet, qui fortè injustè in carcerem misit? Rogo vos,
» fratres, hìc adtendite, quam spem habere possunt, qui
» mala faciunt; quando illi perituri sunt, qui bona non
Matth. 7. 19 » faciunt? Denique & alio loco Dominus terribiliter
» nos admonet, dicens: *Omnis arbor quæ non facit fru-*
» *ctum bonum, excidetur, & in ignem mittetur*. Non di-
» xit, quæ facit fructum malum, sed, quæ non facit fru-
» ctum bonum. Hinc ergo possumus evidenter agnosce-
» re, quas pœnas arbor spinosa in die judicii patietur,
» quando illa quæ fructum non dederit, excidetur, &
» in ignem mittetur.

S. Jo: Chrys. hom. 80. in Matth.

Discedite à me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus. Regnum ego vobis;
» ignem autem non vobis, sed Diabolo & Angelis ejus
» præparavi, in quem quoniam vos sponte injecistis, vo-
» bis ipsis id imputate. *Esurivi enim, & non dedistis mi-*
» *hi manducare*. Si enim inimicus fuissem, nonnè ad
» immisericordes etiam flectendos mitigandosque suffe-
» cissent passiones illæ, inedia scilicet, frigus, vincula,
» nuditas, ægritudo, aut quia ubique sine tecto perva-
» gatus sum? Hæc enim etiam inimicos movere possent:
» vos autem neque amico hæc contulistis, & Domino,
» & benefactori. At canem plerumque fame premi vi-
» dentes, compatimur, & belluarum inedia movemur:
» Tu verò Domino famem patiente non moveris? Qua
» ratione hæc poterunt excusari? Nam etsi illud solum-
» modò spectaretur, nonnè magni præmii loco haben-
» dum esset, Christum pascere? Non dico, ut vocem
» illam, *Venite benedicti*, &c. à sedente in Patris solio,
» orbe terrarum præsente, audias, & Regnum consequa-
» ris; sed ipsum opus nonnè sibi ad retributionem suffi-
» cit? Te autem insuper coram universis, cùm appa-
» ruerit ineffabilis illa gloria, laudibus extollit & coro-
» nat, patronumque ac hospitem profitetur. Perpende
» autem non unum, aut duo, sed omnia misericordiæ
» opera & officia reprobos contempsisse, Non enim so-
» lùm esurientem non cibarunt, & nudo vestem non
» præbuerunt; sed (quod facillimum erat) nec ægro-
» tum visitarunt. Et vide, quàm facilia præcipit. Non
» enim dixit: In carceribus eram, & liberastis me; aut
» ægrotus fui, & sanitatem procurastis: sed, *Visitastis*,
» *& venistis ad me*. Sed nec esurienti famem levare dif-
» ficile; non enim lautam quæsivit mensam, sed eam
» duntaxat quæ necessitati sufficeret: quodque majus
» est, non in principis viri, sed in humilis habitu servi
» quæsivit: quorum singula ad improborum condem-
» nationem sufficiunt: petitionis scilicet facilitas, &
» dandi potestas; panis enim petitur: petentis miseria,
» quia pauper atque mendicus: præmii magnitudo;
» regnum enim promittitur; terror pœnarum; gehen-
» na enim intentatur; accipientis dignitas; Deus enim
» pauperum manibus accipit; honoris cumulus; quia
» tantùm descendere dignatus est; jus exigendi; sum-
» ma enim justitia est de suis ei tribuere. Verùm ad hæc
» omnia ipsos adtendere prohibuit cupiditas & avaritia;
» nec pœnarum minas timuerunt; cùm & his qui pau-
» peribus non subveniunt, graviora quàm Sodomis mi-
» natus sit, & hìc expressè dicat: *Quamdiu non fecistis*
» *uni de minoribus his, nec mihi fecistis*. Quid ais, Do-
» mine? si fratres tui sunt, quomodo minimos appel-
» las? Immò verò ideò fratres, quia humiles, quia
» pauperes & abjecti. Hos enim maximè in fratres ado-
» ptat: non dico Monachos dumtaxat, qui montes ha-
» bitant; sed fideles singulos esurientes, nudos, ac pe-
» regrinos; eosque nobis curæ esse jubet. Fratres enim
nostri Baptismate constituti sunt, & ineffabilis Myste- "
rii participatione. "

Discedite à me, maledicti, in ignem æternum. Infelicem illum Esau cogitate, qui translata Isaac Patris sui, cum primogeniti juribus, justo Dei judicio, ad fratrem suum natu minorem Jacob benedictione, *Irrugiit clamore magno, & consternatus, ait, Benedic etiam & mihi, pater mi..... Numquid non reservasti & mihi benedictionem? Num unam tantùm benedictionem habes, pater? Obsecro, mihi quoque benedicas.* Frustra verò benedictionem postulabunt. Noluerunt, dum hìc viverent, benedictionem, & elongabitur ab eis *Non novi vos*; (inquiet Christus) *vos ex patre diabolo estis*. Discedite à me, *operarii iniquitatis, genimina viperarum, servi nequam, non populus meus*: Discedite à me. Et quò, Domine, *ibimus à spiritu tuo? Quò à facie tua fugiemus?* Discedite *in ignem*. Numquid verò hujus ignis ardorem clementia tua non moderabitur? Non stillam aliquam roris immittet? Immò verò illum accendet justitia mea, ut numquam extinguatur: *In ignem æternum*. Angelorum & hominum maledictionibus onerati, Dei ipsius maledictione percussi, ut hœdi emissarii ejicientur, tradenturque dæmonibus, in inferno sine fine cruciandi. Nullum vel minimum solatium in sempiterna calamitate habebit infelix anima: *Non est qui consoletur eam ex omnibus charis ejus*. Æternitate tota inclamabit, Deus ultionum, cur me diris malæ conscientiæ morsibus, omnium creaturarum exprobrationi, dæmonum furori, igni devoranti, supplicio æterno traditum reliquisti? Avertat à nobis hoc Deus, fratres charissimi, & ab auditu malo nos liberare dignetur, ut in nobis impleatur, quod scriptum est: *In memoria æterna erit justus, ab auditione mala non timebit*. Hoc enim erit auditum malum, quod audituri sunt impii, *Discedite à me, maledicti, in ignem æternum*. Irrevocabilis enim sententia erit, quæ à piissimo Deo multò ante prædicitur, ut à nobis, totis viribus caveatur. Si enim nos Deus noster vellet punire, non nos ante tot sæcula commoneret. Invitus quodam modo vindicat, qui quo modo evadere possimus, multò ante demonstrat. Non enim te vult percutere, qui tibi clamat, Observa. *Dedisti metuentibus te significationem* (inquit Propheta,) *ut fugiant à facie arcus, ut liberentur dilecti tui*. De natura, bonitas; *justitia opus peregrinum ab eo: De suo bonus, de nostro justus..... Nisi homo deliquisset, optimum solummodo Deum nosset ex naturæ proprietate: at nunc etiam eum justum patitur ex causæ necessitate*. Hinc apud alterum Prophetam ait Dominus: *Ecce furor meus & indignatio mea conflatur super locum istum*. Conflari proprium est instrumentorum, quæ separata Philosophi vocant, quæ partes non sunt agentis, nec ad ejus substantiam & integritatem pertinent. Non conflatur cor generosum, non manus fortes & industriæ, non pedes veloces, non corpus agile; sed conflantur enses, lanceæ, sagittæ, clypei, quæ arma naturalia non sunt bellatori. Deus itaque iram & indignationem suam conflari ait, ut significet, affectus illos à natura sua alienos esse, vimque sibi fieri peccatis nostris, ut irascatur. *Ecce furor meus & indignatio mea conflata est*, sive *stillavit, super locum istum*, (ut vertit S. Hieronymus,) quasi dicat: *Ego quidem naturaliter non irascor, sed illi ita agunt, ut me ad iracundiam provocent: & meam videar mutare naturam. Sentiant igitur iratum, quod, quantum in se est, facere conantur*. Misericordia torrentibus comparatur, qui improvisò ex montibus in valles descendunt, & cursu præcipiti omnia evertunt: Justitia verò pluviæ, quæ prænuntiis vaporibus & nubibus obscuris casum ante suum significat, nec impetu labitur, sed guttatim fluit. Sic gratiarum aquæ à montibus æternis impetu fluunt in valles, id est, in humiles animas, ut in iis evertant & ejiciant, quicquid terrenum est: sed felices illæ inundationes divinæ misericordiæ ipsis improvisæ sunt & inexpectatæ: *Et torrentes inundaverunt*. Justitia verò sensim præparatur ad vindictam, peccatoribus materiam subministrantibus, &

Genes. 25. 34. 36. 38.

Threnor. 1. 2.

Psal. 111. 7.

S. Cæsarius serm. 31. in Augustin. Appen. 77.

Psal. 59. 6.

Tertullian.

Jerem. 7. 20.

S. Hieron. lib. 2. Comment. in Jer.

pec-

peccata sua velut atros vapores in altum emittentibus: *Præparabitur veritas tua in eis.* Horum multiplicatione nubes addensatur, modò in diluvium aquæ, modò in diluvium ignis resolvenda: sed sensim decidit, nec absque signis, quibus peccatores moneantur, & ad pœnitentiam ultimò invitentur. *Et pluit Dominus super Sodomam ignem & sulphur à Domino de cœlo ..... Furor meus & indignatio mea stillavit super locum istum.* Pulchrè non ait, *Effusus est furor meus, sed stillavit, ut moderatam pœnam significet. Si autem in stilla furoris tanta duritia est, quid fiet si omnis imber fuerit effusus? Sed & conflata indignatio sic intelligi potest, ut quod diu facere noluit, peccatorum multitudine facere compellatur.* Et succendetur *furor Domini*, & non extinguetur: *quia non agit populus, per quæ possit extingui.* Bonis operibus, & præcipuè eleemosynis extingui furor Domini potest. Qui illum peccatis suis provocaverit, & extinguere in hoc mundo neglexerit; pondus ejus in judicio sustinebit, & terribilem vocem audiet: *Discedite à me, maledicti, in ignem æternum, qui paratus est diabolo, & angelis ejus. Esurivi enim, & non dedistis mihi manducare*, &c. Deum suum amittent, & omnia: & quantùm glorificaverunt se & in deliciis fuerunt, tantum patientur tormentum & luctum. *Si non amas cum Christo esse, time sine illo esse. Quare, time sine illo esse? Quia cum diabolo eris, si cum Christo non fueris. Et ubi erit diabolus? Audi ipsum Christum:* Ite in ignem æternum, qui paratus est diabolo & angelis ejus. *Si igne cœli non accenderis, ignem time gehennarum. Si non amas esse inter Angelos Dei, time esse inter angelos diaboli. Si non amas esse in Regno, time esse in camino ignis ardentis, inextinguibilis, sempiterni. Vincat in te priùs timor, & erit amor. Timor pædagogus sit, non ipse in te remaneat, sed te ad charitatem, quasi ad magistrum perducat.*

Gen. 19. 24. — Ierem. 7. 20. — S. Hieron. — S. Augustin. ser. 149. alias de temp. 52.

IX. *Et ibunt hi in supplicium æternum; justi autem in vitam æternam.* Dignitas infinita Dei offensi, ex qua malitia peccati infinita repetitur; & voluntas peccatoris, qui æternùm peccaret, si posset, infert æternitatem supplicii. *Omnipotens Deus, quia pius est, miserorum cruciatu non pascitur: quia verò justus est, ab iniquorum ultione in perpetuum non sedatur. Sed iniqui omnes æterno supplicio deputati, sua quidem iniquitate puniuntur, & tamen ad aliquid ardebunt: scilicet, ut justi omnes & in Deo videant gaudia quæ percipiunt, & in illis respiciant supplicia quæ evaserunt: quatenus tantò magis in æternum gratiæ divinæ debitores se esse cognoscant, quantò in æternum mala puniri conspiciunt, quæ ejus adjutorio vicerunt.* Inferni pœnas, sempiterna damnatorum supplicia sæpè cogitemus, ut à peccatis quæ illa merentur, abstineamus. Descendamus in infernum viventes, ne descendamus morientes. Æternitatem meditemur hinc tormentorum, hinc gaudiorum. Æternitas! æternitas! æternitas! Quàm citò dicitur, & numquam finitur! Quatuor syllabis constat, & fine caret. Quamdiu Deus durabit, tamdiu durabunt supplicia damnatorum; tamdiu ardebit ignis in furore ejus succensus usque ad inferni novissima: *Sapiens ignis*, qui *membra urit & reficit, carpit & nutrit: sicut ignes fulminum corpora tangunt, nec absumunt: sicut ignes Etnæ, & Vesuvii, & ardentium ubique terrarum, flagrant, nec erogantur: ita pœnale illud incendium non damnis ardentium pascitur, sed inexesa corporum laceratione nutritur.* Æterni illius supplicii meditatio, innocentiæ custos. *Enimverò nos qui sub Deo omnium speculatore dispungimur, quique æternam ab eo pœnam providemus, meritò soli innocentiæ occurrimus, & pro scientiæ plenitudine, & pro latebrarum difficultate, & pro magnitudine cruciatus, non diuturni, verùm sempiterni, eum timentes, quem timere debebit & ipse qui timentes judicat: Deum, non Proconsulem timentes.*

S. Gregor. l. 4. dialog. c. 44. — Minut. Felix in Octavio. — Tertull. apolog. 45.

X. *Justi autem in vitam æternam.* Hæc simpliciter vita est, cujus in perpetuitate beatitudo est, in qua scilicet Deus videtur, amatur, & laudatur, & certum est nos in ea semper esse mansuros. *Beata vita, si non amatur, non habetur. Porrò si amatur & habetur, cæteris omnibus rebus excellentiùs necesse est ut ametur. Quoniam propter hanc amandum est, quicquid aliud amatur. Porrò si tantùm amatur, quantùm amari digna est, fieri non potest, ut eam qui sic amat, non æternam velit. Tunc igitur beata erit, quando æterna erit ..... Illa vita sola est, quæ nec beata esse potest, nisi fuerit æterna. Cùm pervenerimus ad vitam, certum nobis erit, in ea nos semper futuros. Nam si erimus ibi, & utrum ibi semper futuri simus, incerti erimus, etiam ibi erit timor. Et si erit timor, cruciatus erit, non carnis; sed, quod pejus est, cordis. Ubi autem cruciatus, quæ beatitudo? Erit ergo nobis certum, quia in illa vita semper erimus, & illam finire non poterimus: quia in illius Regno erimus, de quo dictum est:* Et Regni ejus non erit finis. *Ibi esse nostrum non habebit mortem; ibi nosse nostrum non habebit errorem; ibi amare nostrum non habebit offensionem.* Hanc nobis donare vult Deus, qui neminem vult perire, sed omnes salvos fieri: sed ea conditione, ut mandata ejus servemus. Ideò Christus Legisperito interroganti, Quid faciendo vitam æternam possidebo? respondit: *Si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* Quam Domini sententiam Ecclesia in Ordine & Ritibus baptismi Paptizandis per sponsores declarat. S. N. *Quid petis ab Ecclesia Dei?* P. *Fidem.* S. *Fides quid tibi præstat?* P. *Vitam æternam.* S. *Si igitur vis ad vitam ingredi, serva mandata. Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua; & proximum tuum sicut te ipsum.* Meritis, charitate, eleemosynis æterna vita comparatur. Obdurationi adversùs misericordiam æterna pœna infligitur. Hæc cogita, quisquis opibus abundas, quisquis habes substantiam hujus mundi, & claudis tua viscera fratribus necessitatem patientibus. Dispensatorem te pecuniarum tuarum esse noveris, non minùs quàm Rectores Ecclesiarum. Quemadmodum igitur illi non habent potestatem, ea quæ à vobis collata sunt pauperibus, temerè dispergendi, quandoquidem ad alimenta pauperum constituta sunt; pari tu quoque jure non debes tua temerè consumere. Nam etsi paternam hæreditatem accepisti, atque ea ratione, quæcumque habes, tua sunt: Dei tamen sunt universa. Deinde si tu diligenter, quæ dedisti, vis dispensari, Deum autem non arbitraris accuratiorem à nobis rationem dispensationis petiturum; sed toleraturum, ut bonis tuis abutaris, & in voluptates, in ludos, in luxum temerè effundas; falleris, non ita est. Ideò enim te divitem fecit, ut pauperibus alimenta subministres. Sicut igitur tu servo ad dispensandum dedisti, sic Dominus tibi, ut opportunè impendas. Cùmque possit auferre, reliquit tamen, ut virtutis exercendæ habeas facultatem; utque altero alterius egente, ferventiore omnes inter se charitate vinciret. Tua, immò te ipsum Christo redde, mercedem vitæ æternæ tibi donaturo. Ego, inquit ipse sum pater, ego frater, ego domus, ego sponsus, ego nutritor, ego vestis, ego radix, ego fundamentũ. Quicquid volueris, ipse sum, nulla re indigebis, ego tuus ero. Ipse amicus sum, membrum, caput, frater, soror, mater, universa ipse sum, modò meus (ut decet) efficiaris. Ego pauper propter te, in cruce propter te, in sepulcro propter te. Patrem in cœlis pro te interpello, qui ad inferiora pro te à Patre missus descendi. Omnia tu mihi es, frater, cohæres, amicus, membrum. Quid vis ampliùs? Quid aversaris amantem? Quid caduco huic mundo laboras? Cur perforato dolio aquam ingeris? Cur frustra curris? Nonnè uniuscujusque artis finis quidam est? Ostende mihi sæcularis hujus studii finem. *Vanitas vanitatum, & omnia vanitas.* Christo labora, Christo milita, ad bravium curre tibi ab ipso propositum, ad summi boni, id est, ipsiusmet Dei possessionem. *Qui volunt divites fieri, incidunt in tentationem, & in laqueum diaboli, & desideria multa & inutilia, quæ mergunt homines in interitum, & perditionem: Radix enim omnium malorum cupiditas. Tu autem hæc fuge: sectare verò justitiam, pietatem, fidem, charitatem, patientiam,*

S. Augustin. l. 14. de Civit. Dei c. 25. — Idem, lib. 11. de civit. Dei c. 18. — Luc. 1. — S. Jo: Chrys. homil. 77. in Matt. — Idem homil. 77. in Matt. — 1. Tim. 8.

mansuetudinem. Certa bonum certamen fidei, apprehende vitam aternam, in qua vocatus es. Discant divites hujus sæculi, *Non sublime sapere, neque sperare in incerto divitiarum, sed in Deo vivo, (qui præstat nobis omnia abundè ad fruendum) bene agere, divites fieri in bonis operibus, facilè tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.*

CAPUT XXVI.

Sensus Litteralis.

1. ET *factum est, cùm consummasset Iesus sermones hos omnes, dixit Discipulis suis: Scitis quia post biduum Pascha fiet, & Filius hominis tradetur, ut crucifigatur.* Munere Doctoris hucusque impleto, consummatisque sermonibus, non modò superiori capite, sed toto Euangelio ad hunc usque locum recensitis, Jesus Redemptoris & Sacerdotis munus aggreditur: & quos doctrina sua & prædicatione instituit, exemplis ædificavit, miraculis convicit, sanguine suo redimere, sacrificio suo mox sanctificare parat. Scitis, inquit, ut rem publicè notam, imminere Festum Paschatis, primam scilicet diem Azymorum, solemnem, in qua Paschalis Agnus ex præscripto legis immolandus est; eamque *post biduum* celebrandam, Feria nimirùm sexta. Quamobrem id in fine diei Martis à Christo dictum videtur. *Et filius hominis tradetur, ut crucifigatur.* Infra tam breve tempus tradar gentibus, (ut vobis prædixi) ut ipso Paschatis die crucifigar.

II. *Tunc congregati sunt Principes Sacerdotum, & Seniores populi, in atrium Principis Sacerdotum, qui dicebatur Caiphas: & consilium fecerunt, ut Iesum dolo tenerent, & occiderent.* Sub id tempus, quo Christus mortem suam prædixit, nempè postridie mane, seu Feria quarta, primarii Sacerdotes, id est, capita 24. familiarum Sacerdotalium, seu qui aliquando summi Pontifices fuerant (summus enim Pontificatus non jam perpetuus, ut olim, sed annuus erat) & Judices, seu Magistratus præcipui, qui populum in civilibus regebant; nec non Scribæ, seu Legisperiti, (ut addunt SS. Marcus & Lucas) ex quibus magnum Synedrium constabat, cujus summum erat de Religione judicium, summo Pontifice præside: convenerunt in aulam Principis Sacerdotum, seu Pontificis, cui nomen Caiphæ. *Iosephum Cajapham* vocat Josephus. Is *erat Pontifex anni illius*, ut S. Joannes observat; institutus scilicet à Valerio Grato Judææ Præside. Penes Reges Hebræorum olim potestas fuerat deligendi summum Pontificem ex familia ei muneri destinata, ut constat ex libris Regum & Paralipomenon. Libera Republica, idem jus fuisse penes Synedrium, notat Maimonides. Posteà qui Judæis imperarunt Syro-Macedones, deinde Romani, eodem jure licentiùs usi sunt. In ædibus igitur Caiphæ consilium habuerunt Sacerdotes & Magistratus Jerosolymitani, ut deliberarent, qua ratione Jesum, non palam & vi, sed clam & per insidias capere possent, & Romano Præsidi tradere, palam occidendum. Confer cum Psal. 2. 2. *Astiterunt Reges terræ, & Principes convenerunt in unum adversùs Dominum, & adversùs Christum ejus.*

6. August. epist. 36. alias 86. ad Casulanum, ubi feria 4. olim jejunio deputatum, observat, quod ea consilium de morte Iesu habitum sit.

Ioseph. l. 18. antiq. c. 3.

III. *Dicebant autem: Non in die festo, ne fortè tumultus fieret in Populo.* Non in die festo occidatur, inquiebant, veriti popularem tumultum. Insignes rei plecti solebant in Festis, ut etiam Talmudici observant, quò exemplum ad plures perveniret; quo tempore Judæi religionis ergo frequentiores Hierosolyma conveniebant. Sic Herodes Petrum ad supplicium statim *post Pascha producere populo decreverat*, ut habetur *Act.* 12. 4. id est, intra illos septem dies Paschalis solemnitatis, quorum primus dumtaxat & ultimus à servilibus operibus liberi erant. Synedrio igitur visum est, à recepto more esse recedendum, & occisionem Jesu differendam extra festos dies, *Ne fortè tumultus fieret in populo*. Plebs enim in Jesum erat propensior, Galilæi præsertim ipsius populares: multi ex plebe in eum credebant, vix ullus erat qui non illum veneraretur, ut Prophetam, ut benefactorem. Paschæ dies festivus erat & lætus, quo vel noxii liberabantur; ideòque cædi innocentis minimè opportunus. Timebant ergo, ne id plebi displiceret, occasioque seditionis esset: præsertim cùm ob leviores longè causas eo tempore seditiones oriri solitæ essent ex frequenti populi concursu: quibus reprimendis vel impediendis, Romani Præsides militum cohortem supra Templi porticus constituebant, Josepho teste. Dei autem singulari providentia factum est, ut Principes Sacerdotum & Magistratus ab hoc consilio discederent non occidendi Jesum festo die, oblata per Judam opportunitate, ut appareret, plùs divinum decretum & Christi prædictionem, quàm Judæorum consilia valuisse; illumque mortis genus, locum, & diem elegisse, ac circumstantias omnes definivisse. 2. Ut mors Christi plures testes haberet, magisque ignominiosa esset. 3. Ut innotesceret fidelibus, Christum per Agnum Paschalem adumbratum fuisse, & ipso die festo legalis Paschatis immolaretur *Pascha nostrum*, Agnus sine macula, ad tollenda totius mundi peccata; utque non de captivitate Ægypti unus populus, sed de captivitate Diaboli totum genus humanum erueretur. *Itaque divino intelligimus dispositum esse consilio, ut sacrilegi Judæorum Principes, & impii Sacerdotes, qui sæviendi in Christum occasiones sæpè quæsiverant, non nisi in solemnitate paschali exercendi furoris sui acciperent potestatem. Oportebat enim, ut manifesto implerentur effectu, quæ diu fuerant figurato promissa mysterio; ut ovem significativam ovis vera removeret, & uno expleretur sacrificio variarum differentia victimarum. Nam omnia illa quæ de immolatione agni divinitùs per Mosen fuerant præstituta, Christum prophetaverant, & Christi occisionem propriè nunciaverant. Vt ergo umbræ cederent corpori: & cessarent imagines sub præsentia veritatis, antiqua observantia novo excluditur Sacramento, hostia in hostiam transit, sanguine sanguis aufertur, & legalis festivitas, dum mutatur, impletur.*

Ioseph. l. 20. antiq.

S. Leo serm. 56. de Pass. Dom. 7.

IV. *Cùm autem Iesus esset in Bethania in domo Simonis Leprosi, accessit ad eum mulier habens alabastrum unguenti pretiosi, & effudit super caput ipsius recumbentis.* Cùm esset Jesus Bethaniæ, quod castellum erat seu vicus Mariæ & Marthæ sororum Lazari, ubi hospitari solebat, & à Simone Leproso fuisset ad cœnam invitatus, accessit ad eum mulier habens vas seu pixidem ex alabastrite lapide, continentem liquorem odoriferum magni pretii; quod effudit super caput ipsius Jesu recumbentis, in honoris & reverentiæ testimonium. Non fuit spissum & tenax, sed liquidum, ex herbis odoriferis expressum unguentum, præsertim ex spicis nardi, cujus odor maximè commendatur, *Cantic.* 1. 12. Unde S. Marcus *Nardum spicatum vocat*, S. Joannes *Nardum pistiçum*, seu fidelem, id est sincerum, minimèque adulteratum. Una & eadem mulier hæc est, unctrix capitis & pedum Christi apud quatuor Euangelistas, Maria Magdalena, soror Lazari. Matthæo & Marco omnia conveniunt. Matthæo, Marco & Lucæ convenit, quòd hæc gesta in convivio, quò mulier adventat habens *alabastrum unguenti*, quo Jesum perfundit. Non alia unctrix, licèt unctio diversa ab ea quam describit S. Lucas:

Marc. 14. Luc. 7. Ioann. 12.

Mat-

S. Augustin. lib. 2. de consensu Evang. c. 78. S. Gregor. M. hom. 25. in Evang.

Matthæo, Marco, & Joanni convenit, quòd hæc gesta in Bethania, in convivio; quòd unguentum à muliere allatum maximi erat pretii; quòd reprehensa est hoc nomine mulier ab uno Discipulorum (Judam Joannes nominat) velut prodiga, hoc obtentu quòd rectiùs is sumptus factus esset in pauperes; quòd Christus mulierem defendit, interpretatione benigna ad pollinctúram suam hunc honorem referri declarans. Rursus Lucæ cum Joanne convenit, quòd hæc mulier pedes Christo perfudit, & capillis extersit. Ioː 11.2. Præterea Joannes Mariam Lazari sororem hac velut peculiari nota describit: *Maria autem erat quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis.* Hic autem proprius non fuit Mariæ sororis Lazari character, si aliæ mulieres Christum pariter unguento perfuderunt. Quòd verò hæc ipsa sit Maria Magdalena, id probat, quòd Christi pollinctúram hoc pietatis officio prævenerit, quia post mortem Jesu ad ejus sepulcrum itura, ut illius corpus ungeret, illud inventura non erat, utpotè jam à mortuis redivivum. Mariam autem Magdalenam unam fuisse ex sanctis mulieribus, quæ ad Christi monumentum valdè manè una Sabbatorum, seu prima hebdomadæ die, cum aromatibus venerunt, ut Jesum ungerent, probat summus Euangelistarun consensus. Nec refert, quòd apud Matthæum & Marcum capitis Christi ab illa muliere unguento perfusi, apud Joannem pedum est mentio. Quid enim vetat, credi priùs pedes perfusos, deinde caput? Nec etiam refert, quòd apud Lucam *Mulier peccatrix* ungit pedes Jesu, Mariæ autem sororis Lazari pietas commendatur. Nam distinguenda sunt tempora. Vixerat olim dissolutiùs, ideò peccatrix dicta; mox delicta vitæ prioris pœnitentia expiavit, quam ad Christi pedes in domo Simonis Pharisæi professa fuerat. Eadem igitur mulier, quamvis non sit idem factum, vel eadem unctio, quæ à S. Luca, & aliis tribus Euangelistis narratur. Quæ enim à S. Luca commemoratur, biennio ante Christi Passionem contigit: quæ verò ab aliis, *ante sex dies Paschæ*, ut expressè observat S. Joannes. SS. autem Matthæus & Marcus hanc historiam temporis ordine servato non referunt, sed per recapitulationem, occasione data, ut notent, quid Judam ad proditionem impulerit. Simon leprosus dicitur, non quòd tunc lepra laboraret, alioquin illi interdictum fuisset hominum commercio; sed quòd leprosus fuisset, atque à Christo mundatus; seu quòd cognomen id fuerit ejus familiæ, aut casu inditum, aut quia aliquis majorum ipsius lepra infectus fuerat; sicut aliis familiis cognomina fuerunt Cocles, Rufus, Niger, Claudus, &c. An idem ille fuerit ac Simon Pharisæus, dubium est. Alius visus est S. Augustino.

Tertull. lib. de Pudicitia c. 11.

S. Ambros. in Lucam.

S. Augustin. lib. 2. de consensu Evang. c. 78. & 79.

V. *Videntes autem Discipuli, indignati sunt, dicentes: Vt quid perditio hæc? Potuit enim istud venundari multo, & dari pauperibus.* Discipuli quidam videntes pretiosi unguenti effusionem, indignatione commoti sunt in mulierem, dicentes, Quorsum ista profusio? Offerre poterat Domino pretium hujus unguenti, quod pauperibus erogari jussissent. Discipulorum nomine unus Judas significatur, locutione sacris Scripturis usitata, ut pluralis numerus pro singulari interdum usurpetur. Confer cum Joannis 12. 4. 5. & 6. *Dixit ergo unus ex Discipulis ejus, Judas Iscariotes, qui erat eum traditurus: Quare hoc unguentum non veniit trecentis denariis, & datum est egenis? Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum; sed quia fur erat & loculos habens, ea quæ mittebantur, portabat.* Potest etiam intelligi, quòd & alii Discipuli aut senserint hoc, aut dixerint, aut eis Juda dicente persuasum sit, atque omnium voluntatem Matthæus & Marcus etiam verbis expressérint; sed Judas propterea dixerit, quia fur erat, cæteri verò propter pauperum curam: Joannem autem de solo illo id commemorare voluisse, cujus ex hac occasione furandi consuetudinem significandam duxit.

S. Hieron. in hunc loc. S. Augustin. lib. 2. de consensu Evang. c. 79.

VI. *Sciens autem Iesus, ait illis: Quid molesti estis huic mulieri? opus enim bonum operata est in me.*

Alex. Expos. in Evang.

Jesus eorum indignationem, tametsi occultam, cognoscens, piæ mulieris defensionem suscepit. Quid, inquit, huic mulieri molestiam exhibetis? Ipsam temerè accusatis: Opus enim bonum operata est, unguentum effundendo in caput meum, ut me honore afficeret: Opus (inquam) humanitatis, grati animi, magnæ fidei, eximiæ pietatis, ardentissimæ charitatis. Frustra verò pauperum curam prætexistis: *Nam semper pauperes habetis vobiscum, me autem non semper habetis.* Pauperes semper habebitis, quibus benefaciendi præsto semper erit occasio: me autem non semper habebitis vobiscum visibili modo præsentem, quo modo nunc in omni convictu & familiaritate: siquidem brevi sum moriturus. Ita conciliantur hæc verba Christi cum iis quæ Discipulis dixit post resurrectionem: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.* Atque eodem sensu Apostolus ait: *Etsi cognovimus secundum carnem Christum, sed nunc non novimus.* Sensus igitur est: Non ero semper vobiscum ita præsens, ut similia mihi exhiberi possint humanitatis officia; pauperes autem vobiscum semper habebitis. Respicit Christus illud Deuteronomii 15. vers. 11. *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ:* quod minimè pugnat cum versu 4. ubi scriptum est: *Et omninò indigens & mendicus non erit inter vos:* Nam hoc præcipientis est, illud prædicentis. *Non erit*, id est, *Ne sit.* Erunt igitur qui egeant, in tanto quippè populo; sed ceteri pati non debent, ut in egestate permaneant, sed eorum inopiam pro viribus sublevare. Quem sensum apertè satis indicant vers. 7. *Si unus de fratribus tuis, qui non morantur intra portas civitatis tuæ, ad paupertatem venerit: non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum, sed aperies eam pauperi.* Et v. 11. *Non deerunt pauperes in terra habitationis tuæ: idcirco ego præcipio tibi, ut aperias manum fratri tuo egeno & pauperi, qui tecum versatur in terra.* Confer cum Marci 14. 7. *Semper enim pauperes habetis vobiscum; & cum volueritis, potestis illis benefacere; me autem non semper habetis.*

Matt. 2. Cor. 5. S. Hier. in hunc loc.

Tertull. lib. 4. advers. Marcionem.

VII. *Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit.* Perditionem ac profusionem esse perperàm existimatis, quòd hæc mulier corpus meum pretioso unguento perfudit: atqui si is sumptus ad polliciendum mortuum impensus esset, nemo improbaret, cùm id ex pietatis officio, & ad amorem erga defunctos significandum, & ad spem resurrectionis testificandam, apud vos frequentetur: qui igitur honos mortuo laudabiliter impenderetur, cur eum viventi, sed brevi morituro, exhiberi ægrè fertis? *Ad sepeliendum me fecit:* quasi ad me pollinciendum & funerandum. Cùm enim mortem meam imminere intellexerit, me jam velut mortuum spectat, & solemne illud pietatis officium modico tantùm tempore antevertit. Hunc sensum S. Marcus clariùs exprimit his verbis: *Quod habuit hæc, fecit: prævenit ungere corpus meum in sepulturam.* Id est, cùm me jam propinquum morti esse noverit, quod jam sæpè prædixi vobis, fecit quod in se erat, ut hoc mihi officium vivo impenderet, verita, ne mortuo non posset ob furorem inimicorum meorum. Quòd autem sancta illa mulier Christi mortem fide præviderit, sepulturam ejus officio prævenerit, Spiritus Sancti impulsu, confirmatur ex cap. 24. S. Lucæ vers. 6. & 7. ubi Angeli sancti mulieribus, quarum hæc una erat, corpus Jesu in monumento quærentibus, ajunt: *Recordamini, qualiter locutus est vobis, cum adhuc in Galilæa esset, dicens: Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia resurgere. Et recordatæ sunt verborum ejus.* Quem sensum S. Marcus clariùs expressit, S. Joannes paulò obscuriùs innuit; secundùm latinam versionem nostram vulgatam: *Sinite illam, ut in diem sepulturæ meæ servet illud:* Sive secundùm vim Græci textus, quam & Syriaca versio exprimit, *In diem sepulturæ meæ servavit illud.* Idem enim vulgatæ nostræ versionis sensus est: Sinite, ut non frustra hoc unguentum ad pollinctúram meam servaverit;

Marci 14 8.

Ioː 11.7.

me ſcilicet nunc perfundendo, quod poſt mortem meam non poterit.

VIII. *Amen dico vobis, ubicumque prædicatum fuerit hoc Euangelium in toto mundo, dicetur & quòd hæc fecit in memoriam ejus.* Ubicumque Euangelium meum, doctrina mea, vitæque & prædicationis meæ Hiſtoria prædicabitur: (quæ quidem prædicatio orbem pervagabitur univerſum:) pium iſtud mulieris hujuſce factum ad laudem ſempiternam narrabitur & celebrabitur.

IX. *Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iſcariotes, ad Principes Sacerdotum: & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi conſtituerunt ei triginta argenteos. Et exinde quærebat opportunitatem, ut eum traderet.* Congregato primariorum Sacerdotum & civilium Magiſtratuum, Legiſque peritorum concilio, ut de morte Jeſu deliberarent; Judas Iſcariotes, unus ex duodecim Apoſtolorum ejus collegio, Chriſti reprehenſione irritatus, & unguenti pretio, cui inhiabat, fruſtratus, abiit, non coactus, non invitatus, ſed ſpontè, ut avaritiæ ſuæ damnum quoquo modo compenſaret, ad Principes Sacerdotum, tunc in aula Pontificis Caiphæ congregatos: & ait illis: Quid mihi dabitis, & ego vobis eum tradam, ut eum eo pro arbitrio veſtro agatis? At illi ſe ipſi daturos pacti ſunt *triginta argenteos* ſiclos, quanti caput ſervi æſtimatur. *Exodi* 21. 32. (Libellæ ſunt circiter quadraginta quinque monetæ Gallicæ.)

Zach. 11. 12. Vilitatem pretii oſtendit Zachariæ locus: *Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos.* Nec obſtat quòd ex ea pecunia emptus ſit ager figuli ad ſepulturam peregrinorum, qui tam vili pretio emi potuiſſe non videtur. Non conſtat enim, quantus fuerit ager: parvum fuiſſe veriſimile eſt, eumque infœcundum & vilem, cujus ubertas omnis ad figulina opera exhauſta fuerat. Deinde non conſtat, an ea tantùm pecunia emptus fuerit, an aliquid ſuperadditum, quantum ad juſtum pretium conficiendum neceſſe erat. Tertiò, rariore tunc temporis pecunia, res minoris emebantur. Denique, *Ierem.* 32. 9. ager non malus emitur ſeptemdecim ſiclis. Pretii porrò vilitas Judæ animum oſtendit ita avaritiæ mancipatum, ut quovis vel exiguo lucro ad ſcelus immane proditionis Chriſti impelli potuerit. Unum ex duodecim Apoſtolis Chriſti illum fuiſſe hìc obſervat Euangeliſta, tum ad criminis gravitatem indicandam, tùm ad ſignificandam perſonam idoneam proditioni, utpotè domeſticam.

X. *Prima autem die Azymorum acceſſerunt Diſcipuli ad Ieſum, dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha?* Die decima quarta menſis Niſan, qua immolabatur Paſchalis agnus inter duas veſperas, & fermentum omne è domibus abjiciebatur, azymique panes manducari incipiebant in cœna ad eſum agni, & eorum uſus ad diem uſque vigeſimam primam inclusivè perſeverabat, ſecundùm legem, *Exodi* 12. 18. Confer cum Marci 14. 12. *Et primo die Azymorum, quando Paſcha immolabant, dicunt ei Diſcipuli, &c.* Et Lucæ 22. 7. *Venit autem dies Azymorum, in qua neceſſe erat occidi Paſcha.* Quibus locis inter ſe collatis evincitur, Paſcha eo anno celebratum à Judæis, quo oportebat die ſecundùm legem; atque à Chriſto pariter celebratum legitima die cum vulgo Judæorum. Miſit itaque Chriſtus Petrum & Joannem, ut Paſchalem Cœnam pararent. At illi de hoſpitio ſoliciti, quòd propriam domum Jeroſolymis non haberet Jeſus; & quòd difficile videretur invenire hoſpitium in urbe, ob hominum ex tota gente ad Feſti celebrationem eò confluentium frequentiam; & quòd illum ad mortem quæſitum vix ab ullo exceptum iri veroſimile eſſet; aut certè nullus eſſet tutus ſatis locus: *Dederant enim Pontifices & Phariſæi mandatum, ut ſi quis cognoverit ubi ſit, indicet, ut apprehendant eum.* Hæc igitur cùm noſſent Petrus & Joannes, dixerunt: *Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha?*

Luc. 22.

Ioan. 11. 56.

XI. *At Ieſus dixit: Ite in Civitatem ad quemdam, & dicite ei: Magiſter dicit, Tempus meum propè eſt, apud te facio Paſcha cum Diſcipulis meis.* Ite Hieroſolymam ad talem, ſive ad certum quemdam hominem cujus domum indicabit vobis homo lagenam aquæ portans, qui vobis in ipſo civitatis ingreſſu occurret. Eum fortè non nominavit Jeſus, ne Judas myſticam cœnam turbaret, vel legalem, ut Euthymius & Theophylactus, commentariis in Lucam, conjiciunt. Cæterùm divitem & honeſtum fuiſſe, cui domus commoda, cœnaculum grande, aulæis ſtratum & ornatum eſſet; ac Jeſu familiarem, ejuſque diſcipulum fuiſſe oportet, cujus domum ad ultimam ſuam cœnam, ſpontè, non invitatus, elegit. Idque hæc verba auctoritatis indicant, *Magiſter dicit*: Tempus diſceſſus mei ex hoc mundo proximum eſt: apud te celebrare decrevi cœnam Paſchalem cum duodecim Diſcipulis meis. *Et fecerunt Diſcipuli, ſicut conſtituit illis Ieſus, & paraverunt Paſcha.* Hinc perſpicuum eſt, Chriſtum tempus legitimum Paſchatis non præveniſſe, nec alia die celebraſſe, quàm cæteros Judæos. Agnus enim die 14. menſis Niſan Jeroſolymis in Templo, inter duas veſperas, mactandus & ſacrificandus erat, interveniente Sacerdotum opera, qui ſanguinem agni excipere, & ex eo Altare aſpergere, victimamque Altari imponere, ac deinde offerentibus familiis reddere ſolebant; ut colligitur ex Joſepho, qui Sacerdotes Ceſtio quærenti, Quis numerus eſſet Judæorum Jeroſolymam convenientium, exactè dixiſſe refert, quot fuiſſent agni ſacrificati; quod profectò dicere exactè non potuiſſent, niſi ipſi interveniſſent mactationi, ſive ſacrificio. Operam autem ſuam non navaſſent, niſi ſtato tempore.

Chez un tel. S. Auguſtin. lib. 1. de conſenſu Euang. c. ult. Marci 14. Lucæ 22.

XII. *Veſpere autem facto, diſcumbebat cum duodecim Diſcipulis ſuis.* Poſt occaſum Solis, hora eſui agni deſtinata, Jeſus ad menſam acceſſit cœnaturus cum Diſcipulis ſuis. Agnum quidem ſtantes manducaſſe ſecundùm ritum Lege præſcriptum veriſimile eſt, ſed vocem uſitatam retinuerunt ac uſurparunt Euangeliſtæ; ſicut etiam hodie latinè menſæ accumbere dicimur, cùm tamen ſedeamus. Et poſt cœnam legalem, ſeu manducationem agni Paſchalis, Chriſtum cum Diſcipulis diſcubuiſſe more ſolito ad cœnam juſtam, nihil prohibet, ut intelligamus. Numerus autem diſcipulorum exprimitur, ut Chriſtum cum tota ſua familia Paſchalem Agnum comediſſe, cœnamque myſticam celebraſſe ſignificetur: & neminem præter Apoſtolos 12. utrique cœnæ adfuiſſe, neminem ex iis ab alterutra ſummotum & excluſum, ne quidem Judam proditorem, Veteres Patres, uno penè Hilario excepto, ſummo conſenſu affirmant. *S. Ioann. Chryſ. hom. 82. in Matth. & hom. De Proditione Iudæ, S. Hieronymus in hunc locum, S. Auguſt. tract. 62. in Ioann. Theodoretus in cap. 11. epiſt. 1. ad Corinth. S. Leo ſerm. 56. de Paſſ. Dom. 7.*

XIII. *Et edentibus illis, dixit: Amen dico vobis, Quia unus veſtrum me traditurus eſt.* Inter cœnandùm, dixit illis Jeſus: Unum ex vobis, quos in familiam meam cooptavi, quos amicitia mea dignatus ſum, quos Apoſtolos meos creavi, quos tot tantiſque beneficiis affeci, me proditurus eſt hoſtibus meis. Id prædixit Chriſtus, ut ſe non invitum, ſed ſcientem volentemque mori oſtenderet. Proditoris autem nomini pepercit & honori, ne irritaretur; imò potiùs, ut flecteretur ad pœnitentiam, cogitationes ſuas & occulta conſilia Chriſto plenè perſpecta eſſe intelligens: tùm etiam ut doceret, peccatores occultos non eſſe mox publicè traducendos. Hæc autem de proditore narrata per anticipationem à S. Matthæo videntur, quæ nonniſi poſt Euchariſtiæ inſtitutionem facta ſunt, ut colligitur ex S. Luca cap. 22. verſ. 20. & 21. *Similiter & calicem, poſtquam cœnavit, dicens: Hic eſt calix Novum Teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur. Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa.* Quibus connectendum eſt id quod Joannes narrat cap. 13. verſ. 26. de buccella panis intincti Judæ à Chriſto porrecta, quo ſigno eum Joanni ſupra pectus ſuum recumbenti indicavit. Vel dicendum, Jeſum ſemel & iterùm de proditore ſuo ſermonem feciſſe: ante, & poſt inſtituta traditaque Myſteria. Primum à S. Matthæo, ſecundum à SS. Luca & Joanne narratum.

S. Auguſt. lib. 3. de conſenſu Euang. c. 1.

XIV. *Et*

XIV. *Et contristati valdè, cœperunt singuli dicere: Numquid ego sum, Domine? At ipse respondens ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.* Christi prædictione ac declaratione vehementer afflicti Apostoli, tum ob atrocitatem facinoris, tum ex motu fragilitatis & infirmitatis suæ (plùs enim credebant Magistro quàm sibi) interrogarunt de peccato, cujus conscientiam non habebant: *Numquid ego sum Domine?* Essemne ita miser, ita ingratus, ita infidelis & impius? Respondit Jesus: Qui intingit mecum buccellam, quam manu tenet, in paropside, hic me tradet. Judas propè Christum accubuisse videtur, ita ut cùm plures essent in mensa catini, ille ex eodem ederet, ex quo edebat Christus. Ita enim faciliùs fieri potuit, ut Christus illi interroganti, an ipse esset de quo loquebatur, submissè & plerisque non audientibus, responderet: *Tu dixisti;* utque eo non audito, Joannes à Petro monitus, quærens, quis ille esset, qui tantum scelus meditaretur & perpetraturus esset, certum à Christo Jesu signum acciperet, eum hunc esse, cui ipse Jesus daturus esset de catino tinctam jure offulam. Accedit, quòd S. Marcus, cùm priùs dixisset, *Vnus ex vobis tradet me, qui manducat mecum*, posteà subjecit, *Vnus ex duodecim qui intingit mecum manum in catino*. Quare cùm bis idem dictum censeri non debeat, sequitur, in posteriori versu restrictiorem esse descriptionem. *O mira Domini patientia! Primum dixerat, Vnus vestrum me traditurus est. Perseverat proditor in malo: manifestiùs arguit, & tamen nomen propriè non designat. Iudas cateris contristatis, & retrabentibus manum, & interdicentibus cibos ori suo, temeritate & impudentia qua proditurus erat, etiam manum cum Magistro mittit in paropsidem, ut audacia bonam conscientiam mentiretur.*

S. Hieron. in hunc loc. — Marci 14. 18. 20. — S. Hieron. in hunc loc.

XV. *Filius quidem hominis vadit, sicut scriptum est de illo: væ autem homini illi, per quem Filius hominis tradetur: bonum erat ei, si natus non fuisset homo ille.* Mortem oppeto non fortuitò, non inopinatò, non invitus, non inimicorum potentia in me prævalente, sed sciens volens, ut Dei Patris mei obtemperem voluntati ac decretis, utque impleantur quæ in Lege, Psalmis, & Prophetis de me scripta sunt; secundùm quæ oracula oportet Christum pati, & ita intrare in gloriam suam. Ne tamen ideò se minùs reum, aut mitius puniendum à Deo existimet proditor: sapientissimum enim divinæ permissionis decretum, Deique præscientia cùm nullam imponat sceleris necessitatem, cujus auctor non est Deus, sed ordinator, neque culpam elevat, neque pœnæ meritum minuit. Maledictus æternùm ille qui me tradet: melius esset illi, si natus non fuisset. Non quòd benè esse ei possit, qui non sit; sed quòd Judæ & similium impiorum æternæ damnationi addictorum pœnæ tam graves, tam atroces sint, ac futuræ sint, ut optabilius ipsis esset non esse. Scilicet *Multò melius est non subsistere, quàm malo subsistere*. Proditoris igitur pœna his verbis prædicitur: *Vt quem pudor non vicerat, corrigant denuntiata supplicia.*

S. Hieron. ibid.

XVI. *Respondens autem Iudas, qui tradidit eum, dixit: Numquid ego sum, Rabbi? Ait illi: Tu dixisti.* Judas, ne tacendo se prodere videretur, blandientis verbo Jesum interrogat: Num ego ille sum, de quo tale scelus suspicaris? Magistrum vocat hypocrita impudens, ut Jesum cæteris condiscipulis magis honorare videretur. Nam *Domini* nomen etiam plebeis, *Rabbi* verò seu *Magistri*, solis Doctoribus apud Hebræos tribuebatur. Respondit Jesus: Ita est; tu es ille proditor. Hanc Christi responsionem vel non audiverunt cæteri Apostoli, vel non intellexerunt. Unde Petrus Joanni innuit, ut à Jesu quæreret quis esset proditor. Itaque cùm Joannes recubuisset supra pectus Jesu, dixit ei: *Domine, quis est? Respondit Iesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cùm intinxisset panem, dedit Iudæ Simonis Iscariotæ. Et post buccellam introivit in eum Satanas*; plenius scilicet illum possessurus, cujus cor jam occupaverat. Unde Joannes præmisit: *Et cœna facta, cùm Diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Iudas, &c.* Sicut ergo Apostoli, qui jam acceperant Spiritum sanctum, quando eis post Resurrectionem Jesus insufflavit, dicens: *Accipite Spiritum sanctum*, postea eum die Pentecostes plenius acceperunt: ita è contrario, Diabolus qui jam ante cor Judæ occupaverat, illi persuadens, ut Christum traderet; illum sibi plenius subjecit, postquam Jesus illi buccellam intinctam porrexit.

Joan. 13. 24. 25. 26. ab. vers. — S. Augustin. lib. 3. de consensu Evang.

XVII. *Cœnantibus autem eis, accepit Iesus panem, & benedixit, ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: Hoc est corpus meum.* Cùm adhuc mensæ accumberent, cœna legali, usualique, peracta: unde S. Lucas & S. Paulus calicem à Christo acceptum, benedictum, datumque Apostolis scribunt, *postquàm cœnavit;* quòd & in Canone Missæ exprimitur: Accepit Jesus panem, azymum utique, cum à prima die azymorum ad octavam usque nullus esset fermentati usus; & ad cœnam, in qua Paschalis Agnus comedebatur, azymos panes adhiberi lex juberet. Et gratias agens Patri, *benedixit* pani; quo modo non calici benedicere S. Paulus ait: *Calix* (inquit) *benedictionis: cui benedicimus, nonne communicatio Sanguinis Christi est?* Et fregit in tot partes, quot erant convivæ; *deditque Discipulis suis*, in manus, dicens: *Accipite, & comedite: Hoc* quod vobis porrigo, & quod à me comedendum accipitis, *est corpus meum;* non typus duntaxat & figura corporis mei, ut Agnus Paschalis, quem manducastis; sed ipsum Corpus meum verum, quod pro vobis in cruce immolandum est, & modò mysticè immolatur in sacrificio incruento, cujus vos participes esse volui. Quem sensum SS. Lucas & Paulus exprimunt his verbis, *Quod pro vobis datur, Quod pro vobis tradetur*. Corpus autem ipsum Christi, pro nobis traditum & sacrificatum est, non figura corporis. Figuratam locutionem in his verbis: *Hoc est corpus meum*, non magis licet comminisci, quàm in his Patris Æterni verbis: *Hic est Filius meus dilectus*. Utrobique veritas perspicuè loquitur: verba ejus intelligenda sunt secundùm eum, quem præ se ferunt sensum. Figuram à Melchisedecho præmonstratam hìc implet Christus, Pascha verum instituit in agno Paschali adumbratum: an quæso figuris figuram obscuriorem, non veritatem ipsam substituisset? *Postquam* (inquit S. Hieronymus) *typicum Pascha fuerat impletum, & agni carnes cum Apostolis comederat, assumit panem qui confortat cor hominis, & ad verum Paschæ transgreditur Sacramentum, ut quomodo in præfiguratione ejus Melchisedech summi Dei Sacerdos, panem & vinum offerens fecerat, ipse quoque veritatem sui Corporis & Sanguinis repræsentaret*; id est, præsentem exhiberet. Quo sensu & Tertullianus repræsentandi verbo utitur, dicens, Patrem Æternum Filium suum in monte Tabor repræsentasse, cùm ait: *Hic est Filius meus dilectus*. Hæc verba, *Accipite, & comedite: Hoc est Corpus meum*, cùm Christiani cultus institutionem, novæ legis conditionem, veri fœderis contractum, testamentum Patris morientis, mandatum Domini, substitutionem veritatis omnibus veteris legis umbris, omniumque figurarum finem significent & exprimant, in sensu figurato & metaphorico explicari non debent; cùm ratio jusque postulent, ut in his occasionibus & circumstantiis sermo clarus sit, nullique æquivocationi obnoxius. *Tamdiù contenditur de hæreditate mortuorum, quandiù testamentum proferatur in publicum; & cùm prolatum, tacent omnes, ut tabulæ aperiantur & recitentur, Iudex intentus audit, Advocati silent, Præcones silentium faciunt, universus populus suspensus est, ut legantur verba mortui non sentientis in monumento. Ille sine sensu jacet in monumento, & valent verba ipsius: Sedet Christus in cœlo, & contradicitur testamento ejus? Aperi, legamus. Fratres sumus, quare contendimus? Qui fecit testamentum, vivit in æternum: audit voces nostras, agnoscit suam. Legamus, quid litigamus? Vbi inventa fuerit hæreditas, ipsam teneamus.* Quis pro domo vel prædio sibi à patre moriente testamento legatis,

Lucæ 22. 20. & 1. Cor. 11. 25. — 1. Cor. 10. 16. — Lucæ 22. 13. 1. Cor. 11. 14. — S. Hieron. in hunc loc. — S. Augustin.

gatis, figuram domus vel prædii in charta delineatam tradi pateretur? Quis non amentem inclamaret hominem, qui ſic teſtamentum interpretaretur? Chriſtus Jeſus Dominus noſter morti proximus teſtamentum condidit: nobis Corpus & Sanguinem ſuum legavit, dicens: Hoc eſt Corpus meum, Hic eſt Sanguis meus. Quid pro Corpore & Sanguine Chriſti figuras Corporis & Sanguinis ipſius nobis ſupponere conantur Calviniani & Zuingliani Hæretici? *Confirmatum teſtamentum nemo ſpernit, aut ſuperordinat.* Denique trium Euangeliſtarum in referendis Chriſti Eucharistiam inſtituentis verbis ſummus conſenſus, & S. Pauli cum illis concordia, non permittit, ut ad ſenſum figuratum & metaphoricum trahantur. *De veritate carnis & ſanguinis non relictus eſt ambigendi locus: nunc enim & ipſius Domini profeſſione, & fide noſtra, verè caro eſt, & verè ſanguis eſt, & hæc accepta atque hauſta id efficiunt, ut & nos in Chriſto, ut Chriſtus in nobis ſit.*

Galat. 3. 15.

S. Hilar. lib. 8. de Trinit.

XVIII. *Et accipiens calicem, gratias egit, & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes.* Et accipiens calicem vino plenum aqua mixto, cùm gratias egiſſet Deo Patri, ipſique calici, ſeu contento in eo elemento benedixiſſet, dedit illis in manus, jubens, ut in orbem omnes ex eodem iſto calice biberent, quod S. Lucas his verbis expreſſit: *Dividite inter vos:* Syrus interpres ad ſolos Apoſtolos Chriſti juſſionem refert: *Bibite vos omnes.* S. Marcus ſtatim impletum eſſe illud Domini mandatum obſervat: *Et biberunt* (inquit) *ex eo omnes*, ſcilicet præſentes Apoſtoli; quos proinde ſolos, & Sacerdotes ſacrificium offerentes mandatum illud ſpectat. Apoſtoli enim in ultima cœna Novi Teſtamenti Sacerdotes à Chriſto ſunt inaugurati his verbis, *Hoc facite in meam commemorationem.* Ex hoc itaque loco perperàm colligunt Heterodoxi, Communionem ſub utraque ſpecie divini eſſe juris reſpectu ſingulorum & omnium fidelium, qui ſunt Euchariſtiæ participes. Unde nec Sacerdotes ipſos, quando non offerunt ſacrificium, ſed Sacramentum ſimpliciter ſumunt, ut fideles cæteri, ſpectat illud Chriſti mandatum, ut probat collatio cum ipſius Domini verbis à S. Paulo relatis: *Hoc facite, quotieſcumque bibetis, in meam commemorationem.*

Marci 14. 23.

Lucæ 22. 19.

1. Cor. 11. 25.

XIX. *Hic eſt enim Sanguis meus Novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Quod enim vobis exhibeo bibendum in calice, Sanguis meus eſt, quo novum fœdus & Teſtamentum, æternæ hæreditatis promiſſionem, filiis Dei, per gratiam ejus prædeſtinatis, factam continens, prænuntiatum à Prophetis, à me revelatum & prædicatum, & veluti morte Teſtatoris jamjam futura, & hoc ipſo ſanguine, qui myſticè jam funditur, repræſentata confirmatur. *Hic eſt Sanguis meus*, verus & proprius, loco ſcilicet ſanguinis veterum victimarum ſubſtitutus, quem Moyſes reſperſit in populum, dicens: *Hic eſt ſanguis fœderis quod pepigit Dominus vobiſcum ſuper cunctis ſermonibus his.* Hic eſt Sanguis meus Novi Teſtamenti, qui *pro multis effundetur*. Apud S. Lucam, *pro vobis*. Utrumque à Chriſto dictum conjunxit Eccleſia in Canone Miſſæ: *Qui pro vobis & pro multis effundetur.* Maluit autem *pro multis dicere*, quàm *pro omnibus:* (quamvis omnibus ſufficiat ad pretium redemptionis, & pro omnibus illum effuderit, Patrique obtulerit Chriſtus, qui & pro inimicis rogavit:) quia ſacrificii fructum & efficaciam reſpexit. Hic eſt Sanguis meus, qui pro veſtra & multorum ſalute *effundetur*, & ſalvabit omnes, quotquot præordinati ſunt ad vitam æternam. Trium Euangeliſtarum, & S. Pauli textus Græcus uniformiter habet, τὸ ἐκχυνόμενον, *qui effunditur*, id eſt, nunc offertur Deo, & libatur in ſacrificio incruento, ut mox effundetur in ſacrificio crucis, cujus iſtud figura eſt, *in remiſſionem peccatorum*: Piaculare enim & propitiatorium ſacrificium eſt. Confer cum Apoſtolo cap. 9. Epiſtolæ ad Hebræos verſ. 13. & ſeqq. *Si enim ſanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aſperſus, inquinatos ſanctificat ad emundationem carnis: quanto magis Sanguis Chriſti, qui per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo, emundabit conſcientiam noſtram ab operibus mortuis, ad ſerviendum Deo viventi? Et ideò Novi Teſtamenti Mediator eſt, ut morte intercedente in redemptionem earum prævaricationum, quæ erant ſub priori Teſtamento, repromiſſionem accipiant, qui vocati ſunt, æternæ hæreditatis. Ubi enim teſtamentum eſt, mors neceſſe eſt intercedat teſtatoris. Teſtamentum enim in mortuis confirmatum eſt: alioquin nondum valet, dum vivit qui teſtatus eſt. Unde nec primum quidem ſine ſanguine dedicatum eſt. Lecto enim omni mandato Legis à Moyſe univerſo populo, accipiens ſanguinem vitulorum & hircorum, cum aqua, & lana coccinea, & hyſſopo; ipſum quoque librum & omnem populum aſperſit, dicens: Hic ſanguis teſtamenti, quod mandavit ad vos Deus. Etiam tabernaculum, & omnia vaſa miniſterii ſimiliter aſperſit, & omnia penè in ſanguine ſecundùm Legem mundantur, & ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio. Neceſſe eſt ergo exemplaria quidem cœleſtium his mundari: ipſa autem cœleſtia melioribus hoſtiis quàm iſtis.*

XX. *Dico autem vobis: Non bibam amodo de hoc genimine vitis, uſque in diem illum, cùm illud bibam vobiſcum novum in Regno Patris mei.* Ex S. Luca perſpicuum eſt, id dictum à Chriſto ante panis & vini conſecrationem. Sed quia vini mentio hìc præceſſerat, viſum eſt S. Matthæo, id dictum hìc ſubtexere. Genimen ergo vitis non vocatur, quod benedictio conſecravit, ſed quod natura formavit. Sic autem habet S. Lucæ textus: *Et cùm facta eſſet hora, diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cum eo. Et ait illis: Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar. Dico enim vobis: Quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in Regno Dei. Et accepto calice, gratias egit, & dixit: Accipite, & dividite inter vos. Dico enim vobis, quod non bibam de generatione vitis, donec Regnum Dei veniat. Et accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc eſt Corpus meum, quod pro vobis datur: Hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, poſtquam cœnavit, dicens: Hic eſt calix, Novum Teſtamentum in Sanguine meo, qui pro vobis fundetur.* Horum igitur verborum ſenſus eſt: Hæc ultima cœna eſt, quam vobiſcum facio; hoc ultimum Paſcha, quod vobiſcum celebro. Non bibam in poſterum de hoc vino, quod in cœna & in Paſchali calice bibimus, donec bibam illud longè alterius generis, longè præſtantius atque jucundius in cœlo. *Vinum novum*, lætitiam ſcilicet immortalem, quæ per vinum adumbrata eſt in Pſalmis: *Inebriabuntur ab ubertate domus tuæ, & torrente voluptatis potabit eos, &c.* Quam & his verbis Chriſtus ſignificavit, quibus compellavit Apoſtolos poſt ſacrorum Myſteriorum diſpenſationem: *Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus Regnum, ut edatis & bibatis ſuper menſam meam in Regno meo.* Non eſt autem inuſitatum, ut idem nomen duobus ſenſibus ſerviat in eadem oratione, proprio & metaphorico, ut in iſta Domini ſententia, *Dimitte mortuos ſepelire mortuos ſuos:* Priore parte *mortui* metaphoricè, poſteriori verè mortui appellantur. Et in illa: *Qui biberit ex hac aqua, ſitiet iterum: qui autem biberit ex aqua, quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum:* Primùm *aqua* propriè, deinde metaphoricè ſumitur. Ita & hìc: *Non bibam amodo de hoc genimine vitis, donec illud bibam vobiſcum novum in Regno Patris mei:* priori parte ſententiæ *genimen* ſeu fructus *vitis* propriè ſumitur; poſteriori verò parte metaphoricè pro cœleſtibus immortalis vitæ deliciis.

Lucæ 11.

Lucæ 22. 19.

Matth. 6. 2.

Joan. 4. 14. 24.

XXI. *Et hymno dicto, exierunt in Montem Oliveti.* Cùm hymnum in gratiarum actionem dixiſſent Jeſus & ejus Apoſtoli, excepto Juda qui jam abierat, exierunt versùs Montem Olivarum. Nam Getſemane erat inter torrentem Cedron & montem ipſum, ad radicem montis. Hymnum conſuetum à Chriſto recitatum, veriſimile eſt. Non alium fuiſſe, quàm Pſalmos centeſimum decimum quartum & ſequentes uſq; ad centeſimum

teſimum decimum octavum, cenſent interpretes eruditi, Hunc hymnum Paſchate cani ſolitum, quem vocabant *Hymnum magnum*, ſeu *Halleluia magnum*. Cenſent alii, hunc Hymnum fuiſſe orationem ipſam, quam Chriſtus ad Patrem fudit ſublevatis oculis in cœlum, *Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te*, &c. quæ Joannis 17. referuntur. Quibus deſcriptis, S. Euangeliſta continuò ſubdit: *Hæc cùm dixiſſet Ieſus, egreſſus eſt cum Diſcipulis ſuis trans Torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipſe & Diſcipuli ejus*. Solebant ſcilicet Hebræi pro re nata ex tempore hymnos componere & ad Deum fundere, nullis numeris adſtrictos, qualia ſunt Cantica Deboræ, Annæ, Zachariæ, Mariæ, &c. & oratio illa Petri & Joannis, ac reliquorum Diſcipulorum ſive Chriſtianorum, quæ legitur Actuum 14. verſ. 24. uſque ad 31. Hunc morem primi Chriſtiani ſervarunt, ut colligitur ex cap. 5. Epiſtolæ ad Epheſios verſ. 19. & cap. 3. Epiſtolæ ad Coloſſenſes verſ. 16. De hoc more Tertullianus in Apologetico: *Poſt aquam manualem*, inquit, *& lumina, ut quiſque de Scripturis, vel de proprio ingenio poteſt, provocatur in medium Deo canere*.

XXII. *Tunc dicit illis Ieſus: Omnes vos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte. Scriptum eſt enim: Percutiam paſtorem, & diſpergentur oves gregis*. Omnes ab officio diſcipuli verique amici deficietis, minùs dignè de me ſentientes, me deſerentes, ignavo & mundano timore fugientes, in fide Divinitatis meæ vacillantes iſta nocte, occaſione eorum quæ mihi evenient, cùm me ab inimicis captum, rapi ad ſupplicium videbitis. Tunc fiet, quod ſcriptum eſt: Percuſſo Paſtore diſpergentur oves gregis. Zachariæ vaticinium ſecundùm ſenſum citat, non verbis tenùs; ſibique accommodat. Confer cum Joannis 16. 31. 32. ubi narrat S. Euangeliſta, cùm Apoſtoli dixiſſent: *In hoc credimus quia a Deo exiſti*, reſpondiſſe eis Jeſum: *Modò creditis? Ecce venit hora, & jam venit, ut diſpergamini unuſquiſque in propria, & me ſolum relinquatis*. Id eſt, *Tunc ita perturbamini, ut etiam quod modò creditis, relinquatis. Venerunt enim ad tantam deſperationem, & ſuæ priſtinæ fidei, ut ita dixerim, mortem, quanta apparuit in illo Cleopha, qui poſt ejus reſurrectionem cum illo ſe loqui neſciens, & quid ei contigerit, narrans*, Nos, *inquit*, ſperabamus, quòd ipſe redempturus fuerat Iſrael. *Ecce quomodo eum reliquerant, deſerendo etiam ipſam fidem, qua in eum ante crediderant*. Futuræ igitur infirmitatis Diſcipulos admonuit, & nocte eadem *omnes metu atque infidelitate turbandos*: ſe tamen reſurgentem in Galilæam eos præceſſurum eſſe promittit, ut infirmitatem eorum ſponſione reditus ſui & reſurrectionis conſolaretur. *Omnes vos ſcandalum patiemini*. Prædicit, quod paſſuri ſunt: ut cùm paſſi fuerint, non deſperent ſalutem, ſed agentes pœnitentiam, liberentur. *Poſtquam autem ſurrexero, præcedam vos in Galilæam*. Præcedam vos in Galilæam patriam veſtram, de qua repetenda cogitabitis, ut à Judæorum odiis & metu liberati, ſecuriùs vivatis; vobis præibo, ut paſtor gregi, voſque diſperſos colligam.

XXIII. *Reſpondens autem Petrus, ait illi: Etſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego numquam ſcandalizabor*. Ex ardenti quidem erga Dominum affectu & charitate hæc Petrus dixit, ſed imbecillitatem ſuam, & fidem verborum Chriſti non attendens, de viribus ſuis præſumendo peccavit. *Ait illi Ieſus: Amen dico tibi, quia in hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis*. Mirè emphatica ſunt Chriſti verba. Negaverat Petrus ſe ab officio diſceſſurum: oſtendit Chriſtus diſceſſurum, non leviter, ſed graviter, id eſt, non ſolùm fuga, ſed Magiſtri abdicatione. Dixerat Petrus, *Numquam*: Chriſtus docet facturum eum, quod ſe facturum negabat, ea ipſa nocte antequam dies oriretur; & facturum non ſemel, ſed ter: quod ſignum erat non qualiſcumque infirmitatis, ſed expectoratæ conſtantiæ. *Antequam gallus cantet, ter me negabis*. Bis canit gallus, primùm mediocctio, deinde ſub adventum lucis. Poſterior cantus, ut nobilior atque alacrior, propriè vocatur Gallicinium. De iſto loquuntur SS. Matthæus, Lucas, & Joannes, de utroque S. Marcus: *Et ait illi Ieſus: Amen dico tibi, quia tu hodie in nocte hac, priuſquam gallus vocem bis dederit, ter me es negaturus*. Tota Petri negatio, trina negatio eſt. Hæc ante primum galli cantum cœpta, ante ſecundum completa eſt: quamquam & affectione animi, & timore Petri, ante primum tota concepta ſit. Sicut ergo jam mœchatus eſt mulierem in corde ſuo, qui eam viderit ad concupiſcendum; ſic Petrus quandocumque verbis ederet timorem, quem tam vehementem animo conceperat, ut perdurare poſſet uſque ad tertiam Domini negationem, tota trina negatio ei tempori deputanda eſt, quo eum trinæ negationi ſufficiens timor invaſit: ex quo etiamſi poſt primum galli cantum inciperent pulſato interrogationibus pectore verba illa negationis erumpere, nec ſic abſurdè atque mendaciter ante galli cantum ter negaſſe diceretur, quando ante galli cantum tantus timor obſederat mentem, qui eum poſſet uſque ad tertiam negationem perducere. Multò minùs igitur movere debet, quia trina negatio etiam trinis negantis vocibus ante galli cantum cœpta, etſi non ante primum galli cantum peracta eſt.

XXIV. *Ait illi Petrus: Etiamſi oportuerit me mori tecum, non te negabo. Similiter & omnes Diſcipuli dixerunt*. Bona fide, bono animo id dixit Petrus, boni propoſiti ſibi conſcius; ſed neque virium ſuarum imbecillitatem, neque periculi ingruentis magnitudinem, neque Chriſti verba ſatis conſiderans. *Et Petrus de ardore fidei promittebat, & Salvator quaſi Deus futura noverat*. Chriſti tamen prædictione *non cogitur* Petrus *ad negandum, ſed inſtruitur ad cavendum.... Magnam charitatem*, qua Dei mandata fiunt, *Petrus nondum habuit, quando timore ter Dominum negavit*: Timor *enim* non eſt in charitate, ſed perfecta charitas foras mittit timorem. *Et tamen quamvis parva & imperfecta, non deerat, quando dicebat Domino*: Animam meam pro te ponam: *Patabat enim ſe poſſe, quod ſe velle ſentiebat. Et quis iſtam etſi parvam dare cœperat charitatem, niſi ille qui præparat voluntatem, & cooperando perficit, quod operando incipit?* Par voluntas, bona quidem, ſed imperfecta, erat cæteris Diſcipulis, qui Petro ardore fidei, & animi conſtantia videri noluerunt inferiores: *Similiter & omnes Diſcipuli dixerunt*.

XXV. *Tunc venit Ieſus cum illis in villam, quæ dicitur Getſemani, & dixit diſcipulis ſuis: Sedete hic, donec vadam illuc, & orem*. Venit Jeſus cum Apoſtolis in prædium ſeu agrum, cui nomen Getſemani, id eſt *Torcular olei*, propter Montem Olivarum, ad cujus radices ſitus erat. Et dixit Diſcipulis ſuis, Manete hìc, in anteriore ſcilicet horti parte, dum paulò ulteriùs ſecedam orationis gratia. *Et aſſumpto Petro, & duobus filiis Zebedai*, Jacobo & Joanne, (quibus arcana ſua lubentiùs credebat, & qui gloriam ejus in Transfiguratione viderant) *cœpit contriſtari, & mœſtus eſſe*; vehementer angi, & animo penè deficere, *tadere & pavere*, ut habet S. Marcus; ſive *obſtupeſcere*, ſecundùm vim Græci verbi, id eſt, metu graviſſimo imminentium malorum agitari & concuti. *Cœpit contriſtari, & mœſtus eſſe*. Non ſubitò animum Chriſti invaſerunt mortifera illa triſtitia, anxietas, metus; non præter voluntatem (ut nobis accidit) ſed ſpontè, ad imperium rationis, cujus ſerenitatem ne minimùm quidem obnubilarunt; quando, quomodo, & quantùm voluit. *Non animi infirmitate, ſed poteſtate turbatus eſt, ne nobis deſperatio ſalutis oriatur, quando non poteſtate, ſed infirmitate turbamur. Non ergo aliquo eſt cogente turbatus, ſed turbavit ſemetipſum: quod de illo evidenter expreſſum eſt, quando Lazarum ſuſcitavit.... Affectum quippè humanum, quando oportuiſſe judicavit, in ſe ipſo poteſtate commovit, qui hominem totum poteſtate ſuſcepit*. Ut veritatem probaret aſſumpti hominis, verè quidem contriſtatus eſt; ſed ne paſſio in illius animo dominaretur, *per propaſſionem cœpit contriſtari*. Denique *Hos motus ita cum voluit animo*

Zachar. 13. 7.

S. Aug. tr. 103. in Joan.

Luc. 24. 1.

S. Hilarius, in hunc locum.

S. Hieron. in hunc locum.

S. Hilarius, in hunc locum.

S. Jo. Chryſ. hom. 83. in Matt.

Marc. 14. 30.

S. Aug. lib. 3. de conſenſu euang. cap. 3.

S. Hieron. in hunc locum.

S. Ambr. lib. 10. in Lucam.

1. Joan. 4. 18.

Joan. 13. 37. S. Aug. lib. de gratia & libero arbitr. cap. 17.

S. Aug. tr. 60. in Joann.

S. Hieron. in hunc locum. S. Aug. lib. 14. de civit. Dei, cap. 9.

animo suscepit humano, sicut cùm voluit factus est homo, & ejus infirmitas fuit ex potestate.

XXVI. *Tunc ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem. Sustinete hìc, & vigilate mecum.* Mortifera tristitia animus meus undequaque obsessus est, dolores mortis in animum meum penetrarunt: *Circumdederunt me dolores mortis.* Ita vocantur dolores maximi, & quales in procinctu mortis esse solent, quibus non immeritò comparatur horror ipse mortis, & quidem tam acerbæ, tam ignominiosæ. Manete hìc, & vigilate mecum, ut vigilantiæ & orationis societas vobis præsidio sit adversùs tentationem imminentem, præsentia vestra mihi sit solatio. Manete hìc, & vigilate, ut eorum quæ mihi accidunt, suo tempore testes sitis.

Psal. 114.

XXVII. *Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans, & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* Et progressus pusillùm etiam à tribus illis selectis Apostolis, (more hominum quos pudet æstuantis animi motus in oratione coram aliis effundere;) ita tamen, ut ab his videri audirique posset, procidit in faciem suam, ut corporis habitu summam animi demissionem ac humilitatem, & extremam inferioris appetitus desolationem significaret. Orabat autem *cum clamore & lacrymis*, hunc in modum: *Pater mi, si possibile est;* si tua decreta ferunt, ut alio modo tuæ gloriæ hominumque saluti consulatur: *Pater, si vis, transfer calicem istum à me.....* Abba, *Pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc à me.* Hæc igitur verba, *Si possibile est*, dubitationem Christi de rei possibilitate, aut de Patris omnipotentia non exprimunt: non enim dixit, *si facere potes;* sed, *si fieri potest*: fieri autem potest, quod ille voluerit. Sic itaque dictum est, *si fieri potest*, ac si diceretur, *si vis.* Manifestavit enim Marcus, quo sensu accipiendum sit, *si fieri potest*, quando Christum dixisse refert, *Abba, Pater, omnia tibi possibilia sunt.* Hæc enim ostendunt, non ex impossibilitate, sed ex Patris voluntate dictum esse, *Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste:* Acerbissimæ mortis genus à me averte. Naturæ desiderium, & inferioris appetitus repugnantiam exprimit. Naturalis enim appetitus refugit mortem: sed rationali voluntate naturale illud desiderium, ac repugnantiam sentientis appetitus subjicit divinæ voluntati. In Christo itaque contraria desideria non fuerunt, sed diversa: primum naturale, & quidem conditionatum, quo secundùm affectum sentientis appetitus, & infirmitatem assumptæ carnis, optasset à morte acerbissima & ignominiosissima liberari, si Pater voluisset: alterum rationale & absolutum, quo voluntatem suam Patris decreto penitùs submisit, factus obediens usque ad mortem crucis: quam animi summissionem, voluntatisque suæ ad voluntatem Patris accommodationem perfectissimam, hac postrema orationis suæ parte significat: *Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu* vis, fiat. *Revertens in semetipsum, quod ex hominis persona trepidanter renuerat, ex Dei Filiique confirmat.* Verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu. *Non, inquit, hoc fiat, quod humano affectu loquor, sed propter quod ad terras tua voluntate descendi.*

Heb. 5. 7.

Luc. 22. 42.

Marci 14. 36.

S. Aug. lib. 2. de consensu euang. c. 4.

S. Hieron. in hunc locum.

XXVIII. *Et venit ad Discipulos suos, & invenit eos dormientes, & dicit Petro: Sic non potuistis una hora vigilare mecum? Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Id Petro præcipuè dixit, quasi cæterorum capiti, & ei qui de se nimis pollicendo aliis præiverat: in ipso tamen omnibus Discipulis eorum ignaviam exprobrando, dixit: Ita ne? Non potuistis una hora vigilare mecum? Siccine promissa vestra tam magnifica impletis? Me non solùm vigilante, sed orante, sanguineo sudore perfuso, cum morte luctante, tranquillè dormitis, qui me dormiente vigilare pro me debebatis? Vel propter vos vigilate, & orate, ut vigilantia precibusque vestris impetretis potentius ac robustius gratiæ victricis auxilium, in his gravissimæ tentationis angustiis, vobis necessarium, ne à Satana oppugnati, succumbatis. *Impossibile est humanam animam non tentari. Vnde & in Oratione Dominica dicimus:* Ne nos inducas in tentationem, *quam ferre non possimus. Non tentationem penitùs refutantes, sed vires sustinendi in tentationibus deprecantes.* Ergo & impræsentiarum non ait: *Vigilate & orate, ne tentemini*, sed, *ne intretis in tentationem*: hoc est, *ne tentatio vos superet & vincat, & vos intra casses teneat.* Rationem porrò subdit, cur ipsis timendum sit, gratiæque robustioris auxilium implorandum: *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Animo quidem benè in me affecti estis, & ex gratiæ meæ dono prompti estis & alacres ad resistendum tentationi; sed carnis infirmitatem cogitate, quæ ad affectus naturales & spiritali voluntati contrarios edomandos, scilicet vitæ curam, dolorumque fugam, nullas per se vires habet. Hanc infirmitatem carnis pulchrè describit Apostolus Rom. 8. 3. *Nam quod impossibile erat Legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut justificatio legis impleretur in nobis, qui non secundùm carnem ambulamus, sed secundùm spiritum.*

S. Hieronym.

XXIX. *Iterum secundò abiit, & oravit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua.* Hæc oratio eadem est quæ prior, quamvis aliqua in verbis varietas esse videatur: unde S. Marcus ait: *Et iterum abiens, oravit, eumdem sermonem dicens:* Pater mi, quandoquidem decrevisti, ut hunc calicem bibam, ut hæc patiar omnia, idque mortis genus subeam, tua circa me voluntas, precor, impleatur. *Et venit iterum* ad Discipulos suos, ut eos officii sui admoneret, *& invenit eos dormientes* præ tristitia, ut explicat S. Lucas. Ex mœrore enim torpor somnolentus oritur. *Erant enim oculi eorum gravati.* Et *relictis illis, iterum abiit, & oravit tertiò, eumdem sermonem dicens.* Oravit tertiò, ut perseverandum in oratione exemplo suo doceret. Ternarius numerus in precibus iterandis solemnis. 2. Cor. 12. 8. *Propter quod ter Dominum rogavi.* Idem numerus rei perfectioni & constantiæ declarandæ servire solet. Unde Joannis 21. Christus ter Petrum interrogat: *Simon Ioannis diligis me plus his?* Ter Petrus respondet: *Tu scis Domine, quia amo te.* Oravit autem *eumdem sermonem dicens*, hoc est, in eamdem sententiam, & eamdem rem petens.

Luc. 22. 45.

XXX. *Tunc venit ad Discipulos suos, & dicit illis: Dormite jam, & requiescite: ecce approquinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum.* Tempus præteriit, quo vigilando poteratis mihi esse solatio: dormite jam, & requiescite, per me licet. *Sufficit*, quòd hucusque vigilastis. Quæ verba exprobrantis potiùs sunt, quàm permittentis. Cæterùm jam vos satis excitabit periculum præsens. Imminet articulus temporis à Deo definitus, quo tradar in manus flagitioforum hominum, Gentilium, Militum Romanorum, Sacerdotum & Magistratuum Judæorum, qui mortem meam decreverunt. *Surgite, eamus: ecce appropinquavit, qui me tradet.* Obviam illis eamus, ut comprehensionem meam divinæ dispensationis esse pateat, non humanæ infirmitatis; ipsique hostes me ultrò ad mortem pergere agnoscant, meaque confidentia & intrepidi animi tranquillitate confundantur. Jam appropinquat proditor.

Marci 14. S. Aug. lib. 3. de consensu euang. c. 4.

S. Hieron. in hunc loc.

XXXI. *Adhuc eo loquente, ecce Judas unus de duodecim venit, & cum eo turba multa, cum gladiis & fustibus, missi à Principibus Sacerdotum, & Senioribus populi.* Vix sermonem compleverat, cùm Judas unus ex duodecim Apostolis, non merito, sed numero, & ex Apostolo jam factus proditor Magistri, & dux sceleratorum hominum, in conspectum se dedit, & cum eo Præfectus Vigilum, seu Tribunus Romanæ cohortis, ad Templi custodiam per festos dies destinatæ, cum sua cohorte, & *ministri* sive satellites à Sacerdotibus & Pharisæis missi; simul & aliqui *Principes Sacerdotum, & Magistratus Templi, & Seniores.* Milites autem & ministri

Joan. 18. 3.

Luc. 22. 52.

nistri missi erant a Synedrii magni Senatoribus, quibus Pilatus Præses Romanus cohortem illam concesserat, permisso pro Paschali tempore in eam custodiam imperio. Armis autem muniti erant, metuentes, ne Christi Discipuli vim vi repellere conarentur, illumque de manibus illorum eriperent.

XXXII. *Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Jesum, dixit: Ave Rabbi. Et osculatus est eum.* Judas proditor dedit illis signum, præcipuè militibus Romanis, qui Jesum non noverant, ne in persona errarent, aut Jesus nescientibus eis pertransiret, quod & aliàs fecit; & tunc factum esset, si voluisset. Duas in Christo fuisse formas seu figuras Origenes ait, idque velut ex Traditione acceptum refert: una secundùm quam eum omnes videbant: alteram secundùm quam transfiguratus est coram Discipulis in monte; & unicuique apparuisse, sicut erat dignus: propter hujusmodi ergo transfigurationes ejus illos indiguisse signo. Verùm quænam sit hæc Traditio, non liquet, nec videtur consentanea veritati, vel ad hunc locum pertinere, cùm unam tantùm Christi figuram Judas vidisset ac nosset. Ait quidem S. Hieronymus, quòd *quia eum fortè audierat in monte transfiguratum, timebat, ne simili transformatione nunc è manibus ministrorum elaberetur*. Sed unde audierat Judas, quod revelari prohibuerat Christus, donec à mortuis resurrexisset? Quemcumque *osculatus fuero, ipse est*, quem quæritis, *tenete eum*; *&*, ne fortè elabatur, *ducite caute* (ut apud Marcum habetur.) Hoc autem signum elegit partim ficta in Magistrum reverentia, partim *Discipuli verecundia*, non eum palam tradere ausus hostibus, sed simulato officio. Osculum enim Hebræis non solùm valedicentibus, aut post longam absentiam redeuntibus, erat usitatum, verùm etiam dilectionis pignus. Unde Christus Simoni Pharisæo ait: *Osculum mihi non dedisti*. Eaque *osculi pacis*, *osculi sancti* consuetudo apud veteres Christianos mansit, ut discimus ex Apostolo *Rom.* 16. 16. & alibi passim, & ex *Act.* 20. 37. ex Justino Martyre in Apolog. Tertulliano lib. *De Oratione*, & lib. 2. *Ad Vxorem*, & aliis.

S. Io. Chrysost. hom. 82. in Matt.

Origenes in Matt.

S. Hieron. in hunc loc.

S. Hieron.

Luc. 7. 45.

XXXIII. *Dixitque illi Jesus: Amice, ad quid venisti?* Juda, quem etiamnum diligo, cui benè volo, cujus perditionem doleo, ad quid venisti? Cur osculum libas, proditor? Cur dux factus es hostium meorum, si amicum te simulabas? Lucæ 22. 48. *Juda, osculo Filium hominis tradis?* Tunc Judas, qui cohortem paululùm anteverterat, ad eam regressus est, eaque contigerunt, quæ Joannes narrat de turbis prostratis, dicente Jesu, *Ego sum*. Si enim ante osculum contigissent, oculi signo non fuisset opus. *Tunc accesserunt*, propria Christi voce edocti, quòd ille esset, quem quærebant, Jesus Nazarenus; & eo permittente, ac eorum viribus cedente, manus in eum injecerunt, *& tenuerunt eum*.

Joannis 18. S. Aug. lib. 3. de consensu evang. c. 5.

XXXIV. *Et ecce unus ex his qui erant cum Jesu, extendens manum, exemit gladium suum, & percutiens servum Principis Sacerdotum, amputavit auriculam ejus*. Petrus, qui gladium ad Christi defensionem sumpserat, occasione verborum ejus, *Qui* gladium *non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium*, & responsionis ejus ad verba Discipulorum dicentium, *Domine ecce duo gladii hic*; quibus dixit Jesus, *Satis est*: Petrus, inquam, eo quo fervebat animi ardore, gladium exemit, ictumque direxit in caput servi Principis Sacerdotum, qui cæteris audacior & ferocior, primus in Jesum irruebat: sed Deo ictum moderante, servoque declinante, illius auriculam *dexteram* dumtaxat amputavit; quem contactu suo sanavit Christus, auricula restituta. Servo nomen *Malchus*.

Lucæ 22.

Lucæ 22. 36. & 38.

Luc. 22.

XXXV. *Tunc ait illi Jesus*, Petro scilicet: *Converte gladium tuum in locum suum*, in vaginam reconde: *Omnes enim qui acceperint gladium, gladio peribunt*. Omnes qui gladium privata auctoritate distrinxerint, digni sunt, qui gladio pereant. *Ille utitur gladio* (inquit S. Augustinus) *qui nulla superiore ac legitima potestate vel jubente vel concedente, in sanguinem alicujus armatur. Nam utique Dominus jusserat, ut ferrum Discipuli ejus ferrent; sed non jusserat, ut ferirent. Quid ergo incongruum, si Petrus post hoc peccatum factus est Pastor Ecclesiæ, sicut Moyses post percussum Ægyptium factus est Rector synagogæ? Uterque enim non detestabili immanitate, sed emendabili animositate, justitiæ regulam excessit: uterque odio improbitatis alienæ; sed ille fraterno, iste Dominico, licèt adhuc carnali, tamen amore peccavit. Resecandum hoc vitium, vel eradicandum; sed tamen tam magnum cor, tanquam terra frugibus, ita ferendis virtutibus excolendum.*

S. Aug. lib. 22. contr. Faust. cap. 70.

XXXVI. *An putas, quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plusquam duodecim legiones Angelorum? Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri?* Si mortem fugere vellem, si hostibus meis resistere, nonnè possem rogare Patrem meum, ut mihi Angelos mittat auxilio; & absque mora pro vobis duodecim Discipulis meis, hominibus infirmis & imbellibus, exhiberet mihi, non duodecim Angelos dumtaxat, sed duodecim legiones Angelorum? Allusit ad Militiam Romanam, in qua duodecim legiones justum constituebant exercitum. Legio apud Romanos sex hominum millia continebat. Duodecim legiones pro ingenti numero Angelorum positæ. Verùm si hostium meorum me comprehendere, vincire, & morti tradere volentium consilia & conatus impediantur, *Quomodo implebuntur Scripturæ*, quæ docent, *quia sic oportet fieri?* id est, me capi, & ad mortem duci. Isaiæ 53. 7. *Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum: sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.*

Vegetius. S. Hieron. in hunc loc.

XXXVII. *In illa hora dixit Jesus turbis: Tanquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus comprehendere me: quotidie apud vos sedebam docens in Templo, & non me tenuistis*. Conversus Jesus ad turbas, præcipuè verò ad Duces, quibus & alii aderant è Sacerdotum & Senatorum numero, dixit: Siccine ad me capiendum intempesta nocte, ac si homo facinorosus essem, ac latro, cum armata manu existis? Si talis sum, quare me non cepistis apud vos quotidie docentem in Templo, ubi facilè & sine strepitu id fieri posse videbatur? sed Dei providentia id tunc inhibuit, quod modò sapientissimo consilio permittit. Confer cum Lucæ 22. 53. *Cùm quotidie vobiscum fuerim in Templo, non extendistis manus in me: sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum.*

Tertul. lib. adversùs Judæos, c. 10.

XXXVIII. *Hoc autem totum factum est, ut adimplerentur Scripturæ Prophetarum*: ut exitum haberet decretum Patris de Christi Passione & morte, per Prophetas pridem enunciatum. *Et utique Sacramentum Passionis ipsius figurari in prædicationibus oportuerat: quantòque incredibile, tantò magis scandalum futurum si undè prædicaretur: quantòque magnificum, tantò magis obumbrandum, ut difficultas intellectus gratiam Dei quæreret.*

XXXIX. *Tunc Discipuli omnes, relicto eo, fugerunt*; alii citiùs, alii seriùs, timore humano, ne à Judæis caperentur. Sic impletum est Prophetæ vaticinium, ipsius Christi verbis paulò ante confirmatum: *Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte. Scriptum est enim: Percutiam Pastorem, & dispergentur oves gregis.*

XL. *At illi tenentes Jesum, duxerunt ad Caipham Principem Sacerdotum, ubi Scribæ & Seniores convenerant*. Jesum ad Annam Caiphæ socerum primùm ductum fuisse, S. Joannes testatur: inde duxerunt ad Caipham anni illius Pontificem, cujus in ædibus congregatum erat Concilium. *Petrus autem sequebatur eum à longè, usque in atrium Principis Sacerdotum. Et ingressus intrò, sedebat cum ministris, ut videret finem.* Petrus charitate in Dominum, quamvis parva & infirma, tractus, illum sequebatur, sed à longè; quia cùm perfecta charitas non esset, foras non mittebat timorem. Secutus est autem eum

usque

uſque in aulam Principis Sacerdotum: & introductus ab oſtiaria, precibus illius Diſcipuli, qui notus erat Pontifici, ut refert S. Joannes, ſedebat ad ignem cum miniſtris, dolorem premens, & ſimulans audaciam, ne notaretur.

XLI. *Principes autem Sacerdotum, & omne Concilium, quærebant falſum teſtimonium contra Ieſum, ut eum morti traderent: & non invenerunt, cùm multi falſi teſtes acceſſiſſent. Noviſſimè autem venerunt duo falſi teſtes. Et dixerunt: Hic dixit, Poſſum deſtruere Templum Dei, & poſt triduum reædificare illud.* Quæſtionem habentes in caput Jeſu, conabantur à teſtibus aliquid elicere, quod ad eum damnandum valeret: Et neminem invenerunt, qui adversùs ipſum aliquid proferret, quod capitale poſſet videri. Tandem duo falſi teſtes acceſſerunt, ut non unius, ſed duorum ore, velut ſufficienti ac legitimo teſtimonio damnari poſſet. Verè falſi teſtes appellantur ob depravata Chriſti verba: neque enim dixerat Chriſtus, *Poſſum deſtruere Templum hoc* manufactum, ut addit S. Marcus; ſed, *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*: neque de Templo Jeroſolymitano dixerat, ſed *de templo corporis ſui*. Hinc S. Marcus obſervat, *conveniens non fuiſſe teſtimonium illorum*, ſive ad Chriſti damnationem ſufficiens, ne illud quidem quod maximè pertinebat ad invidiam illi conflandam: nihil enim mali Templo ominatur, qui demoliturum ſe dicit, ſi ſe mox reſtituturum addat; neque pollicitatio utcumque vana, capite luenda fuiſſet.

Joan. 2. 19. & 21.

Marc. 14. 59.

XLII. *Et ſurgens Princeps Sacerdotum, ait illi: Nihil reſpondes ad ea, quæ iſti adversùm te teſtificantur? Ieſus autem tacebat.* Ira præceps & impatiens, non inveniens calumniæ locum, excutit de ſolio Pontificem. Quantò Jeſus tacet ad indignos reſponſione ſua falſos teſtes, & Sacerdotes impios; tantò magis Pontifex furore ſuperatus, eum ad reſpondendum provocat, ut ex qualibet occaſione ſermonis locum inveniat accuſandi. Nihilominùs Jeſus tacebat. Sciebat enim quaſi Deus, quicquid reſpondiſſet, torquendum ad calumniam. *Ieſus autem tacebat*, ut impleretur Iſaiæ vaticinium: *Oblatus eſt, quia ipſe voluit, & non aperuit os ſuum: ſicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet, & non aperiet os ſuum.*

S. Hieron. in hunc loc. S. Jo. Chryſ. hom. 85. in Matt.

Iſai. 53. 7. Act. 8. 32.

XLIII. *Et Princeps Sacerdotum ait illi: Adjuro te per Deum vivum, ut dicas nobis, ſi tu es Chriſtus Filius Dei.* Præcipio tibi Dei veri nomine & auctoritate, cujus ſum miniſter, ut veritatem proferas, cujus ille teſtis ſit & judex: ut dicas nobis, ſi tu es Meſſias, Rex Iſrael, nobis promiſſus & expectatus; & Filius Dei, non adoptione tantùm, ut viri juſti, ſed natura. Eò tendebat illa adjuratio, ut Chriſtum blaſphemiæ reum damnaret, ſi Filium Dei ſe eſſe reſponderet, ut ſperabat reſponſurum, ſi divini nominis religione premeretur.

Luc. 22. 66.

XLIV. *Dicit illi Ieſus: Tu dixiſti. Verumtamen dico vobis: Amodo videbitis Filium hominis ſedentem à dextris Dei, & venientem in nubibus cœli.* Tempus tacendi, & tempus loquendi. Non ſilet ampliùs Chriſtus, ſed reſpondet Pontifici, tum ne divini nominis interpoſitam auctoritatem contemnere videretur; tum ne ſilendo negare cenſeretur veritatem, cui ut teſtimonium perhiberet, illamque prædicaret, in mundum venerat; veritatem, pro cujus confeſſione tot Martyres ſanguinem fundere debebant; cujus fides erat fundamentum Eccleſiæ. In eodem concilio repetitæ interrogationi reſpondit Jeſus, primùm, quod Lucas refert: *Si vobis dixero, non creditis mihi: ſi autem & interrogavero, non reſpondebitis mihi, neque dimittetis.* Deinde cùm per Deum vivum à Pontifice adjuratus eſſet: *Tu dixiſti*, vel ut Lucas refert: *Vos dicitis, quia ego ſum.* Quæ reſponſio expreſſa ac perſpicua fuit, æquivalens illi, *Ego ſum*, quam his ipſis verbis exprimit S. Marcus. Verumtamen licèt mihi affirmanti, me Filium eſſe Dei, non credatis; id tandem aliquando agnoſcetis vel inviti, cùm id reipſa demonſtrabo univerſo hominum generi. Deinceps enim me, quem modò ut vilem homuncionem contemnitis, judicatis, & morti addicitis, poſt reſurrectionem & aſcenſionem in cœlos meam, ex effectis cognoſcetis & experiemini, à dextris Dei ſedere, natura, imperio, poteſtate, honore, Majeſtate Deo æqualem. Id verò tùm maximè cognoſcetis, cùm me in fine mundi venientem in nubibus cœli videbitis, ut vivos & mortuos judicem, ac inter illos vos, qui hic judices ſedetis, ad quorum tribunal habitu rei nunc ſto & reſpondeo. Alludit ad duo Scripturæ oracula de Filio Dei, Pſalmo ſcilicet 109. 1. *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis.* Et Dan. 7. 13. *Aſpiciebam in viſione noctis, & ecce cum nubibus cœli quaſi Filius hominis veniebat.*

Luc. 22. 67.

XLV. *Tunc Princeps Sacerdotum ſcidit veſtimenta ſua, dicens: Blaſphemavit: quid adhuc egemus teſtibus? Ecce nunc audiſtis blaſphemiam. Quid vobis videtur? At illi reſponderunt: Reus eſt mortis.* Scidit veſtimenta ſua, quaſi in horrorem blaſphemiæ, cujus reum declarabat Jeſum. Hic autem mos veſtimenta ſcindendi vel in ſignum doloris, vel in execrationem blaſphemiæ, Judæis ſolemnis fuit, Scriptura teſte. Eruditi quidam interpretes, cùm antiqui, tum recentiores obſervant, nullo umquam caſu licuiſſe ſummo Pontifici veſtem lacerare; idque ex *Levitici* 21. 10. colligunt. Verùm illa prohibitio ad cauſam funebrem dumtaxat pertinet, ut conſequentia oſtendunt. Alioqui in luctu publico etiam Pontifex Maximus diſcindebat veſtimenta, ut conſtat ex 1. *Machab.* 11. 71. & ex Joſepho. Hunc tamen Levitici locum S. Leo reſpexit, Sermone 55. ſcribens: *Caiphas ad exaggerandam auditi ſermonis invidiam, ſcidit veſtimenta ſua: & neſciens, quid hac ſignificaret inſania, ſacerdotali ſe honore privavit. Vbi eſt, Caipha, rationale pectoris tui? Vbi continentiæ cingulum? Vbi ſuperhumerale virtutum? Myſtico illo ſacratoque amictu ipſe te ſpolias, & propriis manibus Pontificalia indumenta diſcerpis, oblitus præcepti illius, quod legeras de Principe Sacerdotum:* De capite ſuo cidarim non deponet, & veſtimenta ſua non dirumpet. *Tu verò, à quo jam alienabatur hæc dignitas, ipſe tibi es executor opprobrii, & ad manifeſtandum finem veteris inſtituti, pertinet eadem diruptio Sacerdotii.* Eadem cogitatio S. Hieronymi mentem ante ſubierat: *Scidit autem veſtimenta ſua,* (Inquit) *ut oſtendat, Judæos Sacerdotii gloriam perdidiſſe, & vacuam ſedem habere Pontifices.* Et certè eadem myſtica ſignificatio ſciſſæ veſtis, ablationem Regni portendit Sauli 1. *Reg.* 15. 28. & Regni diviſionem Salomoni 3. *Reg.* 11. 31. Judices porrò teſtes facit Pontifex iniquiſſimus, accuſator ipſe & judex. *Quid adhuc*, inquit, *egemus teſtibus? Ecce nunc audiſtis blaſphemiam*; ſiquidem & Chriſtum & Filium Dei ſe profitetur. At quærere oportuit, an in ipſum vaticinia Prophetarum congruerent, an non apertiſſimis miraculis probaſſet, ſe Chriſtum & Dei Filium eſſe. His illi præteritis, pro manifeſto ſumunt, Jeſum, Chriſtum & Filium Dei eſſe non poſſe: & ſententias à Caipha rogati, iniquiſſimo præjudicio reſpondent, dignum eſſe morte: *Reus eſt mortis.* Quæ quidem ſententia etſi capitalis non eſſet, cùm à Judæis capitalium judiciorum poteſtatem Auguſtus abſtuliſſet: eò tamen ſpectabat, ut Judæi Senatores ſalva religione Jeſum accuſare poſſent apud Romanum Præſidem, ejuſque ſupplicium flagitare, Legem contra blaſphemiæ reos pœnam capitis decernentem, *Levit.* 24. 16. allegantes.

Genes. 37. 29. 34. & 44. 13. Num. 14. 16. Iudic. 11. 35. 4. Reg. 19. 1. Ieremiæ 36. 24. Act. 14. 13. S. Hieron. in hunc loc.

Levit. 21. 10.

XLVI. *Tunc exſpuerunt in faciem ejus, & colaphis eum cæciderunt: alii autem palmas in faciem ejus dederunt, dicentes: Prophetiza nobis, Chriſte, quis eſt, qui te percuſſit?* Cùm hoc præjudicatum in Jeſum audiſſent *qui tenebant illum*, ut ait S. Lucas, & quidam etiam Senatores, ut Marcus innuit, & Miniſtri, exſpuerunt in ſacram ejus faciem; quod genus contumeliæ graviſſimum, ſignumque ſummi contemptus & abominationis, *Numer.* 12. 14. *Deuteron.* 25. 9. *Et colaphis eum cæciderunt*, contracto pugno caput ejus & tempora ferientes. Alii autem alapas illi impingebant plana palma. Hinc totum Chriſti caput tuber, tota facies livida.

Vela-

Velatis porrò ejus oculis, ne percutientes videret, illi insultabant, dicentes: *Prophetiza nobis, Christe, quis est, qui te percussit?* Propheticæ illius dignitati illudebant. Tu qui Prophetæ & Christi nomen tibi arrogas, dicas nobis, quis hanc alapam vel hunc colaphum tibi impegit. *Prophetiza* (inquiunt:) Prophetarum enim erat non tantùm futura prædicere (quod propriè vox significat) sed & alia aperire, quæ naturali cognitione sciri nequibant. Confer cum Isaiæ 1. vers. 6. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meã non averti ab increpantibus & conspuentibus in me.... Posui faciem meam, ut petram durissimam.* Et cap. 53. 2. 3. 4. & 5. *Non est species ei, neque decor; & vidimus eum, & non erat aspectus, & desideravimus eum: despectum, & novissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus ejus, & despectus, unde nec reputavimus eum. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit: & nos putavimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra: disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus.*

Marc. 14.

XLVII. *Petrus verò sedebat foris in atrio: & accessit ad eum una ancilla, dicens: Et tu cum Jesu Galilæo eras: At ille negavit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis.* Dum hæc agerentur, Petrus erat in aula Principis Sacerdotum, deorsum, ut observat S. Marcus, in inferiori parte ædium, sedens ad ignem cum ministris, ut rei exitum videret. Et accessit ad eum ancilla summi Sacerdotis janitrix, dicens: Et tu sectator eras, & discipulus Jesu Galilæi. Contemptus causa Galilæum vocabant, quòd in Galilæa ut plurimùm versatus esset, & plerique ejus Discipuli Galilæi essent. Sic Julianus Apostata Christum *Galilæum*, & Christianos *Galilæos* per contemptum appellare solebat. Petrus verò palam & coram omnibus negavit se Jesu discipulum esse, dicens: *Nescio quid dicis*: Sive, ut Marcus refert: *Neque scio, neque novi quid dicas.*

XLVIII. *Exeunte autem illo januam, vidit eum alia ancilla, & ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Jesu Nazareno. Et iterum negavit cum juramento: Quia non novi hominem.* Cùm Petrus *foras* exiret *ante atrium*, gallo primùm cantante, nullatenùs commotus est. Quem euntem & redeuntem cùm alia ancilla intuita esset, circumstantibus dixit: *Et hic erat cum Jesu Nazareno.* S. Lucas secundam illam negationem Petri referens, ancillæ non meminit, sed ait: *Et post pusillum alius videns eum, dixit: Et tu de illis es. Petrus verò ait: O homo, non sum.* Utrumque contigit. Ancilla id dixit ministris ad focum sedentibus: tum alius ancillæ monitione excitatus, Petrum ipsum compellavit, dicens: *Et tu de illis es.* Eamdem negationem Joannes refert his verbis: *Dixerunt ergo ei: Numquid & tu ex Discipulis ejus es? Negavit ille, & dixit: Non sum.* Ex quo patet, non illam tantùm alteram ancillam, quam Matthæus & Marcus commemorant; sed & alium quem commemorat Lucas, ea cum Petro egisse, quæ illi Euangelistæ referunt. Et liquidò colligitur collatis hac de re omnium Euangelistarum testimoniis, non ante januam secundò Petrum negasse, sed intùs in atrio ad ignem: Matthæum verò & Marcum, qui commemorarunt eum exiisse foras, regressum ejus brevitatis causa tacuisse. Mendacii porrò & negationis repetitæ gravitatem perjurio cumulavit Petrus. Sic peccatum suo pondere ad aliud trahit.

Marc. 14. 68.

Luc. 22. 58.

Joan. 18. 25. S. Aug. lib. 3. de consensu Euang. c. 6.

XLIX. *Et post pusillum accesserunt qui stabant, & dixerunt Petro: Verè & tu ex illis es; nam & loquela tua manifestum te facit. Tunc cœpit detestari & jurare, quia non novisset hominem. Et continuò gallus cantavit.* Post breve temporis intervallum, *quasi unius horæ*, ut S. Lucas notat, accesserunt qui stabant ad ignem, Malchi cognato præeunte, ut ex S. Joanne discimus; & dixerunt Petro: Tu certè ex discipulis es hominis illius; nam pronuntiatio tua te Galilæum essa docet. Alius scilicet Galilæis erat pronuntiandi modus, alia dialectus, quàm Jerosolymitis; eaque durior, rudis, & incondita. Accedebat & aliud indicium à cognato Malchi, qui Petrum à se in horto visum meminerat, & affirmabat. *Tunc cœpit detestari*, id est, se diris omnibus devovere, sibi anathema imprecari, *& jurare quia non novisset hominem*; tantùm abesse, ut discipulus ejus esset. Et continuò, *adhuc eo loquente*, ut Lucas refert, gallus *iterum* cantavit; ut Christi prædictionem veram esse appareret. Petri crimen gravissimum nonnulli nimis elevant, quosdam Patres (ut illis videtur) secuti, inter alios S. Ambrosium libro 10. in Lucam, ubi multa habet oratorio stylo ad extenuandum Petri peccatum; & S. Leonem Sermone 58. Contra, S. Hieronymus Epist. 149. ad Marcellam, Petrum, cum ancillæ interrogatione perterritus Dominum negavit, in Filium hominis, non in Spiritum Sanctum peccasse ait; & *ridiculam* eorum *interpretationem* vocat, qui non Christum eum negasse, sed hominem asserunt; & mendacem illos facere Salvatorem, qui se, hoc est Filium Dei, à Petro negandum prædixerat. Eamdem interpretationem luculentè refellit S. Augustinus Tractatu 66. in Joannem.

L. *Et recordatus est Petrus verbi Jesu, quod dixerat: Priùs quam gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, flevit amarè.* Simul & galli cantu, & Domini aspectu excitatus ad pœnitentiam est: *Conversus* enim *Dominus respexit Petrum* (inquit S. Lucas) non corporis oculis; siquidem Petrus erat in exteriore atrio, Jesus autem in superioribus ædium partibus, in interiori aula audiebatur, illudebatur, & cædebatur. Quod igitur à S. Luca scriptum est, *Respexit eum Dominus: intus actum est, in mente actum est, in voluntate est. Misericordia Dominus latenter subvenit, cor tetigit, memoriam revocavit, interiore gratia sua visitavit Petrum, interioris hominis usque ad exteriores lacrymas movit & produxit affectum. Ecce quemadmodum Deus adjuvando adest voluntatibus & actionibus nostris: ecce quemadmodum & velle & operari operatur in nobis.*

S. Aug. lib. 3. de consensu Euang. c. 6. & Lib. de gratia Christi, c. 45.

Et egressus foras, extrà Caiphæ domum, ad declinandum impiorum consortium, per quod lapsus erat; & ut in secessu erumpentibus ubertim lacrymis, & dolori, quo amor pœnitens cor ejus compungebat, locum daret, *flevit amarè.*

Sensus Moralis.

LI. *Et factum est, cùm consummasset Jesus sermones hos omnes, dixit Discipulis suis: Scitis, quia post biduum Pascha fiet, & Filius hominis tradetur, ut crucifigatur.* Post sermonem quo venturum se Dominus ad judicium in gloria & majestate dixerat, nunc passurum se admonet, *Ut Sacramentum crucis admixtum esse gloriæ æternitatis agnoscerent*; Per crucem scilicet ad gloriam pervenitur. *Certa atque secura est expectatio beatitudinis, ubi est participatio Dominicæ passionis.* De cruce sua ac passione loqui amat Jesus, & tranquillo sedatoque animo loquitur, ut crucem amare, Christi passionem jugiter meditari, de illa frequenter loqui discamus, ad ejus amorem in nostris ac proximorum cordibus accendendum: *Qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta, atque in dextera sedis Dei sedet.* Præsertim verò Paschatis celebrationi crucis amor, & præparatio ad res quaslibet adversas tolerandas, quibus nos Deus probare voluerit, conjungi debent. Duo Paschata Christus conjungit, typicum & verum. *Scitis, quia post biduum Pascha fiet*, (inquit Apostolis) *& Filius hominis tradetur, ut crucifigatur.* Non ait, Pascha veniet, ne legale Pascha dumtaxat his verbis designare videretur, sed, Pascha fiet; verum scilicet ac novum, quod per vetus illud adumbratum est; de quo Apostolus scribit:

S. Hilar. c. 28. in Matt. S. Leo ser. 46.

Heb. 11. 2.

Pascha

Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Poſt duos dies
1.Cor.5.7. clariſſimi luminis, veteris ac novi Teſtamenti, verum
pro mundo Paſcha celebratur. Paſcha nominatur à
Exod.12. tranſitu, eò quòd Exterminator videns ſanguinem in
foribus Iſraelitarum, pertranſierit, nec percuſſerit
eos. *Tranſitus autem noſter, id eſt Phaſe, ita celebra-*
S.Hieron. in hunc locum. *tur, ſi terrena & Ægyptum dimittentes, ad cœleſtia*
feſtinemus. Quoties ſacroſanctum Euchariſtiæ ſacra-
mentum ſumimus, toties Paſcha celebramus: ſed ut
dignè celebremus, dare debemus operam, ut Chriſto
commoriamur & configamur in cruce, ut carnalis
vitæ mortificatione in nobis impleatur, quod Apoſto-
1.Cor.9.26. lus ſcribit: *Quotieſcumque enim manducabitis panem*
hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annuntiabi-
tis, donec veniat. Tradat nos amor Deo ut victimam,
tradat veterem noſtrum hominem crucifigendum;
tradat ſicut Deus Filium ſuum pro nobis tradidit. *Et*
Filius hominis tradetur, ut crucifigatur. Non dixit, à
quo tradendus eſſet, ut verbum illud ad omnes refe-
ratur, qui eum tradituri erant. Sed omnes eodem pro-
poſito tradiderunt. *Deus enim tradidit eum propter*
Orig.tr.35.in Matt. *miſericordiam circa genus humanum, quòd unico Fi-*
lio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit eum:
Judas propter avaritiam: Sacerdotes propter invi-
diam: Diabolus propter timorem, ne avelleretur de ma-
nu ejus genus humanum per doctrinam ipſius; non adver-
tens, quoniam magis eripiendum erat per mortem ipſius.
Coloſ.2.15. *Traditus eſt enim ad crucifigendum, ut exuens princi-*
patus & poteſtates, de illis triumphet in ligno.

II. *Tunc congregati ſunt Principes Sacerdotum, &*
Seniores populi, &c. *& concilium fecerunt, ut Ieſum*
dolo tenerent, & occiderent. Dicebant autem: Non
in die feſto, ne forte tumultus fieret in populo. Conci-
lium iſtud confirmatio fuit alterius præcedentis, quod
S. Joannes commemorat cap.11. Euangelii ſui, verſ.
47. & 48. *Collegerunt* (inquit) *Pontifices & Phari-*
ſæi concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic
homo multa ſigna facit? Si dimittimus eum ſic, om-
nes credent in eum; & venient Romani, & tollent
noſtrum locum & gentem. Prudentia carnis huic te-
nebrarum concilio præſidebat, ſed adversùs ſe ipſam
agebat incauta. Mala ſcilicet quæ vitare volebant Ju-
daici Sacerdotes & Magiſtratus, in caput ipſi ſuum
ac perfidæ gentis arceſſebant. Sic *Infixæ ſunt gentes*
Pſ.9.16. *in interitu quem fecerunt. In laqueo iſto quem abſcon-*
derunt, comprehenſus eſt pes eorum. Quàm multi et-
iamnum adversùs Jeſum concilium faciunt, ut eum
dolo teneant, & occidant! 1. Hæretici, qui verbo-
rum fallaciis homines decipiunt, *Interfectores veri-*
tatis, (ut loquitur Tertullianus.) 2. Catholici, etiam
Sacerdotes, qui adversùs Doctores & Prædicatores
Moralis Euangelicæ, adversùs Eccleſiaſticæ Diſci-
plinæ vindices, adversùs impugnatores indulgentio-
rum & meliorum opinionum, quæ animas interfi-
ciunt, & viam ſalutis dilatant, quam anguſtam &
arctam Chriſtus eſſe docuit, perſecutiones movent,
calumniis ipſos vexantes, crucem illis figentes: qui-
Pſ.49.19: Rom.1.18. bus illud Prophetæ convenit: *Os tuum abundavit*
malitia, & lingua tua concinnabat dolos: ſedens ad-
versùs fratrem tuum loquebaris, & adversùs filium
matris tuæ ponebas ſcandalum. Hi Chriſtum tradunt
religionis ſpecie, dolo tenere volunt, *Veritatem in*
injuſtitia detinentes, dum impedire conantur malis ar-
tibus, ne liberè doceatur & prædicetur: Chriſtum oc-
cidunt in ejus Miniſtris, quos linguæ gladio jugulant,
Optatus Mi-levit. *Fundentes ſanguinem non corporis, ſed honoris*. 3. Con-
cilium faciunt adversùs Jeſum, ut illum occidant, &
rurſus crucifigant in ſemetipſis, quicumque mali Chri-
ſtiani; ſed illi præſertim dolo agunt in Jeſum, qui Reli-
gionem ſuis utilitatibus & cupiditatibus ſervire facien-
tes, opportunitate data, leges Dei ſacratiſſimas violare
non verentur: ſi quando verò manus cohibent à pra-
vo opere, dum intùs iniquitas vivit in mente, non
abſtinent, niſi humano timore, infamiæ metu, timo-
re pœnæ, non amore juſtitiæ; ut Sacerdotes & Sena-
tores Judæi, qui ſolo metu popularis tumultus oc-
ciſionem Chriſti poſt Paſchale tempus differre decre-
verant. *Non in die feſto, ne forte tumultus fieret*
in populo. Incipiente Feſtivitate Paſchali, qui orna- "S.Leo ſer. 16. de Paſſ. Dom.7.
re Templum, mundare vaſa, victimas providere, "
& legitimis purificationibus ſacratiorem diligentiam "
adhibere debuerant, parricidalis odii furore conce- "
pto, ad unum opus vacant, & in unum facinus ſi- "
mili credulitate conjurant. Quid aſſecuturi ſupplicio "
innocentiæ, condemnatione juſtitiæ, niſi ut nova "
myſteria non apprehenderent, & antiqua violarent? "
Providentibus ergo Principibus, ne in die ſancto tumultus
oriretur, non devotioni, ſed facinori ſtudebatur:
nec religioni ſerviebat hæc cura, ſed crimini.
Diligentes enim Pontifices & ſoliciti Sacerdotes; ſe-
ditiones turbarum fieri in præcipua ſolemnitate metue-
bant, non ut populus non peccaret, ſed ne Chriſtus eva-
deret.

III. *Cùm autem eſſet Ieſus in Bethania in domo Si-*
monis Leproſi, acceſſit ad eum mulier habens alaba-
ſtrum unguenti pretioſi, & effudit ſuper caput ipſius re-
cumbentis. Videntes autem Diſcipuli, indignati
ſunt, dicentes: Vt quid perditio hæc? Potuit enim
iſtud venundari multo, & dari pauperibus. Laudabilis
profuſio, quam pietas & charitas in Dei honorem,
cultumque imperat. Illa tantùm perduntur, quæ cu-
piditas aut vanitas effundunt. Chriſtus Jeſus paupertatis amator, à luxu & deliciis prorsùs abhorrens,
effuſionem unguenti pretioſi à pia muliere factam ſu-
per caput ſuum, honoris & reverentiæ cauſa, gratam
habet, magnumque myſterium bono illo opere ſigni-
ficat ad eruditionem noſtram. *In omnibus* quippè *ta-*
S.Aug. lib.1. de Doctrina Chriſt.c.12. *libus rebus, non uſus rerum, ſed libido utentis in culpa*
eſt. Neque ullo modo quiſquam ſobrius crediderit, Do-
mini pedes ita unguento pretioſo à muliere perfuſos, ut
luxurioſorum & nequam hominum ſolent, quorum ta-
lia convivia deteſtamur. Odor enim bonus, fama bo-
na eſt, quam quiſquis bonæ vitæ operibus habuerit, dum
veſtigia Chriſti ſequitur, quaſi pedes ejus pretioſiſſimo
odore perfundit. Ita quod in aliis perſonis plerum-
que flagitium eſt, in Divina vel Prophetica perſona
magnæ cujuſdam rei ſignum eſt. Eccleſiæ typum hæc
mulier gerebat. Unguentum illud figura erat boni
odoris Domini, de quo Apoſtolus dicit: *Chriſti bonus*
2.Cor.2.15. S.Aug. Præf. in Pſ.121. *odor ſumus in omni loco*. Unguentum ſuper caput Je-
ſu effudit. *Caput Chriſti Deus eſt. Vnguentum boni*
operis fructus eſt. Unguentum propter corporis curam
mulierum ſexui maximè gratum eſt. Igitur unguen-
tum ſuper Chriſti caput ille effundit, qui *Omnem cu-*
ram corporis ſui, & totum pretioſæ mentis affectum in
honorem Dei laudemque transfundit. Maria & Chriſti
caput unxit, & pedes, capilliſque ſuis exterſit, capil-
litii curam immodicam & criminoſam, & unguento-
rum abuſum, quæ ad luxum adhibuerat, ſumptibus
non parcens, ut hominibus placeret, ad peccatorum
S.Hilar.c.23. in S.Matt. S.Gregor.M. hom. 25. in Euang. expiationem, Chriſtique cultum convertens. *Quod*
ſibi turpiter exhibuerat, hoc jam Deo laudabiliter of-
ferebat..... Quot in ſe habuit oblectamenta, tot de ſe in-
venit holocauſta. Convertit ad virtutum numerum,
numerum criminum: ut totum Deo ſerviret in pœniten-
tia, quicquid ex ſe Deum contempſerat in culpa. Hinc
edocemur, ut pœnitentia noſtra Deo grata ſit, no-
biſque fructuoſa, implendum eſſe, quod Apoſtolus mo-
Rom.6.19. net: *Sicut exhibuiſtis membra veſtra ſervire immundi-*
tiæ & iniquitati ad iniquitatem; ita nunc exhibete
membra veſtra ſervire juſtitiæ in ſanctificationem. Vi-
ſibile ſacrificium inviſibilis ſacrificii ſignum eſt: un-
guenti pretioſi effuſio ſuper caput Jeſu, ſignum eſt ef-
fuſionis cordis coram illo per amorem & orationem.
pſ.61.9. *Effundite coram illo corda veſtra*. Pretioſum certè un-
guentum charitas eſt, quæ ſola bonis operibus pretium
& meritum omne confert.

IV. *Sciens autem Ieſus, ait illis: Quid moleſti eſtis*
huic mulieri? Bonum enim opus operata eſt in me. Nam
ſemper pauperes habetis vobiſcum: me autem non ſem-
per habetis. Mittens enim hæc unguentum hoc in corpus
meum, ad ſepeliendum me fecit. Mariæ defenſor eſt ac
patronus adversùs Judæ murmurationē, qui fidei, cha-
ritatis, & pietatis illius & judex eſt & teſtis. *Quis accu-*
S.Bernar. ſer. de fragment. ſeptem miſericordiarum. *ſavit Mariam, & pro ſe eam oportuit reſpondere? Si*
Phariſæus murmurat, ſi Martha conqueritur, ſi ſcanda-
lizan-

lizantur Apostoli, Maria tacet; Christus excusat, etiam & laudat tacentem. Ille verè probatus est, quem Deus commendat. Bonum opus Mariæ prædicat; fidem laudat ac pietatem, qua sepulturam ejus prævenit impulsu Spiritus sancti; gloriam illi ac laudem decernit tamdiu duraturam, quàmdiu prædicabitur Euangelium. Verè monumentum ære perennius, quod non tempus edax, non Aquilo impotens possit subruere. *Sic honorabitur, quemcumque Rex* Christus *voluerit honorare.* Impleta Christi prædictio & promissio est: *Vbicumque prædicatur Euangelium in toto mundo, dicitur & quod hæc fecit in memoriam ejus.* Et regum quidem multorum & ducum victoriæ silentur: & multi qui civitates condiderunt, & gentes multas imperio suo subjecerunt, ne ex nomine quidem sunt cogniti. Quia autem hæc mulier oleum effudit super caput Jesu in domo Leprosi cujusdam, duodecim viris præsentibus, hoc omnes prædicant per orbem terrarum. Tempus tantum elapsum est, & memoria operis ejus non est abolita, nec porrò umquam abolebitur. Piæ mulieris devotionem & charitatem imitemur. Ungamus Domini caput, ungamus & pedes. Opera bona quæ ad Dei gloriam dumtaxat prosunt, ut orationes, jejunia, castitas, & actus imprimis fidei, spei, charitatis, religionis; adoratio Christi in sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, & quæcumque ad Dei cultum pertinent, tam interiorem, quàm exteriorem; unguenta sunt pretiosa, quibus Domini caput perfundimus, quorum odore tota repletur Ecclesia. Sic ungere caput Christi, perfectorum est, aut ad perfectionem tendentium. Opera bona quæ ad hominum utilitatem propter Deum fiunt, ut eleemosynæ, & alia misericordiæ opera, unguenta pretiosa sunt, quibus Domini pedes ungimus. Pauperes enim, & quicumque indigent opis nostræ, sunt Domini pedes. Et hæc pedum unctio propria est pœnitentium, qui eleemosynis aliisque misericordiæ operibus peccata sua redimere satagunt: *Peccator ad pedes, justus ad caput.*

Esther 5.

S. Jo. Chrys. hom. 81. in Matth.

Orig. tr. 35. in Matt.

S. Amb. lib. 6. in Luc.

Christiani bono odore sanctitatis, & operum suo nomini suæque professioni convenientium, Christi caput perfundere debent, ipsique pretiosi hujus unguenti, nardi pistici, fidei scilicet per charitatem operantis, fragrantia redolere, illudque adhibere non ad sepulturam Jesu, qui post resurrectionem suam jam non moritur, sed ad carnalium affectuum suorum & cupiditatum, veterisque hominis sepulturam, ut novus tantùm homo in eis vivat. *Spirat odor, redolet unguentum in corpore, si quis possit (atque utinam ego possim!) confidenter loqui, Mihi crucifixus est mundus: non amanti divitias, non amanti honores sæculi; non amanti quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi; non amanti quæ videntur, sed quæ non videntur; non cupido vitæ, sed ei qui festinat dissolvi, & cum Christo esse, crucifixus est mundus. Hoc est enim crucem tollere, & sequi Christum, ut & nos commoriamur, & consepeliamur cum eo, ut unguentum quod ea mulier in sepulturam ejus misit, olere possimus.*

S. Amb. lib. 6. in Luc.

V. Quid molesti estis huic mulieri? .... Semper pauperes habetis vobiscum, me autem non semper habetis. *Semper tecum pauperem habes, & ideò benefac. Num igitur differre pauperem debes, quia tecum semper est, cum tibi Propheta dicat:* Ne dixeris pauperi.... Cras dabo? *Sed ille de sola misericordia locutus est: hic autem misericordiæ fidem prætulit, quæ tunc habet meritum, si fide præcedente conferatur.* Mittens enim unguentum hoc in corpus meum, ad sepeliendum me fecit. *Non ergo unguentum Dominus, sed charitatem dilexit, fidem suscepit, humilitatem probavit. Et tu si desideras gratiam, charitatem auge: mitte in corpus Jesu fidem resurrectionis, odorem Ecclesiæ, communis charitatis unguentum; & ita progrediens, pauperi dabis. Plus tibi pecunia illa proderit, si non tamquam affluentem tribuas, sed tamquam profuturam Christi nomine largiaris: si ita eam conferas pauperi, ut deferas Christo.* Pauperes sibi substituit Christus è mundo discedens, tamquam visibilis præsentiæ suæ ad excipienda nostræ charitatis officia vicarios. *Tibi derelictus est pauper, ut in ipso benefacias Salvatori tuo. Tibi pauper relictus est, ut Deo.... Fac calamitoso sis Deus, Dei misericordiam imitando.* Pro tot tibi collatis beneficiis, Christo in ejus membris subveni, cibum præbe, detritum pannum porrige, medicamentum adhibe, vulnus alliga, de calamitate aliquid percunctare, ad patientiam hortare. Ne experiri velis Deum adversùs eos qui cervicem attollunt, ac pauperes prætereunt, manus extendentem. Egenti parvum aliquid tribue: Neque enim parvum est ei qui omnibus rebus caret, imò ne ipsi quidem Deo, si viribus par sit. Summi muneris loco animi promptitudinem dona: si nihil habes, illacrymare. Magnum calamitoso remedium est miseratio ex animo collata. Pauperes fratres nostri secundùm Deum sunt, ex eodem luto compacti, ex quo primùm creati sumus, qui divinam imaginem perinde ac nos acceperunt; & meliùs fortasse, quàm nos, tuentur atque conservant; qui eumdem Christum secundùm internum hominem induerunt, atque idem Spiritus pignus fidei suæ commissum habent; qui earumdem nobiscum legum participes facti sunt, eorumdem oraculorum, testamentorum, conventuum, mysteriorum, ejusdem spei, pro quibus Christus æquè mortem obiit; qui cœlestis vitæ cohæredes sunt, qui cum Christo sepeliuntur, ac cum eo ad vitam redeunt; siquidem compatiuntur, ut & conglorificentur. Quid autem nos, qui Christi discipuli sumus mitis & benigni, qui infirmitates nostras portavit, qui propter nos carnis hujus atque terreni tabernaculi paupertatem subiit, & nostra causa in doloribus & languoribus versatus est, ut nos Divinitatis opes consequamur? Quid nos, inquam, qui tantum misericicordiæ exemplum accepimus? An pauperes contemnemus? An præteribimus? Duorum alterum faciendum est, ut vel omnia propter Christum deponamus, quò verè atque sincerè sublata humeris cruce ipsum sequamur, ac leves & expediti, nec ab ulla re in diversum tracti, ad supernum Mundum convolemus, Christumque loco rerum omnium lucremur, propter humilitatem elati, propter egestatem locupletati: vel certè cum Christo opes nostras partiamur, ut ipsæ honestè possessæ, & cum pauperibus communicatæ, sanctitate quadam imbuantur. *Pauperes semper habetis vobiscum: me autem non semper habetis:* Non habetis visibiliter conviventem & conversantem vobiscum; sed in pauperibus habetis, ut mihi in illis egenti subveniatis. Christum igitur alamus, Christum induamus, Christum colligamus, Christum honoremus, non mensa solùm, ut quidam; nec unguentis, ut Maria; nec sepulchro dumtaxat, ut Joseph Arimathæus; nec rebus tantùm ad sepulturam accommodatis, ut ille dimidia tantùm ex parte Christum amans Nicodemus; nec denique auro, thure, & myrrha, ut Magi ante eos omnes: sed quoniam omnium Dominus misericordiam vult, non sacrificium, hanc per pauperes ipsi conferamus; ut cùm hinc excesserimus, in æterna tabernacula nos recipiant.

S. Greg. Nazianz Orat. 7. De pauperùm amore.

Prov. 3. 28.

S. Ambr. ibid.

VI. *Pauperes semper habetis vobiscum, &c.* Quid tam aptum fidei, quid tam conveniens pietati, quàm egentium juvare paupertatem, infirmorum curam recipere, fraternis necessitatibus subvenire, & conditionis propriæ in aliorum labore meminisse? In quo opere quantum quis possit, quantumque non possit, solus veraciter ille discernit, qui novit, quid quibusque contulerit. *Non solùm enim spiritales opes & dona cœlestia Deo donante capiuntur, sed etiam terrenæ & corporeæ facultates ex ipsius largitate proveniunt, ut merito rationem eorum quæsiturus sit, quæ non magis possidenda tradidit, quàm dispensanda commisit. Muneribus igitur Dei juste & sapienter utendum est, ne materia boni operis fiat causa peccati. Nam divitiæ, quod ad ipsas species earum atque substantias pertinet, bonæ sunt, & humanæ societati plurimùm prosunt, cum à benevolis habentur & largis, nec illas aut luxuriosus prodigit, aut avarus abstrudit, ut tam pereant male conditæ, quàm insipienter expensæ. Quamvis autem laudabile sit intemperan-*

S. Leo, ser. 9.

tiam

tiam fugere, & turpium voluptatum damna vitare, multique magnificè facultates ſuas diligentur occulere; & in copia affluentes, vilem atque ſordentem horreant parcitatem: non eſt tamen talium aut felix abundantia, aut probanda frugalitas, ſi ipſis tantum propriæ opes ſerviunt; ſi eorum bonis nulli juvantur pauperes, nulli foventur infirmi; ſi de magnarum abundantia facultatum, non captivus redemptionem, non peregrinus ſolatium, non exul ſentit auxilium. Hujuſmodi divites egentiores ſunt omnibus egenis. Perdunt enim illos redditus, quos poſſunt habere perpetuos: & dum brevi, nec ſemper libero incubant uſui, nullo juſtitiæ cibo, nulla miſericordiæ ſuavitate paſcuntur; foris ſplendidi, intus obſcuri; abundantes temporalium, inopes æternorum: quia ipſi animas ſuas fame afficiunt, & nuditate dehoneſtant: qui de iis, quæ terrenis horreis commendarunt, nihil theſauris cœleſtibus intulerunt.

VII. *Quid moleſti eſtis huic mulieri? Bonum enim opus operata eſt in me.* Mariam imitemur, non curemus hominum contra nos calumnias & murmurationes; non vereamur Mundi judicia, cùm Chriſto ſervimus, & pietatis atque charitatis opera exercemus: humano timore ab illis ne abducamur. Sufficiat nobis teſtimonium conſcientiæ noſtræ, Deique intuitus, qui nos judicat & defendit. *Si Deus pro nobis,* Rom.8.31.33. *quis contra nos?... Quis accuſabit adverſus electos* 34. *Dei? Deus qui juſtificat, quis eſt qui condemnet? Chriſtus Ieſus qui mortuus eſt, imò qui & reſurrexit, qui eſt ad dexteram Dei, qui etiam interpellat pro nobis.*

VIII. *Tunc abiit unus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iſcariotes, ad Principes Sacerdotum: & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis eum tradam? At illi conſtituerunt ei triginta argenteos. Et exinde quærebat opportunitatem, ut eum traderet.* Abiit S.Aug. tr.61. in Joan. unus ex duodecim, *Numero, non merito: ſpecies, non virtute; commixtione corporali, non vinculo ſpirituali; carnis adjunctione, non cordis ſocius unitate.* Hinc diſcimus, in omni profeſſione neceſſe eſſe pati fictos & Idem tr.6. in Joann. malos, ſiquidem Chriſtus traditorem in familia ſua, in Apoſtolorum ſuorum collegio toleravit. *Merito de arca miſſus eſt corvus, & non eſt reverſus: miſſa eſt columba, & reverſa eſt: illas duas aves miſit Noe. Habebat ibi corvum, habebat & columbam; utrumque hoc genus arca illa continebat: & ſi Arca figurabat Eccleſiam, videtis utique, quia neceſſe eſt, ut iſto diluvio ſæculi utrumque genus contineat Eccleſia, & corvum & columbam. Qui ſunt corvi? Qui ſua quærunt. Qui columbæ? Qui ea quæ Chriſti ſunt, quærunt.* Idem, tr.55. Corvus ergo Judas, *Explorator Paſtoris, inſidiator Salvatoris, venditor Redemptoris*, quia ſua adeò quæſivit, ut vili pretio Dominum venderet. *Quid vultis mihi dare? Et ego vobis eum tradam.* Certam ſummam non poſtulat: *ſed quaſi vile tradens mancipium, in poteſtate ementium poſuit, quantum vellent dare.* S.Hieron. in hunc locum. At illi conſtituerunt ei triginta argenteos. *Ioſeph* Patriarchæ fratres invidia & odio in illum perciti, vendiderunt illum Iſmaelitis negotiatoribus *viginti* Geneſ. 37.28. *argenteis*: Judas Jeſum Judæis vendidit triginta ar- S.Hieron. in hunc loc. genteis: *Neque enim pretioſior poterat eſſe ſervus, quam Dominus.* Ad omne nefas impellit avaritia *& cupiditas, radix omnium malorum.* Nullum pec- 1.Tim.6.10. catum ſine cupiditate committitur, & omnis illi- S.Leo ſer.68. citus appetitus, iſtius aviditatis eſt morbus. *Amori pecuniæ vilis eſt omnis affectio, & anima lucri cupida etiam pro exiguo perire non metuit; nullumque eſt in illo corde juſtitiæ veſtigium, ubi avaritia ſibi fixit habitaculum. Hoc perfidus Iudas inebriatus veneno, dum ſitit lucrum, pervenit ad laqueum: & tam ſtultè impius fuit, ut triginta argenteis & Dominum venderet & Magiſtrum.* Et exindè quærebat opportunitatem, ut Jeſum traderet. Vix crimen corde conceptum, imperfectum manet. Conſummandi peccati occaſio vix deeſt quærentibus: Hanc Dia- Jacob.1.15. bolus munduſque ultrò offerunt. *Vnuſquiſque tentatur à concupiſcentia ſua abſtractus & illectus. Deinde concupiſcentia cum conceperit, parit peccatum: peccatum verò cùm conſummatum fuerit, generat mortem.* Qui cum mundo paciſcitur, ejuſque munera quærit, ac promiſſis movetur, conſcientiam ſuam oppigneravit, ſalutem ſuam vendidit.

IX. *Prima autem die Azymorum acceſſerunt Diſcipuli ad Ieſum, dicentes: Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha? At Ieſus dixit: Ite in Civitatem ad quemdam, & dicite ei: Magiſter dicit, Tempus meum propè eſt, apud te facio Paſcha cum Diſcipulis meis. Et fecerunt Diſcipuli, ſicut conſtituit illis Ieſus, & paraverunt Paſcha. Veſpere autem facto, diſcumbebat cum duodecim Diſcipulis ſuis.* Chriſtiani Paſchatis celebratio, ſive Corporis & Sanguinis Chriſti perceptio, quod Paſcha noſtrum eſt, ſedulam præparationem poſtulat. Ad Chriſtum accedendum eſt, non greſſibus corporis, ſed affectibus mentis. Per fidei, ſpei, & charitatis actus conveniendus eſt. Exquirenda humiliter ejus voluntas, & obedienter implenda. *Vbi vis paremus tibi comedere Paſcha? Et fecerunt Diſcipuli, ſicut conſtituit illis Ieſus, & paraverunt Paſcha.* Parandum & comedendum eſt in Eccleſia, in Jeruſalem, quæ ædificatur ut civitas, in quam aſcenderunt tribus Domini ad confitendum nomini Domini. *Ite in civitatem.* Domum in qua Paſcha parari debet, oſtendit homo lagenam aquæ portans. Hujus myſterii conſcius & particeps eſſe non poteſt, niſi qui renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, de cujus ventre fluxerint aquæ vivæ, Spiritum Sanctum ſignificantes. Domus quæ parari debet ad faciendum Paſcha, uniuſcujuſque Chriſtiani animus & corpus eſt, ut cor & caro ejus exultent in Deum vivum. Cœnaculum grande poſtulat, cor dilatatum charitate: cor enim latum charitas, anguſtum cupiditas facit. Cœnaculum ſtratum & ornatum, animum & corpus ab omni inquinamento mundum, utrumque congruè diſpoſitum, virtutum apparatu, continentiæ ornamento. Diſcipulus Jeſu eſſe debet, in ejus doctrina & fide inſtitutus, illum relictis omnibus ſequens, quocumque ierit, ut Paſcha cum illo manducare dignus ſit: verbis ejus credere, in ejus promiſſis ſperare, ejus mandata diligere. Agnum ſine macula, Chriſtum, qui tollit peccata mundi, pro nobis occiſum, nunc viventem, & numquam ampliùs moriturum, in ſacrificio tamen incruento à Sacerdotibus oblatum & immolatum, comedere debemus cum azymis, pura conſcientia, abſque fermento malitiæ & nequitiæ, abſque fictione & hypocriſi. *Expurgate vetus fermentum,* (inquit Apoſtolus) *ut ſitis nova conſperſio, ſicut eſtis azymi. Etenim Paſcha noſtrum immolatus eſt Chriſtus. Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis.* Ad Menſam Euchariſticam accedere debemus *in ſimplicitate cordis, & ſinceritate Dei.* Ad id ſignificandum, panis azymus adhibetur ad Euchariſtiæ conſecrationem. Agnus ex Legis præſcripto comedebatur cum lactucis agreſtibus, & panibus azymis. *Panes quippè ſine fermento comedit, qui recta opera ſine corruptione vanæ gloriæ exercet, qui mandata miſericordiæ ſine admixtione peccati exhibet: ne perversè diripiat, quod quaſi rectè diſpenſat. Hoc peccati fermentum bonæ ſuæ actioni miſcuerant, quibus Prophetæ voce per increpationem Dominus dicebat:* Venite ad Bethel, & impiè agi- Amos 4. te.... & ſacrificate de fermentato laudem. *De fermentato namque laudem Deo immolat, qui Deo ſacrificium de rapina parat. Lactucæ verò agreſtes, valdè amaræ ſunt. Carnes ergo agni cum lactucis agreſtibus ſunt edendæ: ut cùm Corpus Redemptoris accipimus, nos pro peccatis noſtris in fletibus affligamus; quatenus ipſa amaritudo pœnitentiæ abſtergat à mentis ſtomacho perverſæ humorem vitæ.* Comedendus erat agnus renibus accinctis. Qui Paſcha comedit, habere renes accinctos debet: *Vt qui ſolemnitatem reſurrectionis atque incorruptionis agit, corruptioni jam per vitia nulla ſubjaceat, voluptates edomet, carnem à luxuria reſtringat.* Comedendus erat agnus cum calceamentis in pedibus, cùm baculo in manu, feſtinanter, tamquam ab hominibus accinctis ad iter, moxque ex

Ægypto

Ægypto discessuris ad Terram promissam. Eucharistia sumenda est à Christianis, qui se peregrinos & hospites super terram esse meminerint, non habere hìc manentem civitatem, sed futuram inquirere; qui cum Christo dicant: *Tempus meum prope est*: Qui Christi Corpus manducent, ut ad terram promissam, ad terram viventium migraturi, qui ad sacram Communionem accedant cum præparatione tam accurata, tam sedula, ac si ultima Communio esset, ac si *Viatici ultimi* nomine perciperetur. *Festinantes Pascha comedite, id est, ad solemnitatem patriæ cœlestis anhelate. Nemo in hujus vitæ itinere torpeat, ne in patria locum perdat.* Denique *vespere facto*, quia *Fidei mysterium est*, discumbere debemus cum Jesu, qui *Ipse convivia & convivium, ipse comedens & qui comeditur.* Caput enim & membra unus est Christus. Ad terribilem Mensam cum debita reverentia, cum congrua vigilantia accedamus. Nullus ibi Judas reperiatur, nullus malignus accedat, nec insidiæ mente condantur. Nullus fictus accedat, nullus fucato animo: Pura sit mens, pura cogitatio, quia & sacrificium purum est.

S. Hier. Epist. 150. qu. 2.

S. Jo. Chrys. Hom. de proditione Judæ.

X. *Et edentibus illis dixit: Amen dico vobis, quia unus vestrum me traditurus est. Et contristati valdè, cœperunt singuli dicere: Numquid ego sum Domine? At ipse respondens, ait: Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet*, &c. Notam sibi proditoris sui conscientiam Dominus demonstravit: *Non aspera, nec aperta eum increpatione confundens, sed leni ac tacita admonitione conveniens: ut facilius corrigeret pœnitudo, quem nulla deformasset abjectio. Cur, infelix Juda, tanta benignitate non uteris? Ecce parcit ausibus tuis Dominus, & nulli te, nisi tibi, indicat Christus: nec nomen tuum, nec persona detegitur. Sed veritatis & misericordiæ verbo, cordis tantùm tui arcana tanguntur. Non Apostolici ordinis honor, non sacramentorum tibi communio denegatur. Redi in integrum, & deposito furore resipisce: Clementia invitat, salus pulsat, ad vitam te vita revocat. Ecce immaculati & innocentes condiscipuli tui ad significationem facinoris expavescunt, & omnes sibi, non edito impietatis authore, formidant. Contristati enim sunt non de conscientiæ reatu, sed de humanæ mutabilitatis incerto: timentes, ne minùs verum esset, quod in se quisque noverat, quàm quod ipsa Veritas prævidebat. Tu autem in hac trepidatione Sanctorum, abuteris Domini patientia, & abscondi te tua credis audacia. Addis impudentiam sceleri, nec signo evidentiore terreris. Cumque se à cibo alii, in quo judicium Dominus posuerat, continerent: tu manum non retrahis à paropside, quia animam non avertis à crimine.* Christi exemplo docemur, peccatores occultos tolerandos esse, eorum correctionem ita procurandam, si fortè ad pœnitentiam adduci possint, ut eorum nomini famæque parcatur: *Ille videbat Traditorem suum, & elegit illum magis ad opus necessarium. Illius malo magnum bonum operatus est: & tamen inter duodecim electus est, ne ipse duodenarius tam exiguus numerus esset sine malo. Hoc ad exemplum nostræ patientiæ, quoniam necesse erat, ut inter malos viveremus; necesse erat, ut malos, sive scientes, sive nescientes, toleraremus: exemplum patientiæ præbuit, ne deficias, cùm cœperis inter malos vivere.* A divino illo patientiæ exemplari quàm longè absumus, qui malos non solùm tolerare nolumus, cùm ipsi qui mali fortè sumus, tolerari velimus; non solùm peccatores occultos non corripimus in spiritu lenitatis, nosmetipsos considerantes, ne & ipsi tentemur: sed cùm lateat nos aliena conscientia, de his qui fortè boni & justi sunt, plerumque malè judicamus & loquimur. Alienæ famæ detrahimus, non opera dumtaxat, (quamvis media sint, & binas (ut dicitur) ansas habeant; dextram, secundùm quàm bona & laudabilia videri; sinistram, secundùm quam mala & vituperatione digna censeri possunt) sed intentionem ipsam damnantes. Si charitas Christi regnaret in cordibus nostris, omnia, qua fieri potest, in partem interpretaremur benigniorem; intentionem saltem excusaremus, cùm opus non possumus. Charitas enim benigna non tantùm virtutes amat, sed & simulacra virtutum; & si quid in modo agendi vitii est, condonat agentis affectui. Si verò tale sit opus, quod nec excusari per se possit, quia ex genere suo malum est, nec recta intentione factum præsumi possit; infirmitati humanæ condolendum est, ingemiscendum, orandum, non insultandum peccatoribus. Imò trepidare debemus, ne in similia vel graviora prolabamur peccata, Deo deserente. Quis non timeat, cùm Apostolum in avaritiæ laqueum incidisse audit, ex avaritia in proditionis voluntatem, ex proditionis voluntate in sacrilegium, ex sacrilegio in ipsum opus traditionis Magistri, Domini, benefactoris, & Dei sui; ex traditione in desperationem? Noverant undecim Apostoli, quàm alieni essent à Magistri proditione; se nihil tale cogitare noverant; conscientiæ testimonium, horror sceleris ipsorum perturbationem sedare posse videbatur: timent nihilominùs, & *pertimescentes fragilitatem suam*, Christum tristes interrogant: *Numquid ego sum Domine?* Et nos timeamus, cùm alios in gravia peccata labi videmus: timeamus (inquam) ne fortè peccatum in corde nostro lateat, tametsi nobis nihil conscii simus. Timeamus casum, tentationibus expositi, in periculis amittendi Dei nostri constituti; thesaurum gratiæ (si fortè habeamus) *in vasis fictilibus* portantes: *Nullum est enim peccatum quod facit homo, quod non possit facere & alter homo, si desit Rector, à quo factus est homo.*

S. Hier.

S. Aug. ser. 99. alias 23. ex Hom. 50.

S. Leo, ser. 56.

XI. *Qui intingit mecum manum in paropside, hic me tradet.* Davidis vaticinium impletum est: *Homo pacis meæ in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.* Non minoris sceleris rei sunt, quicumque Christi Corpus in Eucharistia indignè suscipiunt. Judas sacrorum Mysteriorum particeps fuerat; illum Jesus à communione corporis & sanguinis sui non removerat, ut ostenderetur nulla injuria exasperatus, qui in voluntaria erat impietate præscitus. Ipse enim sibi materia fuit ruinæ, & causa perfidiæ, sequens diabolum ducem, & nolens Christum habere rectorem. Cæteri Apostololi *Manducabant panem Dominum, ille panem Domini contra Dominum: illi vitam, ille pœnam.* Quicumque manducaverit panem, aut biberit calicem Domini indignè, judicium sibi manducat & bibit: & Reus erit Corporis & Sanguinis Domini: *De his erat sermo, cùm hoc Apostolus diceret, qui Domini Corpus velut alium cibum quemlibet indiscretè negligenterque sumebant. Hic ergo si corripitur, qui non dijudicat, hoc est, non discernit à cæteris cibis Dominicum corpus; quo modo damnatur, qui ad ejus Mensam fingens amicum, accedit inimicus? Si reprehensione tangitur negligentia convivantis, qua pœna percutitur venditor invitantis?* Per buccellam tinctam atque porrectam Christus suum indicat proditorem, fortassis per panis tinctionem, illius significans fictionem. Buccella in paropside jusculo tincta, Corpus Christi non erat, quod anteà Judæ cum reliquis Apostolis distribuerat: sed Judæ hypocrisim & ingrati animi vitium arguebat: *Quid erat panis Traditori datus, nisi demonstratio, cui gratiæ fuerat ingratus?* Post buccellam autem introivit in eum Satanas, ut S. Joannes commemorat; non quia malum accepit: (non enim bucella dominica venenum fuit Judæ:) sed quia bonum malè malus accepit. Et cùm accepisset buccellam, exivit continuò, proditionis opus consummaturus: *Ingrediebatur, ut videret, vana loquebatur: cor ejus congregavit iniquitatem sibi. Egrediebatur foras, & loquebatur.* Ingrediebatur Judas exploraturus Salvatorem, ut videret, quid ageret, quidve loqueretur; ut eum caperet in sermone, & Judæis nuntiaret: sed nihil inveniebat, qui nihil intelligebat. Benè ait Scriptura, Quia intùs cum Jesu non erat, qui de doctrina ejus recesserat, & institutiones ejus reliquerat. Volebat intrare, sed penetrare non poterat; quia eum sua excludebat perfidia: *Omnis enim impudicus, aut avarus (quod est idolorum servitus) non habet hæreditatem in Regno Christi & Dei.* Non solùm ergo ingredi moliebatur, & non ingrediebatur, sed etiam

Ps. 40. 10.

S. Aug. tr. 62. in Joan.

1. Cor. 11. 27.

S. Aug. tr. 59. in Joan.

Ps. 40.

S. Amb. Ex. in Ps. 40.

S. Aug. Ex. in Ps. 34. serm. 1.

Alex. Expos. in Euang.

etiam volebat videre, & non videbat. Loquebatur Jesus in parabolis; sed non audiebat Judas. Denique divina non videbat mysteria; non enim omnes audiunt verbum, qui sibi videntur audire. Nam si omnes audirent, non diceret Jesus: *Qui habet aures audiendi, audiat.* Et ideò quia non audiebat, neque videre poterat, loquebatur vana pro veris, & putabat, quòd Jesum falleret. Doctorem appellabat, à cujus magisterio deviabat. Cor ejus sibi congregabat & augebat iniquitates. Sibi enim erat injustus, sibi iniquus, sibi delinquebat, qui intra se dolum meditabatur, qui latere non poterat. Non enim circumveniebatur Jesus, qui ptodebatur volens, & testificabatur: *Vnus ex vobis me tradet.* Denique cùm Dominum & ipse interrogasset: *Numquid ego sum, Rabbi?* & respondisset Dominus: *Tu dixisti*: Judas cæcus & in peccatis suis obduratus, non intellexit, quòd Jesus illius crimen cognosceret, illius conscientiam perspectam haberet: sed nihilominùs *Egrediebatur foras & loquebatur.* Foris lupi, foris prædones: intùs Moyses in nube cum Jesu, foris Judæi: intùs Zacharias Sacerdos in Templo, foris multitudo: intùs Spiritus sanctus in cordibus nostris clamat ad Patrem, foris adversarius noster sicut leo pervigilat ad rapinam; foris infideles, intùs fideles. Ideò eos, qui foris sunt, judicabit Deus: eos autem, qui intùs sunt, Christus absolvit. Egrediebatur itaque Judas, & loquebatur: *Egrediebatur de fide: egrediebatur de concilio & numero Apostolorum: egrediebatur de convivio Christi ad latrocinium diaboli: egrediebatur de gratia sanctificationis ad laqueum mortis, qui vana ad perfidos loquebatur: egrediebatur foras, qui vitæ internæ mysteria relinquebat: egrediebatur foras, qui Scripturæ anteriora non noverat.* Non manebat ergo cum Apostolis proditor Judas, qui foras exibat, & cum perfidis susurrabat: *Homo pacis meæ*, cui pacem meam dederam, cui pacem meam relinquere volueram, persecutoribus me tradidit, & fallere me voluit, *in quo speravi*. Speravisse se dicit Christus, quod membra ejus sperabant. Sperare enim licebat, ut qui sanctificandi alios munus acceperat, ipse in se sanctitatis gratiam custodiret, & sinceritatis inhæreret officiis: *Qui edebat panes meos*, qui verbi cœlestis alimoniam sumebat, qui Corpus meum manducavit, & Sanguinem bibit; qui in familia mea, ad mensam meam alebatur, levavit contra me calcaneum suum: *magnificavit contra me supplantationem.* Qui supplantat, dolum facit, quo adversarium elidit, aut vulnerat. Ideò & Judas supplantasse dicitur, quia osculo suo vulnus infixit, quo invadendi Salvatoris signum persecutoribus demonstravit. Supplantavit ergo quasi serpens; quia serpens suo ore venenum infundit, & vulnerat dente calcaneum. Judam imitantur mali Sacerdotes, quotquot Christi Corpus indignè offerunt & sumunt, vel peccatoribus non verè pœnitentibus tradunt: aut illos in peccatis suis fovent negligentia, ignorantia, ignavia, cupiditate, adulatione: *Homo pacis meæ, in quo speravi, qui edebat panes meos, magnificavit super me supplantationem.*

S.Joa. Chrys. H.& in Mat.

XII. *Respondens autem Judas, qui tradidit eum, dixit: Numquid ego sum, Rabbi? Ait illi: Tu dixisti.* Perpende ineffabilem Christi in arguendo lenitatem. Non enim acriter, sed commiserando orationem profert, quasi tenebris obductam. Et certè non superior solùm vecordia, sed posterior imprudentia, omnem indignationem merebatur. Postquam enim ita reprehensus fuit, interrogavit, dicens: *Numquid ego sum, Rabbi?* Quærit de his, quorum sibi conscius erat. Nam & Euangelista ex admiratione impudentiæ illius hæc refert. Quid porrò ad hæc mitissimus Jesus? *Tu dixisti.* Ita quamquam dicere potuisset: Scelerate, tanto tempore hoc malum parturiens, & nunc diabolicis factis conciliis, pecuniam ex pacto habiturus, audes à me reprehensus, quasi nullius tibi conscius criminis, interrogare? Nihil tamen horum dicere voluit; sed: *Tu dixisti.* Ita nobis terminos ac regulas tolerantiæ & oblivionis injuriarum præscripsit.

Qui Judæ cæcitatem & obdurationem audit, expavescat, & timeat, ne & ipse in cæcitatem, & obdurationem incidat merito priorum peccatorum, ac inprimis avaritiæ, & indignarum Communionum. Quæris, quid sit cor durum? Si non expavisti, tuum hoc est: *Solum est cor durum, quod semetipsum non exhorret, quia nec sentit. Quid me interrogas? Interroga Pharaonem. Nemo duri cordis salutem umquam adeptus est, nisi quem fortè miserans Deus, abstulit ab eo, juxta Prophetam, cor lapideum, & dedit cor carneum. Quid ergo cor durum? Ipsum est, quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus, minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia est, ad consilia infidum, ad judicia savum, inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad divina, præteritorum oblivisscens, præsentia negligens, futura non providens. Ipsum est, cui præteritorum, præter solas injurias, nihil omninò non præterit; præsentium nihil non perit, futurorum nulla nisi forte ad ulciscendum prospectio, seu præparatio est. Et ut brevi cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est, quod nec Deum timet, nec hominem reveretur.* S.Bern.l.1.de Consid.c.1.

XIII. *Cœnantibus autem eis, accepit Jesus panem, & benedixit ac fregit, deditque Discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: Hoc est corpus meum. Et accipiens calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* Sacramentum pietatis, vinculum unitatis, corporis & sanguinis sui sacrum mysterium Christus in illis rebus commendavit & instituit, quæ ad unum aliquid maximè rediguntur: Ex multis enim granis unus panis conficitur, & ex multis acinis unum vinum confluit. Id documento est, nos per divinam Eucharistiam unum cum Christo, unum etiam inter nos esse: Christo *consubstantiales & concorporales* fieri, *cum ipso commisceri, & reipsa unum fieri corpus, & unam carnem*, (ut SS. Patres loquuntur.) Panem illum Angelorum, panem vivum, qui de cœlo descendit, nos in substantiam nostram non mutare, sicut cibos carnis nostræ, sed in illum mutari, & cum illo unum fieri, sicut ipse unum est cum Patre, non morali tantùm, sed naturali unitate, ut S. Hilarius docet: *Si enim verè Verbum caro factum est, & verè nos Verbum carnem cibo Dominico sumimus; quomodo non naturaliter manere in nobis existimandus est, qui & naturam carnis nostræ jam inseparabilem sibi homo natus assumpsit, & naturam carnis suæ ad naturam æternitatis sub sacramento nobis communicandæ carnis admiscuit? Ita enim unum sumus, quia in Christo Pater est, & Christus in nobis, unum in his esse nos faciens... Hæc vitæ nostræ causa est, quòd in nobis carnalibus manentem per carnem Christum habeamus: victuris nobis per eum ea conditione, qua vivit ille per Patrem.* Qui manducat meam carnem, & bibit meum Sanguinem, in me manet, & ego in illo. Sicut misit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem; & qui manducat me, & ipse vivet propter me. S.Hil. l.8.de Trin.n.13.& seq. Joan.16. " " " " "

Sed & mutuæ inter nos unitatis Eucharistia ea ratione Sacramentum est: *Vnus panis*, inquit Apostolus, *unum corpus multi sumus, omnes qui de uno pane participamus.* Hoc igitur divino Sacramento *populus noster ostenditur adunatus, ut quemadmodum grana multa in unum collecta, & commolita, & commixta, panem unum faciunt: sic in Christo, qui est panis cœlestis, unum sciamus esse corpus, cui conjunctus sit noster numerus & adunatus.* Hinc Sanctus Augustinus: *Si benè accepistis, vos estis quod accepistis. Commendatur vobis in isto pane, quomodo unitatem amare debeatis. Numquid enim panis ille de uno grano factus est? Nonne multa erant tritici grana? Sed antequam ad panem venirent, separata erant: per aquam conjuncta sunt, & post quamdam contritionem. Nisi enim molatur triticum, & per aquam conspergatur, ad istam formam minimè venit, quæ panis vocatur. Sic & vos ante jejunii humiliatione & exorcismi sacramento quasi molebamini. Accessit baptismum & aqua; quasi conspersi estis, ut ad formam panis veni-* 1.Cor.10.17. S.Cyp.Ep.63. ad Cæcil. S.Aug. t.227. aliàs de Div. 83.

veniretis. Sed nondum est panis sine igne .. Quid ergo significat ignis ? Hoc est Chrisma. Oleum etenim ignis nostri, Spiritus sancti est sacramentum ..... Inspirat enim charitatem, qua ardeamus in Deum, & contemnamus mundum, & fœnum nostrum exuratur, & cor quasi aurum purgetur. Accedit ergo Spiritus sanctus post aquam ignis; & efficimini panis, quod
Idem Se. 279. *est Corpus Christi .... Quomodo unum videtis esse quod factum est, sic unum estote vos, diligendo vos, tenendo unam fidem, unam spem, individuam charitatem.*

Accipite, & comedite: Hoc est corpus meum; cujus Manna Israelitis in deserto datum figura fuit. Accipite munus salutis, pignus immortalitatis. Accipite su-
Joan. 13. premum charitatis in vos meæ argumentum: *Cum dilexisset suos qui erant in mundo, in finem dilexit eos*. Accipite corpus, quod pro vobis assumpsi, quod pro vobis offero & immolo; corpus à Spiritu sancto formatum, in quo habitat omnis plenitudo Divinitatis; corpus meum, quod pro vobis mox tradetur, crucifigetur, morietur, & tertia die resurget. Accipite, ut fideles Discipuli, munda conscientia: non ut Judas ille proditor, cujus cor occupavit satanas. Accipite id, quo nihil majus ac pretiosius donare vobis possum, Corpus meum, Animam, Divinitatem, Me ipsum totum, quantus sum. Accipite, & comedite, non in Sacramento tantùm, quod & multi mali; *sed*
S. Aug. tr. 27. in Joan. *usque ad Spiritus participationem*, ut in meo corpore tamquam membra maneatis, ut meo Spiritu vegetemini. Comedite cibum, qui non perit; panem, qui
Tert. vos alit in vitam æternam; comedite, *ut anima* vestra *de Deo saginetur*. Comedite cum fide, spe, cha-
S. Aug. tr. 26. in Euang. S. Joan. ritate, cum fraterna concordia: *Qui vult vivere, habet ubi vivat, habet unde vivat. Accedat, credat, incorporetur, ut vivificetur. Non abhorreat à compage membrorum; non sit putre membrum, quod resecari mereatur; non sit distortum, de quo erubescatur; sit pulchrum, sit aptum, sit sanum, hæreat corpori, vivat Deo de Deo: nunc laboret in terra, ut postea regnet in cœlo*. Quis loquetur potentias Domini, audi-
S. Joan. Chr. Hl. 83. in Mat. tas faciet omnes laudes ejus? Accipite, & comedite: Hoc est corpus meum: *Quis pastor umquam membris suis oves suas nutrivit? Multæ matres post partum aliis nutricibus infantes dederunt; quod ipse facere noluit, sed proprio corpore nos alit, & sibi conjungit atque conglutinat.*

XIV. *Et accipiens Calicem, gratias egit: & dedit illis, dicens: Bibite ex hoc omnes: Hic est enim Sanguis meus*, &c. Bibite pretium salutis vestræ, sanguinem quo Novum Testamentum sancitur. Bibite ex calice, de quo Dominus per Prophetam ait: *Calix meus inebrians, quàm præclarus est!* Ebrietas Dominici calicis & sanguinis non est talis, qualis vini secula-
S. Cyp. Ep. 63. ris: cùm *Calix Dominicus sic bibentes inebriet, ut sobrios faciat, ut mentes ad spiritalem sapientiam redigat, ut à sapore isto sæculari ad intellectum Dei unusquisque resipiscat: & quemadmodum vino isto communi mens solvitur, & anima relaxatur, & tristitia omnis exponitur; ita epoto Sanguine Domini, & poculo salutari, exponatur memoria veteris hominis, & fiat oblivio conversationis pristinæ sæcularis, & mœstum pectus ac triste, quod priùs peccatis angentibus premebatur, divinæ indulgentiæ lætitia resolvatur*. Christus Corpus & Sanguinem suum victimam fecit sacrificii nostri: nos vicissim victima ejus simus; sacrificium ejus sacrificio interioris & exterioris hominis honoremus; hominem interiorem Deo immolemus per adorationem, orationem, fidem, spem, charitatem, gratiarum actionem; hominem exteriorem immolemus per pœnitentiam, mortificationem, continentiam:
S. Io Chry. Hom. 83. in S. Matt. *Bibite ex hoc omnes: Hic est enim sanguis meus*. Non videtis, quanta infantes animi alacritate mamillas arripiunt? qua pressione papillis infigunt labia? Non minori cupiditate nos quoque ad hanc mensam, & ad hujus calicis spiritalem accedamus papillam: imò verò majore desiderio, quasi lactentes pueri, gratiam Spiritus sugamus: unus sit nobis dolor, si hoc alimento spirituali privamur.

Alex. Expos. in Euang.

Bibite: Hic est enim sanguis meus. Bibite sanguinem meum, si ad Novum Testamentum pertinetis; in quo cœlestia & æterna, non temporalia & terrena bona promittuntur. Ad hanc mensam accedite, si vos ipsos probastis, si mundi estis: *Qui enim manducat & bibit indignè, judicium sibi manducat & bibit, non dijudicans Corpus Domini*. Nullus itaque Judas, nullus avarus adsit. Qui Discipulus non est, secedat: qui tales non sunt, ab hac mensa excluduntur: *Cum Discipulis, inquit, meis facio Pascha*. Hæc enim illa, non alia mensa est; hæc nulla re minor, quàm illa est. Hoc est illud cœnaculum, ubi tunc Christus cum Discipulis erat. Hinc ad Montem Olivarum exivit. Hinc & nos ad manus pauperum exeamus: ibi enim Mons Olivarum est. Olivæ quippè in domo Dei plantatæ, multitudo pauperum est: hinc stillat illud guttatim oleum, quo nobis opus erit, ut cum lampadibus ardentibus obviam Sponso progrediamur. Adeat nullus crudelis, nullus immisericors, nullus impurus ... Multò dæmoniaco pejor est, qui peccati sibi conscius accedit: illi enim quoniam à dæmone vexantur, non puniuntur: qui verò indignè adeunt, æternis tradentur tormentis.
2. Cor. 11.

XV. *Dico autem vobis: Non bibam amodo de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cùm illud bibam vobiscum novum in Regno Patris mei*. Communio Corporis & Sanguinis Christi, pignus est communionis cœlestis, qua pane & vino electorum, increata Veritate in æternum pascemur, sicut pascuntur Angeli: Sed Angelorum pane, ut in se est, hic ali non poteramus: necesse fuit, ut quemadmodum mater cibum incarnat, & in lac convertit, ut nutriat infantem, solidioribus cibis sumendis imparem; sic Increata Veritas, Deus Verbum carnem assumeret, panemque ac vinum in Corpus & Sanguinem suum converteret ad homines spiritaliter alendos, quorum pater & mater, pædagogus & altor est: *Oportebat*, S. Aug. *ut Mensa illa lactesceret, ut ad parvulos perveniret*. Eucharistia pignus est gloriosæ resurrectionis, & beatæ immortalitatis. Unde S. Irenæus ex Eucharistiæ S. Iren. lib. 5. c. 11. participatione resurrectionem corporum contra Hæreticos probat: *Quomodo*, inquit, *carnem negant capacem esse donationis Dei, quæ est vita æterna, quæ sanguine & corpore Christi nutritur, & membrum est ejus? ... Quemadmodum lignum vitis depositum in terra suo fructificat tempore, & granum tritici decidens in terram & dissolutum, multiplex surgit per spiritum Dei, qui continet omnia, quæ deinde per sapientiam in usum hominibus veniunt, & percipientia verbum Dei Eucharistia fiunt, quod est Corpus & Sanguis Christi: sic & nostra corpora ex ea nutrita & reposita in terram, & resoluta in ea, resurgent suo tempore, Verbo Dei resurrectionem eis donante in gloriam Dei Patris*.

XVI. *Et hymno dicto, exierunt in Montem Oliveti*. Post Communionem gratiæ Deo agendæ sunt de tanto beneficio: *Quid retribuam Domino, pro omnibus, quæ retribuit mihi?* Quid retribuam Deo pro se, qui *se nascens dedit socium, convescens in edulium, se moriens in pretium, se regnans dat in præmium*? Soli-
S. Thom. do die Communionis in gratiarum actione manendum est. Gratiarum actio novam gratiam trahit. Sacramentum Altaris ab actione gratiarum nomen sumpsit: *Eucharistia*. Post Communionem Corporis Christi, à sæcularibus societatibus secedendum, orationi vacandum, operibus charitatis & misericordiæ incumbendum est, à ludis & deliciis sæcularibus abstinendum; sursum cor habendum ad Dominum, in spiritu gratiarum actionis manendum est. Deus nobis Caput dedit & Spiritum Deum; cibum his congruentem nobis dedit, Divinum: gratias igitur agamus Deo Patri per Filium ejus in Spiritu sancto; diem Communionis transigamus in hymnis & canticis spiritualibus; Christum sequamur in Montem Olivarum, cum ipso vigilemus & oremus.

XVII. *Tunc dicit illis Jesus: Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte, &c. Respondens autem Petrus, ait illi: Etsi omnes scandalizati fuerint in te,*

ego numquam ſcandalizabor. Plures Chriſtum ſequuntur, & Deo ſerviunt, ſed uſque ad tempus tentationis, qua urgente, deficiunt: in pace leones, in bello cervi. Chriſtum in gloria ſequi volunt, illique adhærent lubenter, quamdiu proſpera ſunt omnia; illum ſequi nolunt patientem, illius Paſſione & Cruce offenduntur; *Verbum crucis* illis *ſtultitia eſt*, à Chriſto deficiunt in tribulationibus; nec attendunt, quòd ea demùm conditione participes erimus gloriæ ipſius: Act.14.22. *Si compatimur*: ſi crucem feramus: & *Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei*. Amicorum auxilium, præſentia, ſocietas individua, compaſſio, ſupremum eſt infelicium & Prov.17.17. calamitoſorum ſolatium: *Omni tempore diligit, qui amicus eſt: & frater in auguſtiis comprobatur*. Hoc ſolatium Chriſto in paſſione ſua defuit: *Ecce, non eſt auxilium mihi in me, & neceſſarii quoque mei receſſerunt à me. Fratres mei præterierunt me, ſicut torrens, qui raptim tranſit in convallibus*. Denique Matt.26.56. *Diſcipuli omnes relicto eo fugerunt*. Hanc ſuorum deſertionem patiendo, mundanarum amicitiarum abuſus expiavit. Qui ſunt illi abuſus? Amicorum dilectio propter lucrum, propter privatum commodum, propter voluptatem, propter peccatum. Rectus uſus, dilectio amicorum, propter Deum, S.Aug. t.38. aliis 38. inter 50.Hom. & ad ſalutem æternam: *Quæ eſt vita æterna? Vera ſalus. Et ſi amicum tuum videris, quem amabas in hoc ſæculo, ut ſalvus eſſet, quia tu jam talem ſalutem deſideras, quæ æterna eſt, ad ipſam ſalutem diligis amicum tuum, & totum quicquid vis amico tuo præſtare, ad hoc vis præſtare, ut illam tecum teneat ſalutem. Amas enim juſtitiam, vis illum eſſe juſtum. Amas ſub Deo eſſe, vis illum eſſe ſub Deo. Amas vitam æternam, illic eum vis tecum regnare in æternum. Quomodo ergo amicus hujus ſæculi ſecundum ſæculum amans animam ſuam, febrem vult expellere de amico ſuo, quem ſimiliter amat ut ſe, propter præſentem ſalutem: ſic tu quemcumque diligis, propter vitam æternam dilige; cùm inveneris iram, indignationem, odium, iniquitatem, ſic coneris expellere morbum animæ, quomodo amicus ſæculi morbum corporis: ad hoc enim amas, ut ſanias quod & tu es: & erit in te perfecta charitas.*

Reſpondens autem Petrus, ait illi: Etſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ego numquam ſcandalizabor. Ait illi Jeſus: Amen dico tibi, Quia in hac nocte, antequam gallus cantet, ter me negabis. Superbus omnia ſe poſſe præſumit, cùm nihil poſſit: omnibus ſe præſtare confidit, cùm nulla in re præſtet: omnia pollicetur, & nihil implet. Nihil homini ſe ipſo ignotius eſt, & nihil ipſi minùs perſpectum, quàm propria in- S.Aug. tr.32. in Joannem. firmitas & egeſtas. *Deus ſcit in nobis, & quod ipſi neſcimus in nobis. Nam infirmitatem ſuam Petrus neſciebat, quando à Domino, quòd ter eſſet negaturus audiebat; & æger ſe ignorabat, Medicus ægrum ſciebat*. Petrus non noverat ſe, quando dixit Medico, Idem Ena.in Pſ.43. Tecum ſum uſque ad mortem: *Medicus noverat vena inſpecta, quid intus ageretur in ægroto; ægrotus non noverat. Venit acceſſio tentationis, & probavit Medicus ſententiam ſuam, perdidit æger præſumptionem ſuam*. Petri, non minùs quàm Davidis, vox illa eſſe potuit: *Ego dixi in abundantia mea, Non movebor in æternum*. Dixerat quippè & ipſe in abundan- S.Aug.l. de Corrept. & Gr.c.9. tia ſua: *Animam meam pro te ponam*, ſibi feſtinando tribuens, quod ei fuerat à Domino poſteà largiendum: *Avertit autem ab illo faciem Dominus, & factus eſt conturbatus*: ita ut eum, mori pro illo metuens, ter negaret. Sed rurſus convertit ad eum faciem ſuam Dominus, & culpam lacrymis diluit. Quid eſt enim aliud: *Reſpexit eum*, niſi faciem ſuam, quam paululùm ab illo averterat, revocavit ad eum? *Factus ergo fuerat conturbatus: ſed quia didicit non de ſe ipſo fidere, etiam hoc ei profecit in bonum, faciente illo, qui diligentibus eum omnia cooperatur in bonum: quia ſecundum propoſitum vocatus erat, ut nemo poſſet eum eripere de manu Chriſti, cui datus erat*. Sic diligentibus Deum omnia cooperantur in bonum, uſque adeò prorsus omnia, ut ſi qui eorum deveniant, & exorbitant, etiam hoc ipſum eis faciat proficere in bonum, quia *Humiliores redeunt atque doctiores*. Diſcunt enim in ipſa via juſta cum tremore ſe exultare debere, non ſibi arrogando tamquam de ſua virtute fiduciam permanendi, nec dicendo in abundantia ſua: Non movebimur in æternum. Propter quod eis dicitur: *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore, nequando iraſcatur Dominus, & pereatis de via juſta*. Commonentur, qui jam ambulant in via juſta, ut non altùm ſapiant, ſed timeant; non ſuperbiant, ſed humiles ſint; exultent Deo, ſed cum tremore; in nullo gloriantes, quando noſtrum nihil ſit; ut qui gloriatur, in Domino glorietur; ne pereant de via juſta, in qua ambulare cœperunt, dum ſibi hoc ipſum aſſignant, quòd in ea ſunt.

XVIII. *Et aſſumpto Petro, & duobus filiis Zebedæi, cœpit contriſtari & mœſtus eſſe. Tunc ait illis: Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem: Suſtinete hic, & vigilate mecum*. Jeſus in triſtitiæ ſuæ ſocietatem vocat, quos magis diligit. Extremam triſtitiam pro peccatis noſtris ſubit, ut vana gaudia expiet, quibus Deum offendimus; ut dolorem & contritionem, qua pro delictis noſtris deberemus compungi, in ſe ipſo experiatur. Pro nobis triſtis eſt Jeſus uſque ad mortem: & nos propter ipſum ſæculi voluptatibus & gaudiis privari nolumus. Quicquid nobis triſte contigerit, propter ipſum bono animo ſubeamus; illum oremus, ut mœrores noſtros, tædia, cruces interiores, extremæ quam paſſus eſt propter nos triſtitiæ meri- 2.Cor.7. to ſanctificet; ut nobis *triſtitiam* donet, quæ *pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur*; ſummum horrorem odiumque peccati, ſummum amorem Dei, amorem pœnitentem, quo cum illo vigilemus & perſeveremus: *Triſtis eſt anima mea uſque ad mortem*. Nuſquam magis Chriſti Jeſu pietatem majeſtatemque demiror, quàm cùm ipſum pavere, tædere, uſque ad mortem contriſtari audio: *Minus enim contulerat* S.Ambr.l.10 in Luc. *mihi, niſi meum ſuſcepiſſet affectum. Ergo pro me doluit, qui pro ſe nihil habuit, quod doleret: & ſequeſtrata delectatione Divinitatis æternæ, tædio meæ infirmitatis afficitur. Suſcepit enim triſtitiam meam, ut mihi ſuam lætitiam largiretur: & veſtigiis noſtris deſcendit uſque ad mortis ærumnam, ut nos ſuis veſtigiis revocaret ad vitam. Confidenter ergo triſtitiam nomino, quia crucem prædico; neque enim ſpeciem incarnationis ſuſcepit, ſed veritatem. Debuit ergo & dolorem ſuſcipere, ut vinceret triſtitiam, non excluderet. Neque enim habent fortitudinis laudem, qui ſtuporem magis vulnerum tulerint, quàm dolorem. Virum dolorum* (inquit Propheta) *& ſcientem infirmitatem. Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portavit*. Doles ergo *Domine, non tua, ſed mea vulnera: non tuam mortem, ſed noſtram infirmitatem: & nos æſtimavimus te eſſe in doloribus, cum tu non pro te, ſed pro me doleres... Sed quid mirum, ſi pro omnibus doluit, qui pro uno flevit? Et quid mirum, ſi moriturus pro omnibus tædeat, qui Lazarum reſuſcitaturus illacrymat? Sed & ibi piæ ſororis lacrymis commovetur, quia mentem humanam tangebant: & hic alto operatur affectu, ut quia in carne ſua peccata noſtra perimebat, mœrorem quoque animæ noſtræ ſuæ animæ mœror aboleret. Et fortaſſe ideo triſtis eſt, quia poſt Adæ lapſum tali tranſitu nobis erat ex hoc ſæculo recedendum, ut mori eſſet neceſſe:* Deus enim mortem non fecit, nec lætatur in perditione vivorum; *& ideò faſtidit, quod ipſe non fecit.... Triſtis videbatur, & triſtis erat, non pro ſua paſſione, ſed pro noſtra diſperſione. Triſtis erat, quia nos parvulos relinquebat. Cæterum, quam conſtanter ſe morti obtulerit, Scriptura declarat: quandoquidem quærentibus occurrit, turbatos confirmavit, trepidos provocavit, proditorem oſculi dignatione ſuſcepit. Nec illud diſtat à vero, ſi triſtis erat pro perſecutoribus ſuis, quos ſciebat immanis ſacrilegii pœnas daturos. Et ideo dixit*. Transfer hunc Luc.22.42. calicem à me; *non quia Dei filius mortem timebat, ſed quia vel malos perire nolebat. Denique ait:* Domine, Luc.23.34. ne ſtatuas illis hoc peccatum, *ut Paſſio ſua eſſet omnibus ſalutaris*.

Isaiæ 53.4.5.

Sap.1.13.

Tri-

Tristis est anima mea usque ad mortem. *Vox capitis nostri, vox nostra. In illo enim eramus, quando dixit:* Tristis est anima mea usque ad mortem: *Non enim timebat mori, qui venerat mori; aut recusabat mori, qui potestatem habebat animam suam ponendi, & iterum sumendi eam: sed loquebantur membra in capite, & loquebatur caput pro membris.* Christus *pœnitentiam in semetipso dedicavit*, peccatis nostris oneratus: *Posuit in eo Dominus iniquitates omnium nostrum.*

S Aug. En. in Ps. 40.

Tert. Isaiæ 53. 6.

XIX. *Et progressus pusillum, procidit in faciem suam, orans & dicens: Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu.* Oratio Christi forma est orationum nostrarum, sicut tristitia ejus exemplar est pœnitentiæ nostræ. In agonia positus orat, cùm opus redemptionis nostræ ab ipso proximè consummandum est, ut doceat nos operibus vitæ nostræ difficillimis, & quæ majoris sunt ad salutem æternam momenti, orationem præmittere debere, ut voluntatem Dei exquiramus, ut gratiam ejus ad optimam electionem, & ad facilem executionem nobis necessariam impetremus. Prolixiùs orat in agonia constitutus, ut ferventiùs ac perseverantiùs orandum doceat, cùm violentiùs ac periculosiùs tentamur, aut acerbiùs affligimur. Prostratus in faciem orat, ut Deum orandum esse doceat summa cum reverentia, humilitate & timore filiali: unde & Patrem appellat. Orat, ut voluntas Patris impleatur potiùs quàm sua; ut voluntatem nostram divinæ semper conformandam, ac in omnibus subjiciendam esse discamus: nec rem ullam temporalem ab illo postulandam in oratione, nisi sub ejus beneplacito, & ea conditione, ut ejus gloriæ, nostræque saluti sit conducibilis. A Discipulis avulsus & pusillùm progressus orat, ut in secessu & solitudine orandum esse intelligamus: *Procidit in faciem suam orans.* Peccata enim nostra portabat, gravissimum onus. Gravia in centro non gravitant, ut loquuntur Philosophi. Grave non est peccatum in corde peccatoris, quia in centro suo est. Bibit sicut aquam iniquitatem: sed peccata nostra Christo velut victimæ piaculari imposita, sunt extra centrum; ipse enim peccatum non fecit, sanctus est, innocens, impollutus. Idcò illi gravissima sunt; & oneris instar gravissimi, in terram ipsum prosternunt: *Et sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Pudeat nos irreverentiæ nostræ, elationis, & ignaviæ, cùm oramus: *Orat Misericordia, & non orat miseria: orat Charitas, & non humiliatur iniquitas: prostratus in terra orat Medicus, & non humiliatur agrotus.* Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste: *Qui ut à se transeat rogat, non ut ipse pratereatur, orat, sed ut in alterum id quod à se transit, excedat. Numquid possibile erat non pati Christum? Atquin jam à constitutione Mundi sacramentum hoc in eo erat nostræ salutis ostensum. Numquid pati ipse nolebat? Atquin superiùs fundendum in remissionem peccatorum corporis sui sanguinem consecraverat. Quomodo ergo ait*, Pater, si possibile est? *& quomodo*, Non sicut ego volo, sed sicut tu vis? *Totus igitur super his, qui passuri erant, metus est: atque ideo, quia non est possibile se non pati, pro his rogat, qui passuri post se erant, dicens:* Transeat calix à me: *id est, Quomodo à me bibitur, ita ab his bibatur, sine spei diffidentia, sine sensu doloris, sine metu mortis: Ideò autem*, si possibile est: *quia & carni & sanguini horum gravis terror est, & difficile est eorum acerbitate corpora humana non vinci. Quod autem ait:* Non sicut ego volo, sed sicut tu vis: *vellet quidem eos non pati, ne fortè in passione diffidant, sed cohæreditatis suæ gloriam sine passionis difficultate mereantur. Non ergo ut non patiantur, rogat, dicens,* Non ut ego volo: *sed ut ait, quod Pater vult, bibendi calicis in eos ex se transeat firmitudo: quia ex voluntate ejus non tam per Christum vinci diabolum, quàm etiam per ejus Discipulos oportebat.*

Ps. 37. 5.

S. Aug.

S. Hil. c. 31. in Matt.

Pater mi, si possibile est, &c. Verumtamen non sicut ego volo: *Prima petitio infirmitatis est, secunda virtutis:* (inquit S. Leo) *Illud optavit ex nostro, hoc*

Alex. Expos. in Euang.

elegit in proprio. Quod erat hominis, divinam desideravit potentiam; quod erat Dei, ad causam respexit humanam. Superiori igitur voluntati voluntas cessit inferior, & citò demonstratum est, quid possit à trepidante orari, & quid non debeat à medente concedi.

Pater, si possibile est, transeat à me calix iste. Petrum antea increpuerat, cùm à passione illum averteret, eumque non illa sapere quæ Dei, sed quæ hominum essent, dixerat. Volebat enim hoc ipsum, quod deprecabatur, ut qui ejus rei gratia venerat. Cæterùm ut ejus erat id velle, ita carnis erat expavescere, ac proinde ut homo hanc vocem edidit: utrumque tamen ab eo dicebatur, ut ostenderet se Deum esse, quatenùs mortem volebat; hominem autem, quatenùs mortem gestaret metu concitatam, propter quam attemperavit suam voluntatem humanæ infirmitati, ut metu mortis abolito, audacem redderet hominem adversùs mortem. Certè beati Apostoli postcà hinc animati ita mortem contempserunt, ut non curarent Judices, à quibus damnabantur; sed dicerent, obediendum esse magis Deo, quàm hominibus. Alii item Martyres ea fiducia audaciaque fuere, ut crederent se potiùs ad vitam transire, quàm mortem sustinere. Qui (quæso) non absurdum fuerit, famulos Verbis ob fortitudinem admirationi esse: Verbo autem ipsi timiditatem adscribere, cujus vi & ope ita mortem contempserunt? Cæterùm ex Sanctorum Martyrum tolerantissimo proposito & fortitudine ostenditur, Deitatem non timuisse, sed nostrum illum fuisse timorem quem sustulit Salvator. Ut enim mortem destruxit, ita pavore, quem suscepit ut homo, nostrum pavorem ademit, effecitque, ne homines mortem timerent: *Transeat à me calix iste*, calix amaritudinis, calix meri doloris, nullo solatio temperati. In Christo enim tempore Passionis *Omnis gloria Divinitatis militabat ad pœnam.*

S. Ath. Or. 4. Contra Arianos.

S. Laur. Just.

XX. *Et venit ad Discipulos suos, & invenit eos dormientes; & dicit Petro: Sic non potuistis una hora vigilare mecum? Vigilate & orare, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Multi vigilant cum mundo, vix aliquis vigilat cum Christo. Filii & filiæ sæculi facilè noctes insomnes ducunt, ut choræis, ut ludis indulgeant, ut serviant voluptati: ægrè vigilarent vel una hora cum Jesu, pœnitentiæ, charitatis, & pietatis animo, illum patientem adoraturi, & in passionum ejus societatem venturi. Pudeat Christianum dormire in sinu voluptatis, in medio tentationum vehementium, in summo salutis discrimine; non audire vocem gratiæ ad cor clamantis: *Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem:* dum Christus pro nobis vigilat & orat: *Unusquisque contra suam compupiscentiam dimicans oret, ne intret in tentationem, id est, ne sit ab illa abstractus & illectus. Non autem intrat in tentationem, si voluntate bona vincat concupiscentiam malam. Nec tamen sufficit arbitrium voluntatis humanæ, nisi à Domino victoria concedatur oranti, ne intret in tentationem. Quid verò evidentius, quàm Dei ostenditur gratia, ubi quod oratur, accipitur? Si enim dixisset Salvator noster*, Vigilate, ne intretis in tentationem: *admonuisse videretur tantummodò hominis voluntatem. Cùm verò addidit*, & orate: *ostendit, Deum adjuvare, ut non intretur in tentationem... Homo ergo gratia juvatur, ne sine causa voluntati ejus jubeatur.* Vigilantia Christiana, & humilis oratio, origo est fortitudinis nostræ. Illa inutiles reddit diaboli adversùm nos vigilantiam & insidias: ista Dei vigilantiam & protectionem nobis impetrat: *Ecce non dormitabit neque dormiet, qui custodit Israel.*

S. Aug. lib. de Gr. & Libero Arbitr. c. 4.

Ps. 120.

Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma. Omnium caro infirma, non omnium promptus spiritus est. Sanctorum duntaxat spiritus promptus est; infidelium, peccatorum, sæcularibus desideriis æstuantium hominum spiritus segnis est: omnium caro infirma. Hominum pars maxima, prompti sunt, ferventes, alacres ad ea quę Mundi sunt, ad lucra & commoda temporalia, ad cupiditates explendas; segnes verò & desides ad ea quæ sunt Dei, ad spiritalia & æterna. Est autem sata-

gendum, ut caro nostra infirma sit alio genere infirmitatis; ut nempè infirma sit ad malum, non ad bonum: quod demùm fiet, si spiritu prompto carnis opera mortificemus; carnem cum vitiis & concupiscentiis crucifigamus. Nam *Si spiritu facta carnis mortificaveritis, vivetis*. Tunc verè dicemus: *Cùm infirmor, tunc potens sum*. Vigilent & orent spiritales viri & perfecti, quia soliciti esse debent, ne quò præstantius est illorum bonum, eò gravior sit eorum lapsus. Vigilent solicitiùs, orentque ferventiùs imperfecti, quia vires eorum infirmiores sunt & fragiliores; adeòque majori indigent gratiæ auxilio. Temerarius est & præsumptor, qui de fervore animi, ac piis quibusdam affectibus sibi blanditur; ideòque ad vigilandum piger, ad orandum segnis est. Igniculi illi pietatis, initia bonæ voluntatis facilè extinguuntur & evanescunt, nisi vigilantia Christiana & humili oratione foveantur, ut in magnam & firmam charitatem crescant, quæ totum sibi subjiciat animum, & terrenas cupiditates consumat: *Itaque quantum de ardore mentis confidimus, tantùm de carnis fragilitate timeamus*. Spiritus promptus est, &c. *Propterea prædixit spiritum promptum esse, ut ostenderet, quid cui debeat esse subjectum; scilicet, ut caro serviat spiritui, infirmior fortiori, ut ab eo etiam ipsa fortitudinem assumat. Colloquatur spiritus cum carne de communi salute.*

Orig. in Mat. Rom. 8. 13. 2. Cor. 12. 10. S. Hieron. in hunc loc. Tert. lib. ad Mart. c. 4.

XXI. *Iterùm secundò abiit, & oravit, dicens: Pater mi, si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua*. Urgente mortis metu, imminentibus periculis, præsentibus malis, ferventiùs orandum, divinæque voluntati nostra penitùs subjicienda & conformanda est: *Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cùm voluntati humanæ voluntas divina præponitur*. Humana voluntas ex se prava & distorta, ad bonum particulare, sensibile, temporale propensa; ut recta fiat, necesse est, ut Regulæ, scilicet Dei voluntati conformetur: *Ut facerem voluntatem tuam, Deus meus volui*. Si non potest hic calix transire, nisi bibam illum, fiat voluntas tua: *Hæc vox capitis, salus est totius corporis: hæc vox omnes fideles instruxit, omnes Confessores accendit, omnes Martyres coronavit. Nam quis Mundi odia, quis tentationum turbines, quis posset persecutorum superare terrores, nisi Christus in omnibus & pro omnibus diceret Patri:* Fiat voluntas tua? *Discant igitur hanc vocem omnes Ecclesiæ filii magno pretio redempti, gratis justificati; & cùm adversitas violentæ alicujus tentationis incubuerit, præsidio potentissimæ orationis utantur; ut superato tremore formidinis, accipiant tolerantiam passionis.*

S. Aug. tr. 52. in Joann. Pf. 39. S. Leo, s. 56. de Pass. Dom. 7.

XXII. *Et venit iterum, & invenit eos dormientes: erant enim oculi eorum gravati. Et relictis illis, iterum abiit, & oravit tertiò, eumdem sermonem dicens.* Christus solus orat pro omnibus, sicut & solus patitur pro universis. Bonus pastor pro ovibus vigilat. Erant oculi eorum gravati, non tam corporum, quàm animarum: *Nondum* enim eis *Spiritus datus*. Languescebant & opprimebantur Apostolorum oculi negatione vicina (inquit S. Hieronymus.) Pastoris vocem audiamus, dicentis: *Surge qui dormis*. Propter Deum, pro salute nostra vigilemus, & cùm oculi corporis somno gravati sunt, cor ad Deum semper vigilet, ut dicere cum cœlesti Sponsa possimus: *Ego dormio, & cor meum vigilat*: Et cum Propheta: *Memor fui nocte nominis tui Domine*. Si studentes igitur doctrinis

S. Hieron. in hunc locum. Cantic. 5. 2. Ps 118. 55. S. Amb. Expos. in Ps. 118. ser. 7.

» sæcularibus perparùm somno indulgent; quantò magis, qui Deum cupiunt cognoscere, non debent somno corporis impediri, nisi quantum naturæ satis est? David per singulas noctes lectum suum lacrymis diluebat: surgebat etiam noctis medio, ut Domino confiteretur; & tu totam noctem sopori existimas deputandam? *Tunc magis tibi orandus est Dominus, tunc præsidia postulanda, culpa cavenda, quando videtur haberi secretum: tunc maximè quando tenebræ in circuitu meo, & parietes me operiunt, considerandum quia Dominus omnia intuetur abscondita*. Ne dixeris ergo, Circumfusus sum tenebris, quis me videt? & quem vereor septus parietibus & inclusus? Quiâ *Vultus Domini super facientes mala*. Deinde si arbitrum non vides, te ipsum non vides? Tuæ conscientiæ testimonium non vereris? *Nescis illam caliginem noctis non opertorium, sed incentivum esse peccati? Cum somno & cibo fervent corpora, tunc etiam vigor mentis sopore laxatur, somno resolvitur: tunc irrepit impuri libido concubitus: tunc perturbatur cor, squallor immunditiæ non videtur, castitatis puritas non consideratur, pudicitiæ gloria non recensetur. Nox erat, quando Iudas prodidit, quando Petrus negavit. Illo igitur præcipuè tempore justificationes Dei animo retexendæ sunt, relegenda mandata hortatoria. Illa de castitate præcepta non absint: his occupata mens flagrantiam libidinis, carnis restinguat ardorem. Tene illud animo*, Lavabo per singulas noctes lectum meum: *Quis enim stupro deditus, flagitiis involutus, lavat per singulas noctes lectum suum? Nescit flere, qui flenda committit; & cùm sit ipse lacrymabilis, non habet pœnæ lacrymas suæ. At ille, qui castigat corpus suum, & sui solicitus gubernator est, atque ingemiscens & dolens lapsus superioris offensæ, quærit quomodò abluat eam fletibus pœnitentiæ, hic lavat per singulas noctes lectum suum. Non dormiamus ergo totis noctibus; sed maximam partem earum lectioni & orationibus deputemus.* Audi Ecclesiæ vocem quærentis etiam in noctibus Christum: *In lectulo*, inquit, *meo per noctem quæsivi, quem diligit anima mea*. Quæsivit in noctibus » orando, deprecando, etiam lacrymis deplorando... » Quæsivit in noctibus, in persecutionibus & adversis, » in tribulationibus & laboribus duris.... *Non magnum ergo si tunc Domino gratias agas, quando in prosperis & secundis es: sed si tunc adhæreas Christo, quando te persecutor exagitat, quando aliqua procellæ perturbat. Amisisti filium? In illo dolore, in illa nocte, in illa destitutione memento Domini Dei tui; ne quasi non exauditus, ingratus sis, & in tua prævariceris ærumna. Pulsus es in exilium? Memento Domini Dei tui; ne nox te egestatis abducat à devotionis affectu. Hoc est enim mandatum legis, ut in nocte magis quæras, quando magis exaudiris à Domino, & possis dicere:* In tribulatione invocavi Dominum, & exaudivit me in latitudine: *Sed nec quærere perfunctoriè abundat ad gratiam, sed ut insistas, & intendas muneri.* Qui ita non quærunt, nocte dormiunt: & cùm venit ad illos Jesus, *invenit eos dormientes. Oculi enim eorum sunt gravati.*

» Ps. 17.
Ps. 6. 7.

Et relictis illis, iterum abiit, & oravit tertiò eumdem sermonem dicens. Non absurdè intelligitur, propter trinam tentationem ter Dominum orasse. Sicut enim tentatio cupiditatis trina est, ità etiam tentatio timoris trina est: *Cupiditati, quæ in curiositate est, opponitur timor mortis. Sicut enim in illa cognoscendarum rerum est aviditas, ita & in ista metus amittendæ talium notitiæ. Cupiditati verò honorum vel laudis opponitur timor ignominiæ & contumeliarum: Cupiditati autem voluptatis opponitur timor doloris. Non absurdè ergo intelligitur propter trinam tentationem passionis ter Dominum orasse, ut transiret calix; sed ita ut potiùs impleretur voluntas Patris.* Docuit etiam ter repetita oratione, debere nos peccatis præteritis veniam, à præsentibus malis tutelam, à futuris periculis cautelam orare: & omnem orationem nostram dirigendam ad Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum: *Ut integer spiritus noster, & anima & corpus servetur sine querela in adventu Domini nostri Iesu Christi.* Ex oratione Christi discamus orationis humilitatem, simplicitatem, perseverantiam: *Ab oratione absit multa locutio, sed non desit multa precatio, si fervens perseverat intentatio. Plerumque hoc negotium plus gemitibus, quàm sermonibus agitur: plus fletu, quam affatu.*

S. Aug. l. 1. qq. Euang. q. 47. 1. Thes. 5. 23. S. Aug. Epist. 130. aliàs 121. c. 10.

XXIII. *Tunc venit ad Discipulos suos, & dicit illis: Dormite jam, & requiescite: ecce appropinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum.* Quòd iterùm reversus reperit dormientes, ostendit *absentiæ suæ tempore plures quodam fidei somno* detinendos.

S. Hil. c. 31. in S. Matt.

» nos. Sed rursùs oravit, idem repetens: reversusque, » qui vigilare jusserat, qui consopitos objurgaverat, » ait: *Dormite jam & requiescite*. Post orationem fre- » quentem, post discursus recursusque multiplices, » metum demit, securitatem reddit, in requiem ad- » hortatur, voluntatem Patris jam de nobis securus ex- » pectat, dicens: *Fiat voluntas tua*: quia *transiturum in nos calicem bibens, infirmitatem corporis nostri, & timoris solicitudinem, & ipsum dolorem mortis absorberet*. Quòd autem ad eos revertens dormientesque » reperiens, primùm reversus objurgat, secundò silet, » tertiò quiescere jubet; ratio ista est, quòd primò post » resurrectionem dispersos eos & diffidentes ac trepidos » reprehendet: secundò, misso Spiritu Paracleto, gra- » vatis ad contuendam Euangelii libertatem oculis, vi- » sitabit. Nam aliquamdiu legis amore detenti, quo- » dam fidei somno occupati sunt. Tertiò verò, id est, » claritatis suæ reditu, securitati eos quietique restituet. » Veram quietem in creaturis invenire non possumus, S. Aug. sed in Deo solo: *Fecisti nos, Domine, ad te: & inquietum est cor nostrum, donec requiescat in te*. Perfecta requies non erit, nisi ubi summa pax, & de æterna Dei fruitione firma securitas.

Ecce appropinquavit hora, & filius hominis tradetur in manus peccatorum. Jure merito indignamur, quòd Sanctus sanctorum in manus peccatorum traditus sit: sed indignationem nostram in nos ipsos convertamus, si quidem peccata nostra Jesum in manus peccatorum Orig. in Mat. tradiderunt: *Sed & nunc in manus peccatorum traditur Jesus, quando hi, qui videntur in Jesum credere, habent eum in manibus suis, cùm sint peccatores. Sed & quotiescumque justus habens in se Jesum, in potestate factus fuerit peccatorum, Jesus est traditus in manus peccatorum, facientium ei, quod possunt*. Cùm peccatoribus in proxima peccati occasione, vel affectu hærentibus, aut necessaria restitutione ac possibili nondum functis, aut quorum conversio post frequentes in gravia peccata relapsus, ac sæpè frustrata melioris vitæ promissa, post scandala publica, non satis probata est morum emendatione, & satisfactoriis operibus: cùm (inquam) hujusmodi peccatoribus præpropera Absolutio & Communio datur, tunc Jesus traditur in manus peccatorum. Cùm indigni ad Sacerdotium, ad Episcopatum, ad qualecumque regimen animarum promoventur, tunc Jesus in manus peccatorum traditur, qui faciunt ei quod possunt; nec per ipsos stat, quin iterum crucifigatur: *Rursus crucifigentes*.

XXIV. *Adhuc eo loquente, ecce Judas unus de duodecim venit, & cum eo turba multa, cum gladiis & fustibus, missi à Principus Sacerdotum, & Senioribus populi. Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Et confestim accedens ad Jesum, dixit: Ave Rabbi. Et osculatus est eum. Dixitque illi Jesus: Amice, ad quid venisti?* Jesus à Juda domestico suo, & familiari, Apostolo, proditur ac venditur hostibus suis, triginta denariis, osculo traditur. O perfidiam execrandam! Proditiones Cain, fratrum Josephi, Dalilæ, Saulis, Amnon, Joab, quæ tetris coloribus in Scriptura depinguntur, ad Judæ perfidiam non Gen.4.8. accedunt. Cain Abelem fratrem innocentem occidit, cùm illum in agrum ad deambulandum simulata amicitia invitasset. Judas patrem ac magistrum tradit Principibus Sacerdotum, Pharisæis, Legisperitis, Senatoribus Judæis, qui eum interficere decreverant. Gen.37.28. Fratres Josephi vendunt illum Ismaelitis viginti argenteis: Exod.21.32. Judas vendit Dominum suum triginta argenteis, pretio, quo servorum capita æstimabantur. Dalila Jud.16. Samsonem tradit Philistæis, qui molæ & columnæ illum alligarunt, illique illuserunt: Judas Jesum, qui arcana sua illi revelaverat, Judæis tradit, qui illum columnæ alligatum, crucique affixum, opprobriis, 2 Reg.13. flagellis, & plagis onerant. Amnon filius David sororem suam Thamar simulata ægritudine rogat, ut pa- 2 Reg.19. ret illi cibos, & stupro ipsi illato, eam ignominiosè ejicit: Judas Christi Corpore & Sanguine in ultima ejus cœna pastus, hostibus tradit, non modò ejicien-

Alex. Expos. in Euang.

dum, sed crucifigendum extra civitatem: *Tu verò homo unanimis, dux meus & notus meus, qui simul mecum dulces capiebas cibos*. Saul necem Davidi molitur, Ps.54.14. ipsumque lancea conatur configere, cùm cithara coram eo luderet, ad dæmonem, quo vexabatur, expellendum: Judas à diabolo spiritualiter possessus, qui in cor ejus intraverat, Jesum tradit, qui illum liberare paratus erat, & qui *Sanguinem ei, quem vendidit, offerebat in remissionem peccatorum, si tamen impius existere noluisset*. Joab Amasam amicè salutat, S. Jo. Chrys. Hom. de proditione Jud. dicens: *Salve mi frater*, & libato osculo, percutit eum in latere, & occidit, cujus sceleris vindictam ob politicas rationes dilatam, David moriens Salomoni fi- 2.Reg.2.5. lio præcepit: quia *Ioab effundit sanguinem belli in pace*: Perfidus Judas signo pacis, osculo Dominum suum, benefactorem, Magistrum ac Deum suum tradit. Venenum in corde, mel ore gerens, salutat, di- 3.Reg.2.5. cens, *Ave Rabbi: & osculatus est eum*. Spiritu oris Jesu abutitur, ut Jesum tradat: *Iuda, osculo filium hominis tradis?* Hoc est: *Venenum infundis osculo*, Lucæ 22. *quo gratia charitatis infunditur: osculo, quod sacræ pacis insigne est: osculo, quo amicitia fida firmatur: osculo, quo fides sancta signatur? Hoc ergo osculo tradis periculo, quem propter osculi commercium venerari deberes? Et tradis filium hominis homo, qui propter hominum salutem descendit de cœlo. Filium hominis tradis, qui te ex peccatore Apostolum fecit: Filium hominis tradis, qui venit, ut in sanguine suo omnium peccata dilueret? Ego osculum non nego: ipse videris, qui violaveris osculi sanctitatem. An non legisti, quòd utilia sunt vulnera amici, quàm voluntaria oscula inimici? Nec immeritò graviore telo tantæ dignationis percussus est Iudas, quàm si enm fulmine perculisset*. S. Amb. Enar. in Ps.39. Prov. 27.

Et osculatus est eum: Osculum proditori benignissimus Jesus non negavit: *Huic ne criminis causam aliqua præberet offensio, nulla est negata dignatio*. Osculum dedit, non quo simulare nos doceat, sed ut neque proditionem refugere videretur: *& plus afficeret proditorem, cui amoris officia non negaret*: Scriptum est enim: *Cum his qui oderunt pacem, eram pacificus*. Osculum Judæ non respuit: *Vt doceremur inimicos omnes, eosque quos sciremus desævituros in nos esse, diligere*. Hac Christi Jesu benignitate & clementia damnantur, qui inimicos ad se redeuntes, reconciliari volentes, & sincerè pœnitentes, nihilominùs refugiunt, nec ullum eis humanitatis officium exhibere volunt: *Et osculatus est eum. Dixitque illi Jesus: Amice, ad quid venisti?* Traditorem ab immanitate concepti sceleris, & beneficiis revocare dignatus est & verbis, assumendo in Discipulum, provehendo in Apostolum, monendo signis, consecrando mysteriis, ut cui nihil benevolentiæ deesset ad correctionem, nihil occasionis superesset ad crimen. Sed tu, impiissime homo, semen Chanaam & non Juda, nec jam vas electionis, sed filius perditionis & mortis, utiliora tibi diaboli incitamenta credebas, ut facibus inflammatus avaritiæ, ad triginta argenteorum lucrum inardesceres, & quid divitiarum amitteres, non videres. Nam etsi non putabas credendum esse promissis, quæ fuit ratio, ut tantillus pecuniæ modus præponeretur acceptis? Imperabas dæmoniis, medebaris infirmis, honorabaris cum Apostolis, & ut famem tuæ cupiditatis expleres, patebant tibi furta de loculis. Sed animum interdictorum avidum, quod minùs licuit, ampliùs incitavit: *Nec tam placuit quantitas pretii, quàm magnitudo peccati. Vnde facinus commercii tui non ideò detestandum est, quia Dominum viliter æstimasti: sed quia Redemptorem etiam tuum, ne tibi parceres, vendidisti*. S.Leo, f.74. de Pass. Dom. S.Hil.c.32. in Matt.

XXV. *Tunc accesserunt, & manus injecerunt in Iesum, & tenuerunt eum*: Sed Dominum omnium mysteria non arma tenuerunt. Denique locutus est, & ceciderunt retrorsum. Quò mihi legiones Angelorum, quò cœlestis exercitus? *Vox Domini sola plus terret*. Hanc ille ad demonstrandum divinæ majestatis indicium, qui in pectore Christi recumbebat, elegit: *Volenti ergo injicit manus turba, nectuntur vincula*. Capitur Jesus, & ligatur, S. Ambr. l.10. in Luc. Ioan.18.6. Tert. lib. ad Martyres.

ut malum usum nostræ libertatis expiet sua captivitate: ut captivitas ejus sit solatio captivis, sive justè, sive injustè detineantur. Qui carceri addictus, Christum cogitat, eique adhæret, liber est: Via illi patet, quæ ad Deum ducit. Christus enim via est, veritas & vita: *Nihil crus sentit in nervo, cùm animus in cœlo est.* Jesus fortiùs constringitur *vinculis charitatis suæ*, quàm vinculis militum.

Tert. lib. ad Mart.

XXVI. *Et ecce unus ex his, qui erant cum Jesu, extendens manum, eximit gladium suum, & percutiens servum Principis Sacerdotum, amputavit auriculam ejus. Tunc ait illi Jesus: Converte gladium tuum in locum suum: omnes enim, qui acceperint gladium, gladio peribunt, &c.* Cæcum & imprudentem Petri pro defensione sua ardorem Jesus non probat: *Noluit persecutorum vulnere defendi, qui voluit suo vulnere omnes sanare.* Prudentiæ, mansuetudinis, charitatis, patientiæ documenta dedit: vim publica auctoritate illatam, vi non esse repellendam ab iis, qui Rempublicam non gerunt, etiamsi Religionis causa inferatur; persecutionem patiendam, Religionis veritatem patientia & martyrio propugnandam esse docens. Certè in Religionis negotio talem vim, quæ infertur à sublimiori potestate, patienter ferendam, docet nos ipse Petrus à Christo & à Spiritu sancto edoctus: *Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est ejus Spiritus, super vos requiescit. Nemo autem vestrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine .... Itaque & hi, qui patiuntur secundum voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas suas in benefactis.* Idem docent primæ ferventisque Christianitatis exempla. Audiamus Tertullianum: *Sed absit, ut aut igni humano vindicetur divina Secta, aut doleat pati in quo probatur. Si enim & hostes exsertos, non tantùm vindices occultos agere vellemus, deesset nobis vis numerorum & copiarum? Externi sumus, & vestra omnia implevimus, urbes, insulas, castella, municipia, conciliabula, castra ipsa, Tribus, Decurias, Palatium, Senatum, Forum. Sola vobis relinquimus Templa. Cui bello non idonei, non prompti fuissemus, etiam impares copiis, qui tam libenter trucidamur, si non apud istam Disciplinam magis occidi liceret, quam occidere?* Audiamus & S. Cyprianum: *Inde est*, inquit, *quòd nemo nostrum, quando apprehenditur, reluctatur, nec se adversùs injustam violentiam vestram, quamvis nimius & copiosus sit noster populus, ulciscitur. Patientes facit de secutura ultione securitas. Innocentes nocentibus cedunt*: Atque hoc argumentum nobis maximè patientiam commendare debet, quòd sciamus, Deum illatas cultoribus ac servis suis injurias severè vindicaturum: *Non vosmetipsos defendentes, charissimi*, (inquit Apostolus) *sed date locum iræ: Scriptum est enim, Mihi vindicta, ego retribuam*, *dicit Dominus*. Et Joannes in divina Apocalypsi: *Qui gladio occiderit, oportet eum gladio occidi. Hic est patientia & fides Sanctorum.* Enimverò *satis idoneus patientiæ sequester Deus. Si injuriam deposueris penes eum, ultor est: si damnum, restitutor est: si dolorem, medicus est: si mortem, resuscitator est. Quantum patientiæ licet, ut Deum habeat debitorem?* Ideò Christus armis defendi noluit, jussitque Petro, ut gladium reconderet in vagina, nec Deo præriperet ultionem concitatiore & imprudente zelo. Non tam igitur servum illum, cujus auriculam gladio suo abscidit, quàm patientiam Jesu vulneravit: *Patientia Domini in Malcho vulnerata est.*

S. Ambr. l. 3. de offic. c. 4.

Tert. in Apo.

1. Pet. 4. 14. 19.

S. Cyp. lib. ad Demetrian.

Ad Rom. 12. 19.

Apoc. 13. 10.

Tert. lib. de Patientia.

Tert. ibid.

XXVII. *An putas, quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modò plus quàm duodecim legiones Angelorum? Quomodo ergo implebuntur Scripturæ, quia sic oportet fieri?* Qui Dei providentiæ, omnipotentiæ, & bonitati confidit, in medio inimicorum, in suam perniciem conjuratorum, tranquillus est, aitque: *Si consistant adversùm me castra, non timebit cor meum.* Neque enim calamitates & angustiæ nostræ sapientiam Dei latere possunt, nec bonitatem Patris non movere; nec vim Omnipotentis, ut eis medeatur, sive bonum gloriæ suæ ac salutis nostræ ex eis eliciat, superare. *Per patientiam* igitur *& consolationem Scripturarum spem habeamus.* Divinæ providentiæ ac voluntatis circa nos resque nostras consilia ac decreta impleri oportet. Illis servire, glorioſum; se illis subjicere, perfectum; numquam ab illorum ordine deficere, beatum.

Ps. 16. 3.

Rom. 15. 4.

XXVIII. *In illa hora dixit Jesus turbis: Tamquam ad latronem existis cum gladiis & fustibus comprehendere me: quotidie apud vos sedebam docens in Templo, & non me tenuistis.* Suam in passione Divinitatem ostendit inimicis ipsis, qui, nisi cæci essent, ad tam fulgentes cœlestis veritatis radios oculos mentis aperirent. Se volentem capi, vinciri, & ad judices trahi probat: *Occupant paratum teneri, & trahunt volentem trahi: qui si vellet obniti, nihil quidem in injuriam ejus impiæ manus possent, sed mundi redemptio turbaretur, & nullum salvaret illæsus, qui pro omnium salute erat moriturus.* Mansuetudinem Jesu mirare, & adora, qui & inimicis suis prodesse vult, & eos in infidelitatis ac impietatis suæ nocte illuminare. Salvatoris tui charitatem & benignitatem in similibus occasionibus imitare.

S. Leo, ser. 57. de Pass. Domin. 8.

XXIX. *Hoc autem totum factum est, ut adimplerentur scripturæ Prophetarum. Tunc Discipuli omnes relicto eo fugerunt.* Legis figuræ, Prophetarum oracula, Christum prælocuta sunt & prænuntiarunt, qui finis est Legis & Prophetarum. Argumentum divinitatis Scripturarum & Prophetiarum, eventus est seu adimpletio rerum & mysteriorum, eo quo prænunciata sunt modo. Hinc veritas Christianæ Religionis mirificè confirmatur. Deo gratias humillimas agamus, qui nos ad eam vocavit, & in Scripturis divinis, ac Prophetis loqui nobis dignatur, ut perfecti simus, & non solùm in fide instituti, sed ad omne opus bonum instructi. Laudemus autem illum impensiùs, quòd nobis locutus sit in filio, & quòd *Ab omnipotenti Medico duplex nobis remedium præparatum* sit, *cujus aliud est in sacramento, aliud in exemplo, ut per unum conferantur divina, per aliud exigantur humana. Quia sicut Deus justificationis est author, ita homo devotionis est debitor. Meritò Dominus ipse factus est nobis via, quia nisi per Christum non itur ad Christum. Per ipsum autem ad ipsum tendit, qui per semitam patientiæ & humilitatis ejus incedit.*

S. Leo. ser. 65. de Pass. Domin. 16.

Tunc Discipuli omnes relicto eo fugerunt. Sic multi Christum sequuntur in prosperis, in adversis verò, ubi ob causam pietatis aliquid patiendum est, ubi aliquid ab hominibus timetur, relicto Jesu fugiunt: *Filii Ephrem intendentes & mittentes arcum, conversi sunt in die belli.* Amicorum Jesu defectio & fuga, non minima passio cordis ejus: *Considerabam ad dexteram, & videbam: & non erat, qui cognosceret me ... Et sustinui qui simul mecum contristaretur, & non fuit: & qui consolaretur, & non inveni.*

Ps. 77. 9.

Ps. 141. 5.

Ps. 68. 21.

XXX. *At illi tenentes Jesum, duxerunt ad Caipham Principem Sacerdotum, ubi Scribæ & Seniores convenerant.* Summus Sacerdos, Legis Novæ Doctor, Rex Judæorum, omniumque gentium, Judex vivorum & mortuorum, coram Judæorum Sacerdotibus, Legisperitis & Senatoribus sistitur judicandus. Utinam & nunc ab improbis Sacerdotibus immolandus non sisteretur in Altari! Utinam veritas ejus non damnaretur umquam, aut captiva detineretur ab eis, qui illius defensores ac vindices esse deberent! Honor nihilominùs Sacerdotio & auctoritati deferendus est in improbis etiam Sacerdotibus.

XXXI. *Petrus autem sequebatur eum à longè, usque in atrium Principis Sacerdotum. Et ingressus intro, sedebat cum ministris, ut videret finem.* Petrus amore Domini impellebatur ad eum sequendum: sed amor parvus erat & languidus, nec humano prævalebat timori; ideò sequebatur à longè. Et ingressus in aulam Caiphæ, sedebat cum ministris Pontificis. Quid mirum, si in

servo-

servorum comitatu, libertatem justitiæ, libertatem filiorum Dei per negationem Domini ac Magistri sui amittit? Malorum societas, occasionesque peccati, exitiales saluti. Illas infirmi, qualis erat Petrus, vitare solicitè debent, Christum propiùs sequi, gratiam quà id possint, humiliter implorare. *Cum sancto sanctus eris* (inquit Propheta) *& cum perverso perverteris.* Ps. 17. 27.

XXXII. *Principes autem Sacerdotum, & omne Concilium, quærebant falsum testimonium contra Iesum, ut eum morti traderent: & non invenerunt, cum multi falsi testes accessissent*, &c. Christus, qui Veritas est, falsis testimoniis accusatus & prædamnatus, silet, ut os ejus *taciturnitatis honore signatum* venerati, convitia, maledicta, calumnias improborum & invidorum patienter feramus, nec aperiamus os absque necessitate; innocentiam nostram, si opus sit, servata charitate, mansuetudine, & humilitate defendentes; non convitia convitiis, calumnias calumniis repellentes. Dicat Christianus aliquando, cùm tacendi tempus est, cùm stultis convitiatoribus, aut calumniatoribus non est respondendum secundùm stultitiam illorum, quod à Prophera, in persona etiam Christi, dictum est: *Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversum me: obmutui, & humiliatus sum, & silui à bonis.* Siluit Christus: numquid semper silebit? Siluit judicandus, *Sicut ovis ad occisionem* ductus est; *Sicut agnus coram tondente se* obmutuit. Non silebit judicaturus. *Deus manifestè veniet, Deus noster, & non silebit.* Christi Jesu silentium confundit superbiam filiorum Adam, qui se & cum justè accusantur & reprehenduntur, purgare & excusare semper volunt, parati semper *ad excusandas excusationes in peccatis.*

Ps. 38. 2. & 3. Isaiæ 53. Ps. 49.

Cæterùm Jesus à Principe Sacerdotum per Deum vivum adjuratus, ut dicat, si Christus sit Filius Dei, ita esse palam fatetur. Tempus enim tacendi, & tempus loquendi. Veritatem dissimulandam non esse, cùm de illa à publica potestate, secundùm juris ordinem, interrogamur, exemplo suo docet maximè verò veritatem fidei, quantumvis odiosa sit fidei hostibus; sed & verbi, & sanguinis ad mortem usque profusi confessione ac testimonio consignandam. Hęc confessio Martyres facit & consecrat. Sic divini nominis gloriæ militatur. Hoc nomine Christus *primus Martyr* à Patribus appellatur. Sicut Jesus se Christum esse confessus est; ita Christianus se Christi discipulum esse, verbis operibusque fateatur, & toto, si opus est, profuso sanguine pro fide, pro justitia, pro cujuivis Christianę virtutis bono confirmet. *Christianus si denotatur, gloriatur; si accusatur, non defendit; interrogatus, vel ultro confitetur; damnatus, gratias agit. Quid hoc mali est, quòd naturalia mali non habet, timorem, pudorem, tergiversationem, pœnitentiam, deplorationem? Quid hoc mali est, cujus reus gaudet, cujus accusatio votùm est & pœna fœlicitas?* Gaudebant Martyres, cùm ab Ethnicis, ut blasphemiæ in Deos rei, cruciabantur, aspicientes *in auctorem fidei & consummatorem Iesum*, qui cùm *splendor gloriæ Dei* esset, & *figura substantiæ ejus*, unumque ei studium fuisset, ut homini, honorificare Patrem suum, & ejus nomen hominibus manifestare, nihilominùs ab impio & injusto Pontifice, ut blasphemiæ reus, damnatus est; & patientissimè tulit pro salute nostra illatam sanctitati suæ adeò atrocem injuriam. *Tunc Princeps Sacerdotum scidit vestimenta sua, dicens: Blasphemavit: quid adhuc egemus testibus? Ecce nunc audistis blasphemiam. Quid vobis videtur?* Caiphas actor est & Judex. Senatores adversùs Jesum magis commovet seditioso præjudicio, nullo juris ordine servato, nullo causæ examine, nulla prævia doctrinæ, vitæ, ac miraculorum Christi inquisitione, nulla Propheticorum oraculorum collatione facta, iniquorum & conjuratorum Judicum sententias rogat. *Quid vobis videtur? At illi dixerunt, Reus est mortis.* Autor vitæ, & vitę quidem æternæ, mortis reus pronuntiatur. Qui mortuos ad vitam revocavit, morti devovetur.

S. Gr. Naz. Orat. 18. Tert. Apolog. c. 1.

XXXIII. *Tunc expuerunt in faciem ejus, & colaphis eum cæciderunt: alii autem palmas in faciem ejus dederunt, dicentes: Prophetiza nobis Christe, quis est qui te percussit?* Injuriarum atrocium genus omne pro nobis Christus summa cum mansuetudine patitur nobis patientiæ in ferendis, charitatis in condonandis injuriis documentum præbens. *Deus spiritum suum in Filio cum tota patientia collocavit. Taceo quod figitur: in hoc enim venerat. Numquid tamen subeundæ morti etiam contumeliis opus fuerat? Sed saginari voluptate patientiæ discessurus volebat. Despuitur, verberatur, deridetur, fœdis vestitur, fœdioribus coronatur. Mira æquanimitatis fides! Qui hominis figura proposuerat latere, nihil de impatientia hominis imitatus est. Hinc vel maximè, Pharisæi, Dominum agnoscere debuistis. Patientiam hujusmodi nemo hominum perpetraret.* Atroces maximè sunt injuriæ, quæ hominem in facie dehonestant, fœdant, vulnerant. Facies pars hominis præcipua, templum rationis, simulacrum animæ, gloria corporis, sedes honoris & pudoris. *Totus homo in vultu est.* Verbera in facie illata, maximè contumeliosa sunt, liberis præsertim hominibus. *Non enim plaga repræsentat contumeliam* (inquit Demosthenes;) *sed dedecoratio.* Hinc Constantinus Augustus lege lata sancivit, ne in facie eorum, qui ad metalla damnati essent, pœna damnationis inscriberetur: *Quo facies, quæ ad similitudinem pulchritudinis est cœlestis figurata, minimè maculetur.* Hinc Tertullianus: *Quæ in stadio geruntur, indigna conspectui tuo non negabis, pugnos, & calces, & colaphos, & omnem petulantium manus, & quamcumque humani oris, id est divinæ imaginis depugnationem.* Christus colaphos & alapas, aliosque insultus contumelioſissimos pro nobis patitur: nos verò pro ipso nihil pati volumus; imò injuriam pro injuria, contumeliam pro contumelia, persecutionem pro persecutione, pro verberibus verbera rependimus. Tantùm abest, ut patiamur in spiritu Euangelii, & ad præbendam alteram maxillam ei, qui nos in dexterà percutit, parati simus, secundùm Christi præceptum; quam charitatem amittamus; quin imò charitatem potiùs amittere, & Euangelium conculcare pro nihilo ducimus, ut ulciscendi libidinem expleamus. Quid aliud istud est, quàm faciem Christi Jesu colaphis & alapis cædere? Siquidem insultus, contumelias, & injuriarum genus omne membris suis illatum, sibi illata reputat. Unde Saulum è cœlis alloquens, persecutorem suum vocat: *Saule, Saule, quid me persequeris?* Sputa, colaphos, alapas, aliosque petulantium militum insultus in facie sua sacratissima Christus Jesus patitur, ut muliebris præsertim sexus peccata expiet, cultu nimio faciei, nimio studio formæ ac nitoris perpetrata. *In Deum enim delinquunt, quæ cutem medicaminibus urgent, genas rubore maculant, oculos fuligine porrigunt. Displicet nimirum illis plastica Dei: in ipsis se nimirum arguunt & reprehendunt artificem omnium. Reprehendunt enim cum emendant, cum adjiciunt, utique ab adversario artifice sumentes additamenta. Is est diabolus. Nam quis corpus mutare monstraret, nisi qui & hominis spiritum malitia transfiguravit? Ille indubitatè hujusmodi ingenia concinnavit, ut in vobis pateat manus vos quodammodo Deo inferre*, &c.

Terr. l. de Patient. Apulejus à Demost. Citatus L. Si quis, D. De pœnis. L. Si quis, C. eod. tit. Tert. l. de Spectac. c. 8. Tert. l. 2. de Fœminarum cultu.

XXXIV. *Petrus verò sedebat foris in atrio: & accessit ad eum una ancilla dicens: Et tu cum Iesu Galilæo eras. At ille negavit coram omnibus, dicens: Nescio quid dicis. Exeunte autem illo januam, vidit eum alia ancilla. Et ait his qui erant ibi: Et hic erat cum Iesu Nazareno. Et iterum negavit cum juramento: Quia non novi hominem. Et post pusillum accesserunt qui stabant, & dixerunt Petro: Vere tu ex illis es.... Tunc cœpit detestari & jurare, quia non novisset hominem. Et continuò gallus cantavit.* Unusquisque tentatur à concupiscentia sua: hæc ancilla est, cujus voce ad negandum Christum solicitatur. Quantas tenebras in mente? Quantam infirmitatem & corruptelam in voluntate? Quantam oblivionem gratiarum & promissorum Dei, officiorumque hominis in memoria parit? Cohibenda illa & coercenda est, ne menti dominetur: Si enim semel succubuerimus tentationi, & sta-

& statim auxiliante Deo pœnitentiam non egerimus, primum peccatum semen erit alterius peccati; secundum, semen tertii; tertium, pœna præcedentium: quod in Petro contigisse videmus, qui ex negatione Christi in perjurium labitur; se noviſſe negat, quem Dei vivi Filium fuerat confessus, à quo tot affectus fuerat beneficiis, Apostolici Senatus Princeps, Ecclesiæ suæ caput, amorisque sui ac auctoritatis Vicarius in ejus regimine constitutus; *prior in donis, major imperio*, ut Jacob Patriarcha de primogenito suo ait. Non solùm negat, sed cùm execratorio juramento, non à judicibus interrogatus, & ad mortem quæsitus, sed à servis notatus. Ad unius auræ flatum Ecclesiæ columna concussa est: quid debiles arundines non timeant? Petri lapsum considerando admonemur, *Ne homo quisquam de humanis viribus confidat. Nam quid aliud pertinuit ad Doctorem Salvatoremque nostrum, nisi ut nobis nequaquam de se quemquam præsumere debere, in ipso primo Apostolorum demonstraret exemplo?* Infirmitatem suam Petrus nesciebat, quando à Domino, quòd ter esset negaturus, audiebat; æger se nesciebat, Medicus ægrum sciebat. Sunt ergo quædam quæ Deus novit in nobis, nescientibus nobis. Petrum cadere permisit Deus, ut ejus præsumptionem, & arrogantiam curaret. Hinc discimus 1. Voluntatem hominis sibi non sufficere, nisi gratiæ Christi auxilio roboretur. 2. Inutile nobis fieri culpa nostra gratiæ cœlestis auxilium, si voluntas nostra repugnet: quorum alterum Petri, alterum Judæ confirmat exemplum. Hic enim, etsi gratiam Christi uberem habuerit, tamen quia noluit attendere, nec quod in se erat, cooperari, nullam inde consecutus utilitatem est: Ille verò, etsi bene animatus fuerat, divino tamen subtracto auxilio, non stetit. Totum igitur ita Deo tribuamus, ut tamen oscitandum dormiendumque non putemus: nec rursus, si vigilamus, laboribus nostris ac vigilantia rem totam confici arbitremur. Nam nec desides jacere nos vult Deus, ac ideò nonnihil à nobis petit: nec arrogantia corrumpi, atque in nobis ipsis confidere & gloriari; ideò totum nobis non commisit. Ita ex utraque parte incommodo remoto, nostræ consuluit utilitati. Hanc ob rationem Verticem quoque Apostolorum labi permisit, humiliorem ipsum faciendo, & ad majorem charitatem perducendo: *Cui enim plus donavit, magis diligit.* Propterea ter à Christo post resurrectionem interrogatus est: *Petre, amas me?* Cordis inspector interrogat, & vult audire, quòd ametur, & parùm est semel; interrogat hoc propè cum tædio ipsius Petri: miratur enim à præscio se toties interrogari, cùm semel sufficeret respondere etiam nescienti: *Sed tamquam tibi diceret Dominus, Expecto, numerus legitimus impleatur: tertiò confiteatur per amorem, quia ter negaverat per timorem.*

S.Aug. t.66. in Ioa.

S.Joa. Chr.h. 81.in Mat.

Luc.7.

S.Aug. f. 35. alias 27.ex homiliis 50.

Nimius amor sui, nimius vitæ præsentis amor, Petrum ad negationem Christi impulit. Et hæc omnium penè peccatorum nostrorum origo est. *Duas Apostoli tenemus voluntates. Vnam qua voluit non mori, penitus inculpabilem; alteram & multùm laudabilem, qua sibi complacebat, quòd esset Christianus. In qua ergo culpatur? An in eo quòd mentiri quàm mori maluit? Hæc planè voluntas reprehensione digna fuit, quia corporis magis, quàm animæ, voluit servare vitam.* Os nempe quod mentitur, occidit animam. *Et peccavit ergo: & non absque consensu propriæ voluntatis, infirmæ quidem & miseræ, sed plenè liberæ. Peccavit autem, non spernendo, aut odiendo Christum, sed se nimis amando. Nec in hunc perversum amorem sui, voluntatem metus ille subitus compulit, sed esse convicit. Iam tunc proculdubio talis erat, sed nesciebat, cùm ab illo quem latere non poterat, audivit:* Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. *Illa itaque voluntaria infirmitas per concussum amorem nota, non orta, notum fecit, quatenus se, quatenus Christum amaverit; notum autem non Christo, sed Petro. Nam Christus & ante sciebat quid esset in homine. Quatenus ergo Christum diligebat, vim passa est illa voluntas, ut contra se loqueretur: quatenus verò se, voluntariè proculdubio consensit, ut pro se loqueretur. Si Christum non amasset, non negasset invitus. Verùm si se amplius non amasset, non aliquatenus negasset.*

S.Ber. l.de Gratia & libero arbitrio, c.12.

XXXV. Petrus ex infirmitate periculum negationis incurrit, ob hoc *hæsitare permissus, ut in Ecclesiæ Principe remedium pœnitentiæ conderetur; & nemo auderet de sua virtute confidere, quando mutabilitatis periculum nec beatus Petrus potuisset evadere.* Cadere permissus est, ut humanam in se expertus infirmitatem, peccantibus compati, eosque in spiritu charitatis & lenitatis corripere disceret. *Et recordatus est Petrus verbi Iesu, quod dixerat: Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. Et egressus foras, flevit amarè.* Dominus Jesus, qui intra Pontificale Concilium solo corpore tenebatur, trepidationem discipuli foris positi divino vidit intuitu: & paventis animum mox, ut respexit, erexit. *Felices, Sancte Apostole, lachrymæ tuæ, quæ ad diluendam culpam negationis, virtutem habuere sacri baptismatis. Affuit enim dextera Domini Iesu Christi, quæ labentem te, priùs quàm dejicereris, exciperet, & firmitatem standi in ipso cadendi periculo recepisti.*

S.Leo f.68. de pass. Dom.9.

Et egressus foras, flevit amarè. *Quis ita evanescat, ut existimet, Apostolum Petrum hoc habuisse in corde, quod in ore, quando Christum negavit? Nempè in illa negatione intus veritatem tenebat, & foris mendacium proferebat. Cur ergo lacrymis diluit quod ore negaverat, si saluti sufficiebat, quòd corde credebat? Cur loquens in corde suo veritatem, tam amaro fletu punivit mendacium quod ore deprompsit; nisi quia magnam vidit esse perniciem, quòd corde quidem credidit ad justitiam, sed ore non est confessus ad salutem?* Magna pariter Christianorum pernicies, qui Christum & *Deum se nosse confitentur, factis autem negant.*

S.Aug.l.contra Mendacium,c.6.

Ad Titum 1. c.1.16.

Petrus flevit, postquam Jesus illum respexit. *Præsumptor periisset, nisi Redemptor respexisset.* Flevit: *Maluit enim* ipse suum accusare peccatum, ut justificaretur fatendo, quàm gravaretur negando. Petrus doluit & flevit, quia erravit ut homo. *Non invenio quid dixerit: invenio quòd fleverit: lachrymas ejus lego, satisfactionem non lego:* (id est, excusationem, seu defensionem:) *sed quod defendi non potest, ablui potest. Lavent lacrymæ delictum, quod voce pudor est confiteri. Et venia fletus consulunt, & verecundiæ. Lachrymæ sine horrore culpam loquuntur: lacrymæ crimen sine offensione verecundiæ confitentur: lacrymæ veniam non postulant, & merentur. Inveni cur tacuerit Petrus, ne tam cita veniæ petitio plus offenderet. Ante flendum est, sic precandum. Bonæ lacrymæ, quæ lavant culpam. Denique quos Iesus respicit, plorant. Negavit primò Petrus, & non flevit, quia non respexerat Dominus. Negavit secundò, non flevit, quia adhuc non respexerat Dominus. Negavit & tertiò, respexit Iesus, & ille amarissimè flevit. Respice, Domine Iesu, ut sciamus nostrum deflere peccatum, lavare delictum. Flevit ergo & amarissimè Petrus, flevit, ut lacrymis suum posset lavare delictum: & tu si veniam vis mereri, dilue lacrymis culpam tuam: eodem momento, eodem tempore respicit te Christus. Si in aliquo fortasse labaris; quia secretorum tuorum adsistit testis, respicit, ut recorderis, & fatearis errorem. Imitare Petrum dicentem alibi tertiò:* Domine, tu scis quia amo te. *Etenim quia tertiò negaverat, tertiò confitetur: sed negavit in nocte, confitetur in die.*

S.Amb. l.10. in Luc.

Ioa.21.15.

Et recordatus est Petrus verbi Iesu..... Et egressus foras, flevit amarè. Ad veram conversionem tria esse necessaria, Petrus exemplo suo docet. 1. Ut verbi Jesu recordemur, ut legis & mandatorum Dei, ut Euangelii memores simus. *Lex* enim *Dei immaculata, convertens animas..... In corde meo abscondi eloquia tua, ut non peccem tibi.* 2. Occasiones peccati deserendæ. Ubi negat Petrus? Non in monte, non in Templo, non in sua domo; sed in Prætorio Judæorum, in domo Principis Sacerdotum. Ibi negat, ubi veritas non est; ibi negat, ubi Christus captus, ubi Jesus ligatus est. Ideò egressus est foras, ut pœnitentiam

Ps.18.8. Ps.118.11.

S.Amb. l.10. in Luc.

tiam inchoaret, ac fletibus peccatum expiaret. Didici cavere alloquia perfidorum. Petrus inter Judæos negavit, Salomon contubernio Gentili deceptus erravit. 3. Flenda sunt peccata, & amara cordis contritione eluenda. *Quam magna deliquimus, tam granditer defleamus. Alto vulneri diligens & longa medicina non desit; pœnitentia crimine minor non sit.* Quis stupris deditus, flagitiis involutus, lavat per singulas noctes lectum suum? *Nescit flere, qui flenda comittit: & cum ipse sit lacrymabilis, non habet pœnæ lacrymas suæ.*

S.Leo s.de pass. Dom.3.

S.Cypr. l.de Lapsis.

S.Ambr. En. in ps.118. 6.7.

Et egressus foras, flevit amarè. Sequens per omnia vestigia Christi Petrus conturbatur, & negat: respicitur & plorat; fletus tergit, quod timor infecerat. *Non fuit illa Petri desertio, sed eruditio.* Amare quippè Dominum interrogatus, in corde suo præsumpserat se pro eo moriturum. Viribus suis hoc tribuerat; *Nisi paulisper à regente desereretur, non sibi demonstraretur.* Ausus est dicere, *Animam meam pro te ponam.* Animam suam pro Christo Præsumptor se positurum esse jactabat, pro quo nondum posuerat Liberator. Denique cùm timore turbatur, sicut Dominus prædixerat; ter negat eum, pro quo se promiserat moriturum. Respexit illum Dominus. At ille amarè flevit. *Amara erat recordatio negationis, ut dulcis esset gratia redemptionis. Nisi desertus, non negaret: nisi respectus, non fleret. Odit Deus præsumptores de viribus suis, & tumorem istum in eis, quos diligit, tamquam Medicus secat. Secando quidem infert dolorem, sed firmat postea sanitatem.* Flevit amarè. *Flevit errorem suum Petrus, & meruit, ut aliorum aboleret errores.* Da, Domine, lacrymas Petri, nolo lætitiam peccatoris.

S.Aug. s.285. alias 4. inter editos ex Majoris Cathusiæ mss.

S.Amb.l.5.in Hexameron.c.25.

CAPUT XXVII.

Sensus Litteralis.

I. *Mane autem facto, consilium inierunt omnes Principes Sacerdotum & Seniores Populi adversùs Jesum, ut eum morti traderent.* Cùm dies illuxisset, Principes omnes Sacerdotum, & Senatores magni Synedrii, qui in ædes suas recesserant, dissoluto nocturno conventu, in quo falsi testes auditi fuerant adversùs Jesum, rursus convenerunt, & Jesum, quem in manibus militum reliquerant illudendum, concilio suo, cui nemo Senatorum deerat ob celebritatem causæ, iterùm sisti jussum interrogaverunt (ut S. Lucas narrat) *dicentes: Si tu es Christus, dic nobis. Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi: si autem & interrogavero, non respondebitis mihi, neque dimittetis. Ex hoc autem erit Filius hominis sedens à dextris virtutis Dei. Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? qui ait: Vos dicitis, quia ego sum. At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audivimus de ore ejus.* Post istam igitur solemniorem interrogationem Jesu in frequentissimo, diurnoque concilio, cùm eum in confessione Divinitatis suæ persistentem, unanimi suffragio reum mortis pronuntiassent, deliberarunt, qua ratione omnium commodissima, facillima & expeditissima, sententiam capitalem in ipsum exequerentur, quo mortis genere illum è medio auferrent. Quia verò expeditius illis esse visum est, ut publico judicio affigeretur cruci: cùm illis adepta esset à Romanis capitalium judiciorum auctoritas, ut eorum verba apud Joannem testantur: *Nobis non licet interficere quemquam*: illum Pilato judicandum tradiderunt, *Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato Præsidi*, seu Procuratori Judææ pro Cæsare, qui potestatem vitæ ac necis à Tiberio acceperat. Expetierunt autem Pilatum Sacerdotes & Senatores Judæorum executorem magis sævitiæ, quàm arbitrum causæ. Offerebant enim Jesum duris nexibus vinctum, colaphis & alapis frequentibus cæsum, sputis oblitum, clamoribus prædamnatum, ut inter tot præjudicia, quem omnes vellent perire, non auderet Pilatus absolvere.

Luc.22.66. & seqq.

S.Leo s.17.de Pass. Dom.8.

II. *Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quod damnatus esset; pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum, & Senioribus, dicens: Peccavi, tradens sanguinem justum. At illi dixerunt; Quid ad nos? Tu videris. Et projectis argenteis in Templo, recessit: & abiens, laqueo se suspendit.* Videns Judas, quòd Jesus Synedrii præjudicio morti destinatus elabi non posset, mœrore ac pudore peccatum consequente cruciatus, conscientiæ stimulis dilaniatus, pœnitentia ductus, sed falsa & inutili, triginta argenteos, proditionis mercedem, restituit primariis Sacerdotibus & Senatoribus Judæorum, dicens: Peccavi, tradens hominem insontem. At illi responderunt: Factum tuum solus expende: nostra nihil interest. Et projectis argenteis in ea parte Templi, in qua considebat Synedrium, abiit, & laqueo se suspendit. Fracto porrò laqueo, præceps corruit, vel in saxum asperum, vel in ligni truncum acutum, & fisso ventre, intestina illi effusa sunt. Vel, suspensus ita intumuit, ut crepuerit illi venter, & viscera ejus omnia effusa sint. Ita conciliatur S. Matthæus cum S. Petro. Ille desperationis & mortis Judę initium, hic exitum describit, supplens quod Matthæi narrationi deerat. Act.1.

III. *Principes autem Sacerdotum, acceptis argenteis, dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam, quia pretium sanguinis est.* Acceptis argenteis in Templum à Juda projectis, quos antea recipere noluerant, ne venditionem rescindere viderentur, dixerunt: Non licet hanc pecuniam in Thesaurum sacrum, sive in Ærarium templi inferri, quia pretium est, quo homo venditus est ad cædem, & turpe lucrum templo offerri vetitum. *Deuter.* 23. 18. At apud Hebræos cultus Idolorum, stuprum, cædes velut paria censentur. Ad homicidium etiam justum id extendunt, ea forsan ratione, quæ 1. *Paralip.*22.8. exprimitur, ubi Dominus dixisse memoratur Davidi: *Multum sanguinem effudisti: non poteris ædificare domum nomini meo, tanto effuso sanguine coram me.* Sed eadem, imò potiori ratione, ipsi Sacerdotes qui sanguinem effuderant, arceri debebant ab offerendis Deo sacrificiis, quæ pecuniariis illis donis longè erant sanctiora. Damnant itaque se ipsos impii Sacerdotes, cùm in venditore id facinus execrantur, cujus ipsi emptores erant.

IV. *Concilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum. Propter hoc vocatus est ager ille Haceldama, hoc est ager sanguinis, usque in hodiernum diem.* Deliberatione facta, in quem usum pecunia illa expendi posset, emerunt ex ea certum agrum, *figuli* nuncupatum, sive quòd alicujus figuli proprius esset, sive quòd testarum fragmenta in illum projicerentur, sive quòd ejus uber omne ad figulina opera exhaustum esset, ita ut nullus inde fructus sperari posset. Illum autem agrum sepulturæ peregrinorum destinarunt, sive Judæorum, qui ex remotis regionibus Jerosolymam adventabant Religionis causa, ac morte occupati propriam sepulturam non habebāt: sive, quod verisimilius est, Ethnicorum, qui Jerosolymis præsidii causa tunc ingenti numero habitabant, ne promiscuè cum Judæis sepelirentur. Pretium sanguinis in mortuos & immundos impendi conveniens judicarunt. Propter hoc vocatus est ager ille à vulgo, *Ager sanguinis*, id est, emptus pretio sanguinis, ad perennem proditionis Judę, sceleriscque Judæorum memoriam. In Petri Oratione *Act.*1. Judas hunc agrum

acqui-

acquisiviſſe dicitur ex mercede iniquitatis, non tamquam rem ſuam, ſed tamquam æternum infamiæ monumentum. Dicebat enim populus præteriens: Hic eſt ager ille emptus ex pecunia, pro qua Judas Magiſtrum ſuum vendidit.

V. *Tunc impletum eſt, quod dictum eſt per Ieremiam Prophetam, dicentem: Et acceperunt triginta argenteos pretium appretiati, quem appretiaverunt à filiis Israel: & dederunt eos in agrum figuli, ſicut conſtituit mihi Dominus.* Locus ille in Jeremiæ Prophetia non invenitur, ſed in Zacharia minorum Prophetarum undecimo; cujus ſenſum, non verba S. Matthæus expreſſit. Sic autem habet Zacharias ex perſona Chriſti: *Si bonum eſt in oculis veſtris, afferte mercedem meam: & ſi non, quieſcite. Et appenderunt mercedem meam triginta argenteos. Et dixit Dominus ad me: Projice illud ad ſtatuarium, decorum pretium, quo appretiatus ſum ab eis. Et tuli triginta argenteos; & projeci illos in domum Domini ad ſtatuarium.* Chriſtus per Prophetam mercedem petit à Judæis pro beneficiis, quibus eos affecerat. At Principes Sacerdotum loco mercedis appenderunt triginta argenteos Judæ proditori, ut eis ad mortem traderetur. Projecti ſunt autem à Juda in domum Domini, id eſt, in templum, *ad ſtatuarium*, Hebraicè *figulum*, , ut ſcilicet per Sacerdotes ad manus ſtatuarii, ſeu figuli eo pretio vendentis agrum ſuum, pervenirent. Hoc igitur Zachariæ vaticinium tunc impletum eſſe Sanctus Matthæus obſervat, cùm Judas triginta argenteos reſtituit Principibus Sacerdotum, & in templum projecit, ex iiſque ager figuli emptus eſt. *Et acceperunt* Principes Sacerdotum *triginta argenteos* in templum projectos, *pretium appretiati* Meſſiæ, quem tanti æſtimaverunt filii Iſrael, ad quos miſſus erat: & eos dederunt ad emendum agrum figuli, ſicut Dominus Zachariæ juſſerat.

S. Hier. in hunc loc.

Zach. 11. 12. 13.

Verùm cur *Ieremiæ* nomine citat Euangeliſta, quod apud Jeremiam non invenitur, ſed apud *Zachariam*? Id à Jeremia dictum reverà, quamvis non ſcriptum quidam reſpondent. Et certè S. Hieron. oſtenſum ſibi teſtatur à Nazarenæ ſectæ homine librum apocryphum, in quo id ſub Jeremiæ nomine extaret: Quod à Jeremia dictum erat, Zachariam uſurpaſſe, qui Jeremiæ locutiones imitari ſic amat, ut propterea dicere ſoliti ſint Hebræi, *Ieremiæ ſpiritum in Zacharia fuiſſe*. Illud S. Matthæum citaſſe, ſub nomine Jeremiæ à quo primitùs dictum ex traditione noverat, vel ex revelatione Spiritus ſancti. Reſpondent alii Scribarum, errore irrepſiſſe in S. Matth. Textum *Ieremiam* pro *Zacharia*, cùm adſcriptum eſſet compendiariis notis, Ζρ͞ι͞α, id eſt, Ζαχαρίου, & ab iis oſcitantibus lectum eſſet Ιρ͞ι͞α, id eſt, Ιερεμίου, Syrum Interpretem nullius Prophetæ non habere, uti nec Perſicum; ſed, *Tunc impletum eſt, quod dictum fuerat per Prophetam.* In ora marginali adſcriptum abbreviatis characteribus Prophetæ nomen, ab Excriptoribus falſa lectione deceptis in Textum intruſum fuiſſe, *Ieremiam* pro *Zacharia*: Quę conjectura & Euſebii Cęſareenſis auctoritate nititur. Sed & nonnullos Codices Latinos ſuo tempore habuiſſe, *Quod dictum eſt per Prophetam*, tacito *Ieremiæ* nomine, S. Aug. teſtatur: quamvis hęc ei reſponſio non placeat. Alii Jeremiam in volumine Prophetarum primum locum olim obtinuiſſe ex Rabbinorum traditionibus obſervant, & primum propterea nominari Matth. 16.14. *Alii verò Ieremiam, aut unum ex Prophetis*. Matthæum ergo verba ex volumine Prophetarum citaſſe tantùm ſub illius nomine, qui primus eo in volumine occurrebat. Simile illud Lucæ 24.44. *In Lege, Prophetis, & Pſalmis*. In Pſalmis, id eſt in Libro Hagiographorum, in quo Pſalmorum liber primum locum obtinebat.

Euſ. l. 10. de Demonſtr. Eu. pag. 481.

Hunc nodum aliter ſolvit S. Auguſt. Reſpondet primò, ſecretiore conſilio Providentię Dei, qua mentes Euangeliſtarum ſunt gubernatæ, factum, ut *Ieremiæ* nomen pro *Zacharia* ſcriberetur. Potuiſſe fieri, ut animo Matthæi Euangelium conſcribentis pro Zacharia Jeremias occurreret, ut fieri ſolet; quod tamen ſine ulla dubitatione emendaret ſaltem ab aliis admonitus, qui illo adhuc ſuperſtite hoc legere potuerunt, niſi cogitaret memoriæ ſuæ, quæ Spiritu ſancto regebatur, non fruſtra occurriſſe aliud pro alio nomen Prophetæ; ſed quia Dominus ita ſcribi conſtituit, ut doceret, ita omnes ſanctos Prophetas uno ſpiritu locutos mirabili inter ſe conſenſione conſtare, ut hoc multò ampliùs ſit, quàm ſi omnium omnia Prophetarum, uno unius hominis ore dicerentur: *Et ideo indubitanter accipi debere, quæcumque per eos Spiritus ſanctus dixit, & ſingula eſſe omnium, & omnia ſingulorum*. Propter hanc Prophetarum admirabilem concordiam, inquit Sanctus Auguſtinus, non abſurdè, imò congruentiſſimè etiam Jeremiæ deputatur, quod per Zachariam dictum reperitur.

S. Aug. l. 3. de conſenſu Euan. cap. 7.

Alia S. Auguſt. reſponſio eſt, ex duobus locis Propheticis conflari hoc teſtimonium, Jeremiæ, & Zachariæ. Illud autem uſitatum eſt, ut cùm verba, aut teſtimonia duorum ſunt, aut altero omiſſo alter tantùm nominetur, aut totum teſtimonium, quaſi unius tantùm eſſet, ſignificetur. Prioris exemplum eſt *Marci* 1. 2. & 3. ubi prior teſtimonii pars Malachiæ eſt, poſterior Iſaiæ; & tamen omiſſo Malachia, unus nominatur Iſajas. Poſterioris, *Matth.* 21. 5. ubi teſtimoniis duorum Prophetarum connexis, dicitur tamen *ſcriptum per Prophetam*. Quod de pretio hic dicitur, eſt ex Zacharia; quod de agro empto, ex Jeremia. *Eſt apud Ieremiam, quòd emerit agrum a filio fratris ſui, & dederit ei argentum, non quidem ſub hoc nomine pretii, quod poſitum eſt apud Zachariam, triginta argenteis; verumtamen agri emptio non eſt apud Zachariam. Quod autem Prophetiam de triginta argenteis ad hoc interpretatus ſit Euangeliſta, quod modò de Domino completum eſt, ut hoc eſſet pretium ejus, manifeſtum eſt; ſed ad hoc pertinere etiam illud de agro empto, quod Ieremias dixit; hinc potuit myſticè ſignificari, ut non hic Zachariæ nomen poneretur, qui dixit triginta argenteis, ſed Ieremiæ, qui dixit de agro empto; ut lecto Euangelio, atque invento nomine Ieremiæ, lecto autem Ieremia & non invento teſtimonio de triginta argenteis, invento tamen agro empto, admoneatur lector utrumque conferre, & inde ſenſum enucleare Prophetiæ, quomodo pertineat ad hoc, quod in Domino impletum eſt. Nam illud quod ſubjecit huic teſtimonio Matthæus, cùm ait:* Quem appretiaverunt filii Iſrael, & dederunt eos in agrum figuli, ſicut conſtituit mihi Dominus, *nec apud Zachariam, nec apud Ieremiam reperitur. Vnde magis ex perſona ipſius Euangeliſtæ accipiendum eſt eleganter & myſticè inſertum, quia hoc ex Domini revelatione cognoverit, ad hanc rem, quæ de Chriſti pretio facta eſt hujuſmodi pertinere Prophetiam. Liber quippè empti agri apud Ieremiam jubetur mitti in vas fictile, & tenetur hic de pretio Domini ager figuli, & hoc ad ſepulturam peregrinorum, tamquam ad permanſionem quietis eorum, qui in hoc ſæculo peregrinantes conſepeliuntur Chriſto per baptiſmum. Nam & illam emptionem agri hoc ſignificare Ieremiæ, dixit Dominus, Quia erit permanſio de captivitate liberatorum.*

Jerem. 32. 14.

VI. *Jeſus autem ſtetit ante Præſidem: & interrogavit eum Præſes, dicens: Tu es Rex Judæorum? Dicit illi Jeſus: Tu dicis.* Jeſus ante Pręſidem ſtetit in Prætorio ut reus, Judæis remanentibus foris, ut non contaminarentur. Interrogavit autem eum Pilatus, an Rex eſſet Judæorum: quia Sacerdotes & Senatores Judęi illum cum hoc elogio Pilato tradiderant, hoc crimen affectati Regni maximè valiturum exiſtimantes, ut Jeſum morti addiceret. Confer cum Lucæ 23.2. *Cæperunt autem* (inquit) *illum accuſare, dicentes: Hunc invenimus ſubvertentem gentem noſtram, & prohibentem tributa dare Cæſari, & dicentem ſe Chriſtum Regem eſſe.* Hinc eum interrogavit Pilatus: *Tu Res es Judæorum?* Tu tam vilis, tam pauper, Rex es Judęorum? Reſpondit illi Jeſus, *Tu dicis*: Ita res habet. Rex quidem ſum ego: ſed terrenum & temporale non eſt Regnum meum. Confer cum Joannis 18. 36. *Regnum meum non eſt de hoc mundo. Si ex hoc mundo eſſet Regnum meum, miniſtri mei utique decertarent, ut non tra-*

S. Hier. *traderer Judæis: nunc autem Regnum meum non est hinc.* Sic respondit, ut & verum diceret, & sermo ejus calumniæ non pateret. Cæterùm Regnum suum spirituale omninò esse significat, prædicatione veritatis inchoatum. Joa.18.37. *Ego*, inquit, *in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati: Omnis qui est ex veritate, audit vocem meam.*

VII. *Et cùm accusaretur à Principibus Sacerdotum, & Senioribus, nihil respondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis, quanta adversùm te dicunt testimonia? Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur Præses vehementer.* Cùm vidissent Pontifices Pilatum priori criminatione non multùm moveri, secundam accusationem coram ipso Jesu more Romano intentarunt; quòd nempè populum commoveret, docens per universam Judæam, incipiens à Galilæa usque Jerusalem. Pilatus Jesum urget, ut causam suam agat, Luc.23.5. innocentiam suam tueatur. Jesus non respondet ei ad ullum verbum. 1. Quòd accusationum inanitas per se satis perspicua & explorata esset vel ipsi judici. 2. Quòd supervacuam defensionem omnem fore Christus prænosceret, Pilato Judæorum clamoribus importunis, ac Cæsaris timori cessuro. 3. Quòd mortem crucis pro generis humani redemptione pati decrevisset. *Et non respondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur Præses vehementer*, hominem insontem, sapientem, eloquentem, in capitis periculo silere. Mirabatur ejus patientiam, fortitudinem, mortis contemptum, integritatem, modestiam. At ex silentio Jesu nullum adversùs ejus innocentiam præjudicium fieri poterat. Nam in capitalibus causis, non modò tacentes, nisi certissimis convicti testimoniis damnari non possunt; sed ne confessio quidem perire volentium admittenda est.

VIII. *Per diem autem solemnem consueverat Præses populo dimittere unum vinctum, quem voluissent: Habebat autem tunc vinctum insignem, qui dicebatur Barabbas. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Jesum, qui dicitur Christus? Sciebat enim, quòd per invidiam tradidissent eum.* Mos invaluerat, ex Augusti (ut probabile est) concessione, ut tempore Festi Paschalis populo Judaico vinctum unum, seu reum mortis, Præses dimitteret, quemcumque postulassent. Sic Imperatores Christiani Valentinianus, Theodosius, & Arcadius, generali Lege judicibus mandarunt, ut primo die Paschali omnium in carcere clausorum, nisi ob certa crimina, quæ Lex excipit, vincula dissolverentur. Habebat autem tunc vinctum sceleribus *insignem*, *latronem*, ut ex S. Joanne constat, ex iis scilicet qui publicas vias obsident; seditionis insuper & homicidii in civitate perpetrati reum, ut S. Lucas refert, nomine *Barabbam*. Congregatis ergo Sacerdotibus & Senatoribus Synedrii, adstante populo, Pilatus præveniens postulationem populi, & liberandi Jesum, cujus innocentiam perspectam habebat, occasionem quærens, dixit: *Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Jesum, qui dicitur Christus?* Sceleratum, an insontem? Seditiosum, an pacificum? Latronem, an benefactorem vestrum? Homicidam, an ægrorum vestrorum curatorem, mortuorum suscitatorem? Hominem famosum, an Jesum, qui à multis creditur Messias vobis promissus? Christum non multis opponit Præses, sed uni, eique homicidæ, seditioso, latroni publico, omnibus odioso, ceu communi civitatis hosti, ut sic Christum eligere ferè cogerentur. Sciebat enim Pilatus, tum ex fama, tum ex modestia Jesu, tum quòd nulla in eum crimina probarentur, quòd per invidiam eum tradidissent Principes Sacerdotum, & Senatores, Pharisæi, Joa.11.47.48. Legisperiti. Invidiam non dissimulabant, qui dixerant nuper: *Quid facimus, quia hic homo multa signa facit? Si dimittimus eum sic, omnes credent in eum..... Videtis, quia nihil proficimus? ecce mundus totus post eum abiit.*

IX. *Sedente autem illo pro Tribunali, misit ad eum uxor ejus, dicens: Nihil tibi, & Justo illi: multa enim passa sum hodie per visum propter eum.* Non de ultima cognitione hìc agitur, qua Christus cruce damnatus est post flagellationem; sed de alia priore: Aliquoties enim Pilatus sedit in Tribunali, pro more judicum, ad examen causæ. Cùm igitur in Tribunali sederet, intermuncium ad eum misit uxor ejus, dicens: Nihil agas advesùs Justum illum; liberum illum dimitte: multos enim terrores & angores passa sum hodie mane in somnis propter eum. A Deo scilicet patefacta illi fuerat per somnium Jesu innocentia, fortè & mala quæ Pilatum, Urbemque ex injusta damnatione manebant. Uxori autem hoc somnium immissum est; non Pilato, sive quia illa minùs indigna erat, sive quia Pilatus illud non declarasset, vel ipsi creditum non fuisset. Mulier igitur videt, ut manifestum fiat; nec solùm videt, sed patitur multa, ut judicem à sententia ferenda paululùm cohiberent tener erga uxorem affectus & compassio. S. Joa. Chr. h. 86. in Mat.

X. *Principes autem Sacerdotum & Seniores persuaserunt populis*, per emissarios suos huc illuc discurrentes & insusurrantes, *ut peterent Barabbam* dimitti; *Jesum verò perderent*, seu ad mortem deposcerent. *Respondens autem Præses, ait illis: Quem vultis vobis de duobus dimitti? At illi dixerunt, Barabbam.* Uxoris denuntiatione territus Præses, aut magis inflexus, vehementiori cum studio instat & urget, ut Christus liberetur, illumque cum Barabba proponit. Ignominiosissima certè comparatio, sed longè iniquior & ignominiosior postulatio Judæorum, Barabbam Jesu præponentium. Criminis hujus atrocitatem illis exprobrat Sanctus Petrus, *Act.* 3. 14. *Vos autem sanctum & justum negastis, & petistis virum homicidam donari vobis: Auctorem verò vitæ interfecistis.* Petitionis iniquæ ac insolentis pertinacia attonitus Pilatus, iterùm instat: *Quid igitur faciam de Jesu, qui dicitur Christus?* Sic autem urgebat, *volens dimittere Jesum*, ut S. Lucas observat. *Dicunt omnes*, & Principes Sacer- Luc.23.26. dotum, & populus, etiam qui *Hosanna* paulò ante acclamaverant: *Crucifigatur*, ut seditiosus, & læsæ Majestatis reus. Ad supplicium ignominiosissimum & acerbissimum Christum deposcunt innocentem & sanctum. *Ait illis Præses: Quid enim mali fecit?* Non faciam: Quid enim mali commisit? Stupenda pertinacia vestra est, qui insontem ad supplicium omnium maximè infame & atrox deposcitis. *At illi magis clamabant, dicentes: Crucifigatur.* Quem calumniis, & falsis testimoniis opprimere non poterant, insanis ac tumultuariis vociferationibus ad crucem deposcunt; ut quem omnes vellent perire, non auderet Pilatus absolvere. *Videns autem Pilatus, quia nihil proficeret*, ac frustra tentasset liberationem Jesu; *sed magis tumultus fieret*, Judæis clamantibus, *Nos Legem habemus, & secundùm Legem debet mori, quia Filium Dei se fecit*, ut refert S. Joannes; politicus Præses seditionem popularem metuens, fortè & defectionem Joa.19. à Romanis, hoc periculum innocentis damnatione redimere voluit, & populo gratificari decrevit. Postquàm igitur Jesum flagellari jussit, spinis coronari permisit, populo produxit ad commiserationem eorum excitandam, obstinatos eorum animos in morte ipsius urgenda cognoscens ex seditiosis clamoribus; *accepta aqua, lavit manus coram populo*, ad con- Deut.21. Ps.26.6. testationem innocentiæ suæ hac in causa, seu ex more Judæorum, quos inter versabatur, seu ex aliarum gentium solemni ritu; *dicens: Innocens ego sum à sanguine Justi hujus: vos videritis.* Non mihi, sed vobis justi cædes imputabitur, qui hanc à me violentis ac pertinacibus suffragiis & clamoribus extorquetis. Ad hoc attendite. *Et respondens universus populus, dixit: Sanguis ejus super nos, & super filios nostros.* Populus universus, qui magno numero Jerosolyma confluxerat Paschalis solemnitatis causa, & hìc aderat, ut causam JESU audiret, se filiosque devovit & obstrinxit vindictæ divinæ pro illius cæde. Sanguis ejus, inquiunt, id est, pœna, si quæ propter sanguinem ejus effusum à DEO irroganda est, super nos, & posteros nostros veniat. Ne solicitus sis, Præses; culpam in nos suscipimus, à nobis luendam. *Perseverat usque in præsentem diem hæc imprecatio super* S. Hier.

per Iudæos, & Sanguis DOMINI non auferetur ab eis.

XI. *Tunc dimisit illis Barabbam: Iesum autem flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur.* Violentis ac pertinacibus populi votis, ac impotenti vociferationi
Ioa.19.13. clamantium: *Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris: omnis enim qui se Regem facit, contradicit Cæsari*, ut S. Joannes refert, cessit tandem Pilatus, & Barabbam illis dimisit, prout flagitabant: Jesum autem Militibus Romanis tradidit crucifigendum, petitioni &
S.Leo.s.17. de Pass. Do. 8. clamoribus Judæorum annuens. *Excessit quidem Pilati culpam facinus Iudæorum, qui illum nomine Cæsaris territum, & invidiosis vocibus increpatum, ad effectum sui sceleris impulerunt: sed nec ipse evasit reatum, qui cooperatus seditiosis, reliquit judicium proprium, & in crimen transivit alienum... Non purgant contaminatum animum manus lotæ, nec in aspersis aqua digitis expiatur, quod famulante impia mente committitur.* Jesum autem crucifigendum tradidit Pilatus, postquam eum flagellari jussisset. Quamvis porrò flagellationem crucifixioni præmittere moris esset, non eo tamen animo Jesum flagellari jusserat Pilatus, ut crucifigeretur; sed potiùs, ut Judæorum animos hoc tormento mitigaret: Nam & post flagellationem ipsum à crucis supplicio liberare conatus est; & quo animo eum flagellis addiceret, signi-
Luc.23.16.22. Act.22.24. L. Nullam, C. Tit. Ex quibus causis infamia irrogetur. ficaverat his verbis: *Nullam causam inveni in homine isto ex his, in quibus eum accusatis.... Emendatum ergo illum dimittam..... ..... Nullam causam mortis invenio in eo: corripiam ergo illum, & dimittam.* Quæstionis in modum sæpè inflicta flagellatio, aliàs supplicii causa. Aliud virgis, aliud flagellis verberari, ut patet etiam ex 2. ad Corinthios 11. 24. 25.
S.Ioa. Chr. Orat.13.de Statuis. *A Iudæis quinquies quadragenas, una minus, accepi. Ter virgis cæsus sum.* Flagellis verberari, ignominiosius & atrocius erat, quàm virgis cædi. Alligatus columnæ Jesus, quæ cruore illius infecta, etiamnum Romæ, in Templo Sanctæ Praxedis videtur, à Romanis militibus flagellis dirissimè cæsus est, ictuum numero, quem Lex Mosaica Judæis excedere vetuit, quadraginta uno minùs, non observato. Viliores dumtaxat & tenuioris conditionis personas flagellis cædi, Romanæ Leges permittunt; *honestiores* hoc supplicio affici vetant. *D. Tit. De Pœnis.* Ignominiosum ergo flagellationis supplicium,
S.Hier.ep. 27. servis, ignavis & contumacibus, desertoribus, & latronibus infligi solitum. Notum illud Ciceronis in Verrem: *Facinus est vincire civem Romanum, scelus verberare, propè parricidium necare: quid dicam in crucem tollere? verbo satis digno res tam nefaria exprimi nullatenus potest.* Flagellationis Christi acerbitas prædicta est à Prophetis. Psalm. 21. *Dinumeraverunt omnia ossa mea.* Psalm. 34. 15. *Et adversum me lætati sunt, & convenerunt: congregata sunt super me flagella, & ignoravi.* Psalm. 128. 3. *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores.* Isaiæ 50. 6. *Corpus meum dedi percutientibus, &c.* Isaiæ 53. 3. & seq. *Despectum & novissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem: & quasi absconditus vultus ejus & despectus, unde nec reputavimus eum. Verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portavit: & nos putavimus eum quasi leprosum, & percussum à Deo, & humiliatum. Ipse autem vulneratus est propter iniquitates nostras, attritus est propter scelera nostra. Disciplina pacis nostræ super eum, & livore ejus sanati sumus.*

A nonnullis in dubium revocatur, utrum Pilatus permiserit dumtaxat Judæis Jesum, an more judicis damnaverit. Prolatam à Pilato sententiam negant, Lactantii auctoritate fulti Libro quarto Institutionum, cap. 8. & S. Joannis Chrysost. Oratione secunda de Eleemosyna. Sed contrarium multa evincunt. 1. Locus Tribunalis, in quem processit Pilatus, & in quo
Luc.23.24. *adjudicavit fieri petitionem illorum*, id est, Jesum crucifigi, prout illi violentis ac pertinacibus suffragiis flagitabant, ut loquitur S. Cyprianus lib. adversùs Demetrianum. 2. Quòd per solos milites Romanos exactum supplicium; ipsa pœna propria Romani juris; nam crux Judæis Legibus ignota: titulus crucis à Pilato dictatus: corpus ab eo postulatum, aliæque circumstantiæ. 3. Quòd jam ante, cùm Pilatus dixisset: *Accipite eum vos, & secundum Legem vestram judicate eum*, Judæi responderunt, sibi judiciorum capitalium ademptam potestatem: *Nobis non licet interficere quemquam:* & omnes insecuti clamores non aliò tendebant, quàm ut Pilatus sua voce lataque sententia Jesum damnaret. Atque hoc est, in quo populo furenti contra jus & æquum, & proprium mentis suę judicium, ignavè gratificatus est. 4. Christus de se ipso dicit: *Tradetur Gentibus ad crucifigendum.* 5. Catholicorum & Quartodecimanorum provocatio ad Acta Pilati, ostendit rem judicii specie gestam. 6. Tacitus Romanus Historicus id confirmat: *Auctor*, inquit, *nominis ejus Christus, qui Tiberio Imperitante per Procuratorem Pontium Pilatum supplicio affectus erat.*

XII. *Tunc Milites Præsidiis suscipientes Iesum in Prætorium, congregaverunt ad eum universam cohortem: & exeuntes eum, clamydem coccineam circumdederunt ei. Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput ejus, & arundinem in dextera ejus. Et genuflexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Ave Rex Iudæorum. Et expuentes in eum, acceperunt arundinem,* Ioa.19.22. Marci 15. 16. *& percutiebant caput ejus.* Tunc milites Romani, Pilati Præsidis lictores, quatuor numero, duxerunt eum *in atrium Prætorii;* & congregata universa cohorte sua, ut communi petulantia Jesu insultarent, Regiæque illius illuderent dignitati, exuerunt eum vestibus propriis, quibus eum post flagellationem toto corpore vulneratum & sanguine suo perfusum iterùm induerant: & chlamydem coccineam, quæ purpuræ colorem referebat, detritum scilicet aliquod militis pallium, regalis instar paludamenti, illi aptaverunt. Et spinis è rhamno acceptis, qui locis illis frequens, coronam ex illis plectentes, imposuerunt eam super caput ejus; diadematis instar regii, in ludibrium simul ac supplicium. *Certè præter figuram, contumelia in promptu est, & turpitudo, & dedecoratio, & his implexa sævitia, quæ tunc Domini tempora & fœdaverunt & lancinaverunt.* Et arundinem in dextera ejus posuerunt, loco sceptri. Et genuflexo, specie adorationis, illudebant ei ceu ludrico Regi, dicentes: *Ave Rex Iudæorum*; affectationem Regni simulatæ salutationis ludibriò illi exprobrantes. Sputa & verbera addiderunt tributi loco: *Et expuentes in eum, acceperunt arundinem*, quam manu gestabat, & *percutiebant caput ejus*, tamquam morionis, spinas altiùs in caput illius sacrosanctum adigentes. Crudelis hęc scena, spineæque coronæ impositio, illusio, contumeliæ, permittente Pilato, non jubente, facta sunt. Unde Tertullianus coronationem illam Jesu vocat *Romanorum Militum commentum.* Agrippam Regem Judæorum postea simili ferè modo ab Alexandrinis illusum in persona morionis cujusdam, cui nomen *Carabæ*, testis est *Philo Hebræus*, lib. in *Flaccum:* Quod in vindictam illusionis Christi factum, piè credi potest. *Stragulo*, inquit, *quale in terra sternitur, corpus ejus cæterum pro chlamyde obvelant; papyrum extensam vice diadematis capiti ejus imponunt; pro sceptro fragmentum papyri indigenæ humi porrectum quis videns ei tradidit. Postquam verò tamquam in theatricis mimis insignia Regni accepit, & in Regem ornatus est, accessere postea alii quidam, ut salutaturi. Post hæc circumstante multitudine vox sonuit ridicula, Marin vocantium: sic ajunt à Syris dominum appellari.* Sed hęc Agrippæ in aliena persona, morionis scilicet illum velut in scena repræsentantis, illata sunt ludibria; Christo in propria persona: Agrippæ homini mero; Christo homini Deo: Agrippæ Regi Judæorum à Tiberio creato; Christo Regi non Judæorum dumtaxat, sed omnium gentium nato, cœli terræque Domino: Agrippæ sine tormento; Christo cum acerbissimis punctionibus spinarum sacram ejus cervicem & tempora configentium, cum verberibus, alapis, & sputis.
Tert. lib. de Corona, c.14.

XIII. *Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum vestimentis ejus, & duxerunt*

eum

eum ut crucifigerent. Multa prætermittit S. Matthæus, quæ ex S. Joanne supplenda sunt. In isto scilicet ludicri Regis habitu Judæis est ostensus, iterùm examinatus, rursum productus foras, tandemque illis traditus, ut crucifigeretur. Traditus autem est militibus per quos exigebatur supplicium à Magistratibus Romanis, etiam extra castra. Unde Tertullianus Christiano militiam disuadens: *Et vincula*, inquit, *& crucem, & supplicia administrabit, nec suarum ultor injuriarum?* Quatuor igitur milites Jesum chlamyde coccinea exuerunt, & propriis indutum vestimentis eduxerunt extra civitatem, ut crucifigerent. Qua de re Apostolus ad Hebræos scribit: *Quorum enim animalium infertur sanguis pro peccato in sancta per Pontificem, horum corpora cremantur extra castra. Propter quod & Jesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est. Exeamus igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes.*

Joa.19. — Hebr.13.11. 12.13.

XIV. *Exuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum, nomine Simonem: hunc angariaverunt, ut tolleret crucem ejus.* Jesum è Prætorio eductum crucem suam per Urbem tulisse, constat ex S. Joanne: *Et bajulans sibi crucem*, inquit, *exivit in eum qui dicitur Calvariæ locus*: Idque more Romano, quo qui cruci affigendus erat, crucem priùs per urbem portabat: Unde nomen *furcifer*, proverbiale evasit. Sed in ipso portæ civitatis egressu, obvium habuerunt hominem Cyrenæum, ex Lybiæ scilicet Pentapoli Cyrenaica oriundum, cujus mentio fit *Act. 2. 11. & 6. 9.* Judæum, an Gentilem, incertum, *venientem de villa, Patrem Alexandri & Rufi*, ut S. Marcus observat. Hunc milites coegerunt, ut tolleret crucem Jesu, ut viam citiùs conficerent, tum quia vires Jesu erant exhaustæ. Crucem totam, non partem ejus, Simonem tulisse extra urbem, usque ad montem Calvariæ, sicut totam Jesus per urbem tulerat, significat S. Lucas his verbis: *Et imposuerunt illi crucem portare post Jesum*; & S. Augustinus confirmat. Isaac ligna sacrificii sui portans in montem, typus Christi fuit, crucem in qua immolandus erat in Calvariæ monte, bajulantis.

Joa.19.17. — Marci 15. 21. — Lucæ 23. 26. — S.Aug. l.3. de consensu Evang. c.10.

XV. *Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvariæ locus.* Golgotha dicitur euphoniæ causa pro *Golgotha*, quòd Syriacè significat *Calvariam*. Sic appellatus mons est, quòd ibi decollari homines solerent. Veterum Patrum nonnulli ita vocatum volunt, quòd ibi Adam generis humani caput sepultus esset; ut scilicet ibi mortem Christus pateretur, ubi radix mortis requiesceret, ac Redemptoris sanguis rigaret cineres primi peccatoris. Hanc sententiam refellit S. Hieronymus: *Audivi*, inquit, *quemdam exposuisse Calvariæ locum, in quo sepultus est Adam: & ideo sic appellatum esse, quia ibi antiqui hominis sit conditum caput; & hoc esse quod Apostolus dicat*, Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. *Favorabilis interpretatio, & mulcens aurem populi, nec tamen vera. Extra urbem enim & foras portam loca sunt, in quibus truncantur capita damnatorum, & Calvaria, id est, decollatorum sumpsere nomen. Propterea autem ibi crucifixus est Dominus, ut ubi prius erat area damnatorum, ibi erigerentur vexilla Martyrii. Et quo modo pro nobis maledictum crucis factus est, & flagellatus est, & crucifixus: sic pro omnium salute quasi noxius inter noxios crucifigeretur. Sin autem quispiam contendere voluerit, ideo ibi Dominum crucifixum, ut sanguis ipsius super Adæ tumulum distillaret; interrogemus eum, quare & latrones in eodem loco crucifixi sint? Ex quo apparet, Calvariam non sepulchrum primi hominis, sed locum significare decollatorum: ut ubi abundavit peccatum, superabundet gratia. Adam verò sepultum juxta Hebron & Arbee, in Jesu filii Nave Volumine legimus.*

Orig. in Mat. — S.Amb. l.10. in Luc. — S.Epiph. Hæresi 46. — S.Hier. in hunc loc. — Ephes.5. — Josue 14.

XVI. *Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Et cum gustasset, noluit bibere.* Vinum thure, aut myrrha conditum recepto more dabatur ad supplicium damnatis, & jam morituris, ut eo exhilarati, mortem minùs considerarent, & faciliùs tolerarent. Moris hujus, cujus testes sunt Rabbinici Libri, fundamentum habetur *Proverb.31. 6.* ubi Salomon ait: *Date siceram mœrentibus, & vinum his qui amaro sunt animo: bibant & oblivisc antur egestatis suæ, & doloris sui non recordentur amplius.* Ex more itaque milites Christo dederunt *Vinum myrrhatum*, ut S. Marcus narrat; sed corruptum, acidum, & *felle mixtum*, ut ejus amaritudine palatum & gustum Jesu affligerent & cruciarent. Sic impleta Propheta est: *Dederunt in escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto.* Sed cùm gustasset, noluit bibere, ut ostenderet, se placidè mori, & ad ferendos dolores medicamento non egere: vel pro nobis mortis amaritudinem gustare, sed tertia die surrecturum.

Marci 15.23. — Ps.68.22. — S.Hier. in hunc loc.

XVII. *Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta ejus, sortem mittentes, ut impleretur, quod dictum est per Prophetam, dicentem: Diviserunt sibi vestimenta mea, & super vestem meam miserunt sortem.* Postquam crucifixerunt eum, non funibus, sed clavis manus ejus, & pedes configentes cruci: tribus dumtaxat, an pluribus, incertum: milites vestimenta ejus partiti sunt, dum in cruce nudus penderet: sortem mittentes, non solùm super tunicam inconsutilem, quam non diviserunt, sed alea addixerunt victori; sed etiam super vestes illas divisas, quis quid tolleret. *Ut impleretur quod dictum est per Prophetam, dicentem: Diviserunt sibi vestimenta mea, &c.* Hæc verba ex S. Joanne adjecta hoc loco Viris Eruditis videntur, cùm non extent in Græcis optimæ notæ Codicibus, nec in plerisque Latinis, nec in Versione Syriaca, nec legerit Origenes. Retinenda sunt tamen, cùm in Vulgata Versione, quæ usu Ecclesiæ consecrata est & auctoritate firmata, reperiantur: cui auctoritati & usui prævalere non debent Eruditorum conjecturæ. Evangelica certè verba sunt, à Spiritu sancto inspirata S. Joa. quamvis à S. Matthæo prætermissa essent.

Ps.21.19. — Joa.19.24. Marci 15. 24.

XVIII. *Et sedentes servabant eum.* Centurio & milites ejus Jesum in Cruce pendentem servabant more Romano, donec sententia executioni mandata esset, morsque secuta; ne qui fortè amicorum vivum de cruce deponerent & efferrent.

XIX. *Et imposuerunt super caput ejus causam ipsius scriptam: Hic est JESUS Rex Judæorum.* Sive *JESUS Nazarenus Rex Judæorum*; ut habetur apud S. Joannem. Brevibus verbis causa supplicii indicari solebat, scripto, aut præconis voce. Milites igitur titulum, seu causam supplicii à Pilato scriptam, seu dictatam, in summa cruce, vel in tabella ei affixa posuerunt. Matthæus, Marcus, & Lucas inscriptionis sensum retulerunt: Joannes verba ipsa descripsit. *Jesus*, proprium nomen. *Nazarenus*, patria, qua vulgo notus erat. *Rex Judæorum*, causa supplicii. Tribus linguis scriptum titulum S. Joannes observat; Hebraica, ob locum in quo supplicium sumebatur; Græca, ob maximam turbam Hellenistarum, sive Judæorum in Græcia dispersorum, & Græco idiomate loquentium, quæ ad Pascha convenerat; Latina, ob Imperii Majestatem.

Joa.19.20.

XX. *Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones: unus à dextris, & unus à sinistris.* Quod factum & Dei consilio, ut illud Prophetæ vaticinium impleretur: *Et cum sceleratis reputatus est*: & consilio Pilati, ut velamentum iniquitati suæ obtenderet, ne dum innocentem occideret, sceleratis parcere videretur; & ut Jesus in medio duorum maleficorum crucifixus, maleficorum princeps haberetur: consilio denique Judæorum, ut mors ejus ignominiosior esset. Atque de Christo in medio duorum latronum crucifixo, hæc verba Habacuch Prophetæ c.3. v. 2. *In medio duorum animalium cognosceris*, secundùm Versionem 70. Interpretum (aliter enim habet Vulgata Versio Latina) SS. Hieronymus & August. sunt interpretati, quamquam & alias explicationes adjunxerint. Bonum Latronem ad dextram Christi crucifixum, malum ad sinistram, S. Hilarius scripsit; idque præsumi potest, non certò probari.

Isa.53.12. — S.Hier. in c.3. Habachuc. — S.Aug. l.18. de Civ. Dei, c.32.

XXI. *Prætereuntes autem blasphemabant eum, moven-*

S.Hil. c.33. in Matt.

tes

tes capita sua, & dicebant: Vah qui destruis Templum Dei, & in triduo illud reædificas: salva temetipsum: Si Filius Dei es, descende de cruce. Similiter & Principes Sacerdotum illudentes cum Scribis & Senioribus, dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere: si Rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credimus ei: confidit in Deo: liberet nunc, si vult eum; dixit enim: Quia Filius Dei sum. Idipsum autem & Latrones, qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei. Judęorum via publica prætereuntium, sive circa Crucem circumcursantium spectaculi causa, vulgus blasphemiis Divinitatem Christi Jesu lacessebat: & moventes capita sua in signum contemptus, irrisionis, & insultationis, quod à Propheta prædictum; dicebant: Tu qui gloriabaris te destructurum Templum Dei, & in triduo illud instauraturum: salva temetipsum, si adeò potens es. *Si Filius Dei es*, ut palam docuisti, & in judicio confessus es, descende de Cruce: Næ te egregium Templi instauratorem, qui nec temetipsum à supplicio liberare vales. Similiter & Principes Sacerdotum, dignitatis & ministerii sui obliti (cùm nec eos suppliciis interesse, multò minùs morientibus insultare deceret) cum Scribis & Senioribus illudentes ei, dicebant: Si verè alios salvos fecisset, veris miraculis, Dei virtute editis; non autem ut impostor & Magus ope Beelzebub dæmoniorum principis operatus hominum oculis illusisset, aut præstigiis insolita & admirabilia opera edidisset, se ipsum certè nunc salvum faceret: Si Rex Israel est, si Messias & Christus à Deo promissus, qualis credi voluit; descendat nunc de Cruce, & fidem ei habebimus. Fiduciam in Deo, Patre, ut jactat, suo, habere se, ad ostentationem dixit: liberet nunc eum Deus, si illum ut Filium suum agnoscit ac diligit. Dixit enim se Filium Dei esse: Impossibile autem est, ut Deus Filium suum derelinquat, qui neminem in se sperantem deserit. Confer cum Psalm. 21. 7. 8. 9. *Ego autem sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis. Omnes videntes me, deriserunt me: locuti sunt labiis, & moverunt caput. Speravit in Domino, eripiat eum: salvum faciat eum, quoniam vult eum.* Et cum Sapientiæ 2. 12. *Circumveniamus justum, quoniam inutilis est nobis, & contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata Legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, & Filium Dei se nominat..... Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutatæ sunt viæ ejus. Tamquam nugaces æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tamquam ab immunditiis, & præfert novissima justorum, & gloriatur patrem se habere Deum. Videamus ergo si sermones illius veri sint, & tentemus quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt novissima illius. Si enim est verus Filius Dei, suscipiet illum, & liberabit eum de manibus contrariorum. Contumelia & tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius. Morte turpissima condemnemus eum.*

Idipsum autem, inquit Euangelista noster, *& latrones qui crucifixi erant cum eo, improperabant ei:* nempè, *Si tu es Christus, salvum fac temetipsum & nos*; ut Sanctus Lucas exprimit. Latrones improperasse Jesu, eumque convitiis affeciisse, scribunt Matthæus & Marcus: sed enallage numeri sive syllepsis est, qua unus è multis plurali numero significatur, cujus figuræ & alia sunt in Scripturis exempla. Sic autem intelligendam Matthæi & Marci locutionem, ex S. Luca constat, qui blasphemias & convitia uni tantùm latronum tribuit, & hunc à socio reprehensum commemorat: *Unus autem*, inquit, *de his qui pendebant latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, salvum fac temetipsum, & nos. Respondens autem alter, increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quod in eadem damnatione es? Et nos quidem juste; nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali gessit.* Sic sacros Euangelistas conciliat Sanctus Augustinus. Origenes, Cyrillus Jerosolim. Sanctus Hilarius, Sanctus Chrysostomus, utrumque latronem initio blasphemasse & convitiatum fuisse Jesu censent; alterum deinde ingruentibus tenebris, terra commota, saxisque disruptis, Christique patientia & mansuetudine attentiùs consideratis, conversum, & ex latrone confessorem Christi factum, socium increpuisse. Utramque expositionem amplectuntur SS. Ambrosius & Hieronymus.

Ps. 21. 8.

Ps. 128. 25.

Orig. tr. 35. in Matt. Cyril. Jerof. Catech. 13. S. Joa. Chr. h. 88. in Mat. S. Hil. c. 33. in S. Matt. S. Hieron. in hunc locum. S. Aug. l. 3. de consensu Eu. c. 15.

XXII. *A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam terram, usque ad horam nonam.* A media die, qua circiter hora crucifixus est Jesus, secundùm S. Joannem, *Hora quasi sexta*, seu *Hora tertia*, ut ait S. Marcus, secundo scilicet diei trihorio ad exitum vergente; tenebræ factæ sunt, non solùm in Judæa, sed super universam terram, sole scilicet obscurato, ut docet S. Lucas, non interposita Luna, ut quæ tum plena esset, neque nube obducta, sed modo admirabili, hominibus ignoto, supernaturali. Stupendi illius Solis deliquii meminit Phlegon Hadriani Imperatoris libertus l. 13. Olympiadum: *Quarto anno*, inquit, *Olympiadis ducentesimæ secundæ factum est deliquium Solis omnibus cognitis majus, & nox facta est hora diei sexta, ita ut & stellæ in cœlo conspicerentur: præterea terræ motus per Bithyniam magnam partem Nicææ urbis evertit.* Terræ motus locum nominat, tenebrarum non nominat, & cum majores ante visis memorat, ita ut meridie velut nox esset, satis demonstrat, non per Judæam solùm, sed per universam terram fuisse. Thallum quoque Gentilem scriptorem lib. 3. Historiarum, hujus deliquii meminisse, testis est Julius Africanus. Meminit & Tertullianus, & illud subductæ diei, cùm meridies esset, miraculum in Archivis Romanis consignatum notat. *Tamen*, inquit, suffixus, *multa mortis illius ostendit insignia. Nam spiritum cum verbo sponte dimisit, prævento carnificis officio. Eodem momento dies, medium orbem signante sole, subducta est. Deliquium utique putaverunt, qui id quoque super Christo prædicatum non scierunt. Et tamen eum mundi casum relatum in Archivis vestris habetis.* Duravit autem ecclipsis illa prodigialis per tres horas, à sexta hora scilicet usque ad horam nonam, id est, à meridie usque ad tertiam pomeridianam: cum naturales ecclipses brevissimo durent tempore, quoad Luna Solem transeat. Ad hanc solis in meridie admirabilem & terribilem defectionem pertinet illud Amos vaticinium: *Et erit in die illa, dicit Dominus Deus: Occidet sol in meridie, & tenebrescere faciam terram in die luminis... & ponam eam quasi luctum unigeniti, & novissima ejus quasi diem amarum.* Quem locum Sanctus Hieron. ità commentatur: *Possumus hunc locum & in Domini intelligere passione, quando sol hora sexta retraxit radios suos, & pendentem in cruce Dominum suum spectare non ausus est: quando tenebris cuncta complentibus, festivitates eorum & cantica, Vespasiano Titoque superantibus, in planctum luctumque mutata sunt: quando lacrymarum, & pœnitudinis, & ciliciorum repleta sunt omnia, & capita habuere calvitium, quæ priùs Nazaræorum decorata cæsarie, comam Domino nutriebant. Tunc primogenitus filius Dei populus Israel, qui in unigenitum & verè Filium Dei miserat manum, æterno luctui traditus est, & novissima hujus, sive qui cum eo erant, amaritudine repleta.* Sol itaque retraxit radios, ne aut pendentem videret Dominum, aut impii blasphemantes sua luce fruerentur.

Tert. in Apol. c. 21. S. Hieron. in hunc loc. Amos 8. 9. 10. S. Hier. l. 3. in Amos, ad hunc loc. S. Hier. in hunc loc.

XXIII. *Et circa horam nonam clamavit IESVS voce magna, dicens: Eli, Eli, lamma sabacthani? hoc est: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Voce magna clamavit, ut vocis contentione non solùm doloris acerbitatem testaretur, sed ex potestate & voluntatè, non ex infirmitate, se mori significaret: Non modò enim morientes, sed & gravi timore perculsos vox deficit. Psalmi autem 21. qui totus illum spectat, verbis Patrem invocat: *Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti?* Cur me persecutorum sævitiæ, tormentorum omnium acerbitati dereliquisti, omni solatio destitutum, externo, interno, corporis, animi, sive à ratione humana, sive à

Luc. 23. 39. & seqq.

S. Aug. l. 3. de consensu Evang. c. 15.

visio-

visione beatifica, sive ab ipsa Divinitate mea derivando? Cur consolationem omnem suspendisti, & omnes fluctus tuos induxisti super me? Naturæ humanæ, in qua patiebatur, vox ista fuit; vox capitis, omnia in se corporis sui membra transformantis. *Vox ista, doctrina est, non querela. Nam cùm in Christo, Dei & hominis una persona sit, nec ab eo potuerit relinqui, à quo non poterat separari; pro nobis trepidis & infirmis interrogat, cur caro pati metuens, exaudita non fuerit. Instante enim passione, ad sanandum & corrigendum nostræ fragilitatis metum dixerat*: Pater, si possibile est, transeat à me calix iste..... *Qui ergo trepidatione carnis evicta, jam in paternam transierat voluntatem, & toto mortis terrore calcato, opus suæ constitutionis implebat: cur in ipso tantæ victoriæ exaltatus triumpho, causam & rationem, qua sit relictus, id est, non exauditus, inquirit: nisi ut ostendat, alium esse illum affectum, quem ad humanæ formidinis excusationem recepit, alium illum, quem ex æterno Patris consilio prælegit? Vnde ipsa vox non exauditi, magni est expositio sacramenti, quòd nihil humano generi conferret Redemptoris potestas, si quod petebat, nostra obtineret infirmitas..... Ideo ergo Iesus voce magna clamabat, dicens*: Quare me dereliquisti? *ut notum faceret, quare oportuerit eum non erui, non defendi, sed sævientium manibus derelinqui, hoc est, Salvatorem mundi fieri, & omnium hominum Redemptorem; non per miseriam, sed per misericordiam; nec amissione auxilii, sed definitione moriendi.... Vnde tradi Dominum Passioni, tam fuit paternæ quàm ipsius voluntatis: ut eum non solum Pater relinqueret, sed etiam ipse se quadam ratione desereret, non trepida discessione, sed voluntaria cessione. Continuit enim se ab impiis crucifixi potestas; & ut dispositione uteretur occulta, uti noluit virtute manifesta. Nam qui mortem & mortis Autorem sua venerat passione destruere, quomodo peccatores salvos faceret, si persecutoribus repugnaret?*

S. Leo, serm. 65. & 66. 16. & 17. de Pass. Dom.

XXIV. *Quidam autem illic stantes & audientes, dicebant, Eliam vocat iste.* Id dictum à Romanis militibus sermonis Hebraici ignaris, qui *Eliam* pro *Eli* intellexerint, quidam conjiciunt. Verisimilius est, id dictum à Judæis Helenistis, qui cùm Hebraica verba non intelligerent, Eliæ nomen sibi notum audire sibi visi sunt: Romani enim Milites nihil de Elia noverant. Fortè & Judæi Hierosolymitani verba Christi ex industria perverterunt, ut ipsi illuderent. *Et continuò*, cùm Jesus dixisset, *Sitio*, currens unus ex eis, Romanis scilicet militibus, *acceptam spongiam* implevit aceto, & *hyssopo* circumpositam, ut aceti acore cum hyssopi amaritudine mixto, potus fieret ingratior, *imposuit arundini*, ut ad os Christi in cruce pendentis pertingere posset: *& dabat ei bibere*, simulque illusit eum, cum aliis dicens: *Si tu es Rex Judæorum, salvum te fac*; ut refert S. Lucas. *Cateri* verò dicebant: *Sine, videamus, an veniat Elias liberans eum*: Quod ab ipso milite spongiam aceto plenam porrigente dictum S. Marcus observat: *Potum dabat ei dicens: Sinite, videamus, si veniat Elias ad deponendum eum*. Sic impleta Prophetia est: *Et in siti mea potaverunt me aceto*.

S. Hieron. in hunc loc.
Joan. 19. 28.
Luc. 23. 37.
Marc. 15. 36.
Ps. 68. 22.

XXV. *Iesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum*. Cùm accepisset acetum, & dixisset: *Consummatum est*, ut S. Joannes refert, clamore magno proferens suprema illa verba: *Pater, in manus tuas commendo spiritum meum*, ut S. Lucas refert, *inclinato capite*, ut S. Joannes observat, *emisit spiritum*; sponte, non necessitate; voluntate, non infirmitate. *Quod enim emittitur, voluntarium est; quod amittitur, necessarium*: (inquit S. Ambrosius.) *Crucifixus prævento carnificis officio*, spiritum sponte dimisit: (inquit S. Cyprianus.) Confer cum Isaiæ 53. 12. *Ideo dispertiam ei plurimos, & fortium dividet spolia, pro eo, quod tradidit in mortem animam suam, & cum sceleratis reputatus est: & ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogavit*. Hora tertia sententiam acceperat Jesus à Pilato; hora quasi sexta crucifixus; hora nona, scilicet tempore sacrificii vespertini, mortuus est.

S. Ambr. lib. 10. in Luc. S. Cyprianus, lib. adversus Demetrian. S. Ignatius in epist. ad Smyrnenses.

XXVI. *Et ecce velum Templi scissum est in duas partes, à summo usque deorsum: & terra mota est, & petræ scissæ sunt*. Statim atque Jesus spiritum emisit, velum Templi scissum est; an exterius, quod oppansum erat foribus Templi; an verò interius, quod oppansum erat penetrali, sive Sancto Sanctorum, incertum. De velo exteriori hunc locum intelligunt Origenes, S. Hieronymus, alii è Veteribus. De interiori, SS. Cyrillus Alexandrinus, Leo, & alii. Hoc scissi veli miraculo significatum est: 1. omnia Legis Sacramenta, quæ priùs tegebantur, jam Christi morte esse patefacta, nec amplius velo tegenda; ut docet Apostolus 2. ad Corinthios 3. 14. *Vsque in hodiernum enim diem idipsum velamen in lectione Veteris Testamenti manet non revelatum, (quoniam in Christo evacuatur.)* 2. Significatum est eo miraculo, Sancta Sanctorum ab indignis Sacerdotibus recessisse. *Velum* (inquit S. Leo) *cujus objectu intercludebantur Sancta Sanctorum, à summo usque ad ima diruptum est, & sacrum illud mysticumque secretum, quod solus summus Pontifex jussus erat intrare, reseratum est, ut nihil jam esset discretionis, ubi nihil resederat sanctitatis. Repudiatos itaque vos (ò Judæi) debuistis agnoscere, & omne jus Sacerdotii perdidisse, quia verum erat, quod Veritas vobis dixerat*: Si crederetis Mosi, crederetis & mihi. *Meritò ergo vos Testamentum utrumque condemnat, & gratia vacuatos, & lege privatos; qui ideò resistitis novis, quia non credidistis antiquis*. 3. Hoc miraculo significatum est, jam *propalatam esse sanctorum viam, priore Tabernaculo non amplius habente statum*. Christum scilicet *Pontificem futurorum bonorum, per proprium sanguinem* ingressum *in Sancta, æterna redemptione inventa*, id est, *in ipsum cœlum* per *sancta manufacta* adumbratum, aditum ad illud justis veteris novique Testamenti aperuisse. *Terra* insuper *mota est, & petræ scissæ sunt*, ex terræ motu, quo significatur apud Prophetas alicubi rerum mutatio, alibi Dei majestas, alibi ira divina ob hominum scelera. Sanè Centurio ita interpretatus est hoc prodigium: Inde enim colligebat Jesum iniquè damnatum. Lucæ 23. 47. *Videns autem Centurio, quod factum fuerat, glorificavit Deum, dicens: Verè hic homo justus erat. Et omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum istud, & videbant, quæ fiebant, percutientes pectora sua revertebantur*. In damnationem Judaici sceleris unam tulerunt omnia elementa sententiam. Horruit terra immane scelus, ut solet homo horrens contremiscere. *Velum scinditur, quo vel duorum populorum divisio, vel mysteriorum Synagoga profanatio declaratur. Scinditur ergo velum vetus, ut Ecclesia nova fidei suæ vexilla suspendat. Synagogæ velamen aufertur, ut Religionis interna mysteria, revelato mentis cernantur obtutu. Denique jam etiam Centurio Dei Filium, quem crucifixerat, confitetur. O duriora saxis pectora Judæorum! Finduntur petræ, sed horum corda obdurantur. Iudex arguit, credit minister, proditor scelus suum morte condemnat, elementa fugiunt, terra concutitur, monumenta reserantur: Judæorum tamen immobilis duritia manet orbe concusso*.

Orig. in Matt. S. Hier. epist. 115. qu. 8. S. Cyrill. Alexand. lib. 12. in Joan.
S. Leo ser. 10. de Pass. Dom.
Joan. 5.
Hebr. 9. 8.
Ps. 18. 7. & 8. Joel. 3. 16.
S. Ambr. lib. 10. in Lucam, n. 120.

XXVII. *Et monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt: Et exeuntes de monumentis post resurrectionem ejus, venerunt in sanctam civitatem, & apparuerunt multis*. In ipso mortis Christi articulo monumenta aperta sunt, quo clariùs appareret, illum mortem subiisse, *Vt per mortem destrueret eum, qui habebat mortis imperium, id est, diabolum: & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti*. Et multa corpora sanctorum, qui mortui fuerant, surrexerunt, non statim post mortem Christi, sed post ejus resurrectionem, qui est *Primogenitus ex mortuis*; tamquam *Appendices Dominicæ Resurrectionis*, seu tamquam testes & socii resurrectionis Domini, *surrexerunt*, & exeuntes è sepulchris, quæ extra

Hebr. 2. 14.
Apocal. 1. 5. Tertull. lib. de Anima, c. 55.

urbem erant, venerunt Hieroſolyma, quæ *ſancta civitas* appellatur propter Templum & Sancta Sanctorum, & ob diſtinctionem aliarum urbium, in quibus idola colebantur; & quia Redemptionis noſtræ Myſteria in ea peracta ſunt, indeque Euangelium in univerſum mundum coruſcavit: *& apparuerunt* multis, qui cernere merebantur, id eſt, fidelibus, & à Chriſto Jeſu non alienis. Utrum verò ad vitam immortalem ſurrexerint, an poſteà mortui ſint iterùm, ſicut Lazarus, incertum eſt. Origenes & Euſebius in opinione fuerunt priori. Poſterior ſententia placuit SS. Joanni Chryſoſtomo, Ambroſio, Auguſtino, Theodoreto, Avito Viennenſi, & S. Thomæ. Probabilior tamen nobis videtur S. Auguſtini ſententia, quam fulcit primò his S. Petri verbis, *Act.* 2. 29. in concione ad Judæos dicentis: *Viri fratres, liceat audenter dicere ad vos de Patriarcha David, quoniam defunctus eſt & ſepultus: & ſepulchrum ejus eſt apud nos uſque in hodiernum diem*: Id autem ait, ut oſtendat, hæc verba Davidis, *Non derelinques animam meam in inferno, nec dabis ſanctum tuum videre corruptionem*, non de ipſo Davide, ſed de Chriſto eſſe intelligenda. Argumentum autem ex monumento Davidis petitum, convincens non fuiſſet, ſi corpus ejus ibi jam non erat: *Quia ſi & ante in recenti ſua morte reſurrexiſſet, nec caro ejus dividiſſet corruptionem; poſſet nihilominus illud monumentum manere. Durum autem videtur, ut David non fuerit in illa reſurrectione juſtorum, ſi eis jam æterna donata eſt, cujus Chriſtus ex ſemine tam crebrò, & tanta evidentia, tantaque honorificentia commendatur.* 2. Id confirmat ex eo, quod ab Apoſtolo de juſtis antiquis ſcriptum eſt: *Et hi omnes teſtimonio fidei probati, non acceperunt repromiſſionem, Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non ſine nobis conſummarentur.* Quod certè periclitabitur, *ſi jam in reſurrectionis incorruptione conſtituti ſunt, quæ nobis perficiendis in fine promittitur.*

Orig. in Cant. Euſeb. lib. 10. Demonſtrat. euang. S. Jo. Chryſ. hom. 28. in epiſt. ad Heb. S. Amb. lib 6. in Luc. n. 60. S. Aug. epiſt. 154. alias 99. Theodor. in cap. 11. Epiſt. ad Hebræos. Avitus in Fragm. S. Thom. 3. p. q. 53. artic. 3. ad 2. Hebr. 11. 39. 40.

XXVIII. *Centurio autem, & qui cum eo erant, cuſtodientes Ieſum, viſo terræ motu, & his quæ fiebant, timuerunt valdè, dicentes: Verè Filius Dei erat iſte.* Centurio ſupplicio præpoſitus, & milites Jeſum cuſtodientes, etiam mortuum, ne quis ad ſepulturam corpus ejus detraheret ſine Præſidis licentia, viſo terræ motu, cæteriſque prodigiis mortem ejus comitantibus, vel ſecutis, ſcilicet, quòd ſtatim poſt validum clamorem ſpiritum emiſiſſet, Solis caligine, &c. iram vindictamque Dei in ſe ipſos timuerunt, dicentes: *Verè Filius Dei erat iſte.* S. Lucas Centurionem dixiſſe refert, *Verè hic homo juſtus erat.* Vel utrumque dictum à Centurione intelligere debemus, vel Lucam exprimere voluiſſe ſententiam Centurionis, quomodo dixerit Jeſum Filium Dei. Fortè enim non eum Unigenitum æqualem Patri Centurio intellexerat, ſed ideò Filium Dei dixerat, quia juſtum crediderat, ſicut multi juſti dicti ſunt filii Dei.

S. Aug. lib. 3. de conſenſu euang. c. 20.

XXIX. *Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quæ ſecutæ erant Ieſum à Galilæa, miniſtrantes ei. Inter quas erat Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Joſeph mater, & mater filiorum Zebedæi.* Stabant ibi religioſæ mulieres, quæ diffugientibus Apoſtolis, ad triſte ſpectaculum morientis Domini acceſſerant, ſi quam opem illi ferre poſſent, vel certè adeſſent tamquam teſtes geſtorum, *juxta crucem quidem*, ut S. Joannes obſervat, ſed *à longè*, quia crucem attingere non poterant, quæ militum turba cingebatur. Hæ ſecutæ erant Jeſum à Galilæa, miniſtrantes ei de facultatibus ſuis, eique ſervientes. Inter illas præcipuæ fuerunt Maria Magdalene, & Maria Jacobi Minoris, & Joſephi ſeu Joſis mater, quam Joannes vocat *Mariam Cleophæ*, ſic à patre vel à marito appellatam, qui & *Alphæus* cognominatus eſt, Mariæ Matris Jeſu ſoror; & mater filiorum Zebedæi, Jacobi Majoris & Joannis.

XXX. *Cum autem ſerò factum eſſet, venit quidam homo dives ab Arimathæa, nomine Joſeph, qui & ipſe diſcipulus erat Ieſu. Hic acceſſit ad Pilatum, & petiit corpus Ieſu. Tunc Pilatus juſſit reddi corpus. Et accepto corpore, Joſeph involvit illud in ſindone munda. Et poſuit illud in monumento ſuo novo, quod exciderat in petra. Et advolvit ſaxum magnum ad oſtium monumenti, & abiit.* Poſt horam nonam, die jam ad occaſum inclinante, Joſeph ab Arimathæa civitate oriundus, civis tamen & *nobilis Decurio* Hieroſolymitanus, cui dignitas & divitiæ facilem ad Pilatum acceſſum præbuerunt, *audacter* illum adiit, & petiit ab eo corpus Jeſu, cujus diſcipulus erat, *occultus* tamen *propter metum Judæorum*: Pilatus autem vocato Centurione, & interrogato, utrum Jeſus jam obiiſſet, juſſit reddi corpus Joſepho: qui acceptum involvit in ſindone munda. Quamquam verò ſudarium unum nominet S. Matthæus, præcipuum videlicet, quo corpus involvebatur, plura tamen fuiſſe certum eſt: quare *lintea* ſepulchralia dixit S. Joannes cap. 19. 40. & 20. 6. inter quæ erat & ſudarium velando capiti, quod à reliquis operimentis diſtinguit. Sepulcrum porrò cum aromatibus, Nicodemo piam opem ad pollinecturam Jeſu ferente, Joſeph ſacrum Corpus poſuit in monumento novo, quod exciderat in petra, in horto propè montem Calvariæ ſito. Novum fuiſſe monumentum, in quo nondum quiſquam poſitus erat, Euangeliſtæ obſervarunt, ne poſt reſurrectionem cæteris corporibus remanentibus, reſurrexiſſe alius fingeretur. Et advolvit ſaxum magnum ad oſtium monumenti, ut ſine auxilio plurimorum non potuiſſe reſerari exploratum eſſet. *Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria* Jacobi & Joſeph mater, *ſedentes contra ſepulchrum*; obſervantes, ubi & quomodo à piis illis viris ſepeliretur, ut ipſæ redirent elapſo Sabbato, & corpus pariter ungerent.

Marc. 15. 43. Joan. 19. 38.

Videri poteſt Chifletius lib. de linteis Sepulcralib. Chriſti.

S. Hieron. in hunc loc.

Luc. 23. 55.

XXXI. *Altera autem die, quæ eſt poſt Paraſceuen, convenerunt Principes Sacerdotum & Phariſæi ad Pilatum, dicentes: Domine recordati ſumus, quia ſeductor ille dixit adhuc vivens: Poſt tres dies reſurgam. Iube ergo cuſtodiri ſepulchrum uſque in diem tertium: ne fortè veniant Diſcipuli ejus, & furentur eum, & dicant plebi: Surrexit à mortuis; & erit noviſſimus error pejor priore.* Poſtridie, nempè magno die Sabbati, Principes quidam Sacerdotum & Phariſæi Pilatum adierunt, Sabbati poſthabita religione, dicentes: Domine, recordamur, quia ille impoſtor & præſtigiator (his enim convitiis & doctrinam & miracula Jeſu calumniati ſunt) dixit, dum viveret, ſe tertia poſt mortem die reſurrecturum. Jube ergo munirl ſepulchrum, uſque in diem tertium, militum præſidio, qui diligenter obſervent, ne fortè Diſcipuli ejus veniant, & furtim auferant corpus ejus, & imperitæ multitudini perſuadeant, ipſum reſurrexiſſe: qui error periculoſior eſſet priore, quo ſe Chriſtum & Filium Dei haberi voluit. Ait illis Pilatus: *Habetis cuſtodiam, ite, cuſtodite ſicut ſcitis.* Habetis cohortem, quæ hoc tempore ad omnes tumultus prohibendos veſtro imperio commiſſa eſt; ea utimini pro arbitrio & prudentia veſtra. *Illi autem abeuntes, munierunt ſepulchrum, ſignantes lapidem cum cuſtodibus.* Munierunt ſepulchrum, duplici modo, primùm obſignantes lapidem, quo claudebatur oſtium, publico ſigillo, ut fraus omnis, ſive Diſcipulorum, ſive corruptorum cuſtodum, caveretur. Sic lapis ſuper os laci poſitus, in quem Daniel detruſus erat, Annulo Regis Darii obſignatus eſt. 2. Sepulchrum munierunt adhibito militum præſidio, ne quis ſepulchrum adire, & ingredi poſſet. Quantùm in illis fuit, manum oppoſuerunt reſurgenti, ut diligentia illorum fidei noſtræ proficeret. Quantò enim ampliùs reſeratur, tantò magis reſurrectionis virtus oſtenditur. Unde & in monumento novo, quod exciſum fuerat in petra, conditus eſt: ne ſi ex multis lapidibus ædificatum eſſet, ſuffoſſis tumuli fundamentis, ablatus furto diceretur. Prædicta eſt ſepultura Jeſu ab Iſaia: *Et dabit impios pro ſepultura* (inquit) *& divitem pro morte ſua*: id eſt, Poſuit cum impiis ſepulchrum ejus, & cum divite monumentum ipſius. Mortem ſcilicet paſſus eſt Chriſtus Jeſus eo loco, quo ſceleratí ſupplicio afficiebantur, illicque idem, quod alii, ſepulchrum erat habiturus: at in

Dan. 6. 17.

S. Hieron. in hunc loc.

Iſaiæ 11. 9.

Jo-

Josephi Arimathæi, hominis divitis, monumentum novum, ipsius atque Nicodemi, viri optimatis, manibus sacrum ejus corpus illatum est. Eòdem spectat illud Jeremiæ: *Lapsa est in lacum vita mea, & posuerunt lapidem super me.* Publico autem sigillo obsignatus est lapis, ut res anteactæ res Christi undique adumbrarent: & quemadmodum publica sigilli fide constitit, Danielem nulla ope humana è lacu leonum liberatum; ita simili fide constaret, Christi corpus nulla humana manu exemptum sepulchro.

Thren. 3. 53.

Sensus Moralis.

I. *Mane autem facto, consilium inierunt omnes Principes Sacerdotum, & Seniores populi adversus Jesum, ut eum morti traderent. Et vinctum adduxerunt eum, & tradiderunt Pontio Pilato Præsidi.* Jesus innocens ut sceleratus ligatur, Sanctus Sanctorum ut profanus brachio sæculari à Principibus Sacerdotum traditur: Vita morti destinatur: qui missus à Deo in mundum est, *Ut prædicaret captivis indulgentiam, & clausis apertionem*, vinctus ad Pilatum adducitur: sistitur ad Tribunal Judicis, vivorum & mortuorum Judex. Alexander ille Macedo, *Sola gloria minor*, ut Tertullianus ait, in femore sagitta vulneratus, alligari sibi femur à Chirurgis refugit, dicens: *Non decet Regem vinciri.* Christus ipsa gloria major, *Dominus virtutum, ipse Rex gloriæ*, vinctus adducitur à peccatoribus: *Funes peccatorum circumplexi sunt me.* Sed nullum vinculum Filium Dei tenere potuisset, si charitatis vinculum defuisset. David plangens Abner exercitus sui Ducem, à Joab & Abisai fratre ejus cæsum, ait: *Nequaquam, ut mori solent ignavi, mortuus est Abner. Manus tuæ ligatæ non sunt, & pedes tui non sunt compedibus aggravati: sed sicut solent cadere coram filiis iniquitatis, sic corruisti.* Christus Jesus non patitur, nec moritur, ut pati & mori solent ignavi: *Oblatus est, quia ipse voluit.* Moritur, ut mortem vincat, ut diabolum debellet, ut *Expoliet principatus & potestates, palam triumphans illos in semetipso:* & tamen manus ejus ligatæ sunt, pedes ejus compedibus sunt aggravati. Nostrorum scilicet peccatorum pœnas subit, ut ab eorum vinculis nos solvat, ut *in libertatem gloriæ filiorum Dei* nos restituat, ut liberum nostrum arbitrium, quod sub peccati servitute captivum erat, per ejus gratiam liberatum & sanctificatum, Redemptori ac Liberatori suo canat: *Dirupisti vinculа mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo.*

Isaiæ 61. 1.

Ps. 118. 61.

2. Reg. 3. 33. 34.

Coloss. 2. 15.

Ps. 15. 16. & 17.

II. *Tunc videns Judas, qui eum tradidit, quòd damnatus esset, pœnitentia ductus, retulit triginta argenteos Principibus Sacerdotum & Senioribus, dicens: Peccavi, tradens Sanguinem Justum. At illi dixerunt: Quid ad nos? Tu videris. Et projectis argenteis in Templo, recessit: & abiens, laqueo se suspendit.* Nulla pœnitentia salutaris, nisi quæ ex Christi gratia & amore procedit. Peccati cognitio, horror, confessio, restitutio, veram pœnitentiam non faciunt, nisi spe Christiana, & amore Dei formentur, animentur, dirigantur. Judas peccati horrore perculsus, crimen publicè confitetur: *Peccavi, tradens Sanguinem Justum*; sacrilegæ venditionis pretium restituit: pœnitentia tamen ejus falsa est, pœnitentia reprobi est, quia ad Dei misericordiam per Christum non confugit, quia Deum sibi per Christum propitium fore non sperat: quia solo pœnæ timore, ut servus; non amore justitiæ, ut filius, pœnitentiam profitetur: *Beneplacitum est Domino super timentes eum, & in eis qui sperant super misericordia ejus.* Timuit Judas traditor Christi, sed non speravit in misericordia ipsius: *Peccavi*, inquit, *tradens Sanguinem Justum.* Benè quidem timuisti; sed si sperans in misericordia ejus, quem timuisti. Ille desperando abiit, & laqueo se suspendit. *Ergo sic time Dominum, ut speres in misericordia ejus. Si times latronem, ab alio speras auxilium, non ab eo, quem times: poscis auxilium ab eo, quem non times, adversus eum, quem times. Si sic times Deum, & ideo times Deum, quia peccator es, à quo accepturus es auxilium adversus Deum? Quò iturus es? Quid facturus? Vis fugere ab irato? Fuge ad placatum. Placabis autem eum, si speres in misericordia ipsius; atque ita de cætero peccare caveas, ut de præteritis depreceris, ut tibi dimittantur à Domino.* Judas ad remedium pervenire non potuit, cùm diceret, *Peccavi tradens Sanguinem Justum;* quia *alienum ignem volvebat in pectore suo*, qui eum inflammavit ad laqueum. Indignus enim remedio fuit, quia non in intimo mentis conversus ingemuit, nec sedulò gessit pœnitentiam: *Tantæ enim pietatis est Dominus Jesus, ut & ipsi donaret veniam, si Christi expectasset misericordiam.* Salubris conversio duplici in ratione consistit: (inquit S. Fulgentius) *Si nec pœnitentia sperantem, nec spes deserat pœnitentem*; ac per hoc si ex toto corde quisquam renunciet peccato suo, & toto corde spem ponat remissionis in Deo. Etenim nonnumquam aut spem pœnitenti homini Diabolus adimit, aut speranti pœnitentiam tollit. Unum, dum onerat, comprimit; « alterum, dum elevat, dejicit. Judas qui Christum tra- « didit, peccati sui pœnitentiam gessit; sed salutem per- « didit, quia indulgentiam non speravit. Dignè quidem « pœnitentiam gessit, quia peccavit tradens Sanguinem « Justum: sed *Ideò sibi fructum pœnitentiæ denegavit, quia peccatum traditionis suæ ipso, quem tradidit, diluendum Sanguine non speravit.* Ad generalem indulgentiam à Christo, suis etiam crucifixoribus in cruce oblatam, traditor Judas pervenire non potuit, quoniam perditionis filius, cui diabolus stabat à dextris, priùs in desperationem transiit, quàm Sacramentum generalis Redemptionis Christus impleret: *Nam mortuo pro omnibus impiis Domino, potuisset etiam fortè hic consequi remedium, si non festinasset ad laqueum.* Sed maligno cordi nunc furtis fraudium dedito, nunc parricidalibus commerciis occupato, nihil unquam documentorum misericordiæ Salvatoris insederat, nec piis acceptaverat auribus verba Domini, dicentis: *Non veni vocare justos, sed peccatores*: Et, *Filius hominis venit quærere & salvare, quod perierat.* Nec intellexerat clementiam Christi, qui non solùm corporeis infirmitatibus medebatur, sed etiam vulnera debilium curabat animarum, dicens paralytico: *Constans esto, fili, remissa sunt tibi peccata tua*: dicens & oblatæ sibi adulteræ: *Nec ego te condemnabo, vade, & amodo noli peccare*: ut per omnia opera sua ostenderet, illo adventu suo, Salvatorem mundi se venisse, non judicem. A quo intellectu alienatus impius Traditor, insurrexit in semetipsum, *Non judicio pœnitentis, sed furore pereuntis: Ut qui vitæ autorem interfectoribus vendidisset, in augmentum damnationis suæ etiam moriendo peccaret.* Pati Christus venerat, & punivit, per quem passus est. Nam Judas traditor punitus est, & Christus crucifixus est: sed *Nos redemit sanguine suo, & punivit illum de pretio suo. Projecit enim pretium argenti, quo ab illo Dominus venditus erat, nec agnovit pretium, quo ipse à Domino redemptus erat.* Et abiens, laqueo se suspendit. *Quod fecit in corpore suo, hoc factum est in anima ipsius.* Spiritus dicitur etiam iste ventus aeris hujus. *Quomodo ergo, qui collum sibi ligant, deinde se occidunt, quia non ad eos intrat spiritus aeris hujus: sic illi, qui desperant de indulgentia Dei, ipsa desperatione intus se suffocant, ut eos Spiritus Sanctus visitare non possit.*

S. Amb. epist. 67. Edit. Paris. 6.

S. Fulg. epist. 9. ad Venantiam, c. 5.

Matt. 9. 13. Luc. 5. 32.

Matt. 9. 3.

Joan 8. 11.

S. Leo, serm. de Pass. Dom. 12.

S. Aug. enarr. in Ps. 68. Conc. 1.

Ps. 146. 11.

S. August. enarr. in Ps. 146. » » » » »

S. Aug. serm. 352. alias 27. inter ho. se.

III. *Principes autem Sacerdotum acceptis argenteis dixerunt: Non licet eos mittere in corbonam, quia pretium sanguinis est. Consilio autem inito, emerunt ex illis agrum figuli, in sepulturam peregrinorum*, &c. Hypocritæ, excolantes culicem, camelum autem glutientes, pretium sanguinis in sacrum ærarium inferre verentur, & effusi sanguinis crimine conscientiam suam polluere non formidant. Sic plerique Sacerdotes in rebus mediis seu indifferentibus, ad superstitionem usque scrupulosi

S. Hieron. in hunc locum.

ſunt; cùm tamen de avaritia, ambitione, calumnia, aliiſque vitiis nullos ſcrupulos patiantur. Dei autem providentia dirigente, pretium Sanguinis Chriſti ad emendum agrum in ſepulturam peregrinorum impenſum eſt: *Vt pretium Salvatoris non peccatoribus ſumptum præbeat, ſed peregrinis requiem ſubminiſtret; non ſacrilegis ſit ad luxum, ſed defunctis ſit ad ſepulchrum: ut jam exinde Chriſtus & vivos ſanguinis ſui paſſione redimat, & mortuos pretioſa poſſeſſione ſuſcipiat.* Ager Chriſti ſanguine emptus, mundus eſt: *Scientes* (inquit Apoſtolorum Princeps) *quòd non corruptibilibus auro vel argento redẽpti eſtis de vana veſtra converſatione paternæ traditionis; ſed pretioſo ſanguine quaſi agni immaculati Chriſti, & incontaminati.* Figulus hujus agri dominus, Deus eſt, qui vaſcula corporis noſtri fecit ex limo, qui *Fecit hominem de limo terræ*: Ipſe eſt figulus qui carnium noſtrarum cænoſum lutum vapore ſui ſpiritus animavit, & materiam fluidam atque terrenam igneo calore decoxit: ipſe qui nos per manus ſuas formavit ad vitam, per Chriſtum ſuum reformavit ad gloriam, ſicut ait Apoſtolus: *In eamdem imaginem reformamur à claritate in claritatem*: ſcilicet ut qui à priore factura propriis vitiis corruimus, in ſecunda nativitate figuli hujus miſericordia reparemur: hoc eſt, qui per Adæ tranſgreſſionem in mortem cecidimus, per Salvatoris gratiam denuò reſurgamus. Ipſe eſt figulus, de quo dicit Apoſtolus: *Numquid dicit figmentum ei, qui ſe finxit, Quare me finxiſti ſic?* Et, *Numquid non habet poteſtatem figulus luti, ex eadem maſſa facere aliud quidem vas in honorem, aliud verò in contumeliam?* Ex eodem enim luto corporis noſtri Deus, tamen pro meritis ſingulorum, alios cuſtodit ad regnum, alios reſervat ad pœnam. Iſtius itaque figuli ager Chriſti ſanguine emptus eſt peregrinis: peregrinis, inquam, qui erant ſine domo, ſine patria, & toto orbe exules jactabantur, requies Chriſti ſanguine providetur: ut quibus non eſt in mundo poſſeſſio, his in Chriſto ſit ſepultura..... Ideò autem peregrinis Chriſti ſepultura promittitur, ut qui ſe à carnalibus vitiis tanquam peregrinum & alienum cuſtodierit, hic Chriſti requiem mereatur. Sepultura enim Chriſti, quid eſt aliud, niſi requies Chriſtiani? Nos ergo peregrini in hoc mundo ſumus, & tamquam hoſpites in hac luce verſamur, ſicut ait Apoſtolus: *Etenim dum ſumus in corpore, peregrinamur à Domino.* Peregrini, inquam, ſumus, & nobis Salvatoris ſanguinis pretio empta eſt ſepultura: *Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmum in mortem.* Baptiſmus igitur Chriſti nobis eſt ſepultura, in quo peccatis morimur, criminibus ſepelimur, & veteris hominis conſcientia reſoluta, in alteram nativitatem rediviva infantia reparamur. Baptiſmus, inquam, Salvatoris nobis eſt ſepultura: quia ibi perdimus, quod ante vixímus; & ibi denuò accipimus, ut vivamus. Magna igitur ſepulturæ hujus eſt gratia, in qua nobis & utilis mors infertur, & utilior vita donatur. Magna hujus gratia ſepulturæ, quæ & purificat peccatorem, & vivificat morientem.

IV. *Jeſus autem ſtetit ante Præſidem: & interrogavit eum Præſes, dicens: Tu es Rex Judæorum? Dicit illi Jeſus: Tu dicis. Et cùm accuſaretur à Principibus Sacerdotum & Senioribus, nihil reſpondit. Tunc dicit illi Pilatus: Non audis, quanta adversùm te dicunt teſtimonia? Et non reſpondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur Præſes vehementer.* Jeſus à Præſide interrogatus, an Rex Judæorum eſſet, ſe Regem eſſe confeſſus eſt. Hanc confeſſionem prædicat Apoſtolus ad Timotheum ſcribens: *Præcipio tibi*, inquit, *coram Deo, qui vivificat omnia, & Jeſu qui teſtimonium reddidit ſub Pontio Pilato, bonam confeſſionem: ut ſerves mandatum ſine macula*, &c. Hac confeſſione Chriſti Jeſu, qua & ſe Regem eſſe, & tamen Regnum ſuum non eſſe de hoc mundo, coram Pilato profeſſus eſt, ejus Divinitas, virtus crucis, regnum veritatis, & gratiæ declaratur. Jeſum Regem Regum & Dominum dominantium adoremus, & Judæorum perduellium perfidiam deteſtati, qui dixerunt, *Nolumus hunc regnare ſuper nos*; illi dicamus ex animo: *Rex meus, & Deus meus.* Tu Domine Jeſu, Rex cordis mei, in illo regna; fac ut non dominetur mei omnis injuſtitia, ut non regnet in me peccatum: Deduc me in ſemitam mandatorum tuorum, quia ipſam volui: *Da quod jubes, & jube quod vis.* Traxiſti omnia ad te: hæc crucis tuæ virtus, de qua prædixeras, *Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum.* Trahe me ad te omnipotenti vi gratiæ tuæ, ut poſt te curram in odorem unguentorum tuorum; ut virtutes imitari ſtudeam, quarum tam divina exempla nobis in Paſſione tua tribuiſti, præſertim verò patientiam, modeſtiam, tranquillitatem, & imperturbatum in perſecutione atrociſſima, inter calumnias, convitia, falſorum teſtium accuſationes, opprobria, dolores, & in mortis imminentis certo periculo animum: quæ virtutes ipſi Pilato admirationem moverunt: *Et non reſpondit ei ad ullum verbum, ita ut miraretur Præſes vehementer.* Et reverà *Magno miraculo* par *videbatur* Præſidi, *ut exhibitus Chriſtus ad criminale judicium imperturbatus, ſtaret ante mortem, quæ apud omnes homines terribilis æſtimatur.* Admirabilius eſt ſilentium Jeſu, celebratiſſimis Græcorum Sapientum Apothegmatibus: *Silentium Jeſu inter flagra & contumelias multò majorem oſtendit conſtantiam & patientiam, quàm omnes voces Græcorum in rebus adverſis.* Quid admirabilius ſilentio Verbi?

V. *Per diem autem ſolemnem conſueverat Præſes populo dimittere unum vinctum, quem voluiſſent. Habebat autem tunc vinctum inſignem, qui dicebatur Barabbas. Congregatis ergo illis, dixit Pilatus: Quem vultis dimittam vobis: Barabbam, an Jeſum qui dicitur Chriſtus? Sciebat enim, quòd per invidiam tradidiſſent eum..... At illi dixerunt: Barabbam.... Dicit illis Pilatus: Quid igitur faciam de Jeſu, qui dicitur Chriſtus? Dicunt omnes: Crucifigatur.* Contumelioſiſſima comparatio innocentis cum latrone, ſeditioſi cum pacifico, homicidæ cum auctore vitæ! Quæ comparatio *juſtitia cum iniquitate, lucis cum tenebris? Quæ conventio Chriſti cum Belial?* Eorum arbitrio Jeſum permittit iniquus Judex, quos illum per invidiam tradidiſſe certiſſimè novit. Inclamant, *Barabbam:* Jeſum verò ad crucem & ad mortem depoſcunt: *Crucifigatur.* Quid aliud agit peccator, cùm Chriſtum & Euangelium ejus, mundo, cupiditati ſuæ, voluptati, peccato, dæmoni poſtponit? *Comparationem enim videtur egiſſe, qui utrumque cognoverit; & judicato pronuntiaſſe eum meliorem, cujus ſe rurſus eſſe maluerit.* Diabolus *Divinæ imaginis prædo* (Tertulliani verbis utar) *Homicida ab initio*; qui ſeditionem in cœlo adversùs Deum movit, & in terris movere non ceſſat, Chriſto Redemptori noſtro, Domino, Magiſtro, Mediatori, Benefactori, *Qui factus eſt nobis ſapientia à Deo, & juſtitia, & ſanctificatio*, à peccatore præponitur: nec modò præponitur, ſed morti addicitur, privaturque vita, qua in illo ſpiritaliter vivebat per gratiam & charitatem, ut dicere poſſet: *Vivit verò in me Chriſtus.* Non mirum, quòd homo ethnicus, Præſes politicus, Judex ignavus, dubitaverit, qua ratione ageret cum Jeſu: *Quid igitur faciam de Jeſu qui vocatur Chriſtus?* Sed ſtupendum eſt, quòd Chriſtiani ancipites hæreant & deliberent, quid faciant de Jeſu. Neſciunt ſcilicet Jeſum; neſciunt, quibus illum officiis colere debeant; oneri illis eſt Chriſtus Jeſus; gravia illis ſunt doctrina, Euangelium, mandata, & Crux Jeſu. Pro nihilo ducunt Sanguinis ejus effuſionem, cùm Judæis clamantes, opere, ſi non voce: *Sanguis ejus ſuper nos.....* Sit, Domine, ſuper nos pretioſus Sanguis tuus, non ad reatum, ſed ad redemptionem & indulgentiam. Sit nobis lavacrum, quo mundemur à peccatis noſtris; ſit nobis in pharmacum, ſit in potum. *Bibunt* enim *credentes, quod fuderunt ſævientes.* Sanguis Chriſti ſit ſuper corda & corpora noſtra, ut illa expiet, ut typicus ille paſſeris ſanguis in Lege veteri ad leproſi mundationem adhibebatur: ſit ſuper cogitationes & deſideria noſtra, ut illa ſanctificet: ſit ſuper opera noſtra, ut illa confecret, & faciat nos *Regnum & Sacerdotes Deo & Patri ſuo.* Manus

S. Maximus Taur. Epiſc. ſer. inter Auguſtinianos olim de Tẽpore 128. nunc in Append. to 1. Petr. 1. 18.

Gen. 2. 7.

2. Cor. 3. 18.

Rom. 9. 21.

2. Cor. 5. 6.

Rom. 6. 4.

1. Tim. 6. 13. 14.

Luc. 19. 14.

S. Auguſtin.

Joan. 12. 31.

Origenes in Mau.

Origen. cõtra Celſum.

2. Cor. 6. 14. 15.

Tertul. lib. de Pœnit. c. 5.

Ioan. 8.

1. Cor. 1. 30.

S. Aug. ſerm. 184. Levit. 14. 14.

Apocal. 1.

nus abluit Pilatus, & se effusi sanguinis justi reum non esse profitetur frustra: *Non* enim *purgant contaminatum animum manus lotæ, nec in aspersis aqua digitis expiatur, quod famulante impia mente committitur.* Mendaciter dicitis peccatores: *Manus nostræ non effuderunt sanguinem hunc, nec oculi viderunt.* Rei estis sanguinis & mortis Christi. *Autorem vitæ interfeciſtis. Hunc Iesum crucifixiſtis. Pœnitemini igitur & convertimini, ut deleantur peccata vestra.* Contritis cordibus dicite, ne oratio vestra fiat in peccatum: *Propitius esto populo tuo, quem redemisti Domine; & ne reputes sanguinem innocentem in medio populi tui.* Stupenda cæcitas Judæorum, qui se puros sceleris arbitrantur, quia in prætorium non introierunt, nec manibus propriis Jesum crucifixerunt, cùm tamen illum Pilato tradiderint, & ejus damnationem ac mortem pertinacissimis clamoribus ab illo extorserint, dicentes: *Crucifigatur.* Horum *Dentes, arma, & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus.* Frustra enim à crucifigendo majestatis Domino manus proprias continebant, in quem lethalia vocum spicula, & venenata verborum tela jaciebant. Vobis, vobis, ò falsi Judæi, & sacrilegi Principes populi, totum facinoris istius pondus incumbit: & licèt immunitas sceleris & Præsidem obligarit, & milites; omnis tamen facti summa vos arguit. Et quicquid in supplicio Christi, vel Pilati peccavit judicium, vel cohortis obsequium, hoc vos facit humani generis odio digniores: quia *Vestri furoris impulsu, nec illis innocentes esse licuit, quibus iniquitas vestra non placuit.* Si qui imperio, consilio, adulatione, illecebris, precibus, terrore ac minis, alios ad peccandum impellunt, non proprii dumtaxat rei sunt peccati, sed alieni participes; & sanguinem pereuntium per ipsos animarum de manibus illorum Deus requiret.

S.Leo,ser.57. Deuter.12.7. Act.2.& 3. Deuter.21.8. Ps.56.5. S. Leo ser. 57. de Pass. Dom.8.

VI. *Tunc dimisit illis Barabam: Iesum autem flagellatum tradidit eis, ut crucifigeretur.* Cùm Judæi clamassent, non Jesum sibi à Pilato dimitti velle per Pascha, sed Barabbam latronem; non Salvatorem, sed interfectorem; non datorem vitæ, sed ademptorem: *Tunc apprehendit Pilatus Iesum, & flagellavit.* Hoc Pilatus non ob aliud feciſſe credendus est, nisi ut ejus injuriis Judæi satiati, sufficere sibi existimarent, & usque ad ejus mortem sævire desisterent. Sic implebantur, quæ de se prædixerat Christus. Sic Martyres informabantur ad omnia, quæ persecutori libuisset facere, perferenda. *Sic paulisper occultata tremenda potentia, commendabatur prius imitanda patientia. Sic Regnum quod de hoc mundo non erat, superbum mundum non atrocitate pugnandi, sed patiendi humilitate vincebat. Sic illud granum multiplicandum seminabatur horribili contumelia, ut mirabili pullularet gloria.* Traditus est Jesus militibus verberandus, & illud sacratissimum corpus, pectusque Dei capax, flagella secuerunt. Hoc autem factum est, ut quia scriptum erat, *Multa flagella peccatorum*, illo flagellato nos à verberibus liberaremur: dicente Scriptura ad virum justum: *Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Flagellatio latronum, servorum contumacium, desertorum & transfugarum supplicium erat. Quàm iniquè ergo, Pilate, flagellationi Jesum addicis, Christum Dei Filium, justum, Regem gloriæ, qui in mundum venit, ut homines à peccati servitute liberaret? Qui benefecit omnibus? Qui Patris æterni voluntatem semper implevit? Nos flagella meruimus. Latrones scilicet sumus, filii & imitatores primorum generis humani parentum, qui superbia sua *rapere voluerunt divinitatem, & perdiderunt felicitatem.* Desertores sumus, qui à Deo sæpè defecimus, ut diabolo nos addiceremus. Servi sumus contumaces, qui cognovimus Domini voluntatem, & non paruimus illi; ideòque vapulare debemus plagis multis. Flagella passus est Jesus, ut hominum libidines & impudicitiæ peccata expiaret. Supra dorsum ejus fabricaverunt peccatores, omnia ossa ejus dinumeraverunt, ut pœnas peccatis carnis debitas, sacratissimi corporis sui laceratione, plagisque lueret innumeris & atrocissimis: *Vir dolorum.* Respice in me Domine, &

S.Aug.tr.116. in S.Joann. Psal.31. S.Hier. in c. 27.Matt. S.Augustin. Luc. 12.47. Psal.37.

miserere mei: ne in furore tuo arguas me, neque in ira tua corripias me. *Iniquitates meæ supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me. Lumbi mei impleti sunt illusionibus, & non est sanitas in carne mea. Afflictus sum & humiliatus sum nimis: rugiebam à gemitu cordis mei. In te Domine speravi: tu exaudies me Domine Deus meus:* Quoniam ego in flagella paratus sum, *& dolor meus in conspectu meo semper. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco.* Attende ad Passiones Christi: attende ad illum sine ullo peccato, quæ non rapuit, exsolventem: attende ad Scripturam dicentem tibi: *Flagellat autem omnem filium quem recipit*, & para te flagellari; aut certè non quæras recipi. *Si exceptus à passione flagellorum, exceptus à numero filiorum*: Itane, inquies, flagellat omnem filium? *Prorsus ita flagellat omnem filium, ut & Unicum. Unicus ille de Patris substantia natus, æqualis Patri in forma Dei, Verbum per quem facta sunt omnia, non habebat unde flagellaretur: ad hoc carne indutus est, ut sine flagello non esset. Qui ergo flagellat Unicum sine peccato, numquid relinquit adoptivum cum peccato? Adoptionem filiorum accepimus, ut essemus Unici cohæredes, essemus etiam hæreditas ejus.* Postula, *inquit*, à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam. *Exemplum nobis proposuit in passionibus suis. Christi Passiones imitandæ sunt, non à Christiano delicia conquirendæ. Ad confortandum cor tuum venit Christus pati, venit mori, venit sputis illiniri, venit spinis coronari, venit opprobria audire, venit postremò ligno configi: Omnia hæc ille pro te; tu nihil pro illo, sed pro te.* Domine, hìc non parcas, ut in æternum parcas. *Quoniam ego in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper.* Quis dolor? Fortè de flagello. Flagella sua dolent homines, quare flagellantur, non dolent. Nescio quis si damnum patitur, proclivior est, ut dicat, Indignè passus sum, quàm ut consideret, quare passus sit, *dolens damnum pecuniæ, non dolens justitiæ. Si peccasti, thesaurum tuum interiorem dole.* Nihil habes in domo, sed fortè inanior es corde: si autem plenum est cor bono suo, Deo tuo; quare non dicis, *Dominus dedit, Dominus abstulit, sicut Domino placuit, ita factum est, sit nomen Domini benedictum*? Unde ergo iste dolebat? De flagello quo flagellabatur? Absit. *Et dolor meus in conspectu meo semper. Quoniam iniquitatem meam ego cognosco.* Ecce unde dolor. *Non de flagello dolor: de vulnere, non de medicina. Nam flagellum medicamentum est contra peccata.* Audite Fratres: Christiani sumus; & tamen plerumque *si filius cujusquam moriatur, plangit illum; si peccet, non illum plangit.* Tunc plangeret, tunc doleret, cùm peccantem videret; tunc modum imponeret, tunc normam vivendi doceret, disciplinam daret: aut si fecit, & ille non audivit, tunc erat plangendus; tunc pejùs mortuus luxuriosè vivens, quàm moriendo luxuriam finiens: tunc ergo quando ista faciebat in domo tua, non solùm mortuus erat, sed putebat. *Hæc dolenda sunt, illa sustinenda: illa ferenda, ista plangenda.*

Hebr.12.6. S.Aug.ser.46. aliàs de Tèp. 165.c.5. Ps.2.8. S.Aug.enar. in Ps.37. Job.1.22.

VII. *Tunc milites Præsidis suscipientes Iesum in prætorium, congregaverunt ad eum universam cohortem: & exuentes eum, clamydem coccineam circumdederunt ei.* Exuitur Christus, ut illudatur, ut patiatur: exuitur, ut justitia sua nos induat. Exuitur, ut dissolutas lascivasque nuditates pœna sua expiet; quarum radix impudicitia vel superbia; quarum fructus crimen & scandalum est. Exuitur, ut vestium luxui & vanitati debitas pœnas luat. *Propter mutuum videre ac videri, omnes pompæ in publicum proferuntur, aut ut luxuria negotietur, aut ut gloria insolescat..... Quid alteri periculo sumus? Quid alteri concupiscentiam importamus? Quam si Deus, ampliando legem, facto stupri non discernat à pœna, nescio, an impune habeat, quæ alicui fuerit causa perditionis: Perit enim ille simul, ut tuam formam concupierit, & facta es tu gladius illi..... Nunc non sit timenda dignitas formæ, ut ne possidentibus gravis, nec appetentibus exitiosa, nec conjunctis periculosa; non exposita tenta-*

Tertul.lib.2. de cultu Fœminar.c.11. Ibid.c.2.3.

tentationibus, non circumdata scandalis existimetur: sufficit, quod Angelis Dei non est necessaria. Nam ubi pudicitia, ibi vacua pulchritudo.... Viderit, quem juvat de carne gloriari. Nobis autem primo quidem nullum gloriæ studium est; quia gloria exaltationis ingenium est. Porrò exaltatio non congruit professoribus humilitatis ex præscriptis Dei. Dehinc si omnis gloria vana, quanto magis quæ in carne? Nam etsi gloriandum est, in spiritus bonis, non in carne placere velle debemus, quia spiritualium sectatores sumus. Quibus operamur, illis gaudeamus. De his gloriam carpamus, de quibus salutem speramus. Plane gloriabitur Christianus etiam in carne, sed cum propter Christum lacerata duraverit, ut spiritus in ea coronetur, non ut oculos & suspiria adolescentum post se trahat.... Projiciamus ornamenta terrena, si cœlestia optamus. Jesum intuemini amictu irrisoriæ vestis pro nobis indutum, ancillæ Dei vivi, conservæ & sorores meæ; & de luxu vestium vestrarum, ac ornamentorum affectatione erubescite.

Ibid.c.15. *Vestite vos serico probitatis, byssino sanctitatis, purpura pudicitiæ.* Et exuentes eum, chlamydem coccineam circumdederunt ei. *Indumenta Christi, merita sanctorum sunt: jam tunc itaque Martyrum sanguine in illo colore perfunditur.*

S.Cæs.Arelat. hom.6.

VIII. *Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput ejus, & arundinem in dextera ejus. Et genuflexo ante eum, illudebant ei, dicentes: Ave Rex Judæorum. Et exspuentes in eum, acceperunt arundinem, & percutiebant caput ejus.* Maledictio in spinis cœpit, in spinis desiit. Christus *Lilium convallium inter spinas* cernitur. Aries hærens vepribus, quem pro filio Isaac Abraham immolavit, Christi, qui se victimam pro nobis substituit, & spinis coronatus est, insignis typus fuit. Sacrificiis, quæ Deo offerebant veteris Testamenti Patres, Christum significabant, in his Christum fide intelligebant. *Sacramenta sunt mutata, non fides. Signa mutata sunt, quibus aliquid significabatur, non res, quæ significabatur. Pro Christo aries, pro Christo agnus, pro Christo vitulus, pro Christo hircus, totum Christus. Aries, quia ducit gregem: ipse est inventus in vepribus, quando Pater Abraham filio jussus est parcere, nec tamen sine oblato sacrificio inde discedere. Et Isaac Christus erat, & aries Christus erat. Isaac sibi ligna portabat: Christus crucem propriam bajulabat. Pro Isaac aries, non tamen pro Christo Christus. Sed in Isaac & aries & Christus. Tenebatur cornibus in vepre aries: interroga Judæos, unde tunc Dominum coronaverint.* Egredimini filiæ Sion, & videte Regem Salomonem in
» diademate, quo coronavit illum mater sua in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus. *Mysterium erat corona.* Mysterium erat contumeliæ, & dedecoris, ex quo Christi gloria: Mysterium infirmitatis, ex quo Ecclesiæ robur & fortitudo: Mysterium doloris, ex quo fidelium lætitia. Mysterium istud contumeliæ ac dedecoris, gloriam Christo parit immortalem; illam quippè gerit ut Rex, ut Sacerdos, ut Mundi Diabolique victor. *Data est ei corona, & exiit vincens, ut vinceret.* Illi coronæ, tametsi spineæ, convenit illud Isaiæ: *Et eris corona gloriæ in manu Domini, & diadema Regni in manu Dei tui.* Mysterium illud infirmitatis incredibilem Ecclesiæ fortitudinem, divinumque robur confert. Hac enim corona protecta, hostibus suis, dæmonibus scilicet, *Terribilis* est *ut castrorum acies ordinata.* Mysterium doloris est, quod Fidelibus solatium & gaudium parit: *Erit Dominus corona gloriæ, & sertum exultationis residuo populi sui, & fortitudo revertentibus de bello ad portam.* Militibus qui coronam spineam capiti Jesu imposuerunt, Davidicum illud accommodari potest: *Circumdederunt me sicut apes, & exarserunt sicut ignis in spinis.* Sicut enim apes mel conficiunt, non sibi, sed hominibus profuturum: sic persecutores & tortores Christi Jesu sacro illius capiti coronam imposuerunt, quæ spiritalis solatii, suavitatis incomparabilis, & gaudii fons esset, non illis, sed Fidelibus, *Ipsum Dominum caput Ecclesiæ* (inquit S.Augustinus) *rectè accipimus*

Genes.3.18. Cant.2.

S.Aug. serm. 19. alias 4.ex Sirmondian.

Cant.1.11. S.Cyrill.Hierosol. Catech.13.

Apocal.6.2.

Isai.62.3.

Cant.6.10.

Isaiæ 28.5.6.

Ps.117.12.

S. August. in hunc Psalm.

circumdatum à persecutoribus, sicut circumdant apes favum. Quid enim ab ignorantibus gestum sit, mystica subtilitate Spiritus Sanctus loquitur. Mel quippè apes operantur in favis. Nescientes autem persecutores Domini, fecerunt nobis ipsa passione dulciorem: ut gustemus & videamus, quam suavis est Dominus, qui mortuus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram. In umbra spinarum Christi Jesu requiescamus; ejus opprobria honori & vanitati sæculi præponamus, in quo *Omnia imaginaria, & nihil veri.* Dolores & pœnas Jesu præ terrenis voluptatibus & deliciis eligamus. Cogita, *quale sertum vir Ecclesiæ Christus Jesus pro utroque sexu subiit, ex spinis & tribulis, in figuram delictorum, quæ nobis protulit terra carnis, abstulit autem virtus crucis, omnem aculeum mortis in Dominici capitis tolerantia obtundens..... Christi coronam æmuleris, quia & favos post fella gustavit; nec ante Rex gloriæ à cœlestibus salutatus est, quam Rex Judæorum proscriptus cruci, minoratus primò à Patre modicum quid circa Angelos, & ita gloria & honore coronatus. Si ob hæc caput ei tuum debes, tale si potes ei repende, quale suum pro te obtulit: aut nec floribus coroneris, si spinis non potes.* Ne dicas cum amatoribus mundi: *Coronemus nos rosis antequam marcescant*, &c. Corona spinea Domini Jesu pudore suffundat Christianas mulieres, quæ ornando capiti alienis crinibus, auro, gemmis, exquisito curiosæ vanitatis artificio, opes & tempus impendunt: *Quid tanta ordinandi crinis operositas ad salutem subministret? Quòd crinibus vestris quiescere non licet, modò substrictis, modò relaxatis, modò suscitatis, modò elisis? Aliæ gestiunt in cincinnos coercere, aliæ ut vagi & volucres elabantur, non bona simplicitate. Affigitis præterea nescio quas enormitates capillamentorum: nunc in galeri modum, quasi vaginam capitis & operculum verticis; nunc in cervicum retro suggestum. Mirum quòd non contra Dominica præcepta contenditur. Ad mensuram neminem sibi adjicere posse pronuntiatum est. Vos verò adjicitis ad pondus colluras quasdam, vel scutorum umbilicos cervicibus astruendo. Si non pudet enormitatis, pudeat inquinamenti: ne exuvias alieni capitis, forsan immundi, forsan nocentis & gehennæ destinati, sancto & Christiano capiti supparetis. Imò omnem hanc ornatus servitutem à libero capite depellite. Frustra laboratis ornatæ videri: frustra peritissimos quosque structores capillaturæ adhibetis. Deus vos velari jubet..... Orate, sive mater, sive soror, sive filia virgo, vela caput: si mater, propter filios: si soror, propter fratres: si filia, propter patres. Omnes in te ætates periclitantur. Indue armaturam pudoris, circumduc vallum verecundiæ, murum sexui tuo struere, qui nec tuos emittat oculos, nec amittat alienos:* Hac saltem ratione spineam Domini coronam æmulare.

Ps.11.8. Rom.4.25.

Tertull. lib. de Coron.

Sap.2.8.

Tertul.lib.2. de cultu Fœminar.

Lib.de Virginibus Velandis,c.16.

Et plectentes coronam de spinis, posuerunt super caput ejus. Præclaram Apologum legimus in sacro Libro Judicum, huic loco convenientem. *Ierunt ligna, ut ungerent super se Regem: dixeruntque olivæ: Impera nobis. Quæ respondit: Numquid possum deserere pinguedinem meam, qua & Dii utuntur & homines, & venire, ut inter ligna promovear? Dixeruntque ligna ad arborem ficum: Veni, & super nos regnum accipe. Quæ respondit eis: Numquid possum deserere dulcedinem meam, fructusque suavissimos, & ire, ut inter cætera ligna promovear? Locutaque sunt ligna ad vitem: Veni, & impera nobis. Quæ respondit eis: Numquid possum deserere vinum meum, quod lætificat Deum & homines, & inter ligna cætera promoveri? Dixeruntque omnia ligna ad rhamnum: Veni, & impera super nos. Quæ respondit eis: Si verè me Regem vobis constituistis, venite, & sub umbra mea requiescite: Si autem non vultis, egrediatur ignis de rhamno, & devoret cedros Libani.* Christus Jesus spinis coronatus, nos ad suum comitatum, ad imitationem suam vocat, ut Rex noster. Sed respondet avarus: Te sequi non possum, Regem nolo pauperem: de-

Judicum 9.

serendæ essent opes, animo & affectu amplectenda pauperies euangelica, modus ponendus desiderio habendi & congerendi bona temporalia: *Numquid possum deserere pinguedinem meam*? Dicit luxuriosus: Te sequi non possum, Regem nolo, spinas, fel, opprobria, dolores, crucem subditis suis offerentem: sæculi voluptatibus, vitæ molli & delicatæ, terrenis deliciis renuntiandum esset: *Numquid possum deserere dulcedinem meam, fructusque suavissimos*? Dicit ebriosus, & lautiorum epularum amator: Te sequi non possum: Regem nolo, qui pro vino acetum sitiens bibit, qui austeram sobrietatem imperat: *Numquid possum deserere vinum meum*? Veri fideles, & amatores Jesu ad pedes ejus provoluti dicunt ei: *Veni, & impera super nos*. Sed vult ille experiri, an sincera sit illorum postulatio. *Si verè*, inquit, *me Regem vobis constituitis, venite, & sub umbra mea requiescite*: Spinas meas rosis sæculi anteferte. *Si autem non vultis, egrediatur ignis de rhamno, & devoret cedros Libani*: Superbos dominationem imperiumque meum refugientes ultio divina consumat, & in cineres redigat. Heu, quot Dominum Jesum se adorare simulant impii, hypocritæ, mali Christiani, qui divinæ ejus Majestati reverà illudunt!

IX. *Et postquam illuserunt ei, exuerunt eum chlamyde, & induerunt eum vestimentis ejus, & duxerunt eum ut crucifigeretur*. Exuamus veterem hominem cum actibus suis, & novum induamus, Dominum Jesum Christum, illum sequamur in Calvariæ montem: *Eamus & nos, ut moriamur cum eo*. Joan. 11. 16. Gratiæ ejus ductum sequamur, carnem nostram configentes Cruci ejus *cum vitiis & concupiscentiis*, si verè Galat. 5. 24. Christi sumus. Crucem feramus post Jesum, verborum ejus memores: *Qui vult venire post me, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur* Matt. 15. 24. *me*.

X. *Exeuntes autem invenerunt hominem Cyrenæum, nomine, Simonem; hunc angariaverunt, ut tolleret crucem ejus*. Ibat ergo ad locum, ubi fuerat crucifigendus, portans crucem suam Jesus. *Grande spectaculum: sed* S. Aug. tr. 117. in Joan. *si spectet impietas, grande ludibrium; si pietas, grande mysterium: si spectet impietas, grande ignominiæ documentum; si pietas, grande fidei munimentum: si spectet impietas, videt Regem pro virga Regni lignum sui portare supplicii; si pietas, videt Regem bajulantem lignum ad semetipsum figendum, quod fixurus fuerat etiam in frontibus Regum: in eo spernendus oculis impiorum, in quo erant gloriatura corda* Gal. 6. 14. *Sanctorum. Dicturo enim Paulo*, Mihi absit gloriari nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi, *ipsam crucem suam suo gestans humero commendabat; & lucernæ arsuræ, quæ sub modio ponenda non erat, can-* S. Leo, ser. 17. de Pass. Dom. 8. *delabrum ferebat*. Euntibus autem cum Jesu turbis ad locum pœnæ, Simon quidam Cyrenæus inventus est, in quem lignum supplicii transferretur à Domino: ut etiam tali facto præsignaretur Gentium fides, quibus crux Christi non confusio futura erat, sed gloria. *Non ergo fortuitum, sed figuratum & mysticum fuit, ut Judæis in Christum sævientibus, ad com-* Rom. 8. 17. *patiendum ei peregrinus occurreret; dicente Apostolo*, Si compatimur, & conregnabimus: *Ut sacratissimo Salvatoris opprobrio, non Hebræus quisquam, aut Israelita, sed alienigena subderetur. Per hanc enim translationem à circumcisione ad præputium, à filiis carnalibus ad filios spiritales, immaculati Agni propitiatio, & omnium Sacramentorum plenitudo transibat. Siquidem* Pascha nostrum immolatus est Chri- 1. Cor. 5. 7. stus, *qui se novum & verum reconciliationis sacrificium* offerens Patri, *non in Templo, cujus jam finita erat reverentia, nec intra septa civitatis ob meritum sui sceleris diruendæ, sed foris & extra castra crucifixus est, ut veterum victimarum cessante mysterio, no-* Heb. 13. 13. *va hostia novo imponeretur altari, & crux Christi non Templi esset ara, sed Mundi*. Exeamus *igitur ad eum extra castra, improperium ejus portantes*. Ne caro repugnans & invita crucem Christi ferat, spiritu facta carnis mortificemus. Si minùs ferventes sumus, ut crucem eligamus & sponte feramus ex fervore charitatis, à Deo saltem nobis impositam patienter toleremus, affectu animi pœnitentis, & Christo compatientis.

XI. *Et venerunt in locum, qui dicitur Golgotha, quod est Calvariæ locus*: Ibi crucifixerunt Jesum. Quod mortis genus, ut eligeret pro nobis pati, ratio multiplex fuit. Primò quidem propter exemplum virtutis. Nam sapientia Dei hominem ad exemplum, quo rectè viveremus, suscepit. Pertinet autem ad vitam rectam, quæ non sunt metuenda, non metuere. Sunt tamen homines, qui quamvis mortem ipsam non timeant, genus tamen mortis horrescunt. Ut ergo nullum genus mortis rectè viventi homini metuendum esset, illius hominis cruce ostendendum fuit. Nihil enim erat inter omnia genera mortis illo genere execrabilius ac formidabilius. Secundò, quia hoc genus mortis maximè conveniens erat satisfactioni pro peccato primi parentis, qui peccavit manum extendendo ad pomum ligni vetiti contra Dei mandatum: & ideò conveniens fuit, ut Christus pro illo peccato Deo satisfacturus, seipsum ligno affigi pateretur, quasi restituens, quod Adam abstulerat; secundùm illud Psalmi: *Quæ non rapui, tunc exsolvebam*. Quod juste debebat Adam, Christus injustè mortem suscipiendo persolvit: Ille manum expendit ad pomorum dulcedinem; iste ad crucis amaritudinem: Ille arborem necis; iste salutis ostendit: Adam universis mortem intulit; & Christus vitam omnibus reparavit. Tertiò in alto moritur, ut innotescat, illum morte sua nobis aditum ad cœlum parare. *Et ego*, inquit, *si exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum*. Joan. 12. Quartò, ut ipsa figura Crucis in quatuor extrema porrectæ ostendatur, illum pro totius Mundi salute passum & mortuum esse, virtutemque & providentiam ejus ubique diffusam. Quintò, expansis in cruce manibus moritur, ut altera manu Israeliticum populum, altera Gentilem trahat; ut S. Athanasius commentatur. Sextò, hoc genere mortis diversæ virtutes designantur. *Non frustra tale genus mortis elegit, ut latitudinis, & altitudinis, & longitudinis, & profunditatis*, de quibus loquitur Apostolus, *Magister existeret*. Ephes. 3. 14. Nam latitudo est in eo ligno, quod transversum desuper figitur: hoc ad bona opera pertinet, quia ibi extenduntur manus. Longitudo in eo, quod ab ipso ligno usque ad terram conspicuum est; ibi enim quodammodò statur, id est persistitur & perseveratur; quod longanimitati tribuitur. Altitudo est in ea ligni parte, quæ ab illo quod transversum figitur, sursum versùs relinquitur, hoc est, ad caput crucifixi; quia benè sperantium superna expectatio est. Jam verò illud ex ligno quod non apparet, quod fixum occultatur, unde totum illud exurgit, profunditatem significat gratuitæ gratiæ. Denique *Lignum in quo fixa erant membra morientis, etiam Cathedra fuit Magistri docentis*. S. Aug. tr. 118. in Joan. Sed & genus illud mortis veteribus figuris respondet. Ex diluvio scilicet humanum genus arca lignea liberavit. Moyses mare virga divisit, & Pharaonem prostravit. Idem misso in aquam ligno, ex amara dulcem effecit: & petram virga percussit, ut ex ea fluerent ubertim aquæ salutares: & expansis in monte manibus Amalecitas vicit. Cæterùm exaltato in monte Calvariæ per crucem Christo, non illa tantùm species aspectui mentis occurat, quæ fuit in oculis impiorum, quibus per Moysen dictum est: *Et erit pendens vita tua ante oculos tuos, & timebis die ac nocte, & non credes vitæ tuæ*. Deut. 28. 66. Isti enim nihil in crucifixo Domino præter facinus suum cogitare potuerunt, habentes timorem, non quo fides vera justificatur, sed quo conscientia iniqua torquetur. Noster verò intellectus, quem Spiritus veritatis illuminat, gloriam crucis cœlo terraque radiantem puro ac libero corde suscipiat, & interiore acie videat, quale sit, quod Dominus, cùm de Passionis suæ loqueretur instantia, dixit: *Venit hora, ut clarificetur Filius hominis.... Nunc anima mea turbata est, & quid dicam? Pater, salva me ex hac hora. Sed propterea veni in hanc horam. Pater, clarifica Filium tuum*. Et cùm vox Patris veniisset è cœlo, dicens, Joan. 12. 23. 27. 28. 30.

S. Thom. 3. p. qu. 46. ar. 4. "
S. August. lib. quæst. 83. qu. 25.
Psal. 68. "Autor sermonis inter Augustinianos olim 101. de Temp. nunc 32. in appendice.
S. Greg. Nyss. Orat. 1. de resurrect. Christi.
S. Athanas. lib. de Incarnat. Verbi.
S. Aug. epist. 140. alias 120. ad Honorat. c. 26.

Et clarificavi, & iterum clarificabo: Respondens Jesus circumstantibus, dixit: *Non propter me vox hæc facta est, sed propter vos. Nunc judicium mundi est, nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras. Et ego si exaltatus fuero a terra, omnia traham ad me.* O admirabilis potentia Crucis, ò ineffabilis gloria passionis! *In qua & Tribunal Domini, & iudicium mundi, & potestas est crucifixi.* Crux Jesu *Omnium fons benedictionum, omnium est causa gratiarum: per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte.* Ascendamus in palmam, & apprehendamus fructus ejus. Cant.7.8.

XII. *Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Et cum gustasset, noluit bibere.* Gustavit, ut nullus in eo sensus à dolore immunis esset; bibere noluit, ne dolor levior eo potu fieret: Pati enim voluit, nobis relinquens exemplum, ut sequamur vestigia ejus. Hujus potus amaritudine peccata, quæ homines per gustum committunt, vina exquisitissima, liquores omnis generis suavissimos, cibos delicatos, cupedias, cæteraque gulæ irritamenta conquirentes, expiavit. Epulones & ebriosi, qui alios ad bibendum cogunt, & in conviviis certant, quis bibendo præcellat, vinum propinant cum felle mixtum, peccatum felle amarius cum vino propinantes. *Fel draconum vinum eorum.* Unde illud S. Ambrosii contra ipsos usurpare liceat: *Rogas ad jucunditatem, cogis ad mortem: invitas ad prandium, efferre vis ad sepulchrum: cibos promittis, tormenta irrogas: vina prætendis, venena suffundis.....* Dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. *Quid tam delectabiliter sugitur, si amarus tibi factus est mundus? Implevit Deus amaritudinibus mundum, & inhias tu, incumbis tu, sugis tu; nonnisi inde & inde voluptatem capis. Quamdiu? Quid si dulcis esset, quomodo amaretur? Ama Deum, contemne ista, despice res humanas, quandocumque hinc iturus: non enim hic futurus semper. Et tamen sic quomodo malus est, quomodo amarus est mundus, quomodo calamitatibus plenus est mundus, si dictum tibi esset à Deo, quòd semper hic esses, lætitia te non caperes, exsultares, gratias ageres. Vnde? Quia miseriam non finires. Ipsa est major infelicitas, quæ se amari cogit. Minor esset, si non amaretur: tantò pejor est, quantò plus amatur.*

Deut.32.33. S.Ambr. lib. de Elia & jejunio,c.14.

S.Aug. serm. 311. aliàs de diversis 115.

Et dederunt ei vinum bibere cum felle mistum. Tunc impletum est, quod Propheta ex persona Christi dixit: *Dederunt in escam meam fel.* Christi esca, unitas est corporis ejus, quam Apostolus commendavit, dicens: *Vnus panis, unum corpus multi sumus.* In hanc escam suavem quis est qui dat fel, nisi contradictores Euangelii, tamquam illi persecutores Christi? *Minus enim peccaverunt Iudæi crucifigentes in terra ambulantem, quam qui contemnunt in cœlo sedentem.* Quod ergo fecerunt Judæi, ut in escam, quam jam acceperat, darent bibendum amarum illum potum, hoc faciunt, qui malè vivendo scandalum inferunt Ecclesiæ. Hoc faciunt hæretici amaricantes: sed non exaltentur in semetipsis. Dant fel super tam jucundum cibum. Sed quid facit Dominus? Non admittit ad corpus suum. Hoc sacramento ipse Dominus, quando illi obtulerunt fel, gustavit, & noluit bibere. *Si non eos pateremur, nec omnino gustaremus. Quia verò necesse est eos pati, necesse est gustari. Sed quia in membris Christi tales esse non possunt, gustari possunt, recipi in corpus non possunt,* In siti mea potarunt me aceto. *Sitiebam, & acetum accepi; id est, fidem illorum desideravi, & vetustatem inveni.*

1.Cor.10.17.

S. Aug. enar. in l. 68. Concione 2.

XIII. *Postquam autem crucifixerunt eum, diviserunt vestimenta ejus, sortem mittentes*, &c. Vestimenta Christi, sacramenta ipsius: potuerunt dividi per hæreses, sed erat ibi vestimentum, quod nemo divisit. *Erat ibi tunica desuper contexta.* Ergo de cœlo, ergo à Patre, ergo à Spiritu Sancto. Quæ est ista tunica, nisi charitas, quam nemo potest dividere? Quæ est ista tunica, nisi unitas? In ipsam sors mittitur, nemo illam dividit. *Sacramenta sibi hæretici dividere potuerunt, charitatem non dividerunt. Et quia dividere non potuerunt, recesserunt: illa autem manet integra. Sorte obvenit quibusdam: nemo illam movet de Ecclesia Catholica.* Non pertinet ad quoslibet, sed occulta Dei gratia tamquam sorte donatur. Unde Simoni qui baptismum habebat, & sinceram fidem, quæ per dilectionem operatur unitatis integritatem, non habebat, à Petro dictum est, *Non est tibi sors neque pars in sermone isto.* Joan.19. S.Aug.enarr. in Ps.21.Concione 2. Act.8.21.

XIV. *Et imposuerunt super caput ejus causam ipsius scriptam: Hic est Iesus Rex Iudæorum.* Jesum crucifigendo, Regem Gentium fecerunt; dedit enim illi Pater Gentes hæreditatem: nec tamen Judæi Regis sui dominationem evertere potuerunt, Rex est Judæorum & ipsis contradicentibus. *Rex ille virgam ferream gerit, qua & regit, & frangit. Quos regit? Quos conterit? Regit obedientes, conterit resistentes.* Rex Judæorum est non solùm vivens, sed mortuus, & à morte redivivus. Unde Psalm. 2. ait: *Ego autem constitutus sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus.* Crucis titulus scriptus est literis Hebraicis, Græcis, & Latinis, Deo dirigente, ut more Imperatorum, Christi crux præferret titulos gentium, nondum quidem subactarum, sed brevi subigendarum. Ille enim in cruce pendebat, cui cedere debebat Religio Judaica, eruditio Græca, robur Latinum. *Quamvis in illis tribus linguis Christo subigenda universitas gentium omnium monstraretur: non tamen illic scriptum est, & Rex Gentium, sed tantummodo* Judæorum; *ut commendaretur origo seminis in proprietate nominis:* Lex *enim* de Sion exibit, & verbum Domini de Jerusalem. *Pilatus quidem Regem Iudæorum scripsit, non Regem Græcorum, aut Latinorum, quamvis Gentibus regnaturum. Et quod scripsit, scripsit, neque infidelium suggestione mutavit: cui tanto ante prædictum erat in Psalmis*, Tituli inscriptionem ne corrumpas. *Omnes gentes credunt in Regem Iudæorum: omnibus gentibus regnat, sed tamen Rex Iudæorum. Tantum valuit illa radix, ut insertum oleastrum in se possit ipsa mutare, oleaster autem olivæ nomen possit auferre.* S.Aug. enarr. in Ps.58. S.Aug. serm. 218. aliàs de diversis 76. Isaiæ 2.3. Ps.56.1. 57.1. &c.

XV. *Tunc crucifixi sunt cum eo duo latrones: unus à dextris, & unus à sinistris.* Jesus sceleratos inter medius crucifigitur & pendet, ut se propter peccatores mori, & sanguinem fundere ostendat. Quicumque exteriùs cum Christo patiuntur in Ecclesia, vel ejus Passionis per Sacramentorum communionem sunt participes, non propterea passionis ejus fructum interiùs per gratiam sanctificantem & charitatem percipiunt. Quid & quantum quis patiatur, non tam spectandum est, quàm qua de causa patiatur. Unde scriptum est, *Iudica me Deus, & discerne causam meam.* Martyrem pœna non discernit, sed causa. *Tres cruces in uno loco erant; in una, latro liberandus; in alia, latro damnandus; in media, Christus, alterum liberaturus, alterum damnaturus. Quid similius istis crucibus? Quid dissimilius istis pendentibus?* Christus inter iniquos reputatus est. Latro evasit: Christus damnatus est. Accepit indulgentiam criminosus, damnatus est, qui omnium crimina confitentium relaxavit. *Tamen & ipsa crux*, si attendas, *tribunal fuit: in medio enim Iudice constituto, unus latro qui credidit, liberatus; alter qui insultavit damnatus est. Iam significabat, quod facturus est de vivis & mortuis, alios positurus ad dexteram, alios ad sinistram: similis ille latro futuris ad sinistram, similis alter futuris ad dexteram. Iudicabatur, & judicium minabatur.* Ps.42.1. S.Aug. epist. 93. aliàs 48. S.Aug. tr.31. in Joannem.

Crucifixi sunt cum eo duo latrones. Duo latrones cum Domino Jesu crucifixi, omnem humani generis universitatem vocari ad sacramentum Passionis Domini ostendunt; sed quia per diversitatem fidelium & infidelium, fit omnium secundùm dexteram sinistramque divisio; unus ex duobus ad dexteram ejus situs, fidei justificatione salvatur. Unus blasphemat, alter blasphemantem corripit, Jesum reveretur, misericordiam rogat. Cor duntaxat & linguam libera habet; utrumque offert Deo, corde credens ad justitiam, ore confessus ad salutem. Eadem S.Hilarius,c. 33.in S.Matt. S.Gregor.M. lib.18.Moral. cap.13.

habet,

habet, qui regnaturum Dominum credit, quem secum morientem videt. Spem habet, qui Regni ejus aditum postulat. Charitatem habet, qui latronem alterum pro simili scelere morientem, ob blasphemiam increpat, & ei vitam, quam non noverat, prædicat. Ille qui talis ad crucem venit ex culpa, ecce qualis à cruce recedit ex gratia. Confitebatur Dominum, quem videbat secum ex humana infirmitate morientem, quando Apostoli negabant eum, quem miracula viderant divina virtute facientem. Sic utendum est cruce, sic in tribulationibus actus fidei, spei, charitatis ferventiùs exercendi. Ita cruce, calamitatibus, infirmitatibus, damnis, persecutionibus, ipsa morte utuntur electi.

XVI. *Prætereuntes autem blasphemabant eum, moventes capita sua, & dicentes: Vah qui destruis Templum Dei, & in triduo illud reædificas: salva temetipsum: si Filius Dei es, descende de Cruce, &c.* Jesus crucifixus, etiamnum, & ad finem usque sæculorum, blasphemiis, ludibriis, contemptui impiorum expositus est. Scandalum est iis, qui carnis dumtaxat oculis illum intuentur. Summus Sacerdos, qui vult destruere Templum Dei; Salvator, qui non salvat semetipsum de cruce descendens; Filius Dei crucifixus, & mortuus in cruce inter duos latrones: hæc sunt, quæ Judæos, & impios quosvis offendunt. Summus verò Sacerdos, qui veteres figuras umbrasque dissipat, ut Religionis stabiliat veritatem, & sanctuarii cœlestis sit Pontifex: Salvator qui mortem subit, ut sit victima salutis omnium hominum: Filius Dei qui potentiam suam includit in cruce, ut fidei justitiam constituat; hæc sunt, quæ verus Christianus adorat; hæc in quibus confidit. *Stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientia. Quanam stulta sunt? Conversio hominis ad cultum veri Dei, rejectio erroris, disciplina, justitia, pudicitia, patientia, misericordia, innocentia? Omnia hæc quidem stulta non sunt.* Stulta dixerit sapientia sæcularis, quæ pertinent ad contumelias & passiones Dei? Verùm *quid indignius Deo? Quid magis erubescendum, nasci, an mori? carnem gestare, an crucem? circumcidi, an suffigi? educari, an sepeliri? in præsepe deponi, an in monumento recondi? Non eris sapiens, nisi stultus in sæculo fueris, Dei stulta credendo..... Parce unicæ spei totius orbis. Quid destruis necessarium dedecus fidei? Quodcumque Deo indignum est, mihi expedit. Salvus sum, si non confundar de Domino meo. Crucifixus est Dei Filius: non pudet, quia pudendum est. Et mortuus est Dei Filius: prorsus credibile est, quia ineptum est. Et sepultus resurrexit; certum est, quia impossibile est.*

Tertull. lib. de Carne Christi, c. 5.

S. Augustin. tract. 17. in Joann.

Si Filius Dei es, descende de cruce. *Non descendit* Christus, *ut eis suam potestatem descendendo monstraret: quia patientiam docebat, ideò potentiam differebat. Si enim quasi commotus ad eorum verba descenderet, victus conviciorum dolore putaretur. Prorsus non descendit, fixus permansit, quando vellet abscessurus. Nam quid ei magnum fuit de cruce descendere, qui potuit de sepulchro resurgere?* Non vestræ cæcitatis arbitrio, ò stulti Scribæ, & impii Sacerdotes, ostendenda erat potentia Salvatoris; nec secundùm blasphemantium linguas, humani generis redemptio debebat omitti; cùm si deitatem Filii voluissetis agnoscere, innumera opera ejus videretis, quæ vos ad eam, quam fallaciter promittitis, fidem confirmare debuerint. Si autem, ut ipsi profitemini, verum est, quòd alios salvos fecit, cur illa tot & tantá miracula, quæ sub publico facta sunt conspectu, in nullo cordis vestri duritiam mollierunt: nisi quia ita semper Spiritui sancto restitistis, ut omnia vobis beneficia Dei in perniciem verteretis? Nam etiamsi descenderet Christus de cruce, vos semper hæreretis in crimine. *Spreta ergo sunt vanæ insultationis opprobria, & misericordiam Domini perdita & collapsa reparantem, nullæ contumeliæ, nulla convitia à sui via propositi removerunt. Offerebatur enim Deo pro salute mundi Hostia singularis, & occisio Christi veri Agni, per tot sæcula prædicata, promissionis filios in libertatem fidei transferebat. Confirmabatur quoque Testamentum. Novum, & Christi sanguine, æterni Regni scribebantur hæredes. Ingrediebatur summus Pontifex Sancta Sanctorum, & ad exorandum Deum immaculatus Sacerdos per velum suæ carnis intrabat.*

S. Leo serm. 66. de Pass. Dom. 17.

XVII. *A sexta autem hora tenebræ factæ sunt super universam terram, usque ad horam nonam.* Prodigiales illæ tenebræ Judæis ostendere debebant, Jesum esse lumen mundi, solem justitiæ, quem quia secuti non erant, sed rebelles fuerant lumini, merito suæ infidelitatis & immanitatis, deserebantur in errore & tenebris, quæ peccatoribus concreata sunt. *Stultis ac blasphemis vocibus vestris,* ò Judæi, *reddunt omnia elementa responsum, & unam in vos sententiam ferunt cœlum, terra, sol, sideraque, indignos vos suo ministerio protestantes terribili motu, insolitoque defectu, tenebras mundo vestræ cæcitatis ostentant.*

S. Leo serm. 69. de Pass. Dom. 10.

XVIII. *Et circa horam nonam exclamavit Jesus voce magna, dicens: Eli, Eli, lamma sabactani! hoc est, Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Vox ista, *Membrorum ipsius vox erat, non capitis. Corpus enim suum gerebat, id est, Ecclesiam.* Sancti in quibus vetus homo Cruci Christi confixus est, similem interdum vocem in tribulationibus & persecutionibus emittunt. Spiritus amat crucem, illamque *proposita gaudio* cum Jesu sustinet; sed caro conqueritur, inferior appetitus clamat, *Deus meus, Deus meus, quare dereliquisti me?* Clamat sæpè & ratio, & orat: *Deus, Deus meus, respice in me, quare me dereliquisti?* Et cùm non exauditur, se derelictam à Deo anima adhuc infirma putat. Verùm attendant, non minùs intimè Deum unitum fuisse Christo, cum se ab illo derelictum clamabat; *Erat* enim *Deus in Christo, mundum reconcilians sibi*; & pro Mundi reconciliatione tunc exaudiebatur à Patre, ut Apostolus docet: *Qui in diebus carnis suæ,* inquit, *preces supplicationesque ad eum qui possit illum salvum facere à morte, cum clamore valido & lacrymis offerens, exauditus est pro sua reverentia.* Sed, inquies, justi sæpè clamant ad Deum in tribulatione, & non exaudiuntur. Id etiam à Propheta in persona Christi prædictum de illius membris, *Clamabo per diem, & non exaudies; & nocte, & non ad insipientiam mihi.* Multi clamant in tribulatione, & non exaudiuntur; sed ad salutem, non ad insipientiam. Clamavit Paulus, ut auferretur ab eo stimulus carnis; & non est exauditus, ut auferretur; & dictum est, *Sufficit tibi gratia mea, nam virtus in infirmitate perficitur.* Ergo non est exauditus; sed non ad insipientiam, sed ad sapientiam: *Ut intelligat homo, Medicum esse Deum, & tribulationem medicamentum esse ad salutem, non pœnam ad damnationem, sub medicamento positus ureris, secaris, clamas: Non audit Medicus ad voluntatem, sed ad sanitatem.* Non ideò tamen derelinquit Deus sanctos suos. *Tu autem in sancto habitas, laus Israel.* Quare ergo illos non exaudit? *Quia in tribulatione positus Christianus probatur, si non dereliquit Deum suum. Nam quando bene est homini, desertus est sibi Christianus. Ignis intrat in fornacem, & fornax aurificis magni sacramenti res est. Ibi est aurum, ibi est palea, ibi ignis in angusto operatur. Ignis ille non est diversus, & diversa agit; paleam in cinerem vertit, aut sordes tollit. In quibus autem habitat Deus, utique in tribulatione meliores fiunt, tamquam aurum probati.* Et si fortè petierit inimicus diabolus aliquem probandum, & concessum illi fuerit à Deo, sive aliquo dolore corporis, sive aliquo damno, sive amissione rerum suarum: *Fixum cor habeat in illo, qui se non subtrahit; & si quasi subtrahit aurem prolanti, sed apponit misericordiam deprecanti. Novit quid agat qui nos fecit, novit & reficere nos. Bonus est structor, qui ædificavit domum; & si aliquid ibi ceciderit, novit resarcire.* Eruit clamantes ad se, cùm expedit illis ad salutem: *In te speraverunt Patres nostri, speraverunt & liberasti eos.* Eruit populum Israel de terra Ægypti; eruit tres pueros de camino ignis; Danielem le lacu

S. Augustin. enarrat. in Psal. 2.

2. Cor. 5. 9.

2. Cor. 5. 13.

2. Cor. 12. 9.

leo-

leonum; Susannam de falso crimine: omnes invocaverunt, & eruti sunt. Numquid defecit Filio suo, ut in cruce pendentem non exaudiret? Quarè autem modò non eruitur? Dominus flagellabatur, & nemo subveniebat; sputis fœdabatur, & nemo subveniebat; colaphis cædebatur, & nemo subveniebat; spinis coronabatur, nemo subveniebat; affigebatur cruci, nemo subveniebat. Clamat, *Deus meus, Deus meus, ut quid me dereliquisti*? Non subvenitur. Quare? Qua mercede tanta passus est? *Omnia ista quæ passus est, pretium est*. Pretium est redemptionis & salutis nostræ, Deo Patri oblatum, quo illius justitiæ accuratè, plenè, uberrimè factum est satis. Ne ex illorum numero simus, de quibus Christus apud Prophetam ait: Psal.61.5. *Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere, cucurri in siti: ore suo benedicebant, & corde suo maledicebant*. Ne impios imitemur, qui Christi passioni & morti præsentes, ejus pœnas & dolores suis insultibus Psal.68.31. & crudeli malitia augebant. *Quoniam quem tu percussisti, persecuti sunt: & super dolorem vulnerum meorum addiderunt*.

XIX. *Quidam autem illic stantes & audientes, dicebant: Eliam vocat iste. Et continuò currens unus ex eis acceptam spongiam implevit aceto, & imposuit arundini, & dabat ei bibere. Cateri verò dicebant: Sine, videamus, an veniat Elias liberans eum*. Crux S. Ambros. serm. 8. in Psal.118. » Christi Judæis scandalum & opprobrium, mihi virtus est, per quam adversarium repello, sæculum vinco. Mihi sapientia, per quam insipientiæ laqueos evado. Hoc opprobrium thesauris Ægypti Moyses Heb.11.26. » prætulit. *Majores divitias æstimans thesauro Aegyptiorum improperium Christi*. Si opprobrium tuum » gloria est, Domine Jesu; quanta est gloria tua? » Tuæ igitur gloriæ participatione quid erimus, cujus » sumus opprobrio glorioši? Denique scriptum est: Psal.33.6. » *Accedite ad eum, & illuminamini, & facies vestræ* » *non confundentur*. Hoc opprobrium auferri à nobis nolumus, opprobrium crucis Domini Jesu, quo nostra » auferuntur opprobria. Sicut enim maledictum factus » est, ut nostra maledicta deleret: homo factus est, ut » levaret hominis infirmitates: ita opprobrium factus » est, ut omnium auferret opprobria. Verùm cùm op» probrium nostrum per baptismum virtute passionis suæ abstulerit, opprobrium ipsi fecimus, & facere non desistimus, post baptismum peccando, Spiritui gratiæ contumeliam facientes, sanguinē testamenti, in quo sanctificati sumus, pollutum ducentes, Filium Dei & ejus passionem ludibrio & ostentui habentes. Nostram salutem sitit, & illi acetum propinamus, veteris hominis actus pravos.

Qui vitam verè Christianam & pœnitentem, quæ crux & martyrium, ducere constituunt, multos plerumque patiuntur illusores, impiorum, & sæculo penitùs addictorum hominum sascasmis, ludibriis, contradictionibus tentat eos diabolus, ut ab arcta via dimoveat, quæ ducit ad vitam, & in latam ac spatiosam abducat, quæ ducit ad mortem. Verùm hac pulsatus tentatione, quæ certè gravis est incipientibus, *Ibi se constituat Christianus, quò eum secum sustulit Christus, & ad id dirigat omnem viam suam, ubi scit humanam salvatam esse naturam. Passio enim Domini usque ad finem producitur mundi: & sicut in sanctis suis ipse diligitur, & in pauperibus ipse pascitur, ipse vestitur; ita in omnibus qui pro justitia adversa tolerant, ipse compatitur: nisi fortè æstimandum est, multiplicata per orbem fide, & rarescente impiorum numero, omnes persecutiones, & omnia quæ adversùs beatos Martyres sævierunt, finita esse certamina, tamquam suscipiendæ crucis illis tantum necessitas incubuerit, quibus ad expugnandam Christi dilectionem, atrocissima sunt illata supplicia. Sed aliud servientium Deo pietas experitur, aliud etiam Apostoli prædicatio pro*testatur, *qui dicit*: Omnes qui piè volunt vivere in 2.Tim.3.12. Christo Jesu, persecutionem patientur. *Qua sententia nimis tepidus & segnis ostenditur, qui nulla persecutione pulsatur. Pacem enim cum hoc Mundo nisi amatores mundi habere non possunt: & nulla unquam iniquitati cum æquitate communio, nulla mendacio cum veritate concordia, nullus est tenebris cum luce consensus. Quia etiamsi pietas bonorum cupiāt malos corrigi, conversionemque multorum per gratiam Dei miserentis obtineat: malignorum tamen spiritum adversùs Sanctos insidiæ non quiescunt, & sive occulto dolo, sive aperto prælio, in omnibus fidelibus propositum bonæ voluntatis infestant*.

S. Leo serm. 68. de Pass. Dom.19.

XX. *Jesus autem iterum clamans voce magna, emisit spiritum*. Sic ostendit, quod ante dixerat, potestatem habere se ponendi animam suam, & iterùm sumendi eam; non necessitate, sed charitate se mori. *Quis ita dormit quando voluerit, sicut Jesus mortuus est quando voluit? Quis ita vestem ponit quando voluerit, sicut se carne exuit quando voluit? Quis ita cùm voluerit abit, quomodo cùm voluit obiit? Quanta speranda vel timenda potestas est judicantis, si apparuit tanta morientis*? Cogitate, quis, pro quibus moritur. Filius Dei pro servis: justus pro impiis, ut illos à servitute diaboli, & ab æterna morte redimat. *Recogitate eum qui talem sustinuit à peccatoribus adversùs semetipsum contradictionem, ut non fatigemini animis vestris deficientes: Nondum enim usque ad sanguinem restitistis, adversùs peccatum repugnantes*. Sed heu! *Justus perit, & non est qui recogitet in corde suo*. O cæcitatem! ò ingrati animi vitium! In peccatum arma sumamus, quod mortem Christo intulit; illud in nobis destruamus. Animam corpusque nostrum, vitam nostram Deo in holocaustum offeramus cum Christo Jesu in ara crucis ejus, ei compatientes & commorientes, ut cum illo vivere possimus. Nobis mundus crucifixus sit, nosque mundo vicissim crucifixi simus. Christi Jesu mortem continuò meditemur, ut benè moriendi modum ab illo discamus. Mors nostra felix non erit, nisi morti illius sit conformis; nisi ipsam humiliter subeamus, pœnam peccati in sacrificium convertentes, ejusque cruci per amorem pœnitentem confixi, animam Creatori reddamus.

S. Augustin. tract. 119. in Joann.

Hebr.12.3.& 4.

Isaiæ 37.1.

XXI. *Et ecce velum Templi scissum est in duas partes à summo usque deorsum, & terra mota est, & petræ scissæ sunt, & monumenta aperta sunt: & multa corpora sanctorum, qui dormierant, surrexerunt. Et exeuntes de monumentis post Resurrectionem ejus, venerunt in sanctam civitatem, & apparuerunt multis. Centurio autem, & qui cum eo erant, custodientes Jesum, viso terræ motu, & his quæ fiebant, timuerunt valdè, dicentes: Verè Filius Dei erat iste*. Velum peccati, quod inter nos & misericordiam Dei interjectum erat, ne sanctuarium cœleste videre & ingredi possemus, Christi morte disruptum est: De quo velo Isaiæ 59. 2. dicitur: *Iniquitates vestræ diviserunt inter vos & Deum vestrum: & peccata vestra absconderunt faciem ejus à vobis, ne exaudiret*. Terra mota est, & petræ scissæ sunt, &c. *Contremiscat in Redemptoris sui supplicio terrena substantia, rumpantur infidelium mentium petræ, & qui mortalitatis gravabantur sepulcris, discussa obstaculorum mole prosiliant. Appareant nunc quoque in civitate sancta, id est, in Ecclesia Dei, futuræ Resurrectionis indicia: & quod gerendum est in corporibus, fiat in cordibus. Nulli infirmorum crucis est negata victoria: nec quisquam est, cui non Christi auxilietur oratio. Quæ si multis in ipsum sævientibus profuit, quanto magis eos qui ad ipsum convertuntur, adjuvit? Sublata est ignorantia, temperata est difficultas, & igneam illam, qua vitæ regio erat inclusa, romphæam sacer Christi sanguis extinxit. Veræ luci antiquæ noctis cessit obscuritas. Invitatur ad paradisi divitias populus Christianus, & cunctis regeneratis ad amissam patriam patefactus est reditus: si nemo viam illam facit claudi, quæ fide Latronis potuit aperiri*. Centurio, & qui cum eo erant, timuerunt valdè, dicentes: Verè Filius Dei erat iste. *Centurio agnoscit alienum, Levita non recognoscit suum: Gentilis veneratur, Hebræus abjurat*. Sed non excusantur Principes Sacerdotum, quia nesciunt, cùm nescire noluerint, quod debuerant cognoscere. Centurionis conversio, fructus orationis Christi pro persecutoribus & crucifixo-

S. Leo serm. 62. de Pass. Dom.13.

S. Ambros. lib.1. de interpellat. Job.1.5.

ribus

ribus suis fuit. Conversio ejus, primitiæ vocationis gentium ad lumen Euangelii. Timore salutari cor ejus concussum est ad pœnitentiam, ut misericordiam consequeretur. In tenebris mundi & erroris ipsum illuminavit Sol justitiæ. Quàm oculata fides, quæ Deum in patibulo pendentem videt! A timore spiritum concepit: sed postea perfecta charitas foras misit timorem. Adeò enim in fide & charitate profeciſſe dicitur, ut posteà martyrium pro Christo obierit.

S. Jo: Chrys. hom. 8.

XXII. *Erant autem ibi mulieres multæ à longè, quæ secutæ erant Jesum à Galilæa, ministrantes ei*, &c. Piarum mulierum admirabilis constantia est. Jesum sequebantur usque ad extrema pericula; omnia fideliter observabant, quæ in ejus morte facta sunt miracula, ut de illis opportuno tempore testimonium perhiberent. Discipuli fugerunt, mulieres ad Crucem Jesu remanserunt, compassæ morienti, lacrymas suas cum ejus sanguine pretioso miscentes, ut quæ deerant passionum Christi, in se ipsis adimplerent. Ideò ipsum à morte redivivum videre priores meruerunt. *In Christo Jesu non est masculus, neque fœmina:* Sexus infirmior plerumque per Dei gratiam fortior est.

Coloss. 1. 24. Galat. 3. 28.

XXIII. *Cum autem serò factum esset, venit quidam homo dives ab Arimathæa, nomine Joseph, qui & ipse discipulus erat Jesu. Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu. Tunc Pilatus jussit reddi corpus. Et accepto corpore, Joseph involvit illud in sindone munda: Et posuit illud in monumento suo novo*, &c. Hunc Joseph Matthæus divitem, Lucas justum dixit. Ditior erat fide & justitia, quàm censu & pecunia. Discipulus erat Jesu, justus erat: hæ magnæ divitiæ: *Fideli totus mundus divitiarum est.* Cæterùm dives qui justus sit, & periculo divitias suas propter Christum exponat, eique crucifixo adhæreat, rara avis. *Sequi Christum quomodo possint, qui patrimonii vinculo detinentur? aut quomodo cœlum petunt, & ad sublimia & alta conscendunt, qui terrenis cupiditatibus degravantur? Possidere se credunt, qui magis possidentur; census sui servi, nec ad pecuniam suam domini, sed magis pecuniæ mancipati.* Verè opum suarum dominus est, qui illas in Christi honorem erogat, & impendit in opera pietatis & charitatis. Verè dives Joseph, qui accepit corpus Jesu, in quo, tametsi mortuo, *habitabat plenitudo Divinitatis.* Nam *qui potest pauper esse, qui Deo dives est?* Et accepto corpore, Joseph involvit illud in sindone munda. Corpus Christi, non mortuum, sed vivum & gloriosum in Eucharistia recipimus: illud pura conscientia, mundo corde suscipiamus; odore virtutum, velut aromatibus ungamus; novum sit quo illum recipimus hospitium, non sepulcrum; simus homines novi per charitatem, in novitate vitæ ambulantes; non ex eorum numero, de quibus à Propheta dictum est: *Sepulcrum patens est guttur eorum, linguis suis dolosè agebant, venenum aspidum in labiis eorum.* In petra excisum sit conditorium, in quo Christi corpus deponimus, id est, in fidei firmamento, de qua veri Israelitæ dulcedinem mellis, & oleum spiritale suxerunt. Lapidem admoveamus, ne pateat; diligenter Christum custodiamus, ne eum perdamus, neve perfidiæ sit ingressus. Corpus Jesu non sepeliunt, nisi justi, ejusque discipuli. Christi corpus in Sacramento dignè suscipere non possumus, nisi justi simus, nisi fideles ejus discipuli simus, illi in vita & in morte adhærentes, ejusque Passioni communicantes.

S. Cypr. lib. de Lapsis.

Minut. Felix in Octav.

Psal. 5. 11.

S. Ambros. in Lucam.

Joseph Christi corpus deponit in monumento suo novo. Christus in sepulcro etiam suo nobis paupertatem prædicat. Natus est pauper, *Propter nos egenus factus, cùm dives esset, ut illius inopia divites essemus.* Pauper vixit, non habens, ubi reclinaret caput suum: nudus in cruce mortuus est. Sepulcrum denique proprium non habuit, nec sindonem qua involveretur: Josephi & Nicodemi pietate & charitate sacrum ejus corpus pollinctum est. Verùm & alia ratio fuit, cur proprium sepulcrum non habuerit Christus Jesus, sed in monumento novo Josephi Arimathæi sepultus sit. Alii quippè mortui in regione umbræ mortis habitant, sepulcrorum sunt inquilini: *Et sepulcra eorum domus illorum in æternum.* At Christus Jesus solus *inter mor-*

2. Cor. 8. 9.

Psal. 48. 11. Psal. 87. 6.

tuos liber, in regione mortis peregrinus est, per illam transit, die tertia resurrecturus, & in gloriam suam intraturus: *Singulariter sum ego donec transeam.* Ideò in sepulcro alieno, tamquam in hospitio, deponitur; novo tamen, & in quo nemo umquam sepultus fuerat, quia novus homo, novæ nativitatis dedicator, novus in morte, quia mortis triumphator, vitæque novæ instaurator. *Non habebat Christus tumulum suum; etenim tumulus his paratur, qui sub lege sunt mortis: victor mortis tumulum suum non habet. Quæ enim communio tumulo & Deo? Specialis igitur præter communem omnium mortem mors Christi: & ideò non cum aliis sepelitur, sed solus tumulo includitur; omnia enim in similitudinem hominum habuit Incarnatio Domini, sed similitudo erat cum differentia. Natus est ex Virgine, similitudine generationis, dissimilitudine conceptionis. Curabat ægros, sed imperabat. Aquâ Joannes baptizabat; hic Spiritu. Et mors ergo Christi communis secundùm naturam corporis, specialis secundùm virtutem.* Baptismus, in quo sumus *Christo consepulti*, in quo & resurreximus, nobis legem imposuit moriendi mundo, vivendi Deo.

Psal. 140. 10.

S. Ambros. l. 10. in Luc. n. 140.

Coloss. 2. 12.

XXIV. *Erat autem ibi Maria Magdalene, & altera Maria, sedentes contra sepulchrum.* Fortis ut mors dilectio. Qui Christum ardenter diligunt, in meditatione mortis ejus perseverant; vitam suam cum Christo abscondunt in Deo; ad pietatis officia prompti sunt, in iisque constantes. Quamvis religiosæ mulieres à longè stent, locum tamen ubi Christi corpus deponitur, diligenter observant, ut unguenta afferant & superfundant. *Solicitæ & à monumento posteriores recedunt, & ad monumentum priores revertuntur; etsi deest constantia, non deest diligentia. Sexus nutat, devotio calet.* Immò nec constantia omninò deest: nam *Resurrectionis tempore præsto sunt, & cùm viri fugarentur, solæ tamen ab Angelo ne timeant admonentur.*

S. Ambr. l. 10. in Lucam n. 144.

XXV. *Altera autem die quæ est post Parasceuen, convenerunt Principes Sacerdotum & Pharisæi ad Pilatum, dicentes: Domine, recordati sumus, quia seductor ille dixit adhuc vivens: Post tres dies resurgam: jube ergo custodiri sepulcrum usque ad diem tertium*, &c. Ubique error & impostura seipsam confodit, & veritati nolens suffragatur. Credere oportuit Jesum mortuum esse, sepultum esse, resurrexisse: hæc omnia inimici ejus explorata reddunt: *Recordati sumus*, inquiunt, *quòd impostor ille adhuc vivens dixerat.* Mortuus igitur est. *Jube ergo muniri sepulcrum.* Igitur sepultus est. *Ne fortè veniant Discipuli ejus, & furentur eum.* Munito & obsignato sepulcro, fraus aliqua intervenire non potuit. Si nullus esse potuit fraudi locus, & sepulcrum nihilominùs repertum est vacuum, perspicuum est, quòd sine dubio resurrexerit. Discipulorum candor hinc apparet, quòd nihil eorum quæ ab adversariis Jesu in illum dicebantur, fileant, quamvis probrosissima essent. Principes autem Sacerdotum & Pharisæi, sepulcrum adhibitis custodibus obsignaverunt & munierunt. Quomodo corpus Jesu furari potuerunt ejus Discipuli, sepulcro obsignato, munito, à Militibus Romanis custodito? Quando furati sunt? An Sabbato? Sed non licebat accedere ad sepulcrum festo die. Quòd si Legem contempsissent, quomodo plebi potuissent persuadere, illum resurrexisse? Qui viventem adhuc, statim atque comprehensus est, deseruerunt, & fugerunt homines timidi; nonnè ab illo penitùs alienati fuissent jam mortuo, si spem suam de illius Resurrectione post triduum, frustratam vidissent, tamquam ab illo decepti, & in extrema propter illum pericula adducti? Quomodo verò, nisi vera fuisset Resurrectio, eam fingere ac persuadere potuissent? Qua enim re freti id ausi fuissent? An eloquentia? At rudes erant ac imperiti. An opibus? Nec baculum, nec calceamenta habebant. Generisne claritate? Ignobiles erant piscatores. Suane multitudine? Pauciſſimi erant, undecim dumtaxat, & illi quidem dispersi. Num promissionibus Magistri? Nullius apud ipsos firmitatis ac roboris fuissent, si non resurrexisset.

S. Jo: Chrys. hom. 90. in Matt.

Recor-

Recordati ſumus, quia ſeductor ille dixit adhuc vivens, &c. Qui viventem comprehenderant, mortuum verentur. Atqui ſi purus homo erat, quid ipſis metuendum fuit? Sed ut compertum omnibus fiat, illum ſponte paſſum ac mortuum: en & ſi gillum, & lapis, & cuſtodes, nec tamen ipſum retinere potuerunt: ſed id unum effecerunt, ut ſepultura publicaretur, & Reſurrectio crederetur. Eccleſiæ inimici fidem ejus confirmant. Prudentia carnis inimica Deo, ejus conſiliis vel invita ſervit. *Non eſt ſapientia, non eſt prudentia, non eſt conſilium contra Dominum.* Ideò Principes Sacerdotum & Phariſæi *cogitaverunt conſilia, quæ non potuerunt ſtabilire.* Scriptum eſt, *Perdam ſapientiam ſapientium, & prudentiam prudentium reprobabo. Vbi ſapiens? ubi ſcriba? ubi conquiſitor hujus ſæculi? Nonne ſtultam fecit Deus ſapientiam hujus mundi?* Metus furandi corporis, & ſepulchri cuſtodia atque obſignatio, ſtultitiæ atque infidelitatis teſtimonium eſt, quòd ſignare ſepulcrum ejus voluerint, cujus præcepto conſpexiſſent de ſepulcro mortuum ſuſcitatum.

Prov.21.30. Pſal.20.12. 1.Cor.1.19. & 2c. S.Hilar.c.33. in Matt.

Recordati ſumus, quia ſeductor ille, &c. Chriſtum Jeſum non modò viventem, ſed & mortuum perſequuntur, & convitiis proſcindunt Principes Sacerdotum & Phariſæi. Seductorem vocant impii. *Hoc appellatur nomine ad ſolatium ſervorum ſuorum, quando dicuntur ſeductores.* Dominum noſtrum imitemur, ſi cùm ejus gloriam & Eccleſiæ utilitatem promovere ſtudemus, convitiis & detractionibus maledicorum hominum petimur. Induamur, ſicut ipſe, decore & fortitudine; decore, reſpectu eorum quibus placent bona, quæ Deus in nobis & per nos operatur; fortitudine, reſpectu eorum qui nos vituperant, nobiſque detrahunt. *Dominus regnavit, decorem indutus eſt, indutus eſt Dominus fortitudinem.* Cum Chriſtus prædicaret Euangelium Regni, prædicationem ſuam miraculis confirmaret, *Alii dicebant, Quia bonus eſt: alii dicebant, Non, ſed ſeducit turbas.* Alii ergo benè loquebâtur: alii detrahebant, lacerabant, mordebant, conviciabantur. *Ad eos* ergo *quibus placebat, decorem induit: ad eos quibus diſplicebat, fortitudinem induit. Imitare Dominum tuum, ut poſſis eſſe veſtis ipſius: eſto cum decore ad eos quibus placent bona opera tua: eſto fortis adversùs detractores.* Audi Apoſtolum Paulum imitantem Dominum ſuum, quomodo & ipſe habuit decorem, habuit fortitudinem: *Chriſti bonus odor ſumus*, inquit, *in omni loco, in iis qui ſalvi fiunt, & in eis qui pereunt.* Quibus enim placet bonum, ſalvi fiunt: qui detrahunt bono, pereunt. Quod ſuum erat, ille odorem habebat bonum, immò bonus odor erat: ſed væ miſeris, qui & bono odore moriũtur. Non ait, Illis bonus odor ſumus, illis malus odor ſumus, ſed, *Chriſti bonus odor ſumus in omni loco; & in his qui ſalvi fiunt, & in his qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem, aliis odor vitæ in vitam.* Quibus erat odor vitæ in vitam, decorem inducrat: quibus erat odor mortis in mortem, fortitudinem induerat. Si autem tunc gaudes, quando te laudant homines, & placent illis bona opera tua; cùm autem vituperaverint, deficis in bonis operibus, & quaſi fructum bonorum te perdidiſſe arbitraris, quia invenis reprehenſores; non ſtetiſti immobilis, non pertines ad orbem terrarum qui non commovebitur. De ipſo decore & fortitudine alibi ait Paulus: *Per arma juſtitiæ à dextris & à ſiniſtris: per gloriam & ignobilitatem: per infamiam & bonam famam: ut ſeductores & veraces, &c.* In gloria decorus, in ignobilitate fortis. Apud alios glorioſus prædicabatur, apud alios ignobilis contemnebatur. Decorem afferebat eis quibus placebat, fortitudinem adversùs eos quibus diſplicebat. Veri igitur perfectique Chriſtiani ad utrumque parati eſſe debent; gaudere cum laudantibus, fortes eſſe adversùs vituperantes: *Non molleſcere linguis laudantium, nec frangi linguis vituperantium.*

S. Auguſtin. enarr. in pſ. 63.v.9. S. Auguſtin. enarrat. in pſal.91. 1.Cor.6.7. 2.Cor.2.15.

CAPUT XXVIII.

Senſus Litteralis.

I. VEſpere *autem Sabbati, quæ luceſcit in prima Sabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre Sepulcrum.* Sub exitum Sabbati, ſive nocte Sabbati deſinente in primam hebdomadæ diem, eaque illuceſcere incipiente, primo ſcilicet *diluculo*, cùm nondum omninò diſcuſſæ eſſent noctis *tenebræ*, Maria Magdalene, & altera Maria Cleophæ filia vel conjux, Mater Jacobi & Joſeph, cum aliis, venerunt ad ſepulcrum Jeſu, ſacrum ejus corpus unctura. Confer cum Marci 16.1. *Et cùm tranſiſſet Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi, & Salome, emerunt aromata, ut venientes ungerent Ieſum. Et valdè mane una Sabbatorum,* (id eſt prima die hebdomadæ, quæ Chriſtianorum Dominica eſt) *veniunt ad monumentum, orto jam Sole.* Græci verbi Aoriſtus exactum tempus non ſignificat, ſed adhuc durans. S. Auguſtinus legit, *Oriente jam Sole*, id eſt, cùm cœlum ab Orientis parte jam albeſceret; quod non fit utique, niſi Solis orientis vicinitate: ejus enim eſt ille fulgor, qui nomine auroræ appellari ſolet: Quod ergo ait S. Matthæus, *Veſpere Sabbati quæ luceſcit in prima Sabbati*, veniſſe pias mulieres ad ſepulcrum Jeſu, hoc nomine *veſpere* non intelligitur initium noctis, ſed ipſa nox quæ luce incipit terminari. *Et uſitatus loquendi modus divinæ Scripturæ eſt à parte totum: à veſpere ergo noctem ſignificavit, cujus extremum eſt diluculum. Diluculo enim venerunt illæ mulieres ad monumentum, ac per hoc ea nocte venerunt, quæ ſignificata eſt nomine veſperi. Tota enim ſignificata eſt eo nomine, & ideò quacumque ejus noctis parte veniſſent, ea utique nocte veniſſent: cùm ergo venerunt parte ejus noctis extrema, ea procul dubio nocte venerunt. Veſpere autem quæ, luceſcit in prima Sabbati, non poteſt niſi tota ipſa nox intelligi: eo igitur veſpere venerunt, quæ ipſa nocte venerunt: ipſa autem nocte venerunt, quæ noctis ipſius quamvis extrema parte venerunt.* Sub finem igitur noctis primo diluculo ſurrexerant mulieres: dum alia aliam expectat, dum parata accipiunt aromata, dum progrediuntur per Urbem & extra Urbem ad ſepulcrum, facilè tantum temporis tranſiit, ut cùm ad ſepulcrum ventum eſſet, aliquid jam Solis appareret. Addit S. Hieronymus, S. Matthæum non ſcripſiſſe *veſpere*, ſed *ſerò*, id eſt, *tardè*, & interpretem verbi ambiguitate deceptum, non *ſerò* interpretatum eſſe, ſed *veſpere*.

Lucæ 24.1. Joann.20.1. S. Auguſtin. lib.3.de conſenſu Euang. c.21.n.65. S.Hier.epiſt. 150.q.4.

II. *Et ecce terræ motus factus eſt magnus: Angelus enim Domini deſcendit de cœlo: & accedens revolvit lapidem, & ſedebat ſuper eum. Erat autem aſpectus ejus ſicut fulgur, & veſtimentum ejus ſicut nix.* Terræ motus factus eſt, ut ſignum eſſet ſecuturæ Angelorum apparitionis. Id ſignificant verba ſequentia: *Angelus enim Domini, &c.* Præſentem certè Dei virtutem, & ſecuturam viſionem ſæpè ſignificat in Scripturis terræ motus, *Pſal.*67. 8. 9. 98. 1. 103. 7. Secundò, terra mota eſt, ut cuſtodes, qui dormiebant, excitarentur & Reſurrectionis Chriſti teſtes eſſe cogerentur. Tertiò, ut indicaretur, totum orbem Chriſti prædicatione commovendum. Terræ autem motus, devolutio lapidis, fuga cuſtodum, evenerunt, dum mulieres in itinere eſſent; neque id ex mulierum teſtimonio notum videtur, ſed ex militum relatu, qui, accepta pecunia, ſilentii fidem, quam Sacerdotibus promiſerant, non ſervaverunt, & ex revelatione ſanctis Euangeliſtis

gelistis facta. Id colligitur ex Marci 16. 4. *Et respicientes, viderunt revolutum lapidem*: Devolvi non viderunt; neque ausæ fuissent accedere, si monumentum obseptum vidissent militari custodia. Antequam ergo ad monumentum pervenissent, terra eo in loco vehementer concussa est, & Angelus Domini descendit de cœlo, à Deo missus, ut omnes Judæorum fraudes anteverteret, ne illi, cùm audissent Christum resurrexisse, alium ejus loco supponerent, ut non resurrexisse videretur. Duos Angelos nominant Lucas & Joannes, unum dumtaxat Matthæus & Marcus, quia unus ille & propior, & pro duobus verba fecit, quod solemne notant Hebræi ex *Genes.* 18. 1. 3. Unus scilicet sedebat ad caput, & unus ad pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu. Vel, primùm quidem unum dumtaxat Angelum viderunt sedentem super lapidem, qui extrorsum erat devolutus, tamquam accepto in custodiam sepulcro: Deinde cùm sepulcrum intrassent, nec invenissent corpus Jesu, idque renuntiassent Petro & Joanni, illique comprobata mysterii veritate à sepulcro recessissent, sanctæ Mulieres ibi remanentes, duos Angelos viderunt. Quòd autem Angelos sedisse alii Euangelistæ scribant, S. Lucas stetisse, nulla contradictio est: Standi enim verbum in Scriptura sacra non semper situm, sed aliquando solam præsentiam, vel solam quietem significat, ut *Matt.* 16. 28. *Marci* 2. 25. *Lucæ* 7. 38. & 17. 11. *Ioannis* 1. 26. Revolutus autem sepulcri lapis est, non ut Christus resurgeret, sed ut resurrectio ejus manifesta fieret. Qui enim clauso Virginis utero venit in mundum, clauso sepulcro resurrexit. Erat porrò facies Angeli fulguri similis, vestes verò candidæ ut nix, facies fulgida & radians, ut Angelus ipsa specie humanam superante videretur; vestes ad talos demissæ, sive *stola*, ut vocat Marcus, candore cum nive certans, in signum puritatis & sanctimoniæ: & quòd splendidus habitus nuntio Resurrectionis gloriosæ Christi, & gaudii, quod illa paritura erat Ecclesiæ, conveniret. Duplex crypta erat in sepulcro Jesu, quæ etiamnum visitur: præcipua una & intima, in qua reconditum fuit sacrum ejus corpus: extima altera & tamquam aditus ad aliam, & vestibulum. Angeli sacellum appellant, quòd illic Angelus super lapidem sedens, Christum resurrexisse mulieribus nuntiarit.

Luc. 24. 4. Joann. 19. 11.

S. Augustin. lib. 3. de consensu Euang.

S. Hieron. epist. 150. qu. 6. Autor Respons. ad Orthod. inter S. Justini opera, q. 157.

Adammanus lib. 1. de situ Terræ Sanct. Joann. Phoras in ejusdem descript.

III. *Præ timore autem ejus exterriti sunt custodes, & facti sunt velut mortui.* Angeli conspectu custodes exterriti sunt, non humano tantùm timore, ne pœnas luerent sepulcri negligenter custoditi, sed divino, ne divinitùs punirentur aut dehiscente terra, aut immisso fulmine, ut qui Judæorum sceleri operam præstarent. Et facti sunt velut exanimes præ timore: quod & sancto Danieli, cùm Angelum vidisset, contigisse legimus.

Daniel. 10. 8.

IV. *Respondens autem Angelus, dixit mulieribus: Nolite timere vos: scio enim, quòd Iesum qui crucifixus est, quæritis: non est hic: surrexit enim, sicut dixit. Venite & videte locum, ubi positus erat Dominus. Et citò euntes dicite Discipulis ejus, quia surrexit: & ecce præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis, ecce prædixi vobis.* Sanctæ mulieres timore etiam correptæ fuerunt, non servili, quem improba conscientia parit, sed eo quem naturæ imbecillitas ad visum cœleste, insolitum, inexpectatum patitur, & quem verecundia simul ac reverentia pariunt: Unde S. Lucas eas vultum in terram demisisse observat. Eas porrò consolari cœpit Angelus his verbis: *Nolite timere vos*, quæ bono ac religioso animo huc accessistis. Apprimè novi vos quærere Jesum, qui crucifixus est, vosque venisse, ut illum honoraretis: Non est in hoc sepulcro; neque tamen aliò translatum est corpus ejus: sed surrexit, devicta morte, sicut prædixerat. Venite, introspicite in locum, ubi positum erat corpus ejus: & si non meis verbis, oculis vestris credite. Et absque mora ite ad Discipulos ejus, ut nutantes confirmentur, lugentes recreentur tam fausto lætoque nuntio, & dicite illum resurrexisse. Quantumcumque verò posteà festinetis in Galilæam, illuc vos præcedet: ibi eum videbitis frequentiùs & familiariùs. Experientia comprobabitis, eventum prædictioni meæ respondere.

Quæsierat Hedibia à S. Hieronymo, quomodo Matthæus & Marcus scribant, Apostolis mandatum per mulieres, ut irent in Galilæam Dominum revisuri; cùm Lucas & Joannes Hierosolymis ab illis visum esse perhibeant? Respondit: Aliud esse, undecim se offerre Discipulis, qui propter metum Judæorum absconditi erant, quando ad eos clausis ingressus est januis; & putantibus, quòd videretur in spiritu, manus & latus obtulit, clavis & lancea vulneratum: aliud, quando, secundùm Lucam, præbuit se eis in multis argumentis, per dies quadraginta apparens eis, & loquens de Regno Dei, & convescens præcepit eis, ab Hierosolymis ne discederent, sed expectarent promissionem Patris. In altero enim pro consolatione timentium videbatur, & videbatur breviter, rursumque ex oculis tollebatur: In altero autem tanta familiaritas erat & perseverantia, ut cum eis pariter vesceretur. Unde & Apostolus Paulus refert, eum quingentis simul apparuisse Discipulis. Et in Joanne legimus, quòd piscantibus Apostolis in littore steterit, & partem assi piscis, favumque comederit; quæ veræ resurrectionis indicia sunt. In Jerusalem autem nihil horum feciisse narratur.

Luc. 24. Ioan. 20.

S. Hieron. ep. 150. q. 7.

1. Cor. 15. Ioann. 21.

V. *Et exierunt citò de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nuntiare discipulis ejus.* Absque mora parentes Angelo, exierunt de monumento, quod ingressæ fuerant eo invitante, & fulgore locum illustrante; timore simul & gaudio magno affectæ: timore, ob insuetam Angeli visionem; tum ne spectro delusis obtrusum esset mendacium: gaudio, ex amore Jesu, & Angeli verbis ac promissis. Festinabant autem, ut Discipulis ejus nuntiarent, quæ viderant & audierant.

VI. *Et ecce Iesus occurrit illis, dicens: Avete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.* Cùm Maria Magdalene ea quæ primùm viderat, lapidem scilicet è monumento sublatum, & quod inde conjecerat, scilicet corpus Jesu sublatum, Petro & Joanni renuntiasset, regressa statim ad monumentum est cum comitibus; cùm interim Petrus & Joannes illuc perveniissent, & sepulcro inspecto, linteaminibusque specialibus seorsum positis, comprobassent facti veritatem. Rediit autem non sola, sed in aliarum mulierum comitatu, quarum dux erat & nobilitate, & pietatis fervore. Cùm autem rursus inspecto sepulcro redirent, Maria Magdalene paululùm substitit, hæsitque foris plorans; & dum rursus inclinaret se in monumentum, apparuit ei *primò* Jesus; dixitque ei: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum*: Satis tibi superest temporis, ut pedes meos amplectaris: *Vade autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum; Deum meum, & Deum vestrum.* Hac visione recreata, cùm mandato Christi & charitate alas addente, socias mulieres in itinere assecuta esset, illæque simul redirent, Jesus occurrit illis, ut hìc S. Matthæus narrat, dicens: *Avete*: Pax vobis: salutem ipsis optat, quam morte ac resurrectione sua peperit. Illæ autem cùm ipsum Jesum esse certò novissent, ad pedes ejus advolutæ, eos cum reverentia complexæ sunt, *& adoraverunt eum.*

S. Augustin. lib. 3. de consensu Euang. c. 24.

Marci 16. 9. Ioann. 20.

VII. *Tunc ait illis Iesus: Nolite timere; ite, nuntiate fratribus meis, ut eant in Galilæam: ibi me videbunt.* Timorem ex naturæ infirmitate ad visum insolitum, & naturam ipsam superans, profectum pellit Dominus, ut mente pacata possent, quæ dicturus erat, percipere: *Ite*, inquit, *nuntiate fratribus meis*, Discipulis quos fratrum loco habeo, ut eant in Galilæam, ubi congregari & conversari turò poterunt, nihil à Judæis ibi metuentes: ibi visione mea & conversatione fruentur. Confer cum cap. 2. Epist. ad Hebræos vers. 10. 11. 12. *Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia; qui multos filios in gloriam adduxerat, auctorem salutis eorum per passionem consumare. Qui enim sanctificat, & qui sanctificantur, ex uno omnes. Propter quam causam non con-*

Pſal.23.23. *confunditur fratres eos vocare, dicens: Nuntiabo nomen tuum fratribus meis: in medio Eccleſiæ laudabo te.* Primùm autem mulieribus apparet poſt Reſurrectionem ſuam Chriſtus, vultque Myſterium iſtud per illas Apoſtolis nuntiari: *Vt quia à ſexu iſto cœpta mors eſſet, ipſi primùm Reſurrectionis gloria, & viſus & fructus & nuntius redderetur.*

S. Hilar. c. 23. in Matt.

VIII. *Quæ cùm abiiſſent, ecce quidam de cuſtodibus venerunt in civitatem, & nuntiaverunt Principibus Sacerdotum omnia quæ facta fuerant. Et congregati cum Senioribus, conſilio accepto, pecuniam copioſam dederunt militibus, dicentes: Dicite, quia Diſcipuli ejus nocte venerunt, & furati ſunt eum, vobis dormientibus. Et ſi hoc auditum fuerit à Præſide, nos ſuadebimus ei, & ſecuros vos faciet. At illi accepta pecunia, fecerunt ſicut erant edocti. Et divulgatum eſt verbum iſtud apud Iudæos, uſque in hodiernum diem.* Cùm à ſepulcro diſceſſiſſent mulieres, quidam è militibus cuſtodiæ ſepulcri præpoſitis, præcipui ſcilicet cæterorum nomine, venerunt in civitatem, & Principibus Sacerdotum nuntiaverunt omnia quæ contigerant, ſcilicet terræ motum, viſum cœleſte, devolutum nulla humana opera lapidem, corpus Jeſu non repertum. Hæc autem ſimpliciter narrarunt, ut fidem ſuam probarent. Principes autem Sacerdotum cum Senatoribus in Synedrio congregati, nummos non paucos dederunt militibus, quibus mendacium ab illis redemerunt, ſuadentes illis, ut ſpargerent in vulgus, Diſcipulos ſcilicet Jeſu noctu veniſſe, & dormientibus cuſtodibus, corpus ejus furatos fuiſſe. Et ſi, inquiunt, ea res apud Præſidem agatur, nimirùm malè curatas excubias, & deſertam ſtationem, nos ſuadebimus ei rem ita ſe habuiſſe, voſque indemnes & immunes à pœna præſtabimus. Et divulgatum eſt figmentum iſtud apud Judæos, ſparſuſque ab iis omni ſtudio hic rumor, Diſcipulos Jeſu noctu veniſſe ad ſepulcrum ejus, dum cuſtodes dormirent, & corpus ejus abſtuliſſe, illoſque hominibus imponere, aſſerendo illum reſurrexiſſe. Non potuit tamen ita celari ſcelerata illa inter Sacerdotes & milites mendacii nundinatio, ut non aliquam rimam inveniret veritas, per quam in publicum manaret. Nam ad Pilatum quoque perveniſſe videtur hujus doli notitia, cùm Tertullianus ſcribat: *Ea omnia ſuper Chriſto Pilatus, & ipſe jam pro ſua conſcientia Chriſtianus, Cæſari tum Tiberio nuntiavit.* Et certè facillimè cognoſci potuit mendacii inſolentia & nequitia. Qui enim credi potuit à viris prudentibus, & rem iſtam conſiderata ratione expendentibus, Apoſtolos, viros ſimplices, rudes, imperitos, inermes, meticuloſos, & ad ſatellitum adventum, vel ad ancillæ vocem paulò ante trepidantes, tantum auſos eſſe facinus, ut corpus Jeſu Chriſti ſubriperent? Quis credat, tantùm ipſis fuiſſe otii, ut ingentem lapidem ſepulcri oſtio appoſitum amovere, ac ſudarium & inſtitas corpori Chriſti unguentis delibuto inhærentes explicare & disjungere poſſent, dum propè erant ſemiſomni ſatellites, quos vel leviſſimum murmur poterat excitare? Quis ſibi perſuadere poſſit, neminem militum, vigiliis aſſuetorum, ſepulcro circumfuſorum, ſtrepitu devoluti ſaxi, Diſcipulorum accedentium & efferentium corpus, excitatum, ſed jacuiſſe omnes quaſi lethargo ſepultos? Quis adeò inſaniſſe cenſeat Diſcipulos Jeſu, ut nullo propoſito operæ pretio fraudem univerſo hominum generi, ſibique ipſis ſtruere vellent, & vitam pro mendacio, cujus ſibi fuiſſent conſcii, & vana Religione, paciſci ac profundere? Quis fingat ſibi, tot homines in periculoſum adeò flagitium, cujuſmodi erat raptio corporis Chriſti, falſamque de eo redivivo opinionem ſpargendam conſpiraſſe? Denique quomodo ſopiti homines deprehendere per ſomnum potuerunt, corpus Jeſu ab Apoſtolis fuiſſe ſubreptum? Qui id reſciverunt, quod inſciis ipſis & incautis factum eſt? Qua fide id teſtari valuerunt? *Quis eſt qui dicit teſtimonium? Qui dormiebat. Talibus ego narrantibus non crederem, nec ſi ſomnia ſua mihi indicarent. Stulta inſania: ſi vigilabas, quare permiſiſti? Si dormiebas, unde ſciſti?*

Iuſtinus in dialog. cum Tryphone.

S. Jo: Chryſ. homil. 91. in Matth.

Tertull. in Apolog.

S. Jo: Chryſ. Sedilius.

S. Auguſt. enarr. in pſ. 39. ſerm. 2.

IX. *Vndecim autem Diſcipuli abierunt in Galilæam, in montem ubi conſtituerat illis Jeſus: Et videntes eum adoraverunt: quidam autem dubitaverunt.* Undecim Apoſtoli abierunt in Galilæam, quò & reliqui Diſcipuli Jeſu ſe receperant; & ſeceſſerunt in montem, ipſis à Chriſto conſtitutum. Quandò id ipſis dixerit Jeſus, aut quis fuerit mons ille, ſcriptum non eſt. Montem fuiſſe Thabor, in quo gloriam ſuam tribus olim ſelectis Diſcipulis patefecerat, probabiliter conjicitur. Eo in monte congregatis quingentis & ampliùs Diſcipulis conſpicuum ſe præbuit. Cæteras apparitiones Chriſti redivivi præterit S. Matthæus, hanc unam celebriorem commemorans. Et videntes eum adoraverunt, ut verum Deum glorioſa Reſurrectione ſua declaratum; ut ſcribit Apoſtolus ad Romanos cap. 1. verſ. 4. *Qui prædeſtinatus eſt Filius Dei in virtute ſecundum ſpiritum ſanctificationis ex reſurrectione mortuorum Jeſu Chriſti Domini noſtri.* Quidam autem dubitaverunt, non tunc, ſiquidem illum adoraſſe abſque exceptione dicuntur, & undecim, quibus ante Jeroſolymis apparuerat, Reſurrectionem ejus tunc credidiſſe certum eſt; ſed ante: id eſt, & videntes eum adoraverunt, tametſi quidam eorum antea dubitaverint; ſcilicet Thomas.

1. Cor. 15. 6.

Theophyl.

X. *Et accedens Jeſus locutus eſt eis, dicens: Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra.* Data eſt mihi à Patre tamquam victori mortis, & hominum Redemptori, ſumma auctoritas, ſummum imperium ſuper omnem creaturam. Hanc poteſtatem, hoc imperium Chriſtus ab æterno habuit, ut Deus; habuit ab incarnatione, ut homo; ſed non exſeruit, niſi poſt Reſurrectionem. Uſum quippè illius ſuſpenderat in ſtatu mortali, plenè exercuit in ſtatu glorioſo, propter paſſionem & mortem gloria & honore coronatus: Atque per reſurrectionem innotuit ea Chriſti Jeſu auctoritas & imperium, ſeu jus Eccleſiam ex toto orbe colligendi, conſtituendi & regendi. Confer cum Pſal. 2. 8. *Poſtula à me, & dabo tibi Gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.* Et ad Philip. 2. 8. 9. 10. *Humiliavit ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen quod eſt ſuper omne nomen: ut in nomine Jeſu omne genu flectatur, cœleſtium, terreſtrium, & infernorum; & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Jeſus Chriſtus in gloria eſt Dei Patris.* Tunc Chriſto dictum à Patre, *Filius meus es tu, ego hodie genui te*, ut Apoſtolus interpretatur: *Et nos* (inquit) *vobis annuntiamus eam, quæ ad patres noſtros repromiſſio facta eſt: quoniam hanc Deus adimplevit filiis noſtris, reſuſcitans Jeſum, ſicut & in Pſalmo ſecundo ſcriptum eſt: Filius meus es tu, ego hodie genui te.* Per Reſurrectionem ſcilicet glorioſam Chriſti Jeſu declaratum eſt mundo, ipſum eſſe verum Dei Filium, ab æterno genitum à Patre.

Pſal. 2. Act. 13. 32. 33.

XI. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti: Docentes eos ſervare omnia, quæcumque mandavi vobis.* Hac igitur auctoritate, cujus vos adminiſtros, vicarios, & legatos conſtituo, à me miſſi, ite, non in Judæam ſolùm, ut priùs, ſed *in Mundum univerſum*, docete omnes gentes, inſtituite in doctrina fidei, quam à me accepiſtis, non Judæos tantùm, ſed omnium gentium homines: *Prædicate Euangelium omni creaturæ.* Quos autem feceritis diſcipulos, qui doctrinam fidei ſuſceperint, initiate baptiſmo, aqua abluite, auctoritate & virtute Patris & Filii & Spiritus ſancti, triumque perſonarum nomine expreſſo & invocato. His igitur verbis: *Ego te baptizo in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti*, conſecratur baptiſmus. Non dicit, *In nominibus*, ſed *In nomine*, ut veteres Patres obſervant, quia trium perſonarum una deitas eſt, una poteſtas, virtus, auctoritas. Moris fuit apud Judæos, ut baptizarentur, qui ſe à falſorum Deorum cultu ad cultum unius & veri Dei convertebant. Apud gentes etiam profanas uſurpatum antiquitùs fuit, ut qui initiari vellent, priùs toto corpore abluerentur, haud dubiè eo ipſo propoſitum innocentiæ quodammodo teſtati. Chriſtus Jeſus neminem in Eccleſiam ſuam introduci voluit, niſi poſt fidei

Marci 16. 15.

pro-

professionem lavacro mystico expiatum, & in vitam spiritualem regeneratum, in Deique filium adoptatum. Hujus lavacri seu baptismi formam Apostolis suis hìc præscripsit: Baptizantes *eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*: *Docentes eos servare*, non hæc aut illa, sed universim & indiscriminatim *omnia quæcumque mandavi vobis*. Non solùm quæ scripto mandabuntur, sed quęcúmque viva voce vobis pręcepi, etiamsi scripto exarata deinceps non fuerint: omnia quæ vobis observanda tradidi & præcepi, sive dum mortalem vitâ vobiscum agerem, & prædicarem Euangelium Regni, sive à Resurrectione mea usque in hanc diem, per dies quadraginta vobis apparens & loquens de Regno Dei.

XII. *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.* Ne autem timeatis, infirmitatis vestræ conscii, quasi impares sitis sustinendæ tanti negotii moli: Vobis enim opportunè adero, non solùm Spiritu, quem mittam vobis à Patre, cùm in cœlum assumptus fuero; sed auctoritate, favore, virtute, in omnibus difficultatibus, tempestatibus, periculis. Nec vobis tantùm, sed successoribus vestris in veritate Fidei prædicanda & declaranda, & in Ecclesiæ meæ regimine semper adero, *omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi*. Qua Jesu Christi pronissione Ecclesiæ perpetuitas, indefectibilitas, & infallibilitas, seu indeficiens judicium in dogmatibus constituendis, sive in controversiis fidei dirimendis comprobatur. Ex hoc quòd Christus Apostolos miserit ad prædicandum, colligit optimè Tertullianus, *Alios non esse recipiendos prædicatores, quàm quos Christus instituit: quia nec alius Patrem novit, nisi Filius, & cui Filius revelavit; nec aliis videtur revelasse Filius, quàm Apostolis, quos misit ad prædicandum, utique quod illis revelavit. Quid autem prædicaverint, id est, quid illis Christus revelaverit, & hic præscribam non aliter probari debere, nisi per eas dem Ecclesias, quas ipsi Apostoli condiderunt, ipsi eis prædicando, tam viva voce, quàm per Epistolas postea. Si hæc ita sunt, constat proinde, omnem doctrinam, quæ cum illis Ecclesiis Apostolicis matricibus & originalibus fidei conspiret, veritati deputandam, id sine dubio tenentem, quod Ecclesiæ ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo accepit: reliquam verò omnem doctrinam de mendacio præjudicandam, quæ sapiat contra veritatem Ecclesiarum, & Apostolorum, & Christi, & Dei:* præsertim verò contra Fidem & Traditionem Romanæ Ecclesiæ, *Vnde nobis auctoritas præsto est, cui totam doctrinam Apostoli cum sanguine suo profuderunt. Videamus quid didicerit, quid docuerit..... Legem & Prophetas cùm Euangelicis & Apostolicis Literis miscet, & inde potat fidem eam, aqua signat, sancto Spiritu vestit, Eucharistiâ pascit, Martyrio exhortatur; & ita adversùs hanc institutionem neminem recipit.* Tertull. lib. de præscript. c. 25.

Sensus Moralis.

I. *Vespere autem Sabbati, quæ lucescit in prima Sabbati, venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulcrum.* Mariam Magdalenam, aliasque sanctas mulieres amor ducit ad sepulcrum Jesu, ut eum quem viventem dilexerunt, pietatis officiis prosequantur. Cant. 8. 6. 7. *Fortis ut mors dilectio ..... Lampades ejus, lampades ignis atque flammarum. Aquæ multæ* S. Gregor. M. *non potuerunt extinguere charitatem, nec flumina obruent* „ *illam.* Sicut enim mors corpus interimit, sic ab amo- „ re rerum temporalium æternæ vitæ charitas occidit. „ Nam quem perfectè absorbuerit, ad terrena foris de- „ sideria velut insensibilem reddit. Magdalenæ, aliarumque sanctarum mulierum amorem, zelumque erga Christum Jesum imitemur: nulla pericula, nulla adversa, persecutiones nullæ ab eo nos separent. Dicamus cum Apostolo: Rom. 8. 35. *Quis nos separabit à charitate Christi?* &c. Ad crucem & sepulcrum ejus per fidem accedamus, Jesu pro nobis crucifixo adhæreamus amore tenero, ardente, constante. Manè surgamus ante lucem, quia promisit Dominus coronam vigilantibus: S. Ambros. *Maturiores habet fructus accelerata devotio.* Adhuc quidem tenebræ sunt, sed tamen Sol justitiæ ortus est nobis. Per fidem ambulamus, & non per speciem: sed Psal. 138. tamen nobis vesper lucescit: Christus, cujus *Oriens nomen ejus*, „ nos illuminat ad agnitionem suam: & *nox* „ *sicut dies illuminabitur.* Resurgente Christo, fidelibus „ lucescit vesper, dies infidelibus tenebrescit: Discipulis „ nox mutatur in diem; Judæis dies vertitur & mutatur in noctem. Per noctem quæramus, quem diligit anima nostra. Non in lectulo, non in deliciis, non in S. Petr. Chrysol. serm. 74. otiosa mollique vivendi ratione; non in civitatis plateis & vicis, non in negotiorum & societatum sæcularium tumultu; sed in sepulcro, in secessu sancto, in pas- Cant. 3. sionis & mortis ejus pia meditatione, per sensuum nostrorum mortificationem, & veteris hominis sepulturam, Jesum quæramus cum Maria. S. Petr. Chrysol. serm. 74. *Venit Maria Magdalene, & altera Maria videre sepulcrum.* Quæ de paradiso perfidiam sumpserat, festinat fidem sumere de sepulcro: contendit rapere de morte vitam, quæ de vita rapuerat mortem. Venit videre sepulcrum: ut quam deceperat arboris visus, visus reparet sepulcri; & quam prostraverat illecebrosus aspectus, aspectus salutaris attolleret. Venit *prima Sabbati*, ut qua die de septem creatio inchoata est, eadem & nova creatio per Christi Resurrectionem compleretur. Venit *Vespere Sabbati, quæ lucescit in prima Sabbati:* quia illuminatur per Christum Sabbatum, non deletur: „ Non enim venit solvere legem, sed adimplere. Illu- „ minatur, ut in die Dominico luceat; clarescat in Ec- „ clesia, quod in Synagoga Judæis obscurantibus fusca- „ batur. Ea præsertim die (Dominica, inquam, „ quæ *Dies Resurrectionis Christi* ab antiquis, & præsertim à S. Leone appellatur) Jesum quæramus, conve- S. Leo epist. niamus ad Ecclesiam, ut Corpus ejus adoremus & ad Turrib. sumamus; non mortuum, sed vivum & glorioSum; non in sepulcro, sed in Sacramento, hìc tamen etiam absconditum, & immolatum in Mysterio, quo mors ejus commemoratur, fructusque illius nobis applicatur. Si fide contemplemur hoc mysterium, ut Maria sepulcrum Jesu, dicere poterimus de Salvatore nostro: *Vidi Agnum stantem, tamquam occisum*: Ibi enim est in statu quidem gloriosæ immortalitatis: *Vidi* Apocal. 5. 6. *Agnum stantem*: sed tamen in statu victimæ: *Tamquam occisum*. Palla linea, in qua Christi Corpus consecratur, quam Corporale vocamus, Christi sepulturam, & sindonem, qua Jesu Christi Corpus à Joseph involutum est, nobis repræsentat, & in memoriam revocat. S. Isidor. Pelus. epist. 125. Unde S. Isidorus Pelusiota scribit: *Pura illa sindon, quæ sub divinorum Donorum ministerio expansa est, Joseph Arimathensis est ministerium. Vt enim ille Domini Corpus sindone involutum sepulturæ mandavit, per quod universum mortalium genus Resurrectionem percepit: eodem modo nos propositionis Panem in sindone sacrificantes, Christi Corpus sine dubitatione reperimus.* Denique ad sepulcrum Domini venire debemus, non solùm ut videamus, sed ut illi pietatis officia exhibeamus; quemadmodum sanctæ mulieres cum aromatibus venerunt, ut sacrum corpus ejus ungerent. Aromata, sunt bona opera. Aromata, sunt orationes Justorum: *Dirigatur ora-* Psal. 140. 2. *tio mea sicut incensum in conspectu tuo.* Viginti quatuor Seniores visi sunt sancto Joanni cadere coram Agno, *habentes singuli phialas aureas, plenas odo-* Apocal. 5. 8. *ramentorum, quæ sunt orationes Sanctorum.* Aromata, sunt eleemosynæ, quas Apostolus vocat *Odorem suavitatis, hostiam acceptam, placentem Deo.* Philipp. 4. 18. Aromata, sunt bona quævis opera, quæ mundo corde & pura intentione Deo offerimus: *Oblatio justi impin-* Eccli. 38. 8. *guat altare, & odor suavitatis est in conspectu Altissimi.* Et nos ergo in Christum Jesum Dei Filium pro no- S. Greg. M. „ bis mortuum & sepultum credentes, si odore virtutum „ referti, cum opinione bonorum operum Dominum „

quæ-

» quærimus, ad monumentum illius cum aromatibus ve-
» nimus. Illæ autem mulieres Angelos vident, quæ cum
» aromatibus venerunt: quia illæ mentes ſupernos cives
» aſpiciunt, quæ cum virtutum odoribus ad Dominum
S. Bernard. ſer. 10. & 11. in Cantica. » per ſancta deſideria proficiſcuntur. Ad Jeſum adea-
» mus cum aromatibus contritionis, devotionis, & pie-
» tatis, ſeu miſericordiæ. Prima ſpecies unguenti confi-
» citur ex peccatorum noſtrorum recordatione, & divi-
» ni amoris igne in corde noſtro coquitur. Altera, ex di-
» vinorum beneficiorum recordatione. Tertia, de om-
» nibus quorumlibet miſerorum ærumnis, etiamſi fue-
« rint inimici. Felix mens, quæ talium collectione aro-
» matum ſeſe ditare & impinguare curavit, infundens ea
» oleo miſericordiæ, & ardore decoquens charitatis.
» Quis putas eſt *Iucundus homo qui miſeretur & commo-*
» *dat*? Pronus compati, ſubvenire promptus, dare
» quàm accipere beatius judicans, ignoſcere facilis, diffi-
» cilis iraſci, ulciſci penitùs non acquieſcens, & per om-
» nia proximorum æquè ut proprias reſpiciens neceſſi-
» tates. Quæcumque ſic affecta es anima, pretioſa aro-
» mata ad ſepulcrum Domini Jeſu attuliſti.

II. *Et ecce terræ motus factus eſt magnus. Angelus enim Domini deſcendit de cœlo: & accedens revolvit lapidem, & ſedebat ſuper eum. Erat autem aſpectus ejus ſicut fulgur, & veſtimentum ejus ſicut nix.* Commota eſt, & contremuit terra, non ſolùm quia Angelus deſcendit de cœlo, ſed maximè quia ex inferis Dominator aſcendit. Ut Chriſtus in nobis reſurgat, ſeu ut in Chriſto à morte peccati ad vitam reſurgamus, terra cordis noſtri moveatur timore ſalutari; timore filiorum, non ſervorum; timore reverentiæ, timore caſto, quo ſponſa timet ſponſo diſplicere. *A facie Domini mota eſt terra.* Tum Angelus Domini, Sacerdos, conſcientiæ prudens & pius Moderator, Paſtor, Angelo ſimilis, cujus converſatio in cœlis ſit, qui Deum ſemper intueatur, qui ad homines non accedat, niſi divinæ charitatis condeſcenſu, ut Dei legatione fungens, ut illorum ſaluti conſulat; Viſibilis, inquam, ille Angelus Domini, converſatione & ipſo habitu corporis ſui ſanctitatem myſteriorum, quorum diſpenſator eſt & nuntius, oſtendens, miniſterium exhibeat ſuum ad revolvendum lapidem vitioſorum habituum, pravarumque conſuetudinum, ne gratiæ aditum animæ iterùm occludant. Lapis magnus eſt, ipſum revolvere difficile, & infirmis impar naturæ viribus. *Quis revolvet nobis lapidem ab oſtio monumenti?* Marci 16.4. Sola gratia revolvere poteſt. Dei unius opus & beneficium, viſibilis Angeli, ſcilicet Sacerdotis miniſterium. *Chriſti* enim, *cui credidiſtis*, *Miniſtri*, 2.Cor.3.5.9. *Dei adjutores ſumus* (inquit Apoſtolus) *Pro Chriſto* 2.Cor.5.20. *legatione fungimur, tamquam Deo exhortante per nos.* S. Petr. Chryſol. ſerm. 34. Angelus deſcendit de cœlo. *Reſurgente Chriſto, morte pereunte, terrenis redditur cœleſte commercium; & mulieri, cui fuerat cum diabolo lethale conſilium, eum Angelo colloquium fit vitale.* Et accedens revolvit lapidem, & ſedebat ſuper eum. *Sedebat ut fidei doctor, ut reſurrectionis magiſter: ſedebat ſuper petram, ut ſoliditas ſedis daret credentibus firmitatem. Ponebat Angelus ſuper petram fundamenta fidei, ſuper quam Chriſtus erat Eccleſiam fundaturus, qui dixit: Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Erat autem aſpectus ejus ſicut fulgur, & S. Gregor. M. homil. 21. in Euang. veſtimentum ejus ſicut nix. *In fulgure terror timoris eſt; in nive blandimentum candoris. Quia verò omnipotens Deus, & terribilis peccatoribus, & blandus eſt juſtis: rectè teſtis Reſurrectionis ejus Angelus & in fulgore vultus, & in candore habitus demonſtratur; ut de ipſa ſua ſpecie & terreret reprobos, & mulceret pios. Vnde rectè quoque populum* Exod. 13. *per deſerta gradientem columna ignis in nocte, & columna nubis præibat in die. In igne enim terror eſt, in nube viſionis blandimentum: dies verò vita juſti, nox vita peccatoris. Vnde converſis peccatoribus Paulus dicit:* Fuiſtis aliquando tenebræ, nunc Epheſ. 5. autem lux in Domino. *In die ergo per nubem columna monſtrata eſt, & in nocte per ignem, quia omnipotens Deus & blandus juſtis, & terribilis apparebit injuſtis.*
» *Iſtos in judicio veniens, per lenitatis manſuetudi-*
nem demulcet, illos verò per juſtitiæ diſtrictionem terret.

III. *Præ timore autem ejus exterriti ſunt cuſtodes, & facti ſunt velut mortui.* Exurgat Deus, & diſſipentur Pſal. 67. 1. inimici ejus: & fugiant qui oderunt eum, à facie ejus. In libro Judicum legimus, quòd cùm Samſon Gazam Judicum 15. civitatem Philiſtinorum fuiſſet ingreſſus, Philiſtæi ingreſſu ejus cognito, civitatem repentè obſederunt, cuſtodes ad portas poſuerunt, ne fugere & elabi poſſet; jamque fortiſſimum Samſonem ſe comprehendiſſe gloriabantur & gaudebant: At ille media nocte ſurgens, portas civitatis abſtulit, & montis verticem S. Gregor. M. homil. 21. in Euang. aſcendit. Samſon typus eſt Chriſti Jeſu Salvatoris noſtri; Gaza civitas, tartari; Philiſtæi, Judæorum: qui cùm mortuum Dominum viderent, ejuſque corpus in ſepulcro jam poſitum, cuſtodes illicò deputaverunt, & eum qui Auctor vitæ claruerat, in inferni clauſtris retentum, quaſi Samſonem in Gaza ſe deprehendiſſe lætati ſunt. Samſon verò media nocte non ſolùm exiit, ſed etiam portas tulit, quia *Redemptor noſter ante lucem reſurgens, non ſolùm liber de inferno exiit, ſed & ipſa etiam inferni clauſtra deſtruxit. Portas tulit, & montis verticem ſubiit: quia reſurgendo, clauſtra inferni abſtulit, & aſcendendo, cœlorum Regna penetravit.* Si tantum terrorem Angelus Chriſti reſurgentis nuntius & miniſter militibus ſepulcri cuſtodibus incuſſit, quantum terrorem Chriſtus ipſe mortis inferique victor tartareis legionibus intulit?

IV. *Reſpondens autem Angelus, dixit mulieribus: Nolite timere vos: ſcio enim, quòd Jeſum, qui crucifixus* S. Greg. M. *eſt, quæritis. Non eſt hic: ſurrexit enim, ſicut dixit. Venite, & videte locum, ubi poſitus erat Dominus.* Paveant illi, qui non amant adventum ſupernorum civium. Pertimeſcant, qui deſideriis carnalibus preſſi, ad eorum ſocietatem ſe pertingere poſſe deſperant. Vos autem cur pertimeſcitis, quæ veſtros concives videtis? *Nolite timere vos.* Nihil timendum iis, qui Jeſum hunc crucifixum quærunt amoris pœnitentis affectu; qui crucem amant, tantùm abeſt, ut oblatam vel impoſitam refugiant; qui viæ mortificationis inſiſtunt, qui Chriſtianæ vitæ ac pietatis officia ſedulò implent, hominum contradictione ac perſecutione ſpreta; qui nullis difficultatibus, nullo timore humano à via perfectionis euangelicæ dimoventur. Hi Jeſum crucifixum ſincerè quærunt. *Scio enim, quòd Jeſum, qui crucifixus eſt, quæritis.* Hi ſolatio & gaudio Reſurrectionis ejus fruuntur; hi fructum Reſurrectionis ejus in hac vita, & pignus Reſurrectionis ad gloriam percipiunt. Nolite timere vos, qui Jeſum crucifixum ita quæritis: Chriſtus enim *Tra-* Rom. 4. 25. *ditus eſt propter delicta noſtra, reſurrexit propter juſtificationem noſtram*, ut adoptionem filiorum Dei, ac cœleſtis gloriæ hæreditatem exinde reciperemus. Nolite timere vos: *Non enim accepiſtis ſpiritum* Ibid. c. 8. 15. *ſervitutis iterum in timore, ſed accepiſtis ſpiritum* 17. *adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba (Pater.) Si autem filii, & hæredes: hæredes quidem Dei, cohæredes autem Chriſti: ſi tamen compatimur, ut & conglorificemur.* Oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in 2. ad Tim. 2. 11. gloriam ſuam: oportet Chriſtianum ipſi compati, ut gloriæ illius ſit particeps. *Fidelis ſermo: Nam ſi commortui ſumus, & convivemus: ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus.*

Non eſt hic; ſurrexit enim, ſicut dixit. Venite & videte locum, ubi poſitus erat Dominus. Ne quæratis in ſepulcro mortis victorem, qui ex eo exiit velut ex utero quondam virginali, clauſo, & inviolato ſigillo; ſed longè diſpari conditione: in uterum enim Virginis deſcendit immortalis, ex eo natus eſt mortalis: in ſepulcro depoſitus eſt mortuus, ex eo ſurrexit redivivus, immortalis, glorioſus. *Mutatur hic ordo rerum: mortem non mor-* S. Petr. Chryſol. ſerm. 64. *tuum devorat hic ſepulcrum: domus mortis manſio fit vitalis: uteri nova forma, mortuum concipit, parit vivum.* Surrexit, ſicut dixit. *Duæ vitæ erant, quarum unam novimus, alteram neſciebamus. Vna quippè mortalis eſt, altera immortalis: una corruptionis, altera* S. Gregor. M. homil. 21. in Euang. *incorruptionis: una mortis, altera reſurrectionis; ſed*

venit.

venit Mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, susceptit unam, & ostendit alteram. Vnam pertulit moriendo, & ostendit alteram resurgendo. Si ergo nobis mortalem vitam scientibus, resurrectionem promitteret carnis, & tamen hanc visibiliter non exhiberet, quis ejus promissionibus crederet? Factus itaque homo apparuit in carne, mori dignatus est ex voluntate, resurrexit ex potestate, & ostendit exemplo, quod nobis promisit in præmio. In novitate igitur vitæ ambulemus. Crucifixus est Dominus Jesus Christus, ut in cruce ostenderet veteris hominis nostri occasum: & resurrexit, ut in sua vita ostenderet nostræ vitæ novitatem. Coloss. 3.1. *Si consurrexistis cum Christo, quæ sursum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram: Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo.* Si benè vivimus, mortui sumus, & resurreximus. Qui autem nondum mortuus est, nec resurrexit, malè adhuc vivit: & si malè vivit, non vivit: S. Aug. *Moriatur, ne moriatur; mutetur, ne damnetur:* Sed quid est, bene vivere? Quæ sursum sunt sapere, non quæ super terram. Si verè cum Christo surreximus, de nobis dicatur; *Surrexit, non est hic.* Morum mutatione, vitæ novitate, spiritalem resurrectionem nostram comprobemus. Quid hunc Christianum quæritis cum mortuis sæculi in occasionibus peccati? Surrexit, non est hìc. Quid hunc quæritis in theatris, in spectaculis, in choreis? Surrexit, non est hìc. Quid hunc quæritis in mulierum periculosa conversatione & familiaritate? Surrexit, non est hic. Quid hunc quæritis in ludis, in comessationibus & compotationibus? Surrexit non est hìc: *Filii hominum, usquequò gravi corde? Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Beati esse vultis: sed unde homo beatè vivit, quærere non vultis. Divitias quæritis, honores & pompam sæculi quæritis, voluptates terrenas quæritis: sed nulla res terrena vos beatos facit. *Vsquequò gravi corde?* Non vultis esse graves corde, qui terra oneratis cor vestrum? Quousque fuerunt graves corde homines? Antequam veniret Christus, antequam resurgeret Christus, fuerunt homines graves corde. *Vt quid diligitis vanitatem, & quæritis mendacium?* Volentes beati esse, eas res quæritis, unde miseri sitis. Fallit vos quod quæritis: Ps. 4.3. mendacium est quod quæritis. *Scitote, quia Dominus Sanctum suum mirificavit.* Venit Christus ad miserias nostras, passus est, mortuus, sepultus, resurrexit tertia die, finito labore, mortua morte. Oculos mentis in ejus resurrectione defige; quia Deus ita magnificavit Sanctum suum, Filium suum Jesum, ut eum suscitaret à mortuis, & ad dexteram suam in cœlis collocaret. Ostendit tibi, quid debeas sapere, si vis S. Aug. s. 231. aliàs de Tempore 141. beatus esse: hìc enim beatus esse non potes. Bonam rem quæris, sed terra ista non est regio ejus rei quam quæris. Si habuit hìc Christus, habebis & tu. In regione mortis tuæ quid ille invenit, nisi quod hic abundat? Manducavit tecum, quod abundat in cella miseriæ tuæ. Acetum hìc bibit, fel hìc habuit. Sed ad magnam mensam suam te invitavit, mensam cœli, mensam Angelorum, ubi ipse panis est. Vitam suam promisit nobis: mortem suam prærogavit nobis, tamquam diceret: Ad vitam meam vos invito, ubi nemo moritur, ubi verè vita beata est, ubi cibus non corrumpitur, ubi reficit, & non deficit. Ecce quò vos invito, ad regionem Angelorum, ad amicitiam Patris & sancti Spiritus, ad cœnam sempiternam, ad fraternitatem meam; postremò ad me ipsum, ad vitam meam vos invito. *Non vultis credere, quia dabo vobis vitam meam? Tenete pignus, mortem meam. Modò ergo cum in ista carne corruptibili vivimus, morum mutatione cum Christo moriamur, amore justitiæ cum Christo vivamus: beatam vitam non accepturi, nisi cum ad illum venerimus, qui venit ad nos, & cum illo esse cœperimus, qui mortuus est pro nobis.*

V. *Et citò euntes, dicite discipulis ejus, quia surrexit; & ecce præcedet vos in Galilæam: ibi eum videbitis, ecce prædixi vobis.* Mulieres fiunt Apostolorum S. Petrus Chrysol. s. 77. Apostolæ, nuntium vitæ & resurrectionis ferunt, quæ mortem intulerant & ruinam. Revertere ad virum, mulier jam sanata; & suade fidem, quæ perfidiam suasisti: refer homini Dominicæ resurrectionis indicium, cui ante tentationis & ruinæ consilium detulisti. Si verè cum Christo resurreximus, resurrectionem ipsius aliis nuntiare debemus, alios ad ejus cultum, confessionem, & laudem adducere, dicentes cum Propheta: *Venite adoremus, & procidamus* Ps. 94. *ante Deum: ploremus coram Domino qui fecit nos. Quoniam Deus magnus Dominus, & Rex magnus super omnes Deos....* Ps. 46.3. *Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis. Quoniam Dominus excelsus, terribilis, Rex magnus super omnem terram... Laudate Dominum, omnes gentes, laudate eum omnes populi.* Sponsus sponsæ, pater filio, dominus servo dicat: *Memor esto, Dominum Iesum Christum re-* Ps. 106.1. *surrexisse à mortuis.* Adnitendum nobis est, ut resur- 2. Tim. 2.8. rectionis Christi simus consortes, & de morte ad vitam, dum in isto sumus corpore, transeamus: Unicuique enim homini, qui ex alio in aliud aliqua conversione mutatur, finis est, non esse quod fuit; & ortus, esse quod non fuit: sed interest, cui quis moriatur, aut vivat: quia *Est mors, quæ causa est vivendi; & est vita, quæ causa est moriendi. Moriendum ergo est diabolo, & vivendum Deo: deficiendum iniquitati, ut justitiæ resurgatur. Occumbant vetera, ut oriantur nova. Et quoniam, sicut ait Veritas, Nemo potest duobus dominis servire: dominus sit non ille qui stantes impulit in ruinam, sed ille qui dejectos erexit in gloriam.* S. Leo s. 59. de Resur. Do. 1.

VI. *Et exierunt citò de monumento cum timore & gaudio magno, currentes nuntiare discipulis ejus. Et ecce IESVS occurrit illis, dicens: Avete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.* Dixerat illis Angelus, *Nolite timere vos.* Exierunt nihilominùs de monumento cum timore & gaudio magno. *Timor non ablatus est, sed mutatus. Malus timor culpæ, bonus reverentiæ timor. Adam datum perdiderant: ne perderent ipsum redditum, pertimescebant.* Cum timore & gaudio magno. *Scriptum est,* Servite Domino in timore, & exultate ei Ps. 2. cum tremore..... Timor Domini sanctus permanet in sæculum sæculi: *In sanctitate ergo manet, qui Dei permanet in timore.* Quò majoribus donis & gratiis cumulantur sancti, eò magis timent, de indignitate sua persuasi, suæque infirmitatis sibi conscii. Illusiones timent, timent ne Angelus tenebrarum se fortè transfiguraverit in Angelum lucis, timent *à timore nocturno, à sagitta volante in die, à* Psal. 90. *negotio perambulante in tenebris, ab incursu & dæmonio meridiano.* Timent, ne gratiæ minùs fideliter & minùs dignè respondeant. *Et ecce Iesus occurrit eis, dicens: Avete.* Fideliter currentibus occurrit Christus, ut quod fide crediderant, agnoscerent visu: & firmaret præsentia, quas adhuc trepidas habebat auditus. *Occurrit, ut Dominus; salutat, ut parens; af-* S. Petrus Chrysol. *fectu animat, servat timore: salutat, ut per amorem serviant, non fugiant per timorem.* Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus. *Haberi se voluit, qui passus est teneri.* Tenuerunt pedes ejus: *Vt scirent in capite Christi virum esse, se esse in pedibus Christi: & datum sibi virum sequi, non præire per Christum.* Quod in Christo videtur infimum, amplectuntur; quod sublimius est, adorant. Ad pedes procidunt, humilitatem professæ, quam à Christo didicerunt. Via scilicet ad cœlestium Mysteriorum cognitionem à Deo obtinendam compendiaria, humilitas: *Non aliam tibi* (inquit S. Aug.) *ad capessendam & obtinendam veritatem, viam munias, quam quæ* S. Aug. Epist. 118. aliis 56. n. 22. *munita est ab illo, qui gressum nostrorum tanquam Deus vidit infirmitatem. Ea est autem prima humilitas, secunda humilitas, tertia humilitas, & quoties interrogares hoc dicerem, non quò alia non sint præcepta, sed nisi humilitas omnia, quæcumque bene facimus, & præcesserit, & comitetur, & consecuta fuerit, jam nobis de aliquo bono facto gaudentibus totum extorquet de manu superbia.*

VII. *Tunc ait illis Iesus: Nolite timere: ite, nuntiate fratribus meis, ut eant in Galilæam, ibi me videbunt.*

S. Petrus Chrysol. „ Quod dixerat Angelus, dicit & Dominus; ut quas firmaverat Angelus, Christus redderet firmiores: *Ite, nuntiate fratribus meis*, &c. Resurgens Christus à mortuis, resumpsit hominem, non reliquit: vocat ergo fratres, quos corporis sui fecit esse germanos: vocat fratres, quos Patris sui adoptavit in filios: vocat fratres, quos benignus hæres sibi præstitit cohæredes in gloria cœlesti, ubi *Similes ei erimus, quoniam videbimus eum sicuti est*. 1. Joan. 3. 2. Reposita est hæc spes mea in sinu meo: *Quid enim mihi est in cœlo, & a te quid volui super terram? Deus cordis mei, & pars mea Deus in æternum.... Mihi adhærere Deo bonum est, ponere in Domino Deo spem meam.*

VIII. *Quæ cum abissent, ecce quidam de custodibus venerunt in civitatem, & nuntiaverunt Principibus Sacerdotum omnia quæ facta fuerant. Et congregati cum Senioribus, consilio accepto, pecuniam copiosam dederunt militibus, dicentes: Dicite, quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum vobis dormientibus*, &c. Ps. 65. 3. Impletum est, quod prædictum est à Propheta Psalmo 65. qui *Psalmus Resurrectionis* inscribitur: *In multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui*. Magnitudo potentiæ Domini secundùm quod homo factus est, in virtute resurrectionis apparet. Hanc commendat Philipp. 3. 9. 10. Apostolus, cùm ait: *Non habens meam justitiam, quæ ex lege est, sed illam quæ ex fide est Christi Iesu: quæ ex Deo est justitia in fide, ad cognoscendum illum, & virtutem resurrectionis ejus*. Et alibi: *Nam etsi crucifixus est ex infirmitate; sed vivit ex virtute Dei*. S. Aug. Enar. in Ps. 65. Cùm ergo magna istâ potentia Domini in resurrectione intelligatur, quid sibi vult, *In multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui*; nisi ut sic intelligas, Ideò tibi mentientur inimici tui, ut crucifigaris; ideò crucifigeris, ut resurgas? Mendacium ergo illorum ad commendandum multam potentiam tuam valebit. Quare solent inimici mentiri? Ut potentiam cujusque minuant, de quo mentiuntur. Tibi, inquit, contra accidit. Nam minùs appareret potentia tua, si tibi illi non mentirentur. Falsi testes mentiti sunt tibi in Passione tua: creditum est eis, oppressus es, crucifixus, depositus in sepulchro, additi custodes, ne corpus tuum discipuli tui furarentur, resurgis occultus, appares manifestus. Nonnè in multitudine virtutis tuæ mentiti sunt tibi inimici tui? Mentiti sunt, & sepulchri custodes à Judæis corrupti, dixerunt: Cùm dormiremus, venerunt discipuli ejus, & abstulerunt eum de monumento. O verè stultitia dormiens! Aut vigilabas, & prohibere debuisti; aut dormiebas, & quid sit gestum, nescisti. Accesserunt & ipsi mendacio inimicorum. *Auctus est numerus mentientium, ut augeretur merces credẽtium:* quia *in multitudine virtutis tuæ mentientur tibi inimici tui*. Apparuisti contra mendaces veracibus, & apparuisti eis veracibus, quos tu veraces fecisti. *Omnis terra adoret te, & psallat tibi, psallat nomini tuo Altissime*. Paulò ante humillime, modò Altissime: humillime inter manus mentientium inimicorum; Altissime super verticem laudantium Angelorum. *Venite, & videte opera Domini*. O Gentes, ò ultimæ nationes, relinquite Judæos mentientes, venite confitentes. *Terribilis in consiliis super filios hominum*. Machinati sunt filii hominum consilium ad crucifigendum Christum, excæcavit crucifigentes. Quid ergo fecistis, filii hominum, machinando consilia adversùs Dominum vestrum, in quo latebat majestas, & apparebat infirmitas? *Vos machinati estis consilia perdendi, ille excæcandi & salvandi; excæcandi superbos, salvandi humiles: ad hoc autem superbos ipsos excæcandi, ut cæcati humiliarentur, humiliati confiterentur, confessi illuminarentur*. Terribilis in consiliis super filios homiuum. *Ecce cæcitas ex parte Israel facta est: ecce Iudæi, ex quibus natus est Christus, foris sunt: ecce Gentes, quæ contrà Iudæam erant, in Christo intus sunt*.

Pecuniam copiosam dederunt Militibus, dicentes: Dicite, quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum vobis dormientibus. Avaritia, & rerum temporalium falsorumque bonorum amor, Christo Jesu persecutores semper peperit. Avaritia Sacerdotum, Pharisæorum, & Scribarum persecuta est viventem: Avaritia Judæ morientem: Avaritia militum resurgentem: Avaritia Virorum Ecclesiasticorum in cœlis regnantem, ad finem usque mundi persequitur. Nec avaritia tantùm, sed & malus usus bonorum Ecclesiæ. *Custodes miraculum confitentur, ad urbem* S. Hier. in c. 28. S. Matt. *citò redeunt, nunciant Principibus Sacerdotum quæ viderint, quæ facta compererint. Illi qui debuerant converti ad pœnitentiam, & IESVM quærere resurgentem, perseverant in malitia, & pecuniam quæ ad usum Templi data fuerat, vertunt in redemptionem mendacii, sicut antea triginta argenteos dederant Iudæ proditori. Omnes igitur qui stipe Templi, & his quæ conferuntur ad usus Ecclesiæ, abutuntur in aliis rebus, quibus suam expleant voluntatem, similes sunt Scribarum & Pharisæorum, redimentium mendacium, & sanguinem Salvatoris.*

Pecuniam copiosam dederunt militibus, *&c. Qui dant pecuniam, non perdenda comparant, sed servanda. Iudæi vendente Iuda emerunt, ut perderent, Christum: nunc pecuniam copiosam, ut se, Legem, Templum, Patriam perderent, effuderunt. Viri sanguinum & dolosi statuunt pretium falsitatis, perfidiæ conficiunt instrumentum: commercio crudeli fraudem fidei, veritatis latrocinium nundinantur: corrumpunt milites, ut furtum vocent, quod erat resurrectionis arcanum*. Dicite, quia discipuli ejus nocte venerunt, & furati sunt eum. *Non contenti interfeciisse Magistrum, quomodo discipulos possent perdere, moliuntur: Discipulorum crimen esse faciunt virtutem Magistri. Plane amiserunt milites, perdiderunt Iudæi: sed discipuli Magistrum suum, non furto, sed fide; virtute, non fraude; sanctitate, non crimine; vivum, non mortuum sustulerunt.* Hinc est, quòd in Galilæam, ut eum possint videre, mittuntur, quia Deus in loco perfidiæ non videtur. S. Petrus Chrysol. Ser. 180.

IX. *Vndecim autem discipuli abierunt in Galilæam, in montem ubi constituerat illis Iesus*. Christo vocanti & invitanti citò & alacriter parendum est, vitanda malorum societas, de medio Babylonis fugiendum, contendendum est in montem Euangelicæ perfectionis, ubi constituit nobis Jesus. *Sursum corda*: iis enim quorum animus in terra, rebusque terrenis defixus est, Christus Jesus conspicuum se non præbet, cum illis familiariter non versatur. Nemo est qui Christum resurgentem sequi nolit: sed heu, quàm pauci qui crucifixum & morientem sequi velint! Nemo est Christianus, qui gaudia resurrectionis ejus non amet, non desideret. Sed quàm pauci qui ejus opprobria, passiones, & crucem ament ac desiderent, quàm pauci qui non refugiant! Christum resurgentem adoremus cum ejus discipulis. Fides nostra pariat adorationem, spem, & amorem. Fides resurrectionis Christi nos discernit à paganis, qui crucifixum fatentur, resurrexisse negant: adoratio & charitas discernat nos à dæmonibus, qui Christum resurrexisse credunt, & Filium Dei agnoscunt, & contremiscunt; non adorant, nec diligunt. Dæmones Jesum Filium Dei confessi sunt, & audierunt ab illo: *Obmutescite*: Petrus Filium Dei vivi confessus est, & audivit: *Beatus es*. Quod discernebat illos, discernat & nos. Unde dæmones clamabant? *Timendo*. Unde Petrus? *Diligendo*. *Eligite, diligite*. Fides quæ per dilectionem operatur, quæ bona opera adjuncta habet, Christianos à dæmonibus discernit. *Quomodo distinguimur fide, sic distinguamur & moribus, sic distinguamur & operibus, accensi charitate, quam dæmones non habebant. Ardete igne charitatis, ut à dæmonibus vos discernatis. Ardor iste sursum vos rapit, sursum tollit, in cœlum levat*. S. Aug. t. 134. aliàs 87. de Diversis.

X. *Et accedens Iesus locutus est eis, dicens: Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra*. Resurrectio Christi status est potestatis; ad quem prædestinatus est ab æterno; quem sponte abdicavit, dum mortalem inter homines vitam ageret; cujus possessionem adiit per gloriosam resurrectionem suam. *Qui prædestinatus est Filius Dei in virtute, secundùm spiritum sanctificationis* Rom. 1. 4.

ex

ex resurrectione mortuorum Jesu Christi Domini nostri. Resurrectionis Christi Jesu fructus est, novum jus, nova potestas, quam in cœlo Christus habet, mittendi Spiritum sanctum, ut novam creaturam formet, ac renovet faciem terræ. Hinc S. Petrus in concione publica ad Judæos, ipsa die Pentecostes, qua super Discipulos effusus est Spiritus sanctus, habita, ait: Act. 2. & 34. *Hunc Jesum resuscitavit Deus, cujus omnes nos testes sumus. Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus sancti accepta à Patre, effudit hunc, quem vos videtis, & auditis*. Resurrectionis Christi fructus est, potestas Christo data in cœlo, ut illuc membra sua è terris trahat; ut ibi sanctos suos perenni beatitudine, gloria, immortalitate donet, coronet. Resurrectionis Christi fructus est, jus congregandi populum, quem acquisivit sanguine suo, ex omnibus terræ finibus. Psalm. 2. *Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ*. Resurrectionis Christi fructus est, summum imperium quod exercet in Angelos & homines, ut caput Ecclesiæ. Coloss. 1. *Et ipse est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primatum tenens. Quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare: & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cœlis sunt*. Crucis & Resurrectionis Christi fructus est, potestas omnis illi data in corda, seu voluntates hominum, ut illas victricis gratiæ suæ efficacia convertat, dirigat, trahat, agat, quocumque voluerit. Illi potestas data est, qui paulò ante crucifixus, qui sepultus in tumulo, qui mortuus jacuerat, qui postea resurrexit. In cœlo autem & in terra potestas data est, ut qui ante regnabat in cœlo, per fidem credentium regnet in terris: *Data est mihi omnis potestas in cœlo & in terra*. Quamvis ergo magnum sit & arduum, quod vobis impono ministerium, humanasque vires superans, ne despondeatis animos; imò potiùs confidite: Ego siquidem Filius unigenitus Dei, cœli ac terræ Dominus, mortis victor, triumphator inferni, Rex à Patre constitutus super Sion montem sanctum ejus, hæres universorum, sub quo curvantur qui portant orbem, vos elegi, vosque mitto ad hoc opus.

XI. *Euntes ergo docete omnes Gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*. Missio Apostolorum in mundum universum, vocatio omnium gentium, Ecclesiæ fundatio; electorum, quos nemo rapiet de manu ejus, acquisitio, sunt effectus novæ potestatis Christi Jesu, & Passionis ejus præmia. *Euntes ergo docete omnes gentes*, quia Christus *Vult omnes salvos fieri, & ad agnitionem veritatis venire*; & pro omnibus mortuus est. Potest omnes ad se convertere, ipsique volenti salvum facere, nullum humanum resistit arbitrium. Docete adultos omnes regulam Fidei & doctrinæ cœlestis, quam à me accepistis. Docete, quid credere, quid sperare, quid timere, quid agere debeant. Tum rectè institutos, credentes, pœnitentes, baptizate in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Baptismus sit fidei doctrinæque ab ipsis receptæ signaculum & professio. Abluantur, non Ethnicorum more, qui sacris quibusdam per lavacrum initiantur, & impunitatem perjuriorum sibi spondent; sed *Viduis aquis*, id est sterilibus ac virtute destitutis, *sibi mentiuntur*. Non ritu Judæorum, qui proselytos per lavacrum initiant, & jugo Mosaicæ Legis subjiciunt: sed ritu novo, mystico, singulari, *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, ad Act. 2. 38. Ad Tit. 3. 5. omnium *peccatorum remissionem*, spiritalemque *regenerationem*, ac *renovationem*, ad interioris hominis *illuminationem*: ut scilicet *Unde genitalis auxilio superioris ævi labe detersa, in expiatum pectus ac purum desuper se lumen infundat*. Baptizantes eos *In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti*, ut quorum una est divinitas, una sit largitio; & ut credentes, eumdem esse intelligant suæ regenerationis auctorem, qui generationis & creationis est auctor, Deum unum in essentia, & trinum in personis, Patrem, & Filium, &

Tert. l. de Baptismo. S. Cypr. S. Hier. in hunc loc. S. Fulgent.

Spiritum sanctum. Ut denique innotescat, hominem per baptismum fieri filium adoptivum Patris, membrum Filii ejus Jesu Christi, templum Spiritus sancti, Deoque uni & trino consecrari, ut eum adoret, eique serviat in spiritu & veritate secundùm Euangelium. *Ablutio* itaque *delictorum obsignatur* in Patre, & Filio, & Spiritu sancto, *sub quibus & testatio fidei, & sponsio salutis pignerantur*. Tert. l. de Baptismo.

Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos, &c. Baptizati estis infantes, doceri ante baptismum non potuistis: sed ex quo rationis usum habuistis, studiosè discere debuistis omnia ad salutem necessaria, quæ olim Catechumeni ante baptismum docebantur. Lugendum, quòd Christiani plerique in Fide & Lege Christi sint ita rudes, ac si neutram profiterentur. Sed esto Fidei symbolum, Legisque mandata memoria teneant: maxima pars ignorat, aut certè non attendit, quanta sit baptismi gratia, quanta sit Christiani dignitas, quàm *magna & pretiosa* dona per baptismum nobis Christus contulerit, ut simus *consortes divinæ naturæ; ut filii Dei nominemur & simus*. Nihil majus, nihil magis æstimandum gratia baptismatis, Christiani dignitate. Nulla nobis præterire debet vitæ nostræ dies, qua pro tanto beneficio, nobis à Deo sine ullis meritis nostris collato, gratias non agamus. *Non fecit taliter omni nationi*. Quàm pretiosum fidei donum! Quàm magna & incomparabilis baptismi gratia! Galat. 3. 27. *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis*. Sed præterea discendum, quænam sint Christiani hominis officia; quibus legibus, præceptis, votis observandis nos in baptismo obligaverimus.

XII. *Euntes ergo docete omnes gentes, baptizantes eos in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti: Docentes eos servare omnia, quæcumque mandavi vobis*. Quisquis baptizatus est, omnis Christianus, debitor est totius Legis Euangelicæ implendæ. Fides ante baptismum, observantia Legis Euangelicæ post baptismum exigitur: *Fides* enim *sine operibus mortua est*. Jacobi 2. 20. Cùm puer offertur Ecclesiæ baptizandus, Sacerdos interrogat: *Quid petis ab Ecclesia Dei*? Patrinus respondet: *Fidem*. Sacerdos: *Fides quid tibi præstat*? Patrinus: *Vitam æternam*. Tum Sacerdos: *Si igitur vis ad vitam ingredi, serva mandata: Diliges Dominum Deum tuum*, &c. Baptismo igitur obligamur ad servandum mandata Dei & Christi, non aliqua solùm, sed omnia: *Docentes eos servare omnia, quæcumque mandavi vobis*. Nam *Quicumque totam legem servaverit, offendit autem in uno, factus est omnium reus*. Iacobi 2. 10. Christi præceptum est: *Si quis vult post me venire*, Mat. 16. 24. *abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me*. Et si quis cætera præcepta impleverit, si tamen sæculi voluptatibus se immerserit, si carnis desideriis indulgere, si nihil eorum quæ cupiditatem fovere ac roborare possunt, negare illi voluerit, votorum baptismi infractor, Legisque Euangelicę transgressor est: *Qui* enim *Christi sunt, carnem suam crucifixerunt cum vitiis & concupiscentiis*. Galat 5. Ideò in sacris baptismi Ritibus crux imprimitur fronti & pectori baptizandi, ut doceamur, de cruce Domini Jesu non esse erubescendum, sed eamdem amandam. *Accipe signum crucis tam in fronte, quam in corde: sume fidem cœlestium præceptorum; & talis esto moribus, ut templum Dei jam esse possis*. Christi præceptum est, in omnibus se humiliare: *Nisi* Mat. 18. & 23. *conversi fueritis, & efficiamini sicut parvuli, non intrabitis in Regnum cœlorum. Qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur*. Qui cetera præcepta observat, sed tamen se non humiliat, defectus suos ac miserias non agnoscit, se omnium postremũ coram Deo, se peccatorum maximum non sentit ac profitetur; violator ille est votorum baptismi sui, & totius Legis Euangelicę transgressor. Qui inimicos non diligit, qui injurias non ignoscit, qui maledicentibus sibi non benedicit: quamvis cætera legis capita servaverit, votorum baptismi, divineque Legis violator est. Qui sęculi pompis non renunciat, sed luxum in vestibus, in supellectili, in curribus & æquis, in satellitio sectatur; qui ludos, choreas, spectacula diligit, sectatur, frequentat, pactorum ac votorum, quibus se Deo in baptismo ob-

strinxit, totiusque legis Euangelicæ transgressor est. *Docentes eos servare omnia, quæcumque dixero vobis.*

XIII. *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi*: Id est, cùm sicut oves introjeritis in medium luporum, nolite de vestra infirmitate trepidare, sed de mea potestate confidite; qui vos usque ad consummationem sæculi, in omni hoc opere non derelinquam: non hoc ut nihil patiamini, sed quod multò majus est & præstantius, ut nulla sævientium crudelitate superemini. In mea enim potestate prædicabitis, & per me fiet, ut inter contradicentes, inter furentes, Abrahæ filii de lapidibus suscitentur: Ego insinuabo quod docui, ego faciam quod promisi ... *Implet Iesus proprietatem nominis sui: & qui ascendit in cœlos, non deserit adoptatos: qui sedet ad dexteram Patris, ipse totius habitator est corporis: & ipse deorsum confortat ad patientiam, qui sursum invitat ad gloriam.* Nobiscum est Christus, & cum Patre est; quia nec Patrem dimisit, cùm ad nos descendit; nec nos deseruit, cùm ad Patrem ascendit. Nobiscum est ad consummationem usque sæculi, secundùm præsentiam majestatis, secundùm providentiam, secundùm ineffabilem & invisibilem gratiam. *Totus Christus caput & corpus: corpus autem ejus est Ecclesia; non ista, aut illa, sed toto orbe diffusa: nec ea quæ nunc est in hominibus, qui præsentem vitam agunt; sed ad eam pertinentibus etiam his, qui fuerunt ante nos, & his qui futuri sunt post nos, usque in finem sæculi. Tota enim Ecclesia constans ex omnibus Fidelibus, quia Fideles omnes membra sunt Christi, habet illud caput positum in cœlestibus, quod gubernat corpus suum: etsi separatum est visione, sed annectitur charitate. Quia ergo totus Christus caput est & corpus ejus, propterea in omnibus Psalmis sic audiamus voces capitis, ut audiamus & voces corporis. Noluit enim loqui separatim, quia noluit esse separatus, dicens:* Ecce ego vobiscum sum, usque ad consummationem sæculi. *Si nobiscum est, loquitur in nobis, loquitur de nobis, loquitur per vos; quia & nos loquimur in illo: & ideo verum loquimur, quia in illo loquimur. Nam quando in nobis, & ex nobis loqui voluerimus, in mendacio remanebimus.*

Auctor Librorum de Vocatione omnium Gentium, lib. 2. c. 2.

S. Leo. S. 70. de Resur. Dom. 2.

S. Aug. Enar. in Ps. 56.

Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi. Præsetis est nobis adjutorio gratiæ suæ, qui præivit exemplis vitæ ac passionis mortisque suæ, in Euangelio suo nobis relictis. *Semper ante te habes, quem sequaris. Dominus exemplum in terra posuit, cùm Euangelium tibi reliquit. In Euangelio tetum est. Ergo sequere Dominum. Quid est, sequere Dominum? Imitare Dominum. Quid est, imitare Dominum?* Discite à me, quoniam mitis sum & humilis corde. Quia si distribuero omnia mea pauperibus, & tradidero corpus meum, ut ardeam, charitatem autem non habeam, nihil mihi prodest.

S. Aug. S. 142. alias 34. inter Homil. 50.

Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi. Hæc Salvatoris nostri promissio solatium est omnium sanctorum, qui pro fide ac justitia aliquid patiuntur. Hinc de S. Cypriano Martyre scribit S. August. *Quod pro fide Confessionis Christi in exilium Curubim missus est, non Sancto Cypriano aliquid nocitum, sed multum illi præstitum est civitati. Quo enim ipse mitteretur, ubi ille non esset, propter cujus testimonium mittebatur? Christus ergo qui ait:* Ecce vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi, *in omni loco membrum suum excipiebat, quocumque furor inimici pellebat. O stulta infidelitas persequentis! Si queris exilium, quò Christianus jubeatur ire; prius, si potes, invenі, unde Christus cogatur exire. De patria sua inalienam te arbitraris excludere hominem Dei, in Christo nusquam exulem, in carne ubique peregrinum.*

S. Aug. S. 309. aliàs 12. inter additos à Parisiensibus.

Finis Expositionis S. Euangelii secundùm Matthæum.

PRÆ-

PRÆFATIO

In Sanctum JESU CHRISTI *Euangelium secundùm Marcum.*

SANCTUS MARCUS Euangelista, cum Joanne Marco S. Barnabæ consobrino, & S. Pauli discipulo, minimè confundendus, Christi Jesu discipulus non fuit, [a] ut Papias apud Eusebium, Tertullianus, S. Joannes Chrysost. S. Augustinus, Theodoretus, & Venerabilis Beda agnoscunt: sed S. Petri discipulus, quem Apostolorum Princeps Epist. 1. c. 5. 13. filium suum vocat. [b] Judæus fuisse videtur, Cyrenensis, ex Lybiæ Provincia, cui nomen Pentapoli. Ex genere Sacerdotali fuisse, [c] Beda sensit, ex iis de quibus scriptum est Actuum 6. 7. *Multa etiam turba Sacerdotum obediebat fidei*. Tot testibus postponendi sunt S. Epiphanius, [d] Procopius Diaconus, & Dialogus Adamantii contra Marcionitas, qui S. Marcum Christi discipulum fuisse dicunt. Ex iis fuisse scribit Epiphanius, qui ob Sermonem illum dispersi sunt, quem Dominus elocutus fuerat (Joa. 6.) *Nisi quis manducaverit carnem meam, & biberit sanguinem, non est me dignus*: verùm Petri opera reversum. At nemo veterum, præter Epiphanium, id scripsit. Euangelium scripsit Romæ, rogantibus Christianis, prout à S. Petro prædicante & narrante audiverat, ut tradunt [e] S. Irenæus, Origenes, Eusebius, S. Hieron. Euangelium à Marco scriptum S. Petrus approbavit, & Ecclesiæ legendum sua auctoritate tradidit. Ideò S. Petro à nonnullis tributum est. [f] *Licèt & Marcus quod edidit, Petri adfirmetur, cujus interpres Marcus* (inquit Tertullianus) *nam & Lucæ Digestum Paulo adscribere solent. Capit. Magistrorum videri, quæ discipuli promulgarint*. Et rursùs: *Constituimus inprimis, Euangelicum Instrumentum Apostolos auctores habere, quibus hoc munus Euangelii promulgandi ab ipso Domino sit impositum: si & Apostolicos, non tamen solos, sed cum Apostolis, & post Apostolos. Quoniam prædicatio Discipulorum suspecta fieri posset de gloriæ studio, si non adsistat illi auctoritas Magistrorum; imò Christi, qui Magistros Apostolos fecit. Denique nobis fidem ex Apostolis, Ioannes, & Matthæus insinuant: ex Apostolicis, Lucas & Marcus instaurant, iisdem regulis exorsi, quantùm ad unicum Deum attinet Creatorem, & Christum ejus natum ex Virgine, supplementum Legis & Prophetarum*. Hinc S. Athanasius, seu alius Auctor, in Synopsi Scripturæ Sacræ, Euangelium secundùm Marcum à S. Petro dictatum tradit. Scripsit post S. Matthæum, cujus utplurimùm abbreviator est, anno post Christi Passionem circiter 45. cùm S. Petrus Romam secundò profectus esset, postquam de manu Herodis, & de omni expectatione plebis Judæorum liberatus est. Unus è Veteribus S. Irenæus [g] scripsit, Marcum discipulum & Interpretem Petri, post exitum Apostolorum Petri & Pauli Euangelium scripsisse. Verumtamen Eusebius, [h] ex Clemente Alexandrino, refert in sexto Institutionum libro, quòd extincto atque deleto Simone Mago, *Tantus veritatis fulgor emicuit*

a Papias apud Eusch. l. 3. c. 39. Tert. l. 4. contra Marcion. c. 2. S. Joa. Chr. ho. 19. in Acta S. Aug. lib. 1. de consensu Euang. c. 1. & l. 17. cont. Faustum. 3. Theodor. Præfat. in Histor. Relig.
b S. Hier. in Catal. Script. Eccles.
c Beda in Marc.
d S. Epiph. Her. 51. n. 6.
e S. Iren. l. 3. c. 1. Orig apud Euseb. lib. 6. c. 25. Euseb. l. 2. c. 15. S. Hier. in Catal. Script. Eccl.
f Tert. l. 4. cont. Marcion. c. 5. ibi l. c. 2.
g S. Iren. l. 3. c. 1. & apud Euseb. l. 5. c. 8.
h Euseb. l. 2. c. 15.

in mentibus eorum, qui Petrum audierant, ut parum haberent ſemel audiſſe, nec contenti eſſent cæleſtis verbi doctrinam viva voce, nullis traditam ſcriptis, accepiſſe: ſed Marcum Petri ſectatorem, cujus hodieque extat Euangelium, enixè orarent, ut doctrinæ illius quam auditu acceperant, ſcriptum aliquod monumentum apud ſe relinqueret. Nec priùs deſtiterunt, quàm hominem expugnaſſent, auctoreſque ſcribendi illius, quod ſecundùm Marcum dicitur, Euangelii extitiſſent. Quod cùm Petrus per revelationem ſancti Spiritus cognoviſſet, delectatus ardenter hominum ſtudio, librum illum auctoritate ſua comprobaſſe dicitur, ut deinceps in Eccleſia legeretur. Non Clementis Alexandrini dumtaxat, ſed & Papiæ Hierapolitani Epiſcopi teſtimonio id probat Euſebius, quod & S. Hieronymus in Catalogo Scriptorum Eccleſiaſticorum confirmat.

a Lib. 3. Hiſtor. c. 39.

Ex Papia refert Euſebius, [a] *Marcum Petri Interpretem, quæcumque memoriæ mandaverat, diligenter perſcripſiſſe: non tamen ordine pertexuiſſe, quæ à Domino, aut dicta, aut geſta fuerant. Neque enim ipſe Dominum audiverat, aut ſectatus fuerat unquam: ſed cum Petro poſteà verſatus eſt, qui pro audientium utilitate, non verò ut ſermonum Domini hiſtoriam contexeret, Euangelium prædicabat. Quocirca nihil peccavit Marcus, qui nonnulla ita ſcripſit, prout ipſe memoria repetebat. Id quippè unum ſtudebat, ut ne quid eorum quæ audierat, prætermitteret, aut ne quid falſi eis affingeret.* Græcè ſcripſit Sanctus Marcus, quemadmodum & alii Euangeliſtæ, S. Matthæo excepto, ut S. Hieronym. [b] & S. Auguſtinus [c] aſſerunt. Neque contrarius eſt huic ſententiæ S. Greg. Nazianzenus, [d] qui S. Marcum Italis ſcripſiſſe Euangelium teſtatur: nam & S. Joannem gentibus univerſis ſcripſiſſe ait, quem tamen linguis omnibus ſcripſiſſe, minimè conſequens eſt. Sanè Græca lingua Romæ adeò vulgaris & uſitata erat ea ætate, ut vel infimæ ſortis fœminæ Græcè loquerentur, teſte Juvenali.

b S. Hieron. Præf. in Euan.
c S. Aug. l. de conſenſu Euang. c. 1.
d S. Gr. Naz. Carm. de quatuor Euang.
Juvenal. Sat. 6.

EXPO-

EXPOSITIO LITTERALIS ET MORALIS SANCTI EUANGELII SECUNDUM MARCUM.

CAPUT PRIMUM.

Sensus Litteralis.

I. *INitium Euangelii Iesu Christi Filii Dei, sicut scriptum est in Isaia Propheta: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Exordium prædicationis Christi Jesu, Filii Dei non adoptivi, sed proprii & naturalis, tale fuit, quale futurum principium prędicationis Messię venturi prædixit Isaias: *Ecce ego mitto Angelum meum.* In pluribus exemplaribus Græcis lectum, ἐν τοῖς Προφήταις, *In Prophetis*, testes sunt S. Irenæus, Euthymius, Theophyl. Sed longè plures & melioris notę Codices Gręcos, omnesque Latinos habere, *Sicut scriptum est in Isaia Propheta*, certum est ex objectione Porphyrii, & ex S. Hieron. Verba illa, *Ecce ego mitto Angelum meum*, &c. non sunt Isaiæ, sed Malachiæ. Cur ergo Isaiæ nomine illa citat S. Marcus? Optima responsio est, Prophetas omnes in uno codice descriptos fuisse, cumque in eorum ordine primus occurreret Isaias, ejus nomine interdum citata aliorum Prophetarum oracula, quorum libri eodem volumine, suo quisque ordine, continebantur. Addi potest, hæc verba S. Marci, *Sicut scriptum est in Isaia Propheta*, ad priorem illam sententiam non referri: *Ecce ego mitto Angelum meum*; sed ad sequentem: *Vox clamantis in deserto.* A voce enim Joannis, ad quem usque Lex & Prophetę, Euangelii, seu prædicationis Christi, cui viam Joannes præstruxit, repetendum initium est. Quod ut probaret S. Marcus, citavit illud oraculum Isaiæ: *Vox clamantis in deserto*, &c. sed quia verba Malachię congruam vaticinii Isaię expositionem subministrabant, illa subjunxit, ut Isaiæ testimonium Malachiæ verbis illustraret; atque ita ex utroque testimonio unum contexuit: & quia tota vis probationis erat in Isaiæ oraculo, ideò unum Isaiam appellavit. In utraque sententia, inquit Venerabilis Beda, similiter paranda via Domini prædicatur. Ideòque non fallitur Euangelista, qui hoc dictum ab Isaia scribit, quod etsi non eisdem verbis, eodem tamen sensu ab ipso scriptum invenit. Mitto quod à S. Augustino occasione simili dictum, & à Beda hìc usurpatum, Dei voluntate unius pro alio Prophetæ nomen ab Euangelista positum, ut innotesceret, omnes Prophetas *uno Spiritu locutos*, mirabili inter se consensione constare: & ideò indubitanter accipi debere quæcumque per eos Spiritus sanctus dixit, *& singula esse omnium, & omnia singulorum.*

S. Irenæus l. 3. c. 11.

S. Hier. l. de optimo genere interpretandi. Malach. 3.

Beda Commentar. in Marc.

S. Aug. l. 3. de consensu Euan. cap. 7.

Ecce ego mitto Angelum meum. Angelus Joannes vocatur, non naturæ societate, juxta Origenis errorem, sed officii dignitate: quia *Missus fuit a Deo, ut testimonium perhiberet de lumine*, & venientem in carne Dominum mundo nuntiaret. Nec mirum, si Angelus nominetur ille, quo nemo surrexit major inter natos mulierum, cùm Sacerdotes qui euangelizandi officio ritè funguntur, Angeli à Propheta appellentur: *Labia Sacerdotis custodiunt scientiam, & legem requirent ex ore ejus, quia Angelus Domini exercituum est.* Malach. 2. 7.

Vox clamantis in deserto audita, est Christus Verbum Patris; Joannes adventum Domini præcurrens vox dicitur, quia per ejus ministerium Verbum Patris ab hominibus auditur. Quid verò clamat? *Parate viam Domini, &c.* Messiæ, Redemptoris, Domini Deique vestri, mox ad vos venturi. *Ioannes*, (inquit Tertullianus) *limes constitutus inter vetera & nova, ad quem desineret Iudaismus, & à quo inciperet Christianismus. Si Ioannes antecursor & præparator viarum Domini, Euangelium superducturi & Regnum Dei promulgaturi; ex hoc jam quòd Ioannes venit, ipse erit Christus, qui Ioannem erat subsecuturus, ut antecursorem; & si desierunt vetera, & cœperunt nova interstite Ioanne, non erit mirum, quod ex dispositione est Creatoris, ut aliunde magis probetur, quam ex Legis & Prophetarum in Ioannem occursu, & exinde ortu, Regnum Dei.* Hoc Marci propositum in ipso Euangelii sui exordio.

Tert. l. 4. cont. Marcion. c. 33.

II. *Fuit Ioannes in deserto baptizans, & prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* Baptismum pœnitentiæ, cujus scilicet susceptio, publica erat pœnitentiæ professio, cùm peccata sua confiterentur, ac detestarentur, qui ad illum accedebant, & vitæ novæ inchoationem pollicerentur. *In remis-*

sionem peccatorum, non à Joanne, & per ejus baptismum, sed per Christum, & Christi baptisma, cujus figura erat illud Joannis, tribuendam. *Agebatur itaque baptismus pœnitentiæ, quasi candidatus remissionis & sanctificationis in Christo subsecuturæ.* (inquit Tertullianus) *Nam quod prædicabat baptismum pœnitentiæ in remissionem delictorum, in futuram remissionem enuntiatum est. Siquidem pœnitentia antecedit, remissio subsequitur, & hoc est viam præparare: qui autem præparat, non idem ipse perficit, sed alii perficiendum procurat.*

Tert. l. de Baptismo, c. 10.

III. *Venit fortior me post me.* Qui post me veniet, me potentior est, utpotè Dei virtus & Dei sapientia, Dominus omnium, novæ Legis lator, Messias promissus, Agnus Dei qui mundi peccata sublaturus ac deleturus est; *cujus non sum dignus procumbens*, pro more famulorum, *solvere corrigiam calceamentorum ejus.* Divinam autem virtutem, qua mihi infinitè antecellit, inde cognoscite, quòd cùm ego baptizem vos aqua, externas dumtaxat sordes abluens, quò peccatorum absterſionem, & emundationem animæ significem, ac prænuntiem: *Ille baptizabit vos Spiritu sancto*, quem effundet in vos abundè, fide in nomen suum per dilectionem operante, & baptismo suo purificans corda vestra. Scilicet *Baptismi carnalis actus, quòd in aqua mergimur: spiritalis effectus, quòd delictis liberamur.* Sicut ergo Joannes ante Præcursor Domini fuit, præparans vias ejus: Ita *& Angelus baptismi arbiter superventuro Spiritui sancto vias dirigit ablutione delictorum, quam fides impetrat obsignata in Patre, & Filio, & Spiritu sancto.*

Tert. l. De Baptismo, c. 7.

Ille verò baptizabit vos Spiritu sancto. Jesum Christum Deum, aut Dei Filium, auditoribus suis nondum manifestè prædicat Joannes; nondum enim capere poterant rudes homines Incarnationis sacramentum, sed paulatim per agnitionem glorificatæ humanitatis introducendi erant ad fidem Divinæ æternitatis: tamen quasi velato sermone hunc verum esse Deum declarat, dum eum Spiritu sancto baptizaturum esse confirmat. Cui enim dubium est, neminem alium gratiam sancti Spiritus dare posse, nisi Deum? Postea verò cùm auditores suos capaciores jam per Dei gratiam factos videret ad intelligendum mysteria, etiam Filium Dei Jesum Christum illis apertè prædicavit, dicens: *Sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto. Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei.*

IV. *Et statim ascendens de aqua, vidit cœlos apertos, & Spiritum tamquam columbam descendentem, & manentem in ipso.* Ut illum esse demonstraret, de quo ab Isaia prædictum est: *Et requiescet super eum Spiritus Domini:* & de quo Deus Joanni dixerat: *Super quem videris Spiritum descendentem & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu sancto.* Stetit columba super illum, ne vox Patris ad Joannem facta, non ad ipsum Jesum putaretur. *Et vox facta est de cœlis*, unde Christus descenderat, secundus homo de cœlo cœlestis: *Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi.* Apud Matthæum habetur: *Hic est Filius meus dilectus.* Apud Lucam, ut apud Marcum: *Tu es Filius meus dilectus.* Alii Euangelistæ verba, alii sensum retulere. Utri verba, incertum.

Isa. 11. 2.

Ioa. 1. 33.

V. *Et statim Spiritus expulit eum in desertum.* Brevi post baptismum temporis intervallo, Spiritus sanctus qui in eum descenderat, in eoque manebat, ipsum impulit, ut in desertum secederet. Idem Lucæ sensus est: *Et agebatur à Spiritu in desertum;* ab eo utique quo plenus regressus est *à Iordane. Eratque cum bestiis.* Quibus verbis desertissimam fuisse solitudinem, S. Euangelista significat. *Et Angeli ministrabant illi.* Inter bestias commoratur ut homo, Angelico ministerio utitur ut Deus. Accesserunt autem Angeli Christo ministraturi, postquam diabolum debellavit; ut non Angelorum ope, sed propria virtute, victoriam de Satana retulisse demonstraretur.

Lucæ 4. 1.

VI. *Postquam autem traditus est Ioannes, venit Jesus in Galilæam, prædicans Euangelium Regni.* Temporum ordinem Sanctus Marcus non servat. Non enim traditio Joannis in carcerem, statim post jejunium quadraginta dierum & tentationem Domini contigit. Sed antequam Joannes in carcerem mitteretur, & multa docuit, & miracula fecit Jesus, ut constat ex Joannis 3. 24. *Quoniam impletum est tempus, & appropinquavit Regnum Dei, pœnitemini, & credite Euangelio.* Appropinquavit tempus illud à Deo præordinatum, de quo Apostolus: *Postquam autem venit plenitudo temporis, misit Deus Filium suum factum ex muliere, factum sub Lege, ut eos qui sub Lege erant, redimeret.* Pœnitentiam prædicat Jesus, quemadmodum Joannes ejus præcursor; ut ostendat, se ejusdem Dei esse Filium, cujus ille Propheta est.

V. Beda.

VII. *Et erat in Synagoga eorum homo in spiritu immundo.* Homo à dæmone vexatus, qui spiritus immundus appellatur, tum propter obstinatam in malitia mentem, tum quòd peccatis & obscœnis operibus hominum vehementer delectetur. *Et exclamavit, dicens: Quid nobis, & tibi, Jesu Nazarene? Venisti perdere nos?* Quid tibi nobiscum rei & causę? Venisti perdere nos, prohibendo, ne hominibus noceamus, nostram in homines potestatem auferendo, & imperium destruendo, nosque in abyssum detrudendo? *Scio quis sis, Sanctus Dei.* Jam experimento novi, & planè persuasus sum, te esse *Sanctum Sanctorum:* Sanctum illum à Prophetis prænunciatum, hominibus à Deo promissum & expectatum, *Filium Dei.* Clarum est in his verbis, inquit Sanctus Augustinus, *quòd in eis & tanta scientia erat, & charitas non erat. Pœnam quippè suam formidabant ab illo, non in illo justitiam diligebant. Tantùm verò eis innotuit, quantùm voluit: tantùm autem voluit, quantùm oportuit. Sed innotuit, non sicut Angelis sanctis, qui ejus secundùm id, quod Dei Verbum est, participata æternitate perfruuntur; sed sicut eis terrendis innotescendum fuit, ex quorum tyrannica quodam modo potestate fuerat liberaturus prædestinatos in suum regnum & gloriam semper veracem, & veraciter sempiternam. Innotuit ergo dæmonibus, non per id quod est vita æterna, & lumen incommutabile quod illuminat pios, cui videndo per fidem, quæ in illo est, corda mundantur; sed per quædam temporalia suæ virtutis effecta, & occultissimæ signa præsentiæ, quæ angelicis sensibus etiam malignorum spirituum potiùs, quàm infirmitati hominum possent esse conspicua.*

Victor Antiochenus in Marc.

Dan. 9. 24.

Marci 1. 11.

Lucæ 4. 41. S Aug. l. 9. de Civ. Dei, c. 21.

Et comminatus est ei Jesus, dicens: Obmutesce, & exi de homine. Comminando præcepit, ut taceret, nec manifestaret illum. Silentium autem indixit dæmonibus, nec permisit, ut ejus divinitatem, quam ex metu, ex adulatione, ex odio, & invidia confitebantur, prædicarent; tum ne cum illis commercium habere & colludere putaretur, quod postea per calumniam & blasphemiam dicere non dubitarunt Pharisæi: tum quia veritatem à patre mendacii testimonium accipere non decebat. *Increpuit illum Jesus, planè ut invidiosum, & in ipsa confessione petulantem & malè adulantem,* (inquit Tertullianus) *quasi hæc esset summa gloria Christi, si ad perditionem dæmonum venisset, & non potiùs ad hominum salutem; qui nec discipulos de subactione spirituum, sed de candida salutis gloriari volebat... Christus ab hominibus, non à spiritibus immundis, volebat se Filium Dei agnosci. Ille Christus dumtaxat cui hoc congruebat: quia præmiserat, per quos posset agnosci, & utique digniores prædicatores. Illius erat præconium immundi spiritus respuere, cui Sancti abundabant.* Denique ostendit, aures dæmoni præbendas non esse, licèt veri aliquid suis verbis admisceat: *Ne quis dum prædicantem audit, sequatur errantem. Improbus enim magister est diabolus, qui falsa veris sapè permiscet, ut specie veritatis, testimonium fraudis obtexat* (inquit S. Ambrosius.)

Marci 3. 12.

Tert. l. 4. cont. Marcion. c. 7. & 6.

S. Amb. l. 6 in Luc. n. 101.

Et discerpens eum spiritus immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo. Diabolus miserum hominem violentis convulsionibus agitans, & in terram jactans,

ac

ac incondito ejulatu rabiem suam, ac dolorem indicans, quòd ex ejus corpore discedere cogeretur, exiit ab eo, Confer cum Lucæ 4. 34. *Et cùm projecisset illum dæmonium in medium, exiit ab illo, nihilque illum nocuit.* Christus *jussu & increpitu dæmonia expellens, non suasu qua bonus, timendum se exhibebat* (inquit Tertullianus. Tert. lib. 4. cont. Marc.

VIII. *Quænam doctrina hæc nova? Quia in potestate etiam spiritibus immundis imperat, & obediunt ei.* Quænam doctrina tam efficax, & cum tanta potestate conjuncta, ut qui eam tradit, non divini nominis invocatione dæmones ejiciat, ut Exorcistæ nostri, sed pro imperio illos fuget?

IX. *Et protinus egredientes de Synagoga, venerunt in domum Simonis... Decumbebat autem socrus Simonis febricitans, & statim dicunt ei de illa. Et accedens elevavit eam, apprehensa manu ejus: & continuò dimisit eam febris, & ministrabat eis.* Tria miracula insignia hoc in capite narrat S. Marcus, dæmonis expulsionem, curationem mulieris, sanationem leprosi. Quoniam enim *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum*, ideò contra ipsum mortis auctorem primò debuit medicina salutis operari; primò lingua serpentina, ne ultrà virus spargeret, occludi: deinde fœmina, quæ prima seducta est, à carnalis concupiscentiæ febre curari: tertiò vir, qui malè suadentis dicta conjugis audivit, ab erroris sui lepra mundari, ut idem ordo restaurationis à Domino servaretur, qui fuerat casus in primis parentibus.

X. *Vespere autem facto, cùm occidisset sol, afferebant ad eum omnes malè habentes, & dæmonia habentes: & curavit multos*, &c. Nemini ex iis, qui offerebantur, optatæ negavit beneficium sanitatis, qui *pertransiit benefaciendo, & sanando omnes oppressos à diabolo, quoniam Deus erat cum illo*... Sed multos curasse dicitur, quia omnes, qui illi offerebantur ægroti & dæmoniaci, multi erant. Ita Christi sanguis *pro multis* effusus dicitur, qui pro omnibus effusus est. Act. 18. 45.

XI. *Et venit ad eum Leprosus, deprecans eum, & genuflexo dixit: Si vis, potes me mundare.* Idem ille leprosus est, quem S. Matthæus à Christo mundatum esse commemorat, statim atque celebri illo sermone in monte habito descendit. Matt. 8. 1.

Et comminatus est ei, statimque ejecit illum. Severè præcepit, additis minis, ne vulgaret miraculum in se factum, & dimisit eum... *Vade: ostende te Principi Sacerdotum, & offer pro emundatione tua, quæ præcepit Moyses*, &c. Ostendere se Sacerdoti jubetur, ut intelligeret Sacerdos, eum non legis ordine, sed gratia Dei supra legem esse curatum: offerre autem sacrificium, ut ostenderet Dominus se legem non solvere, sed adimplere; qui secundùm legem gradiens, supra legem sanaret eos, quos remedia legis non sanaverant: *Quantum ad gloriæ humanæ aversionem pertinebat, vetuit eum divulgare:* (inquit Tertullianus) *quantum autem ad tutelam legis, jussit ordinem impleri.* Vade, ostende te Sacerdoti, &c. *Argumenta enim figurata utpotè Prophetatæ Legis adhuc in suis imaginibus tuebatur quæ significabant, hominem quondam peccatorem, verbo mox emaculatum, offerre debere munus Deo apud templum, orationem scilicet & gratiarum actionem apud Ecclesiam, per Christum Iesum Catholicum Patris Sacerdotem: Itaque adjecit:* Ut sit vobis in testimonium: *Sine dubio, quo testabatur se Legem non dissolvere, sed adimplere: quo testabatur se ipsum esse, qui morbos & valetudines eorum suscepturus annuntiabatur.* V. Beda. Ter. l. 4. cont. Marc.

Sensus Moralis.

I. *Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te. Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus.* Prædicatorum Euangelicorum exemplar normaque Joannes Baptista. Prædicator Euangelicus, Angelus esse debet morum puritate, cœlesti conversatione, qui dicere possit: *Nostra autem conversatio in cœlis est*: missione, ministerio: ingerere se ipsum non debet in munus Euangelicum, nec illud ambitiosè aucupari, sed legitimam expectare missionem à Deo per Ecclesiæ Pastores: *Quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur?* Angeli esse debent in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capiunt salutis: Angeli qui semper videant faciem Patris cœlestis, tametsi in hominum salute procuranda versentur. Sit rector & prædicator divini verbi *singulis passione proximus, præ cunctis contemplatione suspensus.* In id studiis omnibus incumbere debet, ac eniti, ut in hominum animis paret viam Domino, rectas faciat semitas ejus, illos ad pœnitentiam verbis & exemplis adducendo. Totus sit vox, necesse est, qui audiatur magis, quàm videatur: cujus *etsi eloquium quiescat, habitus sonet:* qui *ab occursu suo vitia suffundat.* Vox clamantis, non palpantis & adulantis: vox fortis & severa contra errores & vitia, pravasque consuetudines; non mollis, timida, languens, effœminata: *Clama, ne cesses: quasi tuba exalta vocem tuam, & annuntia populo meo scelera eorum.* Vox clamantis in deserto, à sæculi scilicet affectionibus, tumultibus, negotiis alieni: *Nemo enim militans Deo, implicat se negotiis sæcularibus, ut ei placeat, cui se probavit.* Solitudinis & sacri secessus amator sit oportet, humilitatem & mortificationem Christi sectetur, & in corpore suo portet; non se ipsum prædicet, sed Jesum Christum. Sic Joannes fuit *in deserto, baptizans & prædicans baptisma pœnitentiæ. 2. Erat vestitus pilis cameli, & zona pellicea circa lumbos ejus, & locustas & mel silvestre edebat. 3.* Se humiliabat ac deprimebat, Christi potentiam atque virtutem prædicabat, dicens: *Venit fortior me post me, &c. Ego baptizavi vos aqua, ille vero baptizabit vos Spiritu sancto.* Phil. 3. 20. Rom. 10. 15. S. Greg. M. Past. Cur. c. 5. Tert. lib. De Pallio. Isaiæ 58. 1. 2. Tim. 2. 4.

II. *Et egrediebatur ad eum omnis Judææ regio, &c. & baptizabantur ab illo in Iordanis flumine, confitentes peccata sua.* Conscientiæ sapiens piusque moderator & director eligendus & adeundus est iis, qui sincerè ad Deum convertuntur; ejusque consilia audienda & sequenda sunt. Deus Israelitis jussit, ut Moysi parerent, ad terram promissam post Maris Rubri transitum illos per desertum ducenti, quamvis Deus ipse in columna nubis & lucis illos præcederet; ut agnoscamus quòd *plebs quæ Præpositos suos studet audire, Deum sequitur, & per Deum hominem pervenit ad salutem.* Dux ad salutem initio conversionis eligendus, qui pœnitentiæ ordinem præscribat. 2. Apud ipsum deponenda sunt peccata, ejusque consilio in lacrymarum & laboriosorum operum flumine abstergenda & expianda: *Confessio, satisfactionis consilium est: dissimulatio, contumaciæ... Exomologesis est, qua delictum Domino nostrum confitemur, non quidem ut ignaro, sed quatenus satisfactio confessione disponitur, confessione pœnitentia nascitur, pœnitentia Deus mitigatur.* Lacrymæ, & satisfactionis opera, quæ *laboriosum baptismum* pœnitentiæ efficiunt, quæ ardorem cupiditatis extinguunt, quæ cor nostrum ab operibus mortuis emundant, quæ instar fluminis animarum nostrarum sordes abluunt, longèque à nobis auferunt, Spiritu sancto & Dei amore animatæ esse debent, ut remissionem peccatorum consequamur: *Ille vos baptizabit Spiritu sancto.* Sine Spiritu sancto & igne divini amoris viduæ sunt aquæ, steriles lacrymæ, pœnitentia mendax: *Viduis aquis sibi mentiuntur* (inquit Tertullianus.) S. Cæs. Arel. H. 4. de Pass. Tert. lib. de Pœnitentia. Tert. lib. de Bapt. c. 5.

III. *Venit Iesus à Nazareth Galilææ, & baptizatus est à Joanne in Iordane.* Joannem ad se non vocat Jesus, ut ab eo baptizetur; sed Joannem adit in Jordane baptizantem: cum vulgo peccatorum se miscet Pontifex innocens, sanctus, impollutus, segregatus à peccatoribus, excelsior cœlis, ut nos humilitatem

docear,

doceat, ne nos de pietatis & pœnitentiæ operibus erubeſcamus, aut laborem fugiamus adeundi ſpirituales viros, Eccleſiæ Miniſtros, Templa & Sacramenta frequentandi, ut Spiritum quo baptizati ſumus, in nobis excitari & manere à Deo impetremus, ut cœlum nobis aperiri obtineamus, ſpeque jam paradiſi cives ſimus, Chriſto habitante per fidem in cordibus noſtris, & charitate in iis diffuſa per Spiritum ſanctum.

Et ſtatim aſcendens de aqua, vidit cœlos apertos, & Spiritum tamquam columbam deſcendentem, & manentem in ipſo, & vox facta eſt de cœlis: Tu es filius meus. Id factum eſt inviſibiliter in baptiſmo noſtro, in quo adoptionem filiorum Dei recipimus, deſcendente in nos Spiritu ſancto: & Regni cœleſtis nobis reſeratus eſt aditus. *Tunc ille ſanctiſſimus Spiritus ſuper emundata & benedicta corpora lubens à Patre deſcendit, ſuper baptiſmi aquas, tamquam priſtinam ſedem recognoſcens, conquieſcit, columbæ figura delapſus in Dominum, ut natura Spiritus ſancti declararetur per animal ſimplicitatis & innocentiæ: quod etiam corporaliter ipſo felle careat columba. Ideoque* Eſtote, *inquit*, ſimplices ſicut columbæ. *Ne hoc quidem ſine argumento præcedentis figuræ: Quemadmodum enim poſt aquas diluvii, quibus iniquitas antiqua purgata eſt, poſt baptiſmum (ut ita dixerim) mundi, pacem cœleſtis iræ, preco columba terris adnuntiavit, demiſſa ex arca, & cum olea reverſa: eadem diſpoſitione ſpiritalis affectus, terræ, id eſt, carni noſtræ emergenti de lavacro poſt vetera delicta, columba Sancti Spiritus advolat, pacem Dei afferens, emiſſa de cœlis, ubi Eccleſia eſt arca Dei figurata.*

Tert. lib. De Bapt.

IV. *Et ſtatim Spiritus expulit eum in deſertum*, &c. Sæpè efficaciſſimo Spiritus ſancti & divinæ gratiæ impulſu Chriſti membra, homines ſuæ ſalutis ſtudioſi, à mundo abſtracti, in ſolitudinem expelluntur, ut diabolo fortiùs reſiſtant. Nec tamen ibi à tentationibus immunes ſunt; quinimò graviùs interdum tentantur. Ibi ſunt *cum beſtiis*, variis ſcilicet cupiditatibus, quas intùs gerunt, quibus domandis continuò invigilare debent, ne ipſis noceant. Id autem conſequuntur gratia Chriſti, qui nobis pugnavit & vicit, Dei Spiritu quo aguntur filii Dei, verbo Dei quo nutriuntur, cœleſtibus inſpirationibus Dei ad cor ipſorum loquentis, ſecundùm illud Prophetæ: *Ducam eam in ſolitudinem, & loquar ad cor ejus:* Angelorum denique in miniſterium miſſorum propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis, protectione; quibus mandavit, ut cuſtodiant eos in omnibus viis ſuis, ne umquam offendant ad lapidem pedem ſuum. Baptizatus Dominus expellitur in deſertum à Spiritu, & tentatur à ſatana, ut exemplum vitæ ſuis Fidelibus præbeat; qui poſt acceptam in baptiſmo remiſſionem peccatorum, non ſolùm ad exercenda opera virtutum, verùm etiam ad tolerandam propter juſtitiam perſecutionem ſunt accingendi. Secedit enim in deſertum, ut nos doceat, relictis mundi illecebris, & ſocietate pravorum, divinis per omnia ſervire mandatis. Tentatur ſolitarius à diabolo, ut nobis inſinuet, quòd *Omnes, qui volunt piè vivere in Chriſto Ieſu, perſecutionem patiuntur*: & quòd *per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei*. Tentatur quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, ut indicet, quòd quamdiù viventes hìc Domino ſervimus, ſive proſpera blandiantur (quod ad dies pertinet) ſeu nos adverſa feriant (quod noctis figuræ congruit) ſemper ambulantibus in lege Domini adſit toto orbe adverſarius, qui iter noſtrum tentando impedire non ceſſat.

Oſee 2. 14.

Beda in Comment.

V. *Quoniam impletum eſt tempus, & appropinquavit Regnum Dei, pœnitemini, & credite Euangelio*. Tempore prædefinito à Patre, adumbrato in Lege per multiplices variaſque figuras, à Prophetis prædictum, ab ipſo Deo promiſſum hominibus Regnum appropinquavit. Regnaverat anteà peccatum ſub Lege: regnavit deinceps Deus ſub gratia & per gratiam. Regnum iſtud pœnitentia præparatur, fide inchoatur, charitate perficitur: *Pœnitemini, & credite Euangelio*. Credite, fide quæ per charitatem operatur. Credite Euangelio, quod Chriſti doctrinam, exempla, promiſſa complectitur: doctrinam cœleſtem tot miraculis confirmatam: exempla virtutum omnium à Filio Dei, homine propter nos facto, nobis data: promiſſa pretioſa & magnifica bonorum æternorum. Credite Euangelio, quod non ſolùm aufert ignorantiam docendo, ſed adjuvat ad faciendam juſtitiam per gratiam Spiritus Sancti. Homo enim ſub gratia conſtitutus, præter doctrinam, qua ei præcipitur, quemadmodum vivere debeat, accipit Spiritum ſanctum, quo fiat in animo ejus delectatio dilectioque ſummi illius atque incommutabilis boni, quod Deus eſt, etiam nunc cùm per fidem ambulatur, nondum per ſpeciem: ut hac ibi velut arra data gratuiti muneris, inardeſcat inhærere Creatori, atque inflammetur accedere ad participationem illius veri luminis; ut ex illo ei benè ſit, à quo habet ut ſit: *Nam neque liberum arbitrium quidquam niſi ad peccandum valet, ſi lateat veritatis via: & cùm id quod agendum, & quò nitendum eſt, cœperit non latere, niſi etiam delectet & ametur, non agitur, non ſuſcipitur, non benè vivitur. Vt autem diligatur, charitas Dei diffunditur in cordibus noſtris; non per arbitrium liberum, quod ſurgit ex nobis, ſed per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.*

S. Aug. lib. de Spir. Lit. & c. 1.

VI. *Et erat in Synagoga eorum homo in ſpiritu immundo: & exclamavit, dicens: Quid nobis & tibi, Ieſu Nazarene? Veniſti perdere nos? Scio quis ſis, Sanctus Dei. Et comminatus eſt ei Ieſus, dicens: Obmuteſce, & exi de homine. Et diſcerpens eum ſpiritus immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo.* Dæmonis ſilentio luculentiùs probatur omnipotentia & divinitas Chriſti, quàm præconio. Ipſum imperio ſuo exire cogit ab infelici homine, quem vexabat. Hinc innoteſcit, veniſſe Filium Dei, ut everteret imperium diaboli, & hominum animas, communi illi humani generis hoſti per infidelitatem & peccatum mancipatas, ab illius ſervitute liberaret. Per os Apoſtolorum & Virorum Apoſtolicorum juſſit immundo ſpiritui, ut ex illis exiret, Deoque legitimo Domino illos ſervire ſineret. Quantis interim vexationibus corpus Eccleſiæ agitavit, concuſſit, diſperſit! Sed nocere non potuit Chriſti membris, è quibus ejectus eſt foras; quia *Sanguis Martyrum, ſemen Chriſtianorum*.

Tert.

VII. *Erat homo in ſpiritu immundo*. Homines per impudicitiam ſibi magis ſubjicit diabolus, ſibi arctiùs obſtringit. Difficilior illorum converſio: *Non dabunt cogitationes ſuas, ut revertantur ad Deum ſuum: quia ſpiritus fornicationum in medio eorum, & Dominum non cognoverunt*. Potentiore Salvatoris gratia opus eſt ad eorum liberationem.

Oſee 5. 4.

S. Greg. Naz. Or. 11. in Exc.

VIII. *Et diſcerpens eum ſpiritus immundus, & exclamans voce magna, exiit ab eo*. Quid eſt (inquit S. Gregorius M.) quòd obſeſſum hominem antiquus hoſtis, quem poſſeſſum non diſcerpſerat, deſerens diſcerpſit, niſi quòd *plerumque, dum de corde expellitur, acriores in eo tentationes generat, quàm priùs excitaverat, quando hoc quietus poſſidebat*? Unde & Iſraelitæ ad Moyſen & Aaron dicunt: *Videat Dominus & judicet, quoniam fœtere feciſtis odorem noſtrum coram Pharaone & ſervis ejus, & præbuiſtis ei gladium, ut occideret nos*. In Moyſe enim & Aaron Lex & Prophetæ figurati ſunt: *Et ſæpè apud ſe infirmus animus, quaſi contra ſacra eloquia murmurat: quia poſtquam verba cœleſtia audire & ſequi cœperit, Regis Ægyptii adverſitas, id eſt, maligni ſpiritus tentatio excreſcit*.

Exod. 15.

IX. *Decumbebat autem ſocrus Simonis febricitans: & ſtatim dicunt ei de illa. Et accedens, elevavit eam apprehenſa manu ejus: & continuò dimiſit eam febris, & miniſtrabat eis*. In Eccleſia, quæ Chriſti corpus eſt, ſi patitur unum membrum, compatiuntur cætera membra. Infirmis corpore, aut anima, vera charitas pro viribus ſuccurrit. Pro illis ſaltem Deum orat, ſi aliud non poſſit. Domus Petri eſt Eccleſia Catholica. Nemo in ea eſt, qui peccatorum, aut concupiſcentiæ febri non laboret. Cupiditas animæ febris eſt: charitas animæ ſanitas eſt. In ſola Eccleſia Catholica pro remiſſione peccatorum, & extinctione cupiditatum

tum noxiarum utiliter oratur. Extra domum veritatis, charitatis, & unitatis, nulla est animarum infirmarum & languentium medicina. Ad infirmos accedat necesse est per gratiam suam cœlestis Medicus, illos tangat, dataque manu auxiliatrice, illos erigat atque roboret; pravis habitibus, socordia, languore penitùs depulsis ac dissipatis, & inspirata charitate, quæ numquam otiosa est, sed Domino servit in lætitia. Bona igitur opera, seu pietatis & grati animi in Deum, seu charitatis in pauperes, signa sunt febris ab anima depulsæ, & sanitatis per gratiam Christi medicinalem animæ languenti restitutæ: *Et continuò dimisit eam febris, & ministrabat eis.* Sic membra, quæ servierant immunditiæ ad iniquitatem, ut fructificarent morti, serviunt justitiæ in vitam æternam.

Rom.6.19.

X. *Et venit ad eum Leprosus deprecans eum: & genu flexo, dixit ei: Si vis, potes me mundare. Iesus autem misertus ejus, extendit manum suam: & tangens eum, ait illi: Volo, mundare.* Lepra peccatorum fœdi ad Christum accedamus, & coram eo supplices procidamus, de illius potestate minimè dubitantes, de illius misericordia & bonitate non diffidentes. Fide, humilitate, oratione misericordiam ejus imploremus. Dicamus cum fiducia: *Domine, si vis, potes me mundare ... Miserere mei Domine, quia infirmus sum: sana animam meam, quia peccavi tibi ... Salvum me fac propter misericordiam tuam. Omnes iniquitates meas dele. Asperges me hyssopo, & mundabor: lavabis me, & super nivem dealbabor.* Piæ orationis exemplum nobis præbet iste Leprosus. Nos impetraturos emundationem & sanctificationem animarum nostrarum, ne dubitemus, si oremus, sicut oportet: *Postulet in fide nihil hæsitans: qui enim hæsitat, similis est fluctui maris, qui à vento movetur & circumfertur.* Credendum autem est, curationem & justificationem nostram opus esse gratuitæ misericordiæ ac voluntatis Dei: hanc operari Christum auctoritate suprema, sacrosanctam ejus humanitatem instrumentum esse operationis Dei in cordibus nostris: ejus voluntate vim sanguinis ejus ac merita nobis applicari: *Justificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit Deus propitiationem per fidem in sanguine ipsius ad ostensionem justitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum.* Incarnato Dei Verbo, humanamque contingente naturam, & per gratiæ suæ vim medicinalem intùs operante, sanantur homines secundùm animam leprosi, & cum Apostolis audiunt: *Iam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis:* Deique Templum ingredi non solùm illis conceditur, sed fiunt ipsi templum Dei, ut Apostolus ait: *Templum Dei sanctum est, quod estis vos.* Sed quamvis fortè Christo per gratiæ suę efficaciam nos tangente, & amorem pœnitentem nobis inspirante, mundati fuerimus à lepra peccatorum nostrorum, antequam ad Sacerdotem adeamus; conveniendus tamen est Sacerdos eique aperienda conscientia, confitenda peccata, secundùm Christi præceptum: *Vade, ostende te sacerdoti.* Offerenda pro emundatione satisfactio, sacrificium bonorum operum, in testimonium animi pœnitentis & mundati: *Exhibete corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem. Et nolite conformari huic sæculo,* ne lepram pejorem iterùm contrahatis: *sed reformamini in novitate sensus vestri: ut probetis, quæ sit voluntas Dei bona, & beneplacens, & perfecta.* Mundati autem & liberati à peccato, enarrate & prędicate laudes & gloriã Salvatoris, & Medici animarum vestrarum Jesu Christi, in omnibus *gratias agentes Deo & Patri per ipsum.*

Rom.3.24. V. Beda, in Marc. Jo.15.3. 1.Cor.3.17. Rom.12.2. Coloss.3.17.

Ps.6. Ps.50. Isa.1.5.6.

CAPUT II.

Sensus Litteralis.

Superiore capite.

I. *ET iterùm intravit Capharnaum post dies* aliquot. Inde enim discesserat in proximos vicos & civitates, ut missione sua fungeretur, prædicans in synagogis Galilææ, & dæmonia ejiciens: *Et auditum est, quod in domo esset.* Id vulgatum ab aliquo è domesticis, aut vicinis. Clam enim ingressus erat, cùm non posset manifestè ingredi civitatem ob populi ad ipsum turmatim concurrentis frequentiam. *Et* convenerunt multi, *ita ut non caperet neque ad januam.* Ita ut nec domus, neque vestibulum ipsum capiendæ plebis ad Jesum convenientis multitudini sufficeret: *Et loquebatur eis verbum* Dei. Non solùm Capharnaumi cives, sed ex omni castello Galilææ, & Judææ, & Jerusalem, convenerat ingens hominum multitudo, Christum audiendi, & admirabilia ejus opera spectandi avida.

Luc.5.

II. *Et venerunt ad eum ferentes Paralyticum, qui à quatuor portabatur.* Plures ægrotum adduxerunt, quatuor autem bajulabant; quod observatum est ab Euangelista ad morbi gravitatem significandam: Hominem scilicet ita fuisse membris omnibus dissolutum, ita totius corporis impotentem, ut eum à quatuor bajulis portari necesse fuerit: *Et cum non possent offerre eum illi præ turba,* cùm appropinquare non possent ad Jesum præ turba domum implente & circumstante; *nudaverunt tectum ubi erat,* detexerunt tectum domus; *& patefacientes, submiserunt grabatum, in quo paralyticus jacebat,* demiserunt lectum ante pedes Jesu: *Cùm autem vidisset Iesus fidem illorum,* qui ægrotum illi curandum offerebant, *ait paralytico: Fili, dimittuntur tibi peccata tua.* Morbi radicem excidit divinus Medicus, se missum docet, ut animarum ægritudinibus imprimis medeatur, ut interiorem sanet paralysim, cujus exterior illa paralysis figura erat: *Missum est Verbum, quod est Deus, qui Medicus est peccatoribus, qui Magister rerum arcanarum jam purgatis* (inquit Origenes.)

Orig. contra Celsum.

III. *Erant autem illic quidam de Scribis sedentes, & cogitantes in cordibus suis: Quid hic sic loquitur? Blasphemat: Quis potest dimittere peccata, nisi solus Deus?* Quod S. Matthæus dictum à Legisperitis dixerat: *Hic blasphemat,* à S. Marco uberiùs explicatur. Remissionem peccatorum esse Dei propriam, Lex & Prophetæ passim testantur. Exod.24.6.7. *Dominator Domine Deus, misericors & clemens, patiens & multæ miserationis, ac verax ... Qui aufers iniquitatem, & scelera atque peccata.* Job.14.4. *Quis potest facere mundum de immundo conceptum semine? nonne tu, qui solus es?* Isaiæ 43. *Ego sum, ego sum ipse qui deleo iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor.* Hanc potestatem homini cuiquam communicatam nusquam legebatur. Hinc Legisperiti Christi hostes, ex ejus verbis occasionem calumniæ nacti, ipsum blasphemiæ tacitè damnant. Horum malitia usus Jesus, in testimonium potestatis dimittendi peccata, sibi ut Deo convenientis, atque etiam ut homini sibi à Patre concessæ, insigne miraculum edit; imò duplex: nam & adstantium cogitationes sibi apertissimè cognitas ostendit, quod non minùs Dei proprium esse, quàm peccata condonare, Sacræ Litteræ docent: & Paralyticum sanat: *Quo statim cognito Iesus spiritu suo, quia sic cogitarent intra se, dicit illis: Quid ista cogitatis in cordibus vestris?* Cognovit, non ut Prophetæ, per afflatum, sed *suo Spiritu,* id est, plenitudine Divinitatis in se corporaliter habitantis; *suo Spiritu,* per se ipsum, qui Dei sapientia, virtus spiritus passim à veteribus appellatur: *Quid est facilius, dicere Paralytico: Dimittuntur tibi peccata, an dicere: Sur-*

1.Reg.16.7. 1.Par.28.9. Ps.7.10. Jer.17.10. S.Iust.Apo.2. S. Iren. l. 4. c. 36. Tert. in Apo. lib.adv. Mar. & de Carne Christi. Lact.lib.4.de sap.c.6. & 8. & alii.

Surge, tolle grabatum tuum, & ambula? Lege quæ diximus in c.9. S.Matthæi.

IV. *Et cùm præteriret, vidit Levi Alphæi ſedentem ad telonium; & ait illi: Sequere me. Et ſurgens, ſecutus eſt eum. Et factum eſt, cùm accumberet in domo illius, multi Publicani & peccatores ſimul diſcumbebant cum Jeſu, & Diſcipulis ejus*; &c. Cùm Jeſus ad partes maritimas iturus, ut populum doceret, per portam maritimam Capharnaum tranſiret, ubi telonium erat, vidit ibi ſedentem Matthæum, Levin appellatum, Luc 5. ipſumque vocavit. Ille verò ſine mora obtemperans vocanti, relictis omnibus, ſecutus eſt Jeſum: Atque in grati animi ſignificationem, utque amicorum ſuorum & familiarium, qui vectigalibus exigendis, colligẽdis, rationibus deſcribẽdis, ſub ipſo, aut cũ ipſo navabant operam, cõverſionem procuraret, conviviũ Chriſto paravit in domo ſua, quæ in urbe erat, plurimoſque Publicanos ſimul cum Jeſu & Diſcipulis ejus manducaturos invitavit: *Et Scribæ & Phariſæi videntes, quia manducaret cum Publicanis, & peccatoribus, dicebant Diſcipulis ejus: Quare cum Publicanis & peccatoribus manducat Magiſter veſter?* Inde offenduntur S.Th.2.2. q. 25. art.6. i Reſp. ad 5. Phariſæi, unde ædificari deberent. Quamvis enim convivere peccatoribus, vitandum ſit infirmis, propter periculum, quod eis imminet, ne ab eis ſubvertantur: perfectis tamen, de quorum corruptione non timetur, laudabile eſt, quòd cum peccatoribus converſentur, ut eos convertant. Sic Dominus cum peccatoribus manducabat & bibebat. Convictus autem peccatorum, quantùm ad conſortium peccati, vitandus eſt omnibus. Et ſic dicitur 2. ad Corinth.6. *Exite de medio eorum, & immundum ne tetigeritis*, ſcilicet ſecundùm peccati conſenſum. Luc.5.33.

V. *Et erant Diſcipuli Ioannis & Phariſæi jejunantes*; jejunabant frequenter. Et veniunt, *& dicunt illi: Quare diſcipuli Ioannis & Phariſæorum jejunant, tui autem Diſcipuli non jejunant?* Diverſo forſan tempore venerunt; idque diverſa ratione & intentione Chriſto dixerunt: Phariſæi, ut calumniarentur; Diſcipuli Joannis, ut docerentur: *Et ait illis Jeſus: Numquid poſſunt filii nuptiarum, quamdiu ſponſus cum illis eſt, jejunare?* Hæc interrogatio vim negandi habet. Non decet eos jejunare, quamdiù cum illis eſt ſponſus. Lege quæ diximus in c.9. S. Matthæi.

VI. *Et factum eſt iterum, cùm Dominus ſabbatis ambularet per ſata, & Diſcipuli ejus cœperunt progredi & vellere ſpicas.* Τὸ *Iterum*, actionem Jeſu iteratam non ſignificat, quaſi bis contigerit, quod hìc refertur ab Euangeliſta; ſed novam calumniæ occaſionem à Phariſæis arreptam.

VII. *Et ait illis: Numquam legiſtis, quid fecerit David, quando neceſſitatem habuit, & eſuriit ipſe, & qui cum eo erant? Quomodo introivit in domum Dei ſub Abjathar Principe Sacerdotum, & Panes propoſitionis manducavit*, &c. Confer cum Marth.12. & noſtrum in eum locum commentarium lege. Narratur hiſtoria 1. *Reg.c.* 21. ubi tamen Panes propoſitionis dati dicuntur Davidi eſurienti & comitibus ejus ab *Achimelech Sacerdote*, non ab *Abjathar Principe Sacerdotum*. Hinc recentiores quidam interpretes, ut Marcum Euangeliſtam cùm Auctore ſacro l.1. Regum concilient, Achimelecho nomen fuiſſe *Abjathari*, & Abjathari ejus filio viciſſim nomen fuiſſe *Achimelecho* dicunt, & colligunt ex 1. Paral.18. v.16. & c.24. v.6. Planior & probabilior Beda in Mar. utrumque conciliandi ratio eſt, Marcum ſub Abjathare Pontifice factum dixiſſe, quod ſub Achimelecho Pontifice Maximo ejus patre contigit: tum quia nomen Abjatharis notius erat ob Ephod allatum ad Davidem (1. *Reg.*23.6.) & ob diù geſtum ſub Davide Pontificatum: tum quia & ipſe Pontifex erat, cùm hæc geſta ſunt, patris ſcilicet Vicarius, ut cui in Pontificatum Maximum ſucceſſit, & rei geſtæ adfuerat, ipſeque cùm patris, tum Davidis factum probaverat.

Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum eſt, & non homo propter ſabbatum. Sabbatum inſtitutum non fuit, ut homo periret; ſed ut animo & corpore ſalvus eſſet. Animo quidem, quia lex illa otii die ſeptimo ſtatuta eſt ad colendam religionem, & ad profitendam fidem creati à Deo mundi; & ne ullius operis obtentu, conventus & actus pietatis negligerentur, quod ſalutem ſpectat animæ. Corpore verò, quia etiam inſtitutum eſt diei ſeptimæ otium, ut hominibus aſſiduo ſex dierum labore fatigatis, aliquantulùm reſpirare & requieſcere liceret: quod dominorum durities vix erat famulis conceſſura. *Itaque Dominus eſt filius hominis etiam ſabbati.* Exod.23.10. Omnium enim hominum caput poteſtatem habet rerum omnium, quæ ad hominum ſalutem pertinent: cùm itaque ſabbatum propter hominem factum ſit, etiam ſabbati jure ſuo dominus eſt: adeòque violati ſabbati noxa non tenetur propterea, quòd ejus Diſcipuli ſpicas aliquot ſabbato vulſerint, urgente fame. Atque ſabbati ſe dominum eſſe apertiùs olim demonſtrabit, cùm illud, & quicquid legalium cæremoniarum eſt, abrogabit. * * Tert. l. 4. contr. Marc. c. 16. Dominus & Sabbati, & legis, & omnium patrinarum diſpoſitionum Chriſtus.

Senſus Moralis.

I. *ET iterum intravit Capharnaum poſt dies. Et auditum eſt, quòd in domo eſſet: & convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam, & loquebatur eis verbum.* Curato Capharnaumi Leproſo, Jeſus in deſerta loca ſeceſſerat, ibique convenientibus ad ſe turbis prædicabat verbum Dei: quo ſignificatur, Veritatem tumultuoſis carnalium mentibus apertam ſui manifeſtationem non exhibere, ſed iis ſuorum lucem donorum largiùs infundere, quos ab illecebris rerum temporalium viderit eſſe diſcretos, & à rerum ſæcularium tumultu longè poſitos. Verùm quia nec carnales & ſæculi cupiditatibus implicitos, Dei miſericordia omninò deſerit, quin etiam iis gratiam ſuæ viſitationis, per quam & ipſi ſpirituales effici valeant, indulget, poſt aliquot dies in civitatem redit Dominus, multiſque eòdem convenientibus verbum Dei prædicat, ac ſanato Paralytico, pluribus occaſionem internæ ſanationis tribuit, quam ipſe in illis per fidem operatur. Quàm admiranda Chriſti Jeſu benignitas, tam ſtupenda Capharnaitarum cæcitas & obduratio, qui Chriſto apud illos tam frequenter prædicanti, & tot ac tanta patranti miracula, non credunt! Chriſtum docentem lubenter audiunt, & mirantur, ſed non convertuntur. Curioſitate & utilitate temporali ducti, ad illum turmatim concurrunt, non veritatis & juſtitiæ amore, non pœnitentiæ ac melioris vitæ ſtudio. Sic Beda in Commentar. 1.Theſſ.2.13. plerique Chriſtiani verbum Dei audiunt, quaſi *Verbum hominum*, non *ſicut eſt verè verbum Dei*; non ut *Verbum veritatis, verbum vitæ, verbum reconciliationis, verbum ſalutis*. Quid mirum? cùm à Miniſtris verbi non ea ratione plerumque prædicetur, qui loquuntur placentia, compto ſermone pruriunt auribus Chriſti crucem evacuantes, ſemetipſos prædicantes, non Chriſtum crucifixum. Timeant Chriſtiani, qui verbi divini prædicatione, cæteriſque Dei beneficiis abutuntur, nec jugi Dei miſericordia ipſos ad pœnitentiam invitante meliores fiunt, ne illis contingat, Luc.10.15. quod Capharnaumi civibus Chriſtus comminatur: *Et tu Capharnaum uſque ad cœlum exaltata, uſque ad infernum demergeris.* Ita paſſim in novo Teſtamento vocatur.

Et convenerunt multi, ita ut non caperet neque ad januam. Non ad eos ſolùm, qui in domo erant, id eſt in Synagoga; non ad Judæos tantùm, ſed ad Gentes verbum ſalutis miſit Dominus, eoſque Euangelii ſui participes fecit, in unam domum, ſcilicet Eccleſiam colligens utrumque populum: *Nos* enim, qui *eramus longè*, extra januam, alienati à Chriſto, qui vitæ æternæ oſtium eſt, *facti ſumus propè in ſanguine Chriſti. Qui aliquando non populus, nunc autem populus Dei: qui non conſecuti miſericordiam, nunc autem miſericordiam conſecuti.* Virtutes igitur annuntiemus ejus, qui de tenebris nos vocavit in admirabile lumen ſuum; & pro tantis beneficiis gratias immortales agamus. Eph.2.13. 1.Petri 2.10.

II. *Et venerunt ad eum ferentes Paralyticum, qui à*

qua-

quatuor portabatur. Et cùm non possent offerre eum illi præturba, nudaverunt tectum, ubi erat: & patefacientes, submiserunt grabatum, in quo paralyticus jacebat. Hujus Paralytici curatione salvatio designatur animæ post diuturnam illecebræ carnalis inertiam ad Christum suspirantis: quæ imprimis indiget ministris, qui eam sublevent, & Christo offerant; id est, bonis Doctoribus, Prædicatoribus, conscientiæ Moderatoribus, qui spem salutis suggerant, opem intercessionis ferant; omnemque adhibeant industriam, ut cœlesti Medico sistatur. Quatuor bajulorum numerus non est absque mysterio: quatuor enim sancti Euangelii libros significat; quibus omnis Prædicantium virtus, omnis sermo firmatur. Designat & quatuor Virtutes cardinales, quibus anima ad promerendam salutem erigitur, quæ nihil aliud sunt, quàm Amor Dei quadripartitus, seu quatuor divini amoris affectus, secundùm S. Augustinum, quibus omnia petrumpuntur obstacula, quæ impediunt, ne ad Christum accedamus. Temperantia enim est amor Dei sese integrum incorrumptumque servans; Fortitudo, amor omnia propter Deum facilè perferens: Justitia, amor Deo tantùm serviens, & ob hoc benè imperans cæteris, quæ homini subjecta sunt: Prudentia, amor benè discernens ea quibus adjuvetur in Deum, ab iis quibus impediri potest. Has virtutes Dei Sapientia, id est Dei Filius, homines docuit, quibus languentes animæ ad Deum ferrentur, *Sobrietatem enim & prudentiam docet, & justitiam & virtutem, quibus utilius nihil est in vita hominibus.* Sæpè anima post desidiam resipiscens, gratiæque cœlestis remedio cupiens innovari, priscæ consuetudinis & pravorum habituum nondum destructorum reliquiis retardatur: Sed hæc impedimenta vincit Euangelii gratia, vincit amor Dei quadripartitus, vincunt quatuor Virtutes animam ad Christum ferentes.

S. Aug. l. de Moribus Eccles. Cathol. c. 15.

Sap. 8. 7.

Et cùm non possent offerre eum illi præturba, nudaverunt tectum, ubi erat. Sæpè in ipsa orationis dulcedine, cùm anima in lectulo Dilectum suum quærit, turba cogitationum interveniens, aciem mentis, ne videatur, impedit. Quid facto tunc opus? In infimis, aut ad januam non est remanendum, ubi turbæ tumultuantur, ubi creaturæ, ubi sensus, ubi cupiditates aditum ad Christum impediunt: sed tectum domus, in qua Christus docet, ascendendum est: sacræ Scripturæ sublimitas appetenda, lex Domini diu noctuque meditanda. *In quo corrigit adolescentior viam suam? In custodiendo sermones tuos.* Et, *Lex Domini immaculata, convertens animas.* Et, *Nisi quod Lex tua meditatio mea est, tunc fortè periissem in humilitate mea.* Tecto denique patefacto, æger ante Jesum dimittitur, quia reseratis Scripturarum mysteriis, ad notitiam Christi pervenitur, de quo scriptum est in Lege & Prophetis: & ad ejus humilitatem fidei pietate descenditur. Cum grabato demittitur infirmus ante Jesum: quia salvi esse non possumus, nisi in corpore isto mortali positi, fidem explicitam in Jesum Christum habeamus, in quo Deus est mundum reconcilians sibi, in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, qui *Unus est Dei & hominum Mediator, qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Aspiciens ergo infirmus homo in auctorem fidei, & consummatorem JESUM, cum Apostolo dicat: *Quod autem nunc vivo in carne, in fide vivo FILII DEI qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.* Hæc fides impetrat remissionem peccatorum, & restitutionem in libertatem gloriæ filiorum Dei. *Fili, dimittuntur tibi peccata tua.*

Ps. 118.
Ps. 18. 8.
Psal. 118.

1. Tim. 2. 5.

Galat. 2. 20.

III. *Quid est facilius dicere Paralytico: Dimittuntur tibi peccata, an dicere: Surge & ambula?* Omnia Deo æquè facilia sunt, qui solo verbo, sola voluntate universa, quæ ipsi placent, operatur: sed visibilibus miraculis, invisibilibus fidem conciliat. Priùs autem peccata dimittit, deinde corporis infirmitati medetur, ut pleraque corporum infirmitates propter peccata evenire significet. Hinc Apostolus ad Corinthios scribens, ubi crimen indignè manducantium & bibentium Corpus & Sanguinem Domini exposuit, continenter subdit: *Ideò inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi*; id est, moriuntur. Quinque de causis corporis morbos & infirmitates Deus infligit. 1. Ad meritorum incrementum per patientiam, ut Job, Tobiæ, aliisque Sanctis in utroque Testamento. 2. Ad virtutum custodiam, ne superbiæ tentatione dispereant: Sic Apostolo datus est stimulus carnis illum colaphizans, ne magnitudo revelationum ipsum extolleret. 3. Ad cognitionem & emendationem peccatorum nostrorum: Sic Maria soror Moysis & Aaron in deserto lepra percussa est ob verba temeritatis & superbiæ: & Paralyticus noster nonnisi dimissis peccatis fuit à Christo sanatus. 4. Ad gloriam Dei manifestandam, ut cæcus natus, de quo Christus ait: *Neque hic peccavit, neque parentes ejus, quia cæcus natus est, sed ut manifestentur opera Dei in illo.* 5. Ad inchoationem damnationis æternæ, quæ reproborum pœna est, ut Antiochi & Herodis: Quibus congruit illud Prophetæ: *Et duplici contritione contere eos.* Cùm igitur corporis infirmitates, aut alias calamitates temporales patimur, ad Deum ante omnia convertamur, pœnitentiam agamus, ipsaque pro nostrorum expiatione peccatorum illi offeramus.

1. Cor. 11. 30.

Beda.

Jer. 17.

Dum toto furore Balaam raperetur jumento insidens, ut Dei populo malediceret, occurrit illi Angelus, strictoque gladio jumenti oculis objecto, detinet procedentem, qui nec gladium advertit evaginatum. Asina verita mucronem, sistit in via, nec ultra progreditur. In illam stomachatur Vates, ejusque latera fuste percutit: non magis illa procedit. Asinæ inter angusta parietis compulsæ mortem minitatur. Tum illa sessorem compellans, ait: *Quid feci tibi? Cur percutis me jam tertio?* Statim Deus oculos aperuit Balaamo, viditque Angelum stringentem gladium, quo territam detinebat asinam, ne ipse maledicturus Populo Dei proficisceretur. Hominem videmus languidum, ejusque carnem, qua velut jumento spiritus vehitur, gravi infirmitate collabentem: unde nec cœptum ambitionis, avaritiæ, vindictæ, voluptatis iter prosequi potest; carnem venarum apertione, purgationibus, medicaminibus, velut fustium ictibus repetitis convellit, eò quòd suis favere nolit consiliis. Verùm oculos aperiat infelix, conspiciet non carnem esse, quæ ipsum remoratur, sed Angelum; divinam scilicet Misericordiam, quæ corpus affligit infirmitate, ut gradum figat, nec malitiæ conceptum facinus ad exitum perducat: *Prohibitione immorata asina Angelum videt, quem humana mens non videt,* (inquit Sanctus Gregorius,) *quia plerumque caro per molestias tarda, flagello suo menti Deum indicat, quem mens ipsa carni præsidens non videbat: ita ut anxietatem spiritus proficere in hoc mundo cupientis, velut iter tendentis impediat, donec ei invisibilem, qui sibi obviat, innotescat.*

Num. 22.

S. Gre. M. p. 3. Past. Admon. 3.

IV. *Ut autem sciatis, quia Filius hominis habet potestatem in terra dimittendi peccata (ait Paralytico) Tibi dico, surge, tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam.* Sic gratia medicinalis Christi animam peccatoris terrenis rebus adhærentem, in creatura quiescentem, pravis habitibus & mala consuetudine detentam, facultatibus omnibus velut membris interioris hominis dissolutam, momento sanat.

Omnipotens hominem cùm gratia salvat,
Ipsa suum consummat opus, cui tempus agendi
Semper adest, quæ gesta velit, nec moribus illi
Fit mora, nec causis anceps suspenditur ullis.
Hunc itaque affectum, quo sumunt mortua vitã,
Quo tenebræ fiunt lumen, quo immunda nitescũt,
Quo stulti sapere incipiunt, ægrique valescunt,
Nemo alii dat, nemo sibi, non littera Legis,
Nec naturalis sapientia; quæ semel acta
In præceps labi novit, consurgere nescit.

S. Prosper, Carm. de Ingratis.

V. Et

S.Greg. Naz. Or. in Nativ. Dom.

V. *Et cùm præteriret, vidit Levi Alphæi sedentem ad telonium; & ait illi, Sequere me*. Magna gratiæ vis, quæ ex Publicano Apostolum facit. Difficilis hominum pecuniæ & lucris temporalibus addictorum conversio. S. Gregorius Nazianz. divites vocat *compeditos terræ*. Multos in persecutione patrimonii cæcus amor & dilectæ facultates, à cura salutis suæ, legumque divinarum observantia avocarunt, ut S. Cyprianus lugens scribit: *Illa fuerunt remanentibus vincula, quibus & virtus retardata est, & fides pressa, & mens victa, & anima præclusa*. Ad hujusmodi vincula dirumpenda, gratia fortissima est opus. Illa dirupit Christi misericordia Levin, seu Matthæum respiciens & vocans, ut dicere posset, in familiam ejus ac scholam cooptatus: *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo*. Difficilior Publicanorum conversio, qui *Exactionis publicæ nomen in quæstus proprii emolumenta verterunt, & indictiones tributarias, prædas suas esse fecerunt: qui in similitudinem immanium bestiarum non rexerunt traditos sibi, sed devorarunt: nec spoliis tantùm hominum, ut plerique latrones solent, sed laceratione etiam, & (ut ita dicam) sanguine pascebantur* (ait Salvianus.) Magna Dei misericordia, qui Matthæum ex conditione adeò saluti æternæ periculosa vocavit.

S.Cypr. tr. de Lapsis.

Ps. 115.

Salv. l. 5. De Gubern. Dei.

VI. *Et factum est, cùm accumberet in domo illius, multi Publicani & peccatores simul discumbebant cum Iesu & Discipulis ejus*. Multi ad Deum recèns conversi, de pietatis professione in societatibus hominum sæcularium erubescunt. Non erubuerunt de peccato, erubescunt de pœnitentia & emendatione. Hos damnat Matthæi exemplum, qui se Discipulum Christi coram publicanis & peccatoribus palam profitetur; illos ad Jesum adducit, eaque etiam de causa illos ad convivium cum Domino & Magistro invitat. Hunc imitentur, qui Dei gratia ex peccato & peccati occasionibus emerserunt, amicos suos ad Christi & Apostolorum mensam vocent, ad doctrinæ à Christo traditæ, & ab Apostolis mundo prædicatæ, gustum & observantiam; qua de mensa S. Prosper:

S. Prof. Epi. 8.

Exueret Deus ut tetrâ caligine mundum,
Doctrinæ accendit lumen Apostolicæ:
Quæ nullis animis, nullis non congruit annis,
Lacte rigans pueros, pane cibans validos.
Non tempus, non sexus huic, non causa resistit,
Omnes curat, alit, justificat, vegetat.
Sumite quæ magnæ apposuit Sapientia mensæ,
Et variis pasci discite deliciis.
Quarum pars totum est epulum quo quisq; juvatur.
Inde capit vitam, quam parit una fides.

Hanc mensam fastidire, quàm periculosum! quàm mortiferum!

Nam quid erit, quid dirâ procul fastidia pellat,
Cùm se ipso refugit mens saturare Deo?

VII. *Et erant Discipuli Ioannis & Pharisæi jejunantes, & veniunt, & dicunt illi: Quare discipuli Ioannis & Pharisæorum jejunant, tui autem discipuli non jejunant?* Invidi alienæ vitæ moribusque observandis ac reprehendendis magis student, quàm propriæ vitæ moribus emendandis. Vitium istud Pharisaicum est; Ex Pharisaica etiam superbia descendit temerarium judicium, quo alios verè religiosos, pios & devotos non judicamus, nisi nostris vivendi formulis ac rationi sese accommodent; nisi exteriora, quæ proprio sæpè judicio elegimus, & quibus amore proprio adhæremus, opera & exercitia sectentur. Varia sunt divinæ gratiæ dona; variis viis ad spiritualis vitæ perfectionem pervenitur. Verendum, ne ad ostentationem pertineat externus ille operum, quibus devoti indigitantur, apparatus. Vera pietas in Dei amore, & sincera humilitate consistit. Hæc *ad omnia utilis: corporalis autem exercitatio*, nisi anima sit in charitate & humilitate *radicata*, (ut Apostoli verbis utar) *ad modicum utilis est*. Pharisaicum etiam vitium est, nos ipsos, nostramque vivendi rationem commendare; de aliis loqui, ut de nobis loquendi, nosque ab illis discernendi occasionem habeamus: *Quare Discipuli Ioannis & Pharisæorum jejunant, tui autem non jejunant?* Sæpè accidit, ut qui extraordinaria jejunia & supererogationis observat, imperfectior sit eo qui minus jejunat, quia spiritalibus abstinens bonis, jejuno corde tabescit.

1. ad Tim. 4. 8.

VIII. *Et dicebat eis: Sabbatum propter hominem factum est, & non homo propter Sabbatum. Itaquè Dominus est Filius hominis etiam Sabbati*. Omnes Religionis observantiæ, universaque instituta, ad illius finem, qui Dei honor est, & utilitas hominum, referenda sunt. Veræ Religionis proprium est, nihil in se habere, quod homini non sit utile ad salutem. Hac ratione Deus ostendit, se non ex indigentia coli velle, sed ex bonitate, ut homines beatos faciat: *Dixi Domino, Deus meus es tu, quoniam bonorum meorum non eges*. Spiritale Sabbatum in eo positum est, ut homo in Deo requiescat, ut à suis cesset operibus; scilicet à peccatis, quæ solius hominis opera sunt; Deique operibus vacet. Qua de re S. Prosper scribit:

Ps. 15.

Non recto servat legalia Sabbata cultu,
Qui pietatis opus credit in his vetitum.
Nulla dies actus hominum non damnat iniquos:
Omnia conveniunt tempora justitiæ:
Nec corrumpuntur virtutibus otia sancta,
Tantùm à peccatis libera corda vacent.

Lege quæ diximus ad caput nonum S. Matthæi.

CAPUT III.

Sensus Litteralis.

I. ET *introivit iterum*, altero die Sabbati, *in Synagogam*, Capharnaum, *& erat ibi homo habens manum aridam*. Confer cum Matth. 12. & Lucæ 6. *Et observabant eum*, (Pharisæi) *si Sabbatis curaret, ut accusarent illum*. Refert S. Matthæus, illos *interrogasse Christum: Si licet Sabbatis curare?* Quæ nequaquam pugnant: Pharisæi enim primò observarunt Jesum animo illum accusandi ut violatæ religionis reum, si ægrum hominem Sabbato curaret: deinde illum interrogarunt: *Si licet Sabbatis curare?* Quibus respondit hac illis proposita quæstione, qua illorum ora occlusit: *Licet Sabbatis bene facere, an malè? Animam salvam facere, an perdere?* Anima sumitur ibi pro vita. Hac interrogatione ostendit Jesus, hominis curationem Sabbati sanctificationi contrariam non esse, cùm sit opus bonitatis & omnipotentiæ Dei, cujus cultui dicatum est otium Sabbati: sed nihil magis illius diei sanctificationi repugnare, quàm Pharisæorum malignitatem & immanem invidiam, qui cùm Herodianis conspirabant, ut Jesum perderent.

Et

Et circumspiciens eos cum ira, ad rationis imperium excitata, & secundùm moderationem divinæ virtutis temperata, *contristatus super cæcitate cordis eorum*, sive (quæ vis est Græci Textus) πώρωσιν καρδίας, *callum cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus illi.* Quod Græcus Textus habet, ὑγιὴς ὡς ἡ ἄλλη, *sana sicut altera*, interpretationis loco adjectum ex S. Matthæo videtur.

II. *Iesus autem cum Discipulis suis secessit ad mare*, ut Pharisæorum & Herodianorum in illum conspirantium insidias vitaret, quia nondum venerat hora ejus. *Et multa turba à Galilæa & Judæa secuta est eum, & ab Ierosolymis*, tametsi plures in urbe illa principe inimicos haberet, Pharisæos nimirùm, Scribas & Senatores; & ab *Idumæa*, quamvis Idumæi homines Gentiles essent, & perpetui Judæorum hostes; & *trans Iordanem*; & à regione quæ trans Jordanem dicebatur, quia venientibus ab Ægypto Judæis ultra Jordanem erat: *Et qui circa Tyrum & Sidonem*, nobilissimas civitates, sive Decapolitæ Tyriorum & Sidoniorum vicini, *multitudo magna, audientes quæ faciebat, venerunt ad eum*. Miraculorum ejus fama commoti, frequentes ad eum concurrerunt: *Et dixit Discipulis suis, ut navicula sibi deserviret propter turbas, ne comprimerent eum: Multos enim sanabat.* Navìculam sibì parari jussit, qua uteretur, quoties stagnum cum selectis Discipulis trajicere vellet, ne turbis ad ipsum concurrentibus opprimeretur. Ideò autem tantus hominum undique concursus ad Jesum fiebat, *quia multos sanabat, ita ut irruerent in eum, ut illum tangerent, quot quot habebant plagas*. Desiderio recuperandæ sanitatis in eum irruebant, ut eum tangerent, quovis morbi genere afflicti. *Et spiritus immundi, cum illum videbant, procidebant ei*. Energumenos impellebant, ut coram eo prociderent: *& clamabant, dicentes: Tu es Filius Dei*. Divinitatis ejus confessione, & subjectionis signo supplicium suum deprecabantur: *Dæmones credunt, & contremiscunt*. Jesus autem adjunctis minis vehementibus, eis præcipiebat, ne declararent, quis esset. Jac. 2. 19.

III. *Et ascendens in Montem*, orationis causa, *vocavit ad se* ex Discipulis suis *quos voluit ipse*: non quia meruerunt. Unde apud Joannem ait: *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos.* Joan. 15. 16. Hinc S. Paulus *Apostolum per voluntatem* Dei se inscribit. Eph. 1. 1. *Et venerunt ad eum*, statim atque vocati fuere: *Et fecit, ut essent duodecim cum illo; & ut mitteret eos prædicare*; elegit duodecim Apostolos ex Discipulorum numero, quos mitteret ad prædicandum Euangelium, cùm ipsi opportunum videretur: *Et imposuit Simoni nomen, Petrus*. Vide quæ diximus ad c. 10. S. Matthæi. *Et Iacobum Zebedæi, & Ioannem fratrem Iacobi, & imposuit eis nomina Boanerges, quod est, Filii tonitrui.* Ex *Benereen*; seu (ut viri Hebraicè periti emendari volunt:) *Bene rahham*, factum Boanerges à Notariis linguam Hebraicam ignorantibus, S. Hieronymus non semel observat. Respexisse videtur Christus, hoc illis nomen imponens, ad illud Aggæi vaticinium: *Adhuc unum modicum est, & ego commovebo cœlum, & terram, & mare, & aridam. Et movebo omnes Gentes*: Quod de Euangelii prædicatione Apostolus exponit. Aggæi 2. 7. Heb. 12. 26. Ad hanc ergo maximam rerum mutationem Zebedæi filios eximios sibi ministros fore significat, cùm illos „ *Filios tonitrui* vocat. Aptè (inquit Venerabilis Beda) „ Filii tonitrui sunt cognominati, quorum unus è cœ„ lestibus intonans, vocem illam theologicam, quam ne„ mo priùs edere noverat, emisit: *In principio erat Ver„ bum*; & cætera. Quæ tantæ virtutis pondere gravida „ reliquit, ut si aliquando plus intonare voluisset, nec „ ipse capere mundus posset. Sed & ambo sæpè seorsum „ & in montem à Domino duci, & aliquando sonum è „ nube terrificum percipere meruerunt: *Hic est Filius „ meus dilectus, ipsum audite*.

IV. *Et convenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare.* Cùm Christus domum rediisset cum Apostolis, tantus ad ipsum factus est hominum concursus, ut nec ipse Christus, nec Apostoli cibum capere possent, obstante turba, quam docere, & ægros curare pergebat Christus, qui aliàs ait: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem Patris... Et cùm audissent sui, exierunt tenere eum, dicebant enim: Quoniam in furorem versus est.* Joan. 4. 34. Cùm audissent cognati Jesu, illum discipulos adlegere, turbas ad illum confluere, ipsum insolita docere, mira operari, Pharisæos & Legis Doctores ipsi invidere & perniciem ejus meditari; exierunt, ut eum domi tenerent, id sibi juris legibus aut consuetudine convenire arbitrati. Dicebant enim, illum esse mentis impotem; sive id verè crederent, sive id simularent, metuentes, ne quid illi, aut sibi periculi à Pharisæis, Scribis, & Herodianis, aut ab iis, qui Rempubliçam gerebant, crearetur. Quod autem dicebant: *Quoniam in furorem versus est*, non necesse, ut ad Christi Matrem sanctissimam, aut ad omnes ejus cognatos referatur, de quibus v. 31. scribit Euangelista: *Et veniunt mater ejus & fratres, & foris stantes miserunt ad eum, vocantes eum*: Satis enim fuerit aliquem ex cognatis Jesu dixisse, ipsum in furorem versum esse, ut id omnibus tribuatur per syllepsim, figuram in sacris Litteris frequentem. Sic Discipulos ob effusum in Christi caput unguentum indignatos murmurasse, S. Matthæus scribit, cùm solum Judam indignatum fuisse & murmurasse compertum sit ex S. Joanne. Sic Matthæus scribit, Latrones, qui unà cum Christo crucifixi erant, blasphemasse, cùm ex S. Luca certum sit, non blasphemasse nisi unum. Matt. 27. 8. & Joan. 4. 5. Lucæ 23. 39. Victor Antioc. in Marc. Dissimulare non possum, Viros quosdam Eruditos ita vertendum existimare: *Dicebant enim, Eum à se exisse ἐκ τοῦ ἰδίου*, quod animi defectum, seu deliquium cordis significat, tum ex inedia, tum ex circumstantis aeris tepore, quem facit nimius turbæ concursus, sequi solitum. Atque hanc interpretationem juvat Arabica Versio: *Et exierunt sui, egressique sunt, ut tenerent ipsum*, (sive ut eum contingerent, & curam ejus gererent) *dicentes, Eum in deliquium cordis incidisse*. Verumtamen aliæ Versiones Orientales cum Vulgata nostra conveniunt. Syriaca: *Dicebant enim eum extra mentem suam exiisse*. Persica: *Et amici ejus audientes egressi sunt, ut eum prehenderent: eò quòd dixerunt: Hic quidem ex intellectu suo excessit*. Æthiopica: *Et audientes cognati ejus, venerunt prehendere eum, quia dementem dicebant eum fuisse*. Grotius Ann. ad Marc.

V. *Et Scribæ, qui ab Ierosolymis descenderant, dicebant, quoniam Beelzebub habet*: Dæmonum Princeps in eo est, per eum operatur. Et convocatis eis, in parabolis dicebat illis: *Quomodo potest satanas satanam ejicere?* Id nequaquam verisimile, imò contradictorium est: *Et si regnum in se dividatur, non potest regnum illud stare*. Concordia enim familiæ & imperia firmantur, discordia pereunt: *Et si satanas consurrexerit in semetipsum, dispertitus est, & non poterit stare, sed finem habet*. Satanas hoc loco sumi videtur pro tota universitate malorum spirituum, quomodo Homo pro genere humano, aut natura humana. Si dæmon insurrexerit in dæmonem, concidet regnum ejus, & penitùs dissolvetur: *Nemo potest vasa fortis*, variam supellectilem, possessiones, *ingressus in domum diripere, nisi prius fortem alliget, & tunc domum ejus diripiet*. Tunc demum domum ejus prædabitur, cùm ipsum alligaverit.

VI. *Amen dico vobis, Quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata, & blasphemiæ quibus blasphemaverint.* Hominibus ex ignorantia, vel ex infirmitate peccantibus, remitti poterunt peccata quæ commiserint, & blasphemiæ quas protulerint: *Qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum*; in Deum, diabolo tribuens opera Dei, *non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti*. Numquam remissionem consequetur, aut certè vix & difficillimè: sed delicti sui pœnas æternas dabit: *Quoniam dicebant, Spiritum immundum habet.* Hac comminatione usus est Christus, quia dicebant, ipsum à spiritu immundo agi, & diabolo ejus opera ex invidia & odio tribuebant. Cæterùm ob id peccatum hoc venia indignum dicitur, quia ex se veniæ causam non affert: At verò blasphemiam in Filium, cum altera illa collatam, venia dignam affirmat. Nam etsi re ipsa Deus esset, vulgò tamen tenuis sortis, obscurique generis homo habebatur. At gravius censetur peccatum, quod committitur in Deum, quàm quod committitur in hominem. Itaque miracula, quæ solius Spiritus sancti, id est, solius Dei opera sunt, satanæ attribue- « Victor Antioch. in Mar.

„ buere, nefarium manifestumque blasphemiæ crimen
„ est; & quidem ejusmodi, ut nullum ex se veniæ locum
„ reliquum faciat. Hæc autem cùm de blasphemiæ pec-
„ cato Servator noster differit, neque convitium in Fi-
„ lium absolutè remissibile, neque blasphemiam rursus
„ in Spiritum Sanctum simpliciter irremissibilem defini-
„ re vult: quasi nullus prorsùs ejusmodi blasphemis ho-
„ minibus (dummodò ad sanam mentem redire in ani-
„ mum induxerint) pœnitentiæ locus relictus sit: ve-
„ rùm comparatione quadam inter hanc & illam contu-
meliam facta, indicat, eam quæ cadit in Filium, tam- "
quam quæ in hominem proximè ferri videatur, mul- "
tò minorem censeri illa, quæ temerario nefarioque au- "
su effunditur in Spiritum sanctum. "

VII. *Et veniunt mater ejus & fratres*, id est, co- Luc. 8. 19.
gnati; *& foris stantes*, (quia non poterant eum adire præ turba, ut observat S. Lucas) *miserunt ad eum, vocantes eum*. Continuatio est historiæ cœptæ Versu secundo istius capitis. Vide quæ diximus ad cap. 12. S. Matthæi.

Sensus Moralis.

I. *ET erat ibi homo habens manum aridam*. Qui fidem habent, & bona opera non faciunt; qui puras manus non levant in oratione, qui manus suas non extendunt ad pauperem, illis manus arida est: Jac. 2. 14. 15. *Quid proderit, fratres mei, si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum? Si autem frater & soror nudi sunt, & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis quæ sunt necessaria corpori, quid proderit? Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa*. Manum habent aridam Magistratus, qui pauperes, pupillos, viduas, quibus succurrere tenentur ex officio, à magnatibus & potentibus opprimi patiuntur. Sola medicinali gratia Salvatoris manus arida sanari potest, cùm hujusmodi morbus ex animo oriatur: *Licet Sabbatis benè facere, an malè? animam salvam facere, an perdere?* Dominicis præsertim & Festis diebus exercenda Jac. 1. 27. misericordiæ opera. Hæc sacros & solemnes dies sanctificandi ratio: *Religio munda & immaculata apud Deum & Patrem hæc est: Visitare pupillos & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc sæculo*. Sic Ecclesiæ nascentis Christiani Dominicam diem sanctificabant. 1. ad Cor. 16. 1. *De collectis autem, quæ fiunt in Sanctos, sicut ordinavi Ecclesiis Galatiæ, ita & vos facite. Per unam Sabbati unusquisque vestrum apud se seponat, recondens quod ei bene placuerit: ut non cum venero, tunc collectæ fiant*. Hoc alterum sacrificii genus. Unde idem Apostolus, Heb. 13. 16. *Beneficentiæ autem & communionis nolite oblivisci: talibus enim hostiis promeretur Deus*. Nam *Misericordia verum sacrificium est*. Et *Sacrificium est omne opus quod fit, ut sancta* S. Aug. l. 10. de Civ. Dei, cap. 6. *societate inhæreamus Deo, relatum ad illum finem, unde beati esse possimus*; scilicet ad ipsummet Deum per ejus amorem.

II. *Et circumspiciens eos cum ira, contristatus super cæcitate cordis eorum, dicit homini: Extende manum tuam. Et extendit, & restituta est manus illi*. Ita se gerere debent Rectores animarum. Vitiis indignari debent, non hominibus, sicut Christus superbiæ & invi- S. Greg. l. Mor. c. 33. diæ Pharisæorum indignatus. Hæc *Ira per zelum, non per vitium*. 2. Illorum cæcitati condolere debent, qui Dei verbo & gratiæ resistunt, aut quod longè gravius, aliorum conversionem impediunt. 3. Animarum sibi creditarum saluti procurandæ sedulò incumbere debent, eosque hortari, & Christi auctoritate illis præcipere, ut manus extendant ad Deum, misericordiam ejus & quotidianum gratiæ adjutorium sibi in omni opere necessarium postulaturi: Psal. 142. 6. *Expandi manus meas ad te: Anima mea sicut terra sine aqua tibi*. Ad inimicos, ipsos ut fratres in Christo amplexuri, & carbones ignis super eorum capita ferventi charitate congesturi, ut reconciliati, eadem charitate ardeant. Ad pauperes Beda in Commentar. denique, ut eorum miseriam sublevent: *Sananda manus arida jubetur* (inquit V. Beda) *quia infructuosæ debilitas animæ nullo meliùs ordine, quàm eleemosynarum largitate curatur*. Unde S. Joannes Baptista turbis scisscitantibus, quid facerent, ut non velut arbores aridæ mitterentur in ignem, hoc solum præcipit: *Qui habet duas tunicas, det non habenti. Et qui habet escas, similiter faciat*. Hinc Spiritus sanctus per os Sapientis ait: *Non sit porrecta manus tua ad accipiendum, & ad dandum collecta*: Frustra *enim manus ad Deum pro peccatis rogaturus expandit, qui non has ad viduam rogantem, beneficium collaturus, expanderit*. 4. Ministerium suum exercere, ac salutem animarum, Deique gloriam viis omnibus procurare debet Rector Animarum & Prædicator, insuperhabitis falsorum fratrum, aut sæcularium hominum & impiorum motibus, invidia, calumniis: *Exeuntes autem Pharisæi, statim cum Herodianis consilium faciebant adversùs eum, quomodo eum perderent*. Murus ferreus sit Pastor, Doctor & Prædicator, nihil curans, nisi ut ministerium suum impleat, & Deo probetur. Quicquid in ipsum carnales homines moliantur, arguat, obsecret, in- Ps. 62. 3. crepet in omni patientia & doctrina; dicens: *Si consistant adversùm me castra, non timebit cor meum: si exurgat adversùm me prælium, in hoc ego sperabo*. 5. Christi Jesu patientiam & bonitatem Rector animarum imitetur; omnibus affabilem se præbeat, nusquam morosum; omnes recipiat, qui ejus doctrina, consilio, ope indigent, etsi importuni sint ac molesti, etsi spe temporalis subsidii, potiùs quàm pœnitentiæ & pietatis animo, ac desiderio Regni Dei & justitiæ ejus ipsum adire videantur: *Multos enim sanabat, ita ut irruerent in eum, ut illum tangerent, quotquot habebant plagas*. Laudes & adulationes carnalium hominum rejicere debet ac spernere: *Et Spiritus immundi, cùm illum videbant, procidebant ei: & clamabant, dicentes: Tu es Filius Dei. Et vehementer comminabatur eis, ne manifestarent illum*. 7. Ne credat omni spiritui, sed discernat & probet Spiritus si ex Deo sint. Hypocritæ enim humiliant se exteriùs, cùm intùs superbi sint sicut dæmones: orant, ac gemunt, *timore pœnæ, non amore justitiæ*; confitentur, non convertuntur: *Et Spiritus immundi, cùm illum videbant, procidebant ei: & clamabant, dicentes: Tu es Filius Dei*.

III. *Et accedens in montem, vocavit ad se quos voluit ipse, & venerunt ad eum, & fecit, ut essent duodecim cum illo*. Mons in quo Apostolos elegit Dominus, Bed. in Marc. altitudinem designat justitiæ, qua instituendi erant, & quam prædicaturi hominibus. Nam quia missurus erat eos ad prædicandum Euangelium Regni cœlestis, meritò per sublimitatem loci, in quo electi sunt, admonere voluit eos, non in infimis desideriis animum dissolvere, sed ad superna desideranda & quærenda semper erigere debere. Sic etiam Legem daturus priori populo suo, in monte apparuit; de monte quæ agenda essent, intonuit. Verùm quia necdum erat tempus, ut diceretur: *Pœnitentiam agite, appropinquavit enim regnum cœlorum*: sed tantùm dicebatur: *Honora patrem & matrem tuam, ut sis longævus super terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi*: nequaquam populus loquenti in monte Domino appropinquare voluit, sed ex inferiori loco, quæ dicerentur, audivit, quia necdum mente capaci ad intelligenda mysteria ascendere noverat; solusque Moyses, quia Legem spiritaliter intelligebat, montis, in quo loquebatur Deus, verticem conscendit.

Et ascendens in montem, vocavit ad se quos voluit ipse, &c. Christi Jesu Apostolos vocantis exemplum imitentur, qui Episcopos Ecclesiis præficiunt, aut præficien-

ficiendos eligunt, vel nominant: & qui beneficia quælibet Animarum curam annexam habentia conferunt. Ascendant in montem; nullam personarum rationem habeant, non opes, non nobilitatem, non potentiam, non temporales necessitudines, amicitias, commendationes spectent; sed dotes duntaxat regendæ Ecclesiæ necessarias: non carnem & sanguinem, sed Deum unum consulant. Deum orent, ut ostendat, quos elegit ipse, digniores Apostolici muneris successores, utiliores Ecclesiæ Ministros. Non iis Dignitates Ecclesiasticas, & Animarum curam commendent, qui se ingerunt, qui postulant, qui ambiunt. Hebr. 5. 1. 4. *Nec enim quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tamquam Aaron. Sic & Christus non semetipsum clarificavit, ut Pontifex fieret: sed qui locutus est ad eum: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Quemadmodum & in alio loco dicit: Tu es Sacerdos in æternum secundùm ordinem Melchisedech.* Quàm aliena à carne & sanguine esse debeat Episcoporum & inferiorum etiam Ecclesiæ Pastorum electio, inde ostenditur, quòd non secundùm ordinem Aaron, sed secundùm ordinem Melchisedech, Novi Testamenti Sacerdotium à Christo institutum est. S. Leo M. Serm. 2. *Cùm hujus divini Sacerdotii Sacramentum etiam ad humanas pervenit functiones, non per generationum tramitem curritur, nec quod caro & sanguis creavit, eligitur: sed cessante privilegio patrum, & familiarum ordine prætermisso, eos Rectores Ecclesia accipit, quos Spiritus sanctus præparavit: ut in populo adoptionis Dei, cujus universitas Sacerdotalis atque regalis est, non prærogativa terrenæ originis obtineat unctionem, sed dignatio cœlestis gratia signat Antistitem.*

Episcopi & Presbyteri ad Sacerdotium Christi vocantur, & unus fiunt cum ipso Sacerdos, ut Sacerdotio ejus in terra velut Ministri fungantur: Symmachus P. Epist. ad Æonium Arelat. Episc. *Ad Trinitatis instar*, inquit Symmachus Papa, *cujus una est atque individua potestas, unum est per diversos Antistites Sacerdotium.* Unum (inquam) Sacerdotium Christi veri & æterni Antistitis, cujus administratio nec commutationem potest habere, nec finem: *Et fecit, ut essent cum illo.* 2. Vocantur ad verbi divini prædicationem, præcipuum Episcoporum munus, vel ut populos doceant Dei mysteria ac Legem, sub Episcoporum moderamine gregem pascentes verbo veritatis, & erogatione Sacramentorum: *Et ut mitteret eos prædicare.* 3. Vocati sunt, ut sint Animarum Medici, earumque plagis & infirmitatibus medeantur: *Et dedit illis potestatem curandi infirmitates.* Hinc S. Gregorius Nazianz. *Divinæ*, inquit, *Animarum medicinæ nos ministri & adjutores sumus, quicumque aliis præsidemus.* 4. Vocati sunt, ut continuum adversùs dœmonem bellum gerant, & ad ejus imperium destruendum viribus omnibus enitantur. Quamvis enim in hoc bello cuncti Christiani milites sint, vocati ad militiam Dei vivi, cùm in Sacramenti verba responderunt; Sacerdotes tamen sunt hujus belli duces, sub Christo summo Imperatore, qui in hoc apparuit, ut dissolvat opera diaboli, & qui in membris suis quotidie pugnat & vincit: *Et ejiciendi dæmonia.*

IV. *Et imposuit Simoni nomen, Petrus.* De toto mundo unus Petrus eligitur, qui & universarum gentium vocationi, & omnibus Apostolis cunctisque Ecclesiæ Patribus præponatur: S. Leo ser. 3. *Ut quamvis in populo Dei multi Sacerdotes sint, omnes tamen proprie regat Petrus, quos principaliter regit & Christus.* Tu es Petrus: *Id est, cùm ego sim inviolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio utraque unum, ego fundamentum, præter quod nemo potest aliud ponere: tamen tu quoque petra es, quia mea virtute solidaris, ut quæ mihi potestate sunt propria, sint tibi mecum participatione communia.* S. Petri primatus jure divino institutus, & in Romanos Pontifices Petri Successores transfusus, vinculum ac centrum Sacerdotalis unitatis, typus unitatis fidei, unitatis capitis & corporis Ecclesiæ. Synagoga, Ecclesiæ figura est; populus Judaicus, figura populi Christiani; duodecim Tribuum capita, duodecim Apostolorum;

Alex. Expos. in Euang.

promissa temporalia, promissorum spiritualium. Quæ promissa ut impleantur, institutum novæ Legis Sacerdotium est, & duodecim Apostolis primò communicatum, ut duodecim Tribus intelligerent in Christo & ejus membris Regnum, quod expectabant, implendum esse, & Ecclesiæ filios esse filios promissionis. *Non enim omnes qui ex Israel sunt,* Rom. 9. 7. 1. *ii sunt Israelitæ: neque qui semen sunt Abrahæ, omnes filii: sed in Isaac vocabitur tibi semen: id est, non qui filii carnis, hi filii Dei: sed qui filii sunt promissionis, æstimantur in semine ..... Nos autem, fratres, secundùm Isaac promissionis filii sumus. Sed quomodo tunc is qui secundùm carnem natus fuerat, persequebatur eum, qui secundùm spiritum: ita & nunc. Sed quid dicit Scriptura? Ejice ancillam & filium ejus: non enim hæres erit filius ancillæ cum filio liberæ. Itaque, fratres, non sumus ancillæ filii, sed liberæ; qua libertate Christus nos liberavit.* Galat. 5. 28. 29. 30. 31.

V. *Et veniunt ad domum.* Erectos in monte Apostolos Christus ad domum reducit, quasi tacitè eos admonens, ut post acceptum Apostolatus gradum, ad conscientiam suam redeant, & quò ampliorem docendorum curam susceperunt populorum, eò solertiùs ipsi habitacula mentium suarum considerando penetrent: & ne quid ibi fortè, quod occulti inspectoris oculos offendat, inveniatur, sedula examinatione perquirant: Sic etenim quisque proximum ritè regit, si à suo priùs corde studiosa exploratione, quicquid inerat pravitatis, expurget. *Sit Rector internorum curam in exteriorum occupatione non minuens, exteriorum providentiam in internorum occupatione non relinquens: ne aut exterioribus deditus, ab intimis corruat, aut solis interioribus occupatus, quæ foris debet, proximis non impendat.* Non totum actioni dandum, sed aliquid considerationi sui ipsius. *A te incipiat tua consideratio*, scribit S. Bernardus ad Eugenium Papam; *non solùm autem, sed & in te finiatur: Quocumque evagetur, ad te eam revocaveris cum salutis fructu. Tu primus tibi, tu ultimus. Sume exemplum de summo omnium Patre, Verbum suum & emittente & retinente. Verbum tuum consideratio tua. Quæ si procedit, non recedat; sic progrediatur, ut non regrediatur; sic exeat, ut non deserat ..... Et hæc tui consideratio in tria quædam dividitur, si consideres quid, quis, & qualis sis. Quid in natura, quis in persona, qualis in moribus ..... Monstrosa res, gradus summus, & animus infimus; sedes prima, & vita ima; lingua magniloqua, & manus otiosa; sermo multus, & fructus nullus; vultus gravis, & actus levis; ingens auctoritas, & nutans stabilitas ..... Volo glorieris testimonio conscientiæ tuæ, sed non minùs, ut eodem ipso humilieris. Rara vox est*, Nihil mihi conscius sum. *Cautior in bonis ambulas, si & mala non lateant. Noveris te, ut scias, quid desit tibi. Nam cui non desit? Omnia illi desunt, qui nil sibi deesse putat ..... Vigilanter discerne, qualis ex te & qualis sis dono Dei, & non sit in spiritu tuo dolus. Erit autem, nisi fideliter partiens, tua tibi, & quæ sunt Dei, Deo sine fraude resignes. Ex te mala, bona à Domino esse, persuasum tibi non ambigo. Sanè inter considerandum qualis sis, etiam qualis fueris, ad memoriam revocandum. Conferenda posteriora prioribus*, &c. 1. Cor. 4.

" Beda in " Comment. " " " " " " " " " " S. Gregor. M. Pastoralis curæ p. 2. c. 7. S. Bern. lib. 2. de consider.

Et convenit iterum turba, ita ut non possent neque panem manducare. Non solùm nobilibus, potentibus, & divitibus sæculi, sed hominibus vulgi & pauperibus impendere se debet Rector animarum, ac superimpendere pro animabus eorum. *Quia non multi sapientes secundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles: sed quæ stulta sunt mundi elegit Deus, ut confundat sapientes; & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia; & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deos, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt destrueret: ut non glorietur omnis caro in conspectu ejus.* Hinc Jacobus Apostolus: *Nolite*, inquit, *in personarum acceptione habere fidem Domini nostri Iesu Christi gloriæ. Etenim si introierit in conventum vestrum vir aureum annulum habens in veste candida, introierit autem & pauper in sordido habitu,* 1. Cor. 1. 26. 27. Jacobi 2.

bitu, & intendatis in eum qui indutus est veste præclara, & dixeritis ei: Tu sede hic, benè: pauperi autem dicatis: Tu sta illic, aut sede sub scabello pedum meorum: nonne judicatis apud vosmetipsos, & facti estis judices cogitationum iniquarum? Nonne Deus elegit pauperes in hoc mundo, divites in fide, & hæredes Regni, quod repromisit Deus diligentibus se? Vos autem exhonorastis pauperem. Omnibus accommodare se debet Pastor & Rector animarum, omnibus facilem se præbere ac benignum, proprii etiam corporis curam negligere, si necesse sit, ut proximorum saluti serviat. *Omnium me servum feci* (inquit Apostolus) *ut plures lucrifacerem.* 1.Cor.9.19.

VI. *Et cum audissent sui, exierunt tenere eum: dicebant enim, Quoniam in furorem versus est.* Sic à suis tractatur *Christi Dei virtus & Dei sapientia.* Confundantur superbi, qui sapientes videri volunt, quia prudentia carnis, prudentia hujus sæculi fortè sunt insignes, cùm secundùm Deum insipientissimi sint. Gaudeant pii, quos pœnitentia, pietas, alienatio à pravis sæculi moribus, austeræ ac Deo penitùs devotæ vitæ professio, velut stultos & imprudentes à propinquis suis & amicis contemptui & ludibrio haberi facit. *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens: Sapientia enim hujus mundi, stultitia est apud Deum.* Sic Paulus à Festo Proconsule insanus vocatus est, cùm Christum crucifixum & à mortuis redivivum prædicaret. *Insanis, Paule; multæ te litteræ ad insaniam convertunt.* Qui patientissimè tulit, quòd stultus propter Christum haberetur, & ministerium suum obire pergens, pari modestia ac magnanimitate respondit: *Non insanio, optime Feste; sed veritatis & sobrietatis verba loquor.* 1.Cor.3.18. 19. Act.29.24.

VII. *Et Scribæ, qui ab Hierosolymis descenderant, dicebant: Quoniam Beelzebub habet, & quia in principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Pastores, Christi Ministri, Doctores veritatis, calumnias non timeant. Famam non minùs sacrificent, quàm vitam, si pro ejus gloria & animarum salute necesse sit. *Si patrem-familias Beelzebub vocaverunt, quantò magis domesticos ejus?* Ipsos non turbent calumniæ, contumeliæ, convitia; sed Deo serviant *per infamiam & bonam famam*: Atque ita animo sint affecti, ut cum Apostolo dicere possint: *Maledicimur, & benedicimus: persecutionem patimur, & sustinemus: blasphemamur, & obsecramus: tamquam purgamenta hujus mundi facti sumus, omnium peripsema usque adhuc.* Exultent, exemplo Christi, & pro ejus nomine calumniam & injurias passi, *Qui cum malediceretur, non maledicebat. Si exprobramini in nomine Christi, beati eritis: quoniam quod est honoris, gloriæ, & virtutis Dei, & qui est ejus Spiritus, super vos requiescit.* Matt.10.25. 2.Cor.6. 2.Cor.4.12. 2.Pet.2.23. & 4.14.

VIII. *Nemo potest vasa fortis ingressus in domum diripere, nisi priùs fortem alliget, & tunc domum ejus diripiet.* Filius Dei in mundum ingressus, diabolum alligavit, id est, ab electorum suorum seductione compescuit; domum ejus & vasa diripuit, homines scilicet, quos ex ejus servitute & tyrannide liberatos sibi subjecit, Ecclesiæque suæ adunavit. *Diabolum vult intelligi fortem, qui genus humanum potuit tenere captivum; vasa verò ejus quæ fuerat erepturus, fideles suos futuros, quos ille in diversis peccatis atque impietatibus possidebat.* Ut ergo alligaretur hic fortis, propterea vidit S. Joan. in Apocalypsi *Angelum descendentem de cœlo, habentem clavem abyssi, & catenam in manu sua. Et apprehendit* (inquit) *draconem illum, serpentem antiquum qui est diabolus & satanas, & ligavit eum per annos mille: & misit eum in abyssum, & clausit, & signavit super illum, ut non seducat amplius* » *Gentes, donec consummentur mille anni:* Hoc est, » ejus potestatem ab eis seducendis ac possidendis, qui » fuerant liberandi, cohibuit atque frænavit. Mille an- » ni pro annis omnibus hujus sæculi ponuntur. Et mi- » sit illum in abyssum, quo nomine significata est mul- » titudo innumerabilis impiorum, quorum in malignitate adversùs Ecclesiam Dei multùm profunda sunt corda: non quia ibi diabolus ante non erat; sed ideò dicitur illuc missus, quia excluſus à credentibus, plus cœpit impios possidere. *Plus namque possidetur à diabolo, qui non solùm alienatus est à Deo, verùm etiam gratis odit servientes Deo.* Et clausit super eum: id est, exire ac transgredi vetuit. Et signavit: quia occultum esse voluit, qui pertineant ad partem diaboli, & qui non pertineant. Hoc quippè in sæculo isto prorsùs latet: quia & qui videtur stare, utrum sit casurus; & qui videtur jacere, utrum sit surrecturus, incertum est. Ab eis autem Gentibus seducendis, hujus interdicti vinculo & claustro diabolus prohibetur atque cohibetur, quas pertinentes ad Christum seducebat antea vel tenebat. Has enim Deus elegit ante mundi constitutionem eruere de potestate tenebrarum, & transferre in regnum Filii charitatis suæ. Nam seducere illum Gentes etiam nunc, & secum trahere in æternam pœnam, sed non prædestinatos in æternam vitam, quis fidelis ignorat? Nec moveat, quòd sæpè diabolus seducit etiam illos, qui jam regenerati in Christo, vias ingrediuntur Dei: *Novit enim Dominus qui sunt ejus:* ex his in æternam damnationem neminem ille seducit. Igitur *Alligatio diaboli, est non permitti exercere totam tentationem, quam potest vel vi vel dolo ad seducendos homines, in partem suam cogendo violenter, fraudulenterve fallendo.* «Ephes.1.4. «Coloss.1.13. 2.Tim.2.19. S. Augustin. cap. 2. libri laudati.

IX. *Amen dico vobis, Quoniam omnia dimittentur filiis hominum peccata & blasphemiæ, quibus blasphemaverint: qui autem blasphemaverit in Spiritum sanctum, non habebit remissionem in æternum, sed reus erit æterni delicti.* Magna Dei misericordia in homines, qui ex ignorantia vel ex infirmitate peccant. Nullum est adeò grave peccatum, quod verè pœnitentibus non remittatur. Remissionis pignora habemus promissionem Dei, & sanguinem Christi. *Si impius egerit pœnitentiam ab omnibus peccatis suis quæ operatus est, & custodierit omnia præcepta mea, & fecerit judicium & justitiam; vita vivet, & non morietur. Omnium iniquitatum ejus, quas operatus est, non recordabor.....Numquid voluntatis meæ est mors impii, dicit Dominus Deus, & non ut convertatur à viis suis, & vivat? Convertimini, & agite pœnitentiam ab omnibus iniquitatibus vestris, & non erit vobis in ruinam iniquitas. Projicite à vobis omnes iniquitates vestras, in quibus prævaricati estis: & facite vobis cor novum & spiritum novum. Et quare moriemini, domus Israel?* At justitiæ divinæ severitas in eos qui ex mera malitia peccant, metuenda est: *Voluntariè enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia, terribilis autem quædam expectatio judicii, & ignis æmulatio, quæ consumptura est adversarios. Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur: quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Scimus enim qui dixit: Mihi vindicta, & ego retribuam. Horrendum est incidere in manus Dei viventis.* Verumtamen nec peccatum & blasphemia in Spiritum sanctum, absolutè irremissibilis est. Nam & Pharisæos ipsos qui Christi opera dæmoni tribuerant, & Simonem Magum blasphemiæ in Spiritum sanctum reum, Petrus Apostolus ad pœnitentiam invitavit. Sola igitur impœnitentia finalis remitti non potest. Vide quæ diximus ad cap.12. S.Matthæi. Ezech.18. Hebr.10.26.

X. *Et respondens, ait: Quæ est mater mea, & fratres mei?* Rectores animarum & Ecclesiastici viri consanguineos ignorare debent, cùm ipsos ab officio suo & sacro ministerio avocant. Illorum amore sæcularibus negotiis immergere se non debent, avaritiæ ac turpi lucro studere, opes congerere, pauperum curam negligere, ex Ecclesiæ reditibus consanguineos ditare; indignis aut minùs dignis beneficia cum Pastorali cura conferre, prætermissis & posthabitis dignioribus; non audire dicentes: *Hæreditate possideamus sanctuarium Dei.* Conc. Trid. sess.25.c.1.de reform. Psal.82.13.

S. Augustin. l.20.de Civit. Dei, c.7. Apocal.20.1.

CAPUT IV.

Sensus Litteralis.

I. *ET iterum cœpit docere ad mare*; postquam Capharnaumo exiisset, ubi tota die in domo Petri docuerat, ut ex cap. 13. S. Matth. vers. 1. colligitur. *Et congregata est ad eum turba multa*, quæ secuta erat eum, & quæ ad littora maris mercaturæ gratia confluere solet. *Ita ut navim ascendens, sederet in mari*, seu (quod idem est) mare ascendens, in navi sederet, ne à turba comprimeretur, utque ab omnibus audiretur. *Et docebat eos in parabolis multa, & dicebat illis in doctrina sua*, juxta suum docendi genus: *Audite: Ecce exiit seminans ad seminandum. Et quando exortus est sol, exæstuavit*, nimio ejus fervore exustum, & exaruit, quia non habebat radicem. *Et aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum ascendentem*, è terra, firma radice nixum, *& crescentem*, ad plenam usque maturitatem, & *afferebat unum triginta, unum sexaginta, & aliud centum*. Et afferebat fructum, unum trigesimum, unum sexagesimum, & aliud centesimum. Numerandi ordinem commutat Matthæus, dicens: *Aliud centesimum, aliud sexagesimum, aliud trigesimum*. Euangelistæ scilicet historiæ veritatem, non ordinis seriem servare sæpè studuerunt.

II. *Et cùm esset singularis*, solus, seorsim à turba, *interrogaverunt eum hi qui cum eo erant duodecim*, Apostoli, *parabolam*; quis esset parabolæ sensus. *Et dicebat eis: Vobis datum est nosse Mysterium Regni Dei*. Vobis datum est à Deo: *Dei enim donum est, non ex operibus, ut ne quis glorietur*. Humana merita hìc conticescant. *Illis autem qui foris sunt, in parabolis omnia fiunt*. Alienis à mea disciplina, extraneis, Regni Dei Mysteria parabolis velata proponuntur: *Ut videntes videant, & non videant: & audientes audiant, & non intelligant: nequando convertantur, & dimittantur eis peccata*. Non verba ipsa Prophetarum, sed sensum commutationis S. Marcus expressit: futurum scilicet, ut qui oculis videntes, & auribus audientes, animo attendere & intelligere noluerunt, posteà nec intelligere possint ea, quæ ad ipsorum conversionem pertinebant. S. Marcus non eventum tantùm, sed & causam refert, cur Christus infidelibus & reprobis auditoribus in parabolis loquatur, ut qui alieno sunt à veritate animo, ipsamque studiosè repellunt & impugnant, justo Dei judicio destituantur lumine & gratia ad illam intelligendam, cùm præsertim obscurè proponitur, necessaria; atque ita fiat, ut non convertantur, nec dimittantur eis peccata. Confer cum Matthæi 13. 15.

III. *Et dicebat illis: Numquid venit lucerna, ut sub modio ponatur, aut sub lecto? Nonne, ut super candelarum ponatur?* Numquid accenditur lucerna, & infertur in domum, ut sub modio aut lecto, seu alio vase concavo ponatur, quo abscondatur lumen? Nonnè potiùs, ut super candelabrum collocata, luceat omnibus qui in domo sunt, sive conclavi? Ne igitur existimetis, meæ mentis esse, ut parabolæ & mysteria iis obvelata, sic occulta maneant & obscura hominibus, ut lucerna sub modio posita. Illa certè Judæis non solùm proponerem, sed exponerem, quemadmodum & vobis, nisi aliud ordo justitiæ divinæ exigeret, nempè, ut qui salutaris doctrinæ luci claudunt oculos, ea priventur. *Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut palam fiat.* Ideò hæc vobis explicui, quæ & vos tempore opportuno populis prædicetis & exponatis, via per mortem & resurrectionem meam propalata; quia nihil est occultum, quod aliquando revelari non debeat: nec factum est adeò absconditum, quod non aliquando manifestum fiat.

IV. *Et dicebat illis: Videte, quid audiatis*. Etiam atque etiam considerate, quid & quale sit quod auditis, ut pro rei magnitudine intendatis animum: *In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur vobis*. Popularis sententia, & à Christo non semel usurpata. Quantum attentionis in audiendo verbo Dei, quantum diligentiæ, fidelitatis & zeli in servando & prædicando adhibueritis, tantum inde utilitatis & præmii referetis. Negligentes autem & infideles verbi auditores aut ministros pœna manet à justo judice infligenda. *Qui enim habet, dabitur illi; & qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo*. Vide quæ diximus ad cap. 25. S. Matthæi.

V. *Et dicebat: Sic est Regnum Dei, quemadmodum si homo jaciat sementem in terram, & dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat, dum nescit ille*. Sic agitur in Ecclesia mea colligenda & regenda, quemadmodum si homo in terram jacta semente, transigat securus noctes & dies, nunc negotiis suis vacans, nunc quiescens, & interea nesciente patre-familias sive agricola, semen germinet per se, natura sua, ac vi propria. *Vltrò enim terra fructificat*, seu frugem affert, sensim tamen & per gradus, *primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum*, id est, perfectum in spica. *Et cùm produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest messis*. Cùm maturum fuerit granum, statim agricola mittit messores cum falce, qui segetem succidant & colligant. Hæc parabola non extat apud S. Matthæum. Regnum Dei, est Ecclesia. Sementis, prædicatio Euangelii. Ager, auditorum animi. Homo qui sementem fecit, verbi Dei Prædicator. Messis, mors, aut finis mundi. Messor, Deus. Falx, Dei decretum, quo hunc vel illum hominem demeti, id est, mori statuit ac jubet. Parabolæ scopus est, ut doceat Christus, tantam esse vim & efficaciam verbi Dei, ut si in bonam terram, id est, in cor optimum inciderit, per se ipsum germinet, crescat, & fructum afferat: sed quemadmodum terra non ita spontè fructum profert, jacto in eam semine, ut necessaria non sit pluvia sementem irrigans, solis influxus fovens, Dei concursus & providentia causas secundas regens & adjuvans: ita verbum Dei in corde optimo, & ab ipso Deo parato seminatum, non ita per se fructum affert, quin necessarium sit continuum gratiæ divinæ auxilium, voluntatem à Deo paratam adjuvantis. *Non enim qui plantat* aut seminat, *est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus.* Nihil autem urget, ut ad Christum referamus hæc verba: *Et dormiat, & exurgat nocte & die*. Non enim hæc necessaria pars est parabolæ, ut agricola dormiat & exurgat nocte & die, & semen germinet eo nesciente, & nihil ampliùs in agro operante; sed accessio est & ornatus, ad parabolæ finem significatione sua nihil conferens. Quamquam & Christi absentia ab agro eatenùs significari possit usque ad tempus messis, quia modo adspectabili non adest, quamvis invisibiliter per protectionem suam, per gratiam, & continuam Spiritus subministrationem sit nobiscum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi.

1. Cor. 3. 7.

VI. *Et dicebat: Cui assimilabimus regnum Dei? aut cui parabolæ comparabimus illud?* Qua similitudine ipsius incrementum declarabimus? *Sicut granum sinapis*, &c. Lege quæ diximus ad cap. 13. S. Matthæi.

VII. *Et ait illis in illa die, cùm serò esset factum: Transeamus contra*. Non eadem die, qua Christus præcedentia docuerat, sed quadam die. Confer cum Lucæ 8. 22. *Factum est autem in una dierum, & ipse ascendit in naviculam, & Discipuli ejus; & ait ad illos: Transeamus trans stagnum.*

Et facta est procella magna venti, & fluctus mittebat

Ephes. 2. 8.

bat in navim, ita ut impleretur navis. Et ipse Jesus *erat in puppi super cervical dormiens: & excitant eum, & dicunt illi: Magister, non ad te pertinet, quia perimus?* Non tibi cura est de extremo, in quo versamur, periculo? *Et exurgens comminatus est vento*, ut Dominus qui producit ventos de thesauris suis, & qui fecit ventis pondus: *Et dixit Mari: Tace, obmutesce.* Sedare, tranquillum esto. *Et cessavit ventus, & facta est tranquillitas magna*, subitò, cùm alioqui diu solear mare agitari, postquam ventus cessavit. *Dixit, & stetit spiritus procellæ, & exaltati sunt fluctus ejus. Ascendunt usque ad cœlos, & descendunt usque ad abyssos: anima eorum in malis tabescebat..... Et clamaverunt ad Dominum, cùm tribularentur: & de necessitatibus eorum eduxit eos. Et statuit procellam ejus in auram, & siluerunt fluctus ejus. Et lætati sunt, quia siluerunt, & deduxit eos in portum voluntatis eorum.*

Psal.106.

Psal.114.7. Job.38.25.

Sensus Moralis.

I. *Ecce exiit seminans ad seminandum*, &c. Episcopi, inferiores Pastores ac Prædicatores Euangelii missi sunt à Deo, ut semen verbi ejus in agro ipsis commisso ac destinato seminent. In eo igitur agro Pastores residere debent. 2. In eo seminare: *Si euangelizavero* (inquit Apostolus) *non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit: Væ enim mihi est, si non euangelizavero.* Et, *Vos scitis, à prima die qua ingressus sum in Asiam, qualiter vobiscum per omne tempus fuerim..... Quomodo nihil subtraxerim utilium, quò minùs annuntiarem vobis, & docerem vos publicè & per domos, testificans Judæis atque Gentilibus in Deum pœnitentiam, & fidem in Dominum nostrum Jesum Christum.* 3. Bonum semen, quale ipsis à cœlesti Patre-familias traditum est, seminare debent, non adulteratum, non corruptum; sanam doctrinam tam fidei, quàm morum. *Tu autem loquere, quæ decent sanam doctrinam..... Verbum sanum, irreprehensibile*; ait Apostolus Titum informans. Et Timotheum suum instituens: *Collabora* (inquit) *Euangelio secundum virtutem Dei..... Formam habe sanorum verborum, quæ à me audisti in fide & in dilectione, & in Christo Jesu.* Non humanas opiniones, cogitationes & conceptus prædicent, sed Scripturam divinitùs inspiratam, quæ *Utilis est ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia; ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.* Quæ *non damnat nisi cupiditatem, non præcipit nisi charitatem, & ita informat mores hominum..... Si quis aliter docet, & non acquiescit sanis sermonibus Domini nostri Jesu Christi, & ei quæ secundum pietatem est doctrinæ, superbus est, nihil sciens, sed languens circa quæstiones & pugnas verborum.* Affectare non debent concionatores dispersionem seminis *secus viam*: id est, conciones habere nolle, nisi in magnis urbibus, in nobilioribus exedris, coram auditoribus & auditricibus nobilitatis primariæ; plausum, non fructum quærentes; & *quæ sua sunt, non quæ Jesu Christi.* 5. Lapides auferre, spinas evellere debent ex agro, ut semen verbi Dei in eo radices agat, & fructum ferat, ne suæ in agro colendo negligentiæ dent pœnas in judicio Dei. 6. Operam dare debet Pastor & Rector Animarum, ut terra bona, ut Anima Christiana, in qua verbum Dei seminatum est, fructum afferat spiritualem secundùm mensuram gratiæ sibi datæ, vel trigesimum, vel sexagesimum, vel centesimum; illam excitans & adjuvans, ut proficiat in via Dei, & crescat in charitate. *Ars artium regimen Animarum.*

1. Cor.9.16. Act.10.20. 1. Tim.1.8.13. Tit.2. 1. Tim.3.16. 17. S. August. de Doct. Christ. 1. Tim.6.3. S. Gregor. M. p.1. Pastor. c. 1.

II. *Interrogaverunt eum hi qui cum eo erant duodecim, parabolam.* Cùm Scripturam sacram legimus, aut verbum Dei audimus, loquitur Deus ad cor nostrum. Ipse dat aures audiendi, cor scilicet docile & obediens. Id ab ipso petendum. Rogandus est, ut *adaperiat cor nostrum in lege sua & in præceptis suis*, sicut *Aperuit cor Lydiæ intendere his quæ à Paulo dicebantur*: sicut Discipulis duobus euntibus Emmaunitem, *Aperuit sensum, ut intelligerent Scripturas.* Ut det intellectum, ut scrutemur legem ejus, & custodiamus illam toto corde. Nostro non fidamus sensui & ingenio, sed Spiritum Dei humiliter interrogemus. Obscura enim Scriptura est, quod provisum est divinitùs *Ad edomandam labore superbiam, & intellectum à fastidio revocandum*; cui facilè investigata, plerumque vilescunt. Ut autem ad sacrarum Scripturarum intelligentiam perveniamus, opus est 1. *Dei timore converti ad cognoscendam ejus voluntatem, quid nobis appetendum fugiendumque præcipiat.* 2. *Mitescere pietate, neque contradicere divine Scripturæ, sive intellectæ, si aliqua vitia nostra percutit, sive non intellectæ, quasi nos meliùs sapere, meliùsque præcipere possimus; sed cogitare potius & credere, id esse melius & verius, quod ibi scriptum est, etiamsi lateat, quàm id quod per nosmetipsos sapere possumus.* Sic pervenitur ad scientiam, in qua se exercet omnis Scripturarum divinarum studiosus: *Nihil aliud in eis inventurus, quàm diligendum esse Deum propter Deum, & proximum propter Deum. Necesse est ergo, ut primò se quisque in Scripturis inveniat amore hujus sæculi, hoc est, temporalium rerum implicatum, longe sejunctum esse à tanto amore Dei, & tanto amore proximi, quantum Scriptura ipsa præscribit. Tum verò ille timor, quo cogitat de judicio Dei, & illa pietas qua non potest nisi credere & cedere auctoritati sanctorum librorum, cogit eum se ipsum lugere.* 4. Fortitudine opus est, ne animus vitiorum suorum & infirmitatis suæ conscius, desperatione frangatur, sed esuriat & sitiat justitiam. *Hoc enim affectu ab omni mortifera jucunditate rerum transeuntium sese extrahit, & inde se avertens, convertit ad dilectionem æternorum.* 5. Opus est consilio, quod *purgat animam tumultuantem quodammodo atque obstrepentem sibi de appetitu inferiorum conceptis sordibus.* 6. Opus est purgatione interioris oculi cordis, *Quo videri Deus potest, quantum potest ab iis qui huic sæculo moriuntur quantum passunt. Nam in tantum vident, in quantum moriuntur huic sæculo; in quantum autem huic vivunt, non vident. In hoc autem gradu ita purgat oculum cordis, ut veritati ne ipsum quidem præferat aut conferat proximum, ergo nec se ipsum, quia nec illum quem diligit sicut se ipsum. Erit ergo iste sanctus tam simplici corde atque mundato, ut neque hominibus placendi studio detorqueatur à vero, nec respectu devitandorum quorumlibet incommodorum suorum, quæ adversantur huic vitæ.* Sic ascendit ad *sapientiam*, qua pacatus tranquillusque perfruitur, quæ mysteria revelat parvulis.

2. Mach.1.4. Act.16.14. Luc.24.45. S. Augustin. l.2. de Doct. Christ. c.6. & 7.

III. *Et dicebat illis: Numquid venit lucerna, ut sub modio ponatur, aut sub lecto? Nonne ut super candelabrum ponatur? Non est enim aliquid absconditum, quod non manifestetur: nec factum est occultum, sed ut in palam veniat.* Mendacium & peccatum, opera diaboli, tenebras amant; veritas & virtus, opera Christi, lucem. *Abscondat se serpens quantum potest, totamque prudentiam in latebrarum ambagibus torqueat, altè habitet, in cæca detrudatur, per anfractus seriem suam evolvat, tortuosè procedat, nec semel totus, lucifuga bestia. Nostræ columbæ etiam domus simplex, in editis semper & apertis ad lucem. Amat figura Spiritus sancti Orientem, Christi figuram. Nihil veritas erubescit, nisi solummodo abscondi.* Testimonium igitur veritati data opportunitate perhibendum, nec illa umquam in injustitia detinenda est. Sed & fides nostra per bona opera probanda & manifestanda est, per opera lucis, de quibus Christus Dominus aliàs ait: *Omnis qui malè agit, odit lucem; & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus: qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta.*

Tertull. Adverf. Valentin. c.3. Joan.3.20.21.

IV. *Et dicebat illis: Videte quid auditis. In qua mensura mensi fueritis, remetietur vobis, & adjicietur vobis.*

vobis. Qui enim habet, dabitur illi: & qui non habet, etiam quod habet, auferetur ab eo. Attendite ad excellentiam verbi quod auditis, quia non est verbum hominum, sed Dei. Videte, quid à vobis postulet Deus exteriùs loquens per os concionatoris, interiùs loquens ad cor per vocem inspirationum & gratiarum suarum. *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Præmium respondebit fidelitati. Diligamus eum sine modo, serviamus ei sine mensura, qui se totum in præmium sine mensura nobis dabit. Serviamus ei sine exceptione & restrictione temporis, qui merces nostra futurus est non solùm magna nimis, sed æterna. Prout homines verbum Dei, & saluti maximè necessaria documenta ac monita grato ac fideli animo accipiunt; prout divinis inspirationibus fideliter respondent, ita in eos magis magisque divina bonitas divitias gratiæ suæ effundit. Audientibus, inquam, quomodo audire oportet, beneficia ulteriora & dona potiora largitur: *Non enim, qui beneficiorum terrestrium mos est, in capessendo munere cœlesti, mensura vel modus est: profluens largiter Spiritus nullis finibus premitur, nec coercentibus claustris intra certa metarum spatia frænatur: manat jugiter, exuberat affluenter. Nostrum tantùm sitiat pectus & pateat; quantùm illuc fidei capacis afferimus, tantum gratiæ inundantis haurimus.*

Pſal. 94. Hebr. 4. 7.

S. Cypr. ep. 1. ad Donatum.

V. *Sic est regnum Dei, quemadmodum si jaciat homo semen in terram, & dormiat, & exurgat nocte & die, & semen germinet, & increscat, dum nescit ille,* &c. Christus Jesus verbi sui sementem ipse jecit, ex qua orta est ejus Ecclesia, quam & ipse formavit prædicatione Apostolorum, & sanguine Martyrum: *Voluntariè genuit nos verbo veritatis.* Dormire interim videtur Christus, dum formari pergit Ecclesia sensim sine sensu, die ac nocte, tempore prosperitatis & adversitatis; quo ad ipsum fides clamat: *Exurge, quare obdormis Domine? exurge & ne repellas in finem. Quare faciem tuam avertis, oblivisceris inopiæ nostræ & tribulationis nostræ. Exurge Domine, adjuva nos, & redime nos propter nomen tuum.* Vigilat tamen, *Ecce* enim *non dormitabit, neque dormiet, qui custodit Israel:* & per occultas gratiæ suæ subministrationes & operationes, Ecclesiam suam & fideles animas ad perfectionem perducit. *Pluviam voluntariam segregabis Deus hæreditati tuæ, & infirmata est: tu verò perfeciſti eam.* Ipsa gratia, pluvia voluntaria, quia nullis præcedentibus operum meritis gratis datur. Hanc pluviam segregavit Deus hæreditati suæ. *Et infirmata est:* Agnovit enim non esse se aliquid per se ipsam; non viribus suis, sed gratiæ Dei tribuendum esse quod est. Agnovit quod dictum est, *In infirmitatibus meis gloriabor.* Agnovit quod dictum est, *Noli altum sapere, sed time.* Agnovit quod dictum est, *Humilibus autem dat gratiam.* Tu verò perfeciſti eam, quia *Virtus in infirmitate perficitur.* Etenim *benedictionem dabit Legislator, ibunt de virtute in virtutem, videbitur Deus deorum in Sion.* Benedictionem dabit, qui Legem dedit: Legem qua terreat de humanis viribus præsumentem; benedictionem qua liberet in Deum sperantem. Tu ergo perfeciſti Deus hæreditatem tuam; quia infirmata est in se, ut perficeretur abs te. Ibunt de virtute in virtutem, de virtutibus actionis, ad virtutem æternæ contemplationis. Virtutes actionis, prudentia, temperantia, justitia, fortitudo. Istæ virtutes nunc per Dei gratiam dantur nobis, & augentur in nobis: sed in æterna illa felicitate necessaria non erit ista prudentia, ubi nulla occursura sunt, quæ vitemus. Non ista justitia, ubi nulla erit cujusquam indigentia, cui subvenire debeamus. Non ista temperantia, ubi nulla erit libido refrænanda. Non ista fortitudo, ubi nulla erunt mala toleranda. Ergo ab his virtutibus hujus actionis, ibimus in virtutem illius contemplationis, qua Deum videamus sicuti est. Augentur illæ, crescitque charitas illarum forma, donec occurramus in virum perfectum, in ætatem plenitudinis Christi. Sic *Totum Christi corpus, per nexus & conjunctiones subministratum & constructum, crescit in augmentum Dei.* Sic Domino dante benignitatem, terra cordis nostri dat fructum suum, primùm herbam proferens, deinde spicam, deinde plenum frumentum in spica. Cùm autem dignus Deo fructus ad perfectam maturitatem pervenerit, Christus ipse qui sementem fecit, messem faciet in judicio universali, & triticum in horreum suum, electos in Regnum congregabit. Caveamus, ne messis veniat ante segetis maturitatem, mors ante cordis conversionem, judicium ante bona opera. Iis qui simplicem herbam, aut spicam imperfectam protulerint, quàm terribilis erit illa vox: *Adest messis!*

Jacobi 1. 18.

Pſal. 43.

Pſal. 120. 4.

Pſal. 66.

S. Augustin. enarr. in pſ. 67.

2. Cor. 12. 9. Rom. 11. 20. Jacobi 4. 6. 1. Cor. 12. 9.

Pſal. 83.

S. August. enarr. in pſ. 83.

Sic est Regnum Dei, quemadmodum si jaciat homo semen in terram, & dormiat, &c. Semen homo jactat in terra, cùm cordi suo bonam intentionem inserit. Et postquam semen jactaverit, dormit; quia in spe boni operis quiescit. Nocte verò exurgit, ac die; quia inter adversa & prospera proficit. Et semen germinat & crescit, dum nescit ille: quia dum adhuc metiri incrementa sua non valet, semel concepta virtus ad perfectum ducitur. Et ultrò terra fructificat: quia præveniente se gratia, mens hominis spontaneè ad profectum boni operis assurgit. Sed hæc eadem terra primùm herbam, deinde spicam, deinde plenum frumentum producit in spica. *Herbam quippè producere, est inchoationis bonæ adhuc teneritudinem habere. Ad spicam verò herba pervenit, cùm se virtus animo concepta ad profectum boni operis protrahit. Plenum autem frumentum in spica fructificat, quando jam in tantum virtus proficit, ut esse robusti & perfecti operis possit. At cùm ex se produxerit fructus, statim mittit falcem, quoniam adest tempus messis. Omnipotens enim Deus producto fructu falcem mittit, & messem suam desecat: quia cùm unumquemque ad opera perfecta perduxerit, ejus temporalem vitam per emissam sententiam incidit, ut granum suum ad cœlestia horrea perducat. Cùm igitur desideria bona concipimus, semen in terram mittimus. Cùm verò operari recta incipimus, herba sumus. Cùm autem ad profectum boni operis crescimus, ad spicam pervenimus. Cùmque in ejusdem boni operis perfectione solidamur, jam plenum frumentum in spica proferimus. Herba etenim Petrus fuerat, qui Passionis tempore per amorem Dominum sequens, hunc confiteri ante ancillæ vocem timebat. Erat enim jam viriditas in mente, quia credebat omnium Redemptorem; sed valdè adhuc flexibilis, pede conculcabatur timoris. Iam in spicam surrexerat, quando eum quem morituram confiteri timuerat, nunciante Angelo, in Galilæa viventem videbat. Sed tunc plenum granum in spicam pervenerat, quando veniente desuper Spiritu, & suam mentem in illius amore roborante, ita solidatus est, ut vires persequentium casus despiceret, & Redemptorem suum liberè inter flagella prædicaret. Nullus itaque qui ad bonum propositum adhuc in mentis teneritudine esse conspicitur, despiciatur: quia frumentum Dei ab herba incipit, ut granum fiat.*

S. Greg. M. hom. 15. in Ezech.

Beda in Comment. S. Marci.

VI. *Et facta est procella magna venti, & fluctus mittebat in navim, ita ut impleretur navis.* Ecclesia procellis hæresum exteriùs agitatur, corruptela morum velut fluctibus subeuntibus, & navim ipsam implentibus, periclitatur. Christus in puppi, ut navis rector, obdormire videtur, cùm nos tentari finit; cùm fidei splendorem obtenebrescere; spei celsitudinem contabescere; charitatis flammam refrigescere. Dormit enim timidis, vigilat perfectis. Dormit, sed cor ejus vigilat. Ad ferendam opem Discipulis suis paratus est, Tantùm vult excitari clamore cordis, fervore charitatis & orationis. Facta verò tranquillitate per Dei gratiam, nobis ipsis infirmitatem fidei nostræ exprobremus: *Quid timidi estis? Necdum habetis fidem?* Intueamur cum timore periculum, ex quo sumus à Christo liberati. *Et timuerunt timore magno.* Illius erga nos misericordiam laudemus, potentiam & bonitatem adoremus, gratias agamus Liberatori nostro, enarremus mirabilia ejus. *Et dicebant ad alterutrum: Quis est iste, quia & ventus & mare obediunt ei?*

Coloſſ. 19.

CAPUT V.

Senſus Litteralis.

I. *ET venerunt trans fretum maris*; in ulteriorem ripam, ſecundùm Textum Græcum, *in regionem Geraſenorum. Et exeunti ei*, Jeſu, *de navi, occurrit de monumentis homo in ſpiritu immundo*; à ſpiritu immundo vexatus. Duos dæmoniacos fuiſſe, S. Matthæus narrat: unius tantùm, qui ferocior erat, & fortè notior in ea regione, meminit S. Marcus. Addit, illum cujus liberationem commemorat, ita furioſum fuiſſe, ut *neque catenis jam quiſquam poſſet eum ligare: quoniam ſæpè compedibus & catenis vinctus, dirupiſſet catenas, & compedes comminuiſſet, & nemo poterat eum domare. Et ſemper die ac nocte in monumentis & in montibus erat, clamans, & concidens ſe lapidibus. Videns autem Jeſum à longè, cucurrit & adoravit eum.*

Et clamans voce magna, dixit: Quid mihi & tibi, Jeſu Fili Dei altiſſimi? Adjuro te per Deum, obteſtor, *ne me torqueas*, ex iſta regione quæ jure mea eſt, utpotè ethnica, me expellendo, aut in tartarum detrudendo.

Et interrogabat eum: Quod tibi nomen eſt? Et dicit ei: Legio mihi nomen eſt, quia multi ſumus. Legio apud Romanos 6000. Milites continebat. Hìc numerus certus pro incerto uſurpatur: numeroſum cœtum indicat immundorum ſpirituum.

II. *Cumque aſcenderet navim*, Jeſus, *cœpit illum deprecari, qui à dæmonio vexatus fuerat, ut eſſet cum illo*; ut ſibi liceret illum ſequi, illique perpetuò adhærere, ut diſcipulus. Cum Chriſto eſſe voluit, ſive grati animi ſenſu, ut liberatori ſuo ſerviret, ſive timens, ne abſente Chriſto, in dæmonum tyrannidem recideret. *Et non admiſit eum* Jeſus, *ſed ait illi: Vade in domum tuam ad tuos, & annuntia illis, quanta tibi Dominus fecerit, & miſertus ſit tui.* Noluit ipſum Dominus in numerum Diſcipulorum ſuorum cooptare, & in ſuum comitatum admittere, tum ut oſtenderet, ſe etiam corpore abſentem, præſidio eſſe in ſe confidentibus, & præſentem virtute: tum ne teſtem miraculi jactabundus circumduxiſſe videretur: tum denique quia majore cum Dei gloria apud ſuos maneret, prædicatione miraculi Decapolitas ad fidem præparaturus. *Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta ſibi feciſſet Jeſus, & omnes mirabantur.* Vide quæ diximus ad cap. octavum S. Matthæi.

III. *Et cùm tranſcendiſſet Jeſus in navi rurſum trans fretum*; cùm rediiſſet, unde venerat, in Galilæam ſcilicet, urbemque Capharnaum: *convenit turba multa ad eum, & erat circa mare.* Cùm ad littus maris eſſet, turba multa ad eum confluxit. *Et venit quidam de Archiſynagogis*, Synagogæ Principibus, *nomine Iayrus, & videns eum, procidit ad pedes ejus, & deprecabatur eum multum, dicens: Quoniam filia mea in extremis eſt, veni, impone manum tuam ſuper eam, ut ſalva ſit, & vivat.* Lege quæ diximus ad caput nonum Sancti Matthæi.

IV. *Et mulier quæ erat in profluvio ſanguinis annis duodecim, & fuerat multa perpeſſa à compluribus Medicis, & erogaverat omnia ſua, nec quidquam profecerat, ſed magis deterius habebat: cùm audiſſet de Jeſu, venit in turba retro, & tetigit veſtimentum ejus. Dicebat enim: Quia ſi vel veſtimentum ejus tetigero, ſalva ero.* Mulier quæ ab annis duodecim obnoxia erat profluvio ſanguinis. Morbi qualitas, diuturnitas, & curationis per naturæ vires & Medicorum artem impoſſibilitas deſcribitur. Exhauſtæ vires corporis gravitate & diuturnitate morbi: facultates exhauſtæ impenſis. Tantùm abeſt, ut relevata eſſet medicamentis, ut contra deteriùs ſe haberet. Omni igitur humana ſpe deſtituta, ad cœleſtem Medicum acceſſit, ſanari ſe poſſe credens & confidens, ſi vel fimbriam veſtimenti ejus tetigiſſet, quamvis nec ipſi manum imponeret Jeſus, ut cæteris ferè infirmis, nec eam videret. *Et confeſtim ſiccatus eſt fons ſanguinis ejus: & ſenſit corpore, quia ſanata eſſet à plaga.* Siſtente ſanguinis fluxu, & reſtitutis ſubitò viribus, ſanatam ſe eſſe ſenſit.

V. *Et ſtatim Jeſus in ſemetipſo cognoſcens virtutem, quæ exierat de illo, converſus ad turbam, ajebat: Quis tetigit veſtimenta mea?* Virtutem quæ exierat de illo, populari loquendi genere, vocat effectum virtutis, id eſt, Mulieris ſanationem, quam omnipotentia ſua & miſericordi voluntate liberrimè fuerat operatus. *Non alium putemus illum de Chriſto virtutis exitum, niſi divinæ curationis effectum. Tunc enim ad mulierem virtus Salvatoris exivit, quando in ſe virtutem divinæ curationis agnovit.* Denique *Gratia proceſſit, ut illa ſanaretur, non ut ille minueretur* (inquit Sanctus Auguſtinus.) S. Fulgent. l. 2. ad Trasamundum. S. Auguſtin. ſerm. 45. alias de temp. 155.

VI. *Et circumſpiciebat videre eam quæ hoc fecerat*, non quaſi ignorans eam, cui tantam fidem donaverat, quam ad ſe traxerat, quam ſanitate donaverat; ſed humano ſe habebat more, ut mulier interrogatione & circumſpectione perculſa, ſe ipſam proderet, ac miraculum palam fateretur, quò fieret celebrius, & omnibus innoteſceret. *Mulier verò timens & tremens*, quòd præter opinionem detecta eſſet, quòd beneficium quaſi ſuffragari voluiſſet, quòd immundum munda tetigiſſet: *ſciens, quod factum eſſet in ſe, venit & procidit ante eum, & dixit ei omnem veritatem. Ille autem dixit ei: Filia, fides tua te ſalvam fecit*; tibi ſalutem impetravit, tam corporis, quàm animæ. *Vade in pace, & ſana eſto à plaga tua.* Fruere ſanitate, quam tibi reddidi.

VII. *Adhuc eo loquente, veniunt ab Archiſynagogo*: domeſtici Jayri Principis Synagogæ, qui jam ad Jeſum acceſſerat, ex ejus ædibus veniunt, dicentes: *Quia filia tua mortua eſt: quid ultra vexas Magiſtrum?* Noli Magiſtro moleſtus eſſe: nullum jam remedium ſperandum eſt. *Jeſus autem audito verbo quod dicebatur, ait Archiſynagogo: Noli timere, tantummodo crede*, me tibi ſubvenire poſſe, quod mox experieris. *Et non admiſit quemquam ſe ſequi, niſi Petrum, & Jacobum, & Joannem fratrem Jacobi.* Tres ſelectos teſtes mox edendi miraculi aſſumpſit, quot ejus veritati probandæ ſufficiebant: plures noluit, ideòque ejecit omnes ex loco, ubi puella defuncta jacebat, præter patrem & matrem illius, ut oſtentationis fugiendæ præberet exemplum. Vide quæ diximus ad cap. nonum S. Matthæi.

Senſus Moralis.

I. *OCcurrit ei de monumentis homo in ſpiritu immundo, &c.* Luxuria & impudicitia dœmonium eſt, à quo totum cor hominis poſſidetur. Impudicus habitat in monumentis, vivum ipſe ſepulchrum eſt, putredine vermibuſque ſcatens, fœtorem intolerandum circumquaque exhalans, ſcandalum creans omnibus qui crimen ejus norunt, factus multis *odor mortis in mortem*: 2. Cor. 2. 16. Cor ejus conglutinatum eſt cordi meretricis, quę ſepulchrum eſt dealbatum. *Fovea profunda eſt meretrix... An neſcitis, quoniam qui adhæret meretrici, unum corpus efficitur?* Cum mortuis amat commorari, cum peccatoribus ſui ſimilibus. *Sicut vulnerati dormientes in ſepulchris, quorum non es memor amplius, & ipſi de manu tua repulſi ſunt. Poſuerunt me in lacu inferiori, in te-* Prov. 23. 27. 1. Cor. 6. 16. Pſal. 87. 6.

in tenebrosis, & in umbra mortis. Impudicus catenas dirumpit, compedes comminuit, & nemo eum domare potest. Salutares sapientiæ compedes & vincula dissolvit, de quibus scriptum est: *Injice pedem tuum in compedes illius, & in torques illius collum tuum. Subjice humerum tuum & porta illam, & ne acedieris in vinculis ejus. Et erunt tibi compedes ejus in protectionem fortitudinis, & bases virtutis, & torques illius in stolam gloriæ: decor enim vitæ est in illa, & vincula illius alligatura salutaris.* Removeri ab illo possunt occasiones peccati, manibus pedibusque ligari potest exteriùs; sed à nemine homine domari potest: *Et nemo poterat eum domare*: Quamquam durissimis vinculis intùs constrictus sit, cupiditatis nimirùm ac libidinis suæ. Noctu diuque inquies ac furiosus, operum fœditate quasi in monumentis jacet, superbiæ fastu errat in montibus, verba præcipitationis, scurrilitatis, impietatis effundens, clamat, gravitate criminis ultionem divinam provocante. Clamat eo clamore, de quo scriptum est: *Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum est nimis.* In se ipsum sævit, seque ipsum concidit lapidei cordis duritia. Non unus dæmon, sed multi possident impudicum. Multa vitia luxuriam comitantur. Magdalena septem dæmonia habuit, quia vitiis universis plena fuit; numero enim septenario universitas designatur. Idololatria, blasphemiæ, homicidia, fraudes, proditiones, furta, comessationes & ebrietates, superbia, invidia, contentiones, inimicitiæ, omnium Dei & Ecclesiæ mandatorum, totius juris divini humanique violatio & contemptus. Vitiorum genus omne perpetrare paratus est impudicus, suam ut expleat libidinem. *Et interrogabat eum: Quod tibi nomen est? Et dicit ei: Legio mihi nomen est, quia multi sumus.* Nemo liberare potest impudicum, præter Dominum Jesum. Necesse est, ut illum salutari gratiæ suæ lumine præveniat, illique longè à se remoto videndum se præbeat, illum ad se trahat, illiusque gressus dirigat, ac misericordia sua currere faciat ad Medicum, & Salvatorem suum adorandum. *Videns autem Jesum à longè, cucurrit, & adoravit eum.* Ab impudicitiæ dæmonio liberatus, sedet ad pedes Jesu: fixa mentis intentione Salvatoris sui vestigia, quæ sequatur, intueri amat. Sessio designat sancti propositi constantiam. Vestes resumit, id est, virtutum studia, quæ vesanus perdiderat, jam sana mente recipit. Unde filius luxuriosus & prodigus rediens ad patrem, stola prima induitur, annulo ornatur, mentis sanitatem & tranquillitatem sibi restitutam ipso habitu ostendit. *Et veniunt ad Jesum, & vident illum qui à dæmonio vexabatur, sedentem, vestitum, & sanæ mentis; & timuerunt.* Veiumtamen sibi ipsi diligenter attendere debet homo à spiritu immundo liberatus. Vitet occasiones omnes, cum cupiditate ne paciscatur, amorem impudicum in familiaritatem honestam, in amicitiam insontem mutatum iri ne confidat. Diabolus ex anima expulsus, pristinam possessionem recuperare sperat, si vel in regione sensuum toleretur. *Et deprecabatur eum multum, ne se expelleret extra regionem.* Refert Tertullianus exemplum mulieris quæ Theatrum adiit, & inde cum dæmonio rediit. Itaque in Exorcismo cùm oneraretur immundus spiritus, quòd ausus esset fidelem aggredi: *Et justissimè*, inquit, *feci: in meo eam inveni. Quot utique & alia documenta cesserunt de his qui cum diabolo apud spectacula communicando, à Domino exciderunt? Nemo enim potest duobus Dominis servire. Quid luci cum tenebris? Quid vitæ & morti?* Tandem qui verè conversus est, qui verè pœnitens, Christum sequi debet, ei se penitùs addicere, cantare misericordias Domini, enarrare mirabilia ejus apud suos, ut sicut *odor mortis fuit in mortem* per scandala vitæ veteris, ita sit *odor vitæ in vitam* per sancta exempla & bona opera vitæ novæ. *Cœpit illum deprecari qui à dæmonio vexatus fuerat, ut esset cum illo. Et abiit, & cœpit prædicare in Decapoli, quanta sibi fecisset Jesus.*

Alex. Exposit. in Euang.

Eccli. 6. 25. & 30.

Genes. 18. 20.

S. Gregor.

Tertull. lib. de Spectacu. li. c. 26.

II. *Et mulier quæ erat in profluvio sanguinis annis duodecim*, &c. *cùm audisset de Jesu, venit in turba retro, & tetigit vestimentum ejus. Dicebat enim: Quia si vel vestimentum ejus tetigero, salva ero.* Circumstantiæ morbi & curationis Hemorrhoissæ, factæ à Christo Domino, typi sunt morborum animæ, & curationis eorum per gratiam Christi medicinalem. Quò morbus diuturnior est, & majores radices egit, eò periculosior est, eò difficilior curatio. Quàm miserandus status hominis, ex habitu inveterato, ex diuturna consuetudine peccantis! Inutilia illi fuere omnia spiritualis Medicinæ remedia. Ad Pœnitentiæ Sacramentum, ad sacram Communionem à tot annis accessit, toties Dei verbum audivit; nec tamen sanatus est à morbis vitiorum. Complures Medicos habuit, multos conscientiæ Moderatores, qui fortè ignorantia sua vel imprudentia, pravis consiliis, adulatione, nimia facilitate & indulgentia, præcipitatis Absolutionibus, morbos spiritales auxerunt, gravioresque fecerunt. *Et fuerat multa perpessa à compluribus Medicis.* De his S. Cyprianus: *Imperitus est Medicus, qui tumentes vulnerum sinus manu parcente contrectat, & in altis recessibus viscerum virus inclusum dum servat, exaggerat. Contra Euangelii vigorem, contra Domini ac Dei legem temeritate quorumdam laxatur incautis communicatio: irrita & falsa pax, periculosa dantibus, & nihil accipientibus profutura. Non quærunt sanitatis patientiam, nec veram de satisfactione medicinam. Operiuntur morientium vulnera, & plaga letalis altis & profundis visceribus infixa, dissimulato dolore contegitur.* Ita dum indulgetur faciliùs peccatoribus inveteratis, qui *pro salutiferis dilationum remediis exitiosa deposcunt properatæ communionis venena*, eorum morbi ingravescunt, quia *Facilitas veniæ incentivum tribuit delinquendi.* Conscientiarum Moderatores eleemosynas interdum imperant, nihil peccatoribus profuturas, quorum non est sincera conversio, qui peccati occasiones proximas non relinquunt, qui malè parta non restituunt. Hi eleemosynas erogare videntur, ut obtineant delinquendi commeatum; utque Judicem supremum, si possibile esset, corrumpant. *Eleemosynæ illis prosunt* (inquit S. Augustinus) *qui vitam tentaverunt. Das enim Christo egenti, ut peccata tua redimas præterita. Nam si ideo das, ut liceat tibi semper impunè peccare; non Christum pascis, sed Judicem corrumpere conaris.* Omnes facultates suas pauperibus erogarent, qui peccatis animo sincero non renunciant, & ad Deum amore pœnitente non convertuntur, & tamen nihil ipsis ad salutem proficeret. *Et erogaverat omnia sua, nec quidquam profecerat, sed magis deteriùs habebat.* Anima tamen suis exhausta viribus, & opibus spiritualibus omninò destituta, sanabitur gratia medicinali Christi Salvatoris sui, si in nemine homine spem habens, neque adeò confidens in se ipsa, extremæ suæ conscia miseriæ, ad eum viva cum fide & profunda humilitate accedat, suamque justificationem & salutem à Deo solo per Jesum Christum speret, qui factus est nobis justitia & sanctificatio & redemptio: Eique supplex dicat: *Velociter exaudi me, Domine, defecit spiritus meus.* Impleat *me Spiritus tuus, quia defecit spiritus meus..... Ipsa est causa, ut citò exaudias, quia defecit spiritus meus. In quo enim vivit spiritus ejus, superbus est, spiritu suo extollitur contra Deum. Fiat in illo quod benè alibi scriptum est:* Auferes spiritum eorum, & deficient, & in pulverem suum convertentur: *ut confitentes dicant: Memento, quia pulvis sumus.* Necesse est, ut charitas sistat fluxum cupiditatis, continuam cordis in creaturas effusionem; ut animus intra se ipsum collectus, vires pristinas recuperet, ac sibi testimonium perhibente conscientia, sentiat se verè mutatum & ad Deum conversum. *Et sensit, quia sanata esset à plaga.*

S. Cypr. tract. de Lapsis.

S. Cyprian.

S. Ambros.

S. Augustin. serm. 39. alias 13. ex homil. 50. c. 4.

III. *Et statim Jesus in semetipso cognoscens virtutem quæ exierat de illo, conversus ad turbam, ajebat: Quis tetigit vestimenta mea? Et dicebant ei Discipuli sui: Vides turbam comprimentem te, & dicis: Quis me tetigit?*

Pfal. 141. 12. S. Augustin. enarrat. in hunc Pfal. Pfal. 101. 29. Pfal. 102. 14.

S. Auguſtin. ſerm. 62. alias 6. de Verbis Domini.

tigit? Quaſi diceret Dominus: *Tangentem quæro, non prementem. Sic etiam nunc eſt corpus ejus, id eſt, Eccleſia ejus. Tangit eam fides paucorum, premit turba multorum. Caro eam premit, fides tangit ..... Eſtote ergo corpus Chriſti, non preſſura corporis Chriſti. Habetis veſtimenti fimbriam quam tangatis, ut à profluvio ſanguinis, id eſt, carnalium voluptatum fluxu ſanemini. Veſtem putate Apoſtolos, ſub textura unitatis adhærentes lateribus Chriſti. In his Apoſtolus erat tamquam fimbria, minimus & noviſſimus Paulus. Tange, ſi fluxus ſanguinis pateris: exiet virtus de illo, cujus veſtis eſt, & ſanabit te ..... Non premant Chriſtiani, ſi premunt Pagani. Corpus Chriſti premebatur & non tangebatur. Tolerabat ille prementes, quærebat tangentes.*

IV. *Et tenens manum puellæ, ait illi: Talitha cumi, quod eſt interpretatum: Puella, tibi dico, Surge. Et confeſtim ſurrexit puella, & ambulabat ..... Et dixit dari illi manducare.* Puellæ iſtius ſuſcitatio typus eſt quotidiani miraculi, quod Deus in peccatorum animabus operatur. Manum illis porrigit, auxilio & virtute omnipotenti gratiæ ſuæ illas prævenient. Vitam illi reſtituit verbo ſuo & imperio. *Amen, amen dico vobis* (inquiebat aliàs) *quia venit hora, & nunc eſt, quando mortui qui in monumentis ſunt, audient vocem Filii Dei, & qui audierint, vivent.* Ut autem ſpiritualis hujus reſurrectionis veritas omnibus appareat, neceſſe eſt primò, ut ſurgant, ut cor in terra priùs jacens, ad cœlum ſanctis deſideriis & affectibus erigant. *Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.* Coloſſ. 3. 1. Secundò, neceſſe eſt, ut per charitatem ad Deum tendant, & ambulent in via mandatorum ejus. *Eſtote imitatores Dei, & ambulate in dilectione, ſicut & Chriſtus dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis.* Epheſ. 5. 1. Tertiò neceſſe eſt, ut panem cœleſtem manducent, ut ſacram Euchariſtiam frequentent ad vitam animæ ſuſtentandam & conſervandam. *Niſi manducaveritis carnem Filii hominis, non habebitis vitam in vobis.* Joann. 6. 54. In hujus rei typum Angelus Eliam ſub umbra juniperi dormientem tangens & excitans, *dixit illi: Surge, comede: grandis enim tibi reſtat via.* *Qui cum ſurrexiſſet, comedit, & bibit, & ambulavit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus & quadraginta noctibus uſque ad Montem Dei Horeb.* 3. Reg. 19. Vitæ cibus mortuis dari non debet, peccatoribus non eſt porrigendus, niſi per Dei gratiam ſuſcitatis, & qui converſionem ſuam ac reſurrectionem ambulando in via mandatorum Dei comprobaverint.

CAPUT VI.

Senſus Litteralis.

I. *ET egreſſus inde, abiit in patriam ſuam: & ſequebantur eum Diſcipuli ſui.* Egreſſus è domo Jairi Synagogæ Principis, quæ erat Capharnaumi, abiit Nazareth, ubi fuerat educatus. *Et facto Sabbato, cœpit in Synagoga docere, & multi audientes, admirabantur in doctrina ejus.* Doctrinam ejus admirabantur, quòd nullo humano magiſterio inſtitutus, Prophetarum verba ſumma perſpicuitate exponeret, ipſiſque legis Doctoribus ſacra eruditione longè antecelleret. Sapientiam illi divinitùs datam non dubitabant, uti & vim patrandi miracula, quibus doctrinam ſuam confirmabat. *Vnde huic hæc omnia? Et quæ eſt ſapientia quæ data eſt illi, & virtutes tales quæ per manus ejus efficiuntur?* Vide quæ diximus ad Caput 13. S. Matthæi, & confer cum Lucæ 4.

II. *Et vocavit duodecim* Apoſtolos, & cœpit eos mittere binos, tum ad plenam teſtimonii fidem, tum ut collata opera ſe mutuò juvarent. *Et dabat illis poteſtatem ſpirituum immundorum*; id eſt, expellendi ſpiritus immundos. *Et præcepit eis, ne quid tollerent in via*, &c. Ne quid ad iter ſecum ferrent, præter ea quæ uſus erant quotidiani, ne temporalium ſolicitudo illos à ſuſceptæ legationis functionibus & verbi miniſterio avocaret. Lege quæ diximus ad cap. 10. S. Matthæi.

Poſt hæc verba Verſus 11. *Et quicumque non receperint vos, nec audierint vos, exeuntes inde, excutite pulverem de pedibus veſtris in teſtimonium illis*: Græcus Textus habet in nonnullis Codicibus, *Amen dico vobis, &c.* ut Matthæi 10. 15. eamque ſententiam ibi legerunt & interpretati ſunt Euthymius & Theophylactus; ſed hic intruſa videtur ex Matthæo, cùm in Vulgata deſit, tametſi habeatur in Syriaca, Perſica, Æthiopica, & Arabica Verſionibus. *Et exeuntes prædicabant, ut pœnitentiam agerent.* Hæc ſumma prædicationis Joannis Baptiſtæ, Chriſti, & Apoſtolorum. *Et dæmonia multa ejiciebant*, Chriſti Jeſu virtute & auctoritate. *Et ungebant oleo multos ægros, & ſanabant*, non virtute oleo inſita, ſed miraculorum dono ſibi à Chriſto dato, cujus ſe miniſtros eſſe hoc ſymbolo indicabant, ejuſque nomine agere, qui *Vnctus eſſet oleo lætitiæ præ conſortibus ſuis.* Pſal. 44. 8. Iſai. 61. 1. Luc. 4. 18. Hebr. 1. 9. Quamquam hoc loco, & Apoſtolico illo ungendi ritu, Unctionis Extremæ Sacramentum *inſinuatum* & ſignificatum fuerit, quod à Chriſto Domino inſtitutum, & à Jacobo Apoſtolo promulgatum eſt. Concil. Trid. ſeſſ. 14. Jacobi 5. 14.

III. *Et audivit Rex Herodes*: Fama Jeſu ad illum pervenit, & de operum ejus admirabilitate aliquos in aula ſua loquentes audivit. *Et dicebat, Quia Joannes Baptiſta ſurrexit à mortuis: & propterea virtutes operantur in illo. Alii verò dicebant: Quia Propheta eſt, aut quaſi unus ex Prophetis.* Euthymius in quodam Exemplari ſe legiſſe notat cum articulo, ὁ Προφήτης, *Ille Propheta*, de quo ſcilicet Moſes Deuteronomii 28. vaticinatus fuerat, ſcilicet Chriſtus, aut tamquam unus Prophetarum. Euthymius in Panopl. *Ipſe enim Herodes miſit ac tenuit Joannem, & vinxit eum in carcere, propter Herodiadem uxorem Philippi fratris ſui, quia duxerat eam*, &c. Vide quæ diximus ad caput 14. S. Matthæi. *A primordio juſtitia vim patitur* (inquit Tertullianus) *ſtatim ut coli Deus cœpit, invidiam Religio ſortita eſt ..... Ipſe clauſula Legis & Prophetarum, nec Propheta, ſed Angelus dictus, contumelioſa cæde truncatur in puellæ pſalticæ lucar*, id eſt, in præmium ſaltatricis. Tertullian. Scorpiaci c. 8.

IV. *Et exiens, vidit turbam multam Jeſus ..... Et reſpondens, ait illi: Date illis vos manducare. Et dixerunt ei: Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illi manducare.* Seriò loquitur Jeſus: Nec ullus ex Apoſtolis, qui tot miracula facientem viderant, & ejus auctoritate tanta recèns ediderant, dubitavit, quin miraculum eſſet editurus ad tot hominum millia ſatiandum; at cùm eſſet *obcæcatum cor eorum*, Domini verba non intellexerunt, ſed humano more accipientes, quaſi rem impoſſibilem juberet, dixerunt ei, quaſi per ironiam: *Euntes emamus ducentis denariis panes, & dabimus illi manducare*: Id eſt, non tanta nobis ſuppetit ſumma pecuniæ, ut panes tantæ multitudini reficiendæ neceſſarios comparare poſſimus. Impendemus tamen, ſi jubes, quantum apud nos eſt pecuniæ; ſed quid ſumma tam modica ad annonam tam ingenti hominum numero coemendam? *Et dicit eis: Quot panes habetis? Ite & videte. Et cùm cognoviſſent, dicunt: Quinque, & duos piſces.* Humano more interrogat, quem nihil latebat, ut miraculi mox patrandi magnitudinem conſideratiùs attenderent. *Et præcepit illis, ut accumbere facerent omnes ſecundum contubernia*, id eſt, per turmas, & quaſi per diſtinctos convivarum ordines, *ſuper viride fœnum. Et diſcubuerunt in partes, per centenos & quinquagenos.* Vers. 40. Ducenti denarii, monet Gallicæ circiter 77. Libellæ.

Et

Et discubuérunt in sodalitia singula numero centum aut quinquaginta, tum ut omnia ordinatè & sine tumultu fierent; tum ut ex hujusmodi distributione manducantium numerus citò percipi posset ab Apostolis: & ut ipsi etiam manducantes melius adverterent miraculi magnitudinem & veritatem. Lege quæ diximus ad caput 14. S. Matthæi, & confer cum Lucæ 9. & Joannis 6.

Vs. *Et cùm serò esset, erat navis in medio mari, & ipse solus in terra: & videns eos* (Discipulos) *laborantes in remigando* (*erat enim ventus contrarius eis*) *& circa quartam vigiliam noctis venit ad eos ambulans supra mare, & volebat præterire.* Ita se gerebat, ac si præterire voluisset, quæ signi, non beneplaciti voluntas erat (ut cum Theologis loquar.) Hinc S. Bernardus: *Quasi volens præterire eos, nec tunc quidem istud volebat, sed magis probare fidem, & elicere precem.* Lege quæ diximus ad caput 14. S. Matthæi. S. Bern. serm. 74. in Cantic.

Sensus Moralis.

I. *NOn est Propheta sine honore, nisi in patria sua, & in domo sua, & in cognatione sua. Et non poterat ibi virtutem ullam facere, nisi paucos infirmos impositis manibus curavit.* Patriæ suæ, familiæ, cognationi, Sacerdotes & Prædicatores verbi Dei, carnalis affectus vinculis nimis adstringi periculosum est; id sacri Ministerii fructum evacuat. Nam si nobiles habent cognatos, invident illi eis, & propterea contemnunt: Sin autem ignobiles, iterum propter ignobilitatem contemptui habentur. Quantum malum invidia, quæ bona semper obscurat, nec illa ab invidis videri sinit! Ita interioris hominis oculos excæcat. Quàm pestilens malum, judicare secundùm carnem, & secundùm externa! Hoc judicio factum est, ut Nazareni divinitatem Jesu agnoscere non possent; quam tamen ejus miracula & doctrina apertissimè declarabant. Humilitate generis illius offenduntur, qui cùm ex Deo Patre natus sit ante sæcula, & cùm sit splendor gloriæ & figura substantiæ ejus, homo factus est, ut homines Deos faceret; pauper & egenus, ut divitis gratiæ suæ illos cumularet. Nazarenos infideles imitantur, qui conciones, & concionatores audiunt, sed verbum Dei non recipiunt, non amant, non conservant, ad praxim non redigunt; quia concionatorum censores esse malunt, quàm discipuli; & eorum vitia & defectus observant & scrutantur, ex iisque offensionis & excusationis occasiones sumunt, ne convertantur. Hinc evenit, ut justo Dei judicio Dei gratiis priventur, nec interiùs curentur, propter illorum incredulitatem: *Et non poterat ibi virtutem ullam facere.* Sic agit Deus cum his qui rebelles sunt lumini: Aufertur illis regnum Dei, & datur genti facienti fructum ejus. Non potuit Christus apud Nazarenos suos facere signa, non quòd ille infirmus esset, sed quòd illi increduli. *In virtutum* enim *operationibus opus est ejus qui facit virtute, & eorum qui suscipiunt fide. Quia autem illic defuit alterum, nempe sanandorum fides, non potuit illic signum facere Iesus. Ita enim intelligere debemus: Non potuit, id est, non capaces erant.* Majora sunt miracula, quæ Christus per gratiam suam operatur in conversione & sanctificatione animarum, quàm exteriora illa, quæ operabatur in curatione corporum. Sed quia *Qui creavit te sine te, non te justificat sine te,* & pauci fidem habent per dilectionem operantem, qua *Credant ut oportet*, & *Deum tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiant*; ideò pauci admodùm convertuntur, ob defectum dispositionis, & quia Spiritui Sancto resistunt. *Et non poterat ibi virtutem ullam facere.* Incredulitas enim & ingrati animi vitium vim faciunt divinæ misericordiæ; Deo velut manus ligant ne divitias bonitatis suæ in homines effundat; redundantiam divinæ benignitatis impediunt.

Theophyl. in comment.

S. Aug. Cœcil. Trid sess. 6.

II. *Et vocavit duodecim: & cœpit eos mittere binos, & dabat illis potestatem spirituum immundorum*, &c. Binos mittit Apostolos Christus, ut Ministrorum Ecclesiæ & Prædicatorum Euangelii concordiam ad Euangelii propagationem, & spiritalem fructum salutis animarum ferendum, esse necessariam significet. In fide & Christiana morum Disciplina consentiant: opiniones suas, & visiones cordis sui populis non prædicent, sed in ponendo fidei fundamento, & Moralis Christianæ superstruendo ædificio, ut sapientes architecti consentiant. Ipsis mens una, lingua sit una. *Idipsum dicatis omnes, & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu & in eadem sententia.* Binos Apostolos Dominus misit, quia duo sunt præcepta charitatis. Misit illos in vicos & castella, ut Sacerdotes & Concionatores discant, *Parvas non despicere, neque semper magnas quærere civitates; sed & in contemptis oppidulis prædicent, seminando sermonem.* Dedit eis potestatem super spiritus immundos: Finis quippè Ministerii Euangelici & functionum Pastoralium & Sacerdotalium, est destruere imperium diaboli: Destruitur autem, exscindendo cupiditatem, & inserendo charitatem. *Quantò enim regnum cupiditatis minuitur, tantò regnum charitatis augetur.* Et præcepit eis, ne quid tollerent in via, ne datum requirere viderentur, non fructum: atque exemplo suo rerum terrenarum contemptum docerent. Quis enim viso Apostolo, qui neque peram, neque panem, neque pecuniam, neque duas tunicas tollat, neque aliquid eorum, quæ ad commeatum necessaria sunt, non benè afficeretur, & se ad contemptum divitiarum pararet? Longum iter per verba, breve per exempla. Ad omnium rerum temporalium detrimentum damnumque subeundum paratus esse debet Pastor & Prædicator Euangelicus, omnia arbitrari ut stercora, ut Christum & animas lucrifaciat, ut ministerium suum impleat, ut veritatem annuntiet. Debet autem prædicare, quæ maximè necessaria sunt ad salutem, & ad vitam æternam consequendam, & in primis pœnitentiam, *Quæ mundam pectoris domum Spiritui Sancto paret, quo se ille cum cœlestibus bonis libens inferat. Horum bonorum unus est titulus, salus hominis, criminum pristinorum abolitione præmissa. Hac pœnitentiæ causa, hæc opera: negotium divinæ misericordiæ curans, quod homini profecit, Deo servit.*

Theophyl. in Marc.

S. Augustin.

Tertul. lib. de Pœnit. c. 2.

1. Cor. 1. 10.

III. *Ipse enim Herodes misit, ac tenuit Ioannem, & vinxit eum in carcere, propter Herodiadem.* Injusta crudelisque libido censores pati non potest, veritatem odit redarguentem, impatienter audit, *Non licet tibi*: Vult enim sibi licere, quicquid libet. Desideriis cordis sui traditus impudicus, in peccati occasione cum scandalo perseverat; meretrici, concubinæ, adulteræ ad omne criminis genus obsequitur. Innocentes & sanctos persequitur & vexat, si mulier malè amata postulet: honorem illi suum, conscientiam, salutem devovet, sacrificat. Sanctus Pastor & Prædicator publicis peccatoribus metuendus ac reverendus est. Sanctitas etiam à peccati mancipiis honoratur. Sed ut primùm Dei Ministri pravis sæcularium hominum, & Principum præsertim ac Potentum moribus contradicunt; statim atque gladio Spiritus, quod est verbum Dei, armati, bellum indicunt illorum cupiditatibus; statim atque Disciplinæ Ecclesiasticæ severitatem, cùm opus est, in illos exercere parant; contemnuntur, calumniis appetuntur, vexantur. *Herodias insidiabatur illi; & volebat occidere eum, nec poterat: Herodes enim metuebat Ioannem, sciens eum virum justum & sanctum.*

IV. *Et cùm dies opportunus accidisset, Herodes natalis sui cœnam fecit Principibus & Tribunis*, &c. Convivia, choreæ, spectacula, conceptis opportuna criminibus. *Appendices gulæ lascivia atque luxuria.....* Extructum Amphiteatrũ Baccho & Veneri Pompeius dedicavit: *Duo namque ista dæmonia conspirata & conjurata inter se sunt, ebrietatis & libidinis.* In festivis sæculi conventibus tuta non est innocentia, ubi sensibus à voluptate obsessis, occupata ratione, abstracta voluntate, con-

Tertull. lib. de jejun.

Idem lib. de Spectacul.

concupiscentia fervente, Dei memoria, Christiana vigilantia & modestia procul amandantur. Infelices, qui cœnis illos frequentare amant; qui ab illis non abstinent, cùm possint, animam oderunt suam; qui adesse aliquando compulsi, cor suum non præmuniunt contra sæcularis lætitiæ, & noxiarum voluptatum contagionem, omnium hominum imprudentissimi. Convivia per domos faciebant filii Job, & tres sorores suas vocabant, ut comederent & biberent cum eis. *Cumque in orbem transissent dies convivii, mittebat ad eos Job, & sanctificabat illos, consurgensque diluculo, offerebat holocausta pro singulis.* Vir quippè sanctus *noverat, quia celebrari convivia sine culpa vix possint: noverat, quia magna purgatione sacrificiorum diluendæ sunt epulæ conviviorum: & quicquid in semetipsis filii convivantes inquinaverant, pater sacrificium immolando tergebat. Nonnulla quippè sunt vitia, quæ à conviviis, aut separari vix possunt, aut certè nequaquam possunt. Pene enim semper epulas comitatur voluptas. Nam eum corpus in refectionis delectatione resolvitur, cor ad inane gaudium relaxatur.* Unde scriptum est: *Sedit populus manducare & bibere, & surrexerunt ludere.* Imitanda primorum Christianorum in conviviis modestia, de qua Tertullianus: *Si honesta causa est convivii, reliquum ordinem disciplinæ æstimate, qui sit, de religionis officio. Nihil vilitatis, nihil immodestiæ admittit. Non priùs discumbitur, quàm oratio ad Deum prægustetur. Editur quantùm esurientes cupiunt: bibitur quantùm pudicis est utile. Ita saturantur, ut qui meminerint etiam per noctem adorandum Deum sibi esse. Ita fabulantur, ut qui sciant Dominum audire. Æque oratio convivium dirimit. Inde disceditur non in eruptiones lasciviarum, sed ad eamdem curam modestiæ & pudicitiæ; ut qui non tam cœnam cœnaverint, quàm disciplinam.*

Job.1.4.5o

S.Gregor.M. lib.1. Moral. cap.4o

Exod.32.

Apol.c.39.

V. *Et convenientes Apostoli ad Iesum, renuntiaverunt ei omnia, quæ egerant & docuerant. Et ait illis: Venite seorsum in desertum locum, & requiescite pusillum.* Apostolorum exemplum imitari debent Concionatores Euangelici, & Missionis suæ rationem reddere Episcopis, à quibus missi sunt. Sed & ministerium suum ita implere debent, quasi rationem sermonum suorum, & rerum gestarum Domino Jesu reddituri. Post prædicationem & actionem, ad Deum redire debent per contemplationem, à turbis secedere, ut cum Jesu in sacro secessu quiescant, & illius in schola instituantur; cum illo in sacrorum lectione librorum & oratione colloqui, ut postea de illo & ejus mysteriis ac præceptis ad populum loquantur. *Apostoli postquam prædicaverunt, congregantur apud Iesum, ut & nos discamus, si quando in ministerium mittamur, ne nos totos ab eo, qui mittit, abripiamus, & adversùs ipsum insurgamus; sed illum sciamus caput, & ad illum redeamus, annuntiemusque ei omnia quæ vel docuimus vel fecimus. Neque enim satis est si doceamus, nisi & fecerimus. Quiescere autem facit Christus Discipulos, ut sciant Prælati, laborantes in verbo & doctrina dignos, quibus detur sua quies. Porrò in locum desertum secedit, ut inanis gloria vitetur.*

Theophyl. in hunc loc.

VI. *Et acceptis quinque panibus, & duobus piscibus, intuens in cœlum, benedixit & fregit panes, & dedit Discipulis suis, ut ponerent ante eos: & duos pisces divisit omnibus. Et manducaverunt omnes, & saturati sunt.* In cœlum respiciens, docet petendum à Deo cibum, qui dat escam in tempore; non à diabolo: quod faciunt, qui prædis & rebus malè partis, injustisque lucris vivunt. *Benedixit & fregit panes.* Quinque panibus alitur Christianus. 1. Christo Jesu & ejus mysteriis per fidem apprehensis. Joannis 6. 27. *Operamini non cibum, qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis. Hunc enim Pater signavit Deus.* 2. Dei verbo cum reverentia audito. Matth.4. 4. *Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* 3. Christi corpore dignè manducato. Joan.6. 58. *Hic est panis de cœlo descendens: ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur. Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi. Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum: & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* 4. Christi gratia. Hebr.9. *Optimum est gratia stabilire cor, non escis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis.* Joan.4. 10. *Si scires donum Dei, & quis est qui dicit tibi: Da mihi bibere: tu forsitan petiisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.* Joan.7. 37. *Stabat Iesus, & clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me, & bibat.* 5. Dei voluntate & justitia, illam faciendo & implendo. Matth.5. 6. *Beati qui esuriunt & sitiunt justitiam.* Et Joan.4. 34. *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me, ut perficiam opus ejus.* Duo pisces, sunt exempla Christi & Sanctorum, qui pisces sunt mystici, in baptismi aquis geniti, tribulationum & mortificationum amaritudine nutriti, in silentio viventes, in mari sæculi hujus absconditi. Ezech. 47. 9. *Et erunt pisces multi satis, postquam venerint illuc aquæ istæ; & sanabuntur, & vivent omnia ad quæ venerit torrens. Et stabunt super illas piscatores.* Præcipit Jesus Apostolis, ut accumbere faciant omnes secundùm contubernia super viride fœnum. Diversa convivantium contubernia, distinctos per orbem Ecclesiarum designant conventus, qui unam Catholicam faciunt. Viride fœnum, carnis symbolum: Scriptum quippè est: *Omnis caro fœnum.* Et illi super viride fœnum discumbentes, Dominicis pascuntur alimentis, qui per studium continentiæ calcatis carnalium concupiscentiarum illecebris, audiendis implendisque Dei verbis operam impendunt. *Et manducaverunt omnes, & saturati sunt.* Plures panem Christi sive panem Christum manducant, qui tamen non saturantur: In cognitione enim Dei, non in ejus amore proficiunt: Dei verbum audiunt, vel legunt, nec meliores evadunt: Christi Corpus in Eucharistiæ Sacramento frequenter sumunt, sed non *usque ad Spiritus participationem* manducant, ut in Domini corpore tamquam membra maneant.

Beda in hunc locum.

S.Aug. tr.17. in Joan.

CAPUT VII.

Sensus Litteralis.

I. *ET conveniunt ad eum Pharisæi, & quidam de Scribis, venientes ab Ierosolymis.* Non proficiendi studio, nec mera curiositate ducti, sed ut Christum diligenter observantes, occasionem aliquam arriperent, doctrinam ejus & conversationem seu vivendi modum calumniandi, Jerosolymis in Galilæam venerunt quidam Legis Doctores & Pharisæi, Legis atque Traditionum scientiam præ cæteris sibi arrogantes. *Et cùm vidissent quosdam ex Discipulis ejus, communibus manibus, id est, non lotis, manducare panes, vituperaverunt.* Communia dicuntur, Hebraico loquendi more, quæ sancta non sunt, quòd liceat ea communiter ab omnibus, & Judæis & Gentilibus; & mundis & immundis contrectari. Ideò Sanctus Euangelista metuens, ne Phrasis Hebraica non satis à Græcis intelligeretur, expositionem subjunxit. Discipulis itaque Jesu vitio verterunt Pharisæi & Scribæ, quòd manibus ab omni rerum profanarum contactu non lotis usque ad cubitum, secundùm instituta & traditiones majorum, cibum sumerent.

Theophyl.

Pharisæi enim & omnes Judæi, qui illos ut Magistros, & Legis ac Traditionum Judaicarum ferventiores observatores venerantur, *nisi crebrò laverint manus*, summo studio, nec semel, sed pluribus vicibus inter pranden-

dendum, *non manducant: tenentes traditionem Seniorum. Et à foro*, venientes, ubi genus omne hominum, Gentiles pariter & Judæi, mundi & immundi, versantur, quos attingere & alloqui contingit, & ex quorum contactu immunditia legalis rebus venalibus adhæret, *nisi baptizentur, non comedunt*. Nisi totum corpus mergendo purgaverint, cibum non sumunt. *Et alia multa sunt, quæ tradita sunt illis servare*. Aliæ sunt apud ipsos observantiæ, scilicet *baptismata calicum*, poculorum lotiones, *& urceorum, & æramentorum*, vasorum æneorum, *& lectorum*, in quibus ad mensam accumbitur.

Et interrogabant eum Pharisæi & Scribæ: Quare Discipuli tui non ambulant juxta traditionem Seniorum? Vitam non instituunt secundùm traditiones majorum, sed eas negligere, imò & contemnere frequenti transgressione videntur? *Sed communibus*, id est, impuris & illotis manibus *manducant panem*? cibum sumunt?

II. *Nihil est extra hominem introiens in eum*, & conscientiam ejus animamque non attingens, *quod possit eum coinquinare: sed quæ de homine procedunt, illa sunt quæ communicant hominem*, id est, immundum faciunt, invisumque Deo.

III. *Non intelligitis, quia omne extrinsecùs introiens in hominem, non potest eum communicare*, inquinare; *quia non intrat in cor ejus*; in animum, ex quo omne peccatum est, cùm nullum sit sine voluntate peccatum: *sed in ventrem vadit, & in secessum exit, purgans omnes escas*? Puriorem & defœcatiorem ciborum succum ad alimentum relinquens, cùm solæ fœces alvo ejiciantur. *Dicebat autem: Quoniam quæ de homine exeunt, illa communicant hominem*. Nihil hominis animum inquinare potest, nisi quod ex ipso ortum habet. *Ab intus enim de corde hominum mala cogitationes procedunt, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, avaritiæ, nequitiæ*, seu malitiæ ac fraudes, *dolus, impudicitiæ, oculus malus*, seu invidia, *blasphemia, superbia, stultitia*, seu inconsideratio cum pravo affectu conjuncta, ex quo rerum ad salutem animæ pertinentium incuria oritur. Stultitiam convitium in homines Theophylactus interpretatur. *Omnia hæc mala ab intus procedunt, & communicant hominem*. Omnes illæ affectiones pravæ, quæ factis se produnt, ab anima oriuntur, & hominem verè inquinant, Deoque invisum reddunt. Vide quæ diximus ad cap. 15. S. Matthæi.

IV. *Et inde surgens, abiit in fines Tyri & Sidonis; & ingressus domum, neminem voluit scire, & non potuit latere*. Abiit in extremos Palæstinæ fines, quibus à Tyro & Sidone dirimitur. Et ingressus domum, ut paululùm quiesceret, Discipulis suis prohibuit, ne adventum ejus & præsentiam Syrophœnicibus manifestarent: ne de industria Gentiles ad se allicere videretur posthabitis Judæis, atque ita sibi ipsi contradicere, qui Discipulis jusserat, ne *in viam Gentium* abirent. Attamen latere non potuit, quia præsentiæ ejus fama vulgata est, ejus prohibitione non obstante. Quod igitur neminem scire voluit, signi voluntas fuit, non beneplaciti. Latere enim potuisset, si absolutè voluisset. Matt. 10. 5.

Mulier enim statim ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum, intravit in domum, *& procidit ad pedes ejus*. Cui cùm Jesus ne verbum quidem respondisset, silensque statim è domo egressus esset, mulier illum secuta est, & frustrà pro ipsa intercedentibus Discipulis, & Christo respondente: *Non sum missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel*: Illa nihilominus Christum humili & perseveranti prece solicitavit, iterùm ad pedes ejus provoluta, & clamans: *Domine, adjuva me*. Confer cum Matthæi cap. 15.

V. *Et iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad Mare Galilææ inter medios fines Decapoleos*. Quo modo Christus venit per Sidonem, qui vetuerat Apostolis, ne civitates Gentium ingrederentur? Deinde è finibus Tyri ad Mare Galilææ non est iter faciendum per Sidonem, sed contra potiùs è Sidone per fines Tyri iter fieret ad Mare Galilææ. Nulla est difficultas secundùm Textum Græcum S. Marci, in quo nihil respondet his Latinorum Codicum verbis, *Venit per Sidonem*: sed simpliciter vertitur: *Et iterum exiens de finibus Tyri & Sidonis, venit ad Mare Galilææ*; consentiuntque Syriaca & Persica Versiones. Quod autem dicitur Jesus venisse ad Mare Galilææ inter medios fines Decapoleos, non significat, Mare Galilææ esse inter medios fines Decapolis; sed Christum per medium finium Decapolis transisse, ut ad Mare Galilææ se conferret, quemadmodum ex Græco Textu perspicuum est. Decapolis regio partim cis, partim ultra Jordanem, à Libano Monte ad Mare Galilææ, à decem suis præcipuis civitatibus ita nominata. Illæ autem erant, Cæsarea Philippi, Asor, Cedes Nephthali, Sephet, Corozain, Capharnaum, Bethsaida, Jotapata, Tiberias, & Bethsan, quæ Græcis Scythopolis est appellata.

VI. *Et adducunt ei surdum & mutum*. Diversa est hæc historia ab ea, quam S. Matthæus cap. 9. & S. Lucas cap. 2. commemorant. Nam ille mutus à dæmonio vexabatur, qui ipsum mutum fecerat: iste verò energumenus non erat; sed naturæ infirmitate in surditatem & linguæ impedimentum inciderat. Planè enim fuisse mutum, eruditi Interpretes non censent, ac proinde non à natura surdum, sed ex accidente. Sanè Græcus Textus habet, *μογιλάλον*, *egrè loquentem*. Et Latina versio curationis ejus miraculum commemorans, ait: *Et solutum est vinculum linguæ ejus, & loquebatur rectè*. Quo significari videtur, priùs quidem loqui potuisse; sed non rectè, nec expeditè. Accedit, quòd si natura surdus fuisset ac mutus, nec sublato quidem linguæ vinculo, adhuc loqui potuisset, nisi priùs didicisset: aut hinc miraculi circumstantiam distinctiùs & clariùs explicuisset Evangelista.

Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas ejus: & expuens, tetigit linguam ejus; & suspiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi: Ephpheta, quod est, Adaperire. Apprehendit eum seorsum à turba, ne popularem laudem captare videretur, nosque inanem gloriam fugere doceret. Immisit digitos suos in auriculas ejus, ut clausos meatus quasi perterebraret. Et in digitum suum exspuens, linguam ejus palato adhærescentem saliva sua velut irrigavit, ut volubilitatem ac motum recuperaret. Qui solo verbo ac imperio hoc miraculum operari poterat, contactum carnis salivæque suæ adhibuit, ut carnem suam vivificum esse divinitatis in ea inhabitantis & personaliter unitæ instrumentum testaretur. Suspexit in cœlum, ut à Patre suo omnia se habere, ad eum omnia referre doceret. Ingemuit, humanæ miseriæ condolens, quòd merito peccati in has ærumnas homo incidisset. Et ait illi, Ephpheta, id est, Adaperitor. Istud quasi Sacramentum fuit omnipotentiæ divinæ: Signis enim sensibilibus imperiale verbum adjunxit Jesus, ut Sacramenta nostra adumbraret: *Accedente enim verbo ad elementum, fit Sacramentum*. Ex hoc autem Christi facto originem habet antiquissima Baptismi ceremonia, ut baptizandorum aures & nares digitis saliva Sacerdotis perfusis contingantur, eademque illa verba usurpentur, quæ Christus protulit: *Ephpheta, quod est, Adaperire*. S. Augustin.

VII. *Et præcepit eis, ne cui dicerent*: ne miraculum vulgarent. *Quanto autem eis præcipiebat, tanto magis plus prædicabant*. Quantò magis eis præcipiebat, ut rem celarent, tantò magis prædicabant ejus beneficentiam & potentiam, divinæ magnanimitatis & humilitatis incomparabilis esse cognoscentes, quòd laudem & gratiam pro collato beneficio nullam exigeret; cæterùm sui esse officii gratiam, eò ampliorem etiam invito (ut humano more loquamur) rependere. *Et eò amplius admirabantur, dicentes: Bene omnia fecit: & surdos fecit audire, & mutos loqui*. Græcus Textus habet, *ποιεῖ*, *facit*; quo significatur ejus potentia ad similia miracula facienda, quoties voluerit. Benè omnia fecit, quod Dei, non meri hominis, proprium est. Nam *Opera Domini universa bona valdè*. Eccl. 39. 21.

Sensus

Sensus Moralis.

I. *ET cùm vidissent quosdam ex Discipulis ejus communibus manibus, id est, non lotis, manducare panes, vituperaverunt. Pharisæi enim & omnes Iudæi, nisi crebrò laverint manus, non manducant. Et à foro, nisi baptizentur, non comedunt.* Non in exterioribus solùm observantiis, sed in pietate & Dei cultu, per fidem, spem, & charitatem, Religio præcipuè consistit: non in lotione corporis, sed in ablutione cordis per aquam illam mundam, quam se Deus super nos effusurum promittit, id est, per Spiritum Sanctum: *Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris. Et dabo vobis cor novum, & Spiritum novum ponam in medio vestri.* Cœlesti hac aqua abluendum est cor nostrum, quando cibos sumimus, ab oblivione beneficiorum Dei, qui dat escam omni carni, qui nos pascit à juventute nostra; abluendum est ab intemperantia, à desiderio lautiorum epularum, exquisitorum ciborum, à verbis scurrilibus & otiosis, ab inani lætitia, à vitiis quæ in hac hominis animalis actione frequenter surrepunt, nisi nobismetipsis attendentes, in Dei nomine & Spiritu comedamus & bibamus, amorem seu libidinem edendi & bibendi coercentes, quæ nos ad cibum & potum sumendum, non *necessitate refectionis, sed appetitu carnalis voluptatis* impellit. Hæc libido *contraria est dilectioni sapientiæ, hæc virtutibus inimica.* Iste amor edendi, non edendo, sed continendo est comprimendus. Sed & à foro revertentes, id est, à negotiis terrenis, à sæcularibus conversationibus; conscientiam examinare coram Deo, & mundare debemus, ne quid terrenarum sordium, quod frequentissimum est, nobis adhæserit. *Superstitiosa est hominum traditio, semel lotos ad manducandum panem crebriùs lavare; & a foro, nisi baptizentur, non comedere. Sed necessaria est doctrina veritatis, quæ jubet eos, qui cum pane vitæ descendente de cœlo participare desiderant, crebro eleemosynarum, lacrymarum, aliorumque justitiæ fructuum lavamento sua opera purgare, ut casto corde & corpore cœlestibus valeant communicare Mysteriis. Necessarium est inquinamenta, quæ ex temporalium negotiorum curis quisque contraxerit, subsequenti bonarum cogitationum & actuum permundet instantia, si internæ refectionis cupit epulis perfrui.* Non calices, urceos, æramenta, & lecta superstitiosè abluenda sunt; sed animæ sordes abstergendæ fonte lacrymarum. *Fons numquam deficit, aqua intus est, ablutio in arbitrio est, sanctificatio in solertia est, remissio in rore est lacrymarum. Fons est in homine consecratus perpetua pœnitudo. Noli jam quærere neque Ioannem, neque Iordanem: ipse tibi esto Baptista.* Manus, id est, operum sordes, abluendæ sunt eleemosynis, non semel, sed frequenter. Hæ sunt velut quotidianum baptisma. Nam baptisma semel mundat, & semel à peccato liberat: *Eleemosynam autem quotiescumque feceris, toties veniam promereris*; (inquit antiquus Pater.) Hæc ablutio frequentanda est cùm ad mensam sedemus. *Mittite partes his qui non præparaverunt sibi.*

Ezech. 36. 25.

S. Aug. lib. 4. contra Julianum, c. 14.

Beda in hunc locum.

S. Laur. Nov. nom. 2.

2. Esdræ 8. 10.

II. *Mulier statim, ut audivit de eo, cujus filia habebat spiritum immundum, intravit, & procidit ad pedes ejus.* Ad pedes Jesu curramus & procidamus, ut animam nostram à peccato, & à dæmonio, qui per peccatum eam sibi subjicit, misericordia sua & gratia medicinali liberet. Orationem nostram formet fides, comitetur humilitas, perseverantia sustentet. Indignos nos judicemus Pane filiorum, cùm in mortale peccatum incidimus, præcipuè verò cùm in eadem peccata frequenter sumus relapsi, velut canes ad vomitum redeuntes. Misericorditer actum nobiscum existimemus, si de micis puerorum sub mensa cadentium comedamus, piis lectionibus, auditione verbi Dei pascamus animam, humiliemus nosmetipsos, orationibus, lacrymis, jejuniis, eleemosynis Dei misericordiam exorantes, divinæ justitiæ satisfacientes; cupiditates nostras & pravos habitus, radices peccatorum nostrorum exscindere satagentes; dantes operam, ut verè filii Dei simus, conformes imagini unigeniti Filii ejus, Spiritum ejus habentes in nobis clamantem, Abba, Pater; mandata ejus implentes, non timore pœnæ, ut servi, sed amore justitiæ, ut filii, antequam sumamus panem filiorum. *Ascendat homo adversùm se tribunal mentis suæ... Constituto in corde judicio, adsit accusatrix cogitatio, testis conscientia, carnifex timor. Inde quidam sanguis animi confitentis per lacrymas profluat. Postremo ab ipsa mente talis sententia proferatur, ut se indignum homo judicet participatione Corporis & Sanguinis Domini: ut qui separari à regno cœlorum timet per ultimam sententiam summi Iudicis, per Ecclesiasticam Disciplinam à Sacramento cœlestis panis interim separetur... Iudicet ergo se ipsum homo in istis voluntate, dum potest, & mores convertat in melius: ne cùm jam non poterit, etiam præter voluntatem à Domino judicetur. Et cùm ipse in se protulerit severissimæ medicinæ, sed tamen medicinæ, sententiam, veniat ad Antistites, per quos illi in Ecclesia claves ministrantur: & tamquam bonus jam incipiens esse filius, maternorum membrorum ordine custodito, a Præpositis Sacramentorum accipiat satisfactionis suæ modum: ut in offerendo sacrificio cordis contribulati devotus & supplex, id tamen agat, quod non solùm ipsi prosit ad recipiendam salutem, sed etiam cæteris ad exemplum.* Mulier statim, ut audivit de eo, intravit, & procidit ad pedes ejus. Christiani qui Euangelium audiunt, qui Christi verbis & miraculis credere se profitentur; qui interiori gratiæ ejus voce admonentur, ut resipiscant à diaboli laqueis, in quibus tenentur captivi ad ejus voluntatem, corda sua obdurant, pœnitentiam differunt, dicunt, Modò & modò, & illud modò non habet modum. Mulier illa Gentilis rogabat Jesum, ut dæmonium ejiceret de filia ejus. Mulieres pleræque Christianæ dæmonem in animas filiarum suarum introducunt: dæmoni vanitatis & impudicitiæ, principi hujus mundi, per sæculi amorem atque mores, per luxum, choræas, spectacula, aditum pandunt in cor filiarum suarum. *Theatrum omnium dæmonum templum est, privatum consistorium impudicitiæ... Quòd si nobis omnis impudicitia execranda est, cur liceat audire, quæ loqui non licet; cùm etiam scurilitatem, & omne vanum verbum judicatum à Deo sciamus? Cur æquè liceat videre, quæ facere flagitium est? Cur quæ ore prolata communicant hominem, ea per oculos & aures admissa, non videantur hominem communicare: cùm spiritui appareant aures & oculi, nec possit mundus præstari, cujus apparitores inquinantur? Habes igitur & theatri interdictionem de interdictione impudicitiæ..... Pudicitiam ediscet attonitus in mimos? Imò in omni spectaculo nullum magis scandalum occurret, quàm ille ipse mulierum & virorum accuratior cultus, ipsa consensio, ipsa in favoribus aut conspiratio aut dissensio, inter se de commercio scintillas libidinum conflabellant. Nemo denique in spectaculo ineundo priùs cogitat, nisi videri & videre.* Sic mors per fenestras, sic inimicus per portas intrat.

S. Aug. serm. 351. aliàs 50. inter 50. ho.

Tertul. lib. de Spectac.

III. *Et adducunt ei surdum & mutum, & deprecabantur eum, ut imponat illi manum. Et apprehendens eum de turba seorsum, misit digitos suos in auriculas ejus, & expuens, tetigit linguam ejus. Et suspiciens in cœlum, ingemuit, & ait illi: Ephpheta, quod est, Adaperire.* Surdus iste & mutus hominis peccatoris typus est, qui Dei ad cor loquentis vocem non audit, quia interioris hominis aures obturatas habet in modum aspidis adversùs sapientis incantatoris vocem; & linguam habet invisibili vinculo ligatam, ne proprias infirmitates cœlesti Medico aperiat, & divinam misericordiam ac bonitatem imploret. Hic igitur ad Jesum adducendus est, & ad Ecclesiæ Præpositos, qui Christi Jesu vice in terris

tertiis fingunturHi in primis illum apprehensum à turba abducere debent, id est, à pravorum hominum consortio, societate, à sæculari conversatione, à proximis peccandi occasionibus, à turbulentis cogitationibus, sermonibus, operibusque inordinatis, atque à lata via, per quam multi ambulant, avocare. Digitos deinde suos in aures ejus inserere debent Christi ministri, illum à fiducia rerum terrenarum & fluxarum abducere, ad fidem vivam in Christum,& studium doctrinæ cœlestis, quæ est ex auditu, adhortari: saliva sapientiæ Euangelicæ ita afficere palatum ejus ac linguam, ut ei sapiant quæ Dei sunt, & de rebus melius, quàm antea, judicet. Suspiciat præterea in cœlum Pastor & Rector animarum, ad quem surdus ille & mutus abducitur; agnoscat nihil se posse in ejus curatione, nisi Deus dederit; oret, ingemiscat, ut Christus jubeat ipsi adaperiri aures mentis, & solvi linguæ vincula, ut peccata sua confiteatur, & quæ Dei sunt, palam prædicet.

Misit digitos suos in auriculas ejus, & expuens, tetigit linguam ejus. Quid per digitos Redemptoris, nisi dona sancti Spiritus designantur? Unde cùm in alio loco ejeciisset dæmonium, dixit: *Si in digito Dei ejicio dæmonia, profectò pervenit in vos Regnum Dei.* Qua de re per alium Euangelistam dixisse narratur: *Si in Spiritu Dei ejicio dæmonia, profectò pervenit in vos Regnum Dei.* Ex quo utroque loco colligitur, quia digitus Dei Spiritus vocatur. *Digitos ergo in auriculas mittere, est per dona Spiritus Sancti mentem surdi ad obediendum aperire.* Quid est verò, quod exspuens linguam ejus tetigit? *Saliva nobis est ex ore Redemptoris, accepta sapientia in eloquio divino. Saliva quippè ex capite defluit in ore. Ea ergo Sapientia, quæ ipse est, dum lingua nostra tangitur, mox ad prædicationis verba formatur.* Suspiciens in cœlum, ingemuit: *Non quod ipse necessarium gemitum haberet, qui dabat quod postulabat; sed nos ad eum gemere, qui cœlo præsidet, docuit: ut & aures nostræ per dona Spiritus sancti aperiri, & lingua per salivam oris, id est, per scientiam divinæ locutionis, solvi debeat ad verba prædicationis.* Cui mox *Ephpheta*, id est, *Adaperire*, dicitur: *Et statim apertæ sunt aures ejus, & solutum est vinculum linguæ ejus.* Propter clausas aures dictum est, Adaperire. *Sed cui aures cordis ad obediendum apertæ fuerint, etiam linguæ ejus vinculum solvitur: ut bona quæ ipse fecerit, etiam facienda aliis loquatur.* Unde subditur: *Et loquebatur rectè.* Ille enim rectè loquitur, qui priùs obediendo fecerit, quæ loquendo admonet esse facienda.

Lucæ 11. Matth. 12.

S. Gregor. M. hom. 10. in Ezech.

IV. *Et præcepit eis, ne cui dicerent: quanto autem eis præcipiebat, tantò magis plus prædicabant.* Docet Christus exemplo suo fugere plausus populares: docet turba miraculi testis, Dei beneficia prædicare, & justorum laudes, illis etiam invitis, celebrare; de salute proximorum gaudere, & Deum in omnibus laudare, qui benè omnia fecit.

Theophyl. in hunc loc.

CAPUT VIII.

Sensus Litteralis.

I. *IN diebus illis*, sub id tempus, *iterum cùm turba multa esset*, triduo solido cum Jesu versata in deserto, illique tam ardenti studio adhærens, ut cibi & potus obliviscerentur: convocatis Discipulis, ait illis: *Misereor super turbam, quia ecce jam triduo sustinent me*: mecum perseverant, ut audiant verbum Dei. *Et si dimisero eos jejunos, deficient in via*: vires eos deficient, deliquium patientur; *quidam enim ex eis de longè venerunt.* Quod narraturus hìc est miraculum multiplicationis panum secunda vice à Christo factum Euangelista significat hoc adverbio, *Iterum.*

Et responderunt ei Discipuli sui: Unde illos quis poterit hìc saturare panibus in solitudine? Ubi poterunt hìc inveniri panes, unde comparari, cùm desertus sit & inhabitatus locus? Stupenda Discipulorum tarditas & diffidentia; qui cùm prioris miraculi spectatores fuissent ac ministri, illius quasi jam oblìti, vel nondum intelligentes, Dominum, quandocumque vellet, semper posse, quod semel potuit, quærunt: *Unde quis poterit saturare* turbas panibus *in solitudine*? Nondum scilicet advenerat tempus, quo induerentur virtute ex alto: *Nondum Spiritus erat datus, quia nondum Jesus erat glorificatus.*

Joan. 7. 39.

Et interrogavit eos, Quot panes habetis? Non quasi ignorans, sed ut eorum animos ad suæ virtutis ac potentiæ considerationem excitaret. *Qui dixerunt: Septem.* Vide quæ diximus ad cap. 15. S. Matthæi.

II. *Et exierunt Pharisæi, & cœperunt conquirere cum eo*, altercari, quærentes ab illo signum de cœlo, ad exemplum Mosis, Josue, Eliæ, Isaiæ, ut periculum facerent, num Doctor esset à Deo missus, & in cœlo haberet potestatem: *tentantes eum. Et ingemiscens spiritu*, intra se, ex intimis præcordiis, *ait: Quid generatio ista signum quærit?* quasi non sufficiant tot ac tanta, quæ jam edidi miracula, ad missionem meam ac veritatem doctrinæ comprobandam. *Amen dico vobis, Si dabitur generationi isti signum.* Non dabitur ipsi signum è cœlo. Sic Psal. 88. dicitur: *Semel juravi in Sancto meo, Si David mentiar:* id est, Davidi non mentiar. Aliud primi adventus tempus deposcit, aliud secundi. Primo adventui conveniebant signa terrena, posteriori cœlestia servantur. Nunc tamquam Medicus occùltè venit: tunc tamquam judex venturus cum gloria & claritate, pœnasque ab improbis exacturus est. Quapropter in priori adventu miracula non edidit, nisi ad hominum utilitatem, qui propter nos homines & propter nostram salutem de cœlis descendit: in secundo autem adventu signa edet de cœlo ad improborum terrorem, ad ultionem inimicorum suorum, & creaturam suam armabit contra insensatos.

Victor Antiochenus in hunc loc.

III. *Et præcipiebat eis, dicens: Videte & cavete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.* A doctrina Phariſæorum, & Herodianorum, quæ dicitur Herodis, quia Herodi honorem deferebant, qui Messiæ debebatur: vel aulicorum Herodis, qui Sadducæi erant, ut eorum Princeps. *Et cogitabant ad alterutrum, dicentes: Quia panes non habemus*, &c. Vide quæ diximus ad cap. 16. S. Matthæi.

IV. *Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum, ut illum tangeret.* Qui cæcum adduxerunt, credebant, Jesum illi restituere posse visum; sed eorum fides infirma fuisse videtur, qui non alio modo Jesum sanare posse infirmos putabant, nisi contactu. Quamquam fortè simplici animo rogabant, ut illum tangeret, quòd scirent, consuevisse Christum iis, quos curabat, manum imponere. *Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum: & expuens in oculos ejus, impositis manibus suis, interrogavit eum, si quid videret.* Eduxit eum extra vicum, extra Bethsaidam, quæ vicus vocatur ex usu veteri, tametsi nuper jus civitatis accepisset, Josepho teste: Unde & à S. Joanne *Civitas* vocatur. Eduxit eum extra civitatem, ut coram paucis miraculum faciens, popularem plausum & jactantiam fugere nos doceret. Interrogavit eum, si quid videret. Statim cæcum perfectè illuminare poterat, sed potentiam suam ad fidem ipsius adhuc imperfectam moderari voluit. Juxta fidei enim magnitudinem, & sanitas datur. Itaque fidem ejus, quam dederat, sensim perfecit Jesus, sensim illum intùs illuminavit, sicut visum corporis illi sensim restituit. *Et aspiciens ait cæcus ille jam videre incipiens: Video homines velut arbores ambulantes.* Video homines ambulantes, sed arborum instar mihi apparent: id est, formam quidem

Joan. 1. 44.

Theophyl. in hunc loc.

Beda in hunc locum.

cor-

corporum inter umbras aspicio; sed nulla membrorum lineamenta, visu adhuc caligante, discernere valeo, quales condensæ arbores à longè spectantibus, vel certè in luce nocturna, solent apparere, ita ut non facilè arbor, an homo sit, possit cognosci. *Deinde iterum imposuit Iesus manus super oculos ejus, & cœpit videre*, oculis juxta fidei incrementum illuminatis: *& restitutus est, ita ut clarè* eminùs, dilucidè *videret omnia*: nihilque deesset visus illius perfectioni. *Et misit illum in domum suam*, quæ ab oppido dissita erat, *dicens: Vade in domum tuam: & si in vicum* (Bethsaidam) *introieris*, illac transeundo, *nemini dixeris*, miraculum in tui gratiam factum nemini oppidanorum dixeris. Bethsaitæ scilicet indigni erant, qui Christi miracula deinceps viderent, vel audirent, qui ejus verba & miracula hucusque contempserant. Ideòque væ illis dixit ob incredulitatem. *Væ tibi Corozain, væ tibi Bethsaida: quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in vobis, olim in cilicio & cinere pœnitentiam egissent. Verumtamen dico vobis: Tyro & Sidoni remissius erit in die judicii, quàm vobis.* Matt.11.21.

V. *Et egressus est Iesus, & Discipuli ejus in castella Cæsareæ Philippi: & in via interrogabat Discipulos suos, dicens eis: Quem me dicunt esse homines?* Vide quæ diximus ad cap.16. S. Matthæi.

VI. *Et cœpit docere eos, Quoniam oportet Filium hominis pati multa, reprobari*, nihili pendi, abjici tamquam Judæi nomine indignum, *à Senioribus & à Summis Sacerdotibus, & Scribis, & occidi: & post tres dies resurgere*; id est, tertio post die, ut illud Vaticinium impleatur: *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli. A Domino factum est istud, & est mirabile in oculis nostris.* Psal.118.22.

VII. *Et apprehendens eum Petrus*, seorsum abducens, *cœpit increpare eum*, amantis affectu. *Qui conversus, & videns Discipulos suos, comminatus est Petro, dicens: Vade retro me, satana, quoniam non sapis, quæ Dei sunt, sed quæ hominum.* Crucis sacramentum & resurrectionis meæ mysterium non capis: Ideò me arguere audes, quasi temerè morti me offeram, cùm possim passionem & mortem vitare si velim. Recede à me, qui instar satanæ mihi adversaris; & consilio meo de passione & morte propter salutem hominum subeunda obluctaris. Petri confessionem, & promissionem supremæ in Ecclesia potestatis ligandi atque solvendi animas, illi factam à Christo, S. Marcus prætermittit, quam S. Matthæus commemoravit: *Quia cùm unus* Magistrum & Discipulum *Spiritus impleat, alter ab altero, ille in docendi, iste in scribendi studio non discordat. Sicut enim Petrus à propria sua laude cohibuit: ita veridicus illius interpres ab ea, quam in Magistro non didicit, suæ descriptionis articulum refrænavit. Ad magnum quippè est nostræ ædificationis exemplum, ut & ille de se non efferenda, sed reprehendenda proferret; & iste sic per veritatis lineam rectus incederet, ut ne ad Magistri quidem favorem aliquatenus declinaret..... Hi planè libenter alios laudibus efferunt, qui laudem ab adulatoribus quærunt. Cæterùm qui recusat accipere, dedignatur offerre. Enim verò ex Matthæi libro, qui jam utique fuerat editus, Beati Petri laudes Marcus addiscere potuit, quas in ejus relationibus non audivit: sed morigeratus est Magistro; & qui non delectabatur suis, laudibus abstinuit alienis.* S.Petrus Damian. ser.14.

VIII. *Et convocata turba cum Discipulis suis, dixit eis: Si quis vult me sequi, deneget semetipsum, & tollat crucem suam.* Quasi dicat: Tu me reprehendis, Petre, quòd Passioni Crucis & morti me exponam: Ego autem tibi significo, quòd nisi quis semetipsum abneget, crucemque tollat suam, indignus est, qui meus sit discipulus. Vide quæ diximus ad 16. cap. S. Matthæi.

Qui enim me confusus fuerit & verba mea in generatione ista adultera & peccatrice, & Filius hominis confundetur eum, cùm venerit in gloria Patris sui cum Angelis sanctis. Qui me erubuerit, & confiteri nomen meum noluerit coram hominibus istis spuriis & peccatoribus, neque hunc ego pro meo agnoscam in ultimo meo adventu, cùm veniam in statu glorioso mundum judicaturus.

IX. *Et dicebat illis: Amen dico vobis, Quia sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem, donec videant Regnum Dei veniens in virtute.* Ut autem cognoscatis, vana non esse, quæ de gloria mea vobis prænuncio, sunt aliqui ex hìc stantibus (scilicet Petrus, Jacobus & Joannes) qui non morientur, donec eis ostendero in Transfiguratione mea, quanta cum gloria venturus sim olim. Nihil enim aliud erat Transfiguratio, quàm secundi Adventus significatio: Sic enim tunc & ipse fulgebit, & sancti ejus. Theophyl. in hunc loc.

Sensus Moralis.

I. *Misereor super turba, quia ecce jam triduo sustinent me, nec habent, quod manducent.* Electorum turba ante Legem, tempore Legis, & tempore Gratiæ Euangelicæ, quasi tridui spatio, Christo semper adhæsit per fidem, spem, & charitatem. Veteres justi ferventissimis desideriis ad Christum panem cœlestem, panem vivum, panem Angelorum, qui se panem nostrum quotidianum fecit, suspirarunt. Judæi carnales non habebant, quod manducarent, cùm figuras dumtaxat & umbras Panis vivi, qui de cœlo descendit, haberent, & victimas animalium, quæ animam alere non poterant. *Umbram enim lex habens futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum: per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas offerunt indesinenter, numquam potest accedentes perfectos facere.* Gentiles verò in cultu suo & falsa Religione nihil habebant, quod gustatum, mortem non afferret. *Esurientes & sitientes, anima eorum in malis tabescebat.... Omnem escam abominata est anima eorum, & appropinquaverunt usque ad portas mortis.* Hebr.10.9. Psal.106.5.18.

Et si dimisero eos jejunos, deficient in via; quidam enim ex eis de longè venerunt. Quamdiù in vitæ hujus itinere ambulamus, ex hujus mundi deserto ad cœlestem patriam dimittendi, fides debilitatur, spes languescit, charitas refrigescit, in iis præsertim hominibus, qui de longè venerunt, qui è regione umbræ mortis, ex infidelitatis aut mortalis peccati statu & diuturna consuetudine accesserunt ad Jesum verba ejus audituri, & mandatis ejus obtemperaturi, nisi quotidiano gratiæ suæ auxilio vires ipsis addat. Misericordia erga eos afficitur, qui verbum ejus audiunt, & esuriunt justitiam. *Esurientes implevit bonis... Misericors & miserator Dominus escam dedit timentibus se*, qua vivere possint corda eorum in sæculum sæculi. *Christus nullum vult dimittere jejunum: omnes enim vult deliciis suorum donorum alere, & maximè eos, qui triduo apud se manent, hoc est, baptizatos.* Quia enim baptismus tribus mersionibus, & trium Sanctissimæ Trinitatis personarum invocatione perficitur, cum Jesu quasi triduo manent, qui per baptismum illuminantur. Accepit septem panes, spirituales scilicet sermones: Numerus enim septenarius, Spiritus Sancti symbolum est, qui perficit omnia. Comedunt autem per baptismum illuminati, & saturantur, & reliquiæ supersunt. Neque enim omnes verborum divinorum & sacrorum librorum sensus edere valent. Comedunt, quantùm ipsis sufficit, quantùm capere valent; & plures sportæ reliquiarum supersunt, sensus scilicet magis spirituales & profundiores. Comedunt viri, mulieres, parvuli, Pastoribus cœlestem panem frangentibus, & apponentibus, Christo benedicente, modò humilitatem & docilitatem afferant. Nam *Scriptura sic loquitur, ut altitudine superbos irrideat, profunditate attentos terreat, veritate magnos pascat, affabilitate parvulos nutriat.* Luc.1.53. Ps.130.5. Theophyl. in hunc loc. S.Aug. lib.1. de Genesi ad Liter.c.3.

II. *Quidam enim ex eis de longè venerunt.* Peccatoribus qui diù à Deo procul fuerunt, in cœno vitiorum

in

in occasionibus peccati, in pravis consuetudinibus multo tempore permanentes, Eucharistia porrigenda non est, ante probatis, Dei verbo pastis, & ad Christi Corpus manducandum ante præparatis, in ejus comitatu perseverantibus, rerum temporalium præ ardore Jesum sequendi & audiendi oblitis, & esurientibus, id est, ferventi charitatis desiderio ad cœlestem mensam aspirantibus. Ps.41.1. *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te Deus.* Ad te, *panem desiderabilem*: Ad te qui nos solus reficere & satiare potes: *Qui optat, honorat* (inquit Tertullianus) *Desiderium, honor rei desideratæ*. Tertull. lib. de Pœnit. *Desiderium* (inquit S. Thomas) *quodammodo facit desiderantem aptum & paratum ad susceptionem desiderati*. 1.p.q.12.ar.6. Amor castus Dei, necessaria dispositio est ad sacram corporis Christi communionem: *Ex amore* autem *provocatur desiderium sumendi*. Hinc Eucharistia Ecclesiastico loquendi more olim *Desiderata* vocabatur. 3.p.qu.80.ar.10.ad 3.

III. *Et responderunt ei Discipuli sui: Unde illos quis poterit hic saturare panibus in solitudine?* Res terrenæ, temporales & caducæ cor hominis sustentare, sanare, satiare non possunt. Illud sustentat Spiritus Sanctus virtute sua, septemque donis, quasi septem panibus; sanat illud Christus gratia sua; satiabit Deus gloria sua. S.August. Animam Dei capacem, quiquid Deo minus est, » non implebit. Fecisti nos Domine ad te, & inquietum » est cor nostrum, donec requiescat in te. Ps.16.15. » *Satiabor cùm apparuerit gloria tua.* Solus Christi cibus animam satiare potest. *Et manducaverunt, & saturati sunt, & sustulerunt, quod superaverat de fragmentis, septem sportas.* Theophyl. in hunc loc. Hinc etiam discimus, nos iis quibus indigemus, contentos esse, nec de crastino solicitos. Turbæ enim non abstulerunt secum reliquias panum, sed Discipuli has collegerunt, pauperibus utique erogandas: siquidem vers.14. dicitur: *Et obliti sunt panes sumere: & nisi unum panem non habebant secum in navi.* Unus panis, quem secum habebant in navi, mysticè ipsum *Panem vitæ*, Dominum Salvatorem designat: Beda in hunc locum. *Cujus amore quia semper intùs reficiebantur in corde, minùs de terreno pane, quo corpus pasci solet, curabant.*

IV. *Videte & cavete à fermento Pharisæorum, & fermento Herodis.* Fermentum Pharisæorum, est hypocrysis. Hoc fermento infecti sunt, qui speciem habent pietatis; virtutem autem ejus abnegant. Fermentum Pharisæorum est, decreta Legis divinæ traditionibus hominum postponere, Legem verbis prædicare, factis impugnare. Fermentum Pharisæorum, est doctrina falsa Hæreticorum, illorum præsertim, qui ab Ecclesia Catholica palàm & exteriùs secessionē non faciunt, ut Quietistæ, quorum fermentum eò periculosius, quò videtur spiritualius: Galat.5.9. *Modicum fermentum totam massam corrumpit* (inquit Apostolus.) Fermentum Herodis, est Aulicorum ambitio, sunt malæ Politicorum artes, qui fruuntur Mundo, ut utantur Deo; qui Religionem privatis commodis aut Reipublicæ temporalibus utilitatibus subjiciunt, & servire faciunt: qui cùm effrænem circa Religionis delectum libertatem ament, nihilominùs Religionem Principis exteriùs profitentur. Sic Jeroboam Princeps politicus Religionem ad suas utilitates accommodavit, & vitulos aureos decem Tribus Israelitarum adorandos proposuit in Montibus Dan & Bethel, Altari, Sacerdotibus, & solemnitate constitutis, ne si Hierosolyma Religionis & sacrificiorum ergo ascenderent, ad Roboami Regis Juda obedientiam reverterentur. 3.Reg.12. *Dixitque Ieroboam in corde suo: Nunc revertetur Regnum ad domum David, si ascenderit populus iste, ut faciat sacrificia in domo Domini in Ierusalem: & convertetur cor populi hujus ad Dominum suum Roboam Regem Iuda, interficientque me, & revertentur ad eum. Et excogitato consilio fecit duos vitulos aureos, & dixit eis: Nolite ultra ascendere in Ierusalem. Ecce Dii tui, Israel, qui te eduxerunt de Terra Ægypti.* Sic Achaz Rex Juda Rempublicam pessum ire videns, Deo ob ejus scelera irato, & ab Assyriis primùm, deinde ab Israelitis vastatam Judæam, immolavit Diis Damasci victimas percussoribus suis, & dixit: *Dei Regum Syriæ auxiliantur eis; quos ego placabo hostiis, & aderunt mihi.* 2.Paral.28.23. Sic Judæi, qui in Ægyptum fugerant, à Jeremia de Idololatria reprehensi, obstinatè responderunt sanctissimo Prophetæ, se in cultu Reginæ cœli perseveraturos, quem rebus suis commodum & opportunum experiebantur. *Sermonem quem locutus es ad nos in nomine Domini, non audiemus ex te: sed facientes faciemus omne verbum, quod egredietur de ore, ut sacrificemus Reginæ cœli, & libemus ei libamina, sicut fecimus nos & patres nostri, Reges nostri, & Principes nostri, in urbibus Iuda & in plateis Ierusalem: & saturati sumus panibus, & bene nobis erat, malumque non vidimus.* Jerem.44.16. & seq. Sic in Religionis externa professione moribus hominum, inter quos vivit, accommodare se debere, & Principum legibus obsequi Mundi sapientem & politicum, sentiebat Seneca falsò sapiens & infeliciter politicus, teste S. Augustino lib.6. de Civitate Dei, cap.10. *In his* (inquit) *Sacris Civilis Theologia has partes potiùs elegit Seneca Sapienti, ut eas in animi Religione non habeat, sed in actibus fingat. Ait enim:* Quæ *omnia Sapiens servabit tamquam legibus jussa, non tamquam Diis grata... Omnem istam ignobilem Deorum turbam, quam longo ævo longa superstitio congessit, sic adorabimus, ut meminerimus, cultum ejus magis ad morem, quàm ad rem pertinere.* Sic iste quem Philosophia quasi liberum fecerat, tamen quia illustris Populi Romani Senator erat, colebat quod reprehendebat, agebat quod arguebat, quod culpabat adorabat.

V. *Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cæcum, & rogabant eum, ut illum tangeret. Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum, & expuens in oculos ejus, impositis manibus suis, interrogavit eum, si quid videret.* In hoc cæco paulatim à Domino curato designatur illuminatio cordium stultorum, longèque à via veritatis aberrantium. Rogandus est Christus, ut ea gratiæ suæ potentissima & efficacissima virtute tangat. Apprehendit manum cæci, ut eum ad executionem bonæ operationis confortet. Educit extra vicum, ut à vita vulgari segregatus, voluntatem sui Conditoris, qua illuminari mereatur, liberiùs sedulo corde scrutetur. Quisquis enim lumen æternitatis videre desiderat, non exempla turbarum, sed ducatum Redemptoris sui sequatur, necesse est. Cæcum hunc paulatim Christus curat, quem subitò poterat curare, ut humanæ cæcitatis gravitatem ostendat, quæ sensim & per quosdam profectuum gradus ad agnitionem Dei pervenire solet: seu ut suæ nobis gratiæ crebra daret indicia, per quam singula nostræ perfectionis incrementa, ut proficere aliquid possint, nec deficiant, adjuvat. Sputum oris Domini, gratiam Spiritus ejus designat: Tactus manuum ejus, virtutem adjutorii ipsius. Expuens ergo in oculos cæci Dominus; imponit manus suas, ut videat, quia *Cæcitatem generis humani, & per invisibilia divinæ pietatis dona, & per exhibita foris Sacramenta assumptæ humanitatis absterst.* Primùm autem is, qui curabatur, videbat homines, quasi arbores ambulantes. Primus nempè cuique virtutis introitus est, hominum vitam, moresque cæterorum inspicere, ut quicquid uspiam boni viderit, imitetur; quicquid mali, caveat ac detestetur. Sed quisquis ita desipit, ac longi temporis obscuritate depressus est, ut inter bonum & malum, fidem & perfidiam, sincera pietatis opera, & simulationem justitiæ adhuc discernere nesciat, quasi ambulantes homines instar arborum cernit, quia facta multitudinis absque luce discretionis videt. Perfectè demùm illuminatur, cùm gratia Christi vim illi confert discernendi, quæ maximè hominum vita sequenda, quorum sit audienda doctrina. Beda in hunc locum. *Deinde iterum imposuit manus super oculos ejus, & cœpit videre, & restitutus est, ita ut clarè videret omnia.* Clarè videt omnia qui cæcus fuit, cùm is qui illuminari intùs meruit, manifestè didicit, quomodo credendum, qualiter vivendum, quæ pro fide veritatis atque operatione justitiæ præmia in futuro

turo speranda sint. *Et misit illum in domum suam.* Hinc admonentur omnes, qui agnitione veritatis illustrantur, ut ad cor suum redeant; & quantum sibi donatum sit, considerent, collatisque sibi à à Deo beneficiis digna bonorum operum executione respondeant.

Et apprehensa manu cæci, eduxit eum extra vicum, & expuens in oculos ejus, impositis manibus suis, interrogavit eum, &c. Apprehensa manu ejus, eum de domo infidelitatis educit, *ut ante fidem, quàm oculos daret.... Divino ore luciferam dat salivam, ut sancti roris gutta baptizaret oculos peccatoris*. Et imposuit illi manus. *In faciendo, in reparando, in componendo hominem, Dominicæ manus curatrices hominibus semper adsunt*. Manus *tuæ fecerunt me, & plasmaverunt me*.

» Et interrogavit eum, si aliquid videret. Interrogat ut
» homo, operatur ut Deus. Interrogat, ut præsentes sci-
» rent, futuri cognoscerent, cæcitatis hujus non esse sim-
» plicem, sed mysticam curam. Respondit qui curabatur: Video homines sicut arbores ambulãtes. Qui à Christo curari incipit, videt res omnes terrenas transire, arescere, ad tempus plantatas esse, non post multum temporis eradicandas. Iteranda est cura Christi, ut perfectè illuminati cordis oculi futura, certa, manentia videant & æterna. *Deus qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit in cordibus nostris, ad illuminationem scientiæ claritatis Dei in facie Christi Iesu..... Non contemplantibus nobis, quæ videntur, sed quæ non videntur. Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna.*

Et veniunt Bethsaidam, & adducunt ei cæcum, &c. Cæcus iste est Judæus, qui in Synagoga, hoc est, in perfidiæ domo, & in vico, hoc est in conventu malignantium, ignorantiæ cæcitate tenebatur, & sedebat oppressus. Hinc est, quòd non veniebat ad Christum, sed venit ad eum Christus, & apprehendit manum ejus, ut *Dono vocantis, non beneficio Legis*, non proprio curatum se gloriaretur arbitrio. Educit eum foras, *Ut in Ecclesia lucem fidei videat per libertatem gratiæ, qui sub Legis velamine nil videbat*. Imponit ei primùm manum, *Ut videat transire umbram Legis*: ut Sacerdotes, Scribas, Pharisæos, & figuram totam Judaicæ observantiæ, videat velut arbores præterire, quæ ut nascuntur, virescunt, florescunt, fructificant in tempore, sic senescunt, pereunt, evanescunt. Iterùm imponit ei manum, *Ut resurgens non jam caduca videat, sed æterna*; & videat, quicquid est luminis, honoris, & gloriæ; sicut ille magnus ex ipsis Paulus, qui extra vicum, & in via Judæus cecidit, ut resurgeret Christianus, & cæcatus est in Lege, ut videret in Gratia. *Surrexit autem Saulus de terra, apertisque oculis nihil videbat..... Et abiit Ananias, & introivit in domum, & imponens ei manus, dixit: Saule frater, Dominus misit me Iesus, qui apparuit tibi in via qua veniebas, ut videas, & implearis Spiritu Sancto. Et confestim ceciderunt ab oculis ejus tamquam squamæ, & visum recepit.*

Et misit illum in domum suam, dicens: Vade in domum tuam. » Quamdiù in hoc pago, id est, mundo agi-
» mus, anima sumus cæci: educti autem è mundo &
» sæcularibus negotiis, à Christo sanamur. Postquam
» autem sanati fuerimus, dicit nobis, ne ultra revertamur
» in pagum, sed in domum. *Domus autem uniuscujusque nostrum cœlum, & mansiones quæ illic sunt.*

VI. *Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Petrus, dixit: Tu es Christus.* A solis Veritatis discipulis, in Schola Christi, id est, in Ecclesia Catholica, Dei revelatione, ejusdem Christi Domini ac Salvatoris nostri mysteria cognoscuntur, divinitas & humanitas, passio & resurrectio, crux & gloria. Divinitatis suæ fidem in Discipulorum suorum animis firmari voluit Jesus, antequam illis passionis & crucis suæ mysteria revelaret: contra verò pati priùs voluit & crucifigi, quàm Divinitas sua Judæis ac Gentibus prædicaretur: ut crucem iter esse ad gloriam ostenderet. *Et comminatus est eis, ne cui dicerent de illo. Et cœpit docere eos, Quoniam oportet Filium hominis pati multa, & reprobari à Senioribus, & à summis Sacerdotibus, & Scribis, & occidi, & post tres dies resurgere.* Felices nos, si Christo compatiamur, ut conregnemus, si configuremur morti ejus, si cum ipso configamur cruci. *Si enim complantati facti sumus similitudini mortis ejus: simul & resurrectionis erimus. Si mortui sumus cum Christo, credimus, quia simul etiam vivemus cum Christo.... Quoniam per multas tribulationes oportet nos intrare in Regnum Dei.* Qui à Christi cruce, qui à mortificatione Christiana nos abducit, ille à nobis habeatur ut Satanas, quamvis propinquus, quamvis amicus: *Vade retro me Satana, quoniam non sapis quæ Dei sunt, sed quæ hominum.* Animalis ille homo est, Spiritum Christi non habens: *Si quis autem Spiritum Christi non habet, hic non est ejus.* Spiritum Christi non habet, qui crucem Christi non amat, non fert, non ad eam amandam & ferendam alios adhortatur.

VI. *Et convocata turba cum Discipulis suis, dixit eis: Si quis vult me sequi, deneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me.* Non Apostolos solùm, sed turbas, id est, Christianos omnes spectat hoc præceptum, quod totius Moralis Euangelicæ compendium quoddam jurè dixerimus. Abnegandus omninò vetus homo cum actibus suis. Abnegandum, rejiciendum, extirpandum est, quicquid in intellectu nostro, in voluntate, in memoria, in affectibus nostris contrarium est Euangelio & Cruci Christi. *Tunc nosmetipsos abnegamus, cùm vitamus, quod per vetustatem fuimus; & ad hoc nitimur, quo per novitatem vocamur.* Sic seipsum S. Paulus abnegaverat: *Vivo* (inquit) *jam non ego, vivit verò in me Christus.* Extinctus nempè fuerat sævus ille persecutor, & vivere cœperat pius Prædicator. Igitur *Nisi quis à semetipso deficiat, ad eum qui super ipsum est, non appropinquat: Nec valet apprehendere, quod ultra ipsum est, si nescierit mactare quod est.* Duobus autem modis crux tollitur, cùm aut per abstinentiam affligitur corpus, aut per compassionem proximi affligitur animus. Utroque modo S. Paulus crucem suam ferebat: *Castigo*, inquit, *corpus meum, & in servitutem redigo, ne forte cum aliis prædicavero, ipse reprobus efficiar:* Eccè crucem carnis. *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis scandalizatur, & ego non uror?* Ecce crucem mentis. Perfectus scilicet » Prædicator, ut exemplum daret abstinentiæ, crucem » portabat in corpore: Et quia in se trahebat damna in- » firmitatis alienæ, crucem portabat in corde.

VII. *Qui enim me confusus fuerit, & verba mea, & Filius hominis confundetur eum, cùm venerit in gloria Patris.* Non sufficit mentalis fides, sed oris etiam confessio exigitur. Nam quia duplex est homo, duplex » fiat & sanctificatio. Sanctificatur quidem anima per » fidem, corpus autem per confessionem. Quem igitur » puduerit crucifixum confiteri Deum suum, illius & » ipsum pudebit. Persecutionis tempore erubescere poterant Christiani facultatibus spoliari, dignitatibus dejici, verberibus affligi: Pacis autem tempore, quia hæ nobis occasiones desunt, est aliud quo nobis ostendamur. Veremur sæpè à proximis despici, dedignamur injurias tolerare. Si contingat jurgium cum proximo, erubescimus priores satisfacere. Cor quippè carnale, dum hujus vitæ gloriam quærit, humilitatem respuit. Nonnè hoc est de Christo & ejus Euangelio erubescere?

CAPUT

CAPUT IX.

Sensus Litteralis.

Vid. Anüec. I. *ET post dies sex assumit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem: & ducit illos in Montem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis.* Lucas post dies octo accidisse commemorat, quæ sequuntur. Verùm hæc non pugnant: Ille enim diem quo Dominus dixit: *Sunt quidam de hic stantibus, qui non gustabunt mortem*, &c. & illum rursum quo Petrum, Jacobum, & Joannem secum assumpsit, cæteris connumerat: Marcus autem sex illos dumtaxat, qui inter duos extremos interceserunt. Ducit illos in montem excelsum, quòd montis celsitudo quamdam cum majestatis illius celsitudine cognationem haberet. Transfiguratus est, non mutatione formæ naturalis, sed redundantia cœlestis claritatis ab animæ gloria in corpus. *Et apparuit illis Elias cum Moyse: & erant loquentes cum Iesu.* Lex & Prophetæ cum Euangelio consentiunt, & ad Christi Jesu divinitatem & mysteria hominibus patefacienda conspirant. Vide quæ diximus ad c. 17. S. Matthæi.

II. *Et verbum continuerunt apud se*: silentium à Christo indictum de Transfigurationis historia servaverunt: *conquirentes, quid esset, cùm à mortuis resurrexerit:* Ab invicem quærentes, quis esset sensus verborum Jesu, & quomodo Regnum suum per Resurrectionem esset aditurus, cùm nondum Elias venisset. *Et interrogabant eum* (Jesum) dicentes: *Quid ergo dicunt Pharisæi & Scribæ, quia Eliam oportet venire primùm?* priùs quàm Messiæ Regnum adveniat. *Qui respondens, ait illis: Elias, cum venerit primò, restituet omnia.* Cùm Elias in terras redierit ex loco in quem translatus est, Judæorum reliquias ad Christi agnitionem & adorationem convertet: prædicatione sua efficiet, ut in me credant, ceu verum Messiam, quem à tot sæculis expectant; sicque omnia in rectum statum & ordinem restituet, *& quomodo scriptum est in Filium hominis, ut multa patiatur, & contemnatur.* Prophetarum vaticinia de me edita Judæis explicabit, quæ Messiam multa passurum, & contemptum iri à patribus eorum prænuntiarunt, & per passionem ac mortem ad gloriam Regni sui perventurum: Vel, cùm Elia agent homines reprobi, sicut mecum agunt, & acturi sunt: Illum secundi mei adventus sanctum Præcursorem contemnent & vexabunt. Confer cum Apocalysis 11. cap. ubi de Enoch, & Elia scriptum est:

Apoc. 11. 8, 10. *Et cùm finierint testimonium suum, bestia quæ ascendit de abysso, faciet adversùm eos bellum, & vincet illos, & occidet eos. Et corpora eorum jacebunt in plateis civitatis magnæ, quæ vocatur spiritualiter Sodoma, & Ægyptus, ubi & Dominus eorum crucifixus est. Et videbunt de tribubus & populis & linguis & gentibus corpora eorum per tres dies & dimidium: & corpora eorum non sinent poni in monumentis. Et inhabitantes terram gaudebunt super illos, & jucundabuntur: & munera mittent invicem, quoniam hi duo Prophetæ cruciaverunt eos, qui habitabant super terram.*

Lucæ 1. 17. *Sed dico vobis, Quia & Elias venit*, Joannes Baptista, in spiritu & virtute Eliæ. Vide quæ diximus ad c. 17. S. Matthæi.

III. *Et veniens ad Discipulos suos*, cùm è monte descendisset, *vidit turbam magnam circa eos, & Scribas conquirentes*, seu disceptantes *cum illis*, occasione pueri lunatici & à dæmone vexati, quem curare non potuerant: *Et confestim omnis populus*, præter spem suam, *videns Iesum, stupefactus est, & expaverunt*, præ reverentia & auctoritate ejus: vel fortè, quòd vultus ejus ex Transfiguratione proximè facta solito augustior & clarior esset, ut Moysi ex monte descendenti contigit. *Et interrogavit eos*, Scribas scilicet: *Quid inter vos conquiritis?* Quid altercamini cum Discipulis meis? Cur ipsos tam petulanter lacessitis?

Exo. 34. 29, 30.

IV. *Et respondens unus de turba, dixit: Magister, attuli filium meum ad te, habentem spiritum mutum*: vexatum à dæmone, qui ipsum mutum efficit: *Qui ubicumque eum apprenderit*, juxta ignem, aquam, &c. *allidit illum*, dejicit & vexat: & spumat infelix puer, ut epilepticis accidit; *& stridet dentibus, & arescit*, deficit, contabescit: *Et dixi Discipulis tuis ut ejicerent illum, & non potuerunt. Qui respondens eis*, cùm patri pueri, tum Scribis, qui Discipulis ipsius Jesu insultabant, *dixit: O generatio incredula! Quamdiu apud vos ero? Quamdiu vos patiar?* Quamdiù cum vestra pertinacia luctabor? Quamdiù vos tolerabo tam incredulos, tam ingratos? *Afferte*, adducite illum ad me. *Et attulerunt: & cùm vidisset eum*, cùm puer Jesum vidisset, *statim spiritus conturbavit illum*, horribilem in modum concussit, vexavit, præsentiam Debellatoris sui ac Judicis abhorrens: *& elisus in terram, voluptabatur spumans. Et interrogavit patrem ejus: Quantum temporis est, ex quo ei hoc accidit? At ille ait: Ab infantia.* Ille quem nihil latet, interrogat patrem pueri, ut mali adeò inveterati gravitatem, & curationis difficultatem adstantes intelligant, ac de omnipotentia Dei convincantur. Interrogat, ut pater energumeni cordis sui vulnus, scilicet incredulitatem, patefaciat: quæ causa fuerat simul cum infirma Discipulorum fide, ne puer à dæmonis vexatione liberaretur: *Sed si quid potes* (inquit) *adjuva nos misertus nostri. Iesus autem ait illi: Si potes credere*; si me dæmonem ejicere, & filium tuum curare posse credis, ne dubites te impetraturum, quod postulas: Siquidem *omnia possibilia sunt credenti.* Merito fidei nihil negat Deus. *Et continuò exclamans pater pueri, cum lacrymis ajebat: Credo, Domine, adjuva incredulitatem meam.* Supple, quod fidei meæ deest: Fidem perfice, quam dedisti. *Et cùm videret Iesus concurrentem turbam*, miraculum maturavit, ut populares vitaret applausus. *Comminatus est spiritui immundo, dicens illi: Surde & mute spiritus: ego præcipio tibi: exi ab eo; & amplius ne introeas in eum.* Surdum & mutum spiritum ab effectu vocat: quia autem secundùm Lunæ incrementa & decrementa puerum vexare magis solebat, aut vexationem remittere, (unde *Lunaticus* à Matthæo dicitur) atque ita exire & redire per intervalla videbatur, præcipit Jesus, ut recedat à puero, nec umquam in eum redeat: *Et exclamans, & multùm discerpens eum*, convulsionibus vehementissimis agitans & contundens, *exiit ab eo, & factus est* puer *sicut mortuus; ita ut multi dicerent, Quia mortuus est.* Sic autem à dæmone mox recessuro vexari, elidi, & penè exanimem relinqui, permisit Christus, qui spiritum immundum imperiali verbo statim expellere poterat, ut dæmonis odium & rabidum furorem in homines, simul & supremum suum in dæmones imperium ostenderet. Jesus autem tenens manum ejus, elevavit eum, & surrexit, perfecta sanitate ac viribus illi contactu suo restitutis. Vide quæ diximus ad c. 17. S. Matthæi.

V. *Et inde profecti*, scilicet ex loco, ubi dæmonem ejecerat, ad radicem montis posito, in quo fuerat transfiguratus, *pretergrediebantur Galilæam: nec volebat quemquam scire*, quo in loco diversabatur, cùm occultè iter faciens Hierosolyma versùs, quotidiè locum mutaret. *Docebat autem Discipulos suos, & dicebat illis: Quoniam filius hominis tradetur in manus hominum, & occident eum, & occisus tertia die resurget.* Discipulos suos mysterium mortis suæ jam imminentis docebat, seque Jerusalem velut obviam morti procedere, ut eum non invitum, sed spontè ac liberè mori intelligerent: nec morte ejus offenderentur, quem tertia die resurrecturum certissimè nossent. *At illi ignorabant verbum*: Non intel-

intelligebant,quomodo moriturus esset,antequam Regni sui possessionem adiret, quod proximè futurum ipsis toties dixerat;maximè cùm paulò ante significasset, quosdam ex ipsis non ante morituros, quàm ipsum in Regno suo vidissent: *Et timebant interrogare eum*.

VI. *Et venerunt Capharnaum. Qui cùm domi esset*, Petri, apud quem diversabatur Christus, cùm illa in urbe erat, *interrogabat eos*: *Quid in via tractabatis*? qua de re disceptabatis inter vos? *At illi tacebant*, præ pudore; *siquidem in via disputaverunt, quis eorum major esset* futurus in Regno cœlorum. *Et residens*, sedens, *vocavit duodecim* Apostolos, ut eos rem maximè necessariam doceret, eorumque ambitioni cauterium adhiberet: *Et ait illis*: *Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, & omnium minister*. Si quis in Regno meo maximus esse cupit merito, honore, auctoritate, gloria, minimus ille sit ac omnium novissimus sensu suo & affectu: Hæc enim Regni mei conditio est, ut summus in illo principatus ministerium sit, & humilitas certissima sit rectissimaque ad gloriam via. *Et accipiens puerum, statuit eum in medio eorum*, ut simplicitatis & humilitatis exemplum ipsis ob oculos poneret: *quem cùm complexus esset*, in signum amoris, ut ostenderet, quàm sibi grata sit morum simplicitas & innocentia ab omni ambitione aliena, *ait illis*: *Quisquis unum ex hujusmodi pueris receperit in nomine meo, me recipit*: Quisquis unum receperit ex his, qui hujusmodi pueris morum innocentia & simplicitate similes sunt, propter me, in iis me recipit: *& quicumque* me susceperit, *non me suscipit* solum, *sed & eum, qui me misit*, Patrem Æternum: *Quia solus non sum: sed ego, & qui misit me, Pater ... Ego in Patre, & Pater in me est*.

Ioan.8.16.

Ioan.14.10.

VII. *Respondit Ioannes, dicens: Magister, vidimus quemdam in nomine tuo ejicientem dæmonia, qui non sequitur nos, & prohibuimus eum.* Joannes ad loquendum aggressus, facti speciem Christo proponit, dubius, an rectè fecissent ipse & ejus condiscipuli. Vidimus quemdam dæmonibus in nomine tuo imperantem, ut ab obsessis hominum corporibus exirent, & eos reverà ejicientem; qui non est ex nostro Collegio; cui non dedisti potestatem ejiciendi dæmonia, quemadmodùm dedisti nobis. Et prohibuimus eum, ne id facere pergeret, facultate à te non accepta. Fortè Christum fide sequebatur, non corpore: fortè nec fide, nec corpore: Nullam enim legem sibi Christus præscripserat, quin secretò, aut publicè, præsentibus, aut absentibus, Discipulis suis, aut à schola sua alienis, dona sua & gratias gratis datas conferre posset, quò magis nominis sui vis & auctoritas cognosceretur, & prædicatio dilataretur etiam per indignos. Jesus autem ait: *Nolite prohibere eum* deinceps: *Non est enim, qui faciat virtutem*, miraculum, *in nomine meo, & possit citò malè loqui de me*, tanto à me devinctus beneficio: imò cùm re ipsa experiatur, quanta sit nominis mei virtus & potestas, spes est eum citò in me crediturum, si fortè nondum credit: *Qui enim non est adversùm vos, pro vobis est*. Accedit, quòd in eumdem vobiscum scopum collineet, nominis mei gloriam propagando; unde à vobis ut adversarius haberi non debet. Repugnare prima fronte videtur hæc Domini sententia alteri illi apud S. Matthæum: *Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, spargit*: Sed reverà non pugnant. Hæc enim de dæmonibus intelligitur, & de illis, qui dæmonum instar student è divinis homines abstrahere, & quæ Dei sunt, dispergere: Hæc verò de hominibus, qui ad Deum alios adducunt per miraculorum operationem: *Quid enim* (inquit Paulus) *dum omni modo, sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur? & in hoc gaudeo, sed & gaudebo*. Christus igitur duplici illa sententia significat, in tantum non esse cum illo aliquem, in quantum est adversùs illum; & in tantum adversùs illum non esse, in quantum cum illo est. Sic iste qui in nomine Christi virtutes faciebat, & in societate Discipulorum Christi non erat, in quantum operabatur virtutes in illius nomine, in tantum cum ipsis erat, & adversùs eos non erat; in quantum verò eorum societati non adhærebat, in tantum cum ipsis non erat, & adversùs eos erat. Sed quia Apostoli hoc eum facere prohibuerant, in quo cum ipsis erat, dixit eis Dominus: *Nolite prohibere*. Illud enim prohibere debuerunt, quod extra eorum erat societatem, ut illi unitatem Ecclesiæ suaderent; non illud, in quo cum illis erat; nomen scilicet Magistri & Domini eorum in dæmoniorum expulsione commendans. Sicut Catholica Ecclesia facit, non improbans in Hæreticis Sacramenta communia; in hoc enim nobiscum sunt, & adversùs nos non sunt: sed improbat & prohibet divisionem ac separationem, vel aliquam adversam paci veritatique sententiam; in hoc enim adversùs nos sunt, quia in hoc nobiscum non sunt, & nobiscum non colligunt, & ideò spargunt.

Thcophyl.

Thcophyl.

Phil.1.18.

S. Aug. l. 4. de Consen. Euang. c. 5.

VIII. *Quisquis enim potum dederit vobis calicem aquæ in nomine meo, quia Christi estis; amen dico vobis, non perdet mercedem suam.* Alio loco hoc à Christo dictum S. Matthæus refert: sed ea repetitum occasione quam S. Marcus hoc in capite commemorat, credibile est. Docuerat, Euangelii negotium modis omnibus promovendum; addit, ut id confirmet, etiam minima beneficia à quovis homine, etiam non rectæ fidei, ei negotio impensa, mercedem suam à Deo habitura: & contra, non impunè latiturum, qui vel minimum impedimentum ei negotio præstiterit, & alicui credentium obstaculo fuerit, ne salutem consequatur, & à via salutis prava doctrina vel exemplo illum abstraxerit. *Et quisquis scandalizaverit unum ex his pusillis, credentibus in me, bonum est ei magis si circumdaretur mola asinaria collo ejus*, lapis molaris, qui ab asino versatur, *& in mare mitteretur*.

Mat.10.41.42

S. Aug. l. 4. de Cons. Euang. c. 6.

Theophyl.

IX. *Et si scandalizaverit te manus tua, abscide illam*, &c. Vide quæ diximus ad c. 5. & 18. S. Matthæi.

Bonum est tibi luscum introire in regnum Dei, quàm duos oculos habentem mitti in gehennam ignis; in infernum, *ubi vermis eorum*, scilicet damnatorum, *non moritur*; ut vermes corporei, qui occisorum in bello cadavera depascunt. Spiritalis enim ille est, scilicet conscientia peccati, miseram animam perpetuò arrodens: *& ignis*, miris, sed veris modis torquens, *non extinguitur*, furore Domini succensus. Confer cum Isaiæ 66. 24. *Et egredientur, & videbunt cadavera virorum, qui prævaricati sunt in me: vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguetur*. Ubi metaphora sumpta ex cladibus, quæ in bello fieri solent, perpetuæ damnatorum pœnæ describuntur. Confer & cum Ecclesiastici 7. 19. *Vindicta carnis impii, ignis & vermis*.

X. *Omnis enim igne salietur, & omnis victima sale salietur*. Alludit Christus ad Levitici locum, ubi scriptum est: *Quicquid obtuleris sacrificii, sale condies*. Ignem igitur inferni, damnatorum corporibus instar salis futurum significat, ut illos tamquam devotas justitiæ suæ victimas conservet, æternumque cruciet: *Nec tormentis modus ullus, aut terminus. Illic sapiens ignis membra urit, & reficit: carpit, & nutrit: sicut ignes fulminum corpora tangunt, nec absumunt: sicut ignes Ætnæ & Vesuvii, & ardentium ubique terrarum flagrant, nec erogantur: ita pœnale illud incendium non damnis ardentium pascitur, sed inexesa corporum laceratione nutritur*.

Lev.2.13.

Minuc. Felix in Oct.

XI. *Bonum est sal: quòd si sal insulsum fuerit, in quo illud condietis*? Salis mentione facta, aliam Christi sententiam obiter Marcus adjecit. Sale nihil utilius: sed si virtute sua destituatur, quodnam aliud ad ipsius conservationem adhiberi poterit condimentum? Ita si Doctores, Prædicatores, & Pastores, qui hominibus à doctrinæ morumque corruptione vindicandis verbo & exemplo destinati sunt, insulsi fuerint, id est, cœlesti sapientia destituti, & doctrina, affectibus operibusque corrupti, quod supererit remedium ad corruptionem avertendam? *Habete in vobis sal*, sapientiam cœlestem, prudentiam spiritus, qua juxta præscriptum meum & doceatis, & vivatis: *& pacem habete inter vos*, cujus sal etiam symbolum est: nec vestra concordia ambitione, æmulatione, contentionibus de primatu, ullo umquam tempore turbetur.

Sen-

Sensus Moralis.

I. *ET post dies sex assumit Iesus Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & ducit illos in montem excelsum seorsum solos, & transfiguratus est coram ipsis.* Post sex hujus mundi ætates, juge ac æternum Sabbatum celebrabitur in monte Domini, in loco sancto ejus, ubi Christus & omnes ejus Sancti, quos Deus elegit conformes fieri imagini Filii sui, transfigurabuntur in gloria. Hæc totius Christi perfecta transfiguratio est: *Vnus* enim *homo caput & corpus, unus homo Christus & Ecclesia, vir perfectus; ille sponsus, illa sponsa.* Nobiscum est in terra divinitate, bonitate, unitate: nos cum illo sumus in cœlo fide, spe, charitate. In Christo passi sumus, & patitur ipse in nobis; in illo resurreximus, & ipse resurget in nobis. Ob mysticam illam Christi & membrorum ejus unitatem, nunc in persona propria, nunc in persona membrorum suorum loquitur apud Prophetas: Qui enim non dedignatus est assumere nos in se, nec dedignatus est transfigurare nos in se, & loqui verbis nostris. Perfecta Christi transfiguratio fiet, cùm *Occurremus omnes in virum perfectum, in mensuram ætatis plenitudinis Christi;* cùm *immutabimur, corruptibili* hoc corpore *induente corruptionem, & mortali induente immortalitatem: cùm rapiemur in nubibus obviam Christo in aera, & sic semper cum Domino erimus.* Ibi sancti *fulgebunt sicut Sol in Regno Patris eorum.* Id splendor vestimentorum Christi in ejus Transfiguratione designat: *Et vestimenta ejus facta sunt splendentia & candida nimis velut nix.* Vestimenta namque Domini rectè Sancti ejus intelliguntur; teste Apostolo, qui ait: *Quotquot in Christo baptizati estis, Christum induistis.* Quæ vestimenta, Christo secundùm corpus suum mysticum adhuc in terris consistente, despecta, aliorumque similia videbantur; sed ipso montem petente, novo candore refulgent; quia *nunc* quidem *filii Dei sumus, sed nondum apparuit, quid erimus. Scimus autem, quia cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.* Hæc vestimenta nunc abluuntur pœnitentiæ lacrymis, & satisfactoriis operibus, in Christi cruce extenduntur, Christiana mortificatione premuntur, à sordibus & maculis quas in terra contrahunt, absterguntur, mundantur à Christo cœlesti fullone, qui igne amoris sui & sanguine suo animas purificat: *Ipse enim quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum, & purgabit filios Levi.* Ille est cùi dicimus orantes cum Propheta pœnitente: *Amplius lava me ab injustitia mea: & a delicto meo munda me. Asperges me hyssopo, & mundabor: lavabis me, & super nivem dealbabor.* Cùm justos in Regnum suum recipiet, quò nihil intrat coinquinatum, tunc perfectus erit illorum candor, cùm ad Ecclesiam primitivorum *gloriosam* in cœlis aggregabuntur, *non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid hujusmodi, ut sit sancta & immaculata.* In cœlesti beatitudine non per speculum & in ænigmate, sed totus sine involucris, sine umbris revelabitur, & videbitur Deus, sicuti est: *Nunc* enim *ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus: cum autem venerit, quod perfectum est, evacuabitur, quod ex parte est. Videmus nunc per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc cognosco ex parte: tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum.* Ibi regnabit perfecta & numquam defectura charitas, quam Lex docuit & ordinavit: *Plenitudo Legis dilectio... Charitas numquam excidit:* ibi æternum erit *Gaudium de veritate*, quod est beata vita: *Inebriabuntur* sancti *ab ubertate domus* Dei, nec jam stillicidiis, sed *torrente voluptatis* suæ *potabit eos; quoniam apud* illum *est fons vitæ, & in lumine* ejus *videbunt lumen.* Ibi sancti in æternis mansionibus & tabernaculis pro meritorum diversitate dispositi, Deum laudabunt, & in mentis excessu sempiterno dicent: *Domine, bonum est nos hic esse...*

S.Aug. in Ps. 18. & alibi passim.

Eph.4.13.

1.Cor. 15. 52. 54.

1.Thess.4.16.

Matt.13.43.

Gal.3.27.

1.Jo. 3.1.2.

Mala.3.2.

Ps. 50.

Eph.5.27.

1.Cor.13.9. & seq.

Rom.13.10. 1.Cor.13.10.

S. Aug.

Ps. 35.9.

Ps.83.5.

Alex. Expos. in Euang.

Beati qui habitant in domo tua Domine, in sæcula sæculorum laudabunt te. Absconditi erunt in abscondito faciei Dei, luce illa amicti, quam Deus inhabitat: *Et facta est nubes obumbrans eos.* In Dei sinum subeuntes, Filium ejus videbunt cum Spiritu sancto; illum à Patre genitum, hunc ex Patre Filioque procedentem: vocemque illam Patris æternùm audient: *Hic est Filius meus charissimus, audite illum.* Hæc Veritas subsistens, immutabilis, æterna, quam desiderasti, quæsivisti, & feliciter invenisti: hanc audi, hac fruere, hac satiare, hac beatus esto: *Et erunt omnes docibiles Dei.* Tunc Prophetiæ evacuabuntur, linguæ cessabunt, scientia destruetur, Scripturæ consummabuntur, nullis Codicibus opus erit, siquidem Ecclesia, id est, tota prædestinatorum societas, neminem videbit ampliùs, nisi Jesum Christum in Deo, & Deum in Jesu Christo. *In quem desiderant Angeli prospicere, & in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter, qui est caput omnis principatus & potestatis,* in quo *Repleti* sunt sancti *omni benedictione spirituali in cœlestibus,* & per cujus Sanguinem *introierunt in sancta, æterna redemptione inventa*: qui novæ cœlestisque Jerusalem templum & lumen est: *Et templum non vidi in ea. Dominus enim Deus omnipotens templum illius est, & Agnus. Et civitas non eget Sole, neque Luna, ut luceant in ea. Nam claritas Dei illuminavit eam, & lucerna ejus est Agnus.* Quòd si æterna beatitudo absque visione & amore Jesu Christi perfecta non est, dici absque hæresi non potest, perfectam hujus viæ contemplationem & orationem à Jesu Christi consideratione & intuitu abstrahere debere, omnemque de illo cogitationem repellere; ac imperfectorum esse *Aspicere in auctorem Fidei nostræ, & consummatorem Iesum*, & illius mysteria meditari, qui vita nostra, salus nostra, & redemptio nostra est. Damnatus Quietistarum error est. *Et statim circumspicientes, neminem amplius viderunt, nisi Iesum tantum secum.* Jesum tantùm hic intueamur, desideremus, diligamus; ut in monte sancto, illius, Patrisque & Spiritus sancti visione, amore, & fruitione æterna beati simus. Ipse enim ait: *Ego sum via, veritas & vita;* hoc est, *Per me venitur, ad me pervenitur, in me permanetur. Cùm enim ad ipsum pervenitur, etiam ad Patrem pervenitur; quia per æqualem, ille cui est æqualis, agnoscitur, vinciente & tamquam adglutinante nos Spiritu sancto, quo in summo atque incommutabili bono permanere possimus. Ex quo intelligitur, quam nulla res in via tenere nos debeat, quando nec ipse Dominus, in quantum via nostra esse dignatus est, tenere nos voluerit, sed transire; ne rebus temporalibus, quamvis pro salute nostra susceptis & gestis, hæreamus infirmiter; sed per eas potius curramus alacriter, ut ad eum ipsum, qui nostram naturam à temporalibus liberavit, & collocavit ad dexteram Patris, provehi atque pervehi mereamur.*

1.Petri 1.12. Col.2.9.10. Eph.1.3.

Hebr.9.12.

Apoc.21.23.

Hebr.12.2.

Jo.14.16.

S.Aug.l.1. de Doct. Christ. c.14.

II. *Magister, attuli filium meum ad te, habentem spiritum mutum.* In hoc dæmoniaco à Domino curato salus omnium fidelium designata est, qui originalis peccati reatu adstricti veniunt in mundum, nec nisi unius Redemptoris Jesu Christi fide & gratia salvandi sunt. Per baptismum ejicitur à Christo spiritus immundus; sed heu! sæpiùs in hominem baptizatum redit, ubi janua cordis ejus per mortale peccatum ipsi patet. Plerumque ab infantia penè id contingit, malitia ætatem præveniente, bonæ etiam institutionis defectu, parentum negligentia, infidelitate, pravis exemplis. Sic filios suos diabolo offerunt & mancipant parentes parricidæ: *Et obtulerunt filios suos & & filias suas dæmoniis.* Dæmon eorum quos possidet, obstruit aures, ne Dei verbum audire possint; ne divinis inspirationibus interiorem admoveant auditum: linguam ligat, ne peccata sua confiteri

S.Pet. Chrys. ser. 51.

valeant. Illos conturbat variarum cupiditatum æstu. Ad terram allidit, in terrena impellit objecta, novarum tentationum, & ipsarum cupiditatum, quas vehementiùs accendit, impetu. Spumat ira, stridet odio, tabescit invidia, in ignem libidinis & impudicitiæ, in aquas mendaces voluptatum peccator mittitur, quibus animæ robur dissolvitur; in aquas turbidas, quibus inquinatur, quibus immersa languet, arescit, deficit, aquis destituta, quas dat Christus, quæ saliunt in vitam æternam. Unde in hoc statu dicere
Ps.142.6.7. posset infelix homo, si miseriam suam cognosceret: *Anima mea sicut terra sine aqua tibi. Velociter exaudi me, Domine, defecit spiritus meus.* Verùm id dicere non poterit homo à spiritu immundo possessus, nisi ad Jesum adducatur, ac dæmon ejus verbo & gratia expellatur ab anima, quam tenet captivam. Ad hanc porrò gratiam præparandus est peccator fide, oratione, jejunio. Difficilis est expulsio spiritus immundi ab iis quos possidet ab adolescentia, à juventute; si tamen ad Deum convertantur per fidem spe & charitate animatam, *omnia possibilia sunt credenti.* Sed & oratio fervens, & jejunium adjungenda sunt, ut pravi habitus eradicentur, ut effrænes cupiditates
Beda. domentur: *Hoc genus in nullo potest exire, nisi in oratione & jejunio.* Jejunium autem generale est, non solùm ab escis, sed à cunctis illecebris carnalibus abstinere, & ab omnibus vitiorum se continere passionibus. Oratio generalis non in verbis solùm posita est, quibus divinam clementiam invocamus, sed in omnibus etiam operibus, quæ in Dei honorem & obsequium, fidei per charitatem operantis devotione
1.Thess.5.17. agimus. Quò spectat illud Apostoli: *Semper gaudentes, sine intermissione orate.*

Ne verò miremur, quòd Christo præsente diabolus magis conturbet puerum, magisque in ipsum sæviat: his enim furentis dæmonis motibus significatur, sæpè nos, dum converti ad Dominum post peccata conamur, majoribus noviisque antiqui hostis pulsari insidiis. Quæ illius astutia est, ut vel odium virtutis incutiat, vel expulsionis suæ vindicet injuriam. Hinc in sanctæ Ecclesiæ primordiis tot persecutionum inferebat certamina, quòd imperio suo tot animas eripi doleret. Jussu tamen Domini ac Judicis sui exire cogitur spiritus immundus: *Surde*, inquit, *& mute spiritus, ego tibi præcipio, ut exeas ab eo, & amplius ne introeas in eum.* Quo Domini præcepto edocemur, illum veraciter à dominatione dæmonis liberari, qui ad peccata, à quibus semel pœnitendo mundatus est, vitat malè vivendo reverti. Plerumque verò cum diabolus de corde hominis expellitur, acrioribus illum tentationibus impugnat, quàm prius cùm ejus animam quietus possidebat: *Et exclamans, & multum discerpens eum, exiit ab eo.* Exeunte hoste, mortuus videtur homo, & revera mundo mortuus est, mortuus peccato, & vita ejus abscondita est cum Christo in Deo: mortuus est homo vetus, vivit novus: *Et factus est sicut mortuus, ita ut multi dicerent, quia mortuus est.* In novitate autem vitæ ambulat, quia Jesus manum ejus tenet, ipsumque erigit, & in viam mandatorum suorum
S. Petrus Chrysol.s.52. deducit, in viam salutis dirigit: *Jesus autem tenens manum ejus, elevavit eum, & surrexit.* Fugato denique diabolo, patescunt clausa, vincula solvuntur, sermo redditur, auditus redit, homo reparatur, & solus diabolus deflet diuturna se possessione detrusum.

III. *Et residens vocavit duodecim, & ait illis: Si quis vult primus esse, erit omnium novissimus, & omnium minister.* Nulla major celsitudo, quàm vanæ celsitudinis contemptus. Ecclesiasticis honoribus ille solùm dignus est, qui nec ipsos postulat, nec desiderat. Ille dignior, qui humilior. Ad unum humilitatis primatum Ecclesiasticis Viris aspirare licet:
S.Cypr.tr. de zelo & livor. *Christus amputavit omnem æmulationem responso suo. Omnem causam & materiam mordacis invidiæ eruit & abscidit. Exaltationis apud nos non potest esse contentio, de humilitate ad summa crescimus, didicimus unde placeamus.* Sacerdoti non sufficit humilitas otiosa, utilem se præstare debet in domo Dei. Non satis est, ut se omnium novissimum existimet: necesse est, ut omnibus serviat, quantùm in ipso est, ad eorum salutem promovendam: *Erit omnium novissimus, & omnium minister.* Cùm Samuel Regnum Sauli prænuntiaret, respondens Saul, ait: *Numquid non filius Iemini ego sum, de minima Tribu Israel, & cognatio mea novissima inter omnes familias de Tribu Benjamin?* 1.Reg.9.21. *Quare ergo locutus es mihi sermonem istum?* Non acquievit Samuel dictis Saulis Regnum deprecantis; quò enim aliquis ab honore & dignitate capessenda se magis excusat, eò dignior judicatur. At verò postquam regnare cœpit, quantùm mutatus ab illo Saule est? *Saul in tumarem superbiæ culmine potestatis excrevit; per humilitatem prælatus, per superbiam reprobatus.* S.Gre.M.1.p. Past.c.3. Cœlestis sponsus ter sponsam vocat ad coronam: *Veni de Libano, sponsa, veni de Libano, veni, coronaberis.* Cur ad primam sponsi vocem non accurrit? *Mora hæc non est contumaciæ, sed cautelæ..... Et forsitan sponsæ mora festinationem nostram sugillat & arguit, qui nimis prompti & parum providi, vires nostras minùs pensantes, festinamus ingredi in labores prælationis, in solicitudinum molestias, & materiam lapsus: nec expectantes vel semel vocari, ultrò nobis ipsi honorem sumimus, vocationem vel prævenientes, vel arte procurantes.* Cant. 4. 8 Gilb. Abbas Ser.29 in Cant. Sanè honorem & dignitatem Episcopatus non esse appetendam, ab iis autem, qui ad hanc promoti sunt dignitatem, sedulum ministerium omnibus sibi subditis ovibus exhibendum, disertè ostendit S. Isidorus Pelusiota, hanc Apostoli sententiam explicans:
S.Isid. Pel. lib. Ep. 216. ad Pallad. *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Non dixit Apostolus, Unusquisque Episcopatum desideret: non præcepit, non imperavit, non legem sanxit. Verùm quoniam multos esse norat, qui dominandi cupiditate, velut ebrietate quadam correpti, tenerentur; ac virtutem quidem minimè expeterent, imperium autem affectarent, atque Episcopatus labores & sudores ac pericula, curasque & vigilias minimè perspicerent.... Ut periculosum eorum impetum reprimeret, eosque, ne munus, quod plerumque captum ac facultatem excederet, temerè aggrederentur, moneret, his verbis usus est: *Si quis Episcopatum desiderat, bonum opus desiderat.* Opus *est hæc res, non ludus atque animi oblectatio: cura, non luxus: munus referendis rationibus obnoxium, non imperium ab omni censura liberum atque immune: paterna procuratio, non tyrannica licentia; dispensatoria præfectura, non ejusmodi potestas, quæ sub reddendarum rationum necessitatem minimè cadat. Ego Episcopatus opus mirificè laudo, divinum enim est: ipsius autem amorem minimè laudo, periculosus enim est. Non dico, Benefacit; neque enim ne probatissimos quidem viros hunc amorem in animo alere, verum pro viribus expellere oportet. Vide quemadmodum Apostatas eos, qui imperia ambiunt, ut harum palæstrarum expertes, & imperitos, atque honorem solum ob oculos sibi proponentes, metu terroreque afficiat. Si quis*, inquit, *Episcopatum desiderat, labores intueatur, atque illud spectet, ne serendis illis par esse queat. Pericula conspiciat, non honorem solum animo perpendat. Mortes contempletur, non delicias. Insidias & curas conspiciat, non in voluptatem animique remissionem oculos conjiciat, &c.*

IV. *Vbi vermis eorum non moritur, & ignis non extinguitur.* Christum non piguit uno loco eadem verba ter dicere: *Quem non terreat ista repetitio, & illius pœnæ comminatio tam vehemens ore divino?* Peccatum brevi tempore perpetratum, pœna punitur æterna; nec tamen injustus est Deus. Nullius enim unquam justitia legis attendit, ut tanta mora quisque puniatur, quanta mora temporis, unde puniretur, admisit. Damnum enim, ignominia, exilium, servitus, cùm plerumque sic infliguntur, ut nulla venia relaxentur, nonnè pro hujus vitæ modo similia pœnis videntur æternis? Ideò quippè æterna esse non possunt, quia nec ipsa vita, quæ his plectitur, porrigitur in æternum: & tamen peccata, quæ vindicantur longissimi temporis pœnis, brevissimo tempore
S.Aug.l.21.de Civ.Dei,cap. 9.11. & 12.

per-

» perpetrantur; nec quisquam exstitit, qui censeret, » tam citù nocentium finienda esse tormenta, quàm ci- » tò factum est, vel homicidium, vel adulterium, vel » sactilegium, vel quodlibet aliud scelus, non temporis » longitudine, sed iniquitatis & impietatis magnitudine » metiendum. Qui verò pro aliquo grandi crimine mor- » te mulctatur, numquid mora qua occiditur, quæ per- » brevis est, supplicium ejus Leges æstimant, & non » quòd eum in sempiternum auferunt de societate vi- ventium? *Quod est autem de ista civitate mortali homines supplicio primæ mortis, hoc est de civitate illa immortali homines supplicio secundæ mortis auferre: Sicut enim non efficiunt leges hujus civitatis, ut in eam quisque revocetur occisus; sic nec illius, ut in vitam revocetur æternam secunda morte damnatus... Sed pœna æterna, ideò dura & injusta sensibus videtur humanis, quia in hac infirmitate moribundorum sensuum deest ille sensus altissimæ purissimæque sapientiæ, quo sentiri possit, quantum nefas in illa prima prævaricatione commissum sit. Quantò enim magis homo fruebatur Deo, tanto majore impietate dereliquit Deum, & factus est malo dignus æterno, qui hoc in se peremit bonum, quod esse posset æternum. Hinc est universa generis humani massa damnata: quoniam qui hoc primitùs admisit, cum ea quæ in illo fuerat radicata, sua stirpe punitus est, ut nullus ab hoc justo debitòque supplicio, nisi misericordia & indebita gratia liberetur; atque ita dispertiatur genus humanum, ut in quibusdam demonstretur, quid valeat misericors gratia; in cæteris, quid justa vindicta. Neque enim utrumque demonstraretur in omnibus: quia si omnes remanerent in pœnis justæ damnationis, in nullo appareret misericors gratia redimentis: rursum si omnes à tenebris transferrentur in lucem, in nullo appareret severitas ultionis. In qua propterea multò plures, quam in illa, sunt; ut sic ostendatur, quid omnibus deberetur. Quod si omnibus redderetur, justitiam vindicantis nemo juste reprehenderet: quia verò tam multi exinde liberantur, est unde agantur maximè gratiæ gratuito muneri liberantis.* Quisquis proximum scandalizat, quisquis manum, pedem, oculum, quæ ipsi impedimento sunt ad æternam salutem, non abscindit, non eruit, non projicit à se, id est, occasiones peccati non deserit, officiis, actibus, negotiationibus, quæ sine peccato exerceri nequeunt, non renuntiat, in gehennam ignis mittetur, *ubi vermis* damnatorum *non moritur, & ignis non extinguitur.* Hæc verba ter à Salvatore nostro & judice repetita, tres velut monitiones sunt, ut extremam, maximam, generalem, æternam excommunicationem vitemus, quæ reprobos à summo bono, quod Deus est; à Sanctorum societate, ab omnibus bonis, ab omni solatio, & subsidio corporis & animæ in sempiternum separabit: & malis omnibus internis, externisque, gravissimis, per vermem & ignem designatis, æternùmque duraturis addicet. Tam salutares monitiones audiamus: vermem illum contritione cordis, amore Dei pœnitente nunc conterere, ignem illum lacrymis extinguere licet. Post mortem *Tempus non erit amplius.*

V. *Omnis enim igne salietur, & omnis victima sale salietur.* Multiplicitatem, gravitatem, æternitatem pœnarum inferni consideremus. Descendamus in infernum viventes, ne descendamus morientes. Cruciari semper, & non posse mori: comburi semper, & non posse consumi: immolari semper, & numquam posse sanctificari; hæc sors æternarum justitiæ divinæ victimarum: *Omnis enim igne salietur.* Dei victimæ esse debemus, illique æternùm immolari, aut igne inextinguibili justitiæ vindicis, aut igne æternæ charitatis. In hoc mundo victimæ Dei per charitatem & pœnitentiam simus, ne in altera vita ex numero infelicium illarum victimarum simus, quæ igne æterno salientur. *Ille veraciter victima Domini existit, qui* Beda. *suum corpus & animam à vitiis emundando, per amorem sancti Spiritus Deo consecrat. Nec solùm victima talis sale aspergitur, sed & igne consumitur, quando non peccati tantùm contagio pellitur, sed ab electorum mente ipsa etiam vitæ præsentis, quæ in carne est, delectatio tollitur, & futuræ vitæ magis conversatio intenta mente suspiratur.* An non hostia sacro igne salita erat, qui dicebat: *Nostra autem conversatio in cœlis est? Vnde etiam expectamus Dominum nostrum Iesum Christum, qui reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ.* Phil. 3. 20. Qui enim spe certissima futuræ immortalitatis, quasi jam reformatum in similitudinem Dominicæ Resurrectionis corpus suæ fragilitatis intuebantur, quasi sacratæ igne spirituali victimæ vivebant; secundùm illud Apostoli: *Obsecro vos per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentẽ.* Rom. 12. 1.

VI. *Habete in vobis sal, & pacem habete inter vos.* Habete in vobis cœlestem sapientiam, qua bona vestra opera ab omni corruptione vanæ laudis, cæterisque pravis affectibus serventur. Sal mysticum habete, quo Mundi corruptionem vitetis. *Quis sapiens & disciplinatus inter vos? ostendat ex bona conversatione operationem suam in mansuetudine sapientiæ. Quòd si zelum amarum habetis, & contentiones sint in cordibus vestris: nolite gloriari, & mendaces esse adversùs veritatem. Non est enim ista sapientia desursum descendens, sed terrenna, animalis, diabolica. Vbi enim zelus, & contentio; ibi inconstantia, & omne opus pravum. Quæ autem desursum est sapientia, primùm quidem pudica est, deinde pacifica, modesta, suadibilis, bonis consentiens, plena misericordia, & fructibus bonis, non judicans, sine simulatione. Fructus autem justitiæ in pace seminatur, facientibus pacem.* Jac. 3.

CAPUT X.

Sensus Litteralis.

I. ET *inde exurgens* Jesus, scilicet ex domo Petri, quæ Capharnaumi erat, *venit in fines Iudææ ultra Iordanem*, id est, per loca ultra Jordanem sita, sive, secundùm littora Jordanis: & *conveniunt iterum turbæ ad eum, & sicut consueverat, iterum docebat illos. Et accedentes Pharisæi, interrogabant eum: Si licet viro uxorem dimittere*, quavis ex causa, *tentantes eum. At ille respondens, dicit eis: Quid vobis præcepit Moyses?* Mosis auctoritatem prò divortiorum promiscuo jure afferebant. Christus urget, ut ipsa Mosis verba recitent, quibus ipsos sancti Legislatoris menti, Legique repugnare doceat. *Qui dixerunt: Moyses permisit libellum repudii scribere, & dimittere. Quibus respondens Iesus, ait: Ad duritiam cordis vestri scripsit vobis præceptum istud.* Ad duritiam cordis, utque gravius malum impediretur, permisit vobis Moyses dimittere uxores vestras; simulque præcepit, ut qui uxores suas repudiare vellent, id aliter non facerent, quàm scripto libello.

II. *Et in domo iterum Discipuli ejus de eodem*, id est, de eadem re, sive quæstione, *interrogaverunt eum.* Et ait illis: *Quicumque dimiserit uxorem suam*, nisi ob fornicationem, *& aliam duxerit*, ipsa superstite, *adulterium committit super eam*; isto facto, quod in injuriam ejus committit, adulter est: *Et si uxor dimiserit virum suum, & alii nupserit, mœchatur.* Si relicto viro, alteri adhærere, & corporis sui potestatem specie matrimonii tradere ausa fuerit, & ipsa adultera est. Nam secundùm Euangelii legem, vir & uxor pares sunt quoad pudicitiam conjugalem, fidem thori, cæteraque conjugii jura. *Domini* S. Basil. Ep. ad Amphil. Can. 9. *dictum secundùm sententiæ consequentiam ex æquo &*

viris & mulieribus convenit, quòd non liceat à matrimonio diſcedere, præterquam propter fornicationem. Conſuetudo autem (inquit S. Baſilius) *non ita habet, ſed in mulieribus quidem multùm accuratè & diligenter obſervari invenimus, cùm Apoſtolus quidem dicat,* Qui *adhæret meretrici, fit unum corpus. Conſuetudo verò etiam adulteras viros, & in fornicationibus verſantes, jubet à mulieribus retineri... Crimen hic attingit mulierem, quæ dimiſit, quamnam ob cauſam à conjugio diſceſſit. Si enim pulſata, & verbera non ferens, pati ſatius erat, quàm à conjuge ſeparari: ſive jacturam in pecuniis non ferens, nec ipſa eſt juſta excuſatio. Sin autem quòd ipſe vivat in fornicatione, non habemus hanc obſervationem in Eccleſiaſtica conſtitutione; ſed etiam infidelis viri juſſa eſt mulier non ſeparari, ſed remanere propter incertitudinem eventus. Quid enim ſcis, mulier, an virum ſis ſervatura? Quare, quæ relinquit, eſt adultera, ſi ad alium virum acceſſit.* Vide quæ diximus ad c. 19. S. Mat.

III. *Et offerebant illi parvulos, ut tangeret illos,* ut illis benediceret imponendo manus: *Diſcipuli autem comminabantur offerentibus.* Offerentes durioribus verbis repellebant: *Quos cùm videret Jeſus, indignè tulit.* Id cùm videret facientes Diſcipulos, diſplicere ſibi ſignificavit hanc illorum agendi rationem & moroſitatem: *Et ait illis: Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos: talium eſt enim Regnum Dei:* illorum ſcilicet, qui parvulis morum innocentia & ſimplicitate ſimiles ſunt: *Amen dico vobis: Quiſquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud.* Quiſquis non receperit Euangelium ea docilitate, qua parvulus, qui eſt velut tabula raſa, cum ſimplicitate & modeſtia, non intrabit in Regnum Dei, quod per Euangelium annuntiatur: *Et complexans eos,* in ſignum benevolentiæ, *& imponens manus ſuper illos, benedicebat eos.* Vide quæ diximus ad c. 19. S. Matthæi, ubi & quæ ſequuntur explicuimus, de divite ſcilicet, qui mandata Legis à juventute obſervaverat, & qui Chriſti conſilium de rebus omnibus divendendis & pauperibus erogandis non eſt ſecutus: qua occaſione divitum periculum Dominus expoſuit.

IV. *Et cœpit Petrus dicere: Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te. Reſpondens Jeſus, ait: Amen dico vobis: Nemo eſt qui reliquerit domum, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros propter me & propter Euangelium, qui non accipiat centies tantum, nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & ſorores, & matres, & filios, & agros, cum perſecutionibus: & in ſæculo futuro vitam æternam.* Centuplicem compenſationem etiam in hoc ſæculo promittit Chriſtus his, qui propter ipſum res omnes temporales dimiſerint, & in ipſis etiam perſecutionibus promittit, & in futuro vitam æternam. Numquid & in hoc ſæculo uxores centum accipiet, qui unam propter Chriſtum & Euangelium reliquerit? Id quidem ſano ſenſu intelligi poteſt, quamvis irriſerit Julianus Apoſtata: Uxoris enim jactura ſupplebitur reſtitutione omnium officiorum, quæ ab uxore præſtantur, excepto eo quod niſi ab uxore præſtari non poteſt. Quid enim confert uxor domui viri? Omninò curat, ut vir habeat, quod edat, quibus induatur, & horum omnium curam adimit viro. Hæcque officia etiam Apoſtolis in hoc ſæculo reſtituta videre licet. Quot mulieres fuere, quibus cura erat de amictu & eſu illorum, & quæ miniſtrarunt eis, qui nihil horum curabant, ſed ſolum ſermonem & doctrinam? Similiter matres & patres multos habuerunt Apoſtoli, qui illos diligerent: & Petrus, qui unam domum reliquerat, poſteà omnium Diſcipulorum ſuorum domos habebat. Et quod majus eſt, hæc omnia in perſecutionibus poſſident ſancti, id eſt, perſecutionem paſſi, & malè affecti atque afflicti. Unde & qui ultimi in hoc ſæculo videntur propter afflictiones & perſecutiones, erunt primi propter ſpem in Deum. Sed & Phariſæi, qui videntur primi, facti ſunt poſtremi. Qui autem relictis omnibus ſecuti ſunt Chriſtum, facti ſunt primi: *Multi autem erunt primi noviſſimi, & noviſſimi primi.* Theoph. in hunc loc.

V. *Erant autem in via aſcendentes Ieroſolymam, & præcedebat illos Jeſus,* alacriter ducis inſtar intrepidi ſe mortem non timere oſtendens, ſed expetere: *& ſtupebant* Diſcipuli: magnam illam animi fortitudinem certæ morti ſe offerentis admirabantur. *& ſequentes timebant,* proprio videlicet periculo: *Et aſſumens iterum duodecim, cœpit illis dicere, quæ eſſent ei eventura: Quia ecce aſcendimus Ieroſolymam:* Poſtremum hoc iter agimus, de quo ſæpè locutus ſum vobis: *& filius hominis tradetur Principibus Sacerdotum,* &c. Vide quæ diximus ad c. 20. S. Matthæi.

VI. *Et accedunt ad eum Jacobus & Joannes filii Zebedæi, dicentes,* ore materno: *Magiſter, volumus,* optamus, obſecramus, *ut quodcumque petierimus, facias nobis,* concedas. *At ille dixit eis: Quid vultis, ut faciam vobis?* in veſtri gratiam. *Et dixerunt: Da nobis, ut unus ad dexteram tuam, & alius ad ſiniſtram tuam, ſedeamus in gloria tua,* &c. Hæc explicuimus ad c. 20. S. Matthæi.

VII. *Et veniunt Jericho, & proficiſcente eo de Jericho, & Diſcipulis ejus, & plurima multitudine,* quæ illum ſequebatur, Dei verbum ex ore ejus auditura, *filius Timæi Bartimæus cæcus ſedebat juxta viam mendicans.* Duos cæcos à Chriſto juxta Jericho illuminatos S. Matthæus commemorat: unum, utpotè notiorem, S. Marcus nominat. Vide quæ diximus ad c. 20. S. Matthæi.

Senſus Moralis.

I. *ET accedentes Phariſæi interrogabant eum: Si licet viro uxorem dimittere? tentantes eum. At ille reſpondens, dicit eis: Quid vobis præcepit Moyſes?* Phariſæos imitantur Moralis corruptæ doctores, qui erroneas & ſcandaloſas quæſtiones in Eccleſia excitant, & propugnant, ut Paſtores plebemque tentent. Sed ad Scripturam & Traditionem ſunt remittendi; quæ regulæ ac principia ſunt, ad quæ omnia dogmata, ſive fidem, ſive mores ſpectantia, examinari, & ſecundùm illa judicari debent. Non mores hominum, non conſuetudo, etiam tolerata; ſed Lex Dei, Euangelium, Apoſtoli, SS. Patres, ſacri Canones in doctrina morum conſulendi ſunt, omniaque ad originem revocanda. Hanc homines docendi, & inſtituendi in eis, quæ ad ſalutem pertinent, rationem Chriſtus habuit, Apoſtoli ſecuti ſunt: *Qui enim ad inventionem miſſi erant errantium Apoſtoli, & ad viſionem eorum, qui non videbant, & ad medicinam languentium, utique non ſecundùm præſentem opinionem colloquebantur eis, ſed ſecundùm veritatis manifeſtationem. Nec enim quilibet homines rectè facient, ſi cæcos jamjamque per præcipitia ferri incipientes, adhortentur inſiſtere illi periculoſiſſimæ viæ, quaſi verè rectæ, & quaſi benè perventuri ſint. Quis autem Medicus volens curare agrotum, faciet ſecundùm concupiſcentias agrotantis, & non ſecundùm quod aptum eſt medicinæ? Quoniam autem Dominus Medicus venit eorum, qui malè habent, ipſe teſtificatur, dicens:* Non eſt opus ſanis medicus, ſed malè habentibus ..... *Quomodò ergo, qui malè habent, confirmabuntur? & quomodo peccatores pœnitentiam agent? Vtrum perſeverantes iiſdem ipſis? An è contrario magnam commutationem, & tranſgreſſionem prioris converſationis accipientes, per quam ægrotationem non modicam, & multa peccata ſibimetipſis importaverunt? Ignorantia autem mater horum omnium per agnitionem vacuatur. Agnitionem verò faciebat Dominus Diſcipulis ſuis, per quam & curabat laborantes, & peccatores à peccato coercebat. Non igitur jam ſecundùm priſtinam opinionem loquebatur eis, neque ſecundùm ſuſpicionem interrogantium reſpondebat eis: ſed ſecundùm doctrinam ſalutarem,* S. Iren. lib. 3. c. 51.

rem, & sine hypocrisi, & sine personæ acceptione.

II. *Quod Deus conjunxit, homo non separet.* Indissolubilis conjunctio viri & uxoris; indissolubilis unio Verbi & naturæ humanæ; Christi & Ecclesiæ; Dei & electorum in cœlis. Indissolubilis & unio Dei cum anima justi, quantùm ex parte Dei est, qui *hominem semel justificatum non deserit, nisi prius deseratur ab eo.* Et, *Nisi tu ab illo feceris casum, ille à te non facit occasum.* Fœdus æternum cum anima Deus vult inire: *Et sponsabo te mihi in sempiternum: & sponsabo te mihi in justitia, & judicio, & in misericordia, & in miserationibus. Et sponsabo te mihi in fide.* Sed peccata nostra nos à Deo dividunt. *Quod ergo Deus conjunxit, homo non separet.*

Conc. Trid. S. Aug.

Osee 2.19.20.

III. *Quicumque dimiserit uxorem suam, & aliam duxerit, adulterium committit super eam.* Gravissimum crimen est violare fidem matrimonii, cujus Deus auctor est, Christus exemplar, Spiritus sanctus vinculum: quam fidem Matrimonii finis, liberorum educatio, pax familiæ, bonum Reipublicæ, necessariò, religiosè, inviolabiliter servari jubent. Adulteri infidelitate sua, impudicitia, & injustitia, Christum & Ecclesiam singulariter inhonorant, Matrimonium violantes, quod unionis Christi & Ecclesiæ Sacramentum est & imago: *Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico, in Christo & in Ecclesia.* Nolite ergo viri mœchari post uxores vestras, quia non vultis, ut mœchentur post vos uxores vestræ. Nolite ire vos, quò eas sequi non vultis. Sine causa vos excusare conamini, quando dicitis: Non est uxor aliena, ad quam vado. Numquid vis dicatur tibi, Non est vir alienus, ad quem vado? Absit, ut dicat hoc illa. Melius enim dolet te, quàm imitatur te: *Illa enim casta & sancta fœmina, & verè Christiana, quæ dolet fornicantem virum, & non dolet propter carnem, sed dolet propter charitatem; non ideò non vult, ut facias, quia & ipsa non facit, sed quia tibi non expedit.* Nam si propterea non facit, ut tu non facias; si feceris, faciet. Si autem Deo illud debeat, si Christo illud debeat, quod tu exigis, & ideò reddat, quia jubet ille; etsi fornicatur vir, castitatem fœmina illa Deo exhibet. Christus enim loquitur in cordibus bonarum fœminarum, loquitur intùs, ubi non audit, quia nec dignus est, si talis est: loquitur ergo ille interiùs, & filiam suam consolatur hujusmodi verbis: De injuriis viri tui torqueris, quid tibi enim fecit? Dole, sed noli ipsum imitari, ut malè facias; sed ipse te imitetur in bono. Nam in eo quod malè facit, noli eum putare caput tuum, sed me Deum tuum. Nam si & in eo quod malè facit, caput est, & secutum est corpus caput suum, eunt ambo per præceps. Ut autem non sequatur malum caput suum, teneat se ad caput Ecclesiæ Christum: huic debens castitatem suam, huic deferens honorem suum, absens sit vir, præsens sit vir, non peccat illa; quia numquam est absens, cui debet, ut non peccet ... Porrò quàm fœdum, quàm turpe est, ut vir dicat, Non posse fieri, quod facit fœmina! Scelus est, ut vir dicat, Non possum. Quod potest fœmina, vir non potest? Quid enim, illa carnem non portat? Prior à serpente decepta est. Castæ uxores vestræ ostendunt vobis, fieri posse, quod non vultis facere. Sed fortè dices: Ideò illam faciliùs facere posse, quia multa illi custodia est, Legis præceptum, diligentia maritalis, terror etiam legum publicarum; est etiam verecundiæ & pudoris illius magnum munimentum. Multæ custodiæ faciunt fœminam castiorem, virum castum faciat ipsa virilitas. Nam ideò mulieri major custodia, quia major infirmitas: *Illa erubescit viro, tu non erubescis Christo? Tu liberior, quia fortior: Quia facilè vincis, ideò tibi commissus es. Super illam & diligentia viri, & terror legum, & mansuetudo morum, & verecundia major: & Deus super te, tantum Deus.* Invenis enim facilè pares viros, quibus non timeas erubescere, quia faciunt illud multi. Et tanta est perversitas generis humani, ut aliquando metuendum sit, ne castus erubescat inter impudicos. Si quis inter vos faciat homicidium, quod avertat Deus, pel-

Eph. 5. 32.

S. Aug. ser. 9. de decem chordis, c. 9.

lere illum vultis de patria, & continuò, si fieri potest, excludere. Si quis faciat furtum, odistis illum, nec videre vultis. Si quis dicat falsum testimonium, abominamini, nec vobis homo videtur. Si quis concupiscat alienas res, raptor & injustus deputatur. Si quis voluptatur cum ancillis suis, amatur, blandè accipitur; convertuntur vulnera in joca. Si quis autem existat, qui dicat se castum, non facere adulterium, notum autem sit, quòd non faciat, erubescit accedere ad illos non sui similes, ne insultent, ne irrideant, ne dicant non esse virum: *Ad hoc delapsa est humana perversitas, ut vir habeatur victus à libidine, & vir non habeatur victor libidinis.* Triumphantes exultant, non sunt viri: jacent prostrati, & viri sunt? Si spectares, ille tibi videretur fortior, qui jaceret sub bestia, quàm qui perimeret bestiam?

IV. *Sinite parvulos venire ad me, & ne prohibueritis eos; talium enim est regnum Dei. Amen dico vobis: Quisquis non receperit regnum Dei velut parvulus, non intrabit in illud.* Non merum consilium, sed præceptum est. Regnum cœlorum non intrabit, quisquis Euangelicas Veritates, sive fidem, sive morum institutionem spectantes, non receperit ut parvulus, qui Christi verba non audierit & fecerit cum docilitate, simplicitate, & obedientia pueri. Ad Christianam infantiam redeundum est, si Christi amore, complexu, benedictione, Regno digni esse velimus. Quid verò est infantia Christiana? Status ab omni superbia, ambitione, impudicitia, ultionis libidine, cupiditate; omni denique malitia alienus. *Nolite queri effici sensibus, sed malitia parvuli estote; sensibus autem perfecti estote.*

Beda.

1. Cor. 14. 20.

V. *Et cùm egressus esset in viam, procurrens quidam genu flexo ante eum, rogabat eum: Magister bone, quid faciam, ut vitam æternam percipiam?* Flexis genibus cordis nostri Christum Jesum rogemus, ut doceat nos facere suam Patrisque voluntatem, ut det nobis scientiam salutis, ut deducat nos in semitam mandatorum suorum: Id quippè solus præstare potest, qui *Via* est, *Veritas*, & *Vita*, solus bonitas infinita. Præcepta nosse, Dei donum est; sed magis reos facit & graviori damnationi obnoxios cognitio legis & mandatorum Dei, nisi infirmitatis nostræ conscii, ad Christum procurramus, & oratione supplici atque humili gratiam ejus imploremus, ad mandata legis implenda, ut oportet, necessariam: *Deus per legem ostendit homini infirmitatem suam, ut ad ejus misericordiam per fidem confugiens, sanaretur. De sapientia quippè ejus dictum est, quòd* Legem & misericordiam in lingua portet: *Legem scilicet, qua reos faciat superbos; misericordiam verò, qua justificet humiliatos ... Lex ergo data est, ut gratia quæreretur: Gratia data est, ut lex impleretur.* Mandatum bonum lex habet in littera demonstrante, non in adjuvante Spiritu: *Quod mandatum si fit timore pœnæ, non amore justitiæ, serviliter fit, non liberaliter: & ideò non fit. Non enim fructus est bonus, qui de charitatis radice non surgit. Porrò autem si adsit fides quæ per dilectionem operatur, incipit condelectari legi Dei secundùm interiorem hominem; quæ delectatio non litteræ, sed Spiritus donum est. Hæc gratia in Testamento vetere velata latitabat, quæ in Christi Euangelio revelata est ... Ibi in tabulis lapideis digitus Dei operatus est, hic in cordibus hominum. Ibi ergo lex extrinsecùs posita est, qua injusti terrerentur: hic intrinsecùs data est, qua justificarentur.* Nam *Plenitudo legis est charitas, quæ diffusa est in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis.* Felix, qui suave divinæ legis jugum portavit ab adolescentia sua. Magnas gratias Deo agere debet, cui juventutem, ad malum per se proclivem, in observantia mandatorum Dei transigere datum est: *Magister, hæc omnia observavi à juventute mea.* Dona sua Deus diligit in nobis, qui & ipsa augere misericorditer paratus est cooperantibus nobis: *Jesus autem intuitus eum, dilexit eum, & dixit ei: Unum tibi deest: vade, quæcumque habes, vende, & da pauperibus: & habebis thesaurum in cœlo: & veni, & sequere me.* Immolanda Deo cupiditas, malorum omnium radix.

S. Aug. lib. de Spir. & Litt. Prover. 3. 16. sec. 70.

Divitiis benè utendum, ex his erogandæ pauperibus uberes eleemoſynæ ad redimenda peccata: deſpiciendæ ſunt opes, earum jactura æquanimiter ferenda, ſponte etiam deſerendæ ſunt & abdicandæ, ſi impedimenta ſint ſalutis æternæ. Periculum ſuum divites agnoſcant, ſtatum ſuum timeant. De negotio ſalutis nulli magis credendum, quàm ſalutis Auctori: *Quàm difficilè, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt! Filioli, quàm difficile eſt, confidentes in pecuniis, in regnum Dei introire!* Qui enim multiplicandis divitiis incumbunt, alterius vitæ gaudia quærere contemnunt. Beda. Sed inter pecunias habere, & pecunias amare, magnum diſcrimen eſt. Multi enim habentes non amant, multi non habentes amant. Alii & habent & amant. Alii nec habere, nec amare ſe divitias ſæculi gaudent, quorum tutior ſtatus eſt, quia dicere cum Apoſtolo valent: *Mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo.* Hinc Salomon ait: *Qui amat divitias, fructum non* Prov. 5. 9. *capiet ex eis.* Laxatis ergo curis mutabilium rerum, bona ſtabilia & certa quæramus: *Supervolemus terre-* S. Aug. Ep. 15. aliàs 113. *nis opibus noſtris. Nam in mellis copia non fruſtra pennas habet apicula; necat enim hærentem.*

Beda. VI. *Qui magis admirabantur, dicentes ad ſemetipſos: Et quis poteſt ſalvus fieri?* Quò pertinet iſta reſponſio, cùm incomparabiliter major ſit turba pauperum, quæ, divitibus perditis, potuerit ſalvari? Niſi quia intellexerunt Apoſtoli, cunctos, qui divitias amant etiamſi adipiſci nequeant, in divitum numero deputari. Sunt enim pauperes cenſu, cupiditate verò & affectu divites. *Et intuens illos Ieſus, ait: Apud homines impoſſibile eſt, ſed non apud Deum: Omnia enim poſſibilia ſunt apud Deum.* Non quòd divites cum ſuis cupiditatibus & ſuperbia admitti poſſint in Regnum cœlorum, ſed quòd poſſibile ſit Deo, ut per verbum ejus, ſicut etiam factum eſſe, & interdum fieri videmus, à cupiditate temporalium ad charitatem æternorum, & à pernicioſa ſuperbia ad ſaluberrimam humilitatem convertantur.

VII. *Et cœpit Petrus dicere ei: Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te.* Piſcatores, vocante Domino, quòd navicula & retia dimiſerunt, omnia ſe dimiſiſſe, & Dominum ſecutos eſſe, etiam commemorando lætati ſunt: *Et revera omnia contemnit, qui* S. Aug. Ep. 31. aliàs 34. *non ſolùm quantùm potuit, ſed etiam quantùm voluit, habere contemnit.* Sed in eo quod cupiebatur, oculi Dei teſtes ſunt: in eo quod habebatur, & hominum. Neſcio autem, quo modo, cùm ſuperflua & terrena diliguntur, arctiùs adepta, quàm concupita conſtringunt. Aliud eſt enim nolle incorporare, quæ deſunt, aliud jam incorporata divellere: *Illi velut cibi repudiantur, illa velut membra praciduntur.* Porrò non ſufficit divitias contemnere, aut relinquere, quod & quidam Mundi ſapientes fecerunt, ut liberiùs philoſopharentur: imò ſervare divitias, & iis Chriſtianè uti, non ſuperbè ſapere, libenter communicare ſeu erogare pauperibus, divites fieri operibus bonis, melius eſt & utilius ad ſalutem, quàm opes ex ſuperbia S. Aug. ibid. relinquere, & mundi faſtum calcare alio faſtu. *Vtilius terrena opulentia tenetur humiliter, quàm ſuperbè relinquitur.* Beda. Sed Chriſtum præterea ſequi neceſſe eſt. Faciliùs enim ſacculus contemnitur, quàm voluntas. Multi divitias relinquentes, Dominum non ſequuntur. Sequitur autem Dominum, qui imitator ejus eſt. Qui enim ſe in Chriſtum credere profitetur, debet, quomodo ille ambulavit, & ipſe ambulare.

VIII. *Reſpondens Ieſus, ait: Amen dico vobis: Nemo eſt, qui reliquerit domum, aut fratres, aut ſorores, aut patrem, aut matrem, aut filios, aut agros, propter me, & propter Euangelium, qui non accipiat centies tantùm, nunc in tempore hoc, domos, & fratres, & ſorores, & matres, & filios, & agros, cum perſecutionibus, & in ſæculo futuro vitam æternam.* Filius Dei loquitur, dogma fidei eſt, illum qui propter fidem, veritatem, juſtitiam, virtutem, ac perfectionem, quam ab illo Deus exigit, parentes & bona temporalia relinquit, vel eorum jacturam patitur, centuplum in hac etiam vita accipere. Spiritalia enim bona, ſcilicet gratia, charitas, Deus ipſe, quo dives eſt, qui omnia propter ipſum & propter Euangelium reliquit, bonis omnibus & neceſſitudinibus temporalibus longè præſtant: *Bonum mihi lex oris tui* Pſ. 118. *ſuper millia auri & argenti.* Nonnè gratis amatur, cui cætera poſtponuntur? Nonnè habetur jam ab eo, qui ſic ipſum amat? Nonnè jam in hac vita merces illius eſt? Hæc eſt altitudo crucis, de qua S. Auguſtinus: *Si vis*, inquit, *habere crucis altitudinem: noſce quid audias, & ubi audias, Surſum cor. Quid* S. Aug. Ep. 165. aliàs 7. de Verb. Apoſt. *eſt, Surſum cor? Ibi ſpera, ibi ama, inde pete virtutem, ibi expecta mercedem. Nam ſi benè operaris, & hilariter tribuis, videris habere latitudinem... Latitudo enim charitas eſt, quæ ſola benè operatur. Si in iiſdem bonis operibus uſque in finem perſeveraveris, videris habere longitudinem. Sed ſi omnia hæc non propter ſupernam mercedem facis, altitudinem non habebis; & illa jam nec latitudo erit, nec longitudo. Quid eſt enim habere altitudinem, niſi cogitare Deum, amare Deum, & gratis amare ipſum Deum adjutorem, ipſum ſpectatorem, ipſum coronatorem, ipſum præmii largitorem, poſtremò ipſum præmium deputare, non aliud ab ipſo quàm ipſum expectare? Si amas, gratis ama: Si verè amas, ipſe ſit merces, quem amas.* Hoc eſt centuplum nunc in tempore hoc, & in ſæculo futuro vita æterna. In hujus centupli partem veniunt perſecutiones: *Cum perſecutionibus.* Hæc beata ſors Chriſtianorum in hoc ſæculo, & futuræ beatitudinis pignus. Nam *Chriſtianus, quia Chriſtianus,* S. Aug. ſer. 46. c. 5. & ſer. 296. aliàs de Div. 106. c. 7. Hebr. 11. 2. *aliquid plus paſſurus eſt in hoc ſæculo... Chriſtianorum eſt pati mala temporalia, & bona ſperare ſempiterna.* Præcedit Jeſus Jeroſolymam, *propoſito ſibi gaudio* pergit ad *crucem, confuſione contempta.* Aſpiciamus igitur in auctorem fidei & conſummatorem Jeſum: Illius veſtigia ſequamur: quid Deo ac Domino duce timeamus? *Et præcedebat illos Ieſus, & ſtupebant, & ſequentes timebant.*

IX. *Ieſus autem ait eis: Neſcitis quid petatis: poteſtis bibere calicem, quem ego bibo, aut baptiſmo, quo ego baptizor, baptizari?* Cæca eſt ambitio, neſcit quid cupiat, quid petat, quid agat, cùm nec rationem conſulat, nec fidem. Ad veram celſitudinem per crucem, humilitatem & mortificationem pervenitur. Cruces aliæ ſunt interiores, per potionem amaram calicis ſignificatæ; aliæ exteriores, per baptiſmum deſignatæ. Beda. Per utraſque iter eſt ad gloriam. Illis quos delectat culmen honoris, priùs via exercenda eſt laboris. Qui deſiderant regnare ſubliminiter cum Chriſto, pati prius debent humiliter pro Chriſto: *Sedere autem ad dexteram meam vel ad ſiniſtram, non eſt meum dare vobis, ſed quibus paratum eſt.* Non perſonæ paratum eſt, ſed vitæ: *Non eſt enim perſonarum acceptio apud Deum.* Rom. 2. 11. Si itaque tales eſtis, qui conſequamini Regnum cœlorum, quod Pater meus triumphatoribus & victoribus præparavit, vos quoque illud accipietis: *Non eſt meum dare vobis.* Non eſt meum dare ſuperbis & ambitioſis. Si ergo vultis ad illud pervenire, nolite eſſe, quod eſtis. Aliis paratum eſt; & vos alii eſtote, & vobis paratum eſt. Quid eſt, Alii eſtote? Priùs humiliamini, qui jam vultis exaltari.

X. *Ieſus autem vocans eos, ait illis: Scitis, quia hi qui videntur principari gentibus, dominantur eis: & Principes eorum poteſtatem habent ipſorum. Non ita eſt autem in vobis, ſed quicumque voluerit fieri major, erit veſter miniſter.* Aliter dominari debent ſubditis ſuis Chriſtiani, quàm Ethnici Principes. Neque enim nos Chriſtianos quoſdam Imperatores ideò felices dicimus, quia vel diutiùs imperarunt, vel imperantes filios morte placida reliquerunt, vel hoſtes Reipublicæ domuerunt, vel inimicos cives adversùs ſe inſurgentes & cavere & reprimere potuerunt: *Sed felices eos dici-* S. Aug. l. 5. de Civ. Dei, c. 24. *mus, ſi juſtè imperant, ſi inter linguas ſublimiter honorantium, & obſequia nimis humiliter inſultantium, non extolluntur, ſed ſe homines eſſe meminerunt; ſi ſuam poteſtatem ad Dei cultum maximè dilatandum, Majeſtati ejus famulam faciunt; ſi Deum timent, diligunt, colunt; ſi plus amant illud Regnum, ubi non timent habere conſortes; ſi tardiùs vindicant, facilè ignoſcunt....*

Si

Si luxuria tantò eis est castigatior, quantò posset esse liberior; si malunt cupiditatibus pravis, quàm quibuslibet gentibus imperare: & si hæc omnia faciunt non propter ardorem inanis gloriæ, sed propter charitatem felicitatis æternæ: si pro suis peccatis, humilitatis, miserationis, & orationis sacrificium Deo suo vero immolare non negligunt. Tales Christianos Imperatores dicimus esse felices interim spe, posteà re ipsa futuros, cùm id quod expectamus, advenerit. Quòd si ità se gerere debent Christianarum Gentium Principes temporales, si ea moderatione regere debent subditos: quanta charitate & humilitate Christianum populum regere debent Ecclesiæ Principes, Episcopi, & Sacerdotes? Servire debent iis quibus præsunt, seque totos spiritalibus eorum utilitatibus devovere, non honorem quærere, aut commoda temporalia, sed labores, unamque animarum salutem propter Dei gloriam. *Sit Rector* Ecclesiæ *bene agentibus per humilitatem socius, contra delinquentium vitia per zelum justitiæ erectus; ut & bonis in nullo se præferat, & cùm pravorum culpa exigit, potestatem protinus sui prioratus agnoscat.* Prælatos quidem timeri necesse est à subditis, ut humana saltem formidine peccare metuant, qui divina judicia non formidant: Nequaquam tamen ex hoc quæsito timore superbiunt, in quo non suam gloriam, sed subditorum justitiam quærunt. *Sed plerumque Rector eo ipso quo cæteris præeminet, elatione cogitationis intumescit; & dum ad usum cuncta subjacent, dum ad votum velociter jussa complentur; dum omnes subditi, si qua bene gesta sunt, laudibus efferunt, malè gestis autem nulla auctoritate contradicunt; dum plerumque laudant etiam, quod reprobare debuerant, seductus ab his quæ infra supponuntur, super se animus extollitur; & dum foris immensa favore circumdatur, intùs veritate vacuatur: atque oblitus sui, in voces se spargit alienas, talemque se credit, qualem se foris audit, non qualem intùs discernere debuit. Subjectos despicit, eosque æquales sibi naturæ origine non agnoscit; & quos forte potestatis excesserit, transcendisse se etiam vitæ meritis credit. Cunctis se existimat ampliùs sapere, quibus se videt ampliùs posse. In quodam quippè se constituit culmine apud semetipsum, & qui æqua cæteris naturæ conditione constringitur, ex æquo respicere cæteros dedignatur.* Sicque usque ad ejus similitudinem ducitur, de quo scriptum est: *Omne sublime videt, & ipse est rex super universos filios superbiæ.* Qui singulare culmen appetens, & socialem Angelorum vitam despiciens, ait: *Ponam sedem meam ad Aquilonem, & ero similis Altissimo.* Miro ergo judicio intùs foveam dejectionis invenit, dum foris se in culmine potestatis extollit. *Apostatæ quippè Angelo similis efficitur, dum homo hominibus similis esse dedignatur... Petrus auctore Deo sanctæ Ecclesiæ principatum tenens, à bene agente Cornelio, & sese ei humiliter prosternente, immoderatiùs venerari recusavit, seque illi similem recognovit,* dicens: *Surge, ne feceris: & ego ipse homo sum.* Sed cùm Ananiæ & Saphiræ culpam reperit, mox quanta potentia super cæteros excrevisset, ostendit. Verbo namque eorum vitam perculit, quam Spiritu perscrutante deprehendit: & summum se intra Ecclesiam contra peccata recoluit, quod honore sibi vehementer impenso coram benè agentibus fratribus non agnovit. *Illic communionem æqualitatis meruit sanctitas actionis, hic zelus ultionis jus aperuit potestatis.* Paulus benè agentibus fratribus prælatum se esse nesciebat, cùm diceret: *Non quia dominamur fidei vestræ, sed adjutores sumus gaudii vestri.* Atque illicò adjunxit: *Fide enim statis.* Ac si id quod protulerat, aperiret, dicens: Ideò non dominamur fidei vestræ, quia fide statis; æquales enim vobis sumus, in qua vos stare cognoscimus. Quasi prælatum se fratribus esse nesciebat, cùm diceret: *Facti sumus parvuli in medio vestrum.* Et rursum: *Nos autem servos vestros per Jesum.* Sed cùm culpam quæ corrigi debuisset, invenit, illicò Magistrum se esse recoluit, dicens: *Quid vultis in virga veniam ad vos? Summus itaque locus bene regitur, cùm is qui præest, vitiis potiùs, quàm fratribus dominatur... Teneant Rectores exteriùs, quod pro aliorum utilitate suscipiunt: servent interiùs, quod de sua æstimatione pertimescunt. Sed tamen quibusdam signis decenter erumpentibus, eos apud se esse humiles etiam subjecti deprehendant: quatenus & in auctoritate eorum, quod formident videant, & de humilitate, quod imitentur, agnoscant. Studeant igitur sine intermissione qui præsunt, ut eorum potentia, quantò magna exteriùs cernitur, tanto apud eos interiùs deprimatur: ne cogitationem vincat, ne in delectationem sui animum rapiat, ne jam sub se mens eam regere non possit, cùm se libidini dominandi supponit.* Hinc à Sapiente dicitur: *Ducem te constituerunt, noli extolli,* Eccl. 32. *sed esto in illis quasi unus ex illis.* Hinc etiam S. Petrus ait: *Non dominantes in Clero, sed forma facti gregis.* Hinc per semetipsam Veritas ad altiora nos virtutum merita provocans, dicit: *Scitis, quia Principes Gentium dominantur eorum... Non ita erit inter vos: sed quicumque voluerit inter vos major fieri, sit vester minister,* &c.

S. Gr. M. 2. p. Pastoralis Curæ, c. 6.

Et quicumque voluerit in vobis primus esse, erit omnium servus. Nam & Filius hominis non venit, ut ministraretur ei, sed ut ministraret, & daret animam suam redemptionem pro multis. Ambitio, simia charitatis. Omnibus servit ambitiosus: omnibus servit Ecclesiæ fidelis & sanctus Prælatus. Ille servit omnibus, ut præsit ac dominetur: iste ministrat omnibus, ut magis ac magis prosit. Illa cupiditatis, ista charitatis servitus est. Illa diaboli, Ista Christi imitatio, qui ad hoc in mundum venit, ut servis suis Dominus omnium ministraret, ac pro illis moreretur. Felices Pastores, si Pastorem summum animarum nostrarum Christum Jesum imitentur, ovibus suis in rebus æternæ salutis serviendo, & pro illis, si opus fuerit, moriendo!

XI. *Cæcus sedebat juxta viam mendicans. Qui cùm audisset, quia Jesus Nazarenus est, cœpit clamare & dicere: Jesu Fili David, miserere mei.* Cæci & egeni sumus. Miseri, si nec cæcitatem nostram, nec inopiam cognoscamus; nobisque dicat testis fidelis & verus, qui est principium creaturæ Dei: *Quia dicis: Quod dives sum, & locupletatus, & nullius egeo: & nescis, quia tu es miser, & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.* Apoc. 3. 17. 18 Divinam vocem & consilium audiamus dicentis: *Suadeo tibi emere à me aurum ignitum probatum, ut locuples fias, & vestimentis albis induaris, & non appareat confusio nuditatis tuæ: & collyrio inunge oculos tuos, ut videas.* Ad Jesum Dominum nostrum, qui cæcos illuminat, & inopes ditat, clamemus; in una ejus misericordia confidamus: ad illum clamemus toto corde, voce magna charitatis. *Est* enim *clamor cordis; magna cogitationis intentio: quæ cùm est in oratione, magnum exprimit desiderantis & petentis affectum, ut non desperet effectum. Tunc porrò in toto corde clamatur, quando aliunde non cogitatur... Fragrantia charitatis, clamor cordis.* Perseveranter oremus, nec eos audiamus, qui nos à Dei misericordia imploranda, ab invocando auxilio Jesu, ab oratione, cæterisque pietatis & pœnitentiæ operibus avocare conantur. *Comminabantur ei multi, ut taceret. At ille multò magis clamabat: Fili David, miserere mei.* Audiamus viros Dei, Pastores, verbi Dei Prædicatores, pios amicos, qui nos hortantur ad Jesum vocantem, ut accedamus cum spe & fiducia. *Et vocant cæcum, dicentes ei: Animæquior esto: surge, vocat te.* Occasiones peccati, & quæcumque nostræ conversionis impedimenta, veteris hominis exuvias, procul à nobis projiciamus, cum fervore & gaudio accedamus ad Jesum. *Qui projecto vestimento suo, exiliens venit ad eum.* Unum à Salvatore misericordissimo postulemus, ut oculos interioris nostri hominis illuminet. *Cæcus autem dixit ei: Raboni, ut videam.* Tantum beneficium fides impetrabit. *Jesus autem ait illi: Vade, fides tua te salvum fecit.* A Christo denique illuminati, Christum sequamur, in via mandatorum Dei ambulemus, illi uni placere studeamus, ut abundemus magis. *Et confestim vidit, & sequebatur eum in via.*

S. Aug. Enarr. in Ps. 118. Ser. 29. & alibi.

Job 4.

Isai. 14.

Act. 10. Act. 5.

1. Cor. 2.

1. Thessal. 2. 2. Cor. 4.

CA-

CAPUT XI.

Sensus Litteralis.

Mat.21.1) Luc.19.29. Joa.11.18. Joa.12.12.

I. ET *cùm appropinquarent Ierosolymæ & Bethaniæ ad Montem Olivarum, mittit duos ex discipulis suis.* Cùm ad eum tractum Montis Olivarum perveniissent, ubi se mutuò contingunt Bethania & Bethphage, 15. stadiis seu duobus milliaribus distantem ab Jerosolymis, quinto die ante ultimum Pascha, quod Jesus celebravit, misit duos ex discipulis suis. *Et ait illis: Ite in castellum quod contra vos est*: in vicum qui vobis ante oculos versatur: *& statim introeuntes illuc, invenietis pullum ligatum*, cum asina matre; *super quem nemo adhuc hominum sedit: solvite illum, & adducite.* Animantia nondum humanis usibus mancipata, nullum passa jugum, ad sacros usus adhiberi solita, viri eruditi observant. 1. *Regum 6. 7. Nunc ergo arripite & facite plaustrum novum unum; & duas vaccas fœtas, quibus non est impositum jugum, jungite in plaustro; & recludite vitulos earum domi. Tolletisque Arcam Domini, & ponetis in plaustro.*

Et si quis vobis dixerit, Quid facitis? dicite, Quia Domino necessarius est: & continuò illum dimittet huc: A vobis adduci sinet. *Et abeuntes, invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio*, duas inter vias: *& solvunt eum. Et quidam de illic stantibus dicebant illis: Quid facitis solventes pullum?* Quorsum pullum solvistis? *Qui dixerunt eis, sicut præceperat illis Iesus, & dimiserunt eis. Et duxerunt pullum ad Iesum, & imponunt illi vestimenta sua, & sedit super eum. Multi autem vestimenta sua straverunt in via, alii autem frondes cædebant de arboribus*; ramos frondentes, *& sternebant in via*, quasi Regem & Triumphatorem solemni ritu excepturi. *Et qui præibant, & qui sequebantur, clamabant, dicentes: Hosanna:* Salus & gloria. *Benedictus qui venit nomine Domini: benedictum quod venit Regnum Patris nostri David*, jam diù expectatum: *Hosanna in excelsis:* In summo cœlorum, unde Messias venit. Vide quæ diximus ad Caput 21. S. Matthæi.

Matt.21.

II. *Et introivit Ierosolymam in Templum*, gloriam omnem triumphi sui relaturus ad Patrem: *& circumspectis omnibus*, ut abusus emendaret divini cultus puritati contrarios, *cùm jam vespera esset hora*, serotinum tempus, *exiit in Bethaniam cum duodecim* Apostolis, ut ibi pernoctaret.

III. *Et alia die*, postero die, *cum exirent à Bethania, esuriit; cùmque vidisset à longè ficum habentem folia, venit, si quid fortè inveniret in ea*, aliquem fructum: Vernum enim tempus erat, quo ficus profert grossos suos. Accessit, non ignorans nullum esse fructum in arbore; sed humano more se gerens, ut aliud significaret ad discipulorum institutionem opportunum. *Et cùm venisset ad eam, nihil invenit præter folia: non enim erat tempus ficorum*; non erat tempus anni quo ficus fructus ferret. *Et respondens, dixit ei:* imprecatus est arbori, dicens: *Iam non amplius in æternum ex te fructum quisquam manducet.* Maledictionis sententia non arboris causa lata est, sed significationis. Non minùs enim culpa caret arbor, si infrugifera sit verna, aut æstiva, quàm hyberna tempestate. Emblema ergo est pœnæ Judæis infligendæ ob spiritualem eorum sterilitatem & hypocrisim: Sicut enim parabolas loquitur Christus, ita operatur.

Cap.12.3.

Beda.

IV. *Et veniunt Ierosolymam. Et cùm introisset in Templum, cœpit ejicere vendentes & ementes in Templo: & mensas nummulariorum, & cathedras vendentium columbas evertit.* In atrio gentium campsores & mercatores sedebant, quasi in loco profano negotiationem exercentes. Templum autem secundùm partes suas omnes sanctum esse Christus docuit, utpotè veri Dei adorationi, & Orationi dicatum: *Et non sinebat, ut quisquam transferret vas per Templum.* Prohibuit, ne quisquam supellectilem ullam profanam, aut instrumentum profanis usibus serviens, seu ad quæstum faciendum pertinens, per Templum transferret, quasi per viam compendiosiorem & commodiorem. *Et docebat, dicens eis: Nonnè scriptum est: Quia domus mea domus Orationis vocabitur omnibus gentibus? Vos autem fecistis eam speluncam latronum.* Vide quæ diximus ad c.21. S. Matthæi.

V. *Et respondens Iesus, ait illis: Habete fidem Dei*; fidem magnam in Deum. *Amen dico vobis, quia quicumque dixerit huic monti: Tollere*, recede hinc, *& mittere in mare; & non hæsitaverit in corde suo, sed crediderit, quia quodcumque dixerit, fiat.* Dei virtute omnipotenti, si ad ejus gloriam & Ecclesiæ ædificationem opus fuerit, *fiet ei.* Quod postulaverit in fide nihil hæsitans, secundùm voluntatem ejus operabitur Deus, qui voluntatem timentium se faciet, quantumvis hominibus impossibile videatur. Confer cum 21. capite S. Matthæi, & lege quæ in eum locum annotavimus.

VI. *Et cùm stabitis ad orandum;* cùm vos ante Deum sistetis oraturi; *dimittite, si quid habetis adversùs aliquem.* Si jus habetis conquerendi de aliquo propter injuriam vobis illatam, dimittite offensam: *ut & Pater vester qui in cœlis est, dimittat vobis peccata vestra. Quòd si vos non dimiseritis ex animo, nec Pater vester, qui in cœlis est, dimittet vobis peccata vestra:* Nam sine charitate dimitti non possunt. *Qui non diligit, manet in morte: omnis qui odit fratrem suum, homicida est....* 1.Joa.3.14. *Si quis dixerit, Quoniam diligo Deum, & fratrem suum oderit, mendax est. Qui enim non diligit fratrem suum quem videt, Deum, quem non videt, quomodo potest diligere?* Vide quæ diximus ad caput 6. S. Matthæi. 1.Joa.4.20.

VII. *Et veniunt rursus Ierosolymam*, ex Bethania, quò pridie secesserant. *Et cùm ambularet in Templo*, non otiosus utique, sed docens; *accedunt ad eum summi Sacerdotes, & Scribæ, & Seniores*, Doctores Legis, & Senatores: *& dicunt ei: In qua potestate hæc facis?* Qua auctoritate publicè doces, & ea reformas, ac prohibes quæ in Templi atrio fieri consueverant? Qua potestate ægrotos omnis generis curas, nullo dierum ac locorum habito discrimine? *Iesus autem respondens, ait illis: Interrogabo vos & ego unum verbum, & respondete mihi: & dicam vobis, in qua potestate hæc faciam. Baptismus Ioannis de cœlo erat, an ex hominibus? Respondete mihi.* Aperta responsione inimicorum calumniam Dominus refutare poterat, sed prudenter interrogat, ut suo vel silentio vel sententia condemnentur. Hunc locum explicuimus ad Caput 21. S. Matthæi. Se nescire mentiti sunt, quod optimè noverant, Baptismum Joannis de cœlo fuisse, quia Joannes missus fuit à Deo, ut prædicaret pœnitentiam, & populum baptizaret in nomine Messiæ, cujus erat Præcursor: quamobrem meritò repulsi à Christo, confusique abscesserunt. Tunc impletum est, quod Deus per Prophetam in Psalmis ait: *Paravi lucernam Christo meo*, id est, Joannem, qui fuit *Lucerna ardens & lucens*, & venit, ut testimonium perhiberet, quia Jesus est Filius Dei: *Inimicos ejus induam confusione: super ipsum autem efflorebit sanctificatio mea.* Pf.131.17. Joa.5.35.

Sen-

Sensus Moralis.

I. *INvenietis pullum ligatum, super quem nemo adhuc hominum sedit: solvite illum, & adducite.* Pullus injugis & indomitus, populi Gentilis typus fuit, qui sine jugo, sine lege, sine Deo erat in hoc mundo, idololatriæ, aliorumque peccatorum vinculis alligatus. Missi sunt Apostoli, ut illum auctoritate Christi Domini solverent, & ad illum adducerent. *Et abeuntes, invenerunt pullum ligatum ante januam foris in bivio, & solvunt eum.* Janua Christus est, qui de se ipso Ioa.10.9. ait: *Ego sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur: & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet.* Bede. Pascuis illis saluberrimis pullus iste, id est, populus Gentilis, carebat, cùm adhuc extra hanc januam in bivio ligatus stabat, non certam vitę fideique viam tenens, sed plures dubiosque sectarum calles sequens, in varios distractus errores, & ad simulacra muta vadens, prout ducebatur. Prædicatoribus sanctis primùm obstiterunt errorum Magistri; sed nomine Domini Jesu audito, qui magis habet in potestate sua hominum voluntates, quàm ipsimet suas, credentium cœtum ad Deum adduci permiserunt, quem in corde portarent. Ut verò ad Christum Regem ac victorem suum, victimamque Catholicam Patris, cujus sanguine sunt redempti, gestandum illos disponerent, virtutum indumentis ipsos ornarunt. *Et imponunt illi vestimenta sua, & sedit super eum.* Pullo Dominum portante, *Multi vestimenta sua straverunt in via*, quia sancti Martyres propriæ se carnis amictu exuentes, simplicioribus Dei famulis viam suo sanguine paraverunt, ut inoffenso gressu mentis ad supernam Jerusalem, quò Christus prævit ac ducit, incederent. Vestimenta sua sternit in via Christo triumphanti, qui bona omnia temporalia arbitratur ut stercora, ut Christum lucrifaciat; qui rerum omnium detrimentum pati paratus est, ne Deum offendat. Frondes cædit de arboribus, & sternit in via Christo cordis sui victori, qui spes omnes sæculi inanes ducit, & Dei fruitioni postponit; cujus Regnum prę rebus omnibus desiderat, in se per charitatem inchoatum, in gloria consumandum. *Benedictus qui venit in nomine Domini: Benedictum quod venit Regnum Patris nostri David: Hosanna in excelsis.*

II. *Cumque vidisset à longè ficum habentem folia, venit, si quid forte inveniret in ea: & cùm venisset ad eam, nihil invenit præter folia: non enim erat tempus ficorum. Et respondens, dixit ei: Iam non amplius in æternum ex te fructum quisquam manducet.* Ficulneam S.Isid. Pelus. Epist. 51. l.1. ad Theopompum Tribunum. Dominus non sine causa maledictione devinxit, verùm ut ingratis Judæis ostenderet, se eam vim habere, quæ inferendo quoque supplicio par esset. Quoniam enim eum in omnibus miraculis nullam cuiquam molestiam intulisse perspexerant, idcircò eum prodesse tantùm posse existimabant, non verò improbos malo afficere. Quamobrem à substantia animæ experte populum ingratum admonet, *Se ulcisci quidem ipsius scelera posse, sed pro sua bonitate nolle. Exaruit igitur arbor, ut hominibus terrorem incutiat.* Christus esurit salutem nostram, justitiæ fructus in nobis quærit; si nullos inveniat in hora mortis nostræ, arborem infructuosam æterna maledictione feriet. Tunc tempus Ps.118.6. fructuum non erit; tunc impii erunt *sicut fœnum tectorum, quod priusquàm evellatur, exaruit; de quo non* Eccl.11.3. *implevit manum suam qui metit, & sinum suum qui manipulos colligit..... Si ceciderit lignum ad Austrum, aut ad Aquilonem, in quocumque loco ceciderit, ibi erit.*

III. *Et cùm introisset in Templum, cœpit ejicere vendentes & ementes in Templo.* Corda nostra templa sunt Dei, ad illius adorationem per baptismum consecrata. Cavere igitur debemus, ne aliquid profanum in ea inferatur; hinc eliminandæ avaritia, cupiditas, ambitio. Gratis colendus est Deus: nihil aliud quærendum est in ejus cultu præter ipsum. Qui enim propter humanam gloriam, aut temporalia commoda Deum colit, mercator est, turpis lucri cupidus; non Christianus, Deum in spiritu & veritate adorans. *Charitas non quærit quæ sua sunt.* Dicendum cum Prophe- Ps. 53. ta: *Voluntariè sacrificabo tibi.* Quod sacrificium? De quo Deus ait per eundem Prophetam: *Sacrificium laudis honorificabit me.* Quare voluntariè? *Quia gratis amo quod laudo.* Laudo Deum, & in ipsa laude gaudeo: ipsius laude gaudeo, quo laudato non erubesco. " Non enim quemadmodum laudatur à studiosis theatricarum nugarum vel auriga, vel venator, vel quilibet histrio, & à laudatoribus suis invitantur alii laudatores, exhortantur, ut pariter clament, & cùm omnes clamaverint, plerumque illo victo omnes erubescunt. Non ita est Deus noster: *Laudetur voluntate, ametur charitate; gratuitum sit, quod amatur, & quod laudatur. Quid est gratuitum? Ipse propter se, non propter aliud: si enim laudas Deum, ut det tibi aliquid aliud, jam non gratis amas Deum. Erubesceres, si te uxor tua propter divitias amaret; & fortè si tibi paupertas accideret, de adulterio cogitaret. Cum ergo te à conjuge gratis amari velis, tu Deum propter aliud amabis? Quod præmium accepturus es à Deo, ò avare? Non tibi terram, sed ipsum servat qui fecit cœlum & terram.* Voluntariè sacrificabo tibi. *Si propter aliud* " *laudas Deum, ex necessitate laudas. Si adesset tibi quod amas, non laudares Deum. Laudas Deum verbi gratia, ut tibi det amplam pecuniam: si haberes aliunde, non a Deo, numquid laudares Deum? Si ergo propter pecuniam laudas Deum, non voluntariè sacrificas Deo, sed ex necessitate sacrificas: quia præter illum nescio quid aliud amas..... Ipsum gratis dilige: quia melius ab eo non invenis quod det, quàm se ipsum; aut si invenis melius, hoc pete.* Voluntariè sacrificabo tibi. *Quare ve-* " *luntariè? Quia gratis. Quid est gratis?* Et confitebor " nomini tuo, Domine, quoniam bonum est: *Ob nihil* " *aliud, nisi quia bonum est. Numquid ait, Confitebor nomini tuo, Domine, quia das mihi fructuosa prædia, quia das mihi aurum & argentum, quia das mihi latas divitias, amplam pecuniam, excellentissimam dignitatem? Non. Sed quid?* Quoniam bonum est. *Melius nihil invenio, quàm nomen tuum:* Ideo *Confitebor nomini tuo, Domine, quoniam bonum est.* S.Aug. Enar. in Ps.53.

IV. *Et non sinebat, ut quisquam transferret vas per Templum.* Huc referendus est præclarus S.Basilii locus: S.Basil. M.in Regulis fusiùs Disputatis, interrogat.40. *Verùm neque nundinationes illæ, quæ in Martyriis celebrari solitæ sunt, convenire nobis putandæ sunt: Neque enim ullam aliam ob causam adesse decet Christianos in Martyriis, aut istis contigua loca invisere, quàm orandi causa, & ut Sanctorum constantiæ admoniti, in qua illi ne pietatem amitterent, ad necem usque fortiter perseveraverunt, ipsi quoque ad similis fortitudinis æmulationem incitentur. Nimirum memoria tenendum est illud, quàm terrifica & formidabili ira olim exarserit Dominus, qui cùm semper & ubique mansuetus & humilis corde fuerit, in eos tamen solos flagellum intendit, qui circum Templum vendendis emendisque mercibus operam dabant; quippè quasi mundinatio illa orationis domum in latronum speluncam converterit.* Et docebat, dicens eis: *Nonnè scriptum est: Quia domus mea domus Orationis vocabitur omnibus gentibus?* (Non enim est dis- Rom.10.12. tinctio Judęi & Græci apud Deum: nam idem est Dominus omnium, dives in omnes qui invocant illum.) *Vos autem fecistis illam speluncam latronum.* Domum Dei speluncam latronum faciunt, qui non intrant per ostium, quod est Christus, sed absque illius vocatione in Statum Ecclesiasticum & Beneficia irrepunt; qui Canonicum Officium attentè & devotè non persolvunt, qui sacratissimam Residentiæ legem violare non verentur, qui plura Beneficia aut Pensiones coacervant contra sacros Canones, cùm unum ad honestam sustentationem sufficit; qui in Templo deambulant & confabulantur: *Vos autem fecistis illam speluncam latronũ.*

V. *Di-*

V. *Dico vobis: Omnia quæcumque orantes petitis, credite, quia accipietis, & fiet vobis.* Oratio, omnipotentia ſupplex. Deus omnia promittit Orationi, nihil excipit, quia *Spiritus* ſanctus *poſtulat pro nobis gemitibus inenarrabilibus. Qui autem ſcrutatur corda, ſcit quid deſideret Spiritus, quia ſecundùm Deum poſtulat pro ſanctis.* Dei voluntatem in omnibus & præ omnibus impleri, Chriſtiana poſtulat oratio: cùm igitur Dei voluntas ſemper impleatur, oratio verè Chriſtiana ſemper exauditur. Etſi non exaudiamur ſemper ad voluntatem, numquam non exaudimur ad utilitatem: ſemper exaudimur ad vitam æternam, ſi fideliter, humiliter, perſeveranter oremus; ſi poſtulemus *In fide nihil hæſitantes*, pleniſſimè perſuaſi, *Quia quæcumque promiſit Deus, potens eſt & facere.* Si ergo non exaudimur orantes, id fidei noſtræ defectui imputemus. *Nam ſi fides deficit, oratio perit. Quis enim orat, quod non credit? Vnde & Apoſtolus, cùm ad orandum exhortaretur, ait:* Omnis quicumque invocaverit nomen Domini, ſalvus erit. *Et ut oſtenderet, fidem fontem eſſe orationis, nec poſſe ire rivum, ubi caput aquæ ſiccatur, adjunxit, atque ait:* Quomodo autem invocabunt, in quem non crediderunt? *Ergo ut oremus, credamus; & ut ipſa non deficiat fides qua oramus, oremus. Fides fundit orationem, fuſa oratio impetrat fidei firmitatem. Etenim ne in tentationibus deficeret fides, propterea Dominus ait:* Vigilate, & orate, ne intretis in tentationem. *Quid eſt in tentationem intrare, niſi à fide exire? In tantum enim tentatio proficit, in quantum fides deficit; & in tantum tentatio deficit, in quantum fides proficit.*

Rom.8.26. 27.

Rom.10. Rom.4.

S.Aug. ſ.115. alias 36. de Verbis Do.

Luc.22.

VI. *Et cùm ſtabitis ad orandum, dimittite, ſi quid habetis adversùs aliquem: ut & Pater veſter qui in cœlis eſt, dimittat vobis peccata veſtra. Quòd ſi vos non dimiſeritis, nec Pater veſter qui in cœlis eſt, dimittet vobis peccata veſtra.* Remiſſio peccatorum ſoli conceditur charitati. Orare nos pro debitis & peccatis Chriſtus docuit, paternam miſericordiam promiſit, & veniam ſecuturam; ſed legem adjunxit, certa nos conditione & ſponſione conſtringens, ut ſic nobis dimitti debita poſtulemus, ſecundùm quòd & ipſi debitoribus noſtris dimittimus. *Excuſatio tibi nulla in die judicii ſupereſt, cùm ſecundùm tuam ſententiam judiceris: & quod feceris, hoc & ipſe patiaris. Pacificos enim & concordes atque unanimes eſſe in domo ſua Deus præcipit: & quales nos fecit ſecunda nativitate, tales vult renatos perſeverare; ut qui filii Dei eſſe cœpimus, in Dei pace maneamus; & quibus Spiritus unus eſt, unus ſit & animus & ſenſus. Sic nec ſacrificium Deus recipit diſſidentis, & ab Altari revertentem priùs fratri reconciliari jubet, ut pacificis precibus & Deus poſſet eſſe placatus. Sacrificium Deo majus eſt pax noſtra, & fraterna concordia, & de unitate Patris, & Filii, & Spiritus ſancti plebs adunata. Neque enim in ſacrificiis quæ Abel & Cain primi obtulerunt, munera eorum Deus, ſed corda intuebatur: ut ille placeret in munere, qui placebat in corde. Abel pacificus & juſtus, dum Deo ſacrificat innocenter, docuit & cæteros, quando ad Altare munus offerunt, ſic venire cum Dei timore, cum ſimplici corde, cum lege juſtitiæ, cum concordiæ pace: Meritò ille dum in ſacrificio talis eſt ipſe, poſtmodum ſacrificium Deo factus eſt; ut martyrium primus oſtendens, initiaret ſanguinis ſui gloria Dominicam Paſſionem, qui & juſtitiam Domini habuerat & pacem. Tales denique à Domino coronantur; tales in die judicii cum Domino vindicabuntur. Cæterùm diſcordans & diſſidens, & pacem cum fratribus non habens, ſecundùm quòd Beatus Apoſtolus & Scriptura Sancta teſtatur, nec ſi pro nomine Chriſti occiſus fuerit, crimen diſſenſionis fraternæ poterit evadere; quia ſicut ſcriptum eſt:* Qui fratrem ſuum odit, homicida. *Non poteſt eſſe cum Chriſto, qui imitator Judæ maluit eſſe, quàm Chriſti. Quale delictum eſt, quod nec baptiſmo ſanguinis poteſt ablui? Quale crimen eſt, quod Martyrio non poteſt expiari?* Qui non vult dimittere fratri, DEUM non habebit propitium; DEUM non habebit patrem, nec hæreditatem conſequetur, quæ DEUS ipſe eſt; qui patrem non habebit, inimicum & judicem experietur. Qui ultionem de proximo ſuo vult repetere, iræ & ultionis divinæ pondus æternum ſuſtinebit.

S.Cypr.tr. de Orat. Dom.

CAPUT XII.

Senſus Litteralis.

I. ET *cœpit illis in parabolis loqui.* Multas propoſuit parabolas, quarum unam dumtaxat S. Marcus recenſet. *Vineam paſtinavit homo*, plantavit; *& circumdedit ſepem, & fodit lacum*, torcular; *& ædificavit turrim*, ad ejus cuſtodiam ac defenſionem; *& locavit eam agricolis, & peregrè profectus eſt*, in regionem longinquam abiit. *Et miſit ad agricolas in tempore*, qua tempeſtate colligi fructus ſolent, *ſervum, ut ab agricolis acciperet de fructu vineæ*, ut reditus reciperet. *Qui apprehenſum eum cæciderunt*, verberaverunt, *& dimiſerunt vacuum*, &c. Hanc parabolam, & quæ ſequuntur de lapide reprobato ab ædificantibus, & facto in caput anguli, explicuimus ad c.21. Sancti Matthæi.

II. *Et mittunt ad eum quoſdam ex Phariſæis, & Herodianis, ut eum caperent in verbo*, ut propoſita quæſtione, ipſi inſidiarentur, calumniandi occaſione ex illius reſponſione arrepta. *Qui venientes*, dicunt ei: *Magiſter, ſcimus quia verax es, & non curas quemquam*, nullam habes rationem perſonarum: *nec enim vides in faciem hominum*, externas qualitates extra cauſam & rem in docendo & judicando non ſpectas: *Sed in veritate viam Dei doces*, viam quæ ducit ad Deum. *Licet dari tributum Cæſari, an non dabimus?* Debemuſne ſolvere, vel non debemus? *Qui ſciens verſutiam illorum*, ſimulationem & hypocriſim, *ait illis: Quid me tentatis? Afferte mihi denarium* argenteum, *ut videam. At illi attulerunt ei. Et ait illis: Cujus eſt imago hæc, & inſcriptio? Dicunt ei, Cæſaris. Reſpondens autem Jeſus, dixit illis: Reddite igitur quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo.* Cæſari ſolvite, quæ debetis tributa: Deo quæ deberis officia. Imperatori pecuniam ejus imagine ſignatam, Deo animam ejus imagine inſignitam. Lege quæ diximus ad cap.22. Sancti Matthæi; ubi & quæ ſequuntur de quæſtione à Sadducæis Chriſto propoſita explicuimus, & de ſtatu reſurrectionis, in quo homines erunt ſimiles Angelis, & uxores non habebunt, nec mulieres viros; quia nulla in *angelificata carne* (ſic loquitur Tertullianus) erit neceſſitas propagationis, ubi nullus erit defectus corruptionis.

III. *De mortuis autem quòd reſurgant, non legiſtis in libro Moyſi, ſuper rubum, quomodo dixerit illi Deus, inquiens: Ego ſum Deus Abraham, & Deus Iſaac, & Deus Iacob? Non eſt Deus mortuorum, ſed viventium.* Promiſit Deus ſanctis illis Patriarchis, ſe mercedem eorum futurum & hæreditatem, & hac ratione ſe Deum illorum ſingulari ratione dixit, etiam poſtquam ex hoc mundo migraſſent: non poteſt autem Deus ab iis qui non ſunt ampliùs, poſſideri; nec mortuorum, ſed viventium præmium, hæreditas & beatitudo eſt. *Fide demoratus eſt* Abraham *in terra repromiſſionis, tamquam in aliena, in caſulis habitando, cum Iſaac & Iacob cohæredibus repromiſſionis ejuſdem. Expectabat enim fundamenta habentem civitatem: cujus artifex & conditor Deus.* Sancti illi Patriarchæ *juxta fidem defuncti*

Exod.3.6.

Hebr.11.

Eti sunt, non acceptis repromissionibus; sed a longè eas aspicientes & salutantes, & confitentes, quia peregrini & hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, significat se patriam inquirere. Et si quidem ipsius meminissent de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi: nunc autem meliorem appetunt, id est, cœlestem. Ideò non confunditur Deus vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem. Cum igitur fidelis sit Deus in promissionibus suis, & *impossibile* sit illum *mentiri*, ipsasque promissiones juramento confirmaverit, *volens ostendere pollicitationis hæredibus immobilitatem consilii sui*; alteram vitam ab ista mortali esse necesse est, in qua hæredes promissionum Dei ipsas revera consequantur, & secundùm animam, qua homines sunt; & secundùm corpus, sine quo homines non sunt, quoque velut organo ad omnia opera bona sanctus usus est Spiritus. Hinc animam esse immortalem, consequens est, corpusque resurrecturum, ut totus homo æterna hæreditate, hoc est, ipso Deo fruatur.

IV. *Et accessit unus de Scribis*, Doctoribus Legis, *qui audierat illos conquerentes*, conferentes, seu disputantes: *& videns, quoniam benè illis respondit*, Jesus Saducæis; *interrogavit eum, quod esset primum omnium mandatum*, maximum ac præcipuum. *Jesus autem respondit ei: Quia primum omnium mandatum est: Audi Israel: Dominus Deus tuus, Deus unus est.* Unius Dei cognitio & confessio, veræ Religionis fundamentum est. *Et diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua.* Unum porrò Deum nosse non sufficit, nisi colatur & glorificetur ut Deus: *Non colitur* autem, *nisi amando*. Hoc est primum mandatum. *Secundum autem simile est illi*; ad dilectionem & charitatem pariter pertinet, primo illi congruit, & ex eo consequitur. *Diliges proximum tuum sicut te ipsum. Majus horum aliud mandatum non est.* Non est aliud mandatum his duobus majus atque præstantius. Lege quæ diximus ad cap. 22. S. Matthæi.

S. Aug. Ep. 29.

V. *Et ait illi Scriba: Benè Magister, in veritate dixisti, quia unus est Deus, & non est alius præter eum. Et ut diligatur ex toto corde, & ex toto intellectu, & ex tota anima, & ex tota fortitudine: & diligere proximum tamquam se ipsum, majus est omnibus holocaustomatibus & sacrificiis.* Præstantius est, Deoque gratius omni genere sacrificiorum legalium, sive sint holocausta, sive pacifica, aut pro peccato; toto denique cultu ceremoniali excellentiora sunt hæc duo præcepta charitatis. *Jesus autem videns, quòd sapienter respondisset*; ac misercordiam atque charitatem Deo magis placere intelligeret, quàm sacrificia, dixit illi: *Non es longè a Regno Dei.* Non longè abes à fide, gratia & veritate Euangelii. *Tendebat felici cursu, etsi ignoranti, & prælata omnibus dilectione Dei, & charitate proximi suæ ipsius dilectioni exæquata. Cum tamen ei ipsi proximi charitati amorem Dei prætulisset, jam non holocautomatum & sacrificiorum præscriptis continebatur. Non erat longè istud ab Euangelico sacramento..... Sed admonetur sua ipsius professione, cur sacramentum Legis ignoret, & Christum Dominum Filium Dei nesciat per nativitatis naturam in fide unius Dei confitendum. Et quia per unius Domini secundùm legem professionem, Dei Filio, ut in unius Domini Sacramento maneret, non relinqui videbatur, Scribam admonet, quomodo Christum David filium esse diceret, cùm David eum Dominum suum esset professus; nec natura sineret, ut qui tanto Patriarcha esset filius, esset & Dominus. Hoc ideo, ut Scriba, secundùm carnem & partum Mariæ, quæ ex David esset, solum eum intelligens, Dominum potiùs, secundùm spiritum, David meminisset esse, quam filium; & id quod dictum est, Audi Israel, Dominus Deus noster, Deus unus est, à Domini unius sacramento Christum non separet, cùm tantus Patriarcha & Prophetes eum, qui ante luciferum ex utero Domini genitus fuisset, Dominum sibi profiteretur: non utique immemor legis, neque ignorans Dominum alium non confitendum, sed eum qui naturalis sacramento nativitatis, ex incorporabilis Dei utero substitisset, absque violatæ legis fide Dominum esse intelligendum, cùm unus ex uno, per unius Domini naturam, haberet in se naturale, quod Dominus est.* Sic explicat S. Hilarius quæstionis sequentis connexionem cum præcedentibus.

S. Hil. l. 9. de Trin. n. 25. 26

VI. *Et respondens Jesus, dicebat, docens in Templo: Quomodo dicunt Scribæ Christum esse filium David? Ipse enim David dicit in Spiritu sancto*, Spiritu sancto afflatus: *Dixit Dominus Domino meo, Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Ipse ergo David dicit eum Dominum, & unde est filius ejus?* Qua igitur ratione fieri potest, ut ejusdem sit Dominus & Filius? *Et multa turba*, magna pars plebis, *eum libenter audivit*, Phariseis, Legisperitis, & Senatoribus ejus doctrinam contemptui habentibus.

VI. *Et dicebat eis doctrina sua*, inter docendum: *Cavete à Scribis*, à Legisperitorum superbia, fastu, hypocrisi, avaritia, *qui volunt in stolis ambulare*, affectant incedere cum veste talari, eleganti, magnifica, ad pompam & ostentationem; *& salutari in foro, & in primis cathedris sedere in Synagogis, & primos discubitus in cœnis: qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixæ orationis*, quæstum facientes pietatis specie: *Hi accipient prolixius judicium*, graviorem damnationem. Vide quæ diximus ad c. 23. S. Matthæi.

VII. *Et sedens Jesus contra gazophylacium*, juxta arcam, in quam mittebantur nummi Templo oblati, *aspiciebat, quomodo turba*, populus, *jactaret æs in gazophylacium: & multi divites jactabant multa*, magnam pecuniam jactabant ad ostentationem. *Cum venisset autem vidua una pauper, misit duo minuta*, duos minutulos nummos æreos, *quod est quadrans*, quarta pars solidi. *Et convocans discipulos suos, ait illis: Amen dico vobis, Quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium*; si ejus animus, pietas & charitas spectentur, ex quibus oblationes & eleemosynæ apud Deum æstimantur. *Omnes enim ex eo, quod abundabat illis, miserunt*: ex eo quod illis redundabat, ex superfluo: *Hæc vero de penuria sua, omnia quæ habuit, misit, totum victum suum.* Nihil prorsùs sibi reservavit: sed quod sibi ad diurnum victum necessarium erat, totum obtulit religiosa liberalitate.

Confer cum Lucæ 21. v. 1. 2. 3. 4.

Sensus Moralis.

I. *Vineam pastinavit homo, & circumdedit sepem, & fodit lacum, & ædificavit turrim, & locavit eam agricolis, & peregrè profectus est*, &c. Vinea Domini, tropologico sensu, Anima est. Hanc plantavit creando, & in corpus infundendo, ac sanctificando per baptismum, quo nova in Christo creatura facta est. Sepe circumdedit eam Mandatorum suorum: Fodit lacum seu torcular, Sacramenta nempè & Sacrificium, ex quibus in eam fluit Christi sanguis. Turris est Ecclesia, ubi Anima à terra per orationem evecta, & ab hostibus suis tuta, invenit clypeos, & omnem armaturam fortium de illis reportandam. Animæ nostræ domini non sumus, sed coloni. Dominus ejus Deus est, cui fructus justitiæ & bonorum operum per ejus gratiam provenientes reddere debemus. Misit servum suum, sanctas scilicet inspirationes & pios motus, ut fructum, seu proventum vineæ suæ exigeret: sed missus servus cæditur & vacuus dimittitur, cùm sanctæ inspirationes rejiciuntur, cùm bonæ cogitationes & pia desideria vitio nostro inutilia & vacua fiunt. Servum alterum mittit, videlicet Scripturas sacras, quarum lectionem negligimus, vel ore Pastorum & Concionatorum eas audire minimè curamus, aut secundùm illas vitam no-

Beda.

noſtram inſtituere nolumus. Plures alios ſervos mittit, Sanctos, quorum exempla non imitamur. Mittit demùm Filium chariſſimum in Incarnatione, in Euchariſtia, quæ extenſio Incarnationis eſt, ut cor noſtrum ſibi vendicet, ut gratiarum ſuarum fructus exigat; ſed nec illum veremur, imò conculcamus, occidimus, quantùm in nobis eſt, *rurſus crucifigentes* & extra vineam ejicientes. Quid ergo faciet Dominus vineæ? Veniet in hora mortis & judicii, & perdet malos colonos: interimque donum gratiæ, quod ſpernunt ſuperbi, humilibus datur. Caveamus, Fratres, ne quis noſtrum deſit gratiæ Dei, ne Spiritui ſancto nos ad bonum moventi & excitanti contumeliam faciamus, ne Filium Dei mortaliter peccando conculcemus & occidamus, moralem vitam qua in cordibus noſtris per charitatem vivit, illi eripientes.

II. *Reddite igitur quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo.* Parendum Regi propter Deum, ſolvenda ipſi tributa, ad ejus imperium contra publicos hoſtes pugnandum: ſed ſi quid contra Dei Legem vel Rex ipſe juberet, Deo magis quàm hominibus obedire oportet. Pro Regibus orandus eſt Deus, ut det illis *Vitam prolixam, imperium ſecurum, domum tutam, exercitus fortes, Senatum fidelem, populum probum, orbem quietum.* Sed Deo in primis obedire debemus, illum timére, colere, amare. *Imperatorem neceſſe eſt ſuſpiciamus, ut eum quem Dominus noſter elegit. Et meritò dixerim, Noſter eſt magis Cæſar, à noſtro Deo conſtitutus. Itaque & in eo plus ego illi operor in ſalutem, quòd non ſolùm ab eo poſtulo eam qui poteſt præſtare; aut quòd talis poſtulo qui merear impetrare: ſed etiam quòd temperans Majeſtatem Cæſaris infra Deum, magis illum commendo Deo, cui ſoli ſubjicio. Subjicio autem cui non adæquo. Non enim Deum Imperatorem dicam, vel quia mentiri neſcio, vel quia illum deridere non audeo, vel quia nec ipſe ſe Deum volet dici. Si homo ſit, intereſt homini Deo cedere. Satis habet appellari Imperator. Grande & hoc nomen eſt, quod à Deo traditur..... Eſto religioſus in Deum, qui vis illum propitium Imperatori.* Reddite ergo quæ ſunt Cæſaris, Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo. *Quemadmodum Cæſar exigit à nobis impreſſionem imaginis ſuæ, ſic & Deus; ut quemadmodum illi redditur nummus, ſic Deo reddatur anima lumine vultus ejus illuſtrata atque ſignata.* Unde Pſalmiſta: *Signatum eſt* (inquit) *ſuper nos lumen vultus tui, Domine. Hoc lumen eſt totum hominis, & verum bonum, quod non oculis, ſed mente conſpicitur.* Signatum autem dixit in nobis, tamquam denarius ſignatur Regis imagine. Homo enim factus eſt ad imaginem & ſimilitudinem Dei, quam peccando corrupit: *Bonum ergo ejus eſt verum atque æternum, ſi renaſcendo ſignetur.* Adeò in nobis imago divina per peccata gravia quę committimus, detrita, obſcurata & deformata eſt, ut dicere liceat: *Cujus eſt imago, & ſuperſcriptio?* Quemadmodum igitur, *portavimus imaginem terreni* hominis, *ſic portemus imaginem cœleſtis.*

III. *De mortuis autem quòd reſurgant, non legiſtis in libro Moyſi, ſuper rubum quomodo dixerit illi Deus: Ego ſum Deus Abraham, Deus Iſaac, & Deus Iacob? Non eſt mortuorum Deus, ſed viventium.* Lugendum, quòd plerique Chriſtiani vivant, quaſi alia vita futura non eſſet, operibus, ſin minùs verbis, dicentes: *Venite, & fruamur bonis quæ ſunt, & utamur creatura tamquam in juventute celeriter. Coronemus nos roſis, antequam marceſcant: nullum pratum ſit, quod non pertranſeat luxuria noſtra..... Manducemus & bibamus, cras enim moriemur.* Deo vivamus, ut ſit Deus noſter & merces æterna: rebus omnibus creatis benè utamur, ut Deo noſtro fruamur. Laboremus æternitati. Quid temporalibus & tranſitoriis rebus inhæremus, felices æternitatis candidati?

IV. *Primum omnium mandatum eſt: Diliges Dominum Deum tuum, ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua.* Manifeſtè nos docuit Dominus, neminem poſſe duobus dominis ſervire. Et hoc igitur loco docemur, *Dilectionem non partiri in Deum & aurum, in Deum & uxorem, in Deum & liberos, in Deum & amicos: ſed totam dilectionis vim Creatori Deo conſecrare. Deinde ſecundùm Creatorem, quæ unicuique conveniant, impartiri, & parentibus, & uxori, & liberis, & fratribus, & amicis. Siquidem pertinet ad dilectionem Dei hæc etiam præſtare. Qui enim diligit me*, inquit, *mandata mea ſervabit:* Mandata verò Dei iſta præcipiunt. Deum ex toto corde non diligit, imò verè non diligit, qui ejus beneficia magis, quàm ipſum, diligit. Quemadmodum ſi ſponſus faceret ſponſæ ſuæ annulum, & illa acceptum annulum plus diligeret quàm ſponſum, qui illi fecit annulum, nonnè in ipſo dono ſponſi adultera anima deprehenderetur, quamvis hoc amaret quod dedit ſponſus? Si diceret: Sufficit mihi annulus iſte, jam illius faciem nolo videre: qualis eſſet? Quis non deteſtaretur hanc amentiam? Quis non adulterinum animum convinceret? Amas aurum pro viro, amas annulum pro ſponſo. Si hoc eſt in te, ut ames annulum pro ſponſo tuo, & nolis videre ſponſum tuum; ad hoc tibi arrham dedit, ut non te opigneraret, ſed averteret. *Ad hoc utique arrham dat ſponſus, ut in arrha ſua ipſe ametur. Dedit tibi Deus omnia iſta, ama illum qui fecit. Plus eſt quod tibi vult dare, id eſt, ſe ipſum qui iſta fecit. Si autem amaveris hæc, quamvis Deus illa fecerit; & neglexeris Creatorem, & amaveris mundum, nonnè amor tuus adulterinus deputabitur?* In dilectione Dei reperitur, quicquid verè hominem ornare & nobilitare poteſt. Si ornet ac nobilitet virtus; in hac vita *Virtus non eſt, niſi diligere quod diligendum eſt.* Si ornet ac nobilitet ſanitas: *Charitas eſt ſanitas; tunc plena ſanitas, quando plena charitas.* Si ornet poteſtas; *quem regnare delectat, uni omnium regnatori Deo ſubditus hæreat, plus eum diligendo, quam ſe ipſum.* Si ornet ſapientia: *Summa & vera ſapientia eſt in præcepto illo primo, Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde, & ex tota anima tua: Ac per hoc ſapientia eſt charitas Dei.* Si ornet ac nobilitet pulchritudo: *Anima noſtra fœda eſt per iniquitatem*, amando Deum pulchra efficitur. *Qualis amor eſt, qui reddit pulchram amantem? Quantùm in te creſcit amor, tantùm creſcit pulchritudo, quia ipſa charitas eſt animæ pulchritudo.* Primum omnium mandatum eſt: *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo.* Deo igitur obedientes, illud diligentiſſimè præcaveamus, quod Deus nos ſuper omnia præcavere voluit, ut ipſum ex toto corde diligamus. *Hoc tantùm diligentiſſimè præcavete, ut diligatis Dominum Deum veſtrum.* Adde charitatem, proſunt omnia: detrahe charitatem, nihil proſunt cætera. Sed quia te amare non poſſum, Domine Deus meus, niſi amorem tuum dederis mihi: *Totum cor meum flamma tui amoris accendat: nihil in me relinquatur mihi, nec quo reſpiciam ad me ipſum; ſed totus in te æſtuem, totus in te ardeam, totus diligam te, tamquam inflammatus abs te.*

V. *Secundum autem ſimile eſt illi: Diliges proximum tuum tamquam teipſum. Majus horum aliud mandatum non eſt.* Verè proximum ſicut nos ipſos diligimus, ſi immunitatem ab iiſdem malis, à quibus immunes eſſe volumus, & bonorum eorumdem poſſeſſionem, præſertim verò fruitionem ſummi, immutabilis, æternique boni, ipſi pariter optemus. *Mandatum novum do vobis* (inquit Chriſtus) *ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos.* Hoc ergo præceptum Domini teneamus, ut nos invicem diligamus: & quicquid aliud præcepit, faciemus: quoniam quicquid eſt aliud, hìc habemus. *Diſcernitur quippè iſta dilectio ab illa dilectione, qua ſe invicem diligunt homines*, ſicuti homines: nam ut diſcerneretur, adjunctum eſt, *Sicut dilexi vos. Vt quid enim diligit nos Chriſtus, niſi ut regnare poſſimus cum Chriſto? Ad hoc ergo & nos invicem diligamus, ut dilectionem noſtram diſcernamus à cæteris, qui non adhoc ſe invicem diligunt, quia nec diligunt. Qui autem ſe propter habendum Deum diligunt, ipſi ſe diligunt: idò ut ſe diligant, Deum diligunt. Non eſt hæc dilectio in*

omni-

Theodor. Interrog. 3. in Deuter.

S. Aug. tr. 2. in Epiſt. S. Joan.

S. Aug. Epiſt. 52. ad Maced. S. Aug. tr. 9. in Epiſt. S. Joann. Lib. de Perfect. Inſt. c. 3. Lib. De vera Relig. c. 18. Ep. 120. c. 18.

S. Aug. tr. 9. in Ep. S. Joa.

Joſue 24. 22. S. Aug. l. 5. de Verb. Do.

S. Aug. in Pſ. 137. n. 2.

S. Aug. tr. 85. in Joa.

Tert. in Apolog.

Beda.

2 Cor. 15. 40.

Sap. 2. 1. Cor. 15. 32.

omnibus hominibus: pauci se propterea diligunt, ut sit Deus omnia in omnibus. Qui sanctè & spiritualiter diligit proximos, eos amat, aut quia justi sunt, aut ut justi fiant. Sic enim & se ipsum amare debet, aut quia justus est, aut justus ut sit. Sic enim diligit proximum tamquam se ipsum sine ullo periculo. Qui enim aliter se diligit, injustè se diligit, quoniam ad hoc se diligit, ut sit injustus ad hoc ergo; ut sit malus, ac per hoc jam non se diligit. *Qui* enim *diligit iniquitatem, odit animam suam. Qui* proximum hoc modo *non diligit, manet in morte.* Diligamus ergo, *non verbo, neque lingua, sed opere & veritate*, nempè eleemosynarum largitione, hospitalitate, consilio, aliisque beneficentiæ & dilectionis officiis. Sine Dei proximique amore sincero & actuoso ne ipsa quidem sacramenta prosunt. *In hoc manifesti sunt filii Dei & filii diaboli. Omnis qui non est justus*, nocendo nemini, & cui potest, benefaciendo, *non est ex Deo, & qui non diligit fratrem suum.* Igitur *Dilectio sola discernit inter filios Dei, & filios diaboli.*

Beda in c. 13. Epist. 13. ad Rom.

1. Joa. 3.

Beda.

VI. *Cavete à Scribis, qui volunt in stolis ambulare, & salutari in foro, & in primis cathedris sedere in Synagogis, & primos discubitus in cœnis: Qui devorant domos viduarum sub obtentu prolixæ orationis: Hi accipient prolixius judicium.* Doctores & directores hypocritæ, velut pestes fugiendi. His autem characteribus agnoscuntur. 1. Externorum quorundam operum, vel signorum singularitate spectabiles videri volunt. 2. Hominum existimationem, laudem, & quicquid ad pietatis opinionem illis conciliandam conducere potest, ambiunt & affectant. 3. In omnibus quæ Religionem spectant, cæteris amant anteponi. 4. In publicis conventibus, reliquis omnibus eminere, Humilitatem verbis tenùs profiteri, ut altiùs ascendere compellantur. Contemplationem & prolixiores orationes simulare. Hac arte pecunias piarum mulierum emungere. Tales sunt nostris temporibus Quietistæ, *Homines se ipsos amantes, incontinentes, protervi, tumidi, & voluptatum amatores magis quàm Dei; habentes speciem quidem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes. Et hos devita: ex his enim sunt qui penetrant domos, & captivas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quæ ducuntur variis desideriis. Hi resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem, sed ultra non proficient: insipientia enim eorum manifesta erit omnibus.* Isti homines *existimant quæstum esse pietatem.* Hos egregiè describit piissimus Vitæ Spiritualis Magister *Ioannes Taulerus*, Serm.

2. Tim. 3.

3. Tim. 6. 5.

„ 2. in Dominica 1. Quadragesimæ. Se, inquit, con-
templatores vocant, eosque cognoscere licebit ex naturali illa quiete, quam intra se otio dediti sentiunt.
„ Hi se à peccatis immunes, Deo sine medio unitos,
„ omnibus & divinis & humanis solutos legibus, & ad
„ nulla demùm opera bona obligatos arbitrantur; hoc
„ errore seducti, quòd putent, otium illud cui vacant,
„ pro sui nobilitate ac excellentia nullo pacto esse in-
„ terturbandum impediendumque. Hinc enim repu-
„ diant subjectionem, nec quicquam omninò sursum,
„ vel deorsum operantur; ac velut instrumentum artis-
„ ficem præstolatur, nihil sine illo efficiens; ita & ipsi di-
„ vinam expectant operationem, nihil ipsi penitùs agen-
„ tes. Putant enim sua actione divinum opus fore præ-
„ pediendum. Nihil itaque penitùs in virtutibus sese
„ exercent, sed otio vanissimo tradunt. Non gratias
„ agere, non Deum laudare, nihil habere, nihil cogno-
„ scere, nihil amare, nihil orare, nihil desiderare vo-
„ lunt. Hæc omnia tamquam noxia postponunt. Quic-
„ quid enim orare possent, jam habere se putant; & ita
„ paupertatem spiritus sibi arrogant, cùm ab omni pro-
„ pria voluntate alieni sint, ut ipsis videtur; omnemque
„ proprietatem & electionem abdicarint. Jam quod ad
„ Ecclesiæ leges attinet, ea omnia non modò consecu-
„ tos, sed & transcendisse se credunt, ob quæ cuncta
„ Sanctæ Ecclesiæ præcepta, ritus, consuetudines, cere-
„ moniæ rationabiliter institutæ sunt. Ad hæc, persua-
„ sum habent, neminem, nec ipsum Deum, quicquam si-
„ bi vel dare posse, vel auferre, eò quòd exercitia omnia,
„ cunctasque virtutes, ad extremum usque patiendo su-
perarint, transcenderintque, ut ipsis videtur; atque
ad meram sive puram quamdam vacuitatem, seu
otium pertigerint, sintque ab omni virtute absoluti,
seu expediti. Huc autem, ut ita à virtutibus aliquis
expediatur, seu efficiatur liber, atque ad illum vacuum
pertingat otium, plus requiri laboris, inquiunt, quàm
ad ipsas virtutes consequendas. Hac de causa tantam
sibi libertatem usurpant, ut nulli prorsùs obedire velint, neque Papæ, nec Episcopis, nec Pastoribus suis.
Et quamvis interdum extrinsecùs obedire se simulent,
intùs tamen nulli omninò subjiciuntur, nec voluntate, nec actione. Ab omnibus sanctæ Ecclesiæ consuetudinibus ac legibus immunes & exempti esse volunt, palam asserentes, quòd quamdiù aliquis virtutibus assequendis navat operam, tamdiù adhuc imperfectus sit: quidque sit vera spititus paupertas, & otium, sive vacuitas ista, prorsùs ignoret. Insuper credunt omnia, tam Angelorum, quàm hominum, merita se vicisse, nec deinceps ullum posse vel virtutis augmentum capere, vel admittere peccatum, ea de causa quòd absque voluntate vivant, ut ipsis videtur, spiritumque suum quieti ac otio tradiderint, & in seipsis annihilati, unum cum Deo effecti sint. Proindè cunctis naturæ desideriis absque peccato liberè se satisfacere posse, stultissimè credunt; utpotè qui summam adepti sint innocentiam, quibusque lex nulla posita sit. Breviter ergo ne spiritus otium, quies & libertas ullum patiatur impedimentum, cunctis naturæ affectibus & concupiscentiis indulgent & obsequuntur. Nulla eis vel de jejuniis, vel de Festorum observatione, vel de aliquo præcepto cura est, nisi quatenùs hac in parte hominum facies verentur, aut hominibus placere appetunt. Nullam enim de re quacumque conscientiam habent. Asseverare non dubitem, latrones quosque & omnes in manifestis sceleribus vitam agentes, ejusmodi hominibus meliores esse.

Aliud Pseudocontemplantium genus Taulerus describit, qui pariter persuasum habent, se nulli virtutum actioni adstrictos, sed ab omni operatione expeditos & otiosos. Deique instrumentum esse, in quo illo, quicquid velit, operetur, solùmque passivos esse, sive patientes absque omni actione. Dicunt autem, ea opera quæ Deus cum ipsis perficit & operatur, multò excellentiora, magisque meritoria esse, quàm cujuslibet alterius hominis opera, qui hæc per se ipsum agit, licèt in gratia Dei: seque Dei patientes nuncupant, eò quòd Dei sustineant, seu patiantur opera, quæ ipse (ut putant miseri) in eis operatur. Verùm quamvis nihil ipsi intùs agant, quamvis otium sectentur, & quietem, mercede tamen frustrari nolunt. Attamen quicquid agant, nihil se peccare arbitrantur, cùm Deus id per eos efficiat, ut ipsi dicunt; & quicquid ipse velit, id per eos fiat, nec prorsus aliud aliquid. Humilitatem quamdam præseferunt in conversatione & actibus suis, facilèque adversa omnia tolerant ea de causa, quòd se Dei instrumentum esse arbitrentur, per quod ille pro gratissima sua voluntate operetur. Sunt igitur isti veris Dei amicis admodùm similes in multis: sed in nimium oberrant, quòd omnia ea ad quæ intùs moventur, sive bona sint, sive mala, à Spiritu sancto procedere & fieri putant. Cæterùm difficulter agnosci queunt, quòd vitam suam & vitæ modum optimè tueri, & glossis quibusdam ordinare sciant. Est tamen, in quo agnosci poterunt; ipsorum videlicet propria voluntas, putà quòd mortem potiùs obirent, quàm aliquid vel minimum eorum abnegarent, deserentve, quæ cùm proprietate possident. Hæc Taulerus.

VII. *Amen dico vobis, Quoniam vidua hæc pauper plus omnibus misit, qui miserunt in gazophylacium*, &c. Moraliter Dominus instituit universos, ne quis à collatione ministerii paupertatis amore revocetur: nec sibi divites blandiantur, quòd plus videantur conferre, quàm pauperes. *Uberior est enim nummus è parvo; quia non quantum detur, sed quantum resideat, expenditur. Nemo plus tribuit, quam qui nihil sibi reliquit. Spectat vos Dominus semper, cùm ad gazophylacium accreditis, & de bonorum operum mercedibus stipem pauperis egen-*

S. Ambr. l. de Viduis c. 5.

egentibus conferendam. Quantum eſt igitur, ut æra tua conferas, & Chriſti corpus acquiras? Noli ergo vacua prodire in conſpectum Domini Dei tui, vacua miſericordiæ, vacua fidei, vacua caſtitatis; non enim inanes Dominus, ſed virtutibus opimas ſpectare Ieſus & laudare conſuevit.

S.Cypr. tr.de Opere & Eleemoſ.

Vidua iſta plus omnibus miſit. *Multùm beata mulier & glorioſa, quæ etiam ante diem judicii meruit Iudicis voce laudari! Pudeat divites ſterilitatis atque infidelitatis ſuæ. Vidua, & inops vidua in opere larga invenitur. Cumque univerſa quæ dantur, pupillis & viduis conferantur, dat illa quam oportebat accipere, ut ſciamus, quæ pœna ſterilem divitem maneat, quando hoc documento operari etiam pauperes debeant. Atque ut intelligamus, hæc opera Deo dari, & eum quiſquis hæc faciat, Dominum promereri; Chriſtus illud Dei dona appellat, & in dona Dei viduam duos quadrantes miſiſſe ſignificat, ut magis ac magis poſſit eſſe manifeſtum, quia qui miſeretur pauperis, Deum fœnerat .... Porrò ſi Deus eleemoſynis pauperum fœneratur, & cùm datur minimis, Chriſto datur, non eſt, quòd quis terrena cœleſtibus præferat, nec divinis humana præponat.* Sic Vidua illa tertio Regnorum libro, cùm in ſiccitate & fame conſumptis omnibus, de modico farre & oleo quod ſuperfuerat, feciſſet ſubcinericium panem, quo aſſumpto, moritura cum liberis eſſet; ſupervenit Elias, & petiit ſibi priùs ad edendum dari; tunc quod ſuperfuiſſet, inde illam cum filiis ſuis veſci: nec obtemperare illa dubitavit, aut Eliæ filios mater in fame & egeſtate prępoſuit. Fit imò in conſpectu Dei, quod Deo placeat; promptè ac libenter quod petebatur, offertur: *nec de abundantia portio, ſed de modico totum datur*, & eſurientibus liberis alter priùs paſcitur, neque in penuria & fame cibus antequam miſericordia cogitatur, ut dum in opere ſalutari carnaliter vita contemnitur, ſpiritaliter anima ſervetur. Elias itaque typum Chriſti gerens, & quòd ille pro miſericordia vicem ſingulis reddat, oſtendens, 3.Reg.17.

Luc. 21.4. Omnes hi ex abundanti ſibi miſerunt in munera Dei.

respondit, & dixit: *Hæc dicit Dominus, Fidelia farris non deficiet, & capſaces olei non minuetur, uſque in diem quo dabit Dominus imbrem ſuper terram.* Secundùm divinæ pollicitationis fidem multiplicata ſunt viduæ & cumulata, quæ præſtitit, & operibus juſtis, ac miſericordiæ meritis augmenta & incrementa ſumentibus, farris & olei vaſa completa ſunt. *Nec filiis abſtulit mater, quod Eliæ dedit; ſed magis contulit filiis, quod benignè & piè fecit. Et illa nondum Chriſtum ſciebat, nondum præcepta ejus audierat: non cruce & paſſione ejus redempta, cibum & potum pro ſanguine rependebat; ut ex hoc appareat, quantùm in Eccleſia peccet, qui ſe & filios Chriſto anteponens, divitias ſuas ſervat, nec patrimonium copioſum cum indigentium paupertate communicat...* Sedens Jeſus contra gazophylacium, aſpiciebat, quomodo turba jactaret æs in gazophylacium. *Quale munus eſt, cujus editio Deo ſpectante celebratur? Si in Gentilium munere grande & glorioſum videtur, Proconſules vel Imperatores habere præſentes, & apparatus ac ſumptus apud munerarios major eſt, ut poſſint placere majoribus: quantò illuſtrior muneris & major eſt gloria, Deum & Chriſtum ſpectatores habere? Quantò iſthic & apparatus uberior, & ſumptus largior exhibendus eſt, ubi ad ſpectaculum conveniunt cœlorum virtutes, conveniunt Angeli omnes; ubi muneratio non quadriga vel conſulatus petitur, ſed vita æterna præſtatur; nec captatur inanis & temporarius favor vulgi, ſed perpetuum præmium Regni cœleſtis accipitur?* S.Cypr. ibi

Vidua iſta plus omnibus miſit. *Dicat pauper, Deus meus; dicat dives, Deus meus: minùs ille habet, plus hic habet; ſed argentum, non Deum. Ut perveniret ad Deum Zacchæus dives, dedit dimidium patrimonii ſui; ut perveniret Petrus, retia & navem dimiſit; ut perveniret vidua, duo minuta dedit; ut perveniret pauperior, calicem aquæ frigidæ porrexit; ut perveniret penitus pauper & egenus, ſolam bonam voluntatem tribuit. Diverſa dederunt, ſed ad unum pervenerunt, quia non diverſa amaverunt.* S.Aug. ſ.47. De Ovibus c.16.

CAPUT XIII.

Senſus Litteralis.

I. ET *cùm egrederetur de Templo, ait illi unus ex diſcipulis ſuis: Magiſter, aſpice quales lapides, & quales ſtructuræ.* Cùm inter ſe colloquerentur diſcipuli de magnificentia ſtructuræ donorumque Templi, unus cæterorum nomine Chriſtum rogavit, ut lapides ac ſtructuram conſideraret. Confer cum Matth. 24. 1. & Lucæ 21. 5. *Et cùm ſederet in Monte Olivarum contra Templum*, è regione Templi, *interrogaverunt eum ſeparatim Petrus & Iacobus, & Ioannes & Andreas: Dic nobis, quando iſta fient; & quod ſignum erit, quando hæc omnia incipient conſummari:* Quando erunt proximè conſummanda. *Et reſpondens Ieſus, cœpit dicere illis: Videte, ne quis vos ſeducat.* Cavete à ſeductoribus. *Multi enim venient in nomine meo*, nomen meum uſurpantes, *dicentes, Quia ego ſum*, Chriſtus Judæis promiſſus & expectatus.

II. *Videte autem voſmetipſos.* Vobis ipſis proſpicite & cavete. *Tradent enim vos*, ante Urbis Templique excidium, *in Conciliis, & in Synagogis vapulabitis, & ante Præſides & Reges ſtabitis propter me, in teſtimonium illis*; ut teſtimonium de Divinitate mea, & Euangelii veritate coram illis perhibeatis. Vide Commentarium noſtrum in c.24. S. Matthæi.

III. *Sed in illis diebus, poſt tribulationem illam*, poſt illos dies tribulationis, poſt calamitoſa Eccleſię meæ tempora, & Antichriſti perſecutionem, *ſol contenebrabitur, & luna non dabit ſplendorem ſuum.* Vide quę diximus ad c.24. S. Matthæi.

IV. *De die autem illo vel hora nemo ſcit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, niſi Pater.* Neſcit Filius ut homo, quamvis enim diem illum nuſquam ignoraverit Chriſtus Jeſus, illius tamen ſcientiam non habuit ratione humanitatis, ſed divinitatis. Vel, neſcivit ut Patris legatus & interpres, ut nobis revelaret. *Hoc neſcit, quod neſcientes facit, id eſt, quod non ita ſciebat, ut tunc diſcipulis indicaret: ſicut dictum eſt ad Abraham*, Nunc cognovi, quòd timeas Deum, *id eſt, Nunc feci, ut cognoſceres; quia & ipſe ſibi in illa tentatione probatus innotuit. Nam & illud utique dicturus erat diſcipulis tempore opportuno, de quo futuro tamquam præterito loquens, ait:* Jam non dicam vos ſervos, ſed amicos. Servus enim neſcit voluntatem domini ſui. Vos autem dixi amicos, quia omnia quæcumque audivi à Patre, nota vobis feci: *Quod nondum fecerat, ſed quia certò facturus erat, quaſi jam feciſſet, locutus eſt. Ipſis enim ait:* Multa habeo vobis dicere, ſed non poteſtis illa portare modò, *inter quæ intelligitur* & de die & hora. *Nam & Apoſtolus:* Neque enim judicavi me, *inquit*, ſcire aliquid in vobis, niſi Chriſtum Jeſum, & hunc crucifixum. *Eis enim loquebatur, qui capere altiora de Chriſti deitate non poterant. Quibus etiam paulò poſt dicit:* Non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus. *Hoc ergo inter illos neſciebat, quod per illum ſcire non poterant. Et hoc ſolum ſe ſcire dicebat, quod eos per illum ſcire oportebat. Denique ſciebat inter perfectos, quod inter parvulos neſciebat. Ibi quippè ait*, Sapientiam loquimur inter perfectos. *Eo namque genere locutionis neſcire quiſque dicitur, quod occultat, quo dicitur foſſa*

S. Cyril. Alex. l.9. de Trinit.

S.Aug. l.1. de Trin. c.12.

Gen.22.12.

Joan.15.15.

Jac.1.6.12.

1.Cor.2.2. 1.Cor.3.

1.Cor.2.

cæca quæ occulta est. Neque enim aliquo genere loquuntur Scripturæ, quod in consuetudine humana non inveniatur; quia utique hominibus loquuntur. Vide S. Joannem Chrysostomum Homilia 78. in Matthæum.

V. *Videte*, attendite vobismetipsis, *vigilate, & orate: nescitis enim, quando tempus sit* judicii, seu generalis, seu privati uniuscujusque. *Sicut homo qui peregrè profectus reliquit domum suam, & dedit servis suis potestatem cujusque operis, & janitori præcepit, ut vigilet.* Perinde se habet Filius hominis, ac pater familias, qui peregrè profectus, domum suam administrandam servis suis reliquit, certam functionem sive ministerium singulis demandans. *Et janitori* præsertim *præcepit*, ut custodiæ domus invigilet, ne hostes intrent, ne fures omnia diripiant, ne domestici officio suo desint. *Vigilate ergo (nescitis enim quando dominus domus veniat: sero, an media nocte: an galli cantu, an mane)* Nescitis quo tempore, vel qua vitæ præsentis ætate, quæ nocti similis est (quia per fidei obscuritatem hoc in mundo ambulamus) ego qui Dominus vester sum ac mundi, venturus sim ad judicium. *Ne cum venerit repente, inveniat vos dormientes:* Vigilate (inquam) ne subitò adveniens, qua non cogitatis hora, vos imparatos inveniam. *Quod autem vobis dico, omnibus dico, Vigilate.* Non vestra tantùm, sed omnium interest, vigilare, si salutem æternam consequi velint.

Sensus Moralis.

I. *Vides has omnes magnas ædificationes? Non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur.* Templum Jerosolymitanum, Ecclesiæ figura, Ecclesia per Christum fundata, & per Apostolorum prædicationem in Gentibus propagata, eversum est: Ecclesia æternùm duratura, quæ ex lapidibus vivis in Christo ceu fundamento & lapide angulari superædificatis constructa est, non terrena, sed spiritalis domus. A summo & sapientissimo Architecto electos, & à Spiritu Sancto per charitatem compaginatos nihil dissolvet, nihil destruet. Nihil enim illos separabit à charitate Christi, in qua fundati sunt. *Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum & honorificatum: & ipsi tamquam lapides vivi superædificamini, domus spiritualis.* 1. Petri 1. Hoc in Templo non carnales victimæ animantium, sed spiritales hostiæ adorationis, laudis, humilitatis, in ara cordis, igne fervidæ charitatis, offeruntur Deo, qui in spiritu & veritate adoratur: *Offerre spirituales hostias, acceptabiles Deo per Jesum Christum.* Justi temporales, qui secundùm prædestinationem lapides non sunt Templi illius æterni, in quo videbitur Deus Deorum in Sion, destruentur & dissolventur, quia deficient à charitate, & in finem usque non perseverabunt. Hi à Christo Templi Domino deseruntur, quem priùs deseruerunt. Seducuntur à spiritu mendacii, à magistris erroris; sanam doctrinam non sustinent, sed à veritate auditum avertunt, atque ad fabulas convertuntur. Mundi vanitas, fallaces divitiæ, carnis ac voluptatum illecebræ, media sunt, quibus diabolus ad illorum seductionem abutitur, qui Christum non sequuntur ut Viam, non audiunt ut Veritatem, non amant & servant intra se ut Vitam. *Multi venient in nomine meo, dicentes, Quia ego sum: & multos seducent.* Dissidiis, bellis, diversarum prædiis cupiditatum, studiorumque conflictibus perturbantur, scinduntur. Cor illorum velut terra instabilis movetur, concutitur timore inordinato malorum hujus vitæ. Famem patiuntur bonorum temporalium, in quibus spes inanes collocant. *Exurget gens contra gentem, & regnum adversùs regnum, & terræ motus erunt per loca.* Tradit illos Deus in desideria cordis illorum: & hoc damnationis æternæ initium est: *Initium dolorum hæc.*

II. Interim electi persecutionem patiuntur propter Christum, cui verbis atque operibus testimonium perhibent: carnalibus hominibus plerumque sunt odio propter nomen Christi, propter professionem pietatis, ob doctrinæ veritatem, ac vitæ sanctimoniam. De mundo enim non sunt: nam si essent de mundo, mundus, quod suum esset, diligeret; sed quia vocati sunt de mundo, ejusque mores damnant conversatione sua, propterea illos odit mundus: *Et eritis odio omnibus propter nomen meum.* A cognatis & domesticis sæpè tentantur, vexantur, affliguntur. Sæpè frater fratri, filio pater, filii parentibus in scandalum fiunt, & morte illos afficiunt, quantum in ipsis est; interficiunt animas, quæ non moriuntur, cùm illos à Deo avertere conantur. *Tradet autem frater fratrem in mortem, & pater filium: & consurgent filii in parentes, & morte afficient eos.* Verumtamen mundum cum *Alex. Expos. in Evang.* suis erroribus, amoribus, & terroribus, per Christi gratiam vincentes, & in justitia perseverantes, salutem æternam consequuntur: *Qui autem perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.*

III. *Cùm autem videritis abominationem desolationis, stantem ubi non debet.... Tunc qui in Judæa sunt, fugiant in montes.* Peccatum mortale, abominatio desolationis est. Stat ubi non debet, in loco sancto, cùm à Clericis & Monachis, aut etiam à Christianis quibuscumque, quorum nomen sanctum est, professio sancta, *Vocatis sanctis*, committitur. *Quomodo obscuratum est aurum, mutatus est color optimus, dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum!* Threnor. Jerem. 4. Impietas, sacrilegia, sacramentorum abusus, *abominatio desolationis...* Quid *est, quod dilectus meus in domo mea fecit scelera multa?* (inquit Dominus per Prophetam.) Jerem. 11. 15. Nos verò cùm abominationem desolationis stare viderimus ubi non debet, hoc est, hæreses & flagitia regnare inter eos, qui cœlestibus mysteriis videbantur esse consecrati; cùm operantes iniquitatem, loquentes mendacium, viros sanguinum & dolosos, quos abominabitur Dominus, pacem fidelium turbare perpenderimus, tunc quicumque in Judæa, hoc est, in confessione veræ fidei persistimus, non terrenis infirmisque actibus mancipari, sed tantò altiùs virtutum culmen debemus ascendere, quantò plures ampla & errabunda vitiorum itinera sequi videmus. *Tunc qui super tectum est*, hoc est, *qui excedens animo carnalia, tamquam in aura libera spiritaliter vivit, ne descendat ad infirmos actus pristinæ conversationis, neque ea, quæ reliquerat, mundi carnisve desideria repetat.* Domus namque nostra, vel mundus hic, vel ipsa, in qua degimus, nostra intelligenda est caro, de qua dicit Apostolus: *Scimus, quòd si terrestris domus nostra hujus habitationis dissolvatur, quòd ædificationem ex Deo habemus.* 2. Cor. 5. Et qui operatur in Ecclesia, ac sicut Paulus & Apollo plantat & rigat, non respiciat spem sæcularem, cui renunciavit; nec retinacula vitæ labentis, quibus se, ut nudus Christum sequeretur, exuerat, resumere incautus præsumat.

IV. *Orate verò, ut hyeme non fiant.* Ne fides nostra & charitas in Christum, abundante iniquitate, refrigescat, neque otiosi in opere Dei torpeamus virtutum sabbato, sive cessatione ab actibus virtutum, quibus ad Dei fruitionem pervenitur; siquidem *Omnia agenda complectitur virtus, omnia optanda felicitas.* S. Aug. lib. 4. de Civit. Dei, cap. 11.

V. *Sed in illis diebus, post tribulationem illam, Sol contenebrabitur, & Luna non dabit splendorem suum: & stellæ cœli erunt decidentes; & virtutes, quæ in cœlis sunt, movebuntur.* Impius, qui dum viveret, Christo non adhæsit, de Christo in hora mortis non cogitabit. *Sol contenebrabitur*: Qui ex fide non vixit, fidei lumine in extremis non irradiabitur, ut ad Deum redeat. *Et luna non dabit splendorem suum*: Cœlestes illustrationes & inspirationes divinæ illi justo Dei judicio subtrahentur, qui ipsis tam frequenter abusus est. Deerit gratia ei, qui tam sæpè gratiæ defuit. Lumen ipsum naturale obscurabitur, cadet, deficiet. Moriens obliviscetur sui, qui dum viveret, oblitus est Dei. *Et stellæ cœli erunt decidentes:*

Quantus erit tremor in judicii die, cùm *Virtutes* ipsæ *quæ sunt in cœlis, movebuntur*? De quibus Sanctus Job ait: *Columnæ cœli, contremiscunt & pavent ad nutum ejus.* Quid facient tabulæ, quando trement columnæ? Quid virgula deserti patietur, cùm cedrus paradisi concutietur? *Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nubibus cum virtute multa & gloria.* Quomodo impius, qui secundùm duritiam suam & impœnitens cor thesaurizavit sibi iram in die iræ, Christi judicis sustinebit adventum? Qui venientem ad se, & intra se Filium Dei suscipere noluit, qui Incarnationis ejus beneficio abusus est, qui justificationis beneficio fuit ingratus, qui gratiam sanctificantem per lethalia peccata amisit, nec recuperare per pœnitentiam curavit, contra se venientem videbit, non jam salvatorem, sed judicem. Triplex Christi adventus, *Ad homines, in homines, contra homines.* Primus olim ad omnes in Incarnatione. Secundus, non in omnes, in justificatione. Quot enim filii iræ manserunt, in infidelitate mortui, baptismo non regenerati? *Non fecit taliter omni nationi.* Tertius nec contra omnes, sed solùm contra impios & reprobos. Primus in infirmitate, secundus in charitate & suavitate: *Dominus* enim *dat benignitatem & terra nostra dat fructum suum:* Tertius in gloria & multa virtute: *Quis mihi tribuat* (inquit S. Job) *ut in inferno protegas me, & abscondas me donec pertranseat furor tuus; & constituas mihi tempus, in quo recorderis mei?* Abscondere se non poterit impius à furore æterni judicis; furoris illius pondus æternum in inferis sustinebit; non pertransibit umquam indignatio Dei in reprobos, quia numquam desinent eorum peccata: *Numquam carebunt supplicio, qui numquam voluerunt carere peccato.* Nusquam illorum recordabitur, sed continebit in ira sua sempiterna misericordias suas. *Tempus non erit amplius.* Non erit ampliùs tempus miserendi. Æternùm dicent ad Deum desperantes: *Mutatus es mihi in crudelem, & duritia manus tuæ adversaris mihi.*

Job.26.11.

S. Bern. ser. 3. de Adventu.

Job.14.13.

S.Greg.M.

Job.30.21.

VI. *De die autem illo vel hora nemo scit, neque Angeli in cœlo, neque Filius, nisi Pater.* Post resurrectionem interrogatus ab Apostolis de die judicii, seu restitutionis regni Israel, respondit: *Non est vestrum scire tempora vel momenta, quæ Pater posuit in sua potestate.* Quando dicit, *Non est vestrum scire*, ostendit, quòd ipse sciat; sed non expediat nosse Apostolis: *Ut semper incerti de adventu Judicis, sic quotidie vivant, quasi die alia judicandi sint.*

S.Hieron. in c.24.S.Matt.

VII. *Videte, vigilate, & orate; nescitis enim, quando tempus sit.* Cor vestrum examinate, antequam veniat, qui scrutabitur Jerusalem in lucernis; cogitationes, desideria, verba, opera, intentiones vestras considerate; quicquid mali feceritis, quicquid boni omisistis: Recogitate omnes annos vestros in amaritudine animæ vestræ. *Videte*, cavete diligenter, ne mors intret per fenestras, ne peccatum per sensus irrepat, ne inimicus intret per portas Jerusalem. Omni solicitudine cor vestrum expurgate, & immaculatum servate. *Vigilate.* Sed quia nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam, protectionem Dei cœli, & misericordiam invocate. *Orate.* Sic ad judicium seu generale, seu particulare, se comparare Christianus quisque debet: *Statutum est* enim *omnibus hominibus semel mori, post hæc autem judicium.* Mors certissima, incertum qua ætate, quo mortis genere, qua die, qua hora morituri simus. Semel mori, magnum oraculum; quando mori, magnum arcanum; malè mori, magnum & irreparabile malum. *Mors peccatorum pessima. Vigilate, nescitis enim, quando tempus sit.... Tunc autem unicuique veniet dies ille, cùm venerit ei dies, ut talis hinc exeat, qualis judicandus est illo die.* Ideò latet nos ille dies, ut à nobis observentur omnes dies. Videamus itaque, ut sciamus, quid nobis desit; vigilemus, ne intremus in tentationem; oremus semper, & non deficiamus, *Expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei, & Salvatoris nostri Jesu Christi: qui dedit semetipsum pro nobis, ut nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret sibi populum acceptabilem, sectatorem bonorum operum.*

Hebr.9.17.

Ps.33.22. S.Aug. epist. 199. alias 80.

Tit.2.13.

CAPUT XIV.

Sensus Litteralis.

I. *Erat autem Pascha, & Azyma post biduum.* Post biduum à sermone capitis præcedentis inchoatum, celebrandus erat dies festus Paschæ & Azymorum. Ipsa enim die, qua Paschalis agnus immolabatur & comedebatur ad vesperam, incipiebat Azymorum usus in cœna Paschali. *Et quærebant summi Sacerdotes, & Scribæ, quomodo eum*, scilicet Jesum, *dolo tenerent, & occiderent. Dicebant autem: Non in die festo*, id fieri oportet, *ne fortè tumultus fieret in populo*: Ne populus in Jesum propensior, in ejus liberationem conspiraret.

II. *Et cùm esset Bethaniæ in domo Simonis Leprosi*, quem olim Jesus à lepra mundaverat, ac sanaverat: *& recumberet*, ad mensam; *venit mulier*, Maria Lazari soror, quæ & Magdalene, *habens alabastrum unguenti*, vas aromaticum ex alabastrite lapide, *nardi spicati pretiosi*, continens unguentum seu liquorem odoriferum ex spicis nardi sinceriſsimæ ac præstantissimæ confectum: *Et fracto alabastro*, fracto vasis orificio, ut unguentum non guttatim stillaret, sed ubertim flueret, *effudit super caput ejus*, scilicet Jesu.

III. *Erant autem quidam indignè ferentes intra semetipsos, & dicentes: Ut quid perditio ista unguenti facta est?* Pluralis numerus pro singulari usurpatur, ut aliàs in Scriptura: Unus enim Judas id indignè tulit. Vide, quæ diximus ad cap.26. S.Matthæi.

IV. *Et primo die Azymorum, quando Pascha immolabant*, die 14. Lunæ ad vesperam, *dicunt ei Discipuli: Quò vis eamus, & paremus tibi, ut manduces Pascha?* Propriam enim domum non habebat Jerosolymis. *Et mittit duos ex Discipulis suis*, Petrum & Joannem; *& dicit eis: Ite in civitatem*, Jerusalem; *& occurret vobis homo*, quidam servus patris familias; *lagenam aquæ bajulans*, hydriam fictilem aquæ plenam: *sequimini eum. Et quocumque introierit, dicite domino domus, quia Magister dicit: Ubi est refectio mea*, locus refectionis, *ubi Pascha cum Discipulis meis manducem? Et ipse demonstrabit cœnaculum grande*, cameram in altiori ædium parte, situ & magnitudine commodam, & instructam omni supellectile ad epulas necessaria: *Et illic parate nobis*, Paschale convivium.

Luc.22.8.

V. *Vespere autem facto, venit cum duodecim. Et discumbentibus eis, & manducantibus, ait Jesus: Amen dico vobis, Quia unus ex vobis tradet me, qui manducat mecum.* Unus ex vestro Collegio, Coapostolus vester, ejusdem mensæ mecum particeps, tradet me hostibus meis occidendum. Vide, quæ diximus ad cap.26. S. Matthæi.

VI. *Et manducantibus illis, accepit Jesus panem, & benedicens, fregit, & dedit eis*, scilicet duodecim Apostolis secum discumbentibus, ne Juda quidem excepto; *& ait: Sumite, Hoc est Corpus meum.* Quod vobis porrigo manducandum, est corpus meum. *Et accepto Calice, gratias agens dedit eis: & biberunt ex illo omnes*, ut eis Dominus jusserat, idque ordine, ut credere par est, initio facto ab eo, cui Dominus proximè accumbenti calicem præbuerat. *Et ait illis: Hic est sanguis meus novi testamenti, qui pro multis effundetur.* Ait illis, cùm Calicem ipsis propinaret, non postquam biberunt (ut

ostendat

ostendit collatio Marci cum Matthæo.) Anticipatione igitur usus est Marcus, hæc verba præmittens: *Et biberunt ex illo omnes*. Isterologia verò est, seu narratio posterior ejus, quod priùs factum est, in his verbis: Euthym. in Matt. *Hic est sanguis meus novi Testamenti, qui pro multis effundetur*. Aptissimè nominavit Christus Testamentum, propter appropinquantem mortem. Condunt enim Testamentum, qui moriuntur. *Itaque sicut Vetus Testamentum hostias & sanguinem habebat: ita sanè & Novum, corpus videlicet & sanguinem Domini. Non dixit autem: Hæc sunt signa Corporis & Sanguinis mei: sed, Hæc sunt Corpus meum, & Sanguis meus. Oportet ergo non ad naturam eorum, quæ proponuntur aspicere, sed ad virtutem eorum. Quemadmodum enim supernaturaliter assumptam carnem deificavit (si ita loqui liceat) ita & hæc ineffabiliter transmutat in ipsum vivificum corpus suum, & in ipsum pretiosum sanguinem suum, & in gratiam ipsorum*. Quod autem ait, Sanguinem suum pro multis effusum iri, spectat eos, qui per sanguinis ejus efficacissimam virtutem perventuri erant ad vitam æternam, aut certè remissionem peccatorum accepturi: quamvis sufficiens esset pretium pro omnium redemptione, sufficienter etiam Patri oblatum. Fides enim catholica docet, *Quoniam si unus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui* 2. Cor. 5. 15. *sunt; & pro omnibus mortuus est Christus; ut & qui vivunt, jam non sibi vivant; sed ei qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit*.

VII. *Dederat autem Traditor ejus*, Judas Iscariotes, *signum eis*, Sacerdotibus scilicet, Scribis & Senioribus, dicens: *Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum, & ducite cautè*. Miserum Judam à fide defeciisse S. Hieronymus existimat, nec Jesum Dei Filium jam credidisse, quem crediderat olim, in ejus nomine miracula faciens, & ex ore ipso dæmonum audiens, illum esse Christum, Sanctum Dei, Filium Dei. *Eadem infidelitate, qua Magistrum & Dominum tradidit, putabat signa, quæ Salvatorem viderat facientem, non Majestate divina, sed magicis artibus facta*. Significat igitur, similibus præstigiis ex eorum manibus elabi posse; ideò ait, *Et ducite cautè*. Primùm bonam conscientiam repulit cupiditate & avaritia sua, deinde circa fidem naufragium fecit; ut de quibusdam aliis ait S. Paulus: *Bonam conscientiam, quam quidam repellentes, circa fidem naufragaverunt*. 1. Tim. 1. 19.

VIII. *Unus autem quidam de circumstantibus*; quidam qui unus erat ex comitatu Jesu, scilicet Simon Petrus, *Qui animosiore constantia Domino cohærebat, & contra violentorum impetus fervore sanctæ charitatis exarserat*, (inquit S. Leo) *educens gladium, percussit servum summi Sacerdotis*, ferociùs instantem, *& amputavit illi auriculam*. S. Leo, ser. 1. de Pass. Dom.

IX. *Adolescens autem quidam sequebatur eum, amictus sindone super nudo; & tenuerunt eum. At ille rejecta sindone, nudus profugit ab eis*. Hunc adolescentem fuisse Jacobum fratrem Domini, ut S. Epiphanio venit in mentem; aut Joannem Euangelistam, quod sensit S. Gregorius M. prorsùs improbabile est, cùm neuter adolescens esset, ac Sanctus Marcus versùs præcedente scripserit: *Tunc Discipuli ejus relinquentes eum, omnes fugerunt*. Nec etiam fuisse videtur è domo, ubi Jesus cum Discipulis Pascha comederat; sola enim sindone amictus ex urbe non exiisset: sed verisimilius est, fuisse ex villa proxima Getsemani, tumultuque excitatum, è lecto prosiliisse, curiositate impulsum. Sindonem autem qua rectus erat, non fuisse vestem adversùs frigus comparatam, aut pallium è lino vel byssо; sed linteum, quo erat in lecto involutus, ex eo patet, quòd rejecta sindone, qua tegebatur, nudus profugit à militibus & servis, qui ipsum lacessebant, & tenebant, Discipulum esse Jesu suspicati. S. Epiphan. Hæresi 78. S. Gregor. M. l. 14. Moral. cap. 23.

X. *Summi verò Sacerdotes, & omne Concilium, quærebant adversùs Jesum testimonium, ut eum morti traderent; nec inveniebant. Multi enim testimonium falsum dicebant adversùs eum, & convenientia testimonia non erant*. Non erant congruentia, nec tam gravia, ut votum Sacerdotum æquarent, quærentium testimonia ad pœnam capitis decernendam sufficientia.

XI. *Rursum autem summus Sacerdos interrogabat eum, & dixit ei: Tu es Christus Filius Dei benedicti?* Tune Christus es à Deo promissus, ipsiusque Dei Filius? *Jesus autem dixit illi: Ego sum*. Ego reverà Filius sum Dei, cui Angeli & homines benedicunt, cujus nomen benedictum in æternum: *& videbitis Filium hominis*, me quem nunc ut reum interrogatis & judicatis, *sedentem a dextris virtutis Dei*, in majestate & potentia, qua Deo Patri sum coæqualis, *& venientem cum nubibus cæli*: nubibus lucidissimis velut throno insidentem. Ex hoc loco Christi divinitas contra Socinianos invictè probatur. Non enim adoptivum se Filium Dei Christus esse respondit, sed naturalem & æqualem Deo Patri: & ita intellexit summus Sacerdos, qui eum damnavit blasphemiæ. *Summus autem Sacerdos scindens vestimenta sua, ait: Quid adhuc desideramus testes? Audistis blasphemiam: quid vobis videtur?*

XII. *Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem ejus, & colaphis eum cædere*: Illum velut morte prædamnatum excipientes. Cùm enim aliquis mortis reus judicatus erat, Judex ipsum dimittebat lictori, qui faciem ejus velaret, Romano more. *I, lictor, colliga manus, caput obnubito*: Quin & Persico; unde Hester c. 7. vers. 8. de Aman dicitur: *Necdum verbum de ore Regis exierat, & statim operuerunt faciem ejus*.

Cætera quæ hìc non attinginus, exposita sunt ad caput 26. S. Matthæi.

Sensus Moralis.

I. *Erat autem Pascha & Azyma post biduum: & quærebant summi Sacerdotes, & Scribæ, quomodo eum dolo tenerent, & occiderent*. Sacrilegi Sacerdotes, in quorum animis Religionis sensus; improbi Doctores, in quorum cordibus Veritatis amor extinctus est, utramque suis cupiditatibus, occasione data, immolare non dubitant. Non sacrorum dierum solemnitas, non sacramentorum sanctitas à criminibus avertit, quia epulantur *in fermento malitiæ & nequitiæ*, non *in azymis sinceritatis & veritatis*. Et si palàm cupiditates suas non explent, solo timore servili, non amore justitiæ à malis operibus cohibentur. 1. Cor. 5. 8. S. Leo, ser. 7. de Pass. Dom. *Dicebant autem, Non in die festo, ne forte tumultus fieret in populo*. Tales erant Judæorum Sacerdotes & Doctores, quærentes opportunitatem capiendi Jesum & occidendi, timentesque seditiones turbarum in præcipua Solemnitate fieri, non ut populus non peccaret, sed ne Christus evaderet.

II. *Et cùm esset Bethaniæ in domo Simonis Leprosi, & recumberet, venit mulier habens alabastrum unguenti nardi spicati pretiosi, & fracto alabastro, effudit super caput ejus*. Pietas & charitas generosæ sunt & magnificæ, ubi de Dei honore & cultu agitur. Sumptibus non parcunt, profundunt opes, ut omnium bonorum suorum Auctorem glorificent, ut grati animi vicem Christo rependant, qui sanguinem suum pro nobis effudit. Beati, quos amor Dei liberales & magnificos; miseri, quos amor sæculi, quos vanitas & voluptas prodigos faciunt. Hæc devotio Mariæ unguentum pretiosum super Christi corpus effundentis, fidem ac pietatem sanctæ Ecclesiæ designat, quæ in Amoris Cantico ait: *Dum esset Rex in accubitu suo, nardus mea dedit odorem suum*. Id juxta literam Mariæ manibus perfecit, & quotidie in omnibus membris suis spiritaliter implere non desinit, quæ toto orbe diffusa, in Domino gloriantur, & dicunt: *Deo autem gratias, qui semper triumphat nos in Christo Jesu, & odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco: quia Christi bonus odor sumus Deo*. Quæ cùm potentiam divinæ virtutis ejus, quæ illi una cum Patre Cant. 1. 11. 2. C.

eſt, digna reverentia confitetur, laudat, & prædicat, caput illius unguento pretioſo perfundit. Cùm verò aſſumptæ Myſteria humanitatis æquè digna reverentia ſuſcipit, pedes Domini unguento nardi piſtici perfundit, quia illam ejus naturam, qua terram contingere, hoc eſt, inter homines converſari dignatus eſt, pia prædicatione commendat, ac devotis veneratur obſequiis. Unguentum contritionis ſuper pedes Jeſu mulier peccatrix effudit: unguentum devotionis ſuper ejus caput Maria jam ſancta & contemplatrix. Primum unguentum ex multis & variis peccatorum ſuorum ſpeciebus intra pectus ſuum decoxit igne pœnitentis amoris, dicens cum Propheta: *Concaluit cor meum intra me, & in meditatione mea exardeſcet ignis.* Nec tamen Deo vile eſt, quamvis ex vilibus ſpeciebus confectum ſit hoc unguentum; quia cor contritum & humiliatum Deus non deſpicit. Peccatricis manibus diſtillabatur, & extremis membris corporis, id eſt, pedibus, fundebatur: & tamen non uſque adeò contemptibile aut vile fuit, quin totam domum vis aromatum & ſuavitas repleret odoris. Quòd ſi attendamus, quanta in unius peccatoris converſione fragrantia reſpergatur Eccleſia, & quantis fiat odor vitæ ad vitam quivis pœnitens, ſi publicè perfectèque pœniteat, profectò & de hoc pronuntiabimus: *Domus impleta eſt ex odore unguenti.* Denique & ſupernas beatorum manſiones attingit pœnitentiæ odor, ita ut (teſte ipſa Veritate) *Gaudium ſit inter Angelos Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente.* Sed pretioſius devotionis unguentum eſt, quod fit de divinis beneficiis humano generi collatis, quæ cùm fuerunt in vaſculo pectoris piſtillo crebræ meditationis contuſa atque contrita, deinde igne ſancti deſiderii decocta ſimul omnia, & demum impinguata oleo lætitiæ, erit unctio longè pretioſior excellentiorque priore: *Sacrificium laudis honorificavit me* (inquit Deus) Non dubium autem quin excitet ad laudandum beneficiorum recordatio. Hoc unguentum Maria effudit ſuper caput Jeſu. Si enim in Chriſto caput ad Divinitatem referendum eſt, dicente Paulo, *Caput Chriſti Deus*; procul dubio caput ungit, qui gratias agit, quoniam Deum tangit, non hominem. Non quia non ſit homo, qui Deus eſt; ſiquidem Deus & homo unus eſt Chriſtus: ſed quia omne bonum à Deo, non ab homine eſt, etiam ipſum quod per hominem miniſtratur. Profectò enim *Spiritus eſt, qui vivificat: caro non prodeſt quidquam.* Propterea & *Maledictus, qui ſpem ſuam ponit in homine*: quoniam etſi ſpes noſtra tota meritò pendet ex homine Deo, non tamen quia homo, ſed quia Deus eſt. Itaque illud pedibus, hoc capiti exhibetur; quoniam & humiliatio contriti cordis humilitati congruit carnis, & Majeſtatem decet glorificatio.

Pſal.38. S.Bernar.ſer. 20. in Cant. Luc.15. Pſal.49. 1.Cor.11. Joan.6. Jerem.17.

III. *Et mittit duos ex Diſcipulis ſuis, & dicit eis: Ite in civitatem: & occurret vobis homo lagenam aquæ bajulans, ſequimini eum. Et quocumque introierit, dicite domino domus, quia Magiſter dicit: Ubi eſt refectio mea, ubi Paſcha cum Diſcipulis meis manducem? Et ipſe vobis demonſtrabit cœnaculum grande, ſtratum, & illic parate nobis.* Veri Paſchatis, ſeu Sacrificii & Communionis Paſchalis præparatio, ad Apoſtolorum ſucceſſores, & ad proprios Chriſtianorum Paſtores pertinet. Aquæ lagena in ſignum à Chriſto data, baptiſmi & pœnitentiæ ſymbolum eſt. Hac aqua purificatos eſſe oportet, qui Chriſtianum Paſcha celebrant. Manducari Paſcha legitimum non poteſt extra Jeruſalem civitatem Sancti, extra Eccleſiam Catholicam. Paranda eſt Anima ad Chriſtum excipiendum in ſacra Communione. Cœnaculum ſeu camera ſuperior eſſe debet, pars domus à terra remotior: *Quæ ſurſum ſunt quærite, ubi Chriſtus eſt in dextera Dei ſedens: quæ ſurſum ſunt ſapite, non quæ ſuper terram.*

Coloſſ.3.1.

Cœnaculum grande, cor per charitatem dilatatum: Conſtringitur enim cupiditate, dilatatur charitate. *Viam mandatorum tuorum cucurri, cùm dilataſti cor meum.* Cordis *dilatatio, juſtitiæ eſt delectatio. Hæc munus eſt Dei, ut in præceptis ejus non timore pœnæ anguſtemur, ſed dilectione & delectatione juſtitiæ dilatemur.* Denique cœnaculum ſtratum, cor variis ornatum virtutibus eſſe debet, ut Paſcha dignè manducetur. Humilitate ornata ſit Anima, ut Deum ſuſcipiat, qui in Incarnatione ſua, in morte, in ipſo Euchariſtiæ Sacramento, ſemetipſum pro nobis humiliavit & exinanivit. Chriſtiana mortificatione, qua terrenas faſtidiat voluptates, inſtructa ſit, ut Chriſtum pro ſua, omniumque hominum ſalute crucifixum ſuſcipiat. Paupertate ſpiritus conſpicua ſit, qua radix omnium malorum cupiditas exſcinditur, ut Deum ſuſcipiat, qui pro nobis egenus factus eſt, cùm dives eſſet, ut illius inopia divites eſſemus.

Pſal.118.32. S.Aug.ſer.10. in hunc Pſalmum.

IV. *Et manducantibus illis, accepit Jeſus panem, & benedicens, fregit, & dedit eis, & ait: Sumite, hoc eſt Corpus meum. Et accepto calice, gratias agens, dedit eis: & biberunt ex illo omnes. Et ait illis: Hic eſt Sanguis meus Novi Teſtamenti, qui pro multis effundetur.* In umbra illius legalis Paſchæ non unus agnus occidebatur, ſed plures. Singuli occidebantur per domos: nam unus ſufficere non poterat univerſis, quoniam figura erat, non proprietas Dominicæ Paſſionis. Ergo in hac veritate qua ſumus, unus pro omnibus mortuus eſt: & *Idem per ſingulas Eccleſiarum domos in Myſterio panis ac vini reficit immolatus, vivificat creditus, conſecrantes ſanctificat conſecratus. Hæc Agni caro, hic ſanguis eſt.... Credas, quia quod accipis, corpus eſt illius Panis cœleſtis, & ſanguis eſt illius ſacræ Vitis..... Neſcit mendacium Veritas... Pariter univerſa quemadmodum, traditaſunt, credamus, non infringentes os ipſius illud ſolidiſſimum*, Hoc eſt Corpus meum, Hic eſt Sanguis meus. *Si quid autem ſuperfuerit etiam nunc in uniuſcujuſque ſenſu, quod expoſitione iſta non ceperit, ardore fidei concremetur: Quoniam Deus noſter ignis conſumens eſt.* Panem in ſuum Corpus Chriſtus tranſmutat, ut nos in ſe ipſum tranſmutet, noſque ſecum unum efficiat corpus, & unam carnem. Quis loquetur potentiam, magnificentiam, & bonitatem Domini? Chriſti ſanguis ejus bonitate & amore ſit in Euchariſtiæ Sacramento lac filiorum, nexus & vinculum membrorum ipſius, fœderis æterni ſigillum, redemptio pretiumque ſervorum & captivorum. At illis, qui ſacrilegum & perfidum Judam imitantur, ſit venenum mortiferum, gladius ſeparationis à Chriſti corpore, ſigillum reprobationis, cauſa æternæ captivitatis. Lac filiorum eſt. Videtis, quanta promptitudine parvuli papillas capiunt, & quanto impetu labia uberibus infigunt? *Accedamus cum tanta nos quoque alacritate ad hanc menſam: quin imò cum longè majori trahamus, tamquam infantes lactanei, Spiritus gratiam, & unus ſit nobis dolor hac eſca privari.* Nexus ac vinculum membrorum Chriſti eſt ſacra Euchariſtia. Qui ad illam accedit, non abhorreat à compage membrorum. *Non ſit putre membrum, quod reſecari mereatur: non ſit diſtortum, de quo erubeſcatur: ſit pulchrum, ſit aptum, ſit ſanum: hæreat corpori, vivat Deo de Deo.* Euchariſtia fœderis æterni ſigillum eſt, hoc fœdus nuſquam violemus: *Teſtes vos eſtis*, (ait Joſue ad populum Iſrael) *quia ipſi elegeritis vobis Dominum, ut ſerviatis ei:* Reſponderuntque: *Teſtes. Nunc ergo*, ait, *auferte Deos alienos de medio veſtri, & inclinate corda veſtra ad Dominum Deum Iſrael. Dixitque populus ad Joſue: Domino Deo noſtro ſerviemus, & obedientes erimus præceptis ejus.* Ita ſimus & nos affecti, cùm ad ſacram Communionem accedimus. Euchariſtia redemptio eſt pretiumque captivorum: ea refectus, noli te diaboli iterùm ſervituti ſubjicere.

S. Gaud. tr.ii in Exod. S. Jo. Chryſ. S. Aug. tr.26. in Joan. Joſue 24.

V. *Petrus autem ait illi: Et ſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ſed non ego.* Quid ais, Petre? Propheta dixit, *Quia oves diſpergentur*, & Chriſtus dictum confirmavit, & tu negas? Ideò Chriſtus illum cadere permiſit, ut & illius præſumptio & noſtra ſuperbia ſanaretur. *Si quis exiſtimat, ſe aliquid eſſe, cùm nihil ſit, ipſe ſe ſeducit.* Dicere debebat: Opem nobis feras, ne ſcandalizemur: è contrario nimiùm ſibi arrogans, ait: *Etſi omnes ſcandalizati fuerint in te, ſed non ego.* Cùm igitur Petrus Chriſti verbis non crederet, à rebus ipſis cru-

Galat.6. S. Io. Chryſ. hom. 83. in Matt.

eruditur. Duplex nempè ipsius crimen erat: primum, quòd Christo prædicenti repugnavit, nimia de suis viribus fiducia; secundum, quòd cæteris seipsum præposuit: imò & tertium, quòd sibi totum tribuit. Magnum profectò dogma hinc discimus, quia *Nullo modo voluntas hominis sufficit, nisi auxilio superiore roboretur: Et quia nihil lucrari poterimus, si voluntas nostra repugnat: quorum alterum Petrus, alterum Iudas confirmat. Hic enim etsi præsidium Christi largum habuerit, tamen quia noluit attendere, nec quæ ab ipso erant conferre, nullam inde utilitatem consecutus est: Petrus verò, etsi benè animatus fuerat, divino tamen subtracto auxilio, stare non potuit.* Ne igitur totum Deo ita tribuatis, ut oscitandum dormiendumque vobis putetis: nec rursus si vigilatis, laboribus vestris rem totam effici arbitremini. Neque enim desides ac resupinos jacere nos vult Deus, ac ideò nonnihil à nobis petit: nec arrogantia vult nos corrumpi, & ideò totum nobis non commisit. Ita ex utraque parte incommodo remoto, quod utile est ad salutem, nobis reliquit. His rationibus Verticem quoque Apostolorum labi permisit, humiliorem ipsum faciendo, & ad majorem charitatem erigendo.

Non potuit, id est, noluit,

VI. *Et assumit Petrum, & Iacobum, & Ioannem secum: & cœpit pavere, & tædere. Et ait illis: Tristis est anima mea usque ad mortem: sustinete hic & vigilate.* Tristitiæ pelago immersus est, uno intuitu considerans proditionem Judæ, negationem Petri, scandalum & dispersionem Apostolorum, populi Judaici reprobationem, excidium Jerusalem; omnium hominum crimina, Christianorum præsertim sacrilegia, sanguinem ejus pretiosum conculcantium; justitiæ divinæ peccatis totius humani generis, quæ in se ipso portabat, imminentis severitatem; ipsorum peccatorum deformitatem, ac gravitatem. *Quasi tumentes super me fluctus timui Deum, & pondus ejus ferre non potui.* Tristis sit anima nostra cum anima Jesu, sed tristis sit usque ad mortem peccati in nobis; ne Christus etiam nunc nobis dicat: *Et sustinui, qui simul mecum contristaretur, & non fuit: consolantem me quæsivi, & non inveni.* Tristes quidem erant Apostoli de Christi morte, sed cum Christo tristes non erant. Contristabantur enim illi carnaliter de vita mortali, quæ mutanda fuerat morte, & reparanda resurrectione: hinc erat illa tristitia. *De illis enim esse debuit, qui cæci Medicum occiderunt; qui tamquam perniciosè febrientes phrenetici, faciebant injuriam, à quo illis fuerat salus allata. Ille volebat curare, illi sævire: hinc tristitia Medico.* Quære, utrum invenerit hujus tristitiæ comitem. Non enim ait, Sustinui qui contristaretur, & non fuit; sed, *Qui simul contristaretur*, id est, ex ea re, qua ego, contristaretur, *& non inveni*. Ergo in tristitia quam habebat Dominus de illis, pro quibus oravit, *Pater ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt*: nullum comitem invenit: *Consolantem me quæsivi, & non inveni*. Qui sunt consolantes? *Proficientes*. Ipsi enim nos consolantur, ipsi sunt solatio omnibus prædicatoribus veritatis. *Et dederunt escam meam fel, & in siti mea potaverunt me aceto*. Hoc ipsum, quòd non inveni consolantes; hoc ipsum quòd non inveni, qui simul mecum contristaretur; hoc fuit fel meum, hoc mihi amarum, hoc acetum fuit: *Amarum propter mœrorem, acetum propter eorum vetustatem.*

Job 31.23.

Ps.68.21.

S. Aug. enarr. in Ps.68. ser.2.

Luc.23.34.

VII. *Et dixit: Abba, Pater, omnia tibi possibilia sunt, transfer calicem hunc à me: sed non quod ego volo, sed quod tu.* Afflictiones & cruces à Deo impositas, sive exteriores, sive interiores, carne licèt repugnante, suscipere debemus; & nostram divinæ conformare, ac planè subjicere voluntatem, dicentes: *Non quod ego volo, sed quod tu.* Liberationem quidem à malis temporalibus, à morbis corporis, à calamitatibus tam publicis, quàm privatis, ab angustiis & desolationibus animi postulare à Deo possumus; sed conditionatæ esse debent his de rebus preces nostræ, si ita Deo placitum sit, cujus voluntas nobis charior esse debet, quàm nostra, si verè eum diligimus. Sed æternam beatitudinem, & omnia bona spiritualia ad eam perducentia & promoventia, à Deo petere absolutè debemus, scilicet gratiam, charitatem, cæteraque virtutes, perseverantiam, &c. quia *Hæc est voluntas Dei, sanctificatio nostra*. In nostræ voluntatis cum divina conformitate posita est rectitudo cordis. Rectus est Deus, & ideò distortum cor illi non acquiescit. Divina voluntas, regula est immutabilis, indeficiens, suprema: ad illam igitur conformanda est voluntas nostra, ut recta sit, utque ex eorum numero simus, de quibus ait Propheta: *Quam bonus Israel Deus his, qui recto sunt corde!* Filius Dei unicus portans infirmitatem tuam, & præfigurans in se passionem tuam, tamquam caput gestans personam etiam corporis sui, cùm appropinquaret passioni, ex homine quem gerebat, contristatus est, ut te lætificaret; contristatus est, ut te consolaretur. Potuit enim sine tristitia esse Dominus iturus ad Passionem. Si potuit miles, non potuit Imperator? Quomodo potuit Miles? Attende Paulum exultantem appropinquantem passioni: *Ego autem*, inquit, *jam delibor, & tempus resolutionis meæ instat. Bonum certamen certavi, cursum consummavi, fidem servavi: in reliquo reposita est mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus Judex.* Videte, quemadmodum exultat venturus ad passionem. Ergo gaudet coronandus, contristatur coronaturus. Quid igitur portabat? Infirmitatem quorumdam, qui veniente tribulatione vel morte, contristantur. Sed vide, quomodo eos ducit in directionem cordis. Ecce tu volebas vivere, non volebas tibi aliquid accidere; sed Deus aliud voluit. *Duæ voluntates sunt; sed voluntas tua corrigatur ad voluntatem Dei, non voluntas Dei detorqueatur ad tuam. Prava est enim tua, regula est illa: stet regula, ut quod pravum est, ad regulam corrigatur.* Vide, quomodo hoc docet Dominus Jesus Christus: *Tristis est anima mea usque ad mortem*: &, *Pater, si fieri potest, transeat à me calix iste*. Ecce ostendit humanam voluntatem, sed vide rectum cor: *Verum non quod ego volo, sed quod tu.* Hoc ergo fac, gaudens in his, quæ tibi accidunt: & si venerit dies ille ultimus, gaude. Aut si subrepit humanæ cujusdam voluntatis fragilitas, citò dirigatur ad Deum: ut sis ex eis, quibus dicitur: *Gloriamini omnes recti corde.* Quàm pauci illi sunt! *Hæc est enim in hominibus magna & usitata perversitas, quia cum debeant vivere ipsi secundùm voluntatem Dei, Deum volunt vivere secundùm voluntatem suam: & cum ipsi nolunt corrigi, illum volunt depravari; rectum non arbitrantes, quod ille vult, sed quod ipsi volunt.*

Pſal.72. S. Auguſt. enarr.2. in Pſal.31.

2.Tim.4.

S.Aug.enarr. in Pſ.48.

VIII. *Vigilate, & orate, ut non intretis in tentationem. Spiritus quidem promptus est, caro verò infirma.* Multi succumbunt tentationi, quia nec vigilant nec orant. Orandum, ut vigilemus; vigilandum, ut oremus: vigilandum simul & orandum, ne in tentationem intremus. Si Petrus vigilasset & orasset, metu mortis & amore temporalis vitæ Dominum non negasset: *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma.* Itaque quantùm de ardore mentis confidimus, tantùm de carnis fragilitate timeamus: sed tamen, secundùm Apostoli doctrinam, *Spiritu facta carnis mortificemus.*

IX. *Dederat autem Traditor ejus signum eis, dicens: Quemcumque osculatus fuero, ipse est, tenete eum... Et cum venisset, statim accedens ad eum, ait: Ave Rabbi: & osculatus est eum.* Quisquis proximum prodit, Christum prodit. Quot traditores in mundo, quos avaritia vel alia cupiditas ad arcana proximi in ejus perniciem revelanda, ad fortunam ejus evertendam impellit? Quot fraudes, quot simulationes, quot infidelitates, amicitiæ velo obtectæ? Ab ingratis domesticis, amicis, qui nos produnt, vel fiducia nostra quoquo modo abutuntur, hæ patiendæ sunt injuriæ sine amaritudine, sine murmuratione, adorando Christi Jesu bonitatem, & charitatem imitando, qui Traditori osculum non negavit.

X. *Et exurgens summus Sacerdos in medium, interrogavit Jesum, dicens: Non respondes quidquam ad ea quæ tibi objiciuntur ab his? Ille autem tacebat, & nihil respondit.* Verbum æternum silet, innocens & sanctus

pro defensione sua os coram judice non aperit; opprimi se patitur, ac damnari, ut nos justificet. Nostram reparat innocentiam, non tuendo suam. Causam nostram agit ut advocatus & mediator apud Patrem, negligendo suam apud injustum judicem. Ducitur ut
Isai.53.6. Agnus mansuetus ad occisionem, & non aperit os suum, ut Prophetia impleatur: *Oblatus est, quia ipse voluit, & non aperuit os suum: sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi agnus coram tondente se obmutescet, & non aperiet os suum.* Domini Jesu silentium honoremus, cùm ab hominibus maledicimur, & convitiis afficimur. Ipsos ut flagella iræ Dei intueamur, quo modo David intuebatur Semei sibi maledicentem, Deo permittente, & ejus maledicta ac insultus ad ipsius Regis expiationem & exercitationem ordinante. *Dimittite eum, ut maledicat juxta præceptum Domini: si fortè respiciat Dominus afflictionem meam, & reddat mihi*
2.Reg.16. *Dominus bonum pro maledictione hac hodierna.* Sed magis Christum intueamur, qui passus est pro nobis, & nobis reliquit exemplum, ut sequamur vestigia ejus: *Qui*
1.Petri 2.23. *cùm maledicereturr, non maledicebat: cùm pateretur, non comminabatur: tradebat autem judicanti se injustè.*

XI. *Et cœperunt quidam conspuere eum, & velare faciem ejus, & colaphis eum cædere, & dicere ei: Prophetiza; & ministri alapis eum cædebant.* Imago Dei invisibilis, splendor gloriæ, & figura substantiæ ejus, Christus Dei Filius, cœli terræque Dominus, atrocissimis injuriis inhonoratur & immanissimè læditur. In quinque sensibus suis patitur, ut sensuum nostrorum expiet peccata & voluptates. Visus patitur, velata facie; auditus, horrendis blasphemiis; odoratus, fœtidis sputis; tactus alapis & colaphis; gustus, sanguine in os sacratissimum ex contusione & vulneribus faciei manente. Cùm tam indigna propter nos passus sit Christus, pudeat nos sensuum voluptates sectari; pudeat Christianas mulieres, oculos circumducto nigrore fucare, & genas mendacio ruboris inficere, & mutare adulterinis coloribus crinem, & opus Dei & facturam ejus adulterare. *Manus Deo in-*
S.Cyprianus, lib. de Disciplina & habitu Virgin. *ferunt, quando id quod ille formavit, reformare & transfigurare contendunt, nescientes, quia opus Dei est omne, quod nascitur; diaboli, quodcumque mutatur. Si quis pingendi artifex, vultum alicujus & speciem & corporis qualitatem æmulo colore signasset, & signato jam consummatoque simulacro, manus alius inferret, ut jam formata, jam picta quasi peritior reformaret; gravis prioris artificis injuria, & justa indignatio videretur. Tu te existimas impunè laturam tam improbæ temeritatis audaciam, Dei artificis offensam? ut enim impudica circa homines & incesta fucis lenocinantibus non sis; corruptis violatisque, quæ Dei sunt, pejor adultera deteneris. Quòd ornari te putas, quòd putas comi, impugnatio est ista divini operis, prævaricatio est veritatis.*

XII. *Et cùm esset Petrus in atrio deorsum, venit una ex ancillis summi Sacerdotis: & cùm vidisset Petrum calefacientem se, aspiciens illum, ait: Et tu cum Iesu Nazareno eras. At ille negavit, dicens: Neque scio, neque novi quid dicas. Et exiit foras ante atrium, & gallus cantavit.* Christus in domo Caiphæ alapis & colaphis visibiliter cæsus est à ministris Satanæ; Petrus in atrio Caiphæ invisibiliter cæsus est colaphis ab ipso Satana. Quod in suo corpore passus est Christus, hoc in anima sua patitur à diabolo peccator. *Feci sti mihi*, Domine Jesu, *de corpore tuo speculum animæ meæ. Nesciebam contumelias & terrores, & colaphizantem me incessanter Satanam, nisi viderem artem medicinæ tuæ similia similibus curantem, & appenderem in statera hinc calamitatem tuam, illinc iniquitatem meam. Dedisti corpus tuum pereuntibus, & genas tuas vellentibus: faciem tuam non avertisti à conspuentibus in te, ut alapæ tuæ alapas meas removeant, & flagella flagellis expientur, & opprobria exprobrantium, quæ ceciderunt super te, auferant à me opprobrium sempiternum. Hæc sunt linteamenta mundissima carnis tuæ, quibus vulnera mea alligasti, o Samaritane misericors; ut imponeres me super jumentum tuum, & perduceres in stabulum, quoniam vere languores nostros ipse tulisti, & dolores nostros ipse portasti, cujus livore sanati sumus. In domo ergo Principis Sacerdotum velata facie colaphizatur Christus, quia in domo conscientiæ cæcata mente colaphizatur Christianus. Quod enim Christus in publico, ego patior in occulto; quod ille foris à ministris Caiphæ, ego intùs à negotiis Satanæ: quia super dorsum meum fabricaverunt peccatores, faciem mihi velaverunt, faciem meam in terra defixerunt, & dorsum incudem suam fecerunt: sed adhuc intra domum contineor, ubi puella moritur & suscitatur. Nam & ibidem Petrus negavit, dicens:* Neque scio, neque novi quid dicas: Nescio hominem istum. *Nonne tibi Petrus in his verbis velatam habuisse faciem videtur? Vnde tertiò colaphizatus est, quia tertiò negavit. Et Paulus tertiò rogavit Dominum, ut auferret à se Angelum Satanæ, qui eum colaphizabat. Vterque ergo Apostolus colaphizatus est, uterque naufragium passus; ille intus, iste foris. Voluisset quidem Satanas (sitamen licuisset) tamdiu Petrum colaphizando cribrare sicut triticum, donec omnem ab eo fidei medullam excussisset; sed Ego* (inquit Christus) *rogavi pro te, ut non deficiat fides tua. Vnde respexit Christus, & egressus foras flevit amarè. Tamdiu faciem habuit velatam Petrus, donec respexit eum Christus. Sed numquid non etiam priùs respiciebat? Etiam: sed Petrus respicientem se Christum non respiciebat, quia velatam faciem habebat.* Et recordatus est Petrus verbi, quod dixerat ei Jesus: *Recordatio Petri, respectus fuit Christi. Ergo cùm peccatorum flendo recordaris, à Christo videris; imò sublato velamine Christum vides.* Et egressus foras. *Propterea negabat, quia intùs esse nolebat; & tamen quando negavit, foras egressus est. Vnde foras? De domo Christi, de domo fidelium. At ubi de domo Caiphæ foras egressus est, in domum Christi intromissus est. Quot sunt hodie, qui dicunt, Nos sumus de domo Ecclesiæ, & sunt de domo Caiphæ, hoc est hypocrisis? Quod Petrus negando, hoc isti faciunt affirmando: sed nisi confitendo exeant foras, & amarè fleant, non intrant in Ecclesiam Christi. Amaritudo fletuum, velamen diluit oculorum.* Petri negatio, magnæ pietatis dispensatione à Deo permissa est, *Vt is,*
S.Gregor. M. hom.21. *qui futurus erat Pastor Ecclesiæ, in sua culpa disceret qualiter aliis misereri debuisset. Priùs itaque eum ostendit sibi, & tunc proposuit cæteris, ut ex sua infirmitate cognosceret, quam misericorditer aliena infirma toleraret.*

CAPUT XV.

Sensus Litteralis.

I. *ET confestim manè consilium facientes summi Sacerdotes cum Senioribus & Scribis, & universo Concilio:* pleno Senatu consilium ineuntes, *vinctentes Iesum*, jam reum mortis ab ipsis proclamatum, *duxerunt* ad Tribunal sæculare, *& tradiderunt Pilato* Judææ Præsidi à Cæsare constituto, judicandum. *Et interrogavit eum Pilatus: Tu es Rex Iudæorum? At ille respondens, ait illi: Tu dicis:* Ego sum. *Et accusabant eum summi Sacerdotes in multis. Pilatus autem rursum interrogavit eum, dicens: Non respondes quidquam? Vide, in quantis te accusant. Iesus autem amplius nihil respondit, ita ut miraretur Pilatus.* Alia quidem Pilato
Io.18.& 19. dixit, scilicet, Regnum suum non esse de hoc mundo, se adhoc natum esse, ut testimonium perhiberet veritati; nul-

nullam illum potestatem habiturum in ipsum Jesum, nisi data illi esset desuper, &c. Sed nihil respondit Jesus ad accusationum capita: tum quia id minimè necesse erat ad innocentiam suam Præsidi comprobandam: *Sciebat enim, quòd per invidiam tradidissent eum summi Sacerdotes*: tum quia evidentes erant calumniæ, nec sufficiebant testimonia ad eum morte damnandum. Unde Præses palam declaravit, se nihil dignum morte in eo invenire: tum quia mortem, quam pro omnium hominum salute pati decreverat, vitare noluit, suaque defensione à seipso avertere. Hæc Præsidi causa fuit admirationis. *Accusatur Dominus, & tacet; & benè tacet, qui defensione non indiget. Ambiant defendi, qui timent vinci. Quid timeret, qui non ambiret salutem? Salus omnium suam prodidit, ut acquirat omnium.*

Infrà vers. 10.

S. Ambr. lib. 10. in Lucam, n. 97.

II. *Per diem autem Festum*, in Festo Paschatis, quod monumentum erat liberationis Populi Israel ex Ægyptiaca servitute, *solebat dimittere illis unum ex vinctis, quemcumque petiissent. Erat autem qui dicebatur Barabbas, qui cum seditiosis erat vinctus, qui in seditione fecerat homicidium. Et cùm ascendisset turba* in locum Prætorio vicinum, *cœpit rogare*, ut gratiam alicui vinctorum faceret, *sicut semper faciebat illis. Pilatus autem respondit eis, & dixit: Vultis, dimittam vobis Regem Judæorum?* Regem vestrum?... *Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis.* Populum commoverunt, ut peteret dimitti Barabbam, non Jesum. Sic in Scripturis comparativa interdum usurpantur in sensu negante, ut Psalm. 117. 8. *Bonum est confidere in Domino, quàm confidere in homine.* Luc. 18. 14. *Descendit hic justificatus in domum suam ab illo.* Joan. 3. 19. *Et dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem.*

Joan. 18. 28.

III. *Pilatus autem volens populo satisfacere*, ad populi desiderium se accommodans, *dimisit illis Barabbam, & tradidit Jesum flagellis cæsum, ut crucifigeretur.* Ante flagellis cædi jussit, quàm morte damnaret, ut odia eorum in Christum expleret. *Milites autem duxerunt eum in atrium Prætorii, & convocant totam cohortem, & induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam coronam.* Et coronam de spinis plexam capiti ejus imposuerunt, Regiæ ejus dignitati impudenter illudentes & insultantes. Lege quæ diximus ad caput 27. S. Matthæi.

IV. *Et angariaverunt prætereuntem quempiam, Simonem Cyrenæum, venientem de villa, patrem Alexandri & Rufi, ut tolleret crucem ejus.* Coegerunt Simonem, quem nonnulli cum Simone qui cognominatus est Niger (*Act.* 13. 1.) perperàm confundunt, rure venientem, patrem Alexandri & Rufi, qui tunc in Ecclesia Christiana celebres fuisse videntur, cùm Euangelium scriberet S. Marcus: hunc (inquam) coegerunt ut tolleret crucem Jesu, sub gravissimo pœnalis ligni pondere fatiscentis. Alexandri meminit S. Lucas, *Act.* 19. 33. Rufi meminit S. Paulus, *Rom.* 16. 13. Sed incertum est, an illi ipsi sint Simonis Cyrenæi filii.

V. *Erat autem hora tertia*, more Judæorum; mox tamen finienda, hora sexta imminente (ut ex *Joannis* 19. 14. colligitur) & *crucifixerunt eum.*

VI. *Et hora nona exclamavit Jesus voce magna, dicens: Eloi, Eloi, Lamma sabactani.* Vetera Exemplaria non omnia ita habuisse observat Vir Eruditus. Idem tamen significat, ac *Eli*, quod apud S. Matthæum habetur: solum pronuntiationis discrimen. *Eloi* Græca inflexione scriptum pro Hebraico *Elohim*, *Deus*.

VII. *Jesus autem emissa voce magna expiravit.* Quænam vox illa fuerit, expressiùs commemorat S. Lucas: *Et clamans voce magna, Jesus ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens, expiravit.* Luc. 23. 46.

VIII. *Et cum jam serò esset factum*, primæ diei Azymorum, qua passus est Christus *(quia Parasceue erat quod est ante Sabbatum)* (dies præparationis seu pervigilium Sabbati, quo præparabantur, & fiebant omnia opera, quæ Lex vel consuetudo Sabbato fieri non patiebantur:) *Venit Joseph ab Arimathæa nobilis Decurio, qui & ipse erat expectans Regnum Dei*, Vir *bonus, & justus*, Senator Hierosolymorum, qui non consenserat *consilio & actibus* cæterorum in Jesum, cujus *Discipulus* erat, licèt *occultus, propter metum Judæorum*. Mortuo tamen Jesu, timorem deposuit, *& audacter introivit ad Pilatum, & petiit corpus ejus.* Vide quæ diximus ad caput 27. S. Matthæi.

Luc. 23. 50. 51. Joan. 19. 38.

Sensus Moralis.

I. *Pontifices autem concitaverunt turbam, ut magis Barabbam dimitteret eis. Pilatus autem iterum respondens, ait illis: Quid ergo vultis faciam Regi Judæorum? At illi iterum clamaverunt: Crucifige eum.* Infideles & ingrati Judæi, qui tot Christi beneficiis crucem rependunt: sed longè magis ingrati Christiani, qui majoribus ab optimo Salvatore beneficiis affecti, illum rursus criminibus suis crucifigunt. Nonnè Barabbam præponunt Filio Dei, qui mundi errores ejus veritati, mundi amores ejus charitati, mundi terrores ejus promissis, voluntatem suam ejus mandatis, commoda sua Religionis officiis anteponunt?

II. *Pilatus autem volens Populo satisfacere, dimisit illis Barabbam, & tradidit Jesum flagellis cæsum, ut crucifigeretur.* Quot crimina simul committit iniquus Judex! Populo displicere, & à gratia Cæsaris excidere magis timet, quàm jus omne naturale, humanumque violare. Seditiosum & homicidam absolvit. Auctorem vitæ illi postponit, innocentem voluntati inimicorum ejus tradit, crudeliter flagellari jubet. Flagellatum denique cruci addicit. *Traditus est itaque Jesus militibus verberandus, & illud sacratissimum corpus, pectusque Dei capax flagella secuerunt. Hoc autem factum est, ut quia scriptum erat*, Multa flagella peccatorum, *illo flagellato nos à verberibus liberaremur, dicente Scriptura ad virum justum: Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo.* Flagella Dei ne refugiamus, adversùs flagellantem ne murmuremus. Dulcia nobis sint flagella Patris, ne sit amara sententia Judicis. *Non tantum misericordia vocantis est, sed & verberantis & flagellantis. Quis est enim filius, cui non dat disciplinam pater ejus? Det disciplinam, dum non auferat misericordiam.* Visitabo in virga iniquitates eorum, & in verberibus peccata eorum: misericordiam autem meam non auferam ab eo. *Cædat contumacem, dum tamen reddat hæreditatem. Tu si promissa Patris bene agnovisti, non timeas flagellari, sed exhæredari.* Quem enim diligit Dominus, corripit: flagellat autem omnem filium, quem recipit: *Peccator filius dedignatur flagellari, cum sine peccato videat unicum flagelatum?*

S. Hieron. in Matt.

Ps. 31.

Ps. 90.

S. Aug. enarr. in Ps. 88. ser. 2.

Hebr. 12. 16.

III. *Et induunt eum purpura, & imponunt ei plectentes spineam coronam.* Chlamydem coccineam induitur à militibus, & purpuream tunicam: *In altera designans martyrum palmas, in altera Regiæ potestatis insignia; quod caro ejus fusum toto terrarum orbe sanguinem susceptura esset pro nobis, & passio regnum paritura de nobis. Corona quoque de spinis capiti ejus adnexa, quid aliud quam divini operis munus ostendit, quòd de peccatoribus mundi, tamquam sæculi spinis, triumphalis gloria Deo quæreretur? Nec flagella vacant, quia flagellatus est ipse, ne nos flagellaremur.* Homo *enim* in plaga, & sciens ferre infirmitates, *à nobis qui Deum antea fugiebamus, flagella detorquens; tam patiens Dominus, ut fugitivorum vinculis proprias manus, fugitivorum flagellis suum corpus offerret. Detestabili itaque mentis affectu, honoratum tamen Judæi exitum produnt; nam etsi compungentes coronant, illudentes adorant: etsi corde non credunt, quem perimunt, confitentur. Illis defuerunt boni operis affectus, Deo tamen suus non defuit honor: qui salutatur ut Rex, coronatur ut victor, quasi Deus & Dominus adoratur.* Christum

S. Ambr. lib. 10. in Lucam, n. 104. & 105.

Isai. 53. 3. & 4.

Regem nostrum, superbiam, luxum, ambitionem hominum expiantem adoremus. Utinam Christianorum nemo ipsi & mysteriis ejus illuderet, idque in ipsa ejus Regia, in Templo ejus cultui consecrato!

IV. *Et angariaverunt pratereuntem quempiam, Simonem Cyrenæum, ut tolleret crucem ejus.* Cruces nobis Deo volente impositas, sive ab ipso, sive ab hominibus, sponte, patienter, tranquille feramus: Christum sequamur, qui traditus sævientium voluntati, ad irrisionem Regiæ dignitatis, supplicii sui jussus est esse gestator; ut impleretur, quod Isaias Prophetas præviderat, dicens: *Ecce natus est puer, & datus est nobis filius, cujus imperium super humerum ejus.* Isai.9. Cùm ergo Dominus lignum portaret crucis, quod in sceptrum sibi converteret potestatis, *erat quidem hoc apud impiorum oculos grande ludibrium, sed manifestabatur fidelibus grande mysterium; quia glorioſissimus diaboli victor, & inimicarum virtutum potentissimus debellator, pulchra specie triumphi sui portabat trophæum, & invictæ patientiæ humeris, signum salutis adorandum Gentibus omnibus inferebat: tanquam & tunc ipsa operis sui imagine omnes imitatores suos confirmaret, & diceret: Qui non accipit crucem suam, & sequitur me, non est me dignus.* S. Leo ser.8. de Pass. Dom. cap.4.

V. *Et crucifigentes eum, diviserunt vestimenta ejus, mittentes sortem super eis, quis quid tolleret.* Bona Ecclesiastica, vestimenta sunt Christi, cùm sint patrimonia pauperum. A militibus dividuntur, cùm inaniter effunduntur, vel avarè servantur à Clericis, qui non sunt eorum domini, sed dispensatores dumtaxat. Hic autem *quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.* S. Bernard. Clamant pauperes: *Nostrum est, quod effunditis: nobis crudeliter subtrahitur, quod à vobis inaniter effunditur.*

VI. *Erat autem hora tertia; & crucifixerunt eum.* Crux victoriæ Christi instrumentum & trophæum: *Exaltatus* enim *Christus Iesus in ligno, retorsit mortem in mortis autorem, & omnes principatus, adversasque virtutes, per objectionem passibilis carnis elisit, admittens in se antiqui hostis audaciam, qui in obnoxiam sibi saviendo naturam, etiam ibi exactor ausus est esse debiti, ubi nullum potuit vestigium invenire peccati. Evacuatum est igitur generale illud venditionis nostræ & lethale chirographum, & pactum captivitatis in jus transiit Redemptoris. Clavi illi, qui manus Domini pediſque transfoderant, perpetuis diabolum fixere vulneribus; & sanctorum pœna membrorum, inimicarum fuit interfectio potestatum: sic suam Christo consummante victoriam, ut in ipso & cum ipso omnes, qui in eum crederent, triumpharent.* S. Leo ser.10. in Pass. Domini. Quis adhuc crucem timeat? in cruce enim pendet omnis fructus vitæ, quia ipsa est arbor vitæ, quæ est in medio Paradisi: ipsa est altitudo, latitudo, sublimitas & profundum: ipsa bonos colligit & remunerat, malos disperdit & condemnat: ipsa est mœstorum consolatio, esurientium refectio, perfectorum gloriatio. Circuire possum, Domine, cœlum & terram, & mare & aridam, & nusquam te inveniam, nisi tantùm in cruce: ibi dormis, ibi pascis, ibi *cubas in meridie.* Crux enim tua fides est, cujus latitudo charitas, longitudo longanimitas, altitudo spes, profundum timor. In hac cruce te invenit, quicumque te invenit; in hac cruce anima suspenditur à terra, & dulcia poma de ligno vitæ decerpit; in hac cruce Domino suo adhærens, dulciter decantat: *Susceptor meus es tu, gloria mea, & exaltans caput meum.* Psal.3.4. Nullus ergo te quærit, nullus invenit nisi crucifixus. *O gloriosa crux, radicare in me, ut ascendam in te.* Diego Ostiensis, ser. de Pass. Domini.

VII. *Et erat titulus causæ ejus inscriptus, Rex Iudæorum.* Christi enim morte Regnum ejus firmatum est. *Dominus regnavit à ligno* super Israel Dei: & morte sua Gentes accepit in hæreditatem. Amore suo regnet in nobis Jesus crucifixus, nihil ipsi repugnet in nobis. Ex eorum numero ne simus, qui dicunt: *Nolumus hunc regnare super nos.* Luc.19.14.

VIII. *Et cum eo crucifigunt duos latrones, unum à dexteris, & alium à sinistris ejus. Et impleta est Scriptura quæ dicit: Et cum iniquis reputatus est.* Quòd duo cum Jesu ab utroque latere crucifixi sunt, ostendit, alios sibi dextros, alios sinistros esse passuros; dextros, de quibus dicitur: *Beati qui persecutionem patiuntur propter justitiam*: sinistros autem, de quibus dicitur: *Et si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest.* Per crucem Christi pervenitur ad ejus Regnum: per crucem mundi & diaboli descenditur in infernum, *Nemo autem vestrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Christianus, non erubescat; glorificet autem Deum in isto nomine.* S. Augustin. serm.12. alias de diver. 76. Matt.5.10. 1.Cor.13.3. 1.Petr.4.15.

IX. *Similiter & summi Sacerdotes illudentes ad alterutrum cum Scribis, dicebant: Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere. Christus Rex Israel descendat nunc de Cruce, ut videamus, & credamus.* Crux Christi, confusio sapientium mundi. Omnem namque sensum humanæ mentis excessit divini altitudo consilii: *Complacuit Deo per stultitiam prædicationis salvos facere credentes*; ut *mirabilior fieret constantia fidei ex difficultate credendi.* Inconsequens enim & irrationabile videbatur recipere animo, quòd Creatorem omnium naturarum in substantia veri hominis Virgo intemerata peperisset, quòd æqualis Patri Filius Dei, qui impleret omnia, contineret universa, furentium manibus comprehendi, iniquorum judicio condemnari, & post dedecora illusionum, cruci se permisisset affligi. *Sed in iis omnibus simul sunt & humilitas hominis, & celsitudo Deitatis; nec misericordiæ ratio majestatem miserentis obscurat: quia de infalibili potentia factum est, ut cùm homo verus in Deo inviolabili, & Deus verus est in carne passibili, conferretur homini gloria per contumeliam, incorruptio per supplicium, vita per mortem.* 1.Cor.1.21. S.Leo ser. de Pass.Dom. Cùm Dominus crucifixi corporis elevatione sublimis, reconciliationem mundi exequeretur in quadam arce supplicii, Latronemque conversum ad paradisi vocaret habitaculum, vos, Principes Judæorum, Legisque Doctores, nec conscientiæ impietate compuncti, nec effectu sceleris mitigati, fixuris clavorum addebatis tela linguarum, dicentes: *Alios salvos fecit, seipsum non potest salvum facere. Si Rex Israel est, descendat nunc de cruce, & credimus ei.* Sed his vocibus vestris stultis atque blasphemis reddunt omnia elementa responsum, & unam in vos sententiam ferunt cœlum, terra, sol, syderaque, indignos vos suos ministerio protestantes, terribili motu, insolitoque defectu, tenebras mundo vestræ cæcitatis ostentant. Quòd si ad arguiendum vos, nec cœlestia nec inferna sufficiunt, & crucem Christi magis potuerunt petræ atque monumenta, quàm corda vestra sentire, saltem quod in Templo actum est advertite. Velum cujus objectu intercludebantur Sancta Sanctorum, à summo usque ad imum diruptum est; & sacrum illud misticumque secretum, quod solus summus Pontifex jussus fuerat intrare, reseratum est, ut nihil jam esset discretionis, ubi nihil resederat sanctitatis. Repudiatos itaque vos debuistis agnoscere, & omne jus Sacerdotii perdidisse, quia verum erat, quod Veritas vobis dixerat: *Si crederetis Mosi, crederetis & mihi.* Meritò ergo vos Testamentum utrumque condemnat, & gratia vacuatos, & lege privatos, qui ideò resistitis novis, quia non credidistis antiquis. S. Leo ser. 10. de Pass. Domini. Ioan.5.46.

X. *Et hora nona exclamavit Iesus voce magna, dicens: Eloi, Eloi, Lamma sabachthani: quod est interpretatum: Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* Illius querimoniæ anxietate, optimè Jesu, indicas, verba esse delictorum nostrorum, quorum personam & causam assumpseras: in tantum ut per Moysen & per Apostolum sustinueris vocari peccatum & maledictum, pro similitudine pœnæ, non culpæ: quod pro eis voluisti intelligi, qui deseri à Deo propter peccata meruerant, quorum reconciliationis agebas causam. In qua allegator subtilis pro servis servilem non dignaris accipere personam: & in tantum infirmis compateris, ut nec crucifigi, nec mori, Auctor lib. de Card. operib. Christi, ser. de Pass. Christi apud S. Cypr.

mori, dùm illi vivant, & te patrocinante non pereant, nec erubescas, nec formides; altitudinem tuam derelinquens, ad tempus gloriæ tuæ majestatem evacuans, ut redeant dispersi, & respirent derelicti. *Hæc est causa, quare derelictus sit, ut colligeret & revocaret inanitio tua eos qui fuerant derelicti, & qui sine Deo fuerant, dum dominaretur eis peccatum, reducti ad justitiam, conformes Christi, & Christi efficerentur & Dii:* Unde scriptum est: *Ego dixi, Dii estis.* In nobis quærenda causa derelictionis, superbia, negligentia orandi, vigilantiæ defectus, &c.

XI. *Jesus autem emissa voce magna expiravit.* Clamor peccatorum nostrorum Christo Jesu mortem infert; clamor Christi morientis, mortemque suam Patri offerentis, nos ab æterna morte liberat. Ad Deum eum Jesu & per Jesum Filium ejus Dominum nostrum clamemus, *Fideli Creatori commendantes animas nostras in benefactis.* Toto corde clamemus, ut exaudiri mereamur. *Flagrantia charitatis, clamor cordis est. Frigus charitatis, silentium cordis est.*

1. Petri 4. 19.

S. Augustin. enarr. in ps. 37.

XII. *Videns autem Centurio, qui ex adverso stabat, quia sic clamans expirasset, ait: Verè hic homo Filius Dei erat.* Auditus invenit, quod non visus; oculum species fefellit; auri veritas se infudit; oculus pronuntiabat infirmum, oculus fœdum, oculus miserum, oculus morte turpissima condemnatum; auri Dei Filius, auri formosus innotuit. Erat ille Centurio incircumcisus, sed non aure, qui ad unam expirantis vocem, sub tot infirmitatis indiciis Dominum majestatis agnovit: ideòque non despexit quod vidit, quia credidit quod non vidit. Non autem credidit ex eo quod vidit, sed ex eo quod audivit, quia *Fides ex auditu.*

S. Bern. serm. 28. in cantic.

Rom. 10.

XIII. *Joseph autem mercatus sindonem, & deponens eum, involvit sindone, & posuit eum in monumento, quod erat excisum de petra, & advolvit lapidem ad ostium monumenti.* Verè dives Joseph, qui totam Domini personam compositam reportarit. Verè dives, qui duplicem Christi substantiam à Pilato accepit. Planè dives, qui inæstimabilem margaritam referre meruit. Quomodo enim non dives, qui mundi vitam & salutem nactus sit? Quomodo non dives, qui dono acceperit eum qui alit omnia, & omnibus dominatur? Verè dives es, ò Joseph, si perfectè nosti quem tenes. An orientem sepelis velut mortuum, qui orientis omnis oriens existit, Jesum? Num tuis digitis, ut mortuo convenit, Jesu claudis oculos, qui immaculato digito cæci aperuit oculum? Os ei concludis, qui muto os aperuit? Manus obvolvis ejus, qui extendit arefactas manus? Pedes colligas ejus, qui pedibus motu destitutis incessum reddidit? Unguenta cœlesti unguento affundis, quod se ipsum effudit, & sanctimonia replevit? Divini Jesu corporis adhuc sanguine fluens latus audes abstergere, qui profluvio sanguinis laborantem sanavit? Num aquis abluis corpus hominis Dei qui omnes abluit? Quas verò faces accendes veræ luci, illuminanti omnem hominem? Quales illi cantabis funebres nænias, qui sine ullo silentio laudatur ab omni cœlesti exercitu? Num lacrymas pro eo fundis, ut mortuo, qui lacrymatus, mortuum quatriduanum resuscitavit? Beatas tuas manus, quibus portasti portantem omnia! Joseph & Nicodemus Cherubim antecesserunt, Deum Cherubim in se ipsis extollentes & gestantes. Antecesserunt senis alis præditos ministri Dei effecti, qui non alis, sed sindonibus Dominum contexerunt & honorarunt. Josephi ab Arimathæa pietatem imitemur, Christi corpus non jam mortuum, sed vivens & glorioſum in sacra Eucharistiæ Communione suscepturi. Cum Christo moriamur peccato, mundo corde Christum suscipiamus. Cor nostrum sit velut sepulchrum novum, recordatione & imitatione Passionis & mortis Christi. Sit excisum in petra, id est, in Christo fundatum & radicatum firma fide & charitate. Ejus ostium occlusum sit mundo & ejus amoribus, terrenis desideriis, cunctisque occasionibus peccati, per sacrum secessum & silentium. Sit Christus ipse verbo suo & gratia lapis vivus, qui viventis illius monumenti ostium claudat tentationibus diaboli & mundi: *Et advolvit lapidem ad ostium monumenti.*

S. Epiph. homil. in Christi Jesu sepulturam.

CAPUT XVI.

Sensus Litteralis.

MIrum est, quòd de hujus capitis authentia quidam dubitaverint, quòd in pluribus Codicibus non inveniretur; ut refert S. Hieronymus in Epistola ad Hedibiam, Quæstione 3. cùm S. Irenæus Apostolorum proximus ætati, illud ceu Canonicum agnoverit lib. 3. adversùs Hæreses cap. 2. agnoverint & Patres cæteri; nec omissam à S. Marco Resurrectionis Christi historiam, sit verisimile. In omnibus, qui nunc extant, Codicibus Græcis habetur, illudque habent Syrus, Arabs, Æthiops, Persa, & Latinus Interpretes.

I. *Et cùm transisset Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Jacobi, & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Jesum.* Hìc, *Emerunt*, usurpat S. Marcus pro, *Emerant*; inclinante enim die Parasceues comparaverant aromata ad ungendum corpus Jesu, ut statim atque Sabbatum transiisset, hoc pietatis officio perfungerentur; ut colligitur ex S. Luca. *Et dies erat Parasceues* (inquit) *& Sabbatum illucescebat. Subsecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus ejus. Et revertentes, paraverunt aromata & unguenta: & Sabbato quidem siluerunt secundùm mandatum. Una autem Sabbati, valdè diluculo, venerunt ad monumentum, portantes, quæ paraverant, aromata.*

II. *Et valdè manè una Sabbatorum*, prima die hebdomadæ, quæ deinceps Dominica apud Christianos appellata est, *veniunt ad monumentum, orto jam sole.* Aoristus primus pro tempore præsenti hìc, ut alibi, sæpè usurpatur, ἀνατείλαντος τοῦ ἡλίου, *oriente jam sole*; cùm primùm solis lumen affulgere inciperet multis adhuc mixtum tenebris. *Et dicebant ad invicem*, in itinere, ignorantes, appositam esse monumento custodiam: *Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes* versùs sepulchrum, viderunt *revolutum lapidem* ab Angelo; quod ipsis commodè accidit: *Erat enim magnus valdè*; lapidisque moles & grave pondus ipsas tenebat solicitas. Et introeuntes *in monumentum*, in speluncam in qua excisum erat sepulchrum, *viderunt juvenem*, Angelum juvenis specie, *sedentem in dextris, coopertum stola candida; & obstupuerunt. Qui dicit illis: Nolite expavescere: Jesum quæritis Nazarenum crucifixum; surrexit, non est hic, ecce locus, ubi posuerunt eum.* Vacuum videte sepulchrum & sudaria quibus corpus ejus involutum fuerat, antequam tumulo conderetur. Ne igitur hìc ultra moram faciatis: sed ite, *dicite Discipulis ejus, & Petro* imprimis Apostolici Collegii duci, *quia præcedet vos in Galilæam:* ibi eum videbitis redivivum, *sicut dixit vobis. At ille exeuntes* è monumento *(invaserat enim eas tremor & pavor)* ex terræ motu, ex Angelica visione, ex eventus novitate & admirabilitate: *& nemini* eorum, quos obvios fortè habuerunt, *quidquam dixerunt: timebant enim* Judæos: sed citò Apostolis renuntiarunt, quod viderant & audiverant.

III. *Surgens autem manè, prima Sabbati*, id est, hebdomadæ, *apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de*

qua

qua ejecerat ſeptem dæmonia. Apparuit illi ſoli, ſub hortulani ſpecie, cùm paululùm receſſiſſet à monumento, & à cæteris mulieribus, quæ ad ſepulchrum remanſerant. *Illa vadens*, citò, *nuntiavit his qui cum eo*, ſcilicet Jeſu, *fuerant, lugentibus & flentibus* amiſſum Dominum & Magiſtrum. *Et illi audientes quia viveret* Jeſus, & viſus *eſſet ab ea, non crediderunt* ejus relationi.

Luc.24. IV. *Poſt hæc autem duobus ex his*, qui fuerant cum Jeſu, quorum unus erat Cleophas, *ambulantibus oſtenſus eſt in alia effigie*; ut ipſis quidem videbatur. *Oculi enim eorum tenebantur, ne eum agnoſcerent* (inquit S. Lucas) *Euntibus in villam*, cui nomen Emmaus. *Et illi euntes nuntiaverunt cæteris* Diſcipulis: *qui nec illis crediderunt*.

Luc.24. verſ. 36. Jo.20. 19. V. *Noviſſimè* poſt apparitiones memoratas, *recumbentibus illis undecim*, menſæ accumbentibus, ipſa Reſurrectionis die *apparuit*. Quamvis abeſſet Thomas, dicuntur *undecim*: Hoc ſcilicet numero Apoſtolica ſocietas tum nuncupabatur. *Et exprobravit incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia iis qui viderant eum reſurrexiſſe, non crediderunt*; ſcilicet Mariæ Magdalenæ, cæteriſque mulieribus, Petro & Joanni, & duobus illis Diſcipulis, quibus Emmauntem euntibus apparuit.

S. Auguſtin. lib. 3. de conſenſu Euang. c. 25.

VI. *Et dixit eis*, non tunc, ſed poſteà in Monte Galileæ, *Euntes in mundum univerſum*, non in ſolam Judæam, ut hactenùs, ſed quocumque volueritis & poteritis, quà latè patet orbis terrarum, vos & ſucceſſores veſtri, *Prædicate Euangelium omni creaturæ*. Omnibus hominibus, nullo diſcrimine ſexus, nationis, conditionis, omnibus Gentibus; deinceps enim edictum illud vos non obligabit, quo olim prohibueram, ne *in viam Gentium* abiretis. Reſtringitur ab Euangeliſta creaturæ nomen ad homines, quo modo viventis vocabulum reſtringitur, cùm Eva dicitur: *Mater viventium*; & vox carnis, cùm profitemur in Symbolo *Carnis reſurrectionem*. Confer cum Epiſt. ad Coloſſ. cap. 1. 23. *Si tamen permanetis in fide fundati, & ſtabiles & immobiles à ſpe Euangelii, quod audiſtis, quod prædicatum eſt in univerſa creatura, quæ ſub cælo eſt*.

Matt. 28. 16. 17. 18. 19.

Matt. 10.

XII. *Qui crediderit* Euangelio fide per dilectionem operante, fide quæ ſic appellatur, ex eo quòd fiat quod dicitur; fide quam innocentia morum, aut pœnitentia, & obedientia divinis mandatis comitantur; *& baptizatus fuerit, ſalvus erit*, vitam æternam conſequetur, ſi in fide & obſervantia divinæ legis perſeveret. *Qui verò non crediderit*, ut oportet; fidem ſuam Euangelicæ Legis obſervantia & ſanctis operibus oſtendens, condemnabitur Dei judicio, æternis ſuppliciis addicetur, gravioribus quàm illi quibus Euangelium non eſt prædicatum. Non repetit alterum membrum, *& baptizatus non fuerit*; ſed tantùm, *qui non crediderit*, *condemnabitur*, innuens, interdum fidem ſufficere ad ſalutem, & ſine ipſa ſufficere nihil. *Quantùm* namque *valeat etiam ſine viſibili Sacramento baptiſmi, quod ait Apoſtolus, Corde creditur ad juſtitiam, ore autem confeſſio fit ad ſalutem; in ſancto Latrone declaratum eſt. Sed tunc impletur inviſibiliter, cùm miniſterium baptiſmi non contemptus religionis, ſed articulus neceſſitatis excludit*.

Rom. 10. 10. S. Auguſt. l. 4. de Baptiſmo, c. 22.

VIII. *Signa autem*, id eſt, miracula, chariſmata à Deo tamquam ſigilla & teſtimonia veritatis, ejus miſſione, afflatu, auctoritate annunciatæ, data, *eos qui crediderint, hæc ſequentur*: *In nomine meo*, id eſt, invocato nomine meo; aut, virtute mea ac potentia, *dæmonia ejicient*: *linguis loquentur novis*, alienis, peregrinis, quas antea non noverant, nec didicerant: *Serpentes tollent*; venenata animalia auferent ex locis quibus infeſta erant, quin etiam prehendent impunè: ſic Paulus viperam quæ manum ejus invaſerat, illæſus in ignem excuſſit (Act. 28. 4.) *Et, ſi mortiferum quid biberint*, ſive fortuitò, ſive coacti à perſecutoribus, *non eis nocebit*. *Super ægros manum imponent, & bene habebunt*. Hæc autem promiſſio ſignorum & gratiarum, (ut Theologi vocant)

1. Cor. 12. 4. 5. 6. & 7.

gratis datarum, non pertinet ad omnes & ſingulos Fideles, ſed ad aliquos tantùm, nunc plures, nunc pauciores, prout Chriſto viſum fuerit, ad fidem ſtabiliendam & propagandam. Credentibus autem indefinitè hæc promittit, quia quæ aliquibus data ſunt, ad omnium utilitatem data ſunt. Neque etiam ad omnia tempora & loca hæc promiſſio pertinet, quaſi ſemper & ubique fiant ab iis qui crediderint; ſed quòd non defutura ſint Eccleſiæ hæc dona & ſigna, cùm opus fuerit. Per Apoſtolos autem & Apoſtolicos viros factum eſt, ut non eſſent neceſſaria poſteris: *Cùm enim Eccleſia Catholica per totum orbem diffuſa atque fundata ſit, nec miracula illa*, eadem & tam frequentia, *in noſtra tempora durare* permiſſa ſunt, *ne animus ſemper viſibilia quæreret, & eorum conſuetudine frigeſceret genus humanum, quorum novitate flagravit: nec jam nobis dubium eſſe oportet, iis eſſe credendum, qui cùm ea prædicarent, quæ pauci aſſequuntur, ſe tamen ſequendos populis perſuadere potuerunt*. Signa iſta neceſſaria in exordio Eccleſiæ fuerunt: *Ut enim ad fidem creſceret, miraculis fuerat nutrienda: quia & nos cùm arbuſta plantamus, tamdiu eis aquam infundimus, quouſque ea in terra jam coaluiſſe videamus: & ſi ſemel radicem fixerint, irrigatio ceſſabit. Hinc Paulus ait: Linguæ in ſignum ſunt, non fidelibus, ſed infidelibus*.

S. Auguſtin. lib. de vera Relig. cap. S. Gregor. M. homil. 29. in Euang. 1. Cor. 14.

IX. *Et Dominus quidem Jeſus poſtquam locutus eſt eis*, de Regno Dei, quæcumque dicta voluit & oportuit, per quadraginta dies à Reſurrectione glorioſa eis frequenter apparens, *aſſumptus eſt in cælum*, ut homo, virtute propria Divinitatis ſuæ & Animæ beatæ, corpus glorificatum, prout vult, moventis: *& ſedet à dextris Dei*, ad paternæ gloriæ, majeſtatis, imperii conſortium exaltatus, ut ipſi in omnibus æqualis. Quæ æqualitas per glorioſam ejus Reſurrectionem & Aſcenſionem ſupra omnes cœlos, nobis innoteſcit. Unde S. Paulus: *Deus*, (inquit) *Domini noſtri Jeſu Chriſti, Pater gloriæ, det vobis ſpiritum ſapientiæ & revelationis, in agnitione ejus; illuminatos oculos cordis veſtri, ut ſciatis, quæ ſit ſpes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in ſanctis, & quæ ſit ſupereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus ſecundùm operationem potentiæ virtutis ejus, quam operatus eſt in Chriſto, ſuſcitans illum à mortuis, & conſtituens ad dexteram ſuam in cœleſtibus, ſupra omnem Principatum, & Poteſtatem, & Virtutem, & Dominationem, & omne nomen quod nominatur non ſolùm in hoc ſæculo, ſed etiam in futuro. Et omnia ſubjecit ſub pedibus ejus: & ipſum dedit caput ſupra omnem Eccleſiam, quæ eſt corpus ipſius, & plenitudo ejus, qui omnia in omnibus adimpletur*. Sedet à dextris Dei, ut æqualis Patri in gloria divinitatis, in poſſeſſione beatitudinis, in Regia & judiciaria poteſtate. Seſſio autem quietem, æternamque glorioſi ſtatus immutabilitatem ſignificat.

Ephes. 1. S. Th. III. 1. q. 58. art. 1.

X. *Illi autem profecti* in mundum univerſum, ſicut eis Jeſus præceperat; non tamen ſtatim poſt Aſcenſionem ejus, ſed poſt miſſionem Spiritus ſancti die Pentecoſtes; *prædicaverunt euangelium ubique*, non in Judæa tantùm, ſed in variis orbis terrarum plagis, quò eos dirigebat Spiritus ſanctus; *Domino cooperante*, intrinſecùs per gratiam ſuam ſimul operante Jeſu Chriſto cum Prædicatoribus, & cum auditoribus qui Euangelio credebant: illis dans verbum virtute multa, & ſapientiam cui non poſſent reſiſtere adverſarii eorum: his cor aperiendo, & fidem inſpirando, quæ Dei donum eſt. *Et ſermonem*, Euangelii prædicationem, legitimam Prædicatorum miſſionem, doctrinæ veritatem, extrinſecùs *confirmante* & obſignante *ſequentibus ſignis*: Miraculis, quæ ſola Dei virtute fieri poſſunt, qui falſitatem, errorem, mendacium approbare non poteſt, cùm ſit prima & ſumma Veritas, quæ non fallere poteſt, nec falli. Chriſtus igitur afferens medicinam, quæ corruptiſſimos mores ſanatura eſſet, *Miraculis conciliavit auctoritatem, auctoritate meruit fidem, fide contraxit multitudinem, multitudine obtinuit vetuſtatem, vetuſtate roboravit Religionem*. Poſt Chriſti Paſſionem, Reſurrectionem, & Aſcenſionem

S. Auguſtin. lib. de utilit. credendi, c. 14.

nem in cœlos, descensumque Spiritus sancti, nomen Christi Jesu per Apostolorum prædicationem ubique propagatum est, & Gentes ad veri Dei notitiam per gratiam ejus adductæ, quæ antea verum Deum ignorabant universæ. *Ante Resurrectionem Christi, notus tantum in Iudæa Deus, in Israel magnum nomen ejus: & ipsi qui noverant eum, tamen ad inferos trahebantur. Vbi tunc totius orbis homines, ab India usque ad Britanniam, à rigida Septentrionis plaga usque ad fervores Atlantici Oceani tam innumerabiles populi, & tantarum Gentium multitudines? ..... Velut muscæ & culices conterebantur: absque notitia enim sui Creatoris omnis homo pecus est. Nunc verò Passionem Christi & Resurrectionem ejus, cunctarum gentium & voces & litteræ sonant.*

S. Hieron. ep. 5. de morte Nepotiani.

Sensus Moralis.

I. *ET cum transisset Sabbatum, Maria Magdalene, & Maria Iacobi & Salome emerunt aromata, ut venientes ungerent Iesum.* Sanctarum Mulierum pietatem imitari debemus, ad monumentum Domini cum aromatibus proficisci, id est cum fragrantia charitatis, cum odore virtutum & bonorum operum, cum sanctis desideriis: Oratio & eleemosyna pretiosa sunt aromata, quorum odor Deo gratissimus est; *Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo* (inquit Propheta) *Repletus sum acceptis ab Epaphrodito quæ misistis, odorem suavitatis, hostiam acceptam, placentem Deo* (ait Apostolus) *Oblatio justi* (inquit Sapiens) *impinguat altare, & odor suavitatis est in conspectu Altissimi.* Qui carnem suam per castitatem, per mortificationem Christianam, Deo consecrat, pretiosum unguentum ad Christi monumentum affert. *Sacrificia Deo grata, conflictationes dico animæ, jejunia, & feras & aridas escas, & appendices hujus officii sordes, caro de proprio suo incommodo instaurat. Virginitas quoque & viduitas, & modesta in occulto matrimonii dissimulatio, & una notitia ejus, de bonis carnis adolentur.* Cum aromatibus ad Christi Jesu monumentum venient mulieres Christianæ, si orent: *In habitu ornato, cum verecundia & sobrietate ornantes se, & non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste pretiosa: sed quod decet mulieres, promittentes pietatem per opera bona.* Si maximè solicitæ sint de cultu & ornatu ejus: *Qui absconditus est cordis homo, in incorruptibilitate quieti & modesti spiritus, qui est in conspectu Dei locuples. Sic enim aliquando & sanctæ mulieres, sperantes in Deo, ornabant se, subjectæ propriis viris.*

S. Gregor. M. homil. 21. in Euang. — Psal. 160. 2. — Philipp. 4. 18. — Eccli. 35. 8. — Tertull. lib. de Resurr. carnis, c. 7. — 1. Tim. 2. 9. 10. — 1. Petr. 3. 4. 5.

Emerunt aromata, ut venientes ungerent Iesum. Christus in sepulchro, fides mortua est in animo. Quid faciemus ei? Quod fecerunt sanctæ mulieres. *Emerunt aromata, ut venientes ungerent Iesum.* Numquid, ut suscitarent? Et nos scimus, quia suscitare nostrum non est, sed ungere nobis incumbit, ne fœteat qui hujusmodi est, ne sit cæteris odor mortis, ne pereffluat & penitùs dissolvatur. *Emant proinde aromata sua tres mulieres, mens, lingua, manus. Quærat igitur mens aromata sua, ante omnia compassionis affectum, dehinc rectitudinis zelum, & inter hæc discretionis spiritum non omittat. Linguæ* quoque *aromata tria sunt, modestia in increpando, copia in exhortando, efficacia in persuadendo.* Quia verò consequens est, ut cujus vita despicitur, ejus etiam prædicatio contemnatur, oportet, ut & *Manus habeat aromata sua, continentiam in carne, misericordiam in fratre, patientiam in pietate.* Unde Apostolus ait: *Sobriè, & justè, & pie vivamus.* Hæc enim tria sunt conversationi nostræ maximè necessaria, quoniam primum debemus nobis, secundum proximo, tertium Deo. Plura dabit S. Bernardus.

S. Bern. ser. 2. pro Temp. Paschali. — Tit. 2.

II. *Et valdè manè una Sabbatorum veniunt ad monumentum, orto jam Sole.* Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia. Amor nescit moras, cùm officia exhibenda sunt dilecto. Sponsa citò de lecto surgit, ut quærat dilectum. Qui Christum vocantem continuò non sequuntur, sed retrò respiciunt, & terrenis affectibus nimis tribuunt, non sunt apti regno Dei. Igitur *valdè manè* ad Christi monumentum conferre nos debemus, ejus nos obsequiis devovere, ipsi commori & cum ipso resurgere quantociùs, statim atque Sol justitiæ per gratiam suam nobis affulget. *Orto jam Sole.* Non differenda conversio, non adolescentia & juventus mundo, vanitati, voluptatibus devovenda, provectior & serior ætas Deo reservanda. Non imitandi Judæi, qui neglecta domo Dei, propria ædificia curabant, & ad Templum Dei excitandum nullo zelo movebantur, quam ob causam Deus illis sterilitatem immisit: *Populus iste dicit: Nondum venit tempus domus Domini ædificandæ.*

Aggæi 1. 2.

III. *Et dicebant ad invicem: Quis revolvet nobis lapidem ab ostio monumenti? Et respicientes, viderunt revolutum lapidem: Erat quippè magnus valdè.* Nullis difficultatibus exterretur amor, omnia impedimenta perrumpit charitas. Peccatori ante conversionem, aut initio conversionis, difficile videtur revolvere lapidem pravæ consuetudinis, removere sæcularis conversationis impedimenta: *Quis*, inquit, *revolvet nobis lapidem?* Sed si in amore Dei crescat & confirmetur, si in ejus gratia confidat, videbit revolutum lapidem. Testis S. Cyprianus, id in se ipso expertus: *Cum* (inquit) *in tenebris atque in nocte cæca jacerem, cumque in solo jactantis sæculi mutabundus ac dubius vestigiis oberrantibus fluctuarem, vitæ meæ nescius, veritatis ac lucis alienus; difficile prorsus ac durum pro illis tunc moribus opinabar, quod in salutem mihi divina indulgentia pollicebatur, ut quis renasci denuò posset; utque in novam vitam lavacro aquæ salutaris animatus, quod priùs fuerat, exponeret; & corporea licèt manente compage, hominem animo ac mente mutaret. Qui possibilis, ajebam, tanta conversio; ut repentè ac perniciter exuatur, quod vel genuinum situ materiæ naturalis obduruit, vel usurpatum diu senio vetustatis inolevit? Alta hæc & profunda penitùs radice sederunt. Quando parsimoniam discit, qui epularibus cœnis & largis dapibus assuevit? Et qui pretiosa veste conspicuus, in auro atque in purpura fulsit, ad plebejum se ac simplicem cultum quando deponit? Fascibus ille oblectatus & honoribus, privatus & inglorius esse non potest. Hic stipatus clientium cuneis, frequentiore comitatu officiosi agminis honestatus, pœnam putat esse, cum solus est. Tenaciùs semper illecebris assuetum, necesse est, ut solebat, vinolentia invitet, inflet superbia, iracundia inflammet, rapacitas inquietet, crudelitas stimulet, ambitio delectet, libido præcipitet. Hæc egomet sæpè mecum: nam ut ipse quamplurimis vitæ prioris erroribus implicitus tenebar, quibus exui me posse non crederem; sic vitiis adhærentibus obsecundans eram, & desperatione meliorũ malis meis veluti jam propriis ac vernaculis favebam. Sed postquam unda genitalis auxilio superioris ævi labe detersa, in expiatum pectus ac purum desuper lumen infudit; postquam cœlitus Spiritu hausto in novum me hominem nativitas secunda reparavit; mirum in modum protinùs confirmare se dubia, patere clausa, lucere tenebrosa; facultatem dare, quod priùs difficile videbatur; geri posse, quod impossibile putabatur, ut esset agnoscere, terrenum fuisse, quod priùs carnaliter delictis obnoxium viveret; Dei esse cœpisse, quod jam Spiritus sanctus animaret.*

S. Cypr. ep. 1. ad Donatum.

IV. *Iesum quæritis Nazarenum crucifixum: surrexit, non est hic: ecce locus ubi posuerunt eum.* Crucifixus est, & surrexit. Passione & morte in cruce promeritus est gloriam resurrectionis, vitam immortalem. *Sic* enim *oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam.* Christus *factus est pro nobis obediens usque ad mortem, mortem autem crucis: propter quod & Deus exaltavit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen;*

Luc. 24. — Philipp. 2. 8.

nomen; ut in nomine Iesu omne genu flectatur, cælestium, terrestrium, & infernorum: & omnis lingua confiteatur, quia Dominus Iesus Christus in gloria est Dei Patris. Christo compati & commori debemus, si cum ipso vivere, æternùmque regnare velimus. *Cohæredes* sumus Christi, per ejus gratiam, qua filii Dei, & consequenter hæredes facti sumus: sed audi conditionem: *Si tamen compatimur, ut & conglorificemur ..... Fidelis sermo: nam si commortui sumus, & convivemus: si sustinebimus, & conregnabimus.*

Rom.8.17.

Surrexit, non est hic. Quid viventem inter mortuos quæritis? Aliorum sepulcra mortuorum, domus illorum sunt usque in diem resurrectionis generalis. *Sepulcra eorum domus illorum in æternum.* Christi sepulcrum velut hospitium est, ubi triduo quievit, tertia die ad vitam immortalem transiturus. *Singulariter sum ego, donec transeam.* Quidam à Prophetis, ab ipso Christo, ab Apostolis, ab aliis Sanctis suscitati sunt iterùm morituri, & in sepulcrum rursus inferendi: *Christus resurgens ex mortuis, jam non moritur, mors illi ultra non dominabitur ..... Semper vivit ad interpellandum pro nobis ..... Et Regni ejus non erit finis.* Hujus gloriæ consortium, hujus Regni unà cum ipso possessionem nobis promittit, si spiritaliter resurgamus, si verè moriamur peccato, & vivamus Deo, si deinceps non moriamur, Deum deserentes, qui est vita nostrarum animarum, si ad æterna bona ferventissimis desideriis suspiremus, & per bona opera nostram ad illa vocationem certam facere satagamus. Ut futuram vitam nobis ostenderet, ad eamque aspiraremus & tenderemus, Christus resurrexit: *Duæ etenim vitæ erant* (inquit S. Gregorius) *quarum unam novimus, alteram nesciebamus. Una quippe mortalis est, altera immortalis: una corruptionis, altera incorruptionis: una mortis, altera resurrectionis. Sed venit mediator Dei & hominum homo Christus Iesus, suscepit unam, & ostendit alteram. Vnam pertulit moriendo, & ostendit alteram resurgendo. Si ergo nobis mortalem vitam scientibus, resurrectionem promitteret carnis, & tamen hanc visibiliter non exhiberet, quis ejus promissionibus crederet? Factus itaque homo apparuit in carne, mori dignatus est ex voluntate, resurrexit ex potestate, & ostendit exemplo, quod nobis promisit in præmio.*

Psal.41.12.

Psal.140.10.

Rom.6.

Hebr.7.25. Luc.1.31.

S. Gregor.M. hom. 21. in Euang.

V. *Sed ite, dicite Discipulis ejus & Petro, quia præcedet vos in Galilæam.* Præit semper Jesus illis qui ipsum crucifixum quærunt, præit gratia sua illos confirmans & recreans, ac spe beatitudinis æternæ consolatur, in qua ipsum videbunt glorioſum. Christi gloria aliis enarranda, ut ad ejus amorem accendantur. *Ite, dicite Discipulis ejus & Petro.* Petrus vocatur ex nomine, ne desperaret ex negatione.

S.Gregor.

VI. *At illæ exeuntes fugerunt de monumento: invaserat enim eas tremor & pavor.* Pœnis & crucibus interioribus consolationes cœlestes pii promerentur. Mariæ Magdalenæ, quæ juxta crucem Jesu perseveraverat magna constantia & fidelitate, quæ à sepulcro Domini amore ejus succensa non recedebat, primò apparuit. Hæc est, de qua septem dæmonia ejecerat. Ubi abundaverat delictum, superabundavit & gratia. Apostolis *lugentibus & flentibus* Christi Resurrectio nuncia-tur. In illis impletur illud Domini Jesu promissum: *Beati qui lugent, quoniam ipsi consolabuntur.* Statim non credunt, ut eorum incredulitas stabiliendæ fidei Resurrectionis Jesu serviat, eisque postmodùm ipsam prædicantibus facilius credatur.

VII. *Et dixit eis: Euntes in mundum universum, prædicate Euangelium omni creaturæ. Qui crediderit, & baptizatus fuerit, salvus erit.* Fortasse aliquis dixerit: Ego jam credidi, salvus ero. Verum dicit, si fidem bonis operibus probat & ornat. Verè enim fidelis est, qui his quæ verbis dicit, moribus non contradicit. *In Christo Iesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium; sed fides quæ per charitatem operatur,* (inquit S. Paulus.) *Quid proderit,* (inquit S. Jacobus) *si fidem quis dicat se habere, opera autem non habeat? Numquid poterit fides salvare eum? Si autem frater & soror nudi sunt, & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini & saturamini: non dederitis autem eis, quæ necessaria sunt corpori: quid proderit? Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa ..... Tu credis, quoniam unus est Deus: Bene facis: & dæmones credunt, & contremiscunt. Vis autem scire, ô homo inanis, quoniam fides sine operibus mortua est? Abraham pater noster nonne ex operibus justificatus est, offerens Isaac filium suum super altare? Vides, quoniam fides cooperabatur operibus illius: & ex operibus fides consummata est? ..... Sicut corpus sine spiritu mortuum est, ita & fides sine operibus mortua est.* Hinc de quibusdam falsis Fidelibus Paulus dicit: *Qui confitentur se nosse Deum, factis autem negant.* Hinc Joannes ait: *Qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est.* Quod cùm ita sit, fidei nostræ veritatem in vitæ nostræ consideratione debemus agnoscere. *Tunc enim veraciter fideles sumus, si quod verbis promittimus, operibus implemus. In die quippe baptismatis omnibus nos antiqui hostis operibus atque omnibus pompis abrenunciare promisimus. Itaque unusquisque vestrum ad considerationem suam mentis oculos reducat: & si servat post baptismum, quod ante baptismum spopondit, certus jam quia fidelis est, gaudeat.* Sed ecce quod promisit, minimè servavit: si ad exercenda prava opera, ad concupiscendas mundi pompas dilapsus est, videamus, si jam scit plangere, quod erravit.

Tit.1.16. 1.Joann.2.4.

S.Gregor.M. hom. 29. in Euang.

Galat.5.6.

Jacobi 2.

VIII. *Signa autem eos qui crediderint, hæc sequentur: In nomine meo dæmonia ejicient, linguis loquentur novis, serpentes tollent,* &c. Sancta Ecclesia quotidie spiritaliter facit, quod tunc per Apostolos corporaliter faciebat. Nam Sacerdotes ejus cùm pro exorcismi gratia manum credentibus imponunt, & habitare malignos spiritus in eorum mente contradicunt; quid aliud faciunt, nisi dæmonia ejiciunt? Et fideles quippè qui jam vitæ veteris sæcularia verba derelinquunt, sancta autem mysteria insonant, conditoris sui laudes & potentiam, quantū prævalent, narrant; quid aliud faciunt nisi novis linguis loquuntur? Qui dum bonis suis exhortationibus malitiam de alienis cordibus auferunt, serpentes tollunt. Et dum pestiferas suasiones audiunt, sed tamen ad operationem pravam minimè pertrahuntur, mortiferum quidem est quod bibunt, sed non eis nocebit. Qui quoties proximos suos in bono opere infirmari conspiciunt, dum eis tota virtute concurrunt, & exemplo suæ operationis illorum vitam roborant, qui in propria actione titubant; quid aliud faciunt, nisi super ægros manus imponunt, ut benè habeant? Quæ miracula tantò majora sunt, quantò spiritalia: tantò majora sunt, quantò per hæc non corpora, sed animæ suscitantur. Hæc signa, Fratres charissimi, auctore Deo, si vultis, facitis. Corporalia illa miracula ostendunt aliquando sanctitatem, non faciunt: hæc verò spiritalia, quæ aguntur in mente, virtutem vitæ non ostendunt, sed faciunt. Illa habere & mali possunt: istis autem perfrui nisi boni non possunt. Unde de quibusdam Christus ait: *Multi mihi dicent in die illa: Domine, Domine, nonne in nomine tuo prophetavimus, & in nomine tuo dæmonia ejecimus, & in nomine tuo virtutes multas fecimus? Et tunc confitebor illis; Quia non novi vos, discedite à me omnes qui operamini iniquitatem.* Nolite ergo amare signa, quæ possunt cum reprobis haberi communia: sed hæc, quæ modò diximus. *Charitatis atque pietatis miracula amate, quæ tanto securiora sunt, quanto & occulta: & de quibus apud Dominum eo major fit retributio, quo apud homines minor est gloria.* Non multùm absimilis est S. Bernardi tropologia. Non difficile arbitror, inquit, nosse, quemadmodum intelligi signa possint præsentia, ut sint indubitata signa credulitatis, ac per hoc & salutis. *Primum* enim *opus fidei per dilectionem operantis, cordis compunctio est, in qua sine dubio ejiciuntur dæmonia, cùm eradicantur è corde peccata. Exinde qui in Christum credunt, linguis loquuntur novis, cùm jam recedunt vetera de ore eorum, nec de cætero vetusta protoparentum lingua loquuntur, declinan-*

Idem, ibid.

Matt.7.

S.Bern. ser.1. de Ascensione Domini.

tium

tium in verbà malitiæ ad excusandas excusationes in peccatis. Ubi verò compūctione cordis, & oris confessione, priora sunt deleta peccata, ne recidivam patiantur, & jam sint posteriora pejora prioribus, serpentes tollant necesse est, id est, ut venenatas suggestiones extinguant. Quid tamen agendum, si qua fortè radix pullulat, quæ tam velociter nequeat extirpari, sed stimulat animum concupiscentia carnis? Profectò si mortiferum quid biberint, non eis nocebit. *Quoniam juxta Salvatoris exemplum, cùm gestaverint, nolent bibere; id est, cùm senserint, nolent consentire. Sic enim non eis nocebit* (quia nulla damnatio est his, qui sunt in Christo Jesu) *concupiscentiæ sensus absque consensu. Quid tamen? Molesta certè & periculosa est sic correptæ & infirmæ affectionis lucta: Sed* qui crediderint, super ægros manus imponent, & benè habebunt: *Id est, ægras affectiones bonis operibus varient, & hoc remedio curabuntur.*

S. Augustin. ser. 263. alias de Tempore 174. & de diversis 90.

IX. *Et Dominus quidem Jesus, postquam locutus est eis, assumptus est in cœlum, & sedet à dextris Dei.* Dominus noster Jesus Christus ascendit in cœlum; ascendat cum illo & cor nostrum: Qui de cœlo descendit, non nobis invidet cœlum, sed quodammodo clamat: Membra mea estote, si ascendere vultis in cœlum. In hoc ipsi interim roboremur, in hoc votis omnibus æstuemus. Hoc meditemur in terris, quod computamur in cœlis. Tunc exuturi carnem mortalitatis, nunc exuamus animi vetustatem. Facilè corpus levabitur in alta cœlorum, si non premat spiritum sarcina peccatorum..... *Manipulus primitiarum nostrarum Christus oblatus est, ad dexteram Patris assumptus, & assistit nunc vultui Dei pro nobis.* Sedet autem habens in dextera misericordiam, in sinistra judicium: & misericordiam multam nimis, & judicium multum nimis: in dextera aquam, in sinistra ignem immobiliter tenens. Et quidem corroboravit misericordiam suam super timentes se, secundùm altitudinem cœli à terra: & misericordia hæc ab æterno & usque in æternum super timentes eum; ab æterno per prædestinationem, in æternum per glorificationem. Similiter & in reprobis terribilis est super filios hominum, & utrinque stat fixa sententia æternitatis; & in his qui salvi fiunt, & in his qui pereunt. Ascensiones in corde nostro disponamus in valle lacrymarum, in loco quem Deus posuit, ut vitam æternam promereamur. Nihil ex nobis possumus, sed *Benedictionem dabit Legislator*, ut eamus *de virtute in virtutem*, & videamus Deum deorum in Sion. Deo serviamus in sanctitate & justitia, in charitate & humilitate, omnibus diebus nostris; ut per humilitatem ad sublimitatem gloriæ æternæ ascendamus, quia hæc est via, & non est alia præter ipsam. Qui aliter vadit, cadit potiùs quàm ascendit; quia sola est humilitas quæ exaltat, sola quæ ducit ad vitam. *Christus enim cùm per naturam divinitatis non haberet, quo crescceret vel ascenderet, quia ultra Deum nihil est; per descensum quomodo crescceret, invenit, veniens incarnari, pati, mori, ne moreremur in æternum. Propter quod Deus exaltavit illum, quia resurrexit, ascendit, sedet à dextris Dei.* Vade & tu fac similiter. Neque enim ascendere potes, nisi descenderis, quia ut æterna lege fixum est: *Omnis qui se humiliat, exaltabitur.* O perversitas, ò abusio filiorum Adam! quia cùm ascendere difficillimum sit, descendere autem facillimum, ipsi & leviter ascendunt, & difficiliùs descendunt, parati ad honores & celsitudines graduum Ecclesiasticorum, ipsis etiam Angelis formidandos. Ad sequendum autem te, Domine Jesu, vix inveniuntur, qui vel trahi patiantur, qui velint duci per viam mandatorum tuorum.

S. Bern. ser. 11. de Asc. Domini.

Psal. 8. 5.

Luc. 14.

Assumptus est in cœlum. Christi in cœlum assumptio, gloriæ ejus, nostræque salutis consummatio est. *Ascendit super omnes cœlos, ut impleret omnia.* Ascendit, ut viam nobis pararet: *Vado*, inquit, *parare vobis locum.* Prophetæ vaticinium impletum est: *Ascendit pandens iter ante eos.* Quia enim ipse est caput nostrum, oportet illuc sequi membra, quò caput præcessit: *Ut ubi ego sum* (inquit) *& vos sitis.* Quamobrem *Ascendens in cœlum, captivam duxit captivitatem.* Justorum animas in limbo detentas, antequàm cœlum passione ac morte sua reseraret, captivitate solvit, in cœlumque triumphans reduxit, utpotè per victoriam suam acquisitas. Secundò, sicut Pontifex in veteri Testamento intrabat Sanctuarium, ut coram Deo staret pro populo: ita & Christus intravit in cœlum ad interpellandum pro nobis. Ipsa enim repræsentatio sui ex natura humana, quam in cœlum intulit, est quædam interpellatio pro nobis; ut ex quo Deus humanam naturam sic exaltavit in Christo, etiam eorum misereatur, pro quibus Filius Dei humanam naturam assumpsit. *Christus autem assistens Pontifex futurorum bonorum, per, amplius & perfectius Tabernaculum non manu factum id est, non hujus creationis; neque per sanguinem hircorum aut vitulorum, sed per proprium sanguinem introivit semel in sancta, æterna redemptione inventa..... Non enim in manufacta sancta Jesus introivit, exemplaria verorum; sed in ipsum cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis.* Tertiò, assumptus est, ut in cœlorum sede quasi Deus & Dominus constitutus, exinde divina dona hominibus mitteret: *Ascendens in altum, dedit dona hominibus.* Quartò, assumptus est in cœlum, ad Fidem nostram augendam atque confirmandam, cujus objectum ea sunt, quæ non videntur. Unde ipse Dominus Discipulis suis ait, quòd Spiritus sanctus adveniens, *arguet mundum de justitia*, eorum scilicet qui credunt. Ipsa quippè fidelium comparatio, infidelium est vituperatio. Unde subdit: *Quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me:* Beati enim qui non vident, & credunt. *Erit itaque vestra justitia qua mundus arguetur, quia vado ad Patrem, & jam non videbitis me: Quoniam in eum quem non videbitis, credetis in me: & quando me videbitis, quod tunc ero, non videbitis me, quod sum vobiscum modò; non videbitis humilem, sed excelsum; non videbitis mortalem, sed sempiternum; non videbitis judicandum, sed judicaturum: & de hac fide vestra, id est, justitia vestra, arguet Spiritus sanctus incredulum mundum.* Quintò, Dominus Jesus assumptus est in cœlum, ad spei nostræ provectionem. Per hoc enim, quòd humanam naturam assumptam in cœlo collocavit, dedit nobis spem illuc perveniendi: quia *Ubi fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ.* Unde ipse Christus ait: *Si abiero, & præparavero vobis locum, iterum veniam, & accipiam vos ad me ipsum: ut ubi ego sum, & vos sitis.* Sextò, Dominus Jesus assumptus est in cœlum ad erigendum charitatis affectum in cœlestia. *Quæ sursum sunt quærite* (inquit Apostolus) *ubi Christus in dextera Dei sedens: Quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram.* Nam *Ubi est thesaurus tuus, ibi est & cor tuum*: Thesaurus autem noster in cœlis est Christus Jesus. Et quia Spiritus sanctus amor est nos in cœlestia rapiens, ideò Discipulis suis ait: *Expedit vobis, ut ego vadam: Si enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: si autem abiero, mittam eum ad vos.* Quasi diceret: *Expedit vobis, ut hæc forma servi auferatur à vobis. Caro quidem factum Verbum: Habito in vobis; sed nolo me carnaliter adhuc diligatis, & isto lacte contenti, semper infantes esse cupiatis. Si alimenta tenera, quibus vos alui, non subtraxero, solidum cibum non esurietis; si carni carnaliter hæseritis, capaces Spiritus non eritis.* Intellectu & affectu planè purgatis, ut sicut bonum novimus, sic & velimus, quod solum perfecta Religio est, utroque Christum in cœlos ascendentem prosequamur. Meminerimus Elisæi, qui cùm Elias dixisset, ut in discessu vel ascensu suo postularet, quod vellet, respondit: *Oro, ut fiat spiritus tuus duplex in me.* At ille: *Rem difficilem postulasti: attamen si videris, quando tollar à te, erit quod petisti.* Quis spiritus iste duplex qui quæritur, nisi illuminatio intellectus, & affectus purgatio? Res difficilis, quia rarus in terris est, qui illum habere mereatur, ut soli Deo vivens non noverit nisi Deum; nec cupiat nisi Deum: *Attamen*, inquit, *si videris, quando tollar à te, erit quod petisti.*

Psal. 4. 10. Joan. 14. 2.

Michæ 2. 13.

Ephes. 4. Psal. 67. 19.

Hebr. 9. 11. 12. 24.

Ephes. 4. 8.

Psal. 67. 19.

Joann. 16. 10.

S. Augustin. tract. 96. in Evang. S. Jo.

Matt. 14. Joann. 14.

Joann. 16.

Tract. 94. in Joannem.

4. Reg. 2.

X. *Illi verò profecti prædicaverunt ubique, Domino coope-*

cooperante, & sermonem confirmante sequentibus signis. Præceptum obedientia, obedientiam verò signa secuta sunt. Profecti Apostoli prædicaverunt ubique, ut Domini mandatum implerent, & ut Prophetia impleretur: *In omnem terram exivit sonus eorum, & in fines orbis terræ verba eorum.* Ipsis cooperatus est Dominus, ut promissa sua impleret, utque compertum haberent, quia *Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat, Deus.* Deus qui velle operatur in nobis ut incipiens, volentibus cooperatur ut perficiens; ut compertum habeamus, *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit;* & *Totum Deo detur, qui voluntatem hominis & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam.* Sed & nos ipsi Deo cooperemur necesse est, ne gratia Dei vacua sit in nobis. Prædicemus ubique Christum Jesum, & hunc crucifixum: ipsum glorificemus, non verbis modò, sed operibus & sancta conversatione, & ad ejus amorem atque obedientiam, quantùm in nobis est, alios accendamus & adducamus.

Psal. 18. 5.

1. Cor. 3. 7.

S. Cyprian.

S. Augustin.

Finis Expositionis Sancti Euangelii secundùm Marcum.

PRÆ-

PRÆFATIO

In Sanctum JESU CHRISTI *Euangelium ſecundùm Lucam.*

LUCAS patria Antiochenus, profeſſione Medicus, *Proſelytus* fuiſſe [a] traditur; ſive ex Paganiſmo ad Judæorum Religionem tranſierit, quæ communior eſt vocis iſtius ſignificatio; ſive ex Gentilibus converſus fuerit ad Chriſtum, quod veriſimiliùs colligitur ex Epiſtola ad [b] Coloſſenſes, ubi eum nominat S. Paulus ſeorſim ab iis *qui ſunt ex Circumciſione*. Ad Chriſti fidem adductus fuiſſe creditur à S. Paulo, cujus filium ſpiritualem illum nominat S. [c] Hieronymus. Ejuſdem Apoſtoli cognatum fuiſſe, quem ad Romanos [d] ſcribens, *Lucium* appellat, inflexa paululùm nominis pronuntiatione, exiſtimavit Origenes. Ex numero 70. Diſcipulorum Chriſti non fuit, ut S. Epiphanio [e] viſum eſt; nec proinde unus ex duobus, quibus ipſa die Reſurrectionis ſuæ euntibus Emmaus Dominus apparuit, quod S. [f] Gregorius conjecit: ſed Apoſtolorum diſcipulus, præſertim S. Pauli, cujus peregrinationum comes, & laborum Apoſtolicorum ſocius fuit, ut S. [g] Irenæus, [h] Tertullianus, [i] Euſebius, SS. [k] Hieronymus & [l] Auguſtinus teſtantur. Scripſit Euangelium poſt SS. Matthæum & Marcum, in Achaiæ Bæotiæque partibus, anno Chriſti circiter 53. quædam altiùs repetens, quàm priores Euangeliſtæ, & audita magis quàm viſa deſcribens, ut ipſe in Proœmio confitetur. De illo hunc locum [m] Apoſtoli plurimi [n] Veterum intelligunt: *Miſimus cum illo* (Tito ſcilicet) *Fratrem cujus laus eſt in Euangelio per omnes Eccleſias: non ſolùm autem, ſed & ordinatus eſt ab Eccleſiis comes peregrinationis noſtræ, in hanc gratiam quæ miniſtratur à nobis ad Domini gloriam, & deſtinatam voluntatem noſtram.* S. Paulum, cùm de ſuo loquitur Euangelio, (*Rom.* 2. 16. *&* c. 16. 25. *&* 1. *Theſſal.* 1. 5.) intelligere Euangelium S. Lucæ, quidam exiſtimarunt; quod à S. Paulo dictatum, & à Luca ſcriptum, Auctor Synopſis Scripturæ Sacræ S. Athanaſio attributæ ait. Quod quidem eo ſenſu explicandum eſt, quo S. Irenæus libro 3. cap. 1. ſcripſit: *Lucas ſectator Pauli, Euangelium à Paulo prædicatum litteris mandavit.* Et [o] Tertullianus; *Lucas non Apoſtolus, ſed Apoſtolicus; non magiſter, ſed diſcipulus, utique magiſtro minor; certè tantò poſterior, quantò poſterioris Apoſtoli ſectator, Pauli ſine dubio: ut & ſi ſub ipſius Pauli nomine Euangelium Marcion intuliſſet, non ſufficeret ad fidem ſingularitas inſtrumenti, deſtituta patrocinio anteceſſorum: exigeretur enim id quoque Euangelium quod Paulus invenit, cui fidem dedit, cui mox ſuum congruere geſtit ..... Paulus illuminator Lucæ ..... Eadem auctoritas Eccleſiarum Apoſtolicarum, cæteris quoque patrocinabitur Euangeliis, quæ proinde per illas & ſecundùm illas habemus, Joannis dico & Matthæi; licèt & Marcus quod edidit, Petri affirmetur, cujus interpres Marcus. Nam & Lucæ Digeſtum Paulo adſcribere ſolent. Caput, Magiſtrorum videri, quæ Diſcipuli promulgarunt.* Græcè ſcripſit Euangelium S. Lucas, & ſtylo quidem elegantiori, quàm Euangeliſtæ cæteri.

[a] S. Hier. in Catal. Script. Eccleſ. & in epiſt. ad Galat. p. 226.
[b] Coloſſ. 4.
[c] S. Hier. in c. 65. Iſai.
[d] Rom. 16. 21.
[e] S. Epiph. hær. 51.
[f] S. Greg. lib. 1. mor. c. 1.
[g] S. Iren. l. 1. c. 10.
[h] Tertul. l. 4. contra Marcion. c. 2.
[i] Euſeb. l. 5. c. 4.
[k] S. Hier. in catal. & prol. in Matt.
[l] S. Auguſt. in l. 1. de conſen. Euang. cap. 1.
[m] 2. Cor. 8. 18.
[n] Orig. hom. 1. in Luc. S. Chryſoſt. hom. 10. in 2. Tim. & hom. 1. in Act. S. Hieron. in Cat. Script. Eccleſ. Euſeb. l. 3. Juſt. c. 4.
[o] Tertull. lib. 4. contra Marcion. c. 2. & 5.

EXPO-

EXPOSITIO LITTERALIS ET MORALIS SANCTI EUANGELII SECUNDUM LUCAM.

CAPUT I.

Sensus Litteralis.

1. *QUoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ sunt, rerum.* Quatuor primi capitis istius versus rationem habent præfationis ab ipsomet S. Euangelista conscriptæ, ut consilium suum exponeret, fidemque Historiæ à se conscribendæ conciliaret. Multi (inquit) hucusque conati sunt, non malo animo, quamquam privato consilio & humana industria, scribere historiam rerum, quæ à Christo Jesu gestæ sunt, ad implendum Vaticinia Prophetarum, eo quo gestæ sunt ordine. His certè verbis, *Multi conati sunt*, nec Matthæum & Marcum perstringit, qui non solùm conati sunt scribere Euangelium, sed feliciter id sunt executi; neque pseudoapostolos, quos eo tempore falsa, fabulosa, hæretica Euangelia jam scripsisse, certum non est, & quos reprehendisset ac damnasset divinus Euangelista. Quosdam igitur Apostolorum discipulos indigitare videtur, qui à Magistris prædicantibus & docentibus audita in pugillares retulerant, ac deinde continuam rerum, quarum certa & explorata erat cognitio, narrationem ex collectaneis suis contexere & adornare aggressi erant, irrito nihilominùs conatu, ut S. Ambrosius interpretatur. *Qui ordinare conatus est*, inquit, *suo labore conatus est, nec implevit. Sine conatu enim sunt donationes & gratia Dei; quæ ubi se infuderit, rigare consuevit; ut non egeat, sed redundet scriptoris ingenium.* Non conati sunt SS. Euangelistæ; *sed divino Spiritu ubertatem dictorum, rerumque omnium ministrante, sine ullo molimine cœpta complerunt.* Quod autem vertit Vulgatus Interpres, *Narrationem, quæ in nobis completæ sunt, rerum*, Græcè πεπληροφορημένων, verti etiam posse notat S. Ambros. *Quæ in nobis redundant*: quod enim redundat, nulli deficit, & de completo nemo dubitat, cùm fidem effectus adstruat, exitus prodat. Nonnulli verterunt, *Rerum quæ nobis abundè probatæ sunt*; quarum ita certa & explorata nobis veritas est, ut de illis ambigi non possit.

S. Ambr. l. 1. in Luc. n. 3.

2. *Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis.* Multi conati sunt gestorum Christi historiam texere, mysteriorum, sermonum, ac miraculorum ejus scribere narrationem, sicut nobis tradiderunt, qui testes illorum fuerunt, Virgo præcipuè Deipara, & Apostoli; hæc enim ab initio nativitatis & conceptionis Christi, & Præcursoris ejus Joannis plenam omnium fidem fecerat; Apostoli verò ab initio prædicationis ipsius, seu Sermonis Euangelici, rerum omnium à Christo gestarum, & traditæ ab eo doctrinæ non modò testes fuerant, verùm etiam ministri sermonis, id est, Prædicatores Euangelii, à Domino Jesu electi & constituti. *Quod Lex & Prophetæ futurum prænuntiaverunt, hoc redditum atque completum in Euangelio demonstratur. Cujus primi Prædicatores Apostoli fuerunt, qui Dominum ipsum & Salvatorem nostrum Iesum Christum etiam præsentem in carne viderunt. Qui non solùm ea quæ ex ore ejus audita, vel ab illo sub oculis suis operata, dicta & facta meminerant; verum etiam quæ priùs quam illi per discipulatum adhæserant, in ejus nativitate vel infantia, vel pueritia, divinitus gesta, & digna memoria, sive ab ipso, sive à parentibus ejus, sive à quibuslibet aliis, certissimis indiciis & fidelissimis testimoniis requirere & cognoscere potuerunt, imposito sibi euangelizandi munere, generi humano annuntiare curaverunt.*

S. Augustin. l. 1. de cons. Euang. c. 1.

Qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis, id est, Verbi incarnati. Unde S. Joannes Epistola 1. scribit: *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt de Verbo vitæ: & vita manifestata est, & vidimus, & testamur, & annuntiamus vobis vitam æternam, quæ erat apud Patrem, & apparuit nobis.*

S. Ambros.

3. *Visum est & mihi, assecuto omnia a principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile*: Visum est & mihi, Spiritu tamen sancto inspirante, quemadmodum Apostoli in Actis ajunt: *Visum est Spiritui sancto & nobis*. Non igitur consilio tantùm humano, & propria voluntate atque electione S. Lucæ visum est Euangelium scribere; sed sicut placuit ei, qui in ipso loquebatur Christus; qui ut id quod bonum est, nobis quoque bonum videri possit, operatur. Sicut ergo cùm aliquis interrogatus, cur voluerit esse Christianus, respondet: *Visum est mihi*, non negat Deo visum, à quo præparatur voluntas hominum: ita Sanctus Euangelista, cùm ait;

S. Ambr. ib. n. 10.

ait: *Visum est & mihi*, non negat Spiritus sancti afflantis inspirationem, revelationem, & impulsum: sed nec piam diligentiam excludit in pervestigandis rebus, & judicium in seligendis, quę scriptis commendaret. *Visum est & mihi assecuto omnia à principio diligenter*, id est, rebus omnibus quę ad historiam & vitam Christi Jesu pertinebant, ab origine repetitis, & accuratè pervestigatis, ea scribere, quæ Spiritu sancto afflante & dirigente scribenda judicavi. Assecuto enim omnia, visum est non omnia scribere: quia quæ fecit Jesus, si scribantur omnia, nec ipsum capere mundum

Joa. 21. 25.

S. Aug. l. 4. de consensu Eu. c. 8.

posse arbitror (ait S. Joan.) Elegit igitur ex omnibus, quæ judicavit apta, & sufficere officio dispensationis suæ: unde etiam plurima ab aliis scripta prætermisit, *Ut diversa in Euangeliogratia refulgeret, & propriis quibusdam singuli libri mysteriorum gestorumque miraculis eminerent*; ait Sanctus Ambrosius. Scribere autem se testatur *ex ordine*, id est, sigillatim ac distinctè, servatoque etiam quoad præcipua Historiæ capita ordine temporis, quo res gestæ sunt; non quòd in omnibus planè rebus ac verbis temporis ordinem accuratè magis servaverit, quàm cæteri, ut in Harmonia Euangelica reliqui ad Lucam accommodandi omninò censeantur: quod Neotericis quibusdam Commentatoribus visum est. *Theophilo* porrò suum Euangelium Lucas inscribit, quo nomine etsi quemlibet hominem Deum diligentem, aut Deo dilectum, ab illo designari, Origenes, S. Epiphanius & S. Ambrosius existimaverint; certum tamen ac definitum hominem eo nomine significari communior est opinio, hoc imprimis argumento nixa, quòd *optimus* salutetur, *optime Theophile*; qui titulus nonnisi illustribus & primariæ dignitatis atque auctoritatis viris tribui consueverat, ut Festo & Felici in Actis Apostolorum. Confer cum Act. v. 1.

S. Amb. l. 1. in Luc. n. 11.

Orig. h. 1. in Luc.
S. Epiph. Hæres. 51.
S. Amb. l. 1. in Luc.

4. *Ut cognoscas eorum verborum, de quibus eruditus es, veritatem*. Ut rerum de quibus viva voce, sive ante sive post baptismum, institutus es, veritatem, firmamque certitudinem recognoscas, hanc legendo Historiam. Quod tamen non in unius Theophili, sed in totius Ecclesiæ omniumque Christianorum utilitatem & salutem à sancto Euangelista susceptum, & executioni mandatum est... Sic Euangelicę Historię suæ præfatus Lucas, illius exordium ducit à Joannis Præcursoris Christi nativitate admirabili; in quo adimpletum Malachiæ vaticinium: *Ecce ego mitto Angelum meum, & præparabit viam ante faciem meam. Et statim veniet ad Templum sanctum suum Dominator quem vos quæritis, & Angelus Testamenti quem vos vultis.*

Malach. 3. 1.

5. *Fuit in diebus Herodis, Regis Judææ, Sacerdos quidam nomine Zacharias, de vice Abia; & uxor illius de filiabus Aaron, & nomen ejus Elisabeth*. Quia Religionis instar est fidem de temporibus asserere, ut scitè dixit Tertullianus; S. Euangelista tempus Nativitatis Joannis & Christi Domini accuratè describit, ut fidem Historiæ conciliet, ac vaticinium celebre Jacob morientis, & Judæ filio suo benedicentis, *Non auferetur Sceptrum de Juda, & Dux de femore ejus, donec veniat qui mittendus est, & ipse erit expectatio gentium*; tunc temporis impletum esse significet. *Fuit in diebus Herodis* Magni, alienigenæ, utpotè Idumæi, *Regis Judææ*, Terræ Israeliticæ à Judæis habitatæ. Hoc scilicet titulo ab Herode Tetrarcha Galilææ distinguitur Herodes Magnus, quem Romani subactis Judæis Regem præfecerunt, & per quem adulterata Regum, sive Ducum è Judaico genere successio prærogativam supremæ dignitatis & potestatis amisit.

Gen. 49. 10.

S. Aug.

Zacharias sancti Præcursoris Pater, summus sacerdos non erat, quod S. Augustino visum, aliisque nonnullis; summus enim Sacerdos vices stationesque minimè observabat, sed ipsi omni tempore sacris operari jus fuit. 2. Lucas summum Sacerdotem *Pontificem* vocare solet. 3. Summus Sacerdos adolebat incensum in Sancto Sanctorum, die solemni Expiationis (*Levit.* 16. 29. & 30.) Zacharias verò in altari thymiamatis, quod erat extra velum, qualibet hebdomadæ die. Erat igitur simplex Sacerdos *de vice Abia*, quæ inter familias & classes Sacerdotales octava erat. Cùm scilicet Aaronidæ Sacerdotes in magnum olim numerum excrevissent, & simul omnes sacro fungi non possent officio, ad vitandam confusionem ac dissensionem in ministerio Templi, distribuit eos David in vinginti quatuor classes, quæ per vices suas & hebdomades in Templo ministrarent, jacta sorte. Octava porrò ephemeria Abiæ & ejus familiæ contigit. De Sacerdotalibus istis classibus plura Scaliger in Canone Isagogico, ad Chronicon Eusebii, & in Appendice ad Librum de Emendatione Temporum, & Ligfoot in Horis Hebraicis.

2. Paralip. 23. 6. & c. 24. 1. 6. 7. 8.
2. Paral. 23. 8.
Joseph. Antiqu. l. 7. c. 11.

Luc. 3. 2. Act. 4. 6.

Et uxor illius de filiabus Aaron. Uxores quidem nonnisi Hebræis parentibus natas ducere Sacerdotibus licebat, *Ut genus Sacerdotale purum semper impermixtumque maneret* (inquit Josephus.) Verùm extra genus Aaronis & Leviticam Tribum uxorem ducere licebat non minoribus dumtaxat Sacerdotibus; sed ipsi Pontifici, (tametsi Philoni aliter visum.) Nam Jojada conjugem habuit Regis Jorami filiam, Achaziæ sororem, ex Tribu Juda (4. *Reg.* 11.) & Barzillajus, secundi ordinis Sacerdos, uxorem duxit ex Tribu Galaad (*Esdræ* 2. 61.) Quod Scriptura sacra non reprehendit. Quod igitur Zachariam de filiabus Aaron uxorem duxisse narrat S. Lucas, non significat obsequium Legi in hac re præstitum; sed Joannis nobilitatem ex utroque parente commendat, ut observat S. Ambr. *Non solum à parentibus, sed etiam à majoribus Sancti Ioannis nobilitas propagatur, non sæculari potestate sublimis, sed religionis successione venerabilis: ut non repente conceptam, sed à majoribus acceptam, & ipso infusam jure naturæ fidem prædicare Dominici videretur adventus.*

Levit. 21. 13.
Joseph. contra Appionem. l. 1.
Philo l. 2. de Monarchia.
S. Amb. l. 1. in Luc. n. 16.

6. *Erant autem justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini, sine querela*. Vera justitia sinceraque pietate & sanctimonia Deo, qui corda novit & probat, grati & accepti erant; non pietatis simulatione & externa specie hominibus imponentes, sed recti corde coram Deo; omnia ejus mandata, & imprimis maximum & primum charitatis mandatum observantes, omnesque Legis ceremonias & statuta; famæque integerrimæ, ut à nemine jurè reprehendi possent. *Justificationes* porrò passim in Scriptura vocantur mandata Dei, quòd eorum accurata observatio cum fide conjuncta justum hominem faciat, ejusque justitiam magis ac magis augeat & demonstret: *Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur*.... Et, *Ex operibus justificatur homo, non ex fide tantum*. Cæterùm inde colligi non potest Joannis parentes omnis prorsùs expertes peccati etiam levioris vixisse, quod privilegium uni Virgini Deiparæ vindicat Ecclesiæ doctrina. Zacharias enim Sacerdos fuit: omnes autem tunc Sacerdotes necesse habebant ex Lege Dei primitùs *pro peccatis suis offerre sacrificium, deinde pro populo. Sicut ergo nunc per orationis sacrificium convincimur non esse sine peccato, quoniam jussi sumus dicere*, Dimitte nobis debita nostra: *ita & tunc per sacrificia victimarum animalium convincebantur Sacerdotes sine peccato non esse, qui pro suis peccatis jubebantur offerre*. Sed quoquo modo se habeat ista quæstio, utrum homo in hac vita sine peccato esse possit per adjutorium gratiæ & Spiritus Dei, citra singulare privilegium; quod posse fieri S. Ambrosius sensit, in hunc sensum explicans, quod de S. Joannis parentibus hic scriptum est: *Nobis sufficit, quod nullus in Ecclesia Dei fidelium reperitur in quolibet provectu excellentiaque justitiæ, qui sibi audeat dicere non necessariam precationem orationis Dominicæ*, Dimitte nobis debita nostra; *& dicat se non habere peccatum, ne seipsum decipiat, & veritas in eo non sit, quamvis jam sine querela vivat. Non enim qualecumque etiam tentationis humanæ, sed grave peccatum est, quod in querelam venit*. Dicti sunt igitur Zacharias & Elisabeth *sine querela*, id est, sine crimine: nulla enim querela justa est de his in rebus humanis, qui non habent crimen, quod est *peccatum grave, accusatione & damnatione dignissimum*; ut definit S. Augustinus.

Rom. 2. 13.
Jacobi 2. 24.
Levit. 9. 7.
Hebr. 7. 27.
S. Aug. ep. 172 aliàs 95.
Legatur & lib. 2. de peccatorum meritis, c. 13. & l. de Perfectione justitiæ hominis, c. 17.
S. Aug. tr. 41. in Joa. n. 9.

7. *Et non erat illis filius, eò quòd esset Elisabeth sterilis, & ambo processissent in diebus suis.* Duplicem orbitatis causam S. Euangelista commemorat, naturalem infœcunditatem Elisabethæ, illiusque & Zacharię senectutem, ut magnitudo miraculi commendetur.

8. *Factum est autem, cùm Sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante DEVM, secundùm consuetudinem Sacerdotii, sorte exiit, ut incensum poneret, ingressus in Templum Domini.* Cùm in Templo ante Arcam sacris operaretur Zacharias secundùm ordinem classis suæ, id est familiæ Abia, & inter se sortiti essent hujus familiæ Sacerdotes, quę pars sacri ministerii cuique obtingeret, sorte consecutus est munus abolendi thymiamatis, quod Sacerdotum unus quotidie mane & vespere Deo offerebat. Itaque ut hoc munus obiret, ingressus est in interiorem Templi partem, quæ *Sanctum*, sive Sanctuarium vocabatur, in quo erat Altare suffitus, velo diremptum à Sancto Sanctorum, ubi quondam fuerat Arca.

Exod. 30.7.8.

10. *Et omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi.* Plebs omnis, quam spontanea devotio adduxit, vel debitum pietatis, & publici cultus officium (dies enim fortè erat Sabbati) in atrio exteriore Templi orabat, dum Sacerdos thymiama offerret, preces suas illius precibus adjungens. Quò fortè alluditur Apocalypsis 8. 3. 4. *Et alius Angelus venit, & stetit ante Altare, habens thuribulum aureum: & data sunt illi incensa multa, ut daret de orationibus Sanctorum omnium super altare aureum, quod est ante thronum Dei. Et ascendit fumus incensorum de orationibus Sanctorum de manu Angeli coram Deo.*

11. 12. *Apparuit autem illi Angelus Domini, stans à dextris Altaris incensi. Et Zacharias turbatus est videns, & timor irruit super eum.* Angelus Gabriel à Deo missus, Zacharię thus adolenti subitò & improvisò apparuit, stans à dextris Altaris thymiamatis, fausto prorsùs omine. *Veri* scilicet *Sacerdotis adventum, sacrificii universalis mysterium, cœlestis doni gaudium* nuntiaturus à Deo veniebat, ut ait Venerabilis Beda.... Deus homo, & Virgo Mater, magna Mysteria paulò post perficienda, quæ *paraturam desiderabant, ut credi possent* (ait Tertullianus.) Incarnationi Filii Dei fidem conciliabant Angelorum in humana specie apparitiones tempore veteris Legis factæ: Virginis fœcunditati, mulierum sterilium & vetularum conceptiones. Gabrielis igitur apparitio Zachariæ facta, ut Elisabetham ejus conjugem, sterilem licèt ac vetulam, ipsi parituram filium nuntiaret, mentes hominum ad credendum Dei Incarnati & Virginis Matris complenda paulò post mysteria præparabat. Viso autem repentino turbatus Zacharias, & timore vehementi correptus est: Perturbari enim solemus, & à nostro alienari affectu, quando præstringimur alicujus superioris potestatis occursu, ut scitè S. Ambrosius observat: & ejusmodi apparitiones improvisas Angelorum, similes effectus aliàs habuisse legimus. (*Iudicum* 6. 22. *Daniel.* 10. 8.)

13. *Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita est oratio tua: & uxor tua Elizabeth pariet tibi filium, & vocabis nomen ejus Ioannem.* Se prospera nuntiare Angelus indicat, verbis suavissimis Zachariam compellans: *Ne timeas, quoniam exaudita est oratio tua.* De precibus ob impetrandam prolem hìc agi, frustra quidam interpretes comminiscuntur. Non enim verisimile est, ut cùm pro populi peccatis, salute, redemptione ille offerret; siquidem populus eum expectabat offerentem; quòd potuerit relictis publicis votis homo senex, uxorem habens anum, pro accipiendis filiis orare: præsertim quia nemo orat, ut accipiat, quod se accepturum esse desperat: usque adeò autem ille jam se habiturum filios desperabat, ut hoc Angelo promittenti non crederet. Ergo quod ei dicitur: *Exaudita est oratio tua*, pro populo intelligendum est: cujus populi quoniam salus & redemptio, peccatorum abolitio per Christum futura erat, ad hoc nuntiatur Zachariæ filius nasciturus, quia Præcursor Christi destinabatur. *Et uxor tua pariet tibi filium.* Orationis tuæ exauditæ signum est, quòd uxor tua pariet tibi filium, qui Messiam indigitabit Agnum Dei, qui tollit peccatum mundi. *Et vocabis nomen ejus Ioannem*, Hebraicè, *Iochanam*, hoc est, *Gratiosum*; tum quia Dei gratia, non vi naturę in utroque parente effœtæ nasciturus erat: tum quia dandæ mox per Messiam gratiæ nuntius & pręco erat futurus. *Habent hoc merita Sanctorum, ut a Deo nomen accipiant.* Sic Abraham, Jacob, Petrus, à Deo nomen accepere.

S. Amb.

14. 15. *Et erit gaudium tibi, & exultatio, & multi in nativitate ejus gaudebunt.* Gaudium non solùm privatum & domesticum, sed publicum erit ex ejus nativitate, utpotè publico bono nati. *Erit enim magnus coram Domino.* Hæc gaudendi causa pręcipua, filii nasciturì eximia secundùm Deum dignitas, & magnitudo singularis. Erit magnus virtute, donis, ministerio, ut Propheta, ut Pręcursor & Baptista Domini. *Et vinum & siceram non bibet*: Omne quod inebriare potest, toto vitæ suæ tempore non bibet, ut verus Nazareus Deo in perpetuum tempus consecratus. *Et Spiritu sancto replebitur adhuc ex utero matris suæ*: In ipso matris utero adhuc existens sanctificabitur, donisque Spiritus sancti replebitur tanta copia, ut in alios foras redundet gratiæ illius plenitudo, scilicet in matrem, cui Domini euangelizavit adventum. Cùm enim ad illam accessisset sancta Dei mater Maria, ait illa: *Ecce ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Nondum erat illi spiritus vitæ, sed spiritus gratiæ, ait S. Ambr. Alius est spiritus vitæ hujus, alius gratiæ: ille nascendo sumit exordium, moriendo defectum: iste non temporibus, non ætatibus coercetur, non obitu extinguitur, non alvo matris excluditur. Jeremiæ Dominus ait, *Priusquam exires de vulva, sanctificavi te.* De Joanne idem probat hic locus. *Et Spiritu sancto*, gratia sanctificante, donisque eximiis, & speciatim Prophetiæ dono, *replebitur adhuc ex utero matris suæ.* Hunc locum ita intellexere S. Cypr. Origenes, S. Ambrosius, aliique Patres.

Num. 6. 3. & Levit. 13. 9. Tert. l. de Jejuniis, c. 3.

S. Amb. l. 1. in Luc. n. 33.

Jerem. 1. 5.

S. Cypr. ep. 76. Orig. h. 4. & 7. in Luc.

16. *Et multos filiorum Israel convertet ad Dominum Deum ipsorum.* Multos ad Christum Jesum convertet, pœnitentiæ prædicatione & exemplis efficaciter suadens, ut illi credant, ac pareant. Non enim se ipsum, sed Christum prædicabat: *Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini, rectas facite semitas ejus:* Et discipulos suos ad Christum mittebat, ut illi tamquam Magistro adhærerent, de quo dicebat: *Illum oportet crescere, me autem minui.* Multos filiorum Israel convertet, non omnes. Omnes enim non crediderunt Joannis prædicationi, nec pœnitentiam egerunt, nec Christum, quem prædicabat, receperunt. *Omnis populus audiens, & publicani, justificaverunt Deum, baptizati baptismo Ioannis. Pharisæi autem & Legisperiti consilium DEI spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo.*

Mat. 3. 6.

Joa. 3. 30.

17. *Et ipse præcedet ante illum in spiritu & virtute Eliæ: ut convertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam justorum, parare Domino plebem perfectam.* Et ipse Joannes pręcedet ante Christum Dominum, ut præco ante Regem mox venturum; præcedet (inquam) in fervore, zelo, & potentia Eliæ Prophetę, quem *potentia nemo vicit.* Sicut Elias Christi Judicis Pręcursor & pręco in secundo ejus adventu futurus est, sic Joannes Pręcursor erit Christi Redemptoris in primo adventu jam imminente. Eò autem spectatura est ejus legatio, ut Judæos in varias sectas divisos, Phariseorum, Sadducæorum, Essenorum, dogmatibus moribusque plurimùm dissidentes, quin & Samaritanos pariter expectantes Messiam, in cognitione & adoratione Christi Jesu adunet velut oves dispersas sub uno Pastore, sicque pacem inter patres & filios, opinionum, rituum ac morum dissimilitudine turbatam, componat. *Et incredulos*, atque immorigeros filios, *ad prudentiam justorum*, id est, ad veram sapientiam, qua prędditi sunt viri justi & pii, seu quæ ad veram justitiam adducit, convertet. Hic missionis ejus finis: *Parare Domino plebem per-*

Eccl. 4. 13.

S. Aug. lib. 2. Qu. Euang. Quæst. 1.

perfectam; ex fide scilicet viventem, spe bonorum eternorum Deo servientem, Regno cœlorum aptam.

S.Aug. l.10. de Civ. Dei, c.9.

Vt convertat corda patrum in filios, & incredulos ad prudentiam, sive intelligentiam *justorum*, exponendo Legem spiritaliter, quam tunc Judęi carnaliter intelligebant. Efficiet igitur Joannes prædicatione sua, quod ante judicium ultimum facturus est Elias, ut etiam filii sic intelligant Legem, id est Judæi, quemadmodum patres eam intellexerunt, id est Prophetæ, in quibus erat & ipse Moyses. Sic enim cor patrum convertetur ad filios, cùm intelligentia patrum perducetur ad intelligentiam filiorum; & cor filiorum ad patres eorum, dum in id, quod senserunt illi, consentient & isti, credendo in Christum Deum, ipsumque adorando, ut Redemptorem Israel totiusque mundi.

18. *Et dixit Zacharias ad Angelum: Vnde hoc sciam? ego enim sum senex, & uxor mea processit in diebus suis.* Quo argumento, quo signo id noscam, cùm & ego, & uxor mea, annos excesserimus procreandæ sobolis? De promissi divini veritate paululùm dubitavit Zacharias, rei magnitudine perculsus, nec attendens ad Abrahami exemplum, & ad visi cœlestis circumstantias. Cogitatio non absimilis mentem Abrahami subierat, cùm Deus illi filium promisit: *Putas ne* (inquit) *centenario nascetur filius, & Sara nonagenaria pariet?* Sed repentinam illam cogitationem firmitate fidei superaverat, nec Dei promissioni ullatenùs diffidens, qui *vivificat mortuos, & vocat ea quæ non sunt tamquam ea quæ sunt*: imò *contra spem in spem credidit, ut fieret pater multarum gentium, secundùm quod dictum est ei: Sic erit semen tuum. Et non infirmatus est fide, nec consideravit corpus suum emortuum, & emortuam vulvam Saræ: in repromissione etiam Dei non hæsitavit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam Deo: plenissimè sciens, quia quæcumque promisit, potens est & facere. Ideò & reputatum est illi ad justitiam.* Non ita se gessit Zacharias; nascentem incredulitatis & diffidentiæ motum non statim repressit, signum petiit, & ad suam uxorisque provectam ætatem oculos mentis intendens, ad potentiam Dei promittentis non attendit.

Gen.17.17.

Rom.4.19. 20.21.22.

19.20. *Et respondens Angelus, dixit ei: Ego sum Gabriel, qui asto ante Deum, & missus sum loqui ad te, & hæc tibi euangelizare. Et ecce eris tacens, & non poteris loqui, usque in diem quo hæc fiant, pro eo quòd non credidisti verbis meis, quæ implebuntur in tempore suo.* Ego sum Gabriel, cujus nomen *virtutem Dei* significat, qui adsto in conspectu Dei cum aliis Spiritibus primariis ejus Ministris, ad ejus mandata capessenda & legationes obeundas: & qui à Rege sæculorum mitti soleo, quoties miræ virtutis aliquid nunciandum est; qui olim Danieli Christi adventum & mortem post septuaginta hebdomadas futuram ad delenda hominum peccata patefeci, missus sum ad te, ut Dei nomine hęc tibi fausta nuntiarem, de quibus immeritò dubitas. Quamobrem in pœnam incredulitatis tuæ, simul & in signum divinæ promissionis implendæ, surdus eris & mutus usque in diem nativitatis pueri. Græcam vocem σιωπῶν, quam Vulgatus Interpres reddidit, *tacens*, Græci Commentatores & Viri plerique inter recentiores eruditi, exponunt, *eris surdus*; ne idem ab Angelo bis repetitum absque necessitate videatur: Idem est enim esse mutum & non posse loqui. Cæterùm Zachariæ audiendi simul & loquendi facultatem ad tempus ademptam fuisse, satis ex eo apparet, quòd infra *Vers.*12. amici & cognati ejus ipsum nutibus dicuntur allocuti: *Innuebant patri ejus quem vellet vocari eum.* Ad quæ verba S. Ambrosius: *Zacharias* (inquit) *nutu interrogatur, quia incredulitas ei affatum eripuerat & auditum.*

Daniel. 9.21.

Euthymius, Titus Bostrensis, Theophyl.

S.Amb.l.1.in Luc.n.32.

21. *Et erat plebs expectans Zachariam: & mirabantur, quòd tardaret ipse in templo.* Plebs quę precandi causa convenerat, expectabat, donec peracto thymiamatis sacrificio egrederetur Sacerdos, ipsique solemni more benediceret. Unde ipso longiorem quàm solebat, moram faciente, cùm ob Angeli sermonem, tuum ob stuporem quo correptus ac detentus est, plebs tacita cogitabat, quænam causa esse posset moræ diuturnioris.

Num.6.24.

XXII. *Egressus autem, non poterat loqui ad illos*, pœnam sentiens incredulitatis. Et videntes ipsum attonitum, & nutibus loquentem, *cognoverunt, quòd visionem vidisset in Templo*: conjecerunt, ipsi apparuisse Angelum: Vultus enim immutatio, interclusio spiritus, impedimentum vocis, visorum insolitorum signa sunt. *Et ipse erat innuens illis*, quod sibi contigerat: *& permansit mutus*, secundùm prædictionem Angeli.

XXIII. *Et factum est, ut impleti sunt dies officii ejus, abiit in domum suam.* Mutus licèt, permansit in Templo, functiones suas exercens, donec impleta ministerii sui hebdomada, in domum suam rediit. Sacerdotes enim ministerii sui tempore in exedris Templi habitabant ab uxoribus separati, & à rei familiaris curis liberi, ut Deo expeditiùs vacarent.

S Hier.l.1. in Jovinian.

XXIV. *Post hos autem dies concepit Elisabeth uxor ejus, & occultabat se mensibus quinque, dicens: Quia sic fecit mihi Dominus in diebus, quibus respexit auferre opprobrium meum inter homines.* Causa occultationis, pudor, quòd vetula concepisset. Hunc autem affectum illi Deus indidit, ne quid de Joanne palam innotesceret antequam certis testimoniis constaret de Christi conceptione, propter quem Joannes nascebatur. Interim Elisabeth Deum laudabat ob acceptum beneficium, & benedictionem singularem, ablatum sterilitatis opprobrium. Partus igitur sui erubescebat ætatem, & gaudebat tamen, quòd sterilitatis probro liberata esset benigno Dei miserentis intuitu. Probrosa apud Judæos sterilitas, tum quòd alicujus, & quidem gravis, peccati pœna videretur: tum quòd fœcunditas uteri singularis erat Dei benedictio Israelitis promissa: tum quia Deus Abrahę numerosam prolem, & Christum ex ipsius genere nasciturum promiserat: ideò alienas à benedictione populi Dei mulieres steriles censebant, quæ ad ejus propagationem, futurique Messiæ generationem nihil conferrent. At quamvis carnalium Judæorum opinione sterilitas probrosa semper esset, non tamen apud Deum, qui sanctas mulieres diù steriles olim esse voluit, Saram, Rebeccham, Rachelem, Annam Samuelis matrem, & matrem Samsonis: Res enim adversæ, non minùs, quàm prosperæ, justorum respectu beneficia sunt; illę erudientis, probantis, & purgantis; hæ verò consolantis Dei.

S.Ambr. l.1. in Luc. n.43.

Gen.30.18.

1.Reg.1.6. Osee 9.14.15.

Exod.23.26. Deut.7.14.

Gen.22.17.18.

24.25. *In mense autem sexto*, ab eo tempore quo conceperat Elisabeth, *missus est Angelus Gabriel à Deo*, immediatè, non per intermedios spiritus, sive superiorum ordinum Angelos, *in civitatem Galilææ*, inferioris, cui nomen *Nazareth*, in tribu Zabulon sitam, duabus leucis a Monte Thabor, trium dierum itinere ab Jerosolymis distantem; *ad Virginem desponsatam*, sed incognitam, *viro*: de qua scilicet vaticinatus erat Isaias Propheta, *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, & vocabitur nomen ejus Emanuel.* Viro *nomen erat Joseph.* Hic autem *de domo* seu familia *David* oriundus erat, ex qua & Virgo, quę illi nupserat, secundùm legem. Confer quæ ad c.1. S. Matthæi dixi de Marię màtris Christi desponsatione. Quòd autem desponsata dicatur Joseph, non quasi promissa tantùm esset, sed nondum nupta, confirmat Euangelista c. 2. vers.5. ubi eodem modo *desponsatam* vocat, cùm jam esset prægnans, & in mariti potestate. Desponsatam verò, de qua natus est, Virginem esse voluit Christus, ut ejus famæ consuleretur: *Maluit enim aliquos de suo ortu, quàm de Matris pudore dubitare: nec putavit ortus sui fidem matris injuriis adstruendam. Et nomen Virginis Maria:* quod SS. Patres *Dominam, illustratam, Myrram maris, & stellam Maris* interpretantur. Hæc antonomasticè *Virgo* semper à fidelibus appellata est; ut S. Epiphanius Hæresi 78. observat: *Quis umquam* (inquit) *aut in quæ generatione sanctæ Mariæ nomen ausus est appellare, qui non sciscitanti statim vocabulum Virginis adjunxit?*

Isa.7.14.

Num.36.8.9.

S Amb. l. 2. in Luc. n. 1.

S. Epiphan. Orat. de laudibus Deiparæ Virginis. S.Ber. h 2.in Euan Missus est.

28. *Et ingressus Angelus ad eam dixit: Ave, gratia plena, Dominus tecum: benedicta tu in mulieribus.*

Ad eam acceſſit Angelus, cùm ſola in conclavi (ut credere par eſt) contemplationi vacaret. *Sola in penetralibus, quam nemo virorum videret, ſolus Angelus reperiret; ſola ſine comite, ſola ſine teſte, ne quo degenere depravaretur affatu, ab Angelo ſalutatur.*

Ave, gratia plena. Vox eſt ſalutantis & gratulantis. Ave, gratia plena, Deo acceptiſſima, eximiè ſancta per gratiam, qua major cogitari ſecundùm hominis Dei gratiam non poteſt, ut Dei mater electa ſis. *Dominus tecum:* Tibi Dominus ſingulari prorsùs ratione favet, ad incomparabilem te provehens dignitatem. *Benedicta tu in mulieribus*, ſive inter mulieres, ob Filii, qui ſuper omnia Deus eſt benedictus in ſæcula, futurum mox conceptum; ob fœcunditatem cum virginitate perpetua conjunctam, ob partum doloris expertem.

29. *Quæ cùm audiſſet, turbata eſt in ſermone ejus, & cogitabat, qualis eſſet iſta ſalutatio.* Ob conſpectum Angeli in peregrina ſpecie virilis ſexus apparentis, & inſolitam, neminique mortalium antea auditam ſalutationem, verecundia & ſubito pavore turbata eſt, & cogitabat, quid ſibi vellet iſta ſalutatio. *Et ideo cum verecundia; quia pavebat: cum prudentia, quia benedictionis novam formulam mirabatur, quæ nuſquam lecta eſt, nuſquam ante comperta. Soli Mariæ hæc ſalutatio ſervabatur. Bene enim ſola gratia plena dicitur, quæ ſola gratiam, quam nulla alia meruerat, conſecuta eſt, ut gratiæ repleretur Auctore.*

S. Ambr. l. 2. in Luc. n. 8.

30. *Et ait Angelus ei: Ne timeas, Maria, invenisti enim gratiam apud Deum.* Proprio nomine eam compellat Angelus; ut ſibi notam indicet, ac de ſua legatione certiorem faciat. *Inveniſti gratiam apud Deum:* Nulla tibi timendi ratio eſt, ſiquidem ad te miſſus ſum à Deo, cui ſummoperè places, & cujus gratia conſecuta es, quicquid eſt in te meritorum. Huic uni gratiæ debes ſupremam, ad quam electa es, Matris Dei dignitatem.

31. *Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus IESVM.* Mox concipies ex propria tua ſubſtantia, ex puriſſimo ſanguine; & paries filium, ut in te impleatur, quod olim ab Iſaia Prophe-

Iſai. 7. 14.

ta prædictum eſt: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium.* His verbis, *concipies in utero*, refelluntur Hæretici, qui Chriſto corpus ex cœleſti vel ſiderea ſubſtantia, non ex materna carne formatum tribuerunt, & per uterum Virginis, tamquam per canalem, in mundum tranſiiſſe dixerunt. Quem errorem & Prophetæ & Angeli verba refellunt. Quomodo enim Virgo Dei mater, niſi quia Chriſtus Deus in utero ejus fuit? Quomodo mater, ſi Chriſtus nihil ex utero ejus accepit, quod matrem eam faceret? *Matris uterum non appellat, niſi filia uteri caro. Filia uteri porrò non eſt, ſi ſibi nata eſt.* In utero ejus conceptus eſt Filius, qui ex ea carnem accepit. *Sine cauſa eò ſe intulit, unde nihil extulit. Sed non ſine cauſa deſcendit in vulvam: ergo ex illa accepit. Quia ſi non ex illa accepit, ſine cauſa in illam deſcendit, maximè ejus qualitatis caro futurus, quæ non erat vulvæ, id eſt, ſpiritualis.*

Tert. l. de Carne Chriſti, c. 21.

Ibid. c. 19.

Matt. 1.

Et vocabis nomen ejus Ieſum. Præcipientis verba ſunt: Ipſi nomen impone, *Ieſus;* utpotè qui ſalvum facturus eſt populum ſuum à peccatis eorum. Iſaias dixerat, *Emmanuel;* Angelus quaſi interpretis vice fungens, *Ieſum*, dixit: Eadem enim eſt utriuſque nominis ſignificatio. *Emmanuel*, id eſt, *Nobiſcum Deus;* mundum autem redimere liberando genus humanum à peccatis ſuis, nemo tantùm homo poterat, ſed Deus homo.

32. 33. *Hic erit magnus, & Filius Altiſſimi vocabitur: & dabit illi Dominus Deus ſedem David patris ejus: & regnabit in domo Iacob in æternum; & regni ejus non erit finis.* Hic erit abſolutè & omni modò magnus, quia Filius Dei unigenitus & conſubſtantialis non tantùm erit, qualis eſt ab æterno; ſed credetur, celebrabitur, coletur, *manifeſtatus in carne, declaratus in virtute, potens opere & ſermone.* Dictum eſt quidem de Joanne ab Angelo, *Erit magnus:* ſed ille quaſi homo magnus, hic autem quaſi Deus magnus: *Magnus enim Dominus & laudabilis nimis, & magnitudinis ejus non eſt finis.* Hic eſt *quem* Deus pater *conſtituit hæredem univerſorum, per quem fecit & ſæcula: qui cùm ſit ſplendor gloriæ, & figura ſubſtantiæ ejus, portanſque omnia verbo virtutis ſuæ, purgationem peccatorum faciens, ſedet ad dexteram majeſtatis in excelſis: tanto melior Angelis effectus, quanto differentius præ illis nomen hæreditavit. Cui enim dixit aliquando Angelorum, Filius meus es tu, ego hodie genuit te?*

1. Tim. 3. 16. Rom. 1. 4. Luc. 24. 19. Pſ. 144. S. Amb. l. 2. in Luc. n. 10.

Hebr. 1. 2. 3. 4. 5.

Et dabit illi Dominus Deus ſedem David patris ejus. Hunc eumdem qui ſit Filius Altiſſimi, & Davidis filium confitetur. Una igitur in Chriſto perſona, unus filius; non alter Dei & hominis filius, ut impius Neſtorius commentus eſt. Dabit illi Dominus, ut vero Meſſiæ Davidi promiſſo, ejuſque nepoti, ſolium ſeu Regnum, cujus temporale regnum Davidis typus fuit; Regnum non unius Judææ finibus coercendum, ſed in univerſum terrarum orbem diffundendum, ſecundùm Prophetarum oracula. Pſal. 131. *Propter David ſervum tuum, non avertas faciem Chriſti tui. Iuravit Dominus David, & non fruſtrabitur eam, de fructu ventris tui ponam ſuper ſedem tuam.* Iſaiæ 9. 6. 7. *Parvulus natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis, & factus eſt principatus ſuper humerum ejus, & vocabitur nomen ejus Admirabilis, Conſiliarius, Deus fortis, Pater futuri ſæculi, Princeps pacis. Multiplicabitur ejus imperium, & pacis non erit finis. Super ſolium David, & ſuper Regnum ejus ſedebit, ut confirmet illud, & corroboret in judicio & juſtitia, amodò & uſque in ſempiternum.* Hinc Chriſtus *Rex David* vocatur, Jeremiæ 30. 8. 9. *Non dominabuntur ei amplius alieni: ſed ſervient Domino Deo ſuo, & David Regi ſuo, quem ſuſcitabo eis.* Ezechielis 34. 22. 23. 24. *Salvabo gregem meum, & non erit ultra in rapinam, & judicabo inter pecus & pecus. Et ſuſcitabo ſuper eas Paſtorem unum, qui paſcat eas, ſervum meum David; ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in paſtorem. Ego autem Dominus ero eis in Deum, & ſervus meus David Princeps in medio eorum.*

S. Iren. l. 3. c. 8.

Dabit illi Dominus Deus ſedem David Patris ejus. Eum qui natura Rex eſt, utpotè verus Deus, Regem declarabit, ſecundùm ipſius Davidis vaticinium: *Ego autem conſtitutus ſum Rex ab eo ſuper Sion montem ſanctum ejus, prædicans præceptum ejus. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & poſſeſſionem tuam terminos terræ.*

Pſ. 2.

Et regnabit in domo Iacob in æternum. Non unidumtaxat, aut alteri Tribui, ſed duodecim Tribuum univerſitati, & Gentibus, merito fidei in familiam Jacob adſcitis, & velut oleaſtro in olivam infertis, toti denique Eccleſiæ, veri Iſraelis domui, Chriſtus Rex dominabitur, non per annos tantùm quadraginta, non relicto ſucceſſoribus regno, non cladibus & longa duraque captivitate interrupto, ſed *in æternum.* Confer cum Iſaiæ 14. 1. *Propè eſt, ut veniat tempus ejus, & dies non elongabuntur. Miſerebitur enim Dominus Iacob, & eliget adhuc de Iſrael, & requieſcere eos faciet ſuper humum ſuam: adjungetur advena ad eos, & adhærebit domui Iacob: & poſſidebit eos domus Iſrael ſuper terram Domini in ſervos & ancillas.* Iſaiæ 44. *Et nunc audi Iacob ſerve meus, & Iſrael quem elegi... Effundam Spiritum meum ſuper ſemen tuum, & benedictionem meam ſuper ſtirpem tuam. Et germinabunt inter herbas, quaſi ſalices juxta præterfluentes aquas. Iſte dicet: Domini ego ſum: ille vocabit in nomine Iacob, & hic ſcribet manu ſua: & in nomine Iſrael aſſimilabitur.* Iſaiæ 49. 6. *Et dixit: Parum eſt, ut ſis mihi ſervus ad ſuſcitandas tribus Iacob, & faces Iſrael convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ.... Reges videbunt, & conſurgent Principes, & adorabunt propter Dominum, quia fidelis eſt, & ſanctum Iſrael qui elegit te.*

Rom. 14. Ephes. 4. 11. 12. 13. 14. 15. 16. Apoc. 7. 4. & ſeq.

Et regni ejus non erit finis. Ne quiſquam *æternum* acciperet pro longo temporis intervallo, quo ſenſu interdum in Scripturis uſurpatur, addit Angelus: *Et Regni*

S. Auguſt. lib. Contra

ejus

Priscill. ad Orosium, c. 7 & lib. 22. de Civ. Dei, c. 1.

ejus non erit finis. Quo charactere Christi regnum ab humanis imperiis distinguitur, quæ omnia caduca esse & temporalia, tum Historiæ docent, tum nobilissimorum Regnorum exempla (Daniel. 7.) ubi de Christi Regno subdit idem Propheta vers. 27. *Regnum autem & potestas & magnitudo regni, quæ est subter omne cœlum, detur populo sanctorum Altissimi; cujus regnum, regnum sempiternum est, & omnes reges servient ei, & obedient.* Et vers. 13. 14. *Et ecce cum nubibus cœli quasi Filius hominis veniebat, & usque ad Antiquum dierum pervenit: & in conspectu ejus obtulerunt eum. Et dedit ei potestatem, & honorem, & regnum, & omnes populi, tribus & linguæ ipsi servient: potestas ejus potestas æterna, quæ non auferetur: & regnum ejus, quod non corrumpetur.*

1. Cor. 15. 24.

Verbis Angeli contraria ne quis existimet Apostoli verba: *Deinde finis, cùm tradiderit regnum Deo & Patri.* Ibi enim *finem non consumentem, sed perficientem* significat; sicut cùm dictum est: *Finis legis Christus ad justitiam omni credenti;* quo lex perficiatur, non quo aboleatur. Sensus ergo istorum verborum est: Cùm perduxerit sanctos suos, qui sunt regnum ejus, ad contemplationem Patris, utique & ad suam, secundùm id quod Deus est æqualis Patri: Non enim sic tradit, ut ipse amittat: quia & *Pater dedit Filio habere vitam in semetipso*, nec utique amisit ipse.

S. Aug. l. contra Origen. & Priscil. c. 7.

34. *Dixit autem Maria ad Angelum: quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Vox ista, *Quomodo?* non dubitantis est ac diffidentis, sed inquirentis & admirantis. *Non de effectu dubitavit, sed qualitatem ipsius quæsivit effectus..... Incredibilis & inaudita generatio ante audiri debuit, ut crederetur. Virginem parere, divini est signum mysterii, non humani. Propter hoc*, inquit Isaias, *ipse Dominus dabit vobis signum: Ecce virgo concipiet & pariet filium.....* Legerat hoc Maria, ideò credidit futurum: sed quomodo fieret, ante non legerat: *Non enim quemadmodum fieret, vel tanto Prophetæ fuerat revelatum. Tanti namque mandati mysterium non hominis fuit, sed Angeli ore promendum.* De re certa erat, modum inquirebat, non curiositatis, sed piæ admirationis affectu. *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognosco?* Et hactenùs viro intacta sum, & virum cognoscere mihi non licet, cùm perpetuæ virginitatis voto sim adstricta. Quomodo ergo concipere possum & parere? Beatæ Mariæ Virginitas (inquit Sanctus Augustinus) *ideò gratior & acceptior, quia non eam conceptus CHRISTVS viro violaturo quam conservaret, ipse præripuit, sed priùs quam conciperetur, jam Deo dicatam, de qua nasceretur elegit. Hoc indicant verba, quæ sibi fetum annuntianti Angelo Maria reddidit:* Quomodo, *inquit*, fiet istud, quoniam virum non cognosco? *Quod profectò non diceret, nisi Deo virginem se ante vovisset. Sed quia hoc Israelitarum mores ante recusabant, desponsata est viro justo, non violenter ablaturo, sed potiùs contra violentos custodituro, quod illa jam voverat. Quamquam etiamsi hoc solum dixisset,* Quomodo fiet istud, *nec addidisset*, quoniam virum non cognosco, *non quæsisset utique promissum sibi filium, quomodo fœmina paritura esset, si concubitura nupsisset. Poterat & juberi virgo permanere, in qua Dei Filius formam servi congruenti miraculo acciperet: sed exemplo sanctis futura virginibus, ne putaretur sola virgo esse debuisse, quæ prolem etiam sine concubitu concipere meruisset, virginitatem Deo dicavit, cùm adhuc quid esset conceptura nesciret, ut in terreno mortalique corpore, cœlestis vitæ imitatio voto fieret, non præcepto; amore eligendi, non necessitate serviendi. Ita Christus nascendo de Virgine, quæ ante quàm sciret, quis de illa fuerat nasciturus, virgo statuerat permanere, virginitatem sanctam approbare maluit quam imperare.*

S. Ambr. l. 2. in Luc. n. 14. 15.

Isaiæ 7. 14.

S. Aug. l. 16. de Civ. Dei, c. 24.

S. Greg. Nyss. Or. in Nativ. Christi.

S. Aug. l. de Sancta Virgin. c. 4.

Beda in hunc loc. S. Ber. h. 4. in Euan. Missus est.

35. *Et respondens Angelus, dixit ei: Spiritus sanctus superveniet in te, & virtus Altissimi obumbrabit tibi: ideòque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei.* Quæris, quomodo fieri possit, ut salva virginitate concipias & parias? Scito, id Spiritus sancti, desuper in te novo & incomprehenso modo venientis, virtute & efficacia, viri generationem supplente, admirabiliter perficiendum. *Et virtus Altissimi*, Christus *Dei virtus & sapientia*, objecto corpore quasi umbra quadam te obteget, ut splendorem illum inaccessibilem sese castissimis tuis visceribus infundentem ferre possis. Quis (inquit S. Bernardus) excepta fortassis illa, quæ hoc sola in se fœlicissimè meruit experiri, intellectu capere, ratione discernere possit, qualiter splendor ille inaccessibilis virgineis sese visceribus infuderit, & ut illa inaccessibilem ad se ferre potuisset, de portiuncula ejusdem corporis, cui se animatæ contemperavit, reliquę massæ umbraculum fecerit?

S. Chrysost. h. 49. in Genes. S. Gr. lib. 16. Moral. c. 12. & ho. 33. in Euang. Beda & Theoph. in hunc loc. S. Ber. h. 4. super Missus est.

Vel potiùs, *Virtus Altissimi*, ipse Spiritus sanctus, de cujus, non substantia, sed potentia, concipietur quem paritura es, Filius, te fœcundabit, te proteget ac juvabit, ut sine ulla contaminatione, sine ullo æstu libidinis, concipias & parias. Confer cum verbis Christi Lucæ 24. 49. *Vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto.* Et Act. 1. 8. *Sed accipietis virtutem supervenientis Spiritus sancti in vos.* Et cum verbis ejusdem Lucæ Act. 10. 38. *Iesum à Nazareth: Quomodo unxit eum Deus Spiritu sancto & virtute.* Spiritus Sanctus te virtute sua teget ac fovebit, quemadmodum avis ova sua fovet, ut pulli gignantur, & vitali calore excludantur.

S. Hil. l. 2. de Trinit. n. 26. S. Aug. ep. 187 alias 57. Quæst. 2. c. 9. S. Greg. l. 33. Moral. c. 3. Theoph. in hunc loc. S. Athan. ep. ad Epictet. S. Gr. l. 18. Moral. c. 27. p. 545. & 546.

Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Et propter admirabilem illam Spiritus sancti operationem, sancta illa proles ex substantia tua sancto & ineffabili modo concepta, vocabitur, sicut & verè erit, Filius Dei. *Quamvis enim ipse aliud ex Patre, aliud ex Virgine* (inquit Sanctus Gregorius) *non tamen alius ex Patre, alius ex Virgine: sed ipse est æternus ex Patre, ipse temporalis ex matre, ipse qui fecit, ipse qui factus est. Ipse ante sæcula de Patre sine matre; ipse in fine sæculorum de matre sine Patre. Ipse conditoris templum, ipse conditor templi; ipse auctor operis, ipse opus auctoris: manens unus ex utraque & in utraque natura, nec naturarum copulatione confusus, nec naturarum distinctione geminatus.*

Ideoque & quod nascetur ex te sanctum. Si diceret, sancta caro, vel sanctus homo, vel sanctus infans, quicquid tale poneret, parum sibi dixisse videretur. Posuit ergo indefinitè *sanctum*, quia quicquid illud sit, quod Virgo genuit, sanctum proculdubio ac singulariter sanctum fuit, & per Spiritus sanctificationem, & per Verbi assumptionem.

"S. Ber. ho. 4. super Est. "Missus est.

Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei. Quoniam non de homine, sed de Spiritu sancto concipies; non solùm qui de sinu Patris in uterum tuum veniens obumbrabit tibi, sed etiam id quod de tua substantia sociabit sibi, ex hoc jam vocabitur Filius Dei, quemadmodum & is qui à Patre est ante sæcula genitus, tuus quoque amodò reputabitur Filius. *Sic autem & quod natum est ex ipso Patre, erit tuus, & quod nascetur ex te, erit ejus; ut tamen non sint duo filii, sed unus. Et licèt aliud quidem ex te, aliud ex illo sit, jam non tamen cujusque suus, sed unus utriusque erit Filius.*

Ideoque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur absolutè, propriè, Filius Dei; non adoptione, sed natura; tam verè, tam propriè Dei Filius, quàm verè & propriè filius David, quàm verè & propriè filius Mariæ Virginis vocatur & est, quia ejusdem naturæ cum Deo, quia æterno Patri consubstantialis. *Filius Dei vocabitur*, non ratione tantùm conceptionis admirabilis ex Spiritu sancto, ut Sociniani commentantur; sed ratione æternæ generationis ex Deo, & unionis hypostaticę naturę assumptę cum persona Verbi, ut Ecclesia credit & confitetur. Hoc igitur verbum, *Ideoque*, causam hìc non exprimit, cur Christus sit Filius Dei; sed signum & argumentum: id est, conceptio de Spiritu sancto, ex Maria Virgine, causa non est cur Jesus Christus sit Filius Dei, ut impiè contendunt, Faustus, Socinus, Volzogus, Episcopius, alii-

S. Athanas. l. de Incarn. S. Cyr. Alex. Epist. 1. ad Reginas ante Conc. Ephes. S. Aug. s. 214. Edit. PP. Benedict. in traditione Symboli 3. n. 7.

Concil. Francofordiense Can. 1. & Li-

bellus Episcoporum Italiæ contra hæresim Felicis & Elipandi.

que Sociniani: sed ineffabilis illa conceptio signum est, & argumentum convenientiæ, probans, quòd Deus sit verus: quia talis conceptio talisque partus Deum decebat. Sicut resurrectio Jesu Christi signum est, quòd Filius Dei sit, non causa: & invictum tamen argumentum ex divina convenientia Mysterii resurrectionis ejus, ad probandum, quòd verus, proprius ac

Act. 13. 33. Psa.

naturalis Dei Filius sit, Apostolus petit: *Resuscitans Jesum, sicut scriptum est: Filius meus es tu, ego hodie genui te*. Divinam illam convenientiam conceptionis Filii Dei unigeniti ex Virgine, Sanctus Cyrillus Jerosolymitanus exponit Catechesi 17. *Cùm enim*, inquit, *Christus Filius Dei unigenitus nasci deberet, virtus Altissimi obumbravit ipsi, & Spiritus sanctus in illam veniens, sanctificavit eam: quò posset eum per quem sunt omnia, suscipere*. Maldonatus, vir cæteroquin eruditus, hoc loco impegit, ansamque dedit Socinianis abutendi sua interpretatione, quæ vel eo nomine rejicienda est, quòd nova sit, & contra Regulam à sacra Synodo Tridentina præscriptam de Scripturæ sacræ interpretatione non admittenda contra unanimem consensum Patrum, & contra eum sensum, quem tenuit & tenet sancta Mater Ecclesia.

Maldonat. Commentar. in Luc. c. 1.

Ex verbis suis judicetur Maldonatus: *Alii omnes*, inquit, *quos viderim, ita interpretantur, quasi de Christo, ut Deo, aut certè, ut homine in unam cum Deo personam assumpto, loquatur Angelus..... Quamobrem antiqui illi Auctores Nestorii hæresin, duos in Christo filios, sicut duas personas fingentis, ex hoc loco refutarunt, ut Gregorius & Beda. Quamquam ego quidem alium arbitror esse sensum, ut non de Christo qua Deus, neque qua homo personæ conjunctus divinæ, sed de sola conceptione humanaque generatione hoc intelligatur*, &c.

36. 37. *Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua; & hic mensis sextus est illi, quæ vocatur sterilis; quia non erit impossibile apud Deum omne verbum*. En præsens ac domesticum exemplum, quo docearis, Deum nova & supra omnem naturæ ordinem agendi ratione effecturum, ut Filium ejus concipias. Elisabeth cognata tua filium concepit jam anus; & tam compertum est, ipsam esse prægnantem, cùm mensis à conceptu ejus sextus numeretur, quàm vulgo notum erat, eam esse sterilem. Deus ergo qui duplici impedimento non obstante, senectutis scilicet ac sterilitatis, ipsam matrem fecit, te salva virginitate Matrem Filii sui efficiet. Nulla enim res Deo impossibilis est. Dixit & facta sunt: quæ promisit, potens est & facere. Non ait Angelus, Non erit impossibile apud Deum omne factum, sed omne verbum; quia quàm facilè possunt homines loqui quod volunt, etiam quod nullatenùs facere possunt, tam facilè, imò incomparabiliter faciliùs valet Deus opere implere, quicquid illi verbo valent exprimere. Multùm interest inter loqui & facere, sed apud homines, non apud Deum: soli Deo quia idem est facere quod loqui, idem loqui quod velle, meritò non erit impossibile apud Deum omne verbum. Potuerunt prævidere & prædicere Prophetæ Virginem vel sterilem concepturam ac parituram, sed numquid facere, ut conciperet & pareret? Deus autem qui dedit eis posse prævidere, quàm facilè potuit tunc, quod voluit, per illos prædicere, tam facilè potuit nunc, quando voluit, per se ipsum quod promisit implere. Siquidem *Apud Deum nec verbum dissidet ab intentione, quia veritas est; nec factum à verbo, quia virtus est; nec modus à facto, quia sapientia est*.

S. Ber. h. 4. super Missus, c. 7.

Vocat autem Angelus Elisabeth cognatam Mariæ,

Rom. 9. 1. S. Amb. l. 3. in Luc. n. 5.

tum sensu generali, quia Judæa erat; sicut Apostolus Israelitas omnes cognatos suos secundùm carnem appellat: tum maximè quia genere materno erat ex tribu Juda & familia David, quamvis paterno genere esset ex tribu Levi & filiabus Aaron.

38. *Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundum verbum tuum. Et discessit ab illa Angelus*. Maria verbis Angeli credens, ait: *Ecce ancilla Domini*. Consentio, ut in me humillima ancilla sua operetur quod decrevit ac promisit, qui jure suo facere de creatura sua, & in illa potest, quicquid voluerit: quin etiam id vehementer opto, tanta licèt gratia me indignam agnoscens. *Fiat mihi secundum verbum tuum*. Vide humilitatem, vide devotionem. *Ancillam se dicit Domini, quæ mater eligitur; nec repentino exaltata promisso est. Simul ancillam dicendo, nullam sibi prærogativam tantæ gratiæ vindicavit, quæ faceret, quod juberetur. Mitem enim humilemque parituram, humilitatem debuit etiam ipsa præferre*. Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum. *Habes obsequium, vides votum*. Ecce ancilla Domini, *apparatus officii est*: Fiat mihi secundùm verbum tuum, *conceptus est voti*. Tunc obumbrante Virginem Altissimi virtute, Filii Dei conceptio in castissimo ejus utero peracta est, ipso momento, quo discessit Angelus ab ea, peracta legatione.

S. Amb. l. 2. in Luc. n. 16.

39. 40. *Exurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum festinatione, in civitatem Juda: & intravit in domum Zachariæ, & salutavit Elisabeth*. Paucis post diebus, quos in tanti contemplatione mysterii, & gratiarum actione insumpsit (ut credere par est) exurgens Maria, Spiritus sancti impulsu festinanter profecta est in montanam Judææ regionem, quæ ab Emmaus, seu Nicopoli, paulatim ad montem usque Oliveti consurgit, & ad Austrum Jerosolymorum versùs Hebron extenditur: in civitatem tribus Juda, quæ fortè erat ipsa Hebron, urbs Sacerdotalis. Ipsam porrò non curiositas, sed charitas impulit ad iter, ut Elisabethæ congratularetur, eique prægnanti officium exhiberet. Statim atque ab Angelo didicit Elisabetham concepisse, non quasi incredula de oraculo, nec quasi incerta de nuntio, nec quasi dubitans de exemplo; sed quasi læta pro voto, religiosa pro officio, festina pro gaudio, in montana perrexit. Mariam quæ ante sola in intimis penetralibus versabatur, non à publico virginitatis pudor, non à studio asperitas montium, non ab officio prolixitas itineris retardavit. In montana virgo cum festinatione, virgo officii memor, injuriæ immemor, affectu urgente, non sexu, relicta perrexit domo.

S. Amb. l. 2. in Luc. n. 18.

40. *Et factum est, ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, exultavit infans in utero ejus, & repleta est Spiritu sancto Elisabeth*. Statim atque salutantis Mariæ verba audivit Elisabeth, præ gaudio subsiliit infans in utero ejus, ita ut Mariæ salutatio causa fuerit exultationis Joannis. Exultavit autem ille non motu modoque naturali, sed Spiritus sancti illustratione & motione, quo eum ab utero matris suæ repletum iri Gabriel Archangelus prædixerat, Christum, cujus Præcursor futurus erat, in utero Mariæ Virginis præsentem agnoscens, credens, adorans, & quasi demonstrare jam tunc incipiens. Non solùm ergo sanctificatus est in utero Joannes, sed à Christo ex matris Virginis utero operante Propheta inauguratus; Mariæ autem salutatione quasi signo sensibili usus est Christus ad Spiritum sanctum Joanni communicandum; Joannis verò exultatione ad eumdem Spiritum in Mariam refundendum. *Et repleta est Spiritu sancto Elisabeth*. Hanc quidem exultationem non de fide, vel religione, vel qualicumque rationali cognitione venisse, S. Augustinus opinatus est; frequentioribus tamen Patrum suffragiis contraria vincit sententia, quæ Joannem in utero Christum agnovisse, rationis usu & Spiritus sancti illustratione raptim & transeuntis in modum donatum asserit. *Ipse erat Christus, quem Ioannes, cùm adhuc in ventre matris suæ esset, & ille in vulva Mariæ, Dominum cognoscens, exultans salutabat*, (inquit S. Irenæus.) *Elisabeth Prophetam portans, jam Domini sui conscium infantem, & insuper Spiritu sancto adimpleta* (inquit Tertullianus.) *Ut Maria locuta est verbum, quod Filius Dei in ventre matris suggesserat, exultavit infans in gaudio, & tunc primùm Præcursorem suum Prophetam fecit Iesus... Sancta erat Anima beati Ioannis, & adhuc in matris utero clausa, venturaque in mundum, quasi per experientiæ sensum sciebat, quæ Israel ignorabat. Unde exilivit in gaudio. Senserat enim venisse Dominum*

S. Iren. l. 3. c. 18.

Tert. l. de Carne Christi, c. 21.

Orig. h. 7. in Luc.

suum,

suum, ut sanctificaret servum suum, antequam de matris utero procederet. Vtinam mihi eveniat, ut ab infidelibus stultus dicar, qui talibus credidi! (inquit Origenes.)

S.Amb.l.2.in Luc.n.23.

Vocem prior Elisabeth audivit, sed Ioannes prior gratiam sensit: illa naturæ ordine audivit, iste exultavit ratione Mysterii: illa Mariæ, iste Domini sensit adventum..... Istæ gratiam loquuntur, illi intus operantur, pietatisque mysterium maternis adoriuntur profectibus; duplicique miraculo prophetant matres Spiritu parvulorum. Exultavit infans, repleta est mater. Non priùs mater repleta, quam filius: sed cùm filius esset repletus Spiritu sancto, replevit & matrem (ait Sanctus Ambrosius.) In eadem sententia fuere SS. Cyrillus Jerosolymit. Joan. Chrysost. Hieronymus, Petrus Chrysologus, Bernardus.

SS.Cyr.Jerof. Catech.3. Chryfoft. h. de S. Joa. Bapt. Hier.Dial. adverf. Lucifer. Petr. Chryf. f.84. Ber. ser.in Nativ. S.Joa. n.10. S.Aug.ep.137 aliàs 57.ad Dardanum, Quæst.2. c.7.

Quod Sanctum Augustinum spectat, exultationem Joannis planè inusitatam & novam fuisse fatetur, quia in utero, & ad ejus adventum, quæ hominum Salvatorem fuerat paritura: ideòque hanc exultationem, & tamquam matri Domini redditam salutationem, sicut solent miracula fieri, factam esse *divinitùs in infante, non humanitùs ab infante;* communi tamen sententiæ non præjudicat. *Quamquam* (inquit) *etiamsi usque adeò est in illo puero acceleratus usus rationis & voluntatis, ut intra viscera materna jam posset agnoscere, credere, consentire, quod in aliis parvulis ætas expectatur, ut possint, etiam hoc in miraculis habendum divinæ potentiæ, non ad humanæ trahendum est exemplar naturæ.... Quocirca nec quod factum est in Ioanne, contemno, nec inde regulam quid sentiendum sit de parvulis, figo: imò id in illo propterea mirabiliter prædico, quia in aliis non invenio.*

42. *Et exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Prophetię Spiritu repleta Elisabeth, ipsa verba Angeli Mariam salutantis usurpat, ut ab eodem Deo motam appareat. *Novit sermonem suum Spiritus sanctus, nec umquam obliviscitur. Et Prophetia non solùm rerum completur miraculis, sed etiam proprietate verborum.* Ideò autem Maria præ omnibus mulieribus benedicta est, quia fructus ventris ejus Jesus Christus Deus est benedictus in sæcula: in quo Mariam singulari & excellenti modo, & nos omnes Pater æternus *Benedixit omni benedictione spirituali in cœlestibus, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate.*

S.Ambr. l.2. in Luc. n.24.

Ephef.1.3.

43. *Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Dei ejusque Matris dignationem admiratur Elisabeth, Dei Filium in utero Mariæ Virginis incarnatum agnoscit & confitetur. *Vnde hoc mihi?* Unde mihi contigit tanta gratia, tantus honor, tanta felicitas? Non quasi ignorans dicit; scit enim, esse Spiritus sancti gratiam & operationem, ut Mater Prophetæ à Matre Domini ad profectum sui pignoris salutetur: sed quasi non humani hoc meriti, sed divinæ gratiæ munus esse cognoscat, dicit: *Vnde hoc mihi?* Hoc est, Quantum bonum mihi accidit, ut Mater Domini mei veniat ad me? Non cognosco meum. *Vnde hoc mihi?* Qua justitia, quibus factis, pro quibus meritis? Miraculum sentio, cognosco Mysterium.

S.Amb.l.2.in Luc.n.25.

„ „ „ „ „ „ „ „ „ „

44. *Ecce enim ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Ut primùm ad aures meas pervenit vox salutationis tuæ, infans quem in utero gesto, præ gaudio vehementi subsiliit. Hoc signo cognovit Elisabeth, Spiritu sancto revelante, Mariam esse Matrem Domini, & in castissimis visceribus suis Filium Dei concepisse, cujus suus infans Præcursor erat futurus.

S.Aug.ep.187 aliàs 57. ad Dardan. c.7.

45. *Et beata quæ credidisti, quoniam perficientur quæ dicta sunt tibi à Domino.* O te felicem, quæ credidisti rebus humanę rationis comprehensionem excedentibus! ò te beatam, siquidem perficientur, quę tibi ab Angelo, Dei nomine, nuntiata & promissa sunt! Hæc Elisabethæ verba eam de præterito, præsenti, atque futuro, per Propheticæ spiritum vaticinatam fuisse demonstrant, quæ Mariam Virginem & promissionibus Angeli credidisse cognovit; & Matrem Domini nominans, quòd Redemptorem humani generis in utero portaret, intellexit; & cùm omnia perficienda prædiceret, quid etiam de futuro sequeretur, aspexit.

S.Gr. h.1. in Ezech.p.1140.

46. *Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum.* Maria Virgo Spiritu sancto afflata, carmen istud propheticum edidit, quod primum Novi Testamenti Canticum est. Ex intimi, inquit, pectoris affectu, totis animi viribus Dei magnitudinem laudo; illi pro immenso, quod mihi contulit, beneficio immortales gratias ago.

47. *Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.* Non in me ipsa, sed in Domino gloriabor, meumque Salvatorem summa cum exultatione laudabit anima mea. Uni enim illius misericordiæ & gratiæ, non meis meritis acceptam fero, quam consecuta sum, dignitatem & felicitatem.

48. *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Quia parvitatem, sive humilem indignamque personam & vilem abjectamque conditionem ancillæ suæ propitius respexit, meque favore incomparabili prosecutus est: deinceps me beatam prædicabunt omnium ętatum & sæculorum fideles.

Euthymius & Theoph. in hunc loc.

49. 50. *Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus: Et misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.* Mirabilia in me operatus est Omnipotens, cujus nomen sanctum est & adorandum, præstando, ut Filium ejus unigenitum sancti Spiritus operatione conciperem, ut mater fierem ac virgo permanerem. Id non solùm omnipotentiæ ejus miraculum, sed & misericordiæ infinitæ summum beneficium, quam in omnes cultores fidelesque divinæ suæ Majestatis servos per omnes ætates exercet, ut in Psalmis scriptum est: *Misericordia Domini ab æterno, & usque in æternum super timentes eum.*

Pf.102.17.

51. *Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui.* Exerto brachio potentiam suam ostendit. Humano modo loquitur. Magna Dei efficacia per digitum, major per manum, maxima per brachium in Scripturis indicatur. Cogitationes & consilia hominum superborum Deus omnipotens dissipavit, ostenditque, quàm inania essent ac vana, Sennacherib, Holofernis, Antiochi, aliorumque dejectione ac punitione, qui veram religionem, populumque Dei destruere & excidere moliti sunt. Confer hunc locum cum verbis Psal. 89.11. *Tu humiliasti sicut vulneratum superbum: in brachio virtutis tuæ dispersisti inimicos tuos.* Et Psalm. 33.10. *Dominus dissipat consilia gentium, reprobat autem cogitationes populorum, & reprobat consilia Principum.*

Exod.15.16. Job 4.9. Pf.77.15.& 89.13.& 98.1. Ifai.40.10.& 62.8.

52. *Deposuit potentes de sede, & exaltavit humiles.* Reges ac Principes, quorum potentiam populi verentur, superbiæ merito è solio deturbat, & in eorum locum humilis sortis, & modesti mitisque animi homines evehit; quod Saulis & Davidis exemplo comprobatum. Confer cum verbis Psalmi 112. 6. 7. 8. *Quis sicut Dominus Deus noster, qui in altis habitat, & humilia respicit in cœlo & in terra? Suscitans à terra inopem, & de stercore erigens pauperem. Vt collocet eum cum principibus, cum principibus populi sui.* Et Ecclesiastici 10. *Sedes Ducum superborum destruxit Deus, & sedere fecit mites pro eis.*

1.Reg.16. 2.Reg.6.23.

53. *Esurientes implevit bonis, & divites dimisit inanes.* Pauperes locupletare, esurientes bonis implere potest ac solet Deus; & eos qui divites erant, à se dimittere vacuos, & ad inopiam redigere. Confer cum Psal. 33. 11. *Divites eguerunt & esurierunt, inquirentes autem Dominum, non minuentur omni bono:* & cum verbis Annæ matris Samuelis 1. Reg. 2. 5. *Repleti priùs pro panibus se locaverunt, & famelici saturati sunt.*

54. *Suscepit Israel puerum suum, recordatus misericordiæ suæ:* Israelitis servis suis subvenit, & sicut eos olim eduxit ex Ægypto, ita nunc Filio suo ad eorum

„ Dux fuisti in misericordia tua populo

quem remisti: & portasti eum in fortitudine tua, ad habitaculum sanctum tuum. Exod.15.13.

& totius generis humani redemptionem misso in mundum, porrecta misericorditer manu eduxit è tenebris ignorantiæ, ex umbra mortis, ex peccati servitute, in quibus tot sæculis jacebant. Misericordię suæ recordari dicitur Deus figurata locutione, cùm homines longis gravibusque malis oppressos, insigni beneficio sublevat. Confer cum verbis Psalmi 98. 3. *Recordatus est misericordiæ suæ & veritatis suæ domui Israel*: & 2. Paralip.6.42. *Domine Deus, ne averteris faciem Christi tui: memento misericordiarum David servi tui.*

Gen. c.12.13. c.15.3.c.17. 19.c.18.18. c. 22.18. c.26.4. c.28.14. Ps.131.11.

55. *Sicut locutus est ad Patres nostros, Abraham & semini ejus in sæcula.* Fœdus sempiternum cum Abraham, Isaac & Jacob pepigit Deus, perpetuam illis & eorum posteris misericordiam promisit, in eo positam, quòd Christus ex eorum semine nasciturus esset. Fœdus illud sacratissimum cum Davide renovavit. Anni bis mille penè effluxerant à tempore promissionis Abrahamo patri credentium factę, cùm Christus venit in mundum. Tunc ostendit, se decreviſse reverà Israelitas semper eximia quadam misericordia prosequi, & promissiones suas immutabiles ac irretractabiles esse, cùm Messiam ex ipsis nasci, & cum ipsis conversari voluit, & illis ante cæteras nationes verbum salutis, multis magnisque miraculis confirmatum, nuntiari. *Fidelis Deus in omnibus verbis suis*, & *verax*: nec *incredulitas* populorum *fidem Dei* umquam *evacuabit*..... *Sine pœnitentia enim sunt dona & vocatio Dei.* Confer hunc locum cum Michææ 7.19. 20. *Revertetur & miserebitur nostri: deponet iniquitates nostras, & projiciet in profundum maris omnia peccata nostra. Dabis veritatem Iacob, misericordiam Abraham: quæ juraſti Patribus nostris à diebus antiquis.*

Ps.144.13. Rom.3.3.4. & c.11.29.

S.Amb.l.2. in Luc.

56. *Mansit autem Maria cum illa quasi mensibus tribus, & reversa est in domum suam.* Non solùm officii causa tandiù apud Elisabetham mansit, sed ut Joannes, præsente Domino, quem olim demonstraturus erat, novis gratiæ proficeret incrementis. Mansit autem cum illa quasi mensibus tribus, ante partum ejus discedens, nono scilicet nondum expleto mense, quod Euthymius & Theophylactus ex Euangelista colligunt, nativitatem & circumcisionem Joannis post Mariæ discessum referente. Quamquam recentiores quidam respondeant, Lucam hæc verba interjeciſse, *Et reversa est in domum suam*, ut historiam Visitationis Mariæ absolveret: neque Beatæ Virginis charitatem permisisse putent, ut cognatam periculo proximam desereret. In re obscura silere malim, quàm sententiam dicere. Quod nos ignorare Deus voluit, haud curiosiùs inquirendum est.

57. 58. *Elisabeth autem impletum est tempus pariendi, & peperit filium*, à Deo promissum. *Et audierunt vicini & cognati ejus, quia magnificavit Dominus misericordiam suam cum illa;* magnam erga illam misericordiam exercuit, ingens ei beneficium præstitit ablato sterilitatis opprobrio, datoque filio effœta jam ætate: *& congratulabantur ei.*

59. 60. *Et factum est in die octavo, venerunt circumcidere puerum, & vocabant eum nomine patris sui Zachariam. Et respondens mater ejus, dixit: Nequaquam, sed vocabitur Ioannes.* Die octavo, qui circumcisioni infantium masculorum Lege præstitutus erat, cognati & amici Zachariæ in domum ejus venerunt, ut huic ceremoniæ interessent, quam in ipsa domo celebratam ostendit puerperæ præsentia. Qui autem aderant, puero Zachariæ nomen paternum imponendum, honoris solatiique causa, suggerebant: Mater verò, docente Spiritu sancto, Joannem vocandum declaravit.

Gen.17.12.

61. 62. *Et dixerunt ad illam: Quia nemo est in cognatione tua, qui vocetur hoc nomine.* Quamvis olim ab aliquo eventu nomina imponerentur infantibus; ea tamen ætate consuetum erat parentum, vel cognatorum nominibus illos vocare. *Innuebant autem patri ejus, quem vellet vocari eum.* Zachariam patrem ejus utpotè surdum ac mutum nutibus & signis rogabant, ut ortam de filii nomine controversiam dirimeret, declarando, quomodo illum vocari vellet.

63. *Et postulans pugillarem, scripsit, dicens: Ioannes est nomen ejus.* Cùm loqui non posset, codicillum seu tabellam postulans, scripsit in hæc verba: *Ioannes est nomen ejus. Et mirati sunt universi.* Qua de re Tertullianus: *Manibus suis* (inquit) *à corde dictat, & nomen filii sine ore pronuntiat: loquitur in stylo, auditur in cera manus omni sono clarior.* Hinc innotuit, Matri non nomen alicujus displicuisse degeneris; sed id sancto infusum Spiritu, quod ante Zachariæ fuerat prænuntiatum. Et quidem ille mutus intimare vocabulum filii nequivit uxori: sed per Prophetiam didicit Elisabeth, quod non didicerat à Marito. *Ioannes est nomen ejus.* Hoc est, Non nos ei nomen imponimus, qui jam à Deo nomen accepit. Habet vocabulum suum, quod agnovimus, non quod elegimus.

Ter. l. de Idololat.c.13.

S.Amb.l.2. in Luc. n. 31.

64. *Apertum est autem illico os ejus, & lingua ejus:* Restitutus ei miraculo vocis usus, & lingua ejus *quam vinxerat incredulitas, fides solvit: Et loquebatur benedicens Deum*, id est, gratias agens, non ob privata tantùm beneficia, scilicet ob divinas revelationes, redditam vocem, acceptum filium; sed ob publica longèque sublimiora, ob impleta scilicet promissa Patribus facta, ob Filii Dei incarnationem, & redemptionem Israel, totiusque mundi, per Christum proximè futuram.

S. Ambr.l.2. in Luc. n.32.

65. *Et factus est timor super omnes vicinos eorum.* Magnam religionem ac reverentiam omnium vicinorum animis tam admirabiles eventus ingenerabant: *Et super omnia montana Iudææ divulgabantur omnia verba hæc:* id est, res omnes quæ in Joannis conceptu ortuque contigerant.

66. *Et posuerunt omnes, qui audierant, in corde suo, dicentes: Quis putas puer iste erit? Etenim manus Dei erat cum illo.* Et omnes qui audiverant vulgante fama, conservabant corde, cogitantes, quid hæc signa portenderent. Quis, inquiebant, & quantus vir futurus est iste puer, cujus conceptus & ortus tantis miraculis factus est celeber? Hæc autem non fortuna vel casu, sed Dei singulari providentia & virtute gerebantur. *Etenim* (ait Euangelista) *Manus Dei erat cum illo.* Manus Dei, potentia Dei. Suam in Joanne potentiam, tam insignibus miraculis, Dominus declarabat.

67. *Et Zacharias pater ejus repletus est Spiritu sancto, & prophetavit, dicens:* Prophetiæ lumine, quod Spiritus sancti donum est, illustratus ac impletus, in has voces erupit:

68. *Benedictus Dominus Deus Israel; quia visitavit & fecit redemptionem plebis suæ.* Laudetur & prædicetur tanquam omni gloria dignus, Dominus Deus Israel, omnium quidem Dominus, sed Israelis præcipuè, ac piorum omnium à quibus colitur. Tunc temporis autem soli Israelitæ verum Deum colebant, cæteris Gentibus in tenebris Idololatriæ versantibus. Unde verus Deus, vocabatur *Deus Israel*, qua notione distinguebatur ab Idolis, à Diis gentium, de quibus scriptum est: *Omnes Dii gentium dæmonia.* Deus etiam Israel singulari ratione dicitur ob fœdus cum Abraham & semine ejus initum, & Mosis tempore renovatum. Unde Israel *Populus Dei* semper est appellatus.

Quia visitavit, non ut judex, sed ut Salvator; non ut puniat, sed ut beneficiis & gratiis cumulet; non per Prophetas, aut Angelos tantùm, sed per seipsum, carne indutus, homo factus; *Plebem suam*, longa infirmitate tabescentem, venditam sub peccato, sub jugo diaboli captivam, ut eam redimat; non vi, ut olim ex Ægypto; non cum bona hostium gratia, ut olim ex Babylone; sed justo & superabundante pretio, sanguine scilicet suo, pretio infinito, persoluto Deo Patri. Redemptionem autem factam prædicat, non quòd perfecta jam esset redemptio, quæ nonnisi morte ac resurrectione Christi consummanda erat, sed quòd inchoata esset adventu Redemptoris: & quòd more Prophetarum res proximè futura quasi præterita enuntietur propter certitudinem Prophetiæ. Dicitur autem veniſse Christus ad redemptionem

nem plebis suæ Israel, quia licèt redemptionem semetipsum dederit pro omnibus gentibus, primùm tamen venit, ut redimeret plebem suam Israel, ex quâ nàsci, & apud quam conversari, prædicare Euangelium suum, illudque innumeris miraculis confirmare dignatus est. Quamobrem *Non se missum* ait, *nisi ad oves* Matth.15.24. Joan.4.22. *quæ perierant domus Israel*. Et Samaritanæ mulieri ait: *Vos adoratis, quod nescitis: nos adoramus, quod* Act.13.26.31. *scimus, quia salus ex Judæis est*.

Hinc S. Paulus: *Viri fratres, filii generis Abraham, & qui in vobis timent Deum, vobis verbum salutis hujus missum est... Et nos vobis annuntiamus eam,* Rom.9.4. *quæ ad Patres nostros repromissio facta est: quoniam hanc Deus adimplevit filiis nostris, resuscitans Jesum*. Et alibi: *Israelitæ, quorum adoptio est filiorum; & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa: quorum patres, & ex quibus est Christus secundùm carnem, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula*. Act.13.46. Et rursus: *Vobis oportebat primùm loqui verbum Dei: sed quoniam repellitis illud, & indignos vos judicatis æternæ vitæ, ecce convertimur ad gentes. Sic enim præcepit nobis Dominus*.

69. *Et erexit cornu salutis nobis in domo David pueri sui*. Cornu Hebraico loquendi more potentiam, aliàs etiam regnum significat: (*Daniel 7.20. & seq. & c.8.21. & Zach.1.18.19.*) Sensus igitur horum verborum est: Deus erexit nobis potentem Salvatorem in familia David servi sui, cujus regnum spirituali modo in Jerusalem renovabit. 1.Reg.2.10. Confer cum verbis Annæ matris Samuelis: *Dominus judicabit fines terræ, & dabit imperium Regi suo, & sublimabit cornu Christi sui*: & Ps.131.17. *Illuc producam cornu David, paravi lucernam Christo meo*.

70. *Sicut locutus est per os Sanctorum, qui à sæculo sunt, Prophetarum ejus*. Sicut prædixit & promisit per os sanctorum suorum Prophetarum, qui ab antiquis temporibus fuerunt. Confer cum Lucæ 24. 27. ubi de apparitione Jesu redivivi & glorioſi duobus Discipulis Emmauntem euntibus sermonem faciens Euangelista noster, ait: *Et incipiens à Moyse & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipso erant*.

71. *Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos*. Potentem Salvatorem nobis dedit Deus, ut nos, quemadmodum promiserat, ex inimicis nostris liberaret, non carnalibus, sed spiritualibus, quorum illi, à quibus temporaliter oppressi olim sumus, & nunc opprimimur, typi sunt.

72.73.74.75. *Ad faciendam misericordiam cum Patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti: jusjurandum quod juravit ad Abraham Patrem nostrum daturum se nobis: ut sine timore de manu inimicorum nostrorum liberati, serviamus illi, in sanctitate & justitia coram ipso omnibus diebus nostris*. Act.15.11. Potentem Salvatorem nobis suscitans Deus, misericordiam suam Patribus nostris per gratiam & fidem Christi salvatis, & eorum filiis per eamdem gratiam, & fidem salvandis exhibuit: & se memorem esse demonstravit fœderis sancti cum Abraham iniri, & jurejurando firmati, ut ex potestate inimicorum nostrorum, peccati scilicet, mundi, carnis, diaboli, per Christi gratiam & passionis ejus ac mortis virtutem liberati, Deo serviamus sine timore, hostium salutis nostræ debilitatis fractisque viribus per cornu salutare, seu potentem illum, quem celebro, & fide in utero Virginis Matris intueor, Salvatorem. Per hunc (inquam) fiet, ut Deo in sanctitate & justitia, non Judaica, legali, & externa tantùm; sed spirituali, vera, sincera, interiore serviamus: ipsum unum præ oculis habentes, idque perseveranter, ad finem usque vitæ nostræ. Confer cum verbis S. Petri Act.3.22. & seq. *Moyses quidem dixit: Quoniam Prophetam suscitabit vobis Dominus Deus vester de fratribus vestris, tamquam me: ipsum audietis juxta omnia quæcumque locutus fuerit vobis. Erit autem: Omnis anima quæ non audierit Prophetam illum, exterminabitur de plebe. Et omnes Prophetæ à Samuel & deinceps, qui locuti sunt, annuntiaverunt dies istos. Vos estis filii Prophetarum, & testamenti, quod disposuit Deus ad Patres nostros, dicens ad Abraham: Et in semine tuo benedicentur omnes familiæ terræ. Vobis* Deut.18.16. Gen.17. *primùm Deus suscitans Filium suum, misit eum benedicentem vobis: ut convertat se unusquisque à nequitia sua*.

76.77. *Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis: præibis enim ante faciem Domini parare vias ejus: Ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum eorum*. Hucusque de Christo, nunc de Joanne filio suo recèns nato vaticinatur Zacharias, per elegantem apostrophem (qua figura & res non intelligentes, imò & inanimes interdum compellantur) conversa oratione. *Et tu puer* eris aliquando *Prophetæ Altissimi*; præibis enim ante Christum *Dominum*, jam in carne præsentem, quam propter nos assumere dignatus est, ut pares vias ejus, prædicando populo pœnitentiam, & scientiam salutis illi dando, cùm illos docebis Jesum Christum, seu Messiam à Deo promissum, ab illis expectatum, esse, verumque Salvatorem, & *Agnum Dei, qui tollit peccata mundi*: Joan.1.29. sic proderit illis scientia salutis ad *remissionem peccatorum eorum* virtute Sanguinis Christi consequendam. In hunc sensum Apostolus ait: *Gratias agentes Deo Patri, qui dignos nos fecit in partem sortis sanctorum in lumine: Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in Regnum Filii dilectionis suæ: in quo habemus redemptionem per Sanguinem ejus, remissionem peccatorum*. Col.1.12.13.

78.79. *Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitavit nos Oriens ex alto*. Remissionem peccatorum ad intimam Dei misericordiam refert, qua Christus Sol justitiæ oriens ex alto, nempè ex sinu Patris æterni, ad nos visitandos venit. *Illuminare his, qui in tenebris & in umbra mortis sedent*: Ut illuminaret homines in summis ignorantiæ tenebris, & horrendo peccati statu, quod mors est animæ, & mortis æternæ quasi vestibulum, jacentes. *Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis*: Ut affectus actusque nostros dirigat in viam veritatis & justitiæ, qua tenditur & pervenitur ad pacem æternæ beatitudinis. Confer cum Zach.6.12. *Ecce vir Oriens nomen ejus*: Malach.4.21. *Orietur vobis timentibus nomen meum Sol justitiæ, & sanitas in pennis ejus*: Isaiæ 9.2. *Populus qui ambulabat in tenebris, vidit lucem magnam: habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est eis*.

80. *Puer autem crescebat* corpore & ætate, *& confortabatur Spiritu*, sapientia & virtute proficiebat, S.Paulinus Carm.5. Spiritu sancto animum ejus roborante; & postquam à parentibus est educatus, secessit in deserta, ibique austeram vitam duxit, ut dignus pœnitentiæ prædicator, Christique præco fieret, seque ad tantum ministerium, sub unius Dei oculis, procul ab hominum consortio, disponeret, *usque in diem ostensionis suæ ad Israel*: id est, donec veniret tempus, quo, Spiritu sancto impellente, prodiret in publicum, suumque ministerium palam obiret, pœnitentiam Israeli prædicans, & Christum annuntians.

In desertis nutrituin & educatum à Matre, quæ vitandæ persecutionis Herodianæ in infantes causa eò fugerat, Patrum nonnulli, quorum auctoritas reverenda, scripsere. S.Petr. Alex. c.13. S.Hier. Dial. adv. Lucifer. c.3.p.138. S.Joan. Chr. H.31.in Mat.

Sen-

Sensus Moralis.

1. *QVoniam quidem multi conati sunt ordinare narrationem, quæ in nobis completæ sunt, rerum; sicut tradiderunt nobis, qui ab initio ipsi viderunt, & ministri fuerunt sermonis.* Nihil iis, quæ in Euangelio narrantur, credibilius; cùm à diversis scriptoribus, nullo patrocinio humano, nullo Principum aut Magnatum favore fultis, nulla ingenii aut scientiæ sæcularis claritate celebribus, nulla spe mercedis, aut præmii temporalis, nulla cupiditate, nulla ambitione ductis, diversis temporibus ac locis scripta sint; cùm Judæi Euangelio maximè reniterentur, è quibus tamen contrarium scribere nemo ausus est, atrocissima persecutione in Christianum nomen grassante. Quæ autem S. Euangelistæ scripserunt, aut viderunt ipsi, aut ab oculatis testibus acceperunt: eorumque veritas innumeris confirmata miraculis, toto terrarum orbe prædicantibus Apostolis, & Apostolicis Viris, agnita & recepta est: *Testimonia tua*, Domine, *credibilia facta sunt nimis*. Eòque majori digna sunt fide, quòd id *quod Lex & Prophetæ futurum prænuntiaverunt, redditum atque completum in Euangelio demonstratur*.

Ps. 92. 5.

S. Aug. lib. de Consensu in Euang. c. 1.

Sicut tradiderunt nobis, qui ab initio viderunt, & ministri fuerunt sermonis. Et nos Jesum spiritualibus oculis videmus, auribus cordis audimus, cùm Euangelio credimus. Sed videre & audire non sufficit, nisi Apostolorum exemplo ministri simus Verbi, id est, Christo serviamus, quia *Non auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur ... Estote ergo factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes vosmetipsos*. Gemina virtus est in homine perfecto, intentio & actio. Utramque virtutem Apostolis S. Lucas tribuit: *Qui ab initio viderunt, & ministri fuerunt sermonis*. Intentio ad visionem: ministerium ad actionem pertinet. Finis intentionis est actio: principium actionis, intentio. Utriusque virtutis plenitudo quærenda est, ne aut inanis sit actio sine recta intentione, aut inanis intentio sine bono opere.

Rom. 2. 13. Jac. 1. 22.

S. Amb. l. 1. in Luc.

2. *Visum est & mihi assecuto omnia à principio diligenter, ex ordine tibi scribere, optime Theophile*. Theophilus, quem Deus diligit, & qui diligit Deum. Si Deum diligis, ad te scriptum est Euangelium: si ad te scriptum est, suscipe munus Euangelistæ: pignus amici in penetralibus animi diligenter asserva: *Bonum depositum custodi per Spiritum sanctum, qui habitat in nobis*: frequenter inspice, lege, meditare. *Fides pignori prima debetur: fidem sequitur diligentia; ne commissa tibi pignora, aut aruigo, aut tinea consumat* .... Euangelium in animo tuo consumit tinea, si quod benè egeris, malè credas. Tinea hæreticus est. Scindit vestimentum, qui separat à Deo Verbum; ut Socinus: Scindit vestimentum, qui res à Deo revelatas in Scriptura sacra, vel Traditione, quæ prior Scriptura est, & ad discretionem canonicarum & verarum Scripturarum à falsis necessaria, & ab Ecclesia Catholica propositas dividit, quod vult credens, quod non vult rejiciens, ut Lutherus & Calvinus: *Qui enim in Euangelio, quod vultis creditis, quod non vultis non creditis, vobis potiùs, quam Euangelio creditis* (inquit S. Augustinus.) Euangelium in animo tuo consumit ærugo, cùm sæcularium sordibus cupiditatum animæ puritas infuscatur, fides decoloratur. Ærugo mentis est rei cupiditas familiaris: ærugo mentis incuria est: ærugo mentis est ambitio dignitatum.

S. Ambr. n. 1.

1. Tim. 1. 14.

5. *Fuit in diebus Herodis, Regis Judææ, Sacerdos quidam nomine Zacharias ... & uxor illius de filiabus Aaron*. S. Joannis nobilitatem non parentum divitiæ, non sæcularis potestas, sed illorum pietas commendat, avorumque Deo consecratorum longa series. Nobilitas inanis sine pietate. Primi nobiles, *filii Dei* appellati. Nostræ electionis non est, ut nobiles nascamur. At ex Deo renati per baptismum, nobiles sumus, si volumus; siquidem *magna nobis & pretiosa promissa donavit, ut per hæc efficiamur divinæ consortes naturæ ... Ut filii Dei nominemur & simus*. Joannes Sacerdotali genere paterno & materno progenitus. Et Christiani omnes, licèt conjugati, commune quoddam Sacerdotium habent: *Regale Sacerdotium, gens sancta*. Hinc Apoc. 1. de Jesu Christo dicitur: *Lavit nos à peccatis nostris in sanguine suo; & fecit nos Regnum & Sacerdotes Deo & Patri suo*. Cor igitur nostrum Deo sit consecratum, animum à rebus temporalibus abstrahamus, castitatem colamus, legem Dei fideliter observemus, in oratione simus assidui, omnibus religionis officiis dediti, in sancto sacrificio ferventes: Offeramus *spirituales hostias Deo, acceptabiles per Jesum Christum*.

2. Petri 2. 5.

1. Joan. 1. 7.

1. Petri 2. 5.

6. *Erant autem justi ambo ante Deum, incedentes in omnibus mandatis & justificationibus Domini sine querela*. Non omnis, qui justus est ante homines, pariter justus est apud Deum. Aliter enim vident homines, aliter Deus: homines faciem, Deus cor intuetur: & ideò fieri potest, ut aliquis affectata bonitate justus nobis videatur, tametsi justus coram Deo non sit, si justitia non ex mentis simplicitate formetur, sed adulatione simuletur. Soli Deo notus est, *qui absconditus est cordis homo*. Perfecta igitur laus est, in conspectu Dei *justum esse*. Solus ille justus, qui ab eo probatur, qui falli non potest, & qui idem est arbiter mentis & facti. Vera autem justitia in observantia omnium mandatorum Dei per charitatem posita est: *Incedentes in omnibus mandatis*. In via mandatorum Dei semper incedere & proficere, numquam stare & quiescere debemus, quamdiù in hac vita sumus. Justi verò non sumus, si in aliquibus tantùm, non in omnibus Domini mandatis incedamus. *Quicumque enim totam legem servaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus. Qui enim dixit, Non mœchaberis, dixit &, Non occides. Quod si non mœchaberis, occides autem, factus es transgressor legis*. Sed & providendum est ad plenitudinem justitiæ, ne ulli demus justè de nobis conquerendi occasionem: *Providentes bona, non tantùm coram Deo, sed etiam coram hominibus*: Hoc est, *incedere sine querela*. Nulla enim querela est, ubi & mentis bonitas concordat, & facti. Et plerumque justitia durior hominum querelam excitat (inquit S. Ambrosius.)

S. Amb. l. 1. in Luc. n. 17.

Jac. 2. 10. 11.

Rom. 12. 17.

8. 9. 10. *Factum est autem, cum Sacerdotio fungeretur in ordine vicis suæ ante Deum, secundum consuetudinem Sacerdotii, sorte exiit, ut incensum poneret, ingressus in Templum Domini: & omnis multitudo populi erat orans foris hora incensi.* Sacerdotes Christi omnes functiones Ecclesiasticas obeant tamquam Deo præsente, cum reverentia & fervore charitatis; à sæcularibus negotiis, mundi vanitatibus, insaniis falsis, & voluptatibus alieni, in Templo assidui, non per vices, sed omnibus vitæ suæ diebus Deo ministrent, orationi vacent, Christi bonum odorem virtutum suarum fragrantia ubique diffundant, ordinem & consuetudinem, rituque Ecclesiæ religiosè servent, ne perturbato ordine pax Ecclesiæ turbetur. Puriores verò, devotiores, ferventiores se sistant coram Domino, cùm ad ejus Altare accedunt, non incensum dumtaxat, aut victimas legales oblaturi, sed Corpus, & Sanguinem Christi Jesu, cujus Sacrificii vetera illa typi erant. Sed & Laici fideles adsint hora incensi, divino intersint Sacrificio & Officiis Ecclesiæ, preces suas Sacerdotum orationibus, intentionem suam eorum intentioni adjungant, Christum simul offerant Deo Patri victimam propitiationis pro suis peccatis; stent in ordine suo, qua par est reverentia & humilitate; non intra cancellos Altaris, imò nec in Choro, sed extra, secundùm sacros Canones & Ecclesiæ disciplinam: *Et omnis multitudo populi erat foris orans hora incensi*. Angelos ibi adesse tempore incruenti Sacrificii venerabundos, certissimum est, illosque illuminati fidelis cordis oculi intuentur. *Angelos ai*

2. Petri 1. 4.

S. Amb. l. 1. in Luc.

Za-

Zacharia *videtur in Templo, quia veri Sacerdotis jam nuntiabatur adventus; & cœleste sacrificium parabatur, in quo Angeli ministrarent... Apparuit Angelus, & nunc præsto est, sed non videtur; neque etiam in potestate nostra est videre, sed in potestate illius apparere. Tamen, etsi potestas non est videndi, est gratia promerendi, ut videre possimus... Non dubites adsistere Angelum, quando Christus adsistit, quando Christus immolatur.*

13. *Ait autem ad illum Angelus: Ne timeas, Zacharia, quoniam exaudita est deprecatio tua: & uxor tua Elisabeth pariet tibi filium.* Oraverant olim Zacharias & Elisabeth, ut filium à Deo obtinerent, nec tamen exauditi videbantur. Verùm Angelus certiorem facit Zachariam, quòd non solùm præsens ejus oratio pro salute Israelis; sed & ea quam olim fuderat ad filium impetrandum, exaudita sit. Non diffidat itaque Christianus, non turbetur, cùm aliquid petit à Deo in orane, quod statim non impetrat: Multa enim negari videntur, quæ ut congruo dentur tempore, differuntur. Sed & sæpè non exaudimur, quia petimus, quod nobis non expedit: *Deus meus, clamabo per diem, & non exaudies: & nocte, & non ad insipientiam mihi.* Id est, *Non exaudies ad temporalia, ut intelligam à te desideranda sempiterna. Non ergo relinquit Deus, & cùm videtur relinquere, tollit quod malè desideràsti, & docet, quid debeas benè desiderare.* Deus non exaudit ad voluntatem, sed ad sanitatem. Christianus fideliter Deo serviens, multa deprecatur secundùm sæculum, & non exauditur; ad vitam autem æternam semper exauditur. Quis enim sanitatem non petat, cùm ægrotat? Et tamen fortè adhuc ei ægrotare utile est. Petit alter filios, cui fortè orbitas utilior est ad salutem. *At verò cùm petis, ut det tibi vitam æternam Deus, securus esto, accipies, si modò non accipis. Exaudiris, & nescis: quod petis agitur, etsi nescis, in quo agitur. In radice res est, non dum in fructu.*

Pf. 141. S. Aug. En. in hunc Pf.

S. Aug. En. in Pf. 59.

S. Amb. l. 1. in Luc. n. 30.

Vxor tua Elisabeth pariet tibi filium. Deo grátias agant parentes non minùs pro ortu, quàm pro meritis filiorum; non enim mediocre munus est Dei, dare liberos propagatores generis, successionis hæredes. Divinum munus fœcunditas est parentis. Agant itaque patres gratias, quia generaverunt: filii quia generati sunt: matres quia conjugii præmiis honorantur. Filios educent in disciplina & timore Domini.

S. Ambr.

14. 15. *Et multi in nativitate ejus gaudebunt; & erit magnus coram Domino.* In Sanctorum natali gaudendum: *Sanctus enim non solùm parentum gratia, sed etiam salus est plurimorum:* sed gaudendum, non lætitia sæculari, sed gaudio spirituali, qui Spiritus sancti fructus est cum charitate conjunctus. Gaudendum in Domino, non cum mundo, non in comessationibus & compotationibus, non in ludis, non in spectaculis, sed in hymnis & canticis spiritualibus, quibus gratias agamus Deo, qui Sanctos donis cœlestibus cumulavit; & misericordiæ ejus auxilium ad illorum imitationem per eorum merita & intercessionem rogemus. Parvifaciamus sæcularem magnitudinem, ut Christiani desideriis indignam. Magnitudinem animi, virtutis, pietatis, charitatis, humilitatis, castitatis, pœnitentiæ, assequi cum Dei gratia contendamus, ut magni simus coram Domino. Sic enim magnus S. Joannes, non quòd fines alicujus propagaverit imperii; non quòd triumphos aliquos bellici certaminis adoreis præoptaverit; sed quòd in deserto prædicans, delicias hominum, corporisque lasciviam magna animi virtute depresserit. Parvulus ergo in sæculo, magnus in spiritu. Hanc solam, quæ coram Domino vera est, magnitudinem Angeli annuntiant & commendant. Joannes magnus coram Domino pœnitentia, Spiritus sancti plenitudine, zelo pro gloria Dei & Filii ejus Jesu Christi, fidelitate, & magnanimitate, qua vitia reprehendit Herodis, Pharisæorum, Judæorum omnium, ac indefessam dat operam, ut Patriarcharum Spiritus in filiis reviviscat, ut via Domini in omnium cordibus præparetur.

S. Amb. l. 1. in Luc. n. 31.

V. Beda in c. 1. S. Luc.

18. *Et dixit Zacharias ad Angelum: Vnde hoc sciam? Ego enim sum senex, & uxor mea processit in diebus suis.* Zacharias Sacerdotii Judæorum, Elisabeth Legis typus est; quæ Sacerdotum doctrinis exercita, quasi auxilio virili fulta, spiritales Deo filios gignere debebat, sed quasi ob sterilitatis injuriam minimè valebat. Quamvis enim multi & ante Legem, & in Lege perfectissimæ vitæ fuerint: tamen neminem ad perfectum adduxit Lex, quæ regnum cœlorum reserare nisi Christo præcedente, non potuit. *Zacharias & Elisabeth erant justi ambo ante Deum:* Ita bona est Lex, & mandatum sanctum, & justum, & bonum; ita etiam Sacerdotium legale pro dispensatione temporis illius sanctum, bonum, & justum est. Ambo proceserant in diebus suis. Nam Legis quasi adolescentia, vel juventus, Mosaicis temporibus, & deinceps afflo-

S. Aug. lib. de Spir. & Litt. c. 19.

ruit: eam verò, imminente Salvatoris adventu, senectus incurvavit, quando & Sacerdotii ordo per ambitionem & contentiones Pontificum confusus, & ipsa Lex per Pharisæorum traditiones discissa, minùs apta ad gignendum Deo filios effecta est. Senescente Lege, natus est Joannes; orta est gratia, sine qua homines in Christum credere, illumque suscipere non poterant, neque justitiam Legis implere. *Lex data est, ut gratia quæreretur: gratia data est, ut Lex impleretur. Neque enim suo vitio non implebatur Lex, sed vitio prudentiæ carnis: quod vitium per legem demonstrandum, per gratiam sanandum fuit.* Nam *Quod impossibile erat Legi, in quo infirmabatur per carnem: Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut justificatio Legis impleretur in nobis, qui non secundùm carnem ambulamus, sed secundùm Spiritum.*

Rom. 8. 3.

20. *Et ecce eris tacens, & non poteris loqui usque in diem quo hæc fiant, pro eo, quòd non credidisti verbis meis:* Si ob veniale diffidentiæ peccatum Zachariam hominem justum, amicumque suum, tam graviter castigat Deus; quàm gravibus pœnis plectet eos, qui gravia lethaliaque peccata committunt? *Si in viridi ligno* hæc fiunt, *in arido quid fiet?* Hinc cogites, peccatum impunitum permanere non posse. Puniendum est, aut à Deo vindicante, aut ab homine pœnitente: *Præveni illum: non vis, ut ipse puniat; tu puni. Tu agnosce, ut ille ignoscat. Differt manum a peccatis tuis, tu noli differre.* Cùm verò temporalibus flagellis peccata tua castigat, ne obmurmures; cum reverentia, humilitate & patientia suscipe flagellum Patris, ideò corripientis & emendantis, quia diligentis. Divinam ejus manum adorando osculare, ora ut hìc urat, hìc secet, hìc non parcat, ut in æternum parcat. Pater filios suos ob minimas culpas corripit & emendat, in illos exercet severitatem, quibus parat hæreditatem: extraneos verò & à familia sua penitùs alienos negligit ac relinquit. Ne dicas ergo: *Peccavi, & quid mihi accidit triste? Altissimus enim est patiens redditor.* Time, ne ab ejus familia, ne ab electorum ejus grege alienus sis, qui te dimittit desideriis cordis tui, & in præsenti non punit, ut sine fine in futuro sæculo puniat. *Dominus vindicans vindicabit*, reprobos, qui dies suos in bonis duxerunt, *congregans quasi gregem ad victimam, & sanctificans eos in die occisionis.* Hinc Scriptor sacer libri 2. Machabæorum, cap. 6. *Multo tempore non sinere peccatoribus ex sententia agere, sed statim ultionem adhibere, magni beneficii est indicium. Non enim sicut in aliis nationibus Dominus patienter exspectat, ut eas, cùm judicii dies advenerit, in plenitudine peccatorum puniat: ita & in nobis statuit, ut peccatis nostris in finem devolutis, ita demum in nos vindicet. Propter quod numquam quidem à nobis misericordiam suam amovet: corripiens verò in adversis populum suum, non derelinquit.* Imò consolatur & fovet, flagellorum tempus contrahens, ipsisque beneficia & gratias permiscens, cùm pio & filiali animo tolerantur; ut hìc in Zacharia factum videmus, qui post novem mensium surditatem, & silentium, erepto linguæ usu, seu loquendi facultate, ab Angelo Dei Legato impositum, simul filium cœlestibus donis insignem, auditum, linguæ usum, propheriam à Deo accepit, & domestici publicique gaudii, ob talis ac tanti filii ortum, degustavit suavitatem.

S. Aug. En. in Pf. 14.

Luc. 23. 31.

Eccli. 5. 4.

Ier. 12.

22. *Egres-*

22. *Egreſſus autem non poterat loqui ad illos, & cognoverunt, quòd viſionem vidiſſet in templo. Et ipſe erat innuens illis, & permanſit mutus.* Zacharias Populi Judaici typus, ex quo jam ſene Chriſtus natus eſt ſecundùm carnem. Mutus erat tunc temporis, cùm Prophetas ampliùs non haberet: *Lex* enim *& Prophetæ uſque ad Ioannem*: ſignis dumtaxat ſacrificiorum, aliarumque figurarum de Chriſto loquebatur: *Ceſſatio ſacrorum, & ſilentium Prophetarum, taciturnitas Prophetæ, & taciturnitas Sacerdotis eſt.* Ecce, inquit Iſaias, *dominator Dominus exercituum auferet à Ieruſalem & à Iuda Iudicem & Prophetam, conſiliarium & ſapientem*... Verbum *in utero*, *Lex in ſilentio*... *Ab Angelo jubetur tacere Zacharias, ab Angelo vox premitur Iudæorum. Non enim humanæ, ſed divinæ hoc poteſtatis imperium eſt; ut non loquatur Deo, qui non credidit Chriſto*... Credamus ergo, ut loquamur. Credat Judæus, ut loqui poſſit. Loquamur in Spiritu myſteria, intelligamus rationem ſacrificiorum veterum, ænigmata Prophetarum: *Mutus eſt, qui non intelligit Legem: mutus eſt, qui non intelligit divinarum ſeriem Scripturarum. Vox enim noſtra fides eſt.*

S. Amb. l. 1. in Luc. n. 42.

Iſa. 1. 2.

23. *Et factum eſt, ut impleti ſunt dies officii ejus, abiit in domum ſuam.* Viſione licèt Angelica, & filii promiſſione recreatus, ſurditate licèt vociſque privatione à Deo afflictus, è templo non receſſit, in domum ſuam rediit, ut doceamur, nihil nos ab officio & Dei obſequio ſeparare debere, non proſperitatem, non adverſitatem, non rei familiaris reſpectum, &c. *Quis nos ſeparabit à charitate Chriſti? Tribulatio, an anguſtia?*... *Certus ſum, quia neque mors, neque vita, neque Angeli, neque Principatus, neque Virtutes, neque inſtantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos ſeparare à charitate Dei.*

Rom. 8. 35. 38. 39.

26. *In menſe autem ſexto miſſus eſt Angelus Gabriel à Deo in Civitatem Galilææ, cui nomen Nazareth, ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Ioſeph, de domo David, & nomen Virginis Maria.* Malus angelus noſtræ perditionis auctor fuit colloquendo cum Eva; ſanctus Angelus noſtræ reparationis nuntius fuit, colloquendo cum Virgine Maria. Diabolus ſua dumtaxat invidia impulſus, non mittente, ſed tantùm permittente Deo, Evam ſeduxit: ſanctus Angelus à Deo miſſus, qui ſolus reparationis noſtræ auctor eſſe potuit, hanc reparationem nunciavit. Angelum mitti decuit ad nuntiandam generis humani redemptionem, ſiquidem Angeli ſunt *adminiſtratorii Spiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatem capiunt ſalutis.* Angelum mitti decuit ad nuntiandam incarnationem Filii Dei, per quem Angelorum ruinæ reſtaurandæ eſſent: *Propoſuit* Deus *in diſpenſatione plenitudinis temporum, inſtaurare omnia in Chriſto, quæ in cœlis & quæ in terra ſunt in ipſo.* Mitti decuit præ cæteris Gabrielem, cujus nomen ſignificat fortitudinem Dei, ad illius Incarnationem nuntiandam, qui principatus & poteſtates, rectores tenebrarum debellaturus erat; de quo ſcriptum eſt: *Dominus fortis & potens, Dominus potens in prælio: Dominus virtutum ipſe eſt rex gloriæ.*

Hebr. 1.

Eph. 1. 10.

V. Bedæ.

Pſ. 23.

Miſſus eſt in Civitatem Galilææ. Ex ea ſcilicet Provincia naſci voluit Chriſtus, in qua Judæi ſimul & Gentiles habitabant, quia populi utriuſque Salvator futurus erat, & propter utriuſque redemptionem veniebat. Civitati nomen Nazareth. Parvulam hanc & contemptam civitatem Chriſtus conceptu ſuo nobilem fecit, & ab ea Nazarenus appellari voluit; de qua Nathanael dixit: *A Nazareth poteſt aliquid boni eſſe?* In Judææ Metropoli crucifigi, in exiguis & obſcuris oppidulis concipi & naſci voluit, ut ſuperbiam hominum confunderet humilitatis Magiſter. Humilitatem ama, ut Chriſtum in anima tua concipias. In *Nazareth*, quod nomen *florem* ſignificat, eum concipi conveniens fuit, qui ſponſam alloquens, ait: *Ego flos campi, & lilium convallium.* Flos campi, non hortorum: quia flores hortorum humana induſtria & diligentia coluntur & naſcuntur; flores autem camporum è terra oriuntur ſolo cœlo operante: ſic Chriſtus in Virginis utero ſolius Spiritus ſancti virtute conceptus eſt: *Dominus dabit benignitatem, & terra noſtra dabit fructum ſuum.* Flos ille divinus eſt, de quo Propheta: *Egredietur virga de radice Ieſſe, & flos de radice ejus aſcendet.*

Joan. 1.

Pſ. 84.

Iſa. 11. 1.

Miſſus eſt ad Virginem deſponſatam viro, cui nomen erat Ioſeph. Virgo hæc tam venerabilis, ut ſalutetur ab Angelo; tam humilis, ut deſponſata ſit fabro. Si non potes virginitatem humilis, imitare humilitatem Virginis. Laudabilis virtus virginitas, ſed magis neceſſaria humilitas. Illa conſulitur, iſta præciditur. De illa dicitur: *Qui poteſt capere, capiat:* De iſta dicitur: *Niſi efficiamini ſicut parvuli, non intrabitis in regnum cœlorum.* Illa remuneratur, iſta exigitur. Potes denique ſine virginitate ſalvari; ſine humilitate non potes. Poteſt, inquam, placere humilitas, quæ virginitatem deplorat amiſſam; ſine humilitate autem nec virginitas Mariæ placuiſſet: *Et ſi placuit ex virginitate, & tamen ex humilitate concepit: & ut placeret virginitas, humilitas procul dubio fecit.* Si virginitatem in Maria non potes niſi mirari, ſtude humilitatem imitari, & ſufficit tibi. *Quod ſi & virgo, & humilis es; quiſquis es, magnus es.* Miſſus eſt Angelus ad Virginem: *Quia ſemper eſt Angelis cognata virginitas. In carne prater carnem vivere, non terrena vita eſt, ſed cœleſtis. Eſſe angelum, felicitatis eſt; virginem eſſe, virtutis.*

S. Bern. H. 2. ſuper Miſſus.

Matt. 19.

Matt. 18.

S. Petrus Chryſ. ſer. 143.

Ad virginem deſponſatam Ioſeph. Virgo deſponſata eſt Eccleſiæ typus, quæ eſt immaculata & innupta: *Concepit nos virgo de Spiritu, parit nos virgo ſine gemitu.* Maria alii nupta, ab alio repleta, ſcilicet à Spiritu ſancto; quia *ſingulæ Eccleſiæ Spiritu quidem replentur & gratia, jungitur tamen ad ſpiritalis ſpeciem Sacerdotis.*

S. Amb. l. 1. in Luc. n. 7.

28. *Et ingreſſus Angelus ad eam dixit: Ave gratia plena, Dominus tecum: Benedicta tu in mulieribus.* In Actibus Apoſtolorum legimus & Stephanum plenum gratia, & Apoſtolos fuiſſe repletos Spiritu ſancto; ſed longè diſſimiliter à Maria. Alioquin nec in illo habitavit plenitudo divinitatis corporaliter, quemadmodum in Maria: nec illi conceperunt de Spiritu ſancto, quomodo Maria. In Apoſtolis, in Stephano, cæteriſque Sanctis fuit plenitudo ſufficientiæ, ut vocationis ſuæ officia dignè implerent: *Idoneos nos fecit miniſtros novi teſtamenti* (inquit Apoſtolus:) In Maria Virgine fuit plenitudo excellentiæ, quam ipſi Angelus gratulatur, quia Chriſto gratiæ auctori, de quo ſcriptum eſt: *Gratia & veritas per Ieſum Chriſtum facta eſt*, propinquiſſima fuit. In Chriſto eſt plenitudo redundantiæ: quia caput eſt gratiam in omnia membra corporis myſtici influens: *De cujus plenitudine omnes nos accepimus.*

S. Bern. H. 3. ſuper Miſſus.

1. Cor. 3. 6.

Ioan. 1. S. Th. 3. p. qu. 27. ar. 5. 1. Ioan. 16.

Ave gratia plena. In hac voce oblatio eſt muneris, non ſimplex ſalutationis officium: *Ave plena gratia*, hoc eſt, Accipe gratiam. *Hæc eſt gratia quæ dedit cœlis gloriam, terris Deum, fidem gentibus, finem vitiis, vitæ ordinem, moribus diſciplinam. Hanc gratiam detulit Angelus, accepit Virgo ſalutem ſæculis redditura.* Ave gratia plena: *Quia ſingulis gratia ſe eſt largita per partes; Mariæ vero ſimul ſe totam dedit gratiæ plenitudo.*

S. Pet. Chryſ. ſer. 143.

Dominus tecum. Deus qui ubique æqualiter totus eſt per ſuam ſimplicem ſubſtantiam, aliter tamen eſt in rationalibus creaturis, quàm in cæteris; & aliter in bonis, quàm in malis eſt per efficaciam. Ita ſanè eſt in irrationalibus creaturis, ut tamen non capiatur ab ipſis: A rationalibus autem omnibus quidem capi poteſt per cognitionem, ſed à bonis tantùm capitur etiam per amorem. In ſolis ergo bonis ita eſt, ut etiam ſit cum ipſis propter concordiam voluntatis. Singulariter tamen eſt cum Maria, cum qua tanta ei conſenſio fuit, ut illius non ſolùm voluntatem, ſed etiam carnem ſibi conjungeret, ac de ſua Virgineſque ſubſtantia unus Chriſtus fieret: *Qui etſi nec totus de Deo, nec totus de Virgine, totus tamen Dei, & totus Virginis eſſet; nec duo filii, ſed unus utriuſque filius.*

S. Bern. H. 3. ſuper Miſſus.

Do-

Dominus tecum: *Pater tecum, qui Filium suum facit & tuum. Filius tecum, qui ad condendum in te mirabile sacramentum, miro modo & sibi reserat genitale secretum, & tibi servat virginale signaculum. Spiritus sanctus tecum, qui cum Patre & Filio tuum sanctificat uterum.*

Ibid.

S. Pet. Chrys.

Dominus tecum: *Præcessit nuntium suum Deus*; jam erat in Virgine, qui ad eam Angelum misit.

Ave gratia plena, Dominus tecum. Cum homine justo necesse est, ut novo modo sit Dominus, per gratiam prævenientem, adjuvantem, operantem, cooperantem, efficaciter & insuperabiliter moventem ad singulos actus bonos, ut divina impleat mandata, & ut in accepta gratia perseveret. Necesse est, ut custodiat dona sua in nobis; quia *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam.*

Ps. 126. 2.

Benedicta tu in mulieribus. Dei benedictio beneficentiam ejus & donorum collationem significat. Mundi Reges & Principes, etsi maximas dignitates amplissimaque munera subditis suis, vel amicis conferre possint; illos tamen dignos istis muneribus, sive honoribus, efficere non possunt. Deus Beatæ Virgini dignitatem quodam modo infinitam conferre volens Matris Dei, illam tantæ dignitati fecit idoneam gratiarum copia, virtutum, & donorum plenitudine. Unde potiori jure benedicta, quàm Judith, quam Ozias Princeps populi his verbis laudavit: *Benedicta es tu filia à Domino Deo excelso præ omnibus mulieribus super terram.*

Jud. 13. 23.

Benedicta tu in mulieribus; quia concipies & paries Filium Dei, Messiam Israeli promissum: *Qui est super omnia Deus benedictus in sæcula*. Benedicta tu in mulieribus, quæ generalem illam maledictionem evasisti, qua dictum est: *In tristitia paries filios*, & nihilominùs illam qua dictum est: *Maledicta sterilis in Israel*: ac singularem consecuta es benedictionem, ut nec sterilis maneas, nec cum dolore parturias. Ne suspectam habeas fœcunditatem, quia non aufert integritatem. Concipies, sed sine peccato: gravida eris, sed non gravata: paries, sed non cum tristitia: nescies virum, & gignes filium. Illius eris mater, cujus Deus est pater. Filius paternæ claritatis, erit corona tuæ castitatis; sapientia paterni cordis, erit fructus uteri virginalis. Deum paries, & de Deo concipies.

Gen. 3. Exod. 23. Deut. 7.

Benedicta tu in mulieribus. Deus prævenit nos in benedictionibus dulcedinis. Si benedictionibus ejus & gratiis non cumulamur, culpa nostra est. Deus paratus est dare: os cordis aperiamus, & Spiritum attrahamus: *Dilata os tuum, & implebo illud* (inquit) *Et non audivit populus meus vocem meam*. Offer Deo cor mundum, cor terrenis affectibus, mundique amore vacuum; & illud benedictionibus suis Dominus implebit. Id typicè ostendit Elisæus Propheta, viduæ imperans, ut omnia vasa vacua oleo impleret; cùmque clauso ostio impleviset omnia, etiam ab omnibus vicinis commodata, dixit filio: *Affer mihi adhuc vas. Et ille respondit: Non habeo: stetitque oleum.* Deus gratiæ suæ oleum in cor nostrum infundere non desinit, si terrenis affectibus vacuum fuerit; si clauso ostio bonam voluntatem, rectam intentionem, puras preces, cor immaculatum, corpus castum, sancta opera illi offeramus: quæ quidem omnia ipsius munera sunt: *Dominus dabit benignitatem, & terra nostra dabit fructum suum*. Auferetur à nobis sterilitatis maledictio & opprobrium: Spiritu sancti virtute Christus formabitur in nobis: sine dolore pariemus fructus bonorum operum, cum delectatione & suavitate, quia ex charitate; cùm è contra peccatorum animæ steriles sint in bono, & malum cum dolore pariant: *Concepit dolorem, & peperit iniquitatem.*

Ps. 80. 11.

4. Reg. 4.

Ps. 14. 13.

Ps. 7. 15.

29. *Quæ cùm audisset, turbata est in sermone ejus, & cogitabat, qualis esset ista salutatio*. Angeli apparitione & nova salutationis formula, nusquam lecta, nusquam antèà comperta, Virgo castissima & prudentissima turbatur: *Trepidare virginum est, ad omnes viri ingressus pavere, omnes viri affatus vereri.....* Discant mulieres propositum pudoris imitari, verborum vitare lasciviam. Maria etiam salutationem Angeli verebatur.

S. Amb. l. 2. in Luc. n. 8.

Turbata est in sermone ejus. Quòd turbata est, verecundiæ fuit virginalis: quòd non perturbata, fortitudinis: quòd tacuit & cogitavit, prudentiæ: *Cogitabat, qualis esset ista salutatio*. Sciebat prudens Virgo, sæpè Angelum satanæ transfigurare se in Angelum lucis: & quia humilis & simplex erat, nihil tale penitùs à sancto Angelo sperabat: ideò turbata est in sermone ejus, & cogitabat, qualis esset ista salutatio. Beatæ Virginis modestiam imitemur, laudibus ne extollamur humanis; imò potiùs illis turbemur, vanæ gloriæ insidias metuentes. Imitemur & Beatæ Virginis prudentiam, ne credamus omni spiritui, sed probemus spiritus, si ex Deo sint: cum nos laudant homines & honore prosequuntur, indignitatem nostram, defectus nostros, vitia nostra taciti cogitemus & consideremus: *Et cogitabat, qualis esset ista salutatio.* Virginis denique fortitudinem imitemur, ne cor nostrum quibuslibet eventis perturbetur; quod consequemur, si in Deo fixum firmumque sit.

S. Bern. H. 3. super Missus n. 9.

1. Joan. 2.

30. 31. *Et ait Angelus ei: Ne timeas, Maria; invenisti enim gratiam apud Deum. Ecce concipies in utero, & paries filium, & vocabis nomen ejus Iesum*. Insolita salutatione, & benedictione, quam tibi à Deo annuntio, ne turberis: In ejus enim gratia fundata est laus qua te exorno. *Invenisti gratiam apud Deum*; non qualemcumque gratiam, sed plenam, quæ scilicet *largo imbre totam funderet & infunderet creaturam*. Hæc cùm dicit, & ipse Angelus miratur, aut fœminam tantùm, aut omnes homines vitam meruisse per fœminam; stupet Angelus, totum Deum venire intra virginalis uteri angustias, cui tota simul angusta est creatura. Hinc est, quòd remoratur Angelus, hinc est, quòd virginem vocat de merito, de gratia compellat, vix causam prodit audienti, & an sensum promoveat, vix longa trepidatione componit.

S. Pet. Chrys. ser. 142.

Ne timeas, invenisti enim gratiam apud Deum. Ut quid indebitam tibi dixeris gratiam Angelorum, quæ inveniisti gratiam apud Deum? Quam gratiam? Dei & hominum pacem, mortis destructionem, vitæ reparationem.

Ecce concipies, & paries filium. In hoc posita est gratia illa singularis, quam apud Deum inveniisti. 1. Quòd ab æterno electa fueris, ut sis Dei mater. 2. Quòd in utero tuo Filius Dei mox concipiendus sit, ac de substantia tua carnem sumpturus. 3. Quòd illum ipsum paritura sis, quem Deus Pater ex sinu suo in splendoribus sanctorum ab æterno genuit. 4. Quòd illi nomen Jesu sis impositura, quem hominibus Salvatorem per te dabit: *Et vocabis nomen ejus Iesum*, nomen salutis & gratiæ: *Ipse enim*, ut ait alius Euangelista, *salvum faciet populum suum à peccatis eorum*.

Ne timeas; invenisti enim gratiam apud Deum. Timeat peccator judicem vindicemque Deum. Non timeat justus, qui gratiam invenit apud Deum. Quid filio timendum, nisi ne patri displiceat, ne ab ejus gratia excidat? Cæteroqui bonæ conscientiæ fiducia lætus est. *Fugit impius nemine persequente: justus autem quasi leo confidens, absque terrore erit... Dominus salus mea* (inquit justus) *quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo?*

Prov. 28. 1.

Ps. 26. 1. 2.

Et vocabis nomen ejus Iesum. Vis, ut Christus tibi sit Jesus, id est, Salvator? Satage, ut sis de populo ejus: *Ipse enim salvum faciet populum suum à peccatis eorum*. Multi se profitentur de populo ejus, quos tamen pro populo suo non agnoscit. Plerique sunt, qui paulò religiosiores videntur, quibus aliquando dicet: *Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longè est à me*. Novit Dominus, qui sunt ejus: novit & quos elegerit à principio: *Quid me vocatis*, ait, *Domine, Domine, & non facitis quæ dico?* Fac quæ dicit Jesus, & computabit te in populo suo. Fac quæ jubet in Euangelio, in Lege & Prophetis, quæ jubet per Ministros suos, qui in Ecclesia præsunt; disce ab ipso Jesu, quia mitis est & humilis corde; & eris de bea-

S. Bern. H. 3. super Miss. 8. Matt. 15. 8.

beato populo ejus, quem elegit in hæreditatem ſibi.

32. 33. *Hic erit magnus, & Filius Altiſſimi vocabitur: & dabit illi Dominus Deus ſedem David patris ejus, & regnabit in domo Iacob in æternum, & regni ejus non erit finis.* Magnus ab æterno Deus, magnus Luc.7.6. Homo, magnus Doctor, magnus Propheta erit in tempore: *Quia Propheta magnus ſurrexit in nobis*: de quo à minori Propheta prædictum eſt: *Ecce veniet Propheta magnus, & ipſe renovabit Ieruſalem*. Hic erit magnus, quia magnificabit eum Deus in conſpectu Regum, adeò ut adorent eum omnes Reges terræ, omnes gentes ſerviant ei. Tam magnus erit, ut Filius Altiſſimi vocandus ſit, ut reverà erit, non rapinam arbitratus ſe eſſe æqualem Deo. Filius Altiſſimi, non adoptione, ſed natura, ut nos adoptivos Dei filios per gratiam ſuam efficiat: *Filius Altiſſimi vocabitur*, etiam qua homo. Nam *Ieſus Chriſtus non ſic eſt Dei Patris Filius, ſicut nos ſumus. Ille eſt enim proprius, nos redempti; ille natus, nos facti; ille verus, nos adoptivi. Ille autem, qui verus eſt filius, ipſe etiam verus eſt Deus; non adoptione generatus, ſed de Patre naturaliter natus.* Hinc Caſſianus: *Domini Salvatoriſque noſtri inde eſt origo, unde conceptus: & cum deſcendente in Virginem totius divinitatis plenitudine natus ſit, filius eſſe hominis non poterat, niſi priùs Filius Dei fuiſſet. Et ideò miſſus ad annunciandam ſacri ortus nativitatem Angelus Dei, cum ſacramentum conceptionis ante dixiſſet, partui ipſi nomen impoſuit, dicens: Ideò & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei; hoc eſt, illius Filius nuncupabitur, quo generante eſt generatus. Dei ergo Filius Ieſus Chriſtus, quia & à divinitate genitus, & à divinitate conceptus.*

S. Fulg. ad Donatum. Caſſian. l. 2. de Incar. c. 6.

Hic erit magnus. Magnificetur & à nobis parvulis magnus Dominus, quos ut faceret magnos, factus eſt parvulus: *Parvulus* enim *natus eſt nobis, & filius datus eſt nobis*. Nobis natus eſt, non ſibi, qui ante tempora multò nobiliùs natus ex Patre, naſci temporaliter non indigebat ex matre. Non Angelis, qui cùm magnum haberent, parvulum non requirebant. Nobis ergo datus, nobis natus, quia nobis neceſſarius. Utamur noſtro in noſtram utilitatem: de Salvatore ſalutem operemur. Studeamus effici ſicut parvulus iſte: diſcamus ab ipſo humilitatem, & cordis mansuetudinem: *Ne magnus Deus ſine cauſa factus ſit homo parvus, ne gratis mortuus, ne in vacuum crucifixus.*

Iſa.9.6. S. Bern. H.2. ſuper Miſſus n.14.

Et dabit illi Dominus Deus ſedem David patris ejus; non typicam, ſed veram; non temporalem, ſed æternam; non terrenam, ſed cœleſtem; in qua non unius regionis populo, ut David, ſed omnibus gentibus imperabit, Spiritus ſancti unctione, & gratiæ ſuæ virtute omnipotentiſſima ſibi eorum corda ſubjiciens: *Et regnabit in domo Iacob in æternum*: non in illa domo Jacob exaſperante, quæ impiè illum abnegavit, & inſipienter reſpuit, ante faciem Pilati clamans: *Non habemus regem niſi Cæſarem:* non apud carnales, ſed ſpirituales Iſraelitas: *Non enim omnes, qui ex Iſrael ſunt, ii ſunt Iſraelitæ: neque qui ſemen ſunt Abrahæ, omnes filii: ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemen: id eſt, non qui filii carnis, hi filii Dei; ſed qui filii ſunt promiſſionis, æſtimantur in ſemine.* Solos igitur, qui in fide Jacob perfecti inveniendi ſunt, reputa in domo Jacob, vel potiùs ipſos noveris fore ſpiritualem & æternam domum Jacob, in qua regnabit Dominus Jeſus in æternum. Quis ex nobis eſt, qui juxta interpretationem nominis Jacob, ſupplantet diabolum de corde ſuo, luctetur cum vitiis & concupiſcentiis ſuis, ut non regnet peccatum in ſuo mortali corpore, ſed regnet in eo Jeſus, & nunc quidem per gratiam, & in æternum per gloriam? Chriſtianus in hac vita ſit naturæ divinæ particeps in Chriſto Jeſu, & filiationis ejus conſors per adoptionem Patris: in altera vita regni ejus æterni conſors erit: *Viſita nos*, Domine, *in ſalutari tuo: ad videndum in bonitate electorum tuorum, ad lætandum in lætitia gentis tuæ, ut laudetis cum hæreditate tua.*

Rom.5. S. Bern. H.4. ſuper Miſſus. Pſ.105.4.

Veni interim, Domine Jeſu, & aufer ſcandala de regno tuo, quod eſt anima mea, ut tu ſolus regnes in ea. Venit enim avaritia, & vendicat in me ſibi ſedem; jactantia cupit dominari mihi; ſuperbia vult mihi eſſe rex; luxuria dicit, Ego regnabo: ambitio, deſtractio, invidia & iracundia certant in me ipſo de me ipſo, cujus potiſſimùm eſſe videar. Ego autem, quantùm valeo, reſiſto; renitor, quantùm juvor; Dominum meum Jeſum invoco; ipſum mihi Deum, ipſum mihi Dominum teneo, dicens: Non habeo Regem, niſi Dominum Jeſum. Veni ergo, Domine, diſperge hoſtes tuos, meoſque, in virtute tua, ut in me regnes in perpetuum, quia *Tu es ipſe rex meus & Deus meus, qui mandas ſalutes Iacob.* Pſ.43.5.

33. *Et regni ejus non erit finis.* Qui hoc in Symbolo canimus & profitemur, æternùmque cum Chriſto Jeſu nos regnaturos ſperamus, quid caducis, terrenis, perituriſque rebus inhæremus? Quid æternis temporalia præponimus?

34. *Dixit autem Maria ad Angelum: Quomodo fiet iſtud, quoniam virum non cognoſco?* Maria virginitatis vexillifera & magiſtra, Virgo fidelis, quam Deo voverat & conſecraverat virginitatem, tam conſtanti fide ſervare decreverat, ut Matris Dei incomparabilem dignitatem potiùs recuſare parata eſſet, quàm virginitatis detrimentum pati, & fidem Deo voti religione obſtrictam violare, ſi Dei mater fieri & Virgo permanere non potuiſſet. Et nos in votis Deo reddendis ejus exemplo fideles ſimus: *Reddam tibi vota mea, quæ diſtinxerunt labia mea.* Commune votum quo Deo per ora patrinorum & fidejuſſorum noſtrorum in baptiſmo promiſimus nos mandata ejus ſervaturos, quo mundo, ſatanæ, & pompis ejus abrenuntiavimus, fideliter & accuratè impleamus. Si quid nobis ſuggeratur officio noſtro & voto contrarium, illud rejiciamus; cogitationes noſtras, corda noſtra convertamus ad Deum, & in illo figamus. Carnem ſuam puram cuſtodiant Chriſtiani, caſtitatem ſervent; ſive virginalem, ſive conjugalem, ſive vidualem, qui per baptiſma facti ſunt membra Chriſti, & templa Spiritus ſancti. Spiritu Chriſti matres eſſe debent, & ſpiritu virgines, quotquot ad Dei poſſeſſionem aſpirant: *Sola* quidem *Maria ſpiritu & corpore mater & virgo, & mater Chriſti, & virgo Chriſti; Eccleſia verò in ſanctis regnum Dei poſſeſſuris, ſpiritu quidem tota mater Chriſti eſt, tota virgo Chriſti; corpore autem non tota, ſed in quibuſdam virgo Chriſti, in quibuſdam mater, ſed non Chriſti. Et conjugatæ quippè fideles fœminæ, & virgines Deo dicatæ, ſanctis moribus & charitate de corde puro, & conſcientia bona, & fide non ficta, quia voluntatem Patris faciunt, Chriſti ſpiritaliter mater ſunt.* S.Aug.lib.de Sancta Virg. (

35. *Et reſpondens Angelus, dixit ei: Spiritus ſanctus ſuperveniet in te, & virtus Altiſſimi obumbrabit tibi. Ideòque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei.* Spiritus ſanctus ſuperveniet in te, qui potentia ſua fœcundabit te: & illum modum, quo de Spiritu ſancto concipies, Dei virtus & Dei ſapientia Chriſtus ſic in ſuo ſecretiſſimo conſilio obumbrando conteget & occultabit, quatenùs ſibi tantùm notus habeatur & tibi. Quid à me requiris, quod in te mox experieris? Scies, & feliciter ſcies; ſed illo doctore, quo & auctore.

S.Bern. H.4. ſuper Miſſus.

Ideòque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei; ipſa divinitate naturam humanam immediatè ſanctificante, & perungente oleo exultationis præ conſortibus ſuis. *Poſteaquam Dei Filius, ſicut pluvia in vellus, toto divinitatis unguento noſtram ſe fudit in carnem, ab unguento nuncupatus eſt Chriſtus: & hujus nominis extitit ſolus auctor, qui ſic Deo perfuſus eſt & infuſus, ut homo Deuſque eſſet unus Deus. Hoc ergo unguenti nomen effudit in nos, qui à Chriſto dicimur Chriſtiani; & impletum eſt illud quod cantatur in Canticis Canticorum, Vnguentum effuſum nomen tuum.* S.Pet.Chryſ. ſer.69.

Spiritus ſanctus ſuperveniet in te, &c. *Ideoque & quod naſcetur ex te ſanctum, vocabitur Filius Dei.* Modus

S.Aug.Enc. c.60. „ dus iste, quo natus est Christus de Spiritu sancto, insi-
„ nuat nobis gratiam Dei, qua homo nullis præcedenti-
„ bus meritis, in ipso exordio naturæ suæ, quo esse cœ-
„ pit, Verbo Dei copularetur in tantam personæ uni-
„ tatem, ut idem ipse esset Filius Dei, qui Filius homi-
„ nis, & Filius hominis, qui Filius Dei; ac sic in na-
„ turæ humanæ susceptione fieret quodammodò ista gra-
„ tia illi homini naturalis, quæ nullum peccatum possit
„ admittere.

S.Leo, s.6.in Nativ. Dom. Nobis hæc incumbit obligatio, ut sancti simus, quia Christiani, & de Spiritu sancto renati. Nam *Omni homini renascenti aqua baptismatis instar est uteri virginalis: eodem Spiritu sancto replente fontem, qui replevit & Virginem.* Gratia regenerationis non solùm Christiani cum Christo capite unum corpus efficiuntur, sed unus Christus, & unus Dei Filius: S.Aug. En.in Ps.142. *Sicut enim corpus unum est*, (inquit Apostolus) *& membra multa habet, omnia autem membra corporis cùm sint multa, unum est corpus: ita & Christus.* Non ait, ita & Christus & corpus; sed corpus unum membra multa, ita & Christus: *Totum ergo Christus. Tenete hoc fixum, & omninò commendate memoriæ, tamquam filii Ecclesiasticæ eruditionis & fidei catholicæ, ut cognoscatis Christum caput & corpus, eumdemque Christum Verbum Dei unigenitum, æqualem Patri; & inde videatis, quanta gratia pertingatis ad Deum, ut ipse voluerit esse nobiscum unus, qui est cum Patre unus.*

36.37. *Et ecce Elisabeth cognata tua, & ipsa concepit filium in senectute sua*, &c. Ad bona licèt opera, ad opera meritoria vitæ æternæ sterilis per se natura sit; Dei tamen promissis credendum est, & in ejus gratia confidendum, quæ veterem hominem renovare, & naturæ liberique arbitrii vires effœtas, infirmas, steriles, victrici virtute roborare & fœcundare potest; quod exemplis quotidianis demonstravit, ex quo propter nostram salutem incarnatus est sexta mundi ætate. Hoc primum religionis fideique Catholicæ fundamentum; quia voluntas Dei omnipotentissima, principium est omnium gratiæ ac misericordiæ ipsius operationum. Gratiæ namque œconomia, & efficacitas, confessione omnipotentiæ Dei in Symbolo exprimitur. Quamvis enim velle & nolle sit in hominis potestate, Deo tamen volenti salvum facere nullum humanum resistit arbitrium, cùm certa sit, immutabilis, & efficacissima Dei voluntas, qui *Omnia quæcumquæ voluit, fecit in cælo & in terra.... Quod utique non est verum, si aliqua voluit & non fecit; & quod est indignius, ideo non, fecit, quoniam ne fieret, quod volebat Omnipotens, voluntas hominis impedivit. Hoc nisi credamus, periclitatur ipsum nostræ confessionis initium, qua nos in Deum Patrem omnipotentem credere confitemur. Neque enim ob aliud veraciter vocatur omnipotens, nisi quoniam quicquid vult potest, nec voluntate cujuspiam creaturæ voluntatis omnipotentis impeditur effectus.* Hoc Angeli verba complectuntur: *Quia non erit impossibile apud Deum omne verbum.* S.Aug. Ench. c.96.

38. *Dixit autem Maria: Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.* O insignis gratia! ò felix obedientia, quæ dum fidem humiliter dedit, cœli in se Opificem corporavit! S.Iren. l.3. c.33. *Sic Evæ inobedientiæ nodus solutionem accepit per obedientiam Mariæ. Quod enim alligavit virgo Eva per incredulitutem, hoc Virgo Maria solvit per fidem... Quemadmodum enim illa per Angelicum sermonem seducta est, ut effugeret Deum; prævaricata verbum ejus: ita & hæc per Angelicum sermonem evangelizata est, ut portaret Deum, obediens ejus verbo. Et sicut illa seducta est, ut effugeret Deum; sic hæc suasa est obedire Deo, uti virginis Evæ Virgo Maria fieret advocata. Et quemadmodum adstrictum est morti genus humanum per virginem, salvator per Virginem: æquâ lance dispósita virginalis inobedientia per Virginalem obedientiam.* Id.l.5.c.19.

S.Bern. H.4. super Missus. *Ecce ancilla Domini, fiat mihi secundùm verbum tuum.* Semper solet esse gratiæ divinæ familiaris humilitas: *Deus enim superbis resistit, humilibus autem* „ *dat gratiam.* Humiliter ergo respondit Virgo sanctis-
sima, ut sedes gratiæ præpararetur. Quæ est hæc tam sublimis humilitas, quæ cedere non novit honoribus, insolescere gloria nescit? Mater Dei eligitur, & ancillam se nominat. Non magnum est esse humilem in abjectione: *Magna prorsus & rara virtus humilitas honorata.* “ “ “ “

Fiat mihi secundùm verbum tuum. His verbis affectus exprimitur desiderantis. Quidni & orantis? *Nemo quippè orat, nisi quod credit & sperat.* Vult autem à se requiri Deus, quod pollicetur. Et ideò fortè *Multa quæ dare disposuit, prius pollicetur, ut ex promissione devotio excitetur; sicque quod gratis daturus erat, devota pretio promereatur. Sic pius Dominus, qui omnes vult salvos fieri, merita nobis extorquet à nobis; & dum nos prævenit tribuendo, quod retribuat, gratis agit, negratis tribuat. Hoc utique prudens Virgo intellexit, quando prævenienti se muneri gratuitæ promissionis, junxit meritum suæ orationis.*

Dei super nos consiliis, providentiæ, voluntati, cum fide, humilitate, obedientia, propriique nostri sensus abdicatione subditi simus, sub visibilis Angeli, prudentis scilicet ac pii Directoris moderamine, Domino dicentes: *Fiat mihi secundùm verbum tuum.* Divinæ gratiæ fideliter consentiamus, & cùm consenserimus, nihil nobis, ne ipsum quidem consensum, sed totum Deo tribuamus, qui voluntatem & præparat adjuvandam, & adjuvat præparatam; & quem exigit consensum, efficit; quem postulat, ut jura servet humanæ libertatis, donat; ut supremum dominium & vim omnipotentissimam divinæ suæ voluntatis & gratiæ ostendat, suamque misericordiam commendet, consensum nostrum non expectantem, nec ab eo dependentem: Quia *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Rom.9.16.

39.40. *Exurgens autem Maria in diebus illis, abiit in montana cum festinatione, & intravit in domum Zachariæ, & salutavit Elisabeth.* Mariæ Verbo incarnato fœta, Deo plena, pergit in montana Judææ cum festinatione, ut Spiritum sanctificationis per suum æternique Patris Filium abundè effundat in Joannem. Dei Matrem imitentur fideles omnes, qui Christum per fidem suis in cordibus conceperunt; imitentur Sacerdotes, qui Christum in animabus pariunt. Deo pleni, qui charitas est, charitatem ipsam, Spiritum Dei transfundere curent in proximos; peccatores quærant, ut illis Spiritum affient sanctitatis, ut eos ad Deum ducant, ut Dei amorem in illis accendant. Nullis difficultatibus à salute proximorum procuranda deterreantur; non tepidè, non lentè, sed ardente zelo & cum festinatione in Dei opere procedant. *Nescit tarda molimina Spiritus sancti gratia.* S.Amb.l.2.in Luc.

Exurgens Maria, &c. Discant Christianæ mulieres sedulitatem, quam prægnantibus & infirmis debeant exhibere cognatis. Discant virgines non circumcursare per alienas ædes, non demorari in plateis, non aliquos in publico miscere sermones: Maria in domo fera; festina in publico, mansit apud cognatam suam tribus mensibus; non quòd domus eam delectaret aliena, sed quia frequentiùs videri in publico displicebat. Nec solùm pudorem Mariæ, sed humilitatem discant Virgines: Venit propinqua ad proximam, junior ad seniorem: nec solùm venit, sed etiam prior salutavit: *Decet enim, ut quantò castior virgo, tantò humilior sit. Noverit honorem deferre senioribus; sit magistra humilitatis, in qua est professio castitatis.* Est & causa pietatis, est etiam norma doctrinæ. Contuendum est enim, quia superior venit ad inferiorem, ut inferior adjuvetur: Maria ad Elisabeth, Christus ad Joannem: Hæc eorum, qui Christum annuntiant & portant, norma sit. Idem, n.21. “ “ “ “ “ “ “

41. *Et factum est, ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, exultavit infans in utero ejus, & repleta est Spiritu sancto Elisabeth.* Gratiæ suæ primam communicationem per Mariam Virginem Matrem suam Christus operatus est. Tunc primùm Mediatrix hominum à Deo per Christum; & secundùm Christum instituta, Mediatrix (inquam) apud Mediatorem, Mediatrix intercessionis apud Mediatorem redemptio- “

ptionis & propitiationis. Ad ipsam ergo confugiamus, ut ejus patrocinio repleamur Spiritu sancto, & gaudio spirituali: *Quia sic est voluntas ejus, qui totum nos habere voluit per Mariam.*

S.Bern.ser.in Nat. B.V.M.

Et factum est, ut audivit salutationem Mariæ Elisabeth, &c. Sic Christus in Ecclesia & Ministris ejus invisibili modo residens, in animabus sanctificationem earum operatur ministerio verbi cum fide auditi. *Os Mariæ ministravit Filio Dei, qui in utero ejus erat. Vox Virginis, vox erat incarnati in illa Dei; & idcirco etiam Præcursorem in utero gratia prosecutus est, & Prophetam fecit.*

Theophyl.in Luc.

42. *Et exclamavit voce magna, & dixit: Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.* Ex abundantia cordis os loquitur: Anima Spiritu sancto repleta, linguam movit ad Dei laudem. Deum in Maria incarnatum laudat Elisabeth: *Benedicta tu inter mulieres*, benedictione singulari & eximia. Nulla enim mulier, sive in Veteri, sive in Novo Testamento, gratiam habuit uberiorem, virtutes copiosiores, & perfectiores, majora dona, ampliora privilegia, quàm Virgo Maria. Fons autem gratiarum & benedictionum ejus, fructus ventris ejus. *Dominus* enim *redempturus mundum, operationem suam inchoavit à Maria; ut per quam salus omnibus parabatur, eadem prima fructum salutis hauriret ex pignore.*

S.Amb.l.2.in Luc.n.17.

43. *Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?* Et unde hoc nobis, ut Dominus noster veniat ad nos per Incarnationis suæ Mysterium, veniat in nos per Eucharistiæ Sacramentum, per gratiæ suę beneficium? Nostram indignitatem agnoscamus: humilitate non solùm speculativa, sed affectiva nos disponamus ad fructum Incarnationis ejus, & Eucharistiæ, quæ Incarnationis extensio est, capessendum. Sed & B. M. Virginis Matris misericordiæ, nos in nostris necessitatibus spiritualiter visitantis, beneficentiam admirati, in laudes ipsius erumpamus, & gratias agamus benedicto fructui ventris ejus Christo Jesu, qui per illam, ceu aquæductum de paradiso exeuntem, aquam vivam gratiæ suæ in nos derivat. Dicamus piæ humilitatis affectu: *Domine, quid est homo, quia innotuisti ei: aut filius hominis, quoniam visitas eum?... Et unde hoc mihi, ut veniat Mater Domini mei ad me?*

Ps.8.5.

44. *Ecce enim, ut facta est vox salutationis tuæ in auribus meis, exultavit in gaudio infans in utero meo.* Joannes adhuc in utero Matris positus, Verbi Incarnati per Mariam loquentis auditor est. Nos verò ab eo tempore, quo rationis usum attigimus, quoties Christum per gratiæ suæ, per Concionatorum ac Ministrorum suorum voces ad cor nostrum loquentem non audivimus? *Hodiè si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.*

Ps.94.8.

45. *Et beata, quæ credidisti, quoniam perficientur ea quæ dicta sunt tibi à Domino.* Beatior, quia fide Christum concepit, quàm carne; quem & carne propterea concepit, quia Dei Verbo per Angelum nuntiato humiliter credidit. Et nos beati, si credideri-

S.Amb.l.2.in Luc.n.26.

mus: *Quæcumque enim crediderit anima, & concipit & generat Dei Verbum, & opera ejus agnoscit ..... Si secundùm carnem una mater est Christi; secundùm fidem tamen omnium fructus est Christus. Omnis enim anima accipit Dei Verbum, si tamen immaculata, & immunis à vitiis, intemerato castimoniam pudore custodiat.*

46. 47. *Et ait Maria: Magnificat anima mea Dominum: & exultavit spiritus meus in Deo salutari meo.* Propriis laudibus non extollitur humilis anima; nullum in se meritum agnoscit: Dei dona in suum refundit Auctorem, totum Deo tribuit, nihil sibi, penitùs infixam habens animo illam sancti Martyris & Episcopi Cypriani sententiam: *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit.* Ita suos avertit oculos, ne videant vanitatem, Dominum in donis suis benedicens: *Magnificat anima mea Dominum.* Sit in singulis Mariæ anima, ut magnificet Deum: sit in singulis spiritus Mariæ, ut exultet in Deo. Magnificatur autem Dominus, non quòd humana voce aliquid

S.Amb.l.2.in Luc.n.27.

Deo possit adjungi, sed quia magnificatur in nobis. Imago enim Dei Christus est; & ideò si quid justum fecerit anima, aut religiosum, illam Imaginem Dei, ad cujus est similitudinem creata, magnificat. Et ideò dum magnificat eum, magnitudinis ejus quadam participatione sublimior fit; ut illam imaginem splendido bonorum colore factorum, & quadam æmulatione virtutis, in se videatur exprimere. Magnificat autem Anima Mariæ Dominum, & exultat spiritus ejus in Deo, eò quòd & anima & spiritu Patri Filioque devota, unum Deum ex quo omnia, & unum Dominum per quem omnia, pio veneretur affectu.

Magnificemus Dominum affectu, voce, opere, amando, laudando, propter ejus gloriam omnia bona opera, quæ ipse in nobis operatur, dans velle & perficere, agendo. Magnificet anima nostra Dominum, qui ad imaginem suam illam creavit; qui in Adam miserabiliter deformatam mirabiliùs renovavit: *Magnificavit Dominus facere nobiscum, facti sumus lætantes.* Nemo seipsum magnificet, sed Dominum, à quo omnia bona accepit: *Quid enim habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?..... Qui gloriatur, in Domino glorietur.* Qui se ipsum magnificavit Lucifer, quantùm in ipso fuit, Deum exhonoravit; ideò non se exaltavit, sed præcipitavit.

S.Bern.ser.in Cant. Magn. Pf.125.3.

2.Cor.4.7.& c.1.11.

Magnificat anima mea Dominum, ejus reverita Majestatem: *& exultavit spiritus meus in Deo salutari meo*, ejus gustans bonitatem & misericordiam. Ex toto corde, & ex tota voluntate Deum laudo, & de salute, quam generi humano præparari nunc video, totis præcordiis exulto. Nunc enim video de me assumi, quod credo pro me debere offerri. Vel certè secundùm verborum distinctionem, convenienter animam suam magnificare Dominum, & spiritum suum in Deo salutari suo exultare, ait Virgo sanctissima. Sæpè namque in Scripturis per animam affectus quidam & teneritudo mentis designatur: & ideò dum se ex anima magnificare asserit, nequaquam timore servili, sed dilectionis affectu Deum se venerari ostendit: & cùm spiritum suum in Deo salutari suo exultare declarat, non esse salvationem hanc significat, de qua caro gaudeat; sed æternam potiùs & in bonis invisibilibus præparatam, de qua spiritus exultat.

Hugo à S.Victore, tr.in Magnificat.

Et exultavit spiritus meus in Deo salutari meo. Non in me, sed in Deo meo exultavit spiritus meus, cognitione & amore ipsius fervendo; idque non per me, sed mediante & operante Jesu filio meo, & Salvatore singulariter meo. Omnium quidem & mei conditor est, sed mei solius in temporali generatione sua filius est, & me mediante omnium salus est, quia carnem & sanguinem ex me dignatur assumere, quæ pro salute omnium offerat Patri. Meritò in ipso exulto, quia ab ipso est, quod exulto: & quia ejus dona propter ipsum diligo, ideò in ipso exulto.

S. Bern.

Hugo à S. victore.

A Matre sua discant Christiani, in solo Deo & propter solum Deum de donis ejus exultare. Ut enim eos missos faciam, qui in carnis voluptate exultant, qui *Lætantur cùm malè fecerint, & exultant in rebus pessimis*; sunt qui acceptis gratiæ donis abutuntur, & ea quæ propter salutem animæ data sunt, ad cupiditatis usum & gloriam sæculi convertunt. Illi etsi à Deo habere videantur, unde gaudent, nequaquam tamen in Deo gaudent: quia nec in Deo, nec propter Deum diligunt, quod à Deo perceperunt. Qui autem gratia percepta, ad amorem Dei convertunt, quod ab ipso accipiunt; illi à Deo & in Deo exultant, datorem magis diligentes, quàm donum. In donis igitur Dei velut in fine quiescere non debemus, nec de ipsis propter ipsa, sed propter Deum & in Deo gaudere; illis non frui, sed uti, ut ad Deum perveniamus; illa diligere, ut arrhas sponsi, ut munera amici, ut beneficia domini.

Prov.2.

48. *Quia respexit humilitatem ancillæ suæ: ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes.* Beatam prædicaverat Elisabeth, meritum fidei ejus commendaverat: *Beata* (inquit) *quæ credidisti!* Maria verò in Dei misericordis intuitum suum omne meritum refundit, suamq; profitetur indignitatem. Non auderet vilis ancilla

cilla Domini oculos ad eum levare, nisi ipse prior ad ancillam suam misericordes oculos convertere dignatus esset. Plenitudine gratiarum donata, benedictionibus cumulata, ad incomparabilem Matris Dei evecta dignitatem, firmissima posuit humilitatis fundamenta, ubi tantæ magnitudinis ornamenta firmiter exciperet, ac tutò servaret. Omnium enim Dei donorum, gratiarum, ac virtutum custos humilitas. Et tu, Christiane: *Quantò* Eccli. 3. 20. *major es, humilia te in omnibus*, exemplo beatissimæ Psal. 137. 6. Virginis; quia Dominus *humilia respicit, & alta à longè cognoscit.*

Ecce enim ex hoc beatam me dicent omnes generationes. Omnes electi, non homines solùm, sed Angeli, per divinum uteri mei fructum benedicendi omni benedictione spirituali in cœlestibus; ideò beatam me prædicabunt, quia respexit Dominus humilitatem ancillæ suæ.

49. 50. *Quia fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus: Et misericordia ejus à progenie in progenies timentibus eum.* Quod futurum agnosco, ut omnes generationes beatam me prædicent, absit, ut meis tribuam meritis: totum in Deo acceptum refero, qui magna & mirabilia in me operatus est; nec mirum, cùm sit omnipotens; & sanctum sit nomen ejus. Propter nomen suum, non propter meum meritum tam magna mihi dona contulit. Nomen ejus bonitas ejus; nomen ejus sanctitas ejus; nomen ejus misericordia ejus, in me singulari & eximia ratione effusæ ac declaratæ. Adoremus in incarnati Verbi Mysterio cum Maria Virgine Dei omnipotentiam, sanctitatem, misericordiam. Omnipotentiam, qua ima summis, hominem Deo in unitate personæ copulavit; ita ut Deus homo factus sit, ut homo fieret Deus: qua Virginem Filii sui Matrem sine detrimento virginitatis fecit: qua puellam infirmam per se & abjectam elegit, ut serpentis antiqui caput contereret, & fortem armatum debellaret. In eo manifestavit omnipotentiam suam, in quo pro nobis infirmus factus est: quia *quod infirmum est Dei, fortius est* S. Augustin. l. 10. de Gen. ad Lit. c. 20. *hominibus*. Laudemus in hoc mysterio Dei sanctitatem, qui ex Virgine & Spiritu sancto corpus Filio suo aptavit, ut in assumpta carne, *materiam* haberet *medicaminis*, non *vulnus prævaricationis*. In hoc Mysterio nominis Dei sanctitas singulariter eluxit, quia *cùm in omnibus matribus non fiat sine peccati sorde conceptio*, Maria Virgo *inde purgationem traxit, unde concepit. Quò enim paterni seminis transfusio non* S. Leo serm. 21. in Natali Domini 2. *pervenit, peccati se illic origo non miscuit. Inviolata virginitas concupiscentiam nescivit, substantiam ministravit. Assumpta est de Matre Domini natura, non culpa. Creata est forma servi sine conditione servili: quia novus homo sic contemperatus est veteri, ut & veritatem susciperet generis, & vitium excluderet vetustatis.* Laudemus sanctum Dei nomen in hoc Mysterio, in quo sanctificata est humanitas à Verbo assumpta, substantiva Dei sanctitate illam undique immeante, ut *Pontificem* haberemus *sanctum, innocentem,* Hebr. 7. 26. 2. Cor. 1. *impollutum, segregatum à peccatoribus*, qui *nobis factus est sapientia à Deo, & justitia, & sanctificatio, & redemptio*. Sanctum est in se Dei nomen, & in nobis sanctificatur, dum ipsi in nomine ejus sanctificamur. Fides ejus, cognitio ejus, nomen ejus. Hoc nomen sanctum est, quia glorificatur à sanctis & benedicitur, à perversis blasphematur: *Et nomen Dei* Rom. 2. *per vos blasphematur in gentibus*. Dei ergo, qui magna fecit, nomen sanctificatum est, quia dum Verbum in carne mirabiliter nascitur, gloria Dei per Joann. 17. Verbum in hominibus declaratur: *Pater*, inquit, *manifestavi nomen tuum hominibus, & ideò te clarificavi super terram.* Dicamus ergo cum Maria Virgine Deum laudantes: *Fecit mihi magna qui potens est, & sanctum nomen ejus.*

Laudemus denique & adoremus Dei misericordiam in incarnati Verbi mysterio, quam in Mariam primùm effudit eximia quadam singularique ratione, cùm Salvatoris Matrem effecit, & consequenter in homines universos, quibus Filium suum propitiatorem & victimam dedit pro ipsorum salute sibi offerendam: *Ipse est* enim *propitiatio pro peccatis nostris, non* 1. Joann. 2. 2. *pro nostris tantùm, sed etiam pro totius mundi.* Incarnatio proprium bonitatis & misericordiæ opus, quo Pater Filium tradit, ut servum redimat; quo Filius se naturæ humanæ intimè communicat, & personali substantivaque unione conjungit; quo se ipsum ad miserias & infirmitates nostras inclinat, easque in se suscipit, ut nos sanet; quo carnem & sanguinem pro nobis assumit, ut in pretium nostræ redemptionis impendat: *Quia apud Dominum misericordia, &* Psal. 129. 7. *copiosa apud eum redemptio: & ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus.* Misericordiæ porrò Domini fructum illi soli percipiunt, qui eum timent, non servili timore, sed timore casto & filiali. Non est personarum acceptio apud Deum: Judæus & Græcus, Barbarus & Scytha, servus & liber, masculus & femina, in omni gente & progenie, si *timet Deum, & operatur justitiam, acceptus est illi.* A timore incipitur, ut ad amorem perveniatur. Non desperent adhuc timentes pro peccatis suis, quia misericordia illius super timentes eum. Misericordia ejus remittit peccata timentibus eum; remissio peccatorum nutrit amorem sitientibus eum: qui autem diligunt eum, nomen ejus agnoscunt. Amor ipse notitia est; sed quantò adhuc à notitia ejus distamus, tantò etiam minùs amamus. Si autem nondum illum perfectè amare possumus, quia nec perfectè novimus, vel cum amore timeamus: *Qui autem sine amore timet, non filius, sed servus est: & hic timor pœnam habet, non notitiam.*

" Coloss. 1. 2. " S. Bernard. " in cantic. " 9. Virg.

51. *Fecit potentiam in brachio suo, dispersit superbos mente cordis sui.* In Verbi incarnati Mysterio divina potentia maximè eluxit, penes quam solam erat jus & ars & virtus opificii sui redintegrandi: *Nemo nisi* S. Paulinus epist. 1. ad Amandum. *artifex operis sui potens est: & figulo tantùm in argillam suam jus est. Ita Dominus omnium, qui omnes fecerat, dignatus est ad nostra descendere, nosque suscipere in corpore suo, ut reficeret eadem arte, vel potestate, qua fecerat.* Rerum creatio, tyrocinium dumtaxat (si ita loqui fas est) fuit omnipotentiæ Dei; at in Verbi Incarnatione absolutissimum sui documentum exhibuit, tota erupit; omnia supra naturam molita est: ibi in creatæ naturæ angustias, hìc in se ipsam Deitas vim suam quodammodò est experta: S. Greg. Nyss. Orat. catech. *Quod omnipotens natura potuerit descendere ad humilitatem humanitatis, id potestatem magis ostendit, quam magna & quæ naturam superant miracula. Nam quod magnum quippiam & excelsum effectum sit à divina virtute, est quodammodo secundùm naturam & consentaneum. Ad id autem quod est abjectum & humile, descensus, est quædam insignis & redundans copia potestatis, quæ minimè impeditur in iis quæ sunt præter naturam.* Cœlos terrasque condere, ornare, regere, hominem creare, opus est manuum Dei: *Opera manuum tuarum sunt cœli..... Manus tuæ fecerunt me & plasmaverunt me.* Mysterium verò Incarnationis, & per illud generis humani reparatio, opus est exerti brachii Dei: *Fecit potentiam in brachio suo.*

Per primi parentis defectionem suo frustratus consilio videbatur Deus, omnique in homines, quos tot beneficiis sibi adstringere curaverat, & potestate & expectatione excidisse. Diabolus ex adverso suam propagasse potentiam, divinam irritasse sententiam, nec hominis tantùm, sed Dei se victorem extitisse gestiebat. Omnipotentiori ergo consilio auxilioque opus fuit ad victricem potestatem diaboli comprimendam, & ad salutem hominis inexpugnabili præsidio firmandam: *Omnis dispositio salutis* (inquit S. Irenæus) *quæ circa hominem fuit, secundùm placitum fiebat Patris, ut non vinceretur Deus, neque infirmaretur ars ejus. Si enim qui factus à Deo fuerat homo, ut viveret, hic amittens vitam læsus à serpente qui depravaverat eum, jam non reverteretur ad vitam, sed in totum projectus esset morti: victus esset Deus, & superasset serpentis nequitia voluntatem Dei. Sed quoniam Deus invictus & magnanimus est, magnanimum quidem se exhibuit ad correctionem hominis.....* S. Irenæus l. 3. c. 33.

Per ſecundum autem hominem alligavit fortem, & diripuit ejus vaſa, & evacuavit mortem, vivificans eum hominem qui fuerat mortificatus.

Hugo à S. Vict. in can. B.M. Virg.

Fecit potentiam in brachio ſuo. Brachium ejus, Filius ejus eſt. Potentiam in brachio ſuo fecit: quia per id quod factum eſt in ipſo, redemptum eſt, quod factum eſt ab ipſo: *Fecit potentiam*, fecit infirmitatem, & ipſa infirmitas potentia fuit; quia per illam victus eſt diabolus, & homo de ejus poteſtate ereptus. *Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui*: Profundo conſilio ſuo diſperſit eos. Profundum erat conſilium, ut pro homine Deus homo fieret, & pateretur innocens, ut redimeretur nocens. Tam altum enim conſilium diabolus prævidere non poterat: Sed captus eſt hamo Leviathan, & potentia ſapientiaque Dei diſperſit ſuperbum. Hoc *Myſterium* eſt *æternis temporibus tacitum*, hæc *Sapientia Dei in Myſterio*, *quæ abſcondita eſt*, *quam prædeſtinavit Deus ante ſæcula in gloriam noſtram*, *quam nemo principum hujus ſæculi cognovit: Si enim cognoviſſent*, *numquam Dominum gloriæ crucifixiſſent*: Deus itaque *fecit potentiam in brachio ſuo*, & *diſperſit ſuperbos mente cordis ſui*: quia per Incarnationem Filii ſui, & potenter dæmones devicit, & prudenter ſupplantavit.

Rom. 16.25. 1.Cor.2.7.8.

S.Bernar. in cant.B.V.M.

Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui. Ab initio mundi tam Angeli quàm homines ſuperbi diſperſi ſunt. Projectus eſt de cœlo draco magnus qui vocatur Sathanas, Lucifer & Angeli ejus. Qui in unitate veritatis ſtare noluerunt, in ſua vanitate diſperſi ſunt. Sed & homines ſuperbi qui turrim Babel ædificabant, diſperſi ſunt, unitate linguæ eorum diviſa. Omnis ſuperbus, eo ipſo quòd ſuperbit, diſperſus eſt: Quid enim ſuperbia, niſi pulvis in altum ſublatus, & in ventos diſperſus? *Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui:* Quia ex omni genere ſuperborum quoſdam conterit, ut in æternum pereant; & quoſdam humiliat, ut ad vitam redeant.

Hugo à S. Victore.

Diſperſit ſuperbos mente cordis ſui. Judæos qui gloriabantur ſe eſſe de genere Abraham, & de ſua juſtitia præſumebant, & propterea juſtitiæ Dei non erant ſubjecti, abjecit, & per orbem in ſignum maledictionis diſperſit. Per filium ſuum ſcilicet in carne venientem, ex operibus Legis neminem juſtificari poſſe docuit, ſed per fidem quæ ex Deo eſt. Judæos (inquam) qui opera Legis contra Dei juſtitiam defendere conati ſunt, & humilem Chriſti adventum ſuperbè contempſerunt, à gratia ſua, in qua ſtare videbantur, abjecit; & Gentes peccata ſua humiliter confitentes, Deique juſtitiam præferentes aſſumpſit.

52. *Depoſuit potentes de ſede, & exaltavit humiles.* Pravos Angelos è cœlo dejecit: humiles homines ad eorum ſedes implendas elegit. Depoſuit potentes de ſede, quando pervenit ſermo ad Regem Ninive, hoc eſt, uſque ad Imperatores hujus ſæculi; & deſcendit de ſolio ſuo indutus ſacco & cinere, & humiliavit ſe, ut iram Dei placaret. Depoſuit Saul, & exaltavit David. Depoſuit & ſuperbum Achab de ſede: *Nonne*, inquit, *vidiſti humiliatum Achab coram me?* Sed quia in humilitate non permanſit, ideò non exaltavit humilem, ſed ſuperbum damnavit. Deponit etiam quotidie potentes hujus ſæculi, alios quidem ad ſupplicium æternum, alios ad humilitatis regnum. Habet in manu ſua ſtateram ſuam, *cujus vult miſeretur, & quem vult indurat*. Cur autem hunc depoſitum damnat, & hunc repoſitum ſalvat, *altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ* ipſius eſt: quia *incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus*. Vnum ſcire licet: *Si non humiliamur, non ſalvamur*.

Jonæ 3. 2.Reg.6. 3.Reg.12.

S.Bernar.

Rom. 9.

Rom.11.

53. *Eſurientes implevit bonis, & divites dimiſit inanes.* Eos qui in hac vita eſuriunt & ſitiunt juſtitiam, veris bonis, id eſt, Spiritus ſancti donis implet, eos in Regno ſuo ad menſam ſuam Angelorum pane, id eſt, ſui ipſius æterna contemplatione & poſſeſſione ſatiaturus. Eſurientes implentur, non faſtidientes; pauperes ſaturantur, id eſt, qui ſe vero bono, Dei gratia indigere cognoſcunt; divites, id eſt, qui ſuperbi ſunt & elati, & ſe præ aliis gratiarum donis abundare exiſtimant, dimittuntur inanes. Sicut ergo humiles modeſtè de ſe ſentiendo majorem gratiam merentur accipere: ita ſuperbi de ſe præſumendo, ea quæ acceperant, juſto Dei judicio amittunt: *Numquam ergo tibi plenus & dives videaris, ne inanis & vacuus dimittaris*. Dic ſemper Domino Deo tuo: *Egenus & pauper ſum ego*. Alioqui dicet tibi Dominus: *Quia dicis: Quod dives ſum, & locupletatus, & nullius egeo: & neſcis, quia tu es miſer, & miſerabilis, & pauper, & cæcus, & nudus*.

S.Bernard.

Pſal.69. Apoc.3.17.

54. 55. *Suſcepit Iſrael puerum ſuum, recordatus miſericordiæ ſuæ: Sicut locutus eſt ad Patres noſtros, Abraham & ſemini ejus in ſæcula.* Suſcepit Iſrael ſervum ſuum, de terra longinqua venientem, laboribus & ærumnis fatigatum, jam ad videndam faciem Patris ſuſpirantem. Suſcepit nutriendum, perficiendum, & uſque ad faciem ſuam perducendum. Suſcepit naturam, ſuſcepit cauſam, ſuſcepit negotium ejus, ſuſcepit Pater Filium ſuum; ſuſcepit in Filio puerum ſuum, id eſt, totum corpus ejus, à primo juſto uſque ad noviſſimum. Suſcepit hominem, ſicut medicus ægrum, ut ſanaret infirmum, ut redimeret captivum, ut juſtificaret impium, ut ſalvaret juſtum: *Recordatus miſericordiæ ſuæ*, quam olim promiſerat, diù diſtulerat, tandemque promiſſionum ſuarum memor exhibebat in plenitudine temporis, mittens Filium ſuum *natum de muliere*, *factum ſub lege*, *ut eos qui ſub lege erant, redimeret*. Cauſa verò, quare ſuſcepit, ſola miſericordia ejus, quia tempus miſerendi ejus, quia venit tempus. Humana hìc merita conticeſcant.

S.Bernard.

Galat.4.4.

57. *Eliſabeth impletum eſt tempus pariendi, & peperit filium, &c.* Eliſabeth Eccleſiæ typus, quæ cùm ſterilis eſſet, pariendi virtutem aperto Chriſti latere in cruce accepit. Apertum eſt latus Chriſti morientis, & fluxerunt Sacramenta Eccleſiæ militantis. Multos deinceps filios per baptiſmum peperit. Hinc Angelorum gratulatio. Iſaiæ 54. *Lauda ſterilis, quæ non paris: decanta laudem, & hinni quæ non pariebas: quoniam multi filii deſertæ magis, quàm ejus quæ habet virum, dicit Dominus.* Et cap.60.4. *Leva in circuitu oculos tuos & vide: omnes iſti congregati ſunt, venerunt tibi: Filii tui de longè venient, & filiæ tuæ de latere ſurgent. Tunc videbis, & afflues, & mirabitur, & dilatabitur cor tuum, &c.*

Cùm anima priùs ſterilis, per gratiam Dei fœcundata, bona opera parit, ipſi juſti omnes gratulari debent: Bonum namque unius membri alia membra ſuum per charitatem cenſere debent, ac de eo in commune lætari, quia uno corpore continentur, cujus caput Chriſtus eſt; uno Spiritu vegetantur. *Si amas unitatem, etiam tibi habet, quiſquis in illa habet aliquid. Tolle invidiam, & tuum eſt quod habeo. Tollam invidiam, & meum eſt quod habes. Livor ſeparat, charitas jungit.* Bonorum operum editio, ſalutis fructus, animæ ſterili datur ex mera Dei miſericordia: *Audierunt vicini & cognati ejus, quia magnificavit Dominus miſericordiam ſuam cum illa, & congratulabantur ei.*

S. Auguſtin. tract. 32. in Joannem.

Octavo die venerunt circumcidere puerum. Chriſtiani, quamvis juſti ſint, Pœnitentiæ tamen Sacramentum negligere non debent; ſpiritalem circumciſionem in ſe ipſis per quotidianam pœnitentiam, & mortificationem cupiditatum debent exercere. Quæ circumciſio perfectè non adimplebitur, niſi die octavo, id eſt, in reſurrectione, cùm Deus glorioſam ſibi Eccleſiam exhibebit, ſine macula & ruga; nullumque ampliùs peccatum committetur, nulla cupiditas, nullus ſuperfluus aut vitioſus affectus reſecandus remanebit: & *Nomen Dei & Agni erit in frontibus eorum*, qui ſcripti ſunt in libro vitæ.

Epheſ.5.

Apocal.22.

63. *Ioannes eſt nomen ejus: Et mirati ſunt univerſi.* Qui gratiæ Auctorem, miſericordiæ victimam, Agnum Dei qui tollit peccatum mundi debebat indigitare; qui tempus Legis claudere & gratiæ tempus incipere; qui *Regnum Dei*, & *pœnitentiam prædicare* debebat, convenienter vocatus eſt Joannes, quod nomen gratiam & miſericordiam ſignificat. In Euangelico Prædicatore omnia

gra-

gratiam spirare, omnia virtutem indicare debent. Non veteris hominis Adam illius terreni nomen & affectus præ se ferre debet; sed novi hominis, secundi Adam, de cœlo cœlestis.

Mirati sunt universi nominis novitatem & mysterium, utriusque parentis in illius impositione consensum propheticum. Ante adventum Christi novum videbatur gratiæ nomen: *Nemo est in cognatione tua qui vocetur hoc nomine*: Nam *Lex per Moysen data est*: Joann.1.17. *Gratia & veritas per Iesum Christum facta est*; cujus Joannes præco missus est & testis.

Mater contradicit & repugnat cognatis & vicinis suggerentibus, ut filius patris sui nomine vocetur Zacharias; & ait: *Nequaquam, sed vocabitur Ioannes.* Sæculi prudentiam consulere, vocem carnalium hominum audire parentes non debent, cùm de statu, conditione, seu professione filiis eligenda agitur; sed Dei vocatio consulenda, voluntas Dei exquirenda est. Non quod secundùm naturam, aut familiæ utilitatem, sed quod secundùm gratiam convenientius est, & ad salutem æternam conducibilius, præeligendum est, ac præponendum. Hac in re, sicut & in educatione sancta filiorum, pater & mater consentiant, ut Deum promereantur, & hominibus admirationem moveant. Eccli. 25. 1. 2. *In tribus placitum est spiritui meo, quæ sunt probata coram Deo & hominibus: concordia fratrum, & amor proximorum, & vir & mulier bene sibi consentientes.*

64. *Apertum est autem illico os ejus, & lingua ejus, & loquebatur benedicens Deum.* Dona Dei in ejus laudem convertenda sunt. Accepta gratia, bono opere edito, statim os aperiendum, lingua ad gratiarum actionem solvenda est. Zacharias typus peccatoris pœnitentis, cui gratia & misericordia Dei succurrit, auditumque interiorem restituit, & os aperit ad confessionem peccati. Ut primùm autem gratia in ejus anima orta est, gratias Deo liberatori suo agat: *Et loquebatur benedicens Deum.* Zachariæ linguam fides solvit. *Credamus & nos, ut loquamur, ut lingua nostra quæ incredulitatis vinculis est ligata, rationis voce solvatur: scribamus spiritu mysteria, si volumus loqui: scribamus prænuntium Christi non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus.* Gratiam loquamur, loquamur Christum: *Credidi, propter quod locutus sum.*

S.Ambr. l.2. in Luc. n.32.

66. *Et posuerunt omnes qui audierant in corde suo,* Psal.118.8. *dicentes: Quis putas puer iste erit?* Quis Joannes? Quæstioni respondet Angelus: *Erit magnus coram Domino.* Respondet pater: Propheta: *Et tu puer Propheta Altissimi vocaberis.* Respondet Joannes: Matth.11. *Ego vox clamantis in deserto.* Respondit Christus: *Plus quam Propheta,* Angelus, Præcursor Domini sui. *Quid existis in desertum videre? Prophetam? Etiam dico vobis, & plusquam Prophetam. Hic est enim, de quo scriptum est: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Angeli responsio vitæ sanctimoniam, ex qua vera magnitudo apud Deum æstimatur, significat. Responsio Zachariæ, sapientiæ, divinique luminis in Joanne perfectionem. Responsio Joannis, ejus humilitatem probat. Responsio Christi, demonstrat celsitudinem ministerii, quod Joanni commissum est.

67. 68. *Et Zacharias pater ejus impletus est Spiritu sancto, & prophetavit, dicens: Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit & fecit redemptionem plebis suæ.* Vide (inquit S. Ambrosius) quàm bonus Deus, & facilis indulgere peccatis: non solùm ablata restituit, sed etiam insperata concedit. Ille dudum mutus prophetat; hæc enim Dei gratia maxima, quòd eum qui negaverant, confitentur. Nemo ergo veterum conscius delictorum, præmia divina desperet. *Novit Dominus mutaro sententiam, si tu noveris emendari delictum.*

S. Ambros. l.2. in Luc. n.41.

Benedictus Dominus Deus Israel, quia visitavit & fecit redemptionem plebis suæ, &c. Gratias agit Deo Zacharias ob publicum Incarnationis Christi, & redemptionis omnium hominum per ipsum beneficium. Benedictus *Dominus* omnium, jure possessionis; *Deus* omnium, jure creationis; *Deus Israel*, jure singularis protectionis & beneficentiæ. *Numquid non ipse est pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creavit te?* Dominum timeamus, Deum honoremus, colamus, adoremus: Domini Deique nostri mandatis obediamus. *Filius honorat patrem, & servus dominum suum: si ergo pater ego sum, ubi est honor meus? & si dominus ego sum, ubi est timor meus?* Benedictus, quia visitavit plebem suam infirmam, redemit captivam, exaltavit abjectam, liberavit oppressam: *Fidelis sermo & omni acceptione dignus, quia Christus Iesus venit in mundum peccatores salvos facere, quorum primus ego sum. Nulla causa fuit veniendi Christo Domino, nisi peccatores salvos facere. Tolle morbos, tolle vulnera, & nulla est causa medicinæ. Si venit de cœlo magnus Medicus, magnus per totum orbem terræ jacebat ægrotus. Ipse ægrotus genus humanum est.* Domine, *quid est homo, quia memor es ejus: aut filius hominis, quoniam visitas eum?*

Deuter.32.2.

Malach.1.6.

S. Augustin. ser.176. alias 9. de Verbis Apostoli.

Non solùm infirmos visitavit & curavit Christus Dominus cœlestis Medicus, sed captivos redemit, *non corruptibilibus auro & argento, sed pretioso sanguine suo.* Fecit redemptionem copiosam plebi suæ; non Judæis tantùm, sed omnibus gentibus, quas plebem suam fecit, cùm antea non essent: *Vocabo non plebem meam, plebem meam; & non dilectam, dilectam; & non misericordiam consecutam, misericordiam consecutam. Et erit: In loco ubi dictum est eis: Non plebs mea vos, ibi vocabuntur filii Dei.* Sic redempti, nostri non sumus, sed Christi, qui nos redemit: Nos illi totos debemus. *Non estis vestri: Empti enim estis pretio magno.*

1.Petr.1.

Osee 2.21.

Rom.9.25. 26.

1.Cor.6.19.

Benedictus Dominus, qui Christum Jesum potentem Salvatorem nobis dedit, *Mediatorem Dei & hominum*, qui *traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram*: & utroque passionis & resurrectionis suæ Mysterio firmam nobis salutem peperit. *Et erexit cornu salutis nobis* .... Exaltatione porrò sua in gloria, nos priùs ob peccata abjectos exaltavit, in possessionem suam ac hæreditatem nos accipiens, regnum suum in præsenti nos faciens, ut cum illo æternùm regnemus: *Ego autem constitutus sum rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædicans præceptum ejus. Dominus dixit ad me: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam, & possessionem tuam terminos terræ.* At salutem extra domum David, id est, extra Ecclesiam Christi consequi non possumus: In hac enim *erexit cornu salutis nobis*, Qui *factus est ex semine David secundum carnem.*

Rom.4.25.

Ps.2.6.7.8.

Act.13.33.

Rom.1.

70. *Sicut locutus est per os sanctorum, qui à sæculo sunt, Prophetarum ejus.* Quod veteribus typis seu figuris, & vaticiniis delineavit ac prænuntiavit Deus de Messia, Salvatore ac Redemptore populi sui & omnium gentium, jam tandem exhibuit, *Fidelis in omnibus verbis suis.* Adimplevit quod ab initio sæculi promisit per os sanctorum, qui factis aut verbis de Christo prophetaverunt uno spiritu, summaque consensione, & quasi uno ore: *Per os sanctorum, qui à sæculo sunt, Prophetarum ejus.* Falsorum scilicet Prophetarum ora varia & diversa, quia mendacia: Prophetarum verò sanctorum unum os, quia per eos loquitur Dominus. Unde Isaiæ 30. 2. Judæos increpans quòd à Prophetis sanctis consilium non exquisivissent: *Os meum* (inquit) *non interrogastis.* Vetus omne Testamentum, Prophetia novi.

Psal.144.

71. *Salutem ex inimicis nostris, & de manu omnium qui oderunt nos.* Christus Salvator nos ab inimicis nostris liberavit, à diabolo, morte, peccato; quos inter magis timendum peccatum est, cùm diabolus sit extra nos, mors in carne, peccatum in anima & voluntate. *Et vos cum mortui essetis in delictis & præputio carnis vestræ, convivificavit cum illo, donans vobis omnia delicta: delens, quod adversus nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & ipsum tulit de medio, affigens illud cruci; & expolians principatus & potestates,*

Coloss.2. 13. 14.

traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso. Gratias igitur agamus Deo Patri, *Qui eripuit nos de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum Filii dilectionis suæ; in quo habemus redemptionem per Sanguinem ejus, remissionem peccatorum.* Gratias agamus Filio, qui ad hoc venit in mundum, *ut dissolvat opera diaboli*; ut inimicam mortem novissimè destruat, quam absorpsit in victoria per gloriosam resurrectionem suam; ut denique nos abluat à peccatis nostris in sanguine suo,

Colost. 1. 13. 14.

1. Joann. 3. 8.

72. *Ad faciendam misericordiam cum patribus nostris, & memorari testamenti sui sancti.* Ex mera misericordia promissus est patribus Christus redemptor, liberator, & mediator; ex mera misericordia datus est; ex mera denique misericordia nobis incarnationis ejus & redemptionis per ipsum factæ virtus nobis applicatur. *Cùm autem benignitas & humanitas apparuit Salvatoris nostri Dei, non ex operibus justitiæ quæ fecimus nos, sed secundùm suam misericordiam salvos nos fecit, per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti, quem effudit in nos abundè per Iesum Christum Salvatorem nostrum: ut justificati gratia ipsius, hæredes simus secundùm spem vitæ æternæ.* Miserendi *nostri causam Deus nisi in sua bonitate non habuit: & mirabilior est secunda hominum generatio, quàm prima conditio; quia plus est in novissimis sæculis reparasse Deum quod perierat, quàm à principio fecisse quod non erat. Libertatem itaque innocentiæ naturalis, quam primorum parentum prævaricatione perdidimus, nulla per se sanctorum præcedentium merita receperunt: quia lata in transgressores sententia, omnem progeniem captivæ posteritati obstrinxit, & nemo extitit exors à damnatione, quia nullus fuit liber à crimine. Sed redemptio Salvatoris destruens opus diaboli, & rumpens vincula peccati, ita magnæ pietatis suæ disposuit sacramentum, ut usque ad consummationem quidem mundi præfinita generationum plenitudo decurreret, sed renovatio originis per justificationem indiscretæ fidei ad omnia retrò sæcula pertineret. Incarnatio quippe Verbi, & occisio ac resurrectio Christi, universorum fidelium salus facta est, & sanguinis unius Justi, quem nobis Pater donavit, qui eum pro reconciliatione mundi credimus fusum, hoc contulit patribus, qui similiter credidere fundendum.*

Tit. 3. 4. 5.

S. Leo serm. 62. de Pass. Dom. 13.

73. *Iusjurandum quod juravit ad Abraham patrem nostrum daturum se nobis.* Promissiones suas juramento firmare dignatus est Deus, per semetipsum jurans. Felices nos, quorum causa Deus jurat! Væ nobis, si nec Deo juranti credamus! Credidit Abraham Dei promissionibus, quamvis post viginti centurias annorum adimplendis: & sunt adhuc qui non credant adimpletis, ac miraculorum auctoritate, tot sæculorum fide confirmatis, dicente Domino: *Cùm exaltatus fuero, omnia traham ad me.* Nihil legalium institutionum, nihil propheticarum resedit figurarum, quod non totum in Christi sacramenta transierit. *Nobiscum est signaculum circumcisionis, sanctificatio chrismatum, consecratio sacerdotum. Nobiscum puritas sacrificii, Baptismi veritas, honor templi, ut merito cessarint nuncii, postquam nunciata venerunt. Nec vacuatur reverentia promissionum, quia plenitudo manifestata est gratiarum.* Verùm quia, sicut ait Apostolus: *Cæcitas ex parte in Israel facta est, nec qui filii carnis, ii filii sunt promissionis*; ineffabilis misericordia Dei Israeliticum sibi populum in omnibus nationibus fecit, & saxeo illo Gentilium cordium rigore mollito, veros Abrahæ filios de lapidibus excitavit: ut conclusis omnibus sub peccato, qui carne nati sunt, spiritu renascantur: nec intersit, quo patre sit quisque genitus, cùm per indiscretam unius fidei confessionem, & fons baptismatis faciat innocentes, & electio adoptionis confirmet hæredes. Sic *jusjurandum* adimplevit, *quod* Deus *juravit ad Abraham patrem nostrum*, omniumque credentium, *daturum se nobis.*

„ „ „ „

sapiamus, ipsum debemus habere doctorem; ipsum etiam, ut beati simus, suavitatis intimæ largitorem. Scientia salutis haberi sine fide non potest, quam fundaturus Filius Dei, carnem assumpsit, & homines docuit, eamdemque per gratiam suam eorum mentibus instillat: S. Augustin. c.2. ejusdem libri. *Quia ipsa mens, cui ratio & intelligentia naturaliter inest, vitiis quibusdam tenebrosis & veteribus invalida est non solùm ad inhærendum fruendo, verùm etiam ad perferendum incommutabile lumen, donec de die in diem renovata atque sanata, fiat tantæ felicitatis capax, fide primùm fuerat imbuenda atque purganda. In qua ut fidentiùs ambularet ad veritatem, ipsa veritas Deus Dei Filius homine assumpto, non tamen Deo consumpto, eamdem constituit atque fundavit fidem; ut ad Deum iter esset homini per hominem Deum.* Ad scientiam igitur salutis à Christo recipiendam præparare Præcursor, Concionator, Director potest; scientiam salutis dare non potest: 1.Cor.1.24. *Non Doctor, neque Discipulus, sed gratia sola.* Id Christi beneficium: *Qui factus est nobis sapientia à Deo, & justitia, & sanctificatio, & redemptio: ut qui gloriatur, in Domino glorietur.* Scientiam illam salutis heu quàm pauci habent! Quàm pauci ad eam à Christo obtinendam se præparant, Concionatores Euangelicos, & doctos piosque Directores frequenter & obedienter audiendo! Scientiam prudentiamque sæculi, carnalem, diabolicam multi habent; pauci sapientiam desursum descendentem à Patre luminum. Eccur? Quia scientiam salutis non habent, nisi qui Christi sunt. *Ad dandam scientiam salutis plebi ejus, in remissionem peccatorum eorum.* Ejusdem est scientiam salutis, & remissionem peccatorum dare, Dei & Domini nostri Jesu Christi: Concionatores & Directores Ministri sunt dumtaxat Euangelii & reconciliationis. Remissionem peccatorum Joannes non dabat, sed ad eam per Christum recipiendam homines præparabat. Tertull. lib. de Baptismo cap.10. *Agebatur baptismus pœnitentiæ, quasi candidatus remissionis & sanctificationis in Christo subsecuturæ. Nam quod prædicabat baptismum pœnitentiæ in remissionem delictorum, in futuram remissionem enunciatum est. Siquidem pœnitentia antecedit, remissio subsequitur, & hoc est viam præparare. Qui autem præparat, non idem ipse perficit, sed aliis perficiendum procurat. Ipse profitetur sua non esse cœlestia, sed Christi, dicendo:* Qui *de terra est, de terra loquitur: Qui de supernis venit, super omnes est. Item in sola se pœnitentia tingere, venturum mox qui tingeret in Spiritu & igni.*

78. 79. *Per viscera misericordiæ Dei nostri, in quibus visitavit nos Oriens ex alto: illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent, ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.* Incarnatio, cæteraque Christi Mysteria, prima quæ mentibus nostris affulget fidei lux, & omnium gratiarum, quæ salutem nostram operantur, concatenatio, effectus sunt misericordiæ Dei, Ephes.2. qui cùm sit *dives in misericordia, propter nimiam charitatem suam qua dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, convivificavit nos in Christo (cujus gratia estis salvati) & conresuscitavit, & consedere fecit in cœlestibus: ut ostenderet in sæculis supervenientibus abundantes divitias gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo Jesu. Gratia enim estis salvati per fidem, & hoc non ex vobis: Dei enim donum est; non ex operibus, ut ne quis glorietur.*

Illuminare his, qui in tenebris, & in umbra mortis sedent, &c. Sol justitiæ, oriens ex alto, Filius Dei nos visitavit assumpta carne. 1. Ut ignorantiæ, peccati, mortisque tenebras dispelleret: Ipse enim lux mundi Joann.1. est: *Lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* 2. Ut corda nostra & affectus ad Deum dirigeret, via nostra factus: *Ego sum via, veritas & vita.* Joann.14.6. Viam veritatis, viam justitiæ, viam rectam, viam novam, viam sanctorum, non solùm nobis ostendens, sed in ea nos dirigens & ducens, ne aberremus; nos adjuvans & roborans, ne deficiamus: Psal.39.1.2. *Ad dirigendos pedes nostros.* Dicamus ergo cum David: *Expectans expectavi Dominum, & intendit mihi: Et statuit supra petram pedes meos, & direxit gressus meos.* 3. Visitavit nos Dei Filius Incarnatione sua, ut pacem euangelicam nobis daret per Spiritum sanctum, & ad pacem æternæ beatitudinis nos perduceret, ad quam tendimus, & quam prægustamus, per gratiam ejus cor nostrum Deo subjicientem ad observantiam mandatorum ejus, & corpus animæ per mortificationem sanctam membrorum nostrorum. Quatuor status hominis, ante legem, sub lege, in gratia, & in pace. Primus est, cùm in altissimis ignorantiæ tenebris nulla resistente ratione, secundùm carnem vivitur. Secundus, cùm per legem facta cognitione peccati, & divino Spiritu nondum adjuvante, secundùm legem volens vivere vincitur, & sciens peccat, peccatoque subditus servit: id agente scientia mandati, ut peccatum operetur in homine omnem concupiscentiam, cumulo prævaricationis adjecto; atque ita quod scriptum est impleatur: Rom.5.20. *Lex subintravit, ut abundaret delictum.* Tertius, cùm respiciente Deo, & ad implenda quæ mandat, adjuvante, spiritus hominis, qui Dei Spiritu agitur, concupiscit adversùs carnem fortiori robore charitatis; ut quamvis adhuc sit, quod homini repugnet ex homine, nondum tota infirmitate sanata, ex fide tamen justus vivat: justèque vivat, in quantum non cedit malæ concupiscentiæ, vincente delectatione justitiæ. In hoc statu si pia perseverantia quisque proficiat, postrema pax restat, quæ post hanc vitam in requie spiritus, deinde in resurrectione etiam carnis implebitur. A primo & secundo statu Christus nos eduxit magisterio suo & adjutorio, doctrina Euangelica & gratia: *Illuminare his qui in tenebris & in umbra mortis sedent.* In tertio statu nos constituit: *Lex* enim *per Moysen data est, Gratia & veritas per Jesum Christum facta est.* Joann.1. Unde Apostolus: *Non sumus sub lege, sed sub gratia.....* *Nunc verò liberati à peccato, servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem verò vitam æternam.* Rom.6.14. 22. In vita autem æterna summa pax est & perpetua, quæ quartus est status, ad quem Christus nos dirigit & perducit: *Ad dirigendos pedes nostros in viam pacis.* Heu! quàm ingrati sunt homines Verbi incarnati visitationi & misericordiæ! quàm rebelles lumini! *Dilexerunt magis tenebras, quàm lucem:* exurgere à mor- Joann.3.19. tuis nolunt, ut eos Christus illuminet: dirigentem in viam rectam sequi contemnunt: & *viam pacis non co-* Psal.13. *gnoverunt; non est timor Dei ante oculos eorum.*

80. *Puer autem crescebat, & confortabatur Spiritu: & erat in desertis usque ad diem ostensionis suæ ad Israel.* Joannem imitetur Prædicator pœnitentiæ: hoc modo se disponat ad sacrum verbi ministerium obeundum. In pietate & charitate crescat, orationem & virtutum exercitationibus proficere satagat, donec vir factus in vita spirituali, evacuaverit quæ erant parvuli. *Puer autem crescebat:* Scripturæ sacræ, & SS. Patrum assidua lectione ac studio scientia ejus zelusque roboretur, ne conceptus inanes & steriles, & verborum exquisitorum fumos effundat, non panem frangat esurientibus animabus. Spiritum Dei, scientiam & veras regulas Christianæ vitæ, ac salutis, ex sacris Codicibus & sanctorum Doctorum operibus hauriat. *Et confortabatur Spiritu:* In sacro secessu, ac silentio maneat, ab hominum secundùm sæculum viventium societate (quantùm fieri potest) & moribus alienus ac remotus, ante pœnitentiam agens, quàm prædicans. *Et erat in desertis:* Non se ingerat, non propria electione, aut præcipiti zelo prosiliat ad sacrum verbi ministerium, sed Dei vocationem, & Episcopi sui mandatum expectet. *Usque ad diem ostensionis suæ ad Israel.* Caro infirma. *Confortanda est itaque spiritu:* Spiritus enim promptus est. *Multi confortantur carne: Athleta Dei spiritu roborandus est, ut sapientiam carnis elidat. Unde recessit fugiens tumultum urbium, populi frequentiam. Erat in desertis, ubi familiarior Deus.* Origen. hom.11.

CAPUT II.

Sensus Litteralis.

1. *Factum est autem in diebus illis, exiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis.* Paulò post Joannis nativitatem; Cæsar Augustus edicto promulgato jussit, ut census per totum orbem Romanum ageretur, tam capitum, quàm facultatum uniuscujusque. Eò autem pertinebat universalis ille census, ut nosset Imperii vires, subditorum omnium, etiam fœminarum ac puerorum, nominibus & facultatibus in publicas tabulas relatis, quæ in Archivis Imperii asservabantur. Census ter egit Octavianus Augustus. Primum ac tertium cum Collega, medium solus. Primum cum M. Agrippa; tertium cum Tiberio; medium, qui hìc commemoratur, solus. Hunc autem imperando censum, divinæ providentiæ consilio ac decreto nesciens serviebat Augustus. Sic enim ab æterno Deus constituerat, ut Prophetiarum exitus & adimpletio de Christi Jesu nativitate in Bethleem Juda, ex tabulis ipsis censualibus probari posset.

Sveton. in Octav. c. 27. S. Justin. M. Apolog. ad Anton. Pium p. 75. Tertull. l. 4. cont. Marc. c. 7. & 19.

2. *Hæc descriptio prima facta est à Præside Syriæ Cyrino.* Secundùm Græcum Textum præpositio *à* redundat, quam Versiones, Syriaca, Persica, Æthiopica, Arabica, pariter omittunt. *Prima* hæc fuit totius Imperii Romani *descriptio* universalis; numquam enim antehac ita pacatum fuit, ut census universalis peragi posset: vel *prima*, quam Romani in Judæa egerint; ut S. Justinus in *Dial. adversùs Tryphonem* interpretatur. Præfuit autem census negotio Cyrinus, seu Quirinus, vir Consularis, cum extraordinaria potestate ab Augusto missus, cui adjunctum Sentium Saturninum tunc Syriæ Præsidem, publicæ census tabulæ à Tertulliano citatæ probant. Duplicem à Quirino censum peractum Viri quidam eruditi observant; primum sub Herode Magno, alterum Archelao relegato: illum pacificè peractum, istum seditionis occasionem fuisse duce Juda Gaulonita factæ, negantibus seditiosis, tributum alienigenis, quales erant Romani, salva religione, persolvi posse. Primum à Quirinio extra ordinem delegato, alterum ab eodem Præside Syriæ peractum. Primi sanctum Lucam, alterius Josephum meminisse. *Hæc* itaque *descriptio prima facta est* à Quirino, qui posteà Syriæ Præses fuit. Hoc autem censu commonebantur Judæi, sceptrum à Juda defeciisse, cùm & Herodi alienigenæ, & Augusto Cæsari, & Quirino ad censum peragendum extra ordinem Syriæ Præfecto, vel inviti subessent.

Joseph. l. 18. Antiq. c. 1.

3. *Et ibant omnes, ut profiterentur: singuli in suam civitatem.* Et omnes se conferebant in civitatem, quæ familiæ illorum caput erat, & ad quam ratione originis pertinebant, ut nomina sua ac familias darent, & publicè apud Acta denunciarent, simul ac facultates; atque ita suam Romano Imperio subjectionem profiterentur. Romani scilicet in singulis Provinciis morem censendi antiquitùs ibi usurpatum servarunt: Judæorum autem mos erat, ut census fieret per Tribus & familias.

4. 5. *Ascendit autem & Joseph à Galilæa de civitate Nazareth, in Judæam, in civitatem David, quæ vocatur Bethleem, eò quòd esset de domo & familia David: ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante.* Joseph ex Nazareth Galilææ civitate, in qua habitabat, profectus est in Judæam, in Bethleem Davidis gentilem civitatem, eò quòd ex domo & familia David esset oriundus: ut cum Maria uxore sua gravida, tametsi intacta, nomen daret. Joseph enim & Sponsa castissima ex eadem tribu, ex eademque Davidis Regis stirpe erant.

6. *Factum est autem, cùm essent ibi, impleti sunt dies* naturales & legitimi, *ut pareret*: novem (inquam) menses & sex dies, ab octavo Kalendas Aprilis, quo conceptus creditur Christus Jesus, ad octavum Kalendas Januarias, quo natus, computati; *sicut à majoribus traditum suscipiens Ecclesia custodit auctoritas.*

S. Augustin. l. 4. de Trin. c. 5.

7. *Et peperit filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio: quia non erat eis locus in diversorio.* Peperit Virgo, inviolato virginitatis signaculo, sine dolore, libera à maledictione Evæ; enixa est sine ope obstetricis *filium suum primogenitum*, & unigenitum, quem Euangelista primogenitum appellat, id est, nascendi ordine primum, ante quem nullum alium genuerat, quamvis nec alium posteà genuerit Virgo perpetua. Et pannis sive fasciis eum involvit, ut recèns natis infantibus fieri solet. *Et reclinavit eum in præsepio.* In spelunca Bethleemo vicina, sive in suburbio Bethleemi sita, ad quam Pastores agere pecora sua soliti essent, sanctissima Virgo filium suum peperit, & pannis involutum reclinavit in præsepi: quia nullam invenire poterat domum, in qua hospitarentur, tum ob turbam hospitum, cum ob paupertatem odiosam, & partum imminentem.

S. Hier. cont. Helvid. S. Just. Dial. cont. Tryph. p. 304. Orig. l. 1. contra Celsum. S. Hieron. in epitaph. Paulæ. Euseb. l. 7. demonst. Euang. cap. 5. S. Epiphan. hær. 20.

8. 9. *Et Pastores erant in regione eadem*, ubi Turris Ader, (id est, Gregis) *vigilantes & custodientes vigilias noctis super gregem suum*, sub dio excubantes ad curam gregis: *& ecce Angelus Domini stetit juxta illos*, illis vigilantibus cœlitùs apparuit: *& claritas Dei circumfulsit illos:* splendor eximius circùm illos è cœlo fulsit, quo & noctis tenebræ dispellerentur, & divinitùs missum nuntium intelligerent: *& timuerunt timore magno.* Quæ hominum infirmitas est, ad subitas Angelorum apparitiones attonitorum.

Pastores in regionibus calidis hyeme pernoctare & stabulare in agris mox est: unde contra Natale Domini mense Decembris frustrà hic argumentum ducunt Scal. & Grotius.

10. *Et dixit illis Angelus: Nolite timere; ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum*; seu gaudii magni objectum vobis annuncio, quod non ad vos tantùm privatim, sed ad omnem populum Israel spectat: *Quod erit omni populo.*

11. *Quia natus est vobis Salvator, qui est Christus Dominus, in civitate David.* Vobis Israelitis natus est Salvator, à Deo per Prophetas promissus, tamdiù desideratus & expectatus, verus Messias, Dominus & Deus vester, *in civitate David*, Bethleem, ut prædixit Michæas, & ut palam innotescat, hunc esse ex genere Davidis, cui facta promissio est.

Isai. 62. 11. Zachar. 9. 9. Michæ 5. 2. Psal. 134. 11.

12. *Et hoc vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum, & positum in præsepio.* Hoc signum habete, quo Salvatorem Israeli promissum, & hac hora Bethleemi natum internoscetis: invenietis illum fasciis puerilibus involutum, & in præsepi jacentem. Angelum Pastoribus locum designasse credibile est, Sanctum Lucam verò omnia Angeli verba non retulisse, sed ea tantùm, in quibus aliquid esset mysterii; vel Pastores interno Spiritus sancti afflatu ductuque cognovisse locum, in quo natus erat & positus Deus infans.

13. 14. *Et subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Et subitò magna sanctorum Angelorum multitudo se adjunxit Gabrieli tam faustum nuncium Pastoribus revelanti. Huic autem cœlestium spirituum multitudini militiæ nomen datur, ob ingentem numerum; ob præclaram Hierarchiarum & Ordinum dispositionem; ob potentiam & virtutem, qua ad nutum Dei summi Imperatoris, *Domini virtutum*, *Domini exercituum*, hostes visibiles vel invisibiles, dæmones scilicet debellant. Deum autem hunc in modum laudabant ob collatum humano generi Incarnationis & Nativitatis Christi Domini Salvatoris nostri beneficium. *Gloria in altissimis Deo*: Laus, honor, gratiarum actio Deo debetur:

Numquid non est numerus militum ejus? Job 25. 3. An putas quia non possum rogare Patrem, & exhibebit mihi modò plus quam duodecim legiones Angelorum? Matth. 26. 53.

ejus

ejus itaque potentiam, sapientiam, bonitatem; cœlestes omnes Ordines concelebrent, quæ in hoc nati Salvatoris hominum mysterio maximè promicant: *Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*, hominibus quos Deus dilexit, & in quibus sibi ab æterno complacuit. *Pax* enim illa cœlestis, reconciliatio cum Deo, & salus per Incarnationem Filii Dei, & secuta mysteria, quam Angeli hominibus exoptant, non ex meritis hominum, sed ex gratuita Dei benignitate & misericordia provenit. *Pax hominibus bonæ voluntatis*; à Deo secundùm propositum bonæ voluntatis suæ vocatis & electis: Ad electos enim Incarnationis & sequentium mysteriorum fructus imprimis & præcipuè derivatur. *Pax hominibus bonæ voluntatis*; qui bonam voluntatem habent, sinceris fidelibus, Deo gratis & probatis; quod totum est divinæ misericordiæ, divini erga homines amoris, gratiæque munus. Confer cum Apostoli verbis ad Ephesios cap.1. 3. 4. & seq. *Benedictus Deus & Pater Domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo: sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, ut essemus sancti & immaculati in conspectu ejus in charitate. Qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificavit nos in dilecto Filio suo. In quo habemus redemptionem per sanguinem ejus, remissionem peccatorum, secundùm divitias gratiæ ejus, quæ superabundavit in nobis, in omni sapientia & prudentia: ut notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ, secundùm beneplacitum ejus, quod proposuit in eo, in dispensatione plenitudinis temporum, instaurare omnia in Christo, quæ in cœlis, & quæ in terra sunt, in ipso: in quo etiam & nos sorte vocati sumus, prædestinati secundùm propositum ejus, qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ.*

15. *Et factum est, ut discesserunt ab eis Angeli in cœlum*; statim atque peracta functione se receperunt in cœlum, unde missi à Deo fuerant, & ubi coram ejus adoranda majestate perenniter adsistunt, illum videntes, amantes & laudantes: *Pastores loquebantur ad invicem*; his verbis se mutuò invitabant: *Transeamus usque Bethleem, & videamus*, experimento probemus *hoc verbum quod factum est*, rem seu mysterium, *quod Dominus ostendit nobis*, per Angelos revelavit ac patefecit.

16. *Et venerunt festinantes*, ne increduli vel ingrati divino beneficio viderentur: *Et invenerunt Mariam & Ioseph, & Infantem positum in præsepio*, quemadmodum illis nuntiaverat Angelus.

17. *Videntes autem cognoverunt de verbo, quod dictum erat illis de puero hoc:* Experimento comprobarunt quod illis Angelus dixerat: ut quod S. Joannes postea scripsit, dicere & illi possent Fidei lumine illustrati: *Quod fuit ab initio, quod audivimus, quod vidimus oculis nostris, quod perspeximus, & manus nostræ contrectaverunt de Verbo vitæ: & Vita manifestata est, & vidimus, & testamur.* 1. Joann. 1.

18. *Et omnes qui audierunt, mirati sunt: & de his quæ dicta erant à Pastoribus ad ipsos.* Et omnes qui audierunt Pastores narrantes, quomodo sibi apparuissent Angeli, & quid de Puero nuntiassent, vehementer admirati sunt: *& de his*, id est, *de his, &c.* Præpositio *&* deest in Textu Græco & in Syriaca Versione.

19. *Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo.* Maria observabat & memoriæ mandabat res omnes in Christi nativitate gestas, & quæ à Pastoribus narrabantur de Angelis à se visis auditisque, diligenter secum expendens, conferensque præsentia cum præcedentibus, cum dictis Gabrielis, Elisabethæ, Zachariæ, rebusque circa se, circa Joannem & ejus parentes gestis; omnia tandem, quæ secum sunt acta à Domino, comparans cum his quæ noverat à Prophetis scripta de Domino, summamque omnium consensionem animadvertens. Conferebat in corde, nihil in vulgus indicans & jactans Virgo prudentissima & modestissima. Beda in hūc locum. S. Ambros. l. 2. in Luc. n. 54.

Alex. Expos. in Euang.

20. *Et reversi sunt Pastores glorificantes & laudantes Deum in omnibus quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos.* Reversi sunt ad custodiam gregis, glorificantes & laudantes Deum de omnibus quæ audierant, non solùm ab Angelis, sed à Maria & Joseph; & quæ oculis ipsi suis viderant, certiores facti experientia sua, omnia congruere dictis Angeli.

21. *Et postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Iesus, quod vocatum est ab Angelo priùs quàm in utero conciperetur.* Impleto tempore, quod ex Lege Circumcisioni erat præstitutum, cujus temporis dies ultimus erat à natali octavus, circumcisus est Puer, ut observandæ Legis daret exemplum, qui Legem solvere non venit, sed adimplere; & qui ut de muliere nasci, sic fieri sub Lege dignatus est, Legis Auctor licèt ac Dominus.

Circumcisionis Christi causas & rationes S. Epiphanius fusiùs exponit. Primùm, ut se carnem re « S. Epiph. Hæres. 30. n. 28.
verà induisse monstraret, propter Manichæum, cæ- «
terosque qui similitudine quadam ac specie dumta- «
xat apparuisse docuerunt. Deinde, ut corpus divi- «
nitati consubstantiale non esse demonstraret, ut Apol- «
linaris existimat: nec è cœlo delatum in terras, qui «
Valentini error fuit. Tum ut cujus olim Circumci- «
sionis auctor fuerat, eam ad adventum usque suum «
observatam fuisse meritò comprobaret, atque ut «
omnem Judæis excusationem eriperet: Nisi enim «
circumcisus foret, hoc ad sui purgationem, sive ex- «
cusationem, afferre potuissent: Nos Christum præpu- «
tio præditum probare nequivimus. Præterea verò «
eum oportebat, qui Abrahamo circumcidendi sui «
mandatum dederat, ut ad veri & aspectum fugientis «
adumbrandam imaginem, apparens illud signum & «
aspectabile præ se ferret, ratum illud sua Circumcisio- «
ne facere. Circumcisionem denique sponte subiit, ut «
ea perfunctus, nihil jam esse necessariam ostenderet; «
sed aliam longè illa præstantiorem, scilicet Circumci- «
sionem cordis. «

Cùm autem in solemni Circumcisionis ritu nomina pueris imponerentur, *Vocatum est nomen ejus Iesus*, à Joseph & Maria, non casu, aut humano consilio, sed divina jussione, illis, antequam conciperetur, ab Angelo significata. *Quod vocatum est ab Angelo priùs quàm in utero conciperetur.*

22. 23. *Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus secundùm Legem Moysi, tulerunt illum in Ierusalem, ut sisterent eum Domino; sicut scriptum est in Lege Domini: Quia omne masculinum adaperiens vulvam, sanctum Domino vocabitur.* Postquam impleti sunt dies quibus Maria purganda videbatur, secundùm Legem Moysi, cui tamen hac in parte subdita non erat, cùm immunda non esset; tum quia non suscepto semine, sed ex Spiritu sancto Virgo conceperat, non hominem purum, originali peccato obnoxium, quod ex concupiscentia traducitur; sed hominem Deum, Sanctum Sanctorum, Filium Altissimi; tum quia sine corruptione, sine dolore, sine immunditiis partum mulierum vulgò consequentibus: Purificationis autem Legem subiit Virgo purissima ad obedientiæ & humilitatis exemplum; & ne scandalum paterentur, qui conceptionis & partus ejus divinum Mysterium ignorabant. Simul autem duabus Legibus paruit, uni quæ erat de Purificatione puerperæ; alteri quæ erat de præsentatione primogeniti in Templo, ejusque redemptione. *Tulerunt illum* (puerum scilicet Jesum Parentes ejus, Maria & Joseph,) *ut sisterent*, id est, offerrent, *eum Domino*, tamquam debitum & sacrum: *sicut scriptum est in Lege Domini:* Quia *omne masculinum adaperiens vulvam*, id est, quod primum nascitur, *sanctum Domino vocabitur*, id est, dicatum atque consecratum: Nam primogenita mundorum animalium Deo immolabantur; primogenitum verò hominis redimebatur quinque siclis, cò quòd Levitæ loco primogenitorum sacris Templi ministeriis mancipati essent. Legi primogenitorum Christus subditus non erat, tum quia Legis conditor & Dominus, tum quia vulvam Matris non Levitici 12. Lege S. Aug. l. 2. qu. in Levit. q. 4. Exod. 13. 2.

aperuit, sed clauso virginis utero egressus est. Virgo enim non solùm ante partum & post partum, sed & in partu S. Maria permansit; quæ Ecclesiæ fides est, traditione Patrumque summo consensu firmata, scilicet S. Ambrosii in Epistola ad Siricium Papam contra Joviniani hæresim, & lib. de Institutione Virginis, cap. 7. S. Hieronymi in cap.44. Ezechielis; S. Augustini Epistola 137. aliàs 3. ad Volusianum, libro de Hæresibus ad Quodvultdeum cap.82. lib.1. contra Julianum cap.2. in Enchiridio cap.24. & alibi; S. Paulini Epist.4. S. Gaudentii Brixiani Episcopi cap.9. S. Leonis sermone 1. & 2. de Nativitate Domini; S. Petri Chrysologi sermone 142. de Annuntiatione B. Mariæ Virginis; S. Ephrem in Oratione de Margarita pretiosa; S. Procli Constantinopolitani Episcopi Oratione 1. in Deiparam; Theodori Ancyrani homil. in Natalem Domini; Theodoreti Dialogo 2. S. Fulgentii lib.1. de veritate Prædestinationis, cap.2. Auctoris Sermonum sub Eusebii Emisseni nomine editorum, sermone 2. de Nativitate Domini; Gennadii libro de Dogmatibus Ecclesiasticis cap.69. Hormisdæ Romani Pontificis Epistola 79. ad Justinum Imperatorem; Pelagii 1. in Confessione Fidei Epistola 16. ad Childebertum Regem subjecta; S. Hildephonsi Toletani Episcopi libro de Virginitate sanctæ Mariæ; Venerabilis Bedæ in hunc locum; S. Joannis Damasceni libro 4. de Fide, cap.15. S. Anselmi lib. de Sacramento Altaris cap.3. S. Petri Damiani Opusculo 36. de Dei omnipotentia, cap.10. S. Bernardi sermone 33. in Cantica. Quòd si qui Veterum Christum vulvam Matris aperuisse ajunt, & quidem solum; minùs propriè locuti sunt, & ita sunt explicandi, ut de apertionis effectu, non de re ipsa, seu de apertione vera uteri & signaculi virginalis reseratione locuti intelligantur. Significare, inquam, voluerunt, Christum ex clauso exisse utero, quemadmodum si aperuisset; atque matris fœcunditatem probasse: solum autem aperuisse matris uterum, quia solus clausum invenit; quod enim clausum non est, propriè non aperitur: nam nec alii infantes propriè aperiunt, cùm corrupta jam Matris virginitate apertum inveniant. Hic S. Isidori Pelusiotæ Epistola 23. libri primi sensus est: *Quod in sacra*, inquit, *Scriptura dictum est, quòd omne primogenitum aperiens vulvam, sanctum est Domino; non de omni primogenito dicitur: non hoc arbitrentur imperiti: sed de uno illo, qui cum partu ederetur, vulvam aperuit. Siquidem vulvam omnem viri consortium & concubitus aperit. Quæ verò Dominum nostrum Iesum Christum peperit, ipse sine semine conceptus eam prodiens aperuit, & rursùs obsignatam reliquit.* Idem est sensus S. Amphilochii in Oratione de Occursu Christi, ubi subdit: *Quantum attinet ad virginalem naturam, nullo modo patefactæ sunt virginales portæ. Si in Domini, qui natus est, potentiam respicias, nihil ei clausum est, sed aperta sunt omnia: nihil est quod obstet, nihil quod negotium faciat: siquidem omnia Domino reserata sunt.* Sic denique intelligendus S. Hieronymus Dialogo 2. adversùs Pelagianos p.431. postquam enim dixit illud: *Omnis qui aperit vulvam, sanctus Domino vocabitur*; ad Christum pertinere, subdit: *Omnes hæretici erraverunt, non intelligentes Mysterium Nativitatis ejus; magisque ad specialem Nativitatem Salvatoris, quàm ad omnium hominum referri potest hoc quod dicitur*: Qui aperit vulvam, sanctus vocabitur Domino. *Solus enim Christus clausas portas vulvæ virginalis aperuit, quæ tamen clausæ jugiter permanserunt. Hæc est porta orientalis, per quam solus Pontifex ingreditur & egreditur, & nihilominus semper clausa est.*

Ezech.44.

24. *Et ut darent hostiam, secundùm quod dictum est in Lege Domini, par turturum, aut duos pullos columbarum.* Profecti sunt etiam in Jerusalem, ut in Templo Domini hostiam offerrent pro peccato, id est, immunditia legali, non filii, (ut S. Augustinus & S. Leo putaverunt) sed matris, in lege præscriptam, scilicet *par turturum, aut duos pullos columbarum*, quæ pauperum erat oblatio, agnum offerre non valentium. Geminarum autem columbarum, aut turturum, una oferenda erat in holocaustum, ad gratiarum actionem pro felici partu; altera in sacrificium pro peccato, id est, ad expiationem immunditiæ legalis; quæ tamen in Deipara Virgine nulla fuit, ut superiùs diximus: Unde hac defuncta oblatione est *propter consuetudinem legis, non propter necessitatem*, (ut S. Augustini verbis utar.)

S. August. q. 20 in Levit. S. Leo ep.16. alias 4.c.2.

Levit.12.

25. 26. *Et ecce homo erat in Ierusalem, cui nomen Simeon, & homo iste justus & timoratus, expectans consolationem Israel, & Spiritus sanctus erat in eo: & responsum acceperat à Spiritu sancto, non visurum se mortem, nisi videret Christum Domini.* Tunc temporis homo justus & Deum timens, cui nomen Simeon (quem Laicum fuisse, probabiliùs censent Euthymius & Theophylactus, quàm Sacerdotem Auctor libri de communi essentia Patris & Filii apud S. Athanasium, & Auctor libri de Vitis Prophetarum apud S. Epiphanium, cum Græculis recentioribus, atque Pictoribus, repugnante S. Lucæ silentio) Hierosolymis erat. Hic adventum Messiæ expectabat, & ferventibus votis desiderabat, ut finem acciperet peccatum, & adduceretur justitia sempiterna: Is enim adventus Christi Domini finis, hæc veri Israel consolatio; de qua Isaiæ 49. 13. *Laudate cœli, & exulta terra, jubilate montes laudem: quia consolatus est Dominus populum suum, & pauperum suorum miserebitur.* Et cap.52. 9. *Gaudete & laudate simul deserta Ierusalem: quia consolatus est Dominus populum suum, redemit Ierusalem.* Et cap.62. 13. *Quomodo si cui mater blandiatur, ita ego consolabor vos, & in Ierusalem consolabimini.* Et Jeremiæ 31. 11. 13. *Redemit enim Dominus Iacob, & liberavit eum de manu potentioris..... Convertam luctum eorum in gaudium, & consolabor eos.* Hæc consolatio Israel, quam Simeon vir pius ac religiosus expectabat, spiritualia Messiæ beneficia, plebisque Israel, & totius humani generis à servitute peccati, dæmonisque jugo, per Christum Dominum redemptio. *Et Spiritus sanctus erat in eo*, non solùm per gratiam sanctificantem & charitatem, quam in ejus corde diffuderat; sed etiam per donum Prophetiæ. Et Spiritu sancto revelante cognoverat, se non moriturum, *nisi videret*, non solùm oculis fidei, ut justi ac Prophetæ cæteri, sed oculis corporis, *Christum Domini*, Messiam promissum, à Domino ungendum oleo lætitiæ præ consortibus suis, id est, tota plenitudine Spiritus sancti, ipsaque substantia Deitatis.

Vide Allatium, Diatriba, de Simeonibus.

27. 28. *Et venit in Spiritu in templum:* afflatu & impulsu Spiritus sancti. *Et cùm inducerent puerum Iesum parentes ejus:* Cùm Maria Mater Jesu, & Joseph qui putabatur & jure conjugii erat ejus pater, illum inferrent in Templum, ut quod ex præscripto Legis fieri solebat pro primogenitis, pro eo implerent, offerendo illum Domino solemni ritu: *Accepit eum Simeon* ex manibus Virginis *in ulnas suas*, eumque summa devotione & charitate complexus, *benedixit Deum*, gratias agens, quòd promissa sua implevisset: *Et dixit:*

29. *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundùm verbum tuum in pace.* Domine, qui vitæ ac mortis supremum jus habes, qui me senem & maturum ævi hactenùs in vita detinuisti, ut promissum erga me tuum impleres, nunc servum tuum dimittis, & hujus corporis vinculis solvis lætum ac voti compotem, ad meliorem vitam, ad pacem æternam. Jam lætus morior, pace inter divinam majestatem tuam & homines per Christum tuum conciliata.

S. Cypr. lib. de mortalit.

30. *Quia viderunt oculi mei salutare tuum:* Christum salutis Auctorem olim à te promissum, jam verò missum atque exhibitum.

Origen. homil. 15. in Luc. S. Greg. Nyss. & Chrysost. orat. de Occursu Dom.

31. 32. *Quod parasti ante faciem omnium populorum:* Quem ab æterno paratum, exposuisti sub oculis non Judæorum tantùm, sed omnium populorum, ut in eum credentes, salutem æternam consequantur. *Lumen ad revelationem gentium:* Hunc (inquam) in mundo oriri fecisti, ut lumen revelandum gentibus in summa Dei ignorantia versantibus: *& gloriam plebis tuæ Israel:*

& ut

& ut singulare decus, ac ornamentum Israel Populi tui, ex quo secundùm carnem progenitus, cui promissus, à quo expectatus, apud quem victurus, prædicaturus, & miracula editurus est. Confer cum Psalmo 97. 2. 3. *Notum fecit Dominus salutare suum, in conspectu gentium revelavit justitiam suam. Recordatus est misericordiæ suæ, & veritatis suæ domui Israel.* Et Isaiæ 49. 6. *Parum est, ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Iacob, & fœces Israel convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.* Ad Romanos 9. 4. Israelitæ, *quorum adoptio est filiorum, & gloria, & testamentum, & legislatio, & obsequium, & promissa: quorum Patres, & ex quibus est Christus, qui est super omnia Deus benedictus in sæcula.* Et ad Ephesios 2. *Memores estote vos gentes.... Quia eratis in illo tempore sine Christo, alienati à conversatione Israel, & hospites testamentorum, promissionis spem non habentes, & sine Deo in hoc mundo. Nunc autem in Christo Iesu vos, qui aliquando eratis longè, facti estis propè in sanguine Christi... Et veniens evangelizavit pacem vobis, qui longè fuistis; & pacem iis, qui propè.* Priùs autem commemoratur revelatio Gentium, quàm Israelis gloria: quia cùm plenitudo Gentium introierit, tunc omnis Israel salvus fiet.

V. Beda. Rom. 9. 25. 26.

33. *Et erant pater ejus & mater*, Joseph & Maria, *mirantes super his quæ dicebantur de illo*, à prima ejus conceptione; id est, quæ de illo dicta erant ab Angelo, ab Elisabetha, Zacharia, Simeone: Omnia enim simul collata admirationem augebant. Joseph Christi Patrem rectè appellat Euangelista, quamvis ab eo non geniti, sed ex Maria Virgine de Spiritu Sancto concepti: *Quia & virum Mariæ rectè intelligimus sine commixtione carnis ipsa copulatione conjugii; & ob hoc etiam Christi Patrem multò conjunctius, qui ex ejus conjuge natus sit, quam si esset aliunde adoptatus.*

Orig. hom. 10.

S. Aug. lib. 2. de consensu Euang. c. 1.

34. *Et benedixit illis Simeon*: Joseph & Mariæ simul gratulatus est, ac beatos prædicavit, qui talem filium haberent. Tum ad Mariam, quam, à Spiritu Sancto edoctus, matrem esse Christi sine patre credebat, conversò sermone: *Ecce*, inquit, *positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel, & in signum cui contradicetur*: Scito, hunc infantem expositum esse à Deo, cui sic placet gloriæ suæ consulere, ut sit multis ex populo Israel occasio ruinæ, scilicet reprobis culpa sua pereuntibus; multis verò causa & auctor resurrectionis, sive salutis, scilicet electis: & veluti signum, in quod omnes jaciant sagittas contradictionis suæ, ejus doctrinam spernentes & impugnantes, miracula dæmoni tribuentes, calumniis, blasphemiis, tormentis atrocissimis opprimentes, morte turpissima condemnantes. Confer cum 1. Petri cap. 2. vers. 4. & seq. *Ad quem accedentes lapidem vivum, ab hominibus quidem reprobatum, à Deo autem electum, & honorificatum: & ipsi tamquam lapides vivi superædificamini..... Propter quod continet Scriptura: Ecce pono in Sion lapidem summum, angularem, electum, pretiosum: & qui crediderit in eum, non confundetur. Vobis igitur honor credentibus: non credentibus autem lapis quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli, & lapis offensionis, & petra scandali, his qui offendunt verbo, nec credunt, in quo & positi sunt.* Et 2. ad Corinthios 2. 14. 15. *Deo autem gratias.... qui odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco: quia Christi bonus odor sumus Deo, in iis qui salvi fiunt, & in iis qui pereunt; aliis quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ in vitam.* Observandum porrò, quòd Simeon Christum paratum *ante faciem omnium populorum salutare*, & *lumen* absolutè dixit, quia *divinum *propositum est salus & deificatio singulorum*: in ruinam autem, & resurrectionem multorum, quia nec omnes salvantur, nec omnes pereunt. Quòd autem multi salvantur, salvantis est donum: quòd plures pereunt, pereuntium est meritum.

*Nomine autem propositi, generalè, conditionatam, inefficacem salutis omnium voluntatem intelligit: non specialem, absolutam & efficacem, quam S. Paulus electionem secundùm propositum vocat. S. Greg. Nyss. à S. Thoma in Catena citat.

35. *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius: ut revelentur ex multis cordibus cogitationes.* Et tuam, ò benedicta Mater, animam vis acerbissimi doloris quasi gladius acutissimus penetrabit, cùm Filium tuum in cruce confixum & perfossum videbis, tum ferro clavorum & crudelis lanceæ, tum gladiis linguarum blasphemantium. Gladius igitur non alius hìc intelligendus est, quàm tribulationis, quo materna anima vulnerata est doloris affectu. Ipsi fuit gladius in ore persecutorum, de quibus in Psalmo dicitur: Et *gladius in ore eorum*. Ipsi enim erant *filii hominum, quorum dentes arma & sagittæ, & lingua eorum gladius acutus*. Nam & ferrum, quod pertransiit animam Joseph, pro dura tribulatione positum mihi videtur: Apertè quippè dicitur: *Ferrum pertransiit animam ejus, donec veniret verbum ejus*, id est, tamdiù fuit in dura tribulatione, donec fieret quod prædixit. Hinc enim magnus est habitus, & ab illa tribulatione liberatus.

S. Aug. epist. 149 aliàs 59. q. ult. n. 33. Psal. 58. 8. Psal. 16. 5. Ps. 104. 18.

Cave ne cum Origene Homil. 17. & S. Chrys. hom. De Cœcitate Dom. Auctore quæstionum veteris & Novi Test. inter S. Aug. Opera editarum, &c. gladium dubitationem in Christi Passione interpreteris. S. Aug. epist. 149. q. ult.

Ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. Hæc verba ad præcedentem Versum referuntur, non ad istam Prophetiæ partem, *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius*. Sensus igitur iste est: *Positus est Christus in ruinam & in resurrectionem multorum, & in signum cui contradicetur; ut revelentur ex multis cordibus cogitationes*. Id est, ita fiet, ut quod in multorum cordibus latuerit, manifestum fiat: ut cognoscatur, quo quisque in Christum fuerit animo, dum alii ipsi adhærebunt, & in eum credent; alii illum deserent, vel oppugnabunt: aliorum malignitas & *insidiæ*, scilicet *Judæorum*: aliorum *infirmitas*, scilicet *Discipulorum*, per ejus passionem patebit.

36. 37. *Et erat Anna Prophetissa, filia Phanuel, de tribu Aser: hæc processerat in diebus multis, & vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua.* Erat etiam tunc temporis Hierosolymis mulier Prophetiæ dono insignis, filia Phannel, de tribu Aser; quæ quidem tribus cum novem aliis abducta erat in captivitatem, sed tamen multi ejus tribus cum tribubus Juda & Benjamin permixti remanserant religionis causa, cùm primùm regnum sub Roboamo divisum est, & tribuum illarum fortunam deinceps secuti fuerant. Erat autem tribus Aser in Galilæa. Inde ortum ducebat Anna, quæ de magno Propheta Christo Jesu prophetavit; ut omnis sexus, omnis ætas, omnisque professio ipsum mundi redemptorem esse à Deo promissum testaretur. Hæc verò mulier provectæ admodùm erat ætatis, & à prima sua pubertate, id est, ab anno circiter duodecimo, quo nuptui data fuerat, septem annos vixerat cum viro, ac deinceps ad annum usque octogesimumquartum ætatis vidua manserat, insigni continentiæ laude, ut sequenti Versu Euangelista commemorat; additque eam eximiæ fuisse sanctitatis, ut ejus testimonium omni esse exceptione majus ostendat: *Et hæc Vidua usque ad annos octoginta quatuor: quæ non discedebat de templo, jejuniis & obsecrationibus serviens nocte ac die*: Templum assiduè frequentabat, jejuniis & orationibus sine intermissione Deum colens. *Anna* igitur *& stipendiis viduitatis, & moribus talis inducitur, ut digna planè fuisse credatur, quæ Redemptorem omnium venisse nuntiaret.*

2. Paralip. 18.

S. Ambr. lib. 2. in Luc. n. 62.

38. *Et hac ipsa hora superveniens, confitebatur Domino.* Eodem temporis momento, quo Christus in Templo offerebatur, opportunè veniens, eodem scilicet afflata Spiritu, quo Sanctus Simeon, Christum Dominum vicissim laudabat, & gratias agebat pro communi beneficio: *Et loquebatur de illo omnibus qui expectabant redemptionem Israel*; omnibus præsentibus & occurrentibus, vel omnibus Hierosolymitis fidelibus, qui redemptionem Israel secundùm Prophetarum vaticinia jam imminentem majori devotione ac fervore expectabant, declarabat, puerum Jesum esse Messiam ac Redemptorem à Deo promissum, ac omnium Dominum.

39. *Et ut perfecerunt omnia secundùm Legem Domini, reversi sunt in Galilæam, in civitatem suam Nazareth.* Ut perfecerunt omnia, quæ de matris Purificatione, & pueri primogeniti oblatione ac redemptione Lex præscribit, *reversi sunt in Galilæam*, non immediatè, sed

ſed interpoſita fuga in Ægyptum, quæ non ex Nazareth inita fuit, ſed vel ex Jeruſalem, vel ex Bethleem, vel ex itinere Bethleem versùs. Unde S. Matthæus narrat, Joſeph ex Ægypto in Judæam, non verò in Galilæam redire cogitaſſe; quod argumento eſt, ex Judæa, non ex Galilæa fugiſſe in Ægyptum. Galilæam autem nominat ibi S. Lucas, ut ad ſequentem tranſeat hiſtoriam, prætermiſſa fuga Chriſti in Ægyptum, de qua S. Matthæus.

Matt. 2. 22.

40. *Puer autem creſcebat*, natura & robore corporis; *& confortabatur*, ſpiritu; animi dotes, vis ingenii, judicii, memoriæ, quin & Spiritus Sancti dona paulatim in eo emicabant: verumtamen *plenus* erat *ſapientia*, ab initio, *& gratia Dei erat in illo*. Cùm itaque gratia & ſapientia ſtabili & nullius incrementi capace plenus eſſet, ſola hominum opinione creſcebat ſapientia, & corroborabatur ſpiritu, quatenùs divina dona ſe in eo magis magiſque temporis progreſſu exerebant ac manifeſtabant, qui *Dei virtus & ſapientia eſt*, & *in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter*.

41. *Et ibant parentes ejus*, Maria & Joſeph, *per omnes annos in Ieruſalem*, ad Templum Domini, *in die ſolemni Paſchæ*. Joſeph ter per annos ſingulos in Templum dubio procul veniebat, ſecundùm præſcriptum Legis, jubentis, ut omnes maſculi ter in anno ſe coram Domino ſiſterent, ſcilicet in Paſchate, in Pentecoſte, & in ſolemnitate Tabernaculorum. Cùm autem veniſſet in die ſolemni Paſchæ, eumque Maria Virgo ſanctiſſima conjux religionis cauſa pro more comitata eſſet, ea contigerunt, quæ de Jeſu puero duodecenni mox narrantur.

Deuter. 16. verſ. 16.

42. 43. *Et cùm factus eſſet annorum duodecim, aſcendentibus illis Ieroſolymam ſecundùm conſuetudinem diei feſti, conſummatiſque diebus* Azymorum, *cùm redirent* in Galilæam, *remanſit puer Jeſus in Ieruſalem*; non errore, non caſu, ſed divino conſilio: *& non cognoverunt parentes ejus*; inſciis parentibus remanſit. *Non otioſe ſuorum perhibetur immemor extitiſſe parentum, ſed ut nos inſtruat, quia non ſolùm antequam parentes ipſi, verùm etiam antequam Abraham fieret, ipſe eſt, in civitate potiùs ac templo Dei, quaſi paterno jure reſidere delectatur.*

Venerab. Beda.

44. 45. *Exiſtimantes autem illum eſſe in comitatu*, cum familiaribus & amicis, quibuſcum iter quaſi turmatim faciebant; *venerunt iter diei*: ſecuri, quòd in communi hoſpitio ſub veſperam eum invenirent, iter diei confecerunt. Expectatione verò ſua fruſtrati, *requirebant eum inter cognatos, & notos. Et non invenientes, regreſſi ſunt* die ſequenti *in Ieruſalem*, maxima ſolicitudine *requirentes eum*.

46. *Et factum eſt, poſt triduum invenerunt illum*: tertia die invenerunt, *in templo, ſedentem in medio Doctorum, audientem illos, & interrogantem eos*, inſtar diſcipuli quæſtiones proponentem de iis, quæ ab illis docentibus audiebat, ſive de Lege ac Prophetis; quaſi diſcere velle videretur, quæ ad Religionem pertinebant. Sedebat autem non in eodem, quo Doctores, ordine ac ſubſellio, ſed inferiùs inter auditores, modeſtiæ in omnibus præbens exemplum, & decorum ſervans pro ratione ætatis.

47. *Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, ſuper prudentia & reſponſis ejus*. In admirationem rapiebantur, quicumque illum audiebant tanta prudentia, tam intelligentis judicii vi dubia proponentem, & ad quæſtiones ipſi à Doctoribus propoſitas viciſſim reſpondentem.

48. *Et videntes*, parentes ejus, tam inſolitum eventum, *admirati ſunt*, non prudentiam & ſapientiam ejus, quem æternam Sapientiam, & Dei Filium eſſe certiſſimè noverant. *Et dixit Mater ejus ad illum*: non publicè, ut credere par eſt; ſed privatim, ne tali filio gloriari videretur: *Fili, quid feciſti nobis ſic?* Cur nobis inſciis remanſiſti, quos tui deſiderio non poſſe non angi probè noveras? *Ecce Pater tuus & ego, dolentes quærebamus te*: Maria Chriſtum interrogat, tanquam filii ſummo dolore amiſſi, & incredibili gaudio inventi, potiori jure mater; verumtamen Joſephum virum ſuum ſibi præponit ex reverentia & humilitate *Pater tuus & ego quærebamus te dolentes*, quia teterrimo affectu amantes.

49. *Et ait ad illos: Quid eſt, quòd me quærebatis? neſciebatis, quia in his, quæ Patris mei ſunt, oportet me eſſe?* Non erat, cur me tam anxiè quæreretis, ſiquidem cogitare poteratis, me in domo Patris mei, ſcilicet in Templo, quærendum; & in ejus negotiis, in ejus gloria procuranda verſari oportere; pro ratione miniſterii officiique mei, quo ad hoc veni in mundum, ut teſtimonium perhibeam veritati, ut doctrinam ſalutis hominibus tradam, ut glorificem Patrem meum cœleſtem, qui me miſit. Parentes igitur his verbis non reprehendit Jeſus, ſed docet, nullum ipſis jus eſſe in ea, quæ miniſterii ſui ſunt.

Orig. ho. 18. S. Epiph. hæreſ. 30. Euth. Theophyl.

50. *Et ipſi non intellexerunt verbum, quod locutus eſt ad eos*. Quamvis Jeſum Deum & Chriſtum eſſe certò ſcirent, ac firmiter crederent: tunc temporis tamen plenè non intellexerunt verbi illius ſenſum ac myſterium; id eſt, quænam eſſent illa, quæ dicebat Patris ſui negotia, in quibus eum verſari oportebat, docendo primùm homines, ac deinde pro illis moriendo. Tres partes miniſterii Chriſti, *Facere, docere, pati & mori*.

51. *Et deſcendit cum eis, & venit Nazareth, & erat ſubditus illis*. Deſcendit cum eis, & ipſos in domum ſecutus eſt, illiſque adhæſit & paruit, ne ſe emancipaſſe videretur, & poſtea, ut Patris cœleſtis negotiis vacaret, parentum obedientiam neglexiſſe. Non neceſſitate porrò, ſed dignatione terrenis parentibus ſubditus fuit: *Non infirmitatis, ſed pietatis erat iſta ſubjectio*.

S. Ambr. lib. 2. in Luc.

Et Mater ejus conſervabat omnia verba hæc in corde ſuo: omnia dicta & facta Chriſti Virgo Mater ſingulari diligentia obſervabat, & memoria retinebat, etiamſi nondum omnium rationem intelligeret; eorumque meditatione paſcebat animum, fidemque ſuam alebat, Filii facta & dicta non muliebri loquacitate & jactantia divulgans, ſed ea ſcibens in tabulis cordis, ut ea, cùm Deus vellet, ad ejus gloriam, & Eccleſiæ utilitatem, Diſcipulis ejus vulganda & prædicanda, ſive etiam ſcriptis mandanda narraret, ut S. Lucæ narravit.

52. *Et Jeſus proficiebat ſapientia, & ætate, & gratia apud Deum, & homines*. Proficiebat ſapientiæ & gratiæ operibus, effectis, ſignis, quæ Scripturæ ſacræ uſu, *Sapientia* & *Gratia* vocantur. (*Lucæ* 11. 31. *Iacobi* 3. 13. *Pſal.* 44. 3.)

Non profecit ſapientiæ & ſcientiæ habitu ac donis, cùm ab initio conceptionis fuerit *plenus gratiæ & veritatis*, & in ipſo *omnes theſauri ſapientiæ & ſcientiæ* ſint *abſconditi*. Proficiebat dumtaxat ſapientia, ſeu ſcientia uſu acquiſita & experimentali, non infuſa; proficiebat exteriori ſapientiæ oſtenſione & gratiæ manifeſtatione, ſecundùm proportionem ætatis. Quemadmodum ſol ab ortu in meridiem progrediens, claritate proficere dicitur, non quòd illa in ſe creſcat, ſed in effectu tantùm, quia majorem lucem apud nos ſenſim diffundit. Sic explicat S. Gregorius Nazianzenus, anathema dicens iis, qui Chriſtum aſſerunt ex operibus perfectum: *Quod enim*, inquit, *intuitum habuit, aut proficit, aut perficitur, non eſt Deus: tametſi hæc idcirco de eo dicantur, quòd paulatim ſeſe patefecerint*. Et alibi: *Ille*, inquit, *proficiebat, ut ætate, ita ſapientia & gratia; non quod incrementum iſta caperent. Quid enim eo, quod ab initio perfectum extitit, poſſet eſſe perfectius? Sed quòd hæc paulatim aperirentur, ac ſeſe proderent*. Ita S. Cyrillus Alexand. *Credimus, ex ipſo ventre uteroque Virginis, Emmanuelem ipſum, qui Deus erat, hominem prodiiſſe, plenum omninò ſapientia & gratia, quæ illi naturaliter inerat. Quodnam igitur incrementum caperet ille, in quo ſunt omnes theſauri ſapientiæ, qui cœleſtis gratiæ unà cum Deo Patre largitor eſt? Quomodo igitur profeciſſe dictus eſt? Nimirùm quòd Deus Verbum cum incremento & ætate corporis ſui, divinorum bonorum ſignificationem commenſus fuerit*. Ita Theodoretus: *Meritò*, (inquit) *cum ætatis incremento conjunxit profectum ſapien-*

Ioan. 1. Coloſſ. 2. 3.

S. Greg. Naz. Orat. 1. ad Cledonium. Orat. 20. de Laudibus Baſilii.

S. Cyril. Alexand. lib. 3. cont. Neſtor.

Theod. lib. 5. Hæret. Fabul. cap. 13.

sapientiæ: Nam pro mensura ætatis corporeæ, divina natura propriam revelabat sapientiam. Ita S. Hieronymus in Commentariis Jeremiæ, hæc verba explicans, *Fœmina circumdabit virum*, quæ de Christo interpretatur, *Qui juxta incrementa quidem ætatis, per vagitus & infantiam proficere videbitur sapientia & ætate; sed perfectus vir, in ventre fœmineo solitis mensibus continebitur.* Ubi perfectum virum nonnisi sapientia fuisse significat, in qua nullum progressum habuit. Ita Titus Bostrensis: *Implebatur* (inquit) *sapientia & gratia, non quod ejus accessionem ullam caperet; semper enim ex divinitate, quod plenum & perfectum est habebat: verùm ideo quod Deus Verbum unà cum corporis ætate, paulatim sapientiæ atque gratiæ ostensionem explicaret.* Ita Theophylactus: *Proficiebat sapientia*, &c. *Non quòd sapiens proficiendo factus fuerit, sed quòd paulatim sapientiam suam detexerit.... Emicatio sapientiæ ejus, profectus ipsius est.* Ita S. Bernardus: *Neque enim minus habuit sapientiæ, vel potiùs non minor fuit sapientia Iesus conceptus, quàm natus; parvus, quàm magnus. Sive ergo latens in utero, sive vagiens in præsepio, sive grandiusculus interrogans Doctores in templo, sive jam perfectæ ætatis docens in templo, æquè profectò plenus fuit Spiritu Sancto. Nec fuit hora in quacumque ætate sua, qua de plenitudine illa, quam in sui conceptione accepit in utero, vel aliquid minueretur, vel aliquid eidem adjiceretur; sed à principio perfectus, à principio, inquam, plenus fuit spiritu sapientiæ & intellectus, spiritu consilii & fortitudinis, spiritu scientiæ & pietatis, & spiritu timoris Domini.* Mox illud S. Lucæ de profectu Christi declarans, subdit: *Nam quod de sapientia & gratia hic dictum est, non secundùm quod erat, sed secundùm quod apparebat, intelligendum est; non quia videlicet aliquid ei novum accideret, quod ante non haberet; sed quòd accidere videbatur, quando volebat ipse, ut videretur. Tu homo cùm proficis, non quando, nec quantùm vis, proficis: sed te nesciente, tuus moderatur profectus, tua vita disponitur. At verò puer Iesus, qui disponit tuam, ipse disponebat & suam; & quando volebat, & quibus volebat, sapiens apparebat; quando & quibus volebat, sapientior; quando & quibus volebat, sapientissimus; quamquam in se numquam esset, nisi sapientissimus. Similiter & cùm semper omni gratia plenus fuisset, sive quam apud Deum, sive quam apud homines habere deberet; pro suo tamen arbitrio eam nunc plus, nunc minùs ostentabat, prout cernentium vel meritis congruere, vel saluti expedire sciebat.*

S. Hieron. in c. 31. Jerem.

Titus Bostr. in c. 2. S. Luc.

Theophyl. in hunc loc.

S. Bern. hom. 2. in Euang. Missus est.

De sapientiæ seu scientiæ experimentalis, non infusæ, multò minùs beatificæ, aut divinæ, profectu intelligendus S. Ambrosius: *Profectus est* (inquit) *ætatis; & profectus sapientiæ, sed humanæ est. Ideò ætatem ante præmisit, ut secundùm hominem crederes dictum. Ætas enim non divinitatis, sed corporis est. Ergo si proficiebat ætate hominis, proficiebat sapientia hominis. Sapientia autem sensu proficit, quia à sensu sapientia. Iesus autem proficiebat ætate & sapientia. Quis sensus proficiebat? Si humanus, ergo & ipse susceptus est. Si divinus, ergo mutabilis per profectum. Quod enim proficit, utique mutatur in melius. Sed quod divinum est, non mutatur.* Quòd autem hunc Isaiæ locum ibidem explicans, *Priùs quàm sciat puer patrem, aut matrem, accipiet virtutem Damasci, & spolia Samariæ*, subdit: *Sapientiam enim Dei futura & occulta non fallunt. Expers autem agnitionis infantia, per humanam utique imprudentiam, quod adhuc non didicit, ignorat*: id unum significat, Christum ita se gessisse, ac si agnitionis expers esset; ac sapientia profeciisse secundùm ostensionem & aliorum hominum opinionem; ne si in puerili ætate perfectam sapientiam ostenderet, non ejusdem nobiscum naturæ, sed monstri similis videretur.

S. Ambr. lib. de Incarn.

Proficiebat apud Deum & homines, id est, non simulatè, non fictè; sed verè ac sincerè, Deo hominibusque testibus, judicibus, approbatoribus.

Sensus Moralis.

1. *Exiit edictum à Cæsare Augusto, ut describeretur universus orbis*, &c. Divinum ibi Mysterium declaratur, & divinæ dispensationi ac decretis nesciens servit Cæsar Augustus. Dum enim professio sæcularis obtenditur, spiritalis impletur, non terrarum Regi dicenda, sed cœli. *Professio ista fidei, census est animorum; abolito enim Synagogæ censu vetusto, novus census Ecclesiæ parabatur, qui tormenta non exigeret, sed auferret: & spiritaliter in typo plebs sua jam Christo nomina conferebat. Non hic spatia terrarum, sed mentium animorumque censentur: nec describuntur limites, sed proferuntur: nec ætas ulla distinguitur, sed omnis adscribitur: nullus enim ab hoc immunis est censu, quia omnis ætas munifica Christo est, quem vagientes pueri martyrio confitentur, quem intra uterum positi exultatione testantur. Nihil in hoc censu vereare terribile, nihil immite, nihil triste; sola unumquemque fides signat. Vis Christi audire censores? Iubentur censere sine virgis: nec terrore, sed gratia plebem quærere: recondere gladium, non possidere aurum. Talibus censoribus adquisitus est orbis. Denique, ut scias censum non Augusti esse, sed Christi, totus orbis profiteri jubetur. Quis poterat totius orbis professionem exigere, nisi qui totius orbis habebat imperium? Non enim Augusti, sed Domini est terra & plenitudo ejus, orbis terrarum, & universi qui habitant in eo... Hæc est professio prima, sed mentium; cui omnes profitentur, quia nullus excipitur; non præconis evocatione, sed Vatis, qui multò ante prædixit:* Omnes gentes plaudite manibus, jubilate Deo in voce exultationis; quoniam Deus magnus, terribilis, rex magnus super omnem terram. *Denique, ut scias censum esse justitiæ, veniunt ad eum Ioseph & Maria, hoc est, Iustus & Virgo: ille qui Verbum servaret, ista quæ pareret. Vbi confitentur Iustus & Virgo, nisi ubi nascitur Christus?* Omnis *enim* spiritus qui confitetur Jesum Christum in carne venisse, de Deo est. *Vbi autem secundùm altiorem rationem nascitur Christus, nisi in corde tuo, & in pectore tuo?* Propè *est* enim *Verbum in ore tuo, & in corde tuo.*

S. Ambr. lib. 2. in Luc. n. 36. 37. & 38.

Psal. 23. 2.

Psal. 46. 2. 3.

1. Ioan. 4. 2. " "

Rom. 10. 8.

Exiit edictum à Cæsare Augusto, &c. Orbe pacato nascitur Rex pacificus. Sub id tempus orbis describitur, quia ille apparebat in carne, qui electos suos ascriberet in æternitate. Ad hunc censum ut pertineamus, opera justitiæ faciamus; ascendamus de Galilæa, quæ *transmigrationem* significat; à mundi vanitate & corruptione transeamus *in civitatem Iuda*, id est, *confessionis & laudis*; devotionis nostræ tributum æterno Regi solvamus. A justitiæ semitis ne declinemus unquam, à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu, ne excidamus; ne fortè simus de numero reproborum, qui ad censum illum divinum non pertinent, ut ait Propheta: *Deleantur de libro viventium, & cum justis non scribantur.*

S. Gregor. M. ho. 8. in euan.

Ps. 68. 29.

4. 5. *Ascendit autem & Ioseph.... ut profiteretur cum Maria desponsata sibi uxore prægnante.* Exemplo Salvatoris nostri, qui describi voluit, antequam nasceretur, cum Joseph & Maria, discamus *subjecti* esse *omni humanæ creaturæ propter Deum, sive Regi tamquam præcellenti, sive Ducibus tamquam ab eo missis: quia sic est voluntas Dei, ut benefacientes obmutescere faciamus imprudentium hominum ignorantiam.* Deus homini Imperatori se subditum profitetur: & homo se à Christo & Deo Rege Regum independentem esse vellet, ac ejus Lege solutum? ò superbiam & contumaciam puniendam!

1. Petri 2. 18.

5. 6. *Factum est autem, cùm essent ibi, impleti sunt dies, ut pareret: & peperit Filium suum primogenitum, & pannis eum involvit, & reclinavit eum in præsepio; quia non erat eis locus in diversorio.* Peperit Virgo Ma-

ria

ria ſuum Delque Filium in *Bethleem*, quod nomen domum *panis* ſignificat: *Hic eſt* enim *panis vivus, qui de cœlo deſcendit*. Civitas in qua naſciturus erat, divino conſilio *Bethleem*, quaſi domus panis appellata eſt. Nomen id habebat omen; quia futurum erat, ut ille ibi in carne appareret, qui electorum mentes interna ſatietate reficeret. Non in parentum domo, ſed in via naſcitur, ut oſtendat, ſe per humanitatem aſſumptam quaſi in alieno naſci. Alienum dico, non ſecundùm poteſtatem, ſed ſecundùm naturam. Nam de poteſtate ejus ſcriptum eſt: *In propria venit*. In natura enim ſua ante tempora genitus: in noſtra ex tempore natus. Qui ergo æternus permanens, temporalis apparuit, alienum eſt, quò deſcendit. In via natus eſt, quia venit, ut nos errantes in patriam, quæ cœlum eſt, & in viam, qua illuc pervenitur, reduceret. Natus in præſepio reclinatur, qui cœlos inclinavit, & ad nos deſcendit, ut fideles omnes, quaſi ſancta animalia, carnis ſuæ frumento reficeret, ne ab æternæ intelligentiæ pabulo jejuna remanerent.

Joan. 6. S. Gregorius, hom. 8.

Joan. 1.

Pannis eum involvit, & reclinavit eum in præſepio. Hic lectulus, ille amictus Novi Salomonis. *Ille parvulus, ille infantulus fuit, ut tu vir poſſis eſſe perfectus: ille involutus in pannis, ut tu mortis laqueis ſis abſolutus: ille in præſepibus, ut tu in altaribus: ille in terris, ut tu in cœlis: ille alium locum in eo diverſorio non habebat, ut tu plures haberes in cœleſtibus ſedibus manſiones*. Qui cùm dives eſſet, propter vos egenus factus eſt, ut illius inopia divites eſſetis. *Meum ergo paupertas illa patrimonium eſt; & infirmitas Domini mea eſt virtus. Maluit ſibi egere, ut omnibus abundaret. Me illius infantiæ vagientis abluunt fletus, mea lacrymæ illæ delicta laverunt. Plus igitur, Domine Ieſu, injuriis tuis debeo, quòd redemptus ſum, quàm operibus, quòd creatus ſum. Non prodeſſet naſci, niſi redimi profuiſſet.* Erubeſcat homo eſſe ſuperbum, pro quo humilis factus eſt Deus.

S. Ambr. lib. 2. in Luc. n. 41.

1. Cor. 8. 9.

8. *Et Paſtores erant in regione eadem vigilantes, & cuſtodientes vigilias noctis ſuper gregem ſuum. Et ecce Angelus Domini ſtetit juxta illos*, &c. Non Sacerdotibus Jeruſalem, non Phariſæis & Doctoribus, non nobilioribus & ditioribus Judææ, ſed ſimplicibus, & pauperibus, nativitatis Filii ſui Myſterium Deus primùm revelat. Hoc *abſcondit à ſapientibus & prudentibus, & revelavit parvulis*. Hujus rei ſi quæras rationem, nullam invenies, niſi ejus beneplacitum, qui infirma mundi elegit, ut confundat fortia; & ſtulta mundi, ut confundat ſapientes; & ignobilia & contemptibilia, & ea, quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt deſtrueret; ut non glorietur omnis caro in conſpectu ejus: *Ita Pater* (inquit Chriſtus) *quoniam ſic fuit placitum ante te*: Qui Piſcatores Apoſtolos fecit, Paſtores ortus ſui primos Euangeliſtas eſſe voluit. Vigilantibus, & ſuper greges ſuos excubantibus Angelus apparuit, & claritas Dei circùm illos fulſit: Epiſcopis enim, & omnibus animarum Rectoribus cœleſtis luminis claritatem Deus infundit, ſi vitæ innocentia, aſſidua manſione, & vigilantia paſtorali ſuper greges ſuos, ac ferventibus orationibus illam impetrare ſatagant. *Grex populus, nox ſæculum, Paſtores ſunt Sacerdotes*; quibus dicitur: *Eſto vigilans & confirma cætera, quæ moritura erant*. Paſtoribus primùm nativitatem ſuam nuntiari voluit bonus Paſtor, de quo ſcriptum eſt: *Hæc dicit Dominus Deus, Ecce ego ipſe requiram oves meas, & viſitabo eas, ſicut viſitat Paſtor gregem ſuum, in die quando fuerit in medio ovium ſuarum diſſipatarum: ſic viſitabo oves meas, & liberabo eas de omnibus locis, in quibus diſperſæ fuerint in die nubis & caliginis, & educam eas de populis, & congregabo eas de terris, & inducam eas in terram ſuam, & paſcam eas in montibus Iſrael, in rivis, & in cunctis ſedibus terræ. In paſcuis uberrimis paſcam eas.... Salvabo gregem meum, & non erit ultra in rapinam, & judicabo inter pecus & pecus. Et ſuſcitabo ſuper eas Paſtorem unum, qui paſcat eas ſervum meum David: ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in Paſtorem.*

Luc. 10. 21. 1. Cor. 1. 27. 28. 29.

Vener. Beda in hunc loc.

Apocal. 3. 2.

Ezechiel. 34. 11. & ſeq.

10. *Et dixit illis Angelus: Nolite timere: ecce enim euangelizo vobis gaudium magnum, quod erit omni populo*. Exortum eſt in tenebris lumen rectis corde: nulla igitur vobis eſt timendi ratio. Abſcedat timor, ſuccedat amor, quia *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret; ut omnis qui credit in ipſum non pereat, ſed habeat vitam æternam*. Gaudium ſuum habet mundus, ſed vanum, breve, vitioſum; quod illum indignum facit gaudio magno, ſancto, perpetuo, quod affert Chriſti Jeſu nativitas. Quid enim de illius nativitate mundus gaudeat, quem non cognovit? Gaudium erit omni populo fideli, populo acquiſitionis, veris Iſraelitis, hæredibus & imitatoribus fidei Abraham: Gaudium eſt omnibus, qui gaudii illius magni voluerint eſſe participes. His communis eſt lætitiæ ratio; quia Dominus noſter peccati mortiſque deſtructor, ſicut nullum à reatu liberum reperit, ita liberandis omnibus venit. Exultet ſanctus, quia appropinquat ad palmam. Gaudeat peccator, quia invitatur ad veniam. Animetur Gentilis, quia vocatur ad vitam. Gaude, quiſquis Chriſtiano nomine piè & fideliter gloriaris. Tibi enim quondam abjecto, tibi extruſo à paradiſi ſedibus, tibi per longa exilia morienti, tibi in pulverem & cinerem diſſoluto, cui jam non erat ſpes ulla vivendi, per Incarnationem Verbi poteſtas data eſt, ut de longinquo ad tuum revertaris Auctorem, recognoſcas parentem, liber efficiaris ex ſervo, de extraneo proveharis in filium: ut qui ex corruptibili carne natus es, ex Dei Spiritu renaſcaris, & obtineas per gratiam, quod non habebas per naturam: ut ſi Dei Filium per Spiritum adoptionis agnoveris, Deum patrem audeas nuncupare. Gaudete in Domino, iterum dico, gaudete, quia *Generatio Chriſti origo eſt populi Chriſtiani, & natalis capitis, natalis eſt corporis..... Univerſa ſumma fidelium fonte orta baptiſmatis, ſicut cum Chriſto in Paſſione crucifixi, in Reſurrectione reſuſcitati, in Aſcenſione ad dexteram Patris collocati, ita cum ipſo ſumus in hac Nativitate congeniti. Quiſquis enim hominum in quacumque mundi parte credentium regeneratur in Chriſto, interciſo tramite originalis vetuſtatis, tranſit in novum hominem renaſcendo, nec jam in propagine habetur carnalis patris, ſed in germine Salvatoris, qui ideò filius hominis eſt factus, ut nos filii Dei eſſe poſſimus. Niſi enim ille ad nos humilitate deſcenderet, nemo ad illum nullis ſuis meritis perveniret.*

Joan. 3.

S. Leo ſer. 1. in Nativ. Dom. & ſerm. 2. in eadem ſolemnit.

Idem ſer. 6.

11. *Quia natus eſt vobis hodie Salvator, qui eſt Chriſtus Dominus, in civitate David*. Natus eſt in tempore, per quem condita ſunt tempora: *Natus* eſt *hodie* ex Virgine matre, qui ab æterno genitus eſt à Patre in ſplendoribus ſanctorum: Natus eſt hodie in forma ſervi nobis conſubſtantialis, qui ab æterno genitus eſt in forma Dei Patri coæqualis: *Natus eſt vobis* hominibus; propter vos & propter veſtram ſalutem de cœlis deſcendit, incarnatus eſt & homo factus, hodieque ex Virgine natus: *Nuſquam enim Angelos apprehendit, ſed ſemen Abrahæ apprehendit. Unde debuit per omnia fratribus ſimilari, ut miſericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta populi*. Natus eſt Rex magnus, *Filius David*, promiſſionum verus hæres, *in Civitate David*. Hodie impletum eſt Michææ vaticinium: *Et tu turris gregis, nebuloſa filia Sion, uſque ad te veniet: & veniet poteſtas prima, regnum filiæ Ieruſalem. Nunc quare mœrore contraheris? Numquid Rex non eſt tibi, aut conſiliarius tuus periit, quia comprehendit te dolor ſicut parturientem?... Et tu, Bethleem Ephrata, parvulus es in millibus Iuda: ex te mihi egredietur, qui ſit Dominator in Iſrael, & egreſſus ejus ab initio à diebus æternitatis*. Natus eſt vobis *Salvator*, cujus miſericordia & bonitas infinita; apud quem copioſa & ſuperabundans redemptio; qui non corruptibilibus auro & argento, ſed pretioſo ſanguine ſuo, vos & univerſum hominum genus redimat. Natus vobis *Chriſtus*, in quo Spiritus Sancti plenitudo requieſcit: non enim ipſi dedit Pater Spiritum ad menſuram. Natus eſt vobis *Dominus*, fortis & potens, cujus jugum ſuave eſt, & onus leve; cui

Hebr. 2. 15. 17.

Michæ 4. 8. & 9.

Mich. 5. 2.

ſervi-

servite, regnare est. A Salvatore, cujus summa bonitas, cujus infinita potentia est, & qui potentiam suam sub nostrarum infirmitatum involucro abscondit, ut suam erga nos bonitatem exerceat, quid non sperare debemus? *Si Deus pro nobis, quis contra nos? Qui etiam proprio Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit illum: quomodo non ettiam cum illo omnia nobis donavit?* Rom.8.31.32.

S.Aug. serm. 190. alias de diverf.61.

12. *Et hoc vobis signum: Invenietis infantem pannis involutum, & positum in præsepio.* In præsepi jacet, sed mundum continet: ubera fugit, sed Angelos pascit: pannis involvitur, sed immortalitate nos vestit: lactatur, sed adoratur: locum in diversorio non invenit, sed templum sibi in credentium cordibus facit: Ut enim fieret fortis infirmitas, infirma facta est fortitudo. *Et hoc vobis signum*, &c. Ibi agnoscamus tantæ propter nos celsitudinis humilitatem. Inde accendamus charitatem, ut perveniamus ad ejus æternitatem.

S.Bern.ser.3. & 4. in Nativit.Dom.

Et hoc vobis signum, &c. In signum positi sunt panni tui, Domine Jesu; sed in signum cui à multis usque hodie contradicitur. Nonne luxus vestium, quo aut luxuria negotiatur, aut gloria insolescit, pannis Salvatoris contradicit? Nonne exquisita à divitibus hujus sæculi ædium, & variæ pretiosæque supellectilis magnificentia, contradicit judicio Salvatoris in stabulo & præsepi nascentis? Cur, putas, stabulum elegit, cujus est orbis terræ & plenitudo ejus? Planè ut reprobet gloriam mundi, damnet sæculi vanitatem. Necdum loquitur lingua, & quæcumque de eo sunt, clamant, prædicant, euangelizant: ipsa quoque infantilia membra non silent. In omnibus mundi judicium arguitur, subvertitur, confutatur. Ipse est promissus per Isaiam parvulus, *sciens reprobare malum, & eligere bonum*, Bonum ergo humiliatio, abjectio, exinanitio; malum gloriæ, celsitudinis, & potentiæ sæcularis appetitus; bonum paupertas; malum divitiarum cupiditas; bonum afflictio & mortificatio corporis; malum voluptas: siquidem illa reprobat, hæc eligit Puer sapiens, Verbum infans. O homo, si nihil præter carnem vis audire, ecce Verbum caro factum est: illud audi vel in carne. Fuge voluptatem, ambitionem, avaritiam. Hoc tibi prædicat stabulum istud, hoc præsepe clamat, hoc membra illa infantilia manifestè loquuntur, hoc lacrymæ & vagitus euangelizant. Isai.7.

13.14. *Et subitò facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium Deum, & dicentium: Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* Angelos Deum infantem adorantes ac laudantes imitemur. Venite, adoremus, & procidamus ante Deum; ploremus coram Domino, qui mirabiliter fecit nos, & mirabilius pro nobis nascendo & moriendo reparavit nos. Præsepe ejus, panni ejus, sicut & crux, *Judæis quidem scandalum, Gentibus autem stultitia*; fidelibus autem Christianis *virtus Dei* sunt *ad salutem*: Angelis objectum adorationis & laudis. *Facta est cum Angelo multitudo militiæ cœlestis, laudantium Deum*, &c. Et nos Angelorum, si meruerimus, candidati, cum ipsis voces nostras jungamus, & ad laudem Deo in perpetuum dicendam nos admitti supplices oremus. Illorum interea sequamur exemplum, quoties verbum salutis, doctrina & sermo pietatis nobis traditur, prædicatur, legitur; vel ipsi, quæ pietatis sunt, in memoriam, Deo præveniente & operante, revocamus; *Deo statim laudes corde, ore, & opere reddamus.* Simul laudant Angeli, quia redemptioni nostræ voces suæ exultationis accommodant. Simul laudant, quia *dum nos conspiciunt recipi, suum numerum gaudent impleri.*

Vener. Beda in hunc loc.

S.Gregor. M. lib.28.Moral. cap.7.

Gloria in altissimis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Gloria Dei, & hominis cum Deo reconciliatio, præcipuæ sunt Incarnationis & Nativitatis Christi rationes. Videbant Angeli, opus curationis hominum, quod eis creditum fuerat, implere se non posse absque Deo salvatore; & medicinam suam parem non esse curandis hominum vulneribus. Unde sicut si veniat peritissimus Medicus, & qui priùs sanare nequiverant, videntes sub Magistri manibus putredines cessare vulnerum, cicatrices obduci, redire sanitatem, non invideant, sed in laudem sapientis Medici erumpant; & Dei præsertim, qui sibi ac ægrotis tantæ scientiæ hominem miserit: sic multitudo Angelorum de Christi adventu, de magni Medici ad ægrotos in terris jacentes, & nulla, nisi ipsius, arte & virtute sanari valentes, descensu Deum laudant, ejusque gloriam festivo jubilo prædicant. Laudant Angeli competenter, laudemus & nos obedienter. Sunt illi nuntii ejus, sumus & nos pecora ejus. Implevit in cœlo mensam ipsorum, implevit in terra præsepe nostrum. Plenitudo mensæ ipsorum est, *Quia in principio erat Verbum, & Deus erat Verbum*: Plenitudo præsepii nostri est, quia *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*. Ut enim panem Angelorum menducaret homo, Creator Angelorum factus est homo. Illi laudant videndo, nos credendo: illi fruendo, nos petendo: illi capiendo, nos quærendo: illi intrando, nos pulsando. S.Aug. ser. 94. alias de Temp.25.

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Priùs quàm Redemptor noster carne nasceretur, discordiam cum Angelis habuimus, à quorum claritate atque munditia per primæ culpæ meritum, per quotidiana delicta, longè distabamus. *Quia enim peccando extranei eramus à Deo, extraneos nos à suo consortio deputabant Angeli cives Dei: sed quia nos cognovimus Regem nostrum, recognoverunt nos Angeli cives suos. Quia enim cœli Rex terram nostræ carnis assumpsit, infirmitatem illa jam Angelica celsitudo non despicit.* Hinc homines coram se procidere ante Christi adventum patiuntur, coram se prosterni postea refugiunt, & se hominum conservos profitentur: *Nec habere dedignantur hominem socium, qui super se adorant hominem Deum.* Curemus ergo, ne qua nos immunditia polluat, qui in æterna præscientia & Dei cives, & Angelis ejus æquales sumus. S.Gregor. M. hom.8.in euangel.

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Quam adprecantur pacem Angeli, ea est Deo in gratiarum actionem pro dato nobis Filio suo Principe pacis offerenda: Quia *Non aliter piè colitur, nisi id ei, quod ipse tribuit, offeratur.* Quid enim in thesauro Dominicæ largitatis ad honorem Dominici Natalis tam congruum possumus invenire, quàm pacem, quæ in Nativitate Domini prima est angelico prædicata concentu? *Ipsa est enim, quæ parit filios Dei, nutrix dilectionis, & genitrix unitatis; requies beatorum, & æternitatis habitaculum; cujus hoc opus proprium & speciale beneficium est, ut jungat Deo, quos secernit de mundo. Vnde Apostolus ad hoc bonum nos incitat, dicens:* Justificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum. *Cujus sententiæ brevitate omnium ferè mandatorum continetur effectus: quia ubi fuerit veritas pacis, nihil ibi potest deesse virtutis. Quid est autem pacem habere ad Deum, nisi velle quod jubet, & nolle quod prohibet? Si enim humanæ amicitiæ pares animos, & similes expetunt voluntates, nec umquam diversitas morum ad firmam potest pervenire concordiam: quomodo divinæ particeps erit pacis, cui ea placent, quæ Deo displicent, & iis appetit delectari, quibus illum novit offendi? Non est ille animus filiorum Dei, nec talem sapientiam recipit adoptiva nobilitas: Genus electum & regium regenerationis suæ respondeat dignitati. Diligat quod diligit Pater, & in nullo ab Autore suo dissentiat, ne iterum dicat Dominus:* Filios *genui & exaltavi, ipsi autem spreverunt me. Agnovit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israel autem me non cognovit, & populus meus non intellexit.* S.Leo ser.25. in Nativ.Dom.in.6. Rom.5.1. Isai.1.4.

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Hominibus bonæ voluntatis quietem omnimodam Angeli non annuntiant, sed pacem. Totus enim mundus in maligno positus est, & insidiante diabolo & angelis ejus, hoc innumeris tentationibus laboratur, ut hominem ad superna nitentem, aut adversa terreant, aut secunda corrumpant: sed major est, qui in nobis est, quàm qui adversùs nos est: & pacem cum Deo habentibus, ac semper Patri toto corde dicentibus: *Fiat voluntas tua*, nulla prævalere certamina, nulli possunt nocere conflictus. *Accusantes enim nosmetipsos confessionibus nostris, & consensum animi* S.Leo ib.c.4.

Origen.hom. 12. in Luc.

carnis

carnis concupiscentiis denegantes, inimicitias quidem adversùm nos ejus, qui peccati auctor est, commovemus: sed inexpugnabilem cum Deo pacem, gratiæ ejus serviendo, firmamus: ut Regi nostro non solùm obedientia subjiciamur, sed etiam judicio copulemur. Quoniam si in eadem sententia sumus, si quod vult volumus, & quod improbat improbamus; ipse jam pro nobis omnia bella conficiet, ipse qui dedit velle, donabit & posse: ut simus cooperatores operum ejus, & propheticum illud cum fidei
Ps.26.1. *exultatione dicamus: Dominus illuminatio mea & salus mea, quem timebo? Dominus defensor vitæ meæ, à quo trepidabo?*

Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Natalis
S.Leo.ib.c.1. Ephes.2.14.18. *Domini, natalis est pacis*. Ait enim Apostolus: *Ipse est pax nostra, qui fecit utraque unum*: Quoniam sive Judæus, sive Gentilis, *per ipsum habemus accessum in uno*
Joan.14.17. *Spiritu ad Patrem*: Qui ante passionis diem voluntaria dispositione præelectum, Discipulos suos hac præcipuè doctrina sua informavit: *Pacem meam do vobis, pacem meam relinquo vobis*. Et ne sub nomine generali pacis suæ qualitas lateret, adjecit: *Non quemadmodum mundus dat, ego do vobis*. Habet enim mun-
» dus amicitias suas, & multos facit perverso amore
» concordes. Sunt etiam in vitiis pares animi, & simi-
» litudo desideriorum, æqualitatem gignit affectuum....
» *Pax autem spiritalium à supernis veniens, & ad superna perducens, cum amatoribus mundi nulla nos vult communione misceri; sed omnibus obstaculis resistere, & ad vera gaudia à pernicioſis delectationibus evolare*.

Psal.57. Psal.118. *Et in terra pax hominibus bonæ voluntatis*. Sine charitate, sine justitia, non est vera pax. *Non est pax impiis*: sed *Pax multa diligentibus legem tuam* (Domine.)

15. 16. *Pastores loquebantur ad invicem*: *Transeamus usque Bethleem, & videamus hoc verbum, quod factum est, quod Dominus ostendit nobis. Et venerunt festinantes: Et invenerunt Mariam, & Joseph, & infantem positum in præsepio*. Cùm sancta inspiratione gratiæ suæ Deus ad aliquod bonum opus nos excitat, à pio affectu transeundum est ad opus: *Transeamus usque Bethleem*, &c. Sine mora gratiæ excitanti respondendum, & affectus devotioni fervor in executione sancti operis jungendus est: nihil negligendum, ubi de promerendo Deo, de inveniendo Jesu agitur: *Et venerunt festinantes*. Nobis satis esse non debet bonum operari, sed & alios ad bonum hortari & accendere pro viribus debemus: *Pastores loquebantur ad invicem*. Vides festinare Pasto-
» res; nemo enim cum desidia Christum requirens in-
» venit. Vides Pastores Angelo credidisse: & tu Pa-
» tri, Filio, Spiritui Sancto, Angelis, Prophetis &
» Apostolis crede. Non mediocre fidei tibi hoc videatur
S.Ambros. lib.2. in Luc.n.53. » exemplum, non vilis persona pastorum. Certè quò
» vilior ad prudentiam, eò pretiosior ad fidem: *Simplicitas quæritur, non ambitio desideratur*. Cum festinatione & fervore Bethleem veniamus, in domum Panis vivi, quæ est Ecclesia: ibi Christum ipsum, quem in præsepi invenerunt & adoraverunt Pastores, in Altari fidei oculis videbimus reipsà præsentem in Eucharistiæ sacramento, speciebus panis velatum & quasi involutum, verè Deum absconditum: *Si cum*
S.Jo. Chrys. hom.31.de S. Philogon. *fide accesserimus, procul dubio videbimus illum in præsepi jacentem: Siquidem hæc mensa vicem explet præsepis*. Christo Domino ibi adsistamus, ut Maria & Joseph; pura mente, casto corpore, bonis operibus fœcundi; justitia quæ communis est virtus, conspicui, simplicitate morum ornati, absque fuco, absque dolo, ut Pastores: fide viva, charitate fervida intueamur, adoremus, sumamus panem Domini, imò *Panem Dominum*: admiremur divitias bonitatis Christi Jesu, qui se nascens dedit nobis socium, convescens in edulium, se moriens in pretium, se regnans dat in præmium. Quæ à Pastoribus, à Concionatoribus verbi Dei audimus, quæ in piis libris legimus de Mysteriis Christi Jesu, conservemus & conferamus in corde, ut Maria Virgo sanctissima: *Maria autem conservabat omnia verba hæc, conferens in corde suo*. Eorum meditatione pascamus animam, ut munda animalia ruminantes; eorum virtutem & gratiam piis meditationibus percenseamus, colligamus. Deum denique post Communionem, post sacram Concionem, post sanctam Meditationem glorificemus, laudemus, ipsique gratias agamus ob collata nobis beneficia: *Et reversi sunt pastores glorificantes & laudantes Deum, in omnibus, quæ audierant & viderant, sicut dictum est ad illos*.

21. *Et postquam consummati sunt dies octo, ut circumcideretur puer, vocatum est nomen ejus Jesus*. Christi Jesu obedientiam & humilitatem imitemur, qui *Factus* est *sub lege, ut eos, qui sub lege erant, redimeret: ut adoptionem filiorum reciperemus*. Notam ac reme- Gal.4.4.
dium peccati suscipere non est dedignatus, qui *similitudinem carnis peccati* assumpsit, ut peccatores salvos faceret, Sanctus Sanctorum, Agnus sine macula, Pontifex impollutus & à peccatoribus segregatus, Dei Filius unigenitus. Nec vestigium quidem ullum vulneris habens, alligaturam non refugit vulneris. Non « S. Bernard. serm. in Circ. Dom. sic impii, non sic: non sic agit perversitas elationis « humanæ. Erubescimus vulnerum ligaturam, qui de « vulneribus interdum etiam gloriamur. Quem nemo « potest arguere de peccato, ipse peccati remedium au- « sterum pariter & verecundum sine ulla necessitate sus- « cepit. Nos è contra inverecundi ad obscœnitatem cul- « pæ, erubescimus agere pœnitentiam; quod extremæ « dementiæ est; malè proni in vulnera, pejùs in reme- « dia verecundi. «

Vocatum est nomen ejus Jesus, id est, Salvator. Statim atque Jesus vocatur, Salvatoris officium exercet, sanguinis sui pro nobis offerendo primitias. Illi soli salutis nomen accipiunt, illi soli vocantur salvandi & electi, qui sunt spiritualiter circumcisi, circumcisione non manufacta: quod quidem nomen, non solùm ante conceptionem suam in utero, sed ab æterno in Dei præscientia & prædestinatione, secundùm misericordiam ejus acceperunt.

22. *Et postquam impleti sunt dies purgationis ejus, secundùm legem Moysi, tulerunt illum in Jerusalem, ut sisterent eum Domino*, &c. Deipara Virgo primum templum est & altare, in quo se æterno Patri Christus obtulit, ipse Sacerdos & victima. *Ingrediens mundum, dicit: Hostiam & oblationem noluisti; corpus autem aptasti mihi: holocautomata & pro peccato non tibi placuerunt: Tunc dixi, Ecce venio. In capite libri scriptum est de me: Ut faciam Deus voluntatem tuam*. Sed & se offert summus Sacerdos, & offertur à parentibus, tempore à Lege præscripto. Redimitur Redemptor omnium: sistitur in Templo Dominus Templi: subit legem supremus Legislator, ut Legi parere ab ipso discamus, & per ipsum nos spirituales hostias offerre Deo in odorem suavitatis, in Spiritu Sancto, quo uncti & consecrati sumus in baptismate. Offeramus igitur Christum cum Maria Virgine; & ut dignè offeramus, purificemus nos ipsos humili pœnitentia, offeramus castitatem mentis & corporis, & mansuetudinem cum amoris pœnitentis gemitibus: cujus oblationis typi fuere par turturum, aut duo pulli columbarum, pro Christo secundùm Legem oblati. Sive fortia quis opera, seu infirma ediderit, quæ ma- « Venerab. Beda in hunc loc. sculi ac fœminæ vocabulis in Lege designantur, ut « hæc legitimè Domino valeant consecrari, ovem ne- « cesse est innocentiæ, & turturem pariter sive colum- « bam compunctionis offerat. Quia enim volucres hæ « pro cantu gemitus habent, non immeritò lacrymas « humilium designant, quibus plurimùm in ipsis etiam « bonis operibus indigemus: Quia etsi bona esse, quæ « agimus, noverimus; qua tamen districtione à Domi- « no examinanda, qua à nobis perseverantia sint consum- « manda, nescimus. Qui verò divitias virtutum non ha- « bendo, de quibus ad Corinthios Apostolus scribit, « *Quia in omnibus divites facti estis in illo, in omni* 1.Cor.1.5. « *verbo, & in omni scientia*; agnum vitæ innocuæ in « actuum suorum grege non invenerit, duos saltem « turtures, aut duos columbæ pullos offerat, hoc est, « ad lacrymarum flagitanda suffragia confugiat. Et be- « nè *unum pro peccato, & alterum in holocaustum*: Quia Levit.12. « duo sunt genera compunctionis. Deum namque «

sitiens

» sitiens anima priùs timore compungitur, post amo-
» re. Priùs enim sese in lacrymis afficit, quia dum ma-
» la sua recolit, pro his perpeti æterna supplicia perti-
» mescit. At verò cùm longa mœroris anxietate fuerit
» formido consumpta, quædam jam de præsumptione
» veniæ securitas nascitur, & in amore cœlestium gau-
» diorum animus inflammatur. Qui ergo priùs flen-
» do, ne duceretur ad supplicium, turturem pro pecca-
» to offerebat, de altero facit holocaustum, cùm post-
» modùm flere amarissimè incipit, quia differtur à Re-
» gno. Columbam pro peccato offert, qui laborat in ge-
» mitu suo, lavat per singulas noctes lectum suum, hoc
» est, per singulas pulsantis culpæ tenebras opera sua bo-
» na, in quibus requiescere debeat, lacrymis abluere non
» cessat. Columbarum pullos in holocaustum ferunt,
» qui patriæ cœlestis absentiam deflentes, ajunt: *Super*
Psal.136.1. *flumina Babylonis illic sedimus & flevimus, dum recor-*
daremur tui, Sion.

25. *Et ecce homo erat in Ierusalem, cui nomen Si-*
meon; & homo iste justus & timoratus, expectans con-
solationem Israel, & Spiritus Sanctus erat in eo: &
responsum acceperat à Spiritu Sancto, non visurum se
mortem, nisi priùs videret Christum Domini; & ve-
nit in Spiritu in templum. Et cùm inducerent puerum
Iesum parentes ejus, ut facerent secundùm consuetudi-
nem legis pro eo, & ipse accepit eum in ulnas suas, &
benedixit Deum. Vir justus & religiosus, fide, spe & charitate Christo occurrit, eumque complectitur; Spiritus Sancti inspirationem & impulsum in omnibus operibus suis sequitur: *Qui enim Spiritu Dei*
Rom.8.14. *aguntur, hi sunt filii Dei.* In illo Spiritus Dei habitat, spiritu vivit, spiritu ambulat, spiritu loquitur; desideria carnis non perficit, sed mortificat: mundi hujus spiritum non habet, pravos mores non sequitur: non terrena bona concupiscit; sed diem Domini, adventum Christi in gloria & majestate. Hæc enim veri Israel consolatio: Hæc *Dies Christianæ exultatio-*
Lib.2.de cultu Fœm.c.7. *nis*, ut loquitur Tertullianus. *Sitivit anima mea ad*
Psal.41. *Deum fortem vivum* (inquit justus:) *quando veniam*
& apparebo ante faciem Dei? Deum timet justus, timore casto, non servili: timet ut filius, ne patrem offendat: timet ut sponsa, ne sponso displiceat. Felix Simeon, quia Christum videre meruit: felicior, quia credidit. Felices & nos, si credamus fide per dilectionem operante: *Beati qui non viderunt & crediderunt.* Cogita, qualem fructum sanctus Senex perceperit ex visione & complexu Christi Salvatoris. Fimbriam vestimenti Jesu mulier tetigit, & sanata est: Si
Origenes hom. 15. in Luc. » illa ad extremam partem vestimenti tantum emolu-
» mentum habuit, quid putandum est de Simeone,
» qui in suas ulnas accepit infantem, & brachiis tenens
» lætabatur atque gaudebat, videns parvulum à se gesta-
» ri, qui ad vinctos venerat resolvendos. Non minore
» rem fructum te percepturum speres, si cum pati fide,
» spe, charitate, humilitate, fervore ad Altare sanctum
S.Chrysost. communicaturus accedas. *Ecce Christum vides, ipsum*
tangis, ipsum manducas: ipse tibi concedit *non tantùm*
videre, verùm & tangere, & manducare, & intra te
sumere. Igitur accedat nemo cum nausea, nemo resolu-
tus, omnes accensi, omnes ferventes. Ad templum adeas, sacrosancto Missæ sacrificio & divinis officiis adsis in Spiritu, justi Simeonis exemplo; non curiositate, non cupiditate ductus, non ut hominibus placeas, non ut mori satisfacias; sed ut Jesum fide & charitate complectaris, adores, æterno Patri offeras cum Sacerdote, propitiationis & salutis victimam; ut Deum benedicas & laudes. *Et venit in Spiritu in templum.... Et ipse*
accepit eum in ulnas suas, & benedixit Deum. Christum in ulnas suas accipere nihil Simeoni profuisset, nisi ipsum corde gestasset.

29. *Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundùm*
verbum tuum, in pace; quia viderunt oculi mei salutare
tuum. Si quis jacturam fieri arbitratur, cùm ex hac vita disceditur, hic nondum in fide perfectus est: justus
S.Chrys. ho. de Occur. Dom. cupit corporeæ carcere molis ac fragilitatis exsolvi, cupit dissolvi & esse cum Christo, quod multò melius esse fide intelligit. Ejus est mortem timere, qui ad Christum nolit ire: ejus est ad Christum nolle ire, qui se non credat cum Christo incipere regnare. Non sic Simeon qui verè justus fuit, qui fide plena Dei præcepta servavit; cui cùm divinitùs responsum fuisset, quòd non antè moreretur, quàm Christum vidisset, & Christus infans in templum cum matre veniisset; agnovit in Spiritu, natum esse jam Christum, de quo sibi fuerat ante prædictum: quo viso, scivit se citò moriturum. Lætus itaque de morte jam proxima, & de vicina accersitione securus, accepit in manus Puerum, & benedicens Deum, exclamavit & dixit: *Nunc dimittis servum*
tuum Domine, secundùm verbum tuum, in pace, &c. Probans scilicet atque contestans, *Tunc esse servis Dei pa-*
cem, tunc liberam, tunc tranquillam quietem, quando
de istis mundi turbinibus extracti, sedis & securitatis
æternæ portum petimus; quando expuncta hac morte, ad
immortalitatem venimus; illa est enim nostra pax, illa
fida tranquillitas, illa stabilis & firma & perpetua se-
curitas.

S. Cyprianus lib. de Mortalitate.

Nunc dimittis servum tuum, Domine, secundùm ver-
bum tuum, in pace, &c. Christum videre vehementer optabat sanctus Senex, & tamen ab illo tam citò separari consentiebat, illi secundùm divinitatem, quàm secundùm carnem magis adhærens, per istam transiens ad illam; & Spiritus Sancti Magisterio edoctus, Christum jam secundùm carnem non nosse, aut ei sensibiliter adhærere; quod Apostolus posteà professus est: *Et si cognovimus secundùm carnem Christum, nunc*
2.Corinth. 5. 16. *jam non novimus.* Hæc perfectionis regula, quam Verbum caro factum nos docuit, se *Viam* dicens, *veritatem & vitam.* Docuit ante Simeonem ad cor ejus loquens. *Intelligamus* & nos, *quàm nulla res in*
Joan.14.6. S.Aug. lib.1. de Doctr. Christ.c.14. *in via tenere nos debeat, quando nec ipse Dominus, in*
quantum via nostra esse dignatus est, tenere nos volue-
rit, sed transire: ne rebus temporalibus, quamvis ab
illo pro salute nostra susceptis & gestis, hæreamus in-
firmiter; sed per eas potiùs curramus alacriter, ut ad
eum ipsum, qui nostram naturam à temporalibus libera-
vit, & collocavit ad dexteram Patris, provehi atque
pervehi mereamur.

31. *Quod paraisti ante faciem omnium populorum. Lu-*
men ad revelationem Gentium, & gloriam plebis tuæ
Israel. Christus Jesus ad salutem omnium à Deo paratus & datus. Neque eos, quos in cilicio & cinere pœnitentiam acturos ait, si apud illos miracula fecisset, injustè noluit salvos fieri, cùm *possent salvi esse, si*
S.Aug.in Enchirid.& alibi. *vellent*; non ex se ipsis, sed Deo voluntates eorum in bonum misericorditer convertente, cui *volenti sal-*
vum facere, nullum humanum resistit arbitrium; quia
velle & nolle sic in volentis vel nolentis est pote-
state, ut divinam voluntatem non impediat, nec
superet potestatem. Et *Quantælibet sint voluntates*
Angelorum vel hominum, vel bonorum vel malorum,
vel illud quod Deus, vel aliud volentes, quam Deus,
Omnipotentis voluntas semper invicta est; qua mala
esse numquam potest; quia etiam cùm mala irrogat, ju-
sta est. Deus igitur omnipotens, sive per misericordiam
cujus vult misereatur, sive per judicium, quem vult
obduret, nec iniquè aliquid facit, nec nisi volens quid-
quam facit, & omnia quæcumque vult facit. Salus igitur per Christum parata est ante faciem omnium populorum, quia ex omni gente, & ex omni hominum genere, sexu, professione, Deus per Christum salvat, quos elegit in ipso ante mundi constitutionem, ut essent sancti: & quia nemo fit salvus, nisi quem per Christum salvum fieri velit; & ideò sit rogandus, ut velit; quia necesse est fieri, si voluerit: quia denique Christus sanguinem suum pro omnibns fudit. *Habuit*
S.Aug. serm. 144.Edit. PP. Benedict. *ille sanguinem, unde nos redimeret, & ad hoc accepit*
sanguinem, ut esset, quem pro nobis redimendis effun-
deret. Sanguis Domini Dei tui, si vis, datus est pro
te: si nolueris esse, non est datus pro te.... Sanguis
Christi volenti est salus, nolenti supplicium. Gentibus ac Judæis ortus est Christus lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum: *Habitantibus in regione umbræ mortis, lux orta est*
eis; sed Judæi pro maxima parte *dilexerunt tenebras*
magis quam lucem; *ipsi fuerunt rebelles lumini*: unde Gentes ad lucem Euangelii vocatæ sunt, & credi-

derunt

derunt in lucem, ut filii lucis essent. Christus igitur Israelitici populi gloria, ex quo natus est, apud quem vixit, prædicavit, miracula fecit: sed ejusdem populi dedecus est, & condemnatio, quia ab eo repulsus & crucifixus. Timeant Christiani, qui luce Euangelii abutuntur, & secundùm eam non vivunt, mundi & peccati tenebras magis diligentes, ne idem ipsis contingat, Matt.21.43. quod Judæis: ne ab ipsis auferatur regnum Dei, & detur genti facienti fructum ejus.

» 33. *Et erant pater ejus & mater mirantes super his quæ dicebantur de illo*. Si Maria & Joseph discunt à Pastoribus & à Simeone, cur tu discere dedignaris à Sacerdotibus? Si superioris ordinis & sanctitatis animas, amplioribusque Spiritus Sancti donis cumulatas, Deus non immediatè docet omnia, sed interdum per alias inferioris longè sanctitatis & virtutis illuminat, ut Mariam & Joseph per Pastores, Zachariam, Simeonem: cur tu, qui nullius es coram Deo meriti, à Pastoribus Ecclesiæ, & viris sapientia, scientia sanctorum, & pietate conspicuis, refugis audire & discere, quæ Dei sunt? Auditum interiorem admove ad ea, quæ de Deo dicuntur. Fide attende ad Dei opera, ad Christi Jesu Mysteria, & in eis novum semper aliquid miraberis, ut ejus magnitudinem, sanctitatem, & misericordiam, bonitatis divitias, & adinventiones exquisitas amoris immensi, quo nos dilexit, confitearis & laudes.

34. *Et benedixit illis Simeon: & dixit ad Mariam matrem ejus: Ecce positus est hic in ruinam & in resurrectionem multorum in Israel: & in signum cui contradicetur*. In resurrectionem multorum positus est; in hoc enim à Deo missus, ut multi in ipsum credant, & qui crediderint, salvi fiant. *Ego*, inquit, Jo.11.25.26. *sum resurrectio & vita. Qui credit in me, etiam si mortuus fuerit, vivet: & omnis, qui vivit & credit* Joan.10.10. *in me, non morietur in æternum*. Et alibi: *Ego veni, ut vitam habeant, & abundantiùs habeant*. In ruinam verò multorum positus, qui in illum non credentes, aut adventus ejus beneficio, ejusque Mysteriis & gratiis abusi, & sanguinem testamenti pollutum ducentes in quo sanctificati sunt, inde sibi ruinam & damnationem arcessent, unde vitam & salutem haurire debuerant: *Si non venissem* (inquit) *& locutus eis fuissem, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo*. Hoc sensu à Prophetа dictum est: *Dominum exercituum ipsum sanctificate, ipse pavor vester, & ipse terror vester. Et* Isai.8.13.14. 15. *erit vobis in sanctificationem; in lapidem autem offensionis & in petram scandali duabus domibus Israel, in laqueum & in ruinam habitantibus Ierusalem. Et offendent ex eis plurimi, & cadent, & conterentur, & irretientur, & capientur*. Quo testimonio usus est Apostolus, causam docens incredulitatis Judæorum: Rom.9.30.31. & seq. *Gentes*, inquit, *quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam: justitiam autem, quæ ex fide est. Israel verò sectando legem justitiæ, in legem justitiæ non pervenit. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus: offenderunt enim in lapidem offensionis,* Isai.8. *sicut scriptum est: Ecce pono in Sion lapidem offensionis, & petram scandali; & omnis, qui credit in eum, non confundetur*. Domos autem Israel appellavit Prophetа propter divisionem regni, & unà designavit Theodoret. in cap. 8. Isaiæ. » tum domum Ephraim, tum domum Judæ. Et hi enim & illi progenitorem habuerunt Jacob. Docet autem eos, qui Domino crediderint, ipsum habere ducem, qui omnes viæ difficultates faciles reddet; incredulos verò tamquam in laqueo quodam, vel fovea, vel obice, secundùm Aquilam; vel scandalo, secundùm alios, manere in Jerusalem, ubi eos Romanum bellum prorsùs atteret, & velut in laqueo comprehendet. Pro *impotentes erunt*, Symmachus dixit *offendent*, Aquila *scandalizabuntur*. Offendentes enim ad Crucem Domini, & ceciderunt, & contriti sunt, captique ab hostibus, tamquam intra rete quoddam comprehensi in civitate. Quantò graviores pœnas luent Christiani, qui vitam non ducunt fidei Christi congruentem, quam in baptismo sunt professi; & Christi Euangelio pravis moribus contradicunt? *Et in signum cui contradicetur... Confitentur se nosse Deum, factis autem negant*. Si Christus in signum contradictionis positus est, ne conturbentur, qui Christo sincerè serviunt, si eis à mundo, id est, ab hominibus, qui diligunt mundum, vel à fictis & falsis fratribus, quos in omni societate pati necesse est, quotidie contradicitur: *Non est discipulus major* Joan.15.21. *domino suo. Si me persecuti sunt, & vos persequentur*. Non conturbentur Pastores animarum, & euangelici Prædicatores, si eis contradicitur ab impiis, à peccatoribus cupiditates suas præ Dei lege audientibus: *Si sermonem meum servaverunt, & vestrum servabunt*.

35. *Et tuam ipsius animam pertransibit gladius*, &c. S.Bern.ser.in hæc verba Apocal. Signum magnum. Beatæ Virginis animam vis doloris in Christi Passione pertransivit, ut plus quàm Martyrem non immeritò prædicemus, in qua nimirùm corporeæ passionis sensum excesserit compassionis affectus. Ut Christus corpore moreretur, fecit charitas, qua majorem nemo habuit: Ut Maria corde commoreretur, fecit & charitas, cui post illam similis non fuit. Cogita dolorem Agar cum Ismaele puero in deserto errãtis, quæ pane & aqua deficientibus, abjectoque filio subter arborem, dixit, *Non videbo morientem puerum*; contentaque voce cla- Genes.21. mavit & flevit. Cogita Sephoram Moysis uxorem ob filii sui circumcisionem, vulnusque acutissima petra infanti inflictum gementem, & Moysi dicentem, *Sponsus sanguinum tu mihi es*. Cogita Noemi mortuo ma- Exod.4. rito filiisque ad summam paupertatem redactam, dicentemque amicis mulieribus: *Ne vocetis me Noemi* Ruth.1. *(id est, pulchram) sed vocate me Mara (id est amaram) quia amaritudine valdè replevit me Omnipotens*. Cogita Respha, quæ filiis suis à Gabaonitis in monte 2.Reg.21. crucifixis, cilicium substravit sibi supra petram, ab initio messis, donec stillaret aqua super eos de cœlo, & non dimisit aves lacerare eos per diem, neque per noctem. Cogita vocem in excelso auditam lamenta- Jer.31.15. tionis, luctus & fletus, Rachel plorantis filios suos, & nolentis consolari super eis, quia non sunt: & Mariæ dolorem in Passione & morte filii tantò acerbiorem fuisse considera, quantò major erat vis charitatis, qua suum Deique Filium diligebat mater sanctissima. Amissum uno funere sponsum, parentem, Dominum, & Filium à Matre, quæ sine viri consortio concepit, quæ totam corporis substantiam sola Filio ministravit; quæ infinitam ejus excellentiam, bonitatem, sanctitatem, beneficentiam erga Judæos mortis ejus auctores optimè novit; expende & vide si est dolor similis Beatæ Virginis Mariæ dolori. Sic summa gaudia quæ partus tempore persensit, & quibus cumulata est videns honores Filio suo ab Angelis, à Pastoribus, à Magis, à sancto Sene, volente Deo, delatos, excepit prædictio & denunciatio doloris acerbissimi, quem in ejus Passione ac morte passura erat. Ita cum electis suis & amicis agit Deus, eorumque gaudia tribulationibus, amaritudinibus, lacrymisque miscet.

Et tuam ipsius animam pertransibit gladius, ut revelentur ex multis cordibus cogitationes. Gladius verbi Dei, quem Christus Jesus venit mittere in terram, pertransit animas electorum, easque à rerum terrenarum amore separat, amoremque proprium & cupiditates in illis interficit: *Vivus est enim sermo Dei & efficax, &* Hebr.4.12. *penetrabilior omni gladio ancipiti, & pertingens usque ad divisionem animæ & spiritus, compagum quoque & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis*. Sic probantur, qui ex Deo sunt, sic revelantur ex multis cordibus cogitationes.

37. 38. *Et erat Anna Prophetissa..... Quæ non discedebat de templo, jejuniis & obsecrationibus serviens nocte ac die. Et hæc, ipsa hora superveniens, confitebatur Domino: & loquebatur de illo omnibus, qui expectabant redemptionem Israel*. Docet Anna, quales deceat esse viduas, quæ im- «S. Ambros. maturo mariti obitu destituta, maturæ tamen ad- « lib. de Viduis, c.4. oream laudis invenit: non minùs religionis officio, « quàm studio castitatis intenta. Vidua, inquit, octo- « ginta & quatuor annorum, vidua quæ non discede- « ret de templo, vidua quæ jejuniis & obsecrationibus « nocte

» nocte ac die serviret. Vides, qualis vidua prædicetur, » unius viri uxor, ætatis quoque jam probata processu, » vivida religioni & effœta jam corpore: *Cui diversorium in templo, colloquium in prece, vita in jejunio: Quæ dierum noctiumque temporibus indefessæ devotionis obsequio, tùm corporis agnosceret senectutem, pietatis tamen nesciret ætatem.* Sic instituitur à juventute vidua, sic prædicatur in senectute veterana: quæ viduitatem non occasione temporis, non imbecillitate corporis, sed virtutis magnanimitate servaverit.

Et vixerat cum viro suo annis septem à virginitate sua. Et hæc vidua usque ad annos octoginta quatuor, S.Aug. l.de Bono Vid. c.7. » *&c.* Anna univira, vidua Ruth, bis conjugata, beatior » fuit, quia & prophetissa Christi esse meruit: quam » credendum est, etiamsi filios nullos habuit, quos » quidem Scriptura reticendo reliquit incertum, eo » Spiritu prævidisse Christum ex Virgine proximè ventu » turum, quo potuit agnoscere & parvulum: unde me» ritò etiam sine filiis, si tamen eos non habuit, se» cundas nuptias recusavit; quia noverat jam tempus » esse, quo Christo non officio pariendi, sed studio » continendi; nec conjugalibus fetandis visceribus, » sed castificandis vidualibus moribus meliùs servi» retur.

Non discedebat de templo, jejuniis & obsecrationibus serviens die ac nocte. Sic in oratione & jejunio perseverans, Deum promerebatur. Hoc viduarum 1.Tim.5.&6. Christianarum exemplar, de quibus Apostolus: *Quæ autem verè vidua est & desolata, speret in Deum, & instet obsecrationibus & orationibus nocte ac die. Nam quæ in deliciis est, vivens mortua est.* Deliciæ igitur spirituales deliciis carnalibus in sancta castitate succedant; lectio, oratio, psalmus, bona cogitatio, bonorum operum frequentatio, spes futuri sæculi, & cor sursum, atque de his omnibus gratiarum actio Patri luminum, à quo omne datum optimum & omne donum perfectum descendit. Nam quando pro deliciis nuptarum, quas in carne virorum habent, aliarum carnalium deliciarum tanquam in solatium usus assumitur, quid ego dicam, quæ sequantur mala, cùm breviter Apostolus dixerit, viventem mortuam esse viduam, quæ deliciis vivit?

40. *Puer autem crescebat, & confortabatur plenus sapientia, & gratia Dei erat in illo.* Crescere vult Christus in membris corporis sui mystici, incremento gratiæ & sanctitatis, donec occurramus omnes in Eph.4. 15. 16. virum perfectum. *Veritatem* igitur *facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui est caput Christus: ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem junctturam subministrationis, secundùm operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate.*

42. *Et cùm factus esset annorum duodecim, ascendentibus illis Ierosolymam secundùm consuetudinem diei festi, consummatisque diebus cùm redirent, remansit puer Iesus in Ierusalem, & non cognoverunt parentes ejus.* Sanctis animabus ad perfectionem tendentibus, interdum se Jesus abscondit, eisque sensibiles consolationes subtrahit, illarum ut fidem exerceat, piaque augeat desideria. *Revertere*, ait sponsa cœlestis dilecto suo. *Ideò* nempè *subtraxit se, quò avidiùs revocaretur, teneretur fortiùs.* Nec statim atque revocatur, Can.2. S.Bern. s.74. in Cant. & set.75. ad ipsam revertitur: *In lectulo meo*, inquit, *quæsivi per noctes, quem diligit anima: quæsivi illum, & non inveni.* Cur verò non revertitur ad vocem & votum revocantis? *Vt desiderium crescat, ut probetur affectus, ut exerceatur amoris negotium.*

44. 45. *Existimantes autem illum esse in comitatu, venerunt iter diei, & requirebant eum inter cognatos & notos. Et non invenientes, regressi sunt in Ierusalem, requirentes eum. Et factum est post triduum* S.Bern. ib. *invenerunt illum in Templo.* Quæramus Jesum sine mora, fideliter, perseveranter, in Jerusalem, in Ecclesia. Tres sunt causæ, cur quærentes frustrari solent: 1. *Cùm non in tempore quærunt*: 2. *Aut non sicut oportet*: 3. *Aut non ubi oportet.* Nullibi meliùs quæritur, quàm in templo, in domo orationis.

Alex. Expos. in Euang.

46. *Et factum est, post triduum invenerunt illum in templo sedentem in medio Doctorum, audientem illos, & interrogantem eos.* In medio Doctorum sedet Jesus quasi fons sapientiæ; sed quasi exemplar humilitatis, audire priùs & interrogare Doctores, quàm instruere quærit indoctos. Ne etenim parvuli à senioribus erubescant discere, & ipse ob ætatis humanæ congruentiam, hominibus auscultare non erubescit Deus. Ne infirmus docere quis audeat, & ille puer doceri interrogando voluit, qui per Divinitatis potentiam verbum scientiæ ipsis suis doctoribus ministravit. Christum Jesum in Euangelio suo docentem humiliter audiamus, simus docibiles Dei. Sacram Scripturam cum pietate legamus, & quæ non intelligimus, oremus Deum, ut intelligamus: Doctores interrogemus, audiamus Ecclesiam, cui Spiritus sanctus verum Scripturarum sensum revelavit: *In multitudine Presbyterorum prudentium sta, & sapientiæ illorum ex corde conjungere, ut omnem narrationem Dei possis audire, & proverbia laudis non effugiant à te.* Noli contendere verbis, sed audi primùm cum docilitate & pietate; deinde interroga cum modestia, non ex curiositate, sed ex pio affectu discendi cor Dei in verbis Dei. *Audi tacens simul & quærens.* Et cùm dideceris, quod ignorabas, Christo gratias age, qui te intùs docet: *De universis* enim, *quæ intelligimus, non loquentem, qui personat foris, sed intùs ipsi menti* S.Aug.lib. de Mag.c.11. *præsidentem consulimus veritatem, verbis fortasse, ut consulamus, admoniti. Ille autem, qui consulitur, docet, qui in interiore homine habitare dictus est Christus, id est, incommutabilis Dei virtus atque æterna sapientia: quam quidem omnis rationalis anima consulit, sed tantum cuique panditur, quantum capere propter propriam, sive malam, sive bonam, voluntatem potest.*

47. *Stupebant autem omnes, qui eum audiebant, super prudentia & responsis ejus.* Prudentiam & responsa pueri Jesu mirabantur, qui illum Deum esse & Dei sapientiam ac virtutem ignorabant: sed nobis major est admirandi ratio, quòd annos triginta latere voluerit, sapientiamque suam propter nos abscondere. Vitam absconditam Christi Jesu adoremus, & humilitatis ejus imitatores facti, nesciri & latere magis amemus, quàm in publicam lucem prodire, & hominum sermonibus celebrari.

48. *Et dixit mater ejus ad illum: Fili, quid fecisti nobis sic? Ecce pater tuus & ego dolentes quærebamus te.* Christus amissus non invenitur sine dolore & lacrymis. Amor doloris mensura est. Quò magis Deum amamus, cum dolore majori quærimus: *Amor non* S. Aug. in Ps.37. *potest esse sine dolore. Nam & ille amat & non dolet, qui habet quod amat: qui autem amat, & nondum habet, quod amat, necesse est, ut in dolore gemat. Inde illud in persona Ecclesiæ sponsa Christi in Cantico Canticorum, Quoniam vulnerata charitate ego sum. Vul-* Cant. 2. 5. & 5. 8. *neratam se dixit charitate: amabat enim quiddam, & nondum tenebat; dolebat, quia nondum habebat. Ergo si dolebat, vulnerata erat; sed hoc vulnus ad veram sanitatem rapiebat. Qui hoc vulnere non fuerit vulneratus, ad veram sanitatem non potest pervenire.*

49. *Et ait ad illos: Quid est, quòd me quærebatis? Nesciebatis, quia in his, quæ Patris mei sunt, oportet me esse?* Verbo & exemplo docet nos Christus, Dei cultui, amori, obsequio nihil esse præponendum; non humana negotia, non rei familiaris curam, non parentum societatem, utilitatem, consolationem. Un- Ioan.4.34. de alibi ait: *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me.* Ipse priùs observare voluit, quod nobis observandum postea tradidit: *Qui amat patrem suum,* Matt.10.37. *aut matrem plusquàm me, non est me dignus.* Hoc scilicet *Vnum est necessarium*; hoc est *Omnis homo*, Deum diligere, & mandata ejus servare. Discant Ecclesiastici Viri sæcularibus negotiis non se immiscere, quia illos Christo consecratos, in ejus negotiis totos & semper versari oportet: *Nemo militans Deo implicat se negotiis sæcularibus.*

51. *Et descendit cum eis, & venit Nazareth, & erat subditus illis:* Exempla pietatis agnosce. Disce, quid

"S.Greg.l.1.D. Past.c.26.& "V. Beda in "hunc loc. " " " " " " " "

S.Amb. in hunc loc. parentibus debeas, Christi Jesu exemplo, reverentiam & obedientiam; nec solùm parentibus secundùm carnem, sed Superioribus, qui nobis sunt instar patrum.

Orig. H.20. in Luc. „ Si Jesus Filius Dei subjicitur Joseph & Mariæ, ego non „ subjiciar Episcopo, qui mihi à Deo ordinatus est pa- „ ter? Non subjiciar Presbytero, qui mihi dignatione „ Domini præpositus est? Intelligebat Joseph, quia ma- „ jor se erat Jesus, qui subjiciebatur sibi, & sciens ma- „ jorem esse subjectum, trepidus moderabatur impe- „ rium. Videat ergo unusquisque, quòd sæpè meliori- „ bus præpositus sit inferior, & nonnumquam accidat „ ut ille, qui subjectus est, melior sit eo, qui sibi vide- „ tur esse præpositus. Quod cùm intellexerit dignitate „ sublimior, non elevabitur superbia ex eo, quòd ma- „ jor est; sed sciet, ita sibi meliorem esse subjectum, quo- „ modo & Jesus subjectus fuit Joseph.

S.Bern.H.1. in Euang. Missus est „ *Et erat subditus illis*. Quis? quibus? Deus homi- „ nibus; Deus (inquam) cui Angeli subditi sunt, cui principatus & potestates obediunt, subditus erat Mariæ; nec tantùm Mariæ, sed etiam Joseph propter Mariam. Mirare ergo utrumlibet, & elige, quid ampliùs „ mireris, sive Filii benignissimam dignationem, sive „ Matris excellentissimam dignitatem. Utrinque stupor, „ utrinque miraculum. Et quòd Deus fœminæ obtemperet, humilitas absque exemplo; & quòd Deo fœ- „ mina principetur, sublimitas sine socio. Disce homo „ obedire, disce terra subdi, disce pulvis obtemperare. „ Deus se humiliat, & tu te exaltas? Deus se homini- „ bus subdit, & tu dominari gestiens hominibus, tuo „ te præponis Auctori... Quoties hominibus præesse de- „ sidero, toties Deum meum præire contendo, & non „ sapio ea quæ Dei sunt. De ipso namque dictum est: „ *Et erat subditus illis*. Si hominis imitari dedignaris „ exemplum, certè non erit tibi indignum sequi Auctorem tuum. Si non potes forsitan sequi eum, quocumque ierit, dignare vel sequi, quò tibi condescendit. Si „ non potes sublimem incedere semitam virginitatis, se- „ quere vel Deum per tutissimam viam humilitatis. „

CAPUT III.

Sensus Litteralis.

1. 2. *ANno autem quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris, (procurante Pontio Pilato Iudæam, Tetrarcha autem Galilææ Herode, Philippo autem fratre ejus Tetrarcha Iturææ & Trachonitidis regionis, & Lysania Abilinæ Tetrarcha, sub Principibus Sacerdotum Anna & Caipha) factum est verbum Domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto.* Quia religionis instar est fidem de temporibus asserere, (ut ait alicubi Tertullianus) S. Lucas, ut fidem Historiæ Euangelicæ conciliet, epochas omnes accuratè notat; & non modò Imperatoris, sed Principum subalternorum & Magistratuum, necnon Sacerdotum, qui Judæis præerant; cùm Joannes Christi Præcursor ministerium suum obire cœpit. Is erat annus imperii Tiberii Cæsaris, qui Augusto successit, decimus quintus. Regem præter Cæsarem Judæi non habebant, Judæa jam redacta in Provinciam, & Syriæ attributa. Judæam strictè sumptam, prout à Galilæa distinguitur, post mortem Herodis, ex ejus testamento, & Cæsaris Augusti beneficio, ethnarchiæ nomine obtinuerat Archelaus ejus filius: quo relegato Viennam Galliæ urbem, Pontius Pilatus Tiberii Imperatoris vice ac nomine hanc Provinciam procurabat ac moderabatur ut Præses sub Præfecto Syriæ, cum gladii potestate. Reliquæ terræ promissæ partes subalternis parebant dominis, seu Tetrarchis, sub supremo Imperatoris dominio principalem quidem, sed tamen precariam exercentibus in sua ditione potestatem. *Galilææ Tetrarcha* erat *Herodes* Antipas, Herodis magni filius, ad cujus Tetrarchiam Peræa etiam pertinebat. *Philippus* Herodis Magni filius alter, Antipæ frater, *Tetrarcha* erat *Iturææ*, quæ Batanæam & Auranitidem complectebatur, & *Trachonitidis*. Partem Tetrarchiæ Zenodori Josephus addit. Abilinæ, dictæ ab urbe Abila in monte Libano sita, quæ pars principalior

L. 15. Antiq. c. 13. & l. 19. c. 4. fuisse videtur possessionis Zenodori, *Tetrarcha* erat, seu Dynasta, *Lysanias*, alterius fortè Lysaniæ nepos, cujus meminit Josephus.

Sub Principibus Sacerdotum Anna & Caipha: Pontificatu Maximo tunc fungebatur Caiphas, teste Josepho; sed Annam Caiphæ socerum, summæ auctoritatis virum, patre Pontifice genitum, & ante Caipham Pontificatu Maximo functum, S.Lucas adjunxit, & Sacerdotum Principem pariter nominavit; sicut & Josephus semel functos Pontificatu solet *Summos Pontifices* appellare. Nec improbabilis est eruditorum quorumdam Interpretum conjectura, eo tempore quo omnia vænalia erant apud Romanos, Judæosque, Pontifices contra Dei institutionem crebrò fuisse mutatos, & duos interdum fuisse, qui alternis annis summo Pontificatu fungerentur: Idque indicare S. Joannem, ubi ait: *Vnus autem ex ipsis Caiphas nomine, cùm esset Pontifex anni illius, &c.* & alio in loco: *Et adduxerunt eum ad Annam primùm; erat enim socer Caiphæ, qui erat Pontifex anni illius.* Jo.11.49 18.13

Factum est verbum Domini super Ioannem Zachariæ filium in deserto. Joannes Zachariæ filius, qui in deserto versabatur, Præcursoris muneri se præparans, missus est, & mandatum accepit à Deo prædicandi ac baptizandi.

3. *Et venit in omnem regionem Iordanis*, id est, in regionem circa Jordanem sitam, *prædicans Baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* Confer cum Matth.3. & Marc.1.

4. *Sicut scriptum est in Libro sermonum Isaiæ Prophetæ: Vox clamantis in deserto: Parate viam Domini: rectas facite semitas ejus*: complanate vias, per quas venturus est. Isai.40.3.

5. *Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt prava in directa, & aspera in vias planas.* De Judæorum reductione ex captivitate Babylonica, auctore Cyro Persarum Rege, secundùm litteram intelligitur hæc Isaiæ Prophetia; typicè verò de Christo universum hominum genus à diaboli, & peccati servite liberaturo. Metaphorica autem locutio est à Regum consuetudine derivata, qui quoties, cum exercitu præsertim, iter faciunt, præmittuntur, qui vias complanent, solident, æquent, & per devia compendium faciant, ne quid itineri obstet, aut moram faciat. Sic venturo Christo viam per pœnitentiam, cæteraque virtutes ac bona opera parandam Joannes monebat; ut nulla pravitate affectuum, nulla asperitate morum, nulla fœditate vitiorum, nullo superbiæ tumore, nulla pusilli animi abjectione ac desperatione, nulla virtutum vacuitate offenderetur.

6. *Et videbit omnis caro salutare Dei.* Omnis homo corporeis oculis salutis Auctorem è Deo missum conspiciet.

7. 8. 9. *Dicebat ergo ad turbas, quæ exibant, ut baptizarentur ab ipso: Genimina viperarum, quis ostendit vobis fugere à ventura ira? Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, Quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Iam enim securis ad radicem arborum posita est. Omnis ergo arbor non faciens fructum bonum, excidetur & in ignem mittetur.* Confer cum Matthæi c.3. ubi hæc interpretati sumus.

10. *Et interrogabant eum turbæ, dicentes: Quid ergo faciemus?*

faciemus? Interrogabant eum, quid facto esset opus, ut dignos pœnitentiæ fructus facerent, & vitarent excidium iramque venturam.

11. *Respondens autem, dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.* Commune omnibus dat præceptum, ut ex superfluis suis, seu vestimentis, seu cibis, pauperum inopiæ succurrant; ne putent, ablutionum & victimarum cæremoniis, aliisque id genus ritibus se posse evadere iram divinam; sed veris animi virtutibus, & 1.Petri 4.9. præcipuè *charitate*, quæ *operit multitudinem peccatorum*. Simile consilium Nabuchodonosor Regi dedit Dan.4.24. Daniel: *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum: forsitan ignoscet delictis tuis.* Quicquid corpori nostro tegendo sufficere potest, & humanæ succurrere imbecillitati, hoc una tunica; & quicquid in præsentibus alimentis necessarium est, hoc unius diei victus appellatur. S.Hier.Ep.ad Hedib.q.1.

12. 13. *Venerunt autem & publicani, ut baptizarentur; & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quam quod constitutum est vobis, faciatis.* Judæi Romanorum socii in exactione tributorum Cæsaris, vel publici redemptores, ad Joannem accedentes, ut baptismo pœnitentiæ initiarentur, interrogarunt, quid facto esset opus ad iram Dei fugiendam. Respondit divinus Præcursor: Nihil amplius exigatis, quàm quod vobis à Principe constitutum est. Publicorum redemptionem non prohibet; sed exactiones illicitas, rapinam, injurias.

14. *Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti estote stipendiis vestris.* Judæi, qui vel Herodi Antipæ vel Philippo Tetrarchis, vel Romanis militabant, in præsidiis præsertim, ubi salva religione tutiùs militiam profitebantur, Joannem pariter interrogabant, quid agere deberent ad iram Dei fugiendam. Respondit sanctus Præcursor: *Neminem concutiatis*, id est, vi ac terrore pecuniam, aut quid simile ne alicui extorqueatis: *Neque calumniam faciatis*, falsa crimina impingendo tanquam insidiatoribus, aut fautoribus hostium, aut constitutorum subsidiorum fraudatoribus, &c. Solent enim milites interdum injuriis causas aliquas, quantumvis falsas atque absurdas, prætexere, ut provinciales impunè opprimant: *Et contenti estote stipendiis vestris*, obsoniis, seu annonæ præbitione, secundùm Textum Græcum, quo nomine omnia præmia militibus publicitùs constituta significantur.

Existimante autem populo, sive *expectante* (secundùm vim Græci Textus) id est, expectatione dubitationeque suspenso, *& cogitantibus omnibus in cordibus suis de Ioanne, ne forte ipse esset Christus:* (Id enim ut suspicarentur, ejus sanctitas, admirabilis vitæ ratio, & officium baptizandi præmovebat.) Unde & Senatores Judæorum, Populi sermonibus excitati, Legatos ad illum miserant interrogaturos, quis esset; ut narrat S. Euangelista Joannes. Joa.1.19.

16. 17. *Respondit Iovnnes, dicens omnibus: Ego quidem aqua baptizo vos: veniet autem fortior me, cujus non sum dignus solvere corrigiam calceamentorum ejus: Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igni: cujus ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum sum; paleas autem comburet igni inextinguibili.* Confer cum Matthæi 3. nostrumque ad illud caput commentarium vide. *Veniet fortior me*, incomparabiliter major dignitate, efficacia doctrinæ, sanctitate, miraculis, baptismi virtute, divina omnipotentia, novæ Legis, quam laturus est, regnique spiritualis duratione. Ille vos baptizabit & purgabit in Spiritu sancto, qui *ignis* est, seu charitas, & quem sub ignis specie mittet: Non in aqua sola, ut ego; sed *in aqua & Spiritu* vos baptizabit. Quid autem ventilabri, areæ, tritici, paleæ, horrei metaphora significet, ad Matthæi cap.3. exposuimus. Eruditis quibusdam Interpretibus videtur, areæ nomine Judaicam Synagogam intelligi, de qua apud Isaiam dicitur: *Tritura mea, & filii areæ meæ, quæ audivi à Domino exercituum Deo Israel, annuntiavi vobis:* Nomine ventilationis, excidium Urbis Jerusalem ac Templi, gentisque ruinam, ac dispersionem, secundùm illud Jeremiæ: *Et dispergam eos ventilabro in portis terræ: interfici & disperdidi populum meum, & tamen à viis suis non sunt reversi.* Ita Versum 17. S. Lucæ cohærere notant cum 7. & 9. de ira Genti illi superventura, & de securi ad radicem arborum posita. Nomine tritici, electos; quos in Ecclesiam suam, deinde in cœlum, velut in horreum, Christus congregabit: nomine palearum reprobos, quos in ignem æternum mittet. Isai.21. 10. Jer.15. 17.

18. *Multa quidem & alia exhortans euangelizabat populo.* His verbis argumentum prædicationis Sancti Joannis compendio se narrasse Euangelista significat.

19. *Herodes autem*, Antipas, Herodis magni filius, frater Philippi, *Tetrarcha, cum corriperetur ab illo*, scilicet à Joanne, *de Herodiade uxore fratris sui*, Philippi, quam eo vivente duxerat, repudiata uxore legitima Aretæ filia: cùm (inquam) de adulterio & incestu publico, *& de omnibus malis, quæ fecit*, à sancto Præcursore corriperetur *Herodes: adjecit & hoc super omnia, & inclusit Ioannem in carcere*: Priora scelera novo hoc scelere cumulavit. Confer cum *Matt. 14. v.8. & seq.* & *Marci 6. v.17. & seq.* Hæc eo, quo gesta sunt, ordine temporis à S. Luca non commemorari, manifestum est.

Carcerem Herodianum, quo Joannes inclusus est, Euangelista noster commemorat, sicut Matthæus & Marcus: alia enim Joannes vincula non noverat, quæ modernus novæ Concordiæ Euangelistarum Auctor confinxit. Ea verò servato temporis ordine non commemorat, ut jam monui: & interdum ab Euangelistis res gestas narrari non servato temporum ordine (quod & à profanæ Historiæ Scriptoribus fieri solitum est) S. Augustinus observat lib. 2. de Consensu Euangelistarum, cap.5. *Cognoscendum est* (inquit) *quod deinceps ad cætera talia valeat, ne similiter moveant animumque conturbent, sic unumquemque Euangelistam contexere narrationem suam, ut tamquam nihil prætermittentis series digesta videatur; tacitis enim, quæ non vult dicere, sic illa, quæ vult dicere, illis quæ dicebat, adjungit, ut ipsa continuò sequi videantur: sed cùm alter ea dicit, quæ alter tacuit, diligenter ordo consideratus indicat locum, ubi ea potuerit, à quo prætermissa sunt, transilire; ut ea quæ dicere intenderat, ita superioribus copularet, tamquam ipsa nullis interpositis sequerentur.*

21. *Factum est autem, cùm baptizaretur omnis Populus*, id est, Judæi omnium ordinum viri: *& Iesu baptizato, & orante*, non ex necessitate, sed exempli causâ, ut omnem justitiam impleret: *apertum est cælum*, aereum scilicet, id est, nubes scissæ sunt ac divisæ:

22. *Et descendit Spiritus sanctus corporali specie sicut columba in ipsum; & vox de cælo facta est: Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi.* Vide Matth. 3. 16. 17. Descendit autem Spiritus sanctus in Jesum sub signo sensibili, 1. propter ipsum, ut eo inauguratus & unctus, Sacerdos, Rex, & Propheta significaretur, & in eo impletas esse Prophetias, palam declararetur. Confer cum Isa. 11. 1. & 2. *Et egredietur virga de radice Iesse, & flos de radice ejus ascendet. Et requiescet super eum Spiritus Domini, Spiritus sapientiæ & intellectus, Spiritus consilii & fortitudinis, Spiritus scientiæ & pietatis: & requiescet super eum Spiritus timoris Domini.* Et c.61.1. *Spiritus Domini super me, eò quòd unxerit Dominus me: ad annuntiandum mansuetis misit me, ut mederer contritis corde, & prædicarem captivis indulgentiam, & clausis apertionem.* 2. Propter Joannem descendit, ut eo indicio Christum cognosceret, quem anteà ex vultu non noverat, & de illo testimonium perhibere posset, dicens: *Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cælo, & mansit super eum. Et ego nesciebam*

eum; sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est, qui baptizat in Spiritu sancto. Ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei. 3. Ut mysterium Trinitatis, quod in Mundi creatione obscurius fuerat relatum, initio novi Mundi, & novæ Legis, manifestiùs patefieret.

23. *Et ipse Iesus erat incipiens quasi annorum triginta, ut putabatur filius Ioseph, qui fuit Heli, qui fuit Mathat*. Verbum illud, *Incipiens*, ad annos ætatis minimè refertur, quasi Christus trigesimum ætatis annum tunc ingrederetur, cùm à Joanne baptizatus est; sed ad ministerium Christi, qui tunc incipiebat palam prodire, & Messiam agere; ut notarunt S. Justinus in Dialogo cum Tryphone, Origenes, Beda, Euthymius, & alii; ac ferè plerique omnes viri eruditi consentiunt. Quin & ipse Lucas *Act.*1.22. satis mentem suam aperit, ubi de vita publica & ministerio Jesu loquens, eodem verbo utitur: *Incipiens* (inquit) *a baptismate Ioannis*. Quod verò spectat annum quasi trigesimum hic notatum, non determinatur præcisè his verbis, *Quasi annorum triginta*, quem ageret annum ætatis Jesus, cùm baptizatus est. Illa enim particula, *quasi*, aliquam semper permittit libertatem, cùm additur numeris, præsertim rotundis, alioqui frustra apponeretur. Sic cùm apud Matthæum c.17. & apud Marcum c.9. legas, Christum *post dies sex*, ab instituto scilicet sermone, esse transfiguratum, Lucas tamen hac iterum usus particula, refert id factum esse post hæc verba, *quasi dies octo*. Unde non tam certum ætatis Christi Jesu annum hìc præcisè definire voluisse videtur S. Lucas, quàm illam decadem, à qua tum propiùs aberat Christus, indicare. Sanè quàm sit usitatum rotundo numero utentibus, aliquos annos omittere, nemo ambigit. Id autem præcipuè ab Auctoribus sacris usurpatum S. Augustinus observat Quæst.47. in Exodum: *Scriptura* (inquit) *solet tempora ita nuncupare, ut quod de summa paulatim aut excedit, aut infra est, non computetur*. Hic itaque locus non cogit, ut Jesum annos præcisè triginta, & non paulò plures, natum fuisse credamus, cùm suum obire ministerium incœpit.

Julius Afric. Ep. ad Arist. apud Euseb. l.1.hist.Eccl. c.7. S.Hier.in c.1. S.Matt. S.Aug. l.2.de Cons. Euang. c.3. Et 2.Retract. c.7. S.Amb.l.3.in Luc. &c.

Qui fuit Heli, qui fuit Mathat. Joseph filium Jacob Matthæus, filium Heli appellat Lucas; quos ita conciliant Interpretes, Julium Africanum, Eusebium, SS. Augustinum & Hieronymum secuti, ut alter secundùm naturam, alter secundùm Legem ei pater fuerit. Jacob scilicet, & Heli fratres uterinos fuisse, illum filium naturalem Mathat ex Estha conjuge, istum filium naturalem Heli ex eadem. Cùm autem Heli mortuus esset sine liberis, viduam ejus uxorem duxisse Jacob ad suscitandum semen fratri suo; ex quo conjugio natus est Joseph filius naturalis Jacob, & filius legalis Heli. Systemati suo fidem conciliat Africanus ex veteri Traditione, quam se accepisse scribit ab iis, qui orti erant ex Jesu Christi Domini nostri cognatione. Adversùs tam graves Auctores & tam antiquam Traditionem audiendi non videntur recentiores quidam Interpretes, qui naturalem successionem à Luca, legalem à Matthæo exhiberi putant; quia Lucas scribebat Gentibus, quibus minùs nota erat legalis successio; Matthæus verò Hebræis, quibus magis accommodata erat genealogia legalis. Humanas enim rationes in scribenda Christi genealogia non attendisse sanctos Euangelistas, sed unum sancti Spiritus afflatum secutos, persuasum habere debent Christiani, & humiliter fateri, se ignorare, cur hunc vel illum scribendi ordinem SS. Euangelistæ secuti sint; cur hic legalium, ille naturalium parentum seriem exhibuerit. Sanè hæc verba, *Iacob genuit Ioseph*, naturalem; hæc verò, *Iesus ut putabatur filius Ioseph, qui fuit Heli, qui fuit Melchi*, legalem successionem exprimunt, ut Julius Africanus observavit: *Neque enim* (inquit) *poterat disertiùs exprimi illa generandi ratio, quæ est secundùm Legem*. Cæterùm omnes, quos recenset S. Lucas, patres legales non sunt; sed secundùm naturam plerique, ut David pater Nathan, quem ex Bethsabee genuit, sicut & Salomonem; Jesse pater David, Booz patet Obed, quem ex Ruth Moabitide genuit: idemque patet in sequentibus generationibus usque ad Adamum.

24.25. *Qui fuit Levi, qui fuit Melchi, qui fuit Ianne, qui fuit Ioseph, qui fuit Mathathiæ, qui fuit Amos, qui fuit Nahum, qui fuit Hesli, qui fuit Nagge*. Cùm S.Irenæus in Genealogia Domini secundùm Lucam generationes dumtaxat septuaginta duas agnoscat, & nunc septuaginta sex numerentur; cùm aliunde Julius Africanus nullum inter Joseph, Heli, & Melchi gradum intermedium recenseat; sed Joseph Heli, hunc Melchi fuisse filium scribat, sine ulla, vel Matthat, vel Levi mentione, recentiores quidam audaciori conjectura putant duos illos Levi & Mathat in Textum S.Lucæ insertos esse à Librariis. Sed S. Hieronymus, qui Novum Testamentum jussu Damasi Græcæ fidei reddidit, Matthat & Levi in S.Lucæ textu agnovit & servavit: & S. Augustinus *septuaginta septem personas, secundùm generationes quas Lucas secutus est, inveniri* docet; & *Lucam à Domino usque ad David quadraginta tres generationes enumerare*: Quod constare non posset, si Matthat & Levi expungerentur. Quamquam & S. Irenæi numerus constare potest, si verba ejus exclusivè accipiantur, non connumeratis terminis duobus, Christo & Adamo; Joseph etiam prætermisso & parenthesi incluso, ut sic intelligenda sit genealogica S. Lucæ descriptio: *Iesus* (qui *putabatur filius Ioseph*) erat filius Heli, *qui fuit Matthat, qui fuit Levi;* & expuncto *Kainan*, quem expungendum in Luca, ceu intrusum, doctiores ex Scriptura Veteris Testamenti probant. Videri potest Spanhemius Dubio Euangel.24. cujus, licèt Heterodoxi, non possum, quin modestiam hoc loco commendem. *Solis* (inquit) *hominum suffragiis nihil in Sacra Scriptura loco movendum. Et sanè sine Mosis & Scriptoris Paralipomenon auctoritate, nec Kainan excenturiandus fuisset. Religiosè enim in religiosis versandum, & summa reverentia adhibenda circa ea, quæ Dei majestatem nobis repræsentant*.

S.Iren. l.3. c.33.

S.Aug. l.3.de Cons.Euang. c.1.& 6.

26. 27. *Qui fuit Mahath, qui fuit Mathathiæ, qui fuit Semei, qui fuit Ioseph, qui fuit Iuda, qui fuit Ioanna, qui fuit Resa, qui fuit Zorobabel, qui fuit Salathiel, qui fuit Neri*. An Salathiel & Zorobabel, de quibus S. Lucas, diversi sint à Salathiele & Zorobabele, de quibus Sanctus Matthæus, an iidem sint apud utrumque Euangelistam; & linea utraque Salomonis & Nathanis coaluerit, sive per nuptias, sive aliqua alia ratione legali, in Salathiele vel Zorobabele: post Zorobabelem verò rursus decusseretur, & Sanctus Matthæus texat genealogiam Joseph ex Abiud filio Zorobabelis, Sanctus Lucas ex Resa filio Zorobabelis altero, anceps quæstio, circa quam variæ sunt Interpretum sententiæ. Diversos Salathieles & Zorobabeles fuisse, nullum argumentum solidè probat: In rebus autem tanti momenti suis nimiùm indulgendum non est conjecturis.

28.29.30. *Qui fuit Melchi, qui fuit Addi, qui fuit Cosan, qui fuit Elmadan, qui fuit Her, qui fuit Iesu, qui fuit Eliezer, qui fuit Iorim, qui fuit Mathat, qui fuit Levi, qui fuit Simeon, qui fuit Iuda, qui fuit Ioseph, qui fuit Iona, qui fuit Eliakim, qui fuit Melea, qui fuit Menna, qui fuit Mathatha, qui fuit Nathan, qui fuit David*. Stemma genealogicum Jesu Christi ex Davide pariter ducunt SS. Matthæus & Lucas, sed per diversam lineam; Matthæus per Salomonem, Lucas per Nathan Salomonis ex eodem patre eademque matre fratrem.

32.33.34.35.36. *Qui fuit Iesse, qui fuit Obed, qui fuit Booz, qui fuit Salmon, qui fuit Naasson, qui fuit Aminadab, qui fuit Aram, qui fuit Esron, qui fuit Phares, qui fuit Iuda, qui fuit Iacob, qui fuit Isaac, qui fuit Abrahæ, qui fuit Thare, qui fuit Nachor, qui fuit Sarug, qui fuit Ragau, qui fuit Phaleg, qui fuit Heber, qui fuit Sale, qui fuit Cainan, qui fuit Arphaxad, qui fuit Sem, qui fuit Noe, qui fuit Lamech*. Sale ab Arphaxad

xad immediatè genitum, constat ex Hebræo fonte, *Genes.* 10. *v.* 24. & 1. *Paral. cap.* 1. *v.* 18. Insitus itaque est *Kainan* aliena manu ex corrupta Versione Septuaginta Interpretum. Abest non solùm ab Hebraico Textu, sed à Samaritano, & Chaldaicis Paraphrasibus; à Vulgata Versione Geneseos & Paralipomenon, nec apud Josephum occurrit. Vide Dissertationem nostram quartam in Historiam Veteris Testamenti, secundæ Mundi Ætatis.

37. 38. *Qui fuit Mathusale, qui fuit Henoc, qui fuit Iared, qui fuit Cainan, qui fuit Henos, qui fuit Seth, qui fuit Adam, qui fuit Dei.* S. Matthæus ab Abrahamo descendit ad Jesum Christum, S. Lucas à Christo Jesu ascendit ad Adamum: quia Matthæo propositum erat ostendere, Christum esse filium Abrahami, & Davidis antonomasticè, adeòque verum Messiam, cùm promissio Adamo in genere data, post ad semen Abrahæ & familiam Davidis fuerit restricta à Deo. Lucas verò Christi genealogiam ascendendo perduxit ad Adamum, ut doceret, beneficia Messiæ non solùm pertinere ad Abrahamum, & ejus posteros, sed ad ipsum etiam Adamum, cui prima promissio facta fuit. Secundò, id à Luca factum, ut suppleret, quod prætermissum fuerat à Matthæo, & perfectam omnibus modis genealogiam Christi texeret, primique ac secundi Adami originem referret ad Deum, à quo ille per creationem temporariam, iste per generationem æternam & missionem œconomicam in plenitudine temporis: *De ipso Adam, qui juxta Apostolum figuram accepit Christi, quid pulchrius potuit convenire, quàm sacrosancta generatio à Dei Filio inciperet, & usque ad Dei filium deduceretur: creatusque præcederet in figura, ut natus in veritate sequeretur: ad imaginem factus præiret, propter quem Dei imago descenderet?*

S. Ambr. l. 3. in Luc.

Non mirum autem, quòd ab Abraham plures secundùm Lucam generationes sint usque ad Christum, pauciores secundùm Matthæum, cùm aliæ sint in utroque stemmate genealogico personæ. Potest enim fieri, ut alii longævam transegerint vitam, alterius verò generationis viri immatura ætate decesserint; cùm videamus, complures senes cum suis nepotibus vivere, alios verò viros statim filiis obire susceptis.

Quamquam verò eruditis quibusdam viris visum sit, Lucam Mariæ genealogiam, Matthæum Josephi texere; & *Heli*, qui idem sit ac *Eliakim*, seu *Joachim*, patrem fuisse naturalem B. Virginis, civilem Josephi, utpotè generi, ratione veri Matrimonii cum Maria contracti; & hac facta hypothesi facilior appareat utriusque Euangelistæ conciliatio: novæ tamen ex adverso difficultates occurrunt; nec videtur Lucas contra consuetudinem egisse Scripturarum, genealogias fœminarum nunquam texentium, ut viri alicujus genus ostendatur.. Et hac in re, ut in cæteris, Veteres sequi malim, quàm recentiores Auctores: *Cur Joseph magis, quàm Mariæ generatio describatur* (inquit S. Ambr.) *cùm Maria genera erit Christum, & Joseph à generatione Domini videatur alienus, dubitare possemus, nisi consuetudo nos instrueret Scripturarum, quæ semper viri originem quærit... Viri enim persona quæritur, qui etiam in Senatu, & reliquis Curiis civitatum generis asserit dignitatem..... Noli mirari, quòd Joseph origo descripta est. Etenim secundùm carnem natus, usum debuit sequi carnis: & qui in sæculum venit, sæculi debuit more describi; maximè cùm in Joseph origine etiam origo sit Mariæ. Nam cùm vir justus fuerit Joseph, utique ex Tribu sua & ex patria sua* (seu familia) *accepit uxorem: nec potuit justus facere contra, id quod Lege præscriptum est.* Uterque igitur Euangelista stemma genealogicum Joseph exhibet, non Mariæ Virginis. Nec aliena à Christo censenda est origo Josephi, cùm natus sit Christus ex ea, quam Josephus duxerat uxorem ex eadem Tribu & familia David.

S. Ambr. l. 3. in Luc.

Sensus Moralis.

1. *Anno quintodecimo imperii Tiberii Cæsaris, &c. Factum est verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto.* Quo tempore Christi Præcursor ministerii sui obeundi mandatum à Deo acceperit, memorato Romanæ Reipublicæ Principe, & Judææ Regibus, indicat Euangelista. Quia enim illum præcurrebat & prædicare veniebat Joannes, qui & ex Judæa quosdam, & multò plures ex Gentibus redempturus erat, per Regem Gentium & Principes Judæorum Prædicationis ejus tempora designantur. Et in Prophetico quidem sermone solis Judæis prædicato solum Judæorum Regnum describitur his verbis: *Visio Isaiæ, in diebus Oziæ, Joathan, Achaz, & Ezechiæ Regum Juda.* At in Euangelio, quod universo mundo prædicandum erat, Tiberii Cæsaris Imperium, qui totius orbis Romani dominus erat, describitur: *Quia autem Gentilitas colligenda erat, & Judæa pro culpa perfidiæ dispergenda, ipsa quoque descriptio terreni Principatus ostendit, quoniam & in Romana Republica unus præfuisse describitur, & in Judææ Regno per quartam partem plurimi principabantur.* Voce etenim Redemptoris nostri dicitur: *Omne regnum in se ipsum divisum desolabitur.* Ad finem ergo regni Judæa pervenerat, quæ tot Regibus divisa subjacebat. Nec solùm sub quibus Regibus, sed & sub quibus Sacerdotibus prædicare cœperit Joannes, notatur, quia illum prænunciabat, qui Rex simul erat & Sacerdos.

S. Greg. M. Hom. 20. Orig. H. 21. Isaiæ 1. S. Greg. M. ib. Luc. 11. S. Amb. l. 2. in Luc. n. 68.

2. *Factum est Verbum Domini super Joannem Zachariæ filium in deserto.* Factum est verbum, ut Sanctus Baptista Joannes pœnitentiam prædicaret. Joannes typus Legis, eò quòd *Lex peccatum denuntiare potuit, donare non potuit.* Lex enim unumquemque qui viam gentium sequebatur, revocat ab errore, restringit à crimine; pœnitentiam suadet, ut gratiam consequatur: *Lex autem & Prophetæ usque ad Joannem:* Joannes verò prænuntius Christi. Ita *Lex Ecclesiæ præ-*

Luc. 16.

Alex. Expos. in Euang.

nuntia, & gratiæ pœnitentia est. Benè itaque S. Lucas compendio usus est, ut Joannem declararet Prophetam, dicens: *Factum est verbum Domini super Joannem in deserto.* Unum dixit, & omnia declaravit.

Joannem imitentur Sacerdotes & Doctores, è deserto non exeant ad Ministerium euangelicæ prædicationis, ad regimen animarum, nisi à Deo vocati, jejuniis & oratione ad divinum opus præparati. Mundum non cognoscant, nisi in ordine ad Deum; solum Deum intueantur, cùm ejus Euangelium ac doctrinam mundo annuntiant. Quid Concionatoribus Euangelicis, Animarum Rectoribus, & Christi Sacerdotibus cum mundo, id est, cum hominibus, qui diligunt mundum, cum sæcularibus societatibus, & conversationibus, cum ludis, conviviis, deliciis? Verbum Dei audiant in Scripturis docens, ad cor interiùs loquens, ut eo pleni, eructare possint exteriùs verbum bonum: *Factum est verbum Domini super Joannem in deserto.*

3. *Et venit in omnem regionem Jordanis prædicans baptismum pœnitentiæ in remissionem peccatorum.* Pœnitentia, baptismus lacrymarum: *Laboriosus baptismus à* Patribus, & à Sacra Synodo Tridentina appellatur. Hunc baptismum in regione Jordanem circumjacente Joannes prædicavit, & plurimis ad eum venientibus dedit; sed tamen baptismum suum in remissionem peccatorum dare non potuit. Remissio etenim peccatorum in solo nobis baptismo Christi tribuitur. *Quia* ergo Joannes *Baptismum, quod peccata solveret, dare non poterat, prædicabat: ut sicut incarnatum Verbum Patris præcurrebat verbo prædicationis, ita baptismum pœnitentiæ, quo peccata solvuntur, præcurreret suo baptismate, quo peccata solvi non possunt: ut quia ejus sermo præcurrebat præsentiam Redemptoris, ipsum quoque ejus baptisma præcedendo fieret umbra veritatis.*

S. Greg. M. Hom 20.

Prædicans baptismum pœnitentiæ. Inter omnia Chri-

stianæ vitæ officia prædicanda maximè pœnitentia est. Hoc scilicet Christianæ pietatis fundamentum. Hanc non diligit Mundus, sed Deus imperat, ut ejus saluti necessariam. *Deus* scilicet *post tot & tanta delicta humanæ temeritatis à Principe generis Adam auspicata, post condemnatum hominem cum sæculi dote, post ejectum paradiso, mortique subjectum: cùm rursus ad suam misericordiam maturavisset, jam inde in semetipso pœnitentiam dedicavit, rescissa sententia irarum pristinarum, ignoscere pactus operi & imagini suæ. Itaque & populum sibi congregavit, & multis bonitatis suæ largitionibus fovit; & ingratissimum toties expertus, ad pœnitentiam semper hortatus est, & prophetando universorum Prophetarum emisit ora: mox gratiam pollicitus, quam in extremitatibus temporum per Spiritum suum universo orbi illuminaturus esset, præire intinctionem pœnitentiæ jussit, ut quos per gratiam vocaret ad promissionem semini Abraham destinatam, per pœnitentiæ subsignationem ante componeret. Non tacet Joannes: Pœnitentiam initote, dicens; jam enim salus nationibus appropinquabit, Dominus scilicet afferens, secundùm Dei promissum. Cui præministrans, pœnitentiam destinabat purgandis mentibus propositam: uti quicquid error vetus inquinasset, quicquid in corde hominis ignorantia contaminasset, id pœnitentia verrens & radens & foras abjiciens, mundam pectoris domum superventuro Spiritui sancto paret, quo se ille cum cœlestibus bonis libens inferat. Horum bonorum unus est titulus, salus hominis, criminum pristinorum abolitione præmissa. Hæc pœnitentiæ causa, hæc opera, negotium divinæ misericordiæ curans, quod homini profecit, Deo servit.*

Tert. lib. de Pœnit. c.2.

4. *Vox clamantis in deserto, Parate viam Domini.* Animo secedat in desertum, affectu recedat de mundo necesse est, qui sinceram vult agere pœnitentiam: fugiat de medio Babylonis. Spiritus enim sæculi, & spiritus pœnitentiæ sibi è regione adversantur. Spiritus mundi, cupiditas & vanitas: spiritus pœnitentiæ charitas & humilitas. Quis in mundo pœnitentiæ locus, ubi quicquid est, *concupiscentia carnis* est, *concupiscentia oculorum*, *& superbia vitæ*; ubi *esse inter nocentes innoxium, criminis est*; ubi *malos quisquis non imitatur, offendit*; ubi *consensere jura peccatis, & cœpit licitum esse, quod publicum est*?

S.Cypr. Ep.1.

5. *Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur: & erunt prava in directa, & aspera in vias planas.* Pusillanimitas omnis ac desperatio in spem divinæ gratiæ erigatur: omnis præsumptio propriæ sapientiæ ac justitiæ, omnisque superbia deprimatur: omnis pravitas & asperitas vitæ in mores rectos, seu æternæ legi consentaneos, tractabiles, mansuetos, per Incarnationem Christi, per Incarnati Verbi virtutem mutetur. Hæc mutatio dexteræ excelsi. Hoc opus Salvatoris, ad quem corda per fidem, spem, & charitatem erigere debemus. *Et videbit omnis caro salutare Dei.*

Omnis vallis implebitur, & omnis mons & collis humiliabitur. Quid vallium nomine (inquit S.Gregorius) nisi humiles? Quid montium & collium, nisi superbi homines designantur? In adventu ergo Redemptoris valles impletæ, montes verò & colles humiliati sunt; quia juxta ejus vocem: *Omnis qui se exaltat, humiliabitur: & omnis, qui se humiliat, exaltabitur.* Vallis etenim impleta crescit, mons autem & collis humiliatus decrescit: quia nimirùm *In fide Mediatoris Dei, & hominum hominis Christi Jesu & Gentilitas plenitudinem gratiæ accepit, & Judæa per errorem perfidiæ hoc, unde tumebat, perdidit. Omnis enim vallis implebitur, quia corda humilium sacræ doctrinæ eloquio virtutum gratia replebuntur.* Unde scriptum est: *Qui emittis fontes in convallibus ..... Et valles abundabunt frumento.* A montibus aqua dilabitur, quia *superbas mentes veritatis doctrina deserit.* Fontes in convallibus surgunt, quia *mentes humilium verbum prædicationis accipiunt.* Et erunt prava in directa, & aspera in vias planas: *Prava directa fiunt, cùm malorum corda per injustitiam detorta, ad justitiæ regulam diriguntur. Et aspera in vias planas immutantur, cùm immites atque iracundæ mentes per infusionem superna gratiæ ad lenitatem mansuetudinis redeunt. Quando enim verbum veritatis ab iracunda mente non recipitur, quasi asperitas itineris gressum pergentis repellit. Sed cùm mens iracunda per acceptam mansuetudinis gratiam, correptionis vel exhortationis verbum recipit, ibi palam viam Prædicator invenit, ubi prius præ asperitate itineris pergere, id est, prædicationis gressum ponere non valebat.*

S.Greg. M. Hom. 20.

8. *Facite ergo fructus dignos pœnitentiæ, & ne cœperitis dicere: Patrem habemus Abraham. Dico enim vobis, Quia potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.* Qui sint digni pœnitentiæ fructus, S. Gregorius M. explicat: *Quisquis*, inquit, *illicita nulla commisit, huic jure conceditur, ut licitis utatur, sicque pietatis opera faciat, ut tamen si noluerit, ea quæ mundi sunt, non reliquat. At si quis in fornicationis culpam, vel fortasse, quod est gravius, in adulterium lapsus est, tantò à se licita debet abscindere, quantò se meminit & illicita perpetrasse. Neque enim par fructus boni operis esse debet ejus, qui minus, & ejus qui amplius deliquit: aut ejus, qui in nullis, & ejus, qui in quibusdam facinoribus cecidit, & ejus, qui in multis est lapsus.* Cùm ergo dicitur: *Facite fructus dignos pœnitentiæ*; uniuscujusque conscientia convenitur: *Ut tantò majora quærat bonorum operum lucra per pœnitentiam, quantò graviora sibi intulit damna per culpam.*

S.Greg. M. Hom. 20. in Evang.

S.Amb.l.2.in Luc.n.5.

Potens est Deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ. Ædificationem surgentis Ecclesiæ prænunciat Joannes, quæ non rupeis saxis, sed vivis lapidibus exstructa, in habitaculum Dei & fastigium templi, conversione nostrorum surrexit animorum. Etenim parabat Deus lapidea gentium idolis servientium corda emollire, & de lapidibus offensionis excitaro cultores Religionis, qui per fidem Christi, veri essent Abrahæ filii; de quibus Apostolus: *Omnes vos unum estis in Christo Jesu. Si autem vos Christi; ergo semen Abrahæ estis, secundum promissionem hæredes*: nec solùm Abrahæ, sed Dei filii: *Omnes enim filii Dei estis per fidem, quæ est in Christo Jesu.* De his, qui olim lapides insensibiles erant per duritiam cordis, nunc per Christi gratiam admirabiliter mutatis, ait S. Petrus: *Et ipsi tamquam lapides vivi superædificamini domus spiritualis.*

Gal. 3.

1. Petri 2.

9. *Jam enim securis ad radicem arborum posita est.* Utinam fœcundarum usum arborum possimus imitari, meritisque crescentibus, longævæ humilitatis radice fundati, sublimes ab humo, decori ad speciem, adultos fructuosorum operum vertices erigamus, ne Euangelici securis agricolæ trunci radicem sylvestris excidat: *Ad radicem securis est posita: faciat fructum, qui potest gratiæ, qui debet pœnitentiæ. Adest Dominus, qui fructum requirat, fœcundos vivificet, steriles reprehendat. Anni tres sunt, ex quo venit, & fructum in Judæis invenire non potuit: utinam inveniat in nobis! Instat securis succidi infructuosos, ne terram occupent. Sed qui adhuc non habet fructum, conetur, ut afferat in futurum.* Bonus ille cultor agri interveniet pro nobis infœcundis, pro nobis infructuosis; ut detur spatium, patientia deferatur; ne fortè & nos aliquem fructum ferre Deo possimus.

S.Amb.l.2.in Luc.n.76.

10. *Et interrogabant eum turbæ dicentes: Quid ergo faciemus? Respondens autem, dicebat illis: Qui habet duas tunicas, det non habenti: & qui habet escas, similiter faciat.* Misericordia commune omnibus officium ad præceptum est: *Misericordia* enim *plenitudo virtutum est.* Misericordiæ tamen ipsius pro possibilitate conditionis humanæ mensura servatur, ut non sibi unusquisque totum eripiat; sed quod habet, cum paupere partiatur.

S.Ambr. ibi. n.76.

Qui habet duas tunicas, det non habenti. Exemplum in tunica ponit, quæ usui nostro magis necessaria est, quàm pallium: *Ad fructum* enim *dignum pœnitentiæ pertinet, ut non solùm exteriora quæque & minus necessaria, sed ipsa valdè necessaria dividere cum proxi-*

S.Greg. M. H 20. in Evang.

mis

mis debeamus, scilicet vel escam qua carnaliter vivimus, vel tunicam qua vestimur. Quia enim in Lege scriptum est, Diliges proximum tuum sicut teipsum : *minus proximum amare convincitur, qui non cum eo in necessitate illius, etiam ea quæ sibi sunt necessaria, partitur.* Superflua quippè divitum, necessaria pauperum.

12. *Venerunt autem & Publicani, ut baptizarentur; & dixerunt ad illum: Magister, quid faciemus? At ille dixit ad eos: Nihil amplius, quàm quod constitutum est vobis, faciatis.* Prædicator Euangelicus cavere debet, ne publicam turbet tranquillitatem, & laqueum injiciat animabus, invehendo in conditiones quasdam & functiones Reipublicæ necessarias. Prudentiam Joannis imitetur, vitæ crimina ab ipso vitæ genere discernentis. Sine tributis & vectigalibus Respublica defendi non potest. Ideò tributa Regibus persolvi, jubet Christus: *Reddite*, inquit, *quæ sunt Cæsaris, Cæsari.* Et Apostolus: *Necessitate subditi estote, non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam. Ideò enim & tributa præstatis: ministri enim Dei sunt, in hoc ipsum servientes. Reddite ergo omnibus debita: cui tributum, tributum: cui vectigal, vectigal.* Sed injustæ exactiones divina lege prohibentur: Sicut enim publica potestas, ita & tributa, non ad usum hujus, aut illius, sed ad bonum commune sunt constituta. Publica igitur onera cum publicis necessitatibus æquanda sunt: ita quidem, ut liceat his, qui Reipublicæ præsunt, ex publicis obventionibus se suosque pro dignitatis ratione sustentare: non item modum exigendi petere à suo & aulicorum luxu, ac libidine; aut ex publicanorum malis artibus & adinventionibus. Regibus igitur plus exigere nefas, quàm lex Dei permittit, cujus est in omnes Principes summum Imperium: Publicanis plus exigere nefas, quàm à publica potestate constitutum est: *Nihil amplius, quàm quod vobis constitutum est, faciatis.* Moderata & justa sancti Præcursoris responsio, ut & iniquitas locum non habeat, & constitutum habeat vectigal effectum. Non enim dixit, Nihil exigatis: sed, Nihil amplius exigatis. Unde intelligimus, quòd apud Deum non tam exactio, quàm exactio iniqua damnetur. Igitur *Quod Cæsar præcipit, ferendum est; quod Imperator indicit, tolerandum est: sed fit intolerabile, dum illud præda exactionis accumulat.*

Luc.20.16. Rom.13.7.

Ant. Auct. Serm. inter Aug. olim de Ver. Domini 19. nunc in Appen. 81. fortè S. Max. Taur.

Qui tributa, vectigalia, publica onera redimunt, aut Regis vel Reipublicæ nomine exigunt, aut imponunt; quæ Cæsaris sunt, reddant Cæsari, quæ Dei, Deo. Cæsari tributa, Deo timorem: timorem cùm dico, avaritiam prohibeo. Misereantur conservorum, ut & ipsi misericordiam à Deo consequantur. Sciant Dominum eadem mensura, qua mensi fuerint, remensurum: *Satis superque grave est liberis hominibus servitute premi, tantumque inter eos, qui ex eadem terræ massa coagmentati sunt, interesse, ut alii imperent, alii imperio teneantur; alii tributa constituant, alii tributi causa describantur; alii injuriam inferre, maloque afficere impunè possint; alii ne quid patiantur, laborent, ac precibus contendant; eaque circa unam & eamdem imaginem, circa unam & eamdem dignitatis præstantiam contingere, circa ejusdem vitæ hæredes, & pro quibus Christus æquè mortuus est. Satis, inquam, hæc liberis hominibus molesta sunt: ne quid huic jugo ponderis addatur, ne quid pœnæ illi, qua primum nostrum peccatum mulctatum est, acerbitatis accedat.*

S.Greg. Naz. Or.9. ad Jul. tributorum exæquator.

14. *Interrogabant autem eum & milites, dicentes: Quid faciemus & nos? Et ait illis: Neminem concutiatis, neque calumniam faciatis: & contenti estote stipendiis vestris.* Si Christiana Disciplina omnia bella culparet, hoc potiùs militibus consilium salutis petentibus in Euangelio diceretur, ut abjicerent arma, seque omninò militiæ subtraherent. Dictum est autem eis: *Neminem concutiatis*, &c. Quibus proprium stipendium sufficere debere præcepit, militare utique non prohibuit: *Proinde, qui doctrinam Christi adversam dicunt esse Reipublicæ, dent exercitum talem, quales doctrina Christi esse milites jussit; dent tales provinciales, tales maritos, tales conjuges, tales parentes, tales filios, tales dominos, tales servos, tales Reges, tales judices, tales denique debitorum ipsius fisci redditores & exactores, quales esse præcepit doctrina Christiana, & audeant eam dicere adversam esse reipublicæ; imò verò non dubitent eam confiteri magnam, si obtemperetur, salutem esse reipublicæ.* Quid enim culpatur in bello? An quia moriuntur quandoque morituri, ut domentur in pace victuri? Hoc reprehendere timidorum est, non religiosorum. Nocendi cupiditas, ulciscendi crudelitas, impacatus atque implacabilis animus, feritas rebellandi, libido dominandi, & si qua similia, hæc sunt, quæ in bellis jurè culpantur; quæ plerumque ut etiam jurè puniantur, adversùs violentiam resistentium, sive Deo, sive aliquo legitimo imperio jubente, gerenda ipsa bella suscipiuntur à bonis, cùm in eo rerum humanarum ordine inveniuntur, ubi eos vel jubere tale aliquid, vel in talibus obedire justè ordo ipse constringit. Alioquin Joannes, cùm ad eum baptizandi milites venirent, *Et nos quid faciemus?* responderet eis, Arma abjicite, militiam istam deserite, neminem percutite, vulnerate, prosternite. Sed quia sciebat eos, cùm hæc militando facerent, non esse homicidas, sed ministros legis; & non ultores injuriarum suarum, sed salutis publicæ defensores; respondit eis: *Neminem concusseritis, nulli calumniam feceritis: sufficiat vobis stipendium vestrum.* Sed quia Manichæi Joannem apertè blasphemare consueverunt, ipsum Dominum Jesum Christum audiant hoc stipendium jubentem reddi Cæsari, quod Joannes dicit debere sufficere militi. *Reddite* (inquit) *Cæsari, quæ Cæsaris sunt, & Deo, quæ Dei sunt.* Et *Ad hoc enim tributa præstantur, ut propter bella necessario militi stipendia præbeantur.* Qui leguntur milites, ut adversùs publicos hostes Rempublicam defendant, animarum suarum hostibus ne succumbant. Qui cives, provinciales, & paganos ab hostili violentia tueri debent, illis ne violentiam inferant, aut calumniam. Qui publicas injurias ulciscuntur, ne injuria afficiant Creatorem suum ac Redemptorem. Qui excubias agunt in præsidiis, & castris, solicitè vigilent & orent, ne diabolo intercipiantur & captivi ducantur: caveant, ne graventur corda sua à crapula & ebrietate, animam suam à peccato diligenter custodiant, divinam gratiam assiduis precibus jugiter implorent; quia *Nisi Dominus custodierit civitatem, frustra vigilat, qui custodit eam.*

S.Aug.Epist. 138. aliàs ad Marc. c.2.

S.Aug.l.22. cont.Faust. c.74.

16. *Ego quidem aqua baptizo vos ... Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igne.* Cùm ex duabus naturis constet homo, anima & corpore, visibile per visibile elementum, invisibile per invisibile mysterium consecratur. *Aqua enim corpus abluitur, Spiritu anima delicta mundantur. Aliud agimus, aliud invocamus; licèt etiam in ipso fonte sanctificatio divinitatis aspiret ... & ideò aliud fuit baptisma pœnitentiæ, aliud gratiæ est.* Illud Joannes administrabat, istud confert Christus. Illius in nomine, auctoritate, virtute, invisibili manu, operatione, Spiritu, peccatores baptizantur, animæ abluuntur & mundantur, peccata omnia remittuntur, Christiani ex omni gente Deo consecrantur: *Ipse vos baptizabit in Spiritu sancto & igne.* Baptismum nostrum jugiter in memoriam revocemus, ob collatum nobis à Christo tantum beneficium gratias agamus omnibus diebus vitæ nostræ. Christi membra effecti, filii Dei, Christi cohæredes, vitam ducamus Christiano dignam nomine. Frumentum esse studeamus, mundo & pravis cupiditatibus moriamur, ut fructum afferamus; quia *Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet; si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Si triticum sumus, in horreum cœleste nos inferet Christus; si palea simus, id est, si bonis operibus vacui, in ignem projiciemur, qui non extinguetur; in ignem, qui paleas semper comburet, nunquam consumet. Hic per verbum & gratiam Christi frumenta invisibiliter discernantur à paleis: Non enim seipsos discernunt fideles ab infidelibus, peccatores à justis, electi è reprobis, siquidem totum à Deo acceperunt per Jesum Christum Dominum nostrum.

S.Amb.l.2.in Luc.n.79.

Joan.12.24.

strum. Ille in nobis incipit bonum opus, & perficit ; ille dat velle & perficere, sine quo nihil possumus : *Quis te discernit* (inquit Apostolus? *Quid autem habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Sed in extremo judicio ultima discretio & separatio frumentorum à paleis fiet: *Cujus ventilabrum in manu ejus, & purgabit aream suam, & congregabit triticum in horreum suum, paleas autem comburet igni inextinguibili.* Ventilabri indicio (inquit S. Ambrosius) discriminandorum Dominus declaratur jus habere meritorum; eò quòd dum frumenta in area ventilantur, plena à vacuis, ab inanibus fructuosa veluti quodam auræ spirantis examine separantur. Per hanc igitur comparationem ostenditur, quòd Dominus judicii die solidæ merita fructusque virtutis ab inanis jactantiæ, exiliumque factorum infructuosa levitate discernat, perfectioris meriti viros locaturus in mansione cœlesti: *Ipse enim perfectior fructus est, qui meruerit ejus esse conformis, qui sicut granum tritici cecidit, ut plurimos fructus afferret in nobis, invisus paleis, inanibus meritis non amicus.*

1. Cor. 4. 7.

S. Ambr. lib. n. 83.

S. Ambr. ib. n. 83. & 92.

21. *Factum est autem, cùm baptizaretur omnis populus, & Jesu baptizato & orante, apertum est cœlum.* Baptizatus est Dominus, non mundari volens, sed mundare aquas; ut ablutæ per carnem Christi immaculatam, baptismatis jus haberent. Et ideò, qui ad Christi lavacrum venerit, peccata deponit. O divinum humilitatis exemplum! Sub Joannis manu caput inclinat verus Dei Filius; Sanctus Sanctorum, Auctor gratiæ, cum peccatoribus in Jordanem descendit, baptisma pœnitentiæ non refugit: *Si pro nobis Christus lavit, imò nos in corpore suo lavit; quantò magis nos nostra delicta lavare debemus! Quo magis opere, quo magis mysterio Deus, quàm hoc probatur, quando per totum mundum, quo generis humani conditio diffunditur, uno momento in uno corpore Deus fraudem vetusti erroris abolevit, gratiam regni cœlestis effudit? Unus enim mersit, sed elevavit omnes: unus descendit, ut ascenderemus omnes: unus omnium peccata suscepit, ut in illo omnium peccata morerentur. Purificate igitur vos, quia purificavit se ille pro nobis, qui purificatione non eguit.* Christi humilitatem imitemur, cum illo descendamus, ut cum illo pariter ascendamus. Ejus exemplo vacemus orationi, quia etsi peccata dimissa sunt in baptismo, nondum tamen concupiscentia & infirmitas carnis sublata est, novorum radix & fomes peccatorum. Mare Rubrum transivimus, necatos gratulamur Ægyptios; sed in deserto mundanæ conversationis hostes alii occurrunt, Christi gratia, nostroque labore vincendi. Ideò *Oportet semper orare*, donec ad promissam vitæ æternæ patriam, ad terram viventium perveniamus; *& nunquam deficere.*

V. Bedam in hunc loc.

Luc. 18. 1.

23. *Et ipse Jesus erat incipiens quasi annorum triginta*, &c. Triginta annorum tempus expectat temporis conditor, ut suum palam obeat ministerium. Annos triginta delitescit. Vitam ejus absconditam & silentium honoremus, humilitatem imitemur. Ad publicas Ecclesiastici ministerii functiones, ad prædicationem & regimen animarum nemo prosiliat; sed in latebris, in sacro secessu Deo probatus, non solùm tempus legitimum & maturam ætatem expectet; sed Dei voluntatem exquirat, sibi per Ecclesiæ Præsides, & sapientes ac sanctos conscientiarum Moderatores significandam.

CAPUT IV.

Sensus Litteralis.

1. 2. *Jesus autem plenus Spiritu sancto*, qui super eum requieverat, & se in omnibus ejus actionibus magis, quàm anteà, demonstrabat, ita ut non solùm ejus descensu sub visibili specie Filius Dei declaratus, non solùm ejus donis cumulatus, sed tota divinitatis ejus plenitudine inunctus probaretur, *regressus est à Jordane*, ubi fuerat baptizatus, *& agebatur a Spiritu in desertum*. Non suasione tantùm, & suggestione, sed efficaci ejusdem Sancti Spiritus impulsu ducebatur in desertum Judææ. *Diebus quadraginta* ibi mansit, *& tentabatur à diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis*: toto illo temporis intervallo nihil penitùs manducavit: *& consummatis illis diebus, esuriit.*

3. *Dixit autem illi diabolus: Si Filius Dei es, dic lapidi huic, ut panis fiat.* Solo verbo ac imperio quemvis circumjacentium lapidum in panem converte.

4. *Et respondit ad illum Jesus: Scriptum est, Quia non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei*; id est, eo omni, cui Deus alendi virtutem indiderit; sive Dei virtute, sine qua nec alimenta corporalia prodessent, sustentatur.

Deut. 8. 3.

5. 6. *Et duxit*, sive sustulit *illum diabolus in montem excelsum*, id permittente Christo; *& ostendit illi omnia regna orbis terræ*, in momento temporis: *Et ait illi* spiritus mendax: *Tibi dabo potestatem hanc universam*, totum illud, qua latè patet, imperium; *& gloriam illorum* regnorum; *quia mihi tradita sunt, & cui volo, do illa.* Sic loquitur diabolus, quasi Deus curam suam à rebus humanis avertisset, cœloque contentus, summum illi in res terrenas imperium reliquisset: quæ opinio hinc atheismi, hinc idololatriæ fons est. Dissimulat Malignus, quòd intelligit ac experimento novit: *Quod dominetur Excelsus super regnum hominum, & cuique voluerit, det illud*: & per eum Reges regnant, & Domini est terra & plenitudo ejus: & *Potestas ejus potestas æterna, & regnum ejus in generationem & generationem. Et omnes habitatores terræ apud eum in nihilum reputati sunt, juxta voluntatem enim suam fecit tam in virtutibus cœli, quàm in habitatoribus terræ: & non est, qui resistat manui ejus, & dicat ei, Quare fecisti?*

Daniel. 4.

7. 8. 9. 10. 11. 12. *Tu ergo si adoraveris coram me* prostratus, *erunt tua omnia*, me donante. *Et respondens Jesus, dixit illi: Scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* In Deuteronomio scriptum est, *timebis*: sed timor Dei, quo nomine summa reverentia significatur, omnia hominis erga Deum officia complectitur.

Deut. 6.

Et duxit illum in Jerusalem, per aera sustulit, *& statuit eum super pinnam Templi*, in summo Templi fastigio; *& dixit illi: Si Filius Dei es, mitte te deorsum: scriptum est enim: Quod Angelis suis mandavit de te, ut conservent te; & quia in manibus tollent te*, super brachia te gestabunt, seu sustentabunt ambulantem; *ne fortè offendas ad lapidem pedem tuum. Et respondens Jesus ait illi: Scriptum est: Non tentabis Dominum Deum tuum.* Confer cum Matth. 4. & Marci 1.

Deut. 6.

13. *Et consummata omni tentatione*, omni tentatione visibili & invisibili, omni tentationis genere, quo pro tunc aggredi permissus est Jesum, *tentatum per omnia pro similitudine absque peccato*, diabolus *recessit ab illo usque ad tempus*, à Deo constitutum; scilicet usque ad tempus Passionis, quo ipsum per se & per ministros apertè oppugnaturus erat. Luc. 22. 53. *Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum*: Joann. 14. 30. *Venit enim Princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.*

Hebr. 4. 15.

14. *Et regressus est Jesus in virtute Spiritus*, afflatu & impulsu Spiritus sancti, non humano ductus affectu, *in Galilæam*, undè venerat priùs in Judæam, ut baptizaretur à Joan. *& fama exiit per universam regionem de illo.*

15. *Et ipse docebat in Synagogis eorum*, ut Prophetarum jam miraculis celeber; *& magnificabatur ab omnibus:*

bus? apud omnes in magna æstimatione & honore erat.

16. *Et venit Nazareth, ubi erat nutritus*, seu educatus, *& intravit secundùm consuetudinem suam*, prout mox ejus erat à sui manifestatione & ab initio ministerii sui; *& surrexit legere*, ut legeret aliquem Scripturæ locum, quem posteà populo exponeret.

Isa.61.1. 17. 18. 19. *Et traditus est illi liber Isajæ Prophetæ*, jussu Archisynagogi. *Et ut revolvit librum, invenit* divino consilio, proprioque delectu, *locum ubi scriptum erat: Spiritus Domini super me* requievit, *propter quod unxit me:* quia super me requievit invisibiliter à primo conceptionis meæ instanti, non ad mensuram mihi datus, sed plenè in me effusus, cum gratiæ, virtutum, donorumque infinita copia; ideò me inauguravit & consecravit ad munus prædicationis. Joan.3.34. *Evangelizare pauperibus misit me:* Misit me, ut euangelium annuntiarem pauperibus spiritu, iis qui se viles & miseros agnoscunt, ac veris opibus destitutos, propria justitia vacuos, misericordia & gratia Dei in omnibus egentes. *Sanare contritos corde*: Ut sanem fractos animo, desperabundos ob gravia peccatorum suorum vulnera, vulneribus peccatorum suorum contusos & contritos. *Prædicare captivis remissionem:* Ut annuntiem & afferam captivis liberationem à servitute peccati & diaboli, longè excellentiorem ac magis optandam ea libertate, quam Judæi carnales expectant, sperantes, sub Messia Rege se jugum Romanorum, & cujuscumque alienigenarum Principatus excussuros. *Et cæcis visum*: Ut sedentes in ignorantiæ & peccatorum tenebris Euangelica doctrina illuminem, Dei cognitione, fidei luce illustrem. *Dimittere confractos in remissionem*: Ut eos qui in summis horrendæ ac durissimæ captivitatis angustiis versantur, libertate donatos dimittam. Quod ad majorem explicationem à Christo, vel ab Euangelista additum est, ad alium Isajæ locum alludentibus, & ad Ps.146. v.3. *Prædicare annum Domini acceptum*. Veri Jubilæi annum, tempus quo divina bonitas gratiam suam in homines uberrimè profundet, antiqui Jubilæi anno typicè significatum, qui buccinæ sonitu per præconem publicum solebat indici; & quo libertate donabantur, qui servi facti erant; condonabantur debita, in pristinas possessiones restituebantur, qui ex iis fuerant ejecti. Non ad annum primum dumtaxat prædicationis Christi hæc verba referenda sunt cum S. Epiphanio; sed ad totum tempus Legis gratiæ, à Christi adventu usque ad sæculi finem intercedens, ut S. Irenæus explicat. *Et diem retributionis*, sive ultionis de inimicis generis humani, diabolo scilicet & angelis ejus, ejiciendis foras, & palam debellandis, & expoliandis. Hæc postrema verba in codicibus Græcis & Syriaca Versione desunt, sed in Hebræo fonte Isaiæ leguntur. S. Iren. *diem retributionis* intelligit diem ultimi judicii, in qua retribuet Dominus unicuique secundùm opera ejus. Refellit autem Valentinianos, qui Christum uno tantùm anno prædicasse, & mense duodecimo passum asserebant, illo Isaiæ loco abusi.

Dimitte eos, qui confracti sunt, liberos. Isa.58.6. Qui sanat contritos corde, & alligat contritiones eorũ. Ps.146.3.

Lev.25.10. S.Epiphan. Hæres.51.

Annus autem Domini acceptabilis tempus hoc, in quo vocantur ab eo qui credunt ei, & acceptabiles fiunt Deo: hoc est omne ab adventu ejus tempus, usque ad consummationem, in quo ut fructus eos qui salvantur, acquirit. S.Iren. l.2.c. 38.

Hunc Isaiæ locum, in quo clarissima de Christo Prophetia continebatur, Christus evoluto libro, qui tunc in Synagoga legebatur, & quem ipsi tradiderat minister, selegit, ut missionem suam ac legationem probaret. Et hæc quidem de Christo propheticè, & ad litteram etiam longè excellentiùs, quàm de Isaia, dicta erant. Sicut enim liberatio ex captivitate Babylonica & imago & pignus fuit liberationis animarum per Messiam; ita annuntiatio ejus ab Isaia facta, typus fuit annuntiationis per Christum faciendæ, qui tanti beneficii non modò prædicator, sed auctor fuit. *Non solùm enim remissionem peccatorum nobis largitus est, & à diaboli tyrannide nos eximit, divinumque lumen demonstravit: sed futuram quoque vitam promisit, & justum judicium interminatus est. Annum enim Domini acceptabilem, priorem ejus adventum appellari arbitror: diem vero retributionis, diem judicii* (inquit Theod.)

Theod. in c. 61. Isaiæ.

20. *Et cum plicuisset librum, reddidit Ministro* Synagogæ, à quo acceperat, *& sedit*, munus Doctoris suo sibi jure vindicans. *Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes*, seu defixi, *in eum*.

21. *Cœpit autem dicere ad illos: Quia hodie impleta est hæc Scriptura in auribus vestris.* Hæc Scriptura, hoc Prophetæ oraculum, quod modò me legente audivistis, hodie coram vobis impletur. Quibus verbis se Messiam esse, palam profitetur ac declarat.

22. *Et omnes testimonium illi dabant* sapientiæ, & doctrinæ, *& mirabantur in verbis gratiæ.* Alludit ad Versum 2. Psalmi 44. *Diffusa est gratia in labiis tuis*, &c. *Quæ procedebant de ore ipsius:* stupefacti ob gratiam, vim & efficaciam sermonum ejus, *dicebant: Nonne hic est filius Ioseph*, pauperis fabri concivis nostri?

23. *Et ait illis: Vtique dicetis mihi hanc similitudinem: Medice cura te ipsum.* Tritum proverbium: Tuos priùs cura, quàm alienos; in tuam primùm patriam, quæ multis tibi chara debet esse nominibus, beneficentiam exerce. *Quanta audivimus facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua.* Admiranda illa opera, quę te patrasse audivimus apud Capharnaitas, fac in gratiam concivium tuorum. Miracula postulabant Nazareni, non ut crederent, sed partim ex ambitione, se digniores existimantes beneficiis Christi, eaque jurè sibi deberi putantes: partim ex incredulitate, quia se in dubium revocare significabant miracula, quæ alibi à Christo patrata celebrabantur, nisi similia in patria sua faceret. Unde S. Matthæus: *Et non fecit ibi virtutes multas, propter incredulitatem illorum.* Matt.13.58.

24. *Ait autem: Amen dico vobis, Quia nemo Propheta acceptus est in patria sua:* Nemo propheta popularibus & concivibus suis gratus est. Quasi dicat, Vobis imputate, quod hic non edam miracula, quia me contemnitis; tantùm abest, ut mihi credatis. Vide ad Matthæi 13. 57. Quòd autem superbia sua & incredulitate se indignos miraculis & beneficiis divinis Nazareni præstarent, cùm alioqui Dei bonitas ad benefaciendum non solùm Judæis, verùm etiam Gentibus, proclivis sit, probat duobus exemplis ex Scriptura Sacra petitis: primum est Viduę Sareptanæ; alterum Naamani Syri. Illius fidei, veneration erga Eliam Prophetam, & charitati: Illius pariter fidei in Deum Israelis, reverentiæ & obedientiæ, qua Elisæum Prophetam prosecutus est, miracula concessa sunt, quæ cęteris, apud quos sancti illi Prophetæ versabantur & prædicabant, ob incredulitatem negata sunt.

25. 26. *In veritate dico vobis, Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Israel*, egestate & fame extrema laborantes, quando clausum est cœlum, pluviam non dans, *annis tribus & mensibus sex; cum facta esset fames magna in omni terra*, adeò ut fames per universam terram grassaretur: *& tamen ad nullam illarum missus est Elias, nisi in Sarepta Sidoniæ*, urbem regionis ac ditionis Sidoniorum, cujus incolæ gentiles erant, *ad mulierem viduam*. Summam porrò temporis in veteri Testamento non expressam, ex traditione vel ex propria scientia Christus addidit. 3.Reg.17. 18. vers.1. Jacob.5.17. 21.26.

27. *Et multi leprosi erant in Israel sub Eliseo Propheta*, id est, tempore Elisæi: *& nemo ex illis mundatus est* à pollutione leprę, *nisi Naaman Syrus*. 4.Reg.5.

28. *Et repleti sunt omnes in Synagoga ira hæc audientes.* Quòd scilicet illos miraculis indignos tacita ipsisque odiosa comparatione argueret, qua alienigenis, quin etiam credituris, postponebantur.

29. *Et surrexerunt, & ejecerunt illum extra civitatem: & duxerunt illum usque ad supercilium montis, super quem civitas illorum erat ædificata, ut præcipitarent eum.* Populari seditione & impetu Jesum, non solùm extra Synagogam, sed extra civitatem ejecerunt, ut hostem & quasi reum mortis traxerunt.

30. *Ipse autem transiens per medium illorum, ibat:* Seu divina virtute factus turbæ furenti inconspicuus, sive mutatis subitò eorum voluntatibus, sive mentibus obstupefactis, sine vi, sine fuga, per medium illorum ambulans, elapsus est.

31. *Et*

Tert. l.cont. Marcion.c.7. S. Epiphan. Hæresi 42.

31. *Et descendit in Capharnaum, civitatem Galilææ, ibique docebat illos Sabbathis*. Marcionimus ille Ponticus, Euangelii & Apostoli corrosor, omissis omnibus, quæ apud S. Lucam ad hunc usque locum legimus, sic Euangelium istud auspicabatur; *Anno quintodecimo Principatus Tiberiani, Deus descendit in civitatem Galilææ Capharnaum*: subtexens deinde illud, quod Nazarethe factum mox recensuimus; cæteris quæ præcesserunt, deletis.

32. *Et stupebant in doctrina ejus, quia in potestate erat sermo ipsius*. Rationem modumque docendi ipsius, qui potestatem & auctoritatem divinam præferret, vehementer admirabantur.

Marci 1.23. & seq.

33. 34. 35. 36. *Et in Synagoga erat homo habens dæmonium immundum; & exclamavit voce magna, dicens: Sine, quid nobis & tibi, Iesu Nazarene? Veniisti perdere nos? Scio te quis sis, Sanctus Dei. Et increpavit illum Iesus, dicens: Obmutesce, & exi ab eo*. Et cùm *projecisset illum*, quem vexabat hominem, *dæmonium in medium*, seu in terram coram omni populo prostravisset, *exiit ab illo, nihilque illum nocuit*, illæsum reliquit. *Et factus est pavor in omnibus*, adstantibus, *& colloquebantur ad invicem, dicentes: Quid est hoc verbum*, quid hoc rei est, *quia in potestate & virtute imperat spiritibus immundis, & exeunt*, ad ejus imperium, sine mora? *Et divulgabatur fama de illo in omnem locum regionis*: Nomen ejus celebre factum est in omni circumquaque regione. Lege Commentarium nostrum in c.1. *S. Marci*, ubi hęc exposuimus.

Matt.8.14. Marci 1.30.

38. 39. *Surgens autem Iesus de Synagoga, introivit in domum Simonis*, Petri: *Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus, & rogaverunt illum pro ea. Et stans super illam*, propiùs ad illam accedens, *imperavit febri, & dimisit illam* febris. *Et continuo surgens, ministrabat illis*, Jesu scilicet ac discipulis ejus. Confer cum *Matthæi* 8.14. & *Marci* 1.30. nostrosque in hæc loca vide commentarios.

Marci 1.34.

40. 41. *Cùm autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus* afflictos, *ducebant illos ad eum: at ille singulis manus imponens, curabat eos. Exibant autem dæmonia à multis, clamantia & dicentia: Quia tu es Filius Dei: & increpans, non sinebat ea loqui, quia sciebant ipsum esse Christum*. Vide Commentarium nostrum in c.8. S.Matth. & in c.1. S.Marci.

42. *Facta autem die egressus, ibat in desertum locum: & turbæ requirebant eum, & venerunt usque ad ipsum: & detinebant illum, ne discederet ab eis*: apud se retinere conabantur, commodorum temporalium causa, quæ ex ejus miraculis percipiebant.

43. 44. *Quibus ille ait: Quia & aliis civitatibus oportet me euangelizare regnum Dei, quia in hoc missus sum*, à Deo Patre meo. Hic præcipuus missionis meę scopus, non ut miracula faciam, quæ ad missionis tantùm meæ, doctrinæque confirmationem, velut sigilla adhibeo. *Et erat prædicans in Synagogis Galilææ*.

Sensus Moralis.

S.Amb.l.4. in Luc.n.4.

1. 2. *IESVS autem plenus Spiritu sancto regressus est à Iordane; & agebatur à Spiritu in desertum diebus quadraginta, & tentabatur à diabolo. Et nihil manducavit in diebus illis*. Meritò Dominus noster » Jesus Christus jejunio suo nos atque deserto adversùs voluptatum informat illecebras, & tentari se à » diabolo Dominus omnium patitur, ut in illo omnes » vincere disceremus. Tria autem à Domino ad salutem nostram principaliter ordinata Sanctus Euangelista descripsit: *Tria sunt enim quæ ad usum proficiunt salutis humanæ, sacramentum, desertum, jejunium*.

2.Tim.2.5. » Nemo coronatur, nisi qui legitimè certaverit: *Nemo autem ad certamen virtutis admittitur, nisi prius ab omnibus ablutus maculis delictorum, gratiæ cœlestis munere consecretur*. Quisquis igitur per sacramenta mundatus est, & Spiritu Dei sanctificatus, mundum affectu saltem relinquat, ne thesaurus, quem portat in vase fictili, corrumpatur & amittatur. Spiritus Dei amorem sacri secessus inspirat, in quo Deus ad cor loquitur; & sacer secessus Dei Spiritum in homine

1.Joa.5.19. conservat. *Scimus, quoniam ex Deo sumus; & mundus totus in maligno positus est*. » Sæpè nautæ, maximè » in tempestate, fugiunt terram; & tamen cùm eam » fugiunt navigantes, ipsa potiùs fugere videtur à na» vigantibus. Et tu si fugias mundum hunc, & ipse

S. Amb. in Ps.36. & l.4. in Luc. n.32. » te effugiet: si prætereas terram hanc, & ipsa te pre» teribit. Et tu in mari hoc navigas, & in hoc sęculo » fluctuas: fuge terram; saxa habet, lapides habet... » Fuge sæculi mare, & naufragium non timebis. Et si » frequenter arborum verticem spirantium verberent » flabra ventorum, solidatis tamen radicibus nullus oc» casus est: at in mari furentibus ventis, etsi non om» nium naufragium, omnium tamen periculum est. » Ita enim adversis flatibus nequitiæ spiritalis, nullus in » arena, vel in solo tutus est, & naves Tharsis vehe» menti sæpè spiritu conteruntur.

S.Ambr. l.4. in Luc. n.6. *Et consummatis illis diebus, esuriit*. Omnibus omnia factus est Jesus, pauper pauperibus, dives divitibus, flens flentibus, esuriens esurientibus, sitiens sitientibus, profluus abundantibus. *In carcere cum paupere est, cum Maria flet, cum Apostolis epulatur, cum Samaritana sitit; in deserto esurit, ut cibus primi hominis, quem prævaricatione gustaverat, jejunio Domini solveretur. Nostro periculo Adam scientiæ boni & mali famem solvit, nostro emolumento famem ille suscepit*. Primus Adam gula victus est in paradiso voluptatis; secundus Adam abstinentia & jejunio quadragenario vicit in deserto, in loco horroris & vastæ solitudinis. Arma nostra sunt jejunia. Jejunio præterita peccata expiantur, tentationes præsentes divino hoc scuto repelluntur, futuræ caventur, omnes eliduntur. Christus innocens carnem suam sanctam quadragenario jejunio mortificat; homo peccator carnem suam spiritui Deoque rebellem castigare & domare refugit: imò saginat eam ad peccatum, quasi ad hoc conditus sit, ut secundùm carnem vivat.

S. Ambr.l.4. in Luc. n.17. 18.

3. 4. *Dixit autem illi diabolus: Si Filius Dei es, dic ut lapides isti panes fiant: & respondit ad illum Iesus: Scriptum est, Non in solo pane vivit homo, sed in omni verbo Dei*, &c. Tria docemur esse præcipua tela « diaboli, quibus ad convulnerandam mentem hominis « consuevit armari: gulæ unum, aliud jactantiæ, am« bitionis tertium: *Inde* autem *cœpit, unde jam vicit*. « *Et ideo inde incipio in Christo vincere, unde in Adam victus sum*. Discamus igitur cavere gulam, cavere luxuriam, quia telum est diaboli. Laqueus tenditur, cùm oppiparum convivium præparatur, lautę epulæ, quę constantiam sæpè mentis inclinant. Sumamus igitur scutum fidei, loricam abstinentiæ: sed vide arma Christi, quibus tibi, non sibi vicit. Nam qui majestate sua lapides in panem posse converti naturæ alterius transfusione monstravit, docet, nihil tibi pro diaboli arbitrio, nec declarandæ virtutis contemplatione faciendum. Caveamus igitur vaferrimi hostis insidias, qui sæpè falsa boni imagine, falsa pietatis specie nos decipit, ea suggerens, quæ ad Dei gloriam tendere videantur, & in Angelum lucis se transfigurans, nostram ut sibi conciliet fiduciam. Quibus armis tentationes vincantur, Christus docet. 1. Verbo Dei. 2. Ejus humili adoratione, & religiosæ servitutis illi soli debitæ officio. 3. Viarum extraordinariarum, quæ in vita Christiana & spirituali frequentibus illusionibus obnoxiæ sunt, declinatione. Christus enim JESUS « non utitur potestate quasi DEUS, sed quasi homo « commune sibi arcessit auxilium; ut divinæ pabu« lo lectionis intentus, famem corporis negligat, ali« mentum Verbi cœlestis acquirat. Huic intentus « Moyses panem non desideravit: huic intentus Elias « famem prolixioris non sensit jejunii: *Non enim po-* S.Amb.l.4. in Luc. n.19. *test qui Verbum sequitur, panem desiderare terre-*

num,

num, cùm substantiam panis cœlestis accipiat.

7. *Tu ergo si adoraveris coram me, erunt omnia tua.* Dęmonem superbi utriusque sexus imitantur, qui potentiam suam, generis claritatem, pulchritudinem, auctoritatem, aliasve dotes jactant, ut se ab aliis quasi adorari impetrent. Nabuchodonosorem, Amanem, aliosque cogita diabolicæ superbiæ imitatores: fortior hæc quàm libidinis tentatio. Herodes enim dimidiam dumtaxat regni sui partem stulta promissione obtulit impudicæ saltatrici: superbi verò & ambitiosi plerique ita comparati sunt, ut adoratoribus suis omnia promitterent, ut diabolus. Quid de superbis illis mulieribus dicam, quæ formæ illecebris abusæ, varia cultus & luxus lenocinia, varias artes adhibent, ut plurimos sibi adoratores devinciant? Mōstra sunt ipso diabolo magis timenda, qui studium placendi per decorem invitatorem libidinis illis inspirat, qui omnem cultus muliebris habitusque luxum subministrat, quo luxuria negotiatur, aut gloria insolescit. Favores omnes, ac voluptates adoratoribus suis & impudicis amatoribus pollicentur: *Tu ergo si adoraveris coram me, erunt omnia tua.* Periculosissimæ tentationis tela Christi clypeo repellat vir Christianus: *Scriptum est, Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli servies.* Verbi Dei lectio & meditatio armamentarium est contra tentationes omnes. *Quisquis intùs verbo Dei pascitur, non quærit in ista eremo voluptatem. Qui uni Deo tantùm subjectus est, non quærit in monte, id est, in terrena elatione jactantiam. Quisquis æterno spectaculo incommutabilis veritatis adhæresit, non per fastigium hujus corporis, id est, per hos oculos præcipitatur, ut temporalia & inferiora cognoscat*; (inquit S. August. lib. de vera Religione.)

Daniel. l. 3. Judith. 3. 13. Esther 3.

8. *Et duxit illum in Ierusalem, & statuit eum super pinnam Templi*, &c. Heu quàm multi in summum Templi fastigium, ad Ecclesiasticas Dignitates à diabolo ducuntur, ut lapsu graviore ruant! Non Dei vocatione, sed diabolica ambitione provehuntur. Quos Deus vocat, & in sacris Ordinibus ac Dignitatibus sive Ministeriis Ecclesiasticis constituit, gratia sua conservat, sustentat & protegit, ne cadant. Quos verò diabolus ducit & evehit, qui ambitione, superbia, cupiditate, otiosæ vitæ amore feruntur, hos certa manet ruina. Qui enim præcipites non ruerent, quibus nullæ sunt vires, nisi ex præsumptione; nulla vigilantia, nisi ex cæcitate; nullum auxilium, nisi ex propria infirmitate?

14. *Et consummata omni tentatione, diabolus recessit ab illo usque ad tempus.* Propè omnium criminum fontes hęc tria genera demonstrantur esse vitiorum (inquit S. Ambr.) carnis delectatio, vana gloria, ambitio. Neque enim consummatam omnem tentationem Scriptura dixisset, nisi in his tribus esset omnium materia delictorum, quorum semina in ipsa origine sunt cavenda. *Finis ergo tentationum, finis est cupiditatum; quia causæ tentationum, causæ cupiditatum sunt. Causæ autem cupiditatum sunt carnis oblectatio, species gloriæ, aviditas potentiæ.* His exhaustis tentationibus, diabolus, cui mille nocendi artes, etsi invidere non desinat, tamen instare formidat, quia frequentiùs refugit triumphari. Sed recedit usque ad tempus, gravius postmodum impugnaturus. Semper ergo vigilandum est. Semper ad nova certamina sustinendà munire nos Christianarum virtutum præsidio debemus. Non unum telum diabolus habet, ut tentatio sancti viri Job demonstravit; frequentat spicula, ut aut præmio vincat, aut tædio. Primò cupiditate vulnerat, secundò pietate, tertiò sanitate; mentis enim pariter & corporis pugnat ulceribus. Diversitas quoque ipsa tentationum pro diversitate certantium est. Avaritię damno dives urgetur, pater dispendio filiorum, homo doloribus, corpus ulceribus. Quanta hęc tela! unde Dominus voluit habere, quod perderet, & ideò pauper hùc venit, ne diabolus haberet, quod auferret. *Venit* (inquit) *Princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam.* Noluit etiam paucorum esse pater, ut esset omnium. Frustra autem corporis tentaretur ulceribus, qui contemneret omnes corporis passiones. Fortitudine fidei opus est in his Christianæ militiæ pręliis. Non enim contra carnem & sanguinem, sed contra insidias spiritales nobis est certamen. Vides magnificentiam Christiani viri, qui certat cum rectoribus mundi; & licèt constitutus in terris, adversùs spiritalia nequitiæ, quæ sunt in cœlestibus, animi virtute decernit. Non enim de terrenis contendimus, ut dimicemus in terra: sed spiritalibus propositis præmiis, de regno Dei & Christi hereditate, necesse est spiritalia priùs impedimenta superentur. Corona proposita est, subeunda certamina sunt. Nemo potest, nisi vicerit, coronari: nemo potest vincere, nisi ante certaverit. Ipsius quoque coronæ major est fructus, ubi major est labor: *Arcta enim & angusta est via, quæ ducit ad vitam... Lata verò & spatiosa, quæ ducit ad mortem.* Et ideò tentationem timere non debemus; est enim causa victoriæ, materia triumphorum.

S. Amb. l. 4. in Luc. n. 39.

Joan. 14. 30.

17. 18. *Et traditus est illi liber Isaiæ Prophetæ. Et ut revolvit librum, invenit locum, ubi scriptum erat: Spiritus Domini super me: propter quod unxit me, evangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prædicare captivis remissionem, & cæcis visum*, &c. Christus plenitudine Spiritus sancti ad sacerdotium æternum consecratus, & velut unguento perfusus, de quo scriptum est: *Unxit te Deus, Deus tuus, oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* Oleum lætitiæ dixit Spiritum sanctum; ne creaturam putares. Olei enim hujusmodi natura est, ut nequaquam naturæ alterius humido misceatur. Lætitia quoque non corpus ungit, sed intima cordis illuminat. Et bene oleum lætitiæ dicitur quo unctus est Christus. Neque enim usitatum fuit ei oleum & commune quærendum, quo aut vulnera curantur, aut æstus levatur: cùm fomentum vulnerum suorum salus mundana non quæreret, nec refectionem corporis fatigati virtus sempiterna deposceret, *Nec mirum si habet oleum lætitiæ, qui fecit exultare morituros, tristitiâ mundum exuit, mœstæ fœtorem mortis abolevit. Ergo unguentum Christi est Spiritus.* Ab hoc unguento Jesus nuncupatus est Christus, qui sic Deo perfusus est & infusus, ut homo Deusque esset unus Deus. Ad hoc autem unctus est Spiritu sancto, ut illum in nos effunderet, ac per ejus gratiæ medicinalis, illuminatricis, liberatricis in effabilem efficaciam, Animarum nostrarum vulnera sanaret, nos à morte ad vitam, à servitute in perfectam libertatem, è tenebris ad lucem, ex summa miseria ad supremam æternamque felicitatem revocaret, nosque interim vitiis spiritualibus repleret. *Euangelizare pauperibus misit me, sanare contritos corde, prædicare captivis remissionem & cæcis visum, dimittere confractos in remissionem.* Hoc quo unctus est Spiritus sancti unguento, & substantiva atque increata sanctitate membra sua perfundens Christus, non solùm nos Christianos effecit, gentem sanctam, regale Sacerdotium; sed Christos. *Non solum caput nostrum unctum est, sed & corpus ejus nos ipsi* (inquit S. Aug.) *Concorporans nos sibi, faciens nos membra sua; ut in illo & nos Christi essemus... Inde autem apparet Christi corpus nos esse, quia omnes ungimur, & omnes in illo & Christi & Christus; quia quodam modo totus Christus caput & corpus.* Tantis Christi Domini beneficiis ne simus ingrati: *Ecce nunc tempus acceptabile, ecce nunc dies salutis*, quos annuntiavit Christus; dies iræ & furoris Domini sequetur, dies ultionis & judicii, in quo adstabimus omnes ante tribunal Christi, ut referat unusquisque retributionem vel beatitudinis vel pœnæ æternæ, secundùm operum suorum merita. Ad terribilem illum diem nos præparemus, audientes Christi vocem nobis prædicantis *Annum Domini acceptum, & diem retributionis.* Mentes & corda in ipsum defigamus: *Et omnium in Synagoga oculi erant intendentes in eum.* Deo gratias agamus perennes, qui nos ad Christianam Religionem vocavit, quam solam esse veram cognoscimus ex prophetiarum adimpletione in Christo & in Ecclesia, & ex miraculis, quibus Euangelii prædicatio obsignata & confirmata est: *Quia hodie impleta est hæc Scriptura in auribus vestris.*

"Pf. 44. S. Amb. l. 1. de Spiritu Sancto, c. 9.

S. Aug. in pf. 26.

25. 26. *In*

25. 26. *In veritate dico vobis, Multæ viduæ erant in diebus Eliæ in Iſrael, &c. & ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem viduam.* Vidua cenſu pauper, fide dives; corporalis panis egens, ſed inviſibilis cibi verbi Dei, quo anima vivit, magis avida; alienigena, omni ſolatio temporali deſtituta, cæteris præfertur: & Prophetæ hoſpitio ſolatioque recreatur, ut farina & oleo multiplicatis ſuſtentetur ipſa & filii ejus trium annorum & ſex menſium ſpatio, quibus fames magna fuit in omni terra. 3.Reg.17. Iſaiæ 54.1. Vidua hæc Eccleſiæ typus, de qua ſcriptum eſt: *Lætare ſterilis, quæ non paris: erumpe & exclama, quæ non parturis; quoniam multi filii deſertæ magis, quam ejus, quæ habet virum.* S.Amb. l. de Viduis, c. 3. Ad hanc, cùm fames eſſet verbi divini in omni terra, miſſus eſt Chriſtus, qui aridam terram rore cœleſti Euangelii Gratiæque ſuę rigavit, & clauſum cęlũ reſeravit. Hydriam farinę & vas olei non defectura ſpopondit: *perpetuitatem* nempè *ſacramentorum* promiſit *cœleſtium, & non defuturam ſpiritalis exultationis gratiam; munimenta vitæ, fidei ſignacula, dona virtutum*, largitus eſt. Judic.6. *Deſcendit* Verbum divinum *ſicut pluvia in vellus*, ut paulò poſt exſiccato vellere, terram irroraret univerſam: Pſ.71.6. *Et ſicut ſtillicidia ſtillantia ſuper terram.* Nam primò intra Judęam „ divini cœpit ros ſermonis humeſcere (*Notus* enim *in* „ *Judæa Deus*) cùm arida fidei totius orbis univerſa ter- „ ra maneret. Sed ubi Joſeph greges Deum negare cœ- „ perunt, & auſu vario immanium delictorum contra- „ here divinitatis offenſam, tunc per omnes terras fu- „ ſo imbris rore cœleſtis, populus Judæorum ęſtu per- „ fidiæ ſuæ cœpit areſcere, cùm Eccleſiam ſanctam ex „ omnibus terrarum partibus congregatam propheticę „ nubes, & ſalutaris imber Apoſtolicus irrigarent. Viduæ igitur Sareptanæ, ad quam, Viduis Iſraeliticis prætermiſſis, Elias à Deo miſſus eſt, exemplo oſtenditur ac typo, *Quòd ad inſtaurandam Eccleſiam Dei Filius humani corporis ſacramenta ſuſceperit, abdicato populo Judæorum, quibus conſiliarius & Propheta, beneficiorumque ademptæ ſunt miracula Dominicorum; eo quòd civico quodam invidiæ navo in Dei Filium credere noluerunt.*

Multæ viduæ erant in diebus Eliæ, &c. & ad nullam illarum miſſus eſt Elias, niſi in Sarepta Sidoniæ ad mulierem vidam. S.Joa. Chr.h. in Eliam & Viduam. Tom. 5. Ducæi. Heroicum in Sareptana illa muliere charitatis exemplum non ſolùm mirentur, ſed imitentur Chriſtiani. Mulier erat alienigena, vidua, omni deſtituta ſubſidio, cui alendorum cura incumbebat liberorum; pugillus tantùm farinæ reliquus erat, quo deficiente mors expectabatur; nihil tamen horum illam ab eroganda Prophetæ eleemoſyna prohibuit, retardavit; quamvis ille peregrinus eſſet, ipſi ignotus, & religione ab ipſa ſeparatus. Cùm igitur neque paupertate, neque alendorum ſolicitudine filiorum, neque gravi fame, neque tanta egeſtate, neque mortis imminentis metu fuerit ab hoſpitalitatis & beneficentiæ officio impedita, quę Chriſtianis divitibus erit excuſatio? Sed dicet fortaſſe quiſpiam: Adducito mihi Prophetam, & eadem benevolentia illum ſuſcipiam. Non ſolùm Prophetam, ſed ipſum Prophetarum Dominum tibi adducam, communem Deum ac Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum: ipſe enim ait; *Eſurivi, & dediſtis mihi manducare.* Si viduæ illius charitatem imiteris, ſi eleemoſynam pauperibus, non dico ex neceſſario tuo, ſed ſaltem ex ſuperfluo erogaveris, parem, imò longè majorem benedictionem conſequeris. Non hydria farinæ, neque lecythus olei, indeficientes ad breve tempus; ſed vita æterna mercedis loco tibi reddetur, Dei miſericordia, eſca ſpiritualis. Idem, in Catena Græcor. Patrum. *Si enim Elias exiguæ farinæ annonam conſecutus, quod mulierem majorem ſui, quàm filiorum rationem habuiſſe perſpexit, aream in viduæ domo, torcularque inſtruxit, ac ex inexhauſtis vaſis vicem reddidit, alens quæ ſe aluiſſet vicaria hoſpitalitatis mercede; cogita, quantam Eliæ Dominus gratiam ſit initurus, ſi unà cum filiis heredem ac curatorem ipſum reliqueris.*

27. *Et multi leproſi erant in Iſrael ſub Eliſæo Propheta; & nemo eorum mundatus eſt, niſi Naaman Syrus.* Cur non curabat fratres, non curabat cives, non ſanabat Propheta conſortes; cùm ſanaret alienos, ſanaret eos, qui obſervantiam Legis, & Religionis conſortium non habebant: niſi quia *Voluntatis eſt medicina, non gentis: & divinum munus votis eligitur, non naturæ jure defertur? Diſce, Chriſtiane, rogare, quod cupias impetrare: faſtidioſos viros cœleſtium profectus munerum non ſequuntur..... Nemo ſanatus oſtenditur, niſi qui religioſo officio ſtuduit ſanitati. Non enim dormientibus divina beneficia, ſed obſervantibus deferuntur.* S.Amb. l. 4. in Luc. n.49.

Naaman Gentilis Populi typus alter: ejus ad Eliſæum Prophetam acceſſus, figura vocationis Gentium; leprę mundatio, cùm Jordane corpus abluit, figura remiſionis peccatorum per baptiſmatis gratiam ſalutaris. Per mundationem Naaman Syri à lepra, ſignificata eſt emundatio nationum in Chriſto lumine earum, quæ ſeptem maculis capitalium delictorum inhorrebant, idololatria, blaſphemia, homicidio, adulterio, ſtupro, falſo teſtimonio, fraude. Quapropter ſepties quaſi per ſingulos titulos in Jordane lavit.... Quia *unius lavacri vis & plenitudo Chriſto ſoli dicabatur, facturo in terris ſicut ſermonem compendiatum, ita & lavacrum.* A puella juniore ex captivis monitus Naaman, eſſe in terra Iſrael, qui poſſet eum à lepræ contagione mundare, ad Regem Iſrael venerat, à quo miſſus ad Eliſæum, mandatum acceperat, ut ſepties in Jordane mergeretur. Tunc ille ſecum tractare cœpit, meliores aquas habere ſe in patria, in quibus ſæpè ſe merſiſſet, nec tamen à lepra eſſet mundatus; eaque revocatus cogitatione ac diffidentia, non obediebat mandatis Prophetæ: ſed admonitione & perſuaſionibus ſervorum acquievit, ac merſit. Mundatuſque ſtatim intellexit, *Non aquarum eſſe, quòd unuſquiſque mundatur, ſed gratiæ.* Illa porrò ex captivis junior puella, typus eſt Eccleſiæ Domini ex gentibus congregatæ, & antea depreſſæ captivitate peccati, quando libertatem adhuc gratiæ non habebat; cujus conſilio vanus ille populus Nationum verbum audivit Propheticum, de quo ante diù dubitavit; poſtea tamen ubi credidit exequendum, ablutus eſt ab omni contagione vitiorum. *Et ille quidem dubitavit, antequam ſanaretur; tu jam ſanatus es, & ideò dubitare non debes.* Ille Syrus ſepties merſit in Lege: tu autem baptizatus es in nomine Trinitatis, confeſſus es Patrem, recordare quid feceris: confeſſus es Filium, confeſſus es Spiritum ſanctum, mundo mortuus es, & Deo reſurrexiſti; & quaſi in illo mundi conſepultus elemento, peccato mortuus, ad vitam es reſuſcitatus æternam. Gratias age Domino Prophetarum Chriſto Jeſu Salvatori noſtro, ad quem miſſus es, & à quo mundatus es à lepra peccati per aquam Baptiſmatis. Beneficii magnitudinem cogita: non enim omnes leproſi ab ipſo mundati ſunt, non omnes baptiſmate purgati; longè plures in infidelitate & peccato relicti, occulto, ſed tamen juſto Dei judicio pereunt. Gratuitam in te Dei miſericordiam agnoſce: *Non fecit taliter omni Nationi.* Cùm Naamane Syro dicas: *Non faciet ultra ſervus tuus holocauſtum, aut victimam Diis alienis, niſi Domino ſoli.* S.Amb. l. 4. in Luc. n.49. 4.Reg.5.

29. *Et ſurrexerunt, & ejecerunt illum extra civitatem*, &c. In Euangelio completum eſt, quod per Prophetam de ſe prænuntiavit Dominus: *Retribuebant mihi mala pro bonis.* Nam cùm Chriſtus beneficia in Judæos diffunderet, illi injurias irrogabant. Nec mirum, ſi perdiderunt ſalutem, qui ejecerunt de ſuis finibus Salvatorem: Dominus enim nec volentes repudiat, nec invitos alligat, nec ejicientibus reluctatur, nec rogantibus deeſt. Inhumanum, ingratum, ſacrilegum Nazarenorum facinus execramini, qui Chriſtum è civitate ſua ejecerunt, & duxerunt in ſupercilium montis, ut præcipitarent eum: ſed longè magis deteſtanda Chriſtianorum ingratitudo, qui per fidem cognoſcentes illum eſſe Filium Dei, longęque majoribus ab illo affecti beneficiis, è cordibus ſuis illum per mortale peccatum ejiciunt. Pſ.14.112. S.Amb.l.4.in Luc.

30. *Ipſe autem tranſiens per medium illorum, ibat.* Hinc intellige, non ex neceſſitate, ſed liberè paſſum Dominum Jeſum; nec captum à Judæis, ſed à ſe ipſo S.Amb. l. 4. in Luc. n.36.

so oblatum. Etenim quando vult capitur, quando vult elabitur, quando vult suspenditur, quando vult non tenetur. Hic seditiosæ & ingratæ turbæ se subduxit, quia *Malebat adhuc Iudæos sanare, quàm perdere; ut inefficaci furoris exitu desinerent velle, quod implere non possent.* Vides igitur (ait Sanctus Ambr.) & hìc divinitatis esse quod operatus est, & illic voluntatis esse, quod captus est. Nam quemadmodum à paucis teneri potuit, qui à populo non tenetur? *Sed noluit sacrilegium esse multorum, ut in auctores culpæ crucis invidiam retorqueret; atque à paucis quidem affigeretur, sed pro toto orbe moreretur.* O incomparabilem Salvatoris amantissimi bonitatem!

S. Amb. l. 4. in Luc. n. 36.

33. *Et in Synagoga erat homo habens dæmonium immundum*, &c. Impudici, adulteri, fornicatores, molles, dæmonium immundum habent, à quo illorum animæ miserum in modum possidentur. Christi verbis & mandatis torqueri se putant; Concionatorum & Pastorum, piorumque hominum admonitiones & increpationes impatientissimè ferunt; sanctas inspirationes, quibus à voluptatibus carnis revocantur, rejiciunt; cùm putant, quòd falsa illorum pax turbetur, quòd ad pœnitentiam ante tempus senectutis invitentur, quòd separatio ab occasionibus proximis peccatis illis impetetur. Etsi Christum ore confitentur, ut dæmones; factis tamen negant, ejus puritatem & sanctimoniam renuentes imitari, & membra ejus facientes membra meretricis, quæ summa est Dei injuria. *Sine, quid nobis & tibi, Iesu Nazarene? Veniisti perdere nos? Scio te quis sis, Sanctus Dei.* Cùm impudici homines Christianis mulieribus adulantur, blandisque sermonibus, laudibus, verbis amatoriis illarum insidiantur castitati, silentium illis protinùs imponant, Christi potestatem & virtutem invocent, ut immundum ab illis dæmonium expellat; supplices orent, ne sibi noceat: *Obmutesce & exi.* Qui de impudicitia tentantur, Christo Jesu adhæreant, ejus gratiam invocent, cujus virtute pravi concupiscentiæ motus refrænantur: *In potestate & virtute imperat immundis spiritibus, & exeunt.*

38. *Surgens autem de Synagoga, introivit in domum Simonis: Socrus autem Simonis tenebatur magnis febribus, & rogaverunt illum pro ea.* Cùm aliquis in Christiana familia febribus corporis vexatur, vota Deo nuncupantur, novemdiales devotiones in memoriis Sanctorum pro ejus valetudine fiunt: cùm animi febribus, quæ pravæ cupiditates & vitia sunt, tenetur; cùm mors irrepuit sceleris effectu, tentante diabolo, carne suadente; salus ejus negligitur, supernus Medicus non quæritur, non invocatur, Sanctorum preces apud divinam Majestatem non adhibentur. Et tamen longè vehementior, longè periculosior est animæ quàm corporis febris. Huic nemo homo mederi potest, sed nec Angelus. Filium Dei descendere oportuit, ut febribus humani cordis mederetur: *Et stans super illam, imperavit febri.* Corda in rerum terrenarum amore defixa ad se sursum evexit; infirmi animi motus per gratiam suam medicinalem ordinatos, suæque Legi subjectos, in obsequium suum convertit, eorum immutatis objectis, ut membra quæ olim serviebant iniquitati, justitiæ cum alacritate servirent. *Et continuo surgens ministrabat illis.* Nemo putet obsequium se præstare Deo, cùm aliqua opera ex se bona facit in statu & in affectu peccati; à febre peccati curari necesse est, ut opera nostra grata sint Deo. *Imperavit febri, & dimisit illam: & continuò surgens ministrabat illis.*

Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem, ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem. Rom. 6.

40. *Cùm autem sol occidisset, omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum: at ille singulis manus imponens, curabat eos.* Omnes quibus erant infirmi corporaliter, ducebant illos ad Jesum: modò pauci sunt, qui suos spiritualiter infirmos ad eum ducant: imò pravis plerumque consiliis & exemplis ab eo abducunt, prohibentes, ne pœnitentiam agant, ne mundo renuncient, ne Deo se devoveant. *Noli prohibere benefacere eum qui potest* (inquit Sapiens.) *Velle debemus, ut omnes nobiscum diligant Deum, & totum quod vel eos adjuvamus, vel adjuvamur ab eis, ad unum illum finem referendum est. Si enim in theatris nequitiæ, qui aliquem diligit histrionem, & tamquam magno vel etiam summo bono ejus arte perfruitur, omnes diligit, qui eum diligunt secum, non propter illos, sed propter eum quem pariter diligunt; & quantò est in ejus amore ferventior, tanto agit quibus potest modis, ut à pluribus diligatur, & tantò pluribus cupit eum ostendere; & quem frigidiorem videt, excitat eum quantum potest laudibus illius; si autem contravenientem invenerit, odit in illo vehementer odium dilecti sui, & quibus modis valet, instat, ut auferat: Quid nos in societate dilectionis Dei agere convenit, quo perfrui, beatè vivere est; & à quo habent omnes qui eum diligunt, & quod sunt, & quod eum diligunt; de quo nihil metuimus, ne cuiquam possit cognitus displicere; & qui se vult diligi, non ut sibi aliquid, sed ut eis qui diligunt æternum præmium conferatur, hoc est, ipse quem diligunt?* Infirmi sunt, quicumque illum non amant. Animæ enim sanitas, charitas est. Ab ea qui deficit, languescit. Infirmos itaque nostros secundùm animam, domesticos, familiares, cognatos, amicos, omnes ducamus ad Jesum, ut sanentur. Medicus est potentia in sanandis omnis generis languoribus, sapientia in cognoscendis, clementia ac bonitate in suscipiendis infirmis nulli comparandus. *Omnes qui habebant infirmos variis languoribus, ducebant illos ad eum: at ille singulis manus imponens, curabat eos.*

Prov. 3. 27.

S. August. l. 1. de Doctr. Christ. c. 29.

42. *Facta autem die egressus, ibat in desertum locum: & turbæ requirebant eum, & venerunt usque ad ipsum, & detinebant illum, ne discederet ab eis.* Piam turbarum illarum solicitudinem imitemur: Christum Jesum fide quæramus: *Sentite de Domino in bonitate, & in simplicitate cordis quærite illum.* Ad eum spe tendamus & veniamus: *Dirige viam tuam, & spera in illum... Qui timetis Dominum, sperate in illum, & in oblectationem veniet vobis misericordia.* Ipsum teneamus charitate, ne umquam à nobis discedat: *Inveni quem diligit anima mea: tenui eum, nec dimittam.*

Sap. 1.

Eccl. 2. & 3.

Cant. 3

CAPUT V.

Sensus Litteralis.

1. & 2. *Factum est autem, cùm turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, & ipse stabat secus stagnum Genesareth, & vidit duas naves stantes secus stagnum; piscatores autem descenderant, & lavabant retia.* Quadam die, cùm Jesus staret ad littus lacus Genesaretici, sive Maris Tiberiadis, aut Galilææ, ut aliàs in historia Euangelica appellatur; & à turbis magno concursu ad audiendum verbum Dei confluentibus premeretur, vidit naves duas ad stagni littus quiescentes; Piscatores autem quidam descenderant, & lavabant retia; alii resarciebant; alii qui remanserant in navibus, experiebantur, num aliquid capere possent, mittentes retia in Mare; ut constat ex hujus loci collatione cum *Matthæi cap. 4. vers. 18. & 21. & Marci 1. vers. 16. & 19.* eandem historiam narrantibus, cujus plures circumstantias hìc S. Lucas commemorat. Vide quę ad Matthæi c. 4. diximus.

3. *Ascendens autem in unam navim, quæ erat Simonis* Petri, ne à turba opprimeretur; *rogavit eum à ter-*

ra reducere pusillum, navim paululùm è littore subducere: *& sedens, docebat de naviculà turbas*.

4. *Vt cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum*: navigium tuum provehe in altum Mare, sive in profundiorem stagni locum: *& laxate retia vestra in capturam*: retia jacite ad piscandum.

5.6. *Et respondens Simon, dixit illi: Præceptor, per totam noctem laborantes nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete*. Solo tuo verbo ac imperio fretus, cùm cætera omnia spei nostræ adversentur, rete cum fiducia jaciam. *Et cùm hoc fecissent, concluserunt* uno jactu retis *piscium multitudinem copiosam: rumpebatur autem rete eorum*.

7. *Et annuerunt sociis, qui erant in alia navi, ut venirent, & adjuvarent eos*: Signo eos vocarunt, quia longiùs aberant, quàm ut vox eò pervenire posset. *Et venerunt, & impleverunt ambas naviculas* piscibus captis, *ita ut penè mergerentur* præ onere.

8.9. *Quod cùm vidisset Simon Petrus*, divina virtute id fieri intelligens, suamque tenuitatem agnoscens, *procidit ad genua Iesu, dicens: Exi à me, quia homo peccator sum, Domine*: Indignus sum consortii tui honore & gratia, & ut in navicula mea maneas. *Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piscium, quam ceperant*; id est ob prodigialem piscationem.

10. *Similiter autem Iacobum & Ioannem filios Zebedæi*, qui erant socii *Simonis* in piscatione, stupor occupaverat. *Et ait ad Simonem Iesus: Noli timere*, bono animo esto: hujus piscationis miraculum, omen est piscationis alterius, quam brevi exercebis: *ex hoc jam eris homines capiens*, ad vitam (Hæc enim vis est verbi Greci ζωγρῶν) qui hucusque cepisti pisces ad mortem. Non tibi autem capies, sed Deo.

11. *Et subductis ad terram navibus, relictis omnibus, secuti sunt eum*. Relictis omnibus, navi, retibus, piscibus, sociis, familia, se illi ut discipulos & comites perpetuos adjunxerunt.

12.13.14. *Et factum est, cùm esset in una civitatum, & ecce vir plenus lepra, & videns Iesum, & procidens in faciem, rogavit eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare. Et extendens manum, tetigit eum, dicens: Volo, Mundare. Et confestim lepra discessit ab illo. Et ipse præcepit illi, ut nemini diceret; sed, Vade, ostende te Sacerdoti, & offer pro emundatione tua, sicut præcepit Moyses, in testimonium illis*. In agro Capharnaum miraculum istud à Christo editum est. Christus tunc temporis in civitate degebat, ex eaque egressus, obvium habuit hominem lepra obsitum, & ab hominum societate propterea separatum, urbeque pulsum: qui prostratus adorationis causa, oravit cum magna fide, dicens: *Domine, si vis, potes me mundare*: Non tantùm mundum pronuntiare, ut Levitici Sacerdotes. Idque sola voluntate potes. Confer cum *Matthæi* 8. & nostrum Commentarium lege. Marci 2.

15.16. *Perambulabat autem magis sermo de illo*: fama illius magis ac magis diffundebatur, celebrius evadebat nomen ejus: *& conveniebant turbæ multæ, ut audirent* docentem, *& curarentur* ejus virtute *ab infirmitatibus suis. Ipse autem secedebat in desertum, & orabat*; non quòd infirmus esset, orationeque & secessu indigeret; sed ut exemplum præberet.

17. *Et factum est in una dierum*, quadam die, *& ipse sedebat docens. Et erant Pharisæi sedentes, & Legis Doctores, qui venerant ex omni castello Galilææ & Iudææ, & Ierusalem: & virtus Domini erat ad sanandum illos*, Cùm ipse sedens doceret, & Pharisæi Legisque Doctores, qui ex omnibus oppidis & pagis Galilææ & Judææ, & Jerosolymis venerant, illum audituri & observaturi, juxta illum sederent, virtus Domini ad sanandum infirmos, non illi data ad tempus, ut Prophetis, sed congenita, eo tempore se exerebat.

18.19.20. *Et ecce viri portantes in lecto hominem qui erat Paralyticus, & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. Et non invenientes, qua parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supra tectum, & per regulas submiserunt eum cum lecto in medium ante Iesum. Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua*, quæ morbi causæ. Confer cum *Matthæi* 9. & *Marci*, nostrumque vide Commentarium.

26. *Et stupor auprehendit omnes, & magnificabant Deum. Et impleti sunt timore*, seu Dei reverentia, *dicentes: Quia vidimus mirabilia hodie*. Rem admirandam Populus meritò judicabat, non tam quòd ægro sanitas esset à Christo reddita (quod contigerat sæpiùs) quàm quòd eo miraculo probasset Jesus, sibi jus esse ac potestatem condonandi peccata, in cujus rei fidem Paralyticum curaverat.

27.28. *Et post hæc exiit, & vidit Publicanum nomine Levi*, qui & Matthæus, *sedentem ad telonium; & ait illi: Sequere me. Et relictis omnibus*, opibus, quæstuoso vivendi genere, & quod ex rationibus ipsi debebatur, familiaribus, sociis, amicis, *surgens secutus est eum*, confestim & absque mora. Confer cum *S. Matthæi c.9.* nostrumque Commentarium in eum locum lego. Confer & cum 2. c. S. Marci.

33.34. *At illi dixerunt ad eum: Quare Discipuli Ioannis jejunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Pharisæorum: tui autem edunt & bibunt? Quibus ipse ait: Numquid potestis filios sponsi, dum cum illis est sponsus, facere jejunare?* ad jejunandum compellere. *Venient autem dies, cùm ablatus fuerit ab illis Sponsus: tunc jejunabunt in illis diebus*. Confer cum cap. 9. Sancti Matthæi; & cap. 2. Sancti Marci, nostrosque lege in utrumque Commentarios.

Sensus Moralis.

1. *Factum est autem, cùm turbæ irruerent in eum, ut audirent verbum Dei, &c.* Magnus ad audiendum Christum Judaici populi concursus, fructus exiguus. Christianorum plurimi Dei verbum audiunt, Sacramenta frequentant, pauci convertuntur. Pia desideria, & transitoriæ devotionis affectus, ad salutem non sufficiunt sine bonis operibus ac perseverantia in eis.

3. *Ascendens autem in unam navim, quæ erat Simonis, rogavit eum à terra reducere pusillum. Et sedens, docebat de navicula turbas*. Navis Petri, Ecclesia Catholica Romana, cui nisi Ecclesiæ cæterę communione jungantur, schismaticæ sunt. Hanc fidei puritas, doctrinæque morum integritas à terra dimovet, cœlo conjungit. In ea sola Christus residet: hęc *Schola unitatis*, in qua posuit *Cathedram veritatis*. In ea docet, hanc sanctificat, regit, tuetur, Ministris suis in ea cooperatur ad consummationem usque sæculi. Vult autem superiores Ministros, non typo superbiæ inferioribus imperare, sed humili charitate servire: *Non dominantes in cleris, sed formam fieri gregis ex animo*: Nimia cum sæcularibus hominibus familiaritate sese contemptui & oblocutionibus turbarum non exponere; sed vita sanctiore, & Laicorum moribus sejuncta, conciliare sibi auctoritatem & reverentiam populorum: *Rogavit eum à terra reducere pusillum*. Denique significat, temperatè utendum verbo ad turbas, ut nec terrena eis præcipiantur, nec sic à terrenis in profundiora Sacramentorum recedatur, ut ea penitus non intelligant. 5. Aug. 1. Pet. 5. 3. S. Aug. l. 2. Qu. Euang. Quæst. 21.

4. *Vt cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam*. Prædicationis Euangelicæ retia sine Christi auctoritate, vocatione, ejusque ac Vicariorum ipsius missione, minimè laxanda sunt: *Quomodo enim prædicabunt, nisi mittantur*? Ut verò cum hominibus conversari, & illis loqui ac prædicare cessavit Christus, id est, post ejus Passionem, Resurrectionem, & gloriosam Rom. 10. 14.

Ascen-

Ascensionem, Ecclesia apud omnes Nationes diffusa est, & in altum mare quasi provecta per Apostolos & eorum Successores, quibus in persona Petri dictum est: *Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam.* Petrus enim ob suum in Ministerio Ecclesiastico Primatum, personam Ecclesiæ gerebat. Una hæc navis est, quæ Christum Jesum vehit ad remotissimas orbis novi gentes. Huic uni, non Schismaticis Sectis credita est gratia convertendi populos ad Christum.

S. Aug.

5. *Et respondens Simon, dixit: Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus: in verbo autem tuo laxabo rete.* Animarum conversioni frustra Prædicator Euangelicus adlaborat, nisi Dominus gratiæ suæ benedictione labores ejus præveniat & prosequatur. Non enim eloquentiæ suæ, aut doctrinæ viribus; sed uni divinæ gratiæ auxilio, quæ Doctorem & discipulum in benedictionibus dulcedinis prævenit, confidere debet. *Præceptor, per totam noctem laborantes, nihil cepimus.* Piscatio duplex, noctis, & diei. Prima infructuosa & inanis, sine lumine, sine missione, sine Christi verbo, absque benedictione, in navi à qua abest. Hæc Hæreticorum & Schismaticorum prædicatio est, qui verbum Dei adulterant, qui Christi mandatum ex ore legitimorum Pastorum, qui Apostolis per continuam Ordinationum seriem in Ecclesiæ regiminæ successerunt, non expectant. Altera fructuosa & felix est, quæ fit in lumine fidei, affulgente Sole justitiæ, in Christi verbo, ab Ecclesiæ Catholicæ Ministris, qui sunt filii diei, non noctis, neque tenebrarum; in veritatis manifestatione, cum divinæ protectionis certissima fiducia, quam Christus in verbis suis fidelis, Ecclesiæ suæ non defuturam promisit, usque ad consummationem sæculi: *Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, usque ad consummationem sæculi.*

Matt. 28. 20.

6. *Et cùm hoc fecissent, concluserunt piscium multitudinem copiosam: rumpebatur autem rete eorum.* Ne scandalizentur infirmi, cùm Ecclesiæ rete rumpi vident: Hæc enim calamitas multitudinem sequitur. Rete Ecclesiæ rumpunt Hæretici, cùm verbum Dei, fideique puritatem corrumpunt: Schismatici, cùm Ecclesiæ scindunt unitatem: mali Ministri, cùm ejus auctoritatem contemnunt, nec Prælatis subesse & parere, & ordinem Hierarchicum, sancitamque Sacris Canonibus, Sedis Apostolicæ Decretis, & Episcoporum statutis ac mandatis disciplinam servare nolunt: pravi Christiani, cùm clavium Apostolicarum spernunt potestatem, vel sanctitatem Ecclesiæ indignis moribus contaminant & inhonorant. *Quod retia rumpebantur piscium copia* (inquit Sanctus Augustinus) *& naviculæ impletæ sunt, ita ut mergerentur, significat hominum carnalium multitudinem tantam futuram in Ecclesia, ut cum disruptione pacis, exeuntibus inde hæresibus & schismatibus, tanta remaneret & tanta esset futura illi amissio fidei & bonorum morum, ut Christo dicere videatur talis Ecclesia,* Exi à me, quia peccator homo sum: *tamquam turbis carnalium repleta, & eorum moribus pene submersa, regimen spiritualium, in quibus maximè Christi persona eminet, à se repellat quodammodo. Non enim hoc voce linguæ dicunt omnes bonis Ministris Dei, ut eos à se repellant: sed voce morum & actuum suorum suadent à se recedi, ne per bonos regantur: & eò vehementiùs quo deferunt eis honorem, & tamen factis suis à se recedere admonent: ut honorificentiam eorum significaverit Petrus, cadens ad pedes Domini; mores autem in eo quod dixit,* Exi à me Domine, quia peccator homo sum. *Quod tamen quia non fecit Dominus; non enim recessit ab eis, sed eos subductis navibus ad littus perduxit: significat, in bonis & spiritalibus viris non esse oportere hanc voluntatem, ut peccatis turbarum commoti, quò quasi securiùs tranquilliùsque vivant, Munus Ecclesiasticum deserant.*

S. Aug. l. 1. Q. Euang. Quæst. 2.

8. *Quod cùm videret Simon Petrus, procidit ad genua Jesu, dicens: Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.* Pastor & Prædicator humilis vix concipere potest, quomodo illius Ministerio Deus uti velit in Ecclesiæ regimine, in dispensatione Sacramentorum, in prædicatione Verbi Dei, in conversione Animarum: Quamvis probè noverit, gloriam gratiæ ejus eò magis elucescere, quò infirmiora & viliora sunt instrumenta, quibus uti dignatur: *Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.* Christum honorant, qui ad illum per frequentem Communionem accedunt cum fiducia: honorant pariter, qui rariùs accedunt ex humilitate, indignitatem suam cum summa Dei Majestate & infinita sanctitate comparantes. Sed magis honorant, qui corde puro, conscientia bona, & fide non ficta ad Sacram Mensam frequenter accedentes, piam fiduciam, sanctumque fervorem cum humilitate conjungunt, procidentes ad genua Jesu, & dicentes: *Exi à me, quia homo peccator sum, Domine.*

9. *Stupor enim circumdederat eum, & omnes qui cum illo erant, in captura piscium, quam ceperant... Et ait ad Simonem Jesus: Noli timere: ex hoc jam homines eris capiens.* Obstupescit ac timet fidelis Dei Minister, cùm per eum Christus magni quidpiam in sacro Ministerio & Animarum conversione ac regimine operatur. Hinc Dei potentiam, bonitatem ac misericordiam admiratur & celebrat: hinc hominum laudes applaususque timet, superbiamque suis laboribus & operibus insidiantem: *Ne cùm aliis prædicaverim* (inquit Apostolus) *ipse reprobus efficiar.* Sed timorem ejus sedat Christus, & illius animum pia fiducia confirmat, cùm unam ejus gloriam quærit, cùm studiis omnibus & toto fervore charitatis enititur, ut homines illi capiat, & ad ejus cognitionem, amorem, obedientiam adducat: cum tandem relictis omnibus, illum sequitur & illi adhæret.

1. Cor. 9. 27.

12. *Et ecce vir plenus lepra, & videns Jesum, & procidens in faciem, rogavit eum, dicens: Domine, si vis, potes me mundare. Et extendens manum, tetigit eum, dicens: Volo, mundare. Et confestim lepra discessit ab illo.* Lepra, peccati præcipuè carnalis figura est. Impudicus, vir plenus lepra, quæ corpus pariter animumque fœdat, membra interioris hominis consumit, illos qui cum ipso familiariter conversantur, periculosa contagione inficit, à civitate Sanctorum infirmum excludit. Morbi tamen tam fœdi, tam horrendi, tam periculosi non desperanda curatio est, si infirmus Jesum respiciens oculis fidei, suam indignitatem agnoscat, in faciem coram cœlesti Medico procidat, humiliter ipsum deprecetur, de illius summa potestate minimè dubitans, in infinita bonitate confidens, ab ejus misericordissima voluntate sanitatis beneficium expectet, de profundis clamans ad Dominum, & in eum sperans, quia apud ipsum misericordia, & copiosa apud eum redemptio, qui vult omnes salvos fieri, neminem perire: *Domine, si vis, potes me mundare.* Peccatorem contritum & humiliatum Christus non despicit, gratiæ suæ manum super illum extendit, illum ad Sacerdotes mittit, ut peccata confiteatur. Illorum ministerio, Christi verò voluntate & potestate in Sacramento Pœnitentiæ mundatur: *Vade, ostende te Sacerdoti.* Satisfactio salutaris subjungenda, munus offerendum, quo divina justitia placetur, peccatum expietur, ac in futurum caveatur. *Et offer pro emundatione tua.* Sic lepra peccati in oculis Domini confestim disparebit: *Et confestim lepra discessit ab eo.*

16. *Ipse autem secedebat in desertum, & orabat.* Sacerdotibus suis & Euangelii Ministris exemplum præbuit Christus, ut interdum in sacram solitudinem secedant, unique orationi & Christianarum veritatum meditationi vacent: se purgare studeant à sordibus & imperfectionibus, quas in hominum societate contraxerunt, ut suum Ministerium sanctiùs exerceant; impleri Deo & ejus veritatibus, non sterili dumtaxat speculatione, sed pio affectu, intimoque gustu, ut illas in populorum salutem abundantiùs profundant. Priùs conchæ fiant, quàm canales; cùm Deo colloquantur, ipsumque audiant in secessu, ut de illo & pro illo fructuosiùs ad populum

lum loquantur in promptu. Contra vanam gloriam, quæ ex hominum applausu, & talentorum excellentia sæpè nascitur, & bonis operibus insidiatur, oratione se muniant, ac humilitate.

18. *Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat Paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. Et non invenientes, qua parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supra tectum, & per tegulas summiserunt eum cum lecto in medium ante Iesum.* Falsis amicis plenus est mundus, qui nos in pravis cupiditatibus & animi morbis adulatione sua, iniquis consiliis, officiis & exemplis fovent: pauci sunt, qui salutem animæ nobis procurare satagant. Id tamen est verè amicitiæ officium. Christiana amicitia charitas est, qua propter Deum amicus diligitur, eique verum ac summum bonum expetitur, & pro viribus procuratur, scilicet bonum salutis & beatitudinis æternæ, quod est omnis appetionis finis. Ad hoc bonum debemus & à quibus diligimur duci, & quos diligimus ducere (inquit S. Augustinus.) Verus amicus amicum ab occasionibus proximis peccati, à via perditionis revocat, ad Christum trahit, in domum ejus infert, quæ est Ecclesia; admonitionibus suis, rectis consiliis, orationibus, bonis exemplis ponit ante Jesum. Multa licèt ac penè insuperabilia impedimenta ejus conversioni obesse videantur, omnia tentat charitas, ut eum cum lecto pravæ consuetudinis in quo tranquillè, sed lethaliter quiescit, omnipotenti Medico sistat, ejusque misericordiam pro infirmo eò infeliciore, quò suam infirmitatem non sentit, obtineat. Piorum amicorum precibus sæpè annuit Jesus: *Quorum fidem ut vidit, dixit: Homo, remittuntur tibi peccata tua.*

Et ecce viri portantes in lecto hominem, qui erat Paralyticus: & quærebant eum inferre, & ponere ante eum. Anima per diuturnam illecebræ carnalis inertiam velut paralytica, Ecclesiæ Ministris, bonis Pastoribus ac Doctoribus, qui eam sublevent, & Christo offerant, eique spem sanationis suggerant, opem intercessionis tribuant, committenda est. Quatuor viros Paralyticum portantes S. Marcus commemorat. Quatuor scilicet virtutum cardinalium subsidio ad Deum fertur anima, de quibus in æternæ Sapientiæ laude dicitur: *Sobrietatem enim & prudentiam docet, & justitiam, & virtutem; quibus utilius nihil est in vita hominibus.* Ad Deum fertur peccator timore, fide, spe, charitate. His ponitur anima in medio ante Jesum.

Venerab. Beda, in hunc loc.

Sap. 8. 7.

Et non invenientes, qua parte illum inferrent præ turba, ascenderunt supra, & tectum per tegulas submiserunt illum cum lecto in medium ante Iesum. Sæpè anima ad Deum resipiscens, supernæque gratiæ remedio cupiens innovari, consuetudinis impedimento retardatur. Sæpè inter ipsas orationis secretæ delicias, & suave cum Domino colloquium, turba cogitationum interveniens, mentis aciem intercludit, ne Christus videatur. Inter hæc quid agendum? Cor surfum levandum est; in tectum domus, in qua Christus docet, ascendendum: *Scriptura Sacra*, Lex Domini diu noctuque meditanda est. *In quo corrigit adolescentior viam suam? In custodienda sermones tuos.*

Ps. 1. 3.

26. *Et confestim consurgens coram illis, tulit lectum in qua jacebat: & abiit in domum suam magnificans Deum.* Veræ conversionis hæc signa sunt. 1. Dei mandatis fideliter & promptè obedire. 2. Pravas cupiditates & peccati reliquias pro viribus destruere; quicquid nos ad peccatum pellexit, removere & abolere. 3. In interiori secessu, imò & exteriori, quantùm fas est, vivere; & vitare societates, quæ ad peccatum inducere possunt. *Sanus qui languebat, lectum reportat domum, cùm anima peccatorum remissione accepta, ad internam sui custodiam cum ipso se corpore refert, ne post veniam quid, unde iterum justè feriatur, admittat.* 4. Deo gratias agere, omniaque opera nostra ad ejus gloriam referre.

Beda.

27. *Et post hæc exiit, & vidit Publicanum nomine Levi, sedentem ad telonium; & ait illi: Sequere me. Et relictis omnibus, surgens secutus est eum. Et fecit ei convivium magnum Levi in domo sua.* Respexit Deus ab æterno Levi publicanum oculis misericordiæ suæ, eumque gratis elegit, ut esset sanctus, Apostolus, & Euangelista Jesu Christi Filii sui. *Vidit*, non casu, sed secundùm consilium & propositum voluntatis suæ. Vocavit illum sedentem ad telonium, negotiis animæ saluti periculosis implicatum, avaritiæ laqueis irretitum: *& ait illi, Sequere me.* Justificavit, obedientiæ gratiam ipsi tribuens: *Et relictis omnibus, surgens secutus est eum.* Cœlestis convivii, id est, æternæ gloriæ pignus illi tribuit, cùm ejus convivio assidere dignatus est: *Et fecit ei convivium magnum Levi in domo sua.*

Et relictis omnibus, surgens, &c. Qui verè conversus ad Deum est, 1. E peccato surgit sine mora, omnibus peccandi occasionibus relictis. 2. Christum sequitur, bona opera faciendo: *Secutus est eum*: sequi enim, imitari est: ideòque, ut pauperem Christum, non tam gressu, quàm affectu consectari posset Levi, reliquit propria, qui rapere solebat aliena; perfectamque nobis abrenunciationis sæculi formam tribuens, non solùm lucra reliquit vectigalium, sed & periculum contempsit à sæculi Principibus imminens; quia vectigalium rationes imperfectas atque incompositas relinquebat. Tanta enim cupiditate sequendi Dominum ductus est, ut in nullo prorsùs hujus vitæ respectum vel cogitationem sibimet reservaverit. 3. Peccator verè conversus, grati animi significatione misericordiam beneficentissimi Salvatoris prosequitur: *Et fecit ei convivium magnum Levi in domo sua.* 4. Se Christi discipulum palam profitetur, & alios ad ipsius comitatum invitat & adducit: *Et erat turba multa Publicanorum, & aliorum, qui cum illis erant discumbentes.*

Vide Bedam.

31. 32. *Non egent, qui sani sunt, Medico, sed qui male habent. Non veni vocare justos, sed peccatores ad pœnitentiam.* Morbus animæ, peccatum est; sanitas, justitia; Medicus, Christus Jesus; remedium, Pœnitentia. Sanitas animæ per gratiam Christi cognoscitur, desideratur, quæritur: per eam Pœnitentiæ salubris medicina dirigitur, recipitur, operatur. Qui Pœnitentiæ remedium respuunt, aut phrenetici sunt, qui se infirmos non putant; aut desperati, qui sanari se posse non existimant; aut stulti, qui sanitatem non curant; aut temerarii, qui remedio sibi opus esse non censent; aut delicati supra modum & effeminati, qui remedii amaritudinem ferre nolunt; aut imprudentes, qui peritioribus Medicis curam salutis suæ committere renuunt.

33. *At illi dixerunt ad eum: Quare discipuli Joannis jejunant frequenter, & obsecrationes faciunt, similiter & Pharisæorum: tui autem edunt & bibunt?* Hi sunt hypocritarum characteres, 1. Alios contemnere. 2. Propria opera ostentare & commendare. 3. Externa Legis opera pluris facere, quàm interiorem sanctitatem. 4. Se iis assimilare, quorum nomen est ob famam virtutis celebrius. 5. Aliis obloqui & insultare, eorumque virtutibus ac meritis detrahere. Contra qui verè sunt humiles, bene & honorificè de aliis sentiunt. 2. Propria opera abscondunt. 3. Interiorem sanctimoniam pluris faciunt, quàm externa Legis opera; tametsi hæc minimè negligant. 4. Sese infra omnes deprimunt: in aliis commendant, quicquid vel speciem habet virtutis: culpas & defectus aliorum excusant, vel pia compassione tolerant, vel denique fraterna charitate corripiunt.

34. 35. *Numquid potestis filios Sponsi, dum cum illis est Sponsus, facere jejunare? Venient autem dies, cùm ablatus fuerit ab illis Sponsus: tunc jejunabunt.* Christus Jesus amicos suos à pœnitentiæ laboribus non dispensat, sed per Spiritus sancti gratiam præparat. Corda primùm renovat, diffusa in illis charitate, ut deinde jejuniis & obsecrationibus assiduè vacent, & mortificationem ejus in corporibus suis portent. Nunc tempus est adimplendi ea, quæ desunt Passionum Christi, in carne nostra mortali; siquidem cœlestis Sponsi visibili præsentia destituti sumus,

& ad eam in cœlis consequendam suspiramus & contendimus, ubi sedet ad dexteram Patris, & regnat in æternum. Cùm ipso nos regnaturos in gloria speramus, si tamẽ compatiamur, & cœlorum regno vim faciamus per pœnitentiam, & austerioris vitæ exercitationes. Pœnitentię ergo Ministri dispensare pro arbitrio pœnitentes non possunt à jejuniis, orationibus & mortificationibus carnis; sed Euangelicas & Ecclesiasticas Regulas sequi tenentur. Verumtamen pœnitentiæ remedia generibus & qualitatibus morborum, viribusque ægrotantium accommodare & attemperare debent; & aliter cum imperfectis & incipientibus, aliter cum proficientibus vel perfectis agere, ne similes illis sint, qui commissuram panni novi assuunt vestimento veteri, aut mittunt novum vinum in utres veteres; quod sine dispendio non fit: *Ars artium, regimen animarum.* S. Greg. M.

CAPUT VI.

Sensus Litteralis.

1.2. *Factum est autem in Sabbato secundo primo, cùm transiret per sata, vellebant Discipuli ejus spicas, & manducabant confricantes manibus. Quidam autem Phariseorum dicebant illis: Quid facitis, quod non licet Sabbatis?* Sabbatum secundo primum erat illud quod proximè contingebat Festum Pentecostes. Sabbatum namque quod proximè Festum Paschatis contingebat, vel in quod ipsa Paschæ solemnitas incidebat, vocabatur *Magnus dies Sabbati*, seu primum Sabbatum: Joan. 19.31. Sabbata, quæ proximè contingebant Festa Pentecostes, & Tabernaculorum, apud Judæos secundùm Pascha proximè solemnia, dicebantur etiam Magna sive Prima Sabbata simili ratione. Legimus enim apud Josephum Lib. 2. de bello Judaico cap. 37. Sabbatum quod incidebat in Festum Tabernaculorum, vocari *Sabbatum maximè honoratum*. Atque ita cùm tria essent Sabbata prima, id est, maxima, distinctionis causa, Sabbatum Paschale, quod ordine temporis prius est, dictum est πρωτόπρωτον, *primorum primum*: Sabbatum Pentecostes, δευτερόπρωτον, *primorum secundum*: Sabbatum Festi Tabernaculorum, τριτόπρωτον, *primorum tertium*.

3.4.5. *Et respondens Jesus ad eos, dixit: Nec hoc legistis quod fecit David, cùm esuriisset ipse, & qui cum illo erant: Quomodo intravit in domum Dei,* in Templum: *& panes propositionis,* id est, ibi in mensa expositos & Domino consecratos, *sumpsit & manducavit, & dedit his qui cum ipso erant: quos non licet manducare, nisi tantùm Sacerdotibus? Et dicebat illis: Quia Dominus est Filius hominis etiam Sabbati.* 1. Reg. 21.

Hæc ad Christum Jesum non pertinere, neque ipsum nomine Filii hominis significari, Crellius & Volzogen. Sociniani, eodemque spiritu afflatus Grotius, impiè negant, & eo nomine quemlibet hominem, seu genus humanum indicari contendunt, contra manifestum Euangelii sensum & antiquam perpetuamque Traditionem ab Apostolis ad nos propagatam & in Ecclesia conservatam. *Non alterum Filium hominis novit Euangelium, nisi hunc qui ex Maria, qui & passus est* (inquit S. Irenæus) *De Filio hominis,* (inquit Tertullianus) *duplex est nostra præscriptio, neque mentiri posse Christum, ut se Filium hominis pronuntiaret, si non verè erat: neque Filium hominis constitui, qui non sit natus ex homine, vel patre, vel matre; atque ita discutiendum, cujus hominis filius accipi debeat, patris, an matris. Si ex Deo Patre est, utique non ex homine. Si non & ex homine, superest, ut ex homine sit matre. Si ex homine, jam apparet, quia ex Virgine.* Et infrà: Christus *Dominus Sabbati dictus, quia Sabbatum ut rem suam tuebatur. Quod etiam si destruxisset, meritò, quà Dominus magis ille qui instituit.* Et rursus: *Euangelium nomen Christianorum, utique à Christo deductum, odio futurum contestatur propter Filium hominis, quod est Christus.* S. Hilarium, S. Joannem Chrysostomum, cæterosque Patres hìc subjungere minimè necesse est, cùm veritas evidentissima sit; & soli olim Prodici hæretici assecłæ, qui Gnosticorum nomen sibi sumebant, nomen *Domini Sabbati* usurparent, illud Christo detrahentes; ut refert S. Clemens Alexandrinus Libro 3. Stromatum. p. 437. S. Iren. lib. 3. cap. 18. Tertull. lib. contra Marc. c. 10. 12. & 14.

6.7.8.9.10.11. *Factum est autem & in alio Sabbato, ut intraret in Synagogam, & doceret. Et erat ibi homo, & manus ejus dextera erat arida.* Erat ibi homo, cujus manus dextera erat arida. *Observabant autem Scribæ & Pharisæi, si in Sabbato curaret, ut invenirent, unde accusarent eum:* quasi violati Sabbati reum, si curaret; quasi immisericordem vel impotentem, si non curaret. *Ipse verò sciebat cogitationes eorum:* quod veræ divinitatis argumentum est: Corda enim scrutari, & cogitationes intelligere, Dei proprium est. *Et ait homini qui habebat manum aridam: Surge, & sta in medium;* ne ullum adstantium lateat infirmitas tua, & miraculum in tui gratiam nunc à me patrandum. *Et surgens stetit,* ut jusserat Jesus. *Ait autem ad illos Jesus: Interrogo vos, si licet Sabbato benè facere, an malè; animam salvam facere, an perdere?* Vitam homini servare, an eripere? *Et circumspectis omnibus,* ipsoque oculorum nutu illis invidiam & pronum ad calumnias animum exprobrans, *dixit homini: Extende manum tuam. Et extendit: & restituta est manus ejus:* sana facta est sicut altera. *Ipsi autem repleti sunt insipientia,* furore perciti: *& colloquebantur ad invicem quidnam facerent Jesu?* quid contra Jesum agerent. Confer cum Matthæi 12.

12.13.14. *Factum est autem in illis diebus, exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei.* De Ecclesia sua solicitus, cui mox electurus erat Pastores, & doctrinæ suæ summam expositurus, totam noctem duxit in oratione ad Deum, ut tanti momenti negotium illi commendaret. *Et cùm dies factus esset, vocavit Discipulos suos: & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominavit;* quasi missos, sive legatos, qui operum ejus, doctrinæ ac resurrectionis testes essent, & Ecclesias per totum orbem fundarent. Confer cum *Matthæi* 10. & *Marci* 3. Summus autem est inter Matthæum & Lucam consensus, quamvis eundem non servent narrationis ordinem: Sermonem enim Domini in Monte vocationi Apostolorum ille præmittit, iste postponit.

17.18.19. *Et descendens cum illis, stetit in loco campestri,* in planitie: *& turba Discipulorum ejus,* eorum qui ipsum assiduè sectabantur, ex quibus Apostolos elegerat: *& multitudo copiosa plebis ab omni Judæa & Jerusalem, & maritima, & Tyri & Sidonis:* & ora maritima, in qua sunt Tyrus & Sidon: *Qui venerant, ut audirent eum* docentem, *& sanarentur* ejus omnipotenti virtute *à languoribus suis. Et qui vexabantur à spiritibus immundis, curabantur:* Dæmones enim ex eorum corporibus ejiciebat. *Et omnis turba quærebat eum tangere; vel fimbriam vestimentorum ejus attingere, quia virtus,* illi ingenita ratione divinæ naturæ, *de illo exibat,* se exerebat, *& sanabat omnes.*

20.21.22. *Et ipse elevatis oculis in Discipulos suos, dicebat,* ad eos præsertim sermonem suum dirigens: *Beati pauperes,* spiritu, qui divitias mei causa contemnitis, tenui sorte vestra contenti; *quia vestrum est regnum Dei. Beati qui nunc esuritis;* qui famem toleratis, non quavis de causa, sed quia summo divinæ justitiæ in vobis aliisque propagandæ desiderio tenemini, qui propterèà injustè damnati bona vestra perdidistis, qui bona vestra recuperare non potestis, nec jus vestrum obtinere, quia justi estis & pii. Beati (inquam) estis, qui

hanc eſuriem patimini propter regnum cœlorum, *Quia ſaturabimini*. *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis*: Luctus brevis æterno gaudio munerabitur. *Beati eritis cùm vos oderint homines, & cùm ſeparaverint vos, & ejecerint nomen veſtrum tanquam malum propter Filium hominis*: cùm vos ex ſuo conſortio, & civili & ſacro, tamquam abominandos ejecerint, & nomen veſtrum tamquam ſceleratorum expunxerint ex Populo Dei. Beatudines Euangelicas pleniùs refert S. Matthæus, cap. 5. contractiùs hìc deſcribit S. Lucas. Noſtrum in Matthæum Commentarium lege.

23. *Gaudete in illa die, & exultate: ecce enim merces veſtra multa eſt in cœlo*. Cùm hæc patiemini, vehementer exultare debetis, certa ſpe mercedis, quæ vobis in cœlo parata eſt; *ſecundùm hæc enim faciebant Prophetis patres eorum*. Talem fuiſſe Prophetarum, qui ad Judæos miſſi ſunt, ſortem cogitate; ſimilem coronam vobis poſt hujus vitæ ſtadium paratam eſſe confidentes, interim gaudete.

24. 25. 26. *Verumtamen væ vobis divitibus*, qui in terrenis opibus fiduciam, amorem, felicitatem veſtram collocatis; *quia habetis conſolationem veſtram*, non veram, ſed veſtram, quam exoptatis, in qua conquieſcitis: non alia vobis expectanda felicitas eſt. *Væ vobis, qui ſaturati eſtis*, qui ſplendidè epulamini, qui crapulæ indulgetis, *quia eſurietis*, in futuro ſæculo, omnis veri boni æternam egeſtatem patientes. *Væ vobis, qui ridetis nunc*, qui omnes gaudii carnalis occaſiones captatis in hac vita, in qua mille cauſæ lugendi: *quia lugebitis & flebitis*, in perpetuum, in tenebras exteriores amandati, ubi erit fletus & ſtridor dentium. *Væ cùm benedixerint vobis homines*, cùm vobis homines ſæculo dediti applauſerint: *Secundùm hæc enim faciebant Pſeudoprophetis patres eorum*, id eſt, Judæorum hujus temporis Majores. Dogmata quippè ſua & vaticinia Pſeudoprophetæ Procerum & Populi cupiditatibus accommodabant, loquentes placentia.

27. 28. 29. *Sed vobis dico, qui auditis: Diligite inimicos veſtros, benefacite his qui oderunt vos*. Diligite homines, non errores; perſonas inimicorum, non vitia: imò inimicitiam & odium in eis pro viribus deſtruite, benefaciendo. *Benefacite*, eorum neceſſitatibus, cùm ope veſtra indigent, ſuccurrite. Probatio enim dilectionis, exhibitio eſt operis. *Benedicite maledicentibus vobis*. Adprecamini bona his qui famæ veſtræ clam detrahunt, vel apertè vobis inſultant, & convitiis vos impetunt: *& orate* Deum *pro calumniantibus vos*, ſeu falſa crimina vobis imponentibus. *Et qui te percuſſerit in maxillam, præbe illi & alteram. Et ab eo, qui aufert tibi veſtimentum, etiam tunicam noli prohibere*. Ita ſis animo præparatus, ut potiùs alteram maxillam præbeas, & tunica etiam ſpoliari ſinas, quàm ut ulciſcaris injuriam: maleficia quælibet ab inimicis illata, ſive in perſona, ſive in rebus, ſuſtine potiùs, quàm ut violes charitatem. Vide Commentarium noſtrum in *Matthæi* 5.

30. *Omni autem petenti te tribue*, ſive amico, ſive inimico; ſive concivi, ſive extraneo, pro modo illius indigentiæ, tuarumque facultatum: *Et qui aufert, quæ tua ſunt, ne repetas*: Si quis, quod tuum eſt, aut tibi debetur, uſurpet, injuſtèque retineat, noli adversùs eum litigando jus tuum rigidè urgere cum charitatis detrimento.

S. Ambr. lib. 5. in Luc. n. 74.

31. *Et prout vultis, ut faciant vobis homines, & vos facite illis ſimiliter*. Ne videatur Dominus Legem diſſolvere, in beneficiis vicem ſervat, quam negligit in injuriis. Cùm enim duo ſint Legis naturalis univerſalia præcepta, negativum unum, affirmativum alterum: negativum, quod imperfectius eſt, in Lege veteri ponitur, Tobiæ 4. 16. *Quod ab alio oderis fieri tibi, vide, ne tu aliquando alteri facias*: Affirmativum, quod majoris eſt perfectionis, adeòque novæ Legi convenit, hìc poſitum eſt.

32. *Et ſi diligitis eos*, tantùm, *qui vos diligunt, quæ vobis eſt gratia?* Quam poteſtis ex hoc facto gratiam, ſeu mercedem à Deo expectare? *Nam & peccatores diligentes ſe diligunt. Et ſi benefeceritis his, ſolummodo, qui vobis benefaciunt, quæ vobis eſt gratia; ſiquidem & peccatores hoc faciunt?* Confer cum *Matthæi* 5. 46. & 47.

34. *Et ſi mutuum dederitis his, à quibus ſperatis recipere* mutui beneficii vicem, *quæ gratia eſt vobis? Nam & peccatores peccatoribus fœnerantur*, ſeu mutuum dant, *ut recipiant æqualia*: id eſt, parem mutui vicem, ſi fortè indiguerint, ſeu fœnus ſorti congruum, aut ipſam ſortem, ſeu tantundem, quantum datum eſt.

35. 36. *Verumtamen diligite inimicos veſtros: benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes*: nullum fœnus, nullum par aut ſimile beneficium ex mutuo ſperantes, imò ne ipſam quidem ſortem. Mutuum date ſolo charitatis impulſu, non ſpe proprii cujuſvis commodi ab eo, cujus neceſſitati ſuccurritis, recipiendi: imò liberaliter date, quamvis ſpem recuperandæ ſortis nullam vel exiguam habeatis: *& erit merces veſtra multa*, à Deo; *& eritis filii Altiſſimi*, ejus benignitatem ac beneficentiam imitando, *quia ipſe benignus eſt ſuper* ſive erga *ingratos & malos. Eſtote ergo miſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt*. Nomine Patris Deum indigitat veteris novique Teſtamenti Scriptura: *Numquid non ipſe eſt Pater tuus, qui poſſedit te, & fecit, & creavit te?* Nomen hoc Deo maximè conveniens, de quo Tertullianus: *Tam pater nemo, tam pius nemo*. Deuter. 32. 6.

37. 38. *Nolite judicare* temerè, vitæ alienæ cenſores maligni ne ſitis, *& non judicabimini. Nolite condemnare* alios, *& non condemnabimini. Dimittite*, condonate injurias, *& dimittemini*; & vobis Deus peccata condonabit. *Date, & dabitur vobis. Menſuram bonam & confertam & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum*. Hæc metaphora, qua merces æterna ſecundùm menſuram & proportionem charitatis à Deo conferenda ſignificatur, ab eorum conſuetudine petita eſt, qui res aridas metiuntur, ut triticum; ſolent enim ea, quæ metiuntur, comprimere, deinde modium ſuccutere, poſtremò cumulare, ita ut aliquid redundet. *Dabunt in ſinum veſtrum*: Præmium incomparabiliter majus operibus veſtris, benignitate veſtra & charitate in ſinum veſtrum à Deo effundetur, Deus ipſe æternùm fruendus. Phraſis Hebræa eſt, ex more Orientalium petita, qui veſtes laxas & ſinuoſas gerebant, ut commodum illis eſſet ſinu excipere, quæ in copia dabantur. *Eadem quippè menſura, qua menſi fueritis, remetietur vobis*: Quales erga proximum fueritis, talem & vos Deum experiemini judicem; rigidum & ſeverum, ſi inhumani; benignum & clementem, ſi benigni & clementes fueritis. Confer cum *Matthæi cap.* 7. 1.

39. *Dicebat autem illis & ſimilitudinem: Numquid poteſt cæcus cæcum ducere? Nonnè ambo in foveam cadunt?* Phariſæos perſtringit duces cæcos, quibus præceptoribus Judæi utebantur: quorum inſtitutionem ac mores ſi ſequi pergant, eoſque imitari, cum illis in præcipitium ruent. Confer cum *Matthæi* 15. 14.

40. *Non eſt Diſcipulus ſuper magiſtrum: perfectus autem omnis erit, ſi ſit ſicut magiſter ejus*. Majorem in diſcipulo, quàm in magiſtro, perfectionem nemo expectat. Quare tu, Phariſæe, qui te ducem ac præceptorem præbes fratri cæco, imperito, vitioſo, cæcus pariter ac vitioſus, illum doctiorem ac meliorem non reddes. Confer cum *Matthæi* 10. 24. & *Ioannis* 13. 16.

41. 42. *Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo eſt, non conſideras?* Quid leviora delicta in proximo tuo obſervas & acriter reprehendis, graviora autem in te ipſo non conſideras? Alios corripere vis, ſuperbe cenſor, & te ipſum negligis? *Aut quomodo potes dicere fratri tuo: Frater, ſine ejiciam feſtucam de oculo tuo, ipſe in oculo tuo trabem non videns?* Cæcus es, qui trabem in oculo tuo non vides, id eſt, gravius peccatum; arrogans, qui alios reprehendere præſumis levioribus delictis obnoxios. *Hypocrita, ejice primùm trabem de oculo tuo, & tunc perſpicies, ut educas feſtucam de oculo fratris tui*: Hypocrita,

quem

quem simulatio sanctitatis, non dilectio justitiæ, ad alienæ vitæ censuram impellit; ejice primùm trabem de oculo tuo, ut oculus tuus purgatus, proximi oculum sine perturbatione pravoque affectu videre possit, ac illum corripere valeas in spiritu lenitatis & charitatis. Confer cum *Matthæi* 7.3.

43.44. *Non est enim arbor bona, quæ facit fructus malos: neque arbor mala faciens fructum bonum.* Arbor bona, voluntas bona; arbor mala, voluntas mala. Arbor in radice celatur, in ramis declaratur, in pomo magis enitescit; sic voluntas bona vel mala ex bonis vel malis operibus. *Vnaquæque enim arbor de fructu suo cognoscitur: Neque enim de spinis colligunt ficus: neque de rubo vindemiant uvam.* Confer cum Matth. 7.18.

45. *Bonus homo de bono thesauro cordis sui profert bonum; & malus homo de malo thesauro profert malum: ex abundantia enim cordis os loquitur.* Sicut ex thesauro ea sola depromi possunt, quæ recondebat; sic ex corde casto & recto casti rectique sermones; ex corde pravo sermones pravi, & mala opera proferuntur.

46. *Quid autem vocatis me, Domine, Domine; & non facitis, quæ dico?* Frustra me Dominum vocatis, si præcepta mea non servatis.

47.48.49. *Omnis qui venit ad me, & audit sermones meos, & facit eos, ostendam vobis, cui similis sit: similis est homini ædificanti domum, qui fodit in altum,* qui profundè fodit, *& posuit fundamentum super petram: inundatione autem facta, illisum est flumen domui illi, & non potuit eam movere,* concutere: *fundata enim erat super petram. Qui autem audit & non facit, similis est homini ædificanti domum suam super terram sine fundamento: in quam illisus est fluvius, & continuò cecidit, & facta est ruina illius magna.* Firmum ædificii fundamentum nisi ponatur, procellis & fluctibus irruentibus resistere non potest; sed concutitur & diruitur: ita nisi doctrina Euangelii, studiumque pietatis alto corde recondantur, & ad praxim redigantur, totum ædificium spiritale concutietur procellis tentationum, adversitatum, penitùsque corruet. Confer cum *Matthæi* 7. 21.

Sensus Moralis.

2. *QVid facitis, quod non licet in sabbatis?* Comessationibus & ebrietati indulgere, Christianis quovis tempore vetitum est: sed Dominicis Festisque diebus multò magis vetitum, quibus Animæ suæ sanctificationi maximè incumbere debent, in Deo quiescere, Dei charitatem imitari, qui sex creationis diebus omnia propter hominem produxit, & septimæ diei quietem ad ipsius hominis utilitatem ordinavit: Apostolorum exemplo, spicæ divinarum Scripturarum colligendæ, & pia meditatione confricandæ, ut in iis latentia Mysteria, sensusque eruantur, ad animam esurientem reficiendam: non lautiores epulæ, sed simplices cibi & facilè parabiles corpori quærendi; bona opera his maximè diebus exercenda, manus ad pauperum inopiam sublevandam extendendæ. *Et circumspectis omnibus, dixit homini: Extende manum tuam.* Puræ manus ad Deum totâ die levandæ & expandendæ, ut remissio peccatorum, & divinæ gratiæ adjutorium impetretur. In cœlum suspicientes Christiani *manibus* Tertullian. Apolog. c. 30. *expansis, quia innocuis; capite nudo, quia non erubescimus; sine monitore, quia de pectore, oramus,* &c. Legenda Sanctorum Acta, virtutesque sectandæ: *Nec hoc legistis, quod fecit David, cùm esurisset ipse, & qui cum illo erant?* Ecclesia frequentanda, sumendũ de manibus Sacerdotum Christi corpus, cujus typi erant panes propositionis: domestici ad sacram communionem verbis & exemplis frequenter inducendi: curandum, ut in hunc finem mundi sint, præsertim à mulieribus: Isai. 58.13.14. *Quomodo intravit in domum Dei, & panes propositionis sumpsit, & manducavit, & dedit his qui cum ipso erant?* &c. Benedictionibus spiritalibus illi soli cumulantur, qui voluntatem suam Dominicis Festisque diebus non faciunt, & in viis suis pravis non ambulant, sed in viis mandatorum Dei; & faciunt voluntatem ejus, quæ est eorum sanctificatio: *Si averteris à sabbato pedem tuum, facere voluntatem tuam in die sancto meo, & vocaveris sabbatum delicatum, & sanctum Domini gloriosum, & glorificaveris eum, dum non facis vias tuas, & non invenitur voluntas tua, ut loquaris sermonem: tunc delectaberis super Domino, & sustollam te super altitudines terræ, & cibabo te hæreditate Iacob patris tui.* (Ait Dominus per Prophetam.) Quem locum explicans S. Hieronymus: Lege (inquit) præceptum est, ne in Sabbatis opus servile faciamus, ne accendamus ignem, ut in uno sedeamus loco; ut illa tantùm faciamus opera, quæ ad animæ salutem pertinent. Quod si juxta litteram accipiamus, penitùs impleri non potest. Quis enim potest hoc facere, ut tota die ac nocte sedens in Sabbato, de uno loco non recedat, imò ne leviter quidem se commoveat; quod si fecerit, transgressor Legis sit? Ex uno igitur mandato, quod juxta litteram impossibile est, & cætera cogimur spiritualiter intelligere: *Ne faciamus servile opus, & perdamus animæ libertatem.* Qui *enim facit peccatum, servus est peccati.* Ne onus portemus in Sabbato, quod portabat ille qui dicit: *Iniquitates meæ* psal. 37. *supergressæ sunt caput meum, & sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Ne iniquitas, quæ sedet super talentum plumbi, in nobis habeat potestatem: ne nos voluptas corporis & libido succendat..... Qui sic quiescit in Zachar. 5. Sabbato, & lavat inter innocentes manus suas, nec movet pedes, ut suas faciat voluntates, iste celebrat Sabbata Domini delicata. Qui *sabbatismus* repromittitur nobis in cœlestibus, & gloria præparatur, dum non facimus vias nostras in Sabbato, nec invenitur voluntas nostra, ut loquamur sermonem: quò scilicet nec opere, nec sermone peccemus. Alioquin si hæc tantùm prohibentur in Sabbato, ergo in aliis sex diebus libertas nobis tribuitur delinquendi. Quod si stultum est credere, *superest, ut Sabbatum, quod interpretatur requies, omni tempore sanctificandum sit à fidelibus, dum non carnis, sed animæ faciunt voluntates.* Joan. 8. Ierem. 17. Hebr. 4.

12.13. *Exiit in montem orare, & erat pernoctans in oratione Dei. Et cùm dies factus esset, vocavit Discipulos suos, & elegit duodecim ex ipsis, quos & Apostolos nominavit.* Non omnis, qui orat, ascendit in montem, (est enim oratio, quæ peccatum facit) sed qui benè orat, à terrenis ad superiora progrediens, verticem curiæ sublimis ascendit: *At ille non ascendit in montem, qui de sæculi divitiis aut de honore solicitus est: non ascendit in montem, qui fundi jus optat alieni. Ascendit ille qui Deum quærit, ascendit ille, qui cursus sui Dominica adjumenta deposcit. Omnes magni, omnes sublimes montem ascendunt; non enim cuicumque Propheta dicit:* Ascende in montem excelsum, qui euangelizas Sion. *Non vestigiis multis corporalibus, sed factis sublimioribus in hunc montem ascendas. Sequere Christum, ut ipse esse mons possis:* Montes *enim* in circuitu ejus. *Quære in Euangelio, invenies solos cum Domino montem ascendisse Discipulos.* S. Ambr. lib. 5. in Luc. n. 41. Isai 40. Psal. 124.

Et erat pernoctans in oratione Dei. Christus ad functiones Sacerdotii sui, & ad bona opera se præparans vigiliis, secessu, oratione, nobis præbet exemplum. *Orat Dominus, non ut pro se obsecret, sed ut pro me impetret. Nam etsi omnia posuerit Pater in potestate Filii, Filius tamen, ut hominis formam impleret, obsecrandum Patrem putat esse pro nobis, quia advocatus est noster.... Obedientiæ Magister, ad præcepta virtutis suo nos informat exemplo.* Advocatum habemus apud Patrem. *Si advocatus est, debet pro meis intercedere peccatis.* Et erat pernoctans in oratione Dei. *Species tibi datur, forma præscribitur, quam debeas æmulari. Quid enim te pro salute tua facere oportet, quando pro te Christus in oratione pernoctat? Quid te facere convenit, cum vis aliquod* S. Ambr. ibid. n. 43. 1. Jo. 1. 4.

pietatis officium adoriri, quando Christus missurus Apostolos oravit prius, & solus oravit? In electione Episcoporum, secundi ordinis Sacerdotum, aliorumque Ecclesiæ Ministrorum, Dei voluntas exploranda & consulenda in oratione est, ut ii eligantur & consecrentur, quos ipse elegerit, vocaverit, miserit: *Neque* enim *quisquam sumit sibi honorem, sed qui vocatur à Deo tamquam Aaron.* Hebr. 5.

20. *Beati pauperes, quia vestrum est regnum Dei.* Quatuor benedictionibus Euangelicis, pro numero virtutum cardinalium, S. Lucas octo complexus est, quas S. Matthæus recensuit: *Beati pauperes spiritu.* Habes temperantiam, quæ à peccato abstinet, sæculum calcat, illecebrosa non quærit. *Beati qui esuriunt & sitiunt:* Qui enim esurienti compatitur, compatiendo largitur, largiendo fit justus; quia *Justitia ejus manet in sæculum sæculi.* Unde in Matthæo sitim & famem intelligimus spiritalem, qua cibus justitiæ desideratur aut potus, quia virtus, quasi materia quædam virtutum est, ut justus æqualem se inferioribus præstet, dolum excludat, veritatem requirat. *Beati qui nunc fletis, quia ridebitis:* Habes prudentiam, cujus est flere occidua, & ea quæ æterna sunt, quærere: lugere sæcularia, quæ seipsa compugnent: Deum pacis inquirere, qui stulta mundi elegit, ut confundat sapientes: & qui ea quæ non sunt, destruat, ut quæ sunt, possit adipisci. *Beati eritis, cum vos oderint homines:* Habes fortitudinem, sed eam quæ non odium mereatur ex crimine; sed persecutionem patiatur ex fide: sic enim ad passionis pervenitur coronam, si gratiam hominum negligas, divinam sequaris. S. Ambros. ibid. n. 62. 65. 66. 67. Plin.

24. *Væ vobis divitibus, quia habetis consolationem vestram.* Non quoscumque divites divina hæc maledictio ferit, sed *Qui confidunt in virtute sua, & in multitudine divitiarum suarum gloriantur*, qui terrenis opibus abutuntur, qui Deo gratiam non referunt de bonis quæ acceperunt; divites avaros, qui censum ad communem usum datum, ad sublevandam pauperum inopiam non impendunt: quibus dominantur divitiarum cupiditas & amor cum charitate Dei pugnans. *Non census igitur, sed affectus in crimine est.* Timeant ergo divites, qui cor suum à terrenis opibus non abstrahunt; qui terrenis bonis utuntur, ut cupiditatibus suis satisfaciant, ut voluptates consectentur, ut præsentis vitæ sæculique deliciis tranquillè fruantur, & Christi crucem ac mortificationem rejiciant ac vitent. Væ illis, quia habent consolationem suam, temporalem scilicet ac inanem: *Dormierunt somnum suum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus suis.* Et quamquam tota ætate custodiæ miserabilis solicitas avara mens tendat excubias, quo nulla pœna gravior est, successorum profutura compendiis anxio timore servare; tamen quoniam avaritiæ studia & desiderio congerendi, inani quadam voluptate pascuntur; qui consolationem vitæ præsentis habuerunt, remunerationem perpetuam perdiderunt. Igitur *Divitiæ si affluant, nolite cor apponere.* Nam *Qui confidit in divitiis suis, corruet.* Divites avari, superbi, ingrati, in pauperes inhumani, timete. *Agite nunc divites, plorate, ululantes in miseriis vestris, quæ advenient vobis.* Psal. 48. 7. S. Ambr. ibid. n. 69. Psal. 75. 6. Psal. 61. 11. Prov. 11. 28. Jacobi ult.

25. *Væ vobis qui saturati estis, quia esurietis! Væ vobis qui ridetis nunc, quia lugebitis & flebitis!* Vita præsens, tempus est famis, abstinentiæ, jejunii, non saturitatis: tempus est fletus & lacrymarum, non risus & gaudii: tempus est interimendi crimina, mortificandi cupiditates, corpus spiritui subjiciendi: tempus lugendi propria alienaque peccata, & exilium à patria cœlesti. Dives ille purpuratus saturabatur epulans quotidie splendidè, sed dirum *væ* sustinebat esuriens, quando de Lazari, quem despexerat, digito guttam aquæ quærebat. *Væ qui opulenti estis in Sion.... Qui dormitis in lectis eburneis, & lascivitis in stratis vestris: qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti: qui canitis ad vocem psalterii.... Bibentes vinum in phialis, & optimo unguento delibuti: & nihil patiebantur super contritione Joseph.* Verùm, ait Dominus, extrema gaudii vestri luctus æternus occupabit. *Ecce servi mei comedent, & vos esurietis: Ecce servi mei bibent, & vos sitietis: Ecce servi mei lætabuntur, & vos confundemini: Ecce servi mei laudabunt præ exultatione cordis, & vos clamabitis præ dolore cordis, & præ contritione spiritus ululabitis.* Non cibo solum & potu, sed universim omni bono egebitis: *Divites eguerunt & esurierunt: inquirentes autem Dominum, non minuentur omni bono.* Amos 6. 1. 4. 5. 6. Isai. 65. 13. 14. Psal. 33. 11.

26. *Væ cum benedixerint vobis homines; secundum hæc enim faciebant pseudoprophetis patres eorum.* Quatuor vitia in mundo regnantia terribilibus maledictionibus ferit Christus. 1. Cupiditatem lucri terreni: *Væ vobis divitibus!* 2. Curam immoderatam corporis proprii: *Væ vobis qui saturati estis!* 3. Abundantiam inanis lætitiæ & sæcularis gaudii: *Væ vobis, qui nunc ridetis!* 4. Amicitiam favoremque mundi: *Væ cum benedixerint vobis homines*, non tantum boni, sed & mali, vobis adulando, vosque laudando! Væ vobis, si laudes eorum & applausus aucupemini, dissimulando veritatem, loquendo eis placentia, cupiditatibus eorum favendo, ut olim Pseudoprophetæ, de quibus scriptum est: *Stupor & mirabilia facta sunt in terra: Prophetæ prophetabant mendacium, & Sacerdotes applaudebant manibus suis; & populus meus dilexit talia: quid igitur fiet in novissimo ejus?* Hanc maledictionem timeant Sacerdotes & Ministri Domini, Doctores, & conscientiarum Moderatores: & cum S. Paulo dicant: *Si quis vobis euangelizaverit præter id quod accepistis, anathema sit. Modo enim hominibus suadeo, an Deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi servus non essem.* Jer. 5. 30. 31. Galat. 1. 9. 10.

26. *Sed vobis dico qui auditis: Diligite inimicos vestros*, &c. Inimicos diligere corde, verbo, & opere, novæ Legis perfectio, Christi præceptum, Christiani proprius character est. *Amicos diligere, omnium est; inimicos, solorum Christianorum.* Benefacite his qui oderunt vos, *Quoniam autem homo constat ex anima & corpore: quod quidem ad animum attinet, inimicos diligemus castigando, admonendo, & omnibus modis ad sanitatem revocando: quod verò ad corpus attinet, beneficiis ipsos sublevando, cum aliqua re egeant ad vitam necessaria.* Quòd autem id fieri possit, Dominus ostendit, ac docuit, qui charitatem Patris & suam, servata usque ad mortem obedientia, declaravit, idque pro inimicis, non pro amicis. *Commendat autem charitatem suam Deus in nobis, quoniam cum adhuc inimici essemus secundum tempus, Christus pro nobis mortuus est.... Estote ergo imitatores Dei, sicut filii charissimi; & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.* Tertull. lib. Ad Scapul. S. Basilius in Regulis brevioribus, interrog. 118. Rom. 5. Ephes. 5. 1. 2.

Benedicite maledicentibus vobis; benedicite, & nolite maledicere; *& orate pro calumniantibus vos*, Christum crucifixum, Stephanum protomartyrem pro inimicis orantes imitati, necnon patientiam & mansuetudinem Davidis Semei maledictis & conviciis ne verbulum quidem acerbius respondentis. *Et qui percutit in maxillam, præbe illi & alteram.* Sic Christus *cum malediceretur, non maledicebat; cum pateretur, non comminabatur; tradebat autem judicanti se injustè.* Sic agendo, ab homine quidem victus videris, sed diabolum vicisti, iram superasti, imò vincis inimicum: Sic enim indignantis impetus frangitur, ira sedatur, homo peccator ad pœnitentiam invitatur. Perfectio igitur Euangelicæ Legis non in hoc solo posita est, ut ab inimico percussus non repercutiat; sed ut ad novas & graviores injurias perferendas paratus sit, ut procuret salutem fratris. Quod ad misericordiam pertinere hi maximè sentiunt, qui eis, quos multùm diligunt, tamquam filiis vel quibusdam dilectissimis suis, ægrotantibus serviunt, vel parvulis, vel phreneticis, à quibus multa sæpè patiuntur. Et si eorum salus id exigat, præbent se etiam, ut plura patiantur, donec vel ætatis, vel morbi infirmitas transeat. Quos ergo Dominus Medicus animarum curandis proximis instruebat, quid eos aliud docere posset, nisi ut eorum, quorum saluti consulere vellent, imbecillitates æquo animo tolerarent? Petri 1. c. 2. 21. « Beda in hunc locum.

35. *Ve-*

35. *Verumtamen diligite inimicos veſtros: benefacite, & mutuum date, nihil inde ſperantes: & erit merces veſtra multa, & eritis filii Altiſſimi; quia ipſe benignus eſt ſuper ingratos & malos.* Finis Legis charitas, quam ſæpè Chriſtus inculcat. Non affectu ſolùm, ſed effectu diligendus proximus. Mutuum dandum abſque uſurarum exactione, maximè pauperibus. *Non obdurabis cor tuum, nec contrahes manum; ſed aperies eam pauperi, & dabis mutuum, quo eum indigere perſpexeris.* Hoc Legis præceptum, ſed ultra progreditur Euangelii perfectio. Jubet Chriſtus, ut cùm mutuum damus, id faciamus nihil ex mutuo, ſeu ratione mutui, non exigentes modò, ſed ſperantes; imò ut mutuum demus pauperi, etſi nulla ſpes ſit recipiendæ ſortis: jubet, ut ſors pauperi, qui ſolvendo non eſt, miſericorditer remittatur. *Date mutuum iis à quibus non ſperatis vos, quod datum fuerit, recepturos. Nullum hic damnum eſt, ſed compendium. Minimum datis, multum recipietis: in terra datis, & id vobis ſolvetur in cœlo: fœnus amittitis, mercedem magnam habebitis: fœneratores eſſe deſinitis, filii eritis Altiſſimi: eritis miſericordes, qui vos Patris æterni probetis hæredes. Sed fœneratorum vos delectat & uſurarum vocabulum. Id quoque non invideo. Docebo, quomodo boni fœneratores eſſe poſſitis, quomodo bonas quæratis uſuras. Dicit Salomon:* Fœnerat Domino, qui miſeretur pauperi; ſecundùm datum autem ejus retribuet ei.... *Putatis, quod hominem ſubtraham vobis debitorem? Deum provideo, Chriſtum ſubrogo, illum demonſtro, qui fraudare non poſſit.... Ille ſcribit, quicquid egenus acceperit: Euangelium ejus cautio eſt: ille promittit pro omnibus indigentibus: ille dicit fidem, quid dubitatis dare? Si quis vobis dives hujus ſæculi offeratur, qui fide promittat ſua pro aliquo debitore, ſtatim numeratis pecuniam: pauper eſt vobis Dominus cœli & conditor mundi hujus; & adhuc deliberatis, quem quæratis fidejuſſorem.*

Deuter. 15. 8.

Prov. 19. 17.

S. Ambr. lib. de Tobia, c. 16.

Mutuum date, nihil inde ſperantes. In veteri Lege uſuram prohibuit Deus: in nova ſortem ipſam remitti jubet pauperi reddere non valenti. *Prius igitur fuit, ut fructum fœnoris eradicaret, quo facilius aſſuefaceret hominem ipſi quoque fœnori, ſi fortè, perdendo, cujus fructum didiciſſet amittere. Hanc enim dicimus operam Legis fuiſſe procurantis Euangelio. Quorumdam tunc fidem paulatim ad perfectum diſciplinæ Chriſtianæ nitorem, primis quibuſque præceptis balbutientis adhuc benignitatis informabat.* Quidam Chriſtianæ illius diſciplinæ radii promicant Eccleſiaſtici 29. 10. & ſeq. *Multi non cauſa nequitiæ non fœnerati ſunt, ſed fraudari gratis timuerunt. Verumtamen ſuper humilem animo fortior eſto, & pro eleemoſyna non trabas illum. Propter mandatum aſſume pauperem: & propter inopiam ejus ne dimittas eum vacuum. Perde pecuniam propter fratrem & amicum tuum: & non abſcondas illam ſub lapide in perditionem. Pone theſaurum tuum in præceptis Altiſſimi, & proderit tibi magis, quàm aurum.*

Tertul. lib. 4. Cont. Marc. cap. 17.

36. *Eſtote ergo miſericordes, ſicut & Pater veſter miſericors eſt.* Homo innocens, magnitudinis & poteſtatis Dei gerebat imaginem, accepto in creaturas inferiores imperio. Homo lapſus, & ſimilis jumentis inſipientibus per peccatum factus, cui naſci culpa, vivere pœna, mori neceſſitas, propriæ miſeriæ ſemper & ubique portat imaginem. Homo reparatus, qui miſericordiæ Dei opus eſt, divinam illam perfectionem debet imitari: *Eſtote miſericordes*, &c. *Summa Religionis, imitari quem colas.* Deum colimus ſummè miſericordem, non ſolùm erga bonos, ſed etiam erga malos & ingratos benignum & beneficum. Filii ejus ſumus per gratiam adoptionis: illius itaque miſericordiam debemus imitari. 1. Non judicando temerè de proximo, in partem benigniorem opera ejus interpretando, ſi dubium ſit, quo fine fiant; neminem nobis ipſis non præponendo coram Deo: *Nolite judicare, & non judicabimini.* 2. Miſericordiam in proximum exercere debemus, non condemnando cum acerbitate eos ipſos, quorum peccata manifeſta ſunt; non exaggerando eorum culpas, non vulgando; ſed minuendo, exculando, celando, quantum veritas & juſtitia patiuntur: *Nolite condemnare, & non condemnabimini.* 3. Miſericordiam in proximum exercere debemus, injurias nobis illatas ipſi remittendo. Quod quidem medium omninò neceſſarium eſt ad remiſſionem peccatorum noſtrorum obtinendam: *Dimittite, & dimittemini.* Quod proximo dimittimus, leve eſt; quæ nobis à Deo remittuntur injuriæ, graviſſimæ ſunt, infinitæ ſunt. Nonnè rationi fideique renuntiaſſe videtur, qui commutationem ſibi tam opportunam reſpuit? 4. Miſericordiam in proximum exercere debemus dando indigentibus. Dare non cunctetur charitas, quod ſe reddituram promittit Veritas: *Date, & dabitur vobis.* Tanta Dei bonitas eſt, ut cùm imperare jure ſuo poſſit, ut indigenti proximo ſubveniamus, ad id officiis nos invitare dignetur promiſſione mercedis ampliſſimæ, pretioſiſſimæ, infinitæ, æternæ, quæ non alia, quàm ipſe eſt. *Menſuram bonam, & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum.* Gloriam ſuam cum noſtra utilitate & ſuprema felicitate conjunxit.

39. *Dicebat autem illis & ſimilitudinem: Numquid poteſt cæcus cæcum ducere? Nonne ambo in foveam cadunt?* Quis ignarum Medicum? Quis imperitum in rebus ſuis gerendis Procuratorem eligat? Salutem ſuam non diligit, qui conſcientiam ſuam cæco Directori committit. Ignorantia divinæ legis nec Paſtores, nec oves, nec Directores, nec eos, qui ab ipſis diriguntur, abſolvit: ambo in foveam cadunt. Eſto, neſciant eſſe peccata quæ faciunt, ſcire tamen tenentur, & abſolutè poſſunt. Volentes igitur peccant, tametſi ignorantes. *Quia voluit fecit, etiamſi non quia voluit peccavit, neſciens peccatum eſſe, quod fecit: ita nec peccatum ſine voluntate eſſe potuit, ſed voluntate facti, non voluntate peccati; quod tamen factum peccatum fuit; hoc enim factum eſt, quod fieri non debuit.* Et cæci ducis, & cæci qui ducitur, ignorantia, & peccatum eſt, & cauſa peccati, & pœna peccati, quia Deus juſto judicio pluit ſuper peccatores laqueos: & *Lege inſatigabili ſpargit pœnales cæcitates ſuper illicitas cupiditates.*

S. Aug. lib. 1. Retract. c. 15.

S. Aug. alibi.

Cæcus eſt 1. Qui ſuam priùs quàm alienam vitam non diſcutit: *Quid autem vides feſtucam in oculo fratris tui, trabem autem, quæ in oculo tuo eſt, non conſideras?* Qui ſeipſum priùs quàm alterum non redarguit: *Aut quomodo potes dicere fratri tuo, Frater, ſine ejiciam feſtucam de oculo tuo, ipſe in oculo tuo trabem non videns?* 3. Qui ſe priùs quàm alium non emendat: *Hypocrita, ejice primùm trahem de oculo tuo, & tunc perſpicies, ut educas feſtucam de oculo fratris tui.*

43. *Non eſt enim arbor bona, quæ facit fructus malos, neque arbor mala faciens fructus bonos.* Ex fructibus de arbore judicare licet: ex vita & operibus de Directore. Opera manifeſtè mala, verba ſeductionis, doctrina & opiniones Eccleſiæ, Fidei, & ſanctiori morum Diſciplinæ contrariæ, trabem in oculo eſſe indicant, nec tutum eſſe talem ſequi ducem. Contra verò, bonos Paſtores & Directores probat doctrinæ ſanitas & integritas morum. Unaquæque enim arbor de fructu ſuo cognoſcitur. Fructus cordis carnalis ſunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, diſſenſiones, iræ, invidiæ, ebrietates, comeſſationes, &c. Fructus cordis ſpirituales ſunt charitas, pax, patientia, benignitas, bonitas, manſuetudo, fides, continentia, caſtitas, &c. Boni fructus non ſunt præclari ſermones, aut inſignia quædam & per ſe laudabilia opera; ſed totum corpus (ut ita loquar) operum, totius vitæ tenor, quæ bonum Chriſti odorem circumquaque diffundit, & Spiritum ejus demonſtrat. A Deo aſſiduis precibus petenda eſt prudentia ſpiritus, attentio, vigilantia, fidelitas, puritas cordis ad cognoſcendum homines Dei, & diſcernendum ſpiritus, utrum ex Deo ſint. Cùm revelatur hypocriſis, cùm cupiditas foras prodit, cùm ad peccatum provocat, aut in peccato fovet Director, cùm per viam latam ducit, illi credere, illum ſequi, cæcam illi obedientiam exhibere, illuſio eſt, cæcitas eſt.

Galat. 5.

S. Auguſtin.

CAPUT VII.

Sensus Litteralis.

1.2.3. *CVm autem implesset omnia verba sua in auditum plebis*, cùm superiorem sermonem ad populum absolvisset, *intravit Capharnaum... Centurionis autem cujusdam servus malè habens erat morituru*s, proximus morti: *qui illi erat pretiosus*, imprimis charus. *Et cùm audisset de Iesu*, quòd in urbem advenisset, & miracula plurima ederet, *misit ad eum Seniores Iudæorum*, Magistratus, aut Præpositos Synagogæ, *rogans eum, ut veniret* in ædes suas, *& salvaret servum ejus. At illi cùm venissent ad Iesum, rogabant eum solicitè, dicentes ei: Quia dignus est, ut hoc illi præstes*, quod postulat beneficium: *Diligit enim gentem nostram*, ob cultum unius veri Dei, cujus nos populum & adoratores esse novit: *& Synagogam*, suis sumptibus, *ædificavit nobis*.

6.7.8.9.10. *Iesus autem ibat cum illis. Et cùm jam non longè esset à domo, misit ad eum Centurio amicos, dicens: Domine, noli vexari*, ne te fatiges; *non enim sum dignus, ut sub tectum meum intres. Propter quod & meipsum non sum dignum arbitratus, ut venirem ad te*: ne quidem me dignum existimavi, qui coram te me sisterem, & ipse tibi supplicarem; sed patronos & intercessores adhibui: *Sed dic verbo, & sanabitur puer meus*: Solo verbo & imperio servum meum sanare potes. *Nam & ego homo sum sub potestate constitutus, habens sub me milites, & dico huic, Vade, & vadit: & alii, Veni, & venit; & servo meo, Fac hoc, & facit.* Licèt enim homo sim majoribus potestatibus subjectus, Militibus tamen, qui mihi subditi sunt, & servo meo jubeo; & illi ad nutum mihi protinùs obediunt: quantò magis tibi, qui Deus es, parebit morbus, ut fugiat; sanitas perfecta, ut statim succedat? *Quo audito, Iesus miratus est: & conversus sequentibus se turbis dixit: Amen dico vobis, Nec in Israel tantam fidem inveni.* Verè non inveni tantam fidem, etiam in Israel, ita illuminatam, ita humilem, ita actuosam & efficacem. Confer cum *Matthæi* 8. ubi hæc uberiùs exposita.

11. *Et factum est deinceps, die sequenti, ibat in civitatem, quæ vocatur Naim*: sitam in Tribu Issachar, in finibus Tribus Zabulon, quam torrens Cisson alluit ad Aquilonem, in secundo milliario montis Thabor, ad Meridiem, non procul à Nazareth & Endor: *& ibant cum eo Discipuli ejus, & turba copiosa*.

12.13. *Cum autem appropinquaret portæ civitatis, ecce defunctus efferebatur*, ad sepulchrum (nam Judæorum sepulchra extra urbes erant) *filius unicus matris suæ: & hæc vidua erat*, cui nulla ampliùs spes prolis: Quæ quidem circumstantiæ ad luctus magnitudinem significandam pertinent. Tritum apud Hebræos proverbium: *Luctus sicut in morte primogeniti. Et turba civitatis multa cum illa*, quæ funus prosequebatur. *Quam cùm vidisset Dominus, misericordia motus super eam*, illi pio compatiens affectu, *dixit illi: Noli flere.*

Jerem.6.26. Zachar.12.20.

14.15. *Et accessit*, ultrò, non rogatus: *& tetigit loculum*, seu lectum in quo mortuus efferebatur. *Hi autem, qui portabant* feretrum, *steterunt. Et ait: Adolescens, tibi dico, Surge.* Non orat, sed imperat, se mortis & vitæ supremum dominum ostendens. *Et resedit*, statim suberecto corpore sedit in feretro, *qui erat mortuus, & cæpit loqui*, se redivivum evidentibus indiciis ostendens. *Et dedit illum matri suæ*, quæ lugebat amissum, ut illam in viduitate solaretur & adjuvaret.

16.17. *Accepit autem omnes*, huic miraculo præsentes, *timor* reverentiæ erga Deum, *dicentes*, quo affecti dicebant: *Quia Propheta magnus*, ille à Deo promissus, potens opere & sermone Messias, *surrexit in nobis*, inter nos apparuit: *& quia Deus visitavit plebem suam!* Redemptorem dando tandiù desideratum & expectatum. *Et exiit hic sermo in universam Iudæam de eo, & in omnem circa regionem.* Hujus miraculi fama in Judæam universam, finitimasque regiones propagata est.

18.19.20. *Et nuntiaverunt Ioanni*, qui ab Herode detinebatur in carcere (alia enim Joannis vincula, quibus à Synedrio jussus sit alligari Hierosolymis, frustra quidam comminiscuntur) Nuntiaverunt (ait Euangelista noster) Joanni Baptistæ *Discipuli ejus de omnibus his*, quæ de Jesu & admirandis ejus operibus audiverant. *Et convocavit duos de Discipulis suis Ioannes* (illis nempè aditus ad præceptorem ab Herode non negatus, qui Joannem reverebatur) *& misit ad Iesum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Minimè dubitabat, quin Jesus esset Messias à Deo promissus, verusque Deus: non enim ignorabat, quem ex matris utero in utero Virginis cognoverat: non ignorabat, super quem Spiritum Sanctum descendentem in specie columbæ viderat in baptismo, & vocem Patris audiverat dicentem: *Tu es Filius meus dilectus, in te complacui mihi*: Non ignorabat, quem indigitaverat Agnum Dei tollentem peccata mundi: de quo prædicaverat Judæis: *Qui post me venit, prior me est: ille vos baptizabit in Spiritu Sancto & igni*: &c. *Medius vestrum stetit, quem vos nescitis*: Hanc igitur interrogationem in ore Discipulorum suorum posuit, ut à Christo erudirentur, ac ipsiusmet testimonio & miraculis discerent, Messiam esse à Deo promissum Israëli, præter quem alius non erat expectandus. *Cùm autem venissent ad eum viri*, missi à Joanne, *dixerunt: Ioannes Baptista misit nos ad te, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?*

21.22.23. *In ipsa autem hora multos curavit à languoribus, & plagis, & spiritibus malis, & cæcis multis donavit visum.* Miraculis ostendens, quis esset. *Et respondens, dixit illis: Euntes renuntiate Ioanni, quæ audistis & vidistis: quia cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt, pauperes euangelizantur*: ut revocari in dubium jurè non possit, Prophetarum vaticinia de Messia venturo in me fuisse completa. *Et beatus est, quicumque non fuerit scandalizatus in me*; qui scandali & lapsus occasionem ex me, id est, ex tenui conditione mea, ex paupertate, ex imminentibus vexationibus, ex acerbitate & ignominia mortis, non sumpserit. Confer cum *Matthæi cap.* 11. ubi hæc uberiùs exposita.

Isai.35.5. & c.61.1.

24.25.26.27.28. *Et cùm discessissent nuntii Ioannis, cœpit de Ioanne*, id est, in Joannis commendationem, *dicere ad turbas: Quid existis in desertum videre, arundinem vento agitatam?* hominem levem & inconstantem? *Sed quid existis videre, hominem mollibus vestimentis indutum? Ecce qui in veste pretiosa sunt & deliciis*, qui vestibus pretiosis & magnificis induti sunt, & in deliciis vivunt, *in domibus Regum sunt*: non in deserto quærendi. *Sed quid existis videre, Prophetam? Vtique dico vobis, & plus quam Prophetam*: antiquis omnibus Prophetis præstantiorem. *Hic est, de quo scriptum est: Ecce mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* Non iisdem omninò verbis, eodem tamen sensu Malachiæ vaticinium citarunt Christus Dominus & Euangelista noster. *Dico enim vobis: Major inter natos mulierum Propheta Ioanne Baptista nemo est; qui autem* (ut existimatis) *minor est in regno Dei, major est illo.* Ego, quem vos parvi facitis, & minorem Joanne putatis, major sum Joanne, ut ipsemet palam testatus est, Regnum Dei annuntians. Confer cum *Matthæi* 11.

Malach.3.1.

29.30. *Et omnis populus audiens, & Publicani justificaverunt Deum*, Dei consilium justum esse prædicave-

runt,

runt, summamque ejus bonitatem ac misericordiam grato animo collaudarunt, *baptizati baptismo Ioannis*, in pœnitentiæ indicium, cujus præco missus erat Joannes: *Pharisæi autem & Legisperiti consilium Dei spreverunt in semetipsos, non baptizati ab eo.* Propositum Dei, quo clementer decreverat Judæos per Joannem ad pœnitentiam excitare, certa fide facta, priores culpas se misericorditer condonaturum, admirati sunt rudes & vitæ minùs probatæ homines, promiscuum vulgus & publicani: contra verò aspernati sunt in semetipsis Pharisæi, qui cæteris doctiores & sanctiores videbantur, freti ritibus & factis quibusdam speciosis. Hæc esse Christi verba, non Euangelistæ, probabilius est.

31. 32. 33. 34. 35. *Ait autem Dominus: Cui ergo similes dicam homines generationis hujus*, istius temporis, *& cui similes sunt?* Hæc verba, *Ait autem Dominus*, in multis veteribus Codicibus Græcis, Latinisque non habentur; nec ea legerunt S. Ambrosius, Theophylactus, Syrus & Arabs Interpretes. *Similes sunt pueris sedentibus in foro, & loquentibus ad invicem, & dicentibus: Cantavimus vobis tibiis* lætiora, *& non saltastis: lamentavimus*, lugubria cecinimus & quasi lamentati sumus, *& non ploraſtis. Venit enim Ioannes Baptista, neque manducans panem, neque bibens vinum*; cibo vulgari & communi non utens, austeritate vitæ, velut lugubri cantu, gentem hanc ad pœnitentiam excitaturus; *& dicitis: Dæmonium habet. Venit Filius hominis*, ego ipse, *manducans & bibens*, cibo communi usus, omnibus se accommodans, ut facili conversatione & comitate sua, quasi lætiore tibiarum cantu, ad cœlestis patriæ amorem omnes alliceret; *& dicitis: Ecce homo devorator & bibens vinum, amicus publicanorum, & peccatorum.* Nec Joanni viro austero, nec mihi credidistis; sed & illum, & me calumniis atrocissimis impetivistis. *Et justificata est Sapientia ab omnibus filiis suis*: Et sapientissimum Dei consilium, quo Joannem præconem pœnitentiæ miserat primùm, victu multò serveriore, quàm esset Pharisæorum, qui vitæ austeritate gloriabantur, deinde Jesum facili conversatione & comitate sese hominibus accommodantem, approbatum est & laudatum ab omnibus, qui per gratiam facti sunt filii Sapientiæ; quibus Increata & Incarnata Sapientia Jesus Christus *dedit potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus.* Confer cum Matthæi 11. ubi hæc uberiùs exposita.

Joan. 1.

Marc. 14. 3.

36. *Rogabat autem illum quidam de Pharisæis*, Simon, *ut manducaret cum illo. Et ingressus domum Pharisæi, discubuit*, mensæ accubuit, in lecto stratus pro more regionis.

37. 38. *Et ecce mulier, quæ erat in civitate peccatrix; ut cognovit, quòd Iesus accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum unguenti: & stans retro secus pedes ejus, lacrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.* Mulier *quæ erat in civitate*, sive Naim, sive potiùs Jerusalem, quæ antonomasticè civitas dicta, cujus veluti suburbium erat Bethania, ubi erat Mariæ sororis Lazari & Marthæ domus. *Peccatrix*, vitæ parùm pudicæ; famosa, quæ omnibus erat scandalo ob luxum & amatores multos, moresque meretricios. Unde Veterum plurimi ipsam ex illis fœminis fuisse censent, de quibus Jesus ait Principibus Sacerdotum & Senioribus Populi: *Publicani & meretrices præcedent vos in regno Dei*, ipsamque *meretricem* appellare non dubitant. Inter alios S. Joannes Chrysostomus Homilia 61. in Joannem; S. Hieronymus Præfatione in Osee Prophetam, & Commentario in cap. 26. Sancti Matthæi; Sanctus Ambrosius lib. 6. in Lucam; Sanctus Augustinus in Psalmum 125. Sanctus Gregorius M. Homilia 33. Venerab. Beda Lib. 3. in Lucam cap. 1. &c. Peccatricem ergo ea solùm ratione ab Euangelista nostro nuncupatam, quòd non satis accurata esset ac religiosa in servanda Lege Sabbati, & quòd capillos suos diebus Sabbati intorqueret atque componeret; ac *Magdalenam* appellatam à voce *Magdela*, vel *Megaddela*, quæ plicatricem muliebrium capillorum significat, recens figmentum est ex Libris Talmudicis derivatum. Quænam fuerit mulier illa peccatrix, an eadem cum Maria Magdalena, & cum Maria Lazari sorore, an ab utraque, vel ab alterutra diversa, quæstio est eruditorum virorum Dissertationibus vexata. Græcos Patres penè omnes Peccatricem mulierem de qua hìc Euangelista noster, à Maria Lazari sorore distinguere: Latinos Patres contrariam plerumque propugnare sententiam, & Mariam Lazari sororem cum Peccatrice confundere: neutram opinionem Scripturæ Sacræ palam apertèque repugnare: eidem tamen magis esse consonam Latinorum Patrum sententiam, olim ostendi Dissertatione 17. in Historiam Ecclesiasticam Sæculi 1. Nec ab ea dimovent assertione Dissertationes à Viris ingenio doctrinaque clarissimis eo de argumento nuper editæ: Horum enim argumenta me occupasse ac diluisse confido. In his porrò *Si quis contentiosus videtur esse, nos hanc consuetudinem non habemus, neque Ecclesia Dei.* Cur ergo (inquies) hæc Peccatrix ab Euangelista nostro proprio nomine non vocatur Maria Lazari soror, vel Maria Magdalena? Respondeo, ibi nomen ejus poni, ubi sola laus ejus prædicatur; hìc subticeri, ubi prioris vitæ fit mentio; quomodo & proprium notiusque Matthæi nomen retinent SS. Marcus & Lucas, ubi de Publicani vocatione agitur.

1. Cor. 11. 16.

Mulier quæ erat in civitate peccatrix. Sic vocari non ex præsenti statu, sed ex vita anteacta, probabile est, ut ad Galatas 2. 15. *Nos natura Iudæi, non ex gentibus peccatores.* Vel peccatricem vocari opinione vulgi, cui nondum nota erat illius conversio; cùm tamẽ antea & à dæmoniis ipsam corporaliter vexantibus, & à peccatis liberata fuisset à Christo Jesu. Sic verbum, *Erat*, accepit Syrus Interpres: *Iste si esset Propheta, nosset, quænam sit, & qualis rumor ipsius: siquidem peccatrix est mulier, quæ tetigit ipsum.* Hæc *ut cognovit, quòd Iesus accubuisset in domo Pharisæi*, opportunitatem captans, quamvis non invitata, intravit in domum, domino, domesticisque ob nobilitatem ac viciniam nota; afferens *alabastrum unguenti*, seu vasculum ex alabastrite plenum unguento pretioso. Et manens retrò juxta pedes ejus, præ pudore & sensu indignitatis suæ, lacrymis pedes ejus rigavit; peccata deflens sua, eorumque remissionem à Christo his vocibus quovis sermone eloquentioribus petens. Et capillis capitis sui tergebat, ut eos Christi obsequio consecraret, quibus ad laqueos profanis amatoribus struendos abusa fuerat. *Et osculabatur pedes ejus*, in casti amoris argumentum. *Et unguento ungebat*, ex more Orientalium, non caput tantùm, quod fieri honoratis hominibus solebat, sed ipsos etiam pedes, nè quid ad summam animi demissionem testandam deesset.

39. *Videns autem Pharisæus, qui vocaverat eum* ad convivium, *ait intra se, dicens: Hic si esset Propheta, sciret utique, quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix est:* Sciret, cujus vitæ sit ac famæ, nec ab ea se tangi permitteret. Pharisæorum enim hoc erat scitum, Flagitiosorum hominum contactu, non minùs quàm leprosorum, se contaminari: quod falsum erat. Et ut vera fuisset Pharisaica illa traditio, ad emendatos non debebat extendi. Errabat igitur Simon, non in eo solùm capite, sed & in eo, quòd Jesum Prophetam non esse judicaret ex eo, quòd nosse non videretur, quæ & qualis esset mulier. Quasi verò Prophetæ omnia noverint, non ea tantùm, quæ placet Deo illis revelare; ut probat exemplum Elisæi 4. *Reg.* 4. 17. Ideò Jesus, cui interiores Pharisæi cogitationes erant perspectæ & exploratæ, temerarium ejus judicium emendat.

S. Petr. Chrys. serm. 91.

40. 41. 42. 43. *Simon, habeo tibi aliquid dicere: at ille ait: Magister dic.* Loquendi veniam comiter petit ab hospite, ejusque captat attentionem, ut illi salutaris sit instructio & correctio: tum proposita parabola ostendit sibi notum esse, quæ & qualis esset fœmina, quis & qualis Pharisæus, non in exteriori tantùm conversatione, sed & in intimis cordis penetralibus. Ita se non modò Prophetam, sed Deum esse, & divino consilio permisisse demonstravit, ut ad eum mulier peccatrix ac-

cederet, illumque tangeret ad pietatis officia.

Duo debitores erant cuidam fœneratori, seu creditori (inquit Jesus:) *unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta*; ille plus decuplo, quàm iste. *Non habentibus illis, unde redderent, donavit utrisque*; debitum utrique liberaliter remisit: *Quis ergo eum plus diligit?* Secundùm Textum Græcum: *Quis ergo eum plus diliget?* Christus, secundùm Vulgatam lectionem de dilectione prævia remissioni debiti, & cujus intuitu majus debitum condonaverit misericors creditor, interrogásse videtur: secundùm Textum Græcum, de dilectione debiti remissionem consequente, & ad gratiarum agendarum officium pertinente; ut magis diligere debeat creditorem, cui majus debitum gratis condonatum est. *Respondens Simon, dixit: Æstimo, quia is* plus diligit, *cui plus donavit*. Rationi consentaneum responsum Christus summa æternaque Ratio approbat: *Rectè* (inquit) *judicasti*.

Hujus Parabolæ finis est ostendere Pharisæo, Mulierem illam, quam despiciebat ceu peccatricem, &, cujus contactu Christum contaminari judicabat, ipso Simone longè sanctiorem esse; siquidem plus Christum Deum & hominem diligebat, cui ardentioris amoris signa exhibuit. Fœnerator seu creditor in illa Parabola, Deus est, sive Christus Jesus: duo debitores ob peccata, Simon & Mulier. Plus illa debebat, quia magis peccatrix: Huic ergo majus debitum condonabat Deus, ac proinde magis diligebat Deum; quin & ardentiùs erat imposterum dilectura ob beneficium remissionis peccatorum, ex quo dilectio, quæ, donante Deo, qui prior dilexit nos, præcesserat, augetur, ut aucta perfici mereatur.

44. 45. 46. 47. *Et conversus ad mulierem*, quæ retrò ad pedes ejus erat provoluta, *dixit Simoni: Vides hanc mulierem? Intravi in domum tuam, aquam pedibus meis* abluendis *non dedisti*, ut hospitibus peregrè advenientibus fieri solet; *Hæc autem lacrymis rigavit pedes meos, & capillis suis tersit*, in signum amoris pœnitentis, & periculum animæ suæ ex peccatis imminens lugentis; ut olim Esther Regina, de qua scriptum est: *Confugit ad Dominum, pavens periculum quod imminebat. Cumque deposuisset vestes regias, fletus & luctus apta indumenta suscepit, & pro unguentis variis cinere implevit caput, & corpus suum humiliavit jejuniis: omniaque loca in quibus antea lætari consueverat, crinium laceratione complevit: Et deprecabatur Dominum Deum Israel.* Pergit Christus: *Osculum mihi non dedisti*: Ne uno quidem oris osculo me venientem excepisti: *Hæc autem ex quo intravit, non cessavit osculari pedes meos. Oleo*, etiam communi, *caput meum non unxisti*, quod perfunctoriæ fuisset amicitiæ officium: *Hæc autem unguento* (pretioso) *unxit pedes meos*. Convivis oleum affundi solitum, Psalmi 23. verba probant. *Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*. Causam remissionis peccatorum Christus indicat: Charitas enim est, quæ cooperit multitudinem peccatorum. Dilectioni Dei peccata condonantur: sine vero Dei amore non remitterentur: *Cui autem minùs dimittitur, minùs diligit*. Mensura remissionis peccatorum, dilectio Dei est. Multa dimittuntur ei, qui magis diligit: minùs ei dimittitur, qui minùs diligit: nihil ergo dimittitur ei, qui non incipit saltem diligere Deum ut omnis justitiæ fontem, ut loquitur sacra Synodus Tridentina. *Cui autem minùs dimittitur, minùs diligit*: Ille minùs diligit, qui se minùs peccatorem, imò justum existimans, nec Christi gratia sibi opus esse confidens, ut qui Legis operibus sit justificatus, ut præsumebat Pharisæus ille, modica aut propè nulla dilectionis signa Christo exhibet. *Dictum est hoc propter Pharisæum illum, qui vel nulla vel pauca se putabat habere peccata. Non enim Dominum invitaret, nisi aliquantum diligeret. Sed quàm parum erat? Non osculum dedit, non saltem aquam ad pedes, & si non lacrymas: non illo obsequio prosecutus est, quo illa mulier, quæ noverat, quid sanaretur, & à quo sanaretur. O Pharisæe, ideò parum diligis, quia parum tibi dimitti suspicaris: non quia parum dimittitur, sed quia parum putas esse quod dimittitur.*

S. Aug. hom. alias 2. inter 50.

Esther 14. 1.

Psal. 22. 5. Impinguasti in oleo caput meum, & calix meus inebrians, quàm præclarus est.

48. *Dixit autem ad illam: Remittuntur tibi peccata.* Hæc verba summa cum potestate dicta, quorum sensus est: Per me tibi condonantur, qui cum hac potestate in mundum veni.

S. Aug. l. 99.

49. *Et cœperunt, qui simul accumbebant, dicere intra se: Quis est hic, qui etiam peccata dimittit?* Quis aut quantus hic est, qui jus dimittendi peccata, quod Dei proprium est, sibi arrogat? Et discumbentes, & mulier illa noverant, hominem non posse peccata dimittere. Cùm ergo omnes hoc nossent, illa quæ credidit eum dimittere posse peccata, plus quàm hominem esse intellexit.

50. *Dixit autem ad mulierem: Fides tua te salvam fecit.* Hujus fidem opponit incredulitati convivarum. Fides tua, qua credidisti, me tibi posse remittere peccata; fides per dilectionem operans, fides pœnitentiam operata; te salvam fecit à peccatis tuis. Hunc locum sic explicat Tertullianus libro 4. adversùs Marcionem, cap. 18. ex hujus historiæ serie probans Dominicæ carnis veritatem: *Illius autem peccatricis fœminæ argumentum* (inquit) *eò pertinebat, ut cùm pedes Domini osculis figeret, lacrymis inundaret, crinibus detergeret, unguento perfunderet, solidi corporis veritatem, non phantasma inane tractaverit. Et ut peccatricis pœnitentia secundum Creatorem meruerit, veniam præponere solitum sacrificio. Sed etsi pœnitentiæ stimulus ex fide acciderat, per pœnitentiam ex fide justificatam, ab eo audiit: Fides tua te salvam fecit, qui per Abacuc pronuntiarat: Justus ex fide sua vivet.* Abi secura de remissione peccatorum; tranquillo animo esto: *Vade in pace*.

Sensus Moralis.

23. *Centurionis cujusdam servus malè habens, erat moriturus; qui illi erat pretiosus. Et cùm audisset de Jesu, misit ad eum Seniores Judæorum, rogans eum, ut veniret, & salvaret servum ejus.* Dominis pretiosa sit servorum vita temporalis, pretiosior animæ salus. Curam illorum gerant in infirmitate; illis provideant ut patres; non propter sua commoda eos diligant, sicut diligunt equos & canes; sed propter Christum communem Dominum: illorum conversioni consulant & sanctificationi, pro illis Christo supplicent, Sanctorum & in terris viventium, & cum illo regnantium precibus ipsos commendent: illos denique tractent ut *charissimos in Domino fratres*. Sapientem audiant, imò Spiritum sanctum per os ejus dicentem: *Servus sensatus sit tibi dilectus quasi anima tua.... Ne defraudes illum libertate, neque inopem derelinquas illum.*

S. Paul. epist. ad Philemonem. Eccl. 7. 23.

6. *Non sum dignus, ut sub tectum meum intres*. Christum in cor nostrum invitet oratio plena fide, humilitate, fiducia. Nemo Christi gratia dignus est, nisi qui se dignum sincerè existimat; qui gratiæ ejus omnipotentissimam virtutem agnoscit & confitetur ad sanandum animas à morbis cupiditatum noxiarum. Christum in domo corporis nostri per Communionem Sacramentalem recipere nihil prodest; contrà, obest plurimùm, nisi per communionem spiritualem, per fidem charitate formatam recipiatur etiam in corde.

12. *Cùm appropinquaret portæ civitatis, ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suæ*, &c. Adolescens ille defunctus, peccatoris typus est, nondum tumulo pravi habitus & perversæ consuetudinis sepulti. Illi interdum misericorditer occurrit Christus, loculum quo mortua effertur Anima, id est corpus, gravibus morbis, aut aliis calamitatibus tangit, ut impetum cupiditatum & carnalium voluptatum sistat, quibus in abyssum damnationis effertur. Sed frustra corpus tangeret, nisi loqueretur ad cor, & imperiali atque efficacissima voce gratiæ suæ spiritaliter mortuum suscitaret. *Adolescens, tibi dico, surge*. Tribus mortuis, quos Christum suscitasse in

S. Aug. ser. 98. alias 44. de Verbis Dom.

Euan-

Euangelio legimus, tria peccatorum genera figurata sunt, quos hodièque suscitat Christus. Filia enim Principis Synagogæ intùs erat in domo, nondum erat elata in publicum. Ibi intùs suscitata est, viva parentibus reddita. Filius Viduæ nostræ jam quidem non in domo, sed tamen nondum in sepulchro; parietibus elatus erat, terræ mandatus non erat. Lazarus jam erat sepultus, immò fœtèbat quatriduanus in monumento. Sunt ergo qui peccatum intùs in corde habent, in facto nondum habent. Nescio quis commotus est aliqua concupiscentia. Dicit enim Dominus: *Qui viderit mulierem ad concupiscendum eam*, *jam mœchatus est eam in corde suo*. Nondum accessit corpore, consensit corde: mortuum intùs habet, nondum extulit. Et ut fit, aliquando audito verbo Dei, tamquam Domino dicente, *Surge*: condemnatur consensus ad iniquitatem, respiratur in salutem atque justitiam. Surgit mortuus in domo, reviviscit in cogitationis secreto: Facta est ita resurrectio animæ mortuæ intùs intra latebras conscientiæ, tamquam intra domesticos parietes. Alii post consensum eunt in factum, tamquam efferentes mortuum, ut quod latebat in secreto, appareat in publico. Numquid illi desperati sunt? Nonne & illi juveni dictum est: *Tibi dico, Surge*? Nonne & ille redditus est matri suæ? Sic ergo & qui jam fecerit, si fortè commonitus & commotus verbo veritatis, ad Christi vocem resurgit, vivus redditur. Qui autem faciendo quod malum est, etiam mala consuetudine se implicant, ut ipsa consuetudo mali non sinat eos videre, quia malum est, fiunt defensores malorum factorum suorum, irascuntur cùm reprehenduntur; hi consuetudine maligna pressi, tamquam sepulti sunt. Quo quisque modo mortuus sit, celeriter à peccato resurgat. Sive adhuc peccatum in corde conceptum est, & non processit in factum, pœniteat, corrigatur cogitatio, surgat mortuus intra domum conscientiæ. Sive jam quod cogitavit, admisit; nec sic desperetur. Non surrexit mortuus intùs, surgat elatus. Pœniteat facti, de proximo reviviscat: non eat in profundum sepulturæ, non accipiat desuper consuetudinis molem. Sed fortè jam urgetur consuetudinis pondere; nec ipse desperet: profundus mortuus est, sed altus est Christus. Novit clamando terrena onera rumpere, novit intrinsecùs per ipsum vivificare; solvendum Discipulis tradere.

Matth. 5. 28.

S. Ambros. l. 5. in Luc. n. 92.

Et resedit qui erat mortuus, & cœpit loqui, & dedit illum matri suæ. Vidua hæc adolescentis mater, typus est Ecclesiæ, quæ Sponsi sui præsentia visibili destituta in terris, quodammodò vidua est. Luget non unum filium, sed plurimos spiritaliter mortuos per peccatum; unumquemque plangit quasi filium unigenitum; ita singulos amat, ita chara illi est singulorum salus. Nihil per seipsum potest mortuus, pro illo flet Ecclesia; piæ matris lacrymis cor Jesu movetur, illum suscitat verbo suo; surgit mortuus, loquitur per confessionem, dat vitæ signa, redditur Matri: *Et si grave peccatum est quod pœnitentiæ tuæ lacrymis ipse lavare non possis, fleat pro te mater Ecclesia, quæ pro singulis tamquam pro unicis filiis vidua mater intervenit; compatitur enim quodam spirituali dolore natura, cùm suos liberos lethalibus vitiis ad mortem cernit vergere.* Viscera sumus de viscera ejus. Doleat igitur pia mater, turba multa compatiatur bonæ parenti. Jam resurges à funere, jam liberaberis à sepulchro: stabunt illi ministri tui funeris, incipies vitalia loqui, timebunt omnes; unius enim exemplo plurimi corrigentur: Laudabunt etiam Deum, qui tanta nobis remedia vitandæ mortis indulserit.

16. *Accepit autem omnes timor, & magnificaverunt Deum, dicentes: Quia Propheta magnus surrexit in nobis, & quia Deus visitavit plebem suam.* Conversio peccatorum, Incarnationis Filii Dei fructus & argumentum est. Has conversiones fideles admirantur; carnales homines non solùm irridٍent, sed timent. *Accepit autem omnes timor.* Timent (inquam) ne gratia & misericordia Dei illos à sæculi voluptatibus & pravarum cupiditatum objectis avellat.

19. *Et convocavit duos de Discipulis suis Joannes, & misit ad Jesum, dicens: Tu es qui venturus es, an alium expectamus?* Pastores, Doctores, Concionatores, Moderatores conscientiæ, discipulos suos ad Jesum mittere & ducere, non sibi ipsis illigare & devincire debent. Tunc animarum salus rectè procuratur, cùm Dei & Jesu Christi verbo, inspirationibus, voci fidei, documentis, miraculis, exemplis attentæ redduntur. Scientia Joannis & Discipulorum ejus in eo posita erat, ut venturum Redemptorem expectarent. Expectabant authorem fidei Christum: nos eumdem in secundo adventu expectamus fidei ac justitiæ consummatorem & remuneratorem.

22. *Euntes renuntiate Joanni, quæ audistis & vidistis*, &c. Missionem suam, quæ extraordinaria est, Christus Jesus miraculis confirmat, quæ non modò in corporibus, sed & in animabus operatur. 1. Mentes illuminat: *Cæci vident*. 2. Voluntates dirigit: *Claudi ambulant*. 3. Peccatorum maculas emundat: *Leprosi mundantur*. 4. Cordis aures aperit, ut gratiæ vocem audiant: *Surdi audiunt*. 5. Peccatoribus maximè induratis animæ vitam restituit: *Mortui resurgunt*. 6. Pauperibus, humilibus, mansuetis, divitias fidei, & Euangelicarum veritatum intelligentiam communicat: *Pauperes euangelizantur*.

24. *Quid existis in desertum videre? Arundinem vento agitatam?* Ut quis in deserto, in solitudine, in Monasterio Deo fidelis sit, nec arundini vento agitatæ similis, necesse est, ut sancti Præcursoris exemplo, 1. Gratiæ vocationem sequatur. 2. Ut Dei verbo nutriatur, ac rerum cœlestium meditationibus pascatur. 3. Gratiæ Christi unicè innitatur, in eaque confidat. 4. Vitam pœnitentem agat, & à luxu deliciisque sæculi penitùs alienam. 5. Nullam cum hominibus secundùm carnem & pravos sæculi mores viventibus foveat societatem. 6. Christum expectet venturum in gloria, ejusque adventum expectans, omnium præsentis sæculi consolationum privationem patienter sustineat. 7. Ex sacro secessu non exeat, nisi Christi impulsu, & propter ejus negotia & gloriam procurandam. 8. Nihil à mundo expectet præter persecutiones, exemplo Joannis aliorumque Sanctorum. Vita Religiosa tutior. In Monasteriis Deo consecrati vivunt puriùs, cadunt rariùs, resurgunt frequentiùs, moriuntur securiùs.

26. *Sed quid existis videre? Prophetam? Vtique dico vobis, & plus quàm Prophetam*, &c. Pastor Animarum & Conscientiarum Moderator S. Joanni Baptistæ similis esse debet. 1. Lumine divino sit illustratus, Dei verbo plenus, in viis Dei eruditus, Euangelicis documentis, & Ecclesiasticæ disciplinæ regulis instructus: *Prophetam*. 2. Luci jungat ardorem, fide viva & per dilectionem operante conspicuus sit; Christum Jesum non procul videat, sed quasi digito demonstret, ejusque imaginem omnibus vitæ suæ operibus exprimat, ut S. Joannes: *Et plus quàm Prophetam*. 3. Legitimè vocatus & missus sit à Deo per potestatem Ecclesiæ à Christo traditam, & ab Apostolis continua successione derivatam: *Ecce ego mitto*. 4. Angelus sit innocentia vitæ, castitate morum; in cœlum ascendat oratione & cœlestium bonorum amore, in terris versetur humilitate, charitate, zelo in procurandis Ecclesiæ utilitatibus & salute animarum: *Angelum meum*. 5. Una illius cura sit, unum negotium, viam Jesu Christi in animabus parare, illas docere verbo veritatis, purgare Pœnitentiæ operibus & sacramento; probare, an sincerè in viis Dei ambulent, antequam ad Communionem corporis Christi admittantur: *Qui præparabit viam tuam ante te*.

39. *Ecce mulier quæ erat in civitate peccatrix, ut cognovit, quòd accubuisset in domo Pharisæi, attulit alabastrum unguenti. Et stans retro secus pedes ejus, lacrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.* Mulierem quæ non peccatrix solùm, sed totius civitatis facta fuerat ipsa peccatum, Christus pœnitentem recipit in gratiam, ut nemini peccatori de salute desperandum ostendat.

ostendat, modò veram agat pœnitentiam, cujus imaginem in hujus conversione peccatricis Euangelista noster describit. 1. Peccator cognoscere debet per fidem, Christum Salvatorem nostrum nos ad pœnitentiam invitare, expectare, & ad peccata remittenda & delenda venisse: *Vt cognovit, quod Iesus accubuisset in domo Pharisæi.* 2. Per orationem & pia desideria quærendus est. 3. Sine mora quærendus, ne salutis opportunitas amittatur: *Vt cognovit.* 4. Fide viva ad Jesum accedendum est. 5. Cordis motibus & affectibus Deo supplicandum. 6. Cum verecundia & humilitate accedendum: *Stans retro secus.* De culpa, non de pœnitentia erubescendum est coram hominibus. Imitãda mulier peccatrix, quæ non invitata irruit convivio, ubi suus Medicus recumbebat, & quæsivit pia impudentia sanitatem: Quæ frontosa fuerat ad perditionem, frontosior facta est ad salutem. 7. Ad pedes Domini procumbendum. Locus hìc peccatori verè pœnitenti opportunus, ut qui malè ambulavit, vestigia recta quærat, & in illo compleatur, quod à Rege Propheta dictum est: *A Domino gressus hominis dirigentur, & viam ejus volet.* Psal. 36. 8. Nulla prætermittenda occasio est deflendi peccata, & Christi pedes lacrymis rigandi, ut laborioso pœnitentiæ baptismate omnia vitæ præcedentis delicta abstergantur: *Lacrymis cœpit rigare pedes ejus.* Pœnitentiæ lacrymæ incipere debent, non finiri, quia tota vita Christiani perpetua pœnitentia esset debet: *En mutatur ordo rerum: pluviam terræ cœlum dat semper: ecce nunc rigat terra cœlum: immò super cœlos, & usque ad ipsum Dominum imber humanarum prosilit lacrymarum:* S. Pet. Chrys. serm. 93. ut juxta Psalmistam & de aquis fletuum cantetur illud: *Et aquæ omnes quæ super cœlos sunt, laudent nomen Domini. O quanta vis in lacrymis peccatorum! rigant cœlum, terram diluunt, extinguunt gehennam, delent in omne facinus latam divinæ indignationis sententiam ..... In peccatricis caput purgandis criminibus refluebat unda, ut suo fonte mulier in novum baptisma suorum diluere t illuviem peccatorum.*

9. Omnia quibus ad Deum offendendum abusus est peccator, sive animi, sive corporis, sive fortunæ bona, ad satisfaciendum Deo convertere debet: Rom. 6. 19. *Sicut exhibuistis membra vestra servire immunditiæ & iniquitati ad iniquitatem* (ait Apostolus:) *ita nunc exhibete membra vestra servire justitiæ in sanctificationem.* Hoc mulier peccatrix in conversione sua præstitit: S. Gregor. M. homil. 33. in Euang. *Lacrymis cœpit rigare pedes ejus, & capillis capitis sui tergebat, & osculabatur pedes ejus, & unguento ungebat.* Oculis terrena concupiverat, sed hos jam per pœnitentiam conterens, flebat. Capillos ad compositionem vultus exhibuerat, sed jam capillis pedes Domini tergebat. Ore superba dixerat, sed pedes Domini osculata, os in Redemptoris sui vestigiis figebat: *Quot ergo in se habuit oblectamenta, tot de se invenit holocausta: convertit ad virtutum numerum, numerum criminum; ut totum serviret Deo in pœnitentia, quicquid ex se Deum contempserat in culpa.* Capillis capitis sui tergebat, ut juxta Psalmistam, verticem capilli, quo perambulaverat in delictis suis, in sanctitatem tali verteret servitute: S. Pet. Chrys. *Et osculabatur pedes ejus.* Præcesserant intervenientes lacrymæ, ut oscula devota sequerentur, quia *Lacrymæ satisfactionis sunt documenta: oscula sunt reconciliationis initia.* 10. Pedes Domini ungendi; misericordiæ unguentum in pauperes effundendum. Superflua egenis impendenda: Capilli superflua corporis: ex iis quæ abundant, succurrendum indigentibus. S. Augustin. *Superflua divitum, necessaria pauperum: Tibi superflua sunt, sed Domini pedibus necessaria sunt.*

Peccatricis hujus pœnitentiam imitemur: ad pedes Jesu procumbamus; nondum enim possumus ad caput venire; S. Ambr. l. 6. in Luc. quia *peccator ad pedes, justus ad caput.* Sicut torrentem lacrymas fundamus die ac nocte, & non taceat pupilla oculi nostri: S. Cyprian. *Quàm magna deliquimus, tam granditer defleamus: alto vulneri longa & diligens medicina non desit; pœnitentia crimine minor non sit.* Idem lib. de Lapsis. Venite *adoremus, & procidamus ante Deum, ploremus coram Domino qui fecit nos.* Lamentari eum putamus ex toto corde; jejuniis, fletibus, planctibus Dominum deprecari, qui ex primo criminis die lavacra quotidie celebrat, qui epulis affluentibus pastus, & sagina largiore distentus, cruditates suas postridie ructat, nec cibos & potus suos cum pauperum necessitate communicat? Qui hilaris ac lætus incedit, quomodo mortem suam deflet? An illa ingemiscit & plangit, cui vacat cultum pretiosæ vestis induere; nec indumentum Christi, quod perdidit, cogitare? accipere pretiosa ornamenta, & monilia elaborata, nec divini & cœlestis ornatus damna deflere? Tu licèt ornamenta peregrina & vestes sericas induas, nuda es. Auro te licèt & margaritis, gemmisque condecores, sine Christi decore deformis es. Et quæ capillos tuos inficis, vel nunc in doloribus desine. Et quæ nigri pulveris ductu oculorum lineamenta depingis, vel nunc lacrymis oculos tuos ablue. Si quem de tuis charis mortalitatis exitu perdidisses, ingemisceres dolenter & fleres. Facie inculta, veste mutata, neglecto capillo, vultu nubilo, ore dejecto, indicia mœroris ostenderes. Animam tuam misera perdidisti, spiritaliter mortua supervivere hìc tibi, & ipsa ambulans funus tuum portare cœpisti, & non acriter plangis, non jugiter ingemiscis? Non te vel pudore criminis, vel continuatione lamentationis abscondis?

Unguento pedes Christi Jesu ungamus: 2. Cor. 2. 14. *Christi bonus odor simus Deo*, bonorum operum exemplis proximos ædificantes, quos pravis exemplis offendimus. Offeramus Deo spirituales hostias in odorem suavitatis.

Capillis pedes Christi tergamus, pauperum miseriam sublevantes. Rigat namque lacrymis Redemptoris pedes, sed capillis suis non tergit, qui utcumque proximorum dolori compatitur, sed tamen eis ex his quæ sibi superfluunt, non miseretur. Plorat, & non tergit, qui verba quidem doloris tribuit; sed non ministrando quæ desunt, vim doloris minimè abscindit. Jac. 2. 15. 16. *Si frater & soror nudi sint, & indigeant victu quotidiano, dicat autem aliquis ex vobis illis: Ite in pace, calefacimini, & saturamini; non dederitis autem eis quæ necessaria sunt corpori, quid proderit? Sic & fides, si non habeat opera, mortua est in semetipsa.* Pedes Jesu osculemur, pedes ejus, misericordia & justitia: *Omnes viæ Domini, misericordia & veritas.* S. Ambr. l. 6. in Luc. Timore justitiam, amore misericordiam osculemur & complectamur: *Osculum mutui amoris indicium est, osculum pignus est charitatis.*

39. *Videns autem Pharisæus qui vocaverat eum, ait intra se: Hic si esset Propheta, sciret utique, quæ & qualis est mulier, quæ tangit eum, quia peccatrix est.* Superbus peccatoribus insultat, in Deum irreligiosus, in peccatores immisericors est. Mulier peccatrix irrupit in domum, quò non erat invitata: sed vulnera habebat, & illuc venerat, ubi Medicus recumbebat: S. August. in psal. 125. *Ille autem qui invitaverat Medicum, sanus sibi videbatur, propterea non curabatur.*

41. *Duo debitores erant cuidam fœneratori: unus debebat denarios quingentos, & alius quinquaginta. Non habentibus illis, unde redderent, donavit utrisque. Quis ergo eum plus diligit? Respondens Simon, dixit: Æstimo, quia is cui plus donavit. At ille dixit ei: Rectè judicasti.* Væ illi qui Deum non amat etiam post plurima & ingentia beneficia, & multorum condonationem peccatorum! Quantò plus Deo debent Judæi, quàm Pagani; Christiani, quàm Judæi; Catholici, quàm Hæretici; Ecclesiastici Religiosique Viri aut Deo consecratæ Virgines, omnesque de mundi corruptione vocati & segregati, quàm sæculares homines ac fœminæ? Debita quibus apud Deum gravamur, & ad pœnas dandas tenemur, peccata sunt. Multùm in eo genere debet, qui de sua justitia præsumens, seque aliis peccatoribus superbè comparans, se minùs debere arbitratur. Multùm semper debet homo divinæ misericordiæ, sive remittenti peccata, sive prævenienti, & ab iis servanti. Hic multa commisit, & multorum debitor factus est: ille gubernante Deo pauca commisit. Cui deputat ille, quod dimisit; huic & iste deputat, quod non commisit. Adulter non fuisti in illa tua

“ S. Augustin. ser. 99. alias 23. ex hom. 50.

„ vita præterita plena ignorantia, nondum illuminatus,
„ nondum bonum malumque discernens, nondum cre-
„ dens in illum, qui te nescientem regebat. Hoc tibi di-
„ cit Deus tuus: *Regebam te mihi, servabam te mihi. Ut adulterium non committeres, suasor defuit: ut suasor deesset, ego feci. Locus & tempus defuit, & ut hæc deessent, ego feci. Adfuit suasor, non defuit locus, non defuit tempus: ut non consentires, ego terrui. Agnosce ergo gratiam ejus cui debes & quod non admisisti. Mihi debet iste quod factum est, & dimissum vidisti: mihi debes & tu quod non feceris. Nullum est enim peccatum quod facit homo, quod non possit facere & alter homo, si desit Rector, à quo factus est homo.*

1.Cor.11. 46. *Oleo caput meum non unxisti: hæc autem unguento unxit pedes meos.* Caput Domini, divinitatem allegoricè significat, *Caput Christi Deus*: pedes, mysterium Incarnationis designant. Utrumque viva fide credendum, ut justificemur. Judæi, quorum personam gerebat Pharisæus, Christi caput non unxerunt, quia Jesum esse Deum non crediderunt. Peccatrix, quæ Gentilium ad Christum conversorum typus fuit, pedes ejus unxit, quia Incarnationis ejus Mysterium credidit, & Divinitatis plenitudinem in eo corporaliter habitantem. Unde postea unxit & caput, ut ait S. Ambrosius: *Osculum mihi non dedisti, hæc autem ex quo*
„ *intravit, non cessavit osculari pedes meos.* Osculum di-
„ lectionis est signum. Judaicus populus osculum Do-
„ mino non dedit, quia ex charitate eum amare noluit,
„ cui ex timore servivit: Vocata autem Gentilitas, Re-
„ demptoris sui vestigia osculari non cessat, quia in ejus
„ amore continuò suspirat. Unde hæc Sponsæ vox:
„ *Osculetur me osculo oris sui.* Osculum Sponsi desidera-
„ rat, quæ ad ejus obsequium se per amorem parat.....
S. Ambros. l.6. in Luc. n.25.26. „ Quis est populus iste qui amplius debet, nisi nos, qui-
„ bus amplius creditum est? Illis credita sunt eloquia
„ Dei, nobis creditur partus Virginis. Creditus est Em-
„ manuel nobiscum Deus, credita Domini crux, mors,
„ resurrectio. Et si Christus pro omnibus passus est, pro
„ nobis tamen specialiter passus est; quia pro Ecclesia
„ passus est. Itaque non est dubium, quòd plus debeat,
„ qui plus accepit. Et secundùm hominem plus fortasse
„ offendit, qui plus debuerit: sed per misericordiam Do-
„ mini causa mutatur, ut amplius diligat, qui amplius de-
„ buit; si tamen gratiam consequatur: *Gratiam enim & qui reddit, habet; & qui habet, in eo ipso quod habet, solvit; nam & reddendo habetur, & habendo redditur.* Et ideò quoniam nihil est, quod dignè Deo referre possimus. (Quid enim referamus pro susceptæ carnis in-
„ juria? Quid pro verberibus, quid pro cruce, obitu,
„ sepultura?) *Væ mihi si non dilexero!* Audeo dicere:
„ Non reddidit Petrus, & ideò plus dilexit. Non reddi-
„ dit Paulus? Reddidit quidem mortem pro morte, sed
„ alia non reddidit, quia multa debebat. Audi ipsum
„ dicentem, quia non reddidit: *Quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Reddamus licèt crucem pro cruce, fu-
„ nus pro funere; numquid reddimus, quod ex ipso, &
„ per ipsum, & in ipso habemus omnia? *Reddamus ergo*
„ *amorem pro debito, charitatem pro munere, gratiam pro*
„ *sanguinis pretio; plus enim diligit, cui donatur amplius.*

47. *Propter quod dico tibi: Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multùm. Cui autem minus dimittitur, minus diligit.* Misericordiæ divinæ & remissionis peccatorum mensura, Dei dilectio est. Absque sincero Dei amore, nulla remissio: *Cœlestis debitor totum debitum charitate compensat, & ad incrementum totius fœnoris, amoris solius exigit & requirit usuram. Plectendus debitor, qui dilectione sola suam negligit redimere cautionem.* Vis scire, homo, quid Deo debeas? S.Pet. Chryf. serm.94. „ Quod factus es, Dei creditum est: quod es rationis ca- „ pax, Dei fœnus est: quod discretionem boni malive „ possides, accepisti: & quod vivendi normam acceperis „ per chirographum legis stipulanti Deo spopondisse te, „ non potes diffiteri. Sed dum te per vitia carnis in lu- „ tum instar suis demergis, & quadrupedum more vi- „ vens, qua præditus es ratione, privaris, & divinæ legis „ substantiam dissipas, mundana voluptate captivus, fa- „ ctus es glorioso fœnoris debitor luctuosus: cui defi- „ cientibus virtutum lucris, criminum multiplicatur usu- „ ra. Sed licèt in hac re ceciderit, licèt fueris in ista de- „ volutus, vide, ne desperes: homo, remansit tibi, unde „ piissimo satisfacias creditori: *Absolvi vis? Ama. Charitas cooperiet multitudinem peccatorum..... Ama ergo homo Deum, & ama totus, ut possis omnia sine labore vincere peccata. Tenera militia, delicati conflictus est, amore solo de cunctis criminibus reportare victoriam.* Quid est autem, quod subjunxit Christus: *Cui minus dimittitur, minus diligit?* Ergo ad peccandum satis est, ut major charitas comparetur? Absit: *Charitas de præteritis subvenit, non liberat de futuris: charitas nescit peccare, cum diligit: non est charitas, si delinquit: charitas Dei custos est sanctitatis.*

Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit mul- S.Greg. hom. 33. in Evang. *tum.* Quid dilectionem credimus, nisi ignem? & quid culpam, nisi rubiginem? Ait ergo Jesus: *Remittuntur ei peccata multa, quoniam dilexit multum*; ac si apertè diceret: *Incendit plene peccati rubiginem, quia ardet valdè per amoris ignem. Tanto namque amplius peccati rubigo consumitur, quanto peccatoris cor magno charitatis igne concrematur.*

Dilexit multùm. Ecclesia speciem accipit peccatricis, sicut Christus formam peccatoris accepit. *Et ideò* S.Ambr. l.6. in Luc. n.22. *nemo tantùm potest diligere, quantùm illa quæ in pluribus diligit.* Nec Petrus ipse qui dixit: *Domine tu nosti, quia amo te*; quia Ecclesia dilexit in Petro. Nec Paulus ipse, quia Paulus quoque ejus est portio. Et tu plurimùm dilige, ut & tibi plurimùm remittatur.

48. *Dixit autem ad illam; Remittuntur tibi peccata.* Idem verè pœnitentibus dicit Christus, cùm illos per Ecclesiæ suæ Ministros absolvit, quibus potestatem dedit remittendi peccata. Hæreticorum vox est: *Quis est hic qui etiam peccata dimittit?* Daturus erat Dominus hominibus Spiritum sanctum, & ab ipso Spiritu sancto fidelibus suis dimitti peccata, non meritis hominum, volebat intelligi. Quod ut evidentiùs ostenderet, post Resurrectionem suam ait: Joann.20.22. S. Augustin. ser. 90. aliàs 13. ex ho. 50. *Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis*, &c. hoc est: *Spiritus dimittit, non vos. Spiritus autem Deus est. Deus ergo dimittit, non vos. Sed ad Spiritum quid estis vos?* Nescitis, quia Templum Dei estis, & Spiritus Dei habitat in vobis? *Deus ergo habitat in templo sancto suo, hoc est, in sanctis suis fidelibus, in Ecclesia sua: per eos dimittit peccata, quia viva templa sunt. Sed qui dimittit per hominem, potest dimittere & præter hominem. Neque enim minus idoneus est per se dare, qui potest per alium dare.* 1.Cor.3.16.

CAPUT

CAPUT VIII.

Sensus Litteralis.

S. Hieron. comment. in S. Matt. c. 27.

1. 2. 3. *ET factum est deinceps, & ipse* Jesus *iter faciebat per civitates & castella, prædicans & euangelizans regnum Dei, & duodecim* Apostoli *cum illo* erant. *Et mulieres aliquæ* ipsum comitabantur, pro more gentis antiquo (consuetudinis enim Judaicæ fuit, ut mulieres de bonis suis victum atque vestitum præceptoribus ministrarent,) *quæ erant curatæ* & liberatæ *à spiritibus malignis*, illas corporaliter possidentibus & vexantibus, *& infirmitatibus* corporis: *Maria quæ vocatur Magdalene*, sic dicta aut à voce Syriaca *Maglaletha*, id est, *Magnifica, florida, crescens*; aut à verbo Hebraico *Gadal*, unde *Magedal*; vel *Magdala*, id est, *Excelsa, Turrita*. Hanc ipsam esse censeo peccatricem, de qua superiori capite Euangelista noster: *De qua septem dæmonia exierant*, quibus Deus in peccatorum pœnam eam corporaliter vexandam tradiderat; à quibus per Jesum liberata, pœnitentiam egit, à peccatis absoluta est, illumque in grati animi significationem secuta est è Bethania in Galilæam, per civitates & castella prædicantem, & inde in Bethaniam regressa est, & cum Lazaro & Martha fratre sororeque sua vixit, verbum Domini jugiter audiens; de qua S. Joannes cap. 11. 2. ait: *Maria autem erat quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis: cujus frater erat Lazarus*. Quæ *Ante sex dies* Paschæ, quod ultimum fuit prædicationis Christi, *accepit libram unguenti nardi pistici pretiosi, & unxit pedes Iesu, & extersit pedes ejus capillis suis*, ut refert S. Joannes cap. 12. & partem *super caput ipsius recumbentis effudit*, ut S. Matthæus cap. 26. commemorat: cujus denique defensionem contra murmurationem Judæ proditoris Jesus suscepit, dicens: *Quod habuit hæc, fecit: prævenit ungere corpus meum in sepulturam* (Marci 14. 8.) Quia scilicet ungere non potuit Jesum post mortem, qui resurrectione sua religiosum illius officium prævenit (*Marci* 16. 3. 2.) & illi primò redivivus & gloriosus apparuit, ut refert ibid. S. Marcus Vers. 9. *Surgens autem mane prima Sabbati, apparuit primò Mariæ Magdalenæ, de qua ejecerat septem dæmonia*; quam proprio nomine vocans, *Maria*, Resurrectionem suam Discipulis nuntiare jussit, cùm ad pedes ejus sese inclinanti, ut eos pro more oscularetur, dixit: *Noli me tangere: nondum enim ascendi ad Patrem meum*, &c. (Joann. 20.) Illam quidem corporaliter à dæmonibus non possessam & vexatam Interpretes quidam, S. Gregorio M. præeunte, existimant, per malignos spiritus vitia intelligentes, quæ Judæi dæmonia vocant, ut in Tractatu Talmudico Joma: *Malus affectus est Sathan*; in Gittim: *Ebrietas est dæmonium*; sed hæc minùs probabilis opinio. Inter has mulieres, quæ Christum civitates & castella Galileæ peragrantem, & Euangelium suum prædicantem sequebantur, *erat & Ioanna uxor Chusæ Procuratoris Herodis*, id est, Herodis Tetrarchæ domui & facultatibus Præfecti. An vidua esset, an permittente marito, à pietate & fide Christi non alieno, Christum sequeretur, incertum: *Et Susanna, & aliæ multæ quæ ministrabant ei de facultatibus suis*. Quem locum Tertullianus lib. 4. *adversus Marcionem*, cap. 19. sic illustrat: *Quòd divites Christo mulieres adhærebant, quæ & de facultatibus suis ministrabant ei, inter quas & uxor Regis Procuratoris, de Prophetia est.* Isai. 32. 9. *Has enim vocabat per Isaiam: Mulieres divites exsurgite, & audite vocem meam, ut discipulas primò, de hinc ut operarias & ministras ostenderet. Filiæ in spe audite sermones meos. Dies anni mementote cum labore in spe. Cum labore enim quo sequebantur, & ob spem ministrabant.*

4. 5. 6. 7. 8. *Cùm autem turba plurima convenirent, & de civitatibus properarent ad eum*; magna frequentia auditores, doctrinæ ejus admirabili efficacia, & miraculorum fama excitati; *dixit per similitudinem*; hanc parabolam proposuit pro concione, ut ad populi captum, sermonem suum accomodaret: *Exiit qui seminat, seminare semen suum: & dum seminat, aliud cecidit secus viam, & conculcatum est* à transeuntibus, & *volucres cœli comederunt illud. Et aliud cecidit supra petram*, in terram petrosam: *& natum aruit*; cùm germinare cœpisset, statim exaruit, *quia non habebat humorem*, sive radicem: Humor enim radice hauritur; radix profundam terram postulat: *Et aliud cecidit inter spinas*; pars alia seminis cecidit in terram spinarum feracem; *& simul exortæ spinæ* cum bono semine, *suffocaverunt illud* jam in culmos assurgens: *Et aliud cecidit in terram bonam, & ortum fecit fructum centuplum. Hæc dicens, clamabat: Qui habet aures audiendi, audiat.* Non enim *audiebant ultro* (inquit Tertullianus) *qui aures habebant: sed ostendebat aures cordis necessarias.* Tertull. L. 4. contr. Marc. c. 19.

9. 10. *Interrogabant autem eum Discipuli ejus, quæ esset hæc parabola?* qui esset parabolæ sensus? *Quibus ipse dixit: Vobis datum est nosse mysterium regni Dei*, arcana doctrinæ euangelicæ, quam expono; *cæteris autem in parabolis; ut videntes non videant, & audientes non intelligant:* Cæteris autem, quibus non est datum à Deo, ut Euangelio credant, in parabolis proponuntur, ad quarum finem cùm animum non advertant, videntes similitudinem sensibilem, non vident latentem sensum: & auribus corporis audientes, non intelligunt, quid significent parabolæ, ob cæcitatem suam ac pertinaciam, ut prædixerat Isaias. Isai. 6. 9. Rom. 11. 8. 10.

11. 12. 13. 14. 15. *Est autem hæc parabola:* Hic est sensus & significatio parabolæ quam mox proponebam: *Semen est verbum Dei. Qui autem secus viam*, qui designantur portione seminis secùs viam cadentis, *hi sunt, qui audiunt; deinde venit diabolus*, tanquam avis rapax, *& tollit verbum de corde eorum*, oblivionem & incuriam inducendo, *ne credentes salvi fiant. Nam qui supra petram*; qui designantur parte seminis in terram petrosam cadentis, hi sunt, *qui cùm audierint* Euangelii prædicationem, *cum gaudio suscipiunt verbum; & hi radices non habent*, similes sunt segeti quæ radices non habet, *quia ad tempus credunt, & in tempore tentationis recedunt* à fide aut vera pietate. *Quod autem in spinas cecidit*; qui designantur semine inter spinas cadente, *hi sunt qui audierunt, & à solicitudinibus, & divitiis, & voluptatibus vitæ euntes suffocantur, & non referunt fructum:* Cùm in iis divinum semen proficere & maturescere videatur, negotiorum sæcularium curis, divitiarum amore, & voluptatum carnalium illecebris suffocatur, & sterile manet: *Quod autem in bonam terram*; qui denique semine in bonam fertilemque terram cadente designantur, *hi sunt, qui in corde bono & optimo audientes, verbum retinent, & fructum afferunt in patientia*; inter adversa spe bonorum æternorum constantes & perseverantes. Confer cum *Matthæi* cap. 13. ubi hanc parabolam exposuimus.

16. 17. *Nemo autem lucernam accendens, operit eam vase*, seu modio, *aut subtus lectum ponit: sed supra candelabrum ponit, ut intrantes domum videant lumen. Non est enim occultum, quod non manifestetur, nec absconditum, quod non cognoscatur, & in palam veniat.* Nihil occultum est, quod non manifestari debeat, & palam cognosci. Confer cum *Matthæi* 5. 15. & *Marci* 4. 21.

18. *Videte ergo quomodo audiatis*, quo affectu, & quo fructu sermones meos audiatis, vos per quos doctrina mea mundo prædicanda est: *Qui enim habet, dabi-*

dabitur illi; & quicumque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab illo. Quid *dabitur*? (inquit Tertullianus) *Adjectio fidei, vel intellectus, vel salus ipsa. Quid auferetur? Utique quod dabitur.* Confer cum *Matth.* 13. 12.

Tertull. l. 4. cont. Marc. c. 19.

19. 20. 21. *Venerunt autem ad illum mater, & fratres ejus*; consobrini; *& non poterant adire eum præturba, & nuntiatum est illi: Mater tua, & fratres tui stant foris, volentes te videre*, seu alloqui: *Qui respondens, dixit ad eos*, qui id nuntiabant: *Mater mea & fratres mei hi sunt, qui verbum Dei audiunt, & faciunt.* Hoc abutebantur loco Marcionitæ, ut Christum verè natum non fuisse, veram carnem non habuisse probarent; contra quos Tertullianus: *Venimus ad constantissimum argumentum omnium, qui Domini nativitatem in controversiam deferunt. Ipse, inquiunt, contestatur se non esse natum, dicendo: Quæ mihi mater, & qui mihi fratres? Ita semper hæretici aut nudas aut simplices voces conjecturis, quò volunt, rapiunt; aut rursus conditionales & rationales, simplicitatis conditione dissolvunt, ut in hoc loco. Nos contrariò dicimus, primò non potuisse illi annuntiari, quòd mater & fratres ejus foris starent, quærentes videre eum, si nulla illi mater, & fratres nulli fuissent; quos utique norat qui annuntiaret, vel retro notos, vel tunc ibidem compertos, dum eum videre desiderant, vel dum ipsi nuntium mandant. Ad hanc primum propositionem nostram solet ex diverso responderi: Quid enim si tentandi gratia nuntiatum est ei? Sed hoc Scriptura non dicit, quæ quantò significare solet ex tentatione quid factum: Ecce Legis Doctor assurrexit tentans eum; & de tributi consultatione: Et accesserunt ad eum Pharisæi tentantes eum; tantò ubi non facit tentationis mentionem, non admittit tentationis interpretationem ..... At verè mater & fratres ejus foris stabant. Supereſt & dispicere sensum non simpliciter pronuntiantis: Quæ mihi mater aut fratres? quasi ad generis & nativitatis negationem, sed & ex causæ necessitate & conditione rationali. Tam proximas enim personas foris stare extraneis intus defixis ad sermones ejus, ampliùs & avocare eum à solemni opere quærentes, meritò indignatus est. Non tam abnegavit, quàm abdicavit. Atque adeò cùm præmisisset: Quæ mihi mater, & qui mihi fratres? subjungens: Nisi qui audiunt verba mea, & faciunt ea? transtulit sanguinis nomina in alios, quos magis proximos pro fide judicaret. Nemo autem transfert quid, nisi ab eo qui habet id quod transfert. Si ergo matrem & fratres eos fecit qui non erant, quomodo negavit eos qui erant? meritorum scilicet conditione, non ex primorum negatione, in semetipso docens: Qui patrem aut matrem, aut fratres præponeret verbo Dei, non esse dignum discipulum. Cæterùm ex hoc magis matrem & fratres confitebatur, quod illos nolebat agnoscere, quod alios adoptabat, confirmabat quos ex offensa negabat, quibus non, ut veriores substituit, sed ut digniores. Denique nihil magnum si fidem sanguini præposuit, quem non habebat.* Confer cum Matthæi cap. 12. 46. & nostris in eum locum Commentariis.

Ibid.

Matth. 19. 3. Matt. 22. 35.

22. 23. 24. 25. *Factum est autem in una dierum*, quadam die, *& ipse* Jesus *ascendit in naviculam, & Discipuli ejus; & ait ad illos: Transfretemus trans stagnum*, lacum Genesareth: *Et ascenderunt*, solverunt è littore: *Et navigantibus illis, obdormivit* Jesus, *& descendit procella venti in stagnum*, ventus procellosus commovit lacum, *& complebantur*; adeò, ut eorum navicula fluctibus impleretur: *& periclitabantur*; periculum erat, nè mergerentur: *Accedentes autem suscitaverunt eum, dicentes: Præceptor, perimus. At ille surgens, increpavit ventum, & tempestatem aquæ, & cessavit.* Dormiebat Jesus, & cor ejus vigilabat. Vento & fluctibus imperavit minacibus verbis, ut se maris & ventorum dominum esse ostenderet, de quo scriptum est: *Tu dominaris potestati maris, motum autem fluctuum ejus tu mitigas.* Eo porrò imperante, sedata est tempestas: *& facta est tranquillitas. Dixit autem illis: Ubi est fides vestra?* Quàm

Psal. 88.

modica! *Qui timentes, mirati sunt ad invicem, dicentes*; cùm Discipuli, tum homines alii qui erant in navi, reverentia & stupore correpti, quasi Deo præsente, dixerunt: *Qui putas hic est*, qualis & quantus? Deus certè; *quia & ventis & mari imperat, & obediunt ei.* Agnorant *substantiæ Auctorem suum, quæ famulis quoque ejus obedire consueverant* (inquit Tertullianus lib. 4. contra Marcionem, cap. 20.) *Inspice Exodum, Marcion, aspice: Mari Rubro vastiori super omnia stagna Judææ, virgam Moysi imperantem, ut fenditus proscissum, & pari utrimque stupore discriminis fixum, sicco populum pede, intestino itinere transmitteret, rursumque sub ejusdem virgæ nutu redeunte natura, AEgyptium exercitum undarum concordia obrueret: in quod opus & Austri servierunt. Lege & sortes familiæ dirimendæ, in transitum ejus Jordanis macheram fuisse, cujus impetum atque decursum planè & Jesus docuerat Prophetis transmeantibus stare. Quid ad hæc? Si tuus Christus est, non erit potentior famulis Creatoris. Sed his solis exemplis usus essem, si non etiam prædicatio marinæ istius expeditionis Christum antecessisset. Nam cùm transfretat, Psalmus expungitur: Dominus, inquit, super aquas multas: cùm undas freti discutit, Abacuc adimpletur: Dispargens, inquit, aquas itinere: cùm ad minas ejus eliditur mare, Naum quoque absolvitur: Comminans, inquit, Mari, & arefaciens illud, utique cum ventis quibus inquietabatur.* Confer cum Matthæi 8. 23. & nostris ad eum locum Commentariis.

Psal. 18. 3. Habac. 3. 16. Naum 1. 4.

26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. *Et navigaverunt*, Jesus & Discipuli ejus, *ad regionem Gerasenorum* (seu Gadarenorum, secundùm Græcum Textum) *quæ est contra Galilæam*, in opposita ripa Galilææ, cujus incolæ præcipui Gentiles erant: *Et cùm egressus esset* Jesus *ad terram*, cùm è navi descendisset, *occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium jam temporibus multis*; qui à longo tempore possidebatur & vexabatur à dæmone; *& vestimento non induebatur, neque in domo manebat, sed in monumentis. Is ut vidit Jesum, procidit ante illum, & exclamans voce magna, dixit: Quid mihi & tibi est, Jesu Fili Dei altissimi?* Quid mihi molestus es? *Obsecro te, ne me torqueas*, ante judicii tempus: *Præcipiebat enim spiritui immundo, ut exiret ab homine; multis enim temporibus arripiebat illum*; frequenter illum invadebat & vexabat: *Et vinciebatur catenis & compedibus custoditus; & ruptis vinculis, agebatur à dæmonio in deserta*: Licèt catenis & compedibus vinctus custodiretur, à dæmonio tamen, ruptis vinculis, agebatur cum impetu, instar furentis equi, in deserta: *Interrogavit autem illum Jesus, dicens: Quod tibi nomen est? At ille dixit: Legio, quia intraverant dæmonia multa in eum*, in infelicem illum hominem: *Et rogabant illum*, Jesum scilicet, cujus divinam potestatem erant experti, *ne imperaret illis, ut in abyssum irent*; ne illos imperio suo detruderet in tartara: *Erat autem ibi grex porcorum multorum, pascentium in monte; & rogabant eum, ut permitteret eis in illos ingredi; & permisit illis. Exierunt ergo dæmonia ab homine, & intraverunt in porcos, & impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est*, aquis: *Quod ut viderunt factum, qui pascebant* gregem, *fugerunt, & nuntiaverunt in civitatem* Gergesam, vel Gadaram, *& in villas*, circumjacentes: *Exierunt autem*, incolæ, *videre quod factum est: & venerunt ad Jesum, & invenerunt hominem sedentem, à quo septem dæmonia exierant, vestitum, ac sana mente ad pedes ejus*, illius sermones audientem; *& timuerunt*, facti admirabilitate stupefacti: *Nuntiaverunt autem illis & qui viderant, quomodo sanus factus esset a legione*, quomodo liberatus à legione dæmonum ipsum possidentium & vexantium: *Et rogaverunt illum omnis multitudo regionis Gerasenorum, ut discederet ab ipsis, quia magno timore tenebantur*, ne Jesus damna aliqua temporalia illis inferret, qui porcos à dæmonibus submergi permiserat: *Ipse autem ascendens navim, reversus est*; ascendit navim, ut Capharnaum reverteretur: *Et rogabat illum vir, à quo dæmonia exie-*

exierunt, ut cum eo esset, sive, ut eum sequeretur: *Et dimisit eum Iesus, dicens: Redi in domum tuam, & narra quanta tibi fecit Deus*, quanta in tui gratiam Deus operatus est: *Et abiit per universam civitatem, prædicans quanta illi fecisset Iesus*. Liberatori suo fideliter paruit, ejusque divinam potentiam, & beneficentiam, quas fuerat expertus, grato animo prædicavit, non familiaribus dumtaxat, cognatis, amicis, aut vicinis suis, sed universæ civitati. Confer cum *Matthæi cap.*8. & *Marci* 5. nostrosque lege Commentarios.

40. 41. 42. *Factum est autem, cùm rediisset Iesus*, Capharnaum, *excepit illum turba; erant enim expectantes eum:* Gratanter eum susceperunt, cujus magno desiderio tenebantur: *Et ecce venit vir cui nomen Iairus, & ipse Princeps Synagogæ erat: & ipse cecidit ad pedes Iesu, rogans eum, ut intraret in domum ejus; quia unica filia erat ei ferè annorum duodecim;* ideòque charior, quia jam grandior, ætate florens, nuptiis matura; *& hæc moriebatur*, morti vicina erat: *Et contigit, dum iret, à turbis comprimebatur*, dum quisque loquentem audire, observare, aut ejus benignitatem ac virtutem beneficentissimam in variorum curatione morborum experiri desideraret.

43. 44. 45. 46. 47. 48. *Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis*, sanguinis profluvio laborans, *ab annis duodecim, quæ in Medicos erogaverat omnem substantiam suam*, omnes facultates, *nec ab ullo potuit curari*; morbus erat pertinax & incurabilis: *accessit retrò*, præ pudore, ob legalem immunditiam: *& tetigit fimbriam vestimenti ejus*, vel hoc uno contactu se recepturam sanitatem confidens: *& confestim stetit fluxus sanguinis ejus. Et ait Iesus: Quis est qui me tetigit? Negantibus autem omnibus, dixit Petrus, & qui cum illo erant*, Discipuli Jesu: *Præceptor, turbæ te comprimunt, & affligunt*, elidunt, *& dicis: Quis me tetigit? Et dixit Iesus: Tetigit me aliquis, nam ego novi virtutem de me exiisse. Videns autem mulier, quia non latuit*, videns se latere non potuisse, *tremens*, & pudore suffusa, quòd mundum immunda tangere ausa esset, *venit, & procidit ante pedes ejus, & ob quam causam tetigerit eum, indicavit coram omni populo, & quemadmodum confestim sanata sit.* Indignitatem suam simul & virtutem omnipotentis Medici coram omni populo confessa est ac prædicavit, exponens, quam ob causam Jesum tangere ausa esset, & quomodo statim à morbo incurabili fuisset perfectè sanata, nulla debilitate manente: *At ille dixit ei: Filia, fides tua te salvam fecit:* Fidei tuæ data sanitas, quæ tamen fides tibi priùs data fuerat à Deo: *Vade in pace*. Hunc locum illustrat Tertullianus lib.4. contra Marcionem, cap.20. *Cur quasi ignorans loquebatur* Christus? *Ut confessionem certè provocaret, ut timorem probaret. Sic & Adam aliquando quæsierat quasi ignorans, Adam ubi es?* Fidem porrò mulieris remuneravit miraculo: *Fides hæc fuit primò, quia Deum suum confidebat misericordiam malle, quàm sacrificium: quæ eum Deum certa erat operari in Christo: qua sic eum tetigit, non ut hominem sanctum, nec ut Prophetam, quem contaminabilem pro humana substantia sciret; sed ut ipsum Deum, quem nulla spurcitia pollui posse præsumpserat. Itaque non temerè interpretata est sibi Legem, ea contaminari significantem, quæ essent contaminabilia; non Deum quem in Christo confidebat. Sed & illud recogitavit, ordinarium & solemnem menstrui vel partualis sanguinis fluxum in Lege taxari, qui veniat ex officio naturæ, non ex vitio valetudinis. Illæ autem ex vitio valetudinis redundabat, cui non modum temporis, sed divinæ misericordiæ auxilium necessarium sciebat. Atque ita potest videri Legem non irrupisse, sed distinxisse. Hæc erit fides, quæ contulerat etiam intellectum. Nisi credideritis, inquit, non intelligetis. Hanc fidem probans Christus ejus fœminæ, quæ solum credebat Creatorem, ejus fidei se Deum respondet, quam probavit. Nec illud omittam, quòd dum tangitur vestimentum ejus, utique corpori, non phantasmati, inditum corpus quoque demonstrabatur..... Si enim non erat veritas corporis, phantasma utique contaminari, qua res vacua, non posset.* Confer cum *Matt.*9. nostrisque in eum locum Commentariis.

49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. *Adhuc illo loquente, venit quidam ad Principem Synagogæ*, ex domesticis ejus, *dicens ei: Quia mortua est filia tua, noli vexare illum;* noli molestus esse Magistro, nec illum urgere, ut in ædes tuas veniat: *Iesus autem audito hoc verbo, respondit patri puellæ: Noli timere*, bono animo esto, *crede tantùm, & salva erit*. Crede, me tibi subvenire posse, & vivet: *Et cùm venisset domum, non permisit intrare secum quemquam, nisi Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & patrem & matrem puellæ. Flebant autem omnes, & plangebant illam. At ille dixit: Nolite flere, non est mortua puella, sed dormit:* Mors ejus quasi somnus est, à quo brevi excitabitur: *Et deridebant eum* domestici, *scientes, quòd mortua esset*, nec cum intelligentes: *Ipse autem tenens manum ejus, clamavit, dicens: Puella, surge. Et reversus est spiritus ejus*; imperiali verbo obediens puellæ anima, in corpus ejus reversa est: *& surrexit continuò; & jussit illi dari manducare*. Illi cibum dari jussit Jesus, quo non solùm vitæ, sed & optimæ valetudini restitutam demonstraret. *Et stupuerunt parentes ejus, quibus præcepit, ne alicui dicerent, quod factum erat*, modestiæ & humilitatis præbens exemplum. Confer cum *Matthæi* 9. nostrosque in eum locum lege Commentarios.

Sensus Moralis.

1. 2. *Iter faciebat per civitates & castella, prædicans & euangelizans regnum Dei: & duodecim cum illo, & mulieres aliquæ, quæ erant curatæ à spiritibus malignis & infirmitatibus*, &c. Hæc Missionum Euangelicarum forma. Ipsis cooperari possunt divites & piæ mulieres, & meriti Operariorum Euangelicorum participes fieri, necessaria subsidia ipsis ministrando ex facultatibus suis: *Si nos vobis spiritualia seminavimus, magnum est, si nos carnalia vestra metamus?* (inquit Apostolus) *ita & Dominus ordinavit iis qui Euangelium annuntiant, de Euangelio vivere*. Hæc subsidia Christus à piis mulieribus recepit, ut paupertatis Euangelicæ præberet exemplum; ut à suis creaturis recipiendo necessaria corpori, seipsum humiliaret; ut Patris sui providentiæ secundùm naturam assumptam se subditum profiteretur; ut charitati & grato animo earum quas curaverat, locum daret; ne denique oneri esset illis, quibus regnum Dei prædicabat. Christi exemplum Apostoli cæteri sunt imitati: Paulus manibus suis laborare maluit, quàm ea potestate uti, vivendi scilicet ex Euangelio: *Non usi sumus*, inquit, *hac potestate: sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus Euangelio Christi*..... Mulieres Christum prædicantem sequebantur: omnis enim sexus Christum sequi potest, apud quem non est discretio maris & fœminæ. Anima sexum non habet. Regno Dei non minùs aptæ sunt mulieres quàm viri, modò retrò non respiciant, ut uxor Loth; modò verbum Dei audiant, & faciant; modò ministræ sint charitatis, sicut Apostoli & Euangelici Prædicatores ministri sunt veritatis.

2. Cor. 8.

Jesum continuò sequi debent, illique semper adhærere, qui curati sunt ab infirmitatibus suis, & à malignis spiritibus liberati: ejus enim perenni egent adjutorio, ut restituta illis animæ sanitas conservetur, & vires ad resistendum dæmoni subministrentur: *Sicut enim oculus corporis, etiam plenissimè sanus, nisi candore lucis adjutus non potest cernere: sic & homo etiam perfectissimè justificatus, nisi æterna luce justitiæ divinitùs adjuvetur, rectè non potest vivere. Sanat ergo Deus non solùm, ut deleat quod*

S. Augustin. lib. de Natura, & Gratia, c.26.

quod peccavimus, sed ut præstet etiam, ne peccemus.

5. *Exiit qui seminat, seminare semen suum*, &c. Verbum Dei semen est; Dei voluntas est, ut fructum pariat; cordis humani vitium est, quòd in eo sine fructu maneat. 1. Quia verbum Dei negligit aut conculcat, pravis cupiditatibus ambulans juxta viam sæculi, superbia elatus, & gloriæ sæcularis amore, quasi volucrum ore divinum semen diripi sinens. Qui diligit mundum, Dei verbum non amat; qui non amat, non custodit. 2. Quia cor ejus durum est, pœnitentiæ lachrymis non emollitum, & humore salutifero destitutum, quo veritatis amor nutritur, & sancta desideria in segetem bonorum operum erumpunt. Quid est cor durum? Si non expavisti, tuum hoc est: *Solum est cor durum, quod semetipsum non exhorret, quia nec sentit. Quid me interrogas? Interroga Pharaonem. Nemo duri cordis salutem unquam adeptus est, nisi quem fortè miserans Deus, abstulit ab eo juxta Prophetam cor lapideum, & dedit cor carneum. Quid ergo cor durum? Ipsum est quod nec compunctione scinditur, nec pietate mollitur, nec movetur precibus: minis non cedit, flagellis duratur. Ingratum ad beneficia, ad consilia infidum, ad judicia sævum, inverecundum ad turpia, impavidum ad pericula, inhumanum ad humana, temerarium ad divina: præteritorum obliviscens, præsentia negligens, futura non providens. Ipsum est, cui præteritorum, præter solas injurias, nihil omnino non præterit, præsentium nihil non perit, futurorum nulla, nisi fortè ad ulciscendum, prospectio seu præparatio est. Et ut brevi cuncta horribilis mali mala complectar, ipsum est quod nec Deum timet, nec hominem reveretur.* 3. Divini verbi fructum impedit cupiditas, seu divitiarum & voluptatum amor. Spinæ illæ semen cœleste suffocant, nisi citò evellantur. Cupiditas venenum charitatis. Cor optimum, in quo verbi divini semen fructum refert, atque ad maturitatem pervenit, illud est, in quo charitas dominatur, & cupiditate fortior est. Verbum Dei audit & excipit cor bonum & optimum: non solùm audit, sed retinet: non solùm retinet, sed fructum affert, Deo qui seminavit, incrementum dante: *Quod autem in bonam terram, hi sunt qui in corde bono & optimo audientes verbum retinent, & fructum afferunt in patientia.* Ad fructum ferendum cœlo dignum, patientia seu perseverantia necessaria est. 1. In oratione. 2. In omni opere bono usque in finem. 3. In probationibus, in rebus quibuslibet adversis, in persecutionibus. Semper orandum Christiano: *Sine intermissione orate.* Semper certandum: *Vsque ad mortem certa pro justitia.* Semper laborandum, & in bonis operibus proficiendum: *Deus enim reddet unicuique secundùm opera ejus: iis quidem qui secundùm patientiam boni operis gloriam & honorem, & incorruptionem quærunt, vitam æternam.*

S. Bern. l. 2. de consider. c. 1.

1. Thess. 5. 17.

Eccli. 4. 33.

Rom. 2. 7.

16. *Nemo lucernam accendens operit eam vase, aut subtus lectum ponit; sed supra candelabrum, ut intrantes videant lumen.* Mandatum lucerna est, & lex lux. Nomine lecti quies prosperitatis temporalis designatur. Veritatem occultare, vel dissimulare numquam debent Pastores, Doctores, Prædicatores, sive de fidei dogmatibus, sive de Christiana morum disciplina agatur; nec rerum adversarum timor, nec amor prosperarum, illos deterrere debet, quo minùs eam publicè, clarè, constanterque doceant, profiteantur, defendant. Sint ipsi candelabra fidei & scientiæ sublimitate, morum innocentia & conversationis sanctitate, ut Ecclesiam ædificent, & ejus membris lucem præferant.

Proverb. 5.

17. *Non est enim occultum quod non manifestetur, nec absconditum quod non cognoscatur.* Dies Domini omnia cordium arcana manifesta faciet. Homines simulatæ sanctitatis imagine falli possunt in hac vita mortali, sed Dominus illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium; sinistras omnes intentiones Dei lumen revelabit, Dei veritas judicabit, justitia condemnabit, æternùmque punier hypocritas.

18. *Videte ergo quomodo audiatis*, utrum cum debitis dispositionibus accedatis ad audiendum Dei verbum, cum fide, docilitate, cum ipsius verbi amore, cum rerum æternarum desiderio, seu fame & siti justitiæ; videte, ne ex humana curiositate audiatis, ne cum negligentia; attendite ne sine fructu: videte quem & quantum fructum retuleritis ex tot, quas audistis, concionibus. Cogitate, quàm accuratam à vobis rationem exiget Christus de verbo illius conculcato, neglecto, suffocato. Considerate, quàm gravibus pœnis verbi sui & gratiarum abusum plectet justus Judex: *Qui enim habet, dabitur illi*: habenti meritum, dabitur præmium; habenti gratiam & perseverantiam, dabitur æterna gloria: ei autem qui habere se existimat de propriis viribus præsumens; qui naturalibus talentis, aut supernaturalibus etiam donis abusus est, inutilia erunt omnia. Lux in tenebras æternas illi convertetur: *Et quicumque non habet, etiam quod putat se habere, auferetur ab eo.*

23. *Navigantibus illis obdormivit, & descendit procella venti in stagnum, & complebantur, & periclitabantur*, &c. Mundus iste stagnum est, turbinibus & procellis tentationum agitatum, quod nobis transfretandum est, ut ad vitam æternam perveniamus. Corruptio sæculi, velut aqua, per sensus, quasi per rimas, sensim in cor nostrum se insinuat, & completur, & periclitatur. Nobis dormire videtur Christus, cùm fides nostra, & vigilantia per negligentiam & desidiam veluti dormit. Excitandus est fidei actibus, orationis fervore, gratiæ ejus auxilium implorandum, ut ejus omnipotenti virtute redeat tranquillitas. Si enim nos nobismetipsis relinquat, & gratiæ suæ nobis semper indebitæ adjutorium vel ad momentum subtrahat, actum est, *perimus.*

27. *Et cùm egressus esset ad terram, occurrit illi vir quidam, qui habebat dæmonium jam temporibus multis*, &c. Dæmoniacus ille, typus est impudicorum. Servi sunt peccati & dæmonis, duriori quidem, magis pudenda, & quæ difficiliùs excuti possit, servitute: Majoris enim adhæsionis est crimen illud: *Habebat dæmonium jam temporibus multis.* Non *dabunt cogitationes suas, ut revertantur ad Deum suum: quia spiritus fornicationum in medio eorum.* 2. Luxuria omnibus gratiæ donis, omnique pudore hominem exuit: *Et vestimento non induebatur.* 3. Illum in domo conscientiæ suæ manere non sinit, sed errare facit & vagari post objecta concupiscentiæ suæ: cor autem ejus, quod templum esse debet Spiritus sancti, in sepulchrum fœtore & mortuorum ossibus plenum convertit: *Neque in domo manebat, sed in monumentis.* 4. Impudicus nullum cum Jesu Christo Virginis filio & Virginum sponso, castitatis amatore & præceptore vult habere commercium; ab ipso velut ab hoste abhorret; metuit, à carnalibus voluptatibus illum per gratiam suam abstrahat; liberationem suam ceu tormentum formidat: *Quid mihi & tibi est, Jesu Fili Dei Altissimi? obsecro te, ne me torqueas.* 5. Leges omnes violare pro nihilo ducit, monitiones omnes contemnit, ad increpationes & minas obdurescit: ferreæ voluntatis suæ, pravæque consuetudinis vinculis ligatus, divinæ legis vincula confregit, à Deo fugit, à dæmone agitur in deserta, in loca invia, inaquosa, in regionem peccati & umbræ mortis, velut equus indomitus: *Et vincebatur catenis & compedibus custoditus, & ruptis vinculis agebatur à dæmonio in deserta.* 6. Luxuria plurimorum aliorum vitiorum comitatu stipata est. Sensus omnes corporis, facultates omnes animi à dæmonibus obsessas habet impudicus. Oculis spectacula, & speciosas formas libidinem irritantes ille proponit; ille cantionibus amatoriis aures pasci curat; hic obscœnis phantasmatibus imaginationem implet; unus delicata fercula subministrat, & vina exquisita, ut libidinem accendat; linguam movet alter ad verba adulationis, ad amatoria colloquia, quibus castitas tentatur & expugnatur: alius prava desideria excitat in corde; alter luxum inspirat; alius prodigalitatem, ut imbre saltem aureo flectatur & vincatur Danae. *Interrogavit illum Jesus: Quod tibi nomen est? At ille dixit, Legia; quia*

Osee 5. 4.

quia intraverant dæmonia multa in eum. 7. Abyssum pœnarum timet impudicus, abyssum peccatorum non timet. Non peccare metuit, sed ardere; timet ut diabolus; Deum injustum esse vellet, ut impunè peccare, & in peccato perseverare posset: *Et rogabant illum, ne imperaret illis, ut in abyssum irent.* 8. Nova identidem objecta venatur impudicus, ut libidinem suam expleat; obscœnitatibus omnibus, quas nec nominare licet, corpus suum animamque contaminat: *Erat ibi grex porcorum: & rogabant eum, ut permitteret eis in illos ingredi.* Justo Dei judicio tradit illum Deus in desideria cordis sui, quibus agitur in præceps, & cum peccati sui conscius in æternum perit: *Et impetu abiit grex per præceps in stagnum, & suffocatus est.* 9. Impudici conversio, gratiæ miraculum. Veræ conversionis in eo signa sunt. 1. Mens sana: mentis enim compotes non sunt impudici; amentes sunt, brutis similes. 2. Pudor, & indumenta virtutum. 3. Amor divini verbi. 4. Desiderium sequendi Jesum. 5. Secessus. 6. Amotio scandali. 7. Divinæ misericordiæ laus & gratia pro liberatione sua: *Et invenerunt hominem sedentem, à quo dæmonia exierant, vestitum ac sana mente, ad pedes ejus, & timuerunt..... Et rogabat illum vir, à quo dæmonia exierant, ut cum eo esset. Dimisit autem eum Jesus, dicens: Redi in domum tuam, & narra, quanta tibi fecit Deus: Et abiit per universam civitatem, prædicans, quanta illi fecisset Jesus.*

Tertull. l. 4. cont. Marc. cap. 10.

29. *Præcipiebat spiritui immundo, ut exiret ab homine.* Spiritales hostes spiritalibus armis debellaturum Christum Prophetæ prædixerunt: *Cùm invenis in uno homine multitudinem dæmonum, legionem se professam, utique spiritalem; disce & Christum expugnatorem spiritualium hostium, spiritaliter armatum, & spiritaliter bellicosum intelligendum; atque ita ipsum esse, qui cum legione quoque dæmonum erat dimicaturus;* Psal. 23. 8. *ut de hoc bello Psalmus possit videri pronuntiasse: Dominus validus, Dominus potens in bello. Nam cum ultimo hoste morte præliatus, per trophæum Crucis triumphavit. Cujus autem Dei Filium Jesum legio testata est? Sine dubio cujus tormenta & abyssum noverant & timebant.*

43. *Et mulier quædam erat in fluxu sanguinis ab annis duodecim*, &c. Concupiscentia per hunc morbum figurata, morbus est pudendus, inveteratus, continuus, ex originali peccato ortus, quem neque Lex, nec Philosophia, nec liberi arbitrii vires sanare possunt; sed sola gratia medicinalis Jesu Christi. Ad ipsum ergo accedamus cum pudore & humilitate, cum spe & fiducia in bonitate & misericordia Salvatoris: sanctam humanitatem ejus viva fide tangamus, ut mulier fimbriam vestimenti ejus; & sanabimur à morbis desideriorum noxiorum: procidamus ad pedes ejus, infirmitatem nostram simul & indignitatem confiteamur, ut concupiscentia hìc sanari cœpta, & debilitata, & tandem per charitatem consummatam perfectè curata & ablata, plena pace in vita immortali fruamur: S. August. l. de perfect. justitiæ. Plena enim pax, plenæ justitiæ fructus est. *Tunc erit plena justitia, quando plena sanitas; tunc plena sanitas, quando plena charitas; plenitudo enim legis charitas: tunc plena charitas, quando videbimus eum sicuti est. Neque enim erit, quod addatur ad dilectionem, cùm fides pervenerit ad visionem* ..... Infirmi semper sumus in hac mortali vita, quantumvis justi, & ideò clamamus: *Libera nos à malo;* quod non perficitur, quamdiù corpus quod corrumpitur, aggravat animam. Sed hoc agitur gratia per 1. Cor. 15. 55. fidem, ut aliquando dicatur: Ubi est mors contentio tua? Ubi est mors aculeus tuus? Aculeus autem mortis peccatum, virtus verò peccati lex. Quoniam *Lex prohibendo auget peccati cupiditatem, nisi diffundat Spiritus charitatem, qua plena & perfecta tunc erit, cùm videbimus facie ad faciem.* Infirmi sumus, quamdiù peregrinamur in corpore mortis hujus, ubi caro concupiscit adversùs spiritum, & spiritus adversùs carnem, ut non ea quæ volumus facia-

mus. *De quo corpore mortis hujus non omnis liberatur, qui finit hanc vitam; sed qui in hac vita susceperit gratiam, & ne in vanum suscipiat, bonis operibus egerit. Aliud est enim exire de hoc corpore, quod omnes homines dies vitæ hujus ultimos cogit; aliud est autem liberari de corpore mortis hujus, quod sola Dei gratia per Jesum Christum Dominum nostrum sanctis & fidelibus ejus impertit.*

52. *Nolite flere: non est mortua puella, sed dormit.* Flenda magis mors animæ, quàm corporis. Lacrymas in propinquorum nostrorum morte fides eliciat, non carnalis affectus. Lacrymæ fundantur intuitu peccati, per quod mors intravit in mundum. Nolite flere, nolite contristari, sicut Gentiles qui spem non habent. Gaudendum est Christianis intuitu mortis, quæ ipsis finis est peccati & concupiscentiæ, si in Domino moriantur, si in gratia & charitate hinc transeant. Christianis qui piè vixerunt, mors revera somnus est, transitus ad vitam meliorem, immortalem, æternam, omni ex parte beatam: *Quomodo mors mala* (inquit S. Ambrosius) *si aut secundùm Gentiles sensu caret, aut secundùm Apostolum lucrum Christus est, cum quo esse multò melius? Quomodo igitur mors nobis malum, si nullus post mortem sensus est? Ubi enim nullus sensus, nullus utique injuriæ dolor, quia dolor sensus est. Aut quia est post mortem sensus, est etiam vita post mortem; & superstes mortis est anima, quæ sensu utitur, & vita fungitur. Cùm autem manet post mortem vita atque anima, manet bonum, nec morte amittitur, sed augetur: nec ullo impedimento mortis retardatur anima, sed operatur magis, quia operatur quæ sua sunt, sine ulla societate corporis, quod animæ majori oneri quàm usui est. Quid igitur mali est animæ, quæ puritatem suam custodierit, & virtutum disciplinam servaverit? Aut si non servaverit, non mors malum, sed vita; quia vita non fuit. Quæ est enim vita vitiis peccatisque obsita? Quid igitur accusamus mortem, quæ aut vitæ pretium luit, aut abolet ejus dolorem atque cruciatum? Itaque mors aut suæ quietis bono utitur, aut malo alieno laborat. Nunc illud specta: si vita oneri, mors absolutioni: si vita supplicio, mors remedio: aut si judicium post mortem, etiam vita post mortem. Vita igitur hìc non est bona, aut si hìc vita bona, quomodo mors illic non est bona, cùm ibi nullus superstit terribilis judicii metus? Sed ipsa hìc vita bona si est, quibus rebus bona est? Virtute utique & bonis moribus. Non ergo secundùm animæ & corporis copulam bona est: sed quia per virtutem, quod malum est suum, repellit; quod autem bonum est mortis, adipiscitur; ut quod animæ est, magis quàm id quod contubernii & conjunctionis operetur. Quòd si vita bona, quæ animæ se à corpore separantis est speculum, & si anima bona, quæ se elevat atque abducit à corporis contubernio; & mors utique est bonum, quæ animam à societate carnis hujus absolvit & liberat. Omnifariam igitur mors est bonum, & quia compugnantia dividit, ne se invicem impugnent; & quia portus quidam est eorum qui magno vitæ istius jactati salo, fide quietis stationem requirunt; & quia deteriorem statum non efficit: sed qualem in singulis invenerit, talem judicio futuro reservat, & quiete ipsa fovet, & præsentium invidiæ subducit, & futurorum expectationi componit. Accedit eò, quòd frustra homines mortem timent quasi finem naturæ. Nam si recolamus, quòd Deus mortem non fecerit: sed postquam homo lapsus in flagitium est prævaricationis & fraudis, sententia eum comprehenderit, ut in terram suam terra remearet, inveniemus, mortem finem esse peccati, ne quò esset vita diuturnior, eò fieret culpa numerosior. Passus est igitur Dominus subintrare mortem, ut culpa cessaret. Sed ne iterùm naturæ finis esset in morte, data est resurrectio mortuorum; ut per mortem culpa deficeret, per resurrectionem autem perpetuaretur natura. Ideòque mors hæc transitus universorum est. Opus est, ut constanter transeas. Transitus autem à corruptione ad incorruptionem, à mortalitate ad immortalitatem, à perturbatione ad tranquillitatem. Non igitur nomen te mortis offendat, sed boni transitus beneficia delectent. Quid est enim mors, nisi sepultura vitiorum, virtutum suscitatio?* Lib. de Bono mortis, c. 4.

Nolite

S. Cypr. l. de Mortal. » *Nolite flere*. Fratres nostri non sunt lugendi, accer-
» sitione Dominica de sæculo liberati, cùm sciamus eos
» non amitti, sed prœmitti; recedentes præcedere, ut pro-
» ficiscentes, ut navigantes solent; desiderari eos debe-
» re, non plangi: nec accipiendas hìc esse atras vestes,
» quando illi ibi indumenta alba jam sumpserint: occa-
» sionem dandam non esse Gentilibus, ut nos meritò
» ac jurè reprehendant, quòd quos vivere apud Deum
» dicimus, ut extinctos & perditos lugeamus; & fidem
» quam sermone & voce depromimus, cordis & pecto-
» ris testimonio non probemus. Spei nostræ ac fidei
» prævaricatores sumus; simulata, ficta, fucata viden-
» tur esse quæ dicimus. *Nihil prodest vobis proferre vir-*
» *tutem, factis destruere veritatem*. Improbat denique
» Apostolus Paulus, & objurgat, & culpat, si qui
1. Thess. 4. » contristentur in excessu suorum: *Nolumus*, inquit,
» *ignorare vos fratres de dormientibus, ut non contriste-*
» *mini, sicut & cæteri qui spem non habent. Si enim credi-*
» *mus, quòd Iesus mortuus est & resurrexit: sic & Deus*
» *eos qui dormierunt in Iesu, adducet cum illo*. Eos con-
» tristari dicit in excessu suorum, qui spem non habent,
Qui autem spe vivimus, & in Deum credimus, & "
Christum passum esse pro nobis & resurrexisse confi- "
dimus, in Christo manentes, & per ipsum atque in "
ipso resurgentes; quid aut ipsi recedere istinc de sæcu- "
lo nolumus, & nostros recedentes quasi perditos plan- "
gimus ac doleamus? "

Non est mortua puella, sed dormit. Justus mortem S. Ber. ep. 105. "
etsi non cavet, tamen non pavet. Moritur quidem, "
sed securè: quippè cujus mors, ut præsentis est exitus "
vitæ, ita introitus melioris. Bona mors, si peccato mo- "
riaris, ut justitiæ vivas. Hæc mors necesse est præcur- "
rat, ut sequatur illa secura. In hac vita, quamdiù du- "
rat, compara tibi illam quæ semper durat. Dum vi- "
vis in carne, morere mundo, ut post mortem carnis "
Deo vivere incipias. Quid enim si conciderit mors "
saccum corporis tui, dum te subinde circumdet læti-
tia? *Bona mors justi propter requiem, melior propter no-*
vitatem, optima propter securitatem. E contra: Mors
peccatorum pessima. Mala siquidem est in mundi amis-
sione, pejor in carnis separatione, pessima in vermis
ignique duplici contritione.

CAPUT IX.

Sensus Litteralis.

1.2.3. » *Convocatis autem duodecim Apostolis*, si-
» 4.5.6. mul, ut qui in Apostolatu fratres essent &
» collegæ, *dedit illis virtutem & potestatem super omnia*
» *dæmonia*, in omne genus dæmonum, ad eos coercen-
» dos, & expellendos; *& ut languores curarent*, & vir-
tutem curandi morbos quantumvis inveteratos, & secundùm vires naturæ & artis incurabiles. *Et misit illos prædicare regnum Dei*, Euangelium quod viam Regni cœlestis ostendit, illudque pœnitentibus & mandata Dei servantibus promittit: *& sanare infirmos*, ut miraculis Euangelicæ prædicationis veritatem confirmarent. *Et ait ad illos*: *Nihil tuleritis in via*, nihil rerum temporalium, quæ cursus & ministerii Apostolici impedimenta essent, non adjumenta: *neque virgam*, causa defensionis; *neque peram*, ut cibos in crastinum cum solicitudine reservetis; *neque panem*, quem quotidie petentibus Pater vester cœlestis subministrabit; *neque pecuniam*, ut victum vel indumenta ematis; *neque duas tunicas habeatis*, id est vestimenta superflua. *Et in quācumque domum intraveritis*, hospitii causa, *ibi manete*, ne leviter mutetis hospitium; *& inde ne exeatis*, quamdiù in urbe vel oppido manendum vobis erit ministerii vestri obeundi ratione. *Et quicumque non receperint vos*; si nemo in eo loco, ad quem diverteritis, vos recipere, sermonesque vestros audire voluerit, *exeuntes de civitate illa, etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos*; in testimonium contra illos, quia noluerunt benedictionem, & elongabitur ab eis. *Egressi autem*, secundùm Christi Jesu mandatum, *circuibant per castella, euangelizantes*, prædicantes Euangelium, *& curantes ubique* infirmos. Confer cum *Matthæi* 10. & *Marci* 3.

7.8.9. *Audivit autem Herodes Tetrarcha omnia quæ fiebant ab eo*, scilicet à Jesu, admirabilia opera; *& hæsitabat*, inter populares de illo opiniones suspenso & ancipiti animo; quamvis in illorum sententiam propendere magis videretur, qui Joannem à mortuis redivivum esse suspicabantur: hæsitabat (inquam) *eo quòd diceretur à quibusdam: Quia Ioannes surrexit à mortuis; à quibusdam verò: Quia Elias apparuit; ab aliis autem: Quia Propheta unus de antiquis surrexit. Et ait Herodes: Ioannem ego decollavi*, jussu meo decollatus est Joannes: *Quis est autem ille de quo ego talia audio*, tam stupenda, tam insolita opera; & de quo populus tam variè, sed tam magnificè sentit? An ipse Joannes est? *Et quærebat videre eum*, curiositatis impulsu, ut ex vultu aliisque indiciis agnosceret, an Joannes esset. Confer cum *Matthæi* 14. *& Marci* 6.

10. 11. *Et reversi Apostoli*, post octo ferè dies, ad Jesum; ut rationem illi redderent ministerii ac prædicationis suæ, *narraverunt illi quæcumque fecerunt. Et assumptis illis, secessit in locum desertum, qui est Bethsaidæ*: duxit illos solos in locum incultum & remotum, qui erat in dominio municipum Bethsaidensium. *Quod cùm cognovissent turbæ, secutæ sunt illum; & excepit eos* solita benignitate & charitate; *& loquebatur illis de regno Dei; & eos qui cura indigebant, sanabat*; spiritualibus & corporalibus eorum necessitatibus consulens, mentes illuminans, curans corpora, Præceptor & Medicus. In eo quippè completum est celebre illud vaticinium: *Misit verbum suum, & sanavit eos, & eripuit eos de interitionibus eorum*. Ps. 106. 20.

12.13.14.15.16.17. *Dies autem cœperat declinare, & accedentes duodecim* Apostoli, *dixerunt illi: Dimitte turbas, ut euntes in castella, villasque, quæ circa sunt*, in pagos circumjacentes, *divertant*, recipiant se in diversoria, *& inveniant escas, quia hic in loco deserto sumus. Ait autem ad illos: Vos date illis manducare*, cibos illis apponite. *At illi dixerunt: Non sunt nobis plusquam quinque panes, & duo pisces*, quod ad eorum refectionem non sufficit: *Nisi forte nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam escas*; quod nobis impossibile est ob inopiam. *Erant autem ferè viri quinque millia*, exceptis mulieribus & parvulis, ut S. Matthæus scribit. *Ait autem ad discipulos suos: Facite illos discumbere per convivia quinquagenos*. Curate, ut discumbant super gramen certis ordinibus dispositi, ita ut singulæ convivarum turmæ quinquagenos, ut minimùm, complectantur. In partes enim discubuisse per centenos & quinquagenos, S. Matthæus observat. *Et ita fecerunt, & discumbere fecerunt omnes. Acceptis autem quinque panibus, & duobus piscibus, respexit in cœlum, & benedixit illis, & fregit, & distribuit discipulis suis, ut ponerent ante turbam* per ordines dispositam & discumbentem. *Et manducaverunt omnes*, & panibus & piscibus Christi benedictione & omnipotenti virtute multiplicatis, *& saturati sunt*: omnium & singulorum impleta fames, & amor compressus edendi. *Et sublatum est, quod superfuit illis, fragmentorum cophini duodecim*. Confer cum *Matthæi* 14. *Marci* 6. & *Ioannis* 6.

18.19.20.21.22. *Et factum est, cùm solus esset orans*, cùm seorsim oraret Jesus in secessu, *erant cum illo &*

discipuli ejus, & interrogavit illos, dicens: Quem me dicunt esse turbæ? Interrogavit eos, non in loco orationis, sed inde egressus, cùm in agros Cæsareæ Philippi cum illis iter faceret. Interrogavit autem, non ignorans, quod ab illis quærebat; sed ut eorum fidem exploraret, ac divinitatis suæ confessionem ab eis eliceret. *At illi respondentes & dixerunt: Ioannem Baptistam* quidam te esse existimant, qui revixerit: *alii autem Eliam*, quem iterùm venturum credunt ad præparandas Christi vias: *alii verò quia unus Propheta de prioribus surrexit*; alii te unum saltem ex antiquis & insignioribus Prophetis redivivum esse censent. *Dixit autem illis: Vos autem quem me esse dicitis?* *Respondens Simon Petrus*, pro omnibus, *dixit: Christum Dei*, Messiam à Deo unctum plenitudine divinitatis in te corporaliter inhabitantis, Patribus nostris promissum, à Prophetis prædictum, tot sæculis expectatum, verum Dei Filium. *At ille increpans illos, præcepit, ne cui dicerent hoc*, scilicet ipsum esse Christum, antequam à mortuis resurrexisset: (suam autem divinitatem palam prædicari nolebat, antequam pateretur, quia si Judæi eum Dominum gloriæ esse cognovissent, non crucifixissent) *dicens: Quia oportet Filium hominis multa pati, & reprobari à Senioribus, & Principibus Sacerdotum & Scribis, & occidi, & tertia die resurgere*. His autem mysteriis adimpletis, opportunum erit tempus omnibus prædicandi me *Christum Dei* esse. Confer *cum Matthæi* 16.

23.24.25.26. *Dicebat autem ad omnes*, qui verbum ejus audiebant, non ad solos Apostolos: *Si quis vult post me venire*, discipulus meus esse, *abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie & sequatur me*; nec vitæ commoda, nec vitam ipsam curet; sed paratus sit ad omnes calamitates, res adversas, persecutiones, causa fidei ac pietatis perferendas, quavis occasione data, ceu qui ad crucem portandam compelluntur, cui sunt mox affigendi. Quod in illis cogit necessitas, hoc discipulis meis imperet charitas. Verbum illud, *quotidie*, tametsi in Complutensi Editione, & in nonnullis Codicibus antiquis non legatur, nec in aliis Euangelistis, retinendum tamen est ut Christi verbum, cum Vulgato Interprete Latino, Syro, Arabe, Persa, Æthiope. *Qui enim voluerit animam suam*, id est, vitam, *salvam facere*, in præsenti, *perdet illam*, in futuro sęculo. *Nam qui perdiderit animam suam*, seu vitam, & vitæ commoda, *propter me, salvam faciet illam:* in cœlo salvam habebit, meliore & ęterna vita donabitur. *Quid enim proficit homo si lucretur universum mundum, se autem ipsum perdat, & detrimentum sui faciat? Nam qui me erubuerit, & meos sermones*; qui pudore, sive opprobriorum metu à mandatorum meorum observantia, & fidei pietatisque constanti professione fuerit deterritus, *hunc Filius hominis erubescet, cùm venerit in majestate sua, & Patris, & sanctorum Angelorum*: hunc ego agnoscere ut meum refugiam, cùm venero vivos & mortuos judicaturus, & unicuique secundùm opera ejus redditurus. Confer cum *Matthæi* 10. & *Marci* 8.

27. *Dico autem vobis verè: Sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec videant regnum DEI.* Regnum Dei hìc vocat specimen gloriæ suę, regnique imaginem, in Transfiguratione sua, de qua S. Petrus scribit: *Speculatores facti illius magnitudinis*. 2.Petr.1.16.

28.29.30.31.32.33.34.35.36. *Factum est autem post hæc verba fere dies octo, & assumpsit Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & ascendit in montem, ut oraret.* Octo pene diebus post hunc sermonem elapsis, Jesus cum selectis tribus illis Apostolis, qui rerum gerendarum testes, & mysterii conscii essent, in Montem oraturus ascendit. Agnosco formam loci. *Nam & pristinum populum apud montem & visione & voce sua Creator initiarat; Oportebat in eo suggestu consignari novum Testamentum, in quo conscriptum vetus fuerat, sub eodem etiam ambitu nubis* (inquit Tertullianus l.4. contra Marcionem c.22.)

Et facta est, dum oraret, species vultus ejus altera. Mutatus est vultus ejus, splendore cœlesti coruscans: *& vestitus ejus albus & refulgens* apparuit. *Et ecce duo viri loquebantur cum illo; erant autem Moyses & Elias, visi in majestate: & dicebant excessum ejus, quem completurus erat in Ierusalem*: Agebant de ejus passione & morte proximè complenda Jerosolymis: *Petrus verò, & qui cum illo erant, gravati erant somno: & evigilantes, viderunt majestatem ejus, & duos viros*, Moysen nempè & Eliam, *qui stabant cum illo. Et factum est, cum discederent ab illo*, hi felicis æternitatis candidati, *ait Petrus ad Iesum: Præceptor, bonum est nos hic esse*, hìc manere melius est, quàm tam citò discedere: *Et faciamus tria tabernacula, unum tibi, & unum Moysi, & unum Eliæ*, ut commodè hìc manere possitis; *nesciens quid diceret. Hæc autem illo loquente, facta est nubes* lucida, *& obumbravit eos: & timuerunt, intrantibus illis in nubem*; subitò pavore sunt correpti, cùm se nube circumdatos viderunt. Hic Græci Textus sensus est, necnon Arabicæ & Æthiopicæ Versionis. Vulgatus verò Interpres Latinus videtur hunc locum sic accepisse, ut timuerint Apostoli Moyse & Elia in nubem intrantibus. Sic etiam intellexit Syrus: *Et timuerunt, cum vidissent Moysen & Eliam ingressos nubem*. Sic intellexit Persa: *Cùmque viderent, timuerunt; Moses autem & Elias in nubem ingressi sunt.* Pergit Euangelista noster: *Et vox facta est de nube, dicens: Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite. Et dum fieret vox*, dum ex nube erumperet, *inventus est Iesus solus*: ne alium designasse Deus crederetur; *& ipsi tacuerunt*, jubente Jesu; *& nemini dixerunt in illis diebus*, quamdiù scilicet mortalem cum illis vitam egit, *quidquam ex his quæ viderant*. Hunc locum Tertullianus urget contra Marcionem, qui Christum Jesum Creatoris filium esse negabat, & Prophetis ac Legi contrarium asserebat. *Et hoc*, inquit, *vel maximè erubescere debuisti, quod illum cum Moyse & Elia in secessu montis conspici pateris, quorum destructor advenerat. Hoc scilicet intelligi voluit vox illa de cœlo*: Hic est Filius meus dilectus, hunc audite: *Id est, non Moysen jam & Eliam. Ergo sufficiebat vox sola sine ostentatione Moysi & Eliæ. Definiendo enim quem audirent, quoscumque alios vetuisset audiri. Aut numquid Isaiam & Ieremiam, cæterosque quos non ostendit, permisit audiri, si vetuit quos ostendit? Nunc etsi præsentia illorum fuit necessaria, non utique in colloquio ostenderentur, quod familiaritatis indicium est; nec in consortio claritatis, quod dignationis & gratiæ exemplum est: sed in sordibus aliquibus, quod destructionis argumentum est; imò in tenebris Creatoris, quibus discutiendis erat missus: longè etiam discreti à claritate Christi, qui voces & litteras ipsas eorum ab Euangelio suo erat separaturus..... Sed quid tam Christus Creatoris, quam secum ostendere Prædicatores suos: cum illis videri, quibus in revelationibus erat visus: cum illis loqui, qui eum fuerant locuti: cum illis gloriam suam communicare, à quibus Dominus gloriæ nuncupabatur: cum principalibus suis, quorum alter populi informator aliquando, alter reformator quandoque; alter initiator Veteris Testamenti, alter consummator Novi?* Confer cum *Matthæi* 17. & *Marci* 9. Tert.l.4. cont. Marc. c.20.

37.38.39.40.41.42.43. *Factum est autem, in sequenti die descendentibus illis de Monte*, ubi transfiguratus fuerat, *occurrit illis turba*, quæ illos descendentes à longè conspexerat. *Et ecce vir de turba exclamavit, dicens: Magister, obsecro te, respice in filium meum*, ejusque miserere, *quia unicus est mihi*; & idcò vexatio ejus mihi molestior est, quia persona mihi charior. *Et ecce spiritus* malus, seu dęmonium *apprehendit*, arripit *eum, & subitò clamat*, vi doloris horrendum ejulatum exprimente, *& elidit*, seu prosternit, *& dissipat eum cum spuma*, spumantis membra jactat, *& vix discedit dilanians eum.* Et vix ab eo discedit dæmonium, postquam ipsum adegit ad caput cæteraque membra atterenda, & dilanianda convulsionum horrendarum motibus. *Et rogavi discipulos tuos, ut ejicerent illum*, spiritum illum malum, *& non potuerunt. Respondens autem Iesus, dixit*, patrem pueri ob fidei imbecillitatem, Judęos prę-

sen-

sentes ob incredulitatem & perversitatem increpans, qua se miraculis novis indignos præbebant, cùm jam editis ab illo non adducerentur ad fidem: *O generatio infidelis & perversa, usquequò ero apud vos, & patiar vos?* Se Filium Creatoris hac increpatione demonstrat: illis enim incredulitatem hoc modo non exprobraret, *si non olim apud illos in Lege, in Prophetis, in virtutibus & beneficiis diversatus, incredulos semper fuisset expertus* (ait Tertullianus) Converso verò ad patrem pueri sermone, ait Jesus: *Adduc huc filium tuum. Et cùm accederet* puer infelix, *elisit illum dæmonium, & dissipavit:* prostratum horrendis convulsionibus agitavit. *Et increpavit Jesus spiritum immundum, & sanavit puerum, & reddidit illum patri ejus.* Confer cum *Matthæi* 15. & *Marci* 9.

Lib. 4 contr. Marc. c. 25.

44.45. *Stupebant autem omnes in magnitudine Dei*, cujus omnipotentiam hoc miraculum demonstrabat. *Omnibusque mirantibus in omnibus quæ faciebat*; cùm discipuli ejus, & populus pariter mirarentur divina ejus opera; *dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos:* ad id quod vobis jam dicturus sum, attendite; nec auribus solùm audite, sed corde retinete: *Filius enim hominis futurum est, ut tradatur in manus hominum:* Ego, cujus potestatem omnes admirantur, tradar in manus hominum impiorum, qui me omni injuriarum genere, ac morte demùm turpissima afficient. *At illi ignorabant verbum illud, & erat velatum ante eos, ut non sentirent illud,* ut non caperent; *& timebant eum interrogare de hoc verbo.*

46.47.48. *Intravit autem cogitatio in eos*, animos eorum subiit cogitatio, quæ in contentionem etiam erupit, cùm reverterentur Capharnaum, *quis eorum major esset* futurus in regno Christi. *At Jesus videns cogitationes cordis illorum*, quod divinitatis ipsius invictum argumentum est; *apprehendit puerum*, obvium puerum advocavit, & complexus est; *& statuit illum secus se*, juxta se posuit: *& ait illis: Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit:* Qui susceperit huic parvulo similes, ab omni ambitione alienos, simplices, humiles, mansuetos, propter me, hic me recipit; id scilicet officium mihi præstitum reputo: *& quicumque me receperit, recipit eum qui me misit*, Deum scilicet Patrem meum: *Nam qui minor est inter vos omnes*, qui humilior; qui se omnibus inferiorem existimat, & infra omnes demittit; *hic major est*, in regno cœlorum. Confer cum *Matthæi* 18. & *Marci* 9.

49.50. *Respondens autem Joannes, dixit:* interpellavit eum Joannes, dicens: *Præceptor, vidimus quemdam in nomine tuo*, virtute nominis tui, *ejicientem dæmonia, & prohibuimus eum, quia non sequitur* te *nobiscum*, non est è discipulorum tuorum numero. *Et ait ad illum Jesus: Nolite prohibere* illum: *Qui enim non est adversum vos, pro vobis est.* Aliter Magi faciunt miracula, aliter boni Christiani, aliter mali Christiani (inquit S. Augustinus Lib. Quæst. 83. Quæst. 79.) Magi per privatos contractus, boni Chri-
» stiani per publicam justitiam, mali Christiani per si-
» gna publicæ justitiæ. Nec mirum est, quòd hæc signa
» valent, cum ab eis adhibentur, quando etiam cùm
» usurpantur ab extraneis, qui omninò suum nomen
» ad istam militiam non dederunt, propter honorem
» tamen excellentissimi Imperatoris valent. Ex quibus
» fuit ille, de quo discipuli Domino nuntiaverunt quòd
» in nomine ejus ejiceret dæmonia, quamvis cum eis
» non sequeretur.

51.52.53.54.55.56. *Factum est autem, dum complerentur dies assumptionis ejus*, cùm immineret tempus, quo è mundo per mortem migraturus, & in cœlum per gloriosam Ascensionem recipiendus erat, *& ipse faciem suam firmavit, ut iret in Jerusalem:* firmiter sibi proposuit ire Jerosolymam, ubi pati & mori debebat; idque sibi statutum ac definitum esse toto exteriori habitu ac gestu præ se tulit. *Et misit nuntios ante conspectum suum*, aliquos ex Discipulis, qui adventum ejus nuntiarent: *& euntes intraverunt in civitatem Samaritanorum, ut pararent illi* diversorium. Civitas hæc Samaria mihi intelligenda videretur, nisi Græcus Textus haberet, εἰς κώμην, id est, in vicum Samaritanorum. *Et non receperunt eum*, negaverunt illi hospitium, *quia facies ejus erat euntis in Jerusalem*, præseferebat speciem euntis Jerosolymam; illuc ipsum cum discipulis proficisci adorationis causa, imminente Paschate, manifestum erat: Ideò illi hospitium negarunt. In Monte enim Samariæ, non in templo Jerosolymitano adorandum esse Deum, illique offerenda sacrificia, Samaritani censebant: & hoc præcipuum erat controversiæ caput Samaritanos inter & Judæos. Quamobrem Judæos turmatim euntes Jerosolymam religionis ergo, excipere hospitio nolebant, ut colligitur ex Josepho. *Cùm vidissent ergo discipuli ejus Jacobus & Joannes*, Magistrum suum à Samaritanis repelli, *dixerunt: Domine, vis dicimus*, jubeamus auctoritate & virtute nominis tui, *ut ignis descendat de cœlo, & consumat illos?* Quemadmodùm olim è cœlo descendere jussus est ab Elia Propheta, ut duos quinquagenarii agminis duces cum eorum militibus consumeret. *Et conversus Jesus, increpavit illos, dicens: Nescitis cujus spiritus estis;* ad quem spiritum pertineatis, & à me vocati sitis, nempè ad spiritum Euangelii; charitatis, non ultionis: Vel, Nescitis, quo agamini spiritu. Non enim zelo justitiæ, ut Elias, non divina motione; sed privato affectu, iræ & ultionis impulsu, cogitatis de igne in Samaritanos excitando. *Filius hominis non venit animas*, homines, *perdere; sed salvare. Et abierunt in aliud castellum.*

Joseph. l. 20. Antiq. c. 5. & l. 2. de bello Judaico c. 20.

4. Reg. 1.

Hunc locum S. Lucæ egregiè tractat Sanctus Hieronymus Epistola 51. ad Algasiam, Quæstione 5. *Festinus Dominus pergere Jerusalem*, (inquit) *ut complerentur dies assumptionis ejus, & Pascha celebraret, de quo dixerat*: Desiderio desideravi hoc Pascha comedere vobiscum antequam patiar; *& biberet calicem, de quo ait:* Calicem quem dedit mihi Pater, non bibam illum? *omnemque doctrinam suam patibulo roboraret, juxta illud quod scriptum est:* Cùm exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipsum: *obfirmavit faciem suam, ut iret in Jerusalem. Obfirmatione enim & fortitudine opus est ad passionem spontè properanti.* Et misit nuntios ante faciem suam: cumque ingressi
“ essent vicum Samariæ, ut præpararent illi, non su-
“ sceperunt illum, quia facies ejus erat vadens in Je-
“ rusalem. *Hostili inter se Samaritani atque Judæi dis-*
“ *cordant odio: & cùm omnes oderint Gentes, proprio contra se furore bacchantur, dum utrique de Legis possessione contendunt; & in tantùm se mutuò persequuntur, ut postquam Judæi de Babylonia sunt reversi, ædificationem Templi Samaritani semper impedirent. Cumque vellent & ipsi cum eis ædificare Templum, responderunt Judæi:* Non licet nobis & vobis ædificare Domum Domini. *Denique pro summa injuria Pharisæi exprobrabant Domino:* Nonnè dæmonium habes, & Samaritanus es? *Et in Parabola de Jerusalem descendentis Jericho, Samaritanus pro signo atque miraculo, quod malus benefecerit: & ad puteum Samaritanæ scriptum est:* Non enim coutuntur Samaritani Judæis. *Videntes ergo Samaritæ Dominum Jerusalem pergere, id est ad hostes suos, quod audierant à discipulis ejus, qui ad parandum hospitium venerant, Judæum esse cognoscunt, & quasi Judæum atque alienum, & eum qui ad inimicos pergeret, suscipere noluerunt. Quamquam & alia nobis subjiciatur intelligentia, quòd voluntatis Domini fuerit non suscipi à Samaritis, quia festinabat ire in Jerusalem, ibique pati & sanguinem fundere; ne occupatus susceptione Samaritica, & doctrina gentis illius, Passionis differret diem, ad quam venerat sustinendam. Unde dicit & in alio loco:* Non veni nisi ad oves perditas domus Israel. *Et Apostolis præcepit:* Civitates Samaritanorum non intrabitis: *volens tollere omnem occasionem persecutionis Judaicæ, ne postea dicerent, Crucifiximus eum, quia se inimicis nostris & hostibus junxerat. Facies igitur ejus erat pergentis Jerusalem: & idcirco juxta aliam intelligentiam,*

1. Esdræ 4.

Joan. 8. Luc. 10.

Mat. 5 10.

non receperunt eum Samaritæ, quia festinabat ingredi Ierusalem. Vt autem eum non reciperent, fuit Dominicæ voluntatis. Denique Apostoli in Lege versati, in qua tantùm justitiam noverant, Oculum pro oculo, dentem pro dente, *ulcisci nituntur injuriam, & imitari Eliam, ad cujus vocem duos Pentecontarchos militum ignis absumpserat; dicuntque ad Dominum:* Vis dicimus, ut ignis descendat de cœlo, & consumat eos? *Pulchrè,* Vis, *inquiunt,* dicimus? *Nam & Elias dixerat:* Si homo Dei sum, ignis de cœlo descendat super vos. *Ergo ut Apostolorum sermo efficientiam habeat, voluntatis est Domini. Nisi enim ille jusserit, frustra dicunt Apostoli,* Ut ignis descendat super eos: *& quodammodo verbis aliis hoc loquuntur: Si ad servi Eliæ injuriam ignis descendit de cœlo, & non Samaritas, sed Iudæos consumpsit incendium: quanto magis ad contemptum Filii Dei, in impios Samaritas debet flamma sævire? E regione Dominus, qui non ad judicandum venerat, sed ad salvandum; non in potestate, sed in humilitate; non in Patris gloria, sed in hominis vilitate, increpat eos, quod non meminerint doctrinæ suæ, & bonitatis Euangelicæ, in qua dixerat: Qui te percusserit in maxillam, præbe ei & alteram. Et, Diligite inimicos vestros.*

Levit.24. Deut.19.

Eundem locum paucis contra Marcionem Tertullianus urget: *Repræsentat Creator ignium plagam Elia postulante..... Agnosco judicis severitatem; e contrario Christi lenitatem increpantis eamdem animadversionem destinantes discipulos super illum viculum Samaritarum. Agnoscat & Hæreticus ab eodem severissimo judice promitti hanc Christi lenitatem.* Isai.42. *Non contendet, inquit, nec vox ejus in platea audietur. Arundinem quassatam non comminuet, & linum fumigans non extinguet. Talis utique multò magis homines non erat crematurus. Nam & tunc ad* 3.Reg.19. *Eliam: Non in igne (inquit) Dominus, sed in spiritu miti.*

57.58.59.60.61.62. *Factum est autem, ambulantibus illis in via,* quodam tempore, Jesu cum discipulis iter agente, *dixit quidam,* Legisperitus, *ad illum: Sequar te, quocumque jeris. Dixit illi Iesus: Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos; Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet:* Ego verò non habeo proprium certumque domicilium, aut cubile, ubi caput reclinem, summam paupertatem profiteor: frustra igitur quæstus & temporalium commodorum causa me sequi optas. *Ait autem ad alterum: Sequere me: ille autem dixit: Domine, permitte mihi primùm ire, & sepelire Patrem meum:* cum Patre meo manere, illiusque curam gerere, donec vixerit; & cùm ei justa persolvero, tunc te sequar. *Dixitque ei Iesus: Sine ut mortui,* viri sæculi, qui viventes mortui sunt, *sepeliant mortuos suos; tu autem vade, & annuntia regnum Dei.* Ministerio enim Euangelico, & Christianæ pietati, omnis postponendus est carnalis affectus. *Et ait alter: Sequar te, Domine; sed permitte mihi primùm renuntiare his quæ domi sunt,* de rebus meis disponere, domesticis saltem meis valedicere. De personis enim potiùs, quàm de rebus intelligendum, vis verbi Græci, Versionesque Syriaca & Arabica docent. *Ait ad illum Iesus: Nemo mittens manum ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.* Similitudo est ab agricultura sumpta: Sicut enim arator debet non solùm manum admovere stivæ, sed & oculos in interiora intentos habere, alioquin vel opus arandi intermittit, vel infructuosè laborat, sulcos ducens nec rectos, nec profundos: sic qui Ministerio Euangelico, aut Christianæ pietatis professioni se devovet, oblivisci debet quæ retro sunt, & ad interiora intendere, memor uxoris Loth, quæ Sodomam versus oculos convertens, non impunè tulit, sed in statuam salis conversa est. Ex hoc loco probat Tertullianus contra Marcionem, Christum omninò consentire Creatori. *At enim humanissimus Deus, cur recusat eum, qui se tam individuum illi comitem offert? Si quia superbè vel ex hypocrisi dixerat,* Sequar te quocumque jeris; *ergo aut superbiam, aut hypocrisim recusandam judicando, judicem gessit. Et utique damnavit quem recusavit, non consecuturum scilicet salutem. Nam sicut ad salutem vocat, quem non recusat, vel etiam quem ultro vocat; ita in perditionem damnat, quem recusat. Illi autem causato prius sepulturam, cum respondet,* Sine, mortui sepeliant mortuos suos; Tu autem vade, & annuntia regnum Dei, *utramque legem Creatoris manifestè confirmavit, & de Sacerdotia in Levitico prohibentem Sacerdotes supremis etiam parentum interesse:* Super omnem, *inquit,* animam defunctam Sacerdos non introibit, & super parentem suum non contaminabitur. *Et de devotione in Arithmis: nam & illic qui* Num.6. *se Deo voverit, inter cætera jubet, ne super ullam animam introeat defunctam, ne super patris quidem, aut matris, aut fratris. Puto autem & devotioni & Sacerdotio destinabat, quem prædicando regno Dei imbuerat. Aut si non ita est, satis impius pronuntiandus, qui nulla ratione Legis intercedente, sepulturas parentum despici à filiis imperabat. Cum verò & tertium illum prius suis valedicere parantem, prohibet retrò respectare, sectam Creatoris exequitur. Hoc & ille noluerat fecisse quos ex Sodomis liberarat.* Confer cum *Matthæi* 8.

Philip.3.14.

Lib. 4. cont. Marcion. c. 23.

Levit.20.

Sensus Moralis.

1.2.3. 4.5. *Convocatis autem duodecim Apostolis, dedit illis virtutem & potestatem super omnia dæmonia, & ut languores curarent. Et misit illos prædicare regnum Dei... Et ait ad illos: Nihil tuleritis in via, &c.* Functiones Apostolicas, & Euangelicum Ministerium exercere nemo debet, 1. Sine Dei vocatione, vel ordinaria, vel extraordinaria. 2. Sine Hierarchica potestate. 3. Sine Missione. 4. Sine instructione & doctrina. Missio ordinaria Miraculis probatur. Operarii Euangelici in id unum intenti sint, 1. Ut prædicent regnum Dei, pœnitentiam, quæ regni cœlestis clavis est. 2. Ut omnes animarum languores & infirmitates verbo Dei, Ecclesiasticæ Disciplinæ saluberrimis medicamentis, Sacramentorum Christi opportuna & fideli dispensatione curent. 3. Ut omnia dæmonia ejiciant, omne vitiorum genus exterminent, omnia scandala eliminent, pravis omnibus consuetudinibus, occasionibus universis, quibus ad peccatum proximè pelliciuntur & trahuntur homines, bellum indicant. 4. Ut sacrum ministerium non exerceant quæstus gratia; ab omni cupiditate & ambitione alieni sint; ab omni rerum terrenarum solicitudine liberi, ut exemplo non minùs, quàm verbo prædicent. *Nihil tuleritis in via, &c.* Rerum etiam corpori necessariarum solicitudinem abjiciant, quæ à superfluorum amore & cupiditate abstrahere debent auditores. Arcta est via, exoneremus nos: angusta est porta, humiliemus nos: & aliis exemplum sese exonerandi & humiliandi præbeamus, ut expeditiùs currant in via salutis. Sequi enim non possumus onerati Eum, qui exultavit ut gigas ad currendam viam. 5. Ne per domos circumcursent operarii Euangelici, ditiorum mensas querentes, & omnia vitæ commoda; sed vitæ austeritate, & paupertatis amore sese diligendos pauperibus, venerandos divitibus exhibeãt. 6. A publicis peccatoribus, qui sanam doctrinam non recipiunt, qui scandalo sunt Ecclesiæ, qui Pastores persequuntur, nec pœnitentiam agere volunt, nihil recipiant Operarii Euangelici, ad eorum domos non divertant; cum ipsis non manducent, nisi scandalum amoverint: *Etiam pulverem pedum vestrorum excutite in testimonium supra illos.* Vitent præsertim hæreticos & impios, si Catholicæ fidei prædicationem & institutionem pertinaciter respuant, si res divinas contemnant & irrideant, si nulla spes probabilis sit conversionis illorum: *Nam sicut corporeus infirmitates*

S.Amb.l.6.in Luc.n.68.

l'o-

Populi fidelis susceipere in se debet Euangelii Prædicator, & tamquam propriis inaniageſta pulveri comparanda allevare atque abolere vestigiis, juxta quod scriptum est: Quis infirmatur, & ego non infirmor? *Ita si qua est Ecclesia*, vel familia, seu persona, *quæ fidem respuat, nec apostolicæ prædicationis fundamenta possideat; ne quam labem perfidiæ possit aspergere, deserenda est. Quod Apostolus quoque evidenter asseruit, dicens: Hæreticum hominem post unam & secundam correptionem devita.* 7. Qui prædicationis talentum à Christo acceperunt, majores civitates, insigniores Ecclesias, nobiliora auditoria quærere non debent, ut nomen sibi faciant; sed oppida & pagos etiam circumire, ut pauperibus Dei verbum annuntient, apud quos fructum refert ampliorem: *Egressi autem circuibant per castella, euangelizantes & curantes ubique.*

2.Cor.11.29.

Tit.3.10.

16.17. *Acceptis autem quinque panibus, & duobus piscibus, respexit in cœlum, & benedixit illis, & fregit, & distribuit discipulis suis, ut ponerent ante turbas: & manducaverunt omnes, & saturati sunt, &c.* Summi Pastores, scilicet Episcopi, oves sibi commissas magna benignitate & charitate excipere debent; facilem omnibus aditum præbere, qui ipsos quærunt, eorum consilium, solatium, auxilium, in spiritalibus & temporalibus necessitatibus imploraturi, absque personarum acceptione: *Et excepit eos.* 2. Omnes ad amorem Dei, virtutumque cæterarum officia adhortari, ad spem & desiderium cœlestium bonorum, ad rerum terrenarum contemptum accendere: *Et loquebatur illis de regno Dei.* 3. Illorum animabus curandis omnem operam adhibere: *Et eos qui cura indigebant, sanabat.* 4. Verbi cœlestis alimoniam per se illis ministrare: *Vos date illis manducare.* 5. Scripturas Sacras & SS. Patrum opera accipere, legere, meditari: *Acceptis autem quinque panibus & duobus piscibus.* 6. In rerum cœlestium, divinarumque contemplatione sæpè versari: *Respexit in cœlum.* 7. Oratione assidua & sanctis operibus, Dei benedictionem in populum suo regimini commissum advocare: *Et benedixit illis.* 8. Doctrinæ Christianæ, Verbi divini panem frangere turbis per convivia discumbentibus, singulas Diœcesis suę Parochias canonica visitatione lustrare, ubique prędicare, & ad captum Christianæ plebis accommodare sermonem: *Et fregit.* 9. Quod per se ipsum facere non possunt, per sanctos & eruditos Sacerdotes & Missionarios exequi: *Et distribuit discipulis suis, ut apponerent turbæ.* 10. Ordinem & disciplinam Ecclesiæ in dispensatione Sacramentorum servare: ut Corpus Christi non ægris, sed sanis distribuatur, & iis qui Christum sequi amant, & esuriunt justitiam in hujus vitæ deserto: *Nemo enim cibum accipit Christi, nisi fuerit ante sanatus.* 11. Pauperes pascant & reficiant corporalibus etiam alimentis: Ecclesiasticos enim reditus ideò possident Episcopi, Abbates, Priores, Canonici, Parochiarum Rectores, ut pauperes alant: Bonorum Ecclesiasticorum dispensatores sunt, non domini. *Hic jam quæritur inter dispensatores, ut fidelis quis inveniatur.* Bona Ecclesiæ sunt *oblationes fidelium, pretia peccatorum, patrimonia pauperum.* Ex illis ergo cùm frugalem victum & vestitum acceperint Pastores, & Beneficiati quilibet, quod reliquum est, pauperibus dispensent: *Vos date illis manducare.* Sed fortè major est pauperum numerus, quàm ut subvenire omnibus possit pius Pastor: *Nisi forte nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam escas.* Animum non despondeat, faciat quod potest: Deus impossibilia non jubet, sed jubendo monet & facere quod possis, & petere quod non possis, & adjuvat, ut possis. In divina Providentia confidat, divites hortetur, ne communionis & beneficentiæ oblivisçantur, quibus hostiis promerentur Deum; pauperes, ut Deo fideliter serviant, & regnum ejus imprimis quærant, & certi, quòd inquirentes eum, illiusque mandata servantes, non deficient omni bono.

S.Ambr. l.6. in Luc. n.70.

Julianus Pomerius. Concilia.

Verùm etsi justis quandoque cibus corporalis deficiat; nemini tamen deficit cibus spiritualis, nisi ejus vitio. Miseretur Dominus, ne quis deficiat in via. *Si quis ergo defecerit, non per Dominum Iesum, sed per se deficit: nec habes, quod adscribas Domino qui vincit, cum judicatur. Quid enim dicas ei, qui in te contulit omnia firmamenta virtutis? Nonnè ipse te genuit, nonnè ipse te pavit? Cibus ejus virtus est, cibus ejus fortitudo est: sed si tu negligentia tua virtutem quam acceperas, perdidisti, non alimentorum cœlestium, sed tuæ mentis tibi præsidia defuerunt. Denique Dominus, sicuti super justos & injustos pluit: ita etiam injustos pascit & justos. Nonnè in escæ virtute, cum jam deficeret in via sanctus Elias, quadraginta ambulavit diebus & quadraginta noctibus, & illam escam Angelus dedit? Si autem te paverit Iesus, & acceptam escam servaveris, ambulabis non quadraginta diebus & quadraginta noctibus, sed (audeo dicere Scripturæ fretus exemplis) quadraginta annis: & egredieris ab Ægyptiis finibus, donec pervenias in terram fluentem lac & mel, quam juravit* Dominus *daturum se Patribus nostris. Hujus terræ tibi virtus requirenda est, quam possidet mitis. Non istam terram dico quæ arida est, sed illam quæ Christi confirmatur alimentis, quæ sub imperio constituta Regis æterni, Sanctorum incolatibus frequentatur. Dividit ergo escas Dominus Iesus. Et ille quidem vult dare omnibus, negat nemini, dispensator enim est omnium: sed cum ille panes frangat, & det discipulis, si tu manus non extendas tuas, ut accipias tibi escas, deficies in via; nec poteris in eum culpam tuam referre, qui miseretur & dividit; sed his dividit qui cum eo etiam in deserto permanent, qui primo, & secundo, & tertio die non recedunt. Sic enim habes alibi:* Misereor hujus turbæ; quia triduum est jam; quòd perseverant mecum. *Quanta dignatio, quanta ab eo hominibus inspiratur humanitas! non vult jejunos dimittere, non vult, ne deficiant in via. Noli ergo deficere à disciplina Domini, neque fatigeris, cùm ab eo increparis. Non fatigeris nunc, ne postea fatigeris. Quid enim respondebis ei, aut quomodo te excusabis, si escæ virtutem, quam ministrat, amiseris? Non potes dicere, quia escam non dedit, quia dat omnibus. Non potes dicere, quia bonum te noluit facere, ante quem posuit bonum & malum, ut non ex necessitate bonum tuum esset, sed voluntarium... Considéremus ergo, quia stabimus ante tribunal Christi, & si opus nostrum arserit, non habebimus, quod excusare possimus. Dicet etenim, quod jam per Prophetam locutus est:* Populus meus, quid feci tibi, aut in quo molestus fui tibi? responde mihi. *Dicet & ei qui in via defecerit: Qua ratione defeciſti in via? Nonnè panes fregi? nonnè benedixi? nonnè jussi dari? Sed cur tu accipere noluisti?*

S.Ambr. l.6. in Luc. n.74.75.76.77.

3.Reg.19.8.

Matt.15.32.

Mich.6.3.

18.19. *Quem me dicunt esse turbæ? At illi respondérunt & dixerunt: Ioannem Baptistam, alii autem Eliam... Vos autem quem me esse dicitis? Respondens Simon Petrus, dixit: Christum Dei.* Turbarum errores de Christo ostendunt, fidem esse donum Dei, pro quo gratias illi agere debemus omnibus diebus vitę nostrę. Cur autem Jesum Eliam opinabantur? Fortè quia « Elias raptus ad cœlum est. Sed non Elias est Chri- « stus: ille rapitur, iste regreditur: ille, inquam, ra- « pitur; iste rapinam non arbitratus est esse se æqua- « lem Deo: ille petitis ignibus vindicatur, hic perse- « cutores suos maluit sanare, quàm perdere. Cur autem « Jeremiam putabant? Fortasse quia sanctificatus in « vulva est. Sed non hic Jeremias: ille sanctificatur, « iste sanctificat: illius sanctificatio cœpit ex corpore, hic « Sanctus ex Sancto. Cur etiam Joannem populus puta- « bat; nisi fortè quia in matris utero positus, Domini « præsentiam sentiebat? Sed non hic est Joannes: ille « adorabat in utero, hic adorabatur: ille baptizabat in « aqua, Christus in Spiritu: ille pœnitentiam suadebat, « hic peccata donabat. Et ideò Petrus non expecta- « vit populi sententiam, sed suam promisit, dicens, « *Christum Dei*: qui & semper est, nec cœpit ut esset, « & esse non deficit. In uno hoc nomine, & Divini- « tatis & Incarnationis expressio, & fides Passionis « est. «

S.Ambr. l.6. in Luc. n.91.& 96.

21.22. *At ille increpans illos, præcepit eis, ne cui dicerent,*

S. Amb. ib. n. 101. 104. 107.

rent, hoc, dicent: quia oportet Filium hominis multa pati, &c. Multis ex causis jubet tacere discipulos. 1. Ut fallat Principem mundi. 2. Ut declinet jactantiam, doceat humilitatem. 3. Ne rudes & imperfecti adhuc discipuli maximæ prædicationis monibus opprimantur. Non statim prædicandus est Gentibus Christus Dei Filius, sed primùm ipsis predicandus est unus Deus, mundi & omnium quæ in eo sunt conditor, gubernator & Dominus, in quo vivimus & sumus & movemur, cujus & genus sumus; ut non solùm propter munera lucis & vitæ, verùm etiam propter cognationem quamdam generis diligendus à nobis sit. Deinde opinionem illam, quæ est de idolis, destruamus; ut non possit auri argentique vel ligni materia vim se habere divinam. Cùm unum Deũ esse persuaseris, tunc indicio ejus adstrues per Christum nobis salutem datam; incipiens ab illis quæ gessit in corpore, & ea divina describens, ut plusquam homo fuisse videatur, victam unius virtute mortem, mortuumque ab inferis suscitatum; paulatim enim fides crescit, ut cùm supra homines fuisse videatur, Deus esse credatur. Hunc prædicationis ordinem servavit Paulus apud Athenienses. Cæterùm, Christus prædicandus est catechumenis, & quidem crucifixus, nec ad baptismum admittendi sunt sine fide expressa Incarnationis & Passionis Christi, &c. ut docet ibidem S. Ambros. Quod Operariis Euangelicis ad Sinas, Japonios, aliosque Gentiles missis observandum omninò, nisi se ab Apostolica doctrina alienos haberi velint. Hìc ergo *prohibentur* Apostoli Jesum *euangelizare Dei Filium, ut euangelizarent postea crucifixum*. Quia oportet Filium hominis multa pati, &c. *Hæc est fidei gloria, si verè intelligas crucem Christi. Aliæ cruces nihil mihi prosunt, sola crux Christi mihi utilis est, & verè utilis*, per quam mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. *Si mihi crucifixus est mundus, scio quia mortuus est, non diligo eum: scio quia praterit, non concupisco eum: scio quia corruptela consumit hunc mundum, quasi fœtidum vito, quasi luem caveo, quasi nociturum relinquo.*

Galat. 6. 14.

23. *Dicebat autem ad omnes: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam quotidie, & sequatur me*. In omnibus Christi membris impleri necesse est passionis ejus Mysterium. Cum ipso crucifigi oportet, qui cum ipso resurgere; cum illo mori, qui cum ipso vivere æternùm volunt. Veteris hominis actibus renunciandum, cum pravis cupiditatibus pugnandum est, caro crucifigenda cum vitiis & concupiscentiis per continuam pœnitentiam. Christi mandatum est, non merum consilium; non perfectos dumtaxat, sed omnes omninò Christianos spectat, sine dispensatione; omnes vitæ dies sine exceptione: *Dicebat ad omnes..... quotidie*. Qui quotidie sunt in deliciis, viventes mortui sunt, à Christo alieni sunt. Caro regenerati, corpus est crucifixi.

24. *Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam: nam qui perdiderit animam suam propter me, salvam faciet illam*. Omnes beati esse, & in æternum vivere cupiunt: sed alii vitam æternam & beatam cruce & mortificationibus hujus vitæ quasi momentaneis redimunt: *Momentaneum hoc & leve tribulationis nostræ, æternum gloriæ pondus operatur in nobis*. Alii transitoriam & quasi momentaneam felicitatem nunquam finiendis cruciatibus & æterna morte sibi procurant. An illi se ipsos verè amare censendi sunt? *Nescio quo inexplicabili modo, quisquis se ipsum, non Deum amat, non se amat; & quisquis Deum, non se ipsum amat, ipse se amat. Qui enim non potest vivere de se, moritur utique amando se. Non ergo se amat, qui ne vivat, se amat. Cum verò ille diligitur de quo vivitur, non se diligendo magis diligit, qui propterea non se diligit, ut eum diligat de quo vivit.*

2. Cor. 4. 17.

S. Aug. tr. 125. in Joan.

Qui enim voluerit animam suam salvam facere, perdet illam, &c. Certè Filius hominis hanc sententiam emisit. Perspice igitur & tu cum Rege Babylonio fornacem ejus ardentem, & invenies illic tamquam Filium hominis (nondum enim verè erat, nondum scilicet natus ex homine) jam tunc istos exitus constituentem. Salvas facit animas trium fratrum, qui eas pro Deo perdere conspiraverant; Chaldeorum verò perdidit, quas illi per idololatriam salvas facere maluerant. Quæ est ista nova doctrina, cujus vetera documenta sunt? Quamquam & prædicationes martyriorum, tam futurorum, quàm à Deo mercedem relaturorum, decucurrerunt. *Vide* (inquit Isaias,) *quomodo perit justus, & nemo excipit corde: & viri justi auferuntur, & nemo considerat*. Quando magis hoc fit, quàm in persecutione Sanctorum ejus? Utique non simplex, nec de naturæ lege communis, sed illa insignis & pro fide militaris; in qua qui animam suam propter Deum perdit, servat illam: ut & hìc tamen judicem adcognoscas, qui malum animæ lucrum perditione ejus, & malum animę detrimentum salute ejus remuneraturus.

Isa. 57. 1.

26. *Nam qui me erubuerit, & meos sermones, hunc Filius hominis erubescet, cùm venerit in majestate sua*. Id Dominus noster Jesus Christus meritò pronuntiavit, minoratus à Patre modicò citra Angelos: vermis, & non homo; ignominia hominis, & nullificamen populi; quatenùs ita voluit, ut livore ejus sanaremur, ut dedecore ejus salus nostra constaret. Et meritò se pro suo homine deposuit, pro imagine & similitudine sua, non aliena: *Ut, quoniam homo non erubuerat lapidem & lignum adorare, eadem constantia non confusus de Christo, pro impudentia idololatriæ satis Deo faceret per impudentiam fidei.*

Tert. ib.

27. 28. *Sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem, donec videant Regnum Dei. Factum est autem post hæc verba ferè dies octo, & assumpsit Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & ascendit in montem, ut oraret*. Semper Dominus sicut ad præmia erigit futura virtutum, atque utilem sæcularium rerum docet esse contemptum: ita etiam infirmitatem mentis humanæ præsentium remuneratione sustentat. Arduum quippè est crucem tollere, & animam periculis, morti corpus offerre; negare quod sis, cùm velis esse quod non sis; ratòque quamvis excelsa virtus, futuris præsentia commutat. *Difficile quippè videtur hominibus, ut spem periculis emant; damnoque præsentium futuræ lucrum mercentur ætatis*. Ideò Christus, ne quis desperatione frangatur, aut tędio, quoniam vitæ dulcis illecebra constantem quoque mulcet affectum, continuos vivendi successus fidelibus pollicetur. Non habes igitur quod queraris, non habes quod excuses: *Arbiter omnium dedit & virtuti præmium, & infirmitati remedium; ut præsentibus sustineatur infirmitas, virtus futuris. Si fortis es, contemne mortem: si imbecillis es, fuge. Sed nemo potest fugere mortem, nisi vitam sequatur. Vita tua Christus est, ipsa est vita quæ mori nescit*. Itaque si volumus mortem non timere, stemus ubi Christus est; ut & de nobis dicat: *Verè sunt aliqui hic stantes, qui non gustabunt mortem*. Non satis est stare, nisi ubi Christus est, stetur; soli enim non queunt gustare mortem, qui possunt stare cum Christo.

S. Amb. l. 7. in Luc. n. 8.

29. *Et facta est, dum oraret, species vultus ejus altera*, &c. Ut Christi Mysteria rectè cognoscantur, in montem cum illo ascendendum est, à terrenis rebus assurgendum, in secessu ferventer orandum est. Gratię ipsius beneficium est, ut cum illo ascendat cor nostrum in montem sanctum; ut ibi orando mutetur homo interior, & veluti transfiguretur; ut exterius etiam in mortificatione sensuum, in simplicitate & modestia, in conversationis candore, in morum innocentia, transfigurationis spiritualis vestigia appareant: *Et vestitus ejus albus & resulgens*. In oratione & Filii Dei majestatem, & excessum amoris ejus, quo mortem crucis pro nobis subire non dubitavit, oculis fidei considerantes, & cum illo intrantes in nubem, transformamur in eamdem imaginem, tamquam à Domini Spiritu, & Christum crucifixum velut fasciculum mirrhæ in sinu nostro gerentes, ad ejusdem contemplationem in gloria ascendimus, ut

Tert. l. 4. cont. Marc. c. 21.

in-

incomparabili suavitate perfusi, & corde corporeque nostro in Deum vivum exultantibus, dicamus cum Petro: *Præceptor, bonum est nos hic esse.* Dei vocem de nube, de fidei umbra lucem obscuritati admixtam habente, in oratione audimus, dicentem: *Hic est Filius meus dilectus, ipsum audite.* Audite, non Moysem jam & Eliam, sed Filium meum dilectum, novæ Legis Gratiæque auctorem, revelatorem ac Doctorem veritatis, imò Veritatem ipsam, fidei vestræ consummatorem. Multis modis vobis loquentem in Euangelio suo, per Ecclesiam suam, per servos suos novi Testamenti Ministros, Pastores vestros; vita sua, morte, mysteriis omnibus, arcanis inspirationibus vobis loquentem: *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Illum unum intueamur, ut exemplar nostrum, ut Legislatorem nostrum, ut Sacerdotem nostrum, ut Magistrum nostrum, omnium Prophetarum illuminatorem, omnium Prophetiarum complementum. *Et dum fieret vox, inventus est Jesus solus.* Revelemus igitur nos faciem nostram, ut revelata facie gloriam Dei speculantes, in eandem imaginem reformemur. Ascendamus in montem, deprecemur Dei Verbum, ut in specie & pulchritudine sua nobis appareat, & confortetur, & prosperè procedat, & regnet. Et hæc enim mysteria sunt, & altiùs referuntur; etenim pro tua possibilitate, aut minuitur tibi Verbum, aut crescit; ac nisi altioris prudentiæ caculmen ascendas, non tibi apparet Sapientia, non tibi apparet Mysteriorum cognitio, non tibi apparet, quanta sit gloria, quanta sit species in Dei Verbo: sed Dei Verbum quasi quodam apparet in corpore, non habens suam speciem neque decorem... Sed si dum hominem esse consideras, de Virgine credas generatum, & paulatim aspiret fides, quòd de Spiritu Dei natus sit, incipis montem ascendere. Si in cruce positum triumphantem de morte videas, non peremptum: si videas, quòd terra tremuit, sol refugit, tenebræ effusę sunt oculis perfidorum, monumenta aperta sunt, mortui surrexerunt, ut esset indicio, quia Gentilis populus qui mortuus erat Deo, tamquam reseratis sui còrporis tumulis, infuso crucis lumine resurrexit: si hoc videas Mysterium, in excelsum ascendisti montem, alteram Verbi gloriam cernis.

S. Amb. l. 7. in Luc. n. 11

38.39. *Et ecce vir de turba exclamavit, dicens: Magister, obsecro te, respice in filium meum, quia unicus est mihi: & ecce spiritus apprehendit eum, & subitò clamat, & elidit, & dissipat eum cum spuma, & vix discedit, dilanians eum.* Puer iste arreptitius, typus est peccatoris ab adolescentia mortali peccato & diaboli servituti addicti. 1. Spiritus malus apprehendit eum peccati suggestione, delectatione, consensu: *Ligavit eum spiritus in alis suis.* 2. Subitò clamat, ardens peccati desiderium, libidinem vehementem in corde & corpore illius accendens, & ad opera mala, ad peccata publica, quę scandalum Ecclesiæ creant, instigans: *Clamor Sodomorum & Gomorrhæ multiplicatus est, & peccatum eorum aggravatum est nimis.* 3. Elidit illum, & in nova peccata identidem præcipitem agit, ut terræ magis ac magis adhæreat: *Peccatum* enim *quod pœnitentia non diluit, mox suo pondere in aliud trahit.* 4. Dissipat eum, pravarum cogitationum varietate: *Cogitationes meæ dissipatæ sunt, torquentes cor meum.* 4. Spumas libidinum in eo excitat per crapulam & ebrietatem: Venter enim escis repletus & vino æstuans, facilè spumat in libidines. 5. Vix ab eo discedit, dilanians eum, peccati consuetudine & pravis habitibus legimentis repugnantibus: *Adolescens juxta viam suam, etiam cùm senuerit, non recedet ab ea.* Ut sanetur peccator sic à dæmone arreptus, necesse est 1. Ut Dei misericordiam imploret clamore magno, clamore cordis, desiderio vehementi, fide magna, fervente oratione: *Exclamavit dicens: Magister, obsecro te, respice in filium meum, quia unicus est mihi.* Respice in animam meam, quæ mihi unica est, oculis misericordiæ tuæ. *Respice in me & miserere mei, quia unicus & pauper sum ego. Tribulationes cordis mei multiplicatæ sunt: de necessitatibus meis erue me; Vide humilitatem meam & laborem meum; & dimitte universa de-*

Osee 4.19. Gen. 18.20. S. Gr. M. Job. 17.11. Prov. 22.6. Ps. 24.15. 17.18.

licta mea. 2. Accedat ad Jesum per pœnitentiam, accedat affectu cordis contriti & humiliati: *Adhuc huc filium tuum.* 3. Mirum non videatur, si dæmonium elidat & dissipet accedentem: quia sæpè conversi ad Deum post peccata, majoribus noviśque antiqui hostis pulsantur insidiis, agentis videlicet, ut vel odium virtutis incutiat, vel expulsionis suæ vindicet injuriam: *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in justitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem.* 4. Dęmonem increpat Jesus per os pii conscientiæ Moderatoris, & omnipotenti gratiæ suæ virtute ejicit ex anima peccatoris, quem sanum & justificatum reddit Patri spirituali, pane vivo, se ipso scilicet, nutriendum, & verbo suo educandum: *Et increpavit Jesus spiritum immundum, & sanavit puerum, & reddidit illum patri ejus.*

Vener. Beda in hunc loc. Eccl. 2.1.

44. *Stupebant autem omnes in magnitudine Dei; omnibusque mirantibus in omnibus quæ faciebat, dixit ad discipulos suos: Ponite vos in cordibus vestris sermones istos: Filius enim hominis futurum est, ut tradatur in manus hominum.* Magnitudo Dei, non solùm in miraculis admiranda, sed & in passione Filii sui. Quòd dæmonia spiritu suo ejecerit, admirabile certè opus; quòd carne passus sit, longè admirabilius: Illud potentiæ, istud amoris erga homines miraculum. Dæmonia ex hominibus nonnullis, quos corporaliter vexabant, ejecit tempore ministerii sui: dæmonia ex cordibus omnium electorum suorum passione ac morte sua expulit: *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Verus Christianus passionem Christi, non solùm memoria recogitare ac meditari debet, sed ejus vulnera corde impressa gerere: *Ponite vos in cordibus vestris sermones istos.* Christo compati, & commori debet Crucifixi filius, in cruce genitus, ad imaginem & similitudinem ejus reformandus: *Hoc sentite in vobis, quod & in Christo Jesu:* Hoc Mysterium non capit animalis & carnalis homo. Timet quippè, ne in Christi Jesu passione obligationem inveniat cum illo patiendi, & carnem suam cum vitiis & concupiscentiis crucifigendi: *At illi ognorabant verbum istud, & erat velatum ante eos, ut non sentirent illud: & timebant eum interrogare de hoc verbo.*

Joa. 12.31. Philip. 2.5.

48. *Quicumque susceperit puerum istum in nomine meo, me recipit... Nam qui minor est inter vos omnes, hic major est.* Ambitiosis cogitationibus in mentes discipulorum à diabolo immissis medetur Magister cœlestis, ipsis suadendo, ut puero, quem ob eorum oculos juxta se statuit, mores suos conforment, ut instar innocentię puerilis simplicitatem sine arrogantia, charitatem sine invidia, devotionem sine iracundia conservent. Unde subjungit: *Quicumque suscipit puerum istum in nomine meo, me suscipit.* Ut formam virtutis, quam natura duce puer observat, ipsi pro nomine Christi, ejus gratia præveniente & adjuvante, sequantur: *Qui minor est*, inquit, *inter vos omnes*, humilitate, *hic major est* dignitate. Id carnales homines non capiunt: Veritas tamen fidei est, doctrinæ Christi principium. Gradus ad veram celsitudinem humilitas, simplicitas, mansuetudo, innocentia, & infantia Christiana, qua sine regnum cœlorum consequi non possumus. In diaboli mundique victoria Christi magnitudo eluxit; hanc verò victoriam humilitate reportavit. *Tota victoria Salvatoris, quæ & diabolum superavit & mundum, humilitate est concepta, humilitate est confecta.* Non alio modo vincemus, non alio modo exultabimus.

Vener. Beda in hunc loc. S. Leo s. 36.

51. *Factum est autem, dum complerentur dies assumptionis ejus, & ipse faciem suam firmavit, ut iret in Jerusalem.* Obfirmare animum suum fide & oratione adversùs imminentes tentationes & calamitates debet vir Christianus. Metus mortis eos frangere non potest, qui illam intuentur, ut viam in cœlestem Jerusalem. Dies mortis eorum, dies est assumptionis ad Deum. *Christiani hominum genus morti expeditum.* Mori timeat, sed qui ex aqua & Spiritu non renatus, gehennę ignibus mancipatur: mori timeat, qui non Christi cruce & passione censetur: mori timeat, qui ad secundam mortem de hac morte transibit: mori timeat, quem de sæculo recedentem

Tert. «S. Cypr. l. de Mortal.

» tem perennibus pœnis æterna flamma torquebit: mori
» timeat, cui hoc mora longiore confertur, ut cruciatus ejus & gemitus interim differatur.... Si in Christum credimus, fidem verbis & promissis ejus habeamus; & non morituri in æternum, ad Christum, cum quo & victuri & regnaturi semper sumus, læta securitate veniamus. Quòd interim morimur, ad immortalitatem morte transgredimur: nec potest vita æterna succedere, nisi hinc contigerit exire. Non est exitus iste, sed transitus; & temporali itinere decurso, ad æterna transgressus.

53. *Et non receperunt eum, quia facies ejus erat euntis in Ierusalem*. Non mirum, quòd cives Samariæ, qui a vera pietate defecerunt, verę pietatis professores Jerusalem euntes, in domum Domini properantes ad confitendum nomen ejus, ad eum adorandum in spiritu & veritate, refugiant & rejiciant. Qui Deum quærunt, illique uni placere volunt, Mundo placere non possunt. *Si mundus vos odit* (inquit Christus) *scitote, quia me priorem vobis odio habuit: si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat diligeret; quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus. Mementote sermonis mei: Non est major servus domino suo.* Joan.15.18.19. 20.

54. 55. *Cum vidissent autem discipuli ejus, Iacobus & Ioannes, dixerunt: Domine, vis dicimus, ut ignis descendat de cœlo, & consumat illos? Et conversus increpavit illos, dicens: Nescitis cujus spiritus estis.* Cavendum Ecclesiæ Ministris, ne in eorum animos zelus amarus irrepat, & ne specie Ordinis Hierarchici tuendi, & Ecclesiasticæ disciplinæ fovendæ, ultionem exerceant. Christi mansuetudinem & charitatem imitentur; adversùs vitia, non contra homines irascantur; ignem excitent consumentem peccata, & peccatores sanctificantem, quem Christus venit mittere in terras, & ardere vult in omnium animis; ignem divini amoris, non ignem zeli precipitis & amari, homines sæpè perdentem, in quos exercetur, & qui exercent. Quòd discipulos increpavit Jesus, quia ignem in Samaritanos, qui illum non receperant, volebant è cœlo evocare, ostendit nobis, non semper in eos, qui peccaverint, vindicandum; quia *Nonnumquam amplius prodest clementia tibi ad patientiam, lapso ad correctionem. Denique Samaritani citiùs crediderunt, à quibus hoc loco ignis arcetur. Simul disce, quia recipi noluit ab his quos sciebat non simplici mente conversos; nam si voluisset, ex indevotis devotos fecisset... Discipuli recipi intra Samariam gestiebant: sed Deus quos dignatur vocat, & quos vult, religiosos facit.* Non est autem commotus Dominus adversùs Samaritas illum inhumanè repellentes, ut ostenderet, quia non habet ultionis studium perfecta virtus: nec ulla est iracundia, ubi plenitudo est charitatis. *Dilectio summum fidei sacramentum, Christiani nominis thesaurus, quam Apostolus totis viribus Spiritus sancti commendat, cujus nisi patientiæ disciplinis eruditur? Charitas patiens est, benigna est, charitas non æmulatur, non agit perperam, non quærit quæ sua sunt, non irritatur, non cogitat malum... Omnia suffert, omnia sustinet.* Quamobrem si zelus rectitudinis quandoque exigit, ut Rector animarum erga subditos sæviat, *furor ipse de amore sit, non de crudelitate: quatenus & jura disciplinæ foris exhibeat, & intùs paterna pietate diligat, quos foris quasi insequendo castigat.*

S. Amb. l. 7. in Luc. n. 27.

Tert. l. de patientia.

1. Cor. 13. 4. 5.

S. Gr. M. h. 17. in Euang.

57. *Ambulantibus illis in via, dixit quidam ad illum: Sequar te quocumque ieris. Dixit illi Iesus: Vulpes foveas habent, & volucres cœli nidos: Filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet.* Humana præsumptio Christum, quocumque jerit, se posse sequi loriatur: Christiana humilitas nihil boni cogitare, loqui, operari propriis viribus se posse confitetur; non posse sequi nisi vocantem, prævenientem, trahentem, gressus suos in via mandatorum Dei & beneplacito ejus dirigentem. Eam gratiam nullis suis meritis consequi se posse agnoscit: per misericordiam Dei, & gratiam Domini nostri Jesu Christi, omnia se posse confidit, Christum sequi pauperem, humilem, crucifixum, in prosperis & adversis, per gloriam & ignobilitatem, per infamiam & bonam famam, in vita & in morte. Omnia se posse confidit in eo tantùm qui se confortat: nec eum qui se offert, recipi; nec eos omnes qui se non offerunt, repudiari: quia *Non volentis, neque currentis, sed miserentis est Dei.* Rom. 9.

59. *Ait autem ad alterum: Sequere me. Ille autem ait: Domine, permitte mihi primùm ire, & sepelire patrem meum. Dixitque ei: Sine, ut mortui sepeliant mortuos suos*, &c. Amor proprius interdum speciem pietatis obtendit, ne Christo vocanti fideliter ac prompto animo pareamus. Pietatis officium prohibere putandus non est pietatis Magister, sed ab eo tantùm prohibetur discipulo paterni funeris cura, *Vt intelligas humana posthabenda divinis. Bonum studium, sed majus impedimentum; nam qui partitur studium, derivat affectum; & qui dividit curam, differt profectum. Ergo priùs obeunda, quæ maxima sunt; nam & Apostoli, ne occuparent studium dispensandi, Ministros pauperibus ordinarunt; & ipsis, cum a Domino mitterentur, neminem in via salutare præscriptum est; non quòd benevolentiæ displiceret officium, sed quòd persequendæ devotionis intentio plus placeret..... Non ergo paterni funeris sepultura prohibetur, sed necessitudini generis divinæ religionis pietas antefertur: illud consortibus relinquitur, hoc mandatur relectis.* Sęcularia sæcularibus Ecclesiastici Religiosique Viri relinquant; ne pietatis specie se negotiis sęcularibus implicantes, à Ministerio suo, & Clericalis, aut Religiosæ Vitæ officiis avocentur, & gratię suæ fideliter respondere prohibeantur, unique Deo militare ac placere, cui se singulari consecratione devoverunt. S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 34. 41.

62. *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei.* Qui ad regnum Dei, ad Ecclesiasticum Ministerium, ad Christianam perfectionem vocatus, ad ea quę post tergum sunt, respicit, humanam gloriam, opes, dignitates, sæculi voluptates, non est aptus regno Dei. In Pythagoricorum præceptis erat: *Qui ad Templum veneris, ne gressum converte.* Quod Simplicius ad Epictetum sic interpretatur: *Qui se ad DEVM contulerit, eum in dubio hærere, aut humana curare non decet.* Meliùs S. Paulus, ut divino Spiritu afflatus: *Vnum autem, quæ quidem retro sunt, obliviscens, ad ea vero quæ sunt priora, extendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad brævium supernæ vocationis Dei, in Christo Iesu.* Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retrò, aptus est regno Dei. *Vocat te Oriens, & tu attendis Occidentem.* Philip. 3. 13. 14. Vide S. Aug. Ser. 6. alias 7. de Verb. Do.

CAPUT X.

Sensus Litteralis.

1. 2. *Post hæc autem designavit Dominus*, ad Euangelium suum prędicandum, è numero credentium in eum, *& alios septuaginta duos*, Discipulos. Græci vulgò Codices, & Syriaca Versio, multique veterum Patrum, rotundo numero Septuaginta numerant. Apostolis in Ecclesię Hierarchia successerunt Episcopi, Septuaginta duobus discipulis secundi ordinis Sacerdotes, curam animarũ sub Episcopis gerentes. *Et misit illos binos ante faciem suam, in omnem civitatem & locũ quò erat ipse venturus:* Binos & binos misit ante se, tum ad mutuam opem, tum ad testimonii firmitatem; ut populum sanationum beneficiis delinirent, & Euangelii

præ-

prædicatione ad Christum excipiendum præpararent. *Et dicebat illis: Messis quidem multa, operarii autem pauci.* Unde mirum vobis esse non debet, quòd Operariorum Euangelicorum numerum electione vestra auxerim. *Rogate ergo Dominum Messis*, Deum, *ut mittat operarios in messem suam*, ut novos Prædicatores mittat, ad finem usque sæculi in Ecclesia sua laboraturos. Nemo enim in messe absque Domini missione & gratia laborare potest. Confer cum *Matt.* 9. 37. 38. nostrisque in hos Versus Commentariis.

3.4.5.6.7.8.9.10.11.12. *Ite, ecce ego mitto vos sicut agnos inter lupos*, inermes, mansuetos, ut nemini nocere, omnibus prodesse, vestro etiam periculo, studeatis. *Nolite portare sacculum, neque peram, neque calceamenta.* Temporalium rerum solicitudini, quæ Ministerii Euangelici impedimentum est, renuntiate: *& neminem per viam salutaveritis*, ne longiùs protracta salutationis officia moram festinantibus afferant. Sic Elisæus mittens Giezi servum suum cum baculo, ut puerum suscitaret: *Si occurrerit tibi homo, non salutes eum: & si salutaverit te quispiam, non respondeas illi.* Vide Tert. l. 4. Contra Marcionem, c. 24. *In quamcumque domum intraveritis, primùm dicite: Pax huic domui: & si ibi fuerit filius pacis*, vir pace dignus, quæ veræ justitiæ comes, & Spiritus sancti fructus est; dignus (inquam) non suis meritis, sed æterna & gratuita Dei miserentis electione; *requiescet super eum pax vestra*, vestræ precationis effectum consequetur: *sin autem, ad vos revertetur*, vestræ charitatis fructum & præmium referetis. *In eadem autem domo manete*, in qua primùm fueritis benevolè excepti; *edentes & bibentes quæ apud illos sunt*, cibis vulgaribus, quæ ab illis vobis apponuntur, contenti, nec lautiora convivia quærentes: *Dignus est enim operarius mercede sua*, sive cibo suo. Cibus quem vobis apponunt, non est gratuitus, sed debitus. Si spiritalia illis seminatis, non magnum est, si temporalia eorum metatis. 1.Cor.3. *Nolite transire de domo in domum. Et in quamcumque civitatem intraveritis, manducate quæ apponuntur vobis.* Pharisaicas de ciborum delectu traditiones ne anxiè observetis: omnibus utimini cibis permissis; communi frugalique apparatu. *Et curate infirmos, qui in illa sunt*, eo quod vobis confero sanationum dono; *& dicite illis: Appropinquavit in vos regnum Dei.* Brevi accedet ad vos Messias, olim patribus nostris promissus, & nobis à Deo datus. *In quamcumque autem civitatem intraveritis, & non susceperint vos, exeuntes in plateas ejus, dicite: Etiam pulverem, qui adhæsit nobis*, à pedibus nostris, *de civitate vestra, extergimus*, sive excutimus, *in vos*, ut sit contra vos in testimoniun in die judicii: *Tamen hoc scitote, quia appropinquavit regnum Dei.* Vobis tamen significamus adveniisse tempus Messiæ: nec per nos stetisse, quin in illum credaretis, & credendo ad regnum Dei perveniretis. *Dico vobis, quia Sodomis in die illa*, judicii novissimi, *remissius erit, quàm isti civitati:* Civitas hæc graviores pœnas dabit, quàm Sodoma. Confer cum *Matt.* 10.

13.14.15. *Væ tibi Corozaim, væ tibi Bethsaida; quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt vobis*; si apud Tyrios & Sidonios facta fuissent miracula, quæ apud vos edita sunt à me, Discipulisque meis, *olim in cilicio & cinere* sedentes pœniterent: *Verumtamen Tyro & Sidoni remissius erit in judicio, quàm vobis*; acerbiora, quàm illos, vos manent supplicia, utpotè magis obduratos & magis ingratos bonitati & gratiæ Dei. *Et tu, Capharnaum, usque ad cœlum exaltata*, tua magnitudine, pulchritudine, divitiis tam elata, tam celebris; *usque ad infernum demergeris*, everteris ob incredulitatem tuam, civesque tui demergentur in infernum. Nec mirum esse debet, si urbes incredulæ tam graves ob spretum & repudiatum Euangelium, cujus vos Prædicatores instituo, daturæ sint pœnas: *Qui* enim *vos audit*, ò dilecti Discipuli, *me audit: & qui vos spernit, me spernit: qui autem me spernit, spernit eum qui misit me.* Confer cum *Matt.* 11.

16.17.18.19.20. *Reversi sunt autẽ septuaginta duo* Discipuli ad Jesum *cum gaudio*, *dicentes: Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis in nomine tuo*: cùm illis auctoritate tua & invocatione nominis tui jubemus, ut ex hominum, quos vexant, corporibus egrediantur, protinùs parere coguntur: *Et ait illis: Videbam Satanam sicut fulgur de cœlo cadentem*: Nihil mihi novi, aut inexpectati refertis: Intuebar enim Satanæ regnum & imperium in homines mira celeritate eversum iri, & dissolutis operibus suis, falsisque religionibus, quibus illos illigaverat, tam citò casurum, quàm citò è cœlo cecidit superbia sua. Quod in casu regni Babylonici adumbratum est: *Quomodo cecidisti de cœlo Lucifer, qui mane oriebaris? corruisti in terram, qui vulnerabas gentes? Qui dicebas in corde tuo: In cœlum conscendam, super astra Dei exaltabo solium meum; sedebo in monte testamenti, in lateribus Aquilonis; ascendam super altitudinem nubium, similis ero Altissimo. Verumtamen ad infernum detraheris in profundum laci.* Isaiæ 14.12.13. 14. 15.

Pergit Christus: *Ecce dedi vobis potestatem calcandi super serpentes & scorpiones, & super omnem virtutem inimici.* Serpentum & scorpionum nomine, dæmoniorum omne genus hìc intelligitur, ut Ps. 91. 13. *Super aspidem & basiliscum ambulabis, & conculcabis leonem & draconem:* Omnem potestatem diaboli, omnem ejus exercitum calcabitis, & virtute nominis mei conteretis: *Et nihil vobis nocebit.* Promissionem probavit eventus. Unde Tertullianus: *Nobis fides præsidium, si non & ipsa percutitur diffidentia signandi statim, & adjurandi, & urgendi bestiæ calcem: hoc denique modo etiam Ethnicis sæpè subvenimus, donati à Deo ea potestate, quam Apostolus dedicavit, cùm morsum viperæ sprevit... At tu, fides si vigilat, ibidem scorpio pro solea anathema inlidito, & relinquito in suo sopore morientem. Verumtamen in hoc nolite* præcipuè, vel nimiùm, *gaudere, quia spiritus mali vobis subjiciuntur*: Quod etsi magnum, non tamen maximum donum est, utpotè ad aliorum utilitatem, non ad vestram sanctificationem vobis concessum; nec eos, quibus confertur, Deo gratos, justos, sanctos & electos efficiens: *Gaudete autem, quia nomina vestra scripta sunt in cœlis*, in libro vitæ: quod sperare & confidere potestis ex æterno & immutabili Dei miserentis & eligentis proposito. Ter. Scorpiaci, c. 1.

21. 22. *In ipsa hora exultavit* Jesus *Spiritu sancto* illum movente & impellente, *& dixit: Confiteor tibi Pater, Domine cœli & terræ*, gratias ago, *quòd abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus*, ab hominibus, qui prudentes & sapientes sunt secundùm suam & aliorum sæculo servientium opinionem; *& revelasti ea parvulis*, Discipulis meis, viris simplicibus & humilibus: *Etiam, Pater, quoniam sic fuit placitum ante te*: Ita certè, hoc laude dignissimum est, siquidem sapientissimo consilio & proposito voluntatis tuæ id decrevisti, & istos præ aliis elegisti, quibus regni tui Mysteria revelares. *Omnia mihi tradita sunt à Patre meo.* Sermonem ad Discipulos convertit. Omnium Mysteriorum cognitionem, totamque scientiæ suæ plenitudinem mihi Deus Pater meus communicavit: *Et nemo scit, quis sit Filius, nisi Pater: & quis sit Pater, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare.* Non hoc humana ratio, aut innata hominibus Dei notio; sed sola revelatio, sola fides docere potuit: *Edocuit Dominus, quoniam Deum scire nemo possit, nisi Deo docente, hoc est, sine Deo non cognosci Deum.* Confer cum *Matt.* 11.25. S. Iren. l. 4. c. 4.

23.24. *Et conversus ad Discipulos suos, dixit: Beati oculi, qui vident*, & credunt, *quæ vos videtis. Dico enim vobis, quòd multi Prophetæ & Reges voluerunt videre, quæ vos videtis*; Christum scilicet omnium Prophetarum expectationem ac desiderium; *& non viderunt: & audire, quæ auditis*; illius nempè coram loquentis doctrinam, & sermones; *& non audierunt.* Confer cum *Matt.* 13. nostrumque in Versus istos lege Commentarium.

25.26.27.28. *Et ecce quidam Legisperitus*; quem alium fuisse ab eo, cujus interrogationem S. Matt. c. 22. 35. commemorat, probabilius S. Augustino visum est; *sur-*

ſurrexit, è ſubſellio fortè Synagogæ, in quo honoris cauſa ſedebat, *tentans illum*, experiri volens, an aliquid Legi, aut Magiſtrorum interpretationibus contrarium Jeſus reſponderet; *& dicens: Magiſter, quid faciendo vitam æternam poſſidebo*? Quid me facere oportet, ut quam prædicas & promittis, vitam æternam conſequar? *At ille dixit ad eum: In Lege quid ſcriptum eſt*? *Quomodo legis*? Quodnam primum & maximum mandatum? Quæ totius legis ſumma? Quomodo legis eo loco, qui nunc oculis tuis obverſatur: *Ille reſpondens, dixit: Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua; & proximum tuum ſicut te ipſum. Dixitque illi* Jeſus: *Rectè reſpondiſti*: Verba Legis rectè protuliſti: *hoc fac, & vives*. Supereſt, ut opere impleas, quod legis; & vitam conſequeris æternam.

S. Aug. l. 1. de Conſ. Euang. c. 73.

29. *Ille autem volens juſtificare ſeipſum*, volens oſtendere, ſe juſtitiam legis, & apprimè noſſe, & accuratè implere, *dixit ad Jeſum: Et quis eſt meus proximus*? Maximum & primum dilectionis Dei mandatum ſe impleviſſe exiſtimabat ſuperbus Doctor, diligenter obſervando Legis cæremonias, & externa opera, ſecundùm interpretationes Magiſtrorum. Quia verò dubitari poterat, quàm latè pateret nomen proximi, ea de re Chriſti ſententiam rogat, ut ſi reſponderet Dominus ex recepta Legiſperitorum opinione, proximum eſſe quemlibet Iſraelitam, non alium, illud quoque præceptum, adeòque totam Legem ſe impleviſſe gloriaretur.

S. Hier. in c. 10. S. Matt. & Ep. 27.

30.31.32.33.34.35.36.37. *Suſcipiens autem Jeſus*, loquendi vices, dixit: *Homo quidam* natione Judæus, *deſcendebat ab Jeruſalem in Jericho*, quæ via erat latrociniis infamis, ubi collis *Adomim* dictus à viatorum cruore ibi effuſo; *& incidit in latrones, qui etiam deſpoliaverunt eum, & plagis impoſitis abierunt, ſemivivo relicto*, in ſtatu tam deplorando, ut certiſſimè periturus eſſet, ſi nemo ſuccurreret. *Accidit autem ut Sacerdos quidam deſcenderet eadem via, & viſo illo præteriit*, ex adverſo, nullo miſericordiæ ſenſu commotus; *ſimiliter & Levites, cum eſſet ſecus locum*, cùm appropinquaſſet ad locum, ubi jacebat infelix ille homo, *& videret eum, pertranſiit*, de ſublevanda ejus miſeria minimè curans: *Samaritanus autem quidam, iter faciens, venit ſecus eum*, & ad eum propiùs acceſſit; *& videns eum*, genere licèt ac religione alienus, *miſericordia motus eſt: & appropians alligavit vulnera ejus, infundens oleum & vinum*; Oleo & vino, quæ viatici loco ferebat, in ejus vulnera infuſis, ea ut abſtergeret, ac dolorem interim leniret, faſciis ea conſtrinxit; *& imponens illum in jumentum ſuum, duxit in ſtabulum*, in diverſorium, *& curam ejus egit*. *Et altera die*, ſequenti die abiturus, *protulit duos denarios, & dedit ſtabulario*, hoſpitii domino, *& ait: Curam illius habe*, donec ſanus fuerit; *& quodcumque ſupererogaveris*, ſive ad alimenta, ſive ad medicamenta, *ego cum rediero, reddam tibi. Quis horum trium videbitur tibi proximus fuiſſe illi, qui incidit in latrones*? Quis erga illum implevit proximi officium? An Sacerdos; an Levites, qui viſo illo præterierunt? An Samaritanus, qui illi ſuccurrit? At ille dixit: *Qui fecit miſericordiam in illum*, nempè Samaritanus. Admirabili prudentia uſus eſt Chriſtus, ut Legiſperitum fateri cogeret contra pravam, ſed tamen vulgatam Judæorum opinionem, omnem hominem, quamvis religione alienum, eſſe alteri homini proximum, illique omnia dilectionis officia eſſe impendenda ſecundùm Legem Dei; nec audiendos, qui ſolos Iſraelitas nomine proximi intelligerent. Hic illius, ſeu hiſtoriæ, ſeu parabolæ finis. *Et ait illi* Jeſus: *Vade, & tu fac ſimiliter*: Agedum, Samaritanum illum imitare, & quod ille præſtitit Judæo, tu Judæus ne dubites præſtare etiam extraneo; imò ſi res ita ferat, etiam Samaritano. Id niſi præſtiteris, te proximum diligere, & Legem implere ne exiſtimes: Probatio enim dilectionis, exhibitio eſt opis.

38.39.40.41.42. *Factum eſt autem, dum irent* Jeſus & Diſcipuli ejus Hieroſolyma; *& ipſe intravit in quoddam caſtellum*, ſeu oppidulum, Bethaniam ſcilicet: *& mulier quædam Martha nomine, excepit illum in domum ſuam*. Chriſtum excepiſſe Martha dicitur, quamvis Lazarus & Maria ſimul in eadem domo cum illa habitarent; ſive quòd illa major natu eſſet, ſive quòd rei familiaris procuratione & adminiſtratione quaſi mater familias haberetur: *Et huic erat ſoror nomine Maria, quæ etiam ſedens ſecus pedes Domini*, more diſcipulorum, quietè, diligenter, aſſiduè, *audiebat verbum illius*, huic uni rei incumbens. *Martha autem ſatagebat circa frequens miniſterium*, ſolicita in variis miniſteriis, rerumque Chriſto & Diſcipulis ejus excipiendis & reficiendis neceſſariarum præparatione: *Quæſtetit, & ait*; quæ coram Domino ſe ſiſtens, ait: *Domine, non eſt tibi curæ, quòd ſoror mea reliquit me ſolam miniſtrare*? *Dic ergo illi, ut me adjuvet*, ut mecum partem laboris ſubeat: *Et reſpondens, dixit illi Dominus: Martha, Martha, ſolicita es, & turbaris erga plurima*; variis curis diſtraheris, & huc illuc inquieta diſcurſas: *porrò unum eſt neceſſarium*; una tamen res eſt ad ſalutem neceſſaria, cui omnia hominum ſtudia, curæ omnes incumbere & intendere debent. *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea*: Maria meliorem ac præſtantiorem functionem elegit, ſtudium ſcilicet audiendi doctrinam ſalutis, res divinas contemplandi, quæ futuræ beatitudinis præguſtatio eſt, in altera vita perficienda, non auferenda.

Joan. 11. 25.

Senſus Moralis.

1. *POſt hæc autem deſignavit Dominus & alios ſeptuaginta duos, & miſit illos binos ante faciem ſuam*, &c. Myſtica eſt illa Diſcipulorum combinatio. *Quòd binos mittit, ſacramentum eſt charitatis* (ait S. Auguſtinus) ſunt enim duo charitatis præcepta, dilectio Dei & proximi; nec minùs quàm inter duos exerceri charitas poteſt. Regnum itaque quod in mundo inſtituere venit Dominus, totum in charitate fundatum eſſe oſtendit, cùm binos & binos ante faciem ſuam Diſcipulos mittit.

S. Aug. l. 2. Q. Euang. c. 14.

3.4. *Ite: ecce ego mitto vos ſicut agnos inter lupos. Nolite portare ſacculum, neque peram, neque calceamenta, & neminem per viam ſalutaveritis*. Abſque miſſione & vocatione divina, nullus ſperandus eſt Euangelicæ Prædicationis, Eccleſiaſticique Miniſterii fructus. Orandus igitur Dominus eſt, precibus, gemitibus, jejuniis exorandus, ut dignos, quos ſolus ipſe facit, Miniſtros & operarios in meſſem ſuam mittat; agnos in medium luporum, ut lupos ipſos ab innata feritate convertant patientia, manſuetudine, charitate, bonorum operum exemplo, non minùs quàm verbi miniſterio. In una autem Dei providentia, qui ſe Miniſtris Euangelii ſui, regnum Dei purè ac fideliter prædicantibus & quærentibus, ſubventurum promiſit, non in mediis humanis, non in prudentiæ humanæ politicis artibus confidere debent Euangelici Operarii & Miſſionarii. Hanc enim formam in Apoſtolis ac ſeptuaginta duobus Diſcipulis Chriſtus illis tradidit: *Nolite portare ſaccum, neque peram, neque calceamenta, & neminem per viam ſalutaveritis*. Tanta Prædicatori debet in Deo eſſe fiducia, ut præſentis vitæ ſumptus quamvis non provideat, tamen ſibi hos non deeſſe certiſſimè ſciat: ne dum mens ejus occupatur ad temporalia, minùs aliis provideat æterna... Qui prædicationis officium ſuſcepit, dignum non eſt, ut onus ſæcularium negotiorum portet, ne dum ejus collum deprimit, ad prædicanda cœleſtia non aſſurgat.

V. Beda.

10.11. *In quamcumque autem civitatem intraveritis, & non*

& non susceperint vos, exeuntes in plateas ejus, dicite: Etiam pulverem, qui adhæsit nobis de civitate vestra, extergimus in vos, &c. Væ illis, qui doctrinam salutis, qui cœlestia documenta, qui Euangelicam Veritatem non amant, non audiunt, non recipiunt. Auferetur ab illis verbum Dei, auferetur ab illis Sacerdos & Propheta, Prædicator & Pastor illis deerunt in tempore necessitatis & angustiæ. Eò major hæc pœna, quò minùs peccatores solis rebus sensibilibus deditos movet ac terret. Timeamus, ne veritates Euangelicæ, quæ nobis ut media salutis æternæ prædicantur, in testimonium contra nos convertantur coram Deo propter duritiam nostram & cor impœnitens. Caveamus, ne Christi & Prædicatorum ejus, Pastorumque nostrorum vocem audientes, obdurenus corda nostra. Ob contemptum, repudiatum, neglectum verbum veritatis, gravius damnabuntur ac punientur Christiani, quàm Judæi; imò quàm Sodomitæ: non enim in Angelos dumtaxat irruunt, ut isti; non in Christum passibilem adhuc & mortalem sæviunt, ut illi; sed Christum Jesum jam glorioſum, immortalem, ad dexteram Patris sedentem oppugnant, Spiritui ejus sancto resistunt, Sanguinem ejus conculcant, Mysteria ejus irrita ducunt, præcepta illius violare non metuunt: *Dico vobis, quia Sodomis in die illa remissius erit, quàm illi civitati .... Tyro & Sidoni remissius erit in judicio, quàm vobis*. Si Gentibus infidelibus tantæ gratiæ factæ essent, quantæ vobis collatæ sunt, in cilicio & cinere pœnitentiam fortè egissent. Cur illis factæ non sint, vobis autem collatæ? *O altitudo divitiarum sapientiæ & scientiæ Dei! Quàm incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus*! Impœnitentiam tamen vestram eo gravius puniendam scitote, quò majores gratiæ fuerunt, quibus fideliter respondere noluistis. Et quò magis vos extuleritis per superbiam, & ambitionem, eò profundiùs vos in infernum demergendos ne dubitetis. Major elatio graviori casui, præcipitio ac ruinæ obnoxia est. Cui multum datum est, multum quæretur ab eo. Potentes potenter tormenta patientur: *Et tu Capharnaum usque ad cœlum exaltata, usque ad infernum demergeris*. Quàm grave sit autem eorum peccatum, qui non obediunt Euangelio, qui veritati contradicunt, qui Prædicatores Euangelicos & Pastores animarum suarum, in Christi nomine ipsos docentes, pro eo legatione fungentes, ejus auctoritate ipsos regentes non audiunt, sed spernunt, ex eo compertum est, quòd in Christum ipsum hæc injuria, contemptusque redundet. Eadem enim increata æternaque Veritas in Patre est per essentiam, in Filio per generationem æternam, eadem in Christo incarnata, eadem Apostolis per Spiritum sanctum inspirata & tradita, eadem ad Episcopos Apostolorum successores per traditionem Apostolicam continua successione derivata: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit. Qui autem me spernit, spernit eum, qui misit me*.

Rom. 11.

17. 18. *Reversi sunt autem septuaginta duo cum gaudio, dicentes: Domine, etiam dæmonia subjiciuntur nobis in nomine tuo. Et ait illis: Videbam satanam sicut fulgur cadentem de cœlo*. Cavendum, ne de donis Dei superbiamus, ne nobis ipsis propter hæc dona placeamus, ne ab aliis propterea magnifieri & laudari gaudeamus. Superbia enim & vana in seipsis complacentia Angelos de cœlo dejecit. Sua, inquam, potestate delectati, velut bonum suum sibi ipsi essent, à superiore communi omnium beatifico bono ad propria defluxerunt; & habentes elationis fastum pro excelsissima æternitate, vanitatis astutiam pro certissima veritate, studia partium pro individua charitate, superbi, fallaces, invidi effecti sunt. *Videbam satanam sicut fulgur cadentem de cœlo*. Timeant homines superbi, siquidem *Deus Angelis peccantibus non pepercit, sed rudentibus inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos*.

S. Au. l. 10. de Civ. Dei, c. 1.

2. Petri 2. 4.

20. *Verumtamen in hoc nolite gaudere, quia spiritus vobis subjiciuntur: gaudete autem, quod nomina vestra scripta sunt in cœlis*. De sola Dei in nos misericordia gaudendum, non de donis, quæ bonis & malis communia esse possunt. Quid enim prodesset nobis potestas expellendi dæmones in Christi nomine ex aliorum corporibus, si animis nostris per pravas cupiditates & vitia dominentur? Vidit Dominus, quòd Discipulos suos tentaret superbia ex potentia miraculorum, & ille qui Medicus venerat sanare tumores nostros, & ferre infirmitates nostras, continuò ait: *Nolite in hoc gaudere, quia dæmonia vobis subjecta sunt: sed gaudete, quia nomina vestra scripta sunt in cœlo*. Non omnes Christiani boni dæmones ejiciunt; omnium tamen nomina scripta sunt in cœlo; non secundùm prædestinationem æternam, sed secundùm præsentem justitiam, & piam Christianæ spei fiduciam. Non eos voluit gaudere ex eo, quod proprium habebant; sed ex eo quòd cum cæteris salutem tenebant. Inde voluit gaudere Apostolos, unde gaudes & tu .... Nullus fidelis habet spem, si nomen ejus non est scriptum in cœlo. Omnium fidelium, qui eligunt Christum, qui ambulant viam ejus humiliter, quam ipse docuit humilis, nomina scripta sunt in cœlo. Cujusvis contemptibilis in Ecclesia, qui credit in Christum, & diligit Christum, & amat pacem Christi, nomen scriptum est in cœlo: cujuslibet quem contemnis. Et quid simile ipsi & Apostolis, qui tanta miracula fecerunt? Et tamen Apostoli reprimuntur ex eo, quòd de bono proprio gaudebant; & jubentur gaudere, unde gaudet & ille contemptibilis. Non in nobis ergo, sed in Domino gaudemus; non de magnitudine donorum, ex quibus rationes reddendæ crescunt; sed de Dei erga nos charitate, nostraque in ipsum mutua dilectione; de qua licèt præsumere non debeamus, piè tamen confidere possumus, si non reprehendit nos cor nostrum, si mandata Dei custodimus, si Christi vestigia sequimur, si terrena bona, mundique gloriam bonis æternis & Dei gloriæ postponimus: *Domine, non est exaltatum cor meum, neque elati sunt oculi mei; neque ambulavi in magnis, neque in mirabilibus super me: si non humiliter sentiebam, sed exaltavi animam meam*. Humiliare se debet anima, ne Deo displiceat; & meditari quod dictum à Sapiente est, Spiritu sancto inspirante: *Quanto magnus es, humilia te in omnibus, & coram Deo invenies gratiam*. Hoc sacrificio Deus colendus: *Humilitas cordis sacrificium est*. Quamdiù hìc vivimus, perfecti esse non possumus; sed ad perfectionem tendere continuò debemus per viam humilitatis, quæ sanctorum hìc militantium perfectio est: *Ipsa est perfectio nostra, humilitas*.

S. Aug. in Ps. 130.

Ps. 130.

Eccli. 3. 20.

S. Aug.

21. *In ipsa hora exultavit Spiritu sancto, & dixit: Confiteor tibi Pater, Domine cœli & terræ, quia abscondisti hæc à sapientibus & prudentibus, & revelasti ea parvulis: etiam Pater, quoniam sic placuit ante te*. Adoranda Dei erga electos ejus consilia, propter quos omnia Incarnati Filii sui Mysteria ab æterno decrevit, in tempore implevit. Hos elegit secundùm propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, ut essent sancti & immaculati in conspectu ejus, ut essent hæredes regni; elegit immeritos, & creavit in Christo Jesu in operibus bonis, quæ præparavit, ut in illis ambularent: non elegit intuitu meritorum, quia ejus gratia est omne meritum; & dum merita coronat, sua dona coronat in nobis. Nulla est prælectionis eorum ratio, nisi beneplacitum æterni Patris: *Etiam Pater, quoniam sic placuit ante te*. His ita revelantur salutis nostræ Mysteria, ut ea cognitio in iis inanis & infructuosa non sit; sed bonorum operum fructus pariat, & salutem operetur. Plurima sciunt prudentes & sapientes sæculi, speculativam fortè Mysteriorum Religionis nostræ cognitionem excellenter habent, de Deo, rebusque divinis præclarè differunt; sed scientiam sanctorum, scientiam salutis non habent, quia nec Dei magnitudinem, nec rerum terrenarum vanitatem, nec hominis vilitatem, indignitatem, nihilum; nec bonitatem & amorem infinitum Christi in homines, quo tanta pro eorum salute & gessit, & docuit, & pertulit; nec horrendam peccati deformitatem satis norunt. Sapientes sunt in oculis suis, sed revera cæci; acuti ad vana, hebetes ad æterna; oculos

los habent, quibus non vident; aures, quibus non audiunt ſalutis Myſteria, æternæ vitæ verba, Auctorem & conſummatorem fidei, Mediatorem & viam ſalutis, victimam reconciliationis noſtræ, principium omnis gratiæ, omniſque boni, quod cogitamus, loquimur, & operamur, Jeſum, in quo benedixit nos Pater omni benedictione ſpirituali in cœleſtibus. Hæc ſolis humilibus revelantur: *Abſcondiſti hæc à ſapientibus & prudentibus, & revelaſti ea parvulis.* Hinc ſcitè S. Aug. ait: *Via ad capeſſendam & obtinendam veritatem, prima humilitas, ſecunda humilitas, tertia humilitas. Non quo alia non ſint præcepta: ſed niſi humilitas omnia quæcumque bona facientes & præceſſerit, & comitetur, & conſecuta fuerit, & propoſita quam intueamur, & apposita cui adhæreamus, & impoſita qua reprimamur, jam nobis de aliquo bono facto gaudentibus, totum extorquet de manu ſuperbia.*

S. Aug. Epiſt. 118. aliàs 56.

26. *In Lege quid ſcriptum eſt? Quomodo legis?* Lex Dei, Euangelium, vitæ noſtræ regula eſt, à Spiritu ſancto dictata; hanc legere, hanc diſcere, hanc meditari, ſecundùm hanc vivere debemus; non ſecundùm opiniones hominum, vel ſecundùm mores ſæculi. Viam aliam quærere, errare eſt. Secundùm Dei legem judicabimur in noviſſimo die. Tunc à nobis quæret juſtus Judex: *In Lege quid ſcriptum eſt?* Quid in Euangelio legiſti? Cur præcepta mea non impleviſti adeò facilia, adeò ſalutaria; quorum obſervatoribus præmium æternę beatęque vitę promiſſum eſt? *Sermo quem locutus ſum, ille judicabit eum in noviſſimo die.*

Joan. 12. 48.

27. *Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, &c. & proximum tuum ſicut te ipſum.* Hæc Chriſtianæ ſumma Religionis, Deo tanquam ultimo fini prędominante amore conjungi, ſubdi ac ſervire, eumque ſupremo honore colere, quod non fit, niſi amando. *Hoc* enim *colitur quod diligitur: unde quia Deus rebus omnibus major, aut melior invenitur, plus omnibus diligendus eſt, ut colatur.* Ex toto corde diligendus Deus zelotes, quem minùs amat, qui cum ipſo aliquid amat, quod propter illum non amat. Non autem ſegnis & iners eſſe poteſt amor Dei. Amor operatur magna, ſi eſt; ſi autem non operatur, amor non eſt: *Dilectio vacare non poteſt.* Quid enim de quoquam homine etiam malè operatur, niſi amor? *Da mihi vacantem amorem, & nihil operantem.* Flagitia, adulteria, homicidia, facinora, luxurias omnes, nonnè amor operatur? *Purga ergo amorem tuum; aquam fluentem in cloacam converte ad hortum. Quales impetus habebas ad mundum, tales habeas ad Artificem mundi.* Non vobis dicitur, Nihil ametis: abſit. Pigri, mortui, deteſtandi mihi eritis, ſi nihil ametis. Amate, ſed quid ametis, videte. Amor Dei, amor proximi, charitas dicitur. Amor mundi, amor hujus ſæculi cupiditas dicitur. Cupiditas refrænetur, charitas excitetur.

S. Aug. in Pſ. 77.

Pſ. Præf. in Pſ. 31.

Diliges Dominum Deum tuum ex corde tuo. Ne mundum ametis, ut eum qui fecit mundum, liberè ametis. *Obligata enim anima amore terreno, quaſi viſcum habet in pennis, volare non poteſt. Mundata vero ab affectibus ſordidiſſimis ſæculi, tamquam extenſis pennis, & duabus alis reſolutis ab omni impedimento, id eſt, duobus præceptis dilectionis Dei & proximi volat. Quo niſi ad Deum aſcendens volando, quia aſcendit amando? Quod antequam poſſit, gemit in terra, ſi jam ineſt ei volandi deſiderium,* & dicit: *Quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam?* Quò autem volabit? De mediis ſcandalis, ubi gemebat etiam ille cujus hæc vox eſt; à commixtione malorum hominum, à paleis quibus grana commixta ſunt, volare vult, ubi non patiatur conjunctionem & ſocietatem iniqui alicujus: ſed vivat in ſancta ſocietate Angelorum, civium in æterna Jeruſalem.

S. Aug. Præf. in Pſ. 121.

S. Au. apud V. Bedam, in c. 13. Ep ad Rom.

Et proximum tuum ſicut te ipſum. Qui ſanctè & ſpiritaliter diligit proximum, aut eum amat, quia juſtus eſt, aut ut juſtus fiat. Sic enim & ſeipſum amare debet, aut quia juſtus eſt, aut juſtus ut ſit. Sic diligit proximum tamquam ſeipſum ſine ullo periculo. Qui enim aliter ſe diligit, injuſtè ſe diligit, quoniam ad hoc ſe diligit, ut ſit injuſtus; ad hoc ergo, ut ſit malus, ac per hoc jam non ſe diligit: *Qui* enim *diligit iniquitatem odit animam ſuam.* Nemo autem proximos diligere poteſt, aut quia juſti ſunt, aut ut juſti ſint, niſi Deum etiam diligat tamquam omnis juſtitiæ fontem. Nam quemadmodum nemo alterum diligere poteſt, aut quia Muſicus eſt, aut ut Muſicus ſit, niſi Muſicam præcipuè diligat: ita impoſſibile eſt, ut proximus ametur, vel quia juſtus eſt, vel ut ſit juſtus, niſi æterna juſtitia, quæ Deus eſt, præcipuè diligatur.

Diliges Dominum Deum tuum, &c. Quę diſputationes, quę litteræ quorumlibet Philoſophorum, quæ Leges quarumlibet civitatum, duobus his præceptis ſunt ullo modo comparandæ? Hic Phyſica, quoniam omnes omnium naturarum cauſę in Deo Creatore ſunt. Hic Ethica, quoniam vita bona & honeſta non aliunde formatur, quàm cum ea quę diligenda ſunt, quemadmodum diligenda ſunt, diliguntur, hoc eſt Deus & proximus. Hic Logica, quoniam veritas lumenque animę rationalis nonniſi Deus eſt. Hic etiam laudabilis Reipublicę ſalus: neque enim conditur & cuſtoditur optimè civitas, niſi fundamento & vinculo fidei, firmæque concordię, cùm bonum commune diligitur, quod ſummum ac veriſſimum Deus eſt; atque in illo invicem ſinceriſſimè ſe diligunt homines, cùm propter illum ſe diligunt, cui, quo animo diligant, occultare non poſſunt.

S. Aug. Ep. 137. aliàs 3. c. 5.

28. *Dixitque illi: Rectè reſpondiſti: hoc fac, & vives.* Fac, Domine, ut faciam, ſine quo nihil facere poſſum. Prębe vires efficaciſſimas infirmę & languenti voluntati: *Da mihi te, Deus meus, redde te mihi, ſe enim amo; & ſi parum eſt, amem validius. Non poſſum metiri, quantum deſit mihi amoris ad id quod ſat eſt, ut currat vita mea in amplexus tuos, nec avertatur, donec abſcondatur in abſcondito vultus tui. Hoc ſolum ſcio, quia malè mihi eſt prater te, non ſolum extra me, ſed & in me ipſo: & omnis copia, quæ Deus meus non eſt, egeſtas eſt.* Fac, ut vivam immortaliter diligendo te, & proximum propter te, qui mortuus ſum diligendo mundum, meque ipſum amando pluſquam te. Nam *Qui non diligit, manet in morte.*

S. Aug. l. 13. Conf. c. 8.

29. *Ille autem volens juſtificare ſeipſum, dixit ad Jeſum: Et quis eſt meus proximus?* Quàm latè pateret nomen proximi, non erat Veteris Teſtamenti tradere. *Inchoatio ergo quædam facta eſt ſub pædagogo, ut Magiſtro perfectio ſervaretur: cum tamen idem Deus & pædagogum parvulis dederit, Legem illam ſcilicet per famulum ſuum; & Magiſtrum grandioribus, id eſt, Euangelium per Vnicum ſuum.*

S. Aug. lib. de Div. qu. ad Simplicianum q. 13.

30. *Suſcipiens autem Jeſus, dixit: Homo quidam deſcendebat ab Jeruſalem in Jericho, & incidit in latrones,* &c. *Homo quidam* intelligitur Adam, & totum in eo genus humanum. *Jeruſalem*, civitas pacis illa cœleſtis, à cujus beatitudine lapſus eſt. *Jericho*, mortalitatem noſtram. *Latrones*, diabolum & angelos ejus deſignant, qui hominem ſpoliaverunt immortalitate: *& plagis impoſitis*, peccata ſuadendo, reliquerunt *ſemivivum*: quia ex parte, qua poteſt intelligere & cognoſcere Deum, vivus eſt homo; ex parte qua peccatis contabeſcit & premitur, mortuus eſt; & ideò ſemivivus dicitur. *Sacerdos* autem & *Levita*, qui viſo eo preterierunt, Sacerdotium & miniſterium veteris Teſtamenti ſignificant, quę non poterant prodeſſe ad ſalutem. *Samaritanus*, cuſtos interpretatur, & ideò ipſe Dominus ſignificatur hoc nomine. Alligatio vulnerum, eſt cohibitio peccatorum. *Oleum*, conſolatio ſpei bonę, propter indulgentiam datam ad reconciliationem pacis. *Vinum*, exhortatio ad operandum ferventiſſimo ſpiritu. *Jumentum*, ejus eſt caro, in qua ad nos venire dignatus eſt. Imponi jumento, eſt in ipſam Incarnationem Chriſti credere. *Stabulum* eſt Eccleſia, ubi reficiuntur viatores de peregrinatione redeuntes in æternam patriam. *Altera dies*, eſt poſt reſurrectionem Domini. *Duo denarii*, ſunt vel duo pręcepta charitatis, quam per Spiritum ſanctum acceperunt Apoſtoli ad euangelizandum ceteris; vel duo Teſtamenta, quę imaginem in ſe habent æterni Regis expreſſam, quorum pretio vulnera noſtra curantur: Redempti enim ſumus pretioſo ſanguine, ut ultimæ mortis ulcera vitaremus. Hos ergo duos denarios accipit

Orig. H. 14. in Luc. S. Aug. l. 2. qu. Euang. q. 19. & l. 17. aliàs 17. de Verbis Dom. c. 1.

S. Amb. l. 7. in Luc. n. 71. & ſeq.

cipit *stabularius*, Apostolus, Pastor, ut curam habeat hominis vulnerati. Huic Christus mercedem promittit se redditurum, cùm revertetur, in die scilicet Judicii. Ergo quoniam nemo magis proximus quàm qui vulnera nostra curavit, diligamus eum quasi dominum, diligamus eum quasi proximum; nihil enim tam proximum, quàm caput membris. Diligamus etiam eum, qui imitator est Christi: diligamus eum, qui inopiæ alterius corporis unitate compatitur: *Non enim cognatio facit proximum, sed misericordia; quia misericordia secundum naturam. Nihil enim tam secundum naturam, quàm sanare consortem naturæ.*

S Aug. l. 1. de Doct. Christ. c. 30.

36. 37. *Quis horum trium videtur tibi proximus fuisse illi, qui incidit in latrones? At ille dixit: Qui fecit misericordiam in illum. Et ait illi Iesus: Vade, & tu fac similiter.* Ut videlicet eum esse proximum intelligamus, cui vel exhibendum est officium misericordiæ, si indiget; vel exhibendum esset, si indigeret: quo est jam consequens, ut etiam ille, à quo nobis hoc viciſſim exhibendum est, proximus sit noster. Proximi enim nomen ad aliquid est, nec quisquam esse proximus nisi proximo potest. Nullum autem excepturn esse, cui misericordiæ denegetur officium, quis non videat? Quando usque ad inimicos etiam porrectum est, eodem Domino dicente: *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos.*

S. Aug. s. 102. aliis 26. de Verb. Dom.

41.42.43. *Martha, Martha, solicita es, & turbaris erga plurima. Porrò unum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Repetitio nominis, indicium est dilectionis, aut fortè movendæ intentionis: ut audiret attentiùs, bis vocata est; Martha, Martha, audi: Solicita es, & turbaris erga plurima. Porrò unum est necessarium, unum illud supernum, unum ubi Pater, & Filius, & Spiritus sanctus sunt unum. Ad hoc unum non nos perducit, nisi multi habeamus cor unum. Bona sunt ministeria circa pauperes, & maximè circa Sanctos servitia debita, obsequia religiosa. Redduntur enim, non dantur, dicente Apostolo: *Si nos vobis spiritalia seminavimus, magnum est, si carnalia vestra metamus?*

1. Cor. 9. 11.

„ Bona sunt, exhortamur ad hæc: melius est tamen, „ quod elegit Maria. Illud enim habet ex necessitate occupationem: istud ex charitate suavitatem. Vult homo occurrere, quando ministrat; & aliquando non potest: quæritur quod deest, paratur quod adest, distenditur animus. Nam si Martha ad illa sufficeret, “ adjutorium Sororis non posceret. Multa sunt, diversa sunt, quia carnalia sunt, quia temporalia sunt: et„ si bona sunt, transitoria sunt. Marthæ autem quid „ ait Dominus? *Maria meliorem partem elegit.* Non tu „ malam, sed illa meliorem. Audi unde meliorem: *Quæ non auferetur ab ea.* A te *auferetur aliquando onus necessitatis; æterna est dulcedo veritatis.* Non auferetur ab ea quod elegit: *Non aufertur, sed tamen augetur. In hac autem vita augetur, in alia vita perficietur, nunquam auferetur.* Cæterùm tu Martha, in bo„ no ministerio benedicta, pro isto labore tuo mercedem „ quæris, quietem. Modò occupata es circa multum „ ministerium, pascere vis mortalia corpora, licèt San„ ctorum: Numquid cùm veneris ad illam patriam, „ invenies peregrinum, quem suscipias hospitio? Inve„ nies esurientem, cui panem frangas? Sitientem, cui po„ tum porrigas? Ægrum quem visites? Litigantem quem „ concordes? Mortuum quem sepelias? Omnia ista ibi „ non erunt: sed quid ibi erit? Quod Maria elegit: ibi „ pascemur, non pascemus.

„ Hoc ibi erit plenum atque perfectum, quod hìc elegit Maria: de illa mensa opulenta, de verbo Domini micas colligebat. Nam vultis nosse, quid ibi erit? „ Dominus ipse dicit de servis suis: *Amen dico vobis,* „ *quia faciet eos recumbere, & transibit, & ministrabit illis.* Recumbere quid est, nisi vacare? Recumbere „ quid est, nisi requiescere? Quid est, *Transibit, & ministrabit illis?* Priùs transit, & sic ministrat. Sed „ ubi? In illo convivio superno, de quo dicit: *Amen dico vobis, Multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham & Isaac & Iacob in regno cœlorum. Ibi Dominus pascit, sed priùs hinc transit.....*

Luc. 12. 34.

Matt. 8. 11.

Venit Dominus, fecit divina, passus est humana. “ Numquid adhuc conspuitur? Numquid adhuc flagel- “ latur? Numquid adhuc spinis coronatur? Numquid “ adhuc crucifigitur? Numquid adhuc lancea vulnera- “ tur? Transivit. Unde Euangelium ait: *Cùm venisset* Joan. 13. 1. *hora, ut Iesus transiret de hoc mundo ad Patrem.* Ille transivit, ut pascat; nos sequamur, ut pascamur.

Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Intenta erat Martha, quomodo pasceret Domi- “ num; intenta Maria, quomodo pasceretur à Domino. “ A Martha convivium Domino parabatur, in cujus “ convivio Maria jam epulabatur. *In Principio erat* S. Aug. s. 104. aliàs 27. de Verbis Dom. *Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat* Joan. 1. 1. *Verbum*: Ecce quod Maria audiebat. *Et Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*: Ecce cui Martha ministrabat. Ergo *Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea.* Hoc enim elegit, quod semper manebit. Circa unum se voluit occupari. Jam tene- Ps. 72. 28. bat: *Mihi autem adhærere Deo bonum est.* Sedebat ad pedes Capitis nostri: *Quantò humiliùs sedebat, tanto ampliùs capiebat. Confluit enim aqua ad humilitatem convallis: denatat de tumoribus collis.* Non ergo Dominus opus reprehendit, sed munus distinxit. *Solicita es, & turbaris erga plurima: Porrò unum est necessarium.* Jam hoc sibi Maria elegit: *Transit labor multitudinis, & remanet charitas unitatis.* Ergo quod elegit, non auferetur ab ea. A te autem, quod elegisti, auferetur; sed bono tuo, ut quod melius est detur. Auferetur à te labor, ut requies detur. Tu navigas, illa in portu est.

Martha, Martha, solicita es, & turbaris erga plurima... Maria optimam partem elegit. In his duabus mulieribus, quæ ambæ fuerunt Domino gratæ, S. Aug. ibid. ambæ amabiles, ambæ discipulæ, duæ vitæ figuratæ sunt, præsens & futura, laboriosa & quieta, ærumnosa & beata, temporalis & æterna. In Martha erat imago præsentium, in Maria futurorum. Quod agebat Martha, hoc sumus: quod agebat Maria, hoc speramus. Hoc agamus benè, ut illud habeamus plenè.

Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Studeamus igitur & nos habere, quod nemo nobis possit auferre; non ut perfunctoria, sed ut diligens audientia & religiosa mentis intentio verbo Dei deferatur: solent enim etiam ipsius semina verbi cœlestis auferri, si secus viam sint seminata. Agat te sicut Mariam desiderium sapientiæ; hoc enim majus, hoc perfectius opus. S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 85.

Vnum est necessarium. Maria optimam partem elegit, quæ non auferetur ab ea. Otium *sanctum quærit charitas veritatis: negotium justum suscipit necessitas charitatis. Quam sarcinam si nullus imponit, percipienda atque intuenda vacandum est veritati: si autem imponitur, suscipienda est propter charitatis necessitatem: sed nec sic omni modo veritatis delectatio deserenda est, ne subtrahatur illa suavitas, & opprimat ista necessitas.* S. Aug. l. 10. de Civ. Dei, c. 9.

Vnum est necessarium. Varias inter vitæ hujus occupationes & curas quibus turbatur, plurima inter negotia quibus detinetur, de uno illo necessario, quod est æterna salus, frequentiùs cogitet Christianus homo. Laboret ut Martha, sed propter Christum; omnia sui status officia religiosè impleat; omnia opera sua pia intentione & charitate ferventi sanctificet, Christo serviendo, & ad Dei gloriam totam actionum suarum, & officiorum seriem referendo: Christum suscipiat, eique necessaria ministret in pauperibus: *Quod* enim (inquit) *uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.* Verùm cor identidem sursum erigat ad Deum. Curet, quantùm potest, ut à sæcularibus curis, solicitudinibus, & turbulentis negotiis expeditus & liber, colligat se intra se, ad cor redeat; de Deo cogitet, Deo vacet, Deum adoret: *Vacate, & videte, quoniam ego sum Deus.* Hoc unum, & maximè necessarium negotium. Non solicitudo temporalium, non varietas negotiorum, non multiplicitas curarum sæcularium nobis dominetur; non cor nostrum ita impleat, ita occupet ac distrahat, ut ab æternorum bonorum cogitatione & desiderio nos avertat.

Pro-

Prouideamus Dominum in conspectu nostro semper gemamus & suspiremus ad cœlestem patriam, ubi unum negotium nostrum erit Deum videre, amare, & laudare in æternum.

CAPUT XI.

Sensus Litteralis.

1. *ET factum est, cùm esset in quodam loco orans, ut cessavit, dixit unus ex Discipulis ejus ad eum.* Accidit aliquando, ut cùm oraret Jesus in quodam loco, postquam orandi finem fecit, unus ex Discipulis ejus, illius exemplo ad orandum impulsus, diceret ei, suo & condiscipulorum nomine: *Domine, doce nos orare, sicut docuit & Ioannes Discipulos suos.* Doce nos optimum orandi modum, solemnem aliquam orandi formulam nobis præscribe, quemadmodum Joannes Discipulis suis præscripsit.

2.3.4. *Et ait illis: Cùm oratis, dicite: Pater, sanctificetur nomen tuum*: Agnoscatur, prædicetur ac laudetur ab omnibus hominibus, sicut ab Angelis laudatur, nominis tui sanctitas: *Adveniat regnum tuum*; regnum gratiæ, & gloriæ, quo in electorum tuorum corpore Christo Capiti adunato, tibique planè subjecto, æternùm regnabis. *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*: Panem necessitatis nostræ da nobis in singulos dies. *Et dimitte nobis peccata nostra*: Ne punias peccata nostra, sed ea nobis misericorditer parce, culpam dele, pœnam condona; *siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis*: Nam & nos, ex tuo præcepto, injurias nobis illatas condonamus, spe veniæ sub hac conditione per Filium tuum nobis promissæ. *Peccatum* notione linguæ Syræ, qua loquebatur Christus, peculiari, *debitum*, & peccatores dicuntur *debitores*, ut eruditi Interpretes ante nos observarunt. *Et ne nos inducas in tentationem*: Ne nos vinci permittas à tentatione, aut tentari supra, quàm possumus; sed à periculis tentationum nos eripe, & da vires, gratiæ tuæ auxilium potentissimum, efficacissimum & maximè necessarium tribue, ut tentationi resistere, & insidias satanæ vincere possimus. Confer cum *Matth. 6.* ubi eadem orationis formula pleniùs habetur, duabusque petitionibus auctior; quæ tamen in aliis continentur, ut S. Augustinus observat: *Apud Euangelistam Matth.* (inquit) *septem petitiones continere Dominica videtur Oratio, quarum tribus æterna poscuntur, reliquis quatuor temporalia, quæ tamen propter æterna consequenda sunt necessaria. Nam quod dicimus*, Sanctificetur nomen tuum, Adveniat Regnum tuum, Fiat voluntas tua sicut in cœlo & in terra (*quod non absurdè quidam intellexerunt in spiritu & corpore*) *omninò sine fine retinenda sunt; & hic inchoata, quantumcumque proficimus, augentur in nobis; perfecta verò, quod in alia vita sperandum est, semper possidebuntur. Quod verò dicimus*, Panem nostrum quotidianum da nobis hodie. Et dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris. Et ne nos inducas in tentationem, sed libera nos à malo: *Quis non videat ad præsentis vitæ indigentiam pertinere? In illa itaque vita futura, ubi nos semper speramus futuros, & nominis Dei sanctificatio, & regnum ejus, & voluntas ejus in nostro spiritu & corpore perfectè atque immortaliter permanebunt. Panis verò quotidianus ideò dictus est, quia hic est necessarius, quantus animæ carnique tribuendus est, sive spiritaliter, sive carnaliter, sive utroque intelligatur modo. Hic est etiam, quam poscimus, remissio ubi est commissio peccatorum: hic tentationes, quæ nos ad peccandum vel alliciunt vel impellunt; hic denique malum, unde cupimus liberari: illic autem nihil istorum est. Euangelista verò Lucas in Oratione Dominica petitiones non septem, sed quinque complexus est: nec ab isto utique discrepavit, sed quomodo ista septem sint intelligenda, ipsa sua brevitate commonuit. Nomen quippè Dei sanctificatur in spiritu, Dei autẽ regnũ in carnis resurrectione venturum est. Ostendens ergo Lucas, tertiam petitionem duarum superiorum esse quodammodo repetitionem, magis eam prætermittendo facit intelligi. Deinde tres alias adjungit, de pane quotidiano, de remissione peccatorum, de tentatione vitanda. At verò quod ille in ultimo posuit,* Sed libera nos à malo; *iste non posuit, ut intelligeremus, ad illud superius quod de tentatione dictum est, pertinere. Ideò quippè ait,* Sed libera; *non ait,* Et libera, *tanquam unam petitionem esse demonstrans. (Noli hoc, sed hoc) ut sciat unusquisque in eo se liberari à malo, quod non infertur in tentationem.* Quæ igitur in Græco S. Lucæ Textu hic supplentur Petitiones duæ, ex S. Matthæo additæ sunt & intrusæ.

S. Aug. Ench. c. 115. & 116.

Hunc Euangelistæ nostri locum Tertullianus urget contra Marcionem, ut alium Deum à Creatore non orari, ex Christi instituto demonstret: *Scd quia*, inquit, *& Ioanes novum aliquem orationis ordinem induxerat, ideo hoc & à Christo postulandum discipulus ejus non immeritò præsumpserat, ut & illi de proprio Magistri sui instituto non alium, sed aliter Deum orarent. Proinde nec Christus ante orationis notitiam discipulo contulisset, quam Dei ipsius: Ita & ipse in eum docuit orationem, quem discipulus usque adhuc noverat. Denique sensus orationis, quem Deum sapiant, recognosce. Cui dicam, Pater? Ei qui me omnino non fecit? A quo originem non traho? An ei qui me faciendo & instruendo generavit? A quo Spiritum sanctum postulem? A quo nec mundialis spiritus præstatur? An a quo fiunt etiam Angeli spiritus? Cujus & in primordio Spiritus super aquas ferebatur. Ejus regnum optabo venire, quem numquam regem gloriæ audivi? An in cujus manu etiam corda sunt regum? Quis dabit mihi panem quotidianum; qui nec milium mihi condit, an qui etiam de cœlo panem Angelorum quotidianum populo suo præstitit? Quis mihi delicta dimittet? Qui ea non judicando non retinet? An qui si non dimiserit, retinebit, ut judicet? Quis non sinet nos deduci in tentationem? Quem poterit tentator non timere, an qui à primordio tentatorem Angelum prædamnavit? Hoc ordine, qui alii Deo supplicat, & non Creatori, non orat illum, sed infamat.* Tert. l. 4. contra Mar. c. 17.

5.6.7.8.9.10.11.12.13. *Et ait illis: Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amicè, commoda mihi tres panes?* Exemplo familiari & sensibili, ab eo quod cuique accidere potest petito, Discipulos ad orandum humiliter, ferventer & perseveranter, Christus excitat. Si quis vestrum haberet amicum, & illum adiret intempesta nocte, hora nequaquam opportuna, & diceret illi: Amice, da mihi mutuò tres panes: *Quoniam amicus meus venit de via ad me*; imbre, aut nocte impulsus in domum meam divertit, eumque excipere debeo; & reficere defessum ac esurientem; *& non habeo, quod ponam ante illum*, nec emere sera nocte licet: *Et ille de intus respondens*, de interiore conclavi, seu cubiculo, dicat: *Noli mihi molestus esse, jam ostium clausum est*, quod aperire non possum sine incommodo, fortè nec sine periculo: *& pueri mei*, filii mei, *mecum sunt in cubili*, & quiescunt: *non possum surgere, & dare tibi* panes. *Et si ille perseveraverit pulsans, dico vobis, etsi non dabit illi surgens*, etsi non surgeret ad dandum illi, *eo quòd amicus ejus sit: propter improbitatem tamen ejus surget*, propter assiduam & importunam ejus postulationem; *& dabit illi quotquot habet necessarios. Et ego dico vobis: Petite* à Deo, *& dabitur vobis: quærite, & invenietis: pulsate, & aperietur vobis:* Instate orationi, & in ea perseverate, & vos impetraturos confidite, quod oratis. Si enim importunus flagitator tantum obtinet ab homine amico, quid non à Deo Patre optimo supplex & assiduus precator obtinebit? *Omnis enim, qui petit, accipit: & qui quærit, invenit:*

venit: & pulsanti aperietur. Quis autem ex vobis patrem petat panem, numquid lapidem dabit illi loco panis? *Aut piscem*, aut si piscem petierit, *numquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ovum, numquid porriget illi scorpionem?* Piscem cum serpente; ovum cum scorpione confert, propter similitudinem. Nam ut de anguilla taceam, quæ est angui simillima, omnis piscis repit in aquis, ut ita loquar, quomodo serpens in terra: Et scorpionis corpus est ovo simile, maximè si sit album, quale habet scorpionum prima species apud Nicandrum, Ælianum, Avicennam, & alios. Nec mole ab ovo scorpiones plurimùm distant in Judæa, ut probat Bochartus. *Si ergo vos, cum sitis mali, nostis bona data*, res bonas, *dare filiis vestris: quanto magis Pater vester de cœlo*, Pater vester cœlestis *dabit Spiritum bonum petentibus se?* Dona Spiritus sancti, ad quæ impetranda præcipuè directa est Dominica oratio. Confer cum *Matthæi* 7. 9. *& seq.*

Boch. Hierozoici l.4. cap. 29. p. 611.

14.15.16.17.18.19.20. *Et erat* Jesus *ejiciens dæmonium, & illud erat mutum*, hominem mutum fecerat: *Et cùm ejecisset dæmonium, locutus est mutus, & admiratæ sunt turbæ. Quidam autem ex eis dixerunt: In Beelzebub principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Non ejicit dæmonia, nisi auxilio Beelzebub illorũ Principis. *Et alii tentantes signum de cœlo quærebant ab eo*, ut exploratum haberent, eum Dei virtute, non ope Satanæ dæmones ejicere: *Ipse autem* Jesus, *ut vidit cogitationes eorum*, quod divinitatis ejus argumentum erat, *dixit eis: Omne regnum in se ipsum divisum*, adversùs se ipsum divisum, *desolabitur*, destruetur: *& domus suprà domum cadet*, & omnis domus adversùs se divisa, seu dissidens, corruet: *Si autem & Satanas in se ipsum divisus est, quomodo stabit regnum ejus?* Nonnè discordia intestina dilabetur? *Quia dicitis in Beelzebub me ejicere dæmonia.* Videte ergo, quàm absurdum sit, quod dicitis me auxilio Beelzebub ejicere dæmonia, quasi ipse adversùs se ipsum pugnat: *Si autem ego in Beelzebub ejicio dæmonia, filii vestri*, qui Exorcistas agunt, *in quo ejiciunt?* An ope Beelsebub? Id certè non putatis: *Ideò ipsi judices vestri erunt*, vosque blasphemiæ convincent, qui divina opera Principi dæmoniorum tribuere non veremini. *Porrò si in digito Dei ejicio dæmonia, profectò pervenit in vos regnum Dei.* Si divina potentia, si Spiritu Dei ejicio dæmonia, certissimum argumentum, Messiæ tempus advenisse, illumque jam apud vos agere, qui diaboli opera destructurus & regnum eversurus est. Sicut enim digitus Dei in Mose operans mirabilia, magnalia, terribilia, signum erat proximæ liberationis Populi Israel ex Ægypto: ita nunc digitus Dei per me dæmones ejiciens, aliaque edens miracula, signum est liberationis humani generis à diaboli peccatique servitute. Confer cum *Matth.*12. 24. *& seq. & Marci* 3. 22. *& seq.*

Act.10.13. Jos. l.8. Act. c.1.

Exod.18.19.

21.22.23. *Cùm fortis armatus custodit atrium suum*, palatium suum, domum suam, *in pace sunt omnia, quæ possidet*, omnia bona ejus in tuto sunt, his tranquillè fruitur: *Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet, in quibus confidebat, & spolia ejus*, id est, supellectilem omnem, *distribuet.* Fortiorem se dæmone significat Christus, & in mundum se venisse, ut vires ejus frangat & imperium evertat, utque exspoliet principatus & potestates, palam triumphans illos in semetipso. *Qui non est mecum, contra me est: & qui non colligit mecum, dispergit.* Confer cum *Matth.*12.

24.25.26. *Cùm immundus spiritus exierit de homine, ambulans per loca inaquosa*, arida, inculta, deserta, *quærens requiem*, quærens locum, ubi habitet & quiescat: *& non inveniens*, quia unica ejus quies est hominibus nocere, & eos evertere, *dicit: Revertar in domum meam, unde exivi* invitus & coactus: *Et cùm venerit, invenit eam scopis mundatam, & ornatam*, præparatam ad eum excipiendum. *Tunc vadit, & assumit septem alios spiritus secum nequiores se*, dæmones innumeros se nocentiores; *& ingressi habitant ibi*, in domo scilicet, sive homine à quo fuerant expulsi: *& fiunt novissima hominis illius pejora prioribus*: postremus hominis illius status pejor est priore.

27.28.29. *Factum est autem, cùm hæc diceret, extollens vocem quædam mulier de turba, dixit illi: Beatus venter, qui te portavit, &* felicia *ubera, quæ suxisti.* O beatam, quæ te peperit, lactavitque Matrem! *At ille dixit: Quinimo, beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt illud.* Ex hoc loco contra Marcionem probat Tertullianus, Christum verè natum ex muliere, verè matrem habuisse: *Rursus proinde felicitatem ab utero & uberibus matris suæ transtulit in Discipulos; à qua non transtulisset, si eam non haberet.*

Lib.4. contra Marc.c.16.

29.30.31.32. *Turbis autem concurrentibus, cœpit dicere: Generatio hæc, generatio nequam est.* Pharisæi isti & Scribæ, homines perversi: signum quærit novum de cœlo, *& signum non dabitur ei, nisi signum Jonæ Prophetæ. Nam sicut fuit Jonas signum*, sive ostentum *Ninivitis*, quo agnoverunt, Deum ad Ninivem subvertendam, extremasque pœnas illis inferendas paratum esse, nisi pœnitentiam agerent; *ita erit & Filius hominis generationi isti*: Sic ego signum ero genti huic peccatrici. *Regina Austri surget in judicio cum viris*, seu adversùs viros *generationis hujus*, & *condemnabit illos, quia venit à finibus terræ audire Sapientiam Salomonis: & ecce plusquam Salomon hìc*, ego scilicet, qui vos alloquor. *Viri Ninivitæ surgent in judicio cum generatione hac, & condemnabunt illam, quia pœnitentiam egerunt ad prædicationem Jonæ; & ecce plusquàm Jonas hìc.* Confer cum *Matth.*12. & nostros in hunc locum lege Commentarios.

3 Reg.10.1. 2.Paral.9.1. Jonæ 3.1.

33.34.35.36. *Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, neque sub modio: sed supra candelabrum, ut qui ingrediuntur, lumen videant.* Quamobrem etsi plerique sapientia mea, prædicatione, miraculis non moveantur, neque convertantur; sapientiam tamen meam, & doctrinam salutis abscondere non debeo, nec à prædicatione regni Dei cessare: *Lucerna corporis tui, est oculus tuus.* Omnium affectionum operumque tuorum quasi lucerna est oculus mentis tuæ: *Si oculus tuus fuerit simplex*, purus, nullis pravis affectibus excæcatus, *totum corpus tuum lucidum erit*: omnia opera tua lucida erunt & recta: *Si autem nequam fuerit* oculus mentis tuæ, *etiam corpus tuum tenebrosum erit:* omnia opera, quibus velut membris constat vita tua, tenebrosa erunt, veræ sapientiæ luce destituta. *Vide ergo, ne lumen, quod in te est, tenebræ sint:* ne mens tua, judiciumque obtenebretur illicitarum cupiditatum nubilo, quibus fiet, ut de rebus divinis, de rebus ad salutem animæ tuæ pertinentibus non rectè judices, quia prout unusquisque affectus est, sic judicat: *Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum, & sicut lucerna fulgoris illuminabit te.* Si ergo affectiones tuæ omnes, omniaque opera, illustrentur, regantur, imperentur ab oculo, sive corde simplici, puro, ac recto, quod nulla ex parte obnubilent tenebræ cupiditatum carnis, totum quod in te est interiùs exteriùsque, lucidum erit; omnes tuę facultates, actiones omnes lucidæ & rectæ erunt; totus vitæ tuæ tenor lucidus erit, sicut corpus, quod lucernæ fulgore illustratur. Confer cum *Matth. v.*15. *&* 6. 22.

37.38.39.40. *Et cùm loqueretur, rogavit illum quidam Pharisæus, ut prandaret apud se: &* ingressus in domum invitantis, *recubuit. Pharisæus autem cœpit intrà se reputans dicere*, sive cogitare, *quare non baptizatus esset ante prandium?* Cur manus more Judaico non abluisset, totas mersando, vel aqua perfundendo cum brachii parte cubito tenus? *Et ait Dominus ad illum: Nunc vos, Pharisæi, quod deforis est calicis & catini, mundatis:* cùm exterioribus ablutionibus adeò scrupulosa religione, seu potiùs superstione studeris, similes estis illi, qui exteriorem calicis, aut catini superficiem mundaret, & sordes ex interiori abstergere non curaret: corpus diligenter abluitis, animum purgare negligitis: *Quod autem intus est vestrum, plenum est rapina & iniquitate. Stulti, nonnè qui*

ne qui fecit, quod deforis eſt, etiam id quod de intus eſt fecit? Nonnè Deus, qui condidit corpus, creavit & animum? Ac proinde animi cura non minor gerenda eſt, quàm corporis; imò major, utpotè nobilioris, & Deum propiùs attingentis.

41. *Verumtamen, quod ſupereſt, date eleemoſynam: & ecce omnia munda ſunt vobis*. Verumtamen ex iis quæ habetis, pro modo facultatum veſtrarum, date eleemoſynam, & ſordes omnes ab animis veſtris abſtergentur; purgatiſque & ſanctificatis animis, nihil vobis erit immundum.

Maimonid. tr. de Decim. c. 1.

42. 43. 44. *Sed væ vobis Phariſæis, quia decimatis mentham, & rutham, & omne olus*; qui decimas perſolvitis, & perſolvendas eſſe docetis ex herbis nullius pretii, ut mentha, rutha, & omni olerum genere, quorum decimatio Lege Domini præſcripta non eſt: *& præteritis judicium, & charitatem Dei*; & prætermittitis æquitatis naturalis officia, & Dei mandata, imprimiſque præcepta charitatis, in quibus ſumma divinæ Legis eſt: *Hæc autem oportuit facere*, quæ Lege Dei præſcripta ſunt, *& illa non omittere*, nimirùm ſpontaneas oblationes decimarum, quas in moribus habetis: *Væ vobis Phariſæis, quia diligitis*, & ambitiosè affectatis *primas cathedras in Synagogis, & ſalutationes in foro*; publicè ſalutari amatis, honoris & reverentiæ cauſa: *Væ vobis, quia eſtis ut monumenta, quæ non apparent, & homines ambulantes ſupra, neſciunt*. Similes eſtis ſepulchris, nullo ſigno diſtinctis, ſuper quibus homines incautè ambulantes legalem contrahunt immunditiam: animum vitiis ſcatentem & fœtidum habetis, quamvis ſpeciem pietatis hominum oculis exhibeatis, hypocritæ.

45. *Reſpondens autem quidam ex Legiſperitis, ait illi: Magiſter, hoc dicens, etiam contumeliam nobis facis*. Decretis ac obſervantiis fœderati erant Phariſæi & Legiſperiti. Phariſæi Legiſperitorum decreta & traditiones accuratiſſimè obſervabant: Legiſperiti Phariſæorum ſanctimoniam magnis laudibus efferebant. Hinc quod iſtis injurioſum videbatur, illi quoque ſibi contumelioſum cenſebant; maximè cùm plerique Legiſperiti Phariſæi eſſent.

46. *At ille*, Jeſus, *ait: Et vobis Legiſperitis væ, quia oneratis homines oneribus, quæ portare non poſſunt*; ſtatutorum veſtrorum graviſſimis oneribus opprimitis homines: *& ipſi uno digito veſtro non tangitis ſarcinas*; & ne digitum quidem admovere velletis ad ſublevandos homines ſub earum ſarcinarum pondere.

47. 48. 49. 50. 51. *Væ vobis, qui ædificatis monumenta Profetarum; Patres autem veſtri occiderunt illos. Profectò teſtificamini* operibus veſtris, *quod conſentitis operibus patrum veſtrorum*, & eorum facinora reipſa approbatis: *Quoniam ipſi quidem eos occiderunt: vos autem ædificatis eorum ſepulchra*; ſpecie quidem pietatis, animo tamen non abſimili, & in ſanctorum perſecutionem ac cædem æquè propenſo. Prophetæ magno ſcilicet, quem Moyſes apud vos ſurrecturum prædixit, Prophetarum illuminatori & fini, mihi, qui vobis loquor, inſidias ſtruitis, & mortem inferre meditamini: *Propterea & Sapientia Dei dixit*, id eſt, ego qui ſum Sapientia Patris, dico: *Mittam ad illos Prophetas & Apoſtolos, & ex illis occident, & perſequentur: ut inquiratur ſanguis omnium Prophetarum, qui effuſus eſt à conſtitutione Mundi, à generatione iſta*; ut à gente iſta pœnæ repetantur ob effuſionem ſanguinis omnium Prophetarum ab orbe condito; *à ſanguine Abel uſque ad ſanguinem Zachariæ, qui periit inter Altare & Ædem*; inter Altare holocauſtorum ſitum in medio atrii Sacerdotum, & inter ipſam Ædem ſacram Templi, illud ſcilicet ædificium, quod Sanctum & Sancta Sanctorum complectitur: *Ita dico vobis, requiretur ab hac generatione*. Profectò gens iſta pœnas dabit ob ſanguinem juſtorum ab ea effuſum. Confer cum *Matt.* 23.

52. *Væ vobis Legiſperitis, quia tuliſtis clavem ſcientiæ: ipſi non introiſtis, & eos qui introibant, prohibuiſtis*. Suſtuliſtis, & vobis arrogaſtis clavem ſcientiæ, poteſtatem interpretandi Legem & Prophetas, cujus in poſſeſſionem mitti clave data cum pugillaribus, ſolemnis mos eſt: *Ipſi non introiſtis* in Propheiarum ſenſum, non illum attigiſtis, cæcitate veſtra præpediti; non intellexiſtis, quod ex Prophetarum oraculis perſpicuum eſt, Meſſiæ tempus adveniſſe, meque Chriſtum eſſe à Deo promiſſum: & eos qui ad introeundum, id eſt, ad credendum in me parati videbantur, prohibuiſtis, avocantes eos ſermonibus meis audiendis, ex quibus me verum eſſe Meſſiam intelligere potuiſſent. Confer cum *Matthæi* 23.

53. 54. *Cùm autem hæc ad illos diceret, cœperunt Phariſæi & Legiſperiti graviter inſiſtere*, illum multis quæſtionibus captiosè propoſitis urgere; *& os ejus opprimere de multis*, & inſtare, ut ad multa ſimul reſponderet; *inſidiantes ei, & quærentes aliquid capere de ore ejus, ut accuſarent eum*. Reſponſa ejus inſidiosè aucupabantur, ſi quid fortè ex ore ejus elicerent, quod in malam partem verti poſſet, & argui vel accuſari, quaſi contrarium Dei honori, Legi, Seniorum ſcitis, vel Cæſaris juribus.

Senſus Moralis.

Tert. lib. de Oratione.

1. *Dixit unus ex Diſcipulis ejus ad eum: Domine, doce nos orare*. Docuerat & Joannes diſcipulos ſuos adorare, ſed omnia Joannis Chriſto præſtruebantur, donec ipſo aucto, ſicut idem Joannes prænunciabat illum augeri oportere, ſe verò diminui, totum præminiſtri opus cum ipſo ſpiritu tranſiret ad Dominum. Ideò nec extat, in quæ verba Joannes docuerit adorare, quòd terrena cœleſtibus ceſſerint: *Deus ſolus docere potuit, ut ſe vellet orari. Ab ipſo igitur ordinata religio orationis, & de Spiritu ipſius jam tunc, cùm ex ore divino ferretur, animata, ſuo privilegio aſcendit in cœlum, commendans Patri, quæ Filius docuit*.

Tert. ibid.

2. *Cùm oratis, dicite: Pater, Sanctificetur nomen tuum: Adveniat regnum tuum*, &c. Hæc oratio quantùm ſubſtringitur verbis, tantùm diffunditur ſenſibus. Neque enim propria tantùm orationis officia complexa eſt, venerationem Dei, aut hominis petitionem; ſed omnem penè ſermonem Domini, omnem commemorationem diſciplinæ, ut reverà in oratione *Breviarium totius Euangelii* comprehendatur... *Compendiis paucorum verborum quot attinguntur edicta Prophetarum, Euangeliorum, Apoſtolorum, ſermones Domini, parabolæ, exempla, præcepta? Quot ſimul expunguntur officia? Dei honor in Patre, fidei teſtimonium in nomine, oblatio obſequii in voluntate, commemoratio ſpei in regno, petitio vitæ in pane, exomologeſis debitorum in deprecatione, ſolicitudo tentationum in poſtulatione tutelæ*.

Pater, ſanctificetur nomen tuum. Ordo petitionum, ordinem indicat deſideriorum; ordo verò deſideriorum, ordinem charitatis, qua Deus colitur. Non timore ſervili, ſed filiali dilectione Deus colendus, adoranduſque in ſpiritu & veritate. Propter ſeipſum expetendus, quærendus ac diligendus eſt. Illo uno fruendum, id eſt, amore illi inhærendum propter ſeipſum. Primum ergo cordis noſtri deſiderium debet eſſe Dei gloria, ſanctificatio Nominis ejus & regnum gratiæ ejus: *Sanctificetur nomen tuum*. Deſiderium alterum ferri debet in adventum regni Dei per gloriam ejus, quæ perfectio erit divinæ adoptionis, plenitudo cognitionis Dei & Chriſti Jeſu, conſummatio charitatis, electorum omnium, ceu membrorum unio ſempiterna Chriſto capiti, Sabbatiſmus æternus populi Dei: *Adveniat regnum tuum*. Tertium deſiderium eſt ſanctificationis noſtræ

nostræ, & quotidiani gratiæ ejus adjutorii ad illam maximè necessarii. Panis noster quotidianus, Dei gratia est; patrimonium, gloria.... Illa necessaria est, ne deficiamus in via: illam petere in oratione debemus, donec ad patriam pervenerimus, in qua pane cœlesti ipso Deo satiabimur: *Panem nostrum quotidianum da nobis hodie*. Quartum desiderium est remissionis peccatorum nostrorum per misericordiam Dei. Viatori quippè non solùm necessarius est cibus quo sustentetur, sed & impedimenta removeri oportet, quibus ejus iter prohiberi vel retardari potest, solvenda debita, finiendæ lites, conciliandi inimici. Quæ omnia tibi facilia sunt, Christiane; si charitatem habeas per Spiritum sanctum in corde diffusam. Si verò non habes, hanc à Deo postula, qui rectè petentibus dare paratus est: *Et dimitte nobis peccata nostra, siquidem & ipsi dimittimus omni debenti nobis*. Quintum desiderium est perseverantiæ in amore Dei super omnia. Quid autem est petere, ne tentationi succumbamus, quàm donum perseverantiæ petere? Peregrinamur in hoc mundo, thesaurum gratiæ portantes in vasis fictilibus, inter medios hostes, à dextris & à sinistris insidiantes, ut pretiosum illum thesaurum nobis eripiant. Solicitè ergo vigilandum & orandum est, ne eorum insidiis capiamur, ne insultibus succumbamus: *Et ne nos inducas in tentationem*. Hæc primaria & fundamentalia Christiani hominis desideria, cætera accidentia sunt.

Tertull. lib. de Orat. *Præmissa legitima & ordinaria oratione, quasi fundamento, accidentium jus est desideriorum, jus est superstruendi extrinsecùs petitiones.*

5. 8. *Et ait ad illos: Quis vestrum habebit amicum, & ibit ad illum media nocte, & dicet illi: Amice, commoda mihi tres panes? ..... Et si ille perseveraverit pulsans, dico vobis, etsi non dabit illi surgens, eo quòd amicus ejus sit, propter improbitatem tamen ejus surget, & dabit illi, quotquot habet necessarios. Et ego dico vobis: Petite, & dabitur vobis; quærite & invenietis: pulsate & aperietur vobis.* Quis nobis magis amicus Deo, qui nobis Filium suum unigenitum dedit? Quis magis amicus Christo, qui pro nobis Corpus suum tradidit? Patet semper janua misericordiæ ejus. Nullum intempestivum tempus est ipsum adeundi & orandi. Paratus est, non ad commodandum tantùm, sed ad donandum, non tres panes materiales, sed seipsum panem vitæ æternæ. Nullum intempestivum tempus est accedendi cum fiducia ad thronum gratiæ ejus. Ab hoc media nocte David panes petiit, & accepit; petiit, quando dicebat: *Media nocte surgebam ad confitendum tibi*; ideò meruit hos panes quos appositos nobis edendos. Petiit, cùm dixit: *Lavabo per singulas noctes lectum meum*; neque enim timuit, ne excitaret dormientem, quem scit semper vigilantem. Nusquam illi molesti sumus orando, nusquam importuni: immò optat maximè, ut orantes ab illo cœlestia dona petamus, donec obtinuerimus; placet, ut perseverantia nostra in oratione vim illi inferamus. *Hæc vis Deo grata est.* Sine intermissione igitur oremus; in oratione perseveremus. *Dominus noster Iesus Christus inter nos petitor, cum Patre dator, non utique nos tantùm hortaretur, ut peteremus, nisi dare vellet. Erubescat humana pigritia: Plus vult ille dare, quàm nos accipere: plus vult ille misereri, quàm nos à miseria liberari ..... Pulsa, dare vult. Et quod dare vult, differt, ut amplius desideres dilatum, ne vilescat citò datum. Cum autem perveneris ad tres panes, hoc est, ad cibum & intelligentiam Trinitatis, habes & unde vivas, & unde pascat ..... Cibus & Panis æternus, & Pater, & Filius, & Spiritus sanctus. Disce & doce; vive & pasce. Deus qui tibi dat, nihil melius quàm se tibi dat. Avare, quid aliud quærebas? Aut si aliud petas, quid tibi sufficit, cui Deus non sufficit?*

Tertull. lib. de Orat. S. Aug. serm. 105. alias 29. de Verbis Dom. S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 87. Psal. 118. 62. Psal. 6. 7.

Amice, commoda mihi tres panes. Amicum cum uxore & mancipio advenisse cogita, ut suum cuique panem apponere velit amicus. Ego quidem amicum venientem ad me non alium intelligo, quàm me ipsum. Nemo quippè charior mihi, nemo germanior est. Ad me ergo de via venit amicus, cùm transitoria desirens, ad cor redeo. Deinde tunc verè sibi quisque amicus est, cùm de via redit, quoniam qui diligit iniquitatem, odit animam suam. A die itaque conversionis meæ de via venit mihi amicus. Venit de regione longinqua, ubi pascere porcos, & ipsorum siliquas insatiabiliter esurire solebat. Venit fame laborans; ego mendicus, & in domo mea non est panis. Festina, inquit, discurre, suscita amicum tuum illum magnum, quo majorem dilectionem nemo habet, sed neque substantiam ampliorem. Quære, pete, pulsa; quia omnis qui petit accipit, & qui quærit invenit, & pulsanti aperietur. Clama & dic: *Amice, commoda mihi tres panes.* Qui sunt isti panes? Panis *veritatis*, Panis *charitatis*, Panis *fortitudinis*. His tribus egere me fateor, veniente ad me amico de via, cum uxore & mancipio. Deficit quippè ratio mea præ ignorantia veritatis, languet voluntas præ inedia affectionis, infirmatur caro præ inopia fortitudinis. Nam & ratio minùs intelligit quæ agenda sunt; & voluntas minùs diligit intellecta; & ad hæc etiam corpus quod corrumpitur, aggravat animam, ut non quæcumque volumus, hæc faciamus. *Aruit cor meum*, etiam & corpus meum, *quia oblitus sum comedere panem meum.* Neque enim paterer hunc defectum, si jugiter excitata esset ratio in inquisitione veritatis, voluntas in desiderio charitatis, caro in operatione virtutis. Commoda ergo mihi amice, Deus meus, Salvator meus, qui mihi inimico tuo amicus fieri dignatus es: *Commoda mihi tres panes*, ut intelligam, ut diligam, ut faciam voluntatem tuam. *Sic* enim *vivitur, & in talibus vita spiritus mei*, dicente Scriptura: *Quoniam vita in voluntate ejus.*

Psal. 29.

11. *Quis autem ex vobis patrem petit panem, numquid lapidem dabit illi? Aut piscem, numquid pro pisce serpentem dabit illi? Aut si petierit ovum, numquid porriget illi scorpionem?* Opus est, ut habeamus charitatem, fidem, spem, ut nobis dulce sit, quod à Deo datur. Et hæc ipsa dona Dei sunt, fides, spes, charitas. Nunc manent tria hæc, fides, spes, charitas, *major autem horum est charitas*. Panis, qui pisce & ovo major est, symbolum est charitatis. Propterea pani lapidem opposuit, quia duritia contraria est charitati. Hæc autem cordis duritia, non est à Deo, sed ab hominis malitia. Piscis symbolum est fidei. Ut enim piscis inter fluctus vivit, ita inter fluctus tempestatesque hujus sæculi vivit pia fides; sævit mundus, & integra est. Tantùm contrarium fidei serpentem antiquum observa, de quo ait Apostolus: *Timeo autem ne sicut serpens Hevam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo*; id est, quæ est in fide Christi. *Habitare*, inquit, *Christum per fidem in cordibus vestris*. Diabolus ergo non corrumpat fidem, non devoret piscem. Pius Pater piscem petentibus, fidei rogantibus incrementum, serpentem non immittet, nec illum nocere finet orantibus. Ovum symbolum est spei, de qua scribit Apostolus: *Spe enim salvi facti sumus: Spes autem quæ videtur, non est spes: nam quod videt quis, quid sperat? Si autem quod non videmus speramus, per patientiam expectamus.* Quod enim videt quis, quid sperat? Ovum est, pullus nondum est. Et testudine tectum est, non videtur, quia operitur: cum patientia expectetur, fervescat, ut excludatur & vivat pullus. Intende, extendere in anteriora, obliviscere præterita. *Quæ enim videntur, temporalia sunt: quæ autem non videntur, æterna.* Noli retrò respicere. Ovo tuo scorpium time. Vide quia de cauda percutit, quam retrò habet. Non ergo scorpius perimat ovum tuum, mundus iste spem tuam veneno contrario. Quanta tibi loquitur mundus; quanta post dorsum strepit, ut retrò respicias, id est; ut in rebus præsentibus spem tuam ponas; & ab eo quod promisit Christus, sed nondum dedit, avertas animum tuum, & velis requiescere in mundo pereunte? Ovum petenti non porriget scorpium pius Pater, sed ipse retrò respiciens, te scorpioni, id est, mundo percutiendum offers.

S. Aug. serm. 105. Rom. 8. 24. & 25. 1. Cor. 13. 13. 2. Cor. 11. 2. & 3. Ephes. 3. 17. 2. Cor. 4. 13.

13. *Si ergo vos cum sitis mali, nostis bona data dare filiis vestris: quantò magis Pater vester de cœlo dabit*

S. Bern. ser. de tribus Panibus, in Rogation.

Spiritum bonum petentibus se ? Spiritus bonus, divini amoris spiritus est, quem Deus jubet, ut ab illo petamus. Solum hoc donum Deo dignum est, & illis quibus Filium suum dedit. Nihil frequentiùs, nihil ferventiùs petere debemus. Sed heu ! nihil infrequentiùs, nihil frigidiùs petitur. Vota nuncupant Christiani, Missas celebrari curant, novemdialia precum offerunt, pias peregrinationes suscipiunt ob valetudinem recuperandam, ob evincendam litem, ob temporalium bonorum conservationem vel adeptionem, ob prosperum negotii cujusvis exitum : quotusquisque est, qui Spiritum bonum à Deo petat ?

14. 15. *Et erat ejiciens dæmonium, & illud erat mutum..... Quidam autem ex iis dixerunt : In Beelzebub Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Quorumdam linguam ligat dæmon, illosque mutos efficit, ut eos sub imperio suo, & miserabili servitute retineat, impediens scilicet, ne peccata confiteantur Sacerdoti ; quod necessarium est ad excutiendum Satanæ jugum, & ad Dei misericordiam obtinendam ; vel ne confiteantur integrè. Ligat autem eorum linguam humani timoris, & pudoris mali vinculis, ut remedium timeant, qui morbum peccati non timent : ut erubescant ulcus peccati ostendere Medico ad curationem, qui non erubescunt ante Deum ob ipsius peccati fœditatem. Confessionem fugiunt, ut publicationem sui, *pudoris magis memores, quàm salutis ; velut illi qui in partibus verecundioribus corporis contracta vexatione conscientiam medentium vitant, & ita cum erubescentia sua pereunt.* Ut hujusmodi muti loquantur, ut peccata sua integrè, sincerè, contrito corde confiteantur, ejiciendus est dæmon ex eorum animo ; quod sola gratia Dei per Jesum Christum operari potest. Solus Christus in Spiritu Dei ejicere potest dæmonem ex corde peccatoris, inspirando illi amorem pœnitentem, auferendo arma, in quibus dæmon confidebat, scilicet amorem voluptatum, cupiditatem divitiarum, & superbiam vitæ, seu honorum & gloriæ sæcularis desiderium ac ambitionem. Franguntur vires dæmonis, arma ejus auferuntur, cùm vincitur ac destruitur cupiditas fortiori robore charitatis.

Tertull. lib. de pœnit.

Aliorum linguam solvit dæmon, ut malè loquendo regnum ejus firment ac propagent blasphemiis in Deum, calumniis & detractionibus in Dei servos : *Quidam autem ex eis dixerunt : In Beelzebub Principe dæmoniorum ejicit dæmonia.* Nonnè eorum linguam solvit, movetque dæmon, qui Sacerdotes quosdam velut Ecclesiæ inimicos infamant, quos in asserenda & propugnanda doctrinæ ejus veritate, in sanctiore morum disciplina tuenda & firmanda, in ejiciendis errorum & peccati dæmoniis occupatos conspiciunt ac suspiciunt omnes, quibus simplex est oculus, nullaque invidiæ nebula obtenebratus ? Verùm qui calumnias hoc modo patiuntur, sorte sua se felices putent, Deo nihilominùs & Ecclesiæ servire non desinant : meminerint sermonis Domini : *Non est discipulus supra Magistrum. Si Patrem-familias Beelzebub vocaverunt, quantò magis domesticos ejus* ?

Matt. 10. 24.

22. *Cùm fortis armatus custodit atrium suum, in pace sunt omnia quæ possidet. Si autem fortior eo superveniens vicerit eum, universa arma ejus auferet, &c.* Christus Jesus forti armato infinitè fortior, illum tamen non potestate sola, sed justitia debellavit. Homini quasi jurè dominabatur diabolus, qui se ejus imperio volens subdiderat : unde ut justè vinceretur, de homine vincendus fuit. Ideò Filius Dei homo factus est, ut diabolum debellaret : *Superbia hostis antiqui non immeritò sibi in omnes homines jus tyrannicum vindicabat, nec indebito dominatu premebat, quos à mandato Dei spontaneos in obsequium suæ voluntatis illexerat. Non itaque justè amitteret originalem deditiii generis servitutem, nisi de eo quem subegerat, vinceretur.* Habebat ergo diabolus justam quodammodo in homines potestatem, non tamen justam illos captivos detinendi & excarnificandi voluntatem. Unde non diabolus qui invasit, non homo qui meruit, sed justus Dominus qui exposuit. Non enim à potestate, sed à voluntate justus injustusve quis dicitur : Hoc ergo diaboli quoddam in hominem jus, etsi non jurè acquisitum, sed nequiter usurpatum, justè tamen permissum. Sic itaque homo justè captivus tenebatur, ut tamen nec in homine, nec in diabolo illa esset justitia, sed in Deo. Quamobrem incarnatus Dei Filius diabolum non sola potentia, sed & justitia maximè debellavit, hominesque ab ejus tyrannide eripuit. Præclarè differentem ea de re S. Augustinum audiamus : *Non autem diabolus potentia Dei*, inquit, *sed justitia superandus fuit. Nam quid Omnipotente potentius, aut cujus creatura potestas potestati Creatoris comparari potest ? Sed cùm diabolus vitio perversitatis suæ factus sit amator potentiæ, & desertor oppugnatorque justitiæ ; sic enim & homines eum tantò magis imitantur, quantò magis neglecta vel etiam perosa justitia, potentiæ student, ejusque vel adeptione lætantur, vel inflammantur cupiditate ; placuit Deo, ut propter eruendum hominem de diaboli potestate, non potentia diabolus, sed justitia vinceretur : atque ita & homines imitantes Christum, justitia quærerent diabolum vincere, non potentia. Non quòd potentia quasi mali aliquid fugienda sit ; sed ordo servandus est, quo prior est justitia. Nam quanta potentia potest esse mortalium ? Teneant ergo mortales justitiam, potentia immortalibus dabitur.*

S. Aug. l. 13. de Trin. c. 13.

S. Leo ser. 2. in Nativit. Dom.

S. Bern. epist. 190.

26. *Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Dæmon ex hominis animo expulsus, revertendi voluntatem non deponit. Novit, unde cor minùs munitum sit, unde faciliùs possit impugnari : *Ianuas* observat, per quas intret, *cupiditatis, & timoris*. Si qui justificatus est, minùs vigiler, de sua victoria securus ; si bonis operibus & assidua ferventique oratione suam cum Deo reconciliationem non confirmet ; si velut in propria justitia, & fulgido virtutum ornatu sibi complaceat, ac in se, non in Domino glorietur, in talem animam velut *scopis mundatam & ornatam* cum gaudio redit : *Tunc vadit & assumit septem alios spiritus secum nequiores se, & ingressi habitant ibi. Et fiunt novissima hominis illius pejora prioribus.* Si enim Judæi ex Ægypti servitute liberati, & Dei Populus per fœdus Legis effecti, cui factæ sunt promissiones, & ex quo Christus secundùm carnem, in pejorem longè statum inciderunt, rejecto Christo, mortique tradito ; sine Templo, sine sacrificiis & Sacerdotibus, extorres è patria, vagi, servi, omnibus invisi : quantò deterior status est Christiani, qui à divina adoptione excidit, amissa Baptismi gratia, Christi sanguine conculcato, Spiritu sancto rejecto, & spiritu immundo in locum ejus introducto ? *Irritam quis faciens Legem Moysi, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur : quantò magis putatis deteriora mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit ; in quo sanctificatus est, & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit ?..... Horrendum est incidere in manus Dei viventis.* Frequenti in eadem vel nova crimina relapsu fit, ut homo sibi dimissus, sibique donatus, induretur, induratus in finali impœnitentia moriatur. *Nec seipsa quippè homo, divina voluntate contempta, nisi perniciosè uti potest. Se quippè amans, donatus est sibi.* Hinc Deus per Prophetam ait : *Populus meus non audivit vocem meam, & Israel non intendit mihi. Et dimisi eos secundùm desideria cordis eorum, ibunt in adinventionibus suis.*

S. Aug. ser. 31. alias 10. de diversis.

Hebr. 10. 28.

S. Aug. l. 15. de Civ. Dei, c. 2.

Psal. 80.

27. 28. *Quædam mulier de turba dixit illi : Beatus venter qui te portavit, & ubera quæ suxisti. At ille dixit : Quinimò beati qui audiunt verbum Dei & custodiunt illud.* Quid aliud his verbis docet nos Christus, nisi carnali cognationi genus nostrum spiritale præponere : nec inde beatos esse homines, si justis & sanctis carnis propinquitate junguntur ; sed si eorum doctrinæ ac moribus obediendo atque imitando cohæresçunt ? *Beatior ergo Maria percipiendo fidem Christi, quàm concipiendo carnem Christi.* Denique fratribus ejus, id est, secundùm carnem cognatis, qui non in eum crediderunt,

S. Aug. lib. de sancta Virginitate, c. 3.

quid

quid profuit illa cognatio? *Sic & materna propinquitas nihil Mariæ profuisset, nisi felicius Christum corde quàm carne gestasset.*

33. 34. *Nemo lucernam accendit, & in abscondito ponit, &c. Lucerna corporis tui est oculus tuus.* Duo sunt ad vitam rectè instituendam necessaria, lucerna fidei, & bonæ intentionis oculus. Fides lucerna est, in caliginoso quidem loco lucens, sed tamen interiorem hominem illuminans, ne in via offendat. Hanc accendit Deus in cordibus nostris, non solùm ut luceat, sed ut ardeat per charitatem. Lumen porrò fidei abscondi non debet à nobis, sed foras erumpere, & per opera bona quasi super candelabrum poni, ut qui ingrediuntur, lumen videant, & impleatur quod præcipit Christus: *Luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.* Bona autem omni ex parte non sunt opera, nisi recta intentione fides dirigatur: *Bonum* scilicet *opus intentio facit, intentionem fides dirigit.* Pura & recta intentio, Christianæ vitæ oculus est. *Lucerna corporis tui est oculus tuus. Si oculus tuus fuerit simplex, totum corpus tuum lucidum erit: si autem nequam fuerit, etiam corpus tuum tenebrosum erit.* Quid per oculum exprimitur (inquit S. Gregorius M.) nisi opus suum præveniens cordis intentio? Quæ priusquam se in actione exerceat, hoc jam quod appetit, contemplatur? Et quid appellatione corporis designatur, nisi unaquæque actio, quæ intentionem suam quasi intuentem oculum sequitur? Lucerna itaque corporis est oculus: quia per bonæ intentionis radium, merita illustrantur actionis: *Et si oculus tuus simplex fuerit, totum corpus tuum lucidum erit:* quia si rectè intendimus per simplicitatem cogitationis, bonum opus efficitur, etiamsi minùs bonum esse videatur: *Et si oculus tuus nequam fuerit, totum corpus tuum tenebrosum erit:* quia cùm perversa intentione quid vel rectum agitur, etsi splendore coram hominibus cernitur, apud examen tamen interni Judicis obscuratur. Unde & rectè subjungitur: *Vide ergo, ne lumen quod in te est, tenebræ sint.* Quia si hoc quod benè nos agere credimus, ex mala intentione fuscamus; quanta ipsa mala sunt, quæ mala esse, etiam cùm agimus, non ignoramus? Etsi ibi nil cernimus, ubi quasi discretionis lumen tenemus: qua cæcitate in illa offendimus, quæ sine discretione perpetramus? Vigilanti igitur cura per cuncta opera intentio nobis nostra pensanda est, ut nil temporale in his quæ agit, appetat, totam se in soliditate æternitatis figat: ne si extra fundamentum actionis nostræ fabrica ponitur, terra dehiscente solvatur. Unde Job. 38. dicitur: *Super quo bases illius solidatæ sunt?* Bases quippè uniuscujusque sunt animæ intentiones suæ. Nam sicut fabrica columnis, columnæ autem basibus innituntur: ita vita nostra in virtutibus, virtutes verò in intima intentione subsistunt. Et quia scriptum est: *Fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Christus Jesus:* tunc bases in fundamento sunt, cùm intentiones nostræ in Christo roborantur. Incassùm verò alta super se bases ædificia erigunt, si non ipse in fundamento solidatæ consistunt: quia quamlibet summa opera inaniter faciunt, si intentiones cordium extra æternitatis certitudinem deflectuntur, & vitæ veræ præmia non requirunt: tantòque graviora ruinæ super se damna ædificant, quantò altiora ædificia extra fundamentum portant: quia cùm æternæ vitæ præmiis non intendunt, quò plus se quasi in virtutibus erigunt, eò in gloriæ inanis foveam profundiùs cadunt.

S. August.

S. Gregor. l. 28. Moral. cap. 6.

1. Cor. 3.

36. *Si ergo corpus tuum totum lucidum fuerit, non habens aliquam partem tenebrarum, erit lucidum totum.* Si universitas operum tuorum omni ex parte lucida fuerit, ut scilicet bona sit operatio, & recta puraque operantis intentio, nullaque pars tenebrarum alterutram obnubilet, id est, nulla peccata quibus obscuratur oculus hominis interioris, nempè vel tumor superbiæ, vel lutum luxuriæ, vel pulvis avaritiæ, de quibus Apostolus ait: *Abjiciamus ergo opera tenebrarum:* omnis vitæ tuæ tenor lucidus erit, & te splendidum fulgidumque reddet, tum in præsenti vita, splendore gratiæ: *Justorum* enim *semita, quasi lux splendens, procedit & crescit usque ad perfectum diem*; tum in futura splendore gloriæ: *Tunc* enim *fulgebunt justi sicut Sol in regno Patris eorum.*

Rom. 13.

Proverb. 4. 8.

Matth. 13. 43.

39. *Nunc vos Pharisæi, quod deforis est calicis & catini, mundatis; quod autem intus est vestrum, plenum est rapina & iniquitate.* Christus ad prandium invitatus, non pepercit ei cujus ad mensam recumbebat. Quinimò: *Magis objurgando pepercit, ut correcto in judicio parceret.* Hinc discant Sacerdotes & Concionatores non esse parasitos, non adulari, ut ad epulas invitentur; veritatem non dissimulare, publicos peccatores coram omnibus arguere; privatos privatim docere & corripere; missionis suæ finem hunc esse meminisse: *Ut destruatur corpus peccati.*

S. Aug. serm. 106. alias 10. de Verbis Dom.

Summa stultitia est, externa dumtaxat pietatis officia, morum gravitatem, modestiam in ornatu, frugalitatem in mensa præ se ferre; conscientiæ verò munditiem, animæ sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum, negligere. Quid proderant Pharisæis superstitiosæ ante prandium lotiones, cùm sordidas & immundas animas haberent? *Quod autem intus est vestrum, plenum est rapina & iniquitate.* Et quid prodesset Christianis Baptismus ipse sine interiori sanctificatione, & fide quæ cor mundat, sine conscientiæ bonæ interrogatione? *Quod & vos nunc similis formæ salvos facit baptisma, non carnis depositio sordium, sed conscientiæ bonæ interrogatio in Deum, per resurrectionem Jesu Christi, qui est in dextera Dei.* Quàm stultum est, pietatis speciem & larvam præ se ferre, ut hominibus placeas, à quibus æterna felicitas tua non pendet; pietatis veritatem non sectari, ut placeas Deo, qui te solus beatum sui fruitione facere potest? Curam gerere corporis, non animæ, secundùm quam ad imaginem Dei creatus es, & cujus dumtaxat sanctitate, puritate, pulchritudine, ex gratia, charitate, cæterisque virtutibus comparata, ejus oculis placere potes! *Stulti, nonne qui fecit quod deforis est, etiam id quod de intus est, fecit?*

1. Pet. 3.

41. *Verumtamen quod superest, date eleemosynam: & ecce omnia munda sunt vobis.* Eleemosyna scilicet animo pœnitente erogata, peccata expiat, & pro illis satisfacit: *Misericordia & veritate redimitur iniquitas* (inquit Salomon.) *Peccata tua eleemosynis redime, & iniquitates tuas misericordiis pauperum* (ait Daniel Regi Nabuchodonosor) *Eleemosyna ab omni peccato, & à morte liberat, & non patietur animam ire in tenebras. Fiducia magna est coram summo Deo eleemosyna omnibus facientibus eam* (ait Tobias.) *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemosyna resistit peccatis* (ait Sirac.) *Conclude eleemosynam in corde pauperis, & hæc pro te exorabit ab omni malo.* Eleemosyna genus quoddam baptismatis est: Nam *Sicut Lavacro aquæ salutaris gehennæ ignis extinguitur, ita eleemosynis atque operibus justis delictorum flamma sopitur. Et quia semel in Baptismo remissio peccatorum datur, assidua & jugis operatio Baptismi instar imitata, Dei rursus indulgentiam largitur ..... Misericors docet ac monet misericordiam fieri; & quia servare quærit, quos magno pretio redemit, post Baptismi gratiam sordidatos docet denuò posse purgari. Agnoscamus itaque, fratres charissimi, divinæ indulgentiæ munus salubre, & emundandis purgandisque peccatis nostris, qui sine aliquo conscientiæ vulnere esse non possumus, medelis spiritalibus vulnera nostra curemus.*

Prover. 16. 6.

Daniel. 4. 24.

Tob. 4. 11. 12. Eccli. 3. 33. & c. 29. 15.

S. Cypr. tract. de Opere & Eleemos.

CAPUT XII.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. *Multis autem turbis circumdantibus* Jesum, *ita ut se invicem conculcarent, cœpit dicere ad Discipulos suos: Attendite à fermento Pharisæorum, quod est hypocrisis:* Cavete à Pharisæis, eorum vitate commercium, ne mores eorum noxios imitemini, qui virtutis & sanctitatis simulatione populum devinciunt, ut in errorem inducant. *Nihil autem opertum est, quod non reveletur, neque absconditum, quod non sciatur:* Perversi Pharisæorum mores non semper latebunt; sed detracta larva sanctitatis, eorum vitia dies Domini revelabit. Vel, Euangelium, quod nunc opertum est, & à cujus fide populum avocant, quantùm possunt Pharisæi & Legisperiti, prædicatione vestra orbi revelabitur universo. *Quoniam quæ in tenebris dixistis, in lumine dicentur: & quod in aurem locuti estis in cubiculis, prædicabitur in tectis:* Quæ clam & secretò dixistis metu Pharisæorum, Legisperitorum, Senatorum, palam & apertè dicentur, ut omnes audire possint; cum Spiritus sanctus, quem mittam vobis, dederit vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere omnes adversarii vestri.

4. 5. *Dico autem vobis amicis meis: Ne terreamini ab his qui occidunt corpus,* qui mortem corpori possunt inferre, & qui publica potestate ad piorum persecutionem abutuntur; *& post hæc non habent amplius quid faciant,* cùm animæ nocere non possint, quæ in Dei manu est: *Ostendam autem vobis quem timeatis:* Quem timere meritò debeatis: *Timete eum, qui postquam occiderit* corpus, *habet potestatem mittere* animam suppositem *in gehennam,* æternis suppliciis, si rea fuerit, cruciandam. *Ita dico vobis: Hunc timete;* Hic vobis præcipuè timendus est: homines autem qui vitam corporis vobis eripere possunt, ne ita timeatis, ut metu malorum quæ vobis inferre possunt, ab officio vestro, & obedientia Deo debita, vel minimùm unquam recedatis. Confer cum *Matthæi* 10. 28.

6. 7. *Nonne quinque passeres veneunt dipondio,* id est, duobus assariis, sive duobus assibus minutis, *& unus ex illis non est in oblivione coram Deo?* & tamen cùm apud homines sint ita viles, ut multi simul tam exiguo pretio vendantur, singulos tamen novit Deus, & singulorum providam curam gerit: *Sed & capilli capitis vestri omnes numerati sunt:* Sed vestri Deus longè majorem curam gerit, quàm passerum, vobis amore singulari prospicit, ut pater amantissimus & providentissimus, adeò ut capillorum capitis vestri numerum noverit, quemadmodum homines possessionum suarum. Novit à fortiori Deus & disponit omnia quæ vobis eveniunt: *Nolite ergo timere;* Quæ enim vobis inferentur ab hominibus mala, vobis non nocebunt, sed proderunt plurimùm ad probationem virtutis, ad salutem & gloriam. *Multis passeribus pluris estis vos:* Deus vos pluris facit, quàm infinitos passeres; & quæ ad vestram utilitatem pertinent, providentia & dilectione singulari procurat.

8. 9. *Dico autem vobis: Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei:* Qui hominum timore postposito meam fidem corde & ore palam & apertè confessus fuerit, seque meum esse discipulum verbis & operibus declaraverit, & ego illum esse meum fatebor, & tanquam meum recipiam & remunerabo coram Angelis Dei in supremo judicio. Secundùm Græcum Textum: *Quicumque confessus fuerit in me;* quam lectionem Tertullianus in Scorpiaco, & S. Chrysostomus Homil. 35. in Matthæum sequuntur. Sed reverà idem sensus est, quamvis τὸ *in me*, sensum singularem exprimere Chrysostomus censeat; neminem scilicet confiteri posse Christum, nisi per gratiam ipsius. Verùm S. Cyprianus lib. 3. Testimoniorum ad Quirinum, cap. 16. eodem modo legit hunc locum, quo nos in Vulgata nostra. *Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei;* Qui metu damnorum temporalium vel tormentorum se meum discipulum esse negaverit ore vel opere, coram hominibus; hunc etiam negabo meum esse, hunc repellam à me, & rejiciam in ultimo judicio, inter hædos, maledictos, flammis æternis damnatum. Confer cum *Matthæi* 10. 32.

Tertullian. Scorpiaci, c. 9. sic interpr. Qui Christi est, in Christo sit necesse est; si in Christo est, Christo utique confitetur, cùm se Christianum confitetur.

10. *Et omnis qui dicit verbum in Filium hominis, remittetur illi: ei autem qui in Spiritum sanctum blasphemaverit, non remittetur:* Illis qui convicium in me dicunt quatenùs homo sum, neque non cognoscentes, opera humanitatis meæ calumniantur, me seductorem propter novitatem doctrinæ, potatorem vini propter vitam communem, filium fabri propter paupertatem appellant, faciliùs convitium illud & blasphemia remittetur, utpotè qui ex ignorantia peccent: Qui autem opera divinitatis meæ considerantes, qualia sunt, dæmonia ejicere, morbos curare, & adhuc non credentes illa calumniantur, dæmonisque operationi adscribunt; quæ nonnisi Spiritus sancti virtute possunt effici, hoc peccatum illis difficiliùs remittetur, utpotè ex malitia & pertinacia blasphemantibus, & claudentibus sibi viam, per quam pervenitur ad veniam. Confer cum *Matthæi* 12. 22. nostrumque in hanc Domini sententiam Commentarium lege.

11. 12. *Cùm autem inducent vos in Synagogas,* cùm in conventus Judæorum, *& ad Magistratus, & Potestates* trahemini propter confessionem nominis mei, & Euangelii prædicationem: *Nolite solliciti esse, qualiter aut quid respondeatis, aut quid dicatis:* Nolite anxiè cogitare de rebus aut verbis, quæ respondere debeatis; & qua ratione propugnare debeatis Euangelii doctrinam, quam perniciosæ novitatis nomine accusant & impugnant; *Spiritus enim sanctus docebit vos in ipsa hora, quid oporteat vos dicere.* Hunc locum contra Marcionem Tertullianus profert, ut Christum Jesum non alio quàm Creatoris nomine locutum & operatum fuisse probet: *Perductos* (inquit) *ad Potestates, prohibet ad interrogationem cogitare de responsione: Sanctus enim* (inquit) *Spiritus docebit vos ipsa hora quid eloqui debeatis. Si ejusmodi documentum Creatoris est, ejus erit & præceptum, cujus præcessit exemplum. Balaam Propheta in Arithmis accersitus à Rege Balac ad maledicendum Israelem, cum quo prælium ineibat, simul Spiritu impletur, non ad quam venerat maledictionem, sed quam illi ipsa hora Spiritus sanctus suggerebat, benedictionem pronuntiabat, ante professus apud nuntios regios, mox etiam apud ipsum, id se pronuntiaturum, quod Deus ori ejus indidisset.*

Tertull. l. 4. contr. Marc. c. 38.

Num. 22. 23. & 24.

13. 14. *Ait autem ei quidam de turba,* ipsum Interpellans, ut judicem vel arbitrum: *Magister, dic,* jube *fratri meo,* ea qua polles auctoritate, *ut dividat mecum hereditatem;* ne plus justa parte detineat, sed jure mihi debitam portionem mihi det. *At ille dixit illi: Homo, quis me constituit judicem aut divisorem super vos?* Respondet ad mentem interpellantis, qui non tam illum rogabat, quàm hanc velut officii ejus functionem expostulabat, de terrenis bonis, quàm spiritualibus & æternis magis solicitus: Quis mihi munus illud tribuit vel demandavit judicandi lites de rebus terrenis exortas, vel familiæ herciscundæ, seu dividundarum hæreditatum? Quasi dicat: Non hic missionis meæ finis, ea potestate uti nolo, neque id munus exercere, quod regni spiritalis Legislatorem, & cœlestis doctrinæ Magistrum non decet. *Benè terrena declinat, qui propter divina descenderat: nec Judex esse dignatur litium, & arbiter facultatum,* vivo-

S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 111.

vivorum habens mortuorumque judicium, arbitriumque meritorum. Non ergo quod petas, sed à quo postules, intuendum est: nec coram majoribus intento animo putes minoribus obstrependum. Unde non immeritò refutatur hic frater, qui dispensatorem cœlestium gestiebat corruptibilibus occupare.

15. *Dixitque ad illos*, nempè ad Discipulos suos, & ad cæteros omnes qui tunc adstabant: *Videte, & cavete ab omni avaritia*: Considerate præsens factum, fratrum scilicet discordiam propter hæreditatem, & cavete ab omni cupiditate & studio immodico bonorum temporalium; non solùm ab ea qua retinetur alienum, sed etiam ab ea qua plus nimio quæritur, quod suum est: *Quia non in abundantia cujusquam vita ejus est ex his quæ possidet*: Non constat vita hominis ex opum abundantia, nec ideò quisquam diutiùs vivit, quia ditior est.

16. 17. 18. 19. 20. 21. *Dixit autem similitudinem ad illos, dicens*: Hanc doctrinam proposita parabola illis explicuit, ut meliùs caperent, & firmiùs retinerent. *Hominis cujusdam divitis uberes fructus ager attulit, & cogitabat intra se, dicens: Quid faciam, quia non habeo, quò congregem fructus meos?* Ditior factus, simulque avarior, anxiè cogitabat, ubi novos fructus reponeret, quia veteribus plena erant horrea. Et dixit: *Hoc faciam: Destruam horrea mea*, quæ minùs capacia sunt, *& majora faciam*, & ædificabo ampliora: *& illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi*, uberes agrorum meorum fructus proximè colligendos, *& bona mea*, scilicet fructus veteres in veteribus horreis reconditos: *Et dicam animæ meæ*, mihi ipsi: *Anima, habes multa bona posita in annos plurimos*. Seipsum alloquitur: Hæc autem compellatio familiaris est Hebræis, & vehementiam affectus indicat, quo homo seipsum excitat ad actum aliquem eliciendum: *Requiesce, comede, bibe, epulare*: Requiesce jam depositâ solicitudine, bonis partis fruere, indulge voluptati, jam gaude securus, nihilque sensibus tuis nega, quo possint oblectari. Dixit autem illi Deus: *Stulte*, qui confidis in multitudine divitiarum tuarum, *hac nocte animam tuam repetunt à te*: Hac ipsa nocte, quâ hæc animo tuo versas, repetetur à te anima tua, quæ non tui, sed alieni juris est; reposcetur vita tua, quam ut depositum accepisti, non ut censum: Jam mors est in januis: *Quæ autem parasti*, & tanta cupiditate collegisti in annos plurimos, *cujus erunt?* Cui cedent? Non tibi, qui nihil tecum ex hoc mundo auferes præter opera tua, secundùm quæ à Deo judicandus es; sed aliis, à quibus fortè maximè abhorres: *Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dives*. Sic illi eveniet, qui solis divitiis temporalibus acquirendis & accumulandis est occupatus, & non laborat, ut veras divitias sibi pariat, ut dives fiat operibus bonis, quibus Deum promeremur; ut thesauros habeat in cœlo repositos.

Psal. 42. Quare tristis es anima mea, & quare conturbas me? & Psal. 102. Benedic anima mea Domino.

22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. *Dixitque ad Discipulos suos: Ideò dico vobis: Nolite soliciti esse animæ vestræ quid manducetis, neque corpori quid induamini*: Quia nimia solicitudo necessariorum facilè animum ad avaritiam inclinat, ideò dico vobis, ut ab omni solicitudine etiam necessariorum caveatis: *Anima plus est quàm esca, & corpus plus quàm vestimentum*. Deus qui sine solicitudine vestra dedit vobis corpus & animam, quæ majora sunt, dabit in eo confidentibus minora, scilicet escam & vestimentum. *Considerate corvos, quia non seminant, neque metunt, quibus non est cellarium, neque horreum, & Deus pascit illos*, victum illis providet: *Quanto magis vos pluris estis illis?* Quantò magis vobis necessaria subministrabit, cui potior cura de vobis est? Si deformes aves, & inconditæ vocis, & infausti ominis, tamen alere non dedignatur Deus; quantò magis alimenta tribuet hominibus, à quibus colitur & invocatur? Scriptores Hebræi & Arabes fabulantur, pullos corvorum albos in lucem prodire, quos cùm ita sui dissimiles vident parentes, illos deserunt: illi autem ora aperiunt, & Deus muscas, similesque bestiolas illis immittit, quæ in ora eorum ingressæ, cibi ipsis sunt, donec nigrescant, & tum demùm parentes in nidum regressi alunt eos: ideò (inquiunt) in illis avibus potissimùm elucet Dei providentia. Hanc fabulam, quam Patres etiam nonnulli suis Commentariis inseruerunt, egregiè refellit Bochartus lib. 2. Hierozoici, cap. 11. *Quis autem vestrum cogitando potest adjicere ad staturam suam cubitum unum? Si ergo neque quod minimum est potestis, quid de cæteris soliciti estis?* Minùs est cubiti unius ad staturam corporis adjectio, quàm vitæ ipsius conservatio: Si ergo primum non est in vestra positum potestate, multò minùs alterum. Vitæ vestræ conservatio & prorogatio in Dei manu est, qui æterna curantibus non patietur deesse temporalia. Quid igitur soliciti estis de his quæ ad vitæ conservationem necessaria sunt, cùm Deus illa servis suis providè & amanter subministret? & si desint ordinaria subsidia, mediis extraordinariis illis subveniat? *Considerate lilia quomodo crescunt: non laborant, neque nent: dico autem vobis: Nec Salomon in omni gloria sua vestiebatur sicut unum ex istis. Si autem fœnum quod hodiè est in agro*, herbam, quæ hodiè in agro florescit, & cras arefacta *in clibanum mittitur*, Deus sic vestit; *quantò magis vos pusillæ fidei?* Quantò majorem vestimenti vestri curam geret, pusillæ fidei homines? *Et vos nolite quærere* cum anxietate, *quid manducetis aut quid bibatis: & nolite in sublime tolli*: Ne animo suspendamini, & inquieti sitis, ne hujusmodi curis distrahamini. *In sublime tolli*, prorsus nihil aliud dicit, quàm distractionem, & mentis instabilem versionem, nunc hoc, nunc illud cogitantis, & ab hoc in illud salientis, & semper sublimius quiddam imaginantis secum. Hanc igitur solicitudinem, hoc est, ita in sublime tolli, quia à Deo abducit, prohibet Dominus: *Hæc enim omnia gentes mundi*, id est, huic mundo addictæ, nec alium curantes, *quærunt* cum solicitudine: *Pater autem vester*, Deus quem agnoscitis pro patre, *scit, quoniam his indigetis*. Incum ergo cogitationes, curasque vestras jactate, & ipse vos enutriet, nec dabit in æternum fluctuationem justis. *Verumtamen quærite primùm regnum Dei, & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis*. Confer cum *Matthæi* 6.

S. Chrysost. ser. de Elia. Olympiod. in Joann. S. Greg. l. 30. in Job. S. Isidor. l. 12. Originum, cap. 7. Cassiodor. in psal. 146. Autor Comment. in ps. inter Opera S. Hieron. in eundem Ps.

« Syriaca « Versio. « Theophyl. « in hunc lo- « cum.

32. *Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum*. Discipulos ac fideles suos alloquitur, quos gregem vocat, ut Deum non communi tantùm modo, sed peculiari suum esse pastorem meminerint; pusillum autem gregem, id est, contemptum, ignobilem, pauperem, temporalibus præsidiis destitutum: *Nolite timere*, ne vitæ necessaria vobis desint: Deus enim pater vester ultrò & pro benignitate sua merè gratuita, & amore erga vos singulari, constituit dare vobis regnum cœleste & æternum: quantò magis ergo dabit vobis temporalia subsidia?

33. 34. *Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam*: Hoc animo estote, ut si res postulet, omnes possessiones vestras vendatis, & venditionis pretium pauperibus erogetis, ut Christum lucrifaciatis: *Facite vobis sacculos qui non veterascunt*, crumenas è quibus pecunia perdi non potest; *thesaurum non deficientem in cœlis, quò fur non appropiat, neque tinea corrumpit*. Divitias non perituras, scilicet bonorum operum merita in cœlis congregate, quem thesaurum nec fur subripit, nec tinea corrumpit: *Ubi enim thesaurus vester est, ibi & cor vestrum erit*. Confer cum *Matthæi* 6. 20.

35. 36. 37. 38. 39. 40. *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris*. Qui dominum expectant, & ad ministerium obeundum parati sunt, altè cincti esse debent, ne impedimento sit vestium onus & prolixitas, cùm vestes sunt oblongæ, quales erant apud Orientales: & si nox est, lumina debent habere parata, ne quid in mora sit, cùm dominus advenerit: *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur à nuptiis*, à nuptiali convivio, quod nocte celebratur: *ut cùm venerit, & pulsaverit, confestim aperiant ei. Beati servi illi, quos cùm venerit dominus, invenerit vigilantes*, & ad illum excipiendum paratos. Ita & vos felices, si Christus vos vigilantes invenerit, &

bonis operibus debitos, fidei lucerna præeunte, cùm ad januam pulsaverit hora mortis vestræ.

Amen dico vobis, quòd præcinget se in morem ministri, *& faciet illos discumbere* ad mensam suam; *& transiens*, mensam circumiens, *ministrabit illis:* Illos summo honore afficiet, novas & inexpertas delicias manifestæ contemplationis suæ, sub convivii symbolo significatas, illis subministrabit in cœlo. *Et si venerit in secunda vigilia*, intempesta nocte; *& si in tertia vigilia venerit*, post mediam noctem (quæ in tres, aut quatuor vigilias, olim dividebatur) *& ita invenerit*, vigilantes & paratos ad illum excipiendum, *beati sunt servi illi. Hoc autem scitote, quoniam si sciret pater-familias, qua hora fur veniret, vigilaret utique, & non sineret perfodi domum suam* à furibus nocturnis: *Et vos estote parati, quia qua hora non putatis, Filius hominis veniet:* Ego ipse veniam ad judicium sicut fur nocturnus. Semper ergo vigilate, ne improvisum veniat. Confer cum *Matthæi* 24. 43. & 44.

41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. *Ait autem Petrus: Domine, ad nos dicis hanc parabolam, an ad omnes?* An nos tantùm spectat, qui te sequimur; an omnes qui salvi fieri volunt? *Dixit autem Dominus: Quis putas est fidelis dispensator & prudens*, fidelis & prudens œconomus, *quem constituit Dominus supra familiam suam*, supra famulitium suum, *ut det illis in tempore tritici mensuram*; quæ singulis in diem destinata est? *Beatus ille servus, quem cùm venerit Dominus, invenerit ita facientem.* Pastores Ecclesiæ propriè spectat hæc parabola. Beatus ille, quem Dominus inveniet prudenter & fideliter munus suum obeuntem: *Verè dico vobis: Quoniam supra omnia quæ possidet, constituet illum.* Magno & excellenti præmio illum munerabit, fruitione sui, æterna beatitudine, quæ status est omnium bonorum aggregatione perfectus: *Quod si dixerit servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus venire*, & interim ejus absentia fretus, *cœperit percutere servos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari; veniet dominus servi illius in die qua non sperat, & hora qua nescit, & dividet eum*, è numero servorum suorum fidelium segregabit, *partemque ejus cum infidelibus ponet*, & damnabit illum ac puniet, ut servos infideles. *Ille autem servus, qui cognovit voluntatem domini sui, & non præparavit*, & paratum se non exhibuit ad eam exequendam, *& non fecit voluntatem ejus, vapulabit multis*, graviùs plectetur: *Qui autem non cognovit, & fecit digna plagis*, qui peccavit ex ignorantia non affectata, *vapulabit paucis*, leviùs punietur: *Omni autem cui multum datum est, multum quæretur ab eo: & cui commendaverunt multum, plus petent ab eo.* Pro acceptorum proportione rationem à Deo exigendam Christus significat. Cui multa dona collata sunt à Deo, major ab eo ratio exigetur: & cui plura commodata sunt, plurium ratio ab eo reposcetur. Prior sententiæ pars spectat dona in usus proprios & ad propriam cujusque sanctificationem à Deo collata: posterior, dona collata in usus alienos, sive ad aliorum utilitatem, qui ejus institutioni, curæ, gubernationi sunt commissi.

49. *Ignem veni mittere in terram; & quid volo, nisi ut accendatur?* Ignem charitatis in terram missurus veni, per Spiritum sanctum in cordibus hominum diffundendum, quo illustrentur, purgentur, inflammentur: & quid opto vehementiùs, quàm ut ardeat? Vel, ignem persecutionis, quæ Euangelii prædicationem sequetur, non ex ejus natura, sed ex hominum malitia, quia cùm doctrina Euangelii eversura sit idololatriã & scelera omnia, inde commovebuntur homines terreni adversùs cœlestem illam doctrinam, & ejus Prædicatores: *Et quid volo, nisi ut accendatur?* Id est: Utinam jam ardeat ignis ille exploraturus & purgaturus Christi gregem! *Ipse meliùs interpretabitur ignis illius qualitatem; adjiciens: Putatis venisse me pacem mittere in terram? Non, dico vobis, sed separationem..... Igitur & ignem eversionis intendit, qui pacem negavit. Quale prælium, tale & incendium; qualis machæra, talis & flamma* (inquit Tertullianus.)

Tertull. l. 4. adverf. Marcion. c. 29.

50. *Baptismo autem habeo baptizari, & quomodo coarctor, donec perficiatur?* Priùs quàm ignis ille toto orbe accendatur, passionem & mortem subire me oportet, in qua meo ipse sanguine profundar, ut morientis Jacob vaticinium illud in me impleatur: *Lavabit in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum.* Angor autem vehementer præ desiderio baptismum illum perficiendi, & mortem subeundi. Anxius sum propter moram passionis & mortis, quam pro generis humani redemptione subire decrevi. Hujus enim vehementi desiderio teneor, ut homines redimam, & in redemptorum cordibus divinum illum charitatis ignem accendam, quo consumatur iniquitas. Genes. 49.

51. 52. 53. *Putatis, quia pacem veni dare in terram? Non, dico vobis, sed separationem: Erunt enim ex hoc quinque in domo una*, seu familia *divisi, tres in duos*, seu contra duos, *& duo in tres dividentur*, dissidebunt, quia prout hi aut illi Euangelicam fidem & vitam profitebuntur vel rejicient, contraria scindentur in studia, partes in contrarias abibunt: *Pater in filium* insurget religionis causa, *& filius in patrem suum: mater in filiam, & filia in matrem; & socrus in nurum suam, & nurus in socrum suam.* Confer cum *Matthæi* 10. 34.

54. 55. 56. 57. *Dicebat autem & ad turbas: Cum videritis nubem orientem ab occasu, statim dicitis: Nimbus venit*, statim prævidetis pluviam futuram: *Et ita fit: & cùm Austrum flantem, dicitis: Quia æstus erit; & fit. Hypocritæ, faciem cœli & terræ nostis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis?* Ex signis quibusdam sensibilibus in cœlo, aut in terra apparentibus observatis & cognoscitis, quale futurum sit tempus, an pluviosum, an siccum & calidum: & tamen hoc tempus adventus Messiæ, tot ac tantis signis à Prophetis prænunciatum, ac demonstratum, non cognoscitis & probatis; nec observatis signa illa esse in me, ac meo ad vos adventu impleta? *Quid autem & à vobis ipsis non judicatis, quod justum est?* Cur ex rebus quæ apud vos geruntur, non judicatis? Non estis tam imprudentes, ut in judicio contendere velitis cum eo qui certam habet actionem, nulla exceptione elidendam, nulla tergiversatione frustrandam. Quòd si talem creditorem opportuno tempore placandum vobis censetis, antequam in jus vocemini, ne posteà in deterius vobis contingat sententia judicis; quid cunctamini cum Deo transigere dum licet, dum bonas conditiones per me vobis clementer offert? Hunc sensum confirmat sequens Versus. Confer cum *Matthæi* 16. 2.

Terræ promissionis mare erat ad Occid. ideò nubes ab occasu orta signum erat illis pluviæ.

58. 59. *Cùm autem vadis cum adversario tuo ad Principem*, seu Magistratum, sive cùm ab eo in judicium vocaris, *in via da operam liberari ab illo*; compone cum eo negotium, *ne fortè trahat te ad judicem, & judex tradat te exactori*, seu lictori; *& exactor mittat te in carcerem. Dico tibi: Non exies inde, donec etiam novissimum minutum reddas*, novissimum obulum: donec totum debitum restitueris. Ita nisi conscientiam tuam cum Deo componere per pœnitentiam cures, quamdiù in hoc sæculo quasi in via ambulas, severissimum in te judicium exercebitur: dæmonibus justitiæ Dei ministris traderis, & detruderis in carcerem tartareum, unde numquam exeas, quia numquam solves debitum infinitum, quo illius justitiæ obstringeris. Confer cum *Matthæi* 5. 25.

Sen-

Sensus Moralis.

Ven. Beda in hunc loc.

1. *ATtendite à fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis.* Hypocriſis appoſitè fermento comparatur; nam ſicut modicum fermentum totam farinæ, cui injicitur, maſſam corrumpit, univerſamque mox conſperſionem ſuo ſapore commaculat; ita ſimulatio, cujus ſemel animum imbuerit, tota virtutum ſinceritate & veritate fraudabit. Cavenda itaque hypocriſis, non ſolùm ne hypocritas imitemur, ſub larva pietatis & juſtitiæ crimina occultantes; ſed ne ab ipſis decipiamur, & in errorem inducamur, vel contra fidem, vel contra Chriſtianam morum diſciplinam. De

2. Cor. 5. 8. hoc fermento vitando monet etiam Apoſtolus: *Itaque epulemur non in fermento veteri, neque in fermento malitiæ & nequitiæ, ſed in azymis ſinceritatis & veritatis.* Fruſtra autem hominibus illudere ſpecie ſanctitatis conantur hypocritæ: illorum occulta crimina, cogitationes ipſæ, & intentiones cordis ſupremum judicem Deum non latent, & in ultimo judicio palam revelabuntur: *Laus impiorum brevis eſt, & gaudium hypocritæ adinſtar puncti. Si aſcenderit uſque ad cœlum ſuperbia ejus, & caput ejus nubes tetigerit, quaſi ſterquilinium in fine perdetur.* In fine perdetur, qui in principio florere videbatur. Momentaneum gaudium eſt hypocritarum in hac vita de mundi gloriola, de inani fama probitatis & ſanctitatis quam aucupantur; æternus luctus, & cruciatus erit in altera vita ob hypocriſim, cæteraque vitia: *Gaudium hypocritæ adinſtar puncti.* Laus hominum quam ambiunt, vana eſt, brevis eſt; laus Dei & merces, quam amittunt, æterna. Illuminabit enim Deus abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium: & tunc laus erit unicuique à Deo: *Nihil autem opertum eſt quod non reveletur, neque abſconditum quod non ſciatur.*

Job. 20. 5.

1. Cor. 4. 5.

4. 6. *Dico autem vobis amicis meis: Ne terreamini ab his qui occidunt corpus, & poſt hæc non habent ampliùs quid faciant. Oſtendam autem vobis quem timeatis*, &c. Timenda eſt, non mors corporis, quòd tandem poſt breve tempus moriturum eſt; ſed mors animæ, quæ ad vitam æternam creata eſt. Quàm ſtultum eſt vitam animæ propter vitam corporis conſervandam amittere, cùm è contra vita corporis propter animæ ſalutem exponenda ſit. Inimicus homo, tyrannus quem times, ſub cujus comminationibus expalleſcis, non poteſt occidere animam tuam: uſque ad corpus ſævit, tu noli ſævire in animam tuam. Ab illo occidi

S. Auguſt. ſerm. 167. alias 28. de Verbis Apoſtoli. Sap. 1. 11.

non poteſt, à te poteſt; non lancea, ſed lingua. Inimicus qui te percutit, finit hanc vitam: os autem quod mentitur, occidit animam. Ex his ergo quæ in hoc tempore homines timent, conjiciunt, quæ timere debeant. Timet enim carcerem, & non timet gehennam? Timet quæſtionarios tortores, & non timet infernales angelos? Timet cruciatum temporalem, & non timet pœnas ignis æterni? Timet ad modicum mori, & non timet in æternum mori? ..... Vita corporis anima eſt, vita animæ Deus eſt ..... Sæviat igitur inimicus, minetur mortem, faciat ſi permittitur, excludat de carne animam tuam: anima tua non excludat à ſe vitam ſuam. Si rectè plangis, & putas te miſerabiliter dicere potenti inimico tuo: Noli ferire, parce ſanguini meo: non tibi dicit Deus: *Miſerere animæ tuæ placens Deo?* Cùm occiditur corpus, migrat anima: ubi erit? Si non efflavit vitam ſuam, id eſt, Deum ſuum, in illo erit quem non perdidit, in illo erit quem non à ſe excluſit. Si autem obtemperas infirmitati animæ tuæ, dicenti tibi: Ferit inimicus, & dimitto te: non times Deum dicentem tibi: Peccas, & dimitto te? De timore vano timorem utilem capiamus. Timor vanus eſt omnium hominum timentium amittere temporalia, quandoque migraturorum, & migrare trepidantium, volentium ſemper differre, quod non poſſunt auferre ..... Hinc increpandi, hinc objurgandi, hinc plangendi homines timentes mori, & nihil aliud agentes, niſi ſeriùs mori ..... Habes quid agat, ut numquam moriaris. Si times mortem, ama vitam. Vita tua Deus eſt, vita tua Chriſtus eſt, vita tua Spiritus ſanctus eſt. Non illi places malè agendo. Templum ruinoſum non inhabitat, templum ſordidum non ingreditur. Sed geme ad illum, ut mundet ſibi locum; geme ad illum, ut ædificet templum ſibi; quod tu deſtruxiſti, ipſe conſtruat; quod tu exterminaſti, ipſe reformet; quod tu dejeciſti, ipſe erigat ..... Et cùm timorem correxeris, & utiliter timere cœperis, non temporales cruciatus, ſed æterni ignis ſupplicia, & ideò adulter non fueris, nondum laudandus es: non quidem ita dolendus, ut ante; ſed tamen nondum laudandus: *Quid enim magnum eſt; timere pœnam? Magnum eſt, ſed amare juſtitiam.*

Ne terreamini ab his qui occidunt corpus ..... Oſtendam autem vobis quem timeatis, &c. Cùm Dominus timorem incuſſerit, & vehementer incuſſerit, & repetendo verbum comminationem geminaverit, abſit, ut dicam: Malè times. Planè time, nihil eſt, quod magis timere debeas. Sed interrogo te: Si non te videret Deus quando facis, nec quiſquam te convinceret in judicio illius, faceres? Inſpice te ipſum. Si faceres, ergo pœnam times; caſtitatem nondum amas, charitatem nondum habes: *Serviliter times, formido eſt mali, nondum dilectio boni. Sed time tamen, ut iſta formido cuſtodiat te, ut perducat ad dilectionem: Timor enim iſte, quo gehennam times, & ideò mala non facis, continet te, & ſic volentem peccare animum interiorem non ſinit. Eſt enim quidam cuſtos timor, quaſi pædagogus legis; litera eſt minans, nondum gratia juvans. Cuſtodiat tamen te timor iſte, dum non facis timendo, & veniet charitas; intrat in cor tuum, & quantùm illa intrat, tantùm timor exit. Timor enim id agebat, ne faceres: charitas id agit, ut nolis facere, etiamſi impunè poſſis admittere .....* Intrat charitas, pellit timorem. Non autem intrat & ipſa incomitata. Habet ſecum ſuum timorem, quem introducit ipſa; ſed illum caſtum, permanentem in ſæculum ſæculi: *Servilis timor eſt, quo times cum diabolo ardere: timor caſtus eſt, quo times Deo diſplicere.* Conſiderate, & ipſos humanos interrogate affectus. Timet ſervus offendere dominum ſuum, ne jubeat eum verberari, jubeat in compedes mitti, jubeat carcere includi, jubeat eum piſtrino conteri. Hæc timens ſervus non peccat: ſed quando ſenſerit abſentes oculos domini ſui, nec habuerit teſtem, à quo poſſit convinci, facit. Quare facit? Quia pœnam timebat, non juſtitiam diligebat. *Vir autem bonus, vir juſtus, homo liber, delectatur ipſa juſtitia, & ſi poſſit ſine teſte peccare, teſtem reformidat & Deum; & ſi poſſit audire Deum dicentem ſibi: Video te cùm peccas, non te damnabo, ſed diſplices mihi: ille nolens diſplicere oculis Patris, non formidoloſi Judicis, timet, non ne damnetur, non ne puniatur, ſed ne offendat gaudium paternum, ne diſpliceat oculis amantis. Si enim amat ipſe, & amantem ſui Dominum ſentit, non facit, quod diſplicet amanti ſe.* Lubricos & inhoneſtos amatores attendite: Si quis amore fœminæ laſcivus & nequam veſtit ſe aliter, quàm illi placet, aut ornat ſe aliter, quàm illi placet: illa dixerit: Nolo habeas talem byrrhum; non habet: ſi per hyemem illi dicat: In lacerna te amo; eligit tremere, quàm diſplicere. Numquid illa cui diſplicet, damnatura eſt? Numquid in carcerem miſſura? Numquid tortores adhibitura? Hoc ſolùm ibi timetur: Non te videbo; hoc ſolùm ibi contremiſcitur: Faciem meam non videbis. *Si hoc impudica dicit, & terret: Deus dicit & non terret? Sanè plurimùm, ſed ſi amamus. Si autem non amamus, non inde terremur, ſed terremur, ut ſervi, de igne, de gehenna, de atrociſſimis tartareis minis, de exaggeratiſſimis diaboli Angelis, ejuſque ſupplicüs. Vel inde terreamur. Si illud minùs amamus, vel illa timeamus.*

S. Auguſt. lib. c. 8. 9. 10.

7. *Nolite ergo timere, multis paſſeribus pluris eſtis vos.* Providentia Dei, conſolatio juſtorum eſt. Solicitudinis, anxietatis, & humani timoris radix, defectus eſt

fidei & fiduciæ in divina providentia nostro bono invigilante. Nec Dei sapientia falli, nec omnipotentia vinci, nec paternus amor seipsum negare potest: quid timeamus, quid diffidamus? *Iacta super Dominum curam tuam, & ipse te enutriet; non dabit in aternum fluctuationem justo.* Solus Deus scit, quanti valeamus, quia solus scit, quanti nos amet: inde enim tantùm æstimandi, unde ab illo amati. Homo *divini ingenii cura* (inquit Tertullianus) Studium igitur Deo placendi sit una hominis cura. Vigilat jugiter Deus, ut homini benefaciat; vigilet jugiter homo, ut Deo serviat, illique gratias agat. Redamare illum non pigeat se amantem, & se ipsum in præmium amoris illius promittentem: *Nolite ergo timere, multis passeribus pluris estis vos.*

Psal.54.13.

8. *Omnis quicumque confessus fuerit me coram hominibus, & Filius hominis confitebitur illum coram Angelis Dei.* Quantum præmium confitentis! *Qui autem negaverit me coram hominibus, negabitur coram Angelis Dei.* Quanta pœna negantis! Cujus enim esse potest, nisi diaboli, qui à Christo rejicitur, & negatur? Christus porrò confitendus corde, ore & opere: *Corde* enim *creditur ad justitiam; ore autem confessio fit ad salutem.* Sed væ illis qui *confitentur se nosse Deum, factis autem negant, ad omne opus bonum reprobi.* Ad vitam cum sanguine profundendam paratus esse debet omnis homo Christianus, potiùs quàm Christi fidei renunciet, vel ejus mandata transgrediatur; quantò magis ad cæteta bona temporalia amittenda, ne Christi jacturam faciat? *Quis nos separabit à charitate Christi? Tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? sicut scriptum est: Quia propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis. Sed in his omnibus superamus propter eum qui dilexit nos. Certus sum enim quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu.*

Rom.10.10.

Ad Tit.1.16.

Rom.8.35.& seq.

13. *Ait autem ei quidam de turba; Magister, dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem.* Bonorum temporalium cupiditas occasio est dissensionum, litium, scandalorum: sacratiores necessitudines dirimit. Christiano indignum terrenis bonis inhærere: *Ex substantia familiari fratres sumus* (inquiebat Tertullianus, Ethnicos alloquens) *quæ penes vos ferè dirimit fraternitatem. Itaque qui animo animaque miscemur, nihil de rei communicatione dubitamus.* Christianus pro rebus terrenis litigare non debet, cùm prudentis & probi arbitri, vel arbitrorum judicio controversia, quæ illicum proximo intercedit, componi potest: periculo amittendi charitatem exponere se litigando non debet: si litigare cogatur alterius improbitate compulsus, ita comparatus sit, ut res temporales amittere malit, quàm violare fraternam charitatem: *Servum Dei non oportet litigare* (inquit Apostolus) Putari posset, judicium habere adversùs alterum non esse peccatum, sed tantummodò id extra Ecclesiam velle judicari, nisi secutus adjungeret: *Iam quidem omnino delictum est inter vos, quod judicia habetis.* Et ne quisquam hoc ita excusaret, ut diceret, justum se habere negotium, sed iniquitatem se pati, quam velit à se judicum sententia removeri, continuò talibus cogitationibus vel excusationibus occurrit, atque ait: *Quare non magis injuriam patimini?* Sic locum Apostoli S. Augustinus interpretatur. Et alibi: *Sunt alii* (inquit) *qui rebus infirmitati concessis inhærent aliquantulùm dilectione. Non rapit villam alienam, sed sic amat suam, ut si perdiderit, conturbetur. Non tollit aliena, sed repetit sua, & habet cum fratre suo judicium. Talibus enim dicitur: Iam quidem omninò delictum est in vobis, quia judicia habetis vobiscum. Verùm ipsa judicia in Ecclesia jubet agi, non ad forum trahi; tamen delicta esse dicit: Contendit enim Christianus pro rebus terrenis ampliùs quàm decet eum, cui promissum est regnum cœlorum. Non totum cor sursum levat, sed aliquam partem ejus trahit in terra.*

Tertullian. Apol.c.39.

2.Tim.2: 1.Cor.6.7.

S. Augustin. Enchir. c.78. Videsis & S. Jo. Chrysost. hom.16.in 1. ad Corinth. 1.Cor 6.7 S. August. in ptal. 80.

Magister, dic fratri meo, ut dividat mecum hæreditatem. Non ei dixit Dominus: Veniat frater tuus: Sed nec misit, ut adesset; aut cùm adfuisset, interpellatori dixit: Proba quod dicebas. *Petebat dimidiam hæreditatem, petebat in terra dimidiam: in cœlo Dominus offerebat totam. Plus Dominus dabat, quàm ille postulabat.*

S. Augustin. ser.107. alias de temp.196. & de diversis 28.

14. *At ille dixit illi: Homo, quis me constituit judicem aut divisorem super vos?* Homo, *qui enim pro magno habes istam hæreditatem, quid es, nisi homo? Volebat illum facere aliquid plus quàm est homo. Quid plus illum volebat facere, cui volebat avaritiam tollere?* Ego dixi: Dii estis, & filii Excelsi omnes: *Ecce quod eum volebat facere: inter Deos numerare, qui avaritiam non habet.*

Psal.81.6.

15. *Dixitque ad illos: Videte & cavete ab omni avaritia.* Fortè tu avarum & cupidum diceres, si quæreret aliena: ego autem dico: *Cupidè & avarè non appetas nec tua.* Hoc est, *Ab omni.* Non leviter habendum est, quando Dominus noster, Redemptor noster, Salvator noster, qui mortuus est pro nobis, qui sanguinem suum pretium dedit, ut redimeret nos; Advocatus noster, Judex noster dicit: *Cavete.* Novit ille quantum mali sit: nos non novimus, illi credamus: *Cavete ab omni avaritia.* Meum servo (inquis) non alienum tollo: *Cavete*, &c. *Non solùm avarus est, qui rapit aliena: sed & ille avarus est, qui cupidè servat sua. Sed si sic culpatur qui cupidè servat sua, quomodo damnatur qui rapit aliena?* Cavete ab omni avaritia; quia « non in abundantia cujusquam vita ejus est, ex his quæ « possidet. *Multa qui recondit, quantùm inde tollit, ut* « *vivat? Cùm tulerit inde, & quodam modo cogitatione separaverit, quod sufficiat, unde vivat, videat cætera cui remaneant: ne forte cùm servas unde vivas, colligas unde moriaris. Ecce Christus, ecce Veritas, ecce Severitas,* Cavete, *dicit Veritas:* Cavete, *dicit Severitas. Si non amas veritatem, time severitatem.* Non in abundantia cujusquam vita ejus est, ex his quæ possidet. *Crede illi, non te fallit. Contra tu dicis: Immò in abundantia hominis est vita ejus ex his quæ habet. Ille non te fallit: tu te fallis.*

S. Augustin. ib.

16. *Dixit autem similitudinem ad illos: Hominis cujusdam divitis uberes fructus ager attulit: & cogitabat intra se, dicens: Quid faciam, quia non habeo, quò congregem fructus meos?* Quis non misereatur sic miserè « curis obsessi? Ipsa fertilitate miser erat ac trepidus. « Miserabilis præsentibus & paratis bonis, miserabilior « ob ea quæ adhuc expectabat. Num enim proventus « ei fert terra? Gemitus ei producit. Num fructuum « copiam colligit? Immò curas, dolores, & graves an- « xietates. Peræquè enim ac egestate pressi, miser affli- « gitur & ejulat. Nonnè enim ejusmodi vocem edit, « cujusmodi solet emittere, qui angustia pressus mendi- « cat? Quid faciam? Quod cæteros lætitia perfundere « solet, id angit & excruciat avarum. Ex his enim om- « nibus quibus affluit, nihil decerpit gaudii: quin ipsæ « potiùs undique affluentes divitiæ, ejus pungunt & lan- « cinant animum, ne ad externos fortè vel transcursim « aspiciens, in egenos cogatur nonnihil conferre subsidii. « *Quid faciam?* (inquit) Parata tibi erat responsio (dives « avare) hoc inire consilium debebas: Esurientium ani- « mas explebo, aperiam horrea, & omnes indigos voca- « bo: imitabor Joseph præconio exhibitæ hominibus be- « nignitatis celebrem; vocem emittam magnificam: « Quicumque panibus indigetis, venite ad me, partici- « pes futuri gratiæ à Deo mihi collatæ. At longè à tam « sano consilio dives avarus: *Destruam* (inquit) *horrea mea, & majora faciam, & illuc congregabo omnia quæ nata sunt mihi, & bona mea.* Quantas solicitudines pariunt divitiæ? Contra verò mentis tranquillitatem & pacem parit Christiana mediocritas, vel Euangelica paupertas. Quàm imprudenter bona vocantur, « quorum ipsa copia hominem quiescere non sinit; « quæ sine labore servari non possunt, nec sine do- « lore ab iis, qui illis adhærent, amittuntur; immò il- « lis in supplicia vertuntur amittendi metu! Vera bona « sunt, quæ Deus paravit & promisit diligentibus « se; bona cœlestia, quæ sanctis desideriis multiplican- « tur,

« S. Basil. homil. de avaritia in illum S. Luc. locum: Destruam horrea mea.

tùr; quæ animo recondunrur; illumque tantò ampliùs dilatant, quantò magis augentur; quæ facilè servantur, modò semper amentur. Nova semper consilia init divitum hujus sæculi cupiditas: terram invertunt, colligunt, erigunt homines terreni; & bona vocant, quæ momento perire, ipsisque eripi possunt; de bonis æternis non cogitant, non curant.

S.Basil. ibid. *Destruam horrea mea, & majora faciam.* Iniquitatis horrea procul dubio digna sunt, quæ diruantur. Everte miser tuis ipse manibus, quod malè ædificasti. Solve horrea, unde nullus unquam solatium ac levamen consecutus est. A fundamentis excidito avaritiæ custodem, educ & disperde pauperibus absconditas in malum domini sui divitias: *Destruam horrea mea, & majora faciam.* Ubi verò & ista frumento adimpleveris, quid ampliùs cogitabis? An rursus destrues & ædificabis? Habes, si vis, apothecas, domos pauperum; thesauriza tibi thesauros in cœlo, quos fur deprædari non potest, nec tinea vel ærugo corrumpere. Ne dixeris, Erogabo pauperibus, cùm nova horrea complevero. Vitam tibi insipienter polliceris, non ut sis in pauperes liberalior, sed ut instantem mendicum à te propulses, atque ab eroganda eleemosyna te excuses. Quid prohibet, quominùs nunc liberaliter eroges? Nonnè inops adest? Nonnè plena sunt horrea? Nonnè merces à Domino parata? Nonnè mandatum manifestum? Spiritum Sanctum audi per os Salomonis dicentem: *Ne dicas, Vade & revertere, cras tibi dabo, cùm statim possis dare.* Prov.3.28. Nescis enim, quid superventura paritura sit dies. Qualia præcepta contemnis? Quantam te Deo beneficentissimo gratiam habere, quàm hilarem datorem ac munificum in egenos esse oportebat, quòd non ipse pro foribus alienis cogeris obstreperus esse & querulus, sed tuas alii occupant? Nunc autem tristis es & petentibus difficilis: occursum pauperum vitas, ne fortè aliquid vel modicum erogare cogaris. Non habeo (inquis) non dabo: nam & pauper ego quoque sum. Pauper es profectò, & omnium egens bonorum: pauper (inquam) charitate, pauper benignitate in indigos, pauper fide erga Deum, pauper æterna spe. Quamobrem frumenti, quodcumque possides, fratres tuos fac participes. Cras fortè marcescet. Hodie egenti da. Avariæ genus pessimum est, nolle ne ea quidem, quæ facilè corrumpuntur, inopi dare. Verùm, ais: Cui facio injuriam, si mea retineo, conservoque? Quæ illa, dic mihi, tua? Unde accepta? Perinde facis, ac si S.Basil. ibid.
» quis in theatro locum spectandi mox ut antevertit aliis
» arripere, cæteros arceat ab ingressu, suo unius usui id
» vindicans, quod ad communem omnium usum propo-
» situm est. Tales divites existunt. Communia namque
» cùm priores obtinuerint, propria faciunt occupando.
» Nam si tantum quisque usurparet, quantum ad pro-
» priæ necessitatis solatium sufficit, superfluumque tri-
» bueret egentibus, nemo dives, nemo pauper esset.
» Unde tibi hæc bona? Si à casu dixeris, impius es, eum
» non agnoscens, qui te condidit, neque ei qui dedit, re-
» pendens gratiam. Quòd si ex Deo te illa habere fate-
» ris, dic mihi, quamobrem hæc sortitus es? Non enim
» justus est Deus, qui ea quæ sunt ad victum, inæquali-
» ter nobis diviserit. Cur tu dives es, ille pauper: Non
» ob aliam certè causam, nisi ut tu benignitatis ac fidelis
» administrationis mercedem accipias, ille verò patien-
» tiæ præmiis honoretur. Tu verò insatiabilis avaritiæ
» lacertis omnia circumplexus, & tot homines illis pri-
» vans, neminem te lædere putas. Quis est avarus? Il-
» le qui necessariis non est contentus. Quis peculator?
» Ille qui ad se unum transfert, quæ singulorum sunt.
» Tu ergo non avarus? Non tu peculator, cùm ea quæ
» ad dispensandum recepisti, tibi propria facis? Esurien-
» tis est panis, quem retines: nudi vestis, quam in ar-
» ca custodis: egentis argentum, quod terræ infossum
» possides.

19.20. *Et dicam animæ meæ: Anima, habes multa bona posita in annos plurimos: requiesce, comede, bibe, epulare.* O dementiam! Si porcinam habuisses animam, quid aliud ipsi enunciare potuisses? *Dixit autem illi Deus: Stulte, hac nocte animam tuam repetent à te: quæ autem parasti, cujus erunt?* Superat æternam pœnam irrisio ista stultitiæ. Stulte, qui tibi sapiens videris, Anima cui dixisti, *Habes multa bona*, hodie à te repetitur, & nullum habet bonum. *Contemnat hæc bona, & sit ipsa bona; ut quando repetitur, exeat secura.* S.Basil. ibid. *Quid enim iniquius est homine, qui multa bona habere vult, & bonus ipse esse non vult?* S.Aug. Serm. 107.

21. *Sic est qui sibi thesaurizat, & non est in Deum dives.* Dives avarus divitias non suis aut pauperum necessitatibus sublevandis congregat, sed ut illis velut ultimo suo fine fruatur, ut illarum possessione delectetur, ut illas Dei vice diligat, ut illas possideat, quasi suas; non ut dispenset, quasi bona Dei sui, quorum est œconomus constitutus. Maledicti divites, qui divitiarum suarum usum ad Deum & ad salutem æternam non referunt, qui illas secundùm voluntatem legemque Dei non dispensant, qui non student *divites fieri in operibus bonis, facilè tribuere,* 1.Tim.6.18. *communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, ut apprehendant veram vitam.* Qui superflua bonorum suorum per manus pauperum in cœlum non trajicit, summæ Veritatis judicio stultus est.

22. *Dixitque ad Discipulos suos: Ideò dico vobis: Nolite soliciti esse animæ vestræ quid manducetis, neque corpori quid induamini.* A rerum temporalium solicitudine facilis in avaritiam lapsus est. Vitanda igitur solicitudo, ut avaritia omnis caveatur. In Dei providentia confidendum. Creator noster est, Pater noster, Dominus noster: nos opus ejus, populus ejus, & oves pascuæ ejus. Dedit nobis corpus, vitam, & omnia. Potens est, benignus, beneficus: quid timemus, ne iis, quæ corpori sustentando, & conservandæ vitæ necessaria sunt, nobis deficiat ejus providentia, quæ nec vilissimis animalibus deest? In nostra industria, in hominum amicitia & promissis confidimus: in Dei optimi, potentissimi, beneficentissimi providentia & promissis confidere dubitamus? Diffidentia & solicitudo animum suspendens, vitium est infidelium: Fiducia in Deo, virtus est Christianorum. *Hæc omnia gentes mundi quærunt: Pater autem vester scit, quoniam his indigetis. Verumtamen quærite primùm regnum Dei & justitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* Insipiens est, qui primùm quærit, quod minoris momenti est, quod vilius, quod homini cum animantibus commune est; illud verò negligit, quod excellentius, quod magis necessarium, quod hominis proprium summumque bonum. *Indecorum est homines curare de cibo, qui militant regno. Novit Rex, quemadmodum familiam suam pascat, alat, vestiat.* Christianus de vita, de regno, de immortalitate certus, de pastus & vestitus non debet necessitate pulsari, cùm videat Deum hodie natO, & perituro in crastinum germini tantam vestitus gloriam contulisse: sed sicut ariditati ista, sicut clibani deputantur incendio; ita mortis, ita gehennæ ignibus destinantur, qui præsentia sibi à Deo præstari dubitant, cùm futura sibi jam sentiunt contributa. S.Ambr. lib. 7. in Luc. n. 115. S.Petrus Chrysolog. serm.163.

32. *Nolite timere, pusillus grex, quia complacuit Patri vestro dare vobis regnum.* Pro magnitudine certaminis, præmii proponitur magnitudo. Hinc est, quòd Discipulis suis Christus Regnum ceu præmium proponit ac promittit, ut in certamine non cedant periculis, non timori: pericula despicit, qui tendit ad regnum: victoriæ cupidus nescit timere: *Nolite timere, pusillus grex.* Pusillus grex mundo, magnus Deo. Pusillus, quia quos elegit ad gloriam, ad ovium innocentiam & mansuetudinem Christianam instituit. Pusillus grex, qui non de magno minuitur, sed crescit de pusillo. *Pusillus grex:* nascentis Ecclesiæ sic designat infantiam, quam ad Regni sui venire insulas incrementis cœlestibus mox promittit. *Complacuit Patri vestro dare vobis regnum:* Vos ad regnum prædestinavit secundùm propositum voluntatis suæ, secundùm divitias gratiæ suæ, ut essetis sancti & immaculati in conspectu ejus; non quia sancti eratis, non vestrorum intuitu meritorum; quia per gratiam S.Petr.Chrys. ser.22.& 23.

tiam & misericordiam ejus donatur vobis omne meritum. *Nolite timere, pusillus grex*. Vox est boni Pastoris, qui animam suam pro ovibus posuit, illis ut cœleste Regnum procuraret. *Tibi* ergo *Rex* Christus, *tibi Sacerdos, tibi Pastor, tibi sacrificium, tibi ovis, tibi agnus, tibi totum factus est, qui fecerat totum. Et qui sibi numquam, tibi toties immutatur; propter te varias monstratur in formas, qui manet unica suæ Majestatis in forma. Et quid plura? Dat se tibi Deus homo, ut ferre potes, quia ut est, non potes sustinere.*

S. Petr. Chry. serm. 33. *Nolite timere, quia complacuit Patri vestro dare vobis Regnum*. Promissionem Regni sine timore servus non audit: qui enim libertate indignus est, capere non potest, qua ratione vocari possit ad Regnum. *Dominus ergo servorum mentes tali voce confirmat, ne eos repentinus promissi regni prosternat auditus. Regnum velle servum, crimen est; adire, periculum; temeritas, non timere.*

Idem ser. 22. & 23. 33. *Vendite quæ possidetis, & date elemosynam. Facite vobis sacculos qui non veterascunt, &c.* Non potest dominari omnibus, nisi is qui propriis non tenetur. Dejectæ mentis est, qui familiaris rei meminit cùm vocatur ad Regnum: jacens animus plebejus nummulum thesauris regalibus anteponit: pauper sensus parvis incubans, perdit magna, & inhians temporalibus, deserit sempiterna. Abjicere debet habitum servitutis, qui se Regem credit divinitùs consecratum. Est consuetudinis, est animi felicis, ut adscitus ad Regnum, quod fuit proprium, quod privatum, mox parentibus, propinquis, civibus indigentibus eroget, ne sit medicus animo, qui censu dives factus est & honore. Tali ergo providentia Dominus, consilio tali vilia & caduca jubet, ut vendamus, ut largiamur, ut donemus, qui in cœlesti regno Deum nostrum & omnia in ipso volumus possidere.

S. Leo ser. 8. *Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam*. Cibus
» egeni, regni cœlestis est pretium: & largitor tempo-
» ralium, hæres efficitur æternorum. Unde autem exi-
» gua ista impendia tanta æstimari taxatione meruerunt?
» Nisi quia pondera operum charitatis lance pensantur,
» & cùm amatur ab homine quod Deus diligit, me-
» ritò in ejus ascenditur Regnum, in cujus transitur af-
» fectum.

Idem ser. 9. *Vendite quæ possidetis, & date eleemosynam*. Quamvis laudabile sit intemperantiam fugere, & turpium voluptatum damna vitare, multique magnificè facultates suas dedignentur occulere, & in copia affluentes vilem atque sordentem horreant parcitatem: non est tamen talium aut felix abundatia, aut probanda frugalitas, si ipsis tantùm propriæ opes serviant, si eorum bonis nulli juvantur pauperes, nulli foventur infirmi; si de magnarum abundantia facultatum non captivus redemptionem, non peregrinus solatium, non exul sentit auxilium. *Hujusmodi divites egentiores sunt omnibus egenis. Perdunt enim illos redditus, quos possunt habere perpetuos: & dum brevi nec semper libero incubant usui, nullo justitiæ cibo, nulla misericordiæ suavitate pascuntur; foris splendidi, intus obscuri; abundantes temporalium, inopes æternorum: Quia ipsi animas suas fame afficiunt, & nuditate dehonestant, qui de iis, quæ terrenis horreis commendarunt, nihil thesauris cœlestibus intulerunt.*

S. Petrus Chrysolog. ser. 25. *Facite vobis sacculos, qui non veterascunt; thesaurum non deficientem in cœlis*. Pater iste ditare vult filios, non nudare. Novo modo, imò cœlesti modo, qui hunc audit, vendendo comparat, recondit erogando; dum amittit, acquirit: *Facite vobis sacculos qui non veterascunt*. Qui thesaurizantes temporaliter arguebat, ad totum cupiditatis fomitem jubet sacculos sine fine perquiri. Christe, quò pertrahit amor tuorum? Ut avarum lucrifacias, facis eum, quod desiderat, non quod oportet audire: sacculos imperas; æternos thesauros, qui non deficiant, vis parari; ut avarus dum consueta percurrit ad lucra, aut virtutem capiat, aut à virtute capiatur. Verè Pater es, qui cum tuis quibuscumque parvulis sic agis. Namque & nos interdum nostris parvulis petentibus noxia, ingerimus salutaria sub specie noxiorum; fallentes insipientiam, non decipientes affectum. *Facite vobis sacculos, qui non veterascunt; thesauros non deficientes in cœlo*. Sacculus cur paratur? Quid ibi claustra, ubi ipsa custos est innocentia? Quid signaculum, ubi fraudis suspicio non habetur? Si & in cœlo sacculis opus est, cura non amittitur, sed mutatur. Domine, tu vidisti, quia in thesauris tota fides, tota spes in sacculis sit avaris; & ideò imputribiles in cœlis sacculos vis parari, ut qui te non sequitur ad cœlum, sequatur saltem sacculos suos. Ava-re, fac tibi sacculos, & fac jubente Deo, quia votis tuis annuit divina Majestas. Sed fac tibi sacculos erogando, quia quicquid pauper acceperit, Pater cœlestis suscipit. Et ubi recondit? In cœlo. Et ne fortè perdidisse te doleas vel usuram, centuplum in cœlesti fœnore recipies, quicquid in cœlos paupere transmiseris perferente. *Usura mundi centum ad unum, Deus unum accipit ad centum: & tamen homines cum Deo nolunt habere contractum. Sunt forsitan de cautione soliciti? Quare? Nonnè homo homini exiguæ chartulæ obligatione constringitur? Deus tot & tantis voluminibus cavet, & debitor non tenetur? Sed dicis, Esto quod debeat; quo exigente restituet? Se ipso, quia non potest ille mentiri; idem ipse est & exactor & debitor. Non erit in reddendo durus, qui profusus est in largiendo. Crede homo Deo, quod tibi Deus dedit: majora reddere vult, cùm vult debere largitor.*

35. 36. *Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris, & vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur à nuptiis*. Cautos nos facit Christus, & vult esse expeditos ad expectanda novissima: ut post novissima, quæ sunt in hoc sæculo metuenda, succedat requies, quæ non habet finem. Erunt tunc securi, qui modò non sunt securi: & iterùm tunc timebunt, qui modò timere nolunt. *Ad hanc expectationem, & propter hanc spem Christiani facti sumus. Ab amore sæculi hujus vocati sumus, ut aliud sæculum speremus & diligamus. In hoc abstinere nos debemus ab omnibus illicitis concupiscentiis, hoc est, lumbos accinctos habere debemus: & fervere & lucere in operibus bonis, hoc est, lucernas ardentes in manibus habere.* Unde alibi Dominus ait: *Nemo accendit lucernam, & ponit eam sub modio; sed super candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo sunt..... Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cœlis est.* Quid est lumbos accinctos habere? *Declina à malo*. Quid est, lucernas ardentes in manibus habere? *Et fac bonum*. Quid est, quod adjunxit Christus, *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur à nuptiis*: nisi quod in illo Psalmo sequitur, *Inquire pacem, & persequere eam*? Hæc tria, hoc est, abstinentia à malo, & operatio boni, & spes præmii æterni, commemorata sunt in Actibus Apostolorum, ubi scriptum est, quia docebat eos Paulus *de continentia, de justitia, & spe vitæ æternæ*. Ad continentiam pertinet, *Sint lumbi vestri præcincti*. Ad justitiam pertinet, *Et lucernæ ardentes in manibus vestris*. Ad expectationem Domini, quæ est spes vitæ æternæ, pertinet, *Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur à nuptiis*. Priùs declina à malo, deinde fac bonum: priùs accinge lumbos tuos, & tunc accende lucernam: & cùm hoc feceris, securus expecta Dominum, venienti dicturus: *Feci quod jussisti, redde quod promisisti*. Vestes oblongas & diffluentes accingebant servi, ut expediti essent ad ministrandum; viatores, ut expediti essent ad iter agendum; milites, ut essent expediti ad pugnandum. Christianus servus est Dei, miles Christi, viator in mundo: ideò illi merito dicitur:

S. Aug. serm. 108. alias 39. de Verb. Domini.

Ps. 33. 15.

Act. 24. 25.

Sint lumbi vestri præcincti. In lumbis est tota corporis causa, ex lumbis tota carnis negotia suscitantur; in lumbis tota est humani lapsus, humanæ fragilitatis occasio. *Constringenda est ergo caro continentiæ cingulo, ne effusa vitiis, ac toto peccatorum gravata pondere, super-*

S. Petr. Chrys. serm. 24.

nis

nis & cœlestibus insistere non possit incessibus. Huc spectat, quod ait Apostolus: *Mortificate membra vestra* Coloss. 3. 5. *quæ sunt super terram, fornicationem, immunditiam, libidinem, concupiscentiam malam, & avaritiam, quæ est simulacrorum servitus.*

Sint lumbi vestri præcincti, & lucernæ ardentes in manibus vestris: & vos similes hominibus expectantibus dominum suum. Duo sunt, quæ jubentur, & lumbos S. Greg. M. hom. 11. in Euang. » restringere, & lucernas tenere: ut & munditia sit castitatis in corpore, & lumen veritatis in operatione. » Redemptori enim nostro unum sine altero placere nequaquam potest, si aut is qui bona agit, adhuc luxuriæ » inquinamenta non deserit; aut is qui castitate præeminet, necdum se per bona opera exercet. Nec castitas ergo magna est sine bono opere, nec opus bonum est aliquid sine castitate. Sed si utrumque agitur, restat, ut quisquis ille est, spe ad supernam patriam tendat, & nequaquam se à vitiis pro mundi hujus honestate contineat. Quia etsi quædam bona aliquando pro honestate inchoat, in ejus tamen intentione non debet permanere, nec per bona opera præsentis mundi gloriam quærere; sed totam spem in Redemptoris sui adventum constituat.

Et vos similes hominibus expectantibus dominum suum, quando revertatur à nuptiis: ut cùm venerit, & pulsaverit, confestim aperiant ei. Christianus non solùm ad Dei voluntatem faciendam paratus semper esse debet, ut servus vigil & fidelis; non solùm fidei lampadem lectione & meditatione verbi Dei semper lucentem, amore Dei & proximi semper ardentem, oleo bonorum operum semper plenam habere; verùm etiam Dominum semper expectare, qui à nuptiis reverteturus, cùm electarum animarum, quas sibi desponsavit, completo numero, veniet ad judicium, & earum felicitatem resurrectione corporum consummabit; vel cùm ex præsenti sæculo justorum animas eripiet, ac in fide & justitia sibi jam desponsatas, in S. Greg. ibid. sempiternum sibi copulabit in gloria: *Venit Dominus cùm ad judicium properat: pulsat verò, cùm jam per ægritudinis molestias esse mortem vicinam designat. Cui confestim aperimus, si hunc cum amore suscipimus. Aperire enim judici pulsanti non vult, qui exire de corpore trepidat; & videre eum, quem se contempsisse meminit, judicem formidat. Qui autem de sua spe & operatione securus est, pulsanti confestim aperit, quia lætus judicem sustinet: & cùm tempus propinquæ mortis advenerit, de gloria retributionis hilarescit*. Vigilemus igitur in vitæ Christianæ officiis, & attendamus ne graventur corda nostra in crapula & ebrietate, in voluptatibus carnis, in curis & deliciis hujus sæculi. Observemus omnes dies, imò omnia momenta, quia nescimus, quando veniat ultimus dies, ultimumque vitæ nostræ momentum, ex quo pendet æternitas.

37. *Beati servi illi, quos cùm venerit dominus, invenerit vigilantes: Amen dico vobis, quòd præcinget se, & faciet illos discumbere, & transiens ministrabit* » *illis*. Vigilat, qui ad aspectum veri luminis mentis » oculos apertos tenet: Vigilat, qui servat operando, » quod credit: vigilat, qui à se torporis & negligentiæ » tenebras repellit. Hinc Apostolus ait: *Evigilate justi,* 1. Cor. 15. 34. *& nolite peccare*: &, *Hora est jam nos de somno surgere*. Deo in hoc mundo vivamus, ut ad mensam ejus in ejus regno sedentes, in ipso & de ipso vivamus. *Amen dico vobis, quod præcinget se*, id est, ad Rom. 13. 11. » retributionem præparabit; *& faciet illos discumbere*, » id est, æterna quiete revocari: Discumbere quippè no- » strum, in regno quiescere est. Unde alibi Dominus Matth. 8. ait: *Venient, & recumbent cum Abraham, Isaac & Iacob*.

38. *Et si venerit in secunda vigilia, & si in tertia vigilia venerit, & ita invenerit, beati sunt servi illi*. S. Greg. ibid. » Prima vigilia, primævum tempus est, id est pueritia; se- » cunda, adolescentia, vel juventus; tertia, senectus. » Qui ergo vigilare in prima vigilia noluit, custodiat vel » secundam: ut qui converti à pravitatibus suis in pueri- » tia neglexit, ad vias vitæ saltem in tempore juventutis » evigilet: & qui evigilare in secunda vigilia noluit, tertiæ vigiliæ remedia non amittat; ut qui in juventute ad » vias vitæ non evigilat, saltem in senectute resipiscat.... » Non est, quid homo excusationis inveniat. Deus de- » spicitur, & expectat; contemni se videt, & revocat; » injuriam de contemptu suo suscipit, & tamen quan- » doque reverentibus etiam præmia promittit. Sed » nemo hanc ejus longanimitatem negligat: quia tantò » districtiorem justitiam in judicio exiget, quantò lon- » giorem patientiam ante judicium prærogavit. *Ignoras* » (inquit S. Paulus) *quoniam benignitas Dei ad pœniten-* Rom. 2. 4. *tiam te adducit? Tu autem secundùm duritiam tuam & cor impœnitens, thesaurizas tibi iram in die iræ & revelationis justi judicii Dei*.

42. *Quis putas est fidelis servus & prudens, quem constituit Dominus super familiam suam?* &c. Pastores vigilare præ cæteris debent, fideles esse, in opus ministerii ad mortem usque incumbere; dona Domini sibi ipsis non tribuere, nec ad quæstum, aut gloriam propriam convertere, sed ad ipsius Domini gloriam, ad familiæ ejus, id est, Ecclesiæ utilitatem & animarum salutem, prudenter, in tempore, ad mensuram omnibus & singulis curæ suæ commendatis dispensare. Ad laborem ipsos excitet, & ne deficiant in laboribus, sustentet promissa merces. Quæ verò merces? Omnia bona Dei, Deus ipse summum bonum. *Verè dico vobis, Quoniam supra omnia quæ possidet, constituet illum*.

45. 46. *Quòd si dixerit servus ille in corde suo: Moram facit dominus meus: & cœperit percutere servos & ancillas, & edere, & bibere, & inebriari: veniet dominus servi illius in die, qua non sperat, & hora qua nescit; & dividet eum, partemque ejus cum infidelibus ponet*. Improbi Pastores, qui superbè & violenter in Clero dominantur, & dignitate sua aut beneficio abutuntur, ut lautè vivant, ut otio ac voluptati serviant, divini judicii severitatem experientur; mortem præmaturam, subitam, vel improvisam: *Veniet dominus servi illius in die, qua non sperat, & hora qua nescit*: æternam à Deo separationem; *& dividet eum*: tormenta sine fine cum diabolo & reprobis; *partemque ejus cum infidelibus ponet*.

47. 48. *Ille autem servus, qui cognovit voluntatem domini sui, & non præparavit, & non fecit secundùm voluntatem ejus, vapulabit multis: qui autem non cognovit, & fecit digna plagis, vapulabit paucis*. Tantò magis reus homo est, graviorique pœnæ obnoxius, quantò majorem Dei, Legisque illius ac mandatorum cognitionem habet. *Cùm etiam ignorantes Dominum* Tertull. lib. de Pœnitent. c. 5. *nulla exceptio tueatur à pœna* (inquit Tertullianus) *Quia Deum in aperto constitutum, & vel ex ipsis cœlestibus bonis incomprehensibilem ignorari non licet, quantò cognitum despici periculosum est? Despicit porrò, qui bonorum & malorum intellectum ab illo consecutus, quod intelligit fugiendum, quodque jam fugit resumens, intellectui suo, id est, Dei dono contumeliam facit*. Qui autem non cognovit voluntatem Domini, legem ejus, mandata ejus, officiaque sua, quæ nosse poterat ac debebat, nihilominùs reus est, cùm ejus mandata transgreditur, æternæque pœnæ obnoxius, quamvis mitiori. Ostendit itaque Dominus, graviùs S. Aug. lib. de Gratia & Libero arbit. c. 3. peccare hominem scientem, quàm nescientem. *Nec tamen ideò confugiendum est ad ignorantiæ tenebras, ut in eis quisque requirat excusationem. Aliud est enim nescisse, aliud scire noluisse. Voluntas quippè in eo arguitur, de quo dicitur*, Noluit intelligere, ut benè ageret. *Sed & illa ignorantia, quæ non est eorum, qui* Psal. 35. *scire nolunt, sed eorum, qui tamquam simpliciter nesciunt, neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, si propterea non credidit, quia non audivit omninò, quod crederet; sed fortassè, ut mitius ardeat. Non enim sine causa dictum est*: Effunde *iram tuam in* Psal. 78. 6. *gentes, quæ te non noverunt*. Et quod ait Apostolus: *In* 2. Thess. 1. 8. *revelatione Domini Iesu de cœlo, cum Angelis virtutis ejus in flamma ignis dantis vindictam iis, qui non noverunt Deum, & qui non obediunt Euangelio Domini nostri Iesu Christi, qui pœnas dabunt in interitu æternas à facie Domini*.

CAPUT

CAPUT XIII.

Sensus Litteralis.

1. *Aderant autem quidam ipso in tempore*, quo Christus populum docebat, nuntiantes illi ceu rem novam, quæ tum fortè Hierosolymis acciderat, *de Galilæis*, Judæ Gaulonitæ seu Galilæi sectatoribus, *quorum sanguinem Pilatus miscuerat cum sacrificiis eorumdem*; quòd scilicet seditiosam doctrinam prædicti Judæ secuti, qui tributum Cæsari non solvendum, nec alium dominum præter Deum agnoscendum vulgaverat, quo tempore Quirinus Judæam descripsit, ideòque malè perierat, res novas contra Romanum Imperium, & obsequium Cæsaris moliebantur, cùm tempore Paschatis Hierosolymam ad offerendum sacrificium veniebant.

Act. 5. 37. Joseph. lib. 18. antiq. c. 1. & lib. 20. c. 3. Item lib. 2. de Bello Judaico c. 17. & lib. 7. c. 28.

2. 3. *Et respondens, dixit illis* (Jesus) *Putatis, quòd hi Galilæi*, quos occidi jussit Pilatus, *præ omnibus Galilæis peccatores fuerint, quia talia passi sunt?* Existimatis ipsos flagitiosiores fuisse cæteris illius nationis & sectæ hominibus, quasi graviorum & plurium semper sint rei peccatorum, quos Deus magnis calamitatibus opprimi sinit, aut mala morte plectit? *Non, dico vobis*: Non ita se res habet. Sæpè enim ex magna malorum turba Deus paucos seligit, quorum pœnam cæterorum admonitionem & exemplum esse velit, sicut in legionum decumatione ab Imperatoribus exercitus fieri solet. *Sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis*, sive in præsenti sæculo, calamitatibus & pœnis vobis imminentibus oppressi, sive in futuro, sive in utroque.

4. 5. *Sicut illi decem & octo, supra quos cecidit turris in Siloe*, ad fontem Siloe, unde aquæductus in Urbem ferebatur, ad quem fontem magnus erat hominum concursus, vel ut se purificarent, vel ut sanationem languorum suorum, post motum & turbationem aquæ ab Angelo, expectarent. *Putatis, quia & ipsi* decem & octo homines, qui turris illius ruinis nuper sunt oppressi, *debitores fuerint*, rei hujusmodi pœnæ & mortis, *præter omnes homines habitantes in Jerusalem*? præ omnibus incolis Jerusalem? *Non, dico vobis*; non ita est, *sed si pœnitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis.*

Isaiæ 8. 6. Joan. 9. 7. S. Hier. in c. 8. Isai.

6. 7. *Dicebat autem & hanc similitudinem*, seu parabolam: *Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit.* Pater ille familias, Deus est; vinea, Judaicus populus; ficus, Hierosolymitani cives, ad spirituales fructus proferendos per Prophetas & Sacerdotes exculti. Confer cum Isaiæ 5. 7. *Vinea Domini exercituum, domus Israel est: & vir Juda, germen ejus delectabile: & expectavi, ut faceret judicium, & ecce iniquitas: & justitiam, & ecce clamor.* Venit Dominus, quærens fructum justitiæ, pietatis, bonorum operum, & non invenit, sed inania tantùm legalium cæremoniarum folia. Quærebat autem Dominus, non quia fructum ficulneæ deesse nesciret; sed ut ostenderet in figura, quia fructum jam Synagoga habere deberet. (inquit S. Ambrosius.)

S. Ambr. lib. 7. in Luc. n. 160. & seq. S. Petr. Chrys. serm. 106.

8. *Dixit autem ad cultorem vineæ*, Christum Dominum, qui doctrina & miraculis Judæos velut vineam suam electam excoluit: *Ecce anni tres sunt, ex quo venio, quærens fructum in ficulnea hac, & non invenio; succide ergo illam, ut quid etiam terram occupat?* Ficus frugiferæ ultra tertium annum fructus non differunt: jam verò plures sunt anni, ex quo venio, quærens fructum in Synagoga, & jam tertius est annus, quo frustra ipsam excolis, Fili mi: (tertius enim tum agebatur annus prædicationis Christi) *Succide ergo illam*, & eradica, ut quid etiam terram occupat, & otiosam inutilemque reddit, quæ si fertilem arborem gestasset, usum sui præbuisset?

9. *At ille*, cultor scilicet vineæ, *respondens, dicit illi: Domine, dimitte illam & hoc anno, usque dum fodiam circa illam, & mittam stercora*, ut extremam curam, & omnia opportuna adhibeam ad fertilitatem ei procurandam (quod anno ultimo prædicationis Christi, & Passionis ejus, per ipsummet; sequentibus autem per Apostolos factum est) *& si quidem fecerit fructum*, benè est: *sin autem, in futurum*, cùm tibi placuerit, *succides eam*. Non dixit, Si fecerint fructum, permanebunt, ut erant: sed, Si fecerint fructum, suspensa sententia est, ut subaudiatur, transferes eos in Ecclesiam Gentium & in alteram vineam transplantabis. Venit Dominus tertiò, & non invenit in eis fructum. Dedit primùm Legem per Moysen, secundò locutus est per Prophetas, tertiò ipse descendit. Et post passionem datis ad pœnitentiam quadraginta quatuor annis, quia non fecerunt fructum, & quartò subversi sunt.

S. Hier. in c. 3. Habacuc, ad illum versum, Ficus enim non florebit, & non erit germen in vineis.

10. 11. 12. 13. *Erat autem* (Jesus) *docens in Synagoga eorum Sabbatis*, quibus Judæi frequentes conveniebant in Synagogas, ut Legem edocerentur, & precarentur. *Et ecce mulier, quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo*; quæ ab annis octodecim patiebatur morbum à spiritu malo immissum, *& erat inclinata*, capite in pectus contracto, corpore in terram curvato, præ frequentibus convulsionibus, *nec omninò poterat sursum respicere. Quam cùm videret Jesus, vocavit eam ad se*, ultrò, non rogatus, propensissima ad benefaciendum & succurrendum miseris voluntate: *& ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua*, soluta & liberata à vinculis infirmitatis, quibus te Satanas tenebat alligatam. *Et imposuit illi manus*. Operatorio sermone, contactuque vivifico perfectam illi sanitatem restituit. *Et confestim erecta est, & glorificabat Deum*: Dei gloriam, potentiam, misericordiam prædicabat, Christo gratias agens.

Adet. lib. de Morbis Evangel.

14. *Respondens autem Archisynagogus, indignans, quia Sabbato curasset Jesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt, in quibus oportet operari: in his ergo venite, & curamini, & non die Sabbati.* Princeps quidam Synagogæ, religionis zelique speciem invidiæ, qua in Christum urebatur, prætexens, ipsumque Jesum per latus petens, ait turbæ in Synagoga congregatæ: Sex dies sunt operibus & labori manuum destinati; illis diebus venite, & præbete vos curandos, & non Sabbato, quod quiete & cessatione ab omni opere sanctificandum est.

15. 16. *Respondens autem ad illum Dominus*, aliosque ipsi similes unà coarguens, *dixit*: *Hypocrytæ*, qui aliud sermone ostentatis, scilicet zelum Legis; aliud corde premitis, scilicet invidiam ob operum meorum admirabilitatem; *unusquisque vestrum Sabbato non solvit bovem suum aut asinum à præsepio, & ducit adaquare?* Nonnè unusquisque vestrum Sabbato solvit bovem suum aut asinum à præsepio, cui alligati sunt, & adaquatum ducit? *Hanc autem filiam Abrahæ, quam alligavit Satanas, ecce decem & octo annis, non oportuit solvi à vinculo illo die Sabbati?* Quantò magis licitum est, imò religiosum ac pium, homini subvenire die Sabbati; & præsertim iis, qui ex genere Abrahæ censentur, cum quo & posteris ejus Deus fœdus iniit? Cùm ergo Satanas hanc Abrahæ filiam per annos octodecim insanabilis morbi vinculo detineret alligatam, an Sabbati religionem violavi, cùm vinculum illud verbo & impositione manus solvi? Num servile hoc opus censendum est?

17. *Et cùm hæc diceret, erubescebant omnes adversarii ejus: & omnis populus gaudebat in universis, quæ gloriosè fiebant ab eo.* Adversarii ejus pudore suffundebantur, populus gaudebat, quòd tam admirabilia, tamque glorioſa opera ederet.

18. 19. 20. 21. *Dicebat ergo: Cui simile est regnum coelorum, & cui simile æstimabo illud? Simile est grano sinapis,*

napis, quod acceptum homo misit in horreum suum; & crevit, & factum est in arborem magnam, & volucres cœli requieverunt in ramis ejus. Et iterum dixit: Cui simile æstimabo regnum Dei? Simile est fermento, quod acceptum mulier abscondit in farinæ sata tria, donec fermentaretur totum. Confer cum Matthæi 13. ubi utramque illam Parabolam exposuimus.

22. *Et ibat per civitates & castella, docens, & iter faciens in Ierusalem*, ut Festum aliquod secundùm Legem celebraret, quod quale fuerit, Interpretes non conveniunt: Neque enim certum & exploratum habetur ex Euangelica Historia, quo tempore hæc gesta & dicta sint à Christo Domino.

23. 24. *Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt qui salvantur?* Circa hanc quæstionem varia erant Magistrorum placita. R. *Resh. Lachish* ait: *Qui dereliquit statutum unum non observatum, judicabitur in gehenna.* Contra verò R. *Iochanam* ait: *Ne sic judices de Israele: nam etiamsi non didicerit, nisi statutum unum, evadet gehennam.* Ex adverso R. Rabba dicit: *Duo tantùm introierunt in terram Chanaan de sexaginta myriadibus: sic etiam erit in diebus Messiæ.* Christus curiosæ quæstioni respondendum non duxit, nihil enim interest ad salutem scire, quot salventur; sed quales esse oporteat, & qualem viam inire debeant, qui salutem æternam consequi volunt. Id docet eo loci Christus: *Ipse autem dixit ad illos: Contendite intrare per angustam portam: quia multi dico vobis, quærent intrare, & non poterunt.* Omnibus studiis & viribus enitimini, ut per arctam illam vivendi rationem, quæ secundùm Deum & virtutem est, quæ ardua est & difficilis, in Dei regnum intretis. Metaphora est sumpta à domo, cujus janua angusta est, quam non subit, nisi qui vires contendit. Multi quærent intrare in regnum cœlorum, inefficacibus desideriis id optabunt: quotusquisque enim est, qui beatus esse non optet? *Sed non poterunt*, quia gratiæ Dei deerunt, ad viam illam arduam illos invitanti; nec tanti illis erit vita æterna, ut propter ipsum hujus ævi commodis carere velint.

Ligfoot. in Horis Hebraicis.

25. 26. 27. 28. *Cum autem introierit Pater familias & clauserit ostium:* cùm elapsum fuerit tempus post quod in domum suam cœlestem nullum ampliùs admittere Dominus decrevit, frustra expectatis, quos invitaverat, *incipietis foris stare, & pulsabitis ostium*, stabitis foras, frustra contendentes intrare, & inutiliter *dicentes: Domine aperi nobis; & respondens, dicet vobis: Nescio vos unde sitis:* pro ignotis vos habeo. *Tunc incipietis dicere: Manducavimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti.* Tecum familiariter vixinus, cibum tecum sumpsimus, te audivimus apud nos docentem, discipulique tui fuimus. *Et dicet vobis: Nescio vos unde sitis: Discedite à me omnes operarii iniquitatis.* Hæc verba, *operarii iniquitatis*, habitum dumtaxat ac studium seu consuetudinem totius vitæ, non unum aut alterum actum significare, Volzogenius Socinianus commentator, & Grotius falsò, temerè, erroneè asserunt; ut propter solum peccati habitum & consuetudinem, non propter unum aut alterum crimen, seu voluntate, seu opere perpetratum, hominem à regno cœlorum excludi, & in tenebras exteriores ejici, id est, in infernum detradi innuant, secundùm Socinianæ Moralis principia. *Ibi erit fletus, & stridor dentium: cùm videritis Abraham & Isaac & Iacob, & omnes Prophetas in Regno Dei; vos autem expelli foras:* Cœlesti & æterna domo, regnoque excluси, & tenebroso carcere, supplicijsque sempiternis damnati, flebitis & stridebitis dentibus; cùm præsertim videritis Abraham, Isaac, Iacob, & omnes Prophetas, ex quorum genere vos esse gloriamini, in regno cœlesti felicem in æternum vitam agentes.

29. 30. *Et venient ab Oriente & Occidente, & Aquilone & Austro*, à quatuor mundi plagis homines *& accumbent in Regno Dei*; cujus vos solos hæredes fore ob generis prærogativam, & Legem à Deo acceptam, præsumebatis. *Ecce sunt novissimi, qui erunt primi, & sunt primi qui erunt novissimi:* Gentiles qui nunc à Deo alienissimi, & hospites testamentorum vobis videntur, & quos tanquam ultimos omnium mortalium contemnitis, erunt primi in regno cœlorum: vos autem qui nunc primi estis Dei cognitione, patrum genere, promissionum jure, regni cœlorum expectatione, omnium novissimi eritis, à Regno cœlorum in perpetuum excluси.

31. *In ipsa die*, qua superiorem Christus habuit concionem, *accesserunt quidam Pharisæorum*, benevolentiam erga ipsum simulantes, & *dicentes illi: Exi, & vade hinc, quia Herodes vult te occidere:* idque Herodis ipsius instinctu Pharisæos illos fecisse, Christi responsum ostendit, ad Herodem, à quo missi erant, directum. Herodes scilicet politicis artibus & vafritie insignis, Jesum interficere veritus, ne populum offenderet; injecto tamen metu illum finibus Tetrarchiæ suæ arcere voluit, quia Joannis innocentiæ testimonium magna auctoritate & libertate passim perhibebat. Ideò Pharisæos misit, qui Christo metum incuterent mortis ab illo imminentis, suaderentque, ut secessu & fuga saluti suæ consuleret.

32. *Et ait illis: Ite, dicite Vulpi illi* (sic Herodem vocat propter insignem astutiam cum timiditate conjunctam:) *Ecce ejicio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & sequenti die consummor.* Herodi renuntiate, me terrore mortis non commoveri, nec impediri posse, quominùs opus, quod dedit mihi Pater, perficiam. Dæmonia ergo ejicere, & infirmos curare pergam, & nunc & in posterum, quamdiù mihi libuerit, & brevi moriar. Mortem suam *consummationem* vocat, quia per eam opus redemptionis nostræ perfecit. Confer cum Hebr. 2. 10. *Decebat enim eum, propter quem omnia, & per quem omnia, qui multos filios in gloriam adduxerat, Auctorem salutis eorum per passionem consummare.*

Videsis S. August. in Ps. 63. ad illum Vers. Tradétur in manus gladii, partes vulpium esse unt: & ser. 2. in Psal. 88. n. 7.

33. *Verumtamen oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare*, liberè operari, & munus peragere meum sine metu Herodis, & cujuscumque alterius, hìc hærere, vel aliò migrare, cùm voluero. Trepidare vulpis est, non Leonis de Tribu Juda. Non est metuendum, ne mihi mors in Galilæa, vel in Peræa inferatur, *quia non capit*, non contingit, non expedit *Prophetam perire* seu morte affici *extra Ierusalem*, ubi Synedrium magnum est, à quo Prophetæ judicantur. Unde in Tractatu *Sanhedrim*, c. 1. habetur: *Non judicant Tribum, nec Pseudoprophetam, nec summum Pontificem, nisi Hierosolymis, & judicio Septuaginta unius.* Fuere quidem Prophetæ nonnulli extra Jerusalem occisi, sed pauci præ iis, qui ea in Urbe trucidati erant.

Ligfoot. in Horis Hebraicis.

34. 35. *Ierusalem, Ierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos, qui mittuntur ad te;* id est, quæ occidere & lapidare soles, &c. reprehensionis vitiorum ac scelerum tuorum impatiens; *quoties volui congregare filios tuos, quemadmodum avis nidum suum sub pennis, & noluisti? Ecce relinquetur vobis domus vestra deserta:* Urbs vestra excidetur, omnisque regio vicina sic vastabitur, ut remaneat deserto similis. *Dico autem vobis: Quia non videbitis me, donec veniat cùm dicatis:* Non videbitis me Hierosolymis usque ad diem illum, quo Urbem ingrediar sedens super asinam, ut impleantur Vaticinia Prophetarum, & mihi velut Regi & Triumphatori cum palmis seu ramis olivarum occurrentes & acclamantes dicetis: *Benedictus qui venit in nomine Domini.* Confer cum Matthæi 23. 37. 38. & 39.

Vide Joseph. lib. 7. de Bello Jud. c. 1.

Sensus

Sensus Moralis.

2. *Putatis, quòd hi Galilæi præ omnibus Galilæis peccatores fuerunt? Non, dico vobis.* Humanorum judiciorum temeritatem Christus Dominus compescit. Plerumque enim judicant homines, graviorum peccatorum reos esse, qui à Deo magis in hoc mundo affliguntur, vel subitis calamitatibus opprimuntur. Ita judicabant amici Job: *Vtinam Deus loqueretur tecum, & aperiret labia sua tibi, ut ostenderet tibi secreta sapientiæ, & quòd multiplex esset lex ejus: & intelliges, quòd multò minora exigeris ab eo, quàm meretur iniquitas tua.* Sic judicabant barbari Insulæ Melitensis incolæ, cùm viperam S. Pauli manum invasisse viderunt: *Vtique* (inquiebant) *homicida est homo hic, qui cùm evaserit de mari, ultio non sinit eum vivere.* Sic judicabant, qui Galilæorum illorum casum nuntiabant, quorum sanguinem Pilatus cum sacrificiis illorum miscuerat, flagitiosiores fuisse cæteris Galilæis: judicabant plerique de turba, quæ Christum audiebat, tum hos Galilæos, tum decem & octo homines, qui repentina Turris Siloe ruina nuper fuerant oppressi, præ cæteris omnibus conterraneis vel concivibus suis peccatores fuisse & Deo invisos. Rem porrò non ita se habere Christus declarat, ut doceat, non esse temerè judicandum de iis, qui à Deo affliguntur, & temporaliter puniuntur. Quamvis enim in futuro sæculo pro mensura peccatorum puniat reprobos; in præsenti tamen sæpè peccatores castigat, ut erudiat, ut emendet, ut ad pœnitentiam adducat, ut salvet; interdum ut paucorum exemplo terreat cæteros, & vel timore pœnarū à peccato cohibeat: sæpè punit justos, ut probet, ut purificet; sæpè reprobos temporali prosperitate frui sinit, graviores in futuro sæculo pœnas daturos. *Domus eorum securæ sunt & pacatæ, & non est virga Dei super illos..... Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad infernа descendunt.... Quia in diem perditionis servatur malus, & in diem furoris adducetur.* Hinc David: *Mei autem* (inquit) *penè moti sunt pedes, penè effusi sunt gressus mei, quia zelavi super iniquos, pacem peccatorum videns. Quia non est respectus morti eorum, & firmamentum in plaga eorum. In labore hominum non sunt, & cum hominibus non flagellabuntur. Ideò tenuit eos superbia*, &c. Et alter Propheta: *Justus quidem es, Domine, si disputem tecum: verumtamen justa loquar ad te. Quare via impiorum prosperatur, benè est omnibus, qui prævaricantur & iniquè agunt? Plantasti eos & radicem miserunt; proficiunt, & faciunt fructum.... Congrega eos quasi gregem ad victimam, & sanctifica eos in die occisionis.* Temeraria igitur judicia quisque caveat, cor suum actusque scrutetur & recogitet, primum peccatorum se coram Deo reputet, graviores se divinæ justitiæ pœnas debere humiliter agnoscat, placare illam satagat pœnitentiæ gemitibus & operibus: *Væ* enim *etiam laudabili hominum vitæ, si remota misericordia discutiat eam Deus.*

Act.28.4.

Psal.72.

Jerem.12.

S.August.

3. *Sed nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis.* Impunitum à Deo relinqui peccatum non potest, cùm justus sit: aut à Deo puniatur necesse est, aut ab homine pœnitente, contrito, & sibimetipsi irato, quòd Deum graviter offenderit. Pœnitentiam agere peccatoribus, non consilii tantùm res est, sed præcepti omnes omninò spectantis. Omnes qui pœnitentiam non egerint, postquam in mortale peccatum lapsi sunt, certa manet damnatio. Nisi pœnitentiam habueritis, omnes similiter peribitis; etsi non eodem mortis genere, quo Galilæi illi homines vel Judæi, eo certè quod omnium maximè timendum, de quo scriptum est: *Mors peccatorum pessima:* Mala siquidem est in mundi amissione, pejor in carnis separatione, pessima in vermis igniſque duplici contritione. Hæc secunda mors, quæ non fit separatione animæ & corporis, sed in æternam pœnam potiùs utriusque complexu. Hæc malorum omnium maximum: *Numquam* enim *erit homini pejus in morte, quàm ubi erit mors ipsa sine morte.* Hoc malum sola pœnitentia declinari potest. . *Si de Exomologesi retractas* (ait Tertullianus) *gehennam in corde considera, quam tibi Exomologesis extinguet: & pœnæ prius magnitudinem imaginare, ut de remedii adeptione non dubites.*

Psal.33.22. S.Bern.epist. 105. S.Aug.lib.13. de Civ.Dei, c.11.

Tertull. lib. de Pœnit.

6. *Arborem fici habebat quidam plantatam in vineâ sua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit.* Arbor ficulnea, moraliter genus humanum est. Triennium, tria sunt tempora: unum ante Legem, alterum sub Lege, tertium sub Gratia. Eos appellat Christus in hac arbore, qui per omne tempus fructum dare noluerunt: & propter hoc imminebat securis radicibus arboris infructuosæ. Intercedit colonus, *differtur supplicium, ut adhibeatur auxilium.* Qui intercedit colonus, est omnis sanctus, qui intra Ecclesiam orat pro eis qui sunt extra Ecclesiam. Et quid orat? *Domine, dimitte illam & hoc anno, usque dum fodiam circa illam, & mittam stercora: & si quidem fecerit fructum; sin autem, in futurum succides eam:* quando scilicet venies judicare vivos & mortuos. Interim tempore isto sub gratia, parce peccatoribus, parce infidelibus, parce sterilibus, parce infructuosis: *Vsque dum fodiam circa illam, & mittam stercora.* Quid est circumfodere, nisi humilitatem & pœnitentiam docere? Fossa enim humilis terra est. Stercora similiter in bono intellige. Sordes sunt, sed fructum dant. *Sordes cultoris, dolores sunt peccatoris.* Qui agunt pœnitentiam, in sordibus agunt: si tamen intelligant, & veraciter agant. Eja arbor infructuosa, non derideas, quia parcitur tibi: dilata est securis, noli esse secura: veniet ad judicium Dominus, & amputaberis.

"S.Aug.Serm. alias 31. de Ver. Dom.

Arborem fici habebat quidam plantatam in vinea sua, & venit quærens fructum in illa, & non invenit. Per baptismum Christo insiti, & in vinea ejus, scilicet Ecclesia Catholica plantati, fructum quem à nobis expectat, in tempore suo dare debemus. Tempus fructuum, id est, bonorum operum, totus vitæ nostræ cursus est. Christianus catholicus, qui fidem habet, charitatem verò & bona opera non habet, ficus sterilis est. Jam multos annos fructum Mysteriorum suorum, verbi sui, Sacramentorum, gratiarum suarum, flagellorum, infirmitatum, calamitatum, quibus nos veluti ablaqueat & stercorat, à nobis expectat Dominus. Patientia Dei quousque abutimur? Ut quid locum in Ecclesia occupamus? Inutiles certè in ea sumus, imò aliis nocemus degeneri conversatione & pravis exemplis. Timeamus ergo securim jam ad radicem positam: *Succide illam, ut quid etiam terram occupat?* Infructuosa arbor intricat cespitem, exhaurit terræ vires, cultorem conficit damno, afficit tædio possidentem; excidere istam lucrum est, commodum non habere. Sic homo qui naturæ donum, munus animæ, rationis beneficium, excellentiam sensus, judicium mentis, artis industriam, culturæ bonum, per steriles atque inopes actus evertit, occupat, mergit, Auctori fructum, cultori gratiam negat: sicut arbor è terra, sic iste è vita meretur excidi. Et sicut infœcunda arbor, si fuerit in vinea, dum fundit mortiferam subjectis vitibus umbram, inimica non sibi soli, sed etiam palmitibus fit fœcundis: ita homo deses & ignavus, si præsit populis, non sibi soli fit noxius, sed multis, dum sequentes se suo vitiat & perdit exemplo: *Succide ergo illam, ut quid etiam terram occupat?* Quod de Judæis dictum, omnibus, & nobis maximè cavendum est, ne fœcundum Ecclesiæ locum vacui meritis occupemus; qui quasi malogranata benedicti, fructus ferre debemus internos, fructus pudoris, fructus conjunctionis, fructus mutuæ charitatis & amoris, sub uno utero Ecclesiæ matris inclusi; ne aura noceat, ne grando decutiat, ne æstus cupiditatis exurat, ne humoris imber elidat.

"S.Petrus Chrysolog. ser.116.

"S.Ambros. l.7.in Luc. n.13:.

7. *Domine, dimitte illam & hoc anno, usque dum fodiam circa illam, & mittam stercora: & siquidem fecerit fructum; sin autem, in futurum succides illam.* Cùm Dominus ad Synagogam fructum quæsiturus venisset

nisset per Legem, per Prophetas, per se ipsum, adhuc Euangelici temporis annum contessit, *annum placabilem Domino*; de quo Isaias, Toto illo tempore, quod ad ultimum usque adventum Christi currit, operarii Euangelici ficum infructuosam colunt, circa illam fodiunt, illamque stercorant. Quid est circa ficulneam fodere, nisi infructuosas mentes increpare? Omnis quippè fossa in imo est: & nimirùm increpatio dum mentem sibi demonstrat, humiliat. Quoties ergo aliquem de peccato suo corripimus, totiès ex culturæ debito circa infructuosam arborem fodimus. Quoties ad ejus memoriam vitia anteacta revocamus, quasi infructuosæ arbori cophinum stercoris versamus, ut ad compunctionis gratiam quasi de fœtore pingueseat. *Cùm enim se per pœnitentiam ad lamenta mens excitat, & ad bonæ operationis gratiam reformat, quasi per tactum stercoris redit ad fœcunditatem operis radix cordis. Plangit quod fecisse se meminit; displicet sibi qualem se fuisse recolit; intentionem contra se dirigit, atque ad meliora animum accendit. Ex fœtore ergo ad fructum revivisscit arbor, quia de consideratione peccati ad bona opera se resuscitat animus.*

Isai.61.1.

S.Greg. M. hom.31.in Euang.

10. 11. 12. 13. *Erat autem docens in Synagoga eorum Sabbatis. Et ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata, nec omninò poterat sursùm respicere. Quam cùm vidisset Iesus, vocavit eam ad se, & ait illi: Mulier, dimissa es ab infirmitate tua. Et imposuit illi manum, & confestim erecta est, & glorificabat Deum.* Quàm clemens Dominus, quàm pius in utroque, cùm aut miseretur, aut vindicat! In Synagogæ typo arborem excidi jubet, in typo Ecclesiæ fœminam salvat. Mulier (inquam) infirma, Ecclesiæ figura est, quæ cùm mensuram Legis & resurrectionis impleverit, illa quiete perpetua in sublime erecta fastigium, inclinationem nostræ infirmitatis sentire non poterit.

S.Ambr. l. 7. in Luc. n. 173. & 175.

Ecce mulier quæ habebat spiritum infirmitatis annis decem & octo, & erat inclinata, &c. Curva erat, sursum respicere non poterat; quia *Sursum cor*, sine causa audiebat. Qui curvus est, terrena intuetur, terrena felicitate lætatur, istam solam putat esse vitam beatam, ubi beatus esse possit; aliam non credit. Quicumque tam curvus est, erigatur. Si per se ipsum non potest, invocet Deum. Numquid enim & mulier illa per se ipsam erecta est? Væ illi esset, si manum ille non porrexisset.

S.Aug. ser. 210. aliàs 31. de Ver.Do.

Et erat inclinata, nec omninò poterat sursùm respicere. In corpore corruptibili anima constituta terrena, quadam contagione constringitur, & tali onere quodammodo depressa curvatur, ut in imo multa, quàm in summo unum facilius concupiscat & cogitet. Nam hoc etiam sancta Scriptura ita dicit: *Corpus quod corrumpitur, aggravat animam, & terrena inhabitatio deprimit sensum multa cogitantem.* Sed ideò venit Salvator noster, qui mulierem illam in Euangelio per decem & octo annos curvam, quæ fortasse hoc significabat, verbo salutis erexit, ut anima Christiana non frustra audiat, *Sursum cor*: nec frustra respondeat, *se habere ad Dominum.*

Idem epist. 131. aliàs 156.

Sap.9.15.

Et erat inclinata, nec omninò poterat sursùm respicere. Omnis peccator terrena cogitans, cœlestia non requirens, sursùm respicere non valet: quia dum desideria inferiora sequitur, à mentis suæ rectitudine curvatur; & hoc semper videt, quod sine cessatione cogitat. Ad corda vestra redite, fratres charissimi: quid horis omnibus in cogitationibus vestris volvatis, aspicite. Alius de honoribus, alius de pecuniis, alius de prædiorum ambitu cogitat. Hæc cuncta in imo sunt, & quando mens talibus implicatur, ab status sui rectitudine flectitur. Et quia ad cœleste desiderium non assurgit, quasi mulier inclinata sursùm respicere nequaquam potest.

S.Gregor. hom.31. in euang.

Hanc cum vidisset Iesus, vocavit ad se, &c. Vocavit & erexit: illuminavit, & adjuvit. *Vocat, sed non erigit, quando per ejus gratiam illuminamur, sed exigentibus nostris meritis*, seu peccatis, *adjuvari non possumus. Plerumque enim videmus, quæ agenda sunt; sed operè non implemus. Nitimur, & infirmamur. Mentis judicium rectitudinem conspicit, sed ad hanc operis fortitudo succumbit: quia nimirùm jam de pœna peccati est, ut ex dono quidem possit bonum conspici, sed tamen ab eo quod aspicitur, contingat per meritum repelli. Vsitata enim culpa obligat mentem, ut nequaquam surgere possit ad rectitudinem. Conatur, & labitur: quia ubi sponte diu perstitit, ibi & cùm noluerit, coacta cadit.* Benè de hac nostra incurvatione ex typo humani generis per Psalmistam dicitur: *Miser factus sum, & curvatus sum usque in finem.* Unde curvatus est? Quia elatus erat. Si fueris humilis, erigeris; si fueris elatus, curvaberis: non enim deerit Deo pondus, unde te curvet. Illud erit pondus, fascis peccatorum tuorum: hoc replicabitur in caput tuum, & curvaberis. Quid est autem curvari? Non se posse erigere. Talem invenit Dominus mulierem per decem & octo annos curvam: non se poterat erigere. Tales sunt qui in terra cor habent. De his alius Propheta, malignos spiritus in typo hostium populi Dei designans, ait: *Qui dixerunt animæ tuæ, Incurvare, ut transeamus.* Recta quippè stat anima, cùm superna desiderat, & nequaquam flectitur ad ima. Sed maligni spiritus cùm hanc in sua rectitudine stare conspiciunt, per eam transire non possunt: Transire namque eorum, est immunda illi desideria spargere. Dicunt ergo, *Incurvare, ut transeamus*; quia si ipsa se ad ima appetenda non dejicit, contra hanc illorum perversitas nullatenùs convalescit. Nos ergo viam malignis in nobis spiritibus damus, cùm ad temporalia appetenda curvamur. Gibbosos à Sacerdotio Lex vetus repellebat, quia *Quisquis solis terrenis intentus est, membrum summi Sacerdotis non est*: nec in eorum numero dignus est censeri, de quibus Apostolorum Princeps: *Vos autem genus electum, regale Sacerdotium, gens sancta.*

Psal.37.7. S.Augustin. in hunc l.c.n.10. Isa.51.23. S.Gregor. hom.31. in euang. Lev.21. 1.Petr.2.9.

Hanc cùm vidisset Iesus, vocavit ad se, &c. Vidit, prædestinando per gratiam; vocavit, illustrando per doctrinam; imposuit manus, spiritalibus donis adjuvando; erexit, ad glorificandum Deum in operibus bonis usque in fidem firmam provehendo. *Quos enim prædestinavit, hos & vocavit; & quos vocavit, hos & justificavit; quos autem justificavit, illos & glorificavit.*

Ven.Bed. Rom.8.30.

Et imposuit illi manus. Ab iis, quos Christus misericordia sua respexit, & per gratiam suam vocavit, & tetigit, diabolum expellit Ecclesia per impositionem manuum Sacerdotalium, & Absolutionis Sacramentalis verba. Sic ab invisibilibus vinculis solvuntur, quos alligavit Satanas.

14. *Respondens autem Archisynagogus, indignans quia Sabbato curasset Iesus, dicebat turbæ: Sex dies sunt, in quibus oportet operari: in his ergo venite, & curamini, & non in die sabbati.* Fallitur Archisynagogus. Magister in Israel ignorat, opera tantùm servilia & mercenaria, non opera charitatis, non opera Dei sabbatis prohiberi. Religionis enim & charitatis operibus in Deo requiescitur, quæ maximè quies sabbato præcipitur: *Lex in sabbato non hominem curare, sed onera ferre, hoc est, peccatis gravari prohibuit,* Dominicis maximè Festisque diebus animam nostram curare debemus; vinculorum, quibus à diabolo sumus alligati, solutionem; spiritualium nostrarum infirmitatum sanationem quærere in Ecclesiæ Sacramentis, & auditione verbi Dei; mentes ad cœlestia erigere per orationem; Deum glorificare, illique pro acceptis beneficiis gratias agere.

Ven.Beda.

23. 24. *Ait autem illi quidam: Domine, si pauci sunt qui salvantur? Ipse autem dixit ad illos: Contendite intrare per angustam portam.* Pauci sunt, qui salvantur, in comparatione multorum perituro-rum. Nam ipsi pauci magnam massam facturi sunt. Cùm venerit ventilator ferens ventilabrum in manu sua, mundabit aream suam, frumenta recondet in horreum; paleas autem comburet igni inextinguibili. Tanta massa processura est de hac area, ut impleat horreum cœli. Non enim contrarius sibi esset Dominus Christus, qui dixit: *Pauci sunt qui intrant per angustam portam, multi per latam viam pereunt*; & qui alio loco dixit: *Multi ab Oriente &*

S.Aug. ser. 111. aliàs 31. de Ver.Do. Matt.8.11.

Occi-

Occidente venient. Non ergo alii pauci, alii multi: sed ipsi pauci, qui multi: pauci in comparatione perditorum, multi in societate Angelorum. Audite Apocalypsim: *Post hæc vidi turbam magnam, quam dinumerare* Apoc.7.9. *nemo poterat, ex omnibus gentibus, & tribubus, & populis, & linguis, stantes ante thronum, & in conspectu Agni, amicti stolis albis, & palmæ in manibus eorum*. Hæc est massa sanctorum. Ut cum ipsis partem aliquam & societatem habeamus in vita immortali & æterna, eniti & contendere debemus, ut intremus per angustam portam. Nec enim ignavi & desides, qui viribus omnibus eniti nolunt in causa salutis, nec per angustam portam ingredi, & arduam Euangelii viam sequi; nec qui de propriis viribus vel Dei gratia in finem usque præsumunt, salutem æternam consequentur. Deo ejusque misericordiæ & gratiæ tempus agendi semper adest, nec moribus illi fit mora, nec causis anceps suspenditur ullis: verumtamen contemplandum est, ne quis nostrum desit gratiæ Dei; tempore accepto, diebus salutis utendum, cùm janua patet, cùm adhuc nos invitat & patienter expectat Dominus; ne tempus veniat, cùm clamabimus, & non exaudiemur, sicut scelestus ille Antiochus, qui Dei vindice manu attritus, illum rogabat, *à quo non erat misericordiam consecuturus*. Justo Dei judicio fit, ut qui rectè vivere cùm posset noluit, amittat posse, cùm voluerit. Justum est, ut qui Christum ceu præceptorem suum agnoscere, ut exemplar suum imitari noluerùt, ab eo ut ignoti rejiciantur. *Nescio vos, unde sitis*. Frustra dicent, qui secundùm Euangelii regulam non vixerunt, qui per arctam viam non sunt ingressi, se Sacramenta frequentasse, se verbum Dei audivisse, Christianam fidem fuisse professos: *Manducavimus coram te, & bibimus, & in plateis nostris docuisti*. Nihil illis proderunt verbi Dei auditio, Christianæ fidei professio, Corporis & Sanguinis Christi participatio, qui Euangelicam Legem vel quoad unum caput violaverint, qui opera fide Christiana digna non fecerint, & ad mortem usque in justitia & charitate non perseveraverint. *Et dicet vobis, Nescio vos unde sitis: discedite à me omnes operarii iniquitatis*.

32. *Ite, dicite Vulpi illi, Ecce ejicio dæmonia, & sanitates perficio hodie & cras, & tertia die consummor: Verumtamen oportet me hodie, & cras, & sequenti die ambulare*. Vulpinas diaboli fraudes semper observare, ab iisque summa vigilantia cavere debemus, ne blanditiis & illecebris voluptatum & rerum temporalium, vel incommodorum & mortis etiam terrore ab officio nostro dimoveri umquam possimus. Operi Dei semper incumbendum ad consummationem usque vitæ nostræ, bona opera continuò exercenda, ac si tres dumtaxat vitæ dies nobis superessent; in via Dei semper ambulandum & progrediendum est, & ad cœlestem Jerusalem tendendum, ubi consummabitur charitas, quia nulla erit cupiditas.

CAPUT XIV.

Sensus Litteralis.

1.2. *ET factum est, cùm intraret Jesus in domum cujusdam Principis Pharisæorum Sabbato manducare panem, & ipsi observabant eum*. Intravit Jesus die Sabbati in domum cujusdam è primaris Pharisæis, ut cibum sumeret. Pharisæi autem qui eidem convivio intererant, observabant, num fortè aliquid facturus esset alienum à ritibus ad sabbati religionem pertinentibus, quos Legisperitorum auctoritas & usus introduxerat. *Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum*; stans spe recuperandæ sanitatis à potentissimo & beneficentissimo Salvatore.

3.4.5.6. *Et respondens Jesus, dixit ad Legisperitos & Pharisæos, dicens: Si licet sabbato curare?* Legisperitis & Pharisæis simul recumbentibus, quæstionem juris controversi proposuit, illos interrogans, utrum sabbato morbos curare liceret? *At illi tacuerunt*, non approbatione veritatis, sed metu confusionis, falsam, quam propugnabant, sententiam dissimulantes, ne palam à Christo refellerentur. Sentiebant enim, non licere, nisi mortis periculum ex curationis dilatione immineret. *Ipse verò apprehensum sanavit eum*, manu apprehendens, solo contactu sanavit, *ac dimisit*. *Et respondens ad illos*, rursus eos compellans, *dixit*: *Cujus vestrum asinus aut bos in puteum cadet, & non continuo extrahet illum die sabbati?* Argumentum est à minori ad majus; quasi diceret, Si tantam geritis curam pecudis, ne submergatur; quantò major cura gerenda est hominis hydropici, ne aqua suffocetur? *Et non poterant ad hæc respondere*. Tanta vis erat veritatis à Christo cum auctoritate expositæ, ut eos silere cogeret.

7.8.9.10.11. *Dicebat autem & ad invitatos parabolam, intendens, quomodo primos accubitus eligerent, dicens ad illos*. Ad animum convivarum attendens, qui primas sedes eligere & ambire soliti erant, proposita parabola spiritalem in iliis hydropisim, scilicet superbiæ tumorem, sanare aggressus est. *Cùm invitatus fueris ad nuptias*, sive ad convivium nuptiale, *non discumbas in primo loco, ne fortè honoratior te*, tibique meritò præponendus, *sit invitatus ab illo*, à quo vocatus es, *& veniens is qui te & illum vocavit, dicat tibi: Da huic locum* debitum, quem contra ordinem & decorum occupas; *& tunc incipias cum rubore novissimum locum tenere*; & tunc pudore suffusus, in novissimum locum descendere compellaris. *Sed cùm vocatus fueris, vade, recumbe in novissimo loco*, quàm potes humillimum locum elige: *ut cùm venerit, qui te invitavit*, ordinem spectans convivarum, *dicat tibi: Amice, ascende superiùs*; loco honoratiori sedeas. Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus: *Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur: & qui se humiliat, exaltabitur*. Commune erat adagium, cujus veritas in omni actionum genere, etiam civilium, comperta. Confer cum Proverbiorum 25.6.&7. ubi Spiritus sanctus per Salomonem ait: *Ne glorioſus appareas coram Rege, & in loco Magnorum non steteris. Melius est enim, ut dicatur tibi: Ascende huc: quàm ut humilieris coram Principe*.

12.13.14. *Dicebat autem & ei qui se invitaverat*; alterum in illius animo hydropem, scilicet avaritiam, sanare volens: *Cùm facis prandium aut cœnam, noli* solùm *vocare amicos tuos, neque fratres tuos; neque cognatos, neque vicinos divites: ne fortè te & ipsi reinvitent, & fiat tibi retributio*. Ne (inquam) ipsos invites spe vicis recipiendæ: sic enim mercedem beneficentiæ tuæ in hoc sæculo recipiens, præmium in futuro sæculo sperare non poteris. *Sed cùm facis convivium, voca pauperes, debiles, claudos & cæcos*, omnes qui opis indigent: *& beatus eris, quia non habent retribuere tibi*; non habent, unde tibi vicem rependant: *retribuetur enim tibi* longè excellentior fructuosiorque merces, juge convivium in regno Dei, *in resurrectione justorum*. Non prohibet Christus honesta inter divites convivia, in testimonium amicitiæ, in fomentum & firmamentum concordiæ, in grati animi significationem, ad gaudii etiam, quod secundùm Deum est, demonstrationem; sed ne retributionis & mutuæ ad convivium vocationis intuitu, vel amicitiæ carnalis affectu, vel aliis de causis, seu divinæ legi contrariis, seu indifferentibus, adornentur convivia: & opera misericordiæ non solùm negligenda non esse, sed imprimis exercenda & præferenda docet, ut quæ sine spe humanæ vicis & temporalis retributionis, Dei causa & amore præ-

præstantur. Benefacere sine spe humanæ retributionis, non solùm vitæ Christianæ, sed civilis honestatis officium est, Ethnicis ipsis Philosophis lumine naturali cognitum. *In collocando beneficio* (inquit Cicero) *hoc maximè officii est, ut quisque maximè opis indigeat, ita ei maximè opitulari. Quod contra fit à plerisque: quò enim plurimum sperant, etiamsi ille his non eget, tamen ei potissimum inserviunt.* Et Plinius: *Volo* (inquit) *eum qui sit verè liberalis, tribuere amicis, sed amicis dico pauperibus: non ut isti qui iis potissimùm donant, qui donare maximè possunt.*

Cic.l.1.de Off.

Plin.l.9.E.30.

15. *Hæc cùm audisset quidam de simul discumbentibus, dixit illi: Beatus qui manducabit panem in Regno Dei*; id est, qui ad cœleste illud æternumque convivium admittetur, ubi justi inebriabuntur ab ubertate domus Dei, & torrente voluptatis potabuntur. Ex hujus hominis exclamatione occasionem sumpsit Jesus explicandi proposita parabola, cur Judæorum plurimi à fœlici illa sorte excludendi essent.

16.17.18.19.20. *At ipse dixit ei: Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos.* Homo quidam, typicè Deum; servus, Christum Dominum designat; cœna, beatitudinem æternam, quæ post finem vitæ mortalis, tamquam diei, electis exhibenda est; multi vocati, Judæorum populum. *Et misit servum suum:* Sic unigenitum Filium Dei ob susceptam servi formam Scriptura vocat, de quo illud Isaiæ oraculum intelligendum est: *Et nunc hæc dicit Dominus, formans me ex utero servum sibi, ut reducam Iacob ad eum, & Israel non congregabitur, & glorificatus sum in oculis Domini, & Deus meus factus est fortitudo mea. Et dixit, Parum est, ut sis mihi servus ad suscitandas tribus Iacob, & fæces Israel convertendas. Ecce dedi te in lucem gentium, ut sis salus mea usque ad extremum terræ.* Hunc itaque servum suum, in quo complacuit sibi anima ejus, *servum* suum *David*, ex Davidis scilicet genere & familia natum, *Orientem* appellatum, misit Deus *hora cœnæ dicere invitatis, ut venirent, quia jam parata sunt omnia.* Judæi per Legem & Prophetas invitati, à Christo Jesu novissimè vocantur statuto tempore ad cœleste convivium, diciturque eis, ut veniant per fidem & Euangelii susceptionem.

Isa.49.5.6.

Isa.42.1. Ezc.34.23.24. Zach.3.8.

18.19.20. *Et cœperunt simul omnes*, ad unum quasi ex compacto, *excusare. Primus dixit ei: Villam emi, & necesse habeo exire*, è civitate; *& videre illam*, ut videam & disponam illam: *rogo te, habe me excusatum.* Et alter dixit: *Iuga* seu paria *boum emi quinque, & eo probare illa*, an apta sint arario: *rogo te; habe me excusatum. Et alius dixit: Vxorem duxi: & ideò non possum venire*; illam relinquere non possum. Significat hæc pars parabolæ, Judæorum Magistratus, Legisperitos Pharisæos, olim per Prophetas, posteà per Joannem, novissimè per Christum Jesum ad pœnitentiam & ad cœleste regnum vocatos, propter amorem sæculi ejus vocationi parere recusasse.

21.22.23.24. *Et reversus servus nunciavit hæc domino suo. Tunc iratus paterfamilias, dixit servo suo: Exi citò in plateas & vicos civitatis, & pauperes ac debiles, & cæcos & claudos introduc huc.* Cùm primores Judæorum Christi salutaria monita despexissent, secundùm Patris decretum ac mandatum citò, ante passionem scilicet suam, Judæam percurrens, plebejos, idiotas, piscatores, publicanos, quin & fœminas vitæ anteà dissolutæ, ad cœleste convivium invitavit; plurimique vocanti paruerunt, & in domum Dei, id est, in Ecclesiam sunt admissi. Et ait servus: *Domine, factum est, ut imperasti, & adhuc locus est:* Nondum ex solo Israele numerus electorum, imò nec credidurorum Euangelio impletus est. Et ait Dominus servo: *Exi in vias & sepes*, extra civitatem, extra Judæam, ad Gentes errantes ac palabundas, & quasi sepibus interpositis, à veri Dei cognitione, ac fœdere seclusas; *& compelle intrare*, virtute Spiritus sancti, miraculorum auctoritate, gratiæ invictissimè tametsi suavissimè trahentis & moventis efficacia; *ut impleatur domus mea*: ut, quod vehementer opto, numerus electorum impleatur. *Dico autem vobis, nemo virorum illorum*, qui tam honorificè, tam amanter vocati venire recusarunt, *gustabit cœnam meam*; ad cœleste (inquam) convivium nemo illorum admittetur.

Hanc parabolam egregiè Tertullianus edisserit adversùs Marcionem. *Cœnæ paratura*, inquit, *vitæ æternæ saturitatem figurat. Dico primò, extraneos & nullius juris affines invitari ad cœnam non solere; certè facilius solere domesticos & familiares. Ergo Creatoris est invitasse, ad quem pertinebant, qui invitabantur, & per Adam, qua homines, & per Patres, qua Iudaici, non ejus ad quem neque natura pertinebant, neque prærogativa. Dehinc si is mittit ad convivas, qui cœnam paravit; sic quoque Creatoris est cœna, qui misit ad convivas admonendos, ante jam vocatos per Patres, admonendos autem per Prophetas: non qui neminem miserit ad monendum, nec qui nihil priùs egerit ad vocandum; sed ipse descenderit subitò: tantùm quòd innotescens, jam invitans; tantùm quòd invitans, jam in convivium cogens; eamdem faciens horam cœnandi & ad cœnam invitandi. Excusant se invitati. Si ab alio Deo, meritò, quia subitò invitati. Si non meritò, ergo nec subitò. Si autem non subitò invitati, ergo à Creatore, à quo olim. Cujus denique declinaverant vocationem, tunc primò dicentes ad Aaronem*: Fac nobis Deos, qui præeant nobis; *atque exinde*, Aure audientes & non audientes, *vocationem scilicet Dei; qui pertinentissimè ad hanc parabolam per Ieremiam*, Audite, *inquit*, vocem meam, & ero vobis in Dominum, & vos mihi in populum, & ibitis in omnibus viis meis quascumque mandavero vobis: *Ecce invitatio Dei.* Et non audierunt (*inquit*) neque adverterunt iram suam: *Ecce recusatio populi.* Sed abierunt in iis quæ concupierunt corde suo malo. Agrum emi, & boves mercatus sum, uxorem duxi. *Et adhuc ingerit*: Et emisit ad vos omnes famulos meos Prophetas. *Hic erit Spiritus sanctus admonitor convivarum die & ante lucem.* Et non audiit populus meus, & non intendit auribus suis, & obduravit collum suum. *Hoc ut Patrifamilias renunciatum est, motus tunc* (*bene quòd & motus; negat enim Marcion moveri Deum suum, ita & hoc meus est*) *mandat de plateis & vicis civitatis facere sublectionem. Videamus, an eo sensu rursus per Ieremiam*: Numquid solitudo factus sum domui Israelis? aut terra in incultum derelicta? Id est: *Numquid non habeo quos adlegam, aut unde adlegam?* Quoniam dixit populus meus, Non venimus ad te: *Itaque misit ad alios vocandos ex eadem adhuc civitate. Dehinc loco abundante, præcepit etiam de viis & sepibus colligi; id est, nos jam de extraneis gentibus: illa scilicet æmulatione, qua in Deuteronomio*: Avertam faciem meam ab eis, & monstrabo, quid illis in novissimis, *id est, alios possessuros locum eorum:* Quoniam genitura perversa est, filii in quibus fides non est. Illi obæmulari sunt me in non Deo, & provocaverunt me in iram in idolis suis: & ego obæmulabor eos in non natione, in natione insipienti provocabo eos in iram; *in nobis scilicet, quorum spem Iudæi gerunt, de qua illos gestaturos negat Dominus; derelicta Sione tamquam specula in vinea, & in cucumerario casula, posteaquam & novissimam in Christum invitationem recusavit... Interea, qui cœnæ istius vocationem in cœleste convivium interpretaris spiritalis saturitatis & jucunditatis, memento, & terrenas promissiones vini & olei & frumenti, & ipsius civitatis, aque in spiritalia figurari à Creatore.*

Ter.l.4. Adv. Marc.c.32.

"Exod.32.1.
"Ier.5.21.
"
"
"

25.26.27. *Ibant autem turbæ multæ cum eo* : ingens hominum multitudo Jesum sequebatur, quorum variè affecti erant animi : *& conversus dixit ad illos : Si quis venit ad me*, seque meam sectari velle doctrinam ac disciplinam profitetur; *& non odit*, comparativè, id est, si præ me diligat, si mihi meorumque observationi mandatorum præponat *patrem suum, & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & sorores, adhuc autem & animam suam*, id est, vitam suam; *non potest meus esse discipulus. Et qui non bajulat crucem suam, & venit post me*; qui molesta quæque, persecutiones, tormenta, crucem ipsam pro Euangelio meo ac disciplina perpeti non est paratus, *non potest meus esse discipulus*. Confer cum Mat. 10. 37. & 38. Duabus autem similitudinibus declarat Jesus quàm seriò explorare debeat animi sui dispositionem & affectum, qui Christianam professionem aggreditur, utrum scilicet ad incommoda & pericula, quæ illam comitari solent, offensas propinquorum, bonorum jacturam, vitæ discrimina, mortem ipsam patienda sit paratus, potiùs quàm deserat fidem & justitiam.

28.29.30. *Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non priùs sedens* ad mensam vel abacum, *computat sumptus, qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum*? si habeat omnia, quæ ad operis consummationem sunt necessaria? *Ne posteàquam posuerit fundamentum, & non potuerit perficere*, quod aggressus est, *omnes qui vident* ædificii initia, *incipiant illudere ei, dicentes : Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare*. O virum imprudentem!

31.32.33. *Aut quis Rex iturus committere bellum adversùs alium Regem, non sedens priùs cogitat*, id est, maturo consilio perpendit, *si possit cum decem millibus occurrere ei*, cum illo prælio confligere, *qui cum viginti millibus venit ad se? Alioqui illo*, cui bellum indixit, *adhuc longè agente, legationem mittens, rogat ea quæ pacis sunt*; id est, Legatos de pace mittit. *Sic ergo omnis ex vobis, qui*, animi præparatione & affectu, *non renunciat omnibus quæ possidet*, nec paratus est amittere omnia bona temporalia, necessitudines omnes carnales postponere, vitam ipsam devovere, si salva fide & pietate retineri nequeant, *non potest meus esse discipulus*; non potest officium implere Christiani, tantoque indignus nomine est.

34.35. *Bonum est sal : si autem sal evanuerit, in quo condietur*? Si virtutem suam amiserit, à quo illi restituetur condiendi vis & efficacia? *Neque in terram, neque in sterquilinium utile est; sed foras mittitur*: Nec per se fructus profert, neque alteri ad fructum prodest. Nam res sale conspersæ sterilescunt; & urbes quasdam ira victorum sale seminatas legimus, ne aliquod ex eis germen oriretur. *Qui habet aures audiendi, audiat*; intelligat, nihil quidem melius esse ac præstantius, quàm fidem & disciplinam Christianam profiteri: Verùm si Christianus amore mundi captus perdat saporem gratiæ & sapientiæ Dei, qua imbutus fuerat, & vitam ab Euangelio alienam duxerit, nec sibi nec aliis prodesse poterit, sed foras projicietur in gehennam.

Sensus Moralis.

1. *CVm intraret Jesus in domum cujusdam Principis Pharisæorum Sabbato manducare panem, & ipsi observabant eum*. Pharisæorum domos ingredi, eorumque fieri conviva dignatur Jesus, ut præsentibus verbo & miraculis prosit. Conversationis ejus inter homines regula, charitas est & beneficentia erga homines. Divino illi Exemplari conformare se debent Sacerdotes & Rectores animarum; cum sæcularibus conversari, eorum conviviis interesse non debent, nisi compellat necessitas, urgeat charitas, ut eos doceant, Christo lucrifaciant, auctoritate sua, gravitate, modestia, temperantia illos ædificent. Meminerint, Ecclesiasticos Viros à sæcularibus observari; sibi ipsis ergo attendant, illudque Apostoli monitum animo tenus gerant impressum : *Nemini dantes ullam offensionem, ut non vituperetur ministerium nostrum*. 2.Cor.6.3.

2. 4. *Et ecce homo quidam hydropicus erat ante illum ... Ipse verò apprehensum sanavit eum, ac dimisit*. Pharisæorum metu sanitatem à Christo postulare non audebat Hydropicus propter Sabbatum, sed solùm antè oculos ejus stabat, ut Medici Optimi Maximi misericordia intuitu miseriæ illius ad illi succurrendum excitaretur. Prævenit enim Misericordia preces miserorum, illisque etiam non rogata subvenire solet. Ille porrò Hydropicus divitis avari typus est : *Sicut enim ille quanto magis abundat humore inordinato, tanto amplius sitit; sic iste quanto est copiosor divitiis, quibus non benè utitur, tanto ardentius talia concupiscit*. Unde avaro hæc Sancti Job verba rectè accommodantur : *Tenebitur planta illius laqueo : & exardescet contra eum sitis*. Impio quippè sitire (inquit S. Gregorius M.) est hujus mundi bona concupiscere. Unde Redemptor noster ante Pharisæi domum hydropicum curat, & cùm contra avaritiam disputaret, scriptum est : *Audiebant autem omnia hæc Pharisæi, qui erant avari; & deridebant illum*. Quid est ergo, quòd ante Pharisæi domum hydropicus curatur, nisi quòd per alterius ægritudinem corporis, in altero exprimitur ægritudo cordis? Hydropicus quippè quò ampliùs biberit, ampliùs sitit, & omnis avarus ex potu sitim multiplicat : quia cùm ea quæ appetit, adeptus fuerit, appetenda alia ampliùs anhelat. Qui enim adipiscendo plus appetit, huic sitis ex potu crescit. Salvatoris manu, gratia efficacissima & robustissima omnipotentis Medici tangatur & apprehendatur dives avarus necesse est, ut ab eo tollatur *radix omnium malorum cupiditas*; ut amor nummi extinguatur, tantùm crescens, quantùm ipsa pecunia crescit; ut benè uti discat divitiis, & lubenter pauperibus erogare; ut denique liber dimittatur à captivitate & servitute idolorum. *Avaritia* enim *est simulacrorum servitus* (ait Apostolus.) *Ipse verò apprehensum sanavit eum, ac dimisit*. S. Aug. l. 2. q. Luang. q. 29. Job. 18. S. Greg. l. 14. Moral. c. 6. Luc. 16. 1.Thess.5.

5. *Cujus vestrum asinus, aut bos in puteum cadet, & non continuò extrahet illum die sabbati*? Pharisæorum errorem & malignitatem sapientia convincit Jesus, charitate emendat; victis non insultat, sed benignè docet; propositam à se quæstionem competenti solvit exemplo, ut convincantur se violare sabbatum *opere cupiditatis*, qui Dominum sabbati arguere non verebantur, quòd eum violaret *opere charitatis*. Beda in hunc locum. S. Bas. in Reg. fusius disp. c. 11.

8.10. *Cùm invitatus fueris ad nuptias, non discumbas in primo loco ... Sed cùm vocatus fueris, recumbe in novissimo loco*, &c. Primum locum sibi indebitum operare, quærere, usurpare, ambitio est : sibi debitum, aut tributum ratione dignitatis, antiquitatis, consuetudinis, amare, vanitas; pertinaciter recusare, occulta plerumque superbia. *Ex præcepto Domini æquè ad omnes pertinet novissimum locum occupare. Verumtamen pugnax nimis ea de re damnanda contentio est : nempè ut quæ modestiæ inimica ordinem tollat, & perturbationem ac tumultum inducat. Quin etiam si in eo pervicaces simus, neque sit, qui alteri cedat, simile quiddam eveniet planè, ac si de principe loco pugnaremus. Quamobrem cognito, quid nos facere decens sit, loci assignationem arbitrio permittamus illius, apud quem sumus, sicut Dominus videtur admonuisse, quando dixit, pertinere ad patremfamilias hujusmodi locorum distributionem. Hoc enim modo & inter nos vicissim supportabimus in charitate, honestè omnia & secundum ordinem facientes; & demonstrabimus, omissa vehementi atque obstinata illa contentione, neutiquam nos ostentationis, aut captandæ causa gloriæ popularis humilitatem consectari. Quin cedendo potiùs, parendoque, ad veram humilitatem perveniemus : quandoquidem majus superbiæ signum est nimis præfractè contendere, quàm principem locum in subselliis tenere, quandocumque id facere jussi, obtemperamus.*

Re-

Gen. 13. *Recumbe in novissimo loco.* Abrahami modestiam & humilitatem imitemur, qui cessit nepoti suo Loth, juniori senex, magnis gratiis à Deo cumulatus, omnibusque virtutibus egregius, homini nulla in re eximio. Non igitur iis tantùm, qui nobis superiores sunt, vel æquales; sed iis qui minores videntur, ac deteriores existimantur, cedamus, eosque honore præveniamus. Quòd si rectè sapiamus, nullos nobis inferiores coram Deo, sed omnes superiores arbitrabimur: *Nihil per contentionem, neque per inanem gloriam* (ait Apostolus) *sed in humilitate superiores sibi invicem arbitrantes.* Neque solùm nobis id incumbit officii, qui innumeris peccatis obruti sumus: sed & si quis plurimorum sibi conscius est meritorum, nisi se omnium extremum putaverit, nullum commodum ex tantis meritis & virtutibus reportabit. Hæc enim vera humilitas & modestia est, cùm quis occasionem habens, ut tollatur, se ipsum deprimit & humiliat: His enim gradibus ad verum conscendet immortalis gloriæ fastigium, secundùm promissionem Domini: *Qui se humiliat, exaltabitur.* Igitur *Quantò magnus es, humiliate in omnibus, & coram Deo invenies gratiam: quoniam magna potentia Dei solius, & ab humilibus honoratur.* Prophetam aude dicentem: *Humiliatus sum usquequaque Domine, vivifica me secundùm verbum tuum.* Quibus verbis significat, ita se à Domino posse vivificari, si de suis ipse virtutibus humiliter sentiat. *Vt cùm venerit, qui te invitavit, dicat tibi: Amice, ascende superius.* Veniens Dominus, quem humilem invenerit, amici nomine beatificans, superiùs ascendere præcipiet: *Quicumque enim humiliaverit se sicut parvulus, hic est major in Regno cælorum.*

Phil. 2. 3.

S. Jo. Chrys. t. 35. in Gen.

Eccli. 3. 20.

Ps. 118. 107.

V. Beda in c. 14. S. Luc.

Tunc erit tibi gloria coram simul discumbentibus. Ne nunc quærere incipias, quod tibi servatur in fine: *Hæreditas enim ad quam festinatur in principio, in novissimo benedictione carebit.* Verumtamen in hac etiam vita, qui recumbit in novissimo loco, qui verè humilis est, Domino veniente exaltatur, quia quotidiè Dominus Jesus suas Nuptias intrat, quotidiè mores, sedes, habitus convivantium dijudicat, & superbos despiciens, humilibus sæpè tanta sui Spiritus præstat munera, ut eos merito simul discumbentium, hoc est, in fide quiescentium cœtus unanimi admiratione glorificet, stupensque in Auctoris sui laudem prosiliat, dicens: *Mihi autem nimis honorati sunt amici tui, Deus: nimis confortatus est principatus eorum.*

Prov. 20. 21.

Ps. 138. 17.

S. Ber. t. 37. in Cant.

» *Recumbe in novissimo loco.* Non est periculum, quantumcumque te humilies, quantumcumque te pntes » minorem, quàm sis, hoc est, quàm te veritas habeat. Est autem grande malum, horrendumque pe» riculum, si vel modicè plus vero te extollas; si vel » uni in tua cogitatione te præferas, quem fortè parem » tibi Veritas indicat, aut etiam superiorem. Quemad» modum enim si per ostium transeas, cujus superlimi» nare nimis depressum sit, non nocet, quantumcumque » te inclinaveris; nocet autem, si vel transversi digiti » spatio, plus quàm ostii patitur mensura, te erexeris, ita » ut impingas, & capite quassato collidaris: sic in ani» ma non est planè timenda quantalibet humiliatio; hor» renda autem nimiùmque pavenda vel minima temerè » præsumpta erectio. Quamobrem *Noli te, homo, com» parare majoribus, noli minoribus, noli aliquibus, noli* » *uni.* Quid scis enim, si unus ille quem fortè omnium » vilissimum atque miserrimum reputas, cujus vitam » sceleratissimam ac singulariter fœdissimam horres, & » propterea illum putas spernendum, non modò præ te, » qui fortè jam sobriè, justè, & piè vivere te confidis, » sed etiam præ cæteris omnibus sceleratis, tamquam » omnium sceleratissimum: quid scis, inquam, si me» lior te & illis mutatione dexteræ Excelsi in se quidem » futurus sit, in Deo verò jam sit? Et propterea non » mediocrem, non vel penultimum, non ipsum saltem » inter novissimos locum eligere nos voluit: sed, *Re» cumbe*, inquit, *in novissimo loco;* ut solus videlicet » omnium novissimus sedeas, teque nemini non dico » præponas, sed nec comparare præsumas.

Isa. 14. 13. 11. *Quia omnis, qui se exaltat, humiliabitur,* de-

trudetur in profundum inferni, sicut rex ille superborum Lucifer: *Vidi impium superexaltatum, & elevatum sicut cedros Libani. Et transivi, & ecce non erat: & quæsivi eum, & non est inventus locus ejus.* Sic humiliabuntur omnes, qui sua sorte, & loco, in quo Deus eos constituit, non contenti, locum superiorem desiderant, & assequi studiis omnibus nituntur. Transit honor hujus sæculi, transit ambitio. In futuro Christi judicio, nec absidæ gradatæ, nec cathedræ velatæ, &c. adhibebuntur ad defensionem, ubi cœperint accusare conscientiæ, & conscientiarum arbiter judicare: *Quæ hic honorant, ibi onerant; quæ hic relevant, ibi gravant.* Quantus erit superborum pudor, quanta confusio, quanta humiliatio, cùm illos irridebunt justi in extremo judicio, dicentes: *Ecce homo, qui non posuit Deum adjutorem suum; sed speravit in multitudine divitiarum suarum, & prævaluit in vanitate sua!*

Ps. 36. 35.

Ps. 51. 9.

« S. Aug. t. 351. aliàs 50. inter H. 50.

Et quicumque se humiliat, exaltabitur. Tantò enim « quisque Deo propinquior est, quantò humilior. In « rebus visibilibus, ut excelsa quisque contingat, in ex- « celsum erigitur: Deus autem, cùm sit omnium excel- « lentissimus, non elatione, sed humilitate contingi- « tur. Unde Propheta ait: *Quoniam excelsus Dominus,* « *& humilia respicit, & alta à longè cognoscit.* Illa re- « spicit, ut attollat; ista cognoscit, ut dejiciat. Non « ergo se arbitretur ab oculis Dei abscondi superbia: « Deus enim excelsa cognoscit. Nec se rursus Deo con- « junctam putet: excelsa enim à longè cognoscit. Quis- « quis itaque pœnitentiæ recusat humilitatem, Deo « propinquare non cogitat. Aliud est enim levare se ad « Deum; aliud est, levare se contra Deum. Qui ante « illum se projicit, ab illo erigitur: qui adversùs illum « se erigit, ab illo projicitur: *Alia est enim soliditas magnitudinis, alia est inanitas inflationis. Qui foris tumescit, intùs tabescit.* Qui *eligit abjectus esse in domo* « *Dei magis, quàm habitare in tabernaculis peccatorum,* « eligit illum Deus, ut inhabitet in atriis ejus, & nihil « sibi assumentem ille in sedem beatitatis assumit. Unde « in Psalmo suavissimè & verissimè canitur: *Beatus vir* « *cujus est assumptio abs te, ascensiones in corde suo dispo-* « *suit, in valle lacrymarum, in loco quem posuit.* Hoc « est, *Qui se humiliat, exaltabitur:* Sicut enim ascen- « sus exaltationem indicat; ita vallis humilitatem, & « convallis plorationes.

Ps. 7. 18.

Ps. 83. 11.

Ibid. 7.

S. Aug. l. 14. de Civ. Dei, c. 13.

Omnis qui se exaltat, humiliabitur; & quicumque se humiliat, exaltabitur. Qui ratione id fiat etiam in hac vita, egregiè S. Aug. exponit: *Pia humilitas facit subditum superiori; nihil est autem superius Deo: & ideò exaltat humilitas, quæ facit subditum Deo. Elatio autem quæ in vitio est, eo ipso quo respuit subjectionem, & cadit abillo, quo non est quidquam superius, & ex hoc erit inferius;* & fit quod scriptum est: *Dejecisti eos, dum allevarentur.* Non enim ait, cùm elati fuissent, ut priùs extollerentur, & posteà dejicerentur; sed cùm extollerentur, tunc dejecti sunt: *Ipsum quippè extolli, jam dejici est.* Quapropter quod nunc in civitate Dei, & civitati Dei in hoc sæculo peregrinanti maximè commendatur humilitas, & in ejus Rege, qui est Christus, maximè prædicatur; contrariumque huic virtuti elationis vitium, in ejus adversario qui est diabolus, maximè dominari, sacris litteris edocetur: profectò ista magna est differentia, qua civitas utraq; discernitur; una scilicet societas piorum hominum, altera impiorum, singula quæq; cum angelis ad se pertinentibus, in quibus præcessit, hac amor Dei, hac amor sui. Ad civitatem igitur Dei nemo pertinet, nisi qui se humiliat.

« « « «

sine intuitu retributionis & commodi temporalis. Ad convivia charitatis vocantur, qui non possunt retribuere, pauperes invitantur; mittuntur partes iis, qui non præparaverunt. Ex hoc Christi monito natæ sunt agapæ, seu convivia primorum Christianorum, quibus divites Christiani pauperes fraternè excipiebant; quem morem corruptum, cùm seorsim divites epularentur, castigat S.Paulus 1. *ad Cor.* 11. 20. 21. 22. De his conviviis Tertullianus Apologetici c.39. *Cœna nostra de nomine rationem sui ostendit. Id vocatur, quod dilectio penes Græcos. Quantiscumque sumptibus constet, lucrum est pietatis nomine facere sumptum. Siquidem inopes quosque refrigerio isto juvamus, non qua penes vos parasiti affectant ad gloriam famulandæ libertatis sub auctoramento ventris inter contumelias saginandi, sed qua penes Deum major est contemplatio mediocrium.*

S.Amb.l.7.in Luc. n. 195.

Voca pauperes, debiles, &c. Sic hospitalitas exercetur in Sacris Litteris adeò commendata: *Nam hospitalem remuneraturis esse, affectus avaritiæ est.*

Noli vocare amicos, neque fratres tuos, neque cognatos, neque vicinos divites; sed voca pauperes: in his enim & amicos, & fratres, & cognatos, imò Deum ipsum reperies, illumque habebis debitorem. Promissorum suorum nobis chirographum fecit. Non mutuò accipiendo, sed promittendo, se nobis debitorem fecit. Non possumus ei dicere, Redde quod accepisti; quod enim pauperibus damus, Domino offerimus de ejus donis ac datis: sed dicere possumus: *Redde quod promisisti*; siquidem cautionem nobis reliquit in Euangelio, dicens: *Retribuetur enim tibi in resurrectione Iustorum.*

S.Aug.

16.17. *Homo quidam fecit cœnam magnam, & vocavit multos. Et misit servum suum hora cœnæ dicere invitatis, ut venirent, quia jam parata sunt omnia.* Deus qui bonorum nostrorum non eget, qui seipso beatus est, nos invitat ad delicias gloriæ suæ, ad participationem lætitiæ suæ, ad ubertatem domus suæ, ad æternam sui fruitionem; nos invitat vilissimos homines, miserrimos peccatores. Judæos vocavit olim per Prophetas suos. Sæpè missi sunt, sæpè vocaverunt, ut ad horam cœnæ venirent. Illi autem invitantes acceperunt, cœnam repudiaverunt. Prophetas legerunt, & Christum occiderunt. Sed quando occiderunt, tunc nobis cœnam nescientes præparaverunt. Parata jam cœna, immolato Christo, post resurrectionem Christi commendata, quam sciunt fideles, cœna Domini, ejusque manibus & ore firmata, missi sunt Apostoli, ad quos missi fuerant ante Prophetæ. Venite ad cœnam, *quia jam parata sunt omnia*. Omnia quæ ad nostram salutem pertinent, Christus Jesus consummavit: sumptus fecit convivii, sanguinem suum dedit, gratiam nobis meruit & gloriam; ascendit in cœlum, ut pararet nobis locum. Toto igitur fidei, spei, & charitatis fervore ad cœlestem illam cœnam properemus.

S.Aug.ser.12. aliis 33. de Verb. Dom.

18.19.20. *Et cœperunt simul omnes excusare. Primus dixit ei: Villam emi.* In villa empta dominatio notatur; ergo superbia castigatur. Habere enim villam, tenere, possidere, homines sibi in illa subdere, dominari delectat. Vitium malum, vitium primum. Primus enim homo dominari voluit, qui dominum habere noluit. Quid est dominari, nisi propria potestate gaudere? Est major potestas, illi subdamur, ut tuti esse valeamus: *Villam emi, rogo te, habe me excusatum.* Inventa superbia venire noluit.

S.Greg. M. Hom. 36. in Euang.

Villam emi. Quid per villam, nisi terrena substantia designatur? Exit ergo videre villam, qui sola exteriora cogitat propter substantiam. Divites ergo, qui toti circa bona temporalia occupantur, ad cœleste convivium per divini verbi prædicatores, per Dei gratiam corda illorum pulsantem invitati, se excusant: *Rogo te*, inquit, *habe me excusatum*. Humilitas sonat in voce, superbia in actione. Nam dum illis dicimus, Ad Deum convertimini, superbè ne sapiatis, in divitiis ne confidatis, ex illis benefacite pauperibus, facilè tribuite, inanibus sumptibus parcite, studete divites fieri operibus bonis, thesauros non deficientes, non perituros, in cœlo congregate, animo saltem renuntiate omnibus, quæ possidetis; nonnè illos ad Dominicam cœnam vocamus? Cùm verò respondent, Converti non possum, vivere debeo, ut vivunt divites in hoc sæculo; non possum renuntiare divitiis, eleemosynas erogare prohibent sumptus in villarum emptione, in novis ædificiis, in varia supellectili, in curribus & equis, in vestium pompa, in conviviorum apparatu, in filiorum & filiarum educatione & collocatione faciendi: verumtamen ora pro me, quia peccator sum; dum (inquam) ita respondent, nonnè rogant & excusant? Nonnè humilitatem præ se ferunt in voce, & superbiam exercent in actione?

Et alter dixit: Juga boum emi quinque, & eo probare illa: rogo te, habe me excusatum. Quinque juga boum, sensus carnis hujus; quia per istos terrena requiruntur. Boves enim terram versant. Sunt autem homines remoti à fide, terrenis dediti, carnalibus occupati: nolunt credere aliquid, nisi ad quod sui corporis sensu quinquepartito perveniunt. Per corporales igitur sensus, quia interna comprehendere nesciunt, sed sola exteriora cognoscunt, rectè curiositas designatur. Quæ dum alienam vitam quærit discutere, semper sua intima nesciens, studet exteriora cogitare. Grave namque est curiositatis vitium, quæ dum cujuslibet mentem ad investigandam vitam proximi exteriùs ducit, semper ei sua intima abscondit, ut aliena sciens, se nesciat: & curiosi animus quantò peritus fuerit alieni meriti, tantò fiat ignarus sui. Propter hoc ait: *Eo probare illa*: quia aliquando probatio ad curiositatem pertinere solet.

«S. Aug. & «Greg. ib. d.

Et alius dixit: Uxorem duxi, & ideò non possum venire. Uxoris nomine voluptas carnis hìc intelligitur, quæ multos impedit, ne ad cœleste convivium perveniant. Sunt homines, qui dicunt, Non est homini benè, nisi cui adsunt carnis deliciæ, dicentes: *Manducemus & bibamus, cras enim moriemur.* Qui hoc dicit, uxorem duxit, carnem amplexatur, carnis voluptatibus jucundatur, à cœna excusatur: observet, ne fame interiore moriatur: *Tempus breve est, reliquum est, ut & qui habent uxores, sint tamquam non habentes, & qui emunt, tamquam non possidentes, & qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur. Præterit enim figura hujus mundi.* In matrimonio quæratur prolis fœcunditas, non carnalis voluptas. Qui ad cœnam Domini venire vultis, *Nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo sunt.* Non dixit Apostolus: Nolite habere, sed, *Nolite diligere.* Habuisti, possedisti, dilexisti: *Amor rerum terrenarum, viscum est spiritalium pennarum.* Ecce concupisti, hæsisti. Quis dabit tibi pennas sicut columbæ? Quando volabis, ubi verè requiescas? Quando hìc, ubi malè hæsisti, perversè requiescere voluisti: *Nolite diligere mundum, nec ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ.* Ad triplex istud concupiscentiæ genus pertinent excusationes invitatorum ad cœnam mysticam. Concupiscentia carnis, *Uxorem duxi*. Concupiscentia oculorum, *Quinque juga bovum emi*. Ideò autem à parte totum, per solos oculos commemorati sunt isti sensus, quia oculorum est in quinque sensibus principatus. Superbia vitæ, *Villam emi*.

1.Cor.13.11.

1.Cor.7.29.

1.Joan.2.15.

S.Aug.

Psal.54.

21. *Et reversus servus nuntiavit hæc domino suo. Tunc iratus Paterfamilias, dixit servo suo: Exi cito in plateas & vicos civitatis, & pauperes ac debiles, & cæcos & claudos introduc huc.* Quia venire superbi renuunt, pauperes eliguntur: Nam *Infirma mundi eligit Deus, ut confundat fortia*, Pauperes & debiles dicuntur, qui judicio suo apud semetipsos infirmi sunt. Nam pauperes & quasi fortes sunt, qui & positi in paupertate superbiunt. Cæci verò sunt, qui nullum ingenii lumen habent. Claudi sunt, qui rectos gressus in operatione non habent. Sed dum morum vitia in membrorum debilitate signantur, profectò liquet, quia sicut illi peccatores fuerunt, qui vocati venire noluerunt: ita hi quoque peccatores sunt, qui invi-

1.Cor.1.27.

«S. Greg. M. Hom. 36. in Euang.

„ invitantur, & veniunt; sed *peccatores superbi respuuntur, ut peccatores humiles eligantur. Hos elegit Deus, quos despicit mundus*. Pauperes & debiles, cæci & claudi vocantur, & veniunt: quia infirmi quique atque in hoc mundo despecti plerumque tantò celeriùs vocem Dei audiunt, quantò & in hoc mundo non habent, ubi delectentur ... Veniant mendici, quia ille invitat, qui *propter nos pauper factus est, cùm dives esset, ut illius paupertate* mendici *ditaremur*. Veniant debiles, quia *non est opus sanis medicus, sed malè habentibus*. Veniant claudi, qui ei dicant: *Dirige gressus meos in semitis tuis*. Veniant cæci, qui dicant: *Illumina oculos meos, ne umquam obdormiam in morte*. Tales venerunt ad horam, illis priùs invitatis sua excusatione reprobatis.

S. Aug. l. 112. 2.Cor.8.9. Ps.16.5.

22.23. *Et ait servus: Domine, factum est, ut imperasti, & adhuc locus est. Et ait Dominus servo: Exi in vias & sepes, & compelle intrare, ut impleatur domus mea*. Alii vocantur, & venire contemnunt; alii vocantur, & veniunt; alii compelluntur, ut intrent. Vocantur, & venire contemnunt, qui donum quidem intellectus accipiunt, sed eumdem intellectum operibus non sequuntur. Vocantur & veniunt, qui acceptam intellectus gratiam operando perficiunt. Sic vocantur, ac etiam compellantur, qui mundi adversitate ad Deum ducuntur. Sæpè namque nonnulli ad temporalem gloriam proficere volentes, aut longa ægritudine tabescunt, aut afflicti injuriis concidunt, aut percussi gravibus damnis affliguntur, & in mundi dolore vident, quia nihil confidere de ejus voluptate debuerunt; seque ipsos in suis desideriis reprehendentes, ad Deum corda convertunt. De his Dominus per Prophetam dicit: *Ecce ego sepiam viam tuam spinis, & sepiam eam maceria, & semitas suas non inveniet: & sequetur amatores suos, & non apprehendet eos: quaret, & non inveniet eos, & dicet: Vadam, & revertar ad virum meum priorem, quia benè mihi tunc erat, magis quàm nunc*. Postquam enim peccatrix anima vias suas spinis septas, mundi delectationes amaritudinibus permixtas, desideria sua duris obicibus & difficultatibus vidit impedita, relictis amatoribus suis, ad amorem viri prioris redit. *Quia plerumque postquam in hoc mundo obtinere non possumus, quæ volumus, postquam in terrenis desideriis de impossibilitate lassamur, tunc ad mentem Deum reducimus: tunc placere incipit, qui displicebat; & is cujus nobis amara fuerant præcepta, repente dulcescit, in memoria; & peccatrix anima, quæ adultera conata est esse, nec tamen aperto opere potuit, decernit esse fidelis conjux. Qui ergo hujus mundi adversitatibus fracti ad Dei amorem redeunt, atque à præsentis vitæ desideriis corriguntur, quid nisi compelluntur, ut intrent?*

S. Gregor. Hom.26. in Euang. Osee 4.2.6.

24. *Dico autem vobis, quòd nemo virorum illorum, qui vocati sunt, gustabit cœnam meam*. Vocat nos Deus per se, vocat per Angelos, vocat per Prophetas, vocat per Apostolos, vocat per Pastores, vocat plerumque per miracula, vocat per flagella; vocat aliquando per mundi hujus prospera, vocat aliquando per adversa: *Nemo contemnat, ne dum vocatus excusat, cùm voluerit, intrare non valeat*.

S.Greg. M.

28.31. *Quis enim ex vobis volens turrim ædificare, non priùs sedens computat sumptus, qui necessarii sunt, si habeat ad perficiendum? &c. Aut quis Rex iturus committere bellum adversùs alium Regem, non sedens priùs cogitat, si possit cum decem millibus occurrere ei, qui cum viginti millibus venit ad se? &c.* Sumptus ad turrim ædificandam, vires ad discipulatum Christi obtinendum; & decem millia præliaturi cum rege qui habebat viginti millia, simplicitatem Christiani dimicaturi cum duplicitate diaboli, hoc est, cum dolis & fallaciis ejus, in affectu constituit renuntiantis omnibus, quæ sunt ejus. Ita enim concludit: *Sic ergo omnis ex vobis, qui non renuntiat omnibus, quæ sunt ejus, non potest meus esse discipulus*. Inter quæ omnia etiam ipsa temporalis vita intelligatur necesse est, quam possidere ad tempus, ut non te impediat ab æterna, qui eam fuerit minatus auferre. Sicut autem de turri non perfecta per opprobrium deterruit dicentium: *Quia hic homo cœpit ædificare, & non potuit consummare*: sic in rege, cum quo dimicandum est, ipsam pacem accusavit, cùm ait: *Adhuc illo longè agente legationem mittens, rogat ea, quæ pacis sunt*: Significans, etiam minas imminentium à diabolo tentationum non sustinere homines, qui non renuntiant omnibus, quæ possident, & pacem cum eo facere consentiendo illi ad committenda peccata. Turrem quippè ædificare, & contra Regem illum dimicare, esse discipulum Christi est: habere autem sumptus ad perficiendam turrim, & habere fortia decem millia contra viginti millia regis, renuntiare est omnibus quæ sunt ejus.

„S. Aug. l. 2. qu. Euang. q. 31.

Ut Christianæ vitæ turrim super fidei fundamentum ædificemus & erigamus, cujus culmen ad cœlum pertingat, computandi sunt sumptus necessarii; in oratione, omnibusque operibus bonis perseverandum, Christus sequendus & imitandus; vita nostra ad Euangelii leges ac regulas exigenda, crux quotidiè ferenda est; contra diabolum, mundum, carnem & cupiditates sine intermissione pugnandum est; pax cum his hostibus numquam ineundâ; omnibus renuntiandum propter Christum. Omnia relinquere, ut Christum sequamur, consilium perfectionis est, & Apostolica virtus: renuntiare omnibus, præceptum est, resque ad salutem omninò necessaria. Omnibus renunciat, qui nulli rei temporali corde adhæret, qui ad omnia relinquenda, & amittenda animo paratus est, si Deus jusserit, si Christianæ vitæ officiis impedimento sint; qui hujus mundi rebus utitur, ut *viatico itineris*, non ut *illecebra mansionis*. Id non minùs necessarium, ut boni Christiani simus, quàm pecuniæ vis ad turrim perficiendam, & copiæ ad bellum fœliciter gerendum.

S.Ambr.

34. *Bonum est sal. Si autem sal evanuerit, in quo condietur? &c.* Si Christianus pravis moribus fuerit, si à Christianæ Legis observantia, quam in baptismo vovit, deficiens, cupiditatibus suis servierit, corruptionem sæculi secutus fuerit, vitam duxerit Christiano nomine & professione indignam, Deo magis displicet, quàm Paganus; salis instar evanidi, ac penitùs inutilis, terraque & sterquilinio pejoris, contemnitur à Christo, à facie ejus projicietur, conculcabitur: quia propter illum nomen Christi blasphematur inter gentes.

CAPUT XV.

Sensus Litteralis.

Tert. lib. de Judic. S.Hier.E.146. ad Damas.

1.2. *Erant autem appropinquantes ei publicani, & peccatores* publici, ut *audirent illum*, vitæ melioris præcepta tradentem, pœnitentiam, regnumque cœlorum prædicantem: *Et murmurabant Pharisæi & Scribæ* semper ad calumniam parati, *dicentes: Quia hic peccatores recipit, Et manducat cum illis*. Peccatores ad colloquium & familiaritatem admittit, & cum illis cibum sumit, quos velut immundos vitare deberet, si vir sanctus esset ac Propheta, Legisque Mosaicæ studiosus observator. Publicanos autem illos Judæos fuisse, non Gentiles, contra Tertullianum probat S.Hieronymus.

Alex. Expos. in Euang.

3.4.5.6.7. *Et ait ad illos parabolam istam, dicens*: Jesus illorum calumniæ propositis tribus Parabolis, sive similitudinibus sequentibus respondet: *Quis ex vobis homo* est, *qui habet centum oves, & si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto* pascentes, *& vadit ad illam* quærendam, *quæ perierat*,

ſeu quæ amiſſa erat aberrando ab ovili, *donec inveniat eam*: *& cùm invenerit eam*, tardigradam & teneram oviculam *imponit in humeros ſuos, gaudens*, quòd illam recuperaverit: *& veniens domum, convocat amicos, & vicinos*, gaudiumque ſuum cum illis communicat, *dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat*: id eſt, quam amiſeram? *Dico vobis, quòd ita gaudium erit in cœlo* inter Angelos, *ſuper uno peccatore pœnitentiam agente*, ob unum peccatorem ſeriò pœnitentem, verèque ad Deum converſum, *quàm ſuper nonaginta novem juſtis*; quàm ob ingentem juſtorum numerum, *qui non indigent pœnitentia*; etiamſi tantus eſſet numerus hominum, qui à Deo ejuſque lege non receſſerunt.

Drachma, quarta pars ſicli ſacri, octo circiter aſſes monetę Gallicę valebat.

8.9.10. *Aut quæ mulier habens drachmas decem, ſi perdiderit drachmam unam*, tametſi modici valoris, *nonnè accendit lucernam, & everrit domum, & quærit diligenter, donec inveniat: & cùm invenerit, convocat amicas & vicinas*, ut lætitiæ ſuæ participes efficiat, *dicens: Congratulamini, quia inveni drachmam: quam perdideram? Ita dico vobis, gaudium erit coram Angelis Dei ſuper uno peccatore pœnitentiam agente*: Cùm vel unus peccator ſinceram pœnitentiam agit. Tantùm igitur abeſt, ut peccatores, qui ſpem faciunt emendationis, averſari debeamus; quin potiùs de illorum converſione gaudere decet, ad eamque procurandam illorum colloquium, & convictum non refugere, ut Dei miſericordem affectum imitemur. Similitudines ſumptæ ſunt ab eo quod hominibus evenire ſolet, quibus chariores fiunt res deperditæ, cùm recuperantur; majorique inde gaudio afficiuntur, quàm ex reliquorum poſſeſſione bonorum, tametſi majoris illa ſint pretii.

11.12.13. *Ait autem* Jeſus, tertiam proponens Parabolam, quæ in eumdem ſcopum collineat; divinæ ſcilicet benignitatis & miſericordiæ erga peccatores reſipiſcentes oſtenſionem & commendationem: *Homo quidam habuit duos filios, & dixit adoleſcentior ex illis*, minùs ſapiens, mente inconſtantior, paterni imperii jugum impatienter ferens, & ad maleſanam aſpirans libertatem; dixit, inquam, patri: *Pater, da mihi portionem ſubſtantiæ, quæ me contingit*: Da mihi ratam meam partem bonorum tuorum, quæ ad me reditura eſt in partitione hæreditatis. *Et diviſit illis ſubſtantiam*: Facultates ſuas inter illos partitus eſt. *Et non poſt multos dies, congregatis omnibus*, quæ à patre acceperat, *adoleſcentior filius peregrè profectus eſt in regionem longinquam*, à paterna domo longè diſſitam, *& ibi diſſipavit ſubſtantiam ſuam*, bona ſua dilapidavit, *vivendo luxuriosè*. Per ſeniorem filium ſignificari populum Judaicum, per juniorem gentes, S. Auguſtinus, aliique è Veteribus ſentiunt: alii convenientiùs & ad literam, per priorem juſtos, per alterum peccatores.

S. Aug. l. 2. q. Euang. q. 32.

S. Amb. l. 2. de Pœnit. c. 3. S. Pac. Ep. 1. 1. S. Hier. Ep. 146. Ubi tamen Judæos etiâ & Gentiles in typo duorum filiorum myſtico ſenſu appoſitè exponit.

14.15.16. *Et poſtquam omnia conſummaſſet*, ſeu conſumpſiſſet, *facta eſt fames valida in regione illa, & ipſe cœpit egere*; ad extremam redactus eſt egeſtatem, ita ut victus ipſi deficeret, ingraveſcente annona: *Et abiit, & adhæſit uni civium regionis illius*, operam illi ſuam ad qualecumque miniſterium offerens: *Et miſit illum in villam ſuam, ut paſceret porcos*, quo nullum erat vilius ſervitium: *Et cupiebat implere ventrem ſuum de ſiliquis, quas porci manducabant*, de cibis viliſſimis, de fructibus ſiliquiferarum arborum, quales ſunt glandes & caſtaneæ, quibus ruſticanos pauperes veſci non novum, ut teſtis eſt Horatius: *Vivit ſiliquis, & pane ſecundo*: & Perſius: *Invigilat ſiliquis, & grandi paſta polenta*: ſed tam vilis cibus in ſumma annonę difficultate juveni ganeoni diſpenſabatur ad menſuram, *& nemo illi dabat*, ad ſaturitatem.

17.18.19. *In ſe autem reverſus*, ad ſanam mentem rediens, priſtinæque pœnitens inſipientiæ, intemperantiæ, & luxuriæ, *dixit: Quanti mercenarii in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo*! Quàm multi in domo patris mei ſervi ſunt mercede conducti, quibus ſuppetit cibus ad ſatietatem; ego autem hìc ad viliſſimam, ac miſerrimam ſervitutem redactus, fame pereo, minùs paſtus, quàm porci: *Surgam & ibo ad patrem meum*, veniam exoraturus, *& dicam ei: Pater, peccavi in cœlum*, in Deum, cœli Dominum, in Deum cujus cœlum ſedes eſt, *& coram te*, & in te: *Iam non ſum dignus vocari filius tuus*; degeneri converſatione, luxuria, patrimonii dilapidatione factus ſum indignus filii nomine ac juribus: *Fac me ſicut unum de mercenariis tuis*; habe me in domo tua quaſi mercenarium.

20.21. *Et ſurgens venit ad patrem ſuum*. Itineri ſe accinxit, ut ad patrem rediret: *Cùm autem adhuc longè eſſet* à paterna domo, *vidit illum pater ipſius*, & miſericordia motus eſt, *& accurrens*, benignè præveniens eum, *cecidit ſuper collum ejus*, tenero complexus eſt affectu, *& oſculatus eſt eum*, in ſignum reconciliationis: *Dixitque ei filius*, prout corde conceperat: *Pater, peccavi in cœlum, & coram te; jam non ſum dignus vocari filius tuus*.

22.23.24. *Dixit autem pater ad ſervos ſuos*, immemor injuriarum, memor clementiæ, paternæque bonitatis, quam unam conſuluit hac in occaſione: *Citò proferte ſtolam primam*, id eſt, priſtinam, quam ante geſſerat, & decoxerat, veſtem honoris, & filiis peculiarem, qua diſcernebantur à ſervis; *& induite illum, & date annulum in manum ejus*, notam ingenuitatis & dignitatis; *& calceamenta in pedes ejus*, quibus adversùs offendicula muniatur: *& adducite vitulum ſaginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur*; lautius & hilarius ſolito convivium parate: *Quia hic filius meus mortuus erat* mihi, & *revixit*, ipſum recuperavi; *perierat, & inventus eſt*: perditus erat, & mihi reſtitutus eſt.

25.26.27.28. *Erat autem filius ejus ſenior in agro, & cùm veniret, & appropinquaret domui paternæ, audivit ſymphoniam & chorum*, concentum, & choros ſaltantium: *Et vocavit unum de ſervis, & interrogavit quid hæc eſſent*, id eſt, quid ſignificarent. Senior filius, juſtorum, ſed tamen imperfectorum, typus eſt: filius junior ad patrem reverſus, figura peccatorum pœnitentium: *Iſque dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum ſaginatum*, in ſignum lætitiæ, *quia ſalvum illum recepit*. *Indignatus eſt autem*, non de fratris reditu & reconciliatione, ſed de inſolito convivii hanc ob cauſam apparatu, & de gaudii demonſtratione tam ſolemni; *& nolebat introire* in triclinium, aut aulam convivii, ut communis lætitiæ particeps eſſet: *Pater ergo illius egreſſus, cœpit rogare illum*, ut ad convivium introiret, & cum tota familia collætaretur.

29.30. *At ille reſpondens, dixit patri ſuo: Ecce tot annis ſervio tibi, & nunquam mandatum tuum præterivi*, ſive tranſgreſſus ſum; *& numquam dediſti mihi hœdum, ut cum amicis meis epularer*. *Sed poſtquam filius tuus hic*, prædilectus, *qui devoravit ſubſtantiam ſuam cum meretricibus*, qui bona ſibi à te data, patrimonium ſuum per luxuriam obligurivit, *venit*, ſive rediit cogente miſeria & extrema egeſtate, *occidiſti illi*, id eſt, propter illum, *vitulum ſaginatum*.

31.32. *At ipſe dixit illi: Fili, tu ſemper mecum es, & omnia mea tua ſunt*: Nihil circa te novi accidit, quod extraordinariæ ſolemniſque lætitiæ cauſa fuerit; menſę quotidiè aſſides meæ; omnibus bonis meis communiter mecum uti potes: *epulari autem & gaudere oportebat, quia frater tuus hic mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus eſt*.

Sen-

Sensus Moralis.

1. CHristus Jesus trahit ad se peccatores, ut verbum ejus audiant; qui primus est ad conversionem gradus. Prima gratiæ medicinalis Salvatoris operatio est, ut infirmi quærant Medicum; ut ceci accedant ad lucem; ignari ad veritatem; miseri ad misericordiam appropinquent. Nemo appropinquare potest, nisi adducatur; nemo venire, nisi trahatur:

S. Prosp. Car. de Ingt. p. 2. in fine:

Hæc ut cujusquam studio affectuque petatur;
Ipsa agit, & cunctis dux est venientibus ad se,
Perque ipsam nisi curratur, non itur ad ipsam.
Ergo ad iter per iter ferimur: sine lumine lumen
Nemo videt; vitam sine vita inquirere, mors est.

Ad Christum Jesum per fidem, per orationem, per amorem, per verbi ejus meditationem appropinquemus, illique adhæreamus, si salvi esse volumus: *Erant appropinquantes publicani & peccatores, ut audirent illum.*

2. *Et murmurabant Pharisæi & Scribæ, dicentes, Quia hic peccatores recipit & manducat cum illis.* Murmurabant Pharisæi, non minùs invidi, quàm superbi; malitiam de Dominica bonitate capiebant: de pietate Dei impii reddebantur; fiebant de Christi miseratione crudeles; sumebant de cœlesti curatione languorem, & pœnitentium veniam vertebant in Judicis reatum. *Peccatores recipit*: sed peccatores esse non sinit, quos recipit. Peccator Deum non violat appropinquans: Deus peccatorem sanctificat, cùm appropinquat. Christus peccata non recipit, cùm recipit peccatorem. Attendere debebant Pharisæi, non quales venerant, sed quales redibant peccatores. Paulus missus est ab illis persecutor, rediit prædicator.

S. Pet. Chry. serm. 168.

Et murmurabant Pharisæi, &c. Vera justitia compassionem habet, falsa justitia dedignationem: quamvis & justi soleant rectè peccatoribus dedignari. Sed aliud est, quod agitur typo superbiæ; aliud, quod zelo disciplinæ. Dedignantur etenim, sed non dedignantes: desperant, sed non desperantes: persecutionem commovent, sed amantes: quia etsi foris increpationes per disciplinam exaggerant, intùs tamen dulcedinem per charitatem servant. Præponunt sibi in animo ipsos plerumque quos corrigunt; meliores existimant eos quoque quos judicant. Quod videlicet agentes, & per disciplinam subditos, & per humilitatem custodiunt semetipsos. At contra hi, qui de falsa justitia superbire solent, cæteros quosque despiciunt, nulla infirmantibus misericordia condescendunt: & quò se peccatores esse non credunt, eò deteriùs peccatores fiunt. De quorum numero Pharisæi extiterunt, qui dijudicantes Dominum, quòd peccatores susciperet, arenti corde ipsum fontem misericordiæ reprehendebant. Sed quia ægri erant, ita ut se ægros esse nescirent; quatenùs quod erant, agnoscerent, cœlestis eos Medicus blandis fomentis curat, benignum paradigma objicit, & in eorum corde vulnerum tumorem premit.

S. Greg. M. Hom. 34. in Euang.

4.5.6. *Quis ex vobis homo, qui habet centum oves, & si perdiderit unam ex illis, nonne dimittit nonaginta novem in deserto, & vadit ad illam, quæ perierat, donec inveniat eam: & cum invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens? &c.* Lætantur cœli, & qui illic Angeli, pœnitentia hominis. *Heus tu peccator, bono animo sis: videbis, ubi de tuo reditu gaudeatur. Quid illa similitudinum Dominicarum argumenta nobis volunt? Quod mulier drachmam perdidit, & requirit, & reperit, & amicas ad gaudium invitat, nonne restituti peccatoris exemplum est? Errat & una Pastori oviculæ, sed grex und charior non erat: una illa conquiritur, una pro omnibus desideratur, & tandem invenitur, & humeris Pastoris ipsius refertur: multum enim errando laboraverat.* Tanta vis istius parabolæ antiquis Ecclesiæ Pastoribus visa est ad excitandum in animis fidelium teneræ pietatis affectum, ut eo fine in sacris Calicibus boni Pastoris amissam ovem humeris reportantis imaginem insculpi & exprimi curaverint, teste Tertulliano, Libro *de Pudicitia*.

Tert. lib. de Pœnit. c. 8.

Quis ex vobis homo, qui habet centum oves, &c. Homo habens oves centum, Christus est: Pastor bonus, Pastor pius, qui in una ove, hoc est, in Adam, posuerat totum gregem generis humani, hanc inter amœna paradisi, hanc in regione vitalis pascuæ collocaverat: sed illa vocem Pastoris oblita, dum lupinis ululatibus credidit, & caulas perdidit salutares, & tota lethalibus sauciata est vulneribus. Hanc ergo Christus veniens quærere in mundum, in utero Virginis invenit: Venit suæ nativitatis in carne, & in crucem levans, humeris suæ imposuit Passionis, & gaudens toto Resurrectionis gaudio, per Ascensum ad cœlestem tulit mansionem: *Et vocavit amicos, & vicinos*, hoc est, Angelos, dicens illis: *Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat.* Congratulantur & congaudent Christo Angeli de ovis Dominicæ reditu; nec indignantur sibi præsidere in solio Majestatis, quia de cœlestibus invidia cum diabolo fuerat fugata, nec poterat per Agnum, qui peccata mundi tulerat, in superna ampliùs invidiæ penetrare peccatum. Christus nos quæsivit in terra, nos illum quæramus in cœlis. Ille nos portavit suæ divinitatis ad gloriam, nos illum nostro portemus in corpore: *Glorificate* (inquit Apostolus) *& portate Deum in corpore vestro.* Ille Deum in corpore suo portat, qui nullum portat in suæ carnis operatione peccatum.

S. Pet. Chry. serm. 168.

1. Cor. 6. 20.

Anima peccatoris, ovis est perdita, drachma est amissa. Nec ad gregem redire suis viribus potest ovis errans, nisi à bono Pastore quæratur & portetur; nec drachma, seu anima illius imagine insignita, & peccato perdita, illi restitui, nisi diligenter quæratur in domo: *Erravi sicut ovis, quæ periit: quære servum tuum, Domine.* Ovis perdita quæratur, ovis perdita vivificetur, propter quam Pastor ejus nonaginta novem dimisit in montibus, & eam quærens, Judaicis laceratus est vepribus. Etiam queritur, adhuc quæratur, ex parte inventa adhuc quæratur. Ex ea namque parte, qua dicit Propheta, *Mandata tua non sum oblitus*, inventa est; sed per eos, qui mandata Dei eligunt, colligunt, diligunt adhuc quæritur, & per sui Pastoris sanguinem fusum atque dispersum, in omnibus gentibus invenitur.

Ps. 118. 176. S. Aug. t. 32. in hunc Ps.

Quis ex vobis homo, qui habet centum oves, &c. Boni Pastoris officia erga peccatores in hac Parabola designatur. 1. Ipsos quærere debet pia solicitudine, ac perseverante diligentia: *Nonne dimittit nonaginta novem in deserto, & vadit ad illam, quæ perierat, donec inveniat eam?* 2. Illorum infirmitates portare, illisque compati prudenti commiseratione & benignitate; ita tamen, ut secundùm Legem Dei benignitas illius dirigatur. 3. Nullis parcere debet laboribus, ut illos ad Deum revocet: *Et cùm invenerit eam, imponit in humeros suos gaudens.* 4. Suam erga illos charitatem gaudii de illorum conversione concepti significationibus demonstrare; gaudium illud ad Christum referre, cujus gratiæ opus est animæ peccatricis conversio, quam *Non doctor, neque discipulus, sed gratia sola efficit;* nec sibi ipsi plaudere, in se ipso gloriari, aut vano gaudio affici; sed Christo Domino summo animarum Pastori gratias agere; aliosque ad Deum propterea collaudandum excitare in domo ejus, id est, in Ecclesia, cujus lacrymis, gemitibus & precibus conversio peccatorum à Deo donatur: *Et veniens domum, cõvocat amicos & vicinos, dicens illis: Congratulamini mihi, quia inveni ovem meam, quæ perierat.*

Aut quæ mulier habens drachmas decem, &c. Perditionis animarum causa triplex. 1. Ignorantia Legis Dei, & officiorum suorum; fideique defectus & imbecillitas. 2. Moralis Christianæ corruptio, morumque depravatio. 3. Negligentia Pastorum. Tria ergo præstanda sunt

ad converſionem animarum. 1. Accendenda lucerna fidei, verbi Dei prædicatione, & piorum lectione librorum: *Nonnè accendit lucernam?* 2. Everrenda domus, ſeu Eccleſia, & à perniciosis corruptæ Moralis opinionibus, quas privati quidam doctores invexerunt, & à pravis moribus ac ſcandalis purganda: *Et everrit domum?* 3. Paſtores pii, eruditi, & gloriæ Dei zelo flagrantes, Eccleſiis præficiendi ſunt, qui ad converſionem & ſanctificationem animarum curis & laboribus indefeſſis incumbant: *Et quærit diligenter donec inveniat eam?* Sed & nos ipſi demus operam cum gratia Dei, ut ejus imago terrenorum affectuum & peccatorum fimo ac ſordibus in nobis obſcurata & obruta reformetur; eam ob rem accendamus lucernam fidei in cordibus noſtris; conſcientiam noſtram everramus ab operibus mortis; quæramus tandem, quæ drachma, quæ virtus nobis deſit; quia nihil proſunt reliquæ, ſi vel una deficiat: *Induite vos ergo ſicut electi Dei, ſancti & dilecti, viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam: ſupportantes invicem, & donantes vobiſmetipſis, ſi quis adversus aliquem habet querelam: ſicut & Dominus donavit vobis, ita & vos. Super omnia autem hæc, charitatem habete, quod eſt vinculum perfectionis.* Hæc drachma eſt ſedulò requirenda, ſi fortè amiſſa ſit; eaque inventa, vicinæ, ſeu contubernales animæ facultates congratulari debent, ac in Domino gaudere, omniaque in Dei gloriam operari: *Et cùm invenerit, convocat amicas & vicinas, dicens: Congratulamini mihi, quia inveni drachmam, quam perdideram.*

S. Greg. Nyſſ. lib. de Virg. c. 16.

Col. 3. 12. 13. 14.

10. *Ita dico vobis, gaudium erit in cœlo ſuper uno peccatore pœnitentiam agente.* Gaudium majus in cœlo eſt de converſis peccatoribus, quàm de juſtis ſtantibus, quia plerumque cautiores, humiliores, & ferventiores reſurgunt: & quotidiano experimento novimus, quòd plerumque hi, qui nullis ſe peccatorum molibus oppreſſos ſciunt, ſtant quidem in via juſtitiæ, ſed tamen ad cœleſtem patriam anxiè non anhelant; tantòque ſibi in rebus licitis uſum præbent, quantò ſe nulla illicita perpetraſſe meminerunt. Et plerumque pigri remanent ad exercenda bona præcipua, quia valdè ſecuri ſunt, quòd nulla commiſerint mala graviora. At contra nonnumquam hi, qui ſe aliqua illicita egiſſe meminerunt, ex ipſo ſuo dolore compuncti, inardeſcunt in amorem Dei, ſeſeque in magnis virtutibus exercent; cuncta difficilia ſancti certaminis appetunt, omnia mundi derelinquunt, honores fugiunt, acceptis contumeliis lætantur, flagranti deſiderio ad cœleſtem patriam anhelant: quia ſe erraſſe à Deo conſiderant, damna præcedentia lucris ſequentibus compenſant. Majus ergo de peccatore converſo, quàm de ſtante juſto gaudium fit in cœlo, quia & Dux in prælio plus eum militem diligit, qui poſt fugam reverſus hoſtem fortiter premit, quàm illum qui numquam terga præbuit, & numquam aliquid fortiter geſſit. Sic agricola illam ampliùs terram amat, quę poſt ſpinas, uberes fruges profert; quàm eam quæ numquam ſpinas habuit, & numquam fertilem meſſem producit.

S. Greg. M. Hom 34. in Euang.

S. Ambr. l. de Interpellat. Job. c. 7.

11. 12. *Homo quidam habuit duos filios: & dixit adoleſcentior ex illis patri: Pater, da mihi portionem ſubſtantiæ, quæ me contingit. Et diviſit illis ſubſtantiam.* Sub adoleſcentis typo ſignificatur inſipientia peccatoris. Ea ſcilicet ætas magis ad vitium lubrica eſſe conſuevit: *Habet enim pueritia innocentiam, ſenectus prudentiam, ipſa vicina adoloſcentiæ juventus bonæ exiſtimationis intuitum, & verecundiam delinquendi: adoleſcentia ſola eſt invalida viribus, infirma conſiliis, vitio calens, faſtidioſa monitoribus, illecebroſa deliciis.* Unde David totius temporis ejus veniam ſibi à Domino poſtulavit, dicens: *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris, Domine;* quia tunc maximè calor corporis fervet, & æſtu ſanguinis vaporantis igneſcit. Quæ major hominis inſipientia, quàm divinæ dominationis imperio, obedientiæ jugo eximi velle, ſui juris eſſe, ſuo arbitratu vivere, à ſe ipſo regi? Væ peccatori, ſi ſuperbum illud cordis ejus deſiderium exaudiens, illum ſibi ipſi relinquat Deus, ac dimittat propriæ voluntati! Quid eſt voluntas hominis, quàm levis, quàm improvida, quàm inconſtans, niſi à ſuprema, ſapientiſſima, & immutabili Dei voluntate regatur? Cùm ejus directionem & moderamen excuſſit, perdita eſt, quamvis ſana, & robuſta; quid nunc eveniet, ſi ab ejus imperio ſe ſubtrahat, cùm infirma eſt, cæca, languens, invalida? Petiit peccator, ut ſibi pars ſubſtantiæ, quæ eum tangeret, daretur à Patre: *Tamquam anima poteſtate ſua delectata, id quod illi eſt vivere, intelligere, meminiſſe, ingenio alacri excellere, omnia iſta divina ſunt munera, quæ in poteſtatem accipiens per liberum arbitrium, quia diviſit pater liberis ſubſtantiam, minor filius in regionem longinquam profectus eſt, malè utendo naturalibus bonis, eo ipſo, quòd Patrem deſeruit cupiditate fruendi creatura, relicto ipſo Creatore.* Subſtantia Dei eſt omne, quod vivimus, ſapimus, cogitamus, loquimur. Hæc Deus univerſis æqualiter & in commune largitus eſt. Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum. Iſte eſt dexter oculus, qui à ſcandalis obſervandus eſt; hæc lucerna corporis, hoc talentum, quod non eſt in ſudario colligendum, id eſt, delicatè otioſèque tractandum, nec in terra defodiendum, terrenis ſcilicet cogitationibus obſcurandum. Subſtanſtiæ ergo, ſeu bonorum nomine, quæ Deus homini dedit, intelliguntur omnia dona & talenta, ſive naturæ, ſive gratiæ, quorum uſus libero illius arbitrio commiſſus eſt, ut virtus & meritum locum haberent.

S. Aug. l. 2. qu. Euang. q. 13.

S. Hier. Epiſt. 146.

13. *Et non poſt multos dies, congregatis omnibus, adoleſcentior filius peregrè profectus eſt in regionem longinquam, & ibi diſſipavit ſubſtantiam ſuam vivendo luxoriosè.* Primus peccatoris gradus ad malorum cumulum, receſſus à Deo eſt. Infinita diſtantia eſt inter amorem Dei, & amorem ſui: momento tamen temporis ab uno ad alterum pertranſitur. Statim atque regnare ceſſat in corde charitas, neceſſe eſt, ut regnet cupiditas, & totum operum corpus corrumpat. Qui ſe ipſum perversè amat, ſpiritales animæ ſuæ divitias penitùs diſſipat. Donorum Dei cuſtos charitas eſt. Donorum ejus maximum. Spiritalia bona ſolus ille conſervare poteſt, qui dedit: *Non multos poſt dies peregrè profectus eſt in regionem longinquam*, &c. Quia *Non multo poſt inſtitutionem humani generis placuit animæ per liberum arbitrium ferre ſecum quamdam velut potentiam naturæ ſuæ, & deſerere eum, à quo condita eſt, præſidens viribus ſuis; quas vires tantò conſumit citius, quantò eum deſerit, à quo datæ ſunt. Itaque hanc vitam prodigam vocat, amantem fundere atque ſpatiari pompis exterioribus, intùs inaneſcentem, cùm ea quiſque ſequitur, quæ ab illa procedunt, & relinquit eum, qui ſibi eſt interior. Regio itaque longinqua, oblivio Dei eſt.* Diſſipavit ſubſtantiam ſuam vivendo luxuriosè: *Luxuria eſt inimica Deo, inimica virtutibus; perdit omnem ſubſtantiam patris, & ad præſens voluptate deliniens, futuram non ſinit cogitare paupertatem.*

S. Aug. l. 2. qu. Euang. q. 13.

S. Hier.

14. 15. *Et poſtquam omnia conſummaſſet, facta eſt fames valida in regione illa, & ipſe cœpit egere. Et abiit, & adhæſit uni civium regionis illius. Et miſit illum in villam ſuam, ut paſceret porcos.* Famem patitur peccator, qui à Deo receſſit, ejuſque bona dilapidavit: Famem non epularum, ſed bonorum operum; quæ ſunt miſerabiliora jejunia: *Etenim, qui recedit à verbo Dei, eſurit: quia, Non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo Dei. Qui recedit à fonte, ſitit; qui recedit à theſauro, eget; qui recedit à ſapientia, hebetatur; qui recedit à virtute, diſſolvitur. Meritò ergo iſte egere cœpit, qui theſauros ſapientiæ & ſcientiæ Dei, divitiarumque cœleſtium altitudinem dereliquit. Egere ergo ideò cœpit, & famem pati, quia nihil prodigæ ſatis eſt voluptati. Semper famem patitur, qui alimentis cœleſtibus neſcit impleri.* Quanta inanitas in mente, cui deeſt panis veritatis! Quanta fames in corde, cui deeſt cibus charitatis!

S. Amb. l. 7. in Luc. n. 215.

Et adhæſit uni civium regionis illius; Principi hujus mundi, rectori tenebrarum harum, diabolo, qui miſit

S. Hier.

illum

illum in villam suam, ut pasceret porcos. Porcus animal immundum est, quod cœno & sordibus delectatur. Talis est dæmonum multitudo, quæ per idola manufacta, cruore pecudum & victimis pascitur; & novissimè saginatiore quadam hostia, ipsius hominis morte saturatur. Misit ergo eum in possessionem suam, id est, fecit eum suum esse famulum, ut pasceret porcos, immolans ei animam suam. Qui Deo servire noluit, fit mancipium diaboli. Nulla durior, fœdior, miserabilior servitus, peccati, carnalium cupiditatum, dæmonis servitute.

16. *Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis, quas porci manducabant; & nemo illi dabat.* Peccator bonis spiritualibus privatus, famem suam pascit inanibus & fœdis terrenorum bonorum & carnalium voluptatum desideriis, in his cupiditatem suam alere cupit; sed famem non explet, magis inflammatur cupiditas. Voluptates sæculi, sunt porcorum cibus, in luto se volutantium, & in terram semper pronorum.

S. Hier. ep. 146. *Dæmonum cibus est ebrietas, luxuria, fornicatio, & universa vitia. Hæc blanda sunt, & lasciva, & sensus voluptate demulcent, statimque ut apparuerint, ad usum sui provocant. Quibus ideò luxuriosus adolescens non poterat saturari, quia semper voluptas famem sui habet, & transacta non satiat: & satanas, cùm aliquem sua arte deceperit, & proprium ei imposuerit jugum, ultra ad abundantiam vitiorum non procurat, sciens esse jam mortuum.* In miseris illis diaboli mancipiis oraculum illud Propheticum impletur: *Omnibus meretricibus dantur mercedes: tu autem dedisti mercedes cunctis amatoribus tuis, & mercedes non accepisti.*

Ezech. 15. 33. 34.

Et cupiebat implere ventrem suum de siliquis. Siliquæ porcorum, libri obscœni, fabulosæ Romantiorum (ut vulgò loquimur) historiæ, amorem profanum excitantes & alentes, amatoria comœdorum carmina; quæ sæcularium & carnalium mentes suavitate sua delectant, & pectoris interna devinciunt: verùm ubi cum summo studio fuerint perlecta, nihil aliud nisi inanem sonum, & sermonum strepitum suis lectoribus & auditoribus tribuunt, nullam saturitatem veritatis, nullam justitiæ refectionem tribuentes.

17. *In se autem reversus, dixit: Quanti mercenarii in domo patris meis abundant panibus, ego autem hic fame pereo!* Primus ad peccatoris conversionem gradus est extremæ suæ miseriæ consideratio, & comparatio infelicissimi status sui cum felici statu justorum, qui Deo servientes, gratiæ suavitate abundè reficiuntur. Ut huic salutiferæ considerationi vacare incipiat peccator, ad se revertatur necesse est, tamquam expergiscens ab ebrietate, aut gravi somno. Ad se revertitur, qui à se longè recesserat, cùm à Deo recessit. Revertitur quandoque adversitate urgente, & vexatione (ut ita loquar) dante intellectum, qui prosperitate inflante, exul cordis sui factus erat. Revertitur, ut miseriam status sui cognoscat, divinæ gratiæ luce præveniente. Quando peccamus, extra nos sumus; desipimus, extra mentem nostram & cor nostrum ferimur; cùm autem resipiscimus, in nos ipsos revertimur. *Quanti mercenarti in domo patris mei abundant panibus, ego autem hic fame pereo!* Discrimen est inter servos, mercenarios, & filios in domo Dei. Servi pœnæ timore à peccato abstinent. Mercenarii spe mercedis peragunt opera à Deo injuncta, legi ejus ac mandatis obediunt. Filii ex amore filiali Deo serviunt; nihil magis timent, quàm ne patrem offendant, ne patri displiceant; nihil magis optant, quàm ut patris gratia, amore, præsentia & societate fruantur. Mercenarii justi sunt & misericordes, non ob ipsam justitiam, & ipsum misericordiæ bonum; sed ut à Deo terrenæ felicitatis, vel etiam æternæ, quatenus aliquid præter Deum esse intelligitur, bonum consequantur. Qui autem sic affecti sunt, spe compelluntur ad obsequium præceptorum, ne eorum prævaricatione, quæ jussa sunt, careant concupitis. Qui autem perfecta charitate diligit ut filius, non ideò imperata custodit, quia aut timore pœnarum, aut præmii aviditate compelli-

tur; sed quia hoc ipsum, quod à Deo jubetur, est optimum. Servos, qui solo pœnæ timore non peccant, cùm reverà sint inimici justitiæ, Deus amplecti refugit, ac famelicos & inanes spiritualium bonorum dimittit, quæ non desiderant, cùm non ament. Mercenariis verò, quamquam non pleno integroque desiderio, omninò tamen pietati & divinorum mandatorum observantiæ animum adjungentibus, mercedem Deus tribuit, ac spiritalem cibum dat in tempore; verbi sui, sacramentorum suorum alimentis, gratiæ suæ suavitate illos sustentat. *Quanti mercenarii in domo patris mei panibus abundant, ego autem hic fame pereo!* O quantis meipsum bonis privavi! ò quantis meipsum malis implicui? Cur è paterna domo discessi, jugum excutiens quasi juvenculus indomitus? Cur Dei donis abusus sum; cur gratias & virtures amisi, dissipavi? Cur me dæmonis addixi servituti, tam duræ, tam turpi, tam mortiferę? Spiritualis alimoniæ extremam patior inopiam. Experientia didici, humanam mentem ad imaginem Dei conditam nullis bonis temporalibus, nulla terrena voluptate, sed uno Deo impleri & satiari posse. *Væ animæ audaci, quæ speravit, si à te recessisset, se aliquid melius habituram! Versa & reversa in tergum, & in latera, & in ventrem, & dura sunt omnia. Et tu solus requies. Et ecce ades; & liberas à miserabilibus erroribus, & constituis nos in via tua, & consolaris, & dicis: Currite, ego feram, & ego perducam, & ibi ego feram.*

S. Aug. l. 6. Confess. c. 16.

18. 19. *Surgam, & ibo ad patrem meum, & dicam ei: Pater peccavi in cœlum, & coram te: jam non sum dignus vocari filius tuus: fac me sicut unum de mercenariis tuis.* Secundus conversionis gradus est, propositum renuntiandi peccatis, illaque & occasiones illorum sincerè & absque mora deserendi; bona & non ficta voluntas ad Deum redeundi, paternæ illius bonitatis & misericordiæ intuitu, quo in spem veniæ peccator erigitur. *Surgam*, qui peccatorum pondere gravatus & oppressus jaceo: surgam, quia loquentem ad cor meum audio: *Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus.* Revertar bene, undè malè discessi, redibo ad patrem meum, conditorem, dominum, curatorem & provisorem; revertar ad illum, qui solet expectare & prævenire peccatores. *Surgam, & ibo ad patrem meum.* Qua spe? Qua fiducia? Illa qua pater est. Ego perdidi, quod erat filii: ille quod patris est, non amisit. *Apud patrem non intercedit extraneus, intus est in patris pectore ipse qui intervenit & exorat affectus. Vrgentur patris viscera iterum filium genitura per veniam.*

S. Petr Chrysol. serm. 2.

Tertius conversionis gradus est, odium & detestatio peccati ex amore Dei concepta, qua peccator illi ut patri summè bono se displicuisse dolet, ac peccatum humiliter confiteri proponit. *Pater, peccavi in cœlum, & coram te.* Amoris nomine Deum appellat, quia verę pœnitentiæ fundamentum, Dei amor est. *Pœnitentiam certam non facit, nisi odium peccati, & amor Dei* (ait Sanctus Aug.) Humiliat se pœnitens tamquam divina gratia & misericordia indignum. Per Spiritum adoptionis jus habemus vocandi Deum patrem nostrum: sed eo jure excidimus, cùm Spiritum sanctum à nobis recedere compulimus per morle peccatum: *Iam non sum dignus vocari filius tuus.* Indignitatis propriæ confessio, humiliationis peccatori debitæ acceptio est. Hanc amat, quisquis divinæ justitiæ ordinem amat; divinæ autem justitiæ ordinem diligit, quisquis DEUM ipsum diligit. Hinc pœnitentiæ laboribus humiliter se subjicit peccator sincerè conversus: *Fac me sicut unum de mercenariis tuis.*

Pater, peccavi in cœlum, & coram te. Peregrè profectus est, & in regionem longinquam fugit; sed accusatores suos, & testes suos, divini Patris oculos, non refugit. In se itaque reversus, agnoscit, quod David pœnitens: *Quo ibo à spiritu tuo, & quò à facie tua fugiam? Si ascendero in cœlum, tu illic es: si descendero in infernum, ades,* &c. Videt per totum mundum nuda Dei oculis delicta consistere: non cœlum, non terram, non maria, non abyssum, non ipsam noctem,

Psal. 138.

Deo

Deo poſſe velare peccata. Sentit, quantum ſit ſceleris in Dei peccare conſpectu: *Peccavi*, inquit, *in cœlum, & coram te; jam non ſum dignus vocari filius tuus.* Eò magis gratiæ donis ſum indignus, quò donis ipſis naturæ ſum abuſus. Eò magis ſum indignus in gratiam tuam recipi, quòd primam gratiam in baptiſmo acceptam amiſi. *Fac me ſicut unum ex mercenariis tuis*; ut tota die, id eſt, quandiù vitam mihi commodaveris, opus tuum agam, donec optata veniat, ſicut mercenarii, dies mea; nec umquam negare valeam tibi debitam tot titulis ſervitutem. *Qui* ſcilicet *penes extraneum ſervam ſenſerat libertatem, penes patrem credit ſibi futuram liberam ſervitutem.*

S.Petr. Chryſol. *Non ſum dignus vocari filius tuus; fac me ſicut unum ex mercenariis tuis.* Operabor & ego in vinea tua; putabo & ego Spiritus falce interiores meæ vitis rationalis ſuperfluos palmites; crimina, cupiditates, carnalia deſideria reſecabo. Excolam dulcem charitatis botrum; mandatis tuis ſepiam animam meam, ne eam humi hærentem ſerpens deprædetur. *Fac me ſicut unum de mercenariis tuis.* Humeris meis crucis tuæ aratrum impone, colam ſulcum animæ meæ, effodiam vomere, excindamque ſpinas ferentia & noxia Maligni germina, ſuperſeminabo cœleſtia ſemina. *Delicta juventutis meæ, & ignorantias meas ne memineris.*

20. *Et ſurgens venit ad patrem ſuum.* E peccato ſurgere, & ad Deum redire toto corde ſuo, non tardat verè pœnitens. Converſionis propoſito ſtatim opus adjungit. Eò majore fiducia venit, quò majori dolore de Patris offenſa compunctus eſt. Deum fide quærens per dilectionem operante, ſibi mox invenit eſſe præſentem. S.Petr. Chryſol. ſer. 13. *Cùm autem adhuc longè eſſet, vidit illum pater ipſius, & miſericordia motus eſt, & occurrens cecidit ſuper collum ejus, & oſculatus eſt eum.* Sic Deus prævenit peccatorem. Venit ad pœnitentiam, nondum pervenit ad gratiam: Venit ad Patrem, & adhuc longè eſt. Videt illum venientem Pſ.112.5. *qui in altis habitat, & humilia reſpicit, & alta à longè cognoſcit.* Videt illum Pater à longè, ut & ipſe Patrem poſſit attendere, fugata obſcuritate quæ circumfuſa fuerat de reatu, de qua Propheta ait: Pſ.39.13. *Comprehenderunt me iniquitates meæ, & non potui ut viderem....* Pſ.37.11. *Iniquitates meæ gravatæ ſunt ſuper me: & lumen oculorum meorum, & ipſum non eſt mecum.* Lumen illud peccator non recuperaret, niſi Deus illum miſericorditer reſpiceret ac præveniret. Videt illum Deus, quia ſe diligere incipientem diligit. Ante oculos enim haberi nonniſi qui diliguntur, dici ſolent. S.Aug. l.2. Quæſt. Eu. Quæſt.33. *Et miſericordia motus, & accurrens cecidit ſuper collum ejus*, ut erigeret jacentem, *ut amoris onere onus tolleret peccatorum*, ut leve & ſuave Euangelii jugum ejus cervici imponeret. S.Pet. Chryſ. Matt.11.27. *Venite ad me*, inquit, *omnes qui laboratis & onerati eſtis. Tollite jugum meum ſuper vos: jugum enim meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Videtis, quia *filius juvatur iſtius Patris onere, non gravatur.*

Et oſculatus eſt eum. Oſculum, ſymbolum reconciliationis, pignus veniæ. S.Aug. *Conſolari verbo gratiæ Dei ad ſpem indulgentiæ peccatorum, hoc eſt poſt longa itinera remeantem mereri à Patre oſculum charitatis.*

21. *Dixitque ei filius: Pater, peccavi in cœlum, & coram te; jam non ſum dignus vocari filius tuus.* Certant in animo pœnitentis humilitas & fiducia, verecundia & amor. Filii nomine & privilegiis indignum ſe fatetur, & tamen Deum patrem confidenter appellat, qui *Miſit Spiritum Filii ſui* in cor ejus *clamantem, Alba* (*Pater*) Quàm miſericors, quàm pius, qui nec offenſus patris nomen dedignatur audire! *Pater,* S.Amb. l.7. in Luc. nu. 225. „ *peccavi in cœlum & coram te.* Hæc eſt prima confeſ- „ ſio apud Auctorem naturæ, præſulem miſericordiæ, „ arbitrum culpæ. Sed etſi Deus novit omnia, vocem Rom.10.10. „ tamen tuę confeſſionis expectat: *Ore* enim *confeſſio fit* „ *ad ſalutem*: Quia allevat pondus erroris, quiſquis ip- „ ſe ſe onerat; & accuſationis excludit invidiam, qui Prov.17.18. „ accuſatorem prævenit confitendo: *Juſtus* enim *in pri-* „ *mordio ſermonis accuſator eſt ſui*. Fruſtra autem velis „ occultare, quem nihil fallat: & ſine periculo prodas, quod ſcias eſſe jam cognitum. Confitere magis, ut “ interveniat pro te Chriſtus, quem advocatum habe- “ mus apud Patrem; roget pro te Eccleſia, illachrymet “ populus. Nec vereare, ne non impetres. *Advocatus* “ *ſpondet veniam, patronus promittit gratiam, reconcilia-* “ *tionem tibi paternæ pietatis pollicetur aſſertor. Crede,* “ *quia Veritas eſt; acquieſce, quia Virtus eſt.* Habet cau- “ ſam, ut pro te interveniat, ne pro te gratis mortuus ſit. “ Habet & cauſam ignoſcendi Pater, quia quod vult Fi- “ lius, vult & Pater.

“S.Aug. l.2. “Qu.Euang. *Jam non ſum dignus vocari filius tuus.* Hoc vult fieri per gratiam, quo ſe indignum eſſe per merita confitetur. Non addit, quod in illa reditus ſui ac pœnitentię meditatione dixerat, *Fac me ſicut unum de mercenariis tuis.* Cùm enim panem non haberet, vel mercenarius eſſe cupiebat: quod poſt oſculum patris generoſiſſimè jam dedignatur.

22. *Dixit autem pater ad ſervos ſuos: Citò proferte ſtolam primam, & induite illum, & date annulum in manum ejus, & calceamenta in pedes ejus.* Quò magis ſe deprimit peccator, omnibuſque Dei donis ſe agnoſcit indignum, eò majoribus gratiis à Deo cumulatur. Chriſto Jeſu, ejuſque juſtitia, meritis, virtutibus induitur ejus nuditas. Spiritum promiſſionis ſanctum accipit, quo velut annulo ſignatur novum fœdus reconciliationis: accipit annulum in manus, ad opera juſtitiæ jam paratas: novis auxiliis munitur, per calceamenta ſignificatis, ut ambulet ſine offenſione in via mandatorum Dei; ut conculcet leonem & draconem, ut dæmonem & tentationes ejus vincat.

Certant peccatoris humilitas & Dei clementia. Ait “S.Jos. Chr. ho. de Filio “Prodigo. peccator: *Non ſum dignus vocari filius tuus.* Ne me tamen abigas ab aula tua, Domine, ne me inventum hoſtis errantem velut captivum abducat: neque me “ propè tremendam & myſticam Menſam tuam ſiſtas; “ non enim audeo apertis oculis intueri Sancta Sancto- “ rum. Sine me cum Catechumenis intra Eccleſię fo- “ res conſiſtere, ut contemplatus quæ in ea perficiun- “ tur Myſteria, rurſus eorum participem fieri ſenſim “ concupiſcam: ut divinis laticibus perfuſus, turpium “ animæ veſtium ſordes abſtergam; ut cùm tuas mar- “ garitas * à piis viris abripi videro, manus & ipſe di- “*Sic Eu- “chariſtium “vocat. gnas, quæ tale munus accipiant, habere deſiderem. “ Peccatorem pœnitentem ita affectum videns Deus, jubet ſervis, ſcilicet Sacerdotibus, ut ſtolam primam proferant, primam ſcilicet baptiſmatis dignitatem, reparatam juſtitiam abſolutionis beneficio; & dent annulum, divitiarum indicem, theſauri cuſtodem, ſignaculum Spiritus: & calceamenta in pedes ejus; hoc eſt, ut ſermonibus Euangelicis ejus animæ veſtigium omni ex parte adſtringant, ne ſerpens ejus inſidiatus calcaneo, in priorem illum peccati errorem pertrahat. Dari jubet calceamenta in pedes ejus, ut *calceatus pedes in præparationem Euangelii pacis,* ſanctę vitæ exemplo Eccleſiam ædificet, Chriſtumque prædicet, non verborum, ſed operum eloquentia. S.Ambr. l.7. in Luc.n.231. *Stola ſpiritale indumentum, & veſtimentum eſt nuptiale. Annulus quid eſt aliud, niſi ſinceræ fidei ſignaculum, & expreſſio veritatis? Calceamentum, Euangelii præparatio eſt, ad cœleſtium curſum dirigens præparatos, ut non in carne ambulemus, ſed in ſpiritu.* Ephe.6.15.

23. 24. *Et adducite vitulum ſaginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur: quia hic filius meus mortuus erat, & revixit: & perierat, & inventus eſt. Et cœperunt epulari.* Peccator reconciliatus, ſacrificii Chriſti fit particeps, carne ejus nutritur, cujus communio ſigillum eſt reconciliationis; guſtat donum cœleſte, guſtat & videt, quàm ſuavis eſt Dominus, & beatus vir qui ſperat in eo. Ex hinc vitam agit hominis inventi, hominis novi, & hominis à morte peccati redivivi. Nec mundo vivit ampliùs, in quo perditus eſt; nec peccato, quod ipſi mortem attulit; nec ſibi ipſi, qui nec ſeipſum invenire perditum, nec mortuum reſuſcitare valuit; ſed Deo, qui *Sic* Ioa.3.16. *dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret, ut omnis qui credit in illum, non pereat, ſed habeat vitam æternam:* Chriſto, qui à ſummo cœlo egreſſus eſt, & exultavit ut gigas ad currendam viam, ut illi occurreret;

reret; qui carne assumpta, super collum ejus cecidit, eumque complexus & osculatus est; qui mortuus est, ut illum suscitaret; qui Corpus & Sanguinem suum in Eucharistiæ sacramento sistit & abscondit, ut illum nutriat.

S.Joa. Chrys. ho. in Parab. de Filio Prodigo.

Et adducite vitulum saginatum, & occidite. Vitulus saginatus, Christi Jesu Domini nostri typus pro peccatis nostris immolati. Adducite, immolate vitulum, qui peccati jugum non sustinuit, virginem & ex Virgine natum, qui sequitur eos qui illum sequuntur, non ex necessitate, sed sponte; qui non utitur robore suo, neque cornibus, sed promptè cervicem inclinat iis qui mactare ipsum volunt. Occidite eum qui sponte occiditur, qui sanctificat immolantes; qui mysticè occisus jam non moritur; qui comeditur ab iis qui ipsum norunt, & numquam consumitur; qui comedentes beatos efficit. *Et manducemus, & epulemur*, &c. *Nostis spiritales delicias qui eas degustatis*, (ait S. Joannes Chrysostomus) *& recordamini tremendorum Mysteriorum, & Ministrorum sacri officii*, (nempè Diaconorum) *imitantium Angelorum alas tenuibus suis lineis velis quæ sinistris humeris insident, & qui in Ecclesia discurrunt, clamantque: Ne quis ex Catechumenis; ne quis eorum qui non edunt; nullus ex exploratoribus; ne quis eorum, qui non possunt intueri vitulum qui comeditur; neve quis eorum qui spectare non possunt cœlestem sanguinem, qui effunditur in remissionem peccatorum; ne quis indignus hostia vivente; ne quis non initiatus; ne quis eorum qui non possunt impollutis labiis tremenda Mysteria attingere. Deinde subjunguntur voces Angelorum collaudantium de cœlis, & dicentium: Sanctus Pater, qui voluit mactari vitulum saginatum, qui peccatum non novit. Sanctus Filius simul & vitulus, qui semper occiditur sponte, & semper vivit: Sanctus paracletus Spiritus Sanctus, qui sacrificium perficit.*

S.Amb.l.7. in Luc. nu. 232.233.

Et adducite vitulum saginatum, & occidite, & manducemus, & epulemur. Occiditur vitulus saginatus, ut carnem Domini spiritali opimam virtute per gratiam sacramenti Mysteriorum consortio restitutus epuletur. Nemo enim nisi qui timuerit Deum (quod est initium sapientiæ) nisi signaculum spirituale vel custodierit, vel receperit, nisi Dominum prædicaverit, Sacramentis debet interesse cœlestibus. *Manducemus, & epulemur.* Epulantem patrem inducit, ut ostenderet, quoniam *Paternus cibus est salus nostra, & paternum gaudium nostrorum redemptio peccatorum est.*

S.Aug. l.1. Quæst. Eu. Qu.33. n.5.

Citò proferte stolam primam, &c. Stola prima, est dignitas quam perdidit Adam. Servi qui eam proferunt, reconciliationis Prædicatores. Anulus in manu, pignus Spiritus sancti propter gratiæ partitionem, quæ digito benè significatur. Calceamenta in pedes, præparatio euangelizandi *ad non tangenda terrena*. Vitulus saginatus ipse idem Dominus, sed secundùm carnem satiatus opprobriis. Quòd autem imperat, ut adducant eum, quid aliud, nisi ut prædicent eum, & annuntiando venire faciant in exhausta fame viscera filii esurientis? Nam etiam ut occidant eum, jubet, hoc est, ut mortem ejus insinuent: tunc enim cuique occiditur, cùm credit occisum. *Et epulemur* (inquit) *quia hic filius meus mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus est.* Istæ epulæ atque festivitas nunc celebrantur, per orbem terrarum Ecclesia dilatata atque diffusa: *Vitulus enim ille in Corpore & Sanguine Dominico & offertur Patri, & pascit totam domum.*

Tert. l. de Pœnit. c.8.

Manducemus, & epulemur, quia hic filius meus mortuus erat, & revixit; perierat, & inventus est. Prodigum filium revocat, & post inopiam pœnitentem libens suscipit, immolat vitulum præopimum, convivio gaudium suum exornat. Quidni? Filium enim invenerat, quem amiserat; chariorem senserat, quem lucrifecerat. Quis ille nobis intelligendus pater? Deus scilicet. *Tam pater nemo; tam pius nemo. Is ergo te filium suum, etsi acceptum ab eo prodegeris, etsi nudus redieris, recipiet, quia rediisti: magisque de regressu tuo, quàm de alterius sobrietate lætabitur. Sed si pœniteat ex animo, si famem tuam cum saturitate mercenariorum paternorum compares, si porcos immundum relinquas pecus, si Patrem repetas vel offensum: Deliqui, dicens, nec dignus ego jam vocari tuus. Tantum relevat confessio delictorum, quantum dissimulatio exaggerat.*

25.26.27.28.29.30. *Erat autem filius ejus senior in agro, & cùm veniret, & appropinquaret domui, audivit symphoniam & chorum: & vocavit unum de servis, & interrogavit, quid hæc essent. Isque dixit illi: Frater tuus venit, & occidit pater tuus vitulum saginatum, quia salvum illum recepit. Indignatus est autem, & nolebat introire: Pater ergo illius egressus, cœpit rogare illum.* Qui verè justi sunt, Deo gratias agere, & congratulari ac congaudere debent, non solùm de reditu & conversione peccatorum, sed de gratiis, favoribus, & consolationum spiritualium abundantia, quibus sæpè pœnitentes cumulat præ justis, qui semper in ejus obsequio perseverarunt. Nemo sibi plus, quàm alteri, à Deo deberi existimet; imò nihil sibi: & cùm diù servierit, & omnia fecerit, dicat adhuc: *Servi inutiles sumus.* In ea civitate, in eo regno, in ea familia, in eo corpore se esse meminerit, ubi unius bona sunt omnium & singulorum per charitatem. *Vt enim cupiditas nihil sine angustia, ita nihil cum angustia charitas tenet.* Patrem colere, illi servire, & in omnibus obsequi tantùm pergamus, de illius hæreditate securi, si perseveraverimus in ejus obedientia. *Fili, tu semper mecum es, & omnia mea tua sunt.* Cùm beatitudinem æternam, quæ Deus est, obtinuerimus, *nostra erunt ad videndum superiora, nostra erunt ad convivendum æqualia, nostra erunt ad dominandum inferiora.* Caveamus, ne invidia in corda nostra surrepat. *Invidia malum vetustum, prima labes, antiquum virus, sæculorum venenum, causa funeris. Hæc in principio Angelum dejecit de cœlo. Hæc de paradiso hominem principem nostræ generationis excluſit. Ipsa hunc seniorem fratrem paterna secluſit è domo. Hæc Abrahæ progeniem, populum sanctitatis, ad Auctoris sui cædem, ad mortem sui Salvatoris armavit. Invidia intestinus hostis, non carnis quatit muros, non elidit septa membrorum, sed in ipsam cordis arietat arcem; & antequam viscera sentiant, ipsam dominam corporis animam prædo capit, & adducit inclusam. Si ergo volumus cœlestem mereri gloriam, si æterni Patris inhabitare domum, invidiam totis armorum cœlestium viribus comprimamus: quia sicut nos Deo jungit charitas, à Deo invidia sic sejungit.*

Lib.2 Quæst. Euang. Qu. 33. n.10.

S.Per. Chrys. s. 4. de Filio Prodigo.

Exod.4.22.

Erat autem filius ejus senior in agro, &c. Allegorico sensu, duo filii, duo sunt populi: senior & major Judaicus, de quo Dominus ait: *Filius meus primogenitus Israel*: junior, Gentilis; qui religione ac moribus longiùs recessit à Deo, & cum meretricibus substantiam suam dissipavit, quæ nomine superstitiones intelliguntur: relicto scilicet uno connubio legitimo veri Dei, cum turba dæmoniorum cupiditate turpissima fornicatus est. Tandem fame veritatis stimulante, in se reversus est, & pœnitentiam egit vocante & occurrente Deo per Euangelii prædicationem. Redeuntem suscepit cœlestis Pater, fide & justitia donata, gratiaque Spiritus sancti in eum effusa. Eucharistiæ Sacramento, Christi, tamquam vituli saginati, carne refectus est. Festivo gaudio totus orbis resonuit ob vocationem & conversionem gentium, quia *Qui erant longè, facti sunt propè in sanguine Christi.* Intereà senior filius, populus Israel secundùm carnem, qui non est in domo, sed in agro, id est, in ipsa hereditaria opulentia Legis & Prophetarum, terrena potiùs operatur, & pro terrena hereditate Deo servit, audiens illam Ecclesiæ gentium lætitiam, & Spiritu sancto plenos Apostolos, seu Viros Apostolicos vocibus consonis Euangelium prædicare: audiens etiam concorditer conversantium cor unum & animam unam in Dei laudes conspirantem; vocat unum de servis, & interrogat, quæ illa sint; legit aliquem Prophetarum, & quærit, cur ista festa in Ecclesia celebrentur. Respondet ei servus Patris, Propheta: *Frater tuus venit,*

S.Aug. lib.2. Quæst.Eu. Quæst. 33. Vide & S.Hieron.ep. 146.

nit, & occidit pater tuus vitulum ſaginatum, quia ſalvum illum recepit. Sed indignatur etiam nunc Judęus, & adhuc non vult introire in Eccleſiam; ſibi præpoſitas gentes queritur; paterni gaudii, & convivii dedignatur eſſe particeps. Cùm ergo plenitudo gentium intraverit, egredietur opportuno tempore Pater ejus, ut & jam omnis Iſrael ſalvus fiat, cui ex parte cæcitas facta eſt velut abſentia in agro, donec plenitudo filii minoris longè in idololatria gentium conſtituti redux ad manducandum vitulum intraret: Erat enim quandoque aperta vocatio Judęorum in ſalutem Euangelii. Quam manifeſtationem Euangelii tamquam egreſſum patris appellat, ad rogandum majorem filium.

CAPUT XVI.

Senſus Litteralis.

1.2. *Dicebat autem Ieſus & ad diſcipulos ſuos* hanc parabolam, cùm tres præcedentes ad Phariſęos & Scribas contra ſe murmurantes direxiſſet: *Homo quidam erat dives, qui habebat villicum*, ſive œconomum, cui totius rei familiaris, omniumque bonorum ſuorum adminiſtrationem ac diſpenſationem crediderat; *& hic diffamatus eſt*, delatus ſive accuſatus, *apud illum, quaſi diſſipaſſet bona ipſius. Et vocavit illum*, non leviter credens, quod fama loquebatur; *& ait illi: Quid hoc audio de te?* Quid eſt quod de te audio? *Redde rationem villicationis tuæ*, ſeu adminiſtrationis: *jam enim non poteris villicare.* Non patiar te deinceps adminiſtrare bona mea, niſi tempore, quod præſtituo, rationes reddideris.

3.4. Ait autem villicus intra ſe: *Quid faciam, quia dominus aufert*, ſive auferre decrevit, *à me villicationem: Fodere non valeo*, cùm labori manuum aſſuefactus non ſim, neque duris operibus pares ſint viręs corporis mei: *mendicare erubeſco*, quia in hunc uſque diem honoratus vixi. Deficiam proculdubio in rationibus reddendis, & à munere meo amovebor: in his anguſtiis unde mihi victum comparabo? *Scio quid faciam, ut cùm amotus fuero à villicatione, recipiant me in domos ſuas.* Debitores domini mei beneficiis mihi devinciam, ut cùm amotus fuero à munere meo, recipiant me in domos ſuas, victumque mihi alternis liberaliter ſubminiſtrent.

5.6.7. *Convocatis itaque ſingulis debitoribus domini ſui, dicebat primo: Quantum debes domino meo? At ille dixit: Centum cados*, ſeu batos *olei.* (Quiſque cadus vigintiſeptem circiter pintas Pariſienſes continebat.) *Dixitque illi: Accipe cautionem tuam*, ſchedulam ſeu chirographum, *& ſede citò, & ſcribe quinquaginta:* Scribe aliam, qua fatearis te debere quinquaginta. *Deinde alii dixit: Quantum debes domino meo? Qui ait: Centum coros tritici.* (Corus menſura erat quaſi ſextarium continens.) Ait illi: *Accipe litteras tuas, & ſcribe octoginta:* His combuſtis, aut laceratis, ne quis te ad ſolvendum cogere poſſit, ſcribe alias, quibus te fatearis octoginta cororum debitorem. Sic uni quinquaginta cados olei, alteri viginti coros tritici remiſit: & ſimiliter egit cum reliquis proportione ſervata, ut in parabola ſubintelligitur.

8. *Et laudavit dominus*, ſeu herus, homo ille dives, *villicum iniquitatis*, injuſtum & infidelem ęconomum, *quia prudenter feciſſet*: Non facti improbitatem, & fraudem, ſed ſolertiam & induſtriam infidi œconomi, quamvis læſus, laudavit: quòd ſcilicet ea ſolertia & induſtria, quam hujus ſęculi homines prudentiam vocant, rebus ſuis in futurum proſpexiſſet: *Quia filii hujus ſæculi prudentiores filiis lucis in generatione ſua ſunt.* Homines huic ſæculo dediti, ejuſque legibus ac moribus ſervientes, ſagaciores ſunt, magiſque induſtrii in rebus ſuis gerendis, in genere ſuo, in iis quę ad hujus mundi commoda ſibi procuranda ſpectant; quàm homines vitæ melioris cognitione illuſtrati in veris, ſpiritualibus, æterniſque bonis ſibi procurandis. Prudentiores dixit, non abſolutè, nec verè ac reipſa; ſed prudentia carnis, prudentia falſa, prudentiores in rebus caducis & temporariis: *In generatione ſua.*

Eadem vocabula in linguis Hebraica, Syriaca, & Arabica, juſtitiam & veritatem; eadem pariter mendacium & iniquitatem ſignificant. Interdum etiam ἀδικία, Helleniſtæ ad ſignificandam falſitatem uſurpàrunt, ut aliquot exemplis ex Verſione 70. Viri Eruditi probant.

9. *Et ego vobis dico: Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis*, de divitiis injuſtis, quas ſcilicet ſoli iniqui divitias reputant, veras & ſolidas divitias negligentes: Facite vobis amicos de divitiis hujus mundi, quæ cęleſtibus comparatæ, falſæ ſunt & adulterinæ: conciliate vobis amicos ex divitiis, quæ pleriſque ſunt iniquitatis inſtrumenta, fomenta avaritiæ, ſatellites voluptatis, irritamenta malorum: *ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*: ut cùm vita vos defecerit, & ratio adminiſtrationis veſtrę Deo reddenda fuerit, ſit qui vos recipiat in cœleſtes manſiones; Chriſtus ſcilicet, qui ſibi factas eleemoſynas reputat, quę pauperibus erogantur: vel ut vos in cœlum precibus ſuis introducant juſti & ſancti pauperes, quorum neceſſitatibus ſublevandis terrena bona impendiſtis.

10.11. *Qui fidelis eſt in minimo, & in majori fidelis eſt: & qui in modico iniquus eſt*, ut plurimùm *& in majori iniquus eſt. Si ergo in iniquo Mammona fideles non fuiſtis, quod verum eſt, quis credet vobis?* Si in falſis divitiis adminiſtrandis & diſpenſandis fideles non fuiſtis, ſed iis abuſi eſtis ad luxum, aut avarè ſervaſtis, contra mentem ac mandatum Domini, pauperibus non erogantes; quis veras & cœleſtes divitias vobis credet? *Et ſi in alieno fideles non fuiſtis, quod veſtrum eſt, quis dabit vobis?* Si fideles non fuiſtis in diſpenſatione bonorum, quæ à vobis aliena ſunt, quæ extra vos ſunt, quæ ad animum veſtrum non pertinent; quę vobis invitis eripi poſſunt, & ad alios tranſire: quis dabit vobis ſpiritalia & cœleſtia bona, quæ animum attingunt, & totum hominem beatum efficiunt, ſpe in hoc ſæculo, reipſa in futuro? Quis dabit vobis bona vobis conſentanea, intima, æterna? Quis dabit opes divinæ gratiæ, dona Spiritus ſancti, quæ invitis eripi non poſſunt, quæ fidelibus ſervis numquam auferuntur à Domino? Quis dabit vobis mercedem veſtram, theſaurum non deficientem in cœlis? Divitię temporales, res ſunt parvi pretii, modici valoris, æternorum comparatione bonorum. Qui ergo in iis diſpenſandis infidelis eſt, in uſu ſpititualium donorum multò magis infidelis erit. Quemadmodum ergo probant homines ſervos ſuos, & quos in rebus minoris pretii ac momenti fideles invenerint, iis majoris momenti bona vel negotia credunt & committunt; contra verò iis quos infideles compererint in minimis, majora non credunt: ita Deus infidelibus temporalium ſuorum bonorum diſpenſatoribus ſpiritalia & cœleſtia bona non donat.

13. *Nemo ſervus poteſt duobus dominis ſervire: aut enim unum odiet, & alterum diliget: aut uni adhærebit, & alterum contemnet: Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ*, id eſt, divitiis. Serviunt Mammonæ, quibus præcipuum circa divitias ſtudium eſt, quod ſtudium radix eſt illiberalitatis & immiſericordiæ. Confer cum *Matthæi* 6.24.

14. *Audiebant autem omnia hæc Phariſæi, qui erant avari, & deridebant illum*, geſtu quodam narium adhibito contemptum ſignificante: quæ vis eſt verbi Græci ἐξεμυκτήριζον. Sic vertiginoſis nihil ſtare videtur. Sic palato corruptis nihil rectè ſapit. Sic *amara ſunt vitioſis & malè viventibus præcepta juſtitiæ.* Lactantius.

15. *Et ait illis: Vos eſtis qui juſtificatis vos coram hominibus*; juſti videri juſtitia legali & externa ſtudetis & affe-

& affectatis; *Deus autem novit corda vestra*, in quibus nihil est veræ sanctimoniæ & justitiæ: *Quia quod hominibus altum est, abominatio est ante Deum*. Quod secundùm opinionem ac judicium hominum sublime & eximium est, quale est esse divitem, honoratum, magnam sanctimoniæ speciem præseferre, Deo est horrori & abominationi, si absit vera animi probitas, si avaritia, superbia, hypocrisis regnent in corde.

16. *Lex & Prophetæ usque ad Ioannem* duraruntMessiamque venturum prænuntiarunt, ac rudimenta quædam pietatis apertè proposuerunt, reliqua sub generalibus terminis & figurarum mysticis involucris occultantes, & temporalia bona veri Dei cultoribus promittentes. *Ex eo regnum Dei euangelizatur*; ab eo tempore, scilicet à diebus Joannis Baptistæ, regnum Dei prædicatur; *& omnis in illud vim facit*; infinita hominum multitudo in illud intrare nititur, sibique vim facit, ut illud adeat. Quamobrem terrenorum bonorum contemptu, & profusa in pauperes distributione, aliisque veræ justitiæ operibus ad illud enitendum est. Confer cum *Matthæi* 11.12.

17. *Facilius est autem cœlum & terram præterire, quàm de Lege unum apicem*, minimam literulam, *cadere*. Suis præceptis non aboleri legem docet, sed impleri: Euangelica enim perfectio finis est Legis. Lex velut pædagogus manuduxit ad divitiarum contemptum, quarum quidem usum, non amorem permisit. Lex terrenæ felicitatis & bonorum temporalium promissione, bona cœlestia & æternam felicitatem adumbravit, in spemque illorum veros Israelitas, Abrahæ filios secundùm spiritum, excitavit. Præceptis igitur Euangelicis præcepta Legis perficiuntur & implentur; regni cœlorum promissione Legis promissiones consummantur. Confer cum *Matthæi* 5.18.

18. *Omnis qui dimittit uxorem suam, & alteram ducit, mœchatur: & qui dimissam à viro ducit*, superstite marito, *mœchatur*. Confer cum *Matthæi* 5. 32. & *Marci* 10.11. Divortium justis de causis Lex probavit: aliam uxorem ducere, illa vivente cui datus fuerat repudii libellus, non probavit, sed toleravit, cùm à carnalibus & duri cordis hominibus aliud impetrari non posset. Christus divortium permisit in causa fornicationis; uxorem aliam ducere prohibuit priori superstite; matrimonii jus ad primam originem revocans, quo Adamus & Heva, vir & uxor, indissolubili fœdere sunt conjuncti. *Manet matrimonium, quod non ritè diremptum est. Manente matrimonio nubere, adulterium est. Ita si conditionaliter prohibuit dimittere uxorem, non in totum prohibuit, & quod non prohibuit in totum, permisit alias, ubi causa cessat, ob quam prohibuit. Et jam non contrariũ Moysi docet, cujus præceptum alicubi conservat; nondum dico, confirmat.* Joannis autem, cujus proximè meminerat, & Herodis occasione, hanc à Christo prolatam fuisse sententiam, qui & suam uxorem Arethæ Regis filiam dimiserat, & Philippi fratris sui uxorem contra Legem duxerat, existimavit Tertullianus. *Facta igitur mentione Ioannis Dominus, & utique successus exitus ejus, illicitorum matrimoniorum & adulterii fuguras jaculatus est in Herodem; adulterum pronuntians etiam qui dimissam à viro duxerit: quo magis impietatem Herodis oneraret, qui non minùs morte, quàm repudio dimissam à viro duxerat, & hoc fratre habente ex illa filiam, & vel eo nomine illicitè; ex libidinis, non ex Legis instinctu, ac propterea Prophetam quoque adsertorem Legis occiderat.*

Tertullianus Lib. 4. contr. Marc. c. 34.

19. *Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura & bysso*, vestibus pretiosis & mollibus: *& epulabatur quotidie splendidè*, genio & deliciis non per intervalla, sed quotidiè indulgens, cui ad epularum splendidum & exquisitum apparatum nihil deerat. Ad argumentum, unde sermonem incœperat, Christus regreditur, de usu scilicet divitiarum: & exemplo, exituque dissimili duorum hominum, unius divitis, alterius pauperis, divitias ad regnum cœlorum capessendum obesse magis, quàm prodesse ostendit, si quis illis ad luxum abutatur, & ad pauperum sublevandas necessitates non eroget: contra verò plurimùm juvare paupertatem, si quis illam æquo animo patiatur.

20. 21. *Et erat quidam mendicus, nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus*, in via publica, sub dio, propè januam divitis, in ipsius conspectu, ut ignorantiam causari nullatenùs posset; *ulceribus plenus*, cujus totum corpus ulcus videbatur; *cupiens saturari de micis quæ cadebant de mensa divitis, & nemo illi dabat*. His verbis duo significantur, & divitis inhumanitas, qui de pænu tam locuplete, de mensa tot ferculis instructa nihil pauperi miserit, ne frustulum quidem panis, & eximia Lazari patientia, cui summa votorum fuerit, tantum accipere ad vitam ægrè sustentandam, quantum canibus projici solet: *sed & canes veniebant, & lingebant ulcera ejus*, sanie & sanguine quasi projecti cadaveris illecti. Hæcne sit historia, an parabola, non constat, Interpretibus in varias sententias divisis. Veterum tamen præcipui historiam esse sentiunt; tum quòd in parabolis personarum nomina exprimi non soleant, hìc autem *Lazarus* proprio nomine designetur: *Vt quid illic Lazari nomen*, inquit Tertullianus, *si non in veritate res est?* tum quòd nullam parabolam ex rebus, quæ in altera vita fiunt, sed ex rebus, quæ sensibus sunt obviæ, Christus sumpserit. Quòd autem divitis nomen Christus non expresserit, divina ejus moderatione factum volunt, ne illi infamiam, sibi invidiam conflaret. S. Joannes Chrysost. in Homil. de Divite & Lazaro, & S. Cyrillus Alex. in Catena Græcorum Patrum, ex qua ejus testimonium profert S. Thomas, & Theophylactus parabolam vocant. Auctor Quæstionum & Responsionum ad Orthodoxos inter opera S. Justini, nec historiam, nec parabolam esse censet (Quæst. 60.) sed hypothyposim. Ita vocant Eloquentiæ Magistri figuram orationis, qua res vera coloribus verisimilibus depingitur, & oculis veluti subjicitur. Eorum qui parabolam esse volunt, opinionem juvat vetustissimus Codex Græcus, quo Beda utebatur, & aliud manuscriptum Exemplar, in quibus sic legitur: *Dixit autem & aliam parabolam: Homo quidam erat dives*, &c. Hanc præfationem Robertus Stephanus ex vetustissimo Exemplari ab amicis in Italia collato, ad marginem hujus loci etiam adjecit in Græca, quam adornavit, Novi Testamenti Editione. Quod Lazari nomen spectat, mendico cuilibet hominum ope destituto apprimè convenit: Significat enim *Adjutorium Dei*.

S. Iren. l. 4. c. 4 Tert. l. de Anima c. 7. S. Ambr. l 8. in Luc. n. 13.

22. *Factum est autem ut moreretur Mendicus, & portaretur*, ejus anima cui totius nomen per synecdochen tribuitur, *ab Angelis in sinum Abrahæ*, id est, in locum quietis & salutis, in quem Abraham credentium pater post hujus vitæ procellas receptus est. Phrasis illa Hebraica sumpta est vel à puerulis, qui parentibus sunt charissimi, quos illi in sinu sive gremio fovent, in quo etiam suaviter interdum quiescunt & dormiunt: vel ab antiquo more conviviorum, in quibus dilectissimi & honoratissimi solebant recumbere in sinu ejus, qui convivii princeps esset. Unde Christus piorum fœlicitatem sub convivii figura describens, ait: *Dico autem vobis, quòd multi ab Oriente & Occidente venient, & recumbent cum Abraham, & Isaac, & Iacob in Regno cœlorum.* His ergo verbis, *Et portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ*, summus Lazari significatur honos, qui in illa quietis & felicitatis justorum regione Abrahæ proximus esset, cujus eximiam fidem, & invictam in malis perferendis constantiam fuerat imitatus. *Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno;* in locum tormentorum oculis nostris subtractum detrusus est, ubi *subterraneus ignis arcani ad pœnam thesaurus*, qui *non absumit quod exurit, sed dum erogat reparat*, & in æternum cruciabit impios. De hujusmodi tamen ignis natura, qualitatibus, & loco, non est operosiùs disputandum. *Quis ignis* (inquit S. Augustinus) *cujusmodi, & in qua mundi vel rerum parte futurus sit, hominem scire arbitror neminem, nisi forte cui divinus Spiritus ostendit.*

Synop. Critic. Matt. 8. 11. Tert. in Apolog. S. Aug. l. 20. De Civit. Dei, c. 16.

23. 24. *Elevans autem oculos suos, cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu ejus*. Oculi, & eorum elevatio, Abraham conspectus, clamor, lingua, & ejus refrigeratio, hìc metaphoricè

in-

intelligenda. Christus scilicet futuræ vitæ statum accommodatè ad captum hominum describens, animabus tribuit à corpore solutis, quod hominibus in hac mortali vita convenit, & evenire solet; sicut DEO membra & actus corporei metaphoricè adscribuntur. *Elevans oculos suos*, considerationem suam ad ea quę supra se erant, dirigens, *cùm esset in tormentis*, quæ multiplicis sunt generis in inferno damnatorum, *vidit Abraham à longè*, in loco scilicet quietis, à quo ipse longè remotus erat; *& Lazarum in sinu ejus*, felicitatis illius consortem. Miror, quòd alieni à Romanæ Ecclesię communione Interpretes, nostrorum de limbo Patrum sententiam sugillent, cùm S. Aug. antiqui & novi Testamenti Sanctos comparans, scripserit: *Si non absurdè credi videtur, antiquos etiam Sanctos, qui venturi Christi tenuerunt fidem, locis quidem à tormentis impiorum remotissimis, sed apud inferos fuisse, donec eos inde sanguis Christi, & ad ea loca descensus erueret; profectò deinceps boni fideles effuso illo pretio jam redempti, prorsùs inferos nesciunt, donec etiam receptis corporibus bona recipiant quæ merentur.*

S.Aug. l. 20. de Civ. Dei, c.15.

24. *Et ipse clamans, dixit: Pater Abraham!* Patrem vocat, quia eo generis auctore gloriari solebant Judæi, ex quibus fuerat Dives ille epulo: *Miserere mei, & mitte Lazarum*, quem tecum in beata illa regione video placidè quiescentem, quantùm mutatum ab illo, qui ad januam meam jacebat, cujus nulla commiseratione tactus fui, cui nec micas panis de mensa mea cadentes mittere sum dignatus: mitte, precor, *ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma.* Sensus est, Divitem qui olim Lazarum contempserat, nunc libenter illi supplicaturum, si aliquod vel minimum tantorum cruciatuum levamentum impetrare posset. *Crucior in hac flamma.* Dicerem quidem sic arsuros

S Aug. l. 21. de Civ. Dei, c.10.

» sine ullo suo corpore spiritus, sicut ardebat apud inferos ille Dives (inquit S. Aug.) nisi convenienter respondeti cernerem, talem fuisse illam flammam, quales oculi quos levavit, & Lazarum vidit; qualis lingua cui humorem exiguum desideravit infundi; qualis digitus Lazari, de quo id sibi fieri postulavit: ubi tamen erant sine corporibus animæ. Sic ergo incorporalis & illa flamma qua exarsit, & illa guttula quam popposcit; qualia etiam sunt visa dormientium sive in extasi cernentium res incorporales, habentes tamen similitudinem corporum. Nam & ipse homo cùm spiritu, non corpore, sit in talibus visis; ita se tamen tunc similę suo corpori videt, ut discernere omninò non possit. *At verò gehenna illa, quod etiam stagnum ignis & sulphuris dictum est, corporeus ignis erit, & cruciabit corpora damnatorum, ut & hominum & dæmonum, solida hominum, aeria dæmonum; aut tantùm hominum corpora cum spiritibus, dæmones autem spiritus sine corporibus, hærentes sumendo pœnam, non impertiendo vitam, corporalibus ignibus. Vnus quippè utrisque ignis erit, sicut Veritas dixit.*

25.26. *Et dixit illi Abraham: Fili, recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur*, solatio, quiete, certa beatitudinis expectatione magnis interim gaudiis sustentata fruitur: *Tu verò cruciaris.* Textus Græcus habet: ἀπέλαβες τὰ ἀγαθά σου. *Recepisti bona tua*: id est, bona tibi à Deo destinata: *Bona tua*: non tam verè, quàm opinione tua bona: illa quæ tu vera, imò summa bona duxisti; quibus usus es, non ut tibi creditis sub certa lege ac modo, sed ut planè propriis; in quibus denique fiduciam tuam posuisti: *Nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris.* Sic bonorum malorumque vices à Deo sunt constitutæ, ut quibus hic optimè est, iis plerumque in altera vita pessimè sit. *Et in his omnibus*, præterea, *inter nos & vos magnum chaos firmatum est*, abyssus magna, *& immensa distantia sublimitatis ac profunditatis* (ut loquitur Tertullianus.) *Vt hi, qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare:* Ut impossibile sit sortis nostræ mutationem fieri: & nos ex loco quietis & beatitudinis ad locum tormentorum descendere, ut vobis opem feramus; aut vos ex inferis emergere, & ad superas sedes ascendere. Omnio inter nos & vos commercium magna voragine intercluſum est.

27.28. *Et ait* Dives: *Rogo ergo te, Pater, ut mittas eum*, nempè Lazarum, *in domum patris mei: habeo enim quinque fratres, ut testetur illis;* ut eos commonefaciat, ut certus & oculatus testis eorum quæ hìc aguntur, *ne & ipsi* meum exemplum secuti *veniant in hunc locum tormentorum.*

29. *Et ait illi: Habent Moysen & Prophetas*, id est, scripta Mosis & Prophetarum, quæ per omne Sabbatum in Synagogis leguntur, & de vita rectè instituenda, bonorumque & malorum finibus satis superque illos docent; illis credant, & obediant.

30. *At ille dixit: Non, Pater Abraham: sed si quis ex mortuis jerit ad eos, pœnitentiam agent.* Non audient illos; sed si aliquem audiant à mortuis redivivũ, credent ejus verbis, & mores perditos emendabunt. Privato sui amore, magis quàm fratrum, pro illis rogat Dives, metuens, ne ex eorum consortio, quos ad similem morum dissolutionem & immisericordiam exemplo suo provocaverat, tormenta sua augerentur.

S.Greg.l.4. Dial. c.33.

31. Ait autem illi: *Si Moysen & Prophetas non audiunt:* si illis non credunt, quorum sacrosancta auctoritas est, utpotè qui Spiritu sancto inspirante locuti sunt; *neque si quis ex mortuis resurrexerit*, eosque commonefaciat de bonorum & malorum sorte in altera vita, *credent;* tantum abest, ut mores in melius sint emendaturi. Quod Abraham dicit: *Habent Moysem & Prophetas*, non istos Euangelio præposuit; sed quia Euangelium, sicut dicit Apostolus, testimonium habet à Lege & Prophetis, illis credendo posse eos significat ad Euangelium pervenire. Sicut alio loco ipse Dominus dicit: *Si crederetis Moysi, crederetis & mihi: ille enim de me scripsit.* Denique ad hoc pertinet, quod dicit: *Si Moysen & Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent*: Quia eum prænuntiaverunt Moyses & Prophetę, qui surrexit à mortuis, hoc ipsum etiam de illo, quòd resurrecturus esset à mortuis; quibus non credendo, utique nec Christo volunt credere. Multò minùs ergo cuilibet possunt credere qui à mortuis resurrexerit, quando ei non credunt, cujus resurrectionem Moyses & Prophetæ prędicaverunt, quibus credere nolunt.

« S.Aug. l.2. « Q.1.Euang. « Qu.38. n.4. « « « Rom.3. 21. Ioa.5.46. Luc.16.31. « « « « « « « « « «

Sensus Moralis.

1.2. *HOmo quidam erat dives, qui habebat villicum, & hic diffamatus est apud illum, quasi dissipasset bona ipsius. Et vocavit illum, & ait illi: Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare.* Dei villici & œconomi sumus. Nostra non sunt talenta, nostra non sunt bona, quæ nostræ fidei credidit, ut illis ad salutem nostram & sanctificationem, quæ voluntas ejus est, uteremur. Solus ille verè dives est, cujus est aurum, argentum, orbis terræ, & plenitudo ejus; à quo acceperunt, quicumque bona aliqua habent, cujuscumque sint generis, animi, corporis, fortunæ, naturæ, gratiæ. Qui bonis illis non utuntur secundùm ejus voluntatem, & legem ab eo prescriptam, dissipant bona domini sui. De illorum usu rationem exiget accuratam in hora mortis nostræ: *Redde rationem villicationis tuæ.* Nunc orandum, nunc laborandum est, ut talentis, bonis, divitiis nobis creditis rectè utamur, quia tunc tempus non erit ampliùs orandi, & laborandi: *Venit* enim *nox in qua nemo operari potest.* Bonis omnibus in perpetuum privati, à domo Domini extorres, æternam patiemur egestatem, ad impotentiam rectè agendi & orandi redacti. *Quid faciam, quia Dominus meus aufert à me villicationem? fodere non valeo, mendicare erubesco.* Curam Animę nostræ geramus, illi consulamus in futurum. Bona Domini nostri in nostram utili-

litatem arte innoxia & sancta convertamus; pauperes, qui ejus sunt amici, nobis conciliemus. Ipsorum est præcipuè regnum cœlorum, patrimonium illorum est & hereditas: intercessione sua apud Dominum efficient, ut ad illius possessionem & nos admittamur, si illorum inopiam sublevemus. Prudentiam infidelis œconomi imitemur. Utamur lumine fidei nostræ in negotio & periculo æternitatis & salutis nostræ, sicut ille suæ rationis lumine usus est in negotio temporali: prudentia Spiritus utamur, sicut ille usus est prudentia carnis, prudentia sæculi. Vera prudentia est, sic temporalibus uti bonis, ut consequamur æterna: vera prudentia est, divitiis uti ceu mediis & instrumentis ad salutem. *Et laudavit dominus villicum iniquitatis, quia prudenter fecisset: quia filii hujus sæculi prudentiores sunt filiis lucis.* In hac Parabola non omnia debemus ad imitandum sumere. Non enim aut Domino nostro facienda est in aliquo fraus, ut de ipsa fraude eleemosynas faciamus; aut eos à quibus recipi volumus in tabernacula æterna, tamquam debitores Dei & Domini nostri fas est intelligi; cùm justi & sancti significentur hoc loco, qui eos introducant in tabernacula æterna, qui necessitatibus suis terrena bona communicaverint; de quibus etiam dicit, quòd si quis alicui eorum calicem aquæ frigidæ dederit tantùm in nomine discipuli, non perdet mercedem suam: sed etiam è contrario ducuntur istæ similitudines, ut intelligamus, si laudari potuit ille à Domino qui fraudem faciebat, quantò ampliùs placeant Domino Deo, qui secundùm ejus præceptum illa opera faciunt. *Redde rationem villicationis tuæ.* Rationem petit Dominus, non ut exigat, sed relaxet: petit, ut petatur: petit hìc, ne petat ibi: petit in sæculo, ne petat in judicio: petit citò, ne pœnarum tempus satisfactionis tempus excludat. *Redde rationem villicationis tuæ, jam enim non poteris villicare.* Venit finis vitæ, tempus mortis, jam te apparitio superna constringit, jam judicium vocat. Festina ergo, ne satisfactionis tempus perdas, qui tempus operis perdidisti. *Redde rationem.* Hoc est, compone rationem, compone tua, ne reddas mea..... *Ait intra se, Quid faciam?* Semper homo bona facere tunc cupit, quando mors faciendi tempus ademit. *Ait intra se:* Quærit intra se consilium, qui foris, unde sibi jam succurreret, non habebat. *Fodere non valeo.* Non vires isti, sed tempora defecerant ad laborem, *Mendicare erubesco.* Confusionem futuri judicii pertimescit, in quo jam non pœnitendi tempus est, sed pœnarum; & ubi *reus plus de conscientia, quam de gehennæ erubescit incendio. Mendicare erubesco.* Et quis non erubescit in cœlestibus mendicare? *Miser, quem temporalitas habuit divitem, mendicum sempiternitas possidebit: & habebit hunc nudum tartarus, quem locupletem suscipere cœlum potuit.*

S. Aug. l. 2. Quæst. Ev. Quæst. 34.

S. Petr. Chr. s. 125.

9. *Et ego vobis dico: Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula.* Divitiæ plerumque sunt vel fructus, vel semina iniquitatis & injustitiæ; per eleemosynam fiunt fructus charitatis, & semina æternæ gloriæ. De illis inimici fiunt, cùm avara manu reconduntur & & retinentur, vel in sumptus inanes, illegitimos, vitiosos effunduntur: De illis fiunt amici, qui nos in æterna tabernacula recipiant, cùm liberali manu in pauperes eroganturr. *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis.* Largiendo pauperibus, Angelorum nobis, cæterorumque Sanctorum gratiam comparemus. *Non domini* sumus, *sed potiùs alienarum villici facultatum.* Pulchrè autem iniquum Mammona dixit, quia variis divitiarum illecebris nostros avaritia tentat affectus, ut velimus servire divitiis.

S. Ambr. l. 7. in Luc. n. 245.

Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis, ut cùm defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. Qui sunt, qui habebunt tabernacula æterna, nisi Sancti Dei? Et qui sunt, qui ab ipsis accipiendi sunt in tabernacula æterna, nisi qui eorum indigentiæ serviunt, & quod eis opus est, hilariter subministrant? Recordemur, in novissimo judicio Dominum esse dicturum eis, qui stabunt ad dexteram ejus: *Esurivi, & dedistis mihi manducare, &c.* Et cùm illi quærerent quando ei obsequia ista præbuissent, respondit: *Quando uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Isti minimi sunt, qui recipiunt in tabernacula æterna... Illi sunt, qui omnia sua dimiserunt, & secuti sunt eum, & quicquid habuerunt, pauperibus distribuerunt, ut Deo sine sæculari compede expediti servirent, & ab oneribus mundi liberatos, velut pennatos sursum humeros tollerent. *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis.* Hoc quidam malè intelligendo rapiunt res alienas, & aliquid inde pauperibus largiuntur, & putant se facere, quod præceptum est... Nolo sic intelligatis. De justis laboribus facite eleemosynas: ex eo quod rectè habetis, date. Non enim corrupturi estis judicem Christum, ut non vos audiat cum pauperibus, quibus tollitis. Si enim deprædareris aliquem invalidum tu validior & potentior, & veniret tecum ad judicem hominem quemlibet in hac terra, si tu de præda & spoliatione illa inopis dares aliquid judici, ut pro te judicaret, judex ille vel tibi placeret? Nempè pro te judicavit, & tamen tanta vis est justitiæ, ut & tibi displiceat. Noli tibi talem pingere Deum, noli collocare in templo cordis tui tale idolum... Nolite eleemosynas facere de fœnore & usuris... Zacchæum imitemini, qui, si quem defraudasset, reddebat quadruplum. Luc. 19.

Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis. Mammona iniquitatis, divitiæ sunt sæculi omnes, undecumque congregentur. Pecunia est, quam nomine divitiarum appellat iniquitas. Si enim veras divitias quæris, aliæ sunt. Talibus Job nudus abundabat, quando Deo cor plenum habebat, & laudes Deo, perditis omnibus rebus, tamquam gemmas pretiosissimas proferebat. Istæ autem ab iniquitate appellantur divitiæ. Habes illas, non reprehendo: hereditas venit, pater tuus dives fuit, & dimisit tibi. Honestè adquisisti: de justis laboribus plenam domum habes, non reprehendo. Tamen etiam sic noli illas dicere divitias. Nam si dicis illas divitias, amabis illas; & si amaveris illas, peribis cum illis. *Perde, ne pereas: dona, ut acquiras: semina, ut metas.* Has divitias noli appellare, quia veræ non sunt. Paupertate plenæ sunt, & semper obnoxiæ casibus. Quales divitiæ sunt, propter quas latronem times? Si veræ divitiæ essent, securitatem tibi darent. Ergo illæ sunt veræ divitiæ, quas cùm habuerimus, perdere non possumus. Ab illis temporalia bona dicuntur divitiæ, *Quorum os locutum est vanitatem, & dextera eorum dextera iniquitatis, &c. Beatum dixerunt populum cui hæc sunt:* sed, *Beatus populus cujus Dominus Deus ejus.* Dicis, quòd beatum te facit fundus tuus. Quare? Quia inde vivis. Attende unde vivas. Ille est, unde vivis, cui dicis: *Apud te est fons vitæ.* O Domine Deus noster, ut veniamus ad te, fac nos beatos de te. Cum tenuerimus te, nec te perdemus, nec nos peribimus.

S. Aug. ib. Ps. 41. Ps. 35. 10.

10. 11. 12. *Qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est: & qui in modico iniquus est, & in majori iniquus est. Si ergo in iniquo Mammona fideles non fuistis: quod verum est, quis credet vobis? Et si in alieno fideles non fuistis: quod vestrum est, quis dabit vobis?* Divitiæ bona sunt modica & contemptibilia, falsa, aliena, secundùm verba Christi, qui veritas est. Christiani sumus propter vitam æternam. Sola bona cœlestia & æterna magna sunt, vera, nostra. Dominus Jesus salutarium mandatorum verus Magister discipulos suos vel tunc Apostolos, vel nunc universos credentes invitare volens ad eleemosynas fideliter exercendas, similitudinem proposuit villici, ut exemplo hujus personæ nihil nostrum in hoc sæculo esse signaret, sed dispensationem nobis creditam facultatum Domini nostri, vel ad utendum ex eis sufficienter cum gratiarum actione; vel ad distribuendum conservis, prout cuique opus est: nec licere nobis passim facultatibus abuti commissis, aut expensas usurpare superfluas, cùm sit erogationis ratio Domino venienti reddenda.

S. Gaudentius, s. de Villico iniquitatis.

Si in iniquo Mammona fideles non fuistis: quod verum est, quis credet vobis? Quis ei qui terrenas facultates, iniquitatis plerumque materiam suggerentes, dispensare fideliter nesciat, committendas putet esse veras

S. Gaud. ib.

cœle-

» cœleſtium rerum divitias; quibus fidelis diſtributor
Pſ.111.3. » ac juſtus, ritè meritòque perfruitur? Nam *Gloria & divitiæ in domo ejus, & juſtitia ejus manet in ſæculum ſæculi*. Subdit Chriſtus Dominus: *Et ſi in alieno fideles non fuiſtis: quod veſtrum eſt, quis dabit vobis?* Profectò enim quicquid in hoc ſæculo eſt, alienum nobis eſt, qui retributionem futuram ſperantes, velut hoſpites & peregrini in hoc mundo converſati jubemur, ut unuſquiſque noſtrum ſecurus Domino au-
Pſ.38.13. » deat confiteri: *Advena ego ſum apud te & peregrinus, ſicut omnes patres mei*. Propria verò credentibus & æterna poſſeſſio eſt illa cœleſtis, ubi eſſe cor & theſaurum noſtrum novimus, ubi jam toto affectu mentis per fidem nos habitare præſumimus: Quoniam
Philip.3.20. *Converſatio noſtra in cœlis eſt*. Noſtrum eſt igitur cœlorum regnum, ſi pollicenti Domino in humilitate cordis, & ſpiritus manſuetudine ſerviamus: *Beati* enim *pauperes ſpiritu, quoniam ipſorum eſt regnum cœlorum*. Quod utique regnum non poteſt adipiſci omnis, qui in alieno hujus ſæculi patrimonio temporariè ſibi credito idoneus ac fidelis diſpenſator non fuerit..... *Non poteſtis Deo ſervire & Mammonæ*. Dei enim & Chriſti ſervos atque diſcipulos imperare oportet pecuniæ, non ſervire: ne dum cupiditati ejus obedimus, à charitate ſervitutis ejus dominante pecunia ſeparemur. Diſpergendæ ergo ſunt pecuniæ indigentibus ſecundùm præceptum Creatoris omnium Dei: quoniam neque noſtræ ſunt, neque illas ſine iniquitate ac ſui pernicie avarus quiſquam detinet. Gravis pecuniarum ſarcina eſt, quæ tenacium ſui mentes avaritiæ pondere ad terram deprimit; nec emergere ad ſuperna, cœlumque ſuſpicere, ubi vita noſtra eſt, omninò permittit... Quoniam verò arcta & anguſta via eſt quæ ducit ad vitam, oneratos divitiarum terreſtrium faſcibus ingredi per illam non capit. Expeditos quærit ac tenues, omnique continentia caſtigatos, & (ut ita dixerim) filo gracili ſimiles: qui etiam per foramen illius myſticę acus facilè tranſeant, ſpiritales effecti.

S.Jo.Chryſ. ho. in Cruc. & quomodo Joſeph fuerit figura Chriſti. *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis*, &c. Multa eſt enim eleemoſynę vis, ſunt pauperes veſtrorum animorum Medici, benefici, patroni, ac defenſores. Non enim quantum accipis, tantum tribuis. Das pecuniam, & cęlorum regnum accipis. Solvis paupertatem, ac tibi Dominum placabilem reddis. Vides haud parem eſſe retributionem. Hæc in terra, illa in cœlo. Hęc pereunt, illa manent. Hęc intereunt, illa omni ſuperiora labe exiſtunt. Id cauſæ etiam, cur majores noſtri præ ſacrarum ædium foribus pauperum ſtationem collocarunt, ut vel ſegniſſimum alleniſſimumque ab humanitate pauperum aſpectus eleemoſinæ admoneret..... Quemadmodum enim in templorum atriis ac veſtibulis fontes haberi mos olim erat, præſertim in Oriente, ut Deo preces oblaturi manus abluerent, & mundas illas in preces extenderent; ſic pauperes fontium loco pręforibus Majores ſtatuerunt, ut ſicut aqua manus abluebant, ſic eleemoſynis animæ ſordes abſtergerent, ſicque preces funderent. Neque enim aqua ſic maculas corporis detergit, ac eleemoſynæ vis animę ſordes emundat.

S. Paulinus, Epiſt. 12. ad Severum. *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis*. Damnatur in Lege, qui pecuniam ſuam dederit ad uſuram, & munera ſuper innocentes acceperit: ecce Euangelii gratia oſtendit nobis, quomodo eadem crimina ad innocentiam ſanctitatemque commutentur; nec pœnæ, ſed præmii retributio conſequatur, ſi tantùm in præcepta divina ſalutaris cupiditate fidei convertamur. Da ad uſuram pecunias tuas, ſed Chriſto; & ſalutaris uſura eſt. Item in ſæculo corrupti muneribus reorum judices condemnantur: ſed quiſquis homo prævenius in aliquo peccato, diffidens innocentiæ tuæ, affers pretium ſalutis tuæ judici noſtro, ne verearis quaſi corruptionis injuriam juſtitiæ Dei facere. Accipit à te Chriſtus libens ſalutis tuæ pretium, quia mavult miſericordiam, quàm ſacrificium..... *Facite vobis amicos de Mammona iniquitatis; ut cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula*. Viciſſitudine quadam copiæ & inopiæ humanum genus temperatur, ut intelligamus conſilium communis Auctoris, quo divitem pauperi, & pauperem diviti prę- paravit; ut abundans egenti ſubſtantia alimoniæ ſit; & opulento inops materia juſtitiæ, *ut fiat æqualitas*: 2.Cor.8.14. & in illo ſæculo repenſanda illis egeſtate præſenti opibus æternis, redundet illorum abundantia ad inopiam noſtram, ſi noſtra iſthic abundantia ad illorum indigentiam commodaverit. Seminemus ergo illis carnalia, ut metamus ab illis ſpiritalia. Laboret nunc de terrenis manus, ut tunc de cœleſtibus anima reficiatur. Spes præſens ædificet rem futuram. Faciamus iſthic tecta, quę nos illic tegant. Paſcatur iſthic pauper, ubi me divite eget; ut me illic paſcat, ubi me egente ſaturabitur.

S.Paulinus De Gazophylacio ſive de beneficentia in pauperes. *Si in alieno fideles non fuiſtis: quod veſtrum eſt, quis dabit vobis?* Fœneremur Domino de bonis Domini: Nihil enim ſine ejus munere poſſidemus, ſine cujus nutu nec ipſi ſumus. Et nos præcipuè quid noſtrum putemus, qui majori & ſpeciali debito non ſumus noſtri? & non ſolùm quia facti à Deo, ſed & empti ſumus ſanguine Domini; quo pretio & viles & venales eſſe deſiſtimus, quia vilior ſervitute libertas liberum eſſe juſtitiæ. Talis enim liber, ſervus peccati, & captivus eſt mortis. Sua igitur Domino dona referamus: demus illi qui in omni paupere accipit... Bonorum noſtrorum non eget, qui omnia dedit: ſed immenſa ejus juſtitia pariter & bonitas de ipſis muneribus ſuis vult ſibi munera invicem fieri, ut ſibi materiam erga te beneficentiæ pariat, quia bonus eſt: & tibi faciat meritum, quo dignè recipias, quod juſtum eſt. Deus qui, quantum in ipſo eſt, vult omnem hominem ſalvum fieri, quia in omni homine opus ſuum diligit, impensè largiturus eſt de ſuis opibus, ſi tu tibi ipſe non ſis invidus & avarus de iis, quæ Deus tua fecit, non ut cauſa tibi ad mortem, ſed ut pretium ad vitam forent. O abundantia bonitatis Dei! Vult fœnerari ex iis quæ ipſe largitus eſt, cupit debitor fieri donorum ſuorum, ut cum multa tibi ratione tuam reddat uſuram. Propera igitur tam uberem tibi adſtringere debitorem, ut & amicum te ex ſervo vocet: & in tuis terreſtribus nummis te expertus fidelem, de ſuis cœleſtibus theſauris divitem faciat. Ne trepides, ne cunctęris, ne parcas. Eſto violentus Deo, rape regna cœlorum. Qui vetat aliena contingi, ſua gaudet invadi: & qui damnat avaritiæ rapacitatem, laudat fidei rapinam... Potuerat Dominus omnipotens æquè univerſos divites facere, ut nemo indigeret altero: ſed infinitæ bonitatis conſilio ſic paravit miſericors & miſerator Dominus, ut tuam in illis mentem probet. Fecit miſerum, ut agnoſceret miſericordem. Fecit inopem, ut exerceret opulentum. Materia divitiarum tibi eſt fraterna paupertas, ſi intelligas ſuper egenum & pauperem; nec tibi tantùm habeas, quod accepiſti; quia ideò & illius partem tibi in hoc ſæculo contulit Deus, ut tibi deberet, quicquid de ſuis donis tuo voluntario affectu indigentibus obtuliſſes, ac te viciſſim in æterna die de illius parte ditaret. Per ipſos enim nunc accipit Chriſtus, & tunc pro ipſis rependet.

S. Aſterius Amaſeæ Epiſcopus, Ho. in Parabolà de Oeconomo iniquo. *Si in alieno fideles nõ fuiſtis: quod veſtrũ eſt, quis dabit vobis?* Dei ſunt quęcumque poſſidemus. Horum nobis uſus dumtaxat permiſſus eſt, diſpenſatio credita. Recordare, ſi fortè accidit, ut aliquando per æſtivum tempus iter agens, viridem arborem conſpiceres, patulam illam & altam, lataque aptam umbra, ut vel domus impleret vicem. Hujus tu delectatus amœnitate ſubiſti umbram, ſubque ea, quamdiù licuit, commoratus es. Quia verò iterum abire oportebat, cogitante te, ut diſcederes, alius quiſpiam viator acceſſit: ac tu quidem ſarcinam ſuſtuliſti, ille depoſuit, tuaque omnia ſtatim excepit, ſtratum, ramorum umbram, aquam prętерfluentem; cępitque ille recubare, tu tuum proſequi iter. Delectatus eſt & ille, tuumque reliquit tectum: eademque ipſa arbor una die decem fortè hoſpitum ad breve tempus diverſorium fuit; ac quæ omnibus uſu patuit, unius erat veri domini. Haud aliter virę hujus facultates, ac bona, cùm multos delectent ac paſcant, dominio tamen ad ſolum attinent Deum, qui immortalem poſſidet vitam. Vidiſti quoque com-

„ commune diversoriuni, quò contigit agentem iter di-
„ vertere. Multa inde accepisti, cùm nihil intulisses, lectum, mensam; poculum, discos, aliaque omnis generis vasa. Ubi autem necdum iis, quantùm satis videbatur, usus esses, supervenit alius anhelabundus ac pulverulentus, urgens te, atque à diversorio exire compellens, alienaque ceu propria repetens. Talis est omninò vita nostra, ac si quid dictis transitoriùm magis ac caducum est..... Ne sensuum quidem nostrorum sumus domini, sed œconomi, cùm secundùm legem Domini iis uti debeamus. Quicquid enim legibus ac præceptis adstringitur, servum planè ac obnoxium legislatori esse noscitur. Quòd si ne ipsæ quidem corporis nostri partes ac membra libera suique juris existunt, sed Domini voluntate ad functiones suas diriguntur; quid his dicemus, qui sibi persuadent, auri se, argenti, agrorum, cæterarumque rerum, nullis obnoxiam rationibus obtinere possessionem? *Nihil, ò homo, tuum est. Servus es, tuaque omnia Domini sunt. Servus enim non habet peculium liberum.* Secundùm Domini legem ac mandata, opes tuas, imò opes ejus dispensa, da esurienti, tege nudum, cura malè affectum, ne egenum ac in triviis projectum neglexeris.

S. Bruno Signinus in hunc loc.

Qui fidelis est in minimo, & in majori fidelis est, &c. Hoc speciatim de Prælatis Ecclesiæ dictum, S. Bruno Signinus Episcopus interpretatur. Majora igitur Ecclesiæ negotia, inquit, eis committenda & credenda non sunt, qui in vita privata fideles non extiterunt, & de illo modico, quod habebant, pietatis & misericordiæ opera non fecerunt. At verò illos in prioratu fore fideles dubitare non debemus, quos de modico, quod possident, libenter aliis subvenire videmus. Sic enim Apostolus præcepit, Episcopos non cupidos esse, nec turpis lucri sectatores. Valdè igitur considerandum est in electione Præpositorum, quales in modico fuerint, & quid pietatis & misericordiæ habuerint: quoniam qui in modico fideles non sunt, in magnis quoque fideles non sunt. *Si ergo in iniquo mammona fideles non fuistis: quod verum est, quis credet vobis?* Si de divitiis, quæ fugitivæ, & fallaces, & transitoriæ sunt, misericordiam non fecistis: quis Ecclesiæ regimen, quod verum & sanctum est, & sine dolo dispensari debet, vobis credere & committere audeat? Noverint Ecclesiastici Viri; se bonorum Ecclesiasticorum multò minùs esse dominos, œconomos & dispensatores dumtaxat se esse meminerint. Bona enim Ecclesiæ sunt *oblationes fidelium*, *pretia peccatorum*, *patrimonia pauperum* (ut sacri Canones loquuntur.)

14. *Audiebant omnia hæc Pharisæi, qui erant avari; & deridebant illum*. Veritas cupiditatem impugnans ab hominibus sæculo deditis plerumque contemnitur & irridetur. Veritatem amant lucentem, oderunt eam redarguentem. Sed Deus non irridetur. In eorum, qui verbum suum contempserunt, interitu ipse quoque ridebit, illosque subsannabit. Dei verbis minùs afficiuntur avari; cùm enim animos eorum terrenos reddat cupiditas, fidem, cujus objectum sunt bona cœlestia & invisibilia, in illis penè extinguit.

19. *Homo quidam erat dives, qui induebatur purpura & bysso, & epulabatur quotidie splendidè*. Divitiarum amor, luxus, lautiores epulæ, misericordiæ erga pauperes defectus, ad divitum damnationem sufficiunt. Vita enim Christiana, quæ mortificationis & pœnitentiæ vita est, cum molli, delicata, & voluptaria vivendi ratione non convenit. Quæ conventio crucis cum deliciis; paupertatis & humilitatis Christi cum fastu & luxu divitiarum; amoris hujus vitæ carnalis quietis, mundi, cum pugna adversùs cupiditates, cum studio salutis, cum desiderio bonorum æternorum? Non nominatur dives, tantùm habet commune naturæ nomen homo, proprium autem nequitiæ suæ crudelitatem.

S. Jo. Chrys. de Lazaro & Divite.

Homo quidam erat dives. Homo corporis specie, „ animi sensu bellua; dives possessionibus, sed & dives „ criminibus; dives auro, sed egenus in Christo; cui „ multa vestis erat, sed animam nudam habebat. Purpurea illi vestis erat, sed à Dei regno ejectus erat. Epulabatur & delectabatur, non ut justi in Domino, sed in omnibus sensuum illecebris.

S. Gregor. M. hom. 40. in euang.

20. 21. *Et erat quidam mendicus nomine Lazarus, qui jacebat ad januam ejus, ulceribus plenus, cupiens saturari de micis, quæ cadebant de mensa divitis; & nemo illi dabat: sed & canes veniebant, & lingebant ulcera ejus*. Habuisset fortasse aliquam excusationem dives, si Lazarus pauper & ulcerosus ante ejus januam non jacuisset, si remotus fuisset, si ejus inopia non esset oculis importuna: Rursum si longè esset dives ab oculis ulcerosi pauperis, minorem toleraisset in animo tentationem pauper. Sed dum egenum & ulceratum ante januam divitis & deliciis affluentis posuit, in una eademque re, & ex visione pauperis non miserenti diviti cumulum damnationis intulit, & rursum ex visione divitis tentatum quotidie pauperem probavit. Quantas namque hunc egenum tentationes creditis in sua cogitatione toleraisse, cùm ipse egeret pane, & non haberet etiam corporis salutem; atque ante se divitem cerneret salutem & delicias habere cum voluptate? Se dolore & frigore affici, illum gaudere conspiceret, & byssò & purpura vestiri? Se deprimi vulneribus, illum diffluere acceptis rebus? Se egere, illum nolle largiri? Quantus in corde pauperis tumultus tentationis fuit? Certè ad pœnam sufficeret paupertas, etiamsi sanus fuisset: sufficeret ægritudo, etiamsi subsidium adesset: sed ut probaretur amplius pauper, simul hunc & paupertas & ægritudo tabefecit: atque insuper videbat procedentem divitem obsequentibus cuneis circumfulciri, & se in infirmitate & inopia à nullo visitari. *Ex una ergo re omnipotens Deus duo judicia exhibuit, dum Lazarum pauperem ante januam divitis jacere permisit, ut & dives impius damnationis sibi augeret ultionem, & tentatus pauper cresceret ad remunerationem. Conspiciebat ille quotidie, cui non misereretur: videbat iste, de quo probaretur. Duo inferius corda, sed unus desuper inspector, qui & hunc tentando exercebat ad gloriam, & illum tolerando expectabat ad pœnam.*

S. Jo. Chrys. ho. 1. de Divite & Lazar.

Homo quidam erat dives, &c. *Et erat quidam mendicus nomine Lazarus*, &c. Dives iste purpuratus & splendidus non accusatur, quòd avarus fuerit, quòd res alienas rapuerit, quòd adulter fuerit, non quia crimen aliud commiserit; sola in illo condemnatur superbia, immisericordia, vita mollis & voluptaria.

Dives ille in hac vita miser, Lazarus felix. Nam justis & ea quæ in futuro sunt sæculo, & ea quæ hìc sunt, multam præbent voluptatem; improbi verò Divites tum illic puniuntur; tum hìc discruciantur expectatione futuri supplicii; malæ conscientiæ carnificina, in qua gravis peccatorum tumultus, jugis metus, tempestas, turbatio, cogitationum interior accusatio, prava apud probos omnes & æquos rerum æstimatores opinio. Justi autem etiamsi hìc innumera perpetiantur acerba; bona tamen spes alit illos & consolatur, habentque voluptatem firmam, stabilem, & immobilem; & post hæc innumera illos manent bona, quemadmodum & Lazaro accidit..... Non ideò miser Lazarus, quia ulceribus plenus in corpore; sed ideò miser dives, quia ulceribus plenus in animo, nullam illorum curam gerebat. Ulcera Lazari lingebant canes, Divitis peccata lingebant dæmones: & quemadmodum hic fame cibi, ita ille fame omnis virtutis tabescebat. Ex animi bonis ac malis quisque felix æstimandus aut miser. Beatior itaque justus pauper, æger, derelictus; quàm improbus dives, byssò & purpura indutus, numeroso stipatus famulitio, splendidis epulis quotidie recreatus... Divites, ne putetis divitias aliquid esse magni, si desit virtus. Pauperes, ne judicetis paupertatem esse malum. Lazarum attendite veritatis utriusque doctorem. Etenim si hic in paupertate non est indignatus, quam veniam merentur, qui id faciunt in divitiis? Si fame tantisque malis oppressus gratias egit; quid excusationis afferent, qui rebus affluentibus nolunt ad eamdem pervenire virtutem? Rursus pauperes qui indignè molestèq; ferunt egestatem, quam impetrabunt veniam, cùm hic in fame, penuria, solitudine, & adversa valetudine

S. Jo. Chrys. passim in homiliis ejusdem argumenti.

vitam assiduè trahens juxta ædes divitis, & ab omnibus neglectus, despectus, derelictus, tam admirabilem patientiam exhibuerit spectaculum dignum Deo, Angelis, & hominibus.... Ab hoc discamus, non pro beatis habere divites, neque pro miseris habere pauperes. Imò ne dives quidem ille est, qui multis opibus abundat; sed qui nullis non eget. Nec is pauper est, qui multa possidet; sed qui multa concupiscit. Nam mentis affectu, non facultatum modo, paupertas & opulentia æstimandæ sunt. Quemadmodum igitur eum, qui perpetuò sitit, non dixerimus rectè valere, etiamsi copia rerum affluat, etiamsi juxta fluvios ac fontes accumbat: sic homines, qui nullum ponunt modum cupiditati, sanos & verè divites ne existimetis.

S. Chrysost. orat. 2. de Lazaro.

22. *Factum est autem, ut moreretur mendicus, & portaretur ab Angelis in sinum Abrahæ. Mortuus est autem & dives, & sepultus est in inferno.* Divites non magis mors reveretur, quàm pauperes; æquo pulsat pede pauperum tabernas, Regumque turres; omnes æquat, omnes in pulverem redigit. Pompam funeris inspice, aliquam adhuc conditionum animadvertes differentiam: tumulos aperi & scrutare, cineres, vermes, fœtorem, putredinem utrobique videbis: cinerem divitis, à cinere pauperis discernere non valebis. At justi pauperis, & mali divitis sors longè diversa. Lazarus in sinum Abrahæ, in locum quietis & sempiternæ felicitatis ab Angelis vehitur; en quò ducit via angusta, per quam incessit. Dives à Dæmonibus in inferno sepelitur: en quò ducit via spatiosa, per quam ambulavit, en quò ducit vita mollis & voluptaria; en quò ducit amor divitiarum, superbia, luxus, immisericordia erga pauperes; en quò ducit destituta virtutibus prosperitas. *Ducunt in bonis dies suos, & in puncto ad inferna descendunt.... Væ qui opulenti estis in Sion.... Ingredientes pompaticè domum Israel..... Qui separati estis in diem malum, & appropinquatis solio iniquitatis. Qui dormitis in lectis eburneis, & lasciviti in stratis vestris. Qui comeditis agnum de grege, & vitulos de medio armenti. Qui canitis ad vocem psalterii, bibentes vinum in phialis, & optima unguenta delibuti, & nihil patiebantur super contritione Ioseph.* Morte Lazari & Divitis mutatæ sunt utriusque vices: innotuit omnibus, uter fuerit verè dives, uter egenus & pauper; quòdque Lazarus opulentissimus, Dives epulo pauperrimus fuerit. Quemadmodum enim actores in scena, Regum ac Ducum personas, item Medicorum ac Rhetorum, Sophistarum ac Militum assumentes ingrediuntur, cùm ipsi nihil horum sint: sic sanè & in præsenti vita paupertas ac divitiæ nihil aliud sunt, quàm personæ. Sicut igitur in theatro sedens, si quem videris ex iis, qui inferiùs ludunt, personam gerentem Regis, non judicas eum beatum; neque Regem esse credis, imò nec ipse optaveris esse talis; nec ipsum magnifacis ob vestem pretiosam, sed ob conditionis permanentis vilitatem despicis: sic in hoc mundo velut in theatro sedens, & quasi in scena ludentes spectans, ubi videris complures divites, ne putes verè divites esse, sed divitum personis obtectos cogita. Pauperior omnibus plerumque est, qui divitias terrenas habet, in malum suum scilicet congregatas, nec afferentes satietatem, sed inflammantes cupiditatem. Detrahe illi personam, conscientiam considera, scrutare animum: gravissimam illic invenies virtutis inopiam, omniumque hominum abjectissimum & indignissimum reperies. Detrahetur autem divitibus persona seu larva, qua in hac vita induti sunt, coram Dei tribunali; & apparebunt, quales sunt in animo, egeni, miseri, spurci, fœtidi, nudi, horribiles. *Quia dicis: Quòd dives sum & locupletatus, & nullius egeo: & nescis, quia tu es miser & miserabilis, & pauper, & cæcus, & nudus.... Est quasi dives, cùm nihil habeat: & est quasi pauper, cùm in multis divitiis sit. Redemptio animæ viri, divitiæ suæ.*

Job. 11. 13.

Amos 6.

S. Chrys. ibid.

Apocal. 3. 17.

Prov. 13. 17.

23. *Elevans autem oculos suos, cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu ejus.* Infernus carcer est, mortis secundæ locus, centrum tormentorum. Quicquid in omni suppliciorum genere acerbum est, aut cogitari potest, Dei justitia in infernum congessit ad pœnam reproborum. Ibi oculos aperire & attollere coguntur, quos in terra & rebus terrenis defixos semper habuerunt, dum in hunc mundo viverent. Felicem justorum sortem agnoscunt, ad incrementum supplicii, cumulumque desperationis. Sic Dives epulo, quò acerbius excrucietur, cernit Lazarum in sinu Abrahæ suaviter quiescentem. Quemadmodum enim Deus Adamo è Paradiso ejecto, ex adverso Paradisi sedes assignavit, quo creber ejusdem conspectus conceptum dolorem subinde instauraret, eaque ratione bonorum, è quibus exciderat, jacturam magis sentiret: ita Lazarum, ad cruciatum illius augmentum, divitis hujus aspectui objecit. *Vidit Abraham à longè, & Lazarum in sinu ejus.* Frustra respicit Lazarum sursum, qui antè deorsum Lazarum videre despexit. De talibus ait Propheta: *Oculos suos statuerunt declinare in terram.* Longè illi erat Abraham, cui non fuerat proximus pauper. Vidit Abraham divitiarum consortem, sed inhumanitatis exortem. Abraham dives, sed plus humanitate, quàm censu: Dives epulo inhumanitate insignior, quàm divitiis. Abraham sibi peregrinus, civis hospitum fuit: Dives epulo palatia possidens, tectum pauperi negavit. Abraham servos suscipiens, Dominum recipere meruit: Dives epulo singulari pauperi negans micas, stillam refrigerii perdidit.

Titus Bostrorum Episcopus, in hunc locum.

S. Petrus Chrysolog. ser. 66.

Ps. 16. 11.

24. *Et ipse clamans, dixit: Pater Abraham, miserere mei, & mitte Lazarum, ut intingat extremum digiti sui in aquam, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma....* Superbus *temporis, mendicus inferni. Pauper enim ille perveniebat ad micam: ille verò non perveniebat ad guttam.* Mortuus est dives, & sepultus in inferno. *Si sic moriuntur superbi rerum suarum conservatores, & nihil inde pauperibus largientes: quomodo moriuntur, qui rapiunt res alienas?* Mitte Lazarum, ut refrigeret linguam meam, quia crucior in hac flamma. *Quasi reliquum corporis ab incendio haberet immune: sed lingua plus ardet, quæ, misericordia ut fieret, jubere neglexerit. In lingua majus sentit incendium, quæ maledixit pauperi, misericordiæ contradixit. Lingua in tormentis prima est, quæ derogando pauperi, pauperis blasphemavit Auctorem.* Similia tormenta divitibus superbis & immisericordibus in futuro sæculo parata sunt, ut raptoribus rerum alienarum: *Siquidem & hoc rapina est, non impartiri de tuis facultatibus.* Hinc Dominus Judæos increpans per Prophetam, ait: *Produxit terra proventum suum, & non intulistis decimas; sed rapina pauperis est in domibus vestris.* Quoniam, inquit, oblationes solitas non dedistis, rapuistis ea, quæ sunt pauperis. Hoc autem dicit, declarans divitibus, quòd res pauperum possident, etiamsi paterna hæreditate obvenerint; etiamsi undecumque aliundè collegerint pecunias. Et alibi ait: *Fili, eleemosynam pauperis ne defraudes, & oculos tuos ne transvertas à paupere*: Sive, ut habet alia Versio, *Ne spolies vitam pauperis*. Qui autem spoliat, aliena tollit. Et spoliatio verè dicitur, cùm aliena accepta detinemus. Discant igitur divites, qui eleemosynam pro facultatum suarum ratione non faciunt, quòd supplicio afficientur, non secus ac qui aliena rapuerunt. Pecuniæ enim Domini sunt, undecumque eas collegerimus: & illis plura possidere concessit, non ut in luxum, ludos, splendidas epulas omnemque mollitiem effundant, sed ut egentibus distribuant. Quemadmodum enim receptor quispiam, qui regias pecunias accepit, si neglexerit iis, quibus jussus est, distribuere, & in proprias delicias consumpserit, damnatur peculatus, & gravissimas dat pœnas: ita divites receptores sunt Dominicarum pecuniarum, quas distribuere jubentur conservis egentibus. Quamobrem si quid ampliùs, quàm postulat necessitas sua & suorum, necessitas (inquam) vitæ statusque, in proprios ac domesticos sumptus expenderint, gravissimas in futuro sæculo pœnas dabunt. *Non enim sunt ipsorum, quæ possident* (superflua) *sed conservorum. Parcamus igitur iis tamquam alienis, ut fiant nostra. Quomodo autem*

S. Aug. s. 102. alias 24. de Ver. Dom.

S. Pet. Chrys.

S. Jo. Chrys. orat. 2. de Lazaro. Malach. 3. 10. secundùm Versionem Græcam.

tem

tem illis parcemus tamquam alienis? Si illas non in usus supervacuos insumpserimus, sed pauperibus erogaverimus.

25. *Et dixit illi Abraham: Fili, recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala: nunc autem hic consolatur, tu verò cruciaris.* Vix aliquis ita desperatè malus est, ut bonum aliquod opus non faciat: ideò & reprobis mercedem aliquam temporalem Deus rependit. Nemo ita perfectè justus est, ut non peccet: ideò & bonos temporalibus pœnis Deus expiat. Utrumque declarat Pater credentium, his verbis Divitem compellans: *Recepisti bona tua in vita tua, & Lazarus similiter mala*: id est, si quid boni fecisti, si qua merces tibi debebatur, hanc in mundo recepisti, deliciis affluens & divitiis. Et si quid hic mali fecit, id expiavit fame, inopia, ulceribus. Ambo nudi ad Dei tribunal perveniistis; ille peccatis, tu justitia. Quamobrem hic æterno solatio; tu sempiternis suppliciis cruciaris. Cùm igitur aliquem videris improbam vitam agentem, nec acerbi quidquam & adversi in hoc mundo patientem, ne beatum illum putes; sed defle potiùs & deplora, velut tristia omnia & acerba in futuro sæculo perpessurum; quæ sors divitis epulonis fuit. Rursus ubi videris aliquem virtutis studiosum, innumeris in hac vita affligi molestiis, felicem existima, ut qui & hìc omnia peccata sua diluerit, & illic multam habeat paratam mercedem, quemadmodum evenit Lazaro. *Hæ sunt scilicet viæ, quas Deus humanæ vitæ assignavit, in quibus singulis & bona ostendit & mala, sed ordine prapostero atque converso. In una enim monstravit temporalia priùs mala cum æternis bonis, qui est ordo melior: in altera temporalia priùs bona cum æternis malis, qui est ordo deterior: ut quicumque præsentia mala cum justitia delegerit, majora & certiora consequatur bona, quàm fuerunt illa, quæ sprevit: quisquis autem præsentia bona præposuerit justitiæ, in majora & longiora incidat mala, quàm fuerunt illa quæ fugit.*

S. Chrysost. orat. 3. de Lazaro.

Lact. lib. 6.

S. August. ser. 41. aliàs 11. ex editis à Sirmondo.

Recordare, quia recepisti bona in vita tua. Hæc ergo vita quam vides, non est tua. Percepisti bona tua. Hæc ergo, quæ de longinquo suspiras desiderans, non sunt tua. Percepisti bona tua in vita tua. Hæc enim bona tua existimasti: alia non credidisti, non sperasti: percepisti illa in vita tua. Illam enim solam vitam tuam putasti, quando post mortem nihil futurum sperasti, nihil triste timuisti. Percepisti ergo bona tua in vita tua: Lazarus autem mala. Non dixit, *sua*, sed *mala*, quæ homines putant, quæ homines timent, quæ homines pro magno devitant. Bona sua non percepit, nec tamen perdidit. Sicut autem non additum est, *sua*; sic nec hoc additum est, *in vita sua*. Alia enim erat vita ipsius, quam sperabat in sinu Abrahæ. Nam hìc mortuus erat, hìc non vivebat: illa morte mortuus erat, quam dicit Apostolus, *Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo*. Pauper mala temporalia ferebat: Deus autem bona ejus differebat, non auferebat. Quid ergo, Dives, apud inferos desideras, quod cùm diviiis fruereris, non speraști? Nonnè tu es ille, qui pauperis contemptor Moysen Prophetam irridebas? Noluisti ergo fidem possidere cum proximo in paupertate ejus, modò frueris bonis ejus? Irrisisti eum, quando audisti, *Fidem posside cum proximo in paupertate ipsius, ut & bonis ejus perfruaris*. Modò vides longè bona ejus, & non cum eo possides. Ventura enim erant illa bona, ventura invisibiliter. Quando enim non videbantur, credenda erant, ne quando videntur, remaneret tibi dolere posse, & non posse tenere.

Coloss. 3. 3.

Eccl. 22. 28.

Recordare, quia recepisti bona in vita tua, & Lazarus similiter mala, &c. Pauper dives vulnere, censu nudus, exutus corpore, vestitus pœnis, animam quam solam non tegebant vulnera, Deo in hostiam jugiter offerebat. Hinc est, quòd recepit pro doloribus requiem, pro opprobrio gloriam, pro contumeliis honorem, pro despectu gratiam, pro pœnis immortalitatem, pro vulneribus præmia, pro siti refrigerii fontem, pro fame cœlestis mensæ delicias sempiternas; & quem divitis angulus non cepit, sinus divinæ consolationis includit. Tu dives, fulgens quondam purpura, nunc tegere fimo: pro coccino vestire flammis, pro molli discubitu sustine tormentorum dura, pro lautis ferculis epulare pœnas, copias inopia compensa, ebriet ates siti digere: pro odoribus aspergere fœtore, Ista enim tibi despiciendo pauperem taliter tu mutasti.

S. Petrus Chrysolog. ser. 66.

26. *Et in his omnibus, inter nos & vos magnum chaos firmatum est: ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.* Duplex damnatorum pœna. 1. Pœna damni, seu beatitudinis æternæ, quæ Deus est, privatio: *Cùm esset in tormentis, vidit Abraham à longè & Lazarum in sinu ejus.* 2. Pœna sensus, ignis supplicium: *Crucior in hac flamma.* Utraque æterna & sine fine. Nullum cœlum inter infernumque commercium. Nulla inter Sanctos & reprobos post mortem societas. Permanens & inamissibilis illorum beatitudo, ex qua se numquam excidere posse certissimè sciunt; æterna istorum pœna, ex qua se nunquam evadere posse noverunt. A Christi corpore æternùm separati, à Sanctorum societate æternùm excluși: tormentorum loco æternùm alligati, in stagno ignis & sulphuris sine fine cruciandi. Nulla spes redemptionis. *Magnum chaos inter nos & vos firmatum est, ut hi qui volunt hinc transire ad vos, non possint, neque inde huc transmeare.* Sanctorum scilicet animæ, quamvis misericordes, tunc tamen Dei justitiæ conjunctæ, tanta rectitudine constringuntur, ut nulla ad reprobos compassione moveantur. Ipsæ quippè Judici concordant, cui inhærent; & eis quos eripere non possunt, nec ex misericordia condescendunt: quia tantùm illos tunc à se videbunt extraneos, quantùm & ab eo, quem diligunt, Auctore suo conspiciunt repulsos. Nec injusti ergo ad beatorum sortem transeunt, quia damnatione perpetua constringuntur: nec justi ad reprobos transire possunt, quia electi jam per justitiam Judicis, eis nullo modo ex aliqua compassione miserentur.

S. Greg. M. hom. 40. in euang.

27. *Et ait: Rogo ergo te, Pater, ut mittas eum in domum patris mei. Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.* Perversus & inordinatus amor; quo reprobi consanguineos suos vel alios dilexerunt, in eis permanet, ut magis torqueantur. Pars damnationis est ac tormenti æternas illorum exprobrationes pati, quos malè dilexerunt, quos malis exemplis suppliciorum suorum consortes fecerunt. Dives qui consanguineis suis divitias reliquit, instrumenta vitiorum, & vitæ mollis ac voluptariæ, durique & immisericordis erga pauperes animi præbuit exempla, graviùs inde punitur in inferis. Incrementum illud pœnarum suarum ut avertat Dives epulo, Abrahamo supplicat, ut mittat Lazarum ad fratres suos commonefaciendum, ne & ipsi in hunc locum tormentorum veniant. Verùm nulla desideria, nullæ preces in inferis exaudiuntur, quia sola charitas impetrat, quod postulatur. *Habeo enim quinque fratres, ut testetur illis, &c.* Impudenter præsumit aliis impetrare pœnitentiam, qui sibi tam crudeliter ad veniam nihil providit. Putas, quòd quinque fratribus tuis sufficit Lazarus, qui tibi tanto tempore, tot vulneribus suis, toto clamans corpore nihil profecit?

S. Petrus Chrysolog. ser. 112.

29. *Et ait illi Abraham: Habent Moysem & Prophetas, audiant illos.* 30. *At ille dixit: Non, Pater Abraham: sed si quis ex mortuis ierit ad eos, pœnitentiam agent.* 31. *Ait autem illi: Si Moysem & Prophetas non audiunt, neque si quis ex mortuis resurrexerit, credent.* Vidit Dives sibi negatam misericordiam, quia ipsam negaverat. Vidit, quòd verum esset, *Judicium sine misericordia illi qui non fecerit misericordiam.* Et qui noluit suo tempore pauperis misereri, fratrum suorum serò misertus est. Ille qui cum fratribus suis solebat irridere Prophetas, & (ut verissimile est) de Prophetis monentibus bona, prohibentibus mala, terrentibus de tormentis futuris, & futura præmia promittentibus, dicere

S. Aug. ser. 41. aliàs 11. ex editis à Sirmondo. Jacob. 2. 13.

» cere solebat? Quæ vita post mortem; quæ memoria
» putredinis; qui sensus cineris? Omnes illuc feruntur,
» sepelliuntur; quis inde reversus auditus est? Recolem
» hæc verba sua; propterea volebat Lazarum redire ad
» fratres suos, ut jam non dicerent, Quis inde reversus
» est? Et ad hoc aptè dignèque responsum est. (Videtur
» enim fuisse Judæus, & propterea dicisse, *Pater Abra-*
» *ham.*) *Si Moysen & Prophetas non audiunt, nec si quis*
» *à mortuis resurrexerit, credent.* Impletum est in Ju-
» dæis, quia Moysen & Prophetas non audierunt, nec
Joan. 5. 46. » Christo resurgenti crediderunt. Nonnè hoc illis ante
» prædixerat? *Si credere tis Moysi, credere tis & mihi:*
» *de me enim ille scripsit.*

S. Chrysost. Orat. 4. de Lazaro. » *Si Moysen & Prophetas non audiunt, &c.* Major
» Scripturarum fides, quàm redeuntis defuncti. Om-
» nis enim mortuus, servus est: quæ verò Scripturæ lo-
» quuntur, verba sunt Domini. Proinde etiamsi mor-
» tuus reviviscat, etiamsi Angelus è cœlo descendat, ma-
» ximè & præ omnibus credendum est Scripturis. Nam
» Angelorum, hominumque mortuorum pariter ac vi-
» ventium Dominus illas condidit. Præterea, illos qui
» desiderant, mortui illùc redeant, fidem eorum, quæ
» in altero sæculo aguntur, facturi, supervacanea quæ-
» rere, etiam ab hujus mundi tribunalibus demonstra-
» tur. Gehenna non videtur incredulis: credentibus
» enim perspicua est, & manifesta. Tribunalia viden-
» tur, quotidieque audimus, quòd ille supplicio affectus
» est, illius proscripta bona, alius operatur in fodinis,
» alius vivus combustus est, alius alio supplicii genere
» periit: & tamen hæc cùm audiunt mali, facinorosi,
» malefici, non emendantur. Multi frequenter in crimi-
» nibus deprehensi, postea quàm pœnam effugerunt, per-
» fossoque carcere elapsi sunt, eadem rursùs, & multò
» graviora crimina perpetrant. Ne igitur quæramus au-
» dire à mortuis, quæ multò clariùs quotidie nos sacræ
» litteræ docent. Nam si noviſſet Deus, quòd mortui
» excitati viventibus essent ad salutem profuturi, id ne-
» quaquam omisisset, qui cuncta nobis utilia procurat.
» Ad hæc, si assiduè erant excitandi mortui, nobisque
» renuntiaturi, quæ in altera vita geruntur, hoc ipsum
» progressu temporis fuisset contemptum: perversa etiam
» dogmata facilè diabolus invexisset. Potuisset enim fre-
» quenter ostendere phantasmata & inania simulacra,
» aut subornare, qui mortem ac sepulturam simularent,
» ac se rursus ostenderent quasi à mortuis excitatos, ac
» per illos, quæcumque vellet, persuadere delusis homini-
» bus: quemadmodum Pseudoprophetas, Pseudoapo-
» stolos, Pseudochristos excitavit, ut homines in erro-
» rem pertraheret. Sed Deus præclusit illi viam ad has
» insidias, nostrique misertus, non permisit, ut mor-
» tui propterea resurgerent, ut quæ in altera vita agun-
» tur, hominibus nuntiarent: docens nos, ut Scripturis
» potiùs credamus, quàm cæteris omnibus testimoniis.
» Deus namque res multò clariores, illustrioresque, quàm
» ipsa foret resurrectio mortuorum, nobis common-
» stravit: orbem convertit universum, errorem abegit,
» veritatem induxit, per homines piscatores & viles hæc
» omnia peregit.

Moysen & Prophetas habemus; Christum, quod ma-jus est, & Apostolos; audiamus illos: Scripturas lega-mus, ut Epistolam omnipotentis Dei ad nos missam, summa cum veneratione, fide, obedientia. Secundùm illas sentiamus, secundùm illas vivamus. In omnibus dubiis, angustiis, languoribusque nostris, ad Scriptu-rarum divinum lumen oculos mentis convertamus, Rom. 15. 14. adoranda verba Scripturarum meditemur, ut *per con-solationem Scripturarum spem habeamus*. Qui Scriptu-ræ non credit, Christi & Apostolorum miracula refe-renti, & credendi ac rectè vivendi regulam continen-ti, nec miraculis crederet. Filius Dei de cœlis descen-dit, ut Euangelium suum, ut pœnitentiam, ut Regnum cœlorum nobis prædicaret: mortuus est, & ab inferis, quò descenderat, reversus, resurrexit, ut suam prædi-cationem confirmaret. Frustra quis sibi persuadeat, il-los qui pœnitentiam non agunt Christo prædicante, & prædicationem suam tam invictis argumentis, & signis confirmante, pœnitentiam acturos, si vel Angelus de cœlo, vel mortuus è tumulo prodiret, ejus necessita-tem incredulis annuntiaturus.

Habent Moysen & Prophetas, audiant illos. Divi-narum Scripturarum lectioni assiduè vacare Christia-ni homines debent. Neque verò quisquam vanas illas & absurdas excusationes prætexat: Ego forensibus cau-sis affixus sum, publica gero negotia, artificium exer-ceo, uxorem habeo, alo liberos, familiæ curam ge-ro, sæcularis homo sum; non est meum legere Scri-pturas, sed eorum, qui mundo valedixerunt, qui soli-tudinem petierunt, qui continentiam profitentur. Quid ais? Non est tui negotii Scripturas evoluere, quo-niam innumeris curis distraheris? Imò tuum magis est, quàm illorum. Neque enim illi perinde Scriptura-rum egent præsidio, atque vos in mediis negotiorum undis jactati. Nam Monachi quidem à foro forensi-busque negotiis liberi, quique in deserto fixere tugu-riola, neque cum quoquam habent commercium, ve-lut in portu tuti, tranquillè Deo serviunt. Nos contra velut in medio mari fluctuantes, innumerisque pecca-tis obstricti, opus habemus perpetuo jugique Scriptu-rarum solatio. Illi procul à conflictu sedentes, multa vulnera non accipiunt: tibi verò, quia perpetuò stas in acie, quia frequentes accipis plagas, magis opus est re-mediis, ut quem & uxor provocat, & filius contristat, atque ad iram commovet, & cui insidiatur hostis, & invidet amicus, & vicinus insectatur, & commilito supplantat, & paupertas est molesta, & domesticorum amissio luctum affert, & prosperitas inflat, & adversi-tas contrahit. Variæ iracundiæ, variæ curarum, va-riæ perturbationis, variæ mœroris, variæ jactantiæ, variæ tumoris occasiones nos undequaque circumval-lant, innumeraque ex omni parte tela volitant: unde necesse est, indesinenter à Scripturis arma sumere.... Carnis concupiscentiæ acriùs insurgunt adversùs eos, qui in hominum vivunt frequentia, quos & decora facies, & corporis nitor capit per oculos, & verbum obscœnum per aures ingressum demulcet, ipsorumque sæpè turbat rationem, & arte modulata cantiuncula constantiam animi labefacit. Opus igitur habemus divinis remediis, quò & acceptis vulneribus medea-mur, & ea quæ infligi possunt, prohibeamus, eminùs venientia diaboli spicula exigentes, depellentesque per assiduam Scripturarum lectionem. Neque enim fieri potest, ut quisquam salutem assequatur, nisi per-petuò versetur in lectione spirituali. Imò præclarè no-biscum agitur, etiamsi perpetuò hujus medicamenti participes, aliquando salutem consequi possimus. Quòd si quotidie vulneremur, medelam verò nullam adipiscamur, quæ fuerit spes salutis? Nonnè vides opifices omnia artis instrumenta habere parata & in-tegra; quamvis compellat fames, affligat inopia, om-nia sustinere potiùs, quàm illa vendant; potiùs mu-tuum accipere ad usuram, quàm illa oppignerent? No-runt enim, quòd illis divenditis vel oppigneratis, ars ipsis inutilis futura sit; illis autem manentibus, con-tractum æs alienum dissolvere aliquando possint, ar-tem exercentes suam. Hoc sanè animo simus opor-tet: quemadmodum enim illis artis instrumenta sunt malleus, incus, forceps: sic & nobis instrumenta sunt Apostolorum ac Prophetarum libri, *Omnisque Scri-* 2. Tim. 3. 16. *ptura divinitus inspirata, & utilis ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justi-tia: ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus*. Et quemadmodum opifices per artis in-strumenta suæ, quicquid faciendum susceperunt, per-ficiunt: sic & nos per sacros libros animam nostram quodammodo fabricamus, depravatam corrigimus, inveteratam renovamus. Et artifices quidem formam rebus corporeis addunt, sed vasorum materiam arte sua immutare non possunt: Tu verò ligneum vas ac-ceptum, aureum reddere potes Scripturarum lectio-ne: *Vas*, inquam, *in honorem sanctificatum, & uti-* 2. Tim. 2. 21. *le Domino, ad omne opus bonum paratum*. Sacros igi-tur libros penès se habeat, legat, meditetur, quis-quis salutis suæ studiosus est. Quemadmodum enim arma regalia ædibus, ubi reposita sunt, mul-tam præbent custodiam ac munimen, dum latrones & scelerati eas aggredi, perfodere, diripere non audent:

sic

„ sic ubicumque fuerint libri spirituales, illinc arcetur vis „ omnis diabolica, multaque inhabitantibus accedit con- „ solatio: quandoquidem ipse sacrorum librorum aspe- „ ctus segniores nos reddit ad peccandum. Quòd si ac- „ cesserit diligens lectio, non aliter quàm in sacris adytis „ rebus divinis initiata Anima repurgatur, meliorq; red- „ detur, Deo cum ipsa per Scripturam suam colloquente. „ Inanis autem est eorum excusatio, qui divinæ Scri- „ pturæ lectionem negligunt, quòd eam se non intellige- „ re prætexant. Quis enim historias, miracula, mo- „ rumque præcepta non intelligit? Non intelligis? (in- „ quis) Quomodo intelligere posses, qui ne leviter qui- „ dem inspicere ac legere curas? Sume librum in ma- „ nus, lege historiam omnem, & quæ perspicua sunt, me- „ moria tenens, ea quæ obscura sunt, frequenter percur- re. Quòd si lectionis assiduitate sensum eorum, quæ " scripta sunt, assequi non valeas, accede ad sapientio- " rem, vade ad doctorem.... Magna adversùs peccatum " munitio est Scripturarum lectio: magnum præcipitium " Scripturarum ignoratio: magna salutis perditio, ni- " hil scire ex divinis legibus: ea res & hæreses perperit, " & vitam corruptam invexit, & sursum deorsum mis- " cuit omnia. Nam fieri non potest, ut quis sine fructu discedat, qui assiduè, attento, fideli, pioque animo Scripturas Sacras perlegit. Ne testamentum Patris, ne Dei verba, ne cibum animæ, ne vulnerum pharmaca nostrorum, ne armamentarium, in quo gladii & clypei adversùs salutis nostræ hostes pugnaturis necessarii inveniuntur, negligamus. Hæc enim propter nos scripta sunt.

CAPUT XVII.

Sensus Litteralis.

1.2. ET *ait* Jesus *ad Discipulos suos: Impossibile est, ut non veniant scandala*, spectata hominum propensione ad malum, & Dei providentia, qui melius convenientiusque judicavit ex hæresibus, quæ sanam fidei doctrinam adulterant; ex schismatibus, quæ unitatem scindunt; ex criminibus, quæ mores corrumpunt; bona elicere, quàm scandala omnipotentiæ suæ vi penitùs impedire. *Væ autem illi, per quem veniunt*, qui scilicet aliis causa est offensionis. *Utilius est illi, si lapis molaris imponatur circa collum ejus*, collo ejus alligetur, *ut projiciatur in mare* (quod supplicii genus peculiare fuisse videtur Palæstinis) *quàm ut scandalizet unum de pusillis istis:* id est, quàm ut alicui causam vel occasionem det prava doctrina aut malis exemplis, à fide vel divinæ legis observantia deficiendi. Confer cum *Matthæi* 28.7. & *Marci* 9.41.

3.4. *Attendite vobis*. Cavete, ne alicui offensionis & spiritualis ruinæ causa sitis, etiam iis à quibus injuria estis affecti: *Si peccaverit in te frater tuus*, quivis homo, quem habere debes ut fratrem, jure naturæ matris unius, *increpa illum*, corripe, argue; fortiter quidem, ut vitium expugnes, sed in spiritu lenitatis, ut fraternam cures ægritudinem: *& si pœnitentiam egerit*, si culpam agnoscat, & veniam petat, dimitte illi. *Et si septies in die*, id est, sæpiùs, frequentissimè, *peccaverit in te, & septies in die* de illata dolens injuria *conversus fuerit ad te, dicens, Pœnitet me: dimitte illi*. Confer cum *Matthæi* 18.15. & 21. cum *Levitici* 19.17.18. ubi legimus: *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, sed publicè argue eum, ne habeas super illo peccatum. Non quæres ultionem, nec memor eris injuriæ civium tuorum*. Et Ecclesiastici 19. 15.16.17.18. *Corripe amicum, ne forte non intellexerit, & dicat, Non feci: aut si fecerit, non iterum addat facere. Corripe proximum, ne forte non dixerit; & si dixerit, ne forte iteret. Corripe amicum, sæpe enim fit commissio. Et non omni verbo credas. Est qui labitur lingua, sed non ex animo.... Corripe proximum, antequam commineris. Et da locum timori Altissimi*.

5. *Et dixerunt Apostoli Domino: Adauge nobis fidem*, hoc esse donum Dei humiliter agnoscentes. Explicatione ergo indiget, quod scripsit S. Augustinus, cùm Presbyter adhuc esset, in Expositione quarumdam propositionum ex Epistola ad Romanos: *Nostrum est enim credere & velle, illius autem dare credentibus & volentibus facultatem benè operandi per Spiritum Sanctum, per quem charitas diffunditur in cordibus nostris*. Id enim *verum est quidem; sed eadem regula, & utrumque ipsius est, quia ipse præparat voluntatem: & utrumque nostrum, quia non fit, nisi volentibus nobis* (ut ipsemet Augustinus explicat.) S. Aug. lib. 1. retract. c. 23.

6. Dixit autem Dominus: *Si habueritis fidem sicut granum sinapis*, id est, quæ minima videatur, sed tamen firmam & charitate ferventem, *dicetis huic arbori moro*; erit in vestra potestate dicere huic arbori; *Eradicare, & transplantare in mare: & obediet vobis*. Confer cum *Matthæi* 17.19.

7.8.9.10. *Quis autem vestrum habens servum arantem aut pascentem*, aratorem, aut pastorem ovium, *qui regresso de agro dicat illi*: qui dicat illi, postquam de agro reversus est: *Statim transi, recumbe*; Accede, & mecum sede ad mensam. *Et non dicat ei: Para quod cœnem*, para mihi cœnam, *& præcinge te, & ministra mihi, donec manducem & bibam*: stes præcinctus (qui mos erat ministrantium servorum in regionibus, ubi vestes oblongæ ferebantur) donec mihi cœnanti ministraveris: *& post hæc tu manducabis & bibes? Numquid gratiam habet servo illi, quia fecit, quæ ei importaverat?* an illi devinctum se putat herus, & gratias agit pro ministerio? *Non puto*. Non solùm enim quicquid à domino præscribitur, servus agere tenetur, sed omnes operas suas domini sui commodis devovere. *Sic & vos, cùm feceritis omnia quæ præcepta vobis* à Deo, ne illum vobis putetis debitorem: Vobis enim nihil debet ratione operum vestrorum, quæ ipsi debentur omnia, ut supremo Domino; quamvis ratione promissionum suarum, & ex mera misericordia, vobis æternæ mercedis debitor sit: sed *dicite: Servi inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus*. Præcepta hìc non opponuntur consiliis, sed fusiori significatione sumitur præcepti nomen pro omni actu virtutis, pro omni opere Deo grato, etiam quod spontè fit, ut nostrum in Deum amorem testemur. Et præceptis enim, & consiliis accuratè præstitis, adhuc servos inutiles nos existimare ac profiteri debemus.

11.12.13.14. *Et factum est, dum iret in Jerusalem*, postremò, *transibat per mediam Samariam & Galilæam*: Id est, per ipsa confinia Galilææ Orientalis, & Samaritanæ regionis, non rectà per Samariam, quod alioqui brevissimum erat iter. *Et cùm ingrederetur quoddam castellum*, id est, cùm jam proximè ingressurus esset, *occurrerunt ei decem viri leprosi* (extra oppida enim degebant, procul ab aliorum hominum societate, qui hoc morbo laborabant) *qui steterunt à longè*, ut Lex jubebat, ne alios morbi contagione inficerent. *Et levaverunt vocem, dicentes: Jesu præceptor, miserere nostri. Quos ut vidit, dixit: Ite, ostendite vos Sacerdotibus*: Id est alicui Sacerdotum, ad quos spectabat lepræ judicium. *Et factum est, dum irent* Hierosolymam, concepta recuperandæ valetudinis fiducia, *mundati sunt*. Solemnia Legis in curatione decem leprosorum prævenit, quos tantummodò ire jussos, ut ostenderent se Sacerdotibus, *in itinere purgavit, sine tactu jam & sine verbo, tacita potestate, & sola voluntate; quasi necesse sit semel remediatore languorum & vitiorum annuntiato Christo*, Joan 4.4. Joseph. l.10. antiq.c.1. & in vita sua. Levit.13.46. Tertul.lib.4. contra Marcionem,c.35.

& de effectibus probato, de qualitatibus curationum retractari: aut Creatorem in Christo ad Legem provocari; si quid aliter, quàm Lege distinxit, ipse perfecit: cùm aliter utique Dominus per semetipsum operetur, sive per Filium; aliter per Prophetas famulos suos; maximè documenta virtutis & potestatis; quæ ut clariora & validiora, qua propria, distare à vicariis fas est..... Igitur quoniam ipse erat authenticus Pontifex Dei Patris, inspexit illos secundùm Legis arcanum, significantis Christum esse verum disceptatorem & elimatorem humanarum macularum. Sed & quod in manifesto fuit Legis, præcepit: Ité, ostendite vos Sacerdotibus. Cur, si illos ante erat emundaturus? An quasi Legis illusor, ut in itinere curatis ostenderet nihil esse Legem cum ipsis Sacerdotibus? Et utique viderit, si cui tam opinios us videbitur Christus; imò digniora sunt interpretanda & fidei justiora: Ideò illos remediatos, qui secundùm Legem jussi abire ad Sacerdotes, obaudierant: neque enim credibile est emeruisse medicinam à destructore Legis observatores Legis. Sed cur pristino Leproso nihil tale præcepit?.... Disce causas. In Samariæ regionibus res agebatur, unde erat & unus interim ex Leprosis. Samaria autem desciverat ab Israele, habens schisma illud ex decem Tribubus, quas avulsas per Achiam Prophetam collocaverat apud Samariam Ieroboam. Sed & aliàs semper sibi placentes erant Samaritani de montibus & puteis patrum.... Itaque qui & per Amos, Væ dixerit eis, qui confident in monte Samariæ; *jam & ipsam restituere dignatus, de industria jubet ostendere se Sacerdotibus, utique qui non erant nisi uni & Templum, subjicitur Samarita Judæo, quoniam ex Judæis salus Israelitæ & Samaritano. Tota enim promissio Tribui Judæ Christus fuit: ut scirent Hierosolymis esse & Sacerdotes & Templum & matricem religionis, & fontem, non puteum salutis. Et ideò, ut vidit agnovisse illos Legem Hierosolymis expungendam, ex fide jam justificandos sine Legis ordine remediavit. Vnde & unum illum solutum ex decem, memorem divinæ gratiæ Samaritem miratus, non mandat offerre munus ex Lege; quia jam satis obtulerat, gloriam Deo reddens, hoc & Domino volente interpretari Legem. Et tamen cui Deo gratiam reddidit Samarites, quando nec Israelites alium Deum usque adhuc didicisset? Cui alii, quàm cui omnes remediati retro à Christo? Ideò,* Fides tua te salvum fecit, *audit: quia intellexerat veram se Deo oblationem, gratiarum scilicet actionem, apud verum Templum & verum Pontificem ejus Christum facere debere.* Ita hunc locum explicat Tertullianus.

15. 16. 17. 18. 19. *Vnus autem ex illis, ut vidit quia mundatus est,* ac pristinæ sanitati restitutus; *regressus est, cum magna voce magnificans Deum,* ejusque potestatem in Christo agnovit, prædicavit, adoravit: *& cecidit in faciem ante pedes ejus, gratias agens; & hic erat Samaritanus. Respondens autem Iesus,* loqui incipiens, *dixit: Nonnè decem mundati sunt, & novem* alii *ubi sunt? Non est inventus, qui rediret, nisi hic alienigena.* Nemo ex illis decem ad me reversus est, ut gratias pro accepto beneficio ageret, nisi hic Samaritanus alienus à genere Israel. Et ait illi: *Surge, vade, quia Fides tua te salvum fecit.*

20. 21. *Interrogatus autem à Pharisæis, Quando venit regnum Dei,* quando complebuntur, quæ nobis promissa sunt de Messia super nos regnaturo? *Respondens eis, dixit: Non venit regnum Dei cum observatione,* cum splendore mundano divitiarum, cum terrena potestate, cum regio satellitio, cum militaribus copiis & triumphali apparatu, ut carnalium hominum oculis observari possit. *Neque dicent: Ecce hic, aut ecce illic.* Non erit, quod dicatur, In illo monte, aut in isto deserto est. *Ecce enim regnum Dei intra vos est.* In medio vestri est Messias, quem expectatis: ejusque dominatio, utpotè spiritualis, in animos hominum per fidem & charitatem exercenda est.

22. 23. 24. *Et ait ad Discipulos suos: Venient dies* persecutionum & tristitiæ, *quando desideretis videre unum diem Filii hominis,* vel una die frui præsentia mea visibili, quemadmodum nunc fruimini; *& non videbitis. Et dicent vobis: Ecce hic, & ecce illic* est Christus: multi enim surgent pseudochristi. *Nolite ire, neque* illos *sectemini.* Totam Judæorum Gentem in Discipulis suis Christum hic compellasse perspicuum est: *Nam sicut fulgur coruscans de sub cœlo, in ea quæ sub cœlo sunt, fulget: ita erit Filius hominis in die sua.* Sicut fulgur ab una cœli parte in alteram, ab Oriente in Occidentem coruscat; sic ego subitò veniam ad judicium. Alium enim Christi adventum frustra Judæi expectant. Diem autem suum vocat diem adventus sui ad judicium, quia cum gloria & majestate veniet, ut electos suos remuneret, ultionemque de hostibus suis sumat, æternis illos supplicis addicens. Quia verò Hierosolymorum excidium ultimi judicii typus fuit, hìc etiam à Christo prænunciatum intelligi potest. Confer cum *Matthæi 24. vers.* 23. 24. 25. 26. *&* 27.

25. *Primùm autem oportet illum multa pati, & reprobari à generatione hac.* Antequam adveniat ille dies, oportet me multa pati, & reprobari à populo isto, ut impleatur, quod per Prophetam prædictum est: *Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli: à Domino factum est istud.* Psal. 117. 14.

26. 27. 28. 29. 30. 31. *Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit & in diebus Filii hominis. Edebant, & bibebant; uxores ducebant, & dabantur virgines ad nuptias, usque ad diem qua intravit Noe in Arcam: & venit diluvium* istius temporis hominibus improvisum & inexpectatum, *& perdidit omnes. Similiter sicut factum est* Sodomæ & Gomorrhæ *in diebus Lot:* ita fiet hominibus tempore secundi adventus Christi. *Edebant & bibebant, emebant & vendebant, plantabant & ædificabant:* toti erant terrenis curis occupati, toti in voluptates immersi, de Deo minimè cogitantes, ejusq; judicia non reformidantes. *Qua die autem exiit Lot à Sodomis, pluit ignem & sulphur de cœlo:* Deus ignem sulphureum in urbes abominandas immisit, *& omnes perdidit. Secundùm hæc erit,* id est, eadem fient, *quo die Filius hominis revelabitur;* in gloria sua conspicuus videbitur. *In illa hora, qui fuerit in tecto, & vasa ejus,* instrumenta & supellex *in domo, ne descendat tollere illa: & qui in agro similiter* fuerit, *non redeat retrò,* in domum, ut aliquid tollat; sed fugiat sine mora imminens exitium. Hierosolymitanum excidium magis spectat hæc hypotyposis, quàm generale judicium: quamquam & ad illud secundùm sensum moralem referatur. Confer cum *Matthæi* 24. 37. 38. 39. 17. *&* 18. Theophyl. hunc loc.

32. 33. *Memores estote uxoris Lot;* cogitate, quid illi acciderit: solummodò respexit retrò, & periit. *Quicumque quæsierit animam suam salvam facere,* id est, semetipsum ab imminentibus periculis eximere, vitamque conservare suam, deserendo fidem, aut Christianæ professionis officia, *perdet illam,* scipsum perdet: *& quicumque perdiderit illam;* quicumque vitam suam certo periculo exposuerit pro Deo, *vivificabit eam:* veram æternamque vitam sibi procurabit. Confer cum *Matthæi* 10. 39.

34. 35. *Dico vobis, In illa nocte,* tempore scilicet adventus Christi ad judicium, quod sanctis dies erit lætissima; reprobis verò nox horrenda, æternæ noctis initium: tempore illo calamitoso, *unus assumetur,* è periculo educetur velut apprehensa manu, *& alter relinquetur,* communi exitio *involvendus. Duæ erunt molentes in unum, una assumetur, & altera relinquetur: duo in agro, unus assumetur, & alter relinquetur.* Confer cum *Matth.* 24. 40. *&* 41.

36. 37. *Respondentes dixerunt illi* Discipuli: *Vbi, Domine?* quò assumentur? Qui dixit illis: *Vbicumque fuerit corpus, illuc congregabuntur & aquilæ:* In aera ad me venientem in nubibus electi mei ex omnibus mundi partibus, ex omnibus locis & gentibus assumentur & congregabuntur, sicut aquilæ ad cadaver, æternæ fœlicitatis pabulum in me & per me habituri.

Sensus

Sensus Moralis.

1.2. IMpossibile est, *ut non veniant scandala: væ autem illi, per quem veniunt, &c.* Væ illi qui fratribus, pro quibus mortuus est Christus, occasionem ruinæ præbet prava doctrina, pravis consiliis, pravis exemplis. Væ illi qui propriis gravatus peccatis, alienorum insuper fit particeps reusque peccatorum. Huic satius esset, gravi supplicio vitam finire temporalem corporis, quàm perpetuam Animæ mortem sibi aliisque inferre publico peccato & scandalo, quod spiritale homicidium est. *Pusilli* sunt & infirmi, qui scandalizantur levi de causa: verumtamen illorum infirmitati consulendum fraterna charitate, quantùm possibile est; & ab iis abstinendum actionibus, aut verbis, qui illis forent offendicula. Si tamen de veritate, aut de opere virtutis scandalum sumitur, melius est, ut permittatur scandalum nasci, quàm ut veritas relinquatur. Non enim pusillorum seu infirmorum, sed Pharisæorum, sive inimicorum veritatis & justitiæ scandalum istud est; nec datur fratribus occasio ruinæ, sed illi soli sibimetipsis ruinæ causæ sunt, illa in perniciem suam vertentes, quæ ad eorum conversionem, vel spiritalem profectum & ædificationem destinata erant & ordinata. Christianus quilibet regnum peccati cùm in se tum in aliis destruere debet, ut bonus Miles Christi. Væ illi, qui regnum peccati prava doctrina, consiliis, auctoritate, exemplis stabiliens & propagans, diabolo militat.

Ven. Beda.

3. *Attendite vobis: Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum: & si pœnitentiam egerit, dimitte illi.* Parum est charitati nullam offensionis occasionem prebere fratribus; ipsorum etiam saluti cooperari debet correptione fraterna. Quin etiam injuriæ nobis ab ipsis illatæ condonandæ sunt. Ignoscendum est fratri, ut tibi ignscatur. *Induite vos, sicut electi Dei, sancti & dilecti, viscera misericordiæ, benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam: supportantes invicem, & donantes vobismetipsis, si quis adversus aliquem habet querelam: sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos.* Ea conditione Deus nobis peccata dimittit, ut proximis, quod adversùm nos peccaverunt, dimittamus. Ea conditio in Oratione Dominica expressa est: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Qui mentitur in precibus, beneficio caret: qui mentitur in precibus & perdit causam, & invenit pœnam. Qui tibi dictavit preces, advocatus est tuus; si mentiris, testis est: si non te corrigis, judex erit tuus. Ergo & dic, & fac. Quia si non dicis, contra jus petendo non impetras. Si autem dicis, & non facis, etiam mendacii reus eris. Vis accipere? da: Vis ut dimittatur tibi? dimitte. Ne inimicitias in corde nostro retineamus. Plus enim inimicitiæ retentæ vitiant cor nostrum. Ut ergo proximus utiliter corripiatur & pro ipso & pro nobis, cum benignitate corripiatur; nobis ipsis attendamus, ne qua subrepat amaritudo, ne qua verborum acerbitas, qua vulnus exacerbaretur, non curaretur. *Attendite vobis.* Cum humilitate & lenitate corripite. *Fratres, & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos qui spiritales estis, hujusmodi instruite in spiritu lenitatis, considerans te ipsum, ne & tu tenteris. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis Legem Christi. Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit.* Nullum charitati & misericordiæ erga fratres modum ponamus; siquidem quotidie in multis Deum offendentes, indigemus, ut nullum suæ erga nos misericordiæ ponat modum. Dei erga nos bonitas, benignitas, potentia, nostræ erga fratres bonitatis, benignitatis & patientiæ lex & mensura esse debet. *Et si septies in die peccaverit in te, & septies in die conversus fuerit ad te, dicens: Pœnitet me, dimitte illi.*

Coloss. 3. 12. 13.

S. Aug. serm. 114.

Gal. 6. 1. 2. 3.

Attendite vobis: Si peccaverit in te frater tuus, increpa illum, &c. Attendite, ut neque difficilis venia, nec remissa sit indulgentia; ne quem vel austera percellat invectio, vel conniventia invitet ad culpam. Plus enim proficiet amica correptio, quàm accusatio turbulenta: illa pudorem incutit, hæc indignationem movet. Unde Apostolus ait: *Nolite quasi inimicum existimare, sed corripite ut fratrem.* 2. Thess. 3. 15.

S. Ambr. lib. 8. in Luc. n. 11.

5. *Et dixerunt Apostoli Domino: Adauge nobis fidem.* Fides fundit orationem, fusa oratio impetrat fidei firmitatem. Tunc maximè necessaria fides, cum dimittendæ injuriæ, falsaque ultionis voluptas sacrificanda est charitati. *Domine, adauge nobis fidem.* Fides est donum Dei. Hanc ille solus augere potest, qui dedit. Hinc Apostoli Domino dixerunt: *Adauge nobis fidem*: ut quæ jam accepta per initium fuerat, quasi per augmenta graduum ad perfectionem veniret. *Domine, adauge nobis fidem*; non ut arbores eradicemus, non ut montes transferamus; sed ut parvas cupiditates eradicemus, arbores malas, quæ malos fructus faciunt; easque in mari pretiosi sanguinis tui submergamus.

S. Gregor. M. l. 22. Moral. c. 14.

10. *Sic & vos, cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus: quod debuimus facere, fecimus.* Cùm toti simus Dei jure creationis, jure redemptionis, illi debemus quicquid boni agere possumus. Deinde nihil boni operari, imò ne cogitare quidem possumus ex nobis; sed pia desideria, recta consilia, & justa omnia opera à Deo sunt. In nobis sine nobis bonam voluntatem operatur, ut incipiens; idemque volentibus cooperatur, ut perficiens. Præterea, nemo est cui non plurima peccata sint condonata. Igitur nemo tantum præstare potest, quin plus pro indulgentiæ beneficio debeat. Accedit, quòd in multis quotidie offendimus omnes, in ipsisque operibus bonis multi defectus subrepunt. Unde quotidie opus habemus divina miseratione. Nullum ergo præmium à Deo mereremur, si nobiscum summo jure agere voluisset. Quòd autem mereamur vitam æternam bonis operibus, totum est misericordiæ, qua Deus nos evexit ad dignitatem filiorum suorum. Quamobrem *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit* (inquit S. Cyprianus.) *Nam quis prior dedit illi, & retribuetur ei?* Hinc Salvianus: *Non offerat totum pro debito, si debere se totum non putat pro reatu. Totum ergo peccator aliquis oblaturus est? Imò nihil, si non cum fide: imò nihil, si non cum ambitu* (id est, supplici devotione) *imò nihil, si non cum prece: imò nihil, si non hoc animo, ut hoc ipsum inter præcipua Dei beneficia reputet, quòd animum offerendi dedit.*

Rom. 11. 35.

Salv. lib. 1. ad Eccl. Cathol.

Cùm feceritis omnia quæ præcepta sunt vobis, dicite: Servi inutiles sumus. Quis Christianorum omnia, quæ præcepta sunt, facit? Non ergo servi dumtaxat inutiles, sed servi iniqui sumus, digni qui multis vapulemus.

12. *Cum ingrederetur quoddam castellum, occurrerunt ei decem Leprosi, qui steterunt à longè.* Lepra peccati nos à Deo longè removet. A Christi corpore separatur, quicumque in mortale peccatum labitur. Putre membrum est, Christo capiti non conjunctum, nec ejus vita vivens. Ad illum accedere incipit, si se indignum agnoscat, qui accedat; si stet à longè, divinam misericordiam humili oratione imploret. Magna voce, desiderio & charitate, ac ferventi ardore ad Deum clamandum est per Jesum Christum Magistrum & Salvatorem nostrum, qui duplicem lepram, ignorantiæ scilicet ac cupiditatis, gratiæ suæ luce & charitatis infusione sanet. *Et levaverunt vocem, dicentes: Jesu præceptor, miserere nostri.* Ad Sacerdotes ac Pastores, Pœnitentiæ & reconciliationis Ministros subinde se conferat peccator, secundùm Christi præceptum: eis lepram suam ostendat, peccata confiteatur, qui scientiam habeant discernendi inter pollutum & mundum, nec admittant ad Sancta, nisi perfectè mundatos, & in quibus nulla mali vestigia prioris, nullus peccati mortalis affectus, nulla ad proximas occasiones peccandi adhæsio remaneat. *Ite, ostendite vos Sacerdotibus.* Accepta denique reconciliationis gratia, ca-

vear peccator, ne ingrati animi vitio se reddat divinis beneficiis indignum. Liberatori suo gratias agat, & ad pedes ejus prostratus, illum adoret atque glorificet, ut ille Euangelii Samaritanus; & dicat: *Fortitudinem meam ad te custodiam, quia Deus susceptor meus es: Deus meus, misericordia ejus præveniet me.* Psal. 58.10.

17. 18. *Nonnè decem mundati sunt, & novem ubi sunt? Non est inventus, qui rediret & daret gloriam Deo, nisi hic alienigena.* Decem Leprosi omne genus humanum designant lepra peccati infectum, & extra cœlestem Jerusalem propter immunditiam constitutum, & procul à Deo stans. Et hoc ipsum procul stare, speciem habet supplicandi. Misericordi enim & volenti omnibus benefacere, magna occasio est ad miserendum, nullum videre participem suæ bonitatis. Propter hoc enim inclinavit se, ut sanaret eos, qui tam malè habebant. Quamvis autem omnem naturam sanaverit lepra infectam, pro omnibus & incarnatus & mortuus: attamen Judæi, quamvis à Domino mundati fuissent à lepra peccati, ingrati fuerunt, & non aversi sunt à via vanitatis suæ, ita ut darent gloriam ei, qui salvos eos fecerat, hoc est, ut crederent ei, quòd cùm Deus esset, extremam passionem tulerit: *Hæc enim est gloria Dei, caro & crux.* Hi igitur incarnatum & crucifixum Dominum gloriæ non sunt confessi. Alienus autem populus Gentilium agnovit eum, qui mundaverat, & glorificavit eum credendo, quòd tam misericors & potens sit Dominus, ut & propter nos vilissima tulerit, quod est misericordiæ; & cùm pertulerit, nihil incommodi in suam naturam acceperit; quod potentiæ est. Theophyl. in hunc locum.

20. *Ecce regnum Dei intra vos est.* Volenti semper adest regnum Dei. Regnum enim Dei est Angelorum more vivere. Tunc enim verè dicitur regnare Deus, quando nihil mundanum in Animabus nostris versatur, sed omninò aliter vivitur, quàm mundus solet. Hanc autem vitam intra nos habemus, hoc est, quando voluerimus. Non enim longo tempore, neque longa peregrinatione est opus; sed prope nos est & fides, & post fidem divina vita. Hinc Apostolus ait: *Prope est verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc est verbum fidei quod prædicamus.* Credere enim, & secundùm fidem ambulare, sicut dignum est vocatione, intra nos est. Theophyl. in hunc locum. Rom. 10.8.

26. 28. *Et sicut factum est in diebus Noe, ita erit & in diebus Filii hominis..... Similiter sicut factum est in diebus Loth*, &c. Deploranda cæcitas & socordia hominum, qui naturalibus & civilibus actionibus toto vitæ tempore sunt occupati, & terrenis curis penitùs immersi; de futuro sæculo, de æternitate, de regno Dei non cogitantes; de bonis operibus, quibus ad illud pervenitur, non curantes; quasi ad edendum & bibendum, ad emendum & vendendum, ad plantandum & ædificandum, ad congerendas opes, ad rem domesticam amplificandam, tantùm creati essent. Inter hæc morte intercipiuntur, judicio divino sistuntur imparati, & in stagnum ignis & sulphuris detruduntur, æternùm cruciandi, quia pœnitentiam non egerunt. Timete imminentem interitum & damnationem; neque vos evasuros præsumatis, quia tam nefaria fortè non committitis peccata, ac homines qui temporibus Noe vivebant, vel Sodomæ & Gomorrhæ cives. Nam & vulgaria delicta, quæ levia vel nulla homines plerumque existimant, eos plerumque in damnationem præcipites trahunt. *Væ peccatis hominum, quæ sola inusitata inhorrescimus* (inquit S. Augustinus) *usitata verò, pro quibus abluendis Filii Dei sanguis effusus est, quamvis tam magna sint, ut omninò claudi contra se faciant regnum Dei, sæpè videndo omnia tolerare, sæpè tolerando nonnulla etiam facere cogimur. Atque utinam, ò Domine, non omnia quæ non potuerimus prohibere, faciamus!* Ad pœnitentiam igitur velut ad Arcam mysticam confugiamus: eam amplectamur, ut naufragi alicujus tabulæ fidem; hæc nos peccatorum fluctibus mersos prolevabit, & in portum divinæ clementiæ protelabit. Angelo extra Sodomam nos trahenti, id est, gratiæ Dei pareamus. Deseramus citò peccandi occasiones, societates malas, ne iræ & terribili judicio Dei maneamus expositi. *Secundùm hæc erit, qua die Filius hominis revelabitur.* In foribus est; improvisus adveniet. Statutum est omnibus semel mori. Post hæc autem judicium. Nescimus, quando venturus est Filius hominis. Igitur *qui fuerit in tecto, & vasa ejus in domo, ne descendat tollere illa; & qui in agro, similiter non redeat retro.* Qui in summis est virtutibus, ne descendat propter temporale aliquod, & excidat à suo fastigio: sed resistat malitiæ, & non demulceatur. Et is qui in agro, similiter non revertatur ad ea, quæ post se. Nam eum, qui in agro est, hoc est, mundo, & operatur virtutem, non oportet reverti ad ea, quæ post se; sed urgeri ad anteriora. *Nemo mittens manum suam ad aratrum, & respiciens retro, aptus est regno Dei.* Tertull. lib. de Pœnit. Theophylact. in hunc loc. Luc. 9.61.

32. *Memores estote uxoris Loth.* Time verbum Domini dicentis: *Mementote uxoris Loth.* Et ipsa in via jam liberata de Sodomis, retrò respexit; ubi respexit, ibi remansit: facta est statua salis, ut condiat te. Exemplo enim tibi data est, ut cor habens, non remaneas fatuus in via. Attende manentem, & transi: attende respicientem retrò, & tu in anteriora extentus esto, sicut Paulus. Quid est, non respicere retrò? *Quæ retro oblitus*, inquit. Ideò sequeris vocatus ad supernam palmam, de qua postea glorieris. Quia idem Apostolus dicit: *Superest mihi corona justitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die justus judex.* Philip. 3.13. 2. Tim. 4.8.

Mementote uxoris Loth. Omnes spectat istud Domini Jesu monitum. Maritata mulier voluit facere adulterium, de loco suo, quò pervenerat, retrò respexit. Vidua quæ jam sic permanere voverat, voluit nubere, hoc voluit, quod licuit ei quæ nupsit; sed illi non licuit, quia de loco suo retrò respexit. Virgo est castimonialis, jam dicata Deo; habebat & cætera, quæ verè ornant ipsam virginitatem, & sine quibus illa virginitas turpis est. Quid si enim sit corpore integra, & mente corrupta? Quid est quod dixi? Quid si nullus tetigerit corpus, sed si fortè ebriosa sit, superba sit, litigiosa sit, linguosa sit? Hæc omnia damnat Deus. Si antequam vovisset, nupsisset, non damnaretur: elegit aliquid melius, superavit quod ei licebat, superbit, & illicita tanta committit. Hoc dico, Nubere liceat, antequam voveat, superbire numquam licet. O tu virgo Dei nubere noluisti, quod licet: extollis te, quod non licet. Melior virgo humilis, quàm maritata humilis; sed melior maritata humilis, quàm virgo superba. Quæ autem respexit ad nuptias, non quia voluit nubere, damnatur; sed quia jam antecesserat, & fit uxor Loth respiciendo retrorsum. Non sitis pigri qui potestis, quibus aspirat Deus apprehendere gradus meliores: quia non ista ideò loquimur, ut non voveatis; sed ut voveatis & reddatis: *Vovete & reddite Domino Deo nostro.* Quia audisti, *Reddite*, non vis vovere? Ergo vovere volebas & non reddere? Imò utrumque fac. Unum sit ex professione tua, aliud ex adjutorio Dei perficietur. *Aspice eum qui te ducit, & non respicies retro, unde te educit. Qui te ducit, ante te ambulat; unde te educit, post te est. Ama ducentem, & non te damnat retro respicientem.* S. Augustin. Enarrat. in Psal. 69. Psal. 74.

S. Aug. locus hic à Vener. Beda citatus.

CAPUT

CAPUT XVIII.

Sensus Litteralis.

1. *Dicebat autem* Jesus *parabolam ad illos*, ad Discipulos & eos qui illum sequebantur: *Quoniam oportet semper orare, & numquam deficere.* Quæ quidem parabola eò spectabat, ut assiduè & perseveranter orandum esse doceret, nec despondendum esse animum præ tædio, aut impetrandi desperatione, aut ob rei petitæ dilationem.

2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. *Iudex quidam erat in quadam civitate, qui Deum non timebat, nec homines reverebatur*: & timore Dei, & hominum pudore vacuus, cui nec conscientiæ cura, nec famæ: *Vidua autem quædam erat* deserta & contempta *in civitate illa, & veniebat* crebrò *ad eum, dicens: Vindica me*, id est, defende me *ab adversario meo:* ab improbo homine qui me opprimit, eripe me pro ratione officii tui jus dicendo: *Et nolebat* illam ab injuria tueri, *per multum tempus. Post hæc autem*, cùm sæpiùs illum adiret gemens vidua, *dixit intra se: Etsi Deum non timeo, nec hominem revereor*, id est, etsi neminem verear; *tamen, quia molesta est mihi hæc vidua, vindicabo illam*; injuriam quam ipsi infert adversarius, propulsabo; jus illi dicam: *ne in novissimo veniens sugillet me;* ne omni tempore veniens, aures meas querulis vocibus, importunis clamoribus, & fortè maledictis obtundat. Ait autem Dominus: *Audite, quid Iudex iniquitatis dicit.* Non conferuntur hoc loco paria, sed minus cum majore. Si ab improbo Judice id obtinetur, quantò magis à Deo? *Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis?* Deus tam misericors, tam benignus non arcebit injuriam ab electis suis quos diligit, quorum preces ipsi molestæ non sunt, quamvis die ac nocte ad illum clament, sed gratæ? Semper-ne eorum liberationem differet? *Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum.* Brevi, opportuno tempore secundùm providentiæ & justitiæ suæ legem, illos à persecutionibus & malis omnibus eripiet. *Verumtamen Filius hominis veniens* ad faciendam vindictam in nationibus, ad liberandum electos suos, *putas, inveniet fidem in terra?* id est, in hominibus? Fidem hìc intelligit cum pia fiducia & charitate conjunctam, quæ ad perseveranter orandum excitat. Hac interrogationis figurà raros dicit tunc inveniendos fideles. In tantum enim invalescet filius iniquitatis, ut etiam, si possibile esset, seduceret electos. In raris enim, solet hujusmodi interrogandi figura uti, sicut & cùm dicit: *Quis putas fidelis & prudens servus?* Atque hoc loco idem significans, quòd pauci numero erunt, qui erga Deum & inter se fidem servabunt, hac interrogatione usus est. Meritò autem sermoni de oratione sermonem de fide connexuit, quoniam omnis orationis fundamentum ac basis est fides. Nisi enim crediderit homo, quòd hoc quod petit, accepturus sit in suam utilitatem, vana est oratio quam facit. Et propterea Dominus de oratione docens, etiam fidei meminit, declarans interim paucorum fore tunc orare, quandoquidem fides in paucis invenietur; fides (inquam) charitate formata & animata: *Quoniam* enim *abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum.*

Theophyl. in hunc loc.

Matth. 24. 12.

9. 10. 11. 12. *Dixit autem &* hanc parabolam *ad quosdam, qui in se confidebant tamquam justi*, plus æquo sibi placentes, & fiduciam ponentes in sanctimonia & virtutibus, quibus se præditos falsò existimabant, *& aspernabantur cæteros*, tamquam homines nullius pretii: Consequens enim est, ut aliena deprimat, qui sua miratur. *Duo homines ascenderunt in Templum*, (quod in monte situm erat) *ut orarent; unus Pharisæus, & alter publicanus. Pharisæus stans* in atrio Israelitarum, *hæc apud se orabat*, sic intra se ipsum loquens, Deum compellabat: *Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum*, id est, sicut omnes præter me, *raptores, injusti, adulteri, velut etiam hic publicanus*, id est, nec etiam ut iste publicanus, professione peccator: *Jejuno bis in Sabbato*; Jejunare consuevi bis qualibet hebdomade. Hebdomada scilicet à sabbato incipiens & in sabbatum desinens, à præcipuo die nomen sumebat. Unde prima dies hebdomadæ, *Vna sabbati* vocabatur, Hebraico loquendi more. Dies illi jejunii apud Judæos Lege præscripti non erant, sed spontè suscepti & observati, nempè dies secundus & quintus, seu dies Lunæ & Jovis: quòd Mosem die quinto Montem conscendisse, & secundo descendisse, Traditiones Judaicæ ferrent. *Jejuno bis in sabbato:* Ab adulterio adeò sum alienus, ut carnis petulantiam singulis hebdomadibus bidui jejunio compescam. *Decimas do omnium quæ possideo:* Tam longè absum à rapina, ut solvam decimas non solùm frugum & fructuum terræ, sed & minorum olerum, potiùs commodis meis aliquid detrahens, quàm ut quidquam faciam contra traditiones & instituta majorum. Hujus Pharisæi justitiam longè superabat Zacchæus, qui dimidium bonorum suorum pauperibus dabat: Nam in minutis illis aliquid extra Legem præstare facillimum est, in quo tamen Pharisæi summam singularis cujusdam sanctimoniæ ponebant.

Theophyl. Maimonides in tract. Taanih. Glos. ad Tractatum Talmudis Bava Kama.

13. *Et Publicanus à longè stans*, in atrio scilicet exteriori, quod patebat Gentibus, procul ab Altari, vel in ipso Templi vestibulo, quasi indignum se reputans, qui propiùs accederet, *nolebat nec oculos ad cœlum levare:* peccatorum suorum memor, non modò manus non audebat ad cœlum tollere, ne falsa jactatione iram Dei provocaret, sed ne oculos quidem. *Sed percutiebat pectus suum*, qui sese accusantium gestus est, *dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori.* Hujus precationis sensus ex toto Psalmo 51. sumptus est.

14. *Dico vobis: Descendit hic justificatus in domum suam ab illo:* Hic in domum suam redit à peccatis absolutus, & gratia donatus à Deo, & non ille: *Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur.* Sententia est Christo Jesu familiaris. Confer cum *Matthæi* 23. 12. & *Luc.* 14. 11. Hanc parabolam contra Marcionem Tertullianus contorquet Libro 4. cap. 36. *Cùm* (inquit) *Templum Creatoris inducit, & duos adorantes diversa mente describit, Pharisæum in superbia, publicanum in humilitate; ideoque alterum reprobatum, alterum justificatum descendisse, utique docendo, qua disciplina sit orandum, eum & hic orandum constituit, à quo relaturi essent eam orandi disciplinam, sive reprobatricem superbiæ, sive justificatricem humilitatis. Alterius Dei nec templum, nec oratores, nec judicium invenio penes Christum, nisi creatoris. Illum jubet adorare in humilitate, ut allevatorem humilium; non in superbia, ut destructorem superborum.* Ejusdem parabolæ finem breviter exponit Libro *de Oratione*, cap. 13. *Atqui cum modestia & humilitate adorantes magis commendabimus Deo preces nostras, ne ipsis quidem manibus sublimiùs elatis, sed temperatè ac propè elatis; ne vultu quidem in audaciam erecto. Nam ille Publicanus qui non tantùm prece, sed & vultu humiliatus atque dejectus orabat, justificatior Pharisæo procacissimo discessit.*

15. 16. 17. *Afferebat autem* quidam *ad illum & infantes, ut eos tangeret*, id est, ut impositione manuum eis benediceret: *quod cùm viderent Discipuli, increpabant illos*, verbisque durioribus arcebant, quod

quòd turmatim ad Jeſum accederent, eumque penè obruerent. *Ieſus autem advocans illos*, ſigno facto infantium ductoribus ſeu geſtatoribus, *dixit: Sinite pueros venire ad me, & nolite vetare eos; talium eſt regnum Dei. Amen dico vobis: Quicumque non receperit regnum Dei ſicut puer*: qui non receperit Euangelium ea ſimplicitate, docilitate, morum innocentia, quam præ ſe fert puerilis ætas, non intrabit in illud. Confer cum *Matthæi* 19. 13. 14. 15. & *Marci* 10. Ex hoc loco S. Auguſti nus probat, Baptiſmum Chriſti parvulis eſſe neceſſarium. *Cui tangendi offeruntur*, inquit, *niſi Medico? Cui? Salvatori. Si Salvatori, utique ſalvandi. Cui? niſi illi qui venit quærere & ſalvare quod perierat. Vbi iſti perierant? Quantum ad ipſos proprie attinet, innocentes video, reatum quæro.* » *Vnde? Apoſtolum audio.* Per unum, *inquit*, homi- » nem peccatum intravit in mundum; & per peccatum » mors; & ita in omnes homines pertranſivit, in quo omnes peccaverunt. *Veniant ergo parvuli, veniant, audiatur Dominus*, Sinite parvulos venire ad me. *Veniant parvuli, languidi ad Medicum, veniant perditi ad Redemptorem, veniant, nemo prohibeat. In ramo adhuc nihil commiſerunt, ſed in radice perierunt. Benedicat Dominus puſillos cum magnis: tangat Medicus & puſillos & magnos. Cauſam parvulorum commendamus majoribus. Loquimini pro tacentibus, orate pro flentibus. Si non fruſtra eſtis majores, eſtote tutores: tuemini eos qui adhuc cauſam ſuam agere non poſſunt. Communis fuit perditio, ſit communis inventio: ſimul perieramus, ſimul inveniamur in Chriſto. Diſpar eſt meritum, ſed communis eſt gratia. Nihil habent mali, niſi quod de fonte traxerunt: nihil mali habent, niſi quod de origine traxerunt. Non eos impediant à ſalute, qui ad id quod traxerunt, multa addiderunt.*

S. Aug. ſerm. 111. alias 36. De Verbis Domini.

Rom. 5. 12.

18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. *Et interrogavit eum quidam Princeps*, id eſt, vir primariæ nobilitatis, *dicens: Magiſter bone, quid faciens vitam æternam poſſidebo? Dicit autem ei Ieſus: Quid me dicis bonum? Nemo bonus, niſi ſolus Deus. Mandata noſti? Non occides: Non mœchaberis: Non furtum facies: Non falſum teſtimoninm dices: Honora patrem tuum & matrem. Qui ait: Hæc omnia cuſtodivi à juventute mea. Quo audito, Ieſus ait: Adhuc tibi deeſt*, ut perfectus ſis: *Omnia quæcumque habes, vende, & da pauperibus:* Hoc tibi ſaluberrimum do conſilium, ut ab avaritiæ vinculis omninò liber, nullum habeas impedimentum, quod ab æternæ vitæ conſecutione te retardet. Divitiarum autem abjectione & erogatione pauperibus facienda te detrimentum aliquod ſubire ne exiſtimes: quinimò magnum tibi lucrum accedet: *Et habebis theſaurum in cœlo.* Porrò negotiatio eſt aliquid amittere, ut majora lucreris. Et hoc impedimento rejecto, hac depoſita ſarcina, *veni, & ſequere me. His ille auditis, contriſtatus eſt, quia dives erat valdè*, & divitiarum amore irretitus, illis renuntiare facilè non poterat: *Non eſt* enim *in carendo difficultas, niſi cùm eſt in habendo cupiditas.* Tantùm dolor cruciat amittentem, quantùm amor tenuerat poſſidentem. *Videns autem Ieſus illum triſtem factum, dixit: Quàm difficilè qui pecunias habent*, & ſpem in illis ac fiduciam ponunt, *in regnum Dei intrabunt! Facilius eſt enim camelum per foramen acus tranſire, quàm divitem intrare in regnum Dei. Et dixerunt qui audiebant: Et quis poteſt ſalvus fieri?* Quis ergo ſalutem conſequi poteſt, cum nemo ſit qui divitias non amet? *Ait illis: Quæ impoſſibilia ſunt apud homines, poſſibilia ſunt apud Deum.* Quamvis humanas vires ſuperet renuntiare divitiis, & illas pauperibus diſtribuere; Dei tamen auxilio bonam voluntatem inſpirantis & adjuvantis id perfici poteſt. Confer cum *Matthæi* 19. & *Marci* 10. Hunc locum adversùs Marcionem vertit Tertullianus Libro 4. cap. 36. *Reſcidit-ne Chriſtus priora præcepta non occidendi, non adulterandi, non furandi, non falſum teſtandi, diligendi patrem & matrem? An & illa ſervavit, & quod deerat adjecit? Quamquam & hoc præceptum largitionis in egenos ubique diffuſum ſit in Lege & Prophetis, ut glorioſiſſimus ille obſervator præceptorum, pecuniam multò cariorem habiturus traduceretur. Salvum eſt igitur & hoc in Euangelio: Non veni diſſolvere Legem & Prophetas, ſed adimplere. Simul & cætera dubitatione liberavit, manifeſtando unius eſſe & Dei nomen & Optimi, & vitam æternam, & theſaurum in cælo, & ſemetipſum; cujus præcepta ſupplendo & conſervavit & auxit: ſecundum Michæam quoque hoc loco recognoſcendus, dicentem: Si annuntiavit tibi homo quid bonum? Aut quid à te Dominus exquirit, quàm facere judicium, diligere miſericordiam, & paratum eſſe ſequi Dominum Deum tuum? Et homo enim Chriſtus annuntians quid ſit bonum, ſcientiam Legis:* Præcepta, *inquit*, ſcis? *Facere judicium:* Vende, *inquit*, quæ habes; *diligere miſericordiam:* Et da, *inquit*, egenis; *paratum eſſe ire cum Deo:* Et veni, *inquit*, ſequere me.

S. Auguſt.

Mich. 6.

Theophyl.

28. 29. 30. *Ait autem Petrus*, omnium Apoſtolorum nomine loquens: *Ecce nos dimiſimus omnia, & ſecuti ſumus te. Qui dixit eis: Amen dico vobis: Nemo eſt qui reliquit domum, aut parentes, aut fratres, aut uxorem, aut filios propter regnum Dei*, id eſt, propter Euangelium, *& non recipiat multò plura in hoc tempore, & in ſæculo venturo vitam æternam.* Confer cum *Matthæi* 19. & *Marci* 10.

31. 32. 33. 34. *Aſſumpſit autem Ieſus duodecim* Apoſtolos ſeorſim, *& ait illis: Ecce aſcendimus Ieruſalem, & conſummabuntur omnia, quæ ſcripta ſunt per Prophetas de Filio hominis. Tradetur enim Gentibus, & illudetur, & flagellabitur, & conſpuetur: & poſtquam flagellaverint, occident eum, & tertia die reſurget. Et ipſi nihil horum intellexerunt, & erat verbum iſtud abſconditum ab eis*, id eſt, res iſta erat eis abſcondita; ſermo illis obſcurus videbatur, *& non intelligebant, quæ dicebantur:* Obvium nempè verborum ſenſum repudiantes, altiorem ſenſum illis ſubeſſe ſuſpicabantur, quem Dominus ipſis opportuno tempore revelaret. Aut certè non capiebant, quomodo ea congruerent cum Vaticiniis Prophetarum de Meſſia, receptiſque de ejus regno opinionibus. Confer cum *Matthæi* 20. 17. & *Marci* 10. 32. & ſeq.

35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. *Factum eſt autem, cùm* Jeſus *appropinquaret Iericho*, cùm huic urbi proximus eſſet, *cæcus quidam ſedebat ſecus viam mendicans. Et cùm audiret turbam prætereuntem*, quæ Jeſum ſequebatur, *interrogabat, quid hoc eſſet:* unde tantæ multitudinis concurſus & motus? *Dixerunt autem ei, quòd Ieſus Nazarenus tranſiret. Et clamavit, dicens: Ieſu fili David, miſerere mei.* Noverat ſcilicet illum potentem ſermone & virtute cæcis plurimis viſum reſtituiſſe; quin & intùs illuminato fidei oculo Meſſiam eſſe credebat Iſraelitis à Deo promiſſum, & ex familia David oriturum. *Et qui præibant, increpabant eum, ut taceret*, ne moleſtus eſſet Jeſu: *Ipſe verò multò magis clamabat: Fili David, miſerere mei.* Contendebat vocem, ut oculos Chriſti in ſe converteret, ejuſque miſerationem excitaret. *Stans autem Ieſus*, pauliſper ſiſtens gradum, *juſſit illum adduci ad ſe. Et cùm appropinquaſſet, interrogavit illum, dicens: Quid tibi vis faciam?* Non ut ignorans, ſed ne ille præſentibus alia petere videatur, ipſe alia dare, & dum ille petit pecuniam, ipſe, ut oſtentator, cæcitatem ſanaret. Nam fortaſſis incipienter talia fingere poſſet invidia. Propterea cùm interrogaſſet, & comperiſſet eum recipiendi viſus valdè cupidum, dat quod petit. *At ille dixit: Domine, ut videam. Et Ieſus dixit illi: Reſpice, fides tua te ſalvum fecit.* Credidiſti, quòd ego ſum Chriſtus, meque tibi viſum reddere poſſe; ideò vides, ut confidiſti. *Vox à vero lumine progreſſa, lumen cæco facta eſt.* Ille ipſe qui dicit: *Fiat lux, & facta eſt lux*, qui lucem locutus eſt, & creavit, dixit cæco: *Reſpice; & confeſtim vidit, & ſequebatur illum*, cæcus illuminatus, *magnificans Deum*, Dei magnitudinem prædicans, illique gloriam reddens in Chriſto Jeſu, & cum ipſo, & per ipſum ſalutis ſuæ Auctorem. *Et omnis plebs ut vidit*, tantum miraculum, *dedit laudem Deo.* Confer cum *Matthæi* 20. 29.

20. 29. & seq. & *Marci* 10. 46. & seq. Hunc locum adversùs Marcionitas Tertullianus contorquet: *Ne*, inquit, *Iesum filium David negaretis, manifestissimè confirmavit cæci prædicationem, & ipsa remuneratione medicina, & testimonio fidei.* Fides, *inquit*, tua te salvum fecit. *Quid vis cæcum credidisse? Ab alio Deo descendisse Iesum ad dejectionem Creatoris? Ad destructionem Legis & Prophetarum? Non illum esse, qui ex radice Iesse, & ex fructu lumborum David destinabatur, cæcorum quoque remunerator? Sed nondum puto ejusmodi tunc cæci erant, qualis Marcion, ut hæc fuerit cæci illius fides, qua crediderit in voce*, Jesu fili David. *Qui hoc se & cognovit, & ab omnibus cognosci voluit, fidem hominis etsi meliùs oculatam, etsi veri luminis compotem, exteriori quoque visione donavit, ut & nos regulam simulque mercedem fidei discceremus. Qui vult videre Iesum, David filium credat per Virginis censum. Qui non ita credet*, non *audiet ab illo*: Fides tua te salvum fecit. *Atque ita cæcus remanebit.*

Tertull. l. 4. contr. Marc. c. 36.

Sensus Moralis.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. *Dicebat autem parabolam ad illos: Quoniam oportet semper orare, & non deficere*, &c. Cùm multiloquium prohibuerit Christus, mirum videri potest, cur nos sic orare adhortatus sit, qui novit, quid nobis necessarium sit, priùs quàm petamus ab eo, ut diceret: *Oportet semper orare, & non deficere*; Viduæ cujusdam proposito exemplo, quæ de suo adversario cupiens vindicari, judicem iniquum sæpè interpellando flexit ad audiendum, non justitia vel misericordia permotum, sed tædio superatum: ut hinc admoneremur, quàm certiùs nos exaudiat misericors & justus Dominus Deus sine intermissione orantes, quoniam illa nec ab iniquo & impio judice potuit assidua interpellatione contemni: & quàm libens atque placatus bona desideria impleat eorum, à quibus aliena peccata novit ignosci, si quò cupiebat, illa pervenit, quæ voluit vindicari.

S. August. epist. 130. alias 121. c. 8.

3. *Vidua autem quædam erat in civitate illa*, &c. Quàm præ cæteris viduæ debent vacare orationibus satis hinc intelligi potest, quòd omnibus ad suscipiendum orandi studium de viduis propositum est exhortationis exemplum. Quid autem in hoc operis genere in viduis electum est, nisi destitutio & desolatio? *Quapropter si se omnis anima intelligat in hoc sæculo destitutam atque desolatam, quamdiu peregrinatur à Domino, profectò quamdam viduitatem suam Deo defensori assidua & impensissima prædicatione commendat. Ora ergo ut vidua Christi, nondum habens ejus conspectum, cujus precaris auxilium. Et licèt sis ditissima, sicut pauper ora. Nondum enim veras futuri sæculi divitias habes, ubi nulla damna formides. Licèt habeas filios & nepotes, numerosamque familiam, sicut desolata ora: incerta sunt enim omnia temporalia, etiam usque in finem vitæ hujus in nostram consolationem mansura. Tu autem si ea quæ sursum sunt quæris & sapis, æterna & certa desideras, quæ quamdiu nondum habes, etiam salvis omnibus atque obsequentibus tuis, tamquam desolatam deputare te debes.*

S. Augustin. ibid. c. 1.

Oportet semper orare, & non deficere. Continua & perseverans esse debet Christiani hominis oratio. Orare semper oportet eum, qui divinæ opis semper eget. Resistere semper oportet orationis clypeo eum, qui semper ab inimico expugnatur. Desiderium tuum, oratio tua: si semper desideras, semper oras: *Desiderium pauperum exaudivit Dominus: præparationem cordis eorum audivit auris tua.* Et, *Domine, ante te omne desiderium meum, & gemitus meus à te non est absconditus.* Numquid sine intermissione genu flectimus, corpus prosternimus, aut manus levamus? Si sic dicimus nos orare, hoc semper non possumus facere. Sed est alia interior sine intermissione oratio, quæ est desiderium. *Quicquid aliud agas, si desideras illud sabbatum, non intermittis orare. Si non vis intermittere orare, noli intermittere desiderare. Continuum desiderium tuum, continua vox tua est. Tacebis, si amare destiteris. Qui tacuerunt, de quibus dictum est:* Quoniam abundavit iniquitas, refrigescet charitas multorum. *Frigus charitatis, silentium cordis est: flagrantia charitatis, clamor cordis est. Si semper manet charitas, semper clamas; si semper clamas, semper desideras; si desideras, requiem recordaris.* Igitur *semper orare, & numquam deficere*, quid est aliud quàm *beatam vitam, quæ nulla nisi æterna est, ab eo qui eam solus dare potest, sine intermissione desiderare? Semper ergo hanc à Domino Deo desideremus, & oramus semper. Sed ideò ab aliis curis atque negotiis, quibus ipsum desiderium quodammodo tepescit, certis horis ad orandi negotium mentem revocamus, verbis orationis nos ipsos admonentes, id quod desideramus, intendere, ne quod tepescere cœperat, omninò frigescat, & penitus extinguatur, nisi crebriùs inflammetur.*

Psal. 9. 17. Psal. 37. 10. S. Augustin. Enarrat. in psal. 37. n. 14.

Matt. 24. 12.

6. 7. 8. *Audite, quid Iudex iniquitatis dicit: Deus autem non faciet vindictam electorum suorum clamantium ad se die ac nocte, & patientiam habebit in illis? Dico vobis, quia citò faciet vindictam illorum.* Pars electorum in hac vita, gemitus est & oratio. Clamant ad Deum die ac nocte, fervente & perseverante oratione. Citò illos exaudit Deus, tametsi interim differat eorum à malis præsentibus liberationem. Animum igitur non despondeamus orantes. Etsi enim non exaudimur ad voluntatem, exaudiemur ad salutem, si oremus, sicut oportet. Molestiæ scilicet, tribulationesque temporales plerumque prosunt vel ad sanandum tumorem superbiæ, vel ad probandam exercendamve patientiam, cui probatæ & exercitatæ clariorem merces uberiorque servatur; vel ad quæcumque flagellanda & abolenda peccata; tamen nos nescientes quid ista prosint, ab omni tribulatione optamus liberari. Sic Apostolus ab Angelo satanæ, à stimulo carnis ut liberetur, Dominum rogans, statim non est exauditus, quia illi expediebat; sed audivit: *Sufficit tibi gratia mea. Nam virtus in infirmitate perficitur.* In his ergo tribulationibus, quæ possunt & prodesse & nocere, quid oremus, sicut oportet, nescimus: & tamen quia dura, quia molesta, quia contra sensum nostræ infirmitatis sunt, universali humana voluntate, ut à nobis hæc auferantur, oramus. *Sed hoc devotionis debemus Domino Deo nostro, ut si ea non abstulerit, non ideò nos ab eo negligi existimemus; sed potiùs patientia malorum bona speremus ampliora: sic enim virtus in infirmitate perficitur. Nonnullis quippè impatientibus Dominus Deus, quod petebant, concessit iratus, sicut contra Apostolo negavit propitius.* Nam legimus Israelitæ quid & quomodo rogaverint & acceperint; sed expleta concupiscentia, impatientia est graviter castigata. Dedit & Regem petentibus secundùm cor eorum, sicut scriptum est, non secundùm cor suum. Dedit etiam quod diabolus postulavit, ut probandus ejus famulus tentaretur. Exaudivit rogantes & immundos spiritus, ut in multos suos legio dæmonum mitteretur. Hæc scripta sunt, ne fortè se quisque magnipendat, si fuerit exauditus, cùm aliquid impatienter petit, quod non impetrare plus prosit; aut se abjiciat, & de divina erga se miseratione desperet, si non exaudiatur, cùm fortè aliquid petit, quo accipiendo affligatur atrociùs, vel à prosperitate corruptus, penitùs evertatur. In talibus ergo quid oremus, sicut oportet, nescimus. Unde si aliquid contra quàm oramus, acciderit, patienter ferendo, & in omnibus gratias agendo, hoc potiùs oportuisse quod Dei, non quod nostra voluntas habuit, minimè dubitare debemus. *Quisquis autem illam unam petiit à Domino, & hanc requirit, certus ac securus petit, nec timet, ne fortè obsit cùm acceperit, sine qua nihil prodest, quicquid aliud orando sicut oportet acceperit. Ipsa est enim una vera & sola beata vita, ut contemplemur Domini delectationem in æternum, immortales atque incorruptibiles corpore & spiritu. Propter*

S. Aug. epist. 130. c. 14.

2. Cor. 12. 17.

Num. 11. 25.

S. Augustin. epist. 130. c. 9.

pter hanc unam cætera requiruntur, & non indecenter petuntur. Istam quisquis habuerit, omnia quæ vult habebit; nec aliquid ibi velle habere poterit, quod non decebit. Ibi quippè est fons vitæ, quem sitire nunc oportet in oratione.

S.Aug. serm. 115. aliàs 36. de Verbis Dom. c. 1.

8. *Verumtamen Filius hominis veniens, putas, inveniet fidem in terra?* Præcepto de perseverantia orationis mentionem fidei Christus subjungit, quia fides orationis fundamentum est. *Si fides deficit, oratio perit. Quis enim orat, quod non credit? Ergo ut oremus, credamus; & ut ipsa non deficiat fides, quæ oramus, oremus. Fides fundit orationem, fusa oratio fidei impetrat firmitatem.*

9. 10. & seq. *Dixit autem & ad quosdam, qui in se confidebant tamquam justi, & aspernabantur cæteros, parabolam istam. Duo homines ascenderunt in Templum, ut orarent, unus Pharisæus, & alter Publicanus*, &c. Oratio, ut dixi, ex fidei fonte derivatur: *Fides* autem *non est superborum, sed humilium.* Ideò hanc parabolam subjunxit Dominus, ut orationem humilem esse oportere doceret: *Pharisæus stans, hæc apud se orabat: Deus, gratias ago tibi, quia non sum sicut cæteri hominum ..... velut etiam hic Publicanus.* Non hæc gratiarum actio est, sed ostentatio. Gratiarum actio, humilis sit necesse est, dona Dei ad illius gloriam unicè referat, non ad suam; alioquin Pharisaica, non Christiana gratiarum actio est. Timeat Christianus ab *altitudine diei*, ab ipsarum splendore virtutum. Vereatur, ne umbram tantùm virtutis habeat, & externam pietatis speciem, non spiritum, qui charitatis est & humilitatis. Ne se cum sceleratis comparet, sed cum sanctis, quorum comparatione se maximum peccatorem semper agnoscet ac reputabit. Cæteros non contemnet umquam, sed se coram Deo meliores, aut secundùm præsentem justitiam, aut secundùm prædestinationem æternam existimabit. Quid

S.Aug. serm. 115. alias 36. de Verbis Domini, & Enarrat. in psal. 31.

rogaverit Deum Pharisæus, quære in verbis ejus, nihil invenies. Ascendit orare; noluit Deum rogare, sed se laudare. Parùm est Deum non rogare, sed se laudare; insuper & roganti insultare ..... Non quia dicebat: *Non sum sicut cæteri homines, injusti, raptores, adulteri*, neque quia jejunabat bis in sabbato, neque quia decimas dabat, non erat peccator. Quòd si sine ullis peccatis esset, *ipsa superbia grande crimen* erat. Quis tandem sine peccato? Quis gloriabitur castum se habere cor; aut quis gloriabitur, mundum se esse à peccatis? Habebat ergo ille peccata; sed perversus, & nesciens, quò venisset, *erat tamquam in statione Medici curandus, & sana membra ostendebat, vulnera tegebat* ..... Quisquis merita sua jactat, qualiacumque illa sint, similis est Pharisæo, qui quod à Deo se dicebat accepisse, superbè tamen jactabat. Cùm dicebat: *Gratias tibi*, fatebatur se à Deo accepisse quod habebat. *Unde ergo superbus? Non quia de bonis suis Deo gratias agebat, sed quia super alterum se de ipsis bonis extollebat.*

13. *Et Publicanus à longè stans, nolebat nec oculos ad cœlum levare; sed percutiebat pectus suum, dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori.* Publicanus de longinquo stabat, & Deo tamen ipse propinquabat. Cordis conscientia removebat, pietas applicabat. De longinquo stabat, sed Dominus eum de propinquo

Psal. 137. attendebat: *Excelsus* enim *Dominus, & humilia respicit, & alta à longè cognoscit.* Non solùm de longinquo stabat Publicanus, sed nec oculos ad cœlum levare audebat. Ut aspiceretur, non aspiciebat: premebat conscientia, spes sublevabat. *Percutiebat pectus suum, dicens: Deus, propitius esto mihi peccatori.* Pœnas de se ipso exigebat: propterea Dominus confitenti parcebat. *Quid miraris, si Deus ignoscit, quando ipse se agnoscit?* Tunsio pectoris, obtritio cordis.

Psal. 33. 19. *Juxta est Dominus iis qui tribulato sunt corde, & humiles spiritu salvabit.* Se attendebat Publicanus pœnitens, ut primò sibi displiceret, & sic Deo placeret. Ipse sibi judex erat, ut Christus intercederet; ipse puniebat, ut ille liberaret; ipse accusabat, ut ille defenderet. Adeò defendit eum, ut pro ipso dixerit sententiã.

14. *Dico vobis: Descendit hic justificatus in domum suam ab illo: Quia omnis qui se exaltat, humiliabitur; & qui se humiliat, exaltabitur.* Audisti sententiam, cave causam malam: *audisti sententiam, cave superbiam.* Miseriam tuam agnosce, ut Dei misericordiam impetres. Peccata tua agnosce, ut tibi Deus ignoscat. *Quoniam iniquitatem meam ego cognosco, & peccatum meum contra me est semper. Tibi soli peccavi.* Quod te coram Deo fateris, apud homines esse non refugias, omnium minimum, omnium postremum. Nihil tibi tribue, nisi jus agendæ pœnitentiæ, cum Tertulliano dicens: *Peccator omnium notarum cùm sim, nulli rei nisi pœnitentiæ natus.* Humilia te in omnibus, ut preces tuæ Deo gratæ sint: quia *Oratio humiliantis se nubes penetrabit.*

Tertull. lib. de Pœnit. Eccli. 35. 21.

17. *Quicumque non acceperit regnum Dei sicut puer, non intrabit in illud.* Docet humilitatem opere suo Dominus. Non enim amandat, sed suaviter amplexatur infantes. Docet autem & per sermonem, quòd regnum cœlorum est eorum, qui similiter affecti sunt, ut pueri. Puer non inflatur, nec aliquem contemnit: innocens est, simplex, neque in prosperis extollitur, neque in tristibus dejicitur. Unde qui vivit in omni humilitate, simplicitate, & innocentia, ille Deo acceptus est; & qui accipit regnum Dei sicut puer, hoc est absque dolo & curiositate, sed fideliter. Non dixit autem: Horum est regnum, sed talium: *Non enim virtutis est non posse peccare, sed nolle; atque ita tenere perseverantiam voluntatis, ut voluntas infantiam, usus imitetur naturam ..... Non* igitur *pueritia, sed æmula puerilis simplicitatis bonitas designatur.*

Theophyl. " " "

24. *Quàm difficilè, qui pecunias habent, in regnum Dei intrabunt!* Non dicit, quòd impossibile sit tales salvari, sed difficile: *Tenaciores* enim *visco adhærent pecuniæ, & difficilè abstrahitur, qui à talibus est comprehensus.* Ubi enim multæ divitiæ, ibi ut plurimùm cupiditas dominatur; in regnum autem charitatis ingredi cupiditas non potest: *Facilius est, camelum per foramem acus intrare, quàm divitem intrare in regnum Dei.* » Cùm igitur prius impossibile sit, innuit, magis impossi- » bile esse salvari divitem. Ita sanè, verè impossibile est » salvari eum qui dives est. Nec dicas, quòd salvatus sit » dives quispiam qui sua dederit: Non enim dives salva- » tus est, sed quia pauper factus est, vel divitiarum sua- » rum fidelis dispensator. Dives est, qui sibi reservat di- » vitias: dispensator, cui concreditæ sunt propter alios. » Addit Theophylactus, impossibile esse divitem salvari; » pecunias autem habentem, difficile. Hoc est: *Qui habetur & tenetur à pecuniis, ac servit eis, non salvabitur: Qui verò pecunias habet*, sive *dominus illarum est*; *& non habetur ab eis, difficile salvabitur propter humanam infirmitatem. Quippe quamdiu pecunias habemus, molitur diabolus nos supplantare, ne regula dispensationis rectè utamur, & difficile est effugere ejus laqueos, & propterea bona est paupertas, & quasi tentatione superior.*

35. *Et cùm appropinquaret Iericho, cæcus quidam sedebat secùs viam mendicans*, &c. Nos ipsos agnoscamus in hac imagine. Cæci sumus, ignorantes, miseri, pauperes per peccatum effecti. Quid est visus corporis, quo privati sunt cæci, nisi fons tentationum, laqueorum, peccatorum? Et tamen cæcitatem corporalem magnum malum reputamus: *Quale gaudium erit mihi, qui in tenebris sedeo, & lumen cæli non video* (inquiebat Tobias) & privationem oculorum cordis parvipendimus, qua fit, ut nos ipsos non cognoscamus, ut respectu summæ veritatis, bonorum æternorum, rerum denique ad salutem nostram spectantium cæci simus. Occurrit nobis in via Jesus, qui aperit oculos cæcorum, transit propter salutem nostram: ad eum clamemus magna voce, ferventi oratione, fide viva: nihil nos prohibeat, quo minùs ipsius misericordiam imploremus: *Ipse verò multò magis clamabat: Fili David, miserere mei.* Oratio fidei humilis, fervens, perseverans, Deum nobis propitium reddet; oculos Jesu, qui lux vera est, ad nos convertet, gratiæ lumen ab illius bonitate impetrabit. *Stans autem Jesus jussit illum adduci ad se. Et cùm appropinquasset, interrogavit illum, dicens: Quid tibi vis faciam? At ille dixit: Domine, ut videam.* Oculos habemus, & non videmus, nec videre digni sumus lucem tuam & veritatem tuam, ò Domine; dicas, obsecramus, Animæ nostræ: *Respice*; & continuò videbit, quia Deus illius es tu, solus dignus illius adoratione, amore, servitute: cætera verò omnia vanitas & afflictio spiritus. Da non solùm oculos, ut te cognoscamus, sed pedes, ut te sequamur; linguam, qua te laudemus; cor quo te super omnia diligamus: *Et confestim vidit, & sequebatur illum magnificans Deum.* Christum Jesum sequi, est illum imitari, & vitam agere illo dignam, qui de tenebris nos vocavit in admirabile lumen suum. Non verbis solùm, sed magis operibus magnificandus à nobis est & glorificandus. Non solùm autem Deum glorificare debemus, sed & aliis auctores esse, ut illum glorificent & verbis, & factis: *Et omnis plebs, ut vidit, dedit laudem Deo.*

Vener. Beda. Videt, inquit & sequitur, qui bonum quod intelligit operatur. Videt, sed non sequitur, qui bonum quidem intelligit, sed operari contemnit.

CAPUT XIX.

Sensus Litteralis.

1. 2. *ET ingressus* Jesus *perambulabat Iericho*, id 3. 4. est, per mediam urbem pertransibat: *Et ecce vir nomine Zachæus*, erat in ipsa urbe: *& hic Princeps erat publicanorum*, præfectus, caput, & director societatis quæ vectigalia Jericho redemerat; seu primarius quæstor: *& ipse dives*, ut vulgò id hominum genus, divitiis magna ex parte malè & injustè quæsitis: *Et quærebat videre Jesum quis esset*, hoc est, fama & celebritate nominis sibi notum, vultu nosse cupiebat: *& non poterat præturbà* Dominum circumstante, *quia statura pusillus erat. Et præcurrens*, id est, cum præcucurrisset ad locum, quà transiturus erat Jesus, *ascendit in arborem sycomorum* (quæ aliis ficus silvestris, aliis ficus Ægyptia, aliis sycamnus) *ut videret eum, quia inde erat transiturus.* Hæc enim arbor magnæ proceritatis, ex qua Jesum transeuntem facilè intueri posset.

Dioscorides. Leo in Africæ descript. lib. 9. Celsus l. 3. de re Medica c. 18.

5. 6. 7. *Et cùm venisset ad locum, suspiciens Jesus*, id est, oculos sursum attollens, *vidit illum, & dixit ad eum: Zachæe, festinans descende, quia hodie in domo tua oportet me manere:* Oportet, ut hodie hospitio me recipias. Ignotum proprio nomine compellat, ut se Dei Filium ostendat. Zachæi noverat affectum, qui lubenter illum invitasset, nisi conscientia peccatorum obstitisset. *Et festinans descendit* ex arbore, *& excepit illum* in domum suam *gaudens*, qui jam in corde suo habitabat per fidem, quam donaverat. *Et cùm viderent omnes* Judæi, & Pharisæi in primis, *murmurabant, dicentes, quòd ad hominem peccatorem*, id est, flagitiosæ professionis & mali nominis, *divertisset*: sive ad hominem ethnicum, ut nonnulli veterum Patrum interpretantur.

S. Aug. serm. 174. aliàs 8. de Verbis Apost.

Tertull. l. 4. adversus Marcion. c. 37. S. Cypr. epist. 61. S. Ambr. l. 2. Offic. c. 30.

8. *Stans autem Zachæus*, coram Christo se sistens, ut discipulus coram Magistro, ac novæ melioriseque vitæ rationem publicè professurus, *dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus; & si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* Jam paratus sum mediam bonorum meorum partem dare pauperibus, eamque ad hunc usum deputo: & si quid delationibus, fraude, vel malis artibus cuiquam extorsi, paratus sum reddere quadruplum; Mosaicæ scilicet Legis imitatione, ac Romano etiam jure, quo cautum fuerat, ut si quid per vim extorsissent publicani, in quadruplum tenerentur.

Exod. 22. 1. L. hoc edicto, de Publicanis.

9. 10. *Ait Jesus ad eum*, necnon ad Discipulos, populumque adstantem: *Quia hodiè salus domui huic facta est*, huic familiæ & imprimis patri-familias; *eo quòd & ipse sit filius Abrahæ*, tum genere, tum fide, ac proinde promissionum hæres. Ejus ergo salus mihi negligenda non fuit, qui sum missus ad oves, quæ perierant domus Israel: Venit enim Filius hominis quærere & salvum facere quod perierat. Zachæum Judæum fuisse, hinc colligunt Interpretes eruditi. 1. Quia nomen purè Hebræum est, ut apparet ex 2. *Esdræ* 9. & 7. 14. 2. Quòd Jesum non reprehendunt murmurantes, quòd apud hominem incircumcisum epuletur; sed quòd apud peccatorem, id est, Judæum quidem, sed viventem præter Legem. 3. Quòd de quadruplo dicit, ad Mosaicam Legem respicit. Nec obstat, quòd Princeps publicanorum dicitur: Nam Judæis non interdicebatur publica conducere, præsertim si qui Romana civitate donati essent. Nam Josephus Judæos quosdam in Judæa Equites Romanos fuisse docet: Ab Equitibus autem conduci vectigalia solebant. Sed & Matthæus Publicanus fuit. Quòd si quis Zachæum Gentilem fuisse putet, quod multi Patres existimarunt, *filium Abrahæ* vocari dicendum est, quia fidei & obedientiæ ejus imitatione inter veros Israelitas adscitus est, ut impleretur, quod S. Joannes initio prædicationis suæ prædixerat: *Potens est Deus ex lapidibus istis suscitare filios Abrahæ.*

Joseph. l. 2. de bello Jud.

11. *Hæc illis audientibus, adjiciens dixit parabolam, eò quòd*

eò quòd esset propè Ierusalem : & quia existimarent quòd confestim regnum Dei manifestaretur. Spem conceperant Apostoli, perfectam Mysteriorum intelligentiam nondum assecuti, futurum ut Christus hoc itinere Hierosolyma versùs, priùs quàm pateretur, sicut prædixerat, iniret possessionem regni temporalis, sibi glorioſam, populo salutarem. Nondum enim apertus illis erat sensus, ut intelligerent Scripturas. Christus igitur proposita parabola significat, regnum suum temporale non esse, *redemptionem Israel* alio sensu intelligendam; Judæos illum ut Regem non agnituros, ideò ab illis auferenda esse dona spiritualia, quibus abusi fuerant, ad Gentes transferenda.

12. 13. 14. 15. *Dixit ergo : Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum*, ut Regni possessionem adiret, *& reverti;* ea mente, ut Regno potitus, ad suos reverteretur, quorum etiam Rex erat optimo jure. *Vocatis autem decem servis suis*, antequam *itineri se committeret*, *dedit eis decem mnas*, certam pecuniæ summam, æqualibus portionibus; *& ait ad illos : Negotiamini dum venio.* Collocate pecuniam, & quæstum ex ea facite, donec revertar. *Cives autem ejus oderant eum, & miserunt legationem post illum, dicentes : Nolumus hunc regnare super nos. Et factum est, ut rediret* ad suos, *accepto regno : & jussit vocari servos, quibus dedit pecuniam, ut sciret, quantùm quisque negotiatus esset*, id est, negotiando lucratus esset.

Mna Hebræa æquabat valorem 31. nummorum scutatorum & dimidii circiter scutari mon. Gallic.

16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. *Venit autem primus, dicens : Domine, mna tua decem mnas acquisivit*, seu tibi peperit. *Et ait illi : Euge bone serve, quia in modico*, quod tibi commiseram, *fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates;* reges decem civitates vice mea. *Et alter venit, dicens : Domine, mna tua fecit quinque mnas*, id est, quinque mnas ad sortem negotiando adjecit. *Et huic ait : Et tu esto super quinque civitates. Et alter venit dicens : Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario*, metuens, ne quis illam mihi surriperet, aut mutuò datam non redderet: *Timui enim te, quia homo austerus es*; *tollis* enim, ut vulgò dicitur, *quod non posuisti*, exigis quod non dedisti, *& metis quod non seminasti. Dicit ei : De ore tuo te judico, serve nequam*, ex verbis tuis te reum pronuntio. *Sciebat*, inquis, *quòd homo austerus sum*, seu severus; & quare *non dedisti pecuniam meam ad mensam*, fœneratorum, *ut ego veniens cum usuris utique exegissem illam?* ut mihi fructificaret. *Et astantibus dixit : Auferte ab illo mnam*, in pœnam ignaviæ & malæ administrationis, *& date illi qui decem mnas habet. Et dixerunt ei : Domine, habet decem mnas. Dico autem vobis : Quia omni habenti dabitur, & abundabit; ab eo autem qui non habet, & quod habet, auferetur ab eo.* Æquum est, ut habenti multum, ac proinde sedulo & laborioso amplius detur. Confer cum parabola talentorum, *Matthæi* 25. 14. & seq.

27. *Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se*, qui dominationem meam contumaciter respuerunt, *adducite huc* (dicit Rex Ministris suis) *& interficite ante me.* Extremo supplicio perduelles plectantur in conspectu meo, ut mihi constet de vindicta.

Quod spectat parabolæ sensum, hunc S. Augustinus edisserit libro 2. *Quæstionum Euangelicarum*, Quæst. 46. Homo nobilis, ipse Dominus noster Jesus Christus intelligitur. Regio longinqua, Ecclesia Gentium usque ad fines terræ. Reverti tamen se dicit: Abiit enim, ut plenitudo Gentium intraret; revertetur, ut omnis Israel salvus fiat. Per decem mnas, Legem significat propter Decalogum. Decem autem servos, quibus sub illa positis gratia prædicata est. Sic enim intelligendum est eis datas mnas ad usum, cùm intellexerunt, eam ipsam Legem remoto velamine ad Euangelium pertinere. Cives ejus qui post eum miserunt legationem, dicentes se nolle, ut regnet sibi, Judæi sunt, qui etiam post resurrectionem ejus miserunt persecutores Apostolis, & prædicationem Euangelii respuerunt. Rediit autem accepto regno, quia in manifestissima & eminentissima claritate venturus est, qui eis humilis apparuit, cùm diceret: *Regnum meum non est de hoc mundo.* Quòd autem servi reddentes rationem ex eo quod acceperant, laudantur qui lucrati sunt, significat eos bonam reddere rationem, qui benè usi sunt eo quod acceperunt, ad augendas divitias Domini per eos qui credunt in eum. Quod qui facere nolunt, in illo significati sunt, qui mnam suam in sudario servavit: *Sunt enim homines hac sibi perversitate blandientes, ut dicant : Sufficit, ut de se unusquisque rationem reddat; quid opus est aliis prædicare aut ministrare, ut etiam de ipsis reddere rationem quisque cogatur, cùm apud Dominum etiam illi sint inexcusabiles, quibus Lex data non est, neque audito Euangelio dormierunt, quia per creaturam poterant cognoscere Creatorem, cujus invisibilia à constitutione mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur? Hoc est enim quasi metere ubi non seminavit, id est, etiam impietatis reos tenere, quibus verbum Legis aut Euangelii non ministratum est. Hoc autem veluti periculum judicii devitantes, pigro languore à verbi ministratione conquiescunt, & hoc est quasi in sudario ligare quod acceperunt.* Mensam, quò danda erat pecunia, professionem ipsam religionis accipimus, quæ tamquam publicè proponitur ad usum necessarium saluti. Quòd autem unus eorum qui benè usi sunt, decem acquisivit, & alter quinque, significat eos esse acquisitos in gregem Dei, à quibus ipsa Lex per gratiam intellecta est: sive quia Decalogo continetur, sive quia ille per quem lata est, libros quinque conscripsit: ad hoc pertinent & decem & quinque civitates, quibus eos præponit..... Quod autem ab illo qui uti noluit, auferetur quod acceperat, & ei datur qui decem habebat, *significatur & illum posse amittere munus Dei, qui habens non habet, id est, non utitur, & in eo augeri qui habens habet, hoc est benè utitur.* Inimicos ergo suos, quos jubet coram se interfici, significat impietatem Judæorum, qui ad eum converti noluerunt.

28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. *Et his dictis, præcedebat*, ducis in morem ante turbam gradiebatur, *ascendens Ierosolymam. Et factum est, cùm appropinquasset ad Bethphage & Bethaniam*, id est, cùm circa ea loca esset, *ad Montem Oliveti, misit duos Discipulos suos, dicens : Ite in castellum quod contra vos est : in quod introeuntes, invenietis pullum asinæ alligatum, cui* sive super quem, *nemo umquam hominum sedit : solvite illum, & adducite. Et si quis vos interrogaverit : Quare solvitis? Sic dicetis ei : Quia Dominus* omnium *opera ejus desiderat;* sive, eo opus habet. *Abierunt autem qui missi erant*, id est, quos miserat Jesus: *& invenerunt, sicut dixit illis, stantem pullum. Solventibus autem illis pullum, dixerunt domini ejus ad illos : Quid solvitis pullum? At illi dixerunt : Quia Dominus eum necessarium habet. Et duxerunt illum ad Iesum, & jactantes*, id est, injicientes & extendentes *vestimenta sua supra pullum, imposuerunt Iesum. Eunte autem illo substernebant vestimenta sua in via*, in signum subjectionis. Id apud Israelitas olim factum sacra testatur Historia. Sic cùm Jehu Rex constitutus est: *Vnusquisque tollens pallium suum, posuerunt sub pedibus ejus.* Idem usu receptum apud Gentes, Plutarchus testis est in Vita Catonis Minoris. *Provincia*, inquit, *abeuntem non votis & præconiis, sed lacrymis & insatiabili amplexu milites prosequebantur, sternentes vestes per ea loca, quibus ipse pedibus iturus erat.* 4. Reg. 9. 13.

Et cùm appropinquaret jam Jesus *ad descensum* seu clivium *Montis Oliveti, cœperunt omnes turbæ discipulorum*, omnes discipuli turbæ populi permixti, *gaudentes laudare Deum voce magna super omnibus, quas viderant, virtutibus*, seu miraculis, *dicentes : Benedictus qui venit Rex in nomine Domini*, Messias à Deo promissus & tandiù expectatus: *Pax in cœlo, & gloria in excelsis.* Vetus dissidium hominum cum Deo diremptum est. Propterea Deo gratiæ agantur, ejusque gloria celebretur. Confer cum *Matthæi* 21. 1. & *Marci* 11. 1.

39. 40.

39. 40. *Et quidam Pharisæorum de turbis*, id est, plebi permixti, *dixerunt ad illum: Magister, increpa discipulos tuos*, impone illis silentium, ne adulationibus delectari videare. *Quibus ipse ait: Dico vobis: Quia si hi tacuerint, lapides clamabunt:* Potiùs eveniet, ut lapides clament, quàm ut Regnum meum non prædicetur, & celebretur; cùm ita sit à Deo constitutum, nec decretum ejus irritum fieri possit.

40. 41. 42. 43. 44. *Et ut appropinquavit Ierosolymis, videns civitatem, flevit super illam, dicens: Quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi; nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.* O te felicem, si intelligeres vel in hac die, qua ad te postremùm venio, quæ pacem tibi procurare poterant ac felicitatem! Nunc autem ea ignoras, quasi longè remota essent ab oculis tuis, me Salvatorem Deumque tuum, apud te præsentem non agnoscens, immò & morti quamprimùm tradere parata. Hæc autem ignorantia tua tam crassa, tam affectata, causa erit exitii tui: *Quia venient dies in te, & circumdabunt te inimici tui vallo; & circumdabunt te, & coangustabunt te undique.* Veniet enim tempus, cùm obsideberis, & castris ante mœnia tua positis, te circumdabunt, & arctissimè prement hostes tui, Romani scilicet Exercitus; *& ad terram prosternent te*, omnes munitiones tuas, Templum, arces, ædes funditùs evertent, & solo æquabunt; *& filios tuos qui in te sunt*, habitatores tuos occident, & ad terram allident: *& non relinquent in te lapidem;* sic te vastabunt, ut non relinquant lapidem lapidi cohærentem: *eo quòd non cognoveris tempus visitationis tuæ*: causa autem excidii tui erit, quòd non cognoveris tempus, quo te Deus visitavit misso Christo, id est, me ipso; & quòd oblatam salutem neglexeris.

Vide Joseph. l. 7. de bello Judaico, c. 18.

45. 46. 47. 48. *Et ingressus in Templum, cœpit ejicere vendentes in illo & ementes, dicens illis: Scriptum est: Quia domus mea domus orationis est: vos autem fecistis illam speluncam latronum.* Confer cum *Matthæi* 21. 12. & *Marci* 11. 15. *Et erat docens quotidie in Templo. Principes autem Sacerdotum, & Scribæ, & Principes plebis*, id est, primarii ex plebe, *quærebant illum perdere*; quærebant opportunitatem ipsum è medio tollendi; *& non inveniebant, quid facerent illi*; & modum non inveniebant, quo suam in illum conjurationem exequerentur: *Omnis enim populus suspensus erat audiens illum*; quasi extra se raptus erat præ admiratione, divina ejus docendi ratione, & dicendi suavitate captus.

Isaiæ 56. 7. & Jerem. 7. 11.

Sensus Moralis.

2. *ET ecce vir nomine Zacheus, & hic Princeps erat Publicanorum, & ipse dives. Et quærebat videre Iesum quis esset, & non poterat præ turba, quia statura pusillus erat. Et præcurrens, ascendit in arborem sycomorum*, &c. Desiderium cognoscendi spiritualia & invisibilia bona, in homine terrenis opibus abundante magna & singularis gratia est; primum semen salutis in animo illius, est desiderium cognoscendi Salvatorem. Sed desiderium istud fructuosum esse non potest, nisi Dei gratia, qui illud seminavit sive inspiravit. Duo sunt quæ hujusmodi hominum conversionem impediunt, turbarum & negotiorum sæcularium tumultus, humanique cordis angustia respectu rerum spiritualium & ad salutem pertinentium: *Et non poterat videre præ turba, quia statura pusillus erat.* E turba secedant necesse est, & gratiæ divinæ auxilio ascendant in crucem divites, publicani, milites, aulici, & quicumque sæcularibus negotiis sunt impliciti, ut Christum Jesum cognoscant & sequantur: *Agnosce Christum, gratia plenus est. Hoc tibi vult fundere, quo plenus est: hoc tibi dicit: Quære dona mea, obliviscere merita tua; quia si ego quærerem merita tua, non venires ad dona mea. Noli te extollere, pusillus esto, Zacheus esto....* Sed dicturus es: Si Zacchæus fuero, præ turba non potero videre Jesum. Noli » esse tristis, ascende lignum, ubi pro te pependit Jesus, » & videbis Jesum. Considera Zacchæum volentem in » turba videre Jesum, & non valentem. Humilis enim » erat, turba superba erat: & ipsa turba ad videndum Do» minum se ipsam impediebat..... Turba dicit humilibus, » humilitatis viam gradientibus, injurias suas Deo dimit» tentibus, vindictam de inimicis non requirentibus, in» sultans: Indefense, ignave, qui te non potes vindicare! » Turba impedit, ne videatur Jesus, qui pendens ait: » *Pater, ignosce illis, quia nesciunt, quid faciunt.* Hunc er» go volens videre Zacchæus, in quo figurabatur perso» na humilium, non attendit turbam impedientem; sed » ascendit sycomorum, quasi fatui pomi lignum. *Nos* » *enim*, inquit Apostolus, *prædicamus Christum crucifi» xum, Iudæis quidem scandalum*: attende sycomorum: » *Gentibus autem stultitiam.* Denique de cruce Christi » nobis insultant sapientes hujus mundi, & dicunt: Quale » cor habetis, qui Deum colitis crucifixum? Quale cor » habemus? Non utique vestrum: *Sapientia hujus mun» di stultitia est apud Deum.* Ideò vos Jesum videre non » potestis, quia sycomorum ascendere erubescitis. Ap» prehendat Zacchæus sycomorum, *ascendat humilis cru» cem.* Parum est ascendat; *ne de cruce Christi erube» scat, in fronte illam figat, ubi sedes pudoris est.* Irrides » sycomorum: & ipsa me fecit videre Jesum. Irrides

S. Aug. serm. 174. alias 8. de Verbis Apostol. c. 3.

Luc. 23. 34.

1. Cor. 1. 25.

1. Cor. 3. 19.

sycomorum, quia homo es: *Stultum autem Dei, sapientius est hominibus.* 1. Cor. 1. 25.

5. *Suspiciens Iesus vidit illum, & dixit ad eum: Zacchæe festinans descende: quia hodie in domo tua oportet me manere.* Vidit Dominus Zacchæum: *Visus est, & vidit: sed nisi visus esset, non videret. Quos enim prædestinavit, illos & vocavit..... Ut videremus, vise sumus; ut diligeremus, dilecti sumus. Deus meus, Misericordia ejus prævenit me.* Psal. 58. 11.

6. 7. *Et festinans descendit, & excepit illum gaudens.* Vocationi gratiæ prompto, simplici & alacri animo obediendum est. Illius bonum summè æstimandum, fideliter illi respondendum; bonæ voluntatis sinceritas operibus comprobanda. Qui pauperes recipit, Christum Jesum recipit, ut Zachæus. Carnalium hominum murmur minimè curandum est iis qui Jesum sequi volunt: *Et cum viderent omnes, murmurabant*, &c. *Stans autem Zacchæus, dixit ad Dominum: Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus: & si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum.* Restitutio & eleemosyna, necessariæ sunt ad salutem: Satisfaciendum est hominibus accurata restitutione; Deo satisfaciendum eleemosynarum largitione, peccatis & facultatibus proportionata. Restituendum in primis, quod proximo seu vi seu fraude ablatum est. *Si enim res aliena, propter quam peccatum est, cum reddi possit, non redditur, non agitur pœnitentia, sed fingitur: si autem veraciter agitur, non remittetur peccatum, nisi restituatur ablatum.* Facta autem restitutione, peccata eleemosynis redimenda sunt, si supersunt facultates. *Alterum enim non sat est; nec habet gratiam liberalitas, si injuria perseverat; quia non spolia, sed dona quæruntur.* Ecce dimidium bonorum meorum do pauperibus, &c. *Ideo mihi dimidium teneo, non quod habeam, sed unde reddam. Vere ecce quod est suscipere Iesum, in cor suscipere. Ibi enim erat Christus, in Zacchæo erat, & de illo sibi dicebat, quod ex ore ejus audiebat.* Sic enim Apostolus dicit: *Habitare Christum per fidem in cordibus vestris.*

S. Ambros. l. 8. in Luc.

Ephes. 3. 17.

9. *Ait Iesus ad eum: Quia hodie salus domui huic facta est*, &c. Turba Jesum reprehendit, quòd in domum peccatoris intrasset: *Hoc erat reprehendere, quòd in domum ægroti intravit Medicus.* Quia ergo velut peccator Zacchæus irrisus est, irritus est autem ab insanis natus, Dominus respondit irridentibus: *Hodie salus huic domui facta est.* Ecce quare intravi: Utique si Salvator non intrasset, salus in illa domo facta non esset, ... *Voca & tu Iesum, noli tibi sanus videri. Cum spe ægrotat, qui Medicum suscipit: desperate ægrotat, qui per insaniam Medicum cadit. Qualis ergo ejus insania, qui*

S. Augustin. ibid. c. 5.

Medi-

Medicum occidit? Quanta verò bonitas & potentia Medici, qui de sanguine suo insano interfectori suo medicamentum fecit? Venit enim Filius hominis quærere & salvum facere quod perierat. *Simus ergo inter illos quos sanat.*

12.13.14.15. *Homo quidam nobilis abiit in regionem longinquam accipere sibi regnum, & reverti*, &c. Christus Jesus Dominus noster secundùm divinam naturam ex Deo Patre natus, secundùm humanam naturam ex regia progenie David, post gloriosam Resurrectionem suam admirabili Ascensione sua rediit in cælum, secundùm quod Discipulis suis prædixerat: *Exivi à Patre, & veni in mundum: iterum relinquo mundum, & vado ad Patrem.* Status gloriæ, potentiæ, & immortalitatis, cum statu infirmitatis, humilitatis & immortalitatis comparatus, verè regio longinqua est. Regni possessionem inivit, regni æterni, regni cujus non erit finis. Redibit statuto tempore, vivos & mortuos judicaturus. Interim minas seu talenta dedit non solùm Ecclesiæ suæ Pastoribus & Ministris, sed Christianis singulis; varia dona contulit rectè collocanda, & in ejus gloriam impendenda: *Negotiamini, dum venio.* Omnia bona corporis & animæ, naturæ, & gratiæ, minæ sunt, talenta, Dei munera, quorum nobis administratio commissa, & creditus usus est ad ejus gloriam, ad salutem nostram, ad proximorum ædificationem. De talentorum usu, profectu, incremento rationem ab omnibus & singulis exigèt Christus Rex noster, cùm in universali, tum in particulari judicio: *Omnes nos manifestari oportet ante tribunal Christi.* Væ illis qui donis Dei abusi fuerint, qui minas seu talenta vel amiserint per superbiam & vanam gloriam; vel inutilia reliquerint per acediam, inertiam, otium, negligentiam, mollis & voluptariæ vitæ amorem. Væ illis qui servi peccati, mundi, carnis, dæmonis esse malunt, quàm Christi subditi. Væ illis qui secundùm mores corruptos mundi & carnalium hominum opiniones viventes, Christi Jesu imperium excutere se velle declarant; & sin minùs verbis, operibus certè dicunt, se ejus dominationem respuere: *Nolumus hunc regnare super nos.*

16.17.18.19.20.21.22. *Venit autem primus, dicens: Domine, mna tua decem mnas acquisivit*, &c. Ante Christi tribunal cum fiducia comparebit fidelis servus, qui nihil sibi, sed totum Deo tribuerit; nec propriæ industriæ, sed Dei gratiæ rectum usum accepti talenti tribuerit: *Domine, mna tua decem mnas acquisivit.* Principium boni usus gratiæ, ipsa gratia est. Sine gratia Christi nihil possumus: *Sine me*, inquit, *nihil potestis facere.* Cum gratia Christi omnia possumus: *Omnia possum in eo qui me confortat.* Instrumenta sumus infirma, quæ Deus ad omnia opera supernaturalia applicat, quæ operatur in nobis. Dicamus ergo cum Apostolo: *Non ego, sed gratia Dei mecum.* Hoc humilitatis Christianæ, adeòque virtutis omnis solidum fundamentum est, veræque sanctitatis character: *Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Sicut autem bonum usum talentorum, & donorum Dei, totum gratiæ ejus acceptum referunt fideles servi; eaque pars est boni usus & profectus incrementique talentorum: ita dona sua laudat & coronat in eis Dominus, cùm eorum fidelitatem laudat & remunerat: *Euge bone serve, quia in modico fuisti fidelis, eris potestatem habens super decem civitates.* Sola hæc laus utilis & vera est, quæ dabitur à Deo, qui nec falli potest, nec corrumpi. Quæ laboris & remunerationis, quæ meriti & præmii proportio? Labor modicus est & brevis, præmium infinitum & æternum. *Id quod in præsenti est momentaneum & leve tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis.* Et, *Non sunt condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam quæ revelabitur in nobis.* Si vos terret labor, ad præmium attendite: *Si vis sustinere laborem, attende mercedem. Cùm autem attenderis, quid sis accepturus, omnia tibi erunt vilia quæ pateris, nec digna æstimabis pro quibus illud accipias. Miraberis tantum dari pro tantillo labore*, &c.

2. Cor. 4. 17.

Rom. 8. 18.

S. Aug. enarr. in psalm. 36. serm. 2. 16.

20. *Et alter venit, dicens: Domine, ecce mna tua, quam habui repositam in sudario*, &c. Non solùm à malo declinandum est, sed faciendum bonum. Non solùm reus est qui Dei donis abutitur, sed qui ea secundùm Dei mandatum non collocat, non impendit ad ejus gloriam, ad sui sanctificationem, ad Ecclesiæ utilitatem. Otium crimen est servis ad laborem vocatis. Deo optimo Maximo serviendum non timore pœnæ, sed amore justitiæ. Misericors est, sperate in illum; justus est, timete, ne gratias & dona quibus abutimini, aut quibus fideliter respondere negligitis, justo judicio auferat à vobis: *Auferte ab illo mnam, & date illi qui decem mnas habet.* In charitate crescite, ne si in vobis languescat, tandem Deo permittente extinguatur. Christo Regi vestro obedite; Legem ejus, & officia status vestri religiosè implete, ne æterna morte ut inimici ejus damnemini: *Verumtamen inimicos meos illos, qui noluerunt me regnare super se, adducite huc, & interficite ante me.*

41.42.43.44. *Et ut appropinquavit, videns civitatem, flevit super illam, dicens: Quia si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autem abscondita sunt ab oculis tuis.* Sic Jesus flet super animam peccatricem, quæ ruinæ suæ ac perditionis ipsa causa est. Fleamus & nos ipsi, ut Christiani, ut pœnitentes. Odium peccati, amor Dei, perditio animæ nostræ, quam sanguinis sui pretio redemit Christus, fontes lacrymarum ex cordibus nostris eliciant. Cognoscamus quæ nobis pacem Dei, quæ exuperat omnem sensum, pacem & felicitatem æternam procurare possunt. Cognoscamus tempus, quo nos Deus visitat sive per beneficia, sive per flagella: pœnitentiam agamus, cùm adest miserendi tempus, quia veniet dies judicii & ultionis. *Si cognovisses & tu, & quidem in hac die tua, quæ ad pacem tibi: nunc autem*, quia cæcus esse mavis, quàm in Euangelii luce ambulare, *hæc abscondita sunt ab oculis tuis.* Hierosolymorum obsidio, expugnatio, vastatio, desolatio, typus est animæ rebellis à Deo derelictæ. Quia misericordiam Dei contempsit, Christumque peccatis suis iterùm crucifixit, justitiam ejus experietur: *Qui enim injustè ordinat se in peccatis, justè ordinatur in pœnis.*

S. Aug. epist. 140. alias 110. c. 2.

CAPUT XX.

Sensus Litteralis.

1.2.3.4.5.6.7.8. *ET factum est in una dierum* hebdomadis ipsius qua passus est Jesus, *docente illo populum & euangelizante, convenerunt Principes Sacerdotum, & Scribæ*, seu Legisperiti, *cum Senioribus*, id est, primoribus populi, Senatoribus; quibus hominum generibus constabat Synedrium: *& ajunt, dicentes ad illum*; his illum verbis compellarunt: *Dic nobis, in qua potestate hæc facis*, & vendentes ementesque ejicis è Templo? quo jure, qua auctoritate. *Aut quis est qui dedit tibi hanc potestatem?* ad nos enim qui Præpositi Synagogæ sumus, veros à falsis Prophetis discernere pertinet. *Respondens autem Jesus, dixit ad illos: Interrogabo vos & ego unum verbum:* unum à vobis quæro, *respondete mihi: Baptismus Joannis de cælo erat, an ex hominibus?* Qua auctoritate baptizabat Joannes: divina, an humana? *At illi cogitabant intra se, dicentes:* sic apud se ratiocinabantur: *Quia si dixerimus, De cælo, dicet: Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus, Ex homi-*

hominibus, plebs universa lapidabit nos; certi sunt enim Ioannem Prophetam esse. Qui Jesum in sermone capere tam sæpè nitebantur, quæstione ab illo proposita ita coarctati sunt, ut nullum illis pateret effugium, nisi in ignorantiæ professione. *Et responderunt se nescire, unde esset.* Ignorantiam prætexunt Magistri in Israel. Lapidari timent à plebe Principes Synagogæ, Seniores plebis. Metuunt, ne in se recidat seditiosa immodestia & violentia, cui illam assuefecerant: nam cùm inimicos suos publicis judiciis opprimere & è medio tollere non possent, in eos plebem concitare solebant; quod vocabant *judicium zeli*, ut observat Grotius. *Et Jesus ait illis: Neque ego dico vobis, in qua potestate hæc facio.* Siquidem simulatis vos nescire quod scitis, aut pro officii vestri ratione scire debetis, ne confiteamini, quam odistis, veritatem: neque ego vobis dicam quod scio, quia indigni estis qui audiatis. Confer cum *Matthæi* 21. 23. & *Marci* 11. 27. *& seq.*

9.10.11.12.13. 14.15.16. *Cœpit autem dicere ad plebem Parabolam hanc: Homo plantavit vineam, & locavit eam colonis; & ipse peregrè fuit multis temporibus.* Itinere suscepto, diu extra patriam suam versatus est. *Et in tempore*, fructuum, *misit ad cultores servum, ut de fructu vineæ darent illi: qui cæsum dimiserunt eum inanem. Et addidit alterum servum mittere.* Post hæc & alium servum misit. *Illi autem hunc quoque cædentes, & afficientes contumelia, dimiserunt inanem.* Nullum illi fructum dederunt, quem vineæ Domino offerret. *Et addidit tertium mittere*: misit & tertium: *qui & illum vulnerantes ejecerunt. Dixit autem Dominus vineæ: Quid faciam? Mittam filium meum dilectum: forsitan, cùm hunc viderint, verebuntur*, id est reverebuntur. Dixit, *forsitan*, non ut ignorans futurum, quòd pejus eum affecturi essent, quàm Prophetas: sed illud dicit, quod fieri debebat; Christum enim revereri debebant. At illi usque adeò non sunt veriti, ut etiam occiderint. Hic autem loquendi modus Scripturis familiaris est, ut cùm dicitur, *Si forte audiant*. Neque enim sic loquitur Deus, quasi futurum ignoret; sed ne quidam præscientiam Dei necessariam inobedientiæ causam esse dicant, idcircò ejusmodi verborum figura utitur. *Quem cum vidissent coloni, cogitaverunt intra se dicentes*, inita simul conjuratione: *Hic est hæres, occidamus illum, & nostra fiat hæreditas.* Sublato hærede, vineam possidebimus. *Et ejectum illum extra vineam occiderunt.* Extra Jerusalem Christum Jesum occiderunt Judæi. Vel, extra Populum, qui nomine vineæ intelligitur, illum occiderunt, quia mortis ei fuerunt auctores, non sua ipsi manu, sed tradiderunt illum Pilato & Gentibus: Dixerunt enim, *Non licet nobis interficere quemquam.* Unde Militum manibus occisus est. *Quid ergo faciet illis Dominus vineæ? Veniet & perdet colonos istos: Quo audito*, Principes Sacerdotum, Legisperiti, & Senatores, intelligentes, quò tenderet parabola, & quòd de ipsis dicta esset, *dixerunt illi: Absit.* Malum istud omen Deus avertat, ut filium Domini vineæ, id est, Messiam occidamus. Jesum enim Christum esse, sive Messiam, credere nolebant.

17.18.19. *Ille autem aspiciens eos, ait: Quid est ergo hoc quod scriptum est: Lapidem quem reprobaverunt ædificantes, hic factus est in caput anguli?* Si Christum, occidere non decrevistis, cur de vobis scriptum est insigne illud Vaticinium: *Omnis qui ceciderit super illum lapidem, conquassabitur: super quem autem ceciderit, comminuet illum?* Lapidem seipsum nominat Christus, Theoph. » ædificantes autem Doctores ipsos, quemadmodum & » Ezechiel dicit: *Ædificantes parietem, & linientes absque temperatura*, hoc est, qui ad gratiam loquuntur, & » cooperiunt delicta populi, & veluti in superficie vitia » populi liniunt velut parietem quemdam. Quomodo » autem reprobaverunt lapidem illum? Quia dicebant, » Non est ex Deo. Duas autem Judæorum perditiones » hìc designat: Unam animarum, in quam incidebant » scandalizati: *Omnis enim qui ceciderit super lapidem* » *istum, confringetur*. Alterum captivitatis, quam » contemptus & rejectus ille lapis eis attulerit: *Su-Alex. Expos. in Euang.* *per quem autem ceciderit, comminuet illum.* Sic igitur comminuti sunt Judæi, & sicut paleæ dispersi sunt ab una area Judææ in totum Mundum. Priùs autem ceciderunt super lapidem, hoc est, scandalizati sunt; deinde lapis cecidit super eos, & ultus est illos. Præcedit enim peccatum meum, deinde sequitur justa Dei vindicta. « « « « « « « « «

Et quærebant Principes Sacerdotum, & Scribæ, mittere in illum manus illa hora; Jesum ipsa hora apprehendere; sed ipsos cohibuit populi metus, ne illi vim inferrent: ideò autem manus in Christum injicere meditabantur, quia hac parabola se notari ac perstringi animadverterunt. *Cognoverunt enim, quòd ad ipsos dixit similitudinem hanc*, id est, quòd de ipsis loqueretur. Confer cum *Matthæi* 21.33. & *Marci* 12. 1.

20. 21.22. 23.24.25.26. *Et observantes*, quærentes opportunitatem ipsum perdendi, *miserunt insidiatores*, homines fraudulentè subornatos, *qui se justos simularent*, qui religionis & justitiæ zelum simulabant, seu probitatis speciem præseferebant, *ut caperent eum in sermone*, ut arrepta ex ipsius verbis occasione, calumniam ipsi struerent, *ut traderent illum Principatui & potestati Præsidis. Et interrogaverunt eum, dicentes: Magister scimus, quia rectè dicis & doces, & non accipis personam*, nullam rationem habes personarum; *sed viam Dei in veritate doces. Licet nobis* qui Dei populus sumus, secundùm Legem Moysi, *tributum dare Cæsari, an non? Considerans autem dolum* & malitiam *illorum, dixit ad eos: Quid me tentatis? Ostendite mihi denarium: Cujus habet imaginem & inscriptionem? Respondentes dixerunt ei: Cæsaris. Et ait illis: Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo. Et non potuerunt verbum ejus reprehendere coram plebe, & mirati in responso ejus*, sapientiam responsi ejus admirati, *tacuerunt*. Confer cum *Matthæi* 22. 15. & *Marci* 12. 13.

27.28.29.30. 31.32.33. 34.35.36. *Accesserunt autem quidam Sadducæorum, qui negant esse resurrectionem; & interrogaverunt eum, dicentes: Magister, Moyses scripsit nobis: Si frater alicujus mortuus fuerit habens uxorem, & hic sine liberis fuerit, ut accipiat eam frater ejus uxorem, & suscitet semen fratri suo.* Uxorem fratris sui defuncti ducat, & ex ea suscipiat filium, qui in nomen defuncti transeat, ejusque filius & hæres nuncupetur. *Septem ergo fratres erant: & primus accepit uxorem, & mortuus est sine filiis. Et sequens accepit illam, & ipse mortuus est sine filio. Et tertius accepit illam. Similiter & omnes septem, & non reliquerunt semen, & mortui sunt.* Septem illi fratres eamdem uxorem, alter post alterius mortem acceperunt, & nulla ex ea suscepta prole obierunt. *Novissimè omnium mortua est mulier. In resurrectione ergo, cujus eorum erit uxor; siquidem septem habuerunt eam uxorem?* Hac cavillatione fidem resurrectionis futuræ oppugnabant. *Et ait illis Jesus: Filii hujus sæculi*, homines qui in hoc sæculo vitam agunt mortalem, *nubunt*, & filiæ eorum *traduntur ad nuptias: Illi verò qui digni habebuntur sæculo illo*, vita futuri sæculi, & *resurrectione* beata *ex mortuis*, *neque nubent*, *neque ducent uxores; neque enim ultra mori poterunt:* in immortalibus autem substantiis locum non habet generatio, quę finis est nuptiarum. *Æquales enim Angelis sunt*, immortalitáte, castitate, numero completo, ad cujus proinde complementum propagatione non sit opus: *Et filii sunt Dei*, adoptione consummata, in vitam immortalem, etiam secundùm corpus, solius Dei virtute regenerati: *cum sint filii resurrectionis.* Omnes quidem resurgemus, sed *non omnes immutabitur*, (ait Apostolus.) Resurgent & reprobi, sed non resurgent in consilio Justorum; non erunt *filii resurrectionis*, quia ab operibus mortuis ante finem mortalis hujus vitæ non resurrexerunt. Resurgent non ad vitam, sed ad mortem æternam, quæ *secunda mors* in Scriptura Sacra vocatur. *Beatus & Sanctus qui habet partem in resurrectione prima: in his secunda mors non habet potestatem.* Apoc. 20.6. & c. 2. 8. Quid sit autem secunda mors, explicat rursus S. Joannes, loquens de reprobis: *Pars illorum,*

inquit, *erit in stagno ardenti igne & sulphure: quod est mors secunda.*

37.38. *Quia verò resurgant mortui*, quòd futura sit resurrectio mortuorum, *& Moyses ostendit secus rubum*, Dei apparitionem in rubo ardente sibi factam commemorans: *Sicut dicit Dominum Deum Abraham, & Deum Isaac, & Deum Iacob. Deus autem non est mortuorum, sed viventium.* Vivunt igitur Patriarchæ. Animę ergo cum corporibus non intereunt: & corpora sua aliquando resumpturæ sunt Dei virtute, ut Dei promissionibus, & consummata beatitudine, Patriarchæ, cæterique electi pariter fruantur. *Omnes enim vivunt ei.* Vivunt quoad Dei potentiam & decretum, qui mortuos meliori vitæ reddere constituit & potest. Confer cum *Matthæi* 22.13. & *Marci* 12. 18. Nisi Patriarchæ vixissent apud Deum in spe resurrectionis, non dixisset, *Ego sum*; sed, *Ego eram*. De rebus enim perditis & corruptis dicere solemus, Ego eram dominus hujus & ejus rei. Nunc autem quia dicit, *Ego sum*, ostendit, quòd sit viventium Dominus & Deus, & non omninò corruptorum, etiamsi mortui sint (ait Theophylactus.)

39.40. *Respondentes autem quidam Scribarum, dixerunt ei: Magister, benè dixisti*: egregiè confutasti Sadducæos. *Et amplius non audebant eum quidquam interrogare*: Alias quæstiones illi deinceps proponere non ausi sunt Sadducæi.

41. 42. 43. 44. *Dixit autem ad illos*, ad Pharisæos scilicet ac Legisperitos: *Quomodo dicunt Christum filium esse David; & ipse David dicit in Libro Psalmorum: Dixit Dominus Domino meo: Sede à dextris meis, donec ponam inimicos tuos, scabellum pedum tuorum? David ergo Dominum illum vocat, & quomodo filius ejus est?* Non dubitabant Pharisæi, quin ad Messiam Psalmus ille 109. spectaret; quin Messiam Dominum suum David appellaret; quin Messias filius Davidis secundùm carnem futurus esset. Altiorem ergo de se opinionem indere volebat Jesus, scilicet, se non tantùm esse filium David, sed & Deum ac Dominum ejus. Confer cum *Matthæi* 22. 44. & *Marci* 12. 36. Ps. 109.

45.46. 47. *Audiente autem omni Populo, dixit Discipulis suis: Attendite à Scribis*, cavete à Legis Doctoribus, *qui volunt ambulare in stolis*, qui togas ad talos usque demissas induti, gravitatem ostentant, *& amant salutationes in foro, & primas cathedras in Synagogis*, & publicis conventibus, *& primos discubitus*, honoratiorem locum in conviviis: *qui devorant domos viduarum, simulantes longam orationem*: prolixiorum precum specie munera eliciunt à viduis, & earum facultates emungunt. *Hi* propterea *accipient damnationem majorem*, graviùs à Deo punientur.

Sensus Moralis.

2. DIc *nobis, in qua potestate hæc facis? Aut quis est, qui dedit tibi hanc potestatem?* Propheterarum vaticinia, Joannis testimonium, Christi miracula, illum à Deo missum demonstrabant. Christi ergo exemplo tueri se non possunt Hæretici, ac excusare, quo minùs sue missionis documenta proferant: siquidem nec à Prophetis prædicti sunt novi illi apostoli ac reformatores, nec miracula ediderunt ut Christus; & Ecclesię illos interrogantis auctoritatem superbè contemnunt, contumaciter rejiciunt, quod non fecit Christus. Illis ergo meritò dicitur: *Qui estis? Quando & unde venistis?*

Tert. de Præscript. Hæret.

5.6.7. *At illi cogitabant intra se, dicentes: Quia si dixerimus, De cœlo: dicet, Quare ergo non credidistis illi? Si autem dixerimus, Ex hominibus, plebs universa lapidabit nos... Et responderunt se nescire, unde esset.* Deo invisi sunt, damnationique obnoxii Ecclesiæ Ministri, qui veritatis confessionem & prædicationem ex commodis suis suspendunt; illam docent, prædicant, defendunt, cùm ex ejus prædicatione, confessione, defensione, gloriam, honores & temporalem aliquam utilitatem consequi possunt: illam silentio premunt, dissimulant, malis artibus abscondunt, & in injustitia detinent, cùm ea se redargui, convinci, damnari animadvertunt vel persentiscunt. Veritatem in animo suo despexit, inhonoravit, prodidit, qui solo hominum timore illam non impugnat. A Deo igitur cordium scrutatore judicabitur, ut proditæ veritatis reus. Qui obedire nolunt veritati, nec illi testimonium perhibere; ignorantiæ, errori, mendacio, justo Dei judicio traduntur. *Et responderunt se nescire, unde esset.* Simplicitas & humilitas indoctæ plebis oculos aperiunt sæpè sæpiùs, ut lucentem videant veritatem: superbia & invidia claudunt oculos doctorum & sapientum secundùm propriam, mundique opinionem, ne veritatem agnoscant & confiteantur. Sic populus certus erat *Ioannem Prophetam esse*: Principes verò Sacerdotum, Scribæ, & Senatores, *responderunt se nescire, unde* baptismus ejus *esset*.

9.10.11. *Homo plantavit vineam, & locavit eam colonis.... Et in tempore misit ad cultores servum, ut de fructu vineæ darent illi. Qui cæsum dimiserunt eum inanem.* Donorum suorum usum, fructum mysteriorum, sanguinisque sui ab illis exigit Christus, quibus eorum dispensationem credidit, vocando illos ad sacrum Ministerium. Tempus semper est colendi vineam Domini; tempus semper est fructus illi dandi. Hos exigit verbo suo, Pastorum & Concionatorum adhortationibus & monitis, Sanctorum exemplis, gratiæ suæ piis inspirationibus. Has inanes qui dimittit, Spiritum sanctum contumelia afficit, Christum è vinea ejicit, Dei Filium occidit.

13.14.15. *Dixit autem Dominus vineæ: Quid faciam? Mittam filium meum dilectum: forsitan cum hunc viderint, verebuntur.* Deus misit Filium suum in Incarnatione: mittit quotidie ad sacrum Altare, ubi à Pastoribus immolatur & offertur: illum oculis fidei videntes Sacerdotes & Pastores, non revereantur solùm & adorent, sed imitentur; se pro Ecclesia & animarum salute devoveant; quietem suam, imò vitam, si opus sit, immolent, ut Ecclesiæ filios acquirant; reddant Domino optatum vineæ suæ fructum; omnia sua, seque ipsos impendant, & superimpendant pro animabus Christi sanguine redemptis..... Christum in animabus occidunt Sacerdotes & Pastores avari, ambitiosi, voluptatum amatores, otiosi, desides, qui negligentia sua, aut pravis exemplis, ad vitam fidei & gratiæ in illis extinguendam cooperantur. Christum in pauperibus occidunt, qui Ecclesiæ bona, redituque suorum beneficiorum ad illorum sublevandam inopiam non dispensant, cùm ex illis delibarunt, quod victui suo & vestitui necessarium est: sed pauperum patrimonium sibi vindicant quasi domini, & quasi hæreditate possiderent; avaritia crudeli recondentes & servantes, aut prodiga manu in luxum, in ludos, in convivia, in sumptus superfluos effundentes. *Cogitaverunt intra se, dicentes: Hic est hæres, occidamus illum, ut nostra fiat hæreditas. Et ejectum illum extra vineam occiderunt.* Veniet, veniet tandem Dominus vineæ, & quis sustinebit adventum ejus, quis stabit ad videndum illum? Ministros infideles, Pastores mercenarios, injustos, violentos, patrimonii pauperum sacrilegos raptores perdet, æternisque pœnis addicet. *Veniet, & perdet colonos istos, & dabit vineam aliis.* Pro Ecclesia orandum, pro ejus Pastoribus ac Ministris, pro nobis ipsis, qui & vineæ Domini coloni sumus, ut ejus aspirante, præveniente, adjuvante & cooperante gratia, fructus bonorum operum, charitatis, salutis, fructus æternitate dignos feramus, illique offeramus. *Deus virtutum convertere, respi-* Ps. 79.

respice de cœlo, & vide, & visita vineam istam: & perfice eam, quam plantavit dextera tua.

25. *Reddite ergo, quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo.* Et Principibus, & Deo jura sua reddenda. Illis honor, obedientia, tributa, vectigalia: huic supremus cultus & adoratio, amor super omnia, totius Legis observantia, sacrificium, decimæ, oblationes, animus & homo integer ejus imagine signatus. *Imaginem Cæsaris Cæsari, quæ in nummo est; & imaginem Dei Deo, quæ in homine est; ut Cæsari quidem pecuniam reddas, Deo temetipsum.*

Tert. l. de Idol. c. 15.

Theoph. in hunc loc.

„ *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari; & quæ sunt Dei, Deo.* Non dixit, *Date*, sed, *Reddite*: debitum igitur „ est. Custodit te Princeps tuus ab hostibus, vitam tuam „ pacatam facit: debes itaque ei pro his tributum, præser- „ tim cùm & ipsum, quem profers, nummum ab illo ha- „ bes. Igitur numisma Regis iterum illi redde: interim „ autem tibi lucraris, quòd per ipsum, quæ vitæ debita „ sunt, præstantur. Sic denique & quæ Dei sunt, Deo „ sunt reddenda. Dedit tibi mentem, illam redde ei, jux- „ ta mentem operans. Dedit tibi rationem, redde ei il- „ lam; ne fias brutis insipientibus similis; sed facias om- „ nia ut rationalis. Dedit tibi animam & corpus, om- „ nia redde ei, & imaginem suam restitue ei, per fidem, „ spem, & charitatem incedens. *Sicut portavimus ima-*

1. Cor. 15. 49. *ginem terreni, portemus & imaginem cœlestis.*

35. *Illi verò qui digni habebuntur sæculo illo, & resurrectione ex mortuis, neque nubent, neque ducent uxores:* Futuro sæculo digni habebuntur, qui præsens sæculum & omnia bona transitoria contempserint, ut annos æternos & invisibilia æternaque bona Christiana spe consectarentur. Ad felicem illum statum beatæ resurrectionis tendamus bonæ vitæ meritis. Castitatem servemus, unusquisque secundùm suum statum, propriumque donum, ut aliquando *pares* simus *Angelis Dei*: moriamur penitùs peccato & mundo, cupiditates nostras mortificemus; ut sortem Sanctorum assequamur, beatam immortalitatem: *Neque enim ultra mori poterunt.* Expoliemus veterem hominem cum actibus suis, ut filii Dei vivamus, ut illius hereditatem incorruptibilem & incontaminatam in cœlis consequamur, in novam vitam geniti, in qua nihil reliquum erit ex veteris Adami vita, nulla necessitas, nulla cupiditas, nulla infirmitas, nulla perturbatio; sed perfecta secundùm corpus & animam sanitas, immortalitas, felix non peccandi necessitas, æterna pax, & ex summi boni fruitione nusquam amittenda certissima securitas. *Et filii sunt Dei, cùm filii sint resurrectionis.*

Tert. l. de Resurrect. carnis, c. 63.

37. *Quia verò resurgant mortui, & Moyses ostendit,* &c. Resurget igitur caro, *& quidem ipsa, & quidem integra. In depositò est ubicumque apud Deum, per fidelissimum sequestrem Dei & hominum Iesum Christum, qui & homini Deum, & hominem Deo reddet, carni spiritum, & spiritui carnem. Utrumque jam in semetipso fœderavit, sponsam sponso, & sponsum sponsæ comparavit. Nam etsi animam quis contenderit sponsam, vel dotis nomine sequetur animam caro. Non erit anima prostituta, ut nuda suscipiatur à sponso. Habet instrumentum, habet cultum, habet mancipium suum carnem; ut collactanea comitabitur. Sed caro est sponsa, quæ & in Christo Iesu Spiritum sponsum, per sanguinem pacta est. Hujus interitum quem putas, secessum scias esse. Quam Deus manibus suis ad imaginem Dei struxit, quam de suo adflatu ad similitudinẽ suæ vivacitatis animavit; quam incolatui, fructui, dominatui totius suæ operationis præposuit, quam Sacramentis suis disciplinisque vestivit: cujus munditias amat, cujus castigationes probat, cujus passiones sibi adpreciat; hæccine non resurget toties Dei?*

CAPUT XXI.

Sensus Litteralis.

1.2. 3.4. RESpiciens autem *Iesus, vidit eos, qui mittebant munera sua in gazophylacium, divites.* Gazophylacium, arca erat in Templo collocata, in qua benè clausa unum tantùm foramen supernè relictum erat, excipiendis muneribus quæ Templo offerebantur. *Vidit autem quamdam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo. Et dixit: Verè dico vobis, Quia vidua hæc pauper plus quàm omnes misit,* si ejus animus & affectus spectetur. *Nam omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei:* Ex eo quod sibi redundabat, sive supererat, munera Deo contulerunt: *Hæc autem ex eo quod deest illi,* ex penuria sua, *omnem victum suum quem habuit, misit:* totum quod illi ad vitam sustentandam opus erat. Cõfer cum *Marci* 12.41.

4. Reg. 12. 10. Joseph. l. 9. Antiquit. c. 8.

5. 6. 7. 8. *Et quibusdam dicentibus de Templo,* præ admiratione, *quòd bonis,* id est, præclaris, *lapidibus* constructum, *& donis* magnificis ac pretiosis *ornatum esset, dixit: Hæc quæ videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur.* Veniet tempus, quo tam magnificum ædificium ita destruetur, ut nec lapis lapidi cohæreat. *Interrogaverunt autem illum, dicentes: Præceptor, quando hæc erunt, & quod signum, cùm fieri incipient:* quo signo cognoscentur illa proximè futura? *Qui dixit: Videte, ne seducamini: Multi enim venient in nomine meo, dicentes: Quia ego sum:* & dicent, Ego sum Christus; *& tempus appropinquavit,* quo hujusmodi seductores nomen meum usurpantes orientur: *Nolite ergo ire post eos:* Cavete, ne illis credatis.

9. 10. 11. *Cùm autem audieritis prælia & seditiones* excitari, *nolite terreri; oportet primùm hæc fieri, sed nondum statim finis:* Hæc quidem certissimè contingent, sed nondum adest tempus Templi & Urbis excidio divinitùs præfinitum. *Tunc dicebat illis: Surget gens contra gentem, & regnum adversùs regnum. Et terræ motus magni erunt per loca,* in locis nonnullis, *& pestilentiæ, & fames, terroresque de cœlo,* terriculamenta, seu extraordinariæ aeris impressiones *& signa magna* iræ Dei & vindictæ imminentis *erunt* in cœlo conspicua. Romphæa scilicet Urbi imminens de cœlo apparuit, flamma in Templo visa, fores Templi sponte apertæ, currus & armatæ phalanges conspectæ in nubibus, vox in Templo audita, *Migremus,* cum exeuntium sono; fanaticus homo nomen Jesu ferens, per annos quatuor clamans: *Væ, væ Ierosolymis; Væ, væ Urbi & Populo & Templo;* ut Josephus commemorat in Libris *De bello Iudaico.*

Lib. 6. c. 31.

12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. *Sed ante hæc omnia, injicient vobis manus suas, & persequentur* vos, *tradentes in Synagogas & custodias, trahentes ad Reges & Præsides, propter nomen meum:* propter confessionem nominis mei, quòd me Christum esse confessi fueritis. *Continget autem vobis in testimonium:* Hæ persecutiones vobis contingent, ut testimonium perhibeatis veritati. *Ponite ergo in cordibus vestris,* memori mente conditum tenete, *non præmeditari* anxiè & solicitè, *quemadmodum respondeatis: Ego enim dabo vobis os & sapientiam, cui non poterunt resistere & contradicere omnes adversarii vestri:* Vobis dabo facultatem loquendi; suggeramque vobis sermonem sapientem, cui vestri & veritatis hostes nihil opponere poterunt, quod veri speciem habeat. Id impletum in Stephano, de quo scriptum est: *Et non poterant resistere sapientiæ & Spiritui, qui loquebatur.* Hunc locum tractans Tertullianus præclarè dixit: *Quid enim sapientius & incontradicibilius confessione simplici & exerta in Martyris nomine cum Deo invalescentis?*

Act. 6. 10. Lib. 4. contra Marcio. c. 19.

Trademini autem à parentibus, & fratribus, &

cognatis & amicis, & morte afficient ex vobis: & eritis odio omnibus propter nomen meum: & capillus de capite vestro non peribit; Nihil damni sentietis; etsi enim aliquid patiamini ad tempus, & vitam ipsam temporalem amittatis, securi estote, majus inde lucrum accessurum, gloriam scilicet sempiternam. *In patientia vestra possidebitis animas vestras*: Per patientiam salvos facietis vosmetipsos. In patientia & spe erit fortitudo vestra. Hæc arma quibus nominis mei hostes vincetis.

20.21.22.23.24. *Cum autem videritis circumdari ab exercitu Ierusalem, tunc scitote, quia appropinquavit desolatio*, sive excidium ejus. *Tunc qui in Iudæa sunt, fugiant ad montes*, in loca tuta: *& qui in medio ejus*, scilicet Judææ, *discedant; & qui in regionibus* vicinis, *non intrent in eam*, ne concluſi pereant gladio, vel igne, vel fame: *Quia dies ultionis* divinæ *hi sunt, ut impleantur omnia, quæ scripta sunt* à Prophetis de Templi & Urbis excidio, *Væ autem prægnantibus & nutrientibus in illis diebus*, quia onere gravatę fugere non poterunt: *Erit enim pressura magna super terram, & ira populo huic*. Malis gravissimis regio ista opprimetur, & ira Dei in hunc populum sęviet. *Et cadent in ore gladii*, id est, acie gladii peribunt: *&* qui reliqui fuerint, *captivi ducentur in omnes gentes. Et Ierusalem calcabitur à Gentibus, donec impleantur tempora Nationum*: Jerusalem tenebitur à Gentibus jure victoriæ, donec tempora dominio gentium in Populum Judaicum à Deo constituta, seu ultima tempora quartæ Monarchiæ à Daniele prędscripta impleantur, & judicii generalis tempus adveniat. Vel, *donec plenitudo gentium intret* in Ecclesiam, *& sic omnis Israel salvus fiat*. Confer cum *Matth.*24.25. & *Marci* 13.14.

Isa.22. Daniel.9. Joseph.l.4. de bello Judaico, c.3. & l.6. c.1. Euseb. l.3. Hist.Eccl.c.5 Joseph.l.7.de Bello.c.17.

Rom. 11. 25.

25.26.27.28. *Et erunt signa in sole & luna & stellis; & in terris pressura Gentium*, extrema anxietas & consternatio Gentium; *præ confusione sonitus maris & fluctuum: arescentibus hominibus præ timore, & expectatione* calamitatum, *quæ supervenient universo orbi*. Secundum Christi adventum hæc signa spectant. Ad illum scilicet transit, postquam de Templi & Urbis excidio dixit, ut alteri discipulorum quæstioni responderet, ut ex *Matthæi* 24. 3. compertum est. *Nam virtutes cœlorum movebuntur*: omnis ornatus & dispositio cœli perturbabitur: *Et tunc videbunt Filium hominis venientem in nube cum potestate magna & majestate. His autem fieri incipientibus, respicite, & levate capita vestra; quoniam appropinquat redemptio vestra*: Bono estote animo, proximè enim complebitur redemptio corporis vestri, plena illa & consummata liberatio à servitute corruptionis, à persecutionibus, à malis omnibus. *Scimus enim, quòd omnis creatura ingemiscit, & parturit usque adhuc. Non solùm autem illa, sed & nos ipsi primitias Spiritus habentes, & ipsi intra nos gemimus, adoptionem filiorum Dei expectantes, redemptionem corporis nostri. Spe enim salvi facti sumus*.

Rom.8.22. 23.24.

29.30.31.32.33. *Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam, & omnes arbores: cùm producunt jam ex se fructum, scitis, quoniam prope est æstas. Ita & vos cùm videritis hæc fieri, scitote, quoniam prope est regnum Dei*; sive regni Dei perfectio, quo subjectis hostibus pacificè & tranquillè regnaturus sum super corpus electorum meorum tunc in cœlis collectum & adunatum. *Amen dico vobis, Quia non præteribit generatio hæc, donec omnia fiant*, quę vobis futura denuntio. *Cœlum & terra transibunt; verba autem mea non transibunt*. Quæcumque promisi, jussi, vel prædixi, certissimè complebuntur. Confer cum *Matthæi* 24.29. *& seq.* & *Marci* 13.

34.35.36. *Attendite autem vobis*, cavete, *ne forte graventur corda vestra in crapula & ebrietate, & curis hujus vitæ*, quibus obtunditur animus, & impeditur ne divina cogitet, Deique judicium metuat: *& superveniat in vos repentina dies illa*; ne repentè vobis superveniat terribilis judicii dies. Metaphora est à navibus onere prægravatis, ac proindè sidentibus: *Tamquam laqueus enim superveniet in omnes, qui sedent super faciem omnis terræ*: Ex improviso superveniet omnibus, qui sic in terra habitant, ut eorum animus in res terrenas defixus sit, & in illis quiescat. *Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini*, id est, efficiamini, *fugere ista omnia quæ futura sunt*, seductiones Pseudoprophetarum, iram Dei, æterna impiorum supplicia: *& stare* cum fiducia *ante Filium hominis*, ante tribunal meum. Magna est hujus verbi emphasis, *Ut digni habeamini*: significat enim omnia deberi gratiæ Dei.

37.38. *Erat autem diebus*, sive per dies, *docens in Templo: noctibus verò exiens morabatur in monte, qui vocatur Oliveti*, in oratione pernoctans. *Et omnis populus manicabat ad eum in Templo audire eum*: Diluculo conveniebat in Templum, ut illum audiret.

Sensus Moralis.

1.2.3.4. *Respiciens autem vidit eos, qui mittebant munera sua in gazophylacium divites, &c.* Nunc etiam manum & cor divitis & pauperis Christus Jesus respicit. Ab ipso uno videri ament & quærant divites, qui ad Templorum ornatum, ad incrementum divini cultus, vel ad pauperum sustentationem donaria & eleemosynas conferunt. Alioquin mercedem invisibilem & æternam charitatis non recipient, quia receperunt mercedem inanem vanitatis: *Receperunt mercedem suam*. Pauper qui ex necessario suo demit aliquid, ut Deo & aliis pauperioribus offerat, spectaculum est Christi Jesu oculis dignius, quàm dives qui ex superfluo suo abundantiùs erogat. Bona opera non ideò magna sunt coram Deo, quòd à divitibus, magnatibus & potentibus fiant; sed quòd animo verè Christiano, animo paupere, ab avaritia & cupiditate bonorum temporalium, ab amore sæculi purgato; qui viduæ instar cœlestis Sponsi mortem luget, illiusque desiderio ingemiscit: qui totum quod est, quod operatur, quod possidet, sua, seque ipsum in primis offert Deo, & tamen se penè nihil offerre existimat. *Vidit autem & quandam viduam pauperculam mittentem æra minuta duo*. De magnitudine muneris judicat æquissimus æstimator & munificentissimus remunerator Deus, non ex ipso munere quod offertur, sed ex animo offerentis. *Respexit Dominus ad Abel & ad munera ejus: ad Cain autem & ad munera ejus non respexit*. Applausus & laudes quæ magna divitum dona sequuntur, vana gloria & complacentia quæ illa sæpè comitatur; imperfecta religio, & modica fides offerentium, sæpè illorum pretium apud Deum minuit. Contrà pauper, fide, charitate & humilitate dives, magna semper munera Deo offert, quantumvis modica hominibus videantur, quia pretium, magnitudinem, excellentiam ex religione offerentis accipiunt. *Et dixit: Verè dico vobis, quia vidua hæc pauper, plus quàm omnes misit*. Dives qui multùm offert, multum sibi servat; pauper qui totum erogat, solam in Deo fiduciam retinet. Oblatio & eleemosyna ex superfluo, Deo grata, & ad salutem necessaria homini est: oblatio & eleemosyna ex necessario, longè gratior; vitę enim proprię sacrificium est. Hic est gratię triumphus, quę animam Christianam supra metum paupertatis evehit fide divinæ providentiæ, religionis amore. *Omnes hi ex abundanti sibi miserunt in munera Dei: hæc autem ex eo quod deest illi, omnem victum suum quem habuit, misit*.

Fuerunt mihi lacrymæ meæ panes die ac nocte, dum dicitur mihi per singulos dies, Ubi est Deus tuus. Ps.41.3.

Gen.4.

6. *Hæc quæ videtis, venient dies, in quibus non relinquetur lapis super lapidem, qui non destruatur*. Quæ oculis carnis magnifica, quę humanę curiositati admirabilia sunt, nec æstimatione Christi, nec membrorum ejus admiratione digna habentur. Qui alios habent oculos quàm corporis, scilicet illuminatos fide divina oculos mentis, aliam pulchritudinem considerant & suspi-

ciunt,

ciunt, quàm lapidum, ædificiorum, omniumque rerum creatarum. Cogitant enimverò illas brevi perituras: solam Dei pulchritudinem indeficientem esse & æternam. *Tu autem, Domine, in æternum permanebis: solium tuum in generationem & generationem.* Quæcumque pulchra sunt in operibus naturę vel artis, non teneant animam meam; teneat eam Deus, qui fecit hæc, bona quidem valdè; sed ipse est bonum meum, non hæc. Quæcumque in mundo pulchra sunt, ab illa pulcgritudine veniunt, quę super animas est, cui suspirat anima mea die ac nocte. *Serò te amavi, Pulchritudo tam antiqua & tam nova, serò te amavi. Et ecce intus eras, & ego foris, & ibi te quærebam; & in ista formosa quæ fecisti, deformis irruebam. Mecum eras, & tecum non eram. Ea me tenebant longè à te, quæ si in te non essent, non essent.*

Lament. Jerem. 5.19.

S. Aug. in Confess.

8. *Videte, ne seducamini, &c.* Seducuntur, qui cœcos, aut corruptos conscientiæ suæ. Moderatores eligunt; qui secundùm Christi Jesu doctrinam & Euangelium illos non instituunt, sed secundùm opiniones hominum, quas probabiles vocant, secundùm mores sæculi, secundùm prudentiam carnis. Cavendi seductores, qui specie singularis perfectionis, passivæ orationis, & mysticæ quietis, simplices animas ab actibus virtutum, à piorum librorum, & maximè à Novi Testamenti lectione, à frequentatione Sacramentorum, à vitæ pœnitentis exercitiis & Christiana mortificatione, à meditatione mysteriorum Christi, ab ejus cruce avertunt: qui naturæ corruptæ cupiditatibus & propensionibus blandiuntur; qui cùm spiritu cœperint, sæpè carne consummantur, homines cupidi, elati, voluptatum amatores magis quàm Dei, crucis Christi inimici. Mulieres præsertim dirigere dicam, an perdere amantes; longaque & secreta colloquia cum ipsis miscentes? *Videte, ne seducamini: multi enim venient in nomine meo, dicentes, Quia ego sum: & tempus appropinquavit: Nolite ergo ire post eos.* Sed heu! seduci amat maxima pars hominum in rebus animæ salutem & morum institutionem spectantibus; nuncque completur illud Apostoli oraculum: *Erit tempus cùm sanam doctrinam non sustinebunt, sed ad sua desideria coacervabunt sibi magistros prurientes auribus: & à veritate quidem auditum avertent, ad fabulas autem convertentur.* Sed & à vobismetipsis cavete, quia principium seductionis in vobis ipsis est, in concupiscentiis, in amore proprio. *Timeo autem, ne sicut Serpens Hevam seduxit in astutia sua, ita & corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate quæ est in Christo.* Pseudoapostolos cavete, operarios subdolos, transfigurantes se in Apostolos Christi: *Et non mirum; ipse enim Satanas se transfigurat in Angelum lucis. Non est ergo magnum, si ministri ejus transfigurentur velut ministri justitiæ: quorum finis erit secundùm opera ipsorum.*

2. Tim. 4. 3.

2. Cor. 11.

9. *Cum audieritis prælia & seditiones, nolite terreri, &c.* Bella, seditiones, & aliæ calamitates hìc à Christo prænunciatæ, flagella Dei sunt. His utitur Deus ultionum ad puniendum Reges & populos in divinam suam Majestatem perduelles; intestinamque carnis adversùs spiritum in utrisque pugnam. Solus Deus omnipotens & bonus ex tantis malis bonum elicere potest. Ejus misericordiæ serviunt in electis, ejus verò justitiæ in majori numero reproborum. His terreri malis non debet Christianus. His terrentur improbi, qui non diligunt adventum Christi, quibus hæc mala graviorum præsagia sunt æternorumque tormentorum. His justi non terrentur, quibus media sunt purgationis interioris & sanctificationis, ut cum fiducia compareant ante tribunal Christi; necnon præsagia proximæ liberationis, & regni Salvatoris.

12. *Sed ante hæc omnia injicient vobis manus suas; & persequentur, tradentes in Synagogas & custodias, trahentes ad Reges & Præsides propter nomen meum: continget autem vobis in testimonium.* Persecutio utilis est, quæ fidem probat, patientiam exercet, ab amore Mundi Christianos avellit, Christo arctiùs conjungit, cor examinat & purgat, veritatem Confessorum glorioſis testimoniis, Martyrum sanguine confirmat; spem excitat, charitatem magis accendit. *Quis ergo non omnibus viribus elaboret ad tantam claritatem pervenire, ut amicus Dei fiat, ut cum Christo statim gaudeat, ut post tormenta & supplicia terrena præmia divina percipiat? Si militibus sæcularibus glorioſum est, ut hoste devicto redeant in patriam triumphantes: quantò potior & major est gloria, victo diabolo ad patriam triumphantem redire, & unde Adam peccator ejectus est, illuc prostrato eo qui ante dejecerat, trophæa victricia reportare? Offerre Deo acceptissimum munus, incorruptam fidem, & virtutem mentis incolumem, laudem devotionis illustrem? Comitari eum, cùm venire cœperit, vindictam de inimicis recepturus? Lateri ejus assistere, cùm sederit judicaturus? Cohæredem Christi fieri, Angelis adæquari; cum Patriarchis, cum Apostolis, cum Prophetis cœlestis regni possessione lætari? Has cogitationes quæ persecutio potest vincere? Quæ possunt tormenta superare? Durat fortis & stabilis religioſis meditationibus fundata mens: & adversùs omnes diaboli terrores & minas mundi animus immobilis perstat, quem futurorum fides certa & solida corroborat. Claudantur oculi in persecutionibus terræ, sed patet cœlum; minatur Antichristus, sed Christus tuetur; mors infertur, sed immortalitas sequitur; occiso mundus eripitur, sed restituto paradisus exhibetur; vita temporalis extinguitur, sed æterna reparatur.*

S. Cypr. De Exhort. Martyrum.

19. *In patientia vestra possidebitis animas vestras.* Christiana patientia pretium salutis est. Per eam peccatores justitiam inveniunt, pœnitentes recipiunt, justi conservant, pro ea certant ad mortem usque Martyres, præmio illius fruuntur Sancti, seque ipsos possident, Deum possidentes. *Patientia est quæ nos Deo commendat & servat: ipsa est quæ iram temperat, quæ linguam frænat, quæ mentem gubernat, pacem custodit, disciplinam regit, libidinis impetum frangit, tumoris violentiam comprimit, incendium simultatis extinguit, coercet potentiam divitum, inopiam pauperum refovet; tuetur in virginibus beatam integritatem, in viduis laboriosam castitatem, in conjunctis & maritatis individuam charitatem; facit humiles in prosperis, in adversis fortes, contra injurias & contumelias mites: docet delinquentibus citò ignoscere; si ipse delinquas, diu & multùm rogare: tentationes expugnat, persecutiones tolerat, passiones & martyria consummat. Ipsa est quæ fidei nostræ fundamenta firmiter munit: ipsa est quæ incrementa spei sublimiter provehit: ipsa actum dirigit, ut tenere possimus viam Christi, dum per ejus toleramtiam gradimur: ipsa efficit, ut perseveremus filii Dei, dum patientiam Patris imitamur.* Amemus & imitemur patientiam Dei, patientiam Christi: rependamus illi, quam pro nobis ipse dependit. Offeramus *patientiam spiritus, patientiam carnis*, qui in resurrectionem carnis & spiritus credimus. *Si tanta suffert Anima, ut possideat, unde pereat: quanta debet sufferre, ne pereat? &c.*

S. Cypr. de bono Patientiæ.

Tert. l. de Patientia. S. Aug. l. de Patient. c. 7.

25. *Et erunt signa in sole, & luna, & stellis, &c.* Misericordia Dei hæc signa præmittit, ut ejus iram per pœnitentiam fugiamus. Divini judicii timorem fides in nobis excitet. Omnibus communis erit judicii metus, paucis utilis. Solo malorum temporalium timore arescere homines possunt, converti non possunt. Timor malorum invisibilium & æternorum, quem fides excitat, spes comitatur, charitas sanctificat & perficit, *timor Domini sanctus permanens in sæculum sæculi*, ad salutem utilis est. *Observabo me ab iniquitate mea, quoniam omnia judicia ejus in conspectu meo, & justitias ejus non repuli à me.*

Undique Deus terret, quia non vult invenire quos damnet, inquit S. Aug. s. 19. alias 4. ex editis à Sirmondo.

Ps. 17. 24.

28. *His autem fieri incipientibus, respicite & levate capita vestra, &c.* Securi sint boni, Judicem ipsorum nullus adversarius corrumpit, aut circumvenit, nullus testis alludit. Sed quantùm securi sunt boni, tantùm timeant mali. Non talis judicat, cui aliquid abscondatur. Numquid enim Deus judicans quæsiturus est testes, per quos discat, quis sis? Unde potest

S. Aug. s. 47. de Ovibus, c. 6.

falli quis sis, qui noverat, quis esses futurus? Te interrogat, non alium de te. *Dominus interrogat justum & impium. Interrogat autem te, non ut discat à te, sed ut confundat te. Habentes ergo judicem talem, quem nemo contra nos fallit, nemo pro nobis; sic agamus, ut ejus judicium venturum non timeamus, sed expectemus & desideremus. Numquid enim frumenta timent, ne mittantur in horreum? Imò optant vehementer & desiderant. Numquid oves timent, ne ponantur ad dexteram? Imò nihil eis tam tardum est, quàm donec fiat. Hi verò ex animo & tota sinceritate dicunt, cùm orant, Veniat regnum tuum.* Mali verò hominis in his verbis & cor trepidat, & lingua titubat. Quomodo enim dicis, *Veniat regnum tuum*? Ecce veniet: qualem te inveniet? Sic ergo age, ut securus ores. Sic vive, ut diligas adventum ejus.

S. Aug. Enar. in Ps. 48. s. 12. n. 3.

29. *Et dixit illis similitudinem: Videte ficulneam, & omnes arbores: cùm producunt jam ex se fructum, scitis, quoniam propè est æstas, &c.* Iniqui videntur florere ad tempus, & justi laborare; sed quare? Quia nox est adhuc. Quid est, nox est? Non apparent merita justorum, & quasi nominatur felicitas impiorum. Tamdiù videtur herba lætior quàm arbor, quàmdiu hyems est. Herba enim per hyemem viget, arbor per hyemem quasi arida est: cùm Sol exerit ferventior tempore æstatis, arbor quæ per hyemem arida videbatur, expletur foliis, profert fructus; herba autem arescit: videbis honorem arboris, herba arida est; sic & modò justi laborant, antequam veniat æstas. *Est vita in radice, nondum apparet in ramis. Radix autem nostra charitas est.* Et quid ait Apostolus? *Ut supra debeamus habere radicem, ut vita sit Pastor noster, quia habitatio nostra non debet recedere de cœlo, quia in hac terra debemus sicut mortui ambulare: ut supra viventes, infra mortui simus; non ut supra mortui infra vivamus.* Quia ergo non debet recedere vita nostra & cor nostrum desuper, quid ait Apostolus? *Mortui enim estis.* Et ne timeres, *Vita vestra abscondita est*, ait, *cum Christo in Deo.* Ecce ubi est

Coloss. 3. 3.

radix nostra. Quando autem apparebit honor noster, tamquam in foliis & fructibus, & sequitur & dicit: *Cùm Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos cum illo apparebitis in gloria.*

34. *Attendite autem vobis, ne fortè graventur corda vestra in crapula, & ebrietate, & curis hujus vitæ, & superveniat in vos repentina dies illa.* Lugendum est quòd maxima pars hominum voluptatibus carnis & sensuum ita sit irretita, vel sæculi negotiis ita implicata, ut de æternitate, de Dei judicio, de morte minimè cogitent. Cum repentina mors & improvisa tam multis superveniat, securi vivunt: terribilibus Dei minis in sacra Scriptura intonantibus non excitantur. Sedent, imò jacent in terra quieti, non sapientes, non desiderantes, non cogitantes, quæ sunt in cœlo, sed quæ super terram. Ideò *tamquam laqueus* incautas aves, illos intercipiet mortis judiciique dies. *Amor rerum terrenarum, spiritualium viscus pennarum.* Vigilandum igitur, orandum est omni tempore, siquidem incerti sumus, qua hora ad tribunal Christi vocandi sumus. Qui Deum & ejus voluntatem semper desiderat, qui justitiam in hac peregrinatione semper esurit & sitit, semper orat. Vigilandum Christianis, ne officiis suis desint; orandum, ut gratiam impetrent, qua fideliter illa impleant. *Vigilate itaque omni tempore orantes, ut digni habeamini fugere ista omnia, quæ futura sunt, & stare ante Filium hominis*: ait Christus Dominus. *Dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet* (ait Apostolus) *cùm enim dixerint, Pax & securitas; tunc repentinus eis superveniet interitus, sicut dolor in utero habenti, & non effugient. Vos autem fratres, non estis in tenebris, ut vos dies illa tamquam fur comprehendat: omnes enim vos filii lucis estis, & filii diei: non sumus noctis atque tenebrarum. Igitur non dormiamus sicut & cæteri, sed vigilemus, & sobrii simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt: & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. Nos autem qui diei sumus, sobrii simus, induti loricam fidei, & charitatis, & galeam spem salutis.*

S. Aug.

1. Thessal. 5.

CAPUT XXII.

Sensus Litteralis.

1.2. *Appropinquabat autem dies festus Azymorum*, dies ille solemnis, quo Judæi panibus azymis vesci incipiebant, secundùm Legem; qui dies Pascha vocatur ab Agni Paschalis immolatione: & querebant *Principes Sacerdotum & Scribæ*, seu Legisperiti, *quomodo Jesum interficerent*, an dolo, an vi manifesta, & quo tempore; *timebant verò plebem*: ideò palam violentas manus in illum injicere non audebant.

3.4.5.6. *Intravit autem Satanas in Judam, qui cognominabatur Iscariotes, unum de duodecim.* Intravit non in corpus Judæ, sed in animum, pravis suggestionibus consentientem. *Cùm diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas, &c.* (ut dicitur Joannis 13.) *Et abiit, & locutus est cum Principibus Sacerdotum & Magistratibus*, seu Præfectis excubiarum Templi, *quemadmodum illum traderet eis. Et gavisi sunt, & pacti sunt pecuniam illi dare. Et spopondit*: Mutuò se obligavit, & coram illis palam professus est, se Jesum traditurum. *Et quærebat opportunitatem, ut traderet illum sine turbis*, id est, clam populo, qui solebat eum sequi; vel sine tumultu.

7.8.9.10.11.12.13. *Venit autem dies Azymorum* primus & solemnis, *in qua necesse erat occidi Pascha*, Agnum Paschalem immolari. *Et misit Petrum & Joannem, dicens: Euntes parate nobis Pascha*, sine mora Paschale convivium instruite, *ut manducemus. At illi dixerunt: Ubi vis paremus? Et dixit ad eos: Ecce introeuntibus vobis in civitatem*, cùm primùm civitatem ingrediemini, *occurret vobis homo quidam amphoram aquæ portans*, vas fictile aqua plenum: *sequimini eum in domum, in quam intrat*, seu intrabit; *& dicetis patrifamilias domus: Dicit tibi Magister, Ubi est diversorium, ubi Pascha cum discipulis meis manducem? Et ipse ostendet vobis cœnaculum magnum stratum*, instructum mensis & lectulis, omnique supellectili ad apparatum convivii necessaria; *& ibi parate*, quod nobis necesse est ad Paschalem cœnam. *Euntes autem, invenerunt sicut dixit illis* Jesus, servum, domum, patremfamilias, cœnaculum stratum, *& paraverunt Pascha*, secundùm ejus mandatum.

14. 15. 16. *Et cùm facta esset hora*, cùm cœnandi tempus esset, quippè multa jam nocte; *discubuit, & duodecim Apostoli cum eo. Et ait illis: Desiderio desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, antequam patiar*: Ardentissimè desideravi hanc ultimam cœnam Paschalem vobiscum peragere, in qua singularia & eximia amoris mei vobis exhibiturus sum argumenta, & magna mysteria traditurus, antequam patiar. *Dico enim vobis, Quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei.* Pascha non celebrabo vobiscum, donec impleatur in regno Dei, id est, in regno cœlorum, quod illa victima & cœna legali ac typica significatur, scilicet liberatio perfecta à peccato & à morte stipendio peccati, quam adumbrabat liberatio ex Ægyptiaca servitute; cujus quidem liberationis monumentum erat Pascha. Vel, donec manducem vobiscum

Theoph. in hunc loc.

post

post resurrectionem meam, typicis sacrificiis per mortem meam impletis: Vel, donec illud manducem vobiscum in Ecclesia, quæ Dei regnum est, in mystica Eucharistiæ mensa, convivium ipse pariter & conviva, & Pascha vestrum, ut Apostolus ait: *Pascha nostrum immolatus est Christus*. Unde Origenes lib.8. contra Celsum: *Quisquis*, inquit, *cogitat, Pascha nostrum immolatum esse Christum, celebrandumque hoc Festum edendo carnem Verbi, numquam non Pascha facit, quod interpretatur, ac si dicas Transitoria, transiens semper ratione, omnique cogitatione atque actione ad Deum, à negotiis sæcularibus, & ad civitatem ejus festinans.*

1.Cor.5.7. p.392. Edit. Cantabrig.

Theoph. 17. 18. *Et accepto calice, gratias egit, & dixit: Accipite & dividite inter vos.* Calix iste communis est, quo ex more cœnæ in orbem bibebatur, patrefamilias proximè sibi discumbentibus poculum porrigente, aliis verò de manu in manum sibi mutuò tradentibus. Calix verò, de quo Vers.20. calix mysticus est, in quo Christus Sanguinis sui Mysterium consecravit. *Dico enim vobis, Quòd non bibam de generatione vitis*, id est de fructu vitis, seu vino, *donec regnum Dei veniat*. Postremum scilicet illud convivium est, quod vobiscum facio ante mortem meam, qua sum à Patre clarificandus, & potestatem omnem in cœlo & terra accepturus.

19. 20. *Et accepto pane, gratias egit, & fregit, & dedit eis, dicens: Hoc est corpus meum*, illud ipsum *quod pro vobis datur*, quod pro vestris peccatis immolatur, verum proinde corpus, à Dei Verbo ex Virgine assumptum, *vivificum*. Veritas enim non mentitur: *Hoc*, quod me facere videtis, in hujus institutione Mysterii, *facite in meam commemorationem;* ad perennem mortis meæ memoriam sacrum hunc ritum & sacrificium celebrate. *Similiter & calicem* accepit, *postquam cœnavit*, post cœnam legalem, *dicens: Hic est calix Novum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur*: Hic calix, quem manibus teneo, instrumentum authenticum est, quo Novum fœdus seu Testamentum sancitur & obsignatur per sanguinem meum in ipso calice contentum: Qui sanguis pro vobis fundetur in cruce. Secundùm vim Græci Textus, *Qui pro vobis funditur*; quæ vox non solùm idem significat, ac *effundetur*, rem scilicet mox futuram designans ut præsentem; sed mysticâ sanguinis Christi effusionem in calice Eucharistico: quemadmodum Agni Paschalis sanguis ad pedem Altaris effundebatur. Sicut ergo vero sanguine animalium vetus Testamentum sancitum est, dicente Moyse: *Hic est sanguis fœderis*: ita vero sanguine Christi, non figura vacua sanguinis ejus, Novum Testamentum est obsignatum, ut umbra in veritatem, figura in manifestationem, & Lex in Euangelium verteretur. Nec verò typus sanguinis, id est vinum, sed sanguis ipse pretiosus Christi effusus est in remissionem peccatorum. Dicendo autem, *Quod pro vobis datur, & effunditur*, non pro solis Apostolis significat corpus ejus esse datum, & sanguinem ejus effusum, sed pro humano genere. Vetus enim Pascha perficiebatur ob liberationem ex Ægyptiaca servitute, & sanguis agni effundebatur ob servata primogenita: Novum autem Pascha propter remissionem peccatorum, & conservationem cogitationum sanctificatarum & consecratarum Deo.

S.Cyr. Alex. Conc. Trid. Sess.22.c.1. & can. 2. Tert. Adversùs Marcion. lib.4. c.40. Testamentum constituens sanguine suo obsignatum.

Exod. 24.8.

Theoph. in hunc loc.

„ „ „ „ „ „ „

21. 22. 23. *Verumtamen ecce manus tradentis me mecum est in mensa.* Unus ex vobis simul mecum discumbentibus, qua manu jam cibum sumet, eadem mox hostibus me tradet. *Et quidem Filius hominis, secundùm quod definitum est, vadit:* secundùm quòd æterno Dei consilio constitutum est, ad passionem & mortem vadit: *Væ autem homini illi, per quem tradetur;* cujus proditionem Deus præscivit tantùm ac permisit, non effecit; quamvis eam ordinaverit ac direxerit ad finem redemptionis nostræ per passionem & mortem Christi, & ad gloriam suam. Traditoris verò supplicium non solùm præscivit, sed decrevit: *Non* enim *casus ruentium, nec malignitatem iniquorum, neque cupiditates peccantium prædestinatio Dei, aut excitavit, aut suasit, aut impulit: sed planè prædestinavit judicium suum, quo unicuique retributurus est prout gessit, sive bonum, sive malum: quod judicium omnino futurum non esset, si homines Dei voluntate peccarent.* Confer cum *Act.*2. 23. ubi S. Petrus de Jesu pro concione loquens Israelitis, ait: *Hunc definito consilio & præscientia Dei traditum, per manus iniquorum affigentes interemistis.* Et c.4.27.28. *Convenerunt verè in civitate ista adversùs sanctum puerum tuum Iesum, quem unxisti, Herodes & Pontius Pilatus, cum Gentibus & populis Israel, facere quæ manus tua & consilium tuum decreverunt fieri.*

S. Prosper in Respons. ad Object. Vincent.

23. *Et ipsi* Apostoli cœperunt quærere inter se, *Quis esset ex eis, qui hoc facturus esset*, Dominum scilicet traditurus.

24.25.26. 27. *Facta est autem & contentio inter eos, quis eorum videretur esse major;* sive, quis censendus esset maximus. Verisimile non videtur erudito Interpreti, Apostolos tam luctuoso tempore vacasse ambitioso certamini. Istam igitur contentionem non tunc, sed olim inter illos factam, à S. Luca hìc referri putat; quia Christus memor, quòd olim inter se de primatu disceptassent, abiturus, ut dilectionis, ita & humilitatis præcepta illis tradidit. *Dixit autem eis: Reges Gentium dominantur eorum*, seu potiùs earum, durumque in subditos imperium exercent: *& qui potestatem habent super eos, benefici vocantur;* beneficorum nomen, alioque titulos honorificos affectant. *Vos autem non sic* agere debetis: *sed qui major est in vobis, fiat sicut minor*, seu junior, secundùm vim Græci Textus; *& qui præcessor est*, seu ordine, gradu, dignitate, auctoritate superior, fiat *sicut ministrator*, se velut omnium ministrum gerat. *Nam quis major est: qui recumbit, an qui ministrat? nonne qui recumbit? Ego autem* Dominus, Magister, ac Deus vester *in medio vestrum sum, sicut qui ministrat.* Confer cum *Matthæi* 20.25. & *Marci* 10.42. & seq.

Grotius, in hunc locum.

28. 29. 30. *Vos autem estis, qui permansistis mecum in tentationibus meis;* id est, in rebus adversis me non deseruistis. *Et ego*, in præmium fidelitatis & constantiæ vestræ, *dispono*, præparo seu polliceor *vobis, sicut disposuit mihi Pater meus, regnum;* non terrenum & temporale, sed cœleste; *ut edatis & bibatis super mensam meam in regno meo:* ut mensæ meæ consortes sitis, id est, primos honores in regno meo habeatis: & ineffabilibus deliciis mecum perfruamini, & torrente voluptatis potemini: *& sedeatis super thronos*, potestatis meæ participes, *judicantes duodecim Tribus Israel.* Confer cum *Matth.* 19. 28.

31. 32. *Ait autem Dominus: Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum.* Satanas vestræ omnium salutis adversarius, sibi à Deo permitti petiit, ut vos tentationibus suis agitaret, ventilaret, vexaret, fidemque vobis excuteret, sicut triticum in cribro sursum atque deorsum vertitur, & concutitur. *Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua;* ut penitùs non extinguatur, non intereat, quamquam grave ac lethale vulnus acceptura sit, cùm me negabis. *Et tu aliquando conversus* ad pœnitentiam, & efficacissima gratiæ meæ virtute in fide confirmatus, vicissim *confirma fratres tuos*, Christianos omnes, ipsosque Condiscipulos, ne in fide deficiant; pro ipsis ora, sicut ego pro te oravi, illisque firmissimæ & constantissimæ fidei exemplo præluceas. *Simon, Simon, ecce satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum.* Ne gloriarentur Apostoli, & suis viribus tribuerent, quòd soli penè inter tot millia Judæorum, dicerentur in tentationibus permansisse cum Domino, ostendit eos, si non juvantis se Domini essent opitulatione protecti, eadem procella cum cæteris potuisse conteri. De Petro dici potest, quod de lapsis qui fidem in persecutione exteriùs negaverant, S. Cyprian. ad Antonianum scribit: *Nec putemus mortuos esse, sed magis semianimes jacere eos, quos persecutione funesta sauciatos videmus: Qui si in totum mortui essent, numquam de eisdem postmodum & Confessores & Martyres fierent. Sed quoniam est in illis, quod pœnitentia sequente revalescat, ad*

Vener. Beda, in hunc l. c.

fidem & ad virtutem de pœnitentia robur armatur. In Petri negantis Christum animo mansit semen fidei, quòd pœnitentia sequente revalesceret; ut etiam commentatur post S. Ambr. Enarratione in Psalm.43. n. 40. Theophylactus. *Rogavi, ut non deficiat fides tua*: Quamvis enim brevi tempore concutiendus sis, *habes tamen recondita semina fidei, ut etiamsi folia abjecerit spiritus invadentis, radix tamen vivat, & non deficiat fides tua*.

S. Aug. De Corrept. & Grat. c. 8.

Litteralem istius loci sensum S. August. explicat, & ad Petri perseverantiam in fide, gratiæque specialis & efficacissimæ necessitatem, ut perseveraret, pertinere docet. *Si ad liberum arbitrium hominis* (inquit) *quod non secundum gratiam, sed contra eam defendis, pertinere dicis, ut perseveret in bono quisque, vel non perseveret, non donante Deo si perseveret, sed humana voluntate faciente; quid moliturus es contra verba dicentis*: Rogavi pro te, Petre, ne deficiat fides tua? *An audebis dicere, etiam rogante Christo, ne deficeret fides Petri, defecturam fuisse, si eam Petrus deficere voluisset, hoc est, si eam usque in finem perseverare noluisset? Quasi Petrus aliud ullo modo vellet, quàm pro illo Christus rogasset, ut vellet. Nam quis ignorat, tunc fuisse perituram fidem Petri, si ea quæ fidelis erat, voluntas ipsa deficeret; & permansuram, si eadem voluntas maneret: sed quia præparatur voluntas à Domino, ideò pro illo Christi non posset esse inanis oratio. Quando rogavit ergo, ne fides ejus deficeret, quid aliud rogavit, nisi ut haberet in fide liberrimam, fortissimam, invictissimam, perseverantissimam voluntatem? Ecce quemadmodum secundum gratiam Dei, non contra eam, libertas defenditur voluntatis. Voluntas quippè humana non libertate consequitur gratiam, sed gratia potius libertatem, & ut perseveret, delectabilem perpetuitatem, & insuperabilem fortitudinem.*

S. Leo, s. 3. in Anniv. Assump. suæ, c. 3.

Ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, &c. Commune erat omnibus Apostolis periculum de tentatione formidinis, & divinæ protectionis auxilio pariter indigebant; quoniam diabolus omnes exagitare, omnes cupiebat elidere: & tamen *Specialis à Domino Petri cura suscipitur, & pro fide Petri propriè supplicatur, tamquam aliorum status certior sit futurus, si mens Principis victa non fuerit. In Petro ergo omnium fortitudo munitur, & divinæ gratiæ ita ordinatur auxilium, ut firmitas quæ per Christum Petro tribuitur, per Petrum Apostolis conferatur.*

Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua, fides quam confessus es, quam prædicaturus es, quam ore meo laudavi, ob quam Ecclesiæ meæ gubernacula tibi commisi; rogavi (inquam) pro te, ut non deficiat in Ecclesia, & in Sede tua. *Soliditas enim illius fidei, quæ in Apostolorum Principe est laudata, perpetua est. Et sicut permanet, quod in Christo Petrus credidit; ita permanet, quod in Petro Christus instituit..... In universa Ecclesia*, Tu es Christus Filius Dei vivi, *quotidie Petrus dicit: & omnis lingua quæ confitetur Dominum, magisterio hujus vocis imbuitur. Hæc fides diabolum vincit, & captivorum ejus vincula dissolvit. Hæc erutos mundo inserit cœlo, & portæ inferi adversùs eam prævalere non possunt. Tanta enim divinitùs soliditate munita est, ut eam neque hæretica unquam perrumpere pravitas, nec pagana potuerit superare perfidia.*

S. Leo, s. 2. c. 2. 3.

In hunc sensum S. Bernardus Epistola 190. seu tractatu de Erroribus Petri Abailardi, ad Innocentium II. Pontificem Maximum scribit: *Oportet ad vestrum referre Apostolatum pericula quæque & scandala emergentia in regno Dei, ea præsertim quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi resarciri damna fidei, ubi non possit fides sentire defectum. Hæc quippe hujus prærogativa Sedis. Cui enim alteri aliquando dictum est*: Ego pro te rogavi, Petre, ut non deficiat fides tua? *Ergo quod sequitur, à Petri successore exigitur*: Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos.

Theophyl. in hunc loc.

Posteriora illa verba sic explicat Theophylactus: *Quia te habeo ut Principem discipulorum, postquam negato me fleveris, & ad pœnitentiam veneris, confirma cæteros. Hoc enim te decet, qui post me Ecclesiæ petra es & firmamentum*. Non solùm autem Apostolos, sed omnes, qui ad consummationem usque sæculi futuri sunt, fideles Petrus confirmavit pœnitentiæ suæ exemplo, ne post peccatum desperent de venia.

33. 34. *Qui dixit ei: Domine, tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire. At ille dixit: Dico tibi, Petre, non cantabit hodiè gallus, donec ter abneges nosse me*: donec ter negaveris, dicens, quòd non noveris me. Multa charitas animosum reddidit Petrum, ut polliceretur, quæ tunc sibi erant impossibilia (inquit Theophylactus.) Dominus autem ubi videt eum viribus suis nimis confidentem, temeraria loqui (oportebat enim audita veritate, quæ ei dicebat quòd tentandus esset, non reluctari, non superbè sapere, sed timere) manifestat ei tentationis speciem, nempè negationem. «

35. 36. *Et dixit eis: Quando misi vos sine sacculo, & pera, & calceamentis, numquid aliquid defuit vobis? At illi dixerunt: Nihil. Dixit ergo eis: Sed nunc qui habet sacculum*, seu crumenam pecunia refertam, tollat, seu ferat sacculum illud sivè crumenam; *similiter & peram* instructam cibo: *& qui non habet* crumenam, cui pecunia deest, *vendat tunicam suam, & emat gladium*. Prohibuerat olim Christus discipulis, ne peram, aut sacculum, & calceamenta in itinere ferrent; prohibet inferiùs Petro, ne gladio utatur ad vim repellendam. Sibi ipsi contrarius non est; sed nunc longè alia tempora, longè aliam ipsorum sortem futuram significat: illis & penuriam rerum omnium, & gravissima pericula imminere; adeò ut si quis præsidiis humanis uti voluisset, crumenam & peram velut in difficillimo itinere sibi compatare debuisset; quin & gladium vendita tunica, si aliunde non posset: Nam per loca latrociniis infesta cum gladio iri solet. Hæc igitur per emphasim dicta, ut observat Euthymius. Discipulos, quibus jusserat, ut si quis in maxilla dextera illos percuteret, aliam ipsi offerrent, gladiis armari non præcipit patientiæ Magister; sed hac figura sermonis significat *imminentes insidias Iudæorum*. Denique si quæ contrarietas in his Domini dictis prima fronte videretur, cum Sancto August. respondendum esset: *Nulla inconstantia præcipientis, sed ratione dispensantis, pro temporum diversitate, præcepta, vel consilia, vel permissa mutari.*

Euthimius. in hunc loc. & Theophylact.

Matth. 6. S. Chrysost. homilia singulari in illa verba Apostoli: Salutate Priscillam & Aquilam.

37. 38. *Dico enim vobis, Quoniam adhuc hoc quod scriptum est, oportet impleri in me*. Præter alia multa Vaticinia Prophetarum jam in me impleta vel implenda, illud etiam quod ab Isaia prædictum est, in me impleri oportet: *Et cum iniquis deputatus est*: More sceleratorum tractabitur, damnabitur, crucifigetur. *Etènim ea, quæ sunt de me* prædicta, *finem habent*, id est, jam perficientur & consummabuntur. *At illi dixerunt: Domine, ecce duo gladii hic. At ille dixit eis: Satis est*: Hac de re satis. Christi mentem assecuti non erant Apostoli, quamobrem sermonem eorum abrumpit humano more. Quando enim cum aliquo colloquimur, & videmus eum non intellexisse quæ diximus, quandoque dicimus, *Bene*; non approbando responsum, sed progrediendo ad alia, ne illum conturbemus: maximè si tunc minimè necesse sit, ut sermonem nostrum planè intelligat, & aliàs ipsi perspicuum fore non dubitemus, quod ænigmaticis fortè verbis significare voluimus. Sicut ergo cùm dixit, *Solvite templum hoc*, &c. non explicuit discipulis horum verborum sensum, sed eventu rerum, & Spiritus sancti imprimis lumine revelandum in aliud tempus distulit; ita & quod dixerat: *Qui non habet, vendat tunicam suam, & emat gladium*; horum verborum intelligentiam illis non negans, sed differens.

S. Aug. l. 11. de Corr. Fautum c. 77.

Isai. 53. n.

Theophil. hunc loc.

39. 40. 41. 42. *Et egressus ibat secundùm consuetudinem in montem Olivarum*, quò secedere solebat orationis causa: *Secuti sunt autem illum & discipuli: Et cùm pervenisset ad locum* illum, *dixit illis: Orate, ne intretis in tentationem*, id est, ne tentationi cedatis. *Et ipse avulsus est ab eis*, paululùm abscessit, *quantum jactus est lapi-*

lapidis: & positis genibus orabat, dicens: Pater, si vis, transfer calicem istum à me, vel, Si velles transferre, secundùm vim Græci Textus: *Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.*

43. *Apparuit autem illi Angelus de cœlo confortans eum*, animòs illi addens; solatiumque afferens, proposita gloriæ magnitudine, mortisque fructu, generis humani salute: Filius enim Dei humanæ naturæ & ejus actionibus voluntate Patris ac sua permissus, in illis mortis imminentis angustiis consolationem angelicam admisit, qui paulò minor Angelis propter nos fieri dignatus est: *Et factus in agonia*, in extrema anxietate & angore animi constitutus, *prolixiùs* & intentiùs *orabat. Et factus est sudor ejus sicut guttæ*, seu grumi *sanguinis decurrentis in terram*. Sudor fuit instar sanguinis, sive mixtus sanguini; quod fieri posse per naturam vim intùs patientem, ac proinde per poros ejicientem unà cùm aqua sanguinem, præsertim ubi corpus rarum est ac delicatum, & sanguis subtilis, Medici observant. Serpentium meminit Diodorus Siculus, qui morsu suo angores gravissimos efficiunt, & profluxum sudoris instar sanguinis.

Diod. Siculus l. 17.

Historiam de Christi sudore sanguineo, & Angeli consolatione, quidam olim ex S. Lucæ textu temerè sustulerunt, quòd Ariani ad detrahendam Christo Jesu divinitatem illa abuterentur; ut S. Hier. l. 2. *contra Pelagianos*. In Græcis & Latinis Codicibus compluribus suo tempore desideratam, S. Hilar. testatur lib. 10. *de Trinitate*. Nunc verò nulli extant Codices Græci vel Latini, in quibus hæ desint historiæ, quas Syriaca & aliæ Versiones Orientales etiam complectuntur. Privata ergo quorumdam superstitione hæc deleta fuisse certum est, tam insignia humanæ infirmitatis argumenta Christo tribuere metuentium, ne ipsius Divinitati derogare viderentur.

45.46.47.48. *Et cùm surrexisset ab oratione, & venisset ad Discipulos suos, invenit eos dormientes præ tristitia. Et ait illis: Quid dormitis? Surgite, orate, ne intretis in tentationem. Adhuc eo loquente, ecce turba*, quæ se Romanis Militibus adjunxerat, *& qui vocabatur Judas, unus de duodecim* Apostolis, *antecedebat eos: & appropinquavit Jesu, ut oscularetur eum. Jesus autem dixit illi: Juda, osculo filium hominis tradis?* Me tradis osculo, pacis signo, discipulus Magistrum, servus Dominum?

49.50.51. *Videntes autem hi, qui circa ipsum erant*, Apostoli, *quod futurum erat*, quòd scilicet mox Jesus capiendus esset; *dixerunt ei: Domine, si percutimus in gladio?* Percutiemusne gladio, ut vim repellamus? *Et percussit unus ex illis*, scilicet Petrus, natura fervidior, non exspectato Domini responso, *servum Principis Sacerdotum; & amputavit auriculam ejus dexteram. Respondens autem Jesus, ait: Sinite usque huc*. Nolite ultra progredi in vi repellenda, hìc consistite. *Et cùm tetigisset auriculam ejus, sanavit eum*; patientiam suam ac mansuetudinem miraculo demonstrans, non minùs quàm potentiam, qua hostes opprimere potuisset, nisi capi & pati ad consummandam humani generis salutem decrevisset.

52.53. *Dixit autem Jesus ad eos, qui venerant ad se, Principes Sacerdotum & Magistratus*, seu Præfectos excubiarum Templi, *& Seniores*, sive Senatores: *Quasi ad latronem existis cum gladiis & fustibus*, ut me comprehenderetis. Quid ista cohorte, istis armis, ista vi opus erat? *Cùm quotidiè vobiscum fuerim in templo*, palam docens, *non extendistis manus in me. Sed hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum*. Hoc tempus est, quo vobis, & tenebrarum Principi, cujus estis ministri, potestas conceditur in me sæviendi, ut Prophetarum vaticinia impleantur.

54.55.56.57.58.59.60.61.62. *Comprehendentes autem eum, duxerunt ad domum Principis Sacerdotum*, Caiphæ: Petrus verò sequebatur eum à longe. *Accenso autem igne in medio atrii, & circùsedentibus illis*, scilicet militibus, *erat Petrus in medio eorum. Quem cùm vidisset ancilla quædam* Principis Sacerdotum *sedentem ad lumen*, id est, ad ignem, *& eum fuisset intuita, dixit: Et hic cum illo erat*, cum Jesu Nazareno. *At ille negavit eum, dicens: Mulier, non novi illum. Et post pusillum*, paulò post, *alius videns eum, dixit: Et tu de illis es*, scilicet ex Discipulis ejus. *Petrus verò ait: O homo, non sum* ex ipsis. *Et intervallo facto quasi horæ unius, alius quidam* id *affirmabat, dicens: Verè & hic cum illo erat, nam & Galilæus est. Et ait Petrus: Homo, nescio quid dicis. Et continuò, adhuc illo loquente, cantavit gallus. Et conversus Dominus respexit Petrum*, cùm oculis corporis, tum maximè oculis misericordiæ suæ: *Et recordatus est Petrus verbi Domini, sicut dixerat*: Recordatus est verbi illius, quod illi Dominus, cordium scrutator, præsciusque futuri dixerat: *Quia priùs quàm gallus cantet, ter me negabis: & egressus foras Petrus, flevit amarè.*

63.64.65. *Et viri qui tenebant illum, illudebant ei, cædentes*, pugnis & palmis: *Et velaverunt eum, & percutiebant faciem ejus: & interrogabant eum, dicentes: Prophetiza, Quis est, qui te percussit? Et alia multa blasphemantes dicebant in eum.*

66.67.68.69. *Et ut factus est dies*, primo statim diluculo, *convenerunt Seniores plebis, & Principes Sacerdotum, & Scribæ, & duxerunt illum in concilium suum, dicentes: Si tu es Christus, dic nobis. Et ait illis: Si vobis dixero, non credetis mihi: Si autem & interrogavero*, si qua argumenta proponam, quibus me Christum esse convincam, *non respondebitis mihi, neque dimittetis*, sive absolvetis à vinculis & morte. *Ex hoc autem erit filius hominis*, ego ipse, *sedens à dextris virtutis Dei*, ut judex vester, omniumque hominum vivorum & mortuorum.

70. 71. *Dixerunt autem omnes: Tu ergo es Filius Dei? Qui ait: Vos dicitis, quia ego sum:* Id est, Sum, quem me esse dicitis. *At illi dixerunt: Quid adhuc desideramus testimonium? Ipsi enim audivimus de ore ejus*, manifestam blasphemiam. Jesum interrogant Principes Sacerdotum, Legisperiti, & Senatores, sit ne *Filius Dei*; respondet: *Ego sum*. Eo sensu se filium Dei esse affirmat, quo illi interrogabant. Non quærebant autem, an gratia & adoptione Dei filius esset; sed an natura, an verus, unigenitus, & consubstantialis Dei filius esset. Quo solo sensu affirmare se Dei Filium, criminationis de blasphemia præbere poterat occasionem. Sileant ergo Sociniani.

Sensus Moralis.

1. *Intravit autem Satanas in Judam*. Sicut qui divinæ gratiæ inspirationibus & motionibus obtemperant, tandem accipiunt Spiritum inhabitantem quo filii Dei fiunt; ita qui diaboli suggestionibus liberè consentiunt, tandem Deo eos penitùs deserente mancipia diaboli fiunt, ac tunc in ipsos ingredi satanas dicitur. Ad infelicem illum statum per gradus pervenitur. Sic Judas primùm avaritia tentatus, furto se addixit, pecuniam pauperibus destinatam sacrilegè subripiens. 2. Videri voluit eorum defensor, quos ipse spoliabat, insignis hypocrita. 3. A Magistro admonitus, de malitia nihil remisit. 4. Suggessit illi Satanas, ut Christum prodendo, lucrum sibi pararet: cui suggestioni postquam consensit, jam intrasse in eum satanas dicitur; nempè ut quod animo proposuerat, id pacto firmaret: iterumque intrasse in eum, penitùs scilicet, narratur, post sacrilegam Eucharistiæ Communionem, & obdurationem animi ad divinos Christi in suprema Cœna sermones, ut quod pacto firmaverat, re ipsa impleret. Avaritia & cupiditas bonorum temporalium, cor virorum Ecclesiasticorum aperit diabolo, quemadmodum aperuit illi cor Judæ. Qui avaritiæ tentationi succumbit, clavem cordis sui diabolo tradit: *Qui volunt divites fieri, incidunt in ten-*

Joan. 12. 6.

Joan. 13. 27.

V. Beda in hunc loc.

tentationem, & in laqueum diaboli... Multi hodie Judæ ſeelus, quo Dominum ac Magiſtrum, Deumque ſuum pecunia vendidit, velut immane ac nefarium exhorrent, nec tamen cavent. Nam cùm pro muneribus falſum contra quemlibet teſtimonium dicunt, profectò quia veritatem pro pecunia negant, Dominum vendunt: Ipſe enim dixit: *Ego ſum veritas*. Cùm ſocietatem fraternitatis aliqua diſcordiæ peſte commaculant, Dominum produnt, quia *Deus charitas eſt*. Qui etiamſi nullam pecuniam dent, Dominum argenteis vendunt, quia Principis ſæculi imaginem, id eſt, exempla hoſtis antiqui, neglecta Conditoris, ad quam creati ſunt, imagine, ſumunt. Nam ſicut Joannes Baptiſta, qui non pro Chriſti confeſſione, ſed pro defenſione veritatis occubuit, ideò tamen pro Chriſto, quia pro veritate Martyrium ſuſcepit: ita è contrario, qui charitatis & veritatis jura ſpernit, Chriſtum qui eſt Veritas & Charitas, prodit: maximè cùm non infirmitate vel ignorantia ſubrepente, ſed in ſimilitudinem Judæ quærit opportunitatem, ut arbitris abſentibus, veritatem mendacio, virtutem crimine mutet.

8. *Et miſit Petrum & Ioannem, dicens: Euntes, parate nobis Paſcha, ut manducemus*. Comedamus & nos hoc Paſcha ſpiritualiter in azymis ſinceritatis & veritatis, omne fermentum malitiæ ex cordibus noſtris eliminantes. Et intelligamus dies Azymorum omnem quæ in ſpirituali lumine eſt converſationem, quæ nullam vetuſtatem primæ in Adam inobedientiæ habeat; in qua converſatione ſi fuerimus, impinguandi ſumus Myſteriis Chriſti. Præparabunt itaque hæc Sacramenta Petrus & Joannes, activa & contemplativa vita, fervor zeli, & manſuetudo pacifica. Oportet enim fideles eſſe bonum operando, & zelo ferventes adversùs malitiam, & manſuetos erga malè operantes. Odio enim habenda malitia, non is qui malè agit, cujus habenda eſt cura: Infirmus enim eſt. Quòd ſi habuerimus Petrum & Joannem adornantes cœnam, vitam bonam, & vera dogmata, occurret nobis homo lagenam aquæ portans. Renovabitur in nobis homo interior ſecundùm imaginem Conditoris, per gratiam Spiritus ſancti. Aqua enim Spiritus ſancti gratiam, vas figulinum quod facilè confringitur, cor humanum ſignificat. Humilitas enim & contritio cordis diſpoſitio eſt ad gratiam: *Humilibus dat gratiam* Dominus. Cœnaculum ſtratum, eſt anima noſtra, ad quam venit Jeſus, ut amoris ſui Myſteria in nobis perficiat, & unitatem cum Patre, ſeipſo, & Spiritu ſancto in nobis operetur. Ita autem venit ad nos, & ſuam in nobis expromit efficaciam optimus Dominus, ut nos amantiſſimè præveniat, cœnaculumque cordis noſtri ſternat ipſe, & adornet, nec exſpectet, ut veniamus ad eum. Verumtamen & nos ipſos diſponere per gratiam & cum gratia illius debemus ad comedendum Paſcha Chriſtianum, ad Corpus Chriſti dignè manducandum. Dignè autem manducare non poſſumus, niſi diſcipuli ſimus Chriſti, ab illoque didicerimus diligere juſtitiam, & odiſſe iniquitatem; niſi ex Ægypto & Pharaonis ſervitute liberati fuerimus; niſi carni & operibus ejus, niſi mundo, diabolo, peccato renuntiaverimus. Judæi legale Paſcha manducare non potuerunt in Babylone captivi: nec nos Chriſtum Paſcha noſtrum in Sacroſancta Euchariſtiæ Communione dignè recipere, & manducare poſſumus, ſi ſervi peccati ſimus, vel in proximis peccati occaſionibus verſemur: *Ubi eſt diverſorium, ubi Paſcha cum diſcipulis meis manducem?* Ad hoc Paſcha, ad ſacram Corporis & Sanguinis Chriſti Communionem, ferventiſſimo charitatis deſiderio nos præparare debemus, ut Chriſti Jeſu Salvatoris noſtri reſpondeamus amori, ſeipſum nobis intimè communicare & unire volentis, noſque ſibi commiſcere, & unum cum ipſo efficere corpus, ardentiſſimè deſiderantis. *Et ait* illis: *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum*. Hinc Euchariſtia ab antiquis *Deſiderata* vocabatur: & cùm recèns baptizati è ſacro fonte ad Altare ducerentur, Euchariſtiam percepturi, Pſalmus ille recitari vel cani ex Eccleſiæ inſtituto ſolebat: *Quemadmodum deſiderat cervus ad fontes aquarum, ita deſiderat anima mea ad te, Deus*. Animo cœleſtes ſimus, noſtra converſatio ſit in cœlis, ſiquidem manducamus panem vivum, qui de cœlo deſcendit. Cœleſtem æternamque communionem deſideremus, & ad eam ſanctis operibus tendamus: quod deſiderium Euchariſtica Communio in nobis operabitur, ſi dignè manducaverimus Corpus Chriſti. Hìc enim Myſteriorum & Spiritus Chriſti Jeſu imperfecta ratione participes ſumus: in regno Dei plenè & perfectè participes erimus, cum replebimur Divinitatis ejus ſempiterna fruitione, quam pretioſi Corporis & Sanguinis ejus temporalis perceptio præfigurat: *Dico enim vobis, Quia ex hoc non manducabo illud, donec impleatur in regno Dei*. Euchariſtiæ ſacroſanctum ſacrificium dignè offert, Chriſti corpus & ſanguinem per Communionem ſanctiſſimi ſacramẽti dignè recipit & mãducat, qui grato animo ſacrificium ejuſdẽ corporis & ſanguinis in cruce pro nobis oblatum recolit; & vitæ Chriſtianæ operibus demonſtrat, ſe mortuum eſſe peccato, mundo, & ſibimetipſi: *Hoc facite in meam commemorationem*. Chriſti ſanguis in cruce, in ſancto Altari, in cordibus noſtris effuſus, novum fœdus Deum & nos inter arctioribus nexibus adſtringat & obſignet: *Hic eſt calix, novum teſtamentum in ſanguine meo, qui pro vobis fundetur*. Cor noſtrum Altare ſit, in quo Chriſtum offeramus Patri; non crux, in qua illum iterùm crucifigamus. Cùm ad myſticam Menſam accedimus, probemus noſmetipſos, & conſideremus, an manus noſtræ & opera ſint manus & opera hominis verè Chriſtiani & diſcipuli Jeſu, non proditoris. Chriſti traditor eſt, qui poſt fidem ipſi in baptiſmo oppigneratam, cum ejus inimicis, mundo, diabolo, & peccato ſocietatem init: *Verumtamen ecce manus tradentis me, mecum eſt in menſa*.

Theoph. in hunc loc.

24. *Facta eſt autem & contentio inter eos, quis eorum videretur eſſe major*. Superbiæ & ambitionis vulnus quis meritò non timeat, à quo ante Chriſti mortem, & Spiritus ſancti deſcenſum, nec ipſi tuti fuerunt Apoſtoli, viri ex infima ſorte, pauperes, ac rudes? Caveamus igitur, ne in perditionem aliqua inter nos de prælatione poſſit eſſe contentio. Si enim contendebant Apoſtoli, non excuſationi obtenditur, ſed cautioni proponitur. Una datur omnibus forma ſententiæ, ut non de prælatione jactantia ſit, ſed de humilitate contentio: eòque ſe Dominus proponit imitandum. Egebamus omnium, ipſe nullorum; & tamen præbuit ſe humilitatis auctorem, cum Diſcipulis miniſtraret. Quod utique non faciebat ſtudio utilitatis, ſed exercitatione virtutis. Ille major & celſior inter Eccleſiæ Paſtores & Miniſtros, qui humilior, qui præeſſe non amat, & clero dominari, ſed prodeſſe Eccleſiæ & ejus membris, laborioſa, indefeſſa, & nuſquam otioſa charitate; exemplo Chriſti, animarum ſupremi Domini ac Paſtoris: *Ego autem in medio veſtrum ſum, ſicut qui miniſtrat*.

S. Amb. hic, in Luc. nu. 50. 51.

28.29. *Vos autem eſtis, qui permanſiſtis mecum in tribulationibus meis*. Fidelitatem & perſeverantiam Diſcipulorum ac ſervorum ſuorum Dominus laudat, quam in illis per gratiam ſuam operatur. Noſtra vult eſſe merita, quæ ſunt ipſius dona. Verè fideles ſumus, ſi nec proſpera, nec adverſa nos ab ejus charitate ſeparent. Animos noſtros in adverſis erigat, ac roboret ſpes regni cœleſtis, à Chriſto parati eis, qui in fide, charitate, humilitate, patientia, inter adverſa quæque uſque ad mortem perſeverant: *Et ego diſpono vobis, ſicut diſpoſuit mihi Pater meus, regnum*. Sicut Pater mihi regnum addixit acquirendum per humilitatem, labores, paſſiones, crucem & mortem; & ego vobis diſpono & addico gloriam æternam, deliciaſque incomparabiles & ineffabiles, ſimili ratione acquirendas, ſimilibuſque conditionibus poſſidendas. Unde Apoſtolus ait: *Scientes, quòd ſicut ſocii paſſionum eſtis, ſic eritis & conſolationis*. Et, *Si commortui ſumus, & convivemus: ſi ſuſtinebimus, & conregnabimus*. Nihil etiam efficacius eſt ad deterrendum Chriſtianos ab ambitione, quàm magnificentia promiſſionum Chriſti. Res enim planè indigna eſt iis, quibus

2. Cor. 1. 7. 2. Ti. 2. 11. 12.

æter-

æterna gloria in cœlo reposita est, vanam & fallacem gloriam in terris quærere.

31.32. *Simon, Simon, ecce Satanas expetivit vos, ut cribraret sicut triticum: ego autem rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Christianos omnes tentare, ac dejicere expetit Satanas: nobis igitur adversùs ejus insidias continuò vigilandum: orandus continuò Deus, ne nos tentari sinat ultra quàm resistere possumus, sed ut faciat cum tentatione proventum, ut possimus sustinere, muniti scuto fidei, & omnia nequissimi adversarii tela ignea extinguere divino igne fervidæ charitatis. Christi gratia suppliciter & humiliter imploranda est, quæ sola nobis firmitatem ac soliditatem frumenti tribuere potest: sine qua leves paleæ essemus, tentationum ventis non solùm agitatæ, sed abreptæ & excussæ, paleæ inutiles, & ad comburendum colligendæ. Orandum in Christo, per Christum, & cum Christo, ut non deficiat fides nostra. *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua.* Fideles simus Deo & in prosperis rebus, & in adversis. Inde enim periculosæ tentationes oriuntur, quibus nos cribrat Satanas sicut triticum. Sed *Nemo frangitur adversarum rerum molestia, qui prosperarum delectatione non capitur.* S. Aug. l.2. de ser. Dom. in Monte, c.9. Perseverantiam in fide & in omni opere bono usque in finem, à Deo sine intermissione petamus, siquidem ex nobis nihil possumus; & deficiemus in via, nisi quotidiano gratiæ Christi adjutorio sustentemur & adjuvemur: *Ego rogavi pro te, ut non deficiat fides tua.* Quid *ei rogavit* (inquit S. Augustinus) *nisi perseverantiam usque in finem? Quæ profectò si ab homine homini esset, à Deo poscenda non esset.* Id. l. de Corr. & Grat. c.6.

Et tu aliquando conversus confirma fratres tuos. In Petro & per ministerium Petri, confirmatur fides Christianorum omnium, quorum est Pastor; omnium Pastorum, quorum est caput; totius Ecclesiæ, cujus erat figura, & cujus gerebat personam. Hanc fidem firmavit 1. *Per Apostolatum.* 2. *Per Martyrium.* 3. *Per Epistolas suas.* S. Aug. ser. 210. aliàs 74. de Div. n.6.

33. *Qui dixit ei: Domine, tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire.* Eò infirmiores sumus, quò nos existimamus fortiores. Cùm enim de viribus nostris præsumimus, jam à Deo, in quo & ex quo est omnis fortitudo nostra, deserti sumus: *Unusquisque se tentatione tamquam interrogatus agnoscit, sicut Petrus, quas vires haberet fides ejus, utique nesciebat, quando dixit Domino:* Tecum paratus sum & in carcerem & in mortem ire: *Dominus autem, qui noverat eum, prædixit ubi deficeret, prænuntians illi infirmitatem ejus, tamquam tacta vena cordis ejus. Proinde Petrus qui ante tentationem præsumpsit de se, in tentatione didicit se.* S. Aug. En. in Ps. 36. serm. 2.

40. & 41. *Orate, ne intretis in tentationem.* Expectanda non est tentatio, ut oremus; sed orandum, ne in tentationem incidamus. Christus orans in Monte Olivarum ante passionem suam, orandi exemplum formamque nobis tradit. Orationis Christianæ conditiones in oratione Capitis nostri attendamus. 1. Secessum, animique à terrenis affectibus avulsionem: *Et ipse avulsus est ab eis.* 2. Humiliationem interiorem & exteriorem coram Deo: *Et positis genibus orabat.* 3. Fiduciam filialem in Deum: *Pater, si vis, transfer calicem istum à me.* 4. Voluntatis humanæ cum divina voluntate conformationem: *Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.* 5. Consolationum externarum, quas in rebus adversis nobis Deus subministrat per Sacerdotes, alios; viros religiosos & pios, humilem, & cum actione gratiarum acceptionem: *Apparuit autem illi Angelus de cœlo, confortans eum.* 6. Generosum certamen contra affectus omnes ac motus, qui Dei voluntati in nobis repugnant, intensioremque fervorem orationis, cùm tentatio vel angor ingravescit: *Et factus in agonia, prolixiùs orabat.* 7. Colluctationem adversùs peccatum usque ad sanguinem, & ad mortem usque: *Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis decurrentis in terram...* Nondum *enim usque ad sanguinem restitistis, adversùs peccatum repugnantes.* Hebr. 12.4.

42. *Pater, si vis, transfer calicem istum à me: verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.* Nullum sacrificium Deo acceptius est sacrificio propriæ voluntatis, sine quo cætera bonorum operum sacrificia illi non placent. Recti corde sunt, qui hoc volunt, quod Deus vult. Parcit peccatoribus, tu vis, ut jamperdat peccatores. Distorti cordis es, & pravæ voluntatis, quando aliud vis, aliud vult Deus. Converte cor tuum, & dirige ad Deum: quia & Dominus infirmis compassus est. Vidit in corpore suo, id est, in Ecclesia sua infirmos, qui primò voluntatem suam sequi tentarent; sed cùm viderent voluntatem Dei aliam esse, dirigerent se & cor suum ad suscipiendam & sequendam voluntatem Dei. Ne voluntatem Dei velis torquere ad voluntatem tuam, sed tuam corrige ad voluntatem Dei. Voluntas Dei sic est quomodo regula: ecce, puta, torsisti regulam, unde habes corrigi? Illa autem integra manet: regula est enim incommutabilis. Quamdiù integra est regula, habes quò te convertas, & corrigas pravitatem tuam. Quid autem volunt homines? Parum est, quia voluntatem suam tortuosam habent: etiam voluntatem Dei tortam facere secundùm cor suum, ut hoc faciat Deus, quod ipsi volunt; cùm ipsi hoc debeant facere, quod Deus vult. Quomodo autem complexus est Dominus ex duabus voluntatibus unam factam in homine quem portabat? Præfigurans in corpore suo, id est, in Ecclesia sua futuros quosdam, qui voluntatem suam vellent facere, sed sequerentur postea Dei: quia infirmos quosdam ostendit, quòd ad ipsum pertineant, & eos præfiguravit in se: *Nam ideò & toto corpore sanguinem sudavit, quia in corpore suo, id est, in Ecclesia sua, Martyrum sanguinem ostendit. Toto corpore sanguis exibat: ita Ecclesia ejus habet Martyres, per totum corpus ejus fusus est sanguis.* Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis. Quosdam ergo infirmos in se præfigurans, vel in corpore suo, ex persona infirmorum compatiens illis, ait: *Pater, si vis, transfer calicem istum à me.* Ostendit hominis voluntatem: si in ipsa voluntate permaneret, jam parvum cor videretur ostendere. Sed si compassus est tibi, & te liberat in se; imitare quod sequitur, dicens: *Verumtamen non mea voluntas, sed tua fiat.* Si cœperit tibi subrepere voluntas humana: O si occidat Deus inimicum istum meum, ut non me persequatur! O si posset fieri, ut non ab illo paterer tanta! Jam si perseveraveris, & hoc tibi placuerit, & vides, quia non hoc vult Deus, pravus corde es. S. Aug. En. in Ps. 93. n. 18. & 19.

Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis, &c. Sanguineum sudorem ex Christi venis elicit vis doloris pro peccatis nostris & totius mundi. Lacrymas saltem ex oculis nostris eliciat sincerus & vehemens pro peccatis nostris dolor, eliciat vis amoris pœnitentis. Sudor ordinarius, primi Adami pœna est: *In sudore vultus tui vescéris pane tuo.* Sudor sanguineus, secundi Adami, pœnitentiam in semetipso dedicantis, satisfactio & meritum est. Serpentes quosdam angores gravissimos, & profluxum sudoris instar sanguinis efficere, ex Diodoro Siculo supra retulimus. Ictui serpentis antiqui sanguineus ille sudor adscribendus. Mors peccati, venenum serpentis Christum attingere & vulnerare non potuit: sed vulneraverat Adamum, & totum in illo humanum genus. Christus verò fidejussor factus pro nobis, pœnas peccatorum nostrorum in se suscepit, attritus est propter iniquitates nostras, vulneratus est propter peccata nostra, & sanguineum sudorem horrore peccati emisit: *Et factus est sudor ejus sicut guttæ sanguinis.* Demus operam, ne sit inanis & sine fructu respectu nostri sudor Christi sanguineus: & ne de anima nostra dicatur: *Multo labore sudatum est, & non exivit de ea nimia rubigo ejus.* Ezech. 24. 12.

54. *Petrus verò sequebatur à longè*, &c. Sequebatur à longè, qui mox erat negaturus; neque enim negare potuisset, si Christo proximus adhæsisset. Negavit, quia de se præsumpsit. *Tecum paratus sum*, inquit, *& in carcerem & in mortem ire.* Devotionem consideravit, non respexit conditionem. Multanis, quia dixit se animam ponere, quod non humanæ infirmitatis, S. Amb. l.10. in Luc. nu. 72. 73. 74.

tatis, sed divinæ est potestatis... Ubi negat Petrus? Non in monte, non in templo, non in sua domo: sed in Prætorio Judæorum, in domo Principis Sacerdotum. Ibi negat, ubi veritas non est: ibi negat, ubi Christus captus, ubi Jesus ligatus est. Quid nisi erraret, quem intromisit ostiaria, interrogavit ostiaria, & ostiaria Judæorum? Malè Eva induxit Adam; malè Petrum introduxit fœmina. Sed ille in Paradiso labitur, ubi non veniabilis culpa: hic in Prætorio Judæorum, ubi difficilis innocentia. Hujus lapsus exemplo admonemur impiorum consortium & colloquia, proximasque peccandi occasiones fugere, nobis ipsis attendere; timere, ne fragilitas nostra sibi ipsi relinquatur, ne gratia ad tentationem vincendam necessaria, in pœnam præcedentium infidelitatum, in pœnam superbiæ, negligentiæ, teporis, occulto, sed tamen justo Dei judicio nobis subtrahatur.

CAPUT XXIII.

Sensus Litteralis.

1.2. *ET surgens omnis multitudo eorum*, qui concilio adversùs Jesum interfuerant, Pontificum, Legisperitorum, Senatorum, *duxerunt illum ad Pilatum. Cœperunt autem illum accusare, dicentes: Hunc invenimus subvertentem*, id est, depravantem & inducentem in errores, *gentem nostram, & prohibentem tributa dare Cæsari*, Romanorum Imperatori, ut Judas ille seditionis publicæ in Galilæa signifer; *& dicentem se Christum Regem esse*, se Messiam esse Patribus nostris promissum, & à nobis expectatum, qui regnaturus est in populo Israel, excusso exteræ dominationis jugo.

3.4.5.6.7. *Pilatus autem interrogavit eum, dicens: Tu es Rex Iudæorum? At ille respondens ait: Tu dicis:* Rex sum ego, non terrestris tamen regni, sed cœlestis: Regnum meum non est de hoc mundo. Joan. 16. 33. *Ait autem Pilatus ad Principes Sacerdotum & turbas: Nihil invenio causæ in hoc homine*, nullum crimen morte puniendum: Ipse hominis habitus à regni affectati suspicione longè abest. *At illi invalescebant*, pervicaciùs instabant, *dicentes: Commovet populum*, novam spargens doctrinam, quod prohibere tui muneris est, cùm adversetur publicæ tranquillitati: *Commovet populum docens per universam Iudæam, incipiens à Galilæa usque huc. Pilatus autem audiens Galilæam, interrogavit, si homo Galilæus esset: & ut cognovit, quòd de Herodis potestate esset*, id est, è regione Herodis jurisdictioni subdita (Herodes enim Tetrarcha erat Galilææ, ubi Christus est educatus) *remisit eum ad Herodem*, tum ut ab ejus causæ judicio se extricaret, tum ut Herodi gratificaretur, *qui & ipse Ierosolymis erat illis diebus*, ob celebrationem Paschatis, cùm Judaicam Religionem exteriùs profiteretur.

8.9.10.11.12. *Herodes autem viso Iesu, gavisus est valdè; erat enim cupiens ex multo tempore videre eum, eo quòd audierat multa de eo* laude & admiratione digna, *& sperabat signum aliquod videre ab eo fieri:* Miraculum aliquod illum editurum sperabat coram se, idque vehementer optabat, ut oculos & animum re nova pasceret: quasi Dei omnipotentia humanæ curiositati inservire debeat: *Interrogabat autem eum* Herodes *multis sermonibus. At ipse nihil ei respondebat*, certò noscens illum sibi non crediturum, cujus nempè animus adversùs veritatem obduratus erat. *Stabant autem Principes Sacerdotum & Scribæ, constanter*, id est, pertinaci contentione, *accusantes eum. Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo*, sive cum Ministris suis, indignum sua celsitudine ratus, si metuere videretur hominem, neque armis, neque opibus, neque regnandi artibus instructum: *& illusit indutum veste alba*; illusit ei, ut homini fatuo, qui ne verbum quidem ad sui defensionem respondere posset: ac veste alba, seu splendidiore per ludibriũ indutum, quasi candidatum imaginarii Imperii, *remisit ad Pilatum. Et facti sunt amici Herodes & Pilatus in ipsa die; nam anteà inimici erant ad invicem*: sive odium ex æmulatione, quæ Reges inter & Romanos Præsides frequens erat, ortum esset; sive ob Galilæos à Pilato neci datos, & usurpatam Herodis ipsius jurisdictionem.

13.14.15.16. *Pilatus autem convocatis Principibus Sacerdotum, & Magistratibus*, sive Senatoribus, *& plebe, dixit ad illos: Obtulistis mihi hunc hominem quasi avertentem populum* à Romani Imperii reverentia; *& ecce ego coram vobis interrogans, nullam causam*, sive nullum crimen, *invenio in homine isto ex his in quibus eum accusatis. Sed neque Herodes* ullum tale crimen in eo invenit: *nam remisi vos ad illum*, qui res Jesu meliùs nosse poterat, cùm Jesus in ejus ditione præcipuè conversatus sit: *& ecce nihil dignum morte actum est ei*; nihil ab Herode in illum præjudicatum est, quo dignus morte notaretur: *Emendatum ergo illum dimittam?* castigatum, seu flagris cæsum. Propositum erat Pilato hanc pœnam Jesu irrogare, ut quoquo modo Judæorum animos mitigaret, illumque morti eximeret. Nimirùm Legibus Romanis arbitraria erat pœna: *Si quis novas & usu vel ratione incognitas Religiones induceret, ex quibus animi hominum moverentur* (ut loquitur Paulus Jurisconsultus.) Hoc crimen, quàm Majestatis, videbatur Pilato magis in Jesum congruere: ut solent qui aliud quàm jus intuentur, quærere aliquid, quod obtendant injuriæ.

17.18.19.20.21.22. *Necesse autem habebat*, ex consuetudine, *dimittere eis*, in festo Paschatis, *unum* reum: *exclamavit autem simul universa turba, dicens: Tole hunc* è medio, capitali supplicio illum addicito, *& dimitte nobis Barabbam: qui erat propter seditionem quamdam factam in civitate, & homicidium, missus in carcerem. Iterum autem Pilatus locutus est ad eos, volens dimittere Iesum. At illi succlamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum. Ille autem dixit ad illos: Quid enim mali fecit iste?* Non faciam: rem enim iniquam postulatis. *Nullam causam mortis invenio in eo. Corripiam ergo illum, & dimittam.* Confer cum *Matth.* 27. & *Marci* 15.

23.24.25. *At illi instabant vocibus magnis, postulantes, ut crucifigeretur:* ut quod jurè non poterant, clamoribus obtinerent: *& invalescebant*, id est, prævaluerunt, *voces eorum. Et adjudicavit fieri petitionem eorum*; decrevit, ut fieret, quod illi petebant, nimirùm ut Jesus crucifigeretur. *Dimisit autem illis eum, qui propter homicidium & seditionem missus fuerat in carcerem, quem petebant*, cujus liberationem urgebant: *Iesum vero tradidit voluntati eorum*, ut crucifigeretur. Confer cum *Matthæi* 27.23. & *Marci* 15.14. *& seq.*

26.27.28.29.30.31. *Et cùm ducerent eum* ad Calvariæ montem, qui locus patibularis erat, *apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenensem, venientem de villa: & imposuerunt illi crucem portare post Iesum*; id est, à tergo ipsius sub eodem onere præeuntis. *Sequebatur autem illum multa turba populi, & mulierum, quæ plangebant & lamentabantur eum. Conversus autem ad illas Iesus, dixit: Filiæ Ierusalem, nolite flere super me; sed super vos ipsas flete, & super filios vestros*: Hierosolymitanæ mulieres, non mea, sed vestra, & civium vestrorum causa flete, quibus mala gravissima ob mortem meam imminent: *Quoniam ecce venient dies* extremę calamitatis, obsidionis, & excidii Urbis vestræ, *in quibus dicent: Beatæ steriles, & ventres qui non genuerunt, & ubera quæ non lactaverunt:* Quia duplex est

dolor

dolor matrum, videre filios miseriæ participes: *Tunc incipient dicere montibus, Cadite super nos; & collibus, Operite nos.* Locutiones istæ proverbiales à Christo usurpatæ sunt ad eventuum singularium significationem, quò magis ex his divina ipsius præscientia appareret. Nam & matrum ea fuit miseria tempore Hierosolymitanæ obsidionis, ut suos ipsæ filios præ fame comederent, & plurimi se in specus abdiderunt, ubi tamen à Romanis militibus inventi, miserè contrucidati sunt. *Quia si in viridi ligno hæc faciunt, in arido quid fiet?* Si ego justus pœnas do tam acerbas, quid non patientur mortis meæ, aliorumque criminum rei? Et hæc locutio proverbialis erat. Nam Hebræi viros bonos lignum viride, malos lignum aridum vocant. Ps. 1. *Beatus vir, qui non abiit in consilio impiorum ... Et erit tamquam lignum, quod plantatum est secus decursus aquarum quod fructum suum dabit in tempore suo: Et folium ejus non defluet, &c. Non sic impii, non sic.* Et Ezech. 20. 47. *Exscindam & viride lignum & aridum*, id est, *Justum & impium*, ut ipse interpretatur c. 21. 3. Sensus igitur est: Si talia faciunt Romani in me ligno humido, feraci, semper virente, & semper vitali propter Deitatem, & per fructus doctrinæ meæ talente omnes: quid non facient in vobis, populo arido, ligno sterili ab omni vivifica justitiæ, & nullum fructum afferente?

Isa. 2. 19. Osee 10. 8. Joseph. l. 6. de Bello Judaic. c. 46.

Theoph. in hunc locum.

33.34. *Ducebantur autem & alii duo nequam cum eo*, duo homines facinorosi, *ut interficerentur. Et postquam venerunt in locum, qui vocatur Calvariæ, ibi crucifixerunt eum, & latrones, unum à dextris, & alterum à sinistris;* ut medius inter illos pendens Jesus, ipsis latronibus facinorosior videretur. Supplicium crucis ditum, servile, infame, Judæis inusitatum, ut probat Casaubonus Exercit. 16. in Baronium.

Jesus autem dicebat: Pater, dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt. Si necessaria esset attentio mentis ad actionis pravitatem, ut peccatum imputetur, non peccassent Christi crucifixores, qui verè ignorabant, quid facerent; adeòque nulla fuisset causa, cur Christus Patrem orasset, ut mortis suæ peccatum illis remitteret. Error itaque de peccato, quod Philosophicum vocant recentiores Moralis Euangelicæ corruptores, à Christo in cruce pendente damnatus est. *Dividentes verò vestimenta ejus*, milites Romani, qui crucifixerant eum, *miserunt sortes.* Pallium diviserunt, sortem super tunicam miserunt. Confer cum *Joan.* 19. 23. 24.

35.36.37. *Et stabat populus spectans, & deridebant eum Principes cum eis, dicentes: Alios salvos fecit, se salvum faciat, si est Christus Dei electus:* Si verus est Messias, de quo Deus apud Isaiam ait: *Ecce servus meus suscipiam eum: electus meus, complacuit sibi in illo anima mea* (c. 42. v. 1.) Non plebs tantùm, sed & ipsi Senatores in cruce pendenti crudeliter insultabant. *Illudebant autem ei & Milites accedentes, & acetum offerentes ei;* qui potus erat vulgaris illorum, ut ex Spartiano, aliisque Scriptoribus antiquis colligitur. Nec insolitum fuisse Judæis potum illum, colligitur ex verbis Booz ad Ruth: *Comede panem, & intinge buccellam tuam in aceto.* Quibus autem verbis milites Christo illuderent, refert etiam Euangelista: *Et dicentes: Si tu es Rex Judæorum*, Messias ille potens & virtutibus celeber, *salvum te fac*, ab imminente morte.

Ruth. 2. v. 14.

38. *Erat autem & superscriptio*, seu inscriptio *scripta super eum*, super caput ejus, in superiore crucis parte, *litteris Græcis, & Latinis, & Hebraicis: Hic est Rex Judæorum.* Linguas tituli alio ordine recenset S. Joannes, scilicet Hebræam, Græcam, & Latinam. Quænam lingua primum locum teneret, incertum. Confer cum *Matth.* 27. 37. *Marci* 15. 26. & *Joann.* 19. 19.

39.40.41.42.43. *Unus autem de his qui pendebant latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, salvum fac temetipsum, & nos:* teipsum & nos à morte imminente libera, & è cruce solve. *Respondens autem alter, increpabat eum, dicens: Neque tu times Deum, quòd in eadem damnatione es?* Tu non magis Deum times, quàm cæteri, contumeliis afficiens Jesum crucifixum, cùm simili pœnæ subjaceas, Deique judicio mox sistendus sis? *Et nos quidem juste* punimur; *nam digna factis recipimus: hic verò nihil mali gessit*, nihil unquam fecit, quod reprehensionem mereretur, nedum hanc mortem crucis. Fama sanctitatis & miraculorum Jesu ad omnium aures pervenerat. Non mirum itaque quòd Latronem non lateret; sed & singulari mentis illustratione à Spiritu sancto cognovit, non tantùm esse hominem justum, sed Deum mundique Redemptorem cognovit, credidit, & confessus est: *Et dicebat ad Jesum: Domine, memento mei, cùm veneris in Regnum tuum:* Cùm regni, non alieni, sed tui, possessionem adiveris. *Et dixit illi Jesus: Amen dico tibi: Hodie mecum eris in Paradiso.* Non aliquando, ut verecundè peris; sed *hodie*, statim à morte; non solùm tui memor ero, sed *mecum eris*, tanquam socius consolationis, qui socius es passionis & imitator patientiæ, fidei tuæ, spei, charitatis, pœnitentiæ præmium hodie percipies *in Paradiso*, id est, in loco voluptatis & quietis perpetuæ Justorum. Sicut homo quidem in cruce Jesus, ut Deus autem ubique, & illic & in paradiso, implens omnia, & nusquam absens.

Theoph.

44.45. *Erat autem fere hora sexta, & tenebræ factæ sunt in universam terram, usque in horam nonam. Et obscuratus est Sol, & velum Templi scissum est medium:* Confer cum *Matth.* 27. 45. & 51.

46. *Et clamans voce magna Jesus, ait: Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens, expiravit.* Vox magna index fuit, illum non necessitate, aut infirmitate mori, sed voluntate; index fuit vehementissimi illius affectus, summæque erga Patrem fiduciæ. *In manus tuas*, tibi, tutelæ, curæque tuæ *commendo spiritum meum:* Animam meam apud te depono, quam à te accepi, moxque sum resumpturus. Confer cum *Matthæi* 27. 50.

Ps. 30. 6.

47.48.49. *Videns autem Centurio quod factum fuerat*, Solis deliquium extra naturæ ordinem, tremorem terræ, hominem velut suo arbitrio expirantem; *glorificavit Deum*, Dei potentiam agnovit & confessus est, *dicens: Verè hic homo justus erat*, id est, innocens, verax ac proinde Filius Dei, quem se esse dixit. *Et omnis turba eorum, qui simul aderant ad spectaculum illud*, qui ad spectandum crucis supplicium convenerant, *percutientes pectora sua*, in signum compunctionis & pœnitentiæ, *revertebantur. Stabant autem omnes noti ejus*, discipuli, consanguinei, amici, *à longè*, procul à cruce *& mulieres quæ secutæ eum erant à Galilæa, hæc videntes.* Confer cum *Matth.* 27. 55. & 56. & *Joann.* 19. 25. Tunc impletum est illud Vaticinium: *Et qui juxta me erant, de longè steterunt, &c.*

Ps. 37. 12.

50.51.52.53. *Et ecce vir nomine Joseph, qui erat Decurio*, id est, Consul, sive Senator Urbis, vir bonus & justus: *hic non consenserat consilio & actibus eorum*, id est, Principum Sacerdotum, & Synedrii: *ab Arimathea civitate Judææ* oriundus, *qui expectabat & ipse regnum Dei*, seu Messiæ adventum, ut pii omnes Israelitæ: *Hic accessit ad Pilatum, & petiit corpus Jesu. Et depositum* de cruce *involvit sindone, & posuit eum in monumento excisо* in rupe, *in quo nondum quisquam positus fuerat.*

54.55.56. *Et dies erat Parasceues*, id est, præparationis, *& Sabbatum illucescebat*, id est, imminebat nox, qua post occasum solis incipiebat Sabbatum more Judaico: *Subsecutæ autem mulieres, quæ cum eo venerant de Galilæa, viderunt monumentum, & quemadmodum positum erat corpus Jesu*, ubi, & quo modo atque situ sepultum, observarunt. *Et revertentes, paraverunt aromata & unguenta: & Sabbato quidem siluerunt*, sive quieverunt, *secundum mandatum* Legis, nec aliquid egerunt quoad aromatũ & unguentorũ apparatũ, nisi elapso Sabbato

Sem

Sensus Moralis.

23. *Coeperunt autem illum accusare, dicentes;* 4.5. *Hunc invenimus subvertentem gentem nostram, &c.* Christus Jesus blasphemiæ adversùs Deum, proditionis erga Principem, seditionis in populo excitatæ accusatus, eorum qui calumniam patiuntur, consolatio est. Quis innocentia sua contra hujusmodi accusationes tutus esse potest, siquidem illis appetitus est Sanctus Sanctorum? *Exacuerunt ut gladium linguas suas, intenderunt arcum rem amaram, ut sagittent in occultis immaculatum. Subitò sagittabunt eum, & non timebunt: firmaverunt sibi sermonem nequam. Narraverunt ut absconderent laqueos, dixerunt, Quis videbit eos?* Pacificam Christi Jesu doctrinam quasi seditiosam criminantur Judaici Sacerdotes, Legisperiti, & Senatores, quia falsas illorum Traditiones impugnabat, illorumque detegebat hypocrisim, & populum à vita corruptissima in rectam viam revocabat. Sic Euangelicæ Doctrinæ corruptores, cùm à piis eruditisque Theologis accusantur, ac refelluntur, cùm ab Episcopis damnantur; accusatores suos, ut publicæ tranquillitatis perturbatores, ut seditiosos, ut Novatorum partiarios, apud Potestates accusant, & calumniis opprimere nituntur: *Commovet populum, docens per universam Iudæam, incipiens à Galilæa usque huc.* Sic olim impius Rex Achab Eliam accusavit, quòd Israel conturbaret, quia Israelitas à falsorum Deorum cultu revocabat: *Tu ne es ille qui conturbas Israel? Et ille ait: Non ego turbavi Israel, sed tu, & domus patris tui, qui dereliquistis mandata Domini, & secuti estis Baalim.*

Psal. 63.

3. Reg. 18. 17. 18.

11. *Sprevit autem illum Herodes cum exercitu suo: & illusit indutum veste alba.* A mundo & hominibus carnalibus contemni & irrideri, sors piorum est. Qui secundùm Euangelium vivunt, ab hominibus secundùm sæculi genium ac mores viventibus spernuntur, irridentur, plerumque stultitiæ elogio notantur, maximè in aulis Principum, ubi rara pietas, ubi plus curiositatis, quàm fidei. Qui pietatis causa spernuntur & illudùntur, Christi ab Herode & Aulicis ejus illusi modestiam, humilitatem, patientiam imitentur, silentio illum glorificent: *At ipse nihil illi respondebat.* Feliciores se existiment, cùm propter Christum sugillantur ut stulti, quàm si summam sapientiæ laudem apud homines mundo servientes consequerentur. Et qui pios, ut homines insipientes, debilis ingenii, pusilli animi contemnunt, ipsi Dei judicio stultissimi sunt. Nemo se seducat: *Si quis videtur inter vos sapiens esse in hoc sæculo, stultus fiat, ut sit sapiens. Sapientia enim hujus mundi stultitia est apud Deum.*

1. Cor. 4. 18. & 19.

24. *Et Pilatus adjudicavit fieri petitionem eorum.* Pilatus innocentiam Jesu agnoscebat, illum dimittere volebat; illum tamen, Cæsaris timore, & inimicorum ipsius Jesu clamoribus victus, Barabbæ postposuit, Latroni Salvatorem, seditioso pacificum, homicidæ Auctorem vitæ: & flagellandum, illudendum, crucifigendum tradidit voluntati eorum. Sic urgentibus tentationibus, quæ nos ad peccatum incitant, & tumultuariis vocibus clamant, ut Christus in cordibus nostris rursum crucifigatur, fortè volumus dimittere Jesum, ipsum offendere nolumus, nullam invenimus causam, cur debeat iterum in nobis crucifigi; sed clamores cupiditatum nostrarum vincunt tandem imperfectam boni voluntatem, seu velleitatem; timore vel cupiditate ad consensum inflexi, Mundum, diabolum, amorem nostrum proprium Christo, ejusque legi, veritati, charitati præponimus: *Iesum verò tradidit voluntati eorum.*

26. *Et cùm ducerent eum, apprehenderunt Simonem quemdam Cyrenensem, venientem de villa: & imposuerunt illi crucem portare post Iesum.* Crux super humeros Christi Jesu imponitur, ut trophæum, quod Christus in homine, & homo portat in Christo.... Bonus ordo nostri profectus est, ut priùs crucis suæ trophæum ipse erigeret, deinde Martyribus traderet erigendum: Non Judæus est qui crucem portat, sed alienigena, atque peregrinus: nec præcedit, sed sequitur, juxta quod scriptum est: *Qui vult venire post me, tollat crucem suam, & sequatur me.*

S. Ambros. lib. 10. in Luc. n. 107.

Et imposuerunt illi crucem portare post Iesum. Crucem nostram feramus omnes post Jesum: ferant Prælati, ferant & subditi; Doctores patiter & populus. Crux est mortificatio affectionum, ita ut moveri nequeant & operari: Nàm qui crucifigitur, clavis affigitur, & operari non potest. Unde Doctor secundùm Christum debet prior ipse crucem tollere, & carnes suas timore Dei configere, deinde eam auditoribus imponere. Impletur autem & hoc loco Isaiæ Vaticinium: *Cujus principatus super humerum ejus.* Principatus enim Domini, & regnum, crux est. *Humiliavit semetipsum* (ait Apostolus) *factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis. Propter quod & Deus exaltavit illum....* Non aliter regnat in nobis Jesus, nisi per afflictionem; atque ita qui in deliciis vivunt, inimici sunt Christi. Ille autem potest fieri subditus Christi, & tollere crucem suam, qui virtutem exercet; qui venit à villa, relinquens mundum, & quæ sunt in mundo, & ad Jerusalem illam supernam & liberam tendit.

Theophyl. in c. 23. S. Lucæ. Isai. 9. Philipp. 2.

34. *Iesus autem dicebat: Pater, dimitte illis: non enim sciunt, quid faciunt.* Novus Sacerdos in novo crucis Altari seipsum in sacrificium offert *pro ignorantiis Populi.* Sic impletum est illud Isaiæ: *Ipse peccata multorum tulit, & pro transgressoribus rogavit.* Hujus orationis fructus fuit Judæorum plurimorum conversio. *Videbat quosdam suos inter multos alienos; illis jam petebat veniam, à quibus adhuc accipiebat injuriam. Non enim attendebat, quòd ab ipsis moriebatur; sed quia pro ipsis moriebatur.* Pro illis veniam oravit, ut nemo de sui peccati dimissione desperet. Viderunt Christum suo scelere morientem, & crediderunt in Christum suis sceleribus ignoscentem. *Quousque biberent sanguinem quem fuderant, de sua salute desperaverunt.*

Hebr. 9. 7. Isaiæ 53. S. Aug. tr. 31. in Jo. n. 9.

Pater, dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt. Attendamus, & faciamus secundùm exemplar, quod nobis in monte monstratum est. *Quem petit? Pro quibus petit? Quis petit? Vbi petit? Patrem Filius, pro impiis crucifixus, inter ipsas injurias non verborum, sed mortis illatæ, pendens in Cruce: tanquam ad hoc extentas manus habuerit, ut sic pro illis oraret, ut dirigeretur oratio ejus tamquam incensum in conspectu Patris, & elevatio manuum ejus sacrificium vespertinum.* Verè *Dominus miserator & misericors, longanimis, & multæ misericordiæ, & verax.* Moritur ut martyr suæ Divinitatis & Charitatis; utrumque illud Fidei & Moralis Euangelicæ fundamentum in Cruce confirmat: Divinitatem hac voce, *Pater;* Charitatem istis, *Dimitte illis.* Christi pro te morientis Charitatem imitare. Langues, anhelas, ægritudine sauciaris, non potes tibi tollere odium. Spera in Deum: Medicus est, pro te pependit in ligno, & nondum est vindicatus. Quid vis vindicari? Ideò enim odisti, ut vindiceris. Vide pendentẽ Dominum tuum, & tibi de ligno tanquam de tribunali præcipientem. Vide pendentem, & tibi languenti de suo sanguine medicamentum facientem. Vindicari vis? Vide pendentem, audi precantem: *Pater, dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt.* Sed potuit hoc facere, dicis mihi: ego non possum. Ego enim homo sum, ille Deus. *Deus ergo ut quid homo, si non corrigitur homo?*

S. Aug. enarr. in psalm. 81. vers. 15. n. 20.

Pater, dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt. Isti qui sanos se putabant, multò periculosiùs & desperatiùs ægrotabant; & ipsa ægritudine, qua mentes perdiderant, etiam Medicum cædebant. Parum est, cædebant, dicam totum; non solùm cædebant, sed etiam occidebant. Ille autẽ etiam cùm occideretur, Medicus erat; vapulabat, & cu-

Idem t. 49. aliàs de Temp. 177. n. 9. & 10. S. Aug. t. 119. aliàs 9. de Verbis Apost. n. 2. & 3.

» & curabat ; patiebatur phreneticum, nec deserebat » ægrotum: tenebatur, alligabatur, colaphis percutiebatur, arundine plagas accipiebat, irridebatur, insultabatur ei; postremò audiebatur, damnabatur, ligno suspendebatur, undique circumfremebatur; & Medicus erat. » Agnoscis phreneticos, agnosce & Medicum: *Pater, dimitte illis, quia nesciunt, quid faciunt*. Illi *perdita mente saviebant, & Medici sanguinem sæviendo fundebant: ille autem etiam de ipso sanguine suo ægrotis medicamenta faciebat.* Non enim frustra dixit, *Pater, dimitte illis* : » Orat Christianus, & exauditur ; orat Christus, & non » exauditur? Nam qui exaudit cum Patre, quia Deus est, » quomodo non exauditur homo, quòd pro nobis factus » est? Prorsus exauditus est. Ibi erant, ibi sæviebant ; de » his erant, qui reprehendebant eum, & dicebant, *Ecce cum publicanis & peccatoribus manducat*. Erant in ipso » populo, à quo ipse Medicus occidebatur; *& in ejus sanguine etiam ipsis antidotum parabatur*.

39.40.41.42.43. *Unus autem de his, qui pendebant, latronibus, blasphemabat eum, dicens: Si tu es Christus, salvum fac temetipsum, & nos*. Deum blasphemando pati, sine fide, sine spe, sine charitate pati & mori, extrema in hoc mundo pœna peccati est, & peccatum ad mortem, pro quo non oravit Christus; character denique reproborum est. Beatus est, qui in hac vita castigatur & punitur à Deo, si crucem suam humiliter accipiat, patienter ferat, amore pœnitente pœnas suas consecret, Deo benedicat: *Nemo vestrum patiatur ut homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. Si autem ut Christianus, non erubescat: glorificet autem Deum in isto nomine ... Itaque & hi, qui patiuntur secundùm voluntatem Dei, fideli Creatori commendent animas suas in benefactis.* Primus fructus fidei & pœnitentiæ in peccatore suorum peccatorum pœnas dante, est timor judiciorum Dei, cor ejus utiliter concutientis : *Neque tu times Deum, qui in eadem damnatione es?* Secundus est pœnarum suarum cum pœnis Jesu Christi comparatio, & justitiæ Dei erga seipsum agnitio ac humilis adoratio: *Et nos quidem justè, nam digna factis recipimus: Hic verò nihil mali gessit*. Tertius est Christi Jesu humiliationibus, ignominiis, passione & morte non offendi. Quartus, humilis oratio. Quintus, nihil aliud petere, quàm ut Jesus memor sit nostri, nos habeat in corde; solam ab illo misericordiam postulare, omnibus honoribus, ac favoribus in regno ejus se indignum censere ac profiteri: *Et dicebat ad Jesum: Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum*. Sextus, corrigere peccantes, innocentiam oppressam tueri. Hoc animo patientibus & morientibus incredibile solatium per spem vivam Deus infundit, & Christus Jesus in pœnarum tolerantia sibi per charitatem conjunctos, ad gloriæ suæ consortium vocat : *Et dixit illi Jesus : Amen dico tibi: Hodie mecum eris in Paradiso*.

1.Pet.4.15.19.

S.Aug.l.1 de anim.& ejus Orig. cap.9. n.11.

Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum. Nemo fit membrum Christi, nisi aut baptismate in Christo, aut morte pro Christo. Unde & Latro ille, non ante crucem Domini sectator, *sed in cruce confessor ; inter Martyres computatur, qui suo sanguine baptizantur;* quod plerisque non baptizatis fervente persecutione provenit: *Tanto namque pondere apprehensum est, tantumque valuit apud eum, qui hæc novit appendere, quòd confessus est Dominum crucifixum, quantum si fuisset pro Domino crucifixus. Tunc enim fides ejus de ligno floruit, quando Discipulorum marcuit; nisi cujus mortis terrore marcuerat, ejus resurrectione reviresceret. Illi enim desperaverunt de moriente, ille speravit in commoriente: Refugerunt illi auctorem vitæ, rogavit ille consortem pœnæ: Doluerunt illi tamquam hominis mortem, credidit ille regnaturum esse post mortem: Deseruerunt illi sponsorem salutis, honoravit ille socium Crucis. Inventa est in eo mensura Martyris, qui tunc in Christum credidit, quando defecerunt, qui futuri erant Martyres. Et hoc quidem oculis Domini clarum fuit, qui non baptizato, tamquam martyrii sanguine abluto, tantam felicitatem statim contulit; sed etiam nostrum, quis non consideret quanta fide, quanta spe, quanta charitate mortem pro Christo vivente suscipere potuit, qui vitam in moriente quæsivit?* Huc accedit, quia non incredibiliter dicitur, Latronem, qui tunc credidit, juxta Dominum crucifixum, aqua illa, quæ de vulnere lateris ejus emicuit, tamquam sacratissimo baptismo fuisse perfusum.

S.Aug. En.in Ps.39. n.15.

Domine, memento mei, cùm veneris in regnum tuum. Corde creditur ad justitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Qualis ille Latro inventus est, pendens in cruce cum Domino, agnoscens in cruce Dominum: *Alii non cognoverunt miracula facientem, agnovit ille in ligno pendentem. Erat ille confixus omnibus membris: manus clavis inhærebant, pedes transfixi erant, totum corpus adjungebatur ligno, totum corpus non vacabat cæteris membris, lingua vacabat & cor: corde credidit, ore confessus est.* Memento mei (*inquit*) Domine, cùm veneris in regnum tuum: *Salutem suam longè futuram sperabat, & post longum tempus acciperè contentus erat; in longum sperabat, dies non est dilatus. Ille dixit*, Memento mei, cùm veneris in regnum tuum: *ille respondit*, Amen dico tibi, Hodie mecum eris in Paradiso. *Paradisus habet ligna felicia: Hodie mecum in ligno crucis, hodie mecum in ligno salutis*... Uberior est gratia, quàm precatio; *semper enim Dominus plus tribuit, quam rogatur*. Hodie mecum eris in Paradiso: *Vita est enim esse cum Christo: ideò ubi Christus, ibi vita, ibi regnum*.

S.Ambr. l.10. in Luc.n.121.

Domine, memento mei, &c. In corde fidelium tres manere virtutes, fidem, spem, charitatem, Apostolus testatur; quas subita repletus gratia, & accepit Latro, & servavit in cruce: *Fidem namque habuit, qui regnaturum Dominum credidit, quem secum pariter morientem vidit. Spem habuit, qui regni ejus aditum postulavit, Charitatem quoque in morte sua vivaciter tenuit, qui fratrem & collatronem pro simili scelere morientem, & de iniquitate sua redarguit, & ei vitam, quam non cognoverat, prædicavit. Ille qui talis ad crucem venit ex culpa, ecce qualis à cruce recedit ex gratia*. Latro in hora mortis convertitur, nemo desperet : Unus tantùm convertitur; nemo præsumat, nemo pœnitentiam differat.

1.Cor.13. S.Greg. M. l. 18. Moral. c.23.

Hodie mecum eris in Paradiso. Se gratiam meritis non dare, hoc exemplo confirmat Dominus: *Pro nihilo salvos facies illos*, ait Propheta, id est, gratis data gratia tua: *Quid ille Latro attulerat ad Crucem? De fauce ad judicium, de judicio in lignum, de ligno in Paradisum. Credidit propter, quod locutus est. Sed & ipsam fidem quis donavit, nisi qui juxta pependit?*

Ps.55. S.Aug.En. in illumPs.n.12.

Hodie mecum eris in Paradiso. Ipsa Crux tribunal fuit. In medio enim Judice constituto, unus Latro, qui credidit, liberatur; alter qui insultavit, damnatus est: *Jam significabat, quod facturus est de vivis & mortuis, alios positurus ad dexteram, alios ad sinistram: similis ille Latro futuris ad sinistram, similis alter futuris ad dexteram. Judicabatur, & judicium minabatur.*

Id.tr.11. in Joan.n.11.

46. *Et clamans voce magna Jesus, ait: Pater in manus tuas commendo spiritum meum. Et hæc dicens, expiravit.* Inclinans caput, quasi gratias agens, *potestativè emisit animam* (ait Arnoldus Abbas) *consummans omnem legalium rationem hostiarum, & ultimam ænigmatibus antiquis manum imponens. Se itaque totum obtulit Patri, & consummata est illius holocausti plenitudo, expensis in illud Ministerium carne simul & spiritu: quia & pro carne & pro spiritu hominis agebatur, & totus homo totum Christum habuit salvatorem, dum & caro in medelam carnis oblata est in ligno, & ad sanctificationem animæ obtinendam spiritus ille descendit ad inferos, & ascendit ad superos: ibi confringens ferreos vectes, hic portas aperiens æternales.*

Arnold. Bonævallis Ab. tr. de Verbis Dom.

Pater, in manus tuas commendo spiritum meum. Hæc Christianè moriendi forma, ut animam nostram immortalem esse credentes, eam quasi depositum quoddam fidelis Creatoris curæ, custodiæ, defensioni contra malignos spiritus commendemus.

CA-

CAPUT XXIV.

Senſus Litteralis.

1.2.3.4.5. 6.7.8.9. *UNa autẽ ſabbati*, prima die hebdomade, quæ apud nos Dominica dicitur, *valdè diluculo*, ſummo mane, primo diluculi punctо, *venerunt ad monumentum* piæ mulieres, quæ Jeſum à Galilæa ſecutæ fuerant, *portantes quæ paraverant* ipſa nocte *aromata*, ad ungendum corpus Jeſu; *& invenerunt lapidem revolutum à monumento. Et ingreſſæ* intra ſeptum, ipſumque ſepulchrum propiùs inſpicientes, *non invenerunt corpus Domini Ieſu. Et factum eſt dum mente conſternatæ eſſent de iſto*, dum eam ob rem perplexæ eſſent, *ecce duo viri*, Angeli duo in ſpecie virorum, *ſteterunt ſecus illas*, ſubitò & inſperatò eis apparuerunt, *in veſte fulgenti*, gloriæ illorum indice. *Cum timerent autem*, & *declinarent vultum in terram*, timoris, verecundiæ, & venerationis ſenſu, tum quòd cœleſtem fulgorem imbecilles earum oculi ferre non poſſent, *dixerunt ad illas* Angeli: *Quid quæritis viventem cum mortuis?* Author vitæ ſolus inter mortuos liber, non poterat in ſepulchro diutiùs detineri. *Non eſt hic, ſed ſurrexit: recordamini, qualiter locutus eſt vobis, cùm adhuc in Galilæa eſſet*, ab Jeroſolymitanorum Judæorum perſecutione tutus, *dicens*, quod divina præſcientia noverat: *Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia reſurgere. Et recordatæ ſunt verborum ejus*, ſcilicet Domini Jeſu Chriſti: *Et regreſſæ à monumento, nuntiaverunt hæc omnia illis undecim* Apoſtolis primùm, *& cæteris omnibus* Diſcipulis Jeſu.

10.11.12. *Erat autem Maria Magdalene, & Ioanna, & Maria Iacobi, & cæteræ quæ cum eis erant, quæ dicebant ad Apoſtolos hæc*; quæ hoc nuntium ad Apoſtolos retulere. *Et viſa ſunt ante illos ſicut deliramentum verba iſta:* hæc mera ſomnia, nugæ, ac fabulæ, viſa ſunt Apoſtolis: *& non crediderunt illis. Petrus autem ſurgens cucurrit ad monumentum*, comite Joanne; *& procumbens*, id eſt, prono capite, & propenſo collo diligenter introſpiciens, *vidit linteamina*, quibus involutum fuerat corpus Jeſu, *ſola poſita*, ſine corpore; *& abiit*, rediit in domum, *ſecum mirans, quod factum fuerat*; ſtupendum eventum tacitè admiratus. Confer cum *Matthæi* 28. *Marci* 16. & *Ioannis* 20.

13.14.15.16. *Et ecce duo ex illis*, Diſcipulis Jeſu, *ibant ipſa die in Caſtellum*, in pagum ſeu villam, *quod erat in ſpatio ſtadiorum ſexaginta ab Ieruſalem*, ſtadiis ſexaginta diſtantem, id eſt, ſeptem milliaribus Italicis cum dimidio, ſive duabus leucis Gallicis cum dimidia, *nomine Emmaus*: Pago nomen Emmaus. *Et ipſi loquebantur ad invicem de his omnibus, quæ acciderant*. Colloquebantur in itinere de paſſione & morte Chriſti, & de his quæ mulieres, Petruſque, & Joannes nuntiaverant. *Et factum eſt dum fabularentur, & ſecum quærerent*, id eſt, ſimul his de rebus conferrent, *& ipſe Ieſus appropinquans ibat cum illis. Oculi autem illorum tenebantur, ne eum agnoſcerent*. Vi divina impediebantur, ne propiùs conſiderarent ea, ex quibus cognoſci Jeſus poterat, non effigie mutatus, * ſed alio dumtaxat habitu illis apparens, ſcilicet peregrini; idque multis de cauſis: nempè ut ambiguam ſuam de illo ſententiam revelarent, ut ulcus detegerent, ac pharmacum ſuſciperent. 2. Ut dulcior eis poſt multam moram eſſet ejus agnitio. 3. Ut doceret ex Moſe & Prophetis. 4. Ut magis crederent, corpus Domini non ultra eſſe tale, ut ſimpliciter ab omnibus videri poſſet, quamvis illud ipſum, quod paſſum eſt, ſurrexerit: & converſationem ejus poſt reſurrectionem longè aliam eſſe, & non communem: non qualis eſt mortalium, ſed diviniorem. Propterea tenebantur oculi eorum, ne illum agnoſcerent: à quibus enim volebat, videbatur.

*S. Aug. l. 3. de Conſenſu Euang. c. 25.

Theoph. in hunc loc.

17.18.19.20.21.22.23.24. *Et ait ad illos: Qui ſunt hi ſermones, quos confertis ad invicem ambulantes, & eſtis triſtes?* Qua de re in itinere diſſeritis, vultu adeò triſti & tetrico? *Et reſpondens unus, cui nomen Cleophas, dixit ei: Tu ſolus peregrinus es in Ieruſalem, & non cognoviſti, quæ facta ſunt in illa his diebus?* Tu ſolus ex his, qui habitant in agro Jeroſolymitano, ignoras, quæ in Urbe acta ſunt his diebus? Vel, Tu ne ſolus omnium hìc ut peregrinus vivis & hoſpes, id eſt, ita ignarus rerum Hieroſolymitanarum, ut ea quæ nota ſunt omnibus, etiam advenis, ignores? *Quibus ille dixit: Quæ?* Quænam illa ſunt? *Et dixerunt: De Ieſu Nazareno, qui fuit vir Propheta, potens in opere & ſermone, coram Deo, & omni populo.* Qui fuit Propheta non qualiſcumque, ſed inter ipſos Prophetas eminens docendi modo & factis, cui teſtimonium à Deo datum eſt per miracula, & ab omni populo per fidem ejus ſermonibus datam, & per innocentiæ & beneficentiæ ipſius prædicationem: *Et quomodo eum tradiderunt ſummi Sacerdotes & Principes noſtri in damnationem mortis, & crucifixerunt eum*: Pontifices, & Senatores noſtri ipſum tradiderunt Pilato, & injuſtam mortis ſententiam ab illo extorſerunt, effeceruntque, ut crucifigeretur. *Nos autem ſperabamus, quia ipſe eſſet redempturus Iſrael*: Hunc eſſe verum Meſſiam arbitrabamur, qui liberaturus eſſet Iſraelem ab externæ dominationis jugo, & regnum David in florentiſſimum ſanctiſſimumque ſtatum reſtituturus (nam rationem liberationis à tyrannide diaboli & peccati ſervitute tunc temporis nondum intelligebant) *Et nunc ſuper omnia tertia dies eſt hodie, quòd hæc facta ſunt.* Verumtamen dies tertius agitur, ex quo hæc facta ſunt, ex quo nempè damnatus & crucifixus fuit, ſi fortè inde aliquid boni exſpectari poſſit. *Sed & mulieres quædam ex noſtris*, noſtri cætus, *terruerunt nos*, nos obſtupefecerunt & attonitos reddiderunt: *Quæ ante lucem fuerunt ad monumentum, & non invento corpore ejus, venerunt* ad nos, *dicentes: Se etiam viſionem Angelorum vidiſſe*, ſibi apparuiſſe Angelos, *qui dicunt eum vivere. Et abierunt quidam ex noſtris*, Petrus & Joannes, *ad monumentum; & ita invenerunt, ſicut mulieres dixerunt*; ita ſe rem habere comprobarunt, ſicut mulieres retulerant: *Ipſum verò* Jeſum *non invenerunt*.

25.26.27. *Et ipſe dixit ad eos: O ſtulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti ſunt Prophetæ!* O homines ſenſu & intelligentia deſtituti, quorum cor tardius eſt ad credendum non ſolùm ſermonibus Jeſu Magiſtri veſtri, ſed & Prophetarum vaticiniis, quorum veritatem probavit eventus! *Nonne hæc oportuit pati Chriſtum*, ſecundùm Prophetarum oracula, & Dei decretum ipſis revelatum, *& ita intrare in gloriam ſuam*? per paſſionem ſcilicet ac mortem. *Eum autem, qui modico quàm Angeli minoratus eſt, videmus Ieſum, propter paſſionem mortis, gloria & honore coronatum* (ait Apoſtolus.) *Et incipiens à Moyſe & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus Scripturis, quæ de ipſo erant*. Chriſtus enim finis Legis & Prophetarum; veteris Legis ſacrificia, typi erant ſacrificii à Chriſto in cruce oblati; in Libris Moyſis, in Pſalmis, in Prophetis, in omnibus Scripturarum veteris Teſtamenti libris, aliqua ſunt ad ad Chriſtum typicè, & propheticè, aut myſticè pertinentia.

Hebr. 2. 9. Vide Euſ. in lib. demonſt. Euang.

28. 29. 30. 31. *Et appropinquaverunt caſtello*, ſeu pago, *quo ibant*, nempè Emmaus, *& ipſe ſe finxit longius*

giùs ire. Ita se composuit, quasi longiùs iturus esset, passusque aliquot fortè progressus est, ut se abire velle significaret, nisi instanter manere rogaretur. Nihil ergo falsi, nihil simulationis in illa Christi actione fuit. Adde ex S. Augustino, non omne quod fingimus, mendacium esse; sed quando id fingimus quod nihil significat, tunc esse mendacium. S. Aug. l. 2. q. Euang. q. 51. *Cum autem fictio nostra refertur ad aliquam significationem, non est mendacium, sed aliqua figura veritatis. Alioquin omnia quæ à sapientibus & sanctis viris, vel etiam ab ipso Domino figuratè dicta sunt, mendacia deputabuntur, quia secundùm usitatum intellectum non subsistit veritas talibus dictis..... Quid ergo significat, quòd se ire longiùs Dominus finxit, cùm comitaretur Discipulos, exponens eis sacras Scripturas, utrum ipse esset, ignorantibus? Quid putamus, nisi quia hospitalitatis officio ad suam cognitionem pervenire posse homines intimavit? Vt cùm longiùs ipse ab hominibus abscesserit super omnes cœlos, tamen ita cum eis sit, qui hæc exhibent servis ejus, ut cùm dicere cœperint, Domine, quando te vidimus hospitem & adduximus? tamquam eum scilicet qui longè abscesserat: respondeat ille: Cùm uni ex minimis meis fecistis, mihi fecistis.* Matth. 25. 38. Ex hoc igitur loco nihil extundere possunt mendacii & æquivocationum ac restrictionum mentalium patroni, quod damnato illorum errori faveat.

Et coegerunt illum, constanti prece, *dicentes: Mane nobiscum, Domine, quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies*: Jam sol ad occasum vergit: *& intravit cum illis* in diversorium. *Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit*, id est, gratias egit Deo; *ac fregit, & porrigebat illis*, ut patrem-familias se gerens, sicut solebat, dum cum Discipulis suis mortalis versaretur. Panem istum communem fuisse, non Eucharisticum, probabilius est, quamvis Eucharistiæ typus fuerit, ut panes in deserto miraculo multiplicati, quos simili ritu Christum in cœlum respiciens *benedixit*, seu *gratias egit*, fregit, & *distribuit*. (*Matth.* 14. & 15. *Marci* 6. & 8. *Lucæ* 9. & *Ioannis* 6. Certè Eucharistiam sub solis panis, non vini symbolis à Christo consecratam, & absque verbis solemnibus: *Hoc est corpus meum*, nemo probabit. Præterea, Christus in ipsa panis distributione à duobus Discipulis agnitus, statim disparuit, & statim è mensa surgentes regressi sunt in Jerusalem ad undecim Apostolos. Unde incertum est, an panem illum comederint. Ad Eucharisticam ergo communionem locus ille non pertinet, nisi typicè. *Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum, & ipse evanuit ex oculis eorum*, solo voluntatis suæ arbitrio inconspicuum se præbens.

32. 33. 34. 35. *Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas?* Nisi mens nostra caligine quadam tecta fuisset, potueramus eum, antequam nobiscum accumberet, agnoscere ex docendi modo, & ex divina efficacia animos incendente, qualem sentire quondam ipso docente solebamus. *Et surgentes eadem hora regressi sunt in Ierusalem: & invenerunt congregatos undecim* Apostolos, *& eos qui cum illis erant* congregati, *dicentes: Quòd surrexit Dominus verè, & apparuit Simoni* Petro, Apostolorum primo. Nuntium de resurrectione Domini esse indubitatum ajebant, utpotè cui non mulieres solæ, sed ipse Petrus testimonium perhiberet. *Et ipsi*, Discipuli Emmauntini, *narrabant quæ gesta erant in via: & quomodo cognoverunt eum in fractione panis*, in mensa, dum panem frangeret, non ante quàm discumberent.

36. 37. 38. 39. 40. *Dum autem hæc loquuntur*, dum hæc narrarent duo illi Discipuli undecim Apostolis, cæterisque cum eis congregatis, *stetit Iesus in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis: ego sum, nolite timere.* Postrema illa verba: *Ego sum*, &c. absunt à Codice Græco; illa tamen agnoscunt Vulgatus Interpres Latinus, necnon Syrus & Arabs. Scribarum incuria elapsa non dubito, cùm à S. Hieronymo, qui Novum Testamentum Græcæ fidei jussu S. Damasi reddidit, in divina Bibliotheca legantur. *Conturbati verò & conterriti, existimabant se spiritum videre*, quòd subitò & insperatò, clausisque foribus, illis visus esset. *Et dixit eis: Quid turbati estis, & cogitationes* variæ, dubiæ, ac perplexæ, *ascendunt in corda vestra?* id est, corda vestra subeunt & occupant. *Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum: Palpate, & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet sicut me videtis habere*; carnem & ossa, quæ tangi & palpari possint, sicut manus & pedes vobis contrectandas offero. Videte manus & pedes vulnerum cicatricibus insignitos: manibus probate, an oculi vestri fallantur. Confer cum *Marci* 16. 44. & *Ioannis* 20. 19.

41. 42. 43. *Adhuc autem illis non credentibus*, firma fide, *& mirantibus præ gaudio* vehementi, quod eorum judicium obscurabat; quia rebus adversis, summaque tristitia oppressi, vix rebus credere lætis possumus; *dixit: Habetis hic aliquid quod manducetur?* Tribus argumentis redivivi corporis sui veritatem Christus Apostolis probavit, judicio visus accurato, judicio tactus, & cibi sumptione. *At illi obtulerunt ei partem piscis assi, & favum mellis*, victum tenuem & pauperem, quo vitam sustentabant. *Et cùm manducasset coram eis, sumens reliquias, dedit eis*, ut eum verè comedisse oblatum cibum minimè dubitarent. Unde Apostoli ajunt, Petro omnium nomine loquente: *Hunc Deus suscitavit tertia die, & dedit eum manifestum fieri, non omni populo, sed testibus* Act. 10. 41. *præordinatis a Deo: nobis qui manducavimus & bibimus cum illo, postquam resurrexit à mortuis.* Comedit autem Christus post gloriosam Resurrectionem suam, non necessitate, sed potestate. *Quomodo contrarium est* (inquit S. Augustinus) *& Christum post Resurrectionem cibatum, & in resurrectione quæ promittitur, ciborum indigentiam non futuram; cùm & Angelos legamus ejusdem modi escam eodemque modo sumpsisse, non ficto & inani phantasmate, sed manifestissima veritate; nec tamen necessitate, sed potestate? Aliter enim absorbet terra aquam sitiens, aliter solis radius candens: illa indigentia, iste potentia. Futuræ ergo resurrectionis corpus, imperfectæ felicitatis erit, si cibos sumere non potuerit; imperfectæ felicitatis, si cibis eguerit.* S. Aug. epist. 102. alias 29. qu. 1.

44. *Et dixit ad eos: Hæc sunt verba, quæ locutus sum ad vos, cùm adhuc essem vobiscum, Quoniam necesse est impleri omnia, quæ scripta sunt in Lege Moysi, & Prophetis, & Psalmis de me.* Duobus argumentis Resurrectionem suam Christus iterùm confirmat, altero ex prædicatione sua, altero ex Prophetarum oraculis petito. Res quas videtis impletas, scilicet passio, mors, & resurrectio mea tertia die, ita contigerunt, sicut prædixi vobis, cùm adhuc in carne mortali vobiscum conversarer: cùm dicerem, Oportere impleri quæ de me scripta sunt in Lege, Prophetis, & Libris hagiographis (in quibus Hebræi Psalmos imprimis numerabant) siquidem præscientia Dei falli non potest.

45. 46. 47. 48. *Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas*; id est, mentes illorum divino suo lumine illustravit, & Scripturarum intelligentia donavit; quod singulare Dei donum est. *Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die;* ut Dei decreto definitum, typisque veteribus ac Prophetarum vaticiniis prænunciatum est: *& prædicari in nomine ejus*, id est, vices ejus obeundo, ejus mandato & auctoritate, *Pœnitentiam & remissionem peccatorum in omnes Gentes, incipientibus* Prædicatoribus ejus & Legatis Euangelii prædicationem *ab Ierosolyma*, ut scriptum est Isaiæ 2. 23. *Quoniam de Sion exibit lex, & verbum Domini de Ierusalem.* Non solis sensuum testimoniis, sed firmissimis Scripturarum sacrarum documentis resurrectionis suæ veritatem Christus firmavit, ne quid fallaciter cum carnalibus Discipulorum sensibus egisse putaretur. *Dubitantes Discipulos suos* (inquit S. Augustinus) *quamvis conspecto & contrectato ejus corpore, majore documento* S. Aug. lib. de Unit. Eccles. cap. 10.

Scripturarum voluit confirmare, quàm quòd seipsum visibilem atque palpabilem mortalium sensibus admovebat.

Vos autem testes estis horum; vitæ scilicet, ac prædicationis doctrinæque meæ, miraculorum, passionis, mortis, resurrectionis, à Deo præordinati & electi. Sive, *Eritis mihi testes in Ierusalem, & in omni Iudæa, & Samaria, & usque ad ultimum terræ*. Act. 1. 8.

49. *Et ego mitto promissum Patris mei in vos*: Brevi mittam donum Spiritus sancti, vobis à me promissum Patris mei nomine, ut eo roborati, mihi testimonium perhibere firmiùs atque constantiùs possitis. *Vos autem sedete, quoadusque induamini virtute ex alto*: Manete interim Jerosolymis quieti, & expectate, donec Spiritus sanctus è cœlo in vos illabatur, vosque divino robore confirmet ad quælibet pericula adeunda, ad quælibet mala toleranda in prædicatione Euangelii.

50. 51. 52. 53. *Eduxit autem eos foras in Bethaniam*: Eduxit eos extra Jerusalem, ad eam Bethaniæ partem, quæ erat in Monte Oliveti, in quo Monte sæpè preces & lacrymas ad Patrem fuderat Christus Jesus: ut qui locus submissionis ejus & humiliationis testis fuerat, idem esset & gloriæ: *Et elevatis manibus suis*, id est, super eorum capita protensis, *benedixit eis*, solemni ritu benè illis precatus est: & omni benedictione spirituali ipsos intùs cumulavit: *Et factum est, dum benediceret illis*, simul atque ritum illum valedicens implevit, *recessit ab eis*, corpore ab illis disjunctus est; *& ferebatur in cœlum*, paulatim via recta ascendit propria virtute: *Et ipsi* Discipuli *adorantes*; cùm eum corpore in terram prostrato adorassent, ut Regem gloriæ, mundique Dominum, *regressi sunt in Ierusalem* secundùm ejus mandatum, *cum gaudio magno*, quia rationem admirabilem, qua procurata erat generis humani redemptio, jam intelligebant, & divinum illud promissum mittendi Spiritus sancti mox implendum certissimè credebant, & firmissimè sperabant: *Et erant semper in Templo*, quotidie, statis orationis horis, *laudantes & benedicentes Deum*; Amen. Fortè & cœnaculum, in quo ab Ascensione usque ad Pentecosten deliluerunt Apostoli & Discipuli, erat in Templo; in illudque recepti sunt ab aliquo Sacerdotum aut Levitarum in Christum credentium, qualis erat Barnabas. Confer cum *Actum* 1.

Sensus Moralis.

1. 2. 3. 4. *UNa autem Sabbati, valdè diluculo, venerunt ad monumentum, portantes quæ paraverant aromata*. Quoties aliquid propter Deum & Christum Jesum agendum est, disponere nos debemus ad illud, qualecumque sit, bonum opus & Christianæ pietatis officium. 2. Illud exequi diligenter ac ferventer debemus: *Valdè diluculo venerunt ad monumentum, portantes quæ paraverant aromata*. Animam porrò fidelem, & in Deo confidentem, difficultates, labores, impedimenta à Mundo & hominibus Mundi amatoribus opposita, non deterrent à Christi obsequio, quia ejus gratiæ auxilio tollenda sperat: *Et invenerunt lapidem revolutum à monumento*. Afflictiones quidem, siccitates, amaritudines interiores sæpè experitur Anima fidelis & Deum diligens, sanctoque ardore quærens in Christianæ pietatis & vitæ spiritualis exercitiis, omni solatio sensibili destituta, Jesum quem quærebat, non invenit: *Et ingressæ non invenerunt corpus Domini Iesu*. Verumtamen tædio, mœstitiæ, timori, desolationi succedit consolatio, Deo providente, qui sibi fideliter servientes non deserit: *Et factum est, dum mente consternatæ essent de isto, ecce duo viri steterunt secus illas in veste fulgenti*, &c.

5. 6. 7. 8. *Quid quæritis viventem cum mortuis*? Qui veterem hominem cum actibus ejus in se ipso mortificat & crucifigit, Christum à mortuis redivivum invenit. Non invenitur in morte peccati, in ejus occasionibus proximis: ex iis emergere necesse est, & pœnitentiam agere, ut novæ Jesu Christi vitæ simus participes. Non est hìc, sed surrexit. Per piam meditationem revocanda sunt in memoriam verba ejus, & sacrosancta Mysteria, ut fides nostra firmetur, spes excitetur, charitas augeatur & nutriatur: *Recordamini qualiter locutus est vobis, cùm adhuc in Galilæa esset, dicens: Quia oportet Filium hominis tradi in manus hominum peccatorum, & crucifigi, & die tertia resurgere. Et recordatæ sunt verborum ejus*.

13. & seq. *Et ecce duo ex illis ibant ipsa die in castellum, quod erat in spatio stadiorum sexaginta ab Ierusalem, nomine Emmaus: & ipsi loquebantur ad invicem de his omnibus quæ acciderant*. Ex abundantia cordis os loquitur. Qui Deum diligunt, de Deo, rebusque sanctis differunt in via ista, qua ad patriam cœlestem pergimus. Qui mundum diligunt, de mundo ejusque rebus confabulantur: *Qui de terra est, de terra loquitur*. Illis qui de Christo Jesu colloquuntur, & pios sermones miscent, ipse intimiùs præsentem se exhibet, gratiam conferens uberiorem: *Et factum est, dum fabularentur, & Iesum quærerent: & ipse Iesus appropinquans ibat cum illis*. Contingit sæpè, ut se abscondat piis animabus, illunque verè diligentibus, ut illarum fidem exerceat. Cùm illo ambulant, & ignorant; illum in se inhabitantem habent, nec id intelligunt: *Oculi autem illorum tenebantur, ne eum agnoscerent*. Duobus illis Discipulis non quidem plenè credentibus, sed tamen de se loquentibus Dominus apparuit; sed eis speciem, quam recognoscerent, non ostendit. Hoc ergo egit foris Dominus in oculis corporis, quod apud ipsos agebatur intùs in oculis cordis: *Ipsi namque apud semetipsos intus & amabant, & dubitabant: eis autem Dominus foris & præsens aderat, & quis esset, non ostendebat. De se ergo loquentibus præsentiam exhibuit, sed de se dubitantibus cognitionis suæ speciem abscondit*. S. Gregor. M. homil. 23. in Euang.

17. *Et ait ad eos: Qui sunt hi sermones, quos confertis ad invicem ambulantes, & estis tristes*? Est tristitia carnis quæ mortem operatur; est tristitia secundùm Deum, quæ vitam operatur & salutem. Tristitia de Christi Jesu passione & morte, cujus per peccata nostra causæ sumus, adeò ut verè nobis dici possit: *Auctorem vitæ interfeciſtis*, salutaris est, quia ex amore pœnitente, ex charitate saltem inchoata & imperfecta procedit. Christi Jesu passioni & morti compatiendum, quia *Si compatimur, & conglorificabimur*. Rom. 8. 17.

18. *Tu solus peregrinus es in Ierusalem, & non cognoviſti, quæ facta sunt in illa his diebus*? Quot Christiani in Ecclesia ita peregrini sunt & hospites, ut Christum Jesum & ejus Mysteria, præcepta, promissa vix cognoscant post tot sæculorum seriem, tot vaticinia, tot prædicationes, tot miracula! Sic peregrinum esse in Jerusalem, crimen est. Verùm alia quadam ratione peregrinum esse, virtus est, & Christiani hominis officium. Existimare & gerere nos debemus sicut peregrinos in hoc mundo; ut ex iis simus, *qui utuntur hoc mundo, tamquam non utantur*; ut nec mundum, nec rem prorsus ullam quæ est in mundo diligamus mansoria dilectione, ut loquitur S. Augustinus: *Omnium divinarum Scripturarum plenitudo & finis est dilectio rei qua fruendum est*, scilicet Dei, & *rei quæ nobiscum ea re frui potest*, scilicet proximi. *Hoc ergo ut nossemus atque possemus, facta est tota pro salute nostra per divinam providentiam dispensatio temporalis, qua debemus uti, non quasi mansoria quadam dilectione atque delectatione, sed transitoria potiùs, tamquam viæ, tamquam vehiculorum vel aliorum quorumlibet instrumentorum, ut ea quibus ferimur, propter illud ad quod ferimur, diligamus*. Sic Abraham credentium Pater, cæterique Patriarchæ, se peregrinos & hospites super terram existimarunt, & vitam suam peregrinationem appellarunt. Abraham *Fide demoratus est in Terra repromissionis tamquam in* 1. Cor. 7. 31. S. Aug. l. 1. de Doct. Christ. c. 35. Hebr. 11. 9. 10. 13. 14. 15. 16.

alienâ,

aliena, in casulis habitando, cum Isaac & Iacob coharedibus repromissionis ejusdem. Expectabat enim fundamenta habentem civitatem, cujus artifex & conditor Deus..... Iuxta fidem defuncti sunt omnes isti, non acceptis repromissionibus, sed à longè eas aspicientes & salutantes, & confitentes, quia peregrini & hospites sunt super terram. Qui enim hæc dicunt, significant se patriam inquirere. Et si quidem ipsius meminissent, de qua exierunt, habebant utique tempus revertendi: nunc autem meliorem appetunt, id est, cœlestem. Ideò Deus non confunditur vocari Deus eorum: paravit enim illis civitatem. Eodem spiritu David Rex ait, Deum orans: *Advena ego sum apud te* Psal.38.13. *& peregrinus, sicut omnes patres mei.* Sic affecti esse debent Christiani: *Charissimi, obsecro vos tamquam* 1. Petr.2. *advenas & peregrinos abstinere vos à carnalibus desideriis, quæ militant adversùs animam.* Quamdiu sumus in corpore, peregrinamur à Domino. Quodlibet hìc abundet, nondum sumus in illa patria, quò redire festinamus: *Cui peregrinatio dulcis est, non* S.Aug. enarrat. in ps. 85. n. 11. *amat patriam: si dulcis est patria, amara est peregrinatio: si amara peregrinatio, tota die tribulatio. Quando non est tribulatio? quando in patria delectatio.* Delectationes in dextera tua usque in finem: *Ibi visio* " *sine defectu, amor sine fastidio.* Sed sint copiæ, redunder affluentia hujus sæculi, detur securitas, quòd " non pereant. Dicat Deus desuper: Æternus in his " eris, æterna tecum erunt ista, sed meam faciem non " videbis. Nemo carnem consulat, spiritum consulite; respondeat vobis cor vestrum; respondeat spes, " fides, charitas quæ in vobis esse cœpit. Ergo-ne si acciperemus securitatem, nos in affluentia bonorum sæ" cularium semper futuros, & diceret nobis Deus, " Faciem meam non videbitis; gauderemus in illis bo" nis? Eligeret fortè aliquis gaudere & dicere: Abun" dant mihi ista, bene mihi est, nihil ampliùs quæro? " *Nondum cœpit esse amator Dei, nondum cœpit suspira*" *re tamquam peregrinus.* Absit, absit. Recedant om" nia seductoria, recedant blandimenta falsa, recedant Psal.41.11. " ea quæ nobis quotidie dicunt: *Vbi est Deus tuus?* Ef" fundamus super nos animam nostram, confiteamur in " lacrymis, gemamus in confessionibus, in miseriis su" spiremus: *Quicquid nobis adest præter Deum nostrum, non est dulce. Nolumus omnia quæ dedit, si non dat seipsum qui omnia dedit.*

26. *Nonne hæc oportuit pati Christum, & ita intrare in gloriam suam?* Pati etiam oportet Christianum, & ita intrare in gloriam. Hæc via salutis est, à Christo monstrata & calcata. Hæc via Capitis nostri, hæc via membrorum; hæc Ecclesiæ, omniumque electorum via. Tota clavis cœli, Christi crux & sanguis. Frustra viam faciliorem, commodiorem, naturæque corruptæ desideriis magis accommodatam quis quæreret. Qui naturæ blanditur, illam magis corrumpit, Deoque indignam reddit. Sanctificari & salvari nisi per pœnitentiam & Crucem non potest: *Quoniam per* Act.14.21. *multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei.* Christi promissis non credis? Quid tibi promisit Christus, nisi quod ostendit in se? Quid ostendit in se? Mortuus est & resurrexit, ascendis in cœlum. Vis sequi? Imitare passionem, expecta pro- S.Aug. in ps. 56.n.16.17. missionem. *Quare amas habere quod Christus, si times pati quod Christus?*

29. 30. 31. *Et coegerunt illum, dicentes: Mane nobiscum, quoniam advesperascit, & inclinata est jam dies..... Et factum est, dum recumberet cum eis, accepit panem, & benedixit, ac fregit, & porrigebat illis. Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum.* Hæc hospitalitatis merces: *Tene hospitem, si vis agnoscere Salvatorem. Quod tulerat infidelitas, reddidit hospitalitas.* An nescitis, si quem Christianum susceperitis, ipsum suscipitis? Nonne ipse dicit: *Hospes fui, & suscepistis me?* Et quando ei dicitur: *Domine, quando te vidimus hospitem?* respondet: *Cùm uni ex minimis meis fecistis, mihi fe-* S.Aug. ser. 235. 236. alias de tempore. *cistis.* Cùm ergo Christianus Christianum suscipit, serviunt membra membris; & gaudet caput, & sibi imputat datum, quod membro ejus fuerit erogatum.

Alex. Expos. in Euang.

Hìc ergo pascatur Christus esuriens, accipiat potum sitiens, vestiatur nudus, suscipiatur peregrinus, visitetur ægrotus. Hoc habet necessitas itineris. Sic in ista peregrinatione vivendum est, ubi eget Christus: *Eget in suis, plenus est in se: sed qui eget in suis, & plenus est in se, egentes adducit ad se.* " 40. & de diversis.

Et cognoverunt eum, &c. Christum in fractione panis cognoscunt, quem in Scripturæ sacræ expositione non cognoverant. Audiendo ergo præcepta Dei, illuminati non sunt, faciendo illuminati sunt: *Non* "S. Greg. M. homil. 15. Rom.2. enim *auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.* Quisquis ergo vult audita intelligere, festinet ea quæ jam audire potuit, opere implere. Ecce Dominus non est cognitus dum loqueretur, & dignatus est cognosci dum pascitur. Hospitalitatem ergo diligite, charitatis opera amate: *Charitas* Hebr.13. *fraternitatis maneat in vobis, & hospitalitatem nolite oblivisci. Per hanc enim placuerunt quidam, Angelis hospitio receptis.*

Et aperti sunt oculi eorum, & cognoverunt eum. In fractione panis Christus Dominus cognoscitur: Eucharistia enim est, *Panis vitæ & intellectus*; oculos aperit, ut Christum, ejusque Mysteria magis ac magis cognoscamus: hinc *Cœna lucis* ab antiquo Patre vocatur. Hujus typus fuit mel quod degustavit Jonathas debellatis Philisthæis: *Illuminati sunt* (inquit) 1.Reg.14.29. *oculi mei, eo quòd gustaverim paululum de melle isto.* Ubi "S. Aug. ser. "215. alias de temp. "40. & ser. "334. alias de diversis. "87. voluit Dominus agnosci? In fractione panis. Securi sumus, panem frangimus, & Dominum agnoscimus. Noluit agnosci, nisi ibi, propter nos, qui non eum visuri eramus in carne, & tamen manducaturi eramus ejus carnem. Quisquis ergo fidelis es, quisquis non inaniter Christianus vocaris, quisquis Ecclesiam non sine causa ingrederis, quisquis verbum Dei cum timore & spe audis, consoletur te fractio Panis..... Dominus præsentavit se ipsum in fractione panis. Discite, ubi Dominum quæratis; discite, ubi habeatis; *discite, ubi agnoscatis, quando manducatis.* Norunt enim Fideles aliquid qui meliùs intelligunt in ista lectione, quàm illi qui non noverunt: *Non enim omnis panis, sed accipiens benedictionem Christi, sit corpus Christi. Ibi illi agnoverunt, exultaverunt, ad alios perrexerunt, jam scientes invenerunt, narrantes quod viderant, in Euangelio addiderunt.*

32. *Et dixerunt ad invicem: Nonne cor nostrum ardens erat in nobis, dum loqueretur in via, & aperiret nobis Scripturas?* Verbum Dei ignis est, qui piorum auditorum animos in ejus amorem accendit. Ardete igne charitatis, ut à dæmonibus discernamini, qui credunt, & contremiscunt. *Ardor iste sursum vos rapit, sursum tollit, in cœlum levat. Quicquid molestiarum passi fueritis in terra, quantumcumque Christianum cor deorsum humiliatum premat inimicus, summa petiit ardor dilectionis. Si faculam teneas ardentem, rectam capite sursum teneas, flammæ crinis surgit in cœlum: deprime faculam, flamma in cœlum it: fac faculam capite deorsum, numquid & flammam deponis in terram? Quacumque ardens vergit, flamma aliam viam nescit, cœlum petit.* Spiritu ferventes accendimini igne charitatis: fervere facite vos laudibus Dei, & moribus optimis. Alter calidus, alter frigidus: calidus frigidum accendat: & qui parùm ardet, optet augimentum, oret adjumentum. Dominus paratus est dare, nos pansis cordibus optemus accipere. S.Aug. serm. 234. alias de diversis, 87.

36. *Dum autem hæc loquuntur, stetit Iesus in medio eorum, & dicit eis: Pax vobis: ego sum, nolite timere.* Sistit se Jesus in medio eorum, qui de illo, ejusque Mysteriis loquuntur cum pietatis affectu. Adest in medio ovium bonus Pastor, ut illas consoletur, in fide confirmet, in spem erigat, charitatem accendat & augeat. Oremus, ut stet in medio cordis nostri, nobisque pacem illam afferat, quam mundus dare non potest; pacem veram, quæ fructus est charitatis; pacem æternam, quæ merces est charitatis. *Declina à malo, & fac bonum, inquire pacem,* Psal.45.15. *& persequere eam.* Ut quæramus pacem, præcipitur nobis: ut autem sequamur eam, promittitur nobis. Pacem habeamus cum Deo, cum nobis ipsis, cum

2. Cor. 5. proximo: *Obsecramus pro Christo, reconciliamini Deo*, & pacem cum illo habebitis, nunquam finiendam, si in ejus obedientia perseverare velitis. Pacem cum vobis ipsis habete. Omnia in vobis ordinata sint: corpus animæ; sensus & appetitus rationi; anima & ratio Deo subjiciantur. Hæc vera pax est. Quod enim aliud pax est, quàm *Tranquillitas ordinis*? Pacem cum proximo servate. *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes*, ut Deus pacis & dilectionis sit semper vobiscum. *Domus terrena cohabitatores multos non capit; possessio pacis cum multis habitatoribus crescit*. Pacem si amemus, habemus.

Rom. 12. 18.

S. Aug. serm. 357. alias 35. ex editis à Sirmondo.

» Laudandi sunt, qui amant pacem: qui oderunt, meliùs interim docendo ac tacendo pacandi, quàm vituperando provocandi. Verus pacis amator, inimicorum ejus amator est. Quemadmodum enim si lucem » istam amares, cæcis non irascereris, sed eos doleres; » quales enim bonum tu caperes, nosses; & ideò quanto bono illi fraudarentur, conspiciens, misericordia tibi digni viderentur; & si opes haberes, si artem, si » medicamentum, potiùsad eos sanandos curreres, » quàm damnandos: ita si pacis amator es, quisquis » es, miserere eum qui non amat quod amas, qui non » habet quod habes. Talis quippè est res quam diligis, » ut non invideas compossessori tuo: *Habet tecum pacem, & tibi non angustat possessionem*. Quid agit pax » in hujus adhuc regionis incertis, in ista peregrinatione mortalitatis nostræ; cùm adhuc nemo est alteri » conspicuus, nemo videt cor alterius? Quid agit pax? De incertis non judicat, incognita non confirmat: proclivior est ad benè credendum de homine, quàm ad malè suspicandum. Non se multùm dolet errare, cùm benè credit etiam de malo: perniciosè autem, cùm malè sentit fortè de bono. Nescio, qualis sit: quid perdo, si credo, quia bonus est? Si incertum est, licet ut caveas, ne fortè verum sit; non tamen damnes, tamquam verum sit. Hoc pax jubet.

Idem, enarrat. in psal. 147. n. 16.

S. Aug. serm. 116. alias 4. ex editis à Parisiensibus.

39. *Videte manus meas, & pedes, quia ego ipse sum: palpate & videte, quia spiritus carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere*. De sepulchro Dominus » Jesus surrexit, sanatis vulneribus, servatis cicatricibus. *Hoc* enim *Discipulis suis expedire judicavit, ut cicatrices ejus servarentur, unde cordis vulnera sanarentur*. Quæ vulnera? Infidelitatis. Apparuit enim oculis eorum veram exhibens carnem: & putaverunt se spiritum videre. Non leve vulnus hoc cordis est..... Pereat dubitatio, sequatur digna laudatio..... Agnoscant Discipuli verum corpus, quod agnovit ipsis prædicantibus mundus. Christi resurrectione fides futuræ nostræ resurrectionis in nobis confirmetur. Non est incredibilis resurrectio membrorum, posita & probata resurrectione capitis. Cicatrices in corpore suo glorioso Christus servavit, & Discipulis ostendit, ut meminerimus, carnem nostram pœnitentiæ clavis crucifigendam, si ad gloriam beatæ resurrectionis pervenire volumus.

45. 46. 47. *Tunc aperuit illis sensum, ut intelligerent Scripturas. Et dixit eis: Quoniam sic scriptum est; & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die; & prædicari in nomine ejus pœnitentiam, & remissionem peccatorum in omnes gentes*. Scripturarum sacrarum intelligentiam privato cujusque spiritui asserere, illusio Hæreticorum est; siquidem eam sancti Apostoli nonnisi post Christi Domini Resurrectionem singulari illius dono consecuti sunt. Fructus pietatis est, humilitatis, orationis, paupertatis spiritus, & fidei captivantis mentem in obsequium Christi. Christi gratiam humili & ferventi oratione petamus, ut voluntatem Dei in ejus verbis discere possimus; ut Scripturas sacras intelligere, amare, meditari, & secundùm illas vitam nostram instituere valeamus, pugnando contra cupiditatem, exercendo charitatem. Finis enim Scripturarum est, *Charitas de corde puro, & conscientia bona, & fide non ficta*. Scriptura *non damnat nisi cupiditatem, non præcipit nisi charitatem, atque ita informat mores hominum*. Veni Domine, clausa sunt corda; & aperi, & intra.

S. Augustin.

Et dixit eis: Quoniam sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die. Viderunt hoc Apostoli, Christum viderunt patientem, viderunt pendentem, videbant post Resurrectionem viventem. Quid ergo non videbant? Corpus, id est Ecclesiam. Illum videbant, illam non videbant. Sponsum videbant, sponsa adhuc latebat. Promittat & ipsam. *Sic scriptum est, & sic oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis tertia die*. Hoc sponsus est: quid de sponsa? *Et prædicari in nomine ejus pœnitentiam & remissionem peccatorum per omnes gentes, incipientibus à Jerusalem*. Hoc nondum videbant Discipuli: Ecclesiam per omnes Gentes. Caput videbant, & de corpore capiti credebant. Per hoc quod videbant, quod non videbant credebant. Similes illis sumus & nos: videmus aliquid quod ipsi non videbant, & non videmus aliquid quod ipsi videbant. Quid nos videmus quod ipsi non videbant? Ecclesiam per omnes gentes. Quid non videmus quod ipsi videbant? Christum in carne constitutum. Quomodo illi caput videbant, & de corpore credebant: sic nos corpus videmus, de capite credamus. Invicem nos adjuvent visa nostra. *Adjuvit eos visus Christus, ut futuram Ecclesiam crederent: adjuvat nos visa Ecclesia, ut Christum resurrexisse credamus. Impleta est fides illorum, impletur & nostra: impleta est illorum de capite, impletur nostra de corpore. Totus Christus & illis & nobis innotuit: sed totus ab eis non est visus, nec à nobis totus est visus. Ab eis caput est visum, corpus creditum: à nobis corpus visum, caput creditum. Nulli tamen deest Christus: in omnibus plenus est, & adhuc ei restat corpus*.

S. Aug. serm. 116. alias 4. ex addit. à Parisiens. Lege & enarrat. in psal. 147. n. 16.

49. *Et ego mittam vobis promissum Patris mei in vos*, Spiritum sanctum, quem & olim Pater meus per Prophetas, & nuper ipse ore proprio promisi me missurum, ut vos doceat omnem veritatem; vos in Euangelii prædicatione & Ecclesiæ fundatione ac regimine dirigat; vos in periculis quibusque pro nomine meo adeundis, ac in rebus adversis quibuscumque pro nomine meo perferendis, confirmet, roboret, consoletur. Illud verò donum non vobis solis, quos Euangelii mei Prædicatores elegi; sed omni Ecclesiæ meæ mittam brevi, ut promisi. Promissum illud suum die Pentecostes implevit Dominus, sine quo nec credere possemus Filium Dei mortuum esse, & à mortuis resurrexisse; nec remissionem peccatorum in nomine ejus sperare; nec crucem & pœnitentiam diligere, amplecti, ferre; illamque ferendo, Christum sequi. Spiritum sanctum porrò ut recipiamus, à mundi tumultibus, à periculosis societatibus, ab occasionibus peccati, à vanitate, à voluptatibus sæculi secedendum est, sæculis moribus renuntiandum; in Mystica Jerusalem, in Ecclesiæ unitate manendum est; in oratione & bonis operibus perseverandum: *Vos autem sedete in civitate, quoadusque induamini virtute ex alto..... Et erant semper in Templo laudantes & benedicentes Deum*.

50. 51. 52. *Eduxit autem eos foras in Bethaniam, & elevatis manibus suis*, benedixit eis, ut Caput, ut Pater, ut Sacerdos; omni benedictione spirituali illos cumulavit, expansis super illos manibus in protectionem: *Et factum est, dum benediceret illis, recessit ab eis*, ut illos sibi arctiùs & sanctiùs uniret. Fixi enim erant in homine, & Deum cogitare non poterant. Tunc enim cogitarent Deum, si ab illis, & ab eorum oculis homo auferretur, ut amputata familiaritate, quæ cum carne erat facta, discerent vel absente carne divinitatem cogitare. Hinc aliàs dixerat: *Expedit vobis, ut ego vadam*; & quasi diceret: *Tollo me à vobis exteriùs, & me ipso impleo vos interiùs*. Numquid enim secundùm carnem, & cum carne intrat in cor Christus? Secundùm divinitatem possidet cor; secundùm carnem per oculos loquitur ad cor & admonet foras, habitans intùs, ut interiùs nos convertamur, & vivificemur ex ipso, & formemur ex ipso; quia forma est omnium infabricata. *Et ferebatur in cœlum*, ut locum nobis pararet. Ascendit in cœlum Christus Jesus Dominus noster: ascendat cum illo & cor nostrum. Caput nostrum est, & nos corpus ejus. Cùm ascendit in cœlum, nos ab illo non separamur. Qui de cœlo descendit,

S. Aug. serm. 286.

S. Aug. serm. 103. alias de temp. 114. & de diversis, 90. n. 2.

„ dit, non nobis invidet cœlum; sed quodam modo cla-
„ mat: Membra mea estote, si ascendere vultis in cœlum.
„ In hoc ergo ipsi interim roboremur, in hoc votis omni-
„ bus æstuemus. Hoc meditemur in terris, quod compu-
„ tamur in cęlis. Tunc exuturi carnem mortalitatis, nunc
„ exuamus animi vetustatem: *Facilè corpus levabitur in alta cœlorum, si non premat spiritum sarcina peccatorum.*

52. *Et ipsi adorantes, regressi sunt in Ierusalem cum gaudio magno.* Et nos cum sanctis Apostolis animo conjuncti, & de Christi gloria exultantes, illum ad dexteram Patris sedentem adoremus: *Qui salvare in perpetuum potest accedentes per semetipsum ad Deum, semper vivens ad interpellandum pro nobis.* Amen. *Fiat, fiat.* Hebr. 7. 25.

Finis Expositionis Sancti Euangelii secundùm Lucam.

PRÆFATIO

In Sanctum JESU CHRISTI *Euangelium ſecundùm Joannem.*

JOannes, patria Galilæus, Zebedæi & Salomæ filius, Jacobi Majoris frater, inter Apoſtolos ætate junior, ad Apoſtolatum à Chriſto Jeſu cum fratre vocatus, eum relicta navicula, retibus & patre ſecutus eſt. Inter Apoſtolos Chriſto magis dilectus fuit, virginitatis merito. Unde illi Chriſtus in cruce Matrem Virginem virgini commendavit. Arcanorum Chriſti Jeſu conſcius fuit cum Petro & Jacobo: illique uni in ſinu ſuo diſcumbenti in ultima Cœna, Proditorem indicavit Dominus. Illud S. Joannis Apoſtoli Privilegium: *Diſcipulus ille quem diligebat Jeſus: & qui recubuit in Cœna ſuper pectus ejus*. De quo S. Gregorius Nyſſenus ſcribit: *Verbi amavit ubera, qui ſupra pectus Domini in Cœna recubuit, & veluti quandam ſpongiam, cor ſuum appoſuit fonti vitæ: & ex ineffabili quadam traditione repletus Chriſti myſteriis, nobis quoque exhibet mamillam à Verbo impletam, noſque implet bonis, quæ ei à fonte ſunt indita, magna voce prædicans, quòd ſemper eſt Verbum*. Perſecutionem in Chriſtianos movente Domitiano Imperatore, Romæ miſſus in ferventis olei dolium, purior & vegetior exivit, quàm intraverat. Ab eodem in Pathmos Inſulam relegatus, ubi ſcripſit Apocalypſim infinitas futurorum Myſteria continentem. Interfecto autem Domitiano, & Actis ejus ob nimiam crudelitatem à Senatu reſciſſis, ſub Nerva Imperatore rediit Epheſum, ibique maximam partem Eccleſiarum Aſiæ fundavit & rexit. Euangelium ſcripſit Epheſi, ex Pathmo redux, noviſſimus omnium, rogatus ab Aſiæ Epiſcopis & Eccleſiis, & à Spiritu ſancto impulſus, adversùs Cerinthum, alioſque Hæreticos, & maximè tunc Ebionitarum dogma conſurgens, qui Chriſtum Jeſum ante Mariam non fuiſſe, impiè aſſerebant. Unde divinam ejus generationem expoſuit. Sed & alia cauſa illum ad ſcribendum movit, ut ſuppleret nimirùm quod aliorum Euangeliſtarum Hiſtoriæ deerat. Cùm enim tres alios unius tantùm anni, quo paſſus eſt Chriſtus, poſt carcerem Joannis, hiſtoriam texuiſſe animadverteret, anno illo prætermiſſo, cujus Acta à tribus expoſita fuerant, ſuperioris temporis, & Joannis carcerem præcedentis, geſta narravit. Et ſeriem quidem ipſam generationis Chriſti ſecundùm carnem, utpotè à Matthæo & Luca priùs traditam, Joannes meritò prætermiſit. *Ab ipſa verò ejus Divinitate ſumpſit initium, quippè quæ ipſi à Spiritu ſancto tamquam præſtantiori fuiſſet reſervata*. Scitè Origenes ſcribit: *Primitias Scripturarum omnium Euangelium eſſe; Euangeliorum verò primitias, Euangelium à Joanne traditum; cujus ſenſum percipere nemo poteſt, niſi qui ſupra pectus Jeſu recubuerit, vel acceperit à Jeſu Mariam, quæ etiam ipſius mater fiat.*

Joann. 15. 23. 25. & c. 21. 20.

S. Greg. Nyſſ. hom. 1. in Cant.

Tertull. lib. de præſcript. c. 36. S. Hieron. l. 1. contra Jovinian. c. 14. Idem lib. de Vir. illustr.

S. Iren. l. 3. c. 1.

Euſeb. l. 3. hiſtor. cap. 24.

Clem. Alex. apud Euſeb. l. 6. c. 14.

Orig. Præf. in Jo. Edit. Græco-Lat. D. Huetii.

Euangelium ſuum Græcè ſcripſit Sanctus Joannes, cujus autographum in Ec-

in Ecclesia Ephesina conservatum adhuc fuisse sæculo 7. Chronicon Alexandrinum testatur. In Hebræam linguam ante quartum sæculum translatum, & Tiberiade in Judæorum securioribus Bibliothecis reconditum, testis est S. Epiphanius. Euangelium S. Joannis non modò emendatè, quod ad Græcum sermonem attinet; verùm etiam cum summa elegantia tum in argumentationibus, & in tota orationis compositione scriptum esse, S. Dionysius Alexandrinus observat apud Eusebium Libro 7. Historiæ, cap. 25. Joannis Euangelium Ecclesia Catholica semper recepit; soli Alogi Hæretici rejecerunt, & Cerintho absurdè adscripserunt. Initium Euangelii secundùm Joannem, quidam Platonicus aureis litteris conscribendum, & per omnes Ecclesias in locis eminentissimis proponendum esse dicebat, ut ex Simpliciano Mediolanensi Episcopo refert S. Augustinus. Illud Platonicus alter, Amelius nomine, qui sub finem sæculi 3. floruit, celebrat, Joannem Barbari nomine indigitans. *Atque hoc planè Verbum erat* (inquit) *per quod, sempiternum cùm esset, existebant omnia quæ fiebant, quemadmodum Heraclitus loqueretur: quod ipsum videlicet Barbarus etiam ille, apud Deum in principii gradu ac dignitate constitutum, immò & Deum simul esse pronuntiat: per quod facta simpliciter omnia sint, in quo quicquid factum est, & vivens, & vita, & aliquid pro sua quodque natura fuerit: idem porrò in corpora delabi tradit, & carne indutum, humanam speciem præ se ferre, sic tamen ut suæ intereà naturæ majestatem ostendat: ideòque solutum ubi jam fuerit, Dei locum denuò capessere, ac Deum prorsus eumdem esse, qui erat, priùs quàm in corpus, atque in carnem hominemque descenderet.*

S. Epiph. hær. 30. cap. 3.

Idem Hær. 51. c. 3.

S. Aug. l. 10. de Civit. Dei, c. 10.

Apud Euseb. l. 11. Præparat. Euang. c. 19.

EXPOSITIO LITTERALIS ET MORALIS SANCTI EUANGELII SECUNDUM JOANNEM.

CAPUT PRIMUM.

Sensus Litteralis.

1.2. IN *principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Cùm primùm rerum universitas creari cœpit, ante omnia, ab æterno erat *Verbum*, per quod perfecta est creatio initio temporis, & redemptio in plenitudine temporis : erat cum Deo; sive, subsistebat apud Deum Patrem, ut persona distincta: & Verbum illud erat Deus, verè & natura, Patri consubstantialis. *In principio erat Verbum.* Conticescat Isaiæ 43.13. Arius dicens: *Erat, quando non erat.* His enim verbis: *In principio erat*, transcenduntur tempora, significatur æternitas. Unde Deus de se ipso ait: *Ab initio ego ipse.* Nec autem verbum exterius & transiens, vel interius quidem, sed minimè subsistens fingeretur, subjungit Euangelista: *Et Verbum erat apud Deum.* Obmutescat Sabellius: Nisi enim esset persona distincta à Patre, cum ipso, seu apud ipsum ab æterno subsistere non verè diceretur. Confer cum *Proverbiorum* 8.22. Verbum autem illud est Deus de Deo, non accidens, ut conceptus nostri; non volubile, ut hominum cogitationes; sed unius naturæ cum Deo, utpotè coæternum. Sileant Sociniani. *Hoc erat in principio apud Deum.* Hoc verbum ab æterno erat in sinu Patris, illi coexistens. De initio prædicationis Euangelicæ, non de principio temporis & mundi, hunc S. Joannis locum tam absurdè quàm impiè Sociniani interpretantur; quasi nihil aliud significare voluerit S. Euangelista, quàm Christum extitisse, cùm Joannes Baptista docere cœpit. Ineptum namque est, metaphoricum sensum comminisci ac detortum, ubi obvius & naturalis planus ac perspicuus est. Sensus autem naturalis & obvius horum verborum: *In principio*, ad initium Euangelicæ prædicationis pertinere, nullibi in Scriptura reperies. Nec aliquem appellari Dei Verbum, quòd Dei voluntati hominibus patefaciendę sit destinatus; aut fuisse apud Deum, quòd soli Deo notus esset. Sanè tunc temporis Deo cognitus erat Joannes Baptista, & ejus voluntati patefaciendæ destinatus, nec tamen de eo dicitur: *Erat in principio, Erat apud Deum, & Deus erat*; imò negatur: *Non erat ille lux.* Verbum autem erat apud Deum, & Deus erat ab æterno, & antequam mundus crearetur: siquidem omnium creator est, ut Versu 3. dicitur: *Omnia per ipsum facta sunt.* Præterea si Jesus ob eximias dotes & munera dumtaxat, non natura Deus esset, ut volunt Sociniani; cur illum Deum appellasset Euangelista, antequam divina illa munera iniret? Cur hominem factum Deum non dixisset potiùs & priùs, quàm Deum factum hominem, seu Verbum carnem factum? 3. Jesum Christum *initio* Euangelii fuisse, Socinianorum sensu falsum esset; si locum haberet illorum interpretatio. Angeli enim ad Zachariam & ad Mariam legatio est initium Euangelii: tunc autem nondum erat conceptus Jesus in utero Virginis Matris; nec eo tempore voluntatem Dei annuntiabat, ut vel metaphoricè Verbum dici posset. Sed nec Deus ratione ministerii, quod nondum obibat, dici potuisset, ut jam observabam; nec ratione destinationis aut electionis ad illud. Nam & Moyses, & Prophetæ, hoc sensu Deus appellari potuissent, quia Dei ministri erant & Legati. Denique hæc locutio: *In principio*, aut *Ab initio*, cùm legitur in Scripturis sine determinatione, significat absolutè principium temporis. Genes. 1. *In principio creavit Deus cœlum & terram.* Matth. 19. *Qui fecit hominem ab initio, masculum & fœminam fecit eos..... Ab initio autem non fuit sic.* Joann. 8. *Diabolus homicida erat ab initio.* 1. Joann. 2. *Cognovistis eum qui ab initio est.* Socinianæ igitur hujus loci interpretationes detortę sunt, absonæ, sacrilegæ.

In principio erat Verbum. Cùm nos docturus esset S. Euangelista, hoc Verbum esse unigenitum Dei Filium, ne passibilem quispiam naturam suspicaretur, Verbi appellatione omnem abstulit suspicionè. *In principio erat Verbum*, nihil aliud, quàm quod semper fit, significat. Ecce veram Philosophiam & divina dogmata (inquit S. Joannes Chrysostomus) non qualia Gentilium, qui tempora & Deos hos antiquiores, alios juniores posuerunt: sed nihil tale in nostra Religione. Nam si Deus est, nihil eo superius: si omnium Conditor, primus: si Dominus & Princeps omnium, omnia post ipsum, & creaturæ, & sæcula. Cum de terra Moses loqueretur, non dixit: In principio erat terra, sed: *In principio* creavit Deus terram. Quidni igitur eodem modo Euange- S. Jo. Chrys. hom. 1. 2. & 3. in Joan.

lium

lium exorsus esset Joannes, dicens, In principio creavit Deus Verbum, si verè creatum esset? Hoc autem Verbum, substantia quædam est in persona ex ipso Patre sine passione proveniens. Quemadmodum autem istud, *In principio erat Verbum*, æternitatem significat; ita istud, *Hoc erat in principio apud Deum*, coæternitatem nobis ostendit. Numquam enim solus & sine Verbo Pater fuit; sed semper Deus apud Deum erat, & in persona quidem propria. Hoc Verbum antiqui Rationem, Sermonem, Sophiam sive Sapientiam Dei appellarunt. Unde Tertullianus: *Ante omnia* (inquit) *Deus erat solus, ipse sibi & mundus, & locus, & omnia. Solus autem, quia nihil aliud extrinsecùs præter illum. Cæterùm ne tunc quidem solus; habebat enim secum, quam habebat in semetipso, Rationem suam scilicet. Rationalis enim Deus, & Ratio in ipso prius, & ita ab ipso omnia: quæ Ratio sensus ipsius est. Hanc Græci Λόγον dicunt, quo vocabulo etiam sermonem appellamus.*

Lib. adverſ. Praxeã, c. 5.

S. Cyril. Alex. *In principio erat Verbum*, id est in Patre, qui principium illius est sine principio, per ineffabilem generationis modum. In hoc principio, quod est in omnia, & super omnia erat Verbum, non cum omnibus sub pedibus ejus, sed extra omnia in ipso naturaliter, ceu fructus coæternus, in ipsa Patris substantia semper manens, & ex ipsa semper effulgens, velut ex Sole splendor, aut tamquam ab igne innatus ei calor. Unde ad illum ait Pater apud Psalmistam: *Tecum principium in die virtutis tuæ in splendoribus Sanctorum, ex utero ante Luciferum genui te.*

Psal. 109.

3. *Omnia per ipsum facta sunt*, visibilia & invisibilia: *& sine ipso factum est nihil, quod factum est*, nulla est ex rebus creatis, quæ per Verbum condita non fuerit, Patri cooperans, & æqualis cum illo potentiæ. Hæc adjecit S. Euangelista, ne quis existimaret Spiritum Sanctum à Filio factum; aut Deum esse peccati auctorem: Nam *peccatum nihil est, & nihil fiunt homines, cùm peccant.* Et idolum non per Verbum factum est: habet quidem formam quamdam humanam, sed ipse homo per Verbum factus est; nam forma hominis in Idolo non per Verbum facta est: & scriptum est, *Scimus, quia nihil est Idolum*: Ergo ista non sunt facta per Verbum: sed quæcumque naturaliter facta sunt, quæcumque sunt in creaturis, omnia omninò, quæ fixa in cœlo sunt, quæ fulgent desuper, quæ volitant sub cœlo, & quæ moventur in universa natura rerum, omnis omninò creatura..... Nulla forma, nulla compages, nulla qualiscumque substantia, quæ potest habere pondus, numerum, mensuram, nisi per illud Verbum est, & ab illo Verbo Creatore, cui dictum est, *Omnia in mensura & numero & pondere disposuisti*. Confer cum Apostolo 1. Corinth. 8. 6. *Nobis tamen unus Deus Pater, ex quo omnia, & nos in illum, & unus Dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum*. Coloss. 1. 16. 6. *Quoniam in ipso condita sunt universa in cœlis & in terra, visibilia & invisibilia*. Hebr. 1. 2. *Novissimè diebus istis locutus est nobis Deus in Filio, quem constituit hæredem universorum, per quem fecit & sæcula*, id est, orbem universum, & quæcumque sunt in eo, creaturas. Et cap. 11. 3. *Fide intelligimus aptata esse sæcula Verbo Dei*. Creatio autem proprium Dei solius opus est. Id sibi uni vendicat Isaiæ 44. vers. 24. *Ego sum Dominus faciens omnia, extendens cœlos solus, stabiliens terram, & nullus mecum*. Perperàm igitur ad solam creationem spiritalem, seu restaurationem generis humani per Euangelium, hæc verba restringunt Sociniani: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quòd factum est.* Nullam enim exceptionem S. Joannes affert, imò suspicionem omnem exceptionis amovet, dicens: *Et sine ipso factum est nihil, quod factum est.... Ipsius* quidem *sumus factura, creati in Christo Iesu in operibus bonis, quæ præparavit Deus, ut in illis ambulemus*; sed hic sensus alterum non excludit: imò ejusdem erat homines restaurare, qui creaverat. Hæc igitur verba, *Omnia per ipsum facta sunt*, scripta sunt à S. Euangelista contra Cerinthum, Nicolaitas, &c. qui rerum visibilium creationem nescio cui fictitiæ virtuti à summo Deo distinctæ tribuebant. Hunc igitur errorem destruere volens S. Euangelista, & *Regulam veritatis constituere in Ecclesia, quia est unus Deus omnipotens, qui per Verbum suum omnia fecit, visibilia & invisibilia: significans quoque, quoniam per Verbum, per quod Deus perfecit conditionem, in hoc & salutem his qui in conditione sunt, præstitit hominibus: sic inchoavit in ea quæ est secundùm Euangelium doctrina*: In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: Omnia per ipsum facta sunt. *In omnibus ergo est & hæc quæ secundùm nos est conditio*. Omnia per ipsum facta sunt, non ut per ministrum, organum, per instrumentum, ut ajebant Ariani; sed per efficacissimum, omnipotens, & coæternum Patri Verbum, quo Deus Pater *Dixit*, & *facta sunt*. Ista igitur præpositio *Per*, significat tantùm potestatem universa creandi, sicut & divinam essentiam, Filio à Patre communicatam, & quidem ab æterno. *Omnia per ipsum facta sunt. Noli ergo credere factum, per quod facta sunt omnia, ne non reficiaris per Verbum, per quod reficiuntur omnia.*

S. Aug. tr. 1. in Joan.

4. *In ipso vita erat, & vita erat lux hominum*. In ipso Verbo vita erat tamquam in fonte, ex quo vita Angelorum & hominum derivatur. Ipsum Verbum vita erat essentialis & æterna, ut de se ipso ait: *Ego sum via, veritas & vita*. Et, *Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso*. Et, *Hoc est testimonium, quoniam vitam æternam dedit nobis Deus, & hæc vita in Filio ejus est*. His verbis, *In ipso vita erat*, destruit S. Joannes Gnosticorum figmenta, qui aliam Dei emanationem *Verbum*, aliam *Vitam*, in Æonum suorum insano systemate distinguebant. Non dissimulandum, duas præcipuas fuisse legendi hujusce textus rationes apud antiquos; alteram quæ hæc verba, *In ipso vita erat*, cum superioribus jungeret, ita claudens sententiam superiorem: *Et sine ipso factum est nihil*. Et puncto interposito sic alteram incipere: *Quod factum est, in ipso vita erat, &c.* Ita SS. Cyrillus Alex. Augustinus, Venerabilis Beda, &c. Alteram, quæ hæc verba, *Quod factum est*, jungeret cum illis, *Et sine ipso factum est nihil*, ita ut ad eamdem sententiam pertineant, post quam interpunctione posita quartus Versus incipiat: *In ipso vita erat, &c.* Ita S. Joannes Chrysostomus, Alexandrini atque Ægyptii, teste S. Ambrosio in Psalmum 36. n. 35. S. Hieronymus in Isaiæ cap. 44. Nonnus, Theophylactus, Euthymius. Neutram Catholico sensui officere, S. Ambrosius agnoscit lib. 3. de Fide, cap. 6. quamquam Enarrationem in Psalmum 36. priorem lectionem sequatur. Nec defuere, qui sensum perducerent usque ad illa verba, *Quod factum est in ipso*, hisque interpunctione distinctis, aliam sic inciperent sententiam: *Vita erat, & vita erat lux hominum*. Ita legerunt SS. Gregorius Nyssenus, lib. 1. contra Eunomium, & Epiphanius in Ancorato num. 75. ubi priorem lectionem acerbè notat quasi Spiritui Sancto injuriosam. Tertiam verò hanc lectionem velut mendosam S. Augustinus meritò rejicit Libro 5. de Genesi ad litteram, cap. 14. Quicquid autem factum est per Verbum, res omnes creatas, in illo vitam esse, quamvis pleræque in se ipsis inanimæ sint, eo sensu explicat, quo artefacta vivere dicimus in mente artificis. *Attendite arcam*, inquit, *in arte, & arcam in opere. Arca in opere non est vita, arca in arte vita est: quia vivit anima artificis, ubi sunt ista omnia, antequam proferantur. Sic ergo quia Sapientia Dei, per quam facta sunt omnia, secundùm artem continet omnia, antequam fabricet omnia; hinc quæ fiunt per ipsam artem, non continuò vita sunt; sed quicquid factum est, vita in illo est. Terram vides, est in arte terra: cœlum vides, est in arte cœlum: solem & lunam vides, sunt & ista in arte; sed foris corpora sunt, in arte vita sunt.*

S. Aug. tr. 1. in Joan.

Pergit S. Euangelista, *Et vita erat lux hominum*. Deus Verbum, quod in se ipso vita erat, & vitæ æternæ Auctor hominibus est, lux etiam est, non corporeorum oculo-

S. Augustin.

Ephes. 2.

S. Iren. lib. 5. cap. 1.

oculorum, sed mentium; lux est hominum, non pecorum, quia pecora non habent rationales mentes, quæ possint videre sapientiam: Homo autem factus ad imaginem Dei, habet rationalem mentem, per quam possit percipere sapientiam. Hinc de se ipso ait Christus: *Ego sum lux mundi. Qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.* Vita sine luce tristis est. Verbum & Vita est, & Lux. Ioann.8.12.

5. *Et Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Lux illa, scilicet, æterna Sapientia & Veritas, lucet hominibus ignorantiæ & peccati tenebris obsitis, & magna pars hominum peccatorum eam non percepit, infidelitatis & pravarum cupiditatum tenebris obsistentibus ac præpedientibus. *Quod notum est Dei, manifestum est illis,* (inquit Apostolus) *Deus enim illis manifestavit. Invisibilia enim ipsius à creatura mundi, per ea quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque ejus virtus & divinitas: ita ut sint inexcusabiles. Quia cum cognovissent Deum, non sicut Deum glorificaverunt, aut gratias egerunt; sed evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.* Rom.1.19.& seq.

6.7.8. *Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes.* Christi & Præcursoris discrimen simplicibus ac perspicuis verbis denuntiat. Extitit merus homo, tametsi eximiis Spiritus Sancti donis ornatus, missus à Deo immediatè, atque evidenter, cujus missionem ortus admirandus, vaticinia Prophetica, doctrina, prædicatio, baptismus, vitæ innocentia & austeritas comprobabant: cui nomen *Ioannes* divinitùs impositum. Hujus testimonio, dictis suis fidem conciliat S. Euangelista. Hunc enim, cujus erat Præcursor à Deo destinatus ac missus, Christum Jesum, Deum verum ac Dominum omnium esse secundùm naturam, testatus est, clamans: *Parate viam Domini, rectas facite semitas Dei nostri.* Cùm de Verbo Deo loquitur, non ait, *Erit Verbum*, sed, *In principio erat Verbum*, æternitatem ejus significans, & opinionem, quòd creatus sit, ex animo prorsùs evellens: cùm verò de Joanne Baptista loquitur, ait, *Fuit homo*, quibus verbis & temporaliter illum incœpisse, & verum hominem, non Angelum natura significat, tametsi officio & ministerio Angelus fuerit; de quo nempè dictum est: *Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam, qui præparabit viam tuam ante te.* A Deo missum addit Euangelista, ostendens firmissimum ejus esse testimonium. Nec enim is qui ad prædicandum à Deo missus erat, aliud protulit, quàm quod ei mandatum erat. Itaque verax est testis, qui sit à Deo edoctus. Isai.40. S.Cyril. Ale. Malac.3.

Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum. Missus est tamquam idoneus omninò testis, ut testimonium præberet, Jesum esse Christum à Deo promissum, Dei Filium, eximiam illam veramque lucem, quæ Patrem Æternum, ejusque voluntatem hominibus patefacit; *Splendorem gloriæ, & imaginem substantiæ Patris*, qui *Lux est, & tenebræ in eo non sunt ullæ.* Testimonium autem præbuit lumini, id est Christo, qui cùm hominis testimonio non indigeret, eo tamen uti voluit propter salutem nostram, ut ipsemet ait: *Vos misistis ad Ioannem; & testimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine testimonium accipio: sed hæc dico, ut vos salvi sitis.* Joannem ergo Deus perhibere voluit testimonium Jesu Christo Filio suo, *Vt omnes crederent per illum*, scilicet per Joannem, id est, ejus ministerio ac prædicatione ad credendū in Christum præpararentur. Missus est quidem, & testimonium perhibuit ut omnes crederent: non tamen omnes crediderunt, qui illius testimonium & prædicationem audivere; quæ incredulorum perversitas fuit, de quibus Propheticum illud usurpandum est: *Domus Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me. Omnis quippè domus Israel attrita fronte est, & duro corde.* Hebr.1.3. 1.Jo.1.5. Jo.5.33.34. S. Cyril. Ale. Zach.3.7.

Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine. Joannes non erat Lux illa increata & immensa, sed lucis præco ac testis; non sol, sed Solis justitiæ Præcursor; *Lucerna* quidem *ardens, & lucens*, sed à primogenia illa & vera luce accensa.

9.10. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ille solus vera lux erat, qui omnem hominem nascentem illuminat, omnes & singulos luce rationis & intelligentiæ, ex omni hominum genere aliquos luce fidei & gratiæ: ita ut ex his omnibus qui sic illuminantur ad salutem, nemo nisi per illum illuminetur, scilicet per Deum Verbum. *Illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Ideò dictum est, quia *Nullus hominum illuminatur, nisi illo lumine veritatis, quod Deus est: ne quisquam putaret, ab eo se illuminari, à quo audit, ut discat: non dico, si quemquam magnum hominem, sed nec si Angelum ei contingat habere doctorem. Adhibetur enim sermo veritatis extrinsecus vocis ministerio corporalis, verumtamen, Neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus. Audit quippè homo dicentem vel hominem vel Angelum; sed ut sentiat & cognoscat verum esse, quod dicitur, illo lumine intùs mens ejus aspergitur, quod æternum manet, quod etiam in tenebris lucet. Sed sicut Sol iste à cæcis, quamvis eos suis radiis quodammodo vestiat, sic ab stultitia tenebris non comprehenditur.* Illuminat omnem hominem: *Non quia nullus est hominum, qui non illuminetur*, luce Fidei; *sed quia nisi ab ipso nullus illuminatur.* Minimè verò dissimulandum est, participium Græcum ἐρχόμενον referri posse ad τὸ φῶς, & sic reddi Versiculum illum: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem veniens in hunc mundum*, id est, quando oritur mundo. Hoc sensu infrà cap. 3.19. dicitur: *Lux venit in mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem.* Et cap. 12.46. *Ego Lux in mundum veni: ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat.* Id à S. Augustino observatum. S.Aug. lib.1. De peccatorum meritis, c.25. S. Aug. Enchirid. c.103. Lib.1.de peccatorum meritis,c.25. 1.Cor.3.7.

In mundo erat: Verbum jam inde ab initio præsens divinitate & potestate, tandemque novo modo præsens assumpta humanitate per Incarnationis Mysterium: *Et mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit*: Carnales homines Creatorem suum non cognoverunt, non coluerunt, non illi debitam reverentiam & obedientiam exhibuerunt.

11.12.13. *In propria venit*, in mundum à se conditum, quasi in domum suam: *& sui* domestici, nempè homines ab illo conditi, *eum non receperunt*, ut Dominum ac Redemptorem suum, à Deo Patre missum. Cùm verò præcipuè missus esset ad Judæos, velut ad populum Dei peculiarem, illum rejecerunt ingrati. *Pars Domini Populus ejus, Iacob funiculus hæreditatis ejus* (ait Moyses) *Non sum missus nisi ad oves quæ perierunt domus Israel* (ait Christus Dominus.) Qui cùm gratiam repudiassent, ad Gentes translata est. Ita mundus quidem per pœnitentiam ac fidem illuminatur, cùm primùm Christum ignoraret: sed Judæorum Populus mansit in tenebris, è quibus educi noluit. Ideò Salvator ait: *In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant; & qui vident, cæci fiant.* Legantur S.Joannes Chrysost. Homilia 8. in Joannem, S. Augustinus Tract.2. in Joannem n.12. & S.Cyrillus Alexand. Deuter.32.9. Joan.9.39.

Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus. His autem qui eum receperunt, credendo Jesum esse Christum, Dei Filium, generis humani Salvatorem, dedit eis hoc jus, hanc dignitatem, hoc privilegium, ut nominentur & sint filii Dei, sive Judæi sint, sive Gentiles. Non enim est distinctio Judæi & Græci, nec gentium aut personarum acceptio apud Deum, qui ex mera gratia, non ex operibus, ne quis glorietur, ex omni gente in filios adoptat, secundùm beneplacitum voluntatis suæ, eisque jus ad hæreditatem incorruptibilem & incontaminatam in cœlis tribuit. *Qui non ex sanguinibus*, id est, ex viri & fœminæ commercio: *neque ex voluntate carnis*, id est, ex concupiscentia & libidine: *neque ex voluntate viri*, neque adoptione aut institutione hominum, jus illud ad cœlestem hæreditatem consecuti sunt:

sunt: *sed ex Deo nati sunt.* Quod nec carnalis ex Judaica gente generatio, nec legales adoptiones præstare possunt; quod nec circumcisio, nec justitia Legis conferre; id fides in Christum per dilectionem operans, & regeneratio per Spiritum Sanctum, præstat, ut filii Dei nominemur, & simus. Confer cum Jacobi 1.18. *Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturæ ejus.* Et cum Joann. 3. 5. & 6. *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu Sancto, non potest introire in regnum Dei. Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex Spiritu, spiritus est.*

14. *Et verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Deus Verbum, ab æterno subsistens, factus est homo, non desinens esse quod erat, sed incipiens esse quod non erat; non conversione divinitatis in carnem, sed assumptione humanitatis in Deum: sicut *Verbum* mentis nostræ, *cùm fit vox, non mutatur in vocem; sed manens in mentis luce, & assumpta carnis voce, procedit ad audientem, & non deserit cogitantem.* Interdum anima, interdum caro in Scripturis totum hominem significat. Hìc carnis potiùs, quàm hominis nomen usurpavit S. Euangelista, ut veritatem humanæ Christi naturæ significaret expressiùs, distinctionemque naturarum in una Dei hominisque persona inconfusè unitarum, & subsistentium, utque Dei dilectionem magis commendaret, qui semetipsum ita humiliavit, ut viliorem etiam & imbecilliorem hominis partem assumeret, nobisque fieret in omnibus similis & consubstantialis. Hebr. 2. *Quia ergo pueri communicaverunt carni & sanguini, & ipse similiter participavit eisdem: ut per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est diabolum, & liberaret eos, qui timore mortis per totam vitam obnoxii erant servituti: Nusquam enim Angelos apprehendit, sed semen Abrahæ apprehendit. Unde debuit per omnia fratribus similari, ut misericors fieret, & fidelis Pontifex ad Deum, ut repropitiaret delicta Populi.* Non autem ait S. Euangelista Verbum ad carnem venisse, sed carnem factum esse, ne habitudine, sicut in Prophetas, aut Sanctos alios, ipsum venisse suspiceris; sed revera carnem factum esse, id est hominem. Quocirca etiam Deus est secundùm naturam in carne, & cum carne, quippè qui propriam illam sibi habeat, & in ipsa atque cum ipsa adoretur, ut ab Isaia prædictum est: *Viri sublimes ad te transibunt, & tui erunt: post te ambulabunt, vincti manicis pergent; & te adorabunt, teque deprecabuntur: Tantum in te est Deus, & non est absque te Deus. Verè tu es Deus absconditus, Deus Israel Salvator.* Isai. 45. 14. 15.

Verbum caro factum est, & habitavit in nobis; inter nos commoratus est, nobis convixit, nobiscum est conversatus toto dispensationis suæ tempore. Sic inter nos mansit, ut à sinu Patris, id est à secreto, quo cum illo & in illo est, non recesserit. Sic in nobis habitavit, ut ubique sit totum. Quid mirabilius, quàm id quod accidit in vocibus nostris, verbisque sonantibus, in re scilicet raptim transitoria? Cùm enim loquimur, ne secundæ quidem syllabæ locus est, nisi prima sonare desiterit, & tamen si unus adsit auditor, totum audit quod dicimus; & si duo adsint, tantumdem ambo audiunt, quod & singulis totum est; & si audiat multitudo silens, non inter se particulatim comminuunt sonos tamquam cibos, sed omne quod sonat, & omnibus totum est, & singulis totum. Itane jam non illud est potiùs incredibile, si verbum hominis transiens, quod exhibet auribus, Verbum Dei permanens non exhiberet rebus, ut quemadmodum hoc simul auditur à singulis etiam totum, ita illud simul ubique sit totum? Non itaque metuendum est corpusculum infantiæ, ne in illo tantas Deus angustias passus esse videatur. Neque enim mole, sed virtute magnus est Deus.... Ipsa magnitudo virtutis ejus, quæ nullas in angusto sentit angustias, uterum virginalem non adventitio, sed indigena puerperio fœcundavit; ipsa sibi animam rationalem, & per eamdem etiam corpus humanum, totumque omninò hominem in melius mutandum, nullo modo in deterius mutata coaptavit; nomen humanitatis ab eo dignanter assumens, divinitatis ei largiter tribuens.... Hìc si ratio quæritur, non erit mirabile: si exemplum poscitur, non erit singulare. *In talibus rebus tota ratio facti est potentia facientis.*

S. Aug. f. 187. aliàs de tempore 27.

S. Augustin. ibid. f. 137. aliàs 3.

Et vidimus gloriam ejus, gloriã quasi Vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis: Splendorem divinæ majestatis in eo corporaliter inhabitantis, & in ejus Mysteriis, Transfiguratione, Passione, Resurrectione, Ascensu ad cœlum, doctrina, & miraculis coruscantem; gloriam (inquam) dignam Unigenito Dei. Particula *quasi* non solam similitudinem, sed veritatem significat, ut multis Scripturæ Sacræ exemplis probari potest. Num. 11. 1. *Ortum est murmur populi quasi dolentium pro labore.* 2. Esdræ 7. 2. *Ipse quasi vir verax & timens Deum plus cæteris videbatur.* Osee 4. 4. *Populus tuus sicut hi qui contradicunt Sacerdoti.* Matthæi 14. 5. *Quia sicut Prophetam eum habebant.* Igitur particula Græca ὡς, Latina *quasi*, ipsum fuisse verè Unigenitum Dei affirmat; vel proportionem designat inter personam Unigeniti Filii Dei, & gloriam illi convenientem. Addit S. Euangelista: *Plenum gratiæ & veritatis.* Quæ verba cum superioribus illis cohærent: *Et habitavit in nobis*: ita ut illa, *Vidimus gloriam ejus, gloriam quasi Vnigeniti à Patre*, velut parenthesi clausa intelligantur. Plenitudo gratiæ & veritatis; proprii sunt Verbi Incarnati characteres, Mosaicæ Legi Gratia & Veritas ab Apostolo passim opponitur: Gratia, quia Lex *occasio* erat *peccati*, & *ministratio mortis*: Veritas, quia Lex figuras rerum à Christo præstandarum & umbras futurorum bonorum continebat. Christus plenus gratiæ, qui Spiritum Sanctum, ejusque dona sine mensura accepit. Plenus gratiæ gratum facientis, & gratis datæ; & plenus gratiæ, quam in nos effudit abundè. Plenus gratiæ, qua nos à maledicto Legis liberavit, nosque Deo per mortem suam reconciliavit; plenus veritatis, quam nos docuit ut Magister, & qua Legis cæremonias implevit. Plenus gratiæ & veritatis, quia complementum est promissionum omnium, quæ originem suam ex gratia seu misericordia Dei habuerant, & veritas omnium figurarum. Confer cum Rom. 15. 8. *Dico enim Christum Iesum ministrum fuisse Circumcisionis propter veritatem Dei, ad confirmandas promissiones Patrum:* Et Coloss. 2. 16. 17. *Nemo vos judicet in cibo aut potu, aut in parte diei festi, aut Neomeniæ, aut Sabbatorum: quæ sunt umbræ futurorum, corpus autem Christi.* Et Hebr. 9. 24. 25. 26. *Non enim in manufacta Sancta Iesus introivit, exemplaria verorum; sed in ipsum cœlum, ut appareat nunc vultui Dei pro nobis. Neque ut sæpè offerat semetipsum, quemadmodum Pontifex intrat in Sancta per singulos annos in sanguine alieno; alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi: nunc autem semel in consummatione sæculorum, ad destitutionem peccati, per hostiam suam apparuit.* Rom. 7. 11. 1. Cor. 3. 7.

15. *Ioannes testimonium perhibet de ipso, & clamat dicens: Hic erat, quem dixi: Qui post me venturus est, ante me factus est; quia prior me erat.* Ille cui testimonium perhibuit Joannes, erat Verbum caro factum, *& clamavit* palam, liberè, alta & clara voce prædicavit, dicens: Hic est de quo dixi, antequàm illum vidissem, & baptizassem: *Qui post me venturus est*, ad prædicandum Euangelium regni cœlestis; *ante me factus est*, jure mihi antepositus est, quia prior me erat æternitate, præstantior dignitate. Quid mirum, quòd S. Præcursor Christum ante se genitum dicat, cùm de se ipso Christus pronunciaverit: *Antequam Abraham fieret, ego sum?* Hæc est causa prælationis (inquit S. Ambrosius) ut meritò antelatus videatur, qui proprii Patris sempiterna virtus est. *Post me venit qui ante me factus est;* hoc est, supra meritum meum factus, suprà meam gratiam, tempore carnis posterior, divinitatis honore venerabilis. *Post me* enim *venit*, temporis est: *prior me erat*, æternitatis: *ante me factus est*, honoris, quia etiam Incarnationis Mysterium supra humanam est gratiam. S. Aug. tr. 5 in Joann. S. Ambr. lib. 3. de Fide, c. 10. n. 67. & 68

16. *Et de plenitudine ejus nos omnes accepimus, & gra-*

gratiam pro gratia. Ex plenitudine gratiæ & veritatis Christo inexistente (inquit S. Euangelista) omnes nos qui in ipsum credimus, gratiam fidei, remissionis peccatorum, justitiæ, dona Spiritus Sancti accepimus pro mensura donationis ejus, qui plenitudinem illam habuit, ut eam ceu caput in membra sua effunderet. Coloss.1,18.19. *Ipse* enim *est caput corporis Ecclesiæ, qui est principium, primogenitus ex mortuis: ut sit in omnibus ipse primatum tenens: quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare: & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis ejus, sive quæ in terris, sive quæ in cœlis sunt.* Gratiam autem ab illo accepimus non qualemcumque, sed cumulatam; gratiam super gratiam. Vel, gratiam loco gratiæ, id est gratiam gratiæ quasi succenturiatam & jugiter succedentem, subinde novam; seu gratiam vitæ æternæ pro gratia fidei & justitiæ, præmium pro bonis operibus, in quibus *creati sumus in Christo Iesu*. Nam pro quo merito accipis vitam æternam? Pro gratia. S. Aug. tr. 2. in Joan. *Si enim fides gratia est, & vita æterna quasi merces est fidei: videtur quidem Deus vitam æternam tamquam debitam reddere: (cui debitam? Fideli, quia promeruit illam per fidem.) Sed quia ipsa fides gratia est; & vita æterna gratia est pro gratia.* Vel denique, Gratia Novi Testamenti data est pro gratia Testamenti Veteris: Et illud enim gratia fuit, seu gratuitum Dei beneficium. Hæc postrema expositio à SS. Joanne Chrysostomo & Cyrillo Alexandrino traditur. S. Jo. Chrys. ho. 13. in Jo. Sed & Sanctus Augustinus *gratiam pro gratia*, id est, *pro Testamenti Veteris promissionibus, Testamenti Novi promissiones*, nos accepisse aliàs commentatur. S. August. in Psal. 81.

17. *Quia Lex per Moysen data est, Gratia & Veritas per Iesum Christum facta est.* Lex data est per Moysen, tanquam per Mediatorem & Ministrum; Gratia verò qua Lex impleretur, & Veritas per cæremonias Legis, per vetera sacrificia, terrenaque promissa adumbrata, per Jesum Christum revelata & exhibita est. In præceptis scilicet atque Sacramentis Veteris Testamenti *aliud fuisse* intelligendum est, *quod per gratiam Novi Testamenti faciendo donaretur implendum, aliud quod per veritatem patefactam removendo demonstraretur impletum: cùm Dei & proximi dilectione susciperetur Legis perficienda præceptio; Circumcisione autem, atque aliorum illius temporis Sacramentorum cessatione ostenderetur Legis persoluta promissio. Præceptum quippè reos faciebat ad desiderandam salutem; promissum autem figuras celebrabat ad expectandum Salvatorem: ut per adventum Novi Testamenti illos liberaret gratia donata, illas auferret veritas reddita. Ipsa enim Lex quæ per Moysen data est, Gratia & Veritas per Iesum Christum facta est: Gratia scilicet, ut data indulgentia peccatorum; quod præceptum erat, ex Dei dono custodiretur; Veritas autem, ut ablata observatione umbrarum, quod promissum erat, ex Dei fide præsentaretur.* S. Aug. lib. 22. contra Faust. c. 5.

18. *Deum nemo vidit umquam: unigenitus Filius qui est in sinu Patris, ipse enarravit.* Deum nemo homo carnè mortali circumdatus vidit umquam, sicuti est, sive secundùm essentiam: quicumque enim Deum vidisse dicuntur, Job, Jacob, Moyses, Elias, Isaias, S. Aug. epist. 147. aliis 112. imagines quasdam & species creatas viderunt, in quibus eis apparere voluit; non ipsam Dei naturam. Deum nemo vidit umquam oculis corporis, vel ipsa mente aliquando comprehendit. Aliud est enim videre: aliud est totum videndo comprehendere. S. Ambr. lib. 2. in Luc. Nemo Deum unquam viribus suis vidit. Nemo cum Deo ita familiaris fuit, ut ejus consilia pervideret ac penetraret. *Quis* enim *cognovit sensum Domini, aut quis consiliarius ejus fuit?* Non Moyses, non aliquis Prophetarum: unde non mirum, si summorum mysteriorum veritatem nobis plenè ac perspicuè aperire non potuerint ac declarare. S. Irenæus, lib. 4. c. 37. Id nimirùm unigeniti Filii proprium est, qui cùm sit ejusdem cum Patre naturæ, omnium ejus consiliorum conscius est. *Enarrat ergo Filius ab initio Patris, quippè qui ab initio est cum Patre, qui & visiones propheticas, & divisiones charismatum, & ministeria sua, & Patris glorificationem consequenter & compositè ostenderit humano generi ad utilitatem.* Quibus igitur Dei Mysteria revelata sunt, *omnia per Verbum ejus discunt.*

19.20. *Et hoc est testimonium Ioannis* de Christo, *quando miserunt Iudæi*, Synedrii magni Proceres, *ab Ierosolymis Sacerdotes & Levitas ad eum*, nempè ad ipsum Joannem: *ut interrogarent eum: Tu quis es?* ut quærerent ab eo, quis esset, & quo jure prædicaret, ac baptisma conferret? an esset Christus? *Et confessus est, & non negavit, & confessus est: Quia non sum ego Christus.* Magna constantia & asseveratione respondit, Se non esse Christum.

21.22.23. *Et interrogaverunt eum: Quid ergo? Elias es tu*, in terras demissus ex eo in quem raptus est loco? *Et dixit: Non sum:* eo nimirùm sensu, quo ab ipsis interrogabatur. Etsi enim in spiritu Elias erat, in persona Elias non erat. Ideò autem interrogarunt an esset Elias, quia notum illis erat, Eliam adventus Christi Præcursorem fore, ex Malach. 4. 5. *Ecce ego mittam vobis Eliam Prophetam, antequam veniat dies Domini magnus & horribilis.* Sed secundum Christi adventum cum primo, & verum Eliam cum secessus ejus, austeritatis & zeli imitatore confundebant. *Propheta es tu? Et respondit: Non.* Tune ille Propheta Deuter. 18. es eximius, quem Deus olim promisit Moysi, dicens: *Prophetam suscitabo eis de medio fratrum suorum similem tui, & ponam verba mea in ore ejus, loqueturque ad eos omnia quæ præcepero illi?* Talem Prophetam se esse negat Joannes. Unde nec Zachariæ patri contradicit, qui Spiritu Sancto afflatus, de illo dixerat: *Tu puer, Propheta Altissimi vocaberis:* nec Christo, qui eum *Prophetam, & plus quàm Prophetam vocavit*. Dixerunt ergo ei Judæorum Legati: *Quis es? ut responsum demus his qui miserunt nos. Quid dicis de te ipso?* Qualem te geris? *Ait: Ego vox clamantis in deserto: Dirigite viam Domini, sicut dixit Isaias Propheta.* Is sum, de quo Isaias Isai. 40. 3. scribit: Vox clamantis in deserto, rectam facite viam Domini, &c. Confer cum *Matthæi* 3. 3. *Marci* 1. 3. *Luc.* 3. 4.

24.25.26.27. *Et qui missi fuerant* Sacerdotes & Levitæ, *erant ex Pharisæis*: quod non absque causa S. Euangelista observavit. Pharisæi quippè censebant nullum à se ritum, qui aut à Deo præceptus, aut à majoribus esset traditus, omitti: quare nec baptismum ad suos ritus reddendum fuisse arbitrabantur, nisi à Christo, aut fortè à Propheta magno. *Et interrogaverunt eum, & dixerunt ei: Quid ergo baptizas, si tu non es Christus, neque Elias, neque Propheta?* Cur baptizandi auctoritatem tam solemni ritu usurpas? Cur baptismo pœnitentiæ in remissionem peccatorum initias ad te venientes? Non intelligebant Judæi, Christi Præcursori à Deo misso jus fuisse baptizandi populos, ut eos ad Christum recipiendum præpararet. *Nulli enim Prophetarum, nulli prorsus hominum in Scripturis divinis legimus concessum esse, baptizare in aqua pœnitentiæ in remissionem peccatorum, quod Ioanni concessum est: qua mirabili gratia suspendens in se corda Populorum, viam præpararet in eis illi, quem se tanto prædicaret esse majorem. Sed Dominus Iesus Christus tali baptismo mundat Ecclesiam, quo accepto nullum alterum requiratur: Ioannes autem tali baptismo præstingebat, quo accepto esset baptisma etiam Dominicum necessarium; non ut illud repetatur, sed ut illis qui baptismum Ioannis acceperant, etiam Christi baptismus, cui viam præparabat ille, traderetur.* Quapropter *Respondit eis Ioannes dicens: Ego baptizo in aqua* mera, non in Spiritu Sancto; baptismo præparatorio per pœnitentiam, non baptismo regenerationis; baptizo non meo nomine, sed Messiæ venturi. *Medius autem vestrum stetit ille*, palam vobiscum conversatur, *quem vos nescitis*: cujus dignitatem & excellentiam ignoratis. *Ipse est, qui post me venturus est, qui ante me factus est*: Post me venit, qui mihi antepositus est, utpotè me major & potentior; venit (inquam) post me prædicaturus, baptismumque perfectiorem instituturus: *cujus ego non sum dignus, ut solvam* S. Aug. lib. 6. de Bapt. cont. Donat. c. 9. 2. 11.

ejus

ejus corrigiam calceamenti: id est, ut ei infima exhibeam famulorum ministeria. Confer cum *Matthæi* 3.

28. *Hæc in Bethania facta sunt trans Iordanem, ubi erat Ioannes baptizans.* Quamvis hæc lectio antiqua sit, *in Bethania*, ut ex sanctis Cyrillo Alexand. Joanne Chrysostomo, Græcisque, Syriacis, Latinis Exemplaribus apparet; monet tamen Chrysost. emendatiora legere, *Bethabara*. Bethania enim neque trans Jordanem est, neque in deserto Judææ; sed vicina Jerosolymis. Sed neque ad aquas sita est, ut commoda ibi baptizandi oportunitas haberetur. Bethabara autem, quæ idem sonat ac *Domus transitus*, erat locus ad trajectum Jordanis, seu in citeriore Jordanis ripa respectu Jerosolymæ, in Tribu Ephraim. Ibi Joannes primùm baptizabat. Nam post id tempus baptizavit in Salim, in deserto scilicet, ut alii Euangelistæ loquuntur. Sensum autem occultiorem fortè subesse loco *Bethabara*, observat eruditus Interpres: Ut ubi Dei Populus ex deserto veniens in Terram promissam trajecit, ibidem editum sit Joannis testimonium, quasi trajectum faciens ex Lege in Regnum cœleste. Legit Origenes: *Hæc in Bethabara facta sunt*; eamque lectionem vindicat in Commentario. *Quod in omnibus ferè Exemplaribus ponatur*, Hæc in Bethania facta sunt, *non ignoramus* (inquit) *& videtur hoc etiam antea factum fuisse: unde apud Heracleonem etiam Bethaniam legimus. Sed persuasi sumus non Bethania, sed Bethabara legere, cùm ad loca perveniissemus, ut Iesu, Discipulorumque ejus, ac Prophetarum vestigia inspiceremus. Bethania namque, ut ipse ait Euangelista, patria Lazari, & Mariæ, & Marthæ quindecim stadiis à Hierosolymis distat, qua Iordanes fluvius, lato computo, abest stadiis circiter octoginta supra centum: sed neque locus est circa Iordanem, qui nomen commune habeat cum Bethania. Dicunt autem ostendi circa tumulos Iordanis Bethabara, ubi Historia dicunt Ioannem baptizasse, estque nominis interpretatio consequens baptismati præparantis Domino populum instructum. Est enim, si interpreteris*, Domus Instructionis.

S. Jo. Chrys. ho. 16. in Jo.

Orig. Tom. 1. in Ioan. Edit. D. Huetii.

29. *Altera die*, seu die sequenti, *vidit Ioannes Iesum venientem ad se; & ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mundi.* Hic est Agnus ille eximius & singularis, Deo gratissimus, quippè sine labe aut macula, innocens, obediens, mansuetus, cujus typi erant Agnus Paschalis, agnus jugis sacrificii, qui quotidie mane & vespere offerebatur, aliæque victimæ legales. Hæc victima piacularis, omnium hominum peccata portans expiandi gratia, & per mortem suam ac sanguinem abluendi & remittendi. Hic est, de quo à Propheta scriptum est: *Sicut ovis ad occisionem ducetur, & quasi Agnus coram tondente se obmutescet.... Posuit in eo Dominus iniquitatem omnium nostrum, oblatus est, quia ipse voluit.* Non Judæorum tantùm, sed totius mundi tulit peccatum Christus Jesus, siquidem pro omnibus mortuus est. *Peccata nostra tulit in corpore suo super lignum*: & *redempti* sumus *pretioso sanguine Agni immaculati & incontaminati.*

Isai. 53:

1. Petri 2. 22. 1. Petri 1. 18.

30. *Hic est, de quo dixi: Post me venit vir qui ante me factus est, quia prior me erat.* In eum corda vestra convertite, illum audite, sequimini, præceptis ejus ac monitis obtemperate. Me enim infinito antecedit intervallo, dignitate, origine, æternitate.

31. *Et ego nesciebam eum* ex facie, antequam ad baptizandum missus essem: ne testimonium hocce meum familiaritati aut gratiæ datum vobis videatur: *Sed ut manifestetur in Israel, propterea veni in aqua baptizans*; id est, Propterea veni aqua baptizans, ut omnibus ad baptismum meum recipiendum confluentibus, & Jesu inter cæteros veniente & baptizato, manifestum fieret Israeli ipsum esse Christum, Patris Æterni voce, Spiritus Sancti descensu, meaque demonstratione.

32. 33. *Et testimonium perhibuit Ioannes, dicens: Quia vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cœlo*, id est, specie columbæ; *& mansit super eum*, in illo requievit, nemini posthac majori dandus, imò nec cuiquam, nisi per ipsum. *Et ego nesciebam eum: sed qui misit me baptizare in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum descendentem, & manentem super eum, hic est qui baptizat in Spiritu Sancto*: id est, qui baptizaturus est ut sanctificationis Auctor, & Spiritus Sancti largitor, quem in baptismate à se instituendo, & auctoritate sua administrando, in homines effundet ad remissionem peccatorum, & Animarum renovationem. Confer cum *Matthæi* 3. 13. 14.

34. *Et ego vidi, & testimonium perhibui, quia hic est Filius Dei*, unigenitus, Deus de Deo, homo factus, verus Messias, de quo ab Isaia prædictum est: *Et requiescet super eum Spiritus Domini, &c.* Isai. 11. 2.

35. 36. 37. *Altera die*, seu postridie, *stabat Ioannes* muneri suo intentus, *& ex Discipulis ejus duo; & respiciens Iesum ambulantem, dicit*, eum digito demonstrans: *Ecce Agnus Dei.* Non ait: Ecce Messias, Ecce Rex Israel, ut doceret, Christo mortem priùs esse tolerandam ac expianda totius mundi peccata, quàm regnum ineundum. *Et audierunt eum duo Discipuli loquentem, & secuti sunt Iesum:* Non ut illi dehinc perpetuò adhærerent, sed ut familiaritatem cum illo inirent, illumque pleniùs nossent, quem Joannes tantis præconiis efferebat.

38. 39. 40. *Conversus autem Iesus, & videns eos sequentes se, dicit eis: Quid quæritis?* Prior eos alloquitur, ut benignitate sua illis fiduciam & animos addat, haud dubiè verecundis. *Qui dixerunt ei: Rabbi (quod interpretatur, Magister) ubi habitas?* ut te postridie invisamus, & tecum colloqui possimus. *Dicit eis: Venite, & videte.* Ad hospitium suum eos invitat ea ipsa hora, quæ ne minùs opportuna esset Jesu metuebant. *Venerunt, & viderunt ubi maneret, & apud eum manserunt die illo*, ibique pernoctarunt, quia jam serum erat. *Hora autem erat quasi decima* ab ortu Solis. *Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus, qui audierant à Ioanne* testimonium quod Jesu perhibuit, *& secuti fuerant eum.* Quis alter? Ne quæramus curiosiùs, quod ignotum nobis esse Deus voluit.

41. 42. *Invenit hic primùm fratrem suum Simonem*, quem ambo quærebant, *& dicit ei: Invenimus Messiam*, Judæis promissum, & jam expectatum. Cùm Petrus ex eis esset, qui expectabant consolationem & redemptionem Israel, nullus ei nuncius lætior accidere potuit. *Invenimus Messiam, quod est interpretatum, Christus.* Hæc nominis interpretatio non Andreæ, sed Euangelistæ est, qui Græcè scripsit. *Et adduxit eum ad Iesum. Intuitus autem eum Iesus, dixit: Tu es Simon filius Iona:* Quem antea non viderat, & ex nomine & ex genere vocat, ut se Deum esse demonstret, cui nota sunt omnia. *Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur, Petrus.* Cephas Syriacum nomen, non appellativum, sed proprium, cum sua significatione in sermonem Græcum translatum. Nomen ejus mutat Christus, jam eum sibi pro sua potestate ut suum vindicans, & Petrum vocans à petra; utpotè super quem fundaturus erat suam Ecclesiam.

S. Cyrill. Ale.

43. 44. 45. 46. *In crastinum voluit Iesus exire* è Judæa *in Galilæam, & invenit Philippum; & dicit ei Iesus: Sequere me. Erat autem Philippus à Bethsaida, civitate Andreæ & Petri.* Bethsaida, oppidum Galilææ, Andreæ & Petri patria. *Invenit Philippus Nathanael, & dicit ei: Quem scripsit Moyses in Lege & Prophetis, invenimus Iesum Filium Ioseph à Nazareth.* Messiam de quo scripserunt Moses & Prophetæ, invenimus: hic est Jesus filius Joseph, ortu Nazarenus. Filium Joseph vocat ex vulgi opinione, quia Virginis Filium esse necdum noverant. *Et dixit ei Nathanael: A Nazareth*, oppido tam ignobili, tam obscuro, *potest aliquid boni esse?* tantumne bonum expectari potest, maximè cùm Messias ex Bethlehem Juda expectetur? *Dicit ei Philippus: Veni, & vide:* Experire ipse, certiora enim indicia ex ejus sermone accipies.

Genes. 49. 10. Deuter. 18. 18. Isai. 40. 10. & 45. 8. Jerem. 23. 5. Ezech. 34. 23. & 37. 24. Daniel 9. 24. 25. &c.

47. 48. 49. *Vidit Iesus Nathanael venientem ad se; & dicit de eo: Ecce verè Israelita, in quo dolus non est.*

Verè

Verè dignus Abraham, Isaac, & Jacob filius, ob morum integritatem, simplicitatem, ac sinceritatem. *Dicit ei Nathanael: Vnde me nosti?* Cur me ignotum laudas? *Respondit Iesus, & dixit ei: Priusquam te Philippus vocaret, cum esses sub ficu, vidi te*; tametsi nemine conscio te vocaverit. *Respondit ei Nathanael*, certus quòd absentia ei velut præsentia perspecta essent, quin etiam cordium cogitationes & affectus; quod Dei proprium: *Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israel*: Messias ab Israelitis expectatus, verus Dei Filius.

50. 51. *Respondit Iesus & dixit ei: Quia dixi tibi: Vidi te sub ficu, credis*, me Filium Dei, & Messiam esse à Deo promissum: *Majus his videbis*: Majora fidei tuæ habiturus es argumenta, augustiora miracula, quibus non Israelis tantùm, sed Angelorum etiam Rex cognoscar. *Et dicit ei: Amen, amen dico vobis, Videbitis cœlum apertum, & Angelos Dei ascendentes, & descendentes supra Filium hominis*: Angelos jussa mea obeuntes, mihi ministrantes in Passione, Resurrectione, Ascensu in cœlum. Ad Mysticam scalam fortè Christus alludit, per quam ascendentes & descendentes Angelos Jacob vidit.

Sensus Moralis.

S. August. tract. 1. in Joan.

1. *IN principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum.* Refert animum illud Verbum. Si potes habere verbum in corde tuo, tamquam consilium natum in mente tua, ut mens tua pariat consilium, & insit consilium quasi proles mentis tuæ, quasi filius cordis tui. Priùs enim cor generat consilium, ut aliquam fabricam construas, aliquid amplum in terra moliaris; jam natum est consilium, & opus nondum completum est: vides tu, quid facturus es; sed alius non miratur, nisi cùm feceris & construxeris molem, & fabricam illam ad exsculpationem perfectionemque perduxeris. Attendunt homines mirabilem fabricam, & mirantur consilium fabricantis: stupent quod vident, & amant quod non vident. Quis est qui potest videre consilium? Si ergo ex magna aliqua fabrica laudatur humanum consilium: *Vis videre quale consilium Dei est Dominus Iesus Christus, id est, Verbum Dei? Attende fabricam istam mundi: vide quæ facta sunt per Verbum, & tunc cognosces, quale sit Verbum.... Si non potes cogitare quid sit, differ ut crescas. Ille cibus est, accipe lac ut nutriaris, ut sis validus ad capiendum cibum.* Crede, ut aliquando videas, adora, gratias age; quod hic ratione penetrare & explicare non vales, admiratione & laudibus prosequere; æterno Patri in Filio ejus inseparabiliter unitus esto; cogitationes tuæ, consilia tua, affectus tui sint non solùm apud Deum, sed propter Deum.

3. 4. *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil, quod factum est. In ipso vita erat, & vita erat lux hominum.* Universæ creaturæ Verbo æterno esse suum debent, ut principio suo, per omnipotentiam quæ illi cum Patre communis est: debent & essendi modum, ordinem, pulchritudinem, proportionem ut ideæ, arti, & sapientiæ divinæ. Ad divinum illud omnis creatæ perfectionis exemplar nos conformemus, per creaturas ad ipsum ascendamus; illi uni, non ejus operibus adhæreamus. Vita æterna in illo est. Ipsum est vita nostra, Lux mentium nostrarum, Beatitudo nostra.... *Qui habet Filium, habet vitam; qui non habet Filium, vitam non habet.... Vitam habetis æternam, qui creditis in nomine Filii Dei.* Extra illum tenebræ, mors & miseria æterna. 1. Jo. 5. 12. 13.

5. *Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Homines per peccatum lapsi in tenebras ignorantiæ & cupiditatis, tametsi naturali lumine quod increatæ lucis participatio est, donati sint; increatam illam lucem, Verbum æternum, vel ignorant, vel non glorificant, nec gratias illi agunt; nec rationis ductum sequuntur in operatione boni & fuga mali. Caveamus, ne simus adhuc tenebræ, non autem lux in Domino, & filii lucis. Ambulemus in luce, ne nos tenebræ comprehendant. Qui autem istam lucem non capiunt, non ideò cogitent quasi absentem esse lucem, quia eam videre non possunt: *Ipsi enim propter peccata tenebræ sunt.* Quemadmodum ergo cæco præsens est sol, sed ipse soli absens est: sic omnis stultus, omnis iniquus, omnis impius, cæcus est corde. *Præsens est sapientia, sed cùm cæco præsens est, oculis ejus absens est: non quia ipsa illi absens est, sed quia ipse ab illa absens est.* Quid ergo faciat iste? *Mundet, unde possit videri Deus.* Quomodo si propterea videre non posset, quia sordidos & saucios oculos haberet, iruente pulvere, pituita vel fumo, diceret illi Medicus: Purga de oculo tuo, quicquid mali est, ut possis videre lucem oculorum tuorum. Pulvis, peccata; fumus, peccata & iniquitates sunt: tolle inde ista omnia, & videbis sapientiam quæ præsens est, quia Deus est ipsa sapientia; & dictum est: *Beati mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.* S. August. tract. 1. in Joan. Matth. 5. 8.

6. 7. *Fuit homo missus à Deo, cui nomen erat Ioannes. Hic venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, ut omnes crederent per illum.* Ne mireris, quòd Christus à Joanne, Dominus à servo testimonium acceperit, qui ad eum venit, & ab eo cum Judæis baptizari voluit, ut nobis humilitatis exemplum præberet. Sic à Joanne testimonium accipere voluit, non quòd eo indigeret, sed propter salutem nostram, & ut se hominum imbecillitati accommodaret. Hinc ipse Jesus ait: *Alius est qui testimonium perhibet de me: & scio, quia verum est testimonium quod perhibet de me. Vos misistis ad Ioannem, & testimonium perhibuit veritati. Ego autem non ab homine testimonium accipio: sed hæc dico, ut vos salvi sitis.* Quasi dicat: Deus ego sum, & Dei unigenitus Filius, & quamvis nemo hoc profiteretur, nihil propterea natura mea fit minor, nihil deterior: sed cùm mortalium salus mihi curæ esset, in hanc descendi humilitatem, ut hominis testimonio me subjicerem. Nam propter Judæorum imbecillitatem, hoc pacto meliùs faciliùsque fides in eum extendi propagarique poterat. Sicut igitur carnem induit, ne si nuda se Divinitate exhiberet, omnes perderet: ita virum, qui se annuntiaret, misit, ut cùm familiarem vocem populi audirent, faciliùs ad credendum adducerentur. Non enim suæ duntaxat dignitati, sed auditorum usui facilitatique consuluit. Magna Dei erga nos misericordia est, cum sanctos Prædicatores, Pastores, conscientiarum Moderatores ad nos mittit, qui ad salutem recipiendam nos disponant: sed huic Dei misericordiæ respondere & cooperari fideliter debemus; in Christum Jesum credere fide per dilectionem operante; & vitæ puritate, conversationisque sanctimonia testimonium illi perhibere, ut alii nostro exemplo illum colant & diligant. S. Jo. Chrys. hom. 5. in Joan. Joan. 5. 32. 33.

Rogabit quispiam: Siquidem Joannes venit in testimonium, ut testimonium perhiberet de lumine, *ut omnes crederent per illum*: quidni omnes ei crediderunt? Respondet S. Cyrillus, non id Joannis culpa, sed Judæorum, ad quos missus est, incredulitate & perversitate contigisse. Etenim quod ad Præconis scopum, & supernæ missionis rationem attinet, nemini doctrina defuit vel fides: sed cùm varia sint auditorum ingenia, & unusquisque potestatem habeat suæ voluntatis, à recta ratione quidam aberrarunt, fide repudiata. Idcircò Propheticum illud de iis usurpandum est: *Domus Israel nolunt audire te, quia nolunt audire me: quippè domus Israel attrita fronte est, & duro corde.... Qui audit, audiat: & qui quiescit, quiescat: quia domus exasperans est.* Ezech. 3. 7. & 27.

8. *Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine.* Cùm nonnulli Joannem Baptistam Christum esse suspicarentur, admirabilis ejus vitæ, eximiarumque virtutum splendore præstricti, ipsique Synedrii Proceres misissent ad eum legatos, qui rogarent, utrum

esset

esset Christus: ideò S. Euangelista, ut errorem evelleret, simulque ostenderet, quantæ auctoritatis esset ille, qui à Deo in testimonium missus erat, subjungit: *Non erat ille lux, sed ut testimonium perhiberet de lumine*. Unam autem lucem esse, his verbis clarè ostendit, quod sanè verum est. Etenim quamvis lux Sancti dicantur, & Joannes Baptista lucerna appelletur; non ignoramus tamen eos gratiam ac donum luminis accepisse. *Neque enim lux propria est lucernæ, neque Sanctis illuminatio; sed veritatis illuminatione splendentes, & conspicui facti sunt, & luminaria sunt in mundo, vitæ sermonem retinentes. Vita autem cujus in se dicuntur habere sermonem, quænam alia esse potest, quàm Vnigenitus ipse, qui de se ait:* Ego sum vita? *Igitur una quidem est vera lux, illuminans, non illuminata: unius autem participatione quicquid lux dicitur, lux per imitationem illius censebitur.*

S. Cyril. lib. 1. in Jo. c. 7. Matt. 5. Vos estis lux mundi. Psal. 131. Paravi lucernam Christo meo. Joan. 5. Erat lucerna ardens & lucens.

9. *Erat lux vera, qua illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Filius Dei vera lux est, summa, substantialis, originalisque ratio, quæ omnem hominem illuminat; cùm nec rectè cogitare, nec benè ratiocinari, nec verum à falso discernere, nisi illius auxilio possimus. Veram illam lucem adoremus; oremus, ut tenebras nostras illuminet: *Deus meus, illumina tenebras meas*.... Si omnem hominem, & ipsum Joannem illuminat. *Ipse ergo illuminabat, à quo se demonstrari volebat.* Veniebat ad mentes infirmas, ad corda saucia, ad aciem animæ lippientis. Ad hoc venerat. Et unde posset anima videre quod perfectè est? Quomodo plerumque fit, ut in aliquo corpore radiato cognoscatur ortus esse sol, quem oculis videre nó possumus. Quia & qui saucios habent oculos, idonei sunt videre parietem illuminatum & illustratum à sole, vel montem, vel arborem, aut aliquid hujusmodi: & in alio illustrato demonstratur illis ortus ille, cui videndo adhuc minùs idoneam aciem gerunt. Sic ergo illi omnes, ad quos Christus venerat, minùs idonei erant eum videre: radiavit Joannem, & per illum confitentem se radiatum ac illuminatum esse, non qui radiaret & illuminaret, cognitus est ille qui illuminat, cognitus est qui implet. *Qui illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*

S. August. tract. 2. in Joan.

10. 11. *In mundo erat, & mundus per ipsum factus est, & mundus eum non cognovit.* Amor mundi impedit, ne mundi Creator cognoscatur & ametur, cùm idcò conditus sit homo, ut ad Dei cognitionem & amorem duceretur & accenderetur. Cœli, sidera, angeli Creatorem suum cognoverunt, quem & dæmonia confitentur. Sed qui non cognoverunt? *Qui amando mundum, dicti sunt mundus.* Ipsi enim corde habitant in mundo. Nam qui non diligunt mundum, carne versantur in mundo, sed corde in cœlo habitant, ut Apostolus dicit: *Nostra conversatio in cœlis est.*

S. Aug. ibid. Philipp. 3. 20.

In propria venit, & sui eum non receperunt. Qui sui? Homines quos fecit: Judæi quos primitùs fecit super omnes gentes esse: quia aliæ gentes idola adorabant, & dæmonibus serviebant; ille autem populus natus erat de semine Abrahæ: & ipsi maximè sui, quia & per carnem, quam suscipere dignatus est, cognati. *Et sui eum non receperunt*, cùm ad eos præsertim venisset. De hoc ingrati animi vitio non solus Joannes, sed Prophetæ quoque & Apostolus conquerantur. Et Prophetæ quidem ex persona Christi clamaverunt: *Populus quem non cognovi, servivit mihi. Filii alieni mentiti sunt mihi: Filii alieni inveterati sunt, & claudicaverunt à semitis suis.* Et iterum: *Quibus non est narratum de eo, viderunt; & qui non audierunt, contemplati sunt.... Quæsierunt me, qui ante non interrogabant: invenerunt me, qui non quæsierunt me.* Paulus autem ad Romanos: *Quid ergo? Quod quærebat Israel, hoc non est consecutus: electio autem consecuta est.* Et iterum: *Quid ergo dicemus? Quod gentes, quæ non sectabantur justitiam, apprehenderunt justitiam, justitiam autem quæ ex fide est. Israel vero sectando legem justitiæ, in legem justitiæ non pervenit.* Et sanè plurima admiratione dignum est, quo pacto qui in Prophetarum libris instituti, Mosem & reliquos deinceps Prophetas plurima de Christi locutos adventu singulis sabbatis audiverant; præterea Christum signa & miracula quotidie facientem; & secum duntaxat versatum viderant, neque sinentem adhuc discipulos, ut in gentes dispergerentur, & in civitates Samaritanorum ingrederentur; neque ipsum eas ingressum, sed ubique asserentem missum se ad oves quæ perierant de domo Israel: tum cùm signa viderent, Prophetas frequenter audirent, quotidie ab ipso admonerentur, tam surdi penitùs & cæci perstiterunt, ut nihil eos ad Christi fidem possit adducere. Gentiles autem idolis servientes & in omne flagitiorum genus demersi, Euangelio obediverunt. Quæ causa obdurationis Judæorum? Superbia. *Ignorantes* enim *justitiam Dei, & quærentes propriam justitiam statuere, justitiæ Dei non sunt subjecti.* Superbiam igitur caveamus, ne suam à nobis gratiam Deus subtrahat, quam dat humilibus. Gratias agamus Deo, qui nos de tenebris vocavit in admirabile lumen suum; & per donum fidei illuxit in cordibus nostris, ut eum reciperemus. Judæi Christum Jesum repulerunt, quia illum non noverant. Væ nobis, si illum repudiemus quem cognoscimus, quem recepimus, à quo gratiis & donis innumeris cumulati sumus, cujus Corpore & Sanguine pasti sumus. Christum recipit, qui mandatis ejus obedit, qui secundùm ejus Euangelium vivit. Caveamus, ne qui Christi sumus per Sacramenta, eum vitæ pravitate repellamus. *In propria venit, & sui eum non receperunt.*

Rom. 10.

12. 13. *Quotquot autem receperunt eum, dedit eis potestatem filios Dei fieri, his qui credunt in nomine ejus: Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt.* Magna benevolentia, magna misericordia! *Vnicus natus est, & noluit manere unus. Multi homines cùm filios non habuerint, peracta ætate adoptant sibi, & voluntate faciunt, quod naturâ non potuerunt. Si autem aliquis habeat filium unicum, gaudet ad illum magis, quia solus omnia possessurus est; & non habebit qui cum eo dividat hæreditatem, ut pauperior remaneat. Non sic Deus: Vnicum eumdem ipsum quem genuerat, & per quem cuncta creaverat, misit in hunc mundum, ut non esset unus, sed fratres haberet adoptatos. Non enim nos nati sumus de Deo, quomodo ille Vnigenitus; sed adoptati per gratiam ipsius.* Ille enim venit Unigenitus solvere peccata, quibus peccatis implicabamur, ne adoptaret nos propter impedimentum eorum: Quos sibi fratres facere volebat, ipse solvit, & fecit cohæredes. Sic enim dicit Apostolus: *Si autem filius, & hæres per Deum.* Et iterum: *Hæredes quidem Dei, cohæredes autem Christi.* Non timuit ille habere cohæredes; quia hæreditas ejus non fit angusta, si multi possederint. Illi ipsi certè illo possidente fiunt hæreditas ipsius, & ipse vicissim fit hæreditas ipsorum. Audi quomodo fiant hæreditas ipsius: *Dominus dixit ad me, Filius meus es tu, ego hodie genui te: Postula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Ille quomodo fit hæreditas eorum? *Dominus pars hæreditatis meæ & calicis mei.* Et nos illum possideamus, & ipse nos possideat: ille nos possideat sicut Dominus, nos illum possideamus sicut salutem, nos possideamus sicut lucem.

S. Aug. tr. 2. in Joan. n. 13.

Gal. 4. 7. Rom. 8. 17.

Psal. 2. 7.

Psal. 15. 5.

Qui non ex sanguinibus, neque ex voluntate carnis, neque ex voluntate viri, sed ex Deo nati sunt. Per aquam & Spiritum Sanctum ex Deo nati, & filii Dei facti sumus. Dignitatem suam Christianus agnoscat. Hæc vera nobilitas, Dei filium nominari & esse. Ne ab illa excidamus, ne degeneres simus, ne secundùm carnem & sanguinem vivamus. Dei voluntate & amore facti sumus divinæ consortes naturæ, regnique cœlestis hæredes: Voluntatem igitur & amorem Dei eligamus ut regulam morum nostrorum: ad hanc omnes cogitationes, omnia consilia, omnia opera nostra dirigamus; non ad voluntatem carnis, non ad voluntatem viri, id est, ad cupiditatem, ad amorem humanum & carnalem.

14. *Et Verbum caro factum est, & habitavit in nobis:*

bis : & vidimus gloriam ejus, gloriam quasi unigeniti
S.Aug.tr.2.in Joan.n.15.16. *à Patre, plenum gratiæ & veritatis*. Verbi Dei exinanitionem capere, æquè impossibile est, ac magnitudinem. *Deus* factus est homo; *Filius æterni patris*, filius hominis; *Verbum*, infans; *Vita*, mortalis; *Lux*, in tenebris, id est, in medio hominum peccatorum. *Vt homines nascerentur ex Deo, primò ex ipsis natus est Deus*. Christus enim Deus, & Christus natus ex hominibus. Noli ergo mirari, quia efficeris filius Dei per gratiam, quia nasceris ex Deo secundùm Verbum ejus. Priùs ipsum Verbum nasci voluit ex homine, ut tu securus nascereris ex Deo, & diceres tibi: Non sine causa Deus nasci ex homine voluit, nisi quia alicujus momenti me existimavit, ut immortalem me faceret, & pro me mortaliter nasceretur. Ideò cùm dixisset S. Euangelista, *Ex Deo nati sunt*: quasi ne miraremur & exhorreremus tantam gratiam, ut nobis incredibile videretur, quia homines ex Deo nati sunt, quasi securum te faciens, ait: *Et Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*. Incarnationis Christi consilium oppugnat, qui terrenis ac sensibilibus bonis adhæret, qui mundanam celsitudinem consectatur; cùm propterea Verbum caro sit factum, ut nos ab iis avocaret, ac abstraheret. Ipsa nativitate collyrium fecit, unde tergerentur oculi cordis nostri, & possemus videre majestatem ejus per ejus humilitatem. Ideò *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis*. Sanavit oculos nostros: *Et vidimus gloriam ejus*. Gloriam *ejus nemo posset videre, nisi carnis humilitate sanaretur*. Unde non poteramus videre? Irruerat homini quasi pulvis in oculum, irruerat terra, sauciaverat oculum, videre non poterat lucem: oculus iste sauciatus inungitur: terra sauciatus erat, & terra illuc mittitur, ut sanetur. Omnia enim collyria & medicamenta, nihil sunt, nisi de terra. De pulvere cæcatus es, de pulvere sanaris: ergo *Caro te cæcaverat, caro te sanat*. Carnalis enim anima facta erat consentiendo affectibus carnalibus, inde fuerat oculus cordis cæcatus. *Verbum caro factum est*: Medicus iste tibi fecit collyrium. Et quoniam *sic venit, ut de carne vitia carnis extingueret, & de morte occideret mortem*: ideò factum est in te, ut quoniam *Verbum caro factum est*, tu possis dicere, *Et vidimus gloriam ejus*. Qualem gloriam? Qualis factus est Filius hominis? Illa humilitas ipsius est, non gloria. Sed quò perducta est acies hominis curata per carnem? *Vidimus*, inquit, *gloriam ejus, gloriam quasi Vnigeniti à Patre, plenum gratiæ & veritatis*.

16. *Et de plenitudine ejus omnes nos accepimus, & gratiam pro gratia*. Quantò magis Christo unimur, tantò abundantiùs de duplici ejus plenitudine accipimus. Omnis enim boni principium est ut Deus; ut verò caput Christianorum & electorum, principium est omnis sanctitatis & gratiæ. Accepimus de plenitudine ejus primò gratiam, & rursum accepimus gratiam pro gratia. Quam gratiam primò ac-
S.August. tr.3. in Io. n.8.9.10. cepimus? Fidem. In fide ambulantes, in gratia ambulamus. Unde enim hoc meruimus? Quibus nostris præcedentibus meritis? Non se quisque compalpet, redeat in conscientiam suam, quærat latebras cogitationum suarum, redeat ad seriem factorum suorum: non attendat, quid sit, si jam aliquid est; sed quid fuerit, ut esset aliquid; inveniet non se fuisse dignum, nisi supplicio. Si ergo supplicio dignus fuisti, & venit ille qui non peccata puniret, sed peccata donaret, gratia tibi data est, non merces reddita. Unde vocatur gratia? quia gratia datis datur: non enim præcedentibus meritis emisti, quod accepisti. Hanc ergo accepit gratiam primam peccator, ut ejus peccata dimitterentur. Quid meruit? *Interroget justitiam, invenit pœnam: interroget misericordiam, invenit gratiam*.... Sed hoc & promiserat Deus per Prophetas: itaque cùm venit dare quod promiserat, non solùm gratiam dedit, sed & veritatem. Quomodo exhibita est veritas? Quia factum est quod promissum est. Quid est ergo, *Gratiam pro gratia*? Vitam æternam pro merito fidei. Fide promeremur Deum; & qui digni non eramus, quibus peccata dimitterentur, ex eo quia tantum donum indigni accepimus, gratia vocatur. Quid est gratia? Gratis data. Quid est gratis data? Donata, non reddita. Si debebatur, merces reddita est, non gratia donata. Si verè debebatur, bonus fuisti: si autem, ut verum est, malus fuisti, credidisti autem in eum qui justificat impium; cogita, quid per Legem tibi imminere debebat, & quid per gratiam consecutus sis. Consecutus autem istam gratiam fidei, eris justus ex fide; Justus enim ex fide vivit: & promereberis Deum vivendo ex fide: cùm promerueris Deum vivendo ex fide, accipies præmium immortalitatem & vitam æternam. Et illa gratia est. Nam pro quo merito accipis vitam æternam? Pro gratia. *Si enim fides gratia est, & vita æterna quasi merces est fidei: videtur quidem Deus vitam æternam tamquam debitam reddere (cui debitam? Fideli, quia promeruit illam per fidem.) Sed quia ipsa fides gratia est, & vita æterna gratia est pro gratia.... Dona sua coronat, non merita tua*. Ergo *omnes de plenitudine ejus accepimus*: de plenitudine misericordiæ ejus, de abundantia bonitatis ejus. Quid? Remissionem peccatorum, ut justificaremur ex fide. Et insuper quid? *Et gratia pro gratia*: id est, pro hac gratia, in qua ex fide vivimus, recepturi sumus aliam. Quid tamen, nisi gratiam? Nam si dixero, quia & hoc debetur, aliquid mihi assigno, quasi cui debeatur. *Coronat autem in nobis Deus dona misericordiæ suæ: sed si in ea gratia, quam primam accepimus, perseveranter ambulemus*.

De plenitudine ejus omnes nos accepimus, & gratiam pro gratia. Quam? Pro qua? Pro veteri novam. Quemadmodum enim duplex erat justitia: *Secundum justitiam quæ in lege est*, ait Apostolus, *factus irreprehensibilis*: Et duplex fides: *Ex fide in fidem*: Et adoptio duplex: *Quorum adoptio est*: Et duplex gloria: *Si enim quod evacuatur, per gloriam est, multò magis quod manet in gloria*: Et lex duplex: *Lex spiritus vitæ liberavit me*: Et duplex servitus: *Quorum servitus*: & iterum: *Serviamus in novitate spiritus, & non in vetustate litteræ*: Et testamentum duplex: *Consummabo super domum Israel, & super domum Iuda testamentum novum, non secundum testamentum quod feci patribus eorum*: Et duplex sanctificatio, & duplex baptisma, & duplex sacrificium, & templum, & circumcisio duplex; ita & duplex gratia. Sed illa quidem quasi figura sunt, hæc quasi veritas.... Quænam inter hanc & illam adoptionem differentia est? Illa verbo honorabatur, hæc re ipsa. De illa ait Propheta: *Ego dixi, Dii estis, & filii Excelsi omnes*: de hac dicitur: *Ex Deo nati sunt*. Quanam ratione? *Per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus Sancti*. Et illi quidem postquam filii appellati sunt, adhuc spiritum servitutis habebant; erant enim servi, etsi hac appellatione honorabantur: Nos liberi tunc facti, non nomine, sed re honorem accepimus. *Non enim* (inquit Apostolus) *accepistis spiritum servitutis iterum in timore, sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum Dei, in quo clamamus, Abba (Pater)*..... Illi cùm idola non colebant, neque fornicabantur, neque adulterium committebant, vocabantur sancti: nos verò non in hujusmodi abstinentia, sed in majorum acquisitione & possessione facti sumus sancti: *Vt sancta sit corpore & spiritu.... Pacem sequimini & sanctimoniam, sine qua nemo videbit Deum*. Et, *Perficientes sanctificationem in timore Dei*. Christianorum igitur sanctitas intrinsecùs radicem habet à Spiritus Sancti adventu, & in vita longè perfectiore posita est, quàm Judaica.... Gratia Judæi salutem consequebantur: Nam qui non propriis meritis à Deo electi sunt, eos perspicuum est propter gratiam hujusmodi honorem consecutos: Nos autem omnes salvi quoque facti sumus gratia, sed non eodem modo, neque iisdem de rebus, sed longè majoribus & excelsioribus. Non enim nobis hæc dumtaxat gratia data est, venia scilicet peccatorum, quam cum illis communicamus; Omnes enim peccaverunt: sed justitia, sanctificatio, adoptio, Spiritus Sancti gratia longè clarior,

Philipp.3. 2.Cor.3. Rom.7.6. Jerem.31.33. Hebr.8.9. S.Jo.Chrys. ho.11. in Joan. Rom.8. Galat.4. 1.Cor.7. Hebr.12.

» rior, longè uberior: ad hæc & alia major, hoc est,
» à Spiritu & reconciliationè fiducia. Hujus gratiæ
» causa Deo chari facti sumus, non ampliùs ut servi,
» sed ut filii & amici. Sic *Accepimus gratiam pro gratia...*
» Non solùm Lex, sed ipsa creatio hominis ex nihilo
» gratia quædam fuit, utpotè nullis præcedentibus me-
» ritis data: Deinde, quòd à Deo conditi, & facienda,
» & vitanda didicerimus, & horum à natura legem acce-
» perimus, & conscientiæ judicium incorruptum nobis
» ab opifice Deo tributum sit. Gratiæ præterea fuit, ut
» hanc legem quodammodo obliteratam & corruptam,
» per Legem scriptam recuperaremus. Consentaneum
» namque erat, ut qui datum semel à Deo præceptum
» adulterassent & corrupissent, pœnam luerent: ve-
» rùm mitiùs nobiscum actum est. Iterum emendandi
» medicina adhibita, non debita quidem, sed à miseri-
» cordia & gratia proveniens: Nam quòd gratiæ sit &
» misericordiæ, David confirmat, dicens: *Faciens*
» *misericordias Dominus ... Notas fecit vias suas Moysi,*
» *filiis Israel voluntates suas.* Misericordiæ igitur & gra-
» tiæ fuit legem accipere: sed majoris gratiæ fuit accipe-
» re, quæ nobis à Christo collata sunt beneficia.

» 17. *Quia Lex per Moysen data est, Gratia & Ve-*
Rom.5. » *ritas per Iesum Christum facta est.* Lex subintravit, ut
» abundaret delictum (inquit Apostolus.) Hoc prode-
» rat superbis, ut abundaret delictum: multum enim
» sibi dabant, & quasi viribus suis multum assignabant;
S.Aug tr.3. in Io. n.21. » & non poterant implere justitiam, nisi adjuvaret ille
» qui jusserat. Superbiam illorum volens domare Deus,
24. » dedit Legem, tamquam dicens: Ecce implete, ne
» putetis deesse jubentem. Non deest qui jubeat, sed
» deest qui impleat. Unde non implet? Quia natus
» cum traduce peccati & mortis.... *Sed non te in ater-*
num tenebit vinculum peccati: quia mortem tuam ater-
nam occidit mors temporalis Domini tui. Ipsa est gra-
tia, ipsa est veritas: quia promissa & exhibita. Non
erat ista in veteri Testamento, quia Lex minabatur,
non opitulabatur; jubebat, non sanabat; languorem
ostendebat, non auferebat: sed illi præparabat Me-
dico venturo cum gratia & veritate; tamquam ad ali-
quem, quem curare vult Medicus, mittat primò ser-
vum suum, ut ligatum illum inveniat. Sanus non
erat, sanari nolebat; & ne sanaretur, sanum se esse
jactabat: missa Lex, ligavit eum, invenit se reum,
jam clamat de ligatura. Venit Dominus, curat ama-
ris aliquantum & acribus medicamentis: dicit enim
ægroto, *Ferto*; dicit, *Tolera*; dicit, *Noli diligere*
mundum; habeto patientiam; curet te ignis continentiæ;
ferrum persecutionum tolerent vulnera tua. Expave-
scebas, quamvis ligatus: liber ille & non ligatus, bibit
quod tibi dabat: prior passus est, ut te consolaretur,
tamquam dicens: *Quod times pati pro te, prior pa-*
tior pro te. Hæc est gratia, & magna gratia. Quis il-
lam digne collaudat?

S. Aug. ibid. n.16. *Lex per Moysen data est, Gratia & Veritas per*
Iesum Christum facta est. Per servum Lex data est,
» *reos fecit*: per Imperatorem indulgentia data est,
» *reos liberavit*. Lex per Moysen data est. Non sibi
» aliquid ampliùs servus assignet, quàm quod per illum
» factum est. Electus ad magnum ministerium tam-
» quam fidelis in domo, sed tamen servus, *agere*
» *secundùm Legem potest; solvere à reatu Legis non po-*
» *test.*

19. *Et hoc est testimonium Ioannis, quando miserunt*
Iudæi ab Ierosolymis Sacerdotes & Levitas ad eum,
ut interrogarent eum, Tu quis es? Quid Christo re-
spondebimus, cùm nos interrogabit, *Tu qui es?*
Christianus? Religiosus? Sacerdos? Qualem mores
& opera demonstrant? Nonnè potiùs paganum, sæ-
cularem, laicum? Terribilem interrogationem ipsi
præveniamus. Nobis sincerè respondeat cor nostrum.
Amorem proprium ne audiamus: adulator est, se-
ductor est. Aliis ne credamus, quos sæpè fallimus
simulatione virtutum, & vicissim nos fallunt adula-
toriis sermonibus. Cùm ab hominibus laudamur,
imitemur Joannem; laudes indebitas sincerè, mo-
destè, veridicè repudiemus. Demus operam, ut Deus
potiùs laudetur, à quo habet homo quicquid in eo
Alex. Expos. in Euang.

jurè laudatur. Deo ita adhæreamus, ut si non meri-
tò laudemur, corrigamus eos quos possumus; ne S.Aug.Ep.22. alias 64.
arbitrentur, aut in nobis esse, quod non est; aut no-
strum esse, quod Dei est; aut ea laudent, quæ quam-
vis non desint nobis, aut etiam supersint, nequa-
quam tamen sunt laudabilia, velut sunt bona omnia,
quæ vel cum pecoribus habemus communia, vel cum
impiis hominibus. Si autem meritò laudamur pro-
pter Deum, gratulemur eis, quibus placet verum bo-
num; non tamen, quia placemus hominibus, sed si
coram Deo tales sumus, quales nos esse credunt, &
non tribuitur nobis, sed Deo, cujus dona sunt om-
nia, quæ verè meritòque laudantur. Sic laudes repu- S.Aug.
diemus, ut veritatem non offendamus: quia *Laus*
humilitatis in parte non est ponenda falsitatis. Joan-
nem considerate, Joannem audite. Tanta erat ejus
excellentia, ut posset credi Christus: & in eo probata
est humilitas ejus; quia dixit se non esse, posset credi
esse. Imitemur humilitatem Præconis, & intelliga-
mus celsitudinem Judicis: *Medius vestrum stetit, quem*
vos nescitis. Nec mirum: Lumen est, vos tenebræ.
Ego in aqua tantùm, ille in Spiritu sancto baptizat.
Post me venturus est: sed prior me est, *cujus ego non* S.Aug.tr.4.in Ioann.
sum dignus, ut solvam ejus corrigiam calceamenti. "
Quantùm se abjecit? Et ideò multùm elevatus est: "
quoniam qui se humiliat, exaltabitur. Si diceret: "
Ille venit post me, qui ante me factus est, cujus tan- "
tummodò corrigiam calceamenti dignus sum solvere, "
multùm se humiliasset. Quando autem nec ad hoc di- "
gnum se dicit, verè plenus Spiritu sancto erat, qui sic "
servus Dominum agnovit, & ex servo amicus fieri "
meruit. "

29. *Altera die vidit Ioannes Iesum venientem ad se,* ..
& ait: Ecce Agnus Dei, ecce qui tollit peccatum mun-
di. Ecce Agnus, non Paschatis legalis & typici, sed S.Aug. tr.7.in Ioan. n.5.
veri: *Pascha nostrum immolatus est Christus*. Ecce ca-
tholicum Patris Sacerdotem simul & victimam: sin-
gulariter ille est Agnus Dei, quia *singulariter hujus* ..
Agni sanguine solo homines redimi potuerunt. Hic "
Agnus est immaculatus, pro omnibus ad occisio- "
nem ducendus, ut mundi peccatum amoveat, ut or- "
bis exterminatorem evertat, ut mortem pro omnibus "
obeundo mortem aboleat, ut solvat hominum male- "
dictionem, ut cesset tandem illud, *Terra es, & in* "S.Cyr. Ale. l.2.in Ioan. p. 114.
terram reverteris; ut sit ille secundus Adam, non è "
terra, sed è cœlo, omnisque boni principium naturæ "
humanæ existat, solutio invecti interitus, æternæ vi- "
tæ conciliator, causa reformationis ad Deum, pieta- "
tis & justitiæ principium, via denique ad Regnum "
cœlorum. Unus enim mortuus est Agnus pro omni- "
bus, omnem hominum gregem servans Deo ac Pa- "
tri: unus pro omnibus, ut omnes Deo subjiciat; "
unus pro omnibus, ut omnes lucrifaciat: ut omnes "
denique non jam sibi vivant, sed ei qui pro ipsis mor- "
tuus est & resurrexit. Nam cùm in multis peccatis es- "
semus, atque idcircò morti & corruptioni obnoxii, "
dedit Filium suum Pater redemptionem pro nobis, "
unum pro omnibus, quoniam omnia sunt in ipso, & "
omnibus melior est. Unus pro omnibus mortuus est, "
ut omnes vivamus in ipso. Cum enim occisum pro "
omnibus Agnum mors absorpserit, simul etiam in ip- "
so & cum ipso cunctos evomuit. Omnes enim eramus "
in Christo, qui propter nos & pro nobis mortuus est, "
atque resurrexit. Abolito verò peccato, quomodo "
fieri poterat, ut mors etiam, quæ ex ipso est, pro- "
pter ipsum non abolita sit? Mortua radice, quomodo "
germen servabitur? Mortuo peccato, quæ moriendi "
nobis causa erit? Quare de occisione Agni Dei so- "
lemni exultatione dicamus: *Ubi est mors victoria tua?* "
Ubi stimulus tuus, inferne? Omnis enim iniquitas "
oppilabit os suum, nec poterit ampliùs accusare præ "
infirmitate peccantes. *Deus* enim *est qui justificat ...,.* "
Christus nos redemit de maledicto Legis, factus pro no- Rom. 8. Gal.3.13.14.
bis maledictum... ut in gentibus benedictio Abrahæ fie-
ret in Christo Iesu, ut pollicitationem Spiritus accipia-
mus per fidem.

32. *Et testimonium perhibuit Ioannes, dicens: Quia*
vidi Spiritum descendentem quasi columbam de cœlo, &

manſit ſuper eum. Morum innocentia, puritas, ſimplicitas, manſuetudo, charitas, bonorum operum fœcunditas, agni & columbæ ſymbolis, quorum primo Chriſtus, altero Spiritus ſanctus deſignari voluit, Chriſtianis commendantur. Spiritum ſanctum in baptiſmo, aliiſque ſacramentis accipimus; ſed heu! in pauçis manet; à pluribus illum contriſtantibus, illi reſiſtentibus, contumeliamque illi facientibus, diſcedit: *Vidi Spiritum deſcendentem, & manentem ſuper eum.*

S.Cyril.l.2. in Jo.p.123. Cùm homo factum ſit Dei Verbum, Spiritum à Patre accepit, ut unus è nobis, non ſibi ſpecialiter aliquid accipiens; (erat enim ipſe largitor Spiritus) ſed ut acceptum naturæ noſtræ conſervaret, ut homo; & rurſus radicaret in nobis gratiam, quæ receſſerat, is qui peccatum non novit. Hanc ob cauſam S.Præcurſor addidit: *Vidi Spiritum deſcendentem de cœlo, & manſit ſuper eum*. Avolavit enim ex nobis propter peccatum: *Factus eſt autem velut unus ex nobis, qui peccatum non novit, ut aſſuefieret Spiritus manere in nobis, cùm diſcendendi, aut ſubducendi ſe cauſam in ipſo non haberet. Igitur nobis per ſeipſum Spiritum accipit, & naturæ vetus bonum renovat.*

33. *Qui miſit me baptizare, ille mihi dixit: Super quem videris Spiritum deſcendentem & manentem ſuper eum, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto*. Petrus baptizet, hic eſt qui baptizat; Paulus baptizet, hic eſt qui baptizat; Judas baptizet, hic eſt qui baptizat. Nam ſi pro diverſitate meritorum baptiſma ſanctum eſt; quia diverſa ſunt merita, diverſa erunt baptiſmata; & tantò quiſque aliquid melius putatur accipere, quantò à meliore videtur accepiſſe. Sancti in Eccleſia, boni de quibus Apoſtolus ait, *Novit Dominus, qui ſunt ejus*, diverſarum gratiarum ſunt, non omnes paria merita habent; ſunt alii aliis ſanctiores, ſunt alii aliis meliores. Quare ergo ſi unus ab illo, verbi gratia, juſto, ſancto baptizetur, alius ab alio inferioris meriti apud Deum, inferioris gradus, inferioris continentiæ, inferioris vitæ, unum tamen & par & æquale eſt quod acceperunt, niſi quia *Hic eſt qui baptizat*, Chriſtus Jeſus? Ideò baptiſma collatum ab improbis Miniſtris, quin etiam ab Hæreticis & Schiſmaticis ratum & bonum eſt; ſed attendant infelices fratres noſtri qui ab Eccleſia ſeparati ſunt, nec ad ejus unitatem & communionem redire curant, nihil illis prodeſſe baptiſma, niſi veniant ad columbam. Baptiſmum habes, charitatem non habes. Oſtende, quomodo habeat charitatem, qui dividit unitatem. Ego (inquit Calvinianus vel Lutheranus) habeo baptiſmum. Habes, ſed *baptiſmus ille ſine charitate nihil tibi prodeſt: quia ſine charitate tu nihil es*. Nam baptiſmus ille, etiam in illo qui nihil eſt, non eſt nihil; imò magnum aliquid eſt, propter illum de quo dictum eſt, *Hic eſt qui baptizat*. Sed ne putares, illud quod magnum eſt, tibi aliquid prodeſſe poſſe, ſi non fueris in unitate, ſuper baptizatum columba deſcendit, tamquam dicens: *Si baptiſmum habes, eſto in columba, ne non tibi proſit quod habes. Veni ad columbam, non ut incipias habere quod habebas, ſed ut prodeſſe tibi incipiat quod habebas. Foris enim habebas baptiſmum ad perniciem: intùs ſi habueris, incipit prodeſſe ad ſalutem. Veni, columba te vocat, gemendo te vocat*. Fratres noſtros nondum Eccleſiæ conjunctos, vos qui intùs eſtis, & ad columbam pertinetis, *gemendo vocate, non rixando: vocate orando, vocate invitando, vocate jejunando, de charitate intelligant, quia doletis illos. Non dubito, quia ſi videant dolorem veſtrum, confundentur, & reviviſcent... Omnia clamant adversus illos, omnes paginæ divinæ, omnis Prophetia, totum Euangelium, omnes Apoſtolicæ Litteræ, omnis gemitus columbæ: & nondum evigilant, nondum expergiſcuntur. Sed ſi columba ſumus, gemamus, toleremus, ſperemus. Aderit miſericordia Dei, ut efferveat ignis Spiritus ſancti in ſimplicitate veſtra, & venient. Non eſt deſperandum, orate, prædicate, diligite, prorſus potens eſt Dominus.*

S.Aug.tr.6. in Joan. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43.

S.Aug.tr.7.in Joan. n.4. 34. *Et ego vidi, & teſtimonium perhibui, quia hic eſt Filius Dei*. Oportebat, ut ille baptizaret, qui eſt Filius Dei unicus, non adoptatus. *Adoptati filii, miniſtri ſunt Vnici; Vnicus habet poteſtatem, adoptati miniſterium. Licèt baptizet miniſter non pertinens ad numerum filiorum, quia malè vivit & malè agit, quid nos conſolatur?* Hic eſt qui baptizat.

35.36.37. *Altera die iterum ſtabat Ioannes, & ex diſcipulis ejus duo. Et reſpiciens Ieſum ambulantem, dicit: Ecce Agnus Dei.* Joannes Diſcipulos ad ſequendum Jeſum diſponens, illum Agnum Dei rurſus indigitat, & tollere peccatum mundi confirmat, ſicut apud Prophetam ait; *Ego ſum, ego ſum ipſe, qui deleo omnes iniquitates tuas propter me, & peccatorum tuorum non recordabor*. Non fruſtra verò eadem de Salvatore repetit S.Præcurſor. Officium quippè doctoris eſt, res nondum perceptas diſcipulorum mentibus inculcare, ad eorum utilitatem. Unde S. Paulus ait: *Eadem vobis ſcribere mihi quidem non pigrum, vobis autem neceſſarium*. Tam ſalutifera autem repetitione, & iterata demonſtratione Jeſu, ut victimæ pro omnium hominum expiatione à Deo deſtinatæ, *Ecce Agnus Dei*, &c. tantùm diſcipulis profuit S.Joannes, ut illis perſuaſerit ſequi Chriſtum, & ejus diſciplinæ ſeſe jam tum adjungere: *Et audierunt eum duo diſcipuli loquentem, & ſecuti ſunt Ieſum*. Adorandam hanc victimam ſequamur, ut ejus membra; ſequamur Agnum quocumque ierit, ſtolas noſtras in ejus ſanguine lavemus, ejus patientiam & manſuetudinem imitemur; ſimus & ipſi victimæ Deo devotæ, & tota die propter illum mortificatæ.

Isa.43.25. Philip.3.1. S.Cyril.l.1.in Joan.

38.39. & ſeq. *Converſus autem Ieſus, & videns eos ſequentes ſe, dicit eis: Quid quæritis?* Sequentes interrogat Dominus, ut diſcas, Legem quidem Chriſtum monſtrare, ſed neceſſarium eſſe, ut miſericordiæ ſuę oculos ad nos convertat, ut gratia ſua nos præveniat Chriſtus, ut illum ſequamur. Jam ad ipſos inviſibiliter converſus erat, jam ad ſui comitatum intùs traxerat, ut eum ſequerentur, antequam ſequentes tam amanter interrogaret: *Convertimini ad me* (inquit) *ego convertar ad vos*: ſed nos ita orare docet: *Converte nos Domine ad te, & convertemur: Converte nos Deus ſalutaris noſter*. Loquentem ad cor noſtrum audiamus; agnoſcamus ut Magiſtrum, à quo viam ſalutis diſcamus, ut illo præeunte ambulemus in ea. *Qui dixerunt ei: Rabbi, ubi habitas?* Sapientis conſilium ſibi proponebant: *Si videris ſenſatum, evigila ad eum, & gradus oſtiorum illius exterat pes tuus*. Dicit eis: *Venite, & videte. Venerunt, & viderunt, ubi maneret, & apud eum manſerunt die illo*. Quàm beatum diem duxerunt, quàm beatam noctem! Quis eſt qui nobis dicat, quæ audierint illi à Domino? Ædificemus & noſmetipſi in corde noſtro, & faciamus domum, quò veniat ille, & doceat nos, colloquatur nobis.

Eccli.6.36. S.Aug.tr.7.in Ioan. n.9.

Dicit eis: Venite, & videte. Domum ſuam non indicat, quamvis rogaretur; ſed potiùs, ut ad eam ſtatim ſe conferant, jubet. Primùm quidem ut ea re ad exemplum propoſita doceret, in quærendis bonis malam eſſe dilationem: *In rebus enim utilibus damnoſa eſt omnis cunctatio*. Deinde ignorantibus adhuc ſanctam Salvatoris noſtri domum, id eſt, Eccleſiam, ad ſalutem non ſufficere, ſi didicerint, ubinam illa ſit, niſi ad ipſam per fidem venerint, & quæ myſticè in ea peraguntur, perſpexerint.

S. Cyrill. Alex. l.2.in Ioan. p.130.

41.42.43. & ſeq. *Erat autem Andreas frater Simonis Petri unus ex duobus, qui audierant à Ioanne, & ſecuti fuerant eum. Invenit hic primùm fratrem ſuum Simonem, & dixit ei: Invenimus Meſſiam; & adduxit eum ad Ieſum*. Chriſtum ſequi, & illum audire non ſufficit: ad illum alii adducendi ſunt, conſanguinei imprimis & amici. Sic Andreas fratrem ſuum Simonem, ſic Philippus Nathanaelem adduxit ad Jeſum. Qui talentum acceperant, ejus ſtatim quæſtum uberiorem Domino offerunt. In ipſo tyrocinii ſui exordio fructificant Andreas & Philippus, & veritatis prædicatores efficiuntur, cujus vix fuerant auditores. Vera & Chriſtiana amicitia in eo maximè poſita eſt, ut amici mutuò ſe juvent ad ſalutem, ut alter alterum adducat ad Jeſum. Sed heu! fratres & amici plerumque ſibi mutuò obſunt ac nocent in iis quæ animæ ſalutem ſpectant; alter ſæpè alterum

ab-

abducit à Jesu! alter alterum ad peccatum pravis consiliis & exemplis trahit!

47. *Vidit Jesus Nathanael venientem ad se, & dicit de eo: Ecce verè Israelita, in quo dolus non est.* Neminem eorum, quos ad Apostolatum vocavit, ita commendavit Dominus Jesus. Id nec Andreæ, nec Petro, nec Philippo dictum, quod de Nathanaele dictum est: cur ergo illum in Apostolorum numerum non adlegit? Quæstionem solvit S. Aug. Nathanael eruditus erat, & peritus Legis; propterea noluit Jesus illum inter Apostolos suos adscribere, quia idiotas elegit, unde confunderet mundum: *Videte vocationem vestram,* inquit Apostolus, *quia non multi sapientes secundùm carnem, non multi potentes, non multi nobiles; sed quæ stulta sunt mundi, elegit Deus, ut confundat sapientes; & infirma mundi elegit Deus, ut confundat fortia: & ignobilia mundi & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non sunt, ut ea quæ sunt, destrueret.* Si doctus eligeretur, fortasse ideò se diceret electum, quia doctrina ejus meruit eligi: *Dominus noster Jesus Christus volens superborum frangere cervices, non quæsivit per Oratorem Piscatòrem: sed de Piscatore lucratus est Imperatorem.* Nullus nobilis primò electus est, nullus doctus, quia infirma mundi elegit Deus, ut confunderet fortia. Erat ergo iste magnus & sine dolo; hoc solo non electus, ne cuiquam videretur Dominus doctos elegisse.

S. Aug. tr. 7. in Io. n. 17.

1. Cor. 1. 26.

49. *Respondit ei Nathanael, & ait: Rabbi, tu es Filius Dei, tu es Rex Israel.* Christus Jesus, *Magister* noster est; cum docilitate illum audiamus, ut ejus discipuli: *Filius Dei* unicus est; illum cum religione colamus & diligamus, ut veri Christiani: *Rex Israel* est; illi serviamus & obediamus, ut subditi.

CAPUT II.

Sensus Litteralis.

Maimonid. tr. de Connubiis, c. 10. n. 12.

1. *ET die tertia,* à profectione in Galilæam, vel die tertia, ex quo sponsus sponsam duxerat, *nuptiæ factæ sunt in Cana Galilææ,* nuptiale convivium, quod per septem, aut tres ut minimùm dies agebatur more Judæorum, factum est, seu continuatum in Cana urbe Galilææ, distincta à Cana Sidoniorum, & à Cana Samariæ in tribu Ephraim: *& erat Mater Jesu ibi,* jure propinquitatis, ut credere par est, invitata. Quis harum nuptiarum sponsus fuerit, incertum.

S. Cyr. Alex. l. 2. in Ioann. p. 134.

2. *Vocatus est autem & Jesus, & Discipuli ejus ad nuptias.* Cùm nuptiæ celebrarentur, castè nimirùm & honestè, Jesus unà cum discipulis suis invitatus venit, non tam epulaturus, quàm ut miraculum faceret, ac præterea generationis humanæ principium sanctificaret. Conveniebat enim, ut qui naturam ipsam hominis renovaturus, ac totam in meliorem statum revocaturus erat, non solùm iis qui jam nati erant, benedictionem impertiretur, sed & iis quoque, qui posteà nascituri essent, gratiam præstrueret, & eorum ortum sanctum efficeret. Præsentia denique sua nuptias cohonestavit, ipse cùm sit gaudium & lætitia universorum, ut veterem partus tristitiam depelleret. *Vetera transierunt,* ut Paulus ait, *& facta sunt omnia nova.*

3. *Et deficiente vino, dicit Mater Jesu ad eum: Vinum non habent:* Deficit vinum, tu illud procura, etenim omnia potes; inopiæ & verecundiæ cognatorum succurre.

4. *Et dicit ei Jesus: Quid mihi & tibi est, mulier? Nondum venit hora mea.* Quid mihi tecum? Hæc res nihil ad te: mea est, non tua. Scio, quæ legationis meæ sunt ac ministerii; & quo tempore agenda: *Nondum venit hora mea.* Tempus autem edendi miraculi erat, ubi planè omnibus constaret, nullum superesse vinum, ne aqua vino admixta crederetur. *Nondum venit hora mea.* Miraculum exigebat mater, at ille tamquam non agnoscit viscera humana, operaturus facta divina, tamquam dicens: Quod de me facit miraculum, non tu genuisti, scilicet divinitatem meam: sed quia genuisti infirmitatem meam, tunc te cognoscam, cùm ipsa infirmitas pendebit in cruce. Hoc est enim, *Nondum venit hora mea.* Tunc enim cognovit, qui utique semper noverat. Et antequam de illa natus esset, in prædestinatione noverat Matrem; & antequam ipse Deus crearet, de qua ipse homo crearetur, noverat matrem: sed ad quamdam horam in mysterio non agnoscit; & ad quamdam horam, quæ nondum venerat, in mysterio rursus agnoscit. Tunc enim agnovit, quando illud, quod peperit, moriebatur, Matrem Discipulo commendans.

S. Chr. II. 2. S. Aug. tr. 8. in Io. n. 9.

5. *Dicit Mater ejus Ministris,* de Filii pietate confidens, certaque, hæc verba non ad sui reprehensionem, sed ad eruditionem pertinere: *Quodcumque dixerit vobis, facite.*

Alex. Expos. in Euang.

6. *Erant autem ibi lapideæ hydriæ,* seu urnæ, *sex positæ, secundùm purificationem Judæorum;* destinatæ purificationibus, quæ in usu erant apud Judæos, ut semper parata esset aqua ad ablutiones legales: *capientes singulæ metretas binas vel ternas.* Certum mensuræ genus. Metreta erat quadraginta duarum circiter pintarum Parisinarum. Metreta enim statuitur æqualis duodecim cõgiis Romanis: congius Romanus pondere Parisiensi erat centum undecim unciarum cum tribus quadrantibus unciæ. Sic metreta erat 1340. unciarum Parisinarum. Cùm ergo pinta Parisina pendeat triginta duabus unciis, metretes aquæ erat circiter 42. pintarum. Igitur hydriæ binarum metretarum, continebant singulæ octoginta quatuor pintas; quæ erant trium metretarum, continebant centum viginti sex pintas. Sic explicant, qui de mensuris Hebræorum egerunt. Quod autem dicitur, *secundùm purificationem Judæorum,* ostendit, in his urnis lapideis nunquam fuisse vinum. Nam cùm Palæstina inopia aquæ laboret (rari enim illic fontes scaturiunt) hydriæ illæ aqua semper plenæ servabantur, ne si quando immundi fierent, longiùs flumina petenda essent, sed propè purgarentur.

S. Cyr. II. 2. in Ioan.

7. 8. *Dicit eis Jesus,* ministris scilicet: *Implete hydrias aqua:* Crebris enim lotionibus erant exhaustæ. *Et impleverunt eas usque ad summum. Et dicit eis Jesus: Haurite nunc* in minoribus & portatilibus vasis, in pocula infundite; *& ferte Architriclino,* magistro & curatori convivii, qui vinum prægustaret, convivisque porrigeret: *& tulerunt.*

9. 10. *Ut autem gustavit Architriclinus aquam vinum factam (& non sciebat, unde esset* vinum illud ex aqua factum; *ministri autem sciebant, qui hauserant aquam) vocat sponsum Architriclinus, & dicit ei;* accedens compellat his verbis: *Omnis homo,* qui convivia celebrat, *primùm bonum vinum ponit,* seu offert convivis: *& cùm inebriati fuerint,* cùm sitim expleverint, *tunc id* apponit *quod deterius est,* quod minùs generosum: *Tu autem servasti bonum vinum usque adhuc,* usque in hanc horam. Sic existimabat ille, donec consentiente ministrorum testimonio, qui hydrias aqua impleverant, & vinum inde hauserant, patefactum miraculum est.

11. *Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ;* primum istud miraculorum suorum fecit Jesus in Cana: *& manifestavit gloriam suam,* divinitatem suam. Aquam enim in vinum convertens, utriusque creaturæ se Dominum ostendit. *Et crediderunt in eum Discipuli ejus:* Firmiùs crediderunt, qui jam antèa credebant. Miraculo fides eorum aucta & confirmata est.

12. *Post hoc descendit Capharnaum ipse, & mater ejus, & fratres ejus, & Discipuli ejus; & ibi manserunt non multis diebus.* Causa profectionis Jesu Capharnaum

naum statim post nuptias Cananiticas, non fuit carcer Joannis Baptistæ: nondùm enim in carcerem tunc temporis conjectus erat Joannes; nec à baptismo Christi usque ad proximum Pascha illa omnia fieri potuerunt, quæ in Historia Euangelica narrantur. Post Pascha igitur, quod ministerii sui primum fuit, Jesus in civitatem Nazareth rediit: cumque ibi audisset quòd Joannes traditus esset, secessit in Galilæam; & relicta civitate Nazareth, venit in Capharnaum; nec paucis tantùm diebus ibi mansit, ut primâ vice, nempè post nuptias Cananæas; sed ibi habitavit. Confer cum *Matth.*4.12. & 13.

13.14.15.16. *Et propè erat Pascha Iudæorum, & ascendit Iesus Ierosolymam*, tum ad festum celebrandum ex præscripto Legis, tum ut publicè prædicationem suam in Metropoli gentis, summoque populi confluxu auspicaretur. *Et invenit in Templo vendentes boves & oves & columbas*, ad sacrificia, *& numularios sedentes*, qui fœnerandis permutandisve pecuniis quæstum faciebant: *Et cùm fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes*, mercatores & trapezitas, *ejecit de Templo, oves quoque & boves, & numulariorum effudit æs, & mensas subvertit. Et his qui columbas vendebant, dixit: Auferte ista hinc, & nolite facere domum Patris mei*, id est, cultui Patris mei dicatam, *domum negotiationis*. Ita se à reliquis Prophetis distinguit, qui Deum vocant *Deum suum*, nusquam verò *patrem suum*; & se Messiam esse probat, ac in proprio loco versari, ut filii solent in fundis paternis. Bis autem profanatores ejecit è Templo, circa initium, & circa finem ministerii sui, ut in quo incœperat, in eo se desinere ostenderet, in divini scilicet cultus restauratione, & Sacrorum emendatione. Posteriorem historiam alii Euangelistæ tradiderunt; priorem S. Joan.

Exo.23.14.15. Deut.16.16.

Non ait, Domum Patris nostri, sed Patri mei, se ab iis qui natura nõ sunt filii Dei, sed per gratiam, distinguens, ut S. Cyrillus observat. Matth.21.12. Marc.11.15. Luc.19.45. S.Jo.Chr. H. 22.in Ioan.

Ps.68.10.

17. *Recordati sunt verò Discipuli ejus, quia scriptum est: Zelus domus tuæ comedit me*. Quod sub Davidis persona de Messia dictum constabat. Zelus, id est, justa indignatio ob profanationem Templi tui, macie me confecit.

18. *Responderunt ergo Iudæi, & dixerunt ei: Quod signum ostendis nobis, quia hæc facis?* Quo miraculo probas, tibi jus esse tollendi & prohibendi commercia, quæ à Synedrio & Sacerdotibus in Templo tolerantur? Sic pro imperio agere, vel publicæ potestatis est, vel divinæ. Privatus cùm sis, id agere non potes, nisi Dei auctoritate & missione. Signum igitur edas, quo missio tua & auctoritas demonstretur. Nonnè verò si probo fuissent animo, in ipso hoc facto magnum agnovissent miraculum, quòd homo unus, nullis instructus humanis viribus, tantam turbam vendentium, & ementium, & quidem fultorum auctoritate Sacerdotali, imperio suo cedere coegisset, sola turpis facti conscientia, & divinæ iræ sensu per tenue flagellum ex funiculis factum significato permotos? Id enim divinæ majestatis, auctoritatis, ac potentiæ evidens argumentum.

19. *Respondit Iesus, & dixit eis: Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*. Templum hoc solvetis, seu destruetis, & post triduum illud restaurabo.

20. *Dixerunt ergo Iudæi: Quadraginta & sex annis ædificatum est Templum hoc, & tu in tribus diebus excitabis illud?* Non de primo, sed de secundo Templo loquuntur, à Zorobabele exstructo. Quamvis enim intra decennium absolutum sit opus, si tempora computes, quibus ædificarunt; largiùs tamen computabant Judæi tempora ædificationis sub Persarum Regibus, comprehensis etiam annis quibus interruptum opus fuerat, ut majorem Jesu invidiam facerent. De structura Templi ab Herode hìc loqui Judæos, improbabile commentum est; siquidem Herodes novum Templum non ædificavit, sed auxit tantummodò & ornavit: Unde semper Judæi *Templum secundum* vocarunt à Zorobabele ad excidium Titi. Templi tertii nomen nullibi reperies. A primo anno Cyri Regis, qui libertatem dedit volentibus Judæis reverti in patriam, usque ad sextum Darii, quo Templi opus omnè completum est, anni quadraginta sex interfluxerunt.

S. Chr. H.23. in Ioan. S.Hie.in c.9. Dan. Theophyl.

21. *Ille autem dicebat de templo corporis sui*. Christum Jesum, qui veritas est, æquivocationibus & mentalibus restrictionibus usum fuisse, impiè asserunt, & ex hoc loco colligunt Moralis Euangelicæ corruptores. Obscurè locutus est Christus, non ambiguè & æquivocè, ne homines falleret. Si aliter intellexerunt Judæi, quàm Christus, cæcitas ipsorum & malignitas erroris causa fuit, non amphibologia, aut æquivocatio verborum Jesu. Quamobrem verè de illis scriptum est: *Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurva*: ut deorsum quodammodo curvati, & in solas res terrenas proni, sublimia Christianæ pietatis dogmata intueri nullatenùs possint: non invidente Deo, hominum amante, sed justo supplicio eorum crimina puniente. Cæterùm corpus suum verè Templum dixit Jesus, in quo Deus reipsa inhabitat, ut ait Apostolus: *Quia in ipso inhabitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter*. Quod ergo dixit Jesus Judæis, *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud*; de Templo corporis sui præcipuè dicebat, ad suæ resurrectionis, post mortis triduum futuræ, miraculum illos rejiciens: verumtamen & de Templo materiali, ex quo negotiatores, & trapezitas seu numularios ejecerat, id etiam intelligebat & intelligi permittebat. Qui enim sex dumtaxat diebus hoc universum ineffabili virtute fabricatus est, & qui quod tantummodò vult potest, quidni Templum Hierosolymitanum tribus diebus post ejus destructionem excitare solo verbo potuerit?

Ps.68. ccS.Cyr. Ale. " " " " Col.2.3.

22. *Cùm ergo resurrexisset à mortuis, recordati sunt Discipuli ejus, quia hoc dicebat*: Horum Christi verborum post ejus gloriosam Resurrectionem memores, genuinum eorum sensum, non eventu solùm, sed & divina illustratione intellexerunt. *Et crediderunt Scripturæ & sermoni, quem dixit Iesus*, Propheticorum vaticiniorum, & prædictionum ejus de morte ac resurrectione sua complementum certa jam experientia cognoscentes.

23. *Cùm autem esset Ierosolymis in Pascha, in die festo*; cùm Festos dies Paschatis in Urbe sancta ageret, prædicationem suam ibi incipiens solemni tempore, in maxima populi frequentia, eamque miraculis confirmans, *multi crediderunt in nomine ejus, videntes signa quæ faciebat*: Illum esse verum Messiam à Deo missum crediderunt.

24.25. *Ipse autem Iesus non credebat semetipsum eis, eo quòd ipse nosset omnes*: Non iis fidebat, non se eorum fidei committebat quotidiano convictu, eò quòd plures eorum fidem habere veræ pietatis amore destitutam, fidem temporariam, certò cognosceret. Vel, Non credebat semetipsum iis, quorum maxima pars non solùm illi non credebat, sed malevolo in illum jam erat animo: non securè cum iis agebat, perspectum habens, quid in eorum animis lateret: *Et quia opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine*: non erat opus, ut quivis homo semetipsum, vel alium dictis, aut factis proderet: *Ipse enim sciebat, quid esset in homine*: quid in intimo cordis cujusque lateret; quod solius Dei proprium est.

1.Reg.16.7. Ps.32.15.

Sensus Moralis.

1.2. *NVptiæ factæ sunt in Cana Galilææ, & erat Mater Iesu ibi.* Qui nubere volunt, Dei Matrem invocent, virtutes ejus imitentur, castitatem, modestiã, humilitatem. A nuptiis procul sint immodestia, impudicitia, intemperantia, luxus, superbia, ut felix faustumque sit matrimonium. Ad nuptias invitetur Christus Jesus, Spiritus ejus per orationẽ attrahatur à sponso & sponsa, eorumq; parentibus: secundùm ejus præcepta & doctrinam, secundùm Ecclesiæ disciplinam Matrimonia contrahantur: secundùm ejus Euangelium in

eo

eo statu vivatur. Non ambitio, non voluptas, non avaritia ad sponsum vel sponsam, filiabus aut filiis suis eligendum parentes moveant, aut ipsos contrahentes: alioquin à nuptiis suis Jesum excludunt, tantùm abest ut illum invitent: *Vocatus est autem & Jesus & Discipuli ejus ad nuptias.* Ita se gerant in omnibus conjuges, ut discipulos Christi decet, in celebratione nuptiarum, in mutuo convictu, in rei familiaris administratione, in matrimonii usu, in educatione filiorum. Jesum in omnibus præsentem habeant. Meminerint verborum Raphaelis Archangeli ad Tobiam Juniorem: *Hi qui conjugium ita suscipiunt, ut Deum à se & à sua mente excludant, & suæ libidini ita vacent, sicut equus & mulus, quibus non est intellectus; habet potestatem dæmonium super eos. Tu autem cùm acceperis eam, ingressus cubiculum, per tres dies continens esto ab ea, & nihil aliud, nisi orationibus vacabis cum ea... Tertia autem nocte accipies virginem cum timore Domini, amore filiorum magis quam libidine ductus, ut in semine Abrahæ benedictionem in filiis consequaris.* Meminerint verborum Tobiæ ad Saram conjugem suam: *Filii sanctorum sumus, & non possumus ita conjungi sicut gentes, quæ ignorant Deum.* Qui invitantur ad nuptias, Deum benedicant, novis nuptis benè precentur, nuptiali convivio intersint, *cum timore Domini.* Parentes filias suas moneant, cùm nuptui tradunt: *Honorare soceros, diligere maritum, regere familiam, gubernare domum, & seipsas irreprehensibiles exhibere.* Meminerint divini mandati ab Apostolo significati: *Mulieres viris suis subditæ sint sicut Domino: quoniam vir caput est mulieris, sicut Christus caput est Ecclesiæ: ipse Salvator corporis ejus. Sed sicut Ecclesia subjecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Viri, diligite uxores vestras, sicut & Christus dilexit Ecclesiam, & se ipsum tradidit pro ea... Sacramentum hoc magnum est, ego autem dico in Christo & in Ecclesia. Verumtamen & vos singuli, unusquisque uxorem suam sicut se ipsum diligat: uxor autem timeat virum suum... Filios vestros educate in disciplina, & correptione Domini.* In omnibus conjugalis status tribulationibus & necessitatibus, Deiparæ Virginis patrocinium apud Deum potentissimum imploretur. Gratiam efficacissimam & suavissimam ad vincendas difficultates & tentationes devotis sibi conjugibus pia Mater impetrabit: *Et deficiente vino, dicit Mater Jesu ad eum: Vinum non habent.* Sed ea conditione patrocinium ejus sperare licet, si Dei mandata impleantur: *Dicit Mater ejus Ministris: Quodcumque dixerit vobis, facite.*

Tob. 6.

Tob. 8.

Tob. 9.

Tob. 10.

Eph. 5.

Eph. 6.

Primum miraculorum suorum, Beatæ Virginis Matris suæ intercessioni tribuit Christus Jesus. Tanti momenti judicavit piam in Mariæ precibus fiduciam Ecclesiæ suæ, Christianisque omnibus commendare. Ad illam confugiamus, non ut aquæ in vinum mutationem, sed ut conversionem cordis nostri impetremus: non ut bona temporalia, quæ fluxa sunt & insipida sicut aqua; sed ut bona spiritualia, gratiam, charitatem, fructum vitis veræ, sanguinis & meritorum Christi applicationem, vinum germinans virgines, bonorumque operum fœcunditatem tribuens, à Deo obtineamus.

Vocatus est autem & Jesus & Discipuli ejus ad nuptias. In hunc mundum venit Dei Filius, mysticas nuptias celebraturus. Naturam humanam in Incarnatione, Ecclesiam sibi conjunxit in Cruce, *in fide, in justitia, & in sempiternam.* Si sponsam hìc non habet Christus, cur ait Apostolus: *Despondi vos uni viro virginem castam exhibere Christo?* Quid est quod timet, ne virginitas sponsæ Christi per astutiam diaboli corrumpatur? *Timeo*, inquit, *ne sicut serpens Hevam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate, quæ est in Christo.* Igitur *Habet hic sponsam, quam redemit sanguine suo, & cui pignus dedit Spiritum sanctum.* Eruit eam de mancipatu diaboli: mortuus est propter delicta ejus, resurrexit propter justificationem ejus. Quis offeret tanta sponsæ suæ? Offerant homines quælibet ornamenta terrarum, aurum, argentum, lapides pretiosos, equos, mancipia, fundos, prædia: nunquid aliquis offeret sanguinem suum? Si enim sanguinem suum sponsæ dederit, non erit, qui ducat uxorem. Dominus autem securus moriens, dedit sanguinem suum pro ea, quam resurgens haberet, quam sibi jam conjunxerat in utero Virginis. Verbum enim sponsus, & sponsa caro humana; & utrumque unus Filius Dei, & idem filius hominis; ubi factus est caput Ecclesiæ, ille uterus Virginis Mariæ thalamus ejus, inde processit tamquam sponsus de thalamo suo, sicut Scriptura prædixit: *Et ipse tamquam sponsus procedens de thalamo suo, exultavit ut gigas ad currendam viam:* de thalamo processit velut sponsus, & invitatus *venit ad nuptias.*

Ose 2. 20.

2. Cor. 11. 2.

S. Aug. tr. 8. in Io. n. 4.

Ps. 18. 6.

3. & 4. *Et deficiente vino, dicit Mater Jesu ad eum: Vinum non habent. Et dicit ei Jesus: Quid mihi & tibi est, mulier?* In Ecclesiæ rebus & sacro Ministerio nihil carni & sanguini tribuendum. Ideò Matri sanctissimæ duris verbis, & reprehensionis speciem habentibus, Christus Jesus respondet, ut parentes doceat, non debere filiis dominari in iis, quæ illorum vocationem, aut Ecclesiasticas functiones spectant: sed filios unam Dei voluntatem, officium suum, Dei gloriam, Ecclesiæ utilitatem, animarum salutem spectare debere; ad Dei verbum & Ecclesiæ sacratissimas regulas dumtaxat attendere, suamque omnem agendi rationem conformare.

Quid mihi & tibi est, mulier? Fiduciam impetrandi non abjicit piissima & humillima Virgo, quamvis repulsam passa videatur; ministros ad Filium ducit, qui protinùs Matris implet voluntatem, ut illi honorem exhibeat. Ejus exemplum in nostris orationibus imitemur, cum fiducia & humilitate Deum orantes.

S. Chry. H. 20.

Vinum non habent. In Cana Galilææ, in regione Gentium nuptiæ celebrantur. Judæorum enim Synagoga Sponsum cœlestem repulit, sed ab Ecclesia Gentium lubenti animo susceptus est. Non venit Jesus ad nuptias non concupitus: multis enim Sanctorum votis ac desideriis est invocatus; cæterùm vinum defecit convivas. Nihil enim Lex perfecit: non sufficiebat ad perfectam lætitiam scriptum Mosaicum: sed neque ipsa insitæ naturalisque sobrietatis ratio saluti afferendæ par erat. Quare de nobis verè quoque dici potest, *Vinum non habent:* sed munificentissimus Deus noster non despicit bonorum penuria laborantem naturam. Vinum nobis priori multò præstantius obtulit: *Littera enim occidit, Spiritus autem vivificat.* Lex bonorum perfectionem non habet, sed Euangelica doctrina plenissimam benedictionem invehit. Architriclinus vinum illud miratur: Antistites scilicet, quibus credita est domus nostri Salvatoris, ejus doctrinam præ Lege suspiciunt... Illarum ergo, quæ in Cana celebratæ sunt, nuptiarum sponsus, typus erat Christi, cui dictum est: *Bonum vinum servasti usque adhuc.* Bonum enim vinum Christus servavit usque adhuc, id est, *Euangelium suum....* Lege libros omnes Propheticos, non intellecto Christo; quid tam insipidum invenies? *Intellige ibi Christum: non solùm sapit, quod legis, sed etiam inebriat: mutans mentem à corpore, ut præterita oblivisceris, in ea quæ ante sunt extendaris....*

S. Cyr. Alex. l. 2. in Io. p. 137. & 138.

2. Cor. 3.

S. Aug. tr. 9. in Io. n. 2. & 3.

Hydriæ sex, quas aquas jussit impleri Christus, sex mundi significant ætates, quibus non defuit prophetia. Illa ergo tempora sex, quasi articulis distributa atque distincta, quasi vasa essent inania, nisi à Christo implerentur. Impletæ sunt prophetiæ, plenæ sunt hydriæ: sed ut aqua in vinum convertatur, in illa tota prophetia Christus intelligatur.

Phil. 3. 13.

11. *Hoc fecit initium signorum Jesus in Cana Galilææ, & manifestavit gloriam suam, & crediderunt in eum Discipuli ejus.* Miraculorum finis est manifestatio gloriæ Dei, fideique confirmatio. Primo isto miraculo fides omnipotentiæ Christi, tamquam Euangelii fundamentum stabilitur. Aquæ in vinum conversio fidem conversionis substantiarum panis & vini in Corpus & Sanguinem Christi in Sacramento Eucharistiæ præstruit.

Hoc fecit initium signorum Jesus. Miraculum istud non est mirum iis, qui Deum id fecisse noverunt. Ipse

S. Aug. tr. 8. in Io. n. 1. & 3.

„ se enim facit vinum in nuptiis Cana, in sex illis hy-
„ driis, quas aqua impleri præcepit; qui omni anno
„ facit hoc in vitibus. Sicut enim, quod miserunt mi-
„ nistri in hydrias, in vinum conversum est opere Do-
„ mini: sic & quod nubes fundunt, in vinum convertitur ejusdem opere Domini. Illud autem non miramur,
„ quia omni anno fit: assiduitate amisit admirationem.
„ Nam & considerationem majorem invenit, quàm id
„ quod factum est in hydriis aquæ. Quis est enim, qui
„ considerat opera Dei, quibus regitur & administratur totus hic mundus; & non obstupescit, obruiturque miraculis? Si consideret vim unius grani cujuslibet seminis, magna quædam res est, horror est con-
„ sideranti. Sed quia homines in aliud intenti perdiderunt considerationem operum Dei, in qua darent laudem quotidiè Creatori: tamquam servavit sibi Deus
„ inusitata quædam, quæ faceret, ut tamquam dormientes homines ad se colendum mirabilibus excitaret. Mortuus resurrexit, mirati sunt homines: tot
„ quotidiè nascuntur, & nemo miratur. Si consideremus prudentiùs, majoris miraculi est esse, qui non
„ erat, quàm reviviscere, qui erat. Idem tamen Deus
„ Pater Domini nostri Jesu Christi per Verbum suum facit omnia hæc, & regit, qui creavit. Priora miracula fecit per Verbum suum Deum apud se: posterio-
„ ra miracula fecit per Verbum suum incarnatum, & propter nos hominem factum. Sicut miramur, quæ
„ facta sunt per hominem Jesum, miremur, quæ facta sunt per Deum Jesum. Per Deum Jesum facta sunt
„ cœlum & terra, mare & omnis ornatus cœli, opulentia terræ, fœcunditas maris: omnia hæc quæ oculis
„ adjacent, per Jesum Deum facta sunt. Et videmus
„ hæc, & si est in nobis Spiritus ipsius, sic nobis placent ut artifex laudetur: non ut ad opera conversi, ab artifice avertamur, & faciem quodammodo ponentes ad
„ ea quæ fecit, dorsum ponamus ad eum qui fecit. Cùm ergo tanta videamus facta per Deum Jesum, quid
„ miramur aquam in vinum conversam per hominem Jesum? Neque enim sic factus est homo, ut perderet
„ quod Deus erat. Ipse ergo fecit hoc, qui illa omnia: *Non itaque miremur, quia Deus fecit: sed amemus, quia inter nos fecit, & propter nostram reparationem fecit.*

14. *Et invenit in Templo vendentes boves & oves, & columbas, & numularios sedentes. Et cùm fecisset quasi flagellum de funiculis, omnes ejecit de Templo, &c.* Longè gravioris criminis rei sunt Templorum nostrorum profanatores, in quibus Dei majestas singulari modo residet, veraque victima Christus Jesus pro nobis quotidiè immolatur. Longè graviùs Deum offendunt confabulationes inutiles, profanæ, criminosæ; corporis habitus immodestus, scandalosæ nuditates, aspectus impudici, occursus ex condicto in Templo Dei, vel negotiorum causa, vel peccati, quàm animalia sacrificiis destinata, eorumque venditio & emptio. Deo insultat, qui in ejus Templo nova peccata committit, ubi vetera lacrymis, orationibus,
Jer.11.15. incruento Sacrificio expianda sunt: *Quid est, quòd dilectus meus in domo mea fecit scelera multa? Numquid carnes sanctæ auferent à te malitias tuas, in quibus gloriata es?*

16. *Et his qui columbas vendebant, dixit: Auferte ista hinc, & nolite facere domum Patris mei, domum negotiationis.* Quicquid religioni, adorationi, Dei cultui, animarum sanctificationi contrarium est, è Templis Christianis eliminandum. Qui verbum Dei, Sacramentorum administrationem, Sacrificium, Dei laudes & orationes vendunt, solo gloriæ humanæ & honorum retributionis, & commodorum temporalium intuitu sacrum ministerium exercentes, profani sunt, negotiatores sacrilegi, è vero Templo ejiciendi: *Qui sunt, qui oves vendunt & columbas? Ipsi*
S. Aug. tr. 10. in Jo. n. 6. *sunt, qui sua quærunt in Ecclesia, non quæ Jesu Christi. Venale habent totum, qui nolunt redimi: emi nolunt, & vendere volunt. Bonum est enim eis, ut redimantur sanguine Christi, ut perveniant ad pacem Christi. Quid enim prodest acquirere in hoc sæculo quodlibet temporale & transitorium, sive sit pecunia, sive sit voluptas ventris & gutturis, sive sit honor in laude humana? Nonnè omnia fœnus & ventus? Nonne omnia transeunt, currunt? Et væ his, quæ hæserint transeuntibus, quia simul transeunt! Nonnè omnia fluvius præceps currens in mare? Et væ qui ceciderit, quia in mare trahetur!* Ergo tenere debemus omnes affectus à talibus concupiscentiis. Qui talia quærunt, vendunt. Nam & Simon Magus ideò volebat emere Spiritum sanctum; quia vendere volebat Spiritum sanctum: & putabat Apostolos mercatores esse, quales Dominus de Templo flagello ejecit. De illis erat, qui columbas vendunt: Etenim in columba apparuit Spiritus sanctus... *Columba non est venalis: gratis datur, quia gratia vocatur.* «S. Aug. tr. 6. n. 13.

17. *Recordati sunt verò Discipuli ejus, quia scriptum est: Zelus domus tuæ comedit me.* Unusquisque Christianus in membris Christi zelo domus Dei comedatur. Quis comeditur zelo domus Dei? Qui omnia, quæ fortè ibi videt perversa, satagit corrigi, cupit emendari, non quiescit: si emendare non potest, tolerat, gemit. Ergo zelus domus Dei comedat te: non enim magis est domus tua, quàm domus, ubi habes salutem sempiternam. *Domum tuam intras propter requiem temporalem: domum Dei intras propter requiem sempiternam. Si ergo in domo tua, ne quid perversum fiat, satagis: in domo Dei, ubi salus proposita est & requies sine fine, debes pati, quantum in te est, si quid forte perversum videris? Vides fratrem currere ad theatrum? Prohibe, mone, contristare, si zelus domus Dei comedit te. Vides alios currere & inebriari velle? Prohibe quos potes, tene quos potes, terre quos potes, quibus potes blandire; noli tamen quiescere. Amicus est? admoneatur leniter. Vxor est? severissimè refrenetur. Ancilla est? etiam verberibus compescatur. Fac quicquid potes pro persona, quam portas; & perficis, Zelus domus tuæ comedit me.* Si autem fueris frigidus, marcidus, ad te solum spectans, & quasi tibi sufficiens, & dicens in corde tuo: Quid mihi est curare aliena peccata? sufficit mihi anima mea; ipsam integram servem Deo. Eja, non tibi venit in mentem servus ille, qui abscondit talentum, & noluit erogare? Numquid enim accusatus est, quia perdidit, & non quia sine lucro servavit?... Nostis, quid agatis unusquisque in domo sua cum amico, cum inquilino, cum cliente suo, cum majore, cum minore: quomodo dat Deus aditum, quomodo aperit januam verbo suo: nolite quiescere lucrari Christo, quia lucrati estis à Christo. «S. Aug. tr. 7. n. 7. «Ibid. n. 8.

19.21. *Solvite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud... Ille autem dicebat de templo corporis sui:* Verè templum Dei corpus est Christi, in quo est nostrorum purificatio peccatorum. Verè templum Dei caro illa, in qua nullum peccati potuit esse contagium; sed pro delicto mundi totius fuit ipsa sacrificium. Verè templum Dei caro illa, in qua Dei imago fulgebat; & corporaliter plenitudo divinitatis habitabat, quoniam ipse Christus est plenitudo: *In illo Templo suscepimus misericordiam tuam, Deus!* hoc est, *Verbum quod caro factum est, & habitavit in nobis.* Sicut enim redemptio Christus, ita & misericordia. Quæ autem major misericordia, quàm quòd pro nostris flagitiis se præbuit immolandum, ut sanguine suo mundum lavaret, cujus peccatum nullo alio modo potuisset aboleri? «S. Ambr. in l. 4. 7. n. 12.

24.25. *Ipse autem Jesus non credebat semetipsum eis, eò quod ipse nosset omnes, & quia opus ei non erat, ut quis testimonium perhiberet de homine: ipse enim sciebat, quid esset in homine.* Plus *noverat artifex, quid esset in opere suo, quàm ipsum opus, quid esset in semetipso. Creator hominis noverat, quid esset in homine, quod ipse creatus homo non noverat.* Nonnè hoc probamus de Petro, quia non noverat, quid in ipso esset, quando dixit: *Tecum usque ad mortem?* Audi quia Dominus noverat, quid esset in homine: Tu mecum usque ad mortem? *Amen, amen dico tibi: Priùs quàm gallus cantet, ter me negabis. Homo ipse nesciebat, quid esset in se; sed Creator hominis noverat, quid esset in homine.* S. Aug. tr. 11. in Jo. n. 1.

CA-

CAPUT III.

Sensus Litteralis.

1.2. ERat autem homo ex Pharisæis, *Nicodemus nomine, Princeps Iudæorum*. Ex iis qui crediderunt in Christum Hierosolymis, videntes signa quę faciebat, erat homo quidam professione Phariseus, Nicodemus nomine, vir inter Judæos primarius, magni quippè Consilii, quod Sanhedrim vocabant, Senator. Quæ à S. Euangelista commemorantur, ut admirabilior videatur Nicodemi conversio; Pharisæi enim propter sanctitatis & arctioris observantiæ opinionem; viri Principes & Senatores Judæorum propter nobilitatem & dignitatem; Doctores Legis propter doctrinam in superbiam elati, maxima in Christum invidia laborabant, & ab Euangelii susципienda veritate magis erant alieni. Unde cùm Pharisæi ministros misissent ad comprehendendum Jesum, illique ejus prædicatione in admirationem rapti, iniqua mandata non implevissent, dixerunt eis ipsi Pharisæi: Jo.7.47.& 48. *Numquid & vos seducti estis? Numquid ex Principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis? Sed turba hæc quæ non novit Legem, maledicti sunt*. Qua occasione defensionem Jesu suscepit Nicodemus: *Hic venit ad Iesum nocte*, propter metum Judæorum, & quia pudebat ipsum palam ad Christum accedere. S. Cyrill. Alex. l.2.in Ioan. p.145. Promptus erat ejus ad fidem animus, inquit S. Cyrillus; sed pudore non bono victus, & gloriæ humanæ studio, liberè loqui non audet; sed ancipiti sententia distrahitur, ac in proposito claudicat, partim conscientiæ stimulis ad credendum ob miraculorum magnitudinem adactus; partim ægrè ferens principatu illo, quem in sua gente habebat, excidere. Existimans autem se posse dignitatem illam apud suos servare, & Christo clam adhærere, venit ad Jesum, nactis tenebris consilium celans, & ancipitem animum clandestino illo adventu prodens. Sic de Euclide Megarensi narratur, eum cùm edicto in Megarenses lato Athenas venire prohiberetur, noctu veniisse ad Socratem, ut ejus colloquio & consiliis frueretur.

Et dixit ei: Rabbi, scimus, quia à Deo venisti Magister. Mihi & omnibus rectè sentientibus persuasum est, te à Deo immediatè & extra ordinem missum esse Magistrum & Doctorem veritatis & justitiæ: *Nemo enim potest hæc signa facere, quæ tu facis, nisi fuerit Deus cum eo*, efficacia sua ipsi præsens. Tua illa miracula nec virtute naturali, nec magicis artibus fieri possunt, scilicet cæcorum illuminatio, resurrectio mortuorum, omnis generis infirmitatum curatio perfecta solo verbo, vel contactu, sine mora: sola igitur Dei virtute, quæ per te operatur, fieri possunt. Quamobrem tuam doctrinam veram esse profiteor, quam Deus auctoritatis suæ sigillo palam approbat, & veram esse declarat. His verbis Nicodemus perfectam se pietatem obtinere posse putat, sibique satis fore existimat ad salutem, si ea tantùm miretur, quæ admiratione digna sunt. Cæterùm nihil aliud præter hæc quærit. Dum autem ipsum Magistrum ait à Deo venisse, & cum ipso Deum operari, nondum novit eum esse Deum secundùm naturam, neque rationem Incarnationis intelligit; sed eum adhuc tanquam merum hominem adit, (tametsi ut Prophetam à Deo missum) & tenuiter admodùm de illo sentit, ut observat S. Cyrillus Alexandrinus.

De Veritate miraculorũ Iesu, & quòd Magicis præstigiis tribui non possint, vide Origen. lib.2. contra Celsum. S.Aug. l.1. de Consensu Euang. c.11. Huetium demonst. Euan. Prop.9.c.39.

3. *Respondit Iesus: Amen, amen dico tibi: Nisi quis renatus fuerit denuò, non potest videre regnum Dei.* Rem certissimam & verissimam tibi dico: Nisi homo iterum nascatur, non potest regnum Dei possidere. Non satis est vita ante acta, non satis est ea credere, quæ profiteris; sed iterùm nasci oportet, si quis vult promisso Messiæ adhærere, Ecclesiæ ipsius membrum esse, æternam salutem consequi. Non ergo sufficit tibi sermo ad justitiam, neque nudis verbis pietatem consequeris: *Non enim quicumque mihi dicit, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est*. Voluntas autem Patris est, ut homo sancti Spiritus efficiatur particeps; & qui de terra est, regeneratus ad insolitam & novam vitam, cœli quoque civis nominetur. Igitur majus aliquid Judaismo ad salutem æternam consequendam requiri, Christus Legis Doctorem Nicodemum docet: sed & præmium fore majus regeneratorum, scilicet Regnum cœleste.

Matt.7.

S.Cyr.2. Alc. l.2.in Ioann. p.146.

4. *Dicit ad eum Nicodemus*, animalis adhuc homo, non percipiens, quæ sunt Spiritus Dei: *Quomodo potest homo nasci, cùm sit senex*, id est, postquam consenuit, ut me consenuisse vides? *Numquid potest in ventrem matris suæ iteratò introire, & renasci?* Spiritalia carnaliter intelligebat. Sincerè tamen interrogat Jesum, & mysterium ab ipso discere cupit, suam agnoscere incipiens ignorantiam. Legem naturæ nostræ non excedens, res divinas ei admetitur; cumque doctrinæ sublimitatem invenerit, à qua se extricare nequeat, deorsum fertur ac ruit: *Quemadmodum enim, quæ vehementiori jactu lapidibus alliduntur, repercussa resiliunt: sic etiam indocta mens, si res offendat, quarum vim sustinere nequeat, illicò refugit, & sua mediocritate contenta, præstantiorem & altiorem intelligentiam rejicit. Quod cùm illi Principi Iudæorum contigerit, spiritalem generationem non capit.*

S. Cyr. Alex. l.2. in Ioann. p.246.

5. *Respondit Iesus*, infirmitati Nicodemi condescendens, & clarioribus verbis explicans, quod mox dixerat, ut magister optimus: *Amen, amen dico tibi: Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei*. Nisi quis ex aqua velut symbolo sensibili, & Spiritu sancto velut principio super naturam agente, & sanctificandi vim aquis tribuente, ablutus fuerit à sordibus peccatorum, & in novum hominem regeneratus fuerit, atque in statu filiorum Dei constitutus, non potest hæreditatem regni Dei consequi, quod vita æterna est. *Nisi*, absolutam baptismi necessitatem significat, adeò ut sine illo reipsa suscepto, vel fide ac voto, nemo salvari possit. Confer cum Epist. ad Titum c. 3. v.5. *Secundùm misericordiam suam salvos nos fecit per lavacrum regenerationis & renovationis Spiritus sancti*. Nisi quis, sive infans, sive adultus, renatus fuerit ex aqua, & Spiritu sancto, non potest introire in regnum Dei. Ab illa generalitate nemo excipitur: *Sicut generatio carnis peccati per unum Adam in condemnationem trahit omnes, qui eo modo generantur; sic regeneratio Spiritus gratiæ per unum Iesum Christum ad justificationem vitæ æternæ ducit omnes, qui eo modo prædestinati regenerantur. Sacramentum autem baptismi profectò Sacramentum regenerationis est. Quocirca sicut homo, qui non vixerit, mori non potest; & qui mortuus non fuerit, resurgere non potest: ita qui natus non fuerit, renasci non potest. Ex quo conficitur, neminem in suo parente renasci potuisse non natum. Oportet autem, ut si natus fuerit, renascatur; quia Nisi quis natus fuerit denuò, non potest videre regnum Dei. Oportet igitur, ut Sacramento regenerationis, ne sine illo malè de hac vita exeat, etiam parvulus imbuatur, quod non fit, nisi in remissionem peccatorum.*

S.Bern. E. 77. seu Tract. ad Hugon. de S. Victore.

S.Aug.l.2. de Peccat. Mer. & Rem.c.27.

6.7. *Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex Spiritu, spiritus est*. Qui carnali generatione nascitur, esse tantùm habet naturale & humanum: qui verò nascitur ex Spiritu, accipit esse spirituale, novę generationis principio simile, ut jam non secundùm carnem vivat, sed secundùm spiritum: denique fit homo spiritualis affectu: *Qui enim adhæret Domino, unus* 1.Cor.6.7.

spiritus est. Igitur *non mireris, quia dixi tibi: Oportet vos nasci denuò*. Id ne impossibile & absurdum tibi videatur, quia spiritualis illa nativitas in oculos non incurrit: Ministerium est, fidei objectum est.

8. *Spiritus ubi vult spirat, & vocem ejus audis; sed nescis, unde veniat, aut quò vadat: sic est omnis, qui natus est ex Spiritu*. Ventus libero & vago impetu nunc huc, nunc illuc impellitur. Vento autem voluntas tribuitur per prosopopejam, ut apud S.Paulum lex, peccatum, mors introducuntur personam fingendo. *Et vocem ejus audis*, id est, sonum: sed ejus originem & exitum non vides: *nescis unde veniat, aut quò vadat. Sic est omnis, qui natus est ex Spiritu:* Id est, sic agitur cum eo. Hominis renati per Spiritum sanctum actiones conspiciuntur admirabiles, origo ipsa latet, sub oculos non cadit. Horum operum principium, scilicet gratia, charitas, dona Spiritus sancti, quibus homo consors factus est naturæ divinæ, latet ipse Spiritus sanctus personaliter in ejus animo inhabitans. Latet etiam finis, in quem tendit homo ex Spiritu sancto renatus: finis, inquam, ille inconspicuus est, & alterius sæculi, scilicet vita æterna: *Oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparavit Deus iis qui diligunt illum*. 1.Cor.2.9.

Hanc sententiam, *Spiritus ubi vult spirat, &c.* de Spiritu sancto, qui quos vult afflat, movet, sanctificat, & dona sua dividit singulis prout vult, non ignobiles Commentatores explicant: quæ explicatio magnis fulcitur nominibus, Sanctorum scilicet Ambrosii & Augustini. Alii tamen quorum auctoritas non minùs veneranda est, hæc verba de vento intelligunt, à quo sensibile sumpserit exemplum Christus, ut Nicodemum doceret, non debere rejici ut incredibilia & absurda, quæcumque sensibus non comprehenduntur. Exemplo hìc usum esse Christum, verba hęc ostendunt: *Sic est omnis, qui natus est ex Spiritu*. Exemplum autem ab eo, cujus causa affertur, distinctum esse oportet. Præterea, hæc verba Versus 12. *Si terrena dixi vobis, & non creditis*, exemplum istud è re corporea sumptum & ad rem spiritualem intelligendam adhibitum spectare videntur. Quæ enim de Spiritu sancto, de baptismo, de spiritali regeneratione, Jesus Nicodemo dixit, terrena dici non possunt. Hæc explicatio antiquos etiam, doctos & sanctos Auctores habet, Chrysostomum præsertim, & Cyrillum Alexand. Hic igitur totius sententiæ sensus est: Si hujus spiritus, quem auditus sensu percipis, & tactu impetum intelligis, ne viam quidem nosti: quonam pacto divini Spiritus operationem præscrutaberis? Præterea, Ubi vult spirat, ad Paracleti potentiam ostendendam dixit. Nam si ventum nemo cohibet, quin quò vult feratur; quantò magis Spiritus operationem nullæ naturæ leges, nulli corporeæ generationis fines, nulla alia hujusmodi vis poterunt cohibere? Quòd autem de vento loquatur, inde perspicuum est, cùm ait: *Et vocem ejus audis*. Non enim infideli & Spiritus operationem nescienti dixisset: *Et vocem ejus audis*. Sensus igitur est, quòd quemadmodum ventus non videtur, sentitur tamen: ita spiritalis generatio corporeis oculis non comprehenditur. Hæc S.Chrysostomus.

S.Amb.l.3.de Spir.sancto, c.11. S.Aug.tr.12. in Joan. S.Chry.H.25. in Joan. S.Cyril.l.2. in Jo.p.148.

9.10. *Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri?* ut homo sic renascatur ex Spiritu sancto, idque fiat nobis insciis? *Respondit Jesus, & dixit: Tu es Magister in Israel, & hæc ignoras?* Tu ne, qui Doctorem agis, ignoras quæ de renovatione interiori hominis per aquam & Spiritum sanctum temporibus Messiæ, à Prophetis prædicta sunt? Ezechiel. 36. 25. 26. *Et effundam super vos aquam mundam, & mundabimini ab omnibus inquinamentis vestris.... Et dabo vobis cor novum, & spiritum novum ponam in medio vestri*. Nescis, quod apud vos vulgò dicitur, *Proselytum fieri sicut parvulum recèns natum*? Tr. Talmud. Jevamoth. - Maimonides Iiure Biah. c.24. R.Israel lib. de Anima.

11. *Amen, amen dico tibi, quia quod scimus, loquimur, & quod videmus, testamur, & testimonium nostrum non accepistis?* Non ideò verum non est, quod dixi de regeneratione ex aqua & Spiritu sancto, quia non intelligis. Crede saltem meo testimonio, siquidem me à Deo missum Magistrum, Deumque in me habitare agnoscis & fateris. Comperta & explorata loquor. De doctrina Patris cœlestis agitur, cujus omnia arcana novi. Testimonium meum ac judicium verum est: *Quia solus non sum; sed ego & qui misit me, Pater. Et in Lege vestra scriptum est: Quia duorum hominum testimonium verum est. Ego sum, qui testimonium perhibeo de me ipso, & testimonium perhibet de me, qui misit me Pater*. Mirum est ergo, vos Pharisæos ita incredulos esse, ut testimonium nostrum non admittatis. Jo.8.16.17.18.

12.13. *Si terrena dixi vobis, & non creditis: quomodo si dixero vobis cœlestia, credetis?* Si mihi mysteria humano more & similitudine sumpta à rebus terrenis, quas quotidiè experimur, exponenti, non creditis: quomodo si illa vobis nudè & remotis figuris exposuero, quæ sublimiora sunt, mihi fidem adhibebitis? *Et nemo ascendit in cœlum, nisi qui descendit de cœlo, Filius hominis, qui est in cœlo*. Verumtamen nemo homo ascendit in cœlum, ut ibi cœlestia divinaque Mysteria videret, nisi ego, qui de cœlo ita descendi humanam naturam assumens, ut tamen in cœlo manserim semperque sim ut Deus. Cur ergo mihi cœlestia enarranti non creditis? His verbis & Christi Jesu divinitas, & personæ in eo unitas; & naturarum duarum in eo distinctio, atque inconfusa conjunctio asseritur ac probatur. S.Cyril.l.1.in Joan.p.150.

14.15. *Et sicut Moyses exaltavit serpentem in deserto, ita exaltari oportet filium hominis; ut omnis qui credit in ipsum, non pereat, sed habeat vitam æternam*. Fidei necessitatem ad vitam æternam consequendam confirmat Christus, quia in crucem exaltandus est, ut morte sua homines ad Fidem adducat. Ne autem incredibilis videatur passio & mors Filii Dei, Mundique redemptio per mysterium crucis ejus, utitur figura ex Scripturis desumpta, qua Nicodemus quasi manu duci possit ad credendum mysterium per eam adumbratum. Sicut Moyses Dei jussu olim figuram ænei serpentis in deserto exaltavit, de palo suspendens, ut qui ab ignitis serpentibus læsi erant Israelitæ, illius figuræ intuitu sanarentur; ita me decreto Patris in crucem agi oportet, ut quicumque in me crediderit fide per dilectionem operante, non pereat morsu & veneno serpentis antiqui, id est, peccato; sed ab eo sanatus, vitam æternam per me consequatur. Confer cum Galat.3. 13. & 14. *Christus nos redemit de maledicto Legis, factus pro nobis maledictum; quia scriptum est: Maledictus omnis, qui pendet in ligno: ut in Gentibus benedictio Abrahæ fieret in Christo Jesu, ut pollicitationem Spiritus accipiamus per fidem*. Et Roman.8.3. & 4. *Deus Filium suum mittens in similitudinem carnis peccati, & de peccato damnavit peccatum in carne, ut justificatio Legis impleretur in nobis, qui non secundùm carnem ambulamus, sed secundùm spiritum*. Num.11.

16. *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret: ut omnis, qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam*. Mortem quam in cruce passurus sum, nec fato, nec infirmitati meæ, multò minùs peccato meo tribuas, cùm sim innocens, impollutus, à peccatoribus segregatus, Sanctus Sanctorum: causa, cur in cruce moriar, hæc una est, immensus Dei erga homines amor. *Sic Deus* omnium Dominus, nulli debitor, sibi sufficiens, nullius indignus, *dilexit*, & quidem prior, *Mundum*, id est, non Judæos tantùm, quibuscum fœdus iniverat, sed omne omninò genus humanum peccatis obrutum; *ut Filium suum unigenitum*, non adoptivum, *daret*, gratis, nullis hominum meritis provocatus: *Ut omnis*, sive ex Judæis, sive ex Gentibus, *qui credit in eum* fide sincera, viva, & per bona opera se prodente, *non pereat, sed habeat vitam æternam*, pretio sanguinis ejus redemptus. 1.Joa.4.10. 1.Joan.5.19.

17. *Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum*. Se Dei Filium unigenitum esse Christus confirmat: se-

que

que missum à Patre docet, non ut pœnas ejus nomine exigeret ab hominibus, sive Judæis, sive Gentilibus; sed ut omnes nationes salvet, sive ex omni gente, quotquot in illum crediderint, & Dei mandata servaverint.

18. *Qui credit in eum*, ut oportet, *non judicatur*, sive non condemnatur; imò communi exitio eripitur. *Qui autem non credit, jam judicatus est*, suæ incredulitatis merito condemnatus: *Quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei:* Rejicit medium ad salutem prorsus necessarium, scilicet Fidem in Filium unigenitum Dei, quem Pater dedit propitiationem pro totius mundi peccatis.

19. 20. *Hoc est autem judicium*, hæc est causa condemnationis; *quia lux venit mundum*, ego ipse lux vera omne hominum genus illuminans: *& dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem*: errores suos veritati sese manifestanti prætulerunt; *erant enim eorum mala opera*, & in iis manere malebant, quàm lucem veritatis illa redarguentem recipere. *Omnis enim qui malè agit, odit lucem*, quæ malæ conscientiæ gravis est; *& non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus*, ne appareat vitæ suæ turpitudo. Confer cum Ephes. 5. 11. 12. 13. *Nolite communicare operibus infructuosis tenebrarum, magis autem redarguite. Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere. Omnia autem quæ arguuntur, a lumine manifestantur.*

21. *Qui autem facit veritatem*, qui sincerè agit, qui recto corde est, ac moribus integer; qui facit quod sibi à lege æterna, quę summa veritas est, præscribitur, *venit ad lucem*, lubenter amplectitur doctrinam veritatis, per quam velut per censorium lumen opera sua examinat, & secundùm Deum esse facta cognoscit, sive legi ac voluntati ejus consentanea.

22. 23. 24. *Post hæc venit Jesus, & discipuli ejus in terram Judæam*, id est, in territorium Judææ, in agrum Jerosolymitanum (colloquium enim cum Nicodemo in Urbe habuerat) *& illic demorabatur cum eis, & baptizabat* eorum opera ac ministerio, ut explicat inferius noster Evangelista. *Semper* enim *is dicitur facere, cui præministratur* (inquit Tertullianus.) *Erat autem & Joannes baptizans in Ænnon, juxta Salim*, in vicinia Jordanis, *quoniam aquæ multæ erant ibi; & veniebant ad eum* Judęi, & baptizabantur ejus baptismo: *Nondum enim missus fuerat Joannes in carcerem*; præter quem alium frustra commentus est Vir Eruditus. Quod enim quærit, qua ratione fieri possit, ut ille Joannes, qui de Jesu ista protulerit coram discipulis suis, antequam alligaretur ab Herode, potuerit ejus vinculis alligatus mittere eosdem discipulos ad eumdem Jesum, qui scisciterentur ab eo, an ipse esset Christus: explicare facillimum est. Post tot enim Joannis de Jesu testimonia, nondum credebant ipsius Joannis discipuli, Jesum esse Messiam à Deo promissum; imò pro Magistro suo æmulati, nonnihil livoris & mordacitatis adversùs illum habebant; & sibi persuadebant, Joannem modestiæ causa, tantis laudibus Christum extulisse, sibique antepositisse. Unde hanc legationem ea occasione missam commemorat S. Lucas, quòd discipuli Joannis illi narrassent miracula Jesu, quorum fama per universam Judæam, & omnem circumquaque regionem pervagabatur. Ut itaque illorum infirmitati & ignorantię consuleret Joannes, duos ex ipsis misit ad Jesum, interrogaturos, *Tu es, qui venturus es, an alium expectamus?* Ut operum ejus ac sermonum admirabilitate permoti, in illum crederent. Novitium ergo de duplici carcere Joannis commentum apage.

Joa. 4. 2. Tert. l. de Baptismo.

P. Lamy l. 3. Concordiæ, c. 9.

Luc. 7. 18.

25. 26. *Facta est autem quæstio ex discipulis Joannis cum Judæis, de purificatione.* Quosdam Joannis discipulos inter ac Judæos, seu potiùs Judæum quemdam (ut legunt S. Joannes Chrysostomus, Nonnus, & Theophylactus, quam lectionem confirmant Versiones Syriaca & Persica) contentio excitata est, uter baptismus præstantior esset, Jesu, an Joannis. *Facta est quæstio de baptismate* (inquit Theophylactus) *adversus Judæum quemdam, contendentibus discipulis Joannis. Nam Judæus quidem præferebat baptisma discipulorum Christi: Discipuli autem Joannis baptisma sui Magistri. Cum ergo de purificatione, hoc est baptismo, quæsitum esset, accedunt ad suum Magistrum*, &c. S. Cyrillus Alexandr. qui eodem modo legit in Codd. Græcis, ac Vulgatus noster Interpres, quæstionem motam putat inter discipulos Joannis & Pharisæos, quòd illi Magistri sui baptisma suspicientes, & legales purificationes impugnantes, jam Phariseis virtute & eruditione superiores viderentur: Unde Pharisæi, ut illos lacesserent, ac Joannis baptisma interim deprimerent, baptismum Christi simulatè laudabant, objicientes, tunc paucos admodùm ad Joannem, multos verò gregatim ad Christum confluere. Hac nimirùm simulatione se victoriam reportaturos sperabant, & legalibus lustrationibus potiores partes datum iri. *Et venerunt ad Joannem*, ejus discipuli, *& dixerunt ei: Rabbi, qui erat tecum trans Jordanem*, quem baptizasti in trajectu Jordanis, *cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat*, munus tuum usurpat, adeò ut id nobis ad extenuationem auctoritatis tuæ objiciatur: *& omnes veniunt ad eum*. Plures quàm ad te, quasi novitatis studio. Quid facto opus?

27. 28. Respondit Joannes, & dixit; *Non potest homo accipere*, id est, sibi arrogare *quidquam* auctoritatis, potestatis, officii, *nisi fuerit ei datum de cœlo*, id est à Deo. Ne ergo miremini quòd Jesus baptizet, omnesque ad eum veniant: Hoc illi à Deo datum, hoc illi jure debitum. *Ipsi vos mihi testimonium perhibetis, quod dixerim: Non sum ego Christus, sed quia missus sum ante illum*, Jesum scilicet, quem Christum esse dixi, ut Præcursor & præco.

29. 30. *Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est.* Sponsus ille est, cui destinata est sponsa. Jesus sponsus est, qui Ecclesiam sibi copulaturus venit, ejus caput & dominus, quam se dignam facit, mundans eam lavacro aquæ in verbo vitæ. *Amicus autem sponsi stat* ei ministraturus, *& audit eum*, paratus ad excipienda ejus mandata: *& gaudio gaudet propter vocem sponsi*, gaudio incredibili afficitur, cùm vocem ejus audit jam cum sponsa colloquentis. Cùm ergo sim amicus Jesu, quæ gloria mea magna est, *gaudium meum impletum est*, qui populum Judaicum tamquam paranymphus & pronubus illi tradidi. Illi principem in nuptiis locum me cedere par est, de illius honore gaudere; tantùm abest, ut invideam: *Illum oportet crescere* fama & numero discipulorum, *me autem minui*.

31. 32. 33. *Qui de sursum venit* in mundum Jesus Christus, *super omnes est*, super me & super omnes alios est, etiam Prophetas, utpotè natura Deus. *Qui est de terra*, quoad originem, *de terra est*, merus homo est, suamque referens originem, *terrena* tantùm & humilia propria virtute ac facultate *loquitur*. *Qui de cœlo venit*, Jesus ex Deo natus, Deus & homo, *super omnes est*, nemine excepto. *Et quod vidit & audivit, hoc testatur*. Cœlestia mysteria quę in sinu Patris ab æterno intuetur, hominibus enarrat, ut testis fidelis & verax: *& testimonium ejus nemo accepit:* id est, pauci credunt ejus testimonio. Et utinam omnes crederent! *Qui* autem *accepit ejus testimonium, signavit quia Deus verax est.* Qui illi credit, fide sua velut apposito sigillo declarat Deum esse veracem; tum in promissis suis, quę implevit mittendo Filium suum in mundùm; cùm in omnibus verbis, quæ locutus est per Prophetas, & quæ loquitur in Filio suo, per quem revelat cœlestia Mysteria. Metaphora sumpta est à more Judæorum, apud quos testes suum testimonium in tabulis describebant, obsignabantque unà cum judicibus, ut fidem facerent in judicio.

S. Cyr. Alex. l. 2. in Ioa. c. 4.

34. 35. *Quem enim misit Deus, verba Dei loquitur*, nihil nisi divina docet: *Non enim ad mensuram dat Deus Spiritum* Christo Filio suo, ut dedit Prophetis & sanctis hominibus. *Pater diligit Filium* suum unicum Jesum: *& omnia dedit in manu ejus*; nihil eum celat, arbitrio ejus ac potestati omnia permittit.

Ha-

» Habet Filius, quicquid Patris proprium eſt, non per » participationem, tametſi Pater dediſſe dicitur. Sed ita » omnia ſua dat Filio Pater, quemadmodum etiam ho- » mo genito ex ſe Filio tribuere cenſetur, quicquid pro- » prium eſt naturę humanæ; aut ſicut ignis calori, ex ſe » actu procedenti, ea quæ naturæ ſuæ propria ſunt, tri- » buere dicitur. Pater diligit Filium. Cujus dilectionis » argumentum eſt, quòd rerum omnium poteſtas ei da- » ta eſt. Unde Salvator ipſe dicebat: *Omnia mihi tra-* Matt. 28. Ioa. 3. 36. *dita ſunt à Patre meo... Data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo & in terra.* Accepit autem ut homo, & ſe- cundùm formam ſervi, quæ ab æterno habet ut Deus. Unde aliàs ait: *Pater, clarifica me apud temetipſum, claritate quam habui priùs, quàm mundus fieret.* Ita- » que cùm dicitur accipere ut homo Filius, qui habe- bat ut Deus, non offendamur; ſed rationem diſpen- « ſationis, quæ noſtri cauſa & pro nobis facta eſt, ani- « mo potiùs perpendamus. Sic enim invulnerabilem & « illibatam mentem noſtram ſervabimus. «

36. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam.* Qui credit Jeſum eſſe Filium Dei, omniumque ho- minum redemptorem ac mediatorem, & quęcumque Eccleſiæ ſuæ revelavit, ac per eam propoſuit homini- bus credenda, ejuſque mandata fideliter ſervat, jus habet ad vitam æternam. *Qui autem incredulus eſt Filio*, qui Chriſto Jeſu Dei Filio non credit, nec ob- temperat, *non videbit vitam*, id eſt, vita æterna non fruetur: *ſed ira Dei manet ſuper eum.* Quæ ira Dei? De qua dicit Apoſtolus: *Fuimus & nos natura filii iræ,* Epheſ. 2. 3. *ſicut & cæteri.*

Senſus Moralis.

1. 2. *Erat homo ex Phariſæis, Nicodemus nomine... Hic venit ad Ieſum nocte*, &c. Plurimi ſunt in Eccleſia Nicodemo ſimiles, fidem habentes in Chri- ſtum, ſed claudicantem; affectum bonum, ſed im- perfectum; qui terrena commoda & gloriam homi- num pluris faciunt, quàm Chriſtum publicè vita & Ioa. 12. operibus profiteri; qui *Dilexerunt magis gloriam ho- minum, quàm Dei*: Qui ſimul vellent & Chriſto, & mundo placere, duobus dominis ſervire, nullum Chri- ſti cauſa diſpendium pati. Quaſi noctu ad Jeſum veniunt, qui de pietatis profeſſione erubeſcunt, ne ab hominibus ſæculo deditis contemnantur & irri- deantur.

Scimus, quia à Deo veniſti Magiſter: Nemo enim poteſt hæc ſigna facere, quæ tu facis, niſi fuerit Deus cum eo. Chriſti Jeſu miracula ipſum eſſe Dei Filium, & à Deo miſſum Doctorem juſtitiæ, mundique Re- demptorem probant; cùm in veritatum iſtarum con- firmationem edita ſint, quemadmodum prædixerant Mal. 35. 4. 5. Prophetæ. *Deus ipſe veniet, & ſalvabit vos. Tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt. Tunc ſaliet ſicut cervus claudus, & aperta erit lingua mutorum.* Hoc argumento Juſtinus Martyr utitur in Dialogo cum Tryphone, ad probandum Chriſtum eſſe verum Meſſiam, quia nullus Propheta ſimul fecit omnia quæ Chriſtus: hic unum, ille aliud miracu- lum fecerunt; ſimul verò tot, ac tanta, qualia de S. Amb. l. 5. in Luc. n. 100. 101. Chriſto ab ipſis prædicta ſunt, nemo prorsùs. *Mira- » cula ante Euangelium rara.* Receperit Tobias oculos, » unus eſt in exemplo; & tamen Angeli fuit illa medi- » cina, non hominis. Elias mortuos ſuſcitaverit; ille » tamen rogavit & flevit, hic juſſit. Eliſæus leproſum » mundari fecerit; non tamen illic valuit præcepti au- » ctoritas, ſed figura Myſterii. Non defecerit ad eſcam » viduæ eſurientis, propheticis ſe multiplicans farina » præceptis; unam tamen viduam farina illa, vel potiùs » Sacramenti ſpecies præfigurata ſervavit. Hinc ipſe Ioa. 15. 24. » Chriſtus ait: *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent.* Hæc autem mi- racula divina virtute facta demonſtrat Origenes lib. Orig. lib. 2. cont. Celſ. 2. contra Celſum. *Quòd ſi non ſunt probanda mira- cula* (inquit) *priùs quam diſcernantur, à quo rectè pa- trentur, an ſecus, ne vel omnia damnemus, vel omnia miremur tamquam divina: annon perſpicuum eſt è Mo- ſis Ieſuque miraculis, quibus gentes integræ ad Religio- nem pertractæ ſunt, non ſine divina virtute facta ab il- lis, quæ Scripturis ſunt prodita? Numquam enim ma- lis artibus & impoſturis conſtituta fuiſſet integræ gen- tis Reſpublica, contemptricis ſimulacrorum omnium, & ſuperſcenſis creaturis omnibus contendentis ad Deum principem, & autorem hujus univerſi carentem princi- pio... Si effectus miraculorum à Moyſe editorum, vi- delicet integra Iſraelitarum gens his auſpiciis oriunda, ſatis declarat Deum operatum per Moſis miniſterium: quantò magis de Ieſu hoc perſuadetur, cujus longè ma- jus opus extat, quam Moſis? Ille enim gentiles ſuos, Abrahæ poſteritatem, continua ſucceſſione obſervantem Circumciſionis, aliorumque Rituum, & morum Aucto- ris ſui æmulam, promptos & obſequentes nactus ex Ægy- pto eduxi propoſitis iis divinis Legibus: Hic autem ma- jus quiddam aggreſſus, antiquatis inſtitutis priſtinis, moribuſque patriis, in quibus Gentes educatæ fuerant, ſuperinduxit novam Reipublicæ formam ex Præceptis Euangelicis. Et quemadmodum ut Moyſi crederetur à ſenatu populoque Iudæorum, ſignis opus erat & pro- digiis, quæ à Scripturis habentur: ita quid mirum, ſi Ie- ſu fuit opus miraculis ad conſtituendam fidem apud po- pulum aſſuetum talia poſtulare? Quæ collata ad Iudai- ca, poſſent eos avertere à Iudaicis fabulis & humanis traditionibus, perſuadereque novum hunc Doctorem IE- SVM,* tanta potentia præditum, *Prophetis eſſe majorẽ. Quidni? cùm illorum oraculis ipſe prædictus ſit venturus Chriſtus & ſervator humani generis.* Attendant, qui ma- « S. Aug. l. 1. de conſen- gicis artibus Jeſum tanta potuiſſe, & nomen ſuum ad « ſu Eu. c. 11. populos in ſe convertendos arte ipſa conſecraſſe de- « lirant, utrum potuerit magicis artibus tantos Pro- « phetas divino Spiritu, antequam in terra naſceretur, « implere, qui de illo talia futura prælocuti ſunt, qualia « jam præterita in Euangelio legimus, & qualia in or- « be terrarum præſentia nunc videmus: *Neque enim ſi « magicis artibus fecit, ut coleretur & mortuus, magus « erat, antequam natus: cui prophetando venturo gens una « deputata eſt, cujus Reipublicæ tota adminiſtratio pro- « phetia eſſet illius Regis venturi, & civitatem cœleſtem « ex omnibus gentibus condituri?* Conſtituta, & per uni- verſum orbem fundata Eccleſia, non jam opus eſt miraculis. Neceſſaria fuerunt priùs, quàm crederet mundus, ad hoc ut crederet mundus. *Quiſquis ad-* S. Aug. l. 22. de Civ. Dei, c. 7. *huc prodigia, ut credat, inquirit, magnum eſt ipſe prodi- gium, qui mundo credente non credit...* Chriſti mira- cula, ut fidem facerent, innotuerunt; & per fidem, quam fecerunt, multò clariùs innoteſcunt. Legun- tur quippè in populis, ut credantur; nec in populis tamen, niſi credita, legerentur. Gratias agamus Chri- ſto Domino, quòd tot ac tantis miraculis fidem no- ſtram firmaverit, Eccleſiam ſuam fundaverit, ad eam nos vocaverit; illumque adorantes dicamus: Ne- mo hæc ſigna facere poterat, niſi Deus. Te adoro, Do- mine Jeſu, ut Doctorem Veritatis & juſtitiæ, promiſ- ſum in Scripturis ſanctis, à prophetis prænunciatum. Juſtitiæ & veritatis amorem cordi meo infunde, & per juſtitię opera me ad æternæ Veritatis, id eſt Tui ipſius cum Patre & Spiritu ſancto beatificam viſio- nem & fruitionem perducere dignare.

5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* In aqua tamquam « 1. Ioa. Chr. in sepulchro caput immergentibus, vetus homo ſepe- « ho. 14. in Ioa. litur & ſubmergitur; deinde nobis emergentibus, no- « vus reſurgit inde. Ut facile nobis eſt immergi, & « emerſos reſpirare: ita Deo veterem ſepelire homi- « nem, & novum induere. Prætereà ter iſtud fit, ut « hinc Patris & Filii & Spiritus ſancti virtutem hæc « omnia implere intelligas. Baptiſmus verè nova nati- « vitas. Alienus eſt Cathecumenus à fideli, non habet « idem principium, non eamdem civitatem, non eum- « dem parentem, non victum, non veſtitum, non men- «

ſam,

» sam, non domum, nihil commune. Etenim terrena
» Catechumeni, cœlestia Fidelis sunt. Huic Christus
» Rex est, illi autem peccatum & diabolus. Huic cibus
» Christus est, illi quod corrumpitur. Et rursùs huic ve-
» stis tinearum opera, illi autem Angelorum Dominus.
» Huic terra, illi cœlum patria. Itaque cùm nihil sit inter
» nos commune, quę cum illis nobis cognatio? Sed eam-
» dem matrem habemus, eodem partu nati sumus. Ni-
» hil hoc ad verissimę cognationis comparationem. Stu-
» deamus supremæ civitatis cives fieri, quousque ab
» ea peregrinamur.

Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto,
S. Cyril. Alex. l. 2. in Joan. p. 147. » &c. Cùm homo ex corpore & anima intelligente sit
» compositus, gemino illi opus est ad regenerationem
» remedio. Spiritu namque sanctificatur hominis spiri-
» tus, aqua verò sanctificata corpus. Quemadmodum
» enim infusa lebetibus aqua, si admoveatur igni vehe-
» menti, vim ejus concipit: ita Spiritus efficacitate
» sensibilis aqua ad divinam quandam & ineffabilem
» vim transformatur, omnesque demum, in quibus
» fuerit, sanctificat.

S. Aug. tr. 11. in Joa. n. 6. & tr. 12. n. 5. » Duplex est nativitas: non noverat Nicodemus, nisi
» unam ex Adam & Heva: ex Deo & Ecclesia nondum
» noverat: non noverat, nisi eos parentes qui generant
» ad mortem, nondum noverat eos parentes qui gene-
» rant ad vitam: non noverat, nisi eos parentes qui gene-
» rant successuros; nondum noverat eos, qui semper vi-
» ventes generant permansuros. Cùm ergo sint duæ na-
» tivitates, ille unam intelligebat. Una est de terra, alia
» de cœlo: una est de carne, alia de Spiritu: una est de
» mortalitate, alia de æternitate: una est de masculo &
» fœmina, alia de Deo & Ecclesia. Nec illa potest repe-
» ti, nec ista.... Ex aqua & Spiritu oportet, ut renascatur
» homo propter regnum Dei. Si propter hęreditatem
» patris hominis temporalem nascitur, nascitur ex vi-
» sceribus matris carnalis: si propter hæreditatem pa-
» tris Dei sempiternam, nascitur ex visceribus Ecclesię.
Generat per uxorem filium pater moriturus successurum: generat Deus de Ecclesia filios non successuros, sed secum mansuros. In Christo renati per baptismum, nativitati pristinæ ex Adamo renuntiemus; deponamus veterem hominem cum actibus suis, carnis renuntiemus operibus. Novum hominem induti, qui secundùm Deum creatus est in justitia & sanctitate veritatis, sponsiones & votum in baptismo factum renovemus, & secundùm illud vivamus.

Tert. l. de Baptismo. » *Nisi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu sancto,* &c.
» Omnes aquæ de pristina originis prærogativa sacra-
» mentum sanctificationis consequuntur, invocato Deo.
Supervenit enim statim Spiritus de cœlis, & aquis superest, sanctificans eas de semetipso; & ita sanctificatæ,
» *vim sanctificandi combibunt.* Quamquam ad simplicem
» actum competat similitudo, ut quoniam vice sordium
» delictis inquinamur, aquis abluamur. Sed delicta si-
» cut non in carne comparent, quia nemo super cutem
» portat maculam idololatrię, aut stupri, aut fraudis: ita
» ejusmodi in spiritu sordent, qui est auctor delicti. *Spiritus* enim *dominatur, caro famulatur: tamen utrumque inter se communicant reatum, spiritus ob imperium, caro ob ministerium. Igitur medicatis quodammodo aquis per angeli interventum, & spiritus in aquis corporaliter diluitur, & caro in eisdem spiritaliter mundatur.... Exempto reatu, eximitur & pœna. Ita restituitur homo Deo ad similitudinem ejus, qui retro ad imaginem Dei fuerat. Imago in effigie, similitudo in æternitate censetur. Recipit enim illum Dei Spiritum, quem tunc de afflatu ejus acceperat, sed post amiserat per delictum.* Baptismus dat nobis jus ad regnum Dei, modò ut filii Dei, & membra Christi Jesu vivamus, ejusque Spiritu agamur. Spiritualis nativitas ad vitam spiritalem agendam nos obligat, ut *licèt is qui foris est homo noster corrumpatur, tamen is qui intus est, renovetur de die in diem.* Etenim *Quod natum est ex carne, caro est: & quod natum est ex Spiritu, spiritus est.*
S. Aug. tr. 12. in Joa. Spiritaliter ergo nascimur, & in *Spiritu nascimur verbo & sacramento.* Adest Spiritus, ut nascamur: Spiritus invisibiliter adest, unde nasceris, quia & tu invisibiliter nasceris.

8. *Spiritus ubi vult, spirat: & vocem ejus audis, sed nescis, unde veniat, aut quò vadat: sic est omnis qui natus est ex Spiritu.* Nemo videt Spiritum: & quomodo audimus vocem Spiritus? *Sonat Psalmus, vox est Spiritus: sonat Euangelium, vox est Spiritus: sonat sermo divinus, vox est Spiritus.* Si nascaris de Spiritu, hoc eris, ut ille qui non est adhuc natus de Spiritu, non sciat de te, unde venias, & quò eas. Principia scilicet, effectus, & finis spiritalis regenerationis, nec sensibus percipi, nec ratione humana comprehendi, sed solo fidei lumine cognosci possunt.

S. Aug. tr. 12. in Joa.

Spiritus ubi vult, spirat, &c. *Sic est omnis qui natus est ex Spiritu.* Qui de Spiritu natus est, Spiritui quodam modo similis est. 1. *Spiritus ubi vult, spirat:* liber est in suis operationibus, quod vult facit, nullo retardatur impedimento, nulla premitur servitute; dona sua dividit singulis, prout vult. *Sic est omnis qui natus est de Spiritu;* liberatus à peccati servitute, liber est justitiæ: Legem implet cum suavi facilitate, quia cum amore; tentationes superat, peccata vitat, diabolum vincit; quod bonum vult, operatur Dei gratia prœveniente & adjuvante; in libertatem filiorum Dei per Spiritum sanctum evectus, à charitate Dei numquam invitus separatur. Sic est omnis qui natus est de Spiritu, quia *Ubi Spiritus Domini, ibi libertas.* 2. Spiritus sanctus oculis corporis videri non potest, nec humana ratione cognosci, vox tamen ejus auditur: Loquitur enim per sanctos Dei homines, quos inspirat, locutus est per Apostolos, loquitur per sanctos Doctores, Prædicatores, & Directores, qui *sermones Dei* ex Scripturis sacris & Apostolica Traditione depromptos loquuntur. *Sic est omnis qui natus est de Spiritu.* Quæ latent interiùs, invisibilia sunt; nempè gratia, charitas, dona Spiritus sancti; opera tamen admirabilia & divina, quæ inde procedunt, hominum sensibus pervia sunt. Vox eorum auditur, sed quod intùs est, non videtur. 3. Nemo scit, *unde veniat, aut quò vadat* Spiritus, quantumcumque vocem ejus audiat; viæ ejus ininvestigabiles, consilia ejus incomprehensibilia. *Sic est omnis qui natus est de Spiritu:* Opera ejus manifesta sunt: cogitationes ejus, desideria, fines, intentiones ejus latent eos, qui Dei Spiritum non habent. Sic Apostoli pleni Spiritu sancto, Judæis musto pleni videbantur: quia licèt in eis audirent verba & voces Spiritus; consilia tamen, intentiones, & fines eorum non percipiebant, nescientes, unde venirent, aut quò tenderent. Sic justi insipientium oculis visi sunt stulti, scelerati, sine honore; cùm essent prudentissimi, innocentissimi, filii Dei; visi sunt mori, cùm essent in pace. *Animalis homo non percipit, quæ Dei sunt.* Denique etsi filii Dei sint, qui ex Spiritu sancto renati sunt; nondum tamen apparet, quid erunt. *Nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit quid erimus.*

1. Cor. 3. 17.

1. Cor. 3.

1. Joa. 3.

9. *Respondit Nicodemus, & dixit ei: Quomodo possunt hæc fieri?* Nihil adeò est, quod tam obduret mentes hominum, quàm simplicitas divinorum operum, quæ in actu videtur, & magnificentia quæ in effectu repromittitur, ut hìc quoque quoniam tanta simplicitate, sine pompa, sine apparatu novo aliquo, denique sine sumptu homo in aqua demissus, & inter pauca verba tinctus, non multò vel nihilo mundior resurgit, eò incredibilis existimetur consecutio æternitatis. *Proh misera incredulitas, quæ denegat Deo proprietates suas, simplicitatem & potestatem! Quid ergo? Nonne mirandum est lavacro dilui mortem? At quin eo magis credendum, si quia mirandum est, idcirco non creditur. Qualia enim decet esse opera divina, nisi super omnem admirationem? Nos quoque ipsi miramur, sed quia credimus. Cæterùm incredulitas miratur, non credit. Miratur enim simplicia quasi vana, magnifica quasi impossibilia.* Et sit planè ut putas, satis ad utrumque divina pronuntiatio præcurrit. Stulta mundi elegit Deus, ut confundat sapientiam ejus; & prædifficilia penès homines, facilia penès Deum. Nam si Deus & sapiens & potens, quod etiam prætereuntes eum non negant, meritò in adversariis sapientiæ potentiæque, id est, in stultitia & impossibilitate materias operationis suæ in-

Tert. l. de Bapt. c. 2.

sti-

» ſtituit: quoniam virtus omnis ex his cauſam accipit, à
» quibus provocatur.

S. Aug. tr. 12. in Ioa. n. 6. 10. 11. *Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Tu es Magiſter in Iſrael, & hæc ignoras?* Num putandum eſt, Dominum Nicodemo inſultare voluiſſe? Nequaquam. Noverat Dominus, quid agebat: volebat illum naſci ex Spiritu. *Nemo ex Spiritu naſcitur, niſi humilis fuerit: quia ipſa humilitas facit nos naſci de Spiritu; quia propè eſt Dominus obtritis corde.* Ille magiſterio inflatus erat, & alicujus momenti ſibi eſſe videbatur, quia Doctor erat Judæorum: deponit ei ſuperbiam, ut poſſit naſci de Spiritu. Tollitur homini cervix, ſed aſpera & dura, ut ſit lenis cervix ad portandum jugum Chriſti, de quo dicitur: *Jugum meum ſuave eſt, & onus meum leve.* Scientia humana offuſas ſemper habet ignorantiæ tenebras. Euangelium humiliatio eſt doctorum, conſolatio ſimplicium. Niſi credideritis, non intelligetis. Mens captivanda eſt ſub jugo fidei, ut myſteria, conſilia, & viæ Dei cognoſcantur. Cùm Euangelium legimus, vel audimus, nobis loquitur Chriſtus Veritas ipſa, Verbum æternum Patris, lumen de lumine: ſed proh pudor! teſtimonio ejus non credimus. Non credimus Deo, Domino, & Magiſtro qui à Deo venit, ut nos doceat vitæ æternæ verba, & viam qua ad illam pervenitur. Non credimus juſtitiæ Doctori, noſtroque & omnium hominum liberatori: & credimus ſeductori, mundo & diabolo. *Amen, amen dico tibi, Quia quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur, & teſtimonium noſtrum non accipitis.*

Matt. 11. 30.

13. *Et nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit de cœlo, Filius hominis qui eſt in cœlo.* Nemo renaſcitur, reſurgit, & in cœlum aſcendit, niſi in Chriſto Jeſu, cujus membrum per baptiſmum effectus eſt, & quicum unus eſt Chriſtus. Deus voluit eſſe filius hominis, & homines voluit eſſe filios Dei. Ipſe deſcendit propter nos, nos aſcendamus propter ipſum. Solus enim deſcendit & aſcendit. Non ergo aſcenſuri ſunt in cœlum, quos facit filios Dei? Aſcenſuri planè: hęc nobis promiſſio eſt, *Erunt æquales Angelis Dei.* Quomodo ergo nemo aſcendit, niſi qui deſcendit? Quia unus deſcendit, unus aſcendit. Quid de cæteris intelligendum, niſi quia *membra ejus erunt, ut unus aſcendat?* Ea ſpes eſt cęteris, quia *Ille propterea deſcendit, ut cum illo & in illo unus eſſent, qui per illum aſcenſuri eſſent.* Erat in cœlo Dominus, cùm hęc Nicodemo loquebatur in terra mortali carne indutus. Tales eſſe debemus; ut aliquando per ipſum aſcendamus in cœlum, qui nobis locum paraturus aſcendit: *Noſtra autem converſatio in cœlis eſt.*

S. Aug. tr. 12. in Ioa. n. 8.

Philip. 3. 20.

14. *Et ſicut Moyſes exaltavit ſerpentem in deſerto,*
» *ita exaltari oportet Filium hominis.* Cùm incredibilem
» ſuam erga humanum genus beneficentiam per baptiſ-
» mum Chriſtus Jeſus oſtendiſſet, hujus cauſam addit,
» non minoris dilectionis erga humanum genus argu-
» mentum, ſcilicet Crucem. Quemadmodum igitur
» Paulus ad Corinthios ſcribens, hæc ſimul jungit bene-
» ficia, baptiſmum & Crucem: *Numquid* (inquit) *Pau-*
S. Ioann. Chr. ho. 26. in Ioan. » *lus pro vobis crucifixus eſt, aut in nomine Pauli baptiza-*
» *ti eſtis?* Ita & Jeſus; eò quòd hæc duo ſint ineffabilis
» illius erga homines amoris argumenta. 1. Quòd pro
» inimicis paſſus ſit: 2. Quòd mortuus integram pec-
» catorum veniam per baptiſmum largitus ſit. Sed cur
» non manifeſtè aperuit ſe crucifixum iri, ſed veteri fi-
» gura propoſita? 1. Ut veterum cum novis cognatio-
» nem ſignificaret. 2. Ut non invitum ad Paſſionem
» veniſſe intelligas. 3. Ut nullum ſibi eo damnum, ſed
» multorum ſalutem ſecuturam oſtendat. Ne igitur
» quiſpiam diceret, Quomodo poſſunt in Crucifixum
» credentes ſalvi fieri, cùm ſe à morte non liberaverit?
» veterem in medium adducit hiſtoriam. Nam ſi ad ęnei
» ſerpentis ſimulacrum aſpicientes Judæi, à morte libe-
» rabantur; quantò majori, qui in crucifixum credunt
» beneficio fruentur? Vides, ut figura veritati conſen-
» tiat? Illic mortem fugerent Judęi, ſed temporalem:
» hìc ſempiternam fideles. Illic ictus ſerpentum ſuſpen-
» ſus ſerpens ſanavit: hìc tartarei ſerpentis plagas Jeſus
» cruci affixus curavit. Illic corporeis oculis ſuſpicien-
» tes, corporis ſalutem: hìc incorporeis, omnium pec-
catorum remiſſionem conſecuti ſunt. Illic æs ſuſpenſum erat in ſerpentis effigiem: hic Dominicum corpus à Spiritu formatum. Serpens illic mordebat, & ſerpens ſanabat: hìc mors perdidit, & mors ſalvum fecit. Ad hæc, qui interimebat ſerpens, veneno ſæviebat; qui liberabat, nullo: ſic & hìc. Nam ea quę perdebat mors, peccatum habebat, quemadmodum ſerpens venenum: Domini autem mors ab omni immunis erat peccato, ut æneus ſerpens ab omni veneno: *Peccatum* enim *non fecit, neque inventus eſt dolus in ore ejus.* Hoc eſt quod ſignificavit Paulus: *Expolians*, inquit, *principatus & poteſtates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in ſemetipſo.* Quemadmodum enim cùm fortis Athleta hoſtem altè erectum proſternit, clariorem facit victoriam: ita Chriſtus toto orbe ſpectante hoſtiles conatus everſit; & qui in ſolitudine vulneratos curavit, eos ab omnibus feris in cruce ſuſpenſus tutatus eſt. Sed non dixit *ſuſpendi*, ſed *exaltari*, ut neque auditoribus ignominioſum (*Humiliavit enim ſemetipſum factus obediens uſque ad mortem, mortem autem crucis; propter quod & Deus exaltavit illum*) neque à figura abhorrens videretur. Ut à peccatis ſanemur, fide Chriſtum crucifixum, Vitam noſtram ante oculos noſtros pendentem intueamur: Quæ virtute crucis Chriſti formata in nobis eſt fides, ejus intuitu augeatur & inardeſcat. Crucis virtute membra Chriſti facti ſumus, & jus ad vitam æternam habemus; ſed ea lege ut caro noſtra, vitia, concupiſcentiæ, cum illo crucifigantur. Nam *Qui Chriſti ſunt, carnem ſuam crucifixerunt cum vitiis & concupiſcentiis.*

Coloſſ. 2. Rom. 5.

Galat. 5. 14.

Rom. 5. 7.

16. *Sic enim Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret: ut omnis qui credit in illum, non pereat, ſed habeat vitam æternam.* Quaſi dicat: Ne
S. Ioa. Chr. ho. 26. in Ioa. » mireris, quòd exaltari debeam, ut ſalvemini; ita enim
» Patri videtur, qui adeò vos dilexit, ut pro ſervis,
» & quidem ingratis, Filium daret. Atqui neque pro
» amico, neque pro juſto facilè quiſpiam id fecerit,
» quod Paulus his verbis oſtendit: *Vix enim pro juſto quis moritur.* Singula verba magnam vim habent,
» & immenſam amoris ſignificant vehementiam: *Sic Deus dilexit mundum.* Magna enim inter Deum &
» homines differentia eſt, & minimè conferenda. Qui
» enim immortalis eſt, & nullo fine comprehenditur,
» qui potentiſſimus, ex terra & cinere factos, & innumeris peccatis obnoxios, & malè de ſe meritos, &
» ingratos, dilexit. *Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret:* Non ſervum, non Angelum,
» non Archangelum. Nemo umquam pro filio tantam
» præſetulit charitatem, quantam pro ingratis ſervis
» Deus... Pudeat tam immenſæ non reſpondere dilectioni. Ipſe ne unigenito quidem Filio noſtri gratia
» pepercit, nos pecuniis in noſtrum parcimus detrimentum. Si hominum quempiam pericula & mortem noſtri gratia ſubeuntem videmus, eum omnibus præferimus, imprimis amicum habemus, &
» omnia noſtra ei credimus, neque adhuc ejus meritis nos reſpondere arbitramur. Erga Chriſtum autem
» eum gratitudinis modum minimè ſervamus. Ipſe animam pro nobis poſuit, & pretioſum ſanguinem fudit,
» neque propterea nos ſibi conciliare potuit; nec pecunias illi pro ſanguine rependimus in paupere eſurienti; neque nudum induimus, & hoſpitem excipimus,
» ſed pro nobis mortuum contemnimus. Quę non meremur ſupplicia ob ingrati animi vitium tam immane?

Sic Deus dilexit mundum, ut Filium ſuum unigenitum daret. Quid enim boni fecerat mundus, ut illum ſic diligeret Deus? Omnes enim homines non ſolùm malos, ſed etiam originali peccato mortuos Chriſtus Dominus noſter invenit. Et tamen etiam cùm tales eſſemus, dilexit nos, & tradidit ſemetipſum pro nobis: ac per hoc amavit etiam non amantes, ſicut & Paulus Apoſtolus dicit, *Chriſtus pro impiis mortuus eſt*; & per ineffabilem pietatem univerſo generi humano hoc exemplum dedit, dicens: *Diſcite à me, quia mitis ſum & humilis corde.* Quod & B. Petrus Apoſtolus ſimiliter præcepit, dicens: *Chriſtus paſſus eſt*

S. Cæſarius Arelat. ſ. 7. inter Auguſtinianos de Temp. olim 61. nunc 273. in Append.

Rom. 5. 6.

Mat. 11. 29.

1. Petr. 4. 21.

pro

» *pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini ve-*
» *stigia ejus*. Quod exemplum Domini secuturi sumus?
» Numquid ut mortuos suscitemus? Numquid ut supra
» mare pedibus ambulemus? Non utique; sed ut si-
» mus mites & humiles corde; & non solùm amicos, sed
» etiam adversarios diligamus.

Sic Deus dilexit mundum, &c. Primum Dei donum, ejus amor est; primum divini amoris munus peccatoribus datum, Filius Dei unigenitus est: primum Filii Dei donum, fides est; quæ cæterarum germen est gratiarum, principium vitæ novi hominis, clavis denique inferos claudens, & cælum reserans: *Ut omnis qui credit in eum, non pereat, sed habeat vitam æternam*.

Sic Deus dilexit mundum, ut Filium suum Vnigenitum daret; &c. Quid pro tanto munere postulat à nobis Deus? Cor nostrum. Pro tanto munere quàm exigua res est cor hominis? Num dura conditio? Quid facilius? Quid suavius? Cor ergo nostrum Deo consecrare & reddere totum, totaliter, sine divisione prorsùs ulla, non tardemus. Deus zelotes est; nullum dilectionis rivulum duci extra patitur, cujus derivatione amor illi debitus minuatur. *Minùs enim te amat*, Deus meus, *qui tecum aliquid amat, quod non propter te amat*.

S. Augustin. lib. 10. Conf.

17. *Non enim misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet mundum; sed ut salvetur mundus per ipsum*. Peccatis nostris damnamur, Dei gratia salvamur. Magnus de cælo descendit Medicus, quia magnus in terra jacebat ægrotus. Ergo *quantum in Medico est, sanare venit ægrotum. Ipse se interimit, qui præcepta Medici observare non vult*. Quare Salvator dictus est mundi, nisi ut salvet mundum, non ut judicet mundum? *Salvari non vis ex ipso? Ex te judicaberis*.

S. Augustin. Tract. 12. in Ioan. n. 12.

Non misit Deus Filium suum in mundum, ut judicet
» *mundum*, &c. Quasi diceret Christus Jesus: Non mis-
» sus sum, ut ille sacrorum interpres Moyses, ut Lege
» terrarum orbem condemnem; neque ad peccatum
» dumtaxat redarguendum mandatum fero, sed gratiam
» ad illud tollendum. Ut Filius ac hæres Patris, servitu-
» te homines libero, condemnatricem Legem in justifi-
» cantem Gratiam commuto, suorum criminum cate-
» nis constrictis peccata dimitto: salvaturus orbem ter-
» rarum, non condemnaturus veni. Oportebat enim
» Moysen ut famulum, condemnatricis Legis ministrum
» esse; Me verò ut Filium Dei, execratione & maledi-
» ctione Legis orbem terrarum vindicare, & benigni-
» tatis exuperantia infirmitatem mundi curare.

S. Cyrill. Alex. libr. 2. in Ioan. p. 153.

» 18. 19. 20. *Qui credit in eam, non judicatur*: Si ex
» fide vivat, si fides in eo per dilectionem operetur, si
» mandata servet, si quemadmodum Christus Jesus am-
» bulavit, & ipse ambulet, faciendo Patris æterni vo-
» luntatem; si Evangelio pareat. *Qui autem non credit, jam judicatus est, quia non credit in nomine unigeniti Filii Dei*. Non credit, ut oportet, in nomine Salvatoris, qui non ambulat in via salutis, quam Evangelio suo docuit, quam exemplo suo monstravit, quam sanguine suo signavit.

Hoc est autem judicium: quia lux venit mundum, & dilexerunt homines magis tenebras, quam lucem. His verbis omnem aufert infidelibus excusationem: Nam si
S. Ioan. Chrysost. Hom. 27. in Ioannem.
» (inquit) ad operum rationem exigendam, & errata
» punienda veniissem, possent sanè excusari, si me non
» sequerentur: sin autem venerim, ut à tenebris libe-
» rem, & ad lucem adducam, quisnam ejus miserebi-
» tur, qui cognita luce, in tenebris potiùs degere perse-
» verat? Cùm enim nulla in re nos accusare possint, sed
» innumera à nobis acceperint beneficia, resiliunt ta-
» men; quod alibi significavit his verbis: *Oderunt me*
Psal. 36. Ioan. 15.
gratis. Et rursum: *Si non veniissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem non habent de peccato suo*. Siquidem qui in tenebris
» versatur deficiente lumine, aliqua fortè venia dignus
» est; qui verò adveniente luce tenebras sectatur, pra-
» vi animi præ se fert argumentum. Sed cùm multis hoc
» incredibile videatur, ut quispiam luci tenebras præfe-
» rat, adducit causam, quare ita affecti sunt; *Erant enim*
» *eorum mala opera. Omnis enim qui malè agit, odit lu-*
cem; & non venit ad lucem, ut non arguantur opera ejus. Et profectò non ad judicandum, neque ad in- "
quirendum venit, sed ad dimittenda peccata, & sa- "
lutem per fidem largiendam: qua igitur ratione fuge- "
runt? Si enim judicaturus veniisset, aliquid habuis- "
sent excusationis. Qui enim alicujus sibi culpæ con- "
scius est, judicem fugere solet: indulgenti autem er- "
rantes quoque obviam fiunt. Quòd si ad indulgen- "
dum venit, consentaneum erat, ut plurimorum cri- "
minum conscii, prompto animo se exhiberent; quod "
multi fecerunt: etenim Publicani, & peccatores "
Jesum sequebantur, & discumbebant cum eo. His "
ergo verbis, *Et dilexerunt homines magis tenebras quam lucem*, eos notat qui semper in malitia per- "
severant.

Omnis qui malè agit, odit lucem, &c. Primus cæcitatis spiritalis gradus est, tenebras peccati præponere luci veritatis. Eò ducit cupiditas. Secundus gradus est, veritatem odisse. Eò ducit amor peccati. Tertius est, veritatem fugere, persequi, in injustitia detinere ac opprimere. Eò ducit extrema cordis humani corruptio. Cur autem veritas parit odium, & "
inimicus hominibus hujus mundi amatoribus factus "
est Homo tuus verum prædicans, cùm ametur bea- "
ta vita, quæ non est nisi gaudium de veritate: nisi quia "
Sic amatur veritas, ut quicumque aliud amant, hoc quod amant, velint esse veritatem: & quia falli nolunt, nolunt convinci, quòd falsi sint? Itaque propter eam rem oderunt veritatem, quam pro veritate amant. Amant eam lucentem, oderunt eam redarguentem. Quia enim falli nolunt, & fallere volunt, amant eam cùm se ipsa inditat, & oderunt eam cùm eos ipsos indicat. Inde retribuet eis, ut qui se ab ea manifestari nolunt, & eos nolentes manifestet, & eis ipsa non sit manifesta..... Vbique Veritas præsides omnibus consulentibus te, simulque respondes omnibus etiam diversa consulentibus. Liquidè tu respondes, sed non liquidè omnes audiunt. Omnes unde volunt consulunt, sed non semper quod volunt audiunt. Optimus minister tuus est, qui non magis intuetur hoc à te audire quod ipse voluerit, sed potius hoc velle quod à te audierit.

S. Augustin. lib. 10. Conf. cap. 23. 26.

21. *Qui autem facit veritatem, venit ad lucem, ut manifestentur opera ejus, quia in Deo sunt facta*. Lucem amare incipit, qui peccata sua confitetur. " Accusat Deus peccata tua: si & tu accusas, con- " jungeris Deo. Quasi duæ res sunt, homo & pecca- " tor. Quod audis homo, Deus fecit: quod audis " peccator, ipse homo fecit. Dele quod fecisti, ut " Deus salvet quod fecit. Oportet, ut oderis in te opus " tuum, & ames in te opus Dei. Cùm autem cœpe- " rit tibi displicere quod fecisti, inde incipiunt bona " opera tua, quia accusas mala opera tua. *Initium operum bonorum, confessio est operum malorum. Facis veritatem, & venis ad lucem. Quid est, Facis veritatem? Non te palpas, non tibi blandiris, non te adulas, non dicis, Iustus sum, cùm sis iniquus; & incipis facere veritatem. Venis autem ad lucem, ut manifestentur opera tua, quia in Deo sunt facta: quia & hoc ipsum quod tibi displicuit peccatum tuum, non tibi displiceret, nisi Deus tibi luceret, & ejus veritas tibi ostenderet. Sed qui & admonitus diligit peccata sua, odit admonentem lucem, & fugit eam, ut non arguantur opera ejus mala quæ diligit. Qui autem facit veritatem, accusat in se mala sua: non sibi parcit, non sibi ignoscit, ut Deus ignoscat: quia quod vult, ut Deus ignoscat, ipse agnoscit, & venit ad lucem: cui gratias agit, quod illi, quid in se odisset, ostenderit*.

S. August. Tract. 12. in Ioann. n. 13.

Qui facit veritatem, venit ad lucem, &c. Qui in bonis operibus suis non amant nisi Dei gratiam, quæ est illorum principium, nisi Dei voluntatem, quæ illorum regula, nisi Dei gloriam, quæ illorum est finis, illa examinari volunt ad lucem Euangelii, ut laudetur in illis quod bonum est, damnetur quod malum, perficiatur quod imperfectum. Ambulemus in luce, veritatem diligamus: siquidem *filii* sumus *lucis*, & discipuli veritatis.

26. *Et venerunt ad Ioannem, & dixerunt ei: Rabbi,*

qui

qui erat tecum trans Iordanem, cui tu testimonium perhibuisti, ecce hic baptizat, & omnes veniunt ad eum. Contentiones & æmulationes sunt opera carnis, ex amore proprio & inanis gloriæ studio oriuntur. *Omnes veniunt ad eum*: vox est invidiæ dolentis, majora bona ab alio fieri aut procurari, quàm à nobis, aut ab illis quibus studemus aut adhæremus. Gravium illud malorum in Ecclesia seminarium. Pernicioſa labes, si Ecclesiasticas inter Congregationes, aut Religiosos Ordines, si inter Animarum & Conscientiarum Moderatores, aut devotas personas, quæ ab illis diriguntur, subrepat. Spiritalis putatur adhæsio, merè humanus plerumque affectus est. Hunc ut gehennam fugiamus: hic namque maximè ejus ignem accendit, hic diaboli undique ditionem propagat, hic ætatem & dignitatem omnem sævissimo premit imperio, hic Ecclesias huc illuc distrahit, studia partium in iis excitans, dissensiones nutriens ac dissidia. Inanem gloriam fugiamus, quæ pravæ mater est æmulationis. Quo pacto autem vincemus? Si gloriam gloriæ comparemus. Quemadmodum enim terrenas divitias contemnimus, cùm alias speramus divitias, cœlestes scilicet ac æternas; ita & hujus vitæ gloriam contemnemus, cùm longè majorem, & veram gloriam intuebimur, quę non in hominum, sed Angelorum, & ipsius Dei approbatione, & commendatione posita est. Si illud spectaculum contemplaberis, si illas coronas noveris, si ad illum plausum te transtuleris, numquam apud te terrenæ gloriæ affectus, aut humanarum laudum & applausuum studium prævalebit. S. Joannem Baptistam imitemur, qui salutem suam in Christo esse intelligens, apud illum se humiliavit, illi confitendo cessit, omnem illi honorem tribuit.

S. Joann. Chrysost. Homil. 28. in Ioannem.

S. Augustin. Tract. 13. in Ioann. n. 8.

Jam dixerat superiùs: *Nos omnes de plenitudine ejus accepimus*. Et hoc confiteri Deum est. Quomodo enim omnes homines de plenitudine ejus accipiunt, nisi ille sit Deus? Nam si sic ille homo, ut non Deus, de plenitudine Dei accipit etiam ipse, & sic non Deus est. Si autem omnes homines de plenitudine ejus accipiunt, ille est fons, illi bibentes. Qui bibunt fontem, & sitire possunt, & bibere; fons numquam sitit, fons se ipso non eget. Fonte egent homines; aridis viscеribus, aridis faucibus currunt ad fontem, ut reficiantur: fons fluit, ut reficiat; ita Dominus Jesus: Discipulis suis hìc respondet Joannes: *Non potest homo accipere quidquam, nisi fuerit ei datum de cœlo*. Hoc humilitatis Christianæ fundamentum est. *Omne datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum.... Voluntariè enim genuit nos verbo veritatis, ut simus initium aliquod creaturæ ejus*. Quamobrem, *In nullo gloriandum, quando nostrum nihil sit*. Sit igitur humilis, & summissa confessio, *& totum detur Deo*.

Iacobi 1. 17. 18.

S. Cyprianus.

S. Augustin.

29. *Qui habet sponsam, sponsus est: amicus autem sponsi, qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est*. Christus sponsus est, Ecclesia sponsa. Hæc Pastorum particularium non est, sed Christi Jesu summi Pastoris ac Sponsi sui. In ea igitur honores ambire, dominari, quæ sua sunt quærere non debent, sed Christi vocem audire, illi fideliter servire; non suam, sed illius gloriam quærere; Animas ad illum adducere, illique tradere ad spiritale connubium præparatas. *Aliquem hominem amare pro Christo, adulterium est*. Attendamus vocem Joannis: poterat in illo errari, poterat ipse putari qui non erat: respuit à se falsum honorem, ut teneat solidam veritatem: *Qui habet sponsam*, inquit, *sponsus est*. Casti estote, Sponsum amate. Tu verò quis es, qui hæc dicis? *Amicus sponsi*, &c. Heu! quàm multi in Ecclesia adulteri, *qui sponsam tanto pretio emptam, amatam fœdam, ut pulcra fieret, illo emptore, illo liberatore, illo decoratore, possidere volunt: & id agunt verbis suis, ut pro Sponso amentur*? Cogitate aliquem peregrè profectum commendasse amico suo sponsam suam, & dixisse: Amicus meus es; vide, quæso, ne fortè me absente pro me aliquis ametur, Qualis ille qui custodiens sponsam, vel uxorem amici sui, dat quidem operam, ut nullus alius ametur, sed si se amari pro amico voluerit, & uti voluerit commendata sibi, quàm detestandus universo generi humano apparet? Videat illam aliquantò petulantiùs per fenestram attendere, aut jocari cum aliquo, prohibet tanquam zelet: video zelantem, sed videam cui, utrum amico absenti, an sibi præsenti. Dominus noster Jesus Christus commendavit amico sponsam suam, peregrè profectus est accipere regnum, & tamen presens est majestate. Zelet amicus pro ejus sponsa; sed Sponso zelet, non sibi: sic Apostolus zelo ardebat, non suo, sed Dei. *Æmulor vos*, inquit, *Dei æmulatione: Despondi enim vos uni viro virginem castam exhibere Christo*. Quid ergo times, quare zelas? *Timeo*, inquit, *ne sicut serpens Hevam seduxit astutia sua, ita corrumpantur sensus vestri, & excidant à simplicitate quæ est in Christo*. Omnis Ecclesia virgo est. Diversa ejus membra diversis donis pollent, sed omnes isti una virgo. Pauca in corpore, omnia in mente servant virginitatem. *Quæ est virginitas mentis? Integra fides, solida spes, sincera charitas*. Hanc virginitatem timebat ille, qui zelabat Sponso, à serpente corrumpi.

2. Cor. 11. 3.

Pastores, Concionatores, Doctores, Apostolum audite dicentem: *Neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*. Et quisquam nostrum se aliquid esse existimat? Si dixerimus, quia aliquid sumus, & non illi gloriam dederimus, adulteri sumus: nos amari volumus, non Sponsum.... *Amicus sponsi, qui stat & audit eum, gaudio gaudet propter vocem sponsi. Hoc ergo gaudium meum impletum est*. Qui vult gaudere de se, tristis erit: qui autem de Deo vult gaudere, semper gaudebit, quia Deus sempiternus est. Vis habere gaudium sempiternum? Inhære illi qui sempiternus est. *Amicus sponsi gaudet propter vocem sponsi*, non propter vocem suam: *& stat, & audit eum*. Quid est stare? Permanere in gratia ejus quam accepit. Et audit vocem, ad quam gaudeat. Sic erat Joannes: noverat, unde gaudebat; non sibi arrogabat, quod ipse non erat: sciebat illuminatum se, non illuminatorem.

1. Cor. 3. 7.

S. Augustin. Tract. 14. in Ioann. n. 2.

30. 31. *Illum oportet crescere, me autem minui. Qui desursum venit, super omnes est. Qui de terra est, de terra loquitur*. Deus nec crescit, nec minuitur. Si enim crescit, perfectus non est: si minuitur, Deus non est. Quid igitur sibi vult Joannes dicens: *Illum oportet crescere, me autem minui*? Illum oportet exaltari, me autem humiliari. Antequam veniret Dominus Jesus, homines gloriabantur de se: venit ille homo, ut minueretur hominis gloria, & augeretur gloria Dei. Etenim venit ille sine peccato, & invenit omnes cum peccato. Si sic venit ille, ut dimitteret peccata, Deus largiatur, homo confiteatur. *Confessio hominis, humilitas hominis: miseratio Dei, altitudo Dei*. Si ergo venit ille dimittere homini peccata, agnoscat homo humilitatem suam, & Deus faciat misericordiam suam. *Illum oportet crescere, me autem minui*: hoc est, illum oportet dare, me autem accipere: illum glorificari, me autem confiteri. Intelligat homo gradum suum, & confiteatur Deo, & audiat Apostolum dicentem homini superbienti & elato: *Quid enim habes, quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis*? Intelligat ergo homo, quia accepit, qui volebat suum dicere, quod non est ejus; & minuatur: bonum est enim illi, ut Deus in illo glorificetur. *Ipse in se minuatur, ut in Deo augeatur..... Crescat ergo in nobis gloria Dei, & minuatur gloria nostra, ut in Deo crescat & nostra*. Hoc est, quod ait Apostolus: *Qui gloriatur, in Domino glorietur*. In te vis gloriari? Crescere vis, sed malo tuo malè crescis. *Qui enim malè crescit, justè minuitur*. Crescat ergo Deus, qui semper perfectus est, crescat in te. Quantò enim magis intelligis Deum, & quantò magis capis, videtur in te crescere Deus: in se autem non crescit, sed semper perfectus est. Intelligebas heri modicùm, intelligis hodie ampliùs, intelliges cras multò ampliùs: lumen ipsum Dei crescit in te; ita velut Deus crescit, qui semper perfectus manet. Quemadmodum si curarentur alicujus oculi ex pristina cecitate, & inciperet videre paululum lucis, & alia die plus vide-

S. Augustin. Tract. 14. in Joan. n. 10. 11. 12.

S. Aug. ibid. n. 4. 5.

„ videret, & tertia die ampliùs videretur illi lux crescere: lux tamen perfecta est, sive ipse videat, sive non „ videat. Sic est & interior homo: proficit quidem in „ Deo, & Deus videtur in illo crescere; ipse tamen minuitur, ut à gloria sua decidat, & in gloriam Dei „ surgat.

36. *Qui credit in Filium, habet vitam æternam: qui autem incredulus est Filio, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum.* Per fidem Christus habitat in cordibus nostris. Vivit anima nostra, si Christum in se habeat inhabitantem tamquam in templo suo. Quid est in Christum credere? Non solùm verbis ejus, & veritatibus ab eo revelatis fidem adhibere; sed in illo fiduciam omnem nostram collocare, ceu in unico salutis Mediatore, per merita sanguinis sui, & virtutem gratiæ suæ. Hæc fides germen est vitæ æternæ. Sed ne sibi blandiantur, qui Christum Jesum Deum esse credunt, quasi hoc illis ad salutem sufficiat. *Non* enim, inquit, *omnis qui dicit mihi: Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum: sed qui facit voluntatem Patris mei qui in cœlis est.* Cùm ergo ait: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Jesum Christum:* meram & speculativam cognitionem, fidemque sterilem satis esse ad salutem non significat, sed fidem vivam, fidem charitate formatam, & bonis operibus ornatam. Vitæ & morum puritate fides obsignanda. Sicut ex pulsu vitam corporis cognoscimus, ita vitam fidei bonis operibus comprobamus. *Qui credit in Filium*, & diligit in quem credit, *habet vitam æternam*, nunc in spe, postea in re, si in fide & charitate perseveraverit. *Qui autem incredulus est Filius, non videbit vitam, sed ira Dei manet super eum;* hoc est, numquam ab eo discedet: *Non est* enim *in alio aliquo salus.* Et ne temporalem fore mortem putares, dixit: *Non videbit vitam*, ut ejus perpetuitatem demonstraret: *Sed ira Dei manet super eum.* In hac ira cùm essent homines per originale peccatum, tantò gravius & pernicioſius, quantò majora vel plura insuper addiderunt, necessarius erat Mediator, hoc est, reconciliator, qui hanc iram sacrificii singularis, cujus erant umbræ omnia sacrificia Legis, & Prophetarum, oblatione placaret. *Si enim cum inimici essemus, reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus: multò magis nunc justificati in sanguine ipsius, salvi erimus ab ira per ipsum.*

S. Joannes Chrysost. Hom. 30. in Ioannem.

" S. August. Enchirid. c. 33.

Matt. 12.

Rom. 5. 10.

CAPUT IV.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. 4. UT *ergo cognovit Jesus* experientia, quod scientia infusa ex primo suę conceptionis instanti prænoverat, & ab æterno sciebat ut Deus, *quia audierunt Pharisæi, quòd Jesus plures discipulos facit, & baptizat, quàm Joannes* jam in vincula conjectus unquam fecerat & baptizaverat (*quamquam Jesus non baptizaret* per se, *sed Discipuli ejus*, nomine illius & auctoritate, ut ministri baptismi ipsius, non Joannis, Christo, gravioribus rebus occupato, scilicet doctrina, prædicatione, & miraculis) *reliquit Judæam*, ut Pharisæorum invidiæ ad tempus cederet; *& abiit iterum in Galilæam*, alterius Principatus regionem, ubi Pharisæi & numero pauciores, & minoris erant auctoritatis. Prima vice profectus fuerat in Galilæam post baptismum, ibique nuptiis interfuerat, & primum suorum miraculorum ediderat, nondum tradito Joanne: altera hac vice illuc profectus est Joanne jam in carcerem conjecto, ut compertum est ex istius loci collatione cum *Matthæi* 1. *v.* 12. & *Marci* 1. 14. & ex S. Augustino, quem sibi anteponi non ægrè ferret vir ille eruditus, qui duplicem Joannis carcerem absque fundamento commentus est. *Oportebat autem eum*, nempè Jesum, *transire per Samariam*, ut in Galilæam itinere breviori perveniret: Samaria enim Judæam inter, & Galilæam media est.

S. Augustin. lib. de Consensu Euang. c. 18. P. Lamy. Harm. libr. 3. cap. 10.

5. *Venit ergo in civitatem Samariæ, quæ dicitur Sichar*, sive Sichem, *juxta prædium quod dedit Jacob Joseph filio suo*, moriens, ut habetur Genes. 48. 22. *Do tibi partem unam extra fratres tuos, quam tuli de manu Amorrhæi in gladio & arcu meo.* Urbem porrò *Sichem* Judæi per ludibrium *Sichar* appellabant, *Vrbem ebriosorum*, quòd malo schismate quasi inebriati, & mente moti essent. Unde Ephraimitæ sive Samaritani, ab Isaia *Ebriosi Ephraim* nuncupantur.

Isaiæ 28. 1.

6. *Erat autem ibi*, nempè in illo prædio, *fons Jacob*, sive puteus, quem à Jacob patriarcha effossum, vel quo usum cum familia sua Jacob fama ferebat. *Jesus ergo fatigatus ex itinere*, quod pedes confecerat, *sedebat sic supra fontem*, idest, juxta, non in sella, aut commodo loco, sed humi, more & habitu hominis lassi. *Hora erat quasi sexta.* Causam lassitudinis & sitis exponit Euangelista, quia multum itineris fecerat Jesus, & jà erat meridies.

S. Ioann. Chrysost. Hom. 30. in Ioann.

7. 8. *Venit mulier de Samaria haurire aquam*, cum hydria, ut moris erat. *Dicit ei Jesus: Da mihi bibere*, ex hydria jam impleta (*Discipuli enim ejus abierant in civitatem, ut cibos emerent*) Petiit aquam à muliere, absentibus Discipulis, qui id officii illi præstitissent. Gratis asserit novus Auctor, Judæos non solitos ea, quibus indigerent, pretio comparare à Samaritanis. Liber enim *Pirke avot*, ex quo id eruit, Christo longè recentior est. Et quamvis id Hebraicæ Traditiones habuissent, excepta fuisset necessitas iter agentium per Samariam regionem. Has denique traditiones Dominus & ejus Discipuli observare non tenebantur.

9. *Dicit ergo ei mulier illa Samaritana: Quomodo tu, Judæus cùm sis, bibere à me poscis, quæ sum mulier Samaritana?* Judæum esse noverat ex habitu, & sermone. Dialectus enim Ephraimitas ab aliis Israelitis distinguebat, ut & Galilæos à Judæis; quantò magis Samaritanum à Judæo? Mulier porrò mirata est, quòd Judæus ab ea potum poscceret: *Non enim*, inquit, *coutuntur Judæi Samaritanis*: ideſt, amicè & familiariter. Quod Legisperitorum traditio sic interpretabatur, ut emere quidem necessaria liceret, ac civiliter conversari, ut cum Gentilibus; non autem cum illis manducare, aut bibere, veriti ne polluerentur. Odium ex Religione præsertim natum, Schisma fecerat in Judaismo; Gentiles ritus cum Mosaicis miscuerant, Templum extruxerant in Monte Garizim, ubi per proprios Sacerdotes, non Levitici generis, offerebant sacrificia; novam ædificationem Urbis, & Templi Hierosolymitani suis contra Judęos calumniis apud Regem Persarum retardaverunt. Hinc odium acerbissimum utriusque gentis: hinc gravissimum apud Judæos convitium Samaritani nomen, quod Christo Jesu tribuerunt: *Nonnè bene dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmonium habes?*

Iudic. 12. 6. Matt. 26. 73.

Act. 11. 3. S. Cyrill. lib. 2. in Ioan. p. 179.

1. Esdræ c. 4. Ioseph lib. 11. Antiq. c. 4.

Ioan. 8. 48.

10. *Respondit Jesus, & dixit ei: Si scires donum Dei*, si nosses Messiam hominibus à Deo promissum, ac datum, *& quis est qui dicit tibi: Da mihi bibere*, Filius scilicet Dei, Salvator mundi: *tu forsitan petisses ab eo* prior, *& dedisset tibi aquam vivam*, aquam perennem, & perpetuò scaturientem, aquam salientem in vitam æternam, aquam quæ divinæ gratiæ per Spiritum sanctum in credentes effundendæ typus est. Joannis 7. 38. *Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dicebat de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum.* Confer cum Isaiæ 12. 3. *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris.*

Ioan. 3. 16.

11. 12. *Dicit ei mulier*, putans eum loqui de aqua elementari & communi: *Domine, neque in quo haurias habes;* situlam qua haurias, non habes; *& puteus altus est*, seu

ſeu profundus: *Vnde ergo habes aquam vivam?* Quomodo ergo ex illo mihi ſuppeditare poſſes aquam perenniter ſcaturientem? An verò aliunde uberiores & ſalubriores aquas educere potes, aut ſcatebram ſub terra latentem invenire? *Numquid tu major es Patre noſtro Iacob, qui dedit nobis hunc puteum*, poſteris ſuis utendum reliquit, tamquam quo nullus ſit his in locis melior; *& ipſe ex eo bibit, & filii ejus, & pecora ejus?*

13. 14. *Reſpondit Ieſus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, ſitiet iterum;* ſitim enim non ſedat, niſi ad breve tempus: *qui autem biberit ex aqua* illa viva, *quam ego dabo ei, non ſitiet in æternum*; nullis neceſſitatibus umquam ſubjacebit: *ſed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ ſalientis in vitam æternam.* Non extrinſecùs illi quærenda erit, ſed in illo erit per inhabitantem Spiritum ſanctum: fiet, inquam, illi fons aquę ad Deum uſque & vitam æternam ſalientis. Emphaſis eſt in voce *ſalientis*: aquæ enim ad altitudinem uſque ſcaturiginis ſuæ ſaliunt. Principium autem gratiæ Deus eſt, qui eſt vita æterna: in vitam igitur æternam ſalit, ac homines, in quibus manet, ad Dei fruitionem perducit.

Non eſurient neque ſitient. Iſaiæ 49. 10.

15. *Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, ut non ſitiam, neque veniam huc haurire.* Suſpirabat illa nolens indigere, nolens laborare. Aſſiduè venire ad illum fontem, onerari pondere quo indigentia ſuppleretur; & finito quod hauſerat, rurſus redire cogebatur; & quotidianus ei fuit iſte labor; quia indigentia illa reficiebatur, non extinguebatur. Delectata ergo tali munere, rogat, ut ei aquam vivam daret.

S. Auguſtin. Tract. 15. in Ioann. n. 15.

16. 17. 18. *Dicit ei Ieſus: Vade, voca virum tuum*, ut eo conſcio tantum à me beneficium accipias, & cum illo communices; *& veni huc* unà cum illo: vir enim caput eſt mulieris, ſine quo non decet illam beneficium à quopiam accipere. *Reſpondit mulier, & dixit: Non habeo virum.* Chriſtum æquivocatione decipere voluit, ut beneficium confeſtim acciperet. *Dicit ei Ieſus, Bene dixiſti, quia non habes virum: quinque enim viros habuiſti, & nunc quem habes*, cui adhęres, *non eſt vir tuus* legitimus: *hoc verè dixiſti.* Sic eam Chriſtus & ad vitæ impudicæ confeſſionem, atque pœnitentiam, ſenſim diſponit; & ad intelligendum quis & quantus eſſet, qui cum ea colloqui dignabatur. Hæc enim una ratio propemodum erat illius juvandæ, ſi non jam eum ut merum hominem, ſed ut homine ſuperiorem admiraretur, putà cui inaudito modo ſua arcana paterent. Utiliter autem reſponſum ejus probat, quo dixit virum ſe non habere, tametſi à tam multis fuerat corrupta. Non enim qui ex voluptate fit coitus, ſed qui ſecundùm Legem eſt conſenſus, & quæ ex caſto amore conjunctio exiſtit, inculpatas nuptias efficiunt.

S. Cyrill. libr. 2. in Ioann. p. 183.

19. 20. *Dicit ei mulier: Domine, video quia Propheta es tu*, qui res abditas cognoſcis. Tum ſermonem aliò flectens, Dominum interrogat de quæſtione cultum divinum ſpectante, ac Samaritanos inter, & Judæos controverſa. *Patres noſtri*, Abraham, & Jacob *in monte hoc* Garizim *adoraverunt: & vos* Judæi *dicitis, quia Hieroſolymis eſt locus*, ſeu Templum, *ubi adorare oportet*, ex Dei mandato, oblatis victimis, aliiſque ritibus publicis, ita ut extra hunc locum ſacrificia Deo non liceat offerre. Altare non procul à Sichimis ſtruxerat Abraham paulò antè oblationem Iſaaci, deinde Jacob; & in monte Garizim pronuntiatæ erant benedictiones. Ibi Templum extruxerat Sanaballetes Alexandri Magni temporibus, & quamvis illud poſtea diruiſſet Hyrcanus, ſacra tamen ibidem eodem more fieri non deſierant. Deus verò juſſerat lata Lege, ut in certo loco, quem erat deſignaturus, ſibi ſacrificia offerrentur. Deuteron. 12. 13. & 14. *Cave, ne offeras holocauſta tua in omni loco quem videris: ſed in eo quem elegerit Dominus, in una Tribuum tuarum offeres hoſtias, & facies quæcumque præcipio tibi.* Et verſic. 26. *Quæ autem ſanctificaveris, & voveris Domino, tolles, & venies ad locum quem elegerit Dominus: & offeres oblationes tuas, carnem & ſanguinem, ſuper Altare Domini Dei tui.*

Gen. 12. 7. Gen. 33. 20. Deuteron. 11. 26. 27. 28. Ioſephus lib. 11. Antiq. c. ult. & lib. 13. c. 17.

21. *Dicit ei Ieſus: Mulier, crede mihi, quia venit hora*, proximum tempus eſt, *quando neque in monte hoc, neque in Hieroſolymis adorabitis Patrem*: His nimirùm locis vaſtatis, & Dei cultu non jam ad hunc aut illum locum reſtricto, ſed in omnem locum diffuſo: cùm in omni loco nomini ejus offeretur oblatio munda. Non ait *adorabimus*, ſed *adorabitis Patrem*, ut ſe ex adorantium numero eximat, quatenùs Verbum eſt, ac Deus; qua ratione cum Patre potiùs adoratur.

S. Cyrill. Lib. 2. in Ioann. c. 5.

22. *Vos adorabitis quod neſcitis*, verum Deum unius tantùm regionis Dominum, aut certo loco definitum exiſtimantes; neque ex Legis ejus præſcripto, ſed ritibus ab hominibus adinventis adorantes: *Nos* Judæi *adoramus quod ſcimus*: Deum ſcimus, quis ſit, ubi, & quo ritu colendus, hanc adepti cognitionem ex Moyſe, & Prophetis. Nec mirum videri debet, quòd majorem ſui cognitionem Judæis, quàm Samaritanis, aut aliis Gentibus dederit Deus, *Quia ſalus ex Judæis eſt*, Chriſtus Salvator ex Judæis oriundus eſt, quibus præſertim à Deo promiſſus fuit: *De Sion exibit Lex, & verbum Domini de Ieruſalem.* Se Judæis accenſet Chriſtus Jeſus, imò & adoratoribus, ſecundùm formam ſervi, in qua Patrem oravit, & adoravit.

Iſai. 2.

23. *Sed venit hora, & nunc eſt*; jamjam tempus adeſt, *quando veri adoratores*, ſoli eo digni nomine, *adorabunt Patrem in ſpiritu, & veritate*, non externis tantùm ritibus, typiciſque ſacrificiis; ſed ſacrificio veteris Legis ceremonias implente, & adoratione præſertim, cultuque ſpirituali. Veri adoratores adorabunt Patrem omnium Deum, non cultu ſuperſtitioſo, ſeu mendacio & erroribus immixto, ut vos Samaritani adoratis; non cultu typico, ut Judæi: ſed cultu vero, ac ſpirituali. *Spiritus* ergo opponitur ſacrificiis, & ceremoniis legalibus Judæorum, quas ad *Legem mandati carnalis pertinere*, cujus *reprobatio* facta eſt *propter ejus infirmitatem & inutilitatem*, & *umbras* eſſe *futurorum, corpus autem Chriſti*, S. Paulus docet. *Veritas* autem opponitur falſis dogmatibus, & erroribus Samaritanorum. *Nam & Pater* omnium Deus *tales quærit qui adorent eum:* ideſt, tales poſtulat, & amat adoratores.

Hebr. 7. 16. Coloſſ. 2. 17.

24. *Spiritus eſt Deus, & eos qui adorant eum, in ſpiritu & veritate oportet adorare.* Deus eſt Spiritus puriſſimus, ab omni concretione corporis, & materiæ ſegregatus; ideòque ut ejus adoratio congrua ſit objecto ſuo, oportet, ut à ſuis cultoribus ſpirituali cultu, mente pura, integra, incorrupta adoretur. Cultum typicum in Veteri Teſtamento Deus inſtituit, ut Chriſtum in Tabernaculo, Templo, Altari, Sacrificiis, victimis, Sacerdotibus, ac cerémoniis, ut in typis cernerent; iiſque erudirentur *uſque ad tempus correctionis*, ideſt, novæ Legis, & ad cultum ſpiritualem perducerentur. Sed nova Lege per Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum promulgari cœpta, cultus ſpiritualis & interior inſtaurabatur ab ipſo, ut homines gratia ejus adjuti, Deum in ſpiritu & veritate toto terrarum orbe adorarent. Juſti verò qui tempore veteris Legis Deum in ſpiritu, & veritate jam colebant, & adorabant, ſub Lege non erant poſiti, ſed ſub Gratia; & Novi Teſtamenti per Chriſtum mediatorem, cujus fide juſtificabantur, hæredes.

Hebr. 9. 10.

25. 26. *Dicit ei mulier: Scio, quia Meſſias venit: (qui dicitur Chriſtus) cum ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia.* Verba per parentheſim poſita, non ſunt mulieris, ſed Euangeliſtę, ſignificationem nominis Meſſiæ explicantis. Meſſiam venturum tum Judæi, tum Samaritani noverant. Et hi namque Libros Moyſis recipiebant, in quibus Meſſiæ promiſſio, & prædictio legitur. Adventus ejus tempus inſtare, ex communi fama mulier audiverat. Hunc omnia ad ſalutem neceſſaria, & cultum Dei ſpectantia patefacturum credebat. *Dicit ei Ieſus: Ego ſum, qui loquor tecum.* Ego ſum Meſſias à Deo promiſſus, qui veni in mundum, ut revelem omnia ad Deum ritè colendum neceſſaria. Judæis frequenter rogantibus, *Quouſque animam noſtram tollis? Dic nobis ſi tu es Chriſtus:* non palam, ut huic mulieri, ſe Chriſtum

Genes. 49. Deuter. 18

S. Ioannes Chryſ. Hom. 33. in Ioann.

stum esse professus est; fidelior enim hæc erat illis, qui non discendi, sed arguendi gratia rogabant: nam si discere voluissent, verborum, scripturarumque & miraculorum sufficiens eis fuisset doctrina. Samaritana integra & simplici mente petiit. Audivit enim, credidit, & alios ad credendum traxit.

27. *Et continuò venerunt Discipuli ejus, & mirabantur, quia cum muliere loquebatur*, sola, extranea, ignota, Samaritana, præter morem suum: nec conjicere poterant, Samaritidem cœlestium rerum discendarum, de quibus dumtaxat loqui solebat Jesus, studiosam atque avidam esse. *Nemo tamen dixit, Quid quæris, aut quid loqueris cum ea?* Reverentia enim eorum erga Dominum ac Magistrum, vetabat esse curiosos.

28. 29. 30. Reliquit ergo hydriam suam mulier, ut expeditiùs ac celeriùs curreret ad suos, nuntiatura, quod sibi felix faustumque contingerat: *& abiit in civitatem, & dixit illis hominibus* concivibus suis: *Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci:* omnis vitæ meæ seriem, quam scire humanitùs non potuit: *Numquid ipse est Christus?* Non affirmat Christum esse, quamvis crederet; quod ejus prudentiæ tribuunt SS. Patres. Noluit hujus se opinionis autorem ostendere, ut suo ipsi auditu ad fidem adducerentur, qui mulieris imperitæ & infamis de re tanta assertionem parvipendissent. Intelligebat proculdubio ipsos, modò Jesum audirent, eadem de eo, quæ & ipsa, sensuros. Quòd si quis obtusioris esset ingenii, ut cognoscere non posset, quis & quantus esset, vitam suam à Christo patefactam illis indicat, ut hac ratione ipsos alliciat ad illum adeundum: *Exierunt ergo de civitate, & veniebant ad eum.*

S. Chrys. ho. 13. S. Cyril. lib. 2. in Jo. p. 194. S. Aug. tr. 15. in Ioan.

31. 32. 33. 34. *Interea rogabant eum Discipuli, dicentes: Rabbi, manduca,* ex cibis quos attulimus. Fatigatum enim ex itinere, & cibo ad reficiendas vires indigere noverant: *Ille autem dicit eis: Ego cibum habeo manducare, quem vos nescitis;* cibum alterius generis, quo spiritalis esuries, seu animi desiderium mei de conversione & salute hominum expleatur. Solent enim Hebræi cibum id appellare, quo desiderium expletur, ut Psalm. 19. *Testimonia tua desiderabilia super aurum & lapidem pretiosum multum, & dulciora super mel & favum.*

Dicebant ergo Discipuli ad invicem: Numquid aliquis attulit ei manducare? Num aliquis nobis absentibus & insciis illi cibum ministravit? *Dicit eis Jesus: Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me,* Patris mei, *ut perficiam opus ejus,* mihi commissum, scilicet hominum salutem, tum prædicatione, cui jam insisto; tum passione, qua consummabitur.

35. 36. 37. 38. *Nonne vos dicitis* vulgari proverbio *quòd adhuc quatuor menses sunt, & messis venit?* quadrimestre spatium ante messem supereste? *Ecce dico vobis: Levate oculos vestros,* non corporis tantùm, sed animi; non ad corporeas dumtaxat segetes, sed ad spirituales; ad urbem proximam Samaritanorum, ad urbes & vicos non Judæorum tantùm, sed omnium gentium: *& videte regiones, quia albæ sunt jam ad messem* spiritualem: Deo præparante, præveniente, adjuvante, jam parati sunt homines ad Euangelium meum suscipiendum. Nunc ergo in eorum conversione & institutione laborandum est, sicut demeti solent segetes, cùm flavescunt: *Et qui metit, mercedem accipit* à domino messis. Prædicationi ergo & doctrinæ tamquam boni agricolæ insistite; post messem enim mercedem accipietis: & vobis, illisque quos ad Deum converteritis, æternam fœlicitatem procurabitis: *Et congregat fructum in vitam æternam: ut, & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit.* Satores sunt Patriarchæ, Prophetæ, Joannes Baptista, qui semina Euangelii jecerunt; Christus ipse, qui seminavit bonum semen in agro suo; & per subministrationem Spiritus dat incrementum: Messores Apostoli, & apostolici viri. Simul autem gaudebunt in vita æterna satores & messores spiritualis segetis: *In hoc enim est verbum verum,* verissimum est vulgatum illud Proverbium: *Quia alius est qui seminat, & alius est qui metit. Ego misi vos metere quod non laborastis,* in agro scilicet Judaico: *Alii laboraverunt, & vos in labores eorum introistis.* Subactum est arvum à Prophetis, qui non tantùm in Judæa, sed & per dispersiones varias apud Gentes, voce ac scriptis, homines ad unius Dei cultum & ad morum emendationem excitarunt, quod semen est Euangelicæ frugis: Vos autem in arvum ab illis laboratum introistis, ab illis inchoata perfecturi.

Alex. Expos. in Euang.

39. 40. 41. 42. *Ex civitate autem illa* Sichimorum *multi crediderunt in eum Samaritanorum, propter verbum mulieris testimonium perhibentis: Quia dixit mihi omnia quæcumque feci.* Crediderunt ob sermonem mulieris testantis, facta sua sibi ab Jesu fuisse indicata. Nosse enim arcana, divinum aliquid esse rectè judicabant, illumque verum Deum esse, qui illa cognoscens, asserebat, se Christum esse à Deo promissum. Id enim civibus suis reticuisse Samaritidem non est verisimile. *Cùm venissent ergo ad illum Samaritani, rogaverunt eum, ut ibi maneret,* sive ut apud se diverteret: *& mansit ibi,* id est, in eorum civitate, *duos dies,* quibus illos docuit. *Et multò plures crediderunt in eum propter sermonem ejus,* scilicet ipsius Jesu: *Et mulieri dicebant: Quia jam non propter tuam loquelam;* non solùm, nec præcipuè propter sermonem tuum *credimus* hunc esse Messiam: *Ipsi enim audivimus* ex ore ejus, *& scimus,* firmiter nobis persuasum est, *quia hic est verè Salvator mundi,* non Israelis tantùm, sed omnium gentium. His verbis confitentur, omnes homines sub peccato positos esse, adeòque Redemptore & Mediatore indigere, ut postea scripsit Apostolus: *Omnes peccaverunt, & egent gloria Dei; justificati gratis per gratiam ipsius.* Cùm enim dicerent, Salvatorem esse mundi, intellexerunt, perditi; & veræ salutis, non brevi, sed perpetuò duraturæ auctorem. In hoc porrò magis admirabiles, quòd sine miraculis crediderint. Quæ verò & quanta locutus sit Christus Samaritanis, Euangelista non commemorat, fructus sermonum ejus in illa civitate demonstrat.

S. Io. Chrys. ho. 34. in Io.

Rom. 3.

43. 44. 45. *Post duos autem dies exiit inde,* nempè ex regione Samaritanorum, *& abiit in Galilæam,* quò iter susceperat relicta Judæa, ut initio Capitis dictum est: *Ipse enim Jesus testimonium perhibuit,* sive ante, sive post, *quia Propheta in sua patria honorem non habet.* Confer cum *Matth.* 13. 57. *Marc.* 6. 4. *& Luc.* 4. 24. Patriam suam vocat Judæam, in qua Bethleem, ubi natus erat; vel Nazareth, ubi educatus: Galilææ autem nomine reliquum hujus Provinciæ extra Nazareth territorium: *Cùm ergo venisset in Galilæam, exceperunt eum Galilæi,* summo cum gaudio, *cum omnia vidissent* admirabilia opera, quæ fecerat Jerosolymis in die festo Paschatis proximè præterito: *& ipsi enim venerant ad diem festum,* Legi & consuetudini morem gerentes.

Origen. in hunc loc.

S. Cyrill. Ale.

Joan. 2. 23. & c. 4. 2.

46. 47. *Venit ergo iterum* Jesus *in Cana Galilææ, ubi fecit aquam vinum. Et erat quidam Regulus,* seu Minister Regis, nempè Herodis Antipæ, Tetrarchæ Galilææ, quem Galilæi honoris causa Regem appellabant: *cujus* Reguli seu Regii Ministri *filius infirmabatur Capharnaum. Hic cùm audisset, quia Jesus advenisset à Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum, ut descenderet, & sanaret filium ejus; incipiebat enim mori,* id est, proximus erat morti.

48. 49. 50. *Dixit ergo Jesus ad eum: Nisi signa & prodigia videritis* vos Capharnaitæ, *non creditis,* me Christum esse; cùm tamen Samaritani sine miraculis crediderint: *Dicit ad eum Regulus: Domine, descende priùs quam moriatur filius meus.* Mortuum enim ab eo suscitari posse nondum credebat, imò ne quidem ab absente curari. *Dicit ei Jesus: Vade, filius tuus vivit:* Bono animo esto, filius tuus jam rectè valet. *Credidit homo sermoni quem dixit Jesus, & ibat.*

51. 52. 53. *Jam autem eo descendente,* seu redeunte domum, *servi occurrerunt ei, & nuntiaverunt, dicentes; Quia filius ejus viveret,* optimèque valeret. *Interrogabat ergo horam ab eis, in qua melius habuerit: & dixerunt*

runt ei: Quia heri hora septima (quæ primæ post meridiem apud nos respondet) *reliquit eum febris. Cognovit ergo pater, quia illa hora erat, in qua dixit ei Iesus: Filius tuus vivit; & credidit ipse*, ex ejus scientia & potentia Christum Deū esse agnoscens, *& domus ejus tota*.

54. *Hoc iterum secundum signum fecit Iesus, cùm venisset à Judæa in Galilæam....* Hoc secundum miraculum edidit Jesus, cùm in Galilæam secundò veniſſet.

Sensus Moralis.

13. *UT ergo cognovit Iesus, quia audierunt Pharisæi, quòd Iesus plures discipulos facit, & baptizat; quam Ioannes, reliquit Judæam, & abiit iterum in Galilæam.* Prudentiæ & charitatis est, invidiæ & peccati occasionem non modò infirmis, sed improbis etiam subtrahere, quantùm fieri potest. Cedendum aliquando, alias resistendum hostibus veritatis: resistendum, cùm veritatem impugnant; cedendum aliquando, & fugiendum, cùm prædicatores & defensores veritatis persequuntur: fugiendum, inquam, ut tutiùs veritas defendatur. Dei voluntas & gloria, Ecclesiæ utilitas, Animarum salus, fides in ministerio, regulæ sint fugæ, vel resistentiæ. Abiit Jesus in Galilæam relicta Judæa, ut Pharisæorum invidiam, & insidias ad tempus declinaret. Poterat ille quidem & præsens ab his non teneri, si nollet; non occidi, si nollet: sed quia in omni re, quam gessit ut homo, hominibus in se credituris præbebat exemplum; (quia unusquisque servus Dei non peccat, si secesserit in alium locum, videns furorem fortè persequentium se, aut quærentium in malum animam suam; videretur autem sibi servus Dei peccare, si faceret, nisi in faciendo Dominus præcessisset:) *Fecit hoc ille Magister bonus, ut doceret, non quòd timeret.*

S. Aug. tr. 15. in Joan. n. 2.

6. *Iesus ergo fatigatus ex itinere, sedebat sic supra fontem.* Fatigatur Deus pro creaturæ suæ salute; fatigatur, ut nobis procuret æternam quietem; fatigatur in itinere, ut nos quærat errantes & perditos: *Tibi fatigatus est ab itinere Iesus.* Adoremus fortem & infirmum Jesum: fortem, quia *In principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & Deus erat Verbum: hoc erat in principio apud Deum: omnia per ipsum facta sunt*, & sine labore facta sunt. Infirmum; quia *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Fortitudo *Christi te creavit, infirmitas Christi te recreavit. Fortitudo Christi fecit, ut quod non erat, esset: infirmitas Christi fecit, ut quod erat, non periret. Condidit nos fortitudine sua, quæsivit nos infirmitate sua.* Fatigatus est ex itinere Jesus. Iter ipsius est caro pro nobis assumpta. Ideò fatigatus ab itinere, quid est aliud, quàm fatigatus in carne? Dei pro nobis incarnati & fatigati vestigia sequamur: vitæ istius mortalis, statusque nostri labores & lassitudines pro ejus amore & gloria perferamus. Non sit otiosa quies nostra, non voluptati serviens, sed indulgens necessitati; ad Dei gloriam, & ad finem salutis nostræ referatur, ut curato corpore, viribusque refectis, Deo serviamus alacriùs, & in ejus opere, nostrique status officiis ferventiùs laboremus. Hæc enim vita laboris est, non quietis.

S. Augustin. in Joan. tr. 15. n. 4. & 7.

7. *Venit mulier de Samaria haurire aquam. Dicit ei Iesus: Da mihi bibere.* Mulieris Samaritidis adventum ad fontem prænoverat ac decreverat. Ubi verò adfuit, eam statim doctrinæ suę retibus expansis, ab æterno implicare sibi proposuit cœlestis animarum venator. Mulier illa typus erat Ecclesiæ, non justificatæ, sed justificandæ. Ventura enim erat Ecclesia de Gentibus, alienigena à genere Judæorum. Audiamus ergo in illa nos, & in illa agnoscamus nos, & in illa gratias agamus pro nobis. *Dicit ei Iesus: Mulier, da mihi bibere.* Qui bibere quærebat, fidem ipsius mulieris sitiebat.

S. Aug. tr. 15. in Io. n. 10.

10. *Respondit Iesus, & dixit: Si scires donum Dei, & quis est qui dicit tibi: Da mihi bibere; tu forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.* Donum Dei est Spiritus Sanctus. Hujus doni se ipsum largitorem insinuat. Cui enim convenit ea largiri, quæ Dei sunt? Nonnè ei qui secundùm naturam Deus est? Aquam autem vivam appellat vivificum illud Spiritus donum, per quod solum humana natura, quamvis perinde ac montani stipites prorsùs arefacta, & omnis fructus expers diaboli fraude reddita, ad veterem naturæ pulchritudinem revocatur, & vivificam gratiam ebibens, variis bonorum generibus redimitur; & ad virtutis studium repullulans, uberrimos dilectionis divinæ ramos edit. Hinc Deus per Prophetam ait: *Glorificavit me bestia agri, dracones & struthiones: quia dedi in deserto aquas, flumina in invio, ut darem potum populo meo, electo meo. Populum istum formavi mihi, laudem meam narrabit.*

S. Cyrill. Alex. lib. 2. in Jo. p. 160.

Si scires donum Dei. Donum Dei gratia est: non datur ex meritis, quia ex ipsa est omne meritum. Si gratia Dei ex meritis esset, jam gratia non esset. *Quis enim prior dedit illi, & retribuetur ei?* Gratiam ne quidem desiderare, aut petere possumus; imò nec ejus necessitatem, & indigentiam nostram cognoscere, sine gratia tenebras nostras illuminante, sine Spiritu Dei infirmitatem nostram adjuvante. Non enim sufficientes sumus cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis, sed omnis sufficientia nostra ex Deo est. Et quid oremus, sicut oportet, nescimus: sed Spiritus adjuvat infirmitatem nostram. Christum Jesum, & gratiæ ipsius necessitatem cognoscere, primus est ad conversionem gradus. *Mulier, si scires donum Dei, & quis est qui dicit tibi, Da mihi bibere; forsitan petisses ab eo, & dedisset tibi aquam vivam.*

Rom. 11. 35.

11. 12. 13. *Dicit ei mulier: Domine, neque in quo haurias habes, & puteus altus est.... Numquid tu major es Patre nostro Iacob, qui dedit nobis puteum, & ipse ex eo bibit, & filii ejus, & pecora ejus? Respondit ei Iesus, & dixit ei: Omnis qui bibit ex aqua hac, sitiet iterum: qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.* Et verum est secundùm hanc aquam, & verum est secundùm quod significabat illa aqua. Etenim aqua in puteo, voluptas sæculi est in profunditate tenebrosa: hinc eam hauriunt homines hydria cupiditatum: *Cupiditatem* quippè *proni summittunt, ut ad voluptatem haustam de profundo perveniant; & fruuntur voluptate, præcedente & præmissa cupiditate. Nam qui non præmiserit cupiditatem, pervenire non potest ad voluptatem.* Pone ergo hydriam, cupiditatem, & aquam de profundo, voluptatem: cùm pervenerit quisque ad voluptatem sæculi hujus, cibus est, potus est, lavacrum est, spectaculum est, concubitus est; numquid non iterum sitiet? Ergo *de hac aqua qui biberit, sitiet iterum: Qui autem biberit ex aqua quam ego dabo ei, non sitiet in æternum.....* *Satiabimur* (inquit Rex Propheta) *in bonis domus tuæ.* De qua ergo aqua daturus est, nisi de illa, de qua dictum est, *Apud te est fons vitæ?* Nam quomodo sitient, qui *inebriabuntur ad ubertate domus tuæ?*

S. Aug. tr. 15. in Ioan. n. 16.

Psal. 64. 5.

Psal. 35. 10.

14. *Sed aqua quam ego dabo ei, fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Sicut enim si quis fontem in se ipso intùs haberet, non sitiret unquam; ita qui hanc aquam habuerit, Spiritum Sanctum scilicet in anima sua inhabitantem, fontem omnium bonorum cœlestium, nullam sitim bonorum terrenorum patietur, charitate cor ejus implente. Id quidem perfectè non fit in hac mortali vita, in qua perpetua penè pugna est cupiditatem inter & charitatem. Sed charitas Sanctos penitùs implebit in æterna vita, omni cupiditate omninò excluſa & absumpta, cùm mortale hoc induerit immortalitatem, & corruptibile hoc induerit incorruptionem: *Fiet in eo fons aquæ salientis in vitam æternam.* Omne scilicet datum optimum, & omne donum perfectum desursum est, descendens à Patre luminum; & humili gratiarum actione electorum in quos descendit, ad originem suam jugiter ascendit, illosque tandem Deo perfectè conjungit, & ad vitam æternam evehit.

Iacob. 7. 17.

15. *Dicit ad eum mulier: Domine, da mihi hanc aquam, ut non sitiam, neque veniam huc haurire.* Ad labo-

laborem indigentia cogebat, & laborem infirmitas recusabat. Nondum audiebat dicentem: *Venite ad me omnes qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos.* Initium gratiæ, desiderium gratiæ est. Hæc prima gratiæ interioris operatio, ut desideretur, & desiderata per orationem postuletur. Domine, da nobis hanc aquam, Spiritum Sanctum tuum, gratiam tuam, ut non sitiamus, nisi Te fontem aquæ vivæ. Fac, ut gratia tua sit in nobis perennis instar fontis, non raptim transiens, ut torrens, ut nec hyeme tribulationis, nec æstate prosperitatis deficiat. *Æstas probat fontem vel torrentem*: tentatio, an gratia sit fons in nobis, vel torrens, qui pravarum cupiditatum æstu siccetur. Cupiditas & iniquitas laborem semper adjunctum habet, comitem semper difficultatem, qua infelix anima fatigatur in cænosa voluptatis via: *Lassati sumus in via iniquitatis & perditionis, ambulavimus vias difficiles.* Puteus altus est. Ex hac aqua bibunt homines & pecora. Gratia verò & charitas ineffabilem suavitatem & facilitatem in bono secum affert, cùm facit plùs delectare, quod Deus præcipit, quàm delectat, quod impedit: *Etenim Dominus dabit benignitatem*, sive (ut S. Augustinus legit) *suavitatem, & terra nostra dabit fructum suum.* Quæ verba sic explicat S. Augustinus: *Cùm ergo cœperis odisse peccata, & confiteri Deo, cùm te delectationes illicitæ rapiunt & ducunt ad ea quæ tibi prosunt, ingemisce ad Deum: & confitens illi peccata tua, mereberis ab illo delectationem, & suavitatem justitiæ faciendæ dabit tibi, ut incipiat te delectare justitia, quem primò delectabat iniquitas: ut qui primò gaudebas in ebrietate, gaudeas in sobrietate; & qui primò gaudebas de furtis, ut tolleres homini quod non habebas, quæras donare non habenti, quod habebas: & quem delectabat rapere, delectet donare; quem delectabat spectare, delectet orare; quem delectabant cantica nugatoria & adulterina, delectet hymnum dicere Deo; currere ad Ecclesiam, qui primò currebas ad theatrum. Vnde nata est ista suavitas, nisi quia Dominus dabit suavitatem, & terra nostra dabit fructum suum?*

Joan. 4. 15. S. August.

Sap. 5. 7.

Ps. 85. 13. S. August. in hunc Psalm. n. 13.

16. 17. *Dicit ei Iesus: Vade, voca virum tuum, & veni huc. Respondit mulier, & dixit: Non habeo virum. Dicit ei Iesus: Benè dixisti... Quinque enim viros habuisti, & nunc quem habes, non est tuus vir; hoc verè dixisti.* Altera gratiæ operatio in homine, est agnitio, horror, & confessio peccati: *Non habeo virum..... Domine, ut video, Propheta es tu.* Quinque viros priores animæ, quinque sensus corporis mysticè S. Augustinus exponit. Quando enim quisque nascitur, antequam possit uti mente atque ratione, non regitur nisi sensibus carnis. Anima in puero parvulo quod auditur, quod videtur, quod olet, quod sapit, quod tactu sentitur, hoc appetit aut fugit. Appetit quicquid mulcet, fugit quicquid offendit hos quinque sensus: Hos enim quinque sensus mulcet voluptas, offendit dolor. Secundùm hos quinque sensus tamquam quinque viros, priùs vivit anima, quia istis regitur. Quare autem viri dicti sunt? Quia legitimi. A Deo quippè facti, & à Deo donati animæ. Infirma est adhuc quæ istis quinque sensibus regitur, & sub istis quinque viris agit: at ubi venerit ad annos exerendæ rationis, si eam susceperit optima disciplina & doctrina sapientiæ; quinque illis viris ad regendum non succedit, nisi vir verus, legitimus & illis melior, & qui meliùs regat, & qui ad æternitatem excolat, ad æternitatem instruat. Nam isti quinque sensus non ad æternitatem nos regunt, sed ad ista temporalia vel appetenda, vel fugienda. Ubi verò intellectus sapientia imbutus regere cœperit animam, scit jam non solùm fugere foveam, & ambulare in æquali, quod oculi ostendunt animæ infirmæ; nec tantùm canoras voces suaviter audire, dissonasque repellere; vel blandis odoribus delectari, putoresque respuere; aut dulcedine capi, & amaritudine offendi; aut lenibus mulceri, & asperis lædi. Ista enim omnia infirmæ animæ sunt necessaria. Quid ergo regiminis adhibetur per illum intellectum? Non alba & nigra discreturus est, sed justa & injusta, bona & mala, utilia & inutilia; castitatem & impudicitiam, hanc ut amet, istam ut vitet; charitatem & odium, in hac ut sit, in illo ut non sit. Hic vir quinque illis viris in illa muliere non successerat. Ubi enim non succedit ille, error dominatur. Nam cùm cœperit anima capax esse rationis, aut à sapiente mente regitur, aut ab errore: sed error non regit, sed perdit. Post istos ergo quinque sensus mulier adhuc errabat, & error eam ventilabat. Error autem iste non erat legitimus vir, sed adulter: ideò ei Dominus ait: Benè dixisti, *Quia non habeo virum*: *Quinque enim viros habuisti*: quinque te sensus carnis primò rexerunt: venisti ad ætatem utendæ rationis, nec ad sapientiam pervenisti; sed in errorem incidisti. Ergo post illos quinque viros, *iste quem habes, non est tuus vir.* Et quid erat, si vir non erat, nisi adulter? *Voca* itaque non adulterum, sed *virum tuum*: ut intellectu me capias, non errore de me aliquid falsum sentias. Adhuc enim errabat mulier, quæ aquam illam cogitabat: cùm jam Dominus de Spiritu Sancto loqueretur. Quare errabat, nisi quia adulterum, non virum habebat? Tolle ergo hinc istum adulterum qui te corrumpit, & *Vade, voca virum tuum.* Voca, & veni, ut intelligas me: *Dicit ei mulier, Domine video, quia Propheta es tu.* Cœpit venire vir, nondum plenè venit. Prophetam Dominum putabat. Erat quidem & Propheta; nam de se ipso ait: *Non est Propheta sine honore, nisi in patria sua.* Item de illo dictum est ad Moysen: *Prophetam eis suscitabo de fratribus eorum similem tui:* Similem scilicet ad formam carnis, non ad eminentiam majestatis. Proinde jam non multùm erat mulier ista: *Video*, inquit, *quia Propheta es tu.* Incipit vocare virum, adulterum excludere.

S. Augustin. tract. 15. in Joan. n. 11. 21. 23. Vide & lib. q. 83. q. 64.

Luc. 4. 24. Deuteron. 18. 18.

22. *Venit hora, & nunc est, quando veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate.* Samaritanos & Judæos à veris excipit adoratoribus: & quamvis meliores Judæos, venturis tamen longè deteriores, quantò figura veritate inferior est, indicavit: Ecclesiam autem significat, quoniam verus & debitus Deo cultus in ipsa est. Qui igitur sunt veri adoratores? Qui nullo loco divinum cultum circumscribunt, qui Deum in spiritu colunt, sicut & Paulus: *Cui servio*, inquit, *in spiritu meo, in Euangelio Filii ejus.... Obsecro vos, fratres, per misericordiam Dei, ut exhibeatis corpora vestra hostiam viventem, sanctam, Deo placentem, rationabile obsequium vestrum.* Per spiritum autem, incorporeum significat: Opus est enim incorporei cultum etiam talem esse, & per incorporeum quod est in nobis, hoc est, per animam & animæ munditiam offerri: *Spiritus est Deus, & eos qui adorant, in spiritu & veritate adorare oportet.* Nam cùm & Judæi & Samaritani, neglecta anima, munditiæ corporis plurimùm studerent, ideò non ablutione & ornatu corporis, sed mente dicit adorandum. Quamobrem non pecora, non vitulos, sed te totum Deo offeras sacrificium; sic viventem hostiam exhibebis. In veritate enim adorare oportet: nam quæ superiori tempore figura erant, holocausta, sacrificia, incensum; non sunt amplius, sed omnia veritas. Non enim caro, sed malæ circumcidendæ sunt cogitationes, & nos ipsos crucifigere, & irrationales auferre cupiditates oportet atque mactare.....

S. Joann. Chrysost. hom. 33.

Rom. 1. Rom. 12.

Veri adoratores adorabunt Patrem in spiritu & veritate. Non jam in monte, non Jerosolymis, sed in Ecclesia Catholica, in qua una, non in ulla alia congregatione vel secta, veri sunt adoratores: in qua una est verum sacrificium tam externum & visibile, oblatio munda, victima salutaris, quæ in omni loco, toto orbe, ubicumque Christiana Catholica Religio diffusa est, vero Deo offertur; tum internum, cujus visibile sacrificium signum est; scilicet sacrificium contriti cordis & casti corporis, *in spiritu* charitatis, qui filiorum & verorum Christianorum spiritus est; *in veritate* & puritate fidei, nullis erroribus admixtæ, qui Catholicorum est caracter. Ergo *intus age totum*. Et si fortè quæris aliquem locum altum,

altum, aliquem locum sanctum, intùs exhibe te Templum Deo : *Templum enim Dei sanctum est, quod estis vos.... In Templo vis orare? in te ora. Sed priùs esto templum Dei, quia ille in Templo suo audiet orantem.*

1.Cor.3.17. S.Aug. tr.15. in Joan.n.15.

25.26. *Dicit ei mulier : Scio, quia Messias venit : Cùm ergo venerit ille, nobis annuntiabit omnia. Dicit ei Iesus : Ego sum qui loquor tecum.* Ita se Christus simplicibus manifestat. Samaritidem intùs in animo docet, eamque ad sui cognitionem sensim adducit, ei Mysteria revelans, quæ sapientibus & prudentibus abscondit. Illi annuntiat omnia. Quid enim illi sciendum supereſt, qui Deum verum, & Christum Jesum novit? *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.* Gratias illi perpetuas agamus, qui venit in mundum propter nos, ut nos doceret omnia ad salutem necessaria. Illum audianus in Scripturis Sacris nobis loquentem, qui Samaritanæ mulieri loqui, & illam altissima Religionis Mysteria docere dignatus est. Euangelium non solùm audiamus & legamus, sed in tabulis cordis carnalibus inscriptum geramus ; ejus sententias, historiam, præcepta, verba, miracula, exempla Christi Jesu Domini nostri frequenter animo reperamus, ut mundetur ac sanctificetur. *Nam si in quacumque domo Euangelium est, illuc diabolus ingredi non audet : quantò minus animam ei assidua lectione familiarem neque dæmon, neque peccatum attinget? Sanctifica igitur animum, sanctifica corpus : hoc continget, si Euangelium semper & in animo habueris, & in lingua. Quòd si linguæ obscœnitas animam coinquinet, perspicuum est spiritali lectione eam sanctificari, & gratia Spiritus Sancti affatim perfundi. Divini cantus sunt Scriptura ; hinc nobis & animæ nostræ affectibus remedium petamus, cujus utilitatem si intueremur, incredibili ei attentione vacaremus.*

Joan.17.3.

S. Jo. Chryſ. ho.33. in Jo.

27. *Et continuò venerunt Discipuli ejus : & mirabantur, quia cum muliere loquebatur, &c.* Mirabantur Christi facilitatem, & incredibilem humilitatem, quòd pauperem & Samaritanam mulierem tam benignè alloqui non dedignaretur. Mirabantur, quia quærebat perditam, qui venerat quærere quod perierat. Bonum mirabantur, non malum suspicabantur. Deus qui masculum & fœminam condidit, utrique sexui fidei & gratiæ suæ dona gratis distribuit : *In Christo Iesu non est masculus, neque fœmina.* Hoc sibi exemplum proponant Ecclesiæ Pastores & Doctores, nec prodesse renuant mulieribus. Non enim voluntatem suam, sed prædicationis utilitatem sequi oportet. Major plerumque in fœminis docilitas, quàm in viris ; pietas major, uberiora Dei dona, qui infirma mundi eligit, ut nemo in conspectu ejus glorietur. Verumtamen à diaboli caveant insidiis Euangelici Ministri; cùm mulieribus conversentur in omni castitate, nimiam familiaritatem vitent ; nec frequentia sint, nec diuturna eorum cum mulieribus colloquia, nec profana sint, sed de rebus dumtaxat ad salutem spectantibus ; nec clandestina ; & neque nobilibus magis ac divitibus, vel ingenio aut forma præstantioribus, quàm pauperibus, ignobilibus, simplicibus, spiritalem sacri ministerii curam impendant : *Et mirabantur, quia cum muliere loquebatur.*

S.Aug. tr.15. in Jo. n.29.

28.29. *Reliquit ergo hydriam suam mulier, & abiit in civitatem, & dicit illis hominibus : Venite, & videte hominem, qui dixit mihi omnia quæcumque feci : Numquid ipse est Christus?* Victrix corporeæ curæ, (inquit S. Cyrillus) & quæ stultis voluptatibus sæpè succubuerat, carnis usum necessarium defraudat, cibumque & potum aspernata, in alium statum per fidem reformatur. Statim verò charitatem virtutum optimam amplexa, quod sibi oblatum est bonum, citato in urbem cursu, studiosè ac ferventer annuntiat. Inclamabat enim ei intùs ad aurem cordis Christus Jesus : *Gratis accepistis, gratis date.* Hinc discamus non esse nobis imitandum ignavum illum servum, qui talentum humi defodit ; sed illud exercere conemur, & alios ad Christi cognitionem & amorem verbo & exemplis adducere. Quod celeberrima illa mulier egregiè præstat, quæ bonum sibi oblatum aliis communicat ; quam hactenùs hauserat aquam, non jam è scaturigine hauriens, neque terrestem hydriam domum denuò reportans, sed divina potiùs ac cœlesti gratia, sapientissimaque Salvatoris doctrina mentem plenam gerens.

S.Cyrill.lib. 2. in Jo. p. 193.194.

Reliquit hydriam suam mulier. Audito, *Ego sum qui loquor tecum*, & recepto in cor Christo Domino, quid faceret, nisi jam hydriam dimitteret, & euangelizare curreret? *Projecit cupiditatem, & properavit annuntiare veritatem. Discant qui volunt euangelizare, projiciant hydriam ad puteum.*

S.Augustin. tract.15. in Joan. n.30.

Considera mulieris studium, sapientiam considera. Venerat hauriendæ aquæ gratia ; & cùm verum fontem inveniſſet, contempsit alterum, ut nos exemplo, licèt parvo, admoneret, spiritualium gratia sæcularia omnia esse nobis contemnenda ; neque eorum, nisi ad necessitatem, ullam rationem habendam ; quod & Apostoli fecerunt, & hæc mulier. Siquidem illi à Jesu vocati, retia reliquerunt ; hæc sponte sua reliquit hydriam, & Dei gratia præveniente, Apostolico munere fungitur : neque unum aut alterum, ut Andreas & Philippus ; sed universam advocat civitatem, & populum ad Christum adducit.

S.Jo.Chryſ. ho.33. in Joan.

Reliquit hydriam suam mulier. Non fert hydriam, sed refert gratiam. *Vacua videtur reverti onere, sed plena revertitur sanctitate. Quæ peccatrix advenerat, revertitur prædicatrix. Et quæ hydriæ vasculum amiserat, Christi plenitudinem reportat : in nullo civitati suæ inferens detrimentum. Etenim si aquam civibus non intulit, tamen fontem salutis invexit.* Qui verè conversus ad Christum est, rerum terrenarum obliviscitur, abjicit onera, relinquit impedimenta, cupiditates refrænat, renuntiat voluptatibus ; non solùm pro cœlestibus donis acceptis gratias agit, sed gloriæ Dei & salutis animarum zelo fervens, de Deo cum aliis colloqui amat, ad ejusque notitiam & amorem omnes invitare & adducere opportunitate data : *Venite, & videte : Numquid ipse est Christus?*

De Antiquum Patr. in ser. de eleemosyna & Muliere Samar. olim edito sub S. Ambros. nomine.

34. *Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me, ut perficiam opus ejus.* Opus Dei, animarum salus, Pastoris cibus ac deliciæ sint. Pastorali munere ac ministerio nihil in orbe majus aut excellentius ; in eo tamen non diligenda celsitudo & excellentia, sed Dei voluntas : sacris insistendum functionibus, non quia nobis, sed quia Deo placent. Diligendum opus, non quia nostrum, sed quia Dei est : ab ipso, & propter ipsum inchoandum & perficiendum, qui omnis boni principium & finis est. Spiritus Sanctus loquitur per os Prædicatoris, fidemque & charitatem in corde producit auditoris. Pari humilitate ac fervore in Apostolico ac Pastorali munere laborandum est, ne cùm opus Dei in aliis perficere conamur per doctrinam, opus suum in nobis perficiat diabolus per superbiam. Apis imitanda, quæ supervolitat melli suo, ne hærens nectatur & suffocetur. *In mellis copia non frustra pennas habet apicula ; nectit enim hærentem.* Opus ergo Dei perficientes in Spiritu Christi Jesu, cum illo dicamus : *Ego non quæro gloriam meam.* Et, *Non nobis Domine, non nobis ; sed nomini tuo da gloriam.*

S.Cyrill.Alex. lib.2. in Jo. p.197.

Meus cibus est, ut faciam voluntatem ejus qui misit me, &c. Christus Jesus seipsum futuris orbis Magistris, Pastoribus, Prædicatoribus, Doctoribus exemplum statuit acerrimi & præclarissimi ad docendam scientiam salutis, & ad Animarum conversionem studii, cui necessaria corporis etiam postponantur. Nam cùm suavissimum sibi cum cibum esse dicit, nimirùm facere voluntatem ejus, à quo missus est, & perficere opus ejus ; Apostolici ministerii munus describit. Docendi enim curæ intentos esse illos dumtaxat oportet, & à carnis deliciis in tantum recedere, ut vix necessarium obsequium admittant, quod ad vitam conservandam exhibetur.

35. *Levate oculos vestros, & videte regiones, quia albæ sunt jam ad messem.* Quot Nationes quas Deus

vocat

vocat ad fidem? Quot peccatores ad pœnitentiam excitandi? Quàm ampla messis Euangelicis operariis destinata? Levate igitur oculos vestros, rogate Dominum ut mittat operarios in messem suam: ad Gentes quæ eum non noverunt, & nomen ejus non invocaverunt. Ite in agrum Domini, & in messe ejus laborate, quicumque ad hoc vocati estis, & zelo salutis animarum, fideique propagandæ flagratis. Æternæ vitæ promissio, Animarum salus, perfectio corporis electorum, gloria Dei tam seminatores, quàm messores coronantis, & sui fruitione beatificantis, ad laborem vos accendant. *Et qui metit, mercedem accipit, & congregat fructum in vitam æternam: ut & qui seminat, simul gaudeat, & qui metit.*

38. *Ego misi vos metere, quod vos non laborastis: alii laboraverunt, & vos in labores eorum introistis.* S. Augustin. tr. 15. in Io. n. 32. Qui laboraverunt? Ipse Abraham, Isaac & Jacob. Legite labores eorum: in omnibus laboribus eorum Prophetia Christi; & ideò seminatores. Moyses & cæteri Patriarchæ, & omnes Prophetæ, quanta pertulerunt in illo frigore, quando seminabant? Ergo jam in Judæa messis parata erat. Meritò ibi tamquam matura leges fuit, quando tot hominum millia pretia rerum suarum afferebant, & ad pedes Apostolorum ponentes, expeditis humeris à sarcinis sæcularibus, Christum Dominum sequebantur. Verè matura messis. Quid inde factum est? De ipsa messe ejecta sunt pauca grana, & seminaverunt orbem terrarum, & surgit alia messis, quæ in fine sæculi metendà est. De ista messe dicitur: *Qui seminant in lacrymis, in gaudio metent.* Psal. 125. Ad istam messem non Apostoli, sed Angeli mittentur: *Messiones*, inquit, *Angeli sunt.* Matth. 13. 39. Ista ergo messis crescit inter zizania, & expectat purgari in fine. Illa verò messis jam matura erat, quò priùs missi sunt Discipuli, ubi Prophetæ laboraverunt.

Ne extollantur operarii Euangelici, cùm uberem colligunt messem; is enim sæpè fructus est precum, laborum, patientiæ aliorum: & alioqui totum Deo tribuendum est, quo adjuvante verbum seminatur, crescit, maturescit, colligitur, & in horreum infertur.

46. 47. *Erat quidam Regulus, cujus filius infirmabatur Capharnaum. Hic cùm audisset, quia Jesus adveniret à Judæa in Galilæam, abiit ad eum, & rogabat eum, ut descenderet, & sanaret filium ejus, &c.* Utiles sunt ad salutem calamitates, siquidem ad Deum nos revocant: *Multiplicatæ sunt infirmitates eorum, postea acceleraverunt....* Psal. 15. 4. *Cùm occideret eos, quærebant eum, & revertebantur, & diluculo veniebant ad eum. Et rememorati sunt, quia Deus adjutor est eorum: & Deus excelsus redemptor eorum est.* Psal. 77. 34. Ad Christum Jesum accedamus, illique supplicemus humiliter, non solùm ut sanet ægritudines corporis nostri, sed in primis ut infirmitates animæ nostræ incipientis mori, & in summo salutis periculo constitutæ, sanare dignetur. Miraculum gratiæ suæ ut operetur, credamus illum esse Salvatorem mundi, posse justificare impium, morbos animarum solo verbo posse curare, quin etiam mortuam animam suscitare. S. Cyril. Alex. Ne imperfecta sit fides nostra, ut fides Reguli, cujus filius infirmabatur Capharnaum, qui potentiam ac beneficentiam Christi temporibus & locis circumscriptam putabat: ne cum ipso audiamus: *Nisi signa & prodigia videritis, non creditis.*

50. *Dixit ei Jesus: Vade, filius tuus vivit. Credidit homo sermoni quem dixit ei Jesus, & ibat.* Psal. 102. 3. 4. Christi sermoni credidit, ipso Salvatore fidem in corde ejus inchoante, & postea perficiente, cùm servi nuntiaverunt puerum in pristinam valetudinem subitò restitutum; cessante febre ipsa hora, qua dixit ei Jesus: *Filius tuus vivit.* Miraculum duplex operatus est Jesus, unum in corde patris, in quo sanavit incredulitatem; alterum in filii corpore, à quo dispulit febrem. Sana, Domine, incredulitatem nostram, adauge & corrobora in nobis fidem: verbo tuo febrem abige, cupiditatum nostrarum æstum extingue; fac ut sermonibus tuis credens, in via mandatorum tuorum simplici obedientia ambulem ad domum cœlestem & æternam. Dic Ecclesiæ pro me, similibusque mihi peccatoribus coram divina tua Majestate gementi: *Filius tuus vivit.*

53. *Et credidit ipse, & domus ejus tota.* Cùm ad Deum per ejus gratiam conversi estis, cùm insigne aliquod beneficium ab illo accepistis; non solùm gratias illi privatim referre debetis, dicentes: *Benedic anima mea Domino, & noli oblivisci omnes retributiones ejus: Qui propitiatur omnibus iniquitatibus tuis, qui sanat omnes infirmitates tuas: qui redimit de interitu vitam tuam:* verùm etiam operam dare oportet, ut filii vestri ac domestici credant, fidemque sanctis operibus testentur, ut Christus in familia vestra regnet: *Credidit ipse, & domus ejus tota.*

CAPUT V.

Sensus Litteralis.

1. *Post hæc erat Festus dies Judæorum*, Pascha secundum ministerii Christi, secundùm S. Irenæum; vel Pentecoste, secundùm SS. Chrysost. & Cyrillum Alexandr. *Et Ascendit Jesus Ierosolymam*, secundùm præscriptum Legis, ut exemplum obedientiæ in omnibus præberet. S. Iren. lib. 2. c. 39. S. Chrys. ho. 35. in Joan. S. Cyrill. lib. 2. p. 105.

2. 3. *Est autem Ierosolymis probatica piscina, quæ cognominatur Hebraicè Bethsaida, quinque porticus habens.* In manuscriptis optimæ notæ Codicibus Græcis legitur, ὅτι τῇ προβατικῇ κολυμβήτρα. Sic inter alios habet Vaticanus Codex vetustissimus & emendatissimus. Alii verò Codices hæc verba, ὅτι τῇ, omittunt. Secundùm priorem lectionem vertendum esset: *Est autem Ierosolymis ad portam ovium*, qua scilicet oves immolandæ inducebantur in Urbem; vel, qua oves ad pascua educebantur, piscina, &c. Secundùm alteram lectionem, quæ est Vulgatæ nostræ, quam etiam videntur secuti SS. Chrysostomus, Cyrillus, Hieronymus, Theophylactus, & quæ Mss. codicibus Græcis aliquibus nititur, vertendum est in hunc modum: *Est autem Ierosolymis probatica piscina*, id est, piscina ovium, sic vocata ab ipsa *porta Gregis*, de qua 2. *Esdræ* 3. 1. Oves Græcè πρόβατα dicuntur, hinc piscina ad portam ovium sita, dicta est probatica. Piscina hæc seu stagnantium aquarum congeries, alibi dicitur *natatoria*, quòd aquas abluendis immundis contineret. *Bethsaidam* appellatam, id est, *piscationis domum*, versio nostra Vulgata docet; *Betesdam*, seu *Bethesedam* Græcus Textus. *Bethesda domum misericordiæ* seu *gratiæ* significat, conveniens nomen ob beneficia sanitatis, quæ Dei misericordia & benignitate ægri in illa piscina consequebantur. *Bethesda*, significat & *domum effusionis*, aptum etiam piscinæ nomen, in quam aquæ ex variis aquæductibus fundebantur & confluebant. Circumdata erat hæc piscina quinque porticibus, in quibus ambulabant homines, & ponebantur infirmi, aquæ motum expectantes: *In his jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum*, seu paralyticorum, & quibus aliqua pars corporis ab influxu vitali destituta erat, & inutilis ad usum facta; *expectantium aquæ motum*, sive impressionem salutiferam aquæ factam ab Angelo. Joan. 9. 7.

4. *Angelus autem Domini descendebat secundùm tempus in piscinam*, tempore à Deo præstituto, hominibus improviso; *& movebatur aqua*, quod signum erat descensus Angeli, & divinæ virtutis ad sanitatem impartiendam illi, qui tunc in aquam immergeretur, paratæ.

Et qui prior descendisset in piscinam post motionem aquæ, sanus fiebat, à quacumque detinebatur infirmitate, cui nec ars, nec natura subvenire poterat. Naturalis ergo non erat illa per aquam piscinæ medicatio: primò quia statо tempore fiebat; 2. quia omnia morborum genera sanabantur; 3. quia non sanabatur, nisi qui prior mergebatur in piscinam post Angeli descensum & aquæ motum. Quamvis porrò Veteris Testamenti Historia non meminerit hujus piscinæ, & celebris miraculi in ea fieri soliti, neque etiam Josephus; silentium istud præscribere non potest Historiæ hujus Euangelicæ veritati. Omnia enim quæ Jerosolymis erant admiratione digna, in veteris Instrumenti libris scripta non sunt; nec à Josepho memorantur omnia miracula, præsertim quæ ad tempus dispensationis Christi pertinent. Verisimile porrò est, hanc vim aquis piscinæ probaticæ, seu piscinæ Siloe, divinitùs datam paulò ante adventum Christi, ut typus esset aquarum Baptismi, quo sanantur Animæ à morbis peccatorum.

5.6.7.8. *Erat autem quidam homo ibi*, juxta hanc piscinam, *triginta & octo annos habens in infirmitate sua*, ab annis triginta & octo immedicabili morbo detentus. *Hunc cum vidisset Jesus* jacentem, nec movere se valentem, utpotè paralyticum; *& cognovisset quia jam multum tempus haberet*, quòd tot annos infirmitate gravi & pertinaci laboraret; *dicit ei: Vis sanus fieri?* Quæ interrogatio eò spectabat, ut in eo impotentiæ ac miseriæ suæ sensum, ac desiderium sanitatis vehementius excitaret. Emphasim quamdam habet hæc interrogatio, utrum velit re optata frui; seque eam præbere posse, jamque ad id præstandum paratum esse significat, solamque petitionem ejus qui gratiam accepturus erat, præstolari. *Respondit ei languidus: Domine, hominem non habeo, ut cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piscinam*: Neminem habeo, à quo adjutus, opportuno momento demitti possim in piscinam: *Dum venio enim ego, alius ante me descendit*, sicque beneficium sanitatis præoccupat. *Dicit ei Jesus: Surge*, fruere sanitate, quam tibi impertior, ne diutiùs Angeli descensum & aquæ motum expectare cogaris. *Tolle grabatum tuum, & ambula*: Lectum tuum in domum transfer, quo signo certò cognoscant omnes qui te norunt, te perfectè sanatum esse.

S. Cyrill. p. 408.

9.10. *Et statim sanus factus est homo ille: & sustulit grabatum suum, & ambulabat*, domum suam repetens. *Erat autem Sabbatum in die illo*. Dies qua Christus languidum illum sanavit, erat dies Sabbati. *Dicebant ergo Judæi illi homini qui sanatus fuerat: Sabbatum est, non licet tibi tollere grabatum tuum*: Lex enim id vetat: *Nolite portare pondera in die sabbati, nec inferatis per portas Jerusalem* (ait Dominus) *Et nolite ejicere onera de domibus vestris in die sabbati, & omne opus non facietis: sanctificate diem sabbati, sicut præcepi Patribus vestris.*

Jerem.17.21. 22.24.

11. *Respondit eis: Qui me sanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula*. Qui divina virtute me sanavit, divina pariter auctoritate mihi jussit, ut lectum ferrem. Ipsi proinde parere debui.

12.13. *Interrogaverunt ergo eum: Quis est ille homo, qui dixit tibi, Tolle grabatum tuum & ambula?* Quærunt, non quod admirentur, sed quod calumnientur: non interrogant, quis languidum sanavit, sed quis illi dixit, *Tolle grabatum tuum*, ut calumniandi ansam arripiant: non quis sit vir ille admirabilis, ac divinus ille Propheta, interrogant; sed contemptim & invidiosè, *Quis est ille homo?.... Is autem qui sanus fuerat effectus, nesciebat, quis esset*. Nec enim eum ante viderat, neque ex nomine noverat. *Jesus enim declinavit*, & subduxit se *à turba constituta in loco*, in quo edidit miraculum, ut Judæorum invidiam declinaret, & plausum popularem se non captare ostenderet; ut denique is qui sanus fuerat factus, miraculum prædicare posset absque adulationis suspicione; siquidem miraculi Auctorem nondum noverat.

14.15.16. *Postea invenit eum Jesus in Templo* gratias Deo agentem pro accepto beneficio; *& dixit illi: Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat*. Cave, ne tale aliquid committas, quale ante hos triginta & octo annos. Divinitatem suam Jesus demonstrat, ea se nosse ostendens, quæ ante nativitatem suam clam acciderant: & sæpè morbos pœnas esse à Deo propter peccata irrogatas significat. *Abiit ille homo, & nuntiavit Judæis, quia Jesus esset, qui fecit eum sanum*. Nuntiavit Judæorum Primoribus, sive Synedrio, ut beneficii auctorem grato animo celebraret ac prædicaret, cujus nomen ex adstantibus in Templo didicerat. *Propterea persequebantur Judæi Jesum, quia hæc faciebat in Sabbato*: Religionis prætextum suæ adversùs Jesum invidiæ ac malignitati obtendebant.

17.18.19. *Jesus autem respondit eis*, ut eorum oblocutiones temerarias, injustas, & malevolas esse ostenderet: *Pater meus usque modò operatur, & ego operor*. Pater meus ab exordio mundi hactenùs operatur perpetuò, omnibus diebus, etiam sabbato, res creatas conservans, regens, animas creans, illuminans, perficiens, miracula faciens; homines, aliaque animantia continenter in vitam educens: & ego cum eo omnia divinæ potentiæ opera pari virtute & auctoritate edo. Quamobrem Legi non subjacet, cùm Legem de sabbato sibi Deus non tulerit, sed hominibus. *Propterea ergo magis quærebant eum Judæi interficere, quia non solùm solvebat sabbatum*, ut ipsi falsò opinabantur, sua invidia suisque præjudiciis excæcati; *sed & Patrem suum*, proprium ac peculiarem, non tantùm gratia & adoptione, sed generatione seu natura, *dicebat Deum, æqualem se faciens Deo*; id est, se esse æqualem Deo declarans. Verba Jesu eo sensu accipiebant Judæi, quem præ se ferunt, quòd se Dei Filium natura, verè, propriè, Patri per omnia coæqualem assereret. Porrò tantùm abest, ut hanc de se amoveat opinionem, aut eos reprehendat, quòd verba sua malè intelligant; quin potiùs se natura Dei Filium esse confirmat. *Respondit itaque Jesus, & dixit eis: Amen, amen dico vobis, Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem*. Significat Filium, ut Verbum & Sapientiam Dei, nihil agere nisi potestate à Deo Patre per æternam generationem accepta; nihil videre sive scire, nisi scientia sibi à Patre communicata, quæ potentia & scientia ipsa Dei natura est. Hanc Filius à se ipso non habet, cùm suum non sit ipse principium, sed sit ex Patre ab æterno genitus, ejusdemque cum ipso substantiæ & potentiæ. Unde eadem sunt Patris & Filii opera: *Quæcumque enim ille fecerit, hæc & Filius similiter facit*. In eo autem quod potest eadem per omnia facere, « S. Cyr. Ale. lib. 2. c. 6. p. 214. 215.
quæ sunt Dei ac Patris, & operari similiter ac Pater, identitatem probat suæ substantiæ. Quæ enim « eamdem sortita sunt naturam, similiter operantur: « quibus autem essendi ratio est diversa, his utique non « erit idem in omnibus operandi modus. Igitur & Deus « verus ex Deo Patre vero, eadem cum illo facere se « posse ait; sed ut non solùm virtute æqualis esse Patri videatur, sed ejusdem per omnia sententiæ, & « unam in cunctis habere voluntatem, ait se non posse « facere quidquam à se ipso, nisi quod viderit Patrem « facientem. Idem verò ac si dicat planiùs ad eos, qui « ob hominem in die sabbati curatum, ipsum insectabantur: Existimatis sabbati honorem violatum; sed « nusquam istud fecissem, nisi viderem Patrem similiter facere, qui, quæ ad constitutionem mundi pertinent, etiam sabbato, quamquam per me, peragit. Fieri non potest igitur, inquit, ut qui ex ipso secundùm naturam est Filius, non in omnibus quæ Patris sunt, operetur ac velit; non quasi aliunde tamquam à Magistro faciendi exemplum accipiat, aut etiam voluntatis impulsu, ut eadem cum Patre velit « adigatur; sed quòd naturæ immutabilis legibus ad eamdem cum Deo Patre voluntatem & actionem effe-« ratur. «

Non potest Filius à se facere quidquam, &c. Nemo « S. Cyrill. ibid.
scandalizetur, cùm per dispensationem dicere videtur « Filius, non posse à se facere quidquam, nisi quod viderit «
Patrem

» Patrem facientem: nam quia servi formam assumpsit,
» & homo factus est propter carnis conjunctionem, non
» semper ea, quæ Deo convenit, libertate atque auctorita-
» te in loquendo utebatur, quin potiùs per dispensatio-
» nem eam interdum adhibebat, quæ Deo pariter & ho-
» mini conveniat. Adde, verbum illud, *Non potest*, non
» semper necessitatem aut imbecillitatem significare; sed
» plerumque denotare naturarum stabilitatem, & sub-
» stantiarum statum inconcussum, quoad essentiam, &
» naturalem ac immutabilem operationem uniuscujus-
» que. Ita si quis dicat, Homo rationis compos cùm
» sim, & rationali progenitus patre, non possum facere
» proprium veluti quiddam, & à me ipso, quod non vi-
» deam inesse naturæ patris: tunc illud, *Non possum*,
» substantiam firmam esse, & mutari non posse in aliud
» ab eo, quod significat. Eodem itaque modo Christum
» dicentem intellige: *Non potest Filius à se facere quid-*
» *quam, nisi quod viderit Patrem facientem*. Nolite, in-
» quit, reprehendere opera Filii: Genitoris quippè sui
» essentiam in se ipso contemplatus, quarum rerum opi-
» ficem esse videt, has facit, ac nihil aliud; cùm non
» possit aliquid eorum, quæ præter naturam suam sunt
» pati, propterea quòd ex ipsa est.

Non potest Filius à se facere quidquam, &c. Hæc verba imbecillitatem in Filio non inferunt; quia nec Pater quidquam facere potest sine Filio, cùm una sit utriusque potentia & operatio circa creaturas, & scriptum sit de Filio: *Omnia per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. Unde & hìc ait: *Quæcumque enim ille fecerit*, scilicet Pater, *hæc* eadem *& Filius similiter facit*: non alia, nec dissimiliter. Et quomodo pos-
S. August. tract. 18. in Joan. n. 8. » set eadem non similiter? Accipite exemplum. Cum
» scribimus litteras, facit eas primò cor nostrum, & de-
» inde manus nostra. Manus servit imperanti cordi, eas-
» dem litteras facit cor & manus, sed non similiter: cor
» enim nostrum facit eas intelligibiliter, manus autem
» visibiliter. Ecce, quomodo fiunt eadem dissimiliter.
» Unde parum fuit Domino dicere, *Quæcumque Pater*
» *fecerit, hæc & Filius facit*, nisi adderet, *Et similiter*.
» Quid si enim hoc modo intelligeres, quomodo quæ-
» cumque cor facit, hæc & manus facit, sed non simili-
» ter? Hìc verò addidit, *Hæc Filius similiter facit*. Si
» & hæc facit, & similiter facit, expergiscere, stringa-
» tur Judæus, credat Christianus, convincatur Hæreti-
» cus: æqualis est Patri Filius.

Denique cùm dicitur, Deum aliquid *non posse*, virtus ejus & naturalis perfectio significatur, à qua ipsum recedere, æquè impossibile est, ac à natura sua. *Negare*
S. Aug. lib. contra f. Arian. c. 14. » enim *se ipsum non potest* (inquit Apostolus.) Ideò igitur
» dictum est, quòd non faciat aliquid Filius à se, quia non
» est à se: & ideò quicquid facit, Patrem videt facien-
» tem; quia videt ex ipso faciendi se habere potentiam,
» ex quo se videt existendi habere naturam. *Et quod ait,*
» *Se non posse, non deficientis est, sed in eo quod de Patre*
» *natus est, permanentis*: tamque laudabile est Omnipo-
» tentem non posse mutari, quàm laudabile est, quòd
» Omnipotens non potest mori. Posset enim Filius face-
» re, quod non vidisset Patrem facientem, si posset face-
» re, quod per illum non facit Pater, hoc est, si posset
» peccare, neque naturæ immutabiliter bonæ, quæ à
» Patre genita est, convenire. *Hoc autem quia non potest,*
» *non deficienter non potest, sed potenter*.

S. Aug. tr. 20. in Jo. n. 4. & 8. *Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod* » *viderit Patrem facientem*: Hoc est, quicquid Fi-
» lius habet ut faciat, à Patre habet ut faciat; quia
» à Patre habet, ut Filius sit. Quare à Patre habet, ut
» Filius sit? quia à Patre habet ut possit, quia à Pa-
» tre habet ut sit. Filio enim hoc est esse, quod pos-
» se. Homo aliud est quod est, aliud quod potest. Si
» enim hoc esset esse ipsius quod posse ipsius, cùm vel-
» let posset. Deus autem cui non est alia substantia ut
» sit, & alia potestas ut possit, sed consubstantiale il-
» li est quicquid ejus est, & quicquid est, quia Deus est;
» non alio modo est, & alio modo potest, sed esse &
» posse simul habet, quia velle & facere simul habet.
» Quia ergo potentia Filii de Patre est, ideò & sub-
» stantia Filii de Patre est: & quia substantia Filii
» de Patre, ideò potentia Filii de Patre est. Non alia
potentia est in Filio & alia substantia: sed ipsa est
potentia, quæ & substantia; substantia ut sit, potentia ut possit. Ergo quia Filius de Patre est, ideò dixit: *Filius non potest à se facere quidquam*. Quia non est Filius à se, ideò non potest à se..... *Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem*: quia videre Filii, hoc est natum esse de Patre. Non alia visio ejus, & alia substantia ejus; nec alia potentia ejus, alia substantia ejus. Totum quod est, de Patre est: totum quod potest, de Patre est: quoniam quod potest & est, hoc unum est, & de Patre totum est.

20. *Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit: & majora his demonstrabit ei opera, ut vos miremini*. Ab humano more sumpta comparatio est. Qui enim mutuò se amant, omnia sibi mutuò communicant arcana. Cùm itaque Pater amore infinito diligat Filium, omnia illi demonstrat, quæ facit: adeòque nullum opus facit Pater, quod Filius non faciat; siquidem omnia facit, quæ viderit Patrem facientem.... Sic autem demonstrat Pater rem, quam facit, Filio, ut in Patre videat omnia Filius, & in Patre sit omnia Filius: *Videndo enim natus est, & nascendo videt*. Non ergo carnaliter accipiamus, quasi sedeat Pater, & faciat opus, & demonstret Filio, & videat Filius opus quod Pater facit, & faciat illud in alio loco, aut ex alia materia: *Omnia* enim *per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil*. Verbum Patris est Filius, nihil dixit Deus, quod non dixit in Filio. Dicendo enim in Filio, quod facturus erat per Filium, ipsum Filium genuit, per quem faceret omnia. *Et majora his quæ hactenus fecit*, qualis est sanatio Paralytici recèns facta, *demonstrabit ei opera*, ita ut vos in admirationem rapiant. Plus enim est mortuos suscitare, quàm Paralyticum sanare. Utitur autem verbo futuri temporis, *demonstrabit*, quia de futuris operibus sermo est, quæ Pater cum Filio faciet una & indivisa potestate & operatione: quamvis ab æterno ei demonstraverit, scientiam illi communicando, sicut & potentiam, & essentiam. Demonstrat Pater Filio, quæ ipse faciet, (inquit S. Cyrillus) non quasi depicta in tabulis proponat, aut quasi doceat ignorantem; sed se ipsum totum in geniminis natura exprimens, & quæcumque ei propriè insunt, in se ipso demonstrans, ut ex quibus ipse est & apparet, quinam & quantus secundùm naturam sit Pater, agnoscas. S. Cyril. lib. 2. p. 222.

21. *Sicut enim Pater suscitat mortuos, & vivificat; sic & Filius, quos vult, vivificat*, pari potestate, imperio, libertate agens, autor vitæ æquè ac Pater; qui proprius Dei character est. Deuteronom. 32. 39. *Ego occidam, & ego vivere faciam.* 1. Reg. 2. 6. *Dominus mortificat, & vivificat*. Tob. 13. 2. *Tu flagellas & salvas, deducis ad inferos & reducis*. Sapient. 16. 13. *Tu es, Domine, qui vitæ & mortis habes potestatem, & deducis ad portas mortis, & reducis*. Majora igitur videbitis opera his, quæ hactenus à me, qui Filius Dei sum, fieri vidistis; suscitationem scilicet Lazari, & aliorum quorumdam à morte ad vitam, in signum resurrectionis generalis. Non alios Pater, alios Filius mortuos suscitat: omnia enim per ipsum facta sunt, & sine ipso factum est nihil. Et ut ostenderet, habere se, quamvis à Patre datam, tamen parem potestatem; ideò ait, *Sic & Filius, quos vult, vivificat*, ut ostenderet ibi voluntatem suam: & ne quis diceret, Suscitat Pater mortuos per Filium, sed ille tamquam potestatem habens, iste tamquam ex aliena potestate, tamquam minister; potestatem significavit his verbis: *Sic & Filius, quos vult, vivificat*. Non enim vult Pater aliud, quàm Filius; sed sicut illis una substantia, sic & una voluntas est. Mortuos autem suscitavit Filius non solùm tempore vitæ suæ mortalis, sed & ante Incarnationem suam, & post Ascensionem suam, & in generali resurrectione mortuorum suscitabit, ut sequentia de novissimo judicio verba probant. S. Aug. tr. 21. in Jo. n. 10. 11.

22. 23. *Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio, ut omnes honorificent Filium, sicut*

honorificant Patrem. Pater non judicat quemquam visibili præsentia majestatis, & externo aspectabilique judicio; sed omne judicium dedit Filio, quem constituit judicem vivorum & mortuorum. Ait alibi Christus: *Ego non judico quemquam: est qui quærat, & judicet*. Judicabit Pater, qui judicandi potestatem non ita dedit Filio, ut illa se abdicaret; de illo enim à Prophetа dictum est, non minùs quàm de Filio: *Surge Deus, judica terram*: judicabit invisibiliter cum Filio, & per Filium; judicabit Filius visibiliter, solus ille hominibus in judicio apparebit. Pater occultus erit, Filius manifestus in forma qua ascendit. Nam in forma Dei cum Patre occultus est, in forma servi hominibus manifestus. *Non* ergo *Pater judicat quemquam*; *sed omne judicium dedit Filio*, manifestum: in quo manifesto judicio Filius judicabit, quia ipse judicandis apparebit, dicens electis: *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum*: dicens reprobis: *Ite, maledicti in ignem æternum*. Ratio autem, cur Pater omnem potestatem judiciariam Filio dederit, hæc est, *Vt* homines *honorificent*, seu æquali honore colant *Filium*, ac *Patrem, qui misit illum*. Si enim is qui Legatum, præsertim cum summa potestate missum, injuria afficit, is injuria afficere eum censetur, cujus personam Legatus sustinet: multò magis qui Filium Dei spernit, & Patrem spernere censetur, qui misit illum.

Ioan.6.15.sc.

24. *Amen, amen dico vobis, Quia qui verbum meum audit, & credit ei qui misit me*, nempè Deo Patri testimonium reddenti per divina opera, me Filium ejus esse, Deum verum ex Deo vero genitum, & missum in mundum per incarnationem, ad reparationem generis humani; *habet vitam æternam*, id est, certò habiturus est, si ex fide vivat, & mandatis obediat; *& in judicium non venit*, id est, non subjacebit damnationi, *sed transiit*, id est transibit, *à morte in vitam*, æternam & beatam.

25. 26. 27. *Amen, amen dico vobis, Quia venit hora, & nunc est*, seu proximè imminet, *quando mortui audient vocem Filii Dei*, seu illius obedient imperio ipsos ad vitam revocantis; *& qui audierint, vivent*; id est, audientes vivent. Ita vim vocis suæ imperiique declarat. *Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso*: Sicut Pater fons est & auctor vitæ; sic dedit Filio per æternam generationem, ut sit fons & auctor vitæ. Unde par jus habet, æqualemque potestatem mortuos suscitandi: *Et potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est*. Judicandi potestatem, quæ ei ab æterno est à Patre, temporaliter ab eodem accepit, cùm incarnatus est & homo factus, ut visibiliter judicet mundum.

Sicut Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso. Quid est, *Habet Pater vitam in semetipso*? Non alibi habet vitam, sed in semetipso. Vivere quippè suum in illo est: non aliunde, non alienum est: non quasi mutuatur vitam, nec quasi fit particeps vitæ, ejus vitæ quæ non est quod ipse; sed habet vitam in semetipso, ut ipsa vita sibi sit ipse..... Hoc solum interest inter Patrem & Filium, quia Pater habet vitam in semetipso, quam nemo ei dedit; Filius autem habet vitam in semetipso, quam Pater dedit.... Non ergo sicut anima aliquid aliud est antequam illuminetur, & fit melius cùm illuminatur participatione melioris; ita & Verbum Dei, Filius Dei, aliquid aliud erat antequam acciperet vitam, ut participando habeat vitam: sed vitam habet in semetipso, & est ipsa vita. Quid ergo ait: *Dedit Filio habere vitam in semetipso*? Breviter dixerim, Genuit Filium. Neque enim erat sine vita, & accepit vitam; sed nascendo vita est. Pater vita est non nascendo: Filius vita est nascendo. Pater de nullo Patre, Filius de Deo Patre. Quod ergo dixit, Dedit & Filio habere vitam in semetipso, idem est, ac si diceret: Pater qui est vita in semetipso, genuit Filium qui esset vita in semetipso. *Et potestatem dedit ei judicium facere, quia Filius hominis est*: Ipse enim solus apparebit in forma servi, Pater autem non apparebit, quia non est indutus forma servi.

S.August. tract. 19. in Ioan.

28. 29. *Nolite mirari hoc; quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei*. Nolite mirari, quod dixi de potestate mihi data omnes homines judicandi; aliquando venit hora, quâ mortui planè omnes, boni & mali, qui in sepulchris non exiguo tempore, ut Lazarus, sed diutissimè fuerunt, audient vocem, jussu Filii Dei ab Archangelo formatam. *Et procedent*, seu exibunt è sepulchris, *qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ*; id est, resurgent ad vitam æternam: *Qui verò mala egerunt, in resurrectionem judicii*; id est ad damnationem sempiternam.

1.Thess.4.15.

1.Cor.15.52.

30. *Non possum ego à me ipso facere quidquam*: sive ut Filius hominis, sive ut Filius Dei, potestate quam à Patre non acceperim, & quod per me ac mecum non faciat. *Sicut audio, judico*: judicandi potestatem exerceo, non modò ex potentia, sed ex sapientia quam nascendo accepi à Patre. Quod audio, hoc dico, quia quod est Pater, hoc sum: dicere enim meum, esse est, quia Verbum Patris sum. His ergo vobis commendat Filius, quod de Patre est: Vel, *Non possum à me facere quidquam: sicut audio, judico*, quatenùs sum in forma servi; audio enim tamquam præcipientis Patris imperium: *& judicium meum justum est; quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me*: Judicium meum propterea justum est, quia à Patris regula & voluntate non discedo, in quem nec ignorantia, nec pravus affectus cadere potest. Confer cum Isaiæ 11. 3. 4. *Non secundùm visionem oculorum judicabit, neque secundùm auditum aurium arguet, sed judicabit in justitia pauperes, & arguet in æquitate pro mansuetis terræ: & percutiet terram virga oris sui, & spiritu labiorum suorum interficiet impium*.

S.Aug. tr.12. in Ioan.n.14. tr.23. n.11.

31. 32. *Si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum* (ut vos quidem tacitè objicitis) *non est verum. Alius est*, scilicet Pater meus, vel Joannes; *qui testimonium perhibet de me; & scio, quia verum est testimonium quod perhibet de me*: Certò mihi constat talem esse testem, qui à vobis rejici nullo jure possit.

33. *Vos misistis ad Joannem*, publica auctoritate, nempè Synedrii magni, *& testimonium perhibuit veritati*: Non ultrò se ingessit ad sententiam de me ferendam, liberum testimonium tulit. *Vos misistis*, qui rogarent, & testimonium perhibuit veritati: Ab iis enim rogatus, qui ad ipsum missi fuerant, utrum esset ipse Christus, confessus est, & non negavit. Confessus est se non esse Christum, sed me esse ante ipsum: Testimonium ergo perhibuit veritati: Christus enim est Veritas. *Ego autem non ab homine testimonium accipio*, quasi illo indigeam; *sed hæc dico* de Joanne, me vobis attemperans, *ut vos salvi sitis*, credendo quæ de me dixit. Confer cum Joannis 8. 14. ubi Christus ait: *Et si ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum*.

34. *Ille erat lucerna ardens* fervore charitatis, *& lucens* doctrina & prædicatione veritatis, ac vitæ sanctitate. Non erat ille lux hominum, interiùs ipsos illuminans, lux increata, lux vera, lux immensa; sed lucerna, ab illo fonte lumen mutuata. *Vos autem voluistis ad horam exultare in luce ejus*: Principio exultastis ob Prophetiam genti vestræ reddi tam, ob efficaciam doctrinæ, & admirabilem vitæ sanctimoniam, quæ in Joanne emicuit, & ad eum cum incredibili gaudio confluxistis: sed pro vestra levitate & inconstantia ipsum aspernari cœpistis, postquam mihi testimonium perhibuit, & vitia vestra liberè increpuit.

S.Cyrill. lib. 2. c.9. p.144.

36. *Ego autem habeo testimonium majus Joanne*, seu testimonio Joannis, quod parvi fecistis, & cui credere noluistis. *Opera enim quæ dedit mihi Pater, ut perficiã ea, ipsa opera* admirabilia, & naturæ vim omnem ac leges excedentia, quę nonnisi divina potestate & volũtate perfici possunt, ipsa (inquam) opera *quæ ego facio, testimonium* certius & clarius *perhibent de me, quia Pater misit me*. Ipsa opera quæ hactenùs feci, & deinceps editurus sum ex voluntate Patris, testimonium perhibent me à Deo missum esse... Si Patris opera facit Christus

Jesus,

S. Cyrill. l. 3. in Joann. p. 253.

„ Jesus, & quæcumque illi soli conveniunt, hæc ipse quo-
„ que propria virtute adimplet; quomodo cuivis non ma-
„ nifestè patebit, eamdem cum illo sortitum esse naturam,
„ & Patris proprietatibus præfulgere, ut qui ex ipso na-
„ tus, eamdem cum ipso vim & operationem habet? Ve-
„ rumtamen ab eo se opera dicit accepisse, aut propter
„ humanitatem & servi formam humilius de se loquens,
„ aut Patris approbationem & assensum in faciendis mi-
„ raculis, donationis nomine adornans. Sic enim missum
„ quoque se asserit, maximè cùm exinaniverit se ipsum
„ propter dilectionem in nos. Humiliavit enim semetip-
„ sum, & humiliationis vilitatem alia ratione constare
„ non comperiemus, quàm quòd interdùm ut homo lo-
„ quatur. Sic per Psalmistam sub ejus persona propter
Psal. 2. „ nos humano more dictum est: *Ego autem constitutus*
„ *sum Rex ab eo super Sion montem sanctum ejus, prædi-*
„ *cans præceptum ejus*. Nam qui cum Deo Patre semper
„ regnat, qui in eodem throno considet, Regem se con-
„ stitutum fatetur ac Dominum, quæ habebat ut Deus
„ accipere se dicens, cùm factus est homo.

37. 38. *Et qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me.* 1. In Lege & Prophetis. 2. In baptismo & Transfiguratione, voce delapsa de cœlo. 3. Per miracula, quæ mecum & per me operatur ad confirmandum divinitatem meam, & quam hominibus annuntio veritatem. *Neque vocem ejus audistis, neque speciem ejus vidistis*; Deus enim spiritus est, qui nec vocem habet corpoream, auribus corporis insonantem; nec formam & speciem sensibilem, oculis corporis aspectabilem; sed est omni figura & voce superior. Deuteron. 4. 15. *Non vidistis aliquam similitudinem in die, qua locutus est Dominus in Horeb de medio ignis*. Moysen quidem Dei vocem audivisse Scriptura narrat; sed quemadmodum figura illa & corporea similitudo, quam videbant, qui Deum videre dicebantur, vera Dei similitudo & figura non erat; ita illa, quam audiebant, non erat vera vox Dei, sed vox ex aere à Deo formata extrinsecùs, non ore & lingua naturalibus instrumentis, quæ in Deo supremo Spiritu nulla sunt. Gloriabantur Judæi, quòd Deus Moysi, & per eum sibi locutus esset: *Nos scimus* (inquiebant) *quia Moysi locutus est Deus, hunc autem nescimus, unde sit*. Ideò Christus eorum jactantiam retundit, declarans, eos numquam veram Dei vocem audivisse, numquam veram ejus speciem perspexisse: non debere igitur efferri, quasi Deum sensibili voce loquentem audiverint; sed sibi credere Verbo Patris: *Et verbum ejus non habetis in vobis manens*, verbum ejus ac mandatum, de quo Propheta dixit: *Prophetam suscitabo eis, & ponam verba mea in ore ejus*; id est, de audiendo Messia vobis promisso, & nunc ad vos misso, vosque docente, in animis vestris insculptum non habetis, nec ad illud attendistis; *quia quem misit ille*, scilicet Deus Pater, *huic vos non creditis*.

S. Jo. Chrys. hom. 39.

S. Cyrill. l. 1. in Jo. p. 256. 257. & 258.

Jo. 5. 39.

39. 40. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me; & non vultis venire ad me, ut vitam habeatis.* Verbum, *scrutamini*, non imperandi modo, sed indicandi positum S. Cyrillus intelligit. Quid prodest (inquit Christus) quòd divinas scrutamini Scripturas, credentes, per ipsa vos ad æternam vitam evehendos? Quippè cùm eas de me testificari comperiatis, meque vitam æternam nominare, non vultis ad me venire, ut vitam habeatis. Igitur unde vos salvari oportueret, inde damnationem vobis arcessistis, quos librorum Mosaicorum lectio ad contradicendi studium solùm acuit: quæ verò ad æternam vitam conducunt, ne in animum quidem vestrum admittitis.

S. Cyril. l. 3. in Jo. p. 160.

„ „ „ „ „ „ „

S. Chrys. hom. 40. in Jo.

Alii Patres verbum: *Scrutamini*, imperandi modo positum interpretantur. *Scrutamini Scripturas*, id est, attento animo eas expendite, quarum in littera & superficie hæretis; & quarum lectione sola, & legalium observantia cæremoniarum, vitam æternam vos consequi posse confiditis: sensum Scripturarum latentem velut thesaurum operosiùs inquirite ac effodite: illæ sunt, quæ testimonium perhibent de me, verum Messiam, Dei Filium, mundi Salvatorem, Dei & hominum Mediatorem, veritatis ac justitiæ doctorem, auctorem vitæ æternæ me esse declarantes: & tamen ad me venire, mihique credere non vultis, ut vitam æternam habeatis, quam nisi per me consequi non potestis.

41. 42. *Claritatem ab hominibus non accipio.* Quæ de mea dico auctoritate, non eo animo dico, ut gloriam hominum captem: *Sed cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis*: Vos intùs novi, mihique perspectum & exploratum est, quid vos à fide mihi adhibenda, & à vitæ æternæ itinere ingrediendo impediat, hypocrisim vestram, superbiam, invidiam. Novi, vos dilectionem Dei non habere in vobis, nec studio gloriæ ejus proniberi, quò minùs mihi credatis. Labiis siquidem Deum honoratis, cor autem vestrum longè ab eo est.

43. *Ego veni in nomine Patris mei*, divina ejus auctoritate, & ob illius gloriam omnia gerens; *& non accipitis me* Filium ejus, ab eo missum ad vos ob salutem vestram. Hoc certè argumentum est, quòd nulla ejus reverentia & dilectio sit in vobis: *Si alius venerit in nomine suo*, non à Deo missus, sed à se ipso intrusus; nullis hominum sanctorum, Scripturarum, operum Dei testimoniis munitus, non unam Dei gloriam quærens, sed hominum applausum laudesque captans, *illum accipietis*. Sic Judæi, qui Christum pertinaciter rejecerunt, eique credere noluerunt, recipient Antichristum, illique credent. Confer cum 2. ad Thessalon. 2. 8. 9. 10. *Et tunc revelabitur ille iniquus, quem Dominus Jesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione adventus sui eum: cujus est adventus secundum operationem satanæ, in omni virtute & signis & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis iis qui pereunt: eò quod charitatem veritatis non receperunt, ut salvi fierent. Ideò mittet illis Deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut judicentur omnes qui non crediderunt veritati, sed consenserunt iniquitati.*

S. Iren. l. 5. c. 25. S. Chrys. homil. 40. in Jo. S. Cyrill. l. 3. p. 262.

44. *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis?* Ostendit, non quid simpliciter impossibile sit, sed quid ab illis non sit expectandum, quamdiù tali sunt animo. Superbis enim, & gloriam humanam captantibus; gloriam verò, quæ à solo Deo cordi sincero redditur, non curantibus; humilis Christi status, ejusque doctrina de contemptu sui, de humilitate sectanda, de spernendis divitiis, de amanda paupertate placere non potest. Hæc Pharisæorum & Scribarum ulcera cùm à Christo tangerentur, ejus doctrinæ in omnibus repugnabant, illique struebant insidias.

45. 46. 47. *Nolite putare, quia ego accusaturus sum vos apud Patrem: est qui accusat vos Moyses, in quo vos speratis.* Nihil me opus erit accusatore, quem vobis inimicum putatis, animum meum ex vestro judicantes: Moyses vos accusat, cujus Lege gloriamini, & quem patronum ac defensorem vestri fore apud Deum speratis: *Si enim crederetis Moysi, crederetis forsitan & mihi:* Si Mosaicis scriptis credederetis, utique & mihi credere-
tis: *De me enim ille scripsit*, tamquam de fine & scopo totius Legis. *Si autem illius litteris* seu libris *non creditis*, quem maximi facere, & cujus scripta, ut præcipuæ & antiquæ auctoritatis, revereri videmini, *quomodo verbis meis credetis*, quem minimi facitis præ Moyse? *Et Euangelii quidem tam eminens est auctoritas, & tam fundata veritas, ut etiamsi nos propter tarditatem intelligentiæ nostræ nulla inveniremus à Moyse scripta de Christo, non solùm esse aliqua, sed ad Christum omnia pertinere quæ scripsit, quia non ait, Et de me scripsit; sed, De me ille scripsit; credere deberemus. Nunc autem etsi de isto Euangelii capitulo, quod absit, dubitandum esset, compertis tam multis in scriptura Moysi de Christo testimoniis, omnis illa dubitatio tolleretur: & quia de capitulo Euangelii dubitandum non est, etiamsi illa comperta non essent, esse tamen credi oporteret.*

Deuter. 18. S. Cyrill. l. 3. in Jo. c. 3. p. 265.

S. Aug. l. 16. cont. Faust. c. 26.

Sen-

Senſus Moralis.

1. 2. *Eſt autem Hieroſolymis probatica piſcina.....*
3. 4. *quinque porticus habens. In his jacebat multitudo magna languentium, cæcorum, claudorum, aridorum, expectantium aquæ motum. Angelus autem Domini deſcendebat ſecundùm tempus in piſcinam, & movebatur aqua. Et qui prior deſcendiſſet in piſcinam poſt motionem aquæ, ſanus fiebat, à quacumque detinebatur infirmitate.* Hæc Piſcina, Eccleſiæ figura, in qua ſalutaribus aquis baptiſmi & lacrymarum pœnitentiæ, omne genus ſpiritualium infirmitatum ſanatur, omne genus peccatorum emundatur. Et quemadmodum hujus aquæ natura per ſe non ſanabat, ſiquidem ſemper ſanaſſet; ſed dumtaxat cùm ab Angelo movebatur: ita & in nobis non ſimplex aqua operatur, ſed cùm Spiritus gratiam accipit, omnia abluit peccata. Juxta hanc piſcinam jacebat multitudo languentium, cæcorum, claudorum, expectantium aquæ motum. Verùm tunc infirmitas corporis ſanari volentem impediebat: nunc unuſquiſque poteſtatem habet accedendi. Non enim Angelus aquam movet, ſed Angelorum Dominus totum perficit: jam non habet excuſationis locum infirmus, non habere ſe hominem qui ſibi opituletur; neque dum venit, alium deſcendere: ſed licèt univerſus mundus accedat, non conſumitur gratia; neque virtus deficit, ſed eadem ſemper permanet. Ut enim ſolares radii ſingulis diebus illuminant, neque ex multa ſui communicatione vis eorum minuitur: ita, immò longè minùs, Spiritus operatio ob accipientium multitudinem remittitur. Hoc autem factum eſt, ut qui in aqua corporis morbos ſanari poſſe didiciſſent, in eo aliquamdiù exerciti, animæ morbos per aquam curari poſſe faciliùs crederent.

S. Io. Chryſ. hom. 35. in Ioann.

In his jacebat multitudo magna languentium, &c. Infelix hominis ſtatus poſt lapſum, multiplici morborum per ſe inſanabilium genere adumbratus. Languent, cæci ſunt, ignorantiæ tenebris excæcati, claudi, & difficultatem ambulandi in via Dei continuò patientes, ad omne bonum per ſe impotentes & invalidi, aridi, omnique virtute deſtituti. *Natura in tantum ſana non eſt, in quantum id quod faciendum eſt, aut cæcitate non videt, aut infirmitate non implet, dum caro concupiſcit adverſùs ſpiritum, & ſpiritus adverſùs carnem, ut non ea quæ vult homo faciat.* Hinc Apoſtolus: *Mente*, inquit, *ſervio legi Dei, carne autem legi peccati.* Liberum arbitrium ad diligendum Deum, primi peccati granditate perdidimus (ait S. Auguſtinus) Captivatum eſt, infirmatum, vulneratum, corruptum, ita ut ad peccandum quidem ſufficiat; ad aliquid verò boni agendum, quod ad ſalutem pertineat & ad meritum vitæ æternæ, nihil poſſit, niſi gratia medicinali Chriſti Salvatoris ſanetur, & ad ſingulos actus adjuvetur. Expectet igitur homo aquæ motum non otioſus & negligens, ſed vigilans & laborans. Gratia Chriſti, cui tempus agendi ſemper adeſt, deſcendet: cor timore primùm judiciorum Dei, tum amore, vel amore ſolo movebitur, ſine quo inutiles eſſent pœnitentiæ lacrymæ. *Angelus autem Domini deſcendebat ſecundùm tempus in piſcinam, & movebatur aqua.*

S. Aug. lib. de perfect. Juſtitiæ, c. 2.

Rom. 7. 15.

Tertull. lib. de Baptiſ. c. 5.

Et qui prior deſcendiſſet in piſcinam poſt motionem aquæ, ſanus fiebat, à quacumque detinebatur infirmitate. Figura iſta medicinæ corporalis ſpiritalem medicinam canebat, ea forma qua ſemper carnalia in figura ſpiritalium antecedunt. *Proficiente itaque hominibus gratia Dei, plus aquis & Angelo acceſſit. Qui vitia corporis remediabantur, nunc ſpiritum medentur: qui temporalem operabantur ſalutem, nunc æternam reformant: qui unum ſemel anno liberabant, nunc quotidie populos conſervant, deleta morte per ablutionem delictorum.*

5. 6. *Erat autem quidam homo ibi, triginta & octo annos habens in infirmitate ſua. Hunc cùm vidiſſet Jeſus jacentem, & cognoviſſet, quia jam multum tempus haberet, dicit ei: Vis ſanus fieri?* In magnis peccatoribus ſuperabundantes divitias miſericordiæ & gratiæ ſuæ ſæpè Deus oſtendit. Animæ noſtræ morbi, quamvis inveterati & per ſe inſanabiles, ab omnipotenti Medico ſanari poſſunt, qui hunc in mundum venit, ut maximos etiam peccatores ſalvos faceret. Ut porrò ſanetur cæcus, claudus, paralyticus, & ſpiritaliter aridus, neceſſe eſt primùm, ut Jeſus oculis miſericordiæ ſuæ illum reſpiciat, gratiaque ſua præveniat jacentem, & ſub pondere peccatorum ſuorum oppreſſum: deinde ut infirmus deſideret, ac poſtulet ſanitatem, quia ægra, infirma, & corrupta voluntate morbum ſuum amabat, ſanitatem averſabatur. Ab infirmitatibus igitur peccatorum noſtrorum ſanari non poſſumus, niſi velimus; ſed Deus dat *velle & perficere;* deſiderium ſanitatis, quam dare vult, inſpirat. Qui operatur bonam voluntatem in nolentibus, ut incipiens, & noſtras etiam rebelles ad ſe convertit propitius voluntates; ipſe cooperatur volentibus, ut perficiens.

7. *Reſpondit ei languidus; Domine, hominem non habeo, ut cum turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam*, &c. Quinque porticus piſcinam cingentes, in quibus jacebant infirmi, quinque libros Moyſis, ſeu veterem Legem ſignificant. Lex prodebat infirmos, ſed non ſanabantur, niſi in aqua, deſcendentis Angeli impulſu mota. *Lex demonſtrabat infirmitatem, ut quæreret demonſtrata infirmitas Salvatorem, à quo ſanata voluntas poſſet, quod infirma non poterat.* Lex peccatores convincebat, non abſolvebat. Littera ſine gratia reos faciebat, quos confitentes gratia liberabat: *Si enim data eſſet Lex, quæ poſſet vivificare, verè ex Lege eſſet juſtitia. Sed concluſit Scriptura omnia ſub peccato, ut promiſſio ex fide Jeſu Chriſti daretur credentibus.* Hominem non habeo (inquit languidus.) Verè neceſſarius erat illi homo ad ſanitatem, ſed homo ille qui & Deus eſt: *Unus enim Deus, unus eſt Mediator Dei & hominum homo Chriſtus Jeſus.* Venit ergo homo qui erat neceſſarius; quare ſanitas differetur?

S. Auguſt.

Galat. 3. 11. S. Aug. tract. 17 in Io. n. 7.

1. Tim. 1. 5.

Domine, hominem non habeo, &c. Neceſſarius eſt peccatori conſcientiæ moderator doctus, pius, ſapiens, fortis, benignus; Euangelii & Eccleſiaſticæ Diſciplinæ vigorem tenens & cuſtodiens, charitatis & miſericordiæ viſcera gerens, qui peccatori non indulgeat ad voluntatem, ſed ad ſanitatem; qui deſcenſum Angeli & motum aquæ, contritionem cordis, amoris pœnitentis affectum obſervet, ut mittat illum in piſcinam, in aquas pœnitentiæ, quam SS. Patres *Baptiſmum laborioſum* appellant. Commiſeratione digni ſunt, qui hominem non habent his præditum dotibus; ſed ignarum, imprudentem, ignavum, mollemque Directorem. *Domine, hominem non habeo, ut cùm turbata fuerit aqua, mittat me in piſcinam.* An verò animæ ſanitatem conſequentur, qui mitti nolunt in piſcinam, id eſt, qui peccata gravia & inveterata diù deflere, & pro illis Deo ſatisfacere ſecundùm Eccleſiaſticæ Diſciplinæ Leges recuſant, antequam ad ſacram Corporis Chriſti communionem admittantur? *In ipſa Eccleſia, ubi maximè miſereri decet, teneri quàm maximè debet forma juſtitiæ, ne quis à Communionis conſortio abſtentus, brevi lacrymula, atque ad tempus parata, vel etiam uberioribus fletibus, Communionem, quam plurimis debet poſtulare temporibus, facilitate Sacerdotis extorqueat.* Admonendi ſunt qui admiſſa deſerunt, nec tamen plangunt, ne jam relaxatas exiſtiment culpas, quas etſi agendo non multiplicant, nullis tamen fletibus mundant. Neque enim ſcriptor ſi à ſcriptione ceſſaverit, quia alia non addidit, etiam illa quæ ſcripſerat, delevit. Nec qui contumelias irrogat, ſi ſolummodò tacuerit, ſatisfecit, cùm profectò neceſſe ſit, ut verba præmiſſa ſuperbiæ verbis ſubjunctæ humilitatis impugnet: nec debitor abſolutus eſt, quia alia non multiplicat, niſi & illa quæ ligaverat, ſolvat. *Ita & cùm Deo delinquimus, nequaquam ſatisfacimus, ſi ab iniquitate ceſſamus, niſi voluptates quoque quas dileximus, è contrario appoſitis lamentis inſequamur, &c..... Neque enim Deus noſtris cruciatibus paſcitur,*

S. Ambroſius pſal. 118.

S. Greg. M. lib. Paſtor. Admon. 31.

scitur, sed dilectorum morbos medicamentis contrariis medetur; ut qui voluptatibus delectati discessimus, fletibus amaricati redeamus: & qui per illicita diffluendo cecidimus, etiam à licitis nosmetipsos restringendo surgamus: & cor quod insana lætitia infuderat, salubris tristitia exurat: & quod vulnerâverat elatio superbiæ, curet abjectio humilis vitæ. Hoc est descendere in Piscinam cum cœlestis illius hominis Christi Jesu gratia, sine qua nemo homo à peccatis mundari, ab animæ morbis & languoribus sanari potest.

8. 9. *Dicit ei Jesus: Surge, tolle grabatum tuum, & ambula. Et statim sanus factus est homo ille; & sustulit grabatum suum, & ambulabat.* Tribus signis innotescit animæ sanatio. 1. Deseritur peccatum: *Surge.* 2. Removentur occasiones peccati: *Tolle grabatum tuum.* 3. In via mandatorum Dei, & Christianarum virtutum exercitiis ambulatur: *Et ambula.* Quòd peccator à pravis suis habitibus, & à languore ex iis in anima relicto statim sanetur, extraordinariæ gratiæ rarum miraculum est. Id tamen quandoque Deus operatur, ut potentiam suam ostendat, & fiduciam pœnitentibns inspiret ampliorem. Id verò ut plurimùm non præstat, ut infirmitatis suæ sensu, ac suorum recordatione peccatorum magis humilientur; ut cum pravis habitibus pugnando, fidelitatem probent suam, casum timeant, sibi ipsis diffidant, & divinæ gratiæ quotidianum adjutorium humili oratione implorent. *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula..... Non operis imperium fuit* (inquit S. Augustinus) *sed operatio sanitatis.*

S.Aug. tract. 17. in Jo.

11. *Respondit eis: Qui me sanum fecit, ille mihi dixit: Tolle grabatum tuum, & ambula.* Tantùm non dicit eos deliros & insanos, cùm præciperent, ne ejus, qui tam gravi & diuturno morbo ipsum liberaverat, mandatis pareret, ac Magistrum sectaretur. Generosæ indolis, animique sinceri testimonium hoc responsum est. Respondisset vir aliquis malignus, dolosus, timidus, ingratus; non spontè sua, sed alterius jussu id se facere: neque id suum, sed imperantis peccatum: & depositio lecto occultare ac dissimulare beneficium. Non ita paralyticus noster. Noverat enim Judæorum invidiam, quòd non tam apparentem violationem sabbati, quàm miraculum à Christo patratum, gloriamque ex divinis operibus illi accedentem, impatienter ferebant. Verùm eorum livore & exprobrationibus insuperhabitis, beneficium clara voce prædicat. Hoc imitemur exemplum, accepta à Deo beneficia grato animo prædicemus, & spretis malignorum & invidorum censorum susurris, dicteriis, calumniis, in via Dei constanter ambulemus, non litteræ dumtaxat, sed spiritui Legis obedientes. Idque certum nobis sit & exploratum, religiosam observationem Sabbati, seu Dominicæ diei, Festorumque Christianorum, in cessatione à peccato, quod servile maximè opus est, & in morborum spiritualium curatione positam esse. Id intelligi voluit Christus dominus sabbati, cùm dixit Paralyco: *Surge, tolle grabatum tuum, & ambula.*

S. Chry. sost. ho. 36. in Joann.

S. Io. Chrysost. hom. 6.

12. *Interrogaverunt ergo eum: Quis est ille homo, qui dixit tibi: Tolle grabatum tuum, & ambula?* Hominem per contemptum appellant, quem Deum agnoscere debebant: Miraculum notissimum tacent, mandatum de ferendo grabato per invidiam objiciunt. O pessimam feram invidiam! *Invidi feris sæviores, dæmonibus pares, & fortasse iniquiores. Ipsi namque nos hostiliter persequuntur, sibi invicem minimè insidiantur: homines autem invidi neque naturæ suæ consortes reveriti, eos infesto animo impetunt, atque se ipsos prius, quam quibus invident, supplicio afficiunt, animumque perturbationibus & anxietatibus temerè cruciant..... Idcirco omnis venia invido desperanda est. Nam scortator voluptatis stimulos in excusationem affert, fur paupertatem, homicida furorem, frivolas quidem neque admittendas, qualescumque tamen excusationes: Invidus verò nullam nisi animi pravitatem atque malitiam.*

14. *Postea invenit eum Jesus in Templo, & dixit illi: Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.* Morbi & calamitates pœnæ sunt peccati. His rectè utendum, & sincera conversione atque pœnitentia remedium à Deo summo animarum corporumque Medico quærendum est: *Cùm graviter ægrotante anima nullo dolore afficiamur, & tamen levi corporis morbo summa diligentia medicinam perquiramus; ideo Deus ob animi peccatum corpus flagellat, ut deterioris partis supplicio, melior ad quærendum remedium convertatur.* Ita Corinthium fornicatorem S. Paulus corrigit, interitu carnis, & sectione corporis animi morbum coercens, tamquam optimus Medicus, qui cùm hydropisim vel splenen potionibus & levioribus medicinis sanare non possit, extrinsecùs ferro & igne utitur. Hanc artem Christus in Paralytico exercuit, quod significat his verbis: *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi contingat*, id est, ne longè gravius, æternumque tormentum patiare. Nemo miretur, ob brevem peccati voluptatem perpetuas à Deo vindice pœnas infligi. Non tot annos peccaverat Paralyticus noster, quot annos pœnas dedit. Triginta & octo annorum morbus fuit, momentanea fortè peccati jucunditas. *Non enim tempore peccata, sed ex animo peccantium judicantur.....* Quòd si multos peccatores bona corporis fortitudine & prospera fortuna lascivientes videamus, lugendi sunt potius, quàm invidendi: quod enim in hac vita nihil adversi patiantur, majoris in futura supplicii argumentum est. *Dum judicamur autem, à Domino corripimur, ut non cum hoc mundo damnemur.* Numquid verò omnes morbi propter peccata? Non omnes, sed plerique. Nonnullis probandæ patientiæ causa à Deo immittuntur, ut sancto Job, aliisque justis: aliis propter peccata, ut huic Paralytico. Quacumque verò ex causa veniant, æquo animo, patienter, & in spiritu pœnitentiæ sustinendi sunt, ut flagella Patris filios erudientis, ipsisque hæreditatem præparantis, quam nobis donandam confidimus, si paterna Dei castigantis disciplina meliores evadamus. Ubi verò nobis restituta fuerit valetudo, seu animæ, seu corporis, gratias agamus Deo: nemo nos inveniat in spectaculis, in ludis, in compotationibus, sed in Templo. Ibi nobis innotescet Dominus Jesus, quem ignorabamus in turba peccatorum: *Vidit eum postea in Templo.* In turba eum non vidit, in Templo vidit. Dominus quidem Jesus & in turba eum videbat, & in Templo: ille autem languidus Jesum in turba non cognoscit, in Templo cognoscit. Ibi ab eo salutare monitum audivit: *Ecce sanus factus es, jam noli peccare, ne deterius tibi aliquid contingat.*

S. Chrysost. homil. 37. in Io.

1. Cor. 11. 32.

S. Aug. tract. 17. in Joann.

17. *Jesus autem respondit eis: Pater meus usque modò operatur, & ego operor.* Deus in summa quiete semper operantem adoremus, & tranquillo assiduoque labore honoremus, status nostri officia fideliter adimplendo propter ejus gloriam. Variæ sunt ac multiplices operationes nostræ in hac mortali vita, variæ cogitationes, varia negotia: una erit in altera vita, continua, nulliusque interrumpenda necessitatibus operatio, Deum videre, amare, laudare. *Non fluctuabit negotium nostrum, otiosum negotium plenum solius dulcedinis, nulla interpellatum molestia, nulla fatigatione sauciatum, nulla nube perturbatum. Negotium nostrum quod erit? Laudare Deum, amare, laudare, laudare in amore, amare in laudibus.* Beati qui habitant in domo tua, Domine: in sæcula sæculorum laudabunt te. *Quare, nisi quia in sæcula sæculorum amabunt te? Quare, nisi quia in sæcula sæculorum videbunt te?* Ad beatam illam operationis in vita æterna unitatem suspiremus, nosque ipsos disponamus, mentem nostram ac voluntatem Deo in omni labore ac opere nostro unientes, illudque per ejus amorem sanctificantes & consecrantes

S. Aug. in ps. 147. n. 3.

Psal. 83. 5.

19. 20. *Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem.* Si filii Dei per gratiæ ejus adoptionem sumus, agnoscemus & humiliter profitebimur, nihil nos à nobis facere posse boni, cùm de nostro non habeamus, nisi mendacium & peccatum, & ad bonum nihil possimus, nisi præveniamur & adjuvemur ab omnipotenti bono: Deus enim *operatur in nobis velle & perficere pro bona voluntate.* Se autem Patri cœlesti conformare nititur vir justus, dans operam ut sit perfectus, sicut Pater cœlestis perfectus est.

Philipp. 2. 13.

Non

Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem: Atque in primis Dei charitatem imitatur, Deum diligens, sicut à Deo diligitur: *Pater enim diligit Filium:* & sicut Dei Filius incarnatus Christus Jesus Dominus noster voluntatem Patris & omnia ejus consilia adimplevit: ita vir justus, Deique per gratiam adoptionis filius, Dei voluntatem in omnibus exequi studet, eique se plenè conformare, ut regulæ indeficienti: *Et omnia demonstrat ei quæ ipse facit.*

21. *Sicut enim Pater suscitat mortuos, & vivificat; sic & Filius, quos vult, vivificat.* Vitam naturæ per Filium suum nobis dedit Pater: *In ipso* enim *vita erat, & vita erat lux hominum.* In Filio non minùs, quàm in Patre, vivimus, movemur, & sumus. Per Filium dat nobis vitam gratiæ: *Sicut* enim *in Adam omnes moriuntur, ita & in Christo omnes vivificabuntur.* Et, *Benedixit nos in omni benedictione spirituali in cœlestibus in Christo Iesu.* Nullis nostris meritis, sed gratia ejus justificamur gratis: *Sic & Filius, quos vult, vivificat.* Vitam denique æternam electis suis per Christum Jesum Filium suum dabit: *Ego veni* (inquit) *ut vitam habeant, & abuntiùs habeant..... Ego vitam æternam do eis.* Gratias ob tanta beneficia agamus Deo Patri, per Filium ejus, in Spiritu sancto.

1.Cor.15.22. Ephes.1. Ioan.10.28.

S.Aug. tract. 18. in Ioann.

Non potest Filius à se facere quidquam, nisi quod viderit Patrem facientem..... Pater enim diligit Filium, & omnia demonstrat ei, quæ ipse facit, &c. Sublimia hæc & intellectu difficilia. Itaque valdè cautè hæc audire debemus, ad quæ capienda parvuli sumus; & corde pio, & cum tremore: *Hanc tenentes regulam sanitatis, ut quod secundùm fidem, quam imbuti sumus, intelligere valuerimus, tamquam de cibo gaudeamus: quod autem secundùm sanam fidei regulam intelligere nondum potuerimus, dubitationem auferamus, intelligentiam differamus; hoc est, ut etiam si quid sit nescimus, bonum tamen & verum esse minimè dubitemus.* Ut autem perveniamus ad Mysteriorum tam sublimium intelligentiam, animum purgemus, mores emendemus: *Mores perducunt ad intelligentiam; genus vitæ perducit ad genus vitæ.* Alia vi-
» ta terrena, alia vita cœlestis; alia vita pecorum, alia
» vita hominum, alia vita Angelorum. Vita pecorum
» terrenis voluptatibus æstuat, sola terrena conquirit,
» in ea prona atque projecta est: vita Angelorum sola
» cœlestis: vita hominum media. Si vivit homo secun-
» dùm carnem, pecoribus comparatur: si vivit secun-
» dùm spiritum, Angelis sociatur. Quando secundùm
» spiritum vivis, quære etiam in ipsa Angelica vita
» utrum parvus, an grandis sis. Si enim adhuc parvus
» es, dicunt tibi Angeli, Cresce, nos panem man-
» ducamus, tu lacte nutrire, lacte fidei, ut perve-
» nias ad cibum speciei. Si autem adhuc inhiatur sor-
» didis voluptatibus, si adhuc fraudes cogitantur, si
» mendacia non vitantur, si mendacia perjuriis cumu-
» lantur: tam immundum cor audet dicere: Explica
» mihi, quomodo videt Verbum? Etiam si possim, etiam-
» si ego jam videam. Porrò autem si fortè ego non
» sum in his moribus, & tamen ab ista visione longè
» sum: quantùm ille qui nondum isto superno deside-
» rio rapitur, terrenis desideriis prægravatus? Multùm
» interest inter auversantem & desiderantem: & ite-
» rùm multùm interest inter desiderantem & fruentem.
» Vivis ut pecora, aversaris: Angeli perfruuntur.
» Tu autem si non vivis ut pecora, jam non aversaris:
» desideras aliquid, & non capis. Inchoasti ipso desi-
» derio vitam Angelorum. Crescat in te, & perficiatur
» in te: & capias hoc non à me, sed ab illo qui & me
» fecit, & te.

22. *Neque enim Pater judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio.* Sic vivamus, ut venturum judicem securi videamus. Diligamus Salvatorem, ejusque præceptis pareamus, ut judicem sustinere possimus. Piis & impiis, electis & reprobis videbitur; in ea nempè forma judicaturus est, in qua judicatus: *Forma servi servis demonstrabitur; forma Dei filiis servabitur. Fiant ergo servi filii; qui sunt ad dexteram, eant in æternam hæreditatem olim promissam, quam non videntes Martyres crediderunt, pro cujus promissione sanguinem suum sine dubitatione fuderunt: eant illuc & videant ibi.* Eant per charitatem & mandatorum observantiam; hæc est via ad videndum Patrem, & Filium in forma Dei. *Qui habet mandata mea,* inquit, *& servat ea, ille est qui diligit me; & qui me diligit, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum.* Non te fraudabo, ò homo fidelis, crede quia videbis. Amas, & non vides: amor ipse non te perducet, ut videas? Ama, persevera in amando: non fraudabo, inquit, amorem tuum, qui mundavi cor tuum. Ut quid enim mundavi cor tuum, nisi ut Deus à te possit videri? *Beati enim mundo corde, quoniam ipsi Deum videbunt.*

S.Aug. tract. 21. in Ioann.

Ioan.14.21. « « «

& procede? *Crede, & confitere.* Et qui audierint, vivent. *De qua vita? De Christo.* Ego sum, *inquit*, via, veritas, & vita. *Ambulare vis? Ego sum via. Falli non vis? Ego sum veritas. Mori non vis? Ego sum vita.* Hoc dicit tibi Salvator tuus: *Non est quò eas, nisi ad me; non est qua eas, nisi per me ..... Erigat te Christus per id quod homo est, ducat te per id quod Deus homo est, perducat te ad id quod Deus est.*

S. Aug. tract. 23. in Io. n. 6.

S. Aug. tract. 22. in Io.

26. *Sicut enim Pater habet vitam in semetipso, sic dedit & Filio habere vitam in semetipso.* Paulus vitam habet, non in semetipso, sed in Christo. Tu fidelis ubi habes? Non in temetipso, sed in Christo. *Vivo ego* (inquit Apostulus) *jam non ego, vivit verò in me Christus.* Vita nostra *tamquam nostra, id est, de voluntate propria nostra: non erit nisi mala, peccatrix, iniqua: vita verò bona de Deo in nobis est, non à nobis; à Deo nobis datur, non à nobis. Christus autem in semetipso habet vitam sicut Pater, quia Verbum Dei. Non modò male vivit, & modò bene vivit; homo autem modò malè, modò benè. Qui malè vivebat, in vita sua erat: qui benè vivit, ad vitam Christi transit. Particeps factus vitæ, non eras quod accepisti, & eras qui acciperes: Filius autem Dei non quasi primò fuit sine vita, & accepit vitam. Si enim sic illam acciperet, non eam haberet in semetipso.* Quid est enim, *In semetipso*? Ut ipsa vita ipse esset.

Galat. 2. 20.

S. Aug. tract. 23. in Io.

28. 29. *Nolite mirari hoc, quia venit hora, in qua omnes qui in monumentis sunt, audient vocem Filii Dei: Et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ: Qui verò mala egerunt, in resurrectionem judicii.* Tota prædicatio dispensatioque per Christum hæc est, ut resurgant animæ, resurgant & corpora. Utrumque quippè mortuum erat, corpus ex infirmitate, anima ex iniquitate. Quia utrumque mortuum erat, resurgat utrumque. Per quid anima, nisi per Deum Christum? Per quid corpus, nisi per hominem Christum?

Et procedent qui bona fecerunt, in resurrectionem vitæ, &c. Inter bona & mala opera, nihil medium. Omnia enim opera, omnes actus voluntatis nostræ, vel ex amore Dei, vel ex amore proprio ortum habent: quæ ex charitate procedunt, ad Deum referuntur, & ab eo remunerabuntur: quæ ex cupiditate, non referuntur ad Deum, & ab eo punientur.

30. *Judicium meum justum est: quia non quæro voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me.* Voluntati Dei, ut certissimæ & immutabili regulæ, adhæreamus, ut judicium nostrum de rebus divinis & animæ nostræ salutem spectantibus semper justum ac rectum sit. Ideò enim sæpè falsum & injustum est judicium nostrum, quia voluntatem nostram & cupiditatem implere quærimus, non voluntatem Dei. Quamobrem *Pluit pœnales cæcitates super illicitas cupiditates.*

S. August.

31. *Si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum non est verum. Alius est qui testimonium perhibet de me, &c.* Christi missio & divinitas probata est. 1. Testimonio Joannis: *Vos misistis ad Joannem, & testimonium perhibuit veritati.* 2. Testimonio operum divinorum: *Ipsa opera quæ ego facio, testimonium perhibent de me, quia Pater misit me.* 3. Testimonio Patris: *Et qui misit me Pater, ipse testimonium perhibuit de me.* 4. Testimonio Scripturarum: *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.* Christi & Ecclesiæ Ministri de se ipsis testimonium non perhibeant, jactantiam & ostentationem fugiant; bonorum operum exemplo, non humanis laudibus probari cupiant & satagant; Scripturas scrutentur; in illarum lectione non solùm assiduè versentur, sed earum sensum quærant & assequi curent, diligenti collatione ipsarum Scripturarum, Patrum antiquorum lectione, Ecclesiæ Catholicæ doctrina ab Apostolis tradita, & per continuam Episcoporum successionem ad nos usque transmissa. *Scrutamini Scripturas*, quæ sunt *substantia Sacerdotii*, quæ *utiles* sunt *ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in justitia; ut perfectus sit homo Dei, ad omne opus bonum instructus.* Nulli se ingerant Ecclesiastico ministerio propria voluntate, non curæ animarum, non verbi divini prædicationi, non confessionibus excipiendis & conscientiis moderandis, absque legitima vocatione & missione. Unam verò Dei gloriam, & Animarum Christi sanguine redemptarum salutem pro fine habeant. Superbiam, inanemque gloriam non solùm fructum omnem laborum ipsis prærepturam cogitent; sed & fidei fundamentum quodammodo concussuram, si in ea finem suum constituant. *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis, & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis?* Hinc Apostolus: *Si adhuc hominibus placerem* (inquit) *Christi servus non essem.* Non credunt, inquam fide per dilectionem operante, qui gloriam humanam quærunt magis, quàm gloriam Dei: *Cognovi vos, quia dilectionem Dei non habetis in vobis.*

1. Tim. 3. 16.

Gal. 1.

1. Christianis omnibus commendetur lectio Scripturarum, quæ ad Christi cognitionem perducunt, & viam regni cœlestis, æternæque vitæ ostendunt. *Scrutamini Scripturas, quia vos putatis in ipsis vitam æternam habere: & illæ sunt quæ testimonium perhibent de me.*

2. Inculcandum omnibus est divini amoris præceptum, qui *Nullum à se rivulum duci extra patitur, cujus derivatione minuatur*, (ut loquitur S. Augustinus.) *Dilectionem Dei non habetis in vobis.*

3. Omnibus pariter inculcandum est, ut recta & pura intentione omnia opera sua conficerent, & semper in Christi nomine, ac propter Dei gloriam operentur; quod nisi faciant, agunt ut infideles, ut Pagani, animalia gloriæ, mancipia superbiæ, servi cupiditatis & voluptatis. *Quomodo vos potestis credere, qui gloriam ab invicem accipitis: & gloriam quæ à solo Deo est, non quæritis?*

CAPUT VI.

Sensus Litteralis.

1. 2. 3. 4. POst hæc, non statim post sermonem superiori capite descriptum, sed multis interjectis, quæ ab aliis Euangelistis narrantur; & post annum circiter, *abiit Jesus trans Mare Galilææ*, sive Lacum Genesareth, *quod est Tiberiadis*, ad eam lacus partem quæ Tiberiadi adjacet, civitati ab Herode Tetrarcha conditæ in honorem Tiberii Cæsaris: *Et sequebatur eum multitudo magna* pedestri itinere, pars beneficii, pars spectaculi, pars divinorum sermonum avida: *Quia videbant signa quæ faciebat super his qui infirmabantur. Subiit ergo in Montem Jesus, & ibi sedebat cum Discipulis suis*; ut paulùm quiescerent. *Erat autem proximum Pascha, dies festus Judæorum.* Tertium istud Pascha fuit à baptismo Christi.

5. 6. *Cùm sublevasset ergo oculos, & vidisset, quia multitudo maxima venit ad eum;* cùm de monte descendisset, locutus illis fuisset de regno Dei, ac infirmos illorum curasset, *dixit ad Philippum: Unde ememus panes, ut manducent hi? Hoc autem dicebat tentans eum*, seu fidem ejus experiri volens: *Ipse enim sciebat, quid esset facturus*; apud se decreverat, & cum Patre constituerat ab æterno, quid esset in his rerum circumstantiis facturus.

7. 8. 9. 10.

7. 8. 9. 10. *Respondit ei Philippus : Ducentorum denariorum panes non sufficiunt eis , ut unusquisque modicum quid accipiat* . Ducenti denarii septuaginta septem circiter libellis monetæ nostræ æquivalent . *Dicit ei unus ex Discipulis ejus Andreas , frater Simonis Petri : Est puer* seu adolescens *unus hic , qui habet quinque panes hordeaceos , & duos pisces : sed hæc quid sunt inter tantos* ? Ad tantam hominum multitudinem alendam hæc certè non sufficiunt. *Dixit ergo eis Iesus : Facite homines discumbere :* Tametsi enim humanum præsidium deficiat , eis alimenta divina virtute subministrabo . *Erat autem fœnum multum in loco*, ut commodè discumberent. *Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque millia*, præter mulieres , & pueros . Soli enim viri secundùm morem Legis numerantur .

11. 12. 13. *Accepit ergo Iesus panes , & cum gratias egisset* Deo , *distribuit discumbentibus* , Apostolorum ministerio : *similiter & ex piscibus quantum volebant . Vt autem impleti sunt* , postquam exempta fames , *dixit Discipulis suis : Colligite quæ superaverunt*, seu residua sunt, *fragmenta , ne pereant. Collegerunt ergo , & impleverunt duodecim cophinos fragmentorum ex quinque panibus hordeaceis , quæ superfuerunt his qui manducaverant* . Omnia ita moderatus est Christus , ut ex circumstantiis miraculi necessitas , veritas , & magnitudo certò constarent. Confer cum *Matthæi* 14. *Marci* 6. & *Lucæ* 9.

14. 15. *Illi ergo homines , cum vidissent quod Iesus fecerat signum*, omnes naturæ vires adeò superans, dicebant: *Quia hic est verè Propheta , qui venturus est in mundum*; Messias à Deo promissus, & à nobis expectatus. *Iesus ergo cum cognovisset*, introspectis divina vi eorum consiliis, *quia venturi essent , ut raperent eum, & facerent eum Regem* , excusso alieni imperii jugo , spe facilis alimoniæ & terrenæ felicitatis per eum procurandæ; *fugit iterum in montem ipse solus* , tum ut fastum honoris & potestatis sæcularis declinaret, Regnumque suum de hoc mundo non esse opere demonstraret ; tum ut orationi vacaret.

Deuter. 18.

16. 17. 18. 19. 20. 21. *Vt autem serò factum est , descenderunt Discipuli ejus ad mare ; & cum ascendissent navim* , in portu Bethsaidæ , *venerunt trans mare in Capharnaum . Et tenebræ jam factæ erant , & non venerat ad eos Iesus* , tametsi multa nox esset. Ideò navim ascenderunt , & Capharnaum versùs remigarunt, quò illum præcessisse putabant. *Mare autem , vento magno flante , exurgebat* , intumescebat, concitabatur: *Cùm remigassent ergo quasi stadia viginti quinque aut triginta* , provecti , *vident Iesum ambulantem supra mare , & proximum navi fieri , & timuerunt* , spectrum esse existimantes. *Ille autem dicit eis : Ego sum , nolite timere* velut infaustum omen , aut nocturnum terriculum . *Voluerunt ergo accipere eum in navim* , enixè eum rogarunt , ut in navim ascenderet ; & cùm ascendisset, jam secundis ventis & fluctibus , qui priùs contrarii erant, *navis fuit*, sive appulit, *ad terram , in quam ibant.* Confer cum *Matth.* 14. *vers.* 22. *usque ad* 36. & *Marci* 6. *vers.* 45. *ad* 56.

22. 23. 24. *Altera die* , sequenti post miraculum multiplicationis quinque panum , *turba quæ stabat trans mare* , id est , quæ in portu substiterat , *vidit* , seu recordata est , *quia navicula alia non erat ibi* pridie *nisi una , & quia non introisset cum Discipulis suis Iesus in navim* illam , *sed soli Discipuli ejus abiissent :* Jesum nullo navigio transfretasse , sed mare trajecisse ambulando super aquas , conjecit: *Aliæ verò venerunt naves à Tyberiade , juxta locum ubi manducaverant panem , gratias agente Domino* , ubi Dominus post gratiarum actionem illos quinque panibus refecerat . *Cùm ergo vidisset turba , quia Iesus non esset ibi , neque Discipuli ejus , ascenderunt in naviculas , & venerunt Capharnaum quærentes Iesum* , in Urbe in qua frequens morabatur.

S. Cyr. Alex. l. 3. in Io. p. 194.

25. 26. *Et cum invenissent eum trans mare , dixerunt ei : Rabbi , quando huc venisti* ? Christus verò inani & inutili quæstione neglecta , latentem in eorum cordibus morbum curare satagit increpatione & admonitione salutari. *Respondit eis Iesus , & dixit : Amen , amen dico vobis , Quæritis me , non quia vidistis signa* , non quòd credatis doctrinæ meæ , miraculis tam insignibus confirmatæ ; *sed quia manducastis ex panibus , & saturati estis :* Temporariam dumtaxat utilitatem & alimoniam facilè & sine labore vobis subministrandam quæritis , quasi simile in vestri gratiam miraculum quotidie sim facturus.

27. *Operamini cibum qui non perit* , procurate vobis cibum longè excellentiorem & incorruptibilem , qui in ventrem non vadit ; *sed qui permanet in vitam æternam* , cibum non corporis , sed animæ , qui comedentes servat à morte , & ad vitam æternam alit ; *quem* cibum *Filius hominis dabit vobis* : Hunc ego ipse vobis dabo . *Hunc enim Pater signavit Deus :* Deus Pater meus , qui mentiri non potest , divinam quam habeo potestatem dandi hominibus cibum illum vivificum , semen illud immortalitatis , miraculis quæ operor , quasi sigillo suo confirmat. Non erit mihi difficile cibum dare vobis permanentem , qui ad vitam & delicias conducat sempiternas . Nam etsi tamquam unus vestrum appaream , homo nimirùm cum carne ; unctus sum tamen & signatus à Deo Patre in omnimodam similitudinem cum ipso : nec minor ullo modo virtute Genitoris mea virtus est.

S. Cyr. l. 4. in Io. c. 5. Prim.

28. 29. 30. 31. *Dixerunt ergo ad eum : Quid faciemus , ut operemur opera Dei* ? id est, opera apprimè Deo grata. Meminerant , Legi tribui vim alendi spiritaliter , *Deuteron.* 18. 3. Quærunt ergo, an aliud præscribendum habeat præter observantiam Legis Mosaicæ , ut novum illum vitæ æternæ cibum promereri possint. *Respondit Iesus , & dixit eis : Hoc est opus Dei* , opus Deo imprimis acceptum , *ut credatis in eum quem misit ille* . Non sufficit vobis cultus legalis ad salutem , Fides vobis necessaria est , qua credatis in Messiam & Salvatorem mundi quem Patribus vestris promissum jam misit Deus , id est , in me. In tertia autem persona loquitur , ut honorem muneris sui pro more referat ad Patrem. *Dixerunt ergo ei : Quod ergo tu facis signum* Messia dignum , *ut videamus , & credamus tibi* ? Luculentiora expetimus testimonia , majora miracula his quæ hactenus edidisti. *Quid operaris ? Patres nostri manducaverunt Manna in deserto , sicut scriptum est : Panem de cœlo* descendentem *dedit eis manducare.* Moyses sexcenta millia & ampliùs Manna cibavit in deserto per annos quadraginta. Tu verò quinque millia tantùm terrenis panibus , & semel quidem , aluisti. Si Moyse major es, majora ede miracula. Hic incredulorum & ingratorum Judæorum sensus.

Exod. 16. 14. Num. 11. 7. Ps. 77. 24. Sap. 16. 20.

32. 33. 34. *Dixit ergo eis Iesus : Amen , amen dico vobis : Non Moyses dedit vobis panem de cœlo* , panem verè cœlestem ; sed figuram & umbram dumtaxat illius: *sed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum* , scilicet me ipsum , qui sum panis vitæ , non uni Judæorum genti , sed toti mundo datus. *Panis enim Dei est*, id est verè divinus & cœlestis , *qui de cœlo descendit* , non de nubibus dumtaxat , sed de sinu Dei Patris , & *dat vitam* perennem ac beatam *mundo*, omnibus ex orbe universo electis. *Dixerunt ergo ad eum : Domine , semper da nobis panem hunc* , tam desiderabilem , ut sine labore , sine anxietate alamur.

35. 36. *Dixit autem eis Iesus : Ego sum panis vitæ* , panis vivus & vivificus ; *Qui venit ad me* , qui se in disciplinam meam tradit, seque mihi devovet ; *non esuriet ; & qui credit in me , non sitiet umquam* ..... Longè igitur præstantior & admirabilior est panis, quem vobis offero, Manna quod ministerio Moysis datum est ; siquidem qui Manna comederunt , adhuc esurierunt : longè excellentior & admirabilior aquis quas è saxo eduxit , quas qui biberunt , adhuc sitiverunt . Panis qui vobis præsto est, potus simul ac cibus est , famem ac sitim extinguens animæ , ita ut nihil ipsi præterea necesse sit in æterna vita. *Sed dixi vobis : Quia & vidistis me* ,

spe-

spectatores fuistis miraculorum probantium missionem ac divinitatem meam; *& tamen non creditis* me esse Messiam, Filium Dei, Salvatorem mundi: Cor nempè vestrum incrassatum est.

37. 38. *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet.* Sed quamvis non credatis, nihil mihi perit ex populo electo, quem dedit mihi Pater in hæreditatem, nec infidelitas vestra fidem Dei evacuavit. Nam omnes qui mihi dati sunt à Patre, *prædestinati secundùm propositum ejus, qui operatur omnia secundùm consilium voluntatis suæ, ut sint in laudem gloriæ gratiæ ejus*, ad me venient, id est, mihi credent: *& eum qui venit ad me, non ejiciam foras*; eum qui mihi datus à Patre, ad me venit, non ejiciam è domo mea, ac regno, sed illum fovebo, protegam, adjuvabo ut perseveret, perseverantem denique coronabo: *quia descendi de cœlo* per Incarnationis meæ mysterium, *non ut faciam voluntatem meam*, nempè humanam, quæ dissentanea sit voluntati Patris; *sed voluntatem ejus qui misit me*: ut omnia congruenter agam paternæ voluntati, quæ & mea est, quatenùs Deus sum & Verbum in principio existens apud Deum.

Ephes. 1. 11. 12.

39. 40. *Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me, Patris, ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo;* ut ex iis omnibus quos dedit mihi, neminem in æternum perire patiar; *sed resuscitem illud*, id est, electos omnes, ad gloriam cœlestem, æternamque felicitatem, *in novissimo die. Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me, ut omnis qui videt Filium*, qui illum attento animo considerat in carne assumpta, & ex doctrina & miraculis verè Filium Dei esse agnoscit; *& credit in eum* fide viva, tamquam in Salvatorem & Mediatorem unum Dei & hominum, *habeat vitam æternam*, certissimè consequatur vitam æternam, ad quam ab æterno electus est; *& ego resuscitabo eum in novissimo die*, ad vitam immortalem, & beatam.

41. 42. 43. *Murmurabant ergo Judæi de illo*, sive contra illum, *quia dixisset: Ego sum panis vivus, qui de cœlo descendi.* Illum nempè merum hominem esse censebant, cujus terrenam se nosse putabant originem, humilemque conditionem. Et dicebant: *Nonne hic est Jesus filius Joseph* fabri, *cujus nos novimus patrem & matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cœlo descendi?* Si merus homo fuisset Jesus, Judæorum offensioni obviam iviisset, dicendo: Se è cœlo non descendisse secundùm personam & naturam, quasi divinæ originis esset ac naturæ, verusque Deus ac Dei Filius; sed quòd doctrinam cœlitùs inspiratam doceret. Tantùm verò abest, ut illam removeat intelligentiam & opinionem, quòd è cœlo reipsa descendisset, naturaque & origine verus Deus esset; quin immò illam adstruit & confirmat. *Respondit ergo Jesus*, & dixit eis: *Nolite murmurare invicem*, seu inter vos: quibus verbis omniscium se ostendit.

44. *Nemo potest venire ad me*, id est, mihi credere, quòd sim Messias, verus Dei Filius, mundi Salvator, & hoc nomine mihi adhærere, *nisi Pater, qui misit me, traxerit eum* interiùs invictissima gratiæ suæ efficacia & suavitate omnia humana merita præveniente, cor aperiente, flectente, innovante, accendente, impellente, convertente, & ex nolentibus volentes faciente. *Et ego resuscitabo eum*, qui ad me venerit, & in me manserit, *in novissimo die*. Partem illi dabo in resurrectione Justorum.

Isai. 54. 13.

45. 46. *Est scriptum in Prophetis: Erunt omnes docibiles Dei:* Omnes Ecclesiæ filii docti erunt à Deo, non voce tantùm extrinsecùs insonante, sed interiùs revelante. *Omnis qui audivit à Patre*, quem interiùs docuit Pater, *& didicit*, eo illuminante & docilitatem fidemque donante, *venit ad me*, credit me esse Filium Dei, mundique Salvatorem, & mihi eo nomine adhæret. *Non quia Patrem vidit quisquam*, velut ludimagistrum discipulos docentem: (valdè enim remota est à sensibus carnis hæc schola, in qua Pater auditur & docet) *nisi is qui est à Deo* genitus & missus Filius ejus unigenitus: *hic vidit Patrem*, cujus in sinu manet, unius cum ipso naturæ & scientiæ. *Nemo Deum vidit umquam; Unigenitus qui est in sinu Patris, ipse narravit*. Cùm autem se & ex Deo esse, & vidisse Patrem statuit, se ipsum ex omnium creaturarum numero excludit. Cùm ergo extra omnia sit, & nemine Patrem vidente, solus eum ipse videat; numquid in omnium numero non esse censendus est, ut unus ex ipsis, sed extra omnia, ut supra omnia? Et, si cùm à Deo omnia existere dicantur, ac nemo Patrem videat, solus ipse eum videt: illud, *à Deo*, rectè intelligemus de ipso solo, quasi dicat, *ex substantia Patris*.

Joann. 1.

S. Cyrill. l. 4. in Joa. p. 344.

47. 48. 49. 50. *Amen, amen dico vobis: Qui credit in me*, qui me Filium Dei esse credit, doctrinamque meam amplectitur, & mandata servat, *habet vitam æternam*, jus certissimum ad vitam æternam, pignus æternæ felicitatis. *Ego sum panis vitæ*, panis vivificus, & vitam æternam in me credentibus, & spiritaliter per fidem charitate formatam manducantibus præstans. *Patres vestri manducaverunt Manna in deserto, & mortui sunt*, quotquot illud manducaverunt; ad vitam enim corruptibilis corporis tuendam & sustentandam, non ad procurandam immortalitatem datum est. *Hic est panis de cœlo descendens*: Ego sum panis ille: *Ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur*: Eo fine sum incarnatus, ut quisquis mihi per fidem & charitatem intimè unitus & incorporatus fuerit, in meque manserit, non moriatur morte æterna, sive animæ, sive corporis. Divini enim hujus cibi virtute in vitam æternam, beatam, & gloriosam suscitandus est.

51. 52. *Ego sum panis vivus*, in me ipso vitam habens, panis Angelorum quatenùs Verbum Patris & Vita apud Deum, *qui de cœlo descendi*, & assumpta carne factus sum panis hominum in me credentium: *Si quis manducaverit ex hoc pane*, seu spirituali manducatione per fidem Incarnationis ac Passionis meæ, seu Sacramentali simul & spirituali per Sacramentum quod instituam Corporis & Sanguinis mei, vivet in æternum: *Et panis, quem ego dabo*, ipsa *caro mea est*, quam ego dabo, id est, quam offeram Patri in altari crucis, ut victimam *pro mundi vita*. Non ergo figuram dumtaxat carnis suæ, sed veram carnem se daturum in Sacramento Eucharistiæ, de quo hunc locum summo consensu veteres Patres intelligunt, & Ecclesia à Spiritu sancto edocta, Christus promittit.

Text. Græc.

53. *Litigabant ergo Judæi ad invicem*, inter se disceptabant, *dicentes: Quomodo potest hic*, quem novimus, *nobis carnem suam dare ad manducandum?* An carnem suam aliorum more ciborum in frusta concisurus ac discerpturus est, ut eam manducandam apponat? Hoc impossibile & horrendum. Si nudam carnis suæ figuram, vel merum panem carnis suæ virtute & efficacia plenum se daturum credentibus Christus Jesus promisisset, Judæorum contentionem facillimè sedare, & offensionem removere potuisset, dicendo se panem daturum ceu figuram carnis suæ, & fide tantùm, non ore carnem suam manducandam se commendare. Verùm tantùm abest, ut ideam veræ carnis, veræque & oralis manducationis à verborum suorum sensu removerit, ut potiùs illam confirmaverit.

54. *Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis*, id est meam, *& biberitis ejus sanguinem*, (quorum unum sine altero fieri non potest, siquidem in qualibet parte Sacramenti corpus Christi continetur, & sanguis secundùm substantiam & integritatem) *non habebitis vitam* æternam *in vobis*, id est, non perseverabitis in vita spirituali, ut sit vobis æterna. His verbis præceptum Christus tradit de carne sua manducanda in Sacramento Eucharistiæ, vel reipsa, vel voto & desiderio, si necessitas rem excludat. Qua de re legendi Theologi.

55. 56. 57. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem*, eo modo quo manducari ac bibi debent,

bent, non ore solùm corporis sumendo sub Sacramento, sed ore mentis & cordis per fidem & charitatem; *habet vitam æternam*, jus ad vitam æternam, pignus vitæ æternæ; *& ego resuscitabo eum in novissimo die*, vi Corporis & Sanguinis mei, quod semen est immortalitatis & incorruptionis. *Caro enim mea verè est cibus, & sanguis meus verè est potus*; non metaphoricè solùm, aut mysticè, sed re ipsa; non fluxus & caducus, sed æternus. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, in me manet, & ego in illo*; non spirituali tantùm, sed corporali unitate & commixtione. *De veritate carnis & sanguinis non relictus est ambigendi locus. Nunc enim & ipsius Domini professione, & fide nostra verè caro est, & verè sanguis est. Et hæc accepta atque hausta id efficiunt, ut & nos in Christo, & Christus in nobis sit. Anne hoc veritas non est? Contingat planè his verum non esse, qui Christum Iesum verum esse Deum denegant. Est ergo in nobis ipse per carnem, & sumus in eo: dum secum hoc, quod nos sumus, in Deo est.*

S. Hil. l. 8. de Trinit. n. 14. p. 951.

Christus non ait, se dumtaxat in nobis futurum secundùm relationem quamdam affectus, sed & *per participationem naturalem. Vt enim si quis ceram ceræ conjunctam igne simul liquefecerit, unum quid ex ambobus efficit; ita per corporis Christi, & pretiosi sanguinis participationem, ipse quidem in nobis, nos autem rursus in eo simul unimur. Nec enim aliter vivificari potest quod natura sua est corruptibile, quàm si corporaliter unitum sit corpori ejus, qui secundùm naturam suam est Vita, hoc est, Vnigeniti.*

S. Cyrill. l. 10. p. 861.

58. *Sicut misit me vivens Pater*, sicut Pater qui misit me, Deus vivens est, & fons omnis vitæ, *& ego vivo propter Patrem*, id est, Patre authore; *& qui manducat me, & ipse vivet propter me*, id est, me authore. Non est alia vita mea, quàm Patris: proinde mirum vobis esse non debet, si carnem meam vivificare asseram eos qui illam manducabunt. *Vivit ergo per Patrem: & quo modo per Patrem vivit, eodem modo nos per carnem ejus vivimus. Omnis enim comparatio ad intelligentiæ formam præsumitur, ut id de quo agitur, secundùm propositum exemplum assequatur. Hæc ergo vitæ nostræ causa est, quòd in nobis carnalibus manentem per carnem Christum habemus: victuris nobis per eum ea conditione, qua vivit ille per Patrem. Si ergo nos naturaliter secundùm carnem per eum vivimus, id est, naturam carnis suæ adepti: quomodo non naturaliter secundùm Spiritum in se Patrem habeat, cùm vivat ipse per Patrem?*

S. Hilar. l. 8. p. 957.

59. *Hic est panis*, caro mea est ille panis, *qui de cœlo descendit. Non sicut manducaverunt Patres vestri Manna & mortui sunt:* ut alterius naturæ, ita longè majoris virtutis est, quàm Manna, quod manducaverunt Patres vestri in deserto, & nihilominùs mortui sunt. Manna enim figura tantùm erat vivifici illius panis, quem vobis sum daturus. *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.*

60. 61. *Hæc dixit* Jesus *palam in Synagoga docens, in Capharnaum. Multi ergo audientes ex discipulis ejus*, non ex duodecim Apostolis, sed ex aliis qui frequentiores illum sectabantur, *dixerunt: Durus est hic sermo*, incredibilis, *& quis potest eum audire?* quis patienter audiat?

62. 63. *Sciens autem Iesus apud semetipsum*, id est, ex seipso, nullo indicante, *quia murmurarent de hoc discipuli ejus*, quòd dixerat, se esse panem vivum, qui è cœlo descendit, &c. *dixit eis: Hoc vos scandalizat?* Ita-ne sermo ille quasi durus & incredibilis vos offendit? *Si ergo videritis Filium hominis ascendentem, ubi erat priùs?* Numquid omnem offensionem ex animis vestris non tollet aliquando Ascensio mea in cœlum, ubi eram priùs, & ab æterno ut Deus, quò ascendam secundùm naturam humanam, idem ipse qui descendi; quia unumquodque ad originem suam redire necesse est? Si carnem meam vivificare non posse putatis, quia natura sua comparata non est ad vivificandum; quomodo in cœlum ascender, cùm hoc æquè carni per se sumptæ impossibile sit? Quòd si præter naturam, & virtute Verbi Dei, cui unita est, & in quo subsistens est, ascendat; quid prohibet quò minùs etiam vivificet, licèt natura sua vivificare non possit? Nam qui cœleste effecit id quod de terra est, vivificum æquè reddet, tametsi corruptioni obnoxium.

S. Cyrill. ibid. p. 176.

64. *Spiritus est qui vivificat*; divinitas mea conjuncta carni, vivificandi vim ipsi tribuit: ipsa verò caro per se sine divinitate nihil prodesset. Spiritus est Deus. Sicut ergo caro per se non vivit, sed ex spiritu: ita caro mea non est per se vivifica, sed per Verbum cui unita est. Corpus enim est ejus qui vita est secundùm naturam, non autem alicujus terreni hominis, de quo jurè dici possit: *Caro non prodest quidquam*. Non enim Pauli, verbi gratia, aut Petri, vel cujusvis alterius caro id in nobis præstabit: sed unica & sola Salvatoris nostri Jesu Christi, *in quo inhabitat omnis plenitudo divinitatis corporaliter* ..... Caro non prodest quidquam; *sed quomodo illi intellexerunt: carnem quippe sic intellexerunt, quomodo in cadavere dilaniatur, aut in macello venditur, non quomodo Spiritu vegetatur.* Proinde sic dictum est, *Scientia inflat*. Jam ergo debemus odisse scientiam? Absit. *Et quid est, Scientia inflat? Sola sine charitate: ideò adjunxit, Charitas verò ædificat. Adde ergo scientiæ charitatem, & utilis erit scientia, non per se, sed per charitatem. Sic etiam nunc, Caro non prodest quidquam, sed sola caro: accedat Spiritus ad carnem, quomodo accedit charitas ad scientiam, & prodest plurimùm; nam si caro nihil prodesset, Verbum caro non fieret, ut inhabitaret in nobis.*

S. Aug. tract. 27. in Jo.

Verba quæ ego locutus sum vobis, spiritus & vita sunt; spiritaliter, non carnaliter intelligenda sunt, non de carne mortua, sed viva, & Spiritu Deo personaliter conjuncta, ideòque vivifica. Verba quæ de carne mea manducanda vobis locutus sum, spiritaliter intellecta vitam afferent; carnaliter accepta, ut plerique vestrum intellexerunt de carne mortua & in frusta concisa, qualis in macello venit, dentibusque dilanianda, vobis mortis esset occasio, quia *Littera occidit, spiritus autem vivificat*. Cæterum in sensu figurato & metaphorico verba sua non esse accipienda, quibus carnem suam daturum in cibum promiserat; non esse (inquam) intelligenda de figura carnis suæ, sed de vera carne; non de manducatione dumtaxat spirituali, sed reali, ex eo compertum est. 1. Quòd præmisso juramento fidem exigat: *Amen, amen dico vobis: Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis*. 2. Quòd verè, non typicè, cibum esse carnem suam asserat, eamque veteri figuræ, scilicet Mannæ opponat. *Caro mea verè est cibus* ..... *Non sicut manducaverunt Patres vestri Manna, &c.* 3. Quòd Judæos, Discipulosque suos de veræ carnis ejus vera realique manducatione verba ejus intelligentes, & velut incredibilia rejicientes, non docuerit Magister optimus explicata figura & metaphora, quæ explicatio offensionem omnem ex eorum animis removisset, illosque continuisset in officio; cùm verba Domini in sensu metaphorico intellecta, scilicet de figura carnis, & spiritali per fidem manducatione, nihil incredibile significarent. 4. Quòd rei admirabilioris, & humanæ rationis comprehensionem non minùs excedentis exemplo fidem adstruat carnis suæ in verum cibum dandæ: *Si ergo videritis Filium hominis ascendentem, ubi erat priùs?* Carnem ergo suam in Sacramento verè & reipsa manducandam, invisibiliter tamen, commendat Christus. *Verba quæ locutus sum vobis*, inquit, *spiritus & vita sunt*: Id est, *Sacramentum aliquod vobis commendavi, spiritualiter intellectum vivificabit vos, & si necesse est illud visibiliter celebrari, oportet tamen invisibiliter intelligi*. Sic interpretatur S. Augustinus in Psalm. 98.

65. 66. *Sed sunt quidam ex vobis qui non credunt:* Verùm tamen sunt quidã ex vobis qui verbis meis vitã & salutẽ afferentibus fidem non adhibent ob animi superbiam

&

& contumaciam. Id dixit Jesus, se cordium inspectorem & scrutatorem esse ostendens. *Sciebat enim ab initio Iesus*, ab eo primo tempore quo eum sectari cœperant discipuli, imò à primo instanti Incarnationis suæ, ut homo; ab æterno ut Deus; *qui essent non credentes, & quis* ex numero duodecim Apostolorum *traditurus esset eum. Et dicebat: Propterea dixi vobis, Quia nemo potest venire ad me*, in me credere, mihique adhærere, *nisi fuerit ei datum à Patre meo*. Fides enim gratuitum omninò Dei donum est. Igitur *Et qui Euangelium non audierunt, & qui eo audito in melius commutati perseverantiam non acceperunt, & qui Euangelio audito venire ad Christum, hoc est, in eum credere noluerunt, quoniam ipse dixit*: Nemo venit ad me, nisi ei datum fuerit à Patre meo: *& qui per ætatem parvulam, nec credere potuerunt, sed ab originali noxa solo possent lavacro regenerationis absolvi, quo tamen non accepto mortui perierunt; non sunt ab illa conspersione discreti, quam constat esse damnatam, euntibus omnibus ex uno in condemnationem. Discernuntur autem non meritis suis, sed per gratiam Mediatoris, hoc est, in sanguine secundi Adam judificati gratis. Itaque cùm audimus*: Quis enim te discernit? Quid autem habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis? *Ab illa perditionis massa quæ facta est per primum Adam, debemus intelligere neminem posse discerni, nisi qui hoc donum habet, quisquis habet, quod gratia Salvatoris accepit.*

S. Aug. l. de Corrept. & Grat. c. 7.

1. Cor. 4. 7.

67.68. *Ex hoc multi discipulorum ejus abierunt retro: & jam non cum illo ambulabant*: Ex eo tempore, sive ea occasione multi ex discipulis ejus ab ejus comitatu & contubernio desciverunt, nec eum ampliùs ut Magistrum suum agnoscebant & sectabantur. *Dixit ergo Iesus ad duodecim* Apostolos: *Numquid & vos vultis abire?* Ut nullos sua causa quærere ostenderet, sed propter eorum salutem; ac ne velle quidem discipulos, nisi volentes; & gratiam suam liberi arbitrii jura servare.

69.70. *Respondit ergo ei Simon Petrus*, suo & aliorum nomine: *Domine, ad quem ibimus?* Quem alium adibimus & eligemus præceptorem? *Verba vitæ æternæ habes*: Verba tua verè divina sunt, & credentes ducunt ad vitam æternam: *Et* ideò *nos credidimus, & cognovimus*, certò persuasi tum verborum tuorum efficacia & auctoritate, tum operum tuorum admirabilitate, *quia Tu es Christus Filius Dei*. In Græco Textu cum gemino articulo verba leguntur, *Tu es ille Christus, ille Filius Dei*, ut Jesum verum Christum, verumque Dei Filium natura, non adoptione, significent, ab aliis qui aliqua ratione Christi & Filii Dei appellati sunt, distinctum, ut S. Cyrillus exponit.

S. Cyrillus, lib. 4. p. 395.

71.72. *Respondit eis Iesus: Nonnè ego vos duodecim elegi* ad Apostolatum, *& unus ex vobis diabolus est*, homo diabolicus, qui diaboli mores imitatur, incredulus, fur, sacrilegus, proditor? *Dicebat autem Iudam Simonis Iscariotem*: his verbis Judam notabat: *Hic enim erat traditurus eum, cùm esset unus ex duodecim*; ejusque animum Jesus noverat.

Sensus Moralis.

3. *Vbiit ergo in Montem Iesus, & ibi sedebat cum*
4. *discipulis suis. Erat autem proximum Pascha, &c.* Ut ad Paschatis Christiani, ac aliarum Ecclesiæ insignium solemnitatum celebrationem se dignè præparent Fideles, 1. A negotiorum sæcularium tumultu, à pravis affectibus, quæ ferventium instar sunt fluctuum; ab occasionibus peccati enavigandum est: *Abiit Iesus trans mare Galilææ*. 2. Sequendus Jesus, ad ipsum adeundum, ut animæ nostræ morbos curet per gratiam suam: sequendus autem est contriti cordis & amoris pœnitentis affectu, sequendus per viam laboriosæ pœnitentiæ; peccata enim non condonat, nisi verè pœnitentibus, & diligere incipientibus: *Et sequebatur eum multitudo magna, quia videbant signa quæ faciebat super his qui infirmabantur*. 3. In Montem ascendendum cum Jesu, orationi vacandum seorsim à turbis per aliquot dies: Idoneus scilicet ad cœlestem Philosophiam locus solitudo. Aliquando Christus solus montem ascendit, & pernoctat, & orat; ut ostendat, eum qui vult Deo frui, à mundi curis vacare, & quietum locum quærere, & societates quibus à Deo, divinisque rebus avocari ac distrahi potest, fugere oportere. 4. Induenda sunt misericordiæ viscera, nec oculi solùm corporis ad pauperes convertendi, sed cordis, de illorum necessitatibus sublevandis piè soliciti: *Cùm sublevasset oculos Iesus, & vidisset, quia multitudo maxima venit ad eum*. Eleemosynæ uberes erogandæ sunt à divitibus: nec terreri debent multitudine pauperum, ac metuere, ne fortè non sufficiant ipsorum facultates ad sustentandam familiam, ad status sui conditionisque decorum servandum; sed in divina providentia confidere, quæ servis suis non deest, & virorum misericordium, largasque eleemosynas erogantium bona temporalia, sicut & spiritualia multiplicat. *Qui parcè seminat, parcè & metet; & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet. Vnusquisque prout destinavit in corde suo, non ex tristitia, aut ex necessitate: Hilarem enim datorem diligit Deus. Potens est autem Deus omnem gratiam abundare facere in vobis: ut in omnibus semper omnem sufficientiam habentes, abundetis in omne opus bonum, sicut scriptum est: Dispersit, dedit pauperibus, justitia ejus manet in sæculum sæculi. Qui autem administrat semen seminanti, & panem ad manducandum præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum justitiæ vestræ: ut in omnibus locupletati, abundetis in omnem simplicitatem, quæ operatur per nos gratiarum actionem Deo.* Omnes homines, quantumvis potentes & divites, mendici Dei sunt, ejusque providentia aluntur & sustentantur: Verum hunc honorem divitibus tribuere vult, ut sint providentiæ suæ ministri, curam gerendo pauperum, & ipsos alendo. *Facite homines discumbere*. 5. Superflua necessariò danda pauperibus; colligendum ac seponendum est in pauperum usus, quicquid supereat necessitati personæ, ac familiæ, decoroque status, etiamsi necessarium videatur cupiditati, vanitati, ac voluptati. Superflua divitum, necessaria pauperum. Pereunt alioqui, & divites perire faciunt divitiæ conservatæ, vel impensæ in damnum dominorum suorum: *Vt autem impleti sunt, dixit Discipulis suis: Colligite quæ superaverunt fragmenta, ne pereant*. 6. Qui Christum audierunt, qui sanati sunt, qui in bonis operibus exercitati, cœlestem Panem esuriant, ac ferventi charitate desiderantes ad Sacram Mensam accedant, panem cœlestem, ipsum Christi corpus, manducaturi: cujus figuræ panes erant ab eo divina benedictione & omnipotenti virtute multiplicati, & turbis esurientibus distributi: *Accepit ergo Iesus panes, & cum gratias egisset, distribuit discumbentibus.* 7. Virilem in studio boni animum iis inesse oportet, qui ad Christi mensam accedunt. Unde discumbentium virorum dumtaxat meminit S. Euangelista, mulieribus & pueris utiliter ad nostram doctrinam silentio præteritis. Docet quippè nos tamquam in ænigmate, in studio boni viriliter agentibus, convenientiùs quodammodo & magis propriè cibum à Salvatore suppeditatum iri, non autem iis qui vitiosis moribus sunt effœminati; sed nec iis qui mente sunt pueri, ut idcircò nihil capere possint eorum, quæ sunt ad salutem necessaria: *Discubuerunt ergo viri numero quasi quinque millia*. 8. Communionis fructus sit, ut Christum Jesum magis cognoscant, diligant, laudent, voce & operibus confiteantur: *Illi ergo homines cùm vidissent quod Iesus fecerat signum, dicebant: Quia hic est verè Propheta, qui venturus est in mundum*. 9. Qui Pane cœlesti, scilicet Christi corpore, satiati sunt, illum sibi Regem eligere debent, illi in omnibus parere, cor illi suum consecrare, ut in eo solus regnet, suos

S. Chrys. ho. 41. in Ioann.

2. Cor. 9.

S. Cyr. l. 3. in Ioa. p. 282.

omnes affectus, ac sensus illi subjicere : *Iesus ergo cum cognovisset, quia venturi essent, ut raperent eum, & facerent eum Regem, fugit iterum in montem ipse solus.*

15. *Iesus ergo cùm cognovisset, quia venturi essent, ut raperent eum, & facerent eum Regem, fugit; &c.* Christus in montem fugit, dignitatum, honorumque hujus mundi contemptum nos docens : utque his spretis, futura optaremus, complecteremur, amaremus. Regnum suum non hujus mundi, sed cœli dicit. Gloriam mundi non quærit, sed fugit. Imitemur Dominum nostrum. Dignitatem filiorum Dei, claritatem æternam, regni cœlestis consortium, gloriam immortalem pluris faciamus temporalibus, & transitoriis honoribus; gloria mundi, quæ si cum gloria nobis à Deo promissa comparetur, umbra est & somnium. Omnis gloria hominis *tamquam flos agri.* Quid fragilius? Quid corruptibilius? Sed quamvis diuturna, quid animæ conferret? Nihil sanè; verùm majorem in modum officit; quippè quæ servos efficiat, & quidem emptis viliores; non hominum dumtaxat diversa imperantium, sed ambitionis crudelis dominæ mancipia. Si gloriam aucuparis, immortalem quære. Quid expetibilius apud Deum, & Angelos ejus; an apud homines in honore esse; corruptibilem, an incorruptam coronam consequi; ad momentum, an ad sæcula sempiterna coronari? .... Si Christus Re-
» gem fieri conscius regni sui, refugit, plenissimè dedit
» formam suis, dirigendo omni fastigio, & suggestu,
» tam dignitatis, quàm potestatis. Quis enim iis magis
» usus fuisset, quàm Dei Filius? *Quales & quanti eum*
» *fasces producerent? Qualis purpura de humeris ejus flo-*
reret? Quale aurum de capite radiaret, nisi gloriam sæculi alienam & sibi & suis judicasset? Igitur quam noluit, rejecit; quam rejecit, damnavit; quam damnavit, in pompa diaboli deputavit. Non enim damnasset, nisi non sua: alterius autem esse non possent, nisi diaboli, quæ Dei non sunt.

S. Ioann. Chrysost. Hom. 42. in Ioann.

Tertullianus, lib. 10. de Idololat. c. 18.

17. 18. & seq. *Et tenebræ jam factæ erant, & non venerat ad eos Iesus.* Tenebris obscuratum est cor nostrum, nisi ad nos veniat Jesus, qui tenebras nostras illuminet. Sed & venti graviorum tentationum concutiunt animæ nostræ naviculam, & naufragium illi minitantur absente Jesu: *Mare autem vento magno flante, exurgebat.* His tentationibus probatur fides, & excitatur. Si Jesum appropinquantem videt anima, & succurrere paratum; verumtamen timet, turbatur, nisi præsentiam suam verbo interiori cor pulsante, & in sui amorem accendente manifestet: *Vident Iesum ambulantem supra mare, & proximum navi fieri, & timuerunt. Ille autem dicit eis: Ego sum, nolite timere.* Cùm autem Christus Jesus novo modo intrat in Animam per gratiæ, fidei, spei, & charitatis incrementum, citò Anima proficit, & progreditur in via Christianæ pietatis, & perfectionis, citò pervenit ad patriam cœlestem: *Volaerunt ergo accipere eum in navim: & statim navis fuit ad terram, in quam ibant.*

26. *Amen, amen dico vobis: Quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis.* Pars Christianorum maxima Christum Jesum propter utilitatem suam, pauci propter ipsius gloriam quærunt. Plerique Deo serviunt, ut Judæi carnales, temporalium intuitu commodorum. Multi ex eis qui spiritales videntur, Deo serviunt ob spiritalia solatia; sponsi munera magis amant, quàm sponsum: *Quæritis me, quia manducastis ex panibus, & saturati estis.* Vix quæritur Jesus propter Jesum. Quæritis me propter aliud, quærite me propter me. Temporalia bona, non propter se, sed propter spiritalia quæramus; spiritalia ipsa munera propter Deum. Propter utraque Deo gratias agamus; his utendum, solo Deo fruendum est. Quid est frui? Amore illi inhærere propter ipsum. Temporalia propter spiritualia largitur hominibus sui capacibus. Imperfectiores sensibilibus allicit, & præmonet, ne hæc semper expetant, sed desiderent summum bonum, Deum ipsum dumtaxat, propter quem conditi sunt. Spiritualium igitur potior nobis ratio sit. Nam si spiritualia assequimur, amissis corporeis, nullum patimur detrimentum: sine illis autem, quæ nobis reliqua spes est? Quod solatium? Quocirca spiritualia præsertim nobis à Deo petenda, & optanda sunt. Hæc nos postulanda docuit Dominica Oratione. Non principatum, non divitias, non gloriam, non potentiam, sed animæ utilitatem postulandam; non terrena, sed cœlestia petenda mandavit. Quæ enim amentia est, ea desiderare, & à Domino postulare, quibus inhærere, quæ diligere, de quibus soliciti esse prohibemur?

S. Augustin.

S. Chrysost. Hom. 42. in Ioann.

Quæritis me, non quia vidistis signa, sed quia manducastis ex panibus, & saturati estis. Non semper clementia & lenitate utendum, sed aliquando præceptorem durìusculè gerere se decet, ut ignavum discipulum excitet: quem morem, & hìc, & alibi sæpè Dei Filius servavit. Accedentibus enim turbis, illique applaudentibus; ut humanam gloriam se contemnere, & eorum tantùm salutis curam se habere ostendat, asperiùs illis respondet, ut eos erudiat. Modestia tamen & mansuetudine temperata responsio est. Non enim gulæ, & ventris servos appellavit: non tot præcedentia miracula, quæ viderant, nec propterea in eum crediderant, exprobravit; sed proximè factum miraculum præsertim commemorat, ut eos corporei cibi desiderio, non spiritualium gratia bonorum quærere se, ac sequi ostendat: quod maxima reprehensione dignum est. *Anima enim plus est, quam esca.... Non est regnum Dei esca, & potus, sed justitia, & pax, & gaudium in Spiritu sancto.... Esca ventri, & venter escis; Deus autem & hunc, & has destruet.... Optimum est gratia stabilire cor, non escis, quæ non profuerunt ambulantibus in eis.*

S. Chrysost. Hom. 43. in Ioan.

Luc. 13. 23. Rom. 14. 17. 1. Cor. 6. 13. Hebr. 13. 9.

27. *Operamini non cibum qui perit, sed qui permanet in vitam æternam, quem Filius hominis dabit vobis:* Hoc est, nolite corporis cibum curare, sed Animæ. Non tamen labori parcendum, & in otio ac desidia vivendum est. In sudore vultus, temporalis vitæ subsidia procuranda, & vobis, & pauperibus. *Rogamus autem vos, fratres,* inquit Apostolus, *ut abundetis magis, & operam detis, ut quieti sitis, & ut vestrum negotium agatis, & operemini manibus vestris, sicut præcepimus vobis, ut honestè ambuletis ad eos, qui foris sunt... Qui furabatur, jam non furetur: magis autem laboret operando manibus suis, quod bonum est, ut habeat, unde tribuat necessitatem patienti.* Hæc igitur verbà; *Operamini non cibum, qui perit,* non in otio, & desidia vivendum significant: hic enim cibus est qui maximè perit, siquidem omnis malitiæ fomes desidia est, & otium; sed operandum, & erogandum indigentibus, qui cibus minimè perit. Qui pigritiæ deditus ventri vivit, & deliciis vacat, is cibum operatur qui perit: qui verò ex labore suo Christum nutrit; & vestit in paupere, quis cibum perentem illum operari dicat; cùm propter hoc opus cœleste regnum, æternaque bona nobis promittantur? At cùm Judæi nullam fidei rationem haberent; cùm non cogitarent, unde & qua virtute cibus ille veniret, sed satietatem sine labore quærerent; meritò Christus hunc appellavit cibum qui perit. Quasi diceret: Pavi vos, ut inde permanentem cibum quæreretis, quo nutriretur animus: vos terreno attenditis. Ideò vilem hunc vobis cibum dare nolo, qui caducam & fluxam vitam, sed qui sempiternam præbeat: qui non corpus, sed animam pascat: *Quem Filius hominis dabit vobis.*

1. Thessal. 4. Ephes. 4.

S. Ioann. Chrysost. Hom. 43. in Ioann.

29. *Respondit Iesus, & dixit eis: Hoc est opus Dei, ut credatis in eum, quem misit ille.* Discernitur ab operibus fides, sicut Apostolus dicit, justificari hominem per fidem sine operibus Legis; & sunt opera, quæ videntur bona sine fide Christi, & non sunt bona, quia non referuntur ad eum finem, ex quo sunt bona: *Finis enim Legis Christus ad justitiam omni credenti.* Ideò noluit discernere ab opere fidem, sed ipsam fidem dixit esse opus: Ipsa est enim *Fides quæ per dilectionem operatur.* Nec dixit; Hoc est opus vestrum, sed; *Hoc est opus Dei, ut credatis in eum quem misit ille:* ut qui gloriatur, in Domino glorietur.

Rom. 3. 28.

S. Augustin. Tract. 25. in Ioann.

Galat. 6.

32. *A-*

32. *Amen, amen dico vobis: Non Moyses dedit vobis panem de cœlo, sed Pater meus dat vobis panem de cœlo verum. Panis enim Dei est, qui de cœlo descendit, & dat vitam mundo.... Ego sum panis vitæ, &c.* Verum illum, & vivificum Panem Manna significabat. Signa mea dilexistis; qui significabatur, contemnitis. Iste panis Dominus Jesus; panis Dei, & panis Deus, panis quem solus Deus dare potest, ex ejus scilicet substantia genitus; panis verus, qui veram vitam dat & conservat filiis Dei, vitam immortalem & æternam. Huic pani incorporari nos oportet, ut vivificemur; non mutatur in nos, ut cibus carnis nostræ; sed nos in illum fide viva mutari debemus, ut simus unum Christi corpus, & una caro; & vivamus Deo de Deo. *Ego sum panis vitæ: qui venit ad me, non esuriet: & qui credit in me, non sitiet unquam.* His verbis significatur æterna satietas, ubi nulla est egestas. *Ego sum panis vitæ.* Quis est panis cœli, nisi Christus? *Sed ut panem Angelorum manducaret homo, Dominus Angelorum factus est homo. Si enim hoc non factus esset, carnem ipsius non haberemus: si carnem ipsius non haberemus, panem Altaris non manducaremus. Festinemus ad hæreditatem, quia magnum inde pignus accepimus. Desideremus vitam Christi, quia tenemus pignus mortem Christi.*

S. Augustin. Serm. 130. in Ioann.

Ego sum panis vitæ; Panis Angelorum, ut Deus; panis hominum, ut Deus homo. In corpore & sanguine suo voluit esse salutem nostram. Unde autem

S. August. Enar. 1. in Psa. 33. n. 6.

„ commendavit corpus, & sanguinem suum? De humilitate sua: Nisi enim esset humilis, non manducaretur, nec biberetur. Respice altitudinem ipsius: *In „ principio erat Verbum, & Verbum erat apud Deum, & „ Deus erat Verbum.* Ecce cibus sempiternus: sed manducant Angeli, & manducantes saginantur, & integrum manet, quod eos satiat, & lætificat. Quis autem homo posset ad illum cibum? Unde cor tam idoneum illi cibo? *Oportebat ergo, ut Mensa illa lactesceret, & ad parvulos perveniret.* Unde autem fit cibus lac? Unde cibus in lac convertitur, nisi per carnem trajiciatur? Nam mater hoc facit. Quod manducat mater, hoc manducat infans: *Sed quia minus idoneus est infans, qui pane vescatur, ipsum panem mater incarnat, & per humilitatem mammillæ, & lactis succum, de „ ipso pane pascit infantem. Quomodo ergo de ipso pane* Psal. 77. 24. *„ pavit nos Sapientia Dei?* Quia *Verbum caro factum est „ & habitavit in nobis.* Videte ergo humilitatem, quia „ *Panem Angelorum manducavit homo.* Verbum illud „ quo pascuntur Angeli, sempiternum, quod est æquale Patri, manducavit homo: quia *cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse æqualis Deo.* Saginantur illo Angeli; sed *semetipsum exinanivit*, ut manducaret panem Angelorum homo, *formam servi accipiens, in similitudinem hominum factus, & habitu inventus ut homo, humiliavit se factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis:* ut jam de cruce commendaretur nobis caro, & sanguis Domini *novum sacrificium.*

Philipp. 2. 6.

37. *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me, non ejiciam foras.* Magnum arcanum, & inscrutabile! *Quicumque in Dei providentissima dispositione præsciti, prædestinati, vocati, justificati, glorificati sunt; non dico etiam nondum renati, sed etiam nondum nati, jam filii Dei sunt, & omnino perire non possunt. Hi verè veniunt ad Christum;* quia ita veniunt, quomodo ipse dicit: *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet; & eum qui venit ad me, non ejiciam foras.* Et paulò post: *Hæc est*, inquit, *voluntas ejus qui misit me Patris, ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo.* Ab illo ergo *datur etiam perseverantia in bono usque in finem. Neque enim datur, nisi eis qui non peribunt; quoniam qui non perseverant, peribunt. Talibus Deus diligentibus eum omnia cooperatur in bonum, usque adeo prorsus omnia, ut etiam si qui eorum deviant, & exorbitant, etiam hoc ipsum eis faciat proficere in bonum, quia humiliores redeunt, atque doctiores. Discunt enim in ipsa via justa cum tremore se exultare debere, non sibi arrogando tamquam de sua virtute fiduciam permanendi, nec dicendo in abundantia sua: Non movebitur in æternum. Propter quod eis dicitur:* Psal. 2. 11. *Servite Domino in timore, & exultate ei cum tremore, ne quando irascatur Dominus, & pereatis de via justa: Neque enim ait, Et non veniatis ad viam justam; sed, Ne pereatis de via justa. Quid ostendens, nisi eos esse commonitos, qui jam ambulant in via justa, ut in timore Deo serviant, idest, non altum sapiant, sed timeant? Quod significat, non superbiant, sed humiles sint: exultent Deo, sed cum tremore; in nullo gloriantes, quando nostrum nihil sit: ut qui gloriatur, in Domino glorietur: ne pereant de via justa, in qua ambulare cœperunt, dum sibi hoc ipsum assignant, quod in ea sunt.*

S. Augustin. lib. de Corrept. & Grat. c. 9. n. 24.

38. *Quia descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, sed voluntatem ejus, qui misit me.* Magnum sacramentum, magnum illud, & dulce secretum! Ipsa est causa, Domine Jesu, quare non ejicias eum foras, qui venit ad te, quia non voluntatem tuam facere descendisti de cœlo, sed voluntatem ejus qui te misit? Ipsa. Timeo, ne foras propterea exierit anima à Deo, quia superba erat; immò non dubito. Scriptum est enim: *Initium omnis peccati superbia:* &, *Initium superbiæ hominis apostatare à Deo.* Scriptum est, firmum est, verum est.... *Si superbia ejicimur, humilitate regredimur.* Caput omnium morborum superbia est, quia caput omnium peccatorum superbia. Unde abundat iniquitas? Per superbiam. *Cura superbiam, & nulla erit iniquitas. Ut ergo causa omnium morborum curaretur, idest, superbia, descendit, & humilis factus est Filius Dei. Quid superbis homo? Deus propter te humilis factus est. Puderet te fortasse imitari humilem hominem, saltem imitare humilem Deum.... Tota humilitas tua, ut cognoscas te.* Ergo quia humilitatem docet Deus, dixit: *Non veni facere voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui me misit.* Superbia quippè facit voluntatem suam, humilitas facit voluntatem Dei... *Et eum qui venit ad me, non ejiciam foras, quia descendi de cœlo, non ut faciam voluntatem meam, &c.* Qui ad me venit, incorporatur mihi; qui mihi adhæret, humilis erit, quia non facit voluntatem suam, sed Dei: & ideò non ejicietur foras, quia cùm superbus esset, projectus est foras..... Doctor itaque humilitatis venit non facere voluntatem suam, sed voluntatem ejus, qui misit illum. Veniamus ad eum, intremus ad eum, incorporemur ei, ut nec nos faciamus voluntatem nostram, sed voluntatem Dei: & non nos ejiciet foras, quia membra ejus sumus, quia caput nostrum esse voluit docendo humilitatem.

S. Augustin. Tract. 25. in Ioann. n. 11. 16. 18.

Eccles. 10. 15.

39. *Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me, Patris: ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo, sed resuscitem illud in novissimo die.* Christi summi Pastoris exemplum imitentur Animarum Pastores. 1. Dei voluntate & vocatione curam animarum suscipiant. 2. Illam unam exquirant, illi uni serviant in sacro Ministerio. 3. Ministerium suum cum humilitate impleant, ac pro salute animarum descendant ultrò, siquidem vices gerunt Filii Dei, qui descendit de cœlo, non ut faceret voluntatem suam, sed voluntatem ejus, qui misit illum. 4. Vigilantia sua, doctrina, labore, zelo, exemplo, precibus procurent, quantùm possunt, ne ulla sibi commissarum Animarum pereat. *Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me Patris; ut omne quod dedit mihi, non perdam ex eo....* Ille Christo datus est, qui servat humilitatem; hunc accipit: qui non servat humilitatem, longè est à Magistro humilitatis. *Ut omne quod dedit mihi Pater, non perdam ex eo:* Sic non est voluntas in conspectu Patris vestri, ut pereat unus de pusillis istis. De tumentibus potest perire, de pusillis nihil perit: quia nisi fueritis sicut pusillus iste, non intrabitis in regnum cœlorum.

S. Aug. tract. 25. in Ioann. " " " Matt. 18. 14. " " " " " S. Augustin. in Enchirid. c. 95.

40. *Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me: ut omnis qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam. Et ego resuscitabo eum in novissimo die.* Quoscumque per Christum Jesum absolutè salvare vult Deus, infallibiliter salvantur. In vita igitur

æterna electi videbunt *in clarissima sapientiæ luce, quod nunc piorum fides habet, antequam manifesta cognitione videatur, quam certa, immutabilis, efficacissima sit voluntas Dei; quam multa possit, & non velit, nihil autem velit, quod non possit: quamque sit verum, quod in Psalmo canitur*, Deus autem noster in cœlo, omnia quæcumque voluit, fecit. *Quod utique non est verum, si aliqua voluit, & non fecit, & quod est indignius, ideò non fecit, quoniam ne fieret, quod volebat Omnipotens, voluntas hominis impedivit.* Tres porrò effectus indeficientes, & prorsus infallibiles gratuitæ prædestinationis ad gloriam, seu voluntatis efficacissimæ Patris sui de salute electorum suorum, Christus indicat. 1. Vocationem efficacem, & incorporationem, ut sint membra sua, & ipse illorum caput: *Omne quod dat mihi Pater, ad me veniet: & eum qui venit ad me, non ejiciam foras.* 2. Perseverantiæ donum, quod illis certissimè conferetur: *Hæc est autem voluntas ejus, qui misit me Patris, ut omne, quod dedit mihi, non perdam ex eo.* 3. Vitam æternam, qua cætera dona sua in electis suis Deus coronabit: *Hæc est autem voluntas Patris mei, qui misit me, ut omnis qui videt Filium, & credit in eum, habeat vitam æternam.* Divinam illam adoremus voluntatem, quæ nostræ sanctificationis & beatitudinis origo est: in ea confidamus; de nostra nihil præsumamus.

Psal. 113.

41. *Murmurabant ergo Judæi de illo, quia dixisset: Ego sum panis vitæ, qui de cœlo descendi.* Sublimiores Christianæ Religionis veritates infirmos perturbant, impios excæcant, humiles Dei filios consolantur. Illis audiendis nequaquam idonei sunt carnales homines, *quorum Deus venter est, & gloria in confusione ipsorum qui terrena sapiunt.* Sic animales Judæi Jesum, cùm pane saturati sunt, Prophetam appellabant, & Regem facere cogitabant; cùm verò spiritalem cibum, & vitam æternam edocti, & à rebus sensibilibus abducti, resurrectionem & altiora Mysteria audiverunt murmurare cœperunt, & resistere veritati. Sic in iis impletum, quod Propheta prædixit: *Obscurentur oculi eorum, ne videant, & dorsum eorum semper incurva:* ut cùm nullatenùs ad divinorum Mysteriorum cognitionem oculos attollant, mali malè pereant propter incredulitatem. Sic olim qui adversùs Deum, & Moysen servum ejus murmurarunt in deserto, à serpentibus perierunt.

S. Ioannes Chrys. Hom. 25. in Ioann.

Psal. 68. S. Cyrill. Lib. 4. in Ioann. p. 342.

42. *Et dicebant: Nonne hic est Jesus Filius Joseph, cujus nos novimus patrem, & matrem? Quomodo ergo dicit hic: Quia de cœlo descendi?* Hinc discamus 1. Nec sensuum esse, nec rationis, de Religionis Mysteriis judicare; sed Dei revelantis auctoritati per Ecclesiam propositæ humiliter cedendum, mentemque captivandam in obsequium fidei. Discamus 2. Nocere plurimùm, non intellectualibus cordis oculis virtutem Sanctorum perspicere, & in latentem eorum gloriam penitùs oculos defigere; sed ex neglectu corporis pro nihilo sæpè habere, id quod magnum apud Deum, & venerandum est. Ita de Sanctis apud Prophetam Deus sub unius personæ de omnibus loquens, ait: *Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia ejus. Et erit quasi lignum quod transplantatur super aquas, quod ad humorem mittit radices suas: & non timebit, cum venerit æstus. Et erit folium ejus viride, & in tempore siccitatis non erit solicitum, nec aliquando desinet facere fructum. Pravum est cor hominum, & inscrutabile: quis cognoscet illud? Ego Dominus scrutans cor, & probans renes.* Si ergo nos clarum apud Deum, & eximiis virtutibus conspicuum hominem superbè despexerimus, & ex corporis vili specie, aut generis ignobilitate angustum animum esse statuerimus, nonnè ab universorum Rege dissentire comperiemur, nec parvæ pœnæ obnoxii erimus, quod magnum est, quandoque dicentes parvum, & lucem tenebras ponentes, & quod dulce est amarum statuentes? Servandi sunt itaque Sanctis sui honores, & interna potiùs nobilitate, quàm carnis rationibus sunt æstimandi. Sed inter nos plurimi eum, qui abjectus sit in hoc mundo, licèt virtutibus conspicuus sit, nullo honore, & gloria dignum ducunt; sed solam opum copiam, & corruptibilem ac brevi perituram gloriam æquis nequaquam oculis respicientes, minimè curant, an rectè, an perperàm judicent.

S. Cyrill. ibid. p. 343.

Ierem. 17.

44. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Judæi contra verba Jesu murmurantes, à pane de cœlo longè erant, nec esurire noverant. Fauces cordis languidas habebant, auribus apertis surdi erant, videbant & cæci stabant. *Panis quippe iste interioris hominis quærit esuriem.* Unde alio loco dicit: *Beati qui esuriunt, & sitiunt justitiam, quoniam ipsi saturabuntur.* Justitiam verò nobis esse Christum, Paulus Apostolus docet.... Quid ergo talibus murmurantibus respondit Jesus? *Nolite murmurare ad invicem.* Tamquam dicens: Scio, quare non esuriatis, & istum panem non intelligatis, neque quæratis. *Nemo potest venire ad me, nisi Pater, qui misit me, traxerit eum.* Magna gratiæ commendatio. *Nemo venit, nisi tractus. Quem trahat, & quem non trahat; quare illum trahat, & illum non trahat, nolli velle judicare, si non vis errare... Nondum traheris, ora ut traharis.* Ne verò cogites, te invitum trahi: *Trahitur animus & amore.* Nec timere debemus, ne dicatur nobis: Quomodo voluntate credo, si trahor? Ego dico: *Parum est voluntate, etiam voluptate traheris.* Quid est trahi voluptate? *Delectare in Domino, & dabit tibi petitiones cordis tui.* Est quædam voluptas cordis, cui panis dulcis est ille cœlestis. Portò si Poetæ dicere licuit, *Trahit sua quemque voluptas; non necessitas, sed voluptas; non obligatio, sed delectatio: quanto fortius nos dicere debemus, trahi hominem ad Christum, qui delectatur veritate, delectatur beatitudine, delectatur justitia, delectatur sempiterna vita, quod totum Christus est?.... Da amantem, & sentit quod dico.* Trahe nos post te, Domine Jesu; curremus in odorem unguentorum tuorum. Nostras etiam rebelles ad te compelle propitius voluntates.

S. Augustin. Tract. 26. in Ioann. n. 4.

Psal. 44.

45. *Est scriptum in Prophetis: Erunt omnes docibiles Dei. Omnis qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me.* Qui veniunt ad me per fidem, à Patre docentur. Non mirum, quòd me non agnoscatis, quia non auditis à Patre. Omnes homines ad Regnum Dei per æternam prædestinationem pertinentes, docti erunt à Deo, non ab hominibus audient. *Etsi ab hominibus audiunt, tamen quod intelligunt, intus datur, intus corruscat, intus revelatur.... Exterior cultor arboris, interior est Creator. Qui plantat, & qui rigat, extrinsecus operatur: hoc facimus nos. Sed neque qui plantat, est aliquid, neque qui rigat; sed qui incrementum dat Deus:* hoc est, *Erunt omnes docibiles Dei.* Qui omnes? *Omnis qui audivit à Patre, & didicit, venit ad me.* Videte, quomodo trahit Pater: docendo delectat, non necessitatem imponendo.... Disce trahi ad Filium à Patre, doceat te Pater, audi Verbum ejus, quod *erat in principio apud Deum, & Deus erat Verbum.* Quomodo homines in carne constituti audiant tale Verbum? Quia *Verbum caro factum est, & habitavit in nobis.* Qui ergo à Christo audiunt, à Patre audiunt. *Non quia Patrem vidit quisquam, nisi is qui est à Deo, hic vidit Patrem.* Ego novi Patrem, ab illo sum: sed quomodo verbum ab illo, cujus est verbum: non quod sonat, & transit, sed quod manet cum docente, & trahit audientem. Loquere, Domine Jesu, quia audit servus tuus: immò fac, ut te audiam, aures interioris hominis aperi. Fac me obsurdescam ad vocem interiorem gratiæ tuæ. Da ut ex illorum sim numero, de quibus per Prophetam dictum est: *Erunt omnes docibiles Dei.*

48. 49. *Ego sum panis vitæ. Patres vestri manducaverunt Manna in deserto, & mortui sunt. Hic est panis de cœlo descendens, ut si quis ex ipso manducaverit, non moriatur.* Panis mortuus & inanimis Judæos à morte cùm animæ, tum corporis servare non poterat. Qualis Lex, talis cibus, mortuus, typicus, inutilis ad veram justitiam, quæ est animæ vita. Solus Jesus est panis vitæ, non in aere formatus, & Angelorum ministerio in terram

effu-

effusus, ut Judaicum populum ad tempus servaret à morte corporis; sed in cœlo natus, missus ad homines per Incarnationem, semper vivens, semper vivificus; vitam fidei & charitatis membra sua semper diffundens in terra deserta, in loco horroris, & vastæ solitudinis; semper vitæ immortalis principium in Sanctis, qui eo nutriuntur sine fastidio, sine rei alterius desiderio. *Patres vestri manducaverunt Manna, & mortui sunt. Hic est panis de cœlo descendens*, &c. Hunc panem significavit Manna. Hic panis vita æterna est, pignus futuræ gloriæ. Hunc ex Altari sancto, ex Mensa Domini accipimus: *Sed aliud est sacramentum, aliud virtus sacramenti. Quàm multi de Altari accipiunt, & moriuntur, & accipiendo moriuntur!* Unde dicit Apostolus: *Judicium sibi manducat, & bibit.* Non enim bucella Dominica venenum fuit Judæ. Et tamen accepit, & cùm accepit, in eum inimicus intravit: non quia malum accepit, sed quia bonum malè malus accepit. Videte ergo, Fratres, *Panem cœlestem spiritaliter manducate, innocentiam ad Altare apportate. Peccata etsi sunt quotidiana, vel non sint mortifera.* Antequam ad Altare accedatis, attendite, quid dicatis: *Dimitte nobis debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus nostris.* Dimittis, dimittetur tibi. Securus accede; panis est, non venenum. Sed vide, si dimittis; nam si non dimittis, mentiris, & ei mentiris, quem non fallis. Mentiri Deo potes, Deum fallere non potes. Novit ille quid agit. Intùs te videt, intùs te examinat, intùs inspicit, intùs judicat, intùs aut damnat, aut coronat.

S. Augustin. Tract. 26. in Joan. n. 11. 1. Cor. 11. 29.

52. *Si quis manducaverit ex hoc pane, vivet in æternum; & panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita.* Christus corpus suum in altari crucis pro vita omnium immolavit, & per ipsum rursus in nobis vitam inserit. *Postquam enim vivificum illud Dei Verbum in carne inhabitavit, in suum bonum eam, hoc est, ad vitam reformavit, & omnino ei ineffabili unionis modo conjunctum, vivificam reddidit, non secus ac ipsum est secundùm naturam. Proindè Christi Corpus vivificat eos, qui sunt ejus participes;* non sacramentaliter solùm, sed & spiritualiter; qui scilicet Eucharistiam dignè suscipiunt, & qui fide, & charitate fiunt corpus Christi. *Norunt Fideles corpus Christi, si corpus Christi esse non negligant. Fiant corpus Christi, si volunt vivere de Spiritu Christi. De Spiritu Christi non vivit, nisi corpus Christi.* Unde Apostolus exponens nobis hunc panem, *Unus panis*, inquit, *unum corpus multi sumus.* O sacramentum pietatis, ò signum unitatis, ò vinculum charitatis! *Qui vult vivere, habet ubi vivat, habet unde vivat. Accedat, credat, incorporetur, ut vivificetur.* Non abhorreat à compage membrorum, non sit putre membrum, quod resecari mereatur, non sit distortum, de quo erubescatur: sit pulchrum, sit aptum, sit sanum: hæreat corpori, vivat Deo de Deo.

S. Cyrillus, lib. 4. p. 314. S. Augustin. Tract. 26. in Joannem. 1. Cor. 10. 17.

Et panis quem ego dabo, caro mea est pro mundi vita. Ut autem *non solùm per dilectionem*, sed *reipsa in illam carnem convertamur, per cibum id efficitur, quem nobis largitus est. Cùm enim suum in nos amorem indicare vellet, per Corpus suum se nobis commiscuit, & in unum nobiscum redegit, ut corpus cum Capite uniretur.* Hoc enim amantium maximè est. Hoc Job significabat de servis, à quibus ita eximiè amabatur, ut ejus carnibus admisceri se peroptarent: *Si non dixerunt viri tabernaculi mei: Quis det de carnibus ejus, ut saturemur?* Quod Christus fecit, ut majori nos charitate adstringeret, & ut suum in nos ostenderet desiderium, non se tantùm videri permittens desiderantibus, sed & tangi, & manducari, & desiderio suo omnes impleri. *Ab illa igitur Mensa tanquam leones ignem spirantes surgamus diabolo formidolosi, & Caput nostrum intelligamus, & quam in nos præ se tulit charitatem. Parentes sæpenumerò liberos suos aliis alendos dederunt, ego autem longè aliter, mea carne alo, me vobis exhibeo, omnibus faveo, omnibus optimam de futuris spem præbeo. Qui in hac vita ita se nobis exhibet,*

S. Joann. Chrysost. Homil. 45. in Joannem. Iob. 31. 31.

Alex. Expos. in Euang.

multò magis in futura. Vester ego frater esse volui, & communicavi carnem propter vos, & sanguinem: & per quæ vobis conjunctus sum, ea rursus vobis exhibui. Hic sanguis facit, ut imago in nobis Regia floreat. Hic sanguis pulchritudinem atque nobilitatem animæ, quam semper irrigat, & nutrit, languescere non sinit. Hic mysticus sanguis dæmones procul pellit, Angelos & Angelorum Dominum ad nos allicit.... Hic est quo Christus emit, quo universam ornavit Ecclesiam. Ut enim homo servos auro emit, & ornat, ita eos sanguine suo Christus. Qui hujus sanguinis sunt participes, ipsam regiam Christi stolam induit, spiritalibus armis muniti, imò ipsum induti sunt Regem. Sed sicut magnum est, & admirabile; ita si purè accesseris, ad salutem accessisti: sin prava conscientia, ad pœnam, & supplicium. Qui enim mancucat, & bibit indignè, judicium sibi manducat, & bibit. *Nam si qui regiam purpuram coinquinant, haud secùs quàm qui scindunt, puniuntur: quid mirum, si qui immunda conscientia corpus Christi accipiunt, idem supplicium subeant, quod qui eum clavis cruci affixerunt?*

53. *Litigabant ergo Judæi ad invicem, dicentes: Quomodo potest hic nobis carnem suam dare ad manducandum?* Dei verbo, & promissis sine hæsitatione credendum est. Qui Mysteria ratione curiosè scrutatur, eorum fidem & fructum amittit. Vox ista, *quomodo*, Dei omnipotentiæ, & sapientiæ injuriosa est. Agnoscamus Deum posse, quod nos fateamur investigare, & comprehendere non posse. Litiganti Judæo, & dicenti, *Quomodo potest?* &c. reponit S. Cyrillus: *Quomodo egressus es ex Ægypto? Quomodo in serpentem versa est virga Mosaica? Quomodo lepra manus infecta est, & in pristinum statum rursum rediit? Quomodo in sanguinis naturam versa est aqua? Quomodo per medium Mare sicco pede transisti? Quomodo amara illa aqua de Marra per lignum versa est in dulcem? Quomodo tibi aqua è petrarum uberibus effluxit? Quomodo propter te Manna decidit? Quomodo Iordanis immotus stetit? Quomodo Ierichuntis inexpugnabiles muri corruerunt?*

S. Cyrill. Alexand. Libr. 4. in Ioann. p. 339. 360.

54. *Dixit ergo eis Jesus: Amen, amen dico vobis; Nisi manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis ejus sanguinem, non habebitis vitam in vobis. Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam*, &c. Quia vivifica facta est caro Salvatoris, utpotè Vitæ secundùm naturam, Verbo nimirum Deo unita, cùm illam degustabimus, tunc vitam habebimus in nobis, ei quoque simul uniti, quemadmodum ipsa Verbo inhabitanti. *Hanc enim ob causam etiam in suscitandis mortuis, non verbis tantùm & nutu Deo convenienti Salvatorem operatum esse comperimus; sed carnem suam, quasi cooperatricem ad hoc potissimùm adhibuisse, ut ostenderet illam vivificare posse.* Quòd si solo tactu sanctæ carnis, id quod corruptum est, vivificatur; quomodo vitam æternam non consequemur, cùm sanctam illam carnem in Eucharistia manducabimus? In suum enim ipsius bonum, hoc est immortalitatem, nos qui participes ejus fuerimus, omninò transformabit. Id verò veteribus figuris in Mosaica Lege adumbratum est. Cùm enim Israelitæ in Ægypto agnum immolassent, ac degustatis illius carnibus, sanguine postes illinivissent, eos ut sanctificatos exterminator Angelus præteribat. Quantò magis à morte æterna servabimur, si veri Agni pro salute nostra immolati, scilicet Christi Jesu carnem sacrosanctam manducaverimus? *Et ego resuscitabo eum in novissimo die. Caro enim mea verè est cibus*, &c. Hinc S. Irenæus contra Hæreticos resurrectionem carnis negantes: *Quomodo*, inquit, *carnem negant capacem esse donationis Dei, qui est vita æterna, quæ sanguine & corpore Christi nutritur, & est membrum ejus?* Ne igitur putarent auditores Christi Jesu, sic in manducatione carnis suæ promitti vitam æternam, ut qui eam sumerent, jam nec corpore morerentur; huic cogitationi dignatus est occurrere. Nam cùm dixisset: *Qui manducat meam carnem, & bibit meum sanguinem, habet vitam æternam;* continuò subjecit: *Et ego resuscitabo eum in novissimo*

S. Cyrill. Libr. 4. in Ioann. p. 361. 362.

S. Irenæus, Lib. 5. c. 2.

» *die*, Ut habeat interim ſecundùm ſpiritum vitam æter-
» nam in requie, quæ Sanctorum ſpiritus ſuſcipit: quod
» autem ad corpus attinet, nec ejus vita æterna fraude-
» tur, ſed in reſurrectione mortuorum, noviſſimo die.
S. Auguſtin. *Caro enim mea verè eſt cibus, & ſanguis meus verè eſt potus. Cum enim cibo & potu id appetant homines, ut non eſuriant, neque ſitiant; hoc veraciter non præſtat niſi iſte cibus & potus, qui eos à quibus ſumitur, immortales & incorruptibiles facit.* Cibus iſte *ſemen* eſt *immortalitatis.*
S. Cyrill.

57. *Qui manducat meam carnem, & bibit meum ſanguinem, in me manet, & ego in illo.* Qui dignè manducat & bibit, Chriſto per charitatem intimè conjungitur, & unione quodam modo naturali commiſcetur, fitque concorporalis, ac in illo viciſſim manet, creſcitque Chriſtus, myſtico modo nos in ſe mutans. *Hoc eſt ergo manducare illam eſcam, & illum bibere potum, in Chriſto manere, & illum manentem in ſe habere. Ac per hoc qui non manet in Chriſto, & in quo non manet Chriſtus, proculdubio nec manducat* (ſpiritaliter) *carnem ejus, nec bibit ejus ſanguinem, etiamſi tantæ rei ſacramentum ad judicium ſibi manducet & bibat: quia immundus præſumpſit ad Chriſti accedere Sacramenta, quæ aliquis non dignè ſumit, niſi qui mundus eſt;* de quibus dicitur: *Beati mundo corde, quoniam ipſi Deum videbunt.* Ad ſacram igitur corporis Chriſti Communionem nos, ut par eſt, præparemus. Sic vivamus, ut quotidie mereamur accipere. Unus ſit nobis dolor, divina hac eſca propter peccata noſtra privari.
S. Auguſtin. Tract. 26. in Ioann.
Mat. 5.

58. *Sicut miſit me vivens Pater, & ego vivo propter Patrem, & qui manducat me, & ipſe vivet propter me.* Pater Filium ab æterno generans, communicat illi vitam ſuam: in temporum plenitudine Filium mittens per Incarnationem, eamdem illam vitam divinam humanæ Chriſti naturæ communicat; qui illam ex Patre, in Patre, & propter Patrem recipit. Sic Fidelis quiſque corpus & ſanguinem Chriſti Jeſu ſumens, divinæ naturæ & vitæ fit particeps; ut verè dicere poſſit: *Vivo ego, jam non ego; vivit verò in me Chriſtus.* Vivit in Chriſto, per Chriſtum, & in Chriſto. *Sicut miſit me vivens Pater*, &c. ac ſi diceret, Ut ego vivam propter Patrem, id eſt, ad illum tamquam ad majorem referam vitam meam, exinanitio mea fecit, in qua me miſit: ut autem quiſque vivat propter me, participatio facit, qua manducat me. Ego itaque humiliatus vivo propter Patrem, ille erectus vivit propter me.
S. Auguſt. Tract. 26. in Ioann.

59. *Hic eſt panis, qui de cœlo deſcendit. Non ſicut manducaverunt Patres veſtri manna, & mortui ſunt. Qui manducat hunc panem, vivet in æternum.* Euchariſtia manna eſt Chriſtianorum in deſerto hujus mundi. Væ illi qui illam ſumere negligit, & ad illam dignè ſumendam ſeſe moribus Chriſtiano dignis non diſponit. Si vitæ æternæ amore flagramus, ſi largitorem immortalitatis in nobis habere cupimus, caveamus, ne laqueum nobis diabolus inſigniter fraudulentus ſtruat, damnoſam nempè religionem ac metum. At enim ſcriptum eſt (inquies) *Qui manducat & bibit indignè, judicium ſibi manducat & bibit.* Ubi verò probavi me ipſum, me indignum video. Quando ergo dignus eris? Quando te ipſum Chriſto ſiſtes? Nam ſi te peccata uſque deterreant, labi autem ceſſaturus ſis numquam, vacuus comperieris omninò ſanctificationis illius, quæ in æternum nos ſervat. Quare piè apud te ſtatuas Chriſtianè vivere, atque ita Euchariſtiæ particeps fias, credens, eam non mortis ſolùm, verùm etiam morborum noſtrorum ſpiritualium depellendorum vi pollere. *Chriſtus enim exiſtens in nobis, ſopit ſævientem in membris noſtris carnis legem, & pietatem in Deum exſuſcitat, perturbationes mortificat, delicta noſtra nobis non imputans, ſed potiùs ut ægrotos ſanans. Confractum enim alligat, erigit lapſum Chriſtus Paſtor bonus, qui animam ſuam poſuit pro ovibus ſuis.*
S. Cyrill. Alex. libr. 4. in Ioan. cap. 382.

69.70. *Reſpondit ergo Simon Petrus, & dixit: Domine, ad quem ibimus? Verba vitæ æternæ habes.* Timendum, ne Chriſtus nos propriæ tradat, ſive permittat voluntati. Electionis noſtræ eſt Chriſtum ſequi vel mundum. Num hæſitabimus? Chriſto adhærebimus, an ejus adverſario? Mundumne audiemus, verba mortis habentem; an Jeſum verba vitæ æternæ docentem? Qui Jeſum deſerit, perire vult. Schola Chriſti, lucis & veritatis ſchola eſt. Ipſe veritas eſt, & vita æterna, quam docet. Veritatem docet, illuminando mentem: Vitam æternam docet, accendendo in cordibus charitatem. *Et nos credidimus, & cognovimus, quia tu es Chriſtus Filius Dei.* Mira eſt Sanctorum Apoſtolorum fides, fervida confeſſionis ratio, eximia & præcellens conſenſio. Non enim retro abierunt, ut illi qui durum vocabant illius ſermonem; neque etiam leviter crediderunt, ſed certiores facti, cœleſtis illum doctrinæ Magiſtrum eſſe. Tuta verò hujuſmodi fides eſt; ſed quæ talis non eſt, ex hominis mente facilè evellitur, ut quæ altas & firmas radices non habeat. Unde Salvator in parabola de ſemente ait: *Aliud cecidit ſupra petram, & natum aruit, quia non habebat humorem.* Quemadmodum enim priùs, quàm ſemina in terram jaciantur, agriculturæ lege terra proſcindi debet: ſic iis qui ad ſuſcipiendos divinos ſermones accedunt, illorum deſiderio cor priùs aperiendum eſt; ſic enim iis ſuſceptis, animam ſeu terram aliquam fœcundam reddunt. Igitur in certitudine Fidei ſapientiſſimi diſcipuli ſe cognoviſſe ajunt, & ſe credere, ipſum eſſe Chriſtum illum Dei Filium: oportebat enim & credere & intelligere. Neque enim ex eo quòd res divinæ fide percipiuntur, idcircò ab earum indagatione & ſtudio omninò ceſſandum eſt: ſed conandum potiùs, ut ad mediocrem ſaltem eorum notitiam evehamur, quæ ſit, tamquam in ſpeculo & in ænigmate, ut S. Paulus ait. Rurſus autem optimè dicunt, non primùm ſe cognoviſſe, deinde credere; ſed Fidei cognitionem ſubjungunt. Fidem enim ſequitur cognitio, non antecedit, juxta illud: *Si non credideritis, non intelligetis.* Fide quippè ſimplici, non curioſa, baſis inſtar conſtituta, ſuperædificatur deinceps cognitio, quę paulatim in menſuram ætatis Chriſti, & in virum perfectum ac ſpiritalem nos effert.

CAPUT VII.

Senſus Litteralis.

1. *Poſt hæc autem*, ex quo ſuperiorem ſermonem habuit, *ambulabat Jeſus in Galilæam*, degere perrexit in Galilæa: *Non enim volebat in Judæam ambulare*, ſeu in Judæa morari; tutò enim ibi verſari non poterat ſpectatis rerum circumſtantiis: *quia quærebant eum Judæi interficere*: Judæorum primarii, Phariſæi, Legis Doctores, Senatores invidia & odio perciti, quærebant opportunitatem ipſum è medio tollendi.

2.3.4.5. *Erat autem in proximo dies feſtus Judæorum, Scenopegia*; id eſt, Feſtum Tabernaculorum, in memoriam peregrinationis quadragenariæ per loca deſerta & inculta, in quibus ſub Dei præſidio militarem in modum caſtra collocabant, & mutabant, ſub tentoriis quieſcentes. *Dixerunt autem ad eum fratres ejus*, id eſt, cognati ex Mariæ Virginis matris genere: *Tranſi hinc, & vade in Judæam*, nobiliorem regionem, Templo, Senatu, majori Doctorum, Procerum, & populi undequaque Jeroſolyma religionis ergo confluentis, multitudine inſignem; *ut & diſcipuli tui*, qui auditores & ſectatores tui in Judęa eſſe cęperunt,

vi-

videant opera quæ tu facis. Nemo quippè in occulto quid facit, & quærit ipse in palam esse. Nemo qui celebritatem nominis consequi velit, admirabilia opera clam facit; sed in publica luce, sub omnium oculis. *Si hæc facis*, quibus te Messiam probas, *manifesta te ipsum mundo*, doctrinam tuam, auctoritatem, potestatem omnibus manifestare stude, te ut revereantur universi: *Neque enim fratres ejus credebant in eum.* Illum esse Messiam à Deo promissum, & Dei Filium non credebant; alioqui humanam gloriam illum querere non putassent, ex suo ingenio illum metientes. Ex illius enim celebritate gloriam ipsi captabant, ideòque optabant, ut ex latebris Galilææ excederet, ac Jerusalem se conferret, quò ejus auctoritas à Synedrio probaretur.

6.7. *Dixit ergo eis Jesus: Tempus meum nondum advenit, tempus autem vestrum semper est paratum.* Nondum tempus opportunum est, ut Jerosolyma proficiscar: vobis tempus semper opportunum est, ut illuc ire possitis. Tempus morti meæ constitutum nondum advenit, ideò Jerusalem impræsentiarum ascendere non possum palam & manifestò, cùm Judæi vitæ meę insidientur: vobis autem nihil imminet periculi; undę, quando libuerit, illuc ire potestis. *Non potest mundus odisse vos, me autem odit; quia ego testimonium perhibeo de illo, quòd opera ejus mala sunt.* Non possunt vos odisse homines improbi & sęculo dediti, quia eorum opera non reprehenditis; ideò securè cum ipsis versari potestis: me autem oderunt, non culpa mea, sed malitia sua, quia mala eorum opera reprehendo. Confer cum Sapientiæ 2. 12. *Circumveniamus ergo justum, quoniam contrarius est operibus nostris, & improperat nobis peccata Legis, & diffamat in nos peccata disciplinæ nostræ. Promittit se scientiam Dei habere, & Filium Dei se nominat. Factus est nobis in traductionem cogitationum nostrarum. Gravis est nobis etiam ad videndum, quoniam dissimilis est aliis vita illius, & immutatæ sunt viæ ejus. Tamquam nugaces, æstimati sumus ab illo, & abstinet se à viis nostris tamquam ab immunditiis, & præfert novissima justorum, & gloriatur patrem se habere Deum. Videamus ergo si sermones illius veri sunt, & tentemus quæ ventura sunt illi, & sciemus quæ erunt novissima illius. Si enim est verus Filius Dei, suscipiet illum, & liberabit illum de manibus contrariorum. Contumelia & tormento interrogemus eum, ut sciamus reverentiam ejus, & probemus patientiam illius. Morte turpissima condemnemus eum.*

S.Chr. h. 47. Euthym. in hunc loc.

8.9.10. *Vos ascendite ad diem festum hunc*, nec mei causa moremini: *Ego autem non ascendo*, vobiscum & palam, *ad diem festum istum, quia meum tempus nondum impletum est*; nondum advenit tempus passionis meæ: & tamen si vobiscum palam ascenderem, me Pharisæi ad mortem deposcerent. *Hæc cùm dixisset, ipse mansit aliquandiu in Galilæa.* Igitur absque æquivocatione dixit: Non ascendo ad diem festum istum. Primis enim solemnitatis diebus cum cognatis non ascendit. *Ut autem ascenderunt fratres ejus, tunc & ipse ascendit ad diem festum, non manifestè, sed quasi in occulto*; ne si in magno comitatu ascenderet, concitatos in se Pharisæorum & Legisperitorum animos magis accenderet.

11.12.13. *Judæi ergo quærebant eum in die festo*, primis Festivitatis diebus quærebant Jesum, ut illum morti traderent; *& dicebant: Ubi est ille?* nomine contemptim suppresso. *Et murmur multum erat in turba de eo*, vulgo in contraria studia diviso: *quidam enim dicebant: Quia bonus est; alii autem dicebant: Non, sed seducit turbas. Nemo tamen palam & liberè de illo loquebatur propter metum Judæorum*, Senatorum & Pharisęorum, quos hìc Galilæis, & vulgi turbæ Jesum sequenti opponit.

14.15. *Jam autem die festo mediante*, in medio dierum quibus agebatur Scenopegię celebritas (quę octo dies durabat, quorum primus & ultimus solemnes erant) tertia, aut quarta die, *ascendit Jesus in Templum, & docebat. Et mirabantur Judæi*, Legisperiti, & Judęorum Primores, dicentes: *Quomodo hic litteras scit, cùm non didicerit?* Unde illi tanta sacrarum Litterarum scientia, cùm scholas nostras non frequentaverit? Christum à Deo missum vel id unum illis persuadere debebat, quòd sine ulla disciplina, tam admirabilem planèque divinam doctrinam proferret.

16.17.18. *Respondit eis Jesus, & dixit: Mea doctrina non est mea; sed ejus qui misit me.* Occultis eorum cogitationibus respondit, hinc se Deum esse confirmans: Mea doctrina non est mea, sed mihi communicata à Patre, qui me misit. Cùm sit in omnibus Patri similis, sitque Sapientia & Verbum Patris, eadem cum illo se docere ait, nec modo diverso. Aut enim ex eo, quòd perfectissima ratione doctrina sua similis sit doctrinæ Patris, hanc illius esse declarat; aut ex eo quòd ipse est Sapientia Patris, per quam cuncta loquitur & sancit, suam quoque doctrinam illius esse ait. His ergo verbis se ipsum æqualem esse Deo Patri ostendit, qui nihil planè didicit, sed omnium cognitionem habet ex natura sua, & ab alio non edoctus, propterea quòd omnem intellectum excedit, & omnem scientiam creaturarum superat: *Si quis voluerit voluntatem ejus*, nempè Dei, sibi revelatam, & quantumcumque carnis affectibus contrariam, *facere, cognoscet de doctrina*, idoneus erit ad ferendum judicium de doctrina quam trado, *utrum ex Deo sit, an ego à me ipso loquar*, à me adinventa, Deoque contraria dogmata prædicans. *Qui à semetipso loquitur*, qui doctrinæ suæ auctor est, suaque cogitata venditat, *gloriam propriam quærit*, honorem, plausumque popularem, & sæculi commoda venatur. *Qui autem quærit gloriam ejus qui misit eum*, cujus verba & facta non aliò spectant, quàm ut Deus honoretur, quique propterea nihil ad gratiam dicit; nihil veri salutaris, quamvis acerbi subticet, *hic verax est*, dignus proinde cui fides adhibeatur; *& injustitia in illo non est*, nulla in eum cadit suspicio falsitatis aut fraudis. Priori parte hujus sententiæ characterem Pharisæorum Christus delineat, qui docebant doctrinas & mandata hominum, Dei gloriam furabantur, & ad se ipsos transferebant: posteriori parte suum ipsi delineat characterem; propriam enim gloriam non quærebat, sed Patris. De se autem in tertia persona loquitur modestiæ causa.

S.Cyr. Lib. 4. p. 412.

19.20.21. *Nonnè Moyses dedit vobis Legem, & nemo ex vobis facit Legem?* Me violatæ Legis accusare audetis, quòd languidos sabbato sanaverim: cùm vos Legem temerè violetis, cædem innocentis conjuratione facta moliri non dubitantes. *Quid me quæritis interficere*, innocentem & de vobis benè meritum? *Respondit turba*, quæ se illius criminis ream agi putabat, cùm Scribas, Pharisæos & Senatores tantùm postrema illa Christi verba perstringerent: *Dæmonium habes*, id tibi suggerit dæmon mendacii & calumniæ pater: *Quis te quærit interficere?* Nemo nostrum tibi necem machinatur. Blasphemiam in Christum plebs infidelis evomit, Pharisæorum & Legisperitorum nutibus incitata. Palam autem negabant verum esse, quòd ei necem molirentur, quòd ei injecta securitate persuasuros se existimarent, ne latebras quæreret; atque ita illi se facilius insidias structuros confiderent: Similem namque cęteris hominibus esse putabant, quibus intimę cordis cogitationes non patent. Negatio itaque fructus est perversitatis, & impietatis in Christum ratio altera. Unde enim sermonę Jesu ut minimè verum repudiant, inde ipsummet Christum ut mendacem condemnant, addentes iniquitatem iniquitati.

S.Cyr. l. 4. in loa. p. 417. 418.

22.23. *Respondit Jesus* incredibili moderatione, convitium non repellens, nec eos potiùs à dæmone instigari ad blasphemiam ostendens; & dixit eis: *Unum opus feci* die sabbati, ægrum verbo sanans, *& omnes miramini*, idque ægrè fertis, immeritò inde offendimini, siquidem Lex circumcisionis ostendit, omne opus prohibitum non esse die Sabbati. *Propterea Moyses dedit vobis circumcisionem* (*non quia ex Moyse est, sed ex patribus*) quod non ita dico, quasi circumcisionis auctor sit Moyses; sed Patriarchæ, Deo jubente: Abraham enim hunc ritum posteris suis observandum dedit Dei mandato, *& in Sabbato* cir-

Lev. 12. 3. Gen. 17. 10.

circumciditis hominem, sive puerum, si dies sit à nativitate octavus. *Si circumcisionem accipit homo in Sabbato, ut non solvatur*, id est, ne violetur Lex Moysi (quamvis circumcisio speciem servilis operis haberet, nisi sacramentum esset Religionis) *mihi indignamini, quia totum hominem sanum feci in Sabbato*? Sine causa mihi succensetis, quia hominem quem paralysis totum occupaverat, sanavi die Sabbati; quod opus est charitatis, cujus præceptum ipsa circumcisione est antiquius.

24. *Nolite judicare secundùm faciem, sed justum judicium judicate*. Sepositis personis, circa quas favor, S. Aug. tr. 30. in Ioa. n. 6. aut odium nasci solent, rem nudam spectate. Modò qui per legem Moysi circimciditis sabbato, non irascimini Moysi; & quia ego die Sabbati salvum feci hominem, irascimini mihi. Secundùm personam judicatis; veritatem attendite, justum judicium judicate: Nolite me, honorato, Moyse damnare; sed illo intellecto, me honorate. Propter Legem Moysi circumciditis, quando etiam sabbatum occurrerit, & sanitatum faciendarum beneficentiam non vultis ut exhibeam per Sabbatum? Quia Dominus Circumcisionis & Dominus Sabbati, salutis est auctor: & servilia opera prohibiti estis facere Sabbato; si verè intelligatis Ioa.8.34. servilia opera, non peccatis: *Qui enim facit peccatum, servus est peccati*. Numquid servile opus est, hominem sanare Sabbato? Quare manducatis & bibitis Sabbato, nisi quia pertinet ad salutem quod facitis? Per hoc ostenditis, opera salutis non esse ullo modo die Sabbati omittenda. Ergo *Nolite judicare secundùm faciem, sed justum judicium judicate*. Si secundùm veritatem judicetis, neque Moysen, neque me condemnabitis, & veritate cognita me cognoscetis, quia *Ego sum Veritas*. Ioa.14.6.

25. 26. 27. *Dicebant ergo quidam ex Ierosolymis*, ex Jerosolymitanis civibus: *Nonnè hic est quem quærunt interficere* Senatores nostri, Pharisæi, Legisque Doctores? *& ecce palam loquitur*, publicè liberèque docet, se defendit, illos objurgat; *& nihil ei dicunt*, contradicere illi non audent. *Numquid verè cognoverunt Principes*, Senatores magni Synedrii, penes quos est cognitio de Propheta vero, vel falso, *quia hic est Christus*? id est Messias verus à Deo promissus ad liberationem & salutem populi? *Sed hunc scimus unde sit*: quibus parentibus natus: *Christus autem cum venerit, nemo scit unde sit*. Nata est hæc Judæorum opinio ex Prophetarum oraculis malè intellectis, quibus Christi generationem absconditam, incomprehensibilem & æternam dixerunt. Quod enim illi de divina ejus natura dixere, Judæi ad humanam retulerunt, divinam in eo non agnoscentes. Hinc fabulabantur eum repentè mundo apparituram, sed ignotum fore, unde & quomodo advenerit. Isa.53.8. Mich.5.2. S.Cyr. l.4.p. 416. S.Aug. tr.31. in Ioa.

28. 29. *Clamabat ergo Jesus in Templo docens, & dicens: Et me scitis, & unde sim scitis*. Me quidem nostis ut hominem, & Mariæ filium; & unde sim scitis, ubi natus sim & educatus: sciris me esse Jesum Nazarenum; parentes meos scitis, nostis me secundùm carnem & effigiem humanam (solus enim in hac causa latebat Virginis partus, cui tamen testis erat maritus) Rectè ergo dixit, *Et me scitis, & unde sim scitis*. Verumtamen altior & occultior mihi origo est: *& à me ipso non veni*: Me non ingessi muneri quod obeo, à Deo missus sum. *Sed est verus qui misit me, quem vos nescitis*: Qui misit me Deus Pater meus, verax est in omnibus verbis suis, fidelis in promissis, & vos nescitis eum esse Patrem meum, & consilium ejus ac dispensationem de generis humani salute, per sanguinem Filii sui unigeniti procuranda, ignoratis. *Ego scio eum*, novi quis sit, quæ ejus consilia, quæ voluntas, *quia ab ipso sum, & ipse me misit*. Ab eo genitus sum, & cùm sim ab æterno in sinu ejus, misit in mundum per Incarnationem. Utroque igitur me me audire & mihi obsequi debetis; & quia Dei sum, & quia missus à Deo, quam missionem miraculis quotidianis confirmo, indivisa potestate Patre veraci factis.

Quærebant ergo eum apprehendere; capiendi communitatem injiciendi in eum manus absque populi tumultu: *& nemo misit in illum manus, quia nondum venerat hora ejus*, tempus Passionis & mortis ejus à Patre, & ab ipsomet definitum. *De turba autem*, sive de plebe, *multi crediderunt in eum*, ut in verum Messiam à Deo promissum atque missum; *& dicebant: Christus cùm venerit, numquid plura signa faciet, quàm quæ hic facit*? Majora certè miracula non edet. Nulla est igitur dubitandi ratio, quin hic sit Christus. *Audierunt Pharisæi turbam murmurantem de illo hæc*, plebem hæc de illo dicentem; *& miserunt Principes*, seu Primores Pontificum, Senatores, *& Pharisæi ministros, ut apprehenderent eum*.

33.34. *Dixit ergo eis Jesus: Adhuc modicum tempus vobiscum sum*, usque ad proximum Pascha, quo mihi mortem inferetis, pati & mori volenti; *& vado ad eum qui me misit*. Ascendam ad Patrem, postquam à mortuis resurrexero. *Quæretis me, & non invenietis*. Etiamsi me quæratis, non invenietis: ab insidiis, & persecutionibus vestris, quin etiam à morte liber ero in perpetuum ad gloriam Patris assumptus. *Et ubi ego sum, vos non potestis venire*: In cœlum, quò ego vado, admitti non potestis: inde enim vos excludit incredulitas vestra, contumacia, & odium in me capitale.

35.36. *Dixerunt ergo Judæi ad semetipsos*, inter se, vel in animis suis: *Quò hic iturus est, quia non inveniemus eum? Numquid in dispersionem Gentium iturus est*, id est, ad Gentes toto orbe dispersas, *& docturus Gentes*, id est Ethnicos? Maligna conjectura. Non enim dumtaxat iturum in Gentium dispersionem ajunt, sed fortè edocturum Gentes addunt, ut ejus accusandi novum inde prætextum arripiat eorum suspicio. Nam misceri cum dispersis Gentibus, eorum urbes, aut regiones petendo, apud Judæos tritum erat & familiare, adeòque culpa vacabat: sed enarrare Legem alienigenis, & profanis aperire divina Mysteria, apud eosdem crimini datum est, nec periculo caruit. Ideò nonnullos hoc passim facientes Deus per Prophetam incusabat: *Et leges foris legerunt*. Quamobrem amarulentè objiciunt, *Eum velle docere Gentes*; & ita tamquam paratum ad transgressionem Legis traducunt, persuasumque habent ex iis, quę jam ante fecerit die Sabbati, quidvis etiam temerè facturum, licèt divinis repugnet Legibus, id ei familiare, ac pro nihilo esse credentes. Variis vanisque conjecturis mentes illorum agitabantur, quas fidei subjicere nolebant. *Quis est hic sermo quem dixit, Quæretis me, & non invenietis: & ubi sum ego, vos non potestis venire*? Nisi hoc velit quod conjicimus, quem sensum habet ipsius sermo? Ubi enim in Terra Palæstina præsidium sibi spetat, cùm Romani ipsi in his locis plurimùm deferant auctoritati Synedrii, cujus judicium ipsi adversatur? S.Cyr. Alexand. l.5. in Ioa. p.467.

37.38.39. *In novissimo autem*, id est, octavo *die magno*, sive celebriori *festivitatis* Tabernaculorum, *stabat Jesus* loco editiore, ut ab omnibus conspiceretur & audiretur, *& clamabat dicens: Si quis sitit*, justitiam & omnia bona spiritualia, salutemque suam, *veniat ad me, & bibat*, credat in me, & sitim ejus restinguant, desiderium ejus satiabo. Ex rebus obviis sermonis occasionem capere Christus solebat. Eo autem die populus magna pompa ex fonte Siloe aquam hauriebat, Canticum illud Isaiæ usurpans: *Haurietis aquas in gaudio de fontibus Salvatoris*. Hoc conspecto, docet eos Christus, quis sit fons verè salutaris indicatus à Zacharia. *Qui credit in me*; ut Deum, mundique Salvatorem, ac vitam instituit secundùm doctrinam meam, *sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus*, id est, corde ejus, *fluent aquæ vivæ*, abundantia nempè gratiarum & donorum Spiritus sancti, quam Messias credentibus daturus est, ut statim explicat. *Hoc autem dixit de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: Nondum enim erat Spiritus datus*, visibiliter & cum plenitudine, *quia Jesus nondum erat glorificatus* per resurrectionem & ascensionem. Confer cum Isaiæ 44. 3. *Effundam enim aquas super sitientem, & fluenta super aridam: effundam Spiritum meum super semen tuum, & benedictionem super stir-* Grotius ad Ioa.c.7.

pem

pem tuam. Et Joelis 2. 28. 29. *Et erit post hæc, effundam Spiritum meum super omnem carnem, & prophetabunt filii vestri, & filiæ vestræ: senes vestri somnia somniabunt, & juvenes vestri visiones videbunt. Sed & super servos meos & ancillas in diebus illis effundam Spiritum meum.* Et cum verbis S. Petri Act. 2. 33. *Dextera igitur Dei exaltatus, & promissione Spiritus sancti accepta à Patre effundit hunc, quem vos videtis & auditis.*

S. Aug. tr. 22. in Jo. n. 6.

Nondum erat Spiritus datus, &c. *Multa indicia præcedentia Spiritus sancti habemus, antequam Dominus glorificaretur resurrectione carnis suæ. Non enim alium Spiritum etiam Prophetæ habuerunt, qui Christum venturum prænuntiaverunt. Sed modus quidam futurus erat dationis hujus, qui omninò antea non apparuerat, de quo hic dicitur: Nusquam enim legimus anteà congregatos homines accepto Spiritu sancto, linguis omnium gentium locutos fuisse.*

40. 41. 42. 43. *Ex illa ergo turba* plures, *cùm audissent hos sermones ejus*, moti verborum majestate percellente animos, *dicebant: Hic est verè Propheta. Alii dicebant: Hic est Christus* patribus nostris à Deo promissus. *Quidam autem dicebant: Numquid à Galilæa*, contempta regione, *venit Christus?* In urbe Bethleem Judææ natum Jesum ignorabant, Nazareth educationis ejus locum noverant, genus ejus nesciebant: alioquin nullam ex Scripturis arripuissent ansam dubitandi, num esset Christus: *Nonne Scriptura dicit: Quia ex semine David, & de Bethleem castello, ubi erat David*, seu ubi habitabat in paterna domo antequam ad regnum vocaretur, *venit Christus?* *Dissensio itaque facta est in turba*, seu plebe, *propter eum*, aliis aliud de ipso sentientibus.

Mich. 5. 2.

Matt. 3. 6.

44. 45. 46. *Quidam autem ex ipsis*, satellites cum plebe permixti, *volebant apprehendere eum: sed nemo misit super eum manus. Reverunt ergo Ministri ad Pontifices & Pharisæos, & dixerunt eis illi: Quare non adduxistis illum*, opportunitate data? *Responderunt ministri*, conscientiæ verbis divinis commotæ resistere non valentes: *Numquam sic locutus est homo, sicut hic homo*, tanta eloquentia, sapientia, gratia, efficacitate.

47. 48. 49. *Responderunt ergo eis Pharisæi: Numquid & vos seducti estis*, qui cùm in ministerio nostro sitis, sententiam nostram, partesque nostras sequi debetis? *Numquid ex Principibus*, id est, ex Senatoribus, qui Legis scientia & auctoritate præcellunt, *aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis*, qui sanctitatis fama præeminent? *Sed turba hæc quæ non novit legem*, sola plebecula vilis & imperita, credidit in eum. Sed nulla ratio hominum imperitorum ac Legem non observantium habenda est, quia maledicti sunt, ut in ipsa Lege scriptum est: *Maledictus qui non permanet in sermonibus Legis hujus.* Deut. 27. 26.

50. 51. *Dixit Nicodemus ad eos, ille qui venit ad eum*, scilicet ad Jesum, *nocte, qui unus erat ex ipsis*: unus è Senatu: *Numquid Lex nostra*, sive Judex Legem sequens, *judicat hominem, nisi prius audierit ab ipso, & cognoverit quid faciat?* Numquid hominem damnat inauditum? Nonnè accusatione prævia, & inquisitione facta, interrogatur accusatus, audiuntur testes, rei defensio excipitur à judice, ut cognoscatur ejus vitæ ratio, & acta perspecta sint & explorata? Joan. 3. Deut. 13. 14.

52. 53. *Responderunt, & dixerunt ei: Numquid & tu Galilæus es?* Sic eum per contumeliam vocant. Et tu fautor es istius hominis, quem plebeji sosùm homines ex Galilæa sectantur, gente ad factiones prona? *Scrutare Scripturas, & vide, quia ex Galilæa Propheta non surgit.* Despecta illa regio, ex qua nullus Propheta prodiit. Ineptum prorsus argumentum; quasi nemo eximius nasci possit, unde non alius talis prior natus sit. Hoc pacto quemlibet Prophetam, qui primus ex aliqua regione Prophetiæ dono insignis fuit, rejicere potuissent; quo agendi modo quid iniquius? qua differendi ratione quid absurdius? *Et reversi sunt unusquisque in domum suam*, re infecta, cùm nihil aliud hoc in consilio adversùs Jesum decrevissent.

Sensus Moralis.

1. *Ambulabat Jesus in Galilæam; non enim volebat in Judæam ambulare, quia quærebant eum Judæi interficere.* Jesus persecutionem vitat secessu, non potestate, ut hominum superbiam confundat. Mortem absolutè non fugit, sed differt, ut impleat voluntatem Patris. Fugit & latet ut homo, in medium insidiantium prodit, nec ab eis comprehenditur, volentibus licèt ac paratis, ut Deus. Hoc scilicet dictis & factis suis Christus Jesus semper egit, ut Deus crederetur & homo: Deus qui nos fecit, homo qui nos quæsivit. Quòd ergo noluit in Judæam ambulare, cùm in ejus mortem Judæi conjurarent, non impotentiæ fuit, sed charitatis: *Quando latuit ut homo* (inquit S. Aug.) *non potentiam perdidisse putandus est, sed exemplum infirmitati præbuisse.* Ille enim, quando voluit, detentus est; quando voluit, occisus. Sed membrorum suorum, id est, fidelium suorum, in quibus ipse est (*Christus enim totus in capite & in corpore*) infirmitati consuluit, eosque aliquando persecutionem prudenter fugere docuit: *Non* ergo *perdiderat potestatem, sed nostram consolabatur fragilitatem.*

S. Aug. tr. 28. in Jo.

Quærebant eum Judæi interficere, Benefactorem suum, Doctorem suum, Redemptorem suum, Dei Filium. O ingrati animi vitium omni monstro crudelius! Sed quid in Judæos excandescimus? Nonnè & nos Christiani, longè majoribus beneficiis à Christo affecti, quærimus interficere Jesum, cùm eum offendimus, cùm Legem ejus violamus, cùm sanguinem ejus pro nobis effusum irritum ducimus & conculcamus: *Rursum crucifigentes sibimetipsis Filium Dei & ostentui habentes?* Hebr. 6. 6.

Quærebant eum Judæi interficere, invidiæ œstro perciti. Nihil invidia gravius. Per eam mors in mundum venit. Nam cùm hominem honorari, Deique donis & gratia ornari diabolus conspexisset, ejus boni impatiens, omnia molitus est, ut eum perderet. Ex mala ista radice semper hic fructus erupit. Propter hanc Abel interemptus est, propter hanc David cædis periculum subiit, propter hanc & alii multi perempti sunt justi. Hac incitati Judæi, Christum interfecerunt. Hanc malorum omnium radicem in nobis exscindamus. *Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, invicem provocantes, invicem invidentes*: Sed odientes malum, adhærentes bono, *charitate fraternitatis invicem diligentes.* S. Joa. Chrys. 11. 47. in Jo. Gal. 5. 26. Rom. 12. 9. 10.

2. *Erat autem in proximo dies festus Judæorum, Scenopegia.* Solemnitates Judaicæ, typi sunt Christianarum solemnitatum, quæ Dei beneficia per Christum nobis collata in memoriam revocant: Pascha scilicet liberationem nostram à peccati servitute: Pentecoste æternum cum Deo fœdus per Spiritum sanctum: Festum Tabernaculorum continuam Dei protectionem, providentiam & vigilantiam super Ecclesiam Militantem in deserto hujus mundi, & in hujus vitæ transitu; statum itinerantium, peregrinorum, & militum in quo sumus, donec ad terram promissam, ad cœlestem scilicet patriam, perveniamus, ad requiem Dei, quæ perfecta erit à peccato liberatio, & divini fœderis consummatio: *Non habemus hic manentem civitatem, sed futuram inquirimus.* Hebr. 13. 14.

3. 4. *Dixerunt autem ad eum fratres ejus: Transi hinc, & vade in Judæam, ut & Discipuli tui videant opera tua, quæ facis.... Si hæc facis, manifesta teipsum mundo.* Carnalium parentum ambitionem, sacrilegam avaritiam, falsam prudentiam, amoris propri voces, dicentes: *Manifesta te ipsum mundo*, Christi Sacerdotes audire non debent: sed unam Dei vocantis vocem. Blanditur ambitio, conciliatricula dignitatum,

tatum, dicens: *Transi hinc*. Virum tam egregiis dotibus instructum, tam præclaris talentis donatum, in loco ignobili & obscuro manere non decet: in Regiam civitatem, in Aulam te confer, ubi claritatem nominis consequere, & ad primarias Ecclesiæ Dignitates viam tibi parabis. Dicit cupiditas: Tenui beneficio virum nobilitate aut eruditione insignem alligari indignum est: manifesta te ipsum mundo, ut pinguius, locupletius, tibique convenientius obtineas. Vox cupiditatis non audienda, sed charitatis: non vox ambitionis, sed humilitatis: non vox hominum carnalium, sed spiritualium. Ibi manendum, ubi Ecclesiæ utilis es, ubi aliorum salutem ita procuras, ut tua in periculo minùs versetur. Non prævenienda, sed expectanda Dei vocatio. Carnis & sanguinis suggestionibus minimè parendum. Parentes & cognati ut plurimùm sua quærunt, non quæ Jesu Christi. Prophe-
Ps.18.14. ticum illud animo insculptum gerant Ecclesiæ Ministri: *Si mei non fuerint dominati, tunc immaculatus ero, & emundabor à delicto maximo*.

5. *Neque enim fratres ejus credebant in eum*. Parentes & consanguinei ambitiosi, quorum ambitio & cupiditas filiis vel consanguineis ad Ecclesiasticum Ministerium assumptis suggerit, ut seipsos mundo manifestent, ut Beneficia & Dignitates Ecclesiasticas aucupentur, fidem certè non habent tantam, quanta Christianos decet; fidei lumen non sequuntur, ad Euangelium & Dei promissa non attendunt: *Neque enim*
Au.11.28. Io.11.4. *fratres ejus credebant in eum*. Quare in eum non credebant? Quia humanam gloriam requirebant. Nam » & quod eum videntur monere fratres, gloriæ ipsius » consulunt: Facis mirabilia, innotesce, id est appare » omnibus, ut laudari possis ab omnibus. Loquebatur » caro carni: sed caro sine Deo, carni cum Deo. Lo» quebatur enim prudentia carnis Verbo, quod caro fa» ctum est, & habitavit in nobis. Sed exemplo suo Mi» nistris suis Christus ostendit, non esse audiendam pru-
Rom.8.6, 7. » dentiam carnis, quæ *inimica est Deo, cùm Legi Dei non sit subjecta*. Hanc reprobavit, quia *Prudentia carnis mors est: prudentia autem Spiritus vita & pax*.

6. *Dixit ergo eis Jesus: Tempus meum nondum advenit: Tempus autem vestrum semper est paratum.* Carnalium hominum & amatorum sæculi, qui mundi gloriam quærunt, tempus semper est paratum: illam enim occasione qualibet data semper consectantur, & consequi pro votis possunt. Tempus verò membrorum Christi, qui cum eo regnaturi sunt in æternum, » nondum advenit. Veniet aliquando tempus illud desi» deratum. Laborat nunc plebs Christi inter indignos, » inter iniquos, inter blasphemantes, inter murmu» rantes, detrahentes, insectantes, & si liceat, peri-
Ps.93.13. 14. » mentes. Laborat quidem: sed *Non repellet Dominus plebem suam, & hæreditatem suam non derelinquet,*
S.Au. tr.28. in Ioa. n.6. » *quoadusque justitia convertatur in judicium*: id est, quo» adusque justitia, quæ modò est in Sanctis ejus, conver» tatur in judicium, cùm in eis implebitur, quod di» ctum est: *Sedebitis super sedes duodecim, judicantes*
Matt. 19.28. *duodecim Tribus Israel*. Habebat justitiam Apos» tolus, sed nondum illud judicium, de quo dicit: *Nesci-*
1.Cor.6.3. » *tis, quoniam Angelos judicabimus*? Sit ergo modò tem» pus justè vivendi, posteà erit tempus eos, qui malè » vixerint, judicandi. Hoc erit tempus judicii, de quo » Dominus ait: *Tempus meum nondum advenit*. Erit » enim tempus gloriæ, ut qui venit in humilitate, ve» niat in altitudine. Qui venit judicandus, veniet ju-
Ps.49.3. » dicaturus: qui venit occidi à mortuis, veniet judica» re de vivis & mortuis. *Deus manifestè veniet, Deus* » *noster & non silebit*. Quid est, manifestè veniet? » Quia venit occultus. Tunc non silebit: nam quando » venit occultus, *sicut ovis ad immolandum ductus est*, » *& sicut agnus coram tondente se non aperuit os suum*.
S.Au. tr.28. in Ioa. n.5. » *Tempus meum nondum advenit*. Hoc illis respondit » Jesus, qui de gloria illum admonebant; se ille voluit » altitudinem humilitate præcedere, & ad ipsam celsi» tudinem per humilitatem viam sternere. Nam & illi » Discipuli utique gloriam requirebant, qui volebant se» dere unus ad dexteram ejus, & alter ad sinistram: *At-* » *tendebant quò, & non videbant qua: Dominus eos, ut ordinatè venirent ad patriam, revocavit ad viam. Excelsa est enim Patria, humilis via. Patria est vita Christi, via est mors Christi: Patria est mansio Christi, via est Passio Christi. Qui recusat viam, quid quærit Patriam*? Denique & illis hoc respondit, quæ- «
rentibus altitudinem: *Potestis bibere calicem quem ego* «Matt.20.22.
bibiturus sum? Ecce qua venitur ad celsitudinem, quam «
desideratis. Calicem quippè commemorabat humili- «Col.3.1.
tatis atque passionis ... Tempus nostrum advenit. Quando veniet? *Cùm Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria*.

Tempus meum nondum advenit, tempus autem vestrum semper est paratum. Tempus Dei voluntate constitutum observare, non prævenire debet Christianus, qui, voluntatem ejus facere decrevit, non suam. Voluntas Dei unum est omnium ejus motuum operationumque principium, ideò illam semper exquirit, certus, voluntatem hominis à Domino præparari. Hæc à Dei voluntate dependentia, vera libertas est; contra verò independentiæ affectatio, vera & miserrima servitus.

7. *Non potest mundus odisse vos, me autem odit: quia ego testimonium perhibeo de illo, quod opera ejus mala sunt*. Non odit mundus amatores suos, non odit eos qui mores ejus sequuntur, non odit eos, qui illius opera non arguunt, non improbant, non damnant. Væ Pastoribus qui verbo & exemplo non perhibent testimonium de mundo, *quod opera ejus mala sunt*! Væ illis, qui bona dicentes quæ mala sunt, & mala quæ bona, à mundo diliguntur! Doctores & Prædicatores veritatis mundus amat, cùm veritatem docent ac prædicant lucentem; odit, cùm severam ac redar- S. Aug. l.10. Conf. c.2).
guentem annuntiant, & prædicant. Amant enim veritatem, cùm se ipsam indicat; oderunt eam, cùm eos ipsos indicat. Graviter ferunt homines mundo dediti censores vitiorum, affectuum, morumque suorum.

8. *Vos ascendite ad diem festum hunc; ego autem non ascendam ad diem festum istum: quia meum tempus nondum impletum est*. Fortè nos prævidebat, quia dies S.Aug.se.133. alias 7.inter editos ex Mss. Carth. majoris.
festos Judæorum non eramus acturi. Ideò ait, *Non ascendo, &c.* Nam & nos ipse, quia nos membra ejus, quia nos corpus ejus, quia ipse caput nostrum, quia, *Totus Christus caput & corpus*.

Vos ascendite ad diem festum hunc, ego autem non ascendam, &c. Veri Christi Discipuli festos Ecclesiæ dies alia longè dispositione celebrant, quàm filii hujus sæculi. Hi cum cognatis & amicis carnalibus utplurimùm conveniunt ad convivia, ad ludos, ad spectacula, ad choræas, ad voluptarias deambulationes: Illi verò à sæcularibus cœtibus & societatibus recedentes, ad Templum Domini cum familia sua conveniunt, Missæ Parochiali, divinis Officiis intersunt, Dei verbum audiunt, piorum lectione librorum mentem pascunt, cœlestibus Sacramentis animam expiant ac reficiunt, charitatis & misericordiæ opera exercent, ad Deum corda erigunt ferventibus precibus: *Vos ascendite ad diem festum istum*. Qui autem dies festos in comessationibus, ludis, voluptatibus, aut negotiis sæcularibus transigunt; qui sacris illis diebus à peccatis, quæ servilia verè opera sunt, non abstinent, nec de illis pœnitentiam agunt, vel agere sincerè pro- Isa.1.13 14.
ponunt, audire merentur ex ore Domini: *Solemnitates vestras odivit anima mea: Cum extenderitis manus vestras, avertam oculos meos à vobis: & cùm multiplicaveritis orationem, non exaudiam; manus enim vestræ sanguine plenæ sunt. Lavamini, mundi estote, auferte malum cogitationum vestrarum ab oculis meis, quiescite agere perversè, discite benefacere*.

11. *Judæi ergo quærebant eum in die festo, & dicebant: Ubi est ille*? Multi in majoribus solemnitatibus Christum quærunt Judæorum instar, ut eum crucifigant Confessionibus & Communionibus sacrilegis. Veri autem ejus Discipuli illum quærunt, ut adorent, laudent, amore complectantur, & in corde suo retineant. Hi fide præsentem intuentur & colunt: illi præsentem non vident, quia tenebris infidelitatis excæcati sunt: illum non inveniunt, quia non quærunt, ut oportet: *Et dicebant: Ubi est ille*?

12.13. *Et*

12.13. *Et murmur multum erat in turba de eo. Quidam enim dicebant: Quia bonus est. Alii autem dicebant: Non; sed seducit turbas. Nemo tamen palam loquebatur de illo, propter metum Iudæorum.* Sic & hodiè positus est Christus Jesus in signum cui contradicitur. Pauci de illo, ejusque Mysteriis ac Religione ex piæ fidei affectu loquuntur, suamque in ea omnia, quæ Religionem spectant, & in Ecclesia piè frequentantur, reverentiam verbis & operibus significant. *Quidam dicebant, Quia bonus est.* Plures de Religionis Mysteriis, de Catholicis Dogmatibus, de Ecclesiæ Moribus, de votis Monasticis, de piis Confraternitatibus, Indulgentiis, Pietatis exercitiis & devotionibus approbatis ab Ecclesia, malè loquuntur: carnales enim & animales homines non percipiunt, quæ Dei sunt. *Alii autem dicebant, Non, sed seducit turbas.* Vix inveniuntur, qui in sæcularium hominum societatibus & conventibus palam de Christo, de ejus cultu, amore, ac vera in ipsum pietate loquantur, ne mundo displiceant, ne contemnantur, ne irrideantur, ne sæculi amatoribus graves sint ac molesti, ne ut critici, ut devoti, ut civilitatis omnis imperiti sugillentur. *Nemo tamen palam loquebatur de illo propter metum Iudæorum.*

Christianus secundùm Dei Legem, & Euangelium Christi Jesu vivens, mundi de se judicia parvipendat, quæ cæca utplurimùm & iniqua sunt: hominum contemptum, & obtrectationes non curet, modò placeat Deo, cui se probavit. Se felicem existimet, cùm despicitur, cùm irridetur, cùm patitur calumnias, cùm derelinquitur. Sic enim Christo Jesu capiti suo similis est, & in eamdem transformatur imaginem: *Et omnes, qui piè vivere volunt in Christo Iesu, persecutiones patientur ... In omnibus* ergo *exhibeamus nosmetipsos sicut Dei ministros, in multa patientia, in tribulationibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in seditionibus, in laboribus, in vigiliis, in jejuniis, in castitate, in scientia, in longanimitate, in suavitate, in Spiritu sancto, in charitate non ficta, in verbo veritatis, in virtute Dei: per arma justitiæ à dextris & à sinistris: per gloriam & ignobilitatem; per infamiam & bonam famam; ut seductores & veraces; sicut qui ignoti & cogniti: quasi morientes, & ecce vivimus: ut castigati, & non mortificati: quasi tristes, semper autem gaudentes: sicut egentes, multos autem locupletantes: tanquam nihil habentes, & omnia possidentes.* Dicant ergo de te, si proficis in Christo, dicant homines, *Seducit turbas.* De ipso, de toto corpore Christi hoc dicitur. Cogita corpus Christi adhuc in mundo, cogita corpus Christi adhuc in area, vide quemadmodùm blasphemetur à palea. Simul quidem triturantur, sed paleæ conteruntur, frumenta purgantur. Quod dictum est ergo de Domino, valet ad consolationem, de quocumque hoc dictum fuerit Christiano.

2.Tim.3.12. 2.Cor.6.4. & seq.

S.Aug. tr.28. in Io. n.11.

14.15.16. *Iam autem die festo mediante, ascendit Iesus in Templum, & docebat. Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic litteras scit, cùm non didicerit?* Christum, formam Prædicatorum, novæ Legis Concionatores imitentur. 1. Sacrum illud ministerium sine vocatione divina & missione legitimorum Ecclesiæ Pastorum non obeant: non ascendant in suggestum, ut parentum & consanguineorum votis & desideriis obsequantur. Diu se exerceant in oratione & pietatis officiis, antequam verbi ministerium suscipiant. Quatriduo Jesus orat, ut ad concionandum quatuor postremis Solemnitatis diebus se disponat: *Iam die festo mediante. ascendit Iesus in Templum.* 2. Concionatores docere debent scientiam salutis, non curiosos conceptus, & verborum lepores sine Scripturarum Sacrarum succo venditare, & declamare: *Et docebat.* 3. Dogmatum Religionis & Moralis Christianæ notitiam ex Scriptura Sacra & SS. Ecclesiæ Patrum Operibus, assidua lectione, & pia meditatione hanrire debent. Illos non solùm lectio doceat, sed unctio: discipuli sint Spiritus sancti, qui doceat illos omnem veritatem, priùs quàm ut doctores plebis se gerant. *Et mirabantur Iudæi, dicentes: Quomodo hic litteras scit, cùm non didicerit?* 4. Doctrinam propriam non doceant, sed Christi & Ecclesiæ doctrinam; quod sibi traditum est, non quod à se inventum; nihil doceant, nisi quod à Deo per Jesum Christum derivetur, ad eumque referatur, ex quo, per quem, & in quo sunt omnia; ut cum illo dicere possint: *Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me.*

17. *Si quis voluerit voluntatem ejus facere, cognoscet de doctrina, utrum ex Deo sit, an ego à me ipso loquar.* Verbum Dei intelligunt ac discernunt à verbis hominum, qui cum fide cor mundante illud audiunt vel legunt, quærentes cor Dei in verbis Dei, ut loquitur S. Gregorius. Hi qui bonam voluntatem habent obediendi Euangelio, gustant & vident, quàm suavis sit Dominus. Si non intellexisti, crede. *Intellectus* enim *merces est Fidei. Ergò noli quærere intelligere, ut credas; sed crede, ut intelligas: quoniam nisi credideritis, non intelligetis.* Voluntatem nempè Dei facere, est operari opus ejus, id est, quòd illi placet. *Hoc est* autem *opus Dei, ut credatis in eum, quem ille misit* (ait Christus.) *Quid est porrò credere in eum? Credendo amare, credendò in eum ire, & ejus membris incorporari.* Ipsa est fides, quam à nobis exigit Deus: *Non invenit, quod exigat, nisi donaverit, quod inveniat.* Hæc *Fides quæ per dilectionem operatur.* Hæc in te sit, & Christi doctrinam intelliges. Timendum, ne si Dei voluntatem facere neglexerimus, si præcepta ejus violare assuescamus, paulatim à Dei notitia excidamus, sicut quidam *bonam conscientiam repellentes, circa fidem naufragaverunt.*

S.Aug. tr.29. in Ioa. n.6.

Gal.5.6.

1.Tim.1.19.

18. *Qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriam ejus, qui misit eum, hic verax est, & injustitia in illo non est.* Superbia & propriæ inanisque gloriæ appetitus, falsorum character est Prophetarum. Antichristus *venit in nomine suo*, extollens se *supra omne, quod dicitur Deus & colitur.* Christus autem Jesus, Deo Patri æqualis & coæternus, tamen quia venit in tempore, & formam servi accepit, & habitu est inventus ut homo, quærit in omnibus gloriam Patris, qui misit eum. Hinc veracitas ejus ac justitia maximè confirmatur... Quid tu homo facere debes, qui quando aliquid boni facis, gloriam tuam quæris; quando autem aliquid mali facis, Deo calumniam meditaris? Intende tibi, creatura es, agnosce Creatorem: servus es, ne contemnas Dominum: adoptatus es, sed non meritis tuis: quære ejus gloriam, à quo habes hanc gratiam, homo adoptatus, cujus gloriam quæsivit, qui est ab illo unicus natus... In Antichristo injustitia erit, & verax non erit, quia gloriam suam quæsiturus est, non Dei. Omnes ergo pertinentes ad corpus Christi, ne inducamur in laqueos Antichristi, non quæramus gloriam nostram. Sed si Christus quæsivit gloriam ejus, qui eum misit; quantò magis nos ejus, qui nos fecit?

Joan.5.43.

1.Thes.2.4.

S.Au. ib.n.8.

19. *Nonnè Moyses dedit vobis Legem? Et nemo ex vobis facit Legem.* Christus Jesus Legem dedit Mosaica longè præstantiorem. 1. Quia Lex vetus in tabulis lapideis scripta: Lex nova in cordibus. 2. Quia Lex vetus homines à peccato coercet timore pœnæ: Lex nova ad faciendum bonum inclinat amore justitiæ. Lex illa servitutis, ista libertatis, & gratiæ; illa timoris, hæc amoris & charitatis. *Non enim*, ait Apostolus, *accepistis spiritum servitutis iterum in timore; sed accepistis Spiritum adoptionis filiorum, in quo clamamus: Abba* (*Pater*) 3. Quia Lex vetus remunerationem terrenam, Lex nova felicitatem æternam pollicetur: Jesus *melioris Testamenti sponsor & mediator* est, *quod in melioribus repromissionibus sanctum est.* Si ergo rei Judæi, qui Legem per Moysen datam non implebant; quantò magis rei Christiani, qui Legem Euangelicam per Christum Jesum datam non implent, multò faciliorem, ac suaviorem? *Lex* enim *per Moysen data est; Gratia & Veritas per Iesum Christum facta est.*

Rom.8.

Hebr.7.

Joann 8.

Nonnè Moyses dedit vobis Legem, & nemo ex vobis facit Legem? Verbi divini Prædicator animum non de-

deſpondeat, cùm ſe nihil promovere videt in converſione peccatorum: ſiquidem verbum Dei in ipſo Moſis ore ſterile infructuoſumque fuit. Semen divini verbi ſeminare, Concionatoris eſt; Dei verò incrementum dare. Nullum quandoque, vel exiguum certè fructum laborum ſuorum videt pius Concionator, ne ſibi aliquid tribuat, ut ſeſe humiliet, deque peccatis ſuis ingemiſcat, quibus fortè Euangelii fructus impeditur; ut Chriſti gratiam ſibi & auditoribus neceſſariam ferventiùs imploret. Lex enim ſine gratia nonniſi prævaricatores facit, quia charitatem non tribuit: *Et nemo ex vobis facit Legem.*

20. *Quid me quæritis interficere? Reſpondit turba, & dixit, Dæmonium habes; quis te quærit interficere?* Chriſti Jeſu manſuetudinem & humilitatem admirare & imitare, qui cùm ſit ipſa Veritas, ſibi improperari ſuſtinet, quòd à mendacii & calumniæ dæmonio agitur. Et homo mendax excandeſcit, & ultionis libidine inflammatur, cùm mendacii palam arguitur! S. Chr. H. 48. in Ioan.

» Si quis igitur nobis inſultaverit, humiliemur; ſi quis
» exaſperatur, mitigemus; ſi quis mordet & lacerat,
» & contumeliis proſequitur, ne commoveamur, ne
» victi nos ipſos perdamus. Etenim ira fera eſt vehemens
» & furibunda. Incantemus eam divinæ Scripturæ car-
» minibus, dicentes: Terra & pulvis es, & quid ſu-
» perbis terra & pulvis? Nihil turpius aſpectu irati, ni-
» hil viſu gravius. Si aſpectus horrendus, multò magis
» anima. Quemadmodùm enim cœnum ſi contrecte-
» tur, graviùs olet: ita & anima cùm perturbata eſt,
» & multis intrinſecùs fluctibus agitata. Sed non poſ-
» ſum, inquis, inimicorum contumelias tolerare.
» Qua de cauſa? Nam ſi verè accuſaris, etiam coram
» compungi deberes, & gratias eis agere. Sed falsò ti-
» bi improperat inimicus: ride. Pauperem dixit ac men-
» dicum, ride. Stultum dixit, jam illum defle. Nam
» *Qui dicit fratri ſuo, Fatue, reus eſt gehennæ ignis.*
» Injuria ergo affectus, cogita ſupplicium, quod illum
» manet; & non modò illi non iraſceris, ſed ejus vi-
» cem dolebis. Neque enim febribus ac phræneſi labo-
» ranti quiſpiam iraſcitur, ſed illius miſeretur. Sed pu-
» ſilli animi arguar, inquies, ſi tacuero. Imò tuam
» omnes admirabuntur ſapientiam, modeſtiam ac man-
» ſuetudinem laudabunt. Contra verò ſi contumeliosè
» reſponderis, occaſionem dabis, ut vera credantur,
» quæ tibi exprobrantur. Quare enim dives, ſi pauper
» appellatur, ridet? Quia id falſum novit. Similiter ſi
» injurias nobis illatas rideamus, magnum erit argu-
» mentum, quòd falsò & ſine cauſa arguamur. Apo-
1. Cor. 3. 6. ſtolum audiamus: *Cùm inter vos*, inquit, *ſit zelus & contentio, nonnè carnales eſtis, & ſecundùm hominem ambulatis?* ſpirituales igitur ſimus, & ſæviſſimam hanc belluam fræno cohibeamus. Inter iram & inſaniam nihil differt, temporarius quidam dæmon eſt: imò infelicior eſt homo ira abreptus eo, qui à dæmone vexatur. Ille enim venia dignus eſt, iratus nulla, qui ſponte ſua in profundum perditionis ruit, & etiam ante futuram gehennam dat pœnas. Tumultu enim quodam & æſtu intolerabili, diu noctuque variis cogitationibus anxius jactatur. Ut igitur & præſenti ſupplicio liberemur & futuro, Chriſti Jeſu modeſtiam, manſuetudinem, & humilitatem imitemur, qui cùm maledicitur, non maledicit; cùm afficitur contumeliis, non comminatur; nõ ultionem ſumit de Judæis, ſed illos docet... propriiſque neglectis injuriis, veritatis doctrinam, Deique opera, ſeu miracula ad ejus confirmationem facta defendit ac vindicat: *Reſpondit Ieſus, & dixit eis: Vnum opus feci, & omnes miramini. Propterea Moyſes dedit vobis circumciſionem (non quia ex Moyſe eſt, ſed ex Patribus) & in ſabbato circumciditis hominem. Si circumciſionem accipit homo in ſabbato, ut non ſolvatur Lex Moyſi: mihi indignamini, quia totum hominem ſanum feci in ſabbato?* Feſti dies bonis operibus ſanctificantur, tantùm abeſt, ne violentur: His diebus circumcidendæ ſunt pravæ cupiditates; exercenda *circumciſio cordis in ſpiritu, non littera;* totus homo ſanandus à vitiis & pravis affectibus, ut in Deo quieſcat. Hoc verum & ſpiritale ſabbatum eſt.

24. *Nolite judicare ſecundùm faciem, ſed juſtum judicium judicate.* Homines enim vident ea quæ parent, exteriora ſcilicet opera; *Deus autem intuetur cor*, intentionemque ſcrutatur. Quamobrem Dei jura uſurpat, qui de proximo temerè judicat. *Tu quis es qui judicas alienum ſervum?* (inquit Apoſtolus) *Domino ſuo ſtat, aut cadit.* Rom. 14.

Hoc vitium evadere in hoc ſæculo, magni laboris eſt. Admonuit quidem Dominus Judæos, ſed monuit & nos; illos convicit, nos inſtruxit; illos redarguit, nos exacuit. Judæi quidem perſonaliter judicabant, ſed ideò non pertinent ad Novum Teſtamentum, ideò non habent in Chriſto regnum cœlorum, ideò non junguntur ſanctorum ſocietati Angelorum: terrena quærebant à Domino: Terra enim promiſſionis, victoria ab inimicis, fœcunditas pariendi, multiplicatio filiorum, abundantia fructuum, quæ illis omnia à Deo quidem vero & bono, tamen ut carnalibus promiſſa ſunt, omnia hæc fecerunt illis vetus Teſtamentum. Quid eſt vetus Teſtamentum? Quaſi hæreditas pertinens ad hominem veterem. Nos innovati ſumus, homo novus facti ſumus... Quid eſt homo novus? A vetuſtate innovatus. Ad quam rem innovatus? Ad deſideranda cœleſtia, ad concupiſcenda ſempiterna, ad patriam quæ ſurſum eſt, & hoſtem non timet, deſiderandam; ubi non perdimus amicum, non timemus inimicum; ubi vivimus cum bono affectu, ſine ullo defectu; ubi nemo naſcitur, quia nemo moritur; ubi nemo jam proficit, & nemo deficit; ubi non eſuritur, & non ſititur; ſed ſatietas eſt immortalitas, & cibus veritas. Hæc habentes promiſſa, & ad Novum Teſtamentum pertinentes, & novæ hæreditatis facti hæredes, & ipſius Domini cohæredes, aliam ſpem valdè habemus: non perſonaliter judicemus, ſed rectum judicium teneamus. *Quis eſt qui non judicat perſonaliter? Qui judicat æqualiter.* Non cùm homines diverſo modo pro ſuis gradibus honoramus, tunc timendum eſt, ne perſonas accipiamus. Sed quando inter duos judicamus, & aliquando inter neceſſarios. Fit nonnumquam judicium inter patrem & filium; queritur pater de malo filio, aut filius de duro patre: ſervamus honorificentiam patri, quæ debetur à filio; non æquamus filium patri in honore; ſed præponimus, ſi bonam cauſam habet: filium æquemus patri in veritate; & ſic tribuemus honorem debitum, ut non perdat æquitas meritum. Veritatem in judicio non attendebant Judæi, ſed rationem habebant perſonarum, quia non ſuccenſebant Moyſi, quòd Circumciſionem die octavo, tametſi ſabbatum eſſet, celebrari præcepiſſet: Jeſum verò damnabant, quòd Sabbato ſanitatis beneficium hominibus conferret. Hoc eſt perſonarum rationem in judicio habere; in uno reprehendere, quod in alio laudas; in uno damnare, quod in altero approbas.

» S. Auguſt. Tract. 30. in Ioann. n. 7.

33. 34. *Dixit ergo eis Ieſus: Adhuc modicum tempus vobiſcum ſum, & vado ad eum, qui me miſit. Quæretis me, & non invenietis: & ubi ego ſum, vos non poteſtis venire.* Jeſus in hac vita quærendus eſt ſincera converſione, pura charitate, boniſque operibus: alioquin periculum eſt, ne in morte fruſtra quæratur. Quid verò inveniet, qui tunc Jeſum non inveniet, niſi deſperationem, damnationem, æternamque miſeriam? *Et ubi ego ſum, vos non poteſtis venire.* Ergo dum tempus habemus, dum opportunum tempus invitat, Jeſum quæramus, *contemplantes, ne quis deſit gratiæ Dei.* Quæramus eum, qui nos amantiſſimè præveniens quærit, ut ad illum eamus, & parat nobis immortalitatis locum, ubi cum ipſo, per ipſum, & in ipſo beati ſimus, æternùmque regnemus. Quòd ſi Deum quærere differamus, in interitu noſtro ridebit, noſque à ſuo conſpectu repulſos æternis damnabit ſuppliciis. Et quod majus ſupplicium, quàm non invenire Jeſum? Quàm audire terribili voce dicentem: *Quia vocavi, & renuiſtis: extendi manum meam, & non fuit, qui aſpiceret. Deſpexiſtis omne conſilium meum, & increpationes meas neglexiſtis. Ego quoque in interitu veſtro ridebo, & ſubſannabo, cùm vobis id quod timebatis, advenerit. Cùm irruerit repentina calamitas, & interitus quaſi tempeſtas ingruerit: quando* Prov. 1. 24. & ſeq.

vene-

venerit super vos tribulatio & angustia. Tunc invocabunt me, & non exaudiam: mane consurgent, & non invenient me: eò quòd exosam habuerint disciplinam, & timorem Domini non susceperint, nec acquieverint consilio meo, & detraxerint universæ correptioni meæ.

37. *In novissimo autem die magno festivitatis stabat Jesus, & clamabat, dicens: Si quis sitit, veniat ad me & bibat. Qui credit in me, sicut dicit Scriptura, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ. Hoc autem dixit de Spiritu quem accepturi erant credentes in eum.* Illi soli veniunt ad Jesum, qui esuriunt & sitiunt justitiam, gratiam, & vitam æternam. Sed hanc sitim ipse Jesus in nobis efficit, ipse trahit eos, qui ad illum veniunt, ut currant cum Sponsa in odorem unguentorum illius. Desiderare gratiam, initium gratiæ est. Sed spiritualia, cœlestia & æterna bona non sitiunt, qui carnalia, terrena & temporalia concupiscunt. Illorum fruitione non extinguitur sitis animæ ad imaginem Dei factæ, sed magis accenditur: *Animam* enim *Dei capacem, quicquid Deo minus est, non implebit.* Sicut ergo cervus desiderat fontes aquarum, sic anima nostra Deum desideret. Ad Jesum eamus fide per dilectionem operante, hauriamus in gaudio aquas gratiæ de fontibus Salvatoris, hoc est, de Mysteriis ejus, cruce, vulneribus sacris. Quanta erit capacitas fidei nostræ, tanta erit aquæ illius cœlestis, sanctificantis, bonorum operum fœcunditatem tribuentis copia: *Quantum vas fidei attulerit ad fontem, tantùm implet* (inquit S. Aug.) *Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Venter interioris hominis, conscientia cordis est. Bibito ergo isto liquore vivescit purgata conscientia, & hauriens, fontem habebit; etiam ipsa fons erit. Quid est fons, & quid est fluvius, qui manat de ventre interioris hominis? Benevolentia, qua vult consulere proximo. Si enim putet, quia quod bibit, soli ipsi debet sufficere; non fluit aqua viva de ventre ejus: si autem proximo festinat consulere, ideò non siccat, quia manat... *Si credimus, bibimus. Et unusquisque in seipso debet agnoscere si bibit, & si vivit ex eo quod bibit: Non enim nos deserit fons, si non deseramus fontem.* Fides qua verè credentes in Jesum dicimur, non est aqua stagnans, sed viva & jugiter fluens: *Flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Simul igitur & indeficientem copiam, & incredibilem operationem, & fontem & fluvios appellavit, & non unum, sed innumeros.

S. Aug.

S. Au. tr. 32. in Io. n. 4.

S. Jo. Chr. H. 50. in Ioan.

39. *Hoc autem dicebat de Spiritu, quem accepturi erant credentes in eum: nondum enim erat Spiritus datus, quia Jesus nondum erat glorificatus.* Donum Spiritus sancti, fructus est mortis, resurrectionis, & ascensionis Christi. Oportebat, caput nostrum, auctorem & exemplar novæ vitæ nostræ, novam in corpore suo naturali vitam accipere, antequam mystici corporis sui membris illam communicaret: Per resurrectionem regenerari (de qua scriptum est, *Resuscitans Jesum; sicut & in Psalmo secundo scriptum est, Filius meus es tu, ego hodie genui te*) priùs quàm Spiritum Christianæ regenerationis mitteret. Necesse erat, à præsenti sæculo penitùs separari, priùs quàm Patet futuri sæculi fieret. Spiritum sanctum antè Resurrectionem suam Christus Jesus non dedit, futurum significans: *Ut in resurrectione nostra charitas nostra flagret, & ab amore sæculi separet, ut tota currat in Deum.* Hic enim nascimur & morimur, hoc non amemus: charitate migremus, charitate sursum habitemus, charitate illa qua diligimus Deum. Nihil aliud in hac vitæ nostrę peregrinatione meditemur, nisi quia & hìc non semper erimus, & ibi nobis locum bènè vivendo præparabimus, unde numquam migremus. Si vivimus, si in ipsum credimus, qui resurrexit, dabit nobis non quod hìc amant homines, qui Deum non amant; aut tantò plus amant, quantò illum minùs amant: tantò autem hoc minùs amant, quantò illum plus amant. Non promisit nobis divitias terrenas, & temporales, non honores & potestates in sæculo isto. Videtis enim, omnia hæc dari & hominibus malis, ne magnipendantur à bonis. Non corporis sanitatem, non quia ipse illam non dat, sed quia & pecoribus dat. Non vitam longam. Quid est enim longum, quod aliquando finitur? Non pro magno nobis credentibus promisit longævitatem, aut decrepitam senectutem; quam omnes optant, antequam veniat, omnes de illa cùm venerit, murmurant. Non pulchritudinem corporis, quam vel corporis morbus, vel ipsa senectus quæ optatur, exterminat. Omnia ista non nobis promisit, qui dixit: *Si quis sitit, veniat ad me, & bibat. Qui credit in me, flumina de ventre ejus fluent aquæ vivæ.* Vitam æternam promisit, ubi nihil timeamus, ubi non conturbemur, unde non migremus, ubi non moriamur; ubi nec decessor plangatur, nec successor speretur. Quia ergo tale est, quod nobis promisit amantibus, & Spiritus sancti charitate ferventibus, ideò ipsum Spiritum noluit dare, nisi cùm esset glorificatus: ut in suo corpore ostenderet vitam, quam modò non habemus, sed in resurrectione speramus. *Pignus accepimus, & hujus pignoris plenitudo postea dabitur.* Interim *in hac peregrinatione pignus nos consoletur*, quia *qui nos dignatus est oppignerare, multùm paratus est dare. Si talis est arrha, quid est cujus est arrha?*

Ib. n. 5.

43. *Dissensio itaque facta est in turba propter eum.* Dissensiones de Christo & ejus doctrina, ex hominum carnalium ignorantia & pravis affectibus in Ecclesia semper oriuntur. Ex his non offendantur fideles Christi ministri & servi: Veritatis hostibus & impugnatoribus resistere non cessent; nec eos à bello adversùs errores Fidei & sanæ Morum disciplinę contrarios gerendo absterreat falsus amor pacis, aut metus scandali. *In quantum sine peccato possumus, vitare proximorum scandalum debemus. Si autem de veritate scandalum sumitur, utiliùs permittimur scandalum, quàm quòd veritas relinquatur.*

S. Greg. H. 7. in Ezech.

45.46. *Venerunt ergo ministri ad Pontifices & Pharisæos. Et dixerunt eis illi: Quare non adduxistis illum? Responderunt ministri: Numquam sic locutus est homo sicut hic homo.* Nihil veritate clarius & fortius. Pharisæi & Scribæ, qui sapientia præstare videbantur, & cum Christo semper versabantur, ut ei insidiarentur, licèt miracula viderint, & Scripturas legerint, non modò nihil utilitatis, sed damni plurimum acceperunt: ministri autem rudes & ignari, uno tantùm sermone persuasi sunt: & qui ad Christum capiendum iverant, ejus admiratione capti redierunt. Neque eorum tantùm sapientia admiranda est, quòd signis non eguerunt; sed quòd sola doctrina crediderunt. Non enim dixerunt, neminem umquam ita miracula fecisse, sed neminem unquam sic locutum. Non igitur ipsorum sapientia tantùm, sed & fortitudo admiratione digna est. Siquidem his, qui illos miserant, ita loquuntur, Pharisæis videlicet, qui omnia faciebant & conabantur, ut caperetur. O vim admirabilem veritatis & gratiæ, quæ in Christi labiis diffusa est!

S. Jo. Chry. H. 48. in Io.

CAPUT VIII.

Sensus Litteralis.

1.2. *IEsus autem perrexit in Montem Oliveti*, sive in hortum Gethsemani situm ad latus Montis Olivarum, ubi pernoctare & orare solebat cum discipulis suis. *Et diluculo iterum venit in templum*, ubi pridie docuerat; *& omnis populus venit ad eum* audiendum; *& sedens docebat eos.*

Matt.26.36.

3.4.5. *Adducunt autem Scribæ & Pharisæi* ad eum *mulierem in adulterio deprehensam* à duobus testibus, adeòque flagitii legitimè convictam: *& statuerunt eam in medio* populi. *Et dixerunt ei: Magister, hæc mulier modò deprehensa est in adulterio*, in manifesto & fragranti facinore: *In Lege autem Moyses mandavit nobis hujusmodi lapidare*, criminis hujusce reas lapidibus obruere. Lex Moysis pœnam mortis in adulteras decernit; traditio & usus genus mortis definierunt lapidationem. *Tu ergo quid dicis?* Tu qui Legem Mosis aliter ac nos sæpè interpretaris, quid ea de re censes? Romani capitalium jus suppliciorum Judæis non ita pridem eripuerant. In lapidatione Populus, testibus præeuntibus, judicium exequabatur, tolerantibus Romanis. Seniores Synedrii quærunt à Jesu, quid sentiat.

Lev.20.10. Deut.22.22. Ezc.16.38.40.

6.7.8. *Hæc autem dicebant tentantes eum, ut possent accusare eum:* Ut occasionem captarent ex ejus responso eum accusandi, aut contemptæ violatæque Legis, si illam absolveret; aut quòd sibi non constaret, quippè qui meretrices in gratiam recepit; & à mansuetudine degeneraret, quam palàm profitebatur. *Iesus autem inclinans se deorsum, digito scribebat in terra*; an aliquam sententiam, an ipsorum peccata, an ipsa quæ mox protulit verba, incertum. Fortè scribebat illud Propheticum, *Terra, terra, scribe hos viros abdicatos. Festucam, quæ in oculo est fratris tui, vides: trabem autem, quæ in oculo tuo est, non vides.* Certos fortè non delineavit in terra characteres, quibus aliquid significaret; sed incertas, nihilque significantes figuras delineavit, (quod homines meditabundi facere solent) ut quæstionem fraudis plenam declinaret. *Cùm ergo perseverarent, interrogantes eum*, & responsum importunè *flagitantes, erexit se, & dixit eis: Qui sine peccato est vestrum, primus in illam lapidem mittat.* Qui nec adulterii, nec paris aut gravioris criminis reus est, primum in eam lapidem mittat. Verba Legis respicit, qua sancitum est, ut *manus testium prima interficiat reum*. Ad suam ergo conscientiam quemque revocat, ut de adultera statuat, quemadmodum de se statui vellet, juxta legem charitatis; & ut judicet, an similium criminum, quæ Dei vindictam mereantur, sibi non sit conscius. Quòd si ita sit, parcite, inquit, peccatores peccatrici, puniendæ, sicut & vobis parci vultis: *Et iterum se inclinans, scribebat in terra;* hoc gestu ostendens, nihil habere se, quod adjiceret.

Jer.22.29. S.Ambr.E.25. ad Studium, & Epi.26. ad Iren. Matth.7. Deut.17.7.

9.10.11. *Audientes autem*, id est, cùm hæc dicentem Jesum audivissent, *unus post unum exibant*, sigillatim discedebant redarguente conscientia, *incipientes à Senioribus*: ita ut Seniores victi & pudore suffusi, utpotè plurium criminum rei, primi discederent, cæteri illorum exemplum sequerentur: *Et remansit solus Iesus, & mulier in medio stans*; in medio inquam, Apostolorum, & turbæ docentem Jesum audientis. *Erigens autem se Iesus, dixit ei: Mulier, ubi sunt qui te accusabant? Nemo te condemnavit? Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Iesus: Nec ego te condemnabo*, qui non veni, ut judicem mundum, sed ut salvem. *Vade*, abi libera & secura, *& jam amplius noli peccare*. Hoc adjecit Christus, ne peccandi commeatum dare videretur, peccatrici parcens.

Hæc adulteræ mulieris Historia non semper & ubique constanter lecta fuit in omnibus Græcis Latinisque Codicibus S. Joannis. Eusebius l. 3. Hist. Eccles. c.39. innuit scriptam à Papia ex veteri traditione, quam acceperat ex ore eorum, qui cum Apostolis versati erant; & in Euangelio secundùm Hebræos haberi. Abest ab antiquissimo Codice Vaticano, & à Græca Catena, in qua cùm tres & viginti Auctores sint (inquit Maldonatus) nemo ejus meminit. Ejus non meminerunt S. Jo. Chrys. S. Cyrillus Alex. Nonnus, Theophylactus, qui Commentarios in Euangelium S. Joan. scripserunt. In multis tamen Græcis & Latinis Codicibus inveniri, testis est Hieron. l. 2. adversùs Pelagianos. Quin & Beza in uno tantùm ex vetustis septemdecim Codicibus, quos penès se habuit, defuisse fatetur. Extat in Mss. Cambrigiensi antiquissimo, & in aliis quampluribus. Hanc ut Canonicam agnoverunt Ammonius Alexandrinus in Harmonia quatuor Euangeliorum, & Eusebius in Canonibus huic Harmoniæ additis; SS. Hieronymus, Ambrosius, Augustinus, Euthymius; Ecclesiaque universa Græca & Latina. De illa ergo dubitari salva fide non potest, cùm Sacra Synodus Tridentina confodiat Anathemate illum qui *Libros integros*, quorum indicem Decreto suo de Canonicis Scripturis adscripsit, *cum omnibus suis partibus, prout in Ecclesia Catholica legi consueverunt, & in veteri Vulgata Latina Editione habentur, pro Sacris & Canonicis non susceperit*. Hanc Historiam habent Versiones Syriaca, & Arabica in Polyglotis Anglicanis editæ, necnon Persica & Æthiopica. In quibusdam tamen Exemplaribus Syriacis deesse, constat ex Versione, quæ Viennæ & Antverpiæ edita est.

12. *Iterum ergo locutus est eis Iesus: Ego sum lux mundi*. Lux non Judææ solùm, sed omnium gentium; lux interior, quæ omnem hominem venientem in hunc mundum illuminat: *Qui sequitur me*, seu ductum meum, doctrinamque meam, non ambulat in tenebris errorum, & ignorantiæ rerum, quæ ad salutem necessariæ sunt; *sed habebit* in animo suo *lumen vitæ*, id est, quod ducit ad vitam æternam. *Ego sum lux mundi*. Non dicit, *In me est lux*, sed, *Ego sum lux*; ne quis in duos filios dividat Christum post Incarnationem.

S.Cyril.l.5.in Joan.p.481.

13. *Dixerunt ergo ei Pharisæi: Tu de teipso testimonium perhibes: testimonium tuum non est verum*, id est, legitimum. At homines sanctos, Legisque observantissimos, de se ipsis testimonium perhibuisse, non animadverterunt Pharisæi cæci: Samuel enim Israelitis ait: *Testis est Dominus adversum vos, & testis Christus ejus in die hac, quia non inveneritis in manu mea quippiam*. David etiam de se ipso testatur: *Domine Deus meus, si feci istud, si est iniquitas in manibus meis, si reddidi retribuentibus mihi mala*. Quin & Jeremias: *Domine Deus exercituum, non sedi in concilio ludentium, & gloriatus sum à facie manus tuæ*. Apostolus denique Paulus apertè vociferatur: *Nihil mihi conscius sum*.

Id.p.487. 1.Reg.12.5. Ps.7.5. Jer.15.17. 1.Cor.4.4

14. *Respondit Iesus, & dixit eis: Etsi ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum:* Etiamsi nulla de me præcessissent Prophetarum vaticinia, nullum Joannis Baptistæ testimonium, testimonium meum de me ipso verum ac legitimum esset, *quia scio unde veni*, nempè à Patre: id est, me esse filium Dei, & à Patre missum in mundum certò scio; *& quò vado*, nempè ad Patrem, legationis meæ rationem redditurus, & præmium accepturus: *Vos autem nescitis, unde venio, aut quò vado*, nisi à me discatis. Legationis injunctæ, arcanorumque mandatorum conscius est legatus: reliqui hæc ab ipso discere debent, secundùm morem omnium gentium. Quòd si is nulla in re commoda sua captet, ob legationem multa

mala

mala perferat, propriam gloriam non quærat, sed legantis; nec quicquam dicat, quod legante dignum non sit, nulla ratio est, cur illi non credatur. Præterea, ubi quis suam enarrat naturam, & quæ sibi substantialiter insunt, exponit, id per jactantiam facere, aut inanem gloriam captare minimè censendus est; ut si Angelus dicat, Ego Angelus sum; aut homo, Ego homo sum; aut si sol ita loquens inducatur: Ego cœlestem orbem percurrens, illustre lumen mortalibus præfero. Sic quamvis Salvator noster Christus Jesus se mundi lucem esse dicat, verum est ejus testimonium; nec enim de alieno gloriatur, sed quod sibi per naturam convenit, ut Dei Filio, explicat... *Et si ego testimonium perhibeo de me ipso, testimonium meum verum est, quia scio unde venio*: Ex Deo sum, & Deus, & Dei Filius: *Deus autem sibi ipsi idoneus testis.*

S. Cyr. l. 5. in Joan. p. 489.

S. Joa. Chrys. H. 51. in Jo.

15. *Vos secundùm carnem judicatis*: secundùm speciem externam, secundùm infirmitatem carnis quam in me conspicitis, judicatis me fide dignum non esse, qui me lucem mundi dicam: ideò erratis, ad miracula non attendentes, quæ missionis ac legationis meæ litteræ sunt, Dei sigillo munitæ. *Ego non judico quemquam*: Nunc abstineo judicis partibus, Doctoris & Salvatoris munus dumtaxat exercens. *Vos secundùm carnem judicatis*: Ex suggestione carnis, ex affectibus pravis judicatis: ego verò neminem sic judico.

16.17.18.19. *Et si judico ego*, si de me aut aliis quippiam testificor, *judicium meum*, seu testimonium, *verum est*, ac legitimum: *quia solus non sum, sed ego & qui misit me Pater*. Mecum est Pater, qui me à se missum ostendit, & voce de nube delapsa à magnifica gloria, & tot tantisque miraculis. *Et in Lege vestra scriptum est: Quia duorum hominum* consentiens *testimonium verum est*, id est, ut verum ac legitimum recipiendum est: quantò magis meum, Patrisque testimonium? *Ego sum* porrò, *qui testimonium perhibeo de me ipso, & testimonium perhibet de me, qui misit me, Pater*. Ego, cujus in vita nihil est obnoxium reprehensioni; ego cujus doctrina omni ex parte ad Dei gloriam, ad veram pietatem ac sanctitatem promovendam collineat, testimonium perhibeo de me ipso: & testimonium etiam perhibet de me Pater, qui me misit, cujus vox de cœlo audita est in Jordane & in Monte sancto, cujus & nomine quæ facio opera, me ab eo missum demonstrant. *Dicebant ergo ei* Judæi: *Ubi est Pater tuus*? Demonstra cum nobis, ut videamus qualis sit auctoritatis, quidve dicat. Pravis scilicet affectibus excæcati, non intelligebant, quem Patrem suum diceret: aut ab eo elicere volebant, quod in calumniam traherent, Patrem suum esse Deum. Fortè & probri causa dicebant, *Ubi est Pater tuus*? Christum ab obscuro vel incerto patre, ex Joseph, vel ex stupro genitum significantes. *Respondit Jesus: Neque me scitis, neque Patrem meum: si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis*: Perfecta enim Patris per filium habetur notitia. Unde alibi ait: *Pater, manifestavi nomen tuum hominibus*. Et in Psalmo: *Mirabilis facta est scientia tua ex me*. Alter enim per alterum concipitur ob mutuam relationem. Idcircò Filius est quasi quædam janua & via deducens in cognitionem Patris. Unde alibi ait: *Nemo vadit ad Patrem, nisi per me*: ex imagine enim & charactere, ad exemplaris cognitionem venitur.

Deut. 17. 6. Matt. 18. 16. 2. Cor. 13. 1. Hebr. 10. 28.

S. Cyr. l. 5. in Joann. p. 495.

Joan. 14.

Neque me scitis, neque Patrem meum. Dicitis ergo, *Ubi est Pater tuus*? Quasi jam me sciatis; quasi totum hoc sim quod videtis. Ergo quia me non nostis, ideò vobis Patrem meum hominem quæritis, quia secundùm carnem judicatis. Quia verò secundùm quod videtis, aliud sum, & aliud secundùm quod non videtis; Patrem autem meum loquor occultus occultum, prius est, ut me noveritis, tunc & Patrem meum scietis.

S. Au. tr. 37. in Joa. n. 5.

Ib. n. 3. 5.

Si me sciretis, forsitan & Patrem meum sciretis. Ille qui omnia scit, quando dicit, *forsitan*, non dubitat, sed increpat: *Dubitationis verbum est, cum dicitur ab homine, ideo dubitante, quia nesciente; cum verò dicitur à Deo verbum dubitationis, cum Deum nihil utique lateat, illa dubitatione arguitur infidelitas, non opinatur divinitas*. Homines enim de his rebus quas certas habent, aliquando increpativè dubitant, id est, verbum dubitationis ponunt, cùm corde non dubitent: velut, si indigneris servo tuo, & dicas: Contemnis me? considera, forsitan dominus tuus suum. Hinc & Apostolus ad quosdam contemptores suos: *Puto autem, quòd & ego Spiritum Dei habeam*. Qui dicit, *puto*, dubitare videtur; sed ille increpabat, non dubitabat. Aliàs Christus Philippo loquens, absolutè ait: *Philippe, qui videt me, videt & Patrem*. Non utitur verbo, *forsitan*, quia fidelis audiebat, non fidei persecutor: ideò non erat Dominus increpator, sed doctor.

1. Cor. 7. 40.

20. *Hæc verba locutus est Jesus in gazophylacio*, loco valdè celebri, ubi erant arcæ pecuniariæ ad recipienda dona & oblationes in sacra tecta Templi; ubi & Primarii quidam è Sacerdotibus versari soliti erant: *Et nemo apprehendit eum, quia necdum venerat hora ejus*: tempus mortis definitum à Patre, non quo cogeretur mori, sed quo dignaretur occidi, impletis omnibus quæ ante passionem ejus prædicta erant futura de illo. Hanc horam expectabat Jesus, non fatalem, sed opportunam & voluntariam.

21. *Dixit ergo iterum eis Jesus: Ego vado*, ex hoc mundo ad Patrem; brevi moriar, sponte quidem mea, sed invidia & crudelitate vestra; *& quæretis me*, posthac Messiam frustra expectantes; *& in peccato vestro moriemini*; in hoc incredulitatis vestræ peccato, simul cum Urbe vestra peribitis. *Quo ego vado*, scilicet in cœlum, *vos non potestis venire*, peccatorum pondere prægravati, ob infidelitatem & impœnitentiam à Deo reprobati.

22.23.24. *Dicebant ergo Judæi*, carnales & animales homines: *Numquid interficiet semetipsum*, nos præveniens, ne illum occidamus, *quia dixit: Quo ego vado, vos non potestis venire*? *Et dicebat eis: Vos de deorsum estis*, è terra, è mundo; ideòque terrena sapitis: *Ego de supernis sum*, ex Deo genitus ante omnia sæcula: ideò superna & cœlestia sapio & loquor. *Vos de mundo hoc estis*, hinc origo vestra, ubi conversatio vestra: *Ego non sum de hoc mundo*, excelsior origo mea est, ut qui mundi sim conditor quatenùs Deus, quamvis in mundo sim quatenùs homo, missus à Patre ad redemptionem mundi. *Dixi ergo vobis*, id est, certò prædixi, *Quia moriemini in peccatis vestris*, increduli & impœnitentes. *Si enim non credideritis, quia ego sum* Dei Filius, Christus, mundique Salvator Patribus vestris promissus, à Prophetis prænunciatus, *moriemini in peccato vestro*. Nec enim ullo modo pœnas effugient, qui in me non crediderint, impleta Scriptura, testimoniisque ac sermonibus de me, & operum insuper meorum splendore priscis vaticiniis consentiente. *Nisi credideritis, quia ego sum*; Qui sum, id est, verus Deus: Id enim Dei nomen est (Exod. 3. Qui est, misit me ad vos) *moriemini in peccato vestro*.

Deut. 18. 18. Ps. 93. 7. Ps. 10. 9. Isa. 60. 1. Malac. 3. 1.

S. Cyr. l. 5. in Jo. p. 503. 510.

25.26.27. *Dicebant ergo ei* Judæi: *Tu quis es*? Qualis es? Id per contemptum, & insultando dictum S. Cyrillus notat; quasi dicerent: Tu quem obscuro loco, & ex vilibus parentibus natum novimus, quid de te magnificum jactes, aut quid admiratione dignum de te prædices? Ista quippè audacia ab insolenti Judæorum temeritate nequaquam aliena est. *Dixit eis Jesus: Principium, qui & loquor vobis*: Ego sum id quod vobis ab initio dixi, Christus, Filius Dei, lumen Mundi, &c. Sanè indigni estis, qui sermones meos audiatis, & qui sim intelligatis; cùm doctrinæ meæ, totque ac tantis miraculis credere nolitis, neque eo fine dumtaxat interrogetis, ut calumniæ occasionem ex verbis meis capteris.

S. Aug. tr. 38. in Jo. n. 8. Secund. Joan. S. Chr. H. 52.

Principium, qui & loquor vobis. Ego qui vobis humano modo divina loquor, rerum omnium sum principium, *Verbum* quod *erat in principio apud Deum, Deus per quem omnia facta sunt... Primus & novissimus... Primogenitus omnis creaturæ*. Hæc expositio planior est, Vulgatæ nostræ convenientior, in qua S. Hieronymus, qui Novum Testamentum Græcæ fidei red-

Joan. 2. Apoc. 1. 17. Col. 1. 17. S. Amb. l. 1. de Fide, c. 1. & alibi passim.

reddidit, hunc reliquit locum intactum, ut ex Divina ejus Bibliotheca compertum eſto... *Dixit eis Ieſus : Principium, qui & loquor vobis :* Ego ſum ab initio, & ante ſæcula; & hoc eſt, quod dico vobis.

S.Aug.l.5. de Trin.c.13. & tr.38.in Joa. *Multa habeo de vobis loqui, & judicare :* Multa habeo quæ de vobis expoſtulem, & quæ in vobis arguam & meritò damnem. *Sed qui me miſit, verax eſt* : Sed dicere nunc ſufficit ad convictionem incredulitatis & pervicaciæ veſtræ, Patrem meum eſſe veracem, nec falli poſſe, nec fallere, teſtimonia ejus eſſe certiſſima & omni fide digna. *Non eſt* enim *Deus quaſi homo, ut* Num.23.19. *mentiatur*, ſed teſtis fidelis eſt: *& ego quæ audivi ab eo, hæc loquor in mundo :* Non alia doceo, quàm quę ab ipſo naſcendo accepi. *Et non cognoverunt* Judæi, *quia Patrem ejus dicebat Deum.* Non intellexerunt, quòd Patrem ſuum, à quo miſſus erat, Deum diceret, ſive quòd ſe Filium Dei, non adoptione, ſed natura ſignificaret: quamvis hunc ſenſum ejus verba perſpicuè præ ſe ferrent. Adeò excæcatæ erant eorum mentes.

28.29.30. *Dixit ergo eis Ieſus : Cùm exaltaveritis Filium hominis*, poſtquam me ſuſtuleritis in crucem, *tunc cognoſcetis, quia ego ſum* victor mortis, ex Reſurrectione : cœli & Angelorum Dominus, ex Aſcenſione : Principium Spiritus ſancti cum Patre, ejuſdem Spiritus miſſione; vindex rebellium, ex Urbis Terręque veſtræ vaſtatione & excidio : *Et à me ipſo facio ni-* S.Aug. tr.40. in Io.n.5. *hil* (non enim ſum à me ipſo, ſed ex Patre Deus) *ſed ſicut docuit me Pater, hæc loquor.* Cùm ſimplex ſit natura veritatis, hoc eſt Filio eſſe, quod noſſe. Ab illo ergo habet, ut noverit, à quo habet, ut ſit : non ut priùs ab illo eſſet, & ab illo poſteà noſſet; ſed quemadmodùm illi gignendo dedit, ut noſſet. *Et qui me miſit, mecum eſt*, non receſſit à me, cujus auctoritate tamquam paterna incarnatus ſum; *& non reliquit me ſolum; quia ego quæ placita ſunt ei, facio ſemper*, & quatenùs Deus, cùm eo cuncta componens & regens, utpotè unius cum ipſo voluntatis & operationis, ſicut unius eſſentiæ; & quatenùs homo, ut illius voluntati ac beneplacito ſemper & in omnibus obediens : *Hæc illo loquente, multi crediderunt in eum.*

31.32. *Dicebat ergo Ieſus ad eos, qui crediderunt ei, Judæos : Si vos manſeritis in ſermone meo;* ſi in doctrina mea, in fide, necnon in obſervantia præceptorum meorum perſeveraveritis, *verè diſcipuli mei eritis*, id eſt, digni quos pro diſcipulis meis agnoſcam : *Et cognoſcetis* magis ac magis veritatem doctrinę meę, myſteriorumque meorum arcana : *& veritas cognita & credita liberabit vos* à ſervitute peccati, à tyrannide diaboli, ab erroribus, à jugo Moſaicæ Legis, & in libertatem filiorum Dei vindicabit.

33. *Reſponderunt ei* Judæi, non illi qui jam crediderant, ſed qui in turba erant nondum credentes: *Semen Abrahæ ſumus, & nemini ſervivimus unquam* : Non ſumus ex ſervili genere progeniti, ſed Abrahami filii ſumus ex Iſaac filio liberæ, non ex Iſmael filio ancillæ : *& nemini ſervivimus unquam*, ut vænalia mancipia, ſervitute intrinſeca & perſonali, qua ſervus omni jure ſanguinis, nuptiarum, dominii caret : quamvis ſerviamus Romanis, quemadmodum olim Ægyptiis & Babyloniis, extrinſeca & politica ſervitute, ut populi devicti & jugo ſubditi : *Quomodo tu dicis, Liberi eritis?* Liberum enim hominem non poſſe manumitti, ratio legeſque docent.

34.35.36. *Reſpondit eis Ieſus : Amen, amen dico vobis : Quia omnis qui facit peccatum, ſervus eſt peccati.* Hæc longè periculoſior & turpior ſervitus, qua vos teneri non agnoſcitis, de qua non ingemiſcitis. Fruſtra ergo de ingenuitate veſtra gloriamini : *Servus autem* malæ frugis, quales vos eſtis, *non manet in domo in æternum*, jus non habet manendi in familia heri ſui toto vitæ ſuæ tempore; ſed eum ejicere herus poteſt : *Filius autem manet in æternum :* Jus habet perpetuò manendi in paterna domo, ut bonorum paternorum heres. Ego Filius Dei, vos ſervi nequiſſimi. Vobis igitur metuendum eſt, niſi reſipiſcatis, ne à domo Dei, ab Eccleſia, à cœleſti Manſione excludamini, & ejiciamini in tenebras exteriores. Ne tamen deſperetis : Eſt enim qui vincula veſtra diſrumpat, Dei Filius, ego ipſe, ſi in me credatis : *Si ergo vos Filius liberaverit* à peccati dæmoniſque ſervitute, *verè*, non falſa perſuaſione, *liberi eritis.*

37.38. *Scio, quia filii Abrahæ eſtis*, ſecundùm carnem : *ſed quæritis me interficere*, ab Abrahæ fide & juſtitia omninò degeneres, *quia ſermo meus non capit in vobis*, in animum veſtrum non penetrat. *Ego quod vidi apud Patrem meum*, quod certa & evidenti notitia naſcendo ex ipſo accepi, *loquor : & vos quæ vidiſtis apud patrem veſtrum*, ſcilicet diabolum, *facitis*, ejus exemplum ſecuti.

39.40. *Reſponderunt, & dixerunt ei : Pater noſter Abraham eſt*, alium non agnoſcimus. *Dixit eis Ieſus : Si filii Abrahæ eſtis*, legitimi ſcilicet, *opera Abrahæ facite* : opera facite tam ſancto parente digna, ejus fidem ac ſanctimoniam imitamini : *Nunc autem quæritis me interficere hominem* (etſi nihil aliud eſſem, quàm homo) innocentem, & in vos beneficum, *qui veritatem vobis locutus ſum* ; hominem qui veritatem vos docco, non qualemcumque, ſed neceſſariam ad ſalutem; *quam audivi à Deo : hoc Abraham non fecit:* Rom.4.9.10. & ſeq. Gal.3.6.7. Tale quid non fecit Abraham, hominum ſecundùm Deum amantiſſimus, qui captivos liberavit, peregrinos hoſpitio ſuſcepit; veritatem à Deo ſibi revelatam, quamvis in ſpeciem minùs credibilem, admiſit in animum. Filii igitur Abrahæ ſecundùm fidem & ſpiritum non eſtis, quamvis eo parente gloriemini.

41. *Vos facitis opera patris veſtri :* Longè alium ab Abrahamo patrem habetis, cujus filios pravis operibus vos probatis : *Dixerunt itaque ei : Nos ex formicatione non ſumus nati;* id eſt, ex idololatris, quos ſcortatores translatitio ſenſu vocant Moſes & Prophetæ : *unum Patrem habemus Deum* : unum Deum colimus, non plures; quem etiam patrem appellamus. Heb.11.8.9.10

42.43. *Dixit ergo eis Ieſus : Si Deus Pater veſter eſſet*, ſi Deum ſincerè coleretis ut patrem, ſicut profitemini, *diligeretis utique me*, filii adoptivi unicum natura Dei Filium. *Ego enim ex Deo proceſſi* æterna generatione, *& veni* in mundum per Incarnationem: *Neque enim à me ipſo veni*, ut qui falsò ſibi Prophetæ munus arrogant; *ſed ille me miſit. Quare loquelam meam non cognoſcitis?* cur locutionem meam non intelligitis? Cauſa in promptu eſt : *Quia non poteſtis*, id eſt, non vultis, *audire ſermonem meum*, id eſt, obedienti animo amplecti doctrinam meam.

44.45. *Vos ex patre diabolo eſtis*, imitando, non naſcendo : *& deſideria patris veſtri vultis facere*, id eſt, libenter facitis. *Ille homicida erat ab initio*, quia Sap.ii.24. ejus *invidia mors intravit in mundum*, & Cainum ad cædem fratris inſtigavit : *& in veritate non ſtetit*, à veritate defecit, quia Deo, qui prima & ſumma veritas eſt, amore caſto non adhæſit, ſibique inaniter placens, in ſua excellentia velut in fine ſuperbus conquievit, quaſi ſuum ſibi ipſi eſſet principium : & primam mulierem verbis & promiſſis mendacibus ſeduxit : *Quia non eſt veritas in eo*, id eſt, in affectu & voluntate ejus; imò veritatem odit, ex quo à rectitudine & juſtitia, in qua conditus eſt, defecit : *Cùm loquitur mendacium, ex propriis loquitur*, pro ingenio ſuo ac malitia, nullius alterius inſtinctu & impulſu; *quia mendax eſt*, totus eſt ad mendacium pronus, mentiri amat & fallere; *& pater ejus*, & auctor eſt ac inventor mendacii : ut ſi qua ſit in vitiis præſtantia, illi meritò tribuatur. Hinc *Spiritus mendax* in Scriptura 3.Reg.22.22. 2.Par.18.21. vocatur. *Ego autem ſi veritatem dico vobis*, qui ſpiritibus erroris faciles aures & fidem præbetis, *non creditis mihi* : adeò alieno & averſo à veritate eſtis animo.

46.47. *Quis ex vobis arguet me de peccato?* Quis veſtrum mendacii, falſæ doctrinæ, aut alterius peccati me convincet? Porrò *Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi?* cùm ea quæ dico, fide digna ſint. *Qui ex Deo eſt* tamquam patre per electionem, gratiam regenerationis, & imitationem; *verba Dei audit*, libenti, devoto, & obſequenti animo : *Propterea vos non auditis*, *quia*

quia ex Deo non estis, id est, ex electorum ejus numero. S.Aug. tract. 41. in Jo. n. 16. *Hoc ergo eis dictum est, qui non solùm peccato vitiosi erant (nam hoc malum commune erat omnibus) sed etiam præcogniti, quòd non fuerant credituri, ex fide qua sola possent à peccatorum obligatione liberari. Quapropter præsciebat illos, quibus talia dicebat, in eo permansuros quod ex diabolo erant, id est in suis peccatis atque impietate morituros, in qua ei similes erant: nec venturos ad regenerationem, in qua essent filii Dei, hoc est ex Deo nati, à quo erant homines creati. Secundùm hanc prædestinationem locutus est Dominus: non quòd aliquem hominem invenerit, qui vel secundùm regenerationem jam esset ex Deo, vel secundùm naturam jam non esset ex Deo.*

48. 49. 50. *Responderunt ergo Judæi, & dixerunt ei: Nonne bene*, id est, optimo jure, *dicimus nos, quia Samaritanus es tu*, Religionis Judaicæ contemptor & hostis infensissimus, ut Samaritani; *& dæmonium habes*, doctrinæ & operum tuorum auctorem? Nulla capitalior blasphemia ea quâ *videntes in virtutibus Deum, Beelzebub calumniantur in factis*. S. Hier. ep. 149. ad Marc.

Respondit Jesus: Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meũ, illius gloriæ promovendæ unicè studeo: *& vos inhonorastis me*, atrocissimis convitiis me petitis, quem ob Patris, qui me misit, reverentiam omni honore prosequi deberetis. *Ego autem non quæro gloriam meam:* cùm doctrinam meam à Deo acceptam dico, cùm me lucem mundi esse assero, cùm me sinè peccato esse pronuntio, cùm me ex Deo processisse, & missum esse in mundum inculco, non id dico cupiditate humanæ gloriæ, ut opera mea probant: *Est qui quærat* gloriam meam, Deus scilicet Pater meus; *& judicet*, id est ulciscatur contumelias quibus me afficitis.

51. *Amen, amen dico vobis: Si quis sermonem meum servaverit*, id est, doctrinam meam fide & opere complexus, in ea perseveraverit, *mortem non videbit in æternum*, mortem secundam & æternam non experietur, imò vitâ immortali & æternâ donabitur.

52. 53. *Dixerunt ergo Judæi*, id est, Scribæ & Pharisæi: *Nunc cognovimus* certiùs & clariùs quàm antehac, *quia dæmonium habes. Abraham mortuus est, & Prophetæ* mortui sunt: *& tu*, nequaquam illis comparandus, *dicis: Si quis sermonem meum servaverit, non gustabit*, id est, non experietur, *mortem in æternum. Numquid tu major es Patre nostro Abraham, qui mortuus est? & Prophetæ mortui sunt.* Numquid & Prophetis omnibus antecellis, qui cùm non suâ, sed Dei verba hominibus prædicarent, nihilominùs mortui sunt? *Quem te ipsum facis?* Quem te esse præsumis? An vitæ Auctorem, ut & immortalis ipse sis, & alios à morte vindicare valeas?

54. 55. *Respondit Jesus: Si ego glorifico me ipsum*, si quod meum non est, mihi arrogo, *gloria mea nihil est*, inanis est: *sed est Pater meus, qui glorificat me* divinis operibus ac miraculis, *quem vos dicitis, quia Deus vester est.* Hic quem Deum vestrum & omnium rerum Cõditorem ac Dominum esse profitemini, Pater meus est, Deus Abraham, Isaac & Jacob, Moysis & Prophetarum. Hunc etsi Deum vestrum esse dicatis, adhuc tamen ignoratis. *Et non cognovistis eum*, ut oportet, quatenùs in me & per me loquitur & operatur, ac de me testificatur: *Ego autem* penitùs *novi eum:* Et *si dixero quia non scio eum* (quod absit) *ero similis vobis, mendax. Sed scio eum, & sermonem ejus servo:* ejus voluntati ac placitis religiosè obedio.

56. *Abraham pater vester*, cùm illi promissum esset à Deo, fore ut semine ejus benedicerentur omnes gentes, *exultavit, ut videret diem meum*, tempus Incarnationis meæ & conversationis inter homines: *Vidit* fidei & Prophetiæ lumine: *Vidit, & gavisus est*. Diem Christi, immolationem ejus in cruce pro mundi redemptione, quam in arietis oblatione, & in Isaac præfiguravit, S. Joannes Chrysostomus interpretatur. Vidisse diem Domini, id est Incarnationem ejus fidei oculis intuitum, cùm misit servum suum, ut peteret uxorem filio suo Isaac, & dixit illi: *Pone manũ sub femore meo, & jura* Hom. 54. in Joannem. Genes. 24. 3. *per Deum cœli*. Per femur intelligitur genus, ut S. Augustinus observat. Ergo quæ fuit illa juratio, nisi quia significabatur de genere Abrahæ venturum in carne Deum cœli? ..... *Propheta erat Abraham. Cujus Propheta? Seminis sui, & Domini sui. Semen suum significavit dicendo: Mitte manum sub femore meo: Dominum suum significavit addendo: Et jura per Deum cœli.* S.Aug. tract. 43. in Jo. n. 16.

57. 58. *Dixerunt ergo Judæi ad eum*, ejus verba de corporali visione Abrahami craſsè intelligentes: *Quinquaginta annos nondum habes, & Abraham vidisti?* Quomodo fieri potuit, ut tu & Abraham alter alterum conspiceretis, cùm ab anno quinquagesimo ætatis adhuc plurimùm absis? Quem etsi attigisset, quid hoc esset ad eos annos qui ab ævo Abrahami numerantur? *Dixit eis Jesus: Amen, amen dico vobis: Antequam Abraham fieret, Ego sum*, ab æterno scilicet, ut Dei Filius, verusque Deus. Non dixit: *Antequam Abraham fieret, ego eram*, sed, *sum*. Quemadmodum Pater hoc verbo, *Sum*, utitur, ita & Jesus, significans ab æterno se esse, ab omnique tempore liberum, ut S. Chrysostomus observat, cui concordat S. Cyrillus. *Proprie admodum*, inquit, *ac rectè de Abrahamo usurpat illud*; Fieri, *de se ipso verò*, Sum, *docens, omni quod à non esse ad generationem productum est omnino competere ut intereat; ei verò qui semper sit, nusquam contingere posse, ut ad non posse procedat. Major itaque & præstantior est Abrahamo; major quidem, ut æternus; præstantior verò, quia non est interitui, ut ille, obnoxius.* Concordat S. Augustinus: *Appende verba*, inquit, *& cognosce mysterium*. Antequam Abraham fieret. *Intellige*, Fieret, *ad humanam facturam*, Sum *verò ad divinam pertinere substantiam*. Fieret, *quia creatura est Abraham. Non dixit: Antequam Abraham esset, ego eram: sed*, Antequam Abraham fieret, *quia nisi per me non fieret*, Ego sum. *Neque hoc dixit: Antequam Abraham fieret, ego factus sum*. In principio *enim* fecit Deus cœlum & terram: *nam* In principio erat Verbum..... Antequam fieret Abraham, ego sum. *Agnoscite Creatorem, discernite creaturam. Qui loquebatur, semen Abrahæ factus erat, & ut Abraham fieret, ante Abraham ipse erat.* S. Chrys. hom. 54. in Jo. S. Cyr. l. 6. in Jo. p. 586. S. Aug. tract. 43. in Jo. n. 17. Genes. 1. Joann. 1.

Meritò itaque rejicienda Hugonis Grotii expositio Socinianis favens. *Fuerat*, inquit, *ante Abrahamum Jesus divina constitutione, infra* 17. 5. *Apocal.* 13. 8. 1. *Petri* 1. 20. *Constat hoc, quia de ipso ipsiusque Ecclesia mystice dictum erat, recente humano genere, futurum, ut semen muliebre contereret caput serpentis, ut exponitur Rom.* 16. 20. *Unde simul intelligitur, hunc hominem Jesum majorem esse Abrahamo; quod ipse innuere quàm prædicare mavult.* Rejicienda, inquam, hæc expositio est, ut Scripturæ sensui, Traditioni, & Ecclesiæ fidei ac doctrinæ contraria. 1. Verbum, *Sum*, numquam eo sensu usurpatur locis à Grotio laudatis. 2. Non de constitutione divina, sed de reali existentia erat Judæorum quæstio, adeòque & Christi responsio. 3. Hoc sensu idem de quolibet alio homine sancto dici potuisset: nam prædestinatio omnium electorum ante Abrahamum natum facta est. 4. Si de divina dumtaxat constitutione Christi responsio intelligatur, eodem sensu dicere licebit Jesum natum & passum tempore Moysis; Cyrum fuisse tempore Isajæ. 5. Judæi lapides non arripuissent, ut Jesum tamquam blasphemiæ reum lapidarent, si divina tantùm constitutione illum Abrahami nativitate priorem se dicere intellexissent; neque enim hinc majorem se Abrahamo facere visus esset. 6. Jesus illos docuisset, declarando, se non reali existentia, sed divina tantùm constitutione Abrahami nativitate priorem se dixisse. 7. Veritatem verbis æquivocis usam, quæ homines in errorem inducerent, cùm illos doceret, asserere impium est.

59. *Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Jesus autem abscondit se*, eorum furori se subducens, *& exivit de Templo*. Se autem abscondit, vi Divinitatis se inconspicuum reddens inimicis suis, ut S. Cyrillus explicat.

Senſus Moralis.

3. 4. 5. & ſeq. *Adducunt autem Scribæ & Phariſæi mulierem in adulterio deprehenſam*, &c. Quàm multi Phariſæis & Scribis ſimiles, zelum Legis præ ſe ferunt, cùm ſpiritum Legis non habeant! Quàm multi Lege ad cupiditates ſuas, ad odium, ad vindictam, ad avaritiam abutuntur! Infœlix illa mulier unum Legis mandatum violaverat: ſuperbi verò Phariſæi ſummam Legis violabant, charitatem, juſtitiam, manſuetudinem, Religionem, in Chriſtum Jeſum conjurati. Qui manſuetudinem Chriſti Jeſu imitari debebant, ex illius manſuetudine occaſionem ſumunt inſidiarum illi ſtruendarum. De illo prædictum fuerat: *Accingere gladio tuo ſuper femur tuum, Potentiſſime. Specie tua, & pulchritudine tua, intende; proſperè procede, & regna: Propter veritatem, & manſuetudinem, & juſtitiam.* Ergo *attulit veritatem, ut doctor, manſuetudinem, ut liberator, juſtitiam, ut cognitor.* Propter hanc eum eſſe regnaturum in Spiritu ſancto Propheta prædixerat. Cùm loqueretur, veritas agnoſcebatur: cùm adverſùs inimicos non moveretur, manſuetudo laudabatur. Cùm ergo de duobus iſtis, id eſt, de veritate & manſuetudine ejus inimici livore & invidia torquerentur, in tertio, id eſt juſtitia, ſcandalum poſuerunt. Quare? Quia Lex juſſerat adulteras lapidari; & utique Lex, quod injuſtum erat, jubere non poterat: ſi quis aliud diceret, quàm Lex juſſerat, injuſtus deprehenderetur. Dixerunt ergo apud ſemetipſos: Verax putatur, manſuetus videtur; de juſtitia illi quærenda calumnia eſt: offeramus ei mulierem in adulterio deprehenſam, dicamus, quid de illa in Lege præceptum ſit: ſi eam juſſerit lapidari, manſuetudinem non habebit: ſi eam dimitti cenſuerit, juſtitiam non tenebit. Ut autem manſuetudinem non perdat, qua jam populis amabilis factus eſt, ſine dubio eam dimitti debere dicturus eſt. Hinc nos invenimus accuſandi occaſionem, & reum facimus tamquam Legis prævaricatorem.

Pſal. 44. 4. 5.

S. Aug. tract. 33. in Jo. n. 4. Iſai. 11.

S. Ambr. ep. 26. Edit. noviſſ. Pariſ. n. 14. S. Aug. tra. 33. in Ioan. n. 9. Luc. 10. 20.

6. Jeſus autem inclinans ſe deorſum, digito ſcribebat in terra. Scribebat in terra digito, qui Legem ſcripſerat. Peccatores in terra ſcribuntur, juſti in cœlo, ſicut habes dictum ad Diſcipulos: *Gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis.* Secundò autem ſcripſit, ut gemino Teſtamento Judæos ſcias eſſe damnatos..... Digito Dei Lex ſcripta eſt, ſed propter duros in lapide ſcripta eſt. Nunc jam Dominus in terra ſcribebat, quia fructum quærebat.

7. Cùm ergo perſeverarent interrogantes eum, erexit ſe, & dixit eis: Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat. Malas artes improborum confundit Jeſus, veritate, charitate, manſuetudine, & juſtitia illæſis. Non dixit: Non lapidetur, ne contra Legem videretur. Abſit autem, ut diceret: Lapidetur; venit enim non perdere, ſed quærere quod perierat. Quid ergo reſpondit? *Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat.* O reſponſio ſapientiæ! Quomodo eos intromiſit in ſe? Foris enim calumniabantur, ſe ipſos intrinſecùs non perſcrutabantur: adulteram videbant, ſe non perſpiciebant. Prævaricatores Legis Legem impleri cupiebant, & hoc calumniando; non verè tamquam adulteria caſtitate damnando..... Impleatur Lex, lapidetur adultera: ſed numquid in illa punienda Lex implenda eſt à puniendis? Conſideret ſe unuſquiſque veſtrum, intret in ſemetipſum, aſcendat tribunal mentis ſuæ, conſtituat ſe ante conſcientiam ſuam, cogat ſe confiteri. Scit enim qui ſit: quia nemo ſcit hominum quæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis qui in ipſo eſt. Unuſquiſque in ſe intendens, peccatorem ſe invenit. Ergo aut iſtam dimittite, aut ſimul cum illa pœnam Legis excipite. Si diceret: Non lapidetur adultera, injuſtus convinceretur; ſi diceret: Lapidetur, manſuetus non videretur: dicat quod dicere debet & manſuetus & juſtus: *Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat.* Hæc vox juſtitiæ eſt: Puniatur peccatrix, ſed non à peccatoribus: impleatur Lex, ſed non à prævaricatoribus Legis. Hinc diſcant Judices, & Superiores, quibus corrigendi & puniendi peccatores officium & obligatio incumbit, pœnas ex animi perturbatione, ex odio, ex falſo & amaro zelo, ex hypocriſi & affectata juſtitiæ laude non infligere; ſed cum dolore, charitate, juſtitia, manſuetudine, propriæ fragilitatis humili agnitione & interiori humilitatis ſenſu, ſeipſos coram Deo magis reos conſiderantes.

S. Aug. ib.

1. Cor. 2. 11.

Qui ſine peccato eſt veſtrum, primus in illam lapidem mittat. Quid tam divinum, quàm iſta ſententia; ut is peccatum puniat, qui exſors ipſe peccati ſit? Quomodo enim feras alieni ultorem, & proprii criminis defenſorem? *Nonne ſe magis ipſe condemnat, qui in alio damnat, quod ipſe committit?* S. Ambr. ep. 26. n. 12.

11. 12. *Erigens autem ſe Jeſus, dixit ei: Mulier, ubi ſunt qui te accuſabant? Nemo te condemnavit? Quæ dixit: Nemo, Domine. Dixit autem Jeſus: Nec ego te condemnabo.* Accuſatores mulieris unus poſt unum omnes receſſerunt. Relicti ſunt duo, Miſeria & Miſericordia. Timere poterat, ne ab illo puniretur qui erat ſine peccato: ſed qui adverſarios ejus repulerat voce juſtitiæ, illam voce manſuetudinis abſolvit. Nemo te condemnavit? *Nec ego te condemnabo.* Non *damnat, quaſi redemptio; corrigit, quaſi vita: quaſi fons abluit.* Et quia quando ſe inclinat Jeſus, ideò inclinat, ut jacentes elevet; ideò ait Remiſſio peccatorum: *Nec ego te condemnabo: Vade, & jam amplius noli peccare.* Ergo & Dominus damnavit, ſed peccatum, non hominem. Nam ſi peccatorum fautor eſſet, diceret: Nec ego te damnabo, vade, vive ut vis: de mea liberatione eſto ſecura; ego, quantumcumque peccaveris, te ab omni pœna, etiam gehennæ & inferni tortoribus liberabo. Non hoc dixit: intendant ergo qui amant in Domino manſuetudinem, & timeant veritatem. Etenim *Dulcis & rectus Dominus.* Ama quòd dulcis eſt, time quòd rectus eſt. Tamquam manſuetus dixit: *Tacui*, ſed tamquam juſtus: *Numquid ſemper tacebo?* ..... *Miſericors & miſerator Dominus.* Ita planè. Adhuc adde, *Longanimis, & multùm miſericors:* ſed time quod eſt in noviſſimo, *Et verax.* Quos enim modò ſuſtinet peccantes, judicaturus eſt contemnentes. *An divitias bonitatis ejus, & patientiæ, & longanimitatis contemnis? Ignoras, quoniam benignitas Dei ad pœnitentiam te adducit? Tu autem ſecundùm duritiam tuam, & impœnitens cor, theſaurizas tibi iram in die iræ & revelationis juſti judicii Dei, qui reddet unicuique ſecundùm opera ejus.*

S. Aug. tra. 33. in Jo. Pſ. 144. Iſai. 12. 14. ſecundùm 70. Pſ. 85. 15. Rom. 2. 4.

Nec ego te condemnabo. Vade, & jam amplius noli peccare. Hoc exemplum divinæ manſuetudinis Chriſti Jeſu imitabantur Epiſcopi, qui pro reis apud Judices olim intercedere ſolebant: quem morem S. Auguſtinus in Epiſtola ad Macedonium vindicat: *Ipſe Dominus*, inquit, *apud homines interceſſit, ne lapidaretur adultera, & eo modo nobis interceſſionis commendavit officium, niſi quia ille terrendo fecit, quod nos petendo. Ille enim Dominus, nos ſervi ſumus: verumtamen ille ſic terruit, ut omnes timere debeamus. Quis enim eſt noſtrum ſine peccato? Quod cum illis dixiſſet, à quibus punienda offerebatur peccatrix, ut qui ſciret ſe eſſe ſine peccato, prior in illam lapidem mitteret: cecidit ſævitia, trementè conſcientia. Tunc enim ex illa jam congregatione dilapſi, ſolam Miſericordiam miſeram reliquerunt. Cedat hæc ſententiæ pietas Chriſtianorum, cui ceſſit impietas Judæorum. Cedat humilitas obſequentium, cui ceſſit ſuperbia perſequentium. Cedat confeſſio fidelis, cui ceſſit ſimulatio tentatoris.* Ep. 153. alias 54.

Ibidem peccata non approbari à Sacerdotibus, qui pro reis intercedunt, ſicut à Chriſto Jeſu non eſt approbatum adulteræ mulieris crimen, S. Auguſtin. oſtendit: *Nullo modo ergo culpas, quas corrigi volumus, approbamus; nec quod perperam committitur, ideò volumus impu-*

impunitum esse, quia placet; sed hominem miserentes, facinus autem seu flagitium detestantes, quantò magis nobis displicet vitium, tantò minùs volumus inemendatum interire vitiosum. Facile enim est atque proclive malos odisse, quia mali sunt: rarum autem & pium eosdem ipsos diligere, quia homines sunt; ut in uno simul & culpam improbes, & naturam approbes; ac propterea culpam justiùs oderis, quòd ea fœdatur natura quam diligis. Non est igitur iniquitatis, sed potiùs humanitatis societate devinctus, qui propterea est criminis persecutor, ut sit hominis liberator. Morum porrò corrigendorum nullus alius quàm in hac vita locus est: nam post hanc quisque id habebit, quod in hac sibimet conquisierit. Ideo compellimur humani generis charitate intervenire pro reis, ne istam vitam sic finiant per supplicium, ut ea finita non possint finire supplicium.

Vade, & noli amplius peccare. Sicut hæc fœmina typus est Ecclesiæ ex Gentibus idololatris colligendæ, cui impertitam Dei misericordiam accusare Judæi non possunt, si mores ipsi suos inspiciant: ita figura est Animæ cujuslibet peccatricis. Anima Christiana per gratiam sanctificantem sponsa fit Christi: *Despondi enim vos* (inquit Apostolus) *uni viro virginem castam exhibere Christo.* Per peccatum mortale fit adultera, violans fidem Christo Jesu legitimo sponso in baptismo datam, & adhærens creaturæ, qua adhæsione corrumpitur: *Perdidisti omnes qui fornicantur abs te.* Anima peccatrix adducitur ad Jesum, non à Pharisæis, sed à Sacerdotibus: misericordiam obtinet, modò peccata sua confiteatur, amore pœnitente redeat ad Sponsum, illi pœnitentiæ operibus satisfaciat. Fugatis dæmonibus qui illam accusabant, absolvitur; in omnia sponsæ jura restituitur. Sponsi vocem obedienter audit, salutare monitum humiliter sucipit: *Vade, & jam amplius noli peccare.* Facta » secura de præterito, cave futura. Delevi quod commisisti, observa quod præcepi, ut invenias quod promisi.

2. Cor. 11.

Ps. 72. 27.

S. Aug. tra. 34. in Jo.

» 12. *Ego sum lux mundi: qui sequitur me, non ambulat in tenebris, sed habebit lumen vitæ.* Cùm solitudinem peragrarent olim Israelitæ in terram promissam pergentes, nubes interdiu, volente Deo, » Solis æstum temperans, eorum capitibus imminebat: » noctu verò columna ignis cum tenebris pugnans » deducebat; cùmque prævium & ducem ignem sequerentur, nullo modo aberrabant, sed rectà in » terram promissam ferebantur, nihil noctem & tenebras curantes: sic qui sequitur me, id est, vestigia doctrinæ meæ insistit, nusquam in tenebris » erit, sed habebit lumen vitæ, mysteriorum scilicet » meorum revelationem, qua ad vitam æternam perduci potest.

Exo. 13. 21. Ps. 77. 24. Ps. 104. 38. S. Cyril. l. 5. in Io. p. 286.

S. Aug. tract. 34. in Jo. n. 6.

Ego sum lux mundi, &c. Duplex est via, scilicet via lucis, quæ ducit ad vitam; & via tenebrarum, quæ ducit ad mortem. Prima est vita Christiana, vita fidei, spei, & charitatis; in qua Christus ipse via est, veritas, & vita. Altera via est mundi, via cupiditatum, in qua dux est diabolus.

Ego sum lux mundi, lux indeficiens. Non enim Soli isti visibili similis est Christus Sol justitiæ. Etsi Solem istum, cujus lucem homines & pecora vident, nolueris deserere, ipse te deseret, servitutis suæ necessitate peragens diem. Dominus autem noster Jesus Christus interim & cùm per carnis nubem non omnibus apparebat, per sapientiæ potestatem omnia tenebat. *Deus tuus ubique totus est. Si non ab illo facias casum, numquam à te ipse facit occasum.....* Qui *sequitur me, non ambulat in tenebris.* Tenebræ metuendæ sunt morum, non oculorum: & si oculorum, non exteriorum, sed interiorum, quibus discernitur non album & nigrum, sed justum & injustum.

S. Aug. tract. 31. n. 4.

14. *Respondit Iesus, & dixit eis: Etsi ego testimonium perhibeo de me ipso, verum est testimonium meum: quia scio, unde veni, & quò vado.* Testimonium sibi perhibet lux: aperit sanos oculos, & sibi ipsa testis est, ut cognoscatur. Sed quid de infidelibus dicemus? Numquid illis non est præsens? *Est præsens & illis: sed quibus eam videant, oculos non habent cordis.* Audi de illis ex Euangelio prolatam sententiam: *Et lux in tenebris lucet, & tenebræ eam non comprehenderunt.* Ergo ait Dominus, & verum ait: *Etsi ego de me testimonium perhibeo, verum est testimonium meum: quia scio, unde veni, & quò vado.* Patri gloriam dabat Filius. Æqualis glorificat eum, à quo est missus: quantùm debet homo glorificare eum, à quo est creatus?

15. *Vos secundùm carnem judicatis: ego non judico quemquam.* Temeraria judicia ex carnalibus affectibus, & pravis cupiditatibus, quæ mentem obnubilant atque perturbant, oriuntur. Hæc spiritalis homo, bonus scilicet Christianus, devitet. Qui secundùm carnem non ambulant, secundùm carnem non judicant. Unusquisque enim, prout affectus est, sic judicat. *Et quemadmodum secundùm carnem vivere, malè vivere est; ita & secundùm carnem judicare, injustè judicare.* Cavete ergo, ne temerè de fratribus judicando, aut falsa suspicando, in laqueum diaboli incidatis, & pereatis. *Nolite ante tempus judicare, quoadusque veniat Dominus: qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium; & tunc laus erit unicuique à Deo.*

S. Chrys. hom. 41. in Jo.

1. Cor. 4. 5.

Ego non judico quemquam, impræsentiarum. Ego enim non veni, ut judicem mundum, sed ut salvum faciam. Venit Christus, sed primò salvare, posteà judicare: eos judicando in pœnam, qui salvari noluerunt; eos perducendo ad vitam, qui credendo salutem non respuerunt. Prima ergo dispensatio Domini nostri Jesu Christi medicinalis est, non judicialis: nam si primò venisset judicaturus, neminem inveniisset, cui præmia justitiæ redderet. Quia ergo vidit omnes peccatores, & omninò neminem immunem esse à morte peccati: priùs erat ejus misericordia præroganda, & post exserendum judicium, secundùm illud Prophetæ: *Misericordiam & judicium cantabo tibi, Domine.....* Sed tamen ut agnoscatis jam & judicem Christum, audite quod subjunxit: *Etsi judico ego, judicium meum verum est.* Agnosce Salvatorem, ne sentias Judicem.

« S. Aug. tra. 16. in Jo. n. 5.

Psal. 100.

21. *Ego vado, & quæretis me, & in peccato vestro moriemini. Quo ego vado, vos non potestis venire.* Timenda sententia. Sunt quos Deus deserit, & desideriis cordis eorum, ac reprobo sensui tradit. *Ego vado*: sed *Non deserit, nisi deseratur, ut piè semper justèque vivatur.* Sic deserti Deum frustra quærunt, quia rectè non quærunt: *Quæretis me.* Igitur *Quærite Dominum, dum inveniri potest: invocate eum, dum propè est.* Erit tempus, quando non erit locus, cùm ille fons miserationis interminabili siccabitur siccitate. Qui à Deo deseruntur, in peccatis suis moriuntur; impœnitentes ex hac vita decedunt, quia pœnitentiam ad mortem differunt: *Et in peccato vestro moriemini.* Si quis positus in ultima necessitate ægritudinis suæ, voluerit accipere pœnitentiam, & accipit, & mox reconciliatur, & hinc vadit: fateor vobis, *non illis negamus quod petit, sed non præsumimus, quia benè hinc exit.....* Agens pœnitentiam ad ultimum & reconciliatus, si securus hinc exit, ego non sum securus: *Pœnitentiam dare possum, securitatem dare non possum.....* Vis te dubio liberare? Vis quod incertum est, evadere? Age pœnitentiam, dum sanus es..... Quare securus es? quia egisti pœnitentiam eo tempore, quo & peccare potuisti: *Si autem tunc vis agere pœnitentiam ipsam, quando jam peccare non potes; peccata te dimiserunt, non tu illa.* Sed, inquis, quando me convertero, Deus ignoscet mihi. Sed, ut convertaris, necessaria tibi gratia est, necessaria voluntas, necessarium tempus. An tibi gratiam certò spondere potes indebitam, & qua toties abusus es; gratiam quam Deus excæcatis, obduratis, derelictis, vel penitùs aufert, vel infrequenter admodùm tenuiterque tribuit, ut S. Augustinus docet? *Prævaricatorem Legis dignè lux deserit veritatis, qua desertus, utique fit cæcus, & plus necesse est offendat, & cadendo vexetur, vexatusque non surgat: & ideò tantùm audiat*

S. Augusst.

Isai. 55.

« S. Aug. ser. 393.

S. Aug. lib. de Nat. & Gratia, c. 22.

S.Aug.l.3.de libero Arbit. c.18.

diat vocem Legis, qua admoneatur implorare gratiam Salvatoris. Igitur *Hodie si vocem ejus audieritis, nolite obdurare corda vestra.* Nec etiam de voluntate præsumendum: Bona enim voluntas à gratia est: *Et illa est peccati pœna justissima, ut amittat quisque, quo benè uti noluit, cum sine ulla posset difficultate, si vellet. Id est autem, ut si quis sciens rectè non facit, amittat scire quod rectum sit: & qui rectè facere, cum posset, noluit, amittat posse, cum velit.* An denique Eccli.5.8. diem crastinum tibi certò polliceri potes? Quot subitaneæ mortis exempla præsumptionem hanc-ce tuam S.Aug. serm. 352. alias 17. inter homil. 50. evertunt? Igitur *Non tardes converti ad Dominum, & ne differas de die in diem; subitò enim veniet ira illius, & in tempore vindictæ disperdet te.* Nemo desperet, nemo præsumat. Contra utrumque diaboli laqueum nos munire voluit, ac pro nobis vigilavit providentia Dei. Ne desperando augeamus peccata, propositus est pœnitentiæ portus: rursus ne sperando augeamus, datus est dies mortis incertus..... Pœna eorum qui in peccato vivunt, & pœnitentiam non agunt, est in peccato mori: *Et in peccato vestro moriemini.* Pœna impœnitentium & in peccato morientium, est æternùm à Deo separari, à cœlesti regno & Christi Sanctorumque societate excludi, in tenebras exteriores projici, ubi erit fletus & stridor dentium; mitti in stagnum ignis & sulphuris, quæ mors secunda & æterna est: *Quo ego vado, vos non potestis venire.*

23. 24. *Et dicebat eis: Vos de deorsum estis; ego de supernis sum. Vos de mundo hoc estis: ego non sum de hoc mundo.* Cœlestis hominis, secundi Adam membra sumus per gratiam regenerationis nostræ; de supernis hac ratione sumus: quæ terrena sunt ergo ne sapiamus; sed quæ sursum, ubi Christus est ad dexteram Dei sedens. Christianus à mundo alienus esse debet. *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo: quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ; quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. Et mundus transit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum.* Vis habere dilectionem Patris, ut sis cohæres Filii? Noli diligere mundum. Exclude malum amorem mundi, ut implearis amore Dei. *Vas es, sed adhuc plenus es: funde quod habes, ut accipias quod non habes. Non diligamus mundum, ne remaneant in nobis Sacramenta ad damnationem, non firmamenta ad salutem. Firmamentum salutis est, habere radicem charitatis, habere virtutem pietatis, non formam solam. Bona forma, sancta forma; sed quid valet forma, si non teneat radicem? Quomodo autem radicamini, ut non eradicemini? Tenendo charitatem,* sicut dicit Apostolus: *In charitate radicati & fundati.* Ephes.3.17. Quomodo ibi radicabitur charitas inter tanta sylvosa amoris mundi? Exstirpate sylvas. Magnum semen posituri estis: non sit in agro, quod suffocet semen. Hæc sunt verba extirpantia: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ sunt in mundo.*

Ep.1.S.Jo.c.2. v.15.16.

S.Aug. tract. 2.in ep. S.Jo.

28. *Cùm exaltaveritis Filium hominis, tunc cognoscetis, quia ego sum, & à me ipso facio nihil; sed sicut docuit me Pater, hæc loquor.* Sicut sinus Patris schola est Filii, unde omnis veritatis cognitionem haurit nascendo, ut Veritas ipsa subsistens: ita sinus Filii in carne pro nobis assumpta crucifixi schola est Christianorum in cruce genitorum, & in Christo crucifixo adoptatorum. Divinæ hujus scholæ doctrina tribus constat partibus. 1. Mysteriis sanctissimæ Trinitatis & Filii hominis: *Ego sum.* 2. Operibus & Passionibus Christi Jesu, ejusque morte pro nobis in Cruce oppetita: *Facio.* 3. Ejus doctrina & præceptis, atque consiliis: *Loquor.* Fundamentalia scholæ hujus dogmata sunt. 1. Christum Jesum esse verum Deum, & hominem verum in una persona. 2. Operationes ejus, propter operantis personæ dignitatem, esse meriti & pretii infiniti. 3. Ejus doctrinam esse veritatem ipsam, fidei nostræ morumque regulam certissimam & indeficientem. Hanc scholam frequentemus, ut *dociles Dei*, ut Christi discipuli; corde simplici, fide viva justitiæ Doctorem, Verbum & Sapientiam æterni Patris audiamus; divinas ejus lectiones, veritatem nimirùm & charitatem intimis in mentibus & pectoribus inscribamus, inscriptasque conservemus. Fideles simus & obedientes Deo sicut Christus Jesus, ut non relinquat nos solos, sed semper nobiscum maneat: *Et non reliquit me solum: quia ego quæ placita sunt ei, facio semper.*

31. *Si vos manseritis in sermone meo, verè discipuli mei eritis.* In sermone Christi manere, est ejus legem, non ex parte, sed totam qua latè patet, observare; non unum & alterum, sed omnia præcepta, totius vitæ tempore, fideliter & perseveranter, ex charitate, cum gaudio & delectatione: ita ut verba Christi præ auro & argento, præ omnibus opibus & bonis temporalibus æstimemus: *Bonum mihi lex oris tui super millia auri & argenti:* & *dulciora* sint nobis *super mel & favum.* Psal.118. In Dei verbo manere, est in fide & dilectione ejus perseverare. Maneamus ergo in eo, qui manet in nobis. Nos, si in illo non manserimus, cadimus: ille, si in nobis non manserit, non ideò domum perdidit. Manet enim in se, qui numquam deserit se. *Absit autem ab homine, ut maneat in se, qui perdidit se. Nos in illo manemus indigentia: ipse in nobis manet misericordia.* Si vos manseritis in sermone meo, &c. *Quid est, in verbo Dei manere, nisi nullis tentationibus cedere?* Hujus mansionis præmium est cognitio veritatis. Fides in ædificio spirituali fundamentum & initium structuræ est: visio manifesta veritatis, culmen est & perfectio ædificii. *Amasti fundamentum, culmen attende, & ex ista humilitate aliam celsitudinem quære. Fides enim humilitatem habet: cognitio & immortalitas & æternitas non habet humilitatem, sed celsitudinem; erectionem, nullam defectionem; æternam stabilitatem, nullam ab inimico expugnationem, nullum deficiendi timorem.* Si manseritis in verbo meo, verè discipuli mei eritis, & *cognoscetis veritatem.* Sermo Christi veritas est, sed adhuc creditur, nondum videtur. *Si manetur in eo quod creditur, pervenitur ad id quod videatur.* Charissimi, *nunc filii Dei sumus, & nondum apparuit, quid erimus. Scimus, quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus: quoniam videbimus eum sicuti est.* 1.Jo.3.2. Magna promissio, sed merces est fidei. Quæris mercedem, opus præcedat.

S.Aug. serm. 134. alias 48. de Verbis Domini.

S.Aug. tract. 40.in Jo. n.9.

32. *Et cognoscetis veritatem, & veritas liberabit vos.* Si non delectat veritas, delectet libertas..... Patrimonium Christianorum veritas est: fructus veritatis libertas. Judæi figuras & umbras futurorum in schola Moysis: Gentiles mendacia & errores in schola dæmonis: Christiani in Christi schola discant veritatem, quæ mendacium destruit, umbras dissipat, Legem implet. Amor veritatis nonnisi per Spiritum sanctum in cordibus nostris diffunditur. Amor veritatis liberat nos à jugo legalium cæremoniarum, pravorum affectuum, terrenarum voluptatum & mundani timoris: *Et veritas liberabit vos.*

34. *Amen, amen dico vobis: Quia omnis qui facit peccatum, servus est peccati.* Si agnoscant homines servitutem, videbunt, unde accipiant libertatem. Ingenuus est aliquis, captivatus à Barbaris, ex ingenuo factus est servus: audit homo miserator, considerat se habere pecuniam, fit redemptor, pergit ad Barbaros, dat pecuniam, redimit hominem. Planè reddidit libertatem, si abstulit iniquitatem. Sed quis abstulit iniquitatem homo homini? Ille qui serviebat apud Barbaros, à redemptore suo redemptus est, & multùm interest inter redemptorem & redemptum; tamen sub domina iniquitate fortè conservi sunt. Interrogo redemptum, Habes peccatum? Habeo (inquit) Interrogo redemptorem, Habes peccatum? Habeo (inquit) Ergo nec tu te jactes redemptum, nec tu te extollas redemptorem: sed fugite ambo ad verum Liberatorem. Parum est, quia qui sub peccato sunt; servi dicti sunt, & mortui dicuntur. *Quod timet homo, ne faciat illi captivitas, jam illi fecit iniquitas.*

S.Aug. ser. 114. alias 48. de verbis Domini, c.1.

Qui facit peccatum, servus est peccati. O miserabilis S.August. ser-

Tract. 41. in Ioan. n. 4.

„ servitus! Plerumque homines cùm dominos malos pa-
„ tiuntur, venales se petunt, non quærentes dominum
„ non habere, sed saltem mutare. Servus peccati quid fa-
„ ciat? Quem appellet, apud quèm interpellet? Apud
„ quem se venalem petat? Deinde servus hominis ali-
„ quando sui domini duris imperiis fatigatus, fugiendo
„ requiescit: servus peccati quò fugit? Secum se trahit
„ quocumque fugerit. Non fugit se ipsum mala conscien-
„ tia, non est quò eat; sequitur se, immò non recedit à se:
„ peccatum enim quod facit, intùs est. Fecit peccatum, ut
„ aliquam corporalem caperet voluptatem: voluptas
„ transit, peccatum manet: præteriit quod delectabat, re-
„ mansit quod pungat..... Ad Christum omnes fugiamus,
„ contra peccatum Deum liberatorem interpellemus: ve-
„ nales nos petamus, ut ejus sanguine redimamur.

36. *Si ergo vos Filius liberaverit, verè liberi eritis.*
„ Non sine causa terruit, & spem dedit; terruit, ne pecca-
„ tum amaremus; spem dedit, ne de peccati solutione dis-
S. Aug. tr. 41. in Io. n. 8. „ fideremus. *Omnis qui facit peccatum, servus est peccati.*
9. 13. „ *Servus autem non manet in domo in æternum.* Quæ ergo
„ nobis spes est, qui non sumus sine peccato? Audi spem
Gal. 5. 13. „ tuam: *Filius manet in æternum. Si ergo vos Filius libera-*
verit, tunc verè liberi eritis. Hæc spes nostra est, ut à li-
bero liberemur, & liberando servos nos faciat: *Servi*
enim *eramus cupiditatis; liberati, servi efficimur charita-*
Rom. 6. 10. *tis.* Hoc & Apostolus dicit: *Vos* enim *in libertatem vo-*
cati estis; tantùm ne libertatem in occasionem detis car-
nis, sed per charitatem Spiritus servite invicem. Noli
ergo libertate abuti ad liberè peccandum. *Erit* enim
voluntas tua libera, si fuerit pia. Eris liber, si fueris ser-
vus; liber peccati, servus justitiæ, dicente Apostolo: *Cùm*
enim servi essetis peccati, liberi fuistis justitiæ. Quem ergo
fructum habuistis tunc in illis, in quibus nunc erubescitis?
Nam finis illorum mors est. Nunc verò liberati à peccato,
servi autem facti Deo, habetis fructum vestrum in sancti-
ficationem, finem verò vitam æternam. Prima libertas est
„ carere criminibus. Nemo justus in hac vita sine pecca-
„ to, multi justi dicti sunt sine querela, id est sine crimine.
„ Crimen autem est peccatum grave, accusatione &
„ damnatione dignissimum. Non ergo Deus quædam
„ peccata damnat, quædam justificat & laudat: nulla lau-
„ dat, odit omnia. Quomodo odit Medicus ægritudinem
„ & id agit curando, ut ægritudo pellatur, æger levetur: sic
„ Deus gratia sua hoc in nobis agit, ut peccatum consu-
„ matur, homo liberetur. *Minuitur in vita proficientium,*
„ *quod in vita consumitur perfectorum.* Prima est ergo li-
„ bertas, carere criminibus. Crimina sunt homicidium,
„ adulterium, fornicatio, furtum, sacrilegium, & cætera
„ hujusmodi. Cùm cœperit ea non habere homo (debet
„ autem non habere omnis Christianus homo) incipit ca-
„ put erigere ad libertatem: sed ista inchoata est, non per-
Rom. 7. 23. Ibid. 19. Gal. 5. 17. „ fecta libertas. Quare? Quia *Video aliam legem in mem-*
„ *bris meis, repugnantem legi mentis meæ; non enim quod*
„ *volo bonum, hoc ago; sed quod odi malum, illud facio.....*
„ *Caro concupiscit adversùs spiritum, & spiritus adversùs*
„ *carnem, ut non ea quæ vultis, faciatis.* Ex parte liber-
„ tas, ex parte servitus: *Nondum tota, nondum pura,*
„ *nondum plena libertas, quia nondum æternitas.* Quæ
„ igitur libertas plena atque perfecta in Domino Jesu,
„ qui dixit: *Si vos Filius liberaverit, tunc verè liberi*
„ *critis*? Quando nullæ inimicitiæ, quando novissima
„ destruetur mors.

46. *Quis ex vobis arguet me de peccato? Si ve-*
ritatem dico vobis, quare non creditis mihi? Solus Christus Pontifex est: *Sanctus, innocens, im-*
Hebr. 7. 26. *pollutus, segregatus à peccatoribus*: solus ille ve-
rus *Agnus Dei, qui tollit peccatum mundi*. Ne-
mo homo id sibi arrogare potest. *Si* enim *dixe-*
1. Io. 1. 8. *rimus, quoniam peccatum non habemus, ipsi nos se-*
ducimus, & veritas in nobis non est. Verumtamen
eniti & satagere debent omnes Christiani, & præ-
cipuè Ministri Ecclesiæ, Pastores & Rectores Ani-
marum, ut *sine querela* sint, & *sine crimine*,
morumque innocentia & sanctimonia præluceant.
Matth. 5. 16. *Luceat lux vestra coram hominibus* (inquit Chri-
stus) *ut videant opera vestra bona, & glorifi-*
Tertull. Apol. c. 41. *cent Patrem vestrum, qui in cœlis est*. De Chri-
stianis Tertullianus scribit in Apologetico: *Inno-*

centiam à Deo edocti, & perfectè eam novimus, ut à perfecto Magistro revelatam, & fideliter cu-
stodimus, ut ab incontemptibili Dispectatore manda-
tam.

Si veritatem dico vobis, quare non creditis mihi? Injuriam facimus Veritati increatæ, Veritati incarnatæ, Veritati inspiratæ, quia illi non credimus, nec obedimus, immò verò resistimus. Non satis est *cognoscere veritatem*, sed & illam *diligere*, & *facere* oportet, ut Deo digni simus. Geniti sumus verbo veritatis, sanctificati Spiritu veritatis, discipuli Christi qui Veritas est: ambulemus igitur in veritate, mandata Dei servantes.

47. *Qui ex Deo est, verba Dei audit. Propterea vos non auditis, quia ex Deo non estis.* Qui verbum Dei sine debitis dispositionibus audit, qui cum negligentia & fastidio; qui ex mera curiositate, qui sine reverentia; qui sine studio salutis suæ, non est ex Deo. Hunc-ne verè amicum dixeris alicujus, qui loquentem libenter non audit? Si Dei amici sumus, illum in Scripturis sanctis, in Prædicatoribus suis, in piis libris loquentem lubenter audiemus: nec solùm *auditores*, *sed factores* Euangelicæ Legis, & verbi Dei, quod nobis prædicatur, erimus. *Abjicientes igitur omnem immunditiam, & abundan-* Iacob. 1. 21. & seqq. *tiam malitiæ, in mansuetudine suscipite insitum ver-*
bum, quod potest salvare animas vestras. Estote autem
factores verbi, & non auditores tantùm, fallentes vos-
metipsos. Quia si quis auditor est verbi, & non factor:
hic comparabitur viro consideranti vultum nativitatis
suæ in speculo: consideravit enim se, & abiit, & sta-
tim oblitus est, qualis fuerit. Qui autem perspexerit in
legem perfectam libertatis, & permanserit in ea, non
auditor oblivioSus factus, sed factor operis, hic beatus
in facto fuerit.

48. 49. *Responderunt Iudæi, & dixerunt ei: Nonne*
benè dicimus nos, quia Samaritanus es tu, & dæmo-
nium habes? Respondit Iesus: Ego dæmonium non ha-
beo, sed honorifico Patrem meum, & vos inhonoraStis
me. Divinum illud mansuetudinis exemplar aspiciant, S. August. illique se conforment Christiani, quicumque convitia, calumnias, opprobria & insultus hominum improborum patiuntur: *A potentia discimus patientiam.* Quid enim sumus servi ad Dominum, peccatores ad justum, creaturæ ad Creatorem? Tamen quomodo si quid mali sumus, à nobis sumus: ita quicquid boni sumus, ab illo & per illum sumus. *Et nihil sic quærit homo quomòdo potentiam; habet Dominum Christum magnam potentiam: sed priùs ejus imitetur patientiam, ut perveniat ad potentiam.* Quis nostrum patienter audiret, si ipsi diceretur: *Dæmonium habes*? Quod dictum est ei qui non solùm homines salvabat, sed etiam dæmonibus imperabat. Id unum respondet mitissimus Jesus: *Ego dæmonium non habeo, sed honorifico Patrem meum, & vos inhonoraStis me. Ego autem non quæro gloriam meam, &c.* Samaritanum appellaverant Pharisæi; hoc convitium non repellit, quia divinam ejus missionem, doctrinæ veritatem, miraculorum auctoritatem non petebat. Hominem à dæmone afflatum & impulsum dicebant: huic blasphemiæ respondet, quia ejus missionis & doctrinæ fundamentum quatiebat. Hinc discant Ecclesiæ Ministri personales & vagas injurias spernere; ab iis verò calumniis quæ ministerio suo officere possunt, in spiritu charitatis & mansuetudinis se purgare: *Ut non vituperetur* sacrum *ministerium*. Illis enim necessaria est bona vita; Ecclesiæ verò bona eorum fama. Omnes tandem Christiani patienter ferant injurias, convitia, calumnias, detractiones, exemplo Christi Jesu; convitia convitiis, detractiones detractionibus, calumnias calumniis non repellant, multò minùs atrociori ultionis genere. *Absit à servo Christi ta-* Tertull. de Patient. c. 8. *le inquinamentum, ut patientia majoribus tentationi-*
bus præparata, in frivolis excidat..... Si linguæ
amaritudo maledicto sive convicio eruperit, respice
dictum: Cùm vos maledixerint, gaudete. Dominus
ipse maledictus in Lege est, & tamen solus est be-
nedictus. Igitur Dominum servi consequamur, & ma-

lædicamur patienter, ut benedicti esse possimus. Si parum æquanimiter audiam dictum aliquod in me protentum, aut nequam, reddam & ipse amaritudinis vicem necesse est, aut cruciabor impatientia muta. Maledicti autem vicem reddere Dominus nobis prohibet. Sequitur ergo, ut à quo nos Dominus arcet, idem æquanimiter pati admoneat..... *Omnis injuria, seu lingua, seu manu incussa, cùm patientiam offenderit, eodem exitu dispungetur, quo telum aliquod in petra constantissimæ duritiæ libratum & obtusum.*

S. Aug. tr. 41. in Io. n. 9. Io. 17. 5. Ps. 44. 6. Gal. 6. 14.

50. *Ego autem non quæro gloriam meam: est qui quærat, & judicet.* Est Pater qui gloriam meam à vestra discernat & separet. Vos enim secundùm hoc sæculum gloriamini: ego non secundùm hoc sæculum glorior, qui Patri dico: *Pater, clarifica me ea claritate, quam habui apud te, priùs quàm mundus fieret.* Quid est, ea claritate, sive ea gloria? ab humana inflatione discreta. Secundùm hoc judicat Pater. Quid est, judicat? discernit. Quid discernit? gloriam Filii sui à gloria hominum, quia ideò dictum est: *Unxit te Deus, Deus tuus oleo lætitiæ præ consortibus tuis.* Non enim quia homo factus est, jam comparandus est nobis. Nos homines cum peccato, ille sine peccato: nos homines trahentes de Adam & mortem & delictum; ille de Virgine carnem mortalem, nullam iniquitatem. Denique nos nec quia volumus, nati sumus, nec quamdiu volumus, vivimus, nec quomodo volumus, morimur; ille antequam nasceretur, elegit de qua nasceretur; natus fecit, ut à Magis adoraretur, crevit infans, & miraculis se Deum ostendebat, & infirmitate hominem præferebat. Postremò elegit & genus mortis, ut in cruce penderet, & ipsam crucem in frontibus fidelium figeret: ut dicat Christianus: *Mihi absit gloriari, nisi in cruce Domini nostri Jesu Christi.* In ipsa cruce quando voluit, corpus dimisit: in ipso sepulchro quamdiu voluit, jacuit; quando voluit, tamquam de lecto surrexit. Ergo secundùm ipsam formam servi multùm interest inter gloriam Christi, & gloriam hominum cæterorum. De ista gloria dicebat: *Non quæro gloriam meam: est qui quærat & judicet.* Salvatoris nostri humilitatem imitemur: *Qui cùm in forma Dei esset, exinanivit semetipsum formam servi accipiens*: gloriam propriam ne quæramus; cum lacessimur convitiis, maledictis, calumniis, Deo serviamus per infamiam & bonam famam: sacrificium gloriæ nostræ offeramus illi per Filium ejus Dominum nostrum Jesum Christum, qui crucem pro nobis sustinuit, & in ea mori dignatus est, confusione contempta. Injurias apud ipsum deponamus, qui gloriæ nostræ & honoris curam habebit: *Est qui quærat, & judicet.*

51. *Amen, amen dico vobis: Si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum.* Finem intendis? Media elige. Vitam æternam desideras? Sermonem & mandata Dei observa, secundùm Euangelium vive. Mors duplex est; corporis, & animæ. Hæc vera mors est, nam illa migratio est. Non expaveſcamus istam mortem, sed illam timeamus, de qua loquebatur Jesus, cùm diceret: *Si quis sermonem meum servaverit, mortem non videbit in æternum.* Servemus igitur sermonem ipsius in fide: perventuri ad Dei nostri, ut in se est, visionem, quæ tota bonorum operum merces est, cùm acceperimus pleniſſimam libertatem.

1. Io. 2. 3. 4.

54. 55. *Est Pater meus, qui glorificat me, quem vos dicitis, quia Deus vester est. Et non cognovistis eum: Ego autem novi eum. Et si dixero, quia non scio eum, ero similis vobis, mendax. Sed scio eum, & sermonem ejus servo.* Qui Dei voluntati ac mandatis non obedit, frustra gloriatur, quòd Deum cognoverit; immò convincitur mendacii, teste & judice Veritate, idipsum per Apostolum suum Joannem confirmante: *Et in hoc scimus quoniam cognovimus eum, si mandata ejus observemus. Qui dicit se nosse eum, & mandata ejus non custodit, mendax est, & veritas in eo non est.* Quod verò Jesum spectat, secundùm carnem judicantibus potuit & hinc arrogans videri, quia dixit: *Ego novi eum.* Sed videte, quid sequatur: *Si dixero, quia non novi eum, ero similis vobis mendax.* Ergo *Arrogantia non ita caveatur, ut veritas relinquatur.*

S. Aug. tract. 44. in Io. nu. 15.

58. 59. *Amen, amen dico vobis: Antequam Abraham fieret, ego sum. Tulerunt ergo lapides, ut jacerent in eum: Jesus autem abscondit se, & exivit de Templo.* Christus Jesus, ut Verbum Patris & Sapientia ejus, ab æterno in Deo Patre existebat, & se nobis dare per Incarnationem suam decreverat. Venit in plenitudine temporum, & dedit se nobis. Se nascens dedit socium, convescens in edulium, se moriens in pretium, se regnans dat in præmium. In ipso cogitationes nostras defigamus, & grato animo nos ipsi consecremus, ut omnibus diebus nostris in sanctitate & justitia serviamus illi. Jesus autem, tamquam homo, tamquam in forma servi, tamquam humilis, tamquam passurus, tamquam moriturus, tamquam nos suo sanguine redempturus; non tamquam ille qui est, non tamquam *In principio Verbum, & Verbum apud Deum*, abscondit se. Nam cùm illi lapides tulerunt, ut mitterent in eum; quid magnum erat, ut eos continuò debiscens terra sorberet, & pro lapidibus inferos invenirent? Non erat magnum Deo: sed magis erat commendanda patientia, quàm exserenda potentia. Abscondit ergo se ab eis, ne lapidaretur. *Tamquam homo à lapidibus fugit: sed væ illis, à quorum lapideis cordibus Deus fugit!*

S. Aug. ib. n. 18.

CAPUT IX.

Sensus Litteralis.

1. 3. ET *prætereiens Jesus*, postquam è Templo egressus esset, vel cùm exiret, *vidit hominem cæcum à nativitate*; quod vitium humana ope insanabile est: *& interrogaverunt eum Discipuli ejus: Rabbi*, Magister, *quis peccavit, hic aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur?* Ejus-ne peccato, vel à Deo prævîso, vel ab ejus anima præexistente, antequam uniretur corpori, commisso, (ut multi Judæorum fingunt) an parentum peccato, velut causæ, congenita illa cæcitas tribuenda est? *Respondit Jesus: Neque hic peccavit*, ut cæcus nasceretur; *neque parentes ejus*, hanc in illum calamitatem peccatis suis traxerunt: *sed* divina providentia disponente id evenit, *ut manifestentur opera Dei in illo:* ut illius illuminatione pateat, quanta & quàm admirabilia sint opera Dei. De se, non de Patre dicit: Patris enim gloria manifesta erat (inquit S. Joannes Chrysostomus.)

Homil. 55. in Ioann.

4. 5. *Me oportet operari opera ejus qui misit me*, Dei Patris, ut ejus Legatum; & doctrina, miraculisque declarare Divinitatem meam, ac missionem meam confirmare, *donec dies est*: toto, quod mihi supereſt, mortalis vitæ tempore. *Venit nox, quando nemo potest operari.* Opera Patris perficere me oportet, antequàm patiar, sicut operarii ante noctem diurnum pensum absolvunt, ut scriptum est: *Exibit homo ad opus suum, & ad operationem suam usque ad vesperam.* Nox enim commodum tempus non est, ut intendant operi. *Quamdiu sum in mundo, lux sum mundi:* Quamdiu vitam mortalem in terris ago, mundum illumino, quantùm in me est, doctrina mea, exemplis, miraculis.

Ps. 103. 24.

6. 7. *Hæc cùm dixisset, expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus.* Quò minùs conveniens videbatur ex se sanandis oculis remedium, eò magis omnipotentiam Medici ostendebat. Nam cùm ex limo formatum à Deo hominem audivis-

S. Chrys. lib.

sent

„ sent & crederent; ideò Christus nunc ad eum mo-
„ dum oculos finxit. Si enim dixisset: Ego sum qui de
„ terra formavi hominem, arduum visum esset audito-
„ ribus: re autem ostensum, jam negari non poterat.
„ Quamobrem ipse in sputo & pulvere commixto ab-
„ sconditam gloriam manifestavit: neque enim parvum
„ erat, ut creaturæ opifex putaretur. Ad hoc enim &
„ alia aggressus est, & à Patre totum est creditum: Ma-
„ joris namque fides minus etiam confirmat. Omnium
„ autem creaturarum homo præstantissimus est, & in-
„ ter membra nostra oculus. *Et* inunctis ex luto cæci oculis, *dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloe*, ad locum in quem excipitur aqua fontis Siloe (*quod interpretatur Missus*, quod verbum *Siloe* significat *Missum*) Non Domini Jesu, sed Euangelistæ hæc interpretatio est, ad Messiæ nomen alludentis, qui *Mittendus* appellatur à Prophetis. Fons autem ille celeber vocatus est Siloe, quòd aqua ex eo in piscina effluens, in varios hortos derivaretur & emitteretur. *Abiit ergo* cæcus, *& lavit* oculos secundùm mandatum Jesu, *& venit videns.*

8. 9. *Itaque vicini*, qui propè eum aut parentes ejus habitabant, *& qui viderant eum priùs, quia mendicus erat*, ad portam fortè Templi quotidie sedens, *dicebant: Nonne hic est, qui sedebat & mendicabat*: Tali loco, non ostiatim? *Alii dicebant: Quia hic est*: Certè hic ipse est. *Alii autem: Nequaquam, sed similis est ei*. Quibus altercationibus miraculi veritas magis inclarescebat. *Ille verò dicebat: Quia ego sum*. Ego ipse, qui antea cæcus à nativitate, nunc video.

10. 11. 12. *Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi?* Quomodo contigit res adeò insolita & admirabilis, ut nunc videas, qui à nativitate cæcus eras? Respondit: *Ille homo qui dicitur Iesus*, solo nomine & publica fama mihi notus, *lutum fecit, & unxit oculos meos, & dixit mihi: Vade ad natatoria* seu ad piscinam *Siloe, & lava. Et abii, & lavi*, sicut jusserat, *& vidi. Et dixerunt ei: Ubi est ille? Ait: Nescio*. Subduxerat enim se Jesus, seque abdiderat, ut Pharisæorum furorem declinaret.

13. 14. 15. 16. 17. *Adducunt eum ad Pharisæos*, ad Synedrium in quo plurimi erant Pharisæi, *qui cæcus fuerat. Erat autem sabbatum, quando lutum fecit Iesus, & aperuit oculos ejus*. Inde calumniæ ansam arripuerunt Pharisæi, capitales Jesu inimici. *Iterum ergo interrogabant eum Pharisæi, quomodo vidisset*, seu visum recepisset. *Ille autem dixit eis: Lutum mihi posuit super oculos, & lavi* ejus jussu, *& video. Dicebant ergo ex Pharisæis quidam: Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit*. Linere quippè oculos Pharisaica superstitio servilibus operibus sabbato vetitis annumerabat. *Alii autem*, quos invidia non ita excæcaverat, & in quibus aliquid bonæ fidei reliquum erat, *dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa facere?* Quomodo posset homo impius, qui se missum à Deo falsò jactaret, populumque seduceret, tam admirabilia, tam divina, vimque omnem naturæ superantia opera facere in signum missionis suæ? Numquam certè Deus id permitteret, cùm errori & mendacio suffragari non possit. *Et schisma erat inter eos*, aliis aliud de Jesu sentientibus. *Dicunt ergo cæco iterum: Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos*, sabbato? Quid de illo censes? *Ille autem dixit: Quia Propheta est*. Absit, ut peccatorem censeam: quinimmò, virum à Deo missum, Deo gratum, Prophetam esse, mihi certò persuasum est.

18. 19. 20. 21. 22. 23. *Non crediderunt ergo Iudæi de illo, quia cæcus fuisset, & vidisset, donec vocaverunt parentes ejus qui viderat*. Non sequitur, quòd posteà crediderint; sed cùm non crederent, voluisse eos ex patre & matre cæci nati veritatem facti scisciari. *Et interrogaverunt eos, dicentes: Hic est filius vester, quem vos dicitis, quia cæcus natus est? Quomodo ergo nunc videt?* Audire desiderabant ab illis, aut non fuisse revera cæcum, aut certè natum non fuisse talem, ut everteretur miraculi fides, aut laus ejus minueretur. *Responderunt eis parentes ejus, & dixerunt: Scimus, quia hic est filius noster, & quia cæcus natus est*; id certè nobis constat: *Quomodo autem nunc videat*, quomodo visum receperit, *nescimus*; non aderamus cùm id factum est, ut ea de re testimonium dicere possimus; *aut quis ejus aperuit oculos, nescimus: ipsum interrogate, ætatem habet*, justam & legitimam, ut ad interrogata congruè respondere possit; *ipse de se loquatur*: Ipse testimonium dicet de eo quod ipsi compertum est. *Hæc dixerunt parentes ejus*, metu perturbati, *quoniam timebant Iudæos*, primores Judæorum, Scribas, Pharisæos, Senatores: *Iam enim conspiraverant Iudæi*, id est, major pars eorum decreverat conspiratione facta, *ut si quis eum*, nempè Jesum, *confiteretur esse Christum, extra Synagogam fieret*; à Synagogis omnibus, & ex tota congregatione Israelis, velut profanus & impius excluderetur. *Propterea parentes ejus*, pater & mater cæci nati, homines magis quàm Deum metuentes, sibique potiùs consulentes quàm filio, *dixerunt: Quia ætatem habet, ipsum interrogate*.

24. 25. 26. 27. *Vocaverunt ergo rursum hominem qui fuerat cæcus*, ut pressiori interrogatione illum urgentes, aliquid ab eo elicerent, quod miraculi claritatem obscuraret: *Et dixerunt ei: Da gloriam Deo*: Veritatem, quam hactenùs dissimulasti, coram Deo confitere. *Nos* Principes & Judices Populi, ad quos spectat judicium de veris falsisque Prophetis, *scimus quia hic homo peccator est*, non Propheta, non miraculorum editor; ut tu ais. *Dixit ergo eis ille: Si peccator est*, quod vobis constare dicitis, *nescio:* nullum ejus rei argumentum habeo: *unum scio, quia cæcus cum essem, modò video*, ejus beneficio & gratia. *Dixerunt ergo illi: Quid fecit tibi? Quomodo aperuit tibi oculos?* Ex ipso curationis modo se aliquid deprehensuros confidebant, quo veram aut certè congenitam cæcitatem non fuisse plebi persuaderent. *Respondit eis: Dixi vobis jam, & audistis*, auribus corporis; utinam & cordis! *Quid iterum vultis audire*, si credere non vultis? *Numquid & vos vultis discipuli ejus fieri?* O utinam! Si non vultis, in incredulitate vestra pertinaces, frustra me repetitis interrogationibus fatigatis.

28. 29. *Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu discipulus illius sis*, si vis hunc sectari Magistrum, te sanè dignum: *Nos autem Moysi discipuli sumus*, alium non quærimus Doctorem: *Nos scimus, quia Moysi locutus est Deus: hunc autem nescimus, unde sit*; an à Deo missus, an suopte consilio doceat.

30. 31. 32. 33. *Respondit ille homo, & dixit eis: In hoc enim mirabile est*, res sanè mira, *quia vos*, qui Magistri in Israele estis, & scientiam discernendi veros Prophetas à falsis vos habere gloriamini, *nescitis, unde sit* Jesus; *& aperuit oculos meos:* Veruntamen mihi visum restituit; quo miraculo missionem suam evidenter probavit. *Scimus autem, quia peccatores Deus non audit*: Numquam exaudit impios, & falsos Prophetas, ita ut ad eorum sanctitatem, vel missionem à Deo probandam miracula faciat: *Sed si quis Dei cultor est*, id est, recta de Deo sentiat & doceat, *& voluntatem ejus facit, hunc exaudit*, ut in Psalmis scriptum est: *Voluntatem timentium se faciet, & deprecationem eorum exaudiet*. An id ignoratis? *A sæculo non est auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati*. A mundi conditione nihil tale auditum est: Nemo Prophetarum, nec ipse Moyses, quo Magistro gloriamini, simile miraculum ediderunt. *Nisi esset hic*, Jesus, *à Deo*, missus, *non poterat facere quidquam*, horum quæ facit.

34. *Responderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos?* Totus quantus es ab utero matris scates peccatis, idque, cum quo natus es, corporis vitium, animæ tuæ deformitatem indicat: & docere nos præsumis, miser? *Et ejecerunt eum foras*, ex loco ubi erant congregati, ex Templo, omnique Synagoga ignominiosè expulerunt.

35. 36. 37. 38. *Audivit Iesus, quia ejecerunt eum foras: & cum invenisset eum, dixit ei: Credis in Filium Dei?*

Dei? in Christum Judæis promissum, qui Dei Filius est? S. Cyr. l. 6. in Jo. p. 632. *Respondit ille, & dixit: Quis est, Domine, ut credam in eum?* Ubi est? Jam-ne venit? *Et dixit ei Iesus: Et vidisti eum,* virtutem ejus expertus es, visum per ipsum recipiens: *& qui loquitur tecum, ipse est:* Ego ipse, qui tecum loquor, sum Christus Filius Dei. *At ille ait: Credo Domine. Et procidens adorávit eum,* ut verum Filium Dei. Fidem & adorationem internam externo ritu, gestuque corporis professus est. *Promptus utique ad confessionem fidei & ad pietatem cæcus: Postquam enim cognovit præsentem, & verè oculis subjectum Filium unigenitum, adorávit eum tamquam Deum, tametsi videret eum in carne gloria Deo digna prorsus carentem. Verùm illuminato corde, vi & potestate illi insita, ad cogitationes bonas & sapientiæ plenas assurgit, divinæque illius & ineffabilis naturæ pulchritudinem sibi animo repræsentat. Non enim adorásset ut Deum, nisi Deum esse credidisset, ex facto in se miraculo ad ita sentiendum institutus.*

39. *Et dixit Iesus: In judicium ego in hunc mundum veni: ut qui non vident videant, & qui vident cæci fiant.* In hunc mundum veni, ut judicium discretionis exerceam, homines qui res salutis suæ simpliciter ignorant, & ignorantiam suam atque cæcitatem humiliter agnoscunt, illuminando; & eos qui se omnia nosse præsumunt, nec indigere doctrina mea, in tenebris ignorantiæ relinquendo, & permittendo, ut magis excæcentur in pœnam peccatorum suorum, & maximè incredulitatis. Quid est ergo: *Ut qui non vident videant?* Qui se non videre confitentur, & Medicum quærunt, ut videant. Quid est, *Et qui vident cæci fiant?* Qui se putant videre, & Medicum non quærunt, in sua cæcitate permaneant. Ergo istam discretionem vocavit judicium, cum ait: *In judicium veni in hunc mundum,* quo discernit causam credentium & confitentium à superbis, se videre putantibus, & ideò gravius excæcatis; tamquam dixerit ei peccator confitens, & medicum quærens: *Iudica me Deus, & discerne causam meam de gente non sancta:* illorum scilicet qui dicunt: *Videmus;* & eorum peccatum manet: Qui *Evanuerunt in cogitationibus suis, & obscuratum est insipiens cor eorum: dicentes enim se esse sapientes, stulti facti sunt.* S. Aug. tr. 44. in Ioan. n. 17. Psal. 4. Rom. 1. 22.

40. 41. *Et audierunt quidam ex Pharisæis,* qui cum ipso erant, ut eum observarent, & sermones ejus carperent: *Et dixerunt ei: Numquid & nos cæci sumus* ea, de qua loqueris, animi cæcitate? Dixit eis Jesus: *Si cæci essetis,* judicio vestro, id est, si vos cæcos agnosceretis, & lucem quæreretis, meamque doctrinam, quæ lux est mentium, obedienti animo audiretis, non haberetis peccatum. *Nunc verò dicitis: Quia videmus.* Vos sapere existimatis, inflati sensu carnis vestræ, superbia tumidi. Ideò *peccatum vestrum manet:* Vobis non condonatur incredulitatis peccatum. Nullam quippè excusationis rationem habetis, cùm cæcitas vestra voluntaria sit.

Sensus Moralis.

1. *ET prætereùns Iesus, vidit hominem cæcum à nativitate.* Corporis cæcitas, imago est cæcitatis spiritalis, in qua filii omnes Adami nascuntur, quæ vulnus est naturæ, peccato illatum. Quàm deflenda hæc cæcitas, quæ non illius lucis visione nos privat, quæ nobis cum pecoribus communis est; sed lucis æternæ, quæ vita est & felicitas nostra! *Et vita erat lux hominum.* Lux sine qua in tenebris & umbrâ mortis sedemus. Gratias agamus Salvatori nostro, qui per hanc mortalem vitam, per præsepe, per crucem, per opprobria, dolores, mortemque pertransiens, nos misericorditer respexit, priùs quàm ipsum videre possemus: & cum essemus filii tenebrarum, nos per gratiam suam, fideique donum filios lucis effecit. *Ipse vidit cæcum, non ad eum cæcus accessit:* qua circumstantia generis humani demonstratur infirmitas, qui per se accedere ad Jesum non potest, nisi gratiæ ejus interiori vocatione prævenìatur, in eoque desiderium illuminationis excitetur. *Vt virtutes annuntietis ejus, qui de tenebris vos vocavit in admirabile lumen suum.* S. Jo. Chrysost. hom. 54. in Ioann. 1. Petr. 2. 9.

Prætereùns Iesus vidit hominem cæcum à nativitate. Genus humanum est iste cæcus. Quæ cæcitas per peccatum contigit in primo homine, de quo omnes originem duximus, non solùm mortis, sed etiam iniquitatis. Si enim cæcitas est infidelitas, & illuminatio fides; quem fidelem, quando venit, Christus invenit? Quandoquidem Apostolus natus in gente Prophetarum dicit: *Fuimus & nos aliquando natura filii iræ, sicut & cæteri.* Si filii iræ, filii vindictæ, filii pœnæ, filii gehennæ. Quomodo natura, nisi quia peccante primo homine, vitium pro natura inolevit? Si vitium pro natura inolevit, secundùm mentem omnis homo cæcus natus est. Si enim videt, non opus habet ductore & illuminatore; cæcus est ergo à nativitate..... Totus mundus cæcus est: omnes cæcos nasci fecit, qui primum hominem decepit: ideò venit Christus illuminator, quia diabolus fuerat excæcator. S. Aug. tract. 44. in Io. n. 1. Ephes. 2. 3. S. Aug. ib.

Prætereùns Iesus vidit hominem cæcum à nativitate. Quòd transiens cæcum vidit & illuminavit Jesus, signum erat illum à Judæis discessurum, & impiam turbam relicturum, Gentesque respecturum, atque in illas omnem clementiæ suæ munificentiam transfusurum. Quæ etiam cæco nato assimilantur, quòd in tenebris natæ sint, & velut à teneris vera Dei cognitione caruerint, nec à Deo per Spiritum ejus sint illuminatæ. Cæcus à Christo in transcursu conspectus, significat, non propriè venisse Christum ad Gentes, sed ad solum Israelem: *Non sum missus* (inquit) *nisi ad oves quæ perierunt domus Israel.* In transitu verò Christi, oculi Gentium sanati sunt, transferentis in eas misericordiam, propter rebellionem & incredulitatem Israel. Et hoc est quod Moyses decantabat: *Et ego provocabo eos in eo qui non est populus, & in gente stulta irritabo illos.* Gens enim insipiens quæ servit creaturæ posthabito Creatore, & instar animalium ratione carentium, omni iniquitate pascitur, solisque rebus terrenis & caducis inhæret. Quoniam verò Israel Deum commovit ad iram sapiens & doctus in Lege & Prophetis, vicissim à Deo in iram provocatus est assumptis in ejus locum ac sortem insipientibus; quibus per fidem & sapientiam Christus & sanctificatio & redemptio factus est, juxta Scripturam, adeòque lux & illuminatio. S. Cyr. Alex. l. 6. p. 507. Matt. 15. 24.

2. *Et interrogáverunt eum Discipuli ejus: Rabbi, quis peccávit, hic aut parentes ejus, ut cæcus nasceretur?* Ægritudines & infirmitates corporis generatim spectatas, ex Adami peccato ortum ducere, persuasum habebant Christi Discipuli. Grave jugum super filios Adam à die nativitatis eorum, variis miseriis & calamitatibus obnoxium esse. Has qui patiuntur, sub justa Dei manu se humilient, qui peccatores solos pœnis & miseriis subjicit, vel ut eorum peccata puniat, vel ut illos purificet atque à peccatis emundet. Peccator igitur erat & ille cæcus, quamvis ob peccatum personale suum, vel parentum, nativam non pateretur cæcitatem; sed ad manifestationem gloriæ Dei per miraculum, & gloriam Filii ejus Jesu Christi: *Vt manifestentur opera Dei in illo.*

3. *Respondit Iesus: Neque hic peccávit, neque parentes ejus,* &c. Cæcus ille natus innocens erat; aut certè crimen nullum commiserat, cujus in pœnam inflicta illi esset à Deo cæcitas. Quicumque verò spiritualiter cæci sunt, in pœnam peccati cæci sunt. *Ipsa ignorantia* (inquit S. Augustinus) *in iis qui intelligere noluerunt, sine dubitatione peccatum est; in eis autem qui non potuerunt, pœna peccati. Ergo in utrisque non est justa excusatio, sed justa damnatio.* Ignorantia igitur & cæcitas spiritualis vel peccatum est, vel pœna peccati, saltem originalis. Hinc baptismus, quo peccatum originale deletur, *Sacramentum illuminationis* à primorum sæculorum Patribus appellatur; eorumque de baptismo sermones S. Aug. epist. 194. alias 101. ad Sixtum.

mones inscribuntur, *In sancta lumina*. Verùm Sacramentum illud, quo peccatum ex Adamo contractum abstergitur, nos à vulneribus & pœnis, quæ illius appendices sunt, in statu naturæ lapsæ penitùs non solvit: & sicut charitas, quæ per Spiritum Sanctum diffusa est in cordibus nostris, non extinguit concupiscentiam: ita fides cujus lumen oritur in mentibus nostris, ignorantiæ tenebras penitùs non dispellit. Quamobrem ad Dominum, qui lux & salus nostra est, confugiendum:

Psal.26. *Dominus illuminatio mea, & salus mea... Deus meus, illuminans tenebras meas.*

S.August. in hunc Psal. Dominus illuminans, nos illuminati; Dominus salvans, nos salvati: si ergo ille illuminans, nos illuminati; & ille salvans, nos salvati; præter ipsum nos tenebræ infirmitas. Incommutabilis Veritas Deus est: ab hac recedens anima tenebratur; accedens illuminatur. Homo igitur suæ cæcitatis auctor est. Concupiscentia, quæ parit peccatum, quo creaturæ adhæremus derelicto Creatore, nos septem donis Spiritus Sancti destitutos dæmoni tradit,

Judicum 16. sicut Dalila Samsonem, abrasis septem crinibus tradidit Philistæis, qui eruerunt oculos ejus, & duxerunt Gazam vinctum catenis, & clausum in carcere molere fecerunt, eique illuserunt. Quicumque mortaliter peccant, fœdus cum diabolo ineunt, ejusque dominationi se subjiciunt:

Isai.28.15. *Percussimus fœdus cum morte, & cum inferno fecimus pactum.* Sed ea conditione cum illis fœdus init diabolus, qua Naas Princeps Ammonitarum olim fœdus cum habitatoribus Jabes inire proposuit:

1.Reg.11.2. *In hoc* (inquit) *feriam vobiscum fœdus, ut eruam omnium vestrum oculos dextros, ponamque vos opprobrium in universo Israel.* Duo sunt animæ nostræ oculi. Primus est oculus fidei, vel oculus prudentiæ Christianæ; hic oculus dexter: alter oculus est prudentia carnis; hic oculus sinister. Primus veritates salutis, divina mysteria, res æternas contemplatur: alter res caducas & terrenas intuetur. Dextrum animæ oculum peccatoribus eruit diabolus,

Baruch.3.23. sinistrum servat, ut sint *Acuti ad vana, hebetes ad æterna*, (ut loquitur S. Ambrosius) *Filii Agar, qui exquirunt prudentiam quæ de terra est, negotiatores Merrhæ & Theman, & fabulatores, & exquisitores prudentiæ & intelligentiæ, viam autem sapientiæ nescierunt.* Quò magis peccata sua mutiplicant, eorum cæcitas magis

S.August. augetur, Deo gratiæ suæ lumen subtrahente, qui *Lege infatigabili spargit pœnales cæcitates super illicitas cupiditates.*

4. *Me oportet operari opera ejus, qui misit me, donec dies est: venit nox, quando nemo potest operari.*

S.Aug. tr.44. in Ioan. Quandiu lucis usura fruimur, quamdiu vivimus, opera Dei faciamus, operi salutis nostræ incumbamus, officia status nostri impleamus. Caveamus, ne nos intercipiat nox, in qua nemo poterit operari ad salutem, nox quæ peccatoribus æterna erit, sine spe lucis ac diei, quia Sol justitiæ numquam illis orietur, in tenebras exteriores detrusis. Quisquis in peccato moritur, illa nocte involvitur, quia non est operatus opera Dei, sed opera diaboli. In illa nocte Dives epulo ardebat, & stillam aquæ de digito pauperis requirebat: dolebat, angebatur, fatebatur, nec ei subveniebatur, & conatus est benefacere. Ait enim Abrahæ: *Pater*

Luc.16.27. *Abraham, mitte Lazarum ad fratres meos, ut testetur illis, ne & ipsi veniant in hunc locum tormentorum.* O infelix! quando vivebas, tunc erat tempus operandi: modò jam in nocte es, in qua nemo possit operari. Timeamus & illam noctem, quæ peccatores excæcatos involvit in hac vita; in qua opera Dei, opera lucis non faciunt, sed opera dumtaxat tenebrarum.

6. *Hæc cùm dixisset, expuit in terram, & fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus. Et dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloe (quod interpretatur Missus) Abiit ergo, & lavit, & venit videns.* Lutum ex terra & saliva Christi Jesu confectum, figura est unionis Sapientiæ Æternæ cum terra carnis nostræ, & virtutis in sancta illa carne inhabitantis ad mentium nostrarum tenebras dispellendas, ad oculos interioris hominis nostri aperiendos. Aqua fontis Siloe, imago est baptismi Christi Missi à Patre, quo cæcitas filiis Adami congenita sanatur in iis, qui verbo fidei obediunt. *Fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus.* Quasi *lux tetigit, & lumen infudit; quasi Sacerdos per figuram baptismatis Mysteria gratiæ spiritalis implevit. Exspuit, ut adverteres, quia interiora Christi lumen sunt. Et verè videt, qui Christi mundatur internis. Lavat saliva ejus, lavat sermo ejus.* Unde ait: *Iam vos mundi estis propter sermonem meum.* Quòd autem lutum fecit, & superunxit oculos cæci, quid significat, nisi quòd ipse hominem luto illito reddidit sanitati, qui de luto hominem figuravit, & *quòd hæc caro luti nostri per baptismatis sacramentum æternæ vitæ lumen accipiat?* Accede & tu ad Siloam, hoc est, ad eum qui Missus est à Patre; diluat te Christus, ut videas. *Accedite ad eum, & illuminamini.*

S.Ambr. epi. 80. Edit. novissi. Paris.

S.Cyrill. lib. 6. in Joan. p.602.

Fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus, &c. Fieri aliter non poterat, ut Gentes injectam sibi cæcitatem excuterent, & divinam sanctamque lucem contemplarentur, hoc est, sanctæ ac consubstantialis Trinitatis notitiam assequerentur, nisi sanctæ ejus carnis fierent participes, & peccatum nigredinem inducens eluerent, exuerentque diaboli potestatem per sanctum baptisma. Cùm verò Mysterii figuram tempus antevertentem in cæco Servator imprimeret, adimplebat interim participationis illius vim per inunctionem sputi; quippè in typum baptismi jubet citò ablui cæcum in Siloe, quod S. Euangelista interpretatur, *Missus*. Neminem autem alium esse Missum illuni credimus, quàm Filium unigenitum, cœlitùs à Patre huc profectum & delegatum ad peccati perniciem, & diabolicæ tyrannidis eversionem: ipsumque cognoscentes aquæ sanctæ Piscinæ invisibiliter innatare, abluimur cum fide, non ad deponendas sordes carnis, sed tamquam lippitudinem quamdam & impuritatem oculorum mentis eluentes, ut deinceps puri purè divinam pulchritudinem intueri possimus. Quemadmodum ergo credimus, Christi corpus esse vivificum, quoniam est viventis Dei Verbi templum & habitaculum, omnem habens ejus vim & operationem: ita dicimus esse illuminationis paratium. Quippè verè corpus est lucis secundùm naturam. Et veluti cùm mortuum suscitaret illum Viduæ filium, non satis habuit imperare, & dicere: *Adolescens, tibi dico, surge*, tametsi verbo peragere soleat quæcumque placuerit; sed etiam loculo manum admovit, probans etiam corpus suum vivificam vim & potestatem habere: sic illinivit sputo oculos cæci, docens, & corpus suum vel exili tactu lucem posse conciliare: corpus est enim veræ lucis.

Fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus, &c. Cæcos tribus modis à Jesu illuminatos Euangelium commemorat. 1. Verbo. 2. Contactu. 3. Inunctione luti & lotione in piscina Siloe. Ita spiritaliter cæcos triplici modo illuminat. 1. Verbo suo, Euangelii sui prædicatione: *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis.* Ps.118. 2. Afflictionibus & calamitatibus inflictis, quasi manus suæ contactu salutari: *Manus Domini tetigit me.* Iob.19.21. Nos enim excæcat prosperitas, illuminat adversitas, ut ad Deum redeamus: *In luce sagittarum tuarum ibunt.* Habac.3.11. In prosperitate pericula inferni incurruntur, nec animadvertuntur: *Et pericula inferni invenerunt me.* Ps.114.1. Illâ me invenerunt, inquit S. Augustinus, ego verò ea non inveniebam, qui gaudebam prosperis sæculi, in quibus plus fallunt pericula inferni. 3. Spiritualiter cæcos illuminat Christus luti inunctione, id est, nihili nostri consideratione, & sincera humilitate, necnon salutaribus pœnitentiæ lacrymis: *Tumore meo separabar abs te*, ait S. Augustinus, *& nimis inflata facies mea claudebat oculo meos.* Sed misericors Jesus *fecit lutum ex sputo, & linivit lutum super oculos ejus. Et dixit ei: Vade, lava in natatoria Siloe.*

Abiit ergo, & lavit, & venit videns. Cæcus ille natus Christo ipsum illuminare volenti simpliciter & humiliter obedit: spiritaliter cæci Christo cæcitatem illorum curare volenti rebelles sunt: *Ipsi fuerunt rebelles lumini.* Iob.24.13. Cæci obedientiam considera. Non dixit: Si lutum

tum est aut sputum quod visum restituit, quid mihi opus aquis Siloe? Si aquæ Siloe cæcitatem curant, quid opus luto? cur linivit? cur lavari præcepit? Me lutum excæcaret, si viderem; an cæcum illuminandi vim habet? Quot cæci aquis Siloe se laverunt, & nemo visum recepit? Non dubitavit, non cunctatus est, ut Naaman Syrus; non murmuravit hic adversùs Jesum jubentem, ut lavaret oculos in Piscina Siloe, sicut ille murmuravit adversùs Elisæum præcipientem, ut lavaret in Jordane; *Abiit, & lavit, & venit videns.* Lavemur & nos in Piscina pœnitentiæ, ut visum interiorem recipiamus.... Pulvis, pituita, fumus, peccata & iniquitates sunt. Tolle ista omnia, & videbis sapientiam, quæ præsens est, quoniam Deus ipsa sapientia est. Animi sordes abstergamus. Immunda enim anima, veræ sapientiæ lucem intueri non potest: *Sunt autem sordes animi amor quarumlibet rerum, præter animum & Deum: à quibus sordibus quantò est quis purgatior, tantò verum facilius intuetur.* Et, uti alibi S. Augustinus ait, *Sapientia Dei rapit omnem animam rationalem desiderio sui, tantò ardentiorem quantò mundiorem, & tantò mundiorem quantò ad spiritalia resurgentem: tantò autem ad spiritalia resurgentem, quantò à carnalibus morientem.*

S. Aug. tr. 1. in Joan.

S. Aug. lib de Utilitate credendi, c. 16. Idem lib. 2. de Trin. c. 17.

10. 11. *Dicebant ergo ei: Quomodo aperti sunt tibi oculi? Respondit: Ille homo, qui dicitur Jesus, lutum fecit, & unxit oculos meos, &c.* Multi de Christo dubitant ex infidelitate, aut silent ex timore, aut ejus opera examinant ex curiositate, aut ex malitia persequuntur; unus cæcus illuminatus illum ex fide & grati animi affectu palam coram plebe, coram Sacerdotibus, Legisperitis, Pharisæis, & Senatoribus confitetur & prædicat. Pharisæi spiritaliter cæci, tenebras suas magis amant, quàm lucem: cæcum natum maligna curiositate interrogant, quomodo viderit, & veræ luci ipsis præsenti claudunt oculos: *Iterum ergo interrogabant eum Pharisæi, quomodo vidisset, &c.* Cæcitatis eorum argumentum est pravum de Christo Jesu judicium, ex invidia profectum, quæ de operibus judicat ex pravo præoccupatæ mentis adversùs personas affectu, cùm è contra de personis ex operum sanctitate ferri judicium æquitas postulet: *Dicebant ergo ex Pharisæis quidam: Non est hic homo à Deo, qui sabbatum non custodit. Alii autem dicebant: Quomodo potest homo peccator hæc signa facere?*

Et schisma erat inter eos. Est mala concordia, & discordia bona. Siquidem qui turrim ædificabant, » concordes erant in malo; inde, etsi inviti, ad bonum » tamen dissenserunt. Et socii Chore malè conveniebant, ideò benè divisi sunt. Et Judas cum Judæis pravè consensit. Mala autem concordia abscindenda est, » bona servanda & fovenda. Malos fugiamus, sequamur bonos. Nam si membrum insanabile, metu ne » reliqua corrumpat, incidimus, non quòd illud negligamus, sed ut servemus cætera: quantò magis in » his, qui malè nobis juncti sunt, id faciendum? Quòd » si eos meliores reddere possemus, & nobis non officeremus, omnia tentanda essent: sin incorrigibiles sunt, » & nobis obsunt ad salutem, abscindendi sunt à nobis: *Auferte malum ex vobis ipsis*, (ait Apostolus) » *Tollatur de medio vestrum, qui hoc opus fecit.* Periculosa est conversatio improborum. Non tam citò pestis invadit, & scabies corrumpit, ac pravorum hominum malitia: *Corrumpunt* enim *bonos mores colloquia mala.* Nemo malum amicum sibi conciliet, nam » si perditos filios abdicamus, neque veremur naturam, neque ejus leges, neque ullam necessitudinem; » longè magis notos & consuetudine devinctos fugiemus, si mali sint. Quamvis enim nullum inde nobis » proveniat detrimentum, malas tamen suspiciones vitare non possumus. Alieni enim vitam nostram non » adeò perscrutantur, sed à sociis & consuetudinibus judicant.

Genes. 11. 8. 16.

S. Chrysost. hom. 56. in Joan.

1. Cor. 5. 13.

1. Cor. 15. 33.

17. *Dicunt ergo cæco iterum? Tu quid dicis de illo, qui aperuit oculos tuos? Ille autem dixit: Quia Propheta est.* Vir ignobilis & pauper à Christo Jesu illuminari cœptus, Judæorum primores, Pharisæos, & Legisperitos sapientia vincit, parentes suos constantia in confessione veritatis. Jesum à Deo non esse, peccatorem esse, Legisque trangressorem, conclamant illi: iste Prophetam prædicat, à Deo missum, Deique auctoritate & nomine docentem ac operantem. Parentes cæcinati, quamvis illum à Jesu sanatum & illuminatum esse noverunt ex filii testimonio, periculo tamen persecutionis exponere se nolunt propter Jesum, imò nec filii sui gratia; ideò miraculum dissimulant, interrogationem Pharisæorum eludunt, timore ignominiæ silent, nec partes suscipere volunt confitendæ veritatis. *Quomodo nunc videat, nescimus: aut quis ejus aperuit oculos, nos nescimus, ipsum interrogate: ætatem habet, ipse de se loquatur. Hæc dixerunt parentes ejus, quoniam timebant Judæos: jam enim conspiraverant Judæi, ut si quis eum confiteretur esse Christum, extra Synagogam fieret.*

27. 28. *Numquid & vos vultis discipuli ejus fieri?* Illi quos Deus per gratiam suam illuminavit, & filios lucis effecit, qui erant aliquando tenebræ, nunc autem lux in Domino, acceptam lucem refundere debent in proximos, tenebras impietatis quavis occasione data dispellere, de Religione & pietate magnificè, cum zelo, constantiaque loqui coram incredulis; Dei beneficia gratiæque virtutem & divitias in seipsis, aliisque peccatoribus prædicando; studiis omnibus eniti, ut ad officiorum suorum agnitionem, ad horrorem odiumque peccati, ad Dei amorem adducantur; ut verbum Dei, Ecclesiæque doctrinam censoria libertate non examinent; sed humili, docilique animo audiant, conservent, ejusque mandatis obediant, sine quorum observantia non pervenitur ad vitam æternam: *Numquid & vos vultis discipuli ejus fieri?* Verè Christi Jesu discipulus erat cæcus illuminatus, qui dignus habitus est in illuminationis suæ exordiis pro illius nomine contumeliam pati: *Maledixerunt ergo ei, & dixerunt: Tu discipulus illius sis: nos autem Moysi discipuli sumus.*

31. *Scimus autem, quia peccatores Deus non exaudit: sed si quis Dei cultor est, & voluntatem ejus facit, hunc exaudit.* Deus non exaudit preces impiorum & peccatorum, qui in peccati mortalis affectu perseverant, nec saltem incipiunt pœnitentiam. Odio sunt Domino impius & impietas ejus: illius igitur vota & preces Deo placere non possunt, nec ab illo exaudiuntur: *Cùm multiplicaveritis orationem, non exaudiam, quia manus vestræ sanguine plenæ sunt.* Sed peccatorum verè ac sincerè pœnitentium, & qui peccandi affectum ex Dei amore deposuerunt, preces Deus exaudit, de quo scriptum est: *Cor contritum & humiliatum Deus non despicies.*

Isai. 1. 15.

Psal. 50.

Sic Publicanum oculos in terram demittentem, pectus percutientem, & dicentem, *Deus propitius esto mihi peccatori*, Deus exaudivit. Ista confessio meruit justificationem, quomodo iste cæcus illuminationem. Jussit Deus in mente & corde ejus de tenebris lumen splendescere. Super senes & Doctores Israel intellexit ille cæcus: sapientes superbos docuit, confutavit, jam sapientiam audiens intùs docentem: *A sæculo non est auditum, quia quis aperuit oculos cæci nati. Nisi esset hic à Deo, non poterat facere quidquam.* Hæc illum docuit non littera, sed Spiritus; non lectio, sed unctio.

S. Aug. tr. 44. in Joan.

32. 33.

34. *Responderunt, & dixerunt ei: In peccatis natus es totus, & tu doces nos? Et ejecerunt eum foras.* Mali Pastores arroganter & contumeliosè oves etiam innocentes excipiunt: *In peccatis natus es totus.* Impatienter ferunt, ut Pastoralis Officii partes ipsis ponantur ob oculos, quantavis cum humilitate & modestia id fiat à subditis: *Et tu doces nos?* Unitatem non amant, ex grege expellunt immeritos, nec admodùm curant revocare desertores, vel invitare & trahere alienos, ut fiat unum ovile, & unus pastor: *Et ejecerunt eum foras.* Ut discerent, toties interrogaverunt, & ingrati docentem projecerunt: ejecerunt eum foras, sed excepit Dominus: magis enim quia expulsus est, Christianus factus est; nec solùm Christianus, sed Confessor Christi. A communione Synagogæ Judaicæ exclusus, in Ecclesiam à Christo Jesu suscipitur, firque

mem-

membrum corporis ejus. Hoc solatium sit Christianorum, qui injustis censuris percelluntur. *Quid enim obest homini, quòd ex illa tabula non vult eum recitari humana ignorantia, si de libro vivorum non eum delet iniqua conscientia?* In unitate & charitate maneat, scandalum vitet, patientiam servet, Christo capiti, & Ecclesiæ inhæreat, à qua secundùm spiritum nemo separatur innocens; & Deus illius patientiam coronabit. S. Aug. epist. 78. alias 137.

35. 36. 37. *Audivit Jesus, quia ejecerunt eum foras: & cùm invenisset eum, dixit ei: Tu credis in Filium Dei?* Occurrit Misericordia misero, invenit se non quærentem; invenit in tempore, quem ab æterno elegerat; invenit exteriori occursu, quem jam interiùs prævenerat & invenerat. De fide interrogat, ut cor ejus ad credendum præparet pio, quod excitat, desiderio. *Quis est, Domine, ut credam in eum?* Cor ejus aperit ad credendum, fideique lumen infundit interiùs, cùm loquitur & manifestat seipsum exteriùs, verbis (ut ita loquar) sacramentalibus, quæ id operantur, quod significant. *Dixit, & facta est lux.* Lucem locutus est, & creavit. *Et dixit ei Jesus: Et vidisti eum, & qui loquitur tecum, ipse est. At ille ait: Credo, Domine.* Tunc perfectè ab originali cæcitate liberatur, cùm in Filium Dei unicum Jesum Christum Dominum nostrum se credere profitetur: *Nemo* enim *liberetur à damnatione, quæ facta est per Adam, nisi per fidem Jesu Christi*; per fidem, inquam, formatam charitate, humilitate sustentatam, religione & adoratione coram Deo & Jesu Christo Filio ejus prostratam: *Et procidens adoravit eum.* S. Aug. lib. de Corrept. & Grat. c. 7.

39. *In judicium ego in hunc mundum veni, ut qui non vident, videant*, nullis suis meritis, sed gratuito misericordiæ Dei dono: *& qui vident*, id est sapientes sunt in oculis suis, *cæci fiant*, occulto Dei judicio, semper tamen justo. *Et audierunt quidam ex Pharisæis, qui cum ipso erant; & dixerunt ei: Numquid & nos cæci sumus? Dixit eis Jesus: Si cæci essetis, non haberetis peccatum; nunc verò dicitis: Quia vidimus: Peccatum vestrum manet.* Quia dicendo, *Videmus*, Medicum non quæritis, in cæcitate vestra remanetis. Ergo istam discretionem vocavit judicium, cùm ait, *In judicium veni in hunc mundum*, quo discernit causam credentium & confitentium à superbis, se videre putantibus, & ideò graviùs excæcatis; tamquam dixerit ei peccator confitens & Medicum quærens: *Judica me Deus, & discerne causam meam de gente non sanctâ*: illorum scilicet qui dicunt: *Videmus*; & eorum peccatum manet. S. Aug. tr. 44. in Joan. Psal. 42. 1.

CAPUT X.

Sensus Litteralis.

1. *Amen, amen dico vobis: Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* Occasione cæci paulò ante sanati, & à Pharisæis extra Synagogam ejecti, qui se solos esse populi Doctores & Pastores gloriabantur, hic sermo à Christo habitus videtur, sequenti fortè Sabbato. *Amen, amen dico vobis*, Pharisæi, cæterique Auditores: *Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde*, perfosso pariete, *ille fur est*, quia venit ut alienas oves rapiat; *& latro*, quia venit, ut mactet.

2. 3. 4. 5. 6. *Qui autem intrat per ostium*, à domino gregis aut ministris ejus admissus, *Pastor est ovium*, huic ovium cura commissa est, seque legitimum Pastorem esse reipsa ostendit. *Huic ostiarius aperit*, ut homini noto & domestico; *& oves vocem ejus audiunt*, naturali quodam instinctu; *& proprias oves vocat nominatim*, & vicissim eas distinctè novit: *& educit eas*, ad pascua salutaria. *Et cùm proprias oves* ex caulis *emiserit, ante eas vadit*, viam illis monstrans; *& oves illum sequuntur*, vocantem & præeuntem, *quia sciunt vocem ejus*, id est, sibilos & sonos, quibus uti consuevit. *Alienum autem non sequuntur, sed fugiunt ab eo*, quem venire, ut illis noceat, non ut illas curet, ex ipsa voce persentiscunt; *quia non noverunt vocem alienorum. Hoc proverbium dixit illis Jesus*, hanc parabolam; *illi autem non cognoverunt, quid loqueretur eis*: non intellexerunt, quid hac similitudine significaret.

7. 8. 9. 10. *Dixit ergo eis iterum Jesus: Amen, amen dico vobis: Ego sum ostium ovium* Dominici gregis, per quod ingrediuntur & ipsæ, & Pastores quorum curæ ab uno summo Pastore commissæ sunt: *Omnes quotquot venerunt*, à Deo non missi, sed sua sponte ovium ductui & curæ se ingerentes, Pseudoprophetæ, & quilibet sine me Mediatore promittentes aditum ad salutem, aut summi Pastoris & Messiæ nomen sibi arrogantes, ut Theudas, Judas Gaulonites, &c. *Fures sunt, & latrones, & non audierunt eos oves*; electi eos non receperunt; & si qui fortè seducti sunt ab eis, citò deposuerunt errorem. *Ego sum ostium, per me si quis introierit*, qui per fidem in me Christum Mediatorem, in ovile Dei, seu in Ecclesiam ingressus fuerit, sive ut pastor, sive ut ovis, *salvabitur, & ingredietur, & egredietur*, & tutus erit à lupi infernalis incursibus; sicut ovis intra caulas secura est: *& pascua inveniet*; pabulo Animæ suæ convenienti ac salutari non carebit. *Fur non venit, nisi ut furetur, & mactet & perdat* resistentes ejus incursibus, & bona sua defendentes. *Ego veni, ut* oves meæ, electi mei, *vitam habeant*, veram, spiritalem, cœlestem, vitam gratiæ & gloriæ; *& abundantiùs habeant*: nec vitam solùm, sed & genus omne felicitatis.

11. 12. 13. *Ego sum Pastor bonus*, cui conveniunt characteres omnes & virtutes boni Pastoris. *Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis*, vitam exponit suam quibusvis periculis, ut oves tueatur ab incursisibus luporum & leonum. *Mercenarius autem*, custos ovium mercede conductus, *& qui non est Pastor, cujus non sunt oves propriæ*; cùm veri Pastoris affectum non habeat, turpique tantùm lucro in earum custodia ducatur, *videt lupum venientem*, & vitæ suæ magis quàm ovium securitati consulens, *dimittit oves, & fugit: & lupus rapit, & dispergit oves*, pastoris præsidio destitutas. *Mercenarius autem fugit*, deserto grege, *quia mercenarius est*, sua dumtaxat commoda quærens, *& non pertinet ad eum de ovibus*, non curat de ovium conservatione & incolumitate, cùm res ipsius non agatur.

14. 15. *Ego sum Pastor bonus*, mercenario longè dissimilis: *& cognosco meas*, distinctè ac perfectè, non quacumque cognitione, sed quæ amori & curæ conjuncta sit; *& cognoscunt me meæ*, me ut Pastorem ac Salvatorem suum cognoscunt fide, quæ per dilectionem operatur. *Sicut novit me Pater, & ego agnosco Patrem*: similis, inquam, est notitia qua cognosco oves meas, & illæ vicissim me cognoscunt, ei qua me novit Pater, & ego agnosco Patrem. Quæ tamen dictio, *Sicut*, non perfectam æqualitatem, sed aliqualem dumtaxat similitudinem & imitationem ex parte ovium exprimit, in hoc positam, quòd Christus bonus Pastor oves suas diligat, curet, servet, sibique conjunctissimas & charissimas habeat, sicut Pater Christum ut Filium suum diligit Spiritu Sancto; & oves vicissim Christum Pastorem suum diligant, eumque ut omnium bonorum suorum auctorem agnoscant. *Et animam meam pono pro ovibus meis*, vitam meam pro earum salute devoveo, & profundo.

16. *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili*; Gentes scilicet, seu electos ex Gentibus, quæ non sunt ex hoc ovili Israelitico: *& illas oportet me adducere* ad

Eccle-

Eccleſiam meam, ſecundùm Prophetarum vaticinia: *Et vocem meam audient*. Euangelii mei prædicationi per ora Diſcipulorum meorum reſonanti obedient; *& fiet unum ovile*, ſeu grex unus ex Populo Judaico & Gentili, abſque ullo diſcrimine; *& Paſtor*, me Paſtorem unum habebunt & ſequentur. Confer cum Iſaiæ 49. 6. *Parum eſt, ut ſis mihi ſervus ad ſuſcitandas tribus Iacob & feces Iſrael convertendas. Ecce dedi te in lucem Gentium, ut ſis ſalus mea uſque ad extremum terræ.* Et cum Ezechielis 37. 21. & ſeq. *Hæc dicit Dominus Deus: Ecce ego aſſumam filios Iſrael de medio Nationum, ad quas abierunt: & congregabo eos undique, & adducam eos ad humum ſuam. Et faciam eos in gentem unam in terra in montibus Iſrael, & Rex unus erit omnibus imperans: & non erunt ultra duæ gentes, nec dividentur ampliùs in duo regna. Neque polluentur ultra in Idolis ſuis, & abominationibus ſuis, & cunctis iniquitatibus ſuis: & ſalvos eos faciam de univerſis ſedibus, in quibus peccaverunt, & emundabo eos: & erunt mihi populus, & ego ero eis Deus. Et ſervus meus David Rex ſuper eos, & Paſtor unus erit omnium eorum: in judiciis meis ambulabunt, & mandata mea cuſtodient, & facient ea.* Et cap. 34. 22. 23. *Et ſalvabo gregem meum, & non erit ultra in rapinam, & judicabo inter pecus & pecus. Et ſuſcitabo ſuper eas Paſtorem unum, qui paſcat eas, ſervum meum David* (ita vocat Chriſtum de familia David naſciturum) *Ipſe paſcet eas, & ipſe erit eis in Paſtorem.*

17. 18. *Propterea me diligit Pater*, hæc non poſtrema diligendi me ratio, quatenùs homo ſum, quia curam habeo ovium quas mihi dedit, & quas tanti facit; *quia ego pono animam meam* pro illis, *ut iterum ſumam eam*. Sic tamen ſponte ac liberè vitam meam pono pro electis meis, ut illam mox reſumpturus ſim devicta morte. *Nemo tollit eam à me*, nemo mihi vitam eripere poteſt invito: *ſed ego pono eam à me ipſo*, lubens & volens morior: *& poteſtatem habeo ponendi eam, & poteſtatem habeo iterum ſumendi eam*, à morte meipſum excitando. Poteſtate, non neceſſitate mortuus eſt Chriſtus, poteſtate ſurrexit. *Hoc mandatum*, de morte ſubeunda pro ovibus, *accepi à Patre meo*: Quod ut mihi volenti & conſentienti impoſitum eſt, ſic illud ſumma exequor libertate, obediens factus uſque ad mortem.

19. 20. 21. *Diſſenſio iterum facta eſt inter Iudæos propter ſermones hos*, horum occaſione ſermonum, aliis aliud de Jeſu ſentientibus. *Dicebant autem multi ex ipſis* blaſphemantes: *Dæmonium habet & inſanit: Quid eum auditis?* Verba ejus ſpernenda ſunt, ut dæmoniaci, aut certè dementis. *Alii dicebant: Hæc verba non ſunt dæmonium habentis*, hominis cujus mens à dæmonio tranſverſa agitur: *Numquid dæmonium poteſt cæcorum oculos aperire?* Quod illum operantem vidimus. Hoc certè opus non eſt dæmonis, ſed divinæ poteſtatis.

22. 23. 24. *Facta ſunt autem Encænia in Ieroſolymis*: Feſtum anniverſarium Dedicationis Templi per Judam Machabæum, celebrabatur; *& hyems erat*, dies ſcilicet 25. menſis Caſleu, Decembri noſtro reſpondentis. *Et ambulabat Jeſus in Templo*, id eſt, in atriis Templi, *in porticu Salomonis*, id eſt, in ea porticu, quæ ut loco, ita & forma, reſpondebat priſtinæ porticui, quam olim erexerat Salomon in parte Templi Orientali, unde & vetus nomen retinebat: *Circumdederunt ergo eum Judæi*, ſeu Judæorum Primores, Senatores, Phariſæi, Legiſperiti, magno confluxu, & dicebant ei: *Quouſque animam noſtram tollis?* quouſque nos ſuſpenſos tenes in dubio? *Si tu es Chriſtus, dic nobis palam*, apertè, ingenuè, ſine verborum ambagibus & parabolarum involucris. Inſidiosè loquuntur, ut ſi negaret, fidem ei apud populum derogarent; ſi affirmaret, læſæ Majeſtatis apud Romanos accuſarent. Chriſtum enim Regem fore, & quidem talem qui Reges mundi ſubigeret, Judæi intelligebant.

25. 26. *Reſpondit Jeſus: Loquor vobis*, jamdiu & ſæpè dixi vobis verbis æquivalentibus, me Chriſtum eſſe miſſum à Patre, *& non creditis*, in infidelitate veſtra pertinaces. *Opera quæ ego facio in nomine Patris mei*, miracula quæ divina poteſtate, Dei Patris mei auctoritate apud vos palam edo, teſtantur, me Chriſtum eſſe, de quo hæc à Prophetis prædicta ſunt: *Sed vos non creditis, quia non eſtis ex ovibus meis*, ex numero electorum meorum. His enim qui præordinati ſunt ad vitam æternam, Deus fidem donat gratuito miſericordiæ ſuæ beneficio, quam vobis negat juſto judicio ob peccata veſtra. Illis dixit, *Non eſtis ex ovibus meis*, (inquit S. Auguſt.) *quia videbat eos ad ſempiternum interitum prædeſtinatos, non ad vitam æternam ſui ſanguinis pretio comparatos.*

27. 28. *Oves meæ vocem meam audiunt*, animo docili, obediente: *& ego cognoſco eas*, agnoſco quos ipſis impreſſi characteres (Novit Dominus qui ſunt ejus) *& ſequuntur me*, per imitationem: *& ego vitam æternam do eis*, id eſt, certiſſimè dabo: *& non peribunt in æternum*, æterna morte non peribunt, quia etſi labantur in peccatum, in eo non perſeverabunt, ſed veram pœnitentiam agent: *& non rapiet eas quiſquam*, ſeu vi, ſeu dolo, *de manu mea*, id eſt, de potentia mea, qua eas cuſtodio.

29. 30. *Pater meus quod dedit mihi, majus omnibus eſt; & nemo poteſt rapere de manu Patris mei*. Quod dedit mihi Pater, id eſt, ut ſim Verbum ejus, ut ſim unigenitus Filius ejus, ut ſim ſplendor lucis ejus, *majus omnibus eſt*; ſive (ut Græci Textus vis habet) Pater qui oves illas benedictas & dilectas dedit mihi, rebus omnibus creatis major eſt, ejuſque omnipotentiæ nemo poteſt reſiſtere: ideò nemo poteſt eas eripere de manu Patris, conſequenter nec de manu ſeu poteſtate mea. Una eſt enim Patris & Filii poteſtas, quia una divinitas: *Ego & Pater unum ſumus*, non ſolùm voluntate & concordia, ſed natura & poteſtate. *Cùm audit*, ſumus, *abſcedat confuſus Sabellianus*; *cùm audit*, unum, *abſcedat confuſus Arianus: gubernet Catholicus inter utrumque fidei ſuæ navigium, quoniam cavendum eſt in utroque naufragium. Dic ergo quod dicit Euangelium*, Ego & Pater unum ſumus: *Non ergo diverſum*, *quia* unum; *non unus*, *quia* ſumus. S. Aug. ibid. n. 5. S. Aug. alibi.

31. *Suſtulerunt ergo lapides Judæi, ut lapidarent eum*, quaſi reum blaſphemiæ, cùm intelligerent eum ſibi divinam adſcribere poteſtatem & naturam. Judæi intellexerunt, quod non intelligunt Ariani & Sociniani. Ideò enim irati ſunt, quia ſenſerunt non poſſe dici, *Ego & Pater unum ſumus*, niſi ubi æqualitas eſt Patris & Filii. S. Aug. tr. 48. in Ioan. n. 8.

32. 33. Reſpondit eis Jeſus: *Multa bona opera oſtendi vobis ex Patre meo*: id eſt, palam feci apud vos Patris mei divina poteſtate, quam mecum indiviſim communicavit; *propter quod eorum opus me lapidatis*, ſeu lapidare vultis? *Reſponderunt ei Judæi: De bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia*: Non ob aliquod bonum opus quod feceris, ſed ob blaſphemiam: *& quia tu homo cum ſis*, ex carne & ſanguine compoſitus ut cæteri, *facis te ipſum Deum*, te Deo dicis æqualem, teque & Patrem unum eſſe.

34. 35. 36. *Reſpondit eis Jeſus: Nonnè ſcriptum eſt in Lege veſtra, quia Ego dixi, dii eſtis?* Verba ſunt Dei ad judices: Ego, inquit, vos poteſtatis & nominis mei participes feci. *Si illos dixit Deos, ad quos ſermo Dei factus eſt*, quibus eximium aliquod munus à Deo demandatum eſt, & qui Deum repræſentant; *& non poteſt ſolvi*, ſeu irrita fieri *Scriptura* ſacra: *Quem Pater ſanctificavit & miſit in mundum, vos dicitis, quia blaſphemas, quia dixi, Filius Dei ſum?* Quantò minori jure mihi blaſphemiæ crimen affingitis, cùm natura Filius ſim Dei, quem Pater ſanctificavit, gignendo ex utero ante luciferum, in ſplendoribus ſanctorum; quem increata ſanctitate, plenitudine divinitatis, oleo illo lætitiæ præ conſortibus conſecravit ad munus quod obeo Doctoris, Legislatoris, & Salvatoris omnium hominum, quod ſolius Dei proprium eſt; & è ſinu ſuo, ubi eram in principio, in mundum me miſit? Argumentum eſt igitur à minori ad majus: quia longè meliori jure Filium Dei ſe dicere poteſt, qui ejuſdem eſt cum Deo Patre poteſtatis & Pſal. 81. 6.

1. Mach. 4. 52. & ſeq.

S. Aug. tr. 49. in Joan. n. 4.

natu-

naturæ, quique divinis operibus id demonstrat, quàm qui Deum solummodò repræsentat ratione muneris quod gerit.

37. 38. *Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.* Diluto blasphemiæ crimine, ad præcipuum sermonis sui argumentum redit, seque Christum esse probat. Si non edo opera Deo digna, & quæ me Filium ejus esse demonstrant, cùm à nullo alio, nisi à Deo, cujus sunt propria, fieri possint, mihi fidem innoxiè derogabitis. *Si autem facio* hujusmodi opera: *& si mihi non vultis credere*, seu verbis meis fidem habere, *operibus credite*, quibus verba confirmantur; *ita fiet, ut cognoscatis & credatis, quia Pater in me est, & ego in Patre*, per individuam potentiæ & essentiæ unitatem, necnon per intimam & perfectissimam inhabitationem unius personæ in alia.

39. 40. *Quærebant ergo eum apprehendere*, quòd se Dei Filium natura, non adoptione sola constanter prædicaret: *& evasit de manibus eorum*, iterum demonstrans, potestatem sibi non deesse pericula quævis evadendi. *Et abiit iterum trans Iordanem, in eum locum ubi erat Ioannes baptizans primùm*, antequam in Salim veniret: *& mansit illuc* aliquandiu. Joan. 3. 23.

41. 42. *Et multi venerunt ad eum*, memores testimonii quod Joannes illi perhibuerat; *& dicebant: Quia Ioannes quidem signum fecit nullum*, & tamen eum summè venerati sumus, & propè pro Messia habuimus. *Omnia autem, quæcumque dixit Ioannes de hoc*, scilicet de Jesu, nempè illum esse Agnum Dei, Mundi Salvatorem, Dei Filium, *vera erant;* ut probat eventus, utque constat ex verbis & factis ejus. *Et multi crediderunt in eum*, ipsum esse Christum, verumque Dei Filium, ac Mundi Salvatorem, testimonio Joannis, quod in memoriam revocarunt, & ipsius Jesu miraculis adducti.

Sensus Moralis.

1. *Amen, amen dico vobis: Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est & latro.* Christus ostium est: quicumque per eum non intrat, quicumque in illum non credit, quantacumque morum probitate fulgere videatur, ille fur est & latro. Tales Pagani, Gentiles Philosophi, Pharisæi, Hæretici, & quicumque gloriam propriam quærunt. Dicant ergo Pagani, Benè vivimus. Si per ostium non intrant, quid prodest eis, unde gloriantur? Ad hoc enim debet unicuique prodesse benè vivere, ut detur illi semper vivere: nam cui non datur semper vivere, quid prodest benè vivere? Quia *Nec benè vivere dicendi sunt, qui finem benè vivendi vel cæcitate nesciunt, vel inflatione contemnunt. Non est autem cuiquam spes vera & certa semper vivendi, nisi agnoscat vitam, quòd est Christus, & per januam intret in ovile*: nisi, inquam, Christum agnoscat, confiteatur, & colat verum Deum & hominem verum, & per ejus fidem intret in ovile Christi, id est, in Ecclesiam Catholicam. Non solùm autem Christum verum prædicet, sed Christi gloriam quærat, non suam: nam multi quærendo gloriam suam, oves Christi sparserunt potiùs, quàm congregaverunt. *Humilis est enim janua Christus Dominus: Qui intrat per hanc januam, oportet humiliet se, ut sano capite possit intrare. Qui autem se non humiliat, sed extollit, per maceriam vult ascendere: Qui autem per maceriam ascendit, ideo exaltatur, ut cadat.*

S. Aug. tr. 45. in Io. n. 2. 3. 4.

Qui non intrat per ostium in ovile ovium, sed ascendit aliunde, ille fur est, & latro. Quicumque per Christum Jesum non intrat in Ecclesiasticum Ordinem, in Pastorale Ministerium; quicumque alium finem intuetur, quàm Christi gloriam, Ecclesiæ utilitatem; quicumq; alia ratione movetur, ille fur est & latro. Quem ad Clerum, & ad Pastorale Ministerium alliciunt & trahunt ambitio, avaritia, quietis & vitæ commodioris amor, familiæ suæ utilitas, ille fur est & latro. Quicumque per simoniam, vim, & malas artes Beneficia Ecclesiastica obtinet, & ea quæ Animarum curam adjunctam habent, pro se petit, ille fur est & latro.

2. 3. 4. *Qui autem intrat per ostium, Pastor est ovium.* Dotes, officia, signa boni Pastoris Christus summus Pastor exponit. Primum officium est legitimus ingressus in ovile Christi, per vocationem interiorem Spiritus ejus, non alio quàm gloriæ Dei, utilitatis Ecclesiæ, sanctificationis animarum intuitu: per vocationem exteriorem, missionem, auctoritatem Apostolicam & Episcopalem. His enim veluti clavibus Spiritus Sanctus ostium Pastoribus aperit, furibus & latronibus claudit: *Huic ostiarius aperit.* 2. Bonus Pastor oves docere debet, illis verbum Dei prædicare, illarum captui & intelligentiæ sermones suos attemperare, ut vocem ejus audiant. Pastor mutus, idolum est, non Pastor. Qui concionatur, & se auditorum ingenio non accommodat, comœdus est & declamator, non prædicator: *Et oves vocem ejus audiunt.* 3. Bonus Pastor oves suas cognoscere debet, earum bonam vel malam indolem, affectus, mores, necessitates internas & externas perspectas habere; illas visitare, sublevare in egestate, in morbis corporis & animæ; præsto semper esse ad succurrendum omnibus & singulis; proprias oves vocare, non alienas; in alienum ovile nihil usurpare, Animarum alienæ curæ commissarum fiduciam sibi non conciliare, proprioque Pastori surripere: *Et proprias oves vocat nominatim.* 5. Bonus Pastor Animas educere debet è familia veteris hominis, & in familiam novi hominis Christi Jesu per baptismum introducere; educere per prædicationem divini verbi, per obsecrationes, correptiones, increpationes, per canonicam Pœnitentiæ administrationem ex peccatis earum, pravis habitibus & affectibus, è diaboli pompis, & voluptatibus, & amore sæculi; & ducere eas in pascua salutaria, & viam Christianæ vitæ ac disciplinæ: *Educit eas.* 6. Bonus Pastor præire debet ovibus, vitæ irreprehensibilis, & omnium virtutum Christianarum exemplo: *Et cùm proprias oves emiserit, ante eas vadit; & oves illum sequuntur, quia sciunt vocem ejus.* Bonus Pastor commissum sibi gregem pascat *exemplo conversationis, verbo prædicationis, fructu orationis.*

S. Bern. in tr. Euang. Ecce nos reliquimus omnia.

7. 8. *Amen, amen dico vobis, Quia ego sum ostium ovium: Omnes quotquot venerunt, fures sunt & latrones, & non audierunt eos oves.* Prophetas audiverunt justi veteris Testamenti, quia cum Verbo Dei venerunt, & veritatis ministri ac interpretes fuerunt. Intraverunt ergo per ostium, qui eos audierunt, sic in Christum credentes venturum, quomodo nos credimus in eum qui venit: *Tempora variata sunt, non fides.* Nos credimus Dominum Jesum Christum natum ex Virgine, venisse in carne, passum esse, resurrexisse, in cœlum ascendisse: totum hoc impletum esse jam credimus. In ejus sunt fidei societate nobiscum & illi Patres, qui crediderunt de Virgine nasciturum, passurum, resurrecturum, in cœlum ascensurum: *Habentes* (inquit Apostolus) *eumdem spiritum fidei, sicut scriptum est: Credidi, propter quod locutus sum. Et nos credimus, propter quod & loquimur.* Quotquot ergo ante Christi adventum crediderunt vel Abrahæ, vel Isaac, vel Jacob, vel Moysi, vel aliis Patriarchis, ac Prophetis Christum prænuntiantibus, oves erant, & Christum audierunt, non vocem alienorum. Alii sunt ergo quos non audierunt oves, in quibus non erat vox Christi, errantes, falsa dicentes, inania garrientes, vana fingentes, miseros seducentes. Et si eos audierunt oves Christi aliquando errantes; vocem tandem Christi audierunt, ad ovile redierunt, in eoque usque in finem perseveraverunt: *Est vox aliqua Pastoris, in qua oves non audiunt alienos, in qua non oves non audiunt Christum.* Quæ est ista vox? *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit.* Hanc vocem non negligit proprius, non audit alienus: nam & ille hoc ei prædicat, ut perseveret apud ipsum usque in finem; sed non

S. Aug. tr. 45. in Ioan.

2. Cor. 4. 13.

apud

„ apud eum perseverando non audit hanc vocem. Ve-
„ nit ad Christum, audivit alia verba, illa & illa, om-
„ nia vera, sana omnia; inter quæ omnia est & illa vox:
„ *Qui perseveraverit*, &c. Istam qui audierit, ovis
„ est. Sed audiebat illam nescio quis, & desipuit, re-
„ friguit, audivit alienam; si prædestinatus est, ad tem-
„ pus erravit, in æternum non periit; redit, ut audiat
„ quod neglexit, facit quod audivit. Si enim de his est,
„ qui prædestinati sunt, & errorem ipsius Deus præsci-
„ vit, & conversionem futuram; si aberravit, redit
„ ut audiat vocem illam Pastoris, & sequatur dicentem:
„ *Qui perseveraverit usque in finem, hic salvus erit*. Bo-
„ na vox, vera Pastoralis, vox salutis in tabernaculis
„ justorum. Nam facile est audire Christum, laudare
„ Euangelium, acclamare Concionatori: perseverare
„ usque in finem, hoc est ovium vocem Pastoris audien-
„ tium.

9. 10. *Ego sum ostium. Per me si quis introierit, salvabitur, & ingredietur, & egredietur, & pascua inveniet*. Animæ ad Christum Jesum per ipsummet, qui salutis ostium est, ducendæ sunt. In manu ejus vita & omnium copia bonorum est, quæ misericorditer distribuit iis, qui in ejus gratia, non in propria virtute, confidunt. Per Christum in Ecclesiam ingredimur, ut ibi pabulo divini verbi, Mysteriorum, Sacramentorum; ut sacratissimo Corpore & Sanguine ipsius pascamur. Per Christum egredimur ex hoc mundo, & in cœlum recipimur, æterna veritate pascendi: *Fur non venit, nisi ut furetur, & mactet, & perdat. Ego veni, ut vitam habeant, & abundantiùs habeant*. Id dixisse videtur, ut vitam habeant ingredientes, & abundantiùs habeant egredientes. Non autem potest quisque per ostium, id est, per Christum egredi ad vitam æternam, quæ erit in specie; nisi per ipsum in Ecclesiam ejus, quod est ovile ejus, intraverit ad vitam temporalem, quæ est in fide. Ideò ait, *Ego veni, ut vitam habeant*, hoc est fidem quæ per dilectionem operatur, per quam fidem in ovile ingrediuntur, ut vivant, quia justus ex fide vivit: *Et abundantiùs habeant*, qui perseverando usque in finem, per illud ostium, id est, per fidem Christi egrediuntur, quoniam veri fideles moriuntur; & abundantiùs habebunt vitam, veniendo, quò Pastor ille præcessit, ubi nunquam deinde moriantur.

S. Augustin. tr. 45. in Io, n. 15.

Fur non venit, nisi ut furetur, & mactet, & perdat, &c. Qui Beneficium ac Ministerium Ecclesiasticum suscepit, ut commodiùs vivat & lautiùs, ut Ecclesiæ redditibus ad luxum, ad ludos, ad voluptates abutatur; qui pravis dogmatibus, & moribus improbis, aut negligentia certè sua animas perdit, fur est & latro. Ille verò Pastor bonus est, qui exemplo Christi Jesu Pastorum Principis in id unum studiis & modis omnibus incumbit, ut vitam æternam ejus ovibus procuret. Ob hunc enim finem Pastor in Ecclesia constitutus est. *Fur non venit, nisi ut furetur, mactet, & perdat. Ego veni, ut vitam habeant, & abundantiùs habeant*.

11. *Ego sum Pastor bonus. Bonus Pastor animam suam dat pro ovibus suis*. Devovere se ipsum debet pro ovibus suis bonus Pastor ut victimam, tum per sancti Ministerii labores assiduos; tum etiam per vitæ suæ sacrificium, si opus sit, pro salute gregis. Sed proh pudor! Sunt qui Dominicas oves suis cupiditatibus, avaritiæ suæ, iræ suæ, vindictæ, quieti immolant, illasque perire sinunt, ut sumptibus parcant, aut labori: *Omnes quæ sua sunt, quærunt, non quæ Jesu Christi*. Sanè cùm incomparabiliter longè sit melior anima qua vivimus, terrena substantia quam exteriùs possidemus; qui non dat pro ovibus substantiam suam, quando pro his daturus est animam suam?

philipp. 2. S. Gregor. M. hom. 14. in euang.

12. 13. *Mercenarius autem, & qui non est Pastor, cujus non sunt oves propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit: & lupus rapit, & dispergit*. Quis est mercenarius? Sunt in Ecclesia quidam Præpositi, de quibus Paulus Apostolus dicit, *Sua quærentes, non quæ Jesu Christi*. Quid est, Sua quærentes? *Non Christum gratis diligentes, non Deum propter Deum quærentes, temporalia commoda consectantes, lucris inhiantes, honores ab hominibus appetentes. Hæc quando amantur a Præposito, & propter hæc servitur Deo; quisquis est talis, mercenarius est, inter filios se non computet*. In ordine Præpositorum Ecclesiæ, & filii sunt, & mercenarii. Præpositi qui filii sunt, Pastores sunt. Mercenarii non sunt Pastores merito, quamvis sint gradu: necessarii tamen sunt, (inquit S. Augustinus) multi quippè in Ecclesia commoda terrena sectantes, Christum prædicant, & per eos vox Christi auditur: & sequuntur oves, non mercenarium, sed vocem Pastoris per mercenarium. Mercenarios demonstravit Christus, dicens, *Super Cathedram Moysi sederunt Scribæ & Pharisæi: Quæcumque ergo dixerint vobis, facite: secundum opera verò eorum nolite facere*. Quid aliud dixit, nisi, Per *mercenarios vocem Pastoris audite*? Sedendo enim in Cathedra Moysis, legem Dei docent: ergo per illos Deus docet. Sua verò illi si velint docere, nolite audire, nolite facere. Certè enim tales sua quærunt, non quæ Jesu Christi; nullus tamen mercenarius ausus est dicere populo Christi, Tua quære, non quæ Jesu Christi. Quod enim facit malè, non prædicat de Cathedra Christi: inde lædit, unde mala facit, non unde bona dicit: *Botrum carpe, spinam cave. Botrus aliquando de radice vitis exortus, pendet in sepe, crescit palmes, inseritur spinis, & portat fructum spina non suum. Non enim spinam vitis attulit, sed spinis palmes incubuit. Noli interrogare, nisi radices. Quære radicem spinæ, extra invenis a vite: Quære originem uvæ, vitis hanc protulit ex radice. Cathedra ergo Moysi vitis erat: Pharisæorum mores spinæ erant. Doctores vera per malos, palmes in sepe, botrus inter spinas. Cautè lege, ne dum quæris fructum, laceres manum: & cùm audis bona dicentem, ne imiteris mala facientem*. Sanctus Paulus qui scripsit, *Neminem habeo tam unanimem, qui sincera affectione pro vobis solicitus sit: Omnes enim quæ sua sunt quærunt, non quæ Jesu Christi*: alio loco inter mercenarios filiosque distinguens, ait: *Quidam autem & propter invidiam & contentionem: Quidam autem propter bonam voluntatem Christum prædicant: Quidam ex charitate, scientes quoniam in defensionem Euangelii positus sum. Quidam autem ex contentione Christum annuntiant, non sincerè, existimantes pressuram se suscitare vinculis meis*. Isti mercenarii erant, Paulo Apostolo invidebant. Quare invidebant, nisi quia temporalia requirebant? Sed quid adjungat, attendite: *Quid enim? Dum omni modo, sive per occasionem, sive per veritatem Christus annuntietur, & in hoc gaudeo, sed & gaudebo*. Veritas est Christus: veritas à mercenariis occasione annuntietur, veritas à filiis veritate annuntietur: filii æternam hæreditatem patris patienter expectant, mercenarii temporalem mercedem conducentis festinanter exoptant: mihi humana gloria, cui mercenarios invidere video, minuatur; & tamen per linguas & mercenariorum & filiorum divina Christi gloria diffametur, cùm sive occasione, sive veritate Christus annuntietur. Tres personas attende, pastorem, mercenarium, latronem. *Diligendus est pastor, tolerandus mercenarius, cavendus est latro*.

Matth. 23. 3.

Philipp. 1. 20.

Philip. 1. 15.

« S. Augustin. serm. 137. alias 49. de Verb. Dom.

13. *Mercenarius autem fugit, quia mercenarius est, & non pertinet ad eum de ovibus*. Fugere, cùm manendum est; cedere, cùm resistendum; silere, cùm loquendum, characteres sunt mercenarii, commoda tantùm sua, non ovium salutem & spiritualem utilitatem quærentis. Peccantem non liberè audent arguere. Ecce nescio quis graviter peccavit, increpandus est, excommunicandus est: sed excommunicatus inimicus erit, insidiabitur, nocebit cùm potuerit. Jam ille qui sua quærit, non quæ Jesu Christi, ne perdat, quod sectatur, humanæ amicitiæ commoditatem, inimicitiarum humanarum incurrat molestiam, tacet, non corripit. Ecce lupus ovi guttur apprehendit: diabolus fideli adulterium persuasit, tu taces, non increpas: ò mercenarie, lupum venientem vidisti, & fugisti. Respondet fortè & dicit, Ecce hic sum, non fugi. *Fugisti, quia tacuisti, quia timuisti. Fuga animi timor est; corpore stetisti, spiritu fugisti*.

« S. Augustin. tr. 46. in Io. n. 8.

14. 15. *Ego*.

14. 16. *Ego sum Pastor bonus; & cognosco oves meas, & cognoscunt me meæ; sicut novit me Pater, & ego agnosco Patrem*, cognitione adhæsionis & amoris; *& animam meam pono pro ovibus meis*. Sic bonus Pastor semper habet in corde, ad honorem & imitationem Patris æterni, & Filii ejus Jesu Christi: seque totum devovet, consecrat, impendit pro ovibus, paratus ad vitam etiam pro ipsarum salute profundendam, ut Christum summum Sacerdotem & victimam pro salute nostra factum imitetur. Pastorum officium audistis, ovium officia cogitate: *Et cognoscunt me meæ*, quasi dicat, *Diligentes obsequuntur*. *Qui enim veritatem non diligit, adhuc minimè cognovit*. Videte, si Christi oves estis, videte si eum cognoscitis, videte si lumen veritatis scitis; *non per fidem tantùm, sed per amorem; non ex credulitate, sed ex operatione*. Nam *qui dicit se nosse Deum, & mandata ejus non custodit, mendax est*. Ideò hìc ait Jesus: *Sicut novit me Pater, & ego agnosco Patrem, & animam meam pono pro ovibus meis*. Id est, *Ea charitate qua pro ovibus morior, quantùm Patrem diligam, ostendo*... Pastor bonus est in Ecclesia, qui non aliud quærit, quàm Deum; mercenarius qui aliud: *Quisquis autem à Deo præter Deum aliquid quærit, non castè Deum quærit*.

S.Gregor.M. hom. 14. in euang.

S.Aug. serm. 137. aliàs 49. de Verb.Do.

16. *Et alias oves habeo, quæ non sunt ex hoc ovili; & illas oportet me adducere*, &c. Bonus Pastor nusquam satis laborasse pro animarum salute sibi videtur. Alias & alias Animas Deo lucrari & acquirere conatur in dies, ut numerus electorum illi soli cognitus impleatur, & ad consummationem corporis Jesu Christi tandem perveniatur. Summum in laboribus sacri ministerii Pastorum solatium est, quòd vocem Christi per eos loquentis oves audiant, qui & ostium est, & Pastor ovium: ostium pandendo se, Pastor intrando per se. Et quidem quòd Pastor est, dedit & membris suis; nam Apostoli, & boni Episcopi sunt Pastores. Ostium verò nemo eorum se dicit. Hoc sibi Christus proprium tenuit, quà intrent oves. Denique Paulus Apostolus boni Pastoris implebat officium, quando Christum prædicabat, quia per ostium intrabat. At ubi oves indisciplinatæ cœperunt facere schismata, & alia ostia sibi ponere, non quà intrarent & congregarentur, sed quà errarent, ut dividerentur, dicentes alii, *Ego sum Pauli*; alii, *Ego sum Cephæ*; alii, *Ego Apollo*; alii, *Ego Christi*: expavescens ad eos qui dixerunt, *Ego sum Pauli*; tamquam clàmans ad oves, Miseræ, quà itis? Non sum ostium. *Numquid Paulus* (inquit) *pro vobis crucifixus est, aut in nomine Pauli baptizati estis?* Qui verò dicebant, *Ego sum Christi*, invenerant ostium. Ad illum oves sibi commendatas adducere debent Pastores, ad eum errantes reducere, *Vt fiat unum ovile, & unus Pastor*. Ad consummatam illam ovilis Dominici, id est, Ecclesiæ triumphantis unitatem suspiremus, in qua perfecta erit charitas, Electos æternùm Deo conjungens, & inter se connectens; omnia membra Capiti, totum ovile Pastori inseparabiliter adunans in pascuis uberrimis æternæ felicitatis. Interim verò Ecclesiam diligamus, ejusque unitatem servemus, extra quam non est salus: *Non* enim *habet Dei charitatem, qui Ecclesiæ non diligit unitatem*.

1.Cor.12. S.Aug. tr.47. in Ioan.

S.Cyprian.

17. 18. *Propterea me diligit Pater, quia ego pono animam meam, ut iterum sumam eam*. Nihil magis Pastorem amore Dei dignum reddit, nihil magis ejus sanctificationem promovet, nihil uberiorem gratiarum & benedictionum cœlestium copiam in ipsum derivat, quàm bonorum & commodorum temporalium, ipsiusque vitæ contemptus, ut ministerium suum fideliter impleat. Vitam nimiùm diligere non debet bonus Pastor & Ecclesiæ Minister, sed eam Deo quotidie consecrare, & in ejus gloriam impendere, mori paratus occasione data, ut salutem procuret Animarum Christi pretioso sanguine redemptarum. Debet autem sacrificium ejus voluntarium esse, ut quamvis vitam conservare possit, eam nihilominùs devoveat & profundat, si necesse sit, ex obedientia & charitate: *Et potestatem habeo ponendi eam: Hoc mandatum accepi à Patre meo*. Sicut Christus pro nobis animam suam posuit, sic & nos debemus pro fratribus animas ponere.

1.Ioan.3.

20. *Dicebant autem multi ex ipsis: Dæmonium habet, & insanit: Quid eum auditis?* Christus Jesus, æterna Patris Sapientia, Veritas, hominum Redemptor tam atroces calumnias, tam horrendum contemptum patitur: & nos pro ipso contemni & contumeliis affici non sustinebimus? Patienter audit Filius Dei, *Dæmonium habet*: Patienter audit Sapientia, *Insanit*: Patienter audit Veritas, *Quid eum auditis?* Ecce nos viles homunciones, peccatores, nihil de nostro habentes præter mendacium & peccatum, ira, odio, ultionis libidine accendimur in eos, qui nobis maledicunt, qui nos contemnunt, vel convitiis & calumniis impetunt. Imitemur patientiam & mansuetudinem Pastoris nostri, si oves ejus esse volumus.

22. 23. 24. *Facta sunt autem Encænia in Jerosolymis, & hyems erat. Et ambulabat Jesus in Templo, in porticu Salomonis. Circumdederunt ergo eum Judæi, & dicebant ei: Quousque animam nostram tollis? Si tu es Christus, dic nobis palàm*. Non veritatem desiderabant, quam inquirere videbantur; sed calumniam præparabant. *Hiems erat*, & frigidi erant: ad illum enim divinum ignem accedere pigri erant. Sed accedere, est credere; qui credit, accedit; qui negat, recedit. Non movetur anima pedibus, sed affectibus. Frigueràt à diligendi charitate, & ardebant nocendi cupiditate. Longè aberant, & ibi erant: non accedebant credendo, & premebant persequendo. Quærebant audire à Domino, Ego sum Christus; & fortasse de Christo secundùm hominem sapiebant. Prædicaverunt Prophetæ Christum, sed divinitatem Christi & in Propheris, & in ipso Euangelio, nec Hæretici intelligunt: quantò minùs Judæi, quandiù velamen est super cor eorum? Ad eorum cæcitatem obstupescamus, similemque pœnam timeamus. Loquitur enim nobis Jesus in Euangelio; loquitur per os Ministrorum suorum, & Pastorum suorum; loquitur per inspirationes Spiritus Sancti sui: & non credimus. Si enim verè crederemus in Christum fide viva, operibus testaremur nos esse Discipulos Christi, faciendo quæ docuit, imitando quæ gessit. 25. *Respondit eis Jesus: Loquor vobis, & non creditis. Opera quæ facio in nomine Patris mei, hæc testimonium perhibent de me*.

S. Augustin. tr. 48. in Jo. n. 3.

26. 27. 28. *Sed vos non creditis, quia non estis ex ovibus meis*. Fides quæ per dilectionem operatur, & in qua perseveratur, signaculum est ovium Christi. Ex ore summi Pastoris didicistis, quæ sint oves: *Estote oves. Oves credendo sunt, oves Pastores sequendo sunt, oves Redemptorem non contemnendo sunt, oves per ostium intrando sunt, oves exeundo & pascua inveniendo sunt, oves vita æterna perfruendo sunt*. Tres ovium Christi notæ, tria Prædestinationis signa. 1. Verbi ejus amor & auditio cum docilitate & obedientia: *Oves meæ vocem meam audiunt*. 2. Cura singularis & eximia Filii Dei de illorum sanctificatione: *Et ego cognosco eas*. 3. Imitatio perseverans vitæ & operum Christi Jesu: *Et sequuntur me*. His jam tunc dat vitam æternam, cùm gratiam largitur, quæ gloriæ semen & pignus est, & eas servat à perditione: *Et ego vitam æternam do eis; & non peribunt in æternum, & non rapiet eas quisquam de manu mea*. Quid potest lupus? quid potest fur & latro? Non perdunt, nisi ad interitum prædestinatos. De illis autem ovibus, de quibus dicit Apostolus, *Novit Dominus qui sunt ejus*: &, *Quos præscivit, ipsos & prædestinavit; quos autem prædestinavit, ipsos & vocavit; quos autem vocavit, illos & justificavit, quos autem justificavit, ipsos & glorificavit*: de ovibus illis nec lupus rapit, nec fur tollit, nec latro interficit. Securus est de numero earum, qui pro eis novit quod dedit. Ideò ait, *Non rapiet eas quisquam de manu mea*. Aliquando se ipsæ nesciunt oves, sed Pastor novit eas, secundùm istam prædestinationem, secundùm istam Dei præscientiam, secundùm electionem ovium ante constitutionem mundi, de qua dicit Apostolus: *Sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutio-*

S. Aug. tr. 48. in Jo. n. 4. 5.

2.Tim.2.19. Rom.8.30.

Ephes.1.4.

„ *tationem*. Secundùm iſtam præſcientiam Dei & prædeſtinationem, *quàm multæ oves foris, quàm multi lupi intus; & quàm multæ oves intus, & quàm multi lupi foris!* Quàm multi modò luxuriantur, caſti futuri; & quàm multi blaſphemant Chriſtum, credituri in Chriſtum; quàm multi ſe inebriant, futuri ſobrii; quàm multi rapiunt res alienas, donaturi ſuas; verumtamen modò vocem alienam audiunt, alienos ſequuntur. Item quàm multi intus laudant, blaſphematuri; caſti ſunt, fornicaturi; ſobrii ſunt, ſe vino poſteà ſepulturi; ſtant caſuri. (De prædeſtinatis enim loquimur: de his loquimur, quos novit Dominus qui ſunt ejus.) Et tamen ipſi, quandiu rectè ſapiunt, Chriſti vocem audiunt. Ecce audiunt ipſi, non audiunt illi: & tamen ſecundùm prædeſtinationem non oves iſti, oves illi. O arcanum incomprehenſibile! *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* Væ præſumptioni humanæ, ſi ſalutem ſuam in manibus ſuis ſecuriorem putat, quàm in manibus Salvatoris ſui! Væ præſumptioni humanæ, ſi Salvatorem illam ſervaturum confidit ſine cooperatione ſua, & niſi vigilet ipſa

S. Aug. tr. 45. in Joan. n. 12.

ne laqueis mundi, dæmonis, propriæque voluntatis implicetur, præceps agatur, perdatur!

36.37. *Quem Pater ſanctificavit, & miſit in mundum, vos dicitis, Quia blaſphemas; quia dixi, Filius Dei ſum? Si non facio opera Patris mei, nolite credere mihi.* Nihil efficacius eſt ad famam Paſtoris & Miniſtri Eccleſiæ contra calumnias & obtrectationes hominum improborum defendendam, quàm vocatio & miſſio legitima, morum innocentia, operum ſanctitas. Vocatio noſtra ſancta eſt, profeſſio ſancta; ſed terribilius ea de cauſa judicium nos manet, niſi vita & moribus ſancti ſimus; ut per opera noſtra cognoſcant omnes, quia Deus in nobis eſt per Spiritum ſuum, & nos in Deo per intimam adhæſionem charitatis, quam in cordibus noſtris diffundit: & credant verbis, quæ Dei nomine ad ipſos loquimur. Eò collineare debet tota boni Paſtoris vita & converſatio, ut oves ejus Deum cognoſcant, earumque fides creſcat, nutriatur, roboretur, per charitatem operetur, perficiatur, conſummetur: *Si mihi non vultis credere, operibus credite, ut cognoſcatis, & credatis, quia ego in Patre, & Pater in me eſt.*

CAPUT XI.

Senſus Litteralis.

1.2. *ERat autem quidam languens Lazarus* nomine, *à Bethania* oriundus, ſeu ex vico ſito in eo Montis Oliveti tractu, qui Bethania dicebatur, *de caſtello Mariæ & Marthæ, ſororis ejus:* In quo vico ſeu caſtello habitabant Maria & Martha ſorores ejus, eo nomine tunc apud Chriſti diſciplos celebres, quòd ſæpè Chriſtum & ejus Apoſtolos hoſpitio recepiſſent: *Maria autem erat, quæ unxit Dominum unguento, & exterſit pedes ejus capillis ſuis: cujus frater Lazarus infirmabatur*, ſeu periculosè ægrotabat. Unctionem à Maria pœnitente factam ſpectat Euangeliſta. Quæ enim poſt reſurrectionem Lazari facta eſt, capite ſequenti commemoratur.

Luc. 7.

3.4. *Miſerunt ergo ſorores ejus ad eum*, ſcilicet ad Jeſum, *dicentes* per nuntium: *Domine, ecce quem amas infirmatur*, ſperantes fore, ut eum ſanaret, ſiquidem nec bonitas deerat, nec poteſtas: *Audiens autem Jeſus, dixit eis: Infirmitas hæc non eſt ad mortem* vulgarem & permanentem; *ſed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei per eam*, ut illius infirmitatis occaſione gloria Dei & Filii ejus magis inclareſcat & celebretur: *Nihil mirum* (inquit S. Cyrillus) *quòd dixerit non eſſe ad mortem infirmitatem Lazari, & tamen mors acciderit: ad rei enim exitum reſpicientes, quodque paulò poſt erat reſurrecturus, non quid medio tempore contigerit, ſpectamus, ſed in quem finem res tota reciderit*: ſuam autem Deique gloriam eamdem eſſe manifeſtò declarat, cujus verè Filius ſit, ac unus cum Patre Deus.

S. Cyrill. lib. 7. 8. in Joan. p. 676.

5.6.7. *Diligebat autem Jeſus Martham, & ſororem ejus Mariam, & Lazarum*, à quibus hoſpitio excipi ſolebat, & quos dilectione ſua dignos fecerat: *Ut ergo audivit, quia infirmabatur, tunc quidem manſit in eodem loco*, ubi nuntium accepit, *duobus diebus*, ut de morte ejus dubitari non poſſet, evidenſque eſſet miraculum reſurrectionis ejus, quod poſteà erat editurus: *Deinde poſt hæc dixit Diſcipulis ſuis: Eamus in Judæam iterum*, in ſortem Tribus Judæ & Benjamin, verſus Jeruſalem. Tunc enim ultra Jordanem erant in Peræa.

8.9.10. *Dicunt ei Diſcipuli: Rabbi, nunc quærebant te Judæi lapidare*: Non diu eſt, quòd te Judæi lapidibus obruere volebant: ne te extremo periculo iterum exponas precamur: *Reſpondit Jeſus: Nonne duodecim ſunt horæ diei?* Certum eſt ac definitum diei ſpatium, quod minui non poteſt: *Si quis ambulaverit in die, non offendit*, non impingit, *quia lucem hujus mundi videt: ſi autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non eſt in eo*; lux illi non affulget, cujus beneficio cavere poſſit offendicula. Proverbiali hoc effato ſignificat Chriſtus, certum & conſtitutum eſſe tempus quo vivere debeat, & officium explere ſuum, quo tempore illum Judæi interficere non poterunt, cùm nihil pati poſſit invitus. Hæc etiam ſubintelligi poteſt applicatio ſententiæ, interprete S. Cyrillo: Nondum tempus eſt, ut omninò recedam à Judæis, licèt impii ſint; ſed quemadmodum lumen diei non deficit, niſi duodecim horarum confecto ſpatio; ſic neque ante tempus lumen doctrinæ meæ Judæis auferam, imò uſque ad mortem cum eis manebo, ut eos in tenebris errantes illuminem; ut eorum peccatis & voluntariæ cæcitati tribuendum ſit, quòd in me ut ad lapidem offendant. Significat denique Diſcipulos nihil acerbi paſſuros, quandiu cum illo erunt, qui omnia illuminat.

S. Cyrill. lib. 6. 7. in Joan. p. 678.

11.12.13.14.15.16. *Hæc ait, & poſt hæc dixit eis: Lazarus amicus noſter dormit*, id eſt, mortuus eſt. Hebræis uſitata erat figurata iſta locutio, ut mortem ſomni nomine ſignificarent. Quem loquendi modum ad mortem Lazari ſignificandam eò convenientiùs uſurpavit Jeſus, quòd brevi ipſum ſuſcitaturus eſſet, ac tam facilè ac homo dormiens à ſomno excitatur: *Sed vado, ut à ſomno excitem eum. Dixerunt ergo Diſcipuli ejus: Domine, ſi dormit, ſalvus erit*, convaleſcet; non eſt, cur periculo te inferas, ut à ſomno ſalutari illum excites. *Dixerat autem Jeſus de morte ejus*, quam ſomnum vocabat figurato loquendi modo: *illi autem putaverunt, quia de dormitione ſomni diceret*, ſeu de ſomno vulgari & ordinario, à quo tamquam à re noxia eum excitare vellet: Rudes enim adhuc erant in ſchola Chriſti. *Tunc Jeſus dixit eis manifeſtè*, abſque metaphora: *Lazarus mortuus eſt: & gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi*: Gaudeo propter vos, quia non eram ibi; precibus enim & fletibus piarum ſororum permotus fuiſſem ad ſanitatem illi reſtituendam: ex reſurrectione autem ejus fides in me veſtra augebitur & confirmabitur, meque vitæ Auctorem eſſe firmiùs credetis. Hæc gaudii mei ratio; veſter enim profectus mihi unicè cordi eſt: *Sed eamus ad eum. Dixit ergo Thomas, qui dicitur Didymus*, cujus nomen Græcè ſignificat gemellum, ad condiſcipulos: *Eamus & nos, ut moriamur cum eo.* Cùm decretum ſit Magiſtro noſtro ire in mortis periculum, eamus & nos in certam mortem: nec enim æquum eſt, ut eum deſeramus. Quæ verba promptam quidam voluntatem, ſed & timiditatem; animumque generoſum & Dei

S. Cyril. Ale. aman-

amantem, sed permixtum incredulitate sapiunt. Nec enim vult remanere sine Jesu, sed condiscipulos ad periculum cum Magistro adeundum hortatur. *Eamus, &c.* Si iverimus, de vita nostra actum est; sed tamen pati non recusemus: neque enim tanti facere vitam nos oportet, ut ab illo separemur.

17. 18. *Venit itaque Jesus* Bethaniam, *& invenit eum*, scilicet Lazarum, *quatuor dies jam in monumento habentem*, jam à quatuor diebus in sepulchro jacentem: *Erat autem Bethania juxta Hierosolymam, quasi stadiis quindecim*, dimidia paulò ampliùs leuca, secundùm nostram mensurandi rationem. Verùm, dicet quispiam, si quindecim stadiis aberat Bethania, quomodo quatriduanus erat Lazarus? Respondetur, mansisse Christum duos dies, antequam ad Lazarum iret. Pridie venerat nuntius, quo die mortuus est Lazarus: quarto itaque die venit Jesus Bethaniam.

S. Chr. H. 61. in Ioan.

19.20. *Multi autem ex Judæis* Hierosolymitanis, ob viciniam, *venerant ad Martham & Mariam*, fœminas nobilitate & religione insignes, *ut consolarentur eas de fratre suo*, ut earum dolorem de morte fratris lenirent: quod officium per septem dies extendi solebat. *Martha ergo, ut audivit, quia Jesus venit, occurrit illi: Maria autem domi sedebat*, Judæos consolatores in intima domo excipiens, & ab illis detenta.

21.22. *Dixit ergo Martha ad Jesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus*: illum enim pro tuo in nos amore sanasses. *Sed & nunc scio, quia quæcumque poposcris à Deo*, etsi naturæ viribus impossibilia, ut resurrectionem fratris mei, *dabit tibi Deus*, tuis precibus concedet. Non dixit, Sed modò rogo te, ut resuscites fratrem meum. Nesciebat enim, an fratri suo utile esset resurgere. Hoc tantùm dixit, Scio quia potes, si vis facis: utrum enim facias, judicii tui est, non præsumptionis meæ.

S. Aug. tr. 49. in Joan. n. 13.

23.24. *Dicit illi Jesus: Resurget frater tuus.* Non ait, Ego eum statim resuscitabo, tum modestiæ causa, tum ut Marthæ animum paulatim ad miraculi fidem ac spem excitaret. *Dicit ei Martha*, existimans eum de universali resurrectione loqui, in mundi fine futura: *Scio, quia resurget in resurrectione in novissimo die*: De hac resurrectione secura sum: hoc objectum spei meæ.

25.26.27. *Dixit ei Jesus: Ego sum resurrectione & vita.* Auctor sum vitæ & resurrectionis: ne ergo de me tam tenuiter sentias, quasi precariò & aliena virtute, precibus ad Deum fusis vitam procurare possim fratri tuo: per me & viventes vivunt, & mortui resurgunt: *Qui credit in me*, qui me pro Christo & vitæ ac resurrectionis Auctore agnoverit, mihique adhæserit, *etiamsi mortuus fuerit, vivet*, resurget ad vitam æternam: *Et omnis, qui vivit*, qui mortalem in hoc mundo vitam agit, *& credit in me*, si in me credat fide per dilectionem operante, in eaque fide & dilectione perseveret, *non morietur in æternum*, morte secunda; imò vivet vita immortali & beata. *Credis hoc?* Quasi dicat Jesus: Hoc præsertim credendum, hoc fratri tuo, tibique optandum est, hæc votorum tuorum summa esse debet, ut per me æternùm beatèque vivatis. *Ait illi* Martha: *Utique Domine, ego credidi, quia tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti*: Jamdudum credidi te esse Christum Filium Dei vivi, ac proinde vitæ datorem, qui in hunc mundum venisti, ut genus humanum à morte peccati, à morte æterna redimas & salves. Quando hoc credidi, credidi, quia tu es resurrectio; credidi, quia tu es vita; credidi, quòd qui credit in te, etsi moriatur, vivet; & qui vivit & credit in te, non morietur in æternum.

S. Aug. tr. 49. in Jo.

28. 29. 30. *Et cum hæc dixisset, abiit, & vocavit Mariam sororem suam silentio*, id est, summissa voce, *dicens: Magister adest, & vocat te. Illa ut audivit, surgit citò, & venit ad eum*, prompto animo vocanti obsecuta: *Nondum enim venerat Jesus in castellum, sed erat adhuc in illo loco, ubi occurrerat ei Martha*, propè sepulchrum, quod extra vicum positum erat, pro more Hebræorum.

31.32. *Judæi ergo* Hierosolymitæ, *qui erant cum ea.*

Alex. Expos. in Euang.

nempè cum Maria, *in domo, & consolabantur eam, cum vidissent Mariam citò, quia surrexit, & exiit*, cum eam tam citò surrexisse conspexissent, ac foras exire, *secuti sunt eam*, comitati sunt honoris causa, *dicentes: Quia vadit ad monumentum, ut ploret ibi*; Solebat enim illic major planctus excitari, velut renovato dolore. *Maria ergo, cum venisset, ubi erat Jesus, videns eum, cecidit ad pedes ejus*, prostravit se in signum summæ venerationis, qua illum, ceu Messiam a Deo promissum, prosequebatur; *& dicit ei: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus*. Non minor erat fides ejus, quàm Marthæ; potestatem Jesu & charitatem ejus æquè noverat: ideò eadem verba usurpat. His autem verbis illum tamquam Deum allocutam, conjicit S. Cyrillus, tametsi non accuratè locuta sit, rata non adfuisse ipsum, quòd abesset corpore.

33.34. *Jesus ergo, ut vidit eam plorantem, & Judæos qui venerant cum ea, plorantes, infremuit spiritu*; intimè commotus est compatientis & condolentis affectu vehementi; *& turbavit seipsum*, tristitiam in se ipso excitavit, eamque signis evidentibus indicavit: *& dixit: Ubi posuistis eum?* ubi sepelivistis? *Dicunt ei: Domine, veni, & vide*. Interrogat, & velut ignorantem se gerit, ut omni suspicione careret miraculum.

S. Chr. H. 62. in Joan.

35. 36. 37. *Et lacrymatus est Jesus*, Divinitatis signum editurus, humanitatis signa præmisit, ut Deus & homo crederetur: *Neque enim, in quo verum erat hominis corpus, & verus hominis animus, falsus erat humanus affectus*. Verùm hos motus certæ dispensationis gratia, ita, cum voluit, animo suscepit humano, ut cùm voluit, factus est homo. Dixerunt ergo Judæi: *Ecce quomodo amabat eum*. Lacrymæ testes amoris in viro præsertim gravi & constante mortuum lugente. Tantisper autem flet Jesus, mox comprimit lacrymas: ne videatur durus quidem & immisericors, sine ullo sensu doloris, si amici mortem, & piarum sororum afflictionem siccis oculis cerneret: & ne à virili sapientis constantia deficere videtur, si intemperanter fleret. *Quidam autem ex ipsis*, sarcasmo diabolico Domino Jesu insultantes, *dixerunt: Non poterat hic qui aperuit oculos cæci nati, facere, ut hic non moreretur?* Id enim multò facilius. Verùm erratis, ò Judæi, vos invidia transversos agit. Qui enim noluit facere, ut non moreretur, plus est quod facturus est, ut mortuus suscitetur.

C. Aug. l. 14. de Civ. Dei, c. 9. n. 3.

S. Cyril. l. 7. 8. in Jo. p. 676.

S. Aug. H. 49. in Ioan.

38. 39. 40. *Jesus ergo rursum fremens in semetipso*, vehementi dolore commotus, quem vultus testabatur, *venit ad monumentum*, in quo sepultum erat Lazari corpus. (*Erat autem spelunca, & lapis superpositus erat ei*) ad claudendum ostium speluncæ. Hinc miraculi fides confirmatur, doli excluditur suspicio. *Ait Jesus: Tollite lapidem*: ne circumstantes Judæi resurrectionem mox futuram esse meram illusionem dicerent, si clausa spelunca Lazarus redivivus prodiisset. *Dicit ei Martha, soror ejus, qui mortuus fuerat: Domine, jam fœtet; quatriduanus est enim.* Jesum velle resuscitare non existimabat Martha, sed tantùm frui aspectu amici jacentis: unde humanè ipsum avocabat ab introitu speluncæ, ne fœtore quatriduani cadaveris offenderetur. *Dicit ei Jesus: Nonne dixi tibi, quoniam si credideris*, me esse resurrectionis & vitæ Auctorem, *videbis gloriam Dei*? Divinum gloriosumque opus, quod mox sum editurus?

41.42. *Tulerunt ergo lapidem* ministri circumstantes: *Jesus autem elevatis sursum oculis*, ad cœlum, quæ Dei sedes est, *dixit: Pater, gratias ago tibi, quoniam audisti me*. Gratias agit ut homo, pro divina miraculorum quorumvis efficiendorum potestate; & loquitur, ac si res perfecta esset, se de Patris voluntate certum esse docens, seque unum cum illo Deum ostendens, qui precibus non indigeret. *Ego autem sciebam, quia semper me audis*, volens quidquid ego volo, sive qua Deus una tecum voluntate, sive qua homo voluntate in omnibus tuæ consentanea velim: *Sed propter populum, qui circumstat, dixi* verba gratiarum actionis: *Ut credant, quia tu me misisti*, videntes me tibi

omnia accepta ferre, & potestatis, quam habeo in mortem, te auctorem profiteri; quam scilicet à te nascendo accepi. Hic igitur gratiarum actionis modus *œconomicè* à Christo usurpatur, quatenùs homo est, ne Judęi ampliùs illum in Beelzebub signa facere dicerent. S.Cyr. Alex.

43.44. *Hæc cùm dixisset, voce magna clamavit*, ut ab omnibus ejus verba, mortis imperium penès ipsum esse demonstrantia, audirentur: *Lazare, veni foras*: Exi vivus è monumento. Vox ejus operatoria erat, efficax, vivifica: non precibus, sed imperio usus ad mortuum suscitandum, se vitæ Auctorem, verumque Deum à Deo Patre missum in mundum ad hominum salutem ostendit. *Et statim prodiit, qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus institis*: Prodiit è sepulchro jubente Jesu, quamvis manibus & pedibus vinctis. Mortuorum corpora ita sepeliebantur apud Judęos, ut totum corpus sindone involutum fasciis astringeretur, ut puerorum corpora. *Et facies illius sudario erat ligata*, linteolo velata, funiculis aut nodis adstricto. *Dixit eis Jesus: Solvite eum, & sinite abire*: Solvite fascias quibus involutus & ligatus est, ut domum abeat. Solvi jussit ab adstantibus, ut verè resurrexisse, certum & exploratum haberent. Illum verò non duxit in domum, nec apud se retinuit, ne gloriam ex edito miraculo captare videretur. S.Chry.H.63. in Joan.

45.46. *Multi ergo ex Judæis, qui venerant ad Mariam & Martham, & viderant quæ fecit Jesus, crediderunt in eum*: Crediderunt esse Messiam promissum Patribus, & à Deo missum, miraculi magnitudine & veritate victi: *Quidam autem ex ipsis* Judæis in impietate & incredulitate sua obdurati, *abierunt ad Pharisæos, & dixerunt eis quæ fecit Jesus*, ut eorum gratiam aucuparentur.

47.48. *Collegerunt ergo Pontifices & Pharisæi concilium, & dicebant*; in Senatu congregati dicebant: *Quid facimus? Quia hic homo multa signa facit*. Multa edit miracula, plebem sibi conciliat: quid facto opus in re, quæ & Religionem spectat & Rempublicam? *Si dimittimus eum sic*, si eum agere sinamus, nec illi contradicamus, *omnes credent in eum*, ut Messiam, eique ut Judæorum Regi parebunt: *& venient Romani*, cum numeroso & forti exercitu, *& tollent nostrum locum, & gentem*: Urbem nostram, regionemque totam vastabunt: gentem internecione ac dispersione delebunt. An ex animo id dicerent impii Politici, hunc eventum reverà metuentes, quia Messiam temporaliter regnaturum in Judæa existimabant: an repugnante conscientia, & specie utilitatis publicæ invidiam suam velantes, non constat. Unum certum est, inexcusabiles fuisse, cùm non ignorarent, Jesum palam docere obediendum esse Cæsari, & quibuscumque Rectoribus: Nullam potentiam terrenam affectare, Regnum etiam oblatum fugisse.

49.50. *Unus autem ex ipsis, Caiphas nomine, cùm esset Pontifex anni illius*, eoque nomine Synedrii Præses, *dixit eis: Vos nescitis quidquam*, parùm cauti, parùmque perspicaces videmini in negotio publicum bonum spectante: *nec cogitatis, quia expedit vobis*, opportunum & utile vobis est, *ut unus*, quicumque & qualiscumque tandem sit, etiam innocens & justus, *moriatur homo pro populo*, pro salute Reipublicæ devoveatur, *& non tota gens pereat*, id est, à Romanis propter ipsum deleatur. Et hic quidem privatus erat Caiphæ sensus. Verùm alius erat sensus Spiritus sancti linguam ejus regentis, Jesum scilicet pro mundi redemptione ac salute morituram: *Hoc autem à semetipso non dixit*; non proprio spiritu, aut instinctu, quasi sensum illum habens in animo, quem Deus intendebat; *sed cùm esset Pontifex anni illius, prophetavit*. Hoc non illius meritis, sed Sacerdotali officio datum; non quòd summi Judæorum Pontifices Prophetiæ dono instructi, seu adaucti essent; sed quia ejus ore uti voluit Deus velut organo ad humanæ redemptionis mox per Jesum Christum implendæ mysterium prædicendum: *Prophetavit*, inquam, *quòd Jesus moriturus erat pro gente* Judæorum: *& non tantùm pro gente* una, scilicet Judaica: *sed ut filios Dei, qui erant dispersi*, per omnes gentes, seu qui ab æterno electi erant à Deo ex omnibus gentibus, ut filii Dei fierent, *congregaret in unum*, in unam Ecclesiam, ut fieret unum ovile, & unus Pastor. Non sine causa porrò S.Euangelista notat, Caipham Pontificem fuisse *anni illius*, quia quamvis summum Sacerdotium ad vitam duraret, filiique parentibus succederent secundùm Legem: ambitio tamen & avaritia frequentes personarum mutationes introduxerant ad Principum & Præsidum arbitrium. Exod. 18. Joël. 18. Ant. cap. 3.

Quamvis porrò Propheticus fuerit sermo Caiphæ, ipse tamen Propheta non fuit, ut explicat S.Cyr.Alex. *Ex iniqua mente*, inquit, *locutus est Caiphas, quod locutus est: attamen sermo ejus rei veræ interpres extitit, veluti in ordine prophetiæ enunciatus. Quod enim mors Christi bonorum causa futura esset, prædixit loquens id quod ignorabat, & Dominum glorificans, ut Balaam, ex necessitate, quoniam Sacerdotii dignitatem obtinebat; non tamquam ei data Prophetia, sed Sacerdotii functione: sive quod postmodum, quæ dicta fuerant à Caipha, evenerunt, illo nullatenùs Propheticam gratiam adepto. Consentaneum est enim, ut quod quidam loquuntur, fiat, etsi nullo modo sciant, quòd omnino futurum sit. Enimverò Caiphas dicebat pro solis Judæis futuram Christi mortem: hic verò pro universa hominum natura*. Vide Orig.Tom.30.in Joan. ubi non omnem, qui prophetat, prophetam esse probat exemplo Balaam, quem *Augurem*, non Prophetam Scriptura Sacra vocat. Sicut non omnes, qui opus aliquod ex se justum & bonum faciunt, propterea justi sunt, verbi gratia, qui sunt in pauperes benefici, ut ab hominibus laudentur; quia non ex habitu justitiæ, sed ob vanam gloriam id faciunt. S. Joa. Chryf. H.64.in Jo. S. Cyr. l.7.8. S.Aug.tr.49.in Ioan.

53.54. *Ab illo ergo die cogitaverunt, ut interficerent eum*; communibus consiliis mortem Jesu omnimodo maturare decreverunt: *Jesus ergo jam non palam ambulabat apud Judæos*, Hierosolymitanos, aut Hierosolymis vicinos, ad illum usque diem, qui sextus fuit ante Pascha, quo in Bethaniam rediit (ut capite sequenti S. Joannes commemorat) *sed abiit in regionem juxta desertum, in civitatem quæ dicitur Ephrem*, aut Ephron, propè Bethel, in Tribu Ephraim: *& ibi morabatur* latens *cum Discipulis suis*, ut homo cavens sibi, ut justus aliis consulens: ne vel illos magis exasperaret, vel se data opera in periculum præcipitem daret, cùm nondum venisset hora ejus. 2.Par.13.19.

55. 56. *Proximum autem erat Pascha Judæorum*, quartum & ultimum prædicationis Christi: & ascenderunt multi Jerosolymam de regione illa, in quam se receperat Jesus, *ante Pascha, ut sanctificarent se ipsos*, ut expiationibus solemnibus, sacrificiis, orationibus, ad Festum ritè celebrandum se præpararent. *Quærebant ergo Jesum*, aut mera curiositate ducti, aut pravo animo, illum ut Sacerdotibus & Senatoribus traderent: *& colloquebantur ad invicem*, in Templo stantes: *Quid putatis, quia non venit ad diem festum?* Vobisne videtur, quòd pro more venturus sit ad diem festum? Alii affirmabant, habita ratione constantis ipsius pietatis in Lege observanda; negabant alii, ratione habita imminentis capiti suo periculi, quo prudenter posse deterreri videbatur ab aditu Urbis & Templi. *Dederant autem Pontifices & Pharisæi mandatum, ut si quis cognoverit ubi sit, indicet, ut apprehenderent eum*: Senatus impulsu Pontificum, & Pharisæorum, decretum dederat, cum dirarum interminatione, (quemadmodum in criminibus violatæ Religionis, læsæ Majestatis, aut proditæ Reipublicæ fieri solet) ut si quis nosset, ubi degeret, vel lateret, id indicaret Synedrio, ut eum caperent, ac specie judicii interficerent.

Sen-

Sensus Moralis,

1. *Erat autem quidam languens Lazarus, &c.* Multi cùm bonos & Deo acceptos viros mali aliquid, ut morbum, paupertatem, similesque perpeti vident calamitates, perturbantur, ignari, hæc maximè Dei amicis contingere. Nam & Lazarus Christi Jesu amicus erat & ægrotus: *Erat quidam languens Lazarus... Domine, ecce quem amas, infirmatur.*

2. (*Maria autem erat, quæ unxit Dominum unguento, & extersit pedes ejus capillis suis: cujus frater Lazarus infirmabatur.*) Mariæ & Marthæ domus, Ecclesiæ figura est, quæ domus est orationis & charitatis. In ea sunt Mariæ vitam in oratione & contemplatione agentes, & cor suum velut unguentum odoriferum super Dominum effundentes. In ea sunt Marthæ bonis operibus occupatæ, & Christum in pauperibus foventes, ac juvantes. In ea sunt infirmi & languentes Lazari imò & morientes morte peccati, qui Christi Jesu omnipotenti virtute & gratia suscitantur: *Deus ergo sepultos suscitat, & solvit peccati compede vinctos.* S. Prosper.

3. *Miserunt ergo sorores ejus ad eum, dicentes: Domine, ecce quem amas, infirmatur.* In tentationem incidit anima, in peccatum labitur, cùm ab ea Deus elongatur, & languens sibi ipsi relinquitur. Ecclesiæ & fidelium amicorum preces cum fide, humilitate, fiducia ad Deum missæ à duabus sororibus, mente & voluntate, eique peccatoris miseriam, & amorem Jesu, qui pro peccatoribus mortuus est, exponentes, conversionem illius à divina misericordia impetrant. Conc. Trid. Sess. 6. c. 6. Hanc pro se ipso peccator imploret, & peccatorem se esse intelligens, & à timore divinæ justitiæ ad considerandam Dei misericordiam se convertens, in spem erigatur, fidens, Deum sibi propter Christum propitium fore: illumque tamquam omnis justitiæ fontem diligere incipiat, & dicat ex animo: *Domine, ecce quem amas, infirmatur;* sufficit, ut noveris: *Non enim amas & deseris.* S. Aug. tr. 49. in Joan. Mihi fiduciam inspirant verba piætatis tuę: *Non veni vocare justos, sed peccatores.* Si enim peccatores non amares, de cœlo ad terras non descenderes.

4. *Audiens autem Jesus, dixit eis: Infirmitas hæc non est ad mortem, sed pro gloria Dei, &c.* In omnibus quæ nobis eveniunt, calamitatibus, nihil aliud optemus & postulemus, quàm Dei gloriam, ejus voluntatem, sanctificationem nostram; non carnis commoda, & temporales utilitates. Infirmi esse malimus, quàm bona valetudine; pauperes magis, quàm divites; contempti & abjecti in mundo, quàm honoribus & dignitatibus conspicui, si id ad gloriam Dei & Christi Jesu conducat: *Sed pro gloria Dei, ut glorificetur Filius Dei.* Unus hic sit Christianorum finis, unum votum, major Dei gloria.

5. *Diligebat autem Jesus Martham, & sororem ejus Mariam, & Lazarum.* Amor Christi Jesu erga membra sua, origo & fons est omnium miserationum & beneficiorum ejus. Infirmitates & res adversæ electorum, pignora sunt amoris Dei erga ipsos, ad eorum purgationem, probationem, & perfectionem ab illo ordinatæ.

Non suum, sed eorum, quos diligit, Jesus bonum quærit, eorum sanctificationem; bonos eos non supponit, sed facit. Hoc amicitiæ Christianæ exemplar. Utilitatem, aut delectationem suam non quærit in amicis, sed illorum bonum præsertim spirituale, ut Dei amici fiant, ut illius verbum fideliter & obedienter audiant, ut Jesum in familias suas & domos suscipiant, ut si languent & ægrotent, per Christi gratiam citò sanentur; si mortui morte peccati, quantocyùs suscitentur. Id orare, ea de re soliciti esse imprimis debemus, si verè diligimus: *Ille veraciter amat amicum, qui Deum amat in amico, aut quia est in illo, aut ut sit in illo. Hæc est vera dilectio: propter aliud si nos diligimus, odimus potius quam diligimus.* Si omnis qui amat, salvum vult habere quod amat; si intelligat, quæ sit vera salus, incipit illam amare in se, & ipsam cogitur veram habere & in amico. Vera salus, vita æterna. Amicus igitur ad salutem æternam diligendus. Si Christiana amicitia diligis, totum quicquid vis amico tuo præstare, ad hoc vis præstare, ut illam tecum teneat salutem. Amas enim justitiam, vis illum esse justum: amas sub Deo esse, vis & illum esse sub Deo: amas vitam æternam, illic cum vis tecum regnare in æternum. Quomodo amicus hujus sæculi secundùm sæculum amans animam suam, febrem vult expellere de amico suo, quem similiter amat ut se propter præsentem salutem: sic tu quemcumque diligis, propter vitam æternam dilige; cùm inveneris iram, indignationem, odium, iniquitatem, sic coneris expellere morbum animi, quomodo amicus sæculi morbum corporis: ad hoc enim amas, ut facias, quod & tu es. Ad hoc ama conjugem, ad hoc ama filium, ad hoc ama propinquum, vicinum, ignotum, inimicum, & erit in te perfecta charitas. Id. t. 165. aliàs 38. inter 50. Hom.

9. 10. *Si quis ambulaverit in die, non offendit, quia lucem hujus mundi videt: si autem ambulaverit in nocte, offendit, quia lux non est in eo.* Quicquid in lumine Euangelii, & per Christi Jesu gratiam agimus, bonum est. Quidquid sine illis agimus, tenebræ sunt. Lex Dei, voluntas Dei, lumen est, quod sequi debemus, ne offendamus & cadamus: prudentia & mores sæculi, voluntas nostra, & amor proprius, nox est, in qua si ambulemus, offendimus: *Lucerna pedibus meis verbum tuum, & lumen semitis meis... Dirige me in via tua,* Domine Jesu, *& ingrediar in veritate tua; lætetur cor meum, ut timeat nomen tuum.* Errabant Apostoli, cùm secundùm sæcularis prudentiæ regulas Magistro ac Domino suo consilium dabant. Voluerunt enim consilium dare Domino, ne moreretur: qui venerat mori, ne ipsi morerentur. Cùm ergo vellent dare consilium homines Deo, discipuli Magistro, servi Domino, ægroti Medico, corripuit eos, & ait: *Si quis ambulaverit in die, non offendit, &c.* Me sequimini; si non vultis offendere: nolite mihi consilium dare, quos à me oportet consilium accipere. Ps. 118. S. Aug. tr. 49. in Joan.

11. *Lazarus amicus noster dormit: sed vado, ut à somno excitem eum.* Mors electorum, somnus est. Mors justis desiderabilis, ut quies & somnus operariis post diurnos labores: *Amodo jam dicit Spiritus: Ut requiescant à laboribus suis.* Spe resurrectionis mortem contemnere debemus, quasi una duntaxat nocte duraturam. Fleant igitur mortuos suos, qui putant mortuos. *Ubi resurrectionis fides est, non mortis est species, sed quietis. Justis mors quietis est portus, nocentibus naufragium putatur.* Certè iis quibus gravis est timor mortis, non est grave mori: sed grave est vivere sub metu mortis. Non ergo mors gravis, sed metus mortis. Metus autem opinionis est: opinio verò nostræ infirmitatis, contraria veritati... Insipientes mortem quasi summum malorum reformidant: sapientes quasi requiem post labores, & finem malorum exspectant... Mors absolutio est, & separatio animæ & corporis: non est autem mala solutio, quia dissolvi & esse cum Christo, multò melius. Non igitur mala mors. Denique mors peccatorum pessima. Non utique mors pessima generaliter, sed pessima specialiter peccatorum. Denique pretiosa justorum. Unde liquet, *acerbitatem non mortis esse, sed culpæ.* Mors justis *stipendiorum plenitudo, summa mercedis, gratia missionis est.* Mors corporis *non metuenda fortibus, desiderandæ sapientibus, miseris expetenda.* S. Amb. l. 6. in Luc. p. 1398. S. Amb. lib. de Bono Mort. c. 8. Id. lib. 7. in n. 46.

14. 15. *Tunc ergo Jesus dixit eis manifeste: Lazarus mortuus est. Et gaudeo propter vos, ut credatis, quoniam non eram ibi.* Absentia Christi à domo Lazari ægrotantis, figura est subtractionis gratiæ, quam sequitur lapsus justi. Hęc interdum multis prodest ad salutem, & illis etiam qui cadunt, si sint ex electorum numero, quibus omnia cooperantur in bonum, etiam peccata, quia humiliores, cautiores, & ferventiores resurgunt:

Matt. 6. 13. S. Aug. t. 136. aliàs de Tempore 256.

gunt : *Et gaudeo propter vos, ut credatis, quia non eram ibi.*

Gaudeo propter vos, &c. Cùm egregium aliquod opus edunt Pastores animarum & Euangelii Ministri, gaudere possunt, modò non gaudeant ad vanitatem, sed ob spiritualem animarum profectum, aut conversionem; *Gaudeo propter vos, ut credatis.*

16. *Dixit ergo Thomas, qui dicitur Dydimus: Eamus & nos, & moriamur cum illo.* Si verè discipuli Christi sumus, ad ipsum semper & ubique sequendum parati esse debemus, sive in vita, sive in morte; nos illi victimarum instar devoventes; cum illo & propter illum, qui pro nobis mortuus est, bona omnia temporalia, honores, quietem, vitam ipsam exponere parati; *Propter te mortificamur tota die, æstimati sumus sicut oves occisionis.* Neque mors, neque vita nos separet à charitate Dei, quæ est in Christo Jesu. Ps.43.22.

17. *Venit itaque Jesus, & invenit eum quatuor dies jam in monumento habentem.* Habitus & consuetudo peccati, sepulchrum est animæ mortuæ, putridæ, fœtentis; ex quo excitari non potest, nisi gratiæ miraculo. Hoc peccatorum genus Lazarus in monumento quatriduanus repræsentat. Tres mortui, quos suscitavit Jesus, triplex genus peccatorum significant, quos à morte peccati per gratiam suam revocat ad vitam spiritualem. Resuscitavit filiam Archisynagogi adhuc in domo jacentem; resuscitavit juvenem filium viduæ, extra portas civitatis elatum; resuscitavit Lazarum sepultum quatriduanum. Intueatur quisque animam suam: si peccat, moritur: peccatum mors est animæ. Sed aliquando in cogitatione peccatur. Delectavit, quod malum est, consensisti, peccasti; consensio illa occidit te: sed intùs est mors, quia cogitatum malum nondum processit in factum. Talem animam resuscitare se significans Dominus, resuscitavit illam puellam, quæ nondum erat foras elata, sed in domo mortua jacebat: quasi peccatum latebat. Si autem non solùm malæ delectationi consensisti, sed etiam ipsum malum fecisti, quasi mortuum extra portam extulisti: jam foris es, & mortuus elatus es. Tamen & ipsum Dominus resuscitavit, & reddidit viduæ matri suæ. Si peccasti, pœniteat te: & resuscitat te Dominus, & reddet Ecclesiæ matri tuæ. Tertius mortuus est Lazarus. *Est genus mortis immane, mala consuetudo appellatur*: Aliud est enim peccare, aliud peccandi consuetudinem facere. Qui peccat & continuò corrigitur, citò reviviscit: quia nondum est implicatus consuetudine, nondum sepultus. Qui autem peccare consuevit, sepultus est, & benè de illo dicitur, *Fœtet*; incipit enim habere pessimam famam, tamquam odorem teterrimum. Tales sunt omnes assueti sceleribus, perditi moribus. Dicis ei, Noli facere. Quando te audit, quem terra sic premit, & tabe corrumpitur, & mole consuetudinis prægravatur. Nec ad ipsum tamen resuscitandum minor fuit virtus Christi. Quotidiè videmus homines pessima consuetudine permutata vivere meliùs, quàm vivunt qui reprehendebant. Et Lazarum Dominus suscitavit. Nemo desperet, nemo de se præsumat. Omnes suscitare potest, ne desperemus: paucos suscitat, ne de illius misericordia præsumamus. S.Aug. tr.49. in Ioa. n.3.

19. *Multi autem ex Judæis venerant ad Martham, & Mariam, ut consolarentur eas de fratre suo*: Pias sorores consolabantur, ob mortem fratris illis condolentes: Animas suas non plangebant mortuas per incredulitatem & invidiam in Christum. *Si quem de tuis charis mortalitatis exitu perdidisses, ingemiscere dolenter & fleres: facie inculta, veste mutata, neglecto capillo, vultu nubilo, ore dejecto indicia mœroris ostenderes. Animam tuam misera perdidisti, spiritaliter mortua supervivere hic tibi, & ipsa ambulans funus tuum portare cœpisti; & non acriter plangis, non jugiter ingemiscis? Non te vel pudore criminis, vel continuatione lamentationis abscondis?* S.Cyp. tr.de Lapsis.

20. *Martha ergo ut audivit, quia Jesus venit, occurrit illi: Maria autem domi sedebat.* Ut primùm peccator novit appropinquare Jesum ad cor suum primis inspirationibus ac motionibus ad conversionem, fastidio mundi ac voluptatum, intuitu & horrore deformitatis peccati, Martham, id est, voluntatem præmittere debet ad Jesum per sancta desideria, per opera charitatis, uberes eleemosynas peccati redemptrices: interimque Maria, id est, mens intra se collecta vacare debet orationi, meditationi, viram præteritam discutere; cor suum, omnesque illius affectus scrutari, peccata lacrymis expiare, mortuam animam deflere, nullam nisi verbi Dei consolationem admittere, sola spe misericordiæ divinæ inniti.

21. *Dixit ergo Martha ad Jesum: Domine, si fuisses hic, frater meus non fuisset mortuus.* Multi vadunt ad Jesum, cùm eorum fratres, filii, uxores, mariti, propinqui, amici constituti sunt in gravi periculo mortis corporalis: vix ad eum quisquam confugit, cùm mortui sunt morte peccati, vel grave periculum est, ne moriantur. Mortem carnis omnis homo timet, mortem animæ pauci. Pro morte carnis, quæ sine dubio quandoque ventura est, curant omnes, ne veniat; inde est quòd laborant. *Laborat, ne moriatur, homo moriturus, & non laborat, ne pecçet, homo in æternum victurus. Et cum laborat ne moriatur, sine causa laborat; id enim agit, ut multùm mors differatur, non ut evadatur; si autem peccare nolit, non laborabit, & vivet in æternam.* O si possemus excitare homines, & cum ipsis pariter excitari, ut tales essemus amatores vitæ permanentis, quales sunt homines amatores vitæ fugientis! Quid non facit homo sub mortis periculo constitutus? Gladio impendente cervicibus, prodiderunt homines quicquid, unde sibi viverent, reservabant. Quis non continuò prodidit, ne percuteretur? Et post proditionem fortasse percussus est. Quis non, ut viveret, continuò perdere voluit, unde viveret, eligens vitam mendicantem, quàm celerem mortem? Cui dictum est, Naviga ne moriaris, & distulit? Cui dictum est, Labora ne moriaris, & piger fuit? *Levia Deus jubet, ut in æternum vivamus; & obedire negligimus. Non tibi Deus dicit, Perde quicquid habes, ut vivas exiguo tempore in labore solicitus: sed, Da pauperi unde habes, ut vivas semper sine labore securus.* S.Aug. tr.49. in Ioa. n.6.

22. *Sed & nunc scio, quia quæcumque poposceris à Deo, dabit tibi Deus.* Non dixit, Sed & modò rogo te, ut resuscites fratrem meum. Nesciebat enim, an fratri suo utile esset resurgere. Hoc tantùm dixit, Scio quia potes, si vis, facis: utrum enim facias, judicii tui est, non præsumptionis meæ. Sic orare debemus, cùm temporalia petimus. Sed & in spiritualium petitione bonorum, fides & spes orant silente lingua: *Sed & nunc scio, &c.* O sanctæ mulieres, Christi familiares, si fratrem vestrum amatis, cur ejus misericordiam non flagitatis, de cujus potentia dubitare, pietate diffidere non potestis? Respondent: *Sic melius tanquam non orantes oramus, sic efficaciùs tamquam diffidentes confidimus. Exhibemus fidem, prohibemus affectum; scit ipse, cui non est opus, ut aliquid dicatur, quid desideremus.* Scimus quidem, quòd omnia potest, sed hoc tam grande miraculum, tam novum, tam inauditum, etsi ejus subest potentiæ, multùm tamen excedit universa merita humilitatis nostræ. Sufficit nobis potentiæ locum, pietati dedisse occasionem, malentes patienter expectare, quid velit, quàm impudenter quærere, quod forsitan nolit. Denique quod nostris meritis deest, verecundia forsitan supplebit. S. Aug. S.Bern. tr.de Grad.Humil. c.21.

23,24,25,26. *Dixit illi Jesus: Resurget frater tuus.* Solatium fidelium, resurrectio mortuorum. Lazarum & alios suscitavit Jesus, ut futuræ omnium hominum in novissimo die resurrectionis fidem firmaret. *Non enim unum Lazarum, sed fidem omnium suscitavit: quod tu si credas, cùm legis, mens quoque tua, quæ mortua fuerat, in illo Lazaro reviviscit.* Dicit ei Martha: *Scio, quia resurget in resurrectione, in novissimo die. Dicit ei Jesus: Ego sum resurrectio & vita, qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet, &c.* Christus omnis vitæ & resurrectionis in membris suis principium est, cùm sit vita per essentiam, æternamque nativitatem. 2. Fons est resurrectionis ab infidelitate ad fidem, per inspi- S.Ambr. l de Fide Resurr.

spirationem ipsius fidei; & à peccato ad gratiam, per inspirationem charitatis. 3. Auctor est & exemplar resurrectionis ad vitam immortalem & gloriosam, per vitæ gloriæque suæ communicationem. Tria hæc fidei nostræ dogmata una sententia complectitur, tradit, & firmat Christus Jesus. Primum his verbis: *Ego sum resurrectio & vita*. Alterum istis: *Qui credit in me, etiamsi mortuus fuerit, vivet*. Tertium sequentibus: *Et omnis qui vivit, & credit in me, non morietur in æternum*. Hæc credere necesse est ad salutem. *Credis hoc?* Sine fide explicita Divinitatis & humanitatis Jesu Christi nemo justificari potest. In hac nos exercere frequenter debemus ad Altare sanctum, ubi Christum vitam nostram reipsa præsentem in Eucharistiæ Sacramento adoramus; quia fides fons est orationis. Utrumque complectitur & exprimit Marthę confessio: *Vtique, Domine, ego credidi, quia tu es Christus Filius Dei vivi, qui in hunc mundum venisti*.

32.33. *Maria ergo cùm venisset, ubi erat Jesus, videns eum, cecidit ad pedes ejus*, velut ad thronum gratiæ, ad fontem veræ consolationis; *& dicit ei: Domine, si fuisses hic, non esset mortuus frater meus*: Nostris enim lacrymis & precibus fratris nostri sanitatem summa tua misericordia, & quam non semel expertæ sumus, divina tua in nos charitas non negasset. S. Aug. tr.49. in Ioan. *Jesus ergo, ut vidit eam plorantem, & Judæos qui venerant, cum ea plorantes, infremuit spiritu, & turbavit se ipsum*. Non infirmitate seipsum turbavit, sed potestate. Humanos affectus, ut in se ipso sanctificaret, assumpsit. *Vbi summa potestas est, secundùm voluntatis nutum tractatur infirmitas*. Id significatur his verbis: *Turbavit seipsum*. Infremuit autem horrore peccati, per quod mors in mundum introivit: infremuit in mortem, & diabolum ejus auctorem: infremuit in Judæorum incredulitatem, qui hoc ipso, quod mox editurus erat, miraculo abusuri erant, cùm tamen faciendum esset, ut crederent. Mystica denique significatio est in veris illis Christi Jesu affectibus: *Quid est, quòd turbat semetipsum Christus, nisi ut significet tibi, quomodo turbari debeas, cùm tanta mole peccati gravaris & premeris?* Attendisti te, vidisti te reum, apud te dixisti: Illud feci, & pepercit mihi Deus; illud commisi, & distulit me: Euangelium audivi, & contempsi; baptizatus sum, & innocentiam amisi, baptismi solemne pactum irritum feci; pœnitentiam egi, & in eadem peccata relapsus sum: quid facio? quò eo? unde evado? *Quando ista dicis, jam fremit Christus, quia fides fremit. In voce frementis apparet spes resurgentis. Si ipsa fides intus, ibi est Christus fremens*. In corde igitur hominis, quem premit magna moles & consuetudo peccati, transgressoris sancti Euangelii, contemptoris pœnarum æternarum, *fremat Christus, increpet se homo. Flevit Christus, fleat se homo. Quare enim flevit Christus, nisi quia flere hominem docuit? Quare fremuit & turbavit semetipsum, nisi quia fides hominis sibi meritò displicentis fremere quodammodo debet in accusatione malorum operum, ut violentiæ pœnitendi cedat consuetudo peccandi?*

34. *Et dixit: Vbi posuistis eum?* Perditum hominem quasi nescit Deus. Unde in judicio dicet: *Non novi vos, discedite à me*. Quid est, Non novi vos? Non vos video in luce meâ, non vos video in illa justitia quam novi. Sic & hìc tanquam nescíens talem peccatorem, cujus figura erat quatriduanus Lazarus, dixit: *Vbi posuistis eum? Dicunt ei: Domine, veni & vide*. Peccator consuetudine peccati oppressus, mortuus est, vitam postulare non potest; ire per se non potest ad Jesum, ut ab eo suscitetur: pro illo humiliter & ferventer orandus est Dominus: *Domine, veni & vide*. Vide infelicem animam, in qua putredo peccati imaginis tuæ lineamenta obliteravit. Quid est, *Vide*? Miserere. Videt enim Dominus, quando Ps.4.18. miseretur. *Vide humilitatem meam, & laborem meum, & dimitte omnia peccata mea*.

35.36. *Et lacrymatus est Jesus*. Totius generis humani mortem, Judæorum cæcitatem deflet. Lacrymis suis nostras sanctificat, abstergit, vanaque, & mundana gaudia expians, veram & æternam parit nobis lætitiam: Pro te non fles, homo peccator, pro quo flevit Deus homo? Fles jacturam bonorum perituròrum; & non fles jacturam gratiæ, charitatis, gloriæ? Non fles jacturam Dei tui? Fles Didonis mortem, ut Augustinus olim peccator; & non fles mortem animæ tuæ? Lacrymas tuas excitent sanctæ Christi lacrymæ, nec non sanguis pretiosus pro anima tua in cruce effusus, & ad illum redamandum te accendant, qui te summa charitate dilexit; & cùm mortuus esses peccatis, vivificavit, paratus omnia tibi donare delicta, si diligas: *Ecce quomodo amabat eum*.

38. *Iesus ergo rursum fremens in semetipso, venit ad monumentum. Erat autem spelunca, & lapis superpositus erat ei. Ait Jesus: Tollite lapidem. Dicit ei Martha: Domine, jam fœtet; quatriduanus est enim*. Peccatoris inveterati sepulchrum, cor proprium est, consuetudinis mole, quasi duro gravique lapide, clausum gratiæ Dei; tenebris obscuratum, corruptione fœtens. Ad hoc malum per gradus pervenitur. Nam postquam terribili Dei judicio prima flagitia impunitas sequitur, experta voluptas libenter repetitur, repetita blanditur. Concupiscentia reviviscente, sopitur ratio, ligat consuetudo. Trahitur miser in profundum malorum, traditur captivus tyrannidi vitiorum, ita ut carnalium voragine desideriorum absorptus, suæ rationis divinique timoris oblitus, dicat insipiens in corde suo, *Non est Deus*. Jam indifferenter libitis pro licitis utitur; jam ab illicitis cogitandis, patrandis, investigandis, animus, manus, vel pedes non prohibentur. Quemadmodum denique justus corde alacri & absque labore pro bona consuetudine currit ad vitam, sic impius pro malo usu, non ratione se gubernans, non timoris fræno revocans, intrepidus festinat ad mortem. Medii sunt qui fatigantur, angustiantur, qui nunc metu cruciantur gehennæ, nunc pristina retardati consuetudine, descendendo vel ascendendo laborant: *Supremus tantùm & infimus currunt absque impedimento, & absque labore; ad mortem hic, ad vitam illa festinat; alter alacrior, alter proclivior. Illum alacrem charitas, hunc proclivem cupiditas facit: in altero amor, in altero stupor laborem non sentit. In illo denique perfecta charitas, in isto consummata iniquitas foras mittit timorem. Illi veritas, huic cæcitas dat securitatem*.

Tollite lapidem, ait Jesus. *Mortuus sub lapide, reus sub Lege*. Lex enim quæ data est Judæis, in lapide scripta est. Omnes autem rei sub lege sunt: benè viventes cum lege sunt. *Iusto lex non est posita*. Quid est ergo, *Lapidem removete*? Gratiam prædicate. *Littera occidit, Spiritus vivificat*. Littera occidens, quasi lapis est premens. *Tollite lapidem*. Removete legis pondus, gratiam prædicate. *Si enim data esset lex, quæ posset vivificare, omninò ex lege esset justitia. Sed conclusit omnia Scriptura sub peccato, ut promissio ex fide Iesu Christi daretur credentibus*. Poterat Christus solo verbo removere lapidem, sed illum removeri jussit, ut significaret, homines cooperari saluti suæ debere, externa tollere impedimenta, proximas occasiones peccati, omnia quæ pravos habitus fovent. *Tollite Lapidem*. Admonet Martha mortuum jam fœtere. Charitatis enim officium est monere innocentes ut à consortio, & frequentatione peccatorum pravis exemplis fœtentium, & odorem mortis exhalantium, sibi caveant: *Iam fœtet, quatriduanus est enim*.

43.44. *Hæc cum dixisset, voce magna clamavit: Lazare, veni foras*. Cùm Pastor sanctus orat pro conversione peccatoris, Christus orat. *Orat* enim *in nobis ut caput nostrum, oratur à nobis ut Sacerdos noster, oratur a nobis ut Deus noster*. Verumtamen non sufficiunt lacrymę & oratio Pastoris, sed necessaria est vox gratiæ potentissimæ & efficacissimæ, qua Deus peccatorem prava consuetudine implicatum, è sepulchro duri cordis ad peccati confessionem evocet. Quàm difficilè surgit, quem moles malæ consuetudinis premit! Sed tamen surgit: occulta gratia intùs vivificatur: surgit post vocem magnam: *Et statim prodiit*,

S. Aug. alibi.

"S. Ber. tr. de Gradibus Hum. c. 21.
"
"
"

qui fuerat mortuus, ligatus pedes & manus inſtitis, & facies ejus ſudario erat ligata. Per confeſſionem foras procedit peccator; mortuus erat, per contritionem revivíſcit, per confeſſionem foras prodit; ligatus tamen, donec Sacerdotis abſolutione vincula ejus ſolvantur: *Sed ut confitearis, Deus facit magna voce clamando, id eſt, magna gratia vocando.* Denique juſſu Domini vincula ſolvuntur à Miniſtris: *Quæ ſolveritis in terra, ſoluta erunt & in cælo.*

S. Aug. tr. 49. in Ioann.

Matth. 16.

Dixit eis Ieſus: Solvite eum, & ſinite abire. Diſcipuli jam viventem ſolvunt, quem Jeſus reſuſcitaverat mortuum. *Si enim Diſcipuli Lazarum mortuum ſolverent, fœtorem magis oſtenderent, quàm virtutem. Illos* ergo dumtaxat *nos debemus per paſtoralem auctoritatem ſolvere, quos Auctorem noſtrum cognoſcimus per ſuſcitantem gratiam vivificare.*

S. Greg. M. H. 26. in Ioan.

47.48. *Collegerunt ergo Pontifices & Phariſæi Concilium, & dicebant: Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit? Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum: & venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem.* Cùm admirari deberent Sacerdotes, Legiſperiti, & Phariſæi, & auctoritate ſua efficere, ut ab omnibus agnoſceretur & coleretur Jeſus, ut Meſſias à Deo promiſſus, quem & Prophetiæ, & doctrinæ veritas, & vitæ ſanctitas, indubitata miracula demonſtrabant eſſe Filium Dei, & à Patre miſſum, ut ipſe profitebatur, illum qui mortuum ſuſcitaverat, interficere voluerunt. O amentiam! Ei qui in aliis mortem vicerat, mortem inferre meditantur, & dicunt: *Quid facimus, quia hic homo multa ſigna facit?* Adhuc hominem appellant, cùm tale Divinitatis ejus teſtimonium acceperint. *Quid facimus?* Credere oportuit, & colere, & adorare, neque ampliùs merum hominem exiſtimare. Reipublicæ periculum comminiſcuntur & obtendunt, ut perdant innocentem. Seditionis metum prætexunt, ut invidiæ ſuæ & ambitioni ſatisfaciant impii Politici: *Si dimittimus eum ſic, omnes credent in eum, & venient Romani,* &c. Simulatus timor! Numquid enim populum ad ſeditionem impellebat Jeſus? Num diſſuadebat cenſum dare Cæſari? Nonnè Regem ipſum facere turbæ voluerunt, & refugit? Nonnè humilem & abjectam vitam duxit? Nonnè domo & opibus caruit? Hæc ergo ſine ratione ulla dicebant, ſua adversùs Jeſum invidia excæcati. Nonnè Jeſus manſuetudinem docuit? Nonnè alapis cæſos non ulciſci? Nonnè injuria affectos tolerare? Nonnè ad patiendum, quàm ad inferendum aliis malum, promptiores eſſe admonuit? Numquid hæc tyrannidem affectantis ſunt, an tollentis? Sed publicum fingunt periculum hypocritæ, ut malignum invidiæ ſuæ conſilium de occidendo Jeſu exequantur...

S. Jo. Chr. H. 63. in Ioan.

Venient Romani, & tollent noſtrum locum & gentem. An prudentes dici poſſunt, qui publico bono conſulere videri volunt, & proprium bonum, animæque ſuæ ſalutem negligunt? Plus perditi homines cogitabant quomodo nocerent, ut perderent; quàm quomodo ſibi conſulerent, ne perirent. *Temporalia perdere timuerunt, & vitam æternam non cogitaverunt, ac ſic utrumque amiſerunt.* Nam & Romani poſt Domini paſſionem & glorificationem tulerunt eis & locum & gentem, expugnando & transferendo, & in eis impletum eſt, quod prædixit Chriſtus: *Filii autem regni ejicientur in tenebras exteriores.* Ea falſorum Politicorum, & prudentium hujus ſæculi ſors eſt. *Trepidaverunt timore, ubi non erat timor.* Timent perdere terram, & perdunt cœlum: timent perdere pecuniam, & perdunt animam: timent perdere temporale bonum, & amittunt Deum.

S. Aug. tr. 49. in Ioan.

Matt. 8. 10.

49.50.51.52. *Vnus autem ex ipſis, Caiphas nomine, cùm eſſet Pontifex anni illius, prophetavit,* &c. Mali quandoque ſalutaris veritatis oracula movente ac ſuggerente Deo proferunt, ne alii de gratiis ad proximi ſalutem ſibi datis extollantur, eòque ſanctiores ſe exiſtiment, quò divinis illis talentis ditiores: aut ſibi tribuant lumen, veritatem, doctrinam, intelligentiam quæ eſt à Patre luminum. *Hoc autem à ſemetipſo non dixit; ſed cum eſſet Pontifex anni illius, prophetavit, quod Ieſus moriturus erat pro gente; & non tantùm pro gente, ſed ut filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in unum.* Filios Dei appellavit utique præter Hebræam gentem, in cæteris etiam omnibus gentibus conſtitutos, nondum fideles, nondum baptizatos. Quomodo ergo Dei filios, niſi ſecundùm prædeſtinationem, ſecundùm quam & Apoſtolus dicit, quòd *Nos elegerit Deus in Chriſto ante conſtitutionem mundi?* Illa verò in unum congregatio factura eos erat filios Dei. Neque enim *in unum* dictum eſt, in aliquem corporalem locum, cùm de tali vocatione gentium Prophetа prædixerit: *Et adorabunt unuſquiſque de loco ſuo omnes inſulæ gentium:* Sed *congregaret in unum* dictum eſt, *in unum ſpiritum, & in unum corpus, cujus unum caput eſt Chriſtus. Talis congregatio ædificatio eſt templi Dei. Talem congregationem non generatio carnalis, ſed regeneratio ſpiritualis facit.*

«S. Aug. Epi. 187. aliàs 17. c. 11. n. 17.

Eph. 1. 4.

53.54. *Ab illo ergo die cogitaverunt, ut interficerent eum. Ieſus ergo non in palam ambulabat,* &c. Non potentia ejus defecerat, ſed in hominis infirmitate vivendi exemplum Diſcipulis demonſtrabat, in quo appareret non eſſe peccatum, ſi fideles ejus, qui ſunt membra ejus, oculis perſequentium ſe ſubtraherent, & furorem ſceleratorum latendo potiùs devitarent, quàm ſe offerendo magis accenderent. Exemplo igitur ſuo doctrinam confirmavit, quam verbo tradiderat: *Cùm vos perſecuti fuerint in una civitate, fugite in aliam.* Mundus Chriſtum Jeſum perſequitur in doctrina ſua, in lege ſua, in membris ſuis: illum interficere cogitat, & rurſus crucifigere: blanditiæ ejus, perſecutiones ſunt: illum fugiamus, Jeſum ſequamur ut fideles Diſcipuli; illum in cor noſtrum ſuſcipiamus, & cum illo procul à conſilio impiorum converſemur. *Beatus vir qui non abiit in conſilio impiorum, & in via peccatorum non ſtetit.* Ad hoc conſilium quatuor modis tenditur. *Quidam enim trahuntur inviti, alii attrahuntur illecti, alii ſeducuntur ignari, alii ſequuntur ſpontanei.* Iſtis neceſſariæ ſunt quatuor virtutes, quibus armati reſiſtant, ne in conſilium impiorum hominum abeant. *Invitis neceſſaria eſt fortitudo, qua reſiſtant uſque ad mortem minis, cruciatibus, & dæmnis. Illi qui attrahuntur illecti, indigent temperantia, qua reprimit illicita deſideria, nec cedit promiſſionibus, nec emollitur blanditiis. Illis qui ſeducuntur ignari, eſt opus prudentia, quæ ab utilibus inutilia diſcernit, & docet quid tenendum, quidve rejiciendum ſit. Iuſtitia indigent illi, qui ſequuntur ſpontanei. Iuſtitia eſt rectitudo voluntatis, quæ nec amat peccare, nec peccato conſentit.*

«S. Aug. Epi. 187. aliàs 17. c. 11. n. 17.

Ps. 1.

S. Bern. ſe. 7. de Div.

55.56. *Proximum autem erat Paſcha Iudæorum: & aſcenderunt multi Ieroſolymam de regione, ante Paſcha, ut ſanctificarent ſe ipſos. Quærebant ergo Ieſum,* &c. Quantò majori ſolicitudine & diligentia purificare debent animas ſuas Chriſtiani, ut verum Paſcha celebrent! Benè & ſincerè quærant Jeſum, ut Myſteriorum ejus fructum capeſſant. Timeant, ne ad ipſos non veniat die feſto per gratiam ſuam & Spiritum ſuum, defectu diſpoſitionum debitarum ad Sacramenta ſuſcipienda. Secum colloquantur in Templo coram Dei Majeſtate, quærentes, num fortè in ſe ipſis cauſa ſit cur non veniat in cor eorum. *Quid putatis, quia non venit ad diem feſtum?* Paſcha Judæorum typicum erat: Paſcha noſtrum veritas eſt. Celebratio Judæorum umbra erat futuri, id eſt, Prophetia Chriſti venturi, & pro nobis illa die paſſuri. Habebant Paſcha in umbra, nos in luce. Quid enim opus erat, ut eis Dominus præciperet in feſto Paſchatis agnum immolare, niſi quia ille erat de quo prædictum erat à Propheta: *Sicut ovis ad occiſionem ducetur, & quaſi agnus coram tondente ſe obmuteſcet?* Sanguine occiſi pecoris Judæorum poſtes ſignati ſunt: Sanguine Chriſti frontes noſtræ ſignantur. Et illa ſignatio, quia erat ſignificatio, dicta eſt à domibus ſignatis exterminatorem prohibere. *Signum Chriſti à nobis repellit exterminatorem, ſi cor noſtrum habeat Chriſtum habitatorem.* Quæramus Chriſtum in Paſchate, ſed quæramus, ut habeamus; quæramus, ut teneamus, nec unquam ab eo ſeparemur, cum Sponſa dicentes: *Tenui eum, nec dimittam.*

S. Au. tr. 50. in Io. n. 2.

Iſa. 53. 7.

CA-

CAPUT XII.

Senſus Litteralis.

1.2. *Ieſus ergo ante ſex dies Paſchæ*, ſexto die ante Paſcha, *venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus*, ubi habitabat Lazarus; *quem* mortuum *ſuſcitavit Ieſus. Fecerunt autem ei cœnam ibi*: invitatus ad cœnam eſt à Simone Leproſo, Mariæ, Marthæ, & Lazari conſanguineo vel amico: *& Martha miniſtrabat* ſedula ſuo more, ut Jeſum honoraret: *Lazarus verò unus erat ex diſcumbentibus cum eo*, ut reſurrectionis ejus veritas in dubium revocari non poſſet. *Maria ergo accepit libram unguenti nardi piſtici pretioſi*, veræ & exquiſitæ nardi; & unxit pedes Jeſu, *& exterſit pedes ejus capillis ſuis: & domus impleta eſt ex odore unguenti.*

S.Cyr. l.7. 8. p. 696. 4. 5. 6. *Dixit ergo unus ex Diſcipulis ejus, Iudas Iſcariotes, qui erat eum traditurus: Quare hoc unguentum non venit trecentis denariis*, (libellis circiter 115. monetæ Gallicæ æquivalentibus) *& datum eſt egenis?* Pietatis nomen avaritiæ ſuæ prætexebat fur ſacrilegus. *Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum*, non quòd de egenis curaret; *ſed quia fur erat, & loculos habebat, & ea quæ mittebantur*, ſeu reponebantur ad emendum neceſſaria, *portabat*, ut œconomus familiæ Chriſti. Ex quo apparet, etiam perfectiſſimæ vitæ non obeſſe communes poſſeſſiones, ex quibus neceſſaria ad vitam ſuſtentandam procurentur.

7.8. *Dixit ergo Ieſus: Sinite illam* agere quod agit, *ut in diem ſepulturæ meæ ſervet illud*, ut meam præveniat ſepulturam hoc pietatis opere, quod mortuo exhibere non poterit, utpotè qui reſurrectione mea hoc ejus officium ſim præventurus. *Non ad luxum*, ſed *ad miſterium* effuſionem illam unguenti à Spiritu ſancto dirigi, Chriſtus docet: *Pauperes enim ſemper habetis vobiſcum*, non deerunt inter vos pauperes, in quos beneficia conferatis: *Me autem non ſemper habetis*, ſive habebitis, ut ſimilia pietatis officia mihi mortalem vitam agenti, & vobiſcum viſibiliter converſanti exhibere poſſitis. Confer cum *Matthæi* 26. *& Marci* 14.

9.10.11. *Cognovit ergo turba multa ex Iudæis, quia illic eſt*: magna multitudo Judæorum cognovit, Jeſum in Bethaniam eſſe reverſum, & cum Lazaro cœnaſſe: *& venerunt non propter Ieſum tantùm, ſed ut Lazarum viderent, quem ſuſcitavit à mortuis*, curioſitate excitati. *Cogitaverunt autem Principes Sacerdotum, ut & Lazarum interficerent: quia multi propter illum abibant ex Iudæis*: Miraculo reſurrectionis ejus convicti, à Sacerdotum, Legiſperitorum, & Phariſæorum partibus ſe ſubducebant, *& credebant in Ieſum*, ut in verum Meſſiam.

12.13.14. *In craſtinum autem turba multa, quæ venerat ad diem feſtum, cùm audiſſent, quia venit Ieſus Ieroſolymam, acceperunt ramos palmarum*, in ſignum lætitiæ, *& proceſſerunt obviam ei*, ut eum triumphali apparatu, ut victorem mortis, in Urbem introducerent; & clamabant, *Hoſanna*, Salva quæſo; ſive, Gloria, laus, & honor: *Benedictus qui venit in nomine Domini, Rex Iſrael*, Meſſias à Deo promiſſus. *Et invenit Ieſus aſellum, & ſedit ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt: Noli timere filia Sion*, ſecura eſto, & exulta, Jeruſalem: *Ecce Rex tuus venit ſedens ſuper pullum aſinæ*, humilis, clemens, facilis, non ſuam utilitatem, ſed tuam ſalutem unicè quærens. Confer cum *Matthæi* 21. *Marci* 11. *& Luc.* 19.

Zach. 9. 9.

16.17.18.19. *Hæc non cognoverunt Diſcipuli ejus primùm*: Non intellexerunt, quorſum iſta fierent, eòque ſpectare propheticum oraculum: *ſed quando glorificatus eſt Ieſus*, cùm poſt glorioſam reſurrectionem aſſumptus in cœlum eſt, ipſique receperunt Spiritum ſanctum, *tunc*, eo illuminante, *recordati ſunt, quia hæc erant ſcripta de eo, & hæc fecerunt ei*; rem geſtam animo revolventes, & cum verbis Prophetæ conferentes, Prophetiam in triumphali illo ingreſſu Jeſu in Urbem impletam eſſe intellexerunt. *Teſtimonium ergo perhibebat turba, quæ erat cum eo, quando Lazarum vocavit de monumento, & ſuſcitavit eum à mortuis*: Palam teſtabatur, Jeſum tantum miraculum edidiſſe, eumque verum eſſe Meſſiam & Chriſtum à Deo promiſſum conclamabat: *Propterea & obviam venit ei turba; quia audierunt eum feciſſe hoc ſignum*, & teſtibus oculatis fidem prudenter derogari non poſſe exiſtimarunt. *Phariſæi ergo dixerunt ad ſemetipſos*, alii aliis dixerunt: *Videtis, quia nihil proficimus*, conſiliis noſtris, & ſenatuſconſultis nihil promovemus: *ecce mundus totus poſt eum abiit*; vis ingens hominum illum ſectatur. Hoc dicunt quaſi ſe ipſos incuſantes, quòd non jampridem Chriſtum cum Lazaro interfecerint; ſeque ad cædem mutuò cohortantur, indignati, quòd turbæ crederent, veluti ſuis poſſeſſionibus ipſi eſſent ejecti, famaque & auctoritate minuti. S.Cyr.p.699.

20.21.22. *Erant autem quidam Gentiles, ex his qui aſcenderant, ut adorarent in die feſto*, in Atrio Gentium, majeſtate loci, & ſolemnitatis magnitudine, Deique Iſrael nomine celebratiſſimo excitati. Neque enim vicinæ, & multò minùs remotiſſimæ à Palæſtina Gentes verum Deum colebant, ut docet S. Cyrillus. Sed *Cùm Iudæorum regio contermina eſſet Galilææ, urbeſque ac vicos inter ſe vicinos haberent, frequenter inter ſe ultrò citròque commeabant, ac permiſcebantur, ac utrique, invitante ad id multiplici occaſione, invicem alteros adibant. Quoniam verò mens multò ardentior erat idolorum cultoribus, & ad mutationem in melius propenſior, tanquam plus ſatis revicta confutataque inani eorum ſuperſtitione; ideò nonnulli facilè ſententiam mutabant, ſed nondum perfectè ad hoc ut ſoli ſecundùm veritatem Deo ſervirent: ancipites verò, & ambiguis hinc inde diſtracti rationibus ad defectionem, & ſuorum Magiſtrorum opinionibus inſiſtentes, Platonis (inquam) & aliorum id genus Sapientum, qui ajunt, unum quidem eſſe univerſi Opificem, cæteros verò mundanoſque tanquam quoſdam Duces ab illo creatos ad rerum humanarum regimen. Moris ergo nonnullis Palæſtinis, Græcis maximè vicinam & contiguam Iudææ regionem accolentibus, imitari & aſſumere quodammodo eorum conſuetudines ac mores, atque Monarchiæ (ſive unius Dei) nomen in honore habere, quòd ita viſum eſſet iis, quorum paulò ante meminimus, etſi non eodem modo quo nos loquimur. Hi verò non omninò ad Iudæorum ritus propenſi, neque à Græcorum placitis & moribus digreſſi, ſed mediam quandam rationem ſecuti, pii & cultores Dei nuncupantur. Igitur Græci qui in proximo habitabant, cùm viderent ſuos mores à Iudaicis non magnoperè differre, quoad ſacrificiorum ritus, & Monarchiæ præſumptam opinionem, confluebant etiam adoraturi, maximè in magnis ſolemnitatibus; idque non quaſi ſuam religionem ac cultum deſerentes, ſed velut unum omnium Deum honorantes.* Gentiles illos in proxima diſpoſitione Proſelytos fuiſſe, S. Joannes Chryſoſtomus putat, ut mirum non ſit, ſi Jeruſalem aſcenderint Deum verum adoraturi. *Illi ergo acceſſerunt ad Philippum, qui erat à Bethſaida Galilææ*, vel ſibi notum, vel quem ſciebant eſſe ex Diſcipulis Jeſu; *& rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Ieſum videre*: Fac, ut detur nobis locus & occaſio videndi Jeſum de quo tam mirabilia audivimus. *Venit Philippus, & dicit Andreæ; Andreas rurſum & Philippus dixerunt Ieſu*, quanto illum videndi deſiderio Gentiles illi tenerentur. S.Cyr. l.7. 8. p.700. S.Chr. H.65. in Joan.

23.24. *Iesus autem respondit eis, dicens: Venit hora, ut clarificetur Filius hominis:* Jam tempus imminet, quo Gentium conversione glorificabor. *Amen, amen dico vobis, Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Verumtamen id non continget, nisi post mortem meam. Sicut enim granum frumenti sparsum in terram, nisi putrefactum & terræ calore resolutum fuerit, sine fructu manet: ita nisi moriar, Gentes ad salutem non perducam. Sterilis manebit Gentilitas, nec filios Dei parturiet, nisi velut granum frumenti mortuus fuero, & sanguine meo velut imbre cœlesti fœcunditatem illi tribuero, innumerosque ex ea fideles multiplicavero.

25.26. *Qui amat animam suam, perdet eam:* Quicumque vitam suam, & commoda temporalia præ me ac rebus divinis amat, perdet vitam meliorem & æternam: *& qui odit animam suam in hoc mundo,* qui commoda temporalia hujus vitæ, ac vitam ipsam minoris faciens, quàm ea quæ ad Deum pertinent, illa propter me exponere & amittere paratus est: *in vitam æternam custodit eam,* vitam æternam in cœlis possidebit. *Si quis mihi ministrat, me sequatur;* si quis se discipulum ac ministrum servumque meum profitetur, meum imitetur exemplum: *& ubi sum ego, illic & minister meus erit,* in regno meo æterna mecum felicitate & gloria perfruetur. *Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.* Confer cum *Matthæi* 10. 39. 16. 25. *Marci* 8. 35. *Luc.*9. 24. 27. 33.

27.28. *Nunc anima mea turbata est* timore & horrore mortis imminentis, ad quam Gentilium istorum adventus efficit, ut attendam. Hos autem affectus in appetitu suo inferiori volens excitavit; tùm ut se verum hominem, corpore & anima constantem esse demonstraret; tùm ut se vitam suam pro gloria Patris, & mundi salute devovere ac sacrificare ostenderet, repugnante licèt naturali desiderio vitandi supplicia, opprobria, mortem acerbissimam & probrosissimam. *Et quid dicam?* Quid in tantis angustiis orabo Patrem? *Pater salvifica me ex hac hora.* Libera me, si fieri potest, à periculo passionis & mortis imminentis. *Sed propterea veni in horam hanc:* Verumtamen mortem non deprecor, siquidem ideò veni in mundum, ut mortem subeam pro redemptione generis humani. Voluntatis igitur naturalis mortem horrentis hæc verba sunt: *Pater salvifica me ex hac hora.* Voluntatis verò deliberatæ ista sunt: *Sed propterea veni in horam hanc. Pater clarifica nomen tuum:* Nomen tuum morte mea glorificetur. Indicat se pro veritate mori, quod Dei gloriam appellat. Debebat enim post ejus mortem orbis terrarum ad Deum converti, in Dei cognitionem venire, & ipsum colere. Quæ tamen non Patris tantùm, sed & Filii gloria est, ut posteà declarat. *Venit ergo vox de cœlo:* (Quod solum fermè oraculi genus temporibus Templi secundi supererat, ut Grotius ex Hebræis observat.) *Et clarificavi* per te nomen meum divinis operibus & miraculis: *& iterum clarificabo,* in morte, resurrectione, ascensione tua, Euangelii prædicatione, & Ecclesiæ fundatione.

S. Cyr. l.7.8. in Io. p. 703. 704.

S. Chry. H. 66. in Joan.

29.30. *Turba ergo quæ stabat, & audierat, dicebat, Tonitruum esse factum: Alii dicebant, Angelus ei locutus est.* Pars adstantium à Christo Jesu magis distans, confusum dumxat sonitum audivit, & tonitruum existimavit. Alii propinquiores, qui vocem articulatam audierant, Angelum ei esse locutum putarunt. Respondit Jesus, & dixit: *Non propter me hæc vox venit,* ut per eam discerem aliquid; novi enim omnia: *sed propter vos,* ad eruditionem vestram, ut me Filium Dei esse credatis.

S. Cyril. l. 7. 9. in Jo. p. 707.

31.32.33. *Nunc judicium est mundi;* judicium non condemnationis, sed vindicationis generis humani à diaboli potestate & tyrannide. Non enim venit Christus, ut judicet mundum, sed ut salvetur mundus per ipsum. Cùm igitur omnes homines propter primi hominis peccatum in potestatem diaboli justoDei judicio traditi sint, nec ab ejus tyrannide eripiendi ac liberandi essent, nisi per filium Dei hominem factum; non potentia, sed justitia diabolum vincere voluit, & humanũ genus ab ejus captivitate vindicare. *Quæ est* porrò *justitia, qua victus est diabolus, nisi justitia Iesu Christi? & quomodo victus est? Quia cùm in eo nihil morte dignum inveniret, occidit eum tamen. Et utique justum est, ut debitores quos tenebat, liberi dimittantur, in eum credentes, quem sine ullo debito occidit.* Hoc erga mundum, id est, erga homines misericordiæ judicium est; erga diabolum justitiæ & condemnationis. *Nunc judicium est mundi: nunc Princeps hujus mundi,* diabolus, qui hominibus à se victis dominatur, *ejicietur foras:* è regno suo per mortem meam deturbabitur. Prædicebat ergo Dominus, quod sciebat, post passionem & glorificationem suam per universum mundum multos populos credituros, in quorum cordibus diabolus intùs erat: cui quando ex fide renuntiant, ejicitur foras. Ejectus quidem fuerat de cordibus Patriarcharum, & Prophetarum, veterumque justorum: sed quòd ante Christi adventum & mortem in hominibus pauciſſimis factum est, nunc in multis populis per ejus crucem & mortem futurum ab ipso prædicitur. *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Justitiam judiciumque Dei mundum per Christi mortem à diaboli tyrannide vindicantis, dupliciexemplo explicat S. Chrysostomus. “ Sit violentus quispiam tyrannus, inquit, qui omnes “ qui in manus suas venerint, plurimis malis afficiat: “ hic si vel Regem, vel Regis filium captum injustè interimat, illius mors etiam alios ulcisci poterit. Sit aliquis qui debitores postulet, verberet, in carcerem “ conjiciat, & hæc insania etiam nihil debentem coerceat: hic etiam eorum quæ in debitores commisit; “ dabit pœnas. Non aliter in Jesu Christo evenit: Eorum enim quæ in nos fecit diabolus, propter ea quæ “ in Christum ausus est, postulatus est ad supplicium: “ *Nunc judicium est mundi: nunc princeps hujus mundi ejicietur foras;* per mortem scilicet meam. *Et ego si exaltatus fuero à terra,* cùm è terra sublatus in crucem fuero; *omnia traham ad me ipsum,* omnes prædestinatos ad salutem, ex quibus nemo est periturus. Verbum enim *trahere,* efficaciam & virtutem invictissimam significat. Aut certè omnia hominum genera, sive in linguis omnibus, sive in ætatibus omnibus, sive in gradibus honorum omnibus, sive in artium licitarum & utilium professionibus omnibus, & quicquid aliud dici potest secundùm innumerabiles differentias, quibus inter se præter sola peccata omnes distant, ab excelsissimis usque ad humillimos, à rege usque ad mendicum, *omnia,* inquit, *traham ad me ipsum,* ut sim caput eorum, & illi membra mea. (*Hoc autem dicebat, significans, qua morte esset moriturus,*) id est, quo genere mortis, nempè crucis.

S. Aug. l. 13. de Trin. c. 14.

S. Aug. tr. 12. in Joan. n. 7. 8.

S. Chr. H. 6. in Ioan.

S. Aug. tr. 13. in Ioan.

Ps. 109. 4.

34. *Respondit ei turba: Nos audivimus ex Lege* (quo nomine non solos Mosis libros, sed & Psalmos & Prophetas, omnemque Scripturam sacram significant) *quia Christus manet in æternum: & quomodo tu dicis: Oportet exaltari,* in crucem, *Filium hominis? Quis est iste Filius hominis?* quem dicis exaltandum. Ænigma erat carnalibus hominibus, crucis & resurrectionis Christi Mysterium, quod ab iisdem Prophetis prædictum, à quibus regnum ejus & potestas æterna, non intelligebant.

Isa. 9. 6. Ezech. 37. 25. Dan. 7. 14.

35.36. *Dixit ergo eis Iesus: Adhuc modicum lumen in vobis est:* Brevi adhuc tempore lux vera vobis affulgebit: modicùm apud vos ero Ego, qui instar lucis viam veritatis in credendis & agendis vobis monstro. *Ambulate, dum lucem habetis:* Credite, dum me præsentem, vobisque doctrina, miraculis & exemplis prælucentem habetis; *ut non vos tenebræ comprehendant,* ne cæcitas cordis vos occupet atræ noctis instar: *& qui ambulat in tenebris, nescit quò vadat:* Et viam qua incedit, & terminum quò perveniet, prorsus ignorat. Allegoria est sumpta à viatoribus, qui cadente sole, nisi modica, quæ illis supereſt, luce utantur, in tenebris errant. *Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis sitis;* ut lucis & vitæ æternæ participes sitis. *Hæc locutus est Iesus, & abiit & abscondit se*

S. Cyr. l. 8. in Ioa. p. 755.

ab

S. Cyrill. lib. 7. 8. in Ioa. p. 708.

ab eis: secessit Bethaniam, ne ante opportunum tempus se periculis exponeret. Respondere noluit Jesus quæstioni Judæorum, nec dilucidiùs illis explicare crucis & resurrectionis suæ Mysterium, utpotè stupidis, infidelibusque; sed illis causam indicavit, cur ea, quæ in Scripturis continentur, non perciperent, scilicet malitiam, & defectum cooperationis lumini fidei.

37.38. *Cùm autem tanta signa*, tot & tanta miracula *fecisset*, Jesus, *coram eis, non credebant in eum* Sacerdotes & Pharisæi, parsque maxima plebis: *ut sermo Isaiæ Prophetæ impleretur, quem dixit: Domine, quis credidit auditui nostro? & brachium Domini cui revelatum est?* Isa.53.1. Sic Isaiæ vaticinium justo Dei eos derelinquentis judicio in illis impletum est: Domine, quotusquisque est qui crediderit veritati, quam audivit à nobis? Et cui revelatus, à quo agnitus est Messias, Christus *Dei virtus*, per quem Pater omnia operatur?

39.40. *Propterea non poterant credere*, id est, nolebant, Isa.6.9. *quia iterum dixit Isajas: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum, ut non videant oculis, & intelligant corde, & convertantur, & sanem eos.* Impotentiæ credendi voluntatem consequentis causa, non fuit præscientia Dei, sed eorum cæcitas & obduratio ab Isaia prædicta, cujus sensum, non verba profert S. Euangelista. Confer cum *Matt.* 13.14 nostrumque in eum locum lege Commentarium. *Quare autem non poterant, si à me quæratur: citò respondeo, Quia nolebant: malam quippè eorum voluntatem prævidit Deus, & per Prophetam prænuntiavit ille, cui abscondita futura non possunt. Sed aliam causam, inquis, dicit Pro-*

S. Augustin. Tract. 53. in Ioan. n. 6.9.

„ *pheta, non voluntatis eorum*: Quia dedit illis Deus spi-
„ ritum compunctionis, oculos ut non videant, & aures
„ ut non audiant, & excæcavit oculos eorum, & indu-
„ ravit cor eorum. *Etiam hoc eorum voluntatem meruisse respondeo. Sic enim excæcat, sic obdurat Deus, deserendo & non adjuvando: quod occulto judicio facere potest, iniqua non potest* .... Sic dictum est, *Non poterant*, ubi intelligendum est, quòd nolebant: quemadmodum dictum est de Domino Deo nostro: *Si non*

2. Tim. 2. 13. *credimus, ille fidelis permanet, negare seipsum non potest*. De omnipotente dictum est, Non potest. *Sicut ergo quòd Dominus negare seipsum non potest, laus est voluntatis divinæ: ita quòd illi non poterant credere, culpa est voluntatis humanæ.*

41. *Hæc dixit Isajas, quando vidit gloriam ejus*, scilicet Christi Jesu, prophetica visione, *& locutus est de eo*, Cápite sexto, quod sic incipit: *Vidi Dominum sedentem super solium excelsum & elevatum: & ea quæ sub ipso erant, replebant templum*, &c. Ex Joannis verbis cum hoc Isaiæ oraculo collatis, invictum colligitur divinitatis Christi Jesu testimonium. Is enim quem vidit Isaias, est Jehova, Dominus exercituum, cui ministrant Angeli, cujus gloria plena est terra, qui iniquitatem aufert, & peccata mundat. Is autem est Christus Jesus, teste S. Joanne. Igitur Christus Jesus est verus unusque Deus. Vide S. Basilium lib. 5. contra Eunomium, S. Hilarium l. 5. *De Trinitate*, n. 33. S. Cyrill. Alex. l. 7. & 8. *in Ioannem*, p. 709. & 710. & Theodoretum in c. 6. Isaiæ. Laudant, inquit, Seraphim
„ Naturam sempiternam, quòd non modò cœlum, sed
„ terram quoque universam gloria repleverit. Hoc ve-
„ rò Dei & Salvatoris nostri egit Incarnatio. Post ad-
„ ventum quippè Domini gentes divinæ cognitionis ra-
„ dio perfusæ sunt. Plenam igitur ejus gloria terram
„ omnem dicunt, id quod futurum erat, vaticinando;
„ factumque per Christum dispensationis Mysterium
„ prænuntiando. Priùs quidem quàm Verbum carò
„ fieret, dominabatur universæ terræ dæmon infestus,
„ & creatura pro Conditore & Factore suo adorata est:
„ At postquam Verbum Dei unigenitum factum est ho-
„ mo, ejus gloria repleta est omnis terra. Flectetur enim
„ ipsi omne genu, & omnes linguæ & tribus servient
„ ei, sicut scriptum est: *Et commota sunt superliminaria cárdinum à voce clamantis*. A voce, inquam, quæ
„ terram omnem divina gloria repletam significabat, ele-
„ vatus est lapis ostii superior. Quo in postes non incum-
„ bente, domum cuivis de cætero intrare licuit. Ex
„ quo enim Ozias, Lege adhuc obtinente, adyta con-
„ tra Legem penetrare ausus est, insinuatur per vi-
„ sionem omnium Gentium vocatio. Non putet enim
„ quisquam, ait, templo circumseptam esse Dei univer-
„ sorum gloriam: Universorum enim Dominus om-
„ nia replet. Atque hoc brevi manifestum fiet: Om-
„ nes enim homines divinæ cognitionis lumine suscepto, templa ubique erigent universorum Conditori;
„ atque illis gloria repletis, hoc priore gloria spoliabitur: & pro divino lumine, ignis Romani fumum ex-
„ cipiet: *Et domus impleta est fumo*.

42.43. *Verumtamen & ex Principibus*, ex ipsis Senatoribus, *multi crediderunt in eum*, nondum ita excæcati & indurati: crediderunt, inquam, contemplativa, non activa fide; convicti eum esse Christum, sed voluntatem in ejus obsequium non redigentes, nec eum confiteri ausi, mundano timore prohibente: *Sed propter Pharisæos non confitebantur, ut è Synagoga non ejicerentur*; quod maximè probrosum erat. *Dilexerunt enim gloriam hominum*, honorem, existimationem, & claram cum laude notitiam apud homines, *magis quam gloriam Dei*, quàm veram gloriam quæ à solo Deo est, & quam promisit ac retribuit confessoribus veritatis.

44.45. *Jesus autem clamavit, & dixit*: cùm aliorum incredulitatem, aliorum fidem infructuosam consideraret, contenta & clara voce dixit: *Qui credit in me, non credit in me* solum, *sed in eum qui misit me*. In me enim credit, qui me Filium Dei confitetur à Patre missum in mundum; ac proinde credit in Patrem, cujus sum legatus. *Et qui videt me, videt eum qui misit me*: Qui naturam meam ac dignitatem fide cognoscit, & Patrem meum æternum cognoscit; quia *Ego & Pater unum sumus*.

46.47. *Ego lux in mundum veni, ut omnis qui credit in me, in tenebris non maneat*. Ego sum lux, quam Prophetæ venturam prænuntiarunt ad illuminationem mundi, ut in tenebris ignorantiæ, errorum & peccatorum non maneat. *Et si quis audierit verba mea, & non custodierit*, id est, non crediderit fide per dilectionem operante, *ego non judico eum*, modò, in hoc primo meo adventu: Vel, non sum auctor damnationis & perditionis illius, sed sua ipse culpa perit, meum sermonem contemnens. *Non enim veni, ut judicem mundum, sed ut salvificem mundum*.

Illuminare illuminare Ierusalem, quia venit lumen tuum, & gloria Domini super te orta est. Isa.60.

48.49.50. *Qui spernit me, & non accipit verba mea*: Qui non credit verbis meis, quod in mei contemptum ac injuriam cedit, *habet qui judicet eum: Sermo quem locutus sum, judicabit eum in novissimo die*: Ipsa doctrina & prædicatio mea, quam spernit, damnatione dignum apertè demonstrabit in novissimo die, quo sum ad judicandum venturus. *Quia ego ex me ipso non sum locutus*, proprio nomine, privataque auctoritate, quasi res humano ingenio adinventas prædicans: *sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit*, ut homini, *quid dicam, & quid loquar*. Non dicit, *Qui misit me Deus, & mandatum dedit mihi Deus*, sed *Pater*: ut se Filium Dei significet, non merum hominem, quales erant Prophetæ, qui tamen à seipsis non loquebantur, sed quæ DEUS, non quæ Pater mandabat eis. In memoriam etiam revocat his verbis, quod Deus Moysi dixit de Messia: *Ponam verba mea in ore ejus, loquetur que ad eos omnia*, Deut.18.18. *quæ præcepero illi. Qui autem verba ejus, quæ loquetur in nomine meo, audire noluerit, ego ultor existam*. Ad-
„ de, quòd cùm Christus sit vivens ac subsistens Dei,
„ ac Patris verbum, necessariò, quæ in eo sunt, enun-
„ tiat, voluntatemque Genitoris in lucem edens, qua-
„ si mandatum aliquod se accipisse ait: sicut sermo no-
„ ster mentis nostræ, veluti jussu ejus, arcana manife-
„ stat, idque celerrimè. Simul enim ac mens aliquid
„ concepit, tum id voci committit: hæc autem fo-
„ ras erumpens, quæ intùs & in mente sunt abdita
„ enuntiat, nec de sibi mandatis quidquam mutat. Hac
„ ratione Christus ait: *Qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar: & scio, quia mandatum ejus vita æterna est*, seu causa vitæ æternæ, quia credentibus & observantibus mandata Patris,

S. Cyrill. l. 7. 8. in Ioan. p. 718.

quæ

quæ vobis denuntio, vita æterna dabitur: non credentes verò & non obſervantes, in mortem ſempiternam incurrent. *Quæ ergo ego loquor, ſicut dixit mihi Pater, ſic loquor:* Et hæc ipſa quæ modò vobis locutus ſum, verba ſunt Patris, & ſic à vobis accipienda ſunt, ut à Patre mihi demandata.

Senſus Moralis.

12.3. *Ieſus ergo ante ſex dies Paſchæ, venit Bethaniam, ubi Lazarus fuerat mortuus... Fecerunt autem ei cœnam ibi, & Martha miniſtrabat: Lazarus verò unus erat ex diſcumbentibus cum eo. Maria ergo accepit libram unguenti.... & unxit pedes Ieſu, & exterſit pedes ejus capillis ſuis.* Bethania *Domus* eſt *obedientiæ*. Ibi Jeſus cum amicis ſuis epulatur. Ibi charitas activa, cujus Martha figura eſt, Chriſto Jeſu in membris ejus miniſtrat. Ibi peccatores ſuſcitati, & per pœnitentiam purgati, gratiæque ejus viſitatione in bono confirmati, ad ſacram Menſam cum illo recumbunt, ejuſque Corpore & Sanguine pretioſo reficiuntur. Ibi charitas contemplativa, Deoque & Chriſto Jeſu intenta, fidem ſuam, religionem, orationem, adorationem, totamque quam occupat animam, in conſpectu ejus effundit; eleemoſynas pauperibus copiosè erogat, eorumque lachrymas temporalium largitione bonorum abſtergit, miſerias ſublevat. *Vnxit pedes Ieſu, & exterſit capillis ſuis.* Capilli ſuperflua corporis videntur. Habes, quid agas de ſuperfluis tuis. *Tibi ſuperflua ſunt: ſed Domini pedibus neceſſaria.* Pedes Domini, pauperes ejus: *Cùm uni ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.*

S. Auguſtin. Tract. 50. in Ioan. n. 6.

Mat. 25. 40.

Et domus impleta eſt ex odore unguenti. Bonus odor, bona fama ex bonis operibus, exempliſque ſanctis diffuſa. Qui malè vivunt, & Chriſtiani vocantur, injuriam Chriſto faciunt; de quibus dictum eſt, quòd per eos *nomen Domini blaſphematur.* Si per tales nomen Domini blaſphematur, per bonos nomen Domini laudatur. Unde Apoſtolus ait: *Chriſti bonus odor ſumus Deo, in iis qui ſalvi fiunt, & in iis qui pereunt: aliis quidem odor mortis in mortem; aliis autem odor vitæ in vitam. Et ad hæc quis idoneus?* Felices qui bono odore vivunt: quid autem infelicius illis, qui bono odore moriuntur? Amaſti benè agentem, vixiſti bono odore: invidiſti benè agenti, mortuus es bono odore. Numquid quia mori voluiſti, ideò odorem illum malum eſſe feciſti? Apis flores in mel & ceram: aranea in venenum omnia convertit. *Noli invidere, & non te occidet bonus odor.* Bonus odor pietatis Mariæ avarum Judam occidit.

Rom. 2. 24.

1. Cor. 2. 15.

5. *Quare*, inquit, *hoc unguentum non venit trecentis denariis, & datum eſt egenis?* Quàm cæca avaritia, quæ Dei Filium triginta denariis dumtaxat, unguentum verò trecentis æſtimat! Avaro præ temporalibus vilia ſunt æterna, præ terrenis divina, Deus ipſe vilis eſt. Quod in Dei honorem, in decorem domus ejus, in Eccleſiarum & Altarium ornamenta impenditur, perditum putat. Specie charitatis contra charitatis opera murmurat. *Dixit autem hoc, non quia de egenis pertinebat ad eum, ſed quia fur erat, & loculos habebat.* Fur ſacrilegus erat Judas. Furem noverat Jeſus, nec prodebat; ſed potiùs tolerabat, & ad perferendos malos in Eccleſia nobis exemplum patientiæ demonſtrabat. Fur ſacrilegus erat Judas. *Si crimina diſcernuntur in foro, qualiſcumque furti & peculatus; peculatus enim dicitur furtum de republica; & non ſic judicatur furtum rei privatæ, quomodo publicæ: quanto vehementiùs judicandus eſt fur ſacrilegus, qui auſus fuerit non undecumque tollere, ſed de Eccleſia tollere? Qui aliquid de Eccleſia furatur, Judæ perdito comparatur.* Quot ſunt in Ordine Eccleſiaſtico fures! Quicumque Clericus reditus Eccleſiaſticos, quorum non eſt dominus, ſed œconomus tantùm & diſpenſator, in uſus cupiditatis, aut vanitatis impendit: quicumque ex iis loculos congregat ad conſanguineos ditandos: quicumque præter victum & veſtitum aliquid ex Altari retinet: quicumque in pauperes, aliaque pia opera non erogat, quod præter honeſtam ſuſtentationem ſupereſt, fur eſt ſacrilegus, novus Judas. *Quicquid præter neceſſarium victum, & ſimplicem veſtitum, de Altari retines, tuum non eſt; rapina eſt, ſacrilegium eſt.*

S. Aug. tr. 50. in Ioan. n. 12.

S. Ber. ep. 2.

7.8. *Dixit ergo Ieſus: Sinite illam, ut in diem ſepulturæ meæ ſervet illud. Pauperes enim ſemper habetis vobiſcum: me autem non ſemper habebitis.* Amor officia potiùs anticipat, quàm differat. Maria Chriſtum Jeſum plurimùm dilexit, ideò ſepulturam ejus prævenit unguenti pretioſi in ſactum ejus corpus effuſione. Non divina dumtaxat Chriſti natura & perſona, quæ ſemper nobis præſens eſt præſentia majeſtatis; ſed & ſacra humanitas perſonæ Divinæ ineffabiliter unita, in eaque ſubſiſtens, omnibus pietatis officiis proſequenda eſt: quam etſi oculis modò non videamus, fide intelligimus, credimus, & tenemus in S. Euchariſtiæ Sacramento præſentem. Sed & in pauperibus nobis præſens eſt, in iis reficitur, induitur, ſublevatur, hoſpitio excipitur, in infirmis viſitatur, in captivis redimitur: *Quod uni* (inquit) *ex minimis meis feciſtis, mihi feciſtis.*

Me autem non ſemper habebitis. Timendum, ne Chriſtum non ſemper habeamus. Semper illum habebunt boni, & miſericordes; non ſemper habebunt malè viventes, avari, non compatientes neceſſitatibus pauperum, nec illis benefacientes; fures enim ſunt, quia Domini, cujus ſunt villici & procuratores, bona non diſpenſant ſecundùm ejus voluntatem & mandatum: *Pauperes ſemper habetis vobiſcum: me autem non ſemper habebitis.* Si bonus es, habes Chriſtum & in præſenti, & in futuro: in præſenti per fidem, per ſignum, per baptiſmatis Sacramentum, per Altaris cibum & potum. Habes Chriſtum in præſenti, & habebis ſemper, quia cùm hinc exieris, ad illum pervenies, & cum illo æternùm regnabis. Si autem malè vivis, videris habere in præſenti Chriſtum, quia intras Eccleſiam, ſignas te ſigno Chriſti, baptizaris baptiſmo Chriſti, miſces te membris Chriſti, accedis ad Altare Chriſti: ſed ſi pergas malè vivere, illum ſemper non habebis, ab illo æternùm ſeparaberis: *Me autem non ſemper habebitis.*

12. 13. 14. 15. *In craſtinum autem, turba multa, quæ venerat ad diem feſtum, cùm audiſſent, quia venit Ieſus Ieroſolymam, acceperunt ramos palmarum, & proceſſerunt obviam ei, & clamabant: Hoſanna, benedictus qui venit in nomine Domini, rex Iſrael.* In Populi Chriſtum Jeſum ſolemni feſtivoque ritu excipientis devotione diſpoſitiones edocemur ad Chriſtum Paſchali Communione dignè recipiendum neceſſarias. 1. Rami palmarum accipiendi ſunt, quæ ſunt inſignia victoriæ. Mundum, carnem, diabolum, peccatum viciſſe oportet: quam victoriam quia reportare non poſſumus, niſi per gratiam Jeſu Chriſti, tota illi gloria, totus honor victoriæ tribuendus eſt: *Acceperunt ramos palmarum.* 2. Ferventibus deſideriis Chriſto Jeſu ad nos per Sacram Communionem venienti obviam eundum eſt: *Et proceſſerunt obviam ei.* 3. Fides viva, ſpeſque firma in illum ut Salvatorem, Dominumque & Deum noſtrum, piis laudibus & precibus ex intimo corde emiſſis expromendę ſunt: *Et clamabant, Hoſanna, benedictus qui venit in nomine Domini, rex Iſrael.* 4. Jugum ejus ferendum eſt, ejuſque legi ſumma docilitate & humilitate parendum: *Et invenit Ieſus aſellum, & ſedit ſuper eum, ſicut ſcriptum eſt.* 5. Cùm timore ſervili non eſt excipiendus, ſed cum timore filiali & amore ardentiſſimo, ut Rex cordis noſtri: *Noli timere, filia Sion, ecce Rex tuus venit.* 6. Dare debemus operam, ut regnet ſuper nos, ut omnibus affectibus noſtris dominetur; non turbæ Judaicæ inconſtantiam imitari, quę poſt exceptionem tam ſolemnem & feſtivos applauſus, clamavit: *Crucifige, crucifige eum.*

20.21. *Erant autem quidam Gentiles, ex his qui ascenderunt, ut adorarent in die Festo. Hi ergo accesserunt ad Philippum, & rogabant eum, dicentes: Domine, volumus Iesum videre.* Quidam ex Gentibus, non Gentes integræ ascendebant in Jerusalem ad diem Festum, ut verum Deum adorarent. *Erat* enim *in sola Judæa notus Deus, & in solo Israel magnum nomen ejus: reliquam terram alta quædam tegebat caligo, nemine in mundo Divinam & Cœlestem lucem habente, præter unum Israel. Sed tunc temporis tamquam universis simul Gentibus in hoc mundo, à cognitione Dei seclusis, seorsimque suum locum tenentibus, genitus est Populus Domini, pars ejus, funiculus hæreditatis ejus Israel: Sic rursus in universum orbem Sole intelligibili invecto, & lumine Israelitis decedente, Gentibus verò appellente, extra universa Israel repertus est. Quippè dum expectant lucem, factæ sunt illis tenebræ, juxta id quod scriptum est: Operientes lucem, in nocte ambulaverunt. Ideò Salvator Pharisæos alloquens, ait:* Ego sum Lux mundi. *Eleganter enim minatur se discessurum ab Israel, translaturum in universum mundum suam gratiam, & aliis jam cognationis Dei radios expansurum.* Plenæ autem & universalis Gentium omnium vocationis ad fidem præludium, erat ille Gentilium quorumdam ascensus in Jerusalem, ut adorarent in die Festo, & desiderium videndi Jesum. Quod cùm Philippus Andreæ, & illi conjunctim Jesu nuntiassent, Jesus eis respondit:

S. Cyrill. Alexand. Libr. 5. in Ioann. P. 449.

23. *Venit hora, ut clarificetur Filius hominis.* Non in eo gloriam suam posuit, quòd Gentiles quidam eum videre vellent, sed quòd Gentiles post Passionem & Resurrectionem suam essent in omnibus Gentibus credituri. Ex occasione igitur istorum Gentilium, qui eum videre cupiebant, annuntiat futuram plenitudinem Gentium, & declarat mox adesse horam glorificationis suæ, qua facta in cœlis, Gentes erant credituræ. Unde prædictum est, *Exaltare super cœlos Deus, & super omnem terram gloria tua.* Hæc est gentium plenitudo, de qua dicit Apostolus: *Cæcitas ex parte contigit in Israel, donec plenitudo gentium intraret.*

S. Augustin. Tract. 51. in Ioann. n. 8.

Psal. 107. 6.

Rom. 11. 25.

24. *Amen, amen dico vobis, Nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet: si autem mortuum fuerit, multum fructum affert.* Christus Jesus granum frumenti est, per Incarnationem in agrum hujus mundi missum, ut semen electorum, & totius Ecclesiæ; mortuum & sepultum in terra; germinans, multumque fructum afferens per resurrectionem suam; cibus fidelium in Ecclesia militante, cibus æternus Sanctorum in Ecclesia triumphante. Ipsum erat granum mortificandum, & multiplicandum: *Mortificandum infidelitate Judæorum, multiplicandum fide populorum.* Et nos, qui Christi membra per gratiam ejus sumus, granum frumenti esse debemus, humiliari, mortificari, in area ventilari, sub mola conteri, per ignem & aquam afflictionum, per lacrymas & labores pœnitentiæ transire, ut *Unus panis, unum corpus* cum Christo in gloria efficiamur.

S. Augustin.

Si autem mortuum fuerit, multum fructum affert. Quanta seges Christianorum ex morte Christi orta! *Hesterni sumus* (inquit Tertull.) *& vestra omnia implevimus, urbes, insulas, palatium; sola vobis relinquimus Templa...* Ex morte ipsa Martyrum, Christianorum ingens numerus germinavit: *Plures efficimur, quoties metimur: Semen est sanguis Christianorum.*

Tert. in Apolog.

25. *Qui amat animam suam, perdet eam; & qui odit animam suam in hoc mundo, in vitam æternam custodit eam.* Vitæ præsentis, & commodorum temporalium inordinatus amor, in plerisque hominibus causa est damnationis & mortis æternæ. Perversus vitæ amor est, quo propter seipsam, propter commoda temporalia, propter voluptates diligitur. Perversè vitam amat, qui illius amittendæ metu deest suis erga Deum, erga Ecclesiam, erga animam suam officiis. Ille enim creaturam præponit Creatori, carnem spiritui, tempus æternitati, media fini, donum donatori: quæ magna perversitas est. *Si male amaveris, tunc odisti: si benè oderis, tunc amasti..... Cùm ergo causa articulus venerit, ut hac conditio præponatur, aut faciendum esse contra Dei præceptum, aut ex hac vita emigrandum, quorum duorum homo cogatur alterum eligere, comminante mortem persecutore: ibi eligat Deo dilecto emori, quàm offenso vivere.* Hoc est, odisse in hoc mundo animam suam, ut in vita æterna custodiat eam.

S. Augustin. Tract. 51. in Ioann. n. 10.

Qui amat animam suam, perdet eam. Luctuosa res est, perdere quod amas. Sed interdum & agricola perdit quod seminat. Profert, spargit, abjicit, obruit. Quid miraris? Istæ contemptor & perditor avarus est messor. Quid factum sit, hyems & æstas probavit; ostendit tibi gaudium metentis consilium seminantis.... Martyrium olim, nunc pœnitentia & mortificatio Christiana probant, hominem perversè non amare vitam suam. Nam & genus Martyrii est, inter epulas esurire, pauperem esse inter divitias, continere inter voluptates, quas offert mundus, quas ostentat malignus, quas desiderat noster ad malum proclivis appetitus.

"S. Aug. ser. 310. alias 19. ex additis à Sirmondo.

26. *Si quis mihi ministrat, me sequatur: & ubi sum ego, illic & minister meus erit. Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.* Tria sunt quæ Christianum ad vitę, mundique contemptum, ad pœnitentiam, ad labores, ad amorem crucis excitare debent. 1. Obligatio Christum Jesum imitandi, & illum ubique sequendi... Frustra Christianum se esse gloriatur, qui Christum minimè imitatur; qui non amat quod amavit; qui non contemnit, quæ ille contempsit. *Christus pro nobis passus est, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* 2. Spes præmii, scilicet societatis ejus in regno æternaque felicitate. Quis Regem terrenum per maxima quæque pericula & labores non sequatur, si spem habeat se inter ejus Aulæ primarios futurum; & multò magis, si regni socius & particeps futurus esset? Hanc igitur spem habentes, tamquam *anchoram animæ firmam*, & in verbis Christi fundatam, nos futuros æterni ejus regni participes, si ejus exemplum secuti fuerimus, ad propositum bravium curramus. 3. Honor quo Pater Æternus cumulabit eos, qui Filio suo fideliter servierint, illis indivisam cum Unigenito suo communicans hæreditatem: *Si quis mihi ministrat, me sequatur.* Quo fructu? Quo præmio? *Ubi sum ego, illic & minister meus erit.* Gratis ametur, ut operis quo ministratur illi, pretium sit esse cum illo. Ubi enim bene erit sine illo? Aut quando esse malè poterit cum illo? *Si quis mihi ministraverit, honorificabit eum Pater meus.* Quo honore, nisi ut sit cum Filio ejus? Nam quem majorem honorem accipere poterit adoptatus, quàm ut sit, ubi est Unicus? non æqualis factus Divinitati, sed consociatus æternitati?

"1. Petr. 2. 21.

"S. Aug. tr. 51. in Ioa. n. 1.

"philip. 2. 2. 4

"Ioa. 2. 6.

"Mat. 25. 40.

Si quis mihi ministrat, me sequatur. Ministrant Jesu Christo, qui non sua quærunt, sed quæ Jesu Christi. Hoc est enim, *me sequatur*, vias ambulet meas, non suas, sicut alibi scriptum est: *Qui se dicit in Christo manere, debet sicut ambulavit ille, & ipse ambulare.....* Debet etiam, si porrigit esurienti panem, de misericordia facere, non de jactantia, non aliud ibi quærere, quàm opus bonum, nesciente sinistra quid faciat dextera, id est, *Ut alienetur intentio cupiditatis ab opere charitatis.* Qui sic ministrat, Christo ministrat, rectèque illi dicetur: *Cùm uni ex minimis meis feciśti, mihi feciśti.* Sic ministrantem Christo honorificabit Pater ejus, honore illo magno, ut sit cum Filio ejus, nec umquam deficiat felicitas ejus.

Ubi ego sum, illic & minister meus erit. Ministri nomine non sanctì tantùm Episcopi, Sacerdotes, Prędicatores, Religiosi Viri intelliguntur; sed boni quilibet Christiani. Etiam vos pro modo vestro ministrate Christo, bene vivendo, eleemosynas faciendo, nomen doctrinamque ejus, quibus potueritis, prędicando, ut unusquisque etiam Paterfamilias, hoc nomine agnoscat paternum affectum suæ familiæ se debere. *Pro Christo & pro vita æterna suos omnes admoneat, doceat, hortetur, corripiat, impendat benevolentiam, exerceat disciplinam. Ita in domo sua Ecclesia-*

"S. Augusti. Tract. 51. in Ioa. n. 1.

ſiaſticum & quodammodo Epiſcopale implebit officium, miniſtrans Chriſto, ut in æternum ſit cum ipſo.

27. 28. *Nunc anima mea turbata eſt. Et quid dicam? Pater, ſalvifica me ex hac hora. Sed propterea veni in horam hanc.* Chriſti turbatio, qui noſtros aſſumere & pati dignatus eſt affectus, noſtra conſolatio eſt. Cùm ad dura quæque turbamur; cùm damnorum temporalium, contemptus, opprobriorum, perſecutionum, mortis metu & horrore natura turbatur, ne deſpondeamus animum. Non ex repugnantia naturæ ſentientis, ſed ex diſpoſitione & electione voluntatis Deus nos judicabit. *O Domine Mediator, Deus ſupra nos, homo propter nos, agnoſco miſericordiam tuam: nam quòd tu tantus tuæ charitatis voluntate turbaris, multos in corpore tuo, qui ſuæ infirmitatis neceſſitate turbantur, ne deſperando pereant, conſolaris.* S. Aug. tract. 52. in Io. n. 3.

Denique homo qui ſequi vult Chriſtum Jeſum, audiat, quà ſequatur. Acceſſit fortè hora terribilis; proponitur optio, aut faciendæ iniquitatis, aut ſubeundæ paſſionis: turbatur anima infirma, propter quam ſponte turbata eſt anima invicta: præpone tuæ voluntati voluntatem Dei. Creatorem tuum, Salvatorem tuum, Magiſtrum tuum imitare: Deum invoca in tribulatione, voluntatem ejus adora, qui te in hanc horam venire voluit. *Sic enim homo ab humanis in divina dirigitur, cùm voluntati humanæ voluntas divina præponitur.* In periculis, in anguſtiis, in damnis rerum temporalium, in tribulationibus, in morbis, in vita, & in morte, unam Dei voluntatem impleri poſtulemus, unam ejus gloriam deſideremus. *Pater, clarifica nomen tuum.* Id qui petit, ſemper exauditur.

31. *Nunc judicium eſt mundi, nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Chriſtus Jeſus morte ſua mundum liberavit, diabolum vicit. Et nos fide ac meditatione mortis & crucis ejus, diabolum vincamus & mundum. Chriſtus vicit mundum, cùm injuſtè à mundo judicatus eſt, tuncque in illo impletum fuit, quod prædixit Propheta: *Vt juſtificeris in ſermonibus tuis, & vincas cùm judicaris.* Sic juſti mundum judicant & vincunt, cùm ab illo perſecutionem patiuntur, & ab iniquis opprimi videntur. Pſ. 50.

S. Aug. ib. n. 8. *Nunc Princeps hujus mundi ejicietur foras.* Numquid diabolus fideles non tentat? Quomodo ergo per Chriſti paſſionem & mortem ejectus eſt foras? Tentare quidem non ceſſat: ſed aliud eſt intrinſecùs regnare, aliud forinſecùs oppugnare; nam & munitiſſimam civitatem aliquando hoſtis oppugnat, nec expugnat. Et ſi aliqua tela ejus miſſa perveniunt, admonet Apoſtolus, unde non lædant, commemorat *loricam & ſcutum fidei.* 1. Theſſal. 5. 8. Et ſi aliquando vulnerat, adeſt qui ſanat. 1. Joa. 2. 1. Quia ſicut pugnantibus dictum eſt: *Hæc ſcribo vobis, ut non peccetis:* ita qui vulnerantur, quod ſequitur, audiunt: *Et ſi quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Jeſum Chriſtum juſtum; ipſe eſt propitiatio peccatorum noſtrorum.* Quid enim oramus, cùm dicimus: *Dimitte nobis debita noſtra, niſi ut vulnera noſtra ſanentur?* Et quid aliud petimus, cùm dicimus: *Ne nos inferas in tentationem*, niſi ut ille qui inſidiatur vel certat extrinſecùs, nulla irrumpat ex parte, nulla nos fraude, nulla nos poſſit virtute ſuperare? *Quantaslibet tamen adversùm nos erigat machinas, quando non tenet locum cordis, ubi fides habitat, ejectus eſt foras.* Sed niſi Dominus cuſtodierit civitatem, in vanum vigilat, qui cuſtodit eam. Nolite ergo de vobis ipſis præſumere, ſi non vultis foras ejectum diabolum intrò iterum revocare. S. Ioa. Chr. h. 65. in Ioa.

32. *Et ego ſi exaltatus fuero à terra, omnia traham ad me ipſum.* Traham, inquit, tamquam à tyranno detentos, & per ſe minimè potentes ad evadendum è manibus ejus, utpotè repugnantis. Alio loco rapinam appellat. *Nemo poteſt ſpolia fortis rapere, niſi priùs alliget eum, & tunc ſpolia ejus rapiat.* Hæc autem ad illius vim oſtendendam dicit, ut illic rapinæ, hìc tractionis nomine uſus ſit. Matth. 12.

Omnia traham ad me ipſum. Crux non ſolùm tribunal eſt, in quo Chriſtus judicat mundum, ſed & thronus miſericordiæ erga peccatores, fons omnium benedictionum, cauſa noſtræ liberationis, inſtrumentum noſtræ ſalutis, origo gratiæ omnipotentis, qua Chriſtus ad ſe trahit omnia. *O admirabilis potentia crucis! O ineffabilis gloria paſſionis! In qua & tribunal Domini, & judicium mundi, & poteſtas eſt Crucifixi! Traxiſti Domine omnia ad te, ut quod in uno Judææ Templo obumbratis ſignificationibus tegebatur, pleno apertoque Sacramento univerſarum ubique Nationum devotio celebraret. Nunc etenim & ordo clarior Levitarum, & dignitas amplior Seniorum, & ſacratior eſt unctio Sacerdotum: quia crux tua omnium fons benedictionum, omnium eſt cauſa gratiarum, per quam credentibus datur virtus de infirmitate, gloria de opprobrio, vita de morte.* S. Leo ſ. 57. de Paſſ.

35. *Dixit ergo eis Jeſus: Adhuc modicum lumen in vobis eſt. Ambulate dum lucem habetis, ut non vos tenebræ comprehendant: & qui ambulat in tenebris, neſcit quò vadat.* Sine Chriſto, qui verum lumen eſt animarum noſtrarum, in tenebris ambulamus, erramus, offendimus, cadimus, vulneramur. Ambulemus in via Dei, dum lumen gratiæ ejus nobis præſens eſt; properemus ad bravium æternitatis, in via mandatorum Dei ambulemus, ne ſi hæreamus, nihil boni agentes, & non progrediamur euntes de virtute in virtutem, nos tenebræ comprehendant, & nox æterna involvat. *Dum lucem habetis, credite in lucem, ut filii lucis ſitis.* Admirabili Euangelii luce, in quam à Deo vocati ſumus, benè utamur; credamus in lucem, id eſt in veritatem; non ſterili fide, ſed per dilectionem operante, ut renaſcamur in veritate. Sincera perfectaque converſione mortem præveniamus, ne Jeſus à nobis recedat. *Hæc locutus eſt Jeſus, & abiit, & abſcondit ſe ab eis.*

37. 38. 39. 40. *Cùm autem tanta ſigna feciſſet coram eis, non credebant in eum..... Propterea non poterant credere, quia dixit Iſaias: Excæcavit oculos eorum, & induravit cor eorum.* Cùm quæſtiones hujuſmodi in medium venerint, Quare ille Deo deſerente excæcetur, ille Deo adjuvante illuminetur, non nobis judicium de judicio tanti Judicis uſurpemus, ſed contremiſcentes exclamemus cum Apoſtolo: *O altitudo divitiarum ſapientiæ & ſcientiæ Dei, quàm incomprehenſibilia ſunt judicia ejus, & inveſtigabiles viæ ejus!* Et, *Judicia tua abyſſus multa.* Terrible, ſed juſtum & adorandum judicium eſt, quo peccator in pœnam præcedentium peccatorum à Deo deſeritur, durique ac cæci cordis deſideriis traditur. Hoc velamen ſuper corda peccatorum extendit ſuperbia, tollit humilitas. Ingemiſcentes de noſtra ad bonum ſalutare agendum impotentia, quam ex primi hominis peccato ab origine contraximus, & propriè voluntatis peccatis roboravimus, imploremus gratiam Chriſti Jeſu, qui dixit: *Sine me nihil poteſtis facere.* Audiamus Dominum, & jubentem quid facere debeamus, & adjuvantem ut implere poſſimus. Nam & *Quoſdam nimia ſuæ voluntatis fiducia extulit in ſuperbiam, & quoſdam nimia ſuæ voluntatis diffidentia dejecit in negligentiam.* Illi dicunt, *Vt quid rogamus Deum, ne vincamur tentatione, quod in noſtra eſt poteſtate?* Iſti dicunt, *Vt quid conamur bene vivere, quod in Dei eſt poteſtate?* O Domine, ò Pater, qui es in cœlis, ne nos inferas in quamlibet iſtarum tentationum; ſed libera nos à malo. Audiamus Dominum dicentem, *Rogavi pro te Petre, ne deficiat fides tua:* ne ſic exiſtimemus fidem noſtram eſſe in libero arbitrio, ut divino non egeat adjutorio. Audiamus & Euangeliſtam, dicentem: *Dedit eis poteſtatem filios Dei fieri.* Ne omninò exiſtimemus in noſtra poteſtate non eſſe quod credimus, verumtamen in utroque illius beneficia cognoſcamus. Nam *Et agenda ſunt gratiæ, quia data eſt poteſtas: & orandum, ne ſuccumbat infirmitas. Ipſa eſt fides, quæ per dilectionem operatur, ſicut ejus menſuram Dominus cuique partitus eſt, ut qui gloriatur, non in ſeipſo, ſed in Domino glorietur.* Non itaque mirum eſt, quia *non poterant credere*, quorum voluntas ſic ſuperba erat, ut ignorantes Dei juſtitiam, ſuam vellent conſtituere; ſicut dicit de illis Apoſtolus, *Juſtitiæ Dei non*

Rom. 11. 33. Pſal. 35. 7. S. Aug. tr. 53. in Io. n. 8 9. Luc. 22. 31. Ioa. 1. 12. Gal. 5. 6. 1. Cor. 1. 31. Deut. 32. 5.

„ *non sunt subjecti*. Quia enim non ex fide, sed tamquam ex operibus ruinuerunt: ipso suo rumore cæcati, „ offenderunt in lapidem offensionis.... Fides autem „ Christi est, credere in eum qui justificat impium, credere in Mediatorem, sine quo interposito non reconciliamur Deo: credere in Salvatorem, qui venit, quod „ perierat, quærere atque salvare; credere in eum qui Joa.15.5. „ dixit: *Sine me nihil potestis facere*. Quia ergo ignorans Dei justitiam, qua justificatur impius, suam vult „ constituere, qua convincatur superbus, in hunc non „ potest credere. Hinc & illi *non poterant credere*: non quia mutari in melius homines non possunt; sed quandiù talia sapiunt, non possunt credere. *Hinc excæcantur & indurantur, quia negando divinum adjutorium, non adjuvantur.*

42.43. *Verumtamen & ex Principibus multi crediderunt in eum: sed propter Pharisæos non confitebantur, ut è Synagoga non ejicerentur.* Christiani credunt, sed longè plures in charitate non radicati, Christum, in quem credunt, factis confiteri erubescunt metu, vel cupiditate prohibente. Contemni timent ab hominibus, si profiteantur pietatem: carnalium hominum oblocutiones, irrisiones, calumnias verentur, si vi- Heb.11.24.25. tam suam Euangelio conforment: timent displicere mundo, si uni Deo servire & placere contendant: *Dilexerunt enim gloriam hominum, magis quam Dei*: Sancto Legislatori Moysi longè dissimiles, qui *Fide negavit se esse filium filiæ Pharaonis, magis eligens affligi cum Populo Dei, quam temporalis peccati habere jucunditatem, majores divitias æstimans thesauro Ægyptiorum, improperium Christi: aspiciebat enim in remunerationem: Fide reliquit Ægyptum, non veritus animositatem Regis: Invisibilem enim tamquam videns sustinuit.*

48. *Qui spernit me, & non accipit verba mea, habet qui judicet eum. Sermo quem locutus sum, ille judicabit eum in novissimo die.* Christiani ex Euangelio judicabuntur, cujus observantiam in baptismate promiserunt. Damnabuntur, nisi Dei Christique Filii ejus mandatis fideliter obediverint; non aliquibus dumtaxat, sed omnibus: *Quicumque* enim *totam legem ser-* Iacobi 2. 10. *vaverit, offendat autem in uno, factus est omnium reus.....* 12. *Sic loquimini, & sic facite, sicut per legem libertatis incipientes judicari.* Quicumque Euangelio credunt, & secundùm Euangelium vivere non curant, Christum spernunt, Christo injuriam faciunt. Aliter autem ju- Rom.2.12.13 dicabuntur qui non audierunt, aliter qui audierunt & contempserunt. *Quicumquè enim sine lege peccaverunt, sine lege peribunt: & quicumque in lege peccaverunt, per legem judicabuntur. Non enim auditores legis justi sunt apud Deum, sed factores legis justificabuntur.* Dei ergo legem ex charitate impleàmus. Hęc summa Christianæ pietatis est, hęc ad vitam æternam certissima via: *Et scio, quia mandatum ejus vita æterna est.* Moyses imminente morte, Lege Domini coram Populo Israel repetita, dixit: *Considera, quod hodie propo-* Deut. 30.15. *suerim in conspectu tuo vitam & bonum, è contrario mortem & malum: ut diligas Dominum Deum tuum, & ambules in viis ejus, & custodias mandata illius, & vivas.* Christus Jesus Redemptor, Magister & Legislator noster, consummato publicæ prædicationis Euangelii sui cursu, Passioni proximus, homines omnes ad Fidem Euangelicam ex omnibus gentibus vocatos, his verbis alloquitur, & ad credendum ac obediendum doctrinæ suæ ac mandatis hortatur: *Quia ego ex me ipso non loquor, sed qui misit me Pater, ipse mihi mandatum dedit, quid dicam, & quid loquar. Et scio, quia mandatum ejus vita æterna est.* Excitavit nos ad desiderium æternæ vitę, viam monstravit, auxilium tribuit, ut pervenire possimus.

CAPUT XIII.

Sensus Litteralis.

1. *Ante diem festum Paschæ*, die scilicet decimaquarta mensis primi ad vesperam, ante quàm solemnis Paschæ dies illuxisset, quæ 15. erat mensis, Lev.23.5. & Num.28.6. de qua in Lege scriptum est: *Mense primo, quarta decima die mensis ad vesperam Pascha Domini est, & quinta decima die mensis hujus Solemnitas Azymorum Domini est.* Pridie, inquam, hujus solemnitatis, *sciens Jesus*, ab æterno, ut Deus, & à primo suæ conceptionis instanti, ut homo, *Quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem*; cognoscens imminere illam horam, quæ in ejus erat potestate, in qua ex hoc mundo per mortem, Resurrectionem, & Ascensionem suam transiturus erat ad Patrem: *cùm dilexisset suos, qui erant in mundo*, cùm Apostolis suis, & in eorum persona omnibus electis suis, à Patre sibi datis, quos in mundo mille periculis, persecutionibus, calamitatibus expositos relicturus erat, hucusque insignia amoris sui argumenta dedisset: *in finem dilexit eos*; in fine vitæ perfectum in illos amorem evidentissimis indiciis & pretiosissimo pignore ostendit, institutione scilicet Sacramenti Corporis & Sanguinis sui, de qua alii Euangelistæ, & ablutione pedum eorum, quę præparatio fuit ad hoc sacrum Mysterium.

2.3.4.5. *Et cœna facta*, absoluta cœna legali, *cùm diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas Simonis Iscariotæ* filius; id est, cùm illi jam persuasisset diabolus scelus horrendum proditionis Christi Jesu: *Sciens Jesus, quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exivit & ad Deum vadit*: quamvis divinę originis suæ, dignitatis ac potestatis infinitæ, ac glorię quam mox intraturus erat, conscius esset: ad humile ministerium se demisit: *Surgit à cœna, & ponit vestimenta sua* extima, id est, tunicam exteriorem, ut ad servile, quod mox obiturus erat, ministerium expeditior esset: *& cùm accepisset linteum, præcinxit se*; qui ministrantium habitus est: *Deinde mittit aquam in pelvim, & cœpit lavare pedes discipulorum, & extergere linteo quo erat præcinctus.* Aliquorum pedes ante lavisse, quàm veniret ad Petrum, Euangelii contextus significare visus est Origeni, qui à Orig. in Ioa. Juda incœpisse commentatur, non à Petro: ut Me- p.382.Edit. Huet. dicus plurimis infirmis subministrans juxta artem medicinæ, initium medendi facit ab his qui urgentur, quique pejùs affecti sunt. Sed S. Augustinus à Petro incœpisse censet.

6.7.8.9. *Venit ergo ad Simonem Petrum. Et dicit ei Petrus: Domine, tu mihi lavas pedes?* Tu Dei Filius, mihi peccatori, Dominus servo, Magister discipulo? *Respondit Jesus, & dixit ei: Quod ego facio, tu nescis modò*, non capis mysterium hujus ablutionis, non intelligis, quò tendat hic ritus: *Scies autem postea*, tum me exponente, tum Spiritu sancto docente. *Dicit ei Petrus*, Dominicæ humilitatis altitudine exterritus: *Non lavabis mihi pedes in æternum*: Numquam patiar, ut Dominus meus mihi tam vile ministerium exhibeat. *Respondit ei Jesus: Si non lavero te, non habebis partem mecum*: nisi sinas, ut pedes tuos lavem, inobedientiæ tuæ merito à mensa mea, amicitia, familia & regno te excluSum iri denuntio. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantum pedes meos, sed & manus & caput*; seu totum corpus ubi abluendum summitto, potius quàm à tua excludar amicitia, familia, & hæreditate. Id dixit *amore & timore perturbatus, & plus expavescens Christum sibi negari, quàm usque ad suos pedes humiliari.* S. Augustin. Tract. 56. in Ioan. n. 1.

10.11. *Dicit ei Iesus: Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet; sed est mundus totus*: Qui totum corpus lavit in balneo, sola pedum lotione indiget, qui terram calcando sordes contrahunt: *Et vos mundi estis*, spiritali munditie, animam per fidem, quam sermonibus meis adhibuistis, sanctificatam habentes; ita ut à levibus dumtaxat culpis, quæ humana conversatione facilè contrahuntur, purgari & ablui indigeatis; *sed non omnes*, mundi estis. Judam excipit, qui facinus proditionis jam animo volvebat. *Sciebat enim, quisnam esset qui traderet eum; propterea dixit: Non estis mundi omnes.*

12.13.14.15. *Postquam ergo lavit pedes eorum, & accepit vestimenta sua, cum recubuisset iterum* ad cœnam justam sive domesticam, quam finivit instituto Corporis & Sanguinis sui Sacramento, *dixit eis: Scitis, quid fecerim vobis?* Attenditis ne ad humilem obsequium quod modò vobis exhibui? *Vos vocatis me, Magister, & Domine, & bene dicitis: sum etenim:* Nihil mihi alienum per adulationem tribuitis: sum etenim Dominus redimendo, Magister docendo. *Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes:* multò magis vos qui conservi estis, hoc & similia humillimæ servituris officia vobis invicem exhibere debetis. *Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis:* Exemplum imitandum proposui, ut quod à me fieri vidistis, & vos ipsi præstetis.

16. *Amen, amen, dico vobis: Non est servus major domino suo:* (familiare proverbium est) *neque Apostolus*, id est, qui missus est cum mandatis, *major est eo qui misit illum.* Quia Apostoli futuri erant Principes Ecclesiæ, & muneris auctoritate, & donorum excellentia; ideò eos munit contra superbiam, quæ eminentiam vulgò comitatur, & docet, quò sublimiores erunt, eò magis illos debere se in aliorum usus & ministerium, maximè spiritale, impendere, & omnium Dei servorum servos se existimare: & cùm Ecclesiis à se fundatis sacra auctoritate præerunt, ad omnium fidelium pedes humilitate se demittere, cujus exemplum à Magistro qui eos instituit, & Domino qui eos misit, acceperunt.

17.18.19. *Si hæc scitis*, facienda vobis juxta doctrinam exemplumque meum, *beati eritis, si feceritis ea.* Fides enim, quæ per dilectionem non operatur, ad damnationem magis est, quàm ad salutem, eorum culpa qui non agunt, quæ facienda esse ad salutem consequendam credunt. *Non de omnibus vobis dico*, quòd hæc facturi sitis, & beati futuri; *ego scio quos elegerim:* Novi, quales sint, & quales futuri singuli vestrum, quos ad Apostolatum vocavi: *Sed ut adimpleatur Scriptura:* Verùm hanc Scripturam oportet adimpleri, quia præscientia Dei non fallitur: *Qui manducat mecum panem, levabit contra me calcaneum suum:* Quem mensæ meæ participem feci, pede sublimi me premet, dejiciet, calcabit. *Amodo dico vobis, priùs quàm fiat, ut cùm factum fuerit, credatis, quia ego sum:* Hæc vobis prænuncio, antequam fiant, ne vos offendat inexpectatus eventus; sed cùm impleta fuerint, credatis me Filium Dei esse, rerum futurarum & cogitationum cordium conscium: & Christum, de quo hæc in Scripturis prædicta sunt. Nemo portò existimet, ideò facta esse ab aliquibus opera mala, quæ in Scripturis prædicta sunt, verbi gratia proditionem Judæ, quia Scriptura ea prædixerat: sed Spiritum sanctum rerum futurarum præscium ea prædixisse, ut cùm evenerint, pignus fidei prædictionem habentes, illum, de quo hæc scripta sunt, certò & indubitatò cognoscamus.

S. Cyrill. Alexand. l. 9. in Ioan. p. 562.

Non de omnibus vobis dico; ego scio quos elegerim, ad beatitudinem æternam, de qua ait: *Beati eritis, si feceritis ea.* Hoc non de omnibus dicit: scit enim quos ad societatem beatitudinis hujus elegerit. Non est ex eis Judas, qui panem Christi sic edebat, ut super eum levaret calcaneum. *Illi manducabant panem Dominum, ille panem Domini contra Dominum: illi vitam, ille pœnam.*

S. Augustin. Tract. 59. in Ioann.

29. *Amen, amen, dico vobis: Qui accipit, si quem misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me misit.* Ne ob humilitatis opera se parvipendendos existimarent Apostoli, ad eorum solatium significat, suæ voluntatis esse, ut Fideles illis omnia reverentiæ & charitatis officia exhibeant, quæ ipse velut sibi exhibita remunerabit: quia honor Apostolis exhibitus, ei qui illos misit, exhibitus censetur; ut honor & officia ipsi Christo exhibita, Patri à quo missus est, & qui in ipso est, censentur exhibita. Nam in Legato is honoratur, cujus Legatus est. In hoc unum tendit Christi comparatio. *Cum ista dicebat, non ab illo naturæ unitas; sed in eo qui mittitur, mittentis commendatur auctoritas. Sic itaque eum qui missus est unusquisque accipiat, ut in illo eum qui mittit, attendat. Si ergo attendas Christum in Petro, invenies discipuli Præceptorem: si autem attendas Patrem in Filio, invenies Vnigeniti Genitorem: & sic in eo qui missus est, sine ullo accipis errore mittentem.*

S. Aug. tr. 59. in Ioan.

21.22. *Cum hæc dixisset Iesus, turbatus est spiritu*, spontè commotus est, & periculi consideratione, & sceleris Judæ horrore: *& protestatus est*, palam declaravit, quod tectiùs dixerat, fore ut ab uno ex discipulis secum discumbentibus proderetur: *Amen, amen, dico vobis: Quia unus ex vobis tradet me. Aspiciebant ergo ad invicem discipuli, hæsitantes, de quo diceret:* Perculsi rei vix credibilis atrocitate, observabant, si quod indicium malè conscii, ex vultu colligere possent.

23.24. *Erat ergo recumbens unus ex discipulis ejus in sinu Iesu, quem diligebat Iesus* familiariùs cæteris. Hac modesta circumlocutione seipsum Joannes designat. *Innuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei: Quis est de quo dicit?* Nutibus ipsum rogavit, ut Jesum interrogaret, quis esset proditor, tum ut insontes extra suspicionem essent, tum ut à scelerato caverent, tum ut ejus conatum pro viribus impedirent. Ad hujus loci intelligentiam observandum est, modum accubitus mensæ apud Judæos & Romanos hunc fuisse. Jacebant reclinata superiori parte corporis in cubitum sinistrum, inferiori in longum porrecta & jacente, capite leviter erecto, dorso pulvillis modicè suffulto. Et primus quidem discumbebat ad caput lecti, cujus pedes porrigebantur juxta dorsum secundi. Discumbentibus ergo Christo & discipulis, accubuit Petrus à tergo Christi, & Joannes à sinu: Joannes in sinu Christi, & Christus in sinu Petri. Non potuit ergo Christus promptè colloquium cum Petro in aurem habere leniter susurrando. Petrus ergo supra caput Christi Joannem respiciens, nutu eum excitat, ut de re interroget.

Lipsius. Ligfoot, Horis Hebraic. in Ioa. p. 619.

26.27.28.29.30. *Respondit Iesus*, submissa voce, ne cæteri audirent: *Hic est, cui ego intinctum panem porrexero. Et cùm intinxisset panem*, seu frustum panis in jusculum, *dedit Iudæ Simonis Iscariotæ* filio. *Et post bucellam*, cùm frustum illud panis intincti à Jesu acceptum comedisset, *introivit in eum Satanas*, ut sibi jam traditum pleniùs possideret, in quem priùs intraverat, ut deciperet. Priùs ergo intraverat, immittendo in cor ejus cogitationem, qua traderet Christum: talis enim jam venerat ad cœnandum. Nunc autem post panem intravit in eum, non ut adhuc alienum tentaret, sed ut proprium possideret. *Et dixit ei Iesus: Quod facis, fac citiùs.* Fac quod facere decrevisti, non impedio, ferre paratus sum. *Vox hæc*, (inquit S. Leo) *non jubentis est, sed sinentis; nec trepidi, sed parati: qui habens omnium temporum potestatem, ostendit se & moram non facere traditori, & sic ad redemptionem mundi paternam exequi voluntatem, ut facinus quod à persequentibus parabatur, nec impelleret, nec timeret.* Litteræ minùs consonat S. Cyrilli explicatio, qui hæc verba, *Quod facis, fac citius*, non ad ipsum Judam, sed ad diabolum, cujus instinctu proditionis scelus meditabatur, pertinere asserit.

Luc. 22. 3. 4. S. Augustin. Tract. 62. in Ioann. S. Leo, s. 16. de Pass. Dom. 7.

Hoc autem nemo scivit discumbentium, ad quid dixerit ei. Nemo Apostolorum cum Jesu discumbentium tunc intellexit vim illorum verborum, *Quod facis, fac citiùs.* An Joannes ipse tunc intellexerit, incertum.

Qui-

Quidam enim putabant, quia loculos habebat Judas, ut Dominicæ familiæ œconomus, *quòd dixisset ei Jesus: Eme ea quæ opus sunt nobis ad diem festum*, postridie celebrandum, scilicet die Veneris 15. mensis primi; *aut* illi dedisse in mandatis, *ut egenis aliquid daret. Cùm ergo accepisset ille buccellam* intinctam à Jesu, quę non erat Eucharistia, cujus ante fuerat cum cæteris Apostolis particeps, *exivit continuò*, dæmone impellente, ut facinus opere compleret. *Erat autem nox*, id est, initium noctis: Nam qui sequuntur sermones, in multam noctem sunt protracti.

Confer cum Luc. 22.19.21.

S. Augustin. Tract. 62. in Joan. n. 3.

31.32. *Cùm ergo exisset* Judas, *dixit Jesus: Nunc clarificatus est Filius hominis, & Deus clarificatus est in eo:* Nunc ego glorificandus sum passione, morte, & resurrectione; & Deus in me glorificabitur, siquidem innotescet mundo, me, non solùm esse Filium hominis, sed & Filium unigenitum Dei. *Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso; & continuò clarificabit eum:* Quòd si Deus per ipsum glorificatus est sese humiliantem, & voluntatem Dei Patris in omnibus facientem: & Pater glorificabit eum, immortalitate & gloria corpus ejus donans, & nomen ejus super omne nomen celebre ac venerabile faciens. Id autem continuò præstabit, ejus resurrectione maturata.

S. Augustin. Tract. 63. in Ioann.

33. *Filioli, adhuc modicum vobiscum sum*, sensibili præsentia, in carne mortali. *Quæretis me*, præsentiam meam desiderabitis; *& sicut dixi Judæis: Quò ego vado, vos non potestis venire, & vobis dico modo.* Non potestis nunc venire mecum in cœlum, ut sitis gloriæ meę participes: venietis autem postea, suo quisque tempore, quò Judæi in infidelitate pertinaces numquam venient. Unde Judæis dixit: *Quæretis me, & non invenietis:* Discipulis autem dicens: *Quæretis me*, verba illa terribilia non addidit, *& non invenietis;* & paternum suum tenerumque erga eos amorem declaravit hoc nomine, *filioli;* & illis dilatam dumtaxat beatitudinem significat, quæ Judæis incredulis penitùs negata est.

Joan. 7.14.

34.35. *Mandatum novum do vobis, Ut diligatis invicem sicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem.* Mandatum do vobis, ut solent abeuntes mandata suis dare: mandatum novum, mihi proprium ac peculiare, præstans, eximium: mandatum novum, id est, novo modo expositum, nova formula traditum. Illud enim, *sicut dilexi vos*, longè est expressius, quàm illud Legis, *sicut te ipsum.* Sicut dilexi vos, non ob humanas rationes, non ob meam utilitatem, sed propter vestram salutem; sicut dilexi vos, usque ad sanguinis effusionem, pro vobis mori non dubitans: sic vos mutuò diligite, ut non tantùm in rebus hujus vitæ, sed maximè in his, quæ salutem æternam spectant, dilectionem vestram probetis, & pro aliorum æterna salute, nulla incommoda, ne mortem quidem refugiatis. *Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem*, &c. Hoc mandatum quasi de novo do vobis, singulari studio & affectu, meo nomine, meoque exemplo instauratum, vobis commendo. *In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* Legisperitorum discipuli, ex receptis quibusdam sententiis & interpretationibus Legis; Pharisæorum, ex habitu & cęremoniis; Joannis Baptistæ, ex austeritate & jejuniis agnoscuntur: vos verò meos esse discipulos cognoscent omnes ex mutua dilectione. Hæc tessera vestra, hoc signaculum est, *Charitas.*

S. Augustin. Tract. 63. in Ioann.

36.37.38. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, quò vadis?* Quod suscipis iter, in quo nos te sequi non posse, ais? *Respondit Jesus: Quò ego vado*, ad crucem, ad mortem, & sic ad gloriam, *non potes me modò sequi:* nondum habes satis virium, ut pro me mortem subeas: *sequeris autem postea:* Cùm indutus fueris virtute ex alto, Spiritu sancto roboratus, adversa quæque pro nomine meo pati poteris, & novissimè mortem crucis, cùm impleveris ministerium à me tibi commissum in fundatione & regimine Ecclesiæ. *Dicit ei Petrus: Quare non possum te sequi modò?* Quid impedit? Putas ne me itineris molestia, aut ullis periculis terreri? *Animam meam pro te ponam:* Mortis etiam discrimini, si opus sit, me pro tuo capite objiciam. *Respondit ei Jesus; Animam tuam pro me pones?* Ita ne verò? Paratus te esse profiteris ad mortem pro me subeundam? *Amen, amen, dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges:* Ego qui te meliùs novi animum tuum, tibi certissimè futurum prænuntio, fore ut ter neges te meum esse discipulum, antequam gallus cantum suum absolverit, seu antequam præterierit vox gallicinii.

Sensus Moralis.

1. *Ante diem Festum Paschæ, sciens Jesus, quia venit hora ejus, ut transeat ex hoc mundo ad Patrem, cùm dilexisset suos, qui erant in mundo, in finem dilexit eos.* Christus Jesus in fine vitæ suæ mortalis majora perfectæ dilectionis indicia suis dedit, eximiis humilitatis & patientiæ exemplis, novorum Sacramentorum, maximique & jugis Sacrificii institutione, sanguinis sui effusione pro illorum, totiusque mundi salute. Nihil omisit, quod vehementer amantem deceret, ut eorum in se charitatem augeret, & ad futura mala forti animo subeunda accenderet. In finem dilexit eos, hoc est, semper dilexit. *In finem dilexit*, id est, usque ad mortem illum dilectio perduxit. Christum Jesum diligamus, quoniam ipse prior dilexit nos; nec solis Apostolis, sed nobis omnibus hæc summi amoris argumenta dedit. Diligamus in hoc mundo constanter ac perseveranter, ut nihil nos ab ejus charitate separet. Cum ipso transeamus de hoc mundo ad Patrem. Hic transitus digna celebratio veri Paschatis est. Pascha Hebraicè *transitum* significat. Propterea tunc primùm Pascha celebravit populus Dei, quando ex Ægypto fugientes, Mare rubrum transierunt. Nunc ergo figura illa Prophetica, in veritate completa est, cùm sicut ovis ad immolandum ducitur Christus, cujus sanguine illitis postibus nostris, id est, cujus signo crucis signatis frontibus nostris, à perditione hujus sæculi, tamquam à captivitate vel interemptione Ægyptia liberamur: & agimus saluberrimum transitum, cùm à diabolo transimus ad Christum, & ab isto instabili sæculo ad ejus fundatissimum regnum. *Ideo quippe ad Deum permanentem transimus, ne cum mundo transeunte transeamus.* Aliud enim est transire de mundo, aliud est transire cum mundo: aliud ad Patrem, aliud ad hostem. *Nam & Ægyptii transierunt, non tamen transierunt per mare ad regnum, sed in mare ad interitum.*

S. Chr. h. 69. in Ioann.

S. Au. tr. 55. in Ioan.

2.3.5. *Et cœna facta, cùm diabolus jam misisset in cor, ut traderet eum Judas.... Sciens, quia omnia dedit ei Pater in manus, & quia à Deo exivit, & ad Deum vadit: surgit à cœna, & posuit vestimenta sua, &c. & cœpit lavare pedes discipulorum.* Propriarum miseriarum cognitio, propriæ infirmitatis quotidiana experientia, hominem corruptum sub potenti manu Dei non humiliant. Christum verò Jesum divinæ suę originis, magnitudinis, gloriæ, potestatis consideratio non prohibet ab humiliatione sub pedibus vilissimæ creaturæ, perfidi homuncionis, cujus cor diabolus possidet. Hinc discant homines, nec de generis sui splendore, nec de sua potestate extolli. Dei magnitudinem, Christi humilitatem considerent, & ab ejus exemplo humiliari discant. Nihil deest humiliationi Salvatoris, omnes actionis hujus circumstantię perfectionem ejus comprobant. Omnes ministerii vilissimi partes ipse implet, nullo adjuvante, nullo ipsi ministrante. Exuit ipse vestimenta sua, linteum accepit, se præcingit, aquam mittit in pelvim, discipulorum, ipsius Judæ proditoris pedes lavat, extergitque linteo, quo erat præcinctus. Cùm illi Pater omnia dedisset in manus, ille discipulorum non manus, sed pedes lavit: & cùm se sciret à Deo exisse, & ad

" S. August. Tract. 55. in Ioann.

Deum

» Deum pergere, non Dei Domini, sed hominis servi implevit officium. Ad cumulum humilitatis accessit, quòd » etiam illi non dedignatus est pedes lavare, cujus manus jam prævidebat in scelere. Quid autem mirum, si » surrexit à cœna, & posuit vestimenta sua, qui cùm in forma Dei esset, semetipsum exinanivit? Quid mirum » si præcinxit se linteo, qui formam servi accipiens, habitu inventus est ut homo? Quid mirum, si misit » aquam in pelvim, unde lavaret pedes discipulorum, » qui in terram sanguinem fudit, quo immunditiam di» luceret peccatorum? Quid mirum, si linteo, quo erat » præcinctus, pedes quos laverat, tersit, qui carne qua » erat indutus, Euangelistarum vestigia confirmavit? » Passurus exitia, præmisit obsequia: non solùm eis » pro quibus erat subiturus mortem, sed etiam illi qui » eum traditurus erat ad mortem. *Tanta est quippè humana humilitatis utilitas, ut eam suo commendaret exemplo etiam divina sublimitas: quia homo superbus in æternum periret, nisi illum Deus humilis inveniret. Venit enim Filius hominis quærere, & salvum facere quod perierat. Perierat autem superbiam deceptoris secutus, ergo humilitatem Redemptoris sequatur inventus.*

Luc.19.10.

8.9. *Dicit ei Petrus: Non lavabis mihi pedes in æternum. Respondit ei Iesus: Si non lavero te, non habebis partem mecum.* Pulcrum spectaculum! Amor, fides, observantia, pietas, humilitas Petri certant cum humilitate & charitate Christi Jesu. Horret ac metuit, considerans eum, qui cum Patre unus Deus est, ac Dominus universi, servile ministerium obire; expavescit, videns eum cui ministrant Angeli, ad pedes hominum peccatorum abjectum. *Metuit* discipulus *tantæ rei pondus*; & usitatam ac familiarem sibi reverentiam prætexens, recusat officium, cujus nondum causam finemque noverat. Verùm vincat oportet devotionem Petri humilitas & charitas Christi. Humilitas Petri vera non esset, nec pietas ejus sincera, nisi Domini Jesu voluntati subjecta. Qui enim specie humilitatis voluntati Dei, Superiorumque mandatis eam significantibus resistit, superbus est; ideòque partem cum Christo humilitatis Magistro non habet. *Si non lavero te, non habebis partem mecum.* Nihil terribilius comminari Christus potest animæ ipsum diligenti, quàm æternam ab illo separationem;

S. Cyr. Alex.

S. Cyrill. l. 9. in Ioan. p. 723.

» *Nisi lavero te, non habebis partem mecum.* Significat etiam his verbis, quòd nisi quis per ejus gratiam » sordes ex peccato contractas abluerit, particeps futurus non sit vitæ, quæ ab eo manat, sed regni cœlorum expers mansurus. Nec enim fas est impuris in supernas mansiones ingredi, sed qui per dilectionem » in Christum puram habent conscientiam, & sanctificati sunt in Spiritu per sanctum baptisma. Qui verò post baptismum inquinati sunt peccato, pœnitentiæ aqua ablui debent, & sanguine Christi ab ipsomet purgari & sanctificari, ut Mensa ejus, Communione corporis ejus, æternaque gloriæ societate digni sint.

Dicit ei Simon Petrus: Domine, non tantùm pedes meos, sed & manus, & caput. Caput hominis interioris, fides est, bonorum omnium sensuum, sanctorumque motuum origo; manus, opera; pedes, affectus. Hæc omnia subdenda sunt gratiæ Christi, ut ea operante, fides pura sit ab erroribus, vita pura sit à criminibus, affectus puri sint à sordibus, quæ ex amore sæculi, & adhæsione ad res terrenas contrahuntur.

10. *Dicit ei Iesus: Qui lotus est, non indiget, nisi ut pedes lavet, sed est mundus totus. Et vos mundi estis, sed non omnes.* Toto vitæ hujus mortalis tempore mystica hæc pedum ablutio, id est, terrenorum affectuum purgatio in nobis exercenda est. In sancto quidem baptismate homo totus abluitur; verumtamen » cùm in rebus humanis postea vivitur, utique terra » calcatur. Ipsi igitur humani affectus, sine quibus in » hac mortalitate non vivitur, quasi pedes sunt, ubi » ex humanis rebus afficimur, & sic afficimur, ut si » dixerimus, quia peccatum non habemus, nos ipsos » decipiamus, & veritas in nobis non sit. Quotidie » igitur pedes lavat nobis, qui interpellat pro nobis: & quotidie nos opus habere, ut pedes lavemus, id est, « vias spiritualium gressuum dirigamus, in ipsa Oratio- « ne Dominica confitemur, cùm dicimus: *Dimitte nobis* « *debita nostra, sicut & nos dimittimus debitoribus no-* « *stris. Si enim confiteamur*, sicut scriptum est, *peccata* « *nostra*, profectò ille qui lavit pedes discipulorum suo- « rum, *fidelis est & justus, ut dimittat nobis peccata no-* « *stra, & mundet nos ab omni iniquitate*, id est, usque « ad pedes quibus conversamur in terra. Proinde Eccle- « sia quam mundat Christus lavacro aquæ in verbo, non « solùm in illis est sine macula & ruga, qui post lava- « crum regenerationis continuò ex hujus vitæ conta- « gione tollumtur, nec calcant terram, ut opus habeant « pedes lavare; verùm etiam in eis, quibus istam mise- « ricordiam præbens Dominus, fecit eos de sæculo isto « lotis etiam pedibus emigrare. In his autem qui hùc de- « morantur, etiamsi munda sit, quoniam justè vivunt; « opus tamen habent pedes lavare, quoniam sine pecca- « to non sunt. Propter hoc dicit in Cantico Canticorum, « *Lavi pedes meos, quomodo inquinabo illos?* Di- « cit enim hoc, cùm cogitur ad Christum venire, & « terram calcare cùm venit.... Vide & S. Bernardum « Serm. 1. *In Cœna Domini*. «

1.Ioa.1.9.

Cant.5.3.

12.13.14.15. *Scitis quid fecerim vobis? Vos vocatis me Magister, & Domine, & bene dicitis: sum etenim. Si ergo ego lavi pedes vestros, Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes. Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos faciatis.* Discipuli Christi sumus; ejus igitur documenta & præcepta animo complecti, diligere, prædicare & sectari debemus, ut Magistri nostri. Christi servi sumus; illi igitur in omnibus & semper obsequi debemus ut Domino nostro, qui nihil nisi justum, sanctum, salutare nobis præcipere potest. Ejus humilitatem & charitatem debemus imitari, & pro nostris viribus nos ei conformare. Hæc enim vox, *Quemadmodum*, similitudinem, non æqualitatem significat. Sic ludimagistri pueris litteras quàm pulcherrimas scribunt, ut quoad poterunt, imitentur. Ubi nunc qui conservos despiciunt? Ubi qui honores expetunt? Proditoris pedes Dominus lavit, sacrilegi, furis, & ipso proditionis tempore, cùm nulla speranda esset emendatio, mensam communem posuit; & tu elatis superciliis intumescis? *Si ergo ego lavi pedes vestros Dominus & Magister, & vos debetis alter alterius lavare pedes.* Non dixit, quod majus erat: Si ergo pedes proditoris lavi, quid mirum, si vos alter alterius? sed rem fecit, inde eam discipulis tantæ humiliationis & charitatis testibus æstimandam reliquit. Ideò dicebat: *Qui fecerit, & docuerit, hic magnus vocabitur.* Hæc enim vera doctrina est: quod doces, id re ipsa operari. Quem fastum hoc humilitatis exemplum non tolleret? Quam non deprimeret elationem? Qui sedet super Cherubin, proditoris pedes lavit: tu homo, terra & pulvis, extolleris & intumescis? Quòd si veram celsitudinem concupiscis, viam te docebo. Humilitas est. Numquam humilitas sine magnitudine animi, nec superbia sine pusillanimitate. Qui enim præsentibus terrenisque rebus tamquam magnis inhiat, is vilis est & abjecti animi. Sapiens parvifacit temporalia & peritura; nec igitur ea ab alio desiderat accipere: contra verò, qui sapiens non est, ad ludicra & vilia, puerorum instar afficitur, illaque admiratur.

Matt.5.

S.Aug. l.13. in Ioa.

Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci, ita & vos faciatis. Non dedignetur, quod fecit Christus, facere Christianus. Cùm enim ad pedes fratris inclinatur corpus, etiam in corde ipso vel excitatur, vel si jam inerat, confirmatur ipsius humilitatis affectus. Debet tandem unusquisque se infra proximum humiliare, ut illum Christo lucretur. Debet, prout suę conditioni, statui, vel officio convenit, pedum ipsius, id est, affectuum, & conversationis sordes lavare & abstergere bonis exemplis, fraterna correctione, salutaribus monitis & consiliis, adhortationibus, orationibus, injuriarum condonatione. Quid enim videtur in hac altitudine sacramenti Dominus significare, cùm dicit, *Exemplum enim dedi vobis, ut quemadmodum ego feci vobis, ita & vos fa-*

S. Augustin. Tract. 56. in Ioann.

cia-

ciatis: nisi quòd apertissimè dicit Apostolus, *Donantes vobismetipsis, si quis adversùs aliquem habet querelam, sicut & Dominus donavit vobis, ita & vos*? Invicem itaque nobis delicta donemus, & pro nostris delictis invicem oremus, atque ita quodammodo invicem pedes nostros lavemus. Coloss.3.13.

16.17. *Amen, amen dico vobis: Non est servus major domino suo: neque Apostolus major est eo qui misit illum. Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea.* Non ad convincendam mentem, sed ad movendam voluntatem Discipulorum, duplici juramento confirmat Christus, servum non esse domino suo majorem, nec Apostolum eo qui misit illum. Id certè non ignorabant, quod speculationem attinet: sed necesse erat, ut Ecclesiæ Pastores & Rectores persuasum haberent, se in firmissimo profundæ humilitatis fundamento suam omnem excellentiam collocare debere, suum meritum constituere: nihilque fore injustius, quàm si servi ac discipuli præceptum & exemplum humilitatis à Domino suo & Magistro sibi traditum implere negligant, aut contemnant. *Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea.* Præstaret enim nescire, quàm cognita nolle perficere. Unde aliàs ait: *Qui non cognovit voluntatem domini sui, & non fecit, vapulabit paucis: qui autem cognovit, & non fecit, vapulabit multis.* Nam ei qui sciens voluntatem domini sui, contra illam fecerit, cognitio condemnationi erit: contempsit enim, cùm ad officium implendum nihil ei deesset. Cognitio igitur sine operibus inanis est, Fides sine operibus mortua est. *Si hæc scitis, beati eritis, si feceritis ea.* Luc.18.41.

20. *Amen, amen dico vobis: Qui accipit si quem misero, me accipit: qui autem me accipit, accipit eum qui me misit.* Unio Christi cum membris suis tam intima, tam arcta est, ut collata ipsis officia & beneficia accipiat & remuneret velut sibi ipsi facta. Sed major est illius cum Ministris suis conjunctio, propter unitatem Sacerdotii, cujus illos participes facit. Ab illo missi sunt, ut ille à Patre; locum illius in Ecclesia tenent; auctoritatem illius exercent; divinæ illius unctionis emanationem acceperunt; Sacerdotio illius funguntur. Quicumque igitur illos rejicit, vel spernit, Christum spernit & rejicit. Quicumque illos recipit & colit, Christum recipit & colit.

21. *Cùm hæc dixisset Jesus, turbatus est spiritu, & protestatus est, & dixit: Amen, amen dico vobis: Quia unus ex vobis tradet me.* Quàm immane sit Judæ scelus, quàm horrenda proditio, nihil magis ostendit, quàm Christi Jesu turbatio. Tam nefarium est indignè communicantium crimen, tam execrandum scelus Sacerdotum & Pastorum, qui veritatem, Ecclesiam, bonum salutis animarum suis commodis postponunt, ut talis proditionis consideratione turbari posset Anima Christi Jesu, si adhuc in carne mortali versaretur, & his affectionibus obnoxia esset, quas propter nos suscipere, patique voluit. Id etiam fortassis nobis

S.August. tract.60. in Joan.

» significare Dominus sua perturbatione dignatus est, » quòd falsos fratres, & Dominici agri zizania ita ne» cesse est usque ad messis tempus inter frumenta tolera» ri, ut quando ex eis aliqua separari etiam ante messem » urgens causa compellit, fieri sine Ecclesiæ perturbatio» ne non possit. Hanc perturbationem sanctorum suo» rum per schismaticos & hæreticos futuram, quodam» modo prænuntians Dominus, præfiguravit in se ipso, » cùm exituro Juda homine malo, & commixtionem » frumenti, in qua diu fuerat toleratus, separatione aper» tissima relicturo, turbatus est non carne, sed spiri» tu. *Spiritales enim ejus in hujusmodi scandalis non perversitate, sed charitate turbantur, ne forte in separatione aliquorum zizaniorum simul eradicetur & triticum.*

S.Aug. tr.61. in Ioan.

Unus ex vobis tradet me. Unus ex vobis, numero, non merito; specie, non virtute; commixtione corporali, non vinculo spirituali; carnis adjunctione, non cordis socius unitate: proinde non qui ex vobis est, sed qui ex vobis exiturus est. Unde S. Joannes in Epistola sua scribit: *Ex nobis exierunt, sed non erant ex nobis: nam si fuissent ex nobis, permansissent utique nobiscum.* 1 Joan.2.19.

Alex. Expos. in Euang.

Non erat igitur ex illis Judas: mansisset enim cum illis, si esset ex illis. Utrumque tamen verum est; & *ex nobis*, & *non ex nobis*: *secundùm aliud ex nobis, secundùm aliud non ex nobis*: *secundùm communionem sacramentorum ex nobis, secundùm suorum proprietatem criminum non ex nobis.*

23.24.25. *Erat ergo recumbens unus ex discipulis ejus in sinu Jesu, quem diligebat Jesus*, &c. Virginalis castitas S. Joannis aditum illi patefecit in sinum Jesu, ex quo & Euangelii sui arcana, & amorem ardentissimum erga Jesum Christum hausit. Castitas porrò & modestia arcto fœdere conjunctæ sunt. Non mirum ergo, quòd S. Joannes sancto pudore illum ab omni jactantiæ spe deterrente, nomen suum fileat, cùm favores Magistri sui commemorat. Aliunde nosci non vult, quàm ex bonitate singulari Christi Jesu erga se; nec alia ejus dona enumerat, sed amorem unum, qui cæterorum omnium donorum fons & origo est. *Discipulus quem diligebat Jesus.* Ideò in sinu Jesu, in throno amoris ejus recumbit. Joannis castitatem, modestiam, charitatem imitemur, & unusquisque nostrum erit dilectus discipulus Jesu. Digna Communione fit, ut Jesus in sinu nostro recumbat, & nos in sinu Jesu; ut maneat in nobis, & nos in eo. *Innuit ergo huic Simon Petrus, & dixit ei: Quis est, de quo dicit?* Charitas & auctoritas Ecclesiæ simul concurrunt, ut malorum Ministrorum crimina detegantur; conjunctisque studiis impediunt, ne animarum saluti noceant. *Itaque cùm recubuisset ille supra pectus Jesu, dicit ei: Domine, quis est?* Hic est pectoris sinus, *sapientiæ secretum.* In hoc sinu qui per castitatem & charitatem recumbunt, cœlesti lumine illustrantur, & Spiritus eos docet de omnibus ad salutem necessariis, quin etiam ad regimen Ecclesiæ, & animarum directionem, si Præpositi sint, vel in sacro Ministerio constituti. S.Aug.ibid.

26.27. *Respondit Jesus: Ille est, cui ego intinctum panem porrexero*, &c. Dona Dei ab hypocritis recepta introitus diaboli in corda illorum sequitur. Si buccellam panis à Christo accipere ficto animo tam exitiale est, quantò exitialius, Corpus ejus & Sanguinem sacrilega Communione percipere? Sacrilega Communio, cujus figura fuit panis intinctus à Christo Judæ porrectus, peccatoris obdurationem interdum consummat. *Et post buccellam introivit in eum satanas.* Scripsit Apostolus: *Quicumque manducaverit panem, aut biberit calicem Domini indignè, reus erit corporis & sanguinis Domini.* Et de his erat sermo, qui Domini corpus velut alium cibum quemlibet indiscretè negligenterque sumebant. *Hic ergo si corripitur, qui non dijudicat, hoc est, non discernit à cæteris cibis Dominicum Corpus; quo modo damnatur, qui ad ejus Mensam fingens amicum accedit inimicus? Si reprehensione tangitur negligentia convivantis, qua pœna percutitur venditor invitantis? Quid erat autem panis traditori datus, nisi demonstratio gratiæ, cui fuisset ingratus?* 1.Cor.11.27. S.Aug. tr.62. in Joan.

Et dixit ei Jesus: Quod facis, fac citiùs. Non præcepit facinus, sed prædixit Judæ malum, nobis bonum. Quid enim Judæ pejus, & quid nobis melius, quàm traditus Christus, ab illo adversùs illum, pro nobis præter illum? *Quod facis, fac citiùs.* O verbum libentiùs parati, quàm irati! O verbum non tam pœnam exprimens proditoris, quàm mercedem significans Redemptoris! Id dixit, non tam in perniciem perfidi sæviendo, quàm ad salutem fidelium festinando: quia traditus est propter delicta nostra, & *dilexit Ecclesiam, & semetipsum tradidit pro ea.* Et de se ipso dicit Apostolus: *Qui dilexit me, & tradidit semetipsum pro me.* Nisi ergo se traderet Christus, nemo traderet Christum. Quid habet Judas, nisi peccatum? Neque enim in tradendo Christo salutem nostram cogitavit, propter quam traditus est Christus; sed cogitavit pecuniæ lucrum, & invenit animæ detrimentum. Accepit mercedem quam voluit, sed nolenti est data quam metuit. Tradidit Judas Christum, tradidit Christus seipsum: ille agebat negotium suæ venditionis iste nostræ redemptionis. *Quod facis, fac citiùs*; non S.Aug.ib.n.4. Ephes.5.25. Galat.2.20.

quia tu potes, sed quia hoc vult, qui totum potest.

31. 32. *Cùm ergo exisset, dixit Iesus: Nunc clarificatus est Filius hominis, & Deus clarificatus est in eo.* Gloriam suam in humiliationibus, opprobriis, passione, in obedientia usque ad mortem Dominus noster Jesus Christus constituit, quia hæc omnia ad gloriam Patris referuntur. Discat hinc Christianus gloriam omnem suam & honorem in Dei cultu & fideli mandatorum ejus observantia ponere; discat in nullo alio nisi in Cruce Domini Jesu gloriari, per quam illi crucifixus sit mundus, & ille mundo. Nullum periculum generosè & fortiter non adeat, ut gloriam Dei procuret pro sui status officio; sic enim & ipse gloriam æternam consequetur. Nostram enim felicitatem cum gloria sua conjunctam divina bonitas esse voluit: *Si Deus clarificatus est in eo, & Deus clarificabit eum in semetipso.*

34. 35. *Mandatum novum do vobis: Vt diligatis invicem, sicut dilexi vos,* gratuitò, nullis præcedentibus meritis: ità sitis in omnes benefici, etiam in eos quibus nihil debetis. Dilectio ista, exuto vetere, induit nos hominem novum. Hæc antiquos etiam justos, Patriarchas & Prophetas, sicut postea sanctos Apostolos innovavit: & ipsa & nunc innovat Gentes, & ex universo genere humano, quod diffunditur toto orbe terrarum, facit & colligit populum novum, corpus novæ nuptæ, Filii Dei unigeniti Sponsæ. Propter quod pro invicem solicita sunt membra in ea, & si patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra, & si glorificatur unum membrum, congaudent omnia membra. Audiunt enim atque custodiunt, *Mandatum novum do vobis, ut vos invicem diligatis:* non sicut se diligunt, qui corrumpunt; nec sicut se diligunt homines, quoniam homines sunt: sed sicut se diligunt, quoniam dii sunt & filii Altissimi omnes, ut sint Filii ejus unici fratres, ea dilectione invicem diligentes, qua ipse dilexit eos, perducturus ad eos illum finem qui sufficiat eis, ubi satietur in bonis desiderium eorum.

5. Aug. tr. 65. in Ioan.

1. Cor. 12. 26.

Mandatum novum do vobis, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos. Quid Christus, nisi Deum, dilexit in nobis? Non quòd habebamus, sed ut haberemus: ut perducat nos, ubi sit Deus omnia in omnibus. Sic etiam Medicus rectè dicitur ægros diligere: & quid in eis nisi salutem diligit, quam cupit utique revocare; non morbum, quem venit expellere? *Sic ergo & nos invicem diligamus, ut quantum possumus, invicem ad habendum in nobis Deum cura dilectionis attrahamus.* Hanc dilectionem nobis donat ipse qui ait, *Sicut dilexi vos, ut & vos diligatis invicem.* Ad hoc ergo nos dilexit, ut & nos diligamus invicem: hoc nobis conferens diligendo nos, ut mutua dilectione constringamur inter nos, & tam dulci vinculo connexis membris corpus tanti Capitis simus. Christiana amicitia sola illa est, qua homines in Deo, & propter Deum, per Spiritum Christi Jesu se diligunt. Hæc propria nota Christianorum, gratuita charitas, non quærens quæ sua sunt. Illos diligere, qui nos diligunt, & nobis benefaciunt, amicitia merè humana est; illos diligere, qui nulla nobis benevolentiæ testimonia exhibent, imò & qui nos oderunt, quia mandatum Domini est, charitas est propria discipulorum Christi. *In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem;* tamquam diceret: Alia munera mea vobiscum habent etiam non mei, non solùm naturam, vitam, sensum, rationem, & eam salutem, quæ hominibus pecoribusque communis est; verùm etiam linguas, sacramenta, prophetiam, scientiam, fidem, distributionem rerum suarum pauperibus, & traditionem corporis sui, ut ardeant; sed quoniam charitatem non habent, ut cymbala concrepant, nihil sunt, nihil illis prodest. Non ergo in illis quamvis bonis muneribus meis, quæ habere possunt etiam non discipuli mei; sed *In hoc cognoscent omnes, quia discipuli mei estis, si dilectionem habueritis ad invicem.* Hoc signo primi Christiani noscebantur. *Ejusmodi vel maxime dilectionis operatio notam nobis inurit penes quosdam:* (ait Tertullianus) *Vide, inquiunt, ut invicem se diligant.... & ut pro alterutro mori sint parati.*

S. Aug. ibid.

1. Cor. 13. 1.

Tertul. Apolog. 39.

36. 37. 38. *Dicit ei Simon Petrus: Domine, quo vadis? Respondit ei Iesus: Quo ego vado, non potes me modò sequi; sequeris autem posteà.* Quid festinas Petre? Nondum te suo Spiritu solidavit Petra. Noli extolli præsumendo, *Non potes modò:* Noli dejici desperando, *Sequeris posteà.* Cùm se unusquisque nostrum non posse operari bonum supernaturale perspexit, ad Deum confugiat; & *Oret gemitu voluntatis, ut impetret donum facultatis.* Quamvis infirmitatis nostræ conscii simus, in Domino confidentes, dicamus: *Omnia possum in eo qui me confortat:* sed ne confidamus in nobis, ne de viribus nostris præsumamus. *Dicit ei Petrus: Quare non possum te sequi modo? Animam meam pro te ponam.* Voluntatem suam jactabat infirmus, sed inspiciebat valetudinem Medicus. Iste promittebat, ille prænoscebat: qui nesciebat, audebat: qui præsciebat, docebat. Quantum sibi assumpserat Petrus intuendo quid vellet, ignorando quid posset? Respondet ei Jesus: *Animam tuam pro me pones? Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges.* Ita ne facies pro me, quod ego nondum pro te? Præire potes, qui sequi non potes? Quid tantum præsumis? Quid de te sentis? Quid esse te credis? *Amen, amen dico tibi: Non cantabit gallus, donec ter me neges.* Ecce quomodo tibi citò apparebis, qui magna loqueris, & te parvulum nescis. Qui mihi promittis mortem tuam, ter negabis Vitam tuam. Qui te jam putas mori posse pro me, priùs vive pro te: Nam timendo mortem carnis tuæ, mortem dabis animæ tuæ. Quanta enim vita est confiteri Christum, tanta mors est negare Christum: *Non cantabit gallus, donec ter me neges.* In anima itaque Petri præcessit, quod offerebat in corpore. Non tamen pro Domino, ut temerè præsumebat, præcessit, sed aliter quàm putabat. Namque ante mortem & resurrectionem Domini, & mortuus est negando, & revixit plorando: sed *Mortuus est, quia superbè præsumpsit; revixit autem, quia benignè ille respexit.*

S. August.

S. Aug. tr. 66. in Ioan.

Observatione dignus est S. Joannis Chrysostomi Commentarius, desertionem Petri à gratia divina, in ejus præsumptionem pariter refundentis. *Quid dicis, Petre? dicenti, Non potes, te posse dicis? Experientia cognosces, nihil esse dilectionem tuam sine gratia divina. Vnde constat hunc casum Iesum pro ipsius utilitate permisisse. Nam cùm assertioni suæ fervore quodam non staret Petrus, non quidem impulit ad negandum, sed desertum reliquit, ut suam ipse intelligeret imbecillitatem.*

CAPUT XIV.

Sensus Litteralis.

1. *NOn turbetur cor vestrum* his quæ dixi vobis de traditione mea ab uno vestrum, de negatione ab altero, de morte mea, de periculis quæ subituri estis; *neque formidet:* sed fide firmetur in Deum, & in me Filium ejus unicum propter vos hominem factum. *Creditis in Deum, & in me credite:* Sicut creditis, Deum esse veracem & fidelem in promissis, ideòq; in eo fiduciam collocare didicistis ut in Patre; & ejus ope, tametsi illum nõ videatis, vos liberandos confiditis ex periculis: sic & in me, ut Dei Filio, Redemptore vestro, Ecclesiæ auctore & capite, verace, & in promissis fideli, fiduciam collocate, certi, quòd nunquam vos deserã, tametsi

S. Cyrill. lib. 9. in Io. p. 762.

corpo-

corpore absens, sed in omnibus periculis ero adjutor vester. Ex hoc loco duplex veritas confirmatur. 1. Divinitas Christi: *Creditis in Deum, & in me credite.* 2. Necessitas fidei explicitæ in Christum Deum & hominem, hominumque redemptorem per mortem & resurrectionem suam.

S. Aug. tr. 67. in Joan.

2. 3. 4. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt.* Quia Discipulis dixerat, *Quò ego vado, vos non potestis venire*; & Petro, *Non potes me sequi modò, sequeris autem postea*, metuebant, ne ipsi Regno cœlorum excluderentur. Eos ergo consolatur his verbis: *In domo Patris mei*, in regno cœlorum mansiones multæ sunt, varii gloriæ gradus, pro varietate meritorum servis meis destinati. *Si quo minùs dixissem vobis, Quia vado parare vobis locum*: Si locus non esset vobis, hoc apertè vobis dixissem: sed tantùm abest, ut id vobis dicam, ut contra abeam parare vobis locum. *Et si abiero, & præparavero vobis locum*, cœlum reserans hucusque hominibus inaccessum, *iterum venio*, in novissimo die, & in morte uniuscujusque vestrum; *& accipiam vos ad me ipsum*, non anima tantùm, sed & corpore glorificatos, æternùmque victuros, *ut ubi sum ego, & vos sitis*; ut in cœlo, ubi sum secundùm divinitatem meam, & mox futurus sum etiam ut homo, ad dexteram Patris, sitis & vos consortes felicitatis meæ: *Et quò ego vado, scitis, & viam scitis.* Sæpè enim dixi vobis me ad Patrem ire, & quidem per mortem. Id, inquam, ex dictis meis facilè intelligere potestis.

Tertull. in Scorpiaco.

Rom. 8. 17.

5. 6. 7. *Dicit ei Thomas: Domine, nescimus quò vadis; & quomodo possumus viam scire?* Nescimus quem in locum abeas, & quomodo possumus viam scire in hunc ignotum locum? Utrumque illos scire Dominus dixerat, utrumque se & condiscipulos nescire Thomas asserit, & locum quò itur, & viam quà itur. Sed mentiri Christus non potest: illi ergo sciebant, & scire se nesciebant. Scimus aliquid habitu, ignoramus actu, quia non recordamur, nec mentem applicamus, aut non satis capimus. Apostoli Christum noverant, qui via est, per quam ad cœlum patet aditus; sed ipsum esse viam nondum sciebant: noverant regnum cœlorum; sed non intelligebant, hunc esse locum, ad quem Christus iret. Non capiebant denique Passionis ejus, Resurrectionis, & Ascensionis Mysterium, & quòd hac via iturus esset ad Patrem. *Dicit ei Jesus: Ego sum via, veritas, & vita; nemo venit ad Patrem, nisi per me.* Ego sum via illa, de qua quæritis, qua ad Patrem itur; ego veritas & vita, ad quam pervenitur. Doctrina unicam salutis monstro viam, exemplo præeo, merito viam aliis clausam aperio; gratiæ meæ virtute illos ambulare facio, & per fidem deduco ad Patrem. Ego sum veritas & vita ad quam pervenitur, in cujus cognitione & fruitione vita æterna posita est. Sive, ego sum doctor veritatis, cui credere; autor vitæ, quam sperare, & ad quam tendere debetis. Ego sum veritas implens promissiones & cæremonias Legis, docens scientiam salutis, promittens & præstans æterna bona. Ego do vitam æternam, ad eam morte & resurrectione mea introduco: *Nemo venit ad Patrem, nisi per me*, quatenùs Mediatorem & Redemptorem; nemo nisi mihi & in me credat, nemo nisi me docente, ducente, operante, ad Patris cognitionem & fruitionem pervenire potest: *Si cognovissetis me*, plenè & perfectè, *& Patrem meum utique cognovissetis*, siquidem unus sum cum ipso Deus; una Patris æterni, Filiique natura; & Filio fide cognito, qui ex Patre genitus, & ad Patrem est, cognoscitur etiam Pater: *Et amodo cognoscetis eum*, posthac, accepto Spiritu Sancto, perfecta fide, magisque explicita, magis illuminata, magis firma eum cognoscetis: *& vidistis eum*, per opera miraculorum, quæ mecum & per me indivisim operatur. Secundùm vim Græci Textus verti potest: *Jam nunc cognoscitis & vidistis eum*, in me scilicet qui sum Filius ejus unicus: ut si quis dicat ei qui imaginem alicujus vidit, Jam illum ex lineamentis novisti. Norunt scilicet creduntque explicitè Christiani, Christo Jesu revelante ac docente, Mysterium sanctissimæ Trinitatis, quod Judæi obscuriùs & fide magis involuta & implicita credebant. Lex enim Mosaica filios Israel inclinabat: *Dominus Deus tuus unus est*: neque de Filio mentionem apertè faciebat, sed à multorum Deorum cultu eos dumtaxat abstractos, ad unius adorationem vocabat. Dominus autem noster Jesus Christus homo factus, per multa signa & opera manifestavit nobis per seipsum Patrem, unamque ostendit Deitatis naturam in sancta Trinitate, verè subsistentem. Illud itaque, *Amodo*, ait, propter imperfectionem cognitionis eorum, qui sub Lege erant.

S. Aug. tr. 60. in Joan.

S. Cyrillus, lib. 9. p. 771.

8. 9. 10. 11. *Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis Patrem;* fac, ut Patrem videamus præsentem, sicut te videmus; *& sufficit nobis.* Nihil ultra quærimus; ejus visione donatis, nihil ad solatium ac beatitudinem deerit. Patrem eodem modo videre volebat Philippus, quo Christum, eo saltem modo quo Prophetas Deum vidisse Scripturæ commemorant. Discipulum rudem adhuc & imperitum, in eoque omnes Magister optimus erudit. *Dicit ei Jesus: Tanto tempore vobiscum sum, & non cognovistis me:* Cùm à tanto tempore vobiscum familiariter agam, nondum nosti, qualis sim natura, & unde sim? Nondumne intelligis me verum esse Dei Filium, qui à Patre exivi, & veni in mundum, ut homines salvem? *Philippe, qui videt me, videt & Patrem.* Qui me rectè plenèque novit fide perfecta, eadem fide novit & Patrem, cujus sum imago subsistens, viva & perfecta. *Quomodo* ergo *tu dicis: Ostende nobis Patrem?* cùm nemini Pater ignotus esse possit, qui me optimè noverit. *Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est?* Secundùm Textum Græcum, *Non credis?* cùm natura unum simus. His verbis 1. Personalis Patris & Filii distinctio explicatur, siquidem nihil est propriè in seipso. 2. Unitas essentiæ, sive consubstantialitas; alioqui viso uno, non videretur alter. Ineffabilis personarum complexus, quem Theologi *Immanentiam* & *Circuminsessionem* vocant. *Verba quæ ego loquor vobis, à me ipso non loquor;* non ita mea sunt. Ei quippè tribuit quod facit, à quo genitus fuit. Ei quippè tribuit quod facit, à quo est ipse qui facit. *Pater autem in me manens ipse facit opera:* Ab eo enim inseparabilis sum potestate, & essentiæ unitate. *Non creditis, quia ego in Patre, & Pater in me est? Alioquin propter opera ipsa credite.* Ejusdem communionem naturæ testantur ac demonstrant opera quæ solius Dei esse possunt. Indivisa opera indivisam potestatem: indivisa potestas indivisam naturam probant, quia in Deo idem est posse ac esse. Opera ergo probant, quòd ego in Patre & Pater in me est. Neque enim si separati essemus, inseparabiliter operari ulla ratione possemus.

S. Cyrillus, lib. 9. p. 771.

S. Chrys. ho. 73. in Joan.

S. Aug. tr. 71. in Joan.

12. 13. 14. *Amen, amen dico vobis, Qui credit in me,* qui me esse Filium Dei credit, Patri consubstantialem, *opera quæ ego facio, & ipse faciet*, fidei suæ merito per me potestatem obtinebit patrandi miracula similia his quæ ego edidi, scilicet dæmones ejiciendi, curandi infirmos, suscitandi mortuos: *& majora horum faciet*; his majora tum amplitudine, tum quodam faciendi modo patrabit. Majus enim fuit umbræ suæ transitu, quod Discipuli fecerunt, quàm fimbriæ suæ tactu, quod ipse Dominus fecit, sanare languentes; & plures Apostolis prædicantibus, & miracula facientibus crediderunt, quàm ipso Domino ore proprio prædicante, & miracula faciente. Per eorum enim prædicationem & miracula gentes integræ crediderunt. Hic istius sententiæ sensus: *Opera quæ ego facio, & ipse faciet, & majora horum faciet; quia ego ad Patrem vado*: & me ad cœlos assumpto, plura fieri miracula necesse erit ad fidei propagationem & Ecclesiæ nascentis incrementum. Ideò ad Patris dexteram sedens, potestatem dabo discipulis ac fidelibus meis per Spiritum Sanctum quem illis mittam; similia, imò & majora miracula edendi. Quamvis autem quædam Apostolorum, & aliorum Sanctorum opera quodam modo majora fuerint miraculis Christi; non tamen majores Magistro discipuli, Domino servi; Unigenito adoptati, homines Deo: sed per eos majora illa opera

S. Aug. tr. 72. in Joan.

opera facere dignatus est, qui dixit: *Sine me nihil potestis facere*. Majora facere per eos, quàm præter eos, *non est defectio, sed dignatio*. Quid enim retribuant servi Domino, pro omnibus quæ retribuit eis? Quandoquidem inter cætera bona etiam hoc eis donare dignatus est, ut majora faceret per illos, quàm præter illos? *Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam, ut glorificetur Pater in Filio*. Quidquid de me, nomenque meum invocando, petieritis à Patre, quod ad gloriam Dei, Divinitatisque meæ manifestationem, ad confirmationem fidei pertineat; hoc faciam. Non ait, Hoc Pater dabit vobis, hoc vobis à Patre impetrabo, sed, *Hoc faciam*, ut ostendat se æquè ac Patrem exaudire preces fidelium, seque unum esse cum Patre Deum, unam esse utriusque operationem, omnipotentiam, essentiam. *Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam*: Quicquid petieritis à me cum fide, & fiducia in meritis meis, non solùm miracula, cùm his opus erit, sed omnia spiritualia dona, & superna munificentia digna, omnia ad salutem vestram necessaria, hæc vobis præstabo. Neque verò ut alienæ bonitatis ac munificentiæ minister id spondet, sed ut cuncta habens in sua potestate, cum Patre & ipse existens, is per quem omnia & à nobis in Deum, & in nos ab ipso. Idcircò S. Paulus conjunctas pariter bonorum largitiones dignis semper adprecatur, dicens: *Gratia vobis & pax à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo*.

S. Cyrill. lib. 9. p. 809.

15. 16. 17. *Si diligitis me, mandata mea servate*. Constantem in me amorem, postquam à vobis abiero, non luctu, sed obedientia & fideli præceptorum meorum observantia comprobate: *& ego*, ut Mediator Dei & hominum, *rogabo Patrem, & alium Paracletum*, id est, consolatorem, *dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum*; qui non aliquot annis apud vos sit, ut ego fui, sed corda vestra perpetuò inhabitet: *Spiritum veritatis*, id est Spiritum veracem, veritatis doctorem, vel, Spiritum à me, qui sum Veritas, non minùs quàm à Patre procedentem: *Quem mundus non potest accipere, quia non videt eum, nec scit eum*. Quem homines carnales & huic sæculo, rebusque temporalibus addicti, recipere non possunt, quia non curant, nisi quæ oculis corporeis videntur: Spiritus autem ille sensibus corporis percipi non potest: nec illum intelligunt fide, aut gustant affectu: *Vos autem cognoscetis eum*; Vos à mundo & moribus ejus segregati, quamvis Spiritum Sanctum corporeis oculis non videatis, quod impossibile est: illum tamen cognoscetis, *quia apud vos manebit, & in vobis erit*. Vobiscum interiùs conversabitur familiariter, ac perseveranter, ut vos doceat, defendat, consoletur; & in animis vestris inhabitabit non solùm ratione gratiæ ac donorum suorum, sed intima numinis sui ac personæ suæ communicatione. *Alium Paracletum* vocat, quia & ipse Christus consolator est & advocatus fidelium: & Deus unus in tribus personis Deus est totius consolationis, qui consolatur nos in omni tribulatione nostra,

S. Chrysost. hom. 74. S. Cyr. l. 9. p. 812. S. Aug. tr. 75.

18. *Non relinquam vos orphanos; veniam ad vos*: Morte ac discessu meo ex hoc mundo non vos relinquam ut filios orbos parente; citò resurgam, & visibiliter vobis adero redivivus: invisibiliter autem cum Spiritu sancto, à quo sum inseparabilis, ut Deus. Vel, Veniam ad vos, continua vestri & Ecclesiæ meæ cura, regimine, protectione, & donorum spiritualium communicatione.

19. 20. *Adhuc modicum: & mundus jam me non videt*. Brevi præsentiam meam corporalem subtraham mundo, id est, hominibus à mea disciplina alienis, ab illis non conspiciar ampliùs: *Vos autem videtis me*: id est, non semel videbitis me post mortem meam: *Quia ego vivo, & vos vivetis*: quia reviviscam à morte, & vita spirituali vivetis, vita gratiæ, & aliquando etiam vita gloriæ, vita beatifica & æterna, virtute mortis & resurrectionis meæ.

In illo die, sive tempore quod resurrectionem meam sequetur, cùm victor mortis apparebo, vos cognoscetis multò quàm ante hac perfectiùs, per intelligentiam Scripturarum, & per rei ipsius experimentum: *Quia ego sum in Patre meo* per essentiæ unitatem, ut Filius unigenitus, verusque Deus: *& vos in me*, ut membra in corpore, ut palmites in vite, per Incarnationem meam: *& ego in vobis*, tanquam caput in membris, ea regens, & in ea influens gratiam & charitatem. His verbis similitudo unitatis, quæ inter nos & Christum, & inter Christum & Patrem intercedit, non æqualitas significatur. Vel, *In illo die*, cùm ad vitam immortalem & beatam resurrexeritis, cognoscetis non per fidem, ut modò, sed per visionem intuitivam Dei ut in se est, *quia ego sum in Patre meo, & vos in me, & ego in vobis*. In quo die, inquit S. Augustinus, nisi de quo ait, *Et vos vivetis*? Tunc enim erit, ut possimus videre quod credimus. Nam & nunc est in nobis, & nos in illo: sed hoc nunc credimus, tunc etiam cognoscemus; quamvis & nunc credendo noverimus, sed tunc contemplando noscemus. Quamdiu enim sumus in corpore, quale nunc est, id est corruptibile quod aggravat animam, peregrinamur à Domino: per fidem enim ambulamus, non per speciem. Tunc ergo per speciem, quoniam videbimus eum sicuti est. Nam si etiam nunc Christus in nobis non esset, non diceret Apostolus: *Si autem Christus in nobis, corpus quidem mortuum est propter peccatum: Spiritus autem vivit propter justificationem*. Quòd verò etiam nunc nos in illo simus, satis ostendit, cùm ait: *Ego sum vitis, vos palmites*. In illo ergo die, quando vivemus ea vita qua mors absorbebitur, cognoscemus, quia ipse in Patre, & nos in ipso, & ipse in nobis: *Quia tunc perficietur hoc ipsum, quod & nunc inchoatum est jam per ipsum, ut sit in nobis, & nos in ipso*.

S. Cyrill. lib. 9. p. 809. S. Aug. tr. 75. in Joa. Rom. 8. 10. Joan. 15. 5.

21. *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit me*. Qui mandata mea fide complectitur, memoria tenet, studioque & affectu mihi placendi illis obedit, ille est, qui me verè diligit; operibus enim dilectio probatur: *Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo*, non jam quasi servus, sed quasi filius: *& ego diligam eum*; nova illi amoris mei quo eum præveni cum Patre, & prior dilexi, ut diligeret & mandata servaret, nova in dies argumenta & pignora dabo, novis eum cumulando beneficiis: *& manifestabo ei me ipsum*, singulari, perfectiore, plenioreque modo in hac vita; & per essentiæ meæ intuitivam & beatificam visionem in altera.

S. Cyrill. Alex. Lib. 10. in Joa. p. 828. S. Aug. tr. 75. in Joan.

22. 23. *Dicit ei Judas, non ille Iscariotes*, qui jam instigante Satana exiverat, sed Thadæus, frater Jacobi: *Domine, quid factum est, quia manifestaturus es nobis te ipsum, & non mundo*? Quid causæ est, cur te toti mundo non sis te manifestaturus, cum & Prophetæ prædixerint, & tu hactenus promiseris, quòd regni tui gloriam gentibus omnibus manifestare, omnia ad te trahere, mundum salvare velles? Ex ignorantia processit Discipuli hujus interrogatio. *Respondit Jesus, & dixit ei: Si quis diligit me, sermonem meum servabit*: Quicumque homo diligit me, dilectionem suam observantia mandatorum meorum demonstrabit: *& Pater meus diliget eum*, sicut & ego, cum una sit voluntas Patris & mea, una dilectio: *& ad eum veniemus*, per gratiæ & benedictionis omnis spiritualis incrementum; *& mansionem apud eum faciemus*, firmam & stabilem velut in templo nostro, faciendo, ut in dilectione & bonis operibus perseveret.

24. 25. 26. *Qui non diligit me, sermones meos non servat*. Qui præcepta mea non observant, illi certè non me diligunt, ac proinde tanto indigni sunt honore, ut ad eos veniamus, & in eorum animis inhabitemus. *Et sermonem quem audistis, non est meus, sed ejus qui misit me Patris*. Non mirum, si Pater non honoret eos qui præcepta mea contemnunt, cùm à me non sint originaliter profecta, non à me adinventa, non mei solius auctoritate edita; sed & Patris, ex quo genitus, & à quo missus sum. *Hæc locutus sum vobis apud vos manens*, præsentia corporali, quam vobis brevi subtraham. *Paracletus autem Spiritus Sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia*

quæ-

quæcumque dixero vobis. Consolator Spiritus Sanctus, quem Pater mittet per me, & propter meritum meum: sive, quem mittet, ut opus meum perficiat, ac vice mea vos dirigat, confirmet, consoletur; ille vos interiùs docebit omnia Mysteria adventus mei, vobisque omnium perfectam intelligentiam subministrabit, quam assequi modò non potestis: & quæcumque dixi vobis, in memoriam revocabit. Ut enim Christus in nobis, ita & Spiritus ejus; idcircò ait: *Ille vos docebit omnia, quæcumque dixero vobis*. Nam cùm sit Christi Spiritus & mens ejus, non aliud quiddam existens ab ipso, naturalis identitatis ratione, licèt in propria hypostasi intelligatur ac sit, omnia novit, quæ in eo sunt: *Quis enim scit* (inquit S.Paulus) *quæ sunt hominis, nisi spiritus hominis qui in ipso est? Ita & quæ Dei sunt, nemo cognovit, nisi Spiritus Dei*. Quocirca, ut qui novit omnia quæ sunt in voluntate Unigeniti, omnia nobis annuntiat, non disciplina comparatam scientiam habet, ne ministri vicem implere videatur, & alterius sermones deferre, sed ut Spiritus ejus, & qui citra doctoris operam novit omnia quæ sunt ejus, ex quo & in quo est, divina Sanctis revelat Mysteria; ut exponit S. Cyrillus Alexand.

S.Cyrill. lib. 16. in Joan. p.817.

1.Cor.2.11.

27. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis*: Pacem velut hæreditarium munus vobis relinquo valedicens: non tantùm adprecor & opto vobis pacem, sed do ut auctor & princeps pacis: non temporalem & mundanam, sed *meam*, interiorem, spiritualem, cœlestem, quæ exuperat omnem sensum: *Non quomodo mundus dat, ego do vobis*. Mundus enim, id est, homines, qui secundùm mundum vivunt, pacem verbis inanibus, adulatoriis, & ficto sæpè animo adprecantur: ego verbis efficacibus, quæ præstant id quod optant. Pax, quam relinquo vobis, sincera, firma, æterna est: *Non turbetur cor vestrum, neque formidet*. Non turbeminì, quòd vobis ultimum vale dicam; neque animo pavidi sitis, quasi meo proximè destituendi præsidio.

28. *Audistis, quia ego dixi vobis: Vado, & venio ad vos*. Repetite memoria, quæ paulò ante dixi, me vadere ad Patrem moriendo, sed citò reversurum ad vos resurgendo. *Si diligeretis me*, puro illo & perfecto amore, qui proprium commodum non spectat, sed bonum, gloriam, voluntatem & beneplacitum personæ amatæ, *gauderetis utique, quia vado ad Patrem*; mihi potiùs gratulari & congaudere deberetis ob meum hinc discessum & profectionem ad Patrem, quæ in gloriam meam cedet: *Quia Pater major me est*, secundùm eam naturam spectato, qua ad ipsum vado; major est, inquam, ratione gloriæ ac majestatis, ad quam me in præmium exinanitionis meæ, & susceptæ formæ servi exaltabit. Christus enim *Cùm in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo; sed semetipsum exinanivit, formam servi accipiens..... Propter quod & Deus exaltavit illum, & donavit illi nomen quod est super omne nomen*. Pater autem se non humiliavit, sed mansit in gloria & majestate. Major itaque est eo, qui ex dispensationis ordine minorationem susceptit, quique in ea fuit, donec gloriam & majestatem dignam Filio Dei acciperet, in ea natura, in qua se propter nostram salutem depresserat, sedens ad dexteram Patris, indutus decore, pristinaque fortitudine præcinctus.

Philip.2. S.Cyrill. lib. 10. in Joan. p.845.

Observandum, hanc Christi sententiam, *Pater major me est*, veterum Patrum alios ad naturam humanam referre, ut SS. Cyrillus, Augustinus, &c. alios ad divinitatem, ut nomen majoris non substantiæ inæqualitatem dicat, quæ una est Patris, Filii, & Spiritus Sancti; sed originem, quia Filius est à Patre. Sic exponunt SS. Athanasius, Basilius, Gregorius Nazianzenus, Hilarius. Neuter sensus consubstantialitati Patris & Filii derogat.

29. *Et nunc dixi vobis, priùs quàm fiat, ut cùm factum fuerit, credatis*. Hæc omnia prædixi vobis, priùs quàm eveniant, ut cùm fuerint completa, firmiùs credatis, me Filium esse Dei: & ut mihi magis magisque confidatis, & fidem adhibeatis cæteris, quæ prædixi de auxilio meo vobis nunquam defuturo, & de vestra in gloriæ meæ consortium assumptione.

30. 31. *Iam non multa loquar vobiscum*, ob angustias temporis, quod mihi ad mortem usque superest: *Venit enim Princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam*: Diabolus enim ministros suos mox impellet, ut in me totis viribus sæviant: quamvis nihil juris habeat ut me occidat, nec mihi sit prævaliturus. Non ideò morior, quòd mortis debitor sim, *sed ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio*. Sed ut humano generi patefaciam amorem quo Patrem diligo, meamque ejus mandato de morte sic subeunda obedientiam. Loquitur Christus, ut homo. *Surgite, à mensa, eamus hinc*. An statim exiverit Jesus, an aliquandiù manserit in cœnaculo, donec divinum illum Sermonem compleret, an quæ sequuntur, Discipulis dixerit in itinere, non consentiunt Interpretes. Probabilius est, in Cœnaculo dixisse. Id enim probare videtur initium Capitis 18. *Hæc cùm dixisset Iesus, egressus est cum Discipulis suis trans torrentem Cedron*.

Sensus Moralis.

1. NOn *turbetur cor vestrum. Creditis in Deum, & in me credite*. Turbationem sentientis appetitus impedire, non semper in nostra potestate est: sed cordis turbationem impedire possumus cum gratia Dei; si firma sit fides nostra, si pia in gratia Christi Jesu fiducia. In omnibus igitur tentationibus & rebus adversis actus fidei & spei frequentiores & ferventiores exerceamus, per Christum accedamus ad Patrem, ut cor nostrum perpetua pace fruatur: *Non turbetur cor vestrum*. Magnum enim ad virtutem subsidium est mens imperterrita, sed hoc gratiæ Christi donum est. Animus enim superna gratia nondum firmatus, timidus est, facilèque turbari & concùti solet. Unde S. Paulus Philippensibus benè precatur his verbis: *Pax Christi, quæ exuperat omnem sensum, custodiat corda vestra*. Fides autem cor firmat, roborat, serenat, ut dicere possit: *Dominus illuminatio mea, & salus mea, quem timebo? Dominus protector vitæ meæ, a quo trepidabo?* Fides itaque armatura est infracta & lata, quæ ignaviam ac terrorem avertit, & nequitiæ tela irrita & inutilia prorsùs efficit.

S.Cyrill.Ale. lib.9.in Ioan. p.761.

Philip.4.7.

Ps.26.1.

2. 3. *In domo Patris mei mansiones multæ sunt. Si quo minùs dixissem vobis, Quia vado parare vobis locum: Et si abiero, & præparavero vobis locum; iterum venio, & accipiam vos ad me ipsum, &c.* Spe vitæ & beatitudinis æternæ, Apostolorum & omnium fidelium animos excitat, erigit, consolatur Salvator noster. Illis quos ab æterno ex gratuita misericordia prædestinavit, quibus morte sua gloriam meruit, illis Ascensione sua cœlum reseravit. Paravit autem electis suis diversos gloriæ gradus, pro inæqualitate meritorum quæ in illis per gratiam suam creavit. Confidite ergo, & satagite, ut per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis. Nec despondeatis animos, quamvis sitis imperfecti: Quia etsi alius est alio fortior, alius alio sapientior, alius alio justior, alius alio sanctior: *In domo Patris mansiones multæ sunt*. Nullus eorum qui Dei mandata servant, & in eorum observantia fideliter perseverant, alienabitur ab illa domo, ubi mansionem pro suo quisque acceptu-rus est merito. Denarius quidem ille æqualis est omnibus, quem Pater familias eis qui operati sunt in vinea, jubet dare omnibus, non in eo discernens qui minùs & qui ampliùs laboraverunt: quo denario vita significatur æterna, ubi ampliùs alio nemo vivit, quoniam vivendi non est diversa in æternitate mensura. Sed multæ mansiones, diversas meritorum in una vita æterna significant dignitates: *Alia est claritas solis, alia claritas lunæ, alia claritas stellarum, Stella enim à*

« S. Aug. tr. 67. in Joann.

1.Cor.15.48.

Alex. Expos. in Euang.

stella differt in claritate: Sic erit resurrectio mortuorum.
» Tamquam stellæ sancti, diversas mansiones diversæ cla-
» ritatis, tamquam in cœlo sortiuntur in regno; sed
» propter unum denarium nullus separatur à regno:
» atque ita Deus erit omnia in omnibus, ut quoniam
» Deus charitas est, per charitatem fiat, ut quod habent
» singuli, commune sit omnibus. Sic enim quisque et-
» iam ipse habet, cùm amat in altero, quod ipse non ha-
» bet. *Non erit itaque aliqua invidia imparis claritatis, quoniam regnabit in omnibus unitas charitatis.*

In domo Patris mei mansiones multæ sunt. Mansiones præparavit, & præparat, qui fecit quæ futura sunt.
» Præparavit prædestinando, præparat operando. Un-
» de ait: *Vado parare vobis locum.* Hæc domus Dei,
S. August. tract. 68. in Ioan. » regnum Dei adhuc ædificatur, adhuc paratur, adhuc
» congregatur. In illo erunt mansiones, sicut eas adhuc
» parat Dominus: in illo jam sunt, sicut prædestinavit
» Dominus.... Fide autem locus in cœlis nobis paratur,
fide, inquam, per dilectionem operante. Vadit ergo Dominus ad Patrem, ne videatur, latet, ut credatur, ut creditus desideretur, desideratus habeatur: *Desiderium dilectionis, præparatio est mansionis.* Quia vado parare vobis locum. *Parat quodammodo mansiones, mansionibus parando mansores.* Domine Jesu, para locum & tibi in nobis, & in te nobis, qui dixisti: *Manete in me, & ego in vobis.*

S. Cyr. l. 9. in Joan. p. 764. *Et si abiero, & præparavero vobis locum, iterum venio, & accipiam vos ad me ipsum.* Apparuit ergo Chri-
» stus Jesus tamquam homo pro nobis Patri, ut nos qui
» ab ejus vultu propter veterem prævaricationem repulsi
» fueramus, rursus coram Patre sisteret. Sedit ad dex-
» teram ejus ut Filius, ut nobis adoptionem filiorum
Ephes. 2. 6. » Dei tribueret. Unde S. Paulus ait: *Et conresuscitavit, & consedere fecit in cœlestibus in Christo Iesu, ut ostenderet in sæculis supervenientibus abundantes divitias gratiæ suæ in bonitate super nos in Christo Iesu.* Id autem omni ex parte non perficietur & consummabitur in nobis, donec iterum veniat ad nos Christus in fine sæculi, & ab eo suscitati ad vitam immortalem, gloriosam, beatam, rapiamur illi obviam in aera, ut semper cum illo simus. *Iterum venio, ut accipiam vos ad me ipsum, ut ubi sum ego, & vos sitis.*

6. *Ego sum via, veritas, & vita: Nemo venit ad Patrem, nisi per me.* Filius Dei qui semper in Patre
S. August. serm. 141. aliàs 55. de » veritas & vita est, assumendo hominem, factus est via:
Verb. Dom. » *Ambula per hominem, & pervenis ad Deum. Per ipsum vadis, ad ipsum vadis. Noli quærere, quà ad illum venias, præter ipsum.* Si enim via esse ipse noluisset,
» semper erraremus. Factus ergo via est quà venias.
» Non tibi dico, Quære viam. Ipsa via ad te venit, sur-
» ge & ambula....
» Tenere viam mediam, veram, rectam, tamquam
» inter sinistram desperationis & dexteram præsumptio-
» nis, difficillimum esset nobis, nisi Christus diceret,
» *Ego sum via, veritas, & vita.* Tamquam diceret,
S. Aug. ser. 142. aliàs 54. de Verb. Dom. & 14. ex hom. 50. » Quà vis ire? *Ego sum via.* Quò vis ire? *Ego sum ve-*
» *ritas.* Ubi vis permanere? *Ego sum vita.* Securi er-
» go ambulemus in via: sed insidias timeamus juxta
» viam. Inimicus insidiari non audet in via; quia Chri-
» stus est via: sed juxta viam planè non desinit. Unde
Psal. 139. 6. » in Psalmo dicitur, *Iuxta iter scandalum posuerunt mi-*
» *hi.* Quid metuis, si in via ambulas? Tunc time, si
» deseris viam. Nam ideò etiam permittitur inimicus
» ponere juxta viam laqueos, ne securitate exultationis
» via deseratur, & in insidias incidatur: *Via Christus humilis, Christus veritas & vita, Christus excelsus & Deus. Si ambules in humili, pervenies ad excelsum. Si infirmus humilem non asperneris, in excelso fortissimus permanebis.*

Ego sum via, verias, & vita. In Christo ut homine minimè sistere debemus, quia in via nostra est; ad illum ut Deum tendere debemus. Ex quo intelligitur,
S. Aug. lib. 1. de Doctrin. Christ. c. 34. *quàm nulla res in via tenere nos debeat, quando nec ipse Dominus, in quantum via nostra esse dignatus est, tenere nos voluerit, sed transire; ne rebus temporalibus, quamvis ab illo pro salute nostra susceptis & gestis, hæreamus infirmiter, sed per eas potiùs curramus alacriter, ut ad eum ipsum, qui nostram naturam à temporalibus liberavit, & collocavit ad dexteram Patris, provehi atque pervehi mereamur.*

Ego sum via, veritas, & vita: Nemo venit ad Patrem, nisi per me. Solus Christus Jesus via nostra est, ut Mediator per sanguinem suum; veritas promissionum, quæ in illo solo, ut capite electorum, & in nobis, ut membris ejus, completur; vita nostra, ut principium vitæ, omniumque actionum Christianarum per gratiam suam. Via est, exemplo; veritas, verbo; vita, gratiæ suæ dono. Ipsa se demonstrat via. Via ista ambulantes quærit. Tria sunt hominum genera, quæ odit: *remanentem, retro redeuntem, aberrantem.* Ab his tribus generibus malis Domino adjuvante vindicetur & defendatur gressus noster. Jam verò cùm ambulantes sumus, alius tardiùs ambulat, alius celeriùs: « S. Aug. lib. de Cantico novo, c. 4.
Excitandi sunt ergo remanentes, retro redeuntes revocandi, errantes in viam ducendi, tardi exhortandi, celeres imitandi. Qui non proficit, remansit in via: qui forte à meliore proposito declinat ad id quod deterius reliquerat, reversus est retro: qui fidem deserit, à via erravit.... Quis est qui non proficit? Qui se putaverit esse sapientem: qui dixerit, Sufficit mihi quod sum, qui non dicit cum Apostolo, *Unum autem, quæ quidem retro sunt obliviscens, ad ea vero quæ sunt priora extendens me ipsum, ad destinatum persequor, ad bravium supernæ vocationis Dei in Christo Iesu:* Philipp. 3. 13.
Qui sunt redeuntes? Qui ex continentia revertuntur in immunditiam, qui ex sancto & singulari bono proposito virginitatis diverruntur in turpitudines voluptatis, & corrupta mente corrumpunt simul & carnem. Hos increpat Apostolus Petrus, dicens: *Melius erat illis non cognoscere viam justitiæ, quàm post agnitionem retrorsum reverti.* O malum, retrò respicere! Uxor enim Loth, quæ liberata à Sodomitis, contra præceptum retrò respexit, quod evaserat, perdidit. Nec immeritò in statuam salis repentè conversa est, ut fatuos suo etiam exemplo condiret. Qui sunt & aberrantes? Omnes hæretici, qui relicta veritatis via, errando per desertum latrocinantur, & animas captant in peccatis, præpediuntque, ne quis ad patriam valeat pervenire: effecti lupi lenitarii induti ovina pelle, cùm sint intùs lupi rapaces; prædicantes Christum viam, & qui eos sequuntur, ducentes ad mortem. 2. Petr. 2.

8. *Dicit ei Philippus: Domine, ostende nobis Patrem, & sufficit nobis.* Deus totum hominis, *qui replet in bonis desiderium nostrum.* Præter illum, qui solus verum summumque bonum est, nihil desiderandum. Quid ergo res creatas, temporales, perituras quærimus? *Animam Dei capacem, quidquid Deo minus est, non implebit.* Sanandus & purgandus est per fidem & charitatem oculus cordis, ut videre possimus Deum sicut est, similes ei per gratiam consummatam effecti.

9. *Dicit eis Iesus: Tanto tempore vobiscum sum, & non cognovistis me?* &c. Tanto tempore Deus nobiscum est, per creaturas suas nobis potentiam suam, sapientiam, providentiam, bonitatem demonstrans; suis nos cumulans beneficiis, per Legem suam & Euangelium nos docens, per gratiæ suæ inspirationes nos urgens, per flagella sua nos admonens, ut eum velut Deum nostrum ac Dominum cognoscamus, ut ei tanquam Patri nostro obediamus: & tamen nondum cognoscimus eum, ut par est, cognitione cum amore & bonis operibus conjuncta: *Cognovit bos possessorem suum, & asinus præsepe domini sui: Israel autem me non cognovit, & populus meus non intellexit. Filios enutrivi, & exaltavi, ipsi autem spreverunt me.* Isai. 1.

13. *Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam: ut glorificetur Pater in Filio.* Ut obtineantur miracula, cum firma fide & fiducia filiali à Patre postulanda sunt per Filium ejus Jesum Christum Dominum nostrum, per ejus Mysteria & merita, intuitu amoris ejus erga Patrem, zeli ejus pro gloria Patris, sacrificii pro Ecclesia sua ab ipso oblati. 2. Sanctos miracula facere minimè credendum est, sed Deum per intercessionem

nem sanctorum: *Et quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, hoc faciam.* 3. Sola Dei gloria, non temporalis utilitas nostra quærenda est. Dei enim omnipotentia humanæ cupiditati non servit, sed omnia propter unam ejus gloriam operatur, qui rerum omnium principium & finis est: *Vt glorificetur Pater in Filio.*

14. *Si quid petieritis me in nomine meo, hoc faciam.* Cur non semper exaudimur Deum orantes, nisi quia malè petimus? *Petitis & non accipitis*, ait S. Jacobus Apostolus, *eò quòd malè petatis, ut insumatis in concupiscentiis vestris.* Malè ergo usurus eo quod vult accipere, Deo potiùs miserente non accipit: *Proinde si hoc ab illo petitur, unde homo lædatur exauditus, magis metuendum est, ne quod posset non dare propitius; det iratus.* Sic Israelitis manna cœleste fastidientibus, & carnes culpabili concupiscentia petentibus, concessit Deus magno eorum malo quod petebant: *Si quid petieritis me in nomine meo*, qui Salvator sum vester, si quid ad salutem vestram necessariam aut utile: Nam *Quodcumque petimus adversùs utilitatem salutis, non petimus in nomine Salvatoris.* Et tamen ipse Salvator » est, non solùm quando facit, quod petimus, verùm » etiam quando non facit: quoniam quod videt peti contra salutem, non faciendo potiùs se exhibet Salvatorem: *Novit* enim *Medicus, quid pro sua, quid contra suam salutem poscat ægrotus; & ideò contraria poscentis non facit voluntatem, ut faciat sanitatem....* Propterea non » solùm Salvator, sed etiam Magister bonus, ut faciat » quodcumque petierimus, in ipsa oratione, quam nobis dedit, docuit quid petamus: ut etiam sic intelligamus, *non petere nos in nomine Magistri, quod petimus » præter regulam ipsius magisterii.* Quæ autem in nomine ejus petimus, etsi non tunc quando petimus facit, » sed tamen facit. Neque enim quia petimus, ut veniat » regnum Dei, propterea non facit, quod petimus, quia non statim cum illo in æternitate regnamus: *Differtur* enim *quod petimus, non negatur.* Verumtamen orantes tamquam seminantes, non deficiamus; tempore enim proprio metemus.

Iacob. 4.

S. Aug. tr. 73. in Ioan.

Num. 11. 32.

15. *Si diligitis me, mandata mea servate.* Nemo Deum diligit, qui mandata ejus non servat: Nemo Dei mandata verè, & ut par est, servat, nisi qui Deum diligit. Observantia legis, probatio est dilectionis: dilectio principium est hujus observantiæ. Servus qui solo timore pœnæ legem exteriùs observat: & mercenarius, qui temporalium commodorum intuitu, seipsos dumtaxat, non Deum amant; hypocritæ sunt, externi dumtaxat operis speciem Deo tribuunt, cor autem eorum longè est ab eo, & in creatura defixum. Charitatem operum cum fide conjungere, iis tantùm congruit, qui verè diligunt Deum. Quocirca demonstratio charitatis, & perfectissima ratio fidei, est Euangelicorum Dogmatum, divinorumque præceptorum observatio. *Non omnis qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cœlorum; sed qui facit voluntatem Patris mei.....* Qui dicit, Diligo Deum, & mandata » ejus non custodit, mendax est. *Quid boni faceremus, » nisi diligeremus?* (inquit S. Augustinus) *aut quomodo bonum non facimus, si diligamus? Etsi enim Dei mandatum videtur aliquando à non diligentibus, sed à timentibus fieri: tamen ubi non est dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec rectè bonum opus vocatur.*

S. Cyrill. lib. 9. in Io. p. 807.

S. Aug. l. de Gratia Christi, c. 26.

16. 17. *Et ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis, ut maneat vobiscum in æternum, Spiritum veritatis; quem mundus non potest accipere.* Spiritus sanctus fideles consolatur. 1. Inspirando illis fiduciam Deum interpellandi, ut Patrem optimum & beneficentissimum: *In quo clamamus, Abba, Pater.* 2. Bonorum cœlestium ac æternorum amorem inspirando. 3. Victores illos efficiendo tentationum & peccati, quo uno malo affligi debent. Missio & donatio Spiritus Sancti, fructus est laborum, orationum, passionis, & mortis Christi, qui & pro nobis Patrem semper interpellat, ut Pontifex noster, ut Paracletum Spiritum Sanctum det nobis, illumque unà cum Patre nobis donat, ut maneat nobiscum in æternum, si tamen dilectores mundi non simus. Hunc enim mundus accipere non potest. Nam dilectioni hujus mundi, quæ ut minuatur & consummetur in nobis, continuò laborare debemus, contraria est dilectio Dei, quæ diffunditur in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.

Rom. 5. 5.

Verùm, inquies, Quomodo Christus imperat Discipulis, ut diligant eum, & ejus mandata servent, ut accipiant Spiritum Sanctum, quem nisi haberent, profectò diligere, & mandata servare non possent? Respondetur, Spiritum Sanctum jam habere, qui diligit, & habendo mereri, ut plus habeat, & plus habendo plus diligat. Jam itaque habebant Spiritum Discipuli, quem Dominus promittebat, sine quo eum Dominum non dicebant; nec tamen eum adhuc habebant, sicut eum Dominus promittebat. Habebant minùs, dandus erat ampliùs. Habebant occultè, accepturi erant manifestè: quia & hoc ad majus donum Spiritus Sancti pertinebat, ut eis innotesceret, quod habebant. De quo munere loquens Apostolus ait: *Nos autem non spiritum hujus mundi accepimus, sed Spiritum qui ex Deo est, ut sciamus, quæ à Deo donata sunt nobis.*

«S. August. «tr. 75. in Ioann.

1. Cor. 2. 12.

18. *Non vos relinquam orphanos; venio ad vos.* Pupilli facti sumus, sed non absque patre; quamvis enim corporalem ac visibilem præsentiam nobis subtraxerit Dominus Jesus, nobis tamen invisibiliter adest: nobiscum est omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. Per fidem præsens est nobis Pater noster, in Corporis & Sanguinis sui Sacramento re ipsa nobis præsens est: per gratiam sanctificantem & charitatem ad nos venit, & in nobis manet. Illum invocemus, illius adventum & præsentiam desideremus, cum fiducia dicentes: *Orphano tu eris adjutor.* Veni Domine Jesu, & non derelinquas nos orphanos in hoc exilio. Imple quod promisisti, da ut impleamus & perficiamus, quod jussisti.

Ps. 9. 14.

19. *Adhuc modicum, & mundus me jam non videt: vos autem videtis me, quia ego vivo, & vos vivetis.* Modicum illud quàm longum Dominum Jesum amantibus! Temporis brevitas, quod ad finem vitæ nostræ supereſt, consolari debet justos in persecutionibus & rebus adversis. Tempus breve est, quantumvis longa sit vita; modicum est, si cum æternitate comparetur; transit sicut umbra: & post modicum illud tempus, si justè, sobriè, & piè vixerimus, expectantes beatam spem, & adventum gloriæ magni Dei & Salvatoris nostri Jesu Christi, Deum ut in se est videbimus; Christum Jesum semper videbimus non solùm in forma hominis, quam pro nobis assumpsit, sed etiam in forma Dei, & cum illo æternùm regnabimus: *Vos autem videtis me, quia ego vivo, & vos vivetis.* Quia ille vivit, & ideò & nos vivemus. Per hominem quippè mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Sicut enim in Adam omnes moriuntur, sic in Christo omnes vivificabuntur. Quoniam nemo ad mortem nisi per illum, nemo ad vitam nisi per Christum. Quia nos viximus, mortui sumus: quia vivit ipse, vivemus nos: *Mortui sumus illi, quando viximus nobis: quia verò mortuus ille pro nobis, & sibi vivit & nobis.* Quia enim vivit ille, & nos vivemus: *Nam sicut per nos mortem habere potuimus, non sic & vitam per nos habere possumus.*

1. Cor. 15. 21. 22.

S. Aug. tr. 75. in Joan.

21. *Qui habet mandata mea, & servat ea, ille est qui diligit me. Qui autem diligit me, diligetur à Patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei me ipsum.* Qui habet in memoria, & servat in vita; qui habet in sermonibus, & servat in moribus; qui habet audiendo, & servat faciendo; aut qui habet faciendo, & servat perseverando; ille est qui diligit me: *Opere est demonstranda dilectio, ut non sit infructuosa nominis appellatio.... Et ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum.* Diligam & manifestabo, id est, ad hoc diligam, ut manifestem. Nunc enim ad hoc dilexit, ut credamus, & mandatum fidei teneamus: tunc ad hoc diliget, ut videamus, & ipsam visionem mercedem fidei capiamus.

S. Aug. ibid.

23. 24. *Si quis diligit me sermonem meum servabit, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.*

S. August. tract. 76. in Joan.

„ Dilectio sanctos discernit à mundo, quæ facit unanimes habitare in domo. In qua domo facit Pater & Filius mansionem; qui donant & ipsam dilectionem, quibus donent in fine etiam ipsam suam manifestationem: *Et ad eum veniemus*, &c. Deus Trinitas Pater & Filius & Spiritus Sanctus veniunt ad nos, dum venimus ad eos: veniunt subveniendo, venimus obediendo: veniunt illuminando, venimus intuendo: veniunt implendo, venimus capiendo: ut sit nobis eorum non extraria visio, sed interna; & in nobis eorum non transitoria mansio, sed æterna: *Qui non diligit me, sermones meos non servat*. Hi sunt dilectores mundi, qui Patrem & Spiritum Sanctum numquam vident: Filium autem non ut beatificentur, sed ut judicentur, ad modicum vident; nec ipsum in forma Dei, in qua est cum Patre & Spiritu Sancto pariter invisibilis; sed in forma hominis, in qua esse voluit mundo patiendo contemptibilis, judicando terribilis.

25. *Paracletus autem Spiritus sanctus, quem mittet Pater in nomine meo, ille vos docebit omnia, & suggeret vobis omnia, quæcumque dixero vobis*. Ad omne opus bonum ac salutare, necessaria nobis est gratia Spiritus Sancti. Menti necessaria est, ut Dei voluntatem cognoscat; voluntati, ut Dei legem diligat; memoriæ, ut omnium quæ ad scientiam salutis pertinent, recordetur. Unde Apostolus ad Ephesios scribens, ait: *Propterea & ego audiens fidem vestram, quæ est in Domino Iesu, & dilectionem in omnes sanctos, non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciens in orationibus meis: ut Deus, Domini nostri Iesu Christi Pater gloriæ, det nobis Spiritum sapientiæ & revelationis, in agnitione ejus: illuminatos oculos cordis vestri, ut sciatis, quæ sit spes vocationis ejus, & quæ divitiæ gloriæ hæreditatis ejus in sanctis, & quæ sit supereminens magnitudo virtutis ejus in nos, qui credimus secundùm operationem potentiæ virtutis ejus, quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in cœlestibus, supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen quod nominatur, non solùm in hoc sæculo, sed etiam in futuro*. In istorum revelatione, quæ per Spiritum Sanctum in nobis perficitur, Incarnationis altitudinem, & absconditi Mysterii vim spectamus. Quòd autem ipsius Christi præsentiam & virtutem impleat Spiritus ejus in sanctis inhabitans, & cuncta doceat, quæcumq; ad hominum salutem necessaria, & in memoriam opportunè revocet, quæcumque docuit Dominus Jesus, idem Apostolus explicat, dicens: *Hujus rei gratia flecto genua mea ad Patrem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in cœlis & in terra nominatur, ut det vobis secundùm divitias gloriæ suæ, virtute corroborari per Spiritum ejus in interiorem hominem, Christum habitare per fidem in cordibus vestris: in charitate radicati & fundati, ut possitis comprehendere cum omnibus, quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum: scire etia supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei*.

Ephes. 1. 15. 16. & seq.

S. Cyrill. lib. 10. in Joann. p. 838.

Ephes. 3. 15.

27. *Pacem relinquo vobis, pacem meam do vobis: non quomodo mundus dat, ego do vobis*. Christus Jesus pacem nobis relinquit iturus, pacem suam nobis dabit in fine venturus. Pacem nobis relinquit in hoc sæculo, pacem suam nobis dabit in futuro sæculo. *Pacem suam nobis relinquit, in qua manentes hostem vincimus: Pacem suam nobis dabit, quando sine hoste regnabimus. Pacem relinquit nobis, ut etiam hic invicem diligamus: pacem suam nobis dabit, ubi numquam dissentire possimus. Pacem relinquit nobis, ne de occultis nostris invicem judicemus, cùm in hoc sumus mundo: pacem suam dabit nobis, cùm manifestabit cogitationes cordis, & tunc laus erit unicuique à Deo*. Pacem relinquo vobis, *pacem meam do vobis*. An fortè pacem suam eam voluit intelligi, qualem habet ipse? Pax verò ista quam nobis relinquit in hoc sæculo, nostra est potiùs dicenda, quàm ipsius. Illi quippè nihil repugnat in se ipso, qui nullum habet omninò peccatum: Nos autem talem pacem nunc habemus, in qua adhuc dicamus: *Dimitte nobis debita nostra*. Est ergo nobis pax aliqua, quoniam condelectamur Legi Dei secundùm interiorem hominem: sed non est plena, quia videmus aliam legem in membris nostris, repugnantem legi mentis nostræ. Item inter ipsos est nobis pax, quia invicem nobis credimus, quòd invicem diligamus: sed nec ipsa plena est, quia cogitationes cordis nostris invicem non videmus; & quædam de nobis, quæ non sunt in nobis, vel in melius invicem, vel in deterius opinemur: *Si tenuerimus usque in finem, qualem ab illo accepimus, qualem habet habebimus, ubi nihil nobis repugnet ex nobis, & nihil nos invicem lateat in cordibus nostris*. Sic teneamus pacem, ubi adversarium concorditer vincimus, ut desideremus pacem, ubi adversarium non habebimus.

Rom. 7. 22. 23.

Non quomodo mundus dat, ego do vobis. Homines qui diligunt mundum, propterea dant sibi pacem, ut sine molestia litium atque bellorum, non Deo, sed amico suo mundo fruantur; & quando justis dant pacem, ut non eos persequantur, pax non potest esse vera, ubi non est vera concordia, quia disjuncta sunt corda. Nos ergo quibus Christus pacem relinquit, & pacem suam dat, non sicut mundus, sed sicut ille per quem factus est mundus, ut concordes simus, jungamus invicem corda, & cor unum sursum habeamus, ne corrumpatur in terra.

28. *Si diligeretis me, gauderetis utique, quia vado ad Patrem*. Naturæ scilicet humanæ gratulandum est, eò quòd sic assumpta est à Verbo unigenito, ut immortalis constitueretur in cœlo; atque ita fieret terra sublimis, ut incorruptibilis pulvis sederet ad dexteram Patris. Hoc enim modo se iturum dixit ad Patrem. Nam profectò ad illum ibat, qui cum illo erat. Sed hoc erat ire ad eum, & recedere à nobis, mutare atque immortale facere, quod mortale susceperat ex nobis, & levare in cœlum, per quod fuit in terra pro nobis. Quis non hinc gaudeat, qui sic diligit Christum, ut & suam naturam jam immortalem gratuletur in Christo, atque id se speret futurum esse per Christum? Gloria enim Capitis, principium & pignus est gloriæ corporis.

S. August. tract. 78. in Ioan.

30. 31. *Venit enim princeps mundi hujus, & in me non habet quidquam*. Diabolus princeps eorum omnium est, qui diligunt mundum, & ejus spiritu ducuntur, ejusque concupiscentiæ, pravis legibus, & corruptis moribus se conformant. Miserrimi sunt, qui diaboli faciunt voluntatem, à quo captivi ducuntur. Verùm diabolus non habet quidquam in eorum animabus, qui secundùm Euangelium vivunt, qui mundo & pompis ejus verbis & factis renuntiarunt, qui Spiritum Christi habent, qui bellum gerunt cum vitiis & concupiscentiis, quorum in cordibus Christus habitat per fidem & charitatem, & qui mandata Dei fideliter observando, se illum verè ac sincerè diligere probant: *Et ut cognoscat mundus, quia diligo Patrem, & sicut mandatum dedit mihi Pater, sic facio*. Princeps hujus mundi nihil habebit in nobis, nisi velimus. Nihil enim juris habet in nobis, nisi per peccatum, quod voluntariè & liberè committimus. Nihil juris habet in nobis, si de mundo non simus, si mundum non diligamus. Obediamus ergo Creatori, non desertori; Redemptori, non interremptori; Liberatori, non captivatori; Doctori, non deceptori.

S. August. tract. 77. in Ioan.

CAPUT

CAPUT XV.

Sensus Litteralis.

1. *Ego sum vitis vera, & Pater meus agricola est.* Discipulos de suo discessu non solùm consolatur Christus Jesus, sed & eos hortatur, ne, cùm abierit, ab illius fide & dilectione separentur; sed illi constanter adhæreant, si vivere velint vita spiritali: quod eleganti vitis metaphora declarat: *Ego sum vitis vera.* Similis sum viti, ejusque proprietates mihi verè conveniunt: siquidem longè perfectiùs & excellentiùs vitam spiritualem, succum, vigorem, alimentum in membra mea influo, quàm vitis naturalis in palmites suos: *Et Pater meus agricola est*, id est cultor tum vitis, tum palmitum. Vitem se dicit Christus secundùm humanam naturam, secundùm quod est caput Ecclesiæ. Unius quippè naturæ sunt vitis & palmites: sed id sibi tribuit secundùm naturam humanam Deo personaliter unitam; neque enim vitam spiritualem in homines influeret, nisi simul Deus esset. *Ego sum vitis vera*: Synagogæ Judaicæ longè dissimilis, cui dicitur: *Quomodo conversa es mihi in pravum vinea aliena?* Vera enim vitis non erat, de qua expectatum est, ut faceret uvas; fecit autem spinas. Patrem autem dicit agricolam, tum ut servet decorum parabolæ, cùm se vitem fecisset: Vitis enim & agricola distinguuntur: tum quia Patri, ut homo omnia accepta refert, à quo missus in mundum est. Secundùm hoc ergo vitis Christus, secundùm quod ait; *Pater major me est*; secundùm autem id quod ait, *Ego & Pater unum sumus*, & ipse agricola est.

Ierem. 2. 21.

Isaiæ 5. 4.

S. Aug. tract. 80. in Ioann.

2. *Omnem palmitem in me non ferentem fructum tollet eum:* omnem hominem mihi insitum per fidem & baptismum, ut palmes insitus est viti, & fructum bonorum operum non ferentem, abscindet & abjiciet, ut palmitem inutilem; *& omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat.* Auferet impedimenta profectus, variis modis emundabit & circumcidet, ut fœcundiorem reddat operibus justitiæ.

3. 4. 5. *Iam vos mundi estis propter sermonem, quem locutus sum vobis:* Jam purgati estis falce Euangelicæ doctrinæ, quam recepistis, & servare cœpistis. *Manete in me, & ego in vobis:* In fide & charitate perseverando, mihi semper adhærete: & ego semper in vobis manebo, vitam & vigorem spiritualem jugiter in vos influens. *Sicut palmes non potest ferre fructum à semetipso, nisi manserit in vite;* id est, ex se solo, nisi viti cohæreat: *sic nec vos, nisi in me manseritis;* ita nec vos fructum ullum justitiæ ferre potestis, bonum ullum opus & vita æterna dignum facere, nisi mihi per fidem & charitatem adhæreatis, ut palmites viti. *Ego sum vitis, vos palmites:* Quos gratiæ meæ interiori subministratione, tamquam vivifico succo, spiritaliter fructificare & bonis operibus abundare facio. *Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum*, uberem, copiosum; nullum aliàs editurus, sed sterilis mansurus: *Quia sine me nihil potestis facere*, nec magnum, nec parvum, nec difficile, nec facile. Nihil omninò sine gratia mea, non solùm perficere, sed incipere, & absolutè facere potestis. Nihil sine interiori gratiæ meæ vos prævenientis, vos trahentis, in vobis operantis, ut velitis, & volentibus cooperantis auxilio.

S. August. l. 2. contra duas ep. Pelagian. c. 8. tract. 81. in Ioann.

Procul hinc Pelagiana Grotii interpretatio, qui hæc Græci Textus verba, χωρὶς ἐμοῦ, sic reddit: *Extra me, seorsim, separatim à me, nihil potestis facere:* Qui enim, inquit, à Christi præceptis & exemplo discedit, ab eo nihil bonæ frugis expectandum est. Sic nullam aliam gratiam ad benè operandum, præter Christi præcepta & exempla, necessariam agnoscit, quæ pura puta Pelagii hæresis est. Cæterùm hæc verba, χωρὶς ἐμοῦ, verti debere, *sine me*, non solùm Vulgata Versio Latina, quam Ecclesia declaravit authenticam; non solùm loci paralleli, sed Latini Patres, & Concilia Occidentis, quibus ea versio hujus loci probata est, planè evincunt: imprimis verò Concilium universale Africæ Carthagine celebratum anno 418. contrà Pelagii hæresim, canone 6. cujus hæc sunt verba: *Item placuit, ut quicumque dixerit, ideò nobis gratiam justificationis dari, ut quod facere per liberum jubemur arbitrium, facilius possimus implere per gratiam, tamquam etsi gratia non daretur, non quidem facilè, sed tamen possimus etiam sine illa implere divina mandata, anathema sit. De fructibus enim mandatorum Dominus loquebatur, ubi non ait, Sine me difficiliùs potestis facere; sed ait,* Sine *me nihil potestis facere.* Orientales etiam Versiones, Syriaca, Persica, Arabica, Æthiopica vim Græci Textus eodem exprimunt modo secundùm linguarum illarum proprietatem, ac Vulgata nostra: *Sine me non potestis quidquam facere.* Damnanda itaque temeritas est, his verbis totius Ecclesiæ Latinæ traditione & usu consecratis, *Sine me, &c.* hæc substituere, *Extra me, seorsim, separatim à me nihil potestis facere.* Quasi palmites, id est fideles, Christo vite vera aliàs non egeant, quàm ut ab eo, per apostasiam seu infidelitatem, minimè separentur; non autem ut ab eo per subministrationem interiorem Spiritus vivificentur, ut bonum cogitent, velint, facere diligant atque valeant; & suaviter ac efficaciter operentur. Quo fit, ut *in omnibus actibus, causisque, cogitationibus, motibus, adjutor & protector orandus sit Deus: nullumque tempus intercedat, quo ejus non egeamus auxilio.*

Zosim. Papa in ep. ad Episcop. Africæ. Cœlest. I. ep. ad Galliar. Episcopos.

Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum quia sine me nihil potestis facere. Ita sunt in vite palmites, ut viti nihil conferant; sed inde accipiant, unde vivant. *Sic quippè vitis est in palmitibus, ut vitale alimentum subministret eis, non sumat ab eis. Ac per hoc & manentem in se habere Christum, & manere in Christo, discipulis prodest utrumque, non Christo. Nam præciso palmite potest de viva radice alius pullulare: qui autem præcisus est, non potest sine radice vivere.*

Conc. Arausic. 2. can. 24.

6. 7. *Si quis in me non manserit*, mihi perseveranter non adhæserit fide, dilectione, operibus bonis, *mittetur foras sicut palmes*, projicietur sicut palmes inutilis, *& arescet* citò separatus à vite, *& colligent eum, & in ignem mittent, & ardet:* Colligetur à justitiæ divinæ ministris, & in ignem mittetur æternum, & ardebit sine fine. *Si manseritis in me, & verba mea in vobis manserint;* si mandata mea non memoria tantùm, sed affectu retinueritis, & fidelis obedientia servaveritis, *quodcumque volueritis*, quod ad Dei gloriam ac salutem vestram conducat, *petetis* à Patre, in nomine meo; *& fiet vobis*, id est, vobis concedetur.

8. 9. 10. *In hoc clarificatus est Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei discipuli.* Ex hoc Patris mei gloria inclarescet, quòd uberes bonorum operum fructus afferatis, & perseverantia vestra in meo amore, & fidei euangelicæ propagatione, meos vos esse discipulos comprobetis. *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.* Date operam, ut digni maneatis ea dilectione, in gratia mea & charitate perseverantes. *Si præcepta mea servaveritis, manebitis in dilectione mea*, vos diligere pergam; *sicut & ego Patris mei mandata servavi, & maneo in ejus dilectione*: quia scilicet me diligit. Sed numquid & hìc gratia intelligenda est, qua Pater diligit Filium, sicut gratia est, qua nos diligit Filius: cùm simus nos filii gratia, non natura; Unigenitus autem natura, non gratia? An hoc etiam in ipso Filio ad hominem referendum est? Ita sanè; Nam dicendo: *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos*, gratiam Mediatoris ostendit. Mediator autem Dei & hominum, non in quantum Deus, sed in quantum homo, est Christus Jesus.

" S. Aug. tract. " 2. in Io. " " " " " " 1. Tim. 2. 5. " Luc. 2. 52.

Et

„ Et profectò ſecundùm id quod homo eſt, de illo legitur:
„ *Et Ieſus proficiebat ſapientia & ætate & gratia apud*
„ *Deum & homines*. Secundùm hoc igitur rectè poſſu-
„ mus dicere, quòd cùm ad naturam Dei non pertineat
„ humana natura; ad perſonam tamen Unigeniti Filii
„ Dei per gratiam pertinet humana natura, & tantam
„ gratiam, ut nulla ſit major, nulla prorsùs æqualis. Ne-
„ que enim illam ſuſceptionem hominis ulla merita præ-
„ ceſſerunt, ſed ab illa ſuſceptione merita ejus cuncta cę-
„ perunt. Manet ergo Filius in dilectione qua eum di-
Pſ. 4. „ lexit Pater, & idcò ſervavit præcepta ejus. Quid eſt
„ enim & ille homo, niſi quòd Deus ſuſceptor eſt ejus?
„ Deus enim erat Verbum, Unigenitus gignenti coæter-
„ nus: ſed ut Mediator daretur nobis, per ineffabilem
gratiam Verbum caro factum eſt, & habitavit in nobis.

11. *Hæc locutus ſum vobis, ut gaudium meum ſit in vobis*; ut rationem habeam de vobis gaudendi, cùm fructum multum attuleritis, & præcepta mea ſervaveritis: *& gaudium veſtrum impleatur*; ut gaudium quo vos in me ſeu de me gaudetis, & hìc magis augeatur, & in æterna vita conſummetur.

12. 13. *Hoc eſt præceptum meum*, mihi peculiare & commendatiſſimum, *ut diligatis invicem, ſicut dilexi vos*; eo modo quo vos dilexi, non privatæ utilitatis gratia, ſed propter ſalutem æternam; ita ut temporalia omnia commoda, & vitam ipſam ſaluti proximorum poſtponatis: ſicut vitam meam pro ſalute veſtra devovi. *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam ſuam ponat quis pro amicis ſuis*: Affectum ſuum erga amicos nemo certioribus argumentis probare poteſt, quàm pro illis exponendo vitam ſuam, qua nihil eſt charius.

14. 15. *Vos amici mei eſtis, ſi feceritis quæ præcipio vobis*. Ita fiet, ut ſemper à me diligamini; ac proinde nihil non à tam fideli & potenti amico ſperare poſſitis. *Iam non dicam vos ſervos*, vobiſcum deinceps non agam tamquam cum ſervis (quamquam jure meo poſſem) *quia ſervus neſcit, quid faciat dominus ejus*: neſcit ſervus, quid dominus ejus facere decreverit: heri enim ſervis conſilia ſua patefacere non ſolent, ſed amicis. *Vos autem dixi amicos*; ex quo vos vocavi, vos ſemper habui amicorum loco; *quia omnia quæcumque audivi à Patre, nota feci vobis*. Et hoc amoris erga vos mei ſignum eſt, quòd Myſteria omnia ad veſtram humanique generis ſalutem ſpectantia; omnia Patris mei conſilia de mea morte, reſurrectione, aſcenſione, miſſione Spiritus ſancti, vocatione gentium, judicio univerſali, vita æterna; omnia mandata ad veſtram ſanctificationem, & Eccleſiæ meæ fundationem neceſſaria, quæ à Patre accepi, ut legatus ejus, Deique & hominum Mediator, vobis revelavi. Omnia denique ſe nota feciſſe diſcipulis ait, quæ ſe novit nota eſſe facturum in illa plenitudine ſcientiæ, de qua dicit Apoſtolus: *Cùm autem venerit quod perfectum eſt, evacuabitur quod ex parte eſt*. Itaque ſicut immortalitatem carnis & ſalutem animarum futurã expectamus, quamvis
S. Aug. tra. 86. in Io. „ jam in pignore accepto ſalvi facti eſſe dicamur: ita omnium notitiam, quæcumque Unigenitus audivit à Patre, futuram ſperare debemus, quamvis hoc jam ſe feciſſe dixerit Chriſtus.

16. 17. *Non vos me elegiſtis, ſed ego elegi vos*: non vos me priores amaſtis, & elegiſtis in dominum, in præceptorem, in amicum; ſed ego prior vos elegi gratuita prorſus benevolentia, nullis veſtris in me benefactis, vel officiis provocatus, *& poſui vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus veſter maneat*: In Apoſtolica etiam dignitate vos conſtitui, ut eatis in mundum univerſum, Euangelium meum prædicaturi, & fructum ſalutis tam in vobis ipſis, quàm in omnibus Gentibus afferatis, ad gloriam meam permanſurum: *Ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis*. Ex qua ſpiritualium fructuum ubertate conſequetur, ut quodcumque petieritis à Patre in nomine meo, det vobis; ſive, *dem vobis*, ut S. Chryſoſtomus & Nonnus legunt, Patris & Filii æqualitatem inde confirmantes. *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem*. Hæc erga vos beneficia commemoro, ut exemplo meo vos mutuò diligatis, quod meum ſingulare præcipuumque mandatum eſt.

18. 19. *Si mundus vos odit, ſcitote, quia me priorem vobis odio habuit*. Animo recolite, me qui ſum innocens, qui Dei Filius, qui de cœlo deſcendi, ut mundum redimam, qui tot eum beneficiis cumulavi, priorem ejus odia excepiſſe, contradictiones & perſecutiones ejus ſuſtinuiſſe. Tanto ergo exemplo vobis propoſito animos ſumite ad odium mundi tolerandum, & perſecutiones fortiter ſuſtinendas. *Si de mundo fuiſſetis, mundus, quod ſuum erat, diligeret*; ſi iniquis & incredulis hominibus ſimiles eſſetis affectibus & moribus; vos ut ſibi ſimiles diligerent: *Quia verò de mundo non eſtis*, & contraria ſunt veſtra, hominumque carnalium, & mundi amatorum ſtudia; *ſed ego elegi vos de mundo*, quod electione mea & gratia factum eſt, qua vos à mundo ſecrevi & mihi adjunxi fide, moribus, ſtudiis, *propterea odit vos mundus*.

20. 21. *Mementote ſermonis mei, quem ego dixi vobis: Non eſt ſervus major domino ſuo*; pluris fieri non ſolet ſervus domino ſuo. *Si me perſecuti ſunt, & vos perſequentur: ſi ſermonem meum ſervaverunt, & veſtrum ſervabunt*. Si meis dictis paruere, parebunt & veſtris; ſed non eſt, quòd hoc ſperetis. Quemadmodum enim doctrinam meam contempſerunt, ita & veſtram, quæ mea eſt, contemnent. *Sed hæc omnia facient vobis propter nomen meum, quia neſciunt eum qui miſit me*: Odio vos habebunt, vos perſequentur, prædicationem veſtram contemnent, odio mei: quod ex eorum ignorantia ortum habet, affectata quidem & quæſita; cùm ambitione ſua, aliiſque pravis affectibus excæcati, credere Deo, à quo miſſus ſum, ipſi nolint.

22. *Si non veniſſem* in mundum inſtructus tam certis miſſionis meæ teſtimoniis, *& locutus fuiſſem eis*, id eſt, niſi eos docuiſſem, quid credendum, quid ſperandum, quid diligendum, quid fugiendum, quid agendum ad vitam æternam conſequendam; *peccatum non haberent*, rei non eſſent incredulitatis; magnum illud peccatum non haberent, quo tenentur cuncta peccata, quod unuſquiſque ſi non habeat, dimittuntur ei cuncta peccata, ut explicat S. Auguſtinus: *Nunc autem excuſationem non habent de peccato ſuo*, quo in me non crediderunt..... Iſti certè, ad quos venit, & quibus locutus eſt Chriſtus, non habent de magno infidelitatis peccato illam excuſationem, qua poſſint dicere: Non vidimus, non audivimus: ſive *non* acceptaretur iſta excuſatio ab illo, cujus *inſcrutabilia* ſunt judicia; ſive acceptaretur, etſi non ut ab omni damnatione liberarentur, certè ut aliquantò leniùs damnarentur.
S. Aug. tract. 88. in Io. & tract. 89.

23. 24. 25. *Qui me odit, & Patrem meum odit*. Injuriam enim & contumeliam mihi irrogatam, ſibi etiam factam interpretatur Pater, à quo miſſus ſum, & cum quo unus ſum Deus. *Si opera non feciſſem in eis, quæ nemo alius fecit, peccatum non haberent*: ſi in eorum conſpectu miracula non edidiſſem, quæ nemo alius homo edidit, tanta, tam multa, tam frequentia, ad probationem miſſionis ac divinitatis meæ, extra culpam fuiſſent non credendo me eſſe Chriſtum & verum Dei Filium. *Nunc autem & viderunt, & oderunt & me & Patrem meum*: Nunc autem cùm miracula illa viderint, prætexere non poſſunt ignorantiam, qua peccatum excuſent; ſed odii in me ac Patrem meum convincuntur. *Sed ut adimpleatur ſermo qui in Lege eorum ſcriptus eſt: Quia odio habuerunt me gratis*. Id porrò evenit, ut in me adimpleretur, quod in Scripturis ipſis datis prædictum eſt, & quod David Meſſiæ typus ſibi fieri conqueſtus eſt: Sine cauſa me odio habuerunt.
Pſ. 35. 36. & 69. 5.

26. 27. *Cùm autem venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille teſtimonium perhibebit de me*. Cauſa mea, quamvis tantis odiis obnoxia, defenſoribus non carebit. Conſolator enim, quem ego poſt Aſcenſionem meam in cęlum mittam vobis, tum inviſibiliter in corda veſtra, tum viſibiliter, à Patre, à quo habeo eſſentiam, vimque illum unà cum ipſo ſpirandi & mittendi; *Spiritus veritatis*, id eſt meum, qui ſum Veritas; Spiritum qui veritatem novit, docet, manifeſtat; qui à Patre procedit, ut à primo principio & fonte totius Deitatis, ideòque Patri conſubſtantialis eſt, ejuſdem cum illo naturæ, ſcientiæ,

tiæ, potentiæ; quem ideircò nec auctoritas, nec scientia, nec veracitas, ad reddendù testimoniù, cui nihil opponi possit, necessariæ deficiunt. Ille testimonium perhibebit de me, de innocentia mea, de divinitate mea, de gloria mea, de veritate doctrinæ meæ, tum admirandis operibus & signis exterioribus, quæ in Ecclesia mea operabitur; tum divini luminis & charitatis infusione in cordibus hominum, ut in me credant, mihique adhæreant. *Et vos testimonium perhibebitis*, de me, *quia ab initio* prædicationis meæ, usque in diem assumptionis meæ, *mecum estis*, mecum estis conversati, & tamquam oculati testes omnia, quæ per me facta sunt, testari poteritis: ut sic divina humanaque testimonia concurrant.

Si de Patre & Filio procedit Spiritus sanctus, inquies, cur Filius dixit: *A Patre procedit*? Respondetur, quia *Ad eum solet referre, & quod ipsius est, de quo ipse est*. Unde alias ait: *Mea doctrina non est mea, sed ejus qui misit me, Patris*. Si igitur intelligitur hìc ejus doctrina, quam tamen dixit non suam, sed Patris; quantò magis illic intelligendus est, & de ipso procedere Spiritus sanctus, ubi sic ait: *De Patre procedit*, ut non diceret: De me non procedit? A quo autem habet Filius, ut sit Deus (est enim de Deo Deus) ab illo habet utique, ut etiam de illo procedat Spiritus sanctus: ac per hoc *Spiritus sanctus, ut etiam de Filio procedat, sicut procedit de Patre, ab ipso habet Patre*. "S. Aug. tra. "90. in Jo.

Sensus Moralis.

1. *Ego sum vitis vera, & Pater meus agricola est.* Christo Jesu per fidem & charitatem adhæreamus, ut palmites veræ viti, quam Pater æternus in utero sanctissimæ Virginis plantavit, & propria manu excoluit; viti quæ vinum mysticum tulit, quo mundus redimitur, abluitur, sanctificatur, nutritur; roborantur in terris, & in cœlis inebriantur electi. Ex ea vite sunt Christiani, velut palmites. *Regenerati enim sumus ex ipso, & in ipso, in Spiritu, ad ferendum fructum vitæ, non veteris illius & exoletæ, sed novæ, quæ in charitate erga ipsum posita est. Conservamur autem in esse, ipsi quodammodo inserti, & tradito nobis sancto mandato inhærentes, & nobilitatis bonum servare studentes; id est, non sinentes inhabitantem in nobis Spiritum vel minimum contristari*, per quem charitas, qua Deo conjungimur, in cordibus nostris diffunditur. *Quemadmodum* igitur *radix naturalem suam qualitatem palmitibus impertit, sic unigenitum Dei Verbum Dei ac Patris, suæque naturæ quamdam veluti cognationem Sanctis inserit, Spiritum largiens iis, qui uniti sunt ei per fidem & omnimodam sanctitatem, eosque ad pietatem alit, omnisque virtutis ac bonitatis cognitionem*, ac amorem, *in iis operatur*. Agricolam verò Patrem dicit, quia totius Trinitatis indivisum opus est instauratio nostra & sanctificatio. Intelligamus itaque *Patrem nos in pietate nutrire per Filium in Spiritu*: & rursus erga *nos agricolæ vicem gerere, id est, prospicere & observare* providentia sua beneficentissima & misericordissima, *nosque omni cura dirigere per Filium in Spiritu sancto*..... Nec talis agricola est, quales sunt, qui extrinsecùs operando exhibent ministerium: sed talis, ut det etiam intrinsecùs incrementum: Nam *neque qui plantat est aliquid, neque qui rigat, sed qui incrementum dat Deus*. Ob beneficium igitur incomparabile insitionis nostræ in hanc divinam vitem, & agriculturæ spiritualis nobis exhibitæ, (*Dei enim agricultura sumus*) gratias agamus Patri, per Filium, in Spiritu sancto.

S. Cyril. l. 12. in Jo. c. 2. p. 857. 858.

S. Aug. tract. 80. in Jo.

1. Cor. 3. 7. 8.

2. *Omnem palmitem in me non ferentem fructum, tollet eum: & omnem qui fert fructum, purgabit eum, ut fructum plus afferat*. Christianus bonis operibus destitutus, palmes est sine fructu. Quamvis igitur per baptismum & fidem palmites simus, si tamen charitate & operibus justitiæ caruerimus, excidemur à vite vera, Christo Jesu, ut palmites inutiles, & in ignem æternum projiciemur. Quò spectat locus ille Prophetæ: *Fili hominis, quid fiet de ligno vitis, ex omnibus lignis nemorum, quæ sunt inter ligna sylvarum? Numquid tolletur de ea lignum, ut fiat opus, aut fabricabitur de ea paxillus, ut dependeat in eo quodcumque vas? Ecce igni datum est in escam: utramque partem ejus consumpsit ignis, & medietas ejus redacta est in faxillam... Hæc dicit Dominus Deus; Quomodo lignum vitis inter ligna sylvarum, quod dedi igni ad devorandum, sic tradam habitatores Jerusalem*. Hæc sors palmitum infrugiferorum. Fructuosos verò palmites purgat Deus, ut fructum uberiorem afferant. Quemadmodum enim vitis silvescit, nisi putetur; ita etiam homo, cujus appetitiones luxuriantes gratia non coercet, nec resecat malas, desideria multa noxia parturit, quæ mergunt animam in interitum. Hæc autem purgatio fit per internas externasque admonitiones & increpationes, per afflictiones & persecutiones, quibus velut falce resecat cœlestis Agricola cupiditatem animalis hominis, timores amoresque mundanos, desideria inania, curasque superfluas, quibus distinetur animus, & impeditur, ne fructus pietatis uberes afferat. Væ palmitibus qui in hoc mundo falce Vinitoris cœlestis non purgantur! Maneamus in Christo per dilectionem, ut palmites in vite, & cùm nos per afflictiones purgabit, divinam ejus manum adoremus profectibus nostris consulentem ..... *Si in ejus dilectione maneamus, non arescemus, viventes succo radicis æternæ; nec ad ignem amputabimur ira, sed ad fructum putabimur disciplina, purgante nos Evangelicæ falcis acie, ut castigata luxurie palmitis nostri, fructuosius pullulemus*. S. Paulin. ep. 2. ad Sever.

Ezech. 15.

3. *Jam vos mundi estis propter sermonem quem locutus sum vobis*. In ipsis justis, qui mundati sunt lavacro aquæ per verbum vitæ, multæ appetitiones superfluæ & noxiæ quotidiè serpunt. Nemo igitur in hac vita sic mundus est, ut non sit magis magisque mundandus. Multis autem modis perficitur hæc emundatio. *Non solo baptismo homines mundantur, mundantur & verbo veritatis ab illo qui ait*, Jam vos mundi estis propter verbum quod locutus sum vobis. *Mundantur & sacrificio contriti cordis, ab illo de quo dictum est*, Sacrificium Deo spiritus contribulatus, cor contritum & humiliatum Deus non spernit. *Mundantur & eleemosynis ab illo qui ait*: Date eleemosynam, & ecce omnia munda sunt vobis. *Mundantur ipsa, quæ supereminet omnibus, charitate, ab illo qui dixit*: Charitas operit multitudinem peccatorum. Quæ una si adsit, omnia illa rectè fiunt; si autem desit illa, omnia frustra fiunt. "S. Aug. l. 1. "contr. Cresc. c. 11. "psal. 50. 1. Petr. 4. 8.

4. *Manete in me, & ego in vobis*. Non eo modo nos in Christo, sicut ipse in nobis. Utrumque autem prodest non ipsi, sed nobis. Ita quippè in vite sunt palmites, ut viti non conferant, sed inde accipiant unde vivant: ita verò vitis est in palmitibus, ut vitale alimentum subministret eis, non sumat ab eis. Ac per hoc & manentem in se habere Christum, & manere in Christo, discipulis prodest utrumque, non Christo. Nam præciso palmite, potest de vira radice alius pullulare: qui autem præcisus est, sine radice non potest vivere: *Sicut palmes non potest facere fructum à semetipso, nisi manserit in vite; sic nec vos, nisi in me manseritis*. Extra corpus Christi, quod est Ecclesia, & sine Spiritu ejus, nullum afferre potest homo fructum salutis, sed fructus mortis tantùm & maledictionis. Magna gratiæ commendatio, corda instruit humilium, ora obstruit superborum, qui *ignorantes Dei justitiam, & suam volentes constituere, justitiæ Dei non sunt subjecti*. Nonnè huic resistunt veritati homines mente corrupti, reprobi circa fidem, dicentes: A Deo habemus, quòd homines sumus; à nobis ipsis, quòd justi sumus? Non assertores sunt liberi arbitrii, qui sic loquuntur, sed præcipitatores, ex alto elationis, per inania præsumptionis, in profunda submersionis. Hos Veritas refellit, dicens: *Sicut palmes non potest facere fructum à semetipso, nisi manserit*. "S. Aug. tra. "81. in Jo. Rom. 10. 3.

» ſerit in vite: ſic nec vos, niſi in me manſeritis. Qui
» ergo à ſemetipſo ſe fructum exiſtimat ferre, in vite non
» eſt; qui in Chriſto non eſt, Chriſtianus non eſt..... Si
» verè credimus, nos ferre fructum juſtitiæ & ſalutis ex
» nobis ipſis non poſſe, gratiam Chriſti Salvatoris nobis
» ad omne opus bonum neceſſariam jugiter imploremus,
» maneamus in Chriſto per fidem & charitatem;
» promiſſiones & ſacrum baptiſmi noſtri pactum, vo-
» tumque quotidie renovemus, ex intimo corde dicentes:
» Abrenuntio tibi ſatana, & omnibus pompis tuis, &
» cunctis operibus tuis, & adhæreo tibi, Chriſte.

5. *Ego ſum vitis, vos palmites. Qui manet in me, & ego in eo, hic fert fructum multum, quia ſine me nihil poteſtis facere.* Sive ergo parum, ſive multum, ſine illius
S. Aug. tra. 81. in Jo. » gratia præveniente, adjuvante, cooperante, fieri non po-
» teſt, ſine quo nihil fieri poteſt. Quia etſi parum attule-
» rit palmes, eum purgat agricola, ut plus afferat: tamen
» niſi in vite manſerit, & vixerit de radice, quantumlibet
» fructum à ſemetipſo non poteſt ferre..... Abſit ergo, ut
» ſic intelligant filii promiſſionis, tamquam cùm audie-
» rint Dominum dicentem: *Sine me nihil poteſtis facere*;
» quaſi convincant eum dicentes: *Ecce ſine te poſſumus*
S. Aug. l. 2 ad Bonif. c. 9. » *cor præparare*. Abſit, ut ſic intelligant, niſi ſuperbi ſui
» arbitrii defenſores, & fidei Catholicæ deſertores: ideò
quippè ſcriptum eſt. *Hominis eſt præparare cor, non tamen ſine adjutorio Dei, qui ſi tangit cor, homo præparat*
» *cor.* Sanè ſicut dictum eſt: *Hominis eſt præparare cor,*
» *& à Domino reſponſio linguæ*; ita etiam dictum eſt: *Aperi os, & implebo illud.* Quamvis enim niſi adjuvante il-
» lo, ſine quo nihil poſſumus facere, os non poſſumus aperire; tamen *os aperimus illius adjumento & opere noſtro;*
» *implet autem illud Dominus ſine opere noſtro*..... Quid
Prov. 8, ſecund. 70. » eſt præparare cor, & os aperire, niſi voluntatem para-
Pſal. 50. 17. » re? Et tamen in divinis Litteris legitur: *Præparatur voluntas à Domino*; &, *Labia mea aperies, & os meum annuntiabit laudem tuam.* Ecce Dominus admonet, ut
» præparemus voluntatem; & tamen ut hoc faciat ho-
» mo, adjuvat Deus, quia *Præparatur voluntas à Domino*; & *aperit os ita jubendo, ut nemo poſſit, niſi ipſe*
» *id faciat adjuvando*, cui dicitur: *Labia mea aperies*.....
» Ergo benedictio dulcedinis eſt gratia Dei, qua fit in
» nobis, ut nos delectet, & cupiamus, hoc eſt, amemus
» quod præcipit nobis: in qua ſi nos non prævenit Deus,
» non ſolùm non perficitur, ſed nec inchoatur in nobis.
» Si enim ſine illo nihil poſſumus facere, profectò nec
Pſ. 58. 11. » incipere, nec perficere; quia, ut incipiamus, dictum
Pſ. 22. 6. » eſt: *Miſericordia ejus præveniet me*; ut perficiamus, » dictum eſt: *Miſericordia ejus ſubſequetur me*..... Quapropter *Multa Deus facit in homine bona, quæ non facit homo: nulla verò facit homo, quæ non facit Deus, ut faciat homo.*

6. 7. *Si quis in me non manſerit, mittetur foras ſicut palmes, & areſcet, & colligent eum, & in ignem mittent,*
» *& ardet.* Unum de duobus palmiti congruit, aut vi-
» tis, aut ignis: ſi in vite non eſt, in igne erit. Ut ergo
» in igne non ſit, in vite ſit..... Qui Chriſto non eſt unitus, ut capiti, à corpore Chriſti reſecabitur; gratiæ ejus ſucco privabitur, & areſcet, dæmoni tradetur, igne æterno damnabitur. *Si manſeritis in me* per fidem & charitatem, & *verba mea in vobis manſerint* per aſſiduam meditationem; *quodcumque volueritis* manſioni in me veſtræ ac ſaluti, formulæque orandi à me traditæ conveniens, *petetis, & fiet vobis.* Manendo
S. Aug. tract. 81. in Jo. » quippè in Chriſto, quid velle poſſunt, niſi quod conve-
» nit Chriſto? Quid velle poſſunt manendo in Salvatore, niſi quod non eſt alienum à ſalute? Aliud quippè
» volumus, quia ſumus in Chriſto, & aliud volumus
» quia adhuc ſumus in hoc ſæculo. De manſione nam-
» que hujus ſæculi nobis aliquando ſubrepit, ut hoc petamus, quod nobis non expedire neſcimus. Sed abſit,
» ut fiat nobis, ſi maneamus in Chriſto, qui non facit
» quando petimus, niſi quod expedit nobis. Manentes
» ergo in eo, cùm verba ejus in nobis manent, quodcumque voluerimus, petemus, & fiet nobis. Quia ſi
» petimus & non fiet, non hoc petimus quod habet manſio in eo, nec quod habent verba ejus quæ manent in
» nobis; ſed quod habet cupiditas & infirmitas carnis,
» quæ non eſt in eo, & in qua non manent verba ejus,

Nam utique ad verba ejus pertinet oratio illa quam « docuit, *Pater noſter qui es in cœlis*..... Ab hujus ora- « tionis verbis & ſenſibus non recedamus petitionibus « noſtris; & quicquid petierimus, fiet nobis. *Tunc enim* « *dicenda ſunt verba ejus in nobis manere, quando facimus quæ præcepit, & diligimus quæ promiſit: quando autem verba ejus manent in memoria, nec inveniuntur in vita, non computatur palmes in vite, quia vitam non attrahit ex radice.* Huc ſpectat, quod in Pſalmo ſcriptum eſt: *Et memores ſunt mandatorum ipſius ad fa-* Pſal. 17. *ciendum ea.* Multi enim memoria retinent, ut contemnant, vel etiam derideant & oppugnent ea. In his verba Chriſti non manent, qui attingunt quodammodo vitem, non cohærent illi, ut palmites: & ideò *Illis non erunt in beneficium, ſed in teſtimonium. Et quia ſic inſunt eis, ut non maneant in eis, ad hoc tenentur ab eis, ut judicentur ex eis.*

7. *In hoc clarificatus eſt Pater meus, ut fructum plurimum afferatis, & efficiamini mei diſcipuli.* Magis glorificatur Deus ſanctificatione Chriſtiani, quàm totius creatione mundi; productione fructuum Spiritus ſui in animabus electorum, quàm productione plantarum, florum & fructuum viſibilium: ſic enim formatur ſpiritalis ille mundus, cujus caput Chriſtus, cujus anima Spiritus ſanctus. Vis gloriam Dei procurare? Tuæ & aliorum ſanctificationi ſtudiis omnibus adlabora. Hic Apoſtolorum fructus; hic gratiæ Salvatoris triumphus. Glorificatur autem Deus in bonis operibus, ſi totum ipſi tribuatur. Si enim in hoc cla- « rificatus eſt Deus Pater, ut fructum plurimum affe- « ramus, & efficiamur Chriſti diſcipuli, non hoc glo- « riæ noſtræ tribuamus, tamquam hoc ex nobis habea- « mus: Ejus enim eſt hæc gratia, & ideò in hoc non « noſtra, ſed ejus eſt gloria. Unde & alibi cùm dixiſ- « ſet: *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant* « Matt. 5. 16 *opera veſtra bona*, ne à ſemetipſis putarent eſſe bona « opera ſua, mox addidit: *Et glorificent Patrem veſtrum* « S. Aug. tra- *qui in cœlis eſt.* In hoc enim glorificatur Pater, ut fru- « ct. 82. in Jo. ctum plurimum afferamus, & efficiamur Chriſti diſcipuli. A quo efficimur, niſi ab illo, cujus miſericordia prævenit nos? *Ipſius enim ſumus factura, creati in* Epheſ. 2. 10. *Chriſto Jeſu in operibus bonis.*

9. 10. *Sicut dilexit me Pater, & ego dilexi vos. Manete in dilectione mea.* Omnia gratuito Chriſti erga nos amori debemus, ſicut omnia Chriſtus homo debet gratuito Dei erga illum amori. Unde enim eſſent nobis opera bona, niſi quia fides per dilectionem operatur? Unde autem diligeremus, niſi priùs dili- geremur? *Nos* ergo *diligamus Deum, quoniam ipſe* 1. Joa. 4. 19. *prior dilexit nos.* Pater diligit Filium, & nos in Filio: Chriſtus Patrem diligit, & nos propter Patrem: Deum in Chriſto Jeſu, & Chriſtum Jeſum propter Deum pariter diligamus: in ſancta ejus humanitate non ſiſtat amor noſter, ſed Deo adhæreat, cui perſonaliter unita eſt. Amor noſter ſincerus ſit, dulcis, fortis, conſtans & perſeverans. *Manete in dilectione mea. Si præcepta mea ſervaveritis, manebitis in dilectione mea, ſicut & ego Patris mei præcepta ſervavi, & manſi in ejus dilectione.* Hinc apparebit, vos in dilectione mea manere, ſi præcepta mea ſervetis, ſicut demonſtravi me in dilectione Patris mei manere, obediendo præceptis ejus uſque ad mortem. Non autem, ut non diligat Deus, priùs ejus præcepta ſervamus; ſed niſi non diligat, præcepta ejus ſervare non poſſumus. *Hæc eſt gratia, quæ humilibus patet, ſu-* S. Aug. ibid. *perbos latet.*

11. *Hæc locutus ſum vobis, ut gaudium meum ſit in vobis, & gaudium veſtrum impleatur.* Amor Dei obſervantiam legis, obſervantia legis parit gaudium cordis. Hoc gaudium Chriſtianus eſt, fructus Spiritus ſancti, ſemen & pignus æterni gaudii. Tunc gaudium illud in electis implebitur, cùm in ipſis perfecta erit charitas; tunc perfecta erit charitas, cùm nulla erit cupiditas. Dei beatitudo, quæ nec minor fuiſſet ſine nobis, non fit major ex nobis. *Gaudium igitur* S. Aug. tract. *ejus de ſalute noſtra, quod in illo ſemper fuit, cùm præ-* 83. in Jo. *ſcivit & prædeſtinavit nos, cœpit eſſe in nobis, quando vocavit nos: & hoc gaudium merito noſtrum dicimus,*

quo

quo & nos beati futuri sumus: sed hoc gaudium nostrum crescit & proficit, & ad suam perfectionem perseverando pertendit. Ergo inchoatur in fide renascentium, implebitur in præmio resurgentium.

12. *Hoc est præceptum meum, ut diligatis invicem, sicut dilexi vos.* Hæc Legis Christianæ plenitudo, charitas. *Ubi* ergo *charitas est, quid est quod possit deesse? Ubi autem non est, quid est quod possit prodesse?* „ Dæmon credit, nec diligit; nemo diligit, qui non cre- „ dit. Frustra quidem, sed tamen potest sperare veniam „ qui non diligit: nemo autem potest desperare qui dili- „ git. Itaque ubi dilectio est, ibi necessariò fides & spes: „ & ubi dilectio proximi, ibi necessariò etiam dilectio „ Dei. Qui enim non diligit Deum, quomodo diligit „ proximum tamquam seipsum; quandoquidem non „ diligit & seipsum? Est quippè impius & iniquus: *Qui* „ autem *diligit iniquitatem*, non planè diligit, sed *odit* „ *animam suam*. Hoc ergo præceptum Domini teneamus, ut nos invicem diligamus, & quicquid aliud „ præcepit, faciemus: quoniam quicquid est aliud, hìc „ habemus. Forma porrò & exemplar dilectionis, qua nos mutuò prosequi debemus, dilectio est qua Christus dilexit nos. *Ut quid enim diligit nos Christus, nisi* S. Aug. tract. 83. in Joan. *ut regnare possimus cum Christo? Ad hoc ergo & nos invicem diligamus, ut dilectionem nostram discernamus à cæteris, qui non ad hoc se invicem diligunt, quia nec diligunt. Qui autem se propter habendum Deum diligunt, ipsi se diligunt: ergo ut se diligant, Deum diligunt. Non est hæc dilectio in omnibus hominibus: pauci se propterea diligunt, ut sit Deus omnia in omnibus.*

13. *Majorem hac dilectionem nemo habet, ut animam suam ponat quis pro amicis suis.* Sic suam in nos dilectionem testatus est Christus, pro nobis moriendo; sic & nos Christianam erga proximos dilectionem testari debemus, temporalia omnia, ipsamque vitam, pro illorum æterna salute, si necesse fuerit, exponendo. 1. Joan. 3. 16. *In hoc cognovimus charitatem Dei, quoniam ille animam suam pro nobis posuit; & nos debemus pro fratribus animas ponere.* Prov. 23. 1. 2. secund. 70. Qui non ita affectus est, Communione Corporis Christi dignus non est. *Si sederis cœnare ad mensam potentis, considerans intellige, quæ apponuntur tibi, & sic mitte manum tuam, sciens quia talia te oportet præparare.* S. Aug. tract. 24. in Jo. „ Nam quæ Mensa est Potentis, nisi unde sumitur Corpus & Sanguis ejus, qui „ animam suam posuit pro nobis? Et quid est ad eam se- „ dere, nisi humiliter accedere? Et quid est considera- „ re & intelligere quæ apponuntur tibi, nisi dignè tan- „ tam gratiam cogitare? Et quid est, sic mittere ma- „ num, ut scias, quia talia te oportet præparare, nisi „ quia sicut Christus pro nobis animam suam posuit, „ sic & nos debemus pro fratribus animas ponere? 1. Petr. 2. 21. „ *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia ejus.* Hoc est talia præparare. „ Hoc beati Martyres ardenti dilectione fecerunt: quo- „ rum si non inaniter memorias celebramus, atque in „ convivio, quo & ipsi saturati sunt, ad Mensam Domi- „ ni accedimus, oportet, ut quemadmodum ipsi, & nos „ talia præparemus. Ideò quippè ad ipsam Mensam Do- „ mini non sic eos commemoramus, quemadmodum „ alios qui in pace requiescunt, ut etiam pro eis ore- „ mus; sed magis, ut ipsi pro nobis, ut eorum vestigiis „ adhæreamus: quia impleverunt ipsi charitatem, qua „ Dominus dixit non posse esse majorem. *Talia enim suis fratribus exhibuerunt, qualia de Domini Mensa pariter acceperunt.*

14. 15. *Vos amici mei estis, si feceritis quæ præcipio vobis. Jam non dicam vos servos, &c. vos autem dixi amicos, &c.* S. Cyr. l. 10. in Jo. p. 898. Dulcis labor est Deum amantibus, cùm proxima & copiosa est merces. Quid porrò majus aut illustrius, quàm Christi amicum esse & appellari? Hanc dignitatem sperare non posset homo, nisi Deus promitteret. Quàm facilè obtinetur amicitia Dei? Faciendo ejus voluntatem; quod à nobis, ut à servis & creaturis suis jure suo exigere potest, nulla proposita mercede, nullo promisso honore. Amicus Dei esse si voluero, nunc fio. Quàm cæcus & ingratus peccator, qui diaboli servus, quàm Dei amicus esse mavult! *Jam non dicam vos servos, sed amicos, &c.* Sicut duo sunt timores, qui faciunt duo genera timentium: sic duæ servitutes, quæ faciunt duo servorum. Est timor quem perfecta charitas foras mittit, & est timor castus permanens in sæculum sæculi. Illum timorem qui non est in charitate, attendebat Apostolus, cùm dicebat: *Non enim accepistis spiritum servitutis iterum in timore.* Rom. 8. 15. Illum autem timorem castum attendebat, cùm dicebat: *Noli altum sapere, sed time.* Rom. 11. 20. In illo timore, quem foras charitas mittit, est etiam servitus simul foras cum ipso timore mittenda: utrumque enim junxit Apostolus, servitutem & timorem, dicendo: *Non enim accepistis spiritum servitutis iterùm in timore.* Ad hanc servitutem servum pertinentem intuebatur & Dominus dicens: *Jam non dicam vos servos, &c.* Non utique ille servus pertinens ad timorem castum, cui dicitur: *Euge serve bone, intra in gaudium Domini tui:* Matt. 25. 21. sed ille servus pertinens ad timorem foras à charitate mittendum, de quo alibi dicit: *Servus non manet in domo in æternum, filius autem manet in æternum.* Joan. 8. 36. Quoniam itaque dedit nobis Deus potestatem filios Dei fieri; non servi, sed filii sumus. Lex vetus servos fecit per timorem; Lex nova filios & amicos facit per charitatem. Amicitiæ Christi fructus est revelatio Mysteriorum, quæ Judæi in Veteri Testamento sub variis figuris latentia & obsignata portabant, non intelligebant, quia servi erant, non amici. Nobis autem servatum est, & datum nosse Mysteria Regni Dei, Agno revelante, qui solus dignus est aperire librum, & solvere signacula ejus.

16. *Non vos me elegistis, sed ego elegi vos, ut eatis, & fructum afferatis, & fructus vester maneat: ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.* Hæc est illa ineffabilis gratia. Quid enim eramus, quando Christum nondum elegeramus, & ideò non diligebamus? Nam qui eum non elegit, quomodo diligit? Quid ergo eramus, nisi iniqui & perditi? Cur ait: *Non vos me elegistis*, nisi quia misericordia ejus prævenit nos? Procul ergo, qui præscientiam Dei defendunt contra gratiam Dei, & ideò dicunt nos electos ante mundi constitutionem, quia præscivit Deus nos futuros bonos, non se ipsum nos facturum bonos. Non hoc dicit, qui ait: *Non vos me elegistis.* Si enim propterea nos elegisset, quia bonos futuros esse nos præsciverat; simul etiam præscisset, quòd eum nos fuissemus priùs electuri. Non est, ut dicas: Ideò electus sum, quia jam credebam. Si enim credebas in eum, jam elegeras eum. Sed audi: *Non vos me elegistis.* Non est, ut dicas: Antequam crederem, jam bona operabar, ideò electus sum. Quid enim est boni operis ante fidem, cùm dicat Apostolus: *Omne quod non est ex fide, peccatum est?* Rom. 14. 23. Quid ergo dicturi sumus audiendo: *Non vos me elegistis*: nisi quia mali eramus, & electi sumus, ut boni per gratiam nos eligentis essemus? Non est enim gratia, si præcesserant merita: est autem gratia; hæc igitur non invenit, sed efficit merita. Elegit, & posuit, ut eamus, & fructum afferamus: nullum itaque fructum, unde nos eligeret, habebamus: *Elegi vos, & posui, ut eatis, & fructum afferatis.* Imus, ut afferamus, & ipse est via quà imus, in qua nos posuit, ut eamus. *Et fructus vester maneat, ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis.* Maneat ergo dilectio, ipse est enim fructus noster. Hunc Deo Patri per Jesum Christum Filium ejus offerentes, nos impetraturos confidamus, quicquid nobis expedit ad salutem.

16. 17. 18. *Non vos me elegistis*, &c. Pastorum & Ministrorum Euangelicorum formam hìc tradit Christus Jesus. 1. Necessaria ipsis vocatio est, ut non se ingerant, sed electionem Christi expectent, ejusque voluntatem circa statum saluti suæ convenientem exquirant: *Elegi vos.* 2. Ut missione & auctoritate legitima ad sacrum ministerium, & Ecclesiæ regimen promoveantur: *Posui vos.* 3. Ut honorem, divitias, temporalia commoda, otium & quietem non quærant, sed laborem: *Ut eatis.* 4. Ut laborando in verbo & doctrina, folia non quærant, id est, hominum laudes & applausus, sed fructus, conversionem peccatorum, profectum

ctum animarum, Ecclesiæ propagationem, Dei gloriam; *Et fructum afferatis*. 5. Ut omnia faciant propter electos, qui fructus sunt manens, cùm sint in charitate radicati: *Et fructus vester maneat*. 6. Labores suos, & fructum, assidua oratione Deo commendare debent per merita Jesu Christi, qui gratia sua labores eorum sanctificat, qui sanguine suo fructum, quem afferunt, acquisivit. Quicquid autem petierint ad Dei gloriam, ad Ecclesiæ utilitatem, ad suam & aliorum salutem pertinens, se per Christum Jesum impetraturos confidant: *Ut quodcumque petieritis Patrem in nomine meo, det vobis*. 7. Cùm reliquis Ecclesiæ Ministris pacem & concordiam, non solùm externam & politicam, sed veram & sinceram, quæ fundatur in charitate, servent: quod ita demum fiet, si non quærant quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi; si non suam, vel Ordinis sui, aut Societatis, sive Congregationis gloriam, aut privata commoda spectent, ut finem laborum suorum; sed unam Dei gloriam, cui serviunt in spiritu, ut operarii inconfusibiles: *Hæc mando vobis, ut diligatis invicem.* Hæc dilectio primus Spiritus sancti fructus est, radixque cæterorum:

Galat. 5. *Fructus Spiritus charitas, gaudium, pax, longanimitas, bonitas, benignitas, fides, mansuetudo, continentia.*

S. Aug. tra. 87. in Io. „ Quis autem benè gaudet, qui bonum non diligit, unde „ gaudet? Quis pacem veram, nisi cum illo potest habere „ quem veraciter diligit? Quis est longanimis in bono „ perseveranter manendo, nisi ferveat diligendo? Quis est „ benignus, nisi diligat cui opitulatur? Quis bonus, nisi di„ ligendo efficiatur? Quis salubriter fidelis, nisi ea fide „ quæ per dilectionem operatur? Quis utiliter mansue„ tus, nisi cui dilectio moderetur? Quis ab eo continet „ unde turpatur, nisi diligat, unde honestatur? ..... 8. Pastores & Operarii omnes Euangelici parati esse debent ad odia mundi toleranda, & persecutiones fortiter sustinendas, exemplo Christi Domini: *Si mundus vos odit, scitote, quia me priorem vobis odio habuit*.

S. Aug. ib. 18. 19. 20. Odium mundi & persecutiones pati, sors est electorum. Ad eas sustinendas roborari debent. 1. Exemplo Christi: *Recusas esse in corpore, si non vis odium mundi sustinere cum Capite*. 2. Dilectione Dei, illos à mundo separantis: *Si de mundo fuissetis, mundus quod suum erat, diligeret: quia verò de mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo, propterea odit vos mundus*. Iste mundus quem Deus in Christo reconciliat sibi, „ & qui per Christum salvatur, & cui per Christum pec„ catum omne donatur, de mundo electus est inimico, „ damnato, contaminato. Ex ea quippè massa, quæ tota „ in Adam periit, fiunt vasa misericordiæ, in quibus est „ mundus pertinens ad reconciliationem: quem mun„ dus odit, ex eadem massa pertinens ad vasa iræ, quæ „ perfecta sunt ad perditionem. 3. Quia à mundo diligi, mundumque diligere, & Christi Jesu servum esse, duo sunt quæ simul cohærere nullatenùs possunt: *Non est*

Iac. 4. 4. & 5. *servus major domino suo; si me persecuti sunt, & vos persequentur*. Qui diligit mundum, & à mundo diligitur; nomine tantùm, non re Christianus est: *Adulteri, nescitis, quia amicitia hujus mundi inimica est Dei? Quicumque ergo voluerit amicus esse sæculi hujus, inimicus*

1. Io. 2. 15. *Dei constituitur*. Hinc rursus S. Joannes ait: *Nolite diligere mundum, neque ea quæ in mundo sunt. Si quis diligit mundum, non est charitas Patris in eo. Quoniam omne quod est in mundo, concupiscentia carnis est, & concupiscentia oculorum, & superbia vitæ: quæ non est ex Patre, sed ex mundo est. Et mundus transit, & concupiscentia ejus. Qui autem facit voluntatem Dei, manet in æternum*. 4. Felices sunt, qui odia & persecutiones mundi propter Christi nomen, id est, propter justitiam patiuntur, miseri qui faciunt: *Sed hæc omnia facient vobis, propter nomen meum, quia nesciunt eum qui misit me*.

22. *Si non venissem, & locutus fuissem eis, peccatum non haberent; nunc autem excusationem non habent de peccato suo.* Væ illis quibus Dei beneficia in graviorem damnationem cedunt! Gratiæ exteriores, quibus peccator propria infidelitate abutitur, nihil aliud illi conferunt, nisi ut inexcusabilis coram Deo reddatur. Sic Incarnatio Christi & ejus prædicatio ac miracula, Judæos qui illum expectare debebant, & ex Prophetarum vaticiniis agnoscere ac recipere, penitùs inexcusabiles, adeòque graviore damnatione dignos effecerunt. Lux ipsis non defuit; sed in tenebris suis lucentem, pravi cordis duritie, & malignarum cupiditatum vehementia rejecerunt. Quòd Deus cor eorum non emolliverit, malam eorum voluntatem in bonam non converterit, quod gratia sua poterat, justum Dei judicium est; non excusatio peccati, sed alterius pœna peccati. Si nullam habent excusationem Judæi, qui in Christum credere, ejusque Legem accipere noluerunt; multò minùs excusari possunt Christiani, qui cùm fidem & legem Christi in Baptismo se suscipere professi fuerint, seque servaturos solemniter promiserint, eam tamen violare pro nihilo ducunt. *Irritam quis faciens legem Moysi, sine ulla miseratione duobus vel tribus testibus moritur; quantò magis deteriora putatis mereri supplicia, qui Filium Dei conculcaverit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est; & Spiritui gratiæ contumeliam fecerit?* Hebr. 10. 28. 29. 10.

23. *Qui me odit, & Patrem meum odit.* Si interrogarentur Judæi, utrum diligerent Deum; quid aliud quàm se diligere responderent, nec ex animo mentientes, sed errando potiùs opinantes? Quomodo enim diligerent Patrem Veritatis, qui haberent odio Veritatem? Nolunt enim sua facta damnari, & hoc habet veritas, ut talia facta damnentur: tantùm igitur oderunt veritatem, quantùm oderunt suas pœnas, quas talibus irrogat veritas. Nesciunt autem illam esse Veritatem, quæ tales, quales ipsi sunt, damnat: oderunt ergo quam nesciunt, & cùm illam oderunt, profectò & eum de quo nata est, nisi odisse non possunt. Ac per hoc quia Veritatem, qua judicante damnantur, de Patre Deo natam nesciunt; utique etiam ipsum & nesciunt, & oderunt. *O miseros homines, qui cùm esse volunt mali, nolunt esse veritatem qua damnantur mali! Nolunt enim eam esse quod est, cùm se ipsos debeant nolle esse quod sunt; ut ipsa manente mutentur, ne ipsa judicante damnentur.* Christum odit, qui Legem ejus non diligit: Tametsi clamet se diligere, operibus probat se odisse. Vellet non esse legem Dei, qua cupiditates ejus & mala opera prohibentur, judicantur, damnantur. Legem autem Christi odisse, Deum odisse est summè bonum, beneficentissimum, præ rebus omnibus amabilem, & quidem sine causa odisse: *Quia odio habuerunt me gratis*. „S. Aug. tra. 90. in Io.

26. 27. *Cùm autem venerit Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* Triplex Mysterium hac una sententia revelat Dominus. 1. Mysterium adorandum Trinitatis divinarum personarum: Patrem sine principio, qui Filium ab æterno generat: Filium qui naturam fœcundam accipiens à Patre, cum illo Spiritum sanctum, amorem substantialem Patris & Filii, utrique consubstantialem & æqualem spirat. 2. Mysterium Incarnationis Filii Dei. Nisi enim Jesus Christus Deus esset, Spiritum sanctum mittere non posset; siquidem mittere personam non potest, nisi quæ ab ipso procedit: nec illi testimonium perhiberet Spiritus veritatis, si falsum esset, quod de sua Divinitate & Missione à Patre, Christus ipse dixit. 3. Mysterium Missionis Spiritus sancti in Ecclesiam ad eam formandam; in ejus Ministros, ad cooperandum formationi corporis ejus; increden tes, ut mundum vincant cum suis erroribus, amoribus, terroribus. *Paraclitus, quem ego mittam vobis à Patre, Spiritum veritatis, qui à Patre procedit, ille testimonium perhibebit de me.* Consolator Spiritus est in omnibus tribulationibus & persecutionibus. Spiritus est consolator eorum, qui mundi solatiis privari malunt, quàm Christo. Spiritus est veritatis, cujus amorem inspirat, cujus Prædicatores format; cujus Martyres & Confessores confirmat & roborat, testimonium Incarnatæ Veritati in ipsis & per ipsos reddens: *Et vos testimonium perhibebitis, quia ab initio mecum estis*. Dabit vobis fiduciam testimonium perhibendi charitas Dei diffusa in cordibus vestris, per Spiritum sanctum qui dabitur vobis. Quæ uti- „S. Aug. tra. 92. in Ioan.

que

» que Petro adhuc defuit, quando mulieris ancillæ interrogatione perterritus, non potuit verum testimonium » perhibere, sed contra suam pollicitationem timore magno compulsus est ter negare. Timor autem iste non est » in charitate, sed perfecta charitas foras mittit timorem. » Denique ante Passionem Domini, servilis timor ejus » interrogatus est à femina servitutis; post resurrectionē » verò Domini, liberalis ejus amor ab ipso Principe libertatis: & ideò ibi turbabatur, hìc tranquillabatur; ibi quē » dilexerat negabat, hìc quem negaverat diligebat: *Sed* » *adhuc etiam tunc amor ipse infirmus fuerat & angustus,* » *donec eum roboraret & dilataret Spiritus sanctus.* Qui » postea quàm illi est abundantia gratiæ largioris infusus, sic ad perhibendum de Christo testimonium quondam ejus frigidum pectus ascendit, atque illa priùs trepida, quæ veritatem suppresserant, ora reseravit, ut cùm omnes, in quos venerat Spiritus sanctus, linguis omnium gentium loquerentur, Judæorum circumstantibus turbis, solus ad testimonium de Christo perhibendum præ ceteris promptiùs emicaret, illiusque interfectores de illius resurrectione convinceret. *Tantus in illo fulgor gratiæ, tanta Spiritus sancti plenitudo apparebat, tanta de ore prædicantis pretiosissimæ veritatis pondera procedebant, ut ingentis multitudinis Iudæos adversarios Christi faceret pro illo paratos mori, à quibus cū illo formidabat occidi. Hoc fecit Spiritus sanctus missus, ante promissus.* Act. 2. 14.

CAPUT XVI.

Sensus Litteralis.

1.2. 3.4. HÆc de Judæorum incredulitate, de publico in vos odio, & incommodis quæ vobis imminent, vobis prædixi, ut vos muniam contra scandala, vestrosque animos confirmem, ne turbemini, ut re inexpectata & intolerabili. Mala enim prævisa minùs percellunt. *Absque Synagogis facient vos:* Vos è Synagogis ejicient, omnique sacro commercio, & Israelitici Populi communione privatos denunciabunt. *Sed venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo:* Immò tempus imminet, quo omnis, Judæus præsertim, qui vos interfecerit, arbitretur se sacrificium offerre Deo, seu pium & Deo gratissimum opus facere. Versione Syriaca, Arab. Pers. Æthio. Act. 22. & 23. Græcè, Λατρείαν προσφέρειν τῷ Θεῷ. Sic Judæi de Paulo dicebant: *Tolle de terra hujusmodi: non enim fas est eum vivere.* Sic alii numero amplius quàm quadraginta se devoverunt non manducare neque bibere, donec eumdem Paulum interficerent. Iustin. Dial. cum Tryph. S. Justinus Martyr passim Tryphoni exprobrat, Judæos diris execrationibus solitos in Synagogis devovere, quotquot in Christum crederent. *Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me:* Non ob culpam aliquam vestram vos persequentur, sed ex ignorantia falsum eorum zelum non excusante, cùm sit crassa & affectata. Non enim consideranti ea, quibus convinci possint Deum esse Patrem meum, meque esse Dei Filium ab eo missum in mundum. *Sed hæc locutus sum vobis, ut cùm venerit hora, eorum reminiscamini, quia ego dixi vobis:* Ego verò hæc vobis prænuntio, ut cùm illa hora venerit, memores sitis me hæc vobis prædixisse, indeque firmiùs credatis me esse Deum, qui omnia noverim, antequam fiant: meque hæc propter bonum vestrum permittere, & promissam vobis in præmium patientiæ gloriam retributurum speretis, agnoscentes me non minùs veracem in promissionibus adimplendis, quàm in persecutionibus prædicendis.

S. Io. Chrys. 5.6. *Hæc autem vobis ab initio non dixi, quia vobiscum eram:* Hæc autem vobis ita particulatim, ita explicatè non dixi hucusque, quia in tuto eratis, & omnem persecutionem in me convertendam noveram. Unde necesse non erat, ut hæc sciretis: nunc verò cùm à vobis sim discessurus, oportet, ut hæc vobis prænunciem, ut adversùs tot persecutiones vos muniam. *Et nunc vado ad eum qui misit me, & nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis?* Ita stupefacti estis, ut nemo vestrum me interroget amicorum more longè abeuntium, quò vadam, quo consilio, qua causa, quo fructu, quid facturus, quando rediturus. *Sed quia hæc locutus sum vobis,* quia imminentem absentiam meam, & consequentia pericula vobis prænunciavi, *tristitia implevit cor vestrum.* Id impedit, quò minùs me, ut antea, interrogetis.

7. *Sed ego veritatem dico vobis: Expedit vobis, ut ego vadam,* regni cœlestis possessionem aditurus, & locum vobis in eo paraturus; & Spiritum sanctum, ut pignus vobis missurus. *Si enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos:* Ita quippè divino decreto constitutum est, ut Spiritus consolator ad vos non veniat, nisi cùm exaltatus fuero & glorificatus: *Si autem abiero, mittam eum ad vos:* Ut omnibus constet, Spiritus sancti donationem fructum esse Passionis & Resurrectionis meæ. *Mittam eum ad vos,* ut vice mea vos dirigat, illuminet, confirmet, consoletur. *Sedens ad dexteram Patris* (inquit Tertullianus) *misit vicariam vim Spiritus sancti, qui credentes agat.* Et alibi: *Spiritus sanctus ad hoc missus à Christo, ad hoc postulatus à Patre, ut esset doctor veritatis, Dei villicus, Christi vicarius.* Ioan. 16. 7. Tertull. lib. de præscript. c. 13. Ibid. c. 28.

8.9.10.11. *Et cùm venerit ille, arguet mundum,* id est homines peccatores convincet, *de peccato, de justitia, & de judicio:* quòd gravissimi peccati rei sint; quòd ego sim justus & sanctus; quòd judiciaria potestas in mundum mihi conveniat, quam potestatem in diabolum mundi corrupti & damnandi principem jam exerceo. Tria fuisse apud Judæos causarum genera, viri eruditi observant. 1. Publica judicia *de peccato*, id est, de causis criminalibus. 2. Privata ex æquo & bono, dicta *de justitia*. 3. Privata certam ex lege formulam habentia, dicta *de judicio*. Ad hæc alludere Christum hoc loco: *De peccato quidem* incredulorum multitudinem, & Judæos imprimis Spiritus sanctus convincet, ac ostendet prædicantibus vobis, variis linguis loquentibus, & miracula in nomine meo operantibus, illos gravissimi peccati incredulitatis reos esse, *quia non crediderunt in me*, Prophetam illum & Messiam verum à Deo promissum, Dei Filium. Convincet mundum omnem, tam Judæos, quàm Gentiles, de peccato, eò quòd fidem in me non habeant, sine qua nemo potest à peccatis liberari. *De justitia verò, quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me:* De sanctitate & justitia mea atque innocentia convincentur, meque esse justitiæ auctorem, eamque non ex Legis operibus, non ex operibus naturali rationi consonis, sed à me uno exspectandam, meoque ex merito sperandam, & ex fide in me Salvatorem mundi. Quod ex eo demonstrabitur, quia mox in cœlum recipiar. Neque enim si injustus & peccator fuissem, ad Patrem ascendissem, libere domum ejus, scilicet cœlum, ingrediens, & ad dexteram ejus sedens. Nec jam videbitis me infirmitate circumdatum, sed paternæ gloriæ & claritatis, quam apud ipsum habui, priùs quàm mundus fieret, consortem crederis. *De judicio autem* convincet mundum Spiritus sanctus, ut se judicio & damnationi obnoxium esse intelligat, *quia Princeps hujus mundi* diabolus per me *jam judicatus est*, & mox ejiciendus foras, regnoque suo spoliandus, corruente idololatria, & vero Dei cultu apud omnes gentes instituto. Deut. 18. 22. Rom. 3. S. Chrys. ho. 27. in Io.

12.13. *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modò.* Adhuc multa supersunt vobis dicenda, quæ profundiorem Mysteriorum explicationem, Ecclesiæ constitutionem, statum, ac regimen spectant; sed

sed iis supersedeo, quia illa modò capere non potestis, cùm adhuc rudes, imbecilli & imperfecti sitis. *Cum autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem*; diriget ac deducet in omnem veritatem, ad bonum regimen Ecclesiæ, ad perficiendum homines in fide & bonis moribus necessariam. *Docebit omnem veritatem* in Scripturis sanctis, in verbis, institutisque meis latentem. *Non enim loquetur à semetipso*; non aliena aut diversa docebit ab iis quæ ego docui ex Patris voluntate, quia non est ex seipso; sed ejusdem cum Patre meque ipso essentiæ, sapientiæ, voluntatis. *Sed quæcumque audiet, loquetur*, ea docebit, quorum cognitionem à Patre & à Me, cum natura accepit: *Et quæ ventura sunt, annuntiabit vobis*: Prophetiæ donum vobis infundet, quo futura prænoscatis, quæ vos scire, ad Apostolicam functionem, Ecclesiæ-

S.Aug. trà. 99. in Io. » quæ regimen utile fuerit. *Sed quæcumque audiet, loquetur*. Audire illi scire est; scire verò esse. Quia ergo non est à semetipso, sed ab illo à quo procedit; à quo » illi est essentia, ab illo scientia: ab illo igitur audientia, » quod nihil est aliud, quàm scientia. Nec movere nos » debet, quòd verbum futuri temporis positum est, *Quæ-* » *cumque audiet, loquetur*: Illa quippè audientia sempi- » terna est, quia sempiterna scientia. In eo autem quod » sempiternum est, sine initio & sine fine, cujuslibet » temporis verbum ponatur, sive præteriti, sive præsen- » tis, sive futuri, non mendaciter ponitur. Quamvis » enim natura illa immutabilis & ineffabilis non reci- » piat, fuit & erit, sed tantùm est; ipsa enim veraciter » est, quia mutari non potest; & ideò illi tantùm conve- » nerat dicere: *Ego sum qui sum*: tamen propter mutabi- » litatem temporum, in quibus versatur nostra mortali- » tas & nostra mutabilitas, non mendaciter dicimus, & » fuit, & erit, & est. Semper itaque audit Spiritus san- » ctus, quia semper scit: ergo & scivit, & scit, & sciet: » ac per hoc, & audivit, & audiet: quia hoc est illi au- » dire quod scire, & scire illi hoc est quod esse. Ab illo » igitur audivit, audit, & audiet, à quo est: ab illo est, à » quo procedit.

S.Cyrill.l.11. in Ioan. 14.15. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annunciabit vobis*: Ille divinitatem meam ac gloriam per Euangelii prædicationem, donaque, & signa ipsam comitantia, manifestabit, quia de me, seu de plenitudine divinitatis meæ cognitionem omnis veritatis accipiens, ut essentiam, æterna Processione à me pariter & à Patre, vobis revelabit, aperiet, suggeret, explicabit omnia ad doctrinæ meæ intelligentiam, & ædificationem Ecclesiæ necessaria. *Omnia quæcumque habet Pater, mea sunt*; natura, sapientia, veritas, potentia, perfectiones omnes, quas ab ipso per æternam generationem accepi: *Propterea dixi*: *Quia de meo accipiet*, à Patre accipiendo, cum quo mihi individua naturæ communio est; *& annuntiabit vobis* doctrinam S. Aug. tract. 100. in Io. Patris & meam. A Patre enim & à Me, ut ab uno principio, procedit & mittitur: unde nihil annuntiare & docere potest, nisi quod à nobis acceperit procedendo. Non ergo propterea, sicut hæretici Macedoniani putaverunt, minor est Filio Spiritus sanctus: quasi Filius accipiat à Patre, & Spiritus sanctus à Filio quibusdam gradibus naturarum: sed de Patre accipit Spiritus sanctus, unde accipit Filius; quia in sancta Trinitate de Patre natus est Filius, de Patre procedit Spiritus sanctus. Qui autem de nullo natus sit, de nullo procedat, Pater solus est.

16.17.18. *Modicum, & jam non videbitis me*; post breve temporis intervallum præsentia mea sensibili & conversatione non fruemini, quia morte vobis subtrahar: *& iterum modicum, & videbitis me*; & post breve tempus iterùm me videbitis redivivum, immortalem, glorioſum, *quia vado ad Patrem*: quia tempus instat, quo per mortem & resurrectionem intercedentem mihi ad Patrem eumdum est: me igitur quasi raptim & transitum per vos facientem conspicietis. *Dixerunt ergo* quidam *ex Discipulis ejus ad invicem: Quid est hoc quod dicit nobis: Modicum, & non videbitis me; & iterùm modicum, & videbitis me, quia vado ad Patrem?* *Dicebant ergo: Quid est hoc, quod dicit: Modicum? Nescimus, quid loquitur?* In animum enim inducere non poterant Jesum tàm citò moriturum, nec ipsum statim resurrecturum esse intelligebant.

19.20.21.22. *Cognovit autem Jesus*, vi sua divina, *quia volebant eum interrogare; & dixit eis: De hoc quæritis inter vos, quia dixi: Modicum, & non videbitis me, & iterùm modicum, & videbitis me?* Ad id quod eos perplexos tenebat, directè non respondet: satis tamen innuit, se de morte & resurrectione sua loqui. *Amen, amen dico vobis: Quia plorabitis & flebitis vos* ob Passionem ac mortem meam: *Mundus autem gaudebit*: Judæi inimici mei, Pharisæi mundi amatores gaudebunt, quasi me devicto: *Vos verò contristabimini*: Gaudium persecutorum meorum cumulum apponet tristitiæ ac lamentationi vestræ. Discipulos autem solatur Dominus spe melioris sortis, & egregia comparatione rem illustrat. *Mulier cùm parit*, cùm nititur ad edendum partum, *tristitiam habet*, *quia venit hora ejus*, tempus gravissimorum dolorum: *Cùm autem peperit puerum, jam non meminit pressuræ propter gaudium, quia natus est homo in mundum*. Maximi quidem partus dolores sunt, sed breves præ gaudio: edito enim in lucem puero, tantus est in matre lætitiæ sensus, ut jam præteritorum dolorum quasi non meminerit præ gaudio de puero nato. *Et vos igitur*, similiter & vos, *nunc quidem tristitiam habetis*, imminet vobis tristitiæ gravissimæ tempus propter mortem meam: sed breve erit tempus illud mœroris ac fletus vestri; Resurrectione enim mea, & gloriæ meæ conspectu vos citò recreabo. *Iterùm autem videbo vos*, à die resurrectionis meæ ad Ascensionem usque me vobis conspicuum præbens, & de regno Dei vobiscum colloquens: *& gaudebit cor vestrum, & gaudium vestrum nemo tollet à vobis*: Perennis erit gaudii vestri causa, quia me non mori amplius, sed æternùm vivere, & ad Patris dexteram sedere firmissimè credetis. In ipsis tribulationibus & persecutionibus, quas pro nomine meo patiemini, exultabitis lætitia inenarrabili, Spiritu sancto vos interiùs gaudio cumulante, donec intretis in gaudium Domini, quod nemo vobis eripiet.

S.Cyrill.l.11. in Io.p.916. 23.24. *Et in illo die me non rogabitis quidquam*. Cùm ad Patrem assumptus fuero, non opus erit, ut me interrogetis, ut solebatis, quando vobiscum eram vitam agens mortalem; quia Spiritus sanctus docebit vos omnia, quæ scire vos oportet. Neque verò vobis metuendum est, ne omni præsidio sitis destituti, cùm vobis sensibilem præsentiam meam subtraxero. *Amen, amen dico vobis: Si quid petieritis Patrem in* Io.ep.1.c.2. *nomine meo*: id est, per me ut Mediatorem, sive, meritorum meorum intuitu, *dabit vobis*. Me enim habebitis *Advocatum apud Patrem*. Id vobis omni asseveratione polliceor. *Usque modo non petistis quidquam in nomine meo*, tamquam Redemptoris & Mediatoris vestri: vel enim me præsentem interpellabatis in necessitatibus vestris, vel preces vestras simpliciter dirigebatis ad Patrem, nulla mei facta mentione. *Petite*, conceptis verbis in nomine meo, *& accipietis*, pro votis impetrabitis quod petieritis, *ut gaudium vestrum sit plenum*, copiosum, perfectum, in præsenti futuraque vita. Veteribus usitatus non fuit communiter hic precandi modus: nunc autem per Christum statuitur & docetur, cùm tempus humanæ per eum reparationis affulsit, & cujusvis boni perfectio per eum inducta est. Quemadmodum enim Lex nihil ad perfectum adduxit, sed imperfecta erat justitia, quæ secundùm eam exercebatur, sic & precandi modus. Ex quo autem Christus nos cum Deo reconciliavit, non aliter ad Deum & Patrem accedimus, quàm per ipsum, in uno Spiritu. Ideò ait: *Ego sum ostium, Ego sum vita, Nemo venit ad Patrem nisi per me*. Quatenùs ergo Filius ac Deus est, unà cum Patre sanctis bona largitur, & benedictionem internam unà cum eo nobis impertit. *Gratia vobis & pax* (inquit Paulus) Rom.1.7. *à Deo Patre nostro, & Domino Jesu Christo*. Quatenùs verò Mediator, & Pontifex, & Advocatus, offert Patri supplicationes pro nobis. Ipse enim est omnium

nium nostrum fiducia apud Patrem. Sic orat Ecclesia, *Per Dominum nostrum Iesum Christum*. Hunc precandi modum ignoravit Synagoga; quamvis fortè Patriarchæ, Prophetæ, nonnullique alii justi, fidem explicitam Christi habentes, & à Deo magis illustrati, in nomine Messiæ orarent.

25. *Hæc in proverbiis*, sive parabolis, quasi sub umbris & involucris, & subobscurè, *locutus sum vobis. Venit hora*, tempus imminet, *cùm jam non in proverbiis loquar vobis, sed palam*, post Resurrectionem meam, & per Spiritum Paraclitum, *de Patre annuntiabo vobis*. De Trinitatis Mysterio, de aliis Mysteriis regni Dei, de Patris voluntate, de constitutione & regimine Ecclesiæ meæ, de omnibus quæ precari debeatis in nomine meo, vos instruam, omniaque vobis apertissimè & explicatissimè aperiam.

26.27.28. *In illo die*, tunc temporis, *in nomine meo petetis: & non dico vobis, quia ego rogabo Patrem de vobis; ipse enim Pater amat vos*. Non dico vos indigere precibus meis, quia Pater meus adeò vos amat, ut vel me tacente, vobis in nomine meo petentibus beneficia concessurus sit. Se pro nobis rogaturum, ut homo est, non negat. Siquidem aliàs ait: *Ego rogabo Patrem, & alium Paracletum dabit vobis;* & de illo scribit Apostolus, *Qui etiam interpellat pro nobis*. . . . Sed Patrem ocyùs daturum eis pollicetur, quę postulaverint, non utique Filii solùm impulsu, qui advocatus & mediator est, sed ultrò quodammodo eò munificentiæ delatum, ut quasi quoddam debitum solvat Christum diligentibus, summam nempè benignitatem. Neque verò quispiam putaverit, aut stultè asseruerit, discipulis, aut Sanctis quibusliber, mediatione Filii nullatenùs opus fore. Omnia quippè per ipsum à Patre sunt in Spiritu, quoniam Advocatus est, teste Joanne, non pro nostris peccatis solùm, sed etiam pro totius mundi. Cæterùm hæc ait, ut ostenderet, longè gratissimum esse Patri honorari ac diligi Filium suum. *Ipse enim Pater amat vos, quia vos me amastis, & credidistis, quia ego à Deo exivi*, id est, quia ego missus sum à Deo, ex quo natus abæterno, ut Filius ejus unigenitus. *Exivi à Patre*, per æternam generationem, *& veni in mundum*, assumpta carne in utero Virginis: *iterum*, id est, nunc vice versa, *relinquo mundum*, consummata dispensatione mea, & generis humani redemptione; *& vado ad Patrem*, per Ascensionem ad cœlos mox revertar. Lege S. Hilar. lib. 6. *De Trinitate*, p. 899. & 900. Edit. postremæ Paris.

29.30. *Dicunt ei discipuli ejus: Ecce nunc palàm loqueris, & proverbium nullum dicis*: Non jam obscuro & parabolico sermone uteris. *Nunc scimus* experientia docti, *quia scis omnia: & non opus est tibi, ut quis te interroget*: cùm noveris interrogare volentium cogitationes, & dubitationes, antequam tibi proponantur. *In hoc credimus, quia à Deo existi*. Ob hoc firmiùs credimus te Filium Dei esse, ac verum Messiam: Cogitationes enim introspicere, divinum est.

31.32. *Respondit eis Iesus: Modò creditis. Ecce venit hora, & jam venit, ut dispergamini unusquisque in propria, & me solum relinquatis*. Jam quidem creditis, sed tempus imminet, quando me solo derelicto, & amore Magistri posthabito, metu perculsi separabimini, in diversa loca fugientes. *Et non sum solus*, & tamen solus non sum, *quia Pater mecum est*, cujus ego Filius sum consubstantialis, nullius indigens ope, qui proindè comprehendar ab inimicis meis, morticque tradar, quia volo, non quòd mihi ad resistendum necessariis sitis.

33. *Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis*: Id est, ut in fide & dilectione mea firmi & stabiles, non turbemini, & scandalizemini ex iis quæ mihi, vobisque sunt eventura. *In mundo pressuram habebitis*: affligemini, persecutionem patiemini ab hominibus: *Sed confidite*, animum sumite meo exemplo, à me sperate auxilium; *ego vici mundum*. Vobis quidem pugnandum, sed cum hoste prostrato. Mundum appellat totum id, quod veritati & legi Dei opponitur, quod hominem à Deo avertere tentat. Omnia ergo quæ in mundo sunt, honores, divitiæ, voluptates, timores, persecutiones, homines improbi, dæmones, & quicquid est aliud, quo homo à Deo avertitur, mundus est. Hæc omnia Christus superavit & vicit, quem à voluntate Patris nec mors, nec tota inferni potestas avertere potuit: & per gratiam suam vires nobis subministrat, quibus mundum vincamus. Unde S. Joannes ait: *Vos ex Deo estis, filioli, & vicistis eum, quoniam major est, qui in vobis est, quàm qui in mundo . . . Omne quod natum est ex Deo, vincit mundum: & hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra*. Epist. 1. 4. & 5. 4.

Hæc locutus sum vobis, ut in me pacem habeatis. Propter hanc pacem totum agitur, quòd Christiani sumus. Hęc enim pax finem temporis non habebit, sed omnis pię nostrę intentionis actionisque finis ipsa erit. Propter hanc Sacramẽtis ejus imbuimur, propter hanc mirabilibus ejus operibus & sermonibus erudimur, propter hanc Spiritus ejus pignus accepimus, propter hanc in eum credimus & speramus, & ejus amore, quantùm donat, accendimur: hac pace in pressuris omnibus consolamur, hac à pressuris omnibus liberamur: propter hanc omnem tribulationem fortiter sustinemus, ut in hac feliciter sine ulla tribulatione regnemus. S. Augustin. Tract. 104. in Ioa.

Sensus Moralis.

1. *Hæc locutus sum vobis, ut non scandalizemini*. Canitur in Psalmo, *Pax multa diligentibus legem tuam, & non est illis scandalum*. Meritò itaque Christus promisso Spiritu sancto, quo in eis operante fierent testes ejus, subjunxit: *Hæc locutus sum vobis, ut non scandalizemini. Cum enim charitas Dei diffunditur in cordibus nostris per Spiritum sanctum, qui datus est nobis, fit pax multa diligentibus legem Dei, ut non sit illis scandalum*. Si verbum Dei meditemur, & in corde conservemus, suavissimum in eo solatium, præsentissimumque remedium adversùs omnia scandala inveniemus. Ps. 118. 165. S. August. tract. 93. in Ioann.

2.3. *Absque Synagogis facient vos: sed venit hora, ut omnis qui interficit vos, arbitretur obsequium se præstare Deo. Et hæc facient vobis, quia non noverunt Patrem, neque me*. Nolite solitudinem formidare: separati quippè à congregatione eorum, tam multos in nomine meo congregabitis, ut illi metuentes, ne Templum quod erat apud eos, & omnia Legis veteris Sacramenta deserantur, interficiant vos, sic fundentes sanguinem vestrum, ut Deo se præstare arbitrentur obsequium. Ecce est illud, quod de his dixit Apostolus, *Zelum Dei habent, sed non secundùm scientiam*: S. Aug. ib. Rom. 10. 2.

Obsequium se putant præstare Deo, interficiendo famulos Dei. O error horrendus! Ira ne ut placeas Deo, percutis placentem Deo; & templum Dei vivum te feriente prosternitur, ne Dei templum lapideum deseratur? O execrabilis cæcitas! Sed ex parte in Israel facta est, ut plenitudo gentium intraret: ex parte, inquam, non ex toto. Non enim omnes, sed aliqui ex ramis fracti sunt, ut insereretur oleaster. Nam Spiritu sancto implente discipulos Christi, cùm linguis omnium gentium loquerentur, cùm per eos divina miracula frequentarentur, & divina eloquia spargerentur, etiam occisus ita dilectus est Christus, ut ejus discipuli expulsi à congregationibus Judæorum, ex ipsis quoque Judæis ingentem multitudinem congregarent, & nullam solitudinem formidarent. *Venit hora, &c.* Nondum præteriit tempus persecutionis discipulorum Christi, Prædicatorum & Doctorum veritatis, ab hominibus malis. Hæc hora ad finem usque mundi durabit. Hora electorum est æternitas: in hoc sæculo causa innocentiæ ac pietatis, non semper victrix est. In justitia & patientia perseverandum est usque ad mortem, ad promerendam coronam vitę, quam repromisit Deus diligentibus se. Rom. 11. 19.

Hoſtes vincere, pericula & tribulationes vitare nititur carnalis homo, ne patiatur; Spiritualis verò patitur, ut vincat; calcatur ab improbis, ne cadat; moritur, ut vivat.

5. Ioa. Chr. h. 76. in Ioa.

4. *Sed hæc dixi vobis, ut cùm venerit hora, eorum reminiſcamini, quia ego dixi vobis.* Et nos verborum Chriſti ac præceptorum ejus in tentationibus & tribulationibus reminiſcamur: Aſpiciamus in Auctorem fidei noſtræ & conſummatorem Jeſum, & beatos nos exiſtimemus, ſi propter ipſum patiamur. In cruce gloriemur, in tribulationibus gaudeamus. Nam ſi quis pro chariſſimis aliquid paſſus, etiam gloriatur; quam moleſtiam ſentire putandus eſt, qui propter Deum aliquid patitur, & pati amat? Si Chriſtus ipſe proposito gaudio ſuſtinuit crucem, ſi per eam in gloriam ſuam intravit; multò magis nos in cruce gloriari debemus, & in tribulationibus gaudere, non labores, ſed præmia conſiderantes. Quemadmodum enim mercatores non maris pericula, ſed lucrum ſpectant: ita & nos cœlum, & Dei præſentiam.

Sed hæc dixi vobis, ut cùm venerit hora, eorum reminiſcamini, quia ego dixi vobis. Hoc unum eſt ex argumentis, quibus veritas Chriſtianæ Religionis invictè demonſtratur, quòd Chriſtus Jeſus prædixerit quæcumque ſibi & Eccleſiæ ſuæ eventura erant; eaque evenerint, quemadmodum fuerant ab illo prædicta.

6. *Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia implevit cor veſtrum.* Pauci ſunt qui crucem diligant, qui rebus adverſis imminentibus & evenientibus non contriſtentur ſupra modum. Adeò infirmi ſumus in fide, ut magis affligamur timore boni ſenſibilis & temporalis amittendi, quàm gaudeamus ſpe bonorum inviſibilium & æternorum. Triſtitia ſæculi, quæ mortem operatur, cor hominis Chriſtiani non occupet, non impleat; ſed triſtitia quæ ſecundùm Deum eſt, quæ pœnitentiam ſtabilem in ſalutem operatur, cor ejus affligat, non abſorbeat, non dejiciat, non illi dominetur; ſed fides, ſpes, & amor Dei ſemper in illo prævaleant. Hæc triſtitia excitet hominem ad Deum interrogandum in oratione, & ad poſtulandum ab ipſo per Jeſum Chriſtum Filium ejus lumen & gratiam neceſſariam ad ejus voluntatem perficiendam, & ad eum ſequendum, quò ivit. *Et nunc vado ad eum qui miſit me, & nemo ex vobis interrogat me, Quo vadis? Sed quia hæc locutus ſum vobis, triſtitia implevit cor veſtrum.*

2. Cor. 7. 11.

7. *Sed ego veritatem dico vobis: expedit vobis, ut ego vadam: ſi enim non abiero, Paracletus non veniet ad vos: ſi autem abiero, mittam eum ad vos.* Spiritus enim ſanctus mitti non poterat, niſi Deo nobis reconciliato, & cordibus noſtris à peccato purgatis, quorum utrumque Chriſti ſanguine effectum eſt. Expiemus igitur peccata noſtra per pœnitentiam, animas abluamus in ſanguine Chriſti, ut fiant Templum Spiritus ſancti. Secundò, diſcipuli à viſibili carnis Chriſti præſentia pendentes, non erant ſatis diſpoſiti ad ſuſcipiendum Spiritum ſanctum; à ſenſibilibus bonis abſtrahendi erant, ut ad inviſibilia bona diſponerentur; à Chriſti Jeſu humanitate ad divinitatem aſcendere, eique ut Dei Filio, & uni cum Patre Spiritus ſancti principio toto cordis affectu adhærere debebant, ut ipſum Spiritum ſanctum accipere mererentur. *Expedit vobis, ut ego vadam*, &c. quaſi diceret, *Expedit vobis, ut hæc forma ſervi auferatur à vobis: caro quidem factum Verbum habito in vobis, ſed nolo me carnaliter adhuc diligatis, & iſto lacte contenti, ſemper infantes eſſe cupiatis.* Expedit vobis, ut ego vadam: ſi enim non abiero, Paraclitus non veniet ad vos. *Si alimenta tenera, quibus vos alui, non ſubtraxero, ſolidum cibum non eſurietis; ſi carni carnaliter hæſeritis, capaces Spiritus non eritis.... Non poteſtis capere Spiritum, quandiu ſecundum carnem perſiſtitis noſſe Chriſtum.* Unde Apoſtolus ait: *Etſi noveramus ſecundum carnem Chriſtum, ſed nunc jam non novimus.* Etiam ipſam quippè carnem Chriſti, non ſecundùm carnem novit, qui Verbum carnem factum ſpiritaliter novit.

S. Auguſtin. Tract. 94. in Ioann.

2. Cor. 5. 16.

Hinc diſcamus, adhæſionem hominibus, etiam piis & ſanctis, impedimentum eſſe ſanctitatis, & conſolationum interiorum, quæ puriores, ſolidiores, ſuaviores, & utiliores ſunt. Quantò magis carnales affectus hominem indignum reddunt Spiritu ſancto? *Non permanebit Spiritus meus in homine in æternum, quia caro eſt.* Gen. 6. 3.

8. 9. 10. 11. *Et cum venerit ille, arguet mundum de peccato, & de juſtitia, & de judicio.* Quis audeat dicere, quòd per diſcipulos Chriſti arguat mundum Spiritus ſanctus, & non arguat ipſe Chriſtus; cùm clamet Apoſtolus, *An vultis experimentum accipere ejus, qui loquitur in me, Chriſtus?* Sed quia per Spiritum ſanctum diffundenda erat charitas in cordibus eorum, quæ foras mittit timorem, quo impediri poſſent, ne arguere mundum, qui perſecutionibus fremebat, auderent, propterea dixit: *Ille arguet mundum*, tamquam diceret: *Ille diffundet in cordibus veſtris charitatem: ſic enim timore depulſo, arguendi habebitis libertatem.*

2. Cor. 3. 3. S. Aug. tract. 95. in Ioan.

Cùm venerit ille, arguet mundum de peccato, & de juſtitia, & de judicio. Hæc Domini ſententia tres veritates fundamentales Chriſtianæ Religionis complectitur. 1. Generalem naturæ depravationem & corruptionem in Adamo per ejus inobedientiam, & regnum peccati uſque ad Chriſtum Jeſum. 2. Reparationem naturæ per novum hominem, & ſecundum Adam Chriſtum Jeſum, regnumque juſtitiæ Chriſtianæ per gratiam ipſius. 3. Condemnationem peccatorum in peccatis perſeverantium, & deſtructionem regni peccati per ultimum judicium. Tranſfuſio peccati originalis, & vulnerum ipſum conſequentium: conſtitutio & inſpiratio veræ juſtitiæ, per Jeſum Chriſtum Salvatorem noſtrum: judicia Dei in punitione temporali & æterna peccati, ſine Spiritus ſancti lumine, ſine fide cognoſci non poſſunt: *Ille arguet mundum de peccato, & de juſtitia, & de judicio... De peccato quidem, quia non crediderunt in me.* Cæcitas enim, obſtinatio, & invidia Judæorum in Chriſtum Dominum, & impugnatio veritatis, quam illis Chriſtus annuntiavit, tam manifeſtis Prophetarum oraculis, tot & tantis miraculis confirmatam, argumentum eſt repugnantis peccati, dominantis cupiditatis. Illorum incredulitate convincimur, quantùm gratiæ Salvatoris debeamus ob fidei donum; ſiquidem non minùs quàm illi *Eramus natura filii iræ.* Hic fructus eſt deſcenſus Spiritus ſancti. Fructus alter eſt, ut juſtitiæ legalis inutilitatem, & neceſſitatem juſtitiæ Dei, quæ eſt per fidem Chriſti Jeſu, cognoſcamus; per fidem, inquam, Chriſti, qui mortuus eſt propter peccata noſtra, qui reſurrexit propter juſtificationem noſtram, qui in cœlos aſcendit, ut ſedens ad dexteram Patris objectum ſit fidei & fiduciæ noſtræ.

Rom. 3. v. 9. & 22. & c. 1. v. 17. & 18.

Rom. 5. 5. 7.

Ephes. 2. 3.

De juſtitia vero, quia ad Patrem vado. Arguit mundum Spiritus ſanctus de peccato, quia in Chriſtum non credit: & de juſtitia eorum qui credunt. Ipſa quippè fidelium comparatio, infidelium eſt vituperatio. Quapropter mundus de peccato quidem ſuo, de juſtitia verò arguitur aliena, ſicut arguuntur de lumine tenebræ. *Omnia enim quæ arguuntur, ait Apoſtolus, à lumine manifeſtantur.* Quantum enim malum ſit eorum, qui non credunt, non ſolùm per ſe ipſum, verùm etiam ex bono poteſt apparere eorum qui credunt. Et quoniam iſta vox infidelium eſſe conſuevit, Quomodo credemus, quod non videmus? ideò credentium juſtitiam ſic oportuit definiri, *Quia ad Patrem vado, & jam non videbitis me.* Beati enim qui non vident & credunt. Nam & qui viderunt Chriſtum, non in eo laudata eſt fides eorum, quia credebant quod videbant, id eſt filium hominis, ſed quia credebant quod non videbant, id eſt Filium Dei. Cùm verò & ipſa forma Dei ſubtracta eorum eſſet aſpectibus, tum verò ex omni parte impletum eſt, *Juſtus ex fide vivit.*

« S. Aug. tr. « 95. in Ioa.

« Ephes. 5. 13.

« Ioa. 20. 29.

« Rom. 1. 17.

Denique *de judicio* quo *Princeps judicatus eſt mundi*, arguitur à Spiritu ſancto mundus: quoniam cum ſuo principe judicatur, quem ſuperbus atque impius imitatur. *Si enim Deus Angelis peccantibus non pepercit, ſed rudentibus inferni detractos, in tartarum tradidit cruciandos in judicium reſervari:* quomodo

2. Petri 2. 4. S. Auguſtin.

non

non à Spiritu sancto de hoc judicio mundus arguitur, quando in Spiritu sancto hęc loquitur Apostolus? *Credant* itaque *homines in Christum, ne arguantur de peccato infidelitatis suæ, quo peccata omnia detinentur: Transeant in numerum fidelium, ne arguantur de justitia eorum, quos justificatos non imitantur: Caveant futurum judicium, ne cum mundi principe judicentur, quem judicatum imitantur.* Etenim *Ne sibi existimet parci superbia dura mortalium, de superborum supplicio terrenda est Angelorum.*

12.13. *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo. Cùm autem venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Ne à nobis expectetis audire, quæ tunc noluit Dominus discipulis
Rom.5.5. dicere, quia nondum poterant illa portare: sed potiùs in charitate proficite, quæ diffunditur in cordibus vestris per Spiritum sanctum qui datus est vobis, ut Spiritu ferventes, & spiritalia diligentes, spiritalem lucem, spiritalemque vocem, quam carnales homines ferre non possunt, non aliquo signo corporalibus oculis apparente, nec aliquo sono corporalibus auribus instrepente, sed interiore conspectu & auditu nosse possitis. Non enim diligitur, quod ignoratur. *Sed cùm diligitur, quod ex quantulacumque parte*
S.Aug.tr.96.in Ioan. *cognoscitur, ipsa efficitur dilectione, ut melius & plenius cognoscatur.*

Docebit vos omnem veritatem. Quomodo id fieri potest, ut homo cognoscat omnem veritatem, cùm dicat
1.Cor.13.9. Apostolus, *Ex parte scimus?* Id impletur, quia per Spiritum sanctum fit id, cujus nunc pignus accipimus, ut ad ipsam plenitudinem veniamus, de qua idem Apo-
2.Cor.13.12. stolus ait, *Tunc autem facie ad faciem*, &, *Nunc scio ex parte; tunc autem cognoscam, sicut & cognitus sum:* non quòd in hac vita sciat totum, quod usque ad hanc perfectionem futurum nobis Dominus promisit per charitatem Spiritus, dicens: *Docebit vos omnem veri-*
Ephes.4.23. Rom.12.2. *tatem.* Renovamini itaque spiritu mentis vestræ, ut
Ephes.3.17. intelligatis, quæ sit voluntas Dei bona & beneplacens & perfecta: *Ut in charitate radicati & fundati, possitis comprehendere cum omnibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & sublimitas, & profundum: scire etiam supereminentem scientiæ charitatem Christi, ut impleamini in omnem plenitudinem Dei.* Illo enim modo vos docebit Spiritus sanctus omnem veritatem, cùm magis magisque diffundet in cordibus vestris charitatem. Spiritum veritatis invocate, ipsi corda vestra præparate gratiæ cooperando, qua ipse præparat; mundate conscientiam, mores emendate, ut Christianas
S.Aug.l.de Agone Christiano,c.11. veritates intelligere possitis. *Errat* enim, *quisquis putat veritatem se posse cognoscere, cùm adhuc nequiter vivat. Nequitia est autem mundum istum diligere, & ea quæ nascuntur & transeunt, pro magno habere, & ea concupiscere, & pro his laborare, ut acquirantur; & lætari, cùm abundaverint; & timere, ne pereant; & contristari, cùm pereunt. Talis vita non potest puram illam & sinceram & incommutabilem videre veritatem, & inhærere illi, & in æternum jam non moveri.*

Docebit vos omnem veritatem. Spiritus sanctus Apostolos docuit omnem veritatem fidei & salutis. Quid autem illos docuerit, quid prædicaverint à Christo & Spiritu ejus instituti & illuminati, non aliter sciri potest, nisi per Ecclesias, quas condiderunt, & quibus ipsi prædicarunt, tam viva voce, quàm per Epistolas
Tert.de Præscript.c.21. postea. Constat proinde, *omnem doctrinam, quæ cum illis Ecclesiis Apostolicis matricibus & originalibus fidei conspiret, veritati deputandam, sine dubio tenentem, quod Ecclesiæ ab Apostolis, Apostoli à Christo, Christus à Deo accepit: omnem verò doctrinam de mendacio præjudicandam, quæ sapiat contra veritatem Ecclesiarum, & Apostolorum, & Christi, & Dei.* Quis ita demens, ut Apostolos aliquid ignorasse dicat? *Latuit aliquid Petrum, ædificandæ Ecclesiæ petram dictum, claves regni cœlorum consecutum, & solvendi & alligandi in cœlis & in terris potestatem? Latuit & Joannem aliquid dilectissimum Domino, pectori ejus incubantem, cui soli Dominus Judam traditorem præmonstravit: quem loco suo filium Mariæ demanda-*

Alex. Exposit. in Euang.

vit?..... Dixerat planè aliquando, Multa habeo adhuc vobis loqui, sed non potestis modo ea sustinere: Tamen adjiciens, Cùm venerit ille Spiritus veritatis, ipse vos deducet in omnem veritatem: ostendit illos nihil ignorasse, quos omnem veritatem consecuturos per Spiritum veritatis repromiserat; & utique implevit repromissum, probantibus Actis Apostolorum descensum Spiritus sancti. Quam Scripturam qui non recipiunt, nec Spiritus sancti esse possunt, qui necdum Spiritum sanctum possint agnoscere discipulis missum; sed nec Ecclesiam defendere, qui quando & quibus incunabulis institutum est hoc corpus, probare non habent.

14. *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet, & annuntiabit vobis.* Id dupliciter intelligi posse, S. Augustinus observat. Vel quia diffundendo in cordibus credentium charitatem, spiritalesque faciendo, declaravit eis, quomodo Filius Patri esset æqualis, quem secundùm carnem priùs tantummodò noverant, & hominem sicut homines cogitabant. Vel certè quia per ipsam charitatem fiducia repleti, & timore depulso, annuntiaverunt hominibus Christum: ac sic fama ejus diffusa est toto orbe terrarum. *Ille me clarificabit*, id est, Ille vobis auferet timorem, & dabit amorem, quo me ardentiùs prædicantes, gloriæ meæ per totum mundum dabitis odorem, commendabitis honorem. Filius missus est in mundum, ut glorificaret Patrem; Spiritus sanctus missus est, ut glorificaret Filium: Persona procedens eam glorificat à qua procedit, sive per æternam generationem, ut Filius; sive per spirationem æternam, ut Spiritus sanctus: & nos qui per creationem à Deo exivimus, ad ejus gloriam omnia, quæ ab illo accepimus; dona referamus, illisque secundùm voluntatem ejus utamur: *Ille me clarificabit, quia de meo accipiet.*

16. *Modicum, & jam non videbitis me: & iterum modicum, & videbitis me, quia vado ad Patrem.* Totum vitæ præsentis curriculum, *modicum* est, & *modicum*, prosperis & adversis, tristitia & gaudio permixtum: *Tempus breve est.* Se interdum abscondit Jesus Animabus sanctis, suavitatem sensibilem præsentiæ suæ, interiores consolationes illis subtrahit, ut earum fidelitatem, amoremque castum probet, ut eas purget à terrenorum affectuum reliquiis, ut ardentius in illis excitet desiderium sui: *Modicum, & non videbitis me*: sed citò illas consolatur amantissimus Sponsus, ab iis non discedens, quas sponsavit sibi in fide, in justitia, & in sempiternum; sed paululùm se abscondit, ut ejus desiderio ardentiori incensæ, dicant: *Indica mihi, quem diligit anima mea, ubi pascas, ubi cubes in meridie..... Quis mihi det te fratrem meum, ut inveniam te foris, & deosculer te, & jam me nemo despiciat?* Præteriens teneri vult, abiens revocari. Neque enim hoc irrevocabile Verbum. It & redit pro beneplacito suo, quasi visitans diluculo, & subitò probans. Et ire quidem illi quodammodo dispensatorium: redire verò semper voluntarium est: utrumque autem plenum judicii. At penès ipsum horum ratio. Nunc verò constat, in anima fieri hujusmodi vicissitudines euntis & redeuntis Verbi. Sicut ait: *Vado & venio ad vos.* Item: *Modicum & non videbitis me, & iterum modicum & videbitis me.* O modicum & modicum! O modicum longum! Pie Domine, modicum dicis, quod non videbimus te? Salvum sit verbum Domini mei, longum est, & multum valdè nimis. Verumtamen utrumque verum, & modicum meritis, & non modicum votis. Habes utrumque in Propheta: *Si moram fecerit, expecta eum, quia veniens veniet, & non tardabit.* Quomodo non tardabit, si moram fecerit, nisi quia quod ad meritum satis est, non est satis ad votum? Porrò anima amans votis fertur, trahitur desideriis, dissimulat merita, Majestati oculos claudit, aperit voluptati, ponens in salutari, & fiducialiter agens in eo. Intrepida denique & inverecunda revocat Verbum, & cum fiducia repetit delicias suas, solita libertate vocans non Dominum, sed Dilectum: *Revertere, dilecte mi.*

20.21,22 *Amen, amen, dico vobis: Quia plorabitis*

«S. Aug. tr. 100. in Joa.
Cant.1.6. Cant.8.1.
«S.Ber.s.74. in Cant.
«Joa.14.
«Joan.16.
«Habac.2.

& flebitis vos, mundus autem gaudebit, vos autem contriſtabimini; ſed triſtitia veſtra vertetur in gaudium. Gemitus & lacrymæ, pars eſt Chriſtiani. Flet, ingemiſcit, contriſtatur, quia corpus quod corrumpitur aggravat animam, ne de Deo cogitet, ne ipſum diligat quantùm debet. Flet, quia continuis peccandi periculis expoſitum ſe videt; quia non quod vult bonum, hoc agit; ſed quod non vult malum, hoc facit; ingemiſcens exclamat, *Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Ieſum Chriſtum.* Ingemiſcit, quia peregrinatur à Domino in hac valle miſeriæ. Qui mundi gaudium diligunt, æternùm cum mundo flebunt; qui verò lugent gaudente mundo, æterno gaudio in futura vita perfruentur. Non omnes lachrymæ Chriſtianæ ſunt & ſanctæ. Intereſt, quam ob cauſam quis ploret ac gemat. Suas habet lachrymas charitas, habet & ſuas cupiditas. Sunt lacrymæ pœnitentium, ſunt amantium, ſunt & peccatorum. Morte Chriſti Jeſu in cruce regenerati ſumus, & parimur adhuc quotidie per ejus gratiam, donec in nobis plenè formetur
1.Joa.3.2. S.Aug.tr. 101. in Joa. » glorioſa regeneratione, ſeu reſurrectione. Tempus
» illud erit gaudii, nunc tempus eſt doloris & lachryma-
» rum. *Chariſſimi, nunc filii Dei ſumus, & nondum appar-*
» *vit quid erimus: ſcimus, quia cùm apparuerit, ſimiles ei*
» *erimus, quoniam videbimus eum ſicuti eſt.* Hunc totius
» laboris ſui fructum Eccleſia nunc parturit deſideran-
» do, tunc eſt paritura cernendo; nunc parturit gemen-
» do, tunc paritura lætando; nunc parturit orando, tunc
» paritura laudando: Et ideò maſculum, quoniam *Ad*
» *iſtum fructum contemplationis, cuncta officia referuntur*
» *actionis*.... Ibi ergo finis qui ſufficit nobis. Æternus
» igitur erit: neque enim nobis ſufficit finis, niſi cujus
» nullus eſt finis. De hoc ait Dominus: *Gaudium ve-*
» *ſtrum nemo tollet à vobis.* Non tardat Dominus pro-
» miſſum, *Modicum & videbitis me*, ubi jam nihil ro-
» gemus, nihil interrogemus, quia nihil deſiderandum
» remanebit, nihil quærendum latebit. Hoc modicum
» longum nobis videtur, quoniam adhùc agitur, cùm
» finitum fuerit, tunc ſentiemus, quàm modicum fuerit.
» Non ergo ſit gaudium noſtrum, quale habet mundus,
» de quo dictum eſt, *Mundus autem gaudebit*: nec ta-
» men in hujus deſiderii parturitione ſine gaudio triſtes
Rom.12. » ſimus, ſed ut ait Apoſtolus, *Spe gaudentes, in tribu-*
» *latione patientes*: quia & ipſa parturiens, cui compa-
» rati ſumus, plus gaudet de mox futura prole, quàm
2.Cor.4.17. » triſtis eſt de præſenti dolore. Spe gaudeamus, quia *id*
quod in præſenti eſt momentaneum, & leve tribulationis noſtræ, ſupra modum in ſublimitate æternum gloriæ pondus operatur in nobis, non contemplantibus nobis ea quæ videntur, ſed quæ non videntur: quæ enim videntur, temporalia ſunt; quæ autem non videntur, æterna.

23.24. *Amen, amen dico vobis, Si quid petieritis Patrem in nomine meo, dabit vobis.* Jam dictum eſt, *non peti in nomine Salvatoris, quicquid petitur contra rationem ſalutis.* Qui petit ut filius Dei, ut membrum Chriſti, in Spiritu ſancto, ſe egenum, pauperem, & omni gratia indignum agnoſcens, accipit quod petit, ſi non con-
S. Auguſtin. Tract. 102. in Ioann. tra ſuam ſalutem ſempiternam petit. Accipit autem quando debet accipere: *Quædam enim non negantur,*
» *ſed ut congruo dentur tempore, differuntur.* Ita ſanè in-
» telligendum eſt quod ait, *Dabit vobis*, ut ea beneficia
» ſignificata ſciantur his verbis, quæ ad eos qui petunt
» propriè pertinent. Exaudiuntur quippè omnes ſancti
» pro ſe ipſis, non autem pro omnibus exaudiuntur, vel
» amicis vel inimicis ſuis, vel quibuslibet aliis, quia non
utcumque dictum eſt, *Dabit*; ſed, *Dabit vobis. Uſque modo non petiſtis quidquam in nomine meo: Petite, & accipietis, ut gaudium veſtrum ſit plenum*; gaudium utique
» ſpirituale, non carnale; quod tunc erit plenum, cùm
» aliquid ei non erit addendum. Quicquid ergo petitur,
» quod pertineat ad hoc gaudium conſequendum, hoc
» eſt in nomine Chriſti petendum, ſi divinam intelligi-
» mus gratiam, ſi verè beatam poſcimus vitam. Quic-
» quid autem aliud petitur, nihil petitur; quia in tantæ
» rei comparatione, quicquid aliud concupiſcitur, nihil
» eſt: *Petite, & accipietis, ut gaudium veſtrum ſit plenum*: Id eſt, Hoc in nomine meo petite, ut gaudium veſtrum ſit plenum, & accipietis. Iſto enim bono in petendo perſeverantes ſanctos ſuos, miſericordia divina non fraudabit.

27. *Ipſe enim Pater amat vos, quia vos me amaſtis, &c.* Diligimus Deum, quia ipſe prior dilexit nos. Hinc ergo factum eſt, ut diligeremus, quia dilecti ſumus. Prorsùs donum Dei eſt diligere Deum. *Ipſe ut diligeretur dedit, qui non dilectus dilexit. Diſplicentes amati ſumus, ut eſſet in nobis, unde placeremus*: Non enim amaremus Filium, niſi amaremus & Patrem. Amat nos Pater, quia nos amamus Filium; cùm à Patre & Filio acceperimus, ut & Patrem amemus & Filium: diffundit enim charitatem in cordibus noſtris amborum Spiritus, per quem Spiritum & Patrem amamus & Filium, & quem Spiritum cum Patre amamus & Filio. Amorem itaque noſtrum pium, quo colimus Deum, fecit Deus, & vidit, quia bonum eſt: ideo quippè amavit ipſe quod fecit. *Sed in nobis non faceret quod amaret, niſi antequam id faceret, nos amaret.* Amor itaque Dei, primum omnium ejus donorum eſt. Amorem amori rependamus; & ſi Deum diligimus, nihil nos de noſtro retribuere agnoſcamus, ſed de donis ejus ac datis: Deum enim amamus de Deo.

1.Joa.4.10. " " " S. Aug. tr. 102. in Joa. " " " Rom.5.5. " " "

„ *me homo*. Si verum dicis, te ipsum attendis: quia ti-
„ mes minas hominis, mortuus te conculcat: & quia
„ non timeres, nisi esses homo, conculcat te homo. Quod
„ est ergo remedium? O homo, hære Deo, à quo factus
„ es homo: illi adhære, in ipso præsume, ipsum invoca,
„ dic illi: *In te, Domine, virtus mea: in Deo speravi,*
„ *non timebo, quid faciat mihi homo*. Ex fide vivamus, in
Christo per charitatem maneamus, & mundum facilè vincemus, voluptates & terrores, dæmonemque mundi principem adversùs nos bonis illicientibus, malisque terrentibus pugnantem, Christi virtute & gratia superabimus. *Omne* enim *quod natum est ex Deo, vincit mundum: & hæc est victoria quæ vincit mundum, fides nostra*. Næ illos infœlicissimos, qui tanti Imperatoris neglectis præsidiis, se à mundo vinci, ac penitùs profligari patiuntur! 1. Joa 5.

CAPUT XVII.

Sensus Litteralis.

1. 2. HÆc *locutus est Iesus, & sublevatis oculis in cœlum*, orantis habitu, seu ritu Pontificis pro se & pro populo oraturi, *dixit: Pater, venit hora* ignominiosæ Passionis ac mortis meæ, mecum à te prædefinita, *clarifica Filium tuum*, demonstra hominibus innocentiam, ac dignitatem meam novis in passione ac morte mea miraculis, celerique Resurrectione & Assumptione in cœlum, *ut Filius tuus clarificet te*: efficiendo, ut divina Majestatis tuæ gloria, per Euangelii prædicationem hominibus innotescat. *Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis*: Siquidem ei ut homini, & omnium hominum Redemptori, daturum te promisisti potestatem in omnes homines: *ut omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam*, id est omnibus electis, secundùm propositum voluntatis tuæ, quos illi dedisti in peculium, utpotè ab eo redemptos, & omni benedictione spirituali in cœlestibus per ipsum & in ipso repletos.

3. *Hæc est autem vita æterna*, hæc autem ratio sive modus est æternæ vitæ consequendæ, *ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum*: id est, ut cognoscant te esse illum, qui solus est verus Deus, neque ut talem sincerè colant, idolis, & quibuslibet creaturis, seu falsis Numinibus exclusis. Hæc igitur particula, *solum*, hìc Filium & Spiritum sanctum à communione veræ Deitatis non excludit; sed omnes illos falsi nominis Deos, quos cæca Gentilitas introduxerat. Ut cognoscant te, & Filium tuũ Jesum Christum esse solum illum verum Deum. Nec enim aliter perfectam Patris cognitionem quis accipiet, quàm si Filius etiam unà cognoscatur, ejus semper cognitione unà cùm Genitoris notitia concurrente. Nam simul ac quis novit Patrem, novit & Filium: Cùm unum igitur & verum dixit Patrem ac Deum, non excluſit se ipsum. Nam cùm ex ipso sit, & in ipso secundùm naturam, verus etiam idem erit ac solus Deus. *Dii enim gentium dæmonia*. Omnis autem creatura serva est. Ex hoc loco explicitæ fidei in Christum Jesum Deum verum, hominemque verum, hominumque redemptorem ac mediatorem necessitas invictè probatur. Gentes nec Deum noverant, nec Christum; Judæi Deum, non Christum noverant: Fides porrò in Deum & Christum ad salutem necessaria est; quam utrisque procuraturus, promeriturus & daturus Christus advenit.

S.Chr.h.79. S.Cyr. Alex. l.11. in Ioan. p.952.

4. *Ego te clarificavi super terram*, gloriam tuam hominibus patefeci prædicatione, vita & conversatione mea, miraculis; *opus consummavi quod dedisti mihi, ut faciam*, quod mihi commisisti, scilicet opus redemptionis humanę, opus reconciliationis hominum tecum. Loquitur in præterito ob rei tum propinquitatem, tum certitudinem. Consummasse se dicit, quod se consummaturum certissimè novit. Sicut longè ante in prophetia præteriti temporis usus est verbis, quando post annos plurimos futurum fuerat, quod dicebat: *Foderunt manus meas & pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea:* non ait, Fodient & dinumerabunt. Et in hoc ipso Euangelio, *Omnia*, inquit, *quæ audivi à Patre meo, nota feci vobis:* quibus ait postea, *Adhuc multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo*. Qui enim certis & immutabilibus causis omnia futura prę-

S.Aug. tr.105 in Ioan. Ps.21.18. Ioa.16.12.

destinavit, quicquid factum est fecit; nam & per Prophetam dictum de illo est, *Qui fecit quæ futura sunt*. Isa. 45.11. secundùm 70.

5. *Et nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipsum, claritate quam habui, priùs quàm mundus esset, apud te*. Nunc ergo vicissim gloriam quam habui apud te, ut Filius tibi consubstantialis & coæternus, priùs quàm mundus fieret, communica cum humanitate mea, cum carne mea, illam resuscitans, ad cœlos evehens, & ad dexteram tuam collocans. Clarifica me gloria nõ aliena & adventitia, sed propria & naturali, quam apud te & tecum indivisim semper habui ut Filius tuus, verusque Deus, & ad quam nihilominùs prædestinatus sum à te ut homo, Deique & hominum mediator, ante omnia tempora. Confer cum *Rom.* 1. *v.*1. *Paulus servus Iesu Christi, vocatus Apostolus, segregatus in Euangelium Dei, quod ante promiserat per Prophetas suos in Scripturis sanctis de Filio suo, qui factus est ei ex semine David secundùm carnem, qui prædestinatus est Filius Dei in virtute, secundùm Spiritum sanctificationis ex resurrectione mortuorum Iesu Christi Domini nostri.* Secundùm hanc ergo prędestinationem etiam clarificatus est, antequam mundus esset, ut esset claritas ejus, ex resurrectione mortuorum apud Patrem, ad cujus dexteram sedet. Cùm ergo videret illius prædestinatæ suæ clarificationis venisse jam tempus, ut & nunc fieret in redditione, quod fuerat in prædestinatione jam factum, oravit, dicens: *Et nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipsum claritate, quam habui, priùs quàm mundus esset, apud te*: tanquam diceret, Claritatem quam habui apud te, id est, illam claritatem quam habui apud te in prędestinatione tua, tempus est ut apud te habeam etiam, vivens apud te in dextera tua. S.Cyril. l.11. in Ioa. c.6. « S.Augustin. Tract. 105. in Ioa. n.8.

6.7.8. *Manifestavi nomen tuum*, non solùm quo cęli & terrę Creator, sed quo Pater Filii unigeniti ac tibi coæqualis diceris, *hominibus*, præsertim electis, *quos dedisti mihi de mundo*, quos à promiscua peccatorum multitudine segregatos summa bonitate & charitate, qua eos dilexisti, mihi ut membra Capiti, ut discipulos Magistro, ut servos Domino, in hæreditatem dedisti redimendos, justificandos, docendos. *Tui erant*, æterna electione, *& mihi eos dedisti*, ut eorum redemptori, ut homini propter ipsos facto, ut eos morte mea tecum reconciliarem. De mundo sibi à Patre datos dicit homines, quibus aliàs ait, *Ego vos elegi de mundo*. Quos « Deus Filius de mundo elegit cum Patre, idem ipse homo Filius de mundo eos accepit à Patre; non enim Pater illos Filio dedisset, nisi elegisset. Sicut ergo Filius « non inde separavit Patrem, quando dixit, *Ego vos de mundo elegi*, quoniam simul eos elegit & Pater: sic non « inde separavit & se, quando dixit, *Tui erant*, quia & « ipsius Filii pariter erant. Nunc autem homo idem ipse « Filius accepit eos, qui non erant ipsius, quia & formam servi accepit Deus, idem quę non erat ipsius. Addit Christus, *Et sermonem tuum servaverunt*. Doctrinam meam abs te profectam, quam eis tuo nomine annuntiavi & tradidi, cordi suo impressam retinuerunt, & ad præcepta mea viram suam conformaverunt. *Nunc cognoverunt, quia omnia, quæ dedisti mihi, abs te sunt*; Nunc fide, & experientia convicti, certis-

simè cognoscunt, omnia verba & opera mea esse abs te in me inexistente, & in me ac mecum inseparabiliter atque indivisim operante. *Quia verba quæ dedisti mihi, dedi eis;* doctrinam quam mihi promulgandam demandasti, & quam à te accepi nascendo, eis annuntiavi & tradidi: *& ipsi acceperunt*; fide & opere compleverunt: *& cognoverunt verè, quia à te exivi*, ut Filius à Patre per æternam generationem; *& crediderunt* fide sincera & firma, *quia tu me misisti*. Crediderunt me Deum verum à te genitum ab æterno, & hominem verum, Messiam seu Christum, mundique Redemptorem à te missum in plenitudine temporis.

9.10. *Ego pro eis rogo*, tamquam hominum Mediator; *non pro mundo*, non pro reprobis, qui secundùm mundi concupiscentiam vivunt, nec sunt in ea sorte gratiæ, ut abs te sint electi de mundo: *sed pro his, quos dedisti mihi*, ut per me vitam consequantur æternam; *quia tui sunt*, æterna omninòque gratuita electione misericordiæ tuæ. *Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt:* ob indivisam naturæ divinæ ac potentiæ unitatem omnia tua mea sunt, mihi per æternam generationem communicata: & ob Incarnationis dispensationem omnia mea tua sunt, quęcumque scilicet mihi dedisti, ut homini; unde tui semper sunt electi, quos dedisti mihi: *& clarificatus sum in eis:* Eo nomine te pro eis rogo, quia & tui sunt, & mei; & quòd per eos gloria mea promovenda sit ac manifestanda.

11. *Et jam non sum in mundo:* eò impensiùs tibi eos commendo, quia jam sum è mundo discessurus; *& hi in mundo sunt*, illos post me relinquo in mundo tantis fluctibus expositos; *& ego ad te venio*, redeo ad te, ut homo ad dexteram tuam in cęlo sessurus. *Pater sancte, serva eos in nomine tuo*, potestate tua, *quos dedisti mihi, ut sint unum, sicut & nos*, ut sint unum animo, concordia, fide, charitate, sicut & nos voluntate & natura unũ sumus. Non æqualitatem igitur, sed similitudinem, τὸ *sicut* significat, ut omnes Interpretes notant; quemadmodum & in Dominica illa sententia: *Estote ergo & vos perfecti, sicut & Pater vester cœlestis perfectus est.* Mat.5.48.

12.13.14. *Cum essem cum eis, ego servabam eos in nomine tuo.* De absentia sua anticipatè loquitur, tamquam proximè futura. Servabam eos doctrina, monitis, exemplis, tamquam à te mihi creditos. *Quos dedisti mihi*, à te dilectos & electos, *custodivi*, à periculis animę & corporis, ne perirent: *& nemo ex iis periit, ne filius perditionis*, nisi Judas Iscariotes vir perditus & reprobus, exitioque dignus, quod suo merito sibi arcessivit. Unde non mea culpa, aut negligentia contigit ejus perditio; sed *ut Scriptura impleatur*, quæ perditionem ejus prædixit. *Nunc autem ad te venio & hæc loquor*, Discipulis audientibus, & in mundo, unde mihi abeundum est, remanentibus, *ut habeant gaudium meum impletum in semetipsis*: Ut gaudium quod hactenùs ex mea protectione & cura pro ipsis conceperunt, augeatur & perficiatur in eis, post meam Resurrectionem & Ascensionem in cęlum, nec præsentiam meam sensibilem desiderent, orationis hujus memores, quam pro ipsis ad te fundo, meque exauditum esse certi, se tibi mihique semper fore curæ certissimè credant & confidant. *Ego dedi eis sermonem tuum*, doctrinam quam in mundo prædicari jusseras, illis tradidi: *& mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut ego non sum de mundo.* Ob receptum Euangelium mundo sunt exosi, quia moribus, studiis, & affectibus animi mundo renuntiarunt, & ejus amatoribus dissimiles sunt, exemplum meum secuti.

15.16.17. *Non rogo, ut tollas eos de mundo*, ut eos ab hominum iniquorum societate penitùs separes; mali enim bonis semper erunt permixti, quandiù durabit mundus: *sed ut serves eos à malo*, id est, à mundi malitia & corruptione, & à diabolo peccati auctore. *De mundo non sunt, sicut & ego non sum de mundo*: Jam quidem alieni sunt animo ab omni mundi malitia, verbis & exemplis meis ita instituti. *Sanctifica eos in veritate*, perfice eos in sanctitate, & confirma per veritatem tuam, eorum animis à Spiritu sancto, quem eis daturus es, magis magisque imprimendam. *Sermo tuus veritas est:* Doctrina Euangelii, cujus prędicationi sunt destinati, veritas est, & Pseudoprophetarum mendaciis, & Philosophorum erroribus opposita; & legales figuras adimplens, necnon veteres Prophetias. Unde verè sanctos, internaque, non legali tantùm justitia perfectos esse velim Euangelii Prędicones, & Ministros novi Testamenti. Hanc eis, Pater sancte, à te adprecor sanctitatem.

18.19. *Sicut tu me misisti in mundum*, ut hominibus annuntiarem veritatem Euangelii, voluntatemque tuam: *& ego misi eos in mundum*, ut Euangelicam veritatem omnibus Nationibus prædicent. *Misi*, id est, mittere constitui ut legatos meos, operisque mei vicarios. *Et pro eis ego sanctificabo me ipsum*, me tibi in sacrificium offero, Sacerdos simul & victima, *ut sint & ipsi sanctificati in veritate*, ut veram per Spiritum sanctificationem virtute ac merito sacrificii mei consequantur. Confer cum *Hebr.*9.13.14. *Si enim sanguis hircorum & taurorum, & cinis vitulæ aspersus, inquinatos sanctificat ad emundationem carnis: quanto magis sanguis Christi, qui per Spiritum sanctum semetipsum obtulit immaculatum Deo, emundabit conscientiam nostram ab operibus mortuis ad serviendum Deo viventi?* Et c.9.10. *In qua voluntate sanctificati sumus, per oblationem corporis Iesu Christi semel.* Et c.13.12. *Propter quod & Iesus, ut sanctificaret per suum sanguinem populum, extra portam passus est.*

20.21. *Non pro eis autem rogo tantùm*, non pro solis Apostolis, *sed & pro eis qui credituri sunt, per verbum* prędicationis *eorum in me*, fide viva & perseverante: *Ut omnes unum sint*, ut unius corporis membra, charitate conjuncta, *sicut tu Pater in me, & ego in te*; ut summa animorum consensione & concordia divinam nostram Unitatem, quantùm fieri potest, imitentur; *ut & ipsi in nobis unum sint*, ut se in nobis & propter nos diligentes per Spiritum sanctum, unum sint sanctissimo illo unionis nodo, quo conjungi homines possunt; *ut credat Mundus, quia tu me misisti*; ut infideles videntes admirabilem illorum consensionem in professione unius fidei, mutuamque dilectionem, credant me à te missum esse, verèque Deum, qui tam sanctæ sim Religionis Auctor.

22.23. *Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis:* ut sicut natura Filius tuum sum, sic illi per gratiam filii Dei adoptivi sint, *& divinæ consortes naturæ.* Omnia bona & dona mihi à te collata cum eis communicavi, quantùm capere possint, ut quę mihi natura sunt propria, sint illis participatione communia: præsertim verò, *ut sint unum, sicut & nos unum sumus*, ut ad exemplum nostrum unum sint, & inter se, & nobiscum. *Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum:* Ego in eis per naturæ, quam assumpsi, communionem, per Spiritus mei participationem, per singularem dilectionem, & gratiæ meæ communicationem, per corporis & sanguinis mei manducationem & potum; & tu in me per essentiæ unitatem: *ut sint consummati in unum*, ut inter se & nobiscum perfectè conjuncti sint; *& cognoscat mundus, quia tu me misisti, & dilexisti eos, sicut me dilexisti.* Tot enim tantorumque donorum collatio indicium est dilectionis erga illos tuæ; sicut omnium donorum, quibus me, ut hominem, cumulasti, thesauri, gratiaque unionis personalis, argumentum est amoris erga me tui, & missionis à te meæ. Joa.1.12. 2.Petri 1.4.

24. *Pater, quos dedisti mihi, volo, ut ubi sum ego, & illi sint mecum:* opto & pero, ut electi, quos dedisti mihi prędestinatione tua, sint mecum in regno tuo, in cęlis, quò brevi sum ascensurus, ejusdem glorię consortes; *ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi*, gloriam, quam mihi dare constituisti, ut homini, in pręmium humiliationis, obedientiæ, passionisque meæ, *quia dilexisti me ante constitutionem mundi*, id est, ab æterno. Gratia gloriaque Christi Jesu capitis nostri, primi prædestinatorum, primogeniti in multis fratribus, ex gratuita æternaque dilectione Dei ortum habet. *Est enim præclarissimum lumen prædestinationis, & gratiæ ipse Salvator, ipse Mediator DEI & hominum homo CHRISTVS IESVS: qui ut hoc esset, qui tandem suis vel operum, vel fidei præcedentibus meritis natura humana, quæ in illo* Philip.2.8. 9.10. Heb.2.9. S. Aug. l. de prædest. Sanct.c.15.

est,

est, comparavit? Appareat itaque nobis in nostro Capite ipse fons gratiæ, unde secundùm uniuscujusque mensuram se per cuncta ejus membra diffundit; Ea gratia sit ab initio fidei suæ homo quicumque Christianus, qua gratia homo ille ab initio suo factus est Christus: de ipso Spiritu & hic renatus, de quo est ille natus; eodem Spiritu sit in nobis remissio peccatorum, quo Spiritu factum est, ut nullum haberet ille peccatum ... Sicut ergo prædestinatus est ille unus, ut caput nostrum esset; ita multi prædestinati sumus, ut membra ejus essemus. Humana hic merita conticescant, quæ perierunt per Adam, & regnet quæ regnat Dei gratia, per Iesum Christum Dominum nostrum, unicum Dei Filium, unum Dominum.

25,26. *Pater juste, mundus te non cognovit*, in cujus ignorantiæ tenebris, justo judicio, illum reliquisti in pœnam peccati: *Ego autem te cognovi*, quod & doctrina & operibus ostendi: *& hi* te revelante, ac per me docente, *cognoverunt, quia tu me misisti. Et notum feci eis nomen tuum*, proprietates tuas, & in primis magnam illam misericordiam, qua me redemptorem, mediatorem, & magistrum hominibus dedisti; *& notum faciam* magis ac magis, misso de cœlis, post Ascensionem meam, Spiritu sancto: *ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis*; ut eos tam benè de te institutos ames, sicut me amas; vel, ut eò perfectiùs te ament, quò meliùs cognoscent; sicque mihi conjunctiores sint, ut membra capiti; & in amore tuo perseverantes, numquam à me divellantur.

Sensus Moralis.

1. *Hæc locutus est Iesus: & sublevatis oculis in cœ-*
2. *lum, dixit: Pater, venit hora, clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te. Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis, ut omne quod dedisti ei, det eis vitam æternam.* Poterat Dominus Unigenitus & coæternus Patri, in forma servi, & ex forma servi, si hoc opus esset, orare silentio: *Sed ita se Patri exhibere voluit precatorem, ut meminisset nostrum se esse doctorem.* Proindè eam quam fecit orationem pro nobis, notam fecit & nobis: quoniam tanti Magistri, non solùm ad ipsos sermocinatio, sed etiam pro ipsis ad Patrem oratio, discipulorum est ædificatio. Oculis ad cœlum sublevatis orat, ut mentes & corda ad Deum erigenda significet, cùm oramus, *Pater, venit hora*, &c. Horam mortis nostræ à Deo definitam expectare semper debemus in spiritu obedientiæ, & ad illam nos disponere, ut victimas sacrificii, quod offerre ipsi debemus vitæ nostræ Deo illius Auctori, & Domino. *Clarifica Filium tuum, ut Filius tuus clarificet te.* Ut mediator Dei & hominum Christus Jesus resurrectione glorificaretur, priùs humiliatus est passione. Humilitas claritatis est meritum, claritas humilitatis est præmium. Quod ergo ait, *Pater, venit hora, clarifica Filium tuum*; sic intelligendum est, tamquam dixerit, *Venit hora seminandæ humilitatis, fructum non differas claritatis.* Solam gloriam quæ ex Deo est, desiderant filii Dei; eamque ad Deum solum, ut ad finem ultimum, referunt; & per humilitatem, quæ via est à Christo Jesu calcata & monstrata, ad eam pervenire satagunt.

S. Augustin. Tract. 104. in Ioann.

3. *Hæc est autem vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, & quem misisti Iesum Christum.* Si vita æterna in cognitione & amore Dei, & Filii ejus Jesu Christi posita est, illi soli hoc in mundo beati sunt, qui Dei cognitioni & amori incumbunt. Studium omne, cognitio & scientia omnis, quæ ad hunc finem non refertur, vanitas est & afflictio spiritus. Miseratione digni sunt, qui omnia noverunt præter Euangelium; qui nihil ignorant præter scientiam salutis. *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum*, &c. Deum nosse, & non Christum Jesum, est nosse vitam æternam ex parte, sed ignorare viam qua ad ipsam pervenitur, auctoremque cognitionis & amoris, quibus illa comparatur & obtinetur.....

S. Aug. lib. de Moribus Eccles. Cathol. c. 25.

Æterna vita est ipsa cognitio veritatis. Quamobrem videte, quàm sint perversi atque præposteri, qui sese arbitrantur Dei cognitionem tradere, ut perfecti simus, cùm perfectorum ipsa sit præmium. Quid ergo agendum est, nisi ut eum ipsum quem cognoscere volumus, priùs plena charitate diligamus?

4,5. *Ego te clarificavi super terram, opus consummavi, quod dedisti mihi, ut faciam. Et nunc clarifica me tu, Pater, apud temetipsum.* Tunc verè Deum glorificamus, cùm opus consummamus, quod nobis dedit, ut faciamus; cùm implemus officia status, ad quem nos vocavit. Sic Dei voluntatem facimus, quæ est sanctificatio nostra. Hoc opus non solùm inchoandum, sed consummandum est: nusquam intermittendum, donec perfectum sit. Aliis nos ingerere non debemus oneribus ac negotiis, quæ statum nostrum non spectant, & quæ nobis non dedit Deus ut faciamus. De hoc uno scilicet, quod nobis imposuit, à nobis rationem exiget in novissimo die. Væ illis, qui opus illud non perfecerunt, cùm ex hoc mundo exeundum est. Væ illis, qui aliud in Dei opere, quàm Dei gloriam quæsiverunt! *Ego te clarificavi super terram: opus consummavi, quod dedisti mihi, ut faciam.* Deum in nobis ipsis super terram per bona opera glorificemus; ut apud semetipsum nos glorificet in cœlis, consummando benedictionem omnem spiritualem, qua benedixit nos in Christo Jesu.

Alex. Expos. in Euang.

6. *Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi de mundo*, &c. Illis manifestavi non illud nomen tuum quo vocaris Deus, sed illud quo vocaris Pater meus. Nam quòd Deus dicitur universæ creaturæ, etiam omnibus gentibus, antequam in Christum crederent, non omni modo esse potuit hoc nomen ignotum. *Hæc est enim vis veræ Divinitatis, ut creaturæ rationali jam ratione utenti, non omnino ac penitus possit abscondi.* Exceptis enim paucis, in quibus natura nimiùm depravata est, universum genus humanum Deum hujus mundi fatetur auctorem. *In hoc ergo quod fecit hunc mundum cœloterraque conspicuum; & antequam imbuerentur fide Christi, notus omnibus gentibus Deus. In hoc autem, quod non est injuriis suis cum diis falsis tolendus, notus in Judæa Deus. In hoc verò, quod Pater est hujus Christi, per quem tollit peccatum mundi, hoc nomen ejus prius occultum omnibus, nunc manifestavit eis, quos dedit ei Pater ipse de mundo.*

S. Augustin. Tract. 106. in Ioann.

Manifestavi nomen tuum hominibus, quos dedisti mihi. Christi Jesu sumus, illi à Patre dati; pretio magno, scilicet ejus sanguine, ab ipsomet empti, ejus verbo instituti, ejus baptismo mundati, ejus gratia sanctificati, ejus fide, spe, & charitate donati, ut Deum Patrem, ut ipsummet Christum Filium ejus, & Spiritum sanctum cognoscamus & diligamus. Næ nos injustos & ingratos, si mundo nos devovere, si diaboli servituti nos iterùm subjicere malumus, quàm Christo Jesu servire!

7,8. *Nunc cognoverunt, quia omnia quæ dedisti mihi, abs te sunt.* Fide Christiana Deum omnis boni autorem, etiam in Christo Jesu agnoscimus & profitemur, principium & fontem divinitatis ejus, missionis ejus; doctrinæ, virtutum, miraculorum ejus. Unde omnia refert ad Patrem. Quantò magis agnoscere & humiliter profiteri debemus, omne bonum, & omne donum quod in nobis est, à Dei erga nos bonitate & beneficentia proficisci? *Quid habes quod non accepisti? Si autem accepisti, quid gloriaris, quasi non acceperis?* Inæstimabile inter cætera donum fidei est, qua Christum Jesum Salvatorem nostrum, Divinitatem ejus, Incarnationem ac Missionem, Euangelium, Mysteriaque omnia, ipso revelante, cognoscimus. *Quia verba quæ dedisti mihi, dedi eis, & ipsi acceperunt, & cognoverunt verè, quia à te exivi, & crediderunt, quia tu me misisti.* Ob tam pretiosum & inæstimabile donum, gratias immortales agamus Domino Deo nostro.

1. Cor. 4. 7.

9. *Ego pro eis rogo: non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt.* Mundus, societas reproborum, quorum caput diabolus, à Deo maledictus est, à Christi Jesu oratione, quam pro electis suis obtulit Patri, necnon ab ejus sacrificii applicatione, quod fructum spectat æternæ vitæ consequendæ, alienus est. Notum illud S. Aug. *Si de aliquibus ita certa esset* Ecclesia, *ut qui sint illi, etiam nosset, qui licet adhuc in hac vita sint constituti, tamen prædestinati sunt in æternum ignem ire cum diabolo; tam pro eis non oraret, quam nec pro ipso. Sed quia de nullo certa est, orat pro omnibus dumtaxat hominibus inimicis suis in hoc corpore constitutis: nec tamen pro omnibus exauditur. Pro his enim solis exauditur, qui etsi adversantur Ecclesiæ, ita tamen sunt prædestinati, ut pro eis exaudiatur Ecclesia, & filii efficiantur Ecclesiæ.* Cùm igitur Christus nosset mundum, id est, societatem iniquorum in peccato perseverantium, damnatum iri cum diabolo; & *in diebus carnis suæ preces supplicationesque offerens* Patri, sit *exauditus pro sua reverentia*, pro mundo non rogavit, quasi à se excommunicato, & à justo judicio in æternum præciso: *Non enim re vera Domini corpus est, quod cum illo non erit in æternum.* Si partem habere cum hoc mundo volumus, illum diligere, nos illi conformare, partem habere cum Christo non possumus.

S. Aug. l. 21. de Civ. Dei, c. 24.

Heb. 5. 7.

S. Aug. l. 3. de Doctr. Chr. c. 33.

Non pro mundo rogo, sed pro his quos dedisti mihi, quia tui sunt. Bonus Pastor pro ovibus sibi à Christo commissis assiduas & ferventes preces Deo per Jesum Christum offerre debet, pro suis illarumque peccatis Deo sacrificium offerre, ut quos elegit in ipso ante mundi constitutionem, sancti sint & immaculati in conspectu ejus; ut quos prædestinavit membra fieri Unigeniti Filii sui, corpori ipsius conjungantur, ut à peccato serventur, ut in gratia & charitate perseverent. Patresfamilias pro filiis suis, & omnibus ad familiam pertinentibus, Deum orare debent, ut eos servet ab omni iniquitate, ut eis amorem suum inspiret, ut eos æternis bonis dignos faciat. In precibus, quas pro uxore, pro familia, pro servis fundunt, & uxores pro maritis, &c. spectare non debent privatam utilitatem, commodumque suum, sed unam Dei gloriam: magis illos movere non debet ad orandum pro suis, quòd sui sunt, quàm quòd Dei sunt, sibique à Deo commissi. *Pro his rogo, quos dedisti mihi, quia tui sunt.* Id maximè optare debent, ut sint Dei & Christi, non ut sint mundi, si verè Deum diligunt, & ipsos propter Deum. Verus enim, sincerus, & ardens amor efficit, ut amici bonum amicorum magis diligant, ac promoveant, quàm suum. *Et mea omnia tua sunt, & tua mea sunt.*

11. *Pater sancte, serva eos in nomine tuo, quos dedisti mihi; ut sint unum, sicut & nos.* Continuo divinæ gratiæ adjutorio indigemus, ut mundum vincamus, rerum creatarum illecebris corda nostra & amores nostros dividentem. Hanc gratiam assidua, humili, & ferente oratione implorare oportet: atque ut eam impetremus, conservare debemus cum fratribus unitatem spiritus in vinculo pacis; ut per charitatem nobis sit cor unum & anima una in Domino, & ea ratione adorandam trium sanctissimæ Trinitatis personarum consensionem, quantùm nobis possibile est, operante in nobis Spiritu sancto, qui Patris & Filii nexus est, imitemur. *Servari vult discipulos in benevolentiæ & voluntatum unione*, ait Sanctus Cyrillus, *animo & spiritu inter se quodammodo commixtos, & pacis ac mutuæ dilectionis lege; arctissimoque charitatis vinculo constringi, & ad eam unionem progredi, ut voluntatum illa conjunctio imago sit naturalis, quam in Patre & Filio intelligimus, unitatis, quæ nulla rerum hujus mundi, aut voluptatum vi concuti, aut in voluntatum dissimilitudinem abduci patiatur, sed illæsam potius charitatis vim conservet in pietatis & sanctimoniæ unitate, quod & fieri contigit.* Nam in Actibus Apostolorum legimus, *Multitudinis credentium erat cor unum & anima una*, in unitate nimirùm Spiritus; istud enim ipsum est, quod & à Paulo dictum est, *Unum corpus, & unus Spiritus, unum etenim corpus multi sumus*; in Christo. Omnes enim de uno Pane participamus, & omnes in uno perunctì sumus Spiritu, nimirùm Christi. Ut igitur concorporales, uniusque & ejusdem Spiritus comparticipes futuros, in unitatem spiritus intemeratam, & firmam animorum consensionem servari vult suos discipulos. Hanc animorum consensionem & unitatem qui infringit ac violat, fructum orationis & passionis Christi, quantùm in se est, impedit & evacuat.

S. Cyr. l. 11. in Jo. c. 9. p. 972.

Act. 4. 32.

Ephes. 4. 4.

14. *Ego dedi eis sermonem tuum, & mundus eos odio habuit, quia non sunt de mundo, sicut & ego non sum de mundo.* Fidelitas in prædicatione, & observantia verbi Dei, & Moralis Euangelicæ, secundùm puritatem suam, prout à Christo Jesu tradita est, mundi inimicitiam commovet in Prædicatores & defensores veritatis, in cultores pietatis. Qui Deo placere student, amatoribus mundi placere non possunt. Hinc Ethnici primorum sæculorum Christianos, velut humani generis hostes, insectabantur. Cui convitio respondet Tertullianus: *Si inimicos jubemur diligere, quem habemus odisse? ..... Hostes judicare maluistis, quia sumus plane, non generis humani tamen, sed erroris.* Et alibi de Christiana Religione loquens: *Nihil*, inquit, *de causa sua deprecatur, quia nec de conditione miratur. Scit se peregrinam in terris agere; inter extraneos facilè inimicos invenire, cæterum genus, sedem, spem, gratiam, dignitatem in cœlis habere.* Vivere in mundo ut peregrinum, & exulem mundi, character est Christianorum, quo Christo Jesu assimilantur: *Non sunt de mundo, sicut ego non sum de mundo.* Ea tantùm sapere debet Christianus, quæ sursum sunt, non quæ super terram, ut vita ejus abscondita sit cum Christo in Deo. Ab erroribus, cupiditatibus, voluptatibus, sensu, rationibus, moribusque mundi alienus sit oportet, qui Christi vult esse discipulus & imitator. Unde Paulus de seipso & Christo scribit: *Per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo.* Ideò & se in discipulorum suorum ordine collocat Dominus, eosque sibi comparat in odio mundi incurrendo & tolerando, quia ejus imitatione, qua homo est, quod fieri dignatus est pro nobis, ad omne virtutis genus evehimur, à mundi cupiditatibus, avaritia, ambitione, voluptatibus, institutis alieni. Christus enim ad hoc bonum se nobis ducem præbuit, *ut per supramundanam vitam de mundo exeamus. Supra mundum enim est Euangelica conversatio, atque disciplina.*

Apol. c. 37.

Ejusdem libri c. 1.

Galat. 6. 14. S. Cyr. l. 11. in Joa. c. 9. p. 981.

15. 17. *Non rogo, ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos à malo.* Quamvis mundo inhærere, præsentemque vitam diligere Euangelici Operarii non debeant; Dei tamen voluntati læto animo obsequi debent, eos in mundo permanere volentis ad opus ministerii, ad consummationem sanctorum, ad edificationem corporis Christi. *Mihi vivere Christus est, & mori lucrum. Quod si vivere in carne, hic mihi fructus operis est, & quid eligam, ignoro. Coarctor autem è duobus; desiderium habens dissolvi, & esse cum Christo, multò magis melius: permanere autem in carne, necessarium propter vos.* Timendum quidem illis est, ne mundi aura pestifera afflati inquinentur & corrumpantur: sed Deum orent assiduè cum fiducia, ut virtute orationis & meritorum Christi sui, & per victricem gratiæ ejus potentiam, servet eos à malo. Dum aliorum conversioni & sanctificationi allaborant, veram à Deo sanctitatem, per Christum Jesum supplicìter postulent: *Sanctifica eos in veritate.* Sanctificantur enim in veritate hæredes Testamenti novi, cujus veritatis umbræ fuerunt sanctificationes veteris Testamenti: & cùm sanctificantur in veritate, sanctificantur in Christo, qui dixit, *Ego sum via, veritas & vita.* Sancti esse debent Ecclesiæ Ministri & Operarii Euangelici, cùm ad sacrum Ministerium admoventur; siquidem à inundo separati affectu, institutis, & moribus esse debent, qua in separatione Christianæ sanctitatis initium positum est: sed proficere debent magis ac magis in eadem sanctitate, fierique sanctiores, idque fervente & perseverante oratione à Deo postulare, per Dominum nostrum Jesum Christum,

Philip. 1. 21. 22. 24.

S. Augustin. tr. 108. in Joa.

quia

quia id fieri sine adjutorio gratiæ ejus non potest, *Illo earum sanctificante proiectum, qui sanctificavit inceptum.* Unde Apostolus ait: *Qui cœpit in vobis opus bonum, perficiet usque in diem Christi Iesu.* Ne tandem Phil.1.6. verè sanctos esse putent, qui externa duntaxat pietatis exercitia frequentant; sed qui vitam omnem suam secundùm regulas Euangelii componunt, omniaque opera sua in Spiritu Euangelii perficiunt, fide, spe, & charitate Deum colentes, factisque demonstrantes sermonem ejus, qui veritas est, animis suis insitum esse: *Sermo tuus veritas est.*

19. *Et pro eis ego sanctifico meipsum, ut sint & ipsi sanctificati in veritate.* Pro nostris peccatis seipsum S.Cyri.l.11. in Ioan. sanctificavit, id est, consecravit Unigenitus, ac tanquam hostiam sacram obtulit in odorem suavitatis Deo & Patri; ut eo sublato, quod naturam hominis à Deo separat, scilicet peccato, nihil amplius impediat, quò minùs Deo proximi simus, illique inhæreamus per participationem sancti Spiritus reformantis nos ad justitiam & sanctimoniam, atque ad primam imaginem. Justificati verò per fidem in Christum sumus: Rom.4.25. *Qui traditus est propter delicta nostra, & resurrexit propter justificationem nostram.* Tota enim in eo tanquam in primitiis generis, ad novitatem vitæ natura hominis reparata est, & in suum veluti principium reversa ad sanctificationem, reformata est: *Sanctifica igitur eos,* ò Pater, inquit, *in veritate tua,* id est, in me: *Tuum enim Verbum veritas est,* id est, ego: *Et pro eis sanctifico me ipsum,* id est, consecro & offero, unus pro cunctis moriens, ut eos in novitatem vitæ reformem, *ut sint & ipsi sanctificati in veritate,* id est, in me. Nos ipsos per Christi gratiam sanctificemus, id est, offeramus Deo hostiam vivam, sanctam, Deo placentem. Ne conformemur huic sæculo, Eph.4. sed *renovemur spiritu mentis nostræ,* deponentes, destruentes, & crucifigentes *veterem hominem,* per pœnitentiam & mortificationem Christianam, & *induentes novum hominem, qui secundùm Deum creatus est, in justitia & sanctitate veritatis.*

Et pro eis ego sanctifico me ipsum, &c. Naturam à me assumptam sanctifico divinitatis unctione, ut electi mei de mea plenitudine sanctitatem hauriant. *San-* S.Cyr.l.11. in Io.c.10.p.991. *ctificatur* ergo *propter nos in Sancto Spiritu, non quidem alio ipsum sanctificante, sed ipsomet sanctificationem suæ carnis operante. Suscepit enim Spiritum, qui suus est, & accipit quidem quatenus est homo, sibi verò illum dat ut Deus. Hoc autem agebat propter nos, ut ex ipso in universum genus sanctificationis gratia promaniaret. Quemadmodum enim per prævaricationem in Adam tanquam in primitiis generis humani, natura damnata morte fuit, in illo audiens, Petra es, & in terram reverteris: eodem modò per obedientiam & justitiam Christi, in quantum factus est sub lege, quamvis legislator existens ut Deus, in totam naturam promanat benedictio, & per Spiritum vivificatio.*

S.Aug.tr.108. in Ioan. n.5. *Et pro eis ego sanctifico me ipsum:* Id est, eos in me ipso sanctifico, cùm & ipsi sint ego. Illi enim de quibus loquitur, membra sunt ejus, quatenùs caput est Ecclesiæ & omnium electorum: & *Vnus est Christus caput & corpus.*

20.21. *Non pro eis autem rogo tantum, sed & pro eis, qui credituri sunt per verbum eorum in me.* Illa oratione pro omnibus quos redemit, sive tunc in carne viventes, sive postea futuros, Redemptor noster oravit, cùm rogans pro Apostolis, qui cum illo tunc erant, adjunxit etiam illos, qui per verbum eorum fuerant in eum credituri. Eadem enim Euangelii doctrina, idem verbum fidei & salutis, quod ab illis prædicatum est, continua traditione per eorum successores ab ipsis ad nos manavit incorruptum. Et nostri ergo sunt Apostoli, super quorum fundamentum ædificati sumus ipso summo angulari lapide Christo Jesu. Unde & præsentis temporis Ecclesia tam verè dicitur *Apostolica,* ac Ecclesia temporum Apostolicorum. Orat autem Christus pro omnibus electis suis, ut unum sint unitate fidei & charitatis, tendente ad unitatem æternam corporis mystici Christi Jesu in cœlis consummandam; *Vt omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint.* Adoptionis gratia facit, ut unum simus in Patre, qui nos regenerando consortes divinæ suæ naturæ esse dedit, ad honorem & imitationem ineffabilis generationis, qua essentiam suam unigenito Filio naturaliter ab æterno communicat. Nos in Christo unum facit, cujus membra sumus, fratres, cohæredes. Unum denique nos facit in Spiritu sancto, qui velut anima est & vita corporis mystici, & nexus omnium illius membrorum inter se, & cum capite Jesu Christo, hunc in illa Spiritum influxu perenni diffundente: *Vt & ipsi in nobis unum sint.*

22. 23. *Et ego claritatem, quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus. Ego in eis, & tu in me, ut sint consummati in unum.* Cùm Christus sit Unigenitus æterni Patris, hanc nobiscum gloriam communicare dignatus est, ut filii Dei nominemur & simus per adoptionem, quam gloriam ac dignitatem consecuti sumus in baptismo. *Justificati ergo ex fide, pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Iesum Christum, per quem & habemus accessum per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.* Hæc autem gratia Christianos, tam arcta unione, tam perfecta Christo conjungit & Deo Patri, ut ipse Christus justos ex fide vivere dignetur fratres suos vocare: *Vade,* inquit, Io.20.17. *ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum, Deum meum & Deum vestrum.* Divina hæc unio per baptismum inchoatur, per Eucharistiam perficitur, in qua verum Christi Jesu Corpus & Sanguinem realiter sumentes, cum illo quodammodo commiscemur, illique concorporales efficimur, & una caro cum illo, ut SS. Patres loquuntur. S.Cyr.l.11. in Io.c.1 p.998. 999.1000. *Vt ergo ad unitatem cum Deo & inter nos contenderemus, atque nos una commisceremur, rationem quamdam excogitavit Vnigenitus per convenientem sibi sapientiam & consilium Patris. Vno enim corpore suo credentes in se benedicens per mysticam Communionem, eos cum sibi, tum inter se concorporales efficit. Quis enim eos qui per illud sanctum Corpus ad unitatem cum Christo conjuncti sunt, diviserit, & à naturali inter se unione removerit? Nam si omnes de uno pane participamus,* 1.Cor.10.17. *unum omnes corpus efficimur. Christus enim dividi non potest: Ideò & Christi corpus nominatur Ecclesia,* Eph.4.14. *& nos ejus membra. Vni enim Christo per sanctum ejus corpus omnes uniti maximè, cùm eum unum & indivisibilem in nostris corporibus sumamus, ei potiùs quam nobis nostra membra debemus.* Hinc Apostolus: *Aliis,* Eph.3.5. inquit, *generationibus non est agnitum filiis hominum, sicut nunc revelatum est sanctis Apostolis ejus, & Prophetis in Spiritu, Gentes esse cohæredes, & concorporales, & comparticipes promissionis ejus in Christo Iesu per Euangelium.* Quòd si concorporales sumus omnes inter nos in Christo, neque solùm inter nos, sed & ei qui in nobis est per suam carnem; quomodo non jam apertè unum sumus omnes, & inter nos, & in Christo? Christus enim est unitatis vinculum, cùm idem sit Deus & homo. Sicut autem corpus unum sumus cum Christo, & in Christo per Mysterium Incarnationis ejus, & per corporis ipsius in Eucharistiæ Sacramento sumptionem; ita unus sumus spiritus per Spiritus sancti participationem, quem effundit in nos abundè. Unde Apostolus ait: *Supportantes invicem in charitate, soliciti servare unitatem spiritus in vinculo pacis: Vnum corpus, & unus spiritus, sicut vocati estis in una spe vocationis vestræ. Vnus Dominus, una fides, unum baptisma. Vnus Deus & Pater omnium, qui est super omnes, & per omnia, & in omnibus nobis.* Uno enim in nobis inhabitante Spiritu, unus omnium Pater in nobis erit Deus per Filium, ad unitatem mutuam & suam adducens eos, qui sunt participes sancti Spiritus. Tam sanctæ, tam salutaris, tam gloriosæ unionis gratiam, ne per peccatum amittamus, quod solum nos à Deo dividere potest, magna solicitudine & vigilantia caveamus. Imò curemus, ut sacra hæc unitas arctior in nobis in dies fiat. *Veritatem autem facientes in charitate, crescamus in illo per omnia, qui* Eph.4.15.16. *est caput Christus: ex quo totum corpus compactum &*

con-

connexum per omnem junctúram subministrationis, secundum operationem in mensuram uniuscujusque membri, augmentum corporis facit in ædificationem sui in charitate. Hæc unitas in cœlo consummabitur, omnibus electis Christo post beatam resurrectionem in
1.Cor.15.28. vita immortali unitis. *Cùm autem subjecta fuerint illi omnia* (scilicet Christo Dei Filio) *tunc & ipse Filius subjectus erit ei, qui subjecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus*.

24. *Pater, quos dedisti mihi, volo, ut ubi sum ego, & illi sint mecum, ut videant claritatem meam, quam dedisti mihi, quia dilexisti me ante constitutionem mundi*. Caput & corpus, unus Christus: locus proinde capitis, locus est & corporis: gloria capitis in membra redundat. Si loca dicenda sunt, & quibus non » corpora continentur, & locus est cuique rei ubi est; » locus Christi æternus ubi semper est, ipse Pater est, & » locus Patris Filius est, quia *Ego*, inquit, *in Patre, & Pater in me est* ... Et, *Sicut tu Pater in me, & ego » in te*: & locus noster ipsi sunt: *Vt & ipsi in nobis unum » sint*? & nos locus Dei sumus, quoniam templum » ejus sumus, sicut orat pro nobis, qui mortuus est pro » nobis, vivitque pro nobis, ut in ipsis unum simus; » quia factus est in pace locus ejus, & habitatio ejus in » Sion, quæ nos sumus. Sed quis idoneus loca ista, vel » quæ sunt in locis istis, sine spatiosis capacitatibus, & » sine corporeis molibus cogitare? Non parùm tamen » proficitur, si saltem quicquid tale oculis cordis occur- » rit, negatur, respuitur, improbatur: & lux quæ- » dam, in qua ista neganda, respuenda, improbanda » cernuntur, sicut potuerit, cogitatur; & quàm si cer- » ta cognoscitur, & amatur, ut inde surgatur, atque » ad interiora tendatur: quæ cùm penetrare mens inva- » lida, & minùs quàm illa sunt, pura, nequiverit; » non sine amoris gemitu & desiderii lacrymis inde pel- » latur; & patienter ferat, quamdiu fide mundatur, at- » que ut illic habitare valeat, sanctis moribus præpara- » tur. Quomodo ergo non erimus cum Christo ubi est, » quando in Patre cum illo erimus, in quo est? Hinc » Apostolus ait: *Si consurrexistis cum Christo, quæ sur-*
Col.3.1. *sum sunt quærite, ubi Christus est in dextera Dei sedens: quæ sursum sunt sapite, non quæ super terram. Mortui enim estis, & vita vestra abscondita est cum Christo in Deo*. Ecce interim fide ac spe vita nostra, ubi Christus
S. August. Tra. 111. in Jo. n. 3. » est, cum illo est, quia cum Christo in Deo est. Ecce » velut jam factum est, quod oravit, ut fieret, dicens: *Volo, ut ubi ego sum, & ipsi sint mecum*: sed nunc per fi- Ibid.
dem. Quando autem fiet per speciem? Cùm *Christus apparuerit vita vestra, tunc & vos apparebitis cum ipso in gloria*. Tunc videbimus gloriam ejus, ut Unigeniti à Patre, & gloriam, quam dedit illi Pater in Incarnatione, & in Resurrectione, ut homini. Quam quidem gloriam, ut æterno Patris in se amori acceptam refert Caput nostrum: *Quia dilexisti me ante constitutionem mundi*; ita & nos quicquid spiritualium bonorum est, quod à Deo per Christum accepimus, & accepturi sumus, gratiam & gloriam, acceptam referre debemus amori, quo nos Deus gratis dilexit in Christo Jesu ante constitutionem mundi.

25. 26. *Pater juste, mundus te non cognovit, ego autem te cognovi, & hi cognoverunt, quia tu me misisti*. Sua culpa & voluntaria cæcitate mundus non cognovit Deum & Filium ejus Jesum Christum, quia carnales homines dilexerunt tenebras magis quàm lucem ... Illis igitur donum fidei non tribuit Pater, quia justus est: dedit autem iis quos elegit de mundo, quia misericors est. *Mundus ille damnationi prædesti-* S. Aug. tr. 111. in Jo.
natus merito non cognovit; mundus verò, quem per Christum reconciliavit sibi, non merito, sed gratia cognovit. Quid est enim cognoscere, nisi vita æterna? Quam mundo damnato utique non dedit, reconciliato dedit? Propterea itaque mundus non cognovit, quia justus es, & meritis ejus, ut non cognosceret, tribuisti: & propterea mundus reconciliatus cognovit, quia misericors es, & ut cognosceret, non ei merito, sed gratia subvenisti. Omnis porrò cognitio, quæ de Deo, & de Christo Jesu Domino nostro, & ejus Mysteriis habetur, ad Dei dilectionem ordinari debet; si enim sit sterilis, nec amorem pariat, in majorem damnationem vertitur eorum, quibus data est. *Et notum feci eis nomen tuum, & notum faciam, ut dilectio qua dilexisti me, in ipsis sit, & ego in ipsis*. Unde & *Legis & omnium divinarum scripturarum plenitudo & finis est dilectio rei, quæ fruendum est*, scilicet Dei; *& rei quæ nobiscum ea re frui potest*, scilicet proximi. Et *quisquis Scripturas divinas, vel quamlibet eorum partem intellexisse sibi videtur, ita ut eo intellectu non ædificet istam geminam charitatem Dei & proximi, nihil intellexit*. Nam *Scriptura non præcipit nisi charitatem, nec culpat nisi cupiditatem, & eo modo informat mores hominum*. S. Aug. l. 1. de Doct. Christ. c. 35. 36. Et l. 3. c. 10.

CAPUT XVIII.

Sensus Litteralis.

1.2. HÆc cùm dixisset Iesus, egressus est cum discipulis suis, ex domo in qua cœnaverat, sive ex loco ubi substiterat cum discipulis colloquens, & Patrem orans, & progressus est extra urbem, *trans Torrentem Cedron*, ita vocatum non à cedris hinc indè consitis, sed à nigredine, sive obscuritate, aquis scilicet ejus fimo & cœno atratis; *ubi erat hortus*, pars villæ Gethsemani, *in quem introivit ipse & discipuli ejus*, orationis causa. *Sciebat autem & Judas, qui tradebat eum, locum: quia frequenter Iesus convenerat illuc cum discipulis suis*. Illuc secedere solebat ad orandum, & pernoctare, his præsertim festis diebus.

3. *Judas ergo cùm accepisset cohortem*, à Præside, seu partem cohortis, quæ Paschatis tempore ab illo dari solebat Senatoribus ad servandam Urbem & Templum, *& à Pontificibus*, seu primariis Sacerdotibus, *& Pharisæis* datos *Ministros*, seu domesticos satellites, quibus magis fidebant, quàm ethnicis militibus, *venit illuc cum lanternis, & facibus, & armis*; ut incluso in lucernis lumine faces accenderent, si fortè extinguerentur, & recessus omnes ac latebras scrutarentur, si opus esset: cum armis verò, ne discipuli Jesu resistere auderent, & ne populus eum de manibus militum eriperet. Adeò timebant Sacerdotes, Pharisæi, & Scribæ, ne elaberetur.

4.5.6. *Iesus itaque sciens omnia, quæ ventura erant super eum*, ne ex imprudentia, vel impotentia in manus inimicorum incidisse putetur, *processit* obviam eis, sponte se obtulit, *& dixit eis: Quem quæritis*, tanto apparatu & ardore? *Responderunt ei: Iesum Nazarenum*; quem nec tanta luce, nec Judæ osculo demonstratum agnoscebant, mirum in modum perturbati. *Dicit eis Iesus: Ego sum. Stabat autem & Judas, qui tradebat eum, cum ipsis. Vt ergo dixit eis: Ego sum, abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram*, quasi solo ejus halitu difflati, &, si voluisset, perituri.

7.8.9. *Iterum ergo interrogavit eos*, cùm isto miraculo moniti in sua cæcitate & contumacia permanerent: *Quem quæritis? Illi autem dixerunt, Iesum Nazarenum. Respondit Iesus: Dixi vobis, quia ego sum*, ipse qui vos alloquor: *Si ergo me quæritis, sinite hos*, discipulos meos, liberos & illæsos *abire*. Potentiam suam ostendit, qui hoc quasi jure suo imperat, & jubendo operatur. Id autem præstitit, id est, prohibuit,

buit, ne discipuli sui tenerentur, & interficerent: *Vt impleretur sermo, quem dixit: Quia quos dedisti mihi, non perdidi ex eis quemquam.* Si enim capti fuissent, periculum erat, ne Christum negarent, utpotè imbecilli in fide & infirmi, ac in æternum perirent. Si enim Petrus fortior cæteris ita miserè lapsus est, quid de aliis existimandum? Noluit ergo Christus eos supra vires tentari, aut periculis exponi, antequam accepto Spiritu sancto, in fide & charitate confirmati essent. Hic S. Augustini sensus: *Inimicos videt* (inquit) *& hoc faciunt, quod jubet: sinunt eos abire, quos non vult perire. Numquid autem non erant postea morituri? Cur ergo si tunc morerentur, perderet eos, nisi quia nondum sic in eum credebant, quomodo credunt quicumque non pereunt?*

S. Aug. tr. 112. in Joan.

10.11. *Simon ergo Petrus habens gladium, eduxit eum*, ad Domini defensionem præfervidæ indolis impetu incitatus: *& percussit Pontificis servum, & abscidit auriculam ejus dexteram. Erat autem nomen servo Malchus. Dixit ergo Jesus Petro, Mitte gladium tuum in vaginam*: Nolo enim armis defendi, & vim vi repellere, sed patientia & mansuetudine vincere mundum, mortem, diabolum. *Calicem, quem dedit mihi Pater, non bibam illum?* Vis ne prohibere, ne passionem & mortem subeam ad humani generis redemptionem, & ad destruendum mortis imperium, quemadmodum Patris mei decreto constitutum est? Confer cum *Matth.26. v.51. & 52. Marc. 14. v.47. & Luc.22. v.50. & 51.*

12.13.14. *Cohors ergo, & Tribunus*, seu Præfectus Romanæ cohortis, *& Ministri Judæorum, comprehenderunt Jesum, & ligaverunt eum*, à Juda moniti, ut cum magna cautione eum ducerent, quòd solitus esset interdum è turba inconspicuus elabi. *Et adduxerunt eum ad Annam primum*, sive honoris causa ob ejus ætatem, dignitatem, & auctoritatem apud generum Caipham, & apud Judæos: *Erat enim socer Caiphæ, qui erat Pontifex anni illius*; sive quia domus ejus erat vicinior, sive ut ab eo discerent, quonam & quomodo ducendus esset Jesus: *Erat autem Caiphas, qui consilium dederat Judæis: Quia expedit unum hominem mori pro populo.* In memoriam revocat Euangelista Caiphæ dictum c.11. memoratum, ut inde intelligatur hominis illius odium in Jesum, quem nulla alia prolata causa, prætextu utilitatis publicæ, & quidem imaginario, interficiendum præjudicaverat: simul etiam ad ostendendum, quod instar Prophetæ prædixerat, non intelligens; Christum scilicet non pro se, sed pro mundi salute, innocentem passum esse.

15.16.17. *Sequebatur autem Jesum Simon Petrus*, de suis nimiùm præsumens viribus in tanto periculo, nec memor verborum Jesu, qui illi dixerat; *Non potes me sequi modò.* Sequebatur *& alius discipulus.* Joannem ipsum, qui hæc scribit, fuisse putant SS. Joannes Chrysostomus & Cyrillus: quod affirmare S. Augustinus non audet, quia tacetur. Solet autem se idem Joannes ita significare & addere: *Quem diligebat Jesus.* Fortassis ergo & hic ipse est, vel potiùs aliquis ex Hierosolymitanis civibus, qui clam Jesum sectabatur. *Discipulus autem hic notus erat Pontifici*, ut popularis: *Et introivit cum Jesu in atrium*, seu domum, *Pontificis. Petrus autem stabat ad ostium foris*, se non ausus ultrò ingerere præ verecundia & timore, sperans tamen se ab altero intromittendum. *Exivit ergo alius discipulus, qui erat notus Pontifici, & dixit ostiariæ, & introduxit Petrum*; ancillam janitricem rogavit, ut Petrum introduceret, quod illa fecit: *Dicit ergo Petro ancilla ostiaria: Numquid & tu ex discipulis es hominis istius?* Si discipulus alter fuisset Joannes pariter Galilæus, videtur, quòd illum esset pariter interrogatura. *Dicit ille: Non sum.* Vide Comm. nostrum in *Matth.c.26.*

18.19. *Stabant autem servi*, privata domus servitia, *& ministri* publici, ut apparitores, lictores, &c. *ad prunas*, sive struem carbonum, quam accenderant, *quia frigus erat*, quod Paschali tempore, maximè noctu, non insolitum testantur, qui illuc sunt peregrinati. *Erat autem cum eis & Petrus stans, & calefaciens se*, in aula subdiali Pontificis. *Pontifex ergo interrogavit Jesum de Discipulis suis*, cur Discipulos colligeret, *& de doctrina ejus*: quænam ea esset; tacitè indicans, eum novitate doctrinæ Mosaicam Legem evertere velle; collectione verò discipulorum, turbas & factiones in Republica excitare.

20.21. *Respondit ei Jesus: Ego palam locutus sum mundo*: Docui coram omnibus, qui me audire vellem, quod factionum & seditionum auctores non faciunt: *ego semper*, id est, assiduè, *docui in Synagoga & in Templo, quò omnes Judæi*, undique, *conveniunt, & in occulto locutus sum nihil*, quod contrarium esset his quæ palam docui, & quod ad eamdem doctrinam non pertineret, ad eumdem finem non tenderet. In occulto locutus sum nihil, quod publicum esse nollem. Nam quod seorsim Discipulis loquebatur, non in occulto loquebatur. Quis namque in occulto loquitur, qui coram tot hominibus loquitur; cùm scriptum sit, *In ore duorum vel trium testium stabit omne verbum*? præsertim si hoc loquitur paucis, quod per eos velit innotescere multis, sicut ipse Dominus ait illis quos adhuc paucos habebat: *Quod dico vobis in tenebris, dicite in lumine; & quod in aure auditis, prædicate super tecta*? Ergo & hoc ipsum quod ab ipso dici videbatur occultè, quodammodo non dicebatur in occulto: quia non ita dicebatur, ut ab eis, quibus dictum fuerat, taceretur; sed ita potiùs, ut usquequaque prædicaretur. Addit Jesus: *Quid me interrogas? Interroga eos, qui audierunt, quid locutus sum ipsis; ecce hi sciunt, quid dixerim ego.* Frustra me interrogas, cui fidem non habere decrevisti. Auditores meos testes appello, ipsos satellites vestros: scitis quid vobis retulerint.

S. Aug. tr. 113. in Joa.

Matt. 10. 27.

Joan. 7. 46.

22.23.24. *Hæc autem cum dixisset, unus assistens Ministrorum dedit alapam Jesu, dicens: Sic respondes Pontifici?* Iranè respondes, tam superbè, tam contumaciter! Confer cum 3. *Reg.*22.24. ubi refertur, Sedeciam filium Chanaana Micheam Prophetam coram Rege Achab in maxillam percussisse. Confer & cum *Act.*23.3. ubi Paulo coram Sacerdotibus & toto concilio perorante, Princeps Sacerdotum Ananias præcepit ministris suis percutere os ejus. Tunc Paulus dixit ad eum: *Percutiet te Deus, paries dealbate. Et tu sedens judicas me secundùm Legem, & contra Legem jubes me percuti?* Jesus verò modestiæ & mansuetudinis admirabilis exemplum præbens, *Respondit ei: Si malè locutus sum*, si quid dixi contumelioſum in Pontificem, *testimonium perhibe de malo:* Accusa, ut causa dicta plectar. *Si autem benè, quid me cædis?* Immeritum, contra jus omne. *Et misit eum Annas ligatum ad Caipham Pontificem.* Primam Petri negationem, quam alapæ Jesu inflictæ hìc præmittit Joannes, in domo Caiphæ contigisse, & consequenter alapam quoque ibidem inflictam fuisse Christo, ex aliis Euangelistis constat. Quod igitur hìc scribit Euangelista, *Et misit eum Annas*, &c. vim hbet plus quàm perfecti, & intelligendum, *Miserat.*

25.26.27. *Erat autem Simon Petrus stans* in aula subdiali Caiphæ, *& calefaciens se*, (ut præmisit Euangelista, qui narrationem interruptam negationis Petri nunc resumit.) *Dixerunt ergo ei*, quidam ex ministris, sive militibus, aut servis: *Numquid & tu ex Discipulis ejus es? Negavit ille, & dixit: Non sum. Dicit ei unus ex servis Pontificis, cognatus ejus, cujus abscidit Petrus auriculam: Numquid ego te vidi in horto cum illo?* Se premi sensit Petrus memoratione horti, & metuit, ne violatæ publicæ Potestatis reus ageretur ob abscissam Malcho auriculam: *Iterum ergo negavit Petrus, & statim gallus cantavit.* Vide quæ ad Matthæi cap. 26. de trina Petri negatione diximus.

28. *Adducunt ergo Jesum à Caipha*, id est, ab ædibus Caiphæ, *in Prætorium*, in domum Prætoris, scilicet Pilati: *Erat autem mane*, primi diei Paschalis: *& ipsi non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur*, id est, ne redderentur immundi ingressu ædium viri Ethnici: vel etiam ne damnationis partici-

Num. 19. 11. Act. 10. 28. 11.

pes

pes viderentur; nam statim à damnatione sacris vesci non licebat, ut notat Maimonides: *sed ut* impolluti, & salva religione, *manducarent Pascha;* quo nomine non intelligitur Agnus Paschalis, quem die præcedente ad vesperam comederant, secundùm Legem; sed sacrificia pacifica, quæ totis illis septem diebus Azymorum immolabantur, & communi nomine Pascha vocabantur, seu Paschales victimæ, ut patet ex Deut. 16. 2. *Immolabisque Phase Domino Deo tuo de ovibus & de bobus, in loco quem elegerit Dominus Deus tuus, ut habitet nomen ejus ibi.*

29.30. *Exivit ergo Pilatus ad eos foras*, ipsorum cedens superstitioni, in Lithostroton, quæ porticus erat supra plateam ædificata, *& dixit: Quam accusationem affertis adversùs hominem hunc?* Cujus criminis ipsum accusatis tam alieno tempore? *Responderunt & dixerunt ei: Si non esset hic malefactor, non tibi tradidissemus eum.* Nisi certò certiùs constaret, hunc esse criminis non vulgaris reum, tuo non sisteremus judicio damnandum. Sic auctoritate sua suppleri volunt, quod probationibus deerat.

S. Cyril. l. 12. in Io p. 1034.

31.32. *Dixit ergo eis Pilatus: Accipite eum vos, & secundùm Legem vestram judicate eum.* Nullius criminis convictum, & indicta causa, legum pœnis subjicere mihi quidem non licet; sed vos secundùm Legem vestram eum judicate, si hominem prorsùs innocentem puniendum statuit: *Dixerunt ergo ei Judæi: Nobis non licet interficere quemquam:* Scis nobis ademptum esse jus gladii, ex quo Judæa in Provinciam à Romanis redacta est: Tuum igitur est, non nostrum in eum animadvertere, qui crimina commisit capitali supplicio luenda. *Vt sermo Jesu adimpleretur, quem dixit, significans, qua morte esset moriturus:* Ita factum est, ut impleretur, quod Jesus dixerat, se tradendum esse gentibus, & cruci affigendum; quo supplicii genere à solis Romanis, non à Judæis affici poterat.

Matt. 20. 19. 10. 13. 12. 32.

33. 34. 35. *Introivit ergo iterum in Prætorium Pilatus*, unde exiverat ad Judæos, *& vocavit Jesum*, illum interrogaturus, *& dixit ei: Tu es Rex Judæorum?* Tune Rex ille es, quem Judæi jampridem venturum sibi pollicentur? Aut cum te esse prædicas? *Respondit Jesus: A temetipso hoc dicis, an alii dixerunt tibi de me?* An ex tua sententia, an ex aliorum suggestione id rogas? Respondit Pilatus: *Numquid ego Judæus sum*, ut scire possim, quem Regem ex Prophetarum suorum vaticiniis Judæi expectent, & qui sint istius Regis characteres? Non ergo ex me ipso rogavi, sed ex instinctu Judæorum. *Gens tua, & Pontifices tui*, istarum rerum intelligentes, *tradiderunt te mihi*, ad meum tribunal te adduxerunt, præjudicatum, quasi seditionis auctorem. *Quid feciſti?* Quo facto eis occasionem dedisti te accusandi velut tanti criminis reum? Sic occultè rimatur, an se Regem profiteatur Jesus. Sed priùs habenda erat quæstio de crimine, quàm interrogaretur, si secundùm juris ordinem procedere Judex iniquus voluisset.

36. 37. *Respondit Jesus: Regnum meum non est de hoc mundo:* Regnum meum non est terrenum & temporale; ac proinde non est talis conditionis, ut statum Romani Imperii perturbet. *Si ex hoc mundo esset Regnum meum, ministri mei utique decertarent, ut non traderer Judæis:* Si terrenum regnum affectassem, collegissem milites, qui pro me fortiter dimicarent, & Judæorum me perdere volentium conatibus resisterent: *Nunc autem regnum meum non est hinc:* ideò nihil ejusmodi conatus sum. *Dixit itaque ei Pilatus: Ergo Rex es tu?* Siquidem communi sensu te Regem esse negas, certo ergo sensu te Regem esse profiteris, & Regnum tibi vendicas nobis ignotum? *Respondit Jesus: Tu dicis, quia Rex sum ego:* Dicis, quod res est. *Ego in hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati.* Quamobrem me Regem esse non nego, Christum, Filium Dei, Regni cœlorum Dominum, jure nativitatis æternæ; quod quidem regnum his, qui veritati cedunt, ad quam docendam veni in mundum, & temporaliter natus sum de Virgine, à me paratum est. *Omnis qui est ex veritate, audit vocem meam.* Omnis qui stat à veritate, qui rectè ac justè agere studet, doctrinam meam amplectitur, qua veritati attestor, mihique credit & obedit, ut doctori veritatis.

38.39. *Dicit ei Pilatus: Quid est veritas?* Existimavit Pilatus, Jesum Philosophum agere, qui de veritate, regno, justitia, fortitudine, &c. palam & liberè differeret sine Superiorum injuria. Obiter autem quærit, cujus generis sit illa veritas, cujus se Magistrum profitetur: sed tamen non instat, ratus id sui fori non esse. *Et cùm hoc dixisset, iterum exivit ad Judæos, & dicit eis: Ego nullam invenio in eo causam:* Nullum crimen. *Est autem consuetudo vobis*, in vestri gratiam introducta, *ut unum* reum *dimittam vobis in Pascha: Vultis ergo dimittam vobis Regem Judæorum?* Regem vestrum? quod contemptim à Pilato dictum est. Vultis, ut dimittam Jesum, quem plerique dicunt esse Christum Judæis promissum? Matth. 27. 17.

40. *Clamaverunt ergo rursum omnes*, tam Pontifices, quàm populus in eorum studia tractus: *Non hunc* à te dimitti volumus, *sed Barabbam. Erat autem Barabbas latro*, & caput cruentæ seditionis. Confer cum *Matt.* 27. *Marc.* 15. & *Luc.* 23.

Sensus Moralis.

1. *Jesus egressus est cum Discipulis suis trans Torrentem Cedron, ubi erat hortus, in quem introivit ipse & Discipuli ejus.* David typus in plerisque Christi, à filio suo bello petitus, Hierosolymis migrans, transiit Torrentem Cedron, flens, nudis pedibus, & operto capite. Hanc figuram Jesus adimplet. Sicut autem perfidus Achitophel Judæ, ita Absalom ingratus & rebellis filius populi Judaici gessit imaginem. Verùm hostes non fugit Jesus, nec mortem reformidat. Qua enim ratione id faceret, cui propositum erat pati, ut sua passione genus humanum redimeret? Vadit ad locum, in quem frequenter cum discipulis suis orationis causa secedebat, ut à proditore facilè inveniretur. Hortus erat, veteris paradisi formam gerens. In horto tristitiæ passio Christi inchoatur, ut lacrymis suis, mortali tristitia, oratione, ac sanguineo sudore expiet Adami peccatum in horto voluptatis commissum.

2 Reg. 15.

S. Cyr. l. 11. in Ioan. c. 12. l. 11.

2. *Judas ergo cùm accepisset cohortem, & à Pontificibus & Pharisæis ministros, venit illuc*, &c. Judas, qui relicto Dei Filio, se dæmoni addixerat, maluit esse dux inimicorum Christi, quàm Apostolorum socius: minister esse maluit invidiæ & odii Sacerdotum, Scribarum, & Pharisæorum in Dominum Jesum, quàm Sacerdotii, & charitatis ejus ministerium sacrum obire. Sic anima quæ suæ cupiditatis serva est, ut perfidus Judas avaritiæ, ad serviendum alienis cupiditatibus, & ad prodendum Christum, ad violandum quælibet religionis, justitiæ & charitatis officia parata est. Judas miraculorum & divinæ potestatis Christi immemor, qui se insidiis inimicorum subduxit, quando voluit, per medium illorum transiens, putat se eum capturum etiam invitum, satellitum numero fretus. O cæcitatem!

6. *Vt ergo dixit eis, Ego sum; abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram*, &c. *Ego sum* dixit, & impios dejicit. Quid judicaturus faciet, qui judicandus hoc fecit? Quid regnaturus poterit, qui moriturus hoc potuit? Et nunc ubique per Euangelium, *Ego sum*, dicit Christus, & à Judæis expectatur Antichristus, ut retrò redeant, & in terram cadant, quoniam deserentes cœlestia, terrena desiderant. Certè ad comprehendendum Jesum persecutores cum Traditore venerunt, quem quærebant invenerunt, audierunt, *Ego sum*: quarè non comprehenderunt, sed abierunt retrò, & ceciderunt, nisi quia hoc voluit, qui

« S. Aug. tr. 11. in Ioa. n. 1.

» qui potuit, quicquid voluit? Verùm si nunquam se ab
» eis permitteret apprehendi, non quidem illi facerent
» propter quod venerant, sed nec ipse faceret, propter
» quod venerat: *Eum quippe illi occidendum quærebant saviendo, sed quærebat nos & ipse moriendo.*

Abierunt retrorsum, & ceciderunt in terram. Omnes prosternuntur, & à nemine illorum Dei manus, & Christi Jesu, qui Dei virtus est, omnipotentia agnoscitur. Sic iniquorum fortunam, consilia, valetudinem sæpè Deus evertit; sed illi solùm ad ipsum convertuntur, quorum cor efficacissima gratiæ suæ suavitate misericorditer tangit, faciens, ut ipsa eversione erigantur ad salutem. Saulus Ecclesiæ persecutor, qui Jesum esse Christum & Filium Dei non noverat, à Deo prostratus, subitò convertitur, & ex persecutore fit vas electionis: Judas Christi Apostolus, miraculorum ejus testis, tot ab illo gratiis cumulatus, prosternitur, & magis induratur. *O altitudo divitiarum sapientiæ, & scientiæ Dei: quam incomprehensibilia sunt judicia ejus, & investigabiles viæ ejus!*

7. *Iterum interrogavit eos, Quem quæritis? Illi autem dixerunt: Jesum Nazarenum.* Christiani se ipsos ad pedes Jesu crucifixi seriò interrogent, quem quærant. An mundum, an Jesum? Jesum quærunt plurimi, ut peccatis suis iterùm crucifigant, non ut colant, & legi ejus ac mandatis obediendo diligere se probent.

11. *Dixit ergo Jesus Petro: Mitte gladium tuum in vaginam. Calicem, quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum?* Calicem amarissimum passionis malitia & crudelitas Judæorum Christo paravit, sed ideò illum bibit Christus, quia ei à justitia Patris oblatus est, Rom. 8. 31. 32. *Qui Filio proprio non pepercit, sed pro nobis omnibus tradidit eum.* Calicem illum, ut Christus pro salute nostra biberet, ejus charitas, qua major cogitari non potest, effecit: *Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis, oblationem & hostiam Deo in odorem suavitatis.* Eph. 5. 2. Tribulationes, calamitates, mortificationes, contradictiones quas patimur, suscipere ac pati debemus, ut calicem à Deo paratum, in spiritu obedientiæ, charitatis, pœnitentiæ, ut justitiæ Dei satisfaciamus pro peccatis nostris. Si nos persequantur homines, & nos cupiditas, aut imprudentes amici ad ultionem excitent, respondeamus: *Calicem quem dedit mihi Pater, non vis ut bibam illum?*

12. *Cohors ergo & Tribunus, & Ministri Judæorum comprehenderunt Jesum & ligaverunt.* Jesum ligaverunt, à quo solvi potiùs velle debuerunt. Vincula passus est Dominus, ut malum usum nostræ libertatis expiaret, ut gratiam ad rectum ejus usum suç captivitatis merito nobis compararet: ut nos olim peccati servos, justitiæ liberos faceret, ut nobis libertatem filiorum Dei procuraret & conferret: ut Discipulos suos in vinculis suis gloriari doceret: *Paulus vinctus Jesu Christi.* S. Aug. tr. 111. in Joan. In eorum numero, qui tunc imposuerunt Christo vincula, fortassis erant, qui ab eo postea liberati à peccati servitute dixerunt: Ps. 115. 16. *Dirupisti vincula mea, tibi sacrificabo hostiam laudis, & nomen Domini invocabo.*

22. *Unus assistens ministrorum dedit alapam Jesu,* S. August. Tract. 113. in Joan. n. 4. &c. Si cogitemus, quis acceperit alapam, nonnè velsemus eum, qui percussit, aut cœlesti igne consumi, » aut terra dehiscente sorberi, aut correptum dæmonio » voluptari, aut aliqua hujusmodi qualibet pœna, vel » etiam graviore puniri? *Quid enim horum per potentiam jubere non potuisset, per quem factus est mundus, nisi patientiam nos docere maluisset, qua vincitur mundus?* » Dicet aliquis, Cur non fecit, quod ipse præcepit? » Cur percutienti respondit, & non potiùs alteram maxillam præbuit? Quid quòd & veraciter, mansuetè, » justèque respondit, & non solùm alteram maxillam iterùm percussuro, sed totum corpus figendum præparavit in ligno? Et hinc potiùs demonstravit, *magna illa præcepta patientiæ non ostentatione corporis, sed cordis præparatione facienda. Fieri enim potest, ut alteram maxillam visibiliter præbeat homo & iratus. Quanto ergo melius & respondet vera placatus, & ad perferenda graviora tranquillo animo sit paratus?* Beatus enim est, qui in omnibus quæ injustè pro justitia patitur, potest veraciter dicere: *Paratum cor meum, Deus, paratum cor meum.* Ps. 56. 8.

Unus ministrorum dedit alapam Jesu. Ministri Sacerdotum, & Senatorum, olim ad Jesum comprehendendum missi, cùm in doctrinæ ejus admiratione defixi, re infecta rediissent, numquam sic locutum esse hominem conclamantes, dominorum suorum offensionem incurrerunt. Unde commoti in illos Pharisæi, dicebant: *Numquid & vos seducti estis? Numquid ex Principibus aliquis credidit in eum, aut ex Pharisæis? Sed turba hæc quæ non novit Legem, maledicti sunt.* S. Cyr. l. 11. p. 1026. Jo. 7. 47. 49. Cùm ergo responsum Jesu illius eventus memoriam Sacerdotibus & Pharisæis refricaret, siquidem ipsos illorum ministros suorum sermonum testes appellabat, *Ecce hi sciunt, quæ dixi ego*, ferox ille Minister, ne benevolus erga Jesum crederetur, plura loqui illum non sinit, & inflicta alapa, responsa interpellat, ex quibus aliquid damni turbæ ministrorum inferri posse putabat. Hanc pro nobis patitur ignominiam, qui peccata nostra portat, & pro nobis dolet. Quemadmodum enim morte sua mortem nostram destruxit, sic ignominiam nobis propter peccatum debitam ignominia sibi per alapam inflicta deleyit. Hæc passionis Christi circùstantia per Prophetam prædicta est. *Corpus meum dedi percutientibus, & genas meas vellentibus: faciem meam non averti ab increpantibus, & conspuentibus in me. Dominus auxiliator meus, ideò non sum confusus: ideò posui faciem meam, ut petram durissimam, & scio, quoniam non confundar.* Isa. 50. 6. 7. Dominus noster Jesus Christus, etiam cùm alapæ ei infliguntur, patienter sustinet, quamvis Deus verus sit, terræque ac cœli Dominus: nos autem miseri, terra ac pulvis, peccatores, quando fratrum aliquis durius aliquid in nos protulerit, more draconum exasperati, in eum insurgimus, & mille pro uno convitiis eum petimus, necmodum iræ ponimus, aspicientes in fidei nostræ auctorem & consummatorem Jesum.

28. *Et ipsi non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, sed ut manducarent Pascha.* S. Aug. tr. 114. S. Cyr. l. 12. in Jo. p. 1033. 1114. O cæcitatem! Habitaculo contaminari timent alieno, & pollui non timent scelere proprio. Alienigenæ ethnicique Judicis Prætorio inquinari metuunt, & sanguinis innocentis effusione inquinari non metuunt. Se criminis expertes fore stultè putant, si suis ipsi manibus Christum non occidant, sed suæ crudelitatis ministrum Pilatum faciant. Sed in eis impletur Propheticum illud oraculum: *Secundum opera manuum eorum tribue illis, redde retributionem eorum ipsis.* Ps. 27. 4. Quemadmodum enim Christum Jesum Romano Prætori judicandum ac damnandum tradiderunt, ita vicissim ii Romanorum traditi sunt Imperio, & in Urbis obsidione & excidio tam inauditis calamitatibus afflicti, ut, si licuisset, in montibus & speluncis abditi emori multi mallent, quàm bellum tam immane spectare. Quod optaturos prænuncians Dominus, ait: *Tunc incipient dicere montibus: Cadite super nos, & collibus: Operite nos.* Luc. 23. 30.

Non introierunt in Prætorium, ut non contaminarentur, &c. Pharisaicam illam superstitionem imitantur hypocritæ, excolantes culicem, camelum autem glutientes; quod exterius est calicis & disci, abluentes, conscientiæ verò puritatem non curantes; externa quædam pietatis exercitia ab hominibus adinventa scrupulosiùs frequentantes, justitiæ verò & charitatis præcepta sine scrupulo violantes.

36. *Respondit Jesus: Regnum meum non est de hoc mundo.* Quod est Christi regnum, nisi credentes in eum, quibus dicit, *De mundo non estis, sicut & ego non sum de mundo?* Joan. 17. Quamvis eos vellet esse in mundo: propter quod de illis dixit ad Patrem, *Non rogo, ut tollas eos de mundo, sed ut serves eos à malo.* S. Au. tr. 115. in Joan. Unde & hic non ait, Regnum meum non est in hoc mundo; sed, *Non est de hoc mundo.* Non ait, Regnum meum non est hìc; sed, *Non est hinc.* Hìc est enim regnum ejus usque in finem sæculi, habens inter se commixta zizania usque ad messem: messis enim finis est sæculi, quando messores venient, id est, Angeli, *& colligent de regno ejus omnia scandala:* quod utique non Matt. 13. 39.

fie-

fieret, si regnum ejus non esset hìc. Sed tamen non est hinc, quia peregrinatur in mundo: regno suo quippè dicit, *De mundo non estis, sed ego elegi vos de mundo*. Erant ergo de mundo, quando regnum ejus non erant, sed ad mundi Principem pertinebant. *De mundo ergo est, quicquid hominum à vero quidem Deo creatum, sed ex Adam vitiata atque damnata stirpe generatum est: factum est autem regnum non jam de mundo, quicquid inde in Christo regeneratum est.* Sic enim nos Deus eruit de potestate tenebrarum, & transtulit in regnum Filii dilectionis suæ; de quo regno dicit: *Regnum meum non est de hoc mundo*... Si ad Christi regnum pertinere volumus, de hoc mundo esse non debemus: siquidem nos in numerum suorum in sancto baptismo cooptavit solemni professione facta, quòd mundo & pompis ejus renuntiamus: *Nihil interest ubi sitis in sæculo, extra sæculum estis.*

Col.13.

Tert. lib. ad Martyres.

37. *Ego ad hoc natus sum, & ad hoc veni in mundum, ut testimonium perhibeam veritati.* Regnum Dei, regnum est veritatis. Hujus cognitio per fidem, & amor per charitatem, Dei dona sunt, non secundùm merita nostra, sed secundùm ejus propositum & gratiam nobis collata. Nam si naturam cogitemus, in quâ creati sumus, cùm omnes Veritas creaverit, quis non est ex veritate? Sed non omnes sunt, quibus, ut audiant veritatem, hoc est, ut obaudiant veritati, & credant in veritatem, ex ipsa veritate præstatur, nullis proculdubio præcedentibus meritis, ne gratia non sit gratia. Ideò non ait Christus: Omnis qui audit vocem meam, ex veritate est; ne ideò dictus *ex veritate* putaretur, quia obtemperat veritati; sed ait, *Omnis qui est ex veritate, audit vocem meam.* Itaque non ideò est ex veritate, quia ejus audit vocem: sed ideò audit, quia ex veritate est, id est, quia hoc illi donum à veritate collatum est. Quod quid est aliud, quàm donante Christo credere in Christum?

S. Aug. tr. 115. in Ioan.

38. *Dicit ei Pilatus: Quid est veritas?* Quàm multi Pilati exemplo ignorant, quid sit veritas, aut discere non curant, aut sibi prædicatam, vel quovis modo annuntiatam, vel inspiratam contemnunt; aut se nosse dissimulant, ne ei testimonium verbis & operibus perhibeant? Ad veritatis defensionem quilibet Christianus pro virili sua parte tenetur, si fidem, aut justitiam impugnari, si opprimi videat innocentiam. Ad hoc enim renatus in Christo est, ut testimonium perhibeat veritati. Ipsam, ut sese nobis manifestet, interrogare debemus veritatem sincerè, amanter, humiliter, perseveranter: *Quid est veritas?* Enimverò *Veritas nulli comperta sine Deo, nulli Deus cognitus sine Christo, nulli Christus cognitus sine Spiritu sancto, nulli Spiritus sanctus accommodatus sine fidei Sacramento.*

Tert.

CAPUT XIX.

Sensus Litteralis.

1.2.3. TUnc ergo, rejecta scilicet à Sacerdotibus & Pharisæis propositione sua, de Jesu dimittendo in die festo, & omnibus Barabbam illi præponentibus, *apprehendit Pilatus Iesum, & flagellavit*, per lictores suos, seu milites prætorianos: *Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt capiti ejus, & veste purpureâ circumdederunt eum*: Pallio coccineo induerunt. *Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave Rex Iudæorum*: velut histrionico Regi illudentes: *& dabant ei alapas*. Vide Comm. nostrum ad cap. 27. S. Matthæi.

4.5. *Exivit ergo iterum Pilatus foras, & dicit eis: Ecce adduco vobis eum foras*, exactio in quo flagris acerbissimè cæsus est; *ut cognoscatis* publica hac & iterata contestatione mea, *quia nullam invenio in eo causam*, nullum crimen. Ita ipse se iniquitatis damnat Præses, qui Sacerdotum & Pharisæorum odiis, populique clamoribus obsequens donaverat pœnam hominis innocentis. (*Exivit ergo Iesus portans coronam spineam, & purpureum vestimentum*, seu paludamentum. *Et dicit eis* (Pilatus) *Ecce homo*. Quàm ineptè crimen affectati Regni illi affingatur, vos ipsi perpendite.

6.7. *Cum ergo vidissent eum Pontifices & ministri* illorum, *clamabant, dicentes: Crucifige, crucifige eum.* Repetiti clamores odii acerbitatem ac furorem significant. *Dicit eis Pilatus: Accipite eum vos, & crucifigite.* Hoc facite, si lubet, vestro periculo. *Ego enim non invenio in eo causam*: Damnare non possum insontem. *Responderunt ei Iudæi: Nos Legem habemus, & secundum Legem debet mori, quia Filium Dei se fecit*: Se natura Filium Dei esse finxit, prædicavit, ac persuadere hominibus conatus est; pro vero Messia se haberi voluit: proindèque dignus est pœna in Lege adversùs Pseudoprophetas & blasphemos constituta.

Deut. 6. 4.

8.9.10. *Cùm ergo audisset Pilatus hunc sermonem, magis timuit*, hinc stimulante conscientia, quòd insontem flagris cedi jussisset, hinc seditionis periculo ob pertinacem Judæorum in Christum furorem: vel etiam timuisse conferi potest ob res miras de eo auditas, ne fortè verum esset, eum alto ex sanguine Divum genus ducere, quod de suis Heroibus Græci ac Romani vete-

res credebant. Non mirum porrò, quòd hæc cogitatio Pilati mentem subire potuerit; siquidem Lycaones persuasum habebant, Paulum & Barnabam Deos esse similes hominibus factos, & vocabant Barnabam quidem Jovem, Paulum verò Mercurium. Act. 14.11.

Et ingressus est Prætorium iterum, amplioris inquisitionis gratia; & dixit ad Jesum: *Unde es tu?* unde natus? quibus parentibus? cœlestibus, an terrenis? *Iesus autem responsum non dedit ei*: tum quia responderat, quod satis esset ad innocentiam suam comprobandam; tum quia indignus erat Pilatus, cui divinæ ac æternæ generationis Christi Jesu Mysterium patefieret. *Dixit ergo ei Pilatus*, silentium illius admiratus: *Mihi non loqueris?* mihi judici tuo non respondes? *Nescis, quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te?* Non attendis me pro eo munere, quod gero, auctoritatem ac vires habere damnandi te supplicio crucis, vel te absolvendi ac impunitum dimittendi? Potestatem jactat, juris & æqui immemor.

11.12. *Respondit Iesus: Non haberes potestatem adversùm me ullam, nisi tibi datum esset desuper*, de cœlo, Dei consilio ac decreto speciali, quo statutum est ut moriar, & eo quidem mortis genere, cui me sponte subjicio. *Propterea, qui me tradidit tibi*, Populus Judæorum, *majus peccatum habet*: Gravioris sunt peccati rei, qui me tibi tradiderunt, quàm tu; quia Judæi à Prophetis edocti, nullam habent excusationis probabilem rationem: tuum verò peccatum minuit ignorantia. Illi ex invidia, odio & furore me tibi tradiderunt: tu ex timore & ignavia hostibus meis serviliter morem geris. Nec timendo quidem, præsertim innocentem, homo hominem debet occidere: sed tamen id invidendo facere multò magis malum est, quàm timendo. *Et exinde quærebat Pilatus dimittere eum*: Magis ac magis de ejus innocentia convictus, quærebat obtentum, quo eum favorabiliter dimitteret. *Iudæi autem clamabant, dicentes: Si hunc dimittis, non es amicus Cæsaris*: Ostendis te non esse fidum Cæsari, cujus locum tenes, & cujus tueri jura tibi pro officio incumbit. *Omnis enim qui se Regem facit, contradicit Cæsari*: Quicunque sine Imperatoris auctori-

ctoritate in Provinciis Romanis Regium nomen uſurpat, reus eſt Majeſtatis.

13. *Pilatus autem cùm audiſſet hos ſermones*, metuens, ne perfidiæ apud Tiberium ſuſpicaciſſimum Principem *accuſaretur*, *adduxit foras Ieſum: & ſedit pro tribunali in loco, qui dicitur Lithoſtrotos* (Græcè) hoc eſt, lapidibus conſtratus: *Hebraicè autem*, ſive lingua Syriaca, quæ tunc vernacula erat Judæis, *Gabbatha*, quæ vox locum altum & editum ſignificat. Cæſarem magis timuit Pilatus, quàm Deum. Parùm curavit clamores Judæorum dicentium: *Nos Legem habemus, & ſecundùm Legem debet mori, &c.* ceſſit furori clamantium: *Si hunc dimittis non es amicus Cæſaris*. Eorum Legem non timuit, ut occideret: ſed magis Filium Dei timuit, ne occideret. Nunc verò non ſic potuit contemnere Cæſarem auctorem poteſtatis ſuæ, quemadmodum Legem gentis alienæ.

S. Au. tr. 116. in Jo.

14. *Erat autem Paraſceue Paſchæ, hora quaſi ſexta, & dicit Iudæis: Ecce Rex veſter*. Dies erat præcedens ſabbatum Paſchale, id eſt, incidens in dies Paſchales, quod propterea erat ſolemnius. Pridie autem ſabbati vocabatur *Paraſceue*, id eſt, *præparatio*, quia eo die res neceſſariæ ad ſabbatum præparabantur. *Hora quaſi ſexta*, id eſt, ſub meridiem. Id factum *hora tertia* narrat S. Marcus. Ratio conciliandi ſanctos Euangeliſtas communior & verior hæc eſt: Spatium viginti quatuor horarum, quibus conſtat dies, more Judaico diviſum fuiſſe in octo partes, quarum unaquæque erat trium horarum. Prima pars diei inchoabatur hora tertia, ſecunda ſexta, tertia nona, quarta duodecima, & ſic reliquæ, juxta varias noctis Vigilias. Hæ etiam erant horæ precum, & aſcendendi ad Templum tempore diurno: & unaquæque ſtatarum horarum ſignificabatur tubæ ſonitu pios convocantis. Non modò autem tempus, quo ea hora advenerat, & data fuerat, ſed totum etiam ſpatium trium horarum, donec ſequens audiretur tuba, ejuſdem horæ nomine ſignificabatur; omne ſpatium, exempli gratia, quod à nona ad duodecimam, ſeu meridiem, (prout hodiè numeramus) intercedebat, vocabatur *hora tertia*: quod à meridie ad tertiam pomeridianam, *hora ſexta*. Itaque poſito, quòd tempus crucifixionis Chriſti paululùm anteceſſerit duodecimam noſtram, ſive meridiem, ut ex illa voce, *quaſi*, colligitur; verè etiam & appoſitivè dicitur à Marco *hora tertia*, cùm ſpatium illud temporis, quod à tertia hora nomen trahebat, nondum præteriiſſet, quamvis finis ejus inſtaret, immineretque ſignum tubæ ad horam ſextam indicandam. Mitto, quod S. Auguſtinus ſcripſit, quia notiſſimum eſt: Jeſum hora tertia crucifixum fuiſſe clamoribus Judæorum; hora verò ſexta manibus militum. Quæ conciliandi ratio ſenſui litterali non ita convenit.

Marc. 15. 25.

S. Aug. lib. de Conſ. Euang. c. 15.

Et dicit Iudæis: Ecce Rex veſter. Ironia eſt. Ecce quem Regnum affectaſſe fingitis, à quo timendum Cæſari perſuadere mihi fruſtra nitimini. Commiſeratione certè veſtra dignus eſt: quieſcite igitur, & finite, ut illum dimittam.

15. *Illi autem clamabant: Tolle, tolle* è medio, *crucifige eum. Dicit eis Pilatus: Regem veſtrum crucifigam? Reſponderunt Pontifices: Non habemus Regem, niſi Cæſarem*: Non alium Regem agnoſcimus præter Imperatorem Romanum. Solebant dicere: *Non habemus Regem, niſi Deum*: nunc clamant: *Non habemus Regem, niſi Cæſarem*. Odium Jeſu extorquet ab eis ſervitutis inviſæ publicam profeſſionem. Tantum poteſt ira, ut ſæpè dicantur, quæ maximè nocent.

16.17.18. *Tunc ergo tradidit eis illum*, id eſt, eorum votis annuens, militibus eum dimiſit, jubens, *ut crucifigeretur*. *Suſceperunt autem Ieſum, & eduxerunt*, ſive abduxerunt: *Et bajulans ſibi crucem* (ut ſolebant malefici apud Romanos, teſtibus Artemidoro l. 2. c. 61. Plutarcho lib. *de tarda Dei vindicta*, Dionyſio in Antiq. l. 7. Plauto, &c.) *exivit* extra urbem, *in eum qui dicitur Calvariæ locus, Hebraicè autem Golgotha: ubi crucifixerant eum, & cum eo alios duos* latrones, *medium autem Ieſum*. Vide Comm. noſtrum *in Matth.* cap. 27.

19.20.21.22. *Scripſit autem & titulum*, ſive inſcriptionem, *Pilatus*, quæ cauſam mortis illius exhiberet; *& poſuit ſuper Crucem*, id eſt, in ſuperiori parte crucis. *Erat autem ſcriptum: Ieſus Nazarenus Rex Iudæorum. Hunc ergo titulum multi Iudæorum legerunt, quia propè civitatem erat locus, ubi crucifixus eſt Ieſus*, in ſuburbano, ubi ſolebant eſſe loca ſuppliciorum. *Et erat ſcriptum Hebraicè, Græcè, & Latinè*; ut omnes, qui è diverſis Mundi partibus ad Feſtum confluxerant, legere poſſent. *Dicebant ergo Pilato Pontifices Iudæorum: Noli ſcribere, Rex Iudæorum*, quod ita accipi poteſt quaſi eum Judæi pro Rege habuerint: *ſed quia ipſe dixit, Rex ſum Iudæorum*; quòd Regium nomen ac dignitatem ſibi arrogaverit. *Reſpondit Pilatus: Quod ſcripſi, ſcripſi*: quod meo juſſu ſcriptum eſt, mutari nolo.

23.24. *Milites ergo cùm crucifixiſſent eum*, nudum, *acceperunt veſtimenta ejus*; id eſt, veſtem exteriorem, ſcilicet pallium, quod erat quadratum, habens quatuor angulos, in quibus appendebant fimbriæ (*& fecerunt quatuor partes, unicuique militi partem*) *& tunicam* interiorem, quæ corpori ejus immediatè adhærebat. *Erat autem tunica inconſutilis*, ſine commiſſura, *deſuper texta per totum*, continuo textu à ſumma parte ad imum contexta. *Dixerunt ergo ad invicem: Non ſcindamus eam, ſed ſortiamur de illa, cujus ſit*: Alex jactu uni addicatur, ne divila in quatuor partes, fiat in utilis, filis diffluentibus. Quod ita factum eſt, *Ut Scriptura impleretur, dicens: Partiti ſunt veſtimenta mea ſibi, & in veſtem meam miſerunt ſortem. Et milites quidem hæc fecerunt*.

Matt. 27. 35. Marc. 15. 24. Luc. 23. 34.

Pſ. 21. 19.

25.26.27. *Stabant autem juxta crucem Ieſu*, ut eum videre & loquentem audire poſſent, *Mater ejus* Virgo Maria, *& ſoror Matris ejus Maria Cleophæ* conjux, *& Maria Magdalene. Cùm vidiſſet ergo Ieſus Matrem, & Diſcipulum ſtantem, quem diligebat*, Joannem ſcilicet Zebedæi filium, *dixit Matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus*: Hic tibi pro me filii erit loco, hic tibi filii officia exhibebit. *Deinde dicit Diſcipulo: Ecce Mater tua*: Hanc ut matrem poſthac obſervabis, & illius curam geres, dilectione & ſolicitudine filiali: *Et ex illa hora accepit eam Diſcipulus in ſua*, in domum ſuam, & curam. Hinc intelligitur, Joſephum B. Mariæ Virginis ſponſum, cùm hæc gererentur, mortuum fuiſſe: alioqui Matri ſuæ curam alteri Jeſus non demandaſſet.

28.29.30. *Poſteà, ſciens Ieſus, quia omnia*, quæ paſſurus erat à Judæis vivus, *conſummata ſunt*, maxima ex parte, *ut conſummaretur* etiam *Scriptura*, ut implerentur Vaticinia, quibus prædicebatur potandum eſſe aceto, dixit, *Sitio*. Sitim, & ſanguinis copioſa effuſione, & acerbiſſimis cruciatibus contraxerat. *Vas ergo erat aceto plenum*, ad potandum cruciarios, & ad ſiſtendum ſanguinem ex eorum vulneribus diffluentem: *Illi autem*, nempè milites, *ſpongiam plenam aceto, hyſſopo circumponentes*: id eſt, ſpongiam remaſculis hyſſopi, quaſi funiculis, calamo, ſeu arundini circumligantes, *obtulerunt ori ejus*. Confer cum *Matt.* 27.48. & *Marci* 15.36. *Cùm ergo accepiſſet Ieſus acetum, dixit: Conſummatum eſt*: Quicquid Dei conſilium & voluntas à me faciendum, aut tolerandum in hac mortali vita ad hominum ſalutem decrevit: Quicquid de mea diſpenſatione & paſſione veteribus figuris adumbratum, & Prophetarum vaticiniis prædictum, jam impletum & perfectum eſt. *Et inclinato capite*, ut ſe ſponte mori oſtenderet, *tradidit Spiritum*, in manus Dei Patris. *Quis ita dormit, quando voluerit, ſicut Ieſus mortuus eſt, quando voluit? Quis ita veſtem ponit, quando voluerit, ſicut ſe carne exuit, quando voluit? Quis ita cùm voluerit abit, quomodo cùm voluit obiit?*

Pſ. 68. 22.

S. Au. tr. 119. in Joa. n. 6.

32. *Iudæi ergo* (*quoniam Paraſceue erat*, vigilia & præparatio ſabbati) *ut non remanerent in cruce corpora ſabbato, (erat enim magnus dies ille ſabbati*; id eſt, ſolemnis admodùm & celebris, utpotè qui unus eſſet ſeptem dierum Paſchalium) *rogaverunt Pilatum, ut frangerentur eorum crura*, ut mors eorum crurifragio acceleraretur, *& tollerentur* eorum corpora è patibulo antè veſperam, qua ſabbatum inchoabatur. Confer cum *Deut.* 21. *v.* 22. *&* 23. *Quando peccaverit homo, quod morte plectendum eſt, & adjudicatus morti appenſus fuerit in patibulo, non permanebit cadaver ejus in ligno, ſed in eadem*

dem die sepelietur: quia maledictus à Deo est, qui pendet in ligno. Hanc legem Judæos suâ ætate religiosè
L.4. de Bello Jud. c.ult. servasse, scribit Josephus.

32.33.34.35.36.37. *Venerunt ergo milites, & primi quidem fregerunt crura, & alterius, qui crucifixus est cum eo: Ad Iesum autem cum venissent, ut viderunt eum jam mortuum, non fregerunt ejus crura*; quod superfluum fuisset: *sed unus militum*, spiculatorum, *lancea*, qua erat armatus, *latus ejus aperuit*, seu perfodit; quod divino consilio factum est, ut morte Jesu certissimo testimonio comprobata, fides resurrectionis ejus firmaretur: *& continuò exivit sanguis & aqua*, præter naturæ ordinem. Nisi enim manatio illa aquæ & sanguinis ex Christi Jesu mortui latere miraculum fuisset, S. Euangelista triplicem de hujus eventus veritate asseverationem non subjunxisset: *Et qui vidit, testimonium perhibuit: & verum est testimonium ejus.* Mos est Joannis, de se in tertia persona loqui. Testimonium ejus, qui id scribit ad memoriam sempiternam, firmum est & minimè fallax, tametsi singulare sit, quia testis oculatus erat: *Et ille scit, quia vera dicit*: certò sibi conscius est se rem narrare, prout gesta est, licèt priores Euangelistæ non meminerint. Hæc autem testatus est & scripsit: *Ut & vos credatis*, id factum esse, Jesumque verè mortuum esse, ac proinde à mortuis verè resurrexisse. *Facta sunt enim hæc, ut Scriptura impleretur: Os non comminuetis ex eo.* Quod de agno Paschali, Christi typo, in Lege præceptum est. *Et iterum alia Scriptura dicit: Videbunt, in quem transfixerunt.* Videbunt (in die scilicet ultimi judicii) eum cujus latus lancea perfoderunt. Versio Septuaginta Interpretum Zachariæ locum ita reddit: *Et aspicient ad me pro eo, quòd insultaverunt.* Textum verò Hebraicum sic vertit S. Hieronymus: *Et aspicient ad me quem confixerunt.* Varias illas interpretationes peperit varietas lectionum. Septuaginta Interpretes fortè legerunt, *racdu*, quòd optimè verterunt, κατωρχήσαντο, id est, *insultaverunt*; Sanctus verò Hieronymus & alii legerunt in Hebræo fonte, *dachru*, id est, *transfixerunt*, quod & in hodierno Codice legitur: utrumque verbum constat iisdem litteris, sed aliter dispositis. Commutatio igitur & similitudo litterarum *Daleth* & *Resch* variam lectionem fecit. *Ioannes autem Euangelista, qui de pectore Domini hausit sapientiam, Hebraus: ex Hebræis, quem Salvator amabat plurimum, non magnoperè curavit, quid Græcæ litteræ continerent; sed verbum è verbo interpretatus est, ut in Hebræo legerat, & tempore Dominicæ Passionis dixit esse completum.* Utramque interpretationem aliàs commemorans S. Hieronymus, ait: *Discrepat Euangelista, Septuaginta Interpretum, nostraque translatio: & tamen sermonum varietas Spiritus unitate concordat.* Nec verò absimile est, olim etiam apud 70. Interpretes variam fuisse lectionem hujus Zachariæ loci. Tertullianus enim legit, *quem pupugerunt*; S. Cyprianus, *in quem transfixerunt*; quamvis sola Versione Septuaginta Interpretum Latinè reddita uterentur. Id confirmant Viri Eruditi ad hunc Zachariæ locum in Scholiis Editionis Sixtinæ: Ἀνθ' ὧν κατωρχήσαντο. *Sic quoque est in quibusdam aliis libris; in quibusdam antecedit*, εἰς ὃν ἐξεκέντησαν. *Est qui habeat*, εἰς ὃν ἐξεκέντησαν, *nec habeat*, ἀνθ' ὧν κατωρχήσαντο; quæ duplex videtur esse interpretatio.

Exod.12.46. Num.9.12. Zach.12.10. S.Hieron. in Zach.c.12. Epist.ict. ad Pammach. De optimo genere interpretandi. Tert.lib.adv. Judæos,c.14. L.de Resurr. carnis,c.22. Lib. 1. cont. Marc.c.7. S.Cypr.lib.2. adv.Jud.

38.39.40. *Post hæc autem rogavit Pilatum Ioseph ab Arimathæa (eo quòd esset discipulus Iesu, occultus autem*, hactenùs, *propter metum Judæorum*, qui contumeliam excommunicationis irrogabant omnibus, qui se discipulos Jesu profiterentur, ejicientes eos è Synagoga) *ut tolleret corpus Iesu*: Rogavit Pilatum, ut sibi liceret è cruce tollere corpus Jesu, ac sepelire: *Et permisit Pilatus. Venit ergo* ad crucem, *& tulit corpus Iesu. Venit autem & Nicodemus, qui venerat* antehac *ad Iesum nocte primùm, ferens mixturam myrrhæ & aloes quasi libras centum*: Ut pollincturæ magnificentia suam de Jesu existimationem, suumque in illum religiosum affectum testarentur. *Acceperunt ergo corpus Iesu, & ligaverunt illud linteis* involutum *cum aromatibus, sicut mos est Judæis sepelire.* Matth.27.57. Marc.15.43. Luc.23.50. Joan.3.5.

41.42. *Erat autem in loco*, in illo suburbano, *ubi crucifixus est, hortus; & in horto monumentum novum, in quo nondum quisquam positus erat*: quod divino consilio factum, ne quis alius surrexisse crederetur. *Ibi ergo, propter Parascenem Judæorum, quia juxta erat monumentum, posuerunt Iesum.* Urgebat scilicet tempus; paucæ supererant horæ usque ad vesperam, quæ solemni sabbato initium dabat; & ideò longiùs deferri non poterat sacrum corpus.

Sensus Moralis.

1. *Tunc apprehendit Pilatus Iesum, & flagellavit.* Christo Jesu pro nobis flagellato rectè
Ps.128.3. accommodantur illa Prophetæ verba: *Supra dorsum meum fabricaverunt peccatores, prolongaverunt iniquitatem suam.* Aquila & Theodotion, referentibus Heracleota & Theodoreto, interpretati sunt: *Supra dorsum meum araverunt peccatores.* Supra sacrum Christi Jesu corpus barbari milites loris & virgis sulcos duxerunt, sacram ejus carnem proscindentes ad eum modum, quo aratrum terram proscindit, & sanguinis rivos ex toto illius corpore effundentes. Immanem illam flagellationem in carne innocenti patitur Jesus, ut concupiscentiam in corpore nostro dominantem expiet, & sanet. Cùm igitur Angelus satanæ nos colaphizat, & tentat de impudicitia, Christum pro nobis flagellatum cogitemus, & gratiam ejus imploremus, atque ut ipsam impetremus, orationi jungamus macerationes carnis, per flagellationem Jesu Christi ipsum Salvatorem nostrum orantes, ut peccatum nobis dominari non patiatur, & à tentatione nos liberet, & quam inviti patimur, concupiscentiæ rebellionem detestemur. Ingemiscamus coram Deo, cum Apostolo dicentes: *Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Gratia Dei per Iesum Christum.* Et cum Prophe-
1 Cor.9. Ps.37.18. ta: *Ego autem in flagella paratus sum, & dolor meus in conspectu meo semper.* Apostolum imitemur, corpus nostrum castigantes, & in servitutem redigentes, affligentes, *lividum facientes*, ut SS. Patres explicant, ne in eo regnet peccatum. Immunitatem à flagellis, vel disciplinis sponte susceptis Christum flagellatione sua nobis procurasse, qui finxerit, haud sanæ mentis est. Quin etiam favet Hæreticis, qui Christi satisfactione immunitatem ab onere satisfactionis nobis procuratam asserunt. Sed nobis præstitit flagellatione sua, nosque docuit, ne peccato & diabolo serviamus, nosque divinæ iracundiæ flagellis æternùm obnoxios reddamus. Hic sensus est Versuum Prudentii, Amœni, aut Sedulii, de columnâ cui Christus ad flagellationem subeundam fuit alligatus. S.Iren.lib.4. adv. Hæres. c.71. S.Paul. Epist. 1 S.Pet. Chrys. Hom.16.

Vinctus in his Dominus stetit ædibus; atque columnæ
Annexus, tergum dedit, ut servile flagellis.
Perstat adhuc, templumque gerit venerandæ columnæ:
Nosque docet cunctis immunes vivere flagris.

Non more Judaico, quo constitutum erat, ut verbera quadragenarium numerum non excederent, sed Romano, Christum flagellatum fuisse à Romanis Militibus, jussu Pilati Romani Præsidis, longè probabilius est, & S. Hieronymi auctoritate firmatum. Et si more Judaico, Milites barbaros numerum Lege Mosaica præscriptum longè excessisse, credibile est, cùm sine modo illos in Christum Jesum sævisse, tota passionis ejus probet historia. Deut.25.3. S. Hier. in c. 27. S. Matth.

Apud Lacedæmonios solènis erat flagellationis dies, quo pueri per integrum diem flagellis cæsi ante Dianæ Tert. lib. de Martyrd.

aram,

aram, sæpenumerò verbera ad mortem usque læti alacresque tolerabant. Christus acerbissimam flagellationem proposito gaudio patitur, ut divinæ justitiæ pro nobis satisfaciat, nosque à verberibus liberet: *Multa* enim *flagella peccatoris*. De viro autem justo scriptum est: *Flagellum non appropinquabit tabernaculo tuo*. In corpore nostro mortificationem Christi circumferamus, flagellationem acerbissimam, quam pro nobis pertulit, grato & devoto animo honorantes: *Optimè pœnitet, qui dum carnem verberibus mactat, lucrum, quod delectatione carnis amiserat, afflictionibus compensat, & salubrem illi amaritudinem ingerit, cujus olim noxia, nunc delectatione peccavit. Nihil differt, quibus pœnis caro pœnitentis addicitur, dummodo voluptas præcedentis illecebræ vicaria repressi corporis afflictione mutetur.* Dignum Deo spectaculum homo pœnitens, qui sui ipsius in corde se constituit judicem, reum in corpore, manibus se gaudet exhibere tortorem: *Hæc est hostia quæ viva mactatur, ad Deum per Angelos oblata defertur, & sic humani corporis victima illi unico sacrificio, quod in ara crucis oblatum est, invisibiliter permiscetur, & in uno thesauro sacrificium omne reconditur, videlicet & quod unumquodque membrum, & quod caput omnium obtulit electorum.*

Plut. in institutis Lacon. Cic. Tusc. 11. Pf. 31.

S. Petr. Dam. l. 5. epist. 8. ad Cler. Florent.

Idem, Opusc. 43. c. 6.

2. *Et milites plectentes coronam de spinis, imposuerunt capiti ejus, & veste purpurea circumdederunt eum.* Spinis coronatur Dominus Jesus, & pallio purpureo ad irrisionem regiæ dignitatis suæ indutus, à militibus illuditur & cæditur. Sic hominum superbiam & ambitionem expiat: sic pro Adami primo peccato, quod superbia fuit inobedientiæ parens, justitiæ Patris satisfacit. Regiam dignitatem ultrò sibi oblatam à turbis in deserto respuit, fugit, quia coronam parabant nullis spinis intertextam, nullis contumeliis probrosam. Nunc verò spineam coronam, & coccineam chlamydem, qua per ludibrium à militibus induitur, gerere non recusat. Hæc scilicet insignia Regi per crucem regnanti conveniunt. Regem hominem à subditis suis sic excipi, sic illudi, sic verberari; quis sine commiserationis sensu, quis sine indignatione adversùs barbaros & impios illos subditos audiret? Hæc non solùm à subditis, sed à creaturis suis patitur Rex gloriæ, cœli terræque Dominus, & nostri causâ patitur, nec compatimur! *Et veniebant ad eum, & dicebant: Ave Rex Judæorum, & dabant ei alapas.* O qualia tributa! Superbi & ambitiosi Christiani, qui honores, dignitates, mundi gloriam, laudes hominum concupiscunt, & sæpè malis artibus quærunt; qui independentiam affectant, qui Dei donis extolluntur, & ejus lege contempta, dicunt de corde suo: *Non serviam*, coronam spineam Jesu Christo plectunt, eum per ludibrium Regem salutant, alapas infligunt Salvatori suo: *Exurge Deus, judica causam tuam: memor esto improperiorum tuorum, eorum quæ ab insipiente sunt tota die. Ne obliviscaris voces inimicorum tuorum: superbia eorum qui te oderunt, ascendit semper.* Omnium verò miserere, qui sub potenti manu tua, & ad pedes Christi tui humiliati, sincero animo ajunt; *Deo subjecta esto anima mea, quia ipse Deus meus & Salvator meus.*

Pf. 73. 22. 23.

Pf. 61.

5. *(Exivit ergo Jesus portans coronam spineam, & purpureum vestimentum:) Et dicit eis: Ecce homo.* Hoc diademate nobis coronam gloriæ comparat: his spinis maledictionem solvit terræ nostræ, spinas & tribulos nobis germinantis: *Egredimini & videte, filiæ Sion, Regem Salomonem in diademate, quo coronavit illum mater sua*, immò potiùs noverca Synagoga, *in die desponsationis illius, & in die lætitiæ cordis ejus*: in die quo sibi desponsavit Ecclesiam, quam diem & ardentissimè desideravit, & cum gaudio incredibili vidit: *Qui proposito sibi gaudio sustinuit crucem, confusione contempta.*

Cantic. 3.

Hebr. 12. 2.

Ecce Homo, non clarus imperio, sed plenus opprobrio: si Regi invidetis, jam parcite, quia dejectum vidistis: flagellatus est, spinis coronatus est, ludibriosa veste amictus est, amaris convitiis illusus est, alapis cæsus est: fervet ignominia, frigescat invidia. Ecce

S. Aug. tract. 116. in Jo.

Alex. Expos. in Evang.

Vir dolorum, & sciens infirmitatem. Hominem-ne agnosceretis, nisi vos monerem? *A planta pedis usque ad verticem non est in eo sanitas*. Ecce homo, *opprobrium hominum, & abjectio plebis*. Ad hunc statum eum peccata nostra redegerunt. Fortiùs clamant crimina nostra, quàm Judæi: *Crucifige, crucifige eum.* Christus pro peccatoribus clamat ad Patrem, *Miserere*: peccatores ingrati contra Christum clamant, *Crucifige*.

10. 11. *Dicit ergo ei Pilatus: Mihi non loqueris? Nescis, quia potestatem habeo crucifigere te, & potestatem habeo dimittere te? Respondit Jesus: Non haberes potestatem adversùm me ullam, nisi tibi datum esset desuper.* Ubi non respondebat Jesus, *sicut ovis silebat*: ubi respondebat, *sicut Pastor docebat*. Discamus ergo, quod dixit, quod & per Apostolum docuit, quia *Non est potestas, nisi à Deo*, & plus peccat qui potestati innocentem occidendum livore tradit, quàm potestas ipsa, si eum timore alterius majoris potestatis occidit. Christi Jesu singulare & admirabile silentium honoremus patientia nostra & silentio, querimonias, excusationes, murmurationes, & impatientiæ verba comprimendo, quæ variis in occasionibus amor proprius effundere solet. Persecutiones, calumnias, obtrectationes, convitia, detrimenta, morbos, orbitates, lites improbas, adversa quæque volente Deo nobis inferri & contingere cogitemus, qui pœnæ auctor est, non culpæ: patiamur cum ovium mansuetudine, exemplo Christi Jesu: *Qui cùm malediceretur, non maledicebat; cùm pateretur, non comminabatur; tradebat autem judicanti se injustè.* Corde humiliato dicamus cum Propheta: *Obmutui, & non aperui os meum, quoniam tu fecisti: amove à me plagas tuas.* Secundùm infirmitatem carnis loquor, ne à fortitudine manus tuæ ego deficiam in increpationibus. Cæterùm sciens te propter iniquitatem corripere hominem, ad flagella paratus sum, & non sum turbatus: *Amici mei & proximi mei adversùm me appropinquaverunt, & steterunt. Et qui juxta me erant, de longè steterunt; & vim faciebant, qui quærebant animam meam. Et qui inquirebant mala mihi, locuti sunt vanitates, & dolos tota die meditabantur. Ego autem tamquam surdus non audiebam; & sicut mutus non aperiens os suum. Et factus sum sicut homo non audiens, & non habens in ore suo redargutiones.*

S. Aug. tract. 116. in Jo. Rom. 13. 1.

1. Pet. 2. 23.

Pf. 37.

17. *Et bajulans sibi crucem, exivit in eum qui dicitur Calvariæ locus*, &c. Christus verus Isaac, ut Dei victima, portat lignum sacrificii sui in monte offerendi: *Tulit quoque ligna holocausti, & imposuit super Isaac filium suum.* Ut victor, portat arma, quibus diabolum, peccatum, mortem, mundumque debellaturus est: *Delens quod adversùs nos erat chirographum decreti, quod erat contrarium nobis, & tulit illud de medio, affigens illud cruci, & expolians principatus & potestates, traduxit confidenter, palam triumphans illos in semetipso.* Ut Rex denique sceptrum gerit, quo populum suum reget: *Cujus principatus super humerum ejus.*

Genes. 22. 6.

Coloss. 2. 14. 15.

Isai. 9. 6.

Et bajulans sibi crucem, exivit, &c. Crucis ponderè Christus Jesus opprimitur. Non mirum, siquidem peccata nostra cum ipsâ cruce portabat. Gravissimum est peccati onus: *Sicut onus grave gravatæ sunt super me.* Peccatum non adeò grave est peccatori qui illud amat. In ejus corde velut in centro est: Gravia porrò in centro non gravitant (inquiunt Philosophi:) At in Christo sunt peccata nostra extra centrum, quia peccatum non fecit: quapropter gravissimum illi est crucis onus, in qua peccata nostra ipse portat: *Qui peccata nostra ipse pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui, justitiæ vivamus.*

Pf. 37. 5.

1. Pet. 2. 24.

18. *Ubi crucifixerunt eum, & cum eo alios duos hinc & hinc, medium autem Jesum.* Christum usque ad crucem sequi, cum illo crucifigi charitate debemus: *Humiliavit semetipsum usque ad mortem crucis, factus pro nobis maledictum*, ut nos à maledicto liberaret: crucifixus est in medio latronum, ut nos ad societatem perduceret Angelorum. Humiliemus nos ipsos ad pedes crucis ejus. Felices

nos exiſtimemus, ſi Dei cauſa detur nobis aliquid pati.
1. Petr. 1. 19. 20. 21. *Hæc eſt enim gratia, ſi propter Dei conſcientiam ſuſtinet quis triſtitias, patiens injuſtè. Quæ enim eſt gloria, ſi peccantes & colaphizati ſuffertis? Sed ſi bene facientes patienter ſuſtinetis, hæc eſt gratia apud Deum. In hoc enim vocati eſtis: quia & Chriſtus paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut ſequamini veſtigia ejus.*
S. Aug. lib. de Sanct. Virg. c. 54. §§. ..... *Inſpicite vulnera pendentis, ſanguinem morientis, pretium credentis, commercium redimentis. Hæc quanti valeant, cogitate; hæc in ſtatera charitatis appendite.... Toto vobis figatur in corde, qui pro vobis eſt fixus in cruce.* Domine Jeſu, nullus te quærit, nullus te invenit, niſi crucifixus. O glorioſa crux, radicare in me, ut aſcendam in te.

25. 26. 27. *Stabant autem juxta crucem Jeſu mater ejus. Cum vidiſſet ergo Jeſus matrem, & Diſcipulum ſtantem quem diligebat, dixit Matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus. Deinde dicit Diſcipulo: Ecce mater tua.* Stat juxta crucem Virgo ſanctiſſima, ſuo & Eccleſiæ totius nomine, ut Chriſtum Jeſum in cruce morientem offerat Patri, ſeque ipſam per illum offerat in holocauſtum. Mater Jeſu ſtans juxta crucem præſagiebat ac repræſentabat fidelitatem Eccleſiæ, Martyrum conſtantiam, ſexus etiam infirmioris invictam fortitudinem, quem nec mors ipſa ſeparare poterit à charitate Dei, gratia Jeſu Chriſti roboratum, quæ ex ejus cruce manat. Tunc impleretur Simonis Prophetia: *Tuam ipſius animam pertranſibit gladius.* Pertranſiit ipſius animam vis doloris, ut plus
S. Bernard. » quàm Martyrem non immeritò prædicemus, in qua
» nimirùm corporeæ ſenſum paſſionis exceſſerit com-
» paſſionis affectus. Chriſtus corpore moritur in cru-
» ce; Maria corde commoritur juxta crucem. Facit il-
» lud charitas, qua majorem nemo habuit: facit &
» hoc charitas, cui poſt illam ſimilis non fuit..... In
» tabernaculo illo duo videres altaria; aliud in pecto-
» re Mariæ, aliud in corpore Chriſti; Chriſtus car-
Arnoldus Abbas Bona-vall. ut. de ſeptem verb. Dom. » nem, Maria immolabat animam. Optabat quidem
» ipſa ad ſanguinem animæ, & carnis ſuæ addere ſan-
» guinem, & elevatis in cruce manibus celebrare cum
» Filio ſacrificium veſpertinum, & cum Domino Jeſu
» corporali morte redemptionis noſtræ conſummare
» Myſterium: ſed hoc ſolius Summi Sacerdotis privi-
» legium erat, ut de ſanguine munus intra Sancta in-
» ferret, nec poterat hæc ei conſors cum aliquo eſſe
» dignitas: & in reparatione hominis nulli angelo,
» nulli homini cum eo fuit, aut eſſe potuit communis
» auctoritas. *Cooperabatur tamen plurimùm, ſecundùm modum ſuum, ad propitiandum Deum, ille Matris affectus: cùm tam propria quàm Matris vota charitas Chriſti perferret ad Patrem: cùm quod Mater peteret, Filius approbaret, Pater donaret. Diligebat Pater Filium, & Filius Patrem: Mater verò poſt utrumque ardebat, unumque erat, quod diverſa exhibebant officia, quod Pater bonus, quod Filius pius, quod Mater ſancta intendebat, quod in commune elaborabat dilectio: ſimulque ſe complectebantur pietas & charitas & bonitas: Matre ſupplicante, Filio interpellante, Patre propitiante. Filius ad pectus Matris & ubera, Pater ad Filii crucem & vulnera reſpiciebat.*

S. Aug. tract. 119. in Io. *Cùm vidiſſet Jeſus Matrem*, &c. *dixit Matri ſuæ: Mulier, ecce filius tuus.* Fecit quod faciendum monuerat, & exemplo ſuo ſuos inſtruxit Præceptor bonus, ut à filiis piis impendatur cura parentibus, *tamquam lignum illud, in quo fixa erant membra morientis, etiam cathedra fuerit Magiſtri docentis.* In S. Joannis perſona electos omnes in filios recepit ſanctiſſima Virgo Maria, teſtamento Jeſu Chriſti in cruce morientis. Illam cum fiducia invocemus, & colamus ut Matrem; ejuſque Filio placere ſtudeamus animæ corporiſque caſtimonia, ut & illi grati ſimus. Hac virtute, necnon & dilectione, qua Chriſto crucifixo adhæſit, meruit Joannes munus illud inæſtimabile, ut Matri Jeſu loco filii eſſet, illamque Matrem haberet, quæ Deum peperit. *Deinde dicit Diſcipulo: Ecce Mater tua.*
Arnold. Bona-vall. Vices Filii naturalis filius accipit adoptivus, & tranſfunditur in miniſtrum filialis affectus: formaturque & firmatur in ambobus pietatis unicæ gratus concorſque complexus, non ex traduce naturæ, ſed ex munere gratiæ. Tu igitur, Joannes ſancte, ad hoc eligeris, ut miniſtres & obſequaris, *ea dilectione qua filius; ea obedientia qua diſcipulus; ea abjectione qua miniſter & famulus. Petro commendatur Eccleſia, tibi Maria: illi tumultuoſa negotia, tibi pacifica & quieta: illi atria, & veſtibulum, & altaria ſanguinum: tibi commendatur altare incenſi, & Sancta ſanctorum. Ad culmen miniſterii tui nullus tecum admittitur: ſolus illi aſſiſtis propitiatorio: ſolus illud vas aureum continens manna, illud divinæ legis ſcrinium Pontifex deſtinatus obſervas.*

Mulier, ecce filius tuus. Teſtabatur de cruce Chriſtus, & teſtamentum ejus ſignabat Joannes, dignus tanto teſtatore teſtis..... Sed nec Maria minor quàm matrem Chriſti decebat, fugientibus Diſcipulis ante crucem ſtabat, & piis ſpectabat oculis Filii vulnera; quia expectabat non pignoris mortem, ſed mundi ſalutem. Aut fortaſsè quia cognoverat per Filii mortem mundi redemptionem, putabat ſe & ſua morte publico muneri aliquid addituram. Sed Jeſus non egebat adjutore ad mundi redemptionem, qui dixit: *Factus ſum ſicut homo ſine adjutorio inter mortuos liber.* Suſcepit quidem Matris affectum, ſed non quæſivit hominis auxilium..... Chriſto patienti cum pia Matre compatiamur, offeramus illi noſmetipſos, *Hoſtiam vivam, ſanctam, Deo placentem*; per Chriſtianam mortificationem paſſionem ejus in carne noſtra adimpleamus, ut dicere poſſimus cum Apoſtolo: *Gaudeo in paſſionibus, & adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea.*
«S. Ambr. l. 10. in Luc. n. 131. 132. Pſ. 87. 5. Coloſſ. 1. 24.

28. *Poſtea ſciens Jeſus, quia omnia conſummata ſunt, ut conſummaretur Scriptura, dixit: Sitio*, &c. Siti ſua intemperantiam Adami & filiorum ejus Chriſtus expiat. Ejus exemplum ad tolerandam ſitim, jejuniorum ſaltem diebus, nos roboret. Sitim ejus honoremus à potu abſtinendo extra horam refectionis. Carnis terat ſuperbiam non cibi tantùm, ſed potus parcitas. Sitim inordinatam, ſitim vitioſam bonorum & delectationum temporalium, qua corda noſtra conſumuntur, reſtinguamus aceto quod ori Salvatoris noſtri oblatum eſt, paſſionis ejus amaritudine.

Sitio. Chriſti *ſitim ſacramentalem* vocat Arnoldus Abbas, *qua non tam deſideratur potus, quàm hominum ſalus.* Hanc ſitim David prædixerat his verbis: *Quouſque irruitis in hominem? Interficitis univerſi vos tamquam parieti inclinato, & maceriæ depulſæ? Verumtamen pretium meum cogitaverunt repellere, cucurri in ſiti.* Retribuebant enim mala pro bonis. Illi interficiebant, illi repellebant; ego autem ſitiebam: illi pretium meum cogitaverunt repellere, ego eos in corpus meum ſitiebam trajicere. Bibendo enim quid facimus, niſi humorem foris poſitum in membra mittimus, & in corpus noſtrum ducimus? Hoc fecit Moyſes in capite vituli. Caput vituli, magnum ſacramentum. Caput enim vituli corpus erat impiorum, in ſimilitudine vituli manducantis fœnum, terrena quærentium, quia omnis caro fœnum. Iratus Moyſes, in ignem miſit, comminuit, in aqua ſparſit, bibendum populo dedit; & ira Prophetæ adminiſtratio facta eſt Prophetiæ. Corpus enim illud in ignem mittitur tribulationum, & verbo Dei comminuitur..... Et quid jam evidentius, quàm quòd in corpus illud civitatis Jeruſalem, cujus imago erat populus Iſrael, per baptiſmum trajiciendi erant homines? Ideò in aqua ſparſum eſt, ut in potum daretur. Hoc uſque in finem ſitit iſte, currit & ſitit. Multos enim bibit, ſed numquam erit ſine ſiti. Inde eſt enim: *Sitio: Mulier, da mihi bibere.* Samaritana mulier ad puteum ſitientem Dominum ſenſit, & à ſitiente ſatiatus eſt; *Senſit prior illa ſitientem, ut biberet ille credentem.* Et in cruce poſitus: *Sitio* dixit, quamvis illi non hoc dederint, quod ſitiebat: *Ipſos enim ſitiebat*, at illi acetum dederunt.
Pſ. 61. 4. «S. Auguſt. enarrat. in pſ. 61. Exod. 32. 20. Joann. 4. 7.

Sitio. Cervus ſerpentes necat, & poſt ſerpentium interemptionem majori ſiti inardeſcit, peremptis ſerpentibus
S. Aug. enar. in pſ. 41.

bus ad fontes acriùs currit. Christus Jesùs cùm antiquo serpente diabolo in cruce pugnavit, eumque vicit, debellavit: ideò proximus consummationi victoriæ, dixit: *Sitio.* Sitiamus & nos fontem vivum, Deum nostrum, sed ut alacriùs curramus ad fontem, serpentes necemus. Serpentes vitia tua sunt: *Consume serpentes iniquitatis, tunc ampliùs desiderabis fontem veritatis. Interfice in te, quicquid contrarium est veritati:* & cùm te videris vacare à cupiditatibus perversis, desidera fontes aquarum: habet Deus, unde te reficiat, & impleat venientem ad se post interemptionem serpentium, tamquam velocem cervum: *Quemadmodum desiderat cervus ad fontes aquarum, ita desiderat anima mea ad te, Deus.* Psal. 41.

30. *Cùm ergo accepisset Jesus acetum, dixit: Consummatum est.* Consummata est justitia Dei, quæ majorem & accuratiorem satisfactionem exigere non potuit pro hominum peccatis, quàm satisfactionem hominis Dei. Consummata est charitas & misericordia Salvatoris, cujus majus specimen præbere non potuit, quàm moriendo pro hominibus peccatoribus, inimicis, ingratis. Consummata est malitia, & crudelitas hominum, qui acerbissimas pœnas, & mortem atrocissimam maximèque contumeliosam Auctori vitæ intulerunt. Consummata sunt vetera omnia sacrificia *una oblatione*, qua Christus Pontifex futurorum bonorum *consummavit in sempiternum sanctificatos*. Humilitas, obedientia, patientia Christi Jesu consummatæ sunt: *Consummatum est. Et inclinato capite tradidit spiritum.* A Christo moriente gratiam benè moriendi humiliter postulemus. Christianæ vitæ, nostrique status officia, Dei Mandatis, & Evangelio obedientes, impleamus, & consummemus. Ad spiritum Deo reddendum parati simus. Ne à nobis avellatur vita, sed reddatur Creatori, à quo accepimus. Mors Christiani sacrificium est: spontaneum ergo sit & voluntarium. Hominium est, supremo vitæ & mortis Domino exhibitum: cum subjectione fiat & obedientia. Satisfactio est, humilis sit. Restitutio est, amore justitiæ sanctificetur. Cursus nostri consummatio est, omnium officiorum Christianæ vitæ sit consummatio: *Consummatum est: & inclinato capite tradidit spiritum.* Hebr. 10.

34. *Unus militum lancea latus ejus aperuit, & continuò exivit sanguis & aqua.* Obstetricante lancea latus Christi mortui apertum est, ut illic vitæ ostium panderetur, unde sacramenta Ecclesiæ manaverunt, sine quibus ad vitam, quæ vera vita est, non intratur: *Ille sanguis in remissionem fusus est peccatorum: aqua illa salutare temperat poculum: hæc & lavacrum præstat & potum.* Hoc prænuntiabat, quod Noe in lateræ arcæ ostium facere jussus est, qua intrarent animalia, quæ non erant diluvio peritura, quibus præfigurabatur Ecclesia. Propter hoc prima mulier facta est de latere viri dormientis, & appellata est vita materque vivorum. Magnum quippè significavit bonum ante magnum prævaricationis malum. Hic secundus Adam inclinato capite in cruce dormivit, ut inde formaretur ei conjux, quod de latere dormientis effluxit. O mors, unde mortui reviviscunt! Quid isto sanguine mundius? Quid vulnere isto salubrius? *Tres sunt qui testimonium dant in cœlo, Pater, Verbum, & Spiritus sanctus, & hi tres unum sunt. Et tres sunt qui testimonium dant in terra, Spiritus, aqua, & sanguis, & hi tres unum sunt.* Sufficere nobis non posset ad intellectum veritatis testimonium quod de cœlo est, quod sibi ipsi perhibet Trinitas, nisi nobis innotesceret aliquibus signis & aliquibus argumentis fidei veritas. Sunt itaque hæc tria, Spiritus sanctificationis, sanguis redemptionis, aqua purificationis. Non redimit sanguis, nisi quos gratia vocat & lavat: nec nisi ablutos & mortuos peccato Spiritus sanctificat. In commune participant redemptio, & ablutio, & sanctificatio. Alterum sine altero esse non potest: quodque agitur, unum est, non multiplex. Spiritus namque sanctus superfertur Mysteriis, intersit Sacramentis, quorum rationem aqua mundans significat, quæ illius rei continet signum, cui & sanguis Christi, & Spiritus Dei præbet effectum. In aqua mundamur, in sanguine informamur..... Admitte me, Domine Jesu, in cor tuum, ut inde latices salutis hauriam. Da, ut cum eodem charitatis ardore, cum eodem devotionis affectu sacra Mysteria Corporis & Sanguinis tui ex Altari percipiam, quo manantem ex latere tuo sanguinem sugerem: siquidem firma fide credo, bibi in Calice, quod fluxit ex latere.

S. Aug. tract. 120. in Jo. Gen. 6. 16. Gen. 2. 22. 1. Jo. 5. «Arnoldus Abb. tract. de septem «verbis Domini.

CAPUT XX.

Sensus Litteralis.

1.2. *VNa autem Sabbati*, id est, prima die hebdomadis, *Maria Magdalene*, cùm aliis piis mulieribus, quibus ad opus pietatis dux erat, *venit manè cùm adhuc tenebræ essent, ad monumentum:* sub noctis finem itineri se commisit, cùm tenebræ nondum discussæ essent, & ad monumentum pervenerunt, cùm sol inciperet illucescere. *Et vidit lapidem sublatum à monumento:* Saxum magnæ molis, quo specus os clausum fuerat, inde revolutum conspexit. *Cucurrit ergo* cùm comitibus, & primariis Discipulis celeriter nuntiavit, quod primùm viderat, & quod sibi venerat in mentem, corpus scilicet Domini ablatum fuisse: *Et venit ad Simonem Petrum, & ad alium Discipulum, quem amabat Jesus*, ipsum nempè, qui hæc scripsit, Joannem, *& dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento*, an honoris, an contumeliæ majoris causa, incertum: *& nescimus, ubi posuerunt eum.* Id Magdalene dictura non videtur, si cum aliis mulieribus jam vidisset Angelos, & de Resurrectione Domini tam clarum, tam certum eorum testimonium audivisset. Marc. 16. 2. Luc. 24. 1.

3.4.5.6.7.8.9. *Exiit ergo Petrus, & ille alius Discipulus, & venerunt ad monumentum*, rem exploraturi. *Currebant autem duo simul, & ille alius Discipulus præcucurrit citiùs Petro*, utpotè ætate junior & velocior, *& venit primus ad monumentum. Et cùm se inclinasset*, capite in specum intromisso, utpotè qui sepulcrum introspicere non poterat erectus, cùm ostium humile, & sepulcrum profundum esset: *vidit posita*, seu jacentia in terra, *linteamina*, quibus corpus Jesus fuerat involutum, velut absentis corporis exuvias: *non tamen introivit*, Petrum expectans. *Venit ergo* paulò post *Simon Petrus sequens eum, &*, omnia diligentiùs exploraturus, *introivit in monumentum, & vidit linteamina posita*, sive jacentia, *& sudarium quod fuerat super caput ejus*, quo caput ejus obtectum, & facies velata fuerat Judaico sepeliendi more, *non cum linteaminibus*, id est cassiis sepulcralibus, *positum, sed separatim involutum*, seorsim complicatum, *in locum unum*. Quæ linteorum tam accurata collocatio furti suspicionem omnem amovebat: Fures enim festinant, nec agunt aliena à suo instituto. *Tunc ergo introivit & ille Discipulus, qui venerat primus ad monumentum: & vidit, & credidit*, corpus Jesu sublatum esse, quod Maria Magdalene dixerat: *Nondum enim sciebant Scripturam, quia oportebat eum à mortuis resurgere.* Nondum sacram Scripturam planè intelligebant. Et quamvis Jesum non semel audivissent, se resurrecturum tertia die asserentem; Mysterii tamen sublimitas, & tarditas ingenii, fideique infirmitas obstabant, quò minùs hoc in animum admitterent. Confer cum *Lucæ* 24. 4. ubi scriptum est de *undecim* Apostolis, cùm mulieres referentes audivissent, se ad monumentum Domini Angelos vidisse, qui eum à mor-

S. Aug. tract. 120. in Jo. n. 9.

mortuis resurrexisse asseruerat, sicut ipse Jesus eis prædixerat: *Et visa sunt ante illos, sicut deliramenta, verba ista, & non crediderunt illis.* Subdit S. Joannes Vers. 10. *Abierunt ergo iterum Discipuli ad semetipsos:* Petrus & Joannes in domum reversi sunt,

11. 12. *Maria autem* Magdalena, quæ ad monumentum cum Petro & Joanne iterùm venerat, aliis etiam piis mulieribus comitantibus, & hac secunda vice Angelos cum illis viderat Christi resurrectionem nuntiantes, illis recedentibus paululùm morata, *stabat ad monumentum foris plorans*, extra speluncam scilicet, in qua excisum fuerat sepulchrum. *Dum ergo fleret, inclinavit se, & prospexit in monumentum: & vidit duos Angelos in albis*, albis ac splendidis vestibus indutos, *sedentes, unum ad caput, & unum ad pedes, ubi positum fuerat corpus Jesu:* sicut Cherubim ab utraque extremitate arcæ, Exod. 25. 18. 19.

13. 14. 15. *Dicunt ei illi: Mulier, quid ploras?* Absterge lacrymas, nulla tibi mœroris, immò magna lætitiæ ratio est, *Dicit eis: Quia tulerunt Dominum meum, & nescio ubi posuerunt eum. Hæc cùm dixisset, conversa est retrorsum*, oculos à monumento ad hortum vertit, ut solent anxii; *& vidit Jesum stantem: & non sciebat, quia Jesus est*: Domino plenum ac perfectum ejus contuitum ad tempus impediente, ut & vocis perceptionem, *Dixit ei Jesus: Mulier, quid ploras, quem quæris? Illa existimans, quia hortulanus esset*, id est, horti illius colonus, illumque audivisse colloquium, quod mox habuerat cum Angelis, *dicit ei: Domine, si tu sustulisti eum*, quem à me quæri nosti, *dicito mihi, ubi posuisti eum, & ego eum tollam:* si hìc locus non est corpori Domini mei, indica mihi ubi lateat, & ego aliò transferri curabo, ut honestè sepeliatur.

16. 17. *Dicit ei Jesus: Maria:* ea voce qua facilè agnosceretur, *Conversa illa, dicit ei: Rabboni (quod dicitur Magister:)* Cùm verò ad pedes Domini provoluta, eos pro more complecti & osculari vellet, *dicit ei Jesus: Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum.* Ne in pedum meorum complexu moreris, opportuno tempore id facies: aliàs me tibi conspiciendum dabo; nondum enim ad cœlum ascendi. *Vade autem ad fratres meos*, ad Discipulos meos, quos ut fratres diligo, *& dic eis:* hæc mea verba illis refer: *Ascendo ad Patrem meum & Patrem vestrum; Deum meum & Deum vestrum. Vestrum* natura & veritate, *meum* ratione carnis assumptæ. Veteres Patres, Hieronymum, Augustinum, Cyrillum, Leonem Magnum sententiam illam, *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum*, aliter fuisse interpretatos norunt Eruditi: sed eorum interpretationes non ita planæ sunt ac litterales, ut compertum erit legentibus.

S. Chrys. ho. 85. in Jo. S. Hier. ep. ad Hebr. q. 1. S. Cyrill. l. 12. S. Aug. tract. 121. in Jo. S. Leo ser. 2. De Ascens. &c.

18. *Venit Maria Magdalene annuntians Discipulis: Quia vidi Dominum, & hæc dixit mihi.* Videtur autem assecuta in itinere pias alias mulieres, quæ cum ipsa venerant ad monumentum, & paulò ante ipsam ex horto exiverant: & dum unà cum ipsis pergeret, *Jesus occurrit illis, dicens: Avete. Illæ autem accesserunt, & tenuerunt pedes ejus, & adoraverunt eum.* Matt. 28. 9. Quod S. Matthæus commemorat.

19. 20. *Cùm ergo serò esset die illa, unà Sabbatorum*, eadem die, ad vesperam, *& fores essent clausæ*, clausis foribus domus, *ubi erant Discipuli congregati, propter metum Judæorum, venit Jesus, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.* Clausis foribus intravit, ut corpus suum glorioſum esse comprobaret. Ea virtute ad Apostolos intravit januis clausis, qua in mundum intrans, clauso exivit utero Virginis. *Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus & latus*, necnon pedes, in quibus erant cicatricum vestigia. *Gavisi sunt ergo Discipuli, viso Domino*, ipsummet esse in eodem corpore redivivum minimè dubitantes. Luc. 24. 39. 40.

21. *Dixit ergo eis iterum: Pax vobis: Sicut misit me Pater*, ad annuntiandum Euangelium, qua legatione sum perfunctus; *& ego mitto vos*, pari auctoritate vos mitto in mundum universum, ad Ecclesiam meo nomine fundandam, colligendam, regendam.

22, 23. *Hæc cùm dixisset, insufflavit*, flatum seu anhelitum in eos immisit, Spiritum sanctum se ipsis interiùs infundere hoc symbolo significans, sicut in primi hominis creatione Deus insufflavit in faciem ejus spiraculum vitæ, & factus est in animam viventem, *Et dixit eis; Accipite Spiritum sanctum*, cum hoc privilegio & auctoritate, ut aliis dare possitis potestate ministerii, ad quod vos inauguro: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt:* Quorumcumque peccata remittenda esse judicaveritis, verbisque ipsis remiseritis, postquam eos cognoveritis pœnitentia duci, eis verè ac reipsa remittentur à Deo: & quos à remissionis gratia tamquam indignos repuleritis, Dei judicio à venia repellentur. Non nudum ministerium annuntiandi Euangelii, aut declarandi remissa esse peccata, sed judiciaria potestas his verbis à Christo collata est Apostolis, & omnibus Legis novæ Sacerdotibus. Hoc Sacramentalis Confessionis fundamentum, ut quicumque remissionem peccatorum consequi volunt, omnia & singula peccata mortalia Sacerdotibus aperiant: qui audita peccatorum varietate, & qualitate, ab ipso reo accusatore sui, noverint, cui remittenda sint, cui retinenda, quis solvendus, quis ligandus; quis satisfactionis & pœnæ salutaris modus pœnitentibus imponendus: *Sed ajunt* Hæretici, *se Domino deferre reverentiam, cui soli remittendorum criminum potestatem reservent. Immò nulli majorem injuriam faciunt, quàm qui ejus volunt mandata rescindere, commissam munus refundere. Nam cùm ipse in Euangelio suo dixerit Dominus Jesus:* Accipite Spiritum sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis; & quorum retinueritis, retenta sunt: *Quis est ergo qui magis honorat, utrum qui mandatis obtemperat, an qui resistit? Ecclesia in utroque servat obedientiam, ut peccatum & alliget & relaxet; Hæresis in altero immitis, in altero inobediens, vult ligare, quod non resolvat; non vult solvere, quod ligavit; in qua se sua damnat sententia. Dominus enim par jus & solvendi esse voluit, & ligandi, qui utrumque pari conditione permisit. Ergo qui solvendi jus non habet, nec ligandi habet..... Ecclesiæ utrumque licet, Hæresi utrumque non licet; jus enim hoc solis permissum Sacerdotibus est. Rectè igitur hoc Ecclesia vindicat, quæ veros Sacerdotes habet; Hæresis vindicare non potest, quæ Sacerdotes Dei non habet. Non vindicando autem ipsa de se pronuntiat, quòd cùm Sacerdotes non habeat, jus sibi vindicare non debeat Sacerdotale. Spectat etiam illud, quoniam qui Spiritum sanctum accepit, & solvendi peccata potestatem & ligandi accepit. Sic enim scriptum est:* Accipite Spiritum sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur; & quorum detinueritis, detenta erunt: *Ergo qui solvere non potest peccatum, non habet Spiritum sanctum. Munus Spiritus sancti, est officium Sacerdotis; jus autem Spiritus sancti, in solvendis ligandisque criminibus est. Quomodo igitur munus ejus vindicant, de cujus diffidunt jure & potestate?* S. Ambr. l. 1. de Pœnit. c. 1.

24. 25. *Thomas autem unus ex duodecim*, unus ex Collegio Apostolico, quod primùm fuit duodecimvirum; *qui dicitur Didymus*, id est gemellus, *non erat cum eis, quando venit Jesus:* Aberat, cùm Jesus sociis se conspicuum præbuit. Quo casu abesset, frustra quæritur. Divina dispensatione id contigisse, minimè dubium. *Dixerunt ergo ei alii Discipuli: Vidimus Dominum. Ille autem dixit eis: Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum;* quidam codices legunt, *fissuram*, alii *figuram*, id est foramina & vestigia clavorum, quibus cruci affixus fuit; *& mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus*, lancea post mortem perforatum, non credam ipsum resurrexisse; immò deluſos omnium vestrum oculos putabo, & phantasma pro vero corpore vos accepisse. Pertinax certè incredulitas Thomæ, qui nec piis mulieribus, nec Apostolis, nec ipsi Christo, qui resurrectionem suam non semel præfixerat, credidit.

26. 27. *Et post dies octo*, primo die sequentis hebdomadæ, à Resurrectione Domini octavo, *erant Discipuli intus*, in eadem domo Hierosolymis conclusi & abditi, *& Thomas cum eis. Venit Iesus januis clausis*, ut ipsa Resurrectionis die, *& stetit in medio*, *& dixit: Pax vobis. Deinde dicit Thomæ*, ejus incredulitati, quæ ex infirmitate potiùs quàm ex malitia orta erat, mederi volens: *Infer digitum tuum huc*, in loca clavorum. Thomæ verba repetit, ut se omniscium ostendat: *Et vide manus meas*, tactu explora: *Et affer manum tuam, & mitte in latus meum; & noli esse incredulus, seu fidelis:* Pertinaciam depone: Crede saltem sensuum tuorum certissimo testimonio. Sensibus corporis in rei cujusque evidentia credendum est: & miserabiliter decepti sunt Philosophi, qui eis rectè dispositis, de propriis objectis debito modo applicatis negabant esse credendum: *Quid agis, Academia procacissima?* (inquit Tertullianus) *totum vitæ statum evertis, omnem naturæ ordinem turbas, ipsius Dei providentiam excæcas, qui cunctis operibus suis intelligendis, incolendis, dispensandis, fruendisque fallaces & mendaces dominos præfecerit sensus. An non istis universa eruditio subministratur? An non per istos secunda quoque mundo instructio accessit? Tot artes, tot ingenia, tot studia, negotia, officia, commercia, remedia, consilia, solatia, victus, cultos, ornatusque, omnia? Totum vita saporem condierunt, dum per hos sensus solus omnium homo animal rationale dignoscitur, intelligentiæ capax, & ipsius Academiæ..... Non licet, non licet nobis in dubium sensus istos devocare, ne & in Christo de fide eorum deliberetur: ne fortè dicatur, quod falsò Satanam prospectaret de cælo præcipitatum: aut falsò vocem Patris audierit de ipso testificatam: aut deceptus sit, cùm Petri socrum tetigit: aut alium posteà unguenti senserit spiritum, quod in sepulturam suam acceptavit; alium posteà vini saporem, quod in sanguinis sui memoriam consecravit. Sic enim & Marcion phantasma eum maluit credere, totius corporis in illo dedignatus veritatem. At quin ne in Apostolis quidem ejus ludificata natura est. Fidelis fuit & visus & auditus in monte: fidelis & gustus vini illius, licèt aquæ ante, in nuptiis Galilææ: fidelis & tactus exinde creduli Thomæ. Recita Ioannis testationem: Quod vidimus, inquit, quod audivimus, oculis nostris vidimus, & manus nostræ contrectaverunt, de Sermone vitæ. Falsa utique testatio, si oculorum & aurium & manuum sensus naturâ mentitur.*

Tertull. l. de Anima, c. 17.

28. *Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus!* Te Deum ac Dominum meum confiteor, cui me credere & parere justum est. Thomam his verbis Christum Jesum Deum non appellasse, sed rem insolitam & admiratione dignam vulgari exclamatione significasse, Sociniani ineptè respondent, cùm Euangelii textus hæc verba ad Jesum directa expressè testetur: *Respondit Thomas, & dixit ei: Dominus meus, & Deus meus.* Id agnovit Christus, fidem ejus commendans, repulsurus utique Thomæ confessionem, si falsò dictus fuisset Deus. Unde S. Hilarius Arianorum hæresim Thomæ confessione refellit hunc in modum: *Veritatem igitur Euangelici sacramenti Thomas intelligens, Dominum suum & Deum suum esse confessus est. Non hic honoris est nomen, sed naturæ confessio est; rebus enim ipsis atque virtutibus Deum credidit. Et Dominus professionis hujus religionem, non honoris esse docuit, sed fidei, dicens:* Quia vidisti, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt. *Videns enim Thomas credidit. Sed quid credidit, quæris? Et quid aliud credidit, quàm professus est:* Dominus meus & Deus meus? *Resurrexisse enim per se è mortuis in vitam, nisi Dei natura non potuit: & creditæ religionis fides hoc est professa, quod Deus est. Anne ergo nomen Dei, non naturæ res existimabitur, cùm professio nominis fidem naturæ creditæ sit secuta? Nam utique religiosus Filius, & qui non voluntatem suam, sed ejus qui se miserat, faceret, & qui non honorem suum, sed ejus à quo venerat, quæreret, honorem hujus in se nominis recusasset; ne quod ipse unum Deum prædicaverat, sol-*

S. Hilar. l. 7. de Trinit. p. 925. edit. Paris. PP. Benedict.

veretur. Sed veræ & apostolicæ fidei mysterium confirmans, & naturæ in se paternæ nomen agnoscens, beatos esse docuit, qui cùm se resurgentem è mortuis non vidissent, Deum tamen per resurrectionis intelligentiam credidissent.

29. *Dixit ei Iesus: Quia vidisti me, Thoma, credidisti: Beati qui non viderunt, & crediderunt.* Vidit hominem Thomas, Deum certissimè credidit & confessus est: *Quia vidisti me;* id est tetigisti. Verbum enim videndi sensibus omnibus accommodatur, quia generalis quodammodò sensus est visus. Dici etiam potest, non ausum fuisse Thomam tangere, cùm se illi tangendum Jesus offerret. Non enim scriptum est: *Et tetigit Thomas.* Sed sive aspiciendo tantùm, sive etiam tangendo viderit & crediderit, illud quod sequitur, magis Gentium fidem prædicat atque commendat: *Beati qui non viderunt, & crediderunt:* Id est, beatiores illi, Deoque gratiores. Præteriti temporis usus est verbis, tamquam ille qui quod erat futurum, in sua noverat prædestinatione jàm factum.

S. Aug. tract. 121. in Jo.

30. 31. *Multa quidem & alia signa fecit Iesus in conspectu Discipulorum suorum*, tum ante Passionem, tum post Resurrectionem, *quæ non sunt scripta in libro hoc*, ut minimè necessaria. *Hæc autem* præcipua & selecta *scripta sunt, ut credatis, quia Iesus est Christus Filius* Dei, cui uni omnes Veteris Testamenti de Messia Prophetiæ conveniunt, & in eo impletæ sunt; verus & naturalis, non adoptivus Dei Filius: *& ut credentes*, fide non qualicumque, sed actuosa, *vitam habeatis in nomine ejus:* Vitam æternam merito sanguinis & mortis ejus, & per ejus misericordiam & gratiam assequamini.

Grotius vir eruditus, sed in suis sæpè conjecturis audacior, arbitratur, duos postremos istius capitis Versus conclusionem esse totius operis, & ibi finisse Joannem Euangelium suum. Ac sicut caput ultimum Pentateuchi, & caput ultimum Josue, post Moysis & Josue mortem additum est à Synedrio Hebræorum; ita & caput quod sequitur, post mortem Joannis additum ab Ecclesia Ephesina, hoc maximè fine, ut ostenderetur impletum, quod de longævitate ac non violenta morte Joannis Dominus prædixerat. Cætera autem quæ in eo capite narrantur, addita ad demonstrandum tempus, locum & occasionem illius oraculi. Argumento hoc nititur, quòd in fine capitis clausula huic similis reperitur: *Scimus, quia verum est testimonium ejus.* Quibus verbis, inquit, Ecclesia ostendit, se de supra positis à Joanne minimè dubitare, nec de his etiam quæ ex privatis ipsius Commentariis erant deprompta: cum alioqui si Joannes hoc scripsisset, dicturus fuisset, ut supra cap. 19. 35. *Et ille scit, quia verà dicit.*

Verùm hæc debilior conjectura est, quàm ut illi præbere possimus assensum, cùm Ephesina Ecclesia depositum apud se Joannis Euangelium conservare potuerit, ac declarare genuinum esse Joannis Opus; non item illi addere integrum caput, cùm Ecclesiæ demandata non sit à Christo auctoritas aliquid addendi libris canonicis, seu Veteris seu Novi Testamenti. Minimè dubium, quin Ephesinæ Ecclesiæ Presbyteri intellexerint, maledictioni obnoxios fore, qui ad S. Joannis Euangelium, non minùs quàm ad ejus Apocalypsim aliquid addidissent: *Si quis apposuerit ad hæc, apponet Deus super illum plagas scriptas in libro isto. Et si quis diminuerit de verbis libri Prophetiæ hujus, auferet Deus partem ejus de libro vitæ, & de civitate sancta.* Denique antiqui Patres SS. Chrysostomus, Cyrillus Alexandrinus, Augustinus, & omnis Ecclesia Catholica 21. caput ab ipso Joanne Apostolo scriptum sentiunt. *Post narrationem rei gestæ* (inquit S. Augustinus) *in qua Thomas discipulus oblatis sibi tangendis in Christi carne vulnerum locis, vidit, quod credere nolebat, & credidit, interponit hæc Euangelista Ioannes, & dicit:* Multa quidem & alia signa fecit Jesus in conspectu Discipulorum suorum, quæ non sunt scripta in libro hoc. Hæc autem scripta sunt, ut credatis, quia Jesus est Christus Filius Dei: & ut credentes vitam

Apoc. ult. 18. 19.

S. Aug. tract. 122. in Jo.

habeatis in nomine ejus. *Hoc capitulum velut libri hujus indicat finem: ſed narratur hic deinde, quemadmodum ſe manifeſtaverit Dominus ad Mare Tiberiadis, & in captura piſcium commendaverit Eccleſiæ ſacramentum, qualis futura eſt ultima reſurrectione mortuorum. Ad hoc itaque commendandum valere arbitror, quod tamquam finis interpoſitus eſt libri, quod eſſet etiam ſecuturæ narrationis quaſi proœmium, quod ei quodammodo faceret eminentiorem locum.* Leve tandem eſt argumentum, quo nititur Grotius; cùm tam verè ſcribere potuerit S. Joannes in plurali numero: *Et ſcimus, quia verum eſt teſtimonium ejus:* ac verè dixit Nicodemus: *Rabbi, ſcimus quia à Deo veniſti Magiſter.* Hunc loquendi modum Hebræis familiarem eſſe nemo neſcit: immò & cæteris ferè linguis, ut plurali pro ſingulari interdum utantur emphaſis gratia. Unde ipſe Dominus Nicodemo reſpondit: *Amen, amen dico tibi: Quia quod ſcimus loquimur, & quod vidimus teſtamur.* Joan. 3.

Senſus Moralis.

1. *UNa ſabbati, Maria Magdalene venit manè, cùm adhuc tenebræ eſſent, ad monumentum.* Omnia impedimenta vincenda, ut Jeſum quæramus & inveniamus, Mariæ Magdalenæ exemplum nos docet. Omnia facilè vincemus, ſi Deum diligamus, ſi ad bona opera impigri ſimus, & ardentes, non negligentes, non tardi, non tepidi. *Venit manè.* Si charitas in cordibus noſtris non tepeſcat, auxilio gratiæ ſuæ externa impedimenta Deus removebit: *Et vidit lapidem ſublatum à monumento.*

2. 3. *Cucurrit ergo, & venit ad Simonem Petrum, & ad alium Diſcipulum, quem amabat Jeſus, & dicit illis: Tulerunt Dominum de monumento, & neſcimus, ubi poſuerunt eum.* Fidelis Anima, quæ Chriſtum Jeſum ſe amiſiſſe putat, turbatur, dolet, ingemiſcit, nihil non agit ut illum reperiat; non lentis & mollibus gradibus ambulat, ſed currit, ut inveniat dilectum ſuum. *Cucurrit*, venit ad Paſtores qui Petrum ſimul & Joannem illi exhibeant, auctoritatem & charitatem conjungentes. Impigri porrò eſſe debent Rectores Animarum, ut illis ſubveniant in periculis & anxietatibus, & ad Jeſum inveniendum illas adjuvent. Sed currere ſimul debent Petrus & Joannes. Inſeparabiles eſſe debent in Paſtoribus & Rectoribus animarum auctoritas & charitas: *Currebant autem duo ſimul.* Quò major auctoritas, eò major charitas eſſe debet in Eccleſiæ Rectoribus. Ut ad Jeſum quærendum curramus, diligere illum debemus, ut Petrus; ab illo diligi, ut Joannes. Diligi nos priùs oportet, ut diligamus & curramus. *Non* enim *volentis, neque currentis, ſed miſerentis eſt Dei*, qui prævenit voluntatem bonam, eamque operatur in nobis, & currendi vires efficaciſſimas præbet, quæ nullis obicibus impediantur, nullis moribus retardentur, nullis cauſis ſuſpendantur. *Currebant autem duo ſimul.*

In animarum regimine charitas auctoritatem præveniat, illique viam præparet, ne infirmi auctoritate territi, vel ejus pondere oppreſſi, Jeſum non inveniant. *Et ille alius Diſcipulus præcucurrit citiùs Petro, & venit primus ad monumentum.* Sit Rector ſingulis compaſſione proximus, præ cunctis contemplatione ſuſpenſus: ut & per pietatis viſcera in ſe infirmitatem cæterorum transferat, & per ſpeculationis altitudinem ſemetipſum quoque inviſibilia appetendo tranſcendat: ne aut alta petens proximorum infirma deſpiciat, aut infirmis proximorum congruens appetere alta derelinquat. Hinc Apoſtolus: *Quis infirmatur*, inquit, *& ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non uror?* Hinc Jacob vidit ſcalam cui Dominus innitebatur, & Angelos aſcendentes ac deſcendentes: quia Prædicatores recti non ſolùm ſurſum ſanctum caput Eccleſiæ, videlicet Dominum contemplando appetunt, ſed deorſum quoque ad membra illius miſerando deſcendunt. Hinc Moyſes crebrò Tabernaculum intrat & exit: & qui intùs in contemplationem rapitur, foris infirmantium negotiis urgetur. Intùs Dei arcana conſiderat, foris onera carnalium portat..... Veritas per ſuſceptionem noſtræ humanitatis nobis oſtenſa, in monte orationi inhæret, miracula in urbibus exercet: imitationis viam bonis Rectoribus ſternens, ut etſi jam ſumma contemplando appetunt, neceſſitatibus tamen infirmantium compatiendo miſceantur. Tales ſeſe qui præſunt exhibeant, quibus ſubjecti occulta quoque ſua pandere non erubeſcant: ut cùm tentationum fluctus parvuli tolerant, ad Paſtoris mentem quaſi ad matris ſinum recurrant.

S. Greg. M. p. 2. Paſtor. c. 1.

1. Cor. 11.

Gen. 28.

Hæc S. Gregor. Sic Petrus & Joannes ſimul currunt ad quærendum Jeſum: ſed Joannes præcurrit citiùs Petro.

5. 6. 7. 8. *Et cùm ſe inclinaſſet, vidit poſita linteamina; non tamen introivit. Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & introivit in monumentum*, &c. Joannes typus eſt vitæ contemplativæ, orationi & ſtudio veritatis deditæ. Hanc pia quævis Anima & Deum amans contemplatione aſſequi poteſt: verumtamen Eccleſiæ examini & auctoritati Paſtorum inſpirationes ſuas, cogitata, viſa, propoſitum omne, vias ad quas ſe trahi à Deo putat, cum humilitate ſubjicit, ut ab iis approbentur; ne illuſionibus decepta, Jeſum non inveniat, ſed perdat. Petrus typus eſt vitæ activæ, & auctoritatis Paſtorum, ad quos pertinet ingredi in ſanctuarium veritatum fidei, quæ velut linteamina ſunt in Scripturis ſacris & Traditione involuta & complicata. De fidei controverſiis judicare, Scripturarum Myſteria evolvere & explicare fidelium dilectioni, pertinet ad Petrum & illius Succeſſores, & Epiſcopos univerſos, quorum perſonam gerebat. *Venit ergo Simon Petrus ſequens eum, & introivit in monumentum, & vidit linteamina poſita..... Tunc ergo introivit & ille Diſcipulus qui venerat primum ad monumentum, & vidit, & credidit.* Paſtorum judicium prævenire in rebus religionis, & quæſtionibus fidei nondum ab Eccleſia definitis, cui ſcientia Scripturarum, & auctoritas illas explicandi concredita eſt, admodùm periculoſum eſt; character eſt aut zeli imprudentis, aut ſuperbæ ignorantiæ: *Nondum enim ſciebant Scripturam.*

11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. *Maria autem ſtabat ad monumentum foris plorans. Dum ergo fleret, inclinavit ſe, & proſpexit in monumentum*, &c. Fidelis anima ſtare debet *ad monumentum* exemplo Mariæ Magdalenæ, Chriſto Jeſu commori, & conſepeliri. *Mortui enim eſtis, & vita veſtra abſcondita eſt cum Chriſto in Deo..... Fidelis ſermo: nam ſi commortui ſumus, & convivemus... Conſepulti ſumus cum illo per baptiſmum in mortem, ut quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in novitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis ejus, ſimul & reſurrectionis erimus. Hoc ſcientes, quia vetus homo noſter ſimul crucifixus eſt, ut deſtruatur corpus peccati, ut ultra non ſerviamus peccato.* 2. Fidelis anima *foris*, extra mundum, ſtare debet, non jacere; à negotiorum ſæcularium tumultu, à carnalium hominum ſocietate ſecedere, ut Jeſum quærat: *Maria ſtabat ad monumentum foris.* 3. Fidelis anima profundere debet lacrymas ex amore pœnitente manantes, vel ex dolore de abſentia Sponſi cœleſtis: *Plorans.* 4. Lacrymas illius comitari debent humilitas, inclinatio cordis, inquiſitio Chriſti Domini: *Dum ergo fleret, inclinavit ſe, & proſpexit in monumentum.* 5. Cum fervore, pia ſolicitudine, & perſeverantia quærendus eſt Jeſus exemplo Magdalenæ. Monumentum vacuum jam viderat, jam ſublatum Dominum nuntiaverat; quid eſt, quòd ſe iterùm inclinat, iterùm videre deſiderat? Sed amanti ſemel aſpexiſſe non ſufficit: quia *Vis amoris intentionem multiplicat inquiſitionis. Quæſivit ergo priùs, & minimè invenit: perſeveravit, ut quæreret, unde & contigit, ut inveniret: actumque eſt, ut deſideria dilata creſcerent, & creſcentia caperent quod inveniſſent.* Hinc Sponſa in Canticis ait: *In lectulo meo per noctes quæſivi, quem diligit anima mea: quæſivi illum, & non inveni. Invenerunt me vigiles qui cuſtodiunt civitatem.*

Coloſſ. 3. 2. Tim. 2. 11. Rom. 6. 4. & ſeq.

S. Gregor. M. hom. 25. in Euang.

Cantic. 3.

Cantic.3. *vitatem. Num quem diligit anima mea, vidistis? Paulum cùm pertransissem eos, inveni quem diligit anima mea.* Cœlestis Sponsus priùs non inveniendus quæritur, ut post inventus strictiùs teneatur. Sancta enim desideria, ut diximus, dilatione crescunt. Si autem dilatione deficiunt, desideria non fuerunt. 6. Omnes fidelis animæ cogitationes & affectiones defixæ esse debent in Deo & Salvatore nostro Christo Jesu, exemplo Magdalenæ, quam nec Angelorum visio & consolatio detinet, quò minùs cogitet de Jesu, & illum quærat. *Hæc cùm dixisset, conversa est retrorsum, &c.* & sibi fingit eum, quem putat hortulanum, in corde ejus legere nomen ejus quem quærit & diligit: Adeò amore suo occupata est. *Domine, si tu sustulisti eum, dicito mihi ubi posuisti eum.* 7. Animæ fidelis amor generosus nullis difficultatibus terretur, cùm pietatis opus agressa est. Omnia enim possibilia sunt amanti. Ubi amatur, aut non laboratur, aut ipse labor amatur. Omnia vincit amor. *Et ego eum tollam.*

Fideles animas illum sincerè, fideliter, humiliter, perseveranter quærentes, ob illius absentiam gementes variis modis Christus Jesus consolatur. 1. Per Ministros suos, per sanctos Sacerdotes & Pastores, qui Angelorum ministerium obeunt, sedentes ad tumulum Jesu: *Et vidit duos Angelos in albis, sedentes.... Dicunt ei, Mulier quid ploras?* 2. Illas consolatur præsentia sua, quamvis non manifesta, nec sensibili, seu sub propria specie, sed sub aliena, in Sacramento Eucharistiæ: *Vidit Jesum stantem, & non sciebat, quia Jesus est.* Nescit anima Jesum esse, si sensus, rationemque interroget. 3. Illas consolatur verbo suo: *Mulier quid ploras? Quem quæris?* Vocat eas nomine suo, familiariter cum ipsis colloquitur: *Dicit ei Jesus: Maria.* 4. Illas consolatur interioribus illustrationibus, & spiritalibus deliciis, quarum gustu agnoscentes illum in corde suo præsentem, illum unum audire sibi proponunt, ut magistrum, illi uni, ut sponso, adhærere, illi uni, ut domino, famulari: *Conversa illa dicit ei: Rabboni (quod dicitur Magister.)* 5. Fideles animas cõsolatur Jesus suorum sublimitatem Mysteriorum in meditatione & contemplatione illis aperiendo, tanta interdum luminis & gratiæ ubertate, ut aliis etiam ea nuntiare, & exponere valeant: *Nondum enim ascendi ad Patrem meum: vade autem ad fratres meos, & dic eis: Ascendo ad Patrem meum, & Patrem vestrum; Deum meum, & Deum vestrum.* 6. Fideles animas consolatur Jesus spe castorum amplexuum, quibus non in terris, sed in cœlo conglutinabuntur Dilecto suo. Id significavit Mariæ Magdalenæ dicens: *Noli me tangere, nondum enim ascendi ad Patrem meum:* id est, ut explicat S. Leo: *Nolo ut ad me corporaliter venias, nec ut me sensu carnis agnoscas. Ad sublimiora te differo, majora tibi præparo; cùm ad Patrem ascendero, tunc me perfectiùs veriùsque palpabis, apprehensura quod non tangis, & creditura quod non cernis.*

S. Leo ser. 71. de Ascens. Dom. 2.

19. *Cùm ergo serò esset die illo, una Sabbatorum, & fores essent clausæ, ubi erant Discipuli congregati propter metum Judæorum: venit Jesus, & stetit in medio, & dixit eis: Pax vobis.* Christi desideria efficacia, verba operatoria sunt. Pacem cùm adprecatur, largitur. *Pax vobis.* Pax Deum inter & homines sanguine ejus & morte sancita: reconciliatio hominum cum Deo ejus resurrectione consummata est. Hæc Mysterii utriusque gratia, quam Ecclesiæ suæ in domo una congregatæ annuntiat: *Pax vobis.* Infirmos adhuc & nutantes Discipulorum animos contra mundi terrores pacis suæ pignore confirmat & corroborat: *Pax vobis.* Deo per Christum Jesum Mediatorem nostrum reconciliati, pacem cum divina ejus Majestate servemus: *Nunc autem in Christo Jesu, vos qui aliquando eratis longè, facti estis propè in sanguine Christi. Ipse enim est pax nostra, qui fecit utraque unum, & medium parietem maceriæ solvens, inimicitias in carne sua, legem mandatorum decretis evacuans, ut duos condat in semetipso in unum novum hominem, faciens pacem, & reconciliet ambos in uno corpore Deo per crucem, interficiens inimicitias in semetipso. Et veniens evangelizabit vobis pacem, qui longè fuistis, & pacem iis qui propè.*

Ephes.2. *Quoniam per ipsum habemus accessum ambo in uno Spiritu ad Patrem..... Justificati ergo ex fide pacem habeamus ad Deum per Dominum nostrum Jesum Christum, per quem & accessum habemus per fidem in gratiam istam, in qua stamus, & gloriamur in spe gloriæ filiorum Dei.* Rom.5.1. Pacem in nobismetipsis habeamus, Dei legem diligentes & observantes: *Pax multa diligentibus legem tuam.* Ps.118. Pax enim non est impiis, quorum cor quasi mare fervens. Pax contra omni operanti bonum: pax enim justitiæ comes est, fructus Spiritus Sancti. Pacem denique cum omnibus habere & conservare studeamus: *Si fieri potest, quod ex vobis est, cum omnibus pacem habentes.* Rom.12.18. Sic Deus erit nobiscum; quia non est Deus dissensionis, sed pacis. Pax divinum planè bonum. Non tamen pax omnis amanda & complectenda est. Quædam enim dissensio optima, & quædam perniciosissima concordia. Illa dumtaxat bona & optanda est, quæ propter bonum initur, ac Deo nos conjungit: sic pacem cum hominibus servare debemus, ut erroribus & vitiis inimici semper simus. Concordia in malo pax non est: sic latrones & sicarii concordes sunt: Nulla vera pax, nisi apud illos, quos gratia & charitas Dei habitare facit unius moris in domo, quorum in medio stat Jesus, & ait: *Pax vobis;*

20. *Et cùm hoc dixisset, ostendit eis manus & latus.* Susceptа à Christo Jesu vulnera pacem nobis peperere runt: ostensa vulnera ad pacem nos hortantur. Vulnera pro nobis susceptа cœlo inferre maluit, abolere noluit, *Ut Deo Patri nostræ pretia libertatis ostenderet.* Clamant pro nobis non vindictam, ut sanguis Abel contra fratricidam; sed misericordiam & gratiam: *Accessistis ad Testamenti Novi Mediatorem Jesum, & sanguinis aspersionem melius loquentem quàm Abel.* Gratias agamus Salvatori, qui vulnera nostri causa suscepit, servavit, ostendit. Amori nostro crucifixo mutuum amorem rependamus. Manus ejus, pedes, ac latus inspiciamus in omnibus angustiis & rebus adversis; ut pacem, tranquillitatem, & lætitiam interiorem ex sacris illis salutis nostræ fontibus hauriamus: *Gavisi sunt ergo Discipuli viso Domino.*

S. Ambr. in Luc. Hebr.12.24.

21. *Dixit ergo eis iterum: Pax vobis. Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.* Pastores & Prædicatores Euangelici ob eumdem finem, & iisdem conditionibus à Christo mittuntur, quibus Christus missus est à Patre, ut destruant errorem, doceant ac prædicent constanti animo veritatem, mundi corruptioni se totis viribus opponant, regnum Dei stabiliant, nutriant charitatem, vitæ sanctimonia omnibus præluceant, ad mundi odia perferenda, & persecutiones pro veritate & justitia sustinendas parati sint; nullis parcant laboribus pro gloria Dei, pro Ecclesiæ utilitatibus, pro salute animarum; gloriam suam non quærant, nec privata commoda, sed quæ Jesu Christi; se in omnibus exhibentes, ut fideles Dei ministros, & ad mortem usque certantes; in charitate, patientia, humilitate, mansuetudine collaborantes ad destructionem corporis peccati, ad ædificationem corporis Christi: *Sicut misit me Pater, & ego mitto vos.*

21. *Hæc cùm dixisset, insufflavit, & dixit eis: Accipite Spiritum Sanctum.* Christus Jesus, unum cum Patre Spiritus Sancti principium, eadem omnipotentia qua homini animam rationalem dedit, *Inspiravit in faciem ejus spiraculum vitæ, & factus est in animam vivientem;* nunc inspirat Christianis Spiritum Sanctum, velut alteram animam, & novæ spiritalisque vitæ principium. Ne te vivere putes, ò Christiane, nisi Spiritum Sanctum habeas. Formam habes hominis, sed non habes vitam. Porrò nisi Spiritu intùs vegeteris, frustra de forma gloriaris. Unde autem cognoscetur, te Spiritum Sanctum habere? Ex fructibus: *Fructus Spiritus est charitas, gaudium, pax, patientia, benignitas, bonitas, longanimitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas.... Si Spiritu vivimus, Spiritu & ambulemus.*

Genes.2.7. Gal.5.22.23.25.

33. *Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis: & quorum retinueritis, retenta sunt.* 1. Peccatorum remissionem sola à Deo elicere potest cordis vera conversio: 2. Non alibi quàm in solo gremio Catholicæ Ecclesiæ dimit-

S.Fulgentius, lib.1. de Remiss. Peccat. c.1.& 6.

mitti possunt peccata conversis. 3. In præsenti tantùm sæculo remissio omnium peccatorum conversis concedi potest. Tres hæ fidei veritates sunt.... Ministri ergo Pœnitentiæ probare debent ex pœnitentiæ fructibus an vera sit & sincera peccatorum conversio, ut nisi verè contritis & conversis peccata non remittant: alioquin eorum judicium à Deo, cujus Ministri sunt, ratum in cœlis non habetur, & illi ut suo abusi ministerio, & ut infideles bonorum Domini dispensatores, gravissimas pœnas dabunt: *Thesauro* enim *suo invigilat Deus, nec sinit obrepere indignos*. Qui igitur in peccata mortalia lapsi fuerint, & per confessionem ac pœnitentiam nequaquàm condignam satisfactionem egerint, sed adhuc in vetustate perdurant, *non se à nobis reconciliari posse existiment, nisi priùs veterem hominem cum suis actibus expolient, & novum induant, & ipsi in eodem novo homine (id est in Christo Iesu) nova creatura, (id est novi homines) per pœnitentiam fiant, sicut dudum per baptismum facti fuerant, ut hoc Apostoli dictum meritò illis conveniat:* Vetera transierunt, facta sunt omnia nova. *Si igitur condignam Deo pœnitentiam obtulistis de præteritis, & si adhuc eadem admittere non vultis; sed cum Dei gratiæ adjutorio in omni bonitate, justitia & veritate perseverare desideratis; tunc scire potestis, quòd noxia vetustate exuti, nova creatura facti estis, & verè cum Deo reconciliamini per Christum, & per nos, quibus dedit ministerium reconciliationis*. Frustra igitur daretur à Sacerdote absolutio, si peccator necdum factus esset nova creatura. Colligitur autem ex pœnitentia morumque immutatione, an factus sit nova creatura, & an illum Sacerdos ad Sacramentorum participationem per januam reconciliationis possit admittere. Nam si mortalium peccatorum reus in Confessione emendationem eorum sæpè spoponderit, & fidem sæpè fefellerit, vix prudenter colligi potest, ipsum mutatum esse in novam creaturam, eumque talem esse, de quo verè dicat: *Vetera transierunt, ecce facta sunt omnia nova*, nisi ex prævia morum & vitæ emendatione fecerit fidem, se à Deo factum esse novam creaturam. Omnes igitur peccata confessos solvere pro arbitrio non debent Sacerdotes Pœnitentiæ administrationi præfecti; sed aliquos pro meritis culparum ligare debent, & à Sacramentorum participatione arcere: *Videndum est, quæ culpa præcesserit, & quæ sit pœnitentia secuta post culpam, ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam visitat, illos Pastoris sententia absolvat. Tunc enim vera est absolutio Præsidentis, cùm æterni arbitrium sequitur Iudicis*.

Tertullian.

S. Eligius hom.4.

S.Greg.M.

26. 27. 28. *Et post dies octo, iterum erant Discipuli ejus intus, & Thomas cum eis. Venit Iesus januis clausis, & stetit in medio, & dixit: Pax vobis. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & infer manum tuam, & mitte in latus meum: & noli esse incredulus, sed fidelis.* Thomæ incredulitatem permisit Christus, ut Ecclesiæ fidem confirmaret, ut gratiæ suæ virtutem ostenderet. Poterat certè Christus Thomæ infidelitatem omnipotentia sua impedire; sed eam permitttere maluit, ut majus ex ea bonum eliceret, nempè majorem ipsius Apostoli fidem & humilitatem, majorem gratiæ suæ gloriam ac laudem, infidelium conversionem, credentium in fide confirmationem: *Egit miro modo superna clementia, ut Discipulus ille dubitans, dum in Magistro suo vulnera palparet carnis, in nobis vulnera sanaret infidelitatis. Plus enim nobis Thomæ infidelitas ad fidem, quàm fides credentium Discipulorum profuit: quia dum ille ad fidem palpando reducitur, nostra mens omni dubitatione postposita, in fide solidatur. Sic quippè Discipulum Dominus post resurrectionem suam dubitare permisit, sicut ante nativitatem suam habere Mariam Sponsum voluit, qui tamen ad ejus nuptias non pervenit. Nam ita factus est Discipulus dubitans & palpans testis veræ resurrectionis, sicut Sponsus Matris fuerat custos integerrimæ virginitatis*. O admirabilem Christi Jesu erga Thomam bonitatem & amorem! Tenebræ erant super faciem abyssi, & dixit Deus, Fiat lux. Propter ovem unam errantem venit iterùm ad Discipulos bonus Pastor. Clausa janua cordis ejus per ejus infidelitatem, stat in medio, fidei lucem creat, pacem largitur, qua frui non poterat infidelis manens: *Stetit in medio, & dixit: Pax vobis.* Propter unum Apostolum venit, eumque infidelem, pervicacem, Condiscipulorum suorum testimonio, imò Magistri ac Domini sui prædictioni ac promissis credere renuentem: propter illum iterat miraculum, quod octo abhinc diebus ediderat. Charitas Domini fortior est incredulitate Discipuli. Dixerat Thomas: *Nisi videro in manibus ejus fixuram clavorum, & mittam digitum meum in locum clavorum, & mittam manum meam in latus ejus, non credam.* Ejus infirmitati cœlestis Medicus condescendit. Age, experire, quod credere non vis. Mitte digitum & manum in vulnera, quæ tui causa servavi, ut incredulitati tuæ medeter. *Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus, sed fidelis....*

Quæ fuit Christi Jesu erga Thomam misericordia & charitas, eadem erga te est, Christiane frater. Propter te unum fecit, quod propter plurimos. Quoties ad te venit, lumine gratiæ suæ mentem tuam illustravit, cor tetigit, fidem tuam excitavit, pacem tibi obtulit, quam dare mundus non potest, qua nemo fruitur, quandiu peccatum ipsi dominatur: *Stetit in medio, & dixit: Pax vobis.* Tu verò mundo addictus, peccato irretitus, sensuum voluptatibus inescatus, divinæ gratiæ inspirationibus restitisti; servorum Dei testimonio credere noluisti, dicentium, *Vidimus Dominum*, experti sumus, jugum ejus suave esse & onus leve: Christi servitus, & mandatorum ejus observantia, vita secundùm Euangelii regulas instituta, longè suavior est vita hominum mundi moribus & cupiditatibus suis servientium. Dixisti ut Thomas, *Non credam*. *Ecce iterum* venit ad te Jesus, infirmitati tuæ condescendit, tibi pacem affert, vulnera ostendit pro te susceptа & conservata; incredulitatem, imbecillitatem fidei tibi amanter exprobrat: *Noli esse incredulus, sed fidelis*: Cum Thoma respondе: *Dominus meus, & Deus meus*. Fides tua humilis sit, prompta, ardens, perfecta. Cor sursum erige, fidem Deo, obedientiam exhibe Domino: *Dominus meus, & Deus meus*.

29. *Dixit ei Iesus: Quia vidisti me Thoma, credidisti: Beati qui non viderunt, & crediderunt*. Hæc nostra felicitas est, qui Christum in carne non vidimus, & tamen Euangelio credidimus. O nos beatos! si tamen fidem nostram operibus demonstremus. Ille etenim verè credit, qui exercet operibus, quod credit. Contra de his qui fidem nomine tenùs retinent, Paulus ait: *Confitentur se nosse Deum, factis autem negant*. Hinc Jacobus ait: *Fides sine operibus mortua est*. Hinc ad beatum Job de antiquo humani generis hoste Dominus dicit: *Absorbebit fluvium, & non mirabitur: & habet fiduciam, quòd influat Iordanis in os ejus*. Quis etenim per fluvium designatur, nisi humani generis fluxus? Quod videlicet genus ab ortu ad finem defluit & quasi aquæ more usque ad competentem terminum decurrit: *Omnes morimur, & quasi aquæ dilabimur in terram, quæ non revertuntur*. Quid per Jordanem, nisi baptizatorum forma signatur? Quia enim in Jordanis flumine ipse Auctor redemptionis nostræ baptizari dignatus est, rectè Jordanis nomine eorum multitudo exprimitur, qui intra Sacramentum baptismatis continentur. Antiquus ergo hostis generis humani fluvium absorbuit, quia à mundi origine usque ad Redemptoris adventum, vix paucis electis evadentibus, in ventrem suæ malitiæ genus humanum traxit. De quo rectè dicitur: *Absorbebit fluvium, & non mirabitur*: quia pro magno non habet, cùm infideles rapit. Sed grave est, quod subditur: *Et habet fiduciam, quòd influat Iordanis in os ejus*: Quia postquam infideles quosque à mundi origine rapuit, se posse decipere etiam fideles præsumit. Nam ore pestiferæ persuasionis eos quotidie devorat, in quibus à confessione fidei reproba vita discordat. Hæc pertimescite, hæc solicita mente cogitate. Paschalia festa peregimus, sed ita vivendum nobis est, ut pervenire ad æterna Festa mereamur. Transeunt cuncta, quæ temporaliter festiva celebrantur. Cavete, qui his solemnitatibus interestis, ne ab æterna so-

Tit.1. Jacob.5. Job.4.

« S.Greg.M. hom.26. in Euang.

2.Reg.14.

S.Greg. hom. 26. in euang.

lem-

„ lemnitate separemini. Quid prodest interesse festis ho-
„ minum, si deesse contingat festis Angelorum? Umbra
„ venturæ solemnitatis est solemnitas præsens. Idcircò
„ hanc annuè agimus, ut ad eam, quæ non est annua,
„ sed continua, perducamur. Cùm hæc statuto tempore
„ geritur, ad illius desiderium memoria nostra refricatur.
Ad magnam illam Resurrectionis octavam suspiremus, quæ in cœlo, per totam æternitatem celebrabitur, in qua Christus Jesus fidei nostræ consummator, Discipulis suis se manifestabit in gloria, illosque æterna pace donabit. Ibi solum negotium laus Dei erit, tota actio Halleluja. Hìc fatigamur canendo Halleluja. Odor nos quidam divinæ laudis, & illius quietis attingit; sed ex majore parte mortalitas premit. Oneroſa nobis est laus Dei propter molem corporis nostri. Plenitudo sine cessatione in Halleluja post hoc sæculum & post laborem erit. Dicamus ergo, quantùm possumus, ut semper dicere mereamur: *Ibi cibus noster Halleluja, potus Halleluja, actio quietis Halleluja, totum gaudium erit Halleluja, id est, laus Dei. Quis enim laudat aliquid sine defectu, nisi qui fruitur sine fastidio? Quantum ergo erit robur in mente, quanta immortalitas & firmitas in corpore, ut neque mentis deficiat intentio in contemplatione Dei, neque membra succumbant in continuatione laudis Dei?* .... Tunc erit Halleluja in re, modò autem in spe. Spes cantat, amor cantat modò, amor cantabit & tunc: *Sed modò cantat amor esuriens, tunc cantabit amor fruens.* Halleluja. Laudemus Dominum vita & lingua, corde & ore, vocibus & moribus. Sic enim sibi dici vult Deus Halleluja, ut non sit in laudante discordia. Concordent ergo priùs in nobis ipsis lingua cum vita, os cum conscientia. Concordent voces cum moribus, ne fortè bonæ voces testimonium dicant contra malos mores. O felix Halleluja in cœlo, ubi templum Dei Angeli sunt! *Ibi enim concordia summa laudantium, ubi est exultatio secura cantantium, ubi nulla lex in membris repugnans legi mentis; ubi non est rixa cupiditatis, in qua periclitetur victoria charitatis.* Hæc beatitudo illis à Christo parata, *Qui non viderunt & crediderunt*, ac in fide per dilectionem operante perseverarunt.

S. August. serm. 252. alias de Diverbis cap. 9.

Idem t. 255.

Idem t. 256.

CAPUT XXI.

Sensus Litteralis.

1.2. *Postea manifestavit se iterum Jesus Discipulis* 3. *ad Mare Tiberiadis: manifestavit autem sic.* Postquam Christus Thomæ totique Apostolorum collegio se conspicuum præbuit, se rursùs manifestavit Discipulis ad Mare Tiberiadis, in Galilæa, quò venturum se dixerat. Manifestavit autem se hoc modo; *Erant simul Simon Petrus, & Thomas qui dicitur Didymus, & Nathanael qui erat à Cana Galilææ, & filii Zebedæi, & alii ex Discipulis ejus duo*: quorum nomina frustra quærerentur, cùm ea siluerit S. Euangelista. *Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari*: Volo ire piscatum: *Dicunt ei: Venimus & nos tecum*: Et nos itineris tui & laboris socii esse volumus. Innocentem artem, ad victum, qui aliunde non suppetebat, comparandum exercuerunt, ne cui graves essent, aut in otio degentes, eleemosynis ad pauperum invalidorum sustentationem præcipuè erogandis alerentur. *Et exierunt* ex hospitio, *& ascenderunt in navim*, ibi relictam: *& illa nocte nihil prendiderunt.* Dei providentia factum est, ut hac nocte nihil caperent, quamvis nox tempus sit opportunum piscationi.

Matt. 28. 7.

4.5.6. *Mane autem facto stetit Jesus in littore: non tamen cognoverunt* statim *Discipuli, quia Jesus est. Dixit ergo eis Jesus*, blandè ac familiariter eos compellans: *Pueri, numquid pulmentarium habetis?* Aliquid ne obsonii habetis, ex piscatione vestra? *Responderunt ei: Non. Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis.* Cùm à piscatione reverterentur, & propè littus essent, ubi minor erat spes inveniendi, uno retis jactu tot pisces illos capturos spondet, quanti sufficerent, si ad navigii dexteram rete jaciant. Qua admonitione se omniscium esse significat. *Miserunt ergo* rete, jussui Domini obedientes; *& jam non valebant illud retrahere præ multitudine piscium*, quibus onustum erat.

1. Reg. 19. 24. 2. Reg. 6. 20. Isai. 20. 2. Job. 22. 6.

7. *Dixit ergo Discipulus ille, quem diligebat Jesus, Petro: Dominus est.* Illum nempè ex miraculo primus omnium agnoverat, ipso Domino intùs illuminante & admonente. *Simon Petrus cum audisset, quia Dominus est, tunica succinxit se (erat enim nudus) & misit se in Mare*, ut citiùs ad Jesum perveniret. Erat autem tunica vestis superior, quæ stola dicitur, sive toga. Hanc induit Petrus, ut honestiori & modestiori habitu se Christo sisteret: sed illam constrinxit, ne impedimento esset natando. Quod ergo hìc de Petro ait Euangelista (*erat enim nudus*) non sic intelligendum est, quasi nudus omninò esset in navi cum sociis, sed quòd superiorem vestem abjecisset, ut commodiùs piscaretur. Hebræis enim nudum dici, qui toga exutus, interula solùm indutus est, ex parallelis Scripturæ sacræ locis constat. Ita Saul nudus prophetasse, David nudus saltasse, Isaias nudus ambulasse dicitur. Sic in libro Job dicitur: *Nudos spoliasti vestibus.*

8.9. *Alii autem Discipuli navigio venerunt (non enim longè erant à terra, sed quasi cubitis ducentis) trahentes rete piscium*, id est, piscibus plenum, cujus tantum pondus erat, ut non posset è mari sustolli in navim.... Proprios mores referunt Petrus & Joannes: ille fervention, hic altior erat: ille vehementior, hic perspicacior: ideò Joannes prior agnovit Jesum, Petrus prior ad eum properavit, præ amore & desiderio Dominicæ præsentiæ moram navigii non sustinens: *Ut ergo descenderunt in terram, viderunt prunas positas, & piscem superpositum, & panem*, novo miraculo Domini Jesu omnipotentiam confirmante. An verò ex nihilo, an ex subjecta materia hæc produxerit, incertum.

S. Jo. Chrys. hom. 86. in Joann.

10.11. *Dicit eis Jesus: Afferte de piscibus quos prendidistis nunc*; ut ex magnitudine miraculi virtutem ejus magis cognoscerent. *Ascendit Simon Petrus*, in navim, ut totius piscationis præfectus, *& traxit rete in terram, plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus.* A Petro & sociis id factum, sed ipse solus, ut cæterorum dux, nominatur. *Et cùm tanti essent*, tot numero, tanti mole, *non est scissum rete*; quod tertium miraculum fuit.

12.13.14. *Dicit eis Jesus: Venite, prandete.* Nocturno piscationis labore defatigati estis, tempus est, ut reficiamini. Simul autem cum ipsis cibum sumpsisse Jesum intelligendum est, ut redivivi corporis sui veritatem confirmaret. *Et nemo audebat discumbentium interrogare eum, Tu quis es? scientes, quia Dominus est.* Quamquam conspectus erat olim viso augustior, nemo tamen ausus est eum interrogare, quis esset: adeò evidens illis erat esse Dominum Jesum. *Et venit Jesus, & accipit panem, & dat eis, & piscem similiter*: unicuique distribuens, ut pater familias. *Hoc jam tertiò manifestatus est Jesus Discipulis suis, cùm resurrexisset à mortuis.* Primùm apparuit diversis ipso resurrectionis die, iterùm die octavo, Thomæ & cæteris Discipulis unà congregatis; nunc tertiùm.

Act. 1. 4. & 10. 41.

15. *Cùm ergo prandissent, dicit Simoni Petro Jesus: Simon Joannis* fili, *diligis me plus his?* Condiscipulis tuis præsentibus, ut olim fidenter professus, & ut projectione tua in mare, ut ad me certiùs pervenires, significasti? *Dicit ei: Etiam Domine, tu scis quia amo te.*

Non

Matth.26.33. S.Aug. s.143. aliàs 25. de Sanctis.

Non addit plus his. Lapsus eum modestiorem fecerat. Sufficit ei testimonium perhibere cordi suo, noluit esse judex cordis alieni. *Dicit ei*, Jesus: *Pasce agnos meos.* Fideles suos agnos & oves promiscuè vocat. Pasce, id est, rege ut Pastor. *Pasce*, id est, ipsis, non tibi consule: *Pasce agnos meos*, non tuos. Quam vocum vim se optimè intellexisse Petrus demonstrat: *Pascite qui*

1. Petr. 5. 2. 3. 4.

in vobis est gregem Dei, providentes non coactè, sed spontaneè secundum Deum: neque turpis lucri gratia, sed voluntariè: neque ut dominantes in cleris, sed forma facti gregis ex animo. Et cùm apparuerit Princeps Pastorum, percipietis immarcescibilem gloriæ coronam.

16. 17. *Dicit ei iterum Iesus: Simon Ioannis, diligis me? Ait illi: Etiam Domine, tu scis, quia amo te.* Corda enim omnium nosti, & quo te prosequor, amorem dedisti. *Dicit ei*, Jesus: *Pasce agnos meos*: Doce ac rege fideles meos ex utroque populo, Judaico & Gentili. *Dicit ei tertiò: Simon Ioannis, amas me?* Ter interrogat, ut amoris trina professione trinam expiet negationem. *Contristatus est Petrus, quia dixit ei tertiò, Amas*

S.Chrys. ho. 81. in Io.

me? Timebat scilicet, ne Jesus, cui notior erat, quàm sibi ipsi, nosset aliquem in ipso amoris defectum, aut ipsum non perseveraturum in charitate prævideret. *Et*

B.Theodor. de Charitate, Tom.4.p.688.

dixit ei, Petrus: *Domine, tu omnia nosti: tu scis, quia amo te.* Quòd amem te, & scis, & testimonium præbes. In dilectione autem an permansurus sim, clariùs ipse nosti: nihil enim ego de futuris dixerim, neque de iis quæ non novi, decertabo: ipsa doctus sum experientia, non contradicere Domino. Tu verò fons veritatis, tu abyssus intelligentiæ, tuis insistere statutis edoctus sum, in te quidem confidere, verumtamen non altum sapere, sed timere. *Dixit ei* Jesus: *Pasce oves meas.* Agnos & oves, filios & patres, plebes & Pastores, sive Episcopos in tota Ecclesia, per mundum universum diffundenda, Petri regimini committit. Hoc fundamento nititur Petri & Successorum ejus in Sede Apostolica primatus divino jure institutus. *Pasce*

S.Bern. lib.2. de Consider. c.8.

oves meas. Cui non planum non designasse aliquas, sed assignasse omnes? Nihil excipitur, ubi distinguitur nihil. Sunt quidem & alii cœli janitores, & gregum Pastores: sed tu tantò glorioſius, quantò & differentius utrumque præ cæteris nomen hæreditasti. *Habent illi sibi assignatos greges, singuli singulos: tibi universi creditì, uni unus. Nec modò ovium, sed & Pastorum tu unus omnium Pastor.*

18. 19. *Amen, amen dico tibi, Cùm esses junior, cingebas te, & ambulabas, ubi volebas*, expeditus ac liber, ut modò tunicam indutus & præcinctus ex navi in Mare te misisti, ut ad me citiùs venires, & iterùm in navim ascendisti, ut rete piscibus plenum traheres. *Cùm autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet, quò tu non vis*: Cogeris extendere manus tuas vinculis ab alio constringendas, & clavis configendas in cruce: duceris ad mortem, repugnante naturali voluntate. His verbis igitur Petrum in charitate perseveraturum, & Martyrium crucis Dei causa perpessurum, Christus prædicens, veram esse Petri responsionem, & trinam amoris professionem ab illo editam, confirmat. *Hoc autem dixit, significans, qua morte clarificaturus esset Deum*: Quo genere mortis Deum glorificaturus esset. *Et cùm hoc dixisset, dicit ei: Sequere me.* Et hoc tibi signum, quòd me sequeris in cruce.

20. 21. 22. *Conversus Petrus*, id est retro respiciens, *vidit illum Discipulum quem diligebat Iesus, sequentem*, scilicet Joannem ipsum, *qui & recubuit in cœna super pectus ejus, & dixit: Domine, quis est qui tradet te?* Tanti favores Joanni à Christo exhibiti hoc loco repetuntur, quia Petro in animum tunc venerunt, ut crederet, hunc in diligendo Christo sibi non esse imparem. Quare, cùm ipse post trinam amoris professionem accepisset prædictionem ferendæ mortis ad Domini exemplum, curiositate quadam humani ingenii, & dilecto Discipulo rem gratam se facturum arbitratus, interrogat, quid de ipso sit futurũ. *Hunc ergo cùm vidisset Petrus, dixit Iesu: Domine, hic autem quid?* Quem exitum habebit? *Dicit ei Iesus: Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te? Tu me sequere.* Legendum, *Si eum volo manere*, constat ex Græco Textu, Syriaca Versione, & melioris notæ Codicibus Latinis. Sensus est, *Si eum volo manere* in vita, *donec veniam*, hora quam decrevi, illum placida morte ad æternam beatitudinem evocaturus, *Quid ad te? Tu me sequere.* Tuum non est alienis te ingerere negotiis, aut abdita scrutari; sed me compellantem sequi.

S. Chrys. ho. 87. S.Cyrill. lib. 12. in Joan. p. 1121.1122. S.Hier. libr. Cont. Jovin. c.14.

23. *Exiit ergo sermo inter fratres*, rumor inter Discipulos permanavit, *Quia Discipulus ille non moritur*, Joannem moriturum non esse. *Et non dixit Iesus: Non moritur*. Sensum verborum Christi non fuerant assecuti, non quòd essent ambigua, sed quòd non satis attenderent, aut tardioris adhuc intellectus essent. Non dixerat quippè Jesus, Joannem mortem non subiturum; *sed, Si eum volo manere*, si eum volo superstitem esse, *donec veniam, quid ad te?* Quid tua refert? Mortuum esse S. Joannem Euangelistam, certissimè probant testimonia Polycratis Ephesini Episcopi, qui discipulos ipsius viderat, S. Irenæi Episcopi & martyris, Tertulliani, S. Hippolyti, Origenis, Dionysii Alexandrini, S. Joannis Chrysostomi, S. Augustini, Cœlestini I. & totius Concilii Ephesini Oecumenici. S. Joannis immortalitati faviſſe videri posset S. Ambrosius in Psalmum 45. ubi hæc leguntur: *Antichristus ex abysso ascendit, ut adversùs Eliam, atque Enoch, atque Ioannem, qui propter testimonium Domini Iesu terris sunt redditi, præliaretur, ut legimus in Ioannis Apocalypsi.* Verùm nomen Joannis hoc loco ab omnibus Manuscriptis abesse, uno excepto, & solos Eliam & Enoch memorari, monent eruditi S. Ambrosii Editores & Illustratores, Ascetæ Benedictini Congregationis S. Mauri.

Polycrat. Apud Euseb. lib.3.c.31. S.Ireo. apud eumdem lib. 3.c.23. Orig. apud eumd.l.3.c.1. Dionys.Ale. apud eumd. lib.7.c.25. Tertull. lib. de Anima, c. 50. Hypol.lib.de Antich. Hieron. de Viris Illust. c.9.

24. *Hic est Discipulus ille qui testimonium perhibet de his*, quæ vidit, & audivit, nihil de suo dicens; *& scripsit hæc*, tum paulò ante narrata, cùm toto libro: *& verum est testimonium ejus*, firmum, irrefragabile, ut testis ocularis, & ab ipsa Veritate, cujus Discipulus est, edocti.

S.Chrys. ho. 26. in Epist. ad Hebr. S.Aug.tr.124 in Ioan. S.Cyrill.Ale. ho.in Transf. Christi, T.5.

25. *Sunt autem & alia multa, quæ fecit Iesus*, miracula, *quæ si scribantur per singula*, si recensentur sigillatim, *nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.* Hyperbole est sacris Litteris non infrequens. Multa quippè miraculorum millia edita sunt à Christo Jesu Salvatore nostro: sed illustriora tantùm à Sanctis Euangelistis scripta sunt, & per quæ maximè possent auditores ad incorruptam fidem firmari, & doctrina tam morum, quàm dogmatum institui. In hujusmodi porrò locutionibus hyperbolicis nec mendacium est, nec æquivocatio, sed figura, qua

S.Cyrill. S.Aug.tr.124 in Joan.

S.August.

salvarerum fide, plerumque verba excedere videntur fidem. Quod non fit, quando aliquid quod erat obscurum vel dubium, causa & ratione reddita exponitur: sed quando quod apertum est, vel augetur vel extenuatur; nec tamen à tramite significandæ veritatis erratur: quoniam sic verba rem quæ indicatur excedunt, ut voluntas loquentis nec fallentis appareat, qui novit quousque credatur, à quo ultra quàm credendum est, vel minuitur loquendo aliquid, vel augetur.

Sensus Moralis.

3.6. *Dicit eis Simon Petrus: Vado piscari. Dicunt ei: Venimus & nos tecum. Et exierunt, & ascenderunt in navim: & illa nocte nihil prendiderunt.* Hæc piscatio figura est Euangelicæ prædicationis, in qua Petrus Dux est cæterorum. Magni labores in sacro Ministerio regiminis animarum, & prædicationis Euangelicæ subeundi: tota nocte vitæ hujus mortalis laborandum: nec movere debet Euangelicos operarios exiguus piscationis mysticæ fructus, sed humanum laborem frustra esse cogitare debent, nisi Jesus stans in littore, sua gratia laborantibus in Mari benedicat. *Dicit eis: Mittite in dexteram navigii rete, & invenietis.*

In

In dexteram navigii retia jaci jubet, certam conversionem & fidem eorum significans, qui ad dexteram sunt collocandi. *Crediderunt* enim, *quotquot præordinati erant ad vitam æternam*; & credent qui supersunt: ideò non ait: Mittite in dexteram vestram, sed in dexteram navigii; multi enim ad sinistram sunt navigii, qui nobis sunt ad dexteram; & è contrario ad dexteram navigii, qui nobis sunt ad sinistram. Multi convertuntur & salvantur, quos convertendos minùs sperabamus: multi retrocedunt & damnantur, de quorum salute confidebamus. *Miserunt ergo, & jam non valebant illud retrahere præ multitudine piscium.* Quod maximæ hominum capturæ per Apostolos faciendæ, & ad Ecclesiam primitivorum, quæ est in cœlis, adducendæ præsagium fuit.

10. *Dicit eis Jesus: Afferte de piscibus, quos prendidistis nunc.* Christus ex piscibus à se productis, & aliis quos Apostoli ceperant, communes facit epulas, ut sic ostendat & eos, quos ipse converterat, & quos Apostolorum ministerio erat conversurus, cœlesti convivio offerendos, & Christo Jesu æternùm incorporandos, ut unum sint illius corpus, unus cum illo Christus: *Caput* enim *& membra unus est Christus;* ut S. Augustinus identidem inculcat. S. August.

11. *Ascendit Simon Petrus, & traxit rete in terram plenum magnis piscibus centum quinquaginta tribus.* Manu Petri, manu Pastorum trahi debent in terram, à fluxis nimirùm sæculi voluptatibus, & occasionibus peccati, ad stabilem & firmam Christianæ justitiæ professionem. *Et cùm tanti essent, non est scissum rete.* Duabus piscationibus, quarum una facta est inititio prædicationis Christi, altera post ejus resurrectionem, duos Ecclesiæ status significari, S. Augustinus docet: prima statum Ecclesiæ in hoc sæculo militantis, altera statum Ecclesiæ in futuro sæculo triumphantis. Prima piscium captura bonos & malos significat, quos nunc habet Ecclesia; ista verò tantummodò bonos, quos habebit in æternum, completa in fine hujus sæculi resurrectione mortuorum. Ibi Jesus non sicut hic in littore stabat quando jussit pisces capi, sed ascendens in unam navim quæ erat Simonis, rogavit eum, ut à terra reduceret pusillum, & in ea sedens docebat turbas: ut cessavit autem loqui, dixit ad Simonem: *Duc in altum, & laxate retia vestra in capturam.* Et illic quod captum est piscium, in naviculis fuit; non sicut hìc rete extraxerunt in terram. His signis ibi Ecclesia in hoc sæculo, hìc verò in fine sæculi figurata est: ideò illud ante, hoc post resurrectionem Domini factum est; quia ibi nos Christus significavit vocatos, hìc resuscitatos. Ibi retia non mittuntur in dexteram, ne solos significent bonos; nec in sinistram, ne solos malos; sed indifferenter, *Laxate*, inquit, *retia vestra in capturam*, ut permixtos intelligamus bonos & malos: hìc autem, inquit, *Mittite in dexteram navigii rete*, ut significaret eos qui stabant ad dexteram, solos bonos. Ibi rete propter significanda schismata rumpebatur: hìc verò, quoniam tunc jam in illa summa pace Sanctorum nulla erunt Schismata, Euangelista dixit, *Et cùm tanti essent, non est scissum rete*: tamquam primam piscationem respiciens, in qua scissum est, & in illius mali comparatione commendans hoc bonum. Ibi capta est multitudo piscium tanta, ut impleta duo navigia mergerentur, id est, in submersionem premerentur: non enim mersa sunt, sed tamen periclitata. Unde enim existunt in Ecclesia, tanta quæ gemimus: nisi cùm tantæ multitudini obsisti non potest, quæ ad submergendam propemodum disciplinam intrat cum moribus suis à sanctorum itinere penitùs alienis? Hìc autem miserunt rete in dexteram partem, *& jam non valebant illud trahere præ multitudine piscium.* Quid est, *jam non valebant illud trahere*, nisi quia illi qui pertinent ad resurrectionem vitæ, id est, ad dexteram, & intra Christiani nominis retia defunguntur, nonnisi in littore, id est, in fine sæculi, cùm resurrexerint, apparebunt? Idcò non valuerunt sic trahere retia, ut in navem refunderent, quos ceperant pisces; sicut de illis omnibus factum est, quibus rete disruptum, & naviculæ prælæ sunt. Habet autem istos dextros Ecclesia post finem vitæ hujus in somno pacis, velut in profundo latentes, donec ad littus rete perveniat, quò trahebatur. Luc. 5. S. August. tr. 122. in Jo. n. 7. Vide & ser. 248. 249. 250. 251. 252. Editionis novissimæ Paris. Asceterum. B. Cong. S. Mauri.

15. *Cùm ergo prandissent, dicit Simoni Petro Jesus: Simon Joannis, diligis me plus his? Dicit ei: Etiam Domine, tu scis, quia amo te. Dicit ei: Pasce agnos meos.* Trepidavit Petrus, & negavit ter. Cordis inspector vult audire, quòd ametur, & parum est semel. Interrogat hoc, audit propè cum tædio ipsius Petri. Miratur enim interrogari se à præscio toties, cùm semel sufficeret respondere etiam nescienti. Sed tamquam diceret Dominus: *Expecto, numerus legitimus impleatur: tertiò confiteatur per amorem, quia ter negaverat per timorem.* S. Aug. ser. 13. aliàs 11. 37. inter 50.

Diligis me plus his? Pasce oves meas. Sit amoris officium pascere Dominicum gregem, si fuit timoris indicium negare Pastorem. *Qui hoc animo pascunt oves Christi, ut suas velint esse, non Christi, se convincuntur amare, non Christum; vel gloriandi, vel dominandi, vel acquirendi cupiditate, non obediendi & subveniendi & Deo placendi charitate.* Contra hos ergo vigilat toties inculcata ista vox Christi, quos Apostolus gemit sua quærere, non quæ Jesu Christi. *Nam quid est aliud, Diligis me? Pasce oves meas, quàm si diceretur, Si me diligis, non te pascere cogita, sed oves meas, sicut meas pasce, non sicut tuas; gloriam meam in eis quære, non tuam; dominium meum, non tuum; lucra mea, non tua?* ne sis ex iis de quibus ait Apostolus: *Erunt homines seipsos amantes, amatores pecuniæ, elati, superbi, blasphemi, parentibus non obedientes, ingrati, scelesti, irreligiosi, sine affectione, detractores, incontinentes, immites, sine benignitate, proditores, procaces, cæcati, voluptatum amatores magis quam Dei, habentes speciem pietatis, virtutem autem ejus abnegantes.* Hæc omnia mala ab eo velut fonte manant, quòd primum posuit, *seipsos amantes.* Non ergo nos, sed Dominum amemus: & in pascendis ejus ovibus, ea quæ sunt ejus, non ea quæ sunt nostra, quæramus. *Nescio quo enim inexplicabili modo, quisquis se ipsum, non Deum amat, non se amat; & quisquis Deum, non seipsum amat, ipse se amat. Qui enim non potest vivere de se, moritur utique amando se: non ergo se amat, qui ne vivat, se amat. Cùm verò ille diligitur, de quo vivitur, non se diligendo magis diligit, qui propterea non se diligit, ut eum diligat, de quo vivit.* Non sint ergo se ipsos amantes, qui pascunt oves Christi, ne tamquam suas, sed tamquam ipsius eas pascant; & velint ex illis sua lucra conquirere, sicut amatores pecuniæ; vel eis dominari, sicut elati; vel gloriari de honoribus, quos ab eis sumunt, sicut superbi; vel in tantum progredi, ut etiam hæreses faciant, sicut blasphemi; nec cedant sanctis Patribus, sicut parentibus, non obedientes; & eis qui eos corrigere volunt, quia perire nolunt, mala pro bonis reddant, sicut ingrati; interficiant animas & suas & alienas, sicut scelesti; materna Ecclesiæ viscera dissipent, sicut irreligiosi; non compatiantur infirmis, sicut sine affectione; famam sanctorum maculare conentur, sicut detractores; cupiditates pessimas non refrenent, sicut incontinentes; exerceant lites, sicut immites; nesciant subvenire, sicut sine benignitate; indicent inimicis piorum, quæ occultanda cognoverint, sicut proditores; humanam verecundiam inverecunda exagitatione perturbent, sicut procaces; non intelligant, neque quæ loquuntur, neque de quibus affirmant, sicut cæcati; lætitias carnales spiritalibus gaudiis anteponant, sicut voluptatum amatores magis quàm Dei. Hæc enim atque hujusmodi vitia, sive uni homini accidant omnia, sive his alia, illis alia dominentur, ex illa radice quodammodo pullulant, cùm sunt homines se ipsos amantes. Quod vitium maximè cavendum est eis qui pascunt oves Christi, ne sua quærant, non quæ Jesu Christi; & in usus cupiditatum suarum conferant, pro quibus sanguis fusus est Christi. Cujus amor in eo qui pascit oves ejus, in tam magnum debet spiritaliter crescere ardorem, ut vincat etiam mortis naturalem timorem, quo mori nolumus, & quando cum Christo vivere volumus. S. Aug. ser. 13. aliàs de Temp. 149. S. Aug. tr. 123. in Joan. Philip. 2. 21. 2. Tim. 3. 2. &c.

Diligis me? Pasce agnos meos, pasce oves meas. Tamquam diceret: Quid mihi retribuis, quia diligis me? Di-

„ Dilectionem tuam ostende in ovibus meis. Quid mihi
„ præstas, quia diligis me, quando ego tibi præstiti, ut
„ diligeres me? Sed dilectionem tuam erga me habes ubi
„ ostendas, habes ubi exerceas: *Pasce agnos meos*. Quá-
„ liter autem essent pascendi agni Dominici, oves tanto
„ pretio comparatæ quanta essent dilectione pascendæ, in
„ consequentibus demonstravit. Postquam enim Petrus
„ impleto legitimo numero trinæ responsionis, professus
„ est se esse Domini dilectorem, commendatis sibi ovibus
„ ejus, audit de sua futura passione. Hic demonstravit
„ Dominus, sic diligendas oves suas ab eis, quibus eas
„ commendat, ut parati sint mori pro eis. Unde S. Jo-
1. Joan. 3. 16. annes ait: *Sicut pro nobis Christus animam suam posuit, sic & nos debemus pro fratribus animas ponere.*

18. 19. *Amen, amen dico tibi, Cùm esses junior, cingebas te, & ambulabas, ubi volebas: cùm autem senueris, extendes manus tuas, & alius te cinget, & ducet, quò tu non vis. Hoc autem dixit, significans, qua morte clarificaturus esset Deum.* Hunc invenit exitum ille negator & amator; *præsumendo elatus, negando prostratus, flendo purgatus, confitendo probatus, patiendo coronatus: hunc invenit exitum, ut pro ejus nomine perfecta dilectione moreretur, cum quo se moriturum perversa festinatione promiserat. Faciat ejus resurrectione firmatus, quod immaturè pollicebatur infirmus. Hoc enim oportebat, ut priùs Christus pro Petri salute, deinde Petrus pro Christi prædicatione moreretur.* Præposterum
„ fuit, quod audere cœperat humana temeritas; cùm
„ istum dispositum esset ordinem Veritas. Animam suam se
„ positurum pro Christo Petrus putabat, pro Liberatore
„ liberandus: cùm Christus venisset animam suam posi-
„ turus pro suis omnibus, in quibus erat & Petrus. Nunc
Joan. 13. 37. „ jam firmitas cordis ad suscipiendam mortem pro nomi-
„ ne Domini vera ipso donante sumatur, non falsa no-
„ bis errantibus præsumatur. Nunc est, ut vitæ hujus
„ non metuamus interitum, quia resurgente Domino
„ vitæ alterius præcessit exemplum. *Sequere me.* Chri-
stiani, præcipuè Pastores, in hoc totis viribus incum-
bere debent, ut Christum Jesum sequantur, imitentur,
operibus ac laboribus suis, nec non rerum adversarum,
persecutionum, & mortis etiam, si opus sit, tolerantia Deum glorificent. Repugnabit natura: *Sed molestia quantacumque sit mortis, debet eam vincere vis amoris, quo amatur ille, qui cùm sit vita nostra, etiam mortem voluit perferre pro nobis.* Si Pastor bonus qui posuit
animam suam pro ovibus suis, ex ipsis ovibus tam mul-
„ tos sibi Martyres fecit: quantò magis debent usque ad
„ mortem pro veritate certare, & usque ad sanguinem
„ adversùs peccatum, quibus oves ipsas pascendas, hoc
„ est, docendas regendasque committit?

S. Aug. tr. 123. in Joan.

22. *Dicit ei Jesus; Sic eum volo manere, donec veniam, quid ad te? Tu me sequere.* De aliis soliciti sint Pastores ex charitate, non ex curiositate. Illis consulant, illos juvent, ut Christianæ vitæ & sui status officia fideliter impleant: sed futuram illorum sortem Dei providentiæ relinquant & commendent, arcana Dei ne scrutentur. Christum amando, sequendo, pro veritate usque ad mortem certando felices se putent, & Deo gratias agant, cum pro ejus gloria aliquid patiuntur. Hæc vitæ activæ sors est, significatæ per Petrum. In Dei & Mysteriorum ejus cognitione interim proficiant, & cognitionis amorisque sui consummationem in futura vita expectent, illam prægustent, quantùm dederit Dominus; ad eam suspirent: quæ sors est vitæ contemplativæ significatæ per Joannem, ut egregiè S. Augustinus explicat. Duas vitas, inquit, sibi divinitùs prædicatas & commendatas novit Ecclesia, quarum
« S. August. tract. 124. in Joan. « una est in fide, altera in specie; una in tempore pere-
« grinationis, altera in æternitate mansionis; una in la-
« bore, altera in requie; una in via, altera in patria; una
« in opere actionis, altera in mercede contemplationis;
« una declinat à malo, & facit bonum; altera nullum ha-
« bet, à quo declinet, malum, & magnum habet, quo frua-
« tur, bonum; una cum hoste pugnat, altera sine hoste
« regnat; una fortis est in adversis, altera nihil sentit ad-
« versi; una carnales libidines frenat, altera spiritalibus
« delectationibus vacat; una est vincendi cura solicita,
« altera victoriæ pace secura; una in tentationibus adju-
« vatur, altera sine ulla tentatione in ipso Adjutore læ-
« tatur; una subvenit indigenti, altera ibi est, ubi nullum
« invenit indigentem; una aliena peccata, ut sua sibi
« ignoscantur, ignoscit; altera nec patitur, quod ignos-
« cat, nec facit, quod sibi poscat ignosci; una flagellatur
« malis, ne extollatur in bonis, altera tanta plenitudine
« gratiæ caret omni malo, ut sine ulla tentatione super-
« biæ cohæreat summo bono; una bona & mala discer-
« nit, altera quæ sola bona sunt cernit: ergo una bona
« est, sed adhuc misera; altera melior, & beata. Ista si-
« gnificata est per Apostolum Petrum, illa per Joannem.
« Tota hìc agitur ista usque in hujus sæculi finem, & illic
« invenit finem: differtur illa complenda post hujus sæ-
« culi finem, sed in futuro sæculo non habet finem. Ideò
« dicitur huic, *Sequere me*: de illo autem, *Sic eum vo-*
« *lo manere, donec veniam, quid ad te? Tu me sequere*:
« Id est, Tu me sequere per imitationem perferendi tem-
« poralia mala, ille maneat, donec sempiterna venio red-
« diturus bona. Perfecta me sequatur actio, informata
« meæ passionis exemplo; inchoata verò contemplatio
« maneat donec venio, perficienda cùm venero.

24. 25. *Hic est Discipulus ille, qui testimonium perhibet de his, & scripsit hæc: & scimus, quia verum est testimonium ejus. Sunt autem & alia multa quæ fecit Jesus, quæ si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.* Dilecti Discipuli tui, & aliorum Sanctorum Euangelii tui Scriptorum testimonium summa reverentia recipimus, Domine Jesu: quæcumque ab illis scripta sunt, firma & humili fide complectimur; quæ scripta non sunt, adoramus; quæ scripta sunt, da ut pro modulo nostro hìc capiamus, quantùm necesse est ad salutem; da ut Legem tuam Euangelicam diligamus & impleamus in via peregrinationis nostræ, ut Mysteriorum Euangelicorum veritatem in Patria contemplemur. Amen.

FINIS.

INDEX

INDEX RERUM ET VERBORUM.

A

ABlutio cordis, quando cibos sumimus, aut à foro, id est, à negotiis terrenis & sæcularibus conversationibus redimus, p. 823. num. 1.

Abnegatio sui, p. 469. In quo posita? p. 478. n. 15. p. 832. n. 5. p. 1027. p. 1035. n. 24.

Abrahæ filios de lapidibus Deus suscitavit, cum nos ex Gentibus ad fidem vocavit, pag. 47. & 971. n. 8. Abrahæ filios se esse Judæi gloriantur, p. 1312. Qui verè filii Abrahæ? ibid. Abraham Propheta erat, & diem Christi vidit, p. 1313. n. 56. *Antequam Abraham fieret*, Jesus Christus erat, p. 1314. Legitima hujus loci explicatio ex Patribus asserta adversùs neotericum Interpretem, ibid.

Absolutio. Illos dumtaxat debemus per Pastoralem sententiam solvere, quos Christum cognoscimus per suscitantem gratiam vivificare, p. 1335. Ligandi & solvendi potestas S. Petro, ut Ecclesiæ personam gerenti, & omnium Episcoporum capiti, & formæ, à Christo tradita, p. 475. n. 12. Apostolis & eorum Successoribus, p. 505. n. 14. Ea potestate abutuntur Sacerdotes, qui contra legem à Christo positam, & contra Ecclesiæ regulas absolvunt, aut ligant, ibid.

Accusatio Christi Jesu, consolatio est Christianorum, qui calumniam patiuntur, p. 1179.

Aceto potatur Christus Jesus, p. 1438. n. 28. 29.

Adam. A perditionis massa, quæ facta est per primum Adam, nemo discernitur, nisi per gratiam Mediatoris, hoc est in sanguine secundi Adam gratis justificatus, p. 1281.

Adolescens qui Christum ad Passionem ductum sequebatur amictus sindone, quis fuerit? p. 870. n. 9. Adolescens recedens à patre, & bona sua dissipans, peccatoris typus, p. 1103. & 1104.

Adoratio propriè dicta soli Deo debetur, p. 55. n. 8. Veri adoratores, p. 68. n. 7. p. 1288. n. 23. & 24. p. 1254. n. 22.

Adventus Christi triplex, p. 641. n. 4. & p. 867. n. 5.

Adversarius, cum quo in via concordia ineunda est, p. 87. n. 25.

Adulterium in corde, pag. 88. n. 26. Adulteri Christum & Ecclesiam singulariter inhonorant, pag. 815. n. 3. Aliquem hominem amare præ Christo, adulterium est, p. 1243. n. 29. Adultera mulier coram Christo sistitur, p. 1307. Hæc historia canonica est, p. 1308. Moraliter explicatur, p. 1315. & 1316. Adultera mulier typus erat Ecclesiæ ex gentibus idololatris colligendæ, & animæ cujuslibet peccatricis, p. 1317.

In Ægyptum cur fugit Christus? p. 23. Ægyptus præsentia Christi gustum quemdam sanctificationis adepta, ibid. Ex Ægypto Christus redit, p. 27. n. 13.

Æquivocationum & restrictionum mentalium patronis non favet Christi factum, qui Discipulis Emmauntem euntibus conspicuum se præbens, finxit se longiùs ire, p. 1185.

Ager figuli emptus ex pecunia, quæ Judæ proditori numerata, & ab ipso in templum projecta est, p. 726. n. 4. Dei providentia dirigente, pretium sanguinis Christi ad emendum agrum in sepulturam peregrinorum impensum est, pag. 741. n. 43. Hujus rei mysterium, ibid.

Agnus Dei Christus Jesus, pag. 1209. & 1210. Ejus unius sanguine omnes homines redimi potuerunt, p. 1218.

Agonia Christi in horto, p. 690. 691. 692. & p. 1169.

Alapa Jesu inflicta, p. 1430. & 1434.

Alienum est quod malè possidetur: malè autem possidet qui malè utitur, p. 544.

Amaritudines interiores, & consolationes animæ fidelis, p. 1187.

Ambitio potestatis à malo est, ordinatio potestatis à Deo, p. 54. n. 6. & pag. 55. n. 7. Sæpè quos vitia nulla delectant, facit ambitio criminosos, ibid. Ambitionis tentatio, pag. 68. n. 7. Caret ambitione religiosa devotio, ibid. Ambitio vilis, & indecora, pag. 563. n. 7. Radix æmulationis & murmurationis, p. 566. n. 11. Ambitio Ecclesiasticarum Dignitatum à Christo damnata, pag. 563. n. 8. & pag. 564. pag. 839. n. 3. & pag. 840. Ambitionis & superbiæ vulnus, quàm timendum & cavendum, Ecclesiasticis præsertim viris, p. 1072. n. 24.

Amicitiæ Christianæ officium, p. 991. n. 18. Exemplar in Christo Jesu Lazarum, & sorores ejus diligente, pag. 1349. n. 5. Saluti sæpè nostræ magis nocent amici, pag. 292. & 293. n. 20. Amicitiarum humanarum abusus, à Christo Jesu amicorum suorum desertionem patiente expiatus, p. 711.

Amor summus Dei in homines, p. 1232. num. 16. Amoris Dei erga homines argumenta, p. 1239. 1240. 1241. Deus non colitur, nisi amando, pag. 47. Sine amore Creatoris, nullis quisquam benè utitur creaturis, ibid. Amor quadripartitus Dei, seu quatuor amoris affectus, quibus omnia perrumpuntur obstacula, quæ impediunt, ne ad Christum accedamus, pag. 793. Amor Dei summa Religionis Christianæ, p. 1047. n. 27. & p. 1048. Mensura est remissionis peccatorum, p. 1044. Amoris Dei, & proximi præceptæ, p. 596. 597. 604. 605. 607. 857. n. 4. & 5. & p. 860. 1647. & 1048. V. *Dilectio*. Deus in nobis non faceret, quod amaret, nisi antequam id faceret, nos amaret, p. 1416.

Amor mundi impedit, ne Deus cognoscatur, pag. 1213. n. 10. Amor proprius interdum speciem pietatis obtendit, ne Christo fideliter & promptè pareamus, p. 1040. Amatores rerum temporalium Jesum apud se manere nolunt, p. 218. n. 22.

Andreas Joannis discipulus Christum sequitur, p. 1210. Simonem Petrum fratrem suum ad Jesum adducit, ibid. & p. 1220. n. 41. Petrus & Andreas primi novi Testamenti prædicatores electi, p. 59. 60.

Angaria, & angariare, p. 96. n. 36.

Angelus Incarnationem Christi nuntiat Mariæ Virgini, p. 902. Nativitatem Pastoribus, pag. 940. & 941. Magos monet, ne revertantur ad Herodem, p. 29. n. 9. Joseph, ut cum puero Jesu & matre ejus in Ægyptum fugiat, p. 22. n. 10. Ut in Judæam revertatur, pag. 27. n. 13. Angeli Christo ministrant, p. 56. Angelus Christum in agonia positum solatur, pag. 1169. Resurrectionem Christi nuntiat, pag. 760. num. 2. p. 761. n. 3. & 4. p. 767. & 768. num. 2. 3. & 4. Angeli custodes semper Deum vident, pag. 503. n. 8. Angelorum viæ, p. 517. n. 7.

Animarum immortalitas, pag. 595. num. 7. Unio Dei cum anima justi indissolubilis est ex parte Dei, p. 845. n. 2. Perditionis animarum causa triplex, pag. 1102. Ad earum conversionem tria præstanda, p. 1103.

Anna Prophetissa puerum Jesum Messiam ac Redemptorem Israeli promissum confitetur, & prædicat, pag. 946. n. 36. 37. 38. Anna Christianarum viduarum exemplar, p. 960. 961. n. 37. & 38.

Annas & Caiphas Principes Sacerdotum, p. 963. Ad Annam ductus Jesus, p. 1429.

Apostolorum vocatio, & electio, p. 258. n. 11. p. 271. n. 2. p. 797. n. 3. Missio, p. 260. 261. 815. 1025. Illis donum miraculorum Christus impertit, p. 257. n. 1. Christum piscatores ad Apostolatum vocaturum Prophetæ prædixerunt, p. 61. n. 18. Apostolorum elogium, ibid. Hos humanis laboribus Christus exercere voluit, ut indefessos redderet in divinis, pag. 62. n. 18. Illiteratos misit ad prædicandum, ne fides credentium non virtuti Dei, sed humanæ eloquentiæ tribueretur, ibid. Dei consilium pauperes piscatores ad fundandam Ecclesiam suam eligentis, pag. 69. n. 8. Ex Apostolorum vocatione documenta quinque ad mores informandos colliguntur, ibid. & p. 70. Apostoli sal terræ, lux mundi, civitas supra montem, pag. 78. & 79. Gentibus omnibus Leges Euangelicas intulerunt, Romanis Imperatoribus admirabiliores, qui subditas nationes adigere non potuerunt, ut Romanis Legibus viverent, p. 83. Ecclesiæ per Apostolos ignobiles, imperitos, infirmos fundatio, certissimum est veritatis Christianæ Religionis argumentum, pag. 273. Apostolorum magnanimitas, & fortitudo in consideratione persecutionum, quæ ipsis à Christo prænuntiantur, p. 281. n. 11. Eorum solatium, ibid. Imitandum Sacerdotibus, & Euangelii Prædicatoribus exemplum, ibid. Apostolorum fides, pag. 1292. Apostolorum charitas solicita de proximorum necessitatibus sublevandis. Hanc imitari debent Pastores & Sacerdotes, p. 429. n. 10. Apostolorum contentio de Primatu, p. 501. & 507. n. 1. pag. 835. n. 6. p. 1166. Illos ad humilitatem Christus informat puero in medio illorum constituto, p. 835. n. 6.

Apparitiones Christi à mortuis redivivi, p. 761. 762. 764. 883. 1183. 1184. & seqq. & p. 1448. & seqq. 1461. & seqq.

Aquæ in vinum conversæ miraculum, p. 1222.

Aqua viva, quam Christus se daturum promittit, p. 1246. 1247. Fons aquæ salientis in vitam æternam, ibid.

Aquilarum instar ad Christum Sancti convolabunt, p. 649. n. 17.

Archelaus Herodis Magni filius, non Rex, sed Ethnarcha constitutus ab Augusto Cæsare, dimidiæ paterni Regni parti regia potestate præfuit, p. 28. n. 14.

Arundo vento agitata, carnalium hominum typus, p. 317. 318. n. 15.

Avaritia radix omnium vitiorum, pag. 543. num. 11. pag. 703. num. 81 p. 720. num. 19. Christo Jesu persecutores semper peperit, p. 772. Difficilis conversio hominum pecuniæ, & lucris temporalibus addictorum, p. 795. n. 5. Maximè Publicanorum, ibid. Ab omni avaritia cavendum, p. 1065. n. 25. & p. 1072. Non solùm avarus est, qui rapit aliena, sed & qui cupidè servat sua, ibid.

Augusti edictum de universi orbis descriptione, p. 399.

B

BAbylonica transmigratio, p. 9.

Babyloniæ & Jerusalem duarum Civitatum mysticarum cives, p. 401. n. 19.

Baptismi institutio, pag. 764. num. 10. Vires, pag. 773. n. 11. Quanta baptismi gratia, p. 774. Quisquis baptizatus est, debitor est totius Legis Euangelicæ implendæ, ibid. num. 12. Spiritus Sanctus in-

invisibiliter in nos descendit in baptismo, pag.787. n.3. Spiritalis per baptismum regeneratio, ad salutè absolutè necessaria, p.1229. 1230.1237. 1238. Baptismus infantium, p.1339. Collatus ab improbis Ministris ratus est, p.1219. Quisquis baptizet, Christus baptizat, ibid. Baptismus sine charitate nihil prodest, ibid. Catechumeni ad baptismum non admittendi sine fide expressa Incarnationis, & Passionis Christi, p. 1035.

Baptismus Joannis è cœlo, an ex hominibus, p.575.n.13. & p.586.n. 13. & p.852.n.7. & p.1152.1153. Figura Baptismi Christi, ad illum præparans, p.783. & 1208.n.24. Baptismi Christi & Joannis discrimen, p.965.n.16.17. & p.970.n.3. p.974.n.16.

Baptismus Christi, p.966. 975.n.21. Cur Spiritus Sanctus in Jesum baptizatum, & orantem sub signo sensibili descendit? p.966. n.22.

Barabbas latro & homicida. Jesu cum Barabba comparatio contumeliosissima, p.729.730. & p.742.n.5. p.877.

Beatitudo hominis Christiani in cognitione, & amore Dei & Christi posita, p.479.n.10. Beatitudines Euangelicæ, p.71.72.73.74.75. & 76. p.994. n. 20.21. p.999. n.20. Beati qui audiunt verbum Dei, & custodiunt, pag.1054. & 1060. Beati qui non viderunt, & crediderunt, p.1450. & 1456.

Beelzebub Deus Accaronitarum, à musca nomen habens, p.342. n. 13. Beelzebub dæmonum Princeps, ibid.

Beneficentiam Christus jubet, cujus duo sunt officia, scilicet eleemosynam erogare, & mutuum dare petentibus & egentibus, p.96. n.37.

Beneficiorum curam animarum annexam habentium collatoribus, quæ observanda? p.801.

Bethania, an Bethabara, locus ubi S. Joannes baptizabat? p.1209.n. 28. Bethania, domus obedientiæ, figura Ecclesiæ, p.1363.

Bethleem domus panis. Natus in ea Jesus? p.951. In Bethleem & omnibus finibus ejus trucidati ab Herode infantes, p.24.25.26.

Blasphemia in Filium hominis, & in Spiritum Sanctum quid sit, & quomodo remittatur, vel non? p.344. & 345. n.19. p.1064. n.10. Blasphemiis lacessitur Jesus in Cruce pendens, p.734. 735. n.21. p.753. n.16.

Bonæ arboris fructus boni. Arbor bona, voluntas bona, p.47. & p. 68. num.9. & p.997. n.43. & 44. Non sufficit bona facere, sed & benè facere oportet ad vitam æternam consequendam, ibid. Fieri non potest, ut sterilitèr boni simus, ibid. Ut bonum beatificum sit, Dei amore opus est, ibid. Bonorum omnium radix charitas; malorum omnium radix cupiditas, p.186. n.10. Nemo se ex malo bonum per seipsum facit, ibid. Non est voluntas bona, quæ in aliis, vel in seipsa, non in Domino gloriatur, pag.182. Hæc Domini sententia: *Non potest arbor bona malos fructus facere, &c.* Manichæi & Pelagiani abutebantur, pag.168. n.9. Nemo bonus, nisi solus Deus, pag.529. n.13. Bonum quo verè bonus es, nec invitus accipis, nec invitus amittis, p.369.n.21.

Boanerges, nomen Zebedæi filiis à Christo impositum, p.797. n.3.

Booz in Christi Genealogia recensitus, quis fuerit? pag.7. Tres Booz perperàm commentus est Lyranus, ibid.

C

Cæci à Christo illuminati in domo, p.225. & 226. n.20. & seqq. Propè Jerico, p.559.560. n.16. 17. & p.1140. 1145. 1146. n.35. Cæci nati illuminatio, p.1323.1324. & seqq. Ejus obedientia, p. 1330. Pharisæos & Legisperitos sapientia vicit, parentes suos constantia, & confessione veritatis, p.1331.1332.n.15. Factus est Confessor Christi, ibid. Cæcus Bethsaidæ à Christo sensim curatus, p. 826. n.4. Ejusdem miraculi moralis explicatio, p.830. n.5. & pag. 831. Cæci tribus modis à Christo illuminati, p.1330. Omnis homo cæcus natus est secundùm mentem, p.1327. Peccatoris cæcitas, p.250. n.22. Ejus illuminatio, p.251. Nemo cæcus extra Ecclesiam illuminari potest, ibid. n.23. Cæcitas & obduratio cordis, præcedentium peccatorum pœnæ sunt, subsequentium causæ, p. 398. Quin & sæpiùs peccata sunt, pag.1328.1329. Firmitas in rerum temporalium amore, spiritualis cæcitatis causa, p. 398. Cæcitatis interioris per Christi gratiam curatio, p.567.568.569. & 570. n.13.14.15.16. & 17. Velamen cæcitatis super corda peccatorum extendit superbia, tollit humilitas, p.1368. n.37. Quid agendum, ut spiritualis cæcitas nostra à Jesu curetur, & inopia nostra ab eo sublevetur? p.850. n.11.

Cæcus cæcum ducens, pag.996. n.39. pag.1102. n.39. Cæci & duces cæcorum, qui secundùm traditiones, opiniones, & errores hominum, ac prudentiæ terrenæ & animalis principia, non secundùm legem Dei conscientias moderantur, pag.454. n.8. In Dei judicio non excusabuntur, qui cæcis ducibus adhæserint, ibid. Filius Dei in judicium venit in hunc mundum, ut qui non vident videant gratuito misericordiæ Dei dono; & qui vident, id est, sapientes sibi ipsis videntur, cæci fiant occulto Dei judicio, semper tamen justo, p.1334. n.39.

Cœlum apertum in Baptismo Christi, pag.961. In cœlum nemo ascendit, nisi Filius hominis, qui est in cœlo, p.1232.

Cæsari, quæ sunt Cæsaris, reddenda, p.593.594.

Cainan filius Arphaxad, an retinendus in Genealogia Christi secundùm Lucam? p.969.

Caiphæ consilium adversùs Jesum, p.679. n.2. p.699.n.2. p.1347. & 1348. Non ejus meritis, sed officio divino donatum est, ut futuram Christi mortem pro populo prædiceret, ibid. Non fuit propriè Propheta, ibid. Caiphas adversùs Christum actor, & judex, pag. 721. p.640. n.40. p.695.696. & p.1430.

Calamitatibus publicis improbi terrentur, non justi, p.1161.

Calix mors appellata in Scripturis, & sors quæ providente Deo cuique obtigit, p.556.

Camelum per foramen acus intrare facilius est, locutio proverbialis apud Judæos, p.531. n.19.

Calvariæ mons, unde ita vocatus? pag.733. n.15. Cristus ibi crucifixus, ibid.

Canibus sanctum non dandum, pag.164. 175. & 176. Panis filiorum non mittendus canibus, p.447. & 458.

Capharnaum eversio à Christo prædicta, p.1041.

Captivorum visitatio, consolatio, & redemptio, p.313.

Caro Christi danda pro mundi vita, pag.1278. Manducanda, & verè cibus, pag.1278. *Caro non prodest quidquam*, quis hujus sententiæ sensus? p.1280.

Cathedra Moysi, p.607.608. n.1.

Census. An liceat censum dare Cæsari? p.593. 594. Census generalis totius Imperii sub Augusto Cæsare, p.399. Census ille spiritualiter expositus, p. 949.

Centuplum omnia propter Christum relinquentibus promissum, p.549. 550. n.16. & p.1140. p.843. n.3. p.847.848. n.8.

Centurionis fides, p.194.n.9. & p.204. n.4. & 5. Centurionis servus à Christo sanatus, p.192.193. 194. Centurionis humilitas, p.205. n.6. & 7. Centurio Deum in Christi morte glorificans, p.1178.

Chananæa mulier. Filia ejus à Christo sanata, pag.446. n.13. p.811. n.4. Chananææ mulieris fides, p.456. n.11. Humilitas & perseverantia in oratione, p.457. 458. n.15. & pag.459. num.16. Hanc imitari debent pœnitentes, ut ad sacram Eucharistiæ Communionem dignè se disponant, ibid. Et Christiani omnes, ut eorum orationes Deo sint acceptæ, ibid. & p.823. n.2. Ab imitatione Chananææ longè absunt mulieres pleræque Christianæ, quæ dæmoni aditum pandunt in corda filiarum suarum per sæculi amorem, & mores, per luxum, choreas, spectacula, p.824.

Charitas summa legis & Prophetarum, pag.168. n.6. Duo præcepta charitatis, p.857.n.4. Charitatis erga proximum regula à Christo tradita, p.179.n.6. Charitas vera est, cum in Deo diligitur amicus, & propter Deum inimicus, ibid. Charitatis officium est de juribus suis aliquid remittere, ne infirmi offendantur, pag.500.n.16. Charitatem in nobis extingui, vel refrigescere non sinamus, pag. 644.n.8. Christi regnum in charitate fundatum, p.1043.

Chlamyde coccinea per ludibrium indutus est Christus, ut dissolutas lascivasque nuditates expiaret, p.744.n.7.

Choreæ, cæteræque sæculi & aulæ voluptates, sunt incentiva vitiorum, p.424.425. n.4. p.818. & 819.n.4.

Christiani frumentum sint, non paleæ, p.46. n.4. Bonis Christianis inter malos patienter vivendum, sed ab eorum iniquitate recedendum, ibid. Sal terræ, & lux mundi pro modulo suo esse debent, p. 110. & 111. n.11.12. & 13. Quotidiè proficere debent in observantia mandatorum Dei, p.114. n.5. Christiani nomen sine bonis operibus majorem damnationem arcessit, p.188.189.n.13. Christiani in vias gentium & Samaritanorum abeuntes, p.247. num.3. Qui Christo digni? pag.270.n.24. 25. Christiani, utpotè homines novi Testamenti, non debent inhærere terrenis, pag.275. Plerique Judaicè vivunt in Ecclesia, p.315. Boni Christiani characteres, p. 316. & 317. Christianis ovium mansuetudo, prudentia serpentis, columbæ simplicitas imitandæ, p.279.280. & 281. Totius vitæ suæ actis Christum prædicare debent, p.319. n.7. & 8. Mundo mortui & Deo viventes, Dei filii evadunt, pag.474.n.8. Commune quoddam Sacerdotium habent, p.916. n.5. Cum Christo capite unus Christus effecti, pag.925.n.25. Sancti esse debent, quia ex Spiritu Sancto renati, ibid. Christianorum qui Christum non audiunt, eique non obediunt, graviùs quàm Judæorum crimen est, p.412. n. 29. Vitam & amaritudines vitæ adjunctas tolerare debent cum patientia, mortem obire cum lætitia, resurrectionem expectare cum fiducia, p.476.n.13. Tria Christianis omnibus commendanda, p. 1274. Christiani conjuges familiariùs adhærent membris Christi, cum imitantur parentes Christi, p.16.n.3. Tota vita Christiani boni sanctum desiderium est, p.398. n.13.

Christus verè & natura Deus Patri consubstantialis, p.1232.n.17. p. 1233. num.18. p.1234.1235.1236. n.34.35.36. p.1260.1261.1262. 1264.1265.1274.1310.1311.1313.1314.1336.1337.1345. num.25. Christi divinitas voce Patris in baptismo declarata, pag.44.n.6. Omnia illi à Patre tradita, pag.316. num.23. Christi divinitas invictè probatur contra Arianos & Socinianos ex S. Petri confessione, pag.464. n.8. & 9. ex confessione Thomæ Apostoli, p. 1449. num.28. ex remissione peccatorum, & cognitione cogitationum cordis, pag.789. & 790. n.3. ex eo quòd sit dominus David simul & filius, pag.597.598. n.12. pag.608. n.17. pag.1150. p. 858. num.5. & 6. ex miraculis ab eo editis, pag.316. n.3. Christus unum cum Patre, non voluntate solùm & concordia, sed natura, & potestate, p.1336. Gloriam ejus vidit Isaias, cum vidit Dominum sedentem super solium excelsum, pag.1361. n.41. Christus in Patre, & in ipso Pater, pag.1382. In ipsum credendum, ut in Deum, ibid. Patrem se majorem esse quo sensu dixerit? p.1385. 1386. num.28. His verbis: *Hæc est vita æterna, ut cognoscant te solum Deum verum, &c.* Christus Dei Filius à communione veræ Deitatis non excluditur, pag.1417. n.3. Non adoptione, sed natura Dei Filius, p.906. Non ratione tantùm conceptionis admi-

mirabilis ex Spiritu Sancto, sed æternæ generationis ex Deo, & unionis hypostaticæ naturæ assumptæ cum persona Verbi? ibid. Item, p.923. n.32. & 33.
Christus verus homo, & verus Deus, p.435. n.17. Christi humanitas, Altare per divinam personam sanctificatum, p.623.n.13.
Christi Nativitatis locus, tempus, eventa, p.17.n.1. p.940. & 941. A Magis adoratur, ibid. n.2. Non Judæis solùm, sed Gentibus regendis Rex natus, p.20.n.5. Fugæ ejus in Ægyptum rationes, p.22.23. Non necessitate fugit, sed potestate, ibid. Unde Nazaræus vocatus? p.29.n.15. Oblatio ejus in Templo, p.942.n.22.23. Inventus in medio Doctorum, p.947.961.962.
Christi baptismus, p.41. n.14. 15. & p.966. 977. Joannis baptismum suscipiendo, suum consecravit, p.44.n.15.
Christi tentatio. Multis de causis tentari voluit, quæ exponuntur, p. 41. n.1. Cur desertum, ceu locum certaminis elegerit? p.50. Solus dux esse potest, ut de deserto ad Paradisum redeamus, p.64. Christi secessus in desertum, & tentatio post baptismum, cujus rei documentum sit? p.787. n.4. Cur post jejunium tentari voluerit, ratio multiplex, pag.51. Ordo tentationis Christi. Variis modis tentavit illum Diabolus, sicut primum Adam in Paradiso, pag.52. n.2. Ad superandas tentationes, Mediator noster est non solùm per adjutorium, verùm etiam per exemplum, pag.49. Humilitate diabolum vicit, non potentia, p.53. n.3.
Christi prædicatio, doctrina, miracula. Ministerium suum incipit à prædicatione pœnitentiæ, & regni cœlorum, ut Joannes, pag.58. n.12. Per civitates & castella prædicans, & omne genus languorum curans, concionatorum exemplar est, p.254. n.27. Discipulos suos interrogat, quid homines & ipsimet de illo sentiant, p.463.464. n.7.8. Miraculis missionem, ac prædicationem suam confirmat, p.195. n.14. Christi Jesu miracula, nec Julianus Apostata, nec posteriorum temporum Judæi negare ausi sunt. Eorum fabula, p.254.n.26. Non missus, nisi ad oves, quæ perierunt domus Israel, tametsi omnium hominum redemptor, p.447.n.15. & pag. 456. n.13. Venit ad Discipulos suos ambulans super mare, p.420. 421. n.18. Christus unus Magister, p.609. n.5. & p.610. n.7. pag. 619. n.5. & pag.620.n.7. In Euangelio docens, humiliter audiendus, p.962.n.40. Nos intùs docet, ibid. Verbo & exemplo nos docet, Dei cultui, & amori nihil præponendum, ibid.n.49. Errant qui doctrinam Christi adversam esse dicunt Reipublicæ, p.973. n.14. Christus ut vox Legis, & lingua Prophetarum audiendus, p.494. n.5. Discipulis suis prohibet, ne se Christum & Deum esse dicant ante opportunum tempus, p.467. n.13. Quo sensu nihil in occulto se docuisse dixerit, p.1430.n.20.21.
Christus Pastor bonus, pag.1333.1334. Solus Pontifex sanctus, & innocens, p.1321. n.46. Gratias agit Patri ob mysteria discipulis revelata, p.309. n.21. Pauper, à pauperibus sequendus, p.196. 197. n.16. & p.211.212. In illo omnia possidentur, p.330.n.20. Suos in finem dilexit, pag.1373. Illos non servos, sed amicos appellare, & habere dignatus est, p.1395. & p.1401. n.14. & 15.
Christus Medicus animarum à peccatoribus contemnitur, pag.428. Ad eum oratione ascendendum, ut ab infirmitatibus, & languoribus animarum nostrarum curemur, p.459.460.n.17.
Christus Mediator, p.1382. 1394. n.8.9. & 10. Ex ejus plenitudine omnes accipiunt, pag.1243. Ortus ejus de tribu Juda per Mariam Virginem demonstratur, pag.10. Quo sensu primogenitus Mariæ Virginis dictus? pag.15. & 16. n.23. Ad Christi stirpem quomodo pertinere possumus? p.15. & 16. n.1. & 2. Qui Christi frater, & soror est credendo, mater efficitur prædicando, p.18.n.13. Christus via, veritas, & vita, p.1381. & 1388. n.6. In Christo ut homine minimè sistere, ad illum ut Deum tendere debemus, ibid. Tria sùt hominum genera, quæ odit Christus, quatenùs via nostra est, 1. remanentes, 2. retrò redeuntes, 3. aberrantes, p.1388. Christus ostium salutis est. Quicumque per illum non intrat, & in illum non credit, aut ejus gloriam non quærit, fur est & latro, p.1337. & 1339. Christus in nobis, & nos in ipso, pag.1384. Christus noster apud Patrem advocatus, p.1408. n.23.24.
Christi triumphalis ingressus Jerosolymam, pag.569. 570. 571. 577. 851.1148.1357. n.12. & seqq. Regni ejus in Ecclesia, & in animis fidelium figura est, p.578.n.1.2.3. Pullus asinæ injugis, & indomitus, cui triumphator insidet, populi Gentilis typus est, p.853.n.1.
Christi Passio. Passionem ac Resurrectionem suam discipulis Christus prædicit, pag.468.num.14.p.416. n.13.p.488. num.16. p.554. num.11. A cognatis suis malè habitus, qui illum in furorem versum esse dicebant, pag.797. & 798. num.4. A militibus comprehensus & vinctus, p.694. n.37. p.741. n. 1. p.1429. & 1430. & pag. 1433. Ducitur ad Caipham, pag.649. num.40. Ab eo interrogatur, pag.695.696. Colaphis & alapis cæditur, sputis fœdatur, pag. 696.697. n.46. p.722. n.33. p.1433. & 1434. p.1430. Coram Pilato sistitur, à quo interrogatur, pag.728.729. num.6.7. & pag.1431. 1432. & 1442. Flagellatur, pag.731. num.11. pag.877. n.2. p.1435. 1439. & 1440. Corona spinea redimitus illuditur, p.732. n.12. & pag.878. num.3. & p.1441. num.2. In quinque sensibus passus, ut sensuum nostrorum peccata, & voluptates expiaret, p.875. n.11. Crucifigitur inter duos latrones, p.733.734. 1177. Qua hora? pag. 1437. n.14. Se desertum à Patre queritur, pag.737. n.23. Pro suis crucifixoribus orat, pag.1177. & 1180. Clamans voce magna spiritum emittit, & Patri commendat, ibid. num.15. & p. Non necessitate, sed charitate se mori ostendit, pag.756. num. 20. Iterùm patitur à Christianis plurimis, pag.466. num.13.
Christi Resurrectio, p.761.762. & 763. Christo omnis potestas data in cœlo, & in terra, p.764.n.10.
Christi Ascensio in cœlum, & sessio ad dexteram Patris, p.884. n.9. p.889. n.9. & p.888. 1192. 1193. Christi in cœlum assumptio, gloriæ ejus, & salutis nostræ consummatio est, p.890.
Christus Judex. Quid significet ventilabrum in manu ejus? pag.45. num.13. Unumquemque ex operibus judicabit, pag.169.n.10. 11. 12. Tam verax in comminatione pœnarum, quàm in promissione præmiorum, pag.475. n.17. Judicii diem & horam, quomodo se nescire Christus dixit? pag.864. n.4. Qua ratione Pater non judicat quemquam, sed omne judicium dedit Filio? pag.1263.n.23. p.1271. n.22.
Cibum Christi nemo accipit, nisi fuerit ante sanatus, pag.460.n.18. Nullus cibus, præter Deum & Christum, animam nostram satiare potest, p.461. n.19. Cibus spiritualis nemini deficit sine ejus vitio, p.1034. Cibus qui non perit, p.1284.n.27.
Circumcisio Christi. Ejus causæ & rationes, p.942.n.21. & p.956.n. 21. Circumcisio à Moyse data, non ex Moyse, sed ex Patribus, p. 1294.n.22.& 23. Sabbato data, si dies esset à pueri nativitate octavus, ibid. Circumcisio spiritualis, p.930.n.57.
Claves regni cœlorum, sive summa potestas Ecclesiam regendi, Petro à Christo tradita, p.465.n.12. Claves non homo unus, sed unitas accepit Ecclesiæ, p.467.n.12. Ad claves Ecclesiæ per pœnitentiam confugiendum, p.518.
Cœlibatus & continentia. Cœlibatus propter regnum cœlorum servatus, p.527, 528.n.8. p.536. n.3. 4. Dei donum est, ibid. His datum est qui petierunt, qui voluerunt, qui ut acciperent laboraverunt, p.530.n.3.
Cœnæ magnæ parabola, p.1089. 1090. Moralis ejusdem parabolæ sensus, p.1095.1096. & 1097.
Cogitationes malæ, p.230. n.4.
Communibus manibus manducare, quid sit? p.819. Sensus litt.n.1.
Communio. Ad sacram Communionem Corporis Christi dispositiones, pag.462. num.20. p.871.n.3. p.1364. n.12. & seqq. p.1171. 1172. & 1282. Christum quis magis honoret, frequentiùs an rariùs ad sacram Communionem accedens? p.909. n.8.
Concilium Pontificum & Pharisæorum adversùs Jesum, p.679. n.2. p.699. n.2. p.1347. & 1355.
Conciliorum in Christi nomine congregatorum auctoritas, pag. 500. n.16.
Concionatoris Euangelici dotes & officia, pag.785. n.1. p.819. n.5. Christus concionatorum novæ legis exemplar, p.1031.n.14.
Concordia. Est mala concordia, & discordia bona, p.1330.
Confessio peccatorum Baptismo Joannis prævia, pag.38.n.7. Singulorum peccatorum confessio apud Judæos solemnis, ibid. Confessio duplex, peccati, & laudis. Utraque gratiæ Dei effectus, p. 252. Initium operum bonorum est confessio operum malorum, p.1242.num.21. Per confessionem foras prodit peccator, qui per contritionem reviviscit, p.1355. Confessionis Sacramentalis necessitas & fundamentum, p.1448.
Conscientia cum Deo per pœnitentiam componenda, p.1068. Conscientiæ Moderator qualis eligendus? pag.786. n.2. Conscientiæ Moderatores, Concionatores, Pastores, discipulos ad Jesum mittere debent, non sibi ipsis devincire, p.1010.n.19. S. Joanni Baptistæ similes sint, ibid. n.26. Seducuntur, qui cæcos, aut corruptos conscientiæ Moderatores eligunt, p.1161.
Consilia Dei de aliorum vocatione, & aliorum derelictione non temerè discutienda, p.327.n.17. & p.330. n.19.
Consilium Euangelicum, omnia vendere, & dare pauperibus, p.536. n.16. p.540. & 541. n.8.
Consilium impiorum fugiendum: Quatuor modis in illud abeunt homines, p.1356.n.53.54.
Consolationibus spiritualibus inhærere non debent animæ piæ, p. 493.494. Tunc maximè timendum est, cum supernis consolationibus ac deliciis nos Deus perfundit, p.495. n.6. Pretiosa divina consolatio est, nec facilè tribuitur admittentibus alienam, p.549.
Consolatio multiplex piarum animarum Jesum quærentium, & ob illius absentiam gementium, p.1453.
Consummatum est, Christi morientis verbum, explicatur, pag.1438. & 1445.
Contemplatio & oratio perfecta hujus viæ à Christi Jesu, & Mysteriorum ejus contemplatione non abstrahit, p.838.n.1.
Contemplativi vias suas, inspirationes, visa subjicere debent Pastorũ examini, ne illusionibus decepti, Jesum non inveniant, p.1452.
Contemptus proximi grave peccatum, pag.515.n.7. & 8. A contemptu fratrum, duo nos absterrere debent. 1. Quòd Christus eos redempturus venerit. 2. Quòd eorum Angeli Deum videant, ibid. Contemni & irrideri à mundo, & carnalibus hominibus, sors piorum est, p.1179.n.11.
Contumelias & convitia patienter ferat Christianus exemplo Christi, p.1303. n.20. A potentia discat patientiam, p.1322.n.48.49.
Conversio. Ad veram conversionem tria necessaria, p.724. & 725. Omnia conversionis impedimenta perrumpit amor Dei, pag.886. n.3. Veræ conversionis signa, pag.991. num.26. Primus gradus ad conversionem peccatoris est extremæ suæ miseriæ consideratio, p.1105. Gradus alter, propositum renunciandi peccatis, & illorum occasionibus. Tertius, odium & detestatio peccati ex amore Dei concepta, p.1106.
Convivium. Ad convivium invitandi pauperes retribuere non va-

lentes, pag. 1088. & 1094. n. 12. & p. 1095. Sæcularium hominum conviviis interesse non debent Sacerdotes, & Rectores animarum, nisi compellat necessitas, urgeat charitas, p. 1091.

Cor. Quæ de corde exeunt, non quæ in os intrant, coinquinant hominem, pag. 445. Quicquid ex prava cordis cupiditate procedit, peccatum est, pag. 453. n. 6. In corde nostro semina sunt peccatorum omnium: in solo corde Christi virtutum omnium semina, & principia; id est, ex nobis ipsis peccatores; ex Christi gratia, & misericordia boni, ac justi sumus, p. 455. n. 10. Cordis duri characteres, p. 708. n. 12.

Corona spinea Jesus coronatur, & illuditur, pag. 372. n. 12. Corona spinea Christi, mysterium erat contumeliæ, ac dedecoris, ex quo Christi gloria: Mysterium infirmitatis, ex quo Ecclesiæ fortitudo: Mysterium doloris, ex quo fidelium lætitia, p. 748. 749.

Correptionis fraternæ præceptum, p. 503. 504. n. 11. 12. & 13, & pag. 517. 518. num. 9. & p. 1133. Correptionis fraternæ modus, ibid. Ex charitate, cum zelo, & prudentia facienda est, ibid.

Crucem suam tollit Jesus, p. 733. n. 14. & p. 749. n. 10. p. 879. num. 4. pag. 1179. & 1180. num. 26. pag. 1442. num. 17. Ratio multiplex, cur Christus Jesus mortem crucis elegerit, pag. 750. n. 11. Crucis altitudo, longitudo, latitudo, profunditas, quid mysticè significent? pag. 750. n. 11. Crux Jesu fons omnium benedictionum, p. 751. In cruce tribunal Domini, judicium mundi, potentia crucifixi, ibid. Crux Christi tribunal est, in quo duos inter latrones medius judicium minatur, & exercet, pag. 752. & p. 1182. Christi divinitas per mortem crucis cognoscenda, p. 1311. n. 28. Crux Christi virtus est, & gloria Christianorum in tribulationibus, pag. 755. n. 19. Crux victoriæ Christi instrumentum, & trophæum, pag. 879. n. 6. Ejus elogium, ibid. Crux Christi, confusio sapientium mundi, pag. 880. n. 9. Crucis titulus, p. 734. n. 19. pag. 752. n. 14. p. 1177. n. 38. p. 1438. Crux ferenda, p. 270. n. 25. pag. 271. n. 26. & pag. 469. n. 17. Crucem ferre, non merum consilium, sed præceptum est, p. 294. n. 22. Accipere crucem suam, est pati pro Christo, quicquid intulerit mundus, ibid. Crux ferenda quotidie, pag. 1027. & 1035. n. 23. Falsa & carnalis amicitia est, quæ nos ab amore crucis avertit, p. 477. Crucem ferendo sequendus est Christus, p. 479. 480. Crux duobus modis fertur, cum aut per abstinentiam affligitur corpus, aut per compassionem proximi affligitur animus, p. 832. n. 6.

Cultus exterior absque interiori Deo non placet, ad salutem inutilis est, p. 452. n. 4.

Curiositas temeraria gradus est ad hæresim, imò ad Atheismum, p. 469. n. 1. Curiosæ, otiosæ, vanæque confabulationes, p. 473. n. 8.

D

Dæmonum operatio, hominis eversio, p. 195. n. 14. Dæmones Christus expellit, p. 198. n. 14. n. 19. & p. 784. 785. Quomodo illum cognoverunt? ibid. In porcos abire permissi à Domino, ib. & p. 220. n. 21. 22. 23. Energumenum à se liberatum, cur in numerum Discipulorum suorum cooptare noluit? p. 784. 785.

Dæmoniacus mutus à Christo curatus, & liberatus, p. 226. n. 23. & 24. & pag. 1053. Dæmon linguam peccatoris ligat, ne peccata sua confiteatur, pag. 252. num. 24. & p. 1059. n. 14. & 15. Aliorum linguam solvit, ut malè loquendo regnum ejus firment, ac propagent, ibid. Dæmoniacum cæcum, & mutum sanat Christus ejecto dæmone, p. 342. num. 12. Dæmoniacus ille, hominis peccatoris typus, p. 360. num. 15. Dæmon repetens domum, ex qua fuerat ejectus, p. 248. 249. n. 28. pag. 1060. n. 26. Extra Ecclesiam nemini potestas datur ejiciendi dæmones ex hominum corporibus, uti nec ex illorum animabus, pag. 565. Dæmones oratione, & jejunio ejiciuntur, pag. 488. n. 15. & p. 499. n. 14. Cur Christus dæmonibus silentium indixit, nec ab illis divinitatem suam prædicari permisit? pag. 789. num. 7. Dæmonia in nomine ipsius ejicientes prohiberi vetat à Discipulis suis, quamvis non sint ex eorum collegio, p. 835. n. 7. Dæmon non ejicitur ope dæmonis, sed Spiritu Dei, p. 343. n. 14. 15. & 16. Dæmonium immundum Christus ejicit ex homine, p. 979. n. 33. Dæmonium impudicitiæ, p. 985. p. 1022. Dæmoniacus ferus, p. 1018.

Duo debitores cuidam fœneratori, p. 1007. Quantùm Deo Christiani debeant præ Judæis? p. 1013.

Damnatorum duplex supplicium, pag. 187. 600. & 601. n. 6. Damnatorum pœnæ, tenebrarum exteriorum nomine significantur, pag. 194. num. 11. p. 600. & 601. n. 6. Æterna illorum supplicia, pag. 664. n. 26. p. 676. & 677. n. 9. p. 836. n. 10. p. 840. n. 4. p. 841. 842. n. 5.

David ad Achimelech Sacerdotem confugit, seu ad Abiathar, à quo panes proposit onis accepit. S. Marcus cum Auctore Sacro I. Regum conciliatur, p. 792.

Derelictum se à Deo, quo sensus Christus quæritur? p. 716. 717. n. 23. Vox ista: *Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?* membrorum vox erat, non capitis, p. 754. n. 18.

Detractionibus & convitiis maledicorum hominum lacessiti, cum Dei gloriam, & Ecclesiæ utilitatem promovere studemus, proponere nobis debemus exemplum Christi, p. 759. & 760.

Devotiones præposteras, qui Dei mandatis anteponunt, zelo Pharisaico ducuntur, p. 450. n. 2. & p. 453. n. 5.

Deus unus, p. 596. n. 9. & pag. 857. n. 4. Deus nec crescit, nec minuitur. Quo modo crescit in nobis? pag. 1244. n. 30. 31. Deus Abraham, Deus Isaac, Deus Jacob, non est Deus mortuorum, sed viventium, pag. 595. num. 7. p. 604. num. 13. *Deum nemo vidit unquam.* Qua ratione invisibilis? p. 1207. n. 18. Dei misericordia, & justitia. Quodam modo invitus homines punit, p. 676.

Dei providentia, pag. 139. & 140. num. 21. 22. 23. & 24. Dei providentiæ confidendum, p. 160. & 161. n. 19. 20. 21. & p. 162. num. 22. p. 269. n. 21. p. 289. n. 18. p. 1063. n. 6. & 7. & p. 1065. & 1066. n. 22. & seqq. & p. 1074. num. 22. Egregium divinæ providentiæ documentum in miraculo multiplicationis quinque panum à Christo Domino, p. 430. n. 6.

Deo solo fruendum, mundo rebusque temporalibus utendum est, p. 438. n. 21. Deum qui cognoscit & diligit, ad illum proximos & amicos adducere modis omnibus nititur, p. 438. n. 21. Deo nihil præponendum, p. 547. & 548.

Diabolus omnia regna mundi, qua ratione Christo ostendit? pag. 54. n. 6. Periculosior diaboli tentatio est, cum nobis per organa sua blanditur, pag. 69. n. 7. Diaboli est blandiri, ut noceat, Dei corripere, ut prosit, ibid. Diabolus per Christi mortem victus, & foras ejectus, pag. 1360. & 1367. n. 31. Nihil habet in nobis, nisi velimus, p. 53. num. 4. & p. 1397. Persuadere potest, præcipitare non potest, ibid. Sæpè de Scripturis ipsis divinis laqueum fidelibus parat, ibid. Christus illum alligavit, & vasa ejus diripuit, p. 363. 364. n. 18. & p. 803. num. 8. Non potestate sola, sed justitia illum debellavit, p. 1052. n. 22. Diabolus de corde hominis expulsus, illum vehementiùs tentat, p. 788. n. 8.

Didrachma solvit Christus, p. 488. & 489. n. 18. & 19. & p. 500. n. 16.

Dilectio Dei maximum, & primum mandatum, pag. 596. n. 9. Dilectio proximi secundum legis mandatum, ibid. num. 10. Dilectio Deum inter & creaturam non dividenda, pag. 860. Deum ex toto corde non diligit, qui ejus beneficia magis, quàm ipsum diligit, ibid. Illi verè se diligunt, qui se propter habendum Deum diligunt, ibid. & 1401. n. 12.

Dilectio mutua, mandatum novum, pag. 1370. Proximum diligere debemus, sicut Christus dilexit nos, ibid. & p. 1395. n. 12. & 13. Hæc propria nota Christianorum, ibid. & pag. 1380. Nemo verè Deum diligit, nisi qui mandata ejus servat, pag. 1324. num. 2. & p. 1395. n. 14. & 15. Nemo Dei mandata verè, & ut par est, servat, nisi qui Deum diligit, p. 1389. n. 15. Ubi non est dilectio, nullum bonum opus imputatur, nec rectè bonum opus vocatur, ibid. Operè demonstranda est dilectio, ut non sit infructuosa nominis appellatio, p. 1390. n. 19. Quæ maxima dilectio? p. 1395. n. 12. & 13. & p. 1401. n. 13.

Directores boni ex fructibus cognoscuntur, p. 1002.

Septuaginta duorum Christi Discipulorum missio, p. 1041. 1042. Potestas in dæmones ipsis à Christo data, ibid. De quibus admoniti? ibid. Discipulorum Christi dispersio tempore passionis ipsius prædicta, pag. 689. num. 22. Discipulorum Christi paupertas, & austeritas, p. 351. n. 1.

Dispensator fidelis, p. 1067.

Divitiarum studium, & avaritiam Christus damnat, pag. 137. n. 16. & 17. Divitiis, Deoque servire, impossibile, p. 139. n. 19. & p. 158. n. 18. Divites avari serviunt miserrimam, & indignissimam servitutem, pag. 159. Divitiæ fallaces, p. 394. Spinæ sunt, *ibid.* Earum amor sementem divini verbi suffocat, *ibid.* Divites divinæ providentiæ erga pauperes ministri quoad temporalia, pauperum providentia juvantur quoad futuræ vitæ bona, p. 430. n. 11.

Divitum salus, quàm difficilis, pag. 531. num. 18. & 19. & p. 542. 543. n. 10. & 11. & p. 847. n. 6. p. 1139. & 1145. Divitiæ periculosæ, ibid. & p. 847. n. 5. Qui divites salventur? p. 544. n. 12. Opum suarum dispensatores sunt à Deo constituti, magis quàm absoluti domini, p. 678.

Divitiarum rectus usus, & fidelis dispensatio, pag. 1118. 1119. 1120. Divitiarum contemptus, p. 487. n. 7.

Divitis horrea destruentis parabola, p. 1065. n. 16. & seqq. Moraliter explicatur, p. 1072. 1073. 1074.

Divitis Epulonis, & Lazari historia, p. 1113. 1114. 1115. & 1116. Solæ in divite condemnantur superbia, immisericordia, vita mollis & voluptaria, p. 1121. 1122. Divitis & Lazari in vita, & in morte sors diversa. Non post mortem solùm, sed in vita Lazarus Divite felicior, p. 1122. 1123. 1124. 1125. 1126. Divitis epulonis tormenta. Similia supplicia divitibus immisericordibus parata sunt, ibid.

Doctrina Christi summa docilitate audienda, p. 330. n. 18. Doctrinæ Pharisæorum, & doctrinæ Christi characteres oppositi, p. 1294. Doctrina Christi, doctrina Patris, ibid.

Dominicæ, Festorumque dierum religiosa observantia, p. 352. 353. & 354. n. 4. Dominicis præsertim & Festis diebus opera misericordiæ exercenda, p. 799. n. 1. Anima nostra curanda, p. 1086. n. 14.

Dona spiritualia gratis accepta, gratis danda, p. 262. n. 6. p. 275. n. 5.

Drachmæ repertæ parabola, p. 1092.

E

Ecclesia visibilis, pag. 80. n. 14. Quicumque ab ea recesserunt, aut in ea secundùm Euangelium non vivunt, Christi sunt adversarii, pag. 364. & 365. n. 19. In Ecclesia boni cum malis permixti, pag. 401. n. 19. Mali in ea tolerandi, pag. 410. num. 26. Navis in medio mari jactata fluctibus, Ecclesiæ typus est, pag. 433. n. 15. & pag. 434. Adversùs Ecclesiam Inferi portæ non prævalebunt, p. 466. num. 11. Ecclesiæ unitas diligenda, & usque ad sanguinis effusionem tuenda, pag. 774. n. 9. Potestas remittendi peccata, extra Eccle-

Ecclesiam non est, aut exerceri non potest, p.475. n.10. Ecclesiæ perpetuitas, indefectibilitas & infallibilitas à Christo promissa, p.765. & 766. num.12. Christus cum Ecclesia, & fidelibus suis usque ad consummationem sæculi, pag.775. & 776. Christus visus Apostolos adjuvit, ut Ecclesiam per omnes gentes diffundendam crederent: visa Ecclesia nos adjuvat, ut Christum resurrexisse credamus, p.1192. Catholica Ecclesia, tanquam vera mater, nec peccantibus filiis superbè insultat, nec correctis difficilè ignoscit, pag. 476. n.12. Ecclesiam qui non audit, habendus est ut Ethnicus, & Publicanus, p.504. n.13. Habere non potest Deum patrem, qui Ecclesiam non habet matrem, p.518. n.10.

Ecclesiastici regiminis formam, ac modum Christus præscribit, pag. 566. n.12. Fidelium Ecclesiæ Ministrorum officia, p.653. n.25. & p. 1274. Malorum Ecclesiæ Ministrorum characteres, p.654.

Electi pauci, p.553. n.9. p.591. & 592. n.2. Hi sunt, qui à massa perditionis præscientia Dei, & prædestinatione discreti, & secundùm propositum vocati, ibid. Electi sola perseverantia innotescunt, p. 562. n.5. Non ideò nos Deus elegit, quia futuros esse bonos præscivit, p.1402. n.16. Electorum in Christo nemo peribit, pag.1285. Gratuitæ electionis ad gloriam tres effectus indeficientes, ibid. Elegit nos Christus, non nos illum, p.1395. n.16.17.

Eleemosyna sanctum fœnus. Deus idoneus fidejussor pauperum, & largissimus redditor usurarum, p.126. n.26. & p.1076. Pauper ex necessario suo aliquid demens, ut pauperibus eleemosynam eroget, sacrificium Deo acceptius offert, quàm dives, qui ex superfluo, p.1159. & 1160. Eleemosyna justitia est, p.129. n.1.

Eleemosyna Judæorum tripartita, ibid. n.9. Christianus ab eleemosynæ, & cujusvis boni operis ostentatione alienus, p.130. n.2.3.

Eleemosyna Ecclesiastica, pag.429. & 430. n.10. Qui divitias erogat pauperi, Deo servandas in cœlo credit, p.540.541. n.8. Solas eleemosynas Christus in ultimo judicio quodammodo imputabit, p. 663. n.24. p.673. n.6. & 7.

Eleemosyna sacrificium, pauper quasi sacramentum est, p.674. Quibus prosit eleemosyna, quibus non prosit? p.814. n.2. Animo pœnitente erogata, peccata expiat, p.1062. Genus quoddam baptismatis est, ibid. n.41. Pretium regni cœlestis, p.1075.

Eliæ lingua clavis cœlorum, p.475. n.12. Moyses & Elias cum Jesu loquentes, pag.483. n.2. Elias ante secundum Domini adventum venturus, p.485. Primum Domini adventum præcessit Joannes in spiritu, & virtute Eliæ, ibid. n.10. Elias cum venerit, omnia restituet, p.833. n.2.

Elisabeth Joannis mater sterilis, pag.898. n.7. pag.961. n.18. Concipit, pag.902. n.24. Spiritu Prophetiæ repleta, p.909. n.42. Parit filium, pag.911. n.57. & 58. Nomen illi imponit, ibid. num.59. & 60. Elisabeth priùs sterilis, deindè miraculo fœcunda, Ecclesiæ & animæ typus, pag.930. n.57. In utero ejus ad Mariæ vocem infans exultat, p.926. & 927. Deiparæ Virgini divinum conceptum gratulatur, ibid.

Emmaus. Duobus Discipulis euntibus Emmaus Christus redidivus & glorioſus apparet, p.1183. 1184. 1187. 1188. 1189. 1190.

Encænia, seu Festum anniversarium Dedicationis Templi, p.1335. Sermo Christi in Encæniis, p.1336. 1337.

Episcopi & Presbyteri sunt unus cum Christo Sacerdos, pag. 801. Animarum Medici, ibid. Belli adversùs dæmonem sub Christo summo Imperatore duces, ibid. Episcoporum est, divini verbi alimoniam populis ministrare, pag.430. 431. Quanta humilitate, & charitate Christianum populum regere debent Episcopi, & Sacerdotes, pag.849. & 850. Episcoporum officia, pag.1033. n.16. & 17. Pro reis olim intercedere solebant apud Principes, & Magistratus, Christi mansuetudinem imitati, p.1316.

Evangelii titulus, p.1. Auctoritas Ecclesiæ velut sigillum est, quo obsignatur Euangelium, ibid. Euangelii definitio, excellentia, finis, ibid. Quod antiquis per Prophetiam revelabatur, posteris eorum per Euangelium prædicatur, ibid. col.2. Euangelium multiplici ratione sanctum, p.3. Sic audiendum, ut præsens Dominus, ibid. Frequens Euangelii lectio sanctificat animam, ibid.

Euangelium Jesu Christi, cur dicatur? ibid. Euangelii lectio sæcularibus viris magis necessaria, quàm Monachis, ibid. Euangelii loci difficiles, ab ejus lectione deterrere non debent Christianos, quantumvis simplices, & Theologica scientia destitutos, ibid.

Euangelii Scriptores Apostoli, aut Apostolici. *Præfat. in S. Marc.*

Euangelii prædicationem, ubique terrarum Christus Apostolis demandavit, pag.883. n.6. Illud Apostoli, accepto Spiritu Sancto, ubique terrarum prædicaverunt, p.884. n.10.

Euangelii credibilitas, pag.915. n.1. Euangelii studium, & meditatio, ibid. num.2. Euangelium non solùm aufert ignorantiam docendo, sed adjuvat ad faciendum justitiam per gratiam Spiritus sancti, p. 788. n.5.

Euangelii doctrina, mysterium à sæculis absconditum, p.386. A Judæis transferenda ad Gentes, p.578. n.20. Euangelicæ prædicationis contemptores, quæ pœna maneat? p.264. n.10. & 11.

Euangelium ante mundi consummationem ubique prædicabitur, p. 632. An ante Jerosolymorum excidium in universo mundo prædicatum fuerit? ibid. n.13. Euangelicæ prædicationis efficacia, p. 645. n.10. Euangelii prædicatio in universo orbe, in testimonium multiplex, ibid.

Euangelii Ministris, & Prædicatoribus, nulla superflua requirentibus, omnia necessaria debentur, pag.262. & 263. num.7. Nonnisi apud boni nominis viros debent commorari, ibid. n.8. Ad Euangelicum Ministerium legitimè & ritè exercendum, quæ necessaria? p.1301. & 1302. In Sensus Moral. In una Dei providentia, non in mediis humanis confidere debent Operarii Euangelici, p. 1044. n.3.4.

Eucharistiæ promissio, p.1278. Non figuram dumtaxat carnis suæ, sed veram carnem in hoc Sacramento se daturum Christus promisit, pag.1278. 1279. & 1280. Non spirituali tantùm modo, sed corporaliter, & per participationem naturalem Christus in nobis est per S. Eucharistiam, ibid. Eucharistia panis vitæ, Sacramentum amoris, p.1289. Pignus resurrectionis, & immortalitatis, pag. 1290. Illam dignè non sumit, nisi qui Christum in se manentem habet per charitatem, p.1291.

Eucharistiæ institutio, pag.686. n.17. & pag.808. & 869. n.5. & pag. 1169. Hæc verum Christi Corpus pro nobis traditum, & immolatum, non mera figura corporis, p.686. & 687. n.17. Sub utraque specie à solis Sacerdotibus sacrificium celebrantibus, non ab omnibus fidelibus sumendum Christus edixit, p.687. n.18. Propitiatorium sacrificium, ibid. n.19. Sacramentum unitatis, quo unum cum Christo, & inter nos fieri debemus, p.708. num.13. Christi corpus, & sanguis in Eucharistia, lac filiorum est, nexus ac vinculum membrorum Christi, fœderis æterni sigillum, redemptio pretiumque servorum, & captivorum, p.272. n.4. Cum quibus dispositionibus ad Eucharistiæ sumptionem accedendum? pag.709. & 710. p.1171. 1172. & 1282. Panis quem Discipulis Emmaus euntibus Christus post Resurrectionem dedit, non erat Eucharistia, p.1185. Per hoc Sacramentum Christus cognoscitur, p.1190.

Eunuchorum triplex genus, p.537.

Excommunicationis pœna, nulla in Ecclesia major est, p.518. In correptionem salubertimam, Deo volente, cedere atque proficere potest, ibid.

Excusationes in peccatis, p.360. Ita excusandi homines, ut peccata nunquam excusentur, p.354. 355. n.6.

Exorcistæ Judæorum, p.343. n.15. & p.363. n.17.

F

FAcere & docere. Non solos Prælatos & Doctores, sed Christianos omnes, & singulos, id officii suo modo spectat, p.114. n.15.

Faciendum alteri, quod sibi, p.166. n.6. & p.179.

Fatue, qui dixerit fratri, p.86. n.23.

Febris animæ à solo Christo sanari potest, p.985. n.38.

Felicitas. Magnæ virtutis est, cum felicitate luctari: magnæ felicitatis est, à felicitate non vinci, p.437.

Fermentum Pharisæorum, hypocrisis, p.1069. n.1. Cavendum à fermento Pharisæorum, & Sadducæorum, pag.462. num.4. p.471. n.5. Moralis corrupta fermentum est ex corruptione cordis originem ducens, quæ mores plurimorum inficit, ac depravat, p.472. n.7. Fermentum Herodis, pag.826. n.3. p.229. & 230. pag. 1063. Fermenti in farinæ satis tribus abscondita mystica expositio, pag. 407. & 408. Corpus Christi in Eucharistia divinum fermentum, pag.408.

Festi Ecclesiæ dies, qua ratione celebrandi, p.1300. n.8.

Festuca in oculo fratris, p.996. n.41.42.

Ficus à Christo maledicta, pag.574. Cujus rei typus? pag.585. & 586. n.11. pag.851. n.3. pag.853. n.2. Ficus in vinea plantatæ, & ob sterilitatem succidi jussæ parabola, pag. 1079. Ficus infructuosæ parabola moraliter explicata, p.853. n.2. & p.1084.

Fides & cognitio Mysteriorum, gratuitum Dei donum, pro quo agendæ Deo gratiæ, pag.397. n.10. p.1129. n.5. p. 1284. num. 29. Errores turbarum de Christo ostendunt, fidem esse donum Dei, p. 1034. num.18.19. Hanc solus Deus augere potest, pag.1134. n.5. Cùm de fidei Mysteriis agitur, humana ratio non audienda, pag. 603. n.11. Mysteriorum intelligentia merces fidei, pag.1302. n.17. Ea vis fidei, ut montes transferre possit, pag.487. 488. n.14. p.575. n.11. pag.586. n.12. pag.852. n.5. Fides grano sinapis comparata, p.498. 499. n.13. Fons orationis, p.586. n.12.

Fidei confessio, pag.269. num.22. p.832. n.7. p.1063. num.8. 9. & p. 1064. num.11. & 12. Christi fides verbo & operibus confitenda, p.290. 291. n.19. p.221. n.32. p.887. 888. n.7. p.1071. n.8. p.1245. 1246. n.36.

Fidelis in minimo, & in majori, p.1112.

Filii Dei consubstantialitas cum Patre, & coæternitas, contra Socinianos vindicata, pag.1196. Vide *Christus*. Filius Dei unigenitus homines in se credentes filios Dei adoptivos facit, p.1214. n.12. & 13. Ejus exinanitionem comprehendere, æquè impossibile est, ac magnitudinem, p.1215. Incarnationis ejus consilium oppugnat, qui terrenis ac sensibilibus bonis adhæret, ibid.

Filii Dei per Christi mortem in unum congregandi, p.1356.

Filius hominis Christus in Euangelio antonomasticè appellatus. Hæc veritas contra Crellium, & Vvolzogen. Socinianos, ac Grotium vindicatur, p.993. n.3.4.5.

Firmus. Nemo erit à Deo firmus, nisi qui se à seipso sentit infirmum, p.436. num.19.

Flagellatio Christi Jesu, p.731. n.11. p.743. n.6. & p.744. Flagellis & disciplinis sponte susceptis piè honoratur, p.1440. 1441.

Fons aquæ salutaris Christus Jesus, p.1035. Non nos deserit fons, nisi deseramus fontem, p.1305.

Fratres Christi qui sint, qui non credebant in eum? p.1292. 1293.

Fructus alius centesimus, alius sexagesimus, alius trigesimus, p.39. n.7.

Frumenti granum mori necesse est, ut fructum afferat, pag. 1359. Granum frumenti Christus Jesus, pag. 1365. Christiani granum frumenti esse debent, ibid.
Fucorum usu manus inferunt Deo Christianæ mulieres, pag. 875. num. 11.
Fuga in persecutione, p. 267. n. 17. Persecutio corpore interdum fugienda, non animo, p. 285. n. 14. Christus Jesus cur fugit, & latet, ut homo? p. 1297. Sensus Moral. n. 1.

G

GAbriel Angelus apparuit Zachariæ, p. 899. & 900. Missus ad Mariam Virginem, p. 902. & seqq.
In Galilæa primùm Christus prædicavit. Cur Galilæa Gentium appellata? pag. 57. n. 1. Galilææ urbes incredulas, Corozaim, Bethsaida, Capharnaum, Christus increpat, pag. 307. 308. & 309. n. 16. 17. 18. 19.
Galilæi à Pilato in sacrificiis interempti, p. 1079.
Gallinæ pullos sub alas congreganti similis Christus, p. 627. n. 20.
Gaudium. Qua ratione gaudendum in Sanctorum Natali? pag. 917. n. 14. 15. Christianis unde gaudendum? pag. 1045. & 1046. n. 20. Gaudium majus in cœlo de conversis peccatoribus, quàm de justis stantibus, p. 1103. n. 1. Gaudium Christianum inchoatur in fide renascentium, implebitur in præmio resurgentium, p. 1400. n. 11. Gaudium mundi, & tristitia electorum, modicùm durant; utriusque vices, p. 1407. 1408. n. 16. 17. 18.
Gazophylacium. Vidua duo æra minuta mittens in gazophylacium, plus omnibus misit, p. 858. n. 7. p. 862. & 863. n. 7.
Gehennæ nomen, unde ad locum supplicii damnatorum translatum est? p. 86. n. 23.
Genealogia Christi, secundùm Matthæum, pag. 5. & 6. Antithesis inter catalogum generationis primi Adam, & secundi Adam, ibid. Cur David, & Abraham in Genealogia Christi potissimùm nominati? pag. 6. Cur tres Reges in ea prætermissi? pag. 8. Genealogia Joseph, non Mariæ Virginis, à Matthæo descripta, pag. 9. n. 12. Cur generationes omnes in tres tessaradecades divisæ? ibid. Genealogia Christi secundùm Lucam, pag. 967. 968. 969. Stemma genealogicum Joseph exhibet pariter Lucas, non Mariæ Virginis, p. 970.
Gentium vocatio, & reprobatio Judæorum, pag. 206. 207. num. 9. Gentiles volunt videre Jesum, pag. 1357. Veniunt Jerosolymam adoraturi in die festo, ibid. Vicinæ tamen, & multò minùs remotissimæ à Palæstina Gentes, unum verum Deum non colebant, ibid. Quidam ex Gentibus, non Gentes integræ ascendebant in Jerusalem ad diem festum, ut verum Deum adorarent, p. 1365. n. 20. 21.
Gloria, & laus humana non appeti à rectè faciente, sed subsequi debet rectè facientem, pag. 130. num. 2. Vanagloria, & ostentatio fugienda, cujus studium hypocritarum proprium est, pag. 130. 131. n. 3. 4. & 5. Bonorum operum fructus corrumpit, pag. 141. 142. 143. 144. pag. 154. & 155. num. 15. Inanis gloriæ contemptus, p. 358. n. 12. & pag. 1282. Vitium istud inimicum piæ fidei, pag. 618. num. 3. Pastoribus Ecclesiæ maximè fugiendum, ibid. Gloriæ humanæ aviditas impedit, ne fides recipiatur, pag. 1266. n. 44. Gloriæ propriæ studium, character est falsorum Prophetarum, & Antichristi, p. 1302. n. 18.
Gloriam Christi ab hominum gloria, quo modo discernit Pater Æternus? p. 1323. n. 50.
Golgotha, p. 733. n. 15.
Gratiæ Christi necessitas ad rerum divinarum cognitionem, & amorem, p. 329. Ad omne opus bonum, pag. 1391. n. 25. Ad mandata legis implenda, pag. 846. num. 5. Sine gratia Christi nihil possumus facere, sive parum, sive multum, nec cor præparare, p. 1399. Gratia donum Dei, pag. 1252. Eam ne quidem desiderare, aut petere ex propriis viribus possumus, ibid. Prima gratiæ operatio est in homine, ut desideretur, & desiderata per orationem postuletur, ibid. Altera est horror, & confessio peccati, ibid. Gratiæ, & dona Dei crescunt in eis, qui rectè utuntur; qui tamen rectus usus, Dei munus est. p. 397. n. 11.
Gratiæ medicinalis Christi virtus omnipotens, pag. 774. n. 4. Suavitas cum efficacia conjuncta, p. 1288. n. 44. 45. Ejus œconomia, & efficacitas confessione omnipotentiæ Dei in Symbolo exprimitur, p. 925. n. 36. 37. Gratia, & charitas ineffabilem suavitatem, & facilitatem in bono secum affert, p. 1293.
Gratiæ, & Legis discrimen, p. 918. n. 13. Quod Dei gratiis, & benedictionibus non cumulemur, culpa nostra est, p. 921.
Gratia, & veritas per Jesum Christum, & gratia pro gratia, quam de plenitudine ejus accipimus, p. 1207. 1215. & 1216.
Grotii expositio Socinianis favens repellitur, pag. 1314. Grotius Zachariæ Vaticinium de Rege pullo asinæ insidente ad Sion venturo, ad Zorobabelem perperàm detorquet, pag. 570. Grotii Pelagiana interpretatio hujus loci Joannis 15. *Sine me nihil potestis facere*, p. 1393. 1394. Grotii audacior conjectura, quòd vigesimum primum caput Euangelii secundùm Joannem S. Euangelista non scripserit, sed Ephesina Ecclesia post ejus mortem addiderit. Refellitur hic error, p. 1450.

H

HAbenti dabitur, p. 379. n. 5. p. 397. n. 11. & p. 1022.
Ad habitus pravos eradicandos opus est oratione qua anima humilietur, & jejunio quo caro mortificetur, p. 499. n. 14.
Hemorrhoissa mulier à Jesu curata, pag. 223. & 224. pag. 1019. & 1020. Ejus fides, pag. 243. n. 15. Mulier illa, peccatoris typus, pag. 244. num. 16. Morbi, & curationis ejus circumstantiæ, typi sunt morborum animæ, & curationis eorum per gratiam Christi medicinalem, p. 814. n. 2. Concupiscentia per hujus mulieris morbum significata, p. 1023. Hic sanari incipit per gratiam medicinalem Christi; perfectè curabitur per charitatem consummatam, ibid. Hujus mulieris pudorem, humilitatem, spem, peccator imitetur, p. 245. n. 17.
In hæreditate fratrum dividenda immiscere se Christus noluit, pag. 1064. n. 13. 14. p. 1071. 1072.
Hæretici Pseudoprophetæ sunt. Eorum characteres, pag. 182. n. 7. & p. 183. Quomodo convincendi? ibid. Etsi bonos videtur offendere laudabilis conversatio, malos facit ipsa divisio, pag. 184. Cavendi, & fugiendi, ibid. Unde cognoscuntur? ibid. Missionis suæ documenta proferre non possunt, p. 1155.
Herodis magni tempore Christus natus, p. 17. n. 1. Ejus crudelitas, p. 24. n. 11. Mors, p. 28. n. 14. Herodes politicorum impiorum typus, p. 32. Christianis secundùm Deum viventibus non deest Herodis persecutio, ibid. n. 7. Quinam cum Herode nascentem Salvatorem persequuntur? p. 33. n. 8.
Herodes Antipas Galilææ Tetrarcha, p. 413. n. 1. Dubitat, num Jesus sit Joannes Baptista redivivus, ibid. num. 2. pag. 816. n. 3. & p. 1025. Ducit Herodiadem uxorem Philippi fratris sui, p. 414. n. 13. Quam ob rem à Joanne Baptista arguitur, ibid. Joannem vult occidere, p. 416. Jubet illum decollari, pag. 417. num. 7. & 8. Vulpes à Christo dictus, p. 1082. n. 32. Coram illo sistitur Jesus, p. 1175. & ab eo illuditur, p. 1175. 1179. n. 11.
Herodiadis filia coram Herode saltat. Spondet Herodes illi se daturum, quicquid petierit. Sponsionem juramento confirmat, pag. 415. & 416. Puella, suggerente matre, petit caput Joannis Baptistæ, ibid.
Hierosolymam ingreditur Christus, ut Rex, ut victor, ut victima pro totius mundi peccatis immolanda, p. 581. n. 4. p. 582.
Homicidium. Non homicidium dumtaxat, sed iram, convitium, & verba contumeliosa, præcepto, *Non occides*, prohiberi, Christus docet, p. 85. 86. n. 20. 21. 22. 23.
Hora crucifixionis Christi, circa quam Euangelistæ conciliantur, p. 1437. n. 14.
Hosanna Filio David, p. 572. n. 5.
Hospitalitatis merces, p. 271. 272. n. 27. 28. 29. p. 277. n. 7. p. 510. n. 4. p. 1189. n. 29. 30. 31.
Humanitas sancta Christi omnibus pietatis officiis prosequenda, p. 1364. n. 7. 8.
Humilitas à Christo discenda, pag. 332. n. 22. & pag. 333. Humilitas virtutes alias accipit, servat acceptas, servatas consummat, ibid. Non solam humilitatem cognitionis, sed cordis Christus docet, ibid. Suæ humilitatis exemplo morbum ambitionis in Discipulis curat, p. 558. n. 16. 17. Tota victoria Salvatoris, qua & diabolum vicit, & mundum, humilitate est confecta, pag. 21. num. 8. Humilitas Christi damnat superbiam hominis pro juribus suis ardentiori studio contendentis, pag. 500. n. 16. Via humilitatis, & crucis ineunda, ut ad regnum cœlorum perveniamus, pag. 565. n. 9. Humilitas via compendiaria ad cœlestium Mysteriorum cognitionem, p. 770. n. 6. & pag. 1047. Gradus est ad veram celsitudinem, pag. 509. n. 3. & pag. 1038. n. 48. Maximum Dei nostri opus, p. 550. Cum animi celsitudine conjungenda, ib. Gratiæ divinæ semper familiaris, p. 925. n. 38. Novissimum locum eligit, p. 1086. & 1087. Qui se humiliat, exaltabitur, ibid. & pag. 610. 1092. 1093. & 1094. Humilitatis Christianæ sensus & affectus, quàm oppositus præsumptioni? pag. 1040. num. 57. Ad unum humilitatis primatum Ecclesiasticis viris aspirare licet, p. 610. n. 7. 839. n. 3. 1377. num. 16. 17.
Hydropicus à Christo curatus, p. 1087. Divitis avaritypus, p. 1091. num. 2. & 4.
Hypocrisis virtutum fucus, tinea sanctitatis, p. 154. n. 15. Pestis instar fugienda, ibid. & pag. 452. Characteres hypocritarum, p. 621. 622. n. 10. 11. p. 625. 626. n. 14. 15. & 16. pag. 861. n. 6. Hypocritarum, & verè humilium oppositio, p. 992. n. 33. Hypocrisis fermento comparata, pag. 1069. n. 1. Hypocritarum gaudium momentaneum, & inane, ibid.

I

JAcobus Zebedæi filius, cum Joanne fratre de navi vocatus, & Apostolus electus, pag. 60. 61. Assumptus à Christo in suscitatione filiæ Jairi, p. 812. In Transfiguratione, p. 483. In horto, pag. 690. Zelo incensus contra Samaritanos, p. 1030. Jesum de tempore eversionis Templi interrogat, p. 863. Ejus, & Joannis fratris ambitiosa petitio, p. 555. & 844. n. 6.
Jactantia justos de gradu altiore meritorum præcipitat, pag. 53. n. 4. Jactantiæ laqueum spiritualibus, fortibusque viris diabolus tendit, p. 68. n. 6. Jactantia fugienda, p. 252. n. 24.

Jecho-

Jechonias Josiæ filius idem, qui Joachim, p.8. n.9. Jechoniæ duo, ibid. Jechoniæ prioris fratres, cur in Christi Genealogia recensiti? ibid. Jechonias, qua ratione sterilis à Deo denuntiatus, cum filium habuerit Salathielem? p.9.n.10.

Jairi Principis Synagogæ filiam Christus à morte suscitat, pag. 220. 224.1022. Mortis ejus, & resurrectionis mystica significatio, p.241. & 242.n.14. & p.250.n.21. Item p.815. & 816. n.4.

Jejunium Christi. Tria à Domino ad salutem nostram principaliter ordinata: sacramentum, desertum, jejunium, p.979. n.1. & 2. Jejunium, remedium salutis, p.51. Christus in jejunio suo Quadragesimę nobis ostendit Sacramentum, ibid. Jejunii vis ad tentationes vincendas, p.67. n.3. Jejuniorum utilitas, pag.136. n.15. Jejunia frequentia discipulorum Joannis, & Pharisæorum, p.221.n.12. & seqq. & p.238.num.12. Jejunium magnum, & generale, abstinere ab iniquitatibus, & voluptatibus, ibid. Jejunium duplex, tribulationis & gaudii, p.239.

Jeremiæ vaticinium de abductione decem Tribuum in captivitatem: *Vox in Rama audita est, &c.* infantium Bethleemitarum cædi ab Herode factæ, S.Matthæus appositè accommodat, p.25. & 26. n.12.

Jerusalem interfectrix Prophetarum, pag.1082. Excidium ejus à Christo prædictum, ibid.

Jesus Salvator, & Messias à Deo promissus, p.5. Christus, id est, unctus, ut Sacerdos, Rex & Propheta, ibid. Josue typus Jesu Christi, ibid. Nominis Jesu vis & excellentia, pag.13. num.20. Idem est Jesus, & Emanuel, non sono, sed sensu, p.14. & 15. n.22. Jesus verus Messias, Deique Filius, pag.423. n.25. p.1211.1212. Jesum esse verum Messiam à Deo promissum, probat Isaiæ Vaticinium in ipso adimpletum, pag.339.num.11. p.340. 341. & 342. Jesus verus Dei Filius, & filius Davidis, verus Messias Davidi promissus, pag.703. & 904. Regnum ejus æternum, ibid. & pag.923. Positus est in ruinam, & resurrectionem multorum, pag.945. num.34. & p.959. Quomodo sapientia, & scientia proficiebat? pag.948. 949. 950. Animabus ad perfectionem tendentibus, interdum se Jesus abscondit, pag.961.n.32. Quomodo querendus? ibid.n.44. & 45. Amissus non invenitur sine dolore, & lacrymis, pag.962. In Jesum unum erigendi, ac defigendi oculi, p.496. n.7. Vide verbo, *Christus*.

Ignem in terram mittere venit Christus, p.1068. Ignis inferni corporeus, p.1115. n.24. De hujus natura, qualitatibus, & loco, non est operosiùs disputandum, p.1114.n.22. Ignis inferni inextinguibilis, & æternus, p.662. & 664.

Ignorantes Dominum nulla exceptio tuetur à pœna, p.1078.n.47. & 48. Graviùs peccat sciens voluntatem, & legem Dei, quàm ignorans, ibid. Ignorantia simplex divinæ legis neminem sic excusat, ut sempiterno igne non ardeat, ibid. Nec Pastores, nec oves; nec Directores, nec eos, qui diriguntur, absolvit, p.1002.n.39.

Impœnitentia est spiritus blasphemiæ, quæ non remittitur, neque in hoc sæculo, neque in futuro, pag.366. & 367. Unum suffugium est, ne sit irremissibilis blasphemia, ut cor impœnitens caveatur, nec aliter prodesse pœnitentia credatur, nisi ut teneatur Ecclesia, ubi remissio peccatorum datur, ibid.

Impœnitentes Christianos gravior pœna manet, quàm Tyrios, & Sidonios, imò quàm nefarios Sodomorum incolas, p.327.328.

Impudicorum characteres in dæmoniaco fero adumbrati, p.1022.

Incarnatio. Dei omnipotentia, sanctitas, misericordia in Incarnati Verbi Mysterio maximè eluxerunt, pag.929.930.n.49.50.51. Tres effectus Incarnationis Christi, p.937.938.n.78.& 79.

Infantium cædes ab Herode imperata. Hujus historiæ veritati non præjudicat Josephi silentium, p.24.n.11. Infantes pro Christo occisi, martyres gratiæ, victimæ Sapientiæ Incarnatæ, p.27. Persecutionem pro Christo pati, & mori nos docuerunt, ibid.n.12.

Infantia Christiana, p.508.& 509. in ea proficiendum, & perseverandum, ibid. & p.539. n.6. p.846.n.4. p.1038.n.48. p.1144. n.17.

Infidelitatis magnum peccatum, quo tenentur cūcta peccata. Hujus rei Judæi nō fuissent, nisi Christus venisset, eosq; docuisset, p.1396.

Infirmitatum corporis bonus usus, p.211. Quicumque sunt spiritualiter infirmi, ducendi sunt ad Jesum, ut sanentur, p.986.n.14.

Inimicorum dilectio in Euangelio præcepta, nota Christianorum propria, pag.97. 98. & p.128. 99.100. & 101. Merces diligentium inimicos, adoptio filiorum Dei, pag.99.& 100. Inimici, qua ratione diligendi, pag.126. n.27. Cum inimicum amas, fratrem amas, ibid. Sic diligere debemus inimicos, quo modo Medicus diligit ægrotos, ibid. & p.127. Pro illis orandum. Deo contumeliam infert, qui contra inimicum orat, ibid. n.29. Contra inimici malitiam orandum est, ut illa moriatur, & ille vivat, p.129. De inimicorum dilectione, rursus, p.995. & 996. p.1000.n.26.

Injuriarum condonatio, pag.136.n.14.p.151.152.n.11.p.154.n.14.& pag.506. n.17. Non ad hoc valet, ut sit iniquitas impunita, aut torpens disciplina, ibid. & p.1133.n.3. Nulla est injuria, quam non debeas condonare, pag.522.n.15. Qui non vult injurias condonare proximo, peccatorum veniam à Deo non obtinebit, pag.523. 524. & 855. n.6. Injuriarium condonatio necessaria, ut oratio nobis sit utilis, p.852.n.6. Injuriæ septies proximis dimittendæ, id est, frequentissimè, p.1129.n.3. & 4.

Innocentia Christiana, p.116.n.17.

Intelligentiæ donum ferventi oratione à Deo petendum, p.455.n.9.

Intentio recta, p.138. & 139.n.18. Opera nostra Deo non placent, nisi fiant intentione superna ob finem charitatis, ibid. Puritas intentionis in omni opere bono necessaria, ut non solùm bonum sit quod facimus, sed & propter quod facimus, pag.158.n.16. Gemina virtus in homine perfecto, intentio & actio, p.915. n.1. Pura & recta intentio, Christianæ vitæ oculus, p.1061.

Invidia non modó Pharisaicum, sed diabolicum crimen, pag.254. & 357. n.11. p.1269. n.12. Non minùs invidi, quàm fornicatores à cœtu fidelium exterminari merentur, pag.357.n.11. Invidia nulla malignitas pejor, p.361. p.413. & 414. n.29. & p.1297. Vetustum invidiæ malum, pag.1110. Gravium malorum in Ecclesia seminarium, p.1243.

Joannis Baptistæ magnitudo, dignitas, & ministerium ab Angelo prænuntiantur, p.900. num.14.15.16. & 17. An Joannes in utero Christum agnoverit, rationis usus, & Spiritus Sancti illustratione donatus? p.908.n.40.

Joannis Baptistæ nativitas, circumcisio, nomen afflante Spiritu Sancto impositum, p.911. & 912. n.57. 58. & seqq. pag.932. Mansit in desertis usque in diem, quo ministerium suum obire cœpit, p.914. n.80. Vestis ejus asperior, Prophetarum propria, pag.37. n.5. Cibus ejus locustæ, insecti genus, non herbarum & foliorum summitates, p.37.n.6. A Deo missus, p.1203.

Joannis Baptistæ prædicatio, pag.35.n.1. pag.964. 965. Prædicationis ejus locus, vestitus, cibus, piæ meditationis argumenta, p.37. num.6. Pœnitentiam, & regnum cœlorum proximum prædicat, pag.35.n.2. & 3. Vox Verbi, pag.36. n.4. Concionatorum Euangelicorum, & Directorum exemplar, pag.785.p.936. & 937.n.75. & 76. p.938.n.8. pag.970. n.2. Typus Legis, pag.969. num.2. Limes veteris, & novi Testamenti, pag.305.n.10.& pag.323. num.11. Mirabilior Elia, p.45. n.1. Officio Angelus, pag.783. Pharisæos, & Sadducæos graviter increpat, pag.38. num.8. Fiduciam justitiæ, tum propriæ, cum alienæ, Judæis eripit, pag.39. num.10. Fructus pœnitentiæ, & bonorum operum non facientibus, securim & excidium minatur, p.39.n.11. Baptismus ejus typicus, pag.38. n.7. Remissionem peccatorum non dabat, sed ad eam præparabat, p.937. Sacerdotū, & Levitarū à Pharisæis ad Joannē legatio, p.1217.

Joannis de Christo testimonium multiplex, pag.1203.1206.n.15.p. 1208.1209.1210. 1212.1217.1218.1219. & 1220. pag.1234. & 1264.n.33.

Joannes Herodem prophetica libertate corripit, pag.415. Ejus jussu in carcerem detruditur, pag.417. n.8. Missio ejus in carcerem, statim post baptismum, & tentationem Christi non contigit, p.784. n.6. Duplex ejus carcer commentitius, pag.966. & pag.1245.n.1. & 2. In vinculis liberior, quàm Herodes in solio, pag.313. num.2. Ex vinculis mittit legationem ad Christum, pag.301.num.2. Duo ejus discipuli ad Christum missi, duorum populorum typi, Judaici, & Gentilis, pag.315. Coram eis multa miracula Christus edit, p.302.n.3. & p.1004. Joannes jussu Herodis decolatur, pag.417. n.8. A discipulis suis sepelitur, ibid. num.9. Mors ejus Jesu nuntiatur, ibid.

Joannis zelum, fidelitatem, constantiam in reprehensione vitiorum, & correptione peccatorum, Pastores animarum, & Prædicatores imitari debent, pag.423. & 785. Joannes Martyr castitatis. Præclara ipsum inter, & Joseph Patriarcham antithesis, p.426. n.6.

Joannis laudes, pag.303. & 304.n.5.6.7. & 8. & pag.319. 320. Ejus humilitas, pag.321. & 1218. Joannem laudat Christus, pag.1004. Nemo inter natos mulierum eo major, pag.304. Lucerna erat ardens, & lucens, pag.1264. n.34. Christus arguit duritiem cordis Judæorum, qui nec sibi, nec Joanni crederent, pag.306.n.14. & p. 325.n.5.

Joannes Apostolus, & Euangelista. Ejus privilegia. *Præfat. in Joan.* Ejus Euangelium, ubi quando, & qua occasione scriptum, ibid. A Platonicis celebratum, ibid. Euangeliorum primitiæ, ibid. Ejus sensum quis percipere potest? ibid. Joannes dilectus Jesu discipulus, in ejus sinu recumbit, p.1372. n.23. 24. Virginalis castitas aditum illi patefecit in sinum Jesu, p.1378. Stat juxta Crucem, pag. 1483. Mariæ in filium, & Maria illi in matrem à Christo datur, p. 1433. & 1434. Præcurrit citiùs Petro ad monumentum, p.1445.& 1446. Sens. litter. Solus cognoscit Christum in littore post resurrectionem, p.1457. Non dixit Jesus Joannem non moriturum, p. 1460. Mortuum esse certum est, ibid.

Jonæ Prophetæ signum, p.346-347. n.24.25. & p.461.n.3. & p.1054. Jonas Christi Domini typus, p.371.n.25.

S. Joseph Faber lignarius, pag.389. n.25. Ille & Maria Virgo ex una tribu, pag.9.n.10. Verum utriusque matrimonium, pag.10. Verè pater Christi mente, non carne, ibid. Spiritus Sanctus Joseph & Mariæ filium dedit Jesum Christum, ibid. Omne nuptiarum bonum in illis impletum est, ibid. Joseph insignis justitia, & charitas, pag.12.num.19. Cur Angelus ei in somnis apparuit, Mariæ verò vigilanti? pag.12.n.19.& p.27. n.13. S. Joseph paterna auctoritas in impositione nominis Jesu, pag.13. num.20. Joseph de Maria Virgine suspicio falsa, non malevola, pag.13. & 14.n.20. Angeli monitu fugit in Ægyptum cum puero Jesu, & ejus Matre sanctissima, p.22. n.10. Cum iisdem revertitur, mortuo Herode, p.27. n.13. Divino monitu secedit in Galilæam, pag.28. num.14. S. Joseph obedientia, & æquanimitas in prosperis, & adversis imitandæ, p.33.n.10.

Joseph ab Arimathæa corpus Jesu poscit à Pilato, p.740. n.30. & p. 1440. Ponit illud in monumento novo in petra exciso, ibid. & p. 757. n.23. & pag.1178. Joseph Christum Jesum pollincientis elogium, p.881. & 882.n.13.

Ira cohibenda, p.116.n.17. Recens ira evellatur, ne in odium convertatur, p.174.n.2.

Isaiæ Vaticinium: *Ecce Virgo concipiet, & pariet filium, &c.* Christo S. Matthæus applicat. Hæc applicatio, quæ sensus est litteralis Oraculi Prophetici, vindicatur, p.14.num.21. Ex Isaiæ Vaticinio missionem suam probat Christus Jesus, p.977.

Judas & fratres ejus, cur in Christi genealogia recensiti? p.7.

Judæ Iscariotis pactum cum Sacerdotum Principibus de Christo tradendo, p.688.n.9. Proditionem ejus Christus prænuntiat, p.684.n.13. & 685.n.14. & 15. p.705. 706. & 707. Judæ traditio, p.692.n.31. & 693.n.32. 33. p.703.n.7. p.717. & 718. p.1165. Falsa ejus pœnitentia, & desperatio, p.724.n.2. p.741. & 742. n.2. Judam à fide defeciisse, S. Hieronymus censet, p.869.n.7. Judas fur sacrilegus, p.1357. & 1363. Multi Judæ similes in Ordine Ecclesiastico fures, ibid. Satanas in Judam intrat post buccellam panis, p.1169. 1170. 1372. n.26. & p.1378.n.26. 27. Ad impietatis cumulum per gradus pervenit, p.1170. Qui Judæ imitatores? ibid. & p.1171. & 1377.n.21.

Judæa in Provinciam redacta, & in plures Tetrarchias divisa, p.963. num.1. & 2.

Judæorum cæcitas à Prophetis prædicta, p.379.380.n.5. & 381. Cæcitate pleni sunt ob superbiam, & contemptum Euangelii, ibid. Quibusdam cæcitas profuit ad conversionem, ibid. Quo sensu credere non poterant? p.1361.n.39.40. Judæi Galilæi Jesum ob parentum ejus obscuram conditionem, & paupertatem contemnūt, p.389. & 390.n.25. Eorum incredulitas impedit, ne Christus apud illos edat miracula, p.390.n.27. Judæi rei non fuissent infidelitatis, nisi Christus venisset, eosque docuisset, p.1396. & 1403. Judæorum codices ad institutionem Gentium recitantur, p.20.n.5.

Judicium ultimum quo modo timendum? p.482. Salutaris ejus recordatio, ibid. Judicii dies nemini homini, vel Angelo notus, p.638.n.28. Christus ad judicium improvisus & inexpectatus hominibus adveniet, p.638.n.29. & p.1152. Quomodo se quisque præparare debet ad judicium, p.651. 671. 1135. & 1136. & 1163. 1164. & 1271.n.22. Christi ad ultimum judicium adventus, pag.661.662. Sententia à Christo judice ferenda, p.663.664. Judicium peccatoribus terribile, pag.671. Judiciorum divinorum timor, ad mundi, peccatique fugam compellere nos debet, p.646.n.12.13.14. p.1162.n.25. & 28.

Judicium duplex, unum discreptionis, alterum damnationis, p.1272. Judicium mundi per Christi mortem, non condemnationis est, sed vindicationis generis humani à diaboli tyrannide, p.1359. & 1360.n.31.32.33. Sermo Christi judicabit nos in novissimo die, p.1362.n.48. Christiani ex Euangelio judicabuntur, p.1370.n.40.

Judicium temerarium, superbaq; & immitis vitæ alienæ censura, vel curiosa exploratio, p.163.n.1. & 2. Justitiæ, & charitati repugnat, p.171.n.1. Non judicandum secundùm faciem, p.1295.n.24. & 1304.n.24. Judicia temeraria vitanda, p.1318.n.15.

Jugum Christi suave, p.311. & 312.n.24.25. & 26. p.334.n.23. Leve fit charitate, & spe beatitudinis futuræ, ib. Jugum mundi asperrimum, ibid.

Juramenti religio, perjurii crimen, p.91.n.29. Scribarum, & Pharisæorum circa juramentum errores, ibid. & p.611.n.12. Jurisjurandi Herodiani falsa religio, p.425.426.n.5. Non modò perjurium, sed juramentum omne non necessarium, Dei lege prohiberi Christus docet, p.92.n.30. & p.121.n.24. Quæ occurrit aliquando jurandi necessitas, à malo est, p.92.n.31. Christianum oportet habere apud externos vitam fide dignam, ut ne postuletur quidem ab eo jusjurandum, p.93. Falsa juratio exitiosa est; vera juratio periculosa est; nulla juratio secura est, p.121.n.24.

Justitia Christiana tota penè in humilitate, & pœnitentia posita, p.48.n.5. Maxima, & plena justitia est se inferiorem etiam ipsis inferioribus exhibere, p.49.n.5. Omnem justitiam, id est, omnia divinæ legis mandata implere nos oportet, ex quo filii Dei per Baptismum facti sumus, ibid. & p.50. Justitiæ fames, & sitis in quo posita sit, p.73. & 74.n.5. & p.105.n.5. Amare justitiam est diligere Deum, p.105.n.5. Justitiæ Christianæ, & Pharisaicæ discrimen, p.85.n.19. p.115. & 116.n.16. Vera justitia in quo posita? p.916.n.1. Veræ justitiæ characteres, p.1101.n.2. Veri, perfectiq; amatores justitiæ, pro illa non solùm contemnunt voluptates, sed dolores, p.297. Justa vita cum volumus adest, nec plus aliquid perficienda justitia, quàm perfectam voluntatem, requirit, pag.334. num.23.

Justi in hujus vitæ decursu boni simul, & mali sunt; inde boni, unde filii Dei; inde mali, unde filii sæculi, p.178. Justi fulgebunt sicut sol in regno Dei, p.387.n.19.

L

Laborantes Christus reficit, p.330.n.21. p.331.332. Amariùs laborant cogitationibus divites, quàm operationibus pauperes, pag.331.

Lacrymarum gratia, p.104.n.4. Lacrymæ pœnitentium, vinum Angelorum, p.105.n.4. Dulciores lacrymæ orantium, quàm gaudia theatrorum, ibid. Lacrymæ Jesu super Jerusalem, pag.1149. & super animam peccatricem, p.1152. Lacrymæ nostræ cum ejus lacrymis miscendæ, ibid. Lacrymæ Christi ob mortem Lazari, p.1346. Vis lacrymarum Christi, p.1394.1395.n.35.36. Gemitus, & lacrymæ pars Christiani, p.1415.

Lapis angularis, ab ædificantibus reprobatus, Christus, p.577.n.18. & p.588.n.16. p.1153.n.17.

Latrones duo cum Jesu crucifixi, p.334.n.20. p.752.n.15. pag.1178. Latronum alter illum blasphemiis lacessit, pag.735. Alter orat. Oranti Paradisum Christus promittit, pag.1178. Quo promisso ostendit se gratiam meritis non dare, p.1182. Bonus Latro Christi in Cruce confessor suo sanguine baptizatus, p.1181.1182.

Latus Christi lancea transfixum, p.1439. Ex latere Christi morientis Sacramenta fluxerunt, Ecclesia formata est, p.1446.

Lazarus mendicus. Vide Dives epulo.

Lazarus, Mariæ & Marthæ frater, Christi Jesu amicus. Mors ejus, & resurrectio, p.1343.1344. & seqq. Quid mystice significet? pag.1351. Mortuus sub lapide, reus sub lege, p.1354. Lazarus redivivus, unus ex discumbentibus apud Simeonem leprosum, p.1357. Judæorum Sacerdotes necem illi inferre moliuntur, ibid.

Leprosi curatio à Christo, p.191. & 192.n.2.3.4.5. & p.785. Animæ lepra, & ejus sanatio, p.201.202.203. p.789. & 790.n.10. p.909.n.12. Decem leprosi, p.1132.1134.n.2. p.1135.n.17.18.

Legisperitus Christum interrogat, quid facto opus ad vitam æternam possidendam, p.1043.

Lex, & Prophetæ usque ad Joannem; lex ut reos faceret, qui desiderarent salutem; Prophetæ ut promitterent Salvatorem, p.82. & p.123.n.11. Legis, & gratiæ discrimen, ibid. & pag.1217. Lex per Moysen data; Gratia, & Veritas per Jesum Christum facta, ibid. In Lege, & Prophetis quatuor erant, quæ Christus implevit, pag.81.n.16. & pag.83. Lex impletur, vel cum fiunt, quæ ibi præcepta sunt; vel cum exhibentur, quæ ibi Prophetata sunt, ib. Lex impleta est per gratiam liberantem, quæ non implebatur per litteram jubentem, p.82. Legem Christus adimplevit in seipsa, in seipso, in membris suis, p.112.n.14. Legem universam implere tenemur, non timore pœnæ, sed amore justitiæ; non propter bona temporalia, sed propter cœlestia, & æterna, ibid. Lex Christi Mosyca Lege longè præstantior, p.1032.n.19. Alienigenis Legem enarrare, & profanis aperire divina mysteria, crimini datum apud Judæos, p.1296.n.35. Lex Dei, vitæ nostræ regula, p.1350.n.9.10. p.1047.n.26.

Libertas prima est carere criminibus, p.1321.n.36. In hac vita inchoata est, non perfecta justorum libertas, ibid.

Ligandi, & solvendi potestas S. Petro, ut Ecclesiæ personam gerenti, & omnium Episcoporum capiti, à Christo tradita, pag.475.n.12. Item omnibus Apostolis, & eorum successoribus, p.505.n.14. Ligandi, & solvendi potestate abutuntur Sacerdotes, qui contra legem à Christo latam, & contra Ecclesiæ regulas absolvunt, aut ligant, ibid.

Limbus. Theologorum Catholicorum de limbo Patrum sententia, à S. Augustino approbata, imineritò fugillant Heterodoxi, p.1115.

Lingua domanda, p.117.n.18. & p.601.n.8.

Litigare pro rebus terrenis, qua ratione Christiano indignum, pag.1071.n.13.

Loth. Sors uxoris Loth in memoriam revocanda, p.1132. Quinam illam imitantur? p.1136.

Lotio pedum Apostolorum, p.1369.1370.1371. Humilitas Christi in hoc ministerio, p.1374.n.2.3.4. Mystica pedum ablutio, p.1375.1376. Christi Jesu discipulorum suorum pedes abluentis humilitas & charitas imitandæ, p.1376.

S. Lucas S. Pauli discipulus, Græcè scripsit Euangelium post SS. Matthæum, & Marcum. *Præfat. in Lucam.* Quidam Apostolorum discipuli ante illum historiam rerū à Christo gestarum contexere frustrà conati, p.894.n.1. Non consilio tantùm humano, & propria electione, sed inspiratione Spiritus sancti Euangeliū scripsit, ibid. Audita magis ab iis, qui viderant, à Deipara Virgine præsertim, & Apostolis, quàm à se visa scripsit, ibid. Ordinem temporis num servaverit in omnibus? p.897.n.3.

Lucerna corporis oculus simplex, p.1054.

Luctus, beatitudo Christianorum in terris peregrinantium, pag.74.n.4. Multi flent fletu Babylonico, p.104.n.4. Humilium fletus, magnus est concupiscentiæ carnalis interitus, ibid.

Lumbos præcincti, & lucernas ardentes in manibus tenentes, novissima nostra, & Domini adventum expectare debemus, pag.1066.1067.1076.1077.

Lunaticus à Christo curatus, p.447. & 834.n.4. & p.1028. Cur Apostoli dæmonem ex pueri lunatici corpore ejicere non potuerunt? ibid.n.14. Lunaticus typus peccatoris, p.497.n.10. Miraculum istud moraliter exponitur, pag.383.n.2. & p.839. Lunaticus typus est peccatoris ab adolescentia mortali peccato, & diaboli servituti addicti, p.1037.n.38.39.

Lux vera omnem hominem illuminās Christus Jesus, p.1211.1212.1213.1308.n.12. p.1317.n.12. & p.1362. Dilexerunt homines magis tenebras, quàm lucem, p.1241. Qui malè agit, odit lucem: qui facit veritatem, venit ad lucem, p.1242.

Luxus, & studium pretiosarum vestium, sine culpa non sunt, p.318.num.6.

Luxuria, & impudicitia homines sibi magis subjicit diabolus, quàm per alia vitia, p.788.n.7. Luxuriosi, & impudici similes homini à dæmone possesso, qui in monumentis habitabat, & à nemine domari poterat, p.812. In sensu Moral.n.1. & p.813. Luxuriosi, & impudici hominis characteres, p.818.

M

MAgi Christi adoratores, qui fuerint? An plures? An Reges? p. 17. n. 2. Statim ab ortu Christi, ante Deiparæ Virginis purificationem venerunt, ibid. Ex qua regione, incertum, ibid. Magorum illuminatio, magnum testimonium cæcitatis Judæorum, pag. 18. n. 2. Balaami posteri fuerunt, aut ab ejus posteris traditionem de stella magni Regis ortum indicatura accepere, p. 18. n. 3. Quæ illis apparuit stella, fatum Christo non fuit; sed Christus stellæ, ibid. Illustrioris stellæ, scilicet gratiæ, fideique splendore illuminati, p. 19. Cur stella Magis Jerusalem appropinquantibus se subduxit? p. 20. n. 5. Deum infantem agnoverunt, & adoraverunt, p. 21. n. 8. Munera cur ab illis Christo oblata? p. 21. n. 9. Munerum significationes mysticæ, ibid. Magi Christum adorando, sacerdotes quodammodò facti, ibid. Ad altiora paulatim provecti, p. 22. n. 9. Primitiæ Gentium ad Christi fidem vocatarum, p. 29. n. 1. Magorum fides, & devotio quomodo imitanda? p. 31. n. 3. Adorato Christo, per aliam viam revertendum, ut Magi. Alia via, nova vita, pag. 32. n. 4.

Magnus in regno cœlorum quis? p. 84. Magnitudo sæcularis parvifacienda, p. 917. n. 14. 15.

Malachiæ vaticinium, cur sub Isaiæ nomine citavit S. Marcus? p. 782.

Maldonatus impegit in expositione Angelici illius Oraculi: *Ideòque & quod nascetur ex te sanctum, vocabitur Filius Dei*. Ejus expositio refellitur, quòd nova sit, Scripturæ ac Patribus repugnet, Socinianis faveat, p. 906. 907.

Mali tolerandi exemplo Christi, p. 705. n. 10.

Malo non resistendum Christus docet. Quo sensu? p. 93. 94. n. 23. A malo liberari petimus in oratione Dominica. Quis hujus petitionis sensus? p. 135. 136. n. 13. p. 153. 154.

Mammonæ, & Deo servire, impossibile, p. 139. n. 19. p. 158. n. 18. & p. 159. De Mammona iniquitatis amici faciendi, p. 1112. n. 9. p. 1117. 1118. Mammona iniquitatis sunt omnes sæculi divitiæ, undecumque congregentur, ibid.

Mandata Dei servanda, p. 530. Sine illorum observantia non patet ad vitam æternam aditus, p. 540. n. 6. Mandatum maximum, & primum, amor Dei, p. 596. n. 9. Secundum, amor proximi, ibid. n. 10. Mandatum novum, dilectio mutua; p. 1375. n. 34. 35.

Manducare manibus illotis, p. 440. & 445.

Mansiones multæ in domo Dei, p. 1381. n. 2. 3. & 4. Multæ mansiones diversas meritorum in æterna vita significant dignitates, p. 1386. Mansiones electis suis in regno cœlesti Christus præparavit, & præparat, p. 1387.

Mansuetudo Christi Jesu, p. 355. Quæ terra mansuetis, seu mitibus promissa? Quæ delectatio pacis? p. 73. n. 3. Esse mitem, est non resistere Deo, p. 103. n. 3. Mansuetudo ad Scripturam Sacram legendam, & doctrinam Christi cum fructu audiendam, dispositio necessaria, ibid. Zelus mansuetudini, zelo mansuetudo conjungi debet, ibid.

Manus aridæ à Christo sanatio, p. 356. n. 10. Moraliter explicatur, p. 799. n. 1. Manum Christiani arefacit cupiditas, extendit charitas, pag. 357.

S. Marcus Euangelista cum Joanne Marco minimè confundendus. *Præfat. in Marc.* Euangelium Græcè scripsit, ibid. Illud approbavit S. Petrus, ibid. Marcus S. Petri discipulus, & interpres, ibid. Caput decimum-sextum S. Marci olim à quibusdam perperàm in dubium revocatum est, p. 881.

Maria Virgo. Omnes Mariæ Virginis laudes hoc uno continentur elogio: *De qua natus est Iesus, &c.* p. 10. & 11. Cur desponsata, seu nupta Josepho, antequam conciperet? p. 11. n. 16. & p. 902. n. 24. 25. Maria Virgo perpetua, p. 12. n. 17. & 18. p. 15. 16. n. 23. & p. 943. Corpore Christi Dei mater, spiritu verò mater mẽbrorum Christi, p. 15. Beatior percipiendo fidem Christi, quàm concipiẽdo carnem Christi, p. 17. n. 3. Nominis Mariæ significatio, p. 902. n. 24. 25. Mariæ Virginis angelica salutatio, pag. 902. n. 28. & 903. p. 920. & 921. Virginitatem Deo voverat, cum ab Angelo salutata est, pag. 905. n. 34. Spiritus sancti virtute Filium Dei concipit, ibid. n. 35. & p. 906. In quo posita gratia, quam apud Deum invenit? p. 922. n. 30. 31. Gratiæ plenitudo in Maria Virgine, p. 920. n. 28. Præ omnibus mulieribus benedicta, p. 909. n. 42. Mater Dei, ibid. Mediatrix hominum apud unicum redemptionis Mediatorem Christum cõstituta, p. 926. n. 48. Fons omnium gratiarum, & benedictionum ejus, benedictus fructus ventris ejus, p. 927. n. 41.

Maria visitat cognatam suam Elisabeth, p. 925. n. 39. 40. & p. 926. 927. Cantico suo magnificat Deum, pag. 910. 911. 927. 928. 929. Mariæ Virginis partus, p. 940. Purificatio, p. 942. n. 22. 23. Maria primum Templum, & Altare, in quo se æterno Patri Christus obtulit, pag. 956. n. 22. Animam ejus doloris gladius in Filii passione pertransivit, p. 946. n. 35. Compassione sua plusquam Martyr, p. 960. n. 35. p. 980. & p. 1443. Duo Altaria, aliud in pectore Mariæ, aliud in corpore Christi, ib. Maria compassione sua ad propitiandum Deum quodam modo cooperata, ibid.

Maria Magdalena verè possessa, & vexata à septem dæmonibus, à Christo liberata; illum prædicantem comitata est, p. 1015. Eadem videtur cum peccatrice, & Maria Lazari sorore, ibid. Maria Magdalena, & altera Maria, Christi sepulchrum diligenter observant, p. 758. n. 24. Ad illud veniunt sacrum ejus corpus unctura, p. 759. n. 1. Resurrectionem ejus ab Angelis discunt, p. 768. Et Discipulis ejus nuntiare jubentur, ibid. Illis in itinere Jesus apparet, p. 762. Pedes ejus complectuntur, & illum adorant, ibid. Resurrectionem Domini nuntiant Apostolis, & Discipulis, p. 1183. Maria Magdalena stat juxta Crucem Jesu, p. 739. n. 19. Illi Christus post resurrectionem suam primò se conspicuum præbet, p. 882. 883. n. 3.

Maria Lazari soror optimam partem elegit, p. 1044. & 1049. Ejus fides, p. 1346. Jesum ungit unguento pretioso, de cujus perditione queritur Judas, p. 1357. Mariæ defensionem adversùs Judã Christus suscipit, ibid. & p. 682. n. 7. & p. 683. n. 8. & p. 700. n. 3. & 4. Devotio Mariæ unguentum super caput Jesu effundentis, fidem ac pietatem Ecclesiæ designat, p. 870.

Martha Jesum in domum suam recipit, p. 1044. Mariæ, & Marthæ domus, Ecclesiæ figura, p. 1349. Mariæ, & Marthæ officia, ibid. Duæ vitæ, contemplativa scilicet, & activa, in sanctis illis sororibus significatæ, p. 1050. Martha Christum Filium Dei vivi, mundi Redemptorem, vitæ & resurrectionis auctorem confitetur, pag. 1345. num. 25.

Martyrii fructus, gloria, p. 297. & 298. Martyrii duplex genus, p. 165. n. 9. Martyres ad Mensam Domini non sic commemoramus, ut oremus pro eis; sed magis, ut ipsi pro nobis orent, p. 401. n. 3.

Mater, & fratres Christi quinam? pag. 1017. Mater, & fratres Christi sunt, qui Dei voluntatem faciunt, p. 350. n. 31. p. 377. & 378.

Matrimonii vinculum perpetuum, p. 90. 91. n. 19. p. 525. 526. 527. p. 533. 534. n. 1. p. 841. 842. 843. Sensus litt. n. 1. 2. & p. 1113. n. 18.

Matthæus Levi appellatus, Publicanus: Ejus vocatio, & conversio, p. 220. 221. n. 7. & seq. p. 795. n. 5. 6. & p. 992. n. 27. In ejus præsertim vocatione divina misericordia eluxit, p. 233. n. 8. Omnia suæ vocationis implevit officia, p. 234. & 235. Ejus cum Moyse comparatio, p. 235. In prima sui conversione peccantium gregem post se trahit ad salutem, ibid. num. 9. Cur ad scribendum Euangelium primus electus sit? p. 4. Hebraicè scripsit, p. 3. Græcæ Versionis antiquitas, p. 4.

Maxilla altera percutienti præbenda, quo sensu id intelligendum? p. 95. n. 34. & p. 1434.

Medici animarum austeriorem, vel mitiorem disciplinam in earum directione, ac regimine, prudenter sequuntur, magistra charitate, pag. 326.

Mensa Potentis est, unde sumitur Corpus, & Sanguis ejus, qui animam suam posuit pro nobis, p. 401. n. 13. Mensa Christi, doctrina ab ipso tradita, & ab Apostolis prædicata, p. 795. n. 6.

Mensura bona, & conferta, p. 996. Par mensuræ redditur, ibid.

Meritum bonorum operum, p. 77. n. 12. Totum divinæ misericordiæ tribuendum est; totum Christi meritis, & Dei promissionibus innixum, ibid. & p. 1134.

Messis spiritualis, p. 256. n. 29. p. 1249. n. 35. & seq. p. 1257. n. 38.

Michææ Vaticinium de Christo in Bethleem nascituro, à S. Matthæo prolatum. Nulla Euangelistam inter, & Propheram dissensio, p. 19. n. 5.

Militibus quid prædicandum, p. 965. n. 14. p. 973. 974. n. 14.

Ministri Christi qui sint? p. 1366. num. 26. Qua ratione animarum ægritudinibus curandis incumbere debent? p. 271. n. 1. Ministri Ecclesiæ ab omni cupiditate, & rerum terrenarum affectu alieni penitùs esse debent, p. 275. 276. Mansuetudinem ovium debent imitari, p. 279. n. 9.

Miraculis missionem suam ac divinitatem Christus confirmat, quæ in corporibus & in animis operatur, p. 1010. n. 22. & p. 1235. Miraculorum finis, p. 1226. n. 11. Miracula ante Euangelium rata, p. 1235. Miracula Jesu magicis artibus tribuere, dementissimæ impietatis est, ib. & p. 1236. Miracula, quæ in exordiis suis per Apostolos, Christo Jesu auctore, corporaliter faciebat Ecclesia, quotidie in ejus nomine spiritualiter facit, p. 888. Miraculis fides confirmata, sed qui nunc prodigia, ut credat, inquirit, magnum est ipse prodigium, qui mundo credente non credit, pag. 370. n. 24. Aliter magi miracula faciunt, aliter boni Christiani, aliter mali, p. 1029. n. 49. & 50. Christus afferens medicinam, quæ corruptissimos mores sanatura esset, miraculis conciliavit auctoritatem, p. 62. n. 20. Miraculorum, aliarumque gratiarum gratis datarum promissio Ecclesiæ facta ad confirmationem Euangelicæ Doctrinæ, cum opus fuerit, pag. 883. n. 8. Primum suorum miraculorum Virginis Matris precibus Christus concessit, p. 1235.

Misericordibus, qui & in erogandis eleemosynis, & in condonandis injuriis sunt faciles, misericordia à Christo promissa, p. 75. n. 6. & p. 106. n. 6. Misericordia Salvatoris prædestinatis adhæret, sive cũ convertuntur, sive cum præliantur, sive cum coronantur, ibid. Misericordia præstat sacrificio, p. 237. n. 11. Ipsa verum sacrificium est, ibid. Misericordia qua homini subvenitur, si propter Deum nõ fit, non est sacrificium, ibid. Operum misericordiæ meritum, & merces, p. 299. & 300. Hæc exercere possunt pauperrimi, illisque Deum promereri, à quo remuneratur bona voluntas, ubi deest facultas, ibid. n. 24. & 25. Misericordia commune omnibus officium, p. 972. n. 10. Qui miseretur pauperis, Deo fœnerat, p. 863. Misericordia Dei, quibus modis imitanda? p. 1001. n. 36. & 1023. Misericordia, judicium, & fides, graviora legis, p. 612. 623. n. 14.

Mœchia. Non sola adulteria re ipsa commissa, sed omnis impudicitia, omnis cogitationum & affectuum impuritas, præcepto, *Non mœchaberis*, prohibetur, Christo interprete, p. 88. n. 26.

Monasterium. Ut quis Deo fidelis sit in Monasterio, octo ipsi præstãda sunt exemplo sancti Præcursoris, pag. 1010. n. 24. In montem cum Christo quis ascendit? pag. 489. n. 1. Ad montem contempla-

tio-

tionis,& perfectionis non ſtatim aſcenditur, ſed per gradus, ibid.
Monumenta Judæorum extra urbes, p.738. In Chriſti morte aperta, ibid. Mariam Magdalenam ad monumentum Chriſti ſtantem, flentem,& quærentem, imitetur fidelis anima, p.1452.
Moralis Chriſtianæ regulæ, p.843. & 844. Senſus Moral. n.1. Moralis Chriſtianæ regulas qui corrumpunt, & ſecundùm eas non dirigunt animas conſcientiarum Moderatores, ut falſi Prophetæ fugiendi ſunt, p.186. & 187.
Morbos,& infirmitates corporis quinque de cauſis Deus infligit, p.794. Ad ſalutem utiles ſunt, p.1258. & p.1270. & p.229.n.2.
Mors impii, pag.866.n.4. Semel mori, magnum oraculum: Quando mori, magnum arcanum: Malè mori, magnum & irreparabile malum, p.868.n.7. Qua ratione bona mors juſti, mala mors peccatoris? p.1016. Chriſtiano non timenda, p.1024. 1025. & 1038. n.51. Mors animæ maximè timenda, non corporis, p.1069. n.4. 5: Mors juſtis deſiderabilis, pag.1350. n.11. Non mors gravis, ſed metus mortis, ibid. Mors non metuenda fortibus, deſideranda ſapientibus, miſeris expetenda, ibid. Conſanguineorum, & amicorum ſuorum mortem immodicè deflere Chriſtiani non debent, p.247. 248,249.n.19. Mortis Chriſti meditatio, p.656.n.20.
Mortui à mortuis ſepeliendi, pag.197. n.17. & p.1032. Lex Pontifici Max. Judæorum, & Nazarenis præſcripta, ne quantumvis proximorum exequiis intereſſent, ibid. Mortui à Chriſto ſuſcitati. Filia Jairi, p.223.224.812. Filius viduæ Naim, p.1003. Lazarus, p.1343. & 1344.
Moriens Chriſtus ſpiritum ſuum Patri commendat, p.1182. Poteſtate emiſit animam, ibid. & p.1438. Mortuus eſt ut martyr ſuæ divinitatis, & charitatis, p.1180.
Moſis de Chriſto teſtimonium, p.1266.n.45. & ſeqq.
Mulier exclamans: *Beatus venter, qui te portavit*, p.1054.
Mulier in civitate peccatrix. Ejus converſio, & pœnitentia, p.1005. & 1006.1007.1008.1011. 1012. & ſeq. Chriſtus illi peccata multa dimittit, quia dilexit multùm, p.1008. n.50.
Mulier una unctrix capitis, & pedum Chriſti, apud 4. Euangelictas, p.667.680.n.4.
Mulieris incurvatæ à decem, & octo annis à Chriſto curatio moraliter explicatur, p.1085. & 1086.
Mulieres ſanctæ juxta crucem Jeſu ſtantes, p.739.n.29.p.757. n.22. & p.1438. Ad ſepulchrum Jeſu veniunt cum aromatibus, Reſurrectionem ejus diſcunt ab Angelo, & nuntiant Apoſtolis, p.1183. Pietas illarum imitanda, p.885. n.1. & 2. Piæ mulieres quomodo Miſſionibus Euangelicis cooperari poſſunt? p.1019. & 1020.
Mulierum ſalutem ita procurare debent Eccleſiæ Paſtores, Concionatores, & Conſcientiarum Moderatores, ut nimiam cum eis familiaritatem vitent, p.1255.n.27.
Munditia cordis, p.75. & 76.n.7. & p.106. n.7. Non ſola impudicitia, ſed omnis amor inordinatus creaturæ, cor inquinat, p.106.n.7. Cor mundatur fide per dilectionem operante, ibid. Nemo in hac vita ſic mundus eſt, ut non ſit magis, magiſq; mundandus. Multis modis hæc emundatio perficitur, p.1398.n.3.
Mundus à Chriſto victus, p.1410. Chriſtianus à mundo alienus, p.1319.n.23. Mundus odio habet electos, p.1396. Pro mundo non rogat Chriſtus, p.1419. 1423. Qui Deum quærunt, mundo placere non poſſunt, p.1039.n.53. & p.1030. n.7. Mundi de ſe iniqua judicia Chriſtianus ſecundùm Euangelium vivens parvipendit, p.1301. Mundo fidei donum Deus non tribuit, quia juſtus eſt; illud confert iis quos elegit de mundo, quia miſericors eſt, p.1428.n.25. & 26.
Mutuum gratis dandum, p.996.n.35. 36. Mutuum dandum pauperi, licèt nulla ſit ſpes recipiendæ ſortis, p. n.35.
Myſteria divina humilibus & ſimplicibus à Deo revelata, ſæculi ſapientibus abſcondita, p.328.329.n.18. p.1042.1046.n.20.

N

NAaman Syrus, p.878. n.27. Gentilis populi typus, à lepra peccatorum mundati Chriſti baptiſmate, p.984.
Nathanaelis elogium, p.1210.1211.& 1221.1222. Cur illum in Apoſtolorum numerum Chriſtus non adlegit? ibid.
Nativitatis Chriſti Myſterium moraliter exponitur, p.951.952.953. 954. & 955.
Navis Petri, Eccleſia Catholica, p.987. Senſus Moral.n.3.
Nazareni. Cur Chriſtus miracula apud illos non fecerit? p.817.n.1. Chriſtum extra civitatem ſuam ejecerunt, p.984.n.29.
Negotiator homo typus Chriſti, qui admirabile commercium cum hominibus inivit, p.409.n.25.
Nicodemi converſio, p.1229.1230. Colloquium Jeſu cum Nicodemo, ibid. Moraliter explicatur, p.1235.1236.1237. 1238. Plurimi Chriſtiani ſimiles Nicodemo quoad imperfectionem fidei, p.1135. n.1.2. Nicodemus Jeſum in Conſilio Phariſæorũ defendit, p.1298.
Ninivitæ Judæos in judicio condemnaturi, p.347. Chriſtianos magis, quàm Judæos, in judicio damnabit exemplum Ninivitarum agentium pœnitentiam ad prædicationem Jonæ, p.371.n.26. Pœnitentiam humilem, auſteram, ſinceram, ferventem,& promptam egerunt Ninivitæ, p.372.
Nobilitas ſine pietate inanis, p.915.n.5.
Numiſma cenſus, p.593.n.5.
Nuptiæ in Cana Galilææ. Cur illis interfuit Jeſus? p.1221. Primum miraculorum ſuorum ibi fecit, ibid. Nuptiæ quo modo à Chriſtianis celebrandæ? p.1125. Myſticæ Chriſti nuptiæ, p.598.n.1. p.1225.1226.
Nuptialis veſtis, p.600.n.6.

O

OBtrectatio & calumnia univerſale peccatum eſt, 1. Propagatione, ut peccatum Adami, 2. Malitiâ, & immanitate, ut peccatum crucifixorum Chriſti, 3. Duratione, ut peccatum diaboli, p.361. & 362.
Occaſiones proximas peccati præcidendas, ac deſerendas, vitandamque chariſſimorum, & conjunctiſſimorum ſocietatem, ſi nos ad peccatum pertrahant, Chriſtus docet, traditio confirmat, p.89. & 90.n.27. p.119.n.22.
Oculus animæ. Ejus ſanitas quo ſtudio conſervanda, pag.157. n.17. Oculus malevolus in ſe trabem non videns, in alieno feſtucam videt, p.173. n.2. Oculi Chriſtianorum pudici, p.88. n.26. Laſcivos aſpectus Chriſtus damnat, p.118. n.21. & p.119. Quàm pura eſt pupilla oculi, tam pura debet eſſe vita hominis Chriſtiani, ib.
Odor bonus Chriſti ſunt Chriſtiani, qui rectè vivunt, p.1363. Quidam bono odore vivunt, alii bono odore moriuntur, ibid.
Opera bona qua ratione abſcondenda, vel oſtendenda, p.112. n.13. Glorificatur Deus in bonis operibus, ſi totum illi tribuamus, pag. 1400.n.8. Opus Dei eſt, ut in Chriſtum Jeſum credamus, p.1270.
Operatio una erit in altera vita, continua & nullis interrumpenda neceſſitatibus, p.1270.n.17.
Operarii iniquitatis à regno cœlorum excludendi, p.1081. n.25.
Oratio. Deus ſolus docere potuit, ut ſe vellet orari, p.1055. Oratio Dominica, Breviarium totius Euangelii, ibid.n.2. Ordo petitionũ orationis Dominicæ, indicat ordinem deſideriorum; ordo verò deſideriorum, ordinem charitatis, ibid. Oratio in Chriſti nomine facienda, ut exaudiamur, p.1408. n.23. 24. Aliter orare, quàm Chriſtus docuit, non ignorantia ſola eſt, ſed & culpa, p.146.n.5. Oratio Dei donum, & gratia eſt, p.176. n.4. In oratione ea petenda, quæ & Deum dare deceat, & accipere nobis expediat, p.179.n.5. Cur non ſemper exaudimur Deum orantes? p.1389. n.14. Ut impetrẽtur à Deo, quæ petuntur, orantes boni eſſe debent, bona petere, benè, & ad bonum, p.520. Vis orationis publicæ, p.131.n.4.& 521. n.14. Vis orationis cum jejunio conjunctæ, p.499.num.14. Modus orandi ſtando, à Chriſto non damnatus, p.131.n.14. Oratio in abſcondito, ibid.n.5. In oratione vitandum multiloquium, quid ſit? p.134. & 145.n.4. Clauſo oſtio orare, quid ſit, p.145.n.3. Spiritualis ſolitudo ad orationem neceſſaria, corporalis opportuna, ibid. Negotium orationis plerumque plus gemitibus, quàm ſermonibus agitur, p.145.n.4. Orationis fervor, & perſeverantia, pag.195. n.4. & 5. p.457.n.14. Cur non ſemper exaudimur? pag.1389.n.14. Orantes ſæpè Deus non exaudit ad voluntatem, ut exaudiat ad utilitatem, p.457. Turbari non debet Chriſtianus, ſi ſtatim à Deo non impetrat, quod petit, p.855. & 917. n.13. Quò plura ſunt impedimenta converſionis, & bonæ voluntatis, eò magis augendus eſt fervor orationis, p.568. n.15. Nihil ad orationis efficaciam cõducibilius Chriſtiana concordia, & unanimitate, p.505.n.15.16.& p.519. n.12. Oratio continua, & perſeverans ſit, p.1141. & 1141. Oratio Dominica, & ejus expoſitio, p.132. n.7. & ſeqq. p.146. & ſeqq. p.1051.1052.1055.1056.1057.
Oratio Chriſti. Chriſtus orat pro nobis, orat in nobis, oratur à nobis. Cum ipſo, & per ipſum orandum, p.215. Chriſtus in oratione pernoctans, nobis præbet exemplum, pag.998.n.12.13. Orationis Chriſtianæ conditiones in oratione Capitis noſtri attendendæ, p.1173.n.40. 41. Oratio Chriſti pro omnibus electis ſuis, non pro mundo, p.1419.1420.1423.1424.1425. Oratio Chriſti in horto, p.691.692.713.714. Cur ter oravit? p.716. Oratio Chriſti pro crucifixoribus ſuis, p.1180.
Ordo rerum agẽdarum, p.427.n.9. Nemo meliùs ordinat, quid agat, niſi qui paratior eſt non agere, quod divina poteſtate prohibetur, quàm cupidiùs agere, quod humano conſilio meditatur, ibid.
Oſculo Jeſus à Juda traditus, p.718.
Oſee Vaticinium: *Ex Ægypto vocavi filium meum*, in Chriſto impletum eſt. Hujus oraculi veritas, & ad Chriſtum applicatio ſecundùm ſenſum litteralem, adverſùs Julianum Apoſtatam vindicatur, p.22.num.10.
Otium ſanctum quærit charitas veritatis: negotium juſtum ſuſcipit veritas charitatis, p.427.n.9.
Ovis errans quæſita, p.503.n.10.
Oves Chriſti vocem ejus audiunt. Eſt vox aliqua Paſtoris, in qua oves non audiunt alienos, in qua non oves nõ audiunt Chriſtum. Quæ eſt iſta vox? p.1338. n.7. & 8. Propriæ notæ, & characteres ovium Chriſti, pag.1342.n.26.27.28. Secundùm præſcientiam Dei,& prædeſtinationem multæ oves foris, multi lupi intùs, pag. 1343. Oves Chriſti non peribunt in æternum, & de manu ejus eas rapere nemo poteſt, p.1336. Ex iis quos elegit Deus ab æterno ex populo Judaico, & Gentili, unum ovile fit per Chriſtum bonum Paſtorem, p.1335.

P

PAcem hoſpitibus, & iis, qui verbum Dei recipiunt, non ſolùm optant, ſed afferunt Prædicatores Euangelici, p.278. n.8. Pacem hominibus bonæ voluntatis naſcente Chriſto Angeli annuntiant,

tiant, p.940.941. Pax Deo offerenda in honorem Dominici Natalis, p.954. Natalis Domini, natalis est pacis, pag.955. Pacem suam Discipulis velut hæreditarium munus Christus reliquit, p.1385. Pacem nobis reliquit ad Patrem iturus, pacem suam dabit nobis in fine venturus, p.1391.n.27. Pax fructus mortis, & resurrectionis Christi, ab eo discipulis datus, p.1453.1454.

Pacifici filii Dei. Qui verè in semetipsis pacifici? pag.76. n.8. Beati qui pacem cum Deo, secum ipsis, & cum proximo servant, ac inter dissidentes conciliant, p.107. n.8. Pacem cui Christus beatitudinem promittit, etiam arctissima amicitiarum vincula non sibi vindicant, si cum Dei voluntate non concordant, ibid. Pacem malam Euangelium solvit, p.270. n.23. p.291. & 292. Vera & falsa pax; illa fructus charitatis, ista cupiditatis, ibid. In vita æterna summa pax est, atque perpetua, p.938. Quatuor hominis status, ante legem, sub lege, sub gratia, in pace, ibid. Vera pax fructus, & merces charitatis, p.1190.n.36. Verus pacis amator, inimicorum ejus amator est, p.1191.

Panes propositionis dati Davidi, & comitibus ejus, p.792. Panis quotidianus, & supersubstantialis à Deo petitus in Dominica oratione, p.134.n.10.

Panis vitæ Christus, p.1276.1277. 1278. Panis iste caro Christi est, non figura carnis, p.1278. Christus panis Angelorum ut Deus, panis hominum ut Deus homo, p.1285. Quinque panibus quinque millia hominum Christus pascit, p.418.419.420.n.13.14. & 15. & p.816.1026.1275. Miraculum istud mysticè explicatum, pag.820. n.6. Figura est consecrationis, & communionis Eucharisticæ, pag. 431. n.11. Septem panum multiplicatio in deserto, p.448.n.19. & 20. Moralis istius miraculi explicatio, p.827.828.n.1. & 2.

Parabolis cur usus est Christus in suis sermonibus? p.377. n.1. & p. 378.379.n.4. & 5. & p.391.n.2.

Parabolæ, ex arbore fisci, pag.637.n.26. Amici postulantis tres panes ab amico, p.1052. Quæ mysticè explicatur, p.1057. 1058. Divitis horrea destruentis, p.1065.n.23. Fermenti in farinæ satis tribus absconditi, p.385.n.16. Mysticè explicatur, p.407.408. Duorum filiorum, resipiscentis, & inobedientis, p.576. n.15.p.587.n.14. Filii prodigi, ovis recuperatæ, & drachmæ repertæ, p.1099. 1100. Moraliter explicantur, p.1102. 1103.1104. 1105. 1107. 1108. 1109. & 1110. Grani sinapis, p.385. n.5. Mysticè explicatur, p.403. & 404. Hominis computantis sumptus ad turrim ædificandam, pag.1098. Judicis & viduæ, p.1137. Moraliter explicatur, p.1141. 1142. Hominis ab Jerusalem in Jericho descendentis, p.1043.1044. Ejusdem sensus mysticus, p.1048. Negotiatoris quærentis bonas margaritas, p.388. n.21. Moraliter explicatur, p.409.n.25. Ovis errantis à Pastore quæsitæ, p.503. n.10. Publicani & Pharisæi, p.1138. Moraliter explicatur, p.1143. Nuptiarum filii Regis, p.589.590.591. Moraliter explicatur, p.597.598.599. & 560. Operariorum à Patre familias in vineam conductorum, p.551.552.553.560.561. & 562. Regis rationem à servis suis exigentis, & decem millia talenta uni ex illis dimittentis, p.507.508. n.18. & seqq. Moraliter explicatur, p.522.n.16. p.523.524.n.17.18.19. Seminum, p.377.n.2. p.382.383.392.393.394.395.396.805.n.1. & 2. & p.1016. & 1021. Hominis seminantis, & jacto in terram semine dormientis, negotiaque sua interdiù agentis, p.806.n.5. Sagenæ missæ in mare, pag. 388.n.22. Moraliter explicatur, p.410. Servorum dominum suum expectantium, p.1066.1067. Talentorum, & minarum, p.657.n.9. p.658.1147.1148. Moraliter explicantur, p.667.668.669. 1150. & 1151. Decem Virginum, p.655.656. Moraliter exponitur, p.663. 664.665.666. Villici diffamati, p.1111. Vineæ à Patrefamilias locatæ malis agricolis, p.855.n.1.p.1153. Sensus Moralis ejusdem, p. 857.859. 1156. Vide & p.577. 578. 588. Thesauri absconditi, pag. 387.n.19. Moralis ejusdem expositio, pag.408. 409. n.24. Zizaniorum, p.383.384.386.387.399.400.401.402.

Paracletus. Vide Spiritus Sanctus.

Paralyticus in Capharnaum à Christo sanatus, p.217.218.219. 220. Hominis lapsi typus, pag.227.228. Paralysis interioris curatio per gratiam, p.231.232. & 233. Paralyticus per tectum in grabato demissus curatur à Christo, pag.789.790. 988.991. n.18. Paralytici à quatuor bajulis Christo oblati curatio mysticè explicata, p.793.

Parentes Deo in amore postponendi, p.213.n.16.p.293.n.21. & 294. Parentum honor in quo positus, p.450. & 451. Reverentia & obedientia parentibus, & superioribus exemplo pueri Jesu exhibenda, p.961. n.5. 962. & 963. Nulla parentum, nulla carnalium necessitudinum in Ecclesiastici Ministerii functionibus habenda ratio est, p.376.n.29.

Parvuli non scandalizandi, p.501.502. n.5. Parvuli fieri debemus, ut regnum cœlorum consequamur, pag.501. n.2. & 3. Parvulum in Christi nomine qui suscipit, Christū suscipit, ibid.n.4. & p.1029.n. 46. Parvuli Jesu oblati, quibus manus imponit, p.528.n.11.p.843. n.3.p.1139. Parvulos ad Christū venire qui prohibent? p.538.n.6.

Pascha transitus, p.1373.n.1. Sensus Moral. Cur Christus in festo Paschatis occisus, p.680.n.3. Paschatis legalis celebratio, p.683.n.10. Id tum à Christo ultimo vitæ suæ anno, tum à Judæorum vulgo, legitima die celebratum, ibid. & p.684.n.11. Tempus & locus immolationis agni Paschalis, ibid. Paschali cœnæ tam legali, quàm mysticæ, cum Christo nemo, præter 12. Apostolos, interfuit, ibid. n.12. Ultimum Pascha Christi, p.867. 868. 1163. 1164. Typici & veri Paschatis discrimen, p.872. & 1356.n.55. & 56. Christiani Paschatis digna celebratio, p.698.699.n.1. p.704.n.9. p.1171. num.8. p.1281. & 1356.n.55.56.

Passio Christi, p.690.691. & seqq. 870. & seqq. p.1168. 1169. 1170. & seqq. p.1353. & seqq. Dei magnitudo non solùm in miraculis, sed & in Passione Filii sui admirabilis, p.1038.

Pastor bonus Christus, p.255.n.28.

Pastoris boni officia, & dotes, p.1102. 1337. Pastorum & mercenariorum discrimen, pag.1339.1340. Diligendus Pastor, tolerandus mercenarius, cavendus est latro, p.1340. 1341. Pastores, Concionatores, & conscientiarum Moderatores metuere debent, ne labores eorum infructuosos reddat fidei & bonorum operum defectus, p.498. n.13.

Pastorum & Moderatorum conscientiæ prudens œconomia erga recèns conversos peccatores, & infirmos, p.240.n.13. Pastorum & Ministrorum Euangelicorum forma à Christo tradita, p.1402. n. 16.17.18. & p.1403. Auctoritas & charitas in Pastoribus Ecclesiæ conjungendæ, ut animas ad Jesum quærendum adjuvent, p.1451. Pastorum cibus, ac deliciæ, opus Dei, & animarum salus, p.1256.n. 34. Per se, non per Vicarios dumtaxat, gregem pascere debent, & Dei Verbum prædicare, p.311.n.1.

Pastorum & Ministrorum Ecclesiæ vocatio, & characteres, p.358. & 359.n.13. p.1286. n.39. Ob eumdem finem, & iisdem conditionibus mittuntur à Christo, quibus Christus missus est à Patre, p. 1454. Pastorum genus, conditio & fortuna minimè consideranda; sed honoranda, amanda, & suscipienda veritas est, quam docent, & prædicant, p.412.n.28. Sui ipsius amantes esse non debent, sed Christi, qui oves ejus pascendas suscipiunt, p.1462.

Pastores ad Christi præsepe ab Angelo invitati, pag.940. 941. Fidem eorum, & fervorem Christianus imitetur, p.955.n.15. & 16.

Pater unus in cœlis, p.609.n.6. Pater cœlestis omnia tradidit Filio, p.310. Patrem nemo novit, nisi Filius, & cui voluerit Filius revelare, p.1311. Pater & Filius unum sunt, pag.1336. Nemo venit ad Christum, nisi tractus à Patre, p.1287. 1288. Pater cœlestis dabit Spiritum bonum petentibus, p.1053. & 1059. Cur Deum orantes Patrem nostrum appellamus? p.132.133.n.7. p.146.147.

Patientiæ Christianæ præcepta, p.95.96. Triplex injuriarum genus, in quibus Dominus docet patientissimum, & ad plura perferenda paratissimum animum Christiani esse oportere, p.96. n.36. Christiana charitas, & patientia omnia relinquere, omnia agere, omnia dare, omnia pati propter Christum parata est, p.122. n.25. & p. 123. Idoneus patientiæ sequester Deus, ibid. Spiritualium lex certaminum in eo posita est, ut injuriam, vimque nobis inferentibus cedamus, p.124. Falsa patientia Philosophorum, p.125. Patientia virtus est nobis cum Deo communis, ibid. Patientia Christi in tribulationibus imitanda. Calicem tribulationum prior bibit Medicus sanus, ut bibere non dubitaret ægrotus, p.285. & 286. n.15. Religionis veritas, patientia & martyrio propugnanda, p.719. n. 26. Patientia Christi in Malcho vulnerata, ibid. Patientiæ laus, p. 1162.n.19.

Pauperis & divitis parabola, p.1113.1114.

Pauperes spiritu qui sint? pag.71. & 72. n.2. p.102. n. 2. Divites, qui pauperes spiritu non sunt, non intrabunt in regnum cœlorum, ibid. Paupertas spiritus, humilitas, p.103. Paupertas voluntaria, martyrii genus, p.109.n.9. Nemo pauper, qui Deo dives, pag.351. n.1. Præmium pauperum Euangelicorum relinquentium omnia, ut Christum sequantur, p.532.533.n.21. & 22. p.545. & 546. Pauperes juvandi, p.701.702.n.5. & 6. Paupertas Christi Jesu, p.1031. n.57. Paupertas Christiana caput omnium virtutum, p.1144.

Peccati, pœnarumque peccato debitarum varii gradus, p.86.n.23. Nullum peccatum absolutè irremissibile est præter impœnitentiam finalem, p.345. Peccatorum mensuram & terminum Dei justitia statuit, p.626. n.17. Etsi nullum tam grave peccatum sit, quod verè pœnitentibus non remittatur; ex malitia tamen peccantibus metuenda est justitiæ divinæ severitas, p.804. n.9. Corpus & anima passeres duo peccato venditi, à Christo redempti, p. 289.n.18. Peccatoris anima à diabolo possessa, p.216. n.20. Magis peccator est, qui se non intelligit peccatorem, p.236.n.10. Quanta cordis durities peccatorum, qui nec Dei promissis, nec minis ad meliorem frugem convertuntur, p.324. n.14. Peccatoris indurati animo semper imago criminis obversatur, p.423.n.1. Peccati miserrima servitus. Ab ea nos solus Christus liberat, p.1311.n.34.p. 1320. & 1321. n.34. & 37. Preces peccatorum, qui in mortalis peccati affectu perseverant, Deus non exaudit, p.1332.n.31. Peccator ex habitu, & consuetudine in Lazaro mortuo, sepulto & fœtente adumbratus, p.1351. & 1354. n.38. Peccatum puniendum est, aut à Deo vindicante, aut ab homine pœnitente, p.918. n.20. Peccatum Philosophicum à Christo in Cruce pendente damnatum, p. 1177. Venialia peccata præcavenda, p.290.

Peccatorum remissio, p.1014.n.48. Peccata remittendi potestatem Apostolis, & eorum successoribus Christus dedit, p.1448. Debitores sumus Deo, & ob peccata remissa, & ob non admissa, p.1012. n.41. Remitti peccata non possunt, nisi verè conversis, in Ecclesia Catholica, in præsenti sæculo, p.1455. Absque sincero Dei amore nulla remissio peccatorum, p.1014.

Peregrinum esse, virtus est, & officium hominis Christiani, p.1188. & 1189.

Perfectum esse, id est, ad Dei, & Jesus Christi Salvatoris, ac Domini nostri similitudinem totis viribus eniti, non consilium tantùm, sed præceptum est, p.101.102.n.32.

Persecutiones electis utiles, p.1161.1162. n.12. Persecutionem propter justitiam patientibus, regnum cœlorum à Christo promissum.

sum. Hæreticos, Schismaticos, & quosvis iniquos hæc beatitudo non spectat, p.76.77.num.9.10. & p.109. & 110. n. Persecutio nunquam piis deest in ipsa Ecclesiæ pace, p.107.n.9. & p.1403. n.18.19. & 20. Persecutiones Apostolis à Christo prænuntiatæ, p.265.266.267. Fuga in persecutione, p.267.n.17.
Perseverantia, p.267.n.16. Perseverare usque in finem, est omnium vocem Pastoris audientium, p.284. & 285.n.13. Donum perseverantiæ mereri non possumus, orando impetrare possumus, pag. 644.n.9.
Petrus totum mundum dimisit, & totum mundum accepit, p.546. Primatus S. Petro datus, jure divino institutus, & in Romanos Pontifices ejus successores transfusus. Super illum ædificata est Ecclesia, p.258.n.2. p.272. n.2. p.465.n.12. p.474. 475. n.11. p.801. n.4. Vinculum est sacerdotalis unitatis, ibid. Propter primatum gerebat universalis Ecclesiæ personam, cum claves regni cœlorum accepit, p.437.n.20. & 467.n.12. Major S. Petri, quàm Eliæ potestas, p.475.n.12. Ardor fidei in S. Petro eximius, pag.422.n.21. Christo jubente, ambulat super aquas, ibid.n.22. Timore percellitur, & ob infirmitatem fidei à Christo reprehenditur, ibid.n.23.& 24.& pag. 435.436.n.18. Confidenter ambulans super aquas, ut veniat ad Jesum, figura est firmorum, qui sunt in Ecclesia: timens ad flatum venti vehementis, figura est infirmorum, ibid. n.19. In tributi solutione Christo conjunctus, p.490.n.19. A Christo corripitur, quòd passionem illi dissuaderet, p.463.n.16. & p.827.n.7.
S. Petri præclara confessio, ob quam beatus à Christo prædicatur, p. 464. & 1282. Petrus Ecclesiæ unicæ typus, in Apostolorum ordine primus, in Christi amore prõptissimus, unus pro omnibus respõdet, p.474. n.9. Ejus in Sede sua vivit potestas, & excellit auctoritas, p.475.n.11. Petri fides tanta divinitùs soliditate munita est, ut eam neque hæretica unquam perrumpere pravitas, nec pagana potuerit superare perfidia, ibid. Fides Petri numquam defectura in Ecclesia, & in ipsius Petri Sede, p.1167. In eo omnium fortitudo munitur, ibid. Petrus Christianorum omnium, Pastorum omnium, & totius Ecclesiæ fidem confirmavit, p.1173. Ad Petrum & illius successores pertinet controversias fidei judicare, Scripturarum mysteria evolvere, pag.1452. Petro agnos, & oves pascendas commendat Christus post resurrectionem. Hinc S. Petri, & Romanorum Pontificum illius successorum primatus in Ecclesia universa jure divino institutus, iterùm probatur, p.1459.
Trina Petri negatio à Christo prædicta, p.689.n.23.p.1374. & 1380. Consummata, p.697.698. 875. & 876.n.12. p.1168. n.33.34. & p. 1174. n.54. Ipsum labi, cur Deus permisit? p.723.& 724. Ejus præsumptio causa fuit, cur à divina gratia sit defectus, p.711.872.1173. n.33. & p.1380. Petri peccatum nonnulli nimis extenuant, p.698. n.49. Gladio percutit servum Principis Sacerdotum, p.693.n.34.
Petri pœnitentia, & lacrymæ, p.711. 724.n.34. p.1170. Amoris trina professione, trinam expiat negationem, p.1459. Petri laudes, cur Marcus ejus discipulus, & interpres prætermiserit? p.827. n.7. Petro martyrium à Christo prædictum, p.1459. Petri socrus à Christo sanata, p.195.209.210.760.785.788. Domus Petri, Ecclesia Catholica. In ea sola pro remissione peccatorum, & extinctione cupiditatum noxiarum utiliter oratur, p.209.210.n.11.
Pharisæorum blasphemia, p.226. n.25. Blasphemantium Pharisæorum animos deteriùs occupabat dæmon, quàm dæmoniaci muti corpus, pag.253. n.26. Pharisæi Discipulis Christi vitio vertunt, quòd spicas vellerent Sabbato; quorum innocentiam adversùs illos multiplici vindicat argumento, p.335.336.337.338. Pharisæi consilium ineunt cum Herodianis de Jesu occidendo, p.339.n.9. Illorum malignitas, & crudelis invidia in Jesum, p.355.n.5. Mandata Dei postponunt doctrinis, & traditionibus hominum, hypocritæ, p.442.n.3. & 4. Cæci & duces cæcorum, pag.444.n.8. Cum Herodianis conjurati, ut Jesum capiant in sermone, p.592.n.3. 4. & p.852. Pharisæorum ex Cathedra Mosis docentium dicta servanda & facienda, opera non imitanda, p.607. 608. n.1. Ex Christi mansuetudine occasionem sumunt insidiarum illi struendarum, pag.1315. Mores & vitia Pharisæorum, p.610.611.612.619. 620.621.622.623.624.796. n.7. p.858.n.6. p.1055. & 1056.
Philippi Apostoli vocatio, p.1210. Nathanaelem ad Jesum ducit, & Messiam esse docet, ibid. Jesum rogat, ut Patrem ostendat, p.1382.
Phylacteria, p.609.n.3.
Pietatis veræ, & falsæ discrimen, p.452.n.4.
Pilatus Judææ Præses Jesum interrogat, p.726. n.6. Silentium ejus admiratur, p.729. n.7. Innocentiam agnoscit, vult dimittere, cum Barabba comparat, p.729.730. 1176. Jesum flagellatum damnat supplicio crucis, p.731.n.11.p.1179.n.24.
Piscatio admirabilis Petri, & sociorum, p.987. Piscatio mystica, duplex, noctis una, diei altera, pag.980.n.5. Piscatio mirabilis, cujus dux Petrus, post resurrectionem Christi, p.1457.1458.1471.
Piscina probatica, juxta quam languidus à Christo sanatus, p.1257. 1258. 1259. Mystica significatio, p.1267.1268. Peccatores in piscinam pœnitentiæ mergendi. Dotes hominis, seu Moderatoris cõscientiæ ipsis necessariæ, ut animæ sanitatem consequantur, pag. 1268. Quibus signis innotescit animæ sanatio in mystica illa piscina? p.1269.
Plantatio à Patre non sata eradicabitur, p.443.n.7. Non solùm Hæreticos & Schismaticos, sed etiam malos Christianos spectat illa sententia, p.454. Bona voluntas prima plantatio est cœlestis agricolæ: prava voluntas, & cupiditas, plantatio dæmonis, p.453.n.7.
Pœnitentiæ prædicatio, p.35.n.2. Ubi emendatio nulla, pœnitentia necessariò vana, ibid. Deus pœnitentiam examinat, p.36.n.3. Pœnitentia pectoris domum Spiritui Sancto parat, ibid. Negotium divinæ misericordiæ curat, ibid. Pœnitentia in sacco, & cinere, pag. 327. 328. Pœnitentia, baptismus laboriosus, p.970. Qui digni pœnitentiæ fructus, pag.46.n.2.p.972.n.8. p.1181. Inter omnia Christianæ vitæ officia maximè prædicanda est pœnitentia, p.970.971. Veræ pœnitentiæ imago in conversione mulieris peccatricis, pag. 1011. & 1012. Certant peccatoris humilitas, & Dei clementia, p. 1108. Peccatores absolvi non debent à Sacerdotibus pœnitentiæ Ministris, nisi facti sint novæ in Christo creaturæ, p.1455. Christus amicos suos à pœnitentiæ laboribus non dispensat, sed per Spiritus Sancti gratiam præparat, p.992.n.34. 35. Pœnitentiam agere peccatoribus, non meri consilii res est, sed præcepti, pag.1083.n.3. Pœnitentiam ad mortem differre, quàm periculosum, p.1318.n.21.
Politici impii, ita viventes, ac si nec animarum immortalitatem, nec resurrectionem corporum, futuramque vitam crederent, p.603. n. 10. Falsorum politicorum, & prudentium sæculi, quæ sors? p.1355.
Porci in quos mittitur à Christo legio dæmonum, typi sunt hominum gulæ & libidini deditorum, p.216. & 217.n.21. Lex suillæ carnis esum Judæis interdicens, quid significet? ibid.
Porta salutis angusta, p.1081.n.23.24. p.1086.1087.
Potestas Ecclesiastica ministerium est, non dominatio, p.620.n.8. p. 566.num.12.
Prædestinatio Sanctorum in solam Dei misericordiam, non in merita hominis refundenda est, p.310.n.22. Illius exemplar lucidissimum prædestinatio Jesu Christi capitis nostri, p.1420.1421.n.24.
Prædicatoris Euangelici dotes & officia, p.45. n.1. Qui propter temporalia Euangelium prædicat, Mammonæ servit, non Deo, p.160. n.19. Prædicatores docere debent exemplo Christi, sicut potestatem habentes. Cum imperio porrò docetur, quod priùs agitur, quàm dicatur, p.190. Neque affectare, neque negligere debent eloquentiam, p.283.n.12. Apostolicæ vitæ austeritatem illos imitari decet, p.351.n.1. Omnes pœnitentiæ prædicatores sunt præcursores Christi, n.9.
Prædicationis Euangelicæ ordo, & œconomia, p.1035. Prædicatores, ac Prælati, majoribus expositi sunt periculis, quàm auditores, p.391.n.1.
Principium qui & loquor vobis. Explicatur hæc Christi sententia, p.1310.
Principum Christianorum dominatio, qualis esse debeat? pag.848. num.10.
Propheta sine honore in patria sua, p.390.n.26. & 412.n.29.
Prophetæ à Judæis vexati, & occisi, p.613.614. n.16.18.19.
Proselytorum duplex genus, p.611.n.11.
Publicani, hominum genus Judæis invisum, p.100.n.31. Quid ipsis prædicandum? pag.965.n.12. & 13. p.973. n.12. Præcedent Pharisæos in regnum Dei, p.476.n.15.
Publica onera cum publicis necessitatibus æquanda sunt, pag.973. num.12.
Purgatorii fides, p.345.
Purificatio B. Mariæ. Vide Maria Virgo.

Q

Quadraginta dierum jejunium à Christo consecratum, p.51.
Quærendus propter seipsum Deus, p.1283. 1284. In hac vita quærendus; alioquin periculum est, ne in morte frustrà quæratur, p.1304. n.33. 34.
Quæstio inter Joannis discipulos, ac Judæos de legalibus purificationibus, & de baptismo Jesu, & Joannis, p.1233.1234.
Quietistarum damnatus error, quòd imperfectorum sit Mysteria Christi Jesu meditari, p.837.
Quotidianus, & supersubstantialis panis, p.134.150.151.

R

Raca, p.86.n.22.
Ad rapinam gradus est immoderata cupiditas possidendi, pag.543.
Reatus. Quid sit reum esse concilio; quid reum esse judicio; quid reum gehennæ ignis? p.85. & 86.
Reconciliatio fraterna sacrificio, & oblationi munerum ad Altare præmittenda, pag.87.n.27.pag.117.n.19. Sacrificium Deo est fratrum reconciliatio, ibid. Non differendum fraternæ reconciliationis negotium, ibid.n.20.
Rectorum animarum officia, p.799.800. n.2. Non totum actioni, sed aliquid considerationi sui ipsius dare debent, p.802. n.5. Non solùm nobilibus & divitibus sæculi, sed hominibus vulgi se impendant, & superimpendant pro animabus eorum, ibid. Calumniis & injuriis turbari non debent, nec earum metu à functionibus Ministerii sui prohiberi, p.803.n.7. Consanguineos ignorent, cum ipsos ab officio suo, & sacro Ministerio avocant, p.804.n.10.
Regeneratio spiritualis ex aqua, & Spiritu Sancto, p.1237.1238.
Regibus debita officia, & tributa reddenda, p.62.n.9.p.1154.& 1157. Regi nummos, Deo nos ipsos debemus, ibid. & p.855.num.2.pag. 859.n.2.
Regina Austri, p.348.n.27. Ecclesiæ typus, p.373.374.n.27. Regnum Christi, cur dicatur regnum cœlorum? p.35.n.3. In duobus præsertim positum est Christi regnum, ibid. Regnum cœlorum solis inno-

innocentibus, aut verè pœnitentibus patet, ibid. & p.587.n.14. A Christo promissum, p.1074. & 1075. Vim patitur, p.305.n.9. pag. 321. & 322.n.10. Thesaurus est: gratia invenitur, meritis & labore comparatur, p.409.n.24. Pretiosa margarita est, pro cujus adeptione omnia contemnenda, & exponenda sunt, p.409.n.25. Recumbere in regno cœlorum, quid sit? p.207. Quis in eo major, pag. 501. n.1.2. & 3. Regnum Dei, & justitia ejus primùm quærenda, ut bonum nostrum, p.141. & 142. n.25. & p.162.n.22.

Reguli filius à Christo sanatus, p.1250. n.46. & seqq. p.1258.

Relapsi peccatoris pejor, quàm antea status, pag.375. 376. & 1060. num.26.

Religionis Christianæ veritas, p.720. n.9. Summa Christianæ Religionis, p.1272. n.24. Ex verbo Dei, & Ecclesiæ doctrina de rebus Religionis judicium ferendum est, p.473.n.8.

Repudii libellus, p.520. & 841.

Restitutionis necessitas ad salutem, p.1150.

Resurrectio Christi Jesu, p.760.n.2. p.761. 762. & 763. Resurrectionis Christi fidei nolentes suffragantur Pharisæi, & Sacerdotes Judæorum, p.758. n.25. Quibus argumentis redivivi corporis sui veritatem Christus Apostolis probavit? p.1186. Post resurrectionem suam comedit, non necessitate, sed potestate, ibid. Qua ratione in Christo spiritualiter resurgere debeamus, p.762.n.2. p.768.n.4. p.887.n.4. Christus omnis vitæ, & resurrectionis in membris suis principium est, p.1351. & 1352. n.23. & p.1273. Resurrectio spiritualis vitæ novitate comprobanda, p.769. & 770.n.5. Magnitudo potentiæ Domini, secundùm quòd homo factus est, in virtute resurrectionis ejus apparet, p.771.n.7. Christianæ pietatis in Jesum resurgentem officia, p.772. n.9. Fructus resurrectionis Christi, potestas illi data in cœlo & in terra, p.772. & 773.n.10. Jesum à mortuis redivivum quis invenit? p.1187.

Resurrectio mortuorum, p.595.n.7. p.856. & 857. 1155. & 1158. Resurrectio & apparitio multorum in resurrectione Christi, p.738. & 739.n.28. An resurrexerint ad vitam immortalem? ibid. Tres mortui à Christo suscitati, tria peccatorum genera significant, quos hodieque per gratiam suam suscitat, p.1009.

Rete Ecclesiæ rumpunt Hæretici, Schismatici, mali Ministri, p. 989.n.6.

Retro respiciens, non est aptus regno Dei, p.1032.

S

Sabbato curare an liceat, p.1087. Sabbatum non violatur à Sacerdotibus in Templo operantibus, p.337.n.3. Nec ove ex fovea extracta, nec opere quocumque ad animam pertinente, p.338.n.7. Sabbatum propter hominem factum, p.792. Christus Dominus sabbati, p.337.n.5. & pag.993.n.3.4. & 5. Manus arida sabbato à Christo curata, pag.338. num.6. & 8. p.356. n.10. Hydropicus, p. 1087. Mulier ab annis octodecim incurvata, p.1080. Sabbatum secundò-primum, p.993. Sabbatum spiritale in quo positum, p.796. n.8. Christiana sabbata, sive solemnitates, qua ratione sanctificandæ? p.356.n.9. & p.997.n.7.

Sacerdotum & Pastorum malorum dicta servanda sunt, cum sua non dicunt, sed Christi: mala verò eorum opera non sunt imitanda, p. 615. & 616. n.1. Lugendi qui ex pravis moribus Sacerdotum vitiis suis quærunt auctoritatem, p.617. Sacerdotes & Prædicatores verbi Dei Patriæ suæ, familiæ, cognationi, camalis affectus vinculis nimis adstringi periculosum est, p.817. n.1. Omnes functiones suas obire debent tamquam Deo præsente, p.916.n.8.9.10. Unam Dei vocem, non parentum audire, p.1298. n.3. 4. & p.1299. Lucrum ex sacro Ministerio non solùm non quærere, sed & domesticorum manus cohibere, p.275. n. & p.275. n.5. Non verbo tantùm, sed exemplo eradicare cupiditatem, p.270.n.6.

Sadducæorum errores, p.594. & 1154. Eorum quæstionem circa resurrectionem solvit Christus, ibid.

Sæculo futuro qui digni? p.1157. n.35.

Sagena missa in mare, typus est Ecclesiæ, & Prædicationis Euangelicæ, p.410.n.26.

Sal evanidum & insulsum, p.78.n.13. Salis proprietates, & significationes, ibid. & p.110. & 836.n.11. Sal mysticum, p.842. n.26.

Samaritani Christum non recipiunt, p.1029. & 1030. n.51. & seqq. Colloquium Jesu cum Samaritana, pag.1246.1247. & 1248. Samaritani credunt in Christum, p.1250. Colloquium Jesu cum Samaritana moraliter explicatum, p.1251. 1252. 1253. 1254. 1255. Mulieris illius admirabilis conversio, ibid. & 1256.

Sanctificatio naturæ assumptæ à Christo per unctionem divinitatis: sanctificatio electorum ex ejus plenitudine, p.1425.n.19.

Sanctorum gloria inæqualis, pag.554. Omnes tamen in vita æterna æquales erunt, p.561. Sanctorum apud Christum unicum Mediatorem intercessio salutaris, p.209. & 210. n.11. Sancti homines hic viventes secundùm Deum æstimandi sunt, & colendi, p.1287. num.42.

Samson typus Resurrectionis Christi, p.768.

Sancta canibus dare, & margaritas porcis projicere, p.174.n.3. Oppugnatores veritatis, canum; contemptores veritatis, suum symbolo designantur, ibid. Sanctum dant canibus, qui ad Sacerdotiũ impuros homines provehunt: & qui peccatores lethalium criminum habitu, aut prava consuetudine implicatos, vel in proximis occasionibus peccati hærentes, Absolutione donant, & ad sacram Communionem admittunt, p.175. 176. Id à Christo prohibitum, p.164. n.3.

Sanguineus Christi sudor in agonia, p.1169. 1174. Sanguinis Christi virtus, p.1290.

Satanæ regni eversio, p.1041.

Scandalum, quàm grave crimen, p.511. & 512. n.5. Aliud exterius, aliud interius, idque triplex. Contra utrumque nos munit sermo divinus, p.513.514. n.6. Quicumque nobis scandali, & ruinæ spiritualis auctores sunt, quamvis maximè nobis necessarii, & amici, deserendi sunt, & abjiciendi, p.512.513.514.n.6. Væ scandalorum auctoribus, p.502. n.6. & p.1123. Scandalorum pœna, p.501. n.5. & p.1129. Scandalum ex Christo pati, quid sit? p.317.n.4. Scandalum Pharisaicum contemnendum, p.453.n.7. Scandalum pusillorum, p.1133.n.1.2. Impossibile est, ut non veniant scandala, pag. 1129.n.1.2. & p.1133.

Scenopegia, seu Festum Tabernaculorum, p.1291.1292.1293.

Scribæ Populi. Quod eorum officium apud Judæos? p.19.n.4. Scriba doctus in regno cœlorum, p.389.n.23. & p.411.n.27. Scripturæ Sacræ veteris, ac novi Testamenti, Doctoris, & Prædicatoris Euãgelici thesaurus, p.411. n.27. Ejus lectio quàm utilis Christianis ad salutem? p.603.n.11. & p.1128. Major Scripturarum fides, quã mortuorum in mundum redeuntium, p.1127. Scriptura non præcipit, nisi charitatem; nec damnat, nisi cupiditatem, pag.607.n.16. Ille tenet, & quod patet, & quod latet in divinis sermonibus, qui charitatem tenet in moribus, ibid. Scripturarum intelligentia, singulare Dei donum, p.1191. n.45.46. 47. Scrutandæ Scripturæ, p. 1265.n.39. Quo animo legendæ? p.1271. In iis, quæ intelligere non possumus, dubitatio auferenda, intelligentia differenda, ibid. Purgandus animus ad Scripturarum & Mysteriorum intelligentiam, ibid.

Seductores cavendi, p.1161. n.8.

Sensuum rectè dispositorum, & de propriis objectis debito modo applicatis judicantium, testimonium certissimum est, pag.1449. Quinque viri Samaritanæ mulieris, mysticè quinque sensus corporis, qui non ad æternitatem, sed ad temporalia appetenda, vel fugienda nos regunt, p.1253. n.16. & 17.

Separationes & dissensiones Euangelicæ prædicationis occasione futuras prædixit Christus, p.1068.

Sepulchrum Jesu publico sigillo obsignatum, & militari præsidio munitum, p.740. n.31. Cur Jesus in monumento novo sepultus? pag.757. n.23. Moralia documenta ex Christi sepultura colligenda, ibid.

Sermo Domini in Monte, p.71.72. & seqq. Non solos Apostolos, sed Christianos omnes spectat, p.190.n.15.

Sermo Domini post Cœnam, p.1373.1374. & seqq.

Serpens æneus, typus Christi in Cruce pendentis, p.1132.1239.1240.

Servus fidelis & prudens, p.1078. Agnoscens voluntatem domini, & non faciens, p.1078. n.47. 48. Servi inutiles sumus, etiamsi fecerimus omnia, quæ præcepta sunt, p.1130. & 1134.

Servorum curam ut gerere debent domini, & qua charitate illos regere? p.203. n.4. & p.1007.

Servus est peccati, qui facit peccatum; p.1311. n.34. & p.1320. Ab ea servitute nonnisi per Christum liberamur, p.1321. n.36. Servus non manet in domo in æternum, ibid.

Signum de cœlo petunt Pharisæi & Sadducæi, pag.461. n.1. & p.825. n.2. Signa excidii Jerosolymitani, & fines mundi, p.628.629. & seqq. Signum Christi ad judicium venientis in cœlo conspicuum, p.636. n.24. Signa ultimi judicii moraliter explicata, p.649. n.18. & 19. Alia signa primi adventus, alia secundi tempus deposcit, p.825.n.2.

Silentium admirabile Jesu Christi in Passione sua, quomodo à nobis honorandum, p.725. n.32. p.742. n.4. p.874. n.10. p.1442. num. 10. & 11.

Siloe fontis aqua, imago baptismi Christi, p.1329.n.6. & 1330.

Simeon puerum Jesum, ceu Messiam à Deo promissum agnoscit, & prædicat, p.944. & 957.n.25. Ejus Canticum, ibid. Prophetia, pag. 945. n.34. & 35. Simeonis Canticum moraliter explicatum, pag. 957.958.959.

Simon Cyrenæus crucem portat post Jesum, p.733. n.4. & p.1176.

Simon Pharisæus convivio Christum excipit. Murmuranti Simoni, quòd peccatricem pedes suos ungere pateretur, proposita duorum debitorum parabola Christus respondet, p.1007.

Sinapis granum, Christianæ Religionis & Ecclesiæ typus, p.403. & 404. 405. n.21. Grano sinapis similis est gratia in animo hominis abscondita, p.406.

Sinus Christi crucifixi, schola Christianorum. Divinæ hujus scholæ doctrina tribus constat partibus, p.1319.n.5.

Sitis Christi in Cruce, p.1438. & 1444.

Solemnitates Judaicæ, typi Christianarum solemnitatum, p.1298.

Solis defectio prodigialis Christo moriente, p.736.n.22.

Solitudinis laudes, p.63. n.1. Turba hominum relinquenda, cum de vitæ rationibus, vel de re gravi ad salutem pertinente deliberandum est, ibid. Jesus in sacro secessu, procul à mundi tumultibus quærendus, p.427.n.8.

Solicitudo temporalium immodica, & anxia damnatur à Christo, p. 139.n.20. p.140. n.22.23. 24. p.164.n.23. p.1065. & 1066. A rerum temporalium solicitudine facilis est in avaritiam lapsus, pag. 1074. n.2.

Sperare in Christi nomine quid sit? p.359. n.14.

Spiritus Sanctus in ſpecie columbæ ſuper Chriſtum baptizatum apparuit quadruplici de cauſa, pag.43. & 44. Chriſtus factus eſt velut unus ex nobis, ut aſſuefieret Spiritus Sanctus manere in nobis, p.1219. Spiritus Sancti plenitudine Chriſtus ad Sacerdotium æternum conſecratus, pag.982. n.17.18. Hoc Spiritu nos perfundens, non ſolùm Chriſtianos effecit, ſed & Chriſtos, ibid. Spiritus Sanctus à Chriſto Patris nomine promiſſus, p.1187. & 1192. 1383. 1385. 1390. num.16. & 17. Diſpoſitiones ad recipiendum Spiritum Sanctum, pag.1187. & 1192. Ubi vult, ſpirat, p.1231. Sub aquæ vivæ ſymbolo ſignificatus, & promiſſus, p.1296. n.37. & p. 1297. Viſibiliter & cum plenitudine non datus, niſi poſt Reſurrectionem, & Aſcenſionem Chriſti, ibid. & p. 1305. n.39. Hujus rei rationes, p.1411. n.7. Fideles triplici modo conſolatur, pag.1390. n.16.17. Teſtimonium de Chriſto perhibuit, & perhibet, p.1396. 1397. 1404. n.26.27. Ejus divinitas, p.1385. A Patre, & Filio procedit, p.1398. & p.1407. n.14. & 15. Confeſſores & Martyres roborat, ut teſtimonium Chriſto perhibeant. pag.1404. 1405. Chriſtus Spiritum Sanctum Apoſtolis dat inſufflando, p.1448. 1452. *Arguit mundo de peccato, de juſtitia, & de judicio*, p.1405. 1406. Hæc Domini ſententia, tres veritates fundamentales Chriſtianæ Religionis complectitur, p.1412. Docet omnem veritatem, p.1407. *Non loquitur à ſemetipſo, ſed quæ audiet, loquetur.* Hic locus ejus divinitati non derogat, p.1407. Docet omnem veritatem, cum magis magiſque diffundit in cordibus charitatem, p.1413.

Sponſus Chriſtus, Eccleſia ſponſa, amici ſponſi Paſtores, Doctores, Concionatores. Zelo pro ſponſa flagrare debent; non ſibi tamen zelare, ſed ſponſo, p.1243. 1244. n.29.

Status & conditionis electio in Spiritu Dei facienda, p. 539. n.7. & p.540. n.8.

Stultum & imprudentem haberi propter Deum, glorioſum eſt, pag. 803. num.6.

Sudaria plura ad Jeſu Chriſti ſepulturam adhibita, p.740. n.30.

Superbia quadruplex, p.619. n.4. Adversùs ſuperbiam pugnat Deus tamquam contumeliæ ſuæ propulſator, p.620. n.9. Superborum magnitudo fumo, & ſomno ſimilis, p.620. & 621. n.9. Superbi à Deo diſperſi, humiles exaltati, pag.931. De Dei donis non ſuperbiendum, p.1045. n.17.18.

Surdi & muti curatio à Chriſto, pag.822. n.6. & 7. Surdus & mutus, hominis peccatoris typus, in cujus ſpirituali curatione Chriſtus per gratiam ſuam eadem operatur, p.824.825. n.n.3.

T

TAlentorum à Deo acceptorum bonus uſus. Ratio de illis ab unoquoque reddenda, p.667.668.669.670.1151. & 1152.

Talionis lex, p.93. n.32. Exactio talionis antiquis Judæis, qua ratione permiſſa? ibid. Lex talionis juſtitia injuſtorum eſt; non fomes, ſed limes furoris, p.94.

Tempeſtas à Chriſto ſedata, p.198. n.18. Ejus myſtica ſignificatio, p. 213.214.215. n.17.18.19. & p.422. n.25. Unicuique ſua cupiditas tempeſtas eſt, p.437. n.19.

Templo turpe lucrum inferri vetitum, pag.726. n.13. Templi ſtructura, pag.627. n.1. & p.863. n.10. Senſus litter. & p.1157. Templi excidium à Chriſto prædictum, ibid. num.2. & p.1158. 1159. Templi ruinam ex juſtitia, & ex miſericordia Deus decrevit, pag. 639. num.1. Jeſus vendentes, & ementes è Templo ejicit, p.851. n.4. & pag.1223. Signi illius admirabilitas, p.573. num.9. Templi velum ſciſſum in duas partes Chriſto moriente, pag.738. num.26. Quid miraculum iſtud ſignificet? ibid. Templum Jeroſolymitanum, Eccleſiæ figura, pag.856. n.1. Templum Dei in latronum convertit ſpecum, qui lucra de religione ſectatur, ibid. num. 7. Templi Dei profanatio, & violatio multiplex, p.583. & 584. Reverentia Templis debita, ibid. & p.1227. Nundinationes in Templo Dei, ibid. & p.1237. Templum domus orationis, ibid. Nundinationes in locis Templo contiguis prohibitæ, p.854. n.4. Quinā domum Dei ſpeluncam latronum faciunt, ibid. & p.1227. Templum Dei omnes, & ſinguli ſumus, quotquot in Chriſto baptizati ſumus, p.641. n.3.

Templum corporis ſui ſolvendum, & in tribus diebus excitandum Chriſtus prædixit, p.1223. 1224. & 1228.

Tempus gratiæ Judæi non obſervant, ideò à Chriſto reprehenſi, p. 1068. Tempus gloriæ Chriſti, & electorum ejus, p.1299 n.6.

Tempus opportunum res ſuas temporales agendi quærūt homines, & tempus non arripiunt, quod opportunum ſemper adeſt, agendi maximum, & unicè neceſſarium ſalutis ſuæ negotium, pag.469. 470. num.2.

Tenebræ prodigioſæ, Chriſto moriente, p.736. n.22. Tenebras mundo Judaicæ cæcitatis oſtentant, p.750. n.17.

Tentare Deum, quid ſit? p.53. n.5.

Tentationes Diaboli. Cauſæ tentationum cauſæ cupiditatum ſunt. Cauſæ cupiditatum ſunt carnis oblectatio, ſpecies gloriæ, aviditas potentiæ, p.56. n.9. Quid reſpondendum tentatori? ibid. In Chriſto tentati ſumus, in illo diabolum ſuperamus, p.65. num.12. Cur Deus tentationes graviores irruere permittat in Chriſtianos illi per baptiſmum conſecratos? ibid. Tria præcipua tela diaboli, p.960. n.3. & 4. Quibus armis tentationes vincantur, Chriſtus docet, ibid. & 981. n.7. Adversùs tentationes, & inſidias diaboli continuò vigilandum, & orandum, p. 1173. Ne inducamur in tentationem, precamur Oratione Dominica, p.135. n.12. & p.152.

Teſtamentum Chriſti in Cruce, Matrem Diſcipulo dilecto, Matri Diſcipulum commendantis, p.1433. & 1434. Electos omnes in S. Joannis perſona in filios recipit Deipara Virgo teſtamento Chriſti morientis, ibid. Novi teſtamenti ſanguis, p.687. n.19.

Teſtimoniis falſis Jeſus accuſatus, p.721.

Teſtimonium Jeſu de ſeipſo verum eſt, p.1308. n.14. & p.1309.

Thamar, aliæque famoſæ mulieres, cur in Genealogia Chriſti nominatæ? Triplex ratio, p.7.

Theſaurus in cœlo, p.138. n.16. & p.155.156. 157. num.16. Theſaurus cœli, manus pauperis, ibid.

Thomæ Apoſtoli generoſus animus, & Dei amans, p.1344. & 1345. Thomas Chriſtum interrogat, quò vadat, & quæ ſit via, pag.1381. Ejus incredulitas, p.1448. n.24. 25. Cur à Chriſto permiſſa? pag. 1455. Illi Chriſtus vulnera ſua palpanda offert. An tetigerit, incertum, p.1450. n.29. Thomæ confeſſio, p.1449.

Timor carnalis excutiendus Chriſtiano, pag.286. n.16. & p.287. n. 17. Impius timor eſt, cum quæ non timenda ſunt, timentur; & quæ timenda ſunt, non timentur, p.288. Chriſtus non ſolùm verbo, ſed etiam exemplo abſtulit omnem timorem, ibid. Ad omne rectè factum, & ad omne peccatum, amor aut timor ducit, ibid. Timor carnalis manum ab externo peccati opere prohibere poteſt, voluntatem mutare non poteſt, p.424. n.3. Timor pœnarum inferni ſalutaris, p.677. n.8. Timor pædagogus ad charitatem ducens, ibid.

Timendus verè quis? p.1063.

Timoris ſervilis, & caſti diſcrimen, p.1070. & 1042. n.14. & 15.

Titulus Cruci Jeſu inſcriptus, p.734. n.19.

Trabs in oculo proprio, p.996. n.41.42.

Traditus eſt Chriſtus ad mortem à Patre; ſeipſum tradidit pro nobis; & à Juda ſe tradi permiſit, p.500. n.15. & p.1378.

Traditiones Phariſæorum, & Scribarum, p.439. & 440. n.1. Propter vanas illas traditiones mandata Dei tranſgrediebantur, p.440. 441. & 442. n.2. & p.820.

Traditiones Apoſtolicæ cognoſci non poſſunt, niſi per Eccleſias matrices, & originales fidei, quas condiderunt, & quibus prædicarunt Apoſtoli, p.1413.

Transfiguratio Jeſu Chriſti, pag.483.484.485.490.491.492.493.494. 833. n.1. p.1027. & 1028. In Transfiguratione Chriſti ſpes ſanctæ Eccleſiæ fundata, p.490. Oſtendit Deus in Filii ſui Transfiguratione finem quò tendimus, & viam qua tendimus, ibid. Totius Chriſti, capitis & membrorum, perfecta Transfiguratio, pag.837. n.1. & p.838. Spiritualis transfiguratio, p.1036. & 1037.

Traxit ad ſe omnia Chriſtus per mortem in Cruce ſuam, p.1360.

Tribulationes Chriſtianis ſalutares, pag.313. & 314. Chriſtianorum eſt pati mala temporalia, & ſperare bona ſempiterna, p.109. n.10. Ipſis patientia in tribulationibus non minùs neceſſaria, quàm fides, p.284. n.13. Qua animi diſpoſitione Chriſtianis tolerandæ, p. 642. n.6. & p.643. Illas in gratiam electorum ſuorum Deus attemperat, p.647. & 648. n.15. Quantùm quis patiatur, non tam ſpectandum eſt, quàm qua de cauſa patiatur, p.752. n.15.

Trinitatis Sanctiſſimæ Myſterium ex baptiſmi inſtitutione probatū, p.764. Deus Trinitas Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus veniunt ad nos, dum venimus ad eos, p.1391.

Triſtitia extrema Chriſti in horto, p.690. n.25. & 691. n.26 p.712. n. 18. & p.873. n.6. Contriſtari *cum* Chriſto debemus uſque ad mortem peccati in nobis, *ibid.* Triſtitia ſæculi, & triſtitia ſecundùm Deum, p.1411. n.16. Triſtitia juſtorum vertetur in gaudium, pag. 1408. n.19. & p.1414.

Triumphalis ingreſſus Jeſu Chriſti Jeroſolymam, pag.569.570.571. 578. & 579.

Turbavit ſemetipſum Jeſus, fremuit & flevit, non infirmitate, ſed poteſtate, p.1353. n.52.53. Quid myſticè ſignificaverit ille Chriſti affectus? ibid. Hos affectus in ſe Chriſtus excitavit, ut ſe verum hominem probaret, p.1359. n.27.28. Chriſti turbatio, noſtra conſolatio eſt, pag.1367. n.27.28. Turbationes cordis noſtri in rebus adverſis impedire cum Dei gratia poſſumus, p.1385.

V

VÆ divitibus, ſaturatis, ridentibus, benedictis ab hominibus, p. 995. n.24.25.26. & p.999.1000. Væ Corozaim, & Bethzaida, p.1041. n.13.14. & 15.

Væ multiplex Phariſæis, & Legiſperitis, p.1056.

Vallis impleta creſcit, mons & collis humiliatus decreſcit, pag. 971. num.5.

Velum Templi ſciſſum eſt in duas partes moriente Chriſto. Quid hoc miraculo ſignificatum? pag.738. n.26. Velum peccati, quod inter nos, & miſericordiam Dei interjectum erat, ne ſanctuarium cœleſte videre & ingredi poſſemus, Chriſti morte diruptum eſt, p. 756. num.21.

Verbum Filius Dei verè, & natura Deus eſt, p.1200. Perſona à Patre diſtincta, ibid. Patri coæternum, ibid. & pag. 1201. Res omnes creatæ in illo vita ſunt, p.1202. Lux mentium à pleriſq; non percepta, p.1203. Nemo niſi per ipſum illuminatur ad ſalutem, pag. 1204. Lux eſt in tenebris lucens, & omnibus præſens, p.1211. & 1213. n.9. Omnem hominem illuminans, p.1213. n.9. Verbum caro factum, p.1205. Ut de carne vitia carnis extingueret, pag. 1215. Verè unigenitus Dei Filius, in ſe credentes filios Dei adoptivos facit, p.1204. Plenitudo gratiæ, & veritatis proprius Ver-

bi Incarnati character, ibid. De plenitudine ejus omnes accepimus, p.1207. Verbum Dei Dominus Jesus Christus. Ejus infinita magnitudo, p.1211.
Verbi euntis & redeuntis vicissitudines in animabus sanctis, quibus interdum suavitatem sensibilem præsentiæ suę subtrahit, ut earum fidelitatem, amoremque castum probet, p.1414.n.16.
Verbum Dei verbum salutis, alimonia æternitatis, p.68.num.5. Adversarius est, cum quo in hac vita concordare debemus, p.118.n.20. Gladius bis acutus, separans à nobis, quod impedimento est ad salutem, p.292. Ignis est, piorum auditorum animos in Dei amorem accendens, p.1190. Omnes intùs verbi Dei auditores sumus; & omnes foris & intùs in conspectu Dei factores esse debemus, p.189.n.14. Verbi Dei & Ministrorum ejus contemptores, quę damnatio maneat? p.278. & 279.
Verbum Dei quo studio, qua pietate audiendum, pag.392.n.3. & 4. p.393.n.5. & 6. & pag.394.n.7. Varii obices, ne verbum Dei fructum afferat in iis, à quibus auditur, p.392.393. & 394. In iis qui bono, & optimo corde illud suscipiunt, multum & varium fructum affert, p.394.n.7. Qui ex Deo est, verbum Dei audit: qui non audiunt, ex Deo non sunt, p.1312.1313.n.46.47. p.1322.n.47. Cum debitis dispositionibus audiendum, ibid.
Verba novissima Jesu Christi in Cruce morientis, p.736.n.23. p.754.n.18. p.1177.n.33.34. p.1178.1182.
Verba. Maxima pars culparum, atque pœnarum à verbis sumit exordium, p.87.n.23. Ad verbum convitii expiandum non sufficit eleemosynas facere, nisi remedium reconciliationis adjungatur, pag.117.num.18. Verba mala ex corde pravo, & corrupto ducunt originem, p.346.n.20.21. & p.369.n.22. Verba scurrilia in viris præsertim Ecclesiasticis damnanda, pag.370. Ex verbis justificatio & condemnatio, p.346.364. & 369. Verbum otiosum, p.346.n.22.
Veritas patrimoniorum Christianorum, pag.1320.num.32. Lucens amatur, redarguens odio habetur, p.1242. Ubique præsidet omnibus eam consulentibus, ibid. Deo invisi sunt Ecclesiæ Ministri, qui veritatis confessionem & prædicationem ex commodis suis suspendunt, p.1155. Christus in mundum venit, ut testimonium perhibeat veritati, p.1435.n.37. Qui ex veritate est, Christi vocem audit, p.1436. Multi Pilati exemplo ignorant, quid sit veritas, p.1456.n.38. Errat, quisquis putat veritatem se posse cognoscere, cum adhuc nequiter vivat, p.1413.
Vestimenta Jeu sorte inter milites divisa, p.734.n.17. Mystica explicatio, p.751.n.13.
Via, veritas, & vita Christus, p.1382. 1387. Via vitæ, & salutis æternæ, angusta, & arcta, p.166.n.7. p.180.n.7. Via salutis angusta est cupiditati, dilatatur charitati, ibid. Viæ ad cœlum duæ dumtaxat, innocentia & pœnitentia, p.587.n.14.
Victimæ Dei in hoc mundo per pœnitentiam & charitatem esse debemus, p.842.n.5.
Videbunt in quem transfixerunt. Variæ hujus loci Zachariæ lectiones, p.1439. & 1440.
Vidua Sareptana, ad quam missus Elias, p.978.n.25.26. Ecclesiæ typus, p.983.n.25.26. Heroicum charitatis illius exemplum Christianis imitandum, ibid.
Vidua Naim. Christus filium ejus à morte suscitat, p.1003. Adolescens ille defunctus, typus est peccatoris, nondum tumulo pravi habitus, & perversæ consuetudinis sepulti, pag.1008.n.12. Vidua Naim typus Ecclesiæ, p.1009.
Vidua duo æra minuta mittens in gazophylacium, plus omnibus misit, p.858.862. & 863.n.7.
Vigiliæ noctis tres apud veteres Hebræos, deindè quatuor à Pompeii temporibus, p.421.n.18.
Vigilantia Christiana, pag.639.640.653.654.714.865.866.868.1066.1067.1076.1077.
Vigilantia Christiana & humilis oratio, origo est fortitudinis nostræ, p.715. & 716. Orandum, ut vigilemus, vigilandum, ut oremus, p.874.n.8.
Villici diffamati parabola, p.1111. Moraliter exposita, p.1115.1116. & 1117.
Vineæ agricolis locatæ, qui filium domini sui occiderunt, parabola de Judæis explicata, pag.577.578.1153.1156. Moralis expositio, pag.588.
Vinum ex aqua factum à Christo in nuptiis Cananiticis, pag.1226. & 1227.
Vinum novum in regno Dei bibendum, quid sit? p.688.n.20.
Vinum cum felle mixtum Jesu morienti propinatum, p.733.734.n.16. Mysticè explicatur, p.751.n.12. Mundi voluptates, vinum cum felle mixtum, ibid.
Virginum dignitas & excellentia, p.603.
Virorum erga uxores compatiens charitas, p.535.
Visio Dei; beatitudo mundis corde promissa, p.75.76.
Visionum & revelationum privatarum examen, p.496.n.8.
Vita per Christum, p.1271.1272.1273.1390.
Vita æterna, p.677.678.n.10. Bonis operibus comparatur, ibid.
Vitæ temporalis nimius, & inordinatus amor, impedimentum est pietatis Christianæ, p.296.n.23. p.481.n.16. p.1365. & 1366.
Vitis vera Christus, Pater agricola, nos palmites, p.1393.1394. & 1397. Manere in Christo debemus, ut palmites in vite, aliàs fructum salutis ferre non possumus, p.1398.n.4. & p.1399.n.6.7.
Vitulus saginatus, typus Christi pro peccatis nostris occisi, p.1109.
Ultionem injuriarum Christus prohibet, patientiam imperat, p.95. & 69. Altera maxilla potiùs præbenda percutienti, quàm charitatis & patientiæ bonum amittatur, pag.95.num.4. Hoc præceptum Christi præparatione cordis implendum, pag.95.n.34. Christianos qui mala rependunt malefactis, judicabunt Ethnici Philosophi, qui beneficia esse rependenda docuerunt, p.127.n.27.
Umbra mortis, quid sit, p.58.n.11. Discrimen inter mortem, & umbram mortis, ibid.
Unctionis Extremæ Sacramentum, Marci c.6. insinuatum, p.815.
Unguentum super Christi caput & pedes effusum, p.700.n.3. Tres species unguentorum mysticorum, cum quibus ad Jesum accedere debemus, p.667. & 870.
Unio divina Christi capitis cum membris, & membrorum cum capite, p.1426.
Vocationi divinæ absque mora parendum, p.212.n.16. Alii vocantur, & venire contemnunt; alii vocantur, & veniunt; alii compelluntur, ut intrent, pag.1097.n.22.23. Multi vocati. Non solùm multi, sed omnes sufficienter vocati, p.601.n.7.
Voluptas omnis, quæ à dæmone, sive à mundo, & carne cum dæmone fœderatis offertur, homini Christiano suspecta esse debet, quamvis innoxia secundùm se videatur, p.67.n.4. Voluptates sęculi, porcorum cibus, p.1105.
Voluntas facti origo est, eamque pro facto Deus plectit, p.88.n.26.
Voluntas nostra Dei voluntati omninò subjicienda, & conformanda est, p.715.n.21. p.873. & 874.n.7. p.1174. & 1286. Quosdam nimia suæ voluntatis fiducia extulit in superbiam. Quosdam nimia suæ voluntatis diffidentia dejecit in negligentiam, p.1368.n.35. Nihil offertur Deo ditius bona voluntate, p.545. Bonæ voluntatis sacrificium numquam plenè persolvitur, nisi mundi hujus cupiditas perfectè deseratur, p.546.
Votum virginitatis & continentiæ, p.531. & 538. Votum commune baptizatorum. In eo servando fidelitas, p.924.n.34.
Usuræ iniquitas. Fœnus pecuniæ, fumus animæ, p.126.
Utilitas nostra respuenda, ubi Divinitatis injuria est, p.538.n.6.
Vulnerum cicatrices à Christo redivivo & glorioso servatæ, p.1454. Suscepta à Christo vulnera pacem nobis pepererunt: ostensa vulnera ad pacem nos hortantur, p.1454.
Uxor non dimittenda, seu in perpetuum à thoro abjicienda, nisi ob fornicationem, p.90.n.28. Christianorum virorum erga uxores charitas, uxorum erga viros reverentia, fides, dilectio, p.120.n.23.

Z

Zacharias Propheta. Vaticinium ejus de Rege ad Sion venturo, insidente pullo asinæ, ad Zorobabelem pertinere, perperàm asserit Grotius, p.570. Christo vindicatur, ibid. Zachariæ Vaticinium de triginta argentis, quibus Jesus appretiatus est & traditus, expenditur, p.727.n.5. Cur à S. Matthæo citatum Jeremiæ nomine? ibid.
Zacharias filius Barachiæ, inter Templum & Altare occisus, quis fuerit? p.614.n.18.
Zacharias Joannis Baptistæ pater, summus Sacerdos non fuit, pag.897.n.5. Uxorem duxit Elisabeth de filiabus Aaron, p.898.num.5. Ambo justi ante Deum, non tamen omnis prorsùs expertes peccati, ibid.n.6. Zachariæ thus in templo adolenti apparuit Angelus Gabriel, & filii nativitatem futuram nuntiavit, p.899.num.13. Zachariæ incredulitas & diffidentia, pœnaque divinitùs inflicta, ibid.n.19. & 22. Nato puero Joannis nomen imponit, pag.912.n.63. Locutionis usus illi divinitùs restitutus, ibid.n.64. Canticum Zachariæ, p.912.n.68. & seqq. p.913.914. & p.933.934.935.936. Zacharias legalis Sacerdotii, & populi Judaici typus, ex quo jam sene Christus natus est secundùm carnem, p.919.n.22.
Zachæus Christum in domum suam recipit, p.1145. & 1146. Qua ratione imitandus, p.1149.1150.
Zaram cum Phares, cur in Christi Genealogia recensitus? p.7. Zaram & Phares, duorum populorum typi, ibid.
Zebedæi filiorum ambitio, p.555.556. & 844.n.6.
Zelus eorum ignem de cœlo in Samaritanos excitare volentium, à Christo reprehensus, p.1030. Zelus amarus Ministris Christi vitandus, p.1039.
Zelus domus Dei, p.1223.n.17. & p.1228.
Zizaniorum parabola moraliter explicata, p.399. Multi primò zizania sunt, & postea triticum fiunt, p.401.n.19.
Zorobabel qua ratione genitus à Salathiele dicatur, cum filius sit Phedaiæ fratris Salathielis? p.9.n.11.

F I N I S.

BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Alexandre, Noël

Expositio litteralis et moralis S. Evangelii J. Chr. secundum quatuor Evangelistas

Venetia 1704

2 Exeg. 14 b
urn:nbn:de:bvb:12-bsb10326401-9